

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 865) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;

OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS
DETECTIS AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS INDICIBUS LOCUPLETATA; SED=PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTEDO-
SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE

PATRUM, ABSQUE ulla EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR;

ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET

IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS,

A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS

TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER

SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,

SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM,

PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES,

LOCOS, LINGVAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ

A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VICINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, AC QUINQUE-
VICINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM
TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPECTITUR, ET AD OCTO ET CENTUM VOLUMINA UNA CUM
INDICIBUS PERVENIET. POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA SEPTEM ET QUIN-
QUAGINTA CIRCITER VOLUMINA RETINEBITUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE
MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR
EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUIUSQUE
VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS XCIX.

S. THEODORUS STUDITA.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,

IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISIINA.

PATROLOGIAE

100

SÆCULUM IX, ANNUS 826.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S. P. N. THEODORI

STUDITÆ

OPERA OMNIA.

JUXTA EDITIONEM R. P. JACOBI SIRMONDI, CUM AMPLISSIMIS ACCESSIONIBUS QUAS PUBLICI
JURIS FECIT CARDINALIS ANGELO MAI.

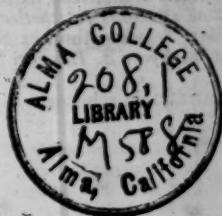
ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,
BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

•••••
TOMUS UNICUS.
•••••

VENIT 12 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISINA.

1860

8184

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO XCIX CONTINENTUR.

S. THEODORUS STUDITA.

PROLEGOMENA. — 1. Notitia ex Bibliotheca Græca Fabricii, cum Indice sermonum catecheti-
corum S. Theodori Studitæ. — 2. Notitia altera, ex Leonis Allatii Diatriba de Theodori.
— 3. Præfatio posthumæ Sirmondianæ editioni præmissa. — 4. Angelo Mai Præfatio. —
5. Veterum testimonia. — 6. Vita S. Theodori a Sirmondo edita. — 7. Ejusdem Vitæ editio
altera ex codice Vaticano ab Angelo Maio excerpta.

col. 9-233

S. THEODORI STUDITÆ OPERA.

Antirrhetici tres adversus Iconomachos, ex editione Jacobi Sirmondi.	327-351
Refutatio carminum Joannis, Ignatii, Sergii et Stephani, Iconomachorum, ex ejusdem editione.	435
Quæstiones Iconomachis propositæ, ex eodem.	477
Adversus Iconomachos capitula septem, ex eodem.	485
Oratio pro sacris imaginibus (<i>legitur in Vita S. Theodori, inter Prolegomena hujus voluminis, col. 175</i>).	
Epistola ad Theophilum imp. de sacris imaginibus (<i>exstat inter opera S. Joannis Damasceni, hujus Patrologiæ tom. XCV, col. 545</i>).	
Epistola ad Platonem archimandritam de cultu sacrarum imaginum, ex Sirmondo.	499
Sermones catechetici, Latine, ex editione Joannis Livinæii	505
Orationes.	
I. In die Dominica SS. Patrum. De abstinentia. Edidit Joan. Alb. Fabricius in <i>Bibl. Gr.</i>	687
II. In adorationem sanctæ crucis, ex editione Gretseri.	691
III. In vigiliam Luminum, ex <i>Bibliotheca Ang. Mai.</i>	699
IV. In diem Paschæ, ex eodem.	709
V. In dormitionem sanctæ dominæ nostræ Deiparæ, ex eodem.	719
VI. In coelestium ordinum cœtum, ex eodem.	729
VII. In nativitatem S. Joannis Baptistæ, ex eodem.	747
VIII. In decollationem S. Joannis Baptistæ, ex eodem.	757
IX. Laudatio S. Joannis apostoli et evangelistæ, ex eodem.	771
X. Laudatio S. Bartholomæi apostoli, ex eodem.	791
XI. Laudatio S. Platonis archimandritæ, ex Aprili Bollandiano.	803
XII. Laudatio S. Arsenii anachoretæ, ex Julio Bollandiano.	849
XIII. Laudatio funebris in matrem suam, ex <i>Bibliotheca card. Mai.</i>	883
Epistolarum libri duo ex edit. Jacobi Sirmondi.	903
Capitula quatuor ex Petri Poesini <i>Thesauro ascetico</i> .	1682
Scholion in S. Basilii ascetica.	1684
Explicatio Liturgiæ Præsanctificationum, ex edit. card. Ang. Mai.	1687
Catechesis chronica, ex eodem.	1693
Constitutiones Studitanæ, ex eodem.	1703
De confessione et pro peccatis satisfactione Canones, ex eodem.	1721
De quibusdā quæstionibus canones alii, ex eodem.	1729
Pœnæ monasteriales, ex eodem.	1733
Canon in adorationem crucis, ex Gretseri libro <i>De cruce</i> .	1757
Canon epinicius in erectione SS. imaginum, ex <i>Annalibus Baronii</i> .	1767
Iambi de variis argumentis, ex editione Sirmondi.	1769
Appendix ad sermones catecheticos. — Sermo 68 (<i>de quo ad Livinæi Præfationem, col. 507</i>).	1811
S. Theodori Testamentum, ex Sirmond.	1813
Appendix ad Opera S. Theodori Studitæ. — Naucrati confessoris Encyclica de obitu S. Theo- dori.	1824
Incerti narratio de schismate Studitarum.	1849

NOTITIA.

(FABRIC. *Biblioth. Græca* edit. Harless, t. X, p. 454.)

Theodorus Studites, Studii, sive monasterii a Studio (a) quodam Romano CPoli conditi abbas, natus in eadem urbe est a. C. 759, et in avunculi sui Platonis adhuc superstitis (b) locum archimandrita primum Saccudiensis monasterii in suburbano patrio factus a. 794. Hinc, Tarasio patriarcha non auso imperatori Constantino VI resistere, cum, repudiata conjuge sua Maria, Theodoten ille duxisset, Theodorus et Constantinum et Tarasium communione Christianorum indignos esse palam pronuntiavit, atque inde Thessalonicam exsul abire jussus a. 796, sed mox anno proximo post Constantini mortem magno cum honore revocatus ab Irene, et abbas Studio præfectus fuit (c). Post id tempus gravissime ferens, Nicephorum e laico patriarcha CPol. a. 806 factum, et Josephum œconomum restitutum, novam a patriarcha secessionem fecit : unde synodo adversus ipsum coacta a. 809 (d) iterato exsilio afficitur, restitutus post biennium a Michaelē Rancabe a. 811. Denique Leonis Armeni edicto adversus imaginum cultum publicato a. 814, ad certamen pro imaginibus accingitur, quod maxima animi contentione acerrime gessit, omnem ingenii et doctrinæ vim in hoc profundens, nec dubitans pro hac causa novas exsiliū varii ac longioris, carcerisque durissimi ærumnas per plures annos tolerare, donec a Michaelē Balbo restitutus est a. 821. Hinc cum Thomæ rebeli adversus Michaelē favere visus esset, urbe iterum excessit a. 823, et in vicina Acritæ promontorio peninsula Sancti Tryphonis obiit a. 826 (e), 41 Novembr., quo die Græci memoriam ejus celebrant. Successorem habuit in abbacia Studii Naueratum, cujus Epistola encyclica de Theodori obitu Græce et Latine (f) edita est a Combefisio tom. I Auctarii novi Bibl. Patrum, p. 855-882, additis etiam notis (g). Græcis νέος δμολογητής, Labbeo præter rem martyr : a Creighton (h) male etiam cum Theodoro Grapto confunditur. Ex Vita ejus a Joanne vel alio quodam Græce scripta locum offert Allatius De interstitiis ordinum apud Græcos, p. 481, et De libris eccles. Græcor., p. 158, atque alibi. Incertum vocat p. 226, De consensu. Ea ipsa porro est, quam Latine versam a Jac. Sirmondo habuit Baronius, ac pleraque ex eadem adduxit tomo nono *Annalium* ab a. 795-826 : integrum vero Græce et Latine ex codice bibl. collegii Jesuitarum Paris. sub Michaelis monachi nomine edidit Jacobus de la Baune S. J. in tomo quinto operum Sirmondi Paris. 1696, fol., pag. 1-88, testatus, in alio codice (i) Theodoro Daphnopatæ tribui. Idem vir doctissimus monet de Theodori rebus præterea in san-

(a) Vide Michaelē monachum in Theodori Studitæ Vita p. 22 seq.

(b) Plato Theocistæ, Theodori matris, frater, diem obiit a. 812 ætatis 97.

(c) Conf. Baron. a. C. 798, n. 1, 2; et Acta SS. tom. I, Febr. p. 558. Duorum imperialium insignium cœnobiorum, Studii scilicet et Saccudiorum, constitutum eum esse abbatem, tradit Anastasius. Præfat. ad Theodori encom. in S. Bartholom. tom. II Spicilegii Dacher. ed. nov. f. 125. — Jo. Imman. Mulleri Diss. de Studio cœnobio CPolitano, ex Monumentis Byzantinis eruto et illustrato, clarisque Studitis, Lipsiæ 1721, 4. Historiam monasterii Studitarum a. 1719 parabat Witteberg. M. Just. Christian. Torschmidius.

(d) Vide Chronicam Synopsis S. Theodori Studitæ actorum, scriptis illius tomo V Operum Sirmondi præmissam a Jacobo de la Baune S. J.

(e) Vide Pagium ad a. 826, n. 17; et tom. V Opp. Sirmondi p. 88. Nic. Comænum, *Prænot. mystag.* p. 561.

(f) Latine exstat etiam in *Bibliotheca Patrum*, edit. Lugd. tom. XIV, p. 905.

(g) Frater ejus Josephus, archiepiscopus Thes-

salon., cujus oratio in exaltationem sanctæ crucis exstat Lat. tom. XIV *Bibl. PP.* ed. Lugd. p. 901; et tom. IX, Colon. atque in Combefisii *Bibl. concionat.*; Gr. et Lat. 2p. Gretserum tom. II *De cruce* p. 116, 1200, incipit : Σταυροῦ πρόκειται σημεῖον εὐορτή. Epistola ad Simeonem monachum apud Baron. ad a. 808, n. 18, Latine, et inter Theodori Studitæ epp. I, 25, Gr. et Lat. incipit : Οὐδὲν ὦν δεδῆλωκας. Iambi in *Iconomachos*, quorum Theod. II, 51 meminit, ni fallor, interierunt. Ejus in *B. Lazarum* et in *Festum Palmarum* habuit Allatius.

(h) Vide Allatium adversus Creightonum pag. 707.

(i) Sic in Vossiano [V. Cat. bibl. Leidens. p. 598, n. 62]. Sub Theodori Daphnopatæ nomine editurum se promisit Magnus Crusius. FABR. — sub Theod. Daphnop. nomine etiam in cod. August. Vindel. V. Reiser. Indic. mss. Aug. p. 15. Naucratii epistola encyclica ad fratres patresque spirituales, ab Iconomachis persecutionem sustinentes, de obitu Theodori abbatis, subjuncto ejusdem Testamento Vindobon. in cod. Cæs. XXV, n. 5. V. Lambec. VIII, p. 629 seq. (ubi quoque p. 628, de Vita Theod. Studitæ, a Michaelē, monacho æquali conscripta, agitur). — In cod. Matrit. 4, sub fin. V.

ctorum Actis consulendam Vitam sancti Platonis 4 April., sancti Nicolai Studitæ 4 Febr., sancti Nicephori patriarchæ CPol. 13 Mart., Nicetæ Hegumeni Medicensis, auctore Theostericio ejus discipulo, 3 April., sancti Tarasii patriarchæ 25 Febr. et sancti Theophanis Sygriensis abbatis 12 Mart. Idem de scriptis Theodori editis atque ineditis non indiligenter egit, cujus observationibus meas adjunxi. FABR. Conf. de hoc homine, more suo, pio quidem et constanti, at etiam pertinaci imaginum ac reliquiarum sanctorum cultore et patrono, G. Cave, *Hist. lit. SS. eccl.* tom. II, pag. 8 seqq.; Oudin. *Comment. de SS. eccl.* tom. II, pag. 52 seqq.; R. Ceillier, *Hist. gén. des aut. ecclés.* tom. XVIII, pag. 489 seqq.; Hamberger. *Zuverlässige Nachrichten*, tom. III, pag. 559; Laur. Moshem. *Institt. H. E. sæc.* ix, part. II, cap. 2, § 15; Saxii, *Onomast.* part. II, p. 95; Schroeckh *Christliche Kirchengeschichte*, part. 25, p. 105-112; Arnold. *Kirchenund Ketzer.-Histor.* vol. I, p. 327, ed. Schafhausen, 1740, fol.; Walchii *Histor. hæresium*, etc., tom. X, p. 659 seqq.; XI, p. 352 seqq. 285 seq.; et si vis, quæ scripsi in *Introduct. in Hist. L. Gr.* II, 2, p. 501; et Supplem. ad illam, part. II, p. 253. HARL.

Scripta Theodori Studitæ edita (j).

In eodem tomo quinto Operum Sirmondi, luculentis typis atque emendate excusa, atque locuplete instructa indice exhibentur Græce et Latine hæc Theodori Studitæ scripta:

1. *Oratio pro sacris imaginibus*, habita coram Leone Armeno, quam auctor Vitæ Theodori integram exhibet pag. 32-37 cum versione Sirmondi. FABR. Inter adversaria Langbæni secund. Cat. mss. Angliæ, etc. I, p. 268, n. 7, Photii patriarchæ et Theodori Studitæ testimonia de imaginum cultu. — In Cat. bibl. Barberinæ, tom. II, pag. 453, citatur Theod. Studitæ *Orat. de sacris imaginibus*; ead. Theod. Studitæ or. Latine, Paris. 1555, 4. Conf. paulo post, n. 10. HARL.

2. *Διαθήκη, Testamentum*, p. 65-69, cum versione ejusdem Sirmondi, quam ediderat Baronius ad a. 826, n. 51 seq. Exstat etiam ex versione Joannis Livineii (qui Sirleti cardin. codice usus fuerat), una cum Theodori sermonibus catecheticis Latine versis, Antwerp. 1602, 8, et in *Bibliotheca Patrum*, edit. Lugd. 1677, tom. XIV, p. 895. Edidit præterea Latine Christ. Woldenbergius una cum libro suo de testamentis veterum, Rostoch. 1654, 4. Græce etiam Jacobus Tollius in *Insignibus itineris Italici*, Trajecti ad Rhen. 1696, 4, ex codice Lipsiensis bibl. Paulinæ, quam præfatus ejus dignissimus Joachimus Fellerus cum ipso communicaverat. Sed Latinam versionem, quam addidit p. 179, male tribuit Sirmondo: nihil illa putidius esse, nihil puerilius pag. 191 professus: nam Livineii esse, non Sirmondi, qui conferret, reperiet (k). FABR. *Testamentum* (h. e. fidei confessio, a Theodoro paulo ante mortem suam scripta, de doctrina et veritate SS. Trinitatis, de honore atque adoratione sanctæ imaginum ac reliquiarum, de canone librorum divinorum, de præstantia vitæ monasticæ, additis severæ vivendi rationis præceptis, ab monachis, in primis ab abbate, ipsius successore, servandis), exstat ms. Monacii in cod. Bavar. 217, v. cl. Hardt in *Aretini Beyträgen*, etc. 1805, part. IV, p. 365 seq. — In cod. Vindobon. 25, 3. V. Lambec. VIII, p. 629 seq. Kollar. — Florent. in cod. Laurent. 4, 15, plut. 4. V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 520 seq. — Venet. in cod. Marciano 141. V. Cat. codd. Gr. Marc. p. 84. — In cod. Naniano 62, n. 125, et 68, n. 131. V. Cat. codd. Gr. Nan. p. 100, ac 152. — In cod. Sfortiano, teste Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* I, pag. 701 C, et tom. II, pag. 1352 D, de cod. monasterii S. Trinitat. prope CPolin, etc. *Testamentum* et alia. — In cod. Matrit. IV. V. Iriart. Cat. codd. Gr. Matrit. p. 19. — In cod. 57 Coislin. in Niconis *Collectione locorum sacræ Scripturæ*, scriptorum ecclesiasticorum, etc. V. Montfauc. *Bibl. Coislin.* pag. 111. — Paris. in quatuor codd. bibl. publ. HARL.

3. *Βιβλος δογματικῆς, ἐν ᾗ στερεῶς λόγοι γ' καὶ ἀντιρρητικῶς. Liber dogmaticus, continens disputationes tres refutatorias adversus Iconomachos, pro cultu imaginum*, pag. 71-154. Memorat auctor Vitæ p. 22. Primum et secundum vertit Sirmondus, tertium Jacobus de la Baune. FABR. Paris. in cod. 5394 sunt antirrhetici tres contra Iconomachos et quæ a Fabricio, n. 4-7, commemorantur. — Vindobon. in cod. Cæs. 77, n. 80, *Excerpt.* adversus Iconomachos ex Nicephoro, Photio et Theodoro Studita. in Euthymii Zigabeni *Panoplia dogmatica*. V. Lambec. III, p. 422, Kollar. Ibid. in cod. 157, n. 5, Photii et Theod. Stud. testimonia duo de sacris imaginibus et de differentia inter sacras imagines atque idola. V. Lambec.

Iriart. Cat. codd. Gr. Matrit. p. 19. — In cod. Escorial. (teste Pluero in *Itinerar. per Hispan.* p. 192) plura exstant, scil.: Sermo de adoratione sanctæ crucis, cum Chrysostomi cateches. ad discipulos suos; et ejusdem Testamentum; Iambica carmina in varia argumenta; et Descriptio habitationis Studii cum Vita ejusd. Theodori. — Florent. in cod. Laurent. 414, plut. 4. V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 521. — In cod. Naniano 62 fin. et 68. V. Cat. codd. Gr. Nan. p. 100, seq. et 152. — Venet. in cod. Marciano 141 Vita Theodori per Naucratiū monachum, quam subsequuntur carmina 12, et alia ad Theodorum eundem spectantia. V. Cat. codd. Gr. Marc. p. 80. — Paris. in cod. bibl. publ. 5394, n. 10, cum multis aliis

Theod. Stud. opp. — Ibid. in cod. 5255, -19, Vita, auctore Michaelē monacho; inc. Πολλοὶ μὲν τῶν ἀγίων. — Vita in cod. Ottobon. Romæ, et Sfortiano. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* I, pag. 185 A, et 701 E. Add. supra in Elogiis SS. Theodori Studitæ. HARL.

(j) Plura opuscula, Romæ in monasterio S. Salvatoris, in codd. 72 et 73. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* I, pag. 199. A. Mediolani in bibl. Ambrosiana, V. Montfauc. I. c. pag. 505 B. — Vindobon. ibid. pag. 540 C. 542 E. HARL.

(k) Reprehenditur eo nomine Tollius in Mem. Trevolt. a. 1705, p. 1228; Bælii Lexic. Supplem. in *Livineius*.

IV, p. 335. — Taurini in cod. 212, varia Theod. Studitæ opuscula contra Iconomachos, nec non epistolæ et iambici aliquot versus adversus Iconomachos, quos frustra quares inter iambos a Sirmondo editos, ideoque confector Cat. cod. Gr. Taurin. pag. 305 seqq. Græce cum versione Lat. evulgavit. — Ibid. pag. 380, in cod. 276 mutilo ejusd. epistolæ et alia opuscula adversus Iconomachos. — Mosquæ in cod. 297 Theodori Stud. 12 capita. Inc. Εἰ τις τοῖνυν οὐχ ὁμολογεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν. Hic (ut ait Matthæi in Not. m. Græc. Mosq. synod. pag. 193, in 8) cap. 12 multa disputantur contra Iconomachos. HARL.

4. Ἐλεγγος καὶ ἀνατροπὴ τῶν ἀσεβῶν ποιημάτων. *Refutatio et subversio carminum acrostichon iambicorum compositorum ab Iconomachis Joanne, Ignatio, Sergio et Stephano*, quæ ipsa præmittuntur partim, partim subjiciuntur pag. 135-159. Vertit Jacobus de la Baune.

5. Προβλήματα τινὰ πρὸς εἰκονομάχους. *Problemata quædam adversus Iconomachos* p. 160-164. Vertit idem Baunius.

6. Κατὰ εἰκονομάχων κεφάλαια ἑπτὰ. *Capita septem contra Iconomachos*, pag. 165-173. Eodem Baunio interprete.

7. Ἐπιστολὴ πρὸς Πλάτωνα περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν σεπτῶν εἰκόνων. *Epistola ad Platonem archimandritam de cultu sacrarum imaginum*, p. 173-176. Interprete eodem Baunio.

8. *Epistolarum libri duo*, quorum prior 57, posterior 219 (l) complectitur. p. 177-294-596. Ex his sparsim quasdam exhibuerat Baronius a Sirmondo Latine versas, libri prioris quidem 38 et 53 ad a. 787, n. 58, 59; — 4 et 5. ad a. 795; — 1, 2, 3, ad a. 796; — 7, ad 801; — 16, 26, 30, ad 806; — 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 31, ad a. 808; — 32, usque ad 36, nec non 38, 39, 43, 48, 51, 53, ad a. 809; — et 56 ad a. 811. Libri posterioris vero 127 ad a. 787, n. 63; — 1, 2, 8, 18, ad a. 814; — 9, 10, ad a. 815; — 4, 11, 21, 22, 23, 25, 26, 31, 32, 34, 40, 41, 45, 50, 55, 59, 70, 87, 181, ad a. 816; — 12, 14, 15, 16, 17, ad a. 817; — 13, 30, 35, 37, 44, 55, 58, 61, 66, 68, 94, 100, ad a. 818; — 38, 62, 63, ad a. 819; — 71, ad a. 820; — 75, 74, 79, 80, 86, 90, 92, 106, 121, ad a. 821; — 127, 129, 199, 201, ad a. 823; — 116, 138, 167, ad a. 825. Quas non ex Sirmondi versione apud Baronium reperit, illarum interpretationem ipsemet adjunxit editor Jacobus de la Baune. Libri secundi epistolam 215 responsiones ad 17 interrogata complexam ad Methodium monachum, sub Nicephori CPol. nomine vulgavit Græce et Latine Cotelierus tom. II Monument. Ecclesiæ Græcæ pag. 453. Sed Theodoro etiam tribuitur in codice bibl. Coislinianæ, de quo Montfauconus p. 525. FABR. Noster Fabric. in vol. XIII, ubi Montfauc. bibl. Coislin. recensuit, ea, quæ sequuntur, et quæ huc retraham, p. 843, adnotavit: « Epistolæ sancti Theodori Studitæ magno numero habentur in duobus codd. (Coislin.), nempe 94 et 269, ambobus optimæ notæ. Jure autem hunc Catalogum inter Anecdota repono, licet nonnisi titulos et initia afferat; quia in primo codice sunt epistolæ quingentæ quadraginta octo, quarum vix dimidiam partem edidit Jac. Sirmondus, ex iisque, quas publicavit, multæ lacerae ex utroque codice sarciri possunt. In codice autem 269 antiquissimo noni sæculi non paucæ reperiuntur, quæ nec in edito Sirmondi, nec in priore Coisliniano codice exstant. Prioris codicis num. 94 catalogus exstat pag. 144; alterius vero num. 269, p. 512. » Add. nostrum quoque Fabr. infra in vol. XI, pag. 517 ed. vet. de concilio CPolitano, a. 806, in quod invenitur Theod. Studita epistolis ad Nicephorum CPolit. et Leonem III apud Baron. ad an. 806, n. 13 seq. et tom. V Opp. Sirmondi, ubi Theodori Studitæ epistolæ Gr. et Lat. a Jac. de la Baune S. J. editæ leguntur, pag. 281 et 300, atque de concil. CPolit. a. 814, pag. 519 de Theod. Studitæ epistola ad synodum iconomachicam CPolit. Lat. ex Baronio ad an. 814, Gr. et Lat. in Sirmondi Opp. tom. V, p. 370, libr. II Epistolarum Theodori, epist. 2. — Theodori autem epistolæ inter ejus Opp. principatum quasi tenent. Namque non solum ad ejus vitam animique notationem penitus cognoscendam, sed etiam ad controversiarum in Ecclesia Græca, præsertim de cultu imaginum sanctorum eo tempore acriter agitatae historiam illustrandam cum primis faciunt. — Mss. exstant Paris. in cod. bibl. publ. 894, Epistolæ, scil. n. 6, dogmaticæ tertiæ exsilii, quinquaginta sex; n. 7, primi et secundi exsilii, quinquaginta sex; n. 8, tertiæ exsilii, centum octoginta quatuor: — In codd. 896, 1, Epistolæ cum indice illorum omnium, ad quos singulæ epistolæ datæ sunt. — in codd. 364 et 1321, 5, atque apud Montfauc. in Bibl. biblioth. mss. II, p. 1320 B, inter codd. Mazarin. epistola ad Naucrarium: ad eundem de Digamis in cod. Vindobon. 18, 16 (in Sirmondi Opp. tom. V, p. 352). V. Lambec. VI, part. 1, p. 134, ibique Kollar. — Mosquæ in cod. synod. 52, epistola ad Stephanum lectorem. V. Matthæi Notit. codd. Gr. Mosq. p. 47, n. 93, ed. in 8; aut pag. 54, n. 47 ed. in fol. Add. ad n. 3. HARL.

9. Ἰαμβοὶ εἰς διαφόρους ὑποθέσεις. Carmina brevia et epigrammata iambica varii argumenti 123. Sirmondo magnam partem interprete. Horum prima 29 videntur in Vita Theodori Studitæ pag. 25, signari παραγγέλαι ἐγγραφοὶ διὰ στίχων ἰαμβῶν. Ultimo loco alterius, nescio cujus, auctoris in Theo-

(l) Multa in his epistolis emendari et lacunas suppleri posse e codice ms. bibl. Seguerianæ sive Coislinianæ 272, insuper ineditas exhibente, notat Montfauconus, p. 144. Quanquam vero titulus illius codicis tantum promittit epistolas a Theodoro

scriptas tempore primi et secundi exsilii, τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐξορίας: tamen in eo reperiuntur etiam, quæ in alio codice inscribuntur ἐξορίας τρίτης τερτίῃ exsilii, apud eundem Montfaucon. p. 514 seqq.

dorum epigramma Græcum subjicitur versibus hexametris (n), in quo inter alia laudatur, quod Studitas monachos docuit sacros hymnos concinere, ὁμνοπῶλον θεότευκτον ἀγῆνορα ὥρσεν ἀοιδόν. Ex carmine 115 constat, Theodoro, antequam monachus fieri eligeret, uxorem fuisse Annam, quæ cum marito deinde in voluntarium cœlibatum consensit, et liberos ex illo susceptos monasticæ vitæ mancipavit. FABR. Ms. in cod. Paris. 896, n. 2, et in cod. Taurin. ad n. 3, laudato, atque Venet. in cod. Marciano 141, in quo etiam sunt iambi 6, in Theodorum. V. Catal. codd. Gr. Taurin. pag. 80. HARL.

Scripta edita Theodori Studitæ, quæ cum operibus Sirmondi non prodire.

10. Δογματικὴ περὶ τιμῆς καὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων. *Oratio dogmatica de honore atque adoratione sanctarum imaginum.* Græce cum Jo. Damasceni Orationibus de imaginibus Rom. 1553, 8, et Latine Godfrido Tilmanno interprete, Antwerp. 1556, 12. Atque utraque lingua inter Damasceni opera Basil. 1575, fol. p. 674. Et Latine iterum in Bibliotheca Patrum Paris. 1589 et 1644, 1654, tomo III, altero interprete, ibique notatur, illius orationis locum citari a Gennadio, qui ante Georgius Scholarius, in Expositione quinque capitum synodi Florentinæ contra Græcos cap. 5, sect. 12. FABR. Jo. Damasceni sermones tres pro imaginibus. Theodorus Studita De honore et adoratione illis attribuenda. Vita Jo. Damasceni, per Joan. patriarcham Hierosolymitanum, Græce, Romæ 1553, 8.

11. Ἐπιτάφιος εἰς Πλάτωνα τὸν ἑαυτοῦ πνευματικὸν πατέρα. *Oratio funebris in S. Platonem, patrem suum spirituale.* Hanc a Guil. Sirleto, postea cardinale, redditam Latine vulgavit Aloysius Lipomannus, tom. VII de Vitis sanctorum Patrum p. 275, et ex Lipomanno Laur. Surius ad 16 Decembr. nec non alter Laurentius, de la Barre in *Historia Christiana Patrum*, p. 118, Paris. 1583 fol. Denique Græce ex Bibl. regis Christianissimi et Vaticana dedere Henschenius et Papebrochius ad calcem Act. SS. tom. I April. pag. XLVI, et Latine ex nova interpretatione pag. 366. Cum Lausiac. Palladii et Theodoretī Religiosa Historia a Gentiano Herveto Lat. versa prodit Paris. 1570, 4, p. 455-497. FABR. Paris, in cod. 1197, n. 1, bibl. publ. HARL.

12. Λόγος εἰς τὴν προσκύνῃσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἐν τῇ μεσσηστήμῳ. *Oratio in adorationem pretiosæ et vivificæ crucis in media quadragesima.* Prodit Græce cum Jacobi Gretseri versione, in hujus opere *De cruce* tom. II, p. 287; Ingolstad. 1600, 4 (edit. in fol. p. 1405). Incipit: Ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης ἡμέρα. Latine tom. XIV *Bibl. Patrum* edit. Lugd. p. 900. FABR. V. supra in h. vol. pag. 246, infra; in vol. XIII, p. 806 ed. vet. — Mosquæ in cod. synod. 5 et 551, n. 39, teste Matthæi in Notit. codd. Gr. Mosq. p. 19, n. 8, et p. 228, ed. in 8. — Paris, in cod. 755, 23, bibl. publ. — 767, 21; et 773, 32. — Venetiis in cod. Naniano. 71. V. Cat. codd. Gr. Nan. pag. 137, n. 7. — In Catal. mss. Angliæ, etc. tom. I, pag. 38, n. 274; in cod. Gr. Nan. 28, Thomæ Roe. Ibid. p. 56, n. 726, duo sermones Theod. Stud. et encom. Jo. Baptistæ. In cod. 84, Guil. Laudi, et pag. 269, n. 8, sermones, inter Ger. Langbæni Adversaria. — Sec. Montfaucon. *Bibl. bibliothecar. mss.* I, pag. 154, A. Theod. Studitæ Sermones, in bibl. Vaticana. HARL.

13. Κανὼν εἰς τὴν σταυροπροσκύνῃσιν. *Canon sive Hymnus in adorationem crucis*, sub Theodori Studitæ nomine editus Græce et Latine ab eodem Gretsero, tom. III, p. 321.

14. Κανὼν φαλλόμενος εἰς τὴν ἀναστήλῃσιν τῶν ἁγίων εἰκόνων, ποιῆμα τοῦ ἁγίου πατρὸς Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. *Canon sive Hymnus*, odis octo constans, qui canitur in erectione sanctarum imaginum, opus S. P. Theodori Studitæ. Exstat Græce et Latine, Federico Metio interprete, apud Baronium ad a. 842; et Latine in *Bibliotheca Patrum*, edit. Lugd. tom. XIV, p. 898. Sed monet doctissimus cardinalis, Theodori nostri non esse hymnum hunc, utpote quem non ante restitutas imagines sacras ac redditam Ecclesiæ pacem, proindeque pluribus post Theodori mortem annis scriptum fuisse appareat. Itaque Combelsius putat, junioris esse Theodori, qui post Naukratium Studio præfuit. FABR. Conf. vol. X, p. 158, ed. vet. HARL.

15. Ἡ μικρὰ λεγόμενη Κατήχησις. *Catechesis quæ dicitur parva*, 134 sermonibus brevibus et extemporaliibus distincta. Memoratur in Theodori Studitæ Vita p. 21, et Græce ms. exstat in variis bibliothecis, Cæsarea, Lambec. 8, p. 295 (o); Bodleiana Oxoniensi, Claromontana, Paris. Seguieriana sive Coisli

NOTÆ.

n) Etiam in cod. Paris. 894, 11. HARL.

(o) Sive pag. 625 seqq. ed. Kollar. de cod. Caesar. 25, n. 2. — Monac. in cod. Bavar. 217, in quo numerantur 135 catecheses, ad quarum calcem sex iambi leguntur, quos cel. Hardt. in Aretini Beyträgen, etc. 1805, part. IV, p. 365, ex hoc codice exscripsit. — In cod. Barocc. 159, in quo sunt 128 sermones catechetici, quorum primus incipit: Ὅτι χρὴ ἡμᾶς, et ultimus ἐκλεπτικὸς ὄμα καὶ ἰθ. in cod. 197, sub An. Proœmium in orat. catechetice Jo. Chrysostomi de Paschate. Princip. Τὸ τοῦτο πατέρες. — In bibl. Bodlei. Catt. mss. An-

gliæ, etc. 1, n. 280, in cod. Cromwell. 103 Theod. Studitæ Catecheses parvæ, n. 748; s. in cod. 106 Laudi sermones 134, quorum decem priores desiderantur. Ibid. n. 153, s. in cod. Laudi 111 sermones catechetici, et inter eos homilia in sancti Platonis memoriam. — Venetiis in cod. Marciano 141, Catechesis parva; adjiciuntur iambi sex in Theodorum. V. Cat. codd. Gr. Marc. pag. 80. — Ibid. in codd. Nanianis 62 et 68, catech. 134. Sed in hoc desunt quatuor priores, et initium quintæ. Duo hos codd. diligenter recensuit, et singulas catecheses 155, secundum ordinem in binis codd

niana et Lipsiensi Paulina. Fuit etiam apud Raphaelem Trichetum du Fresne. Latine prodiit ex Joanni Livineii, canonici Antwerpiensis, versione, Antwerp. 1602, 8, et in bibliothecis Patrum edit. Colon. tomo IX, et Paris. 1644, 1634, tomo II, atque Lugd. tom. XIV, p. 830. Hujus κατηχήσεως lectio monachis commendatur in Triodio et Menæis Græcorum et in typico Irenæ Augustæ in *Analectis Græcis monachor. Benedictin.*, pag. 210. Catechesis ad omnes fratres citatur ab Allatio de consensu, etc., p. 463, ἡ λύρα τῶν δογμάτων in cod. Caesar. sermo 15, sub Jo. Damasceni nomine de adorandis imaginibus, Gr. Lat. in ed. Damasceni Basil. 1579, pag. 501. — Eas catecheticas orat. publice ab ecclesiarcha stantibus et auscultantibus fratribus, prælectas fuisse, notavit Allatius, *De Dominicis Græcorum*, § IX.

16. Ἐγκώμιον περὶ τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, *Encomium S. Bartholomæi apostoli*, quod Græce exstat ms. in codice Colbertino 340, Latine ex veteri Anastasii versione edidit Lucas Dacherius tomo terio *Spicilegii*, pag. 43, Paris. 1639, 4; tom. II, ed. nov. fol. p. 124; et Franciscus Combefsius in *Bibliotheca concionatoria*, tom. VII, p. 755, Paris. 1662, fol. Fabr. V. supra in h. vol. pag. 201. — Paris. in cod. 1470, n. 44 bibl. publ. — Taurini in cod. 155, fol. 129. V. Cat. codd. Gr. Taur. p. 232. HARL.

18. Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην τὸν θεολόγον. *Encomium sancti apostoli et evangelistæ Joannis theologi*. Latine a se versum vulgavit idem Combefsius in jam laudata Bibliotheca. Fabr. Vide supra in h. vol. p. 258. — Romæ in *Bibl. Patrum S. Basilii*, teste Montfauc. *Bibl. bibliothecar. mss.*, I, p. 197 B. — In nativitate Jo. Baptistæ, in cod. Sfortiano. V. Montfauc. l. c. p. 700 E, et in *Diario ital.* p. 220 et pag. 435. Theod. Stud. διδασκαλία, Venet. in *Bibl. Justiniani*. — Paris. in cod. 1197, in S. Joann. evangelistam; et in duobus codd. in natalem Joann. Baptistæ. — In cod. Barocc. 174, in natal. Jo. Bapt.; ib. in cod. 258, *Encomium Jo. Baptistæ*; idem in cod. Laudi 84, sive Cat. mss. Angliæ, etc., I, n. 726. — In natalem Jo. Bapt. Taurini in cod. 70. V. Cat. codd. Gr. Taur. p. 166, add. n. 24. HARL.

19 *Sermo brevis in Dominicam quartam Quadragesimæ sive Jejunii*, Latine ex Joannis Livineii versione prodiit sæpius cum Theodori Studitæ catechesi, de qua jam dixi. Incipit: *Frates Patresque, S. Spiritus nos benignitas*. Livineius in codice ms. hunc sermonem reperit notatum numero octavum et sexagesimum. Fabr. Venetis in cod. Naniano 154, περὶ νηστείας καὶ ἀπαθείας. Inc. Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ὁ τῆς τεσσαρακοστῆς καιρὸς. Sequuntur undecim aliæ breves homiliæ Theod. Studitæ. V. Cat. codd. Gr. Nan. pag. 349, n. 31. HARL.

20 *Capitula quatuor de vita ascetica*, quæ Græce et Latine vulgata sunt a Petro Possino S. J. in *Thesaurο ascetico*, Paris. 1684, 4. Capita quinque mss. in bibl. Cæsarea memorat Lambecius IV, p. 146, Fabr. Sive pag. 351, n. 19. ed. Koll. Ibid. in vol. III, pag. 479, seq. cod. 89, n. 6, est Theod. Stud. Admonitio ad æmulandum SS. Patrum vitas; et n. 7, Admonitio ad pœnitentiam. HARL.

21. Ἐγκώμιον εἰς τὴν τρίτην εὐρεσιν τῆς τιμῆς κεφαλῆς τοῦ ἁγίου προδρόμου. *Encomium in tertiam inventionem venerandi capitis (q) sancti Præcursoris Joannis Baptistæ*. Cum versione Francisci Combefsii edidit Carolus du Fresne, sive Cangius, in libro cui titulus: *Traité historique du chef de saint Baptiste*, Paris. 1666, 4. Fabr. V. supra, in hoc vol. pag. 260, not. p. — Vindobon. in cod. Caesar. 35, multo pleniore quam editum est a du Fresne et in *Actis* SS. Jun. ad d. 24, tom. IV, p. 736; adnotante Kollario in *Supplem. Lambee. Commentar.* tom. I, p. 253 seq. — In cod. Coislin. 307. V. Montfauc. Cat. codd. Coislin. pag. 424, d. 24 Febr. — Paris, in quinque codd. bibl. publ. secund. Cat. mss. etc., vol. II. HARL.

22. Τροπάρια, κνόνες, etc. *Troparia, Canones sive hymni*, etc. Complura generis hujus, Studitæ inscripta nomine, in Octoëcho, Menæis et aliis Græcorum libris Græce edita sunt. Itaque nostrum intellige, Theodorum monachum, cujus Canon ecatycticus sive hymnus de nocte decantandus ad Christum

NOTÆ.

servatum, una cum initiis singularum late enumeravit, discrimen nonnullarum significavit aliasque adjecit observationes, Mingarell. in *Catal. codd. Gr. Nan.* p. 88-100, atque p. 126-131. Ex prioris codicis catechesi 29, publicavit, p. 91, locum de Thaddæo martyre. Ibid. in cod. 81, catecheses 150, quarum initia, ommissis tamen titulis, reposuit Mingarell. ibid. p. 162 seqq. Primum adnotavit, illas a Livineio editas esse; at alio ordine dispositas et Latine, sed alicubi ita obscure, ut vix intelligatur, conversas. Tum pag. 164, seqq. tres catecheses, n. 37, quæ est apud Livineium 41, εἰς τοὺς βίους τῶν πατέρων; tum 110, apud Livineium 114, περὶ τῆς μοναχικῆς πολιτείας καὶ ἀντιπαράταξως, etc.; atque 121, ap. Livineium 155. περὶ ὑπακοῆς, etc.; speciminis loco Græce publicavit. — Ibid. in cod. 82, eadem Catecheses, de quibus vide Mingarellum, l. c. pag. 169. — Ibid. in cod. 228, n. 9, titul. Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, διδασκαλία χρονική τῆς μονῆς τῶν Στουδίτου· πολλὰ γὰρ κατηχήσεις εἰσὶ τοῦ Στουδίτου· ἀλλ' αὕτη λέγε-

ται χρονικὴ κατήχησις· init. ἀδελφοὶ καὶ πατέρες· νῦν ἐπιχειρῶ πᾶσαν ὑμῖν. V. Cat. cit. pag. 420. — Florentiæ in cod. Laurent. V, n. 1, plut. 55, Catechesis parva, capitibus 124, comprehensa. V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. tom. II, p. 239. — Eadem 154 sermonibus constans, Paris. in cod. 893, n. 1, bibl. publ. et n. 4. Theodori carmina breviter atque epigrammata varii argumenti. — 151 Catecheses, ibid. in cod. 1018, n. 2; ad calcem vero occurrunt versus iambici nonnulli in auctoris laudem. De codd. Neapolit. V. supra, in vol. V, p. 791, n. 245; et p. 798, n. 51. Add. paulo infra, ad n. 25. HARL.

(p) Livineii versionem reprehendit Gretserus, *Rerum variar. lib. I*, cap. 2, p. 10.

(q) De inventionem capitis S. Joannis Baptistæ confer Cangii *Constantinopolin Christianam*, lib. IV, p. 101. Elize du Pin *Bibl. scriptor. Eccles. tom. XVIII*, pag. 142 edit. Amst., et *Memorias Trevulianas* a, 1708, p. 418 seqq.

Servatorem memoratur ms. apud Lambecium V, p. 268, (r). Ποιητὰς τῶν κανόνων Theodorum Studitam et Josephum (episcopum Thessalonicensem), ejus fratrem, laudat Codinus, *Orig. CPol.* c. 104, p. 50. Nicephorus Callistus in Synaxario: Πρῶτος δὲ πάντων, etc. *Primus autem omnium illud, tres odas, inquam, in typum, ut arbitror, sanctæ et vivificæ Trinitatis excogitavit magnus poeta Cosmas in magna sanctæque passionis Domini et Dei Servatoris nostri Jesu Christi hebdomade, — ex quo et reliqui Patres et inter eos præcipue Theodorus et Josephus Studitæ eum æmulati, in aliis sanctæ magnæ Quadragesimæ hebdomadibus componentes, proprio Studiorum monasterio tradiderunt, odas istas magis ac magis producen-tes ac concinnantes.* Clari etiam apud Græcos hymnorum et cantionum auctores Theodorus Ducas Lascaris imperator, cujus κανὼν παρακλητικὸς εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον describitur in Paracletico, p. 181. Theodorus item Cætonita, Theodorus Santaberenus, etc., ne dicam de Theodoro Prodomo, qui hymnos Cosmæ et Damasceni commentario illustravit. Sed de Theodori Studitæ scriptis dicere pergamus, cui nonnulli viri docti tribuunt etiam vitam Theophanis confessoris (s), quam Latine ediderunt Lipomannus, Surlus, Henschenius ad 12 Martii, et Combefisius e Barberino codice descriptam Græce cum Latina versione præmisit Chronico Theophanis edito Paris. 1653, fol. Tribuitur illi etiam in codicibus quibusdam (t) *Oratio in natalem S. Deiparæ*, quæ incipit: Ἀμπρῶς πανηγυρίζει ἡ κτίσις σήμερον. Sed plurimum codicum auctoritate asseritur Joanni Damasceno, inter cujus opera prodit Græce et Latine cum versione Allatii tom. II edit. novæ, p. 849 (u).

Scripta Theodori Studitæ inedita, quæ a Jacobo Baunio in Elencho operum ejus commemorantur (v).

25. Ἡ μεγάλη καλουμένη κατηχητικὴ, etc. *Magna catechesis (x), tribus membris seu partibus comprehensa: quarum una κατήχσις, continens sermones 44; altera μυηλόγιον, sermonibus 33; tertia διδασκαλία, sermonibus 137 absolvitur: Liber complectens (præter 134 catecheseos parvæ sermones, de quibus supra n. 15), catecheses collectas ex omnibus catechesibus sancti Patris nostri confessoris Theodori Studitæ, quæ et recitari debent diebus Dominicis, quarta et sexta feria, et in majoribus festis totius anni, sicut et compositæ sunt.* Meminit auctor Vitæ pag. 21. Exstat hæc in regio Græco codice Paris. 2540. In cod. autem Paris. et in Paulino Lips., post illas Catecheses ita legitur: Θεοῦ τὸ δῶρον, ἡ γραφή δὲ Ἀρσενίου, ἐτελείωθη μηνὶ Ἰουνίῳ, δωδεκάτῃ, Ἰνδίκτ. ιθ' ἔτους σ'χμδ' βασιλεύοντος Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογεννήτου. *Donum Dei istud: scripsit Arsenii manus, absolutum mense Junio, die duodecima, indictione XIV anni VI.M.DCXXXIV, regnante Joanne Porphyrogenneta: qui annus incidit, ex supputatione Græcorum, in annum Christi 1136, quo Calo-Joannes Alexii Comneni f. Isaaci N. decimum nonum imperii annum agebat.* FABR. Catecheseon 29 titulos V. in Barvetii Catal. mss. Scorial. [quem recudendum curavit Phil. Labbeus, atque velut Supplementum III, adjecit Novæ bibliothecæ mss. librorum, p. 175 sqq. Græcorum, Latinorum et Gallicorum, seu Specimini antiquarum lectionum Græcarum, Latinarum et Gallicarum, Paris. 1653, 4; ubi p. 188, de magnis catechesibus Theodori Studitæ], et apud Oudinum, tom. II *De scriptor. eccles.* p. 36. FABR. Hujus Theodori Stud. Sermones catechetici in festos totius anni dies mss. recensuerat Fabricius infra in vol. XII, p. 275, sqq. Atque, quoniam animadverti, plures doctos ad illum Fabricii indicem provocare, haud incommodum nec ingratum fore arbitrabar, si illum integrum hic suo loco, quasi postliminii jure, restituerem. Antea tamen juvat, codicibus et a Fabricio h. l. et a me supra, n. 15, memoratis, aliorum, in quibus præcipue magna catechesis continetur, adhuc notitiam subungere. — Exstant igitur Paris. in cod. 5391, bibl. publ. catecheses selectæ 170, recitandæ in diebus Dominicis, in quarta et sexta feria, tamen et in magnis festis totius anni. Catechesi, ut ait

NOTE.

(r) Sive p. 563. Koll. de cod. 299, n. 6, ubi quidem Lambec. canonem illum ascripsit Theodorito. — Hymni anastasimi sive ἀνάστασις LXX, cum Expositione anonymi, aut Nicephori forte Callisti, in cod. 4, Thom. Itœ, s. n. 249, Cat. mss. Angliæ, etc. I. — Tridion, opus Josephi et Theodori Studitarum, fratrum, Romæ in Bibl. Vaticana. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* I, p. 9 C. — Canones, Paris. in cod. 1318, 6, Bibl. publ. — Mosquæ in cod. synod. II. Troparium. V. Matthæi Notit. mss. Mosq. p. 12, ed. in 8: HARL.

(s) V. supra, vol. VII, pag. 460, cum nota z. HARL.

(t) Ita in Paris. 1481, II, bibl. publ. in Appendice ad Cat. mss. Paris. vol. II, pag. 618. HARL.

(u) Vide hujusce *Patrologiæ* t. XCVI, col. 680.

(v) Pleraque Theodori Studitæ inedita latent in præstantissimo codice bibliothecæ Paulinæ Lipsiensis, cujus notitiam in publicato programme dare cœpit Jo. Imman. Mullerus, Rosvino — *Misnicus*, Lips. 1719. De cod. Lipsiensis, qui præter ea alios octoginta, nondum editos, sermones continet,

conf. Felleri Præfat. ad catal. mss. bibl. Paulinæ et in catalogo ipso, p. 120; Jac. Tollium Epp. itinerar. pag. 78. Ex illo cod. unum sermonem in Dominicam cæci περί ἀποσταθείας καὶ ἐγκρατείας edidit Gr. Jo. Imman. Muller, Diss. de Studio CPolitano, pag. 33-36. Incipit: Ἀδελφοί μου καὶ πατέρες. FABR. Add. Schroeckh, l. c. p. 110 seq. et Oudin. l. c. p. 34 seq. HARL.

(x) Fuit etiam in bibl. Scorialensi, in Mediceam autem venit ex Gerasini Blachi apparatu librario, de quo Combefisius in *Bibl. concionatoria: Rev. abbas Gerasinus Blachus duplo fere plures (quam ediderat Livineius) sermones Theodori catecheticos exstare ad me scribebat, in quibus majores illos fuisse nullus dubito. At spretum nostris tantum ἔργον, hoc solum arente munificentia Gallica, sic alius effusa: Magno interim Duce totam viri Græcorum suppellectilem sibi adducente.* In bibl. Coisliniana sive Segueriana Sermones catechetici, qui Theodoro Studitæ tribuuntur, exstant ad 170. Vide Montfauconi Catalogum illius bibl. p. 376, 386 seq.

confector Cat. codd. Paris. regg. vol. II, p. 172, cuique præfixum est argumentum, iambo monostichio comprehensum. Is cod. a. Chr. 1136 exaratus est manu Arsenii monachi, ut ipse versibus iambicis trimetris, a Cangio Constant. Christ. lib. IV, pag. 152, editis, testatum reliquit. — Ibid. in codd. 1104, et 892, præfixa Theodori Vita. — In codd. Nanianis (præter catecheticos sermones ex catalogo supra ad n. 15, jam citatos), 61 qui continet primo viginti duas catecheses Theod., tum alias ducentas triginta sancti abbatis continebat, quarum aliquæ nunc desunt (singulas curate recenset Mingarell. in Catal. codd. Gr. Nan. pag. 68-87); et 85 in quo 28 catecheses in Græcum vernaculum sermonem conversæ sunt. — In cod. Taurin. 327, et auctor Catal. codd. Gr. Taur. p. 405-410, singularum et titulos et initia reposuit, atque observavit multas in hoc indice occurrere, quarum nullam fecit Fabricius mentionem, et quas procul dubio ineditas esse putat auctor: idemque indicavit, quænam in edit. Latina jam lucem publicam aspexerunt. — Mosquæ in cod. synod. 361, catecheses 126. — In cod. 362, in quo quædam exciderunt; aliæ autem, quæ in superiore desiderantur, accesserunt; et in cod. 363, in quo sunt 74 priores, quæ in cod. 361 leguntur; inest quoque catechesis 23, quæ cod. 361 caret, et post catechesin 69 inserta est alia, quæ ineipit: 'Αδελφοὶ καὶ πατέρες, ἥδη πρὸς αὐτὴν ἔσμεν. V. Matthæi Notit. p. 239, seq. ed. in 8. — Matriti in cod. regio 4, de quo friarte in catal. codd. Gr. Matrit. p. 5-19, fuse diligenterque exposuit. Continentur vero inprimis Theod. Studitæ catecheses 163, in libros II distributæ, quarum titulos et initia cum earum titulis et initiis contulit, quas in bibl. Coislinian. codd. 271 et 272 refert Montfaucon., titulos vero tantum cum titulis sermonum, quorum indicem exhibet amplissimum Fabricius. Præterea adnotat, quæ singulæ, quæ multæ sunt, desiderentur in codd. Coislin., et pag. 8 animadvertit, omnes primi libri catecheses abesse ab indice Fabriciano, nec ullam earum, neque Græce; neque Latine, typis ad hunc diem prodixisse; p. autem 18, ait, librisecundi sermones 134, dici catechesin parvam. — Ad has catecheses pertinent, ni fallor, orat. quæ sunt in codd. Paris. bibl. publ. in cod. 753, n. 21, Oratio habita in vigilia sanctorum luminum: Τῶν φῶτων τὰ προκύλιν; n. 20, Or. habita in vigilia natalis Christi (y): Τοῦ πνεύματος φωστῆρος. Orat. in adorationem Soteris nostri, habita feria quarta quadragesimæ: Ἀγαλλιάσεως καὶ σωφροσύνης ἡμέρας; in cod. 815, n. 7, Catechesis de imitandis Christi passionibus: et n. 8, De Christianis in Bulgaria interfectis; — in cod. 887, n. 2, de Trinitate; — in cod. 1181, in Appendice, in natalem B. Virginis Mariæ. — In cod. 1491, n. 12, est ejus oratio funebris in matrem suam. — Subjiciam igitur ea quæ Fabric. quondam in vol. XII dederat. HARL.

Nactus sum, ait Fabricius, codicem, qui olim fuit Rudolphi Capelli nostri τοῦ μακαρίτου, in quo Catecheses Theodori, laudati Capelli manu descriptæ, et Græce hactenus ineditæ, occurrunt una et quinquaginta. Præmittitur autem Index sermonum 217, quibus magna, quæ vocatur, catechesis absolvebatur, qualis manu exarata etiam exstat in bibliotheca regis Christianissimi, nec non in codice bibliothecæ Paulinæ Lipsiensis. Illos titulos hoc loco describere juvat, simulque apponere numeros sermonum qui ex illis jam editi exstant, sed Latine tantum ex Jo. Livineii versione (z), duobus codicibus Romanis usi.

Index Sermonum catecheticorum Theodori Studitæ, in totius anni festa. Numeri majores Latinis Livineii respondent, minores Arabici uncis inclusi ms. Græco codici.

I [1]. Περὶ τοῦ ἐναγωνίως διανύειν τὸν ὅλον ἡμῶν **A** βίον. α'. Τῇ β' τῆς διακαινισμοῦ.

II [2]. Ὅτι χρὴ ἀποθνήσκειν ἡμᾶς τὸν προαιρετικὸν θάνατον, καὶ περὶ εὐταξίας, β'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ Θωμᾶ.

III [3]. Ὅτι δεῖ περιπατεῖν ἡμᾶς ἀξίως τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ τοῦ διαγμοῦ οὗ δεδιώμεθα, διὰ Κύριον, γ'. Τῇ Κυριακῇ τῶν μυροφόρων.

IV [4]. Περὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς τοὺς ὀλεθρίους τόπους καὶ τρόπους τῆς ἀμαρτίας, δ'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ παραλύτου.

1. De vita omni nostra sollicite exigenda. Die secunda hebdomadis renovationis, sive, quæ diem Paschæ subsequitur.

2. In memoriam B. Domitiani (a): oportere nos assidua morte voluntaria defungi, deque modestia (b). In Dominica S. Thomæ, sive prima post Pascha.

3. Vitam obeundam nobis esse dignam monastica professione et persecutione, quam pro Domino sustinuimus. Dominica unguentiferarum, sive secunda post Pascha.

4. Circumspectionem adhibendam, noxiaque fugienda peccati loca et modos. Dominica paralytici, seu tertia post Pascha.

NOTÆ.

(y) Est quoque in cod. Tauriniensi 70, cum titulo: Sermo in SS. Patres, et confector Cat. codd. Gr. Taurin. p. 174, frustra hunc sermonem quæri in Biblioth. Udini et Fabricii, observat. HARL.

(z) Versionem Livineii reprehendit Jac. Gretserus Rerum variarum lib. I, cap. 2.

(a) Hujus S. Domitiani mentio in illa catechesi his verbis: Τοιοῦτος ὁ μακάριος Δομετιανὸς ὃν ὕμνησαμεν. Καὶ οὗτος μνημόσυνον μετὰ ἁγίων ἡλίχην

B πραγματείαν ἐπραγματεύσατο, ἡλίχην πολιτείαν ἐξήνυσσε, πόνοις ὀλίγοις καὶ ἀγῶσι κληρωσάμενος γέρας αἰώνιον, ἀνθρώπος εὐτελής κατὰ σάρκα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐλέτο ἀρετὴν καὶ ἠγάπησε Θεόν, ὕψωσεν αὐτὸν ὁ Θεός, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ ἐξουθενῶν με ἀτιμασθήσεται. (I Sam. II, 30.)

(b) Male in Bibl. Patrum Lugd. editum, de modestia.

5. Quod oportet nos fragrantem comparere studio A virtutis. *Die quarta hebdomadae ante mediam Pentecosten.*

6. De horrendo tribunali, deque praesentis vitae nostrae diebus circumspecte transigendis. *Dominica Samaritidis, sive quarta post Pascha.*

7. De moderatione in affectibus et temperantia (c). *Dominica caeci, sive quinta post Pascha.*

8. De Ascensione Servatoris nostri Jesu Christi, vitae inter nos ex Dei voluntate agenda. *Die quarta ante hebdomadam Ascensionis.*

9. Oportere sacrorum pura conscientia fieri participem. *Habita die festo Ascensionis.*

10. Oportere de variis nobis cavere cibis, et de temperantia. *Dominica SS. Patrum Nicænorum, sive post Ascensionem.*

11. De descensu S. Spiritus, et de humilis Euprepiani (d) morte. *Dominica Pentecostes.*

12. Martyres esse non solos, qui sanguinem profundunt, sed etiam, qui vitam obeunt divinam. *Dominica omnium sanctorum, seu prima post Pentecosten.*

13. De renuntiatione, quæ sit mundo rebusque quæ in mundo sunt, atque doctrina de suscipiendis alacriter proprietatibus accuratæ vitæ monasticæ. *Die quarta ante Dominicam Carnisprivii, sive Seagesimæ.*

14. De abstinencia ac confessione quæ a nobis requiritur. *In Parasceve Dominicæ Carnisprivii.*

15. De magno illo et illustri Domini nostri Jesu Christi die. *Dieta in Dominica Carnisprivii.*

16. Quod confidenti et forti animo esse oporteat in praesenti persecutione. *Die quarta ante Dominicam Tyrophagiorum, qua casei et ovorum usus omittitur.*

17. De continentia et precatione. *In Parasceve ante Dominicam Tyrophagiorum, sive Quinquagesimæ.*

18. Quod oportet cogitatione recurrere et inspicere vitas Patrum nostrorum, similibusque moribus operam dare in vita. *Sabbato ante Tyrophagiorum Dominicam.*

19. De jejuniis et quemadmodum veri et morigeri

V [5]. "Οτι δεῖ εὐδοκάζειν ἑαυτοὺς διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἀναλήψεως, ε'. Τῇ δ' τῆς μεσοπεντηκοστής.

VI [6]. Περὶ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου, καὶ περὶ τοῦ ἀσφαλῶς διαμελβεῖν τὰς ἡμέρας τῆς παρουσίας ζωῆς, ς'. Τῇ Κυριακῇ τῆς Σαμαρείτιδος.

VII [7]. Περὶ ἀπροσπαθείας καὶ ἐγκρατείας, ζ'. Τῇ Κυριακῇ τοῦ τυφλοῦ.

VIII [8]. Περὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ θεαρέστως ἀναστρέφεσθαι ἐν ἑαυτοῖς, η'. Τῇ δ' πρὸ τῆς Ἀναλήψεως.

VIII [9]. "Οτι δεῖ μετὰ καθαροῦ συνειδότος μεταχειρῖν τῶν ἁγιασμάτων. Ῥηθεῖσα ἐν τῇ Ἀναλήψεως, θ'.

[10] "Οτι χρὴ ἡμᾶς προσέχειν ἐν τοῖς διαφόροις βρώμασι, καὶ περὶ ἐγκρατείας, ι'. Τῇ Κυριακῇ τῶν ἀγίων Πατέρων.

IX [11]. Περὶ τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τοῦ θανάτου τοῦ ταπεινοῦ Εὐπρεπianoῦ, ια'. Τῇ Κυριακῇ τῆς Πεντηκοστής.

X [12]. "Οτι οὐχ οἱ δι' αἵματος μόνον μάρτυρες, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ βίου ἐνθεοῦ πολιτευσάμενοι, ιβ'. Τῇ Κυριακῇ τῶν Ἀγίων Πάντων.

[13]. Περὶ ἀποταγῆς κόσμου, καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ διδασκαλίᾳ τοῦ μετὰ προθυμίας ἐπαναιρεῖσθαι τὰ ἰδιώματα τῆς ἀκριβοῦς ἡμῶν διαγωγῆς. Ῥηθεῖσα ἐν τῇ δ' ἡμέρᾳ πρὸ τῆς Ἀποκρεωσίου, ιγ'.

XLIX [14]. Περὶ ἐγκρατείας, καὶ τῆς προκειμένης ἡμῖν ὁμολογίας, ιδ'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς Ἀποκρεω.

L [15]. Περὶ τῆς μεγάλης καὶ ἐπιφανοῦς ἡμέρας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ῥηθεῖσα τῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀποκρεωσίου, ιε'.

LI [16]. Περὶ τοῦ εὐθάρστως καὶ ἀνδρείως εἶναι ἐν τῷ παρόντι διωγμῷ, ις'. Τῇ δ' τῆς Τυροφάγου.

LII [17]. Περὶ ἐγκρατείας καὶ προσευχῆς, ιζ'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς Τυροφάγου.

[18]. "Οτι χρὴ ἀναδραμεῖν ταῖς ἐννοίαις, καὶ ἀναθεωρῆσαι τοὺς βίους τῶν Πατέρων ἡμῶν, καὶ ὁμοιότητως αὐτοῖς πολιτεῦσθαι, ιη'. Τῇ Σαββάτῳ τῆς Τυροφάγου.

LIII [19]. Περὶ νηστείας, καὶ ὅτι τοῦ ἀληθινοῦ

NOTÆ.

(c) Hanc septimam catechesin primus Græce ex codice Lipsiensi edidit Jo. Immanuel Mullerus in Dissert. Lipsiæ 1722, 4, vulgata de Studio, cœnobio CPolitano, pag. 33-36.

(d) Livineius: *infelicis Cypriani*. De Euprepiano hæc in catechesi Theodori: Οὐκ ἠκούσατε, τί πέπονθεν ὁ ἔλαυνος Εὐπρεπιανός; ἄρτι γὰρ ἡμῖν ἀνγγέλην ἔτι τέθνηκε. Καὶ τέθνηκε, φεῦ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας, οὐ πρόσκαιρον, ἀλλὰ τὸν αἰώνιον θάνατον συμπλαχὲς τῇ Εὐᾷ καὶ ταύτῃ τὸν βίον ἀπορρήξας. Ὡς τί πέπονθεν ὁ τέλας. Ἰστέ πως πρότερον ἤρχετο δ' ὡς ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτοῦ, τῆς τε εὐπιστίας καὶ

εὐδωρίας. Οὐχὶ συναπεκλείσθη μοι πάλαι ὁμολογητικῶς; οὐκ εἰς οἰκονόμου προήχθη βαθμὸν ἐν τῷ σακκουδίῳ; οὐκ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ ὁμολογία ἀπεδύσατο πρὸς ἀγῶνας δις μαστιχθεὶς καὶ ἐνεγκὼν ἀριστά; εἰτά τι ἔχων ὡς οἰκονόμος τὸ γλωσσόκομον τοῦ μοναστηρίου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βαλλόμενα θελήσει; τῷ χρυσίῳ καὶ περιπαρεῖς τῇ φιλαργυρίᾳ κατὰ τὸν Ἰουδαίον, προὔδωκεν, ὅμοιοι, τὸν Χριστόν· τοῦτο μὲν ἀποδυσάμενος τὸ τῆς παρθενίας ἐπάγγελμα, τοῦτο δὲ Γιεζικῶς ὠνησάμενος ἀγροῦς καὶ ἀμπελώνας etc.

ὕπνου, καὶ ὑποτακτικοῦ ἀληθῆς νηστεία ἐστὶν ἡ ἄσκησις τοῦ οἰκείου θελήματος, ιθ'. Τῇ Κυριακῇ τῆς Τυροφάγου.

LIV [20]. Ἐπὶ νηστείας καὶ ἀπαθείας, ἐρθεῖσα ἐν ἀρχῇ τῶν νηστειῶν, κ'. Τῇ δ' τῆς πρώτης ἑβδομάδος.

LV [21]. Περὶ τοῦ κατακοιμεῖν τὴν ἄφθαρτον ἡμῶν οἰκίαν διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν ἀναλήψεως, κα'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς προτέρας ἑβδομάδος.

[22]. Λόγος παραινετικὸς εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, καὶ περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας, κβ'. Τῷ Σαββάτῳ τῆς προτέρας ἑβδομάδος.

LVI [23]. Περὶ τοῦ μὴ ὑπὲρ δύναιμι ἐκτείνεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς κατὰ θεὸν σπουδαίμασι, καὶ τοῦ διατρέφειν τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς πνευματικοῖς θεωρήματι, κγ'. Τῇ Κυριακῇ τῆς πρώτης ἑβδομάδος.

LVII [24]. Περὶ τοῦ φυλάττειν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν φθοροποιῶν παθῶν, κδ'. Τῇ δ' τῆς β' ἑβδομάδος.

LVIII [25]. Περὶ ὁμονοίας καὶ ἀγάπης, καὶ τοῦ ὑποῖσαι γενναίως τὰ ἐπίπονα τῆς ἀρετῆς, ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν βασιλείαν οὐρανῶν, κε'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς β' ἑβδομάδος.

LIX [26]. Περὶ τοῦ ἡπίως καὶ εὐμαρῶς διανύειν ἡμᾶς τὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀτελευτήτου ζωῆς, κς'. Τῇ Κυριακῇ τῆς β' ἑβδομάδος.

LX [27]. Περὶ τῆς ἐνθόνδε ἀθρόας μεταχωρήσεως, καὶ διδασκαλίας περὶ τοῦ ἀσφαλῶς τηρεῖν τὰς ἑαυτῶν αἰσθήσεις, καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν, κζ'. Τῇ δ' τῆς γ' ἑβδομάδος.

LXI [28]. Ὅτι οὐ δεῖ ὑποβάλλειν ἡμᾶς ἑαυτοὺς ἐν τοῖς πειρασμοῖς, καὶ περὶ νηστείας, κη'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς τρίτης ἑβδομάδος.

LXIII [29]. Ἱστορικὴ περὶ τῶν ἀνααιρεθέντων ἐν Βουλγαρίᾳ Χριστιανῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ, κθ'. Τῇ Κυριακῇ τῆς τρίτης ἑβδομάδος.

LXVI [30]. Ὅτι τὸ Πάσχα τοῦτο τύπος ἐστὶ πρὸς τὸ μέλλον καὶ αἰώνιον Πάσχα, καὶ περὶ ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας, λ'. Τῇ δ' τῆς μέσης ἑβδομάδος.

LXVII [31]. Ὅτι ἐν τῇ νεκρώσει τῶν παθῶν, καὶ τῇ ἀναστάσει τῶν ἀρετῶν τοῦτ' ἐστὶ τὸ καθεκάστην ἐορτάζειν καὶ πασχάζειν ἐν Κυρίῳ τῷ Θεῷ, λα'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς μέσης ἑβδομάδος.

CXXV [32]. Περὶ τοῦ μεσάσματος τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, καὶ προθυμοποιήσεως πρὸς τὸ ἐξῆς τῆς ἀσκήσεως, λβ'. Τῇ Κυριακῇ τῆς τετάρτης ἑβδομάδος (ε).

LXIX [33]. Ὅτι οἱ ἐν θλίψεσι καὶ στενοχωρίαις τὸν βίον διαμεΐφαντες ἀλύπου τινὸς καὶ ἀρρήτου

A subditi verum jejuniū sit propriæ voluntatis ex-cisio sive abnegatio. Die dominica Tyrophagio-rum.

20. De jejunio abstinētiaque cupiditatum. Initio jejunii, die quarta primæ hebdomadis Quadrage-simæ.

21. Incorruptibilem domum nostram, animum, virtutum studio exornandam. Parasceve primæ heb-domadis jejunii.

22. Sermo adhortatorius sub ingressum Quadra-gesimæ, et de secundo Christi adventu. Sabbato primæ hebdomadis.

23. Ne supra vires in divinis studiis animum intendamus, pascamus tamen illum spirituali-bus doctrinis. Dominica primæ hebdomadis jeju-nii.

24. De animo a corruptelis affectuum servando. Die quarta hebdomadis secundæ.

25. De concordia et amore, ferendisque genere-se virtutis laboribus pro regno cælesti assequendo. Parasceve hebdomadis secundæ.

26. De transigendo suaviter et late jejunio, per spem æternæ vitæ. Dominica secundæ hebdoma-dis jejunii.

27. De repentino hinc abscessu, et doctrina de sensibus animoque accurate custodiendis a fœ-dis libidinibus. Die quarta tertiæ hebdomadis jeju-nii.

28. Non esse committendum, ut nosmet ipsi nos tentationibus obijciamus; et de jejunio. Parasceve hebdomadis tertiæ.

29. Narratio de Christianis per Bulgariam in sen-cta Quadragesima ob esum carnis peremptis. Domi-nica tertiæ hebdomadis.

30. Pascha hoc simulacrum esse futuri et æterni paschalis: deque patientia ac fortitudine. Quarta die mediæ hebdomadis jejunii.

31. Vitiis mori ac virtutibus reviviscere, id de-mum esse serias celebrare quotidie, Dominoque Deo pascha agitare. Parasceve mediæ hebdomadis.

32. De media sancta quadragesima, et ad exerci-tationem porro continuandam exstimulatio. Domi-nica quartæ hebdomadis.

33. (f) Qui in ærumnis ac miseriis vitam trans-egere, eos incredibili alienaque a doloribus vo-

NOTÆ.

(e) V. Cat. codd. Gr. Nanian. pag. 94, n. 58. II. (f) In hac catechesi Theodorus D. Platonis facit mentionem his verbis: Ὁ μέγας Πρόδρομος, οὗ μιμητῆς ἡξιώθη γενέσθαι ἐν τῷ ἐλεγμῷ τοῦ μοι-χευσαυτοῦ βασιλέως Πλάτων, ὁ ὅσιος πατήρ ἡμῶν, οὗ δὲ τὴν μνήμην σήμερον ἐορτάζειν ἡξιώμεθα. Mox invenitur in Alexandrum quemdam presbyterum (ψη-φίζόμενον εἰς ἱερέα), Iconomachis faventiorē, ἠδὲ

γὰρ πάντως ἡκούσατε τί πέπραχεν Ἀλέξανδρος ὁ δύσ-τηνος. Ἐξηρονήσατο καὶ τὴν ὑποταγὴν, καὶ τὴν ὁμο-λογίαν. Καὶ πῶθεν τοῦτο πέπονθεν, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὸν μεμονωμένον, ὃ πολλάκις ἐγκαλῶ τοῖς μεμονωμένοις, ἐκ τοῦ φιλάργυρος γενέσθαι κατὰ τὸν Ἰούδαν. Ἀμφοτέροι οὖν προέδωκαν τὸν Κύριον τῆς δόξης, ὁ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ δὲ τοῖς ἑμῶν τοῖς Ἰουδαίων Εἰκονομάχοις.

voluptate frui. *Quarta die quintæ hebdomadis.*

54. De abstinence non a cibis modo, sed etiam a pravis affectibus. *Dicta in quadragesima quinta quintæ hebdomadis die.*

55. Quod omne genus cruciatuum ferre debemus Domini ac sanctorum imitatione. *Parasceve quintæ hebdomadis.*

56. De continentia et humilitate. *Sabbato acathisti quinta jejunii hebdomade, (h) ubi hymnus a populo per noctem stante sine sessione canitur.*

57. Oportere nos semper renovari ad anteriora per incurrentium visibilium et invisibilium tentationum tolerantiam. *Dominica quintæ hebdomadis.*

58. De constitutione jejuniorum, et doctrina aperteptionem monasterii. *Quarta die hebdomadis ante Dominicam in Palmis.*

59. Cavendum nobis esse a diaboli vafritie, et de eo, quod non fas sit exorbitare, aut a cœlu segregeim oberrare. *Parasceve ante Dominicam in Palmis.*

40. Quod non oportet post elapsam sacrām quadragesimam negligentes esse, ne virtutes parvas amittamus. De festo item Palmarum, et Servatoris nostri passione. *Sabbato Lazari.*

41. De optimo vitæ instituto. *Dicta in Dominica Palmarum.*

42. De salutifera Christi passione, deque humilitate et patientia. *Die quarta magnæ et sanctæ hebdomadis.*

43. De salutifera passione, et de concordia. *Die quinta hebdomadis sanctæ magnæque.*

44. De Domini nostri Jesu Christi passione. *In sancta et magna Parasceve.*

Mense Septembri, in principium indictionis. Cum Deo, menologii initium.

45. De inexsuperabili Dei beneficio, et de amore erga eum, odioque diaboli, et de humilitate. *Dicta sub anni initium.*

46. Ne vitiorum spinas atque tribulos colligamus, sed virtutis botros fructificemus. *Eodem mense, in vindemiam.*

47. Ne in foeda vitia præcipites nos agamus, neve voluptatem jucundam arbitremur. *Ejusdem mensis die XIV, in Exaltatione venerandæ crucis.*

48. De spirituali semen'e, et de vigilando in divinis rebus meditandis. *Ejusdem mensis die XXIV in sementem.*

A ἡδονῆς ἀπολαύουσιν, λζ'. Τῇ τετράδ: τῆς ε' ἐβδομάδος.

[34]. Περί ἐγκρατείας οὐ μόνον τροφῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν παθῶν. Ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἀγία τεσσαρακοστῇ, λδ'. Τῇ ε' τῆς ε' ἐβδομάδος.

LXX [35]. Περί τοῦ ὑποῖσαι ἡμᾶς πάσαν βάσανον κατὰ μίμησιν τοῦ τε Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων, ιη'. Τῇ Παρασκευῇ τῆς ε' ἐβδομάδος (g).

[36]. Περί ἐγκρατείας καὶ ταπεινοφροσύνης, λε'. Τῇ Σαββάτῳ ἀκαθίστου.

LXVIII [37]. Ὅτι δεῖ ἡμᾶς ἀεὶ ἀνακαινίζεσθαι ἐπὶ τὰ πρόσω δι' ὑπομονῆς των προσπιπτόντων ἡμῖν ὀρωμένων τε καὶ ἀοράτων πειρασμῶν, λγ'. Τῇ Κυριακῇ τῆς ε' ἐβδομάδος.

B [38]. Περί τῆς καταστάσεως τῶν νηστειῶν, καὶ διδασκαλίᾳ πρὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ μοναστηρίου, λε'. Τῇ δ' τῶν Βαῶν.

LXXI [39]. Ὅτι δεῖ φυλάττειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῆς τοῦ διαβόλου πανουργίας, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀφιδιάζειν, λθ'. Τῇ Παρασκευῇ τῶν Βαῶν.

[40]. Ὅτι οὐ χρὴ ἀμελῶς διακεῖσθαι ἡμᾶς μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, ὥς ἂν μὴ ἀπολέσωμεν τὰς προδιηνυσμένας ἡμῖν ἀρετάς, καὶ περὶ τῆς ἐορτῆς τῶν Βαῶν, καὶ τοῦ πάθους τοῦ Σωτῆρος, μ'. Τῷ Σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου.

[41]. Περί τῆς κρατίστης διαγωγῆς ἡμῶν, ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἐβδομάδι τῶν Βαῶν, μα'. Τῇ Κυριακῇ τῶν Βαῶν.

C LXXII [42]. Περί τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ διδασκαλίᾳ περὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ ὑπομονῆς, μβ'. Τῇ ἀγία καὶ μεγάλῃ δ'.

[43]. Περί τοῦ σωτηρίου πάθους, καὶ περὶ ὁμολοίας, μγ'. Τῇ ἀγία καὶ μεγάλῃ ε'.

LXXIII [44]. Περί τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μδ'. Τῇ ἀγία καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ.

Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰνδικτιωνος. Ἀρχὴ σὺν Θεῷ τοῦ μηνολογίου.

XXIV [45]. Περί τῆς ἀνυπερβλήτου δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ μίσους τοῦ διαβόλου, καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης. Ῥηθεῖσα ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐνιαυτοῦ, με'.

XXV [46]. Περί τοῦ μὴ εἰσφέρειν ἀκάνθας καὶ τριβόλους παθῶν, ἀλλὰ καρποφορεῖν τοὺς τῆς ἀρετῆς βότρυας, μς'. Μηνὶ τῷ αὐτῷ εἰς τὸν τρυγητόν.

XXVI [47]. Περί τοῦ μὴ κατάγειν ἑαυτοὺς εἰς πάθη ἀτιμίας, μηδὲ ἡγεῖσθαι, ἡδῆσαν εἶναι τὴν ἡδονήν, μς'. Μηνὶ τῷ αὐτῷ ιδ', τῇ ὑψώσει τοῦ τιμίου στυαυροῦ.

XXVII [48]. Περί τοῦ πνευματικοῦ σπόρου, καὶ τοῦ ἀγρυνεῖν ἐν ταῖς θείαις μελέταις, μη'. Μηνὶ τῷ αὐτῷ κς', εἰς τὸν σάρον.

NOTÆ.

(g) V. Cat. codd. Nanian. l. c. HARL.

(h) Vide Cangium in Ἀνάθιστος, et Lambec. III,

p. 126, 150 [p. 323, not. 1 et 376. Kollar. et hujus not.]; VIII, p. 53 seq. [p. 114, Koll.]

XXVIII [49]. Περὶ πίστεως, καὶ τοῦ μὴ εἶχῃ καὶ Ἀ ματὴν δαπανᾶν τὴν ζωὴν ἡμῶν, καὶ ὅτι ὅσα καὶ σκιά εἰσι τὰ παρόντα πρὸς τὰ μέλλοντα, μθ'. Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ζ', εἰς τὸν σπόρον.

XXX [50]. Περὶ τῆς ἀφάτου κηδεμονίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καὶ ἀσφαλείας τοῦ κατὰ Θεὸν ἡμῶν βίου, ν'. Μηνὶ Νοεμβρίῳ ζ', εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀγίου Παύλου τοῦ ὁμολογητοῦ.

XXXI [51]. Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, καὶ ὅτι ὁ παρὼν διωγμὸς, οἷς μὲν ὕλη ἀρετῆς καθέστηκεν, οἷς δὲ κακίας, να'. Μηνὶ τῷ αὐτῷ ια', εἰς τὴν μνήμην τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου.

Hucusque homilias ipsas exhibet ms. codex.

[52] Ὅτι υπομένουσιν ἡμῖν ἐν τῇ μαρτυρικῇ ὑποταγῇ ἀποληψόμεθα τὰ αἰώνια γέρα, νθ'.

XXXII [53]. Περὶ τῶν Γενεθλίων τοῦ Σωτῆρος, καὶ τοῦ εὐτόπως ἔχεισθαι τῆς ἀσκητικῆς ἡμῶν ζωῆς, νγ'.

[54] Ὅτι δεῖ ἡμᾶς τὴν τῶν νηπίων μιμεῖσθαι ἀφελότητα, διὰ τὸν δι' ἡμᾶς νηπιάσαντα Χριστόν, νδ'.

XXXIV [55]. Περὶ τῆς ἐνταῦθα ἀποβιώσεως, καὶ τῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν καταπαύσεως, νε'.

XXXV [56]. Περὶ παρθενίας, καὶ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Μένονος, νς'.

[57] Περὶ τῆς ἐορτῆς τῶν ἁγίων Θεοφανίων, νζ'.

XXXVII [58]. Ὅτι οὐ δεῖ ἐορτάζειν ἐν κραυγαῖς, καὶ μέθαις, καὶ περὶ μνήμης θανάτου, νη'.

XXXVI [59]. Περὶ τοῦ ἐρηρετισμένους εἶναι τῇ ὁμολογίᾳ ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώλου, ρηθεῖσα ἀνὰ μεταξὺ τῶν ἐορτῶν, νθ'.

XXXVII [60]. Περὶ εὐεργεσίας Θεοῦ, καὶ ἀναγωγῆς τοῦ θεολήπτου καὶ ὠραίου ἡμῶν βίου, ς'.

XXXVIII [61]. Ἐπὶ τοῦ μιμεῖσθαι τοὺς βίους τῶν Πατέρων, καὶ ἐμμένειν ἡμᾶς ἐν ᾧ ἐκλήθημεν παρὰ τῷ Θεῷ, ζα'.

XXXIX [62]. Ὅτι δεῖ ζυγλοῦν τοὺς βίους τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, ζβ'.

XL [63]. Περὶ τοῦ πολιτεύεσθαι ἡμᾶς ἐν καινότητι ζωῆς, καθὼς διὰ τοῦ ἁγίου σχήματος ἐπηγγέμεθα, ζγ'.

XLI [64]. Ὅτι οὐδὲν τῶν ἐν ἀνθρώποις μακάριον, πλὴν τῆς ἀρετῆς. Αὕτη γὰρ μόνῃ ἀξία μακαρισμοῦ, ζδ'.

49. De fide, neve temere ac sine fruge vitam consumamus : et umbram esse ac somnium praesentia ad futura. Mense Octobri, die sexta, in se mentem.

50. De immenso Christi Domini in nos studio, vitaeque securitate divinae atque inculpatæ. Die VI Novembris, in memoriam S. Pauli (i) confessoris.

51. De judicio futuro ; et quod praesens persecutio aliis materia sit virtutis, aliis scelerum. Eiusdem mensis die XI in memoriam sancti Patris nostri et confessoris Theodori Studitæ (j).

52. Quod martyrii subjectionem perpassi æterna præmia relaturi sumus.

53. De Natali die Servatoris, ac de constanter retinenda vita nostra ascetica sive monastica.

54. Quod infantum oportet simplicitatem imitari propter Christum, qui nostri causa infans factus est.

55. De discessu ex hac vita, regniue coelestis requie.

56. De virginitate ac fratris Memnonis ad frugem reditu. (Addit Livineius etiam in D. Basilii memoriam.)

57. De festo sacrorum Theophaniorum.

58. Nequaquam feriandum in crapula et ebrietate, et de recordatione mortis. Post diem Luninum.

59. Ut in confessione nostra obeunda constantes simus, et de dormitione fratris Theoduli, dicta mediis festis.

60. De divina benignitate, et de vita ineunda Deo digna et pulchra. (Addit Livineius : In S. Antonium et martyrem Thaddæum.)

61. De Patrum imitandis vitis, et quod manere debemus in eo, in quo divinitus vocati sumus

62. Sanctorum nostrorum Patrum vitas imitandas nobis esse (k).

63. De eo quod in vitæ novitate ambulare debemus, sicut sacro habitu sumus professi.

64. Nihil beatum esse in rebus humanis præter virtutem, quæ sola beatitudinis elogio digna est. (Addit Livineius : in Chrysostomi et Ephræmi memoriam.)

NOTÆ.

(i) In hac Catechesi sancti Pauli confessoris meminit his verbis : Ὅσπερ καὶ ὁ νῦν εὐφημηθεὶς Πάυλος ὁ μακάριος ὁμολογητῆς, οὗ ὅσα καὶ ἡλίκα τὰ ἔπαθλα, καὶ οἱ ἀγῶνες ἐκ μικροῦ ἠκούσαμεν, οὓς καὶ ἡμεῖς μιμούμενοι etc.

(j) Ipse nempe Theodorus de se ita statim in limine huius sermonis sive catecheseos : Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἠρθένησα, καὶ πάλιν εὐχαῖς ὑμῶν ἀνακέκλημαι. Ἄλλ' ἔως πότε μέλλομεν ἐργεσθαι ἐπὶ τὸ πάλιν ; ἐλεύσεται δὴ πάντως ἡ ἐπιθανάσιος ἡμέρα,

ὅτε οὐχ ἔξει χώραν τὸ πάλιν, χωρίζουσά με ἀφ' ὑμῶν καὶ παραπέμπουσα ἐκ τῶν ἐνθόνδε. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο λογιστέον ὀρρασίαν etc. Constat autem, apud Græcos monachos inter officia sacra frequentatam lectionem catecheseon Theodori, stantibus et auscultantibus fratribus, prælegente eas publice ecclesiarcha, ut notavit Allatius, De Dominicis Græcorum, § 9.

(k) V. Lambec. III, p 479 seq. K'yll. supra ad scripta Theodori Stud. n. 29 HARL.

65. De Patrum contemplanda vita, ut eorum recte facta æmulemur.

66. Quod passiones Domini imitari debeamus. (Addit Livineius : in SS. *quadraginta martyres*.)

67. De Domini nostri Jesu Christi incarnatione, et festis spiritualiter obeundis. *Dicta die Annuntiationis.*

68. De virginitate. *In Annuntiationem secunda.*

69. De affectuum pravorum mortificatione, et de messe spirituali.

70. De vita obeunda divina, neve ad tentationes trepidemus. (Addit Livineius : *Post sancti Theodori Stratelati memoriam*.)

71. De spirituali messe, continuaque Christi famulorum exercitatione.

72. Dogmatica de sanctarum imaginum cultu et adoratione.

73. De patientia, et iis qui renuntiatum veniunt admittendis. *Post SS. apostolorum quadragesimam.*

74. De negligendis, quæ in hac vita sunt jucunda, bonisque ambiendis perennibus.

75. Oportere nos animi pulchritudinem atque venustatem sine macula tueri, deque poenitentia. *In Transfigurationem.*

76. De spirituali quæ hic agitur celebritate, regnoque acquirendo cælesti. *In S. Deiparæ dormitionem.*

77. De obitu Joannis sanctissimi metropolitani Chalcedonis, et quemadmodum redivivi nos invicem agnoscemus.

Secunda pars Sermonum.

Doctrinæ.

78. Doctrina de pace. *Dominica I.*

79. Oportere vitam nostram in Dei reverentia et amore transfigere, deque obitu fratris Eudocimi. *Dominica II.*

80. De mortis recordatione, deque vitæ peractæ defensione ad horrendum tribunal. *Dominica III.*

81. De mortis recordatione, in quo et de obitu Michaelis, sanctissimi metropolitani Synadensis.

82. Ne quid in fratres per favorem obeatur, aut œconomio, aut quovis alio in officio sibi credito, sed benevole et amice, quo semper laudetur Deus.

83. Fratrum tumultuatorum reprehensio, ac monitoria doctrina de modestia.

XLII [65]. Περὶ τοῦ ἀναθεωρεῖν ἡμᾶς τοὺς βίους τῶν Πατέρων, πρὸς τὸ ζηλοῦν τὰ τούτων κατορθώματα, ξε'.

LXII [66]. Περὶ τοῦ μιμεῖσθαι ἡμᾶς τὰ τοῦ Κυρίου παθήματα, ξς'.

LXIV [67]. Περὶ τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι δεῖ πνευματικῶς ἐορτάζειν. Ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ, ξζ'.

LXV [68]. Περὶ παρθενίας, ξη'.

XVI [69]. Περὶ νεκρώσεως τῶν παθῶν, καὶ πνευματικοῦ θερτισμοῦ, ξθ'.

XIV [70]. Περὶ τῆς ἐνθέου ἡμῶν πολιτείας, καὶ τοῦ μὴ ὑποπτήσσειν ἐν τοῖς πειρασμοῖς, ο'.

B XVII [71]. Περὶ τοῦ πνευματικοῦ θερτισμοῦ, καὶ ἐπιτεταμένης ἀσκήσεως τῶν τοῦ Χριστοῦ θεραπόντων, σα'.

XV [72]. Δογματικὴ (I) περὶ τιμῆς καὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, οβ'.

XIX [73]. Περὶ ὑπομονῆς, καὶ τοῦ προσέσθαι τοὺς ἐρχομένους πρὸς ἀποταγάς, ογ'.

XVIII [74]. Περὶ ἀπροσπαθείας τῶν τῆδε ἡδέων, καὶ ἐφέσεως τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, οδ'.

XX [75]. Ὅτι δεῖ φυλάττειν ἡμᾶς τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ὠραιότητα ἀκηλίδωτον, καὶ περὶ μετανοίας, σε'.

C XXIII [76]. Περὶ τῆς ἐνταῦθα πνευματικῆς πανηγύρεως, καὶ ἐντεύξεως τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ος'.

XXII [77]. Περὶ τῆς κοιμήσεως Ἰωάννου τοῦ ἁγιοτάτου μητροπολίτου Καλχηδόνης, καὶ ὅτι γνωριούμεν ἀλλήλους ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, οζ'.

Διδασκαλίαι.

XI [78]. Διδασκαλία περὶ εἰρήνης, α'.

XII [79]. Ὅτι χρὴ μετ' αἰδους καὶ ἀγάπης Θεοῦ διαμείδω τὸν βίον ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Εὐδοκίμου, β'.

XIII [80]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ ἀπολογίας τῶν βεβιωμένων ἡμῖν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου, γ'.

D XXI [81]. Περὶ μνήμης θανάτου · ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως Μιχαὴλ τοῦ ἁγιοτάτου μητροπολίτου Συνάδων, δ'.

XLIV [82]. Περὶ τοῦ μὴ κατὰ πρόκλησιν ποιεῖν τι πρὸς τὴν ἀδελφότητα, τὸν τε οἰκονόμον, καὶ εἴ τινα ἄλλον ἐν ταῖς ἐμπιστευθείσαις αὐτοῖς διακονίαις, ἀλλὰ συμπαθῶς καὶ φιλαδέλφως, ὡς ἀνδοξάζοιτο Θεός, ε'.

XLV. [83]. Περὶ ἀδελφῶν ἀτακτησάντων ἐπιτιμῆς, καὶ διδασκαλίαι παραινετικῆ περὶ εὐταξίας, ς'.

NOTE.

(I) Hic sermo sub Jo. Damasceni nomine prodit Græce et Lat in editione Damasceni Basileensi a. 1573, fol., p. 501.

XLVI [84]. Περὶ εἰρήνης καὶ πραότητος, ἐπει- A
κείας καὶ παρρησίας, ζ'.

XLVII [85]. "Ὅτι οὐ δεῖ ἐξ ἑνὸς πονηροῦς λογι-
σμοῦ ἐγχερῶνίζεσθαι ἐν ἡμῖν, καὶ περὶ τοῦ μὴ τύ-
πτειν, η'.

XLVIII [86]. Περὶ ὑπακοῆς, ὁμονοίας καὶ εἰρή-
νης, θ'.

LXXIV [87]. Κατὰ Μιχαὴλ τοῦ ἀσεβῶς βεβασι-
λευκότος, κατὰ τὴν ἐνδιὰστροφον πίστιν... καὶ
τοῦ μὴ ξενοπαθεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς πειρασμοῖς, ι'.

LXXV [88]. "Ὅτι χρὴ ἀπαρρησιάστους εἶναι τοὺς
κατὰ Θεὸν ἐλπομένους ζῆν· καὶ περὶ τοῦ εὐχαρίστως
φέρειν τὰ ἐπώδυνα, ἀποσκοποῦντας πρὸς τὴν μέλ-
λουςαν υἰσθαποδοσίαν, ια'.

LXXVI [89]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ τοῦ μι-
σεῖν κόσμον, καὶ τὰ τοῦ κόσμου, ιβ'.

LXXVII [90]. Περὶ τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀνοθεύτου
ὑποταγῆς καὶ ὁμονοίας ἡμῶν, καὶ τοῦ φυλάττειν τὰς
θείας ἐντολάς, ιγ'.

LXXVIII [91]. Περὶ τοῦ νουναγῶς ἀκούειν τῶν
θεῶν Γραφῶν, ιδ'.

LXXIX [92]. "Ὅτι οὐ χρὴ ἀθυμεῖν, ἀλλὰ ἀνδρίζε-
σθαι εἰς τὸ ἔργον, εἰς ὃ κέκληκε ἡμᾶς ὁ Θεός, ιε'.

LXXX [93]. Διδασκαλία περὶ πίστεως, ις'.

LXXXI [94]. Περὶ ἀγάπης τοῦ καθηγουμένου,
καὶ τοῦ μὴ ἀσχολεῖσθαι ἐν τοῖς ματαίοις τοῦ βίου,
ἀλλ' ἐπεκτείνεσθαι πρὸς τὰ κρείττονα, ιζ'.

LXXXIII [95]. Περὶ τοῦ καθαίρειν ἑαυτοὺς ἀπὸ
παντὸς μολυσμοῦ διὰ τῆς θεοδωρῆτου μετανοίας, ιη'.

LXXXIII [96]. Εὐχαριστήριος ἐπὶ τὸ ἱκανῶς ξε- C
νίζειν ἡμᾶς τοὺς παραβάλλοντας ἀδελφοὺς ἡμῶν, ιθ'.

LXXXIV [97]. "Ὅτι οὐ χρὴ διδόναι ἀφορμὴν τοῖς
ζητοῦσιν ἀφορμὴν, καὶ περὶ τοῦ ἀγωνίζεσθαι κατὰ
τῶν παθῶν, κ'.

LXXXV [98]. Διδασκαλία περὶ τοῦ φυγεῖν τὴν
ὀλεθρίαν ἡδονήν, κα'.

LXXXVI [99]. Περὶ εὐχαριστίας, καὶ τοῦ μὴ
ὀκλάζειν ἐν τοῖς πειρασμοῖς, κβ'.

LXXXVII [100]. Περὶ τῆς ἀκτημοσύνης, καὶ τοῦ
μὴ μεμονωμένως ζῆν, κγ'.

LXXXVIII [101]. Περὶ μνήμης θανάτου, κδ'.

LXXXIX [102]. "Ὅτι δεῖ μετὰ πάσης προθυμίας
καὶ προαιρέσεως κατεργάζεσθαι τὴν σωτηρίαν ἡμῶν,
κε'.

XC [103]. "Ὅτι οὐ δεῖ ἀνοίγειν θύραν τῷ διαβόλῳ
διὰ τῆς παραδοχῆς τῶν πονηρῶν ἐνθυμήσεων, κς'.

XCI [104]. Περὶ τοῦ προθύμως ἀντιπατάτ-
τεσθαι τὸν πόλεμον τῶν ἀλιτηρίων δαιμόνων, κζ'.

XCII [105]. "Ὅτι οὐ δεῖ διαλογίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τῇ
παράτασει τοῦ διωγμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν ἀναφέρειν
τὸν λόγον, κη'.

XCIII [106]. Περὶ τῶν ἐν ταῖς ἡδοναῖς τῆς σαρκὸς
δολασθέντων, καὶ αὖθις διὰ μετανοίας ἀνακληθέν-
των, κθ'.

84. De pace ac mansuetudine, comitateque et
virginitate.

85. Permittendum non esse ut pravæ cogitationes
in nobis resideant; ac de non percutiendo.

86. De obedientia et concordia atque pace.

87. In Michaelem imperio impie functum, tum
per fidem corruptam [quam (m) nefarie inductam
conjugem]: et ne in tentationibus consternemur.

88. Licentia non debere abuti qui Christianam
ineunt vitam; et lætandum esse in adversis, præ-
miaque futura intuenda.

89. De mortis recordatione, odioque mundi ac
B rerum mundanarum.

90. De vera ac sincera obedientia et concordia (n)
præceptorumque Dei observandorum studio.

91. De audiendo serio et attente Dei verbo.

92. Nequaquam despondendum animum, quin
potius fortiter obeundum, ad quod divinitus vocati
sumus, opus.

93. Doctrina de fide.

94. De amore erga præpositum, neve in vitæ
ineptiis occupemur, sed in melius provehamur.

95. Operam dandam, ut ab omni labe purgemur
per pœnitentiam quam Dei munere consequamur.

96. Gratiarum actoria quod fratres adventantes
domo excipere bene possumus.

97. Nequaquam occasionem quærentibus præ-
bendam, deque ineundo cum pravis affectibus con-
flictu.

98. Doctrina de noxia fugienda voluptate.

99. De gratiarum actione, neve in tentatione va-
cilem.

100. Ne possessiones comparemus, neve solitarii
degamus.

101. De mortis recordatione.

102. Omni studio et alacritate salutem quæren-
dam esse.

D 103. Faciendum non esse, ut diabolo fores ape-
riamus in admittendis pravis cogitationibus.

104. De alacriter obluendo in improborum
dæmonum conflictu.

105. Titubandum non esse in diuturnitate per-
secutionis, quin potius referendam ad Deum ratio-
nem.

106. De iis, qui corporis inescati voluptatibus,
per pœnitentiam se ad frugem recipere.

NOTÆ.

(m) Inclusa ex suo codice addidit Livineius.

(n) Livineius legit ὁμολογίας, vertit enim confessione.

107. De iis quæ molesta credantur in vita monastica, ac sint ob spem in cœlis repositam valde læta.

108. De arcto et angusto itinere, lætoquæ æternæ vitæ diversorio.

109. De fratris Carterii secessione, deque pace et concordia, doctrina.

110. Declinandos esse, qui poena multati rursum sectariis accessere.

111. De obsequendo superioribus, libenterque ferenda obedientiæ lucta.

112. Dei inhærendum timori, quo pestiferos dæmonum incursus fugiamus : deque psalmodia.

113. Dirigi mentem dextre oportere ad immensam opificii divini pulchritudinem.

114. De Christi Domini incarnatione, atque apostatis fratribus deplorandis ; et doctrina, ut nos ipsi firmi ac constantes simus.

115. De vafritie callidi serpentis, ac quemadmodum vera humilitate viaque regia incedentes, varios dolos evadamus.

116. De divinis exsequendis præceptis, ac de iustis minis in negligentes.

117. De sincero veroque amore atque obedientia erga superiores, et de horrendo iusti iudicis examine.

118. De expurgando a peccatis animo ac suscipiendis virtutis laboribus.

119. De vitæ nostræ navigatione et cursu sollicite vigilanterque regendis.

120. De mortis recordatione, neve otiosa sacra percipiamus.

121. Veloces et alacres esse oportere ad certamina virtutis.

122. De obitu fratris Theososti, atque obeundæ pie sancteque vitæ.

123. De læta vita nostra, neve defatigemur in adversarii lucta.

124. De tolerantia ac compunctione.

125. De supremo die et adventu Dei ac Servatoris Jesu Christi.

126. De fide et charitate, ac de virginitate.

127. De vita monastica, et hæresi præsentis resistendum.

XCIV [107]. Περὶ τῶν νομιζομένων δυσχερῶν ἐν τῷ κοινοβιακῷ βίῳ, περιχαρῶν δὲ ὄντων διὰ τὴν ἀποκειμένην ἡμῖν ἐλπίδα ἐν τοῖς οὐρανοῖς, λ'.

XCV [108]. Περὶ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ, καὶ τοῦ χρηστοῦ καταλύματος τῆς αἰωνίου ζωῆς, λα'.

XCVI [109]. Περὶ τῆς διαζεύξεως τοῦ ἀδελφοῦ Καρτερίου, καὶ διδασκαλία περὶ ὁμονοίας καὶ εἰρήνης, λβ'.

XCVII [110]. Περὶ τοῦ ὑποστέλλεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ ὑποπεσόντων ἐν ἐπιτιμίοις, καὶ αὐθις προσχωρησάντων τοῖς ἑτεροδόξοις, λγ'.

XCVIII [111]. Περὶ τοῦ ὑπείκειν τῷ καθηγουμένῳ, καὶ τοῦ μετ' εὐχαριστίας ὑποφέρειν τὰ ἐπαθλα τῆς ὑποταγῆς, λδ'.

XCIX [112]. Περὶ τοῦ καθηλωσθαι ἡμᾶς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ διαφυγεῖν τὰς ψυχολέθρους ἐφόδους τῶν δαιμόνων, λε'.

C [113]. Περὶ τοῦ δεξιῶς ἀπευθύνειν τὸν νοῦν πρὸς τὰ ἀβύρτητα τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ κάλλη, λς'.

CI [114]. Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ, καὶ ἀποκλαύσεως τῶν ἀποστατήσαντων ἀδελφῶν ἡμῶν. Καὶ διδασκαλία περὶ τῆς ἑαυτῶν ἀσφαλείας, λζ'.

CII [115]. Περὶ τῆς πανουργίας τοῦ δολεροῦ ὄφεως, καὶ ὅτι τῇ ἀληθείᾳ ταπεινώσει καὶ βασιλικῇ ὁδῷ πορευόμενοι διαφυγόμεν αὐτοῦ τὰς πολυμόρφους μηχανάς, λη'.

CIII [116]. Περὶ τοῦ φυλάττειν τὰς θείας ἐντολάς, καὶ τῆς δικαίας ἀπειλῆς τῶν ἀμελῶς διακειμένων, λθ'.

CIV [117]. Περὶ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀληθινῆς ἀγάπης καὶ ὑποταγῆς πρὸς τὸν καθηγούμενον, καὶ τῆς φοβερᾶς στάσεως τοῦ δικαίου κριτοῦ, μ'.

CV [118]. Περὶ τοῦ καθαίρειν ἐκ τοῦς ἀπὸ τῶν παθῶν, καὶ ἀναλαμβάνειν τοὺς τῆς ἀρετῆς πόρους, μα'.

CVI [119]. Περὶ τοῦ νηφαλιῶς καὶ ἐργηγορότως διακυβερεῖν τὸν πλοῦν τῆς ζωῆς ἡμῶν, μβ'.

CVII [120]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ τοῦ μὴ ἀμελῶς διακεῖσθαι ἐν τῇ μεταλήψει τῶν ἁγιασμάτων, μγ'.

CVIII [121]. Περὶ τοῦ εὐκινήτους εἶναι πρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς σκάμματα, μδ'.

CIX [122]. Περὶ τῆς καιμῆσεως τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδώστου, καὶ τοῦ εὐσεβῶς καὶ ὁσίως διαδιῶναι, με'.

CX [123]. Περὶ τῆς χαροποιῶν ἡμῶν βιοτῆς, καὶ τοῦ μὴ ἀκηδεῖν ἐν τῇ τοῦ ἐχθροῦ πάλῃ, μς'.

CXI [124]. Περὶ ὑπομονῆς καὶ κατανύξεως.

CXII [125]. Περὶ τῆς τελευταίας ἡμέρας καὶ ἐπιφανείας τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μη'.

CXIII [126]. Περὶ πίστεως, καὶ ἀγάπης, καὶ παρθενίας, μθ'.

CXIV [127]. Περὶ τῆς μοναδικῆς πολιτείας, καὶ ἀντιπαράταξιν ἐπὶ τῆς ἤδη ἐνισταμένης αἰρέσεως, ν'.

CXV [128]. περὶ μνήμης θανάτου, καὶ τῆς κοι- A
μήσεως τοῦ ἀδελφοῦ Ἰακώβου, καὶ περὶ μετα-
νοίας, να'.

CXVI [129]. Περὶ τῶν ἀναχέιρα ὁρατῶν καὶ ἀορά-
των πειρασμῶν τε καὶ θλίψεων, καὶ ἐπιτεύξεως τῆς
μακαρίας ζωῆς, νβ'.

CXVII [130]. Περὶ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἀδελφοῦ
Μέμονος, καὶ παραγγελία περὶ τοῦ μὴ μόνους εἶναι,
ὥς ἂν διαφύγοιμεν τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐγγινόμενα
ἡμῖν φθοροποιὰ πάθη, νγ'.

CXVIII [131]. Περὶ ἀσφαλείας τῆς ἀκλινοῦς ὁμο-
λογίας καὶ ὑποταγῆς ἡμῶν, καὶ εὐτόνου προσοχῆς
καὶ διεγέρσεως τῶν διακονιῶν, νδ'.

CXIX [132]. "Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεὸν διὰ τῆς φυ-
λακῆς τῶν θείων ἐντολῶν ἀπτόητός ἐστιν ἐν καιρῷ
ἐξόδου ἀπὸ τῆς τῶν δαιμόνων ἐπιστάσεως, καὶ περὶ B
μνήμης θανάτου, καὶ ἀγάπης, νε'.

CXX [133]. "Ὅτι οὐ χρὴ τοὺς ἐσταυρωμένους τῷ
κόσμῳ κεχηρῆναι ἐν τοῖς ματαίοις τοῦ βίου, ἀλλὰ
βελτιοῦσθαι πρὸς τὰ κρείττονα, νς'.

CXXI [134]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ περὶ γέ-
ροντός τινος τιμίῳ τελευτῇ, νζ'.

CXXII [135]. Περὶ τοῦ ἐπιμόνας καὶ εὐφύχως δου-
λεύειν τῷ Κυρίῳ, καὶ τοῦ εὐτόνως διανύειν τὸν δρό-
μον τῆς ἀσκήσεως ἡμῶν, νη'.

CXXIII [136]. Περὶ τοῦ ἀόκνως βαίνειν εἰς τὴν
πνευματικὴν πορείαν ἡμῶν, μισεῖν τε τὰ ἡδέα τοῦ
τῆδε βίου, καὶ περὶ τῆς μακαρίας μονῆς ἡμῶν, νθ'.

CXXIV [137]. Περὶ τοῦ μὴ ἀνοίγειν ἡμᾶς θύραν
τοῖς πάθεσιν, ἀλλ' ἐξω τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν ὑπάρ- C
χειν, ς'.

CXXV [138]. Περὶ ὑπακοῆς, καὶ τοῦ κατὰ πί-
στεως ἐν καρδίᾳ καθαρεῖ ἐπὶ πάσῃ διακονίᾳ προθυ-
μεῖσθαι, ζα'.

CXXVI [139]. "Ὅτι δεῖ τοῖς ἐσταυρωμένοις τῷ κό-
σμῳ διὰ τῆς ἀληθινῆς ἀποταγῆς τε καὶ ὑποταγῆς
περιγαρῶς ἔχειν τὴν διάξενιν τοῦ σώματος, ζβ'.

CXXVII [140]. Περὶ τοῦ θαρσαλέως καὶ ἀνδρείως
ἐνίστασθαι πρὸς τοὺς ἀναπτομένους ἀνθρωπίνους
πειρασμούς, ζγ'.

CXXVIII [141]. Περὶ ὑποταγῆς καὶ ἐκκοπῆς θελη-
μάτων, ζδ'.

CXXIX [142]. "Ὅτι χρὴ δι' ἐπιμόνου προσοχῆς
ἀνταγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς. Καὶ
περὶ τοῦ ἐκπεφυγῆναι τὰς τῶν αἰρετικῶν κοινω-
νίας, ζε'.

CXXX [143]. Περὶ μνήμης θανάτου, καὶ περὶ
παρθενίας, ζς'.

CXXXI [144]. Περὶ τῆς ἐνθέου πολιτείας, καὶ μα-
καρίας διαγωγῆς ἡμῶν, ζζ'.

CXXXII [145]. Περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ἀδελφοῦ
Γρηγορίου, καὶ τοῦ παρεσκευάσθαι ἡμᾶς αἰεὶ πρὸς
τὴν ἔξοδον, ζη'.

CXXXIII. [146]. Περὶ τῆς σωτηριώδους ἐξαγορεύ-
σεως, καὶ ὅτι χρὴ καθ' ὃ ἕκαστος ἔλαβε χάρισμα
μεταδιδόναι ἑτέροις, θθ'.

CXXXIV [147]. Περὶ τοῦ μὴ ξενοπαθεῖν ἐν ταῖς
παρὰ τοῦ καθηγουμένου ἐπιπλήξεσι. Καὶ ὅτι διὰ
πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασι-
λείαν τῶν οὐρανῶν, θ'.

128. De mortis memoria, obituque fratris Jacobi,
ac de poenitentia.

129. De visibilibus et invisibilibus praesentibus
periculis ac miseriis, vitaeque adipiscenda felice.

130. De fratris Memnonis lapsu, neve solitarii
vivamus, ut pestiferas noxas evadamus, quae per
sensus contrahuntur.

131. De integre confessionis et obedientiae tuen-
da constantia, ac suis cuique muniis accurata
contentione vigilique gerendis.

132. Qui divinis exsequendis praecipis Deum
exquirat, nequaquam consternari sub decessum ad
demonum adventum, deque mortis recordatione :
et de charitate.

133. Committendum non esse, ut mundo qui
crucifixi esse debent, inhiant ineptis vitae: quin
potius proficiendum in melius.

134. De mortis recordatione, seneque quodam
venerando defuncto.

135. De serviendo fortiter ac constanter Deo,
stadiique curriculo monastici constanter exigendo.

136. De itinere spirituali impigre ineundo, vite-
que aversandis deliciis, deque mansionis nostrae
beatitudine.

137. Aperiri fores vitii non oportere, operam-
que dandam ut foedas cogitationes pellamus.

138. De obedientia, ac qua ratione cunctis
obeundis muniis cum fide puraque mente ani-
memur.

139. Qui vera obedientia ac secessione suscepta
mundo sint crucifixi, alacres excipere corporis se-
parationem oportere.

140. Fortiter et animose tentationibus resisten-
dum, quae humanitus obveniant.

141. De obedientia, ac propria frangenda vo-
luntate.

142. Accurate et fortiter cum invisibilibus ini-
micis conflegendum, vitandunquae haereticorum con-
sortium.

143. De mortis recordatione et virginitate.

144. De studio vitaeque nostra divina et felici.

145. De obitu fratris Gregorii, atque ad moriem
continuo nos parare oportere.

146. De salutari confessione, ac pro gratiae dono
quod quis accepit, impertiri quemque caeteris
oportere.

147. Non debere alienum videri, si a praefecto
carpamur. Et quod per multas afflictiones oportet
regnum nos caelorum ingredi.

148. Quod ministerii officia obire oportet pura conscientia, neque Domini rebus fungi negligenter.

149. Timori Dei oportere nos infixos esse, ne nostræ nobis cupiditates dominentur.

150. Quod oportet perferre nos famem et sitim omnemque aliam calamitatem ad mortem usque, sicut in congregatione nostra Deo promissimus.

151. Non esse considendum ad ineunda invicem consilia, quæ ad perditionem animarum nostrarum tendant.

152. De perferendis quæcunque nobis tristitia obveniunt in vita nostra monastica, ut regnum cælorum consequamur.

153. Ne inhæreamus vanitati deliciarum hujus vitæ, qui Dei sumus, omniaque reliquimus.

154. Quod oportet festinare et viriliter agere ad spiritualia nostra certamina, ut coronas patientiæ referamus.

155. Non debere nos despondere animum, aut desperare in tentationibus, quæ ab inimico nobis accidunt.

156. Ut perduremus in igne cupiditatis, et sub onere exercitationis monasticæ, neque in fluctibus tentationum deficiamus.

157. Quod oportet manere nos in confessione et vocatione, qua vocavit nos Deus, nec per tepiditatem perdere recte facta nostra, multis impetrata precibus.

158. Ut animas nostras virtutibus circumsepimus, quoniam multi sunt qui nos desuper oppugnant.

159. De gratiarum actione et patientia.

160. Ut in spirituali certamine nosmet contineamus, nec gloriemur.

161. Ut simus sobrii, agamusque quæ bona ac probanda sunt, ut beata subjectio nostra requirit, et ut attendamus nobis ipsis.

162. Quod omnino juvamus ac magis magisque proficimus, quando erudimur docemurque.

163. Ut vitam nostram spiritualem legitima minimeque ficta ratione obeamus.

164. De optima nostra subjectione, nec quidquam præ illa majus esse ducendum.

165. Quæcunque in nostra secundum Christum vita nobis minus jucunda accidunt, cum gratiarum actione ferenda esse.

166. De propriæ salutis cura ad mortem usque minime negligenda.

167. Ad unum modo respiciendum, salutem animarum nostrarum.

168. Non tardos, sed alacres nos ad præcepta Dei esse oportere.

169. Quod per Christi gratiam humilis nostra catechetica doctrina animabus nostris non parvum lucrum ferre consuevit.

[148]. "Ὅτι χρὴ κατὰ καθαρῶ συνειδότος τὰς διακονίας ὑπεξέρχεσθαι, καὶ μὴ ποιεῖν τὰ Κυρίου ἁμαλῶς, οἷ'.

[149]. Περὶ τοῦ κεκαθλῶσθαι ἡμᾶς τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἂν μὴ κατακυριευώμεθα ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐπιθυμιῶν, οἷ'.

[150]. "Ὅτι χρὴ ὑποῖσται ἡμᾶς τὴν πείναν καὶ δίψαν, καὶ πᾶσαν ἄλλην στενοχωρίαν μέχρι θανάτου, καθὼς ἐν τῇ συναγωγῇ ἡμῶν Θεῷ συνεθέμεθα, γ'.

[151]. Περὶ τοῦ μὴ συνεδριάζειν τοῦ συμβουλοκοπεῖν μετ' ἀλλήλων τὰ φθάνοντα εἰς κατάλυσιν τῶν ψυχῶν ἡμῶν, οἷ'.

[152]. Περὶ τοῦ ὑποφέρειν ἡμᾶς πάντα τὰ ἐπισημαίνοντα λυπηρὰ κατὰ τὴν κοινοδιακὴν ἡμῶν ζωὴν, ὡς ἂν ἐπιτύχοιμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, οἷ'.

[153]. Περὶ τοῦ μὴ ἐμματαῖς εἶναι ἡμᾶς ἐν τοῖς τοῦ βίου τερπνοῖς τοῖς κατὰ Θεὸν καταλειποῖσι πάντα, οἷ'.

[154]. "Ὅτι χρὴ σπεύδειν καὶ ἀνδριεῖσθαι πρὸς τοὺς πνευματικοὺς ἡμῶν ἀγῶνας, ὡς ἂν ἀπολαύωμεν τοὺς τῆς ὑπομονῆς στεφάνους, οἷ'.

[155]. Περὶ τοῦ μὴ ὀλιγοψυχεῖν ἢ ἀπογινώσκειν ἐν τοῖς συμβαίνουσιν ἡμῖν πειρατηρίοις παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, οἷ'.

[156]. Περὶ τοῦ ὑπενεγκεῖν ἡμᾶς τὸ πῦρ τῆς ἐπιθυμίας, καὶ τὸ βάρος τῆς ἀσκήσεως, καὶ μὴ ἀποκάμνειν ἐν τῇ κλύδωνι τῶν πειρασμῶν, οἷ'.

[157]. Περὶ τοῦ δεῖν ἐμμένειν ἡμᾶς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ τῇ κλήσει, ἣ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ μὴ διὰ χλιαρότητα ἀπολέσαι τὰ πολυεύκτα ἡμῶν καθ' ὁρθῶς, π'.

[158]. Περὶ τοῦ περιφράζειν τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς διὰ τῶν ἀρετῶν, ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμουντες ἡμᾶς ἀπὸ ὕψους, πᾶ'.

[159]. Περὶ εὐχαριστίας καὶ ὑπομονῆς, πᾶ'.

[160]. Περὶ τοῦ συμπιεῖν ἑαυτοὺς ἐν τῷ πνευματικῷ ἀγῶνι, καὶ τοῦ μὴ ἐγκαλλωπίζεσθαι, πγ'.

[161]. Περὶ τοῦ νῆφειν καὶ πράττειν τὰ ἀξιάγαστα τῆς μακαρίας ὑποταγῆς, καὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς, πδ'.

[162]. "Ὅτι πάντοτε ὠφελοῦμεθα καὶ προκόπτομεν ἐπὶ τὰ πρόσω κατηγούμενοί τε καὶ διδασκόμενοι, πε'.

[163]. Περὶ τοῦ ἀνοθεύειν ἡμᾶς διατελεῖν τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἡμῶν, πες'.

[164]. Περὶ τῆς ἀρίστης ὑποταγῆς ἡμῶν, καὶ τοῦ μηδὲν μέγα ἡγεῖσθαι ὑπὲρ αὐτήν, πζ'.

[165]. Περὶ τοῦ εὐχαρίστως φέρειν τὰ λυπηρὰ τῆς κατὰ Χριστὸν ἡμῶν ζωῆς, πη'.

[166]. Περὶ τοῦ μὴ ἀμελεῖν τῆς οἰκείας σωτηρίας μέχρι θανάτου, πθ'.

[167]. Περὶ τοῦ πρὸς ἐν μόνον ἀποδλέπειν, ἡγουν τὴν σωτηρίαν τῶν ἑαυτῶν, υ'.

[168]. Περὶ τοῦ μὴ δυσκινήτους, ἀλλ' εὐκινήτους εἶναι πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, υια'.

[169]. "Ὅτι ἡ ταπεινὴ ἡμῶν κατήχησις πολὺ κέρδος εἴωθε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐμποιεῖν χάριτι Χριστοῦ, υιβ'.

[170]. Ὅτι τοῖς καλῶς ἐνδραμούσιν ἀπόκειται οἱ ἄνθρωποι τῆς δικαιοσύνης στεφάνοι, υἱ'.

[171]. Περὶ τοῦ ἀποβρίψασθαι ἡμᾶς πᾶσαν ἀνηθίαν, καὶ διεγερθῆναι πρὸς ἐργασίαν πνευματικὴν, υἱδ'.

[172]. Περὶ τοῦ παρασκευάζειν ἑαυτοὺς διὰ τῶν ἁρετῶν ἐν ταῖς συμβολαῖς τοῦ ἰχθύου, υἱε'.

[173]. Περὶ τοῦ προσέχειν ταῖς τε ἀπειλαῖς καὶ διδασκαλίαις τῶν ἁγίων Πατέρων, υἱς'.

[174]. Περὶ τῶν ἀποδρασάντων ἀδελφῶν, καὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοῖς, υἱς'.

[175]. Περὶ τοῦ μὴ κρύπτειν ἡμᾶς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ θριαμβεύειν διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως, υἱη'.

[176]. Περὶ τῆς φοβερᾶς ἡμέρας τῆς κρίσεως, καὶ τοῦ ἀποστατήσαντος καὶ Ἰουδαϊκῶς εἰς χριτήρια κοσμικὰ ἡμᾶς ἐνάγοντος, υἱθ'.

[177]. Περὶ τοῦ φέρειν εὐμαρῶς τὸ στάδιον τῆς ἀρίστης ἡμῶν ὑποταγῆς, ρ'.

[178]. Ὅτι πρὸς ὀλίγον ἡ ἐγκράτεια, ἡ δὲ ἀρετὴ μένει εἰς τὸ διηνεχές, ρα'.

[179]. Περὶ εὐχαριστίας καὶ εὐταξίας, ρβ'.

[180]. Περὶ τοῦ μιμῆσθαι τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ τοῦ γενναίως φέρειν τὰς διακονίας, ργ'.

[181]. Περὶ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας τῆς ἀρίστης πολιτείας ἡμῶν, ρδ'.

[182]. Περὶ ὑπομονῆς πρὸς τοὺς ἐν τῷ Σακκουδίῳ ἀδελφοῦς, ρε'.

[183]. Περὶ τῆς πνευματικῆς ἡμῶν στρατείας πρὸς τοὺς ἐν τῷ Σακκουδίῳ, καὶ τῷ ἁγίῳ Χριστοφόρῳ ἀδελφοῦς, ρς'.

[184]. Εὐχαριστήριον πρὸς τοὺς ἐν τῷ Σακκουδίῳ ἀδελφοῦς, ρζ'.

[185]. Περὶ τῆς χαροποιῦν ἡμῶν ὑποταγῆς πρὸς τοὺς ἐν Σακκουδίῳ ἀδελφοῦς, ρη'.

[186]. Ὅτι χρὴ τὸν καθηγούμενον τὴν ψυχὴν τιθεῖν ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ποιμνίου, καὶ περὶ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας τοῦ κατὰ θεὸν βίου ἡμῶν, καὶ τοῦ προσέχειν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν παγίων τοῦ διαβόλου, ρθ'.

[187]. Ὅτι χρὴ ἐν ἀγῶνι καὶ ἐν μερίμνῃ ἡμᾶς εἶναι ἐν τῷ πνευματικῷ σταδίῳ μέχρι θανάτου, ὡς ἂν καταστεφθῇμεν τοῖς τῆς δικαιοσύνης στεφάνοις παρὰ τοῦ παμβασιλέως θεοῦ, ρι'.

[188]. Περὶ τοῦ φυλάττειν ἑαυτοὺς ἀπὸ πονηρᾶς συνδράσεως, καὶ τῆς ἀνωφελοῦς καὶ ἀκαίρου παρρησίας, καὶ τοῦ μεθ' ὑπομονῆς ὑποτάσειν ἡμᾶς τὰς ἀσκητικὰς στενοχωρίας ἐπ' ἐλπίδι τῆς εὐρυχωρίας καὶ ἀπολαύσεως τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ρια'.

[189]. Περὶ τοῦ ἀνὰ χεῖρα γενομένου σεισμοῦ, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἵματος τούτου, καὶ διδασκαλίας παραινετικῆς περὶ σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ, ριβ'.

[190]. Περὶ ἀγάπης τῆς εἰς τὸν καθηγούμενον, καὶ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας τοῦ μὴ κατασχύναι τὸν προδιηγούμενον ἡμῖν ἐν τῷ ἀγγελικῷ ἡμῶν γήματι, ριγ'.

[191]. Ὅτι τραχεῖα καὶ ἀνάντης ἡ ἀρετὴ, ἡ δὲ κακία εὐληπτος, καὶ κατώφερης, καὶ διὰ τούτου προ-

170. Quod bene currentibus propositæ sunt coronæ justitiæ.

171. Abjicere nos debere omnem pigritiam atque ad opus spirituale esse pervigiles.

172. In conflictibus cum hoste paratos et instructos nos esse oportere virtutibus.

173. Sanctorum Patrum comminationibus et doctrinis attendendum esse.

174. De fratribus, qui excesserunt; et quod nobismet ipsis attendere debeamus.

175. Pravas cogitationes non esse occultandas, sed earum manifestatione de illis triumphandum.

176. De tremendo die judicii, et de desertore, qui Judaico more ad judicia mundialia nos adduxit.

177. De stadio optimæ subjectionis nostræ libenter perferendo.

178. Quod continentia per breve tempus servata virtutem habet manentem in perpetuum.

179. De gratiarum actione bonoque ordine.

180. De imitanda vita sanctorum virorum, et ministeriis constanti animo perferendis.

181. De industria et cura obeundi optimi status nostri.

182. De patientia, ad fratres in Saccudiorum monasterio.

183. De spiritali nostra militia ad fratres in monasterio Saccudiorum et sancti Christophori.

184. Gratiarum actorius sermo ad fratres in Saccudione sive Saccudiorum monasterio.

185. De subjectione nostra latifica ad eosdem fratres.

186. Quod præfectum oportet animam suam ponere pro suo grege; et de industria ac cura nostræ secundum Deum vitæ, atque ut a laqueis diaboli nobis caveamus.

187. Quod in spiritali stadio oportet nos ad mortem usque versari in certamine et cura, ut a rege omnium Deo coronis justitiæ coronemur.

188. Cavendum nobis esse a pravo consortio, et ab inutili intempestivaque libertate, patienterque perferendas asceticæ sive monasticæ vitæ angustias, spe amplitudinis fruitionisque æternorum bonorum.

189. De terræ motu, qui proxime accidit, et de consummatione hujus sæculi. Nec non doctrina adhortatoria de diligentia et cura in exsequendis Dei præceptis.

190. De amore erga præfectum, et de patientia atque perduratione, ne dedecoremus quidquam eorum, quæ in evangelica nostra vitæ ratione nobis præexposita fuerunt.

191. Quod aspera arduaue via sit virtutis, vitium vicissim facile ac proclive, itaque alacriter

instandum certandumque, ut in summum virtutis culmen ascendamus, quo sempiternam vitam tanquam finem assequamur.

192. De cura rationabilium Christi ovium, et de excessione fratrum nostrorum, et de vitæ nostræ secundum Deum certa rectitudine.

193. Quod oportet nobiscum reputare quid et unde simus, quid fuerimus et quo iterum simus abituri, ut bonam vitam viventes sempiternas retributiones referamus.

194. Quod præfectus debet erga eos, qui stadium subjectionis, quale est martyrium, obeunt, omnia agere et præstare quæ eis bonum animum addant, ut reportata de hostibus victoria coronas æternas a certaminis muneratore Deo referant.

195. De Christi in nos amore, et quod cum multo labore et sudore virtutem recte exercet, quodque fas est labores non negligere, ut regnum cælorum assequamur.

196. Quod oportet nos constanter et fortiter perficere ea, quæ ad animæ salutem faciunt, et de abstinentia a murmuratione in mutationibus officiorum.

197. Quod præfectus debet animam suam pro ovibus rationabilibus ponere, tanquam de unoquoque rationem in die iudicii redditurus: et de voluntatibus propriis abscindendis.

198. De sententia, quam tulit præfectus in Dalmati monasterio, et de humilitate, quod vera hæc est cognitio, omni humana sapientia potior.

199. Sermo adhortatorius, et quomodo diaboli tentationibus resistere oporteat.

200. Adhortatorius simul sermo et laudatorius.

201. Compunctorius, et de dormitione domini Raphaelis, qui vere subjectum se gessit.

202. Quod armis virtutis nos circummunientes facile resistimus acerbo et potenti hosti diabolo, variasque et multiplices ejus machinas evertimus.

203. De profectu venerabilis vitæ nostræ, et quod oportet vehementer invigilare officiis, quandoquidem Deo operamur: et cum fratribus non servill more, sed fraterno agendum.

204. Sermo adhortatorius, et quomodo impetus diaboli reprimere et avertere oporteat, et quotidie multa sobrietate opus esse.

205. Certandum esse nobis et belligerandum in spiritali nostra militia contra incidentes adversarias cogitationes, ut et victoriæ præmia a certaminis remuneratore Christo referamus.

206. De custodia et purgatione sensuum nostro-

Α θυμητέον, καὶ ἀγωνιστέον ἀνέναντι ἡμᾶς ἐπ' αὐτὸ τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς ὡς ἂν τύχοιμεν τῆς αἰδίου λήξεως. ριβ'.

[192]. Περὶ ἐπιμελείας τῶν λογικῶν πρωβάτων Χριστοῦ, καὶ τῆς ἀποδράσεως τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ ἀσφαλείας τοῦ κατὰ Θεὸν βίου ἡμῶν. ρισ'.

[193]. Ὅτι χρὴ ἀναλογίζεσθαι τί ἐσμεν, καὶ πόθεν, καὶ τί γεγόναμεν, καὶ ποῦ πάλιν πορευσόμεθα, ὡς ἂν καλῶς βιοτεύσαντες κομισώμεθα τὰς αἰωνίους ἀμοιβάς. ρις'.

[194]. Ὅτι χρὴ τὸν καθηγούμενον πρὸς τοὺς τὸ στάδιον τῆς μαρτυρικῆς ὑποταγῆς διανύοντας πάντα ποιεῖν καὶ ὁρᾶν, ὅσα εἰς εὐθυμίαν φέρει, ἵνα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τὴν νίκην ἀράμενοι στεφάνους αἰωνίους παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Θεοῦ ἀμείψωνται.

B ριζ'.

[195]. Περὶ τῆς εἰς ἡμᾶς ἀγαπήσεως τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, καὶ ὅτι μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ ἰδρώτος κατορθοῖ τις τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅτι χρὴ μὴ ὀλιγωρεῖν ἡμᾶς πρὸς τοὺς πόρους, ὡς ἂν τύχοιμεν βασιλείας οὐρανῶν. ριη'.

[196]. Ὅτι χρὴ εὐθύνως καὶ εὐσθενῶς ὁρᾶν ἡμᾶς τὰ συντελούμενα πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς, καὶ περὶ ἀγογγυσίας ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν διακονιῶν. ριβ'.

[197]. Ὅτι χρὴ τὸν καθηγούμενον τὴν ψυχὴν τιθεῖν ὑπὲρ τῶν λογικῶν πρωβάτων, ὡς ἀποτίσονται λόγον περὶ ἐνὸς ἐκάστου ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, καὶ περὶ ἐκκοπῆς τῶν οὐκ εὖ θηλημάτων. ρκ'.

[198]. Περὶ ψήφου τοῦ ἡγουμένου τῆς Δαλματίας, καὶ περὶ ταπεινοφροσύνης, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ γνῶσις προτερεύουσα τῆς θύραθεν σοφίας. ρκα'.

[199]. Παινετικὴ, καὶ τὸ πῶς δεῖ ἀνθίστασθαι ταῖς προσβολαῖς τοῦ διαβόλου. ρκβ'.

[200]. Παινετικὴ ἅμα καὶ ἐπαινετικὴ. ρκγ'.

[201]. Κατανυκτικὴ, καὶ περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ κυρίου Παφῆλ τοῦ ἀληθοῦς ὑποτακτίτου. ρκδ'.

[202]. Ὅτι τὰ ὅπλα τῆς ἀρετῆς ἐαυτοὺς περιφράξαντες εὐχερῶς ἀντιπαρατατόμεθα τὸν πικρὸν καὶ ἀσύριον νοῦν διάβολον, καταβάλλοντες αὐτοῦ τὰς ποικίλους καὶ πολυτρόπους μηχανάς. ρκε'.

[203]. Περὶ προκοπῆς τοῦ ἱεμενοῦ ἡμῶν βίου, καὶ τοῦ θερμῶς διεγείρεσθαι πρὸς τὰς διακονίας, ὡς τῷ Θεῷ ἀναφερομένης τῆς ἐργασίας, καὶ τοῦ μὴ δουλικῶς ἐνάγειν τὴν ἀδελφότητα, ἀλλὰ ἀδελφικῶς. ρκς'.

[204]. Παινετικὴ, καὶ τὸ πῶς δεῖ ἀνθίστασθαι καὶ τροποῦσθαι τὰς προσβολὰς τοῦ διαβόλου, ὅτι πολλῆς ἡμῖν χρεῖα νήψεως καθ' ἐκάστην ἡμέραν. ρκζ'.

[205]. Ὅτι ἡμᾶς ἀγωνιστέον καὶ πολεμιστέον ἐν τῇ πνευματικῇ ἡμῶν στρατείᾳ, κατὰ τῶν ἐπιβαλλόντων ἡμῖν ἐναντίον λογισμῶν, ὡς ἂν ληφώμεθα παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου Χριστοῦ τὰ βραβεῖα τῆς νίκης. ρκη'.

[206]. Περὶ φυλακῆς καὶ καθάρσεως τῶν αἰσθή-

των ἡμῶν, καὶ ἐξαγγέλλεως τῶν πονηρῶν ἐννοιῶν. A rum : et de malis cogitationibus (o) enuntiandis. ρκθ'.

[207]. Περὶ τῆς ἀποδράσεως τοῦ ἀδελφοῦ Ἐλπίδιου, καὶ τῆς ὑποτροφῆς Εὐθαλίου, καὶ τοῦ μετὰ προαιρέσεως ἐκτελεῖν τὰς ἐργασίας κατὰ τὴν καθήκουσαν ἡμῶν δύναμιν. ρλ'.

[208]. Περὶ τοῦ μιμεῖσθαι ἡμᾶς τοὺς θεοφόρους ἡμῶν Πατέρας, ἀποφυγῆς τε τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας καὶ ἐγρηγόρσεως, καὶ πόνου τῆς κατὰ ψυχὴν ἡμῶν ἐργασίας. ρλα'.

[209]. "Ὅτι δεῖ ἀμέμπτως καὶ ἀνοθεύτως φυλάττειν τὴν μοναδικὴν ἡμῶν πολιτείαν, καὶ περὶ τοῦ ὑπολείπειν πάντα πειρασμὸν μέχρι θανάτου δι' ἐντολὴν Θεοῦ. ρλβ'.

[210]. "Ὅτι χρὴ ἐνάγειν τοὺς ἐπιστημονάρχας τὴν ἀδελφότητα θεοπροπῶς καὶ περὶ ἀκριθείας τοῦ θεολήπτου ἡμῶν βίου, καὶ τοῦ ἐκφυγεῖν ἡμᾶς τὴν κακὸν κληρονομίαν παρρησίαν. ρλγ'.

[211]. Περὶ τοῦ ὑποφέρειν τὰ δυσχερῆ τῆς ὑποταγῆς, καὶ τοῦ εὐμενῶς δέχεσθαι τὰς ἐπιτιμήσεις παρὰ τοῦ καθηγουμένου, ἐν ᾧ καὶ περὶ τοῦ ἐμπολιτεύεσθαι κατὰ μέμνησιν τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων. ρλδ'.

[212]. Περὶ τοῦ ἐρευνᾶν τὰς θείας Γραφάς, ὡς ἀντὶ τῆς ἀγνοουμένης τῆς πολυμόρφου μηχανῆς τοῦ διαβόλου. ρλε'.

[213]. "Ὅτι χρὴ ἐνστήναι ἡμᾶς γενναίως πρὸς τὴν ἀθλήσιν τῆς ὑποταγῆς, καὶ περὶ τοῦ προσέχειν ταῖς διδασκαλίαις τῶν θεοφόρων Πατέρων, καὶ τοῦ μὴ κεχηγνέναι πρὸς τὰ μάταια καὶ πρόσκαιρα. ρλς'.

[214]. "Ὅτι ὁ πιστὸν ἀδιάρρηκτον πρὸς τὸν καθηγούμενον ἔχων, καὶ προσθήκας ἀρετῶν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐαυτῷ θησαυρίζων, ἀξιοθῆσεται καταταγῆναι ἐν τῷ κλήρῳ τῶν ἁγίων. ρλζ'.

[215]. Περὶ τοῦ προσέχειν ταῖς τῶν πατέρων διδασκαλίαις, καὶ μὴ κεχηγνέναι πρὸς τὰ παρόντα, ἀλλ' ἀποδέλπειν πρὸς τὰ μέλλοντα. ρλη'.

[216]. Περὶ τοῦ πειθεῖν τοὺς ἀπορραγέντας ἀδελφούς ἡμῶν, καὶ τοῦ κρατεῖν τὰς ἐαυτῶν γλώσσας. ρλθ'.

[217]. Περὶ τοῦ μὴ ἀμαλεῖν ἐν ταῖς διακονίαις, ἀλλ' ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ τῆς οἰκίας σωτηρίας. ρμ'.

207. De excessione fratris Elpidii, et de Euthalii reversione, atque opera ex proposito perficienda esse pro viribus quæ cuique contigerunt.

208. De imitatione divinorum Patrum nostrorum, fuga cupiditatum turpium, et de vigilia ac labore in opere animæ nostræ conducente.

209. Quod sine reprehensione ac falsitate custodire oportet statum nostrum monasticum, et de perferenda ad mortem usque quavis tentatione propter præceptum Dei.

210. Quod disciplinæ ecclesiasticæ præsidēs debent monere fratres moræ Deo digno, et de accuratione divinæ vitæ nostræ, atque de fugienda nobis pernicioso libertate.

211. De perferendis, quæ in subjectione difficilia sunt, et de increpationibus a præfecto benevolæ excipiendis, ubi etiam de moribus ad imitationem sanctorum Patrum nostrorum instituendis.

212. De scrutandis divinis Scripturis, ne et multiformes diaboli machinationes ignoremus.

213. Quod constanter insistere oportet in certamen subjectionis, et doctrinis divinorum Patrum esse attendendum, neque inhiandum rebus vanis temporariisque.

214. Quod quicumque fidem haud interruptam præfecto suo exhibet, atque virtutum incrementum de die in diem sibi ipsi thesaurizat, sorti sanctorum accensebitur.

215. Attendendum esse Patrum doctrinis, neque inhiandum rebus præsentibus, sed ad futuras respiciendum.

216. Lugendos esse, qui a nobis abrupti sunt fratres, et linguas nostras continendas.

217. Non negligenda officia, et propriæ salutis invigilandum.

24. Πανηγυρικὴ βίβλος, etc. *Panegyricum volumen in dies festos Domini, nec non Deiparæ, et sancti Joannis Baptistæ.* Ita auctor vitæ, p. 27 E. Iluc referri possunt fortasse, I.) Λόγοι κατηχητικοὶ τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα, *Sermo catecheticus magna Dominica die Paschæ* : qui exstat in Vaticano Græco codice 1587, unde ab Arcudio descriptum habuimus. II.) Ἐγκώμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ἁγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, *Encomium in dormitionem sanctæ Domine nostræ Deiparæ* : quod exstat in Vaticano Græco codice 1671, unde Arcudii manu pariter descriptum vidimus. III.) Λόγος εἰς τὸ γενέσθαι τοῦ ἁγίου προφήτου, Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, *Sermo in natalem sancti prophetæ, Præcursoris et Baptistæ Joannis* (p). Exstat in Sfortiano codice 86, unde ab Arcudio transcriptus. Eundem sermonem Sirmondi quoque manu Græce descriptum habemus. IV.) Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀποτομήν τῆς ἱερᾶς κεφαλῆς τοῦ μεγάλου Βαπτιστοῦ, etc. *Encomium in decollationem magni Baptistæ ac Præcursoris Christi* : quod exstat in Vaticano Græco codice 1671, unde descriptum ab Arcudio. Sirmondi etiam manu exaratum habemus. V.) *De inventione capitis S. Joannis Baptistæ*, in codd. regis 66 et 1045. VI.) Ἐγκώμιον εἰς τὴν τρίτην εὐρεσιν τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ ἁγίου Προδρόμου, *Encomium in tertiam inven-*

NOTÆ.

(o) Confer supra, num. 175.

(p) Florent. in cod. Laurent. 33, n. 4. V. Ban-

dini Cat. codd. gr. Laur. p. 446. Taurini in cod. 70. V. cat. codd. Gr. Taur. pag. 166. Harl.

tionem venerandi capitis sancti Præcursoris; quod exstat in regio codice 273, et in Sirmondi apographo. Editum est, ut dixi, Græce et Latine, Francisco Combefisio interprete, in libro Gallico Du-Cangii, de sancti Joannis Baptistæ capite. VII.) Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην τὸν θεολόγον, *Encomium in sanctum apostolum et evangelistam Joannem theologum* (q) : exstat in Regio codice 273, unde a Sirmondo descriptum habemus. VIII.) *De veneratione crucis*, in codd. regis 143 et 276.

25. Ὁ περὶ τὴν μητέρα ἐπιτάφιος. *Theotistæ matris laudatio funebris*. In vita Theodori, pag. 4 B. Exstat in Metaphrastæ codice ms. Colbertino 450, in mense Decembri.

26. Ἐπιτίμια κοινὰ τῆς ὅλης ἀδελφότητος. *Pœnitentiæ communes universæ fraternitatis* : meminit auctor Vitæ pag. 25 C. Exstant autem in Vaticano Græco codice 430, tum in apographis Sirmondi et Arcudii : [et in cod. Coisl. 212. V. Montfaucon. Cat. codd. Coisl. p. 272. HARL.]

27. Σχόλιον εἰς τὰ μερικὰ ἀσκητικὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου. *Scholium in particularia ascetica magni Basilii*. Græce descriptioni habemus manu Sirmondi. Descripsit etiam Arcudius ex Vaticano Græco codice 431. FABR. V. Lambee. 3, p. 315, n. 4 edit. Kollar. et p. 317 de cod. cæs. 65. — Paris. in bibl. publ. codd. 476, 896, n. 3, accedit etiam Latina interpretatio, 1202, n. 5. — Mosquæ in codd. 241, 242 et 243, cum Basilii M. asceticis. V. Matthæi Notit. mss. Mosquens. synod. p. 156 et 157, ed. in-8. HARL.

28. Ἐκ τοῦ ὅρου (r) περὶ τῆς ἑβδομάδος τῆς Τυροφάγου. *Ex regula de hebdomade Tyrophagii*. Græce descripsit Sirmondus ex Canonario bibliothecæ cardinalis Columnæ.

29. Σύντομος διδασκαλία τοῦ Στουδίτου Θεοδώρου, *Brevis institutio Theodori Studitæ*. Exstat in Græco libro ms. 32 collegii Jesuitarum Parisiensis, cui titulus : διδασκαλία πάντων ὠφέλιμος ἐκτεθείσα παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, *Institutio valde utilis exposita a SS. Patribus*. FABR. In cod. Mosquensi synod. V. Titulus : Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου σωτηρίας σύντομος διδασκαλία : inc. Χριστιανὸς, μᾶλλον δὲ μοναχὸς ἐὰν ὁμνύει. V. Matthæi l. c. pag. 17. HARL.

30. Ὑποτύψεις τῆς καταστάσεως τῆς μονῆς τῶν Στουδίτων. *Constitutiones monasterii Studitarum*. Græcum viri docti apographum habemus. Fabr. Adnotante Iriart. in catal. codd. Gr. Matrit. p. 19, sunt in fin. cod. 4 quatuor folia, quibus contineri videntur monasticorum præceptorum fragmenta ex constitutionibus monasterii Studitarum, I) mutilum sine titulo et initio; II.) de sancta Quadragesima, inc. Ὡλομεν III.) de quantitate in cibis et potionibus et recto in mensis ordine (observante Iriart. in Nesseliano bibl. Vindobon. catal. part. v, pag. 159, n. 3, memoratur Theodori Studitæ de quantitate ciborum asceticus; at is longe aliter incipit, ac caput in cod. Matrit.) : IV.) de proportionibus in monasteriis, et alia duo capita, quorum vero tituli et contextus, partim lacerati, partim vetustate detriti, legi non possunt. Ad illas constitutiones pertinere videtur *De præfectis monasteriorum, non irascendum* in cod. Mazarin. V. Montfaucon. Bibl. biblioth. mss. 11, p. 1516. A. HARL.

31. Πραγματεία περὶ τῆς καθόλου οἰκονομίας. *Opus de dispensatione in universum*. Contra Mæchianos (s) haud dubie. Meminit ipse Theodorus lib. i, epist. 49, p. 349.

32. Τετράδες sive Σύνταγμα, μηδὲν ἐξ αὐτοῦ etc. *Quaterniones sive Syntagma* (adversus Mæchianos,) in quo nullam prorsus sententiam propriam, sed duntaxat divinatorum Patrum documenta et præcepta profert contextitque Theodorus, sicut ipse ait lib. i, epist. 43, pag. 333.

33. Τετράδια etc. *Quaterniones, in quibus impia iconomachorum dogmata exponuntur confutanturque*; missi a Theodoro ad patriarchas Alexandrinum, Antiochenum et Hierosolymitanum, atque ad varia monasteria : sicut liquet ex Theodoro lib. ii, epist. 14, pag. 401 d, 404 e, 407 d, 411 b.

34. Στλητευτικὸς etc. *Insectiva adversus iconomachos*. Meminit hujus operis sui Theodorus ipse initio Antirrhethici primi, pag. 89 b.

35. Βιβλιῶριον καὶ τετράδες δεκατέσσαρες, ἐφ' οἷς εἰσι λόγοι καὶ βίοι τῶν ἀδελφῶν, ἐμμέτροις στίχοις. *Libellus et quaterniones quatuordecim, quibus continentur sermones et vitæ fratrum, versibus metricis*. Memorat Theodorus, lib. ii, epist. 61, pag. 484 d.

36. Τριῶδια τῇ ἁγίᾳ Τεσσαρακοστῇ, etc. *Triodia in sanctam Quadragesimam*. Mentio fit in vita, pag. 69 a.

37. Βίβλος διὰ στίχων λάμβων, τὴν τε πλάσιν τοῦ γενάρχου etc. *Liber versibus iambicis, de primi hominis creatione et lapsu, deque Caino, Enocho, Noë, etc., et de universa Iconomachorum hæresi*. Auctor Vitæ, pag. 28 a.

38. Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, περὶ τῆς τῶν ἐν βρώμασι ποσότητος καὶ ποιότητος, *S. Patris nostri Theodori Studitæ de quantitate et qualitate ciborum*. In cod. 46, n. 3, Græc. Hist. eccl. mss. bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensis. Vide Lambecium lib. viii, p. 456. [p. 957. Kollar. Add. ad n. 30. ex Iriart. cat. ascripta. HARL.]

NOTÆ.

(q) V. supra, n. 21. HARL.

(r) Apud Lambecium, VIII, p. 451. [s. p. 947. ed. Kollar. Ἐκ τῶν ὄρων τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου καὶ Ὁμολογητοῦ, τοῦ Στουδίτου, περὶ τῆς ἑβδομάδος τῆς Τυροφάγου ὅτι ἐν ταύτῃ οἱ μὴ μετέχοντες τυροῦ, ἀναθέματι καθυποβάλλονται. FABR. Lambee. laudat Leon. Allatium in Diss. de Domi-

niciis et hebdomadibus recentiorum Græcorum, § 11, col. 1422. et Jo. Meursii Glossarium Græco-Barbarum, sub titulo, Τυροφάγος. HARL.

(s) Mæchianos appellat Theodorus eos, qui adulterio copulatas Constantini VI imperatoris nuptias dispensatione factas legitimas affirmabant.

39. *Hymnus de vita et solitudine S. Joannis Baptistæ.* Meminit Michael in Theodori vita p. 28 A.

40. *Pericopæ quædam breviores* : una, *De panis quibus parentes multandi sunt, si insans intra septimum, aut si intra quadragessimam diem, mortuus sit absque baptismo.* In canonario collegii Jesuitarum Parisiensis. Aliæ duæ, in veteri collectione Græci cujusdam *De processione Spiritus sancti contra Latinos*, quæ in cod. Reg. inscribitur *Confessio de Trinitate.* Hæc duo fragmenta Græce Sirmondus descripsit ex codice Vallicellano.

His addi potest doctiss. Baunio præterita.

41. *Oratio de vita et laudibus magni Arsenii*, ex qua locum affert Allatius libro de Purgatorio, p. 733. Vita S. Arsenii anachoretæ, in monte Scethi Libya circa a. C. 455. Incipit : 'Ασθη ἀειπνής ἦν, cum versione Jo. Pinii S. I. tom. IV, Act. SS. Julii 49, p. 617-631. Plura de hoc Arsenio ibid. p. 605; ms. in bibl. Bodlei. V. Cat. mss. p. 418; V. E. Lœschneri *Edle-Fruchte*, III, p. 459. FABR. In cod. Coisl. 303 fin. V. Montfaucon. *Bibl. Coisl.* p. 418. HARL.

[In catal. mss. Angliæ, etc., tom. I, n. 280, in cod. Cromwell. 103. Theod. Studitæ *Testimonium*, inc. ἀκούων τοῦ θεοῦ Δαβὶδ, λέγοντος. — In cod. Bæroc. 91, et cod. Th. Roe 18, s. n. 264 catalogi, *Quæstiones et responsa* : περὶ τῶν χειροτονηθέντων πρεσβυτέρων. — In cod. Laudi 36, s. n. 688 catal. *Excerpta ex Studita.* — In Montfaucon. *Bibl. Coisl.* p. 413, cod. 39 ad Naukratium *De polygamia* : ib. *Fragmenta s. Excerpta*, p. 191, 198 bis, et 412. — Fragmentum in codd. Paris. bibl. pub. 1754, ubi de Artziburio disseritur; et 3100. — Florentiæ in codd. Laurent. 36, 5, plut. 5; et 12, 3, plut. 9, fragm. de Spiritu S. V. Bandin. cat. codd. gr. Laur. I, p. 61 (ubi is adnotat, fragmenta exhiberi a Leone Allatio adversus Hottinger. c. 19; p. 421, et de consensu lib. II, cap. 13, § 4) ac p. 407. — cod. VI, 8, plut. 86. *Fragmentum de prædeterminatione et præscientia Dei ex τοῦ εἰς τοὺς ἀν' αἰώνων κακωμένων τροπαρίου.* V. Baudin. l. c. III, p. 295. Idem tom. I, p. 99, 348 et 454, adnotat, Theodorum citari in Expositione sacror. præceptorum; tum a Jo. Cantacuzeno contra Palamam, et in *Theo. orthod. fidei*. Add. supra, in h. vol. p. 280. HARL.

NOTITIA ALTERA,

Ex Leonis ALLATII Diatriba de Theodori apud Ang. Mai, Biblioth. Nov. t. VI, p. 158.

Theodorus, a Studio monasterio, cui ipse præfuit, Studita dictus, auctor magni nominis. Multa ipse tulit pro defensione sacrarum imaginum, et institutorum ecclesiasticorum, adeo ut universa ejus vita diis, ut vulgo aiunt, iratis genioque sinistro transacta fuerit. Illius nimias miseriae, carceres, exsilia, atque oppressiones, fuscæ doctæque prosecuti sunt Michael monachus, et alius incertus, qui ejus vitam conscripserunt. Michaelis monachi incipit : Πολλοὶ μὲν τῶν ἁγίων κατὰ διαφόρους χώρας. Incerti, qui penes me manuscriptus asservatur : Καὶ πᾶσι μὲν ἡδὺς καὶ τοῦ παντὸς ἀξίος ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴς Θεόδωρος (1). Eam Joannis esse, conjectura non levi diceret nescio quis, cum in fine vite legatur, Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ πόνος Ἰωάννου, *Dei donum, et labor Joannis* (2). Nisi labor ille non de compositione, sed de scriptione etiam intelligi posset. Verum cum in dicto codice alia quoque eodem caractere, et similis scriptionis nota descripta sint, nec uspiam dictum laborem memoraverit, nisi post Theodori vitam, fortasse non inconsiderate de compositione intelligendus est, sed id alii judicent. Habeturque præterea de illius obitu epistola proluxa Naukratii monachi, tantum patris discipuli, ad fratres spirituales et patres (3).

Neque enim illius tantum discipuli, sed alii quoque plerique in eo laudando, et in ejus rebus gestis enarrandis ingenium calamumque exercuerunt, ut indicavit Michael monachus in ejus Vita.

Nullus finis esset, si quæ in illius laudes alii dictarunt, hoc in loco colligere conaremur. Apponam tantummodo troparia quædam ex meo manuscripto, quibus quantus fuerit hic vir in Ecclesia Dei aperte dignoscet. Primum est : Ὁ ἀσκητικὸς βίος σου, ταῖς τῶν ἀρετῶν πράξεσι, σοφῇ, ὡς ἥλιος ἀναλάμπας φρυκτωρεῖ, καὶ συγκαλεῖ πάντας εὐσεβῶς πρὸς σωτηρίας τὴν τρίβον, Θεόδωρε μακάριε· τοὺς ἐν ἀγνοίᾳ γὰρ ἀγνοσίας καὶ παθῶν, καὶ πολλῶν ἐγκλημάτων καθοδηγεῖ πρὸς θείαν γνῶσιν ταῖς διδασκαλαῖς τῶν ἔργων σου καλῶς· ἀλλὰ καὶ νῦν μὴ παύσῃ ὑπὲρ τῆς πόλιν σου τῇ Χριστῷ προσευκῶν. II. Ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ζήλός σου τὴν τοῦ Βαπτιστοῦ χάριν σοι σαφῶς προσμαρτυρεῖ, Θεόδωρε· τοὺς γὰρ πράξει μοιχικῇ ψεύδοντας

NOTÆ.

(1) Hoc initio exstat in editione Sirmondi vita Studitæ, gerens nomen auctoris Michaelis monachi, quod secus erat in codicibus Allatianis. At illa incipiens πολλοί, tribuitur eidem Michaeli in duobus codicibus Vat. De hac re diligentius nos dicemus, cum alteram hanc Studitæ vitam typis trademus. A. M.

(2) Ergone edita vita a Sirmondo, dicenda est habere auctorem Joannem? Inedita autem Michaeli monacho, cui reapse inscribitur in codd. Vaticanis? A. M.

(3) Edidit hoc Naukratii scriptum Combefisius, t. II, Auctarii Bibl. PP. p. 855. A. M. — Vide infra inter testimonia veterum. Edit.

ταφῶς τῆς ἐκκλησίας τὸ κάλλος, Θεόδωρε, διήλεγξας· ἐν παρήρσεια γὰρ ἐμπαῶνς καὶ δυνατῶς θάρσει θεῖκῳ, καὶ ὡς βέλσει τοῖς λόγοις ἀπέφραξας τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Κυρίου γράφειν. III. Σὺ ὡς γεωργὸς ἀριστος νίαν τῷ Θεῷ ἀμπελον, σοφῇ, φτεύσας ἐν εὐσεβείᾳ, καὶ ποτίσας δαφιλῶς λόγῳ διδαχῆς τῶν μοναζόντων ἐκ πλήθους, Θεόδωρε πανόλβιε· τὴν βασιλίδι γὰρ ὡσπερ πόλιν τοῦ Θεοῦ ἀνέδειξας ἐν ταύτῃ, ἐν ἣ ἀυξήσασα εἰς κάλλος ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς, ὀρθοδοξίας πίστιν καρποφορήσασα ὁμολογίας. IV. Ὡς διφυᾶ σε πηγὴν ἀένναα βρύουσαν νάματα ἐν κόσμῳ πιστῶς καὶ ὁσίως προστρέχου· ἐκεῖθεν δὲ λόγον διδασμάτων σου ὃν ἐκ χειλέων μελισταγῶν πλουσίως ἐκχέεις ἡμῖν· ἀλλ', ὦ ἱερόμυστε πάτερ, μὴ ἐπιλάβῃς τῆς ποίμνης σου ἡμῶν ἐκ πάσης ἀνάγκης, καὶ φθορᾶς, καὶ παθῶν λυτρωθῆναι, ἡγιασμένε Πάτερ Θεόδωρε. V. Ἡ τῆς πίστεως ἐπανθοῦσα ἀρετὴ, καὶ τὸ καρτερικὸν ἐν τῇ ἀσκήσει σου, πάντας ἔλκει πρὸς ὕμνων διαν τῶν κατορθωμάτων σου, Θεόδωρε πανόλβιε· ὅθεν τοῖς θεοῖς σου μέλισμασι, τὴν τῶν ἀνθῶν ποικιλίαν τρανῶς ἐπαφῆκας· ἡμῖν· διὸ συγκροτοῦσι χοροὶ τῶν ἀσωμάτων, καὶ πανηγυρίζει ἡ Ἐκκλησία τὴν μνήμην σου μουσικῶς ἐγκαυχωμένη· Χριστὸν τὸν Θεὸν μὴ ἐλλίποις πρεσβεύειν τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Sed de ejus scriptis agamus. Possevinus refert duo fragmenta eum reliquisse, alterum epistolæ ad Naucratiū filium, in qua agit de hæresibus et schismate; alterum autem fragmentum in quo agit de honore sanctis imaginibus deferendo, exstareque in tomo tertio *Bibliothecæ sanctorum Patrum Bignei*, editionis secundæ. Opusculum vero antea prodiisse Antuerpiæ apud Joannem Stelsius anno 1556, adjunctum tribus libris Joannis Damasceni adversus traduentes et criminantes sanctorum imagines. Epistolam item catechetica scripsisse ad eos, qui causa sacrarum imaginum cultus in carcere essent, quos perstare in fide catholica hortatur, quam legimus in nono tomo *Annalium* cardinalis Baronii sub anno 914; quemadmodum alteram ejusdem Studitæ catechetica ad fratres sub anno 818; et aliam ejusdem argumenti, aliam quoque de Eustratio lapsu occultante, quæ est 16, in codice Columnensi, ex quo Baronius ipsam desumpsit. Disputationem quoque ipsius Studitæ adversus Constantinum Copronymum imperatorem anno 795. Sed hæc minutiora sunt, et longe illustrium scriptorum τεμάχια. Quare majora illius scripta numeranda sunt; a quo nos labore facile liberasset Sirmondus, si hunc patrem, quem a tanto tempore parturit, emisisset in lucem aliquando: sed quando id huc usque non egit (4), eorumdem operum catalogum, ut colligere potuimus, contexamus.

Scriptis alias atque alias orationes de laudibus variorum sanctorum, et de ecclesiæ solemnitatibus. Et librum hunc, in quo hujusmodi orationes continebantur, vocavit πανηγυρικόν.

Ex his unam in adorationem pretiosæ et vivificæ crucis, quæ incipit, ἀγαλλιᾶσθως καὶ εὐφροσύνῃς ἡμέρα, edidit Græce et Latine Gretserus tomo II (p. 231), de cruce. Alia ejusdem in sanctum Platonem, cui ipse in eodem monasterio successit, et incipit, ῥήτορι μὲν καὶ σοφισταῖς ἡ πᾶσα κπουδῇ, Latine edita est apud Surium tomo VI, exstatque Græce in bibliothecis Vaticana, Barberina, et aliis (5). Meminit quoque illius Michael monachus in ejus vita: Καὶ ὁ τῆς προκατονομαθείσης αὐτοῦ Θεοκτιστῆς ὁμαίμων Πλάτων ὁ τεθαυμάσιος· περὶ οὗ καὶ λαμπρῶς ἐκποδᾶσθαι τῷ μεγάλῳ Θεοδώρῳ ἑπαινος τὴν αὐτοῦ ἐκτιθεμένην ἐξιοπρεπῶς πολιτεῖαν. Et antea laudatæ celeberrimi Theoctistes frater Plato quam maxime reverendus, de quo præclara laudatio concinnata est a magno Theodoro, illius vitæ institutum pro dignitate exponente (Scilicet in vita inedita vero Michaeli inscripta cod. p. 137).

Ineditæ sunt, quod ipse sciam. Ἐγκώμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ἀγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου. Laudatio in dormitionem sanctæ Dominiæ nostræ Deiparæ. P. Φωνὴν σάλπιγγος κερατίνης βοῆς ἀλαλάζουσα γεγωνότερον (6).

Ἐγκώμιον εἰς τὸ γενέσιον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Laudatio in diem natalem Joannis Præcursoris. P. Ἀηδὸνι τιλὶ πολυφώνῳ (7).

Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀποτομὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου. Encomium in decollationem sancti Joannis Præcursoris. P. Φαινή καὶ θεωχαρὴς ἡ συναγεῖρουσα ἡμᾶς πρὸς ἑορταμὸν (8). Epitomatores Gesneriani: Theodori Studitæ sermo de inventione capitis sancti Joannis Baptistæ; encomium in sanctum patrem Epiphanium. Ni mendum sit in primo, et pro inventione capitis, abscissione legendum (9). Alteram in sanctum Epiphanium nondum videre contigit (10).

Gerardus Vossius in notis ad Thaumaturgum (ed. p. 109) tradit in manuscripto cardinalis Sireleti sub num. 127 haberi Theodori Studitæ sermonem in Annuntiationem beatæ Mariæ Virginis (11).

NOTE.

(4) Posthumus denique exiit Theodori Studitæ operum tomos Sirmondianus, in quo supra nominata ab Allatio scripta videre licet. A. M.

(5) Editæ postea Gr. et Lat. apud Ballandianos l. I April. append. p. 46. A. M.

(6) Edidimus nos in tomo V *Bibliothecæ novæ Patrum*, part. II, p. 54. A. M.

(7) Apud nos tom. cit. p. 53. A. M.

(8) Item apud nos tom. cit. p. 43. A. M.

(9) Et De decollatione, et De inventione capitis sancti Præcursoris exstant orationes Studitæ, ut diximus in adn. tom. cit. p. 77. A. M.

(10) Ne nobis quidem hæc in Epiphanium oratio occurrat. Fortasse epitomatores Gesneriani scripserunt mendose in Epiphanium pro Epitaphium. Nimirum tres epitaphicas Studitæ orationes nos memoravimus tom. cit. p. 77. A. M.

(11) Quærenda est hæc quoque oratio. A. M.

Penes me est oratio ipsius catechetica in Dominicam resurrectionis. P. Τί τοῦτο ἀδελφοί ἀγαπητοί καί φίλοι (12).

Relatum est mihi doctissimum [Sirmondum edendi hujusce Patris laborem intermisisse, quod plerasque illius orationes in varios sanctos, quæ nuntiabantur ipsi Scoriaci delitescere, nondum impetrare potuerat. Vereor ne fucus illi factus sit a sciolo quopiam (13), qui cum ejus catecheses percurrens vidisset, varias ibi præponi solemnitates, et sanctorum nomina (veluti εἰς τὸ Πάσχα. Εἰς τὴν μεταμόρφωσιν. Εἰς τὴν μνήμην Μιχαὴλ τοῦ ἀγιοτάτου μητροπολίτου Συναδῶν. Εἰς τὴν μνήμην Ἰωάννου μητροπολίτου Καλκηδόνος. Εἰς τὴν παραμονὴν τῆς κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰνδίκτου. Εἰς τὴν μνήμην τοῦ μάρτυρος Θαδδαίου. Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν ὁμολογητὴν. Εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Βασίλειου, καὶ τοῦ Χρυσόστομου καὶ τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ. Εἰς τὸν εὐαγγελισμόν. In Pascha. In transfigurationem. In memoriam Michaelis sanctissimi metropolitæ Synadorum. In memoriam Joannis metropolitæ Chalcedonensis. In vigiliam Deiparæ dormitionis. In principium indictionis In memoriam martyris Thaddæi. In sanctum Paulum homologetam. In memoriam sancti Basilii, Chrysostomi, et sancti Ephraem. In annuntiationem, et similia), opinatus est, eas diversas esse orationes de variis sanctis, ac solemnitatibus ab eodem dictas, et distinctas a catechesibus ibidem conservari; quod accidit quoque Possevino, qui post memoratas centum triginta quinque catecheses e Græco conversas, editasque Antuerpiæ opera Andreæ Scotti, mentionem inducit sermonum centum triginta quatuor in anni totius festa a Joanne Bellero ibidem emissorum anno 1603, interprete Joanne Livineio, quas tamen Theodori esse catecheses, testatur Gesnerus: *Prodierunt ante aliquot annos catecheses ejusdem Theodori, interprete ex Græco Joanne Livineio.*

Catecheses ipsius Latine edidere, ut diximus, Antuerpienses opera Andreæ Scotti, et Græce passim in Italia reperiuntur in Vaticana, Altempsiana, Barberina, apud Germanos in Bavarica. Sciendum porro est Theodorum duos catecheseon libros composuisse, quorum alterum *Parvam catechesim* nuncupavit, centum triginta et quatuor sermones continentem, quos proprio ore discipulis suis dictavit: alterum *Magnam catechesim*, in qua proluxiore sermone instituta monachorum explicat et doctrinam, qua absolutam illius vitæ rationem consequerentur. Fusius tradit auctor illius vitæ (cap. 33).

Quæ vero modo catecheses præ manibus sunt, cum numerum parvæ catecheseos exæquent, et brevioribus colloquiis consent, *Parvam catechesim* esse manifeste apparet. De magna an alicubi lateat indagandum curiosius est (14).

Scriptit item librum dogmaticum, in quo oppugnatores imaginum validissimis rationibus refellit, et principum mala facta animose sugillat.

Inter has orationes accenseri debent quæ adhuc supersunt in Barberina, et regia Parisiis cod. 7091 (15). Ἀντιρρητικὸς πρῶτος κατὰ Εἰκονομάχων. *Antirrheticus primus contra Iconomachos.* P. Καίρις τοῦ λαλεῖν, ἀλλ' οὐ τοῦ σιγᾶν ἐστὶ τῷ ὁπωσοῦν δυναμένῳ. Ἀντιρρητικὸς δεῦτερος κατὰ τῶν αὐτῶν. *Antirrheticus secundus contra eosdem.* P. Ὁ μὲν τῆς ἀληθείας λόγος μονοειδὴς τις ὢν. Ἀντιρρητικὸς τρίτος κατὰ τῶν αὐτῶν. *Antirrheticus tertius contra eosdem.* P. Δαυὶδ μὲν ὁ ἄσματογράφος μία βολὴ λίθου. Et hic quidem in quatuor capita dividitur.

Ejusdem. Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῶν ἀσεβῶν ποιημάτων Ἰωάννου, Ἰγνατίου, Σεργίου, καὶ Στεφάνου τῶν νέων χριστομάχων. *Criminatio et refutatio impiorum poematum Joannis, Ignatii, Sergii, et Stephani novorum Christi oppugnatorum.* P. Προβλήματά τινα πρὸς εἰκονομάχους λέγοντας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μὴ ἐγγράφεσθαι κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα. *Problemata quædam ad Iconomachos, asserentes Dominum nostrum Jesum Christum non effigiari secundum corpoream formam, capitibus quindecim.* P. Εἰ ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο φύσεσι. Ejusdem. Κατὰ Εἰκονομάχων κεφάλαια ζ'. *Adversus oppugnatores imaginum capita septem.* P. Θεοποιεῖν ἐστίν, ἵνα ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ῥήματος συνθέσεως. Ejusdem. Ἐπιστολὴ πρὸς Πλάτωνα τὴν αὐτοῦ πατέρα περὶ προσκυνήσεως τῶν σεπτῶν εἰκόνων. *Epistola ad patrem suum Platonem de adoratione venerandarum imaginum.* P. Ἐαυτοὺς παραμυθούμεθα προσλαλοῦντες τῇ ἱερᾷ κεφαλῇ ἡμῶν (16).

Epistolarum libros V, in quibus fortem ac constantem animum, neque miseriis, neque cruciatibus, neque minis principum obnoxium cernere est. Plures numero exstant in primo, et secundo, et tertio exsilio scriptæ in bibliothecis Vaticana, Barberina, Vallicelliana Romæ, ex quibus quæ historiam conti-

NOTÆ.

(12) Apud nos tom. cit. p. 24. A. M.

(13) Fucus Sirmondo non est factus; constat enim ex Baunii præfatione ad tomum Sirmondianum, nonnullas orationes ab Areudio illi in Galliam missas, idque confirmat Holstenii epistola 77, ut diximus tom. cit. p. 1. A. M.

(14) Magna catechesis non exstat in codicibus Vaticanis, sed non deest in Parisiensibus aliisque, ut diligenter adnotat Harlesius in Fabricii *Bibliotheca gr.* ed. nov. t. X, p. 449 seq., qui et unam ex his homiliis Græce edidit (tres autem ex minore coll. Mingarellius). Imo ibidem sigillatim recensentur

catecheses CCXVII, quæ illam majorem collectionem constituunt. A. M.

(15) Qui sequuntur tres antirrhетиci, imo et alia contra Iconomachos minora Theodori scripta, videntur mihi constituere illum ipsum librum dogmaticum, de quo supra. Cæterum et hi tres antirrhетиci, et alia minora, quæ mox appellantur, scripta contra Iconomachos, leguntur in Sirmondiana editione. A. M.

(16) Leguntur hæc omnia in editione Sirmondiana. A. M.

nebant a Sirmondo jam olim in Latinum versæ sunt, puto modo et reliquæ quæ justum volumen efficerent.

De his omnibus Theodori scriptis clare admodum pertractat Michael quoque monachus in ejus vita.

Capita ascetica, κεφάλαια ἀσκητικά. P. Οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἀσκητικὴ ζωή. In bibliotheca Barberina num. 250.

Varios *Canones et Troparia* (17), quæ ad hunc diem in Ecclesiis Græcorum concinnuntur. Canonum potissimam partem ipse cum Josepho fratre composuit, in templo sancti Romani, cum Leonis Iconomachi minas subterfugiens, ibi lateret. (Origines Constantinopolitanæ nondum editæ (conf. *Imper. Orient.* t. I, ed. Paris. p. 55, cum diversitate.) Τὸν ἅγιον Ῥωμανὸν ἢ ἁγία Ἑλένη ἐκτίσεν, καὶ πλησίον αὐτοῦ τὴν ἁγίαν σορὸν, καὶ τὸ λείψανον κατέθετο Δανιὴλ, καὶ τοῦ μεγαλομάρτυρος Νικήτα (ed. Ῥωμανοῦ) καὶ ἑτέρων πολλῶν προφητῶν λείψανα, ἅπερ ἠγάγετο ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἀπελθοῦσα εἰς ψηλάφῃσιν τοῦ τιμίου σταυροῦ· λέγεται δὲ ὅτι οἱ ποιηταὶ τῶν κανόνων Θεόδωρος καὶ Ἰωσήφ οἱ Στουδίται ἐκεῖσε διὰ τὸν φόβον φυγόντες τοῦ συρογενοῦς Λέοντος τοῦ εἰκονοκλάστου ἐκάθητο, καὶ ἐποιοῦν τοὺς κανόνας· πεντακόσια δὲ ἔτη διῆλθον, ἂψ' οὐ ἐκτίσθη ὁ ναὸς μέχρι τῆς τῶν ρηθέντων ποιητῶν κατοικίας. *Sancti Romani templum ædificavit sancta Helena, et prope ipsum sanctam thecam, et corpus deposuit Danielis, et magni martyris Nicetæ, et aliorum multorum prophetarum, quæ Hierosolymis advexit, cum illuc ad venerandam pretiosam crucem accessit. Fama est canonum compositores Theodorum et Josephum Studitas, ob metum Leonis Iconoclastæ in Syria nati, illuc confugisse, ibique morantes, canones composuisse. Quingenti vero anni præterierant, ex quo templum ædificatum fuerat, ad dictorum poetarum habitationem.*

Cum vero hujusmodi cantica in Triodio (liber est Græcorum ecclesiasticus, de quo nos alibi) multa abundarent, vel etiam potiore illius partem occuparent, quemadmodum et alia Josephi, factum est ut ille liber Theodori atque Josephi nuncuparetur. In Regia bibliotheca Parisiis cod. 1351. Τριώδιον σὺν Θεῷ, ἀρχόμενον ἀπὸ Τελώνου καὶ Φαρισαίου μέχρι Λαζάρου τοῦ δικαίου· ποιήμα Ἰωσήφ, καὶ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου. *Triodion cum Deo, incipiens a Publicano et Phariseo, finiens in justum Lazarum, opus Josephi et Theodori Studitæ.* Id vero, ut jam dixi, assertitur, non quod totus liber Theodori ac Josephi sit, sunt enim etiam aliorum troparia et canones, sed quod major illius pars ad hos duos referatur (18).

Scriptis præterea hypotyposim monasterii Studii. Ἡ ὑποτύπωσις σὺν Θεῷ τῆς καταστάσεως τῆς μόνης τῶν Στουδίων. *Hypotyposis Dei gratia vivendi rationis monasterii Studii.* P. Πολλῶν ὄντων καὶ διαφόρων τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς μοναστηρίοις (19).

Item Typicon περιέχων τὴν ἅπασαν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως. In quo ordo recitandi officii ecclesiastici singulis diebus exponitur. Est manuscriptum in bibliotheca Barberina (20). De Typicis quemadmodum de Triodio nos plura diximus in dissertatione de libris ecclesiasticis Græcorum.

Item epitimia, quibus poenæ statuuntur illis, qui in suo munere deeraverint, vel deliquerint (21). P. Ὁ μὴ εὐρισκόμενος εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Δόξα ἐν ὑψίστοις.

Testamentum quoque condidit antequam moreretur. P. Ἀκούων τοῦ Θεοῦ Δαβὶδ λέγοντος· Ἠρώμασθην (22).

Carmine vero iambico prosecutus est primi parentis ortus et prævaricationem, Caini invidentiam, Enochi, Noe, et aliorum patriarcharum res gestas, nec non Iconomachorum hæresim.

Eodem metri genere administris monasterii sua cuique munia exposuit, ab ipso omnium præfecto, usque ad postremum et infimum. Ex quibus reliqui sunt, qui habentur in bibliotheca Vaticana, Barberina, Altempsiana Romæ, et sancti Joannis in Carbonaria Neapoli (23). Tractavit quoque alia varii argumenti (24).

In Theodori Studitæ troparion quod dicit: Βάθει τῶν κριμάτων σου, Χριστέ, πανσόφως προώρισας ἐκαστοῦ τέλος ζωῆς τὸν τόπον, καὶ τὸν τρόπον. Διὸ οὗς ἐκάλυψε τάφος πίστη χωρὶς ἐν τῇ κρίσει σῶσον πανοικτίρμων. *Altitudine judiciorum tuorum, Christe, sapientissime prædeterminasti uniuscujusque vitæ finis*

NOTÆ.

(17) De Theodori tropariis diximus nos in præfatione ad eundem. Et sane codicem nobilem præmanibus habemus, ex quo ipso S. Sophronii troparia jam edidimus in Spicilegii Rom. tomo IV, A. M.

(18) Triodion ms. Vat. quod retro citavimus, septem alii melodi cum Theodoro componunt. A. M.

(19) Exstat apud nos tom. cit. p. 111 seqq. A. M.

(20) Item in codice Vat., ut diximus tom. cit. p.

102. A. M.

(21) Exstant item apud nos tom. cit. p. 78 et 138. A. M.

(22) Exstat in editione Sirmondi. A. M.

(23) Exstant hi iambi nunc in calce editionis Sirmondi A. M.

(24) Hic Allatius complura Studitæ in scripto suo carmina subtexebat, quæ cum omnia in citata editione nunc legantur, nos omittenda putavimus. A. M.

locum et modum; propterea quos sepulcrum texit in omni regione, in tuo iudicio salva, misericordiosissime; Exstat apud me satis docta expositio Michaelis Glycæ inter ejus epistolas manuscriptas.

Exstare etiam Studitæ nostri librum *De futura restitutione* (Possevinus interpretatur *resurrectione*, Græce est *καταστάσις*) scribit Gesnerus, sed locum non indicat, neque apud quem inveniat (25).

NOTÆ.

(25) Præter hactenus recensita ab Allatio scripta, habentur in nostra editione tom. cit hæc. 1. *Judicium de compendio regularum S. Basilii*. 2. *Explicatio liturgiæ præsanctificatorum*. 3. *Supplementa brevia epistolarum*. 4. *Catechesis chronica*. 5. *De*

confessione et satisfactione. 6. *Quæstiones aliquot*. Insuper Allatius nonnullarum ex orationibus mentionem omisit, quas habes in nostro libro vel impressas vel commemoratas. A. M.

PRÆFATIO

POSTHUMÆ SIRMONDIANÆ EDITIONI PRÆMISSA.

Quis quantusque vir fuerit Theodorus Studites, sive sanctitas vitæ et facta ejus præclara; sive doctrina, eloquentia et ingenii monumenta spectentur: quantaque viri auctoritas et existimatio in Ecclesia Orientali exstiterit; abunde docent, tum Vita a Michaelē monacho, qui cum ipso vixit, accurate conscripta, quam in fronte ipsius Theodori operum apposuimus: tum etiam quæ collegimus veterum de eo testimonia: ac demum eloquia sane luculenta, a nobis sublecta ex Baronii Annalibus: in quibus maximus cardinalis, vir acerrimi summique candoris, tam crebro tamque impense Theodorum Studitam ejusque scripta commendat, ac si opinionem de illo conceptam assequi verbis, sibi ipsi in eo laudando satisfacere non possit.

Et vero, *Quis non hujusmodi virum quantis valet præconiis prosequatur, cujus eloquentia inspirata divinitus, et Ecclesias docuit, et sæculum confutavit?* liceat enim hic usurpare quæ a Maximo Taurinensi dicta sunt de Cypriano (in hom. 2, in Natali D. Cypriani) cui, si episcopatus apicem et martyrii titulos exceperis, multis certe nominibus conferri potest Theodorus, omnino fuit (*Ibid.*), in Theodoro perinde ac in Cypriano, et contra errores diaboli spiritualis sapientiæ plenitudo, et adversum persecutiones mundi Christiani pectoris indefatigata constantia. Vere hic mirabilis, atque omnium ubique studiis celebrandus: quem sanctitas sacerdotem, peritia doctorem, fides tantum non martyrem consecravit: exsulem certe pro Christo vinctumque sæpius ac flagellis dirissime cæsum: martyrio interim paratissimum, capitisque supplicium quotidie sic expectantem, ut corona singulis diebus posset ascribi (Pontius in Vita S. Cypriani). Sed, qui difficillimis temporibus ad fidei pietatisque tutamen divinitus datus fuerat, revera Theodorus, diutius servatus est: quia debebat esse, qui, dum Dei populum vastabat persecutionis infeste insolens atque acerba grassatio; posset saucios homines, et varia expungentia inimici arte jaculatos, adhibita medicinæ cælestis mœdela pro qualitate vulneris, vel secare interim, vel

A *fovere: qui innumerabiles monachos ac virgines ad congruentem pudicitie disciplinam, et ad habitum sanctimonialium dignum velut frenis quibusdam coerceret: qui doceret penitentiam lapsos, veritatem hæreticos, schismaticos unitatem, filios Dei pacem et evangelicam legem: per quem, si non gentiles, at hæretici blasphemi vincerentur: a quo Christiani mollioris affectus circa suorum amissionem consolarentur spe futurorum: qui martyres exhortatione divini sermonis erigeret: qui confessores ad exemplum martyrii superstites servatos incentivo tubæ cælestis animaret (Ibid.).* Quæ quidem omnia magni Cypriani propria sic fuerunt, ut prorsus eadem in Theodorum Studitam mirifice conveniant.

B Atque ut de magnitudine animi, quæ et in Cypriano enituit potissimum, aliquid dicamus: quis, ea legens quæ adversus nefarias Constantini adulteri nuptias gessit scriptique Theodorus, cum pro domo Dei et evangelica lege prope unus maximus imperatoris potestati se opposuit; equis, inquam, hæc legens, ibi quoque non suspiciat constantiam illam, illud pectoris apostolici robur, quo Cyprianus de viris potentibus Fortunato et Felicissimo Ecclesia pulsus scribebat ad Cornelium Papam (epist. 3 lib. 1): *Si qui sunt qui putant se ad Ecclesiam aditum sibi terroribus facere: pro certo habeant, contra tales clausam stare Ecclesiam Domini, nec castra Christi invicta et fortia, et Domino tuente munita, minis cedere. Sacerdos Dei, Evangelium tenens, et Christi præcepta custodiens, occidi potest, non potest vinci.*

Neque virtutibus tantum ac rebus gestis, sed et scriptis non parum similes exstiterē. Ac primum, ut in libris quos Cyprianus pro vero Deo adversus idolorum cultores, pro Christo adversus Judæos, pro Ecclesiæ unitate adversus Novatianos conscripsit, non modo *Historiarum omnium scientiam, ac verborum et sensuum splendorem miramur cum Hieronymo (epist. 84 Ad Magnum), verum et Scripturarum fideique dogmatum intelligentiam suspicimus: sic in Theodori Antirrhæticis, aliis-*

que contra Iconomachorum hæresim lucubrationibus, præter dictionis copiam et nitorem, acumenque dialecticum et subtilitatem, qua sic premit adversarios, sic eorum technas reteggit, cavillationes confutat, firmamenta omnia diruit, ut sanæ mentis cujusque consensum extorqueat; præter hæc, inquam, insignis Litterarum divinarum peritia, atque in argumentis ex intima theologia eruendis solertia elucet. Cumque adversus eandem hæresim tam multi postea præstantes doctrina viri pugnaverint; eos fere armis iisdem videmus, iisdem rationum momentis, tanquam certissimis, pugnavisse.

Sed Cyprianum pariter ac Theodorum commendant imprimis epistolæ, quas in causa haud valde dispari scripsere: alter quidem ut suos Africanos in fide adversus tyrannorum ac Christiani nominis hostium furorem; alter ut Orientalem Ecclesiam in doctrinæ orthodoxæ professione adversus imperatores hæreticos confirmaret. Quinetiam in epistolis utriusque spirat sane idem fidei, pietatis ac divinæ charitatis ardor, rerum divinarum par studium, humanarum contemptio: utrobique vis ad persuadendum et suavis et efficax, altius penetrans in animos, in iisque dulces quosdam aculeos relinquens, et veri rectique amore vehementer succendens. Nec Theodoro deficit, quod Cypriano tribuit Lactantius (lib. v, cap. 1), *ingenium facile, copiosum, suave, et, quæ sermonis maxima est laus, apertum*. Cyprianus tamen pressior et astrictior, ut fere Africani scriptores, ac sententiis densior: Theodori autem oratio pro Græcorum ingenio, copiosior ac diffusior. Demum ut in Cypriani epistolis cernere est expressam antiquioris Ecclesiæ ac disciplinæ speciem et imaginem: sic Ecclesiæ Græcæ, imo et universæ, octavo ac nono sæculo statum, fidem, doctrinam, ritus sacros, ac mores ex uno maxime Theodoro licet cognoscere.

Porro autem quod Cypriano contingit, ut ingentis hæræsis cujuscunque et schismatis odio, ac ecclesiasticæ unitatis studio abreptus, aliquando a recto paulisper deerraverit: ita, dum ævi sui hæreticos Theodorus acerrime insectatur, dum execratur ipsorum communionem, ab eaque alios abstertere, alios revocare omnibus modis studet; aliqua subinde scripsit, quæ excusatione aut interpretatione saltem benigna egeant: præcipue quod rem sacramentorum attinet.

Baptismum quidem ipse non adimit, uti Cyprianus, hæreticis: nisi qui in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti minime baptizarent. Atque hoc modo intelligi vult (epist. 40, lib. 1) Apost. canonem LXVIII, quo sancitum erat, eos qui ab hæreticis ordinati, aut baptizati essent, nec clericos esse posse nec fideles: id, inquam, restringit Theodorus ad eas sectas quæ Trinitatis invocatione baptismum non consecrarent. At alia Iconomachis sacramenta, Eucharistiam præsertim, videtur abstulisse. Quippe in epistola quadam (epist. 187, lib. II) eos qui hæreticorum in communione decesserint, corporis

A et sanguinis Domini participes in exitu fuisse prorsus negat: *Hæreticum enim panem illum, non autem corpus Christi esse*. Apertius etiam et expressius alio in loco (epist. 24, lib. II), *communione cum hæreticis, non panem Christianis communem, sed venenum esse ait: quantumvis illi orthodoxorum precibus (quo nomine mysticas sacramentorum formulas sæpe antiqui vocitant) in re divina utantur. Quippe illas preces perperam apud ipsos intelligi, neque id quod verba significant, credi. Quocirca, licet ritum adhibeant orthodoxum, incassum ipsos loqui, vel potius ludos agere, et contumelia liturgiam afficere. Quemadmodum præstigiatores inter dæmoniorum sacra divinis canticis abutuntur*

B Collegit quidem Algerus (lib. III *De sacrament. Euchar.* cap. 1) similia aliquot Patrum dicta: in quibus est illud Pelagii papæ in quadam epistola (*Ad Viatorem, sive Victorem, et Pancratium*): *A schismaticorum sacrificiis, potius autem sacrilegiis, abstinere debetis... Non est corpus Christi quod schismaticus conficit*. Alia omittimus quæ legere est apud Algerum: cujus responsio est (cap. 12), Pelagii quidem verba non sic accipienda esse, quasi corpus Christi essentialiter verum in sacramento non conficiat schismaticus; sed de corpore mystico intelligi debere: ut sensus sit, corpus Christi quod Ecclesia est, a schismaticis confici sive componi non posse; ac Pelagius ipse mentem suam prorsus ad illum modum explicat apud Gratianum (can. xxxiv, 24, q. 1), ubi epistolæ illius pontificiæ locus idem, sed aliquanto longior, recitatur. Ad alia autem Patrum dicta respondet Algerus (*Ibid.*) non aliud eos significasse, nisi hæreticorum sacramenta ipsis hæreticis vel eorum complicibus noxia esse et letifera, hoc est, sine exitiabili scelere nec administrari nec suscipi.

At Theodori locus, posterior saltem, simili responsione mitigari posse non videtur, sed satis aperte affirmare, vim et efficientiam illius sacramenti ex administrantium fide pendere.

C Sacras quoque ordinationes, quæ ab episcopis hæreticis vel ob crimen depositis peractæ essent, videtur irritas ac nullas putavisse. Sic, ad Naucratiū scribens (lib. I, epist. 40), *in veris Dei ministris censi non posse* ait, quos episcopus hæreticus ordinaverit. Ac in epistola (lib. II, epist. 215) ad Methodium monachum (quam nos Theodoro vindicavimus, licet ipsam V. Cl. Joannes Cotelierius ediderit (*Monum. Eccl. Gr. t. III*) sub Nicephori patriarchæ nomine) de presbytero quodam per episcopum criminis causa depositum ordinato interrogatus, Cum, inquit, manifesta sit absurditas, ne percontari quidem de hoc crimine debuistis; dixit quippe Christus: Non potest arbor mala fructus bonos facere (*Matth. VII, 18*). *Quamobrem, etsi a proprio præposito, aut etiam a quopiam sancto pœnitentiam acceperit, non tamen solutus est ut rem sacram facere possit.*

D Verum in his videtur habuisse quem, more suo,

sequeretur magnum Basilium, qui de episcopo A
per hæreticos consecrato ait (epist. 192) : *Non agnosco episcopum, nec Christi illum sacerdotibus adnumerarim, qui a profanis est manibus ad fidei destructionem præsul electus. Hæc mea est de illo sententia.* Moxque admonet, ne, si manus illius impositionem quisquam acceperit; post, reddita pace, sacerdotuli ordini sese accensere contendat. Atque hunc Basilii locum profert Theodorus (epist. 41, l. b. 11). Cum autem eundem locum monachi obiectissent in VII synodi actione 1, in qua episcopi tres ex hæresi revertentes sedibus restituti sunt; Tarasius patriarcha respondit : *Et ego execror eos qui ob huiusmodi causam et fidei destructionem sunt ordinati : et maxime si episcopi orthodoxi præsentibus fuerunt, a quibus poterant consecrari. Sic enim est vaternus sensus ;* at mox ait, nequaquam Basilium statuere, ut ab hæreticis ordinati, nunquam recipi possint in clerum : interdum enim in ea re dispensatum fuisse a Patribus : quibus contrarius credi Basilium non deberet. Ipsum igitur solummodo voluisse, ut id nonnisi ægre admodum fieret. Pariterque Theodori locos sic explicari posse existimamus, ut duntaxat voluerit, tum episcopis hæreticis vel depositis, tum iis qui ordinationem ab ipsis scientes acceperant, sacris functionibus interdictum esse. In quo nihil est quod abhorreat a regula catholica, aut porro ab scholæ placitis : cum sit communis et constans theologorum sententia, Ecclesiæ ritu ordinatos ab episcopo hæretico vel deposito, sacramentum quidem recepisse : at, quia per nefas accesserint, aut ipsi quoque in hæresi versentur, tunc neque Spiritus sancti gratiam ; siquidem hanc hæresis et quæcunque gravis noxa excludit ; neque jus officii sacri legitime exercendi recepisse : cum ipse ordinator eo jure per hæresim vel exaurationem exciderit, proindeque illud tradere alteri minime potuerit.

Cæterum hæreticos, aut depositos excommunicatosve, consecrando eucharistiam vel ordinando, nihil agere, neque Christi corpus, ordinationisve sacramentum conficere ; potestatemque et characterem quem habuerant, ecclesiastica depositione abolutum, non posse nisi nova ordinatione restitui, censuerunt olim catholici doctores D
aliqui : quorum testimonia collegit vir eruditissimus Joannes Morinus in Commentario de sacris Ecclesiæ ordinationibus (part. III, exerc. 5). Unum nunc audiemus Gratianum, qui ea de re disputans 1, q. 1, post canonem 45, sic concludit : non de omnibus generaliter sacramentis, sed de baptismo intelligi debere id quod Augustinus ait, sacramenta Christi per hæreticos ministrata, suo effectum non carere. Ac post canonem 74 : *Patet, inquit, quod sacramenta ecclesiastica præter baptismum, ut supra dictum, ab hæreticis ministrari non possunt.* Nam de baptismo, quanquam aliquando certatum est acerrime, tamen multo citius dijudicata, et plenariæ, sicut Augustinus ait, synodi oraculo di-

rempta lis fuit. De reliquis sacramentis diutius dubitatum. Et si de his quoque prorsus idem ac de baptismo statui debere, plurimum semper potiorumque sententia auctorum fuit : sed nondum id ratum apud omnes et confessum erat, sicut postea fuit.

Erga eos qui in hæresim Iconomachicam lapsi, ad Ecclesiam postea redirent, severior videtur fuisse Theodorus, quam ferret illius temporis usus, et Ecclesiæ instituta. Nam clericos quidem hæc tantum lege vult recipi, ut, peracta etiam poenitentia, careant honore omni ecclesiastico (epist. 191, lib. 11), lector a lectione, diaconus a ministerio, presbyter a sacrificio arceatur (epist. 6, lib. 11), neque restitui possit ab ullo antistite (epist. 119, lib. 11) : episcopus demum cedat episcopatu ; (epist. 20, lib. 11) ; donec conveniat synodus orthodoxa, quæ integram absolutionem impertiat (epist. 11 et 96, lib. 11). Laici autem ac monachi sanctis mysteriis, præterquam in morte, non participant. Sane, vixit aliquot sæculis ea disciplina, ut clerici, qui ad hæreticos defecissent, ad Ecclesiam reversi, nunquam ad sacra munia, nec nisi ad laicam communionem admitterentur. Erat quippe constitutum in Ecclesia, ait Augustinus (epist. 50), ne quisquam, post alicujus criminis poenitentiam, clericatum acciperet, vel ad clericatum rediret, vel in clericatu remaneret. Sed paulatim relaxata hæc severitas. Novatianos cum suis honoribus synodus Nicæna restituit, atque haud paulo ante Cornelius papa scribens ad Cyprianum (epist. 46), *Maximum, inquit, presbyterum (a Novato reverentem) locum suum agnosceret jussimus.* Præsertim quod Maximus, et qui cum ipso recepti, circumventos se a Novato, paucis diebus ipsi adhæsisse, ac sincera mente semper in Ecclesia fuisse profiteantur. In Alexandrina autem synodo, anno Christi 362 coacta, cum instituta esset quæstio de iis episcopis ac presbyteris qui apud Ariminum perfidiæ Arianae subscripserant ; multi quidem confessores fidei calore ferventes, ut scribit Rufinus (Hist. lib. 1, cap. 23), censebant nullum debere ultra in sacerdotium recipi, qui se utcumque hæreticæ communionis contagione maculasset. Tamen communi decreto placuit, ait Athanasius (Ad Rufinum), qui synodo præfuit, ut hic et ubique gentium, quicumque lapsi fuissent proprio arbitrio, et assignari fuissent impietatis, si resipiscerent, ignoscendum quidem illis, non restituendos in cleri numerum. Qui vero non auctores, sed necessitate et violentia compulsi fuissent, visum est quidem illis ignoscendum, et in cleri locum restituendos : maxime cum probabilem defensionem et excusationem dederint. Velut ii episcopi qui fucum in Ariminensi synodo passi erant. Postea demum mitius actum est cum omnibus in hæresim lapsis, etiam clericis, qui damnato errore, veniam postularent. Cujus rei exempla congessit Joannes Morinus (loc. jam cit.).

Excipit adversus ista Theodorus (epist. 2, lib. A n), primo quidem transfugas haud ita recipi debere, ac qui antea in Ecclesia nunquam fuissent. Deinde (*ibid.*) inter hanc aut illam hæresim discrimen esse non leve: quin (lib. 1, epist. 40), hæreticos proprie esse duntaxat eos qui religionis Christianæ caput ipsum peterent, hoc est, Trinitatis fidem oppugnarent: cæteros vero, velut Meletianos, etc., potius schismaticos censi debere. Iconomachorum autem hæresim esse omnium deterrimam, ex Marcionis, Manichæi, Arii, Photini erroribus conflata, imo Judæis ac gentilibus impietate similem atque geminam, demum, qui ab ea redirent, sic accipi debere ut qui Domini nomen ejuravissent. At, quia in septima synodo, cujus recens tunc memoria, episcopi plures ab illa hæresi venientes, post editam catholicæ fidei confessionem recepti salvis honoribus fuerant: videri forte possit Theodorus concilii generalis placita haud satis veneratus. Et vero ex ipsius epistolis apparet, accusatum aliquando fuisse, quod synodum illam pro oecumenica non agnosceret, qua de re postea dicturi sumus. Nunc, quod lapsorum redintegrationem attinet, certe nusquam ille affirmavit, non posse illos rite in pristinum statum restitui; sed tantum rem voluit remitti ad synodum opportuno tempore cogendam, quæ pro suo jure, sicut Nicæna fecerat, sententiam ferret. Et vero Nicæni Patres non scripserant canonem sive legem, quæ in posterum, quid esset similibus in causis faciendum, definiret atque præscriberet.

Notanda demum ad ejus defensionem quæ scribit (lib. 1, epist. 38), de monachis, qui in vii synodo institerant, ut ex Iconomachorum hæresi conversi, ad sacerdotia non admitterentur; quique de ordinationibus apud hæreticos peractis quæstionem moverant. *Hj* (Sabhas et Theoctistus) *ne ab Iconomachorum*, inquit, *hæresi redeuntes episcopi in pristinos gradus restituerentur*, non quidem omnes, sed præcipui et principes hæreseos, juxta sancti Athanasii verba, restiterunt, quod sane absurdum non erat. Sed postquam synodus tunc congregata recipiendos omnes judicavit, exemplum secuta quartæ sanctæ synodi; assenserunt et ipsi, nam in eo nulla erat rei necessariæ transgressio. Notanda item quæ de Tarasio scribit (lib. 1, epist. 53), qui in eadem synodo præ cæteris auctor fuerat lapsos redintegrandi: *Quænam causa fuit cur a Tarasio dissenserint? Fides? atqui palam orthodoxus erat, sacras synodos sequebatur... Eorumne qui ab hæresi revertebantur susceptio? at non ab illo hæc primum instituta: cum a sanctis Patribus triplici modo suscepti fuerint.*

Quod in epistola ad Gregorium (lib. 11, epist. 155), sex tantum sacramenta numerantur, atque in his quintum de monachica perfectione, sextum de sancte dormientibus: nimirum ea sacramenta vel potius mysteria intelligit Theodorus, de quibus sanctus Dionysius, quem et citat, in libro *De hic-*

rarchia ecclesiastica disputavit, qui quidem Dionysii liber in septem capita tribuitur: quorum primum, velut præmium est totius operis: sex autem alia agunt singula de singulis mysteriis, quæ in Theodori epistola, prorsus eadem ac eodem ordine, recensentur.

Quæ autem ex Dionysii libro nasci potest, de sacramentorum apud veteres Græcos numero, difficultas: hanc erudite tractavit explicavitque Leo Allatius cap. 16 libri iii *De Ecclesiæ Occidentalis atque Orientalis perpetua consensione*. Quo loco alios etiam laudat auctores, qui professionem monasticam sacramentis annumeravere: idque quo sensu intelligi debeat, pluribus verbis exponit. Speciatim autem de Theodori Studitæ loco ait, ibi non spectari sacramenta quatenus gratiam efficiendi vim habent, sed quatenus perficiunt Ecclesiæ hierarchiam, vel modo aliquo singulari fideles ab infidelibus distinguunt, atque utroque isto sensu professionem monachorum, rite sacramentum appellari, monachos quippe, ob sanctioris vitæ studium, ad hierarchiam ornandam, atque ad ordines sacros, imprimis idoneos esse, deinde monasticis maxime institutis Christianos ab aliis omnibus distingui. Quemadmodum et unctio eorum qui pie obierunt insigne est Christianorum. Atque hoc est quod Theodorus ait, si unum ex illis sex tollatur, similes ethnicis Christianos fore. Monet insuper Allatius, mysteriorum nomen apud scriptores Græcos latius patere, quam quæ apud Latinos sacramenta proprie nominantur. Notat denique Theodorum id præcipue agere, ut, Dionysii potissimum auctoritate, probet statum monachorum prorsus institutum esse ab eo, qui et aliorum auctor sacramentorum fuit: adeo ut qui de illius status institutione divina dubitat, non minus de sacramenti cujusque institutione possit dubitare: quod si ita se res habeat, tum Christianos fore similes ethnicis, qui omnibus Ecclesiæ Christianæ sacramentis carent. Plura legi possunt apud ipsum Allatium.

Sacrosanctum et indissolubile matrimonii relaxare vinculum videtur in epistola ad Albenecam (lib. 11, epist. 51); ubi femina nobilissimæ, monasticam vitam relicto marito inire meditant, primum quidem enitendum modis omnibus esse ait, ut hanc a viro veniam eblandiatur, at si is negare persistat; *Tunc*, inquit Theodorus, *si te tantus Dei amor incendit, id quod placet, etiam non volente marito facies.*

Omittimus quod de Theona viro sanctissimo proditum est (*Cassian. Collat. 21*), ipsum post quinque conjugii annos, dimissa uxore, quamvis invita et reclamante, ad monasterium se recepisse: cum viriliter, ut aiebat, apprehenderet Christi sententiam: *Qui non odit patrem... et uxorem*, etc. (*Luc. xiv, 26*), cujus factum Cassianus, qui narrat, uti approbare non audet, sic neque damnare: propterea quod, non modo Patres, qui Theonam

deinde præ aliis sanctis viris diaconi gradu ornaverant, sed et Deus ipse visus erat approbare, qui eundem miraculis edendis insignem reddiderat. Cum igitur Theonas instinctu peculiari Dei, vinculum, ejus ipse auctor est, tunc dissolventis, id consilii cepisse merito credatur: fortasse Theodorus quidpiam simile de illustri femina suspicatus fuit. Id enim innuere aliquo modo videntur hæc epistolæ verba: *Magnum utique est quod expetiisti, et arduum, non modo ob cælestis vitæ illius sublimitatem, sed etiam quod sis viro alligata, a quo divelli magnum negotium est: propterea quod ambos conjunxit Deus, quis ergo disjunget? ipse nimirum qui conjunxit: qui ad præstantius vitæ institutum progredi cogit.*

Sed Theodori epistolæ valde similis est Basilii locus in *Regulis* fusius disputatis (interrog. 12): ubi traditur quo ritu ad religiosam vitam admitti debeant qui matrimonio juncti sunt. *Percontandi sunt, inquit, num consentiente altera parte hoc faciant, ex præcepto Apostoli.* Vir enim, inquit ille, sui corporis potestatem non habet (I Cor. vii, 4). *Et si hoc ita ab ipsis fieri compertum sit; tum multis adhibitis testibus admitti debet qui accedit, siquidem nihil est quod Dei jussis potius haberi debeat. Si vero dissidens sit altera pars, quod videlicet minus sollicita sit quomodo placeat Deo, hic ea convenit meminisse quæ dicta sunt ab Apostolo: In pace autem vocavit nos Deus (ibid. 15). Et sic parendum præcepto Domini, qui dixit: Si quis venit ad me et non odit patrem... et uxorem (Luc. xiv, 26), etc. Neque enim est quod antiquius haberi debeat, quam ut Dei jussis pareatur. Cæterum nos plerosque novimus qui ex intenta oratione, assiduoque jejunio, ad finem quem optabant pervenerunt: quippe cum Dominus eos qui usquequaque sunt obstinati, sæpenumero etiam per corporalem necessitatem adigat sensim, ut recto alterius partis judicio consentiant.* Basilium fortasse de matrimonio rato, sed nondum consummato loqui ait Bellarminus (*De monachis*, lib. ii, cap. 38). Si autem de consummato loquatur (quod certe multo verisimilius), tria ibi ab ipso præcipi, primo, ut qui sic accedit, interrogetur num de uxoris consensu faciat. Deinde, si repugnet uxor, parendum tamen esse Christi præcepto: *Qui non odit, etc.* Cum autem duo hæc pugnent inter se; statim D adjicit Basilii, aliquos precibus impetravisse a Deo, ut conjux morbo correpta consensum præbere cogeretur. Hoc itaque vult sanctus episcopus, ut nempe conjugatus, si monachus fieri cupit, primo consensum uxoris obtinere conetur: si non potest, Deum oret, ut uxori eandem mentem injiciat, ac tum demum ipse voti compos fiat: simulque et Apostolo pareat, dum non relinquit invitam conjugem; et Christo, dum ipsius amorem amoris uxoris anteposit. Atqui Theodorus in epistola qua de agitur, Basilii, quem et citat, vestigiis insistere videtur. Primum enim feminam illam monet, ut a marito impetrare discedendi licentiam studeat, quantum in ipsa erit: sic enim virum quoque for-

lasse ad vitam monasticam adjecturum esse animum; quod si ille non consenserit, tunc, si eam vehementior quidam Dei amor incendat, facturam quod placuerit. Mox autem ait, quo dictum velut corrigat: *Sed res ea multum habet difficultatis... Tene igitur optimum vitæ institutum in quo versaris; tua enim facta illustria audio, et quomodo, abdicata principum familiaritate, tibi uni ac donis rebus vaces.* Nam et in isto vitæ genere salutem consequi potes, etiam cum viro. Postmodum, ut Dominus fortunaverit, sic ages, nec virum contristans, sed potius divina conversatione inflectens (*Epist. lib. i, epist. 27; lib. ii, epist. 72*).

De synodo post sextam, sicut ipse nominat (quæ et πρὸς ἑκτὴν, *quinisexta*, quasi quintæ et sextæ appendix sive supplementum; et Trullana dicitur a loco ubi coacta fuit) ubique perhonorifice loquitur: ejus canonēs laudat (*Ant. ii, n. 58*), tanquam sacros, divinos, ac Deo dignos, divinorumque Patrum voces: eorum auctoritate passim honorem sacram imaginum vindicat (*Refut. poem. Iconom.*, n. 35); a quinque patriarchis receptos fuisse ait: denique synodum illam vocat (*Antir. ii, n. 58*) sanctam œcumenicam, sicut ipsa se nuncupaverat.

Ab iis vero elogiis valde discrepant quæ de eo cœtu prodiderunt auctores optimi; Beda (*De sex æt. in Justiniano*), et Marianus Scotus (*in Chronico*), qui synodum erraticam; Paulus Diaconus, qui erroris synodum appellat (*De rebus Langobard. lib. vi, cap. 11*): Anastasius Bibliothecarius (*in Præf. ad synodum vii*), qui conditas ibi regulas non modo diu incognitas in Ecclesia Latina, minimeque interpretatas fuisse, sed neque in aliarum sedium patriarchalium, etiam quæ Græco sermone utuntur, archivis reperiri ait: ideo nimirum quod nulla earum sedium tunc, cum canones illi ederentur, aut promulgans aut consentiens, aut saltem præsens inventa erat. Sergium autem papam (Anastasius in *Vita Sergii*) nec precibus nec minis adduci potuisse, ut illos reciperet, deinde, cum ad Joannem VII (Id. in *Vita Joan. VII*) natione Græcum missi fuissent, ut saltem emendaret; ab eo pontifice remissos esse quales acceperat. Alia omittimus similia istis testimonia veterum quæ exstant: adversus Theodorum Balsamonem, aliosque Græcos posteriores, qui synodum illam prorsus æquant œcumenicis: antiquiores enim Græcorum annalium scriptores, Theophanes, Cedrenus, Zonaras, Constantinus Manassem, Glycas, conventus illius mentionem nullam habere, tanquam silentio sepultum ipsi voluerint, Baronius notavit (ad an. 692, num. 14). Typos quidem sive canones, qui sexti concilii dicebantur, memorat Theophanes, et quoniam tempore promulgati fuerint disquiri: at de synodo ad id collecta ne verbum quidem. Denique in *Spiritu sancto legitime congregatam nemo prudens dixerit*, ut Baronius ait (*ibid.*, num. 5), in qua, explosa veneranda antiquitate, omnia sibi improba

novitas erogavit, ac nonnulla doctrinæ orthodoxæ decretis aperte contraria sancivit.

Habuit tamen Theodorus Studites sui de synodo illa iudicii auctores sane gravissimos. Nam primo sanctus Tarasius patriarcha, Ecclesiæ Romanæ perquam addictus, in litteris ad tres patriarchas, quæ in vii synodo œcumenica (act. 3) lectæ fuerunt, ait: *Sanctæ sextæ synodi... etiam depromptos canones recipio, in quibus refertur: In quibusdam venerabilium imaginum picturis agnus, etc.*: qui est Trullanus canon 82. Cumque in eadem synodo (act. 4) Elias presbyter canonem eundem ex charta, definitiones sanctæ ac universalis sextæ synodi continente legisset; atque nonnulli, ut apparet, refragarentur; hos vero Tarasius gravi oratione increpuit, chartam hanc ipsam esse affirmans in qua SS. Patres subscriperant: deinde Trullanorum canonum auctoribus fidem asseruit: eosdem nimirum episcopos, qui in sexta synodo errorem Monothelitarum damnaverant, post quatuor vel quinque annos convenisse, ac canones illos edidisse: idque ex ipsorum subscriptionibus constare. Demum, cum in alia synodi ejusdem actione (act. 6) Epiphanius diaconus rursum eundem de imaginibus canonem, tanquam unam ex regulis quas sextæ synodi Patres sub Justiniano nutu divino congregati ediderant, laudavisset: tunc ulli amplius reclamavisse non leguntur. Ac Tarasii successor Nicephorus, in duodecim capitum opusculo adversus Iconomachos (*Biblioth. PP. Lugd.*, tom. XIV): *Quæ recte, inquit, et pie a Patribus sanctæ sextæ synodi tradita et decreta erant, hæc respuerunt et conculcaverunt. Sic enim divini Patres nostri, cum in quibusdam venerandarum imaginum picturis agnum, etc.* Et in oratione apologetica contra eosdem hæreticos eidem Nicephoro inscripta (Apud Allatium *De consens.* lib. 1, cap. 27), canones illi sanctæ sextæ synodi prolixè commendantur. Nec omitendus est Joannes Damascenus, qui in tertia de imaginibus oratione, sub finem, citat sancti concilii sexti sub Justiniano celebrati de sancto concilio quinto. In quibusdam sanctarum imaginum picturis agnus exprimitur, etc.

Quin etiam Romanus pontifex Adrianus I in litteris ad Tarasium patriarcham, quæ pariter in vii synodo (act. 11) lectæ fuerunt, ait: *Omnes sanctas synodos suscipio cum omnibus regulis quæ jure ac divinitus ab ipsis promulgatæ sunt: inter quas continetur: In quibusdam venerabilibus, etc.* moxque hanc regulam testimonium orthodoxæ fidei vocat. Idemque pontifex in epistola ad Carolum regem pro synodo Nicæna II (*Coll. Concil. Labb.* tom. VII, pag. 915) quibusdam respondens objicientibus, testimonium sextæ synodi ad imaginum adorationem nihil atinere: *Idcirco, inquit, testimonium de sexta sancta synodo protulerunt, ut clarifice ostenderent quod jam, quando sancta sexta synodus acta est, priscis temporibus, sacras imagines et historias pictas venerabantur. Unde ipsa sancta*

sexta synodus fideliter per canones orthodoxe statuens, ita constituit, dicens: In quibusdam venerabilium imaginum picturis Agnus, etc.

Ipsæ porro Anastasius, ex quo pleraque adversus cœtum Trullanum, reprehensionis capita depromptuntur, in octavæ synodi prælatione ad Adrianum II, postquam affirmavit Ecclesiam admittere omnium omnino probabilium Patrum et sanctorum conciliorum regulas et institutiones, illas duntaxat quæ nec rectæ fidei, nec probis moribus obviant, sed nec sedi Romanæ decretis ad modicum quid resultant, quin potius adversarios, id est hæreticos, potenter impugnant; tum addit: *Ergo regulas, quas Græci a sexta synodo perhibent editas, ita in hac synodo (octava) principalis sedes admittit, ut nullatenus ex his illæ recipiantur quæ prioribus canonibus, vel decretis sanctorum hujus sedis pontificum, aut certe bonis moribus inveniuntur adversæ.*

Inde adeo conjiciunt quidam viri docti (Christian. Lupus in *Notis ad Canones Trull.*, pag. 1077), quempiam Romanum antistitem, fortasse Constantinum, Constantinopoli in congressu cum Justiniano Imp. ex omni Trullanorum canonum numero quosdam selegisse atque approbavisse. Et vero Adrianus, annis 58 Constantino posterior, non omnes ait recipere se, sed uti vidimus, eos qui jure ac divinitus promulgati erant. Pariter itaque Tarasius, Nicephorus, ac Theodorus Studites aliquas quini-
sextæ synodi regulas laudare tanquam sanctas ac legitimas, earumque auctoritate uti potuerint.

Prætermittimus quod aliqui notaverunt (Franc. Combefis. in *Auctario PP. Gr.* tom. II, pag. 209); cum Justinianus Trullana capitula ad Joannem VII pontificem misisset, enixe rogans ut quæ digna viderentur sanciret, alia excluderet: cumque pontifex, humana fragilitate timidus, eadem sicut acceperat remisisset ad principem, quemadmodum Anastasius in Vita Joan. VII testatur: Græcos fortasse rem sic interpretatos, quasi Joannes ea tacite approbaret, vel certe ipsorum conscientiæ permitteret.

Jam vero ut de canone 82 cujus auctoritate sæpius utitur Theodorus, aliquid addamus; scimus graves esse auctores (Baronius, ad an. 692, n. 44; Bart. Caranza), qui a Romana Ecclesia nunquam approbatum fuisse illum contendunt: siquidem, inquit, vetabat ne Christus agni specie pingetur: cujusmodi imagines Ecclesia Romana semper in usu et honore habuit. At Bellarminus (*De imag.* lib. II, cap. 8) de eodem canone ait: *Non prohibet istas imagines, sed antepont tantum istis imagines Christi in forma humana.* Ac Bellarmini sententiam pluribus explicat Gretserus (lib. II *De S. cruce*, cap. 12): formam nimirum humanam aptiorem fuisse ad memoriam conversationis Christi in carne, et cruciatuum ac salutiferæ mortis ipsius, sicut canon ait, excitandam. Postea tamen Petavius (*De incarnat.* lib. xv, cap. 13) contra Bellarminum: *Manifeste, inquit, decernitur in illo canone, ut non*

amplius Christus in agni figura sed potius hominis exprimitur. Nobis tamen interpretatio Bellarmini et Gretseri verior videtur: præsertim cum veteres, non modo Græci sed et Latini, ipseque Adrianus pontifex, pro sacro imaginum cultu canonem illum laudaverint absque ulla exceptione. Utrum enim putabimus eos labem et vitium, aut non vidisse, aut de eo non admonuisse, ne approbare viderentur? Deinde, imagines in quibus agnus exprimitur, venerabiles sive sanctas nominant Trullani Patres; moxque, veteres figuras atque umbras, ut veritatis notas et signa Ecclesiæ tradita, complexi se aiunt, quantumvis gratiam et veritatem anteponant. Quod igitur postea decernunt, ut Christus, loco veteris agni, forma deinceps humana exprimitur; necesse non est sic accipi, ut agni formam penitus abrogent; sed tantum ut formam humanam deinceps præferri velint.

Sed Theodoro invidiam conflavit imprimis epistola ad Arsenium monachum (lib. 1, epist. 38), parum digna, ut quidem Baronius ait (ad an. 787, n. 63), homine catholico, nec modo contumeliosa in Tarasium patriarcham, sed adversus synodum quoque Nicænam 11, temeraria quædam et aperte falsa continens. Tarasium quidem quod attinet. Sabbas alique monachi, homines severi, ac fidei et disciplinæ ecclesiasticæ studio incensi, ægre tulerant in synodo vi, sicut jam dictum, ex leonemachorum hæresi conversos, favente et annitente præ cæteris Tarasio, in communionem et gradum receptos fuisse. Cumque post peractam synodum, idem patriarcha lapsos ac pœnitentes quoscunque singulari benignitate exciperet; eam ob rem monachi, atque in his Theodorus, alieniores a Tarasio fuere. Sed gravioris sunt momenti, quæ synodum ipsam attingunt. Postquam igitur nimiam illam erga lapsos facilitatem et indulgentiam notavit epistola ad Arsenium (lib. 1, epist. 38), tum, Roma vero, inquit, minime hæc probavit; absit: sed neque synodum ipsam habuit pro œcumenica, sed pro locali, et quæ proprium illorum locorum errorem emendasset. Neque enim aliorum patriarcharum vicarii erant qui pro iis sedebant: falsum. Siquidem Romani non propter synodum, sed ob aliam causam missi huc venerant. Quare et depositi, ut fertur, post reditum fuerunt ab eo qui miserat: quamvis coactos se fuisse causarentur. Alii autem ex Oriente quidem, sed a nostratibus persuasi et inducti, non autem a patriarchis missi, qui nihil sciverunt, ne postea quidem, propter gentis metum scilicet. Hoc autem idcirco faciebant homines nostri, ut hæresi adhaerentem populum facilius ad orthodoxam fidem pertraherent, cum œcumenica synodus coacta foret.

Epistolam hanc confictam esse, ac Theodoro ab ipsius adversariis suppositam, Baronii et quorundam aliorum suspicio est. Cæterum, criminationi ansam aliquam præbere potuit, tum viri severitas erga lapsos in hæresim, tum quod non uno in loco synodum illam sanctam quidem vocat, et pro veri-

tate stabilienda collectam ait (in Epitaphio Platonis): at œcumenicæ titulum non adjicit. Ac in subscriptione orthodoxi, postquam (pag. 155) sanctas sex synodos œcumenicas, aliasque variarum regionum œcumenicis consentientes, et eam quæ post sextam laudavit, sic pergit: *Nec non synodum Nicænam secundam, etc.*, quasi hanc ab œcumenicis dividens.

Verum aliis in locis diserte nominat œcumenicam (Epist. lib. 11, epist. 172 et 176): atque a quinque, id est omnibus, patriarchis receptam affirmat (Epist. lib. 11, epist. 127). Ac demum in congressu cum Nicephoro patriarcha, purgavit sese, ac de illa synodo, simulque de Tarasio quid sentiret, palam professus est, sicut ipse narrat in epistola ad Petrum Nicænum: ubi inter cætera, ait (Epist. lib. 11, epist. 127): *Quinetiam, cum mentio fieret de domino beato Tarasio (nam et ab eo dixerant nos descivisse et secundam in Nicæna sanctam synodum, localem appellare), nos vero et illum in sanctis Patribus habere, et synodum verbis scriptisque œcumenicam confiteri probavimus. Addit tamen: Licet alicubi aliquando, et aliquo modo, et quibusdam aliter responderimus. Quæ quidem non oportet, sicut nec ea quæ tunc aliter acta sunt, inquirere nunc et reficere. Id enim tumultus causam præbet, etc.* Quibus verbis fateri videtur errorem; quanquam, postrema hæc verba fortasse ad solam dissensionem a Tarasio pertinent.

Quod si et Nicænæ synodo aliquandiu cunctatus sit tribuere quantum par erat; fuerunt et alii, qui, citra hæresis aut schismatis notam, illius synodi auctoritatem agnoscere initio detrectaverint. Constat enim, uti Sirmondus notavit (in Admonitione de can. 2 Francford. tom. II Conc. Gall. pag. 131), sic in questione imaginum versatos esse, tum synodi Francofordiensis, tum Carolini voluminis auctores, ut sibi non cum œcumenico concilio, sed cum peculiari Græcorum, ut appellabant, synodo, rem esse contenderent. Ita enim passim in libris illis profitentur (lib. Car. Mag. cap. 18; ibid. lib. III, cap. 14): querunturque propterea, illam sibi aut universalis, aut septimæ synodi nomen arrogare: cum œcumenicam dici posse negarent, ad quam soli Græci convenissent, reliquarumque provinciarum Ecclesiæ convocata, aut sententiam per epistolas more ecclesiastico rogata non fuissent. Et quidem, si rem suis momentis expendamus, satis omnino causæ videbatur, ut synodum, cui tot adhuc provinciarum ac totius pene Occidentis suffragia deessent, pro œcumenica nondum haberent. Nec Adrianus ipse aliter se sentire ostendebat: qui allatam e Græcia synodum, ut Hincmarus docet (ad Laudunensem, cap. 20), in Galliam misit, conciliumque ejus causa convocari a Carolo jussit: et libris Carolinis, quibus oppugnata est, ita respondit, ut œcumenicæ synodi nomen illis auctoritatemque nusquam officiat. Quare habebant, ut dixi, hac in parte Galli quo se defenderent. Ac Petavius (lib. xv De incarnat. cap. 11), cum ipse

synodum vii, ab Adriano inter œcumenicas receptam fuisse, affirmet, addit nihilominus, Occidentalis Ecclesiæ Catholicos initio reclamavisse *absque ullo tamen detrimento communionis et pacis*; tum synodum illam post annos octoginta eoque amplius, a quibusdam Gallis adhuc receptam non fuisse, Anastasii Bibliothecarii testimonio docet. Nec nisi paulatim, ut deinde ait, *Ecclesia Gallicana, una cum sacrarum imaginum veneratione, septimam est amplexa synodum œcumenicam.*

Deinde, tunc cum Theodorus de Nicæna synodo ea scripsit, quæ offensionem movere possent; fortasse nondum ullæ in Orientem venerant pontificiæ litteræ, quibus Romana sedes rata habere se synodi decreta testaretur. Adrianus quidem certe in epistola jam superius laudata ad Carolum regem Francorum, qua eos confutabat qui Nicænam synodum ii oppugnaverant (quam epistolam post concilium Francofordiense, proindeque post annos septem a Nicæno scriptam fuisse, censet Labbeus, quod utique admodum verisimile), ait quidem: *Ipsam suscepimus synodum*: at paulo post adjicit: *Nos vero adhuc pro ea synodo nullum responsum hacenus eidem imperatori (Græcorum) reddidimus: metuentes ne, etc.* Ac fortasse nec postea reddidit: quippe qui proximo post Francofordiense concilium anno diem obiit. Atqui (Epist. lib. ii, epist. 129 in fine) certitudinem fidei repetendam esse a Romana sede: illius (epist. 86) sedis iudicium ab universa Ecclesia exquiri et suscipi debere: (epist. 74) per illam fideles inter se et cum reliquis patriarchis uniri: huic (epist. 79) deferri summam œcumenicæ synodi potestatem: nationales quoque synodos approbari ab ea debere, passim prædicat.

Postremo Romanam Ecclesiam non omnia illius synodi suscepisse, et quidem in canonibus inesse quosdam nævos, notaverunt viri docti (Vide Christ. Lupum in Notis ad concil. vii, pag. 1241). Ipseque Anastasius Bibliothecarius in præfatione ad illam synodum: *Sane notandum est, inquit, quædam in hac synodo ex apostolorum, et sextæ universalis synodi canonibus et sententiis (Trullanis nempe) inveniri, quæ penes nos interpretata nec habentur, nec admittuntur.* Demum graves etiam viri censent (Ibid.), nec singulas synodi actiones, nec universas quæ ibi exstant episcoporum interlocutiones ac sententias, sed commune duntaxat fidei decretum, a Romana Ecclesia confirmatum fuisse. Decreti porro illius vindex acerrimus semper fuit Theodorus (Epist. lib. ii, epist. 73): a quinque patriarchis, igitur a Romana etiam Ecclesia, facile receptum fuisse affirmat: proindeque tanquam synodi œcumenicæ decretum amplexus est.

Quam in epistola ad Lucianum monachum (Epist. lib. ii, epist. 50), pœnitenti absolutionem impertitur, non fuisse sacramenti propriam, sive a peccatis, adnotavimus ad oram libri. Sed altera quædam fuit, a pœnis nimirum, absolutio: cuius et alia exempla, tum ex Joannis Jejunatoris libello

A Pœnitentiali, tum ex quodam Euchologio manuscripto deprompta profert in suo *De Pœnitentiæ disciplina* Commentario (lib. vii, cap. 25) Joannes Morinus: atque hanc in rem primum notat, in more apud Græcos fuisse, ut absolutio illa non ante pœnitentiam daretur, nisi raro admodum, ac per œconomiam et indulgentiam; deinde, generalem peccatorum absolutionem interdum in illa inseri; denique hanc fuisse Græcorum sententiam, posteriori absolutione illa priorem perfici et quodammodo compleri. Quocirca in quibusdam ejus formulis, sacerdos Deum orat, ut pœnitenti perfectam et integram veniam concedat: omnem maledictionem et excommunicationem irritam efficiat: id est, non culpas modo, sed et pœnas condonet. Ex illo igitur Theodori loco, nullum penitus pro epistolari, ut vocant, absolutione sacramentali colligi potest argumentum. Et vero sacramentum pœnitentiæ, sive in Græca sive in Latina Ecclesia, nunquam nisi præsentibus ministratum fuisse, fidem facere potest vel hoc unum, ut cætera nunc omittamus, quod passim in vetustis monumentis, in canonibus conciliorum, in scriptis Patrum, absolutio sacramentalis, manuum impositionis vocabulo designatur: non potest autem nisi præsens præsenti manum imponere.

Baptismum Christianum nisi aqua perfici non posse constans est catholicorum sententia. Theodorus vero videtur secus existimavisse (Epist. lib. ii, epist. 157). *Ex necessitate, inquit, legis mutatio; et quidem priscis temporibus talia facta cernimus: atque hunc arena infusa, in desertis locis, eo quod mors instaret, baptizavisse, et baptizatum esse; et alium aliter.* Tum subjicit id quod de pueris ab Athanasio puero baptizatis, deque Alexandro episcopo baptismum illum approbante, veteres quidam scripserunt.

Dubium non videtur quin respexerit ad historiam quæ in *Prato spirituali* (cap. 176) narratur: juvenem Hebræum, cum per deserta et arida loca iter haberet, repente gravi morbo correptum, ac morti, ut putabat, proximum, postulavisse a sociis, qui Christiani erant, ne mori absque baptismo sinerent. Cumque hi responderent, neque aquam ibi, neque sacerdotem adesse, cum tamen utrumque requiri baptismi legibus dicerent: nihilominus, quia id enixe precabatur æger, quemdam, nomine Industrium, arenam in ejus caput ter effudisse, cum his verbis: *Baptizatur Theodorus in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti*, juvenemque ex templo convaluisse. Sed Dionysium episcopum, ad quem res est delata, hæsitavisse quidem aliquantum, ob redditæ sanitatis miraculum: tamen, de consensu cleri, jussisse, ut Judæus ille aqua baptizaretur. Simile prorsus exemplum, vel potius idem, postea libris suis inseruit Nicephorus Callisti (lib. iii, cap. ult.): atque illic quoque Dionysius episcopus, quisquis fuit, mandavisse perhibetur, ut Judæus ille aquæ baptismum susciperet. Quod si

aliter de baptismo illo arenario Theodorus iudicavit (nam imprimis verba hæc, *baptizasse et baptizatum esse*, idem videntur esse ac si dicat non frustra fuisse baptismum illum, sed vere baptizatum hominem fuisse, etsi hanc ejus mentem esse non omnino liquet), sed si ita sensit, fatendum est omnino erravisse.

Erunt fortasse quibus haud adeo probentur et ea, quæ de ambiguarum vocum, ac mentis, ut vocant, restrictionum usu tradit (*Epist. lib. II, epist. 59*). Quæsierat ex ipso Athanasius monachus, num liceret, ubi de amici capite ageretur, mentiri. Respondet ex magni Basilii sententia (*Regul. brev. interrog. 76*), mendacium a Christo damnari absque ullo prorsus discrimine. At statim subjicit, id, quod Athanasius mendacium vocaverat, mendacium non esse. Tum his exemplis mentem suam declarat. *Venit ad me puella quam stuprator insequitur : orat illa : Ne stupratori me prodas. Huic igitur percontanti : Num venit huc puella ? si negem, non mentior ; non quod non esse domi puellam cogitem, sed quod per reticentiam negem scelus apud me admissum iri. Iterum aliud : Gladium mihi commisit aliquis : mox reposcit quo se intermat. Si dixerò : Nec novi, nec accepi, non mentior ; nosse enimvero me nego aut acceperisse, ut gladium tibi ad necem porrigam.*

Non deerunt, ut diximus, qui hanc viri alioqui sanctissimi, ac severitatis evangelicæ strenui ubique assertoris sententiam (quam ille nonnisi cunctanter et timide, ut in re perdifficili ac lubrica, proposuit) quadam recti et boni specie patrocinari mendacio et fraudi existiment. Ac multas opponent gravissimas auctoritates : Augustini præcipue, quem contendunt, in iisdem exemplis, hoc est, ubi vita etiam alicujus aut pudicitia summo in discrimine versetur, prorsus Theodoro contraria statuere (*De mendacio, cap. 6 et 7*).

Hujus loci non est, difficillimæ ac latebrosissimæ, ut ipse Augustinus (*Enchir., cap. 8*) vocat, quæstionis accuratior tractatio. Tantum, pro re præsentī, atque ad mentem Theodori exponendam, breviter perstringemus, quæ insignes theologi, atque in iis Joannes Malderus Antuerpiensis episcopus singulari tractatu (*De restrictionum mentalium abusu*) explicavit : quorum hæc fere summa est : Mendacium nullum posse unquam justum esse, sicut Augustinus ait (*De mendacio, cap. 15*). Deinde, non mendacium modo in Litteris divinis, sed fallaciam omnem, atque imprimis os bilingue damnari (*Prov. viii, 13 ; 1 Tim. iii, 8*), candorem simplicitatemque commendari. Non quo tamen non liceat interdum, imo et necesse sit, veritatem celare ac tegere : *Sacramentum regis abscondere bonum est* (*Tob. xii, 7*). *Qui fidelis est animi, celat amici commissum* (*Prov. xi, 13*). Jam vero verba ambigua et tacite restricta, tunc mendacio carere aiunt, cum circumstantiæ rerum, personarum, aliave signa externa, sunt ejusmodi, ut, tanquam voces quædam, indicare aliquo modo ac supplere possint id quod

A sermoni deest, et quod loquentis mente retinetur : vel certe cum ex illis circumstantiis intelligere potest vir prudens, satis justas causas adesse, cur tu rem quantumlibet tibi notam efferre nolis. Quam in rem scitum est illud sancti Hilarii (*lib. iv De Trin.*) : *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi*. Hoc est, non ex verbis solis, sed simul ex variis rebus adjunctis desumenda est. Sic in iis quæ per ludum et jocum dicuntur, loquentis vultus aut gestus facit, ut verba accipiamus sæpe in contrarium sensum, utque jocum merum esse, non fallaciam et mendacium, intelligamus. Pariter, quo legitimæ sint locutiones restrictæ, doctores illi requirunt ut alicunde affulgere possit aliquid lucis, utque vir solers odorari queat, non sola verba tunc attendi debere. Etsi autem obscura forte sit significatio illa externa et verbis adjecta ; nihilominus posse ipsius ope mendacium vitari. Certe enim aliud est, rem obscure loqui vel significare ; aliud, falsum dicere ac mentiri.

Quod si reticentiam ac restrictionem animo loquentis conceptam, prorsus nulla res ullo modo aliis indicare possit, ac ne suspicionem quidem injicere, aliquas esse graves et justas causas, cur verum aperte effari non debeas ; tunc, sive mens verba restringat, sive non restringat, nihil interesse aiunt. Quippe restrictio tacita et occulta penitus, neque res ipsas, neque significationem vocum mutat : proindeque nihil jam erit quod impediatur quominus verba, si aperte falsa sint, vel acutissimos decipiant, atque adeo in mendacii culpam incurrant.

Monent autem auctores illi, quamvis mendacii vitio vacet mentis restrictio ad eum, quem requirunt, modum comparata ; adhuc tamen videndum, ut nemini ea res fraudi sit, neque ulli fiat injuria. Addunt ne sic quoque debere illud artificium, nisi parce admodum, usurpari : tum quia nonnihil committitur contra simplicitatem candoremque sermonis : tum etiam quia non levia inde incommoda possunt exsistere. Nam crebriori ejusmodi restrictionum usu non parum minuetur loquentis auctoritas, quam tamen quisque conservare ac tueri debet. Deinde, nihil est, sicut Chrysostomus notavit (*Hom. 14, in Ephes.*), quod odia et inimicitias æque pariat, ac falli et deludi.

Monent etiam, cum tu loqueris ultro minimeque interrogatus, tunc vix fieri unquam posse ut hæc veri involucri non sint culpæ alicui affinia. Sed si urgeat importuna interrogatio, tuque nihilominus jus habeas celandi veritatem (quod quidem jus nemo non habet aliquibus in rebus), imo, si rem prodere nequeas, quin inde aut tibi, aut alteri, grave malum immineat : tum vero licere aiunt, ubi aliud non suppetit quo scitantes eludas, sermonem ambiguum, suspensum, ac tacite restrictum adhibere : modo accedant, velut restrictionis præsidium, circumstantiæ quales paulo ante descripsimus. Tunc enim periculum nullum esse ne mendacium com-

mittas: simplicitatis autem leges longe graviore ac strictiori, puta charitatis, iustitiæ, fidelitatis, præcepto facile cedere. Illud, inquam, tibi plane licere statuunt, etiamsi iudices eum cui loqueris, alio, quam qui verus est, sensu verba esse accepturum: 'ed si ille fallitur, id vel ipsius imprudentiæ, vel conditioni rerum, non tibi, debere imputari.

Ut eodem ac Theodorus exemplo utamur; gladium poscenti ad flagitium, respondes: *Gladium non habeo: mente retines, quem tibi nunc porrigere velim aut debeam*; quod mutila responsio reticet, id res ipsæ seu circumstantiæ loquuntur, vel potius clamitant. De arcano fidei tuæ commissio, ais: *Nequaquam scio*: nempe, quod subintelligis, *ut prodam, aut possim prodere*: non mentiris. Quin, responsio, etiam dimidiata, non modo rebus ipsis, sed et menti tuæ (nam ex verbis et indicis illis fit significatio plane consona menti loquentis), imo etiam interrogantis menti satis accommodata est. Respondisti enim ad id quod percontator voluit, aut certe velle potuit, ex te scire. Non enim censendus est voluisse, nec jure potuit velle, aperiri sibi ea, quæ oportuit iustissimas ob causas occulta esse: atque hoc quilibet vir cordatus satis intelligit.

Permulta sunt hanc in rem, non testimonia modo atque auctoritates, sed et sanctorum hominum exempla, etiam divina. Unicum proferimus. Quod Christus dixit: *De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in cælo, neque Filius, nisi Pater* (Marc. xiii, 31), S. Augustinus in hunc modum exponit (conc. 4 in psal. xxxvi): *Utiliter Deus latere voluit illum diem, ut semper sit paratum cor... Quia vero Christus magister nobis missus est; etiam Filium hominis dixit nescire illum diem, quia in magisterio ejus non erat, ut per eum sciretur a nobis. Idemque alio in loco (In psal. ix): Potest et ipse dies adventus Domini recte numerari inter occulta Filii. De illo enim die dictum est, quod nemo eum sciret, neque Filius hominis. Quid ergo tam occultum, quam id quod etiam ipsi iudici occultum esse dictum est? Non ad cognoscendum, sed ad prodendum. Pariter Hilarius ait (lib. ix De Trin.), quia scientia abscondenda est interdum, idcirco et nescientiam constituendam esse. Dein sic pergit: *Negat ergo Christus se scire, ut scientia possit esse abscondita: ne scientiæ securitas negligentiam fidei dissimulatæ excitaret*. Chrysostomus (hom. 2 in Act.) ait Christum metu quodam tenebras apostolis offudisse, cum dixit se nescire: tum, *Quomodo*, inquit, si puer poscat aliquid quo non egeat, aut etiam quod possit nocere, id occultantes, ostendimus illi manus vacuas, dicentes: *Ecce non habemus*; itidem et ille fecit apostolis. Illi quærebant accipere, hic negavit se habere. Quid igitur? Nescis ea quæ sunt Patris? an ipsum quidem nosti, cæterum, quæ facit, ignoras? absit! sed ita se gerit quasi nesciat. Nam hoc doctoris est, docere, non quæ vult discipulus, sed quæ discere expedit. Similia in illum Evangelii locum*

A scribunt Basilius (lib. ii Contra Eunomium), Ambrosius (lib. v De fide, cap. 8), Hieronymus (in cap. xxiv Matth.), Isidorus Pelusiota (lib. ii, epist. 117), alique: ac verba Christi sic explicant, atque ita intelligunt, ut si dixisset: *Diem illum Filius non novit, ut vobis aperiat*; sive, quia hominum magister est, celare homines debet id quod eorum interest ignorare. In quo reticentiam, sive mentis restrictionem utique agnoscunt, atque hanc satis esse ut a divinis verbis procul absit quæcunque mendacii suspicio.

Ex iis porro jam satis liquet mendacii vitio vacare pariter exempla quæ ex Theodori epistola proferuntur. Quas enim ibi responsiones tacite restrictas suggerit, certe nemo est vir prudens, qui non possit facile, tali rerum statu, sic intelligere, quemadmodum Theodorus ipse exponit. Neque repugnat Augustinus, aut alii Patres, vel theologi, saltem longe plurimi ac præstantissimi. Et vero id unum illi omnes contendunt, mentiri nunquam licere: quod Theodorus ipsis omnino assentitur. Ac Augustinus quidem (in psal. v), *Illud vere, inquit, quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum est. Tanquam, verbi gratia, si cui gladius commendatur, et promittat se redditurum, cum ille qui commendavit, poposcerit: si forte gladium suum repetat furens, manifestum est tunc non esse reddendum, ne vel se occidat, vel alios, donec ei sanitas restituatur. Hic ideo non habet duplex cor; quia, cum promittebat se redditurum poscenti, non cogitabat furentem posse repetere. Et alio in loco (De mendacio, cap. 2), Culpa mentientis, inquit, est in enuntiando animo suo fallendi cupiditas. Atqui, si scelus prohibere ille idem homo aliter non possit, quam hac responsione: *Nec novi, nec accepi*, nempe, ut tibi, quod tacitus cogitat, ad mortem porrigam; an tunc potior causa erit cur cor duplex habere censeatur? num fallendi, ac non magis servandi hominis cupiditate sic respondisse, merito credetur?*

Demum, quæ de restrictione tacita, qualem vindicavimus, Theodori epistola adjicit: *Nefas utique hoc fieri mea causa, ne moriar: tunc enim mendacium est; nec jurandum omnino, neque pro sua ipsius, neque pro alterius salute, manifesta est enim legis violatio*. Hæc utique doctrina laxior non dicitur: imo, si Malderum aliosque gravissimos auctores rursus audiamus, præter modum etiam severa est. Sed fortasse, monachus Theodorus ad monachum scribens, ibi legem intellexit a Marciano Augusto promulgatam, qua cautum erat ne clerici adigerentur ad jurandum: *Quia, inquit imperator, ecclesiasticis regulis et canone a beatissimis episcopis antiquitus instituto, clerici jurare prohibentur* (Cod. Th. lib. i, tit. 3, leg. 25). Quod quidem Marciani edictum ad Constantinopolitanos potissimum clericos pertinuisse innuit Henricus II in diplomate (Goldast. Consuet. imp. pag. 77), quo ipse divi Marciani constitutionem ita intelligi debere statuit

ut ad omnium Ecclesiarum clericos generaliter pertinere iudicetur. Et quidem Græcos præ aliis ab omni juramenti genere abhorruisse, satis constat: adeo ut pontifex Honorius III (*Extrav. de verb. sign.* cap. 51. Vide Lud. Tomassini *Tract. de juram.* cap. 2), cum de Græcis quibusdam monachis rebellibus Ecclesiæ reconciliandis ageretur, nec posset illatenus induci ad præstandum juxta formam Ecclesiæ juramentum; ipsos hac vice cum sola promissione manuali recipi, et severitati aliquid detrahi mandaverit.

Sed in istis diutius fortasse versati sumus quam ferant præfationis leges; alia si occurrent, quæ obscurius vel durius a Theodoro dicta videantur, ea viris doctis recognoscenda et dijudicanda relinquimus. Ipsum quidem satis liquet zelo fidei orthodoxæ acerrimo flagravisse, antiquæ disciplinæ perquam studiosum, ac Ecclesiæ Romanæ, tanquam aliarum parentis et magistræ, observantissimum fuisse. Demum in ejus scriptis plurima sunt, non modo saluberrima, sed præclara sane et eximia: multa ad illustrandam confirmandamque doctrinam catholicam, atque ad confutandas temporum nostrorum hæreses maxime opportuna. Enimvero, ut nunc unum e multis locum notemus, quem non afficiant, quæ de orationis quotidianæ forma tradit (lib. 1, epist. 42), tanquam a Patribus præscripta? atque hæc imprimis: *His actis, invoca sanctam Deiparam, ut tui misereatur; sanctos angelos, et quem vitæ tuæ custodem habes angelum, ut te custodiat et protegat: Præcursorem, apostolos, sanctos omnes, ac eos præcipue quos invocare consueveristi, et illum cujus memoria eo die agitur, etc.*: ibi, inquam, Græcorum cum Latinis, superiorum ætatum cum posterioribus, miram illi pietatisque consensionem quis non agnoscat.

Sirmondus, paulo ante mortem, editioni parabat pleraque præstantis hujus scriptoris Opera Græce et Latine quæ hactenus lucem non viderunt (ut Philippus Labbeus testatur in *Dissertatione de scriptoribus ecclesiasticis*, tom. II, pag. 405), ac potissimum epistolas, quarum pleræque olim in gratiam cardinalis Baronii Latinitate donaverat; quæ insertæ leguntur *Annalibus ecclesiasticis*, etc. Ac quæcunque longo temporis spatio conquirere et colligere potuerat, sua manu vir indefessus, quædam etiam bis terque, descripserat. Nos vero typis nunc committenda, aliisque Sirmondi operibus adjungenda censuimus ea saltem, quorum Latinam interpretationem confectam ab illo, vel saltem inchoatam reperimus. Vitam quidem Theodori prorsus integram, ejusque epistolas omnes a Sirmondo Latine redditas, ac Baronio traditas fuisse, minime dubium videtur. Num vero earum exemplar servaverit ac penes se habuerit, ignoramus. Nullum certe in ejus scriniis repertum; quare ad Baronii Annales recurrendum fuit. At ibi Vita Theodori manca est et mutila, et ne tertia quidem pars epi-

stolarum, ac multarum segmenta duntaxat. Non nihil præterea opis attulerunt chartæ quædam, viri non indocti, ut videtur, manu exarata, quas vir clarissimus Stephanus Baluzius Roma ad se ab eminentissimo cardinali Casanata, egregio litterarum ac litteratorum fautore, transmissas, nobiscum pro sua singulari humanitate communicavit: in quibus erant Theodori epistolæ aliquot sermone Latino expressæ, quas Sirmondiani laboris partem esse facile credimus, atque inde sex septemve epistolarum interpretationem desumpsimus.

Græci textus exemplaria optimæ notæ præsto fuerunt ad hanc editionem: præcipue Regius codex amplissimus et accuratissimus, quem nobis ut dum concessit abbas illustrissimus, Camillus Tellerius, Regiæ bibliothecæ, omnium quotquot nunc sunt multo locupletissimæ præpositus, eo dignior hac præfectura, quod cum ipse præstantia ingenii, et præclara eruditione, bonis artibus doctrinisque magno jam ornamento sit, tum egregia quadam voluntate, aliorum studiis ac laboribus faveat impense, ac libentissime commodet. Habuimus etiam viri Græce et Latine doctissimi Petri Arcudii manu ex Vaticanis exemplaribus transcripta aliquot apographa: quæ Franciscus cardinalis Barberinus, sacri Collegii tunc decanus, vir ob egregia erga Ecclesiam et litteras præsertim sacras merita, immortalis laude celebrandus, ante annos complures huc miserat: cum pergratum ipsi futurum esset, Theodori Studitæ libros ad publicam utilitatem vulgari, simulque in lucem exire hoc postremum opus Sirmondi, quem vir optimus charum habuerat imprimis, semperque maximi fecerat; sicut epistolæ quas variis temporibus ad illum scripsit, nunc primum inter ipsius Sirmondi epistolas a nobis editæ, testantur. Sed secuti maxime sumus apographa quæ Sirmondus, vir diligentissimus, ex probatissimis libris descripserat, ac per otium recensuerat. Si quid autem variæ lectionis reperimus in aliis codicibus, quod posset momenti alicujus esse, ad oram libri adnotavimus. In Regio quidem libro Theodori epistolarum ordo perturbator visus est. Quocirca ordinem retinimus, quo Sirmondus digresserat, historiæ ac temporum rationi accommodatiorem. Geminam singulis epistolis numeri notam apposuimus, ut in Sirmondi apographis ac Regio codice. Numerus autem posterior aliquam haud dubie multoque ampliorem, ad mille circiter. Theodori epistolarum collectionem denotat.

Demum, ut Sirmondus ad Anastasii Bibliothecarii Collectanea chronicam triginta annorum Synopsim, ea quæ in opusculis illis continentur, digerentem atque illustrantem; itemque alteram, annorum octo, initio operum Facundi Hermianensis apposuit; similem a nobis exposcere operam visus est Theodorus Studita. Itaque ipsius res gestas et scripta, in chronica pariter Synopsi per annos distinximus.

CHRONICA SYNOPSIS, S. THEODORI STUDITÆ ACTA, SCRIPTA, EPISTOLAS PRÆSERTIM, ORDINE ANNORUM DIGERENS, EX
EJUSDEM THEODORI VITA, IPSISQUE EPISTOLIS.

Anno Christi 759, Constantini Copronymi 18. — Nasoitur Theodorus Constantinopoli, nobilibus ac piis parentibus Photino et Theoctista, qui monasticam et ipsi postea vitam amplexi sunt. Ac Photinus quidem regionum vectigalium quæsturam, magistratum amplissimum, gerebat; Theoctista Platonis archimandritæ eo tempore clarissimi soror fuit (*Vita*, pag. 2, 3).

Anno 781. — Sæculo renuntiat Theodorus, et cum fratribus Euthymio et Josepho (quorum Josephus postea Thessalonicensis archiepiscopus fuit) eumque universa familia in Saccudionis cænobio, cui Plato præerat, monasticam vitam init (*Vita*, pag. 5).

Anno 784. — Sacerdotio initiatur Constantino-
poli a Tarasio patriarcha (*Ibid.* p. 10).

Anno 794. — Gravi morbo correptus Plato, ac mortem instare credens, Saccudionensis monasterii præfecturam transfert in Theodorum, invitum quamvis ac reluctantem (*Ibid.* pag. 12).

Anno 795. — Constantinus imperator, Leonis IV et Irenes filius, Mariam uxorem, quam a matre coactus acceperat, repudiât, tanquam vitæ ipsius insidiata esset; ac mense Augusto Theodoten cubiculariam ducit, connubium jungente, non patriarcha CP., ut mos erat in imperatorum nuptiis, sed Josepho Ecclesiæ ejusdem œconomo. Patriarcha porro Tarasius, cum se nefario conjugio pro viribus opposuisset, eumque nuptias celebrare, ac pellicem coronare plane renuisset, tum, re confecta, graviter reprehendit imperatorem: communionem tamen ipsum privare noluit, ne exasperaret juvenem libidine ardentem, minitantemque se majorum suorum exemplo hostem imaginum fore. Theodorus vero Constantinum pro excommunicato habendum esse palam denuntiat: ipseque ac Plato communioni Tarasii, velut remissius in eo negotio agentis, renuntiant (*Ibid.* pag. 13).

Inde ingentes in Ecclesia Orientali turbæ: multis hoc Theodori factum improbantibus: quos inter cum Stephanus a secretis, in congressu cum Theodoro, solam hæresim abrumpendæ communionis causam esse legitimam pertendisset, neque ulli licere extra fidei causam episcopum reprehendere; Stephanum Theodorus epistola (lib. 1, 5), ad ipsum scripta refellit: ac imperatoris scelus quam grave fuerit demonstrat in epistola (1, 4) ad Nicephorum præpositum, suumque consobrinum.

Misit etiam, inquit Michael in Theodori Vita, p. 16, ad Romanæ urbis antistitem epistolas et tabellarios, ei quæ gesta fuerant indicans, et quæ ab imp. pertulerat, cum illorum refrenare vellet intemperantiam; a quo responsa vicissim accepit, quibus ipsius prudentiam et constantem animum Pontifex

A divinis laudibus efferebat. Sed Theodori epistola tunc quidem scripta ad Romanum pontificem, non exstat.

Interim imperator, iram dissimulans, Theodorum tentat flectere, quem in magna apud omnes opinione sanctitatis esse norat. Ac primum Theodoten novam Augustam, quæ Theodoro sanguine conjuncta erat, ad eum mittit cum muneribus: tum ipse cujusdam negotii specie venit ad ejus monasterium; at imperatoris aspectum ipsum monachi omnes declinant. Quocirca furore percitus, Theodorum una cum undecim monachis primum concidi verberibus, tum Thessalonicam deportari jubet (qui tamen nonnisi anno sequenti abierunt in exsilium), Platonem vero Constantinopoli intrapalatum in Sancti Sergii monasterio et æde Sancti Michaelis includi (*Vita*, p. 14). Per id tempus Theodorus ad Theoctistam parentem suam gravissime ægrotantem litteras dedit (1, 6) cum adhuc in monasterio suo versaretur, sicut ex ipsa epistola intelligere est.

Anno 796. — Theodorus Thessalonicam, exsilii locum, pervenit die festo Annuntiationis B. Virginis. Inde tres haud longo intervallo epistolas (1, 1, 2, 3) ad Platonem dedit, quibus ipsum aliosque monachos vehementer hortatur, ut in suscepta veritatis pietatisque defensione persistant: tum etiam totius itineris sui modum et ordinem, sicut Plato petierat, exponit.

C Anno 797. — Constantinus imperator jussu Irenes matris comprehenditur, oculis orbatur, paucisque post diebus moritur. Imperio potita Irene, statim ad pacem Ecclesiæ reddendam adjicit animum. Josephus œconomus, qui adulterinas nuptias junxerat, deponitur; educitur e custodia Plato; exsules revocantur; ac Theodoro Constantinopolim redeunti tota præpe civitas, ipsaque Augusta cum patriarcha it obviam. Ille honorum ac publici fugiens, impetrat ab Irene, ut liceat sibi ad suum monasterium redire (*Vita*, pag. 16).

Anno 798. — Ibi strenuam disciplinæ monasticæ instaurandæ dabat operam, cum ob Saracenorum Arabumque incursions se cum suis intra urbem recipere cogitur. His Studii monasterium in urbe nobilissimum attribuit Augusta, quod a Constantino Copronymo vastatum fuerat. Illuc plurimi confluent ad Theodorum, hominis celebritate illecti, seque ipsi monasticis institutis excolendos tradunt (*Vita*, pag. 17).

D Atque hoc loco, Theodori Vitæ auctor Michael, et post ipsum Baronius, commemorant Theodori scripta; nimirum, Institutiones monasticas iambicis versibus conscriptas; — Catechesim parvam constantem centum triginta quatuor sermonibus, quos ipse coram fratribus pronuntiaverat: — Catechi-

sticum magnum tribus partibus comprehensum, quibus præclara cœnobitarum instituta sigillatim explicabantur; — Panegyricum volumen, quo præclaræ in dies festos Domini, Deiparæ, sancti Joannis Baptistæ orationes continebantur; — Librum item versibus iambicis de primi parentis ortu et peccato, etc., deque universa Iconomachorum hæresi; et quædam alia (*Vita*, pag. 19, 21).

Anno 801. — Irene Augusta Byzantiis remittit tributa civilia: atque hanc ipsius munificentiam celebrat Theodorus epistola (1, 6) ad ipsam scripta.

Anno 802. — Nicephorus Logotheta generalis, ejecta Irene, imperium occupat die 31 Octobris.

Anno 806. — Tarasius patriarcha CP. moritur die 25 Februarii. Nicephorus imp. de novo patriarcha deligendo consulit Platonem ac Theodorum. Theodorus per epistolam (1, 16) auctor est ut non alius assumatur, quam qui per gradus ab inferioribus ad superiora ordine ascenderit. At Nicephorus homo adhuc laicus, alioqui pietate insignis, patriarchali sedi multum quidem repugnans imponitur, ac die 12 Aprilis, ipsa sancti Paschæ Dominica, consecratur.

Paulo post Nicephorus imp. aliquot episcoporum synodum cogit: a quibus Josephus œconomus restituitur in pristinum gradum, utcumque consentiente novo patriarcha, qui, ut ecclesiasticæ disciplinæ imperitus erat, facilius ad aliorum sententiam pertractus est: cum præterea timeret ne imperator quidpiam atrocius adversus Ecclesiam moliretur (*Vita*, pag. 22, 23).

Postridie quam synodus habita est, Theodorus epistolam (1, 30) scripsit ad patriarcham, obtestans ne reciperet œconomum: se quidem ad sacra accedere non posse, quibus Josephus intersit. Patriarcham nihil rescripsisse conqueritur in epistola (1, 26) ad Simeonem monachum.

Anno 808. — Biennium erat quod Plato, Theodorus, Josephus Thessalonicensis archiepiscopus Theodori frater, ab Nicephori patriarchæ communionem, ob receptum ab eo Josephum œconomum, abstinebant, clam tamen. Rem in apertum deduxit Logotheta Dromi. Quapropter Theodorus imminuentem prævidens tempestatem, Saccudionensibus monachis per epistolam (1, 31) exponit, quam justis de causis a patriarcha se subtraxerit; cumque factum œconomi excusarent aliqui, ac secundas Constantini nuptias per dispensationem rite fieri potuisse dicerent, Theodorus epistola (1, 24) ad Theoctistum magistrum scripta, de legitima dispensatione disputat adversus destructionem canonum, atque adversariorum exceptiones diluit. Eadem de re epistolas duas, nomine Platonis, quo plus haberent auctoritatis, ad Simeonem monachum scripsit Nicephori imp. consanguineum, quarum altera (1, 21) ipsum orat ut animum leniat imperatoris, et impendentem procellam avertat. Altera (1, 22) adversus œconomum eversorem canonum fusa disserit, ac rursus obtestatur Simeonem

ut sequestrum se præbeat apud principem, qui audire ipsos recusabat. Eandem ob causam scripsi et nomine Josephi Thessalonicensis archiepiscopi epistolam (1, 23) ad eundem Simeonem, qua Josephus, et imperatoris aditu prohiberi se queritur, et quam rite ipse factus fuerit archiepiscopus adversus quorundam calumnias ostendit. Hunc porro Simeonem haud prorsus sincere in eo negotio se gessisse conqueritur Theodorus in epistola (1, 26) iisdem diebus ad Simeonem præpositum scripta.

Denum cum videret Theodorus se suaque majore in dies apud patriarcham in odio esse, quasi schismaticos ac perduelles, apologeticam ad ipsum scribit epistolam (1, 25). Ad Basilium quoque, abbatem monasterii Sancti Sabæ, tunc Romæ agentem, veterem amicum, qui tamen significaverat se communionem ipsi velut schismatico renuntiare, epistolam (1, 28) rescripsit aliquanto in ipsum, necnon in Leonem papam, de quo falsa audierat, commotior: tanquam ii pro justitia et pietate certanti haud satis æquos se præberent.

Anno 809. — Suam a patriarcha secessionem defendit, seque adversus hominum sermones purgat epistola (1, 32) ad Nicolaum Chartularium scripta: protestaturque se neque alienum a patriarcha gerere animum, et Ecclesiæ pacem quam maxime optare.

Interim synodus Constantinopoli contra ipsum cogitur mense Januario; ad quam Plato per vim manu militari trahitur. Ibi decretum fuit, Constantini cum Theodote conjugium, ex dispensatione legitimum dici debere; reges non teneri divinis legibus; eos qui tunc pro sacris canonibus certaverant usque ad sanguinem, dici non debere Praecursoris vel Chrysostomi exemplo fecisse; episcopos potestatem habere in canones. Denum anathemati subjecti fuere quicumque his non consentirent: ac Theodorus, Plato, Josephus Theodori frater, in insulam haud procul Byzantio relegati sunt, ibique seorsum suo singuli carcere inclusi. Tum imperator Theodori discipulos magistro suo orbitos omnibus modis tentat: cumque ipsos flectere non potuisset, in arctam custodiam tradit. Hæc memorat Theodorus pluribus in epistolis, præcipue autem in ea quam ad Leonem papam per Epiphanium misit, quæ non exstat, ab auctore suppressa, ne veniret in hostium manus. Sed postea Eustathium misit ad eundem pontificem cum epistola (1, 33) qua, postquam ea quæ gesta erant in duabus mœchosynodis, ut ipse appellat, exposuit, sedis apostolicæ opem implorat.

Leo ad priores litteras per Epiphanium acceptas, epistolam rescripsit paterni amoris plenam, quæ intercidit; sed ejusmodi fuerit, docet tertia Theodori ac Leonem epistola (1, 34) quæ Platonis simul et Theodori nomine inscripta est, quanquam carcere disjuncti tunc essent. In ea porro, contra adversariorum nova dogmata rursus acerrime dispu-

tat, eosque pro hæreticis haberi debere contendit: A denique sparsum de se ac Platone rumorem, quod quibusdam hæreticis astipularentur, plane confutat. Ad Basilium quoque Sancti Sabæ abbatem rursus epistolam (1, 35) dedit, pariter nomine Platonis et suo, qua petit imprimis legitimam adversus Mœchianos synodum convocari.

Per idem tempus, epistolam (1, 30) dedit ad Euprepianum, cohortans ad constantiam in fide, simul Mœchianorum errores coarguens: tum in epistola (1, 38) ad Arsenium eos refellit, qui scelera dispensatione excusari posse affirmarent; necnon ad Theophilum præpositum scribit (1, 39) eodem argumento: simul respondens iis qui mirabantur, hæreticos a Theodoro vocari eos, quibuscum antea ipse communicaverat. Ac Mœchianorum errorem in hæresim transiisse pugnat epistola (1, 48) ad Athanasium.

Et quoniam adversarii abutebantur exemplis apostolorum et antiquiorum Patrum, qui aliquando dispensatione usi essent; Theodorus, hortatu maxime Josephi fratris, librum *De dispensatione*, non ex proprio, ut ait (1, 49) ingenio, sed ex Patrum sententiis conscripsit.

Confessores egregios qui in ea persecutione obierant, celebrat binis ad Naucraticum (1, 40, 50) litteris. Atque ad Josephum archiepiscopum rescribens (1, 43) graviter mœrentem solatur.

Anno 811. — Nicephoro imp. in expeditione adversus Bulgaros perempto die 22 Julii, sicut ei Theodorus prædixerat, ac Stauracio ejus filio ex vulneribus, quæ eodem bello acceperat, haud multo post extincto, imperium adeptus die 2 Octobris Michael Curopalates, ut dissidia tolleret, ac pacem Ecclesiæ Constantinopol. redderet; confessoribus exsilibus et carcere detentis libertatem spondet ea lege, ut Nicephorus quidem patriarcha, quæ perperam gesta erant, abrogaret, tum autem cuncti ad ejus communionem redirent. Conditione accepta, Plato et Theodorus monasteriis suis restituti sunt, atque, ut alii pariter consentirent, sequestres ipsos fuisse, docet Theodori epistola (1, 56) ad Antonium, seu Antoninum abbatem qui et ipse cum suis fratribus vinctus tenebatur.

Anno 812. — Sanctus Plato senio ac laboribus confectus moritur die 19 Martii, ætatis suæ anno 97 ejusque funus a Nicephoro patriarcha peragitur cum incredibili hominum concursu. Funebrem ipsius laudationem conscripsit Theodorus: quam a Guillelmo Sirleto, postea cardinali, Latine rediit Aloysius Lipomanus vulgavit, tom VII *De Vitis sanctorum Patrum*, pag. 275, et ex Lipomano Laurentius Surius ad 16 Decembris. Hanc autem postea Græce Henschenius et Papebrochius, cum nova interpretatione Latina, ediderunt inter Acta sanctorum Aprilis, tom. I.

Anno 814. — Leo Armenus, qui Michaeli Balbo imperium abdicanti successerat die 11 Junii anno superiori; bellum adversus sacras imagines hoc

anno instaurat. Ac primo episcopos, et monasteriorum præpositos, una cum patriarcha convocat in palatium: cumque et alii complures adessent, in iisque non pauci labe iconomachica infecti, liberam de imaginibus disputationem institui jubet. Renuunt episcopi plerique et archimandritæ, inter cæteros Theodorus longa oratione habita imperatoris prava consilia reteggit, ac ipsum deinde admonet res quidem civiles atque bellicas ejus arbitrio et potestati commissas esse: at judicium de rebus ecclesiasticis ad solos sacerdotes et doctores pertinere (*Vita*, pag. 30).

Graviter commotus Leo omnes a conspectu suo ejicit; cumque domum rediissent, statim ad singulos affertur imperatoris edictum, quo vetantur ullum de fide sermonem habere, seu docendi, seu disputandi aut etiam colloquendi gratia. Non pauci abbates id quod petebatur, scripto etiam promittunt. Contra Theodorus nefas esse affirmat in fidei causa silere: atque hanc in rem epistolam (lib. II, 2) velut encyclicam scribit ad omnes monachos. Tum patriarcham nutantem erigit corroboratque: ac postea eidem, cum ob præclaram confessionem sua sede et urbe pulsus esset, per epistolam (II, 18) gratulatur; cumque adversarii, pulso patriarcha et presbyteris orthodoxis, passim imagines sacras dedicerent, frangerent, comburent, omni contumeliarum genere afficerent; Theodorus, die festo Palmarum, ut suorum Studia flammet, eos in solemnī supplicatione, circa monasterii Studiani ambitum imaginem Christi circumferre jubet (*Vita*, pag. 38).

Intruso in patriarchæ sedem Theodoto homine hæretico, rursus vocantur in patriarchium episcopi et archimandritæ: qui cum impiorum concilium vitare omnino cuperent; eos in proposito confirmat Theodorus, ac præpositorum nomine ad pseudosynodum scribit epistolam (II, 4) cujus summa erat, cum Nicephoro patriarcha tanquam capite suo colligatos, non posse ipso absente ad synodum accedere.

Ea propter Theodorus in exilium ab imperatore mittitur, carcerique mancipatur (*Vita*, pag. 39). Complures ex vinculis epistolas scribit: primum dogmaticam (II, 8) seu catechetica, ad eos omnes qui pariter in exilium missi, aut etiam vinculis constricti erant, vel qui procellæ vitandæ causa, alio se receperant. Deinde, cum Bardas in Studianam domum irruens, Thaddæum monachum verberibus ad necem usque affecisset, martyrem novum Theodorum scripta ad Naucraticum epistola (II, 3) celebravit.

Anno 815. — Imperator cum cerneret monachos exsules quotidie majores ad fidei defensionem animos sumere; mutato consilio, ipsos revocat. Verum post dies aliquot, Joanni cuidam homini cefario cruciandos tradit: cumque profiterentur vitam se abjecturos potius quam fidem, persuadere ipsis conantur adversarii, non aliud exigere impe-

ratores, quam ut semel cum Theodoto patriarcha A communicent: liberum ipsis postea fore ad monasteria sua reverti, ac prout voluerint sententiam retinere. Hac fraude adducti sunt multi ad communionem cum pseudopatriarcha: præsertim cum ille palam anathemati subiceret eos omnes qui imaginem Christi non adorarent. Theodorus, qui exsilio revocatus non fuerat, ne alios præsentia sua et sermonibus in fide confirmaret; postquam complurium fratrum naufragium audiit, vehementer commotus, scriptis ad Josephum fratrem (II, 9) tum ad Naucratium (II, 10) litteris cladem eorum qui ceciderant graviter deplorat.

Id cum venisset ad aures imperatoris, Nicetam quemdam misit, qui Theodorum quam crudelissime B caderet, ac in longinquius exsilium deportaret. At Nicetas, Theodori aspectu mitigatus, imperatoris jussa de infligendis verberibus, pia fraude usus, eludit (*Vita*, pag. 40).

Anno 816. — Cum in ipso carcere clericum quemdam ab hæresi ad fidem catholicam revocasset Theodorus; ejus rei fama ad urbem delata, Leonis jussu dirissime cæditur una cum Nicolao discipulo, atque in arctiorem ambo custodiam traduntur, sæva ibi fame necandi. Sed cibum ipsis clam submittit sancta quædam virgo, cujus beneficium scripta ad ipsam epistola (II, 941) prædicat Theodorus.

Interim cum multi ex iis quos hæretici abduxerant, scelus admissum detestati, redirent ad suos, ab iisque recipi postulerent; admonitis ea de re a Naucratio Theodorus, complures scribit præcipue de lapsis recipiendis epistolas (II, 6, 19, 20, 32, 40, 45, 50, 68, 95, 101, 119, 134, 154, 202, 211). Tum etiam Thalelæo discipulo scribens (II, 59) ad varia de rebus disciplinam ecclesiasticam spectantibus interrogata respondet. Item epistolam (II, 59) scribit ad triginta moniales, quæ pro Christo carcerem et verbera pertulerant; easque ad perseverantiam adhortatur. Mariam quoque reginam, olim a Constantino Irenes filio abdicatam, et in monasterium detrusam, plurimum laudat per epistolam (II, 182), quod pro fide exsilium passa esset. Cumque Mariæ filia tunc Augusta, matrem ad se in aulam vocaret: id vehementer dissuadet ipse, ne in palatio cum hæreticis aliquo pacto D communicet.

Ut Christi confessorum ardorem retardarent hæretici, palam dictitabant martyrii palmam frustra a catholicis sperari pro iis suppliciis, quæ imaginum causa pertulissent: aliud esse pro Christo, aliud pro ipsius imagine sanguinem profundere. Hos igitur Theodorus ut refelleret, pluribus epistolis ostendit eundem esse imaginis ac prototypi honorem: proinde qui abnegarent imaginem Christi, ab iis Christum abnegari: qui pro imagine Christi paterentur, pro Christo ipso pati (II, 21, 23).

Hoc etiam anno, ærumnis prope confectus, cum se haud diu superstitem fore putaret, epistolam

(II, 22) vice testamenti scripsit fratribus, veniam petens si quos offendisset, ac vicissim ignoscens omnibus: eos vero qui lapsi essent, ad penitentiam vehementer excitans.

Sub idem tempus ad Theophylactum episcopum Nicomediensem scripsit epistolas duas (II, 4, 26), quibus et fortitudinem ipsius in defensione fidei catholicæ prædicat, et miserabilem Ecclesiæ statum deplorat. Totidemque scripsit (II, 41, 70) ad Theophilum præsulem Ephesiorum, qui graves etiam cruciatus pro fide pertulerat. Josephum item archiepiscopum Thessalonicensem, inclytum pariter catholicæ fidei pugilem, celebrat scripta ad ipsum epistola (II, 31) in qua deflet quorundam casum et apostasiam a fide: præcipue Leontii olim monachi, qui et antea Mœchianis adhæserat, et tunc velut signifer erat Iconomachorum, ac Saccadionis et Studii monasteria invaserat. Patrum etiam Nicænum Antistitem; qui cum defecisset ad brevo tempus, post lapsum erectus, catholicorum causam strenue defenderat, ob eamque rem episcopatu erat ejectus, epistola (II, 25) collaudat.

Item ad episcopos exsules communem omnibus epistolam (II, 87) scripsit, exhortans ut auctoritate sua et exemplo cæteros confirmarent. Demum *credi vix potest quot hoc tempore litteras scripserit, hortatorias ad martyrium, catecheticas ad instructionem, dogmaticas adversus hæreticorum objectiones, consolatorias ad concaptivos, luctuosas ad lapsos, canonicas ad resipiscentes. . . Numerum excedit ducentarum epistolarum summa, quas Theodorus persecutionis tempore exsul et in carcere constitutus conscripsit* (Baron. an. 816, n. 25).

Anno 817. — Hoc anno scripsit ad quatuor patriarchas: videlicet ad Romanorum pontificem qui tunc erat Paschalis I (II, 12), ad Hierosolymorum antistitem (II, 15), ad patriarchas Antiochenum et Alexandrinum epistolam duobus communem (II, 14), quibus litteris commemorabat quemadmodum imago Christi contumeliose a persecutoribus tractata esset, orthodoxi autem omnes in carcerem et exsilium missi. Tum singulos excitabat ad opem ferendam periclitanti fidei ac veritati. (*Vita*, pag. 42). Scripsit etiam isto argumento ad abbates duos, unum lauræ Sancti Sabæ (II, 16), alterum lauræ Sancti Charitonis (II, 17). Epistolis autem ad patriarchas Alexandrinum, Antiochenum, et Hierosolymorum, subjunxit confectum a se opus adversus Iconomachorum hæresim. His porro litteris quid profecerit, explicat in alia ad patriarcham Hierosolymitanum epistola, cujus mentio erit anno 821.

Anno 818. — Cum litteras a Paschale papa Theodorus adhuc vinctus accepisset, rursus ad eundem pontificem scribit (II, 13) per Epiphanium, quem hujus rei causa Romam proficisci jubet (II, 35), cumque intelligeret Studitas suos aliosque, monasteriis ob persecutionem extorres vagari, catechetica ad fratres ubique dispersos epistolam scribit (II, 37), qua et hortatur ad patientiam, et in

primis admonet ne se hominum consuetudine et voluptatum illecebris a monasticæ vitæ institutis et sanctitate sinant abduci.

Venerunt hoc anno Constantinopolim legati a Paschale Romano pontifice, cum litteris quibus Iconomachorum hæresis coarguebatur. Hujus legationis mentionem habet Theodori catechetica ad suos epistola (II, 66) adversus eosdem Iconomachos.

Hac legatione, orthodoxorum animi ad fidei catholicæ professionem et hæresis detestationem exarsere: atque ex his qui abducti erant, multi in viam reducti sunt. Inde acrior persecutio. Quocirca Theodorus plures ex carcere suo epistolas misit quibus suos solaretur roboraretque. Tunc ad Simeonem aliosque novem delitescerent scripsit de iis qui se ipsi sponte martyrio offerrent (II, 44), tunc etiam scripta videtur epistola ad Leonem patricium et sacellarium (II, 56), qua persecutionis acerbitatem exponit. Item illa ad Irenen patriam (II, 68) qua feminæ nobili, quæ, lapsa primum, deinde fidem catholicam confessa, etiam flagella pertulerat, addit animos: necnon illa ad Gregoriam laicam (II, 55) qui primus ex aula in stadium catholicæ defensionis descenderat. Tunc etiam litteris consolatus est fratres Studianos (II, 58), cum in ipsos ille ex monacho persecutor Leontius crudelissime sæviret. Scripsit etiam Simeoni monacho epistolam (II, 50) in qua significat novum jam martyrii genus adhiberi ab hæreticis, dum nempe orthodoxos per longa et aspera itinera defatigare ac frangere conantur. Eodem tempore scribens ad Naucratiū (II, 61) libellum misit seu quaterniones duodecim, in quibus *Patrum Sermones et Vitas* metro incluserat. Tunc et Jacobum monachum, egregium Christi confessorem, mortuum celebravit litteris (II, 100) ad Hypatū datis.

Anno 819. — Cum Theodori epistola quædam incidisset in manus imperatoris, præfectus Orientis ad sanctum abbatem mittitur, epistolam illam ostendit, hominemque dirissime ad extremum usque spiritum cædi jubet, mense Februario. Inde post menses tres Smyrnam Theodorus transfertur, sicut ipse narrat in epistola (II, 58) quam e Smyrnensi carcere mox ad fratres dispersos dedit. In hac nova et arctiore custodia ter verberatur, centenis per singulas vices ictibus. Qua de re rursus catechetica ad fratres dispersos epistolam (II, 62) conscripsit. Postea custodiæ præfectus virum in territum et nullis cruciatibus fractum, blanditiis et omni officiorum genere tentat flectere, sicut narratur in epistola (II, 63) ad Naucratiū.

Anno 820. — Cum quotidie ab hæreticis mortem expectaret sanctus confessor, gaudii sui testem epistolam dedit ad Naucratiū (II, 71) atque hanc sub Leonis principatu postremam scripsit.

Bardas catholicorum acerrimus persecutor, Smyrnæ morbo gravissimo decumbens, Theodori precibus sanatur, cum se ex ipsius præscripto

A vitam deinceps acturum spondisset. At cum brevi post ad ingenium hæresimque rediisset, rursus morbo correptus, ibidem moritur (*Vita Theod.*, pag. 47).

Anno 821. — Leone Armeno sub anni proximi superioris exitum, ipsa Dominici Natalis die, inter sacra occiso, Michael Balbus imperio positus, mox catholicos vinculis et exsilio solvit. Theodorus de his rebus a Naucratio, qui Constantinopoli versabatur, certior factus per litteras, ad Michaelem novum imperatorem scribit (II, 74) eumque mirifice laudat, orthodoxum ratus. Item ad Naucratiū scribit (II, 73) de Leonis Armeni morte, vindictam divinam prædicans. Ad Joannem quoque logothetam litteras dat (II, 80) eodem penitus argumento. Mox ipse, post annum septimum quam ejectus fuerat, Constantinopolim revocatus, dat se in viam: maxima omnium gratulatione ubique excipitur, ac plura edit in itinere miracula (*Vita Theod.* pag. 49, 50).

Cum de via Nicephorum patriarcham inviseret, venit illuc Agapetus monachus, ab episcopis in Chersone exsilibus missus, cui mandatum etiam erat, ut Theodorum salutaret. Atque hac occasione Theodorus epistolam (II, 92) ad episcopos illos scripsit. Inde Constantinopolim proficiscitur; manente patriarcha cum aliquot episcopis, quod adhuc Theodorus hæreticus sedem obtineret.

C Binas sub idem tempus litteras, quæ non exstant, ad quemdam Theoctistum eremitam scripsit, ut hominem prava et hæretica dogmata propugnantem emendaret: sicut ipse testatur in alia epistola (II, 138) post tres annos ad eundem scripta, cuius et suo loco mentio erit.

Interim jubet imperator ut episcopi tum orthodoxi, tum Iconomachi una convenient de sacris dogmatibus acturi. Recusant rursus orthodoxi. leges quippe ecclesiasticas vetare, ne ad concilium cum hæreticis accedant. Postulant nihilominus audiri se ab imperatore: atque in hanc sententiam exstat conscripta a Theodoro, uti creditur, nomine omnium episcoporum ac præpositorum epistola (II, 86). Igitur ad imperatorem admissi, petunt suas sibi Ecclesias, ejectis qui eas occupaverant hæreticis, restitui. Ac multa pro sacris imaginibus adversus Iconomachicam hæresim disputant. Respondet Michael præclara esse quæ ab ipsis dicuntur; quocirca maneant, si lubet, in sententia: at cum ipse nullam unquam imaginem coluisset, pariter in priori sententia manere velle: non tamen vetare quin imagines ubique, excepta urbe regia, erigantur. Theodorus ad Crescentis loca se recipit, et quæ modo acta erant, scribit ad Nicephorum patriarcham. Cumque Nicephorus scripsisset, vehementer dolere se, quod Leonis morte pax Ecclesiæ nondum reddita esset, hunc solatur Theodorus ac meliora sperare jubet (II, 79). Interim Thomas quidam imperium ad se transferre molitur. Dum ergo imperator totus est in rebus bellicis, Theodo-

rus Constantinopoli magna quiete fruens, ea occasione utitur ut tum sermonibus, tum scriptis, omnibus denique modis fidem catholicam pietatemque restituat. Cujus rei gratia scripsit eodem tempore epistolam catechetica (II, 90) ad suos monachos adhuc variis in locis dispersos. Cumque Eustratius unus ex praepositis qui haereticis dederant manus, scelus dissimulare, seque pro innocio gereret, ad ipsum Theodorus scripsit epistolam (II, 106), qua hominem amanter ad confessionem delicti atque ad poenitentiam invitavit. Haud multo post denuo urbe ejicitur cum aliis pluribus, sicut ipse testatur in epistola (II, 121) quam rescripsit ad Thomam Hierosolymorum patriarcham, qui de ipsius reditu paulo ante per litteras fuerat gratulatus.

Anno 822. — Thomas tyrannus Constantinopolim obsidet mense Decembri. Ea re Theodorus in urbem confugere cogitur (*Vita*, pag. 57).

Anno 823. — Michael imp. metuens ne tyranni partibus adjungerent se orthodoxi, ipsos cum haereticis conciliare nititur: atque hujus rei gratia omnes ad mutuum congressum convocat. Renunt more suo catholici: sed, quid facto sit opus ad componendam Ecclesiae pacem, Theodorus nomine omnium, scripta ad Leonem sacellarium epistola (II, 129) exponit. Tum, ne causae dissidentia congressum subterfugere, aut errorem vel discordiam fovere videantur, rursus omnium nomine apologeticam ad Impp. Michaellem ejusque filium Theophilum epistolam (II, 199) mittit. Postea Thoma tyranno in Michaelis potestatem redacto, rursus urbe excedit Theodorus, et in Acritorum insula sedem figit: indeque ad Nicephorum patriarcham saepius ventitat. Cum autem magna inter utrumque consuetudo intercederet, fuere nihilominus ex Theodori hostibus, qui eum Nicephori communionem vitare dictarent. Hanc igitur calumniam confutat epistola (II, 127) ad Petrum Nicenum episcopum.

Interea Basilius Leonis Armeni filius, qui Michaelis jussu exsectus, eo vulnere usum vocis amisserat, ad statum sancti Gregorii Nazianzeni divinitus vocem recipit, seque catholicis ad sacrarum imaginum defensionem adjungit una cum matre Theodora seu Theodosia, quae in monasterium detrusa fuerat. Haec Curopalates, atque ex ipso Cedrenus. Theodora et Basilio publice professis mortem se pro fide catholica non defugere; gratulatur Theodorus per epistolam (II, 204) ad ipsos scriptam, ac in proposito confirmat.

Annis 824, 825. — Cum in Gallias ad Ludovicum Pium regem venissent Michaelis et Theophili Graecorum imperatorum legati, atque inter caetera discordium exposuissent, quod in Ecclesia Orientali propter imagines versabatur, quas alii adorandas, alii non adorandas esse contenderent; seque hac de causa Romam etiam ad pontificem ituros significassent: Ludovicus, pacis componendae studio, episcopos pontificis permisso, Parisiis palatio convenire, sanctorumque Patrum de imaginibus sententias colligere

A jussit, quae pontifici Romano ad rem definiendam adjumento, ut aiebat, futurae viderentur. Hanc illorum Collectionem... cum accepisset Ludovicus... mox Romam misit ad Eugenium, etc. Ita Sirmondus tom. II Conciliorum Galliae, p. 459. Porro episcopi illi in ista sua Collectione, pergit Sirmondus, sanctorum Patrum sententias eo detorquere conantur, ut imagines indebito, ut videri volebant, cultu adorandas non esse statuunt.

Utrum autem Ludovici legati profecti sint ad Michaellem imp. ad eumque Parisiensis Collationis acta detulerint, ignoratur, inquit Baronius. Tamen longe procul absuit, ut orthodoxi Orientales eam Gallorum reciperent de sacris imaginibus transactionem quam diximus. Id enim discas ex Theodori Studitae epistola (II, 171) ad Nicetam monachum data, a quo librum acceperat ejusmodi doctrinam continentem (*Annal. eccl. an. 825, n. 54*).

Item anno 825, Theodorus ad Joannicium anachoretam celeberrimum, quem ante annum inviserat, dedit epistolam (II, 116) quae licet ad Joannem eremitam inscripta sit, ne putes, ait Baronius, hunc alium fuisse a Joannicio: nam in fine epistolae (II, 166) ad Theoctistum datae, eundem ipsum Joannicium vocat. Joannes enim proprium erat nomen ejus: Joannicius autem diminutive a pueritia dictus fuit. Hunc autem rogabat Theodorus, ut Theoctistum eremitam, qui antea haereticis opinionibus quibusdam implicitus jam resipiscebatur, ad se vocaret, et catholica sanaque doctrina imbueret. Ad ipsum autem Theoctistum epistolam (II, 158) scripserat, qua ipsius arguebat errores, et ad bonam mentem revocare conabatur. Denique cum Theoctistus poenitentiae ac rectae fidei testem libellum misisset, scribit ad eum epistolam (II, 166) in qua eremitae illius errores recensentur, tum fidei catholicae formula praescribitur, quam coram Joannicio Theoctistus obsignare debeat.

Anno 826. — Theodorus ærumnis, laboribus ac morbo confectus, tradito suis testamento, migrat ex hac vita, Dominica die 11 mensis Novembris. Sacrum ipsius corpus ad principem insulam translatus (*Vita*, pag. 61).

Distincte autem praeter ceteris auctor Vitae sancti Nicolai Studitae (exstat in tomo II *Auctarii Biblioth. Patrum Graec.*), monachus et ipse Studites ac Nicolai ejusdem discipulus, extrema Theodori vitae tempora ipsumque obitum descripsit in hunc modum: Cum Cæsar Michael... venerandarum imaginum cultores intra urbem sedere vetuisset, SS. PP. nostri Theodorus et Nicolaus... ad locum superius designatum Prusae sinui conjunctum abeuntes, illic morabantur. Cum autem populi seductor Thomas in orbem Romanum rabiem exerceret, imperatoris jussu iterum vel inviti redeunt in regiam urbem: ac brevi post inde abeuntes, vicinam Acrisae promontorio peninsulae de nomine magni martyris Tryphonis dictam petierunt: ubi demum multis certaminibus gloriosus pater ac beatissimus Theodorus vivendi finem

fecit. Migravit autem cum maxima nominis celebritate die 11 Novembris. Ejus vero beatum tabernaculum inde translatum ad insulam nomine Principem, gloriosæ ac sanctæ sepulturæ mandatur. Verum de hoc scripserunt sæpi quidam Ecclesiæ doctores... ejusque res præclare gestas ad perpetuam memoriam litteris mandaverunt: videlicet Naucratius Theodori discipulus et laborum comes, ac Michael monachus, item Theodori discipulus. Naucratius quippe (Auctar. ibid.) epistolam de obitu sancti Theodori scripsit ad Patres Fratresque spirituales ubique dispersos, ac persecutionem propter Dominum sustinentes; in qua sanctissimi archimandritæ mortem fuisse describit. Michael vero Vitam Theodori conscripsit, quæ nunc prodit Græce et Latine.

Anno 844. — Sancti Theodori corpus post decem et octo annos ab obitu sanum ac integrum et suavissimo fragrans odore Constantinopolim translatum fuit ingenti pompa, et in monasterio Studiano sepultum (Vita Theod., pag. 62). Idemque in Vita sancti Nicolai memoratur.

In hac porro chronica synopsi eas tantum episto-

las recensuimus, quæ aliquam nimirum certi temporis notam gerunt: pariterque ab aliis Theodori scriptis, ea tantum, quorum tempus vel in Theodori Vita, vel in epistolis notatum fuit. Cæterum de reliquis seu epistolis, seu libris, ordinem temporis scire, nec multum interest ad historiam, nec alia causa apparet cur de eo sit laborandum. Hoc tamen de epistolis quidem credimus, aut eo ipso prorsus quo missæ sunt, aut utique parum diverso ordine esse dispositas. Quocirca cum liber primus eas contineat quas Theodorus adversus Mæchianam hæresim, ut ipse vocat, Constantini V. Irenes, Nicephori, Michaelis Cæropalatæ principatu scripsit: tum verisimile est alias etiam quæ istis admixtæ sunt, ad eadem tempora pertinere. Cumque secundo libro contineantur quæ a primo Leonis Armeni anno, quo recruduit Iconomachica persecutio, usque ad Theodori obitum pro fidei ac pietatis defensione adversus nefariam illam hæresim conscriptæ fuere, satis probabile videtur alias quoque alterius argumenti, quas idem liber complectitur, ad eadem et ipsas tempora esse referendas.

ANG. MAI PRÆFATIO.

(Biblioth. nov. t. V, 1.)

1. Quod magnus cardinalis Baronius valde optavit, ut sancti Theodori Studitæ scripta diligenter collecta typis ederentur (1), id vir doctissimus Jac. Sirmondus S. J. sub longævæ vitæ suæ exitum præstare cœpit, cum jam antea multas Studitæ ejusdem epistolas, Latinas e Græcis a se factas, Baronio in Annalibus suis pro re nata vulgandas tradidisset. Verumtamen Sirmondo ad superos translato, tomus operum ipsius quintus, jam prelo fere paratus, prodiit posthumus, præcipua Studitæ scripta continens, id est Antirrheticos contra Iconomachos, epistolarum libros duos, et iambicorum versuum libellum. Atqui alium adhuc justum tomum edendorum Studitæ scriptorum expectandum esse, satis apparet: nam si vulgatis a nobis nunc supplementis, conjungentur epistolæ plurimæ ineditæ, quæ Parisiis conservantur, ut infra diximus, p. 99, nec non catecheseon major collectio de qua item nos p. 77, denique etiam troparia in codicibus adhuc latentia; Sirmondianus ille tomus, hac nova scriptorum mole prorsus

C exæquabitur. Reapse Sirmondum ad cumulanda Studitæ scripta incubuisse, patet primo ex Præfatione editoris, ubi multa ex his nominantur: deinde etiam ex Holstenii epistola 77, ed. Paris. p. 365, ad Sirmondum his verbis: « Mitto troparia sancti Theodori Studitæ, quæ sola describenda supererant in collectione ejus operum: sermones enim panegyricos jam ad te pervenisse spero. »

II. His itaque consideratis constitui ego Studitæ prosequi editionem. Et quia nunc sanctum Nicephorum contemporaneum ejus ac familiarem typis tradideram, huic illum aptissimum socium in eodem volumine copulandum judicavi. Revera enim quantam famam inter patriarchas Nicephorus, tantam inter sanctos archimandritas Theodorus nactus est: uterque vero eadem in patria, unaque ætate, Byzantii natus, uterque scriptis plurimis, mutuo epistolarum commercio, confessione orthodoxa adversus Iconomachos, fortitudine ecclesiastica, vitæ sanctimonia, præcipuo quoque erga Romanam sedem obsequio clarissimus (2). Igitur

NOTÆ.

(1) Baronii verba ad Christi annum 798, n. 8, hæc sunt. Utinam inveniantur aliquis vir doctus, qui cuncta sanctissimi viri egregia monumenta e bibliothecarum diversarum latebris aliquando in lucem vindicaret, eademque Latinitati, beneficio omnium, donet!

(2) Nicephori testimonium de Romanæ sedis suprema auctoritate habemus in hoc volumine p. Gr. 30, Lat. 174. At Theodori mira et plurima

sunt testimonia in volumine Sirmondiano: quare a lectoribus hanc veniam peto, ut in tanta hodiernorum hostium insectatione et calumnia liceat mihi in hoc brevi scholio eo commemorare. Sic ergo Studita in indice Sirmondiano. Romana Ecclesia vertex ecclesiarum. Universæ sub cælo Ecclesiæ firmamentum. Ecclesiarum Dei suprema. Prima sedes apostolica. Ejus prærogative. Ejus judicium ab universa Ecclesia exquiri et suscipi debere, vetus

perlustratis bibliothecæ Vaticanæ codicibus, primo quidem octo mihi compertæ sunt panegyricæ orationes (nam de editis nunc sileo, cum dixerim in adn. p. 77.) Græcæ, inquam, omnes ineditæ, tres tamen Latine vulgatæ, id est de nat. S. Joan. Bæpt., et de apostolis Joanne, ac Bartholomæo, quam postremam serius inveni, ideoque in calce tantum voluminis potui collocare. Has ego æque omnes Latinas feci, omissa etiam prædictarum trium Latinitate Anastasii et Combefisii interpretum: etsi enim Latinitatem meam nulli præfero, attamen nec aliena sæpe placebat, vel quia durior et obscurior, vel quia multis male intellectæ Græcitatibus sphalmatibus scatens. Itaque ut unus esset octo orationum color, nova potius interpretatio a nobis curanda fuit, aut certe in tribus illis passim interpolanda.

III. Porro has panegyricas orationes a Theodoro nondum hegumeno, sed adhuc juvene, et hegumenis (Platoni puta, cujus postea funus oratione decoravit) subdito, dictas apparet, tum disertè ex IV, p. 34 et 42; V, p. 52, 62, nec non ex VIII, p. 151, tum quia elocutio tumidior et plus debito amplificata, insolitis etiam vocabulis audaci compositione connexis, redundat et floret, nec placidam senii lenitatem, aut hegumeni gravitatem præ se fert, nec maturæ critices canones satis sequitur. Rogabit autem fortasse aliquis quid ego de his panegyricis sentiam. Equidem primam orationem haud parvi facio, quia plenam tradit ex Vetere ac Novo Testamento doctrinam de angelis, prout eam Orientis Ecclesia simulque Occidentis retinet. Profuisset igitur hæc oratio theologis scriptoribus de re angelica, si eam cognovissent. Utique sunt in ipsa opiniones non solum certæ ac dogmaticæ, verum et aliæ multæ piæ ac probabiles, ac sanctorum placitis consonæ. Ut unum saltem exemplum proferam, ubi dicit Theodorus p. 3 et 4, commissam a Deo angelis singulorum locorum vel rerum tutelam, ecce consonus adest sanctus Augustinus in quæstione 79, (3) his verbis: *Unaquæque res visibilis in hoc mundo habet potestatem angelicam sibi propositam, sicut aliquot locis divina Scriptura testatur*. Secunda quoque oratio de Christi nostroque baptismo, dogmatica fere est. Tertiam de

A Paschate, nec non duas de sancti Joannis B., non spernebat certe Arcudius, qui eas olim ad Sirmondum in Galliam misit, quanquam hic morte occupatus intactas deseruit. Et quidem in oratione paschali fragmentum illud Chrysostomi insertum occurrit, quod nulli in posterum critici genuinum non reputabunt; præsertim quia legitur etiam cum Chrysostomi nomine in codice Naniano 70, apud Mittarellium, et quidem cum Studita nostro conjunctum. In sexta oratione de Deiparæ obitu seu metastasi pium suum erga Divam animum effundit Theodorus. De septima et octava quid dicam? Etsi hæc mihi minus placerent, placuit certe octava ante mille annos Anastasio Bibliothecario, qui eam interpretatione sua laudibusque condecoravit: placuit item Allatio qui eam Græcæ in Symmictis se editurum receperat. Placuit septima Combefisio item interpreti, qui non dubitavit elegantissimam appellare. Sed et aliæ sex priores placuerunt certe Sirmondo qui prelo eas destinaverat. Ex olim vero editis, placuit De cruce Gressero, De nativitate Deiparæ Lequinio, De inventione capitis sancti Præcursoris Cangio, De magno Arsenio et de Platone magistro Bollandianis. Nam quæcunque a magnis doctrina et sanctitate viris scripta prodeunt, ea demum carere omni utilitate aut merito nequeunt.

IV. Postquam harum orationum satis operosam, cum interpretatione mea scholiisque, editionem curaveram, mentem protinus aliis Theodori scriptis conquirendis intendi. Ergo in primis sum nactus Epitimia 110, quæ monastica apud Græcos severitatis imaginem sistunt. Deinde pretiosum Scholion, quod Studita editioni suæ minorum sancti Basilii Asceticorum, præposuerat, ut de illorum auctore dubitantibus scrupulum evellet. Postea se mihi obtulit Studitæ brevis explanatio missæ Præsanctificationum; quæ mihi etiam ansam præbuit, pervenustas quasdam missæ Græcorum picturas describendi, nec non notitiam prope inauditam vulgandi liturgiæ sancti Epiphaniî Cypriorum episcopi. Enimvero apprimè optabam epistolarum Theodori editurum numerum augere; sed ea spes prope me fefellit, ut dixi, p. 99: itaque brevi admodum incremento contentus fui.

NOTÆ

traditio est. Sedes est Petri, Inde accipiendi fidei certitudo. Per illam fideles cum aliis patriarchis et inter se uniuntur. Universæ Ecclesiæ portus adversus omnium hæresum procellas. Romanus episcopus omnium princeps. Summus Pater Patrum. Primum apostolicum caput Ecclesiæ universæ. Primæ sedis antistes. Patriarcharum coryphæus. Princeps pastorum Ecclesiæ quæ sub celo est. Principatus ejus divinus. Ad ipsum referri necesse est, si quid novi fiat in Ecclesia. Id ab initio servatum fuit. A Christo claves per intermedium sanctum Petrum accipit. Synodum orthodoxam absque Romani Pontificis cognitione celebrari non posse, antiqua traditio est. Huic deservit potestas summa synodi œcumenicæ. Ab eo approbari debent synodi nationales. Ad ipsum recurritur ob componendas Ecclesiæ Constantinopo-

litane turbas. Vides, lector ingenue, quæ fuerit duorum maximorum sæculo nono Græcæ Ecclesiæ virorum, de Rom. sedis primatu et auctoritate judicium, Theodori scilicet et Nicephori. Vidimus etiam (in Spicil. Rom. t. X, p. 293) patriarcham sanctissimum Nicolæum in epistola ad Rom. Ecclesiam concedere illi προνομίον ἀρχιεπισκοπικῆς ὑπεροχῆς: quem primatum, ante inimicitias suspectas futebatur etiam Photius in epistola ad Nicolæum papam, quam a schismaticis postea male truncatam restituvimus integram nos in hac nostra PP. Bibliotheca, t. IV, p. 51. Cur ergo furentibus postea adversus Rom. sedem, eique obedientiam negantibus, Photio ac Cerulario, aurem præbeamus?

(3) Edit. Maurin. T. VI, p. 50 D.

Profecto non uno in codice Vat. continetur catecheson Studitæ collectio minor, sermonibus constans 134, quos Latine tantum edidit Livineius: deest vero major sermonum 217, de qua Fabricius loquitur, ut dixi p. 77. Neutrâ tamen hoc volumine satis jam pleno complecti potuissem: quare Græca tot Catecheson editio vel me vel alium futuro tempore curatorem exspectat. Illud tamen mihi insperatum gratumque accidit, quod inauditam prorsus philologis, ut reor, Studitæ aliam Catechesim reperi, inscriptam *Chronicam* seu *Annalem*, quia nempe in hac describitur totius anni jejuniorum regula: quare hanc statim Catechesim cupide arreptam in volumen meum sevocavi. Posthinc alterum legi in pervetusto codice monumentum asceticæ disciplinæ, qua Studii monasterium, cui Theodorus præfuit, regebatur. Etsi vero id scriptum alius auctor exaravit, tota tamen doctrina et legislatio Theodori est, atque ab eo prope ad verbum dictata et constituta, dum illic hegumeni munere fungeretur. Est hæc igitur ordinatio exacta divini officii, et jejuniorum in quadragesisimâ, atque abstinentiarum totius anni accurata descriptio; unde veteris Græcæ Ecclesiæ religiosa pietas et mira severitas nobis elucet. Huic autem, comparationis gratia, excerptum addidi ex constitutionibus famigerati in Occidente monasterii Salmuriensis, de Gallicano codice sumptum. Jam vestigando adhuc indulgens, libellum Theodori nostri comperi De confessione et satisfactione, quem nemo credo memoraverat, capitulis 28 constans, qui vel canonum poenitentialium Collectionibus, vel Morini

A ejus tituli operi mantissam bonam adjiciet. Etsi autem latum Epitimiorum elenchum Studita jam scripserat, attamen et minorem alterum quotidianarum ferme pœnarum dictare non recusavit, quem item cum fructu legemus. Accessit mihi ex Vaticanis codicibus aliud quoque Studitæ nonnullarum quæstionum breve scriptum. Denique cum, p. 77, dixissem, desiderare me Græcum textum sermonis quo Theodorus sanctum Bartholomæum ap. laudaverat, illum demum insperato conspexi in extremis bibliothecæ Vaticanæ pluteis, eoque præconio volumen conclusi. Quamquam vero in pontificiis codicibus troparia etiam Studitæ leguntur, quorum minima tantum pars in triodio edito apparet; nihilominus pios hos Studitæ hymnos, B prosa oratione scriptos, sed melliflua pietate repletos, nonnisi alio volumine ac tempore, vita comite, vulgare licebit.

V. Theodori Studitæ vita prolixè accurateque a Michaele monacho edita, in Sirmondiano volumine exstat. Et quidem pars ejus notabilis fuit, tragœdia illa Constantini Irenes filii, qui suis adulterinis nuptiis Ecclesiam conturbavit: cui flagitio obsistens apprimè Theodorus, tot mala perpressus est, exsilia scilicet, verbera, famem, et hujusmodi ærumnas alias. Res hæc in codicibus etiam Vat. non semel narratur; nosque ipsi sive in *Script. vet. t. III*, cum Methodii monachi scripto, sive in *Spicilegii Rom. t. VI*, præf. p. 22 et C seqq. cum Methodii patriarchæ aliorumque auctoritatibus, rem declaravimus.

VETERUM TESTIMONIA.

Theophanes ad Nicephori imperatoris annum IV, pag. 407.

Mensis vero Aprilis die duodecima, magna Paschatia Dominica, Nicephorus sanctissimus patriarcha, prius a secretis, populi totius et sacerdotum, atque imp. etiam suffragio electus est. Plato autem et Theodorus monasterii Studitarum præpositi, Nicephori ordinationi non assenserunt, quinimo dissidium a cæteris meditati firmiter obtulerunt, probabili videlicet argumento ducti: non oportere aliquem ab imo laicorum statu ad supremum episcopatus fastigium proxime evolare. Quos cum imp. Nicephorus urbe ejicere vellet, contraria nonnullorum sententia cohibitus est, qui odiosam fore patriarchæ ordinationem exposuerunt, si monachi ad septingentos usque sub Theodoro militantes, ejusque monasterium adeo celebre, dissiparentur.

Kαὶ τῇ 13^ῃ τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς, τῇ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα, χειροτονήθη Νικηφόρος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης ἀπὸ ἀσκηρητῶν, ψήφῳ παντὸς τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἱερῶν, πρὸς δὲ καὶ τῶν βασιλέων. Πλάτων δὲ καὶ Θεόδωρος ἡγούμενοι τῆς μονῆς τῶν Στουδίων οὐ συνευδόκησαν τῇ χειροτονίᾳ Νικηφόρου· ἀλλὰ λίαν ἀντετάχθησαν σχίσμα μελετήσαντες, αἰτίαν δὲθεν εὐλογον ἔχοντες· τοῦ μὴ δεῖν ἀπὸ λαϊκῶν ἀθρόως εἰς ἐπισκοπὴν ἀνατρέχειν. Οὐδὲ ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος τῆς πόλεως ἀπελάσαι βουλευθεὶς ἀνερπάτη συμβουλευόντων τινῶν οὐκ ἐπαίνετῃν ἔσθαι τοῦ πατριάρχου χειροτονίαν, ἐπὶ καταλύσει τηλικαύτης μονῆς ἑπτακοσίων που μοναστῶν ὑπὸ Θεοδώρου τεταγμένων.

Idem ad Nicephori imperatoris annum VII, pag. 409.

Theodorus autem Studii præpositus, et ejus fra-

Θεόδωρος δὲ ὁ ἡγούμενος τῶν Στουδίων, καὶ ἰω-

σὴν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, ἅμα Πλάτωνι ἐγκλείστω, καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτῶν μοναχοῖς, τῆς κοινωνίας Νικηφόρου τοῦ ἁγιοτάτου πατριάρχου ἀπέστησαν, διὰ Ἰωσήφ τὸν οἰκονόμον, ὡς παρανόμως στεφανώσαντα Κωνσταντῖνον καὶ Θεοδότῃν.

ter Josephus Thessalonicensis archiepiscopus, una cum Platone incluso, et reliquis monachis, a Nicephori sanctissimi patriarchae communione, ob Josephum oeconomum, qui Constantinum et Theodoten præter fas coronaverat, seipsos segregarunt.

Ex Naucratii confessoris encyclica, de obitu S. Theodori Studitæ edita in Auctario Combesiano Bibliothecæ Patrum Græc. tom. II, pag. 855.

Κεκοίμῃται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀληθῶς μαθητὴς καὶ μιμητὴς, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ κλέος τῶν ἱερέων, τὸ τῆς πίστεως ἔρεισμα, ὁ τῶν μοναζόντων κανὼν, ὁ εὐαγγελικὸς ποιμὴν, ἡ ἀποστολικὴ καρδία, τῶν ὁμολογητῶν ὁ ἐξαίρετος, ὁ προαιρετικὸς μάρτυς, ὁ τῆς ὀρθοδοξίας ἥλιος, ὁ οἰκουμενικὸς διδάσκαλος. Καὶ ὦ τοῦ ἀκούσματος! κεκοίμῃται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ μεγαλοφρονότατος τῆς ἀληθείας κήρυξ, ὁ ἀένναος τῆς διδασκαλίας βρυτήρ, ὁ μυρίονους τῇ θεοσκόπῳ κυβερνήσει, ὁ θαυμαστὸς βουληφόρος, ὁ πιστὸς οἰκονόμος τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, ὁ τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλὴμ πολίτης, ὁ κεκαθαρμένος νοῦς, ἡ χρυσοειδὴς ψυχὴ, ἡ τῆς μετανοίας θύρα, ἡ τῶν δογμάτων πηγὴ, ἡ εὐχή: τοῦ Πνεύματος λύρα, τὸ ἐνδιαίτημα τῆς μακαρίας καὶ ἀρχικῆς Τριάδος... Κεκοίμῃται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἐπίγειος ἀγγελος, καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος, ὁ τῆς παρθενίας νὰς καθαρώτατος, ὁ πολλοστὸς καὶ πολυειδὴς τῇ ποικιλοστρόφῳ σοφίᾳ τοῦ Πνεύματος, ὁ ἐπιτεταμένος (!) στοχαστής, ὁ γνήσιος Χριστοῦ ὑπέρτης, ὁ καλλιέλεφαρος ὀφθαλμὸς τοῦ Χριστοῦ σώματος, ὁ τῆς ὑπομονῆς ἀθλητὴς, καὶ τῆς εἰκονομαχικῆς αἰρέσεως νικητὴς, τὸ τῆς δικαιοσύνης ὄπλον, ἡ τῆς ἐλεημοσύνης κρηνὴ, ὁ ἀκριβὴς τοῦ Κυρίου νομοφύλαξ, τὸ θησαυροφυλάκιον τῶν ἀρετῶν, ὁ τῶν λόγων ἡδύς, καὶ τὴν προσηγορίαν εὐπρόσitos... Δέδεται γλῶσσα χρυσορρήμων, θείων δογμάτων ἐξηγητὴς· εἶρκεται χεὶρ ὠραιογράφος, ἐπιστολαῖς τὸν κόσμον καταπλουτίσασα, καὶ πολλοὺς εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐπαναστρέψασα· ἔστησαν πόδες ὠρατοὶ παννύχιος στάσεσι διηρηκότες, καὶ πολλοῖς εὐαγγελιστάμενοι εἰρήνην καὶ τὰ ἀγαθὰ ἡρέμησε νοῦς διορατικώτατος, τὰ τοῦ Πνεύματος βάθη διερευνήσας, καὶ τὰ πόρρωθεν προβλέψας, καὶ προῖδων ἄριστα· κέκρυπται ὑπὸ γῆν σῶμα ἀσκητικοῖς πόνους ἐγγυμασθὲν, καὶ πολλαῖς ἐξορίαις, καὶ φυλακαῖς, πληγαῖς τε καὶ ἀπαγωγαῖς ἐξαρκέσας. Τοιοῦτος γάρ, ὦ μακαριώτατοι, ὁ ἡμέτερος Πατὴρ· ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, πολλῶν πατὴρ καὶ διδάσκαλος· ὁ δευτέρος Ἀβραάμ, οὗ ἡ παρὰ Θεοῦ εὐλογία ἐξαίρετος, καὶ οὗ τὸ σπέρμα ὑπὲρ ἀριθμὸν, ὁ τοῦ Προδρόμου μιμητὴς, ὁ τοῦ Ἡλιοῦ ζηλωτὴς, ὁ τῆς χάριτος Φινεὺς, ὁ νέος Σαμουὴλ, ὁ ἐκλελεγμένος ἀπὸ μυριάδων· οὗ τὴν ἀρετὴν ἄβουσι πολλὰ πόλει· χῶραί τε καὶ νῆσοι, καὶ οὗ τὸν βίον καὶ τοὺς ἀγῶνας εἰκότως θρῦλλεῖ τὰ πέρατα. Τίς

Dormitionem accepit communis Pater noster, ille prorsus discipulus Christi et imitator, vas electionis, os Ecclesiæ, sacerdotum decus, fidei column, regula monachorum, evangelicus pastor, pectus apostolicum, eximius confessor, martyr propositus, sol fidei orthodoxæ, orbis doctor. Atque, proh verbum! accepit dormitionem communis Pater noster, vocalissimus ille veritatis præco, jugis doctrinæ scaturigo, cui infinita quædam ad spiritualement gubernationem mens. Erat admirabilis ille consiliarius, fidelis dispensator sacramentorum Dei, civis cælestis Jerusalem, mens purgata, aureus animus, pœnitentiæ janua, fons dogmatum, bene modulata Spiritus lyra, beatæ ac principis Trinitatis domicilium..... Accepit dormitionem communis Pater noster; terrestris ille angelus, et homo cælestis, mundissimum illud virginitalis templum, multiplex ille ac multiformis volubili sapientia Spiritus, intentissimus conjector, verus Christi famulus, corporis Christi pulchro supercilio oculus, patientiæ pugil, hæresisque leonachorum victor, justitiæ armatura, elemosynæ fons, diligens Domini legum custos, thesauri virtutum penu, dulcis sermone, et ad salutandum facilis..... Vincit est lingua auro fluens, enarratrix illa divinorum dogmatum. Vincit est ac impedita manus pulehræ scribens, quæ epistolis mundum ditavit, ac multos ad agnitionem veritatis convertit. Constiterunt speciosi pedes, qui noctes totas steterunt, multisque evangelizarunt pacem et bona. Requievit mens perspicacissima, quæ Spiritus profunda scrutata est, ac longius posita prospexit. Sub terra abditum est corpus illud asceticis laboribus exercitatum, quodque exsilia multa, carceresque, et plagas, et abductiones sustinuit. Talis siquidem erat, beatissimi, Pater ille noster: perinde vero fuerit, ac multorum dicere patrem atque magistrum: ille alter Abraham, cujus a Deo benedictio eximia, et semen innumerable: imitator ille Præcursoris, ille Eliæ æmulator, Phinees gratiæ, novus Samuel, electus ex millibus: cujus virtutem multæ decantant urbes, regionesque et insulæ; cujus vitam et certamina, orbis fines merito concelebrant. Quis enim quantum ille, aut virtutem dilexit, aut odio vitium habuit? (Quis tantopere Deum dilexit et ab illo amatus est? Quis ita zelans zelavit Domino,

¹ Cant. v, 10.

NOTE.

(1) Cod. Reg. ἐπιτετεγμένος, felicissimus.

ejus charitati usque ad mortem nihil anteponeas? Quis ita sanctorum vitas ac vestigia secutus est, sanctosque ipsos inexplibili ardore est æmulatus? Quis ita mortificavit, ut verbis Apostoli utar, *membra quæ sunt super terram*², sequæ ipsum emundans, Dei viventis templum effecit? Quis ita ducem egit, atque adversum hostes aciem instruxit, congressusque tam felici successu, nobilissima parva victoria prostravit? Quis illo acutior futurum prævidit? Quis ita robustis solidisque moribus, qui fulgere perniciosius res agere possit?

Α γὰρ οὕτως ἡ ἀρετὴν ἠγάπησεν, ἡ κακίαν ἐμίσησεν; (Τίς οὕτως ἐπεπόθησεν Θεὸν καὶ ἠγαπήθη ὑπ' αὐτοῦ; Τίς ζῶντων ἐξήλωκε τῷ Κυρίῳ (2), μὴ προκρίνας τὴν αὐτοῦ ἀγάπην μέχρι θανάτου; Τίς ἰχνηλάτησεν τοὺς τῶν ἁγίων βίους, καὶ ἀκορέσας τοὺς συναμύλλησεν;) Τίς οὕτως ἐνέκρωσεν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθήρεν ταῦτα καὶ ναὸν Θεοῦ ζῶντος ἀπεργάσατο; τίς ἐστρατήγησεν καὶ παρτάξατο πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, καὶ προσβαλὼν ἐστώχως κατέβαλε νενικηκὺς ἄριστα; τίς δεῦτερος ἐκείνου προῖδέσθαι τὸ μέλλον; τίς οὕτω σταθερῶ καὶ παγίῳ τῆς ψυχῆς ἦθει, ἀστραπῆς τὰ Β χιον τοῖς πράγμασιν ἐπαιθεῖν ἱκανός.

Paulus Diaconus, lib. xxiv Historiæ Miscellæ.

Theodorus autem hegumenus Studii, et Joseph frater ejus archiepiscopus Thessalonicensis, una cum Platone incluso, et cæteris monachis suis, a communione recesserunt Tarasii sanctissimi patriarchæ, propter Joseph vicedominum, qui prævaricatorie Constantinum et Theodoten coronaverat.

Tunc Nicephorus imp. occasione percepta, cum episcopos et hegumenos congregasset, synodum adversum illos celebrari præcepit, per quam a monasterio et urbe dejecti, exsilio sunt destinati, mense Januario, indictione secunda.

Anastasius Bibliothecarius in Præfatione ad S. Theodori Studitæ sermonem de S. Bartholomæo apostolo. Spicilegii Dacheriani tom. III, pag. 13.

Theodorus videlicet quidam sacerdos apud Constantinopolitanam urbem temporibus fuit Adriani et Leonis Romanorum pontificum, vir valde mirabilis, qui non solum fidei constantia, verum etiam scientiæ gratia, et signorum polleret virtutibus. Duorum imperialium, insigniumque cœnobiorum,

C Studii scilicet et Saccudiorum, constitutus est abbas. Qui semper in apostolicæ sedis communione persistens, hæreticorum nenas, et imperatorum vesaniam fidei constantia, etiam tormentis affectus, mentis virtute repressit, necnon et sancti Spiritus gratia plenus opuscula nonnulla composuit.

Ex Menais Græcorum.

Mense Novembris xi, memoria sancti Patris nostri Theodori Studitarum hegumeni.

Theodore ter beate, magna præmia Tibi, vita sancte exacta, post obitum dabit.

Natus ille est sub imperio Constantini Copronymi, piis parentibus Photino et Theoctista. Virtuti autem a puero deditus. litterarum studiis excolitur, atque ad summum doctrinæ gradum pervenit. Monasticam deinde vitam amplectus, cum excelleret omni virtutum genere, sacerdotii chrismate ab Tarasio magno initiatur; cumque sanctus Plato, qui tunc monasterio Studiano [*f. leg. Saccudionis*] præerat, præfecturam transtulisset in hunc beatum virum; is sibi commissi gregis præclarus rector et ad salutaria pascua ductor exstitit. Porro et magnus hic Theodorus, et sanctus Tarasius, posterior quidem Ecclesia sua pellitur, alter vero flagellis cæcis Thessalonicam relegatur a Constantino Irenes reginæ filio, quod ille, abdicata uxore legitima, duxisset alteram, graviterque a sanctis

Μηνὶ Νοεμβρίῳ ια', μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου.

Πολλὰς ἀμοιβὰς, Θεόδωρε τρισμάκαρ, βίῳ μεταστὰς ὡς βιοῦς εὖ προσδόκα.

Οὗτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, γονέων εὐσεβῶν Φωτίνου καὶ Θεοκτίστης. Ἐκπαιδόμενος δὲ τὸν ἐνάρετον βίον ἐλόμενος, γράμμασιν ἐκπαιδεύεται· καὶ εἰς τὸ ἀκρότατον ὄψος τῆς γνώσεως ἀνήχθη. Τὸν μονήρη βίον ὑπελθὼν, καὶ πᾶσαν ἰδέαν ἀρετῆς κατορθώσας, χρίσματος τῆς ἱερωσύνης παρὰ τοῦ μεγάλου Ταρασίου ἀξιοῦται· καὶ τοῦ ὁσίου Πλάτωνος τηλικαῦτα ἡγουμένου τῆς μονῆς τῶν Στουδίου [Σακκουδίωνος] τυγχάνοντος καὶ παραιτησαμένου, ὁ μακάριος οὗτος τὴν ἡγεμονίαν ἀναδέχεται, καλῶς δὲ πιστευθὲν αὐτῷ ποιμνίον ὀδηγῶν, καὶ ἐπινομάς σωτηρίους ποιμένας. Καὶ οὗτος οὖν ὁ μέγας Θεόδωρος, καὶ Ταράσιος ὁ ἐν ἁγίοις· ὁ μὲν ἀπωθεῖται τῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ μαστιγώδεις ἐν τῇ Θεσσαλονικῇ περιορίζεται παρὰ Κωνσταντίνου υἱοῦ Εἰρήνης τῆς βασιλείας, διὰ τὸ τὴν μὲν νο-

² Coloss. v, 3.

NOTE.

(2) Ita cod. Reg.; nam quæ hic ansulis inclusa, ea non leguntur apud Combefisium.

μιμῶς αὐτῷ συναφθεῖσαν γυναῖκα ἀποβαλεῖν, ἀγα-
γέσθαι δὲ ἐτέραν, καὶ διελεγχθῆναι παρ' αὐτῶν.
Ἐπεὶ δὲ Κωνσταντίνος τυφλωθεὶς τῆς βασιλείας
ἀπερῥάγη, ἀνακαλεῖται τῆς ἐξορίας Θεόδωρος· ἀλλὰ
καὶ αὖθις ἐξορίζεται πάλιν ὁ μέγας Θεόδωρος ἐν
τῇ τῆς Ἀπολλωνιάδος λίμνῃ· ἐκεῖθ' ἐν τῇ πάλιν πα-
ραπέμπεται ἐν τῷ τῶν Ἀνατολικῶν θέματι, ἐν ᾧ
περὶ τὰς ἐκατὸν μάστιγας περὶ τὸν νῶτον δεξάμε-
νος γενναίως ἐνεκαρτέρει· καὶ αὖθις παρὰ τοῦ στρα-
τοπεδάρχου σφοδραῖς μάστιξις αἰχίζεται. Κάκειθεν
ἐν τῇ Σμύρνῃ παραπεμφθεὶς, εἰρκτῇ δυσωδεσάτῃ
ἐγκλείεται· καὶ τῷ βασανιστηρίῳ ξύλῳ ἐμβάλλεται.
Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς τῆς βασιλείας ἀπερῥάγη, καὶ
Μιχαὴλ τὰ σκήπτρα ἐδέξατο, ἀνακαλεῖται τὸν δε-
σμῶν καὶ τῆς ἐξορίας ὁ μέγας Θεόδωρος· καὶ μικρὸν
ἀνεθείς, τοῖς φίλοις συνῆν· καὶ μετὰ χρηστῆς ἐλ-
πίδος ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ. Ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν κατὰ ξηρος, ὡχρὸς τὴν ὄψιν, μίξαι πόλιος τὴν τρίχα,
καὶ ἐπιψάλακρος.

A illis viris ob id reprehenderetur. At postquam
Constantinus excæcatus fuit ac regno spoliatus, ab
exsilio Theodorus revocatur. Sed et postea ad palu-
dem Apolloniadis rursum pellitur magnus Theodo-
rus, indeque denuo in partes Orientales : ubi cen-
tum plagas tergo inflictas forti animo excipit : ite-
rumque ab castrorum præfecto dire verberatur.
Inde Smyrnam ductus, ac tetterimo carcere inclu-
sus, lignis ad tormenta comparatis imponitur.
Postmodum vero, cum imperator regno moriens
cessisset, ac Michael sceptrâ suscepisset, magnus
Theodorus ex carcere exsilioque revocatur, ac non-
nihil quietis nactus, cum amicis versatus est : do-
nec cum optima spe obdormivit in Domino. Fuit
autem corporis habitu macilentus, vultu pallido,
B crine canescente, et calvus.

Ex collegii nostri Parisiensis codice ms. cui titulus :

Συναξάριον ἐν ἐπιτομῇ τοῦ ὁλοῦ ἐνιαυτοῦ. Μη-
νὸς Νομβρίου ια'. Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν
καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τῷ Στουδίῳ.

Ὁρθοδοξίας ὁδηγὲ, εὐσεβείας διδάσκαλε καὶ σε-
μνότητος, τῆς οἰκουμένης ὁ φωστὴρ, τῶν μοναζόν-
των θεόπνευστον ἐγκαλλώπισμα, Θεόδωρε σοφὲ, ταῖς
διδασκαίς σου πάντας ἐφώτισας· λύρα τοῦ Πνεύμα-
τος, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς
ἡμῶν

Breve Synaxarium totius anni. Mense Novembris xi.
Sancti Patris nostri et confessoris Theodori
Studite.

Dux rectæ fidei, pietatis magister et sanctimonie,
lux mundi, divinum decus monachorum, sapiens
Theodore, omnes doctrinis tuis illuminasti; lyra
Spiritus, pro nostrarum animarum salute apud
Christum Deum deprecare.

C

Ex Synaxario collegii nostri Parisiensis Societatis Jesu, 11 Novembris.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν
καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου.
Οὗτος ἦν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Κα-
βαλίνου ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς, πᾶσαν δὲ
γνώσιν τῶν μαθημάτων ἐκμαθὼν, ἐπὶ τῆς βασιλείας
Εἰρήνης τῆς εὐσεβεστάτης, εἴκοσι δύο ἐτῶν ὑπάρ-
χων, ἀπελθὼν ἐν τῇ Σακουδιῶνος μονῇ, ὑπὸ τοῦ θεοῦ
αὐτοῦ Πλάτωνος γέγονε μοναχός, καὶ παρὰ Τα-
σίου πατριάρχου χειροτονεῖται πρεσβύτερος. Εἰ
[F. εἰτα] τριακονταετῆς ὢν γίνεται καθηγούμενος τῆς
ὕπ' αὐτῶν μονῆς. Ἐξωρίσθη δὲ εἰς Θεσσαλονίκην,
διὰ τὸ μὴ συνθέσθαι τῇ μοιχῇ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ'
ἀνεκλήθη πάλιν παρὰ τῆς βασιλείας Εἰρήνης, καὶ
διὰ τὴν τῶν Σαρακηνῶν ἔφοδον τὴν βασιλεῖος...
καταλαμβάνει. Καὶ πάλιν ἐξορίζεται παρὰ Νικη-
φόρου βασιλέως τοῦ σφαγέντος ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐπὶ τῇ
ὁμοίᾳ ὑποθέσει. Εἰτα ἐξορίζεται διὰ τὰς ἀγίας εἰκό-
νας ἐπὶ Λέοντος τοῦ Εἰκονομάχου, καὶ ὑπὲρ εὐσε-
βειαν πολλὰ τιμωρηθεὶς καὶ ἀγωνισάμενος, καὶ ὑμ-
νους εἰς Θεὸν συγγραφάμενος, ἐν βαθυτάτῃ γῆρᾳ
πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Ἦν δὲ τὴν μὲν ἡλικίαν
μακρὴν, κατὰ ξηρος καὶ ὡχρὸς τὴν ὄψιν, μίξαι πόλιος
τὴν τρίχα καὶ ἐπιψάλακρος.

Eodem die memoria sancti Patris nostri et con-
fessoris Theodori Studitarum præpositi. Ille re-
gnante Constantino Caballino natus est Constanti-
nopol. Omnem scientiarum cognitionem adeptus,
imperante sanctissima Irene, duos supra viginti
annos natus, in Saccudionis monasterium se rece-
pit, ab avunculo suo Platone monachus factus : et
a Tarasio patriarcha presbyter ordinatus est. Tri-
cesimum agebat ætatis annum cum ab eodem Pla-
tone monasterio præficetur. Thessalonicam vero
relegatus est, quod imperatoris adulterio non con-
sentiret. Verum ab Irene Augusta revocatus, at-
que a Saracenorum regina viatico recreatus, Stu-
diensis monasterii moderamen suscipit : sed iterum
D similem ob causam in exsiliū pellitur a Nicephoro
imperatore, qui in Bulgaria cæsus est. Postea ob
sanctas imagines a Leone Iconomacho in exsiliū
mittitur : multaque pro religione perpeusus ; et
plurimis functus certaminibus, hymnisque in Dei
laudem conscriptis, in summa senectute migravit
ad Dominum. Erat autem procerus statura, exsucco
vultu et pallido, crine partim cano, partim nigro,
et capite calvo.

XV Julii.

Eodem die memoria agitur sancti Patris nostri A Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμῃ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Iωσήφ confessoris, archiepiscopi Thessalonicae. Iωσήφ τοῦ ὁμολογητοῦ, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης.

Relatio Constantinopolim reliquiarum SS. Theodori et Josephi. Ex ms. bibliothecæ Ambrosianæ lit. O, 14 ε, 25 Januarii.

Translationem celebramus sanctorum Patrum nostrorum et confessorum, Theodori præpositi Studii, et Josephi ejus fratris, qui Thessalonicae archiepiscopus fuit. Illi ex Photino et Theoctiste nati, sub imperio Theophili vixere. Ob venerandarum sanctorumque imaginum adorationem sanctus quidem Theodorus diversa perpessus exsilia, et plagas, et flagella, tanquam egregius Christi confessor; regnante Michaelē Amorrhæo solvitur vinculis, et ab exsilio revocatur; exiguae ærumnarum intermissione potitus, cum bona spe requievit in Domino: ejus corpus in insula principis depositum est. Josephus vero archiepiscopus germanus ipsius frater diversis carceribus; et cæteris ærumnis conflictatus, die Julii decimo quarto ad æternam requiem appulit. Horum sacrosancta corpora post annos decem et octo in regiam urbem pompa solemnī asportata sunt (tunc enim cessavit Ecclesiarum bellum, quod invisus Theophilus excitavit) quam translationem præcipue peregit sanctissimus patriarcha: is erat Methodius. Ac universus clerus et monachi, sæculariumque ex urbe multitudo affluens cum lampadibus et thuris sufflitis, sana corpora et miro adhuc odore fragrantia repredientes, sublatis manibus exceperunt, et in sancti Platonis thecam reposerunt. Cui et alacriter, ut æquum erat, parentarunt.

Ex Synaxario collegii nostri Parisiensis 4 Februarii.

Eodem die memoria agitur sancti Patris nostri Nicolai confessoris Studiensis. Ille quidem sanctus ex Creta insula oriundus erat. Cognatum autem suum Theophanem videre desiderans, Constantinopolim adiit: eumque inter fratres Studitis ascriptum cum invenisset, ipse quoque monasticam vitam amplectitur. Ibi omni eruditione excultus, et monasticæ vitæ rationem apprime edoctus, presbyter ordinatur; ad altissimum enim virtutis culmen evaserat. Postea autem quid? cum Theodoro D monasterii præposito divinus Nicolaus exsilio damnatur. Unde revocati a Leone, qui merito seræ cognomine dictus, et Christi hostis fuit, bubulis nervis verberantur, quod divinarum imaginum essent adoratores. Deinde in custodiam detruduntur, et rursus interrogati cæduntur, ac vincti in carcerem conjiciuntur: cumque ibi per tres annos famem, sitim, nuditatem pertulissent, Smyrnam ablegantur: ubi flagellis cæsi, et in carcerem reiecti, ligneis compedibus vinciuntur. Elapsis autem mensibus viginti, moritur Leo, et ad divinum judicium rapitur. Tunc dimissi beati confessores

Τὴν ἀνακομιδὴν ἐπιτελοῦμεν τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν καὶ ὁμολογητῶν Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου, καὶ Iωσήφ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἀρχιεπισκόπου γενομένου Θεσσαλονίκης. Οὗτοι ὑπῆρχον ὑπὸ τῆς βασιλείας Θεοφίλου καὶ υἱοῦ Φωτεινοῦ καὶ Θεοκτίστης. Διὰ τὴν προσκύνησιν τῶν σεβασμίων καὶ ἁγίων εἰκόνων ὁ μὲν ἅγιος Θεόδωρος διαφόροις ἐξορίαις προσταλαίπωρῆσας καὶ πληγὰς καὶ μάστιγας, οἱ δὲ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν, ἐπὶ τοῦ νώτου δεξάμενος, ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Ἀμορραίου ἀνακαλεῖται τῶν δεσμῶν καὶ τῆς ἐξορίας, καὶ μικρὸν ἀνεθείς μετὰ χρηστῆς τῆς ἐλπίδος ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ, καὶ ἀναθεῖται τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ Πριγκίπου νήσῳ. Ὁ δὲ γε αὐτάδελφος αὐτοῦ ἀρχιεπίσκοπος Iωσήφ καὶ αὐτὸς διαφόροις φυλακαῖς προσομιλήσας, καὶ τῇ λοιπῇ κακοπαθείᾳ πυκτεύσας ἀπαίρει πρὸς τὴν αἰώνιον λῆξιν τῇ τεσταρεσκαϊδῇ τῇ τοῦ Ἰουλίου. Τοῦτων τὰ ἱερὰ καὶ ἅγια σώματα λαμπρῶς τῇ βασιλίδι μετὰ χρόνους ἀνακομιζονται ὀκτωκαίδεκα. Τηνικαῦτα γὰρ ὁ τῶν Ἐκκλησιῶν πέπαινανται πόλεμος, ὃν συνητὸς Θεόφιλος ἀνερρίπισεν. Ὡς καὶ τὴν ἀνακομιδὴν μάλιστα ὁ θεϊότατος πατριάρχης, Μεθόδιος δὲ ἡγούμενος, καὶ ἱερός ἀπας καὶ μονάστων πλήθην καὶ μνησίων μετὰ λαμπάδων καὶ θυμιαμάτων προχυθέντες τῆς πόλεως καὶ ταῦτα χερσὶν ὑπὲρ τῆς δεξιᾶς καὶ αὐτὰ εὐρόντες καὶ ἄρτι ἀβρίπτου εὐωδίας πληρούμενα τῇ θήκῃ γε τοῦ ἱεροῦ κατατιθέασιν Πλάτωνος, καὶ ἐνθύμους αὐτῶν ὡς ἀληθῶς κηδεύουσι τίμια.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμῃ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νικολάου τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ Στουδίτου. Οὗτος ὁ ὅσιος ἔφυ μὲν ἐκ τῆς τῶν Κρητῶν νήσου. Τὸν συγγενέα δὲ αὐτοῦ Θεοφάνην βουλόμενος θεάσασθαι, τὴν Κωνσταντινουπόλιν καταλαμβάνει· καὶ τοῦτον συγκατηλεγμένον τῇ ἀδελφότητι τῶν Στουδίου εὐρών, καὶ αὐτὸς τὸν μονήρην βίον ὑποδέχεται. Διὰ πάσης δὲ παιδεύσεως διελθὼν, καὶ τῆς μοναχικῆς ἀγωγῆς τὰ σύμβολα ἀκριβέστατα διδάχθεις, χειροτονεῖται πρεσβύτερος· εἰς γὰρ τὸ ἀκρότατον τῆς ἀρετῆς ἐφθασεν. Τὸ ἐντεῦθεν; Ἐξορίαν σὺν Θεοδώρῳ τῷ τῆς μονῆς προσεστώτῃ ὁ θεῖος Νικόλαος κατακρίνεται· κακείθεν ἀνακληθέντες βουνεύροι τύπτονται παρὰ Λέοντος τοῦ θηριωνόμου καὶ μισοχρίστου, ὅτι προσκυνοῦνται τῶν θείων εἰκόνων τυγχάνουσι· εἴτα φρουροῦνται, καὶ αὐθις ἐρωτηθέντες μαστίζονται, καὶ τῇ εἰρκτῇ δεσμευθέντες ἐναπορρίπτονται· τρισὶ δὲ ἔτει τῇ φρουρᾷ προσκαρτερήσαντες, καὶ λιμῶ καὶ δίλῃ καὶ γυμνότητι προσπαλαίσαντες ἐν τῇ Σμυρναίων ἐκπέμπονται· κακείσε μαστιγθέντες, καὶ τῇ φρουρᾷ ἐμβληθέντες, ξύλῳ τοῦς πόδας ἐμβέλλονται. Εἰκοσι δὲ μηνῶν περὶ πηχέων, τελευτᾷ τὸν βίον, καὶ πρὸς τὰ ἐκείθεν

δικαιωτήρια παραπέμπεται. Τότε οι μακάριοι τοῦ Χριστοῦ ὁμολογῶνται ἀνεβέντες τὴν Χαλκηδὸνα καταλαμβάνουσι, καὶ τὸν τρισόβιον Νικηφόρον πατριάρχην κατασπαράμμενοι, διηγῶν ἄμφω. Καὶ μετὰ μικρὸν ἐν τῇ Προύσῃ περιορίζονται, Μιχαὴλ τοῦ Καίσαρος τοῦτο προστάξαντος· εἶτα ἐν τῇ Ἀκρίτᾳ, ἐν ᾧ καὶ ὁ πολύαθλος Θεόδωρος πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Ἀλλὰ Μιχαὴλ τοῦ ἀνακτος ἀπολιπόντος, καὶ Θεοφίλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τῆς βασιλείας δραγμαίνου, πάλιν κατὰ τῶν εὐσεβῶν βαρὺς ἀνεβρίπιζετο πόλεμος· καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Θεοφίλου τὸν βίον κατὰσφάξαντος, καὶ Θεοδώρου τῆς εὐσεβεστάτης καὶ Μιχαὴλ τοῦ ταύτης υἱοῦ τῆς βασιλείας· ἐπειλημμένων, καὶ εἰρήνης σταθαρᾶς γενομένης, ἐπαὶ Βασίλειος ὁ ἐκ Μακεδονίας τὴν βασιλείαν διεδέξατο, τὸν υἱὸν τοῦτον καὶ πολύαθλον Νικόλαον πολλὰς παρὰ κλήσεις πείσας, ἡγούμενον τῶν Στουδίου καθίστασι. Τοσούτους οὖν καὶ τηλικούτους ἀγῶνας ὁ τρισόβιος διανύσας καὶ ὑπὸ τῆς πολλῆς κακουχίας τραχωθεὶς ἐβδομήκοντα καὶ πέραν χρόνους, τελέσας ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο.

A Christi Chalcedonem perveniunt, ac ter beatum patriarcham Nicephorum cum salutassent, ambo istic degunt. Paulo post Prusam relegantur, jussu Michaelis imperatoris: deinde in Acritam, ubi vir multorum certaminum Theodorus ad Dominum migravit. Sed Michael imp. mortuo, cum ejus filius Theophilus imperium iniisset, grave contra religionis cultores bellum rursus exarsit. Verum ipso etiam Theophilo e vivis sublato, sanctissima Theodora ejusque filio Michael e imperium administrantibus pace stabilita, postea Basilus Macedo imperii regimen accepit: qui sanctum illum et multis nobilem certaminibus Nicolaum precibus adduxit, ut Studii monasterium regendum susciperet. Igitur vir sanctissimus tantis talibusque B functus certaminibus, et plurimis ærumnis confectus, septuagenario major in pace requievit.

Ex ms. Regio n. 709 (3).

Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴν Θεόδωρον ἡγούμενον τῶν Στουδίου.

Epigramma in sanctum Patrem nostrum et confessorum Theodorum Studii præpositum.

Ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ ὁ ὅσιος καὶ μέγας Πατὴρ ἡμῶν, ὁ Χριστοῦ θεράπων καὶ ὁμολογητὴς Θεόδωρος, ὁ πολυθρύλλητος ἡγούμενος τῶν Στουδίου· ὁ καὶ τὴν ἱερὰν ταύτην καὶ ψυχωφελὴ συγγραφάμενος βιβλίον ἐν τῷ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς ὑπὲρ ἀλήθειας Χριστοῦ τρίτης αὐτοῦ ἑξορίας ἐν τῇ νήσῳ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Τρύφωνος· πλησίον τοῦ ἐμπορίου τοῦ ἐπονομαζομένου Ἀκρίτα τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας, μηνὶ Νοεμβρίῳ, ἐνδεκάτῃ, ἡμέρᾳ πρώτῃ, ὥρᾳ ἑκτῇ, ἰνδικτηῖνος πέμπτῃς, ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἑξακισχιλιοστοῦ τριακισιοστοῦ τριακιστοῦ πέμπτου· Οὕτω δὲ ὡς ἐν ἐπιτομῇ τὰ κατὰ τὴν θεοπέσιον Πατέρα ἡμῶν διεπράχθη. Ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τέλειος τῷ φρονήματι ἀναδεδιχθεὶς, καὶ θείας χάριτος καταξιωθεὶς, τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ τῆς ἑαυτοῦ ἡλικίας χρόνῳ τὴν τοῦ Κυρίου ἀράμενος σταυρὸν, ὑπὸ τὸν αὐτοῦ ζυγὸν τὸν ἑαυτοῦ καθυπέταξεν ἀθῆνα, εὐαγγελικῶς ἀποταξάμενος. Ὅσιως καὶ πατρικῶς πολιτευσάμενος, τρισκαίδεκα ἔτη ὑποταγείς ἀριστα, καὶ τὸν τῆς ἀθλητικῆς ὑποταγῆς διηनुκῶς γενναίως ὁρμόν· ἐκλογῇ θεοκρίτῃ τὴν ἡγουμενικὴν προστασίαν διαδεξάμενος, καὶ ταύτῃ τριάκοντα καὶ δύο διαπρέψας χρόνους· ἀσκητικοῖς τε πόνοις καὶ ἐπιμόνῳ ἐγκρατεῖα νεικρώσας ἀποστολικῶς τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· πᾶσάν τε ἀρετὴν κατορθοῦν ὡς ἕτερος μίαν· θλίψεις τε πλείους καὶ πειρασμοὺς ποικίλους ἐκ τῆς ἀκριβοῦς φυλακῆς τῶν τοῦ Κυρίου ἐντολῶν, καὶ τῆς τῶν θείων Γραφῶν ἐρευνῆς περιελθὼν· πλεῖστά τε μοναστήρια συστήσας καὶ

Obdormivit in Domino sanctus et magnus Pater noster, Christi famulus et confessor Theodorus, celeberrimus Studii præpositus (qui sacrum hunc librum et animabus utilem duodecimo tertii sui pro Christi veritate exsilio anno conscripsit) in insula sancti et magni martyris Tryphonis, prope locum qui dicitur Acrita in provincia Bithynia, mense C Novembri, die undecima, quæ fuit Dominica, hora sexta, indictione quinta, anno a creatione mundi sexties millesimo trecentesimo tricesimo quinto. Ut autem uno verbo complectar præclara sancti Patris nostri facta: juvenilibus annis sensu perfectus, et gratia ditatus, in monasterium susceptus est: et crucem Domini a vicesimo secundo ætatis suæ anno tollens, cervicem illius jugo submisit, nuntium remittens mundo juxta Evangelii præceptum. Cumque Patrum vestigiis sancte institisset, per annos tredecim rite obedientiæ subjectus, in eoque curriculo strenue certavisset, divina electione munus præfecturæ suscepit, in eaque annis triginta duobus egregie versatus est, asceticis laboribus diuturnaue abstinentia membra quæ sunt D super terram cum Apostolo mortificans.³ Virtutibus omnibus addictus, quemadmodum alius anil enilibet singillatim: ærumnas complures, variasque tentationes, tum ob exactam mandatorum custodiam, tum ob divinarum Scripturarum indagationem ac studium sustinuit. Plurima exstruxit monasteria, plures ad veritatis agnitionem deduxit,

³ Coloss. v, 3.

NOTÆ.

(3) In fine illius codicis, post Theodori scripta pro sacris imaginibus, et Epistolarum libros.

multorum pater et magister nuncupatus : quos ad Deum adduxit, et ad perfectionis apicem provexit. Igitur a gratia vocatus, et antequam nasceretur præcognitus ac prædestinatus, ad summum confessionis gradum conscendit : in quo divino æstuans amore, zeloque legis decertans, multis antecelluit : cum et liberius quam quivis alius veritatem auderet profiteri, eamque, tum voce, tum scriptis prædicaret, sicut ab illo scripta monumenta testantur. Quapropter in illum persecutores dirum in modum desævientes, multis eum plagis, exsiliis, carceribus vexavere. In his sancte, perseverans absque ulla offensione, et, ut ita dicam, repubesceens, multis laboribus defunctus fortissimus Pater, sexagesimo septimo vitæ præsentis anno solutus corpore migravit ad Dominum : additus sanctis et beatis patribus suis, et cum illis fruens sempiternis bonis, grandævus et plenus dierum. Hæc quasi obscura in imagine adumbravi; velut ex pelago guttam hauriens, et unum ex millibus attexens, ista præcipue ter beati Patris, et diuturnis certaminibus exerciti facinora, et res præclare gestas spontanei martyris, illiusque virtutum radios commemorans. Cujus intercessionibus luce scientiæ collustrati, postquam Domino placentes servierimus, peccatorumque remissionem obtinuerimus, utinam et regnum cælorum humiles consequamur. Amen.

Ex Græcorum Menologio Sirleti cardinalis. Canisii tom. II, p. 908.

Die 11 Novembris commemoratio sancti Patris nostri Theodori cognomento Studitæ. Hic fuit sub imp. Constantino Copronymo divinis litteris eruditus, et vitæ sanctitate insignis, post venerabilem

Ex Menologio Basilii imperatoris. Cod. Vatic. n. 1613.

Endem die memoria agitur sancti Patris nostri Theodori, sanctissimi monasterii Studitarum præpositi.

Hic regnante Constantino Callinico natus est Constantinopoli. Omnium scientiarum cognitionem adeptus, regnante Irene in Saccudionis monasterium se recepit. A Platone ipsius avunculo factus est monachus, et a Tarasio patriarcha presbyter ordinatus. Triginta deinde annos natus præficitur monasterio. Thessalonicam relegatus ideo fuit, quod imperatoris adulterio non consentiret. Verum ab Irene Augusta revocatus est, atque a Sarcenorum regina viatico recreatus, regendum accipit Studiense monasterium : sed iterum similem ob causam pellitur in exilium a Nicephoro imperatore, qui in Bulgaria cæsus est. Postea ob sanctas imagines a Leone Iconomacho relegatur; multa pro religione perpassus, et plurimis fun-

A πολλούς ὁδηγήσας πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν πολλῶν τε πατρὶ καὶ διδάσκαλος χρηματίσας, καὶ Θεῷ τούτους προσαγαγὼν, καὶ εἰς ἄκρον πολιτείας ἐληλακώς. Οὕτως ὑπὸ τῆς χάριτος προκληθεὶς ὁ πρὸ γενέσεως καὶ προγνώσθεις καὶ προσβέβηκε, ἐπὶ τὴν τῆς ὁμολογίας ἀνεῖσι βαθμὸν· κἀν τούτῳ ἐρωτῇ θεῷ πυρπολούμενος, ζήλῳ θεσμιτικῷ συναμιλλώμενος· τοὺς πολλοὺς ὑπερακοντίσας· διὰ τὸ ὑπὲρ πάντας καὶ παρῆρτιάζεσθαι τὴν ἀλήθειαν· καὶ κηρύξαι καὶ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως, καθὼς καὶ αὐτὰ μαρτυρεῖ τὰ παρ' αὐτοῦ συγγράμματα, ὡς κἀντεῦθεν σφοδρότερον κατ' αὐτοῦ μανῆναι τοὺς διώκτας· καὶ· πολλαῖς αὐτὸν πληγαῖς, ἐξορίαις τε καὶ φυλακαῖς καταδικάσαι. Ἐν τούτοις διατελὼν καὶ διεξεργόμενος ἀνολιγύρως, καὶ, ὡς ἐν ἄνθρωποις, ἀκμάζων τὴν ἡλικίαν ὁ πολυάθλος καὶ πολυκαρτερώτατος Πατὴρ, ἐν τῷ ἐξηκοστῷ ἐβδόμῳ τῆς παρουσίας ζωῆς χρόνῳ ἐκδημήσας ἐκ τοῦ σώματος ἐνεδήμησε πρὸς Κύριον, προστεθείς τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ καὶ μακαρίοις πατράσι καὶ σὺν αὐτοῖς τῶν αἰωνίων ἀπολαύων ἀγαθῶν, προσδύτης καὶ πλήρης ἡμερῶν. Οὕτως ὡς ἐν ἀμυδρᾷ φέρε εἰπεῖν εἰκόνι· ἐκ πελάγους βάνιδα ὡς καὶ ἐκ μυριάδος μονάδα τὴν πολυχρονίων ἀγώνων τοῦ τριαλδίου Πατρὸς τὰ ἐξαίρετα καὶ ταῦτα τοῦ προαιρετικοῦ μάρτυρος τὰ ἀριστεύματα, καὶ τοῦ τῶν ἀρετῶν ἡλίου τὰ ἀπαυγάσματα. Οὐ ταῖς πρεσβείαις ἐλλαμφθέντες τὸ φῶς τῆς ἐπιγνώσεως καὶ εὐαρέστως λελατρευκότες Κυρίῳ, ἄφασιν τε ἀμαρτιῶν ἐδρηκότες, τύχοιμεν οἱ ταπεινοὶ βασιλείας οὐρανῶν. Ἀμήν.

C Platonem abbas monasterii Studitarum, sæpe in exilium missus, sub Michaelē imperatore revocatus, paulo post requievit in Domino.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἡγουμένου τῆς ἐξαγρεστάτης μονῆς τῶν Στουδίου.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Καλλινίκου ἦν οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει γεννηθεὶς. Πᾶσαν δὲ γνῶσιν τῶν μαθημάτων ἐκμαθὼν, ἐπὶ τῆς βασιλείας Εἰρήνης ἀπελθὼν ἐν τῇ τοῦ Σακκουδίωνος μονῇ, ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ Πλάτωνος γέγονε μοναχός, καὶ παρὰ Ταρασίῳ πατριάρχῳ χειροτονεῖται πρεσβύτερος. D Εἰτα τριακονταετὴς ὢν γίνεται καὶ ἡγεύμενος τῆς ὑπ' αὐτὸν μονῆς. Ἐξωρίσθη δὲ εἰς Θεσσαλονίκην, διὰ τὸ μὴ συνθέσθαι τῇ μοιχείᾳ τοῦ βασιλέως. Ἄλλ' ἐκλήθη πάλιν διὰ τῆς βασιλείας Εἰρήνης. Καὶ διὰ τὴν Σαρακηνῶν ἐφοδὸν τὴν βασιλεύουσαν καταλαμβάνει, καὶ τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου παραλαμβάνει. Καὶ πάλιν ἐξορίζεται παρὰ Νικηφόρου βασιλέως τοῦ σφαγέντος ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐπὶ τῇ ὁμοίᾳ ὑποθέσει. Εἰτα ἐξορίζεται διὰ τὰς ἀγίας εἰκόνας ἐπὶ Λέοντος τοῦ

Εἰκονομάχον· καὶ πολλὰ τιμωρηθεὶς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, καὶ ἀγωνισάμενος, καὶ ὕμνους εἰς Θεὸν συγγραψάμενος. ἐν βαθύτατῃ γῆρᾳ πρὸς Κύριον ἐξέδημυσεν.

A ctus certaminibus, conscriptis in Dei laudem hymnis quibusdam, ad summam proventus senectutem migravit ad Dominum.

Card. Baronii testimonia tum de Theodoro, tum de interpretatione Sirmondiana.

Ad an. 798, n. 7.

Hactenus de scriptis Theodori Studitæ Michael ejus discipulus : quæ quidem magna ex parte desiderari videntur. Quas autem ex Columnensi bibliotheca nacti sumus epistolas ad Annales spectantes, eas una cum vita ipsius a dicto Michaelē conscripta Sirmondus Parisiensis theologus Soc. Jesu professor, me rogante Latinitati tradidit : quo nomine non ego solum, sed universa ei plurimum debeat Christiana religio. Nos eas suis locis pro temporis ratione reddemus. Utinam inveniat aliquis vir doctus qui majori otio cuncta sanctissimi atque doctissimi viri egregia monumenta et bibliothecarum diversarum latebris aliquando in lucem vindicet, eademque Latinitati, beneficio omnium donet.

Ad an. 814, n. 25.

Exstant ipsæ quidem (Theodori Epistolæ); magno namque Dei beneficio factum est, ut ipsæ aliæque eodem argumento, hac urgente persecutione conscriptæ, ad nostra tempora integræ servatæ sint. Habet eas idem qui supra sæpe citatus est vetus codex bibliothecæ Columnensis, quæ cardinalis Sirleti doctissimi viri cum esset, ab Ascanio Columna diacono cardinali, de antiquitatibus ecclesiasticis adeo bene merente, ut Romæ consisteret, nec alio transferretur, empta ab ejus hæredibus fuit.

Ad an. 814, n. 43.

Hæc ipse de scriptis ab eo multiplicibus in carcere litteris, quæ ferme omnes quod integræ ad hæc tempora fuerint divinitus custoditæ, et in his et aliis Orientalis Ecclesiæ naufragiis fuerint illæsæ servatæ, Deo ipsi optimo maximo iterum atque iterum plurimas agimus gratias.

Ut autem hisce, lector, et tu ipse divitiis potiaris, ex eis aliquas hic tibi pro temporis ratione describere operæ pretium judicavimus; utpote quæ tanquam monilibus quibusdam auro gemisque progrediantur decoratæ, nempe catenis, plagis, vibicibus, sacrisque Christi stigmatibus gloriosæ : quæ et apostolico spiritu scriptæ repræsentent etiam apostolicam dictionem.

Ad an. 816, n. 24.

Vides ex his, lector, orthodoxos omnes in unum Theodorum, ad consulendum eum, respexisse, et

de rebus dubiis habuisse confugium : relictum ipsum in ecclesia illa, cui incubabat hæreticus patriarcha, tanquam divinum oraculum vocale omnibus eum interrogantibus, jam et voce sanguinis vehementius clamans, ut plane vel in Theodoro apostolica sententia appareat experimento probata, qua Paulus apostolus de seipso dicit : *Pro Evangelio laboro usque ad vincula, quasi male operans : sed verbum Dei non est alligatum*^a. Etenim neque carcere, neque vinculis, neque custodibus valuit impediri vel præpediri, neque comminationibus vel pœnis potuit prohiberi, terroribusque vetari, neque verberibus iteratis contineri, vel inedia arctari atque stringi, vel quid minimum detineri, quominus liber animo perseveraret, et libere cureret, longe lateque per universum Orientalem orbem excurreret Spiritus pennis verbum Dei, instar columbæ deargentatæ^b quocunque velit pro voluntate volantis.

Credi vix potest, quot hoc tempore litteras scriperit : hortatorias ad martyrium, catecheticas ad instructionem, dogmaticas adversus hæreticorum objectiones, consolatorias ad conceptivos, luctuosas ad lapsos, canonicas ad resipiscentes, remedia ex præscripto canonum continentes : ut plane in summo otio et maxima libertate eum constitutum fuisse quis dixerit, qui cuncta ab eo hoc tempore scripta consideret : et plures illi inservisse notarios, famulos astitisse tabulas ex confertis armariis ministrantes, et ad scriptionem ceram parantes : tabellariosque crediderit etiam plurimos singulis diebus ad iter accinctos, expeditos, in diversas orbis partes mittendos, pro foribus semper astitisse paratos..... Numerum excedit ducentarum epistolarum summa, quas Theodorus persecutionis tempore exsul et in carcere constitutus conscripsit. Exstant ipsæ singulæ, ex quibus paucae, quæ magis ad contextum historiæ spectare noscuntur, hic tibi annis singulis quibus sunt scriptæ curavimus describendas, apostolici quidem spiritus odore fragantes, eorundemque gloriosa stigmata referentes, dum quot apices, tot vibices gloriosæ confessionis legentibus repræsentent, et in charta versus fluentes ex ejus corpore rivos sanguinis manifestent.

Ad an. 825, n. 72.

Cæterum quanti faciendæ sint epistolæ ejusdem sanctissimi viri, Deus ipse insigni miraculo com-

^a II Tim. II, 8. ^b Psal. LXXII, 14.

probavit, quod inter alia Michael Studita ejus discipulus, scriptor fidelis ita describit (*Vide Theod. Vitam, col. 214*). Ex his tu, lector, intelligas quot Theodori historicis epistolis Annales intexti sunt, tot eosdem pretiosissimis velut contextam coronam micare gemmis. Sed et si earum vim consideres, totidem esse fulmina cœlitus missa dices, quibus omnes hagiomachi, et iconomachi, stolidi novatores, fœces hæreticorum percussi valide penitus conterantur. Nam vel unum hunc ostendere catholici dogmatis defensorem, virum Dei amicum, sapientia et scientia affatim præditum, iteratis crebro confessionibus celebrem, sanguine sæpe fuso decorum, vitæque ab adolescentia optimis moribus instituta fulgentem, ingentibusque miraculis illustratum, ad victoriam satis: cum ab illorum parte nonnisi scelestissimos omnium homines habeant, quos ostendant.

Ad an. 826, n. 50.

Sed jam ultimum S. Patris elogium proferamus,

De Theodoro, deque rebus ad ipsum pertinentibus videri præterea possunt:

Naucratii confessoris encyclica de obitu sancti Theodori Studitæ, tom. II Auctarii ad Bibliothecam PP. Græc., pag. 855

Vita sancti Platonis, auctore ejus nepote et discipulo sancto Theodoro Studita, apud Henschenium ad 4 Aprilis: Latine pag. 364; Græce vero ad calcem ejusdem tom. pag. XLVI;

Vita sancti Nicolai Studitæ archimandritæ, tom. II Auctarii ad Biblioth. PP. Græc., pag. 890; necnon apud Bollandum ad 4 Februarii, pag. 538;

Vita sancti Nicephori patriarchæ CP. apud Hen-

A nempe illud quod suis a se scriptum tunc tradidit Testamentum, spiritualium divitiarum depositum, Latinisque hactenus incognitum, ex eodem depromptum codice Columnensi, quod et Græce pariter scriptum exstare novimus in Sfortiana bibliotheca, ab eodem Sirmondo Parisiensi Soc. Jesu professore in nostrum sermonem conversum, in medium afferamus:

« Qui igitur, ut nuper audisti, nihil remisit studii quo suis vivens prodesse posset, ut post mortem iisdem profuturus esset, testatam suam publico monumento voluntatem voluit reliquisse. Cum enim gravissima illa, ut audisti, infirmitate detentus, nec loqui præ angustia afflicti spiritus presentibus cuncta quæ vellet, neque longius ipsi, etiam si vellet, alloquendi facultas esset: divina illa ardens charitate magis quam febre, accepto absque arbitro calamo, conscripsit istiusmodi testamentum, » etc.

schenium 13 Martii: Latine quidem pag. 293; Græce vero pag. 704;

Vita sancti Nicetæ Hegumeni Mediciensis, auctore Theostericto ejus discipulo, apud Henschenium 3 Aprilis: Latine quidem, pag. 253. Græce vero ad calcem ejusdem tom. pag. xxii;

C Vita sancti Tarasii patriarchæ CP. auctore Ignatio ejus discipulo qui præsens morienti adfuit; ibid. ad diem 25 Februarii, pag. 572;

Vita sancti Theophanis Sygriensis abbatis, ibidem ad 12 Martii, Latine pag. 213; Græce vero pag. 700.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΩΝ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ,

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΠΡΟΣ ΜΙΧΑΗΛΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ (1).

VITA ET CONVERSATIO

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS

THEODORI PRÆPOSITI STUDITARUM,

CONSCRIPTA A MICHAELE MONACHO.

Καὶ πᾶσι μὲν ἡδὺς καὶ τοῦ παντὸς ἀξίος, ὁ μέγας Α Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴς Θεόδωρος. ἀσχῆσαι τε βίου καὶ πάθει τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ διαλάμψας ἐπιφανῶς (1) καὶ τῷ ἐν ἑκατέρῳι ὑπερβαλεῖν, ὑπερβάλλουσαν τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπαράμιλλον ἐσχηκώς, πολλῶ δὲ μᾶλλον οὗτος ἡδίων καὶ λυσitelῆς τοῖς τὸν μοναδικὸν μετιοῦσι βίον, καὶ ἀγωγὴν ὑπελθοῦσι τὴν κρεῖττονα. Οὗτοι γὰρ καὶ πάντων οὐχ ἥκιστα καὶ τιμῶσιν ἐκεῖνον, καὶ στέργουσι· καὶ ὡς τινὰ νόμον ἄλυτον τὰ τοῦτου κατέχουσι παραγγέλματα, γλώσσης τρυφὴν διαπαντὸς τὸν ἄνδρα ποιοῦμενοι, καὶ πόθοις ἀρρήτοις τοῦτιμ συνδουμένοι. Ἐπεὶ γὰρ οὗτος τὸν Χριστὸν ἀντὶ πάντων ἐπόθησε, πάντας ἔσχε τοῦτον ἀντιποθεῦντας, καὶ τιμῆς ἀξιοῦντας τῆς μεζονος. Ἀμέλει καὶ τοῖς βουλομένοις ἐπιγινῶναι ἡλικίας κἀνταῦθα τῆς δόξης ἐπέληπται ὁ θαυμάσιος· ἵνα μὴ τὴν ἐκεῖθεν λέγω, ἥς ἡ ἀπόλαυσις ἀρρήτος· ἔξεστι μοναστὰς ἀπαντας καὶ μιγάδας ἰδεῖν τοῦτου καὶ πρὸς ἑπαινον κινουμένους, καὶ στοργῇ τῇ πάσῃ προσφυσμένους, καὶ λαμπρὰν τὴν εὐφημίαν τῷ λαμπρῷ τὴν ἀρετὴν ἀναφέροντας. Ἐὼ γὰρ λέγειν τὴν περιώνυμον τοῦ Στουδίου μονὴν, ἥς αὐτὸς ἀλείπτῃς καὶ παιδοτρίβῃς· πῶς οὐδέποτε λήγουσιν οὗτοι τιμαῖς ἐκείνων ταῖς φιλοτιμίαις τιμῶντες, καὶ διὰ θαύματος ἀγοντες τὸν θεόληπτον· οἷός δὲ καὶ τῷ παρ' ἐκείνου οὕτω πεπαιδευθῆναι, καὶ ἐπὶ μέγα πολιτείας προῆχθαι, ὑπόδειγμα καὶ αὐτοὶ εὐσεβείας, καὶ ἀρετῆς ἀρχέτυπον τοῖς πολλοῖς καθεστήκασι. Πάντα γὰρ οἱ καλοὶ οὗτοι τὰ κάλλιστα τὰ ἅμα καὶ λυσitelῆστατα, ὥσπερ ἐν κοινῷ ταμείῳ, τῇ ἑαυτῶν ψυχῇ συνελέ-

Est quidem acceptus omnibus, atque omni estimatione dignus, eximius Pater noster et confessor Theodorus, quippe qui tum exercitatione vitæ, tum obitu pro Christo laboribus conspicuus emicuerit, et utraque laude excellens, insigni fuerit supra cæteros, nec cuiquam conferenda virtute ornatus: multo autem acceptior idem utiliorque iis qui monasticum vivendi genus ingressi sunt, ac sanctiori se disciplinæ subdiderunt. Hi enimvero cum illum præ cæteris studiosius colunt et amant, tum ejusdem præcepta instar perpetuæ legis amplectuntur, virum hunc unum semper in ore ac sermone habent, huic inexplicabili quodam desiderio copulantur. Nam postquam ille Christum propter omnes dilexit, omnes eum vicissim studio et honore majori prosequuti sunt. Utique si qui nosse velint, quantam sit in hoc sæculo vir admirabilis gloriam adeptus; ut illam alterius ævi omittam, cujus explicari suavitas nequit; licet omnes monachos ac sæculares intueri in illius laudem effusos, eidem omni charitate addictos, et, quod eximie commendationis instar habet, virtutem eximio illi viro referentes acceptam. Tacitus enim prætermitto percelebre Studii monasterium, cujus ipse magister et institutor fuit: quomodo nullum ii finem faciant illum honoribus certatim afficiendi, divino afflatum numine virum instar prodigii habentes. Qui quidem sic ab illo instituti et ad excellentem vitæ rationem informati, pietatis et ipsi exemplar, ac virtutis forma plurimis effecti sunt. Nam viri illi egregii quidquid est

NOTÆ.

(1) Πρὸς Μιχαήλου Μοναχοῦ. Ita in Columnensi et in Vaticano codice. In alio autem, ut monuit Sirmondus, auctor dicitur Theodorus magister Daphnopates. Theodorus quidem ὁ Δαφνοπάτης

historiam sui temporis emisit in lucem (inquit Vossius lib. iii De hist. Gr.), ut constat ex Cedreno, in proœmio; item ex Joan. Curopalate, iidem in præfat.; sed apud hunc Theodotus appellatur.

eximium idemque utile, tanquam in communi penu, ad profectum animi compararunt: vitam eximiam, mores utiles, jucundam consuetudinem, concinnam psalmodiam, et quicquid est aliud piorum hominum æstimatione ac prosecutione dignum. Sed enim quia horum omnium causa profecto et auctor exstitit Pater, qui fundamenta jecit, talesque effecit monachos: consentaneum omnino est et eorum meminisse quæ gessit, et illius labores et certamina dicendo persequi, et quæ alia pertulit propter Christum: cujus et stigmata scilicet in carne portavit, ut Apostolus loquitur^a. Proinde istud optandum mihi est, ut ne rerum omnium magnitudine obruar, quod accidisse his intelligo qui ipsius res gestas prosecuti sunt: sed ut possim vel pauca ex iis quæ gessit afferre in medium: ut, si quidem aliud nihil efficiam, tamen id quod propositum animo fuit, exhibeam. Quin, nihil est quod reformidem, cum audendi fiduciam afferat noster in illum amor, qui et orationem suggeret, et tam præclara enarrandi vim ac facultatem. Quare mihi et pro viribus quæ divinum virum spectant sic dicenda sunt, ut neque omnia percenseam, quod fieri omnino non potest, neque præcipua quæ fuerint negligam, quod utique damnosum foret.

1. *Theodori patria et genus.* — Huic igitur eximio Patri patria magni nominis civitas Constantinopolis fuit, quæ et nova Roma potissimum appellata est. Parentes tum generosa stirpe insignes, tum innumeris opibus abundantes: qui una cum splendore generis nobilitatem morum secuti, cum Deo ut plurimum versabantur, suspensamque ex illius præceptis vitam agebant. Parentum alteri nomen Photinus fuit, alteri Theoclista: congruas quidem moribus suis appellationes, si ulli alii, uterque sortitus: ille, quod plurimis facem ad divina contemplanda prætulit: ista, quod nova quædam Dei creatura exstitit, et spiritum rectum, ut loquitur David, in visceribus suis excepit^b. Horum enim vero pietatem imprimis tempus aliquando prodidit, cum quidvis perpeti malueret, quam fidem abjicere, in qua educati fuerant. Quantumvis enim alios cernerent suam Iconomachis sententiam ultro addicere: ipsi tamen minime iis cessere, aut eorum ullatenus excepere sermones. Quinetiam ut majus erga Deum studium præ se ferrent, idque reipsa viderentur esse, quod ipso antea nomine præferebant, gloriam, et opes, et aulae dignitates, ceu pedum pulverem non multo post excutiant, Deum instar omnium amplectuntur, quo frui, quem complecti, rem quovis emendam pretio putabant. Et si enim Photinus non vulgari magistratu apud imperatorem fungeretur (nam quæsturam is gerebat), cum nihil tamen iis

Α ξαντο, βίον ὑπερφυῆ, τρόπον ἐπωφελῆ, ἐπιτερπῆ πολιτείαν, ἐμμελῆ ψαλμωδίαν, καὶ ὅσα ἄλλα τίμια τοῖς ἐναρέτοις καὶ περισπούδαστα. Ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τούτων ἀπάντων αἴτιος ἄρα καὶ προβολεὺς ὁ τὴν χρηρίδα καταβαλόμενος Πατήρ, καὶ μοναστὰς τηλικούτους καταστήσάμενος· εἰκὸς πάντως καὶ τῶν πεπραγμένων τούτῳ μνησθῆναι, καὶ ἀγῶνας τοῦδε καὶ ἀθλοὺς διεξίεναι, ἅλλα τε ὅσα διὰ τὸν Χριστὸν καθυπέστη εἰπεῖν· οὐ καὶ τὰ στίγματα δηλαδὴ ἐν τῇ σαρκὶ ἐδάστασε, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Οὐκοῦν καὶ εὐχῆς ἔργον ἔμοι, μὴ πάντων τῶν πραγμάτων ἀπολειφθῆναι· ὅπερ καὶ παθεῖν οἶδα τοὺς τὰ ἐκείνου διεξιόντας· ἅλλα δυνηθῆναι καὶ μικρὰ τῶν ἐκείνου ἔρεῖν· ὡς ἂν εἰ μὴ τι ἄλλο, τὴν γοῦν πρόθεσιν παραστήσαιμι. Οὐκοῦν οὐκ ἀποκνητέον ἔμοι τὴν ἐγγέλῃ B ρησιν πόθῳ τῷ πρὸς ἐκεῖνον θαρρῆσαντι· δι' ὃν μοι καὶ ὁ λόγος μάλιστα, καὶ ἡ τῶν τηλικούτων διήγησις. Ὅθεν μοι καὶ ὡς οἶόν τε τὰ κατὰ τὸν θεὸν ἀνδρα λεκτέον· μὴθ' ἅπαντα διεξιόντι, ὅτι καὶ ἀδύνατον πάντως· μήτε τὰ καίρια παρορῶντι, ὅτι καὶ ἀσύμφορον δῆπου.

Α'. Τούτῳ τοίνυν τῷ μεγάλῳ Πατρὶ πατρὶς μὲν ἡ μεγαλύνωμος αὕτη Κωνσταντινουπόλις, ἡ καὶ νῦν μάλιστα προσωνομάσται Ῥώμη. Πατέρες δὲ λαμπροὶ τὸ γένος, καὶ πλούτῳ μυρίῳ κομῶντες· οἱ σὺν ἅμα τῷ γένει καὶ τὸν τρόπον ἐξευγενήσαντες, Θεῷ τῷ C πλείστῳ μέρει συνέζων, καὶ τούτου τῶν ἐντολῶν ἤρτηντο. Ὄνομα τῷ μὲν τῶν γονέων Φωτεινός, τῇ δὲ, Θεοκτίστη (2)^a· τὰς κλήσεις, εἰ καὶ τινες ἄλλοι, πρὸς τοῦ τρόπου λαβόντες· τῷ τὸν μὲν, πολλοὺς φωτίσας πρὸς τὰ θεοῦτερά· τὴν δὲ, καὶ τὴν τινα κτίσιν γενέσθαι Θεοῦ, καὶ τὸ εὐθὺς, κατὰ τὸν Δαβὶδ, πνεῦμα ἐν τοῖς ἐγκάτοις εἰσδέξασθαι. Τούτων γὰρ τὴν εὐσέβειαν μάλιστα τηνικαῦτα καιρὸς ἔδειξεν, ὅτι πάντα παθεῖν ἐβόλοντο μᾶλλον, ἢ τὴν πίστιν προέσθαι, μεθ' ἧς συνετράφησαν. Εἰ γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους ἐώρων τοῖς Εἰκονομάχοις τὴν οἰκείαν προπίνοντας δόξαν· ἅλλ' αὐτοὶ οὐ μνησκύν τούτοις ὑποκλινόμενοι ἦσαν, ἡ λόγους τοὺς ἐκείνων συνόλως παραδεχόμενοι. Οἱ γὰρ ἵνα καὶ μειζόνως τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα δείξαιεν, καὶ φανεῖσι D ἀληθῶς ὅπερ ἤδη καὶ προσεκλήθησαν, δόξαν μὲν καὶ χρήματα καὶ τὴν ἐν βασιλείῳ τιμὴν, ὡς κόνιν ποδῶ· μετ' οὐ πολὺ ἀποτιθένται, Θεὸν δ' ἀντὶ πάντων λαμβάνουσιν, ὃν κατασχέειν καὶ λαβεῖν τοῦ παντὸς ἐνόμιζον ἄξιον. Εἰ γὰρ καὶ ὁ Φωτεινὸς τὴν οὐ πολλοστήν ἀπὸ βασιλείως διεῖπεν ἀρχὴν, καὶ αὐτῷ τὰ χρήματα ἐταμίευσεν, ἅλλ' οὐδὲν τούτων οὐτ' αὐτὸς, οὐθ' ἡ ὁμόφρων σύζυγος ὑποειδόμενοι, πάντα λιπόντες, μόνου τοῦ σκοποῦ ὕψινοι, καὶ τὸν ἀναχωρητικὸν εἶς οὖν μοναδικὸν βίον ἀσπάζονται, Θεῷ συνόντες, Θεῷ

^a Galat. vi, 18. ^b Psal. l, 12.

NOTÆ.

(2) Θεοκτίστη. Ejus laudes oratione funebri sive ἐπιταφίῳ λόγῳ prosecutus est ipse Theodorus, et supremo morbo decumbenti epistolam scripserat

pietatis et amoris terribili plenam, quæ in codice ms. Columnensi sexta est libri primi Epistolarum ipsius.

μόνου τῇ συνουσίᾳ ἡδόμενοι. Τοῦτο δ' οὐ μόνον ἡ ἀλλή αὐτῇ συζυγίᾳ δεδράκασιν· ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν φύντες, καὶ οἱ ἄλλως ὄντες πρὸς γένος, πρᾶξι καὶ προήχθησαν, Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς οὐδὲν θέμενοι προεμότερον. Ἄν σαφέστατα καὶ τὴν ἀγωγὴν, τοὺς τε χρόνους καθ' οὓς τὴν ἀποταξίαν ἀνείλοντο, ἐν τῷ περὶ τὴν μητέρα ἐπιταφίῳ ὁ μεγαλοφύτης ἀνείπε Θεόδωρος, δηλώσει δὲ καὶ ὁ παρὼν λόγος μικρὰ ἤδη περὶ αὐτῶν.

nuntium remiserunt, in matris epitaphio egregius vir Theodorus edisserit : declarabitque nonnulla de ipsis et præsens oratio.

B. Ἐκ τοιούτων οὖν πατέρων ὁ θαυμαστὸς οὗτος γεννᾶται ἀνὴρ, Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου τὴν βασιλείαν κατέχοντος, καὶ Χριστιανοὺς πάντας ἐξάρχοντος τῶν ἱερῶν εἰκόνων γενέσθαι καταναγκάζοντος· ὃς τῇ ὑπερβολῇ τῆς κακίας καὶ αὐτὸν τὸν φύσαντα (Λέων δ' οὗτος ἦν ὁ Ἰσαυρος, ὁ καὶ πρῶτος τολμήσας τὰ θεῖα καθελεῖν ἐκτυπώματα) πολλῶν τῷ μέτρῳ νικῆσαι ἐφίλονεϊκῆσε, δύσοντας τὰ μάλιστα τοῖς Χριστιανοῖς ὄν, καὶ τὴν ὁμότητα, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν, βαρύτερος ἐκείνου καὶ χαλεπώτερος. Τοῦτου οὖν, ὡς οὐκ ὤφελε, κακῇ μοίρᾳ τῆς ἀρχῆς ἐπειλημμένου, εἰς φῶς, ὡς ἔφαμεν, πρόσκειται ὁ Θεόδωρος, κοινὸν οἷα δῶρον ἐσόμενος τῇ πατρίδι, καὶ ζόφου τοῦ ἐπιπροσθούντος διαυγία. Ὅς γε καὶ ἐπὶ νέῳ τῷ σώματι τοῦ θείου βαπτίσματος καταξιωθείς, καλῶς τε τὰ πρῶτα τῆς ἡλικίας παρὰ τῶν τεκόντων διαπασθείς, καὶ γραμματιστῇ ἐφ' ᾧ τὴν προπαιδείαν ἐκμαθεῖν παραδίδεται, ᾧ καὶ ἐπιχαρίτως μάλα συνῆν, οὐ τω-θασμοῖς· χαίρων, οὐ θεάμασι προσανέχων, οὐ παιδιαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις ἀνέσεσιν, οἷα δὲ νέος καὶ τοσούτου οἴκου, τὴν ψυχὴν ἐφηδύνων· ἀλλὰ μόνῃ σχολάζων, ὡς εἰκός, τῇ ἀναλήψει τῶν μαθημάτων, τούτοις καὶ τὴν διάνοιαν ἔτερπε, καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐπιεικῶς ἐτρέφα ὠφέλειαν. Ὅς δὲ καὶ ὁ χρόνος αὐτῷ καὶ τὸ φρόνημα ἐπεδίδου· συνανιόντα τε ἀλλήλοις καὶ συναυξόμενα· καὶ παιδείας τῆς θύραθεν ἤπτετο ὃς καὶ σπουδῇ χρώμενος ἐναμίλλῃ τῇ εὐφύᾳ, γραμματικὴν ἢ γλῶσσαν οἶδεν ἐξελληνίζειν, καὶ ποιήμασι προσανέχειν τάχιστα παραλαμβάνει. Ὡς οὐ τὸ μυθῶδες, ἀλλὰ τὸ ὠφέλιμον κατασχὼν, τὸ περιττὸν διεῖδε καὶ κατεφώρασεν. Εἴθ' ἐξῆς καὶ ῥητορικὴν μετιῶν οὐ κατὰ ῥήτορας δεῖν ᾤετο ἔχειν, τὸ ἥθος. Οὐχοὺν οὐδὲ τοῖς τούτων ψεύδεσι συνεχρῆτο, ἢ ταῖς ἄλλαις τῶν λόγων κενολογίαις καὶ ἀντιβρόχησιν· ἀλλ' ὅσα πρὸς τὸ χρήσιμον φέρει μόνον, καὶ συνθήκην λόγου καὶ ἀρμονίαν ἀπολαβὼν, τὰ ἄλλα παρήκε τοῖς ἄλλοις, οἷς καὶ ἡ ματαιότης τῶν λογισμῶν, καὶ ἡ τῶν ῥημάτων κομψεῖα ἐπιτεχνάζεται.

nis ac verborum structuram, cætera reliquit ac nitas, ac festivitas vocum.

Γ. Ἐπεὶ δ' οὗτος καὶ φιλοσόφους συγγινόμενος ἦν, συλλέγων κατὰ τὸ τῆς μελέτης φιλόπονον ἐκ πάντων τὰ κάλλιστα, οὐ κατὰ πάρεργον ἤδη τούτοις ἐτύγγα-νεν ὁμίλῳ· ἀλλὰ σπουδῇ πάσῃ πᾶσαν ἐπῆει φιλοσοφίαν, ὅσον τε ἡθικὸν ταύτης, καὶ ὅσον δογματικὴν, καὶ

rebus aut ipse aut uxor ejusdem consilii socia afficeretur, relictis omnibus, voti compotes ambo fiunt, ac solitariam sive monasticam vitam amplectuntur, cum Deo agentes, Dei unius consuetudine gaudentes. Atque id non solum conjugum par illud nobile præstitit : sed et qui ex iis prognati, et qui genere affines, id efficere jam aggressi erant, Deo et virtute nihil esse præstabilius arbitrati. Quorum vitæ institutum perspicue, tempusque quo mundo

B II. *Ortus et pueritia.* — Ex talibus itaque parentibus vir admirandus ortum habuit, Constantino Copronymo imperium administrante, eodemque Christianos omnes adigente ut sacras imagines abnegarent : qui et improbitalis exsuperantia genitorum suum (fuerat is Leo Isaurus, qui primus omnium ausus est divinas effigies dejicere) multis partibus vincere studuit, Christianis in primis insensus, et crudelitate, ut levissime dicam, gravior illo atque acerbior. Cum ille igitur, quod utinam nunquam evenisset ! pessimo fato rempublicam capessivisset : in lucem, ut diximus, prodiit Theodorus, futurus utique novum patriæ munus, et incumbenti caligini discutiendæ fulgor. Qui quidem in recenti corpore divina ablatus unda, et prima ætate egregie a parentibus informatus et a magistro cujus in disciplinam traditus fuerat, ut primas artes edisceret, quicum et suavissime versabatur : nec dietaria solitus est in quemquam jacere, nec spectaculis affici, nec ludis, cæterisque avocationibus, quibus id ætatis æc generis adolescentes oblectare animum solent : sed uni, ut par erat, litterarum cognitioni deditus, et mentem his oblectabat, et ex iisdem miram admodum utilitatem capiebat. Postquam vero judicii vim perfecit ætas, ut sunt ea inter se connexa unaque crescent, externas quoque disciplinas attigit : ad quas cum studium et diligentiam afferret non minorem ingenio, linguæ Græcæ facultatem et copiam adeptus est, et ad rem poeticam confestim animum adjecit : quo in genere, non quod fabulosum, sed quod est utile arripens, quod erat optimum perspexit et intellexit. Rhetoricam mox deinde ingressus, minime arbitratus est, ex præceptis rhetorum fingendos esse mores. Itaque nec falsis horum commentis utebatur, nec inanibus orationum argumentis et controversiis, sed ad ea modo appellens animum, quæ ad utilitatem conferrent, et ad concinnam orationem permisit aliis, quibus ars una est argutiarum ina-

D

III. *Philosophiæ studet.* — Ubi vero cum philosophis consuetudinem habuit, sedulitatem apum imitatus, atque ex omnibus optima colligens, non jam remisit et oscitanter cum his versatus est : sed omni studio ad omnem philosophiæ partem incu-

buit, et ad eam quæ mores spectat, et quæ dogmata tradit, et quæ in disserendi arte posita est ac demonstrationibus. Cum vero plurimos ille interim intelligeret versutis orationum et adulterinis quæstionibus perturbare fidem ac pervertere; omnem adhibuit operam, ne cum his societatem iniret, aut sermonis consortium. Quamobrem sedulo cavit ac prospexit, ne vel leviter horum argutiis caperetur, sed ut excellenti vi doctrinæ hostes feriret ac propelleret, eorumdemque sermonum fallacias confutaret. Verumenimvero, cum tantam ille comparasset vim eruditionis, dos illius propria et peculiaris fuit modestia, morum gravitas, affectuum diligens cura: qui et cogitationem ad altiora confestim adjiciens, disciplinas aliaque omnia posteriore loco habet, omne autem studium ad virtutes adipiscendas convertit, curam et laborem omnibus horis adhibens, qua ratione temperantiae ac fortitudinis compos fieret, qua arte prudentiam ac justitiam, qua mansuetudinem et abstinenciam compararet, cæterasque quæ sub his virtutum generibus continentur. His Theodorus incumbens, divinas Scripturas strenue versabat, earumque sensum mire colligebat, ita ut non id modo quod est in his vulgare et in promptu positum, sed et quod intime abditum latet, penitus introspiceret. Sacras ædes idem plurimum frequentabat, nocturnis pervigilationibus carnem macerans, et dum noctem agit insomnem, animo stans erecto. Qui etiam consulto ac dedita opera, ne somno premeretur, cibis utebatur levissimis, quicquid stomachum oneraret, veluti gravem molestamque sarcinam devitans. Volebat is enimvero jam ante accuratorem vitam acrioribus se ipse laboribus assuefacere: ut hoc in

IV. Mors Copronymi. — Synodus apud Nicæam.

— Postquam autem qui Christianos vastabat imperator, et Christi, heu! imaginem contumelia affecerat, turpissimè leti genere animam exhalavit, hujus filius Leo administrandum suscepit imperium, cui nomen a matre Chazarus fuit, paternis omnino et ipse moribus, nihilo remissius agens parente. Citius autem ille cum imperio vitam amisit. Irene vero hujus uxor, una cum puero Constantino, rerum potitus est. Quæ ut rebus ipsis nomini suo fidem faceret, perturbationem Ecclesiarum omnem luctumque sedavit: quippe jamdudum exosa pravis opinionibus infectos, ac revocata palam securitate et pace, pristinum iisdem cultum, et detractam coronam restituit, itaque rem urgens acriter (erat enim impense pia) confestim ad se Patres omnes evocat, cum ipsis quid facto esset opus deliberatura, et cum eo qui Ecclesiæ præerat. Is Tarasius fuit: qui haud ita pridem sedi impositus, synodum ad Nicæam in Bithynia cogit, et pro recta fide decertans, sacras ut prius imagines colit et honorari præcipit. Aduere convocati Patres ad trecentos et quinquaginta inter quos et sanctissimus ille Plato interfuit, Theodori avunculus, qui

ὅσον ἐκείνην ἐν διαλέξει καὶ ἀποδείξει. Ἐπει γὰρ ὥρα πολλοὺς τῆνικαὺτα ταῖς τῶν λόγων στροφαῖς καὶ τοῖς νόθοις προβλήμασι τὴν πίστιν διακυκλῶντας καὶ παρατρέποντας· ἡμελλε δ' αὐτὸς ὅσον οὕτω καὶ συμπλέκεσθαι τούτους, καὶ εἰς λόγους ἵσταναι. Τοῦτου ἕνεκα καὶ ἀσφαλῶς ἑαυτὸν ἔφραττεν, ὥς ἂν μὴδ' ἐπ' ὀλίγον ἐκείνοις ἀλίσκοιτο· ἀλλὰ πολλῶ τῷ περιόντι βάλλοι τοὺς ἀντίτεταγμένους καὶ διωθοίη, καὶ λόγους αὐτῶν σοφισματώδεις ἐλέγχοι. Ἀλλὰ γὰρ ἐκεῖνη καὶ τοσαύτην συλλέξαντι παιδευσιν, μετρίστῃς τὸ ἐπίσημον ἦν, καὶ τρόπος σεμνὸς, καὶ ἡθῶν ἐπιμέλεια· ᾧ καὶ θάττον ὁ λογισμὸς τοῖς ὑψηλοτέροις προσχῶν, λόγους μὲν καὶ τ' ἄλλα πάντα δευτέρου ποιεῖται τοῦ λόγου· τὴν δ' ἄπασαν τρέπει σχολὴν περὶ τὴν κτῆσιν τῶν ἀρετῶν· μεριμνῶν ὅσαι ὥραι καὶ διαπονούμενος, πῶς ἄρα κατορθωθείη αὐτῷ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία· πῶς ἡ φρόνησις καὶ ἡ δικαιοσύνη· πῶς τε ἡ πραότης καὶ ἡ ἐγκράτεια, καὶ ὅσαι ἄλλαι ταῖς γενικαῖς ὑποδιήρηνται ἀρεταῖς. Τούτοις ἔχων ὁ θεόδωρος καὶ Γραφαῖς φιλοπόνους ὤμειλε ταῖς θεοπνεύστοις, καὶ τὸν ἐν ταύταις νοῦν θαυμασιῶς ἀνέλεγεν· ὥς ἂν μὴ τὸ πρόχειρον τούτων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐξ βάθος κειμένον διορᾷ ἔχοι. Ἦν δὲ αὐτῷ διὰ πολλοὺ καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἱερῶς οἴκους κοιτᾶν, ἀγρυπνίᾳ ὑποσπῶντι τὰς σάρκας, καὶ στάσει παννύχῃ τῆς ψυχῆς ἀνατηλοῦντι τὸ θρόνον. Ὅς καὶ κατ' ἐπιτήδευσιν, ὥς ἂν μὴ τῷ ὑπὸν ἀλίσκοιτο, καὶ τροφῇ ἐχρήτο τῇ λεπτοτάτῃ, πᾶν τὸ βαρύνον γαστέρα, ὥς τι ἄχθος καὶ παρενόχλημα ἱκτερεπόμεινος. Ἐβούλετο γὰρ καὶ πρὸ τοῦ ἀκριβεστέρου βίου πόνους ἑαυτὸν τοῖς τελειωτέροις ἐθίζειν· ἵν' ἔχοι τούτους ἐπὶ καιροῦ μάλα ῥαδίους αὐτῷ, καὶ ἀλυπώτερον συνεισπίπτοντας.

in tempore facilimos offenderet, ac sine ægritudine
 Δ'. Ἐπει δὲ ὁ πολλὰ Χριστιανούς λυμνηθήμενος βασιλεὺς, καὶ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, φεῦ! καθυδρίσας, καὶ αἰσχρίστῳ θανάτῳ τὴν ψυχὴν ἐναπέβηρθε· διεδέξατο δὲ τὴν ἀρχὴν Λέων ὁ τούτου υἱὸς, ὁ καὶ προσονομασθεὶς ἀπὸ τῆς γεννησαμένης Χάζαρος, τὰ πάντα καὶ οὗτος πατρῶζων, καὶ μὴδὲν καθυφαίς τοῦ γεννήτορος· θάττον δὲ καὶ αὐτὸς σὺν τῇ βασιλείᾳ καὶ τὴν ζωὴν προσεφύρητο. Εἰρήνῃ ἡ τούτου ὁμόζυγος μεθ' ἅμα καὶ τοῦ παιδὸς Κωνσταντίνου ἐπὶ τῶν σκήπτρων καθίσταται· ἡ καὶ τὴν ὁμωνυμίαν τοῖς πράγμασι πιστουμένη, παραχρὴν μὲν πᾶσαν καὶ ἀθυμίαν τῶν Ἑκκλησιῶν ἀπελαύνει· οἷα καὶ πάσαι τοὺς κακοδόξους μωσατομένῃ, εἰρήνῃ δὲ ταῦταις καὶ εὐθυμίαν ἐπιθραβεύει, τὴν παλαιὰν ἀναδοῦσα εὐπρέπειαν, καὶ ὃν ἀφῆρητο στέφανον. Ἡ γὰρ θεοφιλὴς αὕτη, μὴδὲ βραχὺ μεθίεσα, χάριε πολλῶ πρὸς ἑαυτὴν Πατέρας πάντας μετακαλεῖται, μεθ' ὧν καὶ ὅτι δέοι πράττειν βουλευσαμένη, σὺν ἅμα καὶ τῷ τῆς Ἑκκλησίας προέδρῳ, Ταράσιος δ' οὗτος ἦν, ὁ καὶ πρὸ μικροῦ τὸν θρόνον ἐχειρισθεὶς, σύνοδον ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν Βιθυνίᾳ κροτεῖ· καὶ τῆς ὁρθῆς ὑπεραγωνίζεται πίστεως, τὰς θείας ὡς τὸ πρὶν εἰκόνας σέβεσθαι καὶ τιμᾶσθαι θεοπίσασα. Ἦσαν δὲ οἱ συνειλεγμένοι Πατέρες ὄχρῳ καὶ εἰς τριακοσίους ἀριθμοῦμενοι καὶ

πεντήκοντα. Ἐπει δ' εἰς τῶν συναληλυθόντων καὶ Πλάτων ἐτύγγανεν ὁ ἱερώτατος, ὁ καὶ πρὸς μητρὸς θεῖος τῷ Θεόδωρῳ δὲ καὶ τὸν Ὀλυμπιον ἐκ νέου οἰκῶν, τηνικαυτὰ παρῆν τῆς συνόδου μεθέξων.

Ε'. Τότε μὲν πολλοὺς καὶ ἄλλους ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ πρὸς φιλοσοφίαν ἐθήρασε (καὶ γὰρ ἦν, εἰ καὶ τις ἄλλος, τοῖς ἐντυγχάνουσι χαρίεστατος), πρὸ πολλῶν δὲ καὶ ἀντὶ πολλῶν τὸν καλὸν τουτοῦ Θεόδωρον, ἐξ ἀδελφῆς ὄντα ἀνεψιὸν, καὶ πάλαι ἤδη, ὡς ὀλόγος, φιλοσοφεῖν καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἐλόμενον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πατέρας τοῦ Θεόδωρου καὶ ἀδελφοῦς, Ἰωσήφ καὶ Εὐθύμιον, σὺν ἅμα καὶ μικρὰ ἀδελφῇ. Πρὸς [ἐπὶ] τούτοις ὁ Πλάτων καὶ ἀδελφοὺς τοὺς οἰκείους αἰρεῖ τρεῖς κακείνους τυγχάνοντας. Τούτους οὖν ἅπαντας ὡς περ ἐξ ἐνὸς συνθημάτων, τοῦ κοινωνικοῦ βίου τὴν ἄστυα προτιμήσαντας, πρὸς ἑαυτὸν οὕτως λαμβάνει, καὶ ἄνωγην ὑφηγεῖται τὴν κρεῖττονα. Οἱ θάπτον καὶ οὐσίαν καὶ ὑπαρξιν καὶ χρήματα ἅλλα κόλποις πενήτων ἐναποθέμενοι, πρὸς δὲ καὶ οἰκέτας, οὐδ' ἀριμῶν λιπτοῦς, ἐλευθερίᾳ τιμήσαντες, τῆς Βυζαντιδος ἐξίσαι, Θεῷ καὶ τῷ ἄγοντι Πατρὶ ἐπεσόμενοι.

Γ'. Ἐπει δ' ἀγρόν τινα ὁ Θεόδωρος τῶν οἰκείων ὁ τὸ Βοσκυτίον οὕτω διωνομάζετο, πρὸς ἱερὸν ἀπέταξεν διαίτημα· ὃ καὶ τόπος ἐτύγγανε προσεχῆς τοῦ Σακκιδίονος οὕτω καλούμενος· ἐκεῖσε ἤδη κοινῇ πάντες φοιτήσαντες, Θεῷ τὰ ὑπεσχημένα πληροῦν ἔσπευδον. Οὐδὲν δὲ οἷον βραχεία καὶ περὶ τοῦ τόπου εἶρεῖν, οὐκ ἀχαρὶ γε μὴν ὅν, οὐδὲ περιττὸν τὸ διήγημα. Τούτῳ τοιγαροῦν ἀνωθεν μὲν καὶ κατὰ κορυφὴν δένδρα ποικίλα καὶ παντοδαπὰ ἴστανται, τὰ μὲν τέχνην εἰργασμένα, τὰ δ' αὐτομάτως φύσαντα· ἃ καὶ κύκλῳ συνηρεφούντα, καὶ πανταχόθεν εἰς ἅλληλα συστοιχοῦντα μνησιδῇ τὸν τόπον ἀποτελοῦσιν, ἀμφοῖν μόνῃ μιᾷ τοῖς εἰσιούσιν ἀνιέντα τὸ βάσιμον. Ἡπλωται δ' ἐν αὐτῷ κάτῳθεν καὶ πεδίων ἥδιστον ἅμα καὶ εὐχαρὶ, ἀνέμοις πρᾶσι καταπνευόμενον· καταρρεῖ δ' ἐν ἐκείνῳ καὶ ὕδωρ διειδές τε καὶ πότιμον, οὐ βραδείως καταφερόμενον, ἀλλ' ἀφόρως χέομενον. Καὶ ἵνα τὰλλα τὰ τοῦ τόπου παρῶ· μέγιστον θεαμάτων ἀπάντων, τὴν ἡσυχίαν τοῖς οἰκῶσι παρ' ἐκεῖ Θεῷ καταμόνας συγγινομένοι καὶ ἡρεμίαν ἄγουσιν ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων. Τί γὰρ ἂν καὶ φαῖνεν περὶ τοῦ ἐκεῖσε ἱδρυμένου ναοῦ; ὃν εἰπεῖν καὶ δηλώσαι, ἔργον ἐμὸν καὶ λόγος οὐκ ἐλαχίστου.

Ζ'. Τούτῳ σὺν τῷ τὸ Βοσκυτίου χώρῳ σὺν τῇ καλλίστῃ ἐκείνῃ συνῳδῇ ὁ γενναῖος Θεόδωρος ἀφικόμενος, πρὸς πόνοισι ἀσκητικαῖς καρετάτετο, ὧν οὐδὲ πάσαι ἀμελέτητος ἦν· οὐ γὰρ μαλακὸν τι οὐδ' ὑφειμένον, ἀλλ' ἀρρενωπὸν καὶ ἀνδρώδες βλέψας τῆς ψυχῆς τε ἐκ πρώτης ἐνέφαινε τὸ παράστημα, καὶ τοῦ ἐξῆς βίου ἀρραγείς τοὺς θεμελίους ἐβάλλετο, ὧν τὸ κρεῖτιστον ὑπακοὴν ἐγίνωσκε καὶ ταπεινῶσιν. Ἐπει δὲ μετὰ βραχὺ καὶ τρίχας ἐκείρατο πρὸς τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἐσθῆτα τὴν μοναδικὴν περιβάλετο, τότε καὶ μάλλον στεφροτέρῳν ἄπτεται τῶν ἀγώνων, τῆκων τε τὴν σάρκα τῇ ἰστίᾳ, καὶ πόνοις αὐτὴν ἐκπιέζων βριαυτέροις. Οἷς οὐκ ἀρκούμενος, πάντα καὶ τὰ δοκούντα τῶν διακονιῶν φανυλότατα, περισσὴς ταπεινώσεως ἑαυτῷ δῆπου προσεπετίθει. Χείρας γὰρ

A Olympum a puero incolens indidem, ut syzodo interesset, profectus est.

V. — Tunc quidem et multos alios divinus ille vir ad philosophiam pellexit (erat enim in consuetudine familiari gratus ut qui maxime), ac praeteris illum, qui multorum unus instar erat, clarissimum Theodorum, suum e sorore nepotem, qui et ipse olim sua sponte animus ad philosophiam appulerat; imo et Theodori parentes et fratres Josephum et Euthymium, una cum sorore parvula. Quibus et suos ipsius fratres, qui tres quoque erant, Plato adjunxit. Hos igitur omnes tanquam ex composito caelibem vitam conjugio anteponentes apud se accipit, itaque viam excellentiorem commonstrat. Illi statim suis omnibus fortunis in sinum pauperum depositis, necnon servis, nulla numeri habita ratione, libertate donatis, Byzantinis migrarunt sinibus, Deum et Patrem ducem secuti.

VI. *Boscytii descriptio.* — Subinde Theodorus unum e suis agris, Boscytium nomine, ubi sanctiorem quam meditabantur vitam instituerent, assignavit, non procul ab eo loco cui Saccudionis nomen est. Eo postquam omnes convenere, quae Deo voverant implere studebant. Nihil porro vetat quominus pauca de loco illo disseramus, nec erit opinor injucunda, neque supervacanea narratio. Illius itaque vertex variis arboribus consiliis est, partim sponte natis, partim arte: quae in orbem opacum digestae, ac certis ordinibus inter se dispositae, lunae crescentis speciem referunt, aditumque uno duntaxat bivio patenter praebent. In summo apice peramicenus campus ventis leniter spirantibus aperitur: neque abest aqua pellucida, et ad potum idonea, non praecipit torrentis instar, sed placide profluens: atque, ut caetera loci hujus omitam, illud maxime omnium spectandum est, quod incolis tranquillitatem praestat, per quam a sensibus abducti et feriat, versari cum Deo seorsum soli possint. Quid autem dicam de templo ibidem excitato? de quo si narrare vellem, utique longiori sermone opus foret.

VII. *Vita in Boscytio.* — In hunc igitur Boscytii locum Theodorus adveniens cum suis illis praeclaris comitibus, ad exercitationes pias se contulit, in quibus jampridem erat versatus. Non enim molle aliquid aut remissum, sed masculum et virile meditans, animi robur ab ipso initio demonstravit, ac solida insequentis vitae fundamenta jaciebat, in quibus non ignorabat eminere obedientiam et humilitatem. Cumque non ita multo post comam sibi auctore Platone attundisset, habitumque monasticum induisset, multo asperiora certamina capessit, carnem inedia macerans, ac durior laboribus subigens. Quibus minime contentus, quaecunque in ministeriis abjectissima videbantur incredibili humilitate sibi omnia imponebat. Gravioribus

enim laboribus teneras antea manus adhibebat : A illis non tantum secans ligna, aut aquam comportans, sed humum etiam versans, maxime quæ inarata foret, aut in hortum præparanda : multo cum sudore glebas exportans, aliaque omnia maxime laboriosa exercens. Videres illum sæpe mulorum stercora ferentem humeris, idque noctu, ut lateret, vel etiam de medio die. Quo tempore cum agnosceretur, movebat ea res omnibus qui hominem norant, admirationem, cum apud se reputarent talem virum, isto genere natum, rem tam nulli imitabilem simpliciter ac humiliter præstare, eamque gloriam vel maximam ducere, si vitam ingloriam viveret. Atque hæc ille cum faceret, nihil facere quidquam tamen sibi videbatur. Quamobrem suam his finibus alacritatem non continebat, sed iis qui cum ipso versabantur, fratribus operam navabat, illis præsertim quos videbat valetudine aut alio incommodo teneri ne imperata facerent. Illis sese dabat ultro citroque cursitans, ubique subserviens, et omnes labores levans, adeo ut omnes ipsi fausta precarentur, et hunc fructum ac mercedem tantorum laborum egregiam referret.

VIII. — Illud autem imprimis ipsi curæ erat, ut quidquid ageret, vel mente versaret, Patri suo aperiret, satis gnarus humilitatis opus esse vel maximum arcana animi detegere. Ob eas dotes cum esset omnibus omnino acceptissimus, tum vero illum sanctissimus Plato præcipua quadam charitate complectebatur, et in ejus congressu familiari suavissime acquiescebat. Suspiciebat enim in illo admirabilem prudentiam, modestiam singularem, animi robor præcellens : eoque, utpote tanta virtute prædito, præ cæteris utebatur, et in rebus gerendis solertem adiutorem adhibebat.

IX. *Saccudionis descriptio.* — Quis enim alius præclarissima quæque sicut vir ille admirabilis, sectatus est? cujus in animo, velut in multisona et apte composita lyra, virtutum omnium consentiens harmonia concinebat. Quis dicat ejus in sapientia modum, morum simplicitatem, industriam, strenuitatem, perspicaciam? quis solertiam? quis mansuetudinem? quis in charitate fervorem? Hæc enim omnia licet inter se diversa et dissimilia, tamen in illo conspirantia, et in unum concurrentia, unam quamdam virtutis formam in summa varietate simplicissimam effingebant. Cum autem is charitate præstaret, tum nihilo remissior erat in studio humilitatis. Neque in eam adeo incubuisse sine certa quadam et insigni ratione mihi videtur, sed divinius aliquid pro summa sua prudentia sapientiaque vidisse. Secum enim reputabat Dominum ac Deum nostrum ad servi formam se abjecisse per humilitatem, seque ipsum abjecta illa sua inaccessa gloria exinanivisse, nobisque similem factum esse. Ipsum etiam ignominiam, et opprobria, et convicia propter nos, ac mortem ex-

εικείνας τὰς πρὸ τοῦ μαλακὰς τοῖς ἀδρότεροις εἶδον τῶν ἔργων, οὐ ξύλα κλῶν μόνα, οὐδ' ὕδωρ ταύταις μετακομίζων, ἀλλὰ καὶ γῆν ἁμύν, ὅση τε ἀνέργαστος, καὶ ὅση κηπεύσιμος· καὶ βώλους ἐκείθεν σὺν ἰδρωτί ἀνέλκων· καὶ πᾶν ἄλλο ὄρων, καὶ τὸ κομιδῇ ἐργωδέστατον. Ὅς γε πολλάκις καὶ κόπρον ἵκων ἡμιόνων ἐπὶ τῶν ὤμων φέρων ὄρωτο, νυκτὸς ὥστε λαθεῖν, ἢ καὶ ἡμέρας μεσοῦσης πράττων τούτῳ. Ὁ καὶ τῷ χρόνῳ πρὸς γνῶσιν ἔλθων, θαῦμα ἐνεποίει τοῖς ἐπιγνοῦσιν ὅτι τηλικόσδε ἀνὴρ καὶ τοσοῦτου οἴκου, πρᾶγμα οὕτως οὐδενὶ μιμητῶν εὐτελὺς ἄγαν ὑπῆλθε καὶ ταπεινῶς, δόξαν καὶ τὴν μεγίστην τὸ ζῆν ἀδόξως ἡγούμενος. Πλὴν καὶ οὕτω πράττων, οὐδὲν οὐδαμῶς πράττειν ἐδόκει· ὅθεν οὐδ' ἴσθη τούτοις τὴν προθυμίαν· ἀλλὰ καὶ τοῖς συνδιαγούσιν ἀδελφοῖς ἐπικουρῶν ἦν· καὶ μάλιστα· οὓς ἑώρα μὴ ἐπικαίρως τὰ ἐπιταχθέντα πληροῦντας, τῷ ἀδυνάτῳ, ἢ καὶ ἄλλως ἀνωμάλως ἔχειν κατὰ τὸ σῶμα. Οἷς καὶ ἑαυτὸν εἶδου, ἄνω καὶ κάτω θέων, καὶ πανταχοῦ ἐπιών, καὶ πάντας τῶν πόνων κορυφίζων· ὥς ἂν ἔχοι τὴν παρὰ πάντων εὐλογίαν καρπούσθαι, καὶ μισθὸν οὐκ ὕπερφυῆ πόνων τοσοῦτων κομίζεσθαι.

H'. Ἦν δὲ καὶ τοῦτο διὰ σπουδῆς· ὅτι μάλιστα τῷ γενναίῳ, πρᾶξιν πᾶσαν καὶ λογισμῶν κίνησιν τῷ ἑαυτοῦ ἀνακαλύπτειν Πατρὶ, μέγα εἶδοι τὴν φανέρωσιν τῶν κρυφίων καὶ ταπεινώσεως ἔργον τὸ μέγιστον. Ὅς γε διὰ πάντα καὶ πᾶσι μὲν ἐπέραστος ἦν, πλεῖον δ' ἀπάντων τῷ ἱερῷ Πλάτῳ· ὃς καὶ στεργῇ τῇ πάσῃ τούτῳ προσεσπεφύκει, καὶ ψυχῆς παράκλησιν τὴν τοῦδε συνομιλίαν ἐκέκτειτο. Ἐώρα γὰρ τὸν θαυμαστὸν συνείσει μὲν κατὰ πολὺ διαφέροντα, μετριοφροσύνη δὲ μειζόνως τῶν ἄλλων κοσμούμενον, ψυχῆς δ' εὐανδρίᾳ καὶ μᾶλλον ἀπειρώς ἐξέχοντα· ὥ καὶ ὅλα τοσοῦτῃ τὴν ἀρετὴν, ἐν πᾶσι τε οὓς εἶχεν ἐχρήτο, καὶ δεξιὸν ἐποίητο τῶν πρακτέων συλλήπτορα.

Θ'. Τίτι γὰρ τῶν ἀπάντων, ὡς τῷ θαυμασίῳ τούτῳ πάντα ὡς ἐν ἐποουδάσθῃ τὰ κάλλιστα, καὶ εἰς μίαν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ὥσπερ ἐν ποικίλῃ λύρα καὶ εὐαρμόστῳ, πᾶσα ἁρμονία συνείσθαι τῶν ἀρετῶν; Τί γὰρ ἂν εἴποι τις τὸ ἐν φρονήματι μέτρον, τὸ ἀπλοῦν τοῦ ἡθους, τὸ συνετὸν, τὸ δραστήριον, ἀλλὰ τὸ ἀγχνίνου, ἀλλὰ τὸ πρᾶον, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀγάπῃ θερμότατον; Πάντα γὰρ ταῦτα εἰ καὶ διάφορα γούν πρὸς ἑαυτὰ καὶ πολυειδῆ μάλιστα, ἀλλ' οὖν ἐπ' ἐκείνῳ εἰς ἐν ὁμοῦ καὶ κατὰ ταῦτον συνελθόντα, ἐν καὶ ἀρετῆς εἶδος ποικιλώτατον ἅμα καὶ μονοειδέστατον ἀπετέλεσαν. Πλὴν ἀλλὰ γὰρ εἰ καὶ τὰ τὴν ἀγάπην οὕτως ἐξέχων ἐφαίνετο, μεθ' ἅμα καὶ τῆς καλῆς ταπεινώσεως, ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ, διχα κρείττονος λόγου πρὸς τοῦτο συνεῖσαι· ἀλλὰ σκοπῇ θειοτέρῳ, καὶ τῆς ἐκείνου ἀξίῳ καὶ φρονὲς καὶ συνέσεως. Ἐλογίζετο γὰρ ἐν ἑαυτῷ ὅτι καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς τὴν τοῦ δούλου διὰ ταπεινώσιν ὑπέδυ μορφήν, δόξης τῆς ἀπροσίτου κενώσας ἑαυτὸν, καὶ ἡμῖν γενόμενος ὁμοιος. Ὅς καὶ ἀτιμίαν, καὶ οὐκ εἶδη καὶ σκώμματα δι' ἡμᾶς ὑποστάς, καὶ τελευταῖον θάνατον τὸν ἐπάρατον, οὐδ' οὕτως τῆς πρὸς ἡμᾶς ὑφίτι ἀγάπης, ταπεινούμενός τε ἐπὶ

πλέον καὶ συγκαταβαίνων ἡμῖν, καὶ τὸν αὐτοῦ εἰσέτι δαψιλευόμενος ἔλεον. Ταῦτα ὁ Θεόδωρος στρέφων ἐν νῷ, καὶ εὐγνώμον τι πρὸς τὸν Δεσπότην ποιῶν, τὴν τε πρὸς ἑκείνον θερμῶς ἀνεκωπύρει ἀγάπην, κόλποις ψυχῆς ἀναθάλλων. Καὶ τῆς περὶ τὸν πλησίον δὲ οὐδὲν ἑλαττον ἐπεμέλετο διαθήσεως, πᾶσι τε ὑποκατακλινόμενος εὐγνωμόνως καὶ ἀγαπητῶς ἔχων πρὸς ἅπαντας. Ὡς διὰ τὴν σύντηξιν τῆς ψυχῆς καὶ τὸ ἔνδον καὶ ἐν καρδίᾳ πένθος οὐμενοῦν οὐκ ἔληγεν οὐδαμῶς, οὗ καὶ μῆνυμα δηλαδὴ, τὸ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν κατιδὼν δάκρυον, οὕτως ἀσταχτί βέον, καὶ ὑδατι ἴσα λοῦον τὸ πρόσωπον. Καὶ γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τῷ τῆς κατανύξεως ἐπιπνεύματι χαρίσματι ὃ ἡ πλουτοδότις αὐτῷ παρεῖχε ταπεινώσεις. Καὶ ὁ μάλιστα καὶ εὐφροσύνην εἶχε τῆς ψυχῆς καὶ παρὰ κλησιν, καὶ φῶς τοῦ νοῦ καὶ διαύγειαν.

Γ'. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ἔραμεν, ἐν πᾶσιν οἷς εἶχεν ὁ Πλάτων, συνεργῶ τῷ ὁσίῳ ἔχρητο πάντα ἐγγχειρίζων αὐτῷ διὰ μέγεθος φύσεως ἔγγχειρίζει καὶ τὸν τῆνικαῦτα ἐν τῷ Σακκουδίῳ κατασκευαζόμενον ἱερὸν οἶκον. Καὶ γὰρ εἶχεν ἔρωσ αὐτὸν, ναὶν ἐξ αὐτῶν χρηπιδῶν τῷ ἐπιστήθῳ ἀνεγείρει Θεολόγῳ, δῶρον ὄντα τοῦτον χαρίστηριον αὐτῷ καὶ ἱκέσιον. Οὐκοῦν καὶ ὁ Θεόδωρος πίστει θαρρῆσας τοῦ ἐπιτάξαντος, λαμπρῶς ἅμα καὶ ἐπιχαρίτως τὴν τοῦ ναοῦ ποιεῖται οἰκοδομήν. Οὐ καὶ τ' ἄλλα μὲν πάντα φαιδρὰ, καὶ ὀφθαλμοῖς ἐτύγχανεν ἡδιστα, ὅσα τε ἐν ὄροφῃ, καὶ ὅσα ἐν στοαῖς καὶ γωνίαις ἄλλαις ταῖς ἱσοκλεῦροις. Μείζων δὲ ἡ χάρις καὶ ἡδονὴ ἐν τῷ τῆς ἐκκλησίας ὥρῳ ἐδίδασκε, χρώμασι τε ποικίλοις καὶ ψηφισι πολυειδέσιν ἐξεργασθέντι, καὶ λαμπρὰν οἶαν τὴν αἴγλην τοῖς πᾶσιν ἐναφέντι. Ἡ γὰρ ἐνοικοῦσα τῷ θεολόγῳ χάρις καὶ τὰ ὑπερφυῆ πράττειν ἐδίδου, καὶ τὰ δυσχερῆ βῆω τούτῳ καθίστα, καὶ ἀνύσιμα τὰ κομιδῇ ἐργωδέστατα.

ΙΑ'. Ἄλλ' ἄρα μὴ ταῦτα μὲν πράττων, ἀπαντας ὑπερβάλλον ὥρῳ, μὴ δὲνα συγχωρῶν τούτου ἑγγύς καὶ κατὰ μικρὸν γενέσθαι, τῶν δ' ἐν ἐκκλησίᾳ συνάξεων ἢ ἀμελῶς εἶχεν, ἢ δεύτερος τῶν ἄλλων ταύταις ἐφαίνετο ἀπάντων; Οὐμενοῦν. Ἄλλ' ἐνταῦθα καὶ μᾶλλον τὰ τῆς προθυμίας ἐπέτεινε, πάντας τε προφθάνων ἐν ὁρθοῖς δοξολογίαις, καὶ ἡμεριναῖς, ὥσπερ οὐκ ἐπ' ἄλλῃ τῇ τὴν διάνοιαν ἀσχολῶν, καὶ μετὰ πάντας τελευταίος ἐκείθεν ἀναχωρῶν, ἀκλινῆς καὶ τῷ σχήματι καὶ τῷ βλέμματι ἐν τῇ παραστάσει μένων τῆς προσευχῆς, καὶ τὸν νοῦν ὅλον ἰσχυρῶς ταύτῃ ἀνηρτημένος. Ἵνα δ' ἔχοι καὶ κρύφιδόν τι προσάγειν Θεῷ καὶ τοὺς συνόντας λανθάνειν, ἀπέταττε καὶ μέρος ἐκάστης ἡμέρας αὐτῷ, καὶ μόνῳ, τῷ μόνῳ ὠμίλει, νοῦν ἀθλόωντον τῷ Θεῷ παριστῶν, καὶ ἀμύγῃ τῶν κάτω περιπλανήσεων. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἔδει τὴν ἀρετὴν κρύπτεσθαι, ὥσπερ οὐδ' ἀνίσχοντα ἥλιον, πολλοὶ καὶ συνήξαν τοῦτο, καὶ εἰς πολλοὺς ἐξεβόησαν, καὶ τὸ καταρβανθὲν τοῖς χεῦμασι τῶν δακρύων ἔδαφο, μνηστὴν ἀψευδέστατον τοῦ ἀδελφοῦ ἐτόπασαν.

A secundam tolerasse, nec de sua erga nos charitate quidquam remisisse, dum sese magis magisque demittit, ad nosque descendit, suam nobis misericordiam impertiens. Hæc in animo versans Theodorus, remque Domino gratissimam faciens, suum amorem in illum intimo pectore accensum fovebat. Neque minus charitati erga homines studebat, omnibus benigne se submittens, et omnes benevolentia complectens. Ipse interim pio mœrore intimis animis assidue colliquescebat. Testes illæ quæ ex oculis manabant ubertim lacrymæ, et vultum quasi rivis perfundebant. Quippe inter cæteras dotes compunctione largiter donatus erat, quæ ex humilitate, certissimo cœlestium opum fonte profuebat. Hinc illa mentis hilaritas, illa consolatio, lumen illud animi ac splendor.

X. — Cum igitur Plato, uti diximus, inter cæteros suæ disciplinæ alumnos, Theodoro ad res gerendas plurimum uteretur, omniaque ipsi propter insignem ejus ingenii præstantiam demandaret: eidem quam in Saccudione construere parabat sacram domum committit. Avebat enim templum ab ipsis fundamentis Joanni^d Theologo excitare, quod grati animi monumentum esset, ac orationis locus. Igitur Theodorus mandantis fide fretus, magna omnium approbatione splendidam ædificationem molitur. Erant ibi jucunda ad aspectum et amœna omnia, in tectis, in porticibus, in murorum flexibus et angulis æquali inter se spatio constantibus. Sed visu gratum imprimis ecclesiæ pavimentum erat, vario colore et multiformi calculo elaboratum, unde lux effulgens oculos demulcebat. Nempe in viro divino residens gratia vim dabat efficiendi ingentia, et quæ difficilia erant facilia reddebat, quæ laboriosissima, prona et expedita.

XI. Vita in Saccudione. — Cum autem in his tantum operæ, quantum nemo certe alius posset, ponere cerneretur, nunquid ad sacros in Ecclesia cœtus negligentior, aut secundus ulli videbatur? Nequaquam. Sed in eo maxime alacritatem suam intendebat, omnes in matutinis ac diurnis Dei laudibus antevergens, quasi a' iud nihil haberet occupationis et negotii; et post cæteros ultimus indidem decedens: immoto corpore simul et ore, in oratione persistens, et toto animo in ea vehementer defixus. Atque ut haberet secretum aliquod ubi agere cum Deo, aliosque latere posset, seponebat unuscujusque diei partem aliquam sibi, per quam solus cum solo versaretur, mentemque puram et ab terrenis aberrationibus expeditam Deo sisteret. Sed quoniam virtutem celari non oportebat, haud magis quam orientem solem, id plerique cognoverunt, et famam late sparserunt: ipsisque indicium non mendax, unde possent quid ibi clam gereretur conjicere, fecit conspersum lacrymis solum.

^d Qui supra pectus Jesu. ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, in cœna recubuit. Joan. xiii, 25.

XII. *Socii.* — Jam vero temperantiam vir admirabilis crebro sermone celebrabat, utpote qui cum ea adolevisset, magnoque illam haberet in pretio, cæterarum virtutum effectricem ac ducem esse ratus. De iis quæ ad ipsam pertinent dici non potest quanta sapientia constituerit, neque abstinentiam a cibis immodicam consecrans, neque ventrem inedia intempestiva affligens, quorum altero franguntur vires corporis, quibus ad agendum et ad virtutem exercendam opus est; alterum autem mentem ad cupiditates inclinat, et voluptatem ac molliem introductit. Itaque corpori necessaria quidem non negabat, sed quibus sustentaretur duntaxat: totus autem in eo erat, ut mentem corpori consertam a materia abstraheret, utque pars deterior meliori subesset. Idem tamen, inanis gloriæ fugitans, obsoniis omnibus appositis interdum vescabatur, ut ne cibis illis abstinere solitus videretur convivis, ac præstantior cæteris haberetur. At qui cum eo erant, ejus mores instar legum habentes, eundem, qua fas, æmulari atque imitari nitebantur. In iis eminebat Josephus, ejus et natura et institutis frater, qui propter proximam virtutem Thessalonicensi Ecclesiæ præpositus, idque pietatis præmium adeptus fuerat. Eum sequiebantur Athanasius et Naucratus, et inclytus Euthymius, Timotheus, et alii complures versabantur in eadem disciplina pietatis: qui omnes ipsum ab initio ducem instituti sanctioris ac moderatorem sectati, et eam quisque vitam composuerunt, et conspicui maximis virtutibus exstiterunt.

XIII. — Cum iis autem Theodorus, Platonis administrator et cultor, in illud incumbere sedulo, ut omnem Scripturam sacram tum veterem tum novam evolveret, Patrumque omnium sermones scrutaretur: et quæ quisque monumenta reliquerat, cunctaque a sanctis Patribus, ut par est, exposita diligenter, Spiritu monstrante perlustrabat, et in capacem mentis sinum demittebat. Basilii vero Magni scripta deosculabatur, iisque sermonem omnem condebat: quem nimirum intelligebat præclarissime de rebus divinis philosophatum esse, et omnibus eloquentia præstitisse. Etsi autem singulos ejus libros assidue auscultabat, ex iisque admirabilem quamdam capiebat voluptatem: tamen librum quem ille scripsit ad solitarios, dici non potest quantum amplecteretur ac leperiret: adeo tunc in toto erat. vitamque omnem suam ad illum, tanquam ad regulam, exigebat. Quinetiam præ hujus amore ac studio, eos qui parum illo capebantur, neque in veris censebat monachis, neque ad sacram professionem admittendos putabat. Erant enim illic nonnulli qui plurimas istius libri præceptiones depravarent, vitamque inopem ac simplicem contemnerent, ad rem augendam nihilo, quam qui in sæculo essent, segniorum. Quibus non

IB'. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐγκρατείας λόγος τῷ θαυμασίῳ πολὺς, ὅτε ταύτῃ συνηκμακότες, καὶ ὅσα συνεργόν καὶ τῶν ἀρετῶν ὁδηγὸν διαφερόντως τετιμηκότες· συνετῶς ἄγαν, καὶ ὥς οὐκ ἂν τις εἴποι, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν διετίθει, μὴτ' ἀποχὴν ἄκραν τῶν σιτίων ἐπιτηδεύων, μὴτε γαστέρα ἀκαίρῳ πιέζων ἐνδεῖα· ὧν τὸ μὲν πάρεσιν ἐν σώματι ἐμποιεῖ, δι' οὗ αἱ πρὸς ἀρετὴν κινήσεις καὶ πράξεις· θάτερον δὲ τὸν νοῦν ἐπικλίνει τοῖς πάθεσι, καὶ τὸ λείον ἐπεισάγει τῶν ἡδονῶν. "Ὅθεν σαρκὶ μὲν τὰ ἀναγκαῖα ἐδίδου, καὶ ὅσα πρὸς τὸ συνίστασθαι μόνον· τὴν δὲ σπουδὴν εἶχε πᾶσαν περὶ τὴν συκραθεῖσαν ἐκείνη ψυχὴν, πῶς ἄρα γένοιτο ταύτῃ τῆς ὕλης ἐκδῆναι· καὶ πῶς ὑποτάξει τὸ χεῖρον τῷ κρείττονι. Πλὴν γε οὗτος ἐνίοτε διὰ τὸ μὴ δόξῃ τῇ κάτω ἀλίσκεσθαι, καὶ πᾶσιν ἔστιν ὅτε τοῖς παρατιθεμένοις τῶν βρωμάτων ἐχρήτο· ὥς ἂν μὴ καὶ δόξῃ τοῖς συνεστιωμένοις ἀπόσιτος τῶν τοιῶνδε φαίνεσθαι, καὶ ὥς ἂν μὴ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς δοκῇ φαίνεσθαι. Διὰ ταῦτά τοι καὶ ὥς νόμῳ τῷ ἐκείνου τρόπῳ χρώμενοι οἱ συνόντες, καὶ ζηλοῦν αὐτὸν ἔσπευδον καὶ μιμεῖσθαι ὥς δυνατόν. Ὅν ἐτύχανε πρῶτος Ἰωσήφ ὁ καλὸς, ὁ καὶ φύσιν καὶ τὴν προαίρεσιν ἀδελφὸς, ὃς διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τῆς ἐν Θεσσαλονικίᾳ Ἑκκλησίας προέστη, ἄθλον εὐσεβείας τὴν θρόνον εὐράμενος. Εἰθ' ἐξῆς Ἀθανάσιος καὶ Ναυκράτιος, Εὐθύμιος· τε δὲ κλεινὸς καὶ Τιμόθεος, καὶ ἄλλοι τῶν συνασκούμενων συχνοί. Οἱ γὰρ καὶ ἀπὸ μιᾶς τοῦτον πάντες καὶ ὁδηγὸν καὶ καθηγητὴν τῶν κρειττόνων ἐλόμενοι, βίον τε τὸν οἰκεῖον ἐκόσμησαν, καὶ ἀρεταῖς ταῖς μεγίσταις διελαμψαν.

II'. Ἀλλὰ γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ θεραπευτὴς Θεόδωρος ἐπεὶ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο εἶχεν ἔργον ἐπιμελὲς, πᾶσαν ἐπιέναι Γραφὴν, παλαιάν τε καὶ νέαν, Πατέρων τε αὐτῶν πάντων τοὺς λόγους ἀνερευνᾶν τίνα τε τούτων ἕκαστος καταλείοιεν ὑπομνήματα, καὶ πάντα μὲν ὥς εἰκὸς καὶ τοῖς θεοῖς Πατράσι φιλοπόνως ἐκτεθειμένα, σὺν ὁδηγίᾳ ἐπὶ τοῦ Πνεύματος, τῷ πολυχώρῳ τῆς διανοίας ἐναποτιθέμενος ἕκαστα. Βασιλείου δὲ τοῦ μεγάλου τοὺς λόγους καὶ μειζόνως ἡσπάζετο, καὶ γλώσσης εἶχεν ἐντρύφημα, ὅσα τὸν ἄνθρωπον εἰδὼς καὶ φιλοσοφώτατον τὰ θεῖα, καὶ τὸν πῶποτε λογιώτατον· οὗ καὶ τῶν ἄλλων μὲν βιβλίων θαυμασίως ἐπηκροῶτο καὶ πολλὴν ὅαν ἐξ ἐκείνης αὐτῶν ἐτρούγα τὴν ἡδονήν· τὴν δὲ γὰρ πρὸς μονάζοντας ἐκείνῳ πεποιημένην, οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν ὅπως καὶ περιεῖπε καὶ ἑστεργεν, ὅλος ὅλη συγχρόμενος, καὶ βίον ὅλον ταύτῃ ἐξακριβοῦμενος, ὃς γὰρ τῷ περὶ αὐτὴν πύθῳ, καὶ τοὺς μικρὰ παρασπώντας ἐκείνης, οὐδ' ἐν ἀληθινοῖς ἔταττε μονασταῖς, οὐδ' ἐπειλῆσθαι τοῦ ἐπαγγέλματος τούτους ᾤετο δεῖν. Ἦσαν γὰρ ἐνίοι τῆνικαὶ πολλὰ τῶν τῆς βίβλου πατρὸς διατάξεων, ἀκτησίας τε καὶ βίου τοῦ ἀπερίττου ὑπερβρονούντες, καὶ ἴσα τοῖς κατὰ κόσμον χρηματιζόμενοι. Οἱς οὐκ ἀνυχρῶν ἦν, εἰ μὴ καὶ δοῦλοι ἐπάγοντο καὶ ἡμίονοι, καὶ ἄλλα δι

VARIE LECTIONES.

¹ In cod. Vaticano Ἀντώνιος.

τινα τῶν κομιδῇ ἀχρήστων καὶ περιττῶν. Οἷς καὶ ὁ γενναῖος περιαλγῆσας καὶ τῷ ἀδοκῆτῃ πληγείς, οὐκ ἀναβολαῖς οὐδὲ χρόνοις τὴν διόρθωσιν ἐπιτρέπει· ἀλλ' ὡς εἶχεν ὁρμῆς τῷ Πλάτῳ προσῶν, καὶ ὅπως ἔχει τὰ κατ' αὐτοὺς διαγγελίας, προτρέπεται τε παρ' αὐτοῦ, καὶ πρὸς ἀμυναν τῶν δρωμένων διαγωνίζεται. Ὅς καὶ ἐν θερμότερῳ πνεύματι κτήσιν τε ἐκείνων τὴν περιττὴν, καὶ ἀνδρόποδα πάντα σὺν οὐδενὶ τῷ κωλύοντι ἐκφορεῖ, ἀλλὰ τε ὅσα τῶν ἀχρήστων προσῆν, τῶν καταγωγῶν ἐξάγει, μάλισθ' ὅρων τουτὶ τὸ δεινὸν κἂν τῷ ἑαυτοῦ σεμνεῖν λάθρα ὑφέρπον, καὶ τὰ καίρια διαλυμαίνονμενον. Ὅθεν καὶ μιᾷ πράξει τοὺς τε οἰκείους ἅμα καὶ τοὺς πόρρω διορθωσάμενος, αἰδοῖ τοῦ ἀνδρὸς ἐκατέρους δῆπουθεν ἡττωμένους, καὶ μὴδ' ἀντιπεῖν τοῖς παρ' αὐτοῦ ἔχοντας. Ἔργον τε πολλοῦ ἄξιον εἰργάσατο ὁ θαυμάσιος, καὶ δὴ πῶς ἄρα τοῦ λοιποῦ βιώσονται, ἀριδῆλως τούτοις ὑπέδειξε· τὸ εὐπάρεδρον δηλαδὴ πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ τὸ ἀπέριττον στέργουσιν· ὡς ἂν ἐξῇ τοῖσι καὶ ἀπρόσκοπτον τὴν πρὸς τὰ ἄνω ποιεῖσθαι πορείαν. Ἀμέλει καὶ οὗτοι θελτίους τὸ ἀπὸ τοῦδε γενόμενοι, θεῶν τι καὶ οὐκ ἀνθρώπων τὸ παρ' ἐκείνων καὶ ἔκριναν καὶ ἡγήσαντο. Πλὴν ὅλγοι κομιδῇ περιττὸν πῶς καὶ ἄκαιρον τὸ πραττόμενον ἔφασαν· οἷς τοῦτο μόνον εὐδιάττροφος ἡ διάνοια· οἷγε οὐδὲ τοῦ λοιδορεῖν ἐκείνων ἀπέσχοντο, οὐ μὴν φανερώς, ἀλλ' ἐν γωνίᾳ, καὶ παραδύστη φθόνῳ, πάθει ὀλεθρίῳ, ὑποκινεζόμενοι, καὶ ψυχῆς ἀθεραπεύτου πρᾶγμα ποιοῦμενοι. Ὡς οὐδὲ μικρὰ φροντίσας ὁ δίκαιος, τὸ ἑαυτοῦ ἐποίει, μὴ τοῦτο σκοπῶν τί ἐκείνῳ οὗτοι ἐροῦσιν· ἀλλὰ τὶ αὐτὸς ἔσται πράττων, καὶ πῶς ἐφ' οἷς πράττοι, Θεῷ εὐαρεστῶν φαίνοιτο.

curans vir justus, res suas agebat : non quid isti dicerent, sed quid ipse faceret, et quomodo Deo in suis factis placeret, considerans.

ΙΔ'. Οὕτως οὖν τοῦ θαυμασίου ἔχοντος, καὶ τοιαύταις ἀρεταῖς διαλάμποντος, βουλευέται ὁ Πλάτων καὶ ἱερωσύνη τιμῆσαι τὸν τηλικούτον, καὶ Θεῷ παραστήσαι [προστήσασθαι·] ἦν καὶ τὰ τῆς βουλῆς ἀνειπῶν, πρῶτα μὲν εἶχεν ἀντίξουν καὶ ἀντιτείνοντα, εὐλαβοῦμενον τάχα τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ἀξιώματος. Ὡς δὲ μόλις καὶ σὺν χρόνῳ καταπειθῇ ἔλαβε, γνόντα πάντως καὶ αὐτὸν μὴ ἀθεεῖ τὸν Πλάτωνα πρὸς τοῦτο ὠρμηθεῖν· ἀμφοτέροις ἤδη τὴν Βυζαντίδα καταλαβόντες, καὶ τῷ πατριάρχῃ τὰ τοῦ σκοποῦ ἀνατιθέντες· Ταράσιος δ' οὗτος ἦν· αὐτῷ καὶ μυσταγωγῷ τῆς ἱερωσύνης καὶ τελειωτῇ χρῶνται, καὶ τοῦ χρίσματος αὐτουργῷ, ἡσθέντι μάλα καὶ αὐτῷ ἐπὶ τῷ εὐλόγῳ τοῦ πράγματος. Παρ' οὗ δὴ καὶ ὡς εἰκὸς τὴν χειροθεσίαν λαβὼν ὁ Θεόδωρος, πλείονος τε τοῦ ἀπὸ τοῦδὲ τῆς χάριτος μετασχῶν, οὐδ' ἐν αὐτῷ μένειν ἡνεύχετο, εἰ μὴ αὐτὸς ἑαυτὸν φαίνοιτο ὑπερβάλλον, καὶ τῇ καθάρσει κάθαρσιν προστιθείη. Ἐώρα γὰρ ἐν αὐτῷ, τί μὲν ἀνθρώπος φύσις ὑποβέβηκα καὶ ταπεινὴ, πληκτικῆς δὲ οὕτος ἀξίας καὶ χάριτος δεκτικὸς· καὶ πῶς τὸ τῆς ἱερωσύνης χρῆμα οὐχ ὅπως γῆιν φῦσει, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ δέπου τῇ οὐρανίᾳ καὶ ἦν νοῦς μόνος, ἀληπτον τάχα καὶ ἀπερίληπτον. διὰ ταῦτα γοῦν καὶ συνεστήχετο τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν νοῦν ὅλον συνέστειλεν ἀπὸ τῶν αἰσθη-

A erat salis si et servi, et muli adessent, et alia id genus, sane perquam inutilia et supervacanea. Eorum vicem dolens vir generosus, et insolentia rei percussus, non diu cunctatus est quin eos corrigeret : sed, pro suo ardore, Platonem adit, et quemadmodum isti se gererent admonet : a quo etiam excitatus, continuo ad ulciscendum commissa accingitur. Ac primo quidem spiritus fervore succensus, supervacaneam illorum suppellectilem et mancipia omnia, reluctante nullo, amandat. Deinde ex eorum conclavibus quæcunque ibi erant inutilia amovet, præcipue quod hanc pestem in ipsam quoque sacram suam domum clam serpere, et intima corrumpere cerneret. Ita hoc uno facto et domesticos et externos correxerat, utrosque viri reverentia victos, nec quidquam habentes quod iis quæ ab ipso statuebantur opponerent. Eximium sane omnique laude dignum viri admirabilis facinus, quo illis aperte, quemadmodum deinceps vitam instituerent, ostendit : videlicet quibuslibet aliis rebus anteponendo assiduitatem, simplicitatem ante omnia sectando, et omnem supervacui cupiditatem amputando, ut ipsis eo pacto liceret inoffenso cursu ad cælestia contendere. Ex illo igitur tempore ad meliorem frugem traducti, in iis quæ ab ipso fierent divinum quid et humano majus esse judicabant. Nonnulli tamen istud ipsius factum intempestivum esse minimeque necessarium diciturunt, quibus videlicet perversa mens erat, quique eidem conviciari minime desistebant, non quidem palam, sed in angulis, et cæca invidia, exitiali et insanabili animi morbo, stimulati. Quæ quidem minime

XIV. Fit sacerdos a Tarasio. — Cum hæc Theodorus ageret, iisque virtutibus eluceret, tantum virum Plato honorare sacerdotio cogitat, ac divinis ministeriis admovere. Cui cum suam aperuisset mentem, principio renitentem et reluctantem habuit, opinor tantæ dignitatis fastigium reformidantem : mox ubi vix ac longa die victum et obsequentem est nactus, quinetiam plane intelligentem non sine numine id consilii Platonem cepisse ; ambo Byzantium pergunt, et consilium suæ protectionis exponunt patriarchæ (is Tarasius erat), ipsoque chrismatis et consecrationis administro et confectore utuntur, cum ille gratam Deo rem esse sentiret. Theodorus accepta ab ipso, ut par erat, manuum impositione, eoque ampliore donatus gratia, quod eam per talem virum accepisset, statuit non conquirere donec seipsum superaret, ac mentem magis magisque purgaret. Contemplabatur enim in seipso hinc quidem humanæ tenuitatem naturæ et vilitatem, inde vero quantam dignitatem et gratiam esset adeptus, et quemadmodum sacerdotium non terrenæ tantum, sed cælestis etiam sola mente constantis naturæ captum et intelligentiam excederet. Idcirco animum contendere, et a sensibus quam longissime avocare

instituit, eique rei totum quod supererat corporis virium impendere : si qua ratione posset dignum se accepto munere præbere, Deumque sibi, purum purò cultum adhibens, conciliare. Ergo mente sola vivere certabat, ex materia quoad ejus fieri posset emersus : quod purgatæ mentis præclaras dotes plurimas esse judicaret. Hinc ipsi contemplatio et sublimitas animi : hinc ascensus ad excellentiora, et quanta potest esse consuetudo cum Deo, cui conjunctissimus erat, nullum finem faciens ejus laudandi, cumque illo versandi, hymnosque mente in eum semper intenta revolvendi. Divinus quippe amor et ad cælestia perpetuo erectus animus cum ad corporis curam ne obiter quidem sinebat respectare, sed necessariorum etiam rerum contemptum viro generoso persuadebat. Itaque somni fere nihil, aut parum admodum, quasi per simulationem, degustabat : victu autem quam tenuissimo et brevissimo, ut ne corpori nihil daret, utebatur : infirma hæc despiciens, quod ad vitam alteram quasi transcriptus jam foret, jamque terram deseruisset, quamvis adhuc in terra manens, ac tabernaculo corporis implicatus.

XV. — Hunc igitur Plato cum videret adeo humana supergressum, ac in ejus vita quiddam plane eximium esse intelligeret ; tum demirabatur hominem ut par erat, tum de illo quotidie coram aliis pluribus mira prædicabat, quæ ille deinde in vita facturus esset iis qui aderant præciuens. Quocirca ut suo loco præesse fratribus vellet precabatur, idque et cohortando, et admonendo persuadere contendebat : se jam senio et longa exercitatione defessum : præterea crescere in dies numerum discipulorum, quibus proinde valentiori ductore opus esset. At ille humilitatis in omnibus retinentissimus, nec de modestia quidquam remittere volens, tam grave onus, ita enim censebat, suis apud avunculum precibus deprecabatur, eaque in remorem ipsi gerere detrectabat, cum esset in cæteris obsequentissimus. Sentiebat quippe vir maxime prudens, multo utilius ac melius esse in alterius potestate vivere, sicut ipse hactenus vixerat, quam præesse aliis, præsertim novam vitæ rationem ad virtutis leges exactam instituentibus : quos regere nemo possit, nisi apprimè in rebus istis expertus, idemque diligentissimus, et usu majori, altiorique mente præditus. Nam licet eos qui vitam solitariam apud nos amplectuntur, sedulo ad capessendam virtutem videamus incumbere, nihilominus ipsos principio esse operosis excolendos exploratum est : siquidem non tantum facta dictaque ipsorum expendere convenit, sed affectus etiam omnes, et motus animi tacitasque cogitationes examinare, ac sensus reconditos, arcanosque recessus mentis in lucem proferre : quorum si quid neglectum fuerit quantumvis leve, optima etiam corrumpit, et præterea malum intus relinquit. His de causis Theodorus sibi vacare uni, et oblatum regimen aliorum plane repudiare constituit. Non quod illi non sup-

σεων, προσδραπάνων ἡδὴ καὶ τὸ λειπόμενον τῶν σαρκῶν· εἰ πως αὐτὸν ἄξιον οὐ μετείληφε θεῖτο, Θεοῦ τυχὼν ἴδω, καὶ καθαρὰν τῷ καθαρῷ τὴν λατρίαν προσφέροιο. Ὅς γε καὶ καθ' ὅσον οἶόν τε τῆς ὕλης ἐκθάς, μόνῃ διημιλλᾶτο ζῆν τῇ ψυχῇ· ὅτι καὶ μόνῃ αὐτῆς καὶ ταῦτα καθηραμένης πολλὰ, τὴν τοσαύτην ὤρετο χάριν, ἐντεῦθεν αὐτῷ καὶ ἐκ τοῦ νοῦ θεωρία καὶ ὕψωσις. Ἐντεῦθεν ἡ πρὸς τὰ κρεῖττω ἐκείνου ἀνάδασις, καὶ Θεοῦ ὡς ἐφικτὸν πρόσφασις· ὃ καὶ ἀμέσως ἐτύγγανεν ὁμιλῶν, μηδέποτε λήγων τῶν πρὸς αὐτὸν ὕμνων, μηδὲ τοῦ συνεῖναι ἐκείνῳ, καὶ τὰ μακρὰ μελωδεῖν ἐν διανοίᾳ καὶ ἄπυστα. Ὁ γὰρ περὶ Θεὸν ἔρω, καὶ ἡ πρὸς τὰ ἄνω ἐπίνευσις, οὐδὲ πρὸς ὀλίγον ἐπιστράφθαι πρὸς τὸ σῶμα ἐπολεῖ. Ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων περιφρονεῖν τὸν γενναῖον ἀνέπειθεν, ὕπνου μὲν, ἣ οὐδὲν τάχα, ἢ ἀδρανούς τοῦτου καὶ οἷον κατεψευμένου παραγευόμενον· τροφῆς δ' αὐτῷ μόλις καὶ τῆς βραχείας καὶ ἐλαχίστης διὰ τὴν σύγκρασιν προσαπτόμενον. Ὡς ἀπάντων ὑπεροχὴν ἦν, τῷ πρὸς ἐτέραν ἡδὴ μετατετάχθαι ζῶν, καὶ καταλελοιπέναι τὴν γῆν ἐτι ὑπὲρ γῆς μένων, καὶ τῷ στήναι συνοφιστάμενος

ΙΕ'. Ἀλλὰ γὰρ τοῦτον ὁ Πλάτων οὕτως ὑπερανθεσκότα ὁρῶν, καὶ ὑπερφύεας τι χρῆμα· τὴν τοῦτε πολιτείαν κάτανοιν, ἐθαύμαζε τε ὡς εἰκός, καὶ εὐφημον ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν τούτῳ ἡφείε φωνῇ, πολλοὺς καὶ ἄλλοις ἐκφανῇ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ ὅλη ποιῶν, καὶ τοῖς παρούσι τὰ ἐξῆς τοῦ βίου προμαρτυρῶν. Ὅν δῆπου καὶ ἀντ' αὐτοῦ καθηγεῖσθαι ἐξελιπάρει τῶν ἀδελφῶν, λόγοις τε καὶ σοφαῖς εἰσηγήσει πρὸς τοῦτο ἐνάγων· τῷ αὐτῶν ἡδὴ καὶ χρόνῳ καὶ ἀσκήσει ἀπειρηκέναι· καὶ τῷ ὁρᾶν εἰς πλήθος ἐπιδιδόντας τοὺς φοιτητάς, καὶ δεομένους διὰ τοῦτον γενναιοτέρου μάλιστα καὶ τοῦ προστατεύοντος. Ἀλλ' ὁ θαυμάσιος ἐν πᾶσιν ἐπιτηδεύων τὸ ταπεινόν, καὶ μὴ θέλων ποτὲ τοῦ μετρίου μεθεῖσθαι, τὴν τε ἀρχὴν ἐξ αὐτοῦ διωθεῖτο, οἶόν τε βάρους νομίζων ἐφόκισεν, καὶ τὸν θεῖον ἱκεταῖας ἐξέκλινε, μηδὲ συνόλως ἐ τούτῳ πειθόμενος, καὶ τοι πρὸς τ' ἄλλα παρέχων αὐτὸν εὐπειθέστατον. Ἦδεν γὰρ ὁ εὐσύνετος, ἐκ λυσिताλὲς τοῦτο καὶ βέλτιον ὑπ' ἄλλῳ μᾶλλον τετέχθαι, καθὰ καὶ ἐξαρχῆς ἔθετο, ἣ αὐτὸν ἄγειν ἐπὶ ρούς, καὶ ταῦτα, ἄνδρας καὶ βίῳ ἀνωκισμένους ἐ δ ἀρετῇ· ὧν τὸ ἀργεῖν πολλῆς μὲν συναισθήσεως, πολλῆς δὲ τῆς ἀκριβείας, μείζονος δὲ τῆς πείρας καὶ φιλοσοφωτάτου δεῖται τοῦ νοῦ. Τοὺς γὰρ καὶ ἡμᾶς μοναστάς εἰ καὶ περὶ τὴν ἀσκήσιν ἐσπουδαχότας ὁρῶμεν, ἀλλ' ἐργωδεστέραν αὐτῶν καὶ τὴν ἀρχὴν ἴσμεν· εἴπερ οὐ μόνον πράξεις αὐτῶν καὶ λόγους, ἀλλὰ καὶ κινήσεις καὶ λογισμοὺς καὶ τὰ τῇ ψυχῆς ἐνδοτέρῳ εἰκός ἀνετάζειν, καὶ πάντα ὡς ὅσιν τιθέναι καὶ τὰ λανθάνοντα· ὧν καὶ τὸ φανέτατον παρεθὲν τὰ μέγιστα τε ἔβλεφε, καὶ τὸ κακὸν ἐνδομυχοῦν καταλέλοιπε. Ταῦτ' ἐπολεῖ ἐν αὐτῷ τῷ Θεόδωρῳ συνεστάθαι, καὶ τὴν διδομένην ἀπωλεσθαι ἀρχὴν. Οὐχ ὅτι μὴ καὶ πρὸς ταύτην ἱκανῶς εἶχε καὶ περιττῶς· τίς γὰρ ἐκείνου μείζων περὶ τὸ πρᾶγμα ; ἀλλὰ τῷ μὴ προσέσθαι τὴν τιμὴν, καὶ

τῷ ἐθέλειν ἐν ἐσχάτῳ τετάχθαι· ὁ τοσούτου ἐτιμώ-
το, ὅσου τὸ διαφαίνεσθαι οἱ φιλόπρωτοι. Ἄλλ' ἡ
θεία χάρις ἄλλως τὰ κατ' αὐτὸν διεξάγουσα τοῦτω
καὶ μὴ βουλομένη τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίζει. Τὸ δ' ὅπως
τοῦτο ψυχομήθη, ὁ λόγος διὰ βραχέων ἐρεῖ.

divina gratia quæ ipsius vitæ cursum regebat,
quod quemadmodum peractum fuerit breviter exponam.

ΙΓ'. Ὡς γοῦν ὁ Πλάτων πάντα καὶ ποιῶν καὶ λέγων
οὐκ ἐπειθε, σοφίζεται τι περὶ τὸ πρᾶγμα τῆς ἐκεί-
νου καὶ διανοίας καὶ χάριτος ἄξιον. Νόσω γὰρ οὗτος
ἄθρόον συσχεθεὶς, καὶ τὰ τελευταῖα ἔχειν σκηψάμε-
νος, πάντας τε ἄλλους μοναχοὺς μετακαλεῖται πρὸς
ἐαυτὸν, καὶ δὴ καὶ τὸν θεῖον ἄνδρα τοῦτον· οἷς καὶ
πᾶσι βαρεῖαν εἶναι προσαγγελίας τὴν νόσον, καὶ
οὐδὲ φευκτὴν ὄλως· ἐαυτῷ τε τὰ τῆς ἐκδημίας δια-
τιθέμενος ἦν, καὶ ὅπως δὴ κάκεινον τοῦτου ἀπώντος
βιώσαιντο ἐγγυώμενος, οἷς καὶ περὶ προστασίας ἐπέ-
σκηπτε· τίς ἄρα καὶ μετ' αὐτὸν ὁ τοῦτοίς ἐπι-
στατῶν ἔσται· καὶ τίνα δὲ οὗτοι ἐκ κοινῆς τῆς ψή-
φου αἰρήσαιντο· καὶ οἷ, ψῆφιν, ὃς παρ' ἐκείνοις
ἄξιος εἶναι ὁῖε, οὗτος καὶ παρ' ἐαυτῷ τοιούτος
εἶναι συνῴξει. Ἦδει γὰρ ὁ σοφώτατος πρὸς τίνα
οὗτοι τὴν ψήφον ἐνέγκουσιν. Ὡς δ' ἅπαντες μὲν καὶ
φωνῇ καὶ γνώμῃ τὸν Θεόδωρον ἔφασαν κρείττονα
πρὸς ἐπιστάσιαν τῶν πάντων τυγχάνειν, καὶ ἄγειν
ψυχὰς δοκιμώτατον, ἅτε καὶ βίῃ καὶ λόγῳ ἐξέ-
χοντα· τοῦθ' ἔρμαιον ὁ Πλάτων νομίσας, καὶ ἐπι-
καιρότατον τῷ σκοπῷ, μὴδὲν προσθέμενος τοῦ λοι-
ποῦ, ἐγχειρίζει καὶ παρὰ γνώμην ἐκείνῳ τὴν οἰκίαν
ἀρχὴν, ἔχων δηλαδὴ καὶ πάντας τοὺς φοιτητάς
πρὸς τοῦτο συναρρομένους, καὶ τὰ ἴσα ἐκείνῳ συνε-
πινεύοντας. Οἷς καὶ ἅπασι μὴ ἔχων ὁ θεόληπτος
ἀντειπεῖν, μὴδὲ πρὸς τοσαύτην ἀντιφάρεσθαι σύμ-
πνοιαν, δέχεται· μόλις καὶ σὺν βάρει καρδίας τὸ
ἐπιδοῦν, πέμπτον μὲν καὶ τριακοστὸν ἄγων τῆς ἡλι-
κίας χρόνον· ἂψ· οὐ δὲ ἐν μονασταίς κατελέγη,
τρισακάδεκα τοὺς ὅλους ἔχων ἐνιαυτούς.

ΙΖ'. Τῆς οὖν ἀρχῆς ὁ θαυμάσιος ἐπειλημμένος, μεί-
ζονος τότε καὶ μᾶλλον τῆς ἀγωνίας πληροῦται, πᾶσι
τε κοινῇ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ ὑποτιθεὶς τὰ συνοίσοντα,
καὶ πρὸς μείζω καὶ τελειώτεραν ἐνάγων τὴν ἀρετὴν.
Πολλὸς γὰρ ἦν τοῦτοίς ἐπιδεικνὺς, πῶς ἄρα κονίσονται
κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ μετὰ ποταποῦ τῆς ψυχῆς πα-
ραστήματος· ἐπιφωνῶν πᾶσι καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου,
ὅτι Ἡμῖν ἡ πάλη, ἀδελφοί, οὐ πρὸς αἷμα καὶ
σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς
κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου.
Καὶ χρὴ διαπαντὸς νηφαλίους εἶναι καὶ προσεκτι-
κοὺς καὶ παρεσκευασμένους τὸ πᾶν· ἴν' οὕτω καὶ
τοῦ ἀντιτεταγμένου περιγενοίμεθα, καὶ τὴν ὅλην
αὐτοῦ καταβάλοιμεν δύναμιν· ἀμεριμνεῖν δὲ γε,
μὴδ' οὕτως, ἀλλὰ μεζίδως καὶ μᾶλλον συντείνειν
αὐτοὺς καὶ ὥς ὑπεστέρους ποιεῖν· ἐπεὶ μὴδ'
ἅπαξ ἡττηθεὶς δραπέτευει ὁ πονηρὸς, ἀλλ' ἐπισκοπεῖ
αὐθις ποῦ ἄρα διαδύσεται λαθῶν, καὶ τίσιν ἡμᾶς μετ-
ελεύσεται. Ὅθεν καὶ μᾶλλον ἐστάναι δεῖ κατ' αὐτοῦ,
μὴ τὴν τοῦ κακοῦ ποιουμένους ἐκκλίσιν, ἀλλὰ καὶ

A petereut affatim omnia quæ ad id muneris opus
forent : quis enim eo ad res gerendas aptior ? sed
quod honoris minime esset appetens, ac infimum
etiam ambiret locum, latere quærens non minori
studio, quam conspici amant ambitiosi. Cæterum
principem illi etiam nolenti destinabat locum.

XVI. *Præficitur monasterio.* — Cum animadver-
teret Plato se nihil iis quæ dixerat feceratve ad
slectendum Theodorum profecisse, solertius quid-
dam pro sua prudentia et pietate comminiscitur.
Graviore correptus morbo ac supremam sibi horam
B instare existimans, monachos ad se omnes, in iis-
que virum hunc divinum vocat, morbi gravitatem
denuntiat, cujus vim declinare nulla jam ope possit.
Sibi quidem ad emigrandum omnia provisæ esse,
nec dubitare se quin post excessum suum tenerent
eumdem vitæ virtutisque cursum : de rectore sibi
subrogando deliberandum illis esse, hunc communi
suffragio eligant, sibi quoque probatum iri eum
quem ipsi judicaverint eo munere dignum. Norat
quippe vir sapientissimus, in quem sua essent
suffragia collaturi. Postquam autem cuncti una
voce ac mente Theodorum qui cæteris omnibus præ-
ficeretur aptiorem, et ad animos regendos maxime
idoneum esse affirmaverunt, utpote vita et sermone
præstantem, tunc Plato operæ pretium se fecisse
C ratus, seque voti compotem videns, nihil præterea
quidquam addit, sed Theodoro suum præfecti mu-
nus licet reluctanti tradit, discipulorum omnium
suffragio consensuque fretus. Quibus universis cum
nihil posset Theodorus opponere, neque votis om-
nium conspirantibus obniti, onus impositum ægre
subit, annos quinque ac triginta natus, tertio ac de-
cimo anno quam inter monachos ascriptus fuerat.

XVII. — Ubi præfecturam inivit, tanto ipsi gra-
vior fuit cura et sollicitudo, ut et universis ia
commune, et singulis privatim quæ prodessent
suggereret, et ad maiorem virtutis perfectionem
omnes incitaret. Multus enim in eo erat, ut quo
D pacto et quanta contentione animorum adversus
hostem depugnandum foret, ipsis ostenderet, om-
nibus occinens illud Apostoli : Non est nobis col-
luctatio, fratres, adversus carnem et sanguinem,
sed adversus potestates, adversus mundi rectores
tenebrarum hujus sæculi *. Nos igitur perpetuo
sobrios et vigiles oportet esse, omnique ex parte
succinctos, ut adversarium eo modo superemus, et
illius omnes conatus perfringamus. Ac ne sic qui-
dem omni cura solutos esse par est, sed magis
etiam contendere, et attentius excubare. Neque
enim ille semel victus fugit, sed rursus circum-
spectat improbus qua parte clam nos invadat, et
quibus armis expugnet. Quocirca nobis incum-
bendum est ut eidem acrius resistamus, nec ad

ullam nequitiam declinemus, sed boni accessionem faciamus. Neque id tantummodo agendum omni studio, ut actiones nostræ puræ sint, sed multo magis ut mentem ipsam expurgemus: siquidem ipsa rerum illarum quæ in corpore sunt radix et propugnaculum est. Has præceptiones optimus Pater auribus discipulorum quotidie instillans, quasi athletas ungebat ad certamen, et audacibus ipsos animis implebat. Illi autem ab eo uno pendebant omnes, ac in ejus sinu suum singuli deponentes animum, referebant ad illum quæcunque agerent, neque quidquam sive majoris sive minoris rei nisi ex ejus arbitrio faciebant. Primum illis et maximum studium, suas ei cogitationes minutatim aperire, et hominem interiorem perpurgare. At vicissim vir consultissimus summa in istis rebus dijudicandis prudentia excipiens quæ quisque ad ipsum referret, appositam unicuique curationem adhibebat, austeritatem suavitatem, et acerbitatem lenitate temperans: satis gnarus videlicet perpetuam facilitatem ac indulgentiam, aut porro severitatem meram, non modo non prodesse, sed etiam nocere. Itaque hæc inter se conjungens, et cujusque indolem naturamque considerans, magna singulos arte tractabat, et si quid hac via non succederet, alia tentabat, in maxime simplici et sincera gubernandi ratione diversus ac multiplex. Ad Patris verba accedebat vita tanquam muta cohortatio, ita ut ejus disciplina, hinc sermonibus, inde moribus fidem astruentibus, utrinque absoluta esset. Erudiebat autem illos orationibus admodum suavis et plerumque tempestivis, captans opportunitatem incidentium rerum, et occasiones quas unaquæque dies offerret: aliud ex alio explanans, et colloquia instituens plena suavitatis, quæ vel saxea pectora possent pervincere: ita utile dulci, consolationem increpationi admiscebat.

XVIII. *Constantinus pulsa uxore ducit Theodori consanguineam.* — Sed et jam tempus admonet, ut ad strenui athletæ certamina transeamus, quo ejus animi robor, et in adversis patientia magis eluceat. Per id ergo tempus Constantinus, piæ Irenes filius, audacium et projectorum hominum collecta manu, et quem juvenilis ætatis impetus agebant, et matrem regno perdens, ejus imperium occupavit, et summa vitæ licentia, indomiti et effrenati equi more, totum se dedit voluptati. Hic ad cætera quæ perpetravit, nihil flagitii intentatum relinquens, legitima conjuge ejecta, et ad monachalem habitum vi compulsa, alteram duxit, Theodoten nomine, et genere, ut ferunt, patri propinquam, quam in Augustæ torum induxit, fornicationem

A τὴν τοῦ ἀγαθοῦ πρόθεσιν. Ἡ μᾶλλον μὴ τὴν κατ' ἐνέργειαν μόνον πρᾶξιν σπεύδειν ἀποδιαπομπῆν· ἀλλὰ πολλῶ πλέον καὶ τὴν κατὰ διάνοιαν, ἐπεὶ καὶ μᾶλλον τὴν διάνοιαν καθαρεύειν εἰκός· ὅτι καὶ βίβα αὕτη καὶ προβολὴ τῶν ἐν σώματι πραττομένων ἡμῶν. Τούτοις ὁ Πατὴρ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν κατεπέδων τοὺς φοιτητάς, πρὸς τε ἀγῶνας ἐπέλιπτε, καὶ ἀδρειοτέρου ἐνεπέμπελα φρονήματος· οἱ γὰρ καὶ ἀφ' ἐνὸς πάντες, ὅλοι δι' ὅλων τούτου ἐξηρητημένοι τὰς ψυχὰς αὐτῷ ἀνέτιθεσαν, καὶ πρᾶξιν πᾶσαν ἀνέφερον, οὐδὲν τὸ παράπαν, οὐ μικρὸν οὐ μέγα, ποιοῦντες, ὅτι μὴ ἐδόκει αὐτῷ. Ἐν τῷ πρῶτον καὶ σπουδαιότατον τοὺς λογισμοὺς ἐπὶ λεπτῷ φανεροῦν, καὶ τὸν ἑαυ καθάρειν ἄνθρωπον. Ἀμέλει καὶ ὁ σοφώτατος κατὰ πολλὴν τῶν τοιούτων ἐπιχρίσιν τὰ ἐκάστου δεχόμενος, ἀναλογοῦσαν ἐκάστῳ καὶ τὴν θεραπείαν ἐπέηγε, τὸ στύφον τῷ ἀπαλῷ κεραννύς, καὶ τὸ ἐπισεικὲς τῷ τραχεῖ· ὅτι καὶ τὸ ἐπὶ πλέον ἐκλύειν, καὶ τὸ μόνον τραχύνειν, πρὸς τῷ ἀνωφελεῖ καὶ βλαβερώτατον διηπίστατο. Ὅθεν τοῦτο ἐκείνῳ μίγνυς, καὶ ὅψιν ἐκάστου καὶ ἥθος καὶ κατάστασιν ἀναθεωρῶν, ἐπιστημόνως τοῖς πᾶσιν ἐπέηγε, καὶ ὡς οὐκ ἄλλως· ἐξῆν, πολυεὶδῆς ἐν τούτῳ καὶ ἀπλοῦς γινόμενος τὴν κυβέρνησιν. Ἐλγε δὲ μετὰ τῶν λόγων ὁ Πατὴρ καὶ τὸν βίον σιωπῶσαν παραίνεσιν, ὡς μᾶλλον μὲν διὰ τὸν τρόπον, μᾶλλον δὲ διὰ τὸν λόγον τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν πιστοῦμένην, καὶ ἀμφοτέρωθεν τυγχάνουσαν ἄρτιον. Κατῆχε δὲ αὐτοὺς καὶ συγχῶς λόγοις ἡδυτάτοις καὶ τὸ πλεον ἐπικαιροτάτοις, ἐκ τοῦ παρισταμένου λαμβάνων τὰς ἀφορμὰς, καὶ ὧν ἐκάστη ἐδίδου ἡμέρα· ἐξαπλῶν καὶ ἐς ἄλλα τοὺς λόγους, καὶ πλήρη χάριτος τὰ ὠμιλημένα ποιῶν, ἃ καὶ τῆς λιθίνης ἐφ' ἵκοιτο ἂν καρδίας· οὕτω μὲν ὠφελείας, οὕτω δὲ παρακλήσεως ἔχοντα, οὕτω δὲ πολλὰς ὄντα τῆς κατανύξεως.

D IH. Ἄλλ' ἡμῖν γὰρ τοῦ καιροῦ καλοῦντος, ἐπὶ τοῖς ἀθλοῦς τοῦ γενναίου ἱτέον ἵνα καὶ μᾶλλον αὐτοῦ τὸ καρτερικὸν ἐν τοῖς πάθεσι παραστήσωμεν. Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Κωνσταντίνος ὁ τῆς φιλοχρίστου Εἰρήνης υἱὸς ἀνδρῶν ἀναίδων συμμορίαν προστησάμενος¹, ἀπενωτερικὸς βριθῶν σχιρτήμασι, καὶ τὴν μητέρα τῆς βασίλειας ἀπωσάμενος, τὴν ἀρχὴν πρὸς ἑαυτὸν μεταστήσατο· ὅς καὶ διὰ τὸ ἀνάγωγον τοῦ βίου καὶ ἐκμελὲς, ἐκδοτος ἦν ταῖς ἡδοναῖς, καὶ οἷα πῶλος ἀνγῆς, ταῖς ἱρμαῖς ἀχάλινος. Οὗτος πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς ἔδρασεν, οὐ μόνον οὐδὲ μίαν ἀπολειπόμενος κακοῦ ὑπερβολὴν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ὁμόζυγον ἐκβαλὼν, καὶ ἀκουσαν σῆμα περιβαλὼν τὸ μοναδικὸν, ἐτέραν ἡγάγετο. Θεοδότῃ ὀνομα τῇ μοιχαλίδι· συγγενίδα, ὡς φασί, τυγχάνουσαν τοῦ Πατρὸς· ἥτις καὶ ἀφηγεῖτο

¹ Hic incipit interpretatio Sirmondi.

² al. συστησάμενος.

τοῦ τῆς βασιλείας κοιτῶνος· μοιχείαν ἀντικρυς ὁ πανώλης πεποικηώς, καὶ μοιχείαν χαλεπωτάτην καὶ δυσαλγῇ.

Ὁ οὖν πατριάρχης Ταράσιος οὕτε τὴν χειροθεσίαν ἀντεῖλει, οὐθ' ὅλως συνευδῶκει τῷ γινόμενῳ. Πῶς γάρ, ἀνοσίαν εἰδὼς τὴν σύναψιν, καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπώμοτον. Πρεσβύτερος δὲ τις ᾧ Ἰωσήφ ὄνομα, ὃς καὶ οἰκονόμος τῆς Ἐκκλησίας ἐτύγγανε, μεῖζον ἑαυτοῦ φρονήσας, καὶ τῶν θείων ὑπερφρονήσας, γίνεταί, ὡς μὴ ὤφελε, τοῦ ἀθέσμου γάμου καὶ προσαγωγῆς καὶ τελειωτῆς, καὶ τῆς συζυγίας συναρμοστῆς, τὰ πάντα τῷ βασιλεῖ δουλωθεὶς, ὁ καὶ τὴν πίστιν δοῦλος καὶ τὴν προαίρεσιν, εἰ καὶ τάχα οὐκ εἰς μακρὰν τῆς ἑαυτοῦ ἀδουλίας ἐπῆσθετο, τῶν ἱερῶν ἀπωθεὶς περιβόλων, δι' ἃ παραβολώτερον ἔδρασεν. Ἦν οὖν ἐξ ἐκείνου οὐ μόνον ἐν τῇ βασιλευσύνῃ, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι, καὶ ταῖς πορρωτέρω δὲ χώραις, ὅδῃς πρὸς τὰ χεῖρονα τὸ πραχθέν· οὕτως ὁ Βοσπόρου (3), οὕτως ὁ Γότθος, οὕτως οἱ λοιποὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἡγεμόνες, καὶ οἱ ἄλλως ταῖς πόλεσιν ἐφ' ἐστῶτες, ἀδεδῶς τὸ ἀνόσιον ἐπραττον, τὰς μὲν τῶν ὁμοῦχων ἐκβάλλοντες, τὰς δὲ ἀντείσχοντες, καὶ συνηγορίαν τῶν οἰκείων παθῶν τὸν πρῶτως δράσαντα προβαλλόμενοι.

partim ejectis, partim novis inductis, impurasque et patrocinio defendebant.

Ταῦτα ὁ μέγας διαμαθὼν Θεόδωρος, καὶ περιαλγῆς τὴν ψυχὴν γεγονῶς, ἔστανε βαρέα καὶ ἡνιάτο, καὶ τοὺς πράττοντας κατωκτιζέτο, κακῶ τοσοῦτον καὶ τοσοῦτους περιπαρέντας· δεδιώς μάλιστα καὶ περὶ τῶν λοιπῶν μὴ καὶ ἐς πάντας ἀφίκηται τὸ δεινόν, καὶ νόμος ἀντικρυς τὸ ἀθέσμον γέννηται, τῷ κράτει δὴπουθεν βοηθούμενον. Ὅθεν καὶ πάντα λογισμὸν κινήσας, καὶ ὡς ἐνῆν περὶ τὴν ἐποχὴν τοῦ κακοῦ διασκοπήσας, πρᾶγμα ποιεῖ τῆς ἑαυτοῦ εὐγενείας ἐπάξιον. Ἀποκηρύττει (4) τὸν παρανομήσαντα βασιλέα, πάντων ὀρώντων, καὶ σπηλιτεύει αὐτόν τε καὶ πρᾶξιν αὐτοῦ, πᾶσιν αὐτὸν τοῖς μονάζουσιν θέμενος ἐκπτωτον. Οὐ καὶ φημισθέντος πρὸς πάντας, κατήκοος τοῦ γενομένου καὶ αὐτὸς γίνεταί βασιλεύς· ὃς καίτοι τῷ θυμῷ χαλεπήνας, ὅμως γοῦν ἐπιεικείας τι πλάσμα ἐν ἑαυτῷ ὑποκρίνεται, καθυφέσθαι πῶς δόξα· ἐπὶ βραχὺ. Ἄλλως τε καὶ τὸν ὅσιον ὀρρωδῆσας τὸ πρωτεῖον κατὰ πάντων ἔχοντα, οὐκ ἤθελεν ἅμα τὴν ὅλην ἐκφῆναι θρασύτητα· κολακικῶς ἰὲ μᾶλλον αὐτὸν μετελεύθεσθαι, εἰ πῶς ἑαυτῷ λάβοι ἐπικλινῇ· ῥαδίως γάρ ἂν οὕτως καὶ τοὺς λοιποὺς ἔλοιτο, εἰ μόνον τούτου κρατήσεαι· κακοήθως τοῦτο ὑποτοπήσας, καὶ λίαν περιττῶς.

Διὰ ταῦτα τοι καὶ μυρία ἐν ἑαυτῷ ἐτεχνάζετο, στρο-

ausus infelix, et fornicationem pessimam ac penitus detestandam.

XIX. *Tarasius Josephum œconom. excommunicat.* — Quæ cernens patriarcha Tarasius, nec manus illis imponere voluit, nec ulla prorsus ratione factum approbavit. Qui enim? cum nefariam esse hanc conjunctionem, et sacris legibus velitam sciret. At repertus est presbyter quidam, Joseph nomine, gradu vero œconomus Ecclesiæ, qui majora audens quam ei liceret, divinaque omnia contemnens, illicitarum nuptiarum, quod minime debuit, lenonem se præstitit, initiatorumque, et conciliatorem conjugii, obsequentem se per omnia imperatori præbens, vir fide servus æque ac voluntate. Ququam ille haud multo post temeritatis suæ pœnam sensit, sacris templi septis, ob ea quæ confidentius egerat, exturbatus. Fuit autem ea res pessimi exempli, viamque multis ad gravia quæque aperuit, non solum in regia, aliisque civitatibus, verum etiam in remotis regionibus: sic Bosphori, sic Gotthiæ, sic reliqui provinciarum duces, quique aliqua cum potestate præerant civitatibus, impune flagitia committebant, uxoribus animi libidines, ejus qui viam ostenderat exemplo

XX. *Theodorus excommunicat imperatorem.* — Quibus cognitis, magnus Theodorus incredibili dolore tactus, angebatur animo, graviter ingemiscens, et talium hominum sortem miserans, qui tanto scelere tam multi se obstrinxissent: id reformidans vehementer, ne ad omnes tandem permaneret malum, et in legem abiret flagitium, auctoris sui viribus et potentia subnixum. Quare omnes animo cogitationes versans, omnesque coercendi mali rationes circumspiciens, rem suscepit dignissimam suæ virtutis. Imperatorem qui peccarat, in omnium oculis excommunicat, in ipsum ejusque factum invehitur, ipsumque omnibus monachis lapsum denuntiat. Cujus rei fama vulgata ipsius quoque imperatoris aures attingit; qui tametsi acerrima ira exarserat, serenitatis tamen speciem induendam sibi existimavit, ut remisisset animum, placatusque videretur. Cum enim sanetum virum timeret, ut qui primas in animis omnium teneret, suam statim acerbiterat prodere non placuit; sed ipsum potius blande aggredi, si qua forsitan ratione demereri quæret; sic enim facile cæteris potiturum, si hunc unicum devinceret: stulte id ille prorsus et valde absurde conjectans.

XXI. *Frustra tentatur Theodorus.* — Attamen

NOTÆ.

(3) Οὕτως ὁ Βοσπόρου. In Vatic. cod. ὁ τῆς Λογγιβαρδίας· Ρῆξ, ὁ τῆς Γοτθίας, ὁ τῆς Βοσπόρου τοπάρχης. *Rex Longobardiae, rex Gotthiæ, toparcha Bospori.*

(4) Ἀποκηρύττει. Non quod episcoporum jura usurparet Theodorus, sed quod suis denuntiaret,

imperatorum ob tantum flagitium esse a Deo sejunctum, et ab ecclesiastica communicatione separatum, ne quis cum eo ut publice peccante aliqua communione ecclesiastica jungeretur, ait Baronius ad an. 793, n. 57.

omnia secum agitabat, atque omnes machinas frustra parans, et vitium animi ubique patefaciens. Quin et conjugem ipsam ad captandum sanctum virum submitit, quæ viri consiliis parens, multo illum auro muneribusque tentare adorsa est; et, quod precum omnium vim haberet, generis propinquitatem opposuit. Postquam vero irrita hæc omnia animadvertit, manente nihilominus firmo ac stabili, aliud mox promptus mali artifex consilium excogitat. Proficiscitur ipsemet ad ea loca in quibus sanctus habitabat, specie quidem utendi calidis, quæ ibi erant, balneis; re autem vera, ut in congressum Patris veniret, eumque sibi adjungeret, quocum alios quoque habiturus erat cum ipso jam animo factisque conjunctos.

XXII. *Flagellatur, et in exilium mittitur.* — Verum ubi nec Pater ipse nec alius quispiam ex sociis repertus est qui ad imperatorem propius accederet, vel cum eo colloqueretur, vel usitatam salutationem impertiret: tunc ille ira incensus ardentiore, celeriter rediit ad palatium, accitque uno ex domesticis, qui scholarum ordines regebat, flagellis cædi sanctum jussit, et simul e monachis eos quos constantiores norat, firmioresque in sententia persistere. Ille autem qui gratificari et placere cuperet imperanti, nulla sanctorum nec reverentia nec misericordia motus, atrociter eos flagellavit, ut carnes passim dissecarentur, et sanguinis rivi diffuerent. Sic porro vexatos, verberibusque concisos Thessalonicam extemplo relegat, et addicit carceri, prout fuerat imperatum. Undecim numero erant cum Patre victi, qui cum eo certaminis societatem coeuntes, dura omnia sereno et alacri animo perferebant.

XXIII. *Plures alii Theodorum imitantur.* — Cæterum quid boni attulerit hæc sanctorum concertatio, perspicuum multis postmodum evasit. Et enim Chersonesi ac Bospori sacerdotes ac monachi, et quotquot per vicinas circum oras atque insulas populos regebant, ea quæ sanctis acciderant audientes, et quemadmodum magnus Theodorus intrepido animo nefariæ libidini se opposuisset, æmulantur et ipsi beatum virum; ejusque exemplum sequentes, imperatorem excommunicatum pronuntiant, et a sorte sua alienum, nullis illius vel minis cedentes, vel numeribus animum emollientes. Utriusque siquidem eorum constantiam impius exploravit, et cum flecti posse diffideret, patriis tandem finibus exsulare jussit, hoc nimirum spectans, ut bonis omnibus remotis, nequitiam suam latius nullo reclamante propagaret. Quid ergo inde consecutum est? Fiduciam sumpserunt plurimi, et pro veritate adeo fortiter loqui cœperunt, ut terrorem injicerent iis qui talia facere andebant, vel ausi jam fuerant; atque ita paulatim minui ac reprimi malum cœpit, damnata palam ejus turpitudine, multisque jam agnoscentibus quæ incaute commiserant.

XXIV. *Theodorus scribit ad Rom. Pont.* — Quo

Α φαῖς ἀνηνύτοις στρεφόμενος, καὶ τὸ δύνουν ἐν πᾶσι παραδεικνύμενος. Ὅς γε καὶ αὐτὴν τὴν ὁμόζυγον θηράσαι τὸν δῖον καθυπέβαλεν· ἥ καὶ ταῖς ἐκείνου συμβουλαῖς προσθεῖσαι, πείραν καθῆκεν αὐτῷ, δῶρά τε στεῖλασα καὶ χρυσοῖο ἀδρότητα, προβαλλομένη ἀνὸ ἱκετηρίας καὶ τὴν συγγένειαν. Ἀλλὰ ἐπεὶ πάντα μάτην ἐφάνη ὁ παράφρων διακυκῶν, οὐδὲν ἤττον ἀκλινοῦς τοῦ γενναίου μένοντος· εὐρίσκει καὶ ἄλλην ὁ ταχὺς εἰς κακίαν ἐπίνοιαν. Αὐτοῦς ἐκεῖνος τοῖς ἐκεῖ τόποις ἵνα ὁ δῖος ᾗν, δεῖν ἔγνω φοιτῆσαι· πρόφατι μὲν κατὰ τινα χρεῖαν τῶν ἐκεῖσε θερμῶν· τὸ δ' ἀληθές, ἵνα καὶ οὕτω συνόμιλος γένοιτο τῷ Πατρὶ, καὶ ὅψ' αὐτοῦ τάχα ποιήσῃ, μεθ' οὗ ἄρα καὶ τοὺς ἄλλους ἔξει· τὰ ἴσα ἤδη συμπράττοντας.

Β Ὡς δ' οὕτ' ὁ Πατὴρ, οὕτε ἄλλος τις τῶν σὺν τούτῳ πλησιδίας ἐφάνη τῷ βασιλεῖ, ἢ λόγου ἐκείνῳ μεταδιδούς, ἢ καὶ τῆς ὀφειλομένης προσήκειας· αὐτὸς μὲν τότε καὶ πλέον τὸν θυμὸν ἀνακαύσας σπουδῇ πρὸς τὰ βασιλεία εἰσελαύνει· ἵνα δὲ τῶν ὅπ' αὐτῷ προστάσας· ᾧ καὶ τῇ τῶν σχολῶν τάξιν ἐμπεικτεσκευῶς ᾗν· μάστιγι ἀνίσταται τὸν δῖον σὺν ἅμα καὶ ἑτέροις τῶν μοναστῶν, οὓς καὶ μάλλον ἐγίνωσκε τὴν παρῆρησίαν ἔχοντας καὶ τὸ φρόνημα ἀτρεπτον. Ἀμέλει καὶ οὗτος τῷ ἐπιτάξαντι χαριζόμενος, μὴ αἰδῶ, μὴ οἰκτον τῶν ἁγίων ὁ μιὰρὸς λαβὼν, οὕτω μαστίζει σφοδρῶς, ὥς καὶ σάρκας ὅλας τεμείνῃ, καὶ αἱμάτων κατενεγκεῖν ῥύακας. Οὓς καὶ μετὰ μάστιγας καὶ πληγὰς, ἐν Θεσσαλονικῇ παραχρῆμα περιορίζει, καὶ ταῖς ἐκεῖσε δίδωσι φυλακαῖς, καθὼς καὶ ἦν τούτῳ προστεταγμένον, ἕνδεκα ὄντας τοὺς κατειργθέντας μεθ' ἅμα καὶ τοῦ Πατρὸς· ᾧ καὶ συμπάσχοντες οἱ καλοὶ οὕτω ἦσαν, καὶ μεθ' οὗ πᾶν ἀλγεῖνδον σὺν εὐθυμῇ ψυχῇς ἔφερον.

Γ Ἀλλὰ γὰρ οἷον κατόρθωμα ἡ τῶν γενναίων ἀθλήσις ἐνεργάσατο, δῆλον μετὰ βραχὺ κατέστη πολλοῖς. Οἱ γὰρ κατὰ Χερσῶνα καὶ Βόσπορον ἱερεῖς καὶ μονάζοντες, καὶ ὅσοι ἄλλοι τῶν πέριξ τόπων καὶ νήσων τοῦ λαοῦ προτεταγμένοι, τὰ τοῖς ἁγίοις συμβάντα πυθόμενοι· καὶ ὅπως ὁ μέγας Θεόδωρος φρονήματι ἀποτήνῃ πρὸς τὸ τοῦ μύσου ἀντικατέστη ἀκόλαστον ζηλοῦσι καὶ οὕτοι τὸν ἄνδρα καὶ τὰ ὅμοια διαπράττουσιν, ἐκκηρυκτον θέμενοι τὸν παρανομήσαντα βασιλέα, καὶ τῆς αὐτῶν μερίδος ἀλλότριον· μήτ' ἀπειλὰς τὰς αὐτοῦ δείσαντες, μήτε δῶροις τὰς ψυχὰς ὑποκλίναντες. Ἐπεὶ καὶ δι' ἀμφοτέρων πείραν καθῆκε καὶ τούτοις ὁ δυσσεβής, ὧν καὶ τὴν μεταβολὴν ἀπελπίσας, ἀναστάτους τῶν πατρίδων τὸ τελευταῖον ποιεῖ, τὰ ἴσα καὶ τούτοις δράσας, ὥς ἂν ἔχοι καὶ μάλλον ἐπὶ τὰ μείζων τὴν κακίαν προάγειν καὶ τὸ τοῦ τρόπου κακοηθέστατον. Τί οὖν ἐντεῦθεν; Πολλοὶ παρῆρησιάζονται τὴν ἀλήθειαν· ὥς καὶ εἰς ἀγωνίαν καὶ θένος ἐμβαλεῖν τοὺς ἐκεῖνα πράττειν ἐπιχειροῦντας, ἢ καὶ πράξαντας ἤδη· καὶ οὕτως ἐπέχεται τὸ κακὸν καὶ ἀνακόπτεται, καταφανῶς ἐληλεσμένης τῆς ἀτοπίας, καὶ πολλῶν εἰς συναίσθησιν ἐλθόντων ὧν ἀνοήτως δεδράκασι.

Διὰ ταῦτά τοι καὶ ἐπιδοξότερος τοῖς πᾶσιν ὁ θεός

Πατήρ γίνεται· ὅς γε οὐδὲ μετὰ τὸ παθεῖν τῆς καλῆς Ἀ
 ὀφείει ἐνστάσεως, ἄλλους τε πολλοὺς πρὸς ἐκδικίαν
 τῶν δρωμένων διανιστῶν, καὶ δὴ καὶ γράμμασι τοὺς
 ἐν ὑπερβολαῖς ἀλέφων, ὥς ἂν μὴ μαλακίζοντο πρὸς
 τοὺς πόνους, ἀλλὰ μειζύνως μᾶλλον ἀνδρίζοντο. Πέ-
 πομφε δὲ καὶ τῷ τῆς Ῥώμης προέδρῳ ἐπιστολάς τε
 καὶ τοὺς ταύτας κομίζοντας, διδάσκων κάκεινον
 ἕκαστα τῶν πραχθέντων, καὶ ὅσα ὑπέστη πρὸς τῶν
 κρατούντων, ἀνθ' οὗ τούτους ἐπιχειρῆν ἐβουλήθη ἀκο-
 λασταίνοντας. Παρ' οὗ καὶ τὰς ἀποκρίσεις εἰλήφει,
 τὴν μετὰ συνέσεως αὐτοῦ ἐκθειάζοντος ἐνστασιν, καὶ
 τὸ τῆς γνώμης ἀνάλητον.

Ἄλλ' ἐπαθὴ βασιλεὺς θρασὺς ἐμπροσθεῖται εἰς κακὰ,
 ἥ φησιν ὁ προφήτης, καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ σκοτειναί·
 τοῦτο καὶ ὁ ἀνσιδὴς Κωνσταντῖνος ὑπέστη, δίκην ὧν
 παρηγόρησεν ἐκδικήματα εἰσπραχθεὶς, τὴν βασιλείαν
 τε θάττον ἀφαιρεθείς, καὶ πρὸς ταύτην τοὺς ὀφθαλ-
 μούς, ἢ οὐδ' ἔχον ἔωρα κακούς, τούτους ἔχει μὴ βλέ-
 ποντας. Οὗ καὶ τῶν βασιλείων ἀπελαθέντος, γίνεται
 πάλιν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἡ θεοφιλὴς μήτηρ αὐτοῦ, ἥ καὶ
 τῆς εἰρήνης ἀντιποιομένη, καθὰ καὶ τὴν κλήσιν
 προσηφεν, οὐδὲν ἔλαττον ἢ πρόσθεν ταύτης ἐφρόν-
 τισε. Διὸ καὶ πάραυτίκα λύει τοὺς Πατράσιν ὑπερ-
 ορίαν, οὗ τοῖς μὲν, τοῖς δ' οὐ· πᾶσι δ' οὖν· καὶ πρό γε
 πάντων τῷ πρὸ πάντων τὴν ἀρετὴν, ἢ τῷ ἡμετέρῳ,
 λέγω, ποιμένι καὶ διδασκάλῳ· ὅς καὶ ἀπὸ Θεσσαλο-
 νίκης ἐπανιών, περιφανοὺς τε, ὡς εἶδος, κυρὰ πάν-
 των τυχὼν καὶ τῆς ὑπαντῆς, περιφανεστέρας καὶ
 μᾶλλον πρὸς τε τοῦ προέδρου καὶ τῆς βασιλέως
 αὐτῆς τῆς εἰσοδίου τυγχάνει τιμῆς. Ὅθεν καὶ τῶν
 ἄλλων ὁ συναίτιος τῆς διαστάσεως, Ἰωσήφ ἐκεῖνος ὁ
 πρεσβύτερος, ὁ καὶ τολμηρῶς γνώμη τὰ ἀτόλμητα
 ἐράσας, τῶν θείων ἐξωθεῖται περιδόλων, καὶ τοῦ
 καταλόγου τῶν ἱερῶν ἐκβάλλεται· ὥσπερ τῇ τούτου
 διατομῇ καὶ ἐκπτώσει τὰ λοιπὰ μέλη συνέλθοι καὶ
 τὴν ἔκωσιν δέξοιτο. Τοῦτο γὰρ καὶ τῇ Αὐγούστῃ
 πρῶτον γίνεται σπούδασμα· τὸ ἐν ἐλέσθαι, καὶ συμ-
 φρονῆσαι ἅπαντας, καὶ μὴ παρακεκομμένους τυγχά-
 νειν καὶ δισταμένους τοῖς σχίσμασιν. Ὅπερ οὖν καὶ
 καλῶς ποιοῦν θάττον συνέδραμε, πάντων ἐν ταυτῷ
 γενομένων, καὶ ἐνώσει συναφθέντων τῇ κρείττονι.
 ceter cessit ex animi sententia : brevi enim omnes animis conjuncti ad pacem concordiamque re-
 dierunt.

Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτὸς ὁ πατριάρχης τό γε ἐφ' ἑαυτῷ
 ἢ τῷ γενομένῳ συνήνεσεν, ἢ μὴ φαῦλον τοῦτο καὶ
 τῆς Ἐκκλησίας ἔκρινεν ἔκφυλον, ἢ τοῖς Πατράσιν οὐ
 συνέπαρχε πάσχουσιν· ἀλλὰ σοφόν τι ἐν ἑαυτῷ οἰκο-
 νομῶν, καὶ ὁ βαθεῖα· ἦν καὶ τῆς τούτου φρενὸς, οὐκ
 εἶχε τίς τοὺς δεδρακτάς ἀμύνασθαι, τοῦ καιροῦ
 μὴ διδόντος αὐτῷ πρᾶξαι κατὰ βούλησιν. Διὰ τοῦτο
 καὶ αὕτη ἡ βασιλίσσα, τὸ εὐσυνετον ἐκατέρων ἀπο-
 δεξαμένη, καὶ ἐν πολλῷ θείᾳ ἐπαίνῳ, πολλὴν ἐκα-
 τέροις ἐμαρτύρει καὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν τοῦ λυσι-
 τελοῦντος διάγνωσιν. Ἀνθ' οὗ μὲν πατριάρχης μι-
 κρὸν τῆς ἀκριβείας καθυφαίει τοῦ μειζονος ἐντεῦθεν
 κακοῦ, τὸν ἀπονενοημένον ἐπέσχε βασιλεία, διαπει-

illustrior apud omnes et clarior divini Patria fama
 facta est ; qui ne tot quidem æramnis afflictus,
 egregium conatum remisit, tum alios plures ad
 sceleris ultionem exsuscitans, tum exsules litteris
 suis confirmans, ne laboribus succumberent, sed
 viriles potius animos demonstrarent. Misit etiam
 ad Romanæ urbis antistitem epistolas et tabella-
 rios, ei quæ gesta fuerant, indicans, et quæ ab
 imperatoribus pertulerat, eum illorum refrenare
 vellet intemperantiam. A quo responsa vicissim
 accepit, quibus ipsius prudentiam et constantem
 atque invictum animum divinis laudibus effe-
 rebat.

XXV. *Constantinus regno et oculis privatur. — Irene iterum regnat. — Theodorus ab exilio revo-
 catur. — Josephus œconomus deponitur. — Pax red-
 ditur. — Sed quoniam rex ferus incidit in mala,*
 sicut ait propheta, et viæ ejus tenebræ* : hoc
 ipsum sensit imprudens Constantinus, et poenas
 iniquitatis suæ æquissimas persolvit, imperio
 brevi orbatus, atque ante imperium oculis,
 ut quibus vivens improbe usus erat, eorum lu-
 mine privaretur. Eo autem regia pulso, imperium
 iterum ejus pia mater obtinuit, quæ pacem statim
 complexa nomini suo congruentem, nihilo illam
 quam antea segnius conservare studuit. Itaque
 exsilium Patribus subito relaxat ; non his modo
 vel illis, sed omnibus in universum ; atque ante
 omnes ei qui virtute omnes anteibat, pastori, in-
 quam, nostro ac magistro. Quem Thessalonica
 redeuntem, frequens, ut par erat, omnium homi-
 num occursum excepit. At longe clarissimus homo
 fuit, quo ingredientem patriarcha, et regina ipsa
 eum honestarunt. Eam ob rem qui ante alios
 dissensionis socius et particeps fuit, Josephus ille
 presbyter, qui præfracta temeritate inaudita per-
 egerat, sacris septis ejectus, ex sacerdotum albo
 expungitur ; ut unius amputatione atque casu,
 reliqua membra coalescant, et conjuncta cohæ-
 reant. Hoc enim Augustæ summum studium erat,
 unum tollere, ut omnes consentirent, nec dissidio
 ullo vel schismate dissiderent. Quod ei sane felici-
 ter cessit ex animi sententia : brevi enim omnes animis conjuncti ad pacem concordiamque re-

XXVI. — Neque enim vel patriarcha ipse, quan-
 tum in eo erat, aut factum id approbat, aut non
 absurdum illud et alienum ab Ecclesia judicabat,
 aut Patrum ærumnis non compatiabatur : sed
 sapiens quoddam consilium, et alta mente, qualis
 ejus fuit, dignum agitans, non habuit tunc faculta-
 tem ulciscendi auctores, temporis injuria, quæ
 vellet agere, non permittebat. Quamobrem regina
 ipsa utriusque prudentiam amplectens, et magno-
 pere collaudans, summam utriusque virtutem, et
 in utili dijudicando intelligentiam boni consulebat :
 quod patriarcha quidem de summo jure nonnihil
 remittens, vesanum imperatorem a graviore malo

* Prov. iv, 19.

hac ratione revocasset; minantem jam se, majorum exemplo, sacrarum imaginum hostem fore, nisi quod animo concupierat, peragere sineretur: Pater autem, flagitium propalam arguendo, et acri reprehensione atque objurgatione longius progredi prohibendo, tum eos qui peccarant, tum ceteros omnes qui simile aliquid meditabantur, affectibus suis non intemperanter uti edocuisse. Prorsus autem et relaxare interdum aliquid de judicio, bonum est; et exactum jus non præterire, utilissimum; unum in finem utrumque spectans, ut quod melius est, id pro re nata præstetur. Quod nimirum divini ambo ratiocinantes, altiore quam captus noster ferat consilio, præsentia administrabant, ita ut charitatis vinculum nulla ratione solveretur, quod conjuncti semper fuerant, et divino inter se spiritu colligati. Quod nos certe persuadere nobis debemus, et opportune de his quæ opportune gesta sunt, judicare: ut propositum utrique finem laudemus et amplectamur, et eos qui aliter sentiunt vel affecti sunt, de sententia dimoveamus.

XXVII. *Theodorus relicta regia urbe in Saccudionem rediit.* — Ilis ergo in hunc modum transactis, Theodorus regia urbe relicta, in monasterium revertitur, optimique pastoris instar segregatas oves convocat, quas se absente prædones animarum abegerant, et in omnes circum montes disperserant. Accurrit insuper innumerabilis aliorum tam monachorum quam sæcularium multitudo, et magni Patris redditui gratulatur, divulgante illum ubique fama, Theodorumque celebrante, et Saccudionem. Respondere autem exitus opinioni, et famam res ipsa confirmabat. Quicumque enim accedebant, meliores ab eo fiebant, et præstantiorem inde vitam auspicabantur. Plurimi ex eo tempore Byzantio profecti, ad sanctum protinus advolarunt, ejus tanquam Sirenium minime fallacium vocibus repente capti, redeundi eam penitus abjecerunt. obstantes, accidentes, omnia supplicum more facientes, ut sibi cum illo esse et vivere liceret, melius longe atque utilius id existimantes quam in sæculo versari. Quos ille cunctos excipiens, eorumque fidem amplectens, Deo offerebat, et in virtutis disciplina exercebat.

XXVIII. *Arabum incursio.* — *Constantinopolim venit Theodorus.* — *Studii monasterio præficitur.* — Verum impiis Arabibus Romanum imperium per id tempus infestantibus, cum sedes passim servitutis metu vergerent, non solum propinqui, verum etiam remoti ac procul disitii, necessario facientem Patri visum est ut tempori cederet, nec manifesto periculo se sociosque (quod amentis erat) objiceret. Quare in regiam urbem se recipit, patriarchæ optabilis, et Augustæ, quibus adventu suo lætitiâ incredibilem attulit. Qui mox summis ab eo precibus contenderunt, ut Studii moderator cœnobii, quod in urbe erat, esse vellet; et in eo monasticæ exercitationis scholam collocare, ut hac ratione a tanto viro civitatum princeps ornaretur.

λοῦντα ἤδη ἔφαρνον καὶ αὐτὸν κατὰ τοὺς προλαβόντας τῶν θείων γενέσθαι εἰκότων, εἰ μὴ τὸ ἐφετὸν καταπράξοιτο· ὁ δὲ γε Πατὴρ περιφανῶς τὸ ἀνόσιον στυλιτεύσας, καὶ τῇ πολλῇ ἐνστάσει καὶ τῷ ἐλεγκτῷ τῆς πρόσω φορᾶς εἰρᾶς, οὐ μόνον τοὺς δρᾶσαντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοιοῦτόν τι δρᾶν ὑπηγμένους, μὴ τῶν παθῶν ἀκρατῶς ἔχειν ἐδίδαξε. Πάντως δὲ καὶ τὸ οἰκονομῆσαι τι ἐν κρίσει καλὸν, καὶ τὸ μὴ λιπεῖν τὴν ἀκριβείαν, ὡφελιμώτατον· ἀμφοτέρω πρὸς τὸ χρησίμον νεύοντα, καὶ πρὸς τὴν φυλακὴν τοῦ βελτίους. Ὁ δὲ ἅλιστα καὶ οἱ παρ' ἡμῖν θεοφόροι συνεγνωκότες, λογισμῷ ἢ καθ' ἡμᾶς κρείττονι διετίθον τὰ ἐπιόντα, πρὸς τῷ μὴ δὴ τὴν ἀγάπην λιπεῖν, ἣν ἀπαρχῆς εἶλοντο, καὶ ἢ ἀλλήλους θείῳ συνηρμόσαν πνεύματι. Τοῦτο δὲ πάντως καὶ ἡμῖν στερετέον, καὶ μετὰ τοῦ καιροῦ τὰ τοῦ καιροῦ λογιστέον· ὥς ἂν καὶ τὸν ἀμφοτέρων σκοπὸν ἐπαινεσώμεθα τε καὶ ἀποδεξώμεθα, καὶ τοὺς ἄλλοι τι ὑπεληγμένους ἢ ἔχοντας, μὴ οὕτως ἔχειν διδάξομεν.

Ὁ τοίνυν Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος τὴν βασιλίδι πόλιν μετὰ ταῦτα ἀπολιπὼν ἐξείσι πρὸς τὸ ἑαυτοῦ μοναστήριον, καὶ συνάγει αὐτῷ οἷα τις ποιμὴν ἀριστος τὰ ἀποφοιτήσαντα πρόβατα, ἃ καὶ οἱ τῶν ψυχῶν ἄρπαγες τῇ αὐτοῦ ἀπουσίᾳ ἐξωσάν τε καὶ ἐπὶ πᾶν ἔρος διέσπειραν. Συντρέχει δὲ καὶ πλῆθος μοναστῶν τε ἁλλῶν καὶ μιγάδων ἀριθμοῦ κρείττον, καὶ τῇ τοῦ μεγάλου παρουσίᾳ συνήθεται, τῆς φήμης πανταχοῦ διαβουμένης, καὶ Θεόδωρον κηρυττούσης, καὶ Σακκουδίου. Ἐδείκνυ δὲ ἡ πεῖρα τοὺς λόγους, καὶ τὴν φήμην τὰ πράγματα. Οἱ γὰρ παραγενόμενοι, βελτίους τὰς ψυχὰς γινόμενοι, πρὸς βίον ἤδη τὸν κρείττονα μετετάττοντο. Ἐκ δὲ τούτου πολλοὶ καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Βυζαντίδος ἐξήσαν, καὶ ἡ τάχος τῷ ἁγίῳ προσήσαν· οὐ καὶ τῶν λόγων οἷα σειρήνων ἀψευδῶν εὐθὺς ἀλίσκομενοι, ὑποτροφῆς οὐδ' ὅλως ἐμμένοντο· ἀλλ' ἠντιθέδων, προσέπιπτον, πάντα ἐποιοῦν ἃ τοὺς δεομένους εἰκός· ἐν αὐτῷ μόνῳ συνῶσιν, αὐτῷ καὶ συμδιοτεύειν, κρείττον πολλῷ καὶ λυσιτελέστερον τοῦ ἀνεστράφθαι κόσμῳ τὸ συμπεριπολεῖν τούτῳ κρίνοντες. Καὶ μέντοι καὶ δεχόμενος πάντας, καὶ τῆς πολλῆς ἀποδεχόμενος πίστεως, Θεῷ τε προσήγε καὶ ἀρετὴν ἐξεπαίδευεν.

Ἀλλὰ τῶν ἀθεωτάτων Ἀράβων τὴν Ῥωμαίων τηνικαῦτα κατατρεχόντων, καὶ ἀναστάτους διὰ φόβον ἀλώσεως τοὺς τε πόρρω ποιοῦντων καὶ τοὺς ἐγγύς, ἀναγκαῖον ἐφάνη καὶ τῷ Πατρὶ δρᾶσαι τὰ τοῦ καιροῦ, καὶ μὴ προφανεῖ κινδύνῳ, ὅπερ εὖρθεος κομιδῇ, ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς συνόντας ῥίπτειν· ὅθεν καὶ τὴν βασιλεύουσιν καταλαβὼν, ἀποδεκτὸς τὰ μάλιστα τῷ τε πατριάρχῃ γίνεται καὶ τῇ Αὐγούστῃ, ἥδονην αὐτοῖς ὅτι πλείστην τῇ παρουσίᾳ ἐνθέμενος. Οἶγε καὶ λιπαροῦσιν αὐτὸν, ἐγκρατῆ τῆς τοῦ Στουδίου γενέσθαι μονῆς, ἢ κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδι ταυγάει· κὰν ταῦτ' ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως πῆχασθαι διδασκαλεῖον, ὥς ἂν ἐπὶ τοσοῦτῳ ἀνδρὶ ἢ πρώτῃ κοσμοῖτο τῶν πόλεων. Ὑπερφερῆς δὲ πάντως ἐν τῇ μονῇ ναὸς, καὶ τῷ τε κάλλει καὶ τῷ μεγέθει, ὁλίγων μά-

λίττα δεύτερος. Οὐκ ἄκαιρον δὲ ἴσως καὶ ὅθεν συν-
έστηκε δηλῶσαι τὸ καταρχάς.

species, paucis concedens. Non erit autem abs re
declarare.

Ἄνῆρ τις τῶν εὐγενῶν, καὶ τὰ μέγιστα δυναμένων
ἀπὸ Τρώης ἐπανήκων, Στούδιος τῷ ἀνδρὶ ὄνομα.
Εὐπρέπειον δὲ τοῦτον ἢ καὶ ἡμᾶς γλῶσσα οἶδε κα-
λεῖν· ὅς καὶ τῷ τοῦ πατρικίου καὶ ὑπάτου τετίμητο
ἀξιώματι. Οὗτος τοῖνυν ἐνταυθοὶ κατασκηνοῶς, καὶ
πάντα τὰ αὐτοῦ διὰ μέγεθος ἀρετῆς τῷ Θεῷ ἀνατε-
θεικώς, καὶ τὸν περιφανῆ τοῦτον σηκὸν τῷ μεγάλῳ
Προδρόμῳ καὶ Βαπτιστῇ ἀνιστᾷ, μοναστῶν κατα-
γώγιον ἀποτάξας αὐτόν. Ἐν ᾧ δὴ καὶ, ὡς εἰκὸς, ἄλ-
λοτε ἄλλοι τῶν ἀποτασσομένων συνειλεγμένοι κατὰ
καιρὸς καὶ ἀρετῆς ἔργα, ὅτι μάλιστα ἐπιδεδειγμέ-
νοι, οὐ διετίμωσαν ἀλλήλους συνόντες· ἔως ὃ θεομι-
σῆς Κοπρόνυμος Κωνσταντίνος πάντας τὸν ἄλλους
μονάζοντας τῆς Βυζαντιδὸς ἀπήλασε, καὶ δὴ μετὰ
τῶν ἄλλων καὶ τούτους. Ἐπεὶ δ' αὖθις ταῖς Ἐκκλη-
σίαις ἐπανήλθε τὰ πράγματα, καὶ ὁ διωγμὸς τοῦ
σχίσματος^α πέπαυτο, ὀλίγοι μὲν, πλὴν καὶ αὐθις
μοναχοί, τὸν τόπον κατήκοντες, δώδεκα, ὡς φασί, καὶ
οὐ πλείους τυγχάνοντες.

Τὸν οὖν τόπον ὁ Πατὴρ σὺν τῷ περιφανεῖ ναῷ μο-
ναζόντων ἐνδιαίτημα εὐπρεπέστατον ἀνευρών, καθά
δὴ καὶ τῷ πολίσαντι ἔδοξε, τοῦτον εὐθὺς παραλαμ-
βάνει, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ κατασκηνοὶ φοιτητάς. Ἐδεῖ
γὰρ ὡς ἀληθῶς τὸν μείζονα πάντων ἐν γεννητοῖς, τῷ
μείζονι πάντων κατ' ἀρετὴν τὸν ἴδιον παραθέσθαι
ναόν, καὶ τούτῳ χρῆσασθαι καὶ οἰκῆτορι καὶ ποι-
μένι, καὶ ποιμένων ὅτι μάλιστα τῷ κρατίστῳ, οὗ τὰ
πρόβατα τῇ τε ἀρετῇ ἐπιστημότατα, καὶ τῷ ἀριθμῷ
πολυπληθέστατα. Ὡς γὰρ πᾶσα καὶ ἡ μεγίστη σπουδὴ
ἔσαι ὦραι τοὺς ὑπ' αὐτῷ βελτιοῦν, καὶ πᾶν εἴ τι
κάλιστον καὶ ὑποτιθέμενον καὶ διδάσκειν, καὶ ἑαυτοῦ
σωτηρίαν τὸ ἐκεῖνος σεσῶσθαι νομίζειν, τούτους εἰ-
κὸς καὶ ἐπιιδόνα καὶ ἡρώσῃσθαι, καὶ βίου ἐπιληφθεῖ
τοῦ κρείττονος. Ἐξ ὧν καὶ ἡ παρ' αὐτοῖς μονὴ
ὀνόματος λαμπροτάτου τετύχηκε, καὶ τοῖς ὅλοις
περισσημοτάτῃ γεγέννηται. Ἀμέλει καὶ πολλοὺς εἶχεν,
ἐφ' οὗτω δόξης προβάσα, τοὺς ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν
[εἰς] ταύτην συβρέοντες, τοῦτο μὲν, λαϊκοὺς, τοῦτο δὲ
καὶ μονάζοντας· ἐτι μὴν, καὶ τοὺς ὅσοι βίου τοῦ
ἀδρότερου ἦσαν καὶ ἡδονικοῦ, καὶ οἷς οὐδεὶς που
περὶ ἀρετῆς λόγος ἐμέλησεν. Οὗς δὴ καὶ πάντας
φιλοφρόνως δεξιούμενος ὁ Πατὴρ, λόγους τε τοῖς ἀπὸ
τῶν θείων κατήκει Γραφῶν, καὶ παρεδίδου τὰ κρείτ-
τονα, μηδενὸς ἄλλου ἢ ἀρετῆς μόνης πείθων ἐξέχε-
σθαι, κτήματος ἀθανάτου καὶ διαμένοντος. Τὰ γὰρ
τοῦ κόσμου, φησὶν, ἴσα καὶ εἰρηνοῖς^β ἀνθεσι διαβρεῖ-
ταίζοντα ἡμᾶς ταῖς ἀγχιστροφείοις μεταβολαῖς, καὶ
πρὶν ὀφθῆναι ἱπτάμενα. Καὶ ὅτι δεῖ τοὺς ἀποτασσο-
μένους, ἀπεριττους εἶναι καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν εὐστατεῖν·
ἐν' ἐξῇ τούτοις καὶ βῶν εὐθυπορεῖν πρὸς τὰ ἅνω, καὶ
πᾶν διαλύειν τὸ προσιστάμενόν. Ὅς γε καὶ τῷ τοῦ-

A Magnificum plane ac præcellens ejus cœnobii tem-
plum, et sive pulchritudinem, sive amplitudinem

fortasse, unde illud initium sumpserit, a principio
XXIX. *Studii origo.* — Venerat ab urbe Roma
vir genere et opibus præstans, Studius nomine (Eu-
prepius lingua nostra vocare solet), qui et patricii
et consulis honorem fuerat adeptus. Hic, cum in
hac urbe domicilium collocasset, et omnia sua bona
ingenti excelsitate animi Deo consecrasset, præcla-
rum hoc templum magno Præcursori Baptistæ po-
suit, monachorum deputans habitationi. Et quidem
nullo unquam tempore defuerunt, qui communem
in eo vitam agentes, præclara virtutis ac religionis
suæ argumenta darent : quoad Deo invidus Con-
stantinus Copronymus, indicto monachis bello, cum
cæteris omnibus hos pariter Byzantio ejecit. Post-
quam vero in pristinum statum res Ecclesiæ redie-
runt, cessavitque monastici habitus persecutio,
eundem locum monachi iterum, sed perpauci, nec
plures, ut ferunt, numero, quam duodecim, inha-
bitarunt.

XXX. *Theodori vita in Studio.* — Hoc ergo cœno-
bium Pater cum insigni templo aptissimum et orna-
tissimum nactus, ex conditoris mente sciucet, adiit,
discipulosque suos in eo constituit; sic enim revera
conveniebat, eum qui major est inter natos mulie-
rum, et qui cæteris omnibus major erat virtute,
suum ipsius templum apponere, et eundem ejus
incolam ac pastorem esse, ac pastorem longe præ-
stantissimum, cujus oves et numero plurimæ et
virtute perinsignes essent. Cui enim et cura omnis
et studium erat fidei suæ creditos, meliores in ho-
ras reddere, et quidquid pulchrum ac honestum es-
set, eis proponere atque inserere, eorumque salu-
tem suam salutem ducere; hos par erat augeri
maximis incrementis, et vitæ perfectioris apicem
capessere. Quorum sane monasterium propterea
clarissimum nomen obtinuit, omniumque aliorum
celeberrimum evasit. At enim cum multi, crescente
ejus fama, quotidie confluerent, partim laici, partim
monachi, nonnulli etiam delicatæ vitæ dediti, et
voluptuariæ, quibus adeo nulla virtutis cura fuisset,
benigne omnes pariter excipiebat, et divinæ Scri-
pturæ documentis instruebat, atque ad meliora du-
cebat, nullius rei præterquam virtutis studio capi
docens, boni immortalis ac perpetui. Res enim
mundanæ, inquit, perinde ac flores verni dilabuntur,
ac celeri conversione nobis illudentes, prius avo-
lant quam conspici potuerint. Oportet autem eos
qui mundo renuntiarunt, omni negotio vacuos esse,
et quantum fieri potest expeditis, ut ipsis prom-
ptum sit recta tendere ad cœlestia, et obvia quæ-
que perrumpere. Is igitur amorem virtutis tan-

VARIÆ LECTIONES.

^α σχίσματος. ^β f. εἰρηνοῖς.

tum in ipsis excitavit, ut absque mora ulla et cunctatione, prout animi impetus ferebat, abjectis rebus omnibus totos se Deo dederent, quoddam animæ repagulum esse rati vel respicere ad divitias. Qui et vitam vitam permutantes, mollem asperiori, humilitatis et fortitudinis temperationem didicerunt, animum ad nullam rerum inferiorum deprimentes. Neque hoc solum, sed monachos etiam, quotquot ad illum ventitarent, cum eoque manere, et ipso duce et magistro uti cuperent, excipiebant animo paterno, omnemque ipsis curam impendebat, non aliter ac proprios filios excolens et amans, et quæcunque velle ipsos sentiret, abunde præstans: neque anteponebat eos qui apud ipsum comam deposuerunt, nec secundo loco alios habens, quo affectu homines vani et ambitiosi duci solent: sed unam eandemque esse vitæ formam intelligens, quocunque tempore illam quis amplectitur: quemadmodum baptismatis vestis una in omnibus nec dispar est: unicuique pro ratione virtutis, proque eo quod in singulis erat boni studio, quæ necessaria forent impendebat, et honoris modum statuebat. Itaque ut hoc uno nomine quæ quisque vellet, seu plus seu minus, auferret: quo magis illos hac ratione incitaret ad virtutem, ipsamque præcipue dignam esse honore ostenderet.

XXXI. *Ratio gubernandi.* — Adeo erat videbaturque sublimis hæc vita, ut cuncti præclare secum agi putarent, si vel modicam illius instituti partem in se exprimerent, indeque ad virtutem formarentur dirigenterque. Sed præter incrementum virtutis, augescere etiam ipsorum multitudine, adeo ut prope ad decem centuriarum numerum pervenisset, facile non erat Theodoro, sed prope impossibile, singulos viritim recensere et cognoscere, eorumque sermones et cogitationes explorare. Quoniam enim modo unus tam multos ad minima usque perspectos haberet? Rem excogitavit quæ utilior nobis, ac ejus magnitudine animi digna, maximeque tum ipsi tum monachis foret opportuna. Fratrum præstantissimos elegit et quos major virtus commendabat, eosque cæteris præfecit, ut inspicerent si quid non recte ab aliis fieret, et ad communem magistrum referrent: neque latere posset quod tam multi cernerent et expenderent. Hos propriis et idoneis nominibus appellavit, epistemonarchas, taxiarchas, observatores, excitatores. Tum ex istis eos qui magis progressi erant ac sublimiorem vitam sequebantur, alia nuncupatione donavit, hunc quidem a præposita secundum appellans, alium æconomum, alium subæconomum. Alius aliud cognomen pro ministerii ratione, et operis tractatione sortiebatur.

Α τον αυτοίς έρωτα ενστίζει της άρετης, ως μη έπως προς αναβολάς και μελλήσεις, άλλ' ως είχαν όρμης, πάντα αποδομένους, θεώ προσχωραίν, ψυχής ώσπερ έμπόδιον και το μόνον προσδίδει την πλουτον γομίζοντας. Οι και βίου βίον άμείψαντες, του άπαλου τον τραχύτερον, ταπεινώσεως μέτρα και άρετης έμαθον, μηδενι των κάτω την ψυχην υποκλίναντες. Ου μην άλλά και όσοι των εισφοιτώντων μοναχών παρ' αυτώ μένειν έθεύλοντο, και αυτώ χρήσθαι όδηγώ και καθηγεμόνι, και τουτους σπλάγγνοις έδελχετο πατρικοίς, και προνοίας ήξίου της πάσης, έσα τοίς ίδιοίς τέκνοις και περιέπων και στέργων, και πάνθ' όσα βουλομένους έώρα αποπληρών· ου προτιμών μιν τούς παρ' αυτώ τριχα·· αποκειραμένους, εκεινους δε τοίς δευτέροις έναριθμών, όπερ αν τις πάθοι των φιλοτίμων και περιττών, άλλ' ειδώς ως εν και το αυτό σχήμα, καν όποι τις αυτό περιδάλοιτο, καθάπερ δη και η περιβολή του βαπτίσματος όμοία εν πείσι, και ου διαλλάττουσα, κατά την άρετην μόνον και την του καλου πρόθεσιν, εκάστω το δέον άπένεμε, και της τιμής το μέτρον προσένεμεν. Ός έντεϋθεν και μόνον πλείον έχειν η έλαττον τον βουλόμενον, ίνα και μάλλον σπουδαστάς ποιοίτο της άρετης, και αυτης μόνης είναι δεικνύοι το τιμιώτερον.

Ην και επί τοσούτων ώφθη ο βίος άνωκισμένος, ως άγαπήν πάντα, ει μικρά της εκείνων πολιτείας έναπομάττειντο, κάντεϋθεν ειη αυτοίς το τυπούσθαι προς άρετην και ευθύνεσθαι. Αλλά τουτων προς τη επιδόσει, και εις πλήθος κχωρηκότων πολυάριθμον, ως εις δέκα εκατοντάδας υπερασθηναι μικρού δέοντος· ην δ' ουκ εύχερης τώ Πατρι, άλλ' ουδέ σχεδόν δυνατόν, κατ' άνδρα έκαστον και εξετάζειν και έρευνάιν, και λόγους αυτών και λογισμούς άκριβοϋν. Πώς γάρ αν και μόνω οι τοσούτοι·· άχρι και μικροτάτου καταθεύοντο; Ο των ήμετέρων τον κρείττον έστιν, έννοει τι, της αυτου μεγαλονοίας άξιον· και ο μάλλον αυτώ τε κάκεινοις λυσιτελείν έμελλε, τοús εξέχοντας επλεξάμενος των άδελφών· και ος ο βίος μείζω των άλλων έμαρτύρει την άρετην, τουτους εις επιστημονάρχας, ταξιάρχας, επιτηρητάς, και διυπνιστάς τουτους καλέσας. Τουτων δε γε πάντων αυτών τοús διαδεθηκότας, και τον βίον ύψηλοτέρως, άλλης ήξίως κλήσεως· τον μιν, δευτερεύειν μετά τον καθηγούμενον φάμενος· τον δ' οίκονόμου την κλήσιν φέρειν· τον δε παρ' οίκονόμου·· τον δ' έτέρας μεταλαγείν, κατά την εκάστω άποταχθείσαν και διακοσίαν και έργου έγγείρησιν.

VARIAE LECTIONES.

* al. τριχας. * al. τοσούτοι. * al. παροικονόμου.

Ἐξέθετο μέντοι καὶ Παραγγελίας ἐγγράφους, διὰ Α
 στίχων ἰάμβων, πῶς ἐκάστη μέλλον ἐστὶ τὰ ἐπιτε-
 ταγμένα πληροῦν. Μᾶλλον δὲ τῶν στίχων ὑπηγορία¹
 ἀπ' αὐτοῦ ἦρκεται τοῦ ἡγουμένου, καὶ καθέξης
 ἀπαντας διουῖσα, μέχρι καὶ τοῦ πάντων ὑστάτου.
 Διωρίσατο δὲ καὶ τίσιν ἐπιτιμίοις ἢ ἀφορισμοῖς ἢ
 γονυκλισίαις τοσαύτας, ὃ τῶν θείων ὕμνων καθυστα-
 ρῶν ὑπαχθῆσεται, ἢ ὁ σκευὸς συντρίβων, ἢ εἰκάλως
 ῥίπτων καὶ παραμελῶν· ἢ ὁ τὸν ἀδελφὸν ἐν τινι
 διαπληκτίσας, ἢ ὁ λόγον περιττὸν περιττῶς ὁμιλῶν,
 καὶ μὴ γλώσσης εἰδείη κρατεῖν. Τούτοις πᾶσιν ἀνα-
 λόγως τοῖς πραττομένοις, καὶ τὰς ἐπιτιμίας προσ-
 ἔθηκεν ὥστε ἔχειν τοὺς παρὰ τοῦ Πατρὸς καταστάν-
 τας ἀρχηγούς ἐργον, οὗ μάλιστα τοῦτο καὶ σπουδα-
 σμα, πάντα διασκοπεῖν τὰ τῶν ἀδελφῶν, πάντα ἀν-
 ερευνᾶν, πᾶσι θεόντως προσφέρεσθαι· συνεφάπτεσθαι
 δὲ καὶ τὸν μέγαν τοῦ κόπου αὐτοῖς, ἅτε καὶ μᾶλλον
 αὐτὸν τὰ πάντων ἐπηχθισμένον· καὶ εἶνα· οἷόν τινα
 κυβερνήτην ὑψὸς καθήμενον, καὶ τῶν ἀνέμων ἐπι-
 τηροῦντα τὰ πνεύματα· ἢ στρατηγὸν ἀριστον,
 ἀπάντων ὑπερπονοῦντα καὶ κινδυνεύοντα, καὶ δο-
 κίμην ἀπάντων λαμβάνοντα· ὥς πληροῦσθαι ἐπ'
 αὐτῷ καὶ τὸ τοῦ θεοῦ Ἱερεμίου, ὅτι *δοκιμασθήν
 θέσωκα σε τοῦ λαοῦ μου, καὶ γνώσῃ ἐν τῷ δοκι-
 μάζειν σε τὴν ὁδὸν αὐτῶν.*

Θαυμάζεται παρὰ πάντας Μωσῆς, ἐπεὶ καὶ θεοφα-
 νείας ἤξιοιται, ὅτι δεῖξαν αὐτῷ τὸν ὑπὸ χεῖρα εὖ
 διαθεῖναι λαὸν, ἑκατοντάρχους τούτους, καὶ πεντη-
 κοντάρχους, καὶ δεκαρχούς ἐπέστησεν, ἵν' ἔχοιεν
 ἐκείνοι τὰ τοῦ πλήθους ἐπανορθοῦν. καὶ πᾶν εἴ τι C
 τούτοις ἐστὶ διαλύειν ἀμφισβητούμενον. Ἀλλὰ Μω-
 σῆς μὲν οὐ παρ' αὐτοῦ, οὐδὲ μόνος τοῦτο ἐπεῦρεν,
 ἀλλὰ τῆς ἐτέρων ἐδεήθη συμβουλίας, ἐξ ὧν ὑπήχθη
 πρὸς τὸ λυσitelοῦν τῷ λαῷ. Καὶ Μωσῆς μὲν οἱ κατα-
 στάντες ἀρχηγοί, μικρῶν καὶ περὶ τῶν σωματικῶ-
 τέρων καὶ ὧν μικροπρεπὴς ἡ διάταξις, τὰ τῆς ἀρχῆς
 διετίθουν· ὁ δὲ παρ' ἡμῖν ὑποφῆτης, καὶ μόνος καὶ
 παρ' αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς πάντων κρείττους ἐπι-
 στασίας· εἴπερ κρείττων ἀπάντων ψυχὴν καθαίρειν,
 καὶ τὸν ἐντὸς ἀνθρώπων· τὰ βεβουλευμένα οὖν δρά-
 σας, οὐμενοῦν οὐδ' ὅσον εἰπεῖν, μείζονος ἀξίος καὶ
 τοῦ θαύματος, καὶ διαφορωτέρας τῆς ἀναβήσεως.

Ἐπεὶ δ' οὐδὲν οὕτως πρὸς ἑνωσιν ἀριστον ὡς ἰσό-
 της καὶ κοινωνίας ἐν ἅπασιν (ἅπειγ' γὰρ ἐν τοῖς κατὰ
 θεὸν πολιτευομένοις, τὸ ἐμὸν λέγεσθαι καὶ τὸ σὸν,
 καὶ τὸ μείζον καὶ ἥττον, τὰ φαῦλα ταῦτα καὶ τῆς
 ὁμοφροσύνης διαστατικά), κοινὰ τὰ πάντα ἔχειν καὶ
 τὰ ἐνδύματα διετάξατο· ὡς ἂν ἕκαστος τοῦ χρῆζον-
 τος γίνοιτο, καὶ μὴ ἀποκεκληρωμένος τοῦ ἰδιόζον-
 τος. Ἀποτάξας πᾶσι καὶ οἰκῆμα ἐν, ἵν' ὁ βουλόμε-
 νος, ἐκεῖ τὸ ἱμάτιον τιθεῖτο², εἴτ' ἀπορρίψθῃναι
 δεόν, εἴθ' ὑφανθῆναι· καὶ ἀναλαμβάνειν παρὰ τοῦ
 ταῦτα ἐπιτεταγμένου καινὸν ἄλλο καὶ ἄρβυπον. Ὡν
 γὰρ ὁ βίος κοινὸς καὶ διαίτα καὶ τοάπεζα, καὶ πᾶν³

¹ Jerem. vi, 27.

² al. ἐπηγορία. ³ Al. τιθεῖτο.

VARIE LECTIONES.

XXXII. *Iambici ad monachos.* — Edidit præterea
 Institutiones iambicis versibus conscriptas, quem-
 admodum unumquemque imperata facere oporteret.
 Quorum versuum contextus initium a præposito
 ipso duceret; tum deinde ceteros omnes ad infi-
 num usque percurrrens, definit ac statuit, quibus
 poenis, quibusque separationibus aut genuflexio-
 nibus affici debeat, qui ad divinas laudes tardius
 venerit, qui vas confregerit, aut temere projec-
 erit, ac negligentius tractarit; qui fratrem in re quapiam
 offenderit, qui in loquendo modum excesserit, et
 linguæ frenum non injecerit. Quibus omnibus con-
 gruenter pro delicti modo poenas imposuit. Ita ut
 qui sub Patre ipso præfecti erant, iis præcipua cura
 esset et labor prospicere fratrum rebus, vestigare
 omnia, universis prout res poscebat opitulari. Ipse
 autem illorum laborem sublevabat pater, utpote qui
 omnium molestias maxime sentiret: ac navarcho
 similis erat in specula sedenti, et flatum ventorum
 observanti: vel duci eximio majorem laboris ac
 periculi partem in se suscipienti, ac suorum ex-
 perimentum facienti: ita ut in ipso impleteretur illud
 divini Jeremiæ: *Probatorem dedi te populi mei, et
 scies, et probabis viam eorum*^b.

XXXIII. *Conferitur cum Moyse.* — Magna est
 Moysis apud omnes admiratio, quod postquam Dei
 aspectu dignatus esset, quia gubernari ab ipso po-
 pulum oportebat, præfecit ipsi centuriones et quin-
 quagenarios et decuriones, qui multitudinem rite
 moderarentur, et controversias quæcunque orirentur
 dirimerent. At istud Moyses haud per se neque
 solus invenit, sed opus habuit aliorum consilio, a
 quibus ad id quod populo conducibile erat, adduc-
 tus fuit. Et quidem qui sub Moyse præerant, mino-
 ribus prospiciebant rebus atque ad corpora perti-
 nentibus, et quarum administratio levioris mo-
 menti erat. Noster vero antistes hoc et solus, et ex
 seipso præstitit, ac sapientia quadam excellenti:
 siquidem mentes et interiorem hominem procurare
 res est omnium præstantissima. Cum igitur animi
 sui consulta perfecit, admiratione supra quam
 dici possit ac singulari præconio dignus est.

XXXIV. *Studium communis vitæ et æqualitatis.* —
 Quoniam autem nulla res magis ad concordiam facit,
 quam rerum omnium communio et æqualitas
 (nam in ea quæ secundum Deum est vivendi ra-
 tione dici non debet meum et tuum, aut majus et
 minus, quæ prava sunt et concordie inimica), con-
 stituit ut communia essent omnia, etiam vestes:
 quæ unusquisque sortiretur quidem ea quibus indi-
 geret, proprium autem nihil sibi vindicaret. Unum
 voluit et locum esse ubi singuli possent vestem,
 sive illam prorsus abjici, sive sarciri oporteret, de-
 ponere, et novam ab eo cui id negotii commissum

erat, accipere. Quorum enim vita et institutum et mensa una est, et omnia in commune posita, vel, ut aliquid sublimius dicam, quorum animæ ipsæ et ad Deum exaltatio et ascensio communis erat, illos decebat omnia, etiam minima quæque, tanquam communia accipere, ut apud ipsos communitas rerum omnium et æqualitas servaretur, juxta id quod ab Apostolo dictum est, quia *Multitudo credentium erat cor unum et anima una* : nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia¹. Quare neque ipse Pater penes se quidquam habebat proprium aut non de medio sumptum : sed in eodem ac cæteri vestuario tunicam deponens, illam simebat quæ prima occurreret, et quam videret asperriam, ut hac etiam in re cunctis esset humilitatis exemplar.

XXXV. Laboris studium. — Memor autem beati Pauli dicentis : *Neque gratis panem manducavi ; sed manus istæ mihi, et iis qui mecum erant, ministraverunt* ; laborare et ipse constituit, manus continuo versans in codicibus, operamque suam ad eos adjungens ex discipulis, qui opus manu faciebant. Exstant apud nos ad hunc diem ejus manu scripta pulcherrima. Composuit et libros alios, quos propria lingua dictavit, quorum sensus manifestam quandam divinæ gratiæ vim ostendunt.

XXXVI. Theodori scripta Catechesis Parva. — In his primum locum tenet, qui Parva dicitur Catechesis, quatuor et triginta supra centum distincta sermonibus, quos quidem fratribus ipse pronuntiavit, congruentes cuique diei singulos, lectissimis sententiis, verbisque ornatissimis, scite admodum pertractans, nunc de animi fortitudine adversorumque contemptu, de monasticæ observationis perseverantia, et membrorum mortificatione ; nunc de constantia in quotidianis certaminibus, et præstanti adversus casus omnes animi contentione. Ex hoc libro tres sermonum particule prima quaque die hebdomadis apud nos in Ecclesia recitari consueverunt, quæ nobis rerum agendarum memoriam refricant, et ad vitam deinceps instituendam conducunt.

XXXVII. Catechesis Magna. — Alterum deinde librum elaboravit, Magnum Catechisticum, tribus membris seu partibus comprehensum ; qui egregia cœnobii instituta singillatim declarat, disciplinam tradens supra quam dici queat, utilissimam. Quantum vero utrique insit gratiæ, cœlestisque philosophiæ, cuivis notum, qui eorum lectionem vel leviter attigerit. Etenim multi sane libros multos, eosque utiles elucubravit, elegantia et sermonis ornatu excellentes ; mihi tamen sic persuadeo, nullo ex alio tantum lucis, tantumque compunctionis haurire animam, quantum ex Patris Catechesibus, quæ singularem cum suavitate persuadendi vim habent, et conjunctam cum utili gratiam præ se ferunt.

XXXVIII. Panegyrici. — Scripsit præterea vir

ἁμοῦ, ἢ, ἵνα τὸ ὑψηλότερον φῶ, ὥν αἱ ψυχὰι κοιναὶ, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ὑψώσις καὶ ἀνάβασις· τούτους τι ἄλλο, καὶ οὐχὶ μέχρι τοῦ μικροτάτου πάντ' ἐχρῆν ἐλίσθαι κοινὰ ; ἵνα διὰ πάντων αὐτοῖς καὶ τὰ τῆς κοινωνίας σώζοιτο καὶ ἰσότητος, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι *Τοῦ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἰς τις τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγετο ἰδιον εἶναι, ἀ.λ.λ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινὰ*. Τοῦτου ἕνεκα καὶ αὐτὸς ὁ Πατήρ, οὔτε τι ἰδιάζον εἶχε παρ' ἐαυτοῦ, οὔτ' ἄλλως ὑπεξηρημένον· ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ ἱματοφυλακίῳ τὸν χιτῶνα ἴσα τοῖς ἄλλοις ἀποτιθέμενος, τὸ προστυχὸν καὶ οἶον μᾶλλον ἑώρα τῶν ἐνδομάτων τραχύτερον ἀνελάμβανεν· ὥς ἂν εἴη κἀν τούτῳ τύπος τοῖς ὑπ' αὐτὸν ταπεινώσεως.

B Μνημονεύων δὲ αἰ τοῦ μακαρίου Παύλου εἰρηκότος, ὅτι *Δωρὲς ἄρτον οὐκ ἔφαγον· ἀ.λ.λ' αἱ χεῖρες αὐταὶ ἔμοι καὶ τοῖς σὺν ἔμοι διηκόνησαν*· ἐργάζεσθαι καὶ αὐτὸς ἤθελε πάντοτε τὰς χεῖρας ταῖς δέλοισι κινῶν, καὶ τὸν ἴδιον κόπον τοῖς ἐργοχείροις συνεισφέρων τῶν μαθητῶν. Ἐξ ὧν καὶ τινὰ τῶν βιβλίων ἐστὶ μένουσι παρ' ἡμῖν τῆς αὐτοχείρου γραφῆς κάλλιστα ὄντα ποιήματα. Συνέταξε δὲ καὶ βιβλίους ἑτέρας, ἃς οἰκείῃ γλώσσῃ ὑπηγόρευσε· καὶ τὸν ἐν αὐταῖς νοῦν θείας εἶναι τὸ πλέον ἔδειξε χάριτος.

Καὶ πρώτην αὐτῶν βιβλίον αὐτῷ, ἡ Μικρὰ λεγομένη Κατήχησις, τεσσάρων οὔσα καὶ τριάκοντα λόγων πρὸς τοὺς ἑκατόν· ἢ τοῖς ἀδελφοῖς ἐπὶ στόματος ὡμιλῆθη, καὶ τὰ πρόσφορα ἐκάστη ἡμέρᾳ, ἐννοφαῖς ὑπερφυσίαι καὶ βήμασι θειοτέροις, εὐσκόπως ἐν αὐτῇ ἐνεστημάνθη, τοῦτο μὲν, ἀνδρεία ψυχῆς καὶ τῶν δεινῶν ὑπερφρόνησις· τοῦτο δὲ, καρτερία περὶ τὴν ἀσκησιν καὶ τῶν μελῶν νέκρωσις· τοῦτο δ' ἐν τοῖς καθ' ἡμέραν ἀγωνίσμασι, στερότης νοῦ, καὶ τῶν ἐπιόντων ἀντίστασις. Ταύτης τῆς βίβλου τρεῖς λόγων περιχοπαὶ κατὰ μίαν τῶν ἑβδομάδων παρ' ἡμῖν ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινώσκονται· ὑπόμνησίν τε ἡμῖν δηλαδὴ τῶν πρακτέων, καὶ τοῦ ἐξῆς βίου εἰσηγηόμενα τὴν ὠφέλειαν.

Δευτέρα δὲ μετ' ἐκείνην, ἐπονθή βιβλίον αὐτῷ, ἡ Μεγάλῃ καλούμενη Κατηχητικὴ, ἐν τρισὶ τμήμασι διαπλουμένη· ἢ καὶ ἀνὰ μέρος, τὰ καλὰ τοῦ κοινωβίου διεμφαίνει παραγγέλματα, τὴν διδασκαλίαν ὡς οὐκ ἂν τις εἴπῃ διεξιούσα εἰς τὸ ὠφελιμώτατον. Ὅσης δὲ ἀμφοτέραι χάριτος καὶ φιλοσοφίας τῆς ἀνωτάτω, παντὶ γνῶριμον, τῷ καὶ μικρὸν ἐπιστήσαντι. Καὶ γὰρ πολλοὶ μὲν ἄλλοις βιβλίοις πολλὰι τε καὶ ὠφελιμοὶ ἐξεργάσθησαν, ἄλλοι τε καὶ φράσει ὑπερφρεῖς· ἀλλὰ πείθομαι μὴ τοσοῦτον ἀπ' ἄλλης φωτισμοῦ οὕτω πληροῦσθαι καὶ κατανύξωσι τὴν ψυχὴν, ὅσον ἀπὸ τῶν τοῦ Πατρὸς Κατηχήσεων, πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν μετὰ τοῦ ἡδῶ· ἐμφανισαῖν, καὶ μετὰ τοῦ ὠφελίμου τὸ χαριέστατον.

Καὶ Πανηγυρικὴν δὲ βίβλον συνέταξεν ὁ θεόκλητος,

¹ Act. iv, 32. i II Thessal. iii, 8.

ἔνθα τὰς περιφανεῖς τοῦ Δεσπότου διέξουσιν ἑορτάς, καὶ λόγοις εὐγενέσι κοσμεῖ· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τῆς Θεομήτορος καὶ τοῦ Προδρόμου ὡσαύτως καὶ Βαπτιστοῦ· οὐ καὶ τὸ τῆς πολιτείας ἀνωκτισμένον ἐπιχαρίτως ἐξύμνησε.

Συνετέθη δ' αὐτῷ καὶ βιβλος διὰ στίχων λάμβων· τὴν τε πλάσιν τοῦ γενάρχου διαλαμβάνουσα καὶ παράδασιν, καὶ φθόνον τοῦ Κάϊν, καὶ χεῖρα, φεῦ, κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπανατείνομένην, καὶ φόνον ἐργαζομένην τὸν ἀδικώτατον. Καὶ μέντοι πάλιν καὶ τοῦ Ἑνώχ εὐαρέστησιν, καὶ τοῦ Νῶε καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ δὲ φύων γέννησιν, βίον, διαγωγὴν. Ἀπειρηθήμεστο δὲ ἐν αὐτῇ καὶ πᾶσαν τὴν τῶν Εἰκονομάχων αἵρεσιν, οὓς καὶ ὡς κακῶν σπουδάρχας, τῷ ἀναθέματι καθυπέβαλεν.

Αἱ δὲ τῶν Ἐπιστολῶν αὐτοῦ βιβλοὶ πέντε, αἱ παρ' ἡμῖν οὔσαι τάς· ἐν αἷς καὶ τὸ πεπαρρησιασμένον τοῦ Πατρὸς δαίνυνται, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς μεμερισμένον καὶ σπουδαίτατον· καὶ ὅπως κἂν τοῖς πάθεσιν ἀνάλωτος ἔμεινε καὶ ἀήττητος, μὴδὲν τῶν δειγῶν τρέσας, μηδὲ καθυφείας τοῦ φρονήματος ἐν τοσαύταις ἐπαγωγαῖς τῶν καιρῶν καὶ ἐπαναστάσεσι.

Πρὸς πάσαις δὲ καὶ βιβλος Δογματικὴ τῷ φιλολόγῳ ἐξεργασταί· ἐν ᾗ στερέοι λόγοι καὶ ἀντιρρήτικοὶ θαυμασῖος τοῦτων ἐξησχημένοι, καὶ τὰ τῶν Εἰκονομάχων σοφίσματα διαλύοντες· ἀγχοντες αὐτοὺς, καὶ οὐδ' ἀναπνεῖν συνδλως ἐῶντες, ἀλλὰ ταῖς ἀληθιναῖς τῶν δογμάτων προτάσεσι τὸ ψεῦδος αὐτῶν καταβάλλοντες. Ἐνθα καὶ κατὰ τῶν δυσσεβῶς βεβασίλευκόντων πολλὸς πνεῖ, στίζων κἀκείνους λόγους τοῖς πρέπουσι· καὶ οἷς ἂν διαπαντὸς ὁ βίος αὐτῶν στηλιτεύοιτο.

Αὗται αἱ βιβλοὶ, ἃς ὁ θεοφύρος Πατὴρ ὑπηγόρευσε, καὶ γλώσση σοφωτάτῃ ἐτράνωσεν. Ἐλεγε γὰρ δὲ ἐν αὐτῷ τὴν ἀληθινὴν σοφίαν καὶ πρῶτην ὑπηχοῦσαν αὐτῷ καὶ τὸ φῶς τῆς γνώσεως ἐπιλάμπουσιν· μικρὰ ἢ οὐδὲν τῆς κάτω δεόμενος σοφίας, καὶ ἥς ἦν πάλαι ὑπεριδὼν, ἀφ' οὗ πρὸς τὴν ἄνω διέκυψεν· ὅθεν καὶ τῇ χάριτι πλεονάζων, πολλὴν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν τὴν ἐργασίαν ἐπέχε, γράφων αὐτὸς, ἄλλοις ὑπαγορεύων, τὰ πρακτέα ὑποτιθεῖς, τοῖς θεοῖς περὶ θαν ἐμμελεσθῆν· ἐνὶ λόγῳ πάντας ὡφελῶν, πᾶσι παραδιδούς τὰ σωτήρια.

Ἄλλ' οὐκ ἔμελλεν οἶσεν ὁ πονηρὸς, οὐδὲ ἀνέχεσθαι, εἰ μὴ πάλιν τῷ δικαίῳ ἐπιβοῦτο, οἷα βασιλευν αὐτῷ πάντοτε, καὶ ποιοῦναι καλῶς ἐγχοτῶν. Τὸν γὰρ τῶν σκήπτρων τηνικαῦτα ἐπελιημμένον ἀτεχνῶς ὑπελθὼν, Νικηφόρον φημι τὸν δύστροπον, τὸν καὶ τὴν θεοφιλῆ Εἰρήνην τῆς βασιλείας ἐξώσαντα, καὶ αὐτῷ ταύτην ἐπὶ κακῷ περιθέμενον τῷ σφετέρῳ, δι' ἐκείνου κακώσεν τὸν ὅσιον, ἔργον ὁ ἀναίδης τίθεται. Ὅτι δὲ τρύπῃ, ὁ λόγος ἤδη ἔρεῖ. Οὗτος τοιγαροῦν ὁ Νικηφόρος, τῷ* μὲν δοκεῖν Χριστιανὸς τυγχάνων, καὶ ἡμῖν κοινωνῶν τοῦ ὀνόματος,

A divinus Panegyricum volumen, in quo insignes Domini dies festos enarrat, et præclaris orationibus exornat; nec Domini solum, verum etiam Deiparae, et Praeursoris item Joannis Baptistæ; cujus etiam solitudinem, vitamque ab hominum congressu semotam, eleganti hymno celebravit.

XXXIX. *Iambici*. — Scripsit et librum iambicis versibus, in quo et primi parentis ortum lapsumque descripsit, Cainque invidiani, ac manum, quæ fratri, heu! injecta, eadem patravit iniquissimam. Enochi deinde gratam innocentiam, ac Noe, ejusque filiorum exortum, vitam, conversationem. Recensuit insuper eodem opere universam Iconomachorum hæresim, quos ut malorum fautores atque auctores anathematis nota perstrinxit.

B XL. *Epistol. libri quinque*. — Epistolarum autem ejus libri quinque sunt numero, qui apud nos hactenus asservantur: in his et singularem Patris libertatem videre est, et sollicitudinem ac sedulam industriam; et quemadmodum inter calamitates erectus semper manserit, et invictus, nullis ærumnis fractus, nihil remittens de mentis proposito, in tantis incursibus et temporum injuriis.

C XLI. *Dogmaticus liber*. — Præter hos omnes, Dogmaticum etiam librum composuit, in quo validæ insunt disputationes refutatoriæ mirabiliter contextæ ad dissolvendâ Iconomachorum sophismata, quibus illi sic urgentur et anguntur, ut nec spirare eos sinat, verisque dogmatum argumentis illorum mendacia expugnet ac dejiciat. Contra impios autem imperatores multos invehitur, illos pariter congruenti oratione continens, quæ illorum vitæ moribusque perpetuam notam inussit.

XLII. — Atque hi sunt libri quos deifer Pater ore suo edidit, ac disertissima lingua explanavit. Semper enim præsentem habuit secum veram sapientiam primam omnium intus insonantem, et mentis aciem illustrantem; parum aut nihil penitus egens humana sapientia, quam contemnebat jamdudum, ex quo ad sublimiorem illam oculos converterat. Quo fiebat, ut abundantia gratiæ opem nixus, multa quotidie indefessus præstaret, scribens ipse, aliis dictans, facienda præcipiens, divinis rebus incumbere persuadens, atque, ut uno D verbo dicam, omnibus commodans, omnes aptis ad salutem rebus instituens.

XLIII. — *Imperator restitui jubet Josephum*. — Sed ferre non poterat inimicus, nec tenere se, quin Theodorum iterum aggrederetur, tanquam invidens ipsi perpetuo, ejusque recte factis succensens. Eum enim qui sceptris per id tempus potiebatur, Nicephorum dico improbum illum, qui piam Irenen imperio spoliavit, et imperium ipse per vim atque injuriam invasit; hunc, inquam, ad oppugnandum sanctum virum Theodorum impudens excitavit. Quoniam autem pacto, deinceps exponam. Hic ergo Nicephorus, specie quidem Christianus, eandemque

nobiscum communionem habens nominis, revera autem, factisque ipsis, Christi hostis (quod omnium pessimum erat) conquiescere nequibat, tanquam ad malum natus, nisi omnia miscere conaretur, et quidquid in animum venisset, nihil intentatum relinqueret. Cui inter cætera nulla cura, nulla sollicitudo fuit, res Ecclesiæ perturbare, ut ad majora, et qualia ipsum decebant, ejus malitia progrediretur. Hac enim pace, quam paulo ante adeptus fuerat, frui non ferens, multis nuper agitatam tumultibus, alia rursum ratione conatus est in novos motus seditionesque conjicere. Josephum siquidem illum, communi Ecclesiæ calculo a Tarasio, ut dictum est, jure olim ejectum ob manifestum ab eo commissum crimen, quod nemini obscurum est, non dubitavit iterum tyrannice et contra canones, heu! in Ecclesiam revocare, atque ademptum illi sacerdotium restituere. Quid novus hic dogmatum auctor non erat dicens? quid non agens? quod denique sceleris genus prætermittens, ut cogitata et inchoata perficeret? adeo ut, quod omnium absurdissimum erat, hæc jam dicere non puderet: Nihil novi, inquit, aut temerarii alioqui fecerimus, si ab alio pulsum ipsi recipiamus. Quinimo charitatis legem observabimus; in quo quidem et obsequentes universos habebimus, et suffragatores atque socios. Et legem hoc loco charitatis, (o legum æquitas, et sacri sermones!) impudens commemorabat, cui nec quid lex, quid charitas sit, exploratum unquam fuit! Quem si nihil aliud, hoc certe cogitare oportebat, quamvis amens et vecors in cæteris esset: tametsi hunc patriarcha Tarasius deposuerit, qui a nobis nunc abiit, et ad superas sedes emigravit; tametsi suis aliis eum sententiis damnaverint: at nobis non solum quæ ab illis statuta sunt transilire nefas est, sed eadem confirmare vel maxime convenit, cum eadem nobis atque illis sit gratia: ne Patrum nostrorum leges mutare videamur, et studio impii esse.

XLIV. *Patriarcha restituit Josephum.* — Quorum ille nihil prorsus recogitans, patriarcham vi aggreditur: Nicephorus is erat Tarasii successor: omnibus eum machinis oppugnans, ut vel invitatus voluntati ejus obsequeretur, et sacerdotium redderet Josepho. Quod ille sane vi tandem ægre ad ductus præstitit, veritus, opinor, vir Dei, ne atrocius quippiam insanus ille moliretur, Ecclesiamque vehementius exagitaret, si quod tantopere concupierat, non obtineret.

XLV. *Theodorus ideo se subtrahit a patriarcha.* — Verum hæc audacia denuo scidit Ecclesiam, eosque qui antea concordēs erant, rursus divisit. Etenim Pater noster Theodorus indigne ferens quæ gesta fuerant, statim ipse cum omnibus monachis abcessit: cum eorum, cui facinus illud patravērant, sententiæ aut consilio, neque ser-

A τῇ δὲ ἀληθείᾳ καὶ οὗς εἶχε πράττειν, μισόχριστος, καὶ πολλῶν τούτου χεῖρον, οὐμενοῦν οὐδ' ἐν ἑαυτῷ μένειν ἰδοῦμαι, ὅσα τῷ πονηρῷ πραθεῖς, εἰ μὴ πάντα διαπράττειν ἐπιχειροῖ, εἰ καὶ μηδὲν τῶν κατὰ γνώμην ἀπέχοιτο. "Ὁς γε πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν διαθεῖναι κακῶς, οὐδὲ μικρὰ; εἶθετο τῆς φροντίδος· ἵνα ἔχοι καὶ μάλλον ἐπὶ τὰ μεῖζω τὴν κακίαν ὀδεύουσας, καὶ ἐρ' ἂ τούτῳ πρέπον ἐστίν. Οὐκ ἐνεγκὼν γὰρ ταύτην μένουσαν ἐπὶ τῆς εἰρήνης ὁρᾶν, ἣν μόλις ἀπέλαβεν ἐναγχοῦς, πολλὰς πρότερον κλονηθεῖσαν ταῖς παραχαῖς, πειράται καὶ τρόπον ἄλλον ὁ βάσκανος, στάσιν αὐτῷ καὶ παραχὴν ἐμβαλεῖν. Τὸν γὰρ Ἰωσήφ ἐκείνον, τὸν πάλαι ψήφῳ κοινῇ τῆς Ἐκκλησίας ἐνδοίκως, καθὰ καὶ εἰρήνεται, πρὸς τοῦ ἐν ἁγίοις ἀπωσθέντα Ταρασίου, ἐφ' ᾧ τὸ περιφανὲς ἐκείνου εἰργάσατο τόλμημα, ὃ τῶν πόντων οὐδεὶς ἄγνοεῖ, τοῦτον τολμᾷ πάλιν τυραννικῶς, φεῦ! καὶ ἀκανονίστως τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσαγαγεῖν, καὶ τὴν ἀφαιρεθεῖσαν δοῦναι ἱερῶσύνην· τί μὲν ὁ καινὸς οὐ λέγων δογματιστής; τί δ' οὐ πράττων; ποῖον δὲ πονηρίας εἶδος μεθεῖς, ὥστε εἰς ἔργον αὐτῷ χωρηῖται τὸ σπουδαζόμενον; ἐνθα καὶ τὸ πάντων εἰρηκταὶ καταγελαστότατον, ὡς οὐδὲν, φησί, καινὸν, ἢ ἄλλως παρακεκινδυνευμένον δράτομεν, εἰ τὸν ὑπ' ἄλλου ἐξωσθέντα, αὐτοὶ προσλαβομένηθα. Μάλλον μὲν οὖν καὶ νόμον ἀγάπης τιμῆσαιμεν· ἐφ' ᾧ δὲ καὶ πειθεμένους ἐξομεν ἅπαντας, καὶ ταῦτα ἡμῖν συμφρονούντας καὶ πράττοντας. Καὶ νόμου ἐνταῦθα καὶ ἀγάπης, ὡ νόμον εὐθύτης καὶ ἱεροῦ λόγου, ὁ ἀναιδὲς μέμνηται, ὁ μὴδὲ ὃ τί ποτὲ ἐστὶ νόμος ἢ ἀγάπη πώποτε εἰδώς. "Ὁς εἰ μὴ τι ἄλλο, τοῦτο γοῦν ὅμως ἐχρῆν συνιδεῖν, τὰλλα καίπερ ἀσυνετῶν, ὅτι καὶ ὁ πατριάρχης Ταρᾶσιος τοῦτόν ἐστι καθελὼν, ὃς νῦν ἡμᾶς ἀπέλιπε, καὶ πρὸς τὰ ἄνω διέβη. καὶ ἄλλοι τούτῳ τὴν καταδικάζουσας ἤνεγκαν, ἀλλ' ἡμᾶς γε, οὐχ ὅπως τὰ ὑπ' ἐκείνων παραβαίνειν, ἀλλὰ καὶ βεβαιοῦν ἐς ὃ τι μάλιστα χρῆ, μᾶς οὕσης ἡμῖν τι κάκεινοῖς τῆς χάριτος· ὡς ἂν μὴ δόξωμεν Πατέρων νόμους μετακινεῖν, καὶ ἀσεβεῖν ἐξ ἐπιτήδεος.

Β Ἄν οὐδὲν ἐκεῖνος ἐννοεῖν ἔχων, ἐπιτίθεται βιαίως τῷ πατριάρχῃ. Νικηφόρος δ' ἦν οὗτος ὁ τοῦ Ταρᾶσιου διάδοχος· ἀνάγκην οὐδὲ φορητὴν τούτῳ ἐπάγων, ὡς ἂν πράξοι καὶ μὴ βουλόμενος, τὸ ἐκεῖνῳ δοκοῦν, καὶ τὴν ἱερῶσύνην ἀποδοίῃ τῷ Ἰωσήφ. Καὶ δὲ πρᾶττει τοῦτο βίᾳ καὶ μόλις· δέσας, οἶμαι, ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, μὴ τι ἄλλο χεῖρον νεωτερίσῃ ὁ παραπληρῆς, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν βλάβῃ μειζόνως, ἀποτυχὼν οὐ νῦν ἐφετῶς ἔχει.

Γ Ἀλλὰ τοῦτο τὸ λῆμμα¹⁰ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν πάλιν διέτεμε πρὸς ἑαυτὴν, καὶ τοὺς πρὶν ἠνωμένους ἀπ' ἀλλήλων διέστησεν. Ὁ γὰρ Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος, οὐδ' ἀνεκτὸς ἔχων ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις, ἀφιστὰς ἐαυτὸν παραχρῆμα, σῶμα πᾶσι τοῖς μονασταῖς, τῆς τῶν δρασάντων καὶ γνώμης καὶ βουλῆς μὴδὲν τὸ παράπαν κοινωήσας αὐτοῖς, μὴ λόγου, μὴ

VARIÆ LECTIONES.

¹⁰ f. τόλμημα.

ἔργου, μὴ ἄλλου τῶν πάντων μηδενός. Συναφίσταται αὐτῷ καὶ τοῦ λαοῦ οὐκ ἐλάχιστον· καὶ τοῦτων αὐτῶν μάλιστα, ὅσοι τῶν πάντων ἔκκριτοι, καὶ τὴν πολιτείαν ἐξελεγγόμενοι. Οὐ γὰρ ἡμέτερον, φησὶν ὁ γεννάδας καὶ ἀληθὴς τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων ἐπέρμαχος, Πατέρων οὕτω μεθιστᾶν ὅρια, καὶ τὰ καλῶς δεδογμένα τοῖς λῦειν· καὶ ἐπὶ βλάβῃ τῇ σφῶν, περιττά τινα καὶ τῆς Ἐκκλησίας οἰκονομεῖν ἔκφυλα. Μὴ γὰρ οὕτω ποτὲ καὶ φρενῶν σφοδρῶς, ἐν ἐπιθρηαστάς ἑαυτοὺς ποιησαίμεθα πράγματος, καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ προτιμήσασιν, τὰ δοκοῦντα τῷ δεῖναι, καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς καινοτομεῖν ἐθέλουσιν, αὐτοὶ πράττοντες· καὶ ταῦτα πρὸ ὁμμάτων ἔχοντες κακὰ ἐπινεχθέντα ἡμῖν ἐξ οὐρανοῦ δαίματα, ἡνίκα βασιλεὺς ἐν ταυτῷ καὶ λαὸς παρηνόμει, καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ τοῦτου συνωμότης ἱερεὺς, μικρὰς δόξης χάριν, τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας ἐξωρχεῖτο μυστήριον. Ἐτι γὰρ τοῖς τοῖς σαλευομένην ἔχοντες τὴν διάνοιαν, δεὸς ἡμῖν μὴ καὶ πάλιν τῆς τοῦ Θεοῦ ὁργῆς πειρασώμεθα, ἐκ τοῦ πάλιν τοῖς αὐτοῖς περιπίπτειν, καὶ ἐκεῖνα συνιστάνειν ἐπιχειρεῖν, ὧν ὡς βλαβερῶν ἀποστήναι ἐσπεύσαμεν.

Τούτοις ὁ Πατὴρ καὶ γνῶμης ὅπως εἶχε καὶ λογισμοῦ διαρρήδην ἐμφήνας, ἀποδίσταται, ὡς ἔφημεν, συνόλως αὐτῶν, μηδενὸς τὸ παράπαν πεφροντικώς, μὴ βασιλέως τὰ δεῖναι ποιῆσειν αὐτὸν ἀπειλοῦντος, μὴ τῶν ἐκείνου συμφρόνων, μυρίαν αὐτῷ τὴν βίαν ἐπαγόντων, μὴ τῶν ἄλλων τῇ ἀρχῇ συμπραττόντων, ἱερέων τε καὶ λοιπῶν τῶν ἐν τέλει. Μένον γε μὴν τοῦ πατριάρχου ἀπεικτικῶς ὅλως καὶ οὐδὲ φορητὴν τὸ παράπαν ἐνόμιζε τὴν διάζευξιν· οἰονεὶ διχοτομία· ἑαυτοῦ ἐπαισθόμενος, καὶ ὀδύνας ἀρρήτοις διὰ ταύτην βαλλόμενος. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἔν ἄλλως αὐτῷ τὸ συνοῖον ἐλίσθαι, ἔμενε φέρων τὰ λυπηρὰ, πάντα μάλλον αἰρούμενος, ἢ τι πράξει τῶν μὴ δοκούντων Θεῷ, καὶ φανῆναι ἀντικρυς, ἄλλο τι πρὸ ἐκείνου τιμῶν.

Ἄλλ' ἴσως ἔρεϊ τις· Πότερος τούτων τατήρηκε τὸ καλὸν, καὶ τὸν καιρὸν εὖ διατίθεικεν; ὁ ἐκεῖνα οἰκονομήσας, καὶ τοῦ πρέποντος καθυφεῖς, ἢ ὁ ἐν πᾶσι μείνας ἀπόρροιστος, καὶ μηδὲν μηδαμοῦ τῆς ἀκριθείας ὑπεκστὰς; Ἄλλ' εἴποιμεν ἂν πρὸς αὐτὸν, ὅτι Μικρὰ, ὡς οὗτος, πᾶσα ἀνθρωπίνη διάνοια πρὸς τὴν τῶν τηλικούτων κατάληψιν. Θεὸς δὲ μόνος, ὃ καὶ πάντα περιλήπτῃ, ὁ καὶ τὸν¹¹ βέλτιον ἰδὼν ἱκανὸς καὶ κρίναι τοῖς πράγμασι τὸ ἀληθές· δυνατός. Ἐμοὶ δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν, ὅτι ἤδει καὶ ὁ πατριάρχης μὴ καλῶς ἔχον τὸ πρᾶγμα, μηδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσι στοιχοῦν. Πῶς γὰρ οὐ, ὃ τὰ θεῖα ὡς οὐκ οἶδ' εἰ τις ἄλλως¹², μεμαθηκώς ἀνωθεν; Οὐκ εἶχε δὲ ὅπως μὴ τῷ βασιλεὶ γένοιτο καταπειθῆς, τὸ τοῦτου δύνανον ἐκ μακροῦ ἐπιστάμενος, καὶ τὸ τῆς γνῶμης κακὸν ἐπικαιρότατον, ὃ καὶ καχοργῆσαι πάντα καὶ συγχέαι, ἴσον ἰδῶκει καὶ τὸ πράξει μηδέν. Ὁ δὲ Θεόδωρος τούτων μὲν ἐφρόντιζεν οὐδαμῶς· μόνου δὲ τοῦ Θεοῦ ἐχόμενος· ἐν παντί, οὔτε τοῖς καιροῖς μεταβάλλεσθαι,

A mone neque facto, neque alia ulla re communicasset. Abscessit una cum ipso pars populi non parva, atque ii maxime qui præcipui omnium et stratu aliquo insignes erant. Non enim nostrum est, inquietabat strenuus ille et verus legum Dei defensor, transgredi terminos quos posuerunt Patres nostri, ei præclara eorum instituta abrogare, aut non sine proprio damno quædam supervacanea et Ecclesiæ ignota instituere. Nunquam enim sic animis affecti erimus, ut hujusmodi negotii vindices velimus esse, et humani divinis antepōnamus, ea facientes quæ homini nescio cui, et universim omnibus nova molientibus placent: cumque hæc ante oculos versentur, nec non pavor cœlitus nobis tunc injectus, cum imperator una cum populo errabat, et ille ipse, qui cum imperatore conspabat, sacerdos, tenuis gloriæ negotii magnum pietatis mysterium prætendit. Animum quippe rebus istis adhuc perturbatum occupavit timor, ne iram Dei rursus experiamur in eadem prolapsi, eaque approbare aggressi a quibus tanquam perniciosius abscedere studuimus.

XLVI. — Itaque cum Theodorus, quis esset ipsius super ea re sensus et cogitatio, plane aperuisset, ab istis, sicut jam diximus, prorsus abscedit, minime curans imperatorem quantumvis gravia comminantem, nec eos qui cum imperatore consentiebant, cæterosve imperii administratos, vel sacerdotes, vel alios magistratus. Sed præcipue patriarchæ detestandum neque tolerabile scindium esse censebat, tanquam si ipse scinderetur sentiens, indeque incredibili dolore affectus. Sed quoniam aliter id quod utile erat tenere non poterat, hos molestias ferebat patienter, nihil non eligens potius, quam aliquid committeret contra Deum, aut ullam rem pluris quam ipsum facere videretur.

XLVII. *Uter egerit rectius, Theodorus, an patriarcha?* — Sed dicet fortasse quispiam: Uter honestum servavit et opportunitate recte usus est? isne qui ut se accommodaret rebus, aliquid officii sui prætermisit, an qui inexorabilis in omnibus permansit, neque de exacta justitia quidquam remisit? Huic autem ita respondebimus: Angustior est humana mens, o bone vir, quam ut res tantas possit comprehendere. Solus vero Deus est qui omnia comprehendat, atque id quod melius est cognoscat, et quid verum sit in rebus discernat. Mihi autem satis sit dicere, patriarcham, quam injusta et abhorrens a sacris canonibus res esset, non ignoravisse. Quid enim aliter? cum cœlitus divina sic didicisset ut nemo alius. Non debuit autem imperatori morem gerere, cum jampridem cognosceret pravam ejus mentem et varium pro tempore ingenium, cui pro nihilo erat pervertere omnia et confundere. At Theodorus Deo uni addictus, cætera

VARIE LECTIONES.

¹¹ f. τό. ¹² al. ἄλλος.

non curabat ullatenus, ac prorsus alienum a se existimabat servire tempori, aut potentiorum gratiæ quidquam concedere: sed *Testimonia Dei loquebatur in conspectu regum*^k, non reformidans diem hominis, ut divinus Jeremias ait^l, neque se potestatibus submittens, aut aliud quidpiam earum rerum quæ videntur suspiciens. Cujus excellentiam animi laudabant omnes ac mirabantur. Patriarcha autem multo etiam magis reverebatur libertatem loquendi cum sapientia conjunctam, ac propterea nec remittere quidquam voluit de sua erga eum propensione, ipso etiam discidii tempore, neque omnino sententiam mutare, nec observantiam singularem qua eum prosequabatur imminuit, aut de illa vel minimum remisit. Neque ullum porro ex communi Ecclesiæ discidio fructum cepit is qui scandali causa fuerat, et zizaniorum sator: sed postquam ipsius defensor obiit, ipseque amisso sacerdotio sacris septis ejectus fuit, in fœdiorum etiam quam antea calamitatem incidit: ut ipsa re disceret non licere iniqua patrantibus poenam declinare, etiamsi ea non statim ingruat. Sed ad illa quæ dicere institimus oratio nostra revertatur.

XLVIII. Theodorus pellitur in insulam prope Byzantium. — Ut enim vidit impius imperator, nulla in re Theodorum virum sanctum flecti, nec cedere sibi, nec factis suis assentiri, monasterio illum suo atque urbe pariter extrudit, relegatque in insulam quamdam ex iis quæ proximæ sunt Byzantio: eadem poena in Josephum fratrem, Platonemque sapientem decreta; haudquaquam una utrosque custodia includens, sed singulos seorsum, ita ut mutuis eis conspectus negaretur, quod unicum est in carcere solatium.

XLIX. Imperator Studitis frustra tentat. — Reliquam vero discipulorum turbam, ut Patre suo orbatam vidit, importunis minis aggressus, obscuros etiam in carceres conjecit, addita militum custodia, qui eos custodirent, quoad ipse de illis quæstionem exerceret. Statuta igitur die, adduci omnes, et coram sisti jubet: tum ipse prior gravi supercilio considens, oculisque ac vultu, totoque corporis habitu, latentem animi asperitatem ostentans, separari ante omnes illos jubet, atque in duas partes distribui, majores et judicio præstantes a reliquis secernens, quo faciliorem sibi concertationem efficiat. Atque hos quidem prius aggredditur: ita enim expedire sibi existimabat, quoniam cæteros, ut mentis acie inferiores, secutores esse non dubitabat. Hos igitur omnibus lachrimis adoritur, partim rationibus, minisque interjectis, partim blanditiis ad durissimum quemque emolliendum idoneis, partim suppliciiis cruciatu-

πολλοῦ γε καὶ δεῖ, συμφέρειν ἐνόμιζεν ἑαυτῷ, οὐτε τοῖς κρατοῦσι καὶ μικρὸν ἐνδόσιμος γίνεσθαι· ἀλλ' Ἑλλάλει τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτῶν βασιλέων ἐμπροσθεν· μὴ ἡμέραν ἀνθρώπου, τὸ τοῦ Θεοῦ Ἱερემίου, φοβούμενος, μὴ δυναστείας ὑποκλινόμενος, μὴ ἄλλο τι τῶν φαινομένων καταπλητόμενος. Οὐδ' τῆς διανοίας ὑπερανεστηκώς καὶ πάντες μὲν δι' ἐπαύου εἶχον καὶ θαύματος. Ὁ δὲ γε πατριάρχης καὶ πολλῶν πλεόν, τὴν μετὰ συνέσεως τοῦ ἀνδρὸς ἀποσεμνύνων παρρησίαν διαπαντός· καὶ διὰ τοῦτο, μηδὲ τῆς πρὸς αὐτὸν διαθέσεως καθυφέσθαι θελήσας ποτὲ, μηδ' ἐν αὐτῷ τῇ τῆς διαστάσεως καιρῷ· μὴ τὴν γνώμην συνόλως μεταβαλεῖν· μὴ τὴν τιμὴν τὴν¹³ ὑπερβαλλόντως ἔκεινον ἐτίμα, σμικρύναι, ἢ καὶ βραχὺ παραπέμψεσθαι. Πλὴν ἄλλ' οὐδὲ τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας πρόσκομμα ὁ τῶν σκανδάλων αἴτιος καὶ τῶν ζιζανίων σπορεύς, ἐπὶ πλεόν τοῦ ἑρμαίου ἀπάνωτο· ἀλλ' ἅμα ὁ τοῦτου συνασπιστῆς ἀπεβίω· ἅμα καὶ οὗτος τὴν ἱερωσύνην ἀφῆρητο, καὶ τῶν θεῶν ἀπελήλατο περιβόλων, αἰσχυρότεραν ἢ πρόσθεν τὴν ἐκπαισιν ὑποστάς. Ἴν' ἔργῳ μάθῃ, ὥς οὐκ ἐνὸν διαδρᾶναι τὴν δίκην, κἂν μὴ παρὰ πέδας ἡμῖν, κἂν μὴ εὐθὺς ἀπαντήσῃ, τὰ ἀθεσμα πράττουσιν. Ἀλλ' ἡμῖν γε ὁ λόγος πρὸς τὰ εἰρημένα ἐπανακτεῖται.

Ὡς γὰρ εἶδεν ὁ τράνομος βασιλεὺς πρὸς μὲν αὐτῷ τὸν ὄσον εἰκόνα, μήτε μὴν οἷς πράττει συνεπινεύοντα, ἀπελαύνει τῆς μονῆς τοῦτον πικρῶς καὶ τῆς Βυζαντιδος· καὶ ἐν νήσῳ ὑπερορίζει τὸν πρὸ τοῦ ἁγίου, τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ἰωσήφ δράσας, καὶ Πλάτωνα τὸν σοφόν· οὐ συναλλήλους τοὺς ἀμφοτέρους καθέριξας, ἀλλὰ χωρὶς καὶ καθ' ἕνα· ἵνα μηδ' αὐτὸ μόνον, ὁρᾶν ἀλλήλους ἔχοιεν, ὃ μόνον τοῖς ἐν φρουρᾷ παραμύθιον.

Τό γε μὴν ἄλλο πλῆθος τῶν μαθητῶν ἐπὶ γυμνωθέντας ἐώρακε τοῦ Πατρὸς, ἀπειλαῖς οὐτε μετρίαις προυπελθόν, φυλακαῖς καὶ τοούτους ἐγκλείει ζοφώδεσιν, ἐπιστήσας καὶ στρατιώτας αὐτοῖς, ἵν' ὅπ' ἔκεινων φυλάττειντο, εὐκαίρως τὰς κατ' αὐτῶν ἐρωτήσεις μέλλων ποιήσασθαι. Οὐδ' καὶ ἡμέρᾳ βῆθη ἀχθῆναι προστάξας, αὐτὸς πρότερον μετὰ σοδαροῦ τοῦ φρουράματος καθίσας, καὶ βλέμματι καὶ προσώπῳ, καὶ πᾶσιν οἷς ἑωρᾶτο, τὴν ἐνδοῦν ὑπεμφαίνων τραχύτητα, διαρεθῆναι πρὸ γέ τινος ἄλλου τούτους ἀπ' ἀλλήλων κελεύει, καὶ εἰς μέρη ἀποταχθῆναι δύο, τοὺς μεῖζω καὶ λόγῳ προέχοντας ἀποκρίνας τῶν ἐναντιῶν· ὥς ἂν οὕτω ῥάδιον αὐτῷ γένοιτο τὸ ἀγωνίσμα. Καὶ δὴ πρῶτα προσβάλλει τοῖς πρώτοις, λυσitteλῶν οὕτω ὁδῶν αὐτῷ· ἔψεσθαι γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους τοῦτον χειρουμένων, τῇ διανοίᾳ ἀνέπλαττεν. Οὐδ' καὶ παντοίως μετελθὼν, τοῦτο μὲν λόγῳ· μεμιγμένοις καὶ ἀπειλαῖς, τοῦτο δὲ θωπείαις, καὶ τὴν ἄγαν μαλακτούσας σκληρὸν, τοῦτο δὲ καὶ βασάνων

^k Psal. cxviii, 46. ^l Jerem. xvii, 16.

προτάσειν, ὡς ἂν ἐνὶ γε τρώει τοῦ Πατρὸς ἔλοι, A καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπάσοιτο.

Ω· εἶδε πρὸς μηδὲν ἐνδιδόντας αὐτοὺς, ἀλλὰ ψυχῆς γενναϊότητι πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς λογισμοῖς ματαιότητα ἀποκρουσμένους, τότε ἡδὴ πειράται καὶ τῶν δευτέρων, εὐκόλοισι δὴ τισι καὶ γοῦν τούτοις ἐλπίζων ἐπιτυχεῖν, καὶ ὅσον οὐκ ἄλωςίμοις αὐτῷ. Οἷς καὶ ταῦτα, ὡς εἶχε, φησὶν· "Ὅσοι βούλεσθε βασιλεῖ πειθαρχεῖν, καὶ πατριάρχῃ καὶ κλήρῳ συνευδοκεῖν, ἐν μέρει στήτε τῷ δεξιῷ· ὅσοι δὲ καὶ γνώμης καὶ διανοίας τῆς ἀνηκούου ἐστέ, τὴν εὐώνυμον στήσιν ἄπιτε· ἐν' ἐντεύθειν ἢ φανερόν τό τε συμφρονοῦν ἡμῖν, καὶ τὸ ἀπαυθαδίζον· κακοῦργως τοῦτο λογισάμενος· ὁ παραλογιστής, καὶ νομίσας ὡς ἐν μεταθέσει τῶν τόπων συμεταθήσει τούτων καὶ τὰ φρονήματα. Ἀλλὰ οἱ γεναῖοι μηδὲν πρὸς τοὺς λόγους τούτους παθόντες, μηδὲ τὰς διανοίας ὑποπεσόντες, τοιαῦτα πρὸς τὸν ἐν ἐξουσίᾳ πολὺν, ψυχῇ διηρημένη ἐπήεσαν· Ἡμεῖς, ὦ αὐτοκράτορ, καὶ ψυχὰς καὶ σώματα, καὶ πάνθ' ὁμοῦ τῷ ἡμετέρῳ Πατρὶ ἀναθήμενοι καὶ καθηγητῇ, καὶ μηδὲν, μὴ μέγα, μὴ μικρὸν ἐκείνῳ μὴ δεδομένον, μὴ ὅτι γε πράττειν, ἀλλὰ μηδὲ ἐν διανοίᾳ φέρειν βουλόμενοι· οὐκ ἂν ποτε ἢ ὑμῖν πεισθισόμεθα τοιαῦτα προτείνουσιν, ἢ τοῖς παρ' ὑμῶν πεπραγμένοις προσέξομεν, ἢ τινι ὅλως νῦν καινοτομουμένων προσθώμεθα· καὶ μάλισθ' ὀρώμεντες ἅπ' ἡμῶν καὶ τὸν διδάσκαλον ἀποδιωττάμενον, ὅς γε καὶ τὴν παροῦσαν ἐξορίαν ἐλετο μάλλον, ἢ ταῦτα προέσθαι, καὶ τῆς ὑμετέρας μερίδος γενήσεσθαι. Ἡμῖν δὲ τί ποτε ἄρα τούτου χεῖρον γένοιτ' ἂν, εἰ γε κανόνων μὲν ἱερῶν καὶ οὕτω φυλακῆς ἀξίων ὑπερίδοιμεν, πράγμασιν δὲ ἐπιβλαβέσι καὶ τὸ πᾶν κινδυνώδεσιν ἑαυτοὺς ἐπιδοίμεν; οὐ, μὰ τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶνας, καὶ τὰς τοῦ Πατρὸς ἐντολάς αἷς συνετράφημεν, οὐκ εἴσομεν, οὐ τὴν ἀλγῆειαν προσησόμεθα, οὐ μεθ' ὑμῶν τεταξόμεθα. Δοκίμιον γὰρ πάντως ὁ παρὼν οὗτος αἰρὸς, ὅπως καὶ γνώμης καὶ διανοίας ἔχομεν· ὅν οὐκ ἀποβαλοίμεθα· οὐδ' ἀγεννές τι καὶ παιδιῶδες φρονήσαιμεν, ἀειλοὶ κατὰ πάντα, ὧν πρὸ μικροῦ τὴν πείραν ἔγνω, τυγχάνοντες, καὶ ἀδελφὰ ἐκείνοις καὶ πράττοντες ἅμα καὶ διανοούμενοι.

Τούτων παρ' αὐτοῖς εἰρημένων, καταπληγῆναι τὰς φρένας τὸν βασιλέα καὶ τὴν ἐνστασιν αὐτῶν, καὶ τὸ ἐν τοῖς δεινοῖς θαυμάσαι ἀνάλωτον. Ἐπεὶ καὶ θαύματος ἀξία καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐναντίοις ἢ ἀρετῇ. Καὶ μάλισθ' ὅτι δόξας εὐχερεῖς δὴ τινὰς τούτους εὐρεῖν καὶ ἐκ πρώτης ἐτιχάνει, πολλὰ μᾶλλον ἀνευδότος ἐνέτυχε, καὶ στεῆρδός, καὶ ἀτρέπτοις τὸ πᾶν. Ἀμέλει καὶ τὸ προφανὺς τούτους πάντας κακῶς διαθεῖναι, πρὸς τῷ ἀσυμφέρῳ, καὶ εὐθὺς εἰδὼς κομιδῇ, φρουρὰ μόνον τέως ἀσφαλεστάτῃ προστάττει τοὺς γενναίους καὶ αὐθὺς δοθῆναι πάντως, ἢ κακώσιν πάντας εἰς τὸ ἐπὶ παντελῶς, ἢ κατὰ σχολήν, οὐκ ἀθρόως, ἀλλ' ἕνα πρὸς ἕνα ὁρᾶν, ἐπιχειρεῖν ἂ βούλοιο· εἰ καὶ τῆς ὁρμῆς ἐπεσγέθη, ταχὺ τῆς δίχης μεταθούσης τὸν ἀδικώτατον, οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα.

busque propositis, si qua tandem via possit a Patris partibus abductos in suas pertrahere.

L. — Quos ubi nulla ratione manus dare sensit, sed generosis animis omnes ipsius inanes technas eludere : tum secundos conatus admoveit, faciles se adversarios nactum ratus, ac nullo negotio expugnabiles. Sic igitur eos alloquitur : Quicumque, inquit, imperatori parere vultis, et cum patriarcha cleroque sentire, transite ad partem dexteram. Quotquot vero animis et sententiis obsequi recusatis, ite in sinistram; ut hinc appareat quinam nobiscum sentiant, et quinam in nos sint contumaces. Malitiose et vafre id agens fraudulentus cavillator, ut qui hac ratione consideret, illos loca commutando, ipsas quoque mentes et consilia mutatu-
B rous. Verum invicti illi nihil his ejus verbis permoti, nec de animi sententia tantillum dimoti, uno ore omnes rerum potentem ita affati sunt : Nos, imperator, et animos, et corpora, et omnia demum in Patris ac magistri nostri manu et arbitrio ponentes, nihil minimum aut maximum, quod illi non probetur, non modo facere, sed ne animo quidem versare statuimus. Nunquam vobis talia intentantibus obsequemur, nec gestis vestris suffragabimur; nec quidquam prorsus eorum quæ per vos innovata sunt, amplectemur. Præcipue cum magistrum ipsum a nobis sejunctum viderimus, qui et præsens exsilium subire maluit, quam causam prodere, et
C partes vestras sequi. Nobis vero quid accidere gravius possit, quam si canones sacros, quos tanto studio servari convenit, aspernemur; et tam noxiis et periculosis rebus nos dedamus? non, per sancta virtutis certamina, Patrisque præcepta, in quibus educati sumus, non cedemus, veritatem non deseremus, vobis non adhærebimus. Specimen nostri, quo animo ac sensu simus, hæc postulat occasio; quam nos sane minime rejiciemus; nec ignavum prorsus aliquid aut puerile ostendimus, cum germani eorum simus quorum periculum paulo ante fecisti, germana cum ipsis et facere et sentire omnia parati.

LI. Eos in custodiam tradit. — Hæc cum illi dixissent, obstupescere animo imperator, illorumque constantiam, atque in adversis insuperabiles animos mirari. Admiranda siquidem etiam hostibus ipsis virtus est. Præsertim cum imbecilles se nactum arbitratus, primoque impetu prosternendos; fortes contra experiretur, et invictos prorsus ac cedere nescientes. Sed quoniam hos omnes palam modo multare, præter quod inutile foret, stolidi admodum consilii sciebat esse : satis tum habuit arcæ custodiæ illos addicere, male omnino postea tractaturus, et per otium, non simul omnes, sed seorsum singulos quibus vellet pœnis ex-cruciatu-
D rous, quamquam illum conatus suus fefellerit; vindicta, inquam, quæ Dei sunt judicia, illico persequente.

Barbaris namque tunc temporis impune grassantibus, cum adversus ipsos profectus esset, seque universos equis et armorum virtute debellaturum per summam arrogantiam confideret, sensit impius se arma potius adversus seipsum movisse. Nam in bello misere periit, et imperio Romano ac exercitui dedecus quantum dici non potest inussit.

LII-LIII. *Hujus interitus a Theodoro prænuntiatus.* — Nec vero prætermittendum, quod sanguinario illi eventurum Pater prædixit. Hoc ipsum quippe illi prædixit, et imminens periculum denuntiavit: tametsi nec sic quidem amens intellexit. Cum enim jam contra Scythas moveret, tumidosque et elatos spiritus fremens gereret, probrum sibi ducens se a sancto vinci, nec cœptum iter insistere audens, nisi prius ipsum sibi adjungeret, misit ex iis qui cum magistratu erant aliquot, qui vel minis, vel blanditiis, viro persuadeant, et quæ ab imperatore acta fuerant, probare compellant. At divinus ille tum ardentiore quodam zelo succensus, et tanquam spiritus numine afflatus, ea vecordi prædixit, quæ timore illum ac metu concutere poterant, nisi amens prorsus et rationis expertus fuisset. Æquum erat, imperator, te actorum tuorum poenitentia duci, et medicinam malo facere, ne temporis progressu difficile ad sanandum, aut penitus etiam insanabilem redderetur. Sed quoniam haud ullum morbi tui sensum habes, ut non solum ipse ultro te in laqueum inducas, sed alios etiam in eumdem impellere coneris, et ruinam nolentibus ac perniciem pares; hæc tibi omnium vindex et spectator oculus meis verbis prænuntiat: scito te quam viam nunc ingrederis, ex ea nunquam reversurum. Itaque secundum justivaticinationem Barbaricis manibus captus, non solum vitam turpiter amisit, sed caput ipsum amputatum, Bulgarorum genti ad ludibrium reliquit, in quo illi inter potandum propinarent, et cladem suam et ignominiam in omnibus conviviis misere exprobrarent. Deo quo quidem apte prophetatum illud dici queat: *Domus regis, erubescite: quoniam in gladio principes vestri cadent, eo quod legem prævaricati sunt.*

LIV. *Michael Curopalates imperat. Revocat ab exsilio Theodorum. Reconciliatur cum patriarcha Theodorus.* — [Ipso igitur indigne et turpiter, ut dictum est, extincto, ac Stauracio ejus filio ob accepta vulnera onus imperii vix ferente, et post duos, ut aiunt, menses morte assumpto;] Michael, qui Curopalata dignitatem tum gerebat, sceptrum suscepit: vir imperio plane dignus, et in ea administratione æquissimus. Cui ante omnia res Patris curæ fuerant, ut ab exsilio eum revo-

= Osce vii, 16.

A Τῶν βαρβάρων γὰρ τηνικαῦτα ἀδελῶς ληζόντων, καὶ τούτου φρονήματι ὑπερόγκῃ τὴν πρὸς ἐκείνους φέρουσαν ἀπὸντος, [ἵπποις τε καὶ ὀπλῶν δυνάμει αἰρήσειν πάντας ἐκ τοῦ παραυτίκα ἀπειλούμενους], ἔγνω κατ' αὐτοῦ μᾶλλον ἢ κατ' ἐκείνων. τὸ ξίφος κινήσας ὁ ἀλιτήριος· ἀθλίως ἐν τῷ πολέμῳ πεσὼν, καὶ τῇ τε βασιλείᾳ Ῥωμαίων καὶ τῷ στρατῷ αἰσχύνειν, οὐδ' ὅσον εἰπεῖν, καὶ μυρίον προστριψάμενος θνείδους.

Ἄξιον δὲ μὲν τὴν τοῦ Πατρὸς ἐπὶ τῷ παλαμναίῳ πρόβρῃσιν παρελθεῖν· ἐπεὶ καὶ προεῖπεν τὸ μέλλον αὐτῷ καὶ τὸν κίνδυνον προεμήνυσεν· εἰ καὶ μὴ οὕτω συνήκεν ὁ ἀσύνετός. Ἐπεὶ γὰρ ἐξώρμα οὗτος κατὰ τὴν Σκυθῶν, καὶ μέγα ἐπηήρτο καὶ ἐδρενθύετο, αἰσχυνόμενος ὥσπερ τὴν παρὰ τοῦ ὁσίου ἤτταν, καὶ μὴδὲ τὴν ἐκείσε βαδίζειν ἔχων, εἰ μὴ αὐτὸν ἔλοι καὶ παραστήσοιτο πρότερον· πέμπει τινὰς τῶν ἐπ' ἐξουσίας, τοῦτο μὲν πειθοῖ, τοῦτο δὲ καὶ βίᾳ ἔλξειν τὴν ἄγιον, καὶ τοὺς αὐτῷ πεπραγμένους θῆσιν ὁμόφρονα. Ἀλλὰ τότε καὶ μᾶλλον ζήλῳ θερμότερῳ ὁ θεοφόρος ληφθεὶς, καὶ ὥσπερ ἐνθους τῇ ἐπιπονοίᾳ γεγωνὺς τοῦ πνεύματος, ἐκείνα μηνύει τῷ ἀλαζόνι, ὃ καὶ δέους αὐτὸν καὶ ἀγωνίας ἐνέπλησεν ἄν, εἰ γε μὴ παντελῶς παράκοπον εἶχε τὸν λογισμόν. Ἐχρῆν μὲν καὶ σὺ, βασιλεῦ, μετάμελόν τε ὧν διεπράξω λαθεῖν, καὶ ἐκ κακῶν ἀθεράπευτον μὴ λιπεῖν, ὥς ἂν μὴ τῷ χρόνῳ δυσίατον ἦ καὶ ἀνίατον γένηται παντελῶς. Ἐπεὶ δ' οὕτως ἀναλγήτως ἔχεις, ὥς μὴ μόνον σαυτὸν τῇ πάγῃ ὠθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ταύτῃ ὀλῶναι· ἐπεὶ γὰρ καὶ ἀνάγκη τοῖς μὴ βουλομένοις περιστᾶν, ταῦτά σοι ὁ πάντα ἐφορῶν ὀφθαλμός, δι' ἐμοῦ προαγορεύει τοῦ ἐντελοῦς· ἴσθι ὡς οὐκ ἐπιστρέφων οὐκ ἐπιστρέψεις ἐφ' ἣν σὺ ὁδὸν πορεύῃ ἐκεῖ. Ἀμέλει καὶ κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον βαρβαρικαῖς αἰοῦς χερσίν, ὃ μόνον αἰσχρῶς ἀφήρητο τὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπομνηθεῖσαν κεφαλὴν παίγνιον κατέλιπε τῷ Βουλγάρων γένει, φιλοτησίας ταύτῃ προπίνοντι, καὶ τὴν ἤτταν καὶ τὸν θνείδισμὸν ἐν παντὶ συμποσίῳ τῷ ἀθλίῳ ἐπιχλευάζοντι. Ἐφ' ᾧ ὁ τοῦ προφήτου λόγος εὐκαίρως ῥηθεὶς ἄν· Καὶ ὁ οἶκος τοῦ βασιλέως, αἰσχύνθητε, διὸ ἐν μαχαίρᾳ οἱ κρατοῦντες ὑμῶν περιπεσοῦνται, ἀνθ' ὧν τὸν νόμον μου ἠσέβησαν καὶ τὸν λαόν μου ἐκάκωσαν.

meam prævaricati sunt, et populum meum vexaverunt.

D Τούτου οὖν, ὡς εἴρηται, ἀναξίως καὶ ἀγεννῶς τὴν καταστρέψαντος, καὶ Σταυρακίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μεθ' ὧν ἔφερε πληγῶν μόλις τὴν βασιλίσσαν εἰσελάσαντος· καὶ ἐπὶ δύο, ὡς φασι, μῆνας ἐπιθώσαντος, Μιχαὴλ ὁ τότε τὴν τοῦ Κουροπαλάτου περιέπων ἄξιαν, τῶν σκίπτρων ἐπιλαμβάνεται· ἄνῃρ τῷ θεῷ βασιλείας ἀξίος, καὶ πρὸς ἀρχὴν ἐννομώτατος. Ὡς καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἐν φροντίδι ποιεῖται τὰ τοῦ Πατρὸς, ἀνακαλέσασθαι τῆς ὑπερορίας αὐτοῦ, καὶ ἐπιπάσῃ δεξωσάμενος. Οὐ μὲν, ἀλλὰ καὶ τῶν διεισώ-

VARIE LECTIONES.

" al. τὴν ὀργάνων. " al. ὑπειλημμένους. " al. εἰσελάσαντος.

των μελῶν συναρμοστῆς αὐτίκα χρησιμώτατος δεικνύται, τὸ καλὸν σῶμα τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἐν συμ-
 διδάσας καὶ τοὺς τε ἱερεῖς καὶ μονάζουσιν, ἦν ποτε
 ἀπέλιπον νεύμας ὁμόνοιαν, τοῦ Ἰωσήφ δηλαδὴ πρό-
 τερον τῆν τῆς Ἐκκλησίας ὑποστάτος ἐκπεύσιν, καὶ
 ὡς τι ἀχρηστότατον μέλος, ταύτης νῦν ἐκκοπέντος
 περιφανέστερον. Τοῦτο γὰρ μάλιστα καὶ τῷ Ῥώμης
 ἔδοξε προέδρῳ, γράμμασί τε καὶ οἷς ἐκείνος ἀπέστειλε
 τὴν γνώμην κυρῶν. Ἐπεὶ κάκεινῳ μεσίτῃ καὶ δια-
 λάκτῃ ἐπὶ τῇ ἐνώσει τῶν Πατέρων ὁ εὐσεβὴς βασι-
 λεὺς ἐχρήσατο. Ἐνθεν τοι καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους εὖ
 θεμενιοὶ πάλιν ὁ τε πατριάρχης καὶ ὁ ὁσιος, φίλῃ τε
 θερμότηρᾳ τὸν πόθον ἐπὶ τὸ μᾶλλον αὐξήσαντες,
 ἔμενον τοῦ λοιποῦ ἐν ἀλλήλοις, οὐ σώμασι μόνον,
 ἀλλὰ πολλῷ πλέον καὶ ταῖς ψυχαῖς ἀδιαίρετοι,
 θάτερος θατέρῳ ἡδόμενος, καὶ τοῖς ἀμφοτέροις
 ἀμφοτέροι.

Ἐπεὶ δὲ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ Πλάτων ὁ ἱερῶ-
 τatos τὸν βίον ἀπέλιπεν· ὁδοηροστέδν ἐπιθιόλς ἔτος
 ἐνὸς δέοντος· ἀνὴρ πολλοὺς ἐνιδρώσας πόνοις, καὶ
 μεγάλα τῆς ἀρετῆς ἐπιδειξάμενος ἔργα· ἔδειξε κἀν-
 ταῦθα ὁ πατριάρχης τὸ περιδὸν τῆς ἀγάπης καὶ ἐν-
 διδάσων· αὐτὸς ἐκεῖνος σύναμα κλήρῳ παντὶ τῷ
 μοναστηρίῳ φοιτήσας, καὶ ἐκλείποντι παραστάς τῷ
 ἀγίῳ, ὅλος ὅλῳ προσφύς, καὶ πᾶν περιψῶν μέλος,
 καὶ ἡδέως καταφιλῶν ἕκαστον. Ἡ καὶ οἷα Πατρί
 Πατέρων, ὑπὸ μυρίῳ φωτὶ καὶ θυμιαμάτων προσχύ-
 σει τὰ εἰκότα ἀφωσιωσάμενος, μόλις καὶ σὺν πόνῳ
 τὸ σῶμα τῷ τάφῳ δίδωσι· πολλῶν, ὡς εἰκὸς, συνδρα-
 μόντων, καὶ τὴν κατάθεσιν ἐφ' ἱκανὸν¹⁶ κωλύόντων,
 ὥσπερ οὐδὲ θανόντα λιπεῖν βουλομένων τὸν ὁσιον.

Ἄλλ' ἡμῖν ὁ λόγος χωρεῖτω πρὸς τὰ ἐξῆς. Εἰ γὰρ
 καὶ ἡ διάνοια κάμνει πολλοῖς συνεμπίπτουσα, καὶ
 οὐκ ἔχουσα ποῖον πρῶτον μνησθῆ, ἐκάστου τὸν λό-
 γον πρὸς αὐτὸ ἔλκοντος· καὶ τοῦτο πρότερον εἰπεῖν
 ἀναγκάζοντος· ἄλλ' ἡμεῖς γε, μικρὰ ἂν ἐκάστου,
 καὶ ὡς ἂν τύχοι τόγε νῦν ἔχον διὰ τοῦ λόγου ἐπιμνη-
 σθέντες, τό τε πάντων μεμνησθαι καὶ τὸ σὺν εὐκρι-
 νείᾳ, τοῖς ἄλλοις ἔχειν παρήσομεν. Εἰ γε καὶ δυσχε-
 ρὴς, κατὰ γε ἡμῖν, καὶ τῷ λίαν ἐντριβεῖ περὶ λόγους,
 ἡ τῶν ἀμφοτέρων ἐπίτευξις.

Εἶχε μὲν οὕτω τὰ κατὰ τὸν μέγαν Θεόδωρον. Καὶ
 πάλιν ὁ περιώνυμος τοῦ Στουδίου ναὸς εἰσω περι-
 ελάμβανεν ἅπαντας· ἐν ταυτῷ συνηγμένων τῶν μα-
 θητῶν, καὶ τῷ καλῷ συνηδομένων Πατρὶ. Οἷς δὲ καὶ
 πάλιν ὁ θαυμάσιος ἐπιχαρίτως ὠμίλει, καὶ τὰ τῆς
 ἀρετῆς διεξῆγε ἐκπύονα· πολλὴν τὸν ταύτης παριστῶν
 κάματον, καὶ μύριον τὸν ἀγῶνα τοῖς ἀθλεῖν ἐθέλουσι·
 καὶ ὅτι, φησί, πόνου χωρὶς οὐδὲ ἄλλο τι, σχολῇ γούν
 ἀρετῇ, ἥς οὐδὲν ἐργωδέστερον, ἀνυσθῆσεται ἂν ποτε.
 Καὶ ὅτι καὶ ἡμῖν τὰ συμπαθόντα¹⁷ τὴν τε βροτὴν
 ἐφάνερωσε τοῦ θελήματος, καὶ πρὸς θεὸν μεζίζον·
 ἐπέρωσε¹⁸· παρ' οὗ καὶ σεώσμεθα, καὶ μεζίζω τῶν

A caret, et honore omni reducem cumlaret. Quin
 etiam dissidentia membra mox aptissime copu-
 lavit, pulchrum Ecclesiae corpus in unum iterum
 connectens, et pristinam sacerdotibus ac monachis
 concordiam reddens, Josepho nimirum, qui eje-
 ctus ab Ecclesia antea fuerat, ab eadem nunc,
 tanquam inutili membro, apertius reciso et ex-
 cluso. Placuit hoc in primis Romano antistiti, qui
 per litteras nuntiosque suos sententiam confirma-
 vit. Nam et illum sequestrem pacis et conciliato-
 rem ad devinciendum Patrum animos, plus impe-
 rator adhiberet. Exinde vero sanctus et patriar-
 cha, crescente inter illos amore mutuo, perstiterunt
 de caetero, non tam corporibus quam animis invi-
 cem arctissime colligari, ita ut alter alterius, et
 uterque utriusque consuetudine vehementer cape-
 retur.

LV. *Sancti Platonis obitus et funus.* — Cum au-
 tem per id tempus ex hac vita excederet sanctissi-
 mus Plato, annum octogesimum aetatis uno minus
 agens, vir plurimis defunctus laboribus, egregiis
 virtutum editis documentis; in eo etiam abundan-
 tem patriarcha charitatis suae vim, animique recte
 compositi specimen exhibuit. Accurrens ipsemet
 una cum clero ad monasterium, et moribundo
 sancto astitit, totus in illum defixus, membra
 ejus omnia complectens, suaviterque singula de-
 osculans. Cui buidem tanquam Patri Patrum, cum
 innumeris luminibus et thuris suffitu justa per-
 solvisset, aegre tandem corpus sepulturae condidit,
 multis undecunque confluentibus, ejusque deposi-
 tionem pro virili prohibentibus, ut qui ne mortuo
 quidem sancto privari vellent.

LVI. — Sed ad ea quae porro secuta sunt pro-
 grediat oratio. Laborat quidem animus rerum
 quae occurrunt copia, neque quid primum edisserat
 satis constituit: cum singula trahant ad sermo-
 nem et ante alia explicari postulent. Ego vero
 pauca dicam de singulis prout se offerent: atque
 id negotii relinquam aliis, ut omnia et quidem
 distincte commemorent: quae duo assequi, meo
 quidem judicio, vix quisquam possit, etiam in
 dicendo exercitatus.

LVII. *Theodorus reversus Studium, disciplinam*
 D *instaurat.* — Hoc igitur statu magni Theodori res
 erant, ac celebre Studii templum omnes accipie-
 bat, cum illuc frequentes convenirent, partim ut
 erudirentur, partim ut Theodoro gratularentur.
 Quibuscumque vir admirabilis jucundissime colloque-
 batur, ac virtutis difficultates enarrabat, ponens
 ipsis ob oculos laborem immensum, et innumeras
 dimicationes quae decertantibus perferendae sunt:
 quod labore, inquiebat, ad alia quoque omnia sit
 opus, neque unquam possit desidia evadere in vir-
 tutem, qua nihil actuosum magis: et quod ea

VARIE LECTIONES.

¹⁶ al. ἱκανοῦ. ¹⁷ al. συμπεσόντα. ¹⁸ ἐπέρρωσε.

quibus conflictamur, propensionem nostræ voluntatis retegant, et potentius attollant ad Deum, a quo protegimur, et auxilium nostra etiam expectatione majus impetramus. Et quoniam secessus ac solitudo nonnunquam ingerit cogitationes quasdam quibus placemus nobismetipsis, et quæ ob innatum nostri amorem, in corde intimo definguntur ac resident : has quoque evelebat, ubicunque occurrerent, agricola egregius amputabatque, et ne tantillum quidem crescere sinebat, ne germen nobile et fructiferum interimerent. Inde adeo cuncti ad unum viri illi præstantes, bonorum operum fructus eximios procreabant, et in corde ascensione progressumque disponentes, ac virtutum divites facti, recte facta priora posterioribus obscurabant. Multi vero ex ipsis studium sermonis ad bonorum operum studium adjugebant, in literis occupati quantum par erat, et sermonibus componendis dediti, qui et opera quædam elucubrati, præclaram memoriam sui post vitam reliquerunt. Alii in Scripturis divinis magna diligentia versati, et accuratius earum sensum scrutati, mentem diviniore cognitione ditaverunt, ultra cæteros progressi, et quæ pauci comprehendunt, assecuti. Alii rursus hymnis ecclesiasticis, canticis, psalmis, cæterisque id genus dabant operam quæ licebat : quod ex his quoque magnam percipi utilitatem compertum sit ; siquidem rhythmo, et ordine, et concinna voce, et modulatione, omnis prope cæti in Ecclesia dignitas constat. Quocirca non tantum sibi ipsis utiles fuerunt, sed et alios omnes utilitatis ejusdem participes fecere. Neque hoc solum : sed et reliquas quæ manu tractantur artes exercebant opifices egregii, magni facientes eam quæ cæteris esset vilior, ut ea re se ipsos deprimerent magis, dum animus ad operum formam fingitur : utque res ad vitam necessarias compararent, nec sæpius in publicum prodire cogerentur, indeque, quod multis accidit, grave aliquod damnum contraherent, dum ea quibus indiget natura conquirunt. Itaque domi artes generis omnis facilitatebant, architectonicam, ærariam, textoriam, sutoriam : tum quæcunque funibus moliantur opus, et quæ circa fornaces occupantur : cum interea singuli manus operibus, ora vero hymnis impenderent, et Davidis oracula concinerent : ut vel solus eorum aspectus plurimum utilitatis afferret intuitibus gravitatem, modestiam, morum constantiam, accuratum perfectumque disciplinæ modum, quo manuum etiam opera viri admirabiles administrabant. Ac eorum fama simul cum virtute magis magisque se diffundens, universam prope terram, ut initio libri dictum est, implevit. Præcipue quia ex ipsis aliqui ad complura loca profecti ; sive quod

A ἐλπίδων τὴν βοήθειαν τοῦ ἀγαθοῦ εὐρεμεν. Ἐπεὶ δὲ ἡ μόνωσις ἐνίοτε καὶ ὁ μακρυσμὸς λογισμοῦς τινα ; καὶ θελήματα ἐμφυτεύει αὐτάρεσκα, ἃ καὶ διὰ τὸ φιλαυτον ἐν μυγῇ τῆς καρδίας ριζοῦται καὶ ὑποκάθηται, καὶ ταῦτα ὁ καλὸς ἀνέστη πατριάρχης, ἵνα ἴδοι καὶ ἐξέκοπτε, μὴ δ' ἐπ' ὀλίγων βλαστῆσαι ἀφαιεῖ, ἵνα μὴ τῷ εὐγενεῖ βλαστήματι λυμῆνται καὶ ἐγκάρπιω. Ὅθεν καὶ ἀφ' ἐνδὸς πάντες καλοὶ τῶν καλῶν ἔργων καλοὺς προσῆλθοι τοὺς καρπούς, τὰς τε κρείττους ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ τιθέμενοι, καὶ πολλὴν τὴν πλοῦτον καὶ αὐθις κομῶντες τῶν ἀρετῶν, τὰ φθάσαντα τῶν κατορθωμάτων τοῖς ἐφεξῆς ἀπεκρύπτοντο. Πολλοὶ δὲ αὐτῶν πρὸς τῇ δι' ἔργων φιλοσοφίᾳ, καὶ τῆς ἐν λόγῳ ἀνείχοντο, παιδείας τε ὅσον ἐχρῆν ἐπιμελούμενοι, καὶ λόγων ἐργάται γινόμενοι. B οἱ καὶ πονήματα ἐξασκήσαντες ἴδια, μνήμην πολλοῦ ἀξίαν τῷ βίῳ καταλελοιπίσιν. Ἄλλοι δὲ τούτων φιλοπόνως ταῖς θείαις Γραφαῖς ὀμιλήσαντες, καὶ τὸν ἐν αὐταῖς νοῦν ἀκριβέστερον διερευνησάμενοι, γνῶσιν θειοτέραν ἐκπύουσαν, περαιτέρω διαβάσαντες, καὶ τῶν ὀλίγων ἐφικτῶν ψάσαντες. Ἐτεροὶ δ' αὖ πάλιν ἄσμασι τῶν ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ μελωδήμασι καὶ τοῖς ἄλλοις δὴ τῶν ἐν ταύτῃ ψαλμολογήμασι, καθόσον ἐξῆν, ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντες (ὅτι δὴ καὶ τούτων πολλὴν ἴσμεν τὴν ὠφέλειαν, εἴγε ρυθμῷ καὶ τάξει καὶ φωνῇ εὐσήμῳ καὶ μελωδῷ ἡ πᾶσα σχεδὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐνορᾶται κατὰστασις), οὐ μόνον ἑαυτοὺς χρησίμως τὴν καλὴν ταύτην φιλοπονίαν διέθεσαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἄλλοις τῆς ἀπ' αὐτῶν ὠφελείας μεταέδωκαν. C Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἄλλοις ταῖς διὰ χειρῶν τέχναις οἱ καλοὶ οὗτοι σπουδάζοντες μετέπαιον. πολλοὺ ἀξίαν καὶ τὴν πασῶν εὐτελεστέραν " τιθέμενοι. Ἰν' ἐντεῦθεν καὶ τὸ τεταπεινώσθαι μειζῶνως ἔχοιεν, τῆς ψυχῆς πως τυπουμένης πρὸς τὰ πραττόμενα, καὶ ἑαυτοῖς τὰ πρὸς χρεῖαν πορίζοντο, καὶ μὴδὲ συχνὰς τὰς προόδους ποιοῖντο, καὶ μὴδὲ " ὁ σύνθετος τοῖς πολλοῖς πράττειν διὰ τὴν τῶν ἐνδεόντων ἀνάληψιν, μεγάλῃς ἐκ τοῦδε τυχευούσης τῆς βλάβης, καὶ τὸν νοῦν ἀστατεῖν " ποιοῦσης, ὥς τὰ πολλὰ τῆς ἑξῶ βαδίσσεως. Διὰ τοῦτο πᾶσα χρειώδης τέχνη τούτοις ἐνδὸν διήσκητο, οἰκοδομικὴ, χαλκευτικὴ, ὑφαντικὴ τε αὖ καὶ σκυτοτομικὴ, καὶ ὅση διὰ σειρᾶς ἔχει τὴν ἐργασίαν. καὶ ὅση τῆς θαναύσου ἐστίν. ἐκάστου αὐτῶν τὰς μὲν χεῖρας τοῖς ἔργοις κινούντος, τὸ στόμα δὲ τοῖς ὕμνοις διδόντος, καὶ τὰ τοῦ Δαυὶδ ὑποψάλλοντος λόγια. ὥστε καὶ τοὺς μόνον ἐπ' αὐτοὺς ἐνορῶντας, πολλὴν τρυφᾶν τὴν ὠφέλειαν, τὸ τε σεμνὸν καὶ κόσμιον, καὶ τὸ ἐν ᾗθει στάσιμον, καὶ ἀκριβῶς εὐπολίτευτον, καὶ τοῖς ἐργαχείροις ἐπιχαρίτως τοὺς θαυμασίους διασώζοντας. Ἄλλὰ τούτων σὺν τῇ ἀρετῇ καὶ ἡ φήμη ἐπὶ μέγα ἀρθείσα, τὴν σύμπασαν σχεδὸν, ὥς καὶ ἀρχόμενοι τοῦ λόγου εἰρήκαμεν, περιέλαβε. Mᾶλλον δὲ ὅτι καὶ τούτων αὐτῶν ἐνίοι ἐν τόποις φοιτήσαντες πλίσσουσιν,

VARIE LECTIONES.

" αὐτελεστάτην. " αὐ. deest καὶ μὴδὲ. " αὐ. ἀσταθῆ.

εἶτε χρεῖαι οὕτω δεησάσης, εἴθ' ὑπὸ τοῦ διωγμοῦ πολλὰ τοῦ διασπαρθέντες, ἔνθα ἂν αὐτοὺς ἀφικέσθαι συνέβη, πολλοὺς τε πρὸς ἀρετὴν ἐποδήγησαν, καὶ ἴδια τοῖς συνελεγμένοις καταγωγία κατεσκεύασαν· οἷς καὶ τὴν ἱπποσύνην τοῦ Στουδίου ἐπέθεσαν, ταύτην μέχρι καὶ εἰς δεῦρο τὴν κλῆσιν φέρουσι· καὶ κληθήσεται γε οὕτω διαπαντός, ὅσα τοῦ ὀνόματος τρυφὴ γλώσσης τυγχάνοντος, καὶ πάντας πρὸς αὐτὸ ἔλκοντος.

Ἄλλὰ γὰρ σκυθρωπά μοι τὰ τοῦ λόγου ἄλιν, καὶ δεινὰ, ὅμοι! καὶ πέρα δεινῶν τὰ νῦν ῥηθῆσθαι μέλλοντα· ὥστε με καὶ λιπεῖν ταῦτα βούλεσθαι μάλλον, ἢ διήγησιν οὕτω βαρεῖαν δοῦναι τῷ λόγῳ, καὶ μὴδὲ φορητὴν ἀκοαῖς. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ μὴδὲν τούτων εἰπεῖν, τῷ μὴδενὸς ἤδη τῶν καιρωτέρων ἡφθαι τὸν λόγον ἐστίν· ἄλλ' ἐντεῦθεν καὶ μάλλον μνήμην τε τούτων ποιήσεσθαι μέλλοντα. Καὶ δὴ καὶ τοὺς μεγίστους τῶν ἀθλῶν διεξελθεῖν τοῦ πατρὸς, ἀναγκαῖα μοι, εἰ καὶ σκυθρωπὴ οὖσα, ἢ διήγησις· ὥς ἂν μὴ ἄλλεῖπων ἡμῖν ἐν τοῖς μεγίστοις ὁ λόγος φαίνοιτο. Τοῦ τοίνυν θεσπεσίου πατρὸς ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ὡς ἔφαμεν, τοῖς μαθηταῖς συνδιάγοντος, καὶ αὐτοῦ τε κάκεινων εὐθυμίας ἀπολαύοντων τῆς κρείττονος, καὶ ἡδονῆς οὐδ' ὅσης καὶ ῥηθῆναι, τὰς ψυχὰς πληρουμένων, ἐξαίφνης ἐφίσταται καταιγὶς πονηρὰ καὶ ὀλέθριος, αὐτοῖς τε τὴν εὐθυμίαν ἀνακόπτουσα, καὶ πᾶσαν ταραττούσα τὴν περὶ τὸ θεῖον εὐσέδειαν.

Λέων γὰρ ὁ δυσσεβὴς Ἀρμένιος, στρατηγὸς πρὸς τοῦ αυτοκράτορος Μιχαὴλ τῆς Ἐφῆς προχειρισθεὶς, καὶ τὴν Θρακῶν παροδεύειν ἐπιτραπέις, διὰ τὸν ἐπικρατοῦσα συρράγέντα πόλεμον τοῖς Βαρβάροις, μείζον αὐτοῦ ὁ ἀλαζῶν ἐπαρθείς, καὶ ἀπόνειαν ὠδινύσας ἐσχάτην, ὑποποιήσάμενός τε δόλῳ καὶ τὸν ὑπὸ χεῖρα στρατῶν, καὶ ἄλλους οὐς εὗρε τῶν κουφότερων, τοὺς μὲν δῦροισι, τοὺς δ' ὑποσχέσασιν ὑπελθόντων, βασιλεῖα αὐτὸν ἀναδείκνυσιν, καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος ὁ τοῦ Θεοῦ, φεῦ! καὶ τῆς εἰρήνης πολέμιος πρὸς αὐτὸν μετατίθησιν· ὃς καὶ παραχρῆμα πλησίον τῶν βασιλείων γενόμενος, ἐπεὶ οὐδένα εἶχε τὸν ἀντιπράττοντα, ὅτε τοῦ εὐσεβοῦς Μιχαὴλ, μὴ μόνον τὴν βασιλείαν ῥάττα ἀποθεμένου, ὥς ἂν μὴδένα ἰδῇ αἵματι ὁμοφύλων τὴν δεξιὰν μολύνοντα, ἀλλὰ καὶ τῆς πορφύρεως τὸν τρίχινον ἀλλαξαμένου χιτῶνα, καὶ βίον τὸν μονάδα ἀμειψάμενου, ἐγκρατὴς τῶν ὧν, ὦ Θεοῦ κριμάτων! ὁ ἀναιδὴς γίνεταί.

Παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν οὐ πᾶσαν εὐθὺς ἀπογυμνῶν τὴν θηριωδίαν· ἀλλὰ καταλλάξας πρότερον αὐτῷ τε καὶ ἀλλήλοις τοὺς σπασιάζοντας, ἐπεὶ καὶ πολλοὺς ἔωρα τούτῳ διὰ τὴν ἐπίθεσιν δυσμεναίνοντας, ὅσα εὐνοῦς τῷ προτοῦ βασιλεῖ, καὶ τοὺς ἐν τέλει καὶ τοὺς ἐν ἀξιώμασι πανούργους οὕτω καὶ ὑπόουλως ὑπαγαγὼν, καὶ πάντας πρὸς αὐτὸν, ὡς ἔδωκε, ἐπισπασάμενος, τότε καὶ τὴν ἐνδον κακοθήθειαν ἐξενεγκεῖν ἔρμαιον ἔδοξε, τὴν ὅλην ὁ ἀσεβὴς ἀνακαλύψας ἀσέθειαν· καὶ Λέοντι ἰσα ὁμωσύμῳ τὴν ἐναγὴ ταύτην φωνὴν ἐρρυγμένους ὁ ἐναγῆς· Οὐ δέον ἐστίν, ὦ πιστὸν ἐμὸν θεράπευμα,

PATROL. GR. XCIX.

necessitas id exigeret, sive quod persecutione saepe dissiperentur; quocunque illis venire contigit, ibi et multis virtutis viam ostenderunt, et propria iis quos cooptabant constituerunt domicilia, quibus et Studii imposuere cognomen, quod illa ad hanc usque diem retinent: atque ita prorsus appellabuntur, utpote nomina suavissimo et quod omnes ad se alliciat.

LVIII. — Sed tristitia mihi rursum et acerba heu mihi! dicenda sunt, et quæ omnem etiam excedant acerbicatem, adeo ut ea prætermittere mallem, quam ita luctuosam et gravem auditu narrationem contexere. Sed nihil eorum commemorare, est ab iis quæ magis ad rem faciunt, sermonem abstinere. Quin potius ob hanc ipsam causam mentio rerum illarum fieri debet. Et sane maximos patris labores, quantumvis admodum tristis historia sit, mihi necesse est recensere, ne sermo noster in maximis rebus deficere videatur. Cum itaque divinus pater in monasterio, sicut diximus, cum discipulis ageret, et utrique maxima securitate fruerentur, ac ipsorum animos quanta diei non potest voluptas compleret, subito tempestas ingruit miseranda ac pernicio, quæ et eorum lætitiā compressit, et omnem in divino cultu pietatem conturbavit.

LIX. Leo Armenus invadit imperium. — Impius enim Leo Armenus, cum a Michaelē imperatore præpositus militiæ esset in Oriente, cumque ob bellum Barbaris tunc illatum, potestas ipsi facta esset itineris per Thraciam habendi, vir superbus majorem in modum elatus, cum summam insolentiam animo concepisset, sibi quæ per dolum conciliavisset exercitum cui præerat, aliosque levioris ingenii homines quoscunque reperit, hos donis, istos promissis captans, regem se ipsum renuntiat, ac imperatoriam dignitatem, heu! Dei pacisque hostis transfert ad sese, confestimque ad palatium accedens, cum neminem ibi obstitentem invenisset (quippe Michael vir pius, non modo imperium haud ægre deposuit ne gentiliū suorum sanguine pollui dexteram cujusquam cerneret, sed et purpuram cilicio mutavit, ac monasticam vitam est amplexus), o Dei iudicia! homo impudens omnium rerum potitus est.

LX. Consilium capit de evertendis sacris imaginibus. — Sumpto imperio, haud omnem subito profectam censuit immanitatem: verum conciliatis prius sibi atque inter se iis qui dissidebant, quorum multos sentiebat infesto et alieno a se animo esse ob usurpatam tyrannidem, ut qui erga imperatorem suum benevoli ac fidei essent; cum procures ac magistratus clam ac callide sensim seduxisset, omnesque, ut sibi videbatur, in suas partes pertraxisset; tum demum latens animi vitium prodere, in lucro posuit: omnem protinus impietatem ostentans, in hanc vocem detestandam, quam cognominis sui Leo

usurparat, sceleratus erupit : Non decet, o fidi mihi comites, colere, aut venerari, vel recipere prorsus, aut retinere imaginum effigies, sed tollere illas, atque humo allidere, ut quæ manifesta sint idolorum simulacra. Atque hæc vesana lingua effutiebatur impudens, non domesticis tantum, sed omnibus, si posset, propinare cupiens impietatem illam.

LXI. *Adhibet administrum consilii sui Joan. Lecanomantium.* — Quare quos videbat sententiæ suæ mordicus esse, atque ab eo omnino pendere; quos quidem non immerito vasa iræ, ac nequitiae principes dicere liceat, Paulum imitando; hos ille consilii sui socios, malorumque omnium præsidēs constituendos existimavit. Quorum omnium coryphæus atque ductor Joannes ille fuit, cui Lecanomantis cognomentum a suis inditum; quod vaticiniis, ut ego arbitrator, allisque turpissimis rebus deditus erat: cui cum lingua esset prompta et exercita mendacio, multaque et varia sophisticarum artium, externarumque disciplinarum cognitio: ob eam causam in pretio erat apud imperatorem, cujus ille velut os vulgo habebatur, omnibusque negotiis rebusque gerendis adhibebatur.

LXII. *Nicephorum patriarcham tentat, sed frustra.* — Quæ cum illi præclare, atque ex animi sententia fluere viderentur, ipsum etiam Ecclesiæ archipastorem aggradiendum sibi putavit: non aspere quidem initio, nec arroganter, sed blande potius, atque adulantis in morem. Quo cum solo solus congressus, postquam omnes machinas illiberali simulatione admoventes, re ipsa perspexit, non modo expugnari non posse verissimum rectæ fidei præconem: sed ipsum etiam ut numini adversum conviciis non levibus appetere, stygiamque ejus audaciam proscindere; tum a divino viro penitus abcessit: majore mox apparatu, et illum, et adversantes simul omnes oppugnaturus.

LXIII. *Convocatis PP. disserit adversus imagines.* — Cum igitur die quadam cum incredibili fastu consedisset, nequissimorum hominum corona cinctus, qui impietatis tutelam ac patrocinium susceperant: convocantur una omnes eodem sacerdotēs pariter et monachi; atque ipse adeo sanctissimus patriarcha, magnusque Theodorus. Quibus audientibus, irridere demens cœpit, atque intemperanti ore subsannare sacrarum imaginum adorationem; vecordes, sensusque expertes, eos vocans, qui illas erexerant nescientes quid facerent: Lex enim, inquit, quam magnus Moyses Dei digito scriptam olim accepit, diserte ac perspicue prorsus vetat ne manu factum quidquam colatur, neve imago ulla, ejusve similitudo statuatur; diris eos devovens, qui tale aliquid facere præsumperint: cum idolici cultus et stolidæ illud amentię inventum sit, imagines fingere, divinumque nomen illis imponere; quod non modo indecorum, sed absurdum etiam

Α τιμῶν ἢ σέβειν ἢ συνῶναι προσέειπαι, ἢ παραδέχασθαι τὰ ἐν εἰκόσι τυπώματα, ἀλλὰ καθαιρεῖν καὶ εἰς γῆν ῥίπτειν εἰδωλῶν ἀντικρυς ὄντα ἀφομοιώματα. Καὶ ταῦτ' ἐξῆλθε γλώσση παραφύρην ὁ ἀναιδής· σπεύδων μὴ εἰς τοὺς οἰκείους μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας, εἰ δυνατόν, δοθῆναι τὴν ἀσέβειαν.

Ἀμέλει καὶ οὗς ἐώρα συμφωνοῦντας τὰ πάντα αὐτῷ καὶ ὁλης ἡρετημένουσ τῆς γνώμης· οὗς καὶ ἀτεχνῶς σκευὴ ὀργῆς καὶ πρὸς κακίαν ἐντελεῖς καλέσσειεν ἂν τις, ὥς καὶ Παῦλος δοκεῖ, τούτους καὶ συνωμότες καὶ τῶν κακῶν λαβεῖν ἐπιστορας ἡ δουλεύσατο. Ὡν τῆς συμμορίας, Ἰωάννης ἐξῆρχεν ἐκεῖνος, Λεκανομάντις ὅτε παρὰ τῶν οἰκείων κληθεὶς φυλετὼν· τῷ μαντείαις, ὥς ἐγὼ μαι, καὶ ἄλλοις ἀισχύστοις προστετεχνέαι· ὅς καὶ γλώσσαν ἔχων κατησκημένῃ τῷ ψεύδει, πολλὰς ἦν καὶ περιτὰς τοῖς σοφίσμασιν, ἐντριβὴς τῇ θύραθεν γερονῶς καὶ ὀξὺ βλέπων περὶ τὰ μάταια· δι' ἃ καὶ τιμῆς ἡξιοῦτο πάσης, χρωμένου ὅσα γλώσση τοῦ τυράννου, αὐτὸν καὶ τῶν πρακτέων συλλήπτορα ἔχοντος.

Ἐφ' ᾧ καὶ δόξας κατὰ νοῦν αὐτῷ ἐκδεσθῆναι τὰ πράγματα, δεῖν φήθη καὶ τῷ τῆς Ἐκκλησίας προσβαλεῖν ἀρχιποίμενι· οὐ τραχέως καὶ αὐθαδῶς, ὑφειμένως δὲ μέλλον, καὶ τὰ πρῶτα τοῦτον κολακικῶς ὑπελθόν. Ἡ καὶ μόνος μόνῃ διομιλήσας, καὶ τοῦτῃ πᾶσαν πείραν ἀνελευθέρως κινήσας, ὥς εἶδεν οὐχ ἁλώσιμον, ἀλλὰ καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως κήρυκα ἀληθεύσατον, οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ὥς τοῦ θεοῦ ἔχθρὸν ὀνειδισμοῖς οὐτὶ μετριοῖς βάλλοντα, καὶ τὸ ὑπόγειον αὐτοῦ κακίζοντα τάλμημα, τότε δὴ τοῦ θεοῦ διστάται ἀνδρὸς, μετὰ μεζονος αὐδῆς τῆς παρασκευῆς, αὐτῷ τε καὶ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἀντιτεταγμένοις μέλλων προσηνέχθῃσθαι.

Ὅς γὰρ καὶ ἐν μιᾷ προκαθίσας μετὰ πολλοῦ ὄσου τοῦ φρυγμάτος, ἔχων κύκλῳ καὶ τοὺς τῆς ἀσεβείας ὑπασιπστάς, καὶ τὴν κακίαν ὁμόφρονας, συναθροίζονται πάντες αὐτῷ ἱερεῖς τε ἅμα καὶ μονάζοντες, καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ θεοτάτος πατριάρχης, καὶ ὁ μέγας θεόδωρος. Ὡν καὶ παρόντων ἐκωμῶδει στόματι ἀθύρῳ ὁ παραπλήξ, καὶ ἐγχεύαζε τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων προσκύνησιν· ἀνοήτους καὶ τὴν γνώμην ἐνδιαστροφούς τοὺς ταύτας ἐσθηλωκτάς ἀποκαλῶν, καὶ μὴ εἰδῶτας ὁ πράττειν. Ὁ γὰρ νόμος, φησὶν, ἀνωθεν ἐν Μωσῇ ὁ πᾶν γραφέντα θεοῦ δακτύλῳ ἐδέξατο, σαφῶς οὕτως καὶ διαβρήδην ἀπαγορεύει, μήτε χειροποιήτῳ τι λατρεύειν, μήτε εἰκόνα ἱδρεύειν, καὶ ταύτης ἔχειν ὁμοίωμα· ὑπὸ κατάραν τιθεὶς τοῖς τοιοῦτόν τι πράττειν ἐπιχειροῦντας· εἰδωλικῆς θρησκείας ὅν καὶ τῆς ἐκείνων σκαιότητος εὖρεμα, τὸ κλάττειν εἰκόνας, καὶ τὸ θεῖον ὄνομα ταύταις ἐπιφημίζειν· ὁ πρὸς τῷ ἀπρεπεῖ, καὶ ἐναντιώσατον, περιγεγράφθαι τὸν ἀπερίγραπτον οἰεσθαι, καὶ πη-

VARIÆ LECTIONES.

²² al. συνίστορας. ²³ al. Λακομ. ²⁴ al. ὑπόγειον.

χαίροις σάνισι τὸν μηδαμῶς χωρητὸν περικλείειν. Τοῦτο γὰρ καὶ τοὺς πρὸ ἡμῶν βασιλέας οὐ καλῶς ἔχον διασκηφένους, Λέοντα, φημί, καὶ Κωνσταντῖνον, καὶ τὸν τούτοις ἀπόγονον, τὰς τε εἰκόνας καθαιρῆσαι, καὶ τὴν τούτων διώσασθαι προσκύνῃσιν. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἀσεβὴς, καὶ τὰ ἐπὶ τούτων ἀτοπώτερα ἐληρώδει καὶ ἐξέπτυσσε, καὶ ὡς τι ἄξιον λέγων, τῷ αἰσχίστῳ τῶν ῥημάτων ἀπεσιμνύνετο· τοῖς τε ὀλεθροῖς ἐκεῖνοις οἷς συνεχρήτο τὰ πάντα προσεπηρμένους, καὶ πρὸ γε ἐκείνων, τῷ ἐκείνων ὑφηγητῇ καὶ προστάτῃ, οὐ καὶ μᾶλλον τοῖς λόγοις, ὡς ὁ λόγος εἰρήχει, προὔπεπτο.

Ἄλλ' ἡ θεὰ τῶν Πατέρων ὁμήγουρις, οὐδὲν πρὸς τὰ παρόντα παθοῦσα, οὐδὲ τὴν τοῦ τυράννου πολυχειρίαν εἶναι τι ὀλως θεμένη, τὴν τε ἐν λόγοις αὐτοῦ διήλεγχε ματαιότητα, καὶ τὸ τῆς διδασκαλίας ἀσύνητον, πολλαῖς ταῖς ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν μαρτυρίαις διέβαλεν· ἀνατροπὴν τοῦ ὀρθοῦ δόγματος, καὶ τῇ· πρὸς ἡμᾶς τοῦ Δεσπότην ἐπιθήμιας ἀρνησιν, τὴν σφαλερὰν ταύτην καὶ ὀλέθριον καλοῦσα διδασκαλίαν· ἃτε μυρίαν ἔχουσιν, καὶ τὴν ἀτοπίαν καὶ τὴν φαυλότητα. Εἰ γὰρ τῶν ἁγίων, ἔλεγον, εἰκότων τὸ σέβας ἐξομωσόμεθα, κενὴ δ' ἄρα ἡ πίστις ἡμῶν, κενὸν τὸ κήρυγμα. Μάτην δὲ ἡμῖν καὶ τὰ θεῖα οἱ πάλοι παρίδοσαν Πατέρες, οἰχέσεται ἡμῖν καὶ πᾶσα πρᾶξις καὶ ἀρετὴ, καὶ τοῦ θεοῦ ἐπίγνωσις, καὶ πάντα ὁμοῦ. Εἴπερ ἡ τῆς Δεσποτικῆς εἰκόνης ἀθέτησις, οὐ μόνον τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν ποιεῖ ἀθέτησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸ γε εἰκότων, αὐτοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ὃς κοινωνίᾳ σαρκοῦς ἡμῖν ὁμιλήσας, ἀνθρωπικῶς τε γέγονε καθ' ἡμᾶς, καὶ τῆς αὐτοῦ θείας μορφῆς ἐγνώρισεν τὸν χαρακτῆρα ἡμῖν, οὐ ἔξαρνος οὐ οὐκ οἶδα ἀνθρώπου γεγөнῶς, οὐ μόνον σαυτῷ ἐβουλεύσω τὰ κί- κιστα, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἀπλουστέρων ψυχᾶς, εἰς τὸν ὅμοιον ὑπηγάγου ἐλισθόν, ἵν' ἢ σοὶ καὶ μᾶλλον ἢ τῆς κακίας περιφανέστερα. Ἡμῖν δὲ καὶ τὸ μόνον συνεδρεῦειν ὑμῖν τοιούτοις οὔσι ἐν τούτῳ συνιέναι, πολλοῦ γε καὶ διὰ πρὸς καλοῦ ἂν θήσοιμεν· Δαυὶδ γὰρ ὁ θεὸς νῦν ἡμῖν συμφεγγέτω· μὴ δεῖν συνεδρίῳ λέγων καθίζεσθαι ματαιότητος, μηδ' εἰσέρχεσθαι μετὰ παρανομούντων· μηδ' αὐ ἐκκλησίᾳ πονη- ρουσμένων φοιτᾶν ἢ συναγεῖρεσθαι. Καὶ οὕτω μὲν οἱ Πατέρες, καὶ μετὰ τοιούτων λόγων, κοινῇ ἅμα καὶ συναλλήλοις, τὸ τοῦ ἀποστάτου δόγμα ἐκ πρώτης ἡεροβολίσαντο, πολλῆς δὲ καὶ ἀπάτης καὶ φαυλότη- τος, αὐτῶθεν παραστησάμενοι.

Ἄλλ' ὁ Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος οὐδ' ἐν ταυτῷ μένειν ἔχων, εἰ μὴ καὶ μεῖζον καὶ διασημότεραν τὴν παρρησίαν ἐνδείξειτο· καὶ πᾶσαν ἐπινοίαν καὶ πάντα λογισμόν¹¹, φανεράν τε καὶ λανθάνουσαν, τοῦ ἀλαζόνος εἰς τὸ παντελὲς καταβάλαι. Ἐπεὶ καὶ τὰ πρῶτα τῶν συνελεγεμένων διὰ μέγεθος λόγου καὶ ἀρετῆς ἔφερε, ταῦτα διανοίᾳ στεφρότατῃ, καὶ λόγων ἐπιφαι θαρβυλάεσθαι.

¹⁰ Ὁ βασιλεῦς, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ εἰρηνεύου-

¹¹ ἢ πάντα λογ. καὶ πᾶσαν ἐπιν.

¹² Psal. xxv, 4.

A est, et plane pugnans, incircumscrip- tum circum- scribi putare, et cubiti unius tabulis eum quem locus nullus capiat, includere. Hæc enim qui ante nos regnarunt, imperatores, perperam fieri cum cernerent, Leonem dico, et Constantinum, et qui ex iisdem natus eis successit, imagines deici, earumque cultum explodi iusserunt. Hæc impius, atque his absurdiora delirans evomebat, et quasi præclarum quiddam diceret, turpissimis dictis gloriabatur; pessimis illis, quorum consuetudine utebatur, usquequaque fretus, illorumque ante omnes præside ac magistro, ejus maxime verbis, ut dictum est, imbutus fuerat.

LXIV. *Resistunt ejus impietati PP.* — At divinus Patrum cætus nihil ad hæc commotus, multiplicemque tyranni manum ac potentiam nihili faciens, ejus orationis vanitatem redarguebat, ineptamque et insanam doctrinam multis sacrarum Litterarum testimoniis confutabat: orthodoxi dogmatis ever- sionem, et Domini ad nos adventus negationem, hanc ejus fallacem et perniciosam doctrinam vo- cans; ut quæ infinitam absurditatem erroremque et improbitatem contineret. Etenim si sanctarum, aiebant, imaginum venerationem ejuramus, inanis utique fides nostra, inanis prædicatio. Frustra nobis divina olim Patres tradiderunt. Evanescet nobis omnis actio et virtus, Deique cognitio; ac denique simul omnia concident, et pessum ibunt. Dominicæ siquidem imaginis abrogatio, non solum Dei man- datorum abrogationem affert, sed ipsius etiam, ante imagines, Filii Dei; qui communionem carnis nobis- cum conversatus, et homo similis nostri factus, et divinæ suæ formæ characterem nobis ostendit; quem tu, nescio quam ob causam abnegans, non tibi tantum pessime consulisti; sed simpliciorum quoque animas, ut improbitas tua notior esset, in parem fraudem et exitium induxisti. Nos vero vel assidere vobis solummodo, cum tales sitis, aut in unum coire, longe abest ut decere arbitremur. Suffragetur enim nobis divinus David¹², non se- dere docens in concilio vanitatis, et cum iniqua gerentibus non introire, et in ecclesiam malignan- tium non ire, nec cum illis congregari. Atque in hunc modum Patres uno simul ore talia loquentes, apostatæ sententiam prima velut acie impugna- bant, summam ejus fraudem et nequitiam osten- dentes.

LXV. *Theodorus prior alloquitur imp.* — At pa-rens noster Theodorus tenere se non potuit, quin majorem et apertiorē dicendi fiduciam demon- straret, totumque insani hominis consilium, et oc- cultam ejus cogitationem penitus patefaceret. Quare ut primas inter eos qui convenerant, et eloquentia et virtute facile tenebat, hæc animo constantis- simo, summaque verborum libertate dicere ag- gressus est.

LXVI. *Cultum sacrarum imaginum probat ex sacra*

traditione. — O imperator, quo consilio pacatam nunc et tranquillam Dei Ecclesiam turbare ac pervertere ausus es? nec tibi illa quæ iis acciderunt, qui illam ante te persecuti sunt, quorum tu modo nomina commemorasti, in mentem venerunt; nec impetum tuum retardarunt? Qui cum paria tibi facerent, sacrasque imagines contumeliose tractarent, dici non potest quam graves pœnas dederint, ut testata litteris eorum improbitas ad posteros transmitteretur. Nec te diuturna, ac longis temporibus confirmata divinarum imaginum veneratio, deiferorumque Patrum constans de ea consensus et conspirans sententia movet, novorum dogmatum propugnator, ut a perversis istis et exitiosis rebus abstineas, et meliora secteris, sententiam mutes, et veritatem agnoscas? Nunquam audisti quid B. Paulus dicat, Timotheo scribens? nam et hoc aliquando te tractasse arbitror, quamvis nunc illa ex animo ejeceris: Si quis aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus, et ei quæ secundum pietatem est doctrina, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones et pugnas verborum, ad subversionem audientium. Et rursus idem: Denuntia illis ne aliter doceant, neque intendant fabulis interminationis, et quæstionibus vanis, quæ a recta via aberrare eos faciunt, et ædificationem Dei, quæ est in fide, destruunt.

LXVII. Argumentum ex veteri lege sumptum refellit. — Quod et tibi prorsus accidit, qui futilibus sermonibus animum adjiciens, et sacras imagines idola vocare non erubescens, tanquam in arcem quamdam, ad legem veterem te convertis, utque inde argumenta tibi desumas, quod nihil creatum, nihil manufactum, nihil denique aliud ex his quæ similitudine effinguntur, amplectendum, aut ullo penitus honore colendum sit. In quo illud primum te cogitare oportebat, imperator, adveniente gratia legem cessasse; quam observasse nunc, summæ dementia foret: alioqui circumcidi nos convenit, et sabbata colere, et alia quæ sunt scripta facere, ne legem videamur dimidiatam tantum observare. Deinde hoc etiam cogitandum erat, legem hominibus datam fuisse, qui ex Ægypto nuper egressi, ad Ægyptiorum æmulationem propenso studio ferebantur. Ægyptii autem omnium qui idola fingunt, infelicissimi fuerunt, ut qui vilissimis rebus, et aliarum gentium sensu turpissimis, divinos honores tribuerunt. Unde propheta cum leges daret illis qui apud illos educati fuerant, omnis formæ similitudinem interdixit, tanquam hominibus ad deceptionem paratissimis, et manufactorum cultui inhiantibus. Neque tamen id semper observasse visus est, cum in tabernaculo Cherubim fabricatus sit, eademque in propitiatorio collocarit. Et illis quidem magno in honore erant et admiratione.

LXVIII. Ex novæ legis mysterio sanam fidem

• Tim. vi, 5, 4. P1 Tim. i, 5.

σαν, πόθεν σοι ταραξάι νῦν ἐπῆει καὶ διαθεῖναι κακῶς; οὐδὲ τὰ συμβάντα τοῖς πρὸ σοῦ διώταις ὦν καὶ πρὸς ὄνομα ἡδὴ ἐμνήσθης, ἐπὶ νοῦν ἦλθε, καὶ τὴν ὁρμὴν διεκάλυψεν; Οἷς τὰ θμιοῖά σοι ἐράσασαι, καὶ τὰς ἐπὶ τὰς εἰκόνας ὁβρίσασιν, οὐδ' ἐστὶν εἰπεῖν ὅσην οὗτοι καὶ τὴν τιμωρίαν ἐτίσαν, πρὸς τὸ λιπεῖν τὴν κακίαν ἀνάγραπτον μεθ' ἧς βεβήωκασιν. Οὐδ' ἡ μακρὰ καὶ τοῖς μακροῖς χρόνοις ἐπίδηλος τῶν θεῶν εἰκόνων τιμὴ, τῶν τε θεοφόρων Πατέρων εἰς ἓν περὶ τοῦτου ὁμολογία καὶ σύμπνοια πείθει σε, ὡ καὶ τῶν δογμάτων ὑπάσπιστά, τῶν φαύλων τούτων ἀπέχεσθαι καὶ λοιμωδῶν, καὶ τὰ βελτίω ἐλέσθαι, καὶ γνωσιμαχῆσαι, καὶ κατεῖναι τὴν ἀλήθειαν; Οὐκ ἤκουσας τοῦ μακαρίου Παύλου τί γράφων Τιμοθέῳ λέγει; Οἶμαι γάρ σε καὶ τούτοις ὁμιληκέναι ποτὶ, εἰ καὶ νῦν τῆς διανοίας ἐξέβαλες. Εἰ τις ἐτεροδιδασκαλεῖ καὶ οὐ προσέρχεται ὀφθαλμοῖς λόγοις, καὶ τῇ κατ' ἐνδοξίαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται ὁ τοιοῦτος λόγος διακόνου ἡπατημένους, καὶ λογομαχίας σχολάζων ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκούοντων. Καὶ πάλιν οὗτος: Παράγγελλε αὐτοῖς μὴ ἐτεροδιδασκαλεῖν· μηδὲ προσέχειν μύθοις ἀπεράντοις καὶ ματαιαῖς ζητήσεσιν, ἃ καὶ αὐτοὺς τῆς εὐθείας ἀφίστα, καὶ οἰκονομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει ἀθετεῖ.

“Ο δὲ πίπτοντας καὶ αὐτοὺς, λόγοις φθόροις τὴν διανοίαν ὑποθελεῖ, καὶ εἰδωλα, οἶμοι, τὰς ἐπὶ τὰς εἰκόνας καλεῖσαι ἐξενεχθεῖς, ὥς ἐπὶ τινὰ ἀκρόπολιν, ἐπὶ τὴν παλαιὰν καταφειγῶν νόμον, κακεῖθεν ἐπισυνάγων αὐτῶν τὸ μηδεῖν²² κτιστὸν, τὸ μηδεῖν χειροποιήτων, τὸ μὴ ἄλλο τι δεῖν τῶν ἐντυπουμένων ἢ περιέπειν, ἢ συνόλως τιμᾶν. Καὶ ἐχρῆν πρῶτα μὲν σε λογισασθαι, βασιλεῦ, ὅτι τῆς χάριτος ἐλθούσης, ὁ νόμος κατήργηται· ὅν νῦν φυλάττειν εὐθὺς κομιδὴ· ἐπὶ οὕτωγε, καὶ περιτεμούμεθα καὶ σαββατίσσομεν· καὶ τὰλλα τὰ ἐν τῷ γράμματι πρᾶξομεν, ἵνα μὴ ὀξωμεν ἐξ ἡμισείας τὸν νόμον τηρεῖν· ἔπειτα κακεῖνο συνιδεῖν ὅτι ὁ νόμος ἀνθρώποις διομίλει²³, ἐναγχος ἀπ' Αἰγύπτου ἐξιοῦσι, καὶ ζηλοῦν τὰ τῶν Αἰγυπτίων σπουδῇ ἔχουσιν. Αἰγύπτῳ δὲ πάντων τῶν εὐραμένων εἰδωλα κακοδαίμονέστεροι, μέχρι καὶ τῶν τοῖς ἄλλοις αἰσχίστων, τὸ σέβας ἐκτείναντες. Ὅθεν καὶ τοῖς ἐν ἐκείνοις ἀνατραφεῖσιν ὁ Προφῆτης νομοθετῶν, παντὸς εἰδους ὁμοίωμα ἀπηγόρευσεν· οἷα πρὸς ἐξαπάτην εὐκόλοις, καὶ καχηνόσι περὶ τὰ χειροποιήτα. Ὅπου γὰρ οὐδὲ πανταχοῦ τοῦτο τήρησας φαίνεται· τὰ ἐν τῇ σκηνῇ Χερουβὶμ κατασκευάσας, καὶ ἐν τῷ ἱλαστηρίῳ ἀπαιωρήσας. Αὐτοῖς τότε πολλῆς ἦν καὶ τιμῆς καὶ ἐκπλήξεως.

Ἄλλ' ἡμῖν ἡ χάρις ἐπιφοιτήσασα ἔχειναι τε πάν-

VARIE LECTIONES.

²² f. μηδέν. ²³ f. δωμ.

των ἀπηγάγε, καὶ πρὸς τὰ κρείττω καὶ πολλῶν
 σιμνότερα ἤγαγε. Τί γὰρ μέζον καὶ περιφανέ-
 στερον, τοῦ σαρκὶ ἐμφανισθῆναι ἡμῖν τὸν προαιώ-
 νιον Θεὸν καὶ ἀπερληπτον, καὶ τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ
 μορφῆς ὑποδεῖξαι ἅπασιν τὴν ἐμφέρεαν; Μᾶλλον δέ,
 ἵνα σοι παρὰ τούτου παραστήσω ἀνωθεν, ἐπειδὴ
 ὁ Πλάστης ἡμῶν καὶ Θεὸς, ἐπ' ἀγαθοῖς κτίσας τὸν ἀν-
 θρωπον, εἶδεν αὐτὸν τῇ κακίᾳ ὑποσυρέντα, καὶ τὸ
 κατ' εἰκόνα ἀπολέσαντα, εὐδόκησεν αὐτὸς ἀρρήτως
 οἰκονομῆναι τὴν ἡμετέραν σάρκα ἀναλαβεῖν. ἵνα καὶ
 τὸν πεσόντα ἀνακαλέσεται, καὶ τὸ ἀχρειωθὲν τῆς
 εἰκόνης κάλλος ἀναμορφώσεται. "Ὅθεν καὶ τὸ καθ'
 ἡμᾶς ὅλον αὐτῷ οὐσιώσας, ἀσύγχετα τῶν ἐκατέ-
 ρων φύσεων, τῆς τε θείας, φημί, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης,
 ἐτήρησε τὰ ἰδιώματα, ὅπερ λόγον οὕσης τῆς τε συν-
 ελεύσεως τούτων, καὶ τῆς ἀνακράσεως. Ἐντεῦθεν
 καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ σαρκὸς τὴν μορφήν ἔδωκεν
 ἡμῖν τιμῇ καὶ σέβειν, καὶ προσκυνεῖν, ὥς ἂν ἐν τῇ
 εἰκόνι καὶ τὸ παράδοξον τῆς οἰκονομίας αὐτοῖς ὁμ-
 μασί καθορῶμεν, καὶ ἀπὸ τῆς ἐν εἰκόνι περιγραφῆς
 τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τὴν νοερὰν καὶ ἀσχημάτιστον
 μορφήν τοῦ Θεοῦ τοῦς τῆς διανοίας τρέπομεν^{α'} ὁφ-
 θαλμοὺς, πρὸς αὐτὸν νεύοντες ἀνευδότως, καὶ μηδενὶ
 τῶν κάτω περιπλανώμενοι.

"Ἰνα δὲ ἡμῖν ἀριθῆλως καὶ ὁ Θεὸς πιστεύοιτο χα-
 ρακτῆρ, αὐτὸς ὁ τοῦτον ὑποδὺς Σωτὴρ ἡμῶν, τὴν
 τοῦ οἰκείου προσώπου μορφήν ἐτύπωσε τε καὶ
 ἀπεικόνισεν ἐν χρῶ τοῦ βράχους ἀψάμενος· καὶ
 τῷ Ἀδάμῳ αἰτήσαντι (ἄνθρωπος οὗτος πιστὸς, καὶ
 κατ' Ἐδессαν πρῶτος) ἐκπέμπομεν. "Ὅς καὶ τῇ θείᾳ
 ἐκτύπωσι· ἐκείνῃ προσφύς, τὴν τε ἀρρήτην δύναμιν
 ταύτης διέγνω, καὶ λευκὴν τὴν χάριν πᾶσι διήγ-
 γειλε, χρονίας οὕτω καὶ ἀθεραπεύτου ἀπαλλαγῆς
 ἀβρώστιας, ἥπερ κατεβλήπτο καὶ πρὸς τῷ σώματι,
 βράχων καὶ τὴν ψυχὴν γεγωνός. Καὶ Λουκᾶς δὲ ὁ τὸ
 ἱερὸν ἀνατάξας Εὐαγγέλιον, τὴν τοῦ Κυρίου ἱστορή-
 σας εἰκόνα, ἔργον πολλοῦ ἔξιν τοῖς μετ' αὐτὸν κα-
 ταλείπει. Καὶ ἄλλοι πλείστοι τῶν καθέξης, πολλὰς
 τῶν ἁγίων εἰκόνων τυπώσαντες, ἀνάγραφτον πᾶσι
 τὴν περὶ ταῦτα τιμὴν διεσώσαντο. Καὶ οὐκ ἔστιν
 οὐ τόπος, οὐ χώρα, οὐ τῶν πανταχοῦ τις οἰκία,
 ἐνθα μὴ εἰκόνας θείας λαμπρῶς ἀνεστήλωνται·
 ἐπ' αὐτὰ καὶ τὸ πρᾶγμα τοῖς πᾶσιν αἰδέσιμον, τῷ τε χρέ-
 νῳ, καὶ τῇ αὐθεντίᾳ λαβὼν τὸ ἐπίτιμον. Τὴν οὖν
 κηρυχθεῖσαν τῶν εἰκόνων τιμὴν ἐπὶ χρόνους ὀκτα-
 κοσίους καὶ πλείους, καὶ ὑπὸ πάντων βεβαιωθείσαν,
 καὶ μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἤδη συναυξηθεῖσαν
 (ἐπεὶ καὶ ἄμφω συνέδραμε, Χριστιανισμὸς τε καὶ
 εἰκονικὴ ἀνατύπωσις), οὐ ἐν ἀκαρεῖ οὕτω καὶ μόνῃ
 τῇ ὁρμῇ τοῦ θελήματος καθαιρέσειν διέγνω καὶ ἀτί-
 μως τὰ τίμια ἐξορχήσασθαι;

Μηδ' αὐτὸ φρεῖας τὸ σωτήριον ὄνομα, ἀλλ' εἰ-
 δὼλα (ὡς τῆς τῶν λόγων σκαυήτης!) τὰς θείας καὶ
 ἱερὰς καλέσας εἰκόνας; Πόθεν ἢ παρὰ τίνος τοῦτο

confirmat. — Nos vero superveniens gratia ab om-
 nibus illis abduxit, et ad meliora multoque præ-
 stantiora traduxit. Quid enim majus illustriusque
 esse possit, quam in carne apparuisse nobis æter-
 num et incomprehensum Deum, et gloriæ formæ
 suæ speciem omnibus repræsentasse? Quinimo, ut
 tibi rem altius explanem, postquam Conditor et
 Deus noster, qui hominem bonis omnibus ornatum
 creavit, vidit ipsum peccato abreptum similitudi-
 nem suam amisisse, libuit illi inenarrabili dis-
 pensatione carnem nostram assumere, ut lapsum
 erigeret, immaculatamque imaginis pulchritudinem
 repararet. Idcirco naturam nostram totam sibi
 uniens in substantia, inconfusas utriusque nature,
 divinæ scilicet et humanæ, retinuit proprietates,
 orationem omnem excedente admirabili earum
 concursu et conjunctione. Hinc et sacræ carnis
 suæ figuram nobis honorandam, et colendam, et
 adorandam dedit, ut in imagine stupendum incar-
 nationis mysterium ipsis oculis cernamus, et a
 Christi descriptione quæ in imagine cernitur, ad
 intellectualem, et omnis figuræ expertem Dei for-
 mam mentis oculos convertamus, in eum aspi-
 rantes perpetuo, nullique caducæ rei animum
 obstringentes.

LXIX. Ex facto Christi suam ad Abgarum mittentis imaginem. — Quo autem divini characteris si-
 des nobis certior fieret, idem ipse qui eam gerit
 Salvator noster suæ ipsius faciei et oris formam,
 admoto ad faciem linteo, expressit atque effinxit,
 petentique Abgaro (vir erat fidelis, et inter Ede-
 senos primarius) misit. Qui divinam illam effigiem
 complexus, incredibilem ejus vim mox sensit, om-
 nibusque patefecit, diuturno atque incurabili mor-
 bo, quo tenebatur, liberatus, nec magis corpore
 quam animo corroboratus. Lucas vero qui sacrum
 composuit Evangelium, cum Domini pinxisset
 imaginem, pulcherrimum et plurimi faciendum
 opus posteris reliquit· alique deinceps quam plu-
 rimi imagines sacras affatim effigendo, publice
 consignatum earum cultum conservarunt. Nec lo-
 cus ullus est, non regio, non domus, in qua divi-
 ne imagines affixæ non sint: quippe omnibus ven-
 eranda res est, cui temporis lapsus et auctoritas
 honorem conciliarunt. Annis igitur octingentis et
 eo amplius promulgatam, et ab omnibus receptam,
 atque confirmatam imaginum venerationem, jam-
 que una cum Christianismo auctam et propagatam
 (uno siquidem parique gressu incesserunt, Chri-
 stianismus, et imaginum efformatio); tu nunc,
 temporis momento, solaque pro animi tui libidine
 tollendam e medio censuisti, et cum dedecore ex-
 plodenda, quæ laudem honoremque merebantur?

LXX. Discrimen inter imaginem et idolum. — Ne-
 que ipsum salutare nomen reveritus es, ut idola (o
 verborum perversitatem!) sacras imagines appel-

VARIE LECTIONES.

^{α'} al. τρέπωμ.

lares? Unde, et a quo doctus? aut quisnam est A
qui te docuit imaginis atque idoli unam esse vo-
cem? Hoc enim nec Patrum ullus unquam sensit,
nec vero res ipsæ serunt ut dicatur. Qui enim?
cum infinito spatio inter se dissideant, non no-
minis solum appellatione, sed multo magis arche-
typi substantia. Idolum enim est et appellatur,
quod dæmonis aut alterius cuiuspiam ex iis quæ
gentiles turpiter pro diis coluerunt, specimen re-
præsentat, fœdi fœdus, et mali deterius. Qualis
enim causa, tale prorsus est causatum; et cuius
abominandum est prototypum, nihilominus abomi-
nanda est imitatio. Imaginis autem et honorandum
est archetypum; sancti enim alienj, aut sancto-
rum Domini figuram depingit; et quæ in tabula
depicta est effigies, digna item animadversione. B
Hæc siquidem sincerum veritatis simulacrum;
illud vero mendacii, fallacisque doli similitudo.
Sic enim harum rerum peritis visum est hæc no-
mina distinguere, qui idolum falsi imitationem
esse dixerunt, imaginem, veri expressam simi-
litudinem.

LXXI. Qui crucem colat, spernere non posse ima-
gines. — Sed quoniam a vobis, imperator, ima-
ginis quidem honor odio est, crux vero veneratione
digna censetur, primum illud capere non possum,
cum jam utriusque honor conjunctus sit (simul
enim imago, et simul crux; quandoquidem Domini
adventus utrique gloriam attulit), nunc a vobis
alterum ab altero secernitur, ita ut alteri sors
melior obtigerit, alterum repudiatur et contemnat-
ur. Deinde quæram, o veteris Scripturæ interpres,
quomodo cum Lex exsecratione dignam crucem vo-
cet: *Maledictus enim, ait, qui pendet in ea*; tu
qui crucem colis, legem vilipendere non videre?
imo vero duobus inter se contrariis obnoxius te-
neris; qui nec legi usquequaque consentias, cuius
tu custos perpetuus, et in hoc nobiscum media ex
parte sentias, quos omnibus modis insectari decre-
veras. Cum oporteret te, quando impius esse sta-
tuiti, nec crucem, nec imaginem confiteri; ut sic
posses et consentanea tibi facere, et congruentia
legi quam observas. At enim ratiocinari nescit
improbitas, ipsa secum pugnans, et quos imperio
suo submiserit, ab omni honestate procal avocans: D
cui tu quoque semel mancipatus, nullam postea
officii nec decori rationem habuisti; ab iis solis
qui tua observant, inductus adulatoribus, scurris,
uni voluptati ventrisque commodis servientibus.

LXXII. Consortium cum hæreticis damnosum. —
Mibi vero mirari venit in mentem, quomodo nos
ad iudicium vocaveritis, qui sic animo et consilio
comparati estis. Equis enim erit, qui inter utros-
que dijudicet? Quis de victoria sententiam feret?
cum occupati a vobis omnes potentiaque percussi
fuerint, suppliciorum metu. Minæ siquidem, et
tormenta iis proponuntur qui partibus vestris non
favent. Recte sane quidam e majoribus nostris,

μαθών; ἢ τίς ὁ παραδούς· σοι τὴν κλῆσιν μίαν καὶ
τὴν αὐτὴν, ἐπὶ τε εἰκόνας καὶ εἰδώλου λέγειν; Τοῦ-
το γὰρ οὔτε τινὶ τῶν θείων Πατέρων ἐδοξέ ποτε,
οὐτ' ἄλλως συμβαίνει τοῖς πράγμασιν. Πῶς γάρ;
τὸ πολὺ καὶ οὐδ' ὅσον εἰπεῖν διαλλάττων, οὐ μόνον
κατὰ τὴν ὀνομαστικὴν κλῆσιν, ἀλλὰ πολλῶν πλέον, καὶ
κατὰ τὴν τοῦ ἀρχετύπου ὑπαρξιν. Τὸ μὲν γὰρ εἰ-
δῶλον ἔστι τε καὶ ὀνομάζεται, δαίμονος ἢ τινος ἄλλου
τῶν παρ' Ἑλληνιστὶν αἰσχυρῶς θεοποιουμένων, παριστῶν
τὴν ἐμφέρειαν, αἰσχίον αἰσχίστου, καὶ φαῦλον φαυλό-
τερον. Κατὰ γὰρ τὸ αἴτιον, καὶ τὸ αἰτιατὸν πάντως·
καὶ οὐ τὸ πρωτότυπον βδελυκτὸν, οὐδὲν ἦττον μι-
σητὸν καὶ τὸ παραγόμενον. Εἰκόνας δὲ καὶ τὸ ἀρχέ-
τυπον, τίμουν· ἁγίου γάρ τινος, ἢ καὶ τοῦ τῶν ἁγίων
Δεσπότητος, τὸν χαρακτῆρα διασχωγραφεῖ· καὶ τὸ
ἐν πίνακι γραφόμενον ἀξιοθέατον. Ἐπεὶ τοῦτο μὲν,
ἀτεχνῶς ἀληθείας ἰνδαλμα· ἐκεῖνο δὲ, ψεύδους καὶ
ἀπάτης ὁμολωμα. Οὕτω γὰρ καὶ τοῖς περὶ ταῦτα
δεινοῖς ἢ τῶν ὀνομάτων ὑπαλλαγῇ ἐδοξε, ψευδὲς
τὸ εἰδῶλον ἀνειποῦσι μίμημα· τὴν δ' αὖ εἰκόνα, τοῦ
ἀληθοῦς ἀφομολωμα.

Ἐπεὶ δ' ὑμῖν, ὦ βασιλεῦ, ἡ μὲν τιμὴ τῆς εἰκόνας
ἐκτρέπεται, ὁ δὲ σταυρὸς σεβασμοῦ δοκεῖ ἄξιος,
πρῶτον μὲν συνιδεῖν οὐκ ἔχω, οὕτω χάριν ἢ τῶν
ἐκατέρων τιμὴ ἐν ταυτῷ συνελθοῦσα (ἅμα γὰρ
εἰκὼν καὶ ἅμα σταυρὸς, εἴπερ ἡ τοῦ Δεσπότητος ἐπι-
δημία δόξαν ἀμφοτέροις ἐπέθετο)· νῦν γὰρ ὑμῶν
τῶν δύο τὸ ἕτερον ἀποκρίνεται, καὶ τὸ μὲν τὴν κρείσ-
σω μοῖραν ἀπειλήχε, τὸ δ' ἐκδέδληται καὶ ἠθέτηται. C
Ἐπειτα προσεῖρησάμην σε, ὦ τοῦ παλαιοῦ Γράμματος
ὀψηγητῇ, πῶς ὁ μὲν νόμος κατάρως ἄξιον ἀποκαλεῖ
τὸν σταυρὸν (Ἐπικατάρως γάρ, φησὶν, ὁ τοῦτο
ἀναρτηθεὶς), οὗ δ' ἡ περὶ τοῦτο τιμὴ οὐκ ἀτιμά-
ζειν τὸν νόμον ποιεῖ; Μᾶλλον δὲ δυσὶ τοῖς ἐναν-
τιωτάτοις ὑπέδικον καθιστῇ· τοῦ τε μὴ συμβαίνειν
δὲ ὅλου τῷ νόμῳ, οὗ σὺ φύλαξ ἀπαράδατος, καὶ
τοῦτο ἡμῖν ἐξ ἡμῶν συμβαίνειν· οὗς διωθεὶς
ἐβουλεύσω παντάπασιν· δέον ἐπεὶ περ ἀσεβεῖν ἔγνω,
μήτε σταυρὸν, μήτε εἰκόνα ὁμολογεῖν· Ἰν' οὕτως
ἐξῇ σοι ἀκλόουθα πράττειν σαυτῷ, καὶ τοῦ φυλα-
κτηρίου νόμου συμβατικά. Ἄλλ' ἀσυλλόγιστον πρῶ-
μα ἡ μοχθηρία, αὐτὴ ἐαυτῇ περιπίπτουσα, καὶ πόρ-
ρω παντὸς ποιοῦσα καλοῦ τοὺς ταύτη ἀλίσκομένους·
D ἢ καὶ αὐτὸς καθάπαξ ἀλούς, οὐδὲν τῶν δέοντων ἐσκέ-
ψω· μόνους τοῖς τὰ σὰ θεραπεύουσι ὑπαχθεὶς κόλασι,
καὶ τὰ πρὸς χάριν ὁμιλοῦσι, καὶ τὸ ἡδὺ μόνον
καὶ τὸ πρὸς ἡμέραν διώκουσιν.

Ἐμοὶ δὲ καὶ θαυμάζειν ἐπικαί, πῶς ἐπὶ κρίσει
ἡμᾶς κεκλήκατε, οὕτω καὶ γνώμης καὶ διανοίας
ἔχοντες. Τίς δ' ὁ μᾶλλον ἀμφοτέροις δικάσειν; Τίς
ὁ τὴν νίκωσαν ἐποίησιν; πάντων ὑμῖν προτεποσμέ-
νων, καὶ τῇ ἐξουσίᾳ ἐκδοξηγητημένων, διὰ ὁδὸν
κολάσεων. Ἀπειλὰ γὰρ καὶ βάσανοι τοῖς ὑμῖν μὴ
συμπράττουσιν ἔπονται. Καλῶς γὰρ τις τῶν πρὸ
ἡμῶν πρῶτον ἀγαθὸν τὸ παντάπασιν ὑμῶν ἀποδι-
στασθαι ἐφησε· θηρία τοὺς αἰρετικούς καλέσας ἀν-

θραυσιμόμορφα, καὶ τοὺς τε λόγους αὐτῶν καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, φθαρτικὰ ἀνείπων καὶ διέδρα· οὐδὲ καὶ ἐκκλίνειν δέον ἐστὶ μάστιγα, καὶ εἰ δυνατόν, μὴδὲ συναντῆν· τοῦτοις οὖν καὶ τὸ πῶς οὖν ὁμιλεῖν οὐ περὶ τὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀτεχνῶς ἐπιζητήμιον.

potest. Ex quo sequitur, cum eis colloqui quoque modo, non solum supervacaneum, sed damnosum plane, valdeque noxium esse.

Τούτων ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς, παρὰ τοῦ ὁσίου εἰρημένων, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ κατενόησε δύναμιν, θυμοῦ καὶ ἀγωνίας ἐν ταυτῷ πληροῦται, τὴν μὲν ὀργὴν ἀνακαίῳν τοῖς ῥήμασι, καὶ οἷς παρ' ἐκείνου ἐδέδρατο. Τὸν δ' ἀγῶνα τῇ τῶν λόγων μερίζων ἰσχυρῶς, πολλὴν τινα καὶ ἄμαχον ταύτην ὁρῶν. Ὅμως τοῦ θυμοῦ μᾶλλον γενόμενος, ᾧ καὶ μᾶλλον κατέληπτο, λόγοις τε ἀτερπέσι διελαιοδορεῖτο, καὶ ῥήμασι τραχυτέροις κατ' αὐτοῦ ἐκέρχρητο, ἐπὶ τὸ καταπληκτικώτερον μᾶλλον τὴν φωνὴν ἐξαλλάσσων. Οἶδα μὲν, φησὶν, ὧ οὗτος, τοῦνομα προσεπών, ὡς ἀπονοίας ἐμπλεως αἰεὶ καὶ λέγαντι καὶ φρονοῦντι πολὺ σου καὶ νῦν τὸ καθ' ὁμῶν δύσερι καὶ φιλονείκων· ἀδίκους τε ἡμᾶς καὶ ἡλιθίους τὴν πρᾶξιν ἀποκαλοῦντος, καὶ πᾶν ὃ τι βλάσφημον ἡμᾶς ἐξυβρίζοντος· ὅς γε καὶ τὸ μόνον ἡμῖν προσομιλεῖν περὶ τὸν ἐφῆς καὶ ἐπιζητήμιον, ὡς οὐ πρὸς βασιλέα μᾶλλον, ἀλλὰ τινα τῶν πολλῶν τοὺς λόγους ποιούμενος. Ἄλλ', ὡς εἴκοι, μάρτυρα σεαυτὸν ἐπιφημίσειν βουλόμενος, ἡμᾶς τε εἰς τὸν κατὰ σοῦ προκαλούμενος θάνατον, ταῦτα ὑπήχθης ἡμῶν κατεπαῖν. Ἄλλ' οὐκ ἂν εὐκόλως τὸ ἐφετόν σοι πληρώσωμεν, δόξαν ταύτην θηρῶντι σοι οὐδὲ ὑπερορίᾳ ἢ ἄλλῃ τινὶ τιμωρίᾳ πρῶτον ἐκδοίμεν, ἕως ἂν καὶ αὐθις ὁμῶν τε ἀκουσώμεθα, καὶ ἐπὶ σχολῆς τὰς ἐκατέρων πίστεις ἀθροίσωμεν· ἐν' ἣ καὶ τὸ νικῶν δόγμα ἀναμφισβήτητον, καὶ ὁμῖν ἢ ἤττα ἀναπολόγητος. Ταῦτα δ' ἐλέγαν ὁ δυσσεβὴς, τῷ τῆς ἐξουσίας ὄγκῳ ταδάρηκώς, καὶ ἐξ ἐτοίμου ἔχων καὶ ἀθρόους καὶ καθ' ἓνα πάντας κακώσειν· πρὸς δὲ, καὶ ἐν' αὐτῷ πιθανὸν τυγχάνει καὶ τὸ ἐγγεῖρημα, ὡς εἰς κρίσιν πρῶτον ἀχθένας, καὶ οὕτω τὴν καταδικάζουσαν ἡδὴ λαβόντας.

Ἄλλὰ τοῦ συλλόγου τῶν Πατέρων μὴδὲν ἄλλο πρὸς τὸν τύραννον ἀποκρίνασθαι πρὸς ἀλλήλους διεξιόντων· ἀλυσιτελὲς γὰρ ἡμῖν, φασὶ, τοῖς ἡδὴ κατεγνωσμένοις καὶ αὐθις προσομιλεῖν· ἐκτεκωφημένοις τε οὖσι πρὸς παραδοχὴν τοῦ βελτίονος, καὶ ἀνιδεώς πρὸς πάντα ἔχουσιν. Ἄλλως τε, οὐδὲ πρέπον ἡμῖν ἐν ὑπὸ ἀνθρωπίνῃς ἡμέρας ἢ ὑπὸ κοσμικῶν τοὺς λόγους ἀπαιτεῖσθαι τῆς πίστεως. Πάλιν ὁ μέγας Θεόδωρος τὸν λόγον ἀναλαβὼν, τῇ ὁμοίᾳ καὶ αὐθις παρήρσια ἐχρήστο, ταῦτα διεξιὼν· Οὐκ ἐχρῆν ἡμᾶς, ὦ βασιλεῦ, ἀπαραδέκτως ἔχοντι σοι περὶ τὰ καλὰ ἢ λέγειν τι τοῦ λοιποῦ, ἢ ἀντιφθέγγεσθαι. Ἐπεὶ δ' αὐτοῖς πρὸς πείσεις καὶ ἀποκρίσεις καὶ νῦν ἡμᾶς προσκαλῆ, τοῦτό σοι πρὸ τῶν ἄλλων ἀποκρινώμεθα, ὅτι τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῖς ἱερεῦσιν ἀνήκει καὶ διδασκάλοις, βασιλεὶ δὲ ἢ τῶν ἐξωπραγμάτων ἀνέεται διοικήσεις. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Ἀπό-

A primum hoc bonum esse dixit, a vobis longissime recedere; humana specie feras, hæreticos vocans, eorumque sermones atque instituta perniciose esse docens, ac penitus exitiosa, quos devitare omni ope oporteat, ac ne occurrere quidem illis, si fieri modo, non solum supervacaneum, sed damnosum

LXXIII. Imperator alterum pollicetur colloquium.

— Hæc illo dicente, ira simul et timor imperatoris animum agitabat, viri sancti vim facultatemque considerantis; iram accendebant verba, quibus perstringi se sentiebat; metum creabat dicendi vis, quam in eo insuperabilem esse cernebat. Sed ira potius cedens, qua vehementius impellebatur, indecoris illum contumeliosisque verbis asperius excepit, ad terrorem maxime vocem suam, et verba componens. Scio quidem, heus tu, inquit, nomine appellans, te præfractæ adeo amentię esse, ut nobis quidquid dicamus, aut sentiamus, maximopere semper adverseris, injustos nos et stolidos vocans, omniaque in nos convicia ingerens; ut qui colloqui nobiscum supervacaneum esse dicas atque damnosum; quasi non cum imperatore tibi, sed cum infimo quopiam e vulgo res esset. Martyrem te, ut video, celebrari cupiens, ut nos ad mortem in te decernendam provocas, hæc contra nos loqui, nobisque ausus es reluctari. At non facile adeo tibi gloriam hanc venanti concedemus. Quin nec exsilium, nec poenam aliam prius decernemus, quam iterum vos audiamus, singulorumque fidem exploremus; ut rectius ac verius dogma sine controversia cognoscatur, et vobis devictis nullus supersit fugæ aut defensionis locus. Hæc autem eo dicebat impius, quod potentię amplitudinē fretus, in promptu haberet omnes, vel seorsum singulos, vel simul universos multare; deinde ut ea ratione probabilius facti sui consilium redderet, quasi in iudicium prius perducti, atque ita damnati jam fuissent.

LXXIV. Sacrarum rerum iudicia ad sacerdotes,

D non ad imperat. pertinere. — Cum vero Patrum chorus nihil amplius tyranno respondere statueret; inutile quippe, aiebant, nobis jam condemnatis, loqui, ad eos præsertim qui obsecatis animis meliora capere nequeant, et insanabiles prorsus facti sunt. Nec vero decet nos ab humano die, vel a sæcularibus interrogatos, rationem fidei reddere. Magnus iterum Theodorus pari fiducia ac libertate sic exorsus est. Haud sane oportebat, imperator, tibi a rectis omnibus sanisque averso, aut dicere quidquam amplius, aut respondere. Sed quoniam ad interrogationes etiamnum ac responsiones nos provocas, hoc tibi ante omnia respondemus: Res ecclesiasticas ad sacerdotes doctoresque pertinere; imperatoris vero exterarum rerum administrationem propriam esse. Hoc enim sanctus

* Hanc Theodori responsionem habet et Leo

Grammaticus, pag. 446, ad calcem Theopanis.

Apostolus ait : Posuit Deus in Ecclesia primum apostolos, deinde prophetas, tertio doctores ; et nusquam imperatorum meminit. Hi de dogmatibus et de fide statuere debent. Te vero illis obsequi oportet, et nullo modo munus usurpare. Ait illi imperator, nomine rursus compellans : Num igitur hodie me ex Ecclesia ejicis ? Non ego, inquit sanctus, sed illius paranympus, divinus apostolus. Quia tu illum antevertes, tu te ipsum factis tuis ejicisti. Quod si redire ad illam, iterumque ingredi est animus ; persta nobiscum qui veritatem prædicamus ; Christique imaginem veneramur, sanctissimum sequens, et communem omnium Patrem, patriarcham, cujus, ut vides, oratio æque ac mores, uti litatem plane spirant atque gratiam.

LXXV. Imperator PP. dimittit, indicitque silentium. — Ad hæc tyrannus, quod diceret, non habens, cum clamore, animique perturbatione a conspectu suo omnes depulit ; ne propius accederent, neve amplius loquerentur, magna voce minisque interdicens : quod, unum recte, diroque animo suo congruenter facere norat. Egressi ergo beati omnes una cum patriarcha, magnum ambiunt Theodorum ; hominem labris simul atque animis deosculantes, ejusque in dicendo libertatem pariter et gratiam collaudantes, quod tyrannum tam fortiter tantoque pudore affecisset. Cæterum vix domum quisque redierat, cum afferuntur ad singulos præfecti urbis edicta, quibus continere se jubet unumquemque, nihilque prorsus cum aliis tractare, nec inter se conferre, aut docere, aut de fide prorsus loqui : Ita enim, inquit, ab imperatore decretum est.

LXXVI. Theodorus silendum negat, et confirmat suos ac præcipue patriarcham Nicephorum. — Ut vero ad sanctum venerunt qui missi fuerant : Æquumne, illis ait, sit vobis, an Deo parere ; vos ipsi rem ratione æstimantes, dicite. Nobis vero scitote certum esse, linguis potius amputatis hinc abire, quam ut fidei nostræ testimonio desimus, nec illam qua possumus verborum ope propugnemus. Quæ enim ratio est, vos deteriora defendere conari : et nos in multo meliore causa silentio uti ? Quare non commitemus, ut vel ad horam sermonem additum teneamus, et populum præsentis ejus utilitate fraudemus. Unde congruentia omnibus incunctanter suggerebat, hos vocans, illos adiens, alios litteris confirmans, abjectosque et prostratos animos erigens, verbisque excitans pro virili. Patriarcham in primis maxime frequentabat, consiliarium se illi ad omnia præbens. Cumque illum afflictum admodum, et præ doloris magnitudine sui pene oblitum videret, saluberrimis monitis recreabat, et ad Dei optimi benignitatem recolendum hortabatur. Non

A στολος νομοθετῶν φησιν· Ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφητάς, τρίτον διδασκάλους· καὶ οὐδαμοῦ βασιλέως μέμνηται. Οὗτοι γὰρ καὶ τὰ περὶ δογμάτων καὶ πίστεως νομοθετεῖν ἐποφείλουσι, σὲ δὲ ἐπισθαί τοῦτοι, καὶ μηδαμοῦ τὴν τάξιν λαμβάνειν. Οὐκοῦν ἐκβάλλεις με σήμερον τῆς Ἐκκλησίας; φησὶν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν δοῖον ἐξ ὀνόματος καὶ πάλιν καλέσας αὐτόν. Οὐκ ἐγώ, φησὶν ὁ ἅγιος· ἀλλ' ὁ ταύτης νυμφοστόλος καὶ θεὸς Ἀπόστολος, μάλλον δὲ καὶ τοῦτον σὺ προλαβὼν, αὐτὸς ἑαυτὸν οἷς εἰργάσω ἐξήγαγες. Εἰ δὲ βούλει ἐντὸς πάλιν γενέσθαι αὐτῆς, στήθι μεθ' ἡμῶν τὴν ἀλήθειαν πρεσβεύοντων, καὶ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ προσκυνούντων· ἐπόμεινος κατὰ πάντα τῶ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ καὶ κοινῷ πάντων Πατρὶ· οὐ, ὡς ὀφείλεις, ὁ λόγος ἕμα καὶ ὁ τρόπος ἐπωφελῆς ὅλος καὶ χαρίεστατος.

Β Ἐντεῦθεν τοῖς ὅλοις ὁ τύραννος ἐξαπορηθεὶς, σὺν βοῇ πάντας καὶ ταραχῇ τῶν αὐτοῦ ἀπῆλασεν ὅφρα μὴ δεῖν αὐτῶν πλησιάζειν, ἢ ὥς τι φθέγγεσθαι, μετὰ πολλῆς τῆς κραυγῆς ἐπαπειλησάμενος· τοῦτό γε μόνον καλῶς ποιησάμενος, καὶ ἀέλιως τῆς ἑαυτοῦ μεμισομένης ψυχῆς. Ἐξελθόντες οὖν οἱ μακάριοι πάντες συνάμα τῷ Πατριάρχῃ, τὸν μέγαν περιέκυκλον Θεόδωρον· χεῖλεσιν ὁμοῦ καὶ ψυχαῖς τοῦτον κατασπαζόμενοι, καὶ τῆς τε παρῆρσίας καὶ τῆς τῶν λόγων ἀποσεμνύνοντες χάριτος, ἀνθ' οὗ τὸν τύραννον πολλῶ τῷ περιόντι κατήσχυνεν. Ἀμέλει καὶ πρὸς τὰ ἴδια ἀπιδόντων, πρόσταγμα ἐκάστω παρὰ τοῦ ἐπάρχου τῆς πόλεως ἀποστέλλεται, συνεστάθαι πρὸς ἑαυτοὺς παρεγγυῶν ἑκαστον, καὶ μηδὲν μηδ' ὅλους ἀλλήλοις συνομιλεῖν, μήτε παραβάλλειν ἐφ' ἑαυτοῖς, μήτε διδάσκειν, ἢ τοπαράπαν λαλεῖν περὶ πίστεως· οὕτω γὰρ, φησὶ, τῷ βασιλεῖ δεδογμένον ἔστιν.

Γ Ὡς δὲ καὶ πρὸς τὸν δοῖον οἱ σταλέντες ἦκον, Εἰ δίκαιόν ἐστι, πρὸς αὐτοὺς φησιν, ὁμῶν ἢ τοῦ Θεοῦ ἀκοῦειν, αὐτοὶ ὁμᾶς λογισμῷ χρῆσάμενοι εἴπατε. Αἰροῦμεθα γὰρ, ἴστε, τὰς γλώσσας πρότερον ἐκτραπῆσθαι, ἢ πιστεῖ τῇ καθ' ἡμᾶς μὴ ὡς ἔχει συνηγορεῖν, καὶ τὴν κατὰ δύναμιν τῶν λόγων εἰσφέρειν βοήθειαν. Ποῦ γὰρ εὐλογον ὁμᾶς μὲν τὰ χεῖρα σπεύδειν κρατύνειν, ἑαυτοὺς δὲ σιωπῇ καθῆσθαι ἐπὶ τοῖς πολλῶν κρίττοις; Οὐκ οὖν οὐδ' ἀνεξόμειθα, οὐδὲ πρὸς ὧριν τὸ βραχὺ κεκρυμμένον τὸν λόγον κατέχειν, καὶ τοὺς πολλοὺς ζημιοῦν τὴν ἀπὸ τοῦτου ὠφέλειαν. Δ Ὅθεν καὶ ἀνυποστάτως πᾶσιν ὑπετίθει τὰ δέοντα τοὺς μὲν καλῶν, τοῖς δὲ εἰκων, τοὺς δὲ γράμματι θαρρύνων, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς πεπταχὲς ἀνιστῶν, καὶ λόγοις παρακαλῶν ὡς ἐνῆν. Τῷ μὲντοι πατριάρχῃ καὶ συγχρότερον προσεφείτα, σύμβουλος αὐτῷ τυγχάνων ἐν πᾶσι καὶ τῶν πρακτικῶν ὑψηλῆς δεξιότητος. Ὅν καὶ περιπατῶς ὁρῶν ἔχοντα, καὶ μηδὲ καὶ ἑαυτῷ μένειν δοκοῦντα, λόγοις τε ἀνεκτάτω χρηστοῖς, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ τὴν χρηστότητα ὑπέμνησκεν. Οὐ γὰρ ἀνέζεταί, φησὶν, ὁ οὐκέρριμων καὶ

* 1 Cor. xii, 28.

συμπαθέστατος, ὑπὲρ δ' ὀνύματα πειραθῆναι ἡμᾶς, οὐδὲ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἐκδοτὸν καταλείψαι. Οὐδ' ἐπὶ πλέον οἱ καθ' ἡμῶν τεκταίνοντες τὰ παράνομα δράσουσιν· ἀλλὰ καὶ ταχινὴν καὶ ἐπιτομον τὴν καταστροφὴν λήφονται, εἰ καὶ νῦν ἀναίσθητως περὶ αὐτοῦς ἔχουσι.

Μικροῦ τοῦ ἐν μέσῳ καὶ τοῦ θρόνου ὁ πατριάρχης ἐξωθεῖται²² παρὰ τῶν δυσσεβῶν· ἀπελαθεὶς ἐν ταυτῇ καὶ τῆς Βυζαντίδος, ἀνθ' οὗ προέστη τῆς ἀληθείας. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ὅσον τῶν ἱερῶν ὁρθόδοξον ὑπερῶς καταδικάζεται· ἐγκλημα τοῦτο μόνον ἐπαγόμενον, τὴν εὐσέβειαν²³. Ἦν οὖν τότε τοὺς παρὰ νόμους ἰδεῖν ἔργα πράττοντας, ἃ μόνως ἦν τῆς ἐκείνων διανοίας καὶ ἀνόμου ψυχῆς. Τὰς γὰρ ἱερὰς, ὁμοὶ καὶ ἀγίας εἰκόνας χερσὶ κατέχοντες μιαραῖς, (ὡς πῶς ἐνέγκω σου, Χριστέ μου, τὴν τότε μακροθυμίαν;), ἐπ' ἐδάφους ἀναῖδον ἐρρίπτουν, τὰς δὲ αὐτῶν καὶ πυρὶ παραδίδουν, καὶ ἄλλας τιτάνης²⁴ ἐπέχριον, καὶ πάντα ἔδρων ὅσα ἂν οἱ τοιοῦτοι δράσαιεν.

Ὁ τοίνυν Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος στένων πικρῶς καὶ τὴν ψυχὴν ἐπὶ τοῖς γινομένοις ἀπολεγόμενος διαβόηται²⁵ οἱ τὴν γῆν ἠύχετο, ἵνα μὴ ὥσιν ἐχθρὰ ταῦτα ἡ ἀκούειν ἡ ἐνωτίζεσθαι. Ὅμως ἵνα μὴ δόξη ἡσυχὴ μόνον τὸ πάθος θρηνεῖν, μὴδὲν δὲ τοῦ κακοῦ ἀλέγημα ἐφευρεῖν, ἐκεῖνο ποιεῖ, ὃ καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀντιλυπεῖν εἴχε, καὶ τοὺς οἰκείους μερίζωνος κροτεῖν. Παρακαλεῖται γὰρ πᾶσι τοῖς ὅπ' αὐτὸν μοναχοῖς, εἰκόνας λαβεῖν ἐν χερσὶ, καὶ ταύτας βαστάζειν ὑφ' οὗ καὶ τὸν ὅλον διοδεῦσαι περίπολον τῆς μονῆς, τὴν δαχρυτὸν εἰκόνα σου προσκυνοῦμεν, ἀγαθὴ, καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ ὕμνου ὑποφάλλοντας, καὶ ὕμνους ἄλλους ἐπινικίους τῷ νικητῇ Χριστῷ ᾄδοντας. Ἦν γὰρ τηνικαῦτα καὶ ἡ λαμπρὰ ἑορτὴ τῶν Βαλῶν, ἣν περὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Δεσπότης σύμπαντες πιστοὶ ἑορτάζομεν.

Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ τύραννος χαλεπήνας (οὗ γὰρ ἠγνόησε τῶν πραχθέντων οὐδὲν, διαδραμόντος ἤδη τοῦ γεγονότος εἰς ἀπαντας), ὕβρεις εὐθὺς καὶ ἀπειλὰς, καὶ τοὺς ταῦτα κομιοῦντας τῷ ἁγίῳ ἐπαποστέλλει· ἡ μὲν αὐτὸν παύσειν ὅπως τὰ τοιαῦτα ἀντετεχνάζοντα, ἡ ἀπειθοῦντα καὶ μὴ μεταβαλλόμενον, πληγὰς ἐξεῖ²⁶ καὶ θάνατον τὰ ἐπιφέρει. Ὁ δὲ οὐ μόνον οὐχ ὑφίησιν, ἀλλ' ἐπὶ μερίζονος τῆς παρρησίας γίνεται, πιστὸν τε τὴν ὁρθόδοξον, ὡς ἦδη εἶχεν, εἰς ἀπαντας ἐξαπλῶν, καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν περὶ τὰς εἰκόνας δημοσιεύων τιμὴν, μικρὰ φροντίζων τῶν ὀδριστηνῶν. Ὅς γε καὶ πολλοῖς τῶν ἀφικνουμένων αὐτῷ τηνικαῦτα μοναστῶν, καὶ οἱ αὐτῶν πατέρων τὰ αὐτῶν ἑκαστα διαθεμένων, καὶ τί δεῖ πράττειν περὶ τῶν παρόντων πυνθανομένων· πῶς τε ἄρα τὴν ἐν τῷ πατριαρχεῖν

enim sinet, aiebat, misericors et clemens Deus tentari nos supra id quod possumus; neque hereditatem suam inimicis potiundam relinquet. Nec diutius qui adversus nos machinantur, impie agent; sed velocem ac repentinum finem accipient, quamvis nunc sine sensu hebetes, sortisque suæ ignari vivant.

LXXVII. *Nicephorus Patr. ejicitur in exilium. Sacræ imagines evertuntur.* — Haud multo post ejicitur e sede sua ab impiis patriarcha; pulsus itidem ab urbe ob veritatis defensionem. Damnantur pariter exsilio quotquot erant in presbyterii orthodoxi, quibus unicum crimen pietas fuit. Videres tum impios ea patrantes, quæ sola ipsorum excogitaret et caperet improbitas. Sacras enim, proh dolor! et sanctas imagines impuris manibus rapiantes (quam fuisse dicam tuam, Christe mi, tum temporis longanimitatem?), solo impudenter allidebant et frangebant, alias flammis dabant, alias luto et sordibus obliniebant, nihil denique omitebant, quod ipsorum similes facere conveniret.

LXXVIII. *Theodorus in solemnī supplicatione sacras imagines gestari jubet.* — Noster itaque Theodorus acerbè plangens, animumque despondens in tanta rerum atrocitate, dehiscere sibi terram optabat, ne vel audire talia, vel cernere cogeretur. Verumtamen ne dolorem solum silentio ferre ac lugere videretur, nullumque mali remedium invenire, rem excogitavit, quæ et hostes simul ulcisci posset, et nos magis magisque confirmare Monachos omnes qui in ejus monasterio erant, imagines accipere jubet, easque manibus sublimes gestare, totumque cœnobii ambitum circumire, hymnum illum dicendo: *Immaculatam imaginem tuam adoramus, o bone, et quæ sequuntur hymni sacri, atque alios pariter victori Christo triumphales hymnos.* Agebatur enim tum dies festus Palmarum, quem ante passionem resurrectionemque Domini fideles omnes celebrare consuevimus.

LXXIX. *Talia fieri imperator vetat, sed frustra.* — Quamobrem indignatus tyrannus (neque enim illum res latuit, fama jam ad omnes pervagante) injurias statim, minasque, et qui eas inferret, ad sanctum mittit; aut desinere illum prorsus talia comminisci; aut, ni pareat, animumque mutet, pœnas dare, mortemque referre pro præmio. At ille non modo nihil remisit, sed majorem etiam fiduciam sumpsit, fidem orthodoxam omnibus qualis esset, exponens, et imaginum venerationem verbis factisque declarans; quid contumeliosi conviciatoressui dicerent, parvi ducens. Multi e monachis ad illum eo tempore confluebant, sua quisque tanquam apud communem patrem deponentes, et quid in re præsentī facere debeant, interrogantes:

VARIÆ LECTIONES.

²² Vat. Exemplar. paulo auctius, κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Μαρτίου. ²³ al. ἡ εὐσέβεια. ²⁴ al. πληγῶν. ²⁵ διαβόηται. ²⁶ f. ἐξεῖν.

quave ratione ad patriarchium vocati, vocationem defugere ac vitare possint. Vocabat enim illos impietatis duces, ut in erroris sui societatem pertraherent. His ille omnibus utilia pariter et congruentia persuadebat, optimum ducens penitus abstinere, neque coire, ac ne sermonem quidem conferre cum hæreticis, unde nulla esse posset utilitas: litterisque excusationem proferre, cuius rei gratia vocatis adire non liceat.

LXXX. *Theodorus suos monet ne vocati ad pseudosynodum veniant. Formam epistolæ qua se excusent, præscribit.*—Rogabant autem illum ut litteras ipse dictaret, et quod vellet, suis verbis exprimeret. Itaque præscribit ipsorum nomine epistolam, duobusque monachis deferendam tradit, his verbis:

Nos legibus divinis, ecclesiasticisque canonibus obsequentes, qui manifeste sic sanciant, nihil præter episcopi sui sententiam dicere aut agere oportere, aut de his quæ ad fidei dogma, vel ad aliam quampiam divinam controversiam spectent, investigare, aut penitus inquirere; nec venire, absente patriarcha, possumus, nec vocantibus vobis parere; ne reos nos ipsi faciamus, violatæque legis culpam sustineamus. Est enim talium vindex Deus, minime impulso sinens eos qui ejus mandata despiciunt. Quare ignoretis nobis, quod adventum refugimus, quem noxium nobis fore scimus. Quid enim respondere vobis, aut omnino loqui possumus, proprio capite destituti? cui tanquam membra copulati omnes sumus, et sine quo reliquum corpus operari non potest. Parvus enim pariter et magnus, in universum omnes, ac singuli privatim, patriarchæ nostro colligati sumus, ab eoque pendemus, et pendeimus perpetuo.

His ad tumultuariam turbam perlatis, effrenatus omnes furor invasit, adeo ut in latroes ipsos iram effunderent, gravissimas illis plagas infligentes. Verum illi quidem redeunt a conspectu impiorum gaudentes, eo quod digni habiti sint pro nomine Domini hæc pati.

LXXXI. *Exsulat Theodorus, et in carcerem detruditur.*—At rectæ fidei propugnator Theodorus, haud destitit ab instituto, lingua simul, manuque opportuna docens, veritatisque dogma liquido declarans. Quamobrem nesciens quo se verteret tyrannus, cum hominis libertatem ac fiduciam ferre amplius non posset, Byzantio expelli atque in exilium duci, carcerique tradi jussit. Hanc enim unam quasi vitalem scintillam superesse videns, illam ipsam orthodoxis eripere properabat, ne quem postea sententiæ suæ repugnantem haberet. Accepit igitur vir sanctus hoc decreto, discipulos ad se omnes vocat; quibus cum vale dixisset, et apud cuique sigillatim monita præbuisset, hoc ante omnia universis injunxit, ne quis post discessum in monasterio remaneret, sed abirent omnes, quo via

ἀφοσιώσιντο πρόσκλησιν. Ἐχάλουν γὰρ αὐτοὺς οἱ τῆς ἀσεβείας σπουδάρχαι, τοῦ παρ' αὐτοῖς συµµετέχοντας δόγματος. Κάκεινοις ὁμοίως τὰ ἐπιβάλλοντα συνεβούλευε. Καλὸν γάρ, φησί πρὸς αὐτοὺς, ἀπρόφτους μένειν, καὶ μὴτ' ἐκεῖσε φοιτᾶν, μὴτ' ἐς λόγους τοῖς αἵρεσιώταις ἵναί, ἥιστα αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα λυσιτελοῦν· γράμμασί τε δηλώσαι τὴν παραιτίαν, καὶ ὅτου χάριν οὐδὲ κληθεῖσιν οἷόν τε ἦν ἀπαντήσεσθαι.

Οἱ καὶ ἐξελιπάρουν αὐτὸν ἐκεῖνον καὶ τὰ γράμματα ὑπαγορεύσαι, καὶ τὸ δοκοῦν τοῖς λόγοις ὑποσηµᾶναι. Τοῖνον καὶ χαράττει ἐκ προσώπου τούτων ἐπιστολὴν, καὶ δυσὶ τῶν μοναχῶν ἀποκομίζειν διδωσιν, ἔχουσιν ἐπὶ λέξεων οὕτως·

B Ἡμεῖς νόμοις θεοῖς καὶ κανόσιν ἐπόµενοι ἐκκλησιαστικοῖς, σαφῶς οὕτως διεµφαίνουσι, τὸ µηδὲν παρὰ γνώµην τοῦ οικείου ἐπισκόπου ἢ λέγειν ἢ πράττειν, ἢ τι τῶν ὅσα περὶ δόγματος, ἢ ἄλλης τινὸς θειοτέρας ἔχεται διαστέσεως, ἀνερευνᾶν ἢ συνόλως ζητεῖν, οὐτε ἀπαντῆσαι τοῦ πατριάρχου µὴ παρόντος δυνάµεθα, οὔτε ὑμῖν καλοῦσι πειθήσεσθαι· ἵνα µὴ καὶ ἑαυτοῖς εὐθύνην ἐπάξοιµεν, καὶ τῷ τῆς παραβάσεως ἐµπιστοίµεθα κρίματι. Ἔστι γάρ θεὸς ὁ τῶν τοιούτων ἐκδικητὴς, µὴ ἀτιµωρήτους εἶναι τοὺς τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν ὑπερόπτας. διὰ δὲ σύγγνωτε ἡµῖν ἀναβαλλοµένοις τὴν ἀφίξιν, ἣν ἑαυτοῖς βλαβερὰν σύνισµεν. Τί γάρ καὶ ἀποκρινοῦµεθα ἢ πρὸς ὑµᾶς ἐροῦµεν, τὴν οικίαν µὴ ἔχοντες κεφαλὴν; ἢ ὡς µέλη ἑκάστος συνηρµόσµεθα, καὶ ἡς ἄνευ, οὐδὲ τῷ λοιπῷ σώματι ἐνεργεῖν τι ἔξεστι. Μικρὸς γάρ καὶ μέγας, καὶ πάντες ἄνθρωποι καὶ καθ' ἓνα, τῷ ἑαυτῶν συνδεδῆµεθα πατριάρχῃ· καὶ αὐτοῦ ἐχόµεθά τε καὶ διαπαντὸς ἐξόµεθα.

Ταῦτα ἐνώπιον τῶν συρφετῶν ἐκείνων προκοµισθέντα τὰ γράμματα, ὀργῆς αὐτοῖς ἀκατασχέτου ἐπλήρωσεν· ὥς καὶ ταύτην ἐπαφίνει τοῖς διακοµίσασιν, πληγὰς αὐτοῖς ἐπιθέντας οὐ φορητάς. Ἄλλ' οὗτοι µὲν ὑπέστρεψον ἀπὸ προσώπου τῶν παρανόµων ἀνδρῶν χαίροντες, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόµατος Κυρίου ταῦτα παθεῖν.

D Ὁ δὲ τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, οὐ διελίπεν ὡσαύτως τὰ συνήθη ποιῶν, γλώσση ἅµα καὶ χειρὶ τὸ δέον ὑποτιθεῖς, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας δόγμα καὶ αὐθις κηρύσσωσαν διαφανῶς. Ἐνθα καὶ µὴ ἔχων ὁ τι πράξῃ οὐ τύραννος, ἐπεὶ µηδὲ φέρειν οἷός τε ἦν τὴν τοῦ ἀνδρὸς παρῆρσιν, προστάττει τούτον ἀπελασθῆναι τῆς Βυζαντίας, καὶ ἐν ἐξορίᾳ ἀπαχθῆναι, εἰρηκτῇ τούτου γεγονότα κατάσχετον. Τούτον γάρ µόνον ζωτικὸν σπινθῆρα ὑπεληµµένον ὀρῶν, ἔσπευδε µηδ' αὐτὸν τοῖς εὐσεβέσιν ὑπολείψεται· ὥς ἂν µηδένα ἔχοι τῆς γνώµης ἀντίθετον. Ὁ γοῦν ὁσιος τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν λαβὼν, συγκαλεῖ πάντας πρὸς ἑαυτὸν τοὺς µαθητάς, οἷς καὶ τὰ ἐξιτήρια προσφθεγῆµενος, τὰ ὑφειλόµενά τε ἐκάστω ἀνὰ μέρος εἰπὼν, καὶ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων λέξας τοῖς ἀπασιν, τὸ µηδένα μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀποφοίτησιν τῷ μοναστη-

¹ Vide hanc Theodori epistolam lib. 11, epist. 1.

ρίῳ περιλειφθῆναι· ἀλλ' ὡς ἔχει ἕκαστος ἐλίσθαι τὴν σῶζουσιν. Ὁ καιρὸς γάρ, φησί, πονηρὸς, καὶ οἱ πόδες τῶν παρανομούντων δεῦνται. Καὶ τελευταῖον θεῶν πάντας καὶ τοῖς ἐπισημοτέροις τῶν ἀδελφῶν παραθέμενος, ἔξεισι τοῦ μοναστηρίου, διακρύων διακρύοντας, καὶ ὀδυνώμενους λιπῶν ὀδυνώμενος. Ὅν καὶ παραχρήμα ὁ κατὰ τὴν Ἀπολλωνίαν τόπος περιλαμβάνει, τῷ ἀντιπέραν τῆς λίμνης κάστρῳ, ὃ Μέτωπα ^α καλεῖται, δοθέντα ἔμφρονον.

Ἀρ' οὖν ἀνετος μὲν ὢν, ἀνετον εἶχε μάλιστα καὶ ἑαυτῷ περισπούδαστον τὴν διδασκαλίαν, εἰρκτῇ δ' εὐσχεθεῖς, ἢ ἀσπουδῆς ὦσθη, ἢ ἀμελῶς εἶχε τοῦ φθιγγεσθαι, ὡς ἂν τις τῷ τόπῳ στενοχωρούμενος, καὶ διὰ τοῦτο τὴν γλώσσαν ἐπέχων, ὅλα πεδουθεῖσαν μετὰ τοῦ σώματος· Οὐμενοῦν. Ἀλλ' ὡς οὐδὲ μίαν παθὼν μεταβολὴν, οὕτω διέκειτο, καὶ ὅλος τοῦ δόγματος ἦν· οἷς μὲν διὰ γλώσσης ὀμιλῶν τὰ συν-οῖσιντα· οἷς δὲ διὰ μέλανος καὶ χειρὸς κινῶν τὴν γραφίδα, ὡς ἐκ πυλίου τοῦ νοῦ· οἷς δὲ ἄλλως, καὶ ὡς ἂν ὁ καιρὸς εἰδίδω· πᾶσι δ' ἀπλῶς τὴν παρ' αὐτοῦ νέμων ὠφέλειαν· Ἰν' ἔχη πάντας κἀν τῷ καθεύδειν, καὶ λόγων μετέχοντας τῶν αὐτοῦ, καὶ διδαχῆς τῆς συνήθους.

Πάντως δ' οὐκ ἦν οὕτως λόγους διαπεφοιτηκὸς ἂν ἅπασι, μὴ καὶ μέχρι τῶν βασιλείων φοιτῆσαι, καὶ αὐτῷ ἐπιδήλους τῷ κρατοῦντι γενέσθαι. Ἐφ' ᾧ καὶ, ὡς εἶκός, χαλεπήνας οὗτος, ἐπεὶ καὶ ἀνὰ μέρος τὰ πραττόμενα ἥσθετο, ἀποστέλλει Νικήταν ἐκείνον τὸν τοῦ Ἀλεξίου· ᾧ καὶ τὰ πάντα, ὡς ἤθετο, ἐθάρρει, ἐν μακροτέρῳ ἀπαγαγεῖν τόπον προστάτας τὸν ἅγιον· ᾧ προσηγορίᾳ Βόνιτα. Ἰσχυρῶς ^α τε ἐν ἐκείνῳ καθεῖρται, καὶ μήθ' ὀρᾶν τινα συγχωρῆσαι, μήθ' ὀμιλεῖν, μὴ μικρὸν μὴ μέγα· μὴ ἄλλο τῶν πάντων μηδὲν, ἐπ' ἀδείας ἔχειν πράττειν αὐτόν. Ὡς δ' ἤκεν οὗτος ταῦτα τῷ ὁσίῳ ἀπαγγέλλων, τὴν μὲν τῶν τόπων ἀμειψὶν μάλα προθύμως ποιήσασμαι, ὁ πατήρ πρὸς αὐτόν· οὐδενὶ γὰρ ἐγὼ τόπον περιγραπτὸς· καὶ πᾶσαν οἶδα ἐμὴν εἰς ἣν ἂν ῥιπῶ καὶ ἐπὶ μισθοῦ μοι οὐσης τῆς μεταβάσεως. Τὸ δ' ἐπισχεῖν τὴν γλῶτταν ἐμὲ, οὐκ οὖν ἐμαυτῷ οἶδα λυσιστελεῖς· οὐτ' οὖν οὐδ' ἐπίσχω ποτὲ, οὐθ' ὅλως παραδεξαίμην, ἢ ἀπειθοῦσιν ὁμῶν ἢ συμβουλευουσιν εἰζαίμι. Πῶς γάρ· ὅς γε διὰ τοῦτο καὶ τὰ παρόντα ἐλόμην, ἵνα μὴ λιπεῖν δόξω ἡ ἑστέρεα, καὶ τῆς καλῆς ἐκκεκῶσθαι ^δ σπουδῆς.

Ἔγνων καὶ ταύτην τοῦ δικαίου τὴν παρήσιν ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸ ἐν ἅπασιν ἀταπεινῶτον. Ἀμέλει καὶ αὐτὸν πάλιν, ὡς εἶχεν ὀρμηῆς, τὸν Νικήταν πρὸς τὸν ἅγιον πέμπει, πληγὰς νῦν σφοδροτάτας ἐντεῖναι αὐτῷ παρασκευασάμενος· καὶ κατὰ μέρη καὶ μέλη, ταῖς μάλιστα διαξάναι, καὶ ὅλον αἰκισμῶν θεῖναι ὑπόπλευν. Οὐ καὶ τὸν ὁσίον καταλαβόντος, οὗτος τε ἡκὸν χάριν ἀναγγεῖλαι· ὁ δὲ τοῦτον ἅμα τῷ λόγῳ τὸν τε χιτῶνα σὺν εὐθυμῇ ψυχῇ ἀποδύμε-

cuique salutem ostenderet : dies enim malos esse, pedesque iniquorum veloces. Ad extremum Deo ac præcipuis fratribus omnes commendans, monasterio digreditur, flens flentes, et tristis tristis relinquens. Quem vox vicinus Apolloniæ locus in castro, quod è paludis regione, Metopa nuncupatur, custodiæ traditum excepit.

LXXXII. *Inde suos litteris consolatur.*—An vero qui liber cum esset, liberum atque indefessum docendi studium ostendebat, inclusus nunc carcere pristinam curam intermisit, statimque obmutuit, tanquam si angustia loci oppressus, linguam idcirco compesceret, velut una cum corpore vincitæ et præpeditæ? Minime gentium. Quin perinde ac si novi nihil accidisset, ita totus in docendo erat, partim hos coram allocutus et erudiens, partim ad illos atramento, manuque stylum exserens, et tanquam ex mentis tabulis dicta promens : aliis demum aliter, prout temporis ratio dabat; omnibus autem suum fructum utilitatemque tribuens; ita ut ex ipso carcere omnes usitata ejus colloquia doctrinamque perciperent.

LXXXIII. *Exsiliū locus mutatur.*—Fieri ergo prorsus non potuit, quin ultro citroque commeantes in hunc modum litteræ ac sermones, ad ipsam quoque aulam pervenirent, atque ipsi imperatori innotescerent. Quibus ille, ut credi par est, incensus; quippe minima omnia quæ gerebantur, perdidicerat, Nicetam mittit, illum Alexii filium, cui fidere omnia solebat, ut sanctum longius abducat ad Bonita (id loco nomen), ibique clausum ita coerceat, ut neminem videre, neminem alloqui possit, non paucis, non pluribus, nec quidquam demum aliud libere præstare. Quæ ille Theodoro cum detulisset, Locum, inquit, mutabo haud gravate; nulli enim addictus sum; meamque scio esse terram, quocumque devehar: atque in lucro mihi fore ipsam migrationem. Cæterum silere, linguamque inhibere, mihi, sat scio, non expedit; nec vero inhibebo unquam, nec adducar ut, suadentibus id vobis, consilio vestro obtemperem. Qui enim? qui propterea sortem hanc malui, ne deserere viderer quæ adamaram, præclarumque ac laudabile institutum abdicasse.

LXXXIV. *Ad flagella damnatur.*—Audiuit hæc viri justī libertatem, erectamque in omnibus et excelsam mentem imperator: Quare ipsum rursus Nicetam, ut erat in procinctu, ad sanctum ablegat, diras plagas illi inferre jubens, et carnem verberibus minutatim concidere, ac totam vibicibus opplere. Qui cum ad sanctum pervenisset, adventusque sui causam aperuisset, e vestigio ille tunicam alacriter exiit, corpusque ad excipiendā ver-

VARIÆ LECTIONES.

- ^α Vatican. *cgdex*, καλουμένῳ Μετώπῳ. ^β Vatican. *codex auctior*, ἐν τῷ τῶν ἀνατολῶν θέρματι.

bera composuit. Hoc enim aiebat optatum sibi, atque expectatum fuisse jampridem. At compatiens vir ille, ac repente misericors, ut venerandas illas carnes nudas vidit, quas ætas et jejunia ad summam maciem perduxerant, intimis sensibus indoluit: itaque commotus est, ut nec attingere, nec propius de cætero accedere auderet, nedum manibus flagrisque dilaniare. Unde et secum callidum quiddam comminiscens, quo et imperatoris jussa explesse, et sanctum verberasse astantibus videretur, ovis pellem recens detractam accipit, virique humeris imponit; atque in eam sic verbera distringit, cum hoc ante providisset, ut solus cum solo relinqueretur, propter viri, ut aiebat, reverentiam, ejusque corporis extenuationem et maciem. Quin ut guttas etiam ex plagarum cruore profusas ostendere liceret: ipse sibi (o animi benignitatem!) sanguinem ex brachio, lanceolæ ictu elicit; eoque manante flagrum imbutit, forasque progressus, carne simul ac cruore tinctum ostendit. Ipse porro anhelitu citato fatigationem simulabat. Ita pius ille benedictionem a sancto referens, ejusque precibus comitatus rediit, maxima pulcherrimi operis mercede honestatus.

LXXXV. Pergit suos per litteras hortari. — Nec vero divinus pater mollior deinceps, aut verbis remissior propterea fuit: quod iis fortasse accideret, quos supplicii metus deterreret. Quin ille, quo graviora se oculis objiciebant, tanto animatior erat atque constantior: tum aliis plurimis ut res ferebat, profutura documenta impertiens; tum maxime discipulis per quasunque terrarum oras dispersis: quibus ille potissimum salutaria suggerebat, atque hoc in primis, ne ullo præsentium malorum sensu flecti animos suos permitterent; sed intrepidis pectoribus confessionem unius rectæque fidei conservarent. Etsi enim gravis, aiebat, hæc tentatio, at tanto major quæ illam excipiet remuneratio, infabilis illa et abdita, Deoque largitore digna; ut quamvis quotidie moreremur, longe minimam eorum partem inferre nobis liceat, quæ accepturi sumus. Et quoniam nonnullos illorum acceperat inflecti nonnihil cœpisse animo, et manus dare; quos nimirum carceris diuturnitas, visque illata perturbabat; hos congruentibus verbis adhortans, ad futuros casus iterum confirmavit, eorumque pusillanimitatem penitus abstersit: adeo ut ipsimet veniam suis responsis eo nomine postularent; quod cessisset aliquantum, et animi statum exiguo tempore immutasse viderentur. Hic Patris erga omnes animi sensus erat; hæc in mediis periculis atque adversis, de omnibus cura atque sollicitudo.

LXXXVI. Scribit ad quatuor Patriarchas. — Misit etiam vir egregius quatuor patriarchis epistolas, prudenter admodum atque opportune:

^a *Epistolarum lib. 1, epist. 11, 14, 15.*

νον, καὶ τὰς σάρκας πρὸς τὸ μαστίζεσθαι εὐ-
τρεπίζοντα. Τοῦτο γάρ μοι, φησὶν, ἐκ πολλοῦ
καὶ ἐφετὸν καὶ προσδόκιμον. Ἀλλ' ὁ συμπαθὲς
ἐκεῖνος ἄνθρωπος καὶ αὐτόχρημα ἐλεήμων, ὥς μόνον
ἴδοι τὰς τιμὰς ἐκείνου σάρκας γυμνάς, ἃς καὶ
χρόνος καὶ νηστεία ἐσχάτως ἐξέτηξεν, ἐκλάσθη
ὅλως καὶ τὴν ψυχὴν ἔπαθε, μὴδὲ προσχεῖν ὅλως
μὴδὲ φαῦσαι ταύταις τὸ καθόλου τολμήσας, πολλοῦ
γὰρ καὶ δὴ χερσὶν αἰκίσει ἡ μαστίξιν. Ὅθεν καὶ σο-
φὸν τι ἐν αὐτῷ βουλευσάμενος· ὥς ἂν καὶ τὸ παρὰ
βασιλείως δόξη ἀφοσιῶν, καὶ τοὺς συνόντας λάθοι ὡς
τετυφῶς εἴη τὸν ἄγιον, προβάτου δορὰν ἐνεγκών,
καὶ ταύτην ἐπὶ τῶν ὤμων θεὸς τοῦ ἀνδρός, κατ'
ἐκείνης, ὡς εἶχε, τὴν τῶν μαστίγων ποιεῖται κατα-
φορὰν· τὸ μόνος καταλειφθῆναι μετὰ μόνου προσι-
κονομησάμενος, διὰ τὴν περὶ τὸν ἄνδρα, φησὶν, αἰδῶ,
καὶ τὴν τῶν σαρκῶν ἐκτετῆξιν. Ἵνα δὲ καὶ θανάσιμας ὑπο-
δεικνύειν ἐξη τοῦ ἀπὸ τῶν πληγῶν αἵματος· αὐτὸς
ἐκεῖνος (ὃ γνῶμις ἐυγνώμονος!) τὸν οἰκεῖον αἱμά-
σει βραχίονα, σιδηρίῳ ἐκκεντήσας, καὶ τὸ ἐκεῖθεν
βρῦσαν τὴν μαστίγα ἐπιδάψας, οὕτω ταύτην ἐξελθὼν
δείκνυσσι, σαρκὶ φοινιχθεῖσαν καὶ αἵματι. Αὐτὸς δὲ
θὲν ἀσθμαίνων, καὶ ὑποκρινόμενος τὸν κατάσκοπον.
Καὶ εὐλογηθεὶς παρὰ τοῦ δαΐου ὁ θεοφιλὴς οὗτος,
καὶ εὐχαὶς ταῖς αὐτοῦ προπεμφθεῖς, ὁδοῦ εἶχετο, μι-
σθὸν οὕτως ὑπερφυᾶ καλλίστου ἐργου δεξάμενος.

Ὁ δὲ μὴν ὁ θεὸς πατὴρ, ἡ μαλακώτερος ὥφθη πρὸς
τὸ ἐξῆς, ἡ τὸν λόγον καὶ πρὸς ὀλίγον ἐνδόσιμος,
ὡς εἰ τις τῷ δέει κατασεισθεὶς τὴν διάνοιαν. Ἀλλ'
ὅσοι μᾶλλον τὰ δεινὰ ἐπ' ὤφιν ἑώρα, τοσοῦτον πλέον
αὐτὸς θαρράλεωτερος ἔμενε. Πολλοὶ τε ἄλλοις, εἰ
που καιρῷ λάβοιτο, ὑποτιθεῖς τὰ συνόλιστα, καὶ
πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ τοῖς ὅπῃ γῆς διασπαρείσιν
αὐτοῦ φοιτηταῖς· οἷς δὴ καὶ μᾶλλον ὑπεμνήσκει τὰ
σωτήρια, καὶ τοῦ μηδὲν τῶν παρόντων ὑποκλίνειν
τοὺς λογισμοὺς, ἀλλὰ ψυχῇ ἀποστήτη τὴν ὁμολογίαν
τηρεῖν, καὶ τὴν ἐνότητά σῶζειν τῆς πίστεως. Εἰ γὰρ
καὶ μέγας, φησὶν, ὁ καταλαβὼν πειρασμὸς, ἀλλὰ καὶ
μείζων τοῖς πάσχουσιν ἢ ἀπὸ τούτου ἀντίδοσις, ἄρ-
ρήτος· τίς οὖσα καὶ ἀπόρρητος, καὶ τοῦ θεοῦ τοῦ
πλουτοδότου ἐπ' αἰῶνα· ὥστε εἰ καὶ καθ' ἡμέραν ἀπο-
θνήσκουσι, τὸ πολλοσὶν εἰσνεγκεῖν ἐξεγένετο ἂν,
ὧν ἀντιλαβεῖν ἔχοιμεν. Ἐπεὶ δὲ τίνας τούτων ἀκού-
σοι ὀκλάσαι τε μικρὸν, καὶ τοὺς λογισμοὺς ὑπεν-
δοῦναι, οἷα ἐν χρόνῳ καθείρξει καὶ βίᾳ τοῦτο πα-
θοῦσι· καὶ τούτους λόγοις ἀναλαβὼν τοῖς προσήκουσι,
πρὸς τε τὰ ἐπιόντα πάλιν ἐπέβησε, καὶ τὴν σφῶν
μικροψυχίαν ἴασατο· αὐτῶν ἐκείνων δὲ ἀντιγράφων
συγγνώμην αἰτήσαμένον, ἀνθ' οὗ καὶ πρὸς ὀλίγον
τοὺς λογισμοὺς παρεστράπησαν. Οὕτω γνῶμις εἶχε
πρὸς ἅπαντας ὁ Πατὴρ· οὕτω καὶ τοῖς δεινοῖς μέ-
σοις, τὴν περὶ πάντας ἰσῶζεν ἐπιμέλειαν.

Πέπομφε δὲ ὁ γεννᾶδας καὶ τοῖς τέσσαροι πατριάρ-
χαις ἐπιστολάς, σοφῶς ἄγαν τοῦτο καὶ εὐκαίρως
διαπραξάμενος· τῷ τε τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης

ζημί, καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, Ἀντιοχείας τε, καὶ τῇ τῆς Ἀλεξανδρείας²⁶, δηλοῦσας ἀνὰ μέρος ἐκάστην, ὅπως τε ἡ τοῦ Χριστοῦ εἰκὼν πεπαρόνῃται τοῖς διώκταις, καὶ ὅπως τὸ ὀρθόδοξον ἄπαν, εἰρηκτῇ συνελήθηται καὶ ὑπερορίᾳ· δυσωπίαν ἀμφοτέροις ἐπαγαγόν, τοῦ διαναστῆναι πρὸς ἐκδικίαν, καὶ βοηθῆσαι πίστει κινδυνευούσῃ καὶ ἀληθείᾳ ὑπὸ ψεύδους οὕτω καταποδίσσῃ.

Ἐπει δὲ καὶ κατὰ πάροδον πολλοὶ προσεφώτων αὐτῷ· οἳ τοῦ ὀνόματος διαβεβημένοι ἐν ἅπασιν, καὶ μηδὲ τῶν φυλάκων διὰ τὴν περὶ τὸν ἄνδρα αἰδῶ τοὺς ἀφικνουμένους εἰργόντων, ἡ καὶ χρήμασι τὴν φρουρὰν ἀνιέντων· καὶ κληρικὸς τις τῶν ἀπ' Ἀσίας²⁷ τὴν ἐκεῖσε φέρουσαν διῶν, ἐντετυγχάνει ὡς εἰκὸς τῷ Πατρὶ. Τοῦτου γὰρ ἦν καὶ πρόσθεν προκατελιγμένος τῇ ἀρετῇ. Ὅν καὶ ἰδὼν καὶ ὁμιλήσας, καὶ ὧν ἐχρησεν ἀπολαύσας, ὄγκμα τε πρὸ τῶν ἄλλων τὸ ὀρθόδοξον ἀναντιρρόητον ἐν ψυχῇ κατασχόν, καὶ τοῖς αἰρεσιώταις προσοχθήσας ἐσχάτως, οἴκαδε ἡδόμενος ἐπανήκει, μεταδώσων καὶ ἄλλοις τῆς ὠφελείας. Ὅς γε πρὸς πολλοὺς ἄλλους, καὶ φίλῳ αὐτοῦ καὶ συνήθει, καὶ τῷ αὐτῷ ἐκείνῳ βαθμῷ κεκοινωνηκότι, τὰ κατὰ τὸν ὅσιον θαρρῆναι ἅπαντα· ὡς ἴδοι τε καὶ καθιεργμένον αὐτὸν, καὶ ὡς ἀκριδέστερον τὰ τῆς ἀληθείας παρ' αὐτοῦ μάθοι, καὶ ὡς μεγάλην καὶ πολλοῦ ἄξιαν τὴν τῶν σεπτῶν εἰκόνων γνῶσιν προσκύνῃσιν. Ὅν καὶ παραυτίκα τῆς γνώμης λαθὼν σύμφρονα, οὐκ ἀναβολῇ, οὐδὲ μελλήσει τὸ πρᾶγμα οὕτοι δόντες ἀμφοτέροι, ὡς εἶχον συντίθενται ἐν ἀλλήλοις, τὸ μὴ ἂν ἄλλοτε τῷ οἰκίῳ συνελθεῖν ἐπισκόπων, ἢ κοινωνῶσαι αὐτῷ τοῖς εἰκονομάχοις εἰδότες αὐτομολήσαντα. Ὅθεν καὶ τὸ συμβᾶν αἰσθόμενος ὁ ἐπίσκοπος, τῷ Ἀσιάρχῃ θάπτον φοιτᾷ διαγγέλλων τὰ τῶν κληρικῶν ἕκαστα· καὶ ὅθεν αὐτοῖς ἡ αἰτία τῆς διαστάσεως γέγονεν. Ὅς καὶ μηδ' ὥρας ὑπερβήμενος τὸ βραχὺ, πάντα διὰ ταχέων καταμηνύει τῷ βασιλεῖ, λοιδωρίαις βάλλων τὸν ὅσιον, καὶ μυρίαν δυστροπίαν αὐτοῦ καταχέων. Ἐν ταυτῷ δὲ καὶ τῇ Ἐφῶς στρατηγούντι δημοῖ ἐνδίκως αὐτὸν μετελθεῖν· ὡς μόνος αὐτὸς, φησί, τῆς τῶν κληρικῶν καταστροφῆς αἴτιος. Ὅς καὶ δέει ληθεῖς μὴ τινος ἐντεῦθεν παραπολαύσοι κακοῦ, ἀποστέλλει ἓνα τῶν ὑπὸ χεῖρα, πεντήκοντα τέως τῷ ἁγίῳ μᾶστιγας δοῦναι, καὶ ταύτη ἀμύνασθαι.

Οὕτινος καὶ ἀφικομένου, ἐφ' ᾧ τε ἤκοι μηνύσαντος, λύει τοῦτω παραυτίκα τὴν ζώνην ὁ ὅσιος, μηδὲ τὸν ὑπουργήσαντα ἀναμείνας. Καὶ τὴν ἐσθῆτα ἀποβαλὼν, γυμνὸν τὸ σῶμα τύπτειν προτρέπεται. Σὺν ἡδονῇ γὰρ μοι, φησί, καὶ ὁ τοῦ σαρκίου αἰσιμὸς, καὶ ἡ τοῦτου παντελής ἀπόθεσις· ὡς ἂν θάπτον, φησί, γυμνῇ τῇ ψυχῇ φοιτήσω πρὸς τὸν ποθοῦμενον. Ἀλλ' ὁ ἀποσταλὴς ἐκεῖνος γνώμης ὧν φιλοθέου καὶ τῆς αὐτῆς τῷ προτέρῳ, οἰκτεῖρε τε ἀπὸ ψυχῆς τὸν δίκαιον, καὶ τὰ κατεβρίνωμένα τῶν σαρκῶν μέλη· καὶ ὀφθαλμοῖς αἰδεῖται ἀδρῆσαι, μήτοι γε χεῖρας ἐπιβαλεῖν, ἢ τι ἄλλο ὡν προστάχθη δρᾶσαι.

A antiquioris dico Romæ, et Hierosolymorum, Antiochiæ, et Alexandriæ. Quæ singulæ commemorabant, quemadmodum Christi imago contumeliose a persecutoribus tractata esset, et orthodoxi omnes in carcerem et exilium missi. Tum deinde unumquemque excitabat ad defensionem, opemque ferendam periclitanti fidei ac veritati, quam falsitas sic opprimeret.

LXXXVII. Ob clericum conversum verberatur.

— Cum autem multi ad eum obiter ventitare solerent, utpote sparsa jam passim ejus fama et nominis celebritate, custodibus vel propter viri reverentiam aditum non prohibentibus, vel pecunie præmio custodias curam relaxantibus: accidit ut clericum quidam ex Asia illac iter faciens, in Patris congressum veniret. Ejus enim virtute capius jam antea fuerat. Ut igitur illum vidit, ejusque colloquio fruens, tum alia quæ usui erant, tum in primis catholicum dogma certissimum animo penitus hausit, et summum hæreticorum odium suscepit: domum lætus rediit, in alios etiam utilitatis commoda derivaturus. Qui primum omnium amico ac familiari suo, eundemque ordinis gradum obtinenti, omnia de sancto fideliter exposuit; quemadmodum in vinculis clausum viderit, ab eoque accuratius de veritate institutus atque edoctus sit, præclaramque et eximiam venerandarum imaginum adorationem perdidicerit. Quem cum in sententiam suam mox perduxisset, nullam cunctationem, nec moram interponentes, ambo inter se constituunt, nec adire amplius episcopum suum, nec commune cum illo quidquam habere, quem scirent cum Iconoclastis consentire. Quod cum subolfecisset episcopus, ad Asiæ præfectum clericos defert e vestigio, et quænam illis causa fuerit diuersionis. At ille confestim, ne horæ quidem spatio differens, omnia per expeditos nuntios refert imperatori, conviciis sanctum onerans, aliaque addens perversi ingenii sui moribus consentanea. Simul autem magistro militum Orientis edicit, ut jure suo agat; hunc enim unum clericorum exiti causam et auctorem esse. Qui quidem veritus ne quid mali hoc nomine pateretur, e suis unum mittit, qui sanctum cædat, et quinquagenis flagris poenas reposcet.

LXXXVIII. Ab Anastasio dire ceditur. — Traditur in specum carceris cum Nicolao. — Quo adventante, et adventus sui causam exponente, Theodorus zonam ipse solvit illico, famuli operam minime præstolans, positæque veste nudum corpus offert ad verbera. Voluptati enim, inquit, mihi, est corpusculi hujus flagellatio, atque ista demum ejus suprema depositio; quo citius nuda anima evoleam ad eum quem desidero. Verum ille qui missus ad verberandum venerat, pio ac miti animo, et priori similis, justî penitus miseretur, adeo ut confecta corporis membra ne contueri quidem

VARIE LECTIONES.

²⁶ ΑΙ. Ἀλεξάνδρου. ²⁷ Vatic. cod. ἀπὸ τῆς τῶν Θράκησιων πόλεως γε Μασταύρας.

oculis auferet, nedum manus admovere, aut alia facere imperata. Quin potius veniam, (o bonam mentem!) ab illo petit, ejusque pedibus advolutus, et lacrymas profundens, quod semel horum index futurus advenisset. Cujus Pater egregiam fidem complectens, precibusque vicem reddens, atque votis, illuc unde venerat, placide remisit. Nondum ille ad magistrum pervenerat, cum ab imperatore nuntius alius alia via venit; nomen impio Anastasius: qui conviciis non levibus, minisque hominem inaccessit, quod negligentius remissiusque officio fungeretur, qui apertum imperatoris hostem nondum dignis suppliciis affecisset. Cumque ille misisse se affirmaret, et flagris cecidisse; quasi sanguinis sitiens, eo ubi sanctus custodiebatur, appropinquat, suis oculis plagas conspecturus. Detrahitque ei vestibus, rogabat ubinam recentia essent stigmata et vibices? Et cum nusquam apparerent, quæ videre optabat, profuse cachinnans, eumque subsannans qui flagellatum fuisse dixerat, ipsemet suis manibus sanctum virum crudeliter flagellat, centum illi verberum ictus incutiens, semianimum humi jacentem destituens. Tum obscuro tetroque carcere includit, unaque ejus discipulum Nicolaum, qui magistro assiduus comes erat, et nunquam ab ejus latere discedebat: custodibus præcipiens ut fame ambos, aliisque incommodis vexarent; ut si quid vitæ illis adhuc superesset, hoc ipsum brevi absumeretur. His ex animi sententia peractis, sceleratus duos alios sancti discipulos abducens, inde abiit, alios alibi in carcerem pariter conjecturus.

ἐκλείψαν ἐπίδοιεν. Οὕτω τὰ κατὰ γνώμην ὁ δυσάνυμος πράξας, ἐκείθεν ἐξώρμησεν ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ δύο μαθητὰς τοῦ ὁσίου ἄλλους, οὓς ἐμπροῦρους ἀλλοχου ποιήσειν ἐμελλεν.

LXXXIX. Flagris cæditur qui Theodorum non flagellarat. — Ut ergo ad magistrum militum venit, et jurejurando exprobravit, quod Theodorum ante non verberasset; metuens ille ne infensum sibi redderet imperatorem, bonum illum virum quem ante miserat, in medium producit, atque in oculis nefarii, flagris cædit duplo quam fuerat imperatum. Ita insatiabilis voto satisfaciens, eum abs se dimisit muneribus et blanditiis delinitum. Prorsus autem tametsi egregii facinoris usurpatæ in justum misericordiæ poenas auctor suo corpore luerit; at majorem revera mercedem nactus est, et ab iis quæ passus est, dissimillimam.

XC. Quanta in carcere passus Theodorus. — Sed transeat oratio ad Patris nostri in eo carcere calamitates. Quas enim ærumnas, quas molestias in tenebrioso illo et angustissimo ergastulo pertulerit, sola dicere possit experientia, nec ulla ad declarandum satis esse queat oratio. Quis enim tum frigus describat, quo tenuissimum, et aranei instar corpusculum illud hieme vexabatur? Quis flagrantæ æstus, quibus per æstatem suffocabatur, ardentem ducens spiritum, et cum aliis incommodis collectans? Qui pediculorum, pulicumque examina, et pusilla id genus animalia, quæ caliginosus hic

Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ συγγνώμην (ὡ ψυχῆς ἀγαθῆς!) παρ' αὐτοῦ ἐξαίτεται· ποδῶν τε ἀπτόμενος τοῦ ἐκείνου, καὶ δάκρυα βαίνων τῶν ὀφθαλμῶν, ἀνθ' οὗ μόνον ἀφίκετο μηνυτῆς τοῦ τοιοῦτου ἐσόμενος. Ὅν καὶ πολλῆς ὁ Πατὴρ ἀποθεξάμενος πίστει, εὐχαίς τε, ὡς εἶκός, ἀμειψάμενος, τὴν ὅθεν ἦκεν ἐξέπεμψεν. Οὕτω δὲ τὴν πᾶσαν τοῦτου ἀναβαδίζαντος, καὶ πονηρὸς ἀπ' ἄλλης ὁδοῦ πρὸς τοῦ βασιλέως καταβὰς ἀγγελος, ὄνομα τῷ μισρῷ Ἀναστάσιος, ὕδρεσιν οὕτι μετρίαις τὸν στρατηγὸν διαλοιδορούμενος, καὶ ἀπειλαῖς ταῖς παρὰ τοῦ κρατούντος ἐδειματῶν, Ὅτι, φησὶ, βραθύμως περὶ τὰ ἐν χερσὶν ἔχεις· καὶ οἱ μὴπω καὶ νῦν τὸν ἐχθρὸν τῷ βασιλεὶ φρονούντα, τιμωρίαις ἡμῶν ταῖς προσηκούσαις. Τοῦ δὲ, καὶ ἀποστελεῖται, καὶ τετυφῆναι τὸν τοιοῦτον εἰπόντος, αὐτὸς οἷα τοῦ ἐκείνου διψῶν αἵματος, ἵνα καθειργμένος ὁ ὅσιος ἦν, ὁρομαίος εἰσῆλασεν, αὐτοῦ τὰς πληγὰς θεασόμενος· ὃν καὶ περιδύσας καὶ γυμνὸν στήσας, Πού, φησὶ, διερεύνα, τὰ πρὸ μικροῦ στίγματα, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν μύλωνες; Καὶ ἐπεὶ μὴδὲν εὖροι ὧν ἐφετῶς ἔχει, μέγα ἀνακαγχάσας, καὶ τὸν εἰρηκότα τετυφῆναι καταμακροχράμενος, αὐτὸς ταῖς ἑαυτοῦ χερσὶν ὁ τὴν ψυχὴν θηριώδης μαστίζει τὸν ἅγιον, ἐκατὸν ἐπιβαλὼν αὐτῷ μεγίστας καταφοράς, καὶ ἀπνουν ὅλον καὶ μηδ' ἐπὶ βραχὺ πνεῖν, κείμενον ἐργασάμενος. Εἶτα εἰρκτῇ ζοφώδει καὶ δυσοσμίας πλήρει ἐπιβαλὼν, καθειργνυσι σὺν αὐτῷ καὶ τὸν μαθητὴν Νικόλαον· τοῦτον γὰρ αἰ συνεπόμενον ὁ μέγας ἔχει, καὶ μηδαμῷ ἀφιστάμενος. Παραγγεῖλας καὶ τοὺς φρουροὺς λιμῷ τοὺς ἀμφοτέρους, καὶ τῇ ἄλλῃ ἐκπιάσαι κακώσαι· ἴν' εἴ τι καὶ ζώπυρον αὐτοῖς ὑπελείφθῃ, καὶ τοῦτο θάττον

Ὡς δὲ καταλάβοι τὸν ἐπὶ τοῦ τόπου στρατηγόν, καὶ τοῦτον ὅρκους τὸ κάθαρμα βεβαιώσαι, μὴ πάρος οὐκ ἦ μὴν πρῶτον παρ' αὐτοῦ τυφθῆναι τὸν ἅγιον, δείσας ἐκεῖνος μὴ τὸν κρατοῦντα ἐκπολεμῶσιν αὐτῷ, ἄγει τὸν χρηστὸν ἐκείνον ἄνδρα ὃν ἔτυχε πεπομφῶς, καὶ μαστίζει ἐνώπιον τοῦ παλαμναίου, διπλάσια τοῦ ὀρισθέντος. Καὶ οὕτως ἡσθῆναι ποιήσας τὸν ἀπληστότατον, δώροισι ἐκπέπομφε καὶ μειλύμασι. Πάντως δὲ εἰ καὶ πράγματός οὕτω καλοῦ τῆς περὶ τὸν δίκαιον, φημί, συμπαθείας πληγὰς ὁ φράξας ἐν τῷ σώματι ἔτισεν, ἀλλὰ μείζονα ὄντως καὶ τὸν μισθὸν εὖρατο, καὶ καταπολὺ ὧν πάθοι διαφορώτατον.

Ἡμῖν δὲ ὁ λόγος, τὰς ἐν εἰρκτῇ τοῦ Πατρὸς συμφορὰς διεξίτω. Ὅσην γὰρ τλαιπωρίαν καὶ κάκωσιν ἐν τῷ ἀφειγῇ ἐκείνῳ καὶ στενοτάτῳ ὑπέστη οὐκίσκῳ, αὕτη ἂν ἡ πείρα παραστήσῃ μόνῃ, ὡς τοῦ λόγου ἡττωμένου πρὸς τὴν ἐνάργαιαν. Τίς γὰρ τὰς ἐν χειμῶνι περιψύξεις τοῦ ἀραχνώδους αὐτοῦ ἐξείποι σαρκίῳ, καὶ τὰς ἐκείθεν ἀναδιδόμενας σφοδρότάτας ὀδύνας, διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ τῶν ἀκρων ἐκχώρησιν; Τίς τὰς ἀπὸ τοῦ θέρους φλογώδεις ἐκκαύσεις, καὶ τὸ ἐκείθεν πνίγος, καὶ τὴν αἰθαλωδὴ πνοήν, καὶ τὴν ἄλλην ἐν ψυχῇ κάκωσιν; Τίς τὸν ἐσμὸν τῶν φθειρῶν καὶ φύλλας, καὶ τὰ μικρὰ ἄλλα ζωῶφια, ἃ

πάντα ὁ ζαφρώδης ἐκεῖνος μυχοὺς ἀνεῖδον καὶ ἔτρεφεν, οὕτω ρυφώδης ὦν καὶ χώματος πλήρης καὶ κόνεως; Τίς (ἴνα ἐξείπω τὸ βαρύτατον, καὶ ὁ τοὺς πάντας πρὸς ὅσον κινεῖ), τὴν ἀπὸ τῶν πληγῶν φλεγμονήν, καὶ τῶν ὧν μελῶν περιόδῃσιν, καὶ τοὺς ἐκεῖθεν πόνους, ἀνὰ μέρος λέγει καὶ παραστήσοιτο; Καὶ σιωπῶ τοὺς τῶν φυλάκων καταγέλωτας καὶ μυκτηρισμοὺς καὶ τὸν ἐπενεχθέντα παρ' αὐτῶν τῷ ὅσῳ λιμὸν καὶ ὅπως οὐδὲν κακίας οὐδ' οὗτοι ἐνέλειπον τὴν φύσιν παντάπασι διωσάμενοι. Τοσοῦτον γὰρ αὐτὸν ἀφῆκαν τῇ δίψῃ καὶ τῷ λιμῷ ἐκτακῆναι, ὥς μόλις ἄρτου μικρὸν τρύφος οὐ καθ' ἑκάστην, ἀλλὰ παρὰ μίαν τοῦτο ἐπιβρίπτειν, διὰ βραχυτάτης ὁπῆς, ἣν μόνον ἀπερικάλυπτον εἰσasan.

Ἐνθα καὶ τὸν Πατέρα φασι τῇ πολλῇ ἐκείνῃ καταργασθέντα ἀσιτία, εἰρηκέναι τηνικαῦτα τῷ μαθητῇ. Ὡς ὁρῶ, τέκνον, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, πρὸς τῇ ἄλλῃ καθ' ἡμῶν δυσμενεῖς, καὶ τῷ διὰ λιμοῦ θανάτῳ, ψεύδουσιν³⁰ ἀναλώσαι ἡμᾶς, ὃν ἀπάντων οἰκτρότατον ὀδασιν. Ἀλλὰ θώμεθα κἀν τῷ παρόντι ἐπὶ Θεὸν τὴν ἐλπίδα, ὅς οὐκ ἐπ' ἄρτου μόνου τρέφειν οἶδεν, ἀλλ' ἐπὶ κρείττονι ἄλλῃ τροφῇ· ἐπεὶ καὶ πνοὴ πᾶσα τοῦτου μόνου διακρατεῖται τῷ νεύματι. Καὶ ἐπεὶ ἔμοι πρὸ τῶν ἄλλων ἡ τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος μετοχή, καὶ σώματος γίνεται σύστασις καὶ ψυχῆς (εἶχε γὰρ πανταχοῦ ὁ Πατήρ μεθ' ἑαυτοῦ μέρη τινὰ τοῦ ζωοποιοῦ σώματος, ἡ καὶ αὐτὸς τὴν θείαν ἐτέλει μυσταγωγίαν, ὅτε καὶ ποσῶς τελέσαι ταύτην οἶστος ἦν), τοῦτου δὲ καὶ μόνου μεταληπτέος ἐγὼ, μὴ τὸ παράπαν ἄλλου γευόμενος. Σοὶ δ' ἂ τοῖς^C δυοῖν δίδεται πρὸς τροφήν, μόνῳ ἔστω τροφή· μόλις ἐπαρκέσον καὶ σοὶ, διὰ τὸ ἄγαν βραχύτατον. Ἵσως γὰρ οὕτω, μικρὰν τοῦ σαρκίῳ λάβοις παραψυχὴν, καὶ περιλειφθείς τῷ βίῳ, καὶ τὴν ἐμὴν δηλώσεις, τῷ τε οἰκονόμῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ἔξοδον, εἴπερ βούλημα τοῦτο τοῦ ἀγαθοῦ.

Ἄλλ' ὁ ἐμπιπλὼν πᾶν ζῶον τῆς αὐτοῦ εὐδοκίας, οὐδὲ τὸν αὐτοῦ θεράποντα ἡ παρῖδεν, ἡ τῷ ἀφορήτῳ ἐκείνῳ ἐπιπλέον παρακατέσχε λιμῷ· ἀλλὰ καὶ προνοίας ἤξιωσε, καὶ τροφήν ἀπροσδόκητον ἐχορήγησε. Κατὰ γὰρ τὴν λεωφόρον ἐκείνην τῶν περιφανῶν τις καὶ τὰ πρῶτα βασιλεῖς δυναμένων, διῶν τηνικαῦτα, καὶ μαθὼν τὰ περὶ τὸν ὅσιον ἕκαστα, ἐν οἷς τέ ἐστι, καὶ ὅπως λιμῷ τοσοῦτῳ καὶ ἄλλοις δεινότεροις συνεληπται, ἔλεον τοῦτου λαθὼν, τοῦ^D Θεοῦ πάντως αὐτὸν πρὸς οἶκτον κινήσαντος, προσέταξεν, ἅτε παρὰ τῆς ἐξουσίας ἔχων τὸ θαρρεῖν, τροφήν αὐτάρχει τούτῳ σὺν τῷ μαθητῇ δίδεσθαι, καὶ τῆς ἄλλης θεραπείας τυγχάνειν, καὶ μὴ τοῦ λοιποῦ παρορᾶσθαι ἀτημέλητον. Καὶ οὕτως εὐδοκία Θεοῦ, τὸν οἰκτιστον μόνον ἐκεῖνον διέδρασε, στηριχθεὶς μικρὸν τὸ σωματίον.

Ἐν ὧσις δὲ τρισὶ τοαποτοῦδε ἔτεσι καθεργγμένους ἐκείσε τυγχάνων, πολλὰς τε, ὥς εἰκὸς, προσπαλαίων ἀνάγκαις, διὰ καὶ τὸ τὸν στόμαχον αὐτῷ διοιδεῖν καὶ

recessus pulvere ac sorlibus obsitus parturiebat et alebat? Quis (ut quod acerbissimum omnium erat, quodque omnibus miserationem moveat, commemorem) plagarum inflammationes, omniumque membrorum intumescensium dolores et cruciatus explicet, et pro rei gravitate representet? Mitto custodum ludibria et subsannationes, famemque ab illis irrogatam; omnia denique acerba adhibita, quibus naturam penitus prosternerent. Sic enim illum siti atque fame cruciarunt, ut vix frustulum panis, non quotidie, sed alternis diebus injicerent per angustum foramen, quod unicum apertum reliquerant.

XCi. *Sola Eucharistia vescitur.* — Quo tempore fama est, Patrem summa illa inedia pressum, discipulo hæc dixisse: Conantur, ut video, filii, homines isti ad cæteras acerbitates, quas in nos exercent, etiam fame nos extinguere, quam omnium miserrimam mortem esse norunt. Sed collocemus etiamnum spem nostram in Deo, qui non in solo pane alere potest, sed alio longe præstantiore cibo, quandoquidem spiritus omnis ejus solius nutu sustentatur. Et quoniam mihi præ cæteris Domini corporis participatio, corporis simul et animæ alimentum esse solet (habebat enim ubique Pater secum partes aliquas vivifici corporis, peragebatque divina mysteria quancumque celebrandi facultas erat), hunc ego solum cibum capiam, alium penitus nullum degustans; tibi vero uni ad æictum cedant, quæ duobus præberi solent; quanquam id ægre tibi susseclurum sit, utpote perexiguum. Sed sic fortasse corpusculum sustentabis hoc levi solatio, et vitam produces, excessumque meum æconomo et fratribus nuntiabis, si quidem ita statuet Dominus.

XCII. *Sublevar utriusque egestatem in carcere vir pius.* — Verum qui implet omne animal benedictione, haudquaquam famulum suum despexit, aut intolerabili fame illum diutius exercuit: sed providentia sua illum dignatus est, victumque præter expectationem transmisit. Ex illustribus enim, primasque apud imperatorem obtinentibus, quidam via illa iter faciens, cum de sancto cognovisset, quem in statum redactus esset, quemadmodum fame aliisque gravioribus torqueretur, ejus vicem dolens, Deo scilicet ad misericordiam illum commovente, fiduciam præbente potentia, victum affatim illi ac discipulis præberi jussit, aliaque omnia subministrari, nec contemptos in posterum neglectosque sine cura destitui. Atque ita Dei benignitate, viribus confirmatis, mortem illam effugit.

XCIII. *Iterum cum Nicolao flagellatur.* — Triennio autem integro post id tempus, in eo carcere perseverans, permultis incommodis conflictatus est, præ-

VARIÆ LECTIONES.

³⁰ ἴ. σπεύδ.

cipue ob stomachi intumescentis dolores, qui ei morbus assuetus, ac velut collactaneus erat. Necdum vero ab his malis respirabat, cum acrioribus rursum aliis, o Dei judicia! exsuo ac solis ossibus hærente corpusculo exerceatur. Inciderant in manus imperatoris, nescio unde, litteræ, quas sanctus dictarat, et immanem illum immenso furore accenderant, ut quæ illius amentię, stuporisque notam, indiciumque continerent. Has ergo mittit e vestigio ad eum quem diximus magistrum militum Orientis; addito mandato, ut ad sanctum ipsemet proficiscatur, litteras ostendat, eumque ad extremum usque spiritum acerrime diverberet, ut tandem, inquit, desistat a contumacia. Qui simul ac advenit, primum illud interrogat, ejusne litteræ vel alterius essent quas manibus gerebat. Patre autem suas esse nec alterius affirmante, nullum aliud verbum addens, Nicolaum, prius ejus discipulum, tanquam epistolæ notarium, in oculis magistri nudum extendi, cædique imperat. Deindeque sanctum ipsum exuens, centum illi verberum plagas imponit, omnia propemodum membra dissecans, ossiumque ipsorum nexus et colligationes destruens, quæ solæ illi supererant. Transit inde rursus ad Nicolaum, ratus illum propter verbera molliorem factum, verbisque asperrimis ad sacrarum imaginum, magistrique ejurationem instigat. Ut vero fortiores illum quam antea esse sensit, cum loris in textis, viminibusque recens excisis, manus ac pedes reliquumque corpus dilanians, iteratis plagis exulcerans, sub dio sic affectum reliquit, duplici tormento vexandum frigoris ac verberum doloris; tum enim Februarius mensis agebatur.

XCVI. Mulier energumena Theodori procul dissites aperit. — Quo autem tempore hæc sanctus illic cum discipulo patiebatur, mulier in Bithynia, quam dæmon obsederat, vehementius ab infesto spiritu agitari cepit, oculos indecore torquens, spumasque ore despuens, atque hujusmodi verba intercisca voce proferens: Leo meus verbera iterum misit ad Theodorum, ejusque carnes laceravit. Sed ite, inquit, et afferte mihi responsum. Verum tamen nolite ad eum propius accedere, ne vos flamma exurat, quam ore gerit. Deinde interposito brevi silentio, iterum vociferabatur: Quid hoc rei est? nihil eorum factum est, quæ volebamus. Sciebam illum propter plagas minime flectendum: ut qui auxilio habet præsentem, humerisque suis insidentem virtutem. Et hæc quidem mulier energumena, procul licet posita, longeque ab illo distans, enuntiabat; indicans, opinor, eximiam quæ sancto inerat, virtutem atque gratiam, eumque in omnibus tormentis insuperabilem fore; ipso adeo infestos spiritus frustra infremescentes, cladem suam cognoscere, et ministros suos adversus invictum athletam armare.

προσπάσχειν· οἱ αὐτὸν ἐκ τῶν ἐκ τῶν παθῶν. Μήπου δὲ μικρὸν ἀνεγκύων, ἡ βασις, ἐτέρων αὐτοῦ χειρῶν, ὡς θεοῦ κριμάτων! ἐν οὕτω σαρκὶ ἐκτετηγμένῃ, καὶ μόνοις ὁστέοις διηρητισμένῃ πεπείραται. Εἰς χεῖρας γὰρ τοῦ λυμῶνος γράμματα, οὐκ οὐδ' ὅθεν, τὸ ὅσθι ἐμπεσόντα, καὶ τὸν ἀγρίον ἐκείνον ἐσχάτως ἐκμήναντα, οἱ αὐτῶν καὶ ἐλεγχῶς τῆς αὐτοῦ παραπληξίας ὑπάρχοντα. Πέμπει παρ' εὐθὺς ταῦτα, τῇ μνημονευθέντι στρατηγῇ τῆς Ἐφῆς, αὐτὸν ἐκεῖνον ἰκέσθαι πρὸς τὸν ἀγιον παρακλευσάμενος· καὶ τὰ τε γράμματα ἐπιδείξει, καὶ πηοῖς ἀκρι καὶ τῆς ἐσχάτης, σφοδρωτάτως τούτον μαστίξει, ἵνα μηκέτι, φησί, ἐπὶ πλέον ἀπανθαιζέσθω. Ὅς καὶ θάπτον παραγενόμενος, πρῶτα μὲν πυθνάνεται, εἰ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἄλλου τοῦ, ἡ ἐπὶ χεῖρας τυγχάνει ἐπιστολή. Τοῦ δὲ Πατρὸς, αὐτοῦ καὶ οὐκ ἐτέρου εἶναι φάντος, οὐδὲ λόγου ἀξιούσας ἐτέρου²⁹, προστάτει παραυτίκα τὸν μαθητὴν Νικόλαον πρότερον, οἱ αὐτῆς γραφεῖα, ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ διδασκάλου γυμνῇ διαταθέντα τύπτεσθαι. Εἶτα καὶ τὸν ἀγιον ἀποδύσας, ἐκατὸν μαστίγων καταφοράς δίδωσιν, διὰ μικροῦ τὰ μέλη κατατεμῶν, καὶ τῶν ὁστέων αὐτῶν περιθραύσας, τὰς ἀρμονίας, αἱ μόναι αὐτῇ ὑπελείφθησαν. Εἰς³⁰ αὐθις τὸν Νικόλαον μεταβαίνει· οἰόμενος τούτῃ μαλακωτέρῃ, διὰ τὰς ἐπιτεθείσας πληγὰς ἐντεῦθεν σθαι, καὶ καταναγκάζει λόγοις τραχυτέροις τῶν τε ἱερῶν εἰκόνων καὶ τοῦ διδασκάλου γενέσθαι ἔξαρτον. Ὡς δ' εὗρε τούτον νῦν ἢ πρόσθεν στερότερον, ἱμάει πλεκτοῖς καὶ λόγοις νεοτμήτοις χεῖρας καὶ πόδας αὐτοῦ καὶ λοιπὸν καταξάνας σῶμα, καὶ δευτέραις πληγαῖς κατατραυματίσας, αἰθριον μένειν ἐπὶ σχήματος εἶασε, διπλῇ τιμωρεῖσθαι τῇ τε φύσει καὶ τῇ τῶν μαστίγων ὁδῶν³¹· ἣν γὰρ τότε τῶν μηνῶν Φεβρουάριος³².

Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα μετὰ τοῦ μαθητοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ὁ δοῖος ἐπαρχε, καὶ γυνή τις ἐν τῇ Βιθυνίᾳ στρεφομένη, δαιμονίῃ τε οὖσα κάτοχος πνεύματι, ἤρξατο τηλικαῦτα ὑπὸ τοῦ ἐνεργούντος σπαράττεισθαι· ὅφεις τε ἀσύνωγος στρέφουσα, καὶ ἀφρὸν τοῦ στόματος ἀπυπνύουσα, καὶ τοιαῦτα ἅτα παρακεκορμένα ἐκφέρουσα. Ὁ ἐμὸς Λέων πάλιν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Θεόδωρον μαστίγας, καὶ τὰς σάρκας τούτου κατέξανε. Ἄλλ' ἀπέλθετε, φησί, καὶ φέρετέ μοι ἀποκρισιν. Πλὴν ἐκεῖνῃ μὴ πλησιάζετε, ἵνα μὴ κατὰ ὑμᾶς φλόγα κατέχων τῇ στόματι. Εἶτα σωπῆσας μετὰ μικρὸν, ἐβόα πάλιν, τί τοῦτο; οὐδὲν ὧν ἐβουλόμην γέγονεν· ἦδεν ὡς οὐδὲν ὑπὸ τῶν πληγῶν πείσεται, ἔχων παρισταμένην αὐτῇ τὴν βοηθοῦσαν, ἐγκαθεζομένην δύναμιν. Καὶ ταῦτα μὲν τὸ ἐνεργούμενον γύναιον, καίτοι πόρρω που ὄν, καὶ μακρὰν ἐκείνου ἀπέχον, ἐξέφερε τε καὶ ἀπεφθέγγετο, δηλοῦν, οἶμαι, ὅτι μεγάλη ἡ ἐνοῦσα τῇ ἀγίῳ χάρις καὶ δύναμις, καὶ ὅτι ἀκαταγώνιστος μένοι ἐν πᾶσιν οἷς ἐπαθε· καὶ ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ πονηρὰ πνεύματα, τὴν οἰκίαν ἐγνώσαν ἤτταν, μάτην φρυαξάμενα, καὶ τοῖς αὐτῶν θεράποντας κατὰ τοῦ ἀναλώτου ὀπλίσαντα.

VARIE LECTIONES.

²⁹ f. δευτέρου. ³⁰ Vatican. codex, τρίτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Φεβρουαρίου μηνός.

Ἄλλ' ὁ θεὸς Πατὴρ δύνανται δυσκαρτερήτους A
ἐκ τῶν χαλεπῶν ἐκείνων πληγῶν μετὰ ταῦτα παθῶν,
ἔχειτο ἐπ' ἐδάφους, νεκρὸς ὅλος, καὶ μὴδὲ μικρὰ
πνέειν δυνάμενος· εἰ μὴ ὅσον μόνον τῶν πόνων αἰ-
σθάνεσθαι· οὐ τροφῆς, οὐ πόματος, οὐχ ὕπνου καὶ
τοῦ βραχυτάτου μετασχεῖν οἷός τε ὢν, οὐκ ἄλλου τι-
νός τῶν καὶ τοῖς ἐκλείψειν μέλλουσι διδομένων. Ὡ
καὶ οὕτως ἔχοντι ὁ μαθητὴς ἑνορῶν, τὸ κατ' αὐτὸν
ἀφείς, καίπερ ὢν οὕτως κατεργασμένος, τῆς ἐκείνου
γίνεται θεραπείας. Καὶ δὴ πτισσάνης αἰτήσας χυλὸν,
καὶ τοῦτω τὴν κατεξηραμένην γλῶσσαν τοῦ Πατρὸς
διαδρέγων, βραχείαν τε τοῦ στόματος ἐνιελς πόσιν,
ἀνέψυχέ τε κατὰ μικρὸν, καὶ τὸν ἑαυτοῦ ἀνεζω-
πύρει νεκρὸν. Ὡς δὲ ἑώρα κατ' ὀλίγον τὴν ζωτικὴν
αὐτῷ δύναμιν ἐπανιοῦσαν, καὶ τῶν κατασαπέντων
ἤδη μελῶν ποιεῖται τὴν ἐπιμέλειαν· πολλὰ γὰρ τοῦ B
των τῆς σαρκὸς αὐτῷ εἰς ἄκρον ἐξωδηκῆς, μελα-
νίαν ὑπέστη καὶ σήψιν· ἃ καὶ ἐκκρεμῆ τῶν λοιπῶν
ὥρᾳτο, καὶ ἀχρηστότατα, ὅθεν καὶ μαχαίρῃ μικρῇ
τέμνει τε ταῦτα καὶ τῶν ὑγιεινότερων ἀποσπᾷ, εἰπως
κἂν τὰ περιλειφθέντα πρὸς συνούλῳσιν ἔλθοι καὶ
πρόσφυσιν.

Ἐπὶ ἐννεήκοντα οὖν ἡμέραις τῇ δυσόστω
ταύτῃ περιωδυνίᾳ τοῦ Πατρὸς βαλλομένου, καὶ μὴδὲ
μικρὰν ἀνακωχὴν δεξαμένου, ἐν μέσοις ἤδη τοῖς πό-
νοις, πόνους ἐτέρους καὶ βιαιότερας καθιέρξεις καὶ
μακροτέρας ἄλλας ἔδοικτορας, ὁ καὶ τὸν οὐδὲν τῆς
φιλίᾳς μάλις δυνάμενος ὑπερβῆναι, ἐφεύρισκεν, οὕτω
τυραννικωτάτου βασιλέως τὰς συμφορὰς αὐτῷ
ἐπιδαφύλουστος. Ἦκε γὰρ τάχει πολλῶν παρ' ἐκείνου
ἀνθρώπων τι βάρβαρον καὶ δυσπρόσιτον, δοῦλον δὲ C
χρημάτων, καὶ ταῦτα χρυσὸν φανταζόμενον. Τοιοῦ-
τους γὰρ ἔδει εἶναι τοὺς τῷ παρανόμῳ ὑπηρετοῦντας.
Ὅς καὶ πρὶν ἤδη ἐπιστῆναι, πρῶτον ἔργον ποιεῖται,
τοῦ ὁπᾶς πάσας ἐρευνῆσαι τῆς φυλακῆς, καὶ τοίχους
ὀρύξει καὶ χώματος ἀψαθῆαι· εἰπου εὐροὶ χρυσὸν
ταῖς χερσὶν ἐπαφόμενος. Ὡςτο γὰρ τὸ κάθαρμα,
χρυσίῳ τοὺς ἀφικνουμένους τὴν διδασκαλίαν ὠνεῖσθαι,
καὶ πολλὸν ἔχειν τοῦτον ἀπόθετον τὸν Πατέρα, καὶ τὸ
τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἀπληστον κἂν τοῖς ἄλλοις ὑπολε-
λημμένος. Ὡς δ' ἐφάνη ἀνηνύτοις ἐπιχειρῶν, καὶ
οὐδὲν ἄλλο ἢ μόνον παραπληγῶν (ποῦ γὰρ ἐκεῖ σκιά,
ὃ δὲ λέγεται, χρυσίου·), τότε τὴν κακίαν ἐν ἄλλοις
πληροῖ. Μεθ' ὕδρεων γὰρ καὶ πληγῶν τῆς εἰρκτῆς
τὸν ὅσιον μετὰ τοῦ μαθητοῦ ἐκβαλὼν, τοῖς ἐφεπο-
μένοις αὐτῷ παραδίδωσιν ὑπηρεταῖς, ἀγειν ἀμφοτέ-
ρους, καὶ μετὰ πολλῆς καὶ οὐδ' ὅσης εἰπεῖν τῆς ἐπιεί-
ξεως, τὴν ἐπὶ Σμύρναν δόδον· ἔχεις γὰρ τούτους
ἀπενεγκεῖν προσετέτακτο.

Ἄλλ' ὁ θεὸς Πατὴρ ἐκλείπουσαν ἤδη παντελῶς
ἔχων τὴν δύναμιν, ὅμως γούν τῷ νεκρῷ πνοὴν δι-
δόντι θαρρήσας, τοῖς ἀνημέροις ἐκείνοις παρέπετο,
ἐν ἡμέρᾳ μὲν τοῦτον ἀπανθρώπως ἐλαύνουσιν, ἐν
νυκτὶ δὲ ὥς εἰ τινα ἡραπέτην τῷ ζύλῳ δεσμεύουσιν.
Ὡς δὲ σὺν πόνῳ καὶ μόλις τὴν Σμύρναν κατέλαβε,
παραδίδεται συνάμα τῷ μαθητῇ, τῷ ταύτης προέδρῳ

XCV. *Plagis confectum discipulus curat.*—At divi-
nus ille Pater intolerabiles dolores ex acerbissimis
illis verberibus sustinens, humi jacebat exanimis
prorsus, omnisque sensus expers, nisi quatenus do-
lores ipsos sentiebat; non cibum, non potum, nec
brevissimum somnum accipere poterat, nec aliud
demum ex iis quæ moribundis ac deficientibus dari
solent. Quem sic affectum cernens discipulus, sui
ipsius curam omittens, quanquam et ipse pessime
habebat, totus in illius curam convertitur: ac plu-
sanæ aliquantulum deponens, rigare arentem Pa-
tris linguam cœpit, modicoque in os infuso potu,
nonnihil eum resocillavit, ac veluti mortuum vitæ
restituit. Ut vero vitalem ei vim rediisse sensit, ad
marcida jam membra medicanda se convertit; ple-
raque enim carne penitus corrupta, et graveolente
tabo ac sanie confecta, putruerant; et cernere erat
partes alias ab aliis pendentes, omnes ad usum
jam factas inutiles; quam ob causam cultello eas
destruncat, et a sanioribus avellit, si hoc forte pacto
reliqua coherere possint cicatricemque obdu-
cere.

XCVI. *Smyrnam transfertur cum discipulo.*—
Nonaginta totos dies intolerabili dolore perfunctus
Pater, nulla prorsus vel temporis puncto percepta
requie, in mediis adhuc laboribus labores alios, et
duriores carceres, et longiora itinera ipse, qui ostii
limen egredi vix poterat, nanciscitur; sævissimo
tyranno novos ei cruciatus affatim suppeditante.
Mox enim ab illo citatis itineribus adfuit barbarus
homuncio, ferox atque intractabilis, pecuniæ man-
cipium, pecuniamque animo et voto sibi præsagiens.
Tales enim esse oportebat, qui impii jussa exseque-
rentur. Qui simul ac ad locum pervenit, hoc sibi
primum proposuit, rimas et angulos omnes car-
ceris perscrutari, parietes effodere, terram egerere,
sicubi aurum reperiret, manibus explorans. Existi-
mabat enim scelestus adventantes doctrinam pe-
cunia redimere, Patremque magnam auri vim re-
positam habere, animoque insatiabili esse, quam-
vis cæteris rebus indigeret. Ut vero sensit se fru-
stra laborare, ac stulte sibi persuasisse (ubi enim
illic auri, quod dicitur, umbra?), tum malam men-
tem in aliis explet. Injuriis enim plagisque affec-
tum cum discipulo sanctum e carcere ejiciens,
anibos assectantibus famulis tradidit, Smyrnam
(illuc enim destinarat) omni festinatione ducen-
dos.

XCVII. *Carcere uterque includitur ab episcopo
Smyrneni.*—Divinus ergo Pater, cui vires jam
penitus exhaustæ, illo nihilominus fretus, qui spiritum
dat mortuis, immites illos sequebatur, qui eum
interdium quidem inhumaniter impellebant, noctu
vero tanquam fugitivum cippo alligabant. Postquam
vero maximis cum laboribus vix tandem Smyrnam

VARIE LECTIONES.

“ f. τό. “ Verte, et cum ipse (barbarus) animo esset insatiabili, alios eodem morbo laborare pu-
tabat. 1. dicit.

audivit, ejus urbis antistiti una cum discipulo traditur, viro inter hæresis patronos principi, impietatisque magistro. A quo in obscurum sub terra carcerem retrusus, in eo mansit, uni omnium inspectori Domino intendens; quem unum in ærumnis consolatorem habebat, et custodem; quando et propter ipsum solum tot suppliciiis affectus fuerat.

XCVIII. *Uterque virgis ibidem tertio cæditur* v. — Brevi post hæc tempore supervenit iterum ipse Anastasius ira fervens, martyrisque sanguinis sitibundus; qui verbera prioribus acriora sancto inflixit, lætusque rediit ad imperatorem, cum jam tertio Theodorum cecidisset, ita ut centenos per vices icus pertulerit; discipulo ejus pari poena decertante. Gratiisque pro his omnibus etiam agens vir patientissimus, Apostoli verba læto animo secum occinebat: *Noy sunt condignæ passionēs hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis* x. Et: *Si compatimur, et conglorificabimur* procul dubio. Et, patientia nobis necessaria est, quam nobis non licet amittere, propter eam quam speramus beatitudinem, cujus adeptio exsuperat omnem sermonem et sensum.

XCIX. *Bardam Smyrnæ ægrotantem ad penitentiam hortatur*. — Eodem tempore Bardas ille imperatoris propinquus, quem et militibus illic copiis præfecerat, gravi morbo correptus, Smyrnæ in lectulo decumbebat, exiguum spiritum ducens, animamque, ut videbatur, brevi exhalaturus. Is cum remedia undique tentasset, quod in tanto periculo fieri par erat; quidam ex ejus familia, qui orthodoxorum partium erat, mentionem intulit Theodori, quantamque a Deo gratiam consecutus sit, exposuit. Et vis, inquit, ad eum confugere, eumque advocare, ut tibi opem ferat in extremis laboranti? Quo mox annuente (flexibiles enim sunt quos urget necessitas) festinanter abiit ad sanctum, oratque ut ægro salutem dare velit. At ille de infirmo ut cognovit quis et qualis esset, curationem quidem tunc differt, graves dudum et atroces viri mores haud ignorans, eique utiliore adhuc morbum esse. Cæterum ea illi denuntiat, quæ, si vel minimum sapiat, plurimum illi ad vitæ emendationem profutura sint. Vide, inquit, in die obitus quid responsurus sis, vita sic transacta, tot malis in orthodoxos irrogatis. Tu enim ille es, qui inter cætera monachos meos nefandis modis divexans, suppliciiisque mactans, magnum et admirabili virtute Thaddæum y sustulisti; quem duplex et vitæ et confessionis corona exornavit. At beatus nunc Thaddæus cum sanctis, æternis gaudiis fruitur. Te vero instantibus poenis quis eripiet, cum tot tantisque acclerum notis hinc abeuntem?

A ἀνδρὶ, προστάτῃ τοῦ κακοῦ, καὶ τῆς ἀσεβείας ὄψῃ τῇ. Παρ' οὗ καὶ εἰς τι δωματίον κατώτατον καὶ σφώδες ἐγκαθίστητο, ἔμενε μόνῳ τῷ πάντα ἐφορῶντι ἐνατενίζων Δεσπότη· ὃν καὶ μόνον ἐν τοῖς δαινοῖς καὶ παραμύθιον εἶχε καὶ φύλακα, ἐπεὶ καὶ δι' αὐτὸν τοσούτοις παθήμασιν ἐξεδίδoto.

B Βραχὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὁ προλεχθεὶς Ἀναστάσιος πάλιν ἀφίχτο, θυμοῦ πνέων, καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ αἵματος· ὃς καὶ πληγὰς τῶν προλαβοῦσιν χειρῶν ἐπιθείς τῷ ἁγίῳ, ἐπανήκεν ἡδόμενος πρὸς τὴν ἀποστείλαντα, τρίτον ᾗδον τὸν ἅγιον τετυφῶς, ταῖς καθ' ἑκάστην ἐκατόν μαστίγων καταφοραῖς, συνθλοῦντος τούτῳ τοῦ μαθητοῦ. Μετ' εὐχαριστίας οὖν καὶ τὰ παρόντα ὁ πολυάθλος ὑπομείνας, τὰ τοῦ Ἀποστόλου αὐτοῦ ψυχῇ εὐθύμῳ ἐπῆγεν, Ὡς οὐκ ἔστιν τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἡμῶν φανεροῦσθαὶ δόξαν. Καί, ὅτι Εἰ συμπάσχωμεν, καὶ συνδοξασθῶμεθα πάντως. Καί, ὅτι ὑπομονῆς χρεῖαν ἔχομεν, ἣν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀποβαλεῖν, διὰ τὴν ἐν ἐλπίσι μακαριότητα, ἥς ἐπιτυχὸν ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν.

C Τότε τοίνυν Βάρδας ἐκεῖνος ὁ τοῦ βασιλέως συγγενὴς, ὃς καὶ στρατηγεῖν ἐπετέτραπτο τῶν ἐκεῖ, νόμῳ βαρεῖα περιπεσὼν, κλινοπετὴς ἔκειτο τῇ Σμύρνῃ, μὴ κρὰ πνέων, καὶ τὴν ψυχὴν ὅσον οὕτω μέλλων ἀποβαλεῖν. Ἐπεὶ δ' ἐξῆκει πανταχόθεν ἐπικουρεῖν, οὐ ἐν πάθει τοσούτῳ κάτοχος ὢν, εἰς αἱ τῶν ὑπηρετούντων αὐτῷ, μοίρας τῆς τῶν ὀρθοδόξων ὑπάρχει, μὴτῃ πρὸς αὐτὸν τὸν ὅσιον ποιεῖται· καὶ ὅπως ὑπάρχει οὗτος, πολλὴν ἔχων τὴν χάριν παρὰ θεοῦ. Καὶ εἴ γε βούλει, φησὶ, τούτῳ προσαπελθεῖν, καὶ παρακαλέσαι τὸν ἄνδρα, βοηθήσαι σοι ἐν ἐσχάτοις τῇ σαλεύοντι; Ὅν καὶ ἅμα τῷ λόγῳ λαβὼν ἐπινεύοντα (ἐπικλινὲς γὰρ ἦσαν τὸ περὶζόμενον), ἀφικνεῖται σπῆδῃ πρὸς τὸν ἅγιον, δεόμενός τε αὐτοῦ, καὶ τὴν ὕψαι τῷ κάμνοντι ἐξαιτούμενος. Ὡς δὲ ἔγνω περὶ τοῦ ἀφρωστουμένου ὁ ὁσιος, καὶ ὅστις οὗτός ἐστι, τὴν μὴ θεραπείαν τῶς δοῦναι αὐτῷ ἀναβάλλεται, τὸ τοῦ ἀνδρός ἐκ πολλοῦ εἰδὼς δύστροπον, καὶ ὡς λυσιστελοῦσι μέλλον τῷ τοιούτῳ τὴν νόσον. Ἐκεῖνα δὲ τούτῳ δοῦναι, ὃ καὶ ποσῶς ἐπὶ φρενῶν ὄντι πολλὴν ἐμελεῖ παρῆξιν αὐτῷ καὶ τὴν ἐπὶ βίου διόρθωσιν. Ὅρα, φησὶ, τί ἐν ἡ. ἐρξ. ἐξόδοι ἀπολογίῃ οὕτω βιώσει, καὶ τσαῦτα τοῖς ὀρθοδόξοις κακὰ διαπράξας. Σὺ γὰρ εἰ ὁ πρὸς πολλοῖς ἄλλοις, καὶ τοῖς ὕπ' ἐμὲ μοναχοῖς συμφοραῖς ἀνηκέστοις περιβαλὼν, ἀνέλων τε αἰχλαίς, καὶ τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν ἐν ἀρετῇ Θεοδῶτον, ὃ ὁ βίος καὶ ἡ ὁμολογία διπλῶς ἐταίνωσεν τῷ στεφάνῳ. Ἄλλ' ὁ μακαρίτης Θεοδῶτος τοῖς ἀπ' αἰῶνος νῦν ἁγίοις συνήδεται. Σὲ δὲ τίς ὁ ἐξαίρησός σου τῶν κολάσεων ἔσται, μετὰ τοιούτων στιγμάτων ἀπαίροντα;

v Utriusque agones fuse describuntur et in Vita Nicolai, quam edidit Combefisius in hist. Monothel. pag. 889. x Rom. viii, 18. y De illo epist. 5, 21 et 57, libri ii.

VARIE LECTIONES.

11 Vatican cod. Δωγένης.

Ἐπὶ γὰρ νῦν καὶ ἐν τῷ τέλει σαυτὸν, καὶ ἀπολόγησαι θεῷ, ὃ μέλλεις τὰς εὐθύνas ὑφ' ἑξίν τῶν πράξεων.

Ταῦτα τοῦ ἁγίου τῷ ἀρρώστου ἡ δεικνυμένη, φάσκει αὐτοῦ τὴν διάνοιαν κατασελεῖ, καὶ ἐπιγνώμονα ὡν παρὰ τὸν βίον ἐσφαλὲ ποιῇ. Ὁ γὰρ στύφων ἐν καιρῷ λόγος, τοῦ ἀπαλωτέρου κατὰ πολὺ βελτίων. Ὅθεν καὶ παραυτίκα οὗτος πέμπει τὸν δῆλον λιπαρῶν συγχωρησαί τε αὐτῷ οὕτω πεπραχότι κακῶς, καὶ κινδύνου τοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπαλλάξαι. Ἐξείς γάρ με, φησί, τοῦ λοιποῦ κατ' ἐντολὰς βιῶντα τὰς σὰς· μόνον αὐτὸς μοι τὴν χάριν ἐπέβυσσον. Ὁ οὖν συμπθέστατος ἔλεον τοῦ αἰτοῦντος λαβὼν, τὴν τε νόσον αὐτῷ θεραπεύει, δέσσει τῇ περὶ τὸ θεῖον συγχῆ, καὶ πρὸς τῷ σώματι ῥῶν καὶ τὴν ψυχὴν καλίστῃ· πέμψας αὐτῷ εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, καὶ ταύτην ἔχειν τοῦ βίου παντὸς παρεγγυησάμενος φύλακα. Ταύτην γὰρ, φησί, περιέπων, καὶ αὐτὸς ἐσθ' δεξιῶς πράττων ἐν πασι· διωθῶν δὲ, τὰ ἀνήκεστα ἐσθ' πάθῃ^α, καὶ ἂ τις παθεῖν ἀπεύξεται.

Ἄλλ' ὁ ἄφρων ἐκείνος καὶ ἰσχυρῶς ἀνόητος, ὥσπερ οὐδενὸς περὶ αὐτὸν καινοῦ γεγονότος, μεταβάλλεται αὐθις, καὶ τῆς προτέρας γίνεται δόξης· κακῷ συμβούλῳ τῷ κατὰ τὴν Σμύρναν χρησάμενος ἐπισκόπῳ· παρ' οὗ καὶ ἔλαιον εἰς τι ἄγγιος εἰληφώς, εὐλογίας δῆθεν χάριν καὶ ἀναρρώσεως κρείττονος· ἅμα τε ἐκείνο αὐτῷ ἐπιχρίει, καὶ ἅμα καὶ αὐτῷ ἡ νόσος ἐπικλινῆς γίνεται, καὶ ἐπιστρέφει πάλιν ἐπὶ τὴν μαρὰν αὐτοῦ κεφαλῇ. Ὡ καὶ παραυτίκα τὸν θάνατον ὑπεδήλωσεν ὁ Πατὴρ, καὶ τὸ ἐξ ἀπιστίας πρόκριμα. Οὐ γὰρ ἀζήμιον, φησί, χρῆμα, τὸ κολλᾶσθαι τοῖς πυνητοῖς. Ὅθεν καὶ τὴν ψυχὴν ὁ ἀθλιὸς τάχιστα ἀπορρήξας, καὶ κακίστον τέλος κακίστης συμβουλίας ἐφεύρατο. Καὶ αὐτῷ μὲν τοιοῦτον· τὸ ἐξ ἀδουλίας ἐπιτεύγμα· ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ θεράπων ἐπὶ χρόνῳ ἐνὶ καὶ ἡμίσει· τῇ ἐν Σμύρνῃ κατεσχήμενος φρουρᾷ, εὐχαρίστως ἔφερε πάντα, τὸ τῆς ψυχῆς γενηαῖον μηδὲν ὑποκατακλινῶν τῶν λυπηρῶν. Τότε καὶ τῶν μαθητῶν ἔνιοι χρόνιοι ἀφικνοῦνται αὐτῷ, ὧν ἦν ὁ ἐκ παιδὸς ἀσκήσας τὴν ἀρετὴν, θαυμαστὸς Δωρόθεος, Βεσσαρίων τε καὶ Ἰάκωβος, Δομετιανὸς, καὶ Τιθόης, καὶ ἄλλοι συγχωρῶν, ὧν ἀπάντων καὶ ἡ πολιτεία διάσπαστος, καὶ ἡ περὶ τὸν Πατέρα πίστεως ἀπροσγλήνης.

Ἐπεὶ δὲ οὗτος ὑπεναντίους ἐξαίρων θεός, ἡ φησὶν ὁ Προφήτης, ἐμνήσθη τοῦ στεναγμοῦ τῶν ἁγίων αὐτοῦ, καὶ τὸν ἀποστάτην καὶ ἀλαζόνα καὶ υπερήφανον, ἐν αὐτοῖς οἷς ἐφαύλισε τόποις τὴν τοῦ Δεσποῦ εἰκόνα, τὴν τιμωρίαν εἰσέπραξεν ἐνδοκίως τοῦ ἀδικιωτάτου, κατὰ τῶν σπλάγγων τὴν πληγὴν δεξάμενος· τότε τὴν μὲν βασιλείαν ὁ τοῦτον διαχειρίσας Μιχαήλ, ἑαυτῷ λαμβάνει εὐθύς. Λύονται δὲ ἤδη καὶ τοῖς Πατράσι παραυτίκα αἱ συμφοραί· πάντως ἀκωλύτως προστάζει τοῦ κρατοῦντος, πρὸς τὰ οἰκεῖα ἐπανιδόντων. Εἰ γὰρ καὶ μοίρας τῶν κακοδόξων καὶ

Agnosce nunc tandem ultimo in fine teipsum, Deoque responde cui anteactorum tuorum poenas daturus es.

C. *Paenitentem sanat.* — Hæc ægroto sanctus cum significasset, hominis mentem terrore percussit, permovitque, ut præteritæ vitæ culpas agnoscere. Stringens enim in tempore sermo multo melior est sermone molli. Itaque ad sanctum mittit e vestigio, veniam petens tantorum facinorum, oransque ut se præsentī periculo eripiat. Habebis me, inquit, deinceps obsequentem tibi, atque ex legibus tuis vitam moderantem: tantum hoc mihi beneficium impende. Orantis commiseratione tactus Theodorus, et morbum sanavit, crebris precibus Deum exorans, et cum corpore ut animæ simul melius esset, effecit, missa ad eum Deiparæ imagine, quam totius vitæ custodem haberet. Hanc enim, inquit, si amplectare colasque, recte ac feliciter ages in omnibus; sin rejeceris, gravissima senties et cuivis abominanda mala.

CI. *Bardas ad hæresim reverts moritur.* — Verum amens ille, ac supra modum stupidus, quasi nihil novi accidisset, repente animum mutat, reditque ad pristinam hæresim et errorem, pessimo consiliario usus, Smyrnenus episcopus, a quo olei vasculo donatus, eulogiæ nimirum nomine et valetudinis confirmandæ; simul ac illo se unxit, morbus illico invasit, nefandumque caput lecto iterum affixit. Cui mortem statim prædixit Pater, ac perfidiæ præjudicium: Neque enim impune, ait, ferunt, qui malis consociantur. Unde animam infelix subito ejiciens, pessimi consilii pessimum finem invenit. Atque ille quidem hunc temeritatis suæ quæstum cepit. Christi vero famulus annum integrum ac dimidium Smyrnæ degens in carcere, alacriter omnia cum gratiarum actione perferbat, generoso animum nullis molestiis frangi sinens. Quo tempore ad eum venerunt nonnulli ex antiquis discipulis, in quibus erat, virtutem a puero complexus, admirabilis Dorotheus, Bessarion item, et Jacobus, Domitianus, ac Tithoes, aliique plerique, vita insignes singuli, fideque erga Patrem inconcussa.

CII. *Michael Balbo imperante redit Theodorus.* — Postquam vero qui adversarios aufert Deus, sicut ait Propheta, recordatus est gemitus servorum suorum, et a superbo et arroganti apostata poenas exegit; impio iisdem in locis in quibus imaginem Domini despexerat, in visceribus percussus; tum imperium quidem qui eum necaverat, Michael statim corripuit: Patrum vero calamitates finem illico acceperunt, imperatoris edito reditu omnibus indulgente. Etsi enim hæreticarum partium is erat; haudquaquam tamen im-

^a De illius Jacobi Martyrio epist. 100, lib. II. ^a De Tithoe epist. 10, lib. II.

^α f. παθόν.

prudencia similis priori; nec molestus ulli erat, quod ei obsequi nollent; quæ vellet agere sinens unumquemque. Cum igitur solutus exsilio cum cæteris divinus Pater fuisset, post septimum annum quam ejectus fuerat, age, qualis ejus reditus, quales omnium, quam illustres, quacunque transibat, occursus honoris et gratulationis ergo fuerint, intueamur. Per familias etenim sodalitatesque distributi, certatim omnes contendebant, quis prius eum tecto exciperet, quis ei prius lautitia præpararet; probrum ducentes, idque maximum, in hoc officio posteriorem videri. Ut vero ad lacus locum pervenit, cui Metata nomen est, ibi multo celeberrimus atque honorificentissimus occursus fuit; Leone illo admirabili, ac finitimis Xerolophi accolis sua propemodum omnia ad ejus adventum profunderentibus. Nihil enim antiquius illis erat, quam Patrem magnifice honorare, illiusque preces obtinere, quibus pretiosius nihil ducebant. Postquam vero ibi exceptus, habitusque pro dignitate fuit, profectus inde est ad Pteleas, quo in loco dies non paucos egit, tum propter loci situm elegantem, tum quod multorum adventantium capax esset. Ibi cum alios ex discipulis confluentes excepit, tum germanum fratrem suum Josephum Thessalonice archiepiscopum; quorum omnium aspectu non mediocriter recreatus, diuturnamque absentiam præsentis congressu compensans, eximio lætitiæ sensu perfundebatur.

κῆς ἀνείλημμένον τοὺς οἰακας· οἷς δὴ καὶ πᾶσιν τῇ νῦν παραμυθησάμενος συνελεύσει, εὐθυμίας τοῦ

CIII. *Miracula a Leone, qui postea monachus, recitata.* — Sed quando huc progressa est oratio, libet quædam ex miraculis a Theodoro patris exponere. Multam enim in ea etiam re gratiam vir magnus accepit a Deo, qui eum nempe omni honore cumulare voluit. Mihi vero simplex erit et compendiaris de his sermo: siquidem quod per se et rebus ipsis illustre est, peregrinis ornamentis et longa verborum circuitione non eget. Leo enim ille de quo mentionem paulo antea feci, qui monasticam vitam postea amplexus, eodem ac Theodorus nomine insignitus fuit, sanctum virum omni studio coluit superstitem, idque satis demonstravit, etiam progressus obviam redeunti: nec minus bene affectum se erga defunctum ostendit, ejus tumulum assidue invisens, ac lapidem superpositum deosculans, quando ipsum ejus corpus complecti minime poterat. Cum igitur ad sacram thecam aliquando pro more venisset, ibique et alii adessent, ac de sancto Theodoro sermonem haberent, disserentes, qualem inter ipsos vixit rationem tenuisset, et quantos labores in corpore adeo debili et exsucco tolerasset; tum ipse, quasi sagitta cor ipsius conflixisset statim atque Theodori nomen audierat, Quandoquidem, astantibus ait, Theodori magni memoriam injecistis, de ipsius rebus apertius disseram, et quæ ipse vidi, quæ sum expertus, exponam. Sic enim licebit et ad eam quam de ipso concepistis existimationem aliquid adjicere.

Α οὗτος ἐτύγχανεν· ἀλλ' οὐκ ἦν ἀναιδὴς κατὰ τὸν πρότερον· οὔτε δὲ λυπεῖν ὧλις τοὺς αὐτῷ μὴ πειθομένους ἐβούλετο· ἕκαστον διαφείς πράττειν ἢ πράττειν εἶχε καθ' αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ μετὰ πάντων καὶ ὁ θεὸς Πατὴρ τῆς ὑπερορίας ἀφείθη, ἐν ἑπτὰ ὧλις ἔτεσι τότε κατὰσχτος γεγωνὺς, Ἰδωμεν κἀνταῦθα, οἷας τυγχάνει τῆς ἐπανάδου, καὶ πῶς αὐτῷ πάντες διόντι λαμπρὰν ἐποιοῦντο τὴν ὑπαντήν, οἷα τοσοῦτον ἄνδρα τιμῶντές τε καὶ χαριζόμενοι. Κατὰ γὰρ συγγενείας διαιρεθέντες καὶ ἐταιρίας, ἕκαστοι πρὸς αὐτοὺς ἡμιλλῶντο πῶς ἄρα φθάσας, τοῦτον εἰσδέξεται τῆς οἰκίας· καὶ τίς πρῶτος αὐτῷ ἐτοιμάσει τὰ πρὸς δεξιῶσιν· ζημίαν ὥσπερ καὶ τὴν ἐσχάτην νομίζοντες, τὸ πρὸς ὑπάντησιν ἐλθεῖν δεῦτεροι. Ὡς δὲ καὶ παρὰ τὸν τόπον φθάσει ὁ γεννάδας τοῦ λάκκου,

B Μιτάτα καλεῖν αὐτὴν σύνηθες, ἐκεῖ καὶ μᾶλλον φιλοτιμώτερον, τὰ τῆς ὑπαντιῆς αὐτῷ γέγονε· τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου Λέοντος καὶ τῶν συνομορούντων αὐτῷ Ξηρολόφων τὰ αὐτῶν μικροῦ πάντα τῇ εἰσόδῳ τοῦτου προτεμένων. Οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς τοιοῦτον ἐδόκει, οἷον τιμήσαντας μεγαλοπρεπῶς τὸν Πατέρα, καὶ εὐχὴν πορισάμενους τὴν παρ' αὐτοῦ, ἧς οὐδὲν ᾤοντο τιμώτερον. Ἐπεὶ δ' ἰκανῶς αὐτῷ τὰ τῆς ἐκεῖ δεξιῶσεως ἔχεν, ἀφικνεῖται ἡδὴ καὶ τῷ ἐν Πτελαίαι· τόπω, ἐν ᾧ καὶ ἡμέρας οὐκ ὀλίγας διαγαγὼν, τῷ τε θέσῳ εὖ ἔχειν τὸν τόπον, καὶ τῷ εἰς πολλῶν συνέλευσιν εὐχώρητον εἶναι, ἐκεῖ καὶ ἄλλους μὲν τῶν μαθητῶν δέχεται συνιόντας, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸν Ἰδιον ἀδελφόν, Ἰωσήφ φημι, τὸν τῆς Θεσσαλονίκης οὐχ ἥκιστα συνηθεις, καὶ τὸν ἐκ μακροῦ χωρισμὸν λοιποῦ τὴν ψυχὴν ἐπληροῦτο.

C Ἄλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, βούλομαι τινα τῶν θαυματουργηθέντων τῷ Πατρὶ διεξελθεῖν. Πολλὴν γὰρ κἀνταῦθα τὴν χάριν ὁ μέγας ἐπλούτησε παρὰ θεοῦ, οἷα τοῦ θεοῦ τοῦτον τετιμηχίτος· ἐν ᾧ πασιν. Ἀπλοῦς δέ μοι ὁ περὶ τούτων λόγος ἔστω καὶ σύντομος· ὅτι μηδὲ τῆς ἐξουθεν οὗτος χρῆζει περιεργίας, ἢ μακρὸς περιδῶν ἄλλης, ἔχων τὸ περιφανὲς ἐν τοῖς πράγμασιν. Ὁ γὰρ πρὸ μικροῦ μνημονευθεὶς Λέων, ὃς καὶ τὴν μονάδα βίον μετεβῶν ἐν ὑστέρῳ, καὶ ὁμυνύμως τῷ Πατρὶ ἐπικληθεὶς, οὗτος καὶ περιόντα μὲν στοργῇ πάσῃ ἐτίμα τὸν ἅγιον· καὶ τοῦτο ἐδειξε, κἀν τῇ περὶ τὴν ἐπάνοδον ὑπαντῇ οὐδὲν ἤττον, καὶ μεταστάντι τὴν ἴσῃν τούτῳ ἐδείκνυ διὰθεσιν· τῷ τάφῳ τε ἀδιαιτέπτως φοιτῶν, καὶ τὸν ἐπικείμενον τούτῳ περιφῶν λίθον, ἐπεὶ μὴ οἷός τις ἦν γυμνοῦ ἐφάψασθαι τοῦ σώματος. Τούτῳ οὖν, καθὼ ἐθισμένον, τῇ ὕλῃ ποτὲ ἀφιγμένῳ, ἐπειδὴ εἰ καὶ ἄλλοι ἐκεῖ συμπάρησαν, τοῦ λόγου ὑπόθεσιν ποιῶντες τὸν ἅγιον, ὅπως τε ἐβίον ἐν αὐτοῖς διεξιόντες, καὶ οἷους ἀνέτλη πόρους ἐν οὕτῳ ἀραχνῶδες σαρκίῳ, αὐτὸς εἰσὲν ἐβίον τὴν καρδίαν τρωθεὶς, ὡς μόνον τὸ ἐκείνου ἀκούσει ὄνομα, Ἐγὼ, φησὶν, ὅμιν, πρὸς τοὺς παρόντας, ἐπεὶ μνήμην τοῦ μεγάλου ἔθεσθε, σαφέστερον τὰ κατ' αὐτὸν παραστήσω· ἃ τε εἶδον, καὶ ὧν πεπειράμαι τῷ λόγῳ διεξιῶν. Οὕτω γὰρ ἐξέσται τοῦ λοιποῦ καὶ ὅμιν μεῖζω τῆς ἐναποκειμένης περὶ αὐτοῦ ταῖς ψυχαῖς ἀποθέσθαι δόξαν.

Ἐπὶ ἀνέγκοντι, φησὶ, τῆς ὑπερορίας τηνικαῦτα τῷ Ἀ
 ἀγίῳ, συνέθη παραχρῆμα καὶ αὐτῷ μοι, ἅμα τῷ
 ἐκείνῳ τῆς ἐμῆς προεξελθεῖν οἰκίας, κόρην τῶν ἐγ-
 γειτόνων τῷ ἐμῷ συνάψαι υἱῷ⁴⁴, γάμου ἥδη ἔχοντι
 ὥραν· ἦν καὶ ἀπὸ τινος περιπετείας λαυρὸς κατα-
 σχὼν πυρετὸς, ἔτι καὶ τοῦ γάμου συνεστῶτος, καὶ τῶν
 ἐπ' αὐτῷ ἄδομένων ὕμνων, τὰ τε ἔνδον ἅπαντα ἐν-
 ἐπίμπρα τῆς κόρης, θάνατον ταύτῃ διηπειλαίει τὸν οἶκτι-
 στον. Ὡς δὲ ἐπὶ τῷ ἀνευκτῷ τούτῳ διπλῇ ὠδυνώμεθα,
 τῷ τε τὴν γαμήλιον συγκαχεῖσθαι εὐφροσύνην, καὶ
 τῷ κόρην ἀπαλὴν οὕτω καὶ νέαν πρὸ ὥρας οἰχεσθαι
 νομίσαι· ἐγὼ γοῦν, ὡς εἶχον, ἐπεὶ μοι τοῦ πάθους
 οὐδὲν ὑπελείπετο παραμύθιον, ἀποστέλλω σπουδῇ
 πρὸς τὸν ὄσιον, οὐ μακρὰν τοῦ ἐμοῦ ἀπέχοντος οἰκι-
 δίου, βοηθῆσαι λιπαρῶν τῇ παιδί, καὶ πρὸ γε ἐκείνης
 ἐμοὶ τῷ βαρύτερα πάσχοντι. Ὅς καὶ παραυτίκα ἔλαιον
 ἀποστειλάς εὐλογηθὲν παρ' ἐκείνου, καὶ χρῆσαι τούτῳ
 τὴν κειμένην προστάξας. Αὐτὸς μὲν εὐθὺς τὸ κελευ-
 σθὲν ἐποιούμην, σῶμα τῆς κόρης ἐπαλείφον τῷ
 ἔλαιῳ. Ἡ δὲ γε καὶ ἅμα τῇ ἀλοιφῇ ῥῶαν τε γίνεται,
 καὶ τοῦ ὑποτύφοντος ἐκείνου πυρετοῦ ἀπαλλάσσεται,
 μὴδ' ἐπ' ὀλίγον τούτῳ ἐνοχλουμένη, ὃ τοῦ ὕγιασθη-
 ναι θαυμασιώτερον.

Ἄλλοτε δὲ ἐν κώμῃ τῇ ἀπωτάτῳ μοι μόνῳ β-
 δίζοντι, χρεῖας οὕτω δεησάσης, πάρβαλός ποθεν ἤκου-
 σα, σὺν τάχει ἔσθη μοι κατὰ πρόσωπον· ἣ καὶ βλο-
 συρῷ ὁμματι ἐνιδουσά με, ἐποίησε μονοῦ καὶ λαβέ-
 σθαι μου, καὶ θύειν ἐαυτῇ τὰ ἐμά, φεῦ! κρέα ποιή-
 σασθαι. Ἐγὼ δ' ὡς ἐν ἀφύκτοις κακοῖς οὐκ ἔχον ὃ τι
 καὶ δρᾶσω, ἐπὶ τὸν μέγαν ἐτραπόμην Θεόδωρον, αὐ-
 τῷ μόνῳ τὰς ἐλπίδας ἀνάψας τῆς σωτηρίας· ὧ καὶ
 ἀνευδοιάστως θαρρόντας, λέγω ἀποτότῳ φωνῇ τῇ παρ-
 δάλει· Ἀπιθι, ὦ θηρίον, ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ τολμήσης
 ὅλως προσπαῦσαι μου· πρὸς γὰρ τὸν θανάποντα τοῦ
 Χριστοῦ Θεόδωρον ἄπειμι, οὐ δούλος ἐγὼ, καὶ δεῖ διὰ
 παντὸς φύλαξ ἐμοῦ. Τὸ δὲ θηρίον, ὡς μόνον τὴν κλῆ-
 σιν τοῦ ἁγίου ἀκούσει, πτήξαν εὐθὺς καὶ εἰς γῆν νεύ-
 σαν, νῦντά μοι δίδωσι καὶ παραχωρεῖ τῆς ὁδοῦ, λο-
 γικῶς ἴσα ἐκκλίναν, καὶ πόρρω γενόμενον.

Κώμῃ τίς ἐστίν Ἀχειραῶ καλουμένη. Ἐν ταύτῃ
 κατῴκει Ἀλέων ἐκείνος ὁ δυστυχὴς γυναικὶ συναρθεὶς
 πνεῦμα ἔχουσῃ ἀκάθαρτον. Ἡ τοσαύτην βίαν ὁ
 δαίμων ἐπήγεν, ὡς καὶ τὰς ἰδίας ἐστὶν ὅτε σάρκας
 ποιεῖν διασπῆν καὶ ταύτας ἐσθίειν· μήτ' αἰσθησιν
 τοῦ πάθους λαμβάνουσαν, μήθ' ὅλως ἀλγοῦσαν. Ταύ-
 την ποτὲ λαβὼν ὁ ἀνὴρ, συναντᾷ τῷ ἀγίῳ ἐπὶ θνῶ
 ἥδη καθημένῳ, καὶ τὴν ἐκείως φέρουσαν διδόντι·
 τοιοῦτον γὰρ καὶ εἶθιστο ἐν ταῖς μακροτέραις ὁδοῖς
 ἐπιβαίνειν σχήματι· οὐ καὶ ἐδεῖτο, κατηφῶν ὅλος
 καὶ δεδακρυμένος, βοηθῆσαι κατὰ τὸ ἐγὼν τῇ πα-
 σχούσῃ, καὶ δαίμονος οὕτως ἀπαλλάξαι βιαιωτάτου.
 Ὁ οὖν ὄσιος ἐπικλασθεὶς τῷ γυναικί, καὶ ταύτην
 κατοικτεῖρας τῆς συμφορᾶς, τὴν χεῖρα, ὡς εἶχε, τῇ
 ταύτης ἐπιτίθειαι κορυφῇ· ἐπισφραγίζων τε τοῦ
 σταυροῦ τῷ σημείῳ, καὶ εὐχὴν τὴν κατὰ τῶν πο-

CIV. *Leonis filia sanatur.* — Redeunti, inquit,
 ab exsilio, cum iter hac esset Theodoro, contigit
 ut paulo postquam domo mea aberat, puellam
 quamdam e vicinis filio meo, quippe jam maturo,
 et nuptiis apto, desponderem : quam in nuptiarum
 celebritate, canticis hymnisque perstreptentibus,
 vehemens repente febris invasit, luctuque omnia
 complevit, mortem illi ostentans miserrimam. Mæ-
 rentibus ergo nobis ob duplicem calamitatem : tum
 quod nuptialem hilaritatem turbari videbamus,
 tum propter teneræ atque immaturæ virginis obi-
 tum, quem timebamus, ego, cum aliud solatium
 nullum esset, ad sanctum misi festinanter, non-
 dum enim procul admodum ab ædibus nostris pro-
 cesserat : opem implorans puellæ, mibique impri-
 mis, qui multo gravius divexabar. At ille confes-
 tim oleum ab se benedictum remittit, eoque jacen-
 tem ungi jubet. Quod simul ac peregi, puella me-
 liuscule habuit, febrisque ardore liberata est ; ita
 ut, quod curatione ipsa mirabilius est, nunquam
 amplius illam vel minimum infestavit.

CV. *Leo servatur a pardali.* — Alias vero cum
 solus, re ita poscente, remotum ad vicum profici-
 scerer, repente obviam, nescio unde advolans,
 facta est pardalis, quæ terribili aspectu in me con-
 versa, tantum non irruebat, et membra mea mi-
 sere despasciebatur. Ego vero qui in tanto tamque
 certo discrimine quid agerem non habebam,
 animum refero ad magnum Theodorum, in illo
 uno spem omnem collocans salutis, cui minime du-
 bia fide nixus, intrepida voce pardalim compello :
 Abscede a me, fera bellua, nec me propius at-
 tingere aude ; quoniam ad Christi famulum Theo-
 dorum pergo, cujus ego servus, qui tutor ac cus-
 tos meus est in omnibus. Mirum dictu, nomine
 audito, bellua extemplo conterrita, terram-
 que contuens, terga dedit, et viam quasi studio
 declinans, longissime ab ea recessit.

CVI. *Puella obsessa liberatur.* — Vicus est,
 Achirao nomine, in quo habitabat Leo ille, in-
 felici conjugio feminae copulatus, quam immun-
 dus spiritus obsederat. Hanc dæmon tam atro-
 citer agitabat, ut suas ipsa carnes laniaret ac
 devoraret, nullum interim sensum doloris capiens,
 nec miseræ conditionis. Cum ergo per eas oras
 transiret sanctus, asello insidens (hoc enim in
 longioribus itineribus vehi solebat), obviam cum
 uxore Leo occurrit lacrymis profusus, vultu dejecto
 ac mœrore prostrato, precibus imis obtestans, ut
 afflicte succurreret, atque violentum adeo infestum-
 que dæmonem profligaret. Cujus misericordia tactus,
 gravique ærumnæ compatiens sanctus, manum illi-
 co vertici mulieris imponit, crucis signum impri-
 mens, et notas adversus pravos spiritus preces ad-

VARIÆ LECTIONES.

⁴⁴ Vatic. cod. Διονυσίῳ.

dens; quibus peractis, sinem simul cepit feminæ calamitas, infesto dæmone fuga penitus elapso, illamque sanam ac sui compotem relinquire. Huic porro miraculo aliud insuper accessit conjunctum. In ipso enim impuri spiritus excessu, avulsi utriusque manuum tum pedum mulieris ungues prolapsi sunt, magno spectantium stupore, atque incredibilium obsidentis virium indicio.

CVII. Alia miracula. — Mihi vero satis erat, etiamsi aliud nihil adjicerem iis quæ jam dixi, ostendisse, quali ornatus gratia Theodorus fuerit ad patranda miracula: quorum in aliis quidem celeritatem, in aliis vero magnitudinem admireris, tum etiam utroque magis benignitatem humanitatemque omni sermone et admiratione majorem: adeo variis modis benefacere consueverat. Et quoniam cætera, quantumvis nota sint multis, haud tamen convenit non explicari, ad ea quoque oratio nostra convertatur.

CVIII. Fluvius reprimitur. — Fluvius est Pteleum agrum percurrens, qui agresti vocabulo dicitur Onopnictes; ob eam, opinor, causam nomen id sortitus, quod multa ejus generis jumenta, nempe asinorum, suis undis absorbeat ac præfocet. Is non raro intumescens, exundantesque fluctus alveo effundens, non solum armenta aliaque animantia rapit, sed totum fere Pteleensium agrum cum incolis nonnunquam obruit, ac penitus devastat. Cum igitur eo adventantem aliquando sanctum incolæ vidissent, pari omnes studio preces obtulerunt, uti calamitatem hanc eximere vellet: quam perniciem ruinamque suam appellabant; quaque perseverante, injurandam sibi, nec vitam fore, vitam ipsam affirmabant. Quorum vota nullo momento differens, festinat ad fluvium Theodorus: vespertinus hymnos Deo persolvit; crucem ligno efformatam in ripa quæ exundare solebat, defigit: quam ex eo tempore contuens fluminis cursus, nunquam effluens, suos alveo fluctus compescuit, nec damnum amplius ullum intulit eluvione.

CIX. Miracula a Sophronio relata. — Jam vero, his omissis quæ apud Pteleas facta sunt miraculis, quorum singula non obscure enarrata, tum ab illo admirabili Leone, tum ab aliis pluribus fuerunt, sicut jam dictum est; nunc a me commemorari oportet quæ aliis in locis facta sunt: atque illa in primis quæ nobis disertè retulit divinus plane vir Sophronius^b, qui et diutissime vixit, et huic cœnobio præfuit. Sic autem ea se habent:

CX. Egroto facilem vitæ exitum impetrat. — Dum Theodorus, inquit, in monasterio degeret, cura ipsi et studium erat nosocomium crebro adire, tum ut inviseret ægrotos, tum ut alia curaret. Quadam die cum eo venisset, hominem conspexit gravi morbo jactatum, qui ob magnitudinem dolorum

νηρῶν ἐπείδων πνευμάτων · ᾧ καὶ τέλος τῆς εὐχῆς λαβούσης, τέλος ἦδη τῆς συμφορᾶς καὶ ἡ ἀνθρωπος εὐράτο · τοῦ πονηροῦ παραντίκα δραπτετεύσαντος δαίμονος, καὶ λιπόντος τὴν ἀνθρωπον σωφρονούσαν. Καὶ θαυμά τι κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τῷ θαύματι ἐπιγέγονε. Τῇ γὰρ ἐκβολῇ τοῦ ἀκαθάρτου συναπεβλήθησαν ἄμφω καὶ τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν δυνυχες τῆς πασχούσης, καὶ εἰς γῆν ἔπεσον, ἐκπληξιν ἐνθέμενοι τοῖς ὁρώσι, καὶ δυνάμιν παραδοξοτάτην τοῦ ἐνεργούντος.

Ἐμοὶ δὲ ἤρκει, καὶ μηδὲν ἄλλο εἰπόντα δεῖξαι ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅποیان κἀν τοῖς θαύμασιν ὁ Πατὴρ τὴν χάριν ἐπλούτησεν · ὡς μᾶλλον μὲν τὸ ἐν ἐκείνοις θαυμάζειν τάχος · μᾶλλον δὲ τὸ ἐν ἐκείνοις θαυμάζειν μέγεθος · μᾶλλον δ' ἄμφοτέρων τὸ τοῦ διδόντος συμπαθὲς καὶ φιανθρωπώτατον, ὃ κρεῖττον λόγου καὶ ταραχῆς · ἵνα καὶ εὐεργετῆν ἔχῃ τὸ διαφορώτατον. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἀπόρρητ' διὰ τοὺς εἰδότες μὴ δηλώσαι καὶ τὰ λοιπὰ, ἡμῖν καὶ ταῦτα διεξιέτω ὁ λόγος.

Ποταμός τις τῶν ἐν Πτελείαις τόπων παράκειται ἀγροικικῶς οὕτω καλούμενος Ὀνοπνίκτης · τῷ πολλὰ, οἶμαι, τῶν ἀχθοφόρων ἐναποπνίγειν, ταύτην κληθεὶς τὴν προσηγορίαν. Οὗτος πολλάκις οἰδαίνων καὶ τὸ πολὺ τοῦ βεύματος ἀποπτύων, οὐ μόνον ζῶα καὶ ἄλλα τῶν ὑπὸ ζυγῶν συναρπάζει, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν Πτελείαις μικροῦ πάντα χώρον, αὐτοῖς οἰκῆτοσι λωδᾶται καὶ ἐπικλύζει. Ὡς οὖν ἐκεῖσε τὸν ἅγιον ἐπιδεδημηκότα ἐν τῷ τόπῳ κατεῖδον οἱ κάτοικοι, κοινήν πάντας ἀπὸ μιᾶς δέξιν τούτῳ ἀνέθεσαν, στήσαι τούτοις ἐκλιπαροῦντες τὴν συμφορὰν, ἣν λύμην αὐτῶν καὶ καταφθορὰν ἔφασκον · καὶ ἥς ἐπικρατούσης, ἅπας αὐτοῖς ὁ βίος ἀδίωτος · ὃς καὶ μὴδ' ὥρας ὑπερθέμενος τὸ βραχὺ, σπουδῇ καταλαμβάνει τὸν ποταμόν. Ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς ἐσπερίους ὕμνους ἀποδοὺς τῷ Θεῷ, σταυρὸν ἐν ξύλῳ συναρμωσθέντα, ταῖς αὐτοῦ πῆγνυσι διεξόδοις. Ἀμέλει καὶ ἡ τῶν ὑδάτων φορὰ τοῦτον θεωμένη τὸν τύπον, ἀπρόσχυτος τῇ ἑξῶ μένει περιδινήτει, μὴ περαιτέρω τοῦ λοιποῦ προτοῖσα, μὴθ' ὡς τὸ πρὶν βλάπτουσα τῇ προσχύσει.

Ἐμοὶ δὲ τὸ νῦν ἔχον, τῶν ἐν Πτελείαις ἀφεμένων θαυμάτων, ὧν καὶ ἡ διήγησις οὐκ ἀνεγγυος, τοῦ θαυμαστοῦ Λέοντος ἐκείνου καὶ ἄλλων συγχῶν, ὡς ὁ λόγος εἰρήκει, ἕκαστα παραστησαμένον, καὶ τῶν ἐν ἐτέροις ἦδη γεγενημένων μνησθῆναι. Καὶ πρό γε ἄλλων, ὧν ὁ θεὸς Σωφρόνιος (ἀνὴρ δὲ οὗτος πολὺς τὸν βίον), καὶ κοινωδίου τοῦδε καθηγησάμενος, σαφῶς ἡμῖν διήγγειλεν. Ἐχει δὲ οὕτως τὰ περὶ αὐτῶν

Τοῦ Πατρὸς, φησὶν, ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγοντος, ἣν ἔργον τούτῳ καὶ σπούδασμα, ἐν τῷ νοσοκομείῳ ἀνέναι συχὰ, ἐπισκίφους τε χάριν τῶν ἀρρώστούντων, καὶ θεραπείας τῆς ἁλλης. Ἐφ' ᾧ καὶ ἐν μιᾷ ἀνελθὼν, εἶδεν ἕνα τούτων ἀρρώστῳ συνειλημμένον δεινῇ, καὶ τὸν θάνατον αὐτῷ διὰ τὸ πολὺ τῶν

^b De eo multa in Vita Nicolai Studitæ.

ἀλγεινῶν ἐπευχόμενον· ὃν καὶ ὁ τὴν διακονίαν πεπι-
στευμένος, εἰ ἐφετὸν αὐτῷ τῆς παρουσίας ὑπεξελ-
θεῖν βιοτῆς διηρώτα. Τοῦ δὲ καὶ ἡδονὴν ψυχῆς καὶ
εὐθυμίας τὸ ἀκρότατον τὴν ἀπὸ τοῦ σκήνους φάντος
μετάστασιν, οὕτως πονηρῶς αὐτῷ καὶ λυπηρῶς τοῦ
σαρκίου ἔχοντος· αὐτὸς ὡς εἶχε διαπορθεύει τῷ
ὁσίῳ τὸν λόγον, καὶ φράζει ὧν δέοιτο ὁ νοσῶν· ᾧ
καὶ παρατίκα ἡ ψυχὴ συγγυθεῖσα, καὶ τὸν πά-
σχοντα κατοικτεῖρασα, εἰς ἱκεσίαν τε ἔστη σπουδῇ,
καὶ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ μετάθεσιν διεζήτησε, διανοίας
κινήσει καὶ λεπτῷ θρήνῳ τὰ πλεῖστα φθειγγόμενος
τῆς εὐχῆς. "Ἦν καὶ συμπεράνας, "Ἀπελθε, φησὶ τῷ
εἰρηκῶτι ὁ ὁσιος, ἐτοιμάσων τὰ πρὸς κηδεῖαν τοῦ
ἀδελφοῦ· κεκοίμῃται γάρ, καθὼς ἤτησεν. "Ὅν καὶ
ἀπὼν εὗρεν ἤδη ἐκπνεύσαντα, καὶ τὴν ψυχὴν πα-
ραδόντα.

Καὶ τοῦτο δὲ περὶ ἑαυτοῦ ὁ θεὸς διηγέτο Σω-
φρόνιος. Χρεῖα μοι, φησὶ, ποτὲ γίγονεν ἐν τῇ τῶν
Παφλαγόνων φοιτῆσαι, συνάμα τῷ μαθητῇ Νικολάῳ,
καὶ ὁπαδῷ τοῦ Πατρὸς, καὶ συναέθλῳ. Ὁ καὶ ἄμφω
ἐπὶ τι πεδῖον ἐσπέριοι κατελύσαμεν, ἐν ᾧ χρότου
τι χρῆμα ἀμύθητον ἔκειτο. "Ἦν δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ
τόπῳ καὶ στρατὸς τηνικαῦτα συνελθὼν ὀπλοφόρος·
οἱ καὶ πυρὰς ἄφαντες, τὰ δεῖπνα ἡτρέπιζον. Τοῦ
οὖν πυρὸς οὐκ οἶδ' ὅπως δρεξαμένου, καὶ οἷα εὐπρή-
στου ὕλης τὰ σὺν αὐτῷ πάντα διαγενομένου, θροῦς
εἰθὺς καὶ κίνησις ἀτάκτως παρὰ τοῦ στρατοῦ δι-
εγείρεται· ἀτάκτως ἡμῖν ἀπάντων ἐπιδραμόντων,
καὶ διαχειρίσασθαι μονοῦ ἐφορμῶντων, μὴ λόγου
τινός, μὴ ἐρωτήσεως, μὴ ἄλλης μεταδόντων ὁμιλίας·
ἀλλ' ἢ μόνον σωπῇ τὴν αἰτίαν πᾶσαν τοῦ ὑποκαιομένου
πυρὸς ἐπιγραφάντων ἡμῖν. "Ἐφ' ᾧ καὶ, ὡς εἰκὸς, τὴν
καθ' ἡμῶν ἐπιβουλήν δέισαντες, πάντων ἀπογνόντες,
τὸν μέγαν ἐπικαλούμεθα Θεόδωρον· ὡς ἂν αὐτὸς
καὶ τοῦ ἀπροόπτου κινδύνου ἡμᾶς ὑπεξέλῃ, καὶ πό-
ρον σωτηρίας παράσχοι. Σοῦ γὰρ μόνου, ἐλέγομεν,
ἱερώτατε Πάτερ, τὸ παῦσαι τοὺς ἀδίκως ἡμῖν ἐφ-
εδρεύοντας, καὶ φόνον καθ' ἡμῶν μέλλοντας δράσειν
τὸν ἀδικώτατον. Καί, ὦ τοῦ τάχους τῆς εὐποιίας!
ἔτι γὰρ ἐπὶ γλώσσης στρεφόντων τὴν δέησιν, καὶ
ὕετος ἄφνω βαγδαῖος καταβράγαις, τό τε ἐπιπολά-
σαν ἐκεῖνο ἄπερ κατέσθεσε πῦρ, καὶ εἰς θαῦμα με-
ταβαλεῖν τοὺς στρατιώτας ἐποίησε· τοὺς πρὶν φόνιον
ἡμῖν ἐνορῶντας, ταπεινοὺς καὶ κάτω νεύοντας ἐρ-
γασάμενος.

Καὶ γυνὴ δὲ τις τῶν εὐπατριδῶν, τὸ περὶ αὐτῆς
γεγονὸς θαῦμα τῷ θεῷ Σωφρόνιῳ ἀπήγγειλεν, οὕ-
τως τοῦτο διεξιοῦσα. Ἐμπρησμὸς, φησὶ, κατὰ τὴν
ἐμὴν ποτὲ ἐγγενεῖ οἰκίαν, τὴν ἐν τῇ "Ράβδῳ· ἦν
καὶ τὸ πῦρ ἐκύκλωσε ἅπασαν περισγόν· ἐκινδύνεον
μικροῦ πάντα μοι τὰ προσόντα τῆς φιλοῦς ἰδεῖν
παρὰνάλωμα, μήτ' ἐπιβρόχας ὑδάτων, μήτε τινὲς
οὐρανίου ὀργάνου καταστορέσαι δυναμένων τὸ πῦρ,
οὕτω ροιζήδῳ τὰ πάντα διαλαβόν. Ἐν τοσούτῳ οὖν
λογισμῷ μετ' ὑποδραμῶν, τὸ ἐπὶ μάλῃς ἐπι-

A vehementer mortem exoptabat. Cumque ex ipso
quereret is qui ministrabat, num ipsi gratum foret
ex presenti vita migrare, iste autem respondisset,
commutationem tabernaculi summam sibi volupta-
tem animi et jucunditatem fore, adeo graviter et
acerbe laborabat corpore : alter hunc ejus sermo-
nem Theodoro refert, et quibus rebus ægrotus indi-
geret, renuntiat. Qui confestim graviter commotus
animo, et dolores ægroti miseratus, ad precandum
se convertit, ac fratris migrationem flagitavit, cum
ingenti motu animi multoque luctu preces fundens.
Quibus peractis, I modo, ait homini qui rem nun-
tiaverat, et quæ ad fratris sepulturam necessaria
sunt comparato. Jam enim obdormiscit sicut ipsi
fuit in votis. Reversus itaque hominem jam expi-
rasse reperit.

CXI. *Incendium restinctum.* — Ac de se ipso di-
vinus Sophronius istud narrabat. Opus mihi, inquie-
bat, aliquando fuit in Paphlagoniam proficisci una
cum Nicolao, Theodori discipulo et viæ ac laborum
socio. Vespери autem ambo quievimus in campo
ubi magna erat feni copia. Eodem in loco erat exer-
citus, qui illuc cum armis se contulerat : atque hi
cœnam igni accenso parabant. Cum igitur nescio
quomodo ignis grassatus esset, ac tanquam in ma-
teria inflammato facili omnia comprehendisset,
confestim rumor et tumultus ingens in exercitu exor-
tus est : cum omnes in nos confusi incurrerent,
nosque tantum non apprehendere tentarent, neque
verbum ullum facientes, neque interrogantes, aut
alio ullo nos modo alloquentes, sed tantum silen-
tio nobis omne incendium, tanquam ejus auctores
essemus, imputantes. Quapropter insidiarum, uti
apparebat, metu perculsi, et omnia desperantes,
magnum inelamamus Theodorum, ut ille nos impro-
viso periculo liberet, ac viam salutis aperiat. Tuum
enim unius est, inquiebamus, sanctissime Pater, in-
juste in nos ex insidiis irruentes, et Injustissimam
nobis cædem illaturos, reprimere. Tum vero, o
beneficii celeritatem ! cum adhuc preceationem hanc
lingua versarem, subito effusus imber copiosus
et ignem illum sævientem restinxit, et militibus
stuporem injectit, effecitque ut ii qui nos neci de-
dere parabant, humiles jam prono vultu terram
spectarent.

CXII. *Aliud incendium injecta Theodori epistola
extinctum.* — Narrabat præterea divino Sophro-
nio mulier quædam genere nobilis miraculum quod
sibi acciderat, in hunc modum. Invaserat, inquit,
domum meam, quæ in Rhabdo est, incendium :
quam circum totam complexo igni, propius nihil
erat, quam ut omnes meas facultates flammis ab-
sumi viderem. Nec injecta vis aquæ, nec machinæ
ullæ ad restinguendum aptæ, domare flammam pote-
rant : tanto impetu cuncta comprehenderant. In

VARIE LECTIONES.

^a Id est, πῆρας.

hoc rerum articulo subiit animum, Patris epistolam quam ad me nuper miserat, e pera tollere, atque in ignem injicere, si forte illam reveritus, vehementem illum impetum aliquo modo repelleret. Ut ergo ad rem veni, et venerandas litteras flammæ injecti, hoc simul inclamans : Sancte Theodore, adjuva periclitantem famulam tuam; videre mox fuit atrocem illam vim ignis restinctam subito languere, ac cinerem solum fumumque post se relinquare. Quis nostra aut ulla unquam memoria tantum ex parva epistola miraculum audivit? Nihil est, si cum hoc conferatur, quidquid uspiam miraculorum fingi aut excogitari potest. Quare æquum non est, ut rei magnitudinem deterat tenuitas orationis. Omnem enim dicendi vim atque artem vincit, longeque superat operum dignitas et amplitudo.

XXIII. *Theodori carmina sacra contemnens punitur.* — Sed jam tempus est illud, quod in Sardinia insula in ejusdam indigenæ gratiam editum est, miraculum narrare, atque id piis auribus gratificari. Par enim est rem terribilem certe, et quæ non modo admirationem sed et horrorem injiciat, audire. Erat in insula vir quidam scripta Theodori mirifice amans ac devenerans, præcipue carmina magni faciens, quæ is in sanctam Quadragesimam composuerat, et quæ Tridida nominari consuevere. Iste igitur cum monachos quosdam iter facientes hospitio excepisset, apud ipsum jejuniorum dies transegerunt. Hi discipuli erant Gregorii illius Syracusani. Cumque haud sana mente essent, et arrogantia pleni, poemata Theodori deridere cœperunt, larhara quædam et contra orationis leges constructa denotantes. Quibus et eorum hospes nescio quo modo se adjungens, ac repente mutatus, eorum sententiam amplectitur, non jam magni faciens, ut ante, Theodori poemata, neque illa inter matutinas Dei laudes, uti consueverat, decantans. Qui cum sic animo affectus esset, astitit ipsi per noctem Theodorus procera statura, vultu pallido, vertice capitis calvo. Quem et alii quidam comitabantur, virgas manibus gestantes, spectaculum visu horrendum et prorsus intolerabile : his ille præcepit, continuo quod ipse statueret exsequi, ac virgis cædere hominem adeo inconstantem ac mutari facilem : qui dum ita cæderetur, Theodorus adhuc prope astans clamabat : Homo perfide, quid causæ fuit cur carmina mea negligeres ac nihil faceres, tu qui eadem antea amabas, et in honore habebas? Annon id saltem tibi persuasum fuit, nunquam futurum fuisse ut illa reciperent Ecclesiæ Dei atque aliæ aliis traderent, nisi fructum ex ipsis redundaturum intelligerent? Non enim verborum granditas, neque concinnitas locutionum corda contrere solet, sed sermo humilis atque ad utilitatem compositus, et omnino sanus : qualem ego omni eruditioni antepono, ac longe potiorum censeo eo sermone qui solas aures delectat. Hominem porro sic abunde verberibus cæsum, atque hac suæ in

Α στόλιον εξαγαγεῖν ὑπέβητο τοῦ Πατρὸς · ἦν γὰρ πρὸ μικροῦ τοῦτο πρὸς με ἀπεσταλκὴς · ὃ καὶ χερεὶ λαβοῦσα δεῖν φήθηεν ῥίψαι κατὰ τοῦ πυρὸς · εἰπὼς τοῦτο αἰδουμένη ἐπίσχη τοὺ πολὺ τῆς φορᾶς. Ὡς οὖν ἔργου εἰχόμεν, καὶ τὸ τίμιον ἐκεῖνο γραμματεῖον, τῆς ἀνωφελοῦς ἐκεῖνης ἐπεβρίπτουν φλογὸς, ἐπιδοῦσα καὶ τὸ, Ἄγιε Θεόδωρε, βοήθησον τῇ κινδυνεύουσῃ δοῦλῃ σου · ἦν ἰδεῖν παραχρῆμα τὴν ἀγρίον ἐκείνην δύναμιν τοῦ πυρὸς, ἐσβεσμένην καὶ ἄτονον, εἰς τέφραν μόνην καὶ καπνὸν ὑπολήξασαν. Τίς ἔγνω τῶν νῦν ἢ τῶν πώποτε τοιοῦτον ἐκ μικροῦ γραμματείου τεράστιον; Οὐδὲν πρὸς τοῦτο πᾶσα θαυμάτων περίνοια. Ὡστε ἡμῖν οὐδὲ τὸ ἀπλοῦν τοῦ λόγου τὸ μεγαλεῖον τοῦ πράγματος λυμαναίται. Αὐτὸ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῶν ἔργων φαινόμενον, καὶ λόγου δεινότητα, καὶ πᾶσαν ὑπεξαίρει διηγηματικὴν σύμφρασιν.

Ἀλλὰ γὰρ ἡμῖν καιρὸς καὶ τὸ κατὰ τὴν Σαρδὴν νῆσον συμβῆν, ὑφ' ἐνὶ τῶν ἐκεῖ θαῦμα δοῦναι τῷ λόγῳ, καὶ φιλοθέοις χαρίσασθαι ἀκοαῖς. Οἷον γὰρ ἔστι, φοβερόν μὲν ἀκοῦσαι, ἔχον σὺν τῷ παραδόξῳ καὶ τὸ ἐκπληκτόν. Ἦν τις ἐν τῇ νήσῳ ἀνὴρ στέργων διαπαντὸς καὶ τιμῶν τὰ τοῦ μεγάλου συγγράμματα ἔχων, πρὸς τοῖς ἄλλοις διὰ πολλοῦ, καὶ τὰ τῇ ἀγίᾳ τούτῳ πεποιημένα Τεσσαρακοστῇ, ἃ Τριψόδια καλεῖν σύνηθες. Τούτῳ οὖν κατὰ πάροδον ἐπιξενωθέντες ποτὲ μοναχοί, ἐφ' ᾧ τὰς τῶν νηπτεῖων ἡμέρας τελέσαι · οἱ καὶ Γρηγορίου ἐκεῖνου τοῦ Συρακούσης φοιτητὰ ἦσαν, ἄφρονι οὗτοι χρησάμενοι λογισμῷ, καὶ τύφῳ τὰς καρδίας ὑποπλησθέντες, ἐπικερτομεῖν τὰ τοῦ ἀγίου ποιήματα ἐπεχειροῦν · σόλοικα τινα καὶ οὐ κατὰ λόγον συντεθειμένα ἀποκαλοῦντες. Οἷς δὴ καὶ ὁ ἐπιξενωσάμενος οὐκ οἶδ' ὅπως συναπαχθεὶς μεταβάλλεται θάττον, καὶ τῆς ἐκεῖνων γίνεταί γνώμης, μήτε τιμῶν ὡς τὸ πρὶν, μήθ' ὡς αὐτῷ εἰθισμένον, ἐν ὀρθριναῖς ταῦτα ὑποψάλλων δοξολογίας. Ὡ καὶ οὕτως ἔχοντι, ἐφίσταται νυκτὸς ὁ Πατήρ, μακρὸς τὴν ἡλικίαν φανείς, οἷός τε ἦν ποτε, τῇ ὕβιν ὥχρως, τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ἄκρου ἐψιλωμένος. Παρεῖποντο δὲ αὐτῷ καὶ τινες ἄλλοι ῥάβδους ἐπὶ χειρῶν ἔχοντες · οἱ καὶ μόνον ὁραθῆναι θέαμα φρικτόν, καὶ οὐδὲ φορητὸν ὄντως · οἷς καὶ παρεκελεύετο πράττειν ὡς τάχος τὸ ἐκεῖν δοκοῦν, καὶ παῖναι ταῖς ῥάβδοις τὸν εὐκόλον οὕτω καὶ τὴν γνώμην εὐόλισθον ᾧ καὶ παιομένῳ ἔτι παρεστὼς ἔββα ὁ Πατήρ. Ἰνα τί, ἄπιστε, τὰ ἐμὰ διώσω ποιήματα, καὶ παρ' οὐδὲν ἐλογίσω, καίτοι πρὸ μικροῦ στέργων αὐτὰ καὶ τιμῶν; οὐδ', εἰ μή τι ἄλλο, τοῦτό γε παρ' ἐαυτοῦ συνιθεῖν ἔχων, ὅτι οὐκ ἂν αἱ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαι ταῦτα ἐδέξαντο καὶ ἀλλήλαις διέδωκαν, εἰ μὴ τὴν ἀπ' αὐτῶν συνηκαν ὠφέλειαν. Οὐ γὰρ κόμπος ἡμάτων καὶ λήθειαν τορσῆα καρδίαν οἶδε συντρίβειν, ἀλλὰ ταπεινὸς λόγος, καὶ ἐπ' ὠφέλειᾳ συντεθειμένος, καὶ τὸ πᾶν ὑγίης · ὅς γε καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἐμὸν δόξαν παιδεύειν, ἄξιός λελόγισται τοῦ παντὸς, καὶ τοῦ διηρημένου καὶ μόνην τὴν ἀκοὴν τέρποντος, πολλῷ φαίνεται τιμιώτερος. Ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν ἱκανῶς οὕτω τυφθέντα, καὶ ταύτην δίκην τῆς ἐπὶ τὰ χεῖρα μεταβολῆς δόντα, καὶ ἡ ἡμέρα ἤδη κατέλαβεν · ὅς

καὶ πονηρῶς ἔτι καὶ ἀλγεῖν ἔχων, τῆς κλίνης ἀνέ-
 θορε, φ' ὅτῳ τε παλλόμενος τὴν καρδίαν, καὶ τὸ σῶμα
 ἔχων ἐφ' ὧτ' αὐτῇ ταῖς πληγαῖς · ἃς καὶ παραυτίκα
 πᾶσιν ἐδείκνυ· καὶ τὸ συμβᾶν ἐπ' αὐτῷ περιπαθῶς
 διεξῆκει, ὕδρεσιν οὐτὶ μετρίαις τοὺς φθορέας βάλλων
 ἐκείνους, δι' οὓς ταῦτ' ἐπεπόνθει, καὶ τῆς οἰκίας
 ἀπελαύνων ὡς τάχιστα. Ὅς γε καὶ εὐμενίσαι βουλό-
 μενος· τὸν Πατέρα, πλείον ἢ πρόσθεν τοσποτοῦδε
 τὴν περὶ αὐτοῦ πίστιν ἐκράτυνε· στέργων ἐντίμως
 τὰ τοῦ μεγάλου ποιήματα· καὶ μεθ' ὅσης ἂν εἴπῃς
 ἄγων ταῦτα τιμῆς, καὶ ψυχῆς ἀτεχνῶς ποιούμενος
 ὁραταίαν.

Ἐπεὶ δ' ὁρῶ μοι καὶ θαυμάτων ἄλλων τὸν λόγον
 μνησθῆναι βουλόμενος, συνεσταλμένην ὅτι μάλιστα
 καὶ βραχεῖαν τὴν περὶ τούτων διήγησιν θήσομαι, ὡς
 ἂν μὴ ἐπὶ πλείον τοῖς ὁ λόγος παρακατέχοιτο.
 Καὶ πρῶτος γε τῇ μνήμῃ εἰσείτω ὁ δαιμονίων ἐκεί-
 νος, καὶ τὴν ὁραταίαν θάττον λαβὼν, ὅν ^α ἀπέχρη-
 σεν ἢ ἐν τῷ τάφῳ προσέλευσας, καὶ νυκτερινῇ τοῦ
 Πατρὸς ὄψις, εἰς πάθους τοσούτου ἀπαλλαγῇν. Σω-
 φρονῶν γὰρ τοῦ λοιποῦ καὶ ἐφ' ἑαυτῷ μένων οὗτος
 ἐδείκνυτο. Μετὰ γε δὲ τοῦτο, ὁ τὸ δηλητηριώδες
 ἐκεῖνο ἐμφαγὼν βρώμα, τῷ λόγῳ δοθῆτω, ὅς τὰ ἐνδον
 ἅπαντα τοῖς πόνους τετραυχόμενος, καὶ ὅσον οὕτω
 μέλλων ταῖς ὀδύναϊς ἀφῆσιν, ἔλαον τὸ ἀπὸ γῆς
 λάρνακος τρίς τῷ στόματι ἐγγεσάμενος, τὸν τε ὀλέ-
 θριον ἐκείνον ἀπῆμεσεν ἰδὼν, καὶ τὴν σωτηρίαν ἑαυ-
 τῷ εὗρατο, μείνας ὅλος ἀδολφῆς καὶ ἀνέπαφος. Ὅ
 δὲ τὸν στόμαχον ἐκείνους τοῖς ἰσοῖς κατεργασθεῖς
 πόνους, ἔκ τε νους μοχθηροῦ πάθους ἄρα μὴ βραδείαν
 καὶ οὐκ ἀποχωρῶσάν τὴν ἱασιν ἐκομίσαστο, οὐμενοῦν
 ἀλλὰ καὶ ταχυτέραν τῶν ἄλλων, καὶ τῆς ἐλπίδος
 μείζονα. Μόνῃ γὰρ τῇ εἰκόνι τοῦ Πατρὸς οὗτος ἐμ-
 δέψας, καὶ τὸ αὐτοῦ ἐπικαλεσάμενος ὄνομα, εὐθύς
 καὶ τῶν πόνων ἀνέβη, καὶ πρὸς ὑγίειαν ἀνέβλεψεν.
 Ἐμὸι δὲ πρὸς τοῦτο, οὐδενὸς ἤντην εἰς τάχους
 ὁραταίαν δοκεῖ, καὶ ὁ τὸν ἐπιπροσδοκῶντα λίθον τοῖς
 γεννητικαῖς μορίοις ἐναπορρέψας, πόσει τε τοῦ ἁγίου
 ἐκείνου ἐλαίου, καὶ ἐπικρίσει τοῦ θεοῦ ὀνόματος.
 Λοιπὸν δὲ μοι τῶν ἄλλων εἰς μνήμην ἐρχέσθω καὶ ὁ
 τῷ πάθει κατεσχνημένος τῆς δειλίας· καὶ πάντα διὰ
 δέος καταπλήσων ἀλόγιστον· ὅς τῷ αὐτῷ ἐπικρίσας
 ἅπαν τὸ σῶμα ἐλαίῳ, καὶ τῷ τάφῳ μικρὸν προσ-
 εδρεύσας, τοῦ τε δεινοῦ ἐκείνου πάθους ἀπῆλλακτο,
 καὶ θεοαῤῥηκῶς ὤφθη ἐν ἅπασιν. Καὶ τί δεῖ με πάντα
 κταριθμεῖν; ἐνὸν ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ τὰ πα-
 ραλειφθέντα σκοπεῖν, καὶ τὴν χάριν ἐννοεῖν τοῦ δι-
 δόντος· ὥστε με ταῦτα τοῖς εἰδοῖσι παρέντα, ἐπεὶ
 καὶ πολλοὶ τούτων συνίστορες, ἐπὶ τὰ ἄλλα τρέψιν
 τὸν λόγον, καὶ ὧν αὐτῷ καθ' εἰρμὸν ἡ διήγησις.

Χρόνον οὖν, ὡς ἀνωτέρω μοι εἴρηται, συχρὸν τῷ ἐν
 Πτελεαῖς τόπῳ ἀναστραφεῖς ὁ δσος, μεταθᾶς ἐκεί-
 θεν, τὴν Προῦσαν καταλαμβάνει. Οὗ καὶ τὴν ἀφίξιν

A deterius mutationis pœna affectum, dies jam exce-
 perat : cum adhuc male habens, et acerbum dolo-
 rem sentiens, lecto exsiliit, metu concussus, et cor-
 pore tumefacto ex plagis : quas statim omnibus
 ostendit, et id omne quod sibi acciderat, vehementi
 cum affectu narravit, gravia ingerens convicia in
 corruptores illos propter quos talia perpessus fue-
 rat : eosque domo sua quam primum ejecit. Theo-
 dorum vero placare cupiens, suam de ipso fidem
 exinde corroboravit, magni viri carmina veneratione
 et amore prosequens, ac supra quam dici potest
 honore eadem afficiens : atque ita veram animo suo
 medicinam attulit.

CXIV. *Varie agrotationes ope Theodori depulsæ.*

— Sed quoniam et alia mihi commemoranda esse
 B miracula video : ea ego brevi, et quantum fieri po-
 terit contracta narratione complectar, ne in istis
 rebus oratio diutius immoretur. Ac primum qui-
 dem de illo dicamus qui a diemone vexatus, absque
 mora sanitatem recepit, cum ad Theodori tumulum
 preces fudisset, ac Theodorus ipse, tantam ægritu-
 dinem depulsurus, noctu videndum se illi præbuis-
 set. Sanus quippe in posterum, et sui compos ap-
 paruit. Post istud porro dicamus de eo homine,
 qui cum venenatum quemdam cibum sumpsisset,
 et gravissimis intus doloribus torqueretur, ita ut
 C lis liberari posse vix crederes, oleo ex terra prope
 Theodori feretrum accepto, et sibi in os ter infuso,
 letale illud virus evomuit, ac valetudinem recupe-
 ravit, plane sanatus et omni dolore solutus. Sed
 et alius quidam non minoribus stomachi doloribus
 pressus, gravi morbo minime tardam neque diffi-
 cilem medicinam invenit, imo celerrimam omnium
 et omni spe majorem. Solam enim Patris imaginem
 intuens, ac ejus nomen invocans, confestim omni
 ægritudine levatus est, et sanitati restitutus. Sed
 mihi præter illa miracula videtur et istud curationis
 celeritate non inferius, quod quidam sacri ejusdem
 olei haustu, ac nominis divini invocatione, lapidem
 qui partes genitales occludebat, ejecit. Insuper mihi
 inter alia redeat in memoriam is, qui pavoris morbo
 constrictus, et omnia per insanam formidinem ex-
 timescens, mox ut corpus omne eodem oleo inunxit,
 ac sepulcro aliquandiu assedit, gravi illa animi per-
 turbatione liberatus est, firmumque deinde in omni-
 D bus rebus animum ostendit. Sed quid opus est a me
 cuncta enumerari? cum liceat ex iis quæ dicta sunt
 ea etiam quæ prætermisimus æstimare ac ejus, qui
 illa præstitit gratiam perspicere. Hæc igitur relin-
 quens iis qui jam noverunt; siquidem illa multis
 cognita sunt; ad alia convertam orationem, et ad
 ea quorum narratio ordine rerum connexa est.

CXV. *Iter Theodori Prusam versus.* — Diversa-
 tus ergo in Pteleis aliquo temporis spatio Theodo-
 rus, iter deinde Prusam versus intendit. Quo simul

VARIE LECTIONES.

atque eum qui Olympum incolunt venisse cognoverunt, accurrerunt protinus omnes visendi illius cupidi et audiendi; charus enim illis jampridem erat et acceptus. Quos ut congruenti singulos sermone affatus est, multisque charitatis officiis pro viribus impertivit, relicta Prusa, Chalcedonensem viam ingressus est: Theoclistum illum visurus, qui olim magistri dignitate honestatus, nunc vero monasticum institutum, ipso institutore ac pastore complexus est; cujus haud parum aspectu recreatus est, tantum in eo virtutis, tantum cernens rectæ vitæ studium et exemplum.

CXVI. *Congreditur cum Nicephoro patriarcha.* — Pergit deinde ad patriarcham, Nicephorum dico, ejus certaminis socium et amicum, in cœnobio suo ad fretum sito commorantem, cujus congressum in summa deputans voluptate, totus toti inhærescit: exquisitis verbis suam in illum voluntatem affectumque contestans: pristinæque separationis iædium præsentis nunc conjunctione abstergens. Postquam igitur optatis abunde potitus est, et alios quoque adire virtutis disseminandæ causa suadebat, illo ad breve tempus relicto, Crescentis, uti vocant, loca petiit, in quibus a multis tum monachis, tum sæcularibus officii gratia confluentibus, salutatus, omnibus utilia et salutaria exundanti divinarum rerum ubertate lingua pandebat.

CXVII. *Consilia Petro monacho data.* — Adfuit inter cæteros Petrus ille celeberrimus incomparabili virtute, tum alia plurima cum Patre tractaturus, tum de sinistra fama, quam ipsi conflabant æmuli, ejus vitam et acta reprehendentes. Erant enim nonnulli qui hominem vellicarent, eo quod vitam illum a communi lege remotam agere, et miraculis non exiguis florere cernebant. Quem quidem de singulis accurate interrogans Pater, cum in omnibus recta sentire deprehendisset, ac virtutem, gratiæ ope, consecutum esse excellentem: Novum hoc, inquit, si me audis, ac penitus intactum vitæ genus paululum remitte; malisque similem aliis rationem tenere, quæ prosit simul atque expediat; pane hoc quo cæteri vescuntur, ad victum utens, et vino interdum, cibusque aliis quantum libet: ut et his vesci videare, fastumque ex inedia cibique abstinencia devites, et iis qui tibi nunc detrahunt, os claudas, nullaque in re carpi possis. Deinde, quoniam tibi inter cætera mos est nudis pedibus ingredi; mea quidem sententia id minime necessarium videtur; quia satius duxerim te integumento aliquo pedes munire, eosque per hiemem illæsos servare. Quæ cum ille in hunc modum suasisset, ejus vicissim accusatores verbis admonuit ne tantum virum temere proscinderent, nec judicium sibi accerserent, contraria illi sentientes; qui laudare potius, admirarique talem virum debeant.

Α οἱ ἐν τῷ Ὀλύμπῳ αἰσθόμενοι μοναχοί, πάντες ἅμα συνέθεον· ὅψιν τε τὴν ἐκείνου ποθοῦντες ἰδεῖν, καὶ γλώττης ἅμα καλὴν φθεγγαμένης ἀκοῦσαι. Ἦν γὰρ αὐτοῖς ἐκ πολλοῦ ὁ ἀνὴρ ἐπὶ κρατος τὰ πάντα καὶ χαριέστατος. Οἷς δὴ καὶ πᾶσι τὰ εἰκότα διομιλήσας, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης, ὡς ἐνῆν, ἀποδοὺς ὄφλημα, λιπὼν τὴν Προῦσαν, τὴν μέγρι Χαλκηδόνος ἀφικνεῖται ὁδὸν· θεόκτιστον ἐκείνον ὁρόμενος, τὸν πάλαι μὲν τῇ τοῦ μαγίστρου τετιμημένον ἀξίᾳ, νῦν δὲ τὸν μονάδα βίον ἀνηρημένον ὑπ' αὐτῷ καθηγῆται καὶ ποιμένι· ᾧ καὶ οὐχ ἥκιστα συνησθείς, οὕτω μὲν ἀρετῆς ἔχοντι, οὕτω δὲ βίου ὄρθου.

Φοιτᾷ ἥδη καὶ τῷ πατριάρχῃ, Νικηφόρῳ, φημι, τῷ συνάθλῳ καὶ φίλῳ, ἐν τῷ ἰδίῳ σεμνείῳ, ὃ ἐχόμενα παράκειται τοῦ στενοῦ ἀναστρεφομένῳ· οὐ καὶ τὴν συντυχίαν ἡδονῆς θέμενος τὸ ἀκρότατον, ὅλος ὅλῳ προσφύεται· λόγοις ἀρρήτοις τὴν περὶ αὐτὸν ὑπερφαινὼν διάθεσιν· καὶ τὸν πρὶν χωρισμὸν τῇ νῦν συνάψει παραμυθούμενος. Ὡς δ' ἱκανῶς τοῦ ποθομένου ἀπῆλauseν, ἐμελλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιδημήσειν, ἵν' ἔξη τὴν ἀρετὴν ὑποσπείρειν, ἐκείνον πρὸς βραχὺ τῶς ἀφείς μὴ ἀφιέντα, τοῖς τοῦ Κρίσκου τοῦ ὁσίου οὕτω λεγομένοις παραβάλλειν τόποις· ἐνθα καὶ πολλοὺς μοναστάς καὶ μιγάδας αὐτῷ συνιόντας, πολλὸς ἦν ἐκάστῳ νέμων τὰ πρὸς ὠφέλειαν, καὶ τὴν τὰ θεῖα πελαγίζουσαν γλώσσαν τοῦτοῖς ἐπαφίει.

Τότε μετὰ πάντων ἐκείνων, καὶ Πέτρος ὁ περιβόητος, ὃ τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλος ἐκείνος, πρὸς τὸν μέγαν ἀφίκετο, περὶ τε ἄλλων ἀναθήσων αὐτῷ πολλῶν, καὶ περὶ ὧν δέξαν αὐτῷ προσέτριβον ποιηρᾶν, τὸν τοῦτου βίον ἐπιμωμούμενοι, καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ δι' ὀνειδούς ποιοῦμενοι. Ἦσαν γὰρ οἱ τὸν ἄνδρα κακίζοντες, ἂνθ' ὧν τοῦτον ἐώρων βίῳ τε χρώμενον ἀνυψομένῳ, καὶ σημεῖα οὐκ ἐλάχιστα ἐπιδεδειγμένον. Ὅν δὴ καὶ ὁ Πατὴρ ἀνὰ μέρους περὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἐρωτήσας, καὶ ἐν πᾶσιν ὁρθῶς ἀνευρὼν φρονούντα, τῇ τε ἀρετῇ καὶ μᾶλλον ὑπερανестηκότα, ἐξ ἧς γὰρ αὐτῷ καὶ ἡ χάρις προτεπεφύκει· τὸ μὲν ἐξηλλαγμένον τοῦτο τοῦ βίου καὶ παντελῶς ἀθικτον, φησὶ πρὸς αὐτὸν, ἐμοὶ πειθόμενος, ὑπάνες μικρόν· ἐλοῦ δὲ μᾶλλον τὴν τοῖς ἄλλοις ὁμοίαν διαγωγὴν, ἧς μετὰ τοῦ ὠφελίμου, καὶ τὸ λυσιτελεῖν· ἄρτι δὴ τοῦτω τῷ παρὰ πᾶσι χρώμενος εἰς τροφήν, καὶ οἷῳ ἔστιν ὅτε, καὶ ἐδῶμασι δὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσον εἰκός, ἵνα καὶ μετέχειν δοκῇ, καὶ τὸν ἐπὶ αἰτεῖα τύφον ἐκφεύξῃ καλῶς, καὶ τοὺς τὰ σὰ διαβάλλοντας, πεπαυῶσθαι ποιήσης, καὶ οὐδενὶ γενήσῃ ὄλως ἀλώσιμος. Πλὴν ἔπεισε οὐ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ γυμνοποδεῖν εἰθισται, ἐμοὶ δοκεῖν, ἥκιστα τὸ πρᾶγμα ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὡς τὸ ὑποδεῶσθαι μᾶλλον καὶ τοὺς πόδας ὑπὸ σκέπην ἔχοντος, καὶ ἀβλαβεῖς ἐν ὥρᾳ φυλάττοντος χειμῆρι. Καὶ αὐτῷ μὲν οὕτω τὰ λυσιτελεῖ παρηγγύησε· τοῖς δ' αὖ ἐγκαλοῦσιν ἐκείνῳ, λόγοις παρήνεσε τοῖς προσήκουσι, μὴ τοσοῦτον προσκόπτειν ἀνδρὶ, μηδὲ κρίμα ἑαυτοῖς τηνάλλως ἐπισυνάγειν, τάναντία τοῦτω ὑπειλημμένοις· ἔχειν δὲ μᾶλλον δι' ἐπαίνου τὰ τοῦτου καὶ θαύματος τοιαῦτα ὄντα, καὶ πρὸς ἀλήθειαν.

Ὡς δὲ καὶ τοῖς λογάδι τῶν ἐπισκόπων συγγένοιτο, A
βουλὴν ἐν ἀλλήλοις συνάμα τῇ πατριάρχῃ βουλευόν-
ται, εἰσελθεῖν πρὸς τὸν τὰ σκήπτρα κρατοῦντα, καὶ
αὐτῷ τὰ περὶ ὧν δέοντο ἀναθέσθαι, ὡς ἂν γένοιτο
τούτοις τὰς τε ἰδίας ἀπολήψεσθαι ἐκκλησίας, καὶ
τοὺς ταύτας κεκτημένους κακοδόξους ἀπόσπασθαι. Οἱ
καὶ πρὸς λόγον ἕκαστα διομιλησάμενοι τῇ κρατοῦντι,
ὅπως τε αὐτοὶ βιαίως πρὸς τοῦ πρὶν βασιλέως ἡλά-
θσαν, καὶ ὅπως αἱ θεῖαι εἰκόνες, ὧν ἡ τιμὴ ἀνω-
θεν, αἰσχρῶς πεπαρῶνται, ἀλλὰ τε πρὸς τούτοις
ὅσα ἐρῇν σαφῶς καὶ διαρρήδην παραστησάμενοι,
ἐλάνθανον ἅρα κωφῷ ὑπάρχοντες, καὶ ἀσυνέτῃ τοὺς
λόγους ἐπιχρόντες. Θελοῦ γὰρ λόγου ἐξέτι οὗτος ἀν-
ομιλήτος τυγχάνων παντάπασιν, οὔτε συνιέναι ὅς
ἦν ἂ ἐρῆτο πρὸς ἐκείνων, οὐθ' ὅλως τοῖσι καὶ
μικρὸν προσέξειν τὸν νοῦν· πῶς γὰρ ὁ μηδέπω μη-
δὲν βέλτιον, μήτε παρ' ἑαυτοῦ συνειδώς, μήτ' ὑπ' ἄλ-
λου δευδαιγμένος; Ὅθεν μακρῷ λόγῳ τῶν Πατέρων
περὶ πίστεως διεξιόντων, τοῦτο μόνον ἀλογίστως
ἐφησε πρὸς αὐτούς, ὅτι Εἰ καὶ καλοὶ οἱ παρ' ὑμῶν
λόγοι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ παραδεκτοὶ ἐμοί, οὕτω μέχρι
τοῦ νῦν εἰκόνα ἡ σεβασθέντι, ἡ προσκυνησάντι. Ὅστε
ἐμὲ μὲν δίκαιον ἔχειν, ὡς ἂν ποτε ἔχω· ὑμᾶς δ'
ὡσαύτως τοὺς οἰκείοις ἐμμένειν, καὶ τὴν σφῶν πε-
ριέπειν δόξαν· οὐδένα γὰρ ὑμῶν τοῦτο πράττειν κω-
λύσω. Πλὴν μὴ ἐν τῇ βασιλευούσῃ εἰκόνα τοπαράπαν
ἀναστρεφούσῃ ὑμᾶς βούλομαι, ἀλλ' ἀπωτάτω καὶ
ἐνθα πη βούλοισθε. Ἀμέλει καὶ τὸ εὐθὺς τούτου οἱ
Πατέρες γνόντες, ἐξήσαν παραυτίκα τῆς Βυζαντί-
δος· τοῦ ὁπίου τοῖς Κρίσκεντος πάλιν φοιτήσαντος; C
τόποις, καὶ ἐκεῖ σὺν τοῖς μαθηταῖς τὸ τῆς ἀσκήσεως
στάδιον ὑπερχομένον.

Μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ, καὶ Θωμᾶς ἐκεῖνος ἀποστα-
σίαν κατὰ Ῥωμαίων ὠδίνει· ληζῶν τὰ πάντα καὶ
κατατρέφων, ὡς ἂν ὕψ' ἑαυτὸν τὴν ἀρχὴν μεταγά-
γοι. Φόβῳ οὖν τοῦ μὴ ἀλῶναι τοῦ ἐξῆθεν, πάντες
τὴν βασιλίδι εἰσησαν· οἱ μὲν αὐθαίρετοι, οἱ δ' ὕψ'
ἐτέρων ἡγμένοι. Τότε μετὰ πάντων καὶ ὁ θεὸς
εἰσεληλύθει Πατὴρ, ἐν ταύτῃ διάγων, ἕως ἂν ἡ ἐπι-
κρατοῦσα στάσις λυθῇ καὶ ὁ τῆς ἀρχῆς μερισμός.
Ἀλλὰ τοῦ Θωμᾶ τὰς δυνάμεις ἀθρόον περιχοπίντος,
καὶ ἀλωσίμου τῇ βασιλεῖ γεινομένου, ἐξεῖσι πάλιν
τῆς βασιλίδος, οὐκ ἐν τοῖς Κρίσκεντος ἀφικόμενος,
ἀλλ' ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀκρίτα χερσονήσῳ, τῇ τοῦ
ἀγίου οὕσῃ Τρύφωνος τὴν παροικίαν θέμενος· ἀφ'
ἧς καὶ τῇ πατριάρχῃ συχνὰ παρουσιάζων, τὰ τε
προσθήκοντα διωμίλει, καὶ τὸν πόθον ἐπὶ τὸ μᾶλλον
συνῆύξει, οἷα χάκείνου τοῖς ἰσοῖς τὴν ἀγάπην ἀμει-
βομένου, καὶ τὴν ἐν ψυχῇ διάθεσιν ἐν πολλοῖς παρ-
εμφαίνοντος.

cendebat; patriarcha vicissim amoris officia reddente, animique studium multis argumentis decla-

ante.
Ὅς γε καὶ ἐν μῇ τὸ περιὸν τῆς ἀγάπης παρα-
στήσαι βουλόμενος, ἄλλοις τε ἐπαίνους εἰς ἐπήκοον
πολλῶν ἐπισκόπων περὶ τοῦ ὁπίου ἐρῆτο, καὶ ἂ
ὑπέστη παθήματα, ὑπὲρ ἅπαντας διεξῆκει· ἐξορίας
τε αὐ τοῦτου καὶ φυλακὰς ἀριθμῶν· καὶ παντοίας
ἄλλας κακώσεις ἐν σώματι. Ὡς δὲ καὶ συνεστιαθῇ-
ναι ἀμφοτέρους ἐδέησε, καὶ τραπέζης κοινωνήσαι

CXVIII. Theodorus aliique Patres ecclesias suas
petunt ab imp., sed frustra.— Cum autem una cum
selectis episcopis Theodorus convenisset, omnes
inter se cum patriarcha consilium inierunt adeundi
imperatorem, eique preces offerendi, ut et ipsi pro-
prias ecclesias reciperent, et qui eas occupant,
haeretici pellerentur. Sic igitur eum convenientes,
omnia commemorantes, quemadmodum ipsi vio-
lenter ab ejus decessore ejecti fuissent, ac divinae
imagines, quarum cultus e caelo, turpiter ac con-
tumeliose tractatae, aliaque id genus, quae res pos-
scret diserte planeque representantes, non agno-
verunt se surdo canere, verba fundere non intelli-
genti. Divini enim verbi expers ad eam diem,
prorsusque rudis, neque intelligere poterat, si
B quid recti ab eis diceretur, neque animum illis ullo
pacto intendere. Qui enim, qui nondum quidquam
sacri vel ex seipso viderat, vel ab aliis fuerat
edoctus? Quare prolixae Patrum, quam de fide ha-
buerunt orationem, hoc solum absurde stulteque
respondit: Tametsi, inquit, egregia et honesta
sunt quae dixistis; at mihi nequaquam amplectenda,
qui hactenus imaginem nullam colui vel adoravi.
Quocirca et me aequum est eum manere, qui sui,
et vos pariter pristinum statum retinere, opinio-
nesque vestras sequi. Per me enim licebit, nec
cuipiam obsistam. Nisi quod imagines in regia urbe
a vobis erigi prorsus nolo, sed extra eam procul,
et ubicunque volueritis. Quo audito, statim exie-
runt Byzantio, Theodoro ad Crescentis loca
redeunte, ibique vitae stadium cum discipulis
decurrente.

CXIX. Theodorus Thomae tyranni metu Constan-
tinopolim se recipit: ad patriarcham crebro ventitat.
— Haud longum tempus intercessit, cum Thomas
ille defectionem a Romanis instituit, et populari
circum omnia cepit, atque ipse armis perva-
gari, transferre ad se nitens imperium. Tum ne in
ejus manus venirent, qui foris habitabant, regiam
urbem omnes ingressi sunt, alii quidem sponte,
alii ab aliis impulsu. Rediit cum ceteris divinus
Pater, in eaque vixit, quoad orta seditio reprime-
retur, divisaeque imperii partes coalescerent. Thoma
vero copiis suis repente destituto, et in potestatem
imperatoris redacto, urbem Constantinopolitanam
mox iterum reliquit: non tamen amplius ad Cres-
centis loca profectus est, sed in Acritorum penin-
sula, sancto Tryphoni sacra, sedem fixit; ex qua
saepius ad patriarcham ventitabat; et cum eo pro
re nata disserens, desiderium magis magisque in-

CXX. Patriarchae veneratio erga Theodorum. —
Qui aliquando abundantem amoris vim patefacere
cupiens, audientibus multis episcopis, tum alias
sancti laudes commemorabat, tum ærunas quas
pertulit, super omnes extollebat; exilia ejus et
carceres enumerans, vel alia omnia corporis
supplicia. Ut autem convivari simul ambos opor-

tuit, unique mensæ accumbere : alios quidem patriarcha infra se sedere jussit, et post illum sedes sortiri ; solum autem sanctum in una eademque cathedra epulari. Reverendus enim, aiebat, mihi, omnique honore colendus admirabilis hic, cui cum omnia feceris, nunquam pro ejus merito feceris ob eminentem ejus virtutem, incomparabilemque humilitatem ; neque, vel si omnes mortalium honores proponas, illum unquam ab animi modestia dimoveas, aut abjectum modicumque de se sensum ponere persuadeas : quo nomine longe a nobis præferendus in honore, longeque in amore præstantior est iis qui me comitantur. Tanta erat Patriarchæ erga magnū Theodorum veneratio, tantus amor, et charitas ; sic illi omnes primas concedeabant, præclare secum agi existimantes, si post illum censerentur. Procul absit livor pulchris omnibus succensere solitus, maculasque inurere melioribus ; sileat lingua fuitiles nugas garriens, et falsa impudenter deblaterans. Quis enim horum intuens divinatorum virorum benevolentiam, concordiam, mutuamque conjunctionem, non calumniatores istos irrideat, in rebus adeo notis cavillari volentes, et veritatem solis luce clariorem obscurare atque confundere, quasi non habeant ubi sua celent, aut unde aliter placere possint, nisi cæteris insidiantur ? Verum illi suo ingenio utantur ; nos certe veritatis ubique studiosi, in ea nunc vel maxime consistemus, qua videlicet freti, res Patrium, ut fuerunt, exposuimus, et sinceram ac minime fucatam benevolentiam factis ipsis comprobavimus.

CXXI. *Theodori mors.* — Sed jam nos tempus vocat ad beati viri finem. Refugit quidem oratio istuc accedere : accedet tamen, quanquam sit luctuosa narratio. Exoptabat igitur omnibus votis resolutionem, ut qui spes suas omnes in ea positas habebat, neque aliud vivens assidue meditabatur, hoc autem flagrans desiderio, totusque in futurorum cogitatione delixus, nec sic quidem extremis diebus otiosi linguam voluit, aut tantillum cessare ab officio : sed iis quidem qui adventabant, verbis suis prodesse conabatur, utilia tradens, supremasque salutationes reddens. Absentibus autem et procul positis, manu et atramento, colloquii vices implebat, Deo illos commendans, animæque salutem precibus exposcens. Curæ enim sancto erat neminem præterire, sed communem et privatam de omnibus sollicitudinem hinc secum efferre. Quod quidem magni ducebat, et huic curæ studioque immori gestiebat.

CXXII. *Ad eum morientem concursus ingens.* — Gliscente vero ejus obitus fama, innumerabilis fuit undique accurrentium multitudo. Quos partim ex regia urbe venientes cerneret, partim ex vicinis

A μιᾷ, παρόντος ἤδη καὶ τοῦ Πατρὸς, τοὺς μὲν ἀλλοὺς ὁ Πατριάρχης ὑπέδρους ἑαυτῷ εἶχε, καὶ μετ' αὐτὸν τὰς κλισίας λαχόντας· μόνον δὲ τὸν ὄσιον καὶ ἐπὶ μιᾷ καθέδρᾳ ἐποιεῖτο συνέστιον. Αἰδοίους γὰρ μοι, φησὶ πρὸς αὐτοὺς, ὁ θαυμάσιος οὗτος, καὶ τῆς πάσης τιμῆς ἄξιος, ᾧ πάντα τις ποιῶν, οὐδὲν οὐδέπω, οὐδ' ὅσον εὐχὴ ποιήσει, διὰ τε τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀρετῆς, καὶ τὸ ἐν ταπεινώσει ἀσύγκριτον· οὐδὲ γὰρ, οὐδ' εἰ πᾶσάν τις τὴν ἐν ἀνθρώποις προσαγάγοι τιμὴν, ἢ αὐτὸν ποτε τοῦ μετρίου μετακινήσει, ἢ πείσῃ ὅλως τοῦ καταδεβλημένου μετέσθαι φρονήματος· δι' ἃ καὶ μᾶλλον προτιμητέος τῶν παρόντων ἐμοί, καὶ τὴν ἀγάπην διαφορώτατος. Οὕτω τιμῆς εἶχε πρὸς τὸν μέγαν ὁ πατριάρχης· οὕτω διαθέσεως καὶ στοργῆς· οὕτως αὐτῷ πάντες τῶν πρωτείων παρεχώρουν, μέγα ἑαυτοῖς καὶ τὸ μετ' ἐκείνους τετάχθαι ἡγούμενοι. Ἐρρέτω φθόνος ὁ τοῖς καλοῖς ἀεινεσῶν, καὶ μῶμους ἀεὶ προστρίβων τοῖς κρείττοσι. Σιγάτω γλώσσα φληναφοῦσα τὰ μάταια, καὶ ἀναίδων τὰ μὴ ὄντα ἐκφέρουσα. Τίς γὰρ ὁρῶν τῶν θείων τούτων ἀνδρῶν τὸ εὖνουν τε καὶ ὁμόγνωμον, καὶ τὸ ἐν ἀλλήλοις συνδετικόν, οὐκ ἂν τῶν φιλαίτων καταγελάσσοιτο, πράγμασιν οὕτως ἐκδήλοις ἐπηρεάζειν θελόντων, καὶ ἀλήθειαν ἴσα καὶ ἡλίμφ λάμπουσαν ἀμαυροῦν καὶ συγγέινω ὥσπερ οὐκ ἔχοντες ὅποι τὰ ἑαυτῶν κρύψειν, ἢ ἐξὸν ἄλλως εὐδοκιμήσειν, εἰ μὴ ἐτέροις ἐπιθῶνται ; Ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐχέτωσαν ὡς ἔχουσιν, ἡμεῖς δὲ πανταχοῦ τὴν ἀλήθειαν προτιμήσαντες, νῦν καὶ μᾶλλον ταύτης περιεξώμεθα· ἢ C καὶ θαρσύναντες, ὡς ἐνῆν, τὰ τῶν Πατέρων παρεστησάμεθα, καὶ τὸ τῆς εὐνοίας καθαρὸν καὶ ἀδύωτον, αὐτοῖς πράγμασιν ἀπεδείξαμεν.

Ἀλλ' ἡμᾶς γε ὁ καιρὸς ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ μακαρίου καλεῖ· ᾧ προσθῆναι μὲν ὁ λόγος ὀκνεῖ· προσθήσεται δ' ὁμοῦ, εἰ καὶ σκυθρωπὸν τὸ διήγημα. Ἐπίθει μὲν οὖν τὴν ἀνάλυσιν, ὁ μηδὲν ἄλλω ἢ ταῖς ἐκεῖθεν ζήσας· ἐλπίσι, καὶ τούτῳ θέμενος μελέτην διαπαντός. Οὕτω δὲ πόθῳ ἔχων, καὶ ὅλως ὡς τῶν μελλόντων, οὐδ' ἐν ταῖς τελευταῖαις ἐβούλετο ἡμέραις τὴν γλώσσαν καὶ μικρὸν ἐπισχεῖν, ἢ σχολάζουσιν συνόλως ἰδεῖν· ἀλλὰ τοὺς μὲν αὐτῷ προσιόντας λόγοις ἐσπευδε τοῖς παρ' ἑαυτοῦ ὠφελεῖν, παραδιδούς τὰ συνοίσοντα, καὶ τοὺς ἐξιτηρίους ἀποδιδούς· τοῖς δὲ μακρὰν καὶ ἀφεστηκόσι, χειρὶ καὶ μέλανι, τὰ τῆς D ὁμιλίας ἐπλήρου, Θεῷ τε παρατιθείς τούτους, καὶ σωτηρίαν ψυχῆς· ἐσπευχόμενος. Ἦν γὰρ σπουδὴ τῷ μεγάλῳ μὴδ' ἐκλιπόντῃ μηδένα καταλιπεῖν· ἀλλὰ ταῖς ἀπάντων μερίμναις συναπελθεῖν. Ὅ καὶ ἐτίθει πολλοῦ, καὶ τῆς πάντων ἐποιεῖτο φροντίδος.

Ὡς δ' ἡ τοῦτου περιγγεῖλη τελευτῇ, ἣν ἰδεῖν πλῆθος οὐδ' ἀριθμῷ ληπτὸν, ἐκείνῳ συνθέοντας. Οὐδ' μὲν ἐπὶ τῆς βασιλευσούσης φοιτῶντας, οὐδ' ἀπὸ τῶν περὶ τόπων, ἀλλοὺς ἀλλαχόθεν συνήθροι-

VARIAE LECTIONES.

ἢ f. ἐξ οὗ. ἢ al. ὅλος.

σμένους. Οὐδ' ἀρχιερέων οἱ πλείστοι ἀπελιμπάνοντο τηνικαῦτα· οἱ τε αὖ προεστώτες τῶν κοινοβίων, καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ταττόμενοι μοναχοί, πάντες ἅμα σπουδῇ ἔθεον· ὥς ἂν ἡ ὁμιλουντος τοῦ Πατρὸς ἀκούσωσιν, ἢ λόγου κατηχητικοῦ ἀπολαύσωσιν· ἢ ἐκδημοῦντα θεάσωνται, ἢ ἵνα τι πάντως ῥάους τῇ προσελεύσει γένωνται. Ἐπεὶ καὶ τὸ μόνον τοῦτο γενέσθαι ἐν χρῶ, μέγιστον ἐνόμιζον εἰς ὠφέλειαν. Ἦν γὰρ ὁ θαυμάσιος ἡδὺς τὸν λόγον, ἡδίων τὸν τρόπον, τὴν συνουσίαν ἡδύτερος· τὸ ἦθος κόσμιος, γαληνός, συμπαθής, πρῶτος, ἀόργητος, ταπεινός, καὶ ἄλλα ὅσα ὁ κατὰ Θεὸν πλουτῆσαι ἀνθρώπος.

Ἐπὶ τοιγαροῦν καὶ ἐξήκοντα βεδιωκῶς ἐνιαυτοῦς, ὡς βαρεῖα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Νοεμβρίου περιπίπτει μηνός· ἢ τὸ τοῦ στομάχου πάθος σφοδρότερον αὐτῷ κατεπανίστα· καὶ τῇ κλίνῃ ὅλον πεδήσαν, καὶ ἴσα νεκρῷ σχεδὸν ἔθετο. Ἄλλ' ἐκείνος καὶ πόνου οὕτως ἔχων, καὶ ὀδυνῶν ὅλως πεπληρωμένος, τοῖς μαθηταῖς ὅλως ἐπιστροφῆς ἦν· ὥς ἂν εἴπου καὶ γένοιτο τοῦτο ῥαῖσαν βραχύ· καὶ μόλις ἀνεθέντι μικρὸν, λόγος ἀπὸ χειλέων εὐθύς, καὶ ἡ συνήθης πάλιν διδασκαλία. Πλὴν ἡ γλῶσσα τοῦτω πονηρῶς εἶχε, τῷ πυρετῷ ἤδη καταφρυγείσα· μόλις καὶ μικρὸν τι φθειγγομένη καὶ ἄτονον· ἐν τῶν γραφῶν τῇ τῆς ὁμιλίας ἐκείνης ὑπαγορεύσας, δι' ἐκείνου τοῖς ἄλλοις τὴν διᾶλξιν ὑπῆρχε. Ἐχει δὲ αὐτῷ κατ' ἀρχὰς ὁ λόγος οὕτως·

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, ἡσθένησα, καὶ πάλιν εὐχαῖς ὑμῶν ἀνακέκλημαι. Ἵστε δὲ ὅπως ὑπὸ τοῦ κλόνου καὶ τοῦ πυρετοῦ κατεσθῆναι, καὶ μὴδ' ἐπ' ἑμαυτοῦ εἶναι δυνάμενος. Ἄλλ' ἔω· πότε μέλλομεν ἐπὶ τὸ πάλιν ἔρχεσθαι τοῦτο; Ἡεὶ γὰρ πάντως ὁ θάνατος χωρίζων με ἀπ' ὑμῶν, καὶ πρὸς τὰ ἐκείθεν ἄλυστον τὸν λόγον, ἐν ταῖς ἐμφοτέραις τοῦ Πατρὸς κατηχήσασιν, εἰσεναὶ ἢ βουλόμενος.

Τοῖνον μετὰ τὸ τὴν παρούσαν ὁμιληθῆναι κατήχησιν, εὐθύς καὶ ἡ νόσος ἀνῆκεν αὐτῷ, ῥᾶ τε γεγονότα ὅλον, καὶ ἐπὶ ποδῶν βαίνοντα, καὶ τὴν θείαν ἐν τῷ Κυριακῷ τελουντα μυσταγωγίαν, δι' ἣν καὶ μάλλον αὐτῷ τὴν ὑγίαν ἰδιωρεῖτο ὁ Θεός, ἵν' ἔχοι τοῦτο καὶ τὴν θυσίαν προσαγαγεῖν ἐν καιρῷ.

Ὅθεν καὶ τοῖς συνοῦσι Πατράσι τε καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ εἰκότα συνομιλήσας, κοινωνήσας τε αὐτοῖς καὶ τραπέζης, πάλιν ἀναπέπτει τῷ κλινιδίῳ. Καὶ δὴ προσκαλεῖται τὸν οἰκονόμον (1). Ναυκράτιος· δ' ἦν

VARIAE LECTIONES.

¹¹ Val. cod. δώδεκα τῶς ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ τρίτης αὐτοῦ ἐξορίας. *Duodescim ipsius pro Christi veritate, exilii tertii.* ¹² f. αὐτῷ.

NOTÆ.

(1) Valic. cod. Καὶ δὴ τὴν ἀνάμνησιν θυσίαν προσαγαγὼν τῷ Θεῷ καὶ μεταδούς πάντας τοὺς παρούσους τοῦ ζωοποιού σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμετέροις, etc. *Cumque incruentam Deo hostiam oblat*

A circum locis, alios ex aliis sinibus congregatos. Nec defuerunt numero episcopi complures, nec cœnobiorum rursus antistites, qui una cum subjectis sibi monachis adesce festinabant; ut vel loquentem Patrem audirent, ejusque documentum aliquod perciperent, vel abeuntem ipsum conspicerent; ut aliquem demum adventus sui fructum referrent. Maximum siquidem emolumentum censebant, vel ad ipsum tantum propius accessisse. Erat enim admirandus Theodorus, sermone dulcis, moribus suavior, congressu jucundior, animi habitu honestus, serenus, misericors, lenis, iræ expers, humilis; et si quid aliud est, quod in perfecto et secundum Deum homine laudari aut suspici debeat.

CXXIII. *Theodori ætas et morbus ultimus.* — Septem igitur ac sexaginta natus annos, in gravem morbum incidit, Novembri mense ineunte: qui stomachi dolorem vehementius auxit, ipsumque lectulo alligavit, ac mortui similem reddidit. In hoc tamen mali æstu, cum urgerent undique cruciatus, totus in discipulos ferebatur. Cum autem refocillari nonnihil videretur, dolorisque vis paulatim remitti, statim ex labris oratio et consueta rursum doctrina profluere. Sed cum febris ardore adusta lingua officium negaret, ægre submissum quemdam et inconditum edens sonum, accito notario, dictatis quæ volebat, ad alios verba transmisit. Ejus autem sermonis hoc fuit initium:

CXXIV. *Morientis oratio ad suos.* — Fratres, Patresque; ægrotavi, et precibus vestris convalui. Scitis autem quam violento morbi æstu, quam acriter tenerer, ita ut mei pene compos non essem. Sed quousque tandem eo venire differimus? Veniet enim mors omnino, quæ a vobis me separet, et ad loca illa perducatur. Cætera vero, si cui nosse est animus, in utrisque Patris catechesibus reperiet.

CXXV. *Morbo remittente sacrum in Ecclesia facit.* — Peracto hoc sermone, morbus continuo remisit. Quare viribus confirmatus, suisque pedibus incedens, Dominicum petiit, et sacram in eo mystagogiam peregit, ejus maxime gratia sanitatem illi dederat Deus ut sacrificium offerre posset in tempore.

CXXVI. *Iterum lapsus in morbum, Naucratium œconomum advocat.* — Unde post habitam ad Patres, aliosque qui convenerant, congruam orationem, et post communem cum illis mensæ partici-

lisset ac omnibus qui aderant vivificum corpus et sanguinem Domini nostri et Servatoris nostri Jesu Christi propriis manibus tradidisset, etc. Videsis et Naucratii epistolam de obitu S. Theodori, editam a Franc. Combefisio in Hist. Monothel., pag. 871.

patronem, lectulo iterum decubuit, atque œconomi-
um advocavit. Naucratiis is erat, qui et præfe-
cturam post eum gessit, quem cum de omnibus
perdocuisset, multisque qua ratione fratribus rite
præesset, optimis documentis informasset; inter-
rogabat denuo de iis quæ audire maxime aebat.
Nunquid, Pater, ait, aut Frater, aliquid a nobis
prætermisum in officio? Num aliquid remissius
aut negligentius quam par erat, actum socordia,
aut facilitate nostra? Num si quid fuit, quo melio-
res effici possent qui nobiscum erant, eorum salu-
tem prodidimus, utilitatis tantæ commoda negli-
gentes? mihi enim æstuat angiturque animus, reco-
gitans omnium sibi subeundum esse iudicium: et
quænam illi ad tantum tribunal oratio sufficiet, cui
sisti tantummodo formidandum est, et penitus into-
lerabile?

CCXXVII. *Rursum decumbit.* — Hæc ille Naucra-
tio cum dixisset, postero die, qui sextus erat No-
vembris, Pauli confessoris memoriæ sacer, Eccle-
siam rursus petit, tum sacris operaturus, tum verba
facturus ad fratres. Vespere autem, cum solitos
cum illis hymnos Deo persolvisset, solus cellulam
ingreditur, et paucula ore, plura mente, cum solo
collocutus, profunda jam nocte ingravescere mor-
bum sensit, acrioresque quam antea dolores au-
geri; quorum laborem ferre amplius tacitum non
valens, eum qui pro cellæ foribus dormiebat, ac-
cersit; eique vim et acerbiter explicat dolorum.
Illo autem pro magnitudine mœroris flebiliter exclamante,
accurrerunt illico discipuli sientes, ejulan-
tesque, ut qui Patrem jamjam extinctum iri arbi-
trabantur. Biduo igitur his doloribus ex cruciatus,
ut sentit instare obitum sibi, perfusus manantium
lacrymarum rivulis, excessum suum discipulis an-
nuntiat.

θεὸς ὅπως τῷ χωρισμῷ τῶν συνόντων σακρῶν, ὡς
μαθηταὶς.

CCXXVIII. *Extrema Theodori verba ad suos.* —
Patres, inquit, et fratres mei, jam adest, ut vi-
detis, vitæ meæ finis, quem semper expectavi.
Commune enim est omnibus hoc poculum, citius
alii licet, tardius alii bibant. Ex quo enim in hanc
vitam producti sumus, vitæ finem capiamus ne-
cesse est, optimo Domino ita statuente, ut qui vita
fruantur, mortem quoque sustineant. Mihi vero
eadem cum aliis ineunda est via, eoque abeundum,
quo patres mei antecesserunt, ubi vita sempiterna,
imo ubi Deus et Dominus meus, quem dilexit ani-
ma mea, quem cor concupivit, cujus famulus dictus
fui, quamvis obsequium neglexerim; cui totam
vitam meam concredidi. Vos vero, filii, manete in
sermonibus nostris, servantes quæ accepistis,
vitamque simul et fidem vestram illibatam custo-
dientes. Utrumque enim necessarium vobis est; si
in utroque placere et accepti esse vultis. Scitis quo-
modo nihil subtraxerim vobis, quominus annuntia-
rem veritatem, sed publice et privatim omnibus
congruentia indicarim: quæ utinam mentibus vestris

A οὗτος, ὁ καὶ μετ' αὐτὸν τὴν προστασίαν ἐγγει-
σθεὶς, ὃ καὶ κοινωνάμενος περὶ πάντων, ὅπως τε
ἐν πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς γένοιτο δεξιὸς πολλὰ παραι-
σας. Πυνθάνεται αὖθις καὶ περὶ ὧν πυθέσθαι τού-
τῃ μεζῶν σπουδῇ. Μὴ τι, φησὶν, ὦ Πάτερ καὶ ἀδελ-
φῆ, ἐλλείπειτό τι τῶν ὀφειλόντων ἡμῖν; Μὴ τι τῶν
δεόντων παρεῖται ἢ παρημέληται ἄλλως διὰ ῥαθυ-
μίαν ἡμετέραν καὶ χαλάνωσιν; Μὴ ἄρα ἐξ ὧν βελ-
τιοῦσθαι οἱ μεθ' ἡμῶν ἐμελλον, τὴν σωτηρίαν αὐτῶν
προεδώκαμεν, ὥφελείας ὑπεριδόντες τοσαύτης;
ἐμοὶ γὰρ συνέχεται ἡ ψυχὴ καὶ ἀγωνιστὴ ὅλη, ἐν-
νοῦσα ὅπως μέλλει τὰς ἐκάστου εὐθύνας ὀφεί-
ξιν· καὶ τίς αὐτῇ ὁ ἐν τοσούτῳ λογοθεσίῳ ἀρ-
χέων λόγος, ὃ καὶ παρατηῆσαι μόνον, φρικτὸν καὶ
ἀνύποιστον;

Οὕτω διομιλῆσας τῷ Ναυκρατίῳ, τῇ ἐξῆς πάλιν,
ἕκτῃ τοῦ Νοεμβρίου ἔχοντος, καθ' ἣν καὶ ἡ τοῦ
ὁμολογητοῦ μνήμη Παύλου ποιεῖται, τῇ Ἐκκλησίᾳ
φοιτᾷ, τὴν τε θείαν ἐκτελέσων μυσταγωγίαν, καὶ
λόγον μεταδώσων τοῖς ἀδελφοῖς. Τῆς δ' ἐσπέρας
καταλαβούσης, καὶ ὕμνους συνάμα τούτοις ἀποδοὺς
τῷ Θεῷ τοὺς συνήθεις, εἴπεται μόνος ἐν τῷ καλλίῳ,
γλώσση δὲ ὀλίγα, διανοίᾳ δὲ τῷ μόνῳ προσομιλῶν
καὶ δὴ περὶ που νύκτα βαθεῖαν, τὰ τῆς νόσου αὐτοῦ
ἐπιτίθεται αὖθις, βαρυτέρας ἢ πρόσθεν αἰσθημένῃ
τῆς ἀλγηδόνος· ὅς γε καὶ μὴ οἶδς τε ὧν ὑποφέρειν
τούς πόνους, φανεί τὸν πρὸ τῆς κέλλης καθεζόντα·
καὶ αὐτῷ ἀπαγγέλλει τὰ τῆς ὁδῆς. Οὐ καὶ τῇ
C ὑπερβολῇ τῆς λύπης, μέγα τι καὶ περιπαθεὶς ὄψω
βοήσαντος, συντρέχει ἅμα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν,
δεσπαυμένοι ἅμα καὶ ἀνοιμώζοντες· ἐκλείψει γὰρ
κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν τὸν Πατέρα ἐτόπασαν. Ἐπὶ
δυσιν οὖν ἡμέραις τῷ πάθει τετραυχωμένος, ἐπὶ
ἐγνώ τάχιστα αὐτοῦ καὶ ἡ σὺν ἡμῖν συλλογὴ
εἶχε, καταφοραῖς, τὰ τῆς ἐξόδου ἀπαγγέλλει τοῖς

Πατέρες, λέγων, ἐμοὶ καὶ ἀδελφοί, ἥδη πάρεστιν,
ὡς ὁράτε, τὸ τοῦ βίου μοι τέλος, ὃ καὶ πάντοτε προ-
δοκίμων εἶχον παρ' ἐμαυτοῦ. Κοινὸν γὰρ πάντων τού-
τῃ ποτήριον· καὶ οἱ μὲν ὁἴκτον αὐτὸ, οἱ δὲ βρῦστε-
ρον πίνωσιν. Ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ βίῳ παρήχθημεν,
πάντως καὶ τοῦ βίου πείραν ληψόμεθα· οὕτω τοῦ
D ἀγαθοῦ οἰκονομήσαντος, ἐν' οἱ ζωῆς μετασχόντες,
καὶ θανάτου μετάσχοντες. Λοιπὸν ἀνάγκη καμῆ τὴν
αὐτὴν βαδίσει τοῖς ἄλλοις, καὶ ἀπελθεῖν, ἐνθα οἱ
προωδευότες πατέρες μου· ἐνθα ἡ ζωὴ ἡ αἰδίας,
μᾶλλον δὲ ἐνθα ὁ ἐμὸς Δεσπότης καὶ Κύριος, ὃν ἠγά-
πησεν ἡ ψυχὴ μου, ὃν ἐπόρθησα ἐν καρδίᾳ· οὐ δοῦλος
ἐκλήθη, καὶ τὴν δουλείαν ἠθέτησα· ὃ πᾶσαν τὴν
ἐμὴν ζωὴν ἐνεπίστευσα. Ἔμεῖς δὲ, ὦ τέκνα ποθει-
νὰ, μένivate ἐν τοῖς ἡμετέροις λόγοις, φυλάττοντες ὃ
παρελάβετε, τηρῶντες ἑαυτοῖς τὸν τε βίον καὶ τὴν
πίστιν ἀνῶθεν. Χρεῖα γὰρ τῶν ἐκατέρων ὁμῖν,
εἴπερ βού-
C σθε δι' ἐκατέρων εὐδοκίμεῖν. Οἴσασθε γὰρ
πάντων· οἱ οὐδέποτε ὑπεστεύλαμην ὁμῖν, τοῦ μὴ ἀν-
αγ-
C λαι τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἑνα-
C ἑκάστου τὰ ὀφειλόμενα διεσαρκυράμην· ὃ καὶ εὐ-

χομαι ταῖς ὑμετέραις διανοαῖς μένειν ἀμετακίνητα. Καί γε ὑμῖν διεγγυῶμαι, ὡς εἴπερ τινὰ παρῆρσιαν ἐν τῇ τοῦ Κυρίου ἡμέρᾳ ὁ ταπεινὸς εὐροίμι, αἰτεῖν ὑπὲρ ὑμῶν καὶ δεῖσθαι οὐ παύσομαι· ὡς ἂν ὑμεῖς τε ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀγοίσθε, καὶ κοινόνδιον δὲ τὸ ὑμέτερον μείζω ἀεὶ λαμβάνει τὴν προκοπὴν, ἕνα καθ' ἕνα προσλαμβάνόμενος ἀφ' ὑμῶν, καὶ προσάγων θεῶ τῷ σώζοντι. Ταῦτα τοῦ Πατρὸς διεξελθόντος τοῖς μαθηταῖς, καὶ τοῦτο τελευταῖόν φησι· Τούτῳ ἀπολειφθέντας τῶν Πατέρων προσεῖπατε παρ' ἡμῶν· τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἱερέων τοὺς μὴ παρόντας, τὰ εἰκότα προσφθέγγασθε· τοῖς ἐν παντὶ οὖσιν ἀδελφοῖς, καὶ πᾶσιν ἄλλοις οἱ τὴν ὁμολογίαν ἐτήρησαν, τὴν τελευταίαν ἐξ ἡμῶν ἀπόδοτε πρόσχησιν. Ἐρωτηθεὶς δὲ πρὸς τοῦ θεοῦ Ναυκρατίου περὶ τῶν ἐν ἐπιτιμίοις μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν, ἀπεκρίνατο· Ὁ θεὸς συγχωρήσει πᾶσι, μηδενὶ λογισθεῖν τὰ παραπτώματα.

Οὕτως οὖν ἔχων, δύο ἄλλας ἡμέρας διέμεινεν, ἐβλογῶν τε τοὺς προσιόντας, καὶ τῷ σημείῳ σφραγίζων τοῦ σταυροῦ. Συγκοιτῶν αὐτῷ ἀνὰ πᾶσαν διέθεον ὥραν· ἄλλοι ἀλλαχόθεν ὠρμημένοι, καὶ τοὺς ἀπύοντες οἱ παραγενόμενοι φθάζοντες. Τῆς δὲ Κυριακῆς καταλαβούσης, ἐν ἣ καὶ ἡ τοῦ μεγαλομάρτυρος Μηνᾶ ἐτελείτο μνήμη, ἐνδεκάτην τοῦ μηνὸς Ἀγνός, ἦσθετο ἑαυτὸν μικρὸν ὅσον οὕτω ἐκλείψειν μέλλοντα. Ὅθεν καὶ προστάσσει τὴν συνήθη γενέσθαι δοξολογίαν· εἰτα καὶ τῶν θεῶν μεταλαμβάνει μυστηρίων, ἃν ἔχη ἐφόδιον καὶ ψυχῆς ἀγαλλίαμα τὴν μετάληψιν (2). Παραυτίκα δὲ καὶ τοῖς μαθηταῖς παρακαλεῖται, φῶτα ὑπανάψαι, καὶ ὕμνον τῶν ἐξοδίων ἀπάρξασθαι. Οἱ καὶ κύκλῳ περιστάντες, καὶ τὸ, Μακάριοι οἱ ἀμωμοί, ὁποφάλλοντες, ἅμα τῷ τούτου εἰρηγένοι, Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάβωμαι τῶν δικαιοματίων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐξήσας με· ἅμα καὶ αὐτὸς παρέδωκε τὴν ψυχὴν, ἀρεῖς τὰ ἐνταῦθα, καὶ διαδᾶς πρὸς τὴν ἐκείθεν μακαριότητα. Καὶ προστίθει ταῖς ὁσίαις, τοῖς ἱερεῦσιν οἱ ἱερεῖς, ὁ μάρτυς τοῖς μάρτυσιν, καὶ χήρυσιν ἡ μεγάλη φωνή, καὶ μικροῦ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιηγήσασα· τοῖς ὁμολογηταῖς ὁ τὴν ὁμολογίαν λαμπρὸς, καὶ ταύτην ἐξόχως τὴν κλῆσιν λαχών. Οὐ τὸ πανίερρον σῶμα μετὰ τιμῆς οὐδ' ὅσης καὶ ῥηθῆναι τῇ νήσῳ κομισθὲν τῆς Πριγκίπου, μόλις τῷ τάρῳ δίδεται· τοῦ συρρέουσιντος πληθους ἐφ' ἱκανὸν κωλύοντος τὴν κατάθεσιν.

Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ ἱερώτατε Πάτερ, οὕτω καὶ βίου καὶ μεταστάς, νῦν ἐν οὐρανοῖς κομίζῃ τὰς ἀμοιβὰς, φωτὶ τῷ μεγάλῳ παριστάμενος, καὶ ταῖς αὐγαῖς τῆς μακαρίας καὶ ἀρχικῆς Τριάδος· ἀλλαιπόμενος, τρανώτερόν τε καὶ καθαρότερον, ὅλην ὅλην νοῖ τὴν αἰγλὴν δεχόμενος τῆς θεότητος, καὶ τῇ ἐνώσει ταύτης θεούμενος. Μέμνησο δὲ καὶ τῆς ποίμνης σου, ἣν λίαν

• Psal. cxviii, 4. ἢ ibid. 93.

(2) Valic. cod.: Καὶ ἐπαλειψάμενος κατὰ τὸ ἔθος τὰ μέλη αὐτοῦ, etc. *Et inunctus membra pro more.* Sic et Naukratii epistola, Εἰθ' οὕτω μετασχὼν τῶν ἁγιασμάτων τῶν ζωοποιῶν ἐκείνων, καὶ κατὰ

fixa et immota hæreant! Spondeo autem vobis, si quam in die Domini fiduciam humilis nanciscar, me pro vobis postulaturum precaturumque incessanter; ut et ipsi ad meliora provehantini, et cænobium hoc vestrum maiora semper incrementa capiat; singulos ex vobis, ordine unumquemque Deo viventi oblaturus assumam. His discipulos affatus Pater, adjecit ad extremum: Absentes Patres verbis meis salutate: episcopos presbyterosque, quo par est alloquio impertite, omnibus ubique fratribus aliisque omnibus, qui in eadem confessione perseverant, supremam ex me allocutionem redde. Interrogatus deinde a divino Naukratius de monachis et laicis qui pœnitentiam agebant, respondit: Ignoscet omnibus Deus; nemini impudentur errata.

CXXIX. *Viatiko munitus obit, in insula Principis sepelitur.* — Duos alios dies in hunc modum exegit, accedentibus benedicens, crucisque signum imprimens; frequentes enim in horas adventabant hinc inde profecti, adeo ut digredientes alii semper intervenientes occuparent. Die autem Dominico, qui undecimus erat mensis, et Menæ martyris memoriæ dicatus, cum sensim deliceret se animadvertiret, supremumque tempus advenisse; consuetas laudum preces inchoari jubet: deinde mysteriis divinis, ut animæ viaticum et munimen essent, participat. Mox etiam luminaria succendi, et exodios, qui in funeribus cantantur, hymnos cani inuit. Discipulorumque corona circumstante, ac psalmum: *Beati immaculati*, decantante, in illis verbis: *In æternum non obliviscar justificationes tuas; quia in ipsis vivificasti me*: animam reddit, infima hæc deserens, evolansque ad summam illam beatitudinem. Appositusque est ad sanctos sanctus, ad sacerdotes sacerdos, ad martyres martyr, ad divinos præcones vox ingens, totum pena orbem suo sono pervagata; ad confessores confessione illustris, et nomen hoc præcipuo titulo consecutus. Cujus sacrum corpus ad Principis insulam, quanto cum honore dici nequeat translatum, vix tandem tradi potuit sepulture; inhiabente, quoad poterat, confluentis turbæ multitudine, ac deponi vetante.

CXXX. *Oratio ad sanctum Theodorum.* — At tu, sanctissime Pater, tam laudabilis vitæ mortisque præmia in cælo nunc percipis, lumini immenso astans, beatæque ac sempiternæ Trinitatis radiis clarius sinceriusque collucens; totum tota mente splendorem excipiens deitatis, atque ipsa ejus conjunctione Deus factus. Memento autem et gregis

τὸ εἰωθὸς ἐπαλειψάμενος, καὶ κατασφραγισάμενος, etc. *Deinde vivificorum illorum particeps sacramentorum factus, ac pro more inunctus, consignatusque, etc.*

quem intime adamasti, pro quo animam posuisti, A cui subventurum te, et pro eo intercessurum promissisti. Te ipso enim freti, opem tuam et tutelam deprecimur. Nota nobis est tua in nos cura, Patrum optime, ac filiorum amantissime; ut et in omnibus ad meliora nos ducas, et ad portum tandem tranquillissimum appellas; hancce nobis assidui officii mercedem tribuens, ut vitam inoffenso pede claudamus; teque patrono ac duce in Deum omnium evecti, immensa illa claritate perfuamur.

CXXXI. *Ejus translatio.*—Quoniam vero sacrum ipsum sanctumque corpus præcipuo quodam honore affici par erat; post annos decem et octo, cessante jam adversus Ecclesiam bello, quod postremum Theophilus excitavit; in regiam urbem clara et celebri pompa devehitur, illustri Methodio, piaque Theodora illud ab insula exportantibus, atque in Studii monasterio collocantibus: in quo et magni Platonis, et beati quoque Josephi dives arca pariter asservatur. Quod cum inferretur, divinus ipse patriarcha, clerusque universus, cum ingenti monachorum ac populi multitudine, cum facibus varioque suffitu extra urbem obviam effusi, supinis manibus illud excipientes, salvum, integrum, sanumque, ac miro fragrans odore repere-runt, laudemque Deo omnium Regi referentes, in Patrum torum intulerunt. Illi honor et gloria cum unigenito ipsius Verbo, et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ἡγάπησας, καὶ ὑπὲρ ἧς τὴν ψυχὴν τέθεικας· ἧ καὶ ἐπηγγελῶ ἐπαμύνειν αἰεὶ καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι. Σοὶ γὰρ θαρρόυντες, τὰς σὰς πρεσβείας εἰς βοήθειαν ἐξαίτουμέθα. Οἰόμεν γὰρ τὴν περὶ ἡμᾶς σου διάθεσιν, ὦ Πατέρων ἀριστε καὶ φιλοτεκνότητε, ὡς ἂν τὰ τε ἄλλα καὶ ὁδηγῶις ἡμᾶς πρὸς τὰ κρείττονα, καὶ εἰς λιμένα ἐγκαθορμίσας τὸν γαληνότατον, ταύτην διδοὺς ἡμῖν τὴν ἀντιμισθίαν τῆς προεδρίας, τὸ τὴν παρούσαν ἀπροσκόπως ἀνῶσαι ζωὴν· καὶ ὑπὸ σοὶ μεσίτῃ καὶ πρεσβευτῇ τῷ τῶν ὅλων παραστήναι Θεῷ, καὶ τῆς ἐκεῖ μετασχεῖν λαμπρότητος.

Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ πανίερρον σῶμα καὶ πανάγων ἔδει τιμῆς κατευμοιρῆσαι τῆς κρείττονος, ἐτῶν διαγεγονότων δέκα καὶ ὀκτώ, παυσσαμένου ἤδη καὶ τοῦ κατὰ τὴν Ἑκκλησίαν πολέμου, ὃν τελευταῖος ὁ στυγερὸς Θεόφιλος ἀνεβρίπτει, λαμπρῶς τῇ βασιλικῇ ἀνακομίζεται, Μεθοδίου τοῦ αἰοδίου καὶ τῆς εὐσεβοῦς Θεοδώρας τοῦτο ὑπὸ τῆς νήσου εἰσαγαγόντων, καὶ τῇ τοῦ Στουδίου καταθεμένων μονῇ. Ἐνθα ἡ πολὺπλοτος σορὸς Πλάτωνος τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωσήφ τοῦ παμμάχαρος. Οὐ καὶ ἐν τῇ εἰσόδῳ αὐτῆς τε ὁ θειότατος πατριάρχης, καὶ κληρὸς ἅπας, καὶ μοναστῶν πλήθος καὶ μιγάδων, μετὰ λαμπάδων καὶ θυριαμάτων προ[σ]χυθόντες τῆς πόλεως, καὶ τοῦτο χερσὶν ὑπταῖς δεξάμενοι, καὶ ὅλον σῶον εὐρόντες καὶ ἄρτιον, ἀρρήτου εὐωδίας πληρούμενον, τῇ θῆκῃ τῶν Πατέρων κατέθεντο, δόξαν τῷ παμδασιλεῖ Θεῷ ἀναπέμποντες. Ὡπέρ ἐστι τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Λόγῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

DE SEQUENTI S. THEODORI STUDITÆ VITA MONITUM.

(Ang. Mai Biblioth. nov. t. VI, p. 292.)

Quam nos in sequentibus paginis vulgamus sancti Theodori Studitæ Vitam, ea in duobus bibliothecæ Vaticanæ codicibus 608 et 1256, diserte inscribitur Michaeli monacho, ut diximus p. 158 * in adnotatione, utque Allatius nos ibidem commode admonuit in cap. 98 de Theodoro. Ergo illa quæ in Sirmondi volumine legitur Vita, non Michaellem auctorem habet, sed vel anonymum, vel fortasse quemdam Joannem, prout suspicatur Allatius loc. cit. Causam erroris (cui nos quoque credidimus, cum Studitæ nova scripta ederemus) scrutari curiosius non vacat, quandoquidem testes duo Michaeli vindicant, et Allatius id confirmat. Proæmium quidem totum novum est: elocutio in reliquis semper ab illa edita Vita differt; sed tamen res narratæ vix variant. Nos hanc luculentam Studitæ (quantum viri!) biographiam in codicibus diutius latere non patimur: atque ut ea utilior fiat, Latinam quoque ejusdem interpretationem, quanquam scripti satis prolixè, elaboravimus.

* Vide supra Notitiam ex Allatii diatriba de Theodoris.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ [ita uterque codex] ΠΑΡΑ ΜΙΧΑΗΛ ΜΟΝΑΧΟΥ.

VITA ET CŌNVERSATIO

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS

THEODORI ABBATIS MONASTERII STUDII

A MICHAELE MONACHO CONSCRIPTA.

[Cod. Vat. 608. f. 134 a.] α'. Πολλοὶ μὲν τῶν ἁγίων κατὰ διαφόρους χώρας τε καὶ πατριὰς ἐν τοῖς ἀνόπιν διαλαμβάναντες χρόνοις, δίκην ἡλίου ταῖς τῶν οἰκείων ἀρετῶν ἀκτίσι τοὺς παρατυγχάνοντας καταφώτισαν, καὶ πρὸς ζῆλον ἐνθέου πολιτείας τοὺς ἐραστάς τῶν καλῶν, ἧ καὶ τοὺς ἄλλως ἐξ ἀπροσεξίας ἔχοντας, συνήλασάν τε καὶ πρὸς τὸ χρειττον ἠρέθισαν. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ ὁ τοῦ καθ' ἡμᾶς συλλόγου πεφηνὸς ποιμενάρχης, καὶ τῆς Χριστοῦ ὁμολογίας πυρσολαμπῆς στύλος Θεόδωρος, ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀνατεταλκῶς οἷά τις πολύφωτος ἀστήρ τόποις καὶ χρόνοις, τὴν οἰκουμένην πᾶσαν μικροῦ δεῖν ταῖς ἀσκητικαῖς λάμπεισι, καὶ τοῖς τῆς ἀθλητικῆς ὁμολογίας περίεβαλεν ἀγωνίσμασι· καὶ τοσοῦτός γε ὥφθη τῶν ἐν ἀμφοτέροις διαπρεφάντων καρτερία τε βίου καὶ ἀρετῆς ἀνδρεῖα ἐκθυμωτάτος ζήλωτης, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ τοῦτων συλλε[λε]χῶς ἀριστεύματα, ὡς μέχρις ἐφ' ἡμῶν καὶ νότου, ἐσπέρας τε καὶ τῶν ἀρκτικῶν διαδραμεῖν τοὺς τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ φθόγγους μερῶν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ὑπὸ Θεοῦ κατευλογηθείσης αὐτοῦ πνευματικῆς τῶν μαθητῶν φυτουργίας περὶ αὐτοὺς ἐκταθῆναι τὸ κλήματα· καὶ παραδείσους ψυχῶν τῷ ὄντι ἀμφιλαφεῖς, καὶ ἀρετῆς ἐντεῦθεν συγκροτηθῆναι παιδευτήρια· καὶ οὐκ ἔστι τὸ παράπαν χώρος οὗ τὸ ὄνομα τῆς πολιτείας αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπώνυμον οὐκ ἀφίκετο· ἀλλ' ὅπως [f. 134 b.] μὲν ὁ αἰοίδιμος ἐκεῖνος καθηγητῆς καὶ Πατὴρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐβίω ζωῆς, καταπόδας τῆς αὐτοῦ κοιμήσεως, ἐνιοι τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν ὀδικοῦς ὑπηνίξαντο, κεφαλαῖωσαντες τὰ πολυμερῆ τῆς κατὰ πλάτος ὑψηλοτάτης αὐτοῦ πολιτείας ἀνδραγαθήματα ἐν ὀλίγαις ἐπέων λέξεσιν. Μεθ' οὗς καὶ ἑτεροὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἱερομυστῶν ἐν συγγραφῇς εἶδε· καὶ ἐγκωμίων σχηματισμῶν γλαφυρῶς ἄγαν κατ' ἐπεκτάδην συνέταξαν ὑπόμνημα, εἰς γῆρας θησαυρίσαντες λήθης φάρμακον. Καὶ ἦν ἀκόλουθον τοῖς φιλοπόνοις καὶ μὴ λίαν ἀναπαυτικῶσιν ἐξ ἀμαθίας τὸν νοῦν, τοῖς ἤδη πονηθεῖσι κατεντυγχάνειν, κάκειθεν ἐκδιδάσκει-

1. Sancti complures viri per diversas regiones ac patrias superioribus splendentes temporibus, solis instar, suarum virtutum radiis obvios quosque illuminarunt, atque ad exquisitæ virtutis studium, tum recti amatores, tum etiam illos qui incuriose se agebant, exstimularunt, et ad melioris vitæ propositum exacuerunt. Enimvero haud secus, nostræ quoque nuperæ congregationis supremus pastor, et Christi confessionis luminosa columna Theodorus, tanquam late relucens stella, exortus ætate ac regione nostra, mundo pene universo asceticæ vitæ splendoribus et athleticæ confessionis certaminibus innotuit: ac tantopere visus est et vitæ constantia et virtutis robore animosissimus priorum æmulator, eorumque in se ipso collecta præclara gesta repræsentare, ut usque ad orientem et austrum, occasum et terras arcticas, magisterii ejus vox pervenerit: quin etiam sati ab eo et a Deo benedicti discipulorum viridarii propagines usque illuc proserperint: ita ut uberrimus vere animarum hortus, et virtutis scholæ confierent. Prorsus nullus est orbis angulus quo vitæ ipsius fama et instituti denominatio non pervaserit. Sed quomodo inclutus ille dux atque Pater vitam apud nos exegerit, statim post ejus obitum nonnulli ejus discipuli carmine panxerunt, multiplicem sublimium ejusdem virtutum amplitudinem paucis versiculorum dictionibus comprehendentes. Post quos alii Ecclesiæ sacerdotes historico more et panegyrica specie lucide admodum et proluxe commentarium composuerunt, senescenti ætati parantes oblivionis remedium. Et sane primum erat studiosis, vel saltem mentem haud obrutam inscitia gentibus, scripturas illas perlegere, atque illinc ediscere universam sacratissimi Patris multisque præcellentem vitæ rationem, utilitatemque ex ea percipere, siquidem vellent, altamque ejus sapientiam admirari, et cœnobiticæ vitæ institutum,

nec non accuratas ejus traditiones stupendasque leges, quas suis tulit servandasque commisit discipulis, quarum causa tanquam alter Basilii ætate sua celebrabatur. Sed quia fratrum communitas, et multorum mens arcto plerumque spatio constricta, pedestre potius atque simplicius dictionis genus expetere solet, quod expectatam detineat ad dicta attentionem, sitque ipsorum animabus utilius, quam difficiles et sublimi stylo prolati sensus; agesis vestris obtemperantes mandatis, reverendissimi Patres, de divo hoc patriarcha nostro, ac magistro orbis sapientissimo, nos quoque humiles nullaque æstimatione digni, pro viribus verba faciamus; longo equidem infra rei meritum intervallo, sed quantum nostra infirmitas tulerit, facilitatis atque perspicuitatis rationem habentes.

2. Magni hujus et invicti orthodoxæ fidei herois, et monasticæ familiæ celeberrimi rectoris, Theodori, inquam, patria nutrixque fuit urbs in universo orbe præcellens, in qua tunc imperium tenebat impio patre scelestior filius Constantinus Copronymus, antichristianæ hæreseos renovator ampliatorque, qui ceu illud olim Ægyptii Pharaonis ingenium luto ac lateritio opere, novum Christi Israellem affligebat, dum iconomachicam fabricam per suos acerbos operis hujus præfectos urgeret, quem cernebat evangelicæ in terris adhærere vitæ, et Domini sublimiter instituta sectari. Parentes Theodoro fuerunt pii ac nobiles, qui impositam sibi a genitoribus appellationem actibus suis palam confirmarunt: ex quibus pater quidem, lxx vere, secundum loquacium Atheniensium linguam a Deo creatus, Photinus (Lucidus) moribus et nomine exstitit, vitam optimam sectatus, et honestatis splendore egregie exornatus; sicut etiam posthinc religiosæ ejus erga Deum et res divinas animæ demonstravit affectus. Nam cum non vulgare apud imperatorem munus gereret, erat enim regionum vectigalium questor, hoc et aliud quodlibet mundi oblectamentum flocci faciens, cum tota domo ad universalem regem Deum se contulit, liberamque vitam præ aulica adamavit: imo mundana hæc fumie instar somnii evanida spernens, perpetuo mansura bona, firmumque statum habentia, sibi acquisivit, dum se consecratorum Deo virorum catalogo adjunxit. Et quidem jam quinquennio antea a conjugis consortio ob eximium religionis studium semet fortiter removerat. Ipsa vero mater, spectatissima et illustris femina, egregiis mentis dotibus instructa, suisque liberis et domui præesse gnara, utpote a Deo creata, et parem actibus appellationem sortita: nam cum commune divinæ creationi nomen sibi proprium haberet, propter rectam suam vitæ rationem, Theoclitie et erat et nominabatur, laudem utrimque ob morum sanctimoniam nacta. Sed cujusmodi

σθαι τὴν ἅπασαν τοῦ πανιέρου Πατρὸς ὑπερανέστη-
κυῖαν τῶν πολλῶν βιοτῆν, καὶ τὸ ὠφέλιμον δρέπε-
σθαι, εἴπερ ἐθέλοιεν, θαυμάζειν τε τῆς σοφίας αὐτοῦ
τὸ βάθος, καὶ τὸν τρόπον τῆς κοινοδιακῆς ἀναστρο-
φῆς, τὰς τε ἀκριβεῖς αὐτοῦ παραδόσεις καὶ θεοπρα-
πεῖς νομοθεσίας, ἃς ἐκείνος τοῖς αὐτοῦ νομοθετήσας
καὶ παραδεδωκὼς μαθηταῖς, ἄλλος τις Βασίλειος
ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν ἐφημέρις χρόνοις. Ἀλλ' ἐπεὶ τὸ
κοινὸν τῆς ἀδελφότητος, καὶ ἡ τῶν πολλῶν διάνοις
μικρὰ βλέπουσα ὡς τὰ πολλὰ, τὸ περὶ τὸν καὶ ἀπλο-
κώτερον τῆς φράσεως προτιμᾶν ἐπίσταται, ὡς ἀνύ-
σταχτον συντηροῦν τὸν ἐπόπτην τῶν λεγομένων νοῦν,
καὶ δηρῶς ἐμποιεῖν ταῖς σφῶν αὐτῶν ὑπὲρ τὸ σκλη-
ρὸν καὶ βαυύγκλωσσον τῶν νοημάτων ψυχαῖς, φέρε-
ταις ὑμετέραις πειθαρχήσαντες ἐντολαῖς, Πατέρων
αἰδεσιμώτατοι, τὸν περὶ τοῦ θεοῦ τούτου προπάτο-
ρος ἡμῶν καὶ πανσόφου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης λόγους, καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ οὐδενὸς λόγου
τοῦ πρὸς ἀξίαν [f. 135 a.] ἰόντας, ὡς ἐνὸν δὲ τῇ ἀσθε-
νείᾳ.

β'. Ἡ τὸν μέγαν τοῦτον καὶ ἀκαταγώνιστον τῆς
ὀρθοδόξου πίστεως ἀριστὴν, καὶ τοῦ μοναδικοῦ
τάγματος διαδόχον κυβερνήτην ἐνεργηκῆναι τε καὶ
ἐκθρέψασα Θεόδωρον, ἡ τῶν πανταχοῦ γῆς πόλεων
προκαθημένη πέφυκε πόλις, καθ' ἣν ἐκράτει τῆς
ἀρχῆς; τηλικάδε, ὁ ἐξ ἀτεθοῦς ἀσεβέστερος ἐκραγὲς
γόνος, Κωνσταντίνος ὁ Κοπρῶνυμος, καὶ τῆς Χριστο-
μανικῆς αἰρέσεως δευτερωτῆς ἀναφανὲς γενικιώτα-
τος, ἐκθλίβων τὸν νέον Χριστὸν Ἰσραὴλ, καθάπερ
ποτὲ ὁ Αἰγύπτιος νοῦς Φαραὼ τῷ πλητῶ καὶ τῇ
κλινθεῖ τῆς εἰκονομαχικῆς πυργοποιίας διὰ τῶν
πικρῶν τῆς τοιαύτης οἰκοδομίας ἐργοδιωκτῶν, καθ'
ὅτι ἐβλεπεν αὐτὸν πρὸς τὴν γῆν ἐπειγόμενον τῆς
εὐαγγελικῆς πολιτείας, καὶ ἀνυπερθέτως τοῖς δεσπο-
τικῶς ἐξακολουθοῦντα θεσμοθετήμασιν. Γονεῖς δὲ
αὐτῷ εὐσεβεῖς τε καὶ εὐπατρίδαι, καὶ τῆς ἀποκλη-
ρωθείσης αὐτοῖς πρὸς τῶν φυσάντων προσηγορίας,
διὰ πραγμάτων τὰς σημασίας ἐπιδήλους ἔχοντες· ὡς
ὁ μὲν πατήρ, φῶς ἀληθὺς κατὰ τὴν λάλων τῶν Ἀθη-
ναίων γλῶτταν, παρὰ Θεοῦ γεννηθεὶς, φωτεινὸς τοῖς
τρόποις καὶ τῇ κλήσει γεγέννηται, καλοκαγαθία;
μεταποιοῦμενος, καὶ σωφροσύνης αἰγλή ἀξίως κα-
τακοσμούμενος· καθὼς καὶ ὁ μετὰ ταῦτα γε πρὸς
τὸν Θεὸν καὶ τὰ θεῖα τῆς θεόφρονος αὐτοῦ ψυχῆς
ἔδειξεν ἔρω· τὴν γὰρ οὐ πολλοστήν ἀπὸ βασιλείας
διέπων ἀρχὴν, καθ' ὅτι ταμιείας ἐχρημάτιζε τῶν
βασιλικῶν φόρων, ταύτην τε καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν τοῦ
βίου παρ' οὐδὲν λογισάμενος τέρψιν πανοικλ τῷ Θεῷ
καὶ παμβασιλεῖ προστρέχει, καὶ τὸν ἄζυγα τῆς ἐν
βασιλεῖσι αὐτῆς ἀπαλλάττει [f. 135 b.] βίον· μᾶλλον
δὲ τὰ καπνοῦ τρόπον καὶ οὐείρου διαλυόμενα παρ-
ιδῶν, τῶν ἐσώτων καὶ εἰς αἰὲ τὸ μόνιμον ἐχόντων
ἀγαθῶν τὴν μετουσίαν πορίζεται· καὶ γίνεται τοῦ
καταλόγου τῶν τῷ Θεῷ καθωσιωμένων, ὁ καὶ πρὸ
πάντε ἐπὶ τὴν τῆς συνεύνου γνῶσιν δι' εὐλαβείας
περιουσίαν ἀνδρείως ἤθετηκώς. Καὶ αὕτη δὲ ἡ μήτηρ
ὡς περιφανὴς καὶ ἐπιδοξός, πυκνότητι πυκαζομένη,
καὶ καλῶς εἰδοῦσα τῶν τε ἰδίων τέκνων καὶ τοῦ οἴκου
προδίστασθαι, ὅτε ὑπὸ Θεοῦ κτισθεῖσα, καὶ τὴν ὁμοίαν
προσηγορίαν τοῖς ἔργοις σφραγισθεῖσα· τὸ γὰρ κοι-

ὡν τῆς Θεοκτισίας ὄνομα ἰδιόζων αὐτῇ παρυπάρ-
ξαν διὰ τῆς κατ' ἀρετὴν εὐζωίας, Θεοκτιστὴ καὶ ἦν
καὶ ὠνόμαστο, τὸν ἐξ ἀμφοῖν ἔπαινον διὰ τῆς σεμνῆς
κερδαίνουσα πολιτείας· ἀλλ' ὅποιον δὲ τοῦ βίου δρό-
μον ἡ ἀεισέβαστος αὐτῇ παποιῇται, αὐτὸς δ' ἐκείνος
ὁ Θεοδώρητος· αὐτῆς καρπὸς, τοῖς ὅπ' αὐτὸν ἀδελφοῖς
ἐν κατηχήσεως εἰδει τηνικαῦτα ὑπηγόρευσεν (1),
εὐηγορίας γλῶτταν θεῶθεν πεπλουτηκώς· ὅθεν τοῖς
πέμποντες, ἡμεῖς τῶν περὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν λόγων ὀφειλομένως ἐχόμεθα.

γ'. Τὴν μὲν οὖν πρώτην τῆς ἡλικίας ἐπιστατηρίδα
ἀρμοζόντως τῆς φύσεως διηνυκώς, ταῖς εἰσαγωγι-
καῖς καὶ στοιχειώδεσι τῶν μαθημάτων ἐνασχολεῖσθαι
προάγεται τέχνη· αἱ γὰρ ἐκ παιδῶν μαθήσεις
συναύξουσιν τῇ ψυχῇ, ἐνοῦνται αὐτῇ καὶ παρόντοι
τῇ κεκτημένῳ γίνονται. Ἐπεὶ δὲ προδὰς καθ' ἡλι-
κίαν καὶ γραμματικῇ· ἐμπειροῦς ἐγγένοιε τέχνης,
εἶτα καὶ διαλεκτικῇ, ἣν δὲ φιλοσοφίαν καλεῖν οἱ
ταῦτα δεινοὶ γινώσκουσιν· πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις
καὶ τῆς ἐν ῥήτορι φράσεως τὸ κάλλος, ὡς [f. 136
a.] οἷός τε ἦν, ἀπηνθίσαστο, φύσεως τάχει καὶ γνώ-
μης φιλοπονίᾳ τοῖς πᾶσι περίσκεπτος (2) ὡς ἐγνω-
ρίζετο· οὐ μόνον δὲ διὰ ταῦτα αἰδέσιμος ἦν τοῖς
ἡλικί· καὶ τοῖς ἡδὴ προδεθηκόσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐκ
τοῦ τρόπου τῆς ἀγωγῆς μᾶλλον, οὐκ ἀθαύμαστος
αὐτοῖς ἐνομίζετο· ἀρετῆς ἅτε ἔρῳν, καὶ τὴν ἀγνείαν
σύνοικον ἐπαγόμενος, τῶν τε φαύλων τὰς συνουσίας
ἀποδιδράσκων, καὶ τοῖς σώφροσιν αἰετὶ συναρτώ-
μενος· ὡς δὲ καὶ τοῖς οἰκοῖς τῶν εὐχῶν, οὐχ ἡμι-
στά γε ἐν ταῖς συνάξεσι μολῶν, καὶ τοῖς βίοις τῶν
πρὶν διαλαμπάντων ἀγίων ὡς ἐν τισιν εὐδεδαστάτοις
λειμῶσι, καθάπερ τις φιλόπονος μέλιτα τῷ λογι-
σμῷ ἐφιζάνων καὶ περιπτάμενος· καὶ τοῦτο τε
κάκεινο, πάντα δὲ μᾶλλον συλλήβδην ἐρανιζόμενος·
πρὸς ἐνὸς χρήματος κατασκευῇν, λέγω δὲ τῆς ἀει-
μνήστου καὶ σεβασμίας ἀρετῆς ὑπὲρ μέλι καὶ κη-
ρίον τὰ τῆς ψυχῆς γλυκαίνουσης αἰσθητήριον· ἦν
γὰρ ἐκ παιδός· ἀρετῶν καὶ Χριστομαθῆς ὁ θαυμά-
σιος, πρὸς τῆς ἐνυποστάτου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς
σοφίας τῆς πᾶσαν ἐννοίαν καὶ βουλήν ἐπικαλεσαμέ-
νης, ἥγουν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ὑποστάτως, καθάπερ
ἐξαίρετόν τι δῶρον τὴν κυριωτάτην τῶν γενικῶν
ἀπειληφὺς ἀρετῶν, ἥ παρέπεσθαι καὶ τὰς λοιπὰς
οἶδεν ὁ λόγος, τοῖς γε μὴ ψιλὴν ἔχουσιν αὐτῆς τὴν
ὀνομασίαν, ἀλλ' ἐμπεδοῦσι διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν
ὅπερ ὀνομάζονται παρωνύμους. Ὅφ' ἡ ἐντελὴς ὁ
θεὸς οὕτως ἰθύνόμενος Θεόδωρος τὴν εὐθείαν καὶ
βασιλικὴν διώδευσε τρίβον, καὶ μακρὰν ἐγεγόνει τῶν
τῆς ἀφροσύνης ποδῶν, ἣ τοὺς χρωμένους αὐτῇ ὑπο-
σκελίσιν πέφυκεν, καὶ εἰς ἥδην ἀπωλείας καταθεσά-
ζειν· ἀλλὰ γὰρ οὕτω τὰ πρῶτα διαπλάσα· ἐαυτὸν [f. 136b]
ἄριστα καὶ πανσόφως, μᾶλλον δὲ διαπλασθεὶς ὑπὸ
τῆς θείας χάριτος, ἣ χεῖρα βοηθείας ὀρέγει τοῖς ἀγαθὸν αἰρουμένοις, καὶ συνεργεῖ αὐτὸν σθένος δίδωσι
πρὸς τὴν τῶν κρειττόνων ἐπιτυχίαν.

δ'. Ὅπηνίκα τοῦ πονηροῦ τυράννου καὶ Φαραο-
γνώμονος ἀνακτος καταποντισθέντος οὐ τῷ Ἐρυθραίῳ
πόντῳ, τῷ δὲ περὶ τῆς γέννης, ἥς καὶ τὰ ὑπεκκαύ-
ματα ζύλα δηλαδὴ καὶ χόρτον καὶ καλάμην τὰ τῆς

A vite cursum veneranda hæc semper femina tenuerit, ipsemet ejus a Deo datus fructus, coram subiectis sibi fratribus catechesim perorans jam exposuit, facunda quippe lingua divinitus donatus. Quamobrem Theocistæ notitiam cupidus illuc ablegamus: dum nos interim de Patre nostro, prout par est, sermonem prosequemur.

βουλομένους τὰ κατ' αὐτὴν εἰδέναι, ἐκείτω παρα-

5. Primo itaque ætatis septennio indoli suæ convenienter exacto, isagogicis atque elementaribus disciplinarum artibus adinvenitur: nam pueriles institutiones cum anima auctæ, ipsi coherent, firmiterque in instituto homine manent. Tum crescentibus annis, grammaticæ regulis imbutus fuit, et mox etiam dialecticæ, quam philosophiam magistri appellant. Præterea rhetoricæ quoque elocutionis venustatem, pro viribus, degustavit, naturæque acumine et voluntario labore cunctis eminentior apparebat: neque ob hæc solum cœtaneis imo et provecioribus venerandus erat, sed magis etiam ob morum formam admiratione dignus illis videbatur; quippe virtutis studiosus, et innocentiam comitem habens, improborum consortia vitans, et cum probis semper conversans; sacris item oratoris ac synaxibus assiduus; et ad sanctorum ante se virorum lectandas vitas, apud instar laboriferæ, intellectu incumbens; et modo hoc, modo illud, imo cuncta simul deflorans ad unius conficiens operis confectionem, laudatissimam, inquam, et venerandam virtutem, quæ præ melle ac favo animæ sensum dulcissime afficit. Fuit enim hic a pueritia mirabiliter prudens et Christi discipulus, a consubstantiali Dei Patris sapientia, quæ mentem omnem voluntatemque imbuit, et ea quæ non sunt facit subsistere, ab hac inquam ceu eximio dono præcipua omnium virtute donatus, quam reliquæ subsequi solent, in iis certe qui haud nudum habent Christianorum nomen, sed huic consonos actus exserunt. Sic prorsus a religione eximius hic manuductus Theodorus rectam regiamque D viam terebat, et procul insipientiæ vestigiis incedebat, quæ sectatores suos subvertere solet, et ad inferorum perditionem deducere. Talem videlicet se ab initio optime ac prudentissime conformavit, vel potius a divinâ conformatus fuit gratia, quæ auxiliarem manum iis, qui virtutis studium elegerunt, porrigit, cum iisque operatur, ac vires ad majorem consequendum profectum suppeditat.

4. Interim scelestus tyrannus, et Pharaonis regis mentem gerens, haud Rubro mari demersus fuit, sed igne gehennæ, cujus ille incendio, ligna nimirum et fenum et calamum, impiæ vitæ fructum,

(1) Exstat hæc inedita in Metaphrastæ codice Parisiaco, ut dixi t. V, part. II, p. 77 in adn.

(2) Cod. 608 περίππου, cod. 1256 περίπατος, uterque mendose, ut puto. Substituo περίσκεπτος;

τοῦ αἵματος αὐτοῦ, tanquam sterilis terra ac A
humosa, pabulum attulerat. Subinde post hunc Leo
Junior filius ejus, naturalis hæres, brevi tempore
imperio præfuit, et mox mortem obiit; quando-
quidem Davidis illud vaticinium intelligere noluit:
nempe ex Davide ortum esse cornu fortissimum,
quod cornua contrivit peccatorum ac demonum
hominumque impiorum. Nimirum pacis princeps
Christus, magnus et solus æternusque rex, susci-
tauit cornu salutis simul ac pacis Ecclesiæ suæ,
illam dico nomini suo congruam, magisque operi-
bus quam appellatione, vere Irem. Tunc autem
dixit quoque Theodorus omni se vanitate sæculi
expedivit, et quasi domitus sponte pullus ad virtutis
habenas decurrit, annos tunc natus viginti duos.
Cum ergo religiosissima Irene, a Deo ad monar-
chicæ apicem sublimata, orthodoxæ qui superfue-
rant ac monasticæ vitæ igniculos ex longinquis exsi-
liis aut etiam carceribus revocaret, quos tanquam
sal terræ, mundiue illuminatores, vitæ doctrinam
gerentes, observabat ac venerabatur, cum qui artus
Ecclesiæ diro morbo corruptos salire poterant, in-
superque orthodoxæ fidei luce mentium oculos
illustrare; tunc in urbem reversus est, derelicto suo
ad Olympum nemore, prædictæ inclytæ frater
Theoctistæ Plato venerabilis (de cujus laudibus
splendidam elaboravit orationem magnus Theodorus,
vitam ejus condigne exponens), ut pro sua virili
parte opem ferret et allaboraret cum cæteris Pa-
tribus, qui ob destruendam funditus hæresim, et
sacrarum imaginum cultum restituendum, Nicææ
convenerant trecenti et quinquaginta: qua-
rum congregatio iucundo appellata est septima
synodus, quæ requiem prioribus motibus attulit,
et orthodoxam fidem nostram postremo obsignavit.
Plato siquidem conjunctis viribus cum Tarasio
rectæ fidei defensore, et œcumenico luminari, qui
convenienter suo nomini totam impietatis procel-
lam exturhavit, et Ecclesiæ pacem Deo favente res-
tituit; huic, inquam, conjunctus Plato consiliarius
ad omnia dexterque auxiliator erat; quia reveren-
tia vicissim omnique honore prosequabatur Tara-
sius sanctissimum virum, propter asceticæ vitæ
soliditatem et generis nobilitatem.

συλλήπτωρ δεξιῶν· καθίσταται· ἐκείνου δι' αἰδοῦς
ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως, καὶ τὸ τοῦ γένους ὑπερτενέας.

5. Hanc igitur ob causam moras admirabilis Plato D
Constantinopoli trahens, cum alios multos fami-
liares ad præsentium periturarum rerum contem-
ptum incendit, tum præcipue sororem suam, nec
non pie mentis Theodorum nepotem, qui ambo
multo jam ante cælestis vitæ desiderio flagrabant,
ad majus monasticæ perfectionis professionis stu-
dium concitavit. Qui Theodorus sancti viri monitis
fiducia repletus, matre secum conspirante, per hanc
salutaria et utilia consilia patri suggerit; atque ita

μοχθηρὰς ἐκφόρια ζωῆς παρὰ πάντα τὸν αὐτοῦ βίον,
ὥσπερ τις γῆ καχερωμένη καὶ ὑλομανοῦσα ἐξήνε-
γεν. Ἔτα μετ' ἐκείνου ἀμέσως τοῦ νεωτέρου Λέοντος
καὶ υἱοῦ αὐτοῦ ἐκ προγόνων διαδοχῆς, εἰς ὀλίγον τοῦ
καιροῦ τῇ βασιλείᾳ διαρκέσαντες καὶ θανατωθέντες,
ἐπεὶ μηδ' ἐβούλετο συνίναμι τὸ διὰ τοῦ Δαυὶδ προφη-
τευόμενον, ἐκ Δαυὶδ ἀνατεταλκέναι ἰσθιμότατον κέ-
ρας, ὃ συνέβλασε τὰ κέρατα τῶν ἀμαρτωλῶν δαιμό-
νων τε καὶ ἀνθρώπων ἐναγῶν· ὃ ἄρχων τῆς εἰρήνης
Χριστὸς, ὁ μέγας καὶ μόνος ἀδίδιος βασιλεὺς ἐξήγειρε
κέρασ σοιτηρίας ὁμοῦ καὶ εἰρήνης τῇ αὐτοῦ Ἐκκλη-
σίᾳ, τὴν φερώνυμον δὲ λέγω καὶ τοῖς ἔργοις μέλλον
Εἰρήνην ἢ τὴν προσηγορίαν. Τότε δὲ, τότε καὶ ὁ θεὸς
Θεόδωρος· πάντῃ διέδρα τὴν κοσμικὴν ματαιοπονίαν,
καὶ ὅλῃν τὴν αὐτογύμναστον πύλιν πρὸς τὴν τῆς ἀρι-
στῆς ἡτομολήσεως χελιδνὸν, ἀπὸ γενέσεως ἄγων εἰκο-
στὸν καὶ δεῦτερον ἔτος· τῆς γὰρ θεοφιλεστάτης Εἰ-
ρήνης ὑπὸ Θεοῦ προαχθείσης εἰς τὸ τῆς μονοκρατο-
ρίας κύρος, καὶ τοὺς ὑπολειμμένους σπινθῆρας τῆς
εὐσεβείας τε καὶ μονήρους διαδιώσεως ἐκ τῶν ἐσχα-
τιῶν καὶ ὑπερρωίων ἢ καὶ καθεῖρξεν ἀνακαλασαμέ-
της, οὗς καὶ ὅλα τῆς γῆς καὶ ὡς φωστῆρας κόσμου
λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, περιεῖπε καὶ ἀπασέμυνεν, ὡς
ἄλκιρον εἰδὼς τὰ τῆς Ἐκκλησίας διεφθορότα τῇ
πικρᾷ νόσῳ τῆς αἰρέσεως μέλη, πρὸς δὲ καὶ τῆς ὁρ-
θοδόξου πίστεως [f. 137 a.] τῷ φωτὶ ἐναυγάσειν αὐ-
τῶν τοὺς τῆς εἰσβολῆς ὀφθαλμούς, εἰσελθούσῃ τὴν
καὶ αὐτὰ ἐν τῷ ἄσπετι, τῆς κατὰ τὸν Ὀλυμπον ἀφορη-
θείς λόγμης, καὶ ὃ τῆς προκατονομαθείσης ἀοιδίμου

C Θεοκτίστης ὁμαλίων Πλάτων ὁ σεβασμιώτατος, περὶ
οὗ καὶ λαμπρὸς ἐσπούδασθη τῷ μεγάλῳ Θεοδώρῳ
ἐπαινος τὴν αὐτοῦ ἐκτιθεμένην ἀξιοπρατῶς πολι-
τείαν (3), συναγωνισόμενος, τό γε εἰς αὐτὸν ἦκον, καὶ
συμπωνήσαν τοῖς ἄλλοις Πατέραςιν, εἰς τε τὴν κατὰ
τῆς αἰρέσεως ἀνατροπὴν καὶ καθάρσειν, καὶ εἰς
τὴν τῶν θεῶν εἰκότων προσκύνησιν, τοῖς συνελθούσι
τῇ Νικαίων τριακοσίαις καὶ ν' ὧν ἡ ἀθροισία πρε-
πόντως ἐβδόμη σύνοδος ὠνόμασται, κατὰ παύσεις τῶν
πρὸ αὐτῆς γενομένης καὶ σφραγῆς καὶ τέλος τῆς ὁρ-
θοδόξου ἡμῶν πίστεως· καὶ δὴ Ταρασίῳ τῷ προμά-
χῳ τῆς εὐσεβείας καὶ οἰκουμενικῇ πεφηνότῃ φωστῆρι,
τῷ φερωνύμῳς ἐκταράξαντι πᾶσαν τῆς ἀσεβείας τὴν
ἄλμην, καὶ γαλήνην τῇ Ἐκκλησίᾳ σὺν Θεῷ πρυτα-
νεύσαντι, ἐνωθεὶς, σύμβουλος αὐτῷ τὰ πάντα καὶ
πάσης καὶ τιμῆς ἔχοντος τὸν πανόσιον διὰ τε τὸ βα-

Ε'. Ταύτης οὖν εἵνεκα τῆς προφάσεως τὰς διατρι-
δας ὁ θαυμάσιος Πλάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει ποιού-
μενος, καὶ ἄλλους μὲν πολλοὺς τῶν συνήθων πρὸς
καταφρόνησιν ἀνεπείρυνε τῶν παρόντων καὶ φθει-
ρομένων, μάλιστα γὰρ μὴν τὴν ἰδίαν ἀδελφὴν, καὶ τὸν
δοσιφρόνα ἀδελφιδοῦν Θεόδωρον, πολλῷ πρότερον τῷ
κόβῳ τῆς οὐρανίου ζωῆς τὰ ἐντὸς ἔχοντας πυρπολού-
μενα, πρὸς πλεῖονα ζῆλον τῆς ἀμείνῳ διήγειρε τῶν
μοναστῶν πολιτείας. Ὅστις Θεόδωρος θάρσους
[f. 137 b.] ἐπέμενος ταῖς ὑποθήκαις τοῦ ὁσίου γε-

(3) Hanc Theodori de Platonis avunculi ac ma-
gistri sui laudibus orationem exstare apud Bolla-

dianos, diximus jam in hac collectione t. V, part. II,
p. 77 in adu.

γυνῶς, συμβούλῃ τῇ μητρὶ χρησάμενος, δι' αὐτῆς τὰ σωτήρια καὶ ἀνήκοντα τῷ πατρὶ ἀναφέρει· καὶ ταύτῃ θηρεῖται τοῦτον σὺν τρισὶν ἀδελφοῖς πρὸς τὸν Ἰσὺν τῆς ἀρετῆς συνδύσθαι πόθον, ἐφυσπερίζοντα τοῖς ἐξ αὐτοῦ· τοὺς γὰρ ἑαυτοῦ δύο συναίμονας μετὰ τῆς μιᾶς ἀδελφῆς αὐτῶν προεζωγράφει ταῖς χρῆταις τῆς μητρὸς παρακλήσεσι· καὶ οὕτω συμφωνησάντων πάντων εἰς τὸ ἀποτάξασθαι τοῖς τοῦ κόσμου, καὶ Θεῷ προσοικειωθῆναι διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ σχήματος, ἀπεμπολοῦσι σπουδῇ πάντα τὰ τῆς κοσμικῆς ζωῆς, καὶ ἐν βασιλικαῖς ἀξιώμασιν ἐπιτίθει· ἔτι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν οἰκίαν· καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν συγκαμισθὲν χρυσίον· πένθσι διανείμαντες, ἀξιοῦσι τοῖς κατ' οἶκον ἐξυπηρετουμένους οἰκέταις τῆς ἐλευθερίου ζωῆς, μετὰ τῶν ἐπιβαλλόντων αὐτοῖς λεγάτων· καὶ δὴ τῶν αὐτῶν ὁμοθυμαδὸν ἀναστάντες ἀπαίρουσιν εἰς τὸν προωρισμένον αὐτοῖς τοῦ Σακκουδίωνος χώρον, οἰκιστὸν ὄντα αὐτῶν, καὶ πάνυ ἐπιτήδειον εἰς μοναστῶν περιοχὴν καὶ ἀνάπαυλάν· κάταλσον γὰρ ἐστὶ τὸ κτήμα, μηνσιόωδες τε περικυκλούμενον, καὶ δι' ἐνδὸς ἀμφοδου τὴν εἰσοδὸν ἔχον· τὸ δὲ μεσαίτατον αὐτοῦ πεδίασιμον, ἐν ᾧ πεφύκασι δένδρα διάφορα, κάρπιμα τε καὶ ἀκάρπα· καὶ ὁ περικαλλὴς τοῦ θεολόγου ναὸς, ὕδωρ τε πρὸς αὐτάρκειαν, μηδὲν ἄλλο πρὸς ὥραισμὸν τοῦ βλέπειν τοῖς οἰκητοῖσιν ἐμπιπρόν, ἢ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἀρχατικὴν θάλασσαν· ὅστις ἐξ ἐκείνου καὶ μέχρι σήμερον ἀνθεῖ καὶ βρίθει τῷ πλήθει τῶν εἰς αὐτὸν στρεφομένων ἀδελφῶν· καὶ περιπόητός γε ἀρχὴν, καὶ θεμέλιον ἀγγελομιμήτου ζωῆς, θεοφόρων ζ'. Καθ' ὃν δὴ ἐναυλιζόμενος κατ' ἀρχάς [f. 138 a.] ὁ μέγας Θεόδωρος σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ, καὶ ταῖς τοῦ πανοσίτου Πλάτωνος χερσὶν ἑαυτὸν ὅλον ἐκδεδωκώς, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τὴν τοῦ ἁγίου σχήματος ἀναλαβὼν παντευχίαν, οὐκ ἦν τὸ παράπαν ὁ μὴ ταῖς ἐκείνου βουλαῖς ἐπόμενος, ἡθελῆν τε καὶ ἐπραττεν. Τῆς γὰρ αὐταρεσκείας τὸν κίνδυνον ὑπορώμενος, μακρὰν τῶν ἰδίων θελημάτων εἶναι φετο δεῖν, τὴν ἀποστολικὴν ῥῆσιν εἰς μαρτύριον ἔχων τὴν λέγουσαν· Ζῶ δὲ οὐκ ἐτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ Χριστός. Διὸ οὕτως ὑπετάσσεται τῷ αἰοδίμῳ Πλάτωνι, συστολὴν ἔθους καὶ φρονήματος, οὐ μόνον εἰς αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐφεξῆς μείζονάς τε καὶ ἐλάττωνας ἐπιδεικνύμενος, ὡς οὐ θελητός τις ὢν καὶ ἀβούλητος ἄνθρωπος, ἢ ἀνδριάς ἀψυχος, τῷ φρόβῳ τοῦ Κυρίου τὰς σάρκας ἔχων κατηλωμένας, καὶ ἀπρακτὸς διαμένων πρὸς πᾶν ὃ περὶ πρία καὶ ἥλος, καὶ φθόνος καὶ θυμῶς, καὶ ὀργῆς καὶ ἐριθείας, διὰ τῆς τοῦ νοδὸς ἀπροσεξίας οἰδὲν ἀπογεννᾶν· τὴν δὲ γε μεγαλοφυλίαν καὶ σπουδὴν καὶ δοκον ταχύτητα μετὰ τῆς ἐθέμου εὐσχημοσύνης ἐπὶ ταῖς ἐν χερσὶ διακονίαις, οὕτω δι' ἐπιμελείας κατάρθου, ὡς εὐθέως μὲν τὸ προκείμενον αὐτῷ ἔργον εἰς πέρας ἄγειν· διαθείει δὲ ὡς ἐκείσε πρὸς ἑκάστον τῶν ἀδελφῶν, καὶ τοῖς ἢ δι' ἀσθένειαν ἢ καὶ ῥαθυμίαν ἡσθενηκόσιν ἐπαμύνειν, καὶ τὰ τοῦτων ἐλαψίματα τῇ παρ' ἑαυτοῦ ἀναπληροῦν βοήθειᾳ, ὅς οὐδὲ ξυλοφορεῖν, ἢ σκαπάνῃ κεχρησθαι, καὶ κηπούειν, τὴν κατὰλληλον τῇ ἀσθενείᾳ τροφὴν ἀπηυδόχσεν πω·

Hunc capit cum tribus sororibus, ut par virtutis studium sequatur, et postremus ad suorum numerum accedat. Nam jam antea Theodorus fratres duos unamque sororem lucratus fuerat per pias matris adhortationes. Atque ita consentientes omnes ut mundanis rebus valedicerent, Deoque, sumptio apostolico indumento, adhererent, alacri animo cuncta divendunt mundanae vitae ornamenta, rebus muneribus gerendis idonea: insuper et ipsam domum, et consecram inde pecuniam pauperibus elargientes, domesticos quoque famulos libertate donant, adjectis unicuique legatis. Tum vero illinc simul omnes digressi, ad praedestinatam migrant Saccudionis stationem, quod ipsorum praedium erat, et monachorum claustrum et quieti prorsus accommodatum. Est enim nemorosus locus, et in lunae figuram curvatus, atque una tantum ex parte aditum habens: intra vero campestris est, ubi diversi generis arbores fructiferæ pariter et infructuosæ. Ibi quoque pulcherrimum Theologi (Joannis) templum, et aquæ copia sufficiens; nullusque alius incolis delectabilis aspectus patet, quam caelum et mare arcticum. Qui locus nunc etiam floret atque abundat multitudo qui illic versantur fratrum; celebrisque est, propterea quod ibidem primum divinitus instincti et confessores Patres nostri angelicae vitae fundamenta jecerunt.

καθέστηκεν διὰ τὴν χάριν τῶν βαλλόντων εἰς αὐτὸν καὶ ὁμολογητῶν Πατέρων ἡμῶν.

6. Ibi scilicet tirocinium agens magnus Theodorus cum sociis suis, et sanctissimi Platonis manibus totum se tradens, susceptaque ab eo sancti schematis armatura, nihil non ad ejusdem nutum volebat aut agebat. Nam proprii libiti periculum metuens, longe a sua voluntate recedendum putabat, apostolici effati testimonio fretus: «Vivo ego jam non ego, vivit vero in me Christus». Sic igitur Platoni inclyto subjectus erat, morisque sui ac mentis modestiam non erga illum tantummodo, verum etiam erga reliquos omnes majores minoresve ostendebat, ceu homo voluntate omni carens vel inanimis statua, carnes simul habens timore Domini confixas, cavensque semper quidquid arrogantia, æmulatio, et invidia, et odium et ira, atque contentio, in incautis mentibus parere solet. Animi vero alacritatem et sedulitatem, et impigrum studium cum consueta sibi gratia in quotidianis exercitiis expromebat, quæ tanta diligentia obibat, ut propositum sibi opus omni cum celeritate expleret. Discurrebat autem hac illac ad singulos fratres, et infirmos aut sæges adjuvans, defectus illorum ope sua supplebat; ita ut ne ligna quidem portare, aut ligone uti, et hortum colere, et congruam infirmitati alimoniam exhibere abnueret; sed sponte hæc et similia faciens, stercora etiam jumentorum, dormientibus fratribus, nocturnis aut meridianis horis,

clam sæpe exportare compertus est. Quibus rebus dicitur sodales quoque monachos admiratione percussisse; evidentem scilicet magnamque edens, per ea quæ faciebat, demonstrationem ardentis suæ perfectæque erga Christum charitatis: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo, sed semet ipsum exinanienti forma servi assumpta, factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* b.

εἶναι Ἰσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσεν μορφῇ του, θανάτου δὲ σταυροῦ.

7. Hæc et alia omnia, quæ de illo scripta sunt, divina atque humana, vigili secum volvens consideratione, illuminabatur in anima, compungebatur corde, incendebatur in mente, ut omnino Christi placita faceret, eumque imitando quantum licet exprimeret. *Ædificavit etiam oratorium sub theologi tonitruique filii Joannis nomine, morem quoque in hoc gerens magno Platoni, cœli formam habens, cum pictura florida; neque solum partem ejus sublimem elaboravit, ita ut esset stantibus in eo gratum ædificium et undique ornatum, verum et pavementum ipsum variis auratisque calculis stravit, ut pedes quoque calcantium splendoribus lapillorum delectarentur: quo in loco dum preces Deo cum sodalibus faceret, magis tamen divini amoris compunctionisque fulgore radiabat, primus Dei domum ingrediens, postremus recedens; quanquam et nonnulli alii diligentissimi essent, qui illic per Dei gratiam in sancto secessu debebant.*

8. Sed præter supradictas, aliis quoque privatim indulgebat precibus, semet clam sodalibus subdurens, diebus præsertim quibus officia vacabant, quo tempore lacrymarum rivulis genas inundabat atque pavementum cui insistebat. Etenim compunctionis donum abundanter a Deo acceperat, a quo nimirum omne donum perfectum datur dignis eique semet comparantibus. Continentiam autem tanto impensius colebat, quanto eam utiliore compenebat iis qui Christo pure et immaculate servire volunt. Jam ratlocinium tanquam judicem incorruptum inter spiritum carnemque constituens, sic per illud utriusque officium explebat, ut neque nimio jejunio partem suæ visibilibus tantopere debilitaret ut Christi famulatu inepta præter fas evaderet; neque item propter nimiam esculentorum ingurgitationem, animæ facultatibus acedix passio subreperet, ex qua generaliter monachis mors contingit. Profecto in his perseverans beatus vir, archetypi locum in agendis rebus tenebat: quanquam nondum manifeste singularum virtutum nominibus accuratos efficiebat in participantibus characteres. Ad quem spectantes ascetæ condiscipuli, præcipueque mirabilis Josephus, qui et sanguine et vitæ proposito proxime illum attingebat, animam suam illius pulchritudine exornabat, parem alacritatem

A ἀλλ' αὐθαίρετος ταῦτα τε καὶ τὰ παρόμοια δοῶν, καὶ κόπρον ἐκκομίζων τῶν βοσκημάτων κρύβδην καθευδόντων τῶν ἀδελφῶν, ἐν νυκτεριναῖς τε καὶ μεσημβριναῖς ὥραις ἐφωράθη πολλὰκις· ἐφ' ᾧ λέγεται καὶ τοὺς συνασκουμένων [f. 138 b.] ἐκπλήττειν, ἐναργῆ καὶ μεγάλην διδοὺς τὴν ἀπόδειξιν δι' ὧν ἔδρα, τῆς προσοῦσης αὐτῷ κατὰ τὸν ἔνδον ἀνθρώπου διαπύρου καὶ τελείας πρὸς Χριστὸν ἀγάπης· Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο εἰς δοῦλου λαβὼν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου.

C Ζ'. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα, νήφοντι ἀναθεωρῶν λογισμῷ, ἐρωτίζετο τὴν ψυχὴν, κατενύσσετο τὴν καρδίαν, ἐκυρπολεῖτο τὸν νοῦν, διαπαντὸς τῇ ἐφέσει τῆς πρὸς αὐτὸν εὐαρεστήσεως, καὶ κατὰ τὸ ἐγγυρῶν ἐκμιμήσεως. Ἐξεδωμάτωσε μέντοι καὶ εὐκτήριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου καὶ υἱοῦ τῆς βροντῆς, ταῖς τοῦ μεγάλου Πλάτωνος παιδαρχῶν ἐντολαῖς, οὐρανότυπον σχῆμα προβεβλημένον, εὐάνθη ποικιλοεργίαν, οὐ μόνον κατὰ τὸ μετέωρον αὐτοῦ τεχνησάμενος, καὶ τοῖς οἰκοῦσιν ἐνδιατήματα ξένον καὶ καλλοπεπέτς περιποιησάμενος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦδαφος ταῖς ποικιλίαις καὶ διαχρύσευς ἐγκαταστράψας ψηφίσιν, ὡς ἂν καὶ οἱ πόδες αὐτῶν ταῖς αὐγαῖς τῶν λίθων κατατροφῶν· ἐν ᾧ περ τὰς ἐντεῦξεις τῷ Κυρίῳ μετὰ τῶν συνόντων ἀποδιδούς, μᾶλλον φιλοθείας καὶ κατανύξεως ἡστραπτειν ἀμαρύγμασιν· πρὸ πάντων εἰσιὼν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑστατος ἐκείθεν ἀπογινόμενος· καίτοι σπουδαϊοτάτων ὄντων ἐνίων τῶν Θεοῦ χάριτι αὐτόθι λοιπὴν ἀποταξαμένων.

D ἦ'. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, καὶ τινὰς ἰδικωτέρας ἐποιεῖτο δεήσεις, ἐαυτὸν ἀποδιαστέλλων τῶν ἄλλων κατὰ τὸ λεληθὸς, καὶ μάλιστα γὰρ καθ' ἡμέρας ἦγον ἀργίαν, ἐν αἷς καὶ λιβᾶσι δακρύων τὰς παρεῖας κατέκλυζεν καὶ τοῦδαφος ἐν ᾧ περ ἐτύγχανεν ὧν· τὸ γὰρ [f. 139 a.] τῆς κατανύξεως· χάρισμα πλουσίως εἰλήφει παρὰ Θεοῦ, παρ' οὗ πᾶν δῶρημα τέλειον δίδοται τοῖς ἀγίοις καὶ πρὸς τοῦτο ἡὑρεπισμένοις· ἐγκράτειαν δὲ τοσοῦτο μᾶλλον ἐξήσκησεν, ὅση καὶ πλεόν αὐτῇ συνβαλλομένην εὔρεν τοῖς τῷ Χριστῷ καθαρῶς τε καὶ ἀρυπάρως λάτρευεῖν ἐθέλουσιν· τὴν γὰρ λογισμὸν ἐπιστήσας ὥσπερ δικαστὴν ἀδέκαστον πνεύματι καὶ σαρκί, οὕτω δι' αὐτοῦ ἐποιεῖτο ἐκατέρου τὸ δέον, ὡς μήτε διὰ τῆς ἀγαν ἀστίας τὸ δρᾶν αὐτοῦ ἐκλύεσθαι, καὶ πρὸς τὰς ἐν Χριστῷ διακονίας ἀπρακτον παρὰ τὸ εἰκὸς καθίστασθαι, μήτ' αὖ διὰ τὴν κόρον τῶν εἰσκριθέντων τὰς ψυχικὰς ἐξεῖς ἀκηδείας ἐνέχεσθαι πάθειν, ἐξ ἧς ὁ περιεκτικὸς τῷ μοναχῷ συνάγεται θάνατος. Ἀμείλει ἐν τοῦτοις ἐγγυρῶνις ὁ μακαρίτης, ἀρχετύπου τᾶξιν ἐπέειχεν τοῖς πράγμασιν· εἰ καὶ μηδέπω σαφῶς τοῖς ὀνόμασιν πάσης ἀπλῶς ἀρετῆς τοὺς ἀκριβεῖς ἐμποιῶν τοῖς μεταλαμβάνουσιν χαρακτήρας· πρὸς δὲ δὴ βλέποντες οἱ συνασκήται, καὶ μάλιστα ὁ θαυμάσιος Ἰωσήφ, ὁ καὶ τὴν φύσιν αὐτῷ καὶ τὴν προαίρεσιν προσφυῶς οἰκειούμενος, ἐμφοροῦτο τὴν ψυχὴν τῷ

^b Philipp. 11, 7.

ἐκείνου κάλλει, τοιοῦτοςθενῇ προθυμίαν τῇ τῶν πρα-
κτέων ἐνδεκινύμενος ἐξομωῶσαι· διὸ καὶ ἄλλος τις
εἶναι Θεόδωρος παρ' αὐτοῖς εἰκάζετο, πολὺς ἀρετῇ
καὶ γνῶσει γεγόνως· ὃς καὶ θείᾳ ψήφῳ τῆς ἐν Θεσ-
σαλονίκῃ ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἐν καιρῷ ἰδίῳ
τοὺς οὐκ ἀκακὰς ἐγχειρισθεὶς, πλείστας ὑπερορίας καὶ
φρουράς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου ἐκατέρησε πίστεως·
μεθ' οὗ καὶ Ἀντώνιος, καὶ Τιμόθεος, Ἀθανάσιος
τε καὶ Ναυκράτιος, καὶ πλείστοι ἄλλοι ὁμίλοι ἐφ-
εξῆς, οἱ διὰ τῆς ἀσκητικῆς τηλικαύτης [f. 139 b.] ζωῆς
καὶ τῆς ἀθλητικῆς ὑστερον ἐνστάσεως ἐνέκρωσαν τὰ
μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ τοῦ ἀντικάλου πᾶσαν τὴν
δύναμιν κατεπάτησαν.

θ'. Ὁ γοῦν Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος πάντων μὲν
τῶν θεοφώρων Πατέρων μετῆι τοὺς βίους καὶ τοὺς
λόγους ἐν συντετριμμένῃ καρδίᾳ καὶ πνεύματι τα-
πεινώσεως, μίαν ἐπιζητῶν εἰς τὸν προκειμένον αὐτῷ
σκοπὸν λυσιτέλειαν, τὸ πῶς δεῖ εὐαρεστῆσαι Θεῷ
τοὺς τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ζῶν ἐλομένους· διαφερόντως
δὲ ἐραστής καὶ μιμητὴς λέγεται γεγονέναι τοῦ οὐ-
ρανοφάντορος Βασιλείου· τοῦτου γὰρ ταῖς ἀσκητι-
καῖς νομοθεσίαις (4), καὶ ταῖς ἄλλαις μάλιστα τῶν
θεοσώφων βίβλων ἐμφυλοσοφῶν δογματοθεσίαις, καὶ
τὸ πλᾶτος τῆς σοφίας τε καὶ φρονήσεως αὐτοῦ με-
γάλως ἀποθαυμάζων, ὅλον ἑαυτὸν ἐμπαρεῖχεν εἰς
ἀφομοίωσιν τοῦ μεγάλου, τῆς ἐπ' ἀγαθοῖς ῥαθυμίας
ἐν αὐτῷ λοιπὸν χώραν οὐκ ἐχούσης· παρεωραμένην
γὰρ εὐρὼν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὴν τῶν ἀσκητικῶν
αὐτοῦ διατύπωσιν ὑπὸ τῶν ἐν κοινωβίοις διατεῖσθαι
ἀνεχομένων, τῶν δούλου, φημί, καὶ βοσκοτήτων νο-
μᾶδας, καὶ θήλειαν περιποιεῖσθαι κτήνην, πλήττεται
μὲν ἱκανῶς τὴν καρδίαν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις τῶν νό-
μων ὑπερουσίαις· ἀνδρεῖται δὲ αὖθις καὶ πρόσεισι
συνετῶς τῷ πρεσβυτέρῳ Πλάτῳ, μὴ δεῖν φάσκων
παρεῖσθαι τὴν τοιαύτην τῶν πολλῶν ἀδεράπευτον
νότον, ἀλλὰ τῷ καθ' ἑαυτοῦς ὑποδείγματι τὴν ἐξ
ἀπιστίας καὶ φιλοκοσμίας συμβαίνουσιν τοῖς πολλοῖς
ἀναστειλαὶ καινοτομίαν· καὶ γὰρ ἀκαλλῆς ἁγίοις τὸ
παρὰ κερδαίνειν ζητεῖν, ἃ τοῖς ἐν κόσμῳ πρέπει,
καὶ πολιτεῖαν ἐπιτηδεύουσιν τὴν οὐκ εἰς ἅπαν
ἡγιασμένην· ὃ δὲ καὶ θάττον ἢ λόγος ἐπεραίνετο,
Χριστοῦ συνεργοῦντος καὶ τοῦ πανοσίου Πλάτωνος
ἐπικυροῦντος τὸ τῆς ἀξιώσεως [f. 140 a.] σωτηριῶ-
δες· τὸν μὲν γὰρ ἐσμὲν τῶν οἰκετῶν ἐλευθερίαις
ἐγγράφοις ἐφοδιάσαντες, αὐτεξουσίᾳ ποδὶ πολιτεύε-
σθαι εἴασαν· τὰ δ' ἄλλως ἔχοντα τῶν πραγμάτων
τοῖς ἐνδεέσι ἐσοκρίσαν· καὶ τοῦτ' αὖ τῷ τρόπῳ
καθίστωσι φθὰς αὐτοῖς ἐπιδηλοτέρους ἀκουσὰς τῶν
Πατρικῶν παραδόσεων, καὶ μοναχικῆς εὐκοσμίας
ἀκαπληστούς ζωγράφους, περιηχηθείσης πανταχοῦ
τῆς ἀγαθῆς τοιαύτης τῶν ἀειμνήστων πράξεως· ἣ
τοὺς μὲν τῶν καλῶν ἐραστὰς, πρὸς τὸν ὅμοιον τῆς
ἀρετῆς διηγεῖρε ζῆλον· τοὺς δὲ τὴν ἀληθῆ τῆς
ἀπότησεως παραχαράττειν συνεβιοθῆντας τρίβον,
πρὸς φθόνον ἐβρίπισε τὸν μισόθειον· ἀλλ' οὕτε τοῖς

A ac fortitudinem similitudine morum ostendens:
quare et alter quidam Theodorus apud monachos
videbatur, in eximiam virtutem ac scientiam pro-
vectus: qui divino suffragio sanctæ Dei Ecclesiæ
Thessalonicensis idoneo tempore gubernaculo præ-
positus, plurima exilia et custodias pro orthodoxa
pertulit fide. Cum quo et Antonius, et Timotheus,
et Athanasius, et Naucratus, et alii deinceps plu-
rimi qui tunc quidem ascetico vitæ genere, postea
vero constantia athletica, membra sua in terris
mortificaverunt, et universam adversarii potentiam
conculcaverunt.

9. Igitur parens noster Theodorus sanctorum
omnium Patrum vitas atque sermones contrito in
B corde participabat et in spiritu humilitatis, unicam
hanc quærens in proposito sibi scopo utilitatem,
quomodo scilicet placere Deo oporteat illos qui hu-
jusmodi vitam elegerint. Præcipue tamen amator
fuisse dicitur atque imitator delapsi illius de cœlo
Basili: cuius asceticas constitutiones, aliasque
theosophorum librorum doctrinas meditans, sapientiaque
amplitudinem atque prudentiam magnè
pere admirans, totum se ad illius magni similitu-
dinem conformabat, nullusque jam pigritiæ ad bo-
num locus in eo reliquus fuit. Et cum comperisset
neglectum per id tempus asceticorum ejus capita-
lorum præscriptum, ab iis qui in cœnobiiis vitam
degere elegerant, nempe quia servi, et pecudum
greges, ac feminini generis jumenta acquirerebantur,
valde doluit legum harum violationes. Ausus est
C igitur ad senem Platonem justo cum consilio ac-
cedere, non oportere dicens hunc dissimulare in-
sanabilem multorum morbum, sed proprio exemplo
hanc infidelitatis et mundani amoris filiam apud
multos cohibere novitatem. Nam sanctis indeco-
rum esse lucra quærere, quod faciunt mundani, qui
non prorsus sanctum vitæ genus susceperunt. Quæ
saneres citius verbo peracta fuit, Christo adjuvante,
et sanctissimo Platone salutare postulatum ratum
habente. Et servorum quidem turham data missione
instructamque viatico, arbitratu suo vivere permi-
serunt: res cæteras egentibus largiti sunt: atque
ita semet constituerunt manifestiores paternarum
D traditionum observatores, et monastici ordinis beno-
compositi, sincerius speculum, dum ubique hoc
egregium memorandorum semper virorum facinus
celebratur: quod recti quidem amatores ad parem
virtutis zelum excitavit; illos autem qui haud ve-
ram asceseos terere viam consueverant, ad Deo
odibilem invidiam commovit. Verum nostri neque
priorum elati laudibus, quasi aliquid magnum fec-
cissent, ad vanam gloriam delapsi sunt; neque
aliorum despectu victi, religiosum præceptum omi-
serunt: sed intra recti iudicii claustra se continentes,

(4) Idcirco etiam de S. Basilii asceticis minori-
bus lucubratiunculam edidit Theodorus, genuinum
hunc divi Patris factum esse defendens; quod nos

breve Studitiæ scriptum ex codice Vaticano edidi-
mus t. V, part. II, p. 91-93.

imminens sibi ab utrisque detrimentum prudenter declinaverunt.

φαυλισμῷ ἡττηθέντες τῆς θεωριῶν ἔχασθαι κατολιγώρησαν ἐντολῆς, ἀλλ' ἔσω τῶν τῆς ὁρθῆς κρισεως ἑαυτοὺς περιφυλάσσοντες κλειθρῶν, τὴν ἐξ ἑκατέρων βλάβην φρονίμως ἐξέκλιναν.

10. Rebus itaque sic in melius fluentibus, et religiosa familia aucta, quæ instar uberis fertilisque arvi, ab egregiorum agricolarum peritiâ bene excolebatur, fructumque multiplicem Domino ferebat, recte judicavit sapiens abbas Plato, hominem qui jamdiu Vivinæ Triadi per omnimodam membrorum mortificationem digne sacrificabat, et sanctitatis purissimum templum erat, sacerdotem simul esse faciendum incruenti ac splendidissimi sacrificii; ideoque pergit cum ipso ad venerabilem patriarcham Tarasium, valde quidem mœrente propter susceptum de se consilium a sancto viro, cedente tamen obedientiæ causa, atque ut ne videretur melius sapere quam Pater suus. Quos divus pontifex tanquam exoptatos thesauros libentissime excipiens, imposuit Theodoro manum, et sacerdotali consecratione donavit, ab infimo subdiaconatu usque ad ordinem presbyteratus. Cum vero actutum ad proprium monasterium trajecto freto navigassent, haud existimavit divus Theodorus sibi in prioribus tantum exercitiis morandum, quia virtutem incessante motu cieri sciebat; sed veluti pugnacissimus miles, qui multo ante hostes suos jam devicerit, et de illis victoriæ gloriam retulerit, majus deinde robur atque alacritatem postea præ se fert; sic etiam Theodorus, egregius virtutis athleta, sacræ ordinationis gradum, cui præmium suæ contra inimicas cupiditates victoriæ retulisse reputans, majorumque certaminum argumentum, hunc sibi honorem fore iudicans, non dabat somnum oculis, neque palpebris suis dormitationem, neque requiem temporibus, ut Psalmi verbis utamur, sed carnes suas nocturnis sacrarum Scripturarum meditationibus macerans, ipsam prope naturam vincebat, nec nisi ei summum debitum mirabiliter persolvendum monstrabat, ita ut ne integra quidem hora diu simul noctinque somnum caperet: reliquis vero horas bonis operibus insumeret.

ὥς οὐδ' αὐτῆς ὅλης ὥρας διὰ τοῦ ἡμερονυκτίου μεταλλαγάνων τοῦ ὕπνου· τὰς δὲ λοιπὰς ταῖς ἀγαθοεργίαις καταναλίσκων.

11. Age vero cum adeo virtutibus auctum Theodorum cerneret sanctissimus Plato, molitus est non semel hominem, qui jam egregium et singulare vitæ genus agebat, abbatem declarare tendentis sub ejus regimine ad cælum familiæ, quæ ad centenarium numerum Christi gratia pervenerat. Sed non persuasit ei, qui cæteroqui mollior cera erat ad obediendum; sed tamen probe sciebat impendens illis iudicium qui temere ad hujusmodi prælationes accedunt, quarum difficultates magnus ille theologus descripsit dicens: Cum difficile sit scire pa-

• Psal. cxxxi, 4, 5.

(5) Gregorius Naz. in orat. 2, 10. Consonat autem Gregorius PP. Reg. past. 1, 1: «Ars est artium regimen animarum.»

Ἀ ἐκείνων ἡδόμενοι λόγοις, ὡς μέγα τι κατορθωκότες πρὸς κενοδοξίας ἐξεκυλίσθη δισσθον, οὔτε τούτῳ τῷ

1'. Ἀμέλει τούτων οὕτω προδόντων, καὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἀδελφότητος αὐξηθείσης, καὶ δίκην λιπαρῆς καὶ εὐγείου χώρας, τῇ ἐμπειρίᾳ τῶν εὐφυν καλλιεργηθείσης φυτοκόμων, καὶ καρπὸν ἀποδοῦσας τῷ Δεσπότην πολυπλασίονα, χρῆναι καλῶς ὑπειληφῶς Πλάτων ὁ σοφὸς ποιμνιάρχης, τὸν πολλῶν πρώην ἑαυτὸν τῇ Τριάδι διὰ τῆς παντελοῦς τῶν μελῶν νεκρώσεως ἀξίως ἱεουργήσαντα, καὶ τῆς ἀγνείας καθαρῶτατον ὄντα τέμενος, ἀποφῆναι καὶ θυηπόλον τῆς ἀναιμάκτου καὶ παμφαοῦς θυσίας, ἐλεαυέει σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν θεόληπτον πατριάρχην Ταράσιον· ἀχθομένῳ μὲν ὅτι μάλιστα διὰ τὴν εἰς αὐτὸν γνῶμην τοῦ ὁσίου, εἰκοντι δ' ὅπως δι' εὐπειθειαν [f. 140 b.], καὶ τοῦ μὴ δόξαι φρονεῖν τοῦ

Β Πατρὸς βελτίονα· οὗς ὁ θεὸς ἱεροθέτης καθάπερ τιναὶς θησαυροὺς ἐπιθυμητοὺς μετὰ πολλῆς προσηχάμενος τῆς θυμηδείας, ἐπιτίθησι τῷ Θεοδώρῳ τὴν χεῖρα, καὶ τελεσιουργεῖ ἐπ' αὐτῷ τὴν τῆς ἱερωσύνης τελεωσιν, ἀπὸ τῆς ἐλάττονος τῶν ὑποταχένων ἀρξάμενος, καὶ μέχρι τῆς τοῦ πρεσβυτέρου τάξεως ἐληλυθώς. Ἐπεὶ δὲ ταγέας πρὸς τὸ οἰκίον ἐξέπλευσαν μοναστήριον, οὐκ ὥστο δεῖν ὁ θεὸς Θεόδωρος τοῖς προτέροις ἐμπεριέχεσθαι ἀγωνίσμασι, τὸ τῆς ἀρετῆς ἀεικίνητον εὖ εἰδώς· ἀλλ' ὅν τρόπον στρατιωτῆς μαχηκώτατος πρώην πολλῶν τοὺς ἀνταγωνιζομένους αὐτῷ τροπωσάμενος, καὶ τῆς κατ' αὐτῶν νίκης τὸ κλέος ἀράμενος, πλείονα βώμην καὶ προθυμίαν εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιδείκνυται· οὕτω δὲ καὶ Θεόδωρος ὁ τῆς ἀρετῆς ἀθλήτης, τὸν τῆς χειροτονίας βαθμὸν βραβεῖον νίκης τῆς κατὰ τῶν πολεμίων παθῶν ἀρασθαι λογισάμενος, καὶ μειζοτέρων ἀγώνων ὑπόθεσιν τὴν προτίμησιν κρίνας, οὐκ ἐβίδου ὕπνου τοῖς ὄφθαλμοῖς, οὐδὲ τοῖς βλεφάροις αὐτοῦ νοσταγμὸν, ἢ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις, Ψαλμικῶς εἰπεῖν, ἀλλ' ἐκτῆκων ἑαυτοῦ τὰς σάρκας ταῖς παννυχίοις μελέταις τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἐκράτει μικροῦ καὶ τοῦ κατὰ τὴν φύσιν ὀφλήματος, καὶ τὴν ἀναγκασιότατην ἔκτισιν τῆς οὐσίας ὑπερφύως ἐδείκνυ ἐνδεχομένης

Π 1α'. Οὕτω τοίνυν μεγεθυνόμενον ταῖς ἀρεταῖς δοημέραι τὸν Θεόδωρον βλέπων ὁ τρισόσιος Πλάτων, ἡδουλήθη πολλάκις, ὡς ἦδη τὴν εὐφυν καὶ ἀπὸ λεκτὸν ἐξησχικτὰ ζῶην, καθηγούμενον αὐτὸν ἀναδεῖξαι τῆς πρὸς [f. 141 a.] οὐρανὸν τρεχούσης ὑπ' αὐτὸν ἀδελφότητος, εἰς ἀπλήν ἐκατοντάδα τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκπαραθείσης χάριτι· ἀλλ' οὐκ ἐπειθε τὸν ἐπὶ πᾶσιν ἄλλοις κηροῦ μαλακώτερον πειθαρχοῦντα· εἰδὼτα σαφῶς τὸ ἐπηρηνημένον κρίμα τοῖς τῇ τοιαύτῃ ἀρχῇ βίβονιδύνως προσβαίνουσιν· ἥς καὶ τὸ δυσκατόρθωτον ὁ πολὺς ἐν θεολογίᾳ (β) ὑπέγραψε φά-

σκων· Χαλεποῦ ὄντος τοῦ εἰδέναι ἀρχεσθαι, κινδυνεύει πολλῷ χαλεπώτερον εἶναι τὸ εἰδέναι ἀρχειν ἀνθρώπων. Πλὴν οὐκ ἔδει μέχρι παντὸς κρύπτεσθαι τὸν νοητὸν λόγον ὑπὸ τὸν τῆς ὑφεδρείας μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῆναι τῆς ποιμαντικῆς ἀναβάσεως, πρὸς τὸ φαίνειν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ τῶν φωτοποιῶν αὐτοῦ πράξεων ἐκπρεπεῖ λαμπροῦς· νόσφ γὰρ ληφθεὶς ἐν μιᾷ ὁ ὅσιος Πλάτων, καὶ λάβρω πυρετῷ τὰ ἔνδον περικαίόμενος ἐφ' ἡμετέρας, ὡς καὶ δοῦναι πολλοῖς τῶν προσκαίρων ἀφίπτασθαι, ἐπεὶ περ εἰκὸς ἦν τὸν μετ' ἐκείνων προστιησόμενον τῆς ποιμνῆς, ψήφῳ τῆς ἀδελφότητος εἰς τοῦτο τάξεως ἔλθειν, σύνοδον ποιεῖται πάντων τῶν ἐν πνεύματι υἱῶν αὐτοῦ, καὶ τούτοις βραχέα ἅτα περὶ τῆς ὁρωμένης αὐτοῦ διεξελθῶν νόσου, ἀξιοὶ διενθυμηθῆναι καὶ εἰπεῖν τίνα αἰροῦνται καταστήναι αὐτοῖς εἰς ποιμένα· τῶν δὲ ὡς περ μιᾶ φωνῇ τὸν μέγαν Θεόδωρον ὀνομαστὶ προχειρισμένων, μετακαλεῖται αὐτὸν εἰς τὸ μέσον ἔλθειν, καὶ δὴ λόγους τε καὶ σχήμασιν ὡς θανατηφόρος πλεῖν ἡ νόσος πρὸς αὐτὸν βεβαιωσάμενος, εἶτα καὶ τοῦ πνευματικοῦ συλλόγου τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν τὴν εἰς αὐτὸν ἐξενεχθεῖσαν προσειπὼν ψήφον, καὶ ὡς θέλημά ἐστι προηγούμενον τὴν αὐτῶν ἀναδέεσθαι φροντίδα, πείθει [f. 141 b.] μόλις ποτὲ εἰς τοῦτο ἔλθειν, τρισκαίδέκατον ἀνάγοντα ἔτος τῆς ἀνοδείτου αὐτοῦ ἐν Κυρίῳ ὑποταγῆς, τῆς δὲ γε πάσης ἡλικίας πέμπτον καὶ τριακοστὸν· οὕτω τοιγαροῦν ἔρχεται εἰς τὴν τῶν ἀδελφῶν προστασίαν, ὁδῶν μὲν καὶ τρόπων συνεχόμενος διὰ τὸν παρεπόμενον ἐξ ἀβουλίας ταῖς τῶν ποιμανομένων ψυχαῖς ὀλεθρον.

12. Ὅμως οὖν διανίσταται, καὶ τῆς φίλης ἀπραγμοσύνης τὸ περιὸν ἀφειδήσας, ἐναγώνιος γίγνεται, καὶ πρᾶσκει καὶ πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῆς ποιμνῆς· καὶ δὴ τῷ μόνῳ πανσόφῳ καὶ δυνατῷ Θεῷ τῷ τοῖς ἀσθενεῖς περιζωννύοντι δυνάμει, καὶ αὐτοὺς σοφοῦντι τοὺς τυφλοὺς τεθαρρήκως, ἀναλαμβάνει τὰ ὅπλα τοῦ φωτός, τὰς Γραφικὰς, φημί, εἰσηγῆσαι· καὶ καθίσταται ἐν μέσῳ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης συγκλήτου οἷά τις ἐμπειροπόλεμος καὶ κραταῖος ὑπερτίνας· καὶ τῆς διδασκαλίας διαχειριζάμενος τὴν διαπύρσιον σάλπιγγα, ὑποφώνει τοῖς συνασπισταῖς τὴν πρὸς τοὺς νοητοὺς δυσμενεῖς ἐπιστημονικὴν παράταξιν, τίξαι τούτοις καὶ δόρατα, θυρεοὺς τε καὶ κράνη καὶ φωνὰς τροπαιοφόρων ἀλαλαγμῶν διεσμειλευμένως ἐναρμολόμενος· καὶ στερεοὶ οὕτω γε τὰς τούτων ψυχὰς κατὰ τῶν ἀφανῶν Μαδινηνῶν, καὶ δείκνυσιν αὐτοῖς τὸ ποῖα ποιοῖς, καὶ τίνα τίσι, καὶ πῶς καὶ πότε κεχρησθῆαι προσήκει τῶν ἐνθυμημάτων καὶ λογισμῶν καὶ λόγων τε καὶ πράξεων, δι' ὧν σὺν Θεῷ δυνήσονται τῶν νοητῶν ἀλλοφύλων τοὺς λόγους ὑπεκδραμεῖν, καὶ τὰ κατ' αὐτῶν τῆς νίκης σύμβολα περὶφανῶς ἀναστήσασθαι.

13. Εἶχεν μὲν οὖν ὁ ἱερὸς Πατὴρ ἡμῶν καὶ τὸν οὐκαὶ ὅν βίον ἀληθῶς σιωπῶσαν παραινέσιν· καὶ τὸ κατ' ἀμφοῖν δὲ κατὰστημα τῶν ἡθῶν [f. 142 a.] ἐξίσπιστον προῦβάλλετο πρέσβυν, δυσωπῆσαι αὐτοὺς δυνάμενον πρὸς ἀνάληψιν τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς πόνων· ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς τὸ ἄγαν ἐξεσχίζετο σοφίαν θεῖαν τε

re, tum multo difficilior videtur scire hominibus imperare. Verumtamen haud perpetuo celari oportebat spiritalem hanc lucernam sub humilis sellulae modio, sed super candelabrum ponenda erat pastoralis apicis, ut luceret omnibus qui domi erant, splendorum suorum actuum insigni fulgore. Igitur aliquando correptus morbo sanctus Plato, vehementique febre ad plures dies intus exastuans, ut multis quoque videretur hac temporali vita propediem abiturus; quia opus erat eum, qui post ipsum familiae praesuturus erat, communi fratrum suffragio ad huiusmodi gradum accedere; concilium convocavit Plato suorum omnium spiritualium filiorum, et cum his breviter de suo praesente morbo locutus, rogavit ut deliberarent ac dicerent, quemnam sibi eligerent constitui pastorem. Illis autem una veluti voce magnum Theodorum nominatum eligentibus, accersivit eum in medium Plato, verbisque et gestibus mortiferum esse morbum suum affirmans, tum et spiritualis fratrum in Christo coetus decretum de eo editum significans, et quod omnino opus esset eum abbatem constitutum illorum curam gerere, aegre ei persuasit ut rei demum assensum accommodaret, cum jam tertio decimo anno sinceram in Christo obedientiam profiteretur, aetatis autem quintum supra triginta annum ageret. Sic ergo ad fratrum praefecturam accessit, metu sane et tremore perculsus, ob periculum quod subditorum animabus ex rectorum imprudentia solis accidere.

12. Nihilominus animum resumpsit, et dilectam quietem deinceps omittens, fit actuosus, et ad gregis sui rectam constitutionem accingitur: solique sapientissimo ac potenti Deo, qui infirmis vires suppeditat, et caecis ipsis dat sapientiam, confidens, assumit arma lucis, Scripturarum, inquam, doctrinas, consistitque in medio illo sacro coetu tanquam veteranus ac fortis propugnator: magisterique arripiens vocalissimam tubam, vocat concertatores suos ad bene compositam adversus intellectuales hostes aciem, arcus illis et lanceas, scuta et galeas, et triumphantium clamores accurate subministrans et aptans. Atque ita horum animos contra invisibiles Madianitas confirmat; demonstratque illis, qualia qualibus, quae quibus, quo modo et quando adhibenda sint, in cogitando sive deliberando vel loquendo vel agendo, ita ut, cum Dei ope, intellectualium Philistaeorum insidias effugere possent, et victoriarum contra illos tropaea splendide erigere.

13. Habebat ergo sacer parens noster vitam propriam tacite reapse instar adhortationis, suorumque morum exactam conformationem, tanquam fide dignissimum oratorem prae se mittebat, qui illos pudore veluti adigeret ad suscipiendos virtutis ergo labores. Sed quia, praeter quam quod in divina

humanaque sapientia exercitus, didascalicam etiam facultatem a perennibus Spiritus scatebris hauserat, unde perpetuo rationalem mentis pacem derivabat; fluentia quoque vivificæ doctrinæ effundebat: aliumque ardente cupiditatum flamma jam consumendum rore veluti refrigerabat, et animæ exitiosos voluptatis carbonēs in cinerem redigebat: alium pravis cogitationibus interne laborantem, atque ab his ad peccati mortem impulsus, ceu quidam cælestis medicus invisens, et medicinalem salutarium verborum laboranti calicem propinans, ab insidente peste mirabiliter expediebat. Atque ita utrimque, opere inquam et doctrina, utilis ferebat; dum ad se venientibus Theodorus, modo singulis pro confessionis qualitate antidota infirmitatum suppeditaret; modo communiter in Ecclesia, post matutinos hymnos expletos, cunctis simul utilem homiliam diceret; hancque ter in hebdomada spiritalem alimoniam, tanquam benivulus oeconomus conservis suis distribueret; cum timore scilicet atque amore erga communem Dominum et Salvatorem omnium Christum.

14. Sed jam tempus nos vocat ut ad luctæ stadium, in quo magnus hic religionis pugil certavit, accedamus. Regnabat illa ætate, solus in imperio, Constantinus religiosissimæ Irenes filius, qui in luxuriosa et effreni juvenia ardentibus carnis moribus victus, priore legitima dimissa conjuge, et per vin tonderi jussa, aliam adulterino modo, ceu olim Herodes, libere duxerat, nomine Theodoten: quo infelici flagitio scandalum non Dei Ecclesiæ tantummodo, verum etiam gentium principibus et toparchis intulerat. Et divus quidem patriarcha Tarasius concubinatum hunc improbens, nuptialem coronam his imponere recusaverat, et illegitimam copulam comprobare: etenim impuris animabus non fit conciliator Christus, ut ait alicubi nescio quis ante nos vir sanctus. Sed Josephus quidam presbyter, et ejusdem sanctissimæ Magnæ Ecclesiæ oeconomus, qui adulteris familiaris erat, negotium hoc sibi sumpsit audacter, et prævaricatores illos coronavit, divini humanique juris fines prætergrediens. Contigitque dilatari hujusmodi malum non in regia solum urbe, verum etiam in longinquis valde regionibus. Sic enim Longobardiæ rex, sic ille Gothiæ, sic Bosphori princeps, hujus legis violationi confidentes, adulterinis amoribus et incontinentibus cupiditatibus semet implicuerunt, Romanorum imperatoris facinus speciosæ loco defensionis habentes; quasi sicut ille hoc patraverat, ita etiam patriarcha alique cum eo episcopi idem flagitium comprobavissent.

πρᾶξιν εὐπροφάσιστον ἔχοντες ἀπολογία, ὡς ἔκείνου μὲν τῷ αὐτῷ περιπεσόντος, ἀποδεδεγμένου δὲ παρὰ τε τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἀρχιερέων.

15. His nequitias cognitis, vir Christi caractere signatus, et omnimodæ justitiæ semper aperteque

καὶ ἀνθρωπίνην, καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἀπειλήφει παρὰ τῶν ἀενάδων ὑδάτων τοῦ Πνεύματος, ὅθεν συνεχῶς τὴν λογικὴν ἀνεστόμου τῆς διανοίας εἰρήνην, καὶ τὰ βέθρα τῆς ζωηφόρου ἐξέβλυζε διδασκαλίας· καὶ τὸν μὲν καταπιμπρᾶσθαι μέλλοντα τῇ πυρροφλέκτῳ τῶν παθῶν καμίνῳ κατεδρόσιζε· τε καὶ ἀπετέφρου τοὺς τῆς ἡδονῆς ψυχοβλαβεῖς ἀνθρακας· τὸν δὲ νοσοῦντα κατὰ τῶν ἐνδον ἐκ πονηρῶν λογισμῶν ἀνθρωπον, καὶ πρὸς τὸν τῆς ἀμαρτίας ὑπὸ τούτων ἐπαιγόμενον θάνατον, ὥσπερ τις οὐράνιος ἀκέστωρ ἐπισκεπτόμενος, καὶ τὴν ἀλεξίκακον τῶν σωτηρίων λόγων ἐπιδίδους τῷ κάμνοντι κύλικα, τῆς κατεχούσης λώδης παραδόξως ἀπῆλλαττεν· καὶ οὕτως ἀμφοτέρωθεν πράξεως δὴ, λέγω, καὶ θεωρίας ὠφέλιμος ἦν, ὅτι τοῖς φοιτῶσι Θεόδωρος, πῇ μὲν ἰδίᾳ ἐκάστω πρὸς τὴν ἐξαγγελτικὴν ποιότητα καὶ τὰς ἀντιδόσεις ποιούμενος τοῖς κακοσίοις· πῇ δὲ κατὰ κοινού ἐκ ἐκκλησίας μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐκθινῶν ὕμνων, πᾶσιν ὁμοῦ διαλεγόμενος τὰ συμφέροντα, καὶ τοῦτο τρις τῶς ἑβδομάδος τὸ πνευματικὸν τοῦ λόγου σιτηρέσιον ὡς εὐγνώμων ἐπίτροπος τοῖς συνδούλοις οἰκονομούμενος, φόβῳ τε καὶ πόθῳ τῷ πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην καὶ Σωτῆρα τῶν ὅλων Χριστόν.

16. Ἄλλ' ἴσῃον λοιπὸν, τοῦ καιροῦ καλοῦντος ἡμᾶς, ἐπὶ τὰ τῆς ἀθλήσεως σκάμματα τοῦ μεγάλου τούτου τῆς εὐσεβείας παγκρατιστοῦ. Κατ' ἐκείνῳ τὸν καιρὸν ἐβασίλευσεν μονοκρατορήσας Κωνσταντῖνος ὁ τῆς φιλοχρίστου [f. 142 b.] Εἰρήνης υἱός, ὅστις τὸ τῆς νεότητος ἀνιμνόμενος τε καὶ ἀπαιδαγωγῆτον ἔχων, καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς διαπύροις ἡτηθείς σκιρτήμασιν, ἀθετήσας τὴν πρότερον αὐτῷ κατὰ νόμους γαγαμημένην, καὶ ταύτην ἀποκαρθῆναι βεβιασμένως ποιήσας, ἐτέραν μοιχικῇ τρόπῳ, κατὰ τὸν πάλαι Ἡρώδην, ἀνυποστόλως ἡγάγετο, ἥς τὸ ὄνομα Θεοδότη, σκάνδαλον παρεισάξας ὁ δειλίας μέγιστον, οὐ μόνον τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς τῶν ἐθνῶν ἀρχηγοῖς καὶ τοπάρχεις· ὁ μὲν γὰρ θεὸς πατριάρχης Τάρσιος τὸ τοιοῦτον ἀπευδοκῶν συνοικέσιον, τὴν εἰς αὐτοὺς στεφανικὴν ἀποστρέφεται χειροθεσίαν, τῷ παρανόμῳ τῆς μίξεως οὐ συναίνων ἐνεργήματι· ψυχᾷς γὰρ βεβήλοις ἀσυναφῆς ὁ Χριστὸς, ὡς ποῦ τις ἐφη τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων· Ἰωσήφ δὲ τις πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τυγχάνων τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῶν μοιχωμένων τε συνήθης ὢν, ἀναδέχεται τολμηρῶς τὸ ἐγγχείρημα, καὶ στεφανοῖ τοὺς ἀθέσμους, ἔξω θεσμῶν ἀποσκιρτήσας θείων καὶ ἀνθρωπίνων· καὶ γίνεται προβολὴ τοῦ τοιοῦτου κακοῦ οὐ μόνον ἐπὶ τῆς βασιλευσύσης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς ἐξουτάτω χώραις· οὕτω γὰρ ὁ τῆς Λογγιβαρδίας ῥῆξ, οὕτως ὁ τῆς Γοθίας, οὕτως ὁ τῆς Βοσπόρου τοπάρχης, τῇ λύσει ταύτης τῆς ἐντολῆς ἐπηρειζόμενοι, μοιχικαῖς ὀρέξεσι καὶ ἀκράτοις ἐπιθυμίαις ἐαυτοὺς περιέπειραν, τὴν τοῦ βασιλείως Ῥωμαίων

17. Ταῦτα οὖν τὰ παράνομα διαγνούς ὁ κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν χαρακτηριζόμενος ἀνθρώπος [f. 143 a.]

καὶ πᾶσαν ὡς δυνατόν ἐκάστοτε δικαιοσύνην προφανῶς ἀποπληρῶν, τοῦ τε δημοφύλου γένους πατρικοῖς προμηθεύμενος σπλαγγνοῖς, ἡνιάτο, ἐδυτφόρει καὶ ἔκλυτον, τὴν ἀπάντων ὁμοῦ ἀπωδύρετο ἀπώλειαν τῶν τε νῦν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα· ἐδεῖαι γὰρ εὐκρίτως μὴ πως εἰς νόμον τοῖς ἀνοήτοις ἢ τοῦ κρατοῦντος ἀλογιστία παραδεχθεῖσαι, ἀνίατον παραπέμψῃ ταῖς ὕστερον γενεαῖς τὴν πρακτέον· διὰ τοῦτο οὐ παρασιωπᾷ τοῦ μὴ ἐλέγξαι τὴν πᾶσαν, ἀλλ' ἀπορρήγνυσιν αὐτὴν σὺν τῷ ἰδίῳ πατρὶ τῆς ἐκείνων εὐθὺς κοινωνίας. Ἀκουστὴ δὲ γίνεται ἡ κατὰ θεὸν αὐτῶν τῆς μοιχείας ἀποτροφὴ εἰς τὰ τοῦ βασιλέως ὧτα· ὁ δὲ πρῶτα μὲν ἐπιεικεύεται οὐκ ἀγανακτῶν πρὸς τὸ κακὸν φημον· καὶ δι' ἐτέρων τοῦτο μαθὼν καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς μοιχαλίδος, τρόπον τινὰ κατεπτηχῶς τὴν τῶν μακαρίων διδάσκειν, ὡς τὸ ἀσύγκριτον ἐχόντων καὶ περιόλεπτον ἐν τῇ τῶν μοναχῶν πολιτείᾳ· ἔπειτα δὲ κινεῖται παντοίως μηχανώμενος τοὺς ἀχειρώτους χειρώσασθαι εἰς τὸ συνθέσθαι τῷ κατ' αὐτὸν μύσει, μάλιστα τοῦτ' ἐλπίζας, διὰ τὸ συγγενίδα αὐτῶν εἶναι τὴν εἰς τὴν βασιλείαν προσελημμένην· ὅτι ἐξαδέλφη ἐτύγγανε τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἡ συστεφανωθείσα τῷ Κωνσταντίνῳ. Ὅθεν καὶ προετρέψατο αὐτὴν χρυσίον αὐτοῖς ἀποστεῖλαι, μετὰ τῆς ἐπομένης· ἐξ αὐτῶν προσκυνήσεις· ὡς δὲ ἐψεύσθη τῆς ἐλπίδος, ἀνωτέρους αἰσθηθεὶς τῆς αὐτοῦ κολακείας τοὺς θεοφόρους, ἐτεροίως τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιτηδεύει πάλιν· προσποιησάμενος γὰρ τὴν τῶν αὐτομάτως γῆθεν ἀναδομένην θερμῶν ἀπόδαισιν, τὴν εἰς Προῦσαν ποιεῖται· ἀφίξιν ἀνακτορικὴν, οἰθηθεὶς ὡς πάντως ἐλεύσονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοί, τὴν ἐξ ἔθους [f. 143 b.] μετὰ τῶν ἄλλων ἀπονεμοῦντες προσκύνησιν· ἐπεὶ δὲ τῶν δοκηθέντων αὐτῷ οὐδὲν εἰς πέρας ἀπέθῃ, θυμαίνεται μὲν κατὰ φρένα, παλινωστεῖ δὲ τῶν ἀθῶων.

15. Καὶ δὴ μεταπεμφάμενος τὸν ἐπὶ τῶν σχολῶν δομέστικον, ἀποστέλλει σὺν αὐτῷ καὶ τὸν στρατηγὸν τοῦ ὀψικίου πρὸς τοὺς ὄσιους τὰ τῆς κακώσεως ἐνεργήσαντας· οἵτινες καταλαβόντες τὸ μοναστήριον, μαστίζουσι μὲν βουνεύρους εἰς χρόνον τὸν αἰεὶ τοῦτο διὰ Χριστὸν διψῶντα, καὶ ἐτέρους τρεῖς τῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἀδελφῶν· ἐξορίζουσι δ' αὐτὸν σὺν ἄλλοις δέκα τῶν ἐπισημοτάτων τῆς ἀδελφότητος ἐν Θεσσαλονίκῃ, προστάξαντες τοῖς ἀπάγουσιν αὐτοὺς ἐγκεκλεισμένους παραφυλάττειν ἀσφαλῶς, οὐχ ἅμα πάντας κατὰ τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ἀνὰ μέρος ἕκαστον καὶ ἀποσταθῆν ἄλλῃθεν ἐν διαφόροις οἰκίσχοις, πρὸς τὸ μὴ ἐξεῖναι τὸν τυχόντα πρὸς τὸν ἕτερον ἀπελθεῖν· τὸν μὲντοι μακάριον Πλάτωνα ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Σεργίου μονῇ ἐκπέμπουσιν ἀπρόιτον, καὶ αὐτὸν ἐκεῖσε μένειν ἐγκελευσάμενον· ἀλλ' οἶον καὶ ὅσον κατόρθωμα τῇ οἰκουμένῃ πάσῃ ὁ τοῦ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν ἐκτετέλεκεν ἀεθλος, ἔξεστιν εὐθὺς συνιδεῖν· οἱ γὰρ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς κατὰ Χερσῶνα καὶ Βόσπορον παροικίας ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι, πρὸς δὲ καὶ τῶν μοναστῶν οἱ θεοειδέστεροι, τὴν τοῦ θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν ἐπακούσαντες πρᾶξιν, καὶ συνηγοροῦσαν

A tenax, et homoganeo sibi populo paternis visceribus consilere solitus, angebatur, ægre ferebat, ei universalem pariter perniciem deslebat presentium ac posterorum. Merito enim timebat ne, si legis instar ab insipientibus regnantis insania exciperetur, inemendabilis hæc norma agendi posteris generationibus fieret. Idcirco hoc damnum silentio non dissimulavit, sed se cum patre suo (Platone) ab illorum communione secrevit. Ecce autem istorum secundum Deum adulterii detestatio ad imperatoris aures deferitur: qui initio æquanimiter tulit, neque illi obloclutioni succensuit. Verumtamen ab aliis rursus rem intelligens et ab ipsa adultera, territus aliquantum a beatorum virorum secessione, quorum summa et incomparabilis B erat in monastica vita laus: cœpit dare sedulam operam ut invictos vinceret, quo suo flagitio consentirent; sperans se id maxime consecuturum, per ipsorum affinem quam in regium fastigium assumpserat: erat quippe ex sorore Theodori Patris nostri nata Theodote hæc quæ nupserrat Constantino. Quare eandem hortatus est, ut monachis aurum mitteret cum utriusque reverenti salutatione. Sed postquam spe sua falsus, excelsiores sensit esse divos illos assentatione sua, aliter pugnam instruit. Simulans enim se ad calidas aquas, quæ sponte de tellure scantent fruendas pergere, Prusam cum regio comitatu venit, fore omnino putans, ut duumviri inclyti cum cæteris ad se salutandum de more venirent. Sed postquam C nihil eorum quæ sperabat accidit, iram mente concepit, reversusque quantocius ad regiam sedem, magnopere contra innocentes cædem minasque spirabat.

ὡς τάχιστα εἰς τὰ βασίλεια, μεγάλη φουσὼν κατὰ

16. Accitum igitur scholæ palatinæ domesticum mittit cum opsicii præfecto, ut sanctos homines cruciatibus vexarent: qui ad monasterium profecti taureis abunde flagellant eum qui diu id optaverat Theodorum, tresque alios in dignitate constitutos fratres: illumque, cum decem aliis monasterii notabilioribus, Thessalonicam exsulem pellunt, mandantes iis qui ducebant, ut tuta custodia observarent, nec simul omnes uno loco, sed seorsum singulos, et invicem dissociatos in variis domunculis, ne cui ad alios liceret accedere. Et quidem beatum Platonem ad sancti Sergii monasterium absque ullius accessu relegarunt, ibique manere iusserunt. Age vero quale quantumque hoc exemplum inspirati a Deo Patris nostri mundo universo extiterit, statim cognoscere licuit. Ecce enim in partibus Chersonis et Bosphori regionum illarum episcopi, ac presbyteri, et monachorum religiosiores, divi Patris nostri acta audientes, sanctisque Evangeliiis consona judicantes, præclare constantiam ejus in hoc bono opere æmulari cœperunt: ut tunc quoque adimpleretur illud:

Vestra æmulatio provocavit plures in bonum ^a; A ideoque statim cœperunt rejicere omnium illorum, qui juniore Constantino paria agebant, dona ecclesiis Dei oblata; eosdemque a sanctis et immaculatis Christi mysteriis excluderunt. Dixeruntque ipsi quoque consona religioso Theodoro iis qui Christianissimam traditionem flocci faciebant: Non licet vobis habere mulieres præter latas a Christo leges. Sed postremo et ipsi propriis ecclesiis ædibusque pelluntur, et alia pro persecutorum libito patiuntur; ira scilicet belligante maxime, ceu atroce milite, et violentam manum intendente.

δὲ πάσχουσιν, ὅσα τοῖς ὁρώσιν ἔστιν καταθύμια· θυμοῦ χειρὸς βίας ἐπιτιθεμένης.

17. Abhinc tamen timor per universum prope- B modum Romanorum imperium occupavit Italia agentes, sitque incontinentibus frenum, piorum persecutio; atque ita inhibetur hujus mali cursus, quominus ulterius procedat. Etenim cupiditates, nisi castigentur, continuo in pejor more anguis serpunt; cor mentemque pervadunt, et quem corripuiunt prorsus enecant. Quod ne forte eveniret, sanctissimi Spiritus gratia in predictis pugilibus elucens, publice coarguit nequitie opus. Atque ita celebrior magnus Theodorus evasit, Præcursoris imitator visus et Eliæ Thesbite, non in proximis tantum regionibus sed ubique terrarum. Nam toto imperantis Constantini tempore in urbe Thessalonica detentus; ad remotissimas usque regiones, suorum recte factorum prærogativas diffundebat. Scripsit etiam ad papam senioris Romæ, per suos discipulos quæ acta fuerant significans: exceptumque fuit id viri officium magnifice, tanquam ejus qui chara Deo nuntiare non omisisset: rescriptumque ab eo recepit, quo ipsius pro tuenda honestate constantiam ac decertationem laudabat, qua divi Præcursoris animositatem nobiliter exæquaverat.

18. Sed quoniam ait Scriptura: *Rex audax in mala incidet. Et viæ impiorum tenebrosæ* ^e, nesciunt quomodo offendunt ^f, haud diu post, seditionem a proprio exercitu passus Constantinus, utroque oculo privatur, ipsoque regno ejicitur, ceu invisum pondus et intolerabile: rursusque elevatur mater ejus religiosa Irene, quam ipse antea, libidinosissime vivens, regali palatio ablegaverat. Hæc igitur religiosissima femina, statim ac regni gubernacula cepit, magnum ab exilio revocavit Theodorum, eundemque sanctissimo patriarchæ Tarasio reconciliavit; Josepho, post Constantini depositionem, sacerdotali dignitate spoliato. Dixitque ambos illos recte, et quod Deo placitum fuerat egisse; Theodorum quidem, quia evangelicorum dogmatum usque ad cruciatus et sanguinem assertorem se præbuis-

εὐρηκότες τοῖς θεοῖς Εὐαγγελίοις, ζηλοῦσιν ἐν καλῇ τὴν αὐτοῦ παρῆρσιαν· ὡς πληροῦσθαι κἀνθάδε τῆς ὁ γὰρ τῆς ἐμῶν ἡρέθισε τοῖς πλείονας εἰς τὴν ἀγαθόν· καὶ παρατὰ μὲν ἀπρόσδεκτα ἔθενται τὰ προσφερόμενα δῶρα τῶν τὰ αὐτὰ τῇ νεότητι Κωνσταντίνῳ πραξαμένων ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις ἀφορίζουσι· ὃ αὐτοὺς καὶ τῶν σεπτῶν καὶ ἀγίων τοῦ Χριστοῦ μυστηρίων· λέγουσι καὶ αὐτοὶ συναθροισθέντες ἐν τῷ ἱερῷ Θεοδώρῳ πρὸς τοὺς φαυλοφάντας [144 a.] τὴν Χριστιανικωτάτην παράδοσιν· οὐκ ἔστιν ὑμῖν ἔχειν γυναῖκας παρὰ τοὺς τεθέντας Χριστοῦ νόμους· τέλος ἀπελευθύνονται καὶ αὐτοὶ τῶν ἰδίων ἐκκλησιῶν καὶ κατασκηνώσεων· καὶ τῆς στρατηγούτος· μάλιστα τοῦ δεινοῦ ὀπλίτου καὶ

17. Ἐκ δὲ τούτου φόβος ἐπιπίπτει καθ' ἑλὴν μικροῦ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐπὶ τοὺς αἰ τοιαῦτα πράσσοντας· καὶ γίνεται τοῖς ἀκολαστανοῦσι κηλὶς ὁ τῶν εὐσεβῶν διωγμὸς, καὶ ἀναστρέφεται ταῦτ' ἐπὶ τοῖς κακοῦ τοῦδε φορὰ, τοῦ μὴ πρόσω προβαίνειν· τὰ γὰρ ἀνεπίπληκτα τῶν παθῶν ἔρπει μὲν ἀπὸ πρὸς τὸ αἰσχρὸν ὡς ἔχει· καταδράτνται δὲ καρδίας καὶ νοῦ, καὶ εἰς ὀλισθόν ἄγει παντὴ τὸν ἄλόντα· ὅπερ ἵνα μὴ γένηται, ἐν τοῖς προσηρμένοις ἀθληταῖς ἡ χάρις τοῦ παναγίου ἐκλάμψας Πνεύματος, ἤλεγξεν ἀναφανδὸν τῆς παρανομίας τῆς ἔργον· καὶ οὕτω μάλλον ὁ μέγας Θεόδωρος διασητότερος καθίσταται, μιμητὴς τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος, καὶ ἡλίου τοῦ Θεοδίδου, οὐ μόνον ἐν ταῖς περιόχοις, ἀλλὰ καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης· ἡ γὰρ τῇ Θεσσαλονικίῳ τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς Κωνσταντίνου βασιλείας περιφρουρούμενος πόλει, εἰς τὰς ἐξωτάτω χώρας τὰ τῶν ἰδίων κατορθωμάτων ἀπέπεμπε προτερήματα. Γεγράφηκε δὲ καὶ τῇ πᾶσι τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης δι' οἰκείων αὐτοῦ μαθητῶν δῆλα ταῦτα καταστησάμενος· καὶ ἀπεδέχθη παρ' αὐτοῦ μεγάλως, ὡς μὴ ὑποστείλαμενος ἀναγγεῖλαι τὰ φίλα Θεῷ· παρ' οὗ καὶ ἀντίγραφα ἐδέξατο καταγεραίοντα αὐτοῦ [144 b.] τὴν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ἑστασέν τε καὶ ἀθλῆσιν, ὡς ἐξισουμένην τῇ τοῦ θεοῦ Προδρόμου ἀξιοπρεπῶς παρῆρσι.

18. Ἄλλ' ἐπειδὴ, φησὶν ἡ Γραφή, *Βασιλεὺς θρασὺς ἐμπροσθέντα εἰς κακά*· καὶ αἱ ὁδοὶ τῶν ἀνθρώπων σκοτεινὰ, οὐκ οἶδασιν πῶς προσκώπτουσιν, οὐ μετὰ πολλῶν χρόνων ἐπανάστασιν πρὸς τοῦ ἰδίου ὑπαστάς στρατεύματος ὁ Κωνσταντίνος, ἀπορροφᾶται μὲν ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν, ἐκρίπτεται δὲ καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας, ὥσπερ τι φορτίον εἰδεχθεὶς καὶ δυσβάστακτον, καὶ ἀνίσταται πάλιν ἡ τούτου μήτηρ καὶ Χριστοφίλης Εἰρήνη, ἣν ἐκεῖνος πρόην, ἀσω[τό]τατα διαπαρττόμενος, τῶν βασιλικῶν ἀλλοτριᾶν ἀπέφηκεν ἐνδιατημάτων. Αὕτη οὖν ἡ θεοφιλεστάτη ἀνθρωπος, ἅμα τοῦ ἐπιληφθῆαι τὰ τῆς βασιλείας πηδάλια, ἀνακαλεῖται μὲν τῆς ἐξουσίας τὸν μέγαν Θεόδωρον, ποιεῖ δὲ αὐτὸν ἐνωθῆναι τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ Ταρσίῳ, τοῦ Ἰωσήφ μετὰ τὴν ἐκβολὴν Κωνσταντίνου τῆς ἱερατικῆς ἀπογυμνωθέντος· ἀξίας· καλῶς πεπραχέναι

^a II Cor. ix, 2. ^e Prov. xiii, 17 sec. lxx. ^f Prov. iv, 19.

λέγουσα καὶ θεαρέστως τοὺς ἀμφοτέρους· τὸν μὲν, ὡς τῶν εὐαγγελικῶν δογμάτων μέχρις αἵματος καὶ ποιῶν ἀναφανέντα συνίστορα, καὶ διὰ τούτου τοῖς μεταγενεστέροις τὴν καθαρὰν πραγματευσόμενον τῶν ψυχῶν σωτηρίαν· τὸν δὲ, ὡς οἰκονομήσαντα συμφερόντως, καὶ τοῦ οἰστρουῦτος ἀνακτος τὴν κακότητοπον ἐκμοχλεύσαντα γνώμην, τὰ χεῖρω τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευκῶτων ἐπαπειλοῦντος ποιήσιν εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, εἰ τῶν κατὰ νοῦν ἀποπέσειεν· ταῦτα δὲ καὶ ὁ θεὸς Ταράσιος ἐδεθαίωσε, συναφθεὶς τῷ καθ' ἡμᾶς Πατρὶ, ὡς ἀνεγράφατο αὐτῷ οὗτος ὁ ἀθλητὴς τοῦ Σωτήρος Θεόδωρος· οἷς [f. 145 a.] καὶ ἡμεῖς στοιχήσωμεν, καὶ μηδὲτερον μέρους κακίσωμεν, ἀλλ' ἑκατέρους ἀποδεχόμενοι, ταῖς εὐαγγελικαῖς φωναῖς πιθαρχεῖν εἰσέτι μὴ παραιτησώμεθα· τὰ γὰρ οἰκονομικῶς γινόμενα, οὐ νόμος· ἀλλ' οὐδὲ πάντα τὸ ἀφικτον κέκτηνται· ἐπεὶ καὶ Παῦλος ὥκονόμησε περιτεμὼν τὸν Τιμόθεον, καὶ οὐκ εἰς νόμον τάξιν τοῦτο γε κεκράτηκεν· αὐτὸς γὰρ καὶ ταύτην ἀνέτρεψε, διωλύγειν ἐκδῶν· *Εἰ περιτομήν κηρύσσω, τί ἐτι διώκομαι*·

ιβ'. Τοῖνυν πνευματικῆς εὐφροσύνης συναπολαύσας τῷ πανιέρῳ Ταράσιῳ ὁ Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος, ἐξείσιν εἰς τὸ κατ' αὐτὸν φροντιστήριον, καὶ συντρέχουσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔνθεν κακείθεν τὰ διασκορπισθέντα τῇ αὐτοῦ ἀπουσίᾳ πρόβατα. Ἀνεῖται δὲ τῆς φρουρᾶς καὶ ὁ τῶν Πατέρων Πατὴρ Πλάτων ὁ ὁσιώκατος καὶ ἀρχιτέκτων ταύτης τῆς θεοσυστάτου τῶν ἀδελφῶν ἱερᾶς σκηνοπηγίας· καὶ συναγέρεται πλεῖστος ὄμιλος ὡς αὐτοὺς ἐκ τε τῶν πέλας καὶ τῶν πόρρωθεν, οἳ τινας προμάχους γενναιοτάτους ἀπὸ τῆς ὑπὲρ εὐσεβείας πολεμικῆς ἐπαυελθόντας θεάσασθαι παρατάξεως· διαφημίζεται δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἔτι ἡ τοῦ Σακκουδίου προσηγορία, καὶ Θεόδωρος ἐν τοῖς ἀπάντων ἐμεγαλύνετο στόμασιν· καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ τῆς διὰ θεὸν ὑποπορίας εἰς πᾶσαν διατρέχει τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ διδάσκει πάντας ἑμοῦ τοῖς εὐαγγελικοῖς ἔπεσθαι παραγγέλμασιν, τὸν μὲν ἄνδρα μῖς εἶναι γυναικὸς κύριον, τοῦ θεοῦ Λόγου θεσπίσαντος· ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν γυναῖκα, ἐνδὲ ἀνδρὸς σύνοικον· καὶ ταῦτα ἐνδόμως, ἀλλ' οὐ νόθῳ τινὶ καὶ μοιχικῷ συνοικεσίῳ· πορνεία γὰρ καὶ τὰ σαρκὸς πάθη κατακτιδολεύει μὲν [f. 145 b.] τὸν ἄνθρωπον, τῆς πρὸς θεὸν συναφείας προδότης ἐξίστησιν· ἐκ δὲ τούτου πολλοὶ τῆς μεγαλυνήμου πόλεως οἰκήτορες, καὶ μέντοι καὶ τῶν ἐξωτέρων πολιχνῶν καὶ ἀστυγετώνων ἄνδρες, οὐ μόνον τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐξωθεν ὁρμωμένων παιδείας ἐπισημότητοι, πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον συνεβόρυσαν παιδοτρίβην, μοναχικῆς φιλοσοφίας ἐν πείρᾳ γενέσθαι προθέμενοι· οὐδ' ὁ θεὸς τῆς εὐσεβείας διδάσκαλος ἀσμένως ὑποδεχόμενος, τοῖς τῆς ἐμπράκτου σοφίας αὐτοῦ κατήρθευε νάμασι, τὸν ἐντετηγμένον ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐξ ἁμαρτίας ἀποκαθαίρων μολυσμῶν, καὶ πρὸς ὁσιότητος καὶ δικαιοσύνης ὁδὸν τὰ κατὰ θεὸν αὐτῶν καταρτίζων διαθήματα.

κ'. Ἀλλὰ τῶν ἀθέων Ἀγαργῶν κατὰ τοῦτο τοῦ

set, ideoque posteris puram animarum salutem procuravisset; Tarasium autem, quia utili dispensatione egisset, et furentis principis perversam declinasset sententiam, qui pejora superioribus principibus se facturum minabatur adversus Christi Ecclesiam, si suae mentis conceptibus obsisteretur. Haec divus quoque Tarasius confirmavit, cum Patri nostro se adjunxit, ut hic ipse Salvatoris athleta scripto tradidit Theodorus. Cui sententiae nos quoque accedemus, neutramque partem improbavimus; sed tamen dum ambos admittimus, evangelicis nihilominus verbis deinceps obedire non recusabimus. Nam quae dispensative geruntur, legis loco non sunt, neque ea omnia reprehensione carent. Si quidem et Paulus dispensative Timotheum circumcidit, neque id tamen vim legis obtinuit: etenim ipse ritum illum abstulit magna voce clamans: *Si circumcisionem praedico, cur adhuc persecutionem patior*?

19. Igitur spiritali gaudio fruens cum sacratissimo Tarasio parens noster Theodorus, perrexit ad monasterium suum, cœperuntque concurrere undique dispersae post ejus absentiam oves. Emititur custodia Pater quoque Patrum Plato sanctissimus, et hujus divinitus concreti fratrum cœnobii architectus: confluebatque plurima turba ad illos, tam de proximo quam de longinquo, ut tanquam generosissimos milites, de bellica pro religione acie redeuntes spectaret: magisque augebatur Saccudionis fama, et omnium ore Theodorus magnificabatur: ejusque propter Deum exilium quaqueversus in orbe innotuit. Atque omnes ab eo edocti fuerunt evangelicis obedire mandatis: quod nempe vir unius mulieris sit dominus, juxta divini verbi statutum; pariterque mulier cum uno viro cohabitare; et quidem legitime, et non notho aliquo et adulterino contubernio. Etenim scortatio, et carnis passionibus, hominem depravant, et a Dei consortio manifeste avertunt. Atque ex eo tempore multi celeberrimae hujus urbis incolae, et exterorum quoque oppidorum vel suburbiorum viri, nec de nostro cœtu tantummodo, verum etiam de profana institutione valde illustres, ad hunc magnum confluebant magistrum, monasticæ disciplinae experimentum capere volentes: quos divus rectae pietatis doctor libenter exceptos, efficacis sapientiae suae fluentis irrigabat, haerentes animabus illorum peccati sordes purgans, et in sanctitatis atque justitiae via, eorumdem secundum Deum gressus stabiliens.

20. Sed enim impiis Agarenis per id tempus su-

* Galat. v, 11.

(6) Confer in editione Sirmondiana Theodori epistolam 53 libri 1.

periores regiones vastantibus, mortisque metu proximorum locorum incolas percellentibus, necessarium visum est Patribus temporis utiliter se accommodare, et in regiam urbem sine cunctatione migrare: quod dum celeriter agunt, excepti amanter fuerunt et a venerando pontifice Tarasio, et a pientissima Augusta; quibus etiam magnopere hortantibus, perinsigne Studii monasterium, quod ab hujus nominis viro olim ædificatum, et sanctorum virorum fuerat habitaculum, sed Constantinus Copronymus ne a decem quidem monachis incoli siverat, hoc inquam pergunt occupare; capax nimirum recipiendæ illi numerosæ Nazaræorum multitudini. Nam plane oportebat eum qui se magni Præcursoris imitatore ostenderat, et adulterii morbum palam improbaverat, apud templum de illius nomine dictum habitare, atque hoc veluti terrestre cælum suis perpetuis erga Trinitatem laudibus efficere. Quis autem hic angelicas veluti Patris constitutiones et communiter utiles regulas verbis comprehendere poterit? quas ille ad se undique concurrentibus condiscendas tradebat, ut multorum mentes ad unam Evangelii concordiam traheret, prout mos est ut quisque similem sui amet. Neque vero venientes tantummodo ex mundanis deliciis suscipiebat, sed et jam in asceticis exercitatos laboribus, si qui accederent, subdito sibi cœtui aggregabat, Domini effato morem gerens: *Venientem ad me non ejiciam foras*^h; ab se tonsos laud anteponeus illis quos alii aliquando totondiscent, sicut plerique hominum irrationabiliter faciunt, proprii animi affectibus victi; sed omnes pariter charitate complectens et curans, ac singulorum virtuti reverentiam honoremque tribuens: ita ut exin multiplicaretur discipulorum numerus magnopere in hac nova Jerusalem, in tantum ut millenariam prope quantitatem exæquaret.

21. Quos quidem cernens alacri animo jugum Christi obedienter subire, disposuit ipse quoque, ritu illius excelsi Moysis, educavitque populum Dei, sapientiæ verbis, et morum puritate, ad spiritalem perquam optime manuducens promissionis requiem. Porro legislatoris virtutem esse aiunt, quæ sunt optima pervidere, atque ut constitutis uti velint populis persuadere; multitudinis vero officium est in decretis permanere, et neque in prosperis neque in adversis rebus quidquam immutare; quæ est deservendi Deo ratio sanctissima. Fit ergo eis legislator, proponens ipsis a Deo tradita judicia, quæ ipse consensu sublimis politiæ monte, tenebrasque ingressus divinæ beatæque notitiæ, a Deo acceperat, et quasi in cippis lapideis, in sui firmissimi cordis tabellis, Spiritus impressa digito fuerant. Atque ut ille Dei contemplator consulenti socero obtemperans chiliarchos, centuriones, quin-

^h Joan. vi, 37.

(7) Constitutiones Theodori Studitanas edidimus nos in hac bibl. t. V.

A καιρού την καθύπερθεν παροικίαν λήτσαμένων, και φόβον θανάτου ταῖς τῶν πλησιοχώρων ἐντεκόντων ψυχαῖς, ἀναγκαῖον ἐφάνη τοῖς Πατράσιν τὰ τοῦ καιροῦ δρᾶσαι συμφερόντως, και τὴν βασιλεῦσαν πόλιν μὴ κατοκνήσαι καταλαθεῖν· ὁ και διὰ τάχους ποιήσαντες, ὑπεδέχθησαν φιλοφρόνως παρὰ τε τῷ θεσπεσίῳ ἀρχιερεὶ Ταρασίῳ, και τῇ εὐσεβεστάτῃ Λύγουστῃ· ὅφ' ὧν και προτραπέντες λιπαρῶς, τὴν εὐαγεστάτην μονὴν τοῦ Στουδίου, πάλαι πρὸς αὐτοὺς οἰκοδομηθεῖσαν, και ἐνδοαίτημα ἑσίων ἀνδρῶν γενοῦσαν, ὁ Κοπρώνυμος Κωνσταντίνος οὐδ' εἰς δέκα τὸν ἀριθμὸν ἑάσας τε ἐσεσθαι, παραλαμβάνουσιν, ἱκανὴ οὖσαν πρὸς διαδοχὴν τῆς πολυανθρώπου ἐκείνης τῶν Ναζιραίων πληθούς· ἔδει γάρ, ἔδει τὸν τοῦ μεγάλου Προδρόμου μιμητὴν ἀναφανέντα, και τὴν νόσον τῆς μοιχείας ἐκφανδὸν ἀποκηρύξαντα, τῷ ἐπινύμῳ αὐτοῦ κατοικισθῆναι ναῶν· και τοῦτον οὐρανὸν ἐπίγειον ταῖς ἀπαύστοις ἀποφῆναι πρὸς τὴν Τριάδα δοξολογίας· και τίς γάρ τὰς ἐνταῦθα τοῦ Πατρὸς [f. 146 a.] ἀγγελιομιμήτους καταστάσεις και κοινωφελεῖς διαπονώσεις κατὰ λόγον εἰπεῖν ἐξισχύσειεν; ἃ; ἐκείνῳ τοῖς πανταχόθεν ὡς αὐτὸν ἀφικνουμένοις προεῖδον τε και ἐδίδασκεν, πρὸς μίαν ἐνάγων τὴν τῶν πολλῶν φρονημάτων τοῦ Εὐαγγελίου σύμπνοιαν, καθ' ὅτι φιλον ἀεὶ παντὶ τὸ ὅμοιον· οὐ γὰρ μόνον τοὺς ἀρτίς τῆς κοσμικῆς ἀποφοιτῶντας παρελάμβανεν χλιδῆς, ἀλλὰ και τοὺς ῥῆθ γεγυμνασμένους τοῖς τῆς ἀσκήσεως πόνους τῇ ὕπ' αὐτὸν προσιόντας κατέταττεν ὁμηγύρει, τὸ τοῦ Κυρίου πληρῶν λόγιον τὸ φάσκον· *Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω*· μὴ προτιμῶν τὸν ὑπ' αὐτοῦ κεκαρμένον ποτὲ, τοῦ ὅφ' ἐτέρου τοῦτο παθόντος, καθάπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀφιδόσφως ποιοῦσιν, ἰδίῳ; πάθει ψυχῆς δουλούμενοι, ἀλλὰ τοὺς πάντας ἐπ' Ἰσῆς ἀγαπῶν και προμηθεύμενος, και πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐκάστου τὴν τιμὴν και τὴν γέρας ἀποδίδους, ὡς ἐκ τούτου πληθυνθῆναι τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν ἐν ταύτῃ τῇ νέᾳ Ἱερουσαλὴμ σφόδρα, και μικροῦ τὴν χιλιοστὸν ἐπιφθεῖναι ψήφον.

κα'. Οὐδ' δὴ και καθορῶν προθυμῆα ψυχῆς τὸν ζῶγον τοῦ Χριστοῦ πειθηνῶς ὑπερχομένους, διατίθεται και αὐτὸς κατὰ τὸν ὕψηλόν Μωϋσεά, και δημαγωγεῖ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ σοφίας λόγοις και ἡθῶν καθαρότητι πρὸς τὴν νοήτην ὡς ἀριστα χειραγωγῶν τῆς ἐπαγγελίας κατάπαισιν· και γὰρ ἀρετὴν μὴ, φασιν, νομοθέτου, τὸ τὰ βέλτιστὰ συνιδεῖν, και αἶσαι τοὺς χρησομένους περὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν συντεθειμένων· πληθούς δέ, τὸ πᾶσι τοῖς δόξασιν ἐμμεῖναι και μὴτ' ἐν εὐτυχίαις, μὴτ' ἐν συμφοραῖς αὐτῶν, μὴδὲν μεταβάλλειν· ὅπερ ἐστὶ Θεοῦ θεραπείας τρόπος ὁσώτατος· τοιγαρὸν καθίσταται νομοθέτης ἐπ' αὐτοὺς ἐξαπλῶν [f. 146 b.] τὰ θεοπαράδοτα κρίματα, ὅπερ αὐτὸς πρὸς τὸ ὅρος ἀναβὰς τῆς ὕψλης πολιτείας, και τῷ γινώσκῳ ὀψειδὸς τῆς θείας και μακαρίας γνώσεως, πρὸς Θεοῦ ἀπειλήφει ὡς ἐν τισι πλατῆ λιθίναις, τοῖς τῆς ἑαυτοῦ στερέωτάτης καρδίας πυξίοις, τῷ τοῦ Πνεύματος ἐνητημανθέντι δακτύλῳ (7)

καὶ ὡς περ ὁ θεόπτης ἐκεῖνος τῷ κηδεστῇ συμβου-
λεύσαντι πειθαρχήσας προῦβάλλετο γιλιάρχους καὶ
ἐκατοντάρχους καὶ πεντηκοντάρχους καὶ δεκάρχους,
οἷς τὰ τυγόντα τῶν πραγμάτων ἀναφερόμενα δεξιόν
τε ἑλάμβανον τέλος, καὶ αὐτὸς τῆς ἐντεῦθεν ἀπηλ-
λάττετο φροντίδος· οὕτω καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς Μωϋσῆς
ποιεῖ, λαβὼν ἐκεῖθεν τὰς ἀφορμὰς, εἰ καὶ μικρόν τι
περὶ τὴν κλήσιν διαφέρεται· προχειρίζεται μὲν γὰρ
διακονῶν κεφαλὰς, τίθῃσι δὲ τὰς ὀνομασίας οἰκείας
τῷ ἐπιτηδεύματι, ἐπιστημονάρχας καὶ παιδευτὰς καὶ
ἐπιτηρητὰς· τούτους ἀποκαλέσας· καθίστασι δὲ καὶ
ἐν ἄλλαις προσηγορίαις τοὺς ἀπάσης τῆς ἀδελφότητος
μᾶλλον ὑπερεξέχοντας, οἷον τὸν τὰ δεῦτερα φέροντα,
τὸν οἰκονόμον, τὸν παροικονόμον, καὶ τοὺς ὡς ἄλλως
ὀνομαζομένους· ἐκάνονισε μέντοι καὶ πᾶσι τοῖς πε-
πιστευμένοις τὰς διαφόρους διακονίας ἀνὰ μέρος, διὰ
στίχων ἐκ μέτρων ἰαμβικῶν (8). Μᾶλλον δὲ σαφέστε-
ρον εἰπεῖν ἀπὸ τῆς κυριωτάτης καὶ πρώτης, φημὶ δὴ
τῆς τοῦ ἡγουμένου ἀρξάμενος, καὶ μέχρι τῆς τελευ-
ταίας τοῦ ὀφποιοῦ καταπαύσας· ποιήσας ἐν ἐκάστῳ
τῶν τε ἐπιβαλλόντων καὶ τῶν μηδαμῶς προσηκόντων
τὴν καθ' ὑπόθεσιν εἰδήσιν· διωρίσατο δὲ συνεκδοχι-
κῶς καὶ τοῖς διαμαρτάνουσι τῆς ὀφειλομένης [f. 147
a.] σπουδῆς καὶ καθυστεροῦσι, κατὰ τινα γοῦν ἀπε-
ριρμένην αἰτίαν, ἐπὶ τῆς τῶν θεῶν ὕμνων συνάξε-
σιν· ἔτι γε μὴν καὶ τοῖς ἐπὶ πᾶσι τῶν ἀδελφῶν ὑπηρεσίᾳ
συντεταγμένης ὥρας ἀποτυγχάνουσιν, ἤτοι
σκεῦος συντερίδουσιν, ἢ παροικίαν τινὰ καὶ φαυλισμὸν
πρὸς τὸν πύλας ποιουμένοις, ἀνάλογον ἐπιτίμησιν
θετικῶς (9).

κ'. Τὴν δὲ γε τῶν ἐσθημάτων χρῆσιν οὐκ ἀποτε-
ταγμένην, οὐδὲ κατὰ τὸ βουλῆτὸν ἐκάστῳ προκεῖσθαι
συνέταχεν· ἀλλὰ κἂν τοῦτι ἀποστολικὸν αὐτοὺς
φέρειν πεποίηκε χαρακτῆρα, καθὼς ἡ τῶν Πράξεων
ὑποτίθεται βίβλος, ὡς Πάντες οἱ πιστευσάντες
ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά. Καὶ
πάλιν· Τοῦ δὲ πλῆθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ
καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία· καὶ οὐδὲ εἰς τι τῶν ὑπαρ-
χόντων αὐτῷ ἕλεγον ἑαυτοὺς εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς
ἅπαντα κοινά. Διὰ τοῦ τοῦτο ἡφόρισεν αὐτοῖς
οἰκίαν, ἐφ' ἣ συλλήβδην ἀποτιθέμενοι· τὰ δεδουλεу-
κότα, καθ' ἃ ἐν Σάββατον πέπλη ἀντελάμβανον ἑτερα
διὰ χειρὸς τῶν εἰς τοῦτο καθυπουργεῖν τεταγμένων
ἀδελφῶν· τοῦτο δὲ τάξας αὐτοῖς, οὐκ ἀπέκρινεν τὰ
ἑαυτοῦ ὁ Πατὴρ τῆς κοινῆς ἱματοδόχου ἐστίας, ἀλλ'
ὡς πανταχοῦ καὶ ἐν τοῦτω τύπος ἐγεγόνει· τοῦ ποι-
μνίου· δύο σαφῶς εἰδὼς πάσης εἶναι παιδείας τρόπους,
καὶ τῆς περὶ τὰ ἥθη κατασκευῆς· ὣν ὁ μὲν λόγῳ
διδασκαλικῷ, ὁ ἕτερος δὲ διὰ τῆς ἀσχίσεως τῶν ἡθῶν
κατορθοῦται· διὰ τοῦτο διδοὺς καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν
ἐδόμην τὸν ὑποδύτην, ἀντεδέχετο ἕτερον, οὐ διοῖσιν
τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ὣν ἐκείνοις ἀδρότητος
ἡ τάχα γε καὶ τῆς χείρονος· μνημονεύων δὲ αἰεὶ τοῦ
Ἀποστόλου λέγοντος, ὅτι Δωρεάν ἄρτον οὐκ ἔφαγον,
καὶ αἱ χεῖρες αὐταὶ διηκόνησαν καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς σὺν
ἐμοί, ἀργίας ὑπομεῖναι τάξιν ἀκίνητον [f. 147 b.]

¹ Act. II, 44. ¹ Act. IV, 32.

(8) Leguntur hæc carmina in Sirmondi editione
sub tomī lineam.

A quagenarios, et decuriones elegit, quorum opera
occurentia negotia expeditum exitum consequen-
bantur, dum ipse interim huiusmodi cura vacabat,
sic et noster Moyses se gessit, sumpto illinc exem-
plo, nominibus licet paululum immutatis. Nam mi-
nisteriorum decretis classibus, nomina officii pro-
pria imposuit, epistemonarchas, et magistros seu
correctores, et observatores, appellans. Sub aliis
quoque appellationibus in toto fratrum cœtu con-
stituit eminentiores aliquot; veluti secundum gra-
dum tenentem, œconomum, et subœconomum,
aliosque aliis nominibus. Atque his omnibus ad
varia ministeria deputatis regulas perscripsit iam-
bigis versibus comprehensas. Imo potius capto initio
a præcipua primaque hegumeni dignitate, et in ul-
timo desinens coqui officio: tradens singulis con-
venientium et minime convenientium officiorum pro
re proposita notitia. Decrevitque simul castigatio-
nem, debitam sedulitatem omittentibus, et quam-
libet ob causam minime legitimam ad divinorum
hymnorum synaxim sero concurrentibus. Item fra-
tribus quocunque ministerio statuta hora non fun-
gentibus, aut vas frangentibus, aut excessum ali-
quem vel contumeliam proximo suo inferentibus,
congruam penam constituit.

22. Vestium quoque usum non singulis assignatum,
neque ad ejusque libitum præsto esse voluit, sed
in hoc etiam apostolicam ipsos formam servare
mandavit, sicut in Actuum libro proposita est,
nempe quod omnes qui credebant, erunt pariter,
et habebant omnia communia. Et mox: Mul-
titudinis autem credentium erat cor unum et anima
una; nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid
suum esse dicebat, sed erant illis omnia com-
munia. Propterea ipsis assignavit ædium par-
tem ubi quisque, quæ gestaverat vestimenta depo-
nens, singulis Sabbatis alia recipiebat a fratribus
huic ministerio præpositis. Quam legem cum ferret,
non secrevit sua propria Pater a communi vestia-
rio cubiculo, sed ut in reliquis omnibus sic in hoc
etiam, regula sui gregis esse voluit: duos videlicet
esse sciens cujuslibet magisterii modos, et morum
informandorum rationes; nempe et verborum do-
ctrinam, et asceticæ vitæ exemplum. Quare et ipse
tradita hebdomadaria veste, aliam recipiebat, mini-
me a communibus differentem, sed æque ac alio-
rum detritam, vel etiam pejorem. Memor denique
semper Apostoli dicentis, quod Gratis panem non
comedi, sed manus ipsæ ministraverunt et mihi et
his qui mecum sunt: otiosi nunquam poterat, sed
laborabat ipse propriis manibus, libros describendo,

(9) Hæc item Epitimia, sive pœnas monasteriales,
nos edidimus in tomo citato.

eosque fratrum operibus adjungendo; quorum librorum nonnulli adhuc apud nos servantur, pretiosi admodum et omni aestimatione digni.

23. Composuit etiam plurimos marte proprio liberos, ob sapientiæ talentum, eximie suæ puritatis merito, desuper acceptum. Et primo quidem librum illum, ter adhuc in hebdomada in communi cœtu legi solitum, Parvarum, inquam, Catecheseum centum triginta et quatuor dictarum ab eo subitanea dictione in consuetis ad fratres allocutionibus. Secundum autem et tertium quartumque librum Magnarum Catecheseum non subito dictarum, sed quas meditatus compositas edidit. In utrisque tamen manifeste agnoscitur diffusa in labiis ejus cœlestis gratia facundiæ. Certe ex nullo alio inspiratorum Patrum libro poterit parem utilitatem cœnobita quisquam percipere, qui intelligenter legat. Quamlibet enim virtutum speciem sermones illi continent, et remedium quodvis variorum nequitiae ac multiplicitum morborum sapientissime tradunt, et lumen atque compunctionem legentium animabus ingerunt. Est etiam elaboratum ab eo panegyricarum orationum volumen de nonnullis Christi ac Deiparæ solemnitatibus, nominatimque de omnibus magni Baptistæ ac Præcursoris, aliorumque aliquot illustriorum sanctorum, in quibus primariis panegyristis haud inferiorem se præbet. Confecit et aliud metricum separatum volumen plane utilissimum, ubi creationem et lapsum descripsit primi hominis; ibidemque peccatum et consecutam inde corruptionem lugubriter cecinit. Mox sejunctim Cainum, et invidiam erga Abelem, et eandem convicio traduxit. Postea Enochum et Noe et ab eo genitos Deo clarissimos tres patriarchas seorsum et ex ordine singulos; nec non illorum venerandas uxores, prout par erat, celebravit. Denique cunctas hæreses seriatis numeravit, et anathemate perculit, versibus, inquam, trimetris ac puris; nonnullas etiam plenissime refutavit.

ἀπεσέμνυνεν (13). Ἐτι γε μὴν καὶ πᾶσαν αἵρεσιν ἀπηριθμήσατο, καὶ τῷ ἀναθέματι καθυπέβλεπεν, στίχοις, ὡς ἔφην, τριμέτροις καὶ καθαροῖς· τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ παντελῶς ἀνέτρεψεν.

24. Epistolarum vero ejus libri quinque ad hanc usque diem apud nos servantur. Hæ autem ob sensuum altitudinem et elocutionis nitorem, summum exactumque habent epistolarem characterem cum venustate, ut nullam sine lacrymis legerit quicunque cor lapideum non habet. Est et alia ejusdem prosa oratione condita lucubratio, in qua tribus antirrheticis sermonibus, seu alter David alienige-

Α οὐκ ἠνέχετο, ἀλλ' ἐκοπία αὐτὸς ταῖς ἰδίαις χερσὶ γράφων δέλτους, καὶ ταύτας τοῖς τῶν ἀδελφῶν συνεισφέρων ἔργοις· ἐξ ὧν καὶ τινα μέχρι τοῦ δεῦρο σώζονται παρ' ἡμῖν σεβασταὶ τυγχάνουσαι, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιαί.

κγ'. Συνέταξε μέντοι καὶ πλείστας ὅσας βίβλους; οἰκοθεν καὶ ἐξ αὐτοῦ, τὸ τάλαντον τῆς σοφίας διὰ καθαρότητος ὑπερβολῆν, καὶ αὐτὸς ἀνωθεν εἰληχῶς καὶ πρώτην μὲν τὴν καὶ μέχρις ἡμῶν τρεῖς τῆς ἑβδομάδος ἐκκλησιαζομένην τῶν Μικρῶν λεγομένην Κατηχήσεων (10), ἑκατὸν οὐσίῶν πρὸς τριάκοντα καὶ τεττάρων, σχεδιασθεῖσων αὐτῷ κατὰ τὸ σύνθηες τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ὁμιλίας· δευτέραν καὶ τρίτην καὶ τετάρτην τῶν Μεγάλων Κατηχήσεων, ἃς οὐ σχεδιαστικῶς, ἀλλὰ νουνεχέστερον καθ' ἑαυτὸν συντάξας ἐκδεδώκεν (11)· πλὴν ἐν ἑκατέραις δεικνύται σαφῶς ἢ ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ ἐκχυθεῖσα θεία καὶ οὐράνιος χάρις τοῦ λόγου· οὐδὲ γὰρ ἔστιν οὕτως ἀπώνασθαι τινος ἐτέρας βίβλους τῶν θεοσόφων Πατέρων ἐν συνετῶς μετιόντα, ὡς οἶμαι, τῆς ἐν κοινοδιαχαῖς τὰ ἔξει θεωρουμένης ὠφελείας, ὡς ἐκ τῶν μνημονευθειῶν ἡμῖν τοῦ Πατρὸς κατηχήσεων· πᾶσαν γὰρ περιέχουσιν ἀρετῆς ἰδέαν, καὶ πᾶν ἄκος τῶν κατὰ κακίαν ποικίλων καὶ διαφορῶν νοσημάτων ἐπιτημονικώτατα διδάσκουσιν, καὶ φωτισμὸν καὶ κατανύξιν ταῖς τῶν ἀναγινωσκόντων ἐμποιοῦσι ψυχαῖς. Ἐστὶ δ' αὐτῷ πεπονημένη καὶ πανηγυρικὴ, δι' ἣσπερ ἐνία τῶν Χριστιανῶν ἑορτῶν καὶ τῆς Θεομήτορος, καὶ πᾶσας δὲ τοῦ μεγάλου Βαπτιστοῦ καὶ Προδρόμου, καὶ τινῶν ἄλλων ἐπιφανεστέρων ἁγίων, οὐδὲν ἤτολ λαμπροτάτας τῶν ἀρχικωτέρων ἀπέφηνεν πανηγυριῶν (12). Συνέταχεν δὲ καὶ ἑτέραν ἑμμετρον ἰδιαζόντως ἱαμβικὴν χρησιμωτάτην [f. 148. a.] πάντο, καὶ ἦν τὴν τε διάπλαιν καὶ τὴν ἐκπαισιν ὑπεργέφυσε τοῦ γενάρχου· πρὸς δὲ καὶ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν φθορὰν ὡς θέμις ἐξετραπόνησεν· εἴτα διηρημένως τοῦ Καὶν τὴν κατὰ τοῦ Ἄβελ φθόνον καὶ φόνον κατεκωμώδησεν· καὶ μέντοι καὶ τὸν Ἐνῶχ καὶ τὸν Νῶε, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ φύντας θεοφιλεστάτους τρεῖς πατριάρχας διεzeugμένως καὶ ἀκολούθως ἐκάστη· καὶ τὰς σφῶν αἰοδίμους συνεύνοους κατὰ τὸ εἶδος ἀπηριθμήσατο, καὶ τῷ ἀναθέματι καθυπέβλεπεν, στίχοις.

Δ κδ'. Αἱ δ' ἔτι τῶν Ἐπιστολῶν αὐτοῦ βίβλοι πέντε μὲν ἕως τοῦ παρόντος σώζονται παρ' ἡμῖν (14)· τοσοῦτον γε μὴν τῇ τῶν ἐννοιῶν σεμνότητι καὶ τῇ καθαρότητι τῶν λέξεων ὑπερῆρμενον ἔχουσι τὸ κάλλος καὶ τὸν ἐπιστολιμαῖον χαρακτήρα δι' ἀκριβεῖς ἡκονισμένον, ὡς μηδεμίαν ἀδακρυτὴ μετιέναι τὸν γε μὴ διθῆναι πᾶν τὴν καρδίαν ἔχοντα. Ἐστὶ δὲ πρὸς ταύτας καὶ ἐτέρα δογματικὴ διὰ πεζῆς λέξεως πρᾶ-

12) Octo ex his panegyricis in prædicto tomo nos recitavimus.

13) Est in deperditis hoc Studitæ opus de patriarchis etc. Item quod sequitur de hæresibus.

14) Duo tantum exstant libri in Sirmundiana editione. Tota tamen epistolarum collectio in Parisiensibus incolumis est codicibus, eaque pariter recensetur apud Fabricium tomo cit. p. 439 seqq.

(10) Exstant hæ minores catecheses Latine tantum, Livineio interprete. Nos vero etiam Græce edere optamus, quandoquidem pervenusta et vetera illarum exemplaria in codicibus Vaticanis sunt.

(11) Inedite adhuc sunt hæ majores catecheses, neque in bibliotheca Vaticana occurrunt, sed Parisiis alibi in codicibus, sigillatimque recensentur in Gr. Biblioth. Fabricii ed. nov. t. X, p. 451 seqq. — Vid. supra.

γυμνασθεῖσα, καθ' ἣν ἐν τρισὶν ἀντιβῆρτικοῖς λόγοις, ὡς περ τις ἄλλος Δαυὶδ τὸν ἀλλόφυλον Γολιάθ, ἤτοι τὴν ἑκφυλὸν τῆς ἀληθείας τῶν εἰκονομάχων ἐκσφενδονήσας κατέβαλεν αἰρεσιν (15), καὶ τὸν δεινότατον ὀνειδισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ἐξῆρεν· ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς ἑμφορὰ βασιλεῖς ὡς τῆσδε εἰρημένης βλασφημίου αἰρέσεως κεφαλὰς, φημὶ δὲ τὸν Κοπρώνυμον Κωνσταντῖνον, καὶ τὸν θηριόγνυμον, μᾶλλον δὲ θηριώνυμον, Λέοντα οἷον τισὶ δόρασι τοῖς [f. 148 b.] σπηλιτευτικοῖς ὄφου μεταωρίσας λόγοις ἐθριάμδουσιν τε καὶ παρεδειγμάτισεν, καὶ τὰς αὐτῶν ἀνοσιουργίας τοῖς μετὰ ταῦτα διηρημένως προφανεῖς κατεστήσατο· τοιγαροῦν πᾶσαν τοῦ νοδὸς ἔμφυτον τοῖς θεοῖς ἐνασχολήσας δύναμιν, καὶ διὰ πάσης ἡμέρας καὶ νυκτὸς τὸν νόμον τοῦ Κυρίου ἐκμελετήσας, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἐν τῷ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἐπομένων ὡς οἷον τε καταστησάμενος, μᾶλλον δὲ βασιλείαν οὐρανῶν τῇ ταυτοῦ τῆς πολιτείας, τὴν περιώνυμον τοῦ Προδρόμου ἐκτετελεγκῶς μονῇ, ἣν αὐτὸς οἶα τις ἥλιος ἐν μέσῳ τοῦ πλήθους τῶν νοσητῶν ἀστέρων, τὰς τῆς ἰδίας ἀρετῆς καὶ σοφίας ἀκτινοβολῶν ἀστραπὰς, καί τινος ἐξαλλοῦν καὶ μεταποιούμενος.

καὶ. Ἄλλ' οὐκ ἤνεγκεν ὁ δὲ χαιρέκακος καὶ πατήρ τοῦ φθόνου, ὁ μελαντάτης δυνεὺς καὶ βαθὺς κόραξ διάβολος τὴν τοσαύτην τοῦ Πατρὸς ἀρετὴν κατὰ τὴν εὐδαίμονα διαφημίζεσθαι, οὐδὲ τὴν τῶν ὑπ' αὐτὸν σωζομένων καλῶς καὶ διύθυνομένων πληθὺν ἀνεπηρέαστον παρεῖσαι, καὶ τηλικούτων ἀσκητικῆς εἰδὸς βιώσεως, ἐν μέσῳ πολυανδρούσῃ ἐπιδείκνυσθαι πόλει· καὶ τοὶ πολλὰ καὶ διαφόρων ταῖς τοῦ μεγάλου καταβληθεὶς στρατηγίαις· ἀλλ' οἷα κατ' αὐτοῦ μεμελέτηκεν, καὶ νῦν ἐπιτηδεύειν οὐκ ἀναβάλλεται· τὸν γὰρ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὰ τῆς βασιλείας ἐπειλημμένον σκῆπτρα, Νικηφόρος δ' ἦν οὗτος, ὃς τὸ μὲν δοκεῖν οὐ πόρρω τῶν εὐσεβῶν βεδασλευκότητων ὑπῆρχεν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ μακρῶ τῶν τοιούτων ἀποδιώριστο· ἐπερ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ εἶναι καθωμολόγηται· τοῦτον τοιγαροῦν εὐρηκῶς σκευὸς τι σοβαρόγνυμον καὶ πονηρίας μεμεστωμένον, ὁ τοῖς ἀγαθοῖς [f. 149 a.] ἔργοις τῶν δικαίων ἀεὶ ἐκμαινόμενος, ὑποβάλλει αὐτοῦ τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀθῶου ἀποφῆναι τὸν τὴν μοιχοεὐξίαν πρῶτον αὐτοῦργηκόντα, καὶ τῷ ἱερατικῷ βαθμῷ ἐγκαταλέξαι, ὡς παρὰ τὸν γεγονότα εἰρήνης, φησὶ, καὶ τοῦ λυσιστελοῦντος φροντίσαντα· καὶ δὴ τῷ ἱερόφρονι συντυχὼν πατριάρχῃ ὁ τὴν ὑποθήκην τοῦ ὄψεως παραδέξάμενος ἀναξ, ἀντιβολεῖ καὶ βιάζεται λυθῆναι τὸν Ἰωσήφ τοῦ χωρισμοῦ, τοῦ δῆσαντος αὐτὸν ἀγιωτάτου Ταρασίου οὕτως ἄεσαντος, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ἐκδημήσαντος· ὑποσχόμενος αὐτῷ ὡς βασιλικαῖς ἐπικουρίαις συνελάσειεν ἅπαντας εἰς τὴν τοιαύτην καθυφαίνει οἰκονομίαν· οὕτως οὖν παῖθαι ἄκοντα πάντα καὶ μὴ βουλόμενον κατὰ νοῦν τὸν τῆς νίκης ἐπώνυμον πατριάρχῃ πρὸς τὸ δέξασθαι συλλειτουργὸν τὸν ἀνιερον. Καὶ γίνεται πάλιν διαφωνία καὶ γνωμῶν σύγχυσις καὶ προσώπων διαίρεσις ἐν τε τοῖς ἱεράρχαις καὶ τοῖς μονάζουσιν, τῶν μὲν μὴ προσ-

A nam Goliath, id est alienam a veritate Iconomachorum funda prostravit haeresim, et hoc gravissimum dedecus ab Ecclesia exterminavit. Sed et ambos imperatores, ceu dictae blasphemae haereseos antesignanos, Copronymum, inquam, Constantinum, et ferinae mentis, imo potius et appellationis, Leonem, quasi lanceis infamiae alte elatos, sermonibus tuis, triumphaliter circumgestavit, publiceque traduxit, eorumque impia opera posteris singillatim explorata fecit. Ergo omnes menti suae inditas in divinis rebus vires exercens, et diu noctuque indesinenter legem Domini meditans, caelorumque regnum intra se suosque assecclas constituere, quantum pote, conatus; imo potius quasi altero caelorum regno, ob actae vitae similitudinem, celebri illo Praecursoris monasterio B effecto; erat ipse tanquam sol in multitudine spiritalium siderum medius, propriaeque virtutis atque sapientiae radios vibrabat, contubernales suos illuminans, et ad meliora commutans et transfere-

καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καταφωτίζων, καὶ πρὸς τὸ

25. Sed enim qui semper malo gaudet, invidiae pater, nigerrimus inferorum corvus diabolus, non tulit tantam patris nostri virtutem in opulenta metropoli celebrari; neque servatorum ab eo praelare et in rectam viam reductorum multitudinem incolum esse sivit, nec tale tantumque asceticae vitae speculum in numerosissima civitate spectari; praesertim cum saepe multamque a magni viri militia vulneratus fuisset. Quae ergo adversus illum machinabatur, nunc in rem conferre diutius non distulit. Qui per id tempus regni sceptrum tenebat Nicephorus, specie quidem haud procul aberat ab orthodoxis ante eum imperatoribus, re tamen vera longe illis dissimilis erat, siquidem fidem absque operibus mortuam esse in confesso est. Cum ergo hoc invenisset telicrum et nequitiae plenum vas is qui iustorum bona opera semper odit diabolus, cor ejus permovit, ut innocentem declarari vellet hominem illum qui adulterinum conjugium antea ratum fecerat: eundemque sacerdotali rursus ordini adjungi, ceu qui pacis auctor publicaeque utilitatis fuisset. Itaque religiosum conveniens patriarchani princeps hic, qui serpentis suggestionem admiserat, orat cogitque ut excommunicatione Josephum absolvat, qua eum sanctissimus patriarcha Tarasius ligaverat; et sic eo relicto, ad Deum migaverat. Promittebat autem ei princeps, curaturum se regali adjutorio, ut caeteri omnes dispensationi huic consentirent. Sic ergo adducit invitum prorsus ac mente dissentientem patriarcham, victoriae eponymum (Nicephorum), ut execratum illum ad Ecclesiae ministerium revocet. Fit igitur novum dissidium, et opinionum confusio, et personarum secessio tam episcoporum quam monachorum, aliis quidem putantibus, negotii hujus causa non esse offendendum

(15) Legitur hoc luculentum contra Iconomachos opus in editione Sirmondiana.

imperatorem, magno tamen Theodoro contradicente, æquum non esse ut sententia a venerabili Tarasio in Iosephum publicæ causa utilitatis prolata, nunc abrogaretur : etenim hæc dispensatio, aiebat, adulterinum conjugium manifeste defendit. Insuper justam quoque ultionem adversus juniorem Constantinum jam peractam, præ oculis habendam esse, non oblivione premendam : atque hinc potius divinæ legis voluntatem esse intelligendam, non vero rudi opinione et libero mentis impetu, doctrinam dispensationis confingendam, quæ neque alias audita est, neque ullam utilitatem mundo attulit, imo noxia prorsus animabus nostris est. Exin itaque in iudicii diversitate manentes, invicem dissidebant ; sicut olim Paulo et Barnabæ contigit, in dissidio propter Joannem cognomento Marcum, uti scriptum est : *Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, et Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum : Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei a fratribus* ¹. Quem locum tractans divus Chrysostomus in Actuum splendidissima interpretatione, sic ait : *Uter vero eorum melius deliberaverit, non est nostrum pronuntiare.*

τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. Ὅπερ ἐφθασὼς ὁ ἔρμηνευστάς τὰς φησὶ : *Τίς μὲν οὖν αὐτῶν ἐδουλεύσατο βέλτιον, οὐχ ἡμῶν ἀποφύνασθαι.*

26. Jam nos super hoc argumento dicimus, ambos bene se gessisse ; sicut etiam illustris Tarasius in sua se gessit dispensatione. Namque et hic veritus tunc iracundiam principis et excarescentiam, sciensque quantopere ad maleficia pronus esset, ejusque ad peccandum proclivitatem, ne quid acerbius adversus Dei Ecclesiam faceret, laxavit rigoris habenas, et tolerato minore ac particulari malo, rem universalem sapienter conservavit, implevit effectum illud : *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Sic etiam nunc existimandum est dispensative egisse beatum Nicephorum, nolentem quidem, sed a principe adactum. At vero parens noster Theodorus, exactum divinarum legum retinuit præscriptum, divinitus motus, non malo aliquo affectu victus : nolens scilicet illegitimam copulam legis locum occupare apud eos belluinos homines qui indomitis cupiditatibus indulgent ; atque ut ostenderet sine ullo cujusquam respectu eos agere solere qui Deo omnino confidunt ; neque personas cum animæ suæ detrimento subvereri, ut Domini præceptum prodant, propter principis potentiam injustissime jubentis. Nempe juxta Davidis carmen : *Et loquebar in testimoniis tuis coram regibus, et non erubesceram* ². Sane quod in prosperum statum Ecclesiæ regimen sub his duobus principibus haud devenerit, ipsi quoque manifeste agnoverunt divi patriarchæ. Neque enim magnum Theodorum Thessalonica reversum, recte egisse dixisset orthodoxiæ antesignanus Tarasius, nisi ipsum scivisset veræ Evangelii viæ absque errore instituisse. Neque item eum admisisset victoriæ eponymus (Nicephorus)

Α κρούσαι τῷ ἀνακτὶ ἕνεκα τούτου καλῶς ἔχειν ὑπονοούντων, τῶν δὲ περὶ τὸν μέγαν Θεόδωρον ἀντιπαρόντων, ὡς οὐ δίκαιόν ἐστι τὴν ἐξενεχθεῖσαν πρὸς τοῦ θεσπεσίου Ταρασίου ἐπὶ τῷ Ἰωσήφ κρίσιν ἀνατραπῆναι, ἐπὶ λυσιτελείᾳ τοῦ παντὸς τῆνικαδὲ γεγεννημένην ἡ γὰρ ἐπὶ τῶν τοιοούτων οἰκονομία, φησὶν, τὴν μοιχοσευξίαν προφανῶς συνίστησιν ἡ δὲ καὶ τὴν δίκαιαν κρίσιν τοῦ Θεοῦ τὴν κατὰ τὸ νεωτέρου Κωνσταντίνου ἡδὴ προσελθούσαν, ἄξιον συνιδεῖν, καὶ μὴ λήθῃ ταύτην παρατέμψαι ἡ κἀντιῦθεν στοχάσασθαι τὸ βούλημα τῆς θείας νομοθεσίας, ὡς ἂν μὴ ἀποικίῳ γνώμῃ καὶ ἀχαλινώτοις διανοαῖς ἐρμαῖς, οἰκονομίας λόγους [f. 149 b.] ἀναπλάττοιμιν, τοὺς οὐτε γεγονότας πω, οὐτε τὴν ὄντην ἀπλῶς τῇ ὑψηλῇ ἐκποίησαντας, πρὸς ἐλεθρον τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἔκ δὲ τούτου ἀσύμβητοι μέιναντες πρὸς τὰς κρίσεις, ἀλλήλων διέστησαν, καθά ποτε Παῦλός τε καὶ Βαρνάβας ἐν τῇ περὶ τὸν Ἰωάννην τὸν καλούμενον Μάρκον διαφωνία, καθὼς γέγραπται ἡ Ἐγένετο δὲ παροξυσμός, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀ ἀλλήλων, τὸν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῖσαι εἰς Κύπρον ἡ Παῦλος δὲ ἐκλεξάμενος Σίλλα ἐξῆλθεν, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ Χρυσόστομος ἐν τῇ τῶν Πράξεων θεοφειγῇ

κς'. Ἡμεῖς δὲ περὶ τῶν προκειμένων φάμεν, ὁ ἀμφοτέροι καλῶς πεποιθήσιν ἡ καθά δὴ καὶ Ταρσσιος ὁ αἰοιδίμων ἐν τῇ κατ' αὐτὸν ἀπεφύνατο οἰκονομίᾳ καὶ γὰρ δὴ καὶ αὐτὸς τότε τὸ θυμικὸν καὶ τὸν τοῦ ἀνακτος ὑποφώμενος, καὶ εἰδὼς ὡς λίαν ἐστὶν εὐπάρσιτος ἐπὶ τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν, καὶ νοσεῖν εἰς ἀμαρτίαν εὐκολον, ἵνα μὴ τι δριμύτερον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ κατεργάσῃται Ἐκκλησίᾳ, ὑπενδίδωσι τὰς τῆς ἀκριβείας ἡνίας καὶ παρασχὼν τὸ ἥττον καὶ μερικὸν, τὸ καθολικῶτερον φιλοσόφως ἐνεπορεύσας, πληρῶν τὸ, Ἐξαγερθέντες τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσιν. Οὕτως οὖν κἀνταῦθα ἐστὶν λογίσασθαι, ὅτι ψικονόμησεν ὁ μακάριος Νικήφορος, μὴ βουλόμενος, ἀλλὰ βιασθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀνακτος ὁ δὲ θεὸς πατήρ ἡμῶν Θεόδωρος [f. 150 a.] τὴν ἀκριθεὶ τῶν θείων νόμων φυλάττει κατὰστασιν, θεοῦ ἐκινηθεὶς, καὶ οὐ πάθει κακίας κράτούμενος ὡς ἂν καὶ τὸ ἄθεσμον τῆς κοίτης χώραν μὴ λάβοι νόμου ἐν τοῖς ἔχουσιν τὸ ἐν ἀθραύστοις ὅρματις ὀρεκτικῶν βοσκημάτων δώδεσιν ἀνθρώποις, καὶ τὸ ἀπροσωπώλητον δειχθῇ τῶν εἰς Θεὸν ὀλικῶς πεποιθότων καὶ μὴ λαμβάνοντων πρόσωπα κατὰ τῆς ἐαυτῶν ψυχῆς, ὥστε τὴν ἐκ τολῆν τοῦ Κυρίου προδιδόναι χάριν κράτους βασιλέως ἀδικήματα δυναστεύοντος κατὰ τὸ τοῦ Δαυὶ μελεθόμενα ἡ Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίῳ σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ἠσυχονόμη. Ἐπὶ ἔτι γε μὴ καλῶς εἰς τοῦτο τάξεως ἦλθε τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτων τοῖν δυοῖν βασιλέων, καὶ αὐτοὶ σαφῶς ἡδίσταν οἱ θεοληπτοὶ πατριάρχαι οὐδὲ γὰρ ἂν καλῶς διεδραχέιν τὸν μέγαν ἔλεγεν Θεόδωρον ἐκ Θεσσαλονίκης ἐπανελθόντα ὁ τῆς ὀρθοδοξίας πρόμος Ταρσσιος, εἰ μὴ

¹ Act. xv, 39. ² Ephes. v, 16. ³ Psal. cxviii, 46.

(12) Igitur hoc locutionem habentem in se ipsa

αὐτὸν ἦδει τὴν ἀληθῆ τρίθον τοῦ εὐαγγελίου ἀπλάνως ὁδεύοντα· οὐδ' αὖ πάλιν ἀπεδέχετο αὐτὸν ὁ τῆς νίκης ἐπώνυμος ἱεροθέτης, καὶ ὡς ἀθλητὴν ἀληθείας τοῖς ἐπαίνοις κατέστεφεν, εἰ μὴ ὀρθοτομοῦντα διηγνῶκει τὸν λόγον τῆς πίστεως. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένους καὶ τοῦτο θετέον, ὅτι εἰ οὐκ εἶχεν ἕκαστος αὐτῶν μὴ εὖ πεποιηκέναι τὸ δέξασθαι εἰς ἱερωσύνης τιμὴν τὸν μοιχοζεύκτην διὰ βασιλικὸν φόβον, οὐκ ἂν μετὰ θάνατον τῶν ἀνάκτων, καὶ τὴν παρὰ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς γενομένην τοῦ ἱεροῦ Θεοδώρου παρὰ πόδας ἐκδίκηναι, τοῦ χοροῦ τῶν ἱερῶν τὸν πολυμήτιαν ἐχώριζον· ἐντεῦθεν οὖν σκοπεῖν ἔστι τοῖς φιλοθέοις τὰς τῶν πραγμάτων φύσεις, καὶ μὴδ' ἕτερον μέρος μόνων.

κ'. Πλὴν ὡς ἴδεν ὁ ὑψηλόφρων μέδων τὴν ἰδίαν ψῆφον ὑπὸ τῶν ἡμετέρων βδελυχθεῖσαν πατέρων, καὶ οὐδενὸς λόγου ἀξιωθείσαν, κελεύει μετ' ὀργῆς τὸν τε μέγαν Θεόδωρον, καὶ [f. 150 b.] τὸν τούτου σύμφρονα καὶ Χριστοῦ ἱεράρχην Ἰωσήφ ἅρα τῷ θεῷ αὐτῶν καὶ καθηγμένον Πλάτωνι, τὰς πρὸ τοῦ Ἰστοῦ οἰκεῖν νήσους, οὐκ ἅμα καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ διεσχυμένως τούτων ἕκαστον εἰς ἄλλην καὶ ἄλλην παραφυλάττεσθαι· τὸ δὲ τῆς ἀδελφότητος πληθὸς ὑπὸ στρατιωτικῆς ἐν τῷ ἰδίῳ μοναστηρίῳ τηρεῖσθαι φάλαγγος· αὐτὸς δὲ μετὰ τινος ἡμέρας παραγενόμενος ἐν τοῖς τοῦ Ἐλευθερίου βασιλικαῖς μελάθοις (16), προσκαλεῖται ἅπαντας ἱστορίας ἕνεκα· εἴτα διαστήσας τούτων τοὺς μειζότερους, πειράται λόγους τίσι παθανόντες, τῆς πατρικῆς τούτους μεταστῆσαι βουλῆς· ὡς δὲ τὴν προβολὴν εἶδεν τῶν ἑαυτοῦ ῥημάτων καθάπερ τι βέλος ἀκινδόν τῇ ἀντιτυπῇ τῆς στερεμνίας· αὐτῶν ἀποκρουθεῖσαν ἀντιφράσεως, πρὸς τὸ πληθὸς γίνεται τῶν ἀδελφῶν καὶ ψησι πρὸς αὐτούς· "Ὅσοι ταῖς ἡμετέραις βούλευσε πεισθαρεῖν παραινέσειν, καὶ κοινωνικοὶ εἶναι τοῦ τε πατριάρχου καὶ τῆς καθολικῆς· Ἐκκλησίας, ἐν τοῖς δεξιόις μου ἀφορίσθητε· ὅσοι δ' αὖ τῇ προκατεχούσῃ ὑμᾶς γνώμῃ ἐμμένειν κεκρίκατε, τὴν ἐξ εὐωνύμων στάσιν ἐκλέξασθε· σφριζόμενος ἐν τούτῳ, ὡς ᾔπετο, τοὺς ἀσφοίστους μὲν λόγων παρασκευαῖς εἰσὶν αὐτῶν ὄντας, ἱεροὶ δὲ καὶ λόγους καὶ τοῦ ζῆν αὐτοῦ καταφρονούντας ἅπαντας ὑπὲρ τῆς καθ' ὑπακοὴν θείαν ἀνεπιλήπτου ζωῆς· τότε δὴ πάντες ἐμοθυμαδὸν τὴν εὐώνυμον κατεilahφότες χώραν, λέγουσι πρὸς αὐτὸν μετὰ παρρησίας· Ἡμεῖς ἀκριδῶς ἰπιστάμεθα, ὡ βασιλεῦ, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἅπαντα μνηθέντες, καὶ Πνεύματι ἁγίῳ φερόμενοι, τὰ κρείττω καὶ σωτηρίας ἐγγὺς καὶ παρρησιαστικῶς καὶ ἐδίδασαν· διὰ καὶ αὐτοὶ ἀνεκδοκίμως τοῖς αὐτῶν ἐξακολουθοῦντες ἔχουσιν, τὴν παρ' ὑμῶν καινοτομηθεῖσαν οὐ προσέμεθα δοξάν. 'Ὁ δὲ καταπλαγεὶς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τῶν ὁσίων ἀνδρῶν πεπαρρησιασμένη ἀπολογία, προστάσσει κατανεμηθῆναι αὐτοὺς εἰς τὰ αὐτόθι, καὶ πρὸς σύνεγγυς τοῦ Ἰστοῦ μοναστήρια φυλαχθησόμενους δηλαδὴ ὑπὸ ἀσφαλιστάτην φρουρὰν ὡς κριτοὺς καὶ ἀνηκόους βασιλικῶν [f. 151 a.] κη'. Ἄλλ' οὐκ εἰς μακρὰν αὐτῶν τὰ τῆς

A pontifex, nec laudibus ceu veritatis pugilem ornasset, nisi rectam in fide doctrinam habere cognovisset. Dictis haec addam, quod nisi utrique patriarchae persuasum fuisset, non recte factum quod ad sacerdotii honorem metu principum, adulterini conjugii copulatorem receperint, haud profecto post principum obitum, peractamque a Deo adversus eos pro sacro Theodoro celerem ultionem, haud, inquam, audacem illum sacerdotali choro rursus expulissent. Ergo hinc pii homines rerum actarum naturas cognoscant, neutramque partem venerandorum horum praesulum nostrorum damnent.

ἐκτρέπεσθαι τῶν θεσπεσιῶν τούτων ἡμῶν καθηγε-

B 27. Verumtamen ubi superbus regnator sententiam suam a nostris rejectam patribus vidit, nulloque in pretio habitam, jubet iracunde, magnum Theodorum eique consentientem Christi episcopum Josephum, cum ipsorum avunculo et duce Platone, in insulis, quae sunt e regione urbis habitare, nec simul nec uno in loco, sed separatim singulos aliis atque aliis custodiis teneri: fratrum vero reliquam multitudinem intra proprium monasterium militari manipulo obsideri. Ipse vero post aliquot dies progressus ad Eleutherii regium palatium, cunctos interrogandi causa vocavit. Deinde praepositos illorum seorsum ductos, conatus est suasoria oratione a patris abstrahere voluntate. Sed ubi verba incassum se projicere agnovit, ceu debile telum ab illorum contradicente firmitate retusum, ad multitudinem fratrum conversus ait: Quotquot nostris obtemperare hortatibus vultis, et cum patriarcha et catholica Ecclesia communicare, ad dexteram meam secedite. Quotquot vero in priore manere sententia censetis, sinistram partem eligit; callide sic decipiens, ut existimabat, homines quorum pars quidem verborum artificii ignara erat, sed tamen omnes mundum et prosapiam et vitam ipsam contemnebant, propter agendam sub Dei obedientia vitam irreprehensibilem. Tunc ergo omnes sinistram ejus latus turmatim occupantes, fiducialiter illum sic alloquuntur: Nos accurate scimus, o imperator, Patres nostros a divina Scriptura omnia edoctos, et a sancto Spiritu ductos, meliorem doctrinam et salutem propinquiorem tenuisse, ac ceteros docuisse. Quare et nos illorum vestigiis indubitanter insistentes, vestram nuper excogitatam opinionem non admittimus. Ille autem libera hujusmodi sanctorum virorum responsione exterritus, mandat ut illic dispersi, nec non in proximis urbi monasteriis detineantur, sub tutissima nimirum custodia ceu reatu obnoxii, et adversus regia atque episcopalia mandata contumaces.

τε καὶ ἱεραρχικῶν διατάξεων. 28. At enim haud diu ipsius insania deservit.

(16) Palatium Eleutherii appellatum, quod portui ejusdem nominis ad Propontidis litus adjaceret,

aedificavit Irene imperatrix Leonis Clazari conjux. Canguis Const. Christ., ed. Paris. p. 130.

Brevi enim divina ultio hunc quoque cum universo exercitu in externa regione pessumdedit. Namque adversus Scythas stultus hic Nicephorus expeditione suscepta, hostili manu confoditur : ut ex hoc etiam manifestum fieret, quod divi Patris nostri pro veritate oblutatio, neque temeraria neque improvida esset, sed ex Dei testimonio et olim et nunc firmitatem haberet. Sic ergo infelix princeps occumbens, grande evasit tragediæ argumentum, et majorem comœdiam Romanorum imperium ludit. Completumque in eo est Osee propheta vaticinium : *Et vos, domus regia, auscultate, quia vobis judicium est; quoniam laqueus facti estis speculationi, et tanquam rete expansum in itabyrio*¹, quod venatores delixerunt. *Et cadent principes eorum propter imperitiam linguæ ipsorum. Hæc subsannatio ipsorum in terra Egypti in sinum ipsorum: quia irritum fecerunt fœdus meum, et adversus legem meam impie egerunt*^m. Jam vero et quod magnus Theodorus contra eundem vaticinatus fuit, prædictis subungere operæ pretium est. Namque in superbiam elatus tum a propriis stipulatoribus, tum suapte ingenio Cæsar Nicephorus, et contra Scythas effreni impetu procedens, sacrum nostrum parentem Theodorum in suburbanum locum advocans, orabat eum et per quosdam proceres vehementer urgebat, ut excogitata ab se dispensationi demum consentiret. At vir sanctus divino quasi Spiritu iunctus sic illi respondit : Te potius oporteret factorum tuorum poenitere, non autem ad mali cumulum nos quoque ad parem lapsum pertrahere. Nunc quia nullo hujusmodi consilio admissio, hinc discis, hæc dicit Dominus omnipotens : *Non reverteris per hanc viam qua nunc illuc proficisceris*ⁿ. Reapse incredulo hoc principe, secundum divi pastoris nostri prophetiam, in Bulgarorum regione occiso, filioque ejus Stauracio, graviter vulnerato, ad regiam urbem ægre reverso, et vix bimestre imperium tenente, et mox moriente; sororis ejus conjux, archangeli nomen gerens, dignitate curopalata, imperium capessivit. Michael, inquam, cum Christianissimus esset, et in Domino fidelis, revocavit statim ab exsilio magnum Theodorum; pariterque dimitti jussit quotquot in monasteriis sub custodia erant ejusdem discipuli: sitque legatus Christi exemplo, et mediator inter dissidentes, suffragante senioris Romæ papa. Dantque ambo operam, hic quidem per litteras monitorias, ille personali alloquio et adhortatione, ut sanctissimus patriarcha, et divus parens noster, honestissimo concordie vinculo jungantur; denique adulterini conjugii copulatorem sacro ministerio interdicunt, juxta latam

¹ Osee. v, 1. ^m Osee. vii, 16, et viii, 1. ⁿ III

(17) Theodorus Mopsuestenus in Commentario ad Os. a nobis edito : Σκοπιὰν τῶν προφητῶν τὸν σύλλογον λέγει. Speculationem (seu speculam) dicit prophetarum collegium.

(18) Mopsuestenus explicat : Ὑπὲρ ὧν ἀπαίδευσ-
τας ἐπέθγγοντο κατ' ἐμοῦ : *Ob ea quæ imperile ad-*
versus me locuti sunt.

ἀπονοίας ἀπέβη· συντόμως γὰρ ἡ θεία δίκη καὶ τοῦτον μεταλθοῦσα παντοκρατὶ ἐπὶ τῆς ξένης παρέλυσεν· πρὸς Σκυθὰς γοῦν ὁ μάταιος στρατοπηδεύσας Νικηφόρος, πολεμικῆς αὐτοῦ ἐργὸν γίνεται χειρὸς· ὅπως οἶμαι καὶ τούτῳ προφανῶς ἀποδείχθῃ, ὡς ἡ τοῦ θεοφόρου Πατέρος ἡμῶν ὑπὲρ ἀληθείας ἐνστασις, οὐκ εἰκαία οὐδ' ἀπρονόητος, ἀλλ' ὑπὸ Θεοῦ μαρτυρουμένη καὶ πάλαι καὶ νῦν καὶ τὸ βέβαιον αὐτόθεν ἔχουσα· οὕτως οὖν πεπτωκὸς ὁ δειλὸς ἀναξ, μεγάλης μὲν τραγῳδίας ἐπὶθεσίς, μείζονος δὲ κωμῳδίας ἡ Ῥωμαϊκὴ γέγονεν ἀρχή· καὶ πεπληρωται ἐπ' αὐτῇ ἡ τοῦ προφήτου Ὀση ἐπαγγελία· *Καὶ ὁ οἶκος τοῦ βασιλέως, ἐνωτίσασθε, διότι πρὸς ὑμᾶς ἐστὶ τὸ κρίμα· ὅτι παρὶς ἐγενήθητε τῇ σκοπιᾷ* (17), καὶ ὡς δίκτυον ἐκτεταμένον ἐπὶ τὸ Ἰταθύριον, ὃ οἱ ἀγρεύοντες τὴν θῆραν κατέπηξαν. Καὶ πεσοῦνται οἱ ἀρχόντες αὐτῶν διὰ ἀπαίδευσίαν (18) ἡλώσθη αὐτῶν· οὗτος ὁ φανλισμὸς (19) αὐτῶν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ εἰς κόλπον αὐτῶν, ἀρθ' ὧν παρέβησαν τὴν διαθήκην μου, καὶ κατὰ νόμον μου ἠσέθησαν. Ὅπερ δὲ εἰς αὐτὸν προσέφητευσεν καὶ ὁ μέγας οὗτος Θεόδωρος, τοῖς εἰρηνοδόξοις ἄξιον ἐπισυνάψαι· ἐπειδὴ γὰρ ἐπιήρτο μέγα φρονεῖν, [f. 151 b.] καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων ὑπισπιστῶν καὶ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ φρονήματος ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος, καὶ τὴν ὁρμὴν εἶχεν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἀνεπίσχετον, μεταστειλάμενος τὸν ἱερὸν πατέρα ἡμῶν Θεόδωρον ἐν τοῖς πρὸ τῆς πόλεως τόποις, ἤξιον καὶ καταδιέχετο αὐτὸν διὰ μέσου τινῶν μεγιστάνων ἐπιδοῦναι αὐτὸν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐφευρεθείσῃ θῆθεν οἰκονομίᾳ· ὃ δὲ ὅσιος ἐνθους ὥσπερ τῷ Πνεύματι γενόμενος, δηλοῖ αὐτῷ τάδε· Σὺ μὲν χρῆσθαι ἐφ' οἷς πεποίηκας μεταμελίσθαι, καὶ μὴ προστιθῆναι τι τοῦ καὶ ἡμᾶς πρὸς τὸν ὁμοῖον ἐφέλκειν ὀλισθόν· ἐπεὶ δὲ μὴδὲν τοιοῦτον βεβουλευμένος τῶν ὧδε ἀποτρέχεις, τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ, Ὡς ἐπιστρέψω οὐκ ἐπιστρέψεις τῇ ὁδῷ ἣ σὺ πορεύῃ σήμερον ἐκεῖ. Ἀμέλει τοῦ ἀπειθοῦς τούτου μέδοντος κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ θεοφόρου ποιμένος ἡμῶν, ἐν τῇ τῶν Βουλγάρων χώρᾳ τὸ ζῆν μεταστρέφαντος, καὶ Σταυρακίου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μόλις ἐκείθεν τραυματίᾳ πρὸς τὴν βασιλεύουσιν ἀνακάμψαντος, καὶ ἐν ὧσι δύο μῆσιν τῆς ἀρχῆς κρατήσαντος καὶ παρελθόντος, ὁ τούτου ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς (20) ἀρχαγγελῶνμος τὴν τοῦ κουροπαλάτου ἀμφέπων ἄξιαν, τὸ βασιλεῖον διεδέξατο. Ὅστις Μιχαὴλ Χριστιανικώτατος ὑπάρχων καὶ πιστὸς ἐν Κυρίῳ, ἀνακαλεῖται τῆς ἐξορίας εὐθύς τοὺς περὶ τὸν μέγαν Θεόδωρον· ἀνεῖσθαι δὲ κελεύει καὶ τοὺς κατὰ τὰ μοναστήρια ὑπὸ φρουρὰν ὄντας αὐτοῦ μαθητάς· καὶ γίνεται πρέσβυς χριστομίμητος καὶ μεσίτης τῶν διεστώτων, σὺν τῷ πάπῃ τῆς πρεσβυτέρως Ῥώμης· καὶ συνελεύουσιν ἄμφω, Reg. xiii, 9.

(19) Mopsuestenus explanat : Οὐ κατὰ τὴν Αἰγύπτῳ ἐπαύλιζον τὰς εἰς αὐτοὺς γεγενημένας παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁρμὰς· *Qui in Aegypto contempserunt col-
lata ipsis a Deo dona.*

(20) Michael hic habebat uxorem, Nicephori filiam Procopiam, Stauracii sororem. Erat ergo Nicephori, non Stauracii, γαμβρός.

ὁ μὲν δι' ἐπιστολῶν παραινετικῶν, οὗ δὲ δι' αὐτοπροσώπου συνομιλίας καὶ παρακλήσεως, τὸν τε ἀγιώτατον πατριάρχην καὶ τὸν θεσπέσιον Πάτέρα ἡμῶν εἰς ὁμονοίας πρεπωδεσάτην συνάφειαν· τὸν δὲ μοιχοῦσευξίαν [f. 152 a.] τετολμηκότα τῆς λειτουργίας ἀπείρξαντες κατὰ τὴν ἐμπροσθεν ἐπ' αὐτῷ γενομένην κρίσιν τοῦ αἰδίου καὶ μεγάλου Ταρασίου. Καὶ οὕτω· πάλιν Χριστοῦ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, γίνεται σταθερὰ γαλήνη ἐν τῇ αὐτοῦ ἀγιωτάτῃ καὶ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκ καὶ τοῖνυν πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος αὐθις τὴν οἰκίαν μονὴν τοῦ Στουδίου παραλαβὼν, καὶ τῶν διασπαρέντων αὐτοῦ φοιτητῶν αὐτόθι συνεδραμηκότων, εἶχετο τῆς τε πρὸς τὸν πανιερον πατριάρχην φιλαυτάτης ὁμοφροσύνης τε καὶ συνδιαθέσεως, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς ἐξ Ἰθους διδασκαλίας, τὰ τοῦτων ἦθη τῷ διδασκικῷ λόγῳ πρὸς ὑπακοῆς τελείας· ῥυθμιζὼν διδάσκειν, καὶ τὸν παρεισπεσόντα αὐτοῖς· ἐκ τοῦ χρόνου τῆς αὐταρκειας ῥυθμῶν, τῇ τῆς νοουθεσίας ἐμμελῶς ἀπαλείφων σπογγίᾳ· καὶ οὕτω· πάλιν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἠδύκενεν, καὶ τὰ στίφος τῶν μαθητῶν ἐβελτιούτο αὐξανόμενον σπόδρα. Καὶ ἦν ἀληθῶς δ' εὐπρεπέστατος οὗτος χώρος· οἳ τὰς ποικίλους καὶ εὐθαλῆς παράδεισους, ἐκ παντὸς γένους φυτῶν λογικῶν ἐν αὐτῷ περιέχων, ἐν οἷς πᾶν εἶδος ἐπιστήμης ὥστερ' τις καρπὸς· πέπειρος χρησίμως ἐθεωρεῖτο· μετὰ γὰρ τῆς εἰς ἄκρον κοινοδιακῆς εὐταξίας καὶ τῆς πρακτικῆς ὡς ἐν φιλοσοφίᾳ, οὐδὲ τῶν λογικῶν ἀμέτοχοι καθεστήχεσαν τεχνῶν· ἀλλὰ καὶ γραμματικῆς παρ' αὐτοῖς ἐφιλοπονεῖτο κατόρθωσις, δι' ἧς ἡ τε πρὸς τὸ γράφειν ὁρῶς ἐγγίνεται τοῖς πεπονηκόσιν εἰδησίς, καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ἐντυποῦται αὐτοῖς ἡθικότης· [f. 152 b.] καὶ φιλοσοφίας δὲ τεχνολογία καὶ δογματικῶν πατερικῶν ἀποστηθισίς, δι' ὧν πάσης αἰρέσεως φληνάφους ἀνατρέπειν εἶχον ἰσχυροθυίας, συλλογισμοὺς ἀληθείας καὶ συμπεράσμασι χρώμενοι· ἐξ ὧν σοφώτατοι τε καλλιγράφοι καὶ ἱεροφάται, κονδακάριοι τε καὶ ἄσματογράφοι, ποιηταὶ τε καὶ ἀναγνώσται πρῶτιστοι, μελισταὶ τε καὶ αἰδοῦντο· ἐν Χριστῷ ἐξεφάνθησαν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ τῶν βαναύσων τεχνῶν ἐπιτηδεύσεις καὶ ὅλου ὡς εἰπεῖν πᾶρ' αὐτοῖς ἠδύκενεν· ὅθεν ὑφάνται τε καὶ ῥαφεῖς, σκυτοτόμοι τε καὶ σκηνοποιοὶ, λεπτοουργοὶ τε καὶ οἰκοδόμοι, κανοποιοὶ τε καὶ μαλακουργοὶ, καὶ οἱ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τὰ λειτουργικὰ κατασκευάζοντες σκευή, παρὰ τῷ ἐπιγεῖρ' τούτῳ ἐθεωροῦντο οὐρανῷ· πάντων μετὰ εὐταξίας καὶ ῥυθμοῦ ἐν τοῖς τόποις καθεζομένων τῶν διακονῶν αὐτῶν, καὶ τὰ θεῖα τοῦ Δαυὶδ τῷ τῶν χειρῶν ἔργῳ ἀναμινύοντων τερετίσματα (21)· καὶ ἦν ἰδεῖν τὴν ἀμπελῶνα Κυρίου Σαβᾶθ ἐυκλήματοῦντα, καὶ ὅρη κοσμητικῆς δυναστείας ὑπὸ τῇ σκιά αὐτοῦ καλύπτοντα· ἀλλὰ καὶ τὰς νοητάς αὐτοῦ ἀναδεδνράδας ὑπερρημένας τῶν κέδρων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἕως θαλάσσης τὰ κλήματα αὐτοῦ ἐκτεταμένα, καὶ ποταμῶν ἄχρι τὰς παραφύδας αὐτοῦ· ἐνίοι γὰρ τῶν προθεβηκότων πόων τε ἀρετῆς καὶ ἡλικίας γήρως τῆς αὐτοῦ μεγίστης μαθητείας, ἀφορμὴν ξηνητείας τὴν ὑπόθεσιν

A antea in illum sententiam ab inclyto et magno Tarasio. Atque ita denuo, per Christi clementis Dei nostri gratiam et benignitatem, fit pax stabilis in sanctissima et catholica ipsius Ecclesia, scandalis de medio ablatiis.

Καὶ οὕτω· πάλιν Χριστοῦ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ, γίνεται σταθερὰ γαλήνη ἐν τῇ αὐτοῦ ἀγιωτάτῃ καὶ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκ καὶ τοῖνυν πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος αὐθις τὴν οἰκίαν μονὴν τοῦ Στουδίου παραλαβὼν, καὶ τῶν διασπαρέντων αὐτοῦ φοιτητῶν αὐτόθι συνεδραμηκότων, εἶχετο τῆς τε πρὸς τὸν πανιερον πατριάρχην φιλαυτάτης ὁμοφροσύνης τε καὶ συνδιαθέσεως, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς ἐξ Ἰθους διδασκαλίας, τὰ τοῦτων ἦθη τῷ διδασκικῷ λόγῳ πρὸς ὑπακοῆς τελείας· ῥυθμιζὼν διδάσκειν, καὶ τὸν παρεισπεσόντα αὐτοῖς· ἐκ τοῦ χρόνου τῆς αὐταρκειας ῥυθμῶν, τῇ τῆς νοουθεσίας ἐμμελῶς ἀπαλείφων σπογγίᾳ· καὶ οὕτω· πάλιν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἠδύκενεν, καὶ τὰ στίφος τῶν μαθητῶν ἐβελτιούτο αὐξανόμενον σπόδρα. Καὶ ἦν ἀληθῶς δ' εὐπρεπέστατος οὗτος χώρος· οἳ τὰς ποικίλους καὶ εὐθαλῆς παράδεισους, ἐκ παντὸς γένους φυτῶν λογικῶν ἐν αὐτῷ περιέχων, ἐν οἷς πᾶν εἶδος ἐπιστήμης ὥστερ' τις καρπὸς· πέπειρος χρησίμως ἐθεωρεῖτο· μετὰ γὰρ τῆς εἰς ἄκρον κοινοδιακῆς εὐταξίας καὶ τῆς πρακτικῆς ὡς ἐν φιλοσοφίᾳ, οὐδὲ τῶν λογικῶν ἀμέτοχοι καθεστήχεσαν τεχνῶν· ἀλλὰ καὶ γραμματικῆς παρ' αὐτοῖς ἐφιλοπονεῖτο κατόρθωσις, δι' ἧς ἡ τε πρὸς τὸ γράφειν ὁρῶς ἐγγίνεται τοῖς πεπονηκόσιν εἰδησίς, καὶ ἡ πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ἐντυποῦται αὐτοῖς ἡθικότης· [f. 152 b.] καὶ φιλοσοφίας δὲ τεχνολογία καὶ δογματικῶν πατερικῶν ἀποστηθισίς, δι' ὧν πάσης αἰρέσεως φληνάφους ἀνατρέπειν εἶχον ἰσχυροθυίας, συλλογισμοὺς ἀληθείας καὶ συμπεράσμασι χρώμενοι· ἐξ ὧν σοφώτατοι τε καλλιγράφοι καὶ ἱεροφάται, κονδακάριοι τε καὶ ἄσματογράφοι, ποιηταὶ τε καὶ ἀναγνώσται πρῶτιστοι, μελισταὶ τε καὶ αἰδοῦντο· ἐν Χριστῷ ἐξεφάνθησαν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ τῶν βαναύσων τεχνῶν ἐπιτηδεύσεις καὶ ὅλου ὡς εἰπεῖν πᾶρ' αὐτοῖς ἠδύκενεν· ὅθεν ὑφάνται τε καὶ ῥαφεῖς, σκυτοτόμοι τε καὶ σκηνοποιοὶ, λεπτοουργοὶ τε καὶ οἰκοδόμοι, κανοποιοὶ τε καὶ μαλακουργοὶ, καὶ οἱ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου τὰ λειτουργικὰ κατασκευάζοντες σκευή, παρὰ τῷ ἐπιγεῖρ' τούτῳ ἐθεωροῦντο οὐρανῷ· πάντων μετὰ εὐταξίας καὶ ῥυθμοῦ ἐν τοῖς τόποις καθεζομένων τῶν διακονῶν αὐτῶν, καὶ τὰ θεῖα τοῦ Δαυὶδ τῷ τῶν χειρῶν ἔργῳ ἀναμινύοντων τερετίσματα (21)· καὶ ἦν ἰδεῖν τὴν ἀμπελῶνα Κυρίου Σαβᾶθ ἐυκλήματοῦντα, καὶ ὅρη κοσμητικῆς δυναστείας ὑπὸ τῇ σκιά αὐτοῦ καλύπτοντα· ἀλλὰ καὶ τὰς νοητάς αὐτοῦ ἀναδεδνράδας ὑπερρημένας τῶν κέδρων τοῦ Θεοῦ, καὶ ἕως θαλάσσης τὰ κλήματα αὐτοῦ ἐκτεταμένα, καὶ ποταμῶν ἄχρι τὰς παραφύδας αὐτοῦ· ἐνίοι γὰρ τῶν προθεβηκότων πόων τε ἀρετῆς καὶ ἡλικίας γήρως τῆς αὐτοῦ μεγίστης μαθητείας, ἀφορμὴν ξηνητείας τὴν ὑπόθεσιν

B 29. Ergo parens noster Theodorus rursus in Studii monasterium se recipiens, et dispersis ejus discipulis illuc confluentibus, fovebat cum sacratissimo patriarcha amicissimam concordiam et unanimi-
tem, et docendis more solito discipulis suis operam navabat, mores eorum didactica oratione ad perfectæ obedientiæ habitum informans, et incidentes illis, lapsu temporis, 'proprii amoris sordes, adhortationum spongia diligenter abstergebat: atque ita rursus Dei Verbum crevit, et discipulorum turba magnopere proficiebat augebaturque. Eratque vere hic decentissimus locus varii instar atque uberis horti, omne genus rationalium plantarum habens, in quibus quælibet scientiæ species, quasi maturus fructus utiliter spectabatur. Etenim una cum summa cœnobiticæ disciplinæ practicæque quantum licet philosophiæ perfectione, ne liberalium quidem artium expertes erant. Sed et grammaticæ apud eos accurata doctrina tradebatur, qua recte scribendi forma studentibus imprimatur, et legendi usus ingeritur: insuper philosophiæ artificium, et paternorum dogmatum memoriter recitatio: quibus adjumentis ad cujusvis hæreseos nugæ evertendas acumen disserendi acquirerebant, veracibus syllogismis utendo et conclusionibus. Ex qua disciplina scitissimi calligraphi, hieropsaltæ, contaciarii, et canticorum auctores, poetæ, lectores eximii, melodi, et versificatores in Christo emerunt. Similiter artium quoque plebeiarum exercitia omnium prope-
modum apud ipsos reperiebantur: unde textores, sartores, sutores, tabernaculorum vel stragulorum factores, minorum operum artifices, architecti, canistrorum, et delicatarum rerum opifices; item qui igne ac ferro vasa utensilia operantur, in hoc terrestri coelo conspiciebantur: qui omnes bene composito ordine ac regula in officinis quisque suis sedebant, et divinas Davidis cantilenas manuum labori admiscebant. Eratque videre vineam Domini D Sabaoth late frondentem, et mundanæ potentiae montes umbra sua cooperientem; sed et spiritalia ejus arbusta cedros Dei superare, et usque ad mare palmites ejus extensos, et propagines ejusdem usque ad flumina. Nonnulli enim ex iis, qui eximio Theodori magisterio exculiti, et virtutum labore inveterato exerciti, occasionem peregrinandi ex prædictis publicæ rei perturbationibus nacti sunt, postquam custodiis emissi fuerunt, imo et antea per diversa orbis climata discurrerent, ibique habitan-

(21) Confer apud nos in tomo quinto epitimia et constitutiones monasterii Studii. Sapienter sane

prisci monachi corporali etiam labori instandum censebant; nihil enim deterius otio est.

tes, pulcherrima sancto Spiritu cooperante monasteria condiderunt, quæ Studitani nostri appellationem adhuc gerunt.

κλίματα, ἐν οἷς καὶ σκηνώσαντες, κάλλιστα τῇ συνεργίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος συνεστήσαντο μοναστήρια, τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Στοδιώτου μέχρι τοῦ νῦν ἐπιφερόμενα.

30. Sic igitur Christi ovili felici statu utente, et orthodoxis fidei dogmatibus Ecclesiis Dei præclare rectis et auctis, quidam de silva sus pessimus, Armeniorum de trunco erumpens pullulavit, subitoque vineam tanquam aper ferus depopulatus est. Leo scilicet orientis præfectus, ditionis propriæ fines egredi permissus, facta exercitui suo pecuniæ distributione, ducibus autem majorum graduum promissione in suam sententiam adductis, contra religiosum Michaelē imperatorem rebellat, et in thracicas partes haud procul urbe regia progressus, ibi ab iis qui macedonicum præsidium constituebant, Augustus proclamatur. Indeque digrediens, nemine resistente, regium palatium occupat, princeps Iconoclasta a suis ipsismet stipatoribus publice famigeratus. Sic igitur occupato imperio violentus hic Thrax, cum esset totus hypocriseos lorica munitus; verax est enim qui dixit: « Haud simplex esse comperio genus Armeniorum, sed valde arcanum et subdolum » initio suæ tyrannidis, non enim regni dicam, orthodoxiam simulat. Mox rerum politicarum, ut volebat, politus, hypocriseos personæ abjecta, impudenter nudat pravi cordis sui morbum reconditum; seque furoris exsecrandi Constantini Copronymi, impietatisque et adversus Christum odii, successorem ostendit; dicens, non oportere Christi imaginem venerari, neque ejus quæ illum immaculata ratione peperit sanctæ semperque Virginis, neque cæterorum justorum atque sanctorum, quoniam eæ idolorum similitudinem gererent.

δὲ τὴν προσέσθαι τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, μήτε τῆς τῶν λοιπῶν δικαίων καὶ ὁσίων, ὡς τῶν τοιούτων

31. Nesciebat nimirum stultus, quod quorum prototyporum contrarium subjectum est, horum sine dubio etiam adjectiva contrarias habent appellationes: et quarum rerum bonarum nomina usurpamus in prototypo, ea pravarum in archetypo adhibitarum appellationum destructiva omnino sunt. Quamobrem et horum adjectiva, ratione homonymiæ prototypis assimilata, ipsorum videlicet appellationem gerent, bonorum bonam, malorum malam. Cum igitur Dominus ac Deus noster Jesus Christus, falsi idolorum polytheismi extinctor fuerit, hujus profecto gloriosa imago idolico subjecto aliena erit: neque boni prototypi adjectivum, rei make unquam subserviet. Sicut vice versa sit. Illa enim quæ contraria est physice archetyporum qualitali pictura, congruam trahet et accommodabit

(22) Cur dicitur Thrax Leo gente Armenius? Quia scilicet relictus a Michale imp. in Thracia ob eam provinciam tutandam, ipse seditionem molitus inde se commovit adversus legitimum principem, et Constantinopolim cum exercitu veniens, imperium occupavit. Cedrenus ed. Paris. t. II, p. 481. Id

Α τῆς προειρημένης ἐπιδραζόμενοι διατάσεως, μετὰ τὸ ἀφεθῆναι αὐτοὺς τῶν καθείρξεων, ἥ καὶ πρὸ τούτων διεσπάρησαν κατὰ διάφορα τῆς ὑπ' οὐρανὸν

[f. 153 a.] λ'. Οὕτω τοιγαροῦν εὐδρομούσης τῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης, καὶ Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τοῖς ὀρθοδόξοις τῆς πίστεως δόγμασι καλῶς ἰθυνομένοι καὶ αὐξανόμενοι, ὥς τις κάκιστος ἐκ δρυμοῦ τῆς Ἀρμενίων φύτλης ἀποβῆραϊς ἐκώμασε, καὶ ἄθροον ταύτης ὡς οἶα μονὴς κατενεμήσατο ἄγιος. Λέων γὰρ ὁ τῆς Ἀνατολῆς στρατηγός, ἐκτετιμηκὼς μάλλον τὸ ἐξω φέρεσθαι τοῦ καθήκοντος, τὸν ὑπὸ χεῖρα αὐτοῦ δωροδοκήσας στρατὸν, καὶ τοὺς τούτων ἀρχηγούς ταῖς ὑποσχέσεσι τῶν μειζόνων σύμφωνας ἑαυτοῦ καταστασάμενος ἀξιομάτων, ἀνταρσίαν ὀδίνει κατὰ τοῦ φιλοχρίστου ἀνακτος Μιχαήλ· ἰλθὼν δὲ ἐπὶ τὰ Θρακῶς μέρη οὐ πόρρω τῆς βασιλευούσης, ἀνακηρύττεται ὑπὸ τῶν δῆθεν Μακεδονικῆν εὐστάθειαν ἐπιδεικνυμένων, Ἀδγουστος· ἐκάλειν τε ἀπάρας, μηδεὶνδ' ἀντιπράτεοντος εἰσελαύνει εἰς τὰ βασίλεια, βασιλεὺς εἰκονοκλάστης πρὸς τὴν ἰδίαν δορυφόρων ἀναφανδὸν φημιζόμενος· οὕτω τοίνυν ἐπιδραζόμενος τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς ὁ βίαιος· οὗτος Θρᾷς (22), ἀτε ὅλων τῶν τῆς ὑποκρίσεως θεωρακιζόμενος προβλήματι· ἀψευδῆς γὰρ ὁ εἰρηκὼς, « Οὐχ ἄπλου γένος εὐρίσκω τοὺς Ἀρμενίους, ἀλλὰ καὶ λίαν κρυπτὴν καὶ ὑπουλον (23), » ἐν ἀρχῇ τῆς ἑαυτοῦ τυραννίδος, οὐ γὰρ εἰποιμι βασιλείας, εὐζέδειαν ὑποκρίνεται· ἔπειτα μετὰ τὸ περιγενέσθαι τῶν πολιτικῶν, ὡς ἐβούλετο, πραγμάτων, τὸ τῆς ὑποκρίσεως ἀποβῆράμενος προσωπεῖον, ἀναίθρη ἀπογυμνοὶ τῆς πονηρᾶς αὐτοῦ καρδίας τὴν ἀπόθετον νόσον· ὁ τῆς τοῦ ἀλιτηρίου ἐμπληξίας Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, θεοσχετίας [f. 153 b.] καὶ χριστομανίας, διάδοχον ἑαυτὸν ἀποδεικνύς, καὶ φάσκων μὴ ἀγράντως αὐτὸν τεκοῦσης ἁγίας ἀειπαρθένου, καὶ ἀφομοιωμάτων ἐιδώλους προσποιώμενος.

λα'. Οὐκ εἰδὼς ὁ παράφρων, ὡς ὦν τὰ πρωτότυπα ἀντικειμένην ὑπόληψιν ἔχουσιν, τοῦτων προβῆλως καὶ τὰ παράγωγα προσηγορίας ἀποίσσεται τὰς ἐναντίας· καὶ ὦν περ ἀγαθῶν τὰ ὀνόματα λαμβάνοντι πρωτοτύπως, ἀναιρετικὰ πάντως πεφύκασιν τὴν ἀρχετύπως λαμβανόμενων πονηρῶν ὀνομασιῶν (24)· τοιγαροῦν καὶ τοῦτων παράγωγα τῇ λόγῳ τῆς ὁμωνυμίας τοῖς πρωτοτύποις παρεικότα, τὴν ἐκείνων ἔξουσιν ὀνομασίαν δῆπουθεν, ἀγαθῆν ἀγαθοῦ, καὶ πονηροῦ πονηρᾶν· οὐκοῦν ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἀναιρετικῶς πέφυκεν τῆς πολυθεῶν τῶν ἐιδώλων πλάνης, ἀλλότριον ἔσται δηλονότι καὶ τὸ τοῦτου εὐκλεῖς ἐμπαγεῖον τῆς ἐιδωλικῆς ὑπόληψεως· καὶ οὐκ ἂν ποτε ἀγαθοῦ πρωτοτύπου παράγωγον, γένοιτ' ἂν κακίας συνήγορον, ὥσπερ οὖν καὶ ἐμπάλιν· ἡ γὰρ κατ' ἐναντίωσιν φύ-

ipsum aliis verbis noster quoque biographus innuit. Thrax igitur hoc loco quasi contemptum dicitur, propter seditionis originem.

(23) S. Gregorius Naz. orat. 43, 17.

(24) Summa ratiocinii hæc est: bonarum rerum bonæ sunt imagines et reverendæ; malorum autem

σικῆς ποιότητος τῶν ἀρχετύπων γραφῇ, τὴν κατάλ-
 ληλον εἴδει καὶ προσαρμόσει τῷ ἰδίῳ παραγῶγῃ
 κλησὶν τε καὶ ἐργασίᾳ· οὐδὲ γὰρ ἂν ποιότης πυρὸς
 φύγειν ποτὲ καταδέξοιτο, οὐδὲ πάλιν μέλιτος ἐνέρ-
 γεια πικρότητα ἐμποιήσει τῷ κεχρημένῳ· καὶ τοῦτου
 χάριν οὐδεὶς πω τῶν ἔχοντων σύνεσιν καὶ λογισμὸν
 ἐπιδεχομένων τᾶναντία τοῖς ἐναντίοις κατηγορήσειεν,
 καὶ ἀλληλαῖτια ταῦτα προσείποι τὸ σύνολον· ἐνὸν δὲ
 καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐτυμολογίας τὴν διαίρεσιν τε καὶ
 ἐτερότητα τῶν τοιούτων συνιδεῖν πάλιν, εἰδῶλον μὲν
 γὰρ εἴρηται [f. 154 a.] ὡς εἶδος· δόλου· δόλος γὰρ
 ἀληθῶς καὶ ἀπάτη ψευδώνυμος τῆς εἰδωλολατρίας
 πολυθεΐα, πόρρω βάλλουσα τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος
 Θεοῦ, καὶ τὴν κτίσιν ἐκτανιστᾶσα κατὰ τοῦ δημιουργ-
 γήσαντος αὐτὴν Δεσπότου· θένει οὐκ ἂν τὸ τοιοῦτον,
 εἰκὼν πρὸς τῶν ὁγίως ἔχοντων τὸ φρονεῖν ὀνομα-
 σθήσεται· καὶ πῶς ἔσται ταυτὸν εἰδῶλον καὶ εἰκὼν,
 συνιδεῖν οὐκ ἔχω· εἰκὼν δὲ λέγεται παρὰ τὸ εἰοικέναι
 τῷ ἀρχετύπῳ, εἴτε ὁσίῳ 'Οσίᾳ, εἴτε ἁγίῳ 'Αγία·
 καὶ τοσοῦτόν γε ἔχουσα τὸ εἰκὼς ὡς καὶ τῇ τοῦ πα-
 ραδείγματος ταυτίζεται προσσηγορίᾳ· πολλάκις γὰρ
 ἐπὶ τοίχῳ γραφῆς δένδρων ἢ ὀρνέων εἰκόνας ἰδόντες,
 οὐ φαμεν ὅτι φοινίκος εἰκὼν τὴνδε, ἢ ὅτι γεράνου
 τυχὸν ἐκτύπωμα τὸ δρώμενον· καίπερ τοῦτο (οὐ)
 ταῦτα, ἀλλὰ φοινίξ καὶ γέρανος· οὕτω γοῦν καὶ
 σταυροῦ τύπον ἰδόντες, σταυρὸν ὀνομάζομεν· ὡσαύ-
 τως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ἣ καὶ τῶν ἐτέρως
 ἔχοντων· ἢ γὰρ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ Χριστὸς ὀνομά-
 ζεται κατὰ τὸ ἀνάλογον· καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Γεωργίου,
 φέρε εἰπεῖν, ὁ ἅγιος Γεώργιος κεκλήσεται· ὥσπερ
 οὐν καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, βασιλεὺς ὀνομάζεται,
 κατ' οὐδὲν διενηνοχῶσα οὐ ἔστιν εἰκὼν, ἢ κατὰ τὸ
 τῆς οὐσίας ὁμογενές.

λβ. Ὃν οὐδὲν ὁ θυμολέων ἐκεῖνος καὶ τὴν φρένα
 παχὺς ἐπιστάμενος, εὐρὼν σκευὴ ὀργῆς κατηρτι-
 σμένα εἰς ἀπώλειαν, ἡλικίας τινος ἀπερρώγοντας
 ἀργούς καὶ ἐθαδὰς κακῶν, μεираκείων τε ὡς ἀληθῶς
 ἀπατεῶνας, καὶ τὰ σώματα πρὸς κάλλος ἀσχοῦντας,
 συμβαίνοντας τοῖς αὐτοῦ θελήμασιν, προσφθείρεται
 αὐτοῖς (25), καὶ δι' αὐτῶν τὸ ἀθέμιτον καὶ θεοστυ-
 γές διαγγέλλει τοῖς πᾶσι κήρυγμα· ἐν οἷς ἐξήρχεν
 ἄλλος τις [f. 154 b.] Ἰαννῆς, ἀλλ' οὐχ Ἰωάννης
 καλεῖσθαι ἄξιός, ὡς ἐν τῷ λαθυρίνῳ φέρεται πρῶ-
 τος, κατὰ Ἀσσυρίου ἀναφωεῖς ἐκ γῆς ἀνθρώπος,
 μύθῳ οὐκ ἀληθεῖ, πρωτοπαγῆς αὐτοῖς ληρωδού-
 μενος, ὁ δικαίως ἐπικληθεὶς λεκανόμαντις· ἅτε
 γραμματικῆς ἐμπειρότατος ὢν ὑπὲρ τοὺς λοιποὺς,
 καὶ τῆς πάντων ἀφυστάτου ψευδολογίας δαιμονιώ-
 τερον ὄργανον· πονηρότατός τε πεφυκὼς ἀνθρώπος,
 καὶ ταράξει μεγάλα πράγματα φύσιν ἔχων (26).
 Καὶ πρῶτα μὲν προσβάλλει ἀμέσως τῷ ὀχυρωτάτῳ
 καὶ τροπαιωνύμῳ πύργῳ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως,
 ἀπόπειραν ποιούμενος τῆς αὐτοῦ γνώμης, δειλὸν

A adjectivo suo appellationem ac vim; nam neque
 ignis qualitas unquam refrigerabit, neque mellis
 natura amaritatem utenti ingeret. Proptereaque nemo
 intellectu ac ratione praeditus, contraria de con-
 trariis praedicabit, neque haec sibi invicem causas
 fieri prorsus dicet. Potest insuper ex ipsa etymologia
 differentia eorum ac diversitas cognosci. Etenim
 idolum dicitur quasi idea doli: est quippe dolus
 et fraus, falsus idololatriae polytheismi cultus, longe
 a veri Dei natura recedens, et creaturam Domino
 ipsius creatori opponens. Quamobrem res hujus-
 modi ab iis, qui sana mente sunt, nunquam imago
 appellabitur. Et quomodo idolum idem sit atque
 imago, intelligere nequeo: namque imago dicitur,
 quia hinc imaginamur archetypum, sive Veneranda
 venerandi, sive Sancta sancti. Quae quidem tantam
 habet congruentiam, ut exemplari suo appellatione
 B aequiparetur. Saepe enim pictarum in pariete arbo-
 rum aut avium imagines intuentes, haud dicimus,
 Haec est palmæ pictura; aut quod gruis, puta,
 figura sit quæ spectatur: sed quanquam haec ita
 re vera sint, attamen palmam gruemque dicimus.
 Sic itaque crucis etiam typum spectantes, crucem
 eam appellamus. Pari ratione utimur etiam circa
 sanctas imagines, vel diversum quodlibet: nam
 Christi imago, Christus nominatur propter analo-
 giam; et sancti Georgii, exempli gratia, imago,
 sanctus Georgius appellabitur; veluti regis quoque
 imago, rex nuncupatur, quia nihil ab eo differt
 C ejus est imago, nisi quod substantia constat haud
 homogenea.

32. Quorum nihil reputans ravidus ille Leo et
 mente crassus, nactus etiam vasa iræ ad perniciem
 fabrefacta, coetaneos aliquot dissolutos, otiosos,
 et viliis assuetos, atque adolescentulorum ut vere
 dicam deceptores, corpora sua ad venustatem com-
 ponere solitos; hos, inquam, voluntatibus suis ha-
 bens obnoxios, cum iisdem corrumpitur, perque
 ipsos illicitum et Deo odibilem doctrinam publice
 proponit. Inter quos erat Iannes alter, non vero
 Joannes vocari dignus, veluti in labyrinthum pri-
 mus ingreditur, homo terræ filius, Assyria oriundus,
 D fabularius potius quam verax, novus apud istos
 scurra, et merito dictus Lecanomantis (patinarius
 vates): præ ceteris grammaticæ peritus, et pessimæ
 omnium falsitatis dæmoniacum apprime organum;
 improbiissimi denique ingenii homo, et magnis tur-
 bandis rebus idoneus. Ac primo quidem (Leo) recta
 aggreditur munitissimam et victoriæ homonymam
 (Nicephorum) turrim orthodoxæ fidei, sententiam
 ejus explorando; ut eum timidum atque elinguem

(puta idolorum) imagines quoque malæ sunt et de-
 testandæ. Hæc autem multo uberius et enucleatius
 tractat apud nos S. Nicephorus in Antirrhethico I,
 n. 28 et seqq. Et videsis etiam adnotationes nostras
 ad Lat. ejusdem auctoris interpretationem.

(25) Sic loquitur de Leonis Armeni moribus

etiam Georgius monachus in novis imperatoribus,
 num. 12.

(26) Ita etiam Simeon magister in *Annalibus* ed.
 Paris. p. 403. Ἰωάννην τὸν λεγόμενον γραμματικόν,
 ἄλλον Ἰαννὴν κάλλον etc. Hic etiam patriarchatum
 aliquandiu tenuit. Ephraem Chron. v. 10012.

inter consecretaneos suos efficeret, modo mundanarum rerum promissiones, non tamen secundum Deum viventibus gratas, obijciendo; modo autem tentationum nimbos, et vitæ hujus laboriosas ærumnas. Postquam vero constantiam præclari præsulis sensit, eumque spem suam supereminere experimento cognovit; imperator in throno residens, sancto patriarcha ad se vocato, supercilio ritu leonis adducto, eructavit abditam impuræ animæ suæ faciem, aberrasse a fide dicens veritatis sacerdotes, et divinarum rerum doctores; ideoque nunc de dogmatibus sermones commoveri oportere; ut dissidentium opinionum facta ventilatione, rectum a pravo, suffragiis dinumeratis discernatur ratumque habeatur. Post hæc, prout quisque paratus erat, ex his qui vocati fuerant, imperatori respondit, absurdas refutans fabulationes, testimoniisque de sacra Scriptura petitis, et dogmaticis Patrum doctrinis, sacrarum imaginum cultum defendens. Postquam vero, his auditis, in medium produxit homines malorum horum auctores, et mendacii studiosos, adhortans ut disputatio ab utraque parte coram se de proposita questione fieret, Patres nostri insanabilem ejus mentem satis cognoscentes, in colloquium venire cum hominibus cavillari per jocum solitis non oportere judicarunt, præsertim incorrupto judice non interveniente. Contra quos indignatum cernens crudelissimum tyrannum, ignea orthodoxiæ columna Theodorus, sic eum adamussim fidenterque allocutus est:

33. Cur vel quam ob causam, o imperator, in pacifica Dei Ecclesia turbinem ac tempestatem concitare voluisti? Cur egregie exstirpata impietatis zizania, tu quoque plantare in medio Domini populo pretiosum et electo temere studes? Non audisti beatum Paulum Timotheo scribentem? *Præcipe ne aliter doceant, neque intendant fabulis et genealogiis interminatis, quæ quæstiones stultas præstant magis quam dispensationem Dei, quæ est in fide*. Et rursus: *Si quis aliter docet, et non acquiescit sanis sermonibus, et ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed linguens circa quæstiones et pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidia, contentiones, blasphemiae, suspensiones malæ, confictationes hominum mente corruptorum, et qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem. Hæc tu fuge*. Et denuo: *Hæc commune, testificans coram Domino, ne contendant verbis, quæ ad nihil utilia sunt, nisi ad subversionem audientium. Sed et profanas vocum novitates devota, sciens quod pugnas gignunt*. Astipulatur his divus quoque Ignatius: « Cavendum, inquit, vobis a belluis

A αὐτὸν καὶ ἄστομον πρὸς τῶν ἰδίων σιγηθεὶς συμπα-
τριστῶν, πῇ μὲν ὑποσχέσεται κοσμικαῖς ἀλλ' οὐ
κατὰ Θεὸν ζῶσιν αὐτῷ προτεινόμενος· πῇ δὲ καὶ
πειρασμῶν νιφάδας καὶ τὰς βίου τοῦδε πολυπόνους
ἐπιφορὰς· ὡς δὲ τὸ ἀκράδαντον ἦσθετο τοῦ γενναίου
ιεροφάντορος, καὶ πολὺ τῶν ἐλπίσθέντων ὑπεραν-
εστηκότα τοῦτον τῇ πείρᾳ κατέμαθεν, καθίσας ἐπὶ
θρόνου, καὶ ἀμφὶ τὸν ἄγιον πατριάρχην μεταπέμ-
πτους ποιησάμενος, ἡρεῦξато λεοντιδὸν ἐπληρώ-
μεν ὄφρ' ὅτι τὰ περιττὰ καὶ ἀπόρρητα τῆς ἐναγοῦς ψυχῆς αὐ-
τοῦ, ἐδφάθαι λέγων τοὺς τῆς ἀληθείας μύστας καὶ
τῶν θεῶν εἰσηγητὰς κατὰ τὴν πίστιν· καὶ διὰ τοῦτο
χρῆναι τοὺς περὶ δογμάτων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀνα-
κινεῖσθαι λόγους· ὅπως τῇ ἐποπτεῖᾳ τῶν διαφόρων
δοξῶν, τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χειρόνος τῇ τῶν πολλῶν
ἐγκρινόμενον ψήφῳ τὸ κύρος λάβοι· πρὸς δὲ ταῦτα
ὡς ἕκαστος ἦν παρεσκευασμένος τῶν εἰσκληθέντων
ἀπελογεῖτο τῷ βασιλεῖ, τὰς αὐτοῦ ἐκτόπους ἀνα-
σκευάζοντες μυθολογίας γραφικαῖς [f. 155 a.] μαρ-
τυρίαις καὶ πατρικαῖς δογματοθεσίαις τὴν τῶν σεπτῶν
εἰκόνων παριστάντες προσκύνησιν· ἐπεὶ δὲ μετὰ τὸ
ἀκούσθαι ταῦτα, τοὺς ἐφευρετὰς τῶν κακῶν καὶ τῷ
ψεύδει χαίροντας εἰς μέσον προὔβαλλετο, παρεγγυῶν
διάλεξιν ἀμφοτέρων ἐπὶ αὐτοῦ περὶ τῶν προκειμέ-
νων γενέσθαι, οἱ καθ' ἡμᾶς Πατέρες τὸ ἀνίστασθαι
αὐτοῦ τῆς γνώμης προκινώσκοντες, μὴ δεῖν εἰς λό-
γους ἐλθεῖν μετὰ τῶν ἐρεσχελεῖν ἡδέως συνηθισμέ-
νων ἔκριναν, μάλιστα κριτοῦ μὴ μεσάζοντος ἀδεκά-
στως (27)· πρὸς οὓς ἀγανακτικῶς φερόμενον τὸν
ὠμότατον, ὁ πυρίπνοος θεωρῶν στύλους τῆς εὐσεβείας
C Θεόδωρος τάδε φησὶ πρὸς αὐτὸν ἀποτόμως·

λγ'. Τί δὴποτε καὶ ὅτου χάριν, ὦ βασιλεῦ, τῆς
Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ εἰρηνευούσης, κλύδωνα καὶ
ζάλην ἐν αὐτῇ ἀναβρίπτειν προήχθης; τί τὰ κα-
λῶς ἐκκριθώδεντα τῆς ἀσεβείας ζιζάνια καταφυ-
τεύειν καὶ αὐτὸς ἐν μέσῳ τοῦ περιουσίῳ καὶ ἐκλε-
κτοῦ τοῦ Κυρίου λαοῦ, ἀδιακρίτως ἐπέλγῃ; οὐκ
ἤκουσας τοῦ μακαρίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου Τι-
μοθέῳ γράφοντος· Παράγγελλε αὐτοῖς μὴ ἑτερο-
διδασκαλεῖν μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλο-
γίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις μάταιας
παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομᾶν (28) Θεοῦ τὴν
ἐν πίστει. Καὶ πάλιν· Εἰ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ,
καὶ μὴ προσέρχεται ὕψιαινονσι λόγοις καὶ τῇ
D κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται μηδὲν
ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λο-
γομαχίας, ἐξ ὧν γίνονται θρόνοι, ἐριδες, βλασ-
φημίας, ὑπόνοιαι πορνῆαι, διαπαρτερικαὶ κατ-
εφθαρμένῳ ἀνθρώπῳ τὸν τοῦτ', καὶ ἀπεστερη-
μένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι
τὴν εὐσέβειαν· ἀπίστας ἀπὸ τῶν τοιούτων.
Καὶ αὖθις· Ταῦτα ὑπομίμνησκε διαμαρτυρόμενος
[f. 155 b.] ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, μὴ λογομαχεῖν εἰς

• I Tim. i, 3. P I Tim. vi, 3, 5, 11. 4 II Tim. ii, 14.

(27) Reapse publicarum cum hæreticis disputa-
tionum raro aliquis fructus existit; quia hi præju-
dicatam æmulamque mentem gerentes, veritatis ar-
gumentis sunt impervii. Privata utilius colloquia

cum eis miscentur, aut didacticis libris agitur.

(28) Vulgatus Latinus legebat οἰκοδομῆσαν οἰδο-
ποιον.

οὐδὲν χρησίμους ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκούοντων· ἀλλὰ καὶ τὰς βεβήλους καιροφωρίας περιστάσο, εἰδὼς ὅτι γεννηῶσι μάχας. Συνέπεται δὲ τοῦτοις καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος (29)· « Προφυλάσσω ὑμᾶς, λέγων, ἀπὸ τῶν θηρίων τῶν ἀνθρωπομόρφων αἰρετικῶν· οὗς οὐ μόνον οὐ δεῖ ἡμᾶς παραδέχεσθαι, ἀλλ' εἰ δυνατόν μηδὲ συναντῆν. » Τούτων τοιγαροῦν οὕτω διωρισμένων, καὶ τῆς πρὸς τοὺς δυσσεβεῖς αἰρετικούς ὁμιλίας ἡμᾶς ἀπαγόντων, τίς λοιπὸν πείσαι ἡμᾶς δυνήσεται ἔλθειν εἰς λόγους μετὰ τῶν ἡθετηκόντων κανόνας καὶ στάθμας τῆς ἀρχαίας πίστεως, καὶ τὰς θείας Γραφὰς ἀφόδως εἰς πολλῶν ἀποπλάνησιν βεβηδουργηκότων; ὃν γὰρ τρώπον Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρὴς ἀντέστησαν τῷ θεράποντι τοῦ Θεοῦ Μωϋσεῖ, οὕτω καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, δολασζόμενοι τῇ τε παρὰ σφίσι προκαθεδρίᾳ καὶ τῇ πλείστοις ἀπολλυούσῃ αἰσχροκερδεῖ. Ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ κολῇ, ὥς ὁ λόγος φησὶν· ἡ γὰρ ἀνοία αὐτῶν ἐκδηλὸς ἔσται πᾶσιν ὥς καὶ ἐκείνῳ ἐγένετο. Ἀλλ' οὖν γε τοῦτο ἔξω τοῦ πρέποντος πεποιήμεθα, τὸ περὶ τῆς ἐκείνων φημι ἀξυνεστίας καὶν ποσὺς γοῦν ἐπὶ σοῦ τήμερον ἀπολογίσασθαι· τὸ γὰρ τοῦ τυχόντος ἐναντία ταῖς τῶν πολλῶν δόξαις ἀποφαινομένου φροντίζειν, εὐθὺς, ἢ φησιν καὶ ἡ τῶν ἔξω παροιμία (30).

31. Τὸν δὲ τούτων ὑπακούσαντα τῶν λόγων, καὶ ὄψαν μεγάλως δυσχεράναντα φάναι· Καὶ περιττὸς ἐγὼ σοι δοκῶ, κύριε Θεόδωρε; μικροῦ καὶ πείθεις μοι λόγον σοι εἰπεῖν περιττὸν ἀληθῶς, ἵνα μηδαμῶς ὑποστρέψαι δυνήθῃς εἰς τὸ κατὰ σὲ μοναστήριον· ἦτοι τὴν ὑπερόριον ἀπόφασιν, ἣ καὶ τὸν ἐπωσοῦν μόνον διὰ [f. 156 a.] τῶν τοιούτων πλαγίως ὑποσημηνάμενος προβλημάτων· ἀλλ' οὐ πείσεις με, φησὶν, ἀπερισχέπτως ὁρᾶσαι τὸ σοὶ καταθῦμιον· οὐδὲ γε ἐπὶ ἐμοῦ μαρτυρήσεις εἰς τοῦτο ὑπέρπεπισμένος· ἀνεξικακῶς δὲ μακροθυμήσω καὶ καταφρονούμενος ὑπ' ὧν· μόνον εἰ διαλεχθῆναι μὴ παραιτήσεσθε μετὰ τῶν ἐνδιαβαλλόντων ὧν τὸ κατὰ τὴν κοινήν πίστιν φρόνημα· εἰ δὲ τοῦτο οὐ βούλεσθε, πρόδηλοι ἔστε τὴν ἑαυτῶν καθομολογοῦντες ἦταν· ὅπερ ἀναγκάσει ὑμᾶς τοῖς ἐκείνων ἀκολουθεῖν καὶ μὴ βουλομένοις θελήμασιν. Τοῦ δὲ συλλόγου παντὸς τῶν ἐπισκόπων σὺν τῷ θεοειδεῖ ποιμένι συμφώνως παραιτούμενων τὴν πρὸς τοὺς κατεγνωσμένους συνομιλίαν, καὶ τὰ τοῦ μακαρίου Παύλου λεγόντων, Ἡμεῖς δὲ εἰς ἐλπίστον ἔστιν ἵνα ὑπὸ τῶν δηλομένων προσώπων ἀνακριθῶμεν, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας· τῶν μὲν, ὥς οὐκ ἐχόντων ἱερατικὸν ἀξίωμα τὸ παραπαν· τοῦ δὲ, ὅτι περ οὐδὲ ἑαυτοὺς ἀνακρίνομεν, τῆς εἰλικρινοῦς ἡμῶν εἰνεα πίστεως, τὸ πρόσωπον ἐνισταμένων· καὶ τοῦ ἀνακτοῦ τῶν λεγομένων μὴ συνιόντος τὴν δύναμιν, πάλιν ὁ μέγας

• II Tim. iii, 9. • I Cor. iv, 3.

(29) Biographus Sirmondianus non dixerat hoc esse Ignatii martyris dictum, sed cuiusdam antiqui. Nunc noster vero nomine Michael biographus citat nominatum Ignatium. Videtur autem Theodorus in sermone suo respexisse ad verba Ignatii in epistola ad Ephesios, n. 7, ubi de hæreticis : Οὗς δεῖ ὑμᾶς ὡς θηρία ἐκκλίνειν· εἰσὶν γὰρ κύνες λυσσῶντες, λαθροδῆχται, οὗς δεῖ ὑμᾶς φυλάσσεσθαι. Cæteroque

A in figura hominum hæreticis, quos nedum ad consortium admittere, ne in conspectum quidem nostrum venire, si possibile est, oportet. Illis ita constitutis, et colloquio cum hæreticis nobis interdicto, quis de cætero nobis persuadere poterit, ut sermones seranum cum canonum et priscarum fidei regularum violatoribus, et divinis Scripturis audaciter ad multorum deceptionem abutentibus? Nam quemadmodum Iannes ac Iambres obstiterunt famulo Dei Moysi, sic et isti veritati contradicunt proprio ambitu inescati, et illo, quod plurimorum perniciēs est, turpi lucro. Sed non ultra proficient, ut ait Scriptura; insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut et illorum fuit. Verumtamen hoc ipsum hactenus extra debitum officium fecimus, de illorum scilicet insipientia vel modicum hodie coram te disserendo. Nam de eo, qui contrariam multitudinis sensui sententiam præ se fert, sollicitum esse, stultum est, sicut etiam in profano proverbio est.

34. At vero tyrannum his auditis magnopere indignatum aiunt dixisse : Ergo inutilia facere videor tibi, domne Theodore? Prope mihi persuades, ut verbum aliquod tibi sane non utile proferam, ne omnino in monasterium reverti queas. Quibus verbis oblique jactis vel exsiliis sententiam, vel quodlibet necis genus innuere voluit. Sed non persuadebis mihi, persecutus est, ut inconsiderate quod tu optas faciam; neque de me testificaberis prout tu jam animo comparatus es. Patienter itaque adhuc perferam, a vobis licet contemptus : tantum disputare ne detrectetis cum his qui vestram fidei communi contrariam opinionem criminantur. Quod si renuitis, satis patet vosmet victos jam confiteri; id quod vos vel invitos coget illorum voluntatibus abhærere. Tunc enim vero totius episcoporum cœtus cum divo pastore nostro, una voce, disputationem cum jam damnatis abnuit, et Pauli verba dicebat : Nobis autem pro minimo est, ut a designatis hominibus judicemur, aut ab humano die; ab illis quidem, utpote sacerdotali dignitate prorsus carentibus; ab hoc autem, quia neque nosmetipsos judicamus, propter nostræ fidei puritatem; sic hominem dicto verberantes. Sed verborum vim imperatore nequaquam intelligente, rursus manus Theodorus, sumpto Spiritus gladio, vehementius respondet, audaciam hominis, qui se in judicia

nos Script. vet. t. VII, p. 22, locum Ignatii recitavimus ex epistola ad Tarsenses, qui in editis non apparebat. Hoc autem adnotamus propter renatam nuper apud Anglos de varietate epistolarum Ignatii in codicibus editisque libris controversiam.

(30) Horatius J. Sat. iii, 66. Communi sensu plana caret. Inquinus : Eheu !

gradu constituēbat, compescere volens, atque : Audi, imperator, quæ divinus Paulus ore nostro tibi dicit de ecclesiastica constitutione ; cognoscensque non licere regi semet judicem ac definitorem rerum hujusmodi obtrudere, subscribe tu quoque, si recte credere consentis, apostolicis regulis. Sic enim ait : *Posuit Deus in Ecclesia primum quidem apostolos, secundo prophetas, tertio doctores*. En hi sunt qui res fidei disponunt, non autem rex ; et quæ sunt Deo placita inquirunt : neque enim memorat sacer Apostolus quod Ecclesiæ negotia rex tractet. Ad hæc Cæsar respondit : Ergone hodie me ecclesia ejicis, o Theodore ? Et vir sanctus ad illum : Non ego, inquit, sed supradictus Ecclesiæ pronubus divusque apostolus Paulus. Quod si tanquam filius Ecclesiæ vis esse, nihil obstat ; tantum obsequere in omnibus spiritali patri tuo, dextera simul manu sanctissimum indicans Nicephorum. His eatenus disceptatis, mente veluti alienatus scelestus ille, sanum ullum pronuntiare sermonem præ nimia iracundia jam nequibat ; sed in furiosum verbum cum clamore, impetu proprio, indecore erumpens, elata voce dixit : Exite hinc. Sic ergo ad patriarchales ædes simul reversi orthodoxiæ pugiles, circumstabant magnum rectæ fidei antesignanum Theodorum, laudum præconiis eum munerantes, ceu qui communem hostem, Deo favente, vi suorum acutissimorum confodisset sermonum, et in ejusdem præcipue nomine, ad nihilum redegisset adversarios ipsorum.

τοὺς διὰ λόγων γεραίροντες ἑράνοισ· ὡς ἄτε δὴ τὸν αὐτοῦ ἐκκεντήσαντα λόγων· καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μένους αὐτοῖς.

35. Protinus urbis præfecto ad suas quemque stationes reverti jubente beatos viros, neque ultieris illic audere versari, inconsummationis domicilium Theodorus, intimantes antevertens, Si parens noster, inquit, et communis consentientium in fide dominus, haud nos advocabit, absque etiam vestro mandato, hoc agere non aggrediemur : secus vero, vestrum a nobis præceptum nullo modo observabitur ; sed ego et veniam, et prout res postulabit, colloquar. Quod reapse beatus vir faciebat, omni humano timore seposito, et omnino ad patiendum paratus. Etenim ad suum reversus monasterium, et discipulis adhortatorio sermone ad imminens certamen confirmatis, erectisque illorum mentibus ad defendendum usque ad verbera et necem orthodoxæ fidei dogma, post dies aliquot ad sacratissimum patriarcham rursus venit consolandi illum causa, qui in mœnore versabatur propter Ecclesiæ subversionem ac dissolutionem : eique demonstrabat maximam ipsimet gloriam ob id a Deo reservari. Quid porro dicebat aut agebat venerandus Nicephorus, quod Theodori judicio non regeretur, firmitatemque ab eo acciperet ? idque sive ob præsentis temporis utili-

A Θεόδωρος ἀναλαβὼν τὴν τοῦ Πνεύματος μάχαιραν, ἐμβριθέστερον ἀποκρίνεται, τὴν αὐθάδειαν τοῦ αὐτοῦ εἰς χριτοῦ τάξιν καθιστῶντος ἐντρέψαι βουλόμενος, καὶ φησιν· Βασιλεῦ, πρόσχες τοῖς παρὰ τοῦ θεοπεσίτου Παύλου δι' ἡμῶν σοι λεγομένοις περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας, καὶ μαθὼν ὡς οὐκ ἐξεστὶν βασιλεῖ αὐτὸν κριτὴν τε καὶ δικαστὴν ἐν τοῖς τοιοῦτοις παρεισφέρειν, στολίσσον καὶ αὐτὸς, εἴπερ εὐσεβεῖν συνέγνωκας, τοῖς ἀποστολικαῖς κανόσι· λέγει γὰρ οὕτως· *Ἔθεο ὁ θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους*, [f. 156 b.] *δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους*· ἰδοὺ οὗτοί εἰσιν οἱ τὰ περὶ πίστεως διατιθέντες καὶ ἀνερευνόμενοι κατὰ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν, καὶ οὐ βασιλεὺς· οὐδὲ γὰρ ἀπὸ μνημόνευσεν ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος βασιλεῖα διοικεῖν τὰ τῆς Ἐκκλησίας. Πρὸς ταῦτα ὁ Καῖσαρ ἀπεκρίνατο· Οὐκοῦν ἐκβάλλεις με σήμερον τῆς Ἐκκλησίας, ὦ Θεόδωρε ; Καὶ ὁ δόσις πρὸς αὐτόν· Οὐκ ἐγὼ, φησὶν, ἀλλ' ὁ μνημονευθεὶς νυμφοστόλος αὐτῆς καὶ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος· εἰ δὲ ὡς τέκνον ἐθέλεις εἶναι ταύτης, τὸ κωλύσον οὐδέν· μόνον ἔπου κατὰ πάντα τῷ πνευματικῷ πατρὶ σου, τῇ θεοῖς χειρὶ τὸν ἀγιώτατον καθυποδείξας Νικηφόρον. Τούτων οὖν ἔως τοσούτου γυμνασθέντων, ἀλλοιωθεὶς ὥσπερ τὰς φρένας ὁ ἀλιτῆριος, ἐξέβη λόγον εὐθὺς τῇ ὑπερβολῇ τῆς μαρίας οὐκ ἐτι οἷός τε ἦν· ἐκρήξας δὲ φωνὴν χολερὰν μετὰ κραυγῆς αὐτὸς δι' αὐτοῦ παρὰ τὸ εἰκὸς ἐκφωνεῖ τὸ, *Ἐξέλθετε ἔνθεν*. Οὕτω τοιγαροῦν πρὸς τὸν πατριαρχικὸν οἶκον ὁμοθυμαδὸν οἱ τῆς ὀρθοδοξίας ἐπανελθόντες ἀλείπται, περιεκύκλουν τὸν μέγαν τῆς εὐσεβείας προαγωνιστὴν Θεόδωρον, τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν ἐν τῷ θεῷ, τὸν κράτης τῶν ὀξυτάτων κατὰ τὸ μᾶλλον ἐξουθενώσαντα τοὺς ἐπανιστα-

λε'. Ἀμίλει πρὸς τοῦ ὑπάρχου τῆς πόλεως τοὺς ἰδίους θάττον καταλαμβάνειν προστασόμενοι τόπους οἱ μάκαρες, καὶ μηκέτι τολμᾶν αὐτοὶ παρρησιάζεσθαι, ὁ δόρατος τῆς ὁμολογίας οἶκος Θεόδωρος πρὸς τοὺς λέξαντας ὑποφθάς· Εἰ μὲν ὁ πατὴρ ἡμῶν καὶ κοινὸς τῶν ὁμοφρόνων δεσπότης, φησὶν, οὐ προσκαλέσεται [f. 157 a.] ἡμᾶς, καὶ δίχα τῆς ὑμετέρας κελεύσεως, τοῦτο ποιῆσαι οὐκ ἀναδύμεθα· εἰ δὲ μή γε, παρ' ἐμοὶ ἡ ὑμετέρα πρόσταξις οὐ φυλαχθήσεται τὸ παράπαν· ἀλλὰ καὶ ἐλεύσομαι, καὶ τὰ ἀνήκοντα συμφράσω· ὅπερ οὖν καὶ ἐποίησεν ὁ μακαρίτης πάντα φόβον ἀνθρώπων ἐξ αὐτοῦ ἀπωσάμενος, καὶ πρὸς τὸ παθεῖν ἔλος ὑπέρτατος· εἰς γὰρ τὸ ἔβιον ὑποστρέψας μοναστήριον, καὶ τοὺς μαθητὰς παρακλήσας λόγους πρὸς τὸν προκείμενον θωρακίσας ἀγῶνα, καὶ διεγείρας αὐτῶν τὰ φρονήματα μέχρι θανάτου καὶ πληγῶν ἀντιποιεῖσθαι τὸ δόγμα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, μετὰ τινος ἡμέρας πάλιν ἀπῆει πρὸς τὸν ἱερώτατον πατριάρχην, παραμυθοῦμενος αὐτὸν συμπεπιτωκότα ἦδη τῇ θλίψει διὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀνατροπὴν καὶ κατάλυσιν· καὶ ὅτι μέγιστον κλέος ἐντεῦθεν αὐτῷ παρὰ θεῷ ἀποκίεσται· καὶ τί γὰρ ἦν λεγόμενον ἡ πραττόμενον παρὰ τῷ θεοπεσίτῳ Νικηφόρῳ, ὃ μὴ τῇ χρί-

σε· τοῦ Θεοδώρου ὑπήγατο καὶ τὸ ἔμπειρον αὐτόθεν ἀλάμβανεν· εἶτε ὥς τῆς συμφορῶντος μοίρας ὑπάρχον, εἶτε καὶ ὡς ἄλλως ἐχούσης· τοιοῦτως ἦν αὐτῷ αἰδέσιμος ὁ θεός· Πατὴρ ἡμῶν, καὶ τὰ δευτέρια μετ' αὐτὸν ἐν τῇ συνόδῳ τῶν ἐπισκόπων φέρων, σοφία τε καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον εὐσεβεῖα πάντων ὑπειλημμένος· καὶ γοῦν μετὰ βραχὺν χρόνον τοῦ αἰοδίου πατριάρχου τοῦ ἱεραρχικοῦ θρόνου κατὰ τὴν εἰκάδα τοῦ μαρτίου νύκτωρ κατενεχθέντος, καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον ἐξορισθέντος σεμνεῖον, ὅπερ αὐτὸς ἐδείματο ἐν τοῖς τῆς Ἀσίας ὄρινοῖς τοῦ στενοῦ μέρεσιν· ὁμοίως δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἱερομυστῶν τὰς αὐτὰς ἀποφάσεις κομισαμένων, καὶ κατὰ διαφόρους χώρας τε καὶ πόλιντας παραπεφθέντων [f. 157 b.], καὶ τῶν δυσωνύμων Χριστομάνων τὰς Ἐκκλησίας κατασχόντων, καὶ τὰς ἐν αὐταῖς ἱερὰς τῶν ἁγίων εἰκόνας, ὡς τοῦ φοβεροῦ ἀκούσματος! ἀποθετὴ καταστρεφόμενων, ἣ καὶ ἀναχρίοντων καὶ μελαινόντων κενὰ καὶ μάταια κατὰ τῶν ὑπολοίπων τῆς ὀρθοδοξίας τροφοίων.

λς'. Ἐπειπερ ἦκεν ἡ τῶν βαλῶν νικηφόρος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἑορτή, ὁ πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος τὴν συνήθη τῷ Χριστῷ ἀπαντῆν μετὰ τῆς συνοῦσης αὐτῷ ἐκποιούμενος ὁμηγύρεως, προσέταξε τοῖς τὰς σεπτὰς εἰκόνας φέρουσιν ἀδελφοῖς, ὑψοῦ τοὺς πίνακας ἀνέχειν, καὶ οὕτω γε περιοδεύειν τὸν ἐγγίστα τῆς μονῆς ἀμπελῶνα, μηδένα ψόβον ἔχοντα χάριν τῆς ἐνσκηψάσης Χριστομανίας· ὅπερ παρὰ τῶν πονηρῶν γειτόνων ἐποπτευθὲν, καὶ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ἀστεως θριαμβευθὲν, ἦλθεν καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς τυραννογνώμονος ἀκοῆς· ὁ δὲ τοῦτο μαθὼν, καὶ λίαν κατὰ δίκαιον κινηθεὶς, δηλοῖ τῷ ἱερῷ Πατρὶ ἡμῶν δι' ἐνὸς τῶν μεγιστάνων· Οὐκ ἡρμεῖς; οὐ καθέξῃ μεθ' ἡσυχίας, ἀλλὰ τοῦτο κάκεινο εἰς ἐμὴν δῆθεν ἐπίπληξιν περινοεῖς; Ἰσθι τοίνυν, ὡς εἰ μὴ τοῦ φρονήματος· λωφῆσας, καὶ ὑποσταλαί; τοῦ διδασκειν εἶτι τὰ περὶ πίστεως, τάχιστα σε μόρῳ καθυποβαλὼν τοῖς ἐν ἄδου ὁμέστιον καταστήσω. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀκλόνητος πύργος τῆς ὁμολογίας, οὐ μόνον οὐκ ἐνέδωκεν τοῦ τῆς πίστεως ζήλου, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνὰ τὸ ἄστυ-καθηγουμένους παραβαλόντας αὐτῷ μετὰ τὴν ἁγίαν καὶ λαμπροφύρον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τριήμερον ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν, γνῶμης· ἔνεικεν περὶ τῆς κατεπιγούσης αὐτοῦς συνηθείας τὴν ἀφίειν πρὸς τὸν πατριαρχικὸν οἶκον ποιήσασθαι, καὶ ὑπεδέξατο καὶ τὰ χρηστὰ καὶ Θεῷ ἐράσματα συνεβούλευσέν [158 a.] τε καὶ διεπράξατο, χεράδας ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς παραδραβεῦσαι τὴν ἀλήθειαν ἐγκεχειρηκότας, ἥς ἡ ἀρχὴ (31)· Ὁ νόμοις θεοῖς καὶ κανονικοῖς ἐπόμενοι θεοπίσμασι τοῦ μὴ δεῖν παρὰ τὴν τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου γνῶμην πράττειν τι ἢ λέγειν τῶν ὅσα εἰς ἐκκλησιαστικὴν φέρει εὐταξίαν, πολλοῦ γε εἰπεῖν εἰς δογματικὴν ἐξέλκει συζήτησιν· τοῦτου χάριν τῆς ὁμετέρας ἐξουσίας καὶ ἀπαξ καὶ δις ἐκκαλεσάμενης πρὸς τὰ τοιαῦτα τὴν καθ' ἡμᾶς εὐέλπειαν, οὐκ ἐτόλμησεν ἔξω τι τῶν νομομισμένων πράττουσα παραγενέσθαι, ὡς ὑπὸ τὴν ἱερὰν χεῖρα Νικηφόρου τοῦ ἀγιοτάτου πατριάρχου Πνεύματι θεῷ τελοῦσα, καὶ τὰ ἐξῆς. Ταύτην δυσὶν ἀδει-

litem, sive etiam ex quolibet causa. Adeo illi venerabilis erat divus parens noster, ut etiam secundus ab eo in episcoporum synodo, sapientia et pietate in Deum ab omnibus reputaretur. Reapse post breve tempus inclutus patriarcha pontificali sede die martii vicesima dejectus noctu fuit, et ad proprium monasterium seu sanctuarium relegatus, quod ipsemet in Asia montibus ædificaverat in freti partibus. Reliqui pariter sacerdotes eadem sententia perculsi, alii ad alias regiones et oppida missi fuerunt; infaustis interim Christomachis Ecclesias occupantibus, et sacras quæ in ipsis erant imagines, o auditu horrendum! impavide subvertentibus; vel etiam denuo sacerdotes ungentibus, novaque et stulta circa reliquos orthodoxie alumnos excogitantibus.

36. Jam postquam advenit Palmarum Salvatoris nostri triumphalis solemnitas, parens noster Theodorus consuetam pompam, cum præsentem sibi turba ducens, mandavit sanctas imagines gestantibus fratribus; ut sublimer erectas haberent picturas, atque ita proximam monasterio vineam circumirent, nihil verentes ob ingruentem adversus Christum persecutionem. Quæ res ab improbis vicinis observata, et media in urbe famigerata, ad tyranni quoque aures pervenit; qui re cognita, nec mediocriter animo commotus, sacro Patri nostro per quemdam e proceribus ita significat: Non cessas? non in silentio quiescis, sed hoc et illud in offensionem meam excogitas? Scito igitur, nisi hunc mentis tumorem deprimas, et res fidei docere desinas, quantocius te neci addictum conubernalem ad inferos meo jussu demissum iri. Hæc audiens immobilis confessionis turris, non modo nihil de fidei zelo remisit, sed etiam urbanos hegumenos (qui ad eum venerant, post sanctam et splendidam Servatoris nostri Christi tri-duanam a mortuis resurrectionem) petendi consilii causa, circa urgentem ipsos consuetudinem eundi ad ædes patriarchales; ille eos recepit, et bona Deoque chara consilia suggessit, et re ipsa peregit, scribens epistolam ad eos qui veritatem falsare susceperant, cujus initium est: «Divinis legibus canonicisque decretis obsequentes, quæ præter episcopi proprii sententiam in iis quæ ad ecclesiasticam disciplinam pertinent, nedum quæ ad dogmaticas quæstiones deducunt, nihil agi vel dici oportere; propterea, quamvis semel et iterum vestra potestas humilitatem nostram ad res huiusmodi evocaverit, haud ausi sumus quidquam præter constituta agentes, isthuc venire, quandoquidem sacræ manui Nicephori sanctissimi patriarchæ a divino Spiritu suppositi fuimus; » et reliqua. Hanc epistolam duobus ex his qui convenerant animosioribus traditam, ad furibundos Christomachos

(31) Est hæc epistola prima libri II in editione Sirmoudiana.

miserunt; qui lecta contextus sententia, vehementius excanduerunt, et alapis eos, qui attulerant, exceptos, cum ignominia et conviciis de Secreti aula pepulerunt, dira omnia præter præterita eisdem interminati. Itaque hi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti fuissent pro nomine Christi contumeliam pati.

37. At vero parens noster Theodorus non cessavit posthinc, quominus alias aliis cumlaret epistolis; atque ad fortitudinem proximos et longinquos excitando, maxime se conspicuum furenti hæretico fieri volebat, et quod flocci minas ejus faceret, neque mortem veræ religionis causa metueret: cui vehementius succensens pravæ mentis Leo, exsilium huic quoque decernit. Ergo sacer parens noster, qui orthodoxiæ magisterium nunquam erubuerat, diu optato decreto ejusmodi accepto, convocatæ discipulorum multitudini præficit duos supra septuaginta moderatores, atque ut sub iis spontanea voluntate fratres omnes distribuarentur, adhortatus, mandansque illis, ut post ipsius discessum nemo illic remaneret, qui veram vitam vellet, et diligeret dies videre bonos, sicuti sanctus canit David[†]; ipse a regio misso susceptus, in adjacentem Apolloniadis lacui arcem, cui nomen Metopa, lætus retruditur. Verumtamen ne ibi quidem victus Christi custoditus, pares omisit religiosos actus; sed denuo per suas literas, cunctos, qui ubique terrarum rectam pietatem retinere mauerant, in hac ipsa confirmabat, atque ad bonam frugem cohortabatur. Quod denuo cognoscens sævus Leo, alium mittens alicum Nicetam, cognomento Alexium, pium prorsus et Christianissimum, quanquam bellua talem esse ignorabat, ministerio ejus sacrum præconem ad anaticum thema transferendum curat, in aliam arcem Bonetam dictam, districto præcepto mandans patri per ministros suos, ut neminem omnino videret, neminem per epistolas in fidei causa doceret. Quibus vir et mente et vita apostolicus, sic apostolicis verbis respondit: Si justum est, inquiens, in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, judicate. Non enim nos possumus quæ vidimus et audivimus non loqui, quia obedire oportet Deo magis quam hominibus[‡].

μᾶλλον, ἢ τοῦ Θεοῦ, [f. 150 a.] κτλ. οὐ δύναμεθα γὰρ ἡμεῖς ἂ ἴδομεν καὶ ἀκούσαμεν μὴ λαλεῖν· καθότι πεποιθασίαι δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις.

38. His auditis, imperator, objurgato Christi amante Niceta, quod illico sententiam majestatis suæ executus non fuisset, mittit eum secundo, ut loris sancto martyri imponat plagas omnino centum. Qui iterum veniens, postquam principis mandatum athleteæ Christi significavit, urgetur imo a sancto viro, ut indubitanter dominatoris volunta-

Α λαντοῖς μᾶλλον τῶν συνελθόντων ἐγκειρηκότες προσώπων· πρὸς τοὺς Χριστομαχεῖν δεδιψηκότες ἐκπέμπουσιν· οἱ δὲ τῶν ἐγκειμένων ἀναμαθόντες τὸν νοῦν, χαλεπαίνουσιν ἐτι σφοδρότερον· καὶ ῥαπισμασι τοὺς κεκοιμηκότες περιβαλόντες μετ' ὕδρευς καὶ ἀτιμιῶν, τοῦ Σεκρέτου ἐξελαύνουσιν, τὰ πάντα αὐτοῖς πρὸς τοὺς φθάσαντι, ἐπαπειλησάμενοι. Οὗτοι μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ ἀτιμασθῆναι.

λζ'. Ὁ δὲ γε Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος οὐ διέλειπε ἔκτοτε, ἀλλ' ἐπαλλήλους χαράττων ἐπιστολάς, καὶ δι-
 εγείρων πρὸς ἀνδρείαν τοὺς ἑγγύς καὶ τοὺς πόρρωθεν, ἐμψανῇ ἑαυτὸν τῶν λυσσώντι τὴν αἵρεσιν ἐντυθὲν μᾶλλον καταστῆσαι βουλόμενος· καὶ ὡς οὐ ποιεῖται λόγον τῶν αὐτοῦ ἀπειλῶν, οὕτε μὴν δέδεικεν τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας θάνατον· εἰς δ', καὶ μανείς περισσotέπως ὁ κακογνώμων Λέων, ἐξορίαν καὶ αὐτὸν καταδικάζει· δεξιόμενος τοίνυν [f. 158 b.] ὁ ἱερεὺς Πατὴρ ἡμῶν καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ἀνεπαίσχυντος εἰσηγητὴς τὴν περιπόθητον αὐτῷ καὶ ἐκ πολλοῦ ἐσέτην ἀπόφασιν, προσκαλεσάμενος τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, καθίστησιν ἐν αὐτοῖς δύο καὶ ἑβδομήκοντα ἀρχηγούς, ὑφ' οὓς καταμερισθῆναι τὴν ἀδελφότητα αὐθαρέτην γνώμη προτρεψάμενος, δεδοκώς τε αὐτοῖς ἐντολὴν ὥστε μετὰ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ μὴ ἐναπομείναι αὐτοῖσι τινὰ τῶν θελούντων τὴν ἀληθῆ ζῶην, καὶ ἀγαπώντων τὰς ἀγαθὰς ἡμέρας ἰδεῖν, καθὼς ψάλλει ὁ ἅγιος Δαυὶδ, αὐτὸς πρὸς τοῦ ἀποσταλέντος βασιλικοῦ παραληφθεὶς, τῷ ἐγκειμένῳ φρουρίῳ κατὰ τὴν Ἀπολλωνιάδα λίμνην, καλουμένῳ Μέτωπα, γεγηθὼς περιορίζεται. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα δέσμιος Χριστοῦ φρουρούμενος, τῆς ὁμοίας οὐκ ἀφίστατο θεοφιλοῦς πράξεως· ἀλλ' αὖθις δι' οἰκείων συλλαβῶν τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς εὐσεβεῖς προαιρουμένους, εἰς τοῦτο αὐτὸ ἀπεστήριζεν, καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν παρώτρυνεν· ὅπερ ἄλιν διαγνοὺς ὁ ἀνήμερος Λέων, ἕτερον βασιλικὸν πεπομφὸς Νικήταν τοῦνομα κατ' ἐπωνυμίαν τοῦ Ἀλεξίου λεγόμενον, τὰ πάντα μὲν εὐσεβῇ καὶ χριστιανικώτατον, ἡγνοημένον δὲ τῇ θηρὶ τοιοῦτόν γε ὄντα, μετατίθησι δι' αὐτοῦ τὸν ἱεροκλήρυκα ἐν τῇ τῶν ἀνατολῶν θέματι, εἰς ἕτερον ὀχύρημα τὴν προσγορίαν Βόννηταν, διαστειλόμενος τῷ πατρὶ διὰ τῶν ἐξυπηρετουμένων αὐτοῦ τοῖς προστάγμασιν, μηδὲνα μηδαμῶς ὀρᾶν, μήτι μὲν ἐκδιδάσκειν διὰ γραμμάτων τὰ περὶ πίστεως· οὗς ὁ ἀποστολικὸς ἀνὴρ καὶ τὴν φρένα καὶ τὴν πολιτείαν, ἀποστολικῶς ἀντημελιετο λόγοις· Εἰ δὲ δικαῖον ἐστὶ, φάσκων, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὁμῶν ἀκούειν

λη'. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀναξ, καὶ ἐπιμεμφόμενος τὸν φιλόχριστον Νικήταν, ὡς μὴ πεποιηκὸτα ἐξ αὐτῆς τὴν ἐκδίκησιν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἀποστέλλει αὐτὸν ἐκ δευτέρου βουνευρίσαι τὸν ὀσιομάρτυρα ἐκ τὸν μάλιστα διωρισμένους· ὅς ἀναβαδίσας καὶ τῷ ἀθλητῇ τοῦ Χριστοῦ τὴν ψήφον τοῦ βασιλέως ἀπογυμνώσας, προτρέπεται μᾶλλον παρὰ τοῦ ὁσίου ἀνεγ-

[†] Act. v, 41. [‡] Psal. xxxiii, 13. ^{*} Act. iv, 19; v, 29.

δοιάστω· ποιῆσαι εἰς αὐτὸν τὸ τοῦ κρατοῦντος θέλημα· ἑωρακῶς δὲ τὸν δίκαιον ἐτοιμῶς ἑαυτὸν σχηματίζαντα, καὶ ἀνευ τῆς ἐτέρων βίας πρὸς ὑποδοχὴν τῶν μαστίγων εὐτρεπισθέντα, ἐκλάσθη πρὸς ἑαυτὸν ὁ θεοφιλὴς καὶ τῆς νίκης ἐπώνυμος ἄρχων, μάλιστα τὰς καταμαρνανθείσας ὑπὸ τῆς ἀσκήσεως τοῦ θεοπεσιού κατιῶν γεγυμνωμένας σάρκας· καὶ ἐξουδενώσας κατὰ διάνοιαν τὸ τοῦ λυμαινόμενου μισάτιον πρόσταγμα, ἐνέγκας δορὰν προβάτου, καὶ ταύτην τοῖς ὤμοις τοῦ πατρὸς περιθεῖς, εἰς αὐτὴν ποιεῖται τὰς τῶν μαστίγων ἐπιφορὰς, μονώτατος μετὰ τοῦ αἰοιδίμου ἀπολειφθεὶς ἐν τῇ κέλλῃ τοῦ πατρὸς· καὶ τῇ βελόνῃ τὸν ἑαυτοῦ αἰμάδας βραχίονα, τὸ ἄκρον τῆς μαστίγος τῷ ἰδίῳ καταφοινίσσει αἵματι· εἰθ' οὕτως ἐξελθὼν ἐκείθεν πνευστιῶν, ἐκεῖνο μὲν πρὸς γῆν ἀπεβρίψεν, αὐτὸς δὲ ὡς κεκοιμηκὼς δῆθεν ἐπὶ τοῦ εὐτρεπισθέντος αὐτοῦ καθισματίου ἐγένετο. Τοῦτο τὸ σόφισμα καταβρῆσας ὁ Πατὴρ ἡμῶν, ὑπὲρ ἡγάσθη μὲν τὴν τε πίστιν καὶ φρόνησιν τάνδρος, οὐ μὴν δὲ τῶν τυραννικῶν ἀπειλῶν χάριν ἀπέσχετο τοῦ κατεργάζεσθαι πρὸς τὸ ἐξῆς τὸ ἔργον Κυρίου ἐνδεδεχῶς θερμότεραις [f. 159 b.] ψυχῆς προθυμίαις, καὶ σφριγώσῃ διανοίᾳ καὶ νῦν διεγρηγμένῃ· ἀλλὰ καὶ αὐτόθι ἐν ἐνὶ δοματίῳ περιοριζόμενος, τοὺς ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις τόποις καθιεργούμενους πατέρας καὶ ἀδελφούς, καὶ μὲν τοὶ καὶ τὰ πνευματικὰ αὐτοῦ τέκνα διὰ τῆς ἐνοουσης αὐτοῦ θεοπαρόχου ἐπιστήριξε διδασκαλίᾳ, παρακαλῶν, νοθεύων, παραμυθεύμενος· ἐτι ἐμμένειν τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς ἐν χειρὶν ὑπὲρ ἀληθείας θλίψεσιν, ἀλλὰ καὶ καραδοκεῖν τὸ λύτρον ἐκ τοῦ Θεοῦ· ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ κατὰ Θεὸν πτωχός, καὶ ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπολείπεται εἰς τέλος· καθότι οὐ λελήθασιν τὸν Θεὸν οἱ τὰ δέοντα πράττοντες, οὐδὲ ἀνεπικουρήτοι ὑπ' αὐτοῦ ἐαθήσονται· πολλοὺς δὲ καὶ τῇ χρονίᾳ ὑπερορίᾳ λειποταξίῳ γραφὴν ἀπενεγκαμένους, διὰ συλλαβῶν ἀποτρίψασθαι τὸν τοιοῦτον δνειδὸν τῆς σφετέρης ψυχῆς πεποίηκεν, δι' ἐξαγορεύσεως αὐτοῦ καὶ μετανοίας τῆς προσκοιούσης δεξιάμενος νοερώς, καὶ τῷ χόρῳ τῶν διὰ Κύριον συντεταχῶς διδωγμένων· γεγράφηκε δὲ καὶ πρὸς τοὺς τέσσαρας πατριάρχας, ἅμα μὲν τὸ τῆς αἰρέσεως ἀναδιόσκων βλαίων τε καὶ φορητῶν, ἅμα δὲ καὶ ἀξίων πρὸς ἐπικουρίαν τὴν ἐνδεχομένην τῶν μεταποιοιμένων τῆς δδοῦ, σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδοῦναι· ἐκεῖ δὲ καὶ τοὺς ἀφικνουμένους ὡς αὐτὸν, μετὰ χαρᾶς ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν ὑπεδέχετο· ἥρα γὰρ καὶ ἐβούλετο πάντας ὠφελεῖν καὶ πρὸς βίον ἐπανάγειν θεόδεκτον· συνέβη δὲ καὶ τι τοιοῦτον γενέσθαι.

18'. Κληρικὸς τις τῶν ἐπισήμων ἀπὸ τῆς τῶν Θρακησιῶν χώρας (32) ὀρμώμενος, πώλεως γε μὴν τυγχάνων Μασταύρας, ἀνῆλθεν ἐπὶ τὰ πλησίον μέρη τῆς παριουούσης τὸν ἥλιον τοῦ Εὐαγγελίου [f. 160 a.] παροικίας, τοὺς συγγενεῖς ἑαυτοῦ καθῶς εἰώθει ἀφόμενος· μαθὼν δὲ ὅτι ὁ θεῖος πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος ὁ Στουδιώτης αὐτόθι τὴν ὑπερορίαν κατεψηφίσθη, ὡς ἔχων ἐκκαλεῖται τῆς αὐτοῦ ἀγιοσύνης ἐναυλον τὴν ἀκοήν, ἐπιστῆται τοῦτον προσκυνῆσαι· ὡς δὲ τῆς ἐφέσεως (ὁ) διήμαρτον, ἐρωτήθεις ὑπὸ τοῦ ἀγίου εἰ τὴν ὀρ-

tem adversus se exsequatur. Qui cum justum virum cerneret semet sponte accommodantem, et absque aliena vi ad verbera excipienda paratum, flexus est ad misericordiam pius ille victoriæ eponymus (Nictetas) aulicus; videns præsertim attritas ab asctica vita venerandi illius nudatas carnes: spretoque mente sua exitiosi principis irreligioso mandato, sumptam ovīs pellem patris humeris circumponens, in hanc verberum ictus intorsit, solus cum inclyto intra cellam relictus patre: mox acu brachium suum cruentans, summitatem flagelli proprio sanguine rubefecit. Sic nox anhelus inde exiens, flagellum humi abiecit, ipse autem tanquam defessus in parata sibi sella resedit. Hoc cernens artificium parens noster, magnopere miratus letatusque est ob ejus viri fidem atque prudentiam; neque tamen propter minas tyrannicas abstinuit deinceps, quominus opus Domini faceret assidue ferventiore animi alacritate, vivo studio, et mente concitata. Namque et illic arcto domicilio circumscriptus, detentos in diversis provinciarum locis patres fratresque, nec non suos spiritalis filios per suam a Deo datam doctrinam confirmabat, docens, adhortans, monens, consolans, ut in Christi confessione perseverarent, neque ob præsentis pro veritate afflictiones animis desponderent, sed redemptionem a Deo expectarent; quia non in finem oblivio erit pauperis propter Deum, neque spes pauperum peribit in fine: quatenus non obliti Dei fuerint qui officio suo defunguntur, neque auxilio ab eo destituentur. Multos enim qui diutini exsiliū tædio, defectionis crimen contraxerant, litteris scriptis tale dedecus de animabus suis abluere fecit, ad confessionem eos ac poenitentiam intellectuallī ratione recipiens, et cœtui pro Christo patientium adiungens. Ad quatuor etiam patriarchas scripsit, significans simul hæreseos violentiam et gravem insecutionem, simulacque rogans ut pro viribus auxiliarentur iis qui devii fuissent: quoniam et ipse magnus parens noster ad se venientes cum gaudio excipiebat. Studebat enim impense cunctis prodesse, et ad vitam Deo gratam revocare. Accidit vero inter alia res hujusmodi.

δοῦ, σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδοῦναι· ἐκεῖ δὲ καὶ τοὺς ἀφικνουμένους ὡς αὐτὸν, μετὰ χαρᾶς ὁ μέγας πατὴρ ἡμῶν ὑπεδέχετο· ἥρα γὰρ καὶ ἐβούλετο πάντας ὠφελεῖν καὶ πρὸς βίον ἐπανάγειν θεόδεκτον· συνέβη δὲ καὶ τι τοιοῦτον γενέσθαι.

39. Clericus quidam nobilis, ex Thracesium regione oriundus, civisque urbis Mastauræ, venit prope paræciam, solem Evangelii habentem, cognatos suos prout solebat invisurus. Edoctus autem, quod divus parens noster Theodorus Studita ibi damnatus ad exsilium maneret, cujus sanctitatis famam jamdiu audiverat, ipsi obsequium exhibendi copiam petit; votoque potius, rogatus a sancto viro num orthodoxam fidem teneret, idque affirmanter confessus, audivit etiam accuratiores ser-

(32) Biographus Sirmondianus dicit ex Asia. Reapse thema thracesium erat in Asia, et anatholico conterminum.

mones de pura et irreprehensibili fide illorum, qui Christum in ejus sanctissimæ carnis sacra imagine adorant. Atque impetrata precum ejus benedictione in patriam rediit. Mox illic cum sodalibus clericis versans, non dubitavit uni præcipue sibi familiari narrare quæ ipse vidisset, celebrem videlicet patrum patrem Theodorum, ipsumque audisse disserentem de veræ fidei dogmatibus. Tum vero clerici illi inter se conspirantes decreverunt, nequaquam ultra ministrare cum proprio episcopo; seque a publica communione absciderunt. Cum igitur sero licet profanus ille episcopus causam clericorum secessionis cognovisset, statim nulla interposita mora ad prætorem decurrens, prædicta omnia significat. Erat hic Orabius, homo vere peccator, et malorum dierum plenus, qui etiam impia lingua adversus sacras imagines blasphemando, prætoriam fortunam obtinuerat. Hic audiens ab episcopo quæ de beati Patris nostri doctrina retulit, primo quidem scribit ad orientis, id est anatolici thematis, præfectum, non esse tolerandum ut imperatoris leges negligerentur; neque eos qui prævaricantur, impunes vitam transigere. Deinde ipsum principem, de episcopo et clericis facta relatione, edocet. Porro receptis litteris orientis præfectus, et prioribus rebus etiam cognitis, veritus principis indignationem, mittit unum de comitatu suo, qui sacrum Theodorum quinquaginta taureis castiget. Ille ad eum locum veniens, sancto viro decretam adversus eum nequitiam significat; parens autem noster Deum ob id laudans, prompte admodum carnis suæ velamenta detrahit, seque homini exhibens, Quod tibi, inquit, fili, de me imperatum est, exsequere. Ille autem repentino timore correptus spontanei athletæ aspectu, reverentiamque Christianis congruam erga Dei famulum ostendens, pronum se abjicit ad sancti viri pedes, benedictionem ab eo consequi petens; qua digne impetrata, ad eum qui se miserat reversus est.

40. Adhuc eo loquente, et missionis suæ rationem reddente, ecce alius nequitie nuntius a principe ad eundem præfectum venit, Anastasius nomine, de gente Martinaciorum, qui crudelis admodum serviduaque regiæ impietatis sectator, non leviter increpuit orientis præfectum, ceu qui imperatoris religiosam opinionem non sequeretur, neque ejusdem decretis obtemperaret. Quo respondente, missum a se fuisse qui resistentem Cæsari Theodorum verberaret, Anastasius illinc consurgens recta ad justum virum decurrit, eique vestimentis detractis, nullaque vibice reperta, cachinno sublato, Ubina, inquit, taurearum nuper adhibitarum stigmata? Statimque centum sanctum virum acerbissimis ictibus cadens, sicut ipis fuerat imperatum, reclusit illum in exiguo cubiculo cum uno ex discipulis ejus, ætate quidem juvene, sed

A θόδοξον ἀσπάσαιο πίστιν, καὶ τοῦτο συγκαταθέσει διομολογησάμενος, ἀκροατῆς γίνεται καὶ τινων ἐντελεστέρων λόγων περὶ τῆς καθαρᾶς καὶ ἀμωμήτου τῶν προσκυνούντων Χριστὸν ἐν τῇ σεπτῇ εἰκόνι τῆς παναγίας σαρκὸς αὐτοῦ πίστεως· καὶ οὕτω τρυγῶσας τὴν τῶν εὐχῶν αὐτοῦ εὐλογίαν, ἐπανήλθεν εἰς τὰ ἴδια· καὶ δὴ τοῖς συγκληρικοῖς ἐαυτοῦ συναυλιζόμενος, θάρρει ἐν τῶν μᾶλλον αὐτῷ προσκειμένων, τὰ τῆς ὀπτασίας, ὅτι τε ἐωράκει τὸν περίφημον πατέρα τῶν πατέρων Θεόδωρον, καὶ αὐτήκοος αὐτοῦ γέγνηται διεξιόντος τὰ περὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως δόγματα· οἱ καὶ συνθέμενοι πρὸς ἐαυτοὺς συλλειτουργῆσαι τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ, ἀποστέμνουσιν ἐαυτοὺς τῆς καθολικῆς κοινωνίας· ὥς δὲ τὴν αἰτίαν ὅψε γοῦν μαμαθήκει ὁ ἀνίερὸς τῆς τῶν κληρικῶν ἀπορρήξεως, εὐθέως καὶ ἀμελητῇ πρὸς τὸν στρατηγὸν ἀναδραμὼν, καταμηνύει αὐτῷ τὰ προειρημένα ἅπαντα. Ἦν δὲ οὗτος Ὁραβὲ ἄνθρωπ' ὄντι ἀλιτήμων καὶ πλήρης ἡμερῶν πονηρῶν, ὅστις καὶ διὰ τὸ δυσφημεῖν ἀδελφὴν γλώττῃ εἰς τὰς ἱερὰς εἰκόνας τὴν στρατηγικὴν ἐκλήρωσάτο εὐδαιμονίαν· οὗτος ἀκούσας παρὰ τοῦ ἐπισκόπου τὰ περὶ τῆς διδασχῆς τοῦ μακαρίου Πατρὸς ἡμῶν, πρῶτα μὲν γράφει τῷ στρατηγῷ τῶν ἀνατολικῶν, ὥς οὐκ ἔστι πατουμένους τοὺς τοῦ βασιλέως παρορθεῖν νόμους· οὕτε μὴν [f. 160 b.] τοὺς εἰς αὐτοὺς προσκρούοντας νηποινῇ τὸν βίον παραθέειν· ἔπειτα δὲ καὶ αὐτῷ τῷ μέδοντι δι' ἀναφορὰς τὰ τε κατὰ τὸν ἐπίσκοπον καὶ τοὺς κληρικοὺς ἀναδιδάσκει· ὥς δὲ τὸ γράμμα ἐδίδετο ὁ τῆς ἐφ' αὐτὴν στρατοπεδείας, καὶ διεπίθετο τὰ φθάσαντα, φοβηθεὶς τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ κρατοῦντος, ἀποστέλλει ἕνα τῶν τῆς τάξεως αὐτοῦ κακῶσαι τὸν ἱερὸν Θεόδωρον ἐν πενήκοντα βουνεύροις· ὅστις γενόμενος κατὰ τὸν τόπον, προφανῇ ποιεῖται τῷ ὁσίῳ τὴν καταθεθεῖσαν κατ' αὐτοῦ σκαιωρίαν· ὁ δὲ πατὴρ ἡμῶν δοξάσας τὸν θεὸν καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ, προθύμως ἀποδύεται τὰ τῆς σαρκὸς ἐπικαλύμματα, καὶ προσχὼν τῷ ἀνδρὶ, Τὸ κελευσθεὶς σοι, φησὶν, ὦ τέκνον, ποιήσον εἰς ἐμὲ· ὁ δὲ φῶδ' συγχεθεὶς ἐξαιπνίως τῇ θεωρίᾳ τοῦ αὐτοπροαιρέτου ἀθλήτου, καὶ αἰδῶ τὴν πρέπουσαν Χριστιανοῖς εἰς τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ ἐπιδειξάμενος, ρίπτει ἐαυτὸν ἐπὶ στόμα πρὸς τοὺς πόδας τοῦ ὁσίου, δεόμενος τῆς παρ' αὐτοῦ εὐλογίας τυχεῖν· ἥς καὶ ἀξιολόγως μετασχὼν, πρὸς τὸν ἀποστελλαντα αὐτὸν ἐπανέειυθεν.

μ'. Καὶ ἐτι τούτου λαλοῦντος καὶ τὸν λόγον τῆς ἀποστολῆς ποιουμένου, ἕτερος πονηρίας ἀγγελοῦς ἐκ τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν αὐτὸν στρατηγὸν παραγίνεται, Ἀναστάσιος ὄνομα, τοῦ γένους τῶν Μαρτινικίων λεγόμενος, ὃς ἀπηνῆς λίαν ὑπάρχων καὶ τῆς βασιλικῆς δυσσεθείας ὁμόζηλος, οὐχ ἀπλῶς τοῖς δνειδεῖσι τὴν τῆς ἐφ' αὐτὸν ὑπέβαλεν, ὥς τὰ τοῦ βασιλέως μὴ φρονούντα μηδὲ τοῖς αὐτοῦ ὑπέλκοντα θεσπίσασιν· ἐκεῖνον δὲ καὶ πεπομφέναι ἀντίρριπτον καὶ τετυφέναι τὸν ἀπεναντίας τοῦ Καίσαρος διαπραττόμενον Θεόδωρον, αὐτὸς ἀναστὰς πρὸς δίκαιον εὐθυδρόμησεν, καὶ τοῦτον ἀφιματώσας καὶ μὴ εὐρηκὼς τὸ οἰνοῦν σπάραγμα εἰς αὐτὸν [f. 161 a.] ἀνακαγγάσας· μέγα καὶ πλατὺ, Ποῦ, φησὶ, τὰ πρὸ βραχέως· στήματα τῶν βουνεύρων; Ἀμείλει ἐπενεγκὼν τῷ ἁγίῳ ἐκατὸν καταφορὰς δριμυτάτας· καθὼς ἦν αὐτῷ προστεταγμένον, ἀποκλίνει αὐτὸν ἐν τινὶ δοματίῳ

μεθ' ἐτέρου ἐνδὸς μαθητοῦ αὐτοῦ, νέου μὲν ὄντος τὴν ἡλικίαν, τελείου δὲ τῷ φρονήματι καὶ τῇ πίστει. Νικόλαος δ' ἦν οὗτος ὁ πολύτλας ἀριστεύς ἀναφανείς καὶ αὐτὸς τῆς εὐσεβείας, ὅστις ἐξ ἐκείνου καὶ μέγρις ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, ἐν τοῖς τῆς ὁμολογίας διαπρέψας ποικίλοις παθήμασι, τέλειος ἄνθρωπος Θεοῦ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κεχηρημάτικῃ γενεᾷ· τοῦτον τοιγαροῦν σὺν τῷ ἀθλητῇ καθεύρας Θεοδώρῳ, καὶ τὴν θύραν τοῦ καλλίου ἐπιμελῶς ἀναφράξας, μίαν τε φωταγωγὴν παρεάσας ἐν αὐτῇ, δι' αὐτῆς προσέταξεν χορηγεῖσθαι τοῖς ὁσίοις τὰ ταλαίπωρα τῆς ψυχῆς κων.

μα'. Ταῦτα ὁ ἀσεβὴς εἰς τοὺς ἁγίους διαπραξάμενος, σπουδαίως πρὸς τὸν στρατηγὸν μετὰ δύο μαθητῶν τοῦ Θεοφύλλου ὑπέστρεψεν, φιλοπονήρως ἰσχυρίζόμενος πρὸς αὐτὸν μὴ τιτυφέναι τὸν ὅσιον· ὁ δὲ φρόνως συσχεθεὶς τοῦ μὴ διαβληθῆναι ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀνακτα, ἐνέγκας τὸν φιλόχριστον ἐκείνον Θεοφάνην κατὰ πρόσωπον τοῦ Μαρτινάκι μαστίζει αὐτὸν ἐν διπλῇ ποσότητι ὧν προστέταχθε δοῦναι τῷ ἱερῷ Πατρὶ βουλεύρων· ἐφ' οἷς ἐπιτερφόμενος ὁ ἀλαξὼν ἐκείνος, ἐπιβάς τοῖς δημοσίοις ἱπποῖς, πρὸς τὸν ἀποστελιαντα αὐτὸν ὠκυτάτως ἀνέλυσεν· ἀλλ' οἷας καὶ ὅσας ἀνάγκας τε καὶ κακώσεις διὰ τῆς τοιαύτης ὑπέμειναν οἱ ἀεισέβαστοι πατέρες φρουρᾶς οὐδὲ ἔστι βῆδιον τῷ λόγῳ διαλαθεῖν· ἔν τε γὰρ τῷ χειμῶνι ὥρᾳ τῷ κρύει καταπηγνύμενοι, τὴν εἰς ἄκρον ἀποβολὴν [f. 161 b.] τοῦ θερμοῦ ὑπὸ τῆς βίας ὑπομένειν εἶχον, τῆς ἐκ τοῦ πυρὸς ἀποούσης ἐνθέρμου παρηγορίας· πάλιν δὲ τῇ ἀντικειμένῃ τῷ ψύχει ὥρᾳ ὑπὸ τῆς ἄγαν τοῦ φλογμοῦ πυρακτούμενοι ζέσεως, οὐδὲν ἤττον καμινάλας φλογὸς ὑποφέρειν ἐδόκουν κατακρίσιν· ἀλλὰ γὰρ καὶ αἱ τὴν σύστασιν ἐκ τοῦ χόδου ἔχουσαι ψύλλαι, οὐ μετρίαν αὐτοῖς παρεῖχον τὴν ἐπίδοσιν τῆς βασάνου, τῆς ἐκ τῶν ἐσθημάτων ὑπαλλαγῆς ἀπορουμένης τοῖς ὁμολογηταῖς τοῦ Χριστοῦ· πρὸς γε μὲν τοῖς εἰρημένοις καὶ ἔτερον πειρασμὸν αὐτοῖς ἐπισυνέβη ὁ τοῖς πόνοις τῶν ἁγίων ἀεὶ τιτρωσκόμενος ἀγκυλόμητις ὕψις· τοὺς γὰρ κατὰ καιρὸν ἀρχοντας ἐκδακχέουσας πρὸς τὰ τῷ βασιλεῖ θυμῇφι φιλοτιμίας συντίθεσθαι, ὑποβάλλει αὐτοῖς ὥστε καὶ αὐτὴν τὴν οἰκτρὰν καὶ ἡμερησίαν τῶν δύο τροφῇν, εἰς ἐνδὸς συστεῖλαι· ἐν αἷς ἡμέραις εἰπεῖν λέγεται τὸν μέγαν Θεόδωρον πρὸς τὸν συνδέσμιον αὐτοῦ καὶ συναθλητὴν Νικόλαον· 'Ὡς ὁρῶ, τέκνον, ἀποκτείνει ἡμᾶς βούλονται οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τῇ ἀπανθρωπίᾳ ἣ νῦν ἐχρήσαντο πρὸς ἡμᾶς· δεῦρο οὖν ἐπιβρίβωμεν πᾶσαν τὴν μέριμναν ἡμῶν πρὸς τὸν Κύριον· καὶ ἐγὼ μὲν ἀρκεσθῆσομαι τῇ θείᾳ κοινωνίᾳ, ἕως ὅτου Χριστὸς παρέχῃ ἰσχύιν καὶ πνοὴν ζωῆς τῷδε τῷ σαρκίῳ· σὺ δὲ τὸ παρ' αὐτῶν βρωμάτιον δεχόμενος ἔσθις, εἰ πως περισώζοιο τοῦ παρεδρεύοντος ἡμῖν διὰ τῆς ἐνδείας θανάτου· καὶ ἀπαγγελεῖς τῷ τε οἰκονόμῳ καὶ τοῖς ἐν Κυρίῳ ἀδελφοῖς ἡμῶν τὴν ἔμην ἐκ τοῦ σώματος ἔξωδον· καὶ συνέβη ἂν τοῦτο γε τῷ καρτερικῷ πύκτῃ τοῦ Χριστοῦ, εἰ μὴ Θεοῦ προμηθεῖα τοῦ ἐμπικλῶντος πᾶν ζῶον εὐδοκίας τῇ διανοίξει τῆς προνοητικῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἡγεμονικώτερός τις [f. 162 a.] σατράπης δι' ἐκείνης ὁδεύων, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς πυθόμε-

A perfecta mentis sententia ac fide. Erat hic Nicolaus, qui et ipse patientissimus religionis pugil evasit, atque ex eo tempore, usque ad humilitatis meae aetatem, variis pro confessione cruciatibus, perfectus Dei homo, saeculo nostro inclauit. Ergo hoc, cum pugile Theodoro in carcerem coniecto, et cellae janua sedulo munita, unico lucis relicto spiraculo, per hoc jussit suppeditari sanctis miserabilia vitae subsidia, constitutorum ipsis custodum manu.

ἐφόδια, διὰ χειρὸς τῶν κατασταθέντων αὐτοῖς φυλά-

B 41. His adversus sanctos patris, reversus est celeriter impius Anastasius ad praefectum cum duobus divi discipulis, malitiose apud illum affirmans sanctum non vapulasse; qui metuens ne a praedicto apud principem accusaretur, vocatum ad se Theophanem illum, coram Martinace, duplo flagrorum numero verberat, quam sacro Patri indigi mandaverat. Qua re delectatus superbus ille, publicis equis incensens, ad eum qui se miserat occissime rediit. Sed enim quales quantasque per hujus custodiae tempora venerandi semper patres necessitates et afflictiones pertulerint, verbis comprehendere arduum est. Nam hiemali tempore, frigore constricti, summam caloris penuriam pati debuerunt, desiderato ignis solatio. Vicissimque in contrario frigori anni tempore, fervente veluti flamma adusti, fornacis propemodum supplicium sustinere videbantur. Sed et illi qui ex pulvere creantur pulices, non modicum ipsis cruciatus additamentum praebant, quia mutatoria vestis confessoribus Christi deerat. Praeter hactenus dicta, aliam quoque tentationem suscitavit is qui sanctorum laboribus semper invidet versutus anguis. Nam cum illius temporis proceres vehementer incendisset, ut quidquid gratum esset imperatori certatim facerent, suavit illis ut miserabilem ipsam duorum alimoniam diurnam, ad unum redigerent: quo tempore dixisse aiunt concaptivo suo et compugnanti Nicolao sic: Ut video, fili, hi homines inhumanitate, qua in nos utuntur, perimere nos volunt. Agesis igitur nostram omnem sollicitudinem in Dominum jactemus. Equidem divina communione contentus ero, quandiu Christus vires vitaeque spiritum huic corpusculo conservabit. Tu vero datam ab his cibi portiunculam comede, si sic forte instantem nobis a fame mortem vitare potueris: et oeconomus caeterisque in Domino fratribus meum de corpore exitum nuntiabis. Ac sane ita evenisset constanti huic Christi pugili, nisi Deo respiciente, qui providam manum suam aperiendo replet omne animal benedictione, principalior quidam satrapa illac iter faciens, et de illorum statu percontans, diabolicum hoc facinus inhiibisset, gravi cum increpatione poenaeque jubens ut propter Christum inclusis quod satis esset cibi ministraretur.

καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς πυθόμε-

νος, ἀνέστειτε τὸ δαβολικὸν τοῦτο ἔργον, καὶ τὴν αὐτάρχη διδοῦναι τοῖς διὰ Χριστὸν κατακλείσταις μετὰ σφοδρᾶς προσέταξε τῆς ἐμβριμῆσεώς τε καὶ ἐπιτιμίας.

42. Cum sic itaque triennio integro corporaliter in custodia habitus fuisset, is qui mente perambulabat cœli spectacula celeberrimus Pater Theodorus cum discipulo suo, nostro autem patre Nicolao, et multimodis vexatus; habuit enim præter supra dicta incommoda, stomachum quoque valde fastidientem; nescio quomodo in manus incidit inclementis tyranni catechetica epistola doctoris mundi Theodori, in qua generosius eos alloquebatur, qui propter Dominum persecutionem patiebantur, vel quomodolibet carceribus inclusi erant Christianæ pietatis ergo, et ad fortitudinem excitabat, simulque infamias imagines comburentium sectæ fraudes vituperabat. Qua epistola lecta tyrannus excanduit, servente in præcordiis sanguine; statimque epistolam, cum interspersa illa, mittens ad Orientis præfectum jubet, ut si fieri posset ipsemet manu propria religionis athletam centum taureæ flagris excarnificatum dilaniaret: si minus, comitem cohortis mitteret, qui id omnino præstaret. Ergo sacra recepta Orientis præfectus Craterus, ad sanctissimum festinanter accessit: et ambobus custodia eductis, ostendit venerando Patri imperatoris litteras, cum missa ab eo epistola, atque: Hancine agnoscis? Illo suum, non aliorum id esse dictatum fatente, jussit præfectus beatum primo nudari Nicolaum; quo affatim flagris excruciato, ad magnum venit Theodorum; quem postquam centum lorum icibus inhumane crudeliterque admodum excoriavit, denuo juvenem pugilem aggreditur Nicolaum, cogens illum sacrarum imaginum cultui nuntium remittere, nec non pertinaci suæ erga proprium patrem atque magistrum consensioni. Sed immorigerum constanterque resistentem comperiens suggestionibus suis, flagellis eum abunde cruentatum, frigori nudum constringendum exposuit: nam vicesimo tertio Februarii mensis die hæc adversus inclytos viros acta fuerunt. Deinde his in carcere inclusis, scelestus hic infernalis Cæsaris minister, domum reversus est. γεγομνωμένον παρῆλθεν· τρίτη γὰρ καὶ εἰκάδι μων συνέβαιεν· ἀμέλει κατακλείσας αὐτοὺς πάλιν δομάτων, οἷκαδε ἔτετο.

43. Interim dum hæc adversus fortes Christi confessores Theodorum atque Nicolaum in orientali plaga (id est in anatolico themate) gerebantur, mulier quædam in Opsicii themate pythonicis spiritibus arrepta, cœpit more solito ab his agitari, et coram præsentibus loqui cum insidentibus scilicet sibi dæmonibus: Leo meus improbus nunc quoque fasciculum flagrorum ad Theodorum misit, ut carnes ejus horum icibus cædat. Sed festinate ad videndum quid eventurum sit, et mihi cito ferte responsum. Neque tamen cellam ingredi ausitis,

(33) Quatuor exstant catechetica: hujusmodi epistolæ in Sirmondi editione lib. II, ep. 8, 21, 37, 62.

μὲν. Οὕτως οὖν ἐν ἑλοῖς τρισὶν ἔτεσι σωματικῶς φρουρομένου τοῦ περιπολοῦντος νοερώς τὰ κατ' οὐρανὸν θεάματα πανευφήμου Πατρὸς Θεοδώρου, ἅμα τῇ φοιτητῇ καὶ καθ' ἡμᾶς Πατρὶ Νικολᾶω, καὶ ταλαιπωροῦντος διαφώρως· εἶχεν γὰρ λοιπὸν μετὰ τῶν εἰρημένων δυσπετημάτων καὶ τὸν στόμαχον ἰσχυρῶς ἀνορεκτοῦντα, οὐκ οἷδ' ὅπως εἰς χεῖρας ἦλθε τοῦ ἱταμοῦ ἀνακτος, ἐπιστολὴ κατηχητικὴ (33) τοῦ διδασκάλου τῆς οἰκουμένης Θεοδώρου, γεννικωτέρως ἔχουσα πρὸς τοὺς διὰ Κύριον διειδυγμένους, ἣ καὶ ἑλῶς πως καθειργμένους τυγχάνοντας διὰ τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν, τὰ τε τῆς ἀνδραγαθίας ἐπαλείμματα καὶ τοὺς τῆς δυσφημῶν τῶν εἰκονοκαστῶν θρησκείας ψόγους καὶ δόλους· ἦν καὶ διαναγνούς ὁ τύραννος, ἀφόρητος ἦν τῇ τοῦ περικαρδίου αἵματος ἀναζέσει· καὶ δὴ αὐτίκα γράμματα στειλόμενος σὺν τηρηθείσῃ ἐπιστολῇ τῇ τῆς ἐφ' ἡμᾶς στρατηγῷ καλεῖται, εἰ μὴ οἶόν τε, αὐτὸν ἐκείνον σκυλέντα ἐν ἑκατὸν βουνεύροις κατακίχασθαι τὸν ἀθλητὴν τῆς εὐσεβείας· εἰ δὲ οὐκ ἀπαντήσοι τοῦτο, τὸν γοῦν κόμητα τῆς κόρης (34) ἐξ ἁπαντος τοῦτο γε ποιήσοντα ἐξαποστείλαι. Δεξιόμενος οὖν ὁ τῆς ἀνατολῆς στρατοπεδάρχης τὴν σάκραν, Κρατερὸς δ' ἦν οὗτος, ἡπειγμένως πρὸς τὴν πανόσιον ἀφίκετο· καὶ ἐξαγαγὼν ἀμφοτέρους τῆς φυλακῆς ὑποδείκνυσιν τῷ σεβασμῷ Πατρὶ τὰ τε τῷ βασιλέως γράμματα καὶ τὴν σὺν αὐτοῖς ἀποσταλῆσαν αὐτοῦ ἐπιστολήν· καὶ φησὶ πρὸς αὐτὸν, Ἐπιγινώσκεις ταύτην; τοῦ δὲ διομολογησαμένου [f. 162 b.] ἐαυτοῦ εἶναι καὶ οὐκ ἄλλου τὴν τοιαύτην ἐκδοσιν, καλεῖται προηγουμένως τὸν μακαρίτην γυμνωθῆναι Νικολαον, καὶ τοῦτον διαρκῶς κακώσας τοῖς μαστίγι, ἐπὶ τὸν μέγαν ἔρχεται Θεόδωρον, ὃν δὲ καὶ ἑκατὸν καταφοράς βουνεύρων ἀπανθρώπως ἄγαν καὶ ὠμῶς καταξάνας, πάλιν πρὸς τὸν νέον μέτεισιν ἀθλητὴν Νικολαον, καταναγκάζων αὐτὸν ἀπείπασθαι τὴν π τῶν ἱερῶν εἰκόνων προσκύνησιν, καὶ τὴν πρὸς τὸν οἰκτεῖον πατέρα τε καὶ διδάσκαλον ἰσχυρογνωμοσύνην· ὥς δ' ἀπειθοῦντα καὶ εὐσταθῶς ἀνδιστάμενον τοῖς ὅπ' αὐτοῦ ἔωρα προτεινομένοις, ταῖς βέλαις αὐτὸν ἀποκρώντως αἱμάξας, τῷ κρύει καταπήγνυσθαι τοῦ φεουρουαρίου μηνὸς ἡ πρᾶξις αὕτη τῶν ἀοιδι- ὁ ἀνοσιουργὸς τοῦ κάτω Καίσαρος ὑπηρέτης εἰς τὴν

μγ'. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα εἰς τοὺς γενναίους ὁμολογητὰς τοῦ Χριστοῦ Θεόδωρον τε καὶ Νικόλαον κατὰ τὸ ἀνατολικὸν διεπράττετο κλίμα, γυνὴ τις ἐν τῷ θέματι τοῦ Ὁψικίου τυγχάνουσα, πνεύμασι πονηρικοῖς κεκρατημένη, ἤρξατο κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῇ ἐνεργεῖσθαι ὅπ' αὐτῶν, καὶ λέγειν εἰς ὑπήκοον τῶν παρευρεθέντων πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ δῆθεν ἐννεοτευσάντας δαίμονας· Ὁ Καχολέων μου καὶ νῦν ἀπέστειλεν δαυμὸν μαστίγων πρὸς τὸν Θεόδωρον, ἵνα τὰς σάρκας αὐτοῦ ἐν αὐτοῖς κατακόψῃ· ἀλλὰ σπεύσατε καὶ ἴδετε τὸ γενησόμενον, καὶ ταχέως

(34) Sic ipse Studita loquitur lib. II, ep. 38. Sed videsis Cangium.

κέλλης γενέσθαι, ἵνα μὴ κατακαύσῃ ὁμας ὁ φιλόστομος ἐκείνος καὶ πυρίστομος· ἀλλ' ἔξωθεν παρεδρεύοντες, τὸ μέλλον γενήσεσθαι [f. 163: a.] καταμάθετε· καὶ ὡς μετὰ δύο ἡ καὶ τριῶν ὥρων διάστημα, πάλιν ἤρξατο ἐν αὐτῇ βατταρίζειν καὶ λέγειν· Τί ἐστιν; οὐδὲν γέγονεν ὡν ἐβουλόμην; ἐγὼ ἤδειν τοῦτο, ὅτι ἡ χλωροπικὴ (35) παρασταθῆσεται καὶ αὖθις ἐν τοῖς ὥμοις αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔαση αὐτὸν ταῖς ὀδύναις τῶν πληγῶν κατέργασθαι· ἐκ δὲ τοιοῦτου σφοδρῶτάου δαρμῶ τοῦ θανάτου μικροῦ λέγεται τὸν μέγαν ἀριστέα τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίας Θεόδωρον· φλεγμαίναντες γὰρ οἱ μὴ ὡς περὶ καὶ φερωτάτας πληγὰς ἀποκυλίσαντες, τὰ τε τῆς σαρκὸς κατασπένντα λακίσματα, οὐκ ὑπελείφθη ἐν αὐτῷ σχεδὸν πνεῦμα ἀνέσεως, ὑπομονὴ τὴν ἰσχὺν προστιθέμενον· ἥτοι νήδυμος ὕπνος ἐπείη κατακοιμίζων τὰ ἐκ τῆς φλεγμονῆς προσγιγνώμενα αὐτῷ ἀχρῇ, ἡ ἐπιθυμία θεινὴ τοῦ δέξασθαι τι τῶν ἰδωμένων· ὅθεν δὴ χυλάριον ἐπιτηδεύσας ὁ πανάριστος ὑπηρέτης καὶ συναθλητὴς αὐτοῦ καὶ συνέκδημος ὑπάρχων Νικόλαος προσφάρεσθαι αὐτὸν ἐποίησε, ἐν μόγις καυκάλιον καθ' ἐκάστην· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς ἐξ ἱατρῶν ἀπούσης ἐπικουρίας ἐπετράπη παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐν πνεύματι υἱὸς καὶ ἄλλος· Σίλας ἡ Τιμόθεος, παφνῶς μαχαίρῃ περιστατικῶς τὰς νανεκρωμένας αὐτοῦ τῆς δορᾶς ἀποκρεμᾶσης χειρουργῆσαι, εἰ πως κατὰ μικρὸν ὁ λοιπὸς τοῦ σώματος ὄγκος εἰς ὁμαλισμὸν ὕγειας τῷ χρόνῳ ἐπαναδράμοι. Ἐν γοῦν τῇ τοιαύτῃ τῶν σωματικῶν ὁδυνῶν διατελῶν ἀνάγκῃ ὁ πυρίμορφος στύλος τῆς ὀρθοδοξίας Θεόδωρος τὸ στάδιον ἅπαν τῆς ἱερᾶς διήνυσσε Τεσσαρακοστῆς καὶ ἐπέκεινα ἁγίας Πεντηκοστῆς ἡμέρας ἀποκατασθέντος τοῦ σώματος.

μδ [f. 163]. Ἀλλὰ μὴ πῶς τῆς τῶν τραυμάτων τοῦτον εὖ διατεθείσης συνουλώσεως, ἕτερος ἄγγελος κακεργάτης ὡς αὐτὸν τοῦ μέδοντος κατεφοίτησεν, πρὸς τὴν τῶν Σμυρναίων μεταστάσιν αὐτὸν ἐπαρχίαν· ὅς μετὰ τῆς ἐπομένῃς αὐτῷ τῶν κολάκων, μάλλον δὲ σκυλάκων (36) ἐπιστάς συμμορίας, τὴν ἀναπετραγμένην τοῦ ὁματίου κατὰ σπέρμα θύραν, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἐξαγαγὼν Πατέρας, ἐπέζητε παρ' αὐτοῖς, ἐρασιχρήματος ὢν, ἅπερ οὐκ εἶχον τοῦ μαμωνᾶ λείψανα· ὡς δὲ τοῦ σκοποῦ διημάρτανεν, εἰσω τῆς κέλλης γεγόνοντας τοὺς πινθοὺς καὶ τὰς ὁπὰς ἐπιμελῶς διερευνᾶσθαι πεποίηκεν· ἐπεὶ δὲ μάτην αὐτοῖς τὰ τῆς ἐγγειρήσεως μετεπράττετο, εἰς μακρίαν τραπέντες οἱ τάλανες, τοὺς ἁγίους ἔχειν τῆς ὁδοπορίας ἀμελείτως ἄγαν καὶ ἐψηρῶς κατήπειγον, μὴ δ' ὅπως ἐνδείκνυμενοι εἰς αὐτοὺς σπλάγχνα οἰκτιρῶν, μάλιστα ὁρῶντες τὸν θεσφόρον Θεόδωρον τετραχωμένον πᾶν τῷ σώματι καὶ οὐδὲν ἀπεοικότα νεκρῷ· ὁπῶς οὖν ἐκείθεν μικρὸν ἡνυκότες διάστημα, ὕψι τῆς ὥρας εἰς τι καταλύουσι χωρίον, ἐν ᾧ τοὺς πόδας τῶν Χριστοῦ δεσμῶν εἰς τὸ τῆς νυκτὸς μήκος ἐνωδύνων αὐτοῦ διελθεῖν παρεσκεύασαν· ἔωθεν δὲ

A ne forte vos ille flammivomus et ignifluus exurit; sed in vicinia assidentes, quod futurum est spectate. Et post duarum fere triumve horarum intervallum, cepit denuo secum ipsa blaterare ac dicere: Quid est? nihil eorum quæ volebamus actum est? Equidem noveram fore ut pallidum humerale iterum dorsum ejus protegat, neque plagarum dolore confici eum sinat. Attamen ex hac vehemētissima excoitatione pene extinctus magnus Christianæ confessionis heros Theodorus dicitur. Vibri-
B cibus enim inflammatis, et horrendas plagas evolventibus cum corruptis carniū frustulis, nullum ei propemodum reliquum erat solatii spiraculum, quod patientis vires instauraret; vel suavis somnus, qui inflammationis dolores consopiret; vel appetitus acutior parum quid alimonie sumendi. Quamobrem egregius ejus minister et certaminum carcerisque socius Nicolaus decoctum ei quoddam exhibendum curabat, vix unum quotidie cyathum. Porro deficiente medicorum adjumento, permisit Pater spiritali filio, qui se alterum Silam vel Timotheum præbebat, emortuas ipsius cutis particulas gladiolo circumcidere, ut sic reliquus corporis tumor paulatim mitigaretur, et sanitas per moras temporis redderetur. In his ergo corporalium dolorum angustis, ignea orthodoxiæ columna Theodorus totum sacræ Quadragesimæ, et ultra, stadium decurrit; vixque postremis sanctæ Pentecostes diebus corpus ejus plenæ valetudini restitutum fuit. μόλις εἰς ὁλοκληρίαν ἔξιν περὶ τὰς ὕστερας τῆς

C 44. Ecce autem nondum harum plagarum cicatricibus satis obductis, maleficus alius nuntius a principe missus ad præfectum venit, jubens ut ad Smyrniensium provinciam Theodorum transferret: qui cum assentatorum suorum comitatu, vel potius catulorum factionem ducens, obseratam cubiculi januam reclusit, atque illinc sanctos Patres educens, poscebat ab ipsis vir avarus, quas reapse non habebant opum reliquias. Qua spe frustratus, ab introductis in cellam ministris muros atque foramina diligenter scrutari curavit. Sed cum nihil scrutatores comperissent, in rabiem versi calamitosi hi, sanctos iter ingredi inclementer admodum servideque compulerunt, nullam ipsis misericordiæ partem impertientes; cum præsertim viderent divum Theodorum corpore omnino attrito, et plane a mortuo non dissimili. Sic itaque illinc digressi,
D brevi emenso spatio, hora vespertina ad quemdam pagum perveniunt, ubi pedes vincitorum Christi in reorum equuleis constringentes, totam quam longa fuit noctem in cruciatibus transigere coegerunt. Mane vero illinc digredientes pari itineris

(35) Vocabulum mihi novum, deditaque fortasse opera ab oraculo dæmoniacō ambigue adhibitum. Sic autem sum interpretatus, etymologiam sequens. Neque dubito quin illa ovina pellis hic innuatur,

qua protegit humeros vapulaturi Theodori pius Nicetas cap. 38.

(36) Argutia quedam fit sive consonantia in vocabulis κολάκων et σκυλάκων.

genere usi sunt; vix Patre nostro propter pedum dolores incedere valente: qui tamen Deo confusus sibi que vim faciens, naturæ infirmitatem spe repositorum iustis bonorum roborabat. Atque ita paucos intra dies Smyrñensem diocesium ingressi, hujus episcopo hæresiarchæ traduntur: qui animam impietatis mero ebriatam gerens, intra metropoleos septa confessores Christi in uno cubiculo conclusit, hoc uno illis concessó loco, ubi panis tantum et aquæ quotidianam alimoniam acciperent, omni humano consortio sub gravissima interminatione interdicto. Dum itaque ad hujusmodi carcerem divus Pater illic damnatus esset cum discipulo Nicolao, cruentus homicida Leo, aliquanto transacto tempore, misit rursus sanguinarium illum Anastasium cognomento Martinacem, ut Theodorum taurearum cruciatu crudeliter dilaniaret: qui reapse Smyrnam celeriter veniens, et immitis principis mandato multa cum vehementia adversus victoriosissimum Patrem nostrum Theodorum perfectó, ad regiam urbem reversus est. His exercitis propter veram religionem certaminibus firma atque immota confessionis turris Theodorus, ipse sibi beati Pauli accinebat doctrinam: Si compatimur, omnino etiam conglorificabimur cum Christo, qui pro nobis passus est, ut nos ab ignominie passionibus pro sua bonitate redimeret.

τῇ, ὁμολογίας ἀκλήνης πύργος Θεόδωρος, τὰ τοῦ μακαρίου Παύλου κατεπέθεεν ἐαυτῷ διδάγματα, *Εἰ συμπάσχομεν, καὶ συνδοξασθώμεν πάντως τῷ δι' ἡμᾶς σαρὰ πεπονθότι Χριστῷ, ἵνα ἡμεῖς τῶν πα-*

45. Interim qui illic militari rei præerat Bardas imperatoris gener et consecaneus, repente in ea regione corporis infirmitate contracta, ad metropolim confugit, et in lecto decumbens exspectabat Providentiæ iudicium. Quidam autem ex officialibus ejus, cui nomen Diogenes, nobili genere, fide orthodoxus, pro suo erga Christianæ fidei athletas amore, magnopere optavit videre sanctum Theodorum, ejusque precum benedictionem impetrare. Cum ergo noster et religiosus Diogenes in conspectum colloquiumque venissent, vir ille optimus divo Patri ducis sui morbum significavit. Magnus vero noster ait: Hæc domino tuo dicet: Videsis quid te agere oporteat; nam vitæ terminum fortasse attingis, nemoque te juvabit aut redimet. Quamobrem, quid in prospero dignitatis tuæ statu adversus Christi confessores egeris reputa, præsertim vero contra monasterium meum: nam inclytum quoque Thaddæum crudeliter taureis verberatum necasti. Sed ille quidem martyrio splendidum finem consecutus, nunc in cælis Dei omnipotentis gloria fruitur cum omnibus sanctis: tu vero peccatorum tuorum catenis hic interim partim constringeris, in futuro autem plenam, invitus licet, referes condemnationem. Quod si temporanea adeo molesta et intolerabilia sunt, cogitandum est de æternis impiorum pœnis, et illorum qui Servatoris

τῶν αὐτῶν ἀπάραντες, τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω φορὰν ὡσαύτως ἐποιοῦντο· μόλις μὲν τοῦ Πατρὸς ἡμῶν διὰ τὴν κάκωσιν τῶν ποδῶν βαδίζειν δεδυνημένον, ὅμως οὖν τῇ πρὸς Θεὸν πεποιθήσει ἐαυτὸν ἐκδίζον, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενεῖς τῇ ἐλπίδι τῶν ἀποκειμένων τοῖς δικαίως ἐπιρυννύοντος ἀγαθῶν· καὶ οὕτως ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τὴν Σμυρναίων παροικίαν καταλαβόντες, τῷ ταύτης αἰρεσιάρχῃ παραδίδονται· ὅστις τῷ τῆς δυσσεβείας ἀκράτῃ [f. 164 a.] τὴν ψυχὴν μεμεθυμένος, ἐντὸς τῶν τῆς μητροπόλεως περιβάλλον τούς ὁμολογητὰς τοῦ Χριστοῦ ἐν ἐνὶ δωματίῳ καθεῖργνυσιν, ἐν καὶ μόνον χώρημα τοῦτο παραέσας· πρὸς τὸ ἐκεῖθεν δέχεσθαι αὐτοὺς τὴν δι' ἄρτου καὶ ὕδατος μόνον ἡμερησίαν τροφήν, συντυχίας τε πάσης ἀνθρωπίνης ἀπηλλάχθαι αὐτοὺς· μετὰ σφοδρᾶς προστάξας τῆς ἐπιτιμήσεως· τὴν τοιαύτην οὖν κάθειρξιν τοῦ θεοφόρου κάκιστε κατακρίθεντο· Πατὴρ σὺν τῷ μαθητῇ Νικολάῳ, ὁ αἰμοδόρος καὶ φόβιος· Λέων μετὰ τινα χρόνον, αὖθις τὸν αἰμοχαρῆ ἐκείνον Ἀναστάσιον τὸν ἐπίκλην Μαρτινάκιν, πρὸς αὐτὸν ἀποστέλλει καταξῆναι αὐτὸν ἀφειδῶς ταῖς διὰ βουλεύρων αἰκίαις· ὅς καὶ ταχὺ τὴν Σμύρναν ἐφθакὼς καὶ τὸ πρόσταγμα τοῦ ἀνημέρου μετὰ πολλῆς τετελεικῶς τῆς σφοδρότητος εἰς τὸν πένταθλον Πατέρα ἡμῶν Θεόδωρον, πρὸς τὴν βασιλεύουσάν ἐπαλινδρόμησεν. Ἐν τούτοις τοιγαροῦν ἐταζόμενος τοῖς δι' εὐσεβείαν ἄθλοις ὁ ἀκράδαντος

με'. Ἀμέλει ὁ τὴν αὐτῶν στρατηγίαν διέπων (Βάρδας δὲ ἦν ὁ τοῦ ἀνακτοῦ καὶ σύγγαμμος καὶ ὁμόφρων), ἐξ ὀποίου χρόνου τε καὶ τόπου τὸ σῶμα λωβηθεὶς, πρὸς τὴν μητροπόλιν κατέφυγεν, ἐν ᾗ καὶ κλητήρης γεγονὼς, τὴν τῆς Προνοίας ἐξεδέχετο κρίσιν· εἰς δὲ τις τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων Διογένης ὄνομα, τὸ γένος εὐγενής, τὴν πίστιν ὀρθόδοξος, ἐραστής ὑπάρχων τῶν διὰ Χριστὸν ἐναθλούντων τῇ πίστει, περὶ πολλοῦ τίθεται τοῦ πάντως θεάσασθαι τὸν ἅγιον καὶ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ τὰς εὐλογίας δρᾶσθαι [f. 164 b.]· καὶ τοῦν τοῦτο σὺν συνδραμόντο· τῷ θεοφιλεῖ Διογένη, καὶ τῆς δι' ὅπῃς συντυχίας θατέρου πρὸς θάτερον γιγνομένης, ἐγκώρισε τῷ θεοφόρῳ Πατρὶ τὰ κατὰ τὸν στρατηγὸν ὁ καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ. Ὁ δὲ μέγας φησὶ πρὸς αὐτόν· Τάδε εἶπες τῷ κυρίῳ σου· Ὅρα σὺ τί μέλλεις ποιεῖν, ὅτι πρὸς τὸ πέρας τοῦ βίου ὥς παραγέγονας, καὶ ὁ βοηθήσων ἡ λυτρωσόμενος οὐκ ἔστιν· διὸ ἐννοήθητι περὶ ὧν σοι πέπρακται ἐν τῇ εὐημερίᾳ τῆς ἐξουσίας σου εἰς τοὺς ὁμολογητὰς τοῦ Χριστοῦ, καὶ μάλιστα γε εἰς τὴν κατ' ἐμὲ μονήν· ὅτι καὶ τὸν ἀοιδίμον Θωδδαῖον αὐτὸς ἀνηλεῶς βουνευρίσας, τῷ θανάτῳ παρέπεμψας· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν μαρτυρίῳ τὴν τελευτὴν διαπρέψας, ἐν οὐρανοῖς νῦν καταρτυφᾷ τῆς δόξης τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων· σὺ δὲ ταῖς σειραῖς τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων ἐνταῦθα τίως περιφύγῃ μερικῶς, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὴν καθολικὴν ἀπει-

δέχη, κἄν ὡς οὐ θέλεις, κατάκρισι· καὶ εἰ τὰ πρόσ-
καιρα οὕτως ἐπώδυνά τε καὶ δύσιστα, λογισασθαι
χρὴ περὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως τῶν ἀσεβῶν καὶ τῶν
παραβιόντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ· Ὅτι ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ
τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καθὼς ὑπηγόρευεν ὁ
μς'. Ταῦτα ἀκούσας ἐκεῖνος, καὶ εἰς αἰσθησιν
ἐλθὼν τῶν ἑαυτοῦ πρακτέων, φόβῳ τε συλληφθεὶς
τῇ τοῦ θανάτου ἀγγελίᾳ, συγγνώμην ταχέως αἰτεῖ
παρὰ τοῦ ὁσίου, καὶ τὴν διὰ προσευχῆς ἐπιπέμψαι
αὐτῷ ἐπικουρίαν, ὑποσχόμενος ἐξ ἐκεῖνου κατ' ἐν-
τολὴν τοῦ μεγάλου ἅπαντα ὁμοῦ τὰ καθ' ἑαυτὸν
διατίθεσθαι καὶ ποιεῖν, μόνον εἰ τῆς τοῦ θανάτου
μοίρας ἔξω κατὰ τὸ παρὸν γένηται· ὁ δὲ θεὸς Πα-
τὴρ ἡμῶν τὸν μὴ θέλοντα τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτω-
λοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν, φιλάνθρωπον
Δεσπότην καὶ Κύριον μιμούμενος, τῷ μὲν νοσοῦντι
τὴν ἱεράν τῆς Θεομήτορος πέπομφεν εἰκόνα, προσ-
κυνῆσαι ταύτην παρακελευσάμενος· ἐπικαλέσασθαι
δὲ καὶ τὰς πρεσβείας τοῦ ἀθλήτου καὶ ὁσιομάρτυρος
τοῦ Χριστοῦ Θεοδοίου, καὶ ταύτη θάρσει ὡς εὖ
ἔσται αὐτῷ· αὐτὸς δὲ παννύχιον ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς
τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν τὰς ἐντεῦξεις ποιησάμενος, τῆς
νόσου τοῦτον ἀπῆλλαξεν, καὶ τῆς κλίνης τῇ ἐπισύσῃ
ἐλεύθερον ἔδειξεν, ἀστέως τὰ ἀνθρώπινα διαπρατ-
τόμενον· καὶ ἔμεινεν ἂν ἐπ' αὐτῷ ἡ χάρις ἀμετά-
πτωτος τῆς εὐρωστίας, εἰ μὴ ταῖς τοῦ ἀνιέρου φενα-
κισθεῖς ὑποθήκαις, τὸ ὑπ' αὐτοῦ εὐλογηθὲν κατ-
εχρήσατο ἔλαιον εἰς τελειώτερας δῆθεν ὑγείας ἀνά-
ληψιν· ὅπερ μαθὼν ὁ σημειοφόρος, καὶ τοῦ προφη-
τικοῦ χαρίσματος ἔμπλεος Θεόδωρος, τὴν τε ὑπο-
στροφὴν ἐξεῖπεν αὐτίκα τῆς ἀβρώστιας, καὶ τὸν
ἐφόμενον ἐκ ταύτης τῇ ἀθλίῃ θανάτων, ὅπερ αὐτῷ
καὶ συμβέβηκεν, οὐ μετὰ πολλὰς τοῦ κοινωνῆσαι
τῷ αἰρεσιάρχῃ ἡμέρας· τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἀζήμιον
χρῆμα κατὰ τὸν μακάριον Κύριλλον (37), τὸ κολ-
λᾶσθαι πονηροῖς· ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τοῦτου τοιοῦτον
πέρας· ἐδίδεξαν. Ὁ δὲ γε Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογη-
τῆς τοῦ Χριστοῦ Θεόδωρος εἰκοσι μῆνας φρουρηθεὶς
παρὰ τῷ ψευδοδόξῳ ἐκείνῳ μητροπολίτῃ, πρὸς τοῖς
ἄλλοις Πατράσι καὶ ὁμολογηταῖς, καὶ τοὺς οἰκείους
εἶχεν μαθητάς παρισυμένους μικροῦ δεῖν τοῖς αὐ-
τοῦ παθήμασιν· ἐν οἷς διέλαμπεν ὁ τε φερώνυμος
καὶ μέγας Ναυκράτιος, καὶ ὁ τῆς πρεσβυτερικῆς
ἀκριθείας στύλος Δωρόθεος, ὁ θαυμασιος Βησσαρίων,
καὶ ὁ καρτερικώτατος Ἰάκωβος, ὁ γενναϊώτατος Δα-
μετιανὸς [f. 165. b.], καὶ ὁ φερέπονος Τιθέσις, ὁ
ἀσκητικώτατος καὶ ἀγγελόδοιος Τιμόθεος, καὶ ὁ θαρ-
ραλέωτατος καὶ τῆς εὐθυμίας ἐπώνυμος ὁμολογητῆς·
οὗτοι πάντες σὺν ἑτέροις κλειστοῖς, μαστίγων πολ-
λῶν καὶ πειρασμῶν διαφόρων ἀναδείξαντες πεῖραν,
ματος ὑφέντες τοῖς τῶν Χριστιανοκατηγόρων συμπεσεῖν θελήμασιν· οἱ γὰρ πιστεύσαντες ἐπισκοπεῖν
Θεὸν τοὺς ἑαυτῶν βίους, οὐδὲν ἀνέχοντα· ἐξαμαρτεῖν.

μς'. Ἀμέλει ὁ ζηλωτῆς Θεὸς ὁ τοὺς ὑπεναντίους
αὐτοῦ ἐξαίρων, ἥ ψησὶν ὁ προφήτης, ὁ μακρόθυμος
ἐν ἐλέει, ὁ τὸ τόξον μὲν τῆς δικαίας αὐτοῦ ὀργῆς ἐν-

· Isa. LXVI, 24. · Soph. I, 5.

(37) Cyrilli locus menti non occurrit. Cæteroq̃ni biographus Sirmondianus, omisso Cyrilli nomine
dicit tantummodo ψησί.

A nostri Christi præcepta transgrediuntur: Etenim
vermis eorum non morietur, et ignis ipsorum non
extinguetur, sicut ait propheta.

· Ὅτι ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ
τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καθὼς ὑπηγόρευεν ὁ
προφήτης.

46. His ille auditis, et actorum suorum sensu
permotus, metuque nuntiatæ mortis correptus, ve-
niam celeriter sanctum virum rogavit, et ut sibi
precum auxilium mitteret; promittens, posthinc se
omnia ad magni viri nutum acturum ac disposi-
turum, modo mortis fatum vitare in præsentī pos-
set. Divus vero parens noster, imitatus clementem
illum Deum ac Dominum, qui mortem peccatoris
non vult, sed eum converti ac vivere, ad ægrotum
misit sacram Deiparæ imaginem, hanc venerari
jubens; deinde implorare preces sancti martyris
Christi Thaddæi, atque sperare fore ut bene ipsi
eveniat. Theodorus autem nocte integra pro illo
ad communem Deum preces fundens, morbo ægrom
liberavit, et lecto liberum die sequenti præstitit,
humana quoque negotia commode tractantem. Et
utique in eo mansisset firma sanitatis gratia, nisi
profani episcopi promissis illusus, benedictum ab
eo oleum, ad perfectioris sanitatis ædeptionem ad-
misisset. Quod ubi prodigiosus et prophetiæ mu-
nere plenus Theodorus cognovit, statim morbi re-
ditum denuntiavit, et consecuturam indidem miseri
mortem; quæ reapse contigit, haud post multos a
communione cum hæresiarcha dies. Revera haud
impune negotium est, ut beatus Cyrillus ait, cum
improbis adhæsiō. Atque hunc exitum Bardæ res
habuerunt. Pater vero noster et confessor Christi
Theodorus viginti mensibus apud illum pseudodo-
xum metropolitam in custodia habitus, habebat,
præter alios Patres et confessores, proprios quo-
que discipulos, pares sibi propemodum in passioni-
bus; inter quos dignus nomine suo magnus Nau-
cratius, et presbyteralis perfectionis columna Do-
rotheus, admirabilis Besarion, et constantissimus
Jacobus, et strenuissimus Domitianus, et phere-
ponus Tithois, et ascetica angelicaque vita præ-
stans Timotheus, et confidentissimus atque alacri-
tatis eponymus (Euthymius) confessor. Hi omnes
cum aliis plurimis, flagra multa et tentationes va-
rias experti, confessionis gloriam adepti sunt, ne
verbotenius quidem cedentes Christianocategoris,
ut illorum voluntatibus obsequerentur. Nam qui
credunt vitam suam a Deo inspicī, nullatenus pec-
care consentiunt.

τοῦ τῆς ὁμολογίας ἐπέτυχον κλέους, μηδὲ μέχρι βή-
ματος ὑφέντες τοῖς τῶν Χριστιανοκατηγόρων συμπεσεῖν θελήμασιν· οἱ γὰρ πιστεύσαντες ἐπισκοπεῖν
Θεὸν τοὺς ἑαυτῶν βίους, οὐδὲν ἀνέχοντα· ἐξαμαρτεῖν.

47. Age vero zelator Deus, qui adversarios suos
de medio aufert, ut ait propheta; ille longani-
mis in misericordia; qui arcum quidem suum in-

tendit ad peccantium conversionem, parans tamen in illo non poenitentibus vasa mortis; qui virgam peccatorum non sinit usque in finem super sortem justorum; recordatus est gemitus captivorum, et ab illo qui Jacob vorabat, et consecratos ipsi vastaverat locos, poenas scelerum reponoscit; in eodem nempe loco, ubi divinam Emmanuelis incarnationem spreverat, ut vitam gladio exitiali abrumperet, destinavit: ita ut in eo completeretur beati prophetæ Habacuc vaticinium, quod ita se habet: *Molitus es ignominiam domui Domini, consumpsisti populos multos, et peccavit anima tua* b. Propterea saturitatem ignominie recipies. Sed bibe et tu, et commovebor atque concutitor. Circumdedit te calix dextera Domini, et congregata est ignominia super gloriam tuam. Quia impietas Libani operiet te, et miseria bestiarum terrebit te. Sed et Oseas: *Indignari me fecit Ephraim, et ad iracundiam provocavit, et sanguis ejus super ipsum effundetur, et opprobrium illius restituet ei Dominus*. Cum his etiam vocalissima prophetæ tuba dicet illi: *Quemadmodum vestimentum sanguine mistum non erit purum, sic ne tu quidem purus eris, quia terram meam pessumdediti, et populum meum interfecisti*.

48. Ergo sævo hoc et immani tyranno in uno ex palatii oratoris cæso, Michael hujus percussor, imperii labarum abripuit, qui etiam olim totus fuerat hæreseos fermento infectus, morum tamen benignitatem præ se ferebat: quamobrem lege jussit ut cuncti qui a Leone pulsati in exilium fuerant et in custodiis tenebantur, vinculis soluti solverentur. Tunc demum cum cæteris Christi confessoribus celebratissimus orthodoxiæ præco Theodorus rediens Smyrnis ad natalem dilectamque provinciam, sanctitatis atque justitiæ cornescans splendoribus, cum ab aliis multis amanter exceptus est per varios pagos locosque, tum præcipue a virtutis illis studiosis piisque hominibus loci appellati Xerolophi. Mox transiens ad finitimam regionem quæ lacus Metata appellatur, digne receptus fuit, ibidemque compluribus diebus substitit, cunctis fere primariis monasterii sui fratribus illuc concurrentibus. Similiter et sapientissimus, veritatisque constantissimus miles ex arce custodia suæ dicta Elpizon in occursum proprii fratris adfuit. Quo in loco miracula quoque patrasse divus parens noster dicitur, haud oblivioni tradenda; quæ, Deo juvante, brevi comprehendere sermone conabor. Etenim sanctum parentem nostrum tunc hospitio suscepit vir religiosissimus, nomine Leo, hypatica dignitate insignitus, et postea monachus, propter fidem erga sanctum

A τεινών εις επιστροφὴν τῶν ἀμαρτανόντων, ἐτοιμάζων δὲ ἐν αὐτῷ τοῖς ἀμετανόητα πταίονσι σκευὴ θανάτου, ὁ μὴ τὴν ῥάβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἀφίεις εἰς τέλος ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων, ἐμνήσθη τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων, καὶ τὸν καταφαγόντα τὴν Ἰακώβ, καὶ τοὺς σεβαστευομένους αὐτῷ ἡρημικῶτα τόπους, εἰσεπράξατο ὡς παρηγόνησεν δίκας, ἐν τοποῖς οἷς ἐφαύλισε τὴν θείαν τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐνανθρώπησιν, ἐν αὐτοῖς ἀπορρήξαι αὐτὸν τῷ ζῆν φόνῳ μαχαίρας παρασκευασάμενος· ὡς πληρωθῆναι ἐν αὐτῷ τὴν πρόρρησιν τοῦ μακαρίου προφήτου Ἀμδακούμ οὕτω πως ἔχουσιν· Ἐβουλεύσω αἰσχύνῃ τῷ οἴκῳ Κυρίου, συνεπέρανας λαοὺς πολλοὺς, καὶ ἐξήμαρτεν ἡ ψυχὴ σου. Τοιγάρτοι πλησμονὴν ἀτιμίας ἐκδέξῃ· ἀλλὰ πῖε καὶ αὐ καὶ διασαλεύθῃ καὶ σεῖσθῃ· ἐκύκλωσεν ἐπὶ σὲ ποτήριον δεξιᾶς Κυρίου καὶ συνήχθη ἀτιμία ἐπὶ τὴν δόξαν σου· διότι ἀσέβεια τοῦ Λιθάνου καλύψει σὲ, καὶ ταλαιπωρία θηρίων ποθήσει σε. Ἀλλὰ καὶ Ὁσέ· Καὶ ἐθύμωσέν με Ἐφραὶμ καὶ παρώργισεν, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ἐκχυθῆσεται [f. 166. a.]· καὶ τὸν ὄνειδισμὸν αὐτοῦ ἀνταποδώσει αὐτῷ Κύριος. Εἰν τοῦτοις καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη σάλπιγξ τῆς προφητείας ἐρεῖ πρὸς αὐτόν· Ὁρ, τρώπον ἱμᾶτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον οὐκ ἔσται καθαρὸν, οὕτως οὐδὲ σὺ ἔσθι καθαρὸς, διότι τὴν γῆν μου ἀπώλεσας, καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας.

μη'. Τοῦτου τοιγαροῦν τοῦ θηριογνώμονος καὶ ἱταμοῦ τυράννου ἐν ἐνὶ τῶν τοῦ παλατίου νύκτωρ κατασφαγέντος· εὐκτηρίων, Μιχαὴλ ὁ τοῦτον πατάξας, τὰ τῆς βασιλείας μεταχειρίζεται λάθρορα· ὅστις εἰ καὶ τῇ αἰρετικῇ ζυμῇ ἀναπεποιημένος ἦν ὅλος ἀνωθεν, ἀλλ' οὖν χρηστότητος τρόποις ἐσχημάτιστο· ὁ ἀνὴρ· ὅθεν νόμους τιθεῖσι τοὺς κελύοντας πάντας τοὺς ὑπὸ τοῦ Λέοντος ἐξορισθέντας καὶ ἐν φρουραῖς κατεχομένους, τῶν δεσμῶν ἀπολύσθαι· τότε δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν Χριστοῦ ὁμολογητῶν καὶ ὁ περιδότης τῆς ὀρθοδοξίας κήρυξ Θεόδωρος ἐπανήκων ἀπὸ τῆς Σμύρνης πρὸς τὴν πάτριον καὶ φίλην παροικίαν, καὶ τὰς τῆς ἀγασύνης καὶ οὐσιότητος ἀπολάμπων μαρμαρυγὰς, καὶ παρὰ πολλοὺς μὲν ἄλλοις φιλοφρόνως ἐδεξιώθη κατὰ διαφόρους κώμας καὶ τόπους, οὐχ ἥκιστα δὲ πρὸς τῶν φιλαρέτων καὶ θεοσεβῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν λεγομένων Ξηρολόφων (38). Ἀμοιβαδὸν ἐφθακὼς τοῖς ὁμοροῦσι μέρεσι τὰ λεγόμενα Λάκκου Μιτάτα, καὶ ὑπεδέχθη ἀξίως, καὶ παρ' αὐτοῖς διέτριψεν ἡμέρας ἱκανὰς, πάντων σχεδὸν τῶν τὰ πρῶτα φερόντων τῆς ὕπ' αὐτὸν ἀδελφότητος αὐτόθι συνδεδραμηκότων. Ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ πανσόφου Ἰωσήφ καὶ στερεότητος ὁπλίτου τῆς ἀληθείας, ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ φρούριον τὸ καλούμενον Ἐλπίζων φυλακῆς, πρὸς ὑπαντὴν ἀφικομένου τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ· ἐνθα δὲ καὶ θαύματα λέγεται πεποιηκέναι [f. 166. b.] ὁ θεὸς Πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἀξία λήθης· περὶ ὧν σὺν Θεῷ διαλαβεῖν τῷ λόγῳ μετρίως πειράσομαι. Ὁ γὰρ τὸν ἄγιον Πατέρα

b Habac. II, 40. c Osee XII, 14. d Isa. IX, 5.

(38) Xerolophum septimum fuisse Byzantii collem, ab aliis sex valle lata divisum, scribit Gyllius apud Cangium Const. christ. lib. I, p. 81.

ἡμῶν τηνικαῦτα ὑποδεξάμενος εὐλαδέστατος ἀνὴρ Ἀυτονομα Λέων, τῇ τοῦ ὑπάτου ἀξίᾳ τετιμημένος, ὑστερον μονάσας, διὰ τὴν πρὸς τὸν δοῖον πίστιν τὴν Θεοδώρου τε κλητὴν προσήκατο, καὶ κατ' ἐνιαυτὸν εἰς προσκύνησιν τῆς ἱερᾶς τοῦ λειψάνου αὐτοῦ θήκης ὁσιοπρεπῶς παρεγίνετο· οὗτος τοίνυν ὁ ἀοιδίμος καὶ πιστὸς Θεόδωρος εἰσελθὼν κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτῷ εἰς ἀφοσίωσιν τῆς πρὸς τὸν στεργύζοντα θεοφρόν προσκυνήσεως, καὶ τὴν εὐχὴν ὡς ἐπὶ τοῖς ἀποδεδοκῶς τῷ Κυρίῳ, καὶ τὸν τάφον τῶν Πατέρων περιπτυσάμενος, ἐπειδὴ συγκαθεστὴς τοῖς ἀδελφοῖς, λόγος παρεῖχε περὶ τῆς βιοτῆς καὶ τῶν ἀγώνων τοῦ μεγάλου Θεοδώρου, καθάπερ ὑπὸ πυρὸς τῇ τούτου μνήμῃ τὰ ἐνδον πυρποληθεῖς, δῆλος ἦν τῷ τε ἐρυσθηματικῇ δόξῃ καὶ τῇ τῶν θαφιλῶν θακρύνων καταγωγῇ, ἡλικίας θυμηδίας ἐμπέπληστο τῇ τῆς πολιτείας τοῦ μεγάλου ἀναμνήσει· εἰς δὲ καὶ τῶν συνεδρευόντων ἡξίωσεν ὁ γέρον ἡσυχῶς ἀκοῦσαι τῶν ὑπ' αὐτοῦ ῥηθησομένων· ἤρξατο δὲ τῆς ὑποθέσεως ἐνθὺν ἑλὼν·

μθ'. Κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, φησὶν, καθ' ὃν ἡξίωμαι τὸν ὁμολογητὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ κοινὸν πάντων ἡμῶν ξενίσαι Πατέρα, ἔξῃ παραληφθεῖσαν ἡμῖν ἐπὶ τῷ Υἱῷ μου Διονυσίῳ νεάνει, καὶ τούτῳ συστεφθεῖσαν, παρὰ πόδας συνέβη κατὰ τινὰ φθόνου βολίδα, ταύτην λάθρῃ περιπεσεῖν πυρετῷ, ἀφ' οὗ δὴ συμβάντος, τὰς [f. 167 a.] μὲν γαμηλίους φῶδας αἱ πενήρεις ἡμεῖς ὄντο· ἡμεῖς δὲ τῷ θρήνῳ συμπεφυρμένοι, τὸν πρόωρον θάνατον τῆς κόρης οὐκ ἀπηλπίζομεν· τούτῳ οὖν πρὸς ἡμῶν διαγνούς ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἑλαῖον εὐλογήσας, καὶ τοῦτο πεπομπῶς ὡς ἡμεῖς ἐξ οὐπερ ἡύλιζετο χωρίου, Πτελέας προσαγορευομένου, ἐπιχρίσας τῆς ὀρθόστουσης τὸ τε μέτωπον καὶ τοὺς ταρσοὺς ἐκατέρων τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν προσέταχεν· καὶ τούτου γενομένου παραχρῆμα ἡ καὶς τὸ δῶρον τῆς ἰάσεως ἐδέξατο· καὶ ἡμεῖς εἰς εὐθυμίαν ἐπανήκοιμεν δοξάζοντες τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ταχίστῃ τῆς νεάνιδος σωτηρίᾳ.

ν'. Διπλασιάζων δὲ τὴν περὶ τούτων ἐξήγησιν ὁ εὐγενὴς ἐκεῖνος πρεσβύτερος, Ἄλλοι, φησὶν, ἀκούσατε, Πατέρες· Ἀνὴρ τις ὀνόματι Λέων ἀπὸ κώμης Ἀχιραοῦς οὕτω καλουμένης, συνήκει γυναῖκα ἔχουσα πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἥτις τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ δαίμονος παρεφέρετο, ὥστε καὶ τὰς ἰδίας κατεσθίειν ἀνεπαίσθητος σάρπας· ὁ οὖν ταύτης σύμδιος πῖσταί φερόμενος τῇ πρὸς τὸν θεράποντα τοῦ Χριστοῦ Θεόδωρον, ἐποχομένῳ τῷ ἀοιδίμῳ ἐπὶ κἀνθωνος καὶ δι' αὐτοῦ παρίοντι, προσελθὼν μετὰ τῆς γυναίκος, ἡξίου μεταδουναὶ αὐτῇ τῆς παρὰ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ εὐλογίας· ὁ δὲ θαυματουργὸς ἀνὴρ ἡμῶν τὴν αὐτοῦ δεξιὰν τῇ κορυφῇ ἀκροθιγῶς ἔφρασε τῆς γυναίκος, ἐποίησεν ἐπ' αὐτῇ τὴν ἐπὶ τοῖς πνευματικῶν εὐχὴν· ἅμα δὲ τοῦ ταύτην συντελεσθαι, καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ τοῦ δαίμονος τῇ πασχούσῃ ἐπηκολούθησεν· σημείου φοβεροῦ κατὰ τὴν ὥραν τῆς διώξεως αὐτοῦ εἰς φανερόν τοις βλέπουσιν γηγόντος· τῇ γὰρ ἐκβολῇ τοῦ ἀκαθάρτου καὶ, πονηροῦ πνεύματος συναπερρύθησαν οἱ τε τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν αὐτῆς ὄνυχες, [f. 167 b.] καὶ ἔπεσον εἰς τὴν γῆν· εἰς δὲ καὶ ἐκπλαγεὶς ὁ ἀνὴρ ἐδίζου δόξαν καὶ εὐχαρίστησεν τῷ Θεῷ, τῷ διὰ τοῦ θαλάσσης τοιαῦτα παράδοξα παρ' ἐλπίδα ποιήσαντι εἰς τὴν αὐτοῦ σύμβιον.

A virum Theodori nomen assumpsit, et quotannis ad venerandam reliquiarum ipsius thecam religiose ventitabat. Hinc ergo inclytus fidelisque Theodorus ingressus pro sua consueta devotione ad dilecti sibi divi venerationem, precibusque suis prout optabat Deo oblatis, et patrum sepulcrum amplexatus; postquam in fratrum consessu, sermonem fieri contingebat de vita et certaminibus magni Theodori, tanquam igne interius ab hujus memoria inflammatus, oris rubore, et ubertim fluentibus lacrymis satis demonstrabat, quanto gaudio cumlaretur dum magni viri vita commemorabatur. Quamobrem, valde optantibus iis qui sibi assidebant, et compunctionis studio convenerant, oravit senex ut devota mente quae abs se referrentur audirent. Sic itaque de hoc argumento dicere coepit: αὐτῷ λῶν ἀγαθόντων, καὶ εἰς κατάνυξιν ἰδόντων, ῥηθησομένων· ἤρξατο δὲ τῆς ὑποθέσεως ἐνθὺν ἑλὼν·

49. Quo ego tempore, inquit, dignus fui confesorem Christi et communem nostrum omnium hospitio parentem suscipere, nuper exceptam a nobis filio meo Dionysio, et nuptiis copulatam puellam, repente contigit, nescio ejus fascini telo ictam, in vehementem febrem incidere; quo ex casu nuptialia cantica in neniae funebres vertebantur. Nos autem luctu obruti, de immaturo puellae obitu non dubitabamus. Rem itaque a nobis edoctus vir Dei, benedictum abs se oleum ad nos misit ex eo quo morabatur loco, Pteleae dicto, atque inungere aegrotantis frontem et ambarum manuum volas pedumque plantas jussit. Quo facto, statim puella sanitatis donum recepit, nosque in gaudium conversi Deum laudavimus ob tam festinatam puellae salutem:

50. Jam vero narrationem narrationi connectens nobilis ille senex, Aliud, inquit, audite, patres. Vir quidam nomine Leo, ex pago quem Achiraum appellant, uxorem habebat impuro spiritu obsessam, quae tantopere a daemone incitabatur, ut vel proprias carnes sine dolore voraret. Igitur hujus confux fide impulsus erga famulum Christi Theodorum, dum hic inclytus asello vectus illac transiret, cum uxore accedens rogavit, ut suarum precum benedictionem huic largiretur. Tum vir noster thaumaturgus dexteram suam supremo verticis mulieris imponens, abreptiorum orationem super illa recitavit: qua peracta, deseruit patientem daemon, non sine tremendo quodam prodigio, ipsa sagati daemonis hora, praesentibus exhibitio. Impuro enim malignoque exeunte spiritu, defluerant feminæ manuum pedumque ungues in terram decidui; qua re vir attonitus Deo laudem gratiasque obtulit, qui per famulum suum inasperata ejusmodi erga conjugem suam miracula effecerat.

ἐδίζου δόξαν καὶ εὐχαρίστησεν τῷ Θεῷ, τῷ διὰ τοῦ θαλάσσης τοιαῦτα παράδοξα παρ' ἐλπίδα ποιήσαντι εἰς τὴν αὐτοῦ σύμβιον.

51. Prædictis alterum hoc quoque adjugebat. Sic enim ille dixit mirabili fide præditus Theodorus. Fluvius quidam est nostra præterfluens loca, Onopnicles dictus, qui ipso nomine denotat damnum fieri solitum in ipsius inundatione, quia ne jumenta quidem fluctuum ejus perniciem effugiebant. Hic ergo aliquando intumescens, superatis ripis, pagum Pteleas non mediocriter infestabat. Propterea idoneo captato tempore, rem thaumaturgo Patri significavimus; qui injucundo nuntio valde contristatus, ejus diei hora serotina ad locum, in quo fluvius exundabat, nobiscum accessit; dictaque ibi Domino vespertina doxologia, crucem ob id ipsum paratam in loco defixit, ubi aquarum vastatio erat; et en reapse viso crucis signo, fluentum illud murmurans, non ea vice tantum, sed etiam posthinc usque ad hanc diem, Dominico symbolo tanquam famulus obediens cedit, jam non audens juxta pristinam licentiam extra alveum effundi.

52. Præter hæc tria, miraculum quoque in se ipso patratum verax hic homo cum lacrymis ita narrabat. Dum adhuc beatus parens noster domi nostræ Pteleis versaretur, contigit ut ego ad pagum alium, dictum Meteorim, negotii ejusdam gratia, proficiscerer; quo peracto, revertabar ad lares. Cumque secus proximum montem viam tererem, tigris terribili aspectu occurrit; quam coram stantem videns, et jam saltu in me insilire volentem, abjecto veluti ex animo timore, magna ei voce inelamavi: Abi, fera indomita, et nullatenus mihi propinques; ego enim ad Christi famulum Theodorum propero. Illa autem tanquam a facie ignis, hac voce perterrefacta, terga mihi obvertit, trita via discedens. Ego vero insperatum feræ recessum cernens, totus in lacrymas resolutus, Christo Domino laudes dixi, qui me ex homicida mala bellua eripuerat, ob solam veri ejus famuli Theodori invocationem. Atque hæc nimirum nos rescivimus a religioso illo nobili Theodoro, vere apprimique ei canitie et fide presbytero. Sed quia et antiquius nonnulla miracula a patre edita prædicantur, quæ divus Pater noster Sophronius narravit, pretium operæ existimo, quandoquidem in hujusmodi sermone versamur, hæc quoque illis annectere, ut integra sit et continua horum digna relatu historia.

ματα, ἅπερ ἐξηγήσατο ὁ θεὸς Πατὴρ ἡμῶν Σωφρόνιος, δεῖν ψῆθην ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι, χάριεντα τούτοις ἐπισυνάψαι, ὡς ἂν ἄριστος εἴη καὶ συνεχρῆς ἡ περὶ τούτων ἀξιοδιήγητος ἱστορία.

53. Tempore, inquit, illo quo coelestem angelicamque vitam sanctus parens noster Theodorus, cum numerosa sua apud Studium congregatione, degebat, venit quadam die, ut solebat, in domesticum nosocomium ad clinicos fratres invisendos,

(39) Ita est in cod. Vat. 608. Attamen in 1256, nec non in biographo Sirmondiano, deest hoc vocabulum ἀγνώτας, quod utique ignaros aut incogni-

ναί. Τούτοις ἐχόμενα καὶ ἕτερον συνῆψεν. Οὕτως εἶπεν ὁ θαυμαστός τὴν πίστιν Θεόδωρος. Ποταμὸς τις ἐστὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς παρακείμενος τόποις, Ὀνοπνίκτης λεγόμενος, ἐξ αὐτῆς, οἶμαι, τῆς προσηγορίας τῆς ἐπιγινωμένης αὐτῷ πλημυρίας σημαίνων ἐπιζήμιον, ὡς μὴδὲ τοὺς ἀγνώτας (39) ἀμοιρεῖν τὸ βλαπτικὸν τῶν βρυσμάτων· οὗτος ἐξοιδαίνων ἐνίοτε τοῦ χρόνου, καὶ τῆς ἰδίας χρηπίδος ὑπερχεόμενος, τὸ χωρίον Πτελέας οὐ μετρίως καταλωδᾷτο· οὐ δὲ χάριν, ὡρὰν ἀποτηρήσαντες εὐθετον ἀνηγάμεν τὰ κατ' αὐτὸν τῷ σημειοφόρῳ Πατρὶ· ὁ δὲ λυπηθεὶς σφόδρα τῇ σκυθρωπῇ ἀγγελίᾳ περὶ δεξιὴν ὄψιν τῆς αὐτῆς ἡμέρας τὸν τόπον σὺν ἡμῖν καταλαμβάνει τῆς παρεκκλίσεως τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰς ἐσπερίους αὐτῷ ἀποδοὺς τῷ Κυρίῳ δοξολογίας, τὸν ἐπ' αὐτὸ τοῦτο τεκτονευθέντα σταυρὸν τῷ τόπῳ καταπήγνυσιν τῶν φθοριμαίων ὁδῶν· ὅπερ σημεῖον σταυροῦ βλέπων τό ποταμὸς μορμύρον ποτάμιον ῥέθρον, ἔκτοτε καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο ὡς δοῦλος εὐήκοος τῷ Δεσποτικῷ ὑπαίκει συμβόλῳ, μὴ τολμῶν ἐκχαραδρωθῆναι κατὰ τὴν ἐμπροσθεν προπέτειαν ἑαυτοῦ.

νβ'. Πρὸς δὲ τοῖς τρισι τούτοις, καὶ τὸ εἰς αὐτὸν γεγονὸς συνῆψε τῇ λέξει θαῦμα ὁ φιλαλήθης ἄνθρωπος μετὰ δακρύων φήσας οὕτως· Διατρίβοντος ἐπὶ τοῦ μακαρίου Πατρὸς ἡμῶν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐστὶν τὴν ἐν Πτελέαις, ἐγένετό με, φησὶν, κατὰ τινα χρεῖαν πρὸς ἕτερον ἀπελθεῖν χωρίον, Μετεώριν λεγόμενον· καὶ ποιήσας τὴν διακονίαν τοῦ πράγματος, ἐπέστρεφον [f. 168 a.] πάλιν εἰς τὰ οἰκεία· γενομένη δέ μοι πρὸς τὸ παρακείμενον ὄρος τῇ λεοφόρῳ, συνηντήσθην πάραβας καταπληκτικὸν φέρουσα εἶδος ἦν καὶ σπᾶσαν παρ' εὐθὺ ἐνώπιόν μου καὶ βουλομένην τῷ κατ' ἐμοῦ χρήσασθαι ἄλματι, αἰσθόμενος, τὸν φόβον τῆς ψυχῆς ὡς περ ἀποβαλὼν, λέγω πρὸς αὐτὴν μεγάλην τῇ φωνῇ· Ἄπιθι, θηρίον ἀτίθασσον, καὶ μηδαμῶς μοι προσεγγίσῃς· ἐγὼ γὰρ πρὸς τὸν θεράποντα τοῦ Χριστοῦ σπεύδω Θεόδωρον· ἡ δὲ καθάπερ ἀπὸ προσώπου πυρὸς τῆς τοιαύτης φωνῆς κατεπηχυῖα, νῶτά μοι δίδωσι παραχωροῦσα τῆς πορείας τὴν τρίβον· ἐγὼ δὲ τὸ παράδοξον τῆς ὑποστολῆς τοῦ θηρὸς θεασάμενος, σύνδακρυς ὄλος γέγονα, καὶ τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐδόξασα, τὸν ἐξ ἀνδρόλετου καὶ πονηροῦ ζώου βυσάμενόν με διὰ μόνης ἐπικλήσεως τοῦ γνησίου αὐτοῦ δούλου Θεοδώρου. Καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν ἐγνώσται πρὸς τοῦ ἱεροφάνους ἐκείνου καὶ εὐχλεοῦς Θεοδώρου, τοῦ καὶ τὴν πολιὰν καὶ τὴν πίστιν ἀληθῶς πρεσβυτικωτάτου· ἐπειδὴ δὲ προγενεστέρως τούτων, ἕτερα γεγενῆσθαι τῷ Πατρὶ κηρύττεται θαύματα, ἕτερα γεγενῆσθαι τῷ Πατρὶ κηρύττεται θαύματα, ἅπερ ἐξηγήσατο ὁ θεὸς Πατὴρ ἡμῶν Σωφρόνιος, δεῖν ψῆθην ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι, χάριεντα τούτοις ἐπισυνάψαι, ὡς ἂν ἄριστος εἴη καὶ συνεχρῆς ἡ περὶ τούτων ἀξιοδιήγητος ἱστορία.

γγ'. Κατὰ δὲ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, φησὶν, ὅποτε τὴν οὐράνιον καὶ ἀγγελικὴν πολιτείαν ὁ ἐν ἁγίοις Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος σὺν τῇ ὑπ' αὐτὸν πολυπληθεὶ συνόδῳ ἐν τοῖς Στουδίου ἐπεδείκνυτο, ἀνῆλθεν μῆ κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ εἰς τὸ νοστοκομεῖον ἐπισκέψασθαι τοὺς

tos significat; verum hic relatum ad ὀνοπνίκτης videtur denotare jumenta vel potius asinos. Nisi forte mendum aliquod subest.

ἀνακεκλιμένους ἀδελφούς· εἰς δὲ τις τῶν αὐτῶν
 χρονίσας ἐν τῇ ἀρρώστῳ, καὶ τὰς ἐκ τῶν ἀλγυδόνων
 [f. 168 b.] προσβολὰς μηκέτι φέρειν δεδυνημένος,
 ἠθύμει πάνυ καὶ ἀπελέγματο τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν, ὡς καὶ
 τοὺς συνανακειμένους εἰς οἶκτον ἀγειν καὶ ἔλσον ταῖς
 τῶν λόγων ἀνακλησέσιν· παρὰ τούτου τοίνυν ἀνω-
 θεὸς ὁ τὴν φροντίδα τῶν ἀσθενῶν ποιούμενος, (Συ-
 μεὼν δ' οὗτος ἦν ὁ θαυμασίος τῆς ὑπακοῆς υἱός, καὶ
 τῆς διακρίσεως λύχνος παμφαέστατος), ἐρωτήσαι ἐξ
 αὐτοῦ τὸν Πατέρα ὅπως εὐξήται τῷ Θεῷ, καὶ ἀπολυ-
 θῇ τάχιον τοῦ δεσμοῦ· ἐν τῷ κατεῖναι τὸν θεοφόρον
 ποιμένα, ἐπικαταλαβὼν ὁ νοσοκόμος ὀπίσω αὐτοῦ,
 ἀπαγγέλλει αὐτῷ τὴν τοῦ ἀρρώστου δέησιν· ὁ δὲ μέ-
 γας Θεόδωρος ταῦτα ἀκούσας, ἤρετο εἰ ἀληθῶς οὕτως
 εἰρήκει ὁ κάμων ἀδελφός· τοῦ δὲ βεβαιωσαμένου
 τῇ συγκαταθέσει τῶν ῥημάτων, στραφεὶς πρὸς ἀνα-
 τολὰς ὁ οὐρανόφρων, καὶ τὴν μορφὴν πυρακτωθεὶς
 ἐκ τῆς κατὰ τὴν καρδίαν συμπαθοῦς διαθέσεως, ἐπ-
 άρας τε τὰς χεῖρας εἰς ὕψος, καὶ σύνδακρυς γενόμε-
 νος, προσηύδατο κατὰ διάνοιαν πρὸς τὸν ἔχοντα ἐξ-
 ουσίαν ζωῆς καὶ θανάτου Κύριον, τῶν συνόντων
 αὐτῷ ἀδελφῶν ταῦτα βλέπόντων· καὶ μετὰ τὴν προσ-
 ευχὴν στραφεὶς λέγει τῷ Συμεῶνι· Ὑπόστρεψε ταχὺ
 πρὸς τὸν ἀδελφόν, καθότι πεποίηκεν ὁ Κύριος ἔλεος
 κατὰ τὴν αἰτησίαν αὐτοῦ· ὁ δὲ εὐθέως ὑποστρέψας
 εὗρεν αὐτὸν τὴν ὑστάτην ἀποδύοντα πνοὴν, καὶ τοὺς
 παρισταμένους αὐτῷ πρὸς τὴν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ
 ἐπίμυσιν τὰς ἑαυτῶν χεῖρας ἐπιβαλόντας· ὡς εὐρίσκεισθαι σαφῶς, ἅμα τοῦ φάναι τὸν ὄσιον τὰ τῆς ἐξ-
 ὁδου, καὶ τὸν ἀδελφὸν ἐκδημῆσαι τοῦ σώματος.

νδ'. Ἐτερον ἡμῖν παράδοξον ὁ ἱερὸς οὗτος Πατὴρ C
 ἡμῶν Σωφρόνιος, ὁ καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου αὐτοῦ τε
 καὶ τῶν μετ' αὐτὸν ποιμηνάντων τὴν αὐτοῦ [f. 169 a.]
 ποιμνὴν γενόμενος, διηγησάμενος καταλέλοιπεν.
 Ἐφη γάρ, ποτὲ πορείαν ἐκποιεῖσθαι κατὰ τὸ θέμα
 τῶν Παφλαγόνων ἐν τοῖς καιροῖς τῆς εἰκονομαχικῆς
 τρικυμίας σὺν τῷ ἀποθνήσκοντι αὐτὸν Πατρὶ Ἀνατο-
 λίῳ τῷ κρατίστῳ φοιτητῇ καὶ νοταρίῳ τοῦ μεγάλου
 γεγονότι Πατρὸς, καὶ πληγὰς μαστίγων καὶ φυλα-
 κὰς διὰ τὴν εὐσεβῆ πίστιν ἀνδρείως ὑποίσαντι. Καὶ
 δὴ, φησί, τὸ-ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἐσπέρας διανυσάντων
 ἡμῶν διάστημα, κατελύσαμεν παρὰ τὰς τοῦ χόρτου
 διακοπὰς πλησίον θημωνίας, ἀναψύξας χάριν· ἐγέ-
 νετο δὲ κατὰ τινα σύμβασιν, τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας
 νοῦμερον στρατοῦ αὐτόθι προαναπεσεῖν· πυρκαῖαι
 γοῦν παρὰ πολλῶν πρὸς ὕδατος θερμοῦ ἐξαναφθεῖσαι
 χρῆσιν, οὐκ οἶδ' ὅπως τοῦ χόρτου δραξάμενον τὸ
 πῦρ, λυγρῶς τὰς προσπιπτούσας ἐπεδόσκατο χορτο-
 θεσίας· ταραχὴν δὲ πολλοῦ καὶ στάσεως ὑπὸ τῶν
 στρατιωτῶν ἐκ τούτου γενομένης, φονίῃ τε τῷ ὄμματι
 καὶ κινήματι τὸν τοῦτο δεδρακτότα πάντων ἐπιζη-
 τούντων, θεωρήσας ὁ ὄσιος Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολο-
 γητὴς τοῦ Χριστοῦ Ἀνατόλιος τὴν χαλεπωτάτην ὀρ-
 μὴν τοῦ λαοῦ, καὶ φοβηθεὶς μήπως διαχειρίσωνται
 τῇ ὀξείᾳ ὀρμῇ τοῦ περιζέοντος θυμοῦ τοὺς ἀμφοτέ-
 ρους ὡς ὑπευθύνους τοῦ τοιοῦτου κακοῦ, στάς κατὰ
 ἀνατολὰς καὶ τὰς χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἐκπετάσας,
 ἐδόξεν πρὸς τὸν Θεὸν λέγων· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ
 Θεὲ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἐάν προσεδέξω τοὺς
 ἀγῶνας Θεοδώρου τοῦ κατ' ἐμὲ Πατρὸς, ταῖς αὐτοῦ

A Ex his unus ille illic infirmus, et dolorum aculeos
 ferre diutius impotens, plane erat animo prostratus,
 et de salute sua desperabat, ita ut juxta quoque
 jacentes ad misericordiam querulis vocibus com-
 moveret. Ab hoc ergo exoratus is qui curam infa-
 morum gerebat, Simeon ille videlicet mirificus obe-
 dientiae filius, et splendentissima spiritalis discre-
 tionis lucerna, ut suo nomine a Patre preces ad
 Deum impetraret, quo citius corporis vinculis sol-
 veretur; ingredientem illuc divum pastorem sub-
 serutus nosocomii praefectus, nuntiat illi postula-
 tum aegroti. Magnus autem Theodorus id audiens,
 interrogavit num sic revera infirmus frater dixisset.
 Illo autem testimonio suo rem confirmante, con-
 versus ad orientem vir semper caelestia meditans,
 B facie rubens propter miserentes cordis motus, ma-
 nus sustollens, obortisque lacrymis, mente sua
 deprecatus est vitæ morisque Dominum, spectan-
 tibus qui praesentes erant fratribus. Post preces
 autem ad Simeonem conversus: Redi cito, inquit, ad
 fratrem, quia Dominus, prout ipse postulabat, mi-
 sericordiam fecit. Ille festinanter reversus, fratrem
 invenit extremum spiritum exhalasse, et circum-
 stantes fratres oculos ei manibus occultantes:
 reque vera agnitus est simul patrem commenda-
 tionem animæ fecisse, et fratrem corpore ex-
 cessisse.

C 54. Aliud prodigium sacer hic parens noster
 Sophronius, qui et Theodoro in sedem successit post
 alios qui ovili illi praefuere pastores, narratum no-
 bis relinquit. Dixit enim se olim iter fecisse per
 Paphlagoniae thema, iconomachiae procellae tem-
 pore, cum eo a qua tonsus fuerat, patre Anatolio,
 discipulo optimo et olim magni patris notario, et
 flagrorum plagas et carceres ob rectam fidem for-
 tititer perpesso. Cumque a mane, inquit, usque ad
 vesperam iter fecissemus, substitimus ubi feni
 sectio flebat, prope quemdam acervum quietis
 causa. Forte autem contigit, ut Romani imperii
 cohors militaris illic castrametaretur. Dum ergo
 pyrae a multis incenderentur calefaciendi aquam
 causa, nescio quomodo ignis fenum corriprensus
 D circumstantes manipulos late depastus est. Coorto
 hinc gravi tumultu ac seditione militum, dum fu-
 rente oculo ac motu, mali auctorem omnes conqui-
 rerent, sanctus parens noster et confessor Christi
 Anatolius horrendam turbæ cernens incursionem,
 veritus ne concitato ferventis iræ impetu ambos
 interficerent, tanquam huius infortunii reos, stans
 orientem versus, manusque ad cælum elatas ex-
 pandens, clamavit ad Deum dicens: Domine Jesu
 Christe, cæli terræque Deus, siquidem certamina
 Theodori Patris mei libenter exceperis, nunc quo-
 que precibus ejus movearis, ut hoc incendium ex-
 stinguas, ne homines hi innocuos nos morti tra-
 dant. Quæ dum diceret, ignis ille tanquam a vehe-
 mentissimo imbre extinctus subsedit. Milites vero

mitigati ac mirabundi Deum sanctissimumque nostrum ac celeberrimum Theodorum glorificaverunt.

μὲν πῦρ ἔκειτο ὡς ὑπὸ τινος βαγδασιότητος [f. 169 b.] ἀπτεπερρώθη βροχῆς· οἱ στρατιῶται δὲ πρὸς τὸ ἡμερὶν τε καὶ ἑκθαμὸν μεταπλασθέντες, ἐδόξαζον τὸν Θεὸν, καὶ τὸν πανόσιον Πατέρα ἡμῶν ὑπερεύφημον Θεόδωρον.

55. Simile fere aliud prodigium apud urbem Constantinopolim, in ædibus cujusdam patricii, qui in vico Rhabdo habitabat, factum narrabat inclytus hic Sophronius, atque ab ipsa ædium domina audisse, quæ secum ita fuerat locuta. Meridiano, inquit, tempore exarsit in fenili nostro incendium, cujus equidem causam ignoro, tantusque exarsit aridarum materiarum combustione ignis, ut universa reliqua consumenda videretur substantia nostra. Vociferantibus ergo omnibus, et ad aquas tubosque afferendos clamore ac tumultu dispersis, ego æque discurrens ac vehementer plorans, memini habere me epistolium nuper a magno Theodoro missum, in vase quodam sacris palmis appenso. Quare trepide illud manibus apprehendens, cum lacrymis elata voce clamavi: Sancte, Theodore, precibus tuis in hac hora adjuva nos: et cum verbis, projeci illud ex altiore in quo consistebam loco in ardentem ex adverso flammam. Hæc autem quasi reverita scriptum sancti Patris in charta sermonem, illico desiit contra nos ævire, paulatimque imminuta est: ut jam inutilis fieret turbæ hac illac concursatio, et siphonum per loca dispositio; sed omnes potius Deum laudarent ob mirum extincti incendii modum.

βραχὺ συνηλανέτο, ὡς εἰκαὶ γενέσθαι τὴν τε τοῦ Θεοῦ κατὰ τόπους παρασκευὴν· δοξάζειν τε τὸν Θεὸν τοῦ ἐμπυρισμοῦ.

56. Aliud rursus thaumaturgi Patris prodigium ex Sardinia insula nuntiatum nobis fuit. Nam primario regionis illius et religiosissimo viro, quidam de Patribus nostris obviis factus, hanc ab eo historiam intellexit. Ego, inquit, jamdiu sanctæ Quadragesimæ triodia, quæ divus parens noster Christique confessor Theodorus composuit, mihi comparata, canebam annuatim congrua cum fide, sicut nunc etiam per Christi gratiam. Per illud vero tempus hospitati sunt apud me quidam monachi, qui se discipulos aiebant Gregorii Sicularum Syracusarum episcopi, qui apud me diversantes non parum recreati sunt. Jam cum sanctæ Pentecostes tempus adfuit, ego parabam solitum mihi ordinem divinæ doxologiæ, dans operam ut sancti Patris nostri triodia in Quadragesima canerentur, ut superioribus annis consueveram. Illi autem id audientes obstupuerunt mirantes sunt magnopere quod ad nos usque sancti Patris nostri pervenissent doctrina et fama. Simul tamen irridere sanctum cœperunt, et ejus poemata vituperare ceu præter artis composita regulas. Quorum ego verbis mente corruptus, immundam hanc adversus divi cantica obtreccionem ebibi: adeo ut sancta instante ut dixi Quadragesima, triodia ipsius psallere noluerim. Ecce

πρεσβείας καὶ νῦν δυσωπήθητι, καὶ σβέσον τὴν πυρκαϊάν ταύτην, ἵνα μὴ θανατώσωσιν ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι ἀδίκως· ἅμα δὲ τοῦ εἰρηκέναι αὐτὸν ταῦτα, τὴν ἀπτεπερρώθη βροχῆς· οἱ στρατιῶται δὲ πρὸς τὸ ἡμερὶν, καὶ τὸν πανόσιον Πατέρα ἡμῶν ὑπερεύφημον

νε'. Παραπλήσιον δὲ τούτου καὶ ἐν τῇ Κωνσταντινου πόλει ἐψησε γεγονέναι τεράστιον ὁ αὐτὸς οὗτος αἰδιδίμος Σωφρόνιος ἐπὶ οἰκίας ἐνδὸς τῶν μεγιστάνων, εἰς τὴν Ῥάβδον τὴν οἰκίαν ἔχοντος, παρ' αὐτῆς τῆς κυρίας τοῦ οἴκου ἀκούσας τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πράγματος, οὕτω πρὸς αὐτὸν εἰρηκυίας· Ἡμέρας, φησί, μεσοῦσης, γέγονεν ἐμπρησμός εἰς τὸν χορτοβολῶνα ἡμῶν, πῶθεν ἢ πῶς οὐκ οἶδα· καὶ τοσοῦτον ἐξήφη τῇ τῶν εὐκαταπρήστων ὧλῶν συνπλέξει τὸ πῦρ, ὡς μέλλειν συνεμπριπᾶσθαι καὶ τὴν ἄλλην ἀπασαν κτήσιν τῆς ὑποστάσεως ἡμῶν· θρυλληθέντων οὖν πάντων, καὶ πρὸς τὴν τῶν ὑδάτων καὶ ὑδροστατῶν ἐκκομιδὴν σὺν βοῇ καὶ ταραχῇ διασχιναμένων, ἐγωγε περιθέουσα καὶ λίαν ὀδυρομένη, διενευμήθη ὡς ἐπιστολίδιον ἀποσταλὲν προσφάτως παρὰ τοῦ μεγάλου Θεοδώρου ἐφ' ἐγὶ τῇθείται μοι τῶν ἐκ βαλῶν τὴν σύστασιν εἰληχότων σκευῶν· καὶ δὴ σπεύσασα καὶ τοῦτο μετὰ χεῖρας λαβομένη, σὺν δάκρυσιν ἐξεβόησα ὑψηλοτέρῃ φωνῇ· Ὅσιε Θεόδωρε, βοήθησον ἡμῖν διὰ τῶν εὐχῶν σου κατὰ τὴν ὥραν ταύτην· καὶ σὺν τῇ λόγῳ ῥίπτω αὐτὸ ἐξ οὐπερ ἰσταμένη ἀπόπτου πρὸς τὸ κάταντες ἐπάνω τῆς φλογός· ἡ δὲ ὥσπερ κατὰεισεθεῖσα τοὺς ἐν τῇ χάρτῃ γεγραμμένους λόγους τοῦ ἁγίου Πατρὸς, παραχρῆμά τε ὑπεστάλη τοῦ ἐπαγριαίνεσθαι καθ' ἡμῶν, καὶ εἰς τὸ μείον κατὰ ὅχλου τῆδε χάκεισε περιδρομήν, καὶ τὴν τῶν σιφῶνων ἀπαντας ἐπὶ τῇ παραδόξῃ τρέπῃ τῆς κατασβέσεως

[f. 170 a.] νε'. Ἄλλο δὲ πάλιν παράδοξον ἀπὸ τῆς Σαρδωνικῆς νήσου ἦκεν ἡμῖν τοῦ σημειοφόρου Πατρὸς ἡμῶν ἀκουσμα· τῷ γὰρ πρώτῃ τῆς αὐτῆς χώρας φιλοχρίστῃ καὶ θεοσεβῇ μάλα ὑπάρχοντι, ἐντυχῶν τῶν ἡμετέρων Πατέρων τις, παρ' αὐτοῦ τὴν ἱστορίαν ταύτην ἐγνώρισεν λέξαντος πρὸς αὐτὸν οὕτως· Ἐγὼ, φησὶν, ἐκ πολλοῦ τὰ τριῶδια τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ἃ πεποίηκεν ὁ θεοφόρος Πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ Θεόδωρος περιποιησάμενος, ἐψάλλον αὐτὰ κατ' ἐνιαυτὸν μετὰ τῆς προσηκούσης πίστεως, ὥσπερ οὖν καὶ νῦν χάριτι Χριστοῦ· κατ' ἐκείνους δὲ τὸν καιρὸν ἐπεξευώθησάν μοι μοναχοὶ τῷ σχήματι λέγοντες εἶναι μαθηταὶ Γρηγορίου τοῦ γεγονότος ἀρχιεπισκόπου τῆς Συρακουσίων τῶν Σικελῶν πόλεως· οἱ καὶ διατρέψαντες παρ' ἐμοί, ἔτυχον οὐ μετρίως παρὰμυθίας· ἐπεὶ δὲ ὁ καιρὸς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἐνεστῆκει, προπαρασκευὴν ἐποιούμην τῆς κρατούσης παρ' ἐμοί τάξεως· ἐν τῇ πρὸς Θεὸν δοξολογίᾳ, προβαλλόμενος τὰ τριῶδια τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν ἐν τῇ Τεσσαρακοστῇ ψαλθῆναι, καθὼς ἦν μοι ἔθος ἐκ τῶν ἐμπροσθεν χρόνων· Ἐκείνοι δὲ τοῦτο ἀκούσαντες, ἐταράχθησαν ὁμοῦ καὶ ἐξέστησαν, ὅτι καὶ μέχρις ἡμῶν ἐπεφθάκει ἡ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν διδασκαλία καὶ φήμη· ἤρξαντό τε μωμοσκοπεῖν τὸν ἅγιον, καὶ τὰ αὐτοῦ διακερτομεῖν ποιή-

ματα, ὡς οὐ κατὰ λόγον συντεθέντα παιδείας· ὅφ' ἂν παραφθαρείς ἔγωγε τὴν διάνοιαν, τὴν θολερὰν ἀνατροπὴν τῶν κατὰ τοῦ Θεοφόρου λόγων ἐξέπιον· ὅθεν καὶ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ὡς ἔφην, ἐνοτάσης οὐκ ἠβουλόμην ψάλλαι τὰ αὐτοῦ τριψῆδια· καὶ τῇ εἰσοδίῳ νυκτὶ, ἐφίσταται μοι ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων Θεόδωρος, μακρὸς ὢν τὴν ἡλικίαν, κατὰξηρος καὶ ὠχρὸς τὴν ὄψιν, μισοπόλιος τὴν τρίχα καὶ ἐπιφάλακρος· ὥστιν παρείποντο [f. 170 b.]. βαδδοῦχοι τινες ἔνδοξοι τὴν ἰδέαν· οὐδ' καὶ μετὰ κινήσεως δῆθεν παρακελευσάμενος, ἀποτεινόνσιν με ἀργαλῶς, τύπτειν τε ἰσχυρῶς ταῖς βράβδαις ἐνίοις συντάξας, αὐτὸς ἐμυθριώτερον ἔδωκε πρὸς με· τῶν ἐμῶν πονημάτων καταφρονεῖς, ἄπιστε· Καὶ πάλιν πρὸς τοὺς δορυφόρους ἔλεγεν· Ἐντολὴν ἔχετε ἱκανὴς χρῆσασθαι αὐτῷ, ἵνα παιδευθῇ μὴ παραδέχεσθαι ὁμολίας κακὰς τὰς δυναμένας μάλιστα παραφθεῖραιν ἦθι χρηστά· ἐν τοῖς οὖν μαστιχθεὶς εἰς κόρον (ἐδόκουν γὰρ μόλις ἀναπνεῖν), εἰς ἑμαυτὸν ἤλθον ποτε διυπνισθεὶς σὺν θορύβῳ καρδίας καὶ ἀληγδόσι σώματος σφοδρόταταις, ἃς καὶ ὑπέδειξε τοῖς περὶ ἐμὲ ὡς ψαλχθεῖσας καὶ ἐνσημάντους ἐν τῷ ἐμῷ σώματι, πρὸς πίστωσιν τῶν συμβάντων μοι διὰ τὴν παραδοχὴν τῆς κατὰ τοῦ δικαίου Πατρὸς ἡμῶν ἀπιστίας κακῶν· παρευθὺ τε τοὺς τὴν εὐωχίαν τῆς ὁργῆς ταύτης προζήσαντάς μοι, τοῦ ἐμοῦ οἴκου ἐδίωξα· καὶ ἐξ ἐκείνου λοιπόν, ἔως τοῦ παρόντος, σεβαστὰ ἡμῖν ἐστὶ ἔχομεν αὐτὸν ὡς ἕνα τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ, οἷας· οὐκ ἐκ ψιλῆς ἀκοῆς ταῦτα περὶ αὐτοῦ θείας καὶ ἀψευδοῦς, καθὰ εἴρηται, ἀποκαλύψεως.

ν'. Ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ τὰ εἰς ἡμᾶς ἐλθόντα τοῦ σημειοφόρου Πατρὸς ἡμῶν θαύματα, ἃ, περιόντος ἐτι τῷ βίῳ, οὐ μὴν ἄλλα καὶ πρὸς τὴν ἀμείνω ζωὴν ἰσχυρῶς ἐκδημήσαντος, κατὰ τὴν τῶν ἰδόντων αὐτὰ καὶ πειραθέντων ὑφήγησιν, ἐγγένοι τε καὶ ἐπράχθη· ἄλλος μὲν γὰρ πνευματιζόντων ἔφησεν ἀποκάθαρσιν γεγενῆσθαι πρὸς αὐτοῦ· ἕτερος δὲ τῶν ἄλλως πασχόντων σωματικῶς [f. 171 a.] ἀνωμαλίαις τὴν ὀλόκληρον ῥοσιν. Ἐστὶ δὲ καὶ τὴς ἐξαπίνης ἀλγῆσας κομιδὴν τὸν στόμαχον, καὶ μόνον εἰς τὴν γεγραμμένην ἐπὶ τοῦ κίονος ἀπιδὼν τοῦ ἁγίου εἰκόνα, καὶ τούτου τὸ ὄνομα πρὸς βοήθειαν ἐπικαλεσάμενος, καὶ παραυτὰ τῆς πιεζούσης ὀδύνης ἀπαλλαγείς. Ἄλλος δὲ πάλιν ἐξ ἀσυμφορῶν καὶ πολὺ τὸ γεῶδες ἔχοντας βρώματος, οἷον τινα δρακόντιον ἰδὼν εἰσδεξάμενος, καὶ ὅτ' αὐτοῦ τὰ ἔγκατα τιτρωσκόμενος, καὶ ταῦθ' εἶναι τὸ κεφάλαιον παρὰ πολλῶν προσδοκηθεὶς, τὸ ἀποκαυνάλισμα τῆς υπερβῆν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ τάφου αἰωρουμένης ἐκπύων κανδήλης, τοῦ παρ' ἐλπίδα γεννηθέντος ἐν αὐτῷ δηλητηρίου, δι' ἐμέτου συντόμου τὴν λύσιν ἐξηύρατο. Ὁμοίως καὶ ἕτερος τοῦ αὐτοῦ σωτηρίου ἑλαίου ἐπὶ τῆς αὐτοῦ παλάμης ἀπογευσάμενος, νεφρίτου λίθου ὀδύνην παγγάλεπον ἐξεκρούσατο. Ἄλλος τῷ πάθει τῆς δειλίας παρὰ φύσιν κεκρατημένος, καὶ δαιμαίνων καθυέδειν ἐφ' οἷς ἠφόριστο τόποις, ἀλλὰ καὶ προΐεναι κατὰ τὰς νυκτερινὰς προόδους ἐπὶ τὴν παρεπίππουσαν οὐ θαρρύν διακονίαν. Εἰραχὺ τι πεπωκὸς καὶ αὐτὸς ἔλαιον ἐκ τῆς ῥηθείσης κανδήλης, καὶ σφραγισάμενος ἐν τύπῳ σταυροῦ τὸ

A autem proxima nocte apparet mihi Christi famulus Theodorus, procera statura, macer, pallidaque facie, semicano capillo, et calvaster; quem comitantur quidam insigni specie lictores; quorum nonnulli indignabundo mandato ejus graviter in me irruentes, valide virgis exdebant, ipso interim vehementer mihi inclamante: Tune mea poemata perfide spernis? Denuoque stipatoribus aiebat: Jussu meo abunde illum verberate, ut discat non admittere colloquia prava, quæ bonos mores apprime corrumpere queunt. Ergo interim ad satietatem verberatus, nam vix respirare mihi videbar, sensum recepi expergefactus turbato corde, et cum gravissimis corporis obtunsionibus, quas adhuc mihi impressas præsentibus ostendi, ut infortunii fidem facerem quod mihi evenerat, ob admissam adversus justum patrem nostrum infidelitatem. Statimque hospites, qui epulum iræ hujus mihi exhibuerant, domo mea expuli; atque ab eo tempore usque ad præsentem diem veneranda nobis sunt et cæteris antelata sancti Patris poemata, eumque tanquam unum de Christi apostolorum numero habemus, et divinitus datum catholicæ Ecclesiæ magistrum. Neque hanc ex auditu tantum opinionem de eo tenentes, sed actæ rei experimento, divinaque et veraci, ut dictum est, revelatione.

B καὶ πρόκριτὰ τὰ τοῦ ἁγίου Πατρὸς ποιήματα· καὶ καὶ θεοπάροχον διδάσκαλον τῆς καθολικῆς Ἐκκλη-
δοξάζοντες, ἀλλὰ διὰ πραγματικῆς πείρας, καὶ

C 57. Sunt et alia multa, a thaumaturgo patre nostro patrata miracula, sive dum viveret, sive postquam ad meliorem vitam migravit, quæ ad notitiam nostram, præsentium sive expertorum narratione, devenerunt. Nam quidam spiritu immundo obsessus aiebat se a Theodoro purgatum. Alius aliter corporalibus incommodis affectus, omnimodam valetudinem recuperasse. Quidam subito gravi stomachi dolore correptus, solo imaginis sancti viri in columna pictæ aspectu, et auxilii causa invocato ejusdem nomine, confestim se liberatum vexante dolore narrabat. Alius item incongruum terreaque sorde infectum cibum, quasi serpentinum virus, pastus, eoque viscera læsus, multis eum prorsus morituum credentibus, defluentem ex lucerna sacro Theodori sepulcro suspensa hauriens oleum, pestem visceribus clausam brevi vomitu præter spem ejiciens levatus est. Alius similiter salutare idem oleum ex vola manus suæ gustans, acerbissimum nephritici lapidis dolorem excussit. Alius timoris passione præter naturam laborans, et in separato cubiculo dormire metuens, sed neque noctu ad necessaria ministeria prodire audens, parum quid ipse quoque ebibens olei prædictæ lucernæ, et crucis typo circa cor atque in fronte signatus, imperterritus postea et animosus vixit. Deficiet omnino nos tempus, si percensere singula velimus sanctissimi Patris nostri prodigia, quandoquidem ex illo tempore usque ad nos, non desinunt

ejusmodi obtingere portenta iis qui cum fide ad pre-
tiosum ejus venerandumque sepulcrum accedunt :
quæ quidem et nos spectamus, et posteri quoque
nostri sine dubio videbunt : *Sunt enim dona Dei sine
penitentia* *. Quamobrem de his jam loqui desi-
nentes, ad reliquam ejus vitam exponendam gra-
diemur. καὶ προσκυνῇ σοφῶς θαυμάσια, ἃ καὶ ἡμεῖς βλέπομεν, καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς γε πάντως βύονται· Ἀμειτα-
μέλητα γὰρ τοῦ Θεοῦ [f. 171 b.] τὰ χαρίσματα. *Ὅθεν τὸν περὶ τούτου ἀφέμενοι λόγον, πρὸς τὰ ἐξῆς
τοῦ βίου τὴν ὁρμὴν ποιησόμεθα.

58. Itaque Pteleis moratus permultis diebus bea-
tus Theodorus, cum iis quos diximus fratribus pa-
tribusque, illorum gratia qui ei obviam veniebant
orthodoxie pugilum et in certo sociorum, digre-
diens illinc venit in Prusæ paries, ejus adventus
fama per totam Olympi regionem didita, conven-
erunt ad eum cuncti propemodum, qui in eremis et
montibus et terræ cavernis jamdiu virtutem exer-
cere elegerant, ipsum ceu principem in confessionis
stadio athletam spectare cupientes, simulque pre-
cum ejus consequi benedictionem. Magnum vero
luminare, tum singillatim tum etiam generatim
omnes ad spiritalem cum dæmonibus pugnam, et
cum ingruentibus perpetuo tentationibus, prout se
res dabat, adhortabatur; eorumque animis ad Dei
amorem excitatis, bene cuique precatus dimittebat.
Ipse vero Chalcedonem usque progressus, salutato
Theotisto olim dignitate magistro, abs se antea
tonso, et nunc in proprio monasterio cum exacta
reclorum dogmatum observantia perseverante,
exinde transit ad inclytum patriarcham Nicephorum,
fuitque gaudium spiritale in mutuo conspectu, et
lacrymarum secundum Deum effusio, ambobus
elementem Dominum laudantibus, quoniam cura-
vit et curat provide semper cunctorum pro sua
benignitate salutem.

59. Postquam cum illo diebus aliquot versatus
fuit parens noster Theodorus, venit ad maritimum
Nicomediæ sinum, et hospitatus est in loco qui
Crescentii appellatur. Rursusque illic confluit plu-
rima monachorum et promiscuorum hominum mul-
titude, ut precum ejus et inspiratæ doctrinæ fructum
consequerentur. Tunc etiam Petrus ille, qui ascetica
vita et miraculis etiam incluserat, qui propter
summam cibi abstinentiam, Abucis cognomentum
merito habuit, ex suo circa montem Olympum
incolatu, ad hunc excelsum accessit sacerdotem, ut
cum eo loqueretur de iis qui ei obrectabant, im-
postoremque aiebant propter edita abs se miracula.
Quem spiritualis discretionis lucerna exceptum, et
de fide actaque vita sedulo interrogatum, reper-
tumque in utroque capite perfectum in Domino,
Christi famulus benigne admonuit, ut panem inter-
dum et vinum reliquosque cibos, quos monachi
admittunt, ob vitandam pusillorum reprehensionem
gustaret; calceis item brumali tempore uteretur.
Reprehensoribus autem non sine increpatione indi-
xit, ut sibi potius temperarent ab hac manifeste

* Rom. xi, 29.

Α τε περὶ τὴν καρδίαν μέρος καὶ τὸ μέτωπον, ἀδίδαν-
τος ἐκ τότε καὶ εὐθαρσῆς συνετηρήθη. Καὶ ἀπαξ-
απλῶς ἐπιλείψει καὶ ἡμᾶς ὁ χρόνος, εἰ τὰ καθ' ἑκα-
στον ἐπεξίεναι βουλευθεῖμεν τοῦ πανσίου Πατρὸς
ἡμῶν θαυματουργήματα, καθότι ἐξ ἐκείνου καὶ μέ-
χρι τοῦ νῦν οὐ διαλείπουσι γίνεσθαι τὰ τοιαῦτα εἰς
τούς μετὰ πίστειος προσερχομένους τῇ τιμῇ αὐτοῦ
καὶ προσκυνῇ σοφῶς θαυμάσια, ἃ καὶ ἡμεῖς βλέπομεν, καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς γε πάντως βύονται· Ἀμειτα-
μέλητα γὰρ τοῦ Θεοῦ [f. 171 b.] τὰ χαρίσματα. *Ὅθεν τὸν περὶ τούτου ἀφέμενοι λόγον, πρὸς τὰ ἐξῆς
τοῦ βίου τὴν ὁρμὴν ποιησόμεθα.

νῇ. Διατρίψας τοιγαροῦν ἐν Πτελείαις ὁ μακαρίτης
Θεόδωρος ἐπὶ πλείστας ὡς ἡμέρας μεθ' ὧν εἰρήκα-
μεν ἀδελφῶν καὶ Πατέρων, χάριν τῶν εἰς ἀπαντὴν
αὐτοῦ συναγωνιστῶν αὐτοῦ, ἀπάρας ἐκείθεν ἔρχεται
σὺν αὐτοῖς εἰς τὰ μέρη τῆς Προύσης· τούτου δὲ ψη-
μισθέντος καθ' ὅλην τὴν Ὀλύμπιον παροικίαν,
συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν σχεδὸν ἅπαντες οἱ ἐν ταῖς
ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς τὴν ἀρε-
τὴν ἀρχήθεν ἐξασκεῖν ἡρημένοι, ὡς πρῶτιστον ἀθλη-
τὴν τοῦ τῆς ὁμολογίας σταδίου ἐπιποδοῦντες τούτον
θεάσασθαι, ἅμα δὲ καὶ τῶν εὐχῶν αὐτοῦ ἐρυγῆσαι
τὴν εὐλογίαν· ὁ δὲ μέγας φωστὴρ ἔκαστον μὲν καὶ
πάντας περὶ τῆς νοητῆς τῶν δαιμόνων πάλης καὶ
τῆς διηνεκοῦς τῶν πειρασμῶν ἐπελεύσεως κατὰ τὸ
ἐγγχωροῦν εἰσηγόμενος, καὶ πρὸς θεῖον ἔρωτα τὰς
τούτων διεγερῶν ψυχὰς, ἐπευχόμενος ἀπέλυεν· αὐ-
τὸς δὲ ἄχρι Χαλκηδόνος ἐληλυθὺς, καὶ τὸν πάλαι
μάγιστρον Θεόκτιστον ὡς αὐτοῦ πρῶτην ἀποκαρθέ-
ντα, καὶ τινικαῦτα τῷ ἰδίῳ προσκατερούντα μονα-
στηρίῳ μετὰ τῆς τῶν ὁρθῶν δογμάτων ἀκριβοῦς φυ-
λακῆς ἀσπασάμενος, ἐκείθεν ἀνέρχεται πρὸς τὸν
δοξίμῳ πατριάρχῃ Νικηφόρῳ· καὶ γίνεται χαρὰ
πνευματικῇ τῇ ἐκατέρων συναφίσει, καὶ χύσις θα-
κρῶν κατὰ θεὸν, δοξολογούντων ἅμωρ τὸν φιλό-
θρῳπον Κύριον, ἐφ' οἷς πεποίηκε καὶ ποιεῖ προμηθεύ-
μενος αἰ τὴν τῶν ἀπάντων ὡς εὐσπλαγχνος σωτηρίαν.

νθ'. Συνδιαγαγὼν δὲ αὐτῷ ἡμέρας τινὰς ὁ Πατὴρ
ἡμῶν Θεόδωρος, αὐτὸθεν ἐπὶ τὸν τῆς Νικομηδείας
ἔρχεται κόλπον, καὶ κατασκηνοῖ εἰς τὰ λεγόμενα
Κρησκεινίου· αὐθὶς [f. 172. a.] τε ἐκεῖος πάλιν μο-
ναστὸν καὶ μεγάλων καμπόλλῃ συνήγατο πληθὺς,
τῆς αὐτοῦ χάριν εὐχῆς τε καὶ διδασκαλίας ἐνθίου.
Τότε δὲ καὶ Πέτρος ἐκεῖνος ὁ πολὺς ἐν ἀσκήσει τε
καὶ τῇ τῶν θαυμάτων διαλάμπῳ ἀσπράζει, ὁ δὲ
τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ ἀστίαν, Ἀδούκις εἰκότως
ἐπονομασθεὶς, ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν Ὀλύμπον ὁρείου
διαγωγῆς, πρὸς τὸν ὕψηλόν τούτον καταφοίτησεν
ἱερομύστην, ἀναθέσθαι αὐτῷ περὶ τῶν ἐνδιαβαλλόν-
των αὐτοῦ τὸν βίον, καὶ γόητα ἀποκαλούντων διὰ
τὰς γινόμενας ὡς αὐτοῦ θαυματουργίας· ὃν ὁ μέγας
τῆς διακρίσεως λύχνος δεξάμενος, καὶ τὰ περὶ πί-
στεως καὶ τοῦ ἰδίου βίου διερωτήσας ἐμμελέστατα,
καὶ μαθὼν ὡς κατ' ἄμωρ τέλειος ἔστιν ἐν Κυρίῳ ὁ
θεράπων τοῦ Χριστοῦ, παρηγγύησεν αὐτῷ ἡπισφρά-
νως ἀπογεῦσθαι ὀλιγάκις ἄρτου τε καὶ οἴνου καὶ τῶν
λοιπῶν ἐδεσμάτων τῆς μοναχικῆς μεταλήψεως, διὰ
τὴν φιλεγκλήμονα τῶν ἀσθενεστέρων γνώμην, καὶ
ὑποδήμασι δὲ κεκρῆσθαι ἐν ταῖς χειμεριαῖς ἡρο-

παῖς· ἐκαίνοις δὲ ἐπίστανται ἐπικλητικώτερον ἅπτονταυτὸν γενέσθαι διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἰδίας κακογνωμοσύνης· καὶ τοῦ λοιποῦ φυλάττειν τοῦ μὴ κακολογεῖν τὸν ἅγιον γέροντα· ἵνα μὴ διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀσκητὴν τοῦ Χριστοῦ δυσμένειαν, παροξύνειν φωραθῶσιν τὸ ἐνεργεῖν ἐν αὐτῷ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας· τοιοῦτος ἦν ὁ θεὸς διδάσκαλος τῆς εὐσεβείας Θεόδωρος, τοὺς πάντας καρδαίνειν τε Χριστῷ βουλόμενος, κατὰ τὸν εἰπόντα ἅγιον· *Τίς ἀσθερεῖ, καὶ οὐκ ἀσθερῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;*

Ξ. Ἐπεὶ δὲ τοῖς λογασί τῶν θεοφιλεστάτων κατὰ σύνοδον συνήπτο μετροπολιτῶν, χρῆναι ὑπεκλήφασιν ἀπὸ κοινῆς ψήφου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πάντες ὁμοθυμαδὸν εἰσελθεῖν, ὡς τοῦ θεολήπτου πατριάρχου, πρὸς τὸ τὰς διαβολὰς ὥσπερ ἐποίησαντο κατὰ τῆς ὁρθῆς ἡμῶν [f. 172. b.] καὶ ἀμωμότητος πίστεως οἱ μισόχριστοι εἰκονομάχοι, ἰσθὺν ἀράχνης καθάπερ διαρρήξαι, καὶ τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ἀμειπτον ἀποφῆναι καὶ ἀσπίλον, ὡς τῷ αἵματι τοῦ τυθέντος ὑπὲρ αὐτῆς ἀνθρωπομόρφου ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς βαντισθεῖσάν τε καὶ καθαρθεῖσαν· ἐν γοῦν τῶν ἐν τέλει πιστοτάτων μεσίτῃ χρησάμενοι, εἰσίσιν ἐν τοῖς ἀνακτόροις οἱ τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ κατεστημένοι τοῦ Χριστοῦ ἀρητήρες ἱεροπρεπεῖς καὶ ὄντες καὶ δεικνύμενοι τῇ τε πράξει καὶ τῷ ἀγγελικῷ σχήματι· καὶ δὴ ἕκαστος αὐτῶν, ὡς εἶχεν δυνάμει, τὰ χαριστήρια τῷ Καίσαρι προσφθεγξάμενος· εἶτα καὶ ἀξιώσας μὴ ἀγνοῆσαι τῆς τοῦ Θεοῦ φιланθρωπίας τὸ εἰς αὐτὸν παρὰ προδοσίαν ἐπισκῆψαν ἔλεος, δι' οὗ τῶν χειρῶν ἐρρύσθη τοῦ πρὶν δυσμενοῦς τυράννου, ἀλλ' ἀποδοῦναι Χριστῷ ὡς ἀπαραίτητα χρέη τὰς ὑπὲρ τούτου ὀφειλάς, ἐν τῷ μάλιστα τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν εἰς τὸν ἐμπροσθεν ἐπανάγειν τῶν ἱερῶν μορφωμάτων θεοτορόδοτον κόσμον. Αὐτὸς ἂν ἀγροικίας τις ὦν, καὶ σὺν τῆς τὸ ἦθος, καὶ πάσης γραφικῆς ἱστορίας ἀμέθειας, οὐχ ἡδέως ταῦτα ἀκούσας, εἰπεῖν προετρέψατο καὶ τὸν μέγαν Θεόδωρον τὰ αὐτῷ δοκοῦντα· τοῦ δὲ ὁμοία τοῖς ἱεράρχαις θεηγορήσαντος, καὶ τῆς ἀληθείας τὴν νίκην ἐκ τοῦ περιόντος ἀριδηλότατα παραστήσαντος, φησὶ πρὸς τὴν ἱερὰν τῶν ἐπισκόπων σύνοδον, ὁ τοῖς ἀσχεσιν ὡς αὐχέμασιν ἀνοήτως κομιδῇ βρενθυόμενος· Ἀγαθοὶ μὲν καὶ βέλτιστοι ὑμῶν οἱ λόγοι, ἀλλ' ἐπεὶ οὕτω μέχρι καὶ τῆμερον ἐγώ γε προσκεκύνηκα τὸ καθόλου εἰκόνα, τούτου χάριν, καθὼς εὔρον τὴν Ἐκκλησίαν, οὕτω καὶ ἀφίημι αὐτήν· ὑμῖν [f. 173. a.] δὲ βραβεῖον ἐξουσίαν ἄδειαν ἔχεισθαι τῶν δογμάτων τῆς, ὡς φατε, ὀρθοδόξου πίστεως· ἐξωθεν μέντοι τῆς πόλεως ὅπου βούλεται ἕκαστος ὑμῶν ἵνα διάγῃ, μὴ ὑφορώμενος ἢ παραδοκῶν τὸν οἶον δὴ ποτε ἐπελεύσεσθαι αὐτῷ πρὸς τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς κίνδυνον· ταῦτα προφηνάμενος, ἐξέπιμψεν αὐτοὺς τῶν βασιλείων.

Ξα. Ὁ οὖν Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος τῆς βασιλείδος ἀποβὰς, πάλιν εἰς τὰ Κρησκεντίου πρὸς τοὺς ἰδίους μαθητὰς παραγίνεται· καί τις λοιπὸν τὸ ἀσκητικὸν τῆς κοινοβιακῆς διαβιώσεως ἱστίσι παγκράτειον, ἕως τῆς ἀνταρσίας τοῦ λαοπλάνου καὶ ἀλιτηρίου θωμᾶ· ὁπηνίκα δὲ ἡ τυραννὶς τούτου τὴν Ἀσιатиδα κατ-

malivola voluntate, atque in posterum a sancti senis obtreccatione abstinerent, ne sua adversus Christi pugilem malivolentia, exasperare viderentur operantem in eo spiritum veritatis. Sic se gerebat divus religionis magister Theodorus, omnes in Christo lucrari volens, prout ait sanctus ille: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?*

60. Deinde præcipuis religiosissimorum visum est metropolitaram in synodo, oportere ex communi decreto simul omnes, excepto divo patriarcha, imperatorem adire, ut calumnias, quas contra nostram rectam et irreprehensibilem fidem iconomachi hostes Christi dictitaverant, ceu telam aranei destruerent, et catholicam Ecclesiam Servatoris Christi inculpabilem demonstrarent et immaculatam, quippe quæ sanguine immolati pro ipsa humani agni Dei Patris latam et perpurgatam. Uno ergo ex aulicis fidelissimo mediatore usi, adire palatium, sacerdotes divino Christi ministerio addicti, re ipsa et specie venerabiles, id est et actibus et angelico ornatu. Ibi eorum unusquisque pro viribus, gratias Cæsari egerunt; moxque eum precati sunt ut meminisset clementiæ Dei, qui eum inspirato respexerat, et cuius gratia de iracundi tyranni manibus nuper ereptus fuisset; ideoque Christo redderet, tanquam irrecusabile debitum, pro eo beneficio retributionem, Ecclesiam præcipue reponendo in antiquitus traditum sacrarum imaginum cultum. Ille ut erat rusticanus et more quasi subulcus, et omnis biblicæ eruditionis expertus, his haud libenter auditis, invitavit magnum Theodorum ut ipse quoque sententiam suam diceret. Quo paria episcopis perorante, et veritatis victoriam facile perspicueque representante, tunc ille qui turpitudinem et gloriam pro sua stultitia perinde pensi faciebat, ita sacræ episcoporum synodo respondit: Boni quidem et optimi sermones vestri sunt; sed quia nunquam ego usque ad hanc diem imaginem ullam veneratus sum, propterea qualem inveni Ecclesiam, talem esse sino. Vobis autem copiam facio, ut tute dogmatibus orthodoxæ, ut dicitis, fidei adhæreatis. Extra quidem urbem, ubilibet unusquisque vestrum degat, neque metuens neque expectans ullum sibi eventurum ab imperio nostro periculum. Atque ita locutus, palatium illos dimisit.

61. Itaque parens noster Theodorus regia urbe discedens, venit rursus ad discipulos suos in statione Crescentii, ibique deinceps asceticum cœnobiticæ vitæ certamen peregit, usque ad impostoris et scelesti Thomæ rebellionem. Nam cum hujus tyrannis Asiaticam vastaret regionem, tunc regium

jussu eos qui in venerandi patriarchæ Nicephori parte erant, Constantinopolim revocavit: non quod Caesar illorum salutem consulere, sed quia metuebat, ne quis forte ad Thomæ consortium deficeret, quia hic sacras imagines admittere ac venerari dicebatur. Hac igitur occasione magnus quoque parens noster Theodorus in patriam denuo rediit. Interim vero dum ille infelix nondum in Europam trajecerat Thomas, nec in imperatoris potestatem venerat, parens noster Byzantio excedens in vicinam Acritæ peninsulam, quæ dicitur sancti Tryphonis, navigavit; ex qua, solempni quadam die, cum præcipuis metropolitibus sanctissimum patriarcham adiens, magnifice admodum, pro suis non fictis religionis causa certaminibus, primos quoque honores ab eodem consecutus est; sacro nimirum pontifice Nicephoro vera omnique fide digna narrante fortitudinis ejus atque constantiæ præ omnibus merita, et famem, et quotidianas mortes, quas ab iconomachicæ vesaniæ defensoribus toto quinquennio implacabilis sævienti tyranni Leonis pertulerat. Neque verborum laudibus tantum primas ipsi dedit, sed multo magis factorum exhibitione. Etenim apparato convivio, huic uni ut secum in eodem stibadio sederet concessit, sacris convivis dicens: Cedite, fratres, patientissimo patri nostro primum accubitus non secus ac mihi (quanquam id minime optat hic sapiens) ut conjunctim ambo sedentes panis fractionem faciamus. Qui enim plura signa sui erga Dominum communem amoris edidit, huic etiam plus debetur; sicut et Dominus in Evangelis ait. Nam veluti sanctorum vitæ diversitas est, ita et præmiorum; congruum cujusque meritis dimittente Deo retributionem⁸. Quod si apud Deum ita res geritur, sequitur ut nos quoque humiles homines sic facitemus. Sic erat affectus erga sanctum Theodorum, is qui victorialibus virtutibus patriarchalem thronum exornavit.

τῶν ἁγίων ζωῆς, οὕτω καὶ γερῶν, ἀναλόγως τοῖς ἔκτισιν· καὶ εἰ παρὰ Θεῷ τοῦτο γέ, ἀκόλουθον ἂν εἴη καὶ παρ' ἡμῖν τοῖς μετρίοις· οὕτως εἶχε σχέσεις πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Θεόδωρον ὃ τὸν ἀρχιερατικὸν ταῖς

62. Abeat in malam partem invidia, quæ adversus justum Theodorum concitata est. Erubescant admirabilis monachorum ducis atque magistri vituperatores, manumque suis, ut ait Scriptura, labiis imponant, dum venerandorum horum spectabiliumque hominum familiaritatem vident^h. Neque enim tam sæpe gregis nostri pastor ad sanctissimum accessisset Nicephorum, nisi hunc scivisset plenaque fide credidisset dignissimum Christi sacerdotem: neque vicissim magnus præsul præ ipsis metropolitibus atque episcopis divum honorasset Theodorum, nisi hunc virtutis gloria, et Christi confessione præstantem cæteris, palmamque in ea re referentem, sapiente suo judicio existimasset. Quod si quis, adhuc in adversariis partibus versans, discreditis quæ hactenus ob juvandos ignaros scripsimus,

Ἀ ἐληίστατο χθόνα, τηνικαῦτα δὴ καὶ λευσίτι βασιλικῇ τοὺς κατὰ τὸν θεοπέσιον πατριάρχην Νικηφόρον πρὸς τὴν Κωνσταντίνου πόλιν συνελαύνει· οὐ φοβούμενος ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτοὺς τοῦτο παραζαμένου τοῦ Καίσαρος, ἀλλὰ φόβῳ τοῦ μὴ προσρυῆναι τινὰς αὐτῶν τῇ τοῦ Θεοῦ συμφρατρὶ, καθότι ἐλέγετο τὰς ἱερὰς εἰκόνας ἀποδέχεσθαι τε καὶ προσκυνεῖν· ταύτης οὖν ἕνεκα τῆς προφάσεως καὶ ὁ μέγας Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος τὴν ἐνεγκαμένην καταλαμβάνει καὶ αὐτὸς· ὅσον δὲ οὐπω τοῦ τρισαθλοῦ ἐπὶ τὴν Εὐρώπην μεταθεμένου Θεοῦ, καὶ ὁμοίως τοῦ βασιλεῖ γυγνόμενος, ὁ Πατὴρ ἡμῶν τοῦ Βυζαντίου ἀφορμηθεὶς, πρὸς τὴν πελάζουσαν τῇ Ἀκρίτῃ γερόνησον τὴν ἐπιλεγομένην τοῦ ἁγίου Τρύφωνος ἀποπλεῖ· ἀφ' ἧς ἐν μὲν τῶν ἐπιστημῶν, μετὰ τῶν ἐξεχόντων μητροπολιτῶν, πρὸς τὸν ἀγίαστον ἀναβῶν πατριάρχην, μεγαλοπρεπῶς λίαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀφελῶν αὐτοῦ δι' εὐσέβειαν ἄβλων, καὶ τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς πρὸς αὐτοῦ ἐπηνέγκω· διεξίοντος τοῦ ἱερομύστου Νικηφόρου τὰ ἀξιόμιστα καὶ ἀληθῆ [f. 173. b.] τῆς τε ἀνδρείας καὶ παρρησίας αὐτοῦ ἐπὶ πάντων πλεονεκτήματα, τὰ τε στήματα τῶν μαστῆγων, καὶ τὰς ἐμφρουρίους κακώσεις, καὶ λιμοὺς, καὶ καθημερινούς θανάτους οὓς ἀνέτλη παρὰ τῶν ὑπασιτιστῶν τῆς εἰκονομαχικῆς λύτης ἐν τοῖς πέντε ἔτεσιν τῆς τυραννίδος τοῦ ἀμειλίχτου καὶ ἀπηνόου Λέοντος· καὶ οὐ τοῖς διὰ λόγων μόνον ἐπαίνους τὸ πρωτεῖον αὐτῷ ἀπεδίδω, ἀλλὰ πολλῶν μύλλον καὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων· ἐπ' εὐωχίαν γὰρ τραπέντες, τὴν σὺν αὐτῷ ἐπὶ μιᾷ στιβάδι καθίσθισιν αὐτῷ μόνῳ παραχωρεῖ, φήσας πρὸς τοὺς ἱεροὺς δαιτυμόνας· Παραχωρήσατε, ἀδελφοί, τῷ πολυάθλῳ Πατρὶ ἡμῶν τὴν προεδρίαν καθάπερ ἐμοί, καὶ ἡκιστα γέ ταύτης ὀρέγεται ὁ σφός, ἵνα συνημμένως ἅμωι καθήμενοι, τὴν τοῦ ἁγίου κλάστον ποιησώμεθα· ὃ γὰρ πλέον ἐφανερώθη τὰ τεκμήρια τῆς πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην ἀγάπης, πλέον δὴποτε καὶ ὀφείλεται· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίῳ εἶπεν· διαφορὰ γὰρ ὥσπερ ἐστὶ τῆς ἐκαστοῦ κατορθώμασιν ἐπιμετροῦντος Θεοῦ τὴν ἀντι-

63. Ἐρρέτω φόβος ὁ κατὰ τοῦ δικαίου Θεοδώρου κατεξανιστάμενος· αἰσχυνέσθωσαν δὲ καὶ οἱ ἐνδοβάλλοντες τὸν θεοεὶδῆ τῶν μονάζοντων καθηγητῶν καὶ δόδασκαλον· καὶ χεῖρα τιθέτωσαν τοῖς σφῶν αὐτῶν κατὰ τὰ λόγια χεῖρας, ὁρῶντες τὸ ἀλληλέγγων τῶν τιμῶν τούτων καὶ περισόπτων προσώπων· οὐδὲ γὰρ ἂν πυκνότερον ὁ τῆς ἡμετέρας ἀγέλης ποιμὴν [f. 174. a.] πρὸς τὸν ἀγίαστον ἐφοῖτα Νικηφόρον, εἰ μὴ τοῦτον ἦβει καὶ ἀπεδέχετο πληροφωρημένως ἀξιολογώτατον ἱεροθέτην Χριστοῦ· οὐδ' αὖ γέ πάλιν ὁ μέγας τελετάρχης ὅπερ τε μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους τὸν θεῖον προετίμα Θεόδωρον, εἰ μὴ τοῦ κατ' ἀρετὴν κλέους καὶ τῆς εἰς ἄκρον Χριστοῦ ὁμολογίας ὑπερανεστηκῶτα τοῦτον τῶν ἁλίων, καὶ τὸ φερέγγων αὐτῶν ἔχοντα, λογισμῷ συνέκρινεν θεοδόξῳ· εἰ μὲν οὖν ἀπιστοῖ τις τῶν δι' ἐναντίας τοῖς ὁδο γέ-

⁸ Luc. vii, 47. ^h Sap. viii, 12.

γραμμένους ἡμῖν, ὠφελείας τῶν ἀγνοούντων ἔνακεν, ἐγκυφάτω ταῖς ἐπιστολιμαίαις τοῦ Πατρὸς ἡμῶν δέλτοις, καὶ πιστὸς γινέσθω, συνιελὶς ἐκ τῶν ἐκείσε τὴν τῶν ἡμετέρων λόγων περὶ τοῦτου ἀλήθειαν· εἰ δ' ἐτι ἐνέχεται τῇ μεμψιμοίρῃ διαθέσει, σκοπεῖτω πάλιν ὁ τοιοῦτος, εἰ μὴ πετρομαχίαν, μᾶλλον δὲ θεομαχίαν σαφῆ, νοσῶν ἀπελέγγεται· ὅπερ ἐστὶν οὐκ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν θεοσυγχοῦς καὶ παράφρονος. Καὶ ὧδε μὲν ταῦτα.

Ξγ'. Λοιπὸν δὲ πρὸς τὸ πέρας τοῦ θεοφόρου ὁ λόγος προβαίνειτω, εἴπερ ἄρα τέλος ζωῆς, ἀλλὰ μὴ θανάτου τοῦτο κλητέον, καὶ ζωῆς ἀληθεστάτης ἀρχὴν. Ὁ γὰρ τὸν προαιρετικὸν θάνατον, ἦτοι τὴν τῶν παθῶν νέκρωσιν, διὰ παντὸς τοῦ βίου ἐπιστετη-
 δευκώς, καὶ τὴν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένην ζωὴν τῆς προαιρετικῆς ὁσιως ἐκτετιμηκώς, οὗτος νεκρὸς ὢν τῇ ἁμαρτίᾳ ἐν τῷδε τῷ φθαρτῷ καὶ πολυπόνῳ βίῳ μετὰ τῆς φυσικῆς ζωῆς, ὡς ἀπὸ θανάτου καὶ ζωῆς, πρὸς τὴν μονοειδῆ καὶ αἰδιον μεταβαίνειν εἰκότως συλλογισθήσεται ζωὴν. Ὁ τοίνυν Πατὴρ ἡμῶν καὶ θεὸς ὁμολογητὴς Χριστοῦ Θεόδωρος, καὶ πρὸς αὐτὰ τοῦ βίου τὰ τέλη πεφοιτηκώς, οὐ κατώκειν κατὰ πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν τὰ τῆς σωτηρίας φάρμακα δι' αὐτῶν ἰδίῳν [f. 174. b.] ἐκπέμπειν ἐπιστολῶν, συμβιβάζων καὶ ἐνάγων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τοὺς πλείονας· ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς πρὸς αὐτὸν ἐρχομένους ἐκ πάσης ἀξίας καὶ ἡλικίας εὐμενῶς ὑπεδέχετο, καὶ τοῖς νόμασι τῆς μελιρρύτου αὐτοῦ γλώσσης τὰς τοῦτων πρὸς ἀρετὴν κατεγλύκαιεν ψυχάς· οὐκ ἀπὸ τῆς μεγαλυνήμου δὲ πόλεως μόνον πρὸς αὐτὸν οὗτοί τε· καὶ οἱ ἐξέσαν, καὶ τῶν ἀγνο-
 τῶν μητροπολιτῶν οἱ διασημότατοι, καὶ ἡγουμέ-
 νων δὲ οἱ πλείους, πρὸς δὲ καὶ μοναζόντων οἱ δια-
 φέροντες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πάσης μακρὰν ἀφειστηκυίας νήσου τε καὶ πόλεως ἔτρεχον προθυμάτα τῆς αὐτοῦ μεταλαχεῖν θέας καὶ εὐλογίας, εἰς ἐφθόδιον ἀρετῆς καὶ προκοπῆν εὐσεβείας· ἦν γὰρ ὁ ὁσιος παραδείσου μὲν παντὸς αἰσθητῷ ὠραιότερός τε καὶ θαυτατικώτερος· ἐπειπερ εἶχεν ἑνὸς τε καὶ ἐκτὸς τοῦ παναγίου Πνεύματος ὡς εὐδόμους καρποὺς καὶ ἡδονήους χάριτας· θεόδοξαστο δὲ κατὰ Μωσέα τὸ πρόσωπον, καὶ σημεῖα ἔφεραν τῆς αὐθαιρέτου νεκρώ-
 σεως διὰ τῆς ἀγαν τοῦ ἱεροῦ προσώπου ὠχρίας· καὶ τὴν ἡλικίαν δὲ εὐμήκης ὑπῆρχεν· πάσης τε κινύρας τὰς χορδὰς συμμέτρους ἐχούσης, καὶ φωνὴν ἀραισῆς ἀναρμόνιον, ἡδῶν καὶ τερπνότερον τὸν διδασκαλικὸν προερχόμενος λόγον.

Ξδ'. Ἐπεὶ ταίγαρ οὖν ἐπὶ δέξοντα μικροῦ τετε-
 λεωκὲς ἐνιαυτοῦ τῆς ἀπάσης αὐτοῦ ἐν σαρκὶ πολι-
 τείας, δώδεκα δὲ τῆς ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ τρίτης
 αὐτοῦ ἐξορίας, ὁ ὁσιος Πατὴρ ἡμῶν περὶ τὰς ἀρχὰς
 τοῦ Νομβρίου μηνὸς νόσῳ ληφθεὶς τῇ συντρόφῳ καὶ
 ἀνωθεν αὐτῷ συνεισπεσοῦσῃ ἐκ τῶν πολυθλίπτων
 ἐκείνων [f. 175. a.] φυλακῶν τε καὶ ἐξοριῶν, καὶ
 τῆς ἐντεῦθεν τελείας ἀνεπιμελησίας, λέγων δὲ τῆς
 τοῦ στομάχου, νεκρὸς ὄντο σγεδὸν καὶ πρὸ κοιμή-
 σεως ὁ μακαρίτης, ὀρέξεν εἰς ἄκρον ἀπαυθευσῶν·
 ἐξῆς τε τετραήμερος κλινήρης γεγανώς, πάλιν εὐδο-
 κίᾳ Θεοῦ πρὸς τὸ εὐθυμον μετεβλήθη· καὶ ὦ τῆς τοῦ
 τρισμάχαρος μεγαλοφυχίας! ὅτι οὐδὲ ἐπ' αὐτῇ τῇ
 νόσῳ ἡρεμίας ἢ ἄλλης οἰασοῦν παρακλήσεως ἔβου-

A epistolares inspicial Patris nostri libros, et fidem denique adjungat, cognita illic dictorum nostrorum veritate. Jam si nihilominus subireto querulove animo est, videat posthinc qui hujusmodi est, ne forte petromachia vel potius theomachia laboret; quod boni viri officium non sapit, sed vesani potius ac Deo odibilis. Et de his hactenus.

63. Deinceps ad divi hominis finem oratio nostra jam pergat, si tamen vitae finis, et non potius mortis, dicendus est, ac verissimae vitae initium. Nam qui voluntariae mortis, id est passionum mortificationi, per omnem aetatem studuit, et absconditam in Christo vitam voluntariae ac liberae sanctae praetulit; hic peccato mortuus in hoc corruptibili laboriosoque naturalis vitae statu, tanquam a morte et vita, ad uniformem aeternamque transire vitam merito creditur. Parens ergo noster et divus Christi confessor Theodorus, ad vitam quoque finem jam vergens, non desinebat per omnem regionem urbemve, salutares medelas per suas epistolas mittere, concilians adducensque ad orthodoxam fidem complures. Sed et venientes ad se cujuslibet dignitatis atque aetatis homines benigne excipiebat; suaeque mellifluae linguae rivulis illorum animas ad virtutem suaviter confovebat. Neque a regia metropoli tantum modo illi modo illi ad eum exibant, et sanctissimorum metropolitum praecipui, et hegumenorum permulti, et monachorum gradu eminentiores, sed et ex qualibet longinqua insula aut oppido concurrebant certatim homines videndi eum causa et suscipiendae benedictionis, viaticum ad virtutem, et in pietate profectum. Erat enim sanctus vir, horum quolibet sensibili speciosior et optabilior, qui intus forisq. habebat odoros fructus et suaves gratias: eratque, ut olim Moyses, gloriosa facie, ferebatque prae se voluntariae mortificationis signa, sacrum vultum apprimo pallidum: procera item statura erat; cumque corporis organi chordas prorsus concordare haberet, vocemque harmonicam emitteret, dulciorem ac jucundiorum didacticum sonabat sermonem.

64. Completis igitur fere totius suae in carne conversationis annis sexaginta, duodecim autem post tertium pro Christo exsilium, sanctus parens noster sub Novembris mensis initio, morbo correptus insito ipsi atque olim contracto ex aeternosis illis carceribus et exsiliis, et consecuto illinc valetudinis neglectu, stomachi, inquam, mortuus pene videbatur etiam ante sepulcrum beatus vir, cessante omni cibi appetitu. Proinde quatrIduo lecto addictus, rursus Deo volente sanitati est restitutus. Atque, o beatissimam ejusdem magnanimitatem! quia nec in ipso morbo, quiete vel alio quolibet solatio frui voluit. Adeo in finem usque praesentem vitam odio habuit! Etenim jam sene-

cuite languidus, et gravibus continuisque pressus laboribus, ne sic quidem oculis somnum concedebat, neque palpebris dormitationem, aut requiem temporibus, antequam salutarem et consuetam habuisset ad fratres didacticam allocutionem, quam et in sella residens, cum jam non posset canorius ad præsentes verba facere, mandans alicui tachygrapho, per illum choro discipulorum recitandam curabat; instantem simul sibi sinem perspicue his verbis denotans: fratres et patres, infirmus fui, sed denuo precibus vestris convalui. Sed quandiu ad vos denuo redibimus? Veniet certe mortuaria dies, quæ rursus venire non sinet, me scilicet a vobis separans, et rebus humanis eximens. Et reliqua, quæ in catechesi sunt.

χωρὰν τὸ πάλιν, χωρίζουσά με ἀφ' ὧμῶν καὶ παραπέμψουσα ἐκ τῶν ἐνθόνδε. Καὶ τὰ ἐξῆς τῆς κατηχήσεως.

65. Post quantum vero diem, crastino qui erat resurrectionis dies, vir sanctissimus publice sedens, eadem lecta catechesi, vires ab animi alacritate sumit, et divinis rebus voluit operari: nam et labor sanitatem suppeditat, et alacritas mortuos suscitavit. Ergo ingreditur Dominicum (id est Ecclesiam) sanctam liturgiam peracturus sanctæ purissimæ et consubstantiali Trinitati: et incruentâ hostia Deo oblata, cunctisque præsentibus distributo vivifico corpore ac sanguine Domini nostri et Servatoris Jesu Christi propriis manibus, illinc ad mensam regreditur; ad quam benigne admissis Patribus aliquot et confessoribus qui supervenerant, cum his frequenti sermone locutus de suo transitu, eosdem dimisit. Et sane universum beate vitæ ejus tempus meditatio mortis fuerat, ac desiderium dissolvi et esse cum Christo. Reapse in lectum rursus decidens, advocato œconomo, qui erat inclytus Naucrati, qui et ei successit, num, inquit, aliqua debita officii nostri pars neglecta fuit? Adeo erat accurata anima ejus, perspicax, et sollicita de omnibus, et omni tempore, et de omni re gerenda. Dein postridie, quo fiebat commemoratio magni sacerdotis Trinitatisque confessoris Pauli, utpote pius et sanctorum amans, expleto apostolico hymno, rursus rem divinam fecit, sancti memoriam celebrans. Vespere autem subeunte, diu locutus cum sibi assidentibus, atque inde in cellam suam digressus, solita psalmodia et precibus Domino dictis, lectulo decubuit. Sed ecce circa horam quartam, consuetus cum invasit morbi accessus: quomobrem vocato quodam prope cellam suam dormiente, significat ei quam male se haberet, concurrentibus statim undique fratribus, ut quid Patri fieret viderent. Igitur cum doloribus mediocriter luctatus, crastina die convocatis omnibus, suprema discessus sui verba fecit sic:

66. Fratres atque patres, calix hic cunctis communis est, eumque omnes biberunt patres nostri: eundem ego quoque nunc bibam, atque ad patres

λετο ἀπολαύειν· οὕτως ἦν εἰς τέλος μεμιστηκὼς τῇ παρούσῃ ζωῇ· ἐκλειοπὼς γὰρ ἦδη τῷ γήρῃ καὶ τοῖς σφοδρῶς καὶ ἀνενδότοις συνθλιβόμενοις πόνοις, οὐδ' οὕτως ἐδίδου ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ τοῖς βλεφαρίοις αὐτοῦ νυσταγμὸν, ἢ ἀνάπαυσιν τοῖς χροτάφοις, πρὶν ἢ τὴν σωτήριον καὶ συνήθη τοῖς ἀδελφοῖς ἐκποιήσῃται διδασκαλίαν· ἦν καὶ ἐπὶ σκίμπος ὢν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι γεγρονότερον τοῖς παροῦσι προσφθέγγεσθαι, ὑπαγορεύσας ἐνὶ τῶν ταχυγράφων, δι' αὐτοῦ ταύτην τῷ χορῷ τῶν μαθητῶν προσπεφώνηκεν, τὸ παριστάμενον καὶ ἐπὶ θύραις τέλος αὐτοῦ ἰσχυρῶς ὑποστημνόμενος, 'Ἀδελφοί, λέγων, καὶ Πατέρες ἡσθένησα, καὶ πάλιν εὐχαῖς ὑμῶν ἀνακέκλημαι· ἀλλ' ἕως πότε μέλλομεν ἐρχεσθαι ἐπὶ τὸ πάλιν; ἐλεύσεται δὴ πάντως· ἢ ἐπιθανάτιος ἡμέρα, ὅτε οὐχ ἔξει

ἔξ'. Μετὰ δὲ τετάρτην ἡμέραν, τῇ ἐπιούσῃ, ἦτις ἦν ἀναστάσιμος, προκαθεσθεὶς ὁ πανόσιος καὶ ὑπαναγκασθεὶς τῆς αὐτῆς κατηχήσεως, τί γίνεται; βρῶννται τῇ προθυμίᾳ. Καὶ ἐπίσθη τῶν θεῶν· ἐπεὶ καὶ πόνος ὕγιαν χαρίζεται, καὶ προθυμία νεκροῦ ἀνίστησιν· καὶ εἰσεσιν εἰς τὸ Κυριακὸν, ἁγίως λατρεύσων τῇ ἀγίᾳ καὶ ἀχράντῃ καὶ ὁμοουσίῃ Τριάδι. καὶ [f. 175. b.] δὴ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν προσαγαγὼν τῷ Θεῷ, καὶ μεταθεὶς πᾶσι τοῖς παροῦσι τοῦ ζωοποιοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἰδίαις χερσίν, ἐκείθεν ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἐρχεται, ἐφ' ἣ καὶ δεξιωσάμενός τινας τὸν παραγενέντον Πατέρων καὶ ὁμολογητῶν φιλοφρόνως, τὰ τῆς μεταστάσεως ἑαυτοῦ διὰ πάντων καὶ φθεγγόμενος καὶ ὁμιλῶν, τοῦτους παρεπέμπετο· ἐπεὶ καὶ πᾶς χρόνος τῆς μακαρίου ζωῆς αὐτοῦ, οὐδὲν ἕτερον ἦν ἢ μελέτη θανάτου, καὶ ἐπιθυμία τοῦ ἀναλῦσθαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. Ἀμέλει ἀναπεσὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ κλίνην, καὶ τὸν οἰκονόμον προσκαλεσάμενος (ἦν δὲ οὗτος ὁ ἀοιδίμος Ναυκράτιος, ὁ καὶ διάδοχος αὐτοῦ γεγονώς). Μὴ τι, φησὶ, τῶν κεχρηωτημένων ἡμῶν παρημέλῃται; οὕτως ἦν ἐμμέριμος αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, διηγωνισμένη τε καὶ φροντίζουσα περὶ πάντων ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσιν· εἶτα μετὰ τὴν ἐξῆς (ἦν δὲ τρίτη τῶν ἡμερῶν καθ' ἣν ἐφροσθήκει ἡ μνήμη τοῦ μεγάλου ἱερομύστου καὶ τῆς Τριάδος ὁμολογητοῦ Παύλου), ὡς φιλόθεος καὶ φιλάγιος, τὸ ἀποστολικὸν πληρὸν, καὶ αὐθις ἐκτελεῖ τὴν θέλαν μυσταγωγίαν, τὴν τοῦ ἁγίου μνήμην ἀφοσιούμενος· τῆς δὲ ἐσπέρας καταλαβούσης, πλείστα ὅσα προσφθεγγάμενος τοῖς περὶ αὐτὸν καθεζόμενοις, κάκειθεν εἰς τὸ καλλίον ἑαυτοῦ εἰσελθὼν, καὶ τὴν συνήθη ψαλμωδίαν καὶ τὰς εὐχὰς ἀποδεδωκὼς τῷ Κυρίῳ, ἀνέπεσεν ἐπὶ τοῦ κλινιδίου· καὶ περὶ ὧραν τετάρτην ὑπκοιτῆσθαι αὐτῷ ὁ κατὰ συνήθειαν πόνος· καὶ δὴ φωνήσας τινὰ τῶν πρὸ τῆς κλίνης αὐτοῦ καθευδόντων, ἀπαγγέλλει αὐτῷ τὸ ἄλγος, καὶ τῇ αὐτῇ

[f. 176. a.] ἔξ'. 'Ἀδελφοί καὶ Πατέρες, τὸ ποτήριον τοῦτο κοινὸν ἐστίν, ὃ ἐπίον πάντες οἱ Πατέρες ἡμῶν· τὸ αὐτὸ δὴ πίνοιμι καὶ γὰρ, καὶ πορεύομαι πρὸς

τοὺς πατέρας μου· βλέπετε τὴν παραθήκην ἣν παρεθήκην ὑμῖν (40), τὴν πίστιν ὑμῶν φυλάξατε ἀσάλευτον καὶ τὸν βίον ἀκηλίδωτον· πλέον γάρ τι λέγειν οὐκ ἔχω, διὰ τὸ πάντα τὰ ὀφειλόμενα καὶ προαναγγεῖλαι καὶ διδάξαι· προσθεῖς καὶ τοῦτο ὁ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης Υἱός· τῷ δεσπότη ἡμῶν τῷ ἀρχιερεῖ τὸν δι' αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἀσπασμὸν ἐξ ἑμοῦ ἀπονείματε, τοῖς λοιποῖς Πατράσιν, ἱεράρχαις τε καὶ ἱερεῦσιν, τοῖς Χριστοῦ ὁμολογηταῖς τοῖς διὰ Κύριον δεδιωγμένοις, ἅπασιν τοῖς ἀδελφοῖς, φίλοις τε καὶ γνωρίμοις, καὶ τοῖς ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀγῶνι συγκεκοπιακόσιν ἡμῖν μικροῖς τε καὶ μεγάλους· Ἐρωτηθεὶς δὲ πρὸς τοῦ σεβασμιοῦ Ναυκρατίου περὶ τῶν ἐν ἐπιτιμίοις ὄντων μοναχῶν τε καὶ κοσμηκίων, ἀπεκρίνατο ὁ ὄντως φιλοσυμπαθέστατος καὶ χριστομίμητος Ιατρός· Ὁ Κύριος συγχωρήσει πᾶσιν κατασφραγίσας τε τρίτον τοὺς ἀδελφούς, ἐπηύξατο αὐτοῖς εἰπὼν· Ὁ Κύριος τῆς εἰρήνης ἔσται μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν· καὶ ἀσπασάμενος τοὺς παρόντας ἅπαντας, διέμεινεν οὕτως.

Ξ'. Τῆς τοίνυν ἀκοῆς ταύτης μέχρι πολλοῦ διαδοθείσης, παρεγένετο πρὸς αὐτὸν πλῆθος πολὺ, οὗς εὐλογῶν καὶ κατασφραγίζων, ἀσπαζόμενος τε καὶ ἡρέμα προσφθεγγόμενος ἀπέλυν· τοῦτο δ' ἐποίησε ἐπὶ δύο ἡμέρας· Καὶ τῇ Κυριακῇ ἐν ἣ ἡ μνήμη ἐξετελεῖτο τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μάρτυρος Μηνᾶ, ἐφαλκῶς τὰ συνήθη, καὶ τῶν ἁγιασμάτων μετασχών, καὶ ἐπαλειψάμενος κατὰ τὸ ἔθος τὰ μέλη αὐτοῦ, ὕψου τε τὰς χεῖρας ἄρας καὶ προσευξάμενος, περὶ ὧραν ἕκτην ὡς ἥσθετο αὐτὸν ἡτονηκῶτα, προσέταξεν ἡσυχῇ κηραψίαν [f. 176. a.] γενέσθαι· καὶ οὕτω τῶν ἀδελφῶν ἀρξαμένων τῆς ψαλμωδίας τοῦ ἀμώμου, καὶ φθασάντων ἐν τῷ στίχῳ τῆς δευτέρας στάσεως τῷ λέγοντι, *Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐκλιθῶμαι τῶν δικαιωμάτων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐξῆσάς με* ¹, αὐτόθι διατριβόντων αὐτῶν, παρέδωκεν τὴν ἁγίαν αὐτοῦ ψυχὴν· καὶ προσετέθη τοῖς ἐξ αἰῶνος δικαίοις ὁ παρὰ πάντα τὸν αἰῶνα ὑπὲρ δικαιοσύνης δεδιωγμένος· τοῖς ὁσίοις, ὁ τῆς δευτέρας ἱεραστῆς καὶ ἐργάτης τοῖς μάρτυσιν ὁ φιλομάρτυς καὶ συναθλητὴς καὶ πολυάθλος· τοῖς ἀποστόλοις, ὁ τὸν αὐτὸν ἐκείνοις δρόμον σταδίουσας πίστεως· τοῖς προφήταις, ὁ τῷ Ἰσῳ τετιμημένος παρὰ Θεῷ χαρίσματος, καὶ τὰς ἐκείνων σφραγισάμενος διὰ πραγμάτων προρρήσεις· ὡς ἄτε τὴν τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐνανθρώπησιν διὰ συμβόλων ἱερῶν πάντα καὶ πάντας τιμᾶσθαι βεβαιωσάμενος· πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις, ὁ παντὶ σθένει τὴν ἐκείνων ἐξῆλωκώς μετὰ σαρκὸς πολιτεῖαν· τῷ παντοκράτορι Θεῷ καὶ Κυρίῳ τῆς δόξης καὶ Βασιλεῖ τῶν ἀπάντων, ὁ τὰς ἐπιγείους καὶ μερικὰς βασιλείας διὰ τὸν ἐκείνου φόβον ἀντ' οὐδενὸς λογιζάμενος, καὶ πᾶσαν ἀνθρωπίνην δόξαν ὡς κηλὸν καταπατήσας, καὶ γενόμενος κατὰ τὸ δυνατόν θεοειδὴς καὶ Χριστοεικελός.

Ξη'. Οὗ καὶ τὸ πανίερρον καὶ τηλεπαθεὶς σκῆνωμα, τῆς προρρηθείσης χερουήσου πρὸς τὴν Πρίγκητον

¹ Psal. cxviii, 93.

(40) Exstat in Sirmondiana editione Theodori nostri Testamentum.

A meos proficiscar. Videte testamentum quod vobis confeci: fidem vestram servate inconcussam, et vitam immaculatam. Nil enim amplius dicere habeo, quia quidquid utile erat, jam demonstravi ac docui. Unum hoc addidit pacis et charitatis filius, nempe: Domino nostro et pontifici cum reverentia et honore salutem a me dicite; nec non Patribus cæteris, episcopis et sacerdotibus, Christi confessoribus, persecutionem propter Christum perpensis, cunctis fratribus, amicis ac notis, et iis qui nobiscum in agone fidei desudarunt, parvis magnisque. Interrogatus autem a venerando Naucratio circa subiectos pœnis canonicis monachos et seculares, respondit ille vere misericordissimus Christique imitator medicus: Dominus cunctis indulgeat: signoque crucis ter fratribus benedixit dicens: Dominus pacis sit cum spiritu vestro: et omnibus qui aderant salutatis, ita manebat.

67. Ergo rei fama diu didita, veniebat ad eum plurima multitudo, quibus signo crucis formato benedicens, salutansque, et placide alloquens, dimittebat. Atque id agebat biduo. Dominico autem die, quo commemoratio sancti et gloriosi martyris Menæ celebrabatur, consueta dicta psalmodia, sumptaque eucharistia, et oleo pro more membra inunctis, sublatis manibus orans, circa horam sextam ubi sensit se viribus destitui, fussit tacite ut cerei incenderentur; atque ita fratribus psalmum incipientibus *Beati immaculati*, cum ad secundæ sectionis versiculum pervenissent dicentem. *In æternum non obliviscar justificationum tuarum, quia in ipsis vivificasti me* ¹, ibi his astantibus sanctam animam suam emisit, appositusque est iustis a sæculo, is qui in tota vita sua pro iustitia persecutionem passus fuerat; sanctis, sanctitatis amator et operator; martyribus, martyrum studiosus et certaminum socius ac patientissimus; apostolis, qui eundem ac illi fidei studium decurrerat; prophetis, qui pari ornatus fuerat a Deo charismate, eorumque confirmaverat rebus suis gestis vaticinia; quandoquidem Emmanuelis incarnationem sacris symbolis omnino esse honorandam asseruerat; sanctis angelis cunctis, qui omni conatu æmulatus fuerat, carne licet vestitus, conversationem illorum; Deo denique omnipotenti, et gloriæ Domino, Regique universali, is qui terrena omnia circumscripta regna, præ Dei timore flocci fecerat, et quamlibet humanam gloriam ceu lutum calceverat, factus denique quantum licebat Deo Christoque similis.

68. Sacratissimum et patientissimum corpus ejus ex supradicta peninsula ad Principum insu-

lam tunc delatum, ibi congruam psalmodiam et depositionem nactum est. Annis octodecim illa in insula retentum fuit, et a sancto Spiritu, qui in eo habitaverat, incolume et incorruptum conservatum, adeo ut ne cutem quidem illius corruptelæ vis violarit; etiamsi ea natura erat beatissimum illud corpus, quæ putrescere solet. Translata postea fuere solemniter Theodori lipsana ad ejus ovile Studii initio hebdomadæ orthodoxiæ nostræ, liturgiam celebrante (vel pompam cohonestante) Methodio sanctissimo, et Semichristianorum hæreseos destructore. Depositusque fuit Theodorus in loco Platoni sanctissimi et hegumeni olim sui, et Josephi Thessaloniciæ archiepiscopi germani fratris, Deo ac servatore nostro Jesu Christo sic volente, ut hos habentes curatores ac medicosstrarum animarum, atque apud sanctam, simplicem, incretam et consubstantialiam Trinitatem intercessores, liberemur semper ipsorum precibus ab omni divina ira, detrimento, ac damno visibilium hostium et invisibilium; laudantes Patrem et Filium ac sanctum Spiritum, unum Deum nostrum, per sæcula sæculorum. Amen.

τηνικαδὲ μετακομισθὲν, αὐτόθι τὴν ἀρμυδιὸν φαλμωδίαν τε καὶ κατάθεσιν δέχεται· ἐν ὅκτῳ πρὸς δέκα ἔτεσιν τῇ αὐτῇ παραφυλαχθὲν νήσῳ, καὶ συντηρηθὲν ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ κατεσκηνωκότος ἁγίου Πνεύματος ἀσινὲς καὶ ἀδιάλυτον, καὶ οὕτως ὡς μὴδὲ τῆς θορᾶς αὐτοῦ καθάψασθαι τὴν φθοροποιὸν ἐνέργειαν [f. 177. a.]· εἰ καὶ τῆς τὸ ὀδωδέναι λαχούσης φύσεως σύμφυλον ἦν τὸ μακάριστον· μετετέθη δὲ ἐνδόξως πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ποιμνὴν τοῦ Στουδίου ἐν ἀρχῇ τῆς καθ' ἡμᾶς ὁρθοδοξίας (41) ἐπὶ τῆς λειτουργίας Μεθοδίου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου, καὶ καθαιρέτου τῆς τῶν Ἑμιχρίστων αἰρέσεως (42)· καὶ κατετέθη τῇ σοφῇ τοῦ πανοσίου Πλάτωνος καὶ ἡγουμένου αὐτοῦ, ἅμα Ἰωσήφ τῷ ἀγιεπισκόπῳ Θεσσαλονίκης καὶ Ἰδίου αὐτοῦ ἀδελφῷ· τοῦ Θεοῦ καὶ Λωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὕτως εὐδοχήσαντος, ἵνα τοὺτους ἔχοντας προμηθεῖα, καὶ ἱατροῦς τῶν τι ψυχῶν καὶ σωμάτων ἡμῶν, καὶ μεσίτας πρὸς τὴν ἁγίαν καὶ ἀπλήνκαλ ἁκτίστον καὶ ὁμοούσιον Τριάδα, λυτρώμεθα ἀεὶ ταῖς αὐτῶν πρεσβείαις ἀπὸ πάσης ὀργῆς θεοῦ, βλάβης τε καὶ ἐπηρείας ὁρατῶν καὶ νοουμένων ἐχθρῶν δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα τὸν ἕνα Θεὸν ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

OPERA DOGMATICA.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΟΥ,

ΑΝΤΙΠΡΗΤΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΩΝ.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS

THEODORI

PREPOSITI STUDITARUM,

ANTIRRHETICUS PRIMUS

ADVERSUS ICONOMACHOS.

(Edit. Sirmond., p. 70.)

Tempus est ut loquatur, et non sileat qui loqui quoquomodo potest, cum instet hæresis adversus

(41) De Dominica et hebdomada orthodoxiæ legatur Allatius, *De Cons.* col. 1432. Fiebat autem festum Orthodoxiæ, ob instauratum sacrarum imaginum cultum contra Iconomachos. De hoc festo plures

Καιρὸς τοῦ λαλεῖν, ἀλλ' οὐ τοῦ σιγᾶν ἔστι τῷ ὁπωσοῦν δυναμένῳ· ἐπειδὴν τὰς αἱρέσεις ἐνίσταται· exstant Græcorum orationes, quas inter vidi ms. etiam Macarii Chrysocephali.

(42) Legeſis de hoc pleno orthodoxiæ triumpho Cuperum in *Hist. Chron. Patr. Const.* in Methodio.

καθυλακτοῦσα τῆς ἀληθείας, καὶ πόνησιν ταῖς ἀστη-
ρίκοις ψυχαῖς ἐνίστασθαι διὰ τῆς κρυφίας. Δύο
γὰρ ταῦτα δράσει πῶς ὁ λέγων· τὸν τε οἰκεῖον νοῦν
ἐρεῖδοι εὖ μάλα, τὰς συστατικὰς ἀποδείξεις περὶ
τῆς προκειμένης ὑποθέσεως ἀνελεγκόμενος καὶ συμ-
φορίζων· τοῖς τε ἄλλοις μεταδοίη τῶν πορισμάτων,
εἴπερ τινὲς ἄρα τὰς ἀκοὰς ὑποδοῖντο. Τοιγαροῦν
καὶ γὰρ ὁ πενυχρὸς ἀμφοτέρωθεν, ταῖς πατρικαῖς εὐ-
χαῖς τε καὶ παρορμήσεσι θαρρῆσας, τὴν ἐμαυτοῦ ὑπό-
ληψιν ὡς οἷόν τε ἔστιν, ἐπιδείξει πείρασμοι. Κρεῖσ-
σον γὰρ, φησὶ, τὸ κατὰ δύναμιν εἰσενεγκεῖν, ἢ τὸ
πᾶν ἐλλίπειν, ἢ θεολόγος γλῶττα· ἄλλως τε καὶ διὰ
τὸ μὴ ἀποχρώντω· ἐν τῷ πονηθέντι μοι Σηλιτευτι-
κῷ ταύτην ἐπέξευεναι. Ἡδὴ δὲ προβλήθησεται ὁ λό-
γος κατὰ ἀντίθεσιν τοῦ τε οἰκείου δόγματος, καὶ τοῦ
ἄλλοτριου· ὡς ἂν διὰ τῆς παραθέσεως καθάπερ ἐπὶ
ἐκλογῆς τινος (1), ἀπὸ τοῦ δοκίμου καὶ ἀκιδήλου
τῆς ἀληθείας χαρακτηρῶς, ὁ παρακαταγαγμένος καὶ
δεδολευμένος τῆς ἀσέβειας τύπος ἐκρίπτοιο. Ἀλλὰ
Κύριος δώσει βῆμα τοῖς εὐαγγελιστοῦμένοις δυνάμει πολλῇ. Εἴπερ θεοὶ καὶ μὴ τῷ ἀναξίῳ φράζειν ἀρχομένην
τοῦ λόγου.

Α'. Μία τοίνυν ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, ὧ οὔτοι,
πίστις καὶ λατρεία καὶ προσκύνησις· ἢ εἰς Πατέρα
τε, φημι, καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα· ὅτι καὶ ἐν
τῷ προσκυνούμενῳ τῇ φύσει τῆς θεότητος, καὶ τρία
τὰ νοούμενα ταῖς ὑποστατικαῖς ἰδιότησιν, ὡς κατὰ
συνέπειαν (2).

Β'. Οὐ μίαν γοῦν, εἴπερ τὸ εἶδος ἡμῶν πολυπρο-
σκύνητον διὰ τῆς εἰκονικῆς ἀναστηλώσεως ἀποδέδει-
κται, μεταληφθείσης πῶς κακοτεχνία δαίμονος ἀπὸ
τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως εἰς εἰδωλικὴν προσκύ-
νησιν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀπερίληπτον γὰρ
πάντη τὸ θεῖον καὶ ἀπερίγραπτον, πρὸς ἐκάστου τῶν
θεολόγων ὁμολόγηται.

Ὅτι μὲν ἀπερίληπτον τὸ θεῖον καὶ ἀπερίγραπτον,
προσθήσω δ' ὅτι καὶ ἀπειρον καὶ ἀόριστον καὶ ἀσχη-
μάτιστον, καὶ ὅσα διὰ τῆς ἀφαίρεσεως τῶν ἁπέρ οὐκ
ἔστι, λέγεται παντὶ που ὄφελος. *Nola δὲ κοινωρία*
φωτὶ πρὸς σκοτός, πάνταυθα ἔστι φράσαι, ἢ *εἰς*
συμφώνησιν Χριστῷ πρὸς Βελιὰλ· εἰκόσι τε ἱεραῖς
καὶ εἰδούλοις δαιμονίων· ἢ γὰρ ἂν ἐγρῇ πρὸ τῶν
αἰτιατῶν, τὰ αἷα εἰθεῖν καὶ προσκυνεῖν, τὸ δὲ λε-
γόμενον, τῇ Ἀστάρτῃ καὶ τῷ Χαμῶς βελύγματι
Σιδωνίων. Ἀπόλλωνι τε καὶ Διὶ καὶ Κρόνῳ, καὶ τοῖς
ἄλλοις παντοδαποῖς θεοῖς τῶν Ἑλλήνων· οἱ κατὰ
πλάνην δαιμονικῆς ἀγνοίας τὴν λατρείαν ἀπὸ τοῦ πε-
ποιηκότος Θεοῦ ἐπὶ τὰ δημιουργήματα μεταθέμενοι,
Ἐλάτρευσαν, τὸ δὲ λεγόμενον, *τῇ κτίσει παρὰ τὸν*
κτίσαντα, εἰς ἐν βάρβαρον πολυθείας κατωλισθήσαν-
τες. Ἡμεῖς δὲ εἰς Θεὸν ἐν Τριάδι προσκυνούμενος.
Καὶ ὅσον μὲν κατὰ τὸ τῆς θεολογίας δόγμα, οὐκ ὅτι
περιγραφῆς ἢ καταλήψεως εἶδος ἐξευρίσκειν, ἀπαγε-
τοῦτο γὰρ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπινοίας ἐφεύρεμα· ἀλλ'
οὐδ' ὅτι ποτὲ ἔστιν ἵσμεν τὸ θεῖον, ἢ ὅ τι πέρα ἔστιν,
ὡς αὐτὸ περὶ ἑαυτοῦ ἐπίσταται μόνον. Ἐπεὶ δὲ δι'
ἄκραν ἀγαθότητα εἰς ἀνθρωπείαν φύσιν ἐλήλυθε, γε-

¹ Psal. LXXII, 12. ² II Cor. VI, 14, 15. ³ Rom. I, 25.

(1) Καθάπερ ἐπὶ ἐκλογῆς τινος, *velut electione*
quadam facta, omisum in latina interpretatione.

PATROL. GR. XCIX.

A veritatem latrans, infirmiorumque animos inani
loquacitate conturbans. Duo enim hæc loquendo
perficiet : et suum ipse animum vehementer con-
firmabit, idoneas de re proposita demonstratione
animo volvens, proferensque in medium : et aliis
inventa sua communicabit, si qui erunt qui præ-
bere aures velint. Quare, et ipse inops licet utraque
ex parte, patris tamen precibus et hortatu fretus,
meam quoque sententiam pro viribus ostendere cona-
bor : Melius quippe, ut Theologus ait, quod possumus
conferre, quam penitus deesse : præsertim cum in
Steluteuto, quem edidi, non satis abunde illam expo-
suerim. Nunc autem per oppositionem nostri do-
gmatis et contrarii incedet oratio, ut per utriusque
contentionem a probro sinceroque veritatis caractere
adulteria et fucata impietatis nota rejiciatur. *Sed Do-*
minus dabit verbum evangelizantibus, virtute multa :
si mihi tamen indigno dicere incipienti his verbis
uti fas est.

I. Una igitur nobis Christianis, o adversarii, fides,
et latria, et adoratio : in Patrem scilicet, et Filium,
et Spiritum sanctum : quia et unum est quod ado-
ratur, natura deitatis, licet tria sint quæ hyposta-
tibus proprietatibus intelliguntur.

II. HÆR. Non una sane, siquidem cultus no-
stri multiplicem adorationem arguit imaginum
erectio : quæ pessima dæmonis arte ab Ethnico
ritu ad idolorum adorationem in Ecclesia catho-
lica traducta est. Incomprehensum namque Deum
incircumscriptionem prorsus esse, theologi omnes
consentiant.

ORTH. Quod incomprehensus sit Deus et in-
circumscriptionem, addam etiam quod interminatus,
et infinitus, et figuræ expers, et quæcunque
per eorum detractionem, quæ illi non conveniunt,
enuntiantur, omnibus est manifestum. At *quæ socie-*
tas, ut apposite dicam, *luci ad tenebras* ? *quæ an-*
tem conventio Christi ad Belial ? sacris imagini-
bus, et idolis dæmoniorum ? alioquin oportebat
causas potius ipsas, quam quæ ex causis orta
sunt, colere et adorare : Astartem, inquam, et Cha-
monem, abominationem Sidoniorum : Apollinem, et
Jovem, et Saturnum, et reliquos omnes deos Græ-
corum, qui per dæmoniacy erroris ignorantiam,
cultum a Deo qui fecerat, ad res conditas transfe-
rentes, *servierunt*, ut scriptum est, *creature potius*
quam Creatori *, in unum multitudinis deorum
commune barathrum præcipitati. Nobis vero Deus
unus est, quem in Trinitate adoramus. Et quan-
tum quidem ad theologię placita spectat, non
modo circumscriptionis aut comprehensionis spe-
ciem excogitare non licet, absit ! hoc enim Græ-
canici sensus est commentum : sed ne quidem

(2) Ὡς κατὰ συνέπειαν, *tanquam ex consecutione*,
deest in Latino.

quod Deus sit, aut quid sit, novimus, sicut ipse de seipso scit solus. Postquam vero per summam suam bonitatem ad naturam humanam descendit, similis nobis factus, qui unus est e Trinitate; et facta est immistorum mistio, et intemperatum temperatio; incircumscripti nimirum cum circumscripto, interminati cum terminato, infiniti cum finito, figuræ expertis cum figuræ suddito, quod paradoxum fuit planeque admirandum; ob id Christus imagine effingitur; et qui invisibilis est cernitur; et naturalem corporis sui circumscriptionem recipit, qui ex propria deitate est incircumscriptus: ut ex quibus constat, utraque reipsa demonstrantur, et non alterum hocce, quod est, juxta opinionem tuam ementiat.

III. HÆR. Atqui incircumscriptum manere Deum B negant, quando Christus corporaliter circumscribitur. Nam cum deitas carni secundum hypostaticam unionem conjuncta fuerit, necesse est in carnis circumscriptione incircumscriptam simul deitatem circumscribi. Non enim licet alterum ab altero dividere; ne detestanda separationis modus introducat.

ORTH. Si vera sunt, quæ garris, ne incomprehensus quidem manere potest, dum comprehenditur; et tamen fasciis involutus est: nec invisibilis dum cernitur; et tamen conspectus est: nec intactus, dum tangitur; et tamen attritatus est: nec impassibilis, dum patitur; et tamen crucifixus est: nec immortalis, dum moritur; et tamen morte affectus est. Sic igitur cogita incircumscriptum etiam mansisse dum circumscribitur. Sunt enim hæc simili modo proprietates: nisi quod illæ quidem ad naturam incircumscriptam pertinent, in quibus Deus esse cognoscitur; hæ vero ad circumscriptam, in quibus homo esse non negatur. Nec altera alteram innovavit, aut desiit esse quod erat; nec una in altera immutata est. Sic enim confusio esset quam declinavimus: sed unus est idemque hypostasi, inconfusus propriarum naturarum rationem intra fines suos complectens. Quare aut circumscriptionem admitte: aut si hanc respicis, tolle simul et visionem, et contactum, et comprehensionem, et ejus ordinis universa: atque ita Verbum ipsum carnem factum inticiari videre, quæ summa est impietas.

IV. HÆR. Nudum, inquit, hominem dici Christum, absurdissimum est: atqui nudi est circumscribi: non igitur nudus est; ut qui minime circumscriptus est.

ORTH. Nugari mihi videris, tuum hoc incircumscriptum identidem obtrudens; nec sensum sensu refutans, demonstrativo demonstratione carentem; syllogistico, ratiocinatione vacuum. Verum age, et hinc quoque penitus te dejiciam. Nudus sane Christus natus non est: nec enim certum quempiam hominem assumpsisse, ullus dicet e numero piorum: sed universalem, sive totam naturam, in individuo

A νόμενος καθ' ἡμᾶς ὁ εἰς τῆς Τριάδος· καὶ γέγονε τῶν ἀμίκτων μίξις, καὶ τῶν ἀκράτων κρᾶσις, ἥτοι τοῦ ἀπερίγραφτου πρὸς τὸ περιγεγραμμένον· τοῦ ἀπείρου πρὸς τὸ πεπερασμένον· τοῦ ἀορίστου πρὸς τὸ διωρισμένον· τοῦ ἀσχηματίστου πρὸς τὸ ἐσχηματισμένον· ὃ καὶ παράδοξον· διὰ τοῦτο Χριστὸς εἰκονίζεται, καὶ ὁ ἀόρατος ὁράται· καὶ φυσικὴν περιγραφὴν καταδέχεται τοῦ σφετέρου σώματος, ὃ τῇ οἰκειᾷ θεότητι ὑπάρχων ἀπερίγραφτος· ἐν ᾧ περ ἐστὶν ἀμώφερα τοῖς πράγμασιν ἀποδεδείκται· καὶ μὴ θάτερον τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ διαψεύδεται, κατὰ τὰς οἰκ. ὑπολήψεις.

Γ'. 'Αλλ' οὐκ ἀπερίγραφτόν φασι μένειν τὸ θεῖον ἐν τῷ τὸν Χριστὸν περιγεγράφθαι σωματικῶς. Τῆς γὰρ θεότητος ἐνωθείσης τῇ σαρκὶ καθ' ὑποστατικὴν ἔνωσιν, ἀνάγκη συμπεριγράφεσθαι ἐν τῇ τῆς σαρκὸς περιγραφῇ τὴν ἀπερίγραφτον θεότητα· οὐ γὰρ ἐνδέχεται θάτερον θάτερου χωρίζεσθαι· ἵνα μὴ ἐν τούτῳ ὁ τῆς ἀπεικτικῆς διαίρεσεως ἱππεύσῃ τὸς τρόπος.

Κατὰ τὸ φιλόλογμά σου, οὐδ' ἀπερίληπτον οἶόν τι μένειν ἐν τῷ περιειληφθαι· ἀλλὰ μὴν σπαργάνους ἐν εἰλήθῃ· οὐδ' ἀθέατον ἐν τῷ τεθεσθαι· ἀλλὰ μὴν ἐθεσθῇ· οὐδ' ἀψηλάφητον ἐν τῷ ἐψηλαφῆσθαι· ἀλλὰ μὴν ἐψηλαφῆθῃ· οὐδ' ἀπαθὲς ἐν τῷ πεπονθέναι· ἀλλὰ μὴν ἐσταυρωθῇ· οὐδ' ἀθάνατον ἐν τῷ νεκρωθῆναι· ἀλλὰ μὴν ἐθανατώθῃ. Οὕτω τοίνυν νόει αὐτὸν μεμνηκέναι καὶ ἀπερίγραφτον ἐν τῷ περιγεγράφθαι. Ταῦτα γὰρ καὶ ὁμοίως ἰδιώματα· ἀλλὰ τὰ μὲν τῆς ἀπερίγραφτου φύσεως ἐν οἷς τὸ εἶναι θεὸς γνωρίζεται· τὰ δὲ τῆς περιγεγραμμένης, ἐν οἷς τὸ εἶναι ἀνθρώπος ὁμολογῆται. Καὶ οὐδ' ἕτερον θάτερον κεκαυνομένην, οὐδ' ἀπεφοίτησε τοῦθ' ὅπερ ἦν· οὐδὲ μεταλλοῦται ἐν ἑκατέρῳ ἑκάτερον· σύγχυσις γὰρ ἐν τούτῳ ἦν πεφεύγαμεν· ἀλλ' εἰς καὶ ὁ αὐτός ἐστι τῇ ὑποστάσει, τὸ ἀσύγχυτον τῶν ἰδίων φύσεων εἶναι τῶν οἰκείων ὄρων ἔχων. Τοίνυν ἡ δέξαι τὸ περίγραφτον, ἢ, εἰ μὴ τοῦτο, συνάνειλε τότε θεατὸν καὶ ἀπὸν καὶ ληπτὸν, καὶ ὅσα τῆς αὐτῆς συστοιχίας· κἀντεῦθεν ὀφθαίσης μὴ προστιέμενος ὅλως τὸ σῶμα γενέσθαι τὸν Λόγον, ὃ τῶν ἁγαν ἀσεβημάτων.

D Δ'. Ψιλὸν ἄνθρωπον, φασὶ, τὸν Χριστὸν λέγεσθαι, τῶν ἀτοπωτάτων· ψιλοῦ δὲ ἐστὶ τὸ περιγεγράφθαι· οὐκ οὖν ψιλὸς ὁ Χριστὸς, ὅτι μὴτὲ περιγράφεται.

Ληπεῖν μοι δοκεῖς ἐπιπολὺ τὸ φιλαπερίγραφτόν σου προφέρων· καὶ μὴ νῦν νοῦν διακρούμενος, τῷ ἀποδεικτικῷ τὸν ἀναπόδεικτον· καὶ τῷ συλλογιστικῷ τὸν ἀσυλλόγιστον· ἀλλὰ δεῦρο κἀντεῦθεν πανσθενῶς ἐκραπισθῆναι. Ψιλὸς μὲν οὖν ὁ Χριστὸς οὐ γέννηται· μὴδὲ γὰρ τῶν τινα ἀνθρώπων ἀναλαβεῖν φαίη ἂν τις τῶν εὐσεβούντων· τὸν δὲ καθ' ἑαυτοῦ (3), ἥτοι τὴν ἑλὴν φύσιν· ἀλλὰ μὴν τὴν ἐν αὐτῷ θεω-

(3) Μὴδὲ γὰρ τὸν τινα ἄνθρωπον... τὸν δὲ καθ' ἑαυτοῦ etc. Reginus codex οὐδὲ τὸν καθ' ἑαυτοῦ, ἢ τοι τὴν ἑλὴν φύσιν, ἀλλὰ μὴν τὴν ἐν αὐτῷ θεωρουμένην, etc. Ita, sensus fuerit, neque universalem, sive totam naturam, sed eandem in individuo spectantem, etc.

νην, etc. Ita, sensus fuerit, neque universalem, sive totam naturam, sed eandem in individuo spectantem, etc.

ρουμένην· πῶς γὰρ ἂν καὶ ὤπται· καθ' ἣν ὁράται A
τε καὶ σχηματίζεται· ψηλαφᾶται τε καὶ περιγράφεται· τρέφεται τε καὶ ποτίζεται· ἀδρύνεται τε καὶ αὔζεται· κοπιᾷ τε καὶ ἀναπαύεται· ὕπνῳ τε καὶ γρηγορεῖ· πεινῇ τε καὶ διψῇ· θαρρύνει τε καὶ ἰσροῖ· καὶ πάντα ὅσα ἐνεργῶν ἐστὶ καὶ πάσῃων ὁ καθ' ἑκάστα ἄνθρωπος· Οὐκοῦν περιγράφτος ὁ Χριστὸς, καὶ οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος· οὐ γὰρ εἰς τῶν πολλῶν, ἀλλὰ Θεὸς ἄνθρωπισθεὶς· ἵνα μὴ οἱ ἐν δοκῇσι καὶ φαντασίᾳ ἐηλυθεῖναι αὐτὸν λέγοντες, οἷς συνυπάγῃ καὶ τὸς, ὁμοιωθῇ· εἰσπηδήσῃσι τῶν αἰρέσεων δράκοντες. Καὶ ἀπερίγραπτος αὐθις· εἰ καὶ Θεὸς ἄνθρωπις ἐστίν· ἵνα ὁ ἀπὸ Μαρίας τὴν ἀρχὴν αὐτὸν εἰληφέναι φληναφῆσας ἐκκρουσθεὶς ἀσεβηκῶς· κύων. Τοῦτο γὰρ τὸ καινοπρεπὲς τῆς οἰκονομίας μυστήριον, σύνδοξον γενέσθαι θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως· ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Λόγου ὑποστάσει· τὰς ἰδιότητας ἐκατέρων ἀλωθέντους διατηροῦσιν ἐν τῇ ἀδιαιρέτῃ ἐνώσει.

Ε'. Ἀποφάσκειται, φασί, καθ' ὅλου παρὰ τῇ Γραφῇ τὸ ἀναστηλοῦν ὁμοιώματα· φησὶ γὰρ ὡδὶ που· Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλόν· οὐδὲ πᾶν ὁμοίωμα ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω· καὶ ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς αἰτῶ· καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδασι· ὑποκάτω τῆς γῆς· οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς· οὐδ' οὐ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς· ἐγὼ γὰρ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου.

Πότε καὶ τίσι· Πρὸ χάριτος καὶ τοῖς ὑπὸ νόμον φρουρουμένοις, καὶ εἰς ἐνδὸς προσηύχον μοναρχίαν ἀναγομένοις· ἥνικα Θεὸς οὕτω σαρκὶ περανέρωτο· καὶ τῶν θύραθεν εἰδῶλων οἱ πάλοι ἀπετειγίζοντο· C
ἔδει γὰρ τοῖς διὰ τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ εἰς ἔθνος· ἐκλεκτὸν ἀναφοιτῆσαι ταῦτα νενομοθετηθῆναι, φυγεῖν τῆς πολυθείας τὸ βάρβαρον. Ὅτι εἰς ἐστὶ Θεὸς καὶ Κύριος τῶν πάντων· ἵν' εἰδὼν οὐδεὶς ἄνθρωπος, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ὥς ὁ λόγος· οὐ οὐκ ἐστὶ σημασία, οὐκ ὁμοιωσις, οὐ περιγραφή, οὐ περιορισμός, οὐ τί πως ἂν τῶν ὅσα ὑπὸ κατάληψιν ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ ἐνεστι. Πρὸς δ' ἐκεῖνον ἂν βηθεῖν εὐ μάλα τρανώτατα· Τίνι ὁμοιώσατε Κύριον· καὶ τίνι ὁμοιωματίζοιμίωσατε αὐτόν· Παρεῖπ' λέγειν ὅτι οὐκ ὅπερ ἂν πάντω· ἐπὶ Θεοῦ ἀπείρητο, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ὁ γὰρ ἀποφῆσας πρότερον τῷ ἱεροφάντῃ Μωσεί, αὐτίκα προστέταχε· Ποιήσεις γὰρ, φησὶ, δύο Χερουβὶμ χρυσᾷ τορευτά, ἐπὶ τὰ δύο κλίτη· καὶ ἑσονται οἱ δύο Χερουβὶμ ἐκτείνοντες τὰς πτέρυγας ἐπάνωθεν, συσκιάζοντες ταῖς πτέρυξιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἱλαστηρίου· καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἰς ἀλλήλα, καὶ γνωσθήσονται σοὶ ἐκείθεν, καὶ λαλήσω σοι. Καὶ ἐν τῷ Λευιτικῷ· Ποιήσας σεαυτῷ ὄφιν, καὶ θεὸς αὐτὸν ἐπὶ σημείου, καὶ ἑσται ἐν δακτύλῳ ὄφιν ἄνθρωπον, πᾶς ὁ δεδηγμένος ἰδὼν αὐτὸν ζήσεται. Καὶ ἐποίησε Μωσὴς ὄφιν χαλκοῦν, καὶ ἑστησεν αὐτὸν ἐπὶ σημείου· καὶ ἐγένετο, ὅταν ἔδωκεν ὄφιν ἄνθρωπον, καὶ ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν, ἔζη. Ὁρᾷς ὁ τι τὸ Γράμμα· καὶ περ τῶν ἀγγέλων μὴ ἐν πάχει τῷ καθ' ἑμᾶς ὄντων· τοῦ τε ὄφιν ἀπεμφαίνοντος τῇ

tamen spectatam; quomodo enim aliter visus fuisset? secundum quam conspicitur et figuratur, tangitur et circumscribitur, edit bibitque, adolescit et crescit, laborat et quiescit, dormit et vigilat, esurit et sitit, flet sudatque, et alia omnia quae singuli homines agunt aut patiuntur. Proinde circumscriptus est Christus, licet nudus homo non sit: non enim unus e turba multorum, sed Deus homo factus est; ne qui eum specie tenus ac phantasia venisse dicunt, quorum et ipse vestigia consecratis, repente irruant haeresum dracones. Et rursus incircumscribitur est, licet Deus vir factus sit; ut qui illum ex Maria initium hausisse nugatus est impius canis repellatur. Hoc siquidem Incarnationis novum est mysterium; quod conventio facta sit divinae atque B
humanæ naturæ in una Verbi hypostasi, utriusque proprietates in unione inseparabili integras conservante.

V. HÆR. Vetitum est, inquit, divinis Litteris, in universum simulacra erigere. Sic enim ait Scriptura: Non facies tibi sculpsile, neque omnem similitudinem quæ est in cælo desuper, et quæ in terra deorsum nec eorum quæ sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea, neque coles: Ego enim sum Dominus Deus tuus.

ORTH. Quando et quibusnam? Ante gratiam, et iis qui sub lege custodiebantur, et ad unius personæ monarchiam erudiebantur: quando Deus in carne nondum apparuerat, et ab externis idolis veteres arcebantur. Hac enim iis qui per progenitorem Abraham in gentem electam iterum coaluerant, multiplexque deorum barathrum effugerant, promulgari oportebat: Unum esse Deum ac Dominum omnium, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest, ut scriptum est; cuius nulla sit designatio; non similitudo, non circumscriptio, non terminatio, non aliud denique quod sub humanæ mentis comprehensionem cadat, et de quo illud jure dici possit: Cui assimilasti Dominum? aut cui imagini similem fecistis eum? Taceo, quod in Deo plane vetitum est, non idem in cæteris quoque prohibitum fuisse. Qui enim prius interdixerat hierophantæ Moysi illico præcepit: Duos quoque Cherubim aureos tornatiles facies, ex utraque parte oraculi. Utrumque D
latus tegent expandentes alas, et operientes oraculum; respicientque se mutuo versis vultibus. Inde præcipiam, et loquar ad te. Et in Levitico: Fac tibi serpentem æneum, et pone eum pro signo; qui percussus aspexerit eum vivet. Fecit ergo Moyses serpentem æneum, et posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur. Vides hæc Scripturæ verba esse, quamvis angeli molem nostram non habeant, quamvis serpens ferina forma longe differat, qui ad Christi figuram ænigmatice assumptus est. Quod si per serpentem significari, ut eos qui percussi fuerant, sanaret, annuebat olim Deus; quomodo non gratum ipsi, consentaneumque sit,

* Exod. xx, 4. * 1 Tim. vi, 16. * Isa. xl, 18 * Exod. xxv, 18, 21. * Num. xxi, 8, 9.

corporeæ formæ, ex quo homo factus est, imaginem representari? Deinde si ferini oris figura solo aspectu vulneratos sanabat, quanto magis sacra Christi effigies conspecta, eos qui aspexerint, sanctificabit?

στηλοῦσθαι; καὶ εἰ ὁ θηρόμορφος τύπος ὁρώμενος τυπὸς χαρακτὴρ τοῦ Χριστοῦ βλέπόμενος ἀγιάσει

HÆR. Sibimet ergo contradicit Deus, inter se pugnantia loquens.

ORTH. O amentiam! negatio enim eo tendebat, ne in ulla re ad instar cujuslibet creaturæ, solis, inquam, lunæ, siderum, aut alterius cujuscunque assimilaretur Deus; in quo inest idolorum fabricatio; affirmatio autem, ut per effigies quasdam et simulacra, Israel ad unius Dei, quoad assequi licet, contemplationem cultumque symbolice deduceretur. Annon et ipsum totius tabernaculi exemplar manifesta est spiritualis cultus prolusio, Moysi magno symbolice speculationibus ab universorum Deo adumbrata?

VII. HÆR. Derogare est, inquiunt, et imminuere, materialibus formis Christum effingere. Maneat enim in mentis contemplatione, ut in nobis potius formetur, Spiritu sancto divinam quamdam similitudinem immittente per sanctificationem et justitiam. Scriptura enim ait: *Quid prodest sculptile, quia sculpsit illud fictor suus, conflatile, et imaginem falsam? quia speravit in figmento fictor ejus*⁹. Et iterum: *Quia lignum est de saltu excisum, opus artificis, et conflatile, de argento et auro*¹⁰.

ORTH. Liber tibi ab eadem cantilena non recedere, vel potius ab eadem cecitate, dum ex hoc ad illud maligne progredieris. Quod enim affers tanquam indecens et humile, id et Deo congruum et excelsum est, mysterii magnificentia. Annon enim sublimibus gloria est humiliari, sicut contra humilibus dedecus esse ferri? Ita et Christo in propria deitatis excellentia permanenti immaterialisque incircumscriptionis gloria decorato, honori est, ipsius ad nos altissimæ condescensionis materialis proprii corporis circumscriptioni. Materia enim sive caro factus est, qui omnia condidit; nec renuit esse et dici, quod assumpsit: materiæ autem peculiare est, materialiter circumscribi. Quod enim sufficere dicitur mentis consideratio, tanquam illo in nobis per Spiritum sanctum efformato, id sane in baptismo locum habeat. Ceterum sermo non est de exprimenda in nobis figura substantiæ Dei et Patris; sed ut nos ipsi humanæ formæ imaginem materialibus coloribus exprimamus. Si enim satis esset sola mentis speculatio, sufficeret ipsum ad nos eatenus venisse; unde inanis rursus species ac fucus esset in iis quæ gessit, qui corpus reipsa non induisset, et in iis quæ more nostro sine fraude passus est. Sed abi in malam rem. Caro in carne

θηριομορφία, ὅς ἐστις τύπος Χριστοῦ αἰνιγματωδῶς παρελήφθη. Εἰ δὲ δι' ὁρεως, ἡνιγματίσθαι πρὸς τὸ τοὺς δακνομένους ἰδῆσθαι πάσαι συγκατήρχετο ὁ Θεός, πῶς οὐχὶ φίλον αὐτῷ καὶ ἐφαρμύζον τῆς σωματικῆς ἰδέας, ἐξ οὗτου ἀνθρώπος ἐγγόνει, τὴν εἰκόνα ἀναμόνον τοὺς δεδηγμένους ἰδοῖτο, πόσον οὐχ ὁ ἱερά-

Γ'. Εἰς ἀντίφασιν ἄρα ἐναντιολογίας ἑαυτῷ Θεός περιπίπτει.

Ὁ τῆς μανίας! πρὸς μὲν γὰρ τὸ ἐν πᾶσι τοῖς οὐσι καθ' οὗτοι τῶν κτισμάτων, ἡλίου λέγω, σελήνης τε καὶ ἀστέρων, ἡ δὲ τι τύχοι τῶν ἄλλων ὁμοιοῦν τὸ θεῖον, ἐφ' οἷς ἡ τῶν εἰδῶλων μορφοποιία, ἡ ἀπόφασις· πρὸς δὲ τὸ δι' ἐκτυπωμάτων καὶ μορφωμάτων τινῶν συμβολικῶς ἀνάγεσθαι τὸν Ἰσραὴλ, ἐπὶ τὴν τοῦ ἐνὸς Θεοῦ, ὡς ἐφικτὸν, θεωρίαν καὶ λατρείαν, ἡ κατάφασις· ἡ οὐχὶ καὶ αὐτὸ τὸ τε παράδειγμα τῆς ὅλης σκηνῆς προῶρα γὰρ ἑναργὲς ἐστὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας, σκιαγραφουμένου πως συμβολικῶς θεωρίαις τῷ μεγάλῳ Μωσεί πρὸς τοῦ τῶν ὧν Θεοῦ;

Ζ'. Ὑποβιβάζειν οὖν ἐστὶ, φασί, καὶ κατασκήπτειν ὕλικαις ὑποτυπώσσειν ἐξεικονίζειν τὸν Χριστόν. Μαινάτω γὰρ ἐν τῇ κατὰ νοῦν θεωρίᾳ ὡς ἂν μᾶλλον μορφῶται ἐν ἡμῖν ἐνέντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεῖαν τινὰ μὲρ φωνῶν δι' ἀγίαςμου καὶ δικαιοσύνης. Φησὶ γὰρ τὸ Γράμμα· *Τὶ ὥφελεῖ γλυπτὸν δεῖ ἐγλυψαὶ αὐτό; ἐκλασαὶ αὐτό χῶρευμα, φαντασίαν ψευδῆ, δεῖ ἀέποιθεν ὁ πλάστης ἐπὶ τὸ πλάσμα αὐτοῦ*. Καὶ αὖθις, *Ὅτι ξύλον ἐστὶν ἐκ τοῦ δρυμοῦ ἐκκοπτόμενον* [ἐκκεκομμένον] ἔργον

τέκτορος, καὶ χῶρευμα, ἀργύρου καὶ χρυσοῦ.

Φιλεῖς μὴ ἀπέχεσθαι ταυτολογίας, μᾶλλον δὲ τυφλότητος, κακοῦργως ἐκ τούτου εἰς τούτο μεταβαίνων. Ὅπερ εἰσφέρεις ἀπεικὸς εἶναι καὶ χαμαιζήλον, τούτο θεοσπετὲς καὶ ὑψηλὸν τῇ τοῦ μυστηρίου μεγαλειότητι. Ἡ γὰρ οὐχὶ δόξα τοῖς ὑψηλοῖς ἐστὶ τὴν ταπεινούσθαι, ὡς ἀτιμία τοῖς ταπεινοῖς τὸ ὑψοῦσθαι; Οὕτω τῷ Χριστῷ μένοντι ἐν τῇ οἰκίᾳ περιωπῇ τῆς θεότητος, δεδοξασμένῃ τῇ ὅλῃ ἀνεπιγραφίᾳ, τιμὴ ἐστὶν ἡ τῆς πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ πανοψίστου συγκαταβάσεως ἐνυλὸς περιγραφία τοῦ οἰκείου σώματος. Ὑλὴ γὰρ γέγονεν, εἰτ' οὖν σὰρξ, ὃ τὸ πᾶν συστησάμενος. Καὶ οὐκ ἀπαναίσκεται ὁ κατεδέξατο γενέσθαι καὶ λήγεσθαι· ὕλης δὲ ἔργον, τὸ ὕλικῶς περιγράφεσθαι. Τὸ γὰρ ἐπὶ τῇ τοῦ νοῦ θεωρίᾳ ἀρκεῖσθαι, ὡς ἐν ἡμῖν ἀναμορφουμένου δι' ἁγίου Πνεύματος· εἴη ἂν ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος. Καὶ οὐ περὶ τοῦ ἐξεικονίζεσθαι ἐν ἡμῖν τὸν χαρακτῆρα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐξεικονίζεσθαι ἡμᾶς τὴν ἀνθρωπώμορφον εἰκόνα ἐν ὕλικοις χρώμασιν. Εἰ γὰρ ἀρκεῖ ἡ κατὰ νοῦν μόνον θεωρία, ἡρεῖαι ἂν ἐν τοσούτῳ αὐτὸν χωρῆσαι πρὸς ἡμᾶς· καὶ πάλιν ἡ δόκησις; πεφηνάκειεν ἐν οἷς δέδοξακε μὴ εἰς σῶμα ἐληλυθώς, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀδιαβλήτοις πάθεσιν. Ἀλλ' ἴθι πόρρω. Σὰρξ ἐν σαρκὶ πέπονθε, βέδρωκέ τε καὶ

⁹ Habac. 11, 18. ¹⁰ Jerem. x, 3.

πέπω εν ὡσαύτως· καὶ τὰλλα ὅσα ὁ καθείς ἀνθρω-
πος, πλὴν ἀμαρτίας. Καὶ οὕτω τιμῇ τὸ δοκοῦν κατὰ
σὲ εἶναι ἄτιμον τῷ παντίμῳ καὶ ὑπερδοξασμῷ
Λόγῳ. Ἀποίσειν δὲ καθ' ἡμῶν Γραφικὰς φωνὰς
ἀμαθῶς παύσεως ἂν ἄρα τὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων
ἐπὶ ταῖς εἰδωλικαῖς ἀνατυπώσεσι τῇ τοῦ Χριστοῦ
εἰκόνι προσάπτων; Τίς γάρ ἂν νοῦν ἔχων οὐ συνίει
τὴν διαφορὰν εἰδώλου τε καὶ εἰκόνος· ὅτι τὸ μὲν
σκότος, τὸ δὲ φῶς· καὶ τὸ μὲν πλάνον, τὸ δὲ ἀπλα-
νές· καὶ τὸ μὲν τῆς πολυθείας, τὸ δὲ τῆς οἰκονο-
μίας ἐναργέστατον γινώρισμα;

Η'. Πῶς οὐ γέγραπται, φασίν, ὡς ἐπὶ τοῦ σταυ-
ροῦ, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος; Ὁ Λόγος γάρ, φη-
σιν, ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις,
μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν, δύναμις
θεοῦ ἐστι. Καὶ, Ἐμοί, φησὶ, μὴ γένοιτο καυχᾶ-
σθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ· ὅσα τε
ἄλλα πρὸς τοῖς λογίοις ὑμνεῖται. Ποῦ δὲ τοιοῦτο καὶ
παρὰ τίνων εἰρημένον περὶ εἰκόνος δεῖξεται;

Εἰπέ, ὡ πῖσυνε, πότερον ἀνύμνησε, καὶ πότερῳ
ἐγκαυχᾶται; σταυρῷ, ἢ τύπῳ σταυροῦ; δηλονότι
τῷ προτέρῳ· καὶ οὐκ ἀπέσχεται τῇ δόξῃ τὸ παρά-
γωγον τοῦ πρωτοτύπου· ὡς οὐδὲ φωτὸς σκιά. Καὶ
γάρ ὅσα κατὰ τοῦ αἰτίου λέγεται, ταῦτα καὶ κατὰ
τοῦ αἰτιατοῦ πάντως ῥηθῆσεται· ἀλλὰ τὰ μὲν κυ-
ρίως, ὅτι καὶ φύσει· τὰ δὲ οὐ κυρίως, ὅτι καὶ
ὁμωνύμως. Οὕτω καὶ Χριστοῦ κηρυττομένου ἀπ'
ἀρχῆς, ὁ τῆς εἰκόνος λόγος συνεῖπετο σχετικῶς· καὶ
τοσαύτας ἂν ἔχῃς περὶ εἰκόνος Χριστοῦ τὰς ἀπο-
δείξεις, ὅσαι περ ἂν περὶ αὐτοῦ Χριστοῦ εἰρηγται.
Ἐπεί καὶ ἐπὶ τύπῳ σταυροῦ, ὅσαι περ ἂν περὶ αὐ-
τοῦ σταυροῦ πέφανται. Οὐδαμῶς δὲ περὶ τύπου καὶ
εἰκόνος, εἰ καὶ ταῦτον ἀμφοτέρα τῇ σημασίᾳ·
ἀσυλλόγιστον γάρ τὸ ζητεῖν ὡς συνόντων ἅμα δυνά-
μει ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς τῶν αἰτιατῶν τοῖς αἰτίοις. Ἡ
οὐχὶ πᾶσα εἰκὼν σφραγὶς τίς ἐστι καὶ ἐκτύπωσις
ἐν αὐτῇ φέρουσα τὸ κύριον εἶδος τοῦθ' ὅπερ καὶ
λέγεται; Σταυρὸν τε γάρ λέγομεν τὸ ἀποσφράγισμα,
ὅτι καὶ σταυρός· καὶ οὐ δύο σταυροί· καὶ Χριστὸν
τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα, ὅτι καὶ Χριστὸς καὶ οὐ δύο
Χριστοί· ὡς οὐκ ἐγγωρῶντος θάτερον θατέρου
κεχωρισθαι τῇ ὁμωνυμίᾳ, ἀλλὰ τῇ φύσει· καθά
φησιν ὁ θεὸς Βασιλεὺς, ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ
τοῦ βασιλέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς· οὕτε γάρ
τὸ κρᾶτος σχίζεται, οὕτε ἡ δόξα μερίζεται· καὶ
εἰκότως ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον δια-
βαίνει, ὡς καὶ ἑμπαλιν.

Θ. Συμβαίνει, φασί, πολλοὺς Κυρίους λέγεσθαι
καὶ Χριστοὺς κατὰ τὸ διάφορον τῆς εἰκόνος· κἀν-
τεῦθεν ἡ πολυθεΐα· ἡμῖν δὲ εἷς Κύριος καὶ Θεὸς ὁ
προσκυνούμενος.

Τί οὖν; Οὐ Κύριος ὁ Πατήρ; οὐ Κύριος ὁ Υἱός;
οὐ Κύριος τὸ Πνεῦμα; ὡς καὶ Θεὸς καὶ Θεὸς καὶ
Θεός; πάνυ γε. Ἀρ' οὖν καὶ τρεῖς θεοὶ καὶ κύριοι;
Ἀσεβές. Εἷς γὰρ Θεὸς καὶ Κύριος. Κἀν ταῖς εἰκόσι

¹¹ I Cor. 1, 18. ¹² Galat. vi, 14.

(α) T' I, Hom. xvii, contra Sabell.

A passa est, editque et bibit similiter, aliaque omnia,
quæ singuli homines, excepto peccato. Atque ita
honor est, quod opinione tua dedecus videbatur,
omni honore et gloria cumulatisimo Verbo. Scri-
pturæ porro voces desine contra nos imperite pro-
ferre, quæ adversus idolica Græcorum simulaera
dicta sunt, Christi imagini adaptans. Quis enim, si
quid mentis habeat, idoli et imaginis discrimen
non intelligat; quod illud tenebræ, hæc vero lux;
illud fallax, hæc sine errore; illud deorum multi-
tudinis, hæc dispensationis clarissimum sit argu-
mentum?

VIII. HÆR. Quomodo, aiunt, quod de cruce
scriptum est, non idem et de imagine? Verbum
enim crucis, inquit, pereuntibus quidem stultitia
est; iis autem qui salvi fiunt, id est nobis, Dei
virtus est¹¹. Et: Mihi absit gloriari, nisi in cruce
Domini nostri Jesu Christi¹²! et quæcunque alia in
Scripturis celebrantur. Ubinam vero tale quidpiam,
et a quibus de imagine dictum ostendes?

ORTH. Dic, audacule, utrum celebravit, et 1 tro
gloriatu est; cruce, an crucis figura? haud du-
bium quin priore: nec tamen gloria se junctum est
exemplum a prototypo, sicut nec umbra a lumine.
Quæcunque enim de causa dicuntur, hæc ipsa de
eo quod ex causa ortum est, omnino dicuntur: ve-
rum illa quidem proprie, quia natura; hæc vero
non proprie, quia homonymie. Itaque cum ab ini-
tio prædicabatur Christus, imaginis sermo relative
consequatur; totidemque habes de Christi ima-
gine documenta, quot de Christo ipso edita sunt:
itemque de figura crucis, quotquot de cruce ipsa
prolata sunt. Nusquam vero de figura et imagine,
licet ambo significatione idem sint: ineptum enim
et a ratiocinandi usu alienum est, hoc querere; cum
in iis quæ videmus, simul virtute cum cau:is sint
ea quæ ex causis orta sunt. Annon imago omnis
sigillum quoddam est, et impressio, propriam
in seipsa formam illam gerens, a qua et nomen habet?
Nam et crucem appellamus ipsum signaculum, quia
cruz est, et non duæ cruces? et Christum, Christi
imaginem, quia Christus itidem, et non duo Chri-
sti: quippe cum alterum ab altero nominis com-
munionem separari nequeat, sed natura: quemad-
modum divinus Basilus (a) regem ipsius etiam
regis imaginem dici docet, et tamen duo non sunt
reges: nec enim potestas dissecatur, nec gloria
dividitur; meritoque imaginis honor ad prototypum
transit, sicut et vice versa.

IX. HÆR. Contingit, inquit, ut multi Domini
Christique dicantur, pro imaginum diversitate; in-
deque multorum eorum impietas: nobis vero
unus est Dominus et Deus, quem adoramus.

ORTH. Quid ergo? Nonne Dominus est Pater? non
Dominus Filius? non Dominus Spiritus sanctus? et
Deus item, Deus, et Deus? Utique. At igitur tres
item Dii ac Domini? Impium. Unus enim Deus et

Dominus. Hoc ipsum in imaginibus, amice, cogitandum est; quod etsi numero figuræ multæ sint, unus tamen Christus, et non multi; quemadmodum Dominus idem et non diversi. Quo enim pacto naturæ illie in tres personas divisionem non ferenti, congruit unitas vocis, Dei ac Domini? sic multas hic figuras ad unam speciem revocat ejusdem nominis appellatio. Unde inanis prorsus apparet stulta tua obiectio.

X. HÆR. Detur, inquit, Christum imagine representari; sed juxta traditam a Deo hierologiam: *Hoc facite*, ait, *in meam commemorationem*¹³: quasi videlicet aliter effingi non possit, quam commemorando; in quo et exprimi, verum est; et exprimere, sacram.

ORTII. Quod tecum ipse pugnare visus es, circumscribi Christum concedens, qui hoc ante non admittebas, tibi satis esse poterat ad eversionem. Sed quia ullam tuam propositionem sine reprehensione abire non decet, accedamus ad singulorum quæ a te dicta sunt, refutationem. Quomodo appellas quæ a sacerdote in hierologia sacrisque hymnis tractantur? Imaginem, an veritatem? Quod si imaginem, o rem absurdam! a blasphemia in blasphemiam ruis, sicut qui in cæno quodam infixi, dum alterum pedem movent, in magis lubricum impingunt. Nam ut tibi quadret propositio, impietatis notam subire non dubitasti. Sin autem veritatem, ut revera est; ipsum enim corpus et sanguinem Christi fideles dum sumunt, divinæ vocis auctoritate confitentur; quorsum nugaris, veritatis mysteria ad figuras traducens? In meam vero commemorationem hoc facite, dixit; valde quidem apposite; totius enim dispensationis summa quædam est hoc mysterium; ex præcipua parte totum per synecdochen significans. Neque enim quia dixit, *hoc facite in meam commemorationem*, omnibus licet; sed quibus est sacrificandi potestas. Sed neque nos ad aliorum mysteriorum celebratione prohibuit. Videre enim est et Natalium et Theophaniorum memoriam peragentes; et nunc quidem ramos tollimus ad symbolum in pullo asinæ sedentis; nunc mutuo nos amplectimur, in signum resurrectionis. Mitto dicere de ascensu ad templum, et de tentatione tentatoris, propter quam quadragenariam abstinentiam observamus, et alia quædam ejusdem rationis. Hæc omnia facite in meam commemorationem, ita per summarium mysterium, reticentia quadam, ut jam dixi, præcepisse Verbum censendum est. Annon et de corporea ejus in tabula representatione idem existimari licet, quemadmodum et de divinitus exaratis Evangelis? Neque enim exarari uspiam jussit consisum sermonem; attamen ab apostolis hactenus exaratus est, et hic quoque per chartam et atramentum. Sic et in imagine per varios colores, aut aliam forte materiam excuditur. Quæ enim historiæ sermo coram

A τούτο ὑποληπτέον, ὡς τὰν· ὅτι εἰ καὶ τῷ ἀριθμῷ πολλοὶ οἱ χαρακτῆρες, ἀλλ' εἰς Χριστὸς, καὶ οὐ πολλοὶ· ὥστε καὶ Κύριος ὁ αὐτὸς καὶ οὐ διάφοροι· συνάπτει γὰρ, ὡς ἐκεῖ τῇ φύσει οὐκ ἐώση μερισθῆναι εἰς τρία πρόσωπα τὸ μοναδικὸν τῆς Θεοῦ καὶ Κυρίου φωνῆς, οὕτως ἐνταῦθα τοὺς πολλοὺς τύπους εἰς ἓν εἶδος, ἡ τῆς ὁμωνυμίας ἐπίκλησις, καὶ τούτου ἑωλὼν σου τὸ ἡλίθιον πρόβλημα.

I. Δεδόσθω, φασίν, εἰκονίζεσθαι τὸν Χριστὸν, ἀλλ' ὡς ἡ θεοπαράδοτος ἱερολογία· Τοῦτο γὰρ, φησὶ, ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· ὡς οὐκ ἐγχορουντος δηλονότι ἄλλους εἰκονίζεσθαι, ἡ ἀναμνησκέσθαι· ἐφ' ᾧ καὶ τὸ εἰκονίζεσθαι ἀληθές, καὶ τὸ εἰκονίζειν ἱερὸν.

B Ὅτι μαχόμενος ἑαυτῷ ὥφθης, προσηκόμενος περιγράφεσθαι τὸν Χριστὸν, μὴ πρότερον τοῦτο καταδεχόμενος, ἤρχει σοι εἰς περιτροπήν. Ἀλλ' ἐπεὶ πᾶσάν σου πρότασιν ἀνεπιτίμητον ἔβην οὐ καλὸν, ἔωμεν ἐπὶ τὴν κατὰ λόγον ἀντιπαράστασιν. Πῶς φῆς αὐτὰ τὰ ἱερολογηθέντα καὶ ὑμνηθέντα πρὸς τοῦ ἱερέως; Εἰκόνα, ἡ ἀλήθειαν; Εἰ μὲν εἰκόνα, ψεῦδος τῆς ἀπορίας! ἐκ βλασφημίου εἰς βλάσφημον· ὥστε οἱ ἐς ἱλὺν τινα ἐμπαρέντες, καὶ τῇ μεταβάσει θάτερον τοῖν ποδῶν ἐπὶ τὸ λίσσθον πρότερον καταπίπτοντες. Ἴνα γὰρ σοι ἐφαρμόσῃ ἡ πρότασις, ἀθεῖαν εἴλου κατακριθῆναι· εἰ δὲ ἀλήθειαν, ὥστε οὐ καὶ ἔνεστιν· αὐτὸ γὰρ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ ὁμολόγηται ἐν τῇ μεταλήψει τοῖς πιστοῖς, κατὰ τὴν θεόλεκτον φωνήν· τί τὰ τῆς ἀληθείας μυστήρια εἰς τύπους μεταλαμβάνων

C φληναφεῖς; Εἰς δὲ τὴν ἀνάμνησιν μου τοῦτο ποιεῖτε, εἰρηκῶς ὁ λόγος, καὶ πάννυ· συγκεφαλαίως γὰρ τῆς ὅλης οἰκονομίας τὸδε τὸ μυστήριον· ἐκ τοῦ κυριωτέρου μέρους συνεκδοχικῶς τὸ ὅλον ἐπιστημηνόμενος. Οὐ γὰρ ἐπεὶ εἶπε, Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, τοῖς πᾶσιν ἔξεστιν, ἀλλ' οἷς τὸ ἱερουργεῖν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀπεῖρξεν ἡμᾶς τῆς τῶν ἄλλων μυστηρίων τελετῆς. Φαινοίμεθα γὰρ καὶ τῶν Γενεθλίων καὶ τῶν Θεοφανίων ὑπομνήματα τελούντες· καὶ νῦν μὲν κλάδους αἰρομεν εἰς τύπον τῆς ἐπὶ πῶλον καθέδρας· νῦν δὲ ἀσπαζόμεθα ἀλλήλους εἰς σημεῖον τῆς ἀναστάσεως. Ἐὼ λέγειν τῆς ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀναβάσεως; καὶ πείρας τοῦ πειράζοντος, καθ' ἣν ἡμεῖς τὴν τεσσαρακονθήμερον ἀγομεν ἐγκράτειαν, ἄλλα τε τινὰ τῆς αὐτῆς ἐχόμενα θεωρίας. Ταῦτα πάντα ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, διὰ τοῦ κεφαλαίουδεστέρου μυστηρίου κατὰ τὸ σιωπώμενον, ὡς ἐφθην εἰπὼν, προστεταχέναι τὸν Λόγον ὑποληπτέον. Ἦ οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῆς ἐν πίνακι σωματείου αὐτοῦ θείας τὸ αὐτὸ ἐστὶν ὑπολαμβάνειν, ὥστε καὶ ἐπὶ τῶν θεοχαράκτων Εὐαγγελίων; Οὐ τί ποῦ γὰρ εἰρηκε χαράττεσθαι τὸν συντεταγμένον λόγον· ἀλλὰ μὴν χαράττεται ἀπὸ τῶν ἀποστόλων μέγχι τοῦ δευτέρου· καὶ ὁ ἐνταῦθα διὰ χάρτου καὶ μέλανος, οὕτως ἐπὶ τῆς εἰκόνης, διὰ ποικίλων χρωμάτων, ἡ δὲ τὴν τύχον ἐν ἄλλων ὁλῶν ἐγχαράττεται. Ἄ γὰρ, φησὶ, ὁ λόγος τῆς ἱστορίας παρίσται; ταῦτα γραφικῇ σιωπῶτα διὰ μιμήσεως δεικνυσιν, ὁ μέγας

¹³ Luc. xxi, 19.

Βασίλειος. Ὡς ἐνταῦθεν μὴ μόνον τὰ ἐν αἰσθήσει, ἀλλ' ἡ τε καὶ χροιά ὑποκρίπτοντα ἀναγράφειν διδάσκεισθαι ἡμᾶς, ἀλλ' ὅτι οὖν καὶ κατὰ διάνοιαν περιλαμβανόμενον διὰ τῆς τοῦ νοῦ θεωρίας. Διὰ τοῦτο παρεπιληπται ἐξ ἀρχῆς οὐ μόνον ἀγγέλους ἀνιστορεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον κριτήριον ὑπογράφειν, δεξιὰς τε αὐτῶν πάλιν στάσεις καὶ εὐωνύμους, σκυθρωποτέραν τε καὶ ἐνδοσυχώτεράν ἰδεῖν. Ἐν γὰρ μόνον πάντῃ ἀπεριγραπτον τὸ Θεῖον· οὐ οὐκ ἔστι περινοῖα τις καταληπτική, οὐδ' αὖ σημασία ἀκουστική, ὥς ἔχει φύσεως· πρὸς οἷς καὶ ἀποφάσκειται ἡ περιγραφὴ. Τὰ δ' ἄλλα πάντα ἐπὶ περιορίζεται διὰ τοῦ καταλαμβανόμενου, καὶ περιγράφεται δι' ἀκοῆς, ἥτοι ὁφείως· ἀμφοτέρωθεν γὰρ ταυτὸν τῇ ἰσότητι.

ΙΑ'. Τί τοίνυν τὸ δεδιγμένον; εἰκὼν Χριστοῦ, ἡ Χριστός, καὶ οὐ τὰ δύο (4); οὐ γὰρ ταυτὸν σκιά καὶ ἀλήθεια. Καὶ πῶς λεκτέον ἐν ἑκατέρῳ ἑκάτερα, ἡ ἑτέρα; καὶ τὸ ἄτοπον προφανές.

Οὐκ ἂν ποτε μανεῖ ἂν τις τοσούτον, σκιάν καὶ ἀλήθειαν, φύσιν καὶ θέσιν, ἀρχέτυπον καὶ παράγωγον, αἰτιὸν τε καὶ αἰτιατόν, ταυτὸν ὑπολαμβάνειν κατ' οὐσίαν, καὶ λέγειν ἐν ἑκατέρῳ ἑκάτερα, ἡ ἑτέρα· ὥς ἂν Χριστὸν καὶ αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐν κατὰ τοῦτο ὑπολήψασθαι ἡ φράζειν· ἀλλὰ ἄλλο Χριστὸν, καὶ ἄλλο εἰκόνα Χριστοῦ κατὰ φύσιν· εἰ καὶ ἡ ταυτότης κατὰ τὸ ἀμερές τῆς κλήσεως. Καὶ ὅτε μὲν πρὸς τὴν τῆς εἰκόνης φύσιν ἀπίθοι, οὐ Χριστὸν μόνον, ἀλλ' οὐδὲ εἰκόνα Χριστοῦ εἶποι ἂν τὸ ὁρώμενον. Ἔστι γὰρ τυχὸν ξύλον, ἡ χρῶμα, ἡ χρυσός, ἡ ἀργυρός, ἡ τι τῶν διαφόρων ὧλόν δ καὶ λέγεται. Ὅτε δὲ πρὸς τὴν δι' ἐκτυπώματος ἐξομοίωσιν τοῦ ἀρχέτυπου, καὶ Χριστὸν καὶ Χριστοῦ. Ἀλλὰ Χριστὸν μὲν κατὰ τὸ ὁμῶνυμον· Χριστοῦ δὲ κατὰ τὸ πρὸς τι. Τὸ γὰρ παράγωγον, ἀρχέτυπον παράγωγον· ὥσπερ καὶ τοῦνομα ὀνομαζομένου ὄνομα. Ἀπόδειξις. Φησὶ γὰρ, Ἰωσὴς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, τοῦ λαλήσαντος τοὺς λόγους τούτους. Καὶ εἶπε· Τί τὸ σκόπελον ἐκεῖνο δ' ἐγὼ ὁρῶ; καὶ εἶπον αὐτῷ οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως· Ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἔστιν ὁ ἐξεληλυθὼς ἐξ Ἰουδα. Καὶ εἶπεν· Ἀρθεὶς αὐτόν. Ἀρῇ μὴ κινήσῃ τὰ ὀστά αὐτοῦ. Συνίης τί τὸ Γράμμα; ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ τὸν σκόπελον ὀνόμαξεν, ἥτοι τὸν τάφον, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ κειμένου σώματος, τὸ ἀνάστημα κεκληκώς. Πόσον οὐχὶ μάλλον ἀπὸ τῆς εἰκόνης τὸ πρωτότυπον ὀνομαστέον; Καὶ πάλιν ὁ Θεὸς πρὸς τὴν Μωσῆν· Ποίησόν μοι δύο Χερουβὶμ χρυσᾶ, οὐκ, εἰκόνας Χερουβὶμ. Βλέπων τοίνυν κἀναυθα ὡς τῆς ὁμωνυμίας τὸ παράγωγον ὡς κύριον κέκληται, παῦσαι ἐπιχειρῶν τὰ ἀσύνετα, καὶ κατασυλλογίζεσθαι πειρώμενος τὰ ἀσυλλόγιστα.

ΙΒ'. Πῶς φης, Ἐν τῇ εἰκόνι, τοῦ Χριστοῦ ἡ θεότης;

¹¹ IV Reg. xiii, 17, 18. ¹² Exod. xxv, 18.

(4) Καὶ οὐ τὰ δύο: in Regio codice abest interrogationis nota, tanquam dicat, certe quidem non

A exhibet, hæc ipsa silens pictura per imitationem demonstrat, ut magnus asserit Basilii (b.) Ita nos hinc non solum quæ sub sensum, et tactum, colorumque cadunt, depingere docemur; sed quidvis etiam aliud, quod cogitando mentis agitatione comprehenditur. Propterea et ab initio mos fuit, non solum angelos representare, sed futurum etiam iudicium depingere, et dexteras stationes ac sinistras, tristioresque vultus ac lætiores. Unus enim solusque est omni ex parte incircumscriptus Deus; cuius comprehensiva mentis cogitatio nulla est, nec sub aures cadens naturæ declaratio, ac proinde nec circumscriptio. Cætera vero omnia quia mentis comprehensione clauduntur, eadem auditu quoque vel aspectu circumscribuntur; utrinque enim una

B et par est ratio.

XI. HÆR. Quidnam ergo est quod ostenditur; imago Christi, aut Christus, et non duo; nec eūdem idem sunt umbra et veritas. Et quomodo dicendum est in utroque utrumque aut alterum; quod quidem absurdum esse patet.

ORTH. Nemo unquam adeo insanierit, ut umbram et veritatem; naturam et liberam impositionem, archetypum et exemplum, causam et quod ex causa ortum, idem secundum substantiam esse putet, et in utroque utrumque esse dicat, aut alterum, ita ut Christum et ejus imaginem unum hoc modo credat aut affirmet; sed aliud Christum, et aliud Christi imaginem secundum substantiam esse, tametsi identitas in vocabuli indivisa unione reperitur. Cumque ipsam imaginis naturam intuebitur, non modo Christum, sed ne imaginem quidem Christi dixerit esse, quod cernitur. Est enim lignum fortasse, vel color, vel aurum, vel argentum, vel diversa quædam alia materia, a qua et nomen habet. Cum vero expressam per similitudinem archetypi figuram; tum et Christum, et Christi; sed Christum quidem homonymie; Christi autem, relative: quia exemplum archetypi est exemplum; sicut et nomen, nominati nomen est. In promptu est e divinis Litteris demonstratio. Sustulit, inquit, Josias oculos suos ad sepulcrum hominis Dei, qui locutus est verba hæc, et dixit: Quis est titulus ille quem video? Responderuntque ei cives urbis illius: Homo Dei est, qui venit de Juda. Et ait: Dimittite eum, nemo commoveat ossa ejus¹¹. Sentisne quid Scriptura dicat, hominem Dei titulum ipsum appellavit, sive sepulcrum, a corpore quod in eo jacebat, monumenti fabricam nuncupans. Quanto magis de imagine prototypum appellandum? Et iterum Dominus ad Moysen: Fac mihi duos Cherubim aureos¹², non imagines Cherubim. Vide ergo quemadmodum et hoc loco exemplum proprii nomine per homonymiam appelletur; ac desine stulta moliri, et contra rationem ratiocinari.

XII. HÆR. Quo pacto censes in imagine esse

sunt duo.

(b) Hom. 20, in xl Martyres.

divinitatem? physice? quandoquidem simul adoratur, an non? Et quidem si in ea est, sequitur circumscriptio. Si non est, adorare impium est. Non enim quod dicitur, sed quod non est, adoratur. Christi autem caro cum divinitate semper adoratur, quia inseparabiliter cum ea conjuncta est; non item imago.

ORTH. In iisdem absurdis versaris. Nam cum minime unum sint archetypum et imago, quia illud veritas est, hæc umbra; quid tanquam sapiens argutaris? In Dominico enim corpore ob naturalem connexionem divinitas conjunctim adoratur et glorificatur, licet caro circumscriptionem subeat. Quomodo enim non subeat? cum et tangi, et apprehendi, et cerni possit, et nullo modo incomprehensibilis naturæ propter unionem proprietates suscipiat: quoniam, ut dictum est, caro etiam ipsa passa est, impassibili substantia neutiquam una patiente. In imagine vero, haudquaquam. Ubi enim ne ipsius quidem, quæ exprimitur, carnis adest natura, sed tantummodo relatio; multo minus dixeris incircumscriptam esse divinitatem; quæ eatenus et inest et adoratur in imagine, quatenus in ea velut in umbra unitæ sibi carnis exsistit. Quis enim est locus, ubi divinitas non sit, in ratione præditis, eaque carentibus; in animatis et inanims? sed ex analogia suscipientium naturarum, plus, minusve. Sic et in imagine adesse divinitatem qui dixerit, a congruo non aberrabit. Inest siquidem etiam in figura crucis, aliisque divinis donariis; at non physica unione; nec enim caro quæ deificata est: sed relativa participatione, quia gratia et honore participant.

XIII. HÆR. Quid est quod aiunt, bonum non esse, si ostendatur imago, et non adoretur? quin potius utile est; tum quod ex æquo per auditum ad res ipsas recurritur, earumque memoria revocetur; tum quod vitanda sit humi repens materialis pictura. Spiritus enim est Deus; et eos, qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare¹⁵, ut scriptum est.

ORTH. Si æqualem auditui aspectus vim esse confiteris, quod sane verum est, suscipe quod æquivalet; meneatque sacrum Evangelium in solo auditu sine adoratione, quamvis colendum sit. Quod si hoc fatuum est, cur non etiam prius alterum? æqualia enim esse iudicasti; aut quomodo non adorandum utrumque, sed idem secum pugnant utilitate atque damno? atque ita sive in imagine sive in Evangelio, sive in cruce, sive in alia quavis re consecrata, in spiritu et veritate adorari Deus videtur; subductis per mentis in Deum erectionem materiis. Neque enim in eis mens constiterit, quia nec in illis confidit; qui idololatrarum error est: sed per eas ad prototypa concessit, sicut orthodoxorum fides docet.

XIV. HÆR. Oportetne, inquam, litteras ado-

¹⁵ Joan. iv, 24.

(5) Ἀπερίγραπτον (θεόθητα) in ms. cod. περιγραπτόν, circumscriptam, quod potius videtur exigere loci sententia.

Α φυσικῶς; ἐπεὶ συμπροσκυνεῖται· ἢ οὐ; καὶ εἰ μὲν ἐν αὐτῇ, ἡ περιγραφή· εἰ δὲ μὴ, τὸ προσκυνεῖν ἀσεβές· οὐ γὰρ ὁ λέγεται, ἀλλ' ὁ μὴ ἐστὶ προσκυνεῖται. Χριστοῦ δὲ ἡ σὰρξ ἀεὶ τῇ θεότητι συμπροσκυνεῖται, ὅτι συνήνωται ἀδιασπάστως· ἀλλ' οὐχ ἡ εἰκὼν.

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀποτημάτων εἶ. Οὐκ ὄντος γὰρ ἐνὸς ἀρχετύπου τε καὶ εἰκόνος, ὅτι τὸ μὲν ἀλήθεια, τὸ δὲ σκιά· τί ὡς σοφὸν σου τὸ ἐπιχείρημα; Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Κυριακοῦ σώματος τῇ φυσικῇ συναφείᾳ ἡ θεότης συναπτικῶς καὶ προσκυνεῖται καὶ δοξάζεται, καίπερ τῆς σαρκὸς περιγραφῇ ὑποπιπτούσης. Πῶς γὰρ οὐ, ἀπότης καὶ ληπτής καὶ ὁρατῆς ὑπαρχούσης, καὶ οὐδαμῶς τῆς ἀπεριλήπτου φύσεως διὰ τὴν ἑνωσιν ὀφισταμένης τὰ ἀνοίχεια; ἐπεὶ, ὡς εἴρηται, καὶ πέπονθεν ἡ σὰρξ μὴ συμπεπονθυίας τῆς ἀπαθούς οὐσίας. Ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνος, οὐδαμῶς. Ὅπου γὰρ οὐδὲ αὐτῆς τῆς ἀναστηλωθείσης σαρκὸς ἡ φύσις πάρεστιν, ἀλλ' ἡ μόνον ἡ σχέσις, πολλοῦ γε ἂν εἴποις τὴν ἀπερίγραφτον (5) θεότητα, ἡ τοσοῦτον καὶ ἔνεστι καὶ προσκυνεῖται ἐν τῇ εἰκόνι, ὅσῳ περ ἐν σκιά τῆς ἐκωθείσης αὐτῇ σαρκὸς ὑπάρχει. Ποῦ γὰρ ἔστιν, οὐ οὐκ ἔστιν ἡ θεότης, ἐν τε λογικοῖς καὶ ἀλόγοις· ἐν ἐμφύχοις καὶ ἀφύχοις; ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίας τῶν ὑποδεχομένων φύσεων πρὸς τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον. Οὕτω καὶ ἐν εἰκόνι εἶναι τὴν θεότητα εἰπὼν τις οὐκ ἂν ἀμάρτη τοῦ δέοντος· ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τύπου σταυροῦ τῶν τε ἄλλων θείων ἀνατημάτων, ἀλλ' οὐ φυσικῇ ἐνώσει· οὐ γὰρ σὰρξ ἡ θεωθεῖσα· σχετικῇ δὲ μεταλήφει, ὅτι χάριτι καὶ τιμῇ τὰ μετέχοντα.

II'. Καὶ τί φασίν· Οὐκ ἐσθλὸν δεδεῖχθαι τὴν εἰκόνα καὶ μὴ προσκυνεῖσθαι; λυσitelές γὰρ μᾶλλον τὸ μὲν διὰ τῆς ἐξ Ἰσοῦ ἀκοῆς πρὸς τὰ πράγματα ἀναδρομῆν τε καὶ ἀνάμνησιν· τὸ δὲ διὰ τὸ φυγεῖν τὸ χαμερπές τῆς ὑλογραφίας· Πνεῦμα γὰρ ὁ θεὸς καὶ τοὺς προσκυνούντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν, ὁ λόγος.

Εἰ ἴσῃ ἀκοῆς τὴν δι' ὅπως ἐνάργειαν ἐμολογεῖς, ὅπερ ἀληθές, δέξαιο τὸ ἰσόρροπον· καὶ μινάτω τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἐπὶ μόνῃς τῆς ἀκοῆς· μὴ προσκυνούμενον, καίπερ ὃν σεπτόν. Ἀλλ' εἰ τοῦτο ἡλίθιον, πῶς οὐ τὸ πρότερον; ἐξ Ἰσοῦ γὰρ οὐ κέκριται· ἡ πῶς οὐ προσκυνητὸν ἐκότερον, ἀλλ' αὐτὸ ἑαυτῷ μαχόμενον διὰ τῆς ὠφελείας τε καὶ βλάβης; Καὶ οὕτω καὶ ἐν εἰκόνι, καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ, καὶ ἐν σταυρῷ, καὶ ἐπ' ἄλλῃ τινὶ τῶν ἀφειρωθέντων, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ θεὸς προσκυνούμενος; φαίνεται· ὑπεξιρουμένων τῶν ὁλῶν διὰ τῆς τοῦ νοῦ ἐπὶ θεὸν ἀνανήξεως. Οὐ γὰρ τοι πρὸς αὐτὰς ἐναπομένονι ἂν, ὅτι μὴδὲ πέποιθεν, ὡς ἡ τῶν εἰδωλολατρούντων πλάνη· δι' αὐτῶν τε ἐπὶ τὰ πρωτότυπα ἀνεισιν, ὡς ἡ τῶν ὀρθοδόξων πίστις.

14'. Τὸ γράμμα προσκυνητέον, φασίν, ἢ τὴν εἰ-

κόννα, ἥς ἡ κλήσις ἐπιγράφεται; καὶ πάντως ὅατε- A
ρον; καὶ οὐ τὰ δύο; καὶ ποῖον;

"Ὁμοῖόν τι ἐρωτῶν ἐστίν, ὥς εἰ προσκυνεῖν θέον
τὸ Εὐαγγέλιον, ἢ τὴν ἐπ' αὐτῷ κλήσιν; τὸν τύπον
τοῦ σταυροῦ, ἢ τὸ ἐπ' αὐτῷ γράμμα; προσθεῖν δ'
ἂν καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς, τὸν δεῖν, ἢ τοῦδε τὸ
ὄνομα· Παύλου τυχὸν καὶ Πέτρου, καὶ ἑκάστου τῶν
ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος ἀτόμων. Καὶ πῶς οὐκ ἀνόητον,
ἵνα μὴ εἰπῶ γελοῖον; καὶ τί γὰρ ἐστὶ τῶν κατ'
ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἀκατονόμαστον; καὶ πῶς διασχί-
σθήσεται τῇ δόξῃ τῆς οἰκείας προσηγορίας τὸ ὀνο-
μασθῆναι, ἵνα ἐν θατέρῳ θήσωμεν τὴν προσκύνησιν,
τοῦ ἑτέρου ἀποστεροῦντες; Τῶν γὰρ πρὸς τι ταῦτα·
τὸ γὰρ ὄνομα, ὀνομαζομένου ὄνομα, καὶ οἷόν τις
φυσικὴ εἰκὼν τοῦ καθ' οὗπερ λέγεται, πέφυκεν· ἐν
οἷς οὐ διέσχισται ἡ κατὰ προσκύνησιν ἐνότης.

ΙΕ'. Τὸν σταυρὸν προσκυνητέον πρότερον, ἢ τὴν
εἰκόνα; ἐπ' ἴσως ἡ κατὰ τὸ ἥττον;

Φυσικῆς ἀκολουθίας ὁσῆς ἐν τοῖς πράγμασι, πε-
ριτολογεῖν μοι δοκεῖς. Εἰ μὲν γὰρ ὁ σταυρὸς ἐπὶ
τοῦ ἀρχετύπου ληπτέος, πῶς οὐχί; ἐν αὐτῷ γὰρ πί-
πονθεν ὁ ἀπαθὴς Λόγος οὗ ἡ δύναμις τοσαύτη, ὥς
κἂν τῇ σκιᾷ φλέγεσθαι τὸ δαιμόνιον φύλον, καὶ
πρόβῳ ἐκ τῶν ἐσφραγισμένων ἀποδιδράσκειν. Εἰ
δὲ ἐπὶ τοῦ τύπου, οὐ συνετόν. "Οσοῦν γὰρ τὰ αἰτία
διαφέρει, τοσοῦτον καὶ τὰ αἰτιατὰ προτετίμηται·
ἐπεὶ καὶ πᾶν τὸ παραλαμβανόμενον διὰ τινα χρεῖαν,
ἐνδεέστερόν ἐστι κατὰ τιμὴν, οὐ ἔνεκεν εἰληπται·
ὥσπερ καὶ σταυρὸς Χριστοῦ· πρότερον γὰρ κατὰ
χρεῖαν τοῦ θεοῦ πάθους.

ΙΖ'. Οὐδὲν, φασί, τὸ διάφορον εἰδώλου τε καὶ εἰ-
κόνης· ταῦτόν γὰρ κατὰ τὴν σημασίαν· ὅτι τὸ μὲν
εἶδος διώλου· οὐ γὰρ τοι τὸ κύριον αὐτό, τὸ ὁρί-
μενον· τὸ δὲ εἰκότως, κατὰ τὸ σημαίνονμενον τοῦ
ὁμοίου. Τὸ δ' ὁμοιον οὐκ ἄλλο τι, ἀλλ' ὃ μὴ ἐστὶ τὸ
πρωτότυπον· καὶ οὕτως εἰδῶλον, καὶ οὕτως εἰκὼν.
Εἰ; ταῦτόν γὰρ ἀμφοτέρω φέρει τὴν σημασίαν. Εἰ-
δῶλον δὲ προσκυνεῖν, ἐν τῷ ᾧ ᾗθεν προσκυνεῖν τὸν
Χριστὸν διὰ περιγραφῆς, ἀσεβές. Ἀπειρῆται γὰρ
πάντη τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας.

Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐννοίας τοῦ τὰ ὁμοιώματα μὴ εἶ-
ναι τὸ θεῖον, ἀλλὰ σφετερίζεσθαι ἐν ἑαυτοῖς τὴν
ἀλήθειαν, οὐδὲν τὸ διάφορον· ὅτι καὶ ἐπ' ἴσως ἀπο-
τρόπαιον παρὰ τῇ θεῇ Γραφῇ, οὐ μόνον τοῦ εἰδώλου
τὸ εἰκόνισμα, ἀλλὰ καὶ ἡ στήλη, καὶ τὸ ὁμοίωμα,
καὶ εἰ τι ἕτερον. Οὐ ποιήσετε γὰρ ὑμῖν ἑαυτοῖς,
φρσι, χειροποίητα, οὐδὲ γλυπτὰ, οὐδὲ στήλην
ἀναστήσετε ὑμῖν· οὐδὲ λίθον σκολὸν στήσετε
ἐν τῇ γῇ ὑμῶν προσκυνῆσαι αὐτόν· ἐγὼ γὰρ
εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. Καὶ ἄλλοθι που· Μὴ
εἰκόνα ἐποίησε τέκτων, ἢ χρυσοχόος χωρεύσας
χρυσίον περιεχύρυσεν αὐτόν, ἢ ὁμοίωμα κατ-
εσκεύασεν αὐτόν; Ἀμφοτέρωθεν γὰρ τῆς εἰδῶλο-

¹⁷ Levit. xxvi, 1. ¹⁸ Isa. xl, 19.

A rare, an imaginem, ejus nomen inscriptum est?
atque horum alterum omnino, et non duo? et
qualem?

ORTH. Perinde est hoc rogare, ac si quæras,
utrum adorandum sit Evangelium, an ejus nomen?
utrum figura crucis, aut quod in eo scriptum est.
Addam et de hominibus, utrum hunc, an ejus
nomen, Pauli forsitan et Petri, et singulorum sub
ea specie individuorum. Quomodo autem id stul-
tum non sit, ne dicam ridiculum? Quid enim est
in iis, quæ oculis videmus, quod nomine careat?
aut quomodo gloria a proprio vocabulo distingua-
tur quod nomen habet, ita ut alteri adorationem
tribuamus, alteri detrahentes? Hæc enim relativa
sunt. Nomen quippe nominati est nomen, et veluti
naturalis quædam ejus de quo dicitur, imago; in
quibus adorationis unitas divisa non est.

XV. HÆR. Potiusne adoranda est crux, quam
imago? ex æquo, an minus?

ORTH. Cum in rebus ipsis sit naturalis conse-
cutio, frustra loqui mihi videris. Etenim si crux
pro archetypo sumatur, quidni? in ea siquidem
passum est Verbum impassibile; ejus tanta est
virtus, ut ab umbra ipsa dæmonum turba exura-
tur, et a signatis procul aufugiat. Si vero pro figura,
consultum non est. Quanto enim præstantiores
sunt causæ, tanto et quæ ex causis orta sunt ho-
nore præcellunt, quandoquidem et omne quod
utilitatis alicujus gratia sumitur, honore inferius
est eo cujus causa usurpatur: sicut et crux Christi,
quæ cum execrationis instrumentum prius esset,
postea sanctificata fuit, cum ad divinæ passionis
usum assumpta est.

XVI. HÆR. Nullum, aiunt, discrimen esse idoli
et imaginis: idem enim esse secundum significa-
tionem; quia illi quidem nomen dedit εἶδος, id est
forma, seu species in universum; nec enim pro-
prium ipsum est, quod cernitur; huic vero εἰκότως,
quatenus simile significat. Simile autem aliud non
est, quam quod non est prototypum: atque
ita idolum, ita et imago. Eodem enim ambo
significationem dirigunt. Idolum porro adorare,
dum scilicet adoratur Christus per picturæ descri-
ptionem, impium est: vetitum enim usquequaque
D est verbo veritatis.

ORTH. Ex eodem sensu, quod scilicet simulacra
non sint Deus, sed in seipsis veritatem sibi vindic-
cent, nullum est discrimen; quia ex æquo in
sacris Litteris interdicitur, non solum imago, sicut
idolum, verum etiam et titulus, et simulacrum,
et si quod aliud est. Non facietis, inquit, vobis
idolum et sculptile, nec titulos erigetis, nec insigne
lapidem ponetis in terra vestra ut adoretis eum; ego
enim sum Dominus Deus vester¹⁷. Et alio quodam
loco: Nunquid imaginem fecit faber? aut aurifex
fundens aurum circumnavit eum, aut simulacrum
apparavit eum¹⁸? Utrique enim idololatriæ est
periculum: non tamen eo quod olim a Deo vixta

naturæ infinitæ similitudinem reprehendebatur vox imaginis, ideo nobis usurpanda non est, perinde ac cæteræ ejusdem ordinis. Quin potius utamur ad corporis Christi figuram voce imaginis, quandoquidem initio in mundi opificio, cum de hominis creatione sermo esset, et illa ipsa designaretur; *Faciamus, ait, hominem ad imaginem et similitudinem nostram*¹⁹; et iterum juxta divinam interrogationem: *Cujus est imago hæc*²⁰? quia hinc consentanea est usurpatio: per catachresin vero, characteris et simulacri; idoli autem nulla prorsus ratione, quamvis eodem tendat significatio. Assignatum enim est priscis creaturarum cultoribus, et si qui nunc sint, a quibus natura, et gloria, et potentia indivisa Trinitas non adoretur, Verbiq[ue] incarnatio non credatur. Dii vero, qui cælum non fecerunt, ex ligno et lapide, et alia omni materia conflati, qui divisi sunt inter se pugnantisque, non solum natura, sed etiam voluntate, et gloria, et cultu, pereant²¹, sicut scriptum est. Et proferent nobis, tanquam inde constricti Dominæ imaginem, et alias sanctorum omnium.

XVII. HÆR. Negant oportere imagines exprimere, et adorare: quid ita? quia honori non est, inquit, iis qui cœlestem gloriam sortiti sunt, materialibus figuris effingi; potiusque maneat quæ verbis sit tituli inscriptio, quam quæ in tabulis; præferenda enim est, quia utilior.

ORTH. Hæc eadem etiam de Christo dicent; et manifesta est refutatio, ne eadem repetamus. Æqualis epim cum visu est auditus; nec fieri potest quin duo sint. Qui enim unum tollit, simul et alterum plane tollet; ac vicissim recte se habet, ut qui unum commendat, alterum commendet, nisi desipimus.

XVIII. HÆR. At non continuo adorandus est, quisquis per imaginem repræsentatur, hic nimirum aut ille; iique obscuri fortasse ac minime laudandi.

ORTH. Verum hic colendi sunt et gloriosi; quippe qui per sanguinem martyrii, aut vitæ sanctimoniam venerationem adepti sunt.

XIX. HÆR. Hinc multiplex, aiunt, existet adoratio. Unica autem est adoratio, et non multæ.

ORTH. Latriæ scilicet una est eaque in Deo solo; in aliis autem aliæ. Nam et reges et principes a nobis adorantur, domini a servis, patres a liberis; sed non sicut dii; et quamvis unius formæ sit adoratio, at non unius formæ intelligentia: homines enim sunt, honorisque duntaxat cultus illis impenditur, aut propter legem, aut propter metum, aut propter affectum. Quare qui adorationis discrimen nosti, qua per effigies prototypa adorantur; tribue hanc quidem ut propriam, proprie et privatim soli deitati; reliquas vero secundum analogiam eorum, quorum sunt exempla,

A λατρείας τὸ ἐπικύνδυνον· οὐ μὴν ἐπειδὴ πάσαι πρὸς Θεοῦ κατὰ φύσιν ἀπειρον ὁμοίωσιν, κατηγορεῖτο ἡ τῆς εἰκόνος φωνή, ἀπαράληπτος ἡμῖν, ὥσπερ καὶ τὰ σύστοιχα. Χρώμεθα δὲ μᾶλλον ἐπὶ τῷ τοῦ Χριστοῦ σωματοειδεῖ χαρακτῆρι τῇ τῆς εἰκόνος φωνῇ· ὡς ἐν ἀρχῇ ἐν τῇ κοσμοποιίᾳ κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρώπου, ταύτης προσημανθείτης. *Ποιήσωμεν γάρ, φησί, ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν*. Καὶ αὐτίκα κατὰ τὴν θεόλεκτον ἐρώτησιν· *Τίτος ἡ εἰκὼν αὐτῆ;* ὡς εἰκότως ἐντεῦθεν ἡ παράληψις· καταχρήσει δὲ χαρακτῆρος καὶ ὁμοιώματος, εἰδώλου δὲ οὐδαμῇ οὐδαμῶς· εἰ καὶ τῆς αὐτῆς ἐμπερείας ἡ σημασία. Ἀπονεμένηται γάρ τοις πάσαις κτισματολότρησις, καὶ εἴ τις νῦν, οὐχ ἡ ἀμείριστος τῇ φύσει καὶ τῇ δόξῃ καὶ τῷ κράτει Τριάς προσκυνητῇ, οὐδ' αὖ ἡ σάρκωσις τοῦ Λόγου ὁμολογητῇ. Θεοὶ δὲ, οἱ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἐκ ξύλου καὶ λίθου καὶ παντοίας ὕλης κατεργασμένοι, μεμερισμένοι τε ἑαυτοῖς καὶ μαγόμενοι οὐ μόνον φύσει, ἀλλὰ καὶ θελήσει καὶ δόξῃ καὶ λατρείᾳ, ἀπολέσθωσαν, ὡς ὁ λόγος. Καὶ προσέουσιν ἡμῖν ὡς ἐνθάδε ἐρχθέντες τὴν Δεσποινικὴν εἰκόνα, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀγωνιστικὴν.

B IZ. Οὐ φασι γὰρ δεόν ἱστορεῖσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι· διατί; Ὅτι μὴ, φασι, τιμῇ τοῖς ὑπερκόσμιον ἐληγχοῖσι δόξαν, ὅλκαϊς· ἀποτυποῦν μορφοποιίας· εἴη δ' ἂν μᾶλλον ἡ διὰ λόγου στηλογραφία, τῆς ἐν πίναξιν ἀξιολογωτέρα, ὅτι καὶ λυσιτελεστέρα.

C Ταῦτα καὶ ἐπὶ Χριστοῦ· καὶ ὁ ἐλεγχος ἐναργής, ὡς ἂν μὴ ταυτολογεῖν. Ἴσον γὰρ ὅπως ἡ ἀκοή, καὶ οὐχ οἶόν τε μὴ τὰ δύο εἶναι. Ὁ γὰρ τὸ ἐν ἀναρῶν, συναναίρῃσει πάντως καὶ τὸ θάτερον· καὶ ἐκατέρωθεν ἔχοι ἂν καλῶς πάντα τὸν σεμνυνόμενον ἀποσεμνύνεσθαι, εἰ μὴ ἀφρονεούμεν.

IIH'. Ἄλλ' οὐ πᾶς, φησί, καὶ προσκυνητὸς ὁ ἐκονιζόμενος· ὁ δεῖνα γὰρ καὶ ὁ δεῖνα· καὶ τυχὼν ἀκλεεῖς, καὶ οὐκ ἐπαινετοί.

Ἄλλ' ἐνταῦθα σεβαστοὶ καὶ δοξαστοὶ, ὅτι δι' αἵματος μαρτυρικοῦ, ἢ βίου ἱεροπρεποῦς τὸ σεπτὸν αὐτοῖς.

ΙΘ'. Εὐρίσκονται δ' ἂν ἐντεῦθεν, φασι, πολυσχιδὴς ἡ προσκύνησις. Μία δὲ προσκύνησις, καὶ οὐ πολλαί.

D Ἡ λατρευτικὴ τοῦτο, καὶ ἐπὶ Θεοῦ μόνον· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων αἱ ἄλλαι. Βασιλεῖς τε γὰρ καὶ ἄρχοντες προσκυνοῦνται πρὸς ἡμῶν, δεσπόται πρὸς δοῦλων, πατέρες πρὸς τέκνων· ἄλλ' οὐχ ὡς Θεοί· καίπερ ἱσοτύπου οὕσης τῆς προσκυνήσεως, ἀλλὰ μὴ τῆς διανοήσεως· ἄνθρωποι γάρ· καὶ κατὰ τιμὴν αὐτοῖς τὸ σέβας, ἢ διὰ νόμον, ἢ διὰ φόβον, ἢ διὰ πόθον. Ὡστε εἰδὼς διαφορὰν προσκυνήσεως, ἐν ᾗ προσκυνοῦνται διὰ τῶν χαρακτήρων τὰ πρωτότυπα, ἀπένειμε τὴν μὲν ὡς κυρίαν κυρίως καὶ μόνον τῇ Θεότητι· τὰς δὲ κατ' ἀναλογίαν ὧν εἰσι τὰ παράγωγα, τῆς Θεοτόκου ὡς Θεοτόκου, τῶν ἁγίων ὡς ἁγίων.

¹⁹ Gen. i, 26. ²⁰ Matth. xxii, 20. ²¹ Jerem. x, 11.

Βίβλοι γάρ εἰσιν ἱεραὶ, προκείμεναι κατ' ὄψιν ἐν πάσαις ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις, παντὶ ὀφθαλμῷ ἀνθρώπου, ὡς ἀκοῇ, αἱ διὰ λόγου· καὶ ὁμοίως προσκυνηταί, οἱ καὶ ἰσοδυναμοῖ· ἡ τάχα καὶ προϋχουσαι κατὰ τὸ κυριώτερον τῆς αἰσθήσεως αἱ δι' ὕψους. Ποῦ δ' αὖ θήσομεν τὸ κεκρατηκὸς ἔθος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ δεῦρο, ὡς ἐξ ἁπαντος θείου ναοῦ καὶ ἱερῶν ἀναθημάτων ἐστὶ διαγινώσκειν; Ἡσέθησεν ἄρα ὁ χορὸς τῶν θεοφόρων; εἰδωλολάτρησεν ἡ ἀμώμητος Ἐκκλησία; Καὶ πότε τῶν εἰδώλων καθαρθῆσεται, καὶ διὰ τίνος; Ἀντιχρίστου δηλονότι ἡ ἐνστάσις. Καὶ πῶς μετακινήθησεται τὸ πάλαι ἐκδεδομένον παρακολούθημα τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν καὶ παραδόσεων; κρατεῖσθαι ἐμπεδούντων ἡμᾶς τῶν θεοπεσιῶν Πατέρων, εἰ καὶ παρέλκον τοῦτο, πρὸς τὴν λογικὴν ἀπόδειξιν· φασι γάρ. Τὸ ἀπλοῦν τῆς πίστεως; ἰσχυρότερον ἔστω τῶν λογικῶν ἀποδείξεων. Καὶ ἀλλαχοῦ· Τὰ παλαιὰ ἔθνη κρατεῖται. Ἡ πῶς τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἀποκαλέσας εἰδωλεῖον, διὰ τῆς εἰκονικῆς ἀναστρώσεως, ὃ σὺ τοιμηρῇ, οὐ τῆς πασιῶν αἰρέσεων ἐνεργείας ἀποτελέσμα εἴης; Στῆθι πόρρωθεν μετὰ τῆς ἐναντίας μερίδος· εἰ μὴ μεταγνώσῃς, φωνῆς ἀκούων μόνως λιθοβολούσης σε μὴ θίγειν τῷ ὄρει· τῆς Ἐκκλησίας, ὡς θῆρα αἰρετικόν.

K'. Εἰ τις τοίνυν οὐχ ὁμολογεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, σαρκὶ περιγράφεται, κατὰ τὴν θείαν φύσιν μένοντα ἀνεπίγραπτον, αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἰ τις διὰ τοῦ περιγράφεσθαι τὴν τοῦ Λόγου σάρκα, συμπεριγράφεται φιλονεικοῦν τὴν θεότητα, οὐκ ἀπονέμειν ἑκάτερον ἐν τῇ μιᾷ ὑποστάσει κατὰ φυσικὴν ἰδιότητα, ὡς μὴ ἀναιρουντος ἑκατέρου ἑκάτερον ἐν τῇ ἀδιασπαστῇ ἐνώσει· αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἰ τις τὴν περιγραφὴν τῆς σωματικῆς οὐσίας τοῦ Λόγου, μὴ ὀνομάζει· εἰκόνα Χριστοῦ, ἢ Χριστὸν ὁμωνύμως, ἀλλ' εἰδῶλον πλάνης ἀποκαλοῦν, αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἰ τις τὴν κατὰ τὴν εἰκόνα σχετικὴν προσκύνησιν τοῦ Χριστοῦ, εἰδώλων προσκύνειν τοιμηρῶς ἀποφαίνοι, καὶ οὐκ αὐτοῦ Χριστοῦ μὴ σχετιζομένης τῆς δόξης τοῦ πρωτοτύπου ἐν τῷ παραγώγῳ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἰ τις ἐν τῇ τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ δεξιᾷ μόνον ἀρκεῖσθαι λέγοι, μῆτε τιμῶν μῆτε ἀτιμάζων, ἀπαναινόμενος ἦδη τὴν κατὰ τιμὴν σχετικὴν προσκύνησιν, αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἰ τις τὰς κατὰ τῶν εἰδώλων Γραφικὰς ἀπαγορεύσεις περιάγοι καὶ περιάπτοι τῇ ἱερᾷ τοῦ Χριστοῦ εἰκόνι, ὡς ἐντεῦθεν εἰδωλεῖον ἀποκαλεῖν τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἰ τις προσκυνῶν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, ἐν αὐτῇ φυσικῶς τὴν θεότητα προσκυνεῖσθαι λέγοι, ἀλλὰ μὴ καθ' ὅσον ἐστὶ σκιά τῆς ἐνωθείσης αὐτῇ σαρκὸς, ἐπεὶ καὶ πανταχοῦ τὸ θεῖον, αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἰ τις τὴν διὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ἐπὶ τὰ πρωτότυπα ἀναγωγὴν τοῖς χαμαιπετέσιν ἀπονέμοι, ὡς

A Deiparæ ut Deiparæ, sanctorum ut sanctorum, Codices enim sacri sunt, sub aspectum positi in omnibus Ecclesiis, omni hominis oculo, sicut auribus, qui verbis constant; parique modo adorandi sunt, quia eandem vim habent, aut fortasse etiam præstant, juxta sensus excellentiam, qui visum afficiunt. Quo autem loco censebimus consuetudinem quæ ab initio huc usque invaluit, sicut ex omnibus Dei templis sacrisque donariis intelligi placet? Impie igitur egit sanctorum cœtus? Idololatra fuit labis expers Ecclesia? Et quandam ab idolis purgabitur, et per quem? Antichristi procul dubio hæc contentio. Et quomodo subverteretur inveterata priscarum consuetudinum traditionumque continuatio? obdurare nos jubentibus divinis Patribus (tametsi supervacaneum sit) etiam adversus logicam demonstrationem. Sic enim aiunt: Fidei simplicitas validior esto logicis ratiocinationibus. Et alibi, Antiquæ consuetudines vim obtineant. Aut quomodo tu, qui Dei Ecclesiam propter imaginum erectionem idolum appellasti, o audacule, ex omnium hæresum colluvione ortus non videare? Procul ergo absiste cum factione contraria; nisi forte respiscas, vocem audiens tanquam saxo te ferientem, et montem Ecclesiæ, ceu hæreticam belluam, contingere velantem.

XX. Si quis ergo non constitetur Dominum nostrum Jesum Christum, qui in carne venit, carne circumscribi, in divina natura incircumscriptum manentem, hæreticus est.

Si quis eo quod Verbi caro circumscribatur, circumscribi simul divinitatem contendat, non distinguens utraque in una hypostasi, juxta naturalem proprietatem, qua alterum ab altero in unione inseparabili non tollitur, hæreticus est.

Si quis corporeæ Verbi formæ circumscriptionem, non appellat Christi imaginem, aut Christum homonymum, sed idolum erroris vocet, hæreticus est.

Si quis relativam in imagine adorationem Christi, idolorum adorationem temere nuncupet, et non ipsius Christi, cum prototypi gloria, Basilio magno teste, in exemplo non dividatur, hæreticus est.

Si quis, dum imago Christi ostenditur, sibi satis esse dicat, si nec honore, nec probro afficiat, is ut relativam honoris adorationem jam respuens, hæreticus est.

Si quis Scripturæ adversus idola inhibitiones traducat, et sacræ Christi-imagini adaptet, ita ut idolum Christi Ecclesiam propterea vocet, hæreticus est.

Si quis imaginem Christi adorans, divinitatem in illa physice adorari dicat, et non quatenus unitæ ipsi carnis umbra est, cum etiam ubique sit Deus, hæreticus est.

Si quis anagogen seu evectionem quæ per venerandas imagines fit ad prototypa, humi repenti-

bus deputet, quasi sine illis ex auditu scilicet ad archetypi contemplationem subvehatur, nec parum cum verborum historia, sicut magnus Basiliius, tacitæ per picturam imitationi vim tribuat, hæreticus est.

Si quis non dicat imaginem Christi, perinde ac figuram crucis, in omni loco et insculpi, et populo Dei ad salutem ostendi, hæreticus est.

Si quis imagini Deiparæ, et omnium sanctorum congruentem adorationem non impertiat, Deiparæ ut Deiparæ, sanctorum ut sanctorum, juxta discrimen adorationis Matris Dei, et conservorum, sed idolicum inventum esse dicat, salutare ornamentum Ecclesiæ, hæreticus est.

Si quis ad cæteras hæreses non annumeret eam, B quæ adversus colendas imagines insanit, ut quæ a Deo non minus separet, sed indifferentem illorum communicationem esse dicat, hæreticus est.

Si quis imaginis Christi honorem ultra modum evehens, dicat se ad illam non accedere (non enim sibi prodesse) nisi prius ab omni peccato perpuratus fuerit, stultus est.

Α ἄνευ αὐτῶν δῆθεν ἐξ ἀκοῆς ἀναγόμενος ἐπὶ τὴν ἀρχέ-
τυπον αὐτοψίαν· καὶ μὴ τὸ ἴσον τῇ λογικῇ ἱστορίᾳ
διδόν τὴν γραφικὴν διὰ σιωπῆς ἀναμίμνησιν, ὡς ὁ
μέγας Βασίλειος, αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἴ τις οὐ λέγοι τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐπίσης τῷ
τύπῳ τοῦ σταυροῦ ἐν παντὶ τόπῳ καὶ ἐγγράφεισθαι
καὶ ἐμφανίζεσθαι εἰς σωτηρίαν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ,
αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἴ τις τῇ εἰκόνι τῆς Θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν
ἁγίων, μὴ τὴν δέουσαν προσκύνησιν ἀπονέμοι, τῇ
Θεοτόκῳ ὡς Θεοτόκῳ, τῶν ἁγίων ὡς ἁγίων, κατὰ
τὸ διάφορον τῆς προσκυνήσεως Μητρὸς Θεοῦ καὶ
ἐμμοδούλων, ἀλλ' εἰδωλικὴν ἐπίνοιαν φαίη εἶναι τὴν
σωτήριον κόσμον τῆς Ἐκκλησίας, αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἴ τις μὴ συντάττοι ταῖς λοιπαῖς αἰρέσεσι τὴν
κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων λυτήσασαν, ὡς χωρίζου-
σαν Θεοῦ ἐπ' Ἰσῆς, ἀλλὰ ἀδιάφορον εἶναι λέγοι τὴν
πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν, αἰρετικὸς ἐστίν.

Εἴ τις ὑπερτείνων τὴν τιμὴν τῆς Χριστοῦ εἰκόνης,
λέγοι μὴ πρὸς αὐτὴν λέναι· μηδὲ γὰρ ὠφελίσθαι,
εἰ μὴ προκαταρθεῖν πάσης ἁμαρτίας, ἄλογός ἐστιν.

ANTIPPHTIKOS B.

ANTIRRHETICUS II.

Veritatis oratio hujusmodi cum sit, naturaque C
immobilis, nec sententiarum divortiis, nec tem-
porum mutationibus subjici solet; semper enim
eadem sentit, eadem profitetur; quippe quæ ab
omni detractatione vel adjectione immunis est. At
fabula mendacii, tanquam multiplex et innumeris
opinionibus fecunda, ex alio in aliud facile desi-
liens, nunc quidem hoc præ se fert, nunc alterum
contra sectatur, nec in eodem unquam gradu pe-
dem figit, crebris mutationum, conversionumque
motibus exposita. Qualis nunc etiam est Ieonoma-
chorum Iatratus, qui Domini nostri Jesu Christi
imaginem, alias erroris idolum vocitant, alias id
minime dicunt; sed picturam rem bonam esse
aiunt, eamque narrationis et commemorationis
vim habere, non tamen adorationis: ideoque in
excelsis et editis locis illam collocant, veriti ne
ad humiliora forte depressa, adorationisque occa-
sionem nacta, idololatriæ ipsis causam præbeat.
Quorum quis sapientiam non admiretur, quæ non
intelligat in eo ipso quod humilem ejus situm, ado-
rationemque reformidant, idolicæ professionis su-
spicionem inesse? cum satis ipsis non sit ad cer-

Ἄ μὲν τῆς ἀληθείας λόγος μονοειδὴς τις ὢν καὶ
ἀκράδαντος τὴν φύσιν, οὔτε γνωμικαῖς διαιρέσεσιν,
οὔτε χρονικαῖς ἀλλοιώσεσιν ὑποβάλλεσθαι πέφυκεν·
αἰετὶ γάρ ἐστι τὰ αὐτὰ δοξάζων τε καὶ πρεσβεύων·
ὡς πάσης ὑφέσεώς τε καὶ προσθέσεως ἐξηρημένος.
Ὁ δὲ τοῦ ψεύδους μῦθος, ἅτε πολυσχιδὴς καὶ μυριό-
γνωμος τυγχάνων, ἐξ ἄλλων τε εἰς ἄλλα μεταπί-
πτων, πῇ μὲν τοῦτο πρεσβεύει, πῇ δὲ ἕτερον ἀντι-
δοξάζει, καὶ ἵσταται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ οὐδαμῇ οὐδαμῶς,
τοῖς τῆς ἀλλοιώσεως τε καὶ τροπῆς πάθεσιν ὑπο-
βαλλόμενος. Καθὰ καὶ ὁ τῶν εἰκονομάχων ὕλαστι-
σμός· ὅτι ποτὲ μὲν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰδωλον πλάνης βλασφημίας ἀπο-
καλοῖται, ποτὲ δὲ οὐ φασιν, ἀλλ' ὅτι καλὴν ἡ ἱστορία,
ἐξηγησεως καὶ ἀναμνήσεως λόγον ἔχουσα, οὐ μὴ
προσκυνήσεως· καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἐν ὑψηλοῖς χώρῳ
αὐτῇ ἀπονέμουςι, δεδοικότες μὴ πως ἐν τοῖς χαμη-
λοτέροις καθιεμένη, καὶ προσκυνήσεως ἀφορμὴν
λαμβάνουσα, εἰδωλολατρίας αὐτοῖς εἴη αἴτιον. Ὅτι
πῶς οὐκ ἂν τις ἀγάσασιτο τὴν σύνεσιν, μὴ συνιούσαν,
ὅτι αὐτὸ τὸ δεδοικέναι τὴν κατωφερῆ αὐτῆς στάσιν
τε καὶ προσκύνησιν, εἰδωλικῆς ἐμφάσεως ἔχειν αἴ-
τιον; οὐκ ἀρκετὸν αὐτοῖς εἰς ἀπλανῆ δόξαν ἡ τῶν

ὑποπεζίων ὑφαίρεσις, τῶν ἐφ' ὧς εἰκονισμάτων ἐναφιεμένων· ὅτι μὴδὲ εὐηρεστηκέναι Θεῷ γέγραπται ἐν ταῖς Βασιλείαις ἄλλον, πλὴν Δαυὶδ καὶ Ἐζεκιῶν καὶ Ἰωσίου, τῶν ἅμα τοῖς ὑποπεζίοις καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀφηρηκότων. Ὡστε εἴπερ ἔλοιγτο ὅσον τὸ κατ' αὐτοὺς τελείως εὐηρεστηκέναι Θεῷ, μᾶλλον δὲ τελείως ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑπολήψει ἀσεβεῖν· μὴ ἔῃν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἱερὸν οἶκον, ὃν οὐκ ἀποκοσμήσειεν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς θεῖα ἀναθήματα ὄντα ἐξ ἱστοριῶν, ἃ οὐ κατὰπρήσειεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων εἰρηγὰί μοι ἱκανῶς, ἐφ' ὅσον ἐφικτὸν τῇ ὀλιγονοίᾳ μου, λευκότες τὰς ἀλόγους ἐνστάσεις τε καὶ ἀντιθέσεις αὐτῶν. Νῦν δὲ ἐπειδὴ εἰρθεῖντες τοῖς ἐλέγχοις, ὁμολογοῦσιν εἰκονίζεσθαι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὐ μὴν προσκυνεῖν δεῖν τὴν ἀναστηλωθεῖσαν αὐτῷ [cod. Reg. αὐτοῦ] εἰκόνα· κἀντεῦθεν ἐνταράττειν πειρῶνται τὸν νοῦν τῶν ἀπλουστέρων, ὥς τῇ προσκυνήσει λατρευόντων τῇ κτεῖσει παρὰ τὸν Κτίσαντα· ἐπὶ τούτῳ μοι σὺν Θεῷ καὶ ὁ παρὼν πενιχρὸς λόγος· κατὰ ἀντιβολὴν δυσὶν προσώπων, ὀρθοδόξου τε, φημι, καὶ εἰκονομάχου· πρὸς τὸ εὐσύννοτον καὶ εὐδιάνυστον κἀνταῦθα τὴν τῶν λεγομένων δύναμιν εἶναι.

Α'. ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ. Ὁμολογεῖς τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Πατρὸς σάρκα γεγονότα σαρκὶ περιγράφεσθαι, τῇ τῆς θεότητος φύσει μένοντα ἀπερίγραπτον;

ΑΙΡΕΤΙΚΟΣ. Σύμφημι· πῶς γὰρ οὐ; τῶν θεολόγων Πατέρων οὕτω διαγορευόντων· Γρηγορίου μὲν λέγοντος, « Περὶ γράπτον σῶματι, ἀπερίγραπτον πνεύματι »· Ἀθανασίου δὲ· « Ἀσράτως μὲν Θεοῦ νοουμένου καὶ ὄντος ἀληθῶς· ὁρατῶς δὲ ἀνθρώπου ψηλαφώμενου καὶ ὑπάρχοντος ἀληθῶς. »

Β. ΟΡΘ. Τὴν τοιαύτην σὺν περιγραφῇ, ἥτοι εἰκόνα Χριστοῦ, οὐ συνομολογεῖς προσκυνετὴν ὑπάρχειν;

ΑΙΡ. Οὐμενεῦν· ὅτι μὴδὲ τινι τῶν θεοφόρων τοῦτο εἰρηται. Ἀλλὰ ἀντερωτήσω σε, σὺ δὲ μοι ἀποκριθῇ· ποῦ δὴ γέγραπται ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ Καινῇ Διαθήκῃ προσκυνεῖσθαι εἰκόνα;

Γ. ΟΡΘ. Ὅπουπερ γέγραπται προσκυνεῖσθαι τὸ κατ' αὐτὴν πρωτότυπον.

ΑΙΡ. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. Τοῦτο καὶ γέγραπται. Τούτῳ καὶ προσκυνεῖν προστέτακται· οὕτι ποῦ πρωτοτύπῳ, πολλοῦ γε εἰπεῖν εἰκόνα, ὥς σὺ φῆς.

Δ'. ΟΡΘ. Ὅτι μὴδὲ θεολογία, ὧ βέλτιστε, τὸ προκείμενον, περὶ ἧς οὐκ ἔστιν ἐμφέρεια ἢ κατανόσις ὁμιώσεως· ἀλλ' οἰκονομία, περὶ ἣν ὁρᾶται τὸ πρωτότυπον καὶ παράγωγον, εἴπερ ὁμολογεῖς σάρκα εἰληφῶτα καθ' ἡμᾶς γεγονέναι τὸν Λόγον.

ΑΙΡ. Τῆς Γραφῆς λεγούσης, Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις· οὐχ ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ προσοίσειν ἡμᾶς τὴν προσκύνειν προσταττεῖ ὁ λόγος;

Ε'. ΟΡΘ. Ἀριδῆλως· ἀλλ' οὐχ ὥς σάρκα εἰληφῶτι

Α tam, errorisque vacuam opinionem, humi et ad pedes demissa simulacra tollere, si in sublimi posita relinquantur: quando nec in Regnorum libris alii Deo placuisse leguntur, quam David, Ezechias et Josias, qui una cum depressis excelsa quoque sustulerunt. Quare si Deo pro viribus cumulate placere aut cumulate potius in tali opinione impii essetuderent, nullam sub cælo sacram eadem omitterent, quam ornatu suo non spoliarent, ejus divina donaria, picturæ alicujus historiam continentia non incenderent. Sed de his satis superque pro ingenii nostri tenuitate jam diximus, absurdasque eorum objectiones et contraria argumenta dissolvimus. Nunc vero quoniam reprehensione nostra constricti, Dominum nostrum Jesum Christum imagine exprimi consentiunt; negant autem dedicatam ipsi imaginem adorari oportere, simpliciorumque mentes hac ratione conturbare nituntur, quasi eam adorando, creature potius serviant quam Creatori: de ea re mihi exillis hæc disputatio, Deo duce, per duorum orthodoxi nimirum et iconomachi, ut clarior inde illustriorque dictorum vis eluceat, oppositas vices contextetur.

I. ORTHODOXUS. Confiteris Filium et Verbum Patris, postquam caro factum est, carne circumscribi, et juxta divinitatis naturam, incircumscriptum manere?

HÆRETICUS. Confiteor: quidni enim? cum theologi Patres ita pronuntiant: Gregorio (c) quidem: « Circumscriptum corpore, incircumscriptum spiritu affirmante; » Athanasio vero in hæc verba: « Cum invisibiliter Dens intelligatur, et vere sit? visibiliter homo tangatur, et reipsa existat. »

II. ORTH. Hanc ergo circumscriptionem seu imaginem Christi adorandam esse non una confiteris;

HÆR. Haudquaquam, cum sanctorum id nullus dicat. Sed ego te vicissim interrogo, et responde. Quoniam in Veteris aut Novi Testamenti loco scriptum est, ut imago adoretur?

III. ORTH. Ubicumque scriptum est, ejus prototypum adorari.

HÆR. Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies. Hoc utique scriptum est. Hanc ut adoremus præceptum est; non ut prototypum, nedum ut imaginem, quod dicis.

IV. ORTH. Non est theologia, vir optime, quod disserimus; in quam nec mentio, nec suspicio cadit similitudinis; sed dispensatio, in qua et prototypum cernitur, et exemplum ab eo ductum; si modo Verbum carne assumpta nostri simile factum esse confiteris.

HÆR. An ergo cum Scriptura dicit: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies, non Patri simul et Filio adorationem reddere jubemur?

V. ORTH. Manifeste; sed non tanquam carne

indutum adorare veteres jubebantur : *Deum enim nemo vidit unquam* ²², ut sacræ Litteræ docent : sicut postquam caro factus est ; et intra circumscriptiōis cancellos receptus est qui erat incircumscriptus, et sub aspectum tactumque corporis venit, qui nec tangi poterat, nec videri. Adoratur quidem una cum Patre, ut qui æque cum illo Deus est : adoratur rursum et in propria imagine, cujus est prototypum ; ut qui homo sicut nos in omnibus factus est, excepto peccato.

HÆR. De Christo quidem, quod adorandus sit, divina omnis Scriptura clarissime testatur : ait enim : *Et adorent eum omnes angeli Dei* ²³. De prototypo autem et imagine, nullatenus.

VI. ORTH. Cum de Christo scriptum est, « *Et adorent eum omnes angeli Dei*, » quid aliud intelligi licet, quam ut sermo sit de prototypo ? Postquam enim homo factus est, Deus una permanens, cum quilibet homo imaginis suæ sit prototypum, nec reperiri homo queat, cujus exemplum non sit ejus effigies ; proculdubio et Christus item, ut qui in omnibus similis nostri factus est, suæ ipsius imaginis est prototypum, quamvis id conceptis verbis scriptum non sit. Quare cum sciscitabere, ubi scriptum sit, ut adoretur imago Christi, mox audies, illic nimirum ubi Christum ipsum adorari scriptum est ; quia exemplum a prototypo separari non potest.

IIÆR. Quinimo cum scriptum non sit, Christum imaginis suæ prototypum esse, recipi sententia non debet, quippe quæ fidei nostræ confessione non comprehenditur.

VII. ORTH. Multa sane quæ iisdem verbis scripta non sunt, quia eundem cum scriptis sensum habent, a sanctis Patribus usurpata fuerunt. Nam et consubstantialis Patri Filius non in divina Scriptura, sed a Patribus postea declaratus est ; et Spiritus sanctus, Deus ; et Domini parens, Deipara, et alia multa, quæ percensere longum esset : quæ non confitendo, ejurata est vera religio nostra. Tum autem in confessionem recepta sunt, cum ad insurgentium hæresum extirpationem necessitas postulavit. Quid ergo mirum est, quamvis Christum imaginis suæ prototypum esse scriptum non sit ; nunc tamen tempore ob renatam iconomachorum hæresim efflagitante dictum fuisse, cum veritas ipsa id certissime demonstret ? Nam si propriæ imaginis prototypum non est, ne carnem quidem suscepit, qui extra circumscriptiōnem divinitatis infinitate permanet. Si vero incarnatus, nostri reipsa similis factus est ; quidni et paria illi cum cæteris hominibus juxta similitudinis consequentiam attribuas ?

HÆR. Quia Christus cum Deus simul et homo sit, nudus non est, quemadmodum unusquisque nostrum : ideo scilicet nec prototypum ipsum imaginis suæ dicere pium est.

A τοῖς πάλοι νενομοθέτηται τοῦτο· Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, κατὰ τὰ Λόγια· ὡς ἐπειδὴ σὰρξ ἐγένετο καὶ εἰσα περιγραφῆς, ὥφθη ὁ ἀπερίγραπτος· καὶ θεὰ καὶ ἀφῆ ὑποπέπτικε σωματοειδὲς ἀναφῆς τε καὶ ἀθάτου. Προσκυνεῖται μὲν αἶμα τῷ Πατρὶ, ὡς Ἰσα αὐτῷ Θεὸς ὑπάρχων· προσκυνεῖται δ' αὖ καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ εἰκόνι, ἥς ἐστι πρωτότυπον ὡς καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπος γεγωνὼς κατὰ πάντα πλην ἀμαρτίας.

AIP. Περί μὲν Χριστοῦ ὅτι προσκυνητὸς ἐν πάσῃ τῇ θεοπνευστῇ Γραφῇ σαφέστατα εἴρηται· φησί γάρ, Καὶ προσκυνήσατέσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ· οὐ μὴν περὶ πρωτοτύπου καὶ εἰκόνος.

Γ'. ΟΡΘ. Περί Χριστοῦ ἡνίκα γέγραπται, « Καὶ προσκυνήσατέσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ, » τί ἄλλο ἐστὶ νοῆσαι, ἢ ὅτι περὶ πρωτοτύπου ὁ λόγος ; Ἐπὶ γὰρ ἄνθρωπος ἐγένετο μετὰ τοῦ εἶναι Θεός, ἐπειδὴ οὐν πᾶς ἄνθρωπος τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος πρωτότυπὸν ἐστὶ, καὶ οὐκ ἂν εἴη ἄνθρωπος μὴ ἔχων παράγωγον τὸ ἑαυτοῦ ἀπεικόνισμα· δηλονότι καὶ Χριστὸς ὡς κατὰ πάντα ὁμοιωθεὶς ἡμῖν, τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος πρωτότυπὸν ἐστὶ, κὲν τῇ λέξει μὴ γέγραπται. Ὡστε ὁπόταν ἐρωτήσεις, Ποῦ γέγραπται, προσκυνεῖσθαι εἰκόνα Χριστοῦ ; τηνικαῦτα ἀποδείξεις, ὅτι Ὅπου περ γέγραπται προσκυνεῖσθαι Χριστόν· εἴπερ ἀχώριστόν ἐστι τοῦ πρωτοτύπου τὸ παράγωγον.

AIP. Ἀλλ' ἡνίκα μὴ γέγραπται εἶναι Χριστὸν πρωτότυπον τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος, ἀπαράδεκτος ὁ λόγος· μὴ παραλαβανόμενος ἡμῶν τῇ κατὰ πίστιν ὁμολογίᾳ.

Ζ'. ΟΡΘ. Πολλὰ δὴ ἂ οὐ γέγραπται λέξεσιν αὐταῖς, ἰσοδυναμεῖ δὲ τοῖς γεγραμμένοις, τοῖς ἁγίοις Πατράσι κεκήρυκται. Καὶ γὰρ ὁμοούσιος ὢν τῷ Πατρὶ ὁ Υἱός, οὐκ ἐν τῇ θεοπνευστῇ Γραφῇ, ἀλλὰ πρὸς τῶν Πατέρων ὕστερον τετράνωται· ὥσπερ καὶ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ Θεοτόκος ἡ Κυριότης, ἄλλα τε ἅττα μακρόν ἐστιν ἀπαριθμεῖν ὡς μὴ ὁμολογουμένων, ἐξηγῆται ἡ ἀληθινὴ λατρεία ἡμῶν. Τότε δὲ ὁμολογηθέντων, ὅπηνίκα πρὸς καθάρσεις τῶν ἐπανισταμένων αἱρέσεων ἡ χρεια ἐκτάλει. Τί οὖν λοιπὸν θαυμαστόν, εἰ καὶ μὴ γέγραπται πρωτότυπον εἶναι Χριστόν τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος, τοῦτον τοῦ καιροῦ ἀπαιτοῦντος πρὸς τὴν ἀναφύεσαν εἰκονομαχικὴν αἵρεσιν λεχθῆναι, τῆς ἀληθείας οὕτω φανερώσεως βεβαιότατα ; Εἰ γὰρ μὴ ἐστὶ πρωτότυπον τῆς οἰκείας εἰκόνος, οὐδὲ σεσάρκωται, μὲν ἔξω περιγραφῆς τῇ τῆς θεότητος ἀπειρίᾳ. Εἰ δὲ σεσάρκωται καὶ ὥπται καθ' ἡμᾶς, τί μὴ καὶ αὐτῷ τὸ Ἰσα ἀποδίδως ὡς παντὶ ἀνθρώπῳ κατὰ τὸ ἀκλόουθον τῆς ὁμοιώσεως ;

AIP. Ὅτι Χριστὸς Θεός καὶ ἄνθρωπος ὢν, οὐ φιλόσοφος ἐστὶν ὡς εἰς τῶν κατὰ ἡμᾶς· μηδὲ πρωτότυπον αὐτὸν δηλαδὴ λέγειν τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος εὐαγές.

²² Joan. 1, 18. ²³ Hebr. 1, 6.

Η'. ΟΡΘ. Τὸ οὖν φιλὸν μὴ λέγεσθαι Χριστὸν, οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ μὴ περιγεγράφθαι αὐτόν, τοῖς Πατράσι καθ' ἡμᾶς εἴρηται, ἀλλὰ πρὸς τὸ θεῖν ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπων ὑπάρχειν, ὅπερ οὐχ ἑνός ἐστι τῶν καθ' ἡμᾶς. Κατὰ τοῦτο γὰρ πάντες φιλοὶ λεγόμεθα. Περιγραφὴς δὲ ὢν, πρωτότυπὸν ἐστὶ τῆς οἰκείας εἰκόνης· ὡς εἰ τις τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ οὐ κατὰ τοῦτο φιλός.

ΑΙΡ. Περιγραφτὸν οὖν ὁμολογῶ Χριστὸν, ἀλλ' οὐ πρωτότυπον λόγον ἔχοντα.

Θ'. ΟΡΘ. Καὶ πῶς ἂν εἴη περιγραφτὸς μὴ πρωτότυπου λόγον ἔχων; αὐτὸ γὰρ τοῦθ' ὅπερ λέγεται περιγραφτὸν εἶναι, καὶ πρωτότυπὸν ἐστίν. Ὁ γὰρ περιγράφεται, τοῦτο καὶ εἰς παράγωγον εἰκόνας τοῦ γεγραμμένου πρόκειται. Ὁμολογῶν γοῦν τὸν Χριστὸν περιγράφεσθαι, δοίης καὶ μὴ βουλόμενος πρωτότυπον αὐτὸν τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνης ὑπάρχειν, ὥς πάντα ἀνθρώπων τοῦ οἰκείου ἰνδάλματος· καθά φησι καὶ ὁ θεὸς Βασιλεὺς· « Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός. » Τοῦτο εἰπὼν ἀραρότως ἐδήλωσε πρωτότυπον εἶναι τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνης Χριστὸν· εἴπερ πᾶς ὁ ἐν πίνακι γεγραμμένος, παρηγμένος ἐστὶν ἀπὸ πρωτοτύπου μορφῆς.

ΑΙΡ. Καὶ ποία κοινωνία προσκυνήσεως τοῦ πρωτοτύπου πρὸς τὸ παράγωγον;

Ρ. ΟΡΘ. Ὅποια τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ πρὸς τὸ ἱκεῖον ἐκτύπωμα.

ΑΙΡ. Πόθεν σοι τοῦτο εἰληπται; οὐ γὰρ σε νομοθέτην νεοφανῆ δέξομαι.

ΙΑ'. ΟΡΘ. Ἐκ δύοιν θεηγόροις τὸ δόγμα· Διονυσίου μὲν τοῦ Ἀρεοπαγίτου λέγοντος· Τὸ ἀληθές ἐν τῷ ὁμοιωμάτι, τὸ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι· τὸ ἐκείρον ἐν ἐκατέρῳ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον· τοῦ τε μεγάλου Βασιλείου φάσκοντος· Οὐδὲ γὰρ ὁ κατὰ τὴν ἀγορὰν τῇ βασιλικῇ εἰκόνι ἐνατενίζων, καὶ βασιλέα λέγων τὸν ἐν τῷ πίνακι, δύο βασιλέας ὁμολογεῖ, τὴν τε εἰκόνα καὶ τὸν οὐ ἐστὶν ἡ εἰκὼν· οὕτε ἐὰν δείξας τὸν ἐν τῷ πίνακι γεγραμμένον εἴποι, Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς, ἀπεστέρησε τὸ πρωτότυπον τῆς τοῦ βασιλέως προσηγορίας· μᾶλλον μὲν οὖν ἐκείνῳ τὴν τιμὴν ἐθεθαίωσε διὰ τῆς τοῦτο ὁμολογίας. Εἰ γὰρ ἡ εἰκὼν βασιλεὺς, πολλῶ δῆπου εἰκὸς βασιλέα εἶναι τὸν τῇ εἰκόνι παρασχόμενον τὴν αἰτίαν. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ· Πάντως δὲ ἡ εἰκὼν ἡ δημιουργουμένη, μεταφερομένη ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου, τὴν ὁμοίωσιν εἰς τὴν ὕλην εἴληψε καὶ μετέσχηκε τοῦ χαρακτῆρος ἐκείνου διὰ τῆς τοῦ τεχνίτου διανοίας καὶ χειρὸς ἐναπόμαγμα· οὕτως ὁ ζωγράφος· οὕτως ὁ λιθογλύφος, οὕτως ὁ τὸν χρῦσεον καὶ τὸν χάλκεον ἀνδριάντα δημιουργῶν, ἔλαβεν ὕλην, ἀπέιδεν εἰς τὸ πρωτότυπον, ἀνέλαβε τοῦ θεθεωρημένου τὸν τύπον, ἐναπεσφραγίσατο τοῦτον ἐν τῇ ὕλῃ.

ΑΙΡ. Εἰ καὶ τοῖς Πατράσιν οὕτω πεφισόφηται, ἀλλ' οὐ δῆπου καὶ κοινῇ αὐτοῖς πέφραστα· ἡ τῶν ἐκατέρων προσκυνήσις.

(2) Ex Encom. S. Barlaam. t. 1, hom. 18, p. 115.

(3) Ex hom. 27 Contr. Sabell., t. 1, p. 605.

VIII. ORTH. Quod nudus Christus non dicatur, non ut circumscribi eum negent, a Patribus mea sententia dictum est; sed ut Deum simul et hominem esse doceant, quod nulli nostrum convenit. Propterea enim nudi omnes dicimur. Circumscriptus autem cum sit, prototypum est imaginis suae, sicut quilibet nostrum; nec tamen nudus hoc nomine.

HÆR. Circumscriptum equidem fateor; at prototypi rationem habere nego.

IX. ORTH. Et quomodo circumscripsit esse queat, si prototypi rationem non habet? Hoc enim ipsum quod circumscripsit esse dicitur, est etiam prototypum. Quod enim circumscribitur, idem ad imaginis ejus quod effingitur productionem propositum est. Consistens ergo Christum circumscribi, suae illi imaginis, non secus ac omnis homo sui est simulacri prototypum esse vel nolens concedes: quo sensu divus quoque Basilus (2) ait: « Designetur in tabula et certaminum præses Christus. » Quibus verbis Christum imaginis suae prototypum esse consentaneum ostendit. Omnis siquidem qui in tabula depingitur, et prototypi forma producatur necesse est.

HÆR. Quid vero commune habet adoratio prototypi cum exemplari?

X. ORTH. Quod vivifica crux cum expressa figura sua.

HÆR. Unde hoc a te depromptum est? nec enim te ut novum legislatorem suscipiam.

C ORTH. Duorum est divinorum Patrum sententia. Dionysii quidem Areopagitæ, cum ait, veritas in simulacro, archetypum in imagine, utrumque in utroque præter substantiæ discrimen. Et magni Basilii (3) his verbis: Neque enim qui regis imaginem in foro contemplatur, et regem vocat, qui in tabula cernitur, duos reges proficitur; imaginem, et illum, cujus est imago: neque cum illo ostenso, qui est in tabula, dixerit: Ille est rex, regis nomine prototypum spoliavit; quin potius honorem illi hac sua professione confirmavit. Nam si imago rex est, multo magis consentaneum est regem esse illum, qui imagini causam præbuit. Et iterum alibi (4): Omnino autem quæ fingitur imago, a prototypo ad materiam traducta similitudinem capit, et figuram illius participat per artificis mentem, et manus impressionem. Sic pictor, sic lapidum sculptor, sic qui auream aut æneam statuam fingit, materiam cepit, in exemplar respexit, recepit rei quam speculatus est figuram, hanc in materiam impressit.

HÆR. Etsi Patres hoc modo philosophati sunt, necdum tamen communis ab illis dicta est utriusque adoratio.

(4) Ex lib. v Contra Eunom. t. 1, p. 116 a. Quod participant de Creatore quæ ad imaginem ejus facta sunt, hoc autem per Spiritum fit.

XII. ORTH. Cum honorem prototypi per exempli A confessionem confirmari dixit Basilius, quid aliud censes, quam utriusque unum esse honorem et adorationem?

HÆR. Honorem quidem assentior; at non adorationem: abs te enim, et non a Patre hæc vocis commutatio.

ORTH. Quid ergo cum beatum Athanasium (5) ita loquentem audies. « In imagine enim species regis et forma apparēt, et in rege imaginis species: ac sine omni discrepantia similitudo regis in imagine expressa est; ut qui videt imaginem, videat in ea regem; et vicissim qui regem intueatur, agnoscat illum ipsum eundem esse, qui in imagine repræsentatur. Cæterum quia in ambobus nulla est dissimilitudo, si quis post conspectam imaginem velit regem videre, huic ad eum modum imago jure loqueretur: Ego et rex unum sumus; ego enim in illo sum, et ille in me, et quod in me cernis, id quoque in eo cernis; et quod videris in illo, videris et in me. Qui igitur adorat imaginem, in illa adorat ipsum regem; quippe cum ipsa imago nihil aliud sit, quam regis forma ac species. » Quemadmodum, ut de meo hoc quoque adjiciam, qui figuram crucis adorat, in ea adorat vivificam crucem. Hujus enim species et descriptio est figura.

HÆR. Mitte de crucis figura hoc loco dicere, hæc enim insuperabile contra diabolium trophæum est.

ORTH. Mitte et tu de imagine Christi mentionem facere: hic enim Salvator est mundi; per quem et crux, cum interitus instrumentum prius esset, immortalitatis symbolum per ejus in ea extensionem facta est.

HÆR. Sed fieri nequit, ut Christi adorationis particeps sit ejus imago; neque ut idem cum Christo nomen habeat.

XV. ORTH. Excipe rursum parem a me sumptionem. Nec fieri item potest, ut vivificæ crucis adorationem ejus figura participet; neque ut idem cum vivifico ligno nomen gerat.

HÆR. Apage has ineptias. Una enim et communis amborum est adoratio: et quo nomine vivificum lignum appellatur, eodem ipso et ejus figura. Crux enim utrumque.

XVI. ORTH. Abs te mihi victoria, cum paria dixerō. Eodem enim modo una et communis est adoratio Christi, ejusque figuræ; et quo nomine Christus, eodem et propria ejus effigies nuncupatur. Christus enim, utrumque: quemadmodum sanctorum doctrina superius comprobavit. Enimvero quæcumque de prototypo dicuntur, ea ipsa de exemplari dici necesse est: sed de prototypo quidem synonyme, quia proprie: de exemplari autem homonyme, quia non proprie.

(5) Ex 4 orat. Contra Arian. l. I, p. 457 d.

IB'. OPΘ. Τιμὴν βασιλευτικὴν τοῦ θεοῦ Βασιλεῖου εἰπόντος τοῦ πρωτοτύπου τὴν τοῦ παραγώγου ὁμολογίαν· τί ἄλλο σοι φαίνεται, ἢ οὐχὶ τῶν ἑκατέρων εἶναι μίαν τιμὴν ἥτοι προσκύνῃσιν;

AIP. Τιμὴν μὲν συγκατατίθῃμι, ἀλλ' οὐχὶ προσκύνῃσιν· παρὰ σοῦ γάρ, οὐ παρὰ Πατρὸς ἡ μετωνομία.

IP'. OPΘ. Τί οὖν ὅταν ἀκούσῃς τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου λέγοντος· « Ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως, τὸ εἶδος καὶ ἡ μορφή ἐστι· καὶ ἐν τῷ βασιλεὶ δὲ, τὸ ἐν τῇ εἰκόνι εἶδος ἐστι· καὶ ἀπαράλλακτός ἐστιν ἡ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως ὁμοιότης· ὥστε τὸν ἐνορῶντα τῇ εἰκόνι, ὁρᾶν ἐν αὐτῇ τὸν βασιλέα· καὶ τὸν πάλιν ὁρῶντα τὸν βασιλέα, ἐπιγινώσκειν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ἐν τῇ εἰκόνι. Ἐκ δὲ τοῦ μὴ διαλάττειν τὴν ὁμοιότητα, τῷ θέλοντι μετὰ τὴν εἰκόνα θεωρῆσαι τὸν βασιλέα, εἰποὶ ἂν εἰκὼν· Ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν ἐσμέν· ἐγὼ γὰρ ἐν ἐκείνῳ εἰμι, κακείνος ἐν ἐμοί. Καὶ ὁ ἐώρακας ἐν ἐμοί, τοῦτο καὶ ἐν ἐκείνῳ βλέπεις· καὶ ὁ ὁρᾶς ἐν ἐκείνῳ, τοῦτο βλέπεις ἐν ἐμοί. Ὁ οὖν προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, ἐν αὐτῇ προσκυνεῖ τὸν βασιλέα· ἡ γὰρ ἐκείνου μορφή καὶ τὸ εἶδος ἐστὶν ἡ εἰκὼν. » Ὅσπερ, ἵνα καὶ τὸ παρ' ἐμαυτοῦ προσθήσοιμι, ὁ προσκυνῶν τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ, ἐν αὐτῷ προσκυνεῖ τὸν ζωοποιὸν σταυρόν. Ἡ γὰρ ἐκείνου ἰδέα καὶ διαγραφὴ, ὁ τύπος ἐστίν.

AIP. Πάρες περὶ τοῦ σταυροῦ λέγειν ἐνταῦθα· οὗτος γάρ ἐστι τὸ κατὰ τοῦ διαβόλου ἀήτητον τρέπαιον.

IA'. OPΘ. Πάρες καὶ αὐτὸς ἐπὶ εἰκόνος Χριστοῦ λέγειν ἐνταῦθα. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου· δι' οὗ καὶ σταυρὸς, ὄργανον ὑπάρχων πρότερον φοβερᾶς, ἀφθαρσίας σύμβολον τῇ ἐν αὐτῷ ἐκτάσει γεγένηται.

AIP. Ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται κοινωνεῖν τῆς Χριστοῦ προσκυνήσεως τὴν αὐτοῦ εἰκόνα· οὐδὲ λέγεσθαι τοῦθ' ὅπερ Χριστὸς ὀνομάζεται.

IE'. OPΘ. Δέξαιτο καὶ παρ' ἐμοῦ τὸ ἴσον λημμάτων. Οὐδὲ μὴ ἐγγωρεῖ κοινωνεῖν τῆς προσκυνήσεως τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τὸ αὐτοῦ ἐκτύπωμα· οὐδὲ λέγεσθαι τοῦθ' ὅπερ τὸ ζωοποιὸν ξύλον ὀνομάζεται.

AIP. Ἀπαγε τῆς ληρωδίας! Μία γὰρ καὶ κοινὴ ἡ ἀμφοτέρων προσκύνῃς· καὶ τοῦθ' ὅπερ λέγεται τὸ ζωοποιὸν ξύλον, καὶ τὸ αὐτοῦ ἐκτύπωμα κατωνόμασται· σταυρὸς γὰρ ἀμφοτέρα.

IG'. OPΘ. Ἐκ σοῦ μοι τὸ νικᾶν τὰ ἴσα λέγοντι. Ὅσαύτως γὰρ μία καὶ κοινὴ προσκύνῃς τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸ αὐτοῦ ἐκτύπωμα· καὶ τοῦθ' ὅπερ λέγεται Χριστὸς, καὶ τὸ οἰκεῖον εἰκόνισμα κατωνόμασται. Χριστὸς γὰρ ἀμφοτέρα· καθὼς ἀνωτέρω ἡ τῶν θεοφόρων διδασκαλία πεφανέρωκε. Καὶ γὰρ ὅσα περὶ τοῦ πρωτοτύπου λέγεται, ταῦτα καὶ περὶ τοῦ παραγώγου ῥηθήσεται· ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ πρωτοτύπου συνανώνως, ὅτι καὶ κυρίως· ἐπὶ δὲ τοῦ παραγώγου ὁμωνώνως, ὅτι καὶ οὐ κυρίως.

AIP. Πῶς οὖν φης ταῦτα; οὐπω γὰρ τηλαυγῶς Α
τυνῆμι.

ΙΖ'. ΟΡΘ. "Οτι τοι σταυρὸς λέγεται, ὃ ἐν ᾧ Χρισ-
τὸς, ὑψώθη, καὶ τῇ σημασίᾳ τῆς προσγορίας, καὶ
τῇ φύσει τοῦ ζωοποιηθέντος ξύλου. Τὸ δὲ αὐτοῦ ἐκ-
τύπωμα, σταυρὸς μὲν τῇ σημασίᾳ τῆς προσγορίας,
οὐ τῇ φύσει τοῦ ζωοποιηθέντος ξύλου· ἐκ ξύλου
γὰρ ἐστὶ τοῦ τυχόντος ἢ ἐκ χρυσοῦ, ἢ ἐξ ἀργύρου,
ἢ ἐκ λίθου, ἢ ἐξ ἄλλης οἰασούν τινος ὑλαίας διαγρα-
φῆς. Καὶ τοῦ μὲν ὀνόματος κοινώνει τοῦ πρωτοτύ-
που, ὥσπερ καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς προσκυνήσεως·
τῆς δὲ φύσεως ἡλλοτριῶται. Αἰδὸ ὅσοις ὀνόμασι κέ-
κληται ὁ ζωοποιὸς σταυρὸς, τοσοῦτοις καὶ τὸ αὐτοῦ
ἐκτύπωμα εἴρηται. "Αν τε γὰρ φαίμεν τὸν ζωο-
ποιὸν σταυρὸν καύχημα τῆς οἰκουμένης, ὡσαύτως
καὶ τὸ αὐτοῦ ἐκτύπωμα καύχημα τῆς οἰκουμένης
εἴρηται. "Αν τε φῶς εἴπωμεν καὶ ζωὴν, ὡσαύτως
καὶ τὸ αὐτοῦ ἐκτύπωμα φῶς καὶ ζωὴ εἴρηται. "Αν
τε καυτήρα δαιμόνων προσείπωμεν, ὡσαύτως καὶ
τὸ αὐτοῦ ἐκτύπωμα καυτὴρ δαιμόνων εἴρηται. Καὶ
οὐκ ἔστιν ἐφ' ὅτῃ μὴ τῇ σημασίᾳ τοῦ πρωτοτύπου
ὀνομάζεται τὸ παράγωγον. Οὕτω καὶ ἐπὶ Χριστοῦ
καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνος τὸ θεώρημα. Χριστὸς γὰρ
λέγεται αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπος, καὶ
τῇ σημασίᾳ τῆς προσγορίας, καὶ τῇ φύσει τῆς
θεότητος τε καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ δὲ αὐτοῦ
ἀπεικόνισμα, Χριστὸς μὲν τῇ σημασίᾳ τῆς προσ-
γορίας, οὐ τῇ φύσει τῆς θεότητος τε καὶ ἀνθρωπό-
τητος. "Εκ ποιότητος γὰρ ἐστὶ χρωματουργικῆς
τυχόν, ἢ ἐκ ψηφίδων ποικίλῃ συνθέσεως, ἢ ἐκ γλυ-
φικῆς ἐπιτεχνήσεως, ἢ ἐκ χρυσοῦ, ἢ ἐξ ἀργύρου, ἢ
ἐξ ἄλλης οὖν τινος ὑλαίας διαγραφῆς. Καὶ κατὰ
τοῦνομα μὲν κοινώνει, ὥσπερ καὶ κατὰ τιμὴν καὶ
κατὰ προσκύνησιν· τῆς δὲ φύσεως ἡλλοτριῶται. Αἰδὸ
ὅτοις ὀνόμασι κέκληται Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, τοσοῦτοις
καὶ τὸ αὐτοῦ ἀπεικόνισμα εἴρηται. "Αν τε γὰρ φαί-
μεν τὸν Χριστὸν Κύριον τῆς δόξης, ὡσαύτως καὶ τὸ
αὐτοῦ ἀπεικόνισμα, Κύριος τῆς δόξης εἴρηται. "Αν
τε φαίμεν τὸν Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σο-
φίαν, ὡσαύτως καὶ τὸ αὐτοῦ ἀπεικόνισμα Θεοῦ δύνα-
μις καὶ Θεοῦ σοφία εἴρηται. "Αν τε φαίμεν τὸν
Χριστὸν Υἱὸν ἀνθρώπου, ὡσαύτως καὶ τὸ αὐτοῦ
ἀπεικόνισμα, Υἱὸς ἀνθρώπου εἴρηται. Τοιγαροῦν
ἐπειδὴ λέγοι αὐτὸς ὁ Θεὸς, Λόγος, "Εγὼ εἰμι τὸ
φῶς τοῦ κόσμου· τοῦτο φαίη ἂν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς
καὶ τὸ αὐτοῦ ἀπεικόνισμα. Πάλιν ἐπειδὴ λέγοι ὁ
Χριστὸς, "Εμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, ἐπουρανίων καὶ
ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· τοῦτο φαίη ἂν διὰ τῆς
ἐπιγραφῆς καὶ τὸ αὐτοῦ ἀπεικόνισμα. Πάλιν ἐπὶ
λέγοι ὁ Χριστὸς, "Εγὼ εἰμι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις·
τοῦτο φαίη ἂν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ τὸ αὐτοῦ
ἀπεικόνισμα. Καὶ οὐκ ἔστι μὴ ὅσοις ὀνόμασι σημαίνεται ὁ
Σωτὴρ παρὰ τῇ θεοκνεύστῃ Γραφῇ, καὶ τὴν
αὐτοῦ κεκλησθαι εἰκόνα.

AIP. Πολλὴ ἡ ἔμφασις τῆς ταυτότητος, καὶ οὐδὲν
ἄλλο φαίης εἶναι τὸ παράγωγον ἢ αὐτὸ δὴ τὸ πρω-
τότυπον. Ποῦ γὰρ ἔκαμψεν ἡ κάμψειν τῇ Χριστοῦ
εἰκόνι πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ κα-
ταχθονίων;

ΙΗ'. ΟΡΘ. «Εἰ ἐπέστησας ὃ φησι ὁ πολυάθλος
Ἀθανάσιος, ὅτι "Εν τῇ εἰκόνι τοῦ βασιλέως τὸ εἶδος·
(6) Orat. 4 Contra Arian.. T. I, p. 457 d.

PATROL. GR. XCIX.

HAER. Quo tandem sensu hæc dicis, nondum
enim perspicue intelligo.

XVII. ORTH. Quia crux dicitur, in quam Christus
sublatus est, et vocabuli significatione, et natura
ligni vivificati. Ejus vero figura, crux vocabuli qui-
dem significatione, non autem natura ligni vivi-
ficati; ex quolibet enim ligno conflatur, aut ex
auro, aut ex argento, aut ex lapide, aliave mate-
riali designatione. Et nomen quidem prototypi
participat, sicut et honorem et adorationem; a
natura vero penitus aliena est. Ideoque quot no-
minibus vivifica crux afficitur, totidem et ejus effi-
gies: sive enim exsultationem orbis appellemus
vivificam crucem, ejus quoque figura orbis exsul-
tatio dicitur: sive lucem vocemus, et vitam, lux
pariter et vita ejus effigies nominatur: sive dæmo-
num ardorem nuncupemus, eodem modo et fi-
gura, dæmonum ardor appellatur: nec omnino
quidquam est, in qua exemplum prototypi appella-
tione non ornatur. Eademque est Christi et ejus
imaginis consideratio. Christus enim dicitur Deus
ipse et homo, tum vocabuli nota, tum natura divi-
nitatis et humanitatis: ejus vero effigies, Christus
vocabuli quidem nota, non autem natura divinita-
tis et humanitatis. Ex qualitate enim constat, co-
lorum fortasse, aut ex calculorum varia composi-
tione, aut ex opere arte sculpto, aut ex auro, aut
ex argento, aut ex alia qualibet materiali confor-
matione. Et nomen quidem habet commune, sicut
et honorem et adorationem; a natura vero longe
disjuncta est. Quare quot nominibus afficitur Jesus
Christus, totidem ejus effigies. Sive enim Dominum
gloriæ Christum appellemus, pari modo et Dominus
gloriæ dicitur ejus effigies: sive Dei virtutem, et
Dei sapientiam Christum vocemus, Dei quoque
virtus, et Dei sapientia dicitur effigies: sive Filium
hominis Christum dicamus, ipsa etiam ejus effi-
gies Filius hominis appellatur. Denique cum Deus
ipse Verbum dicet, Ego sum lux mundi; hoc idem
ejus imago per inscriptionem suam dicet. Rursus-
que dicente Christo, Mihi flectetur omne genu,
cælestium, terrestrium, et infernorum; hoc et ejus
effigies per inscriptionem enuntiabit: et cum dicet
Christus, Ego sum vita et resurrectio; id ipsum per
inscriptionem imago, nec ulla omnino in divinis
Litteris appellatione Salvatorem designatum videas,
qua ejus quoque imago non insigniatur.

HAER. Magna hæc identitatis declaratio; ac nihil
aliud exemplum esse dices, quam ipsummet pro-
totypum. Ubi enim flexum est aut flectetur unquam
imagini Christi omne genu cælestium, terrestrium,
et infernorum?

XVIII. ORTH. Si attenderes quod multorum
certaminum dixit Athanasius (6), «in imagine spe-

ciem regis esse et formam, et in rege imaginis speciem. Et rursus, jure ad hunc modum imaginem loqui: Ego et rex unum sumus. Ego enim in illo sum, et ille in me, et quod in me conspicias, id quoque in eo conspicias, et quod videris in illo, videris et in me. Qui igitur adorat imaginem, in illa adorat ipsum regem; quippe cum ipsa imago nihil aliud sit quam regis forma et species. Dicente præterea divo Cyrillo (7): Quemadmodum si quis imaginem intuens pulcherrime depictam, stupensque et regis habitum, et quæcunque in eo cernuntur, hæc ipsa in pictura videre posse, regis ipsius videndi desiderio accendatur, jure illi pictura dicat, Qui videt me, videt et regem. Et rursus, Ego et rex unum sumus; quantum ad similitudinem, et exactissimam representationem. Et rursus, Ego in rege, et rex in me est, secundum formæ figuram; quia ejus plane speciem pictura gerit, et picturæ species in illo servatur: intelligeres profecto, dum Christus adoratur, adorari et ejus imaginem, ut quæ in illo sit: et dum adoratur imago, Christum quoque adorari, quia in ea est, et adoratur. Cum itaque sine controversia flectatur Christo omne genu cælestium, terrestrium, et infernorum, sine controversia iidem ejus imagini, ut quæ in Christo est, omne genu flectetur cælestium, terrestrium et infernorum. Quare solo nomine tenus hæc dicuntur, et identitas adorationis est, non materiæ, quæ quidem ne adorationis quidem particeps esse potest; quamvis in ea, qui effingitur, adorari cernatur. Ad fidem autem eorum quæ diximus augendam, operæ pretium fuerit, paterno etiam testimonio orationem confirmari. Sanctus ergo Sophronius (8) in Cyri martyris et Joannis miraculis ad verbum hæc ait: « Igitur cum venissemus ad templum quoddam absoluti operis, forma quidem tremendum, et supra modum splendidum, altitudine verò in cælum usque ascendens; ingressi singula perlustrantes, ecce imaginem maximam et mirificam vidimus, representantem in medio quidem picturam Domini nostri Jesu Christi; Christi autem Matrem et Dominam nostram Deiparam semper Virginem Mariam, a sinistris; a dextris vero Joannem Baptistam, Salvatoris nostri Præcursorem, qui in utero salubris illum adoraverat, quoniam vox ejus, cum includeretur utero, audiri non potuisset. Præterea ex apostolorum et prophetarum choro aliquot, et ex martyrum cætu; inter quos et Cyrus ipse et Joannes martyres visebantur: qui ante imaginem collocati, genibus flexis et capitibus in solum inclinati ante Dominum procidebant, et pro adolescentis salute intercedebant. » Et paucis interjectis: « Cum autem non procul ab imagine positi constitissent: Vides, inquirunt, quemadmodum Dominus salutem impartiri tibi nolit? » Et post alia: « Et tertio ad imaginem venientes, prædictis verbis modisque usi sunt: et cum horam

A καὶ ἡ μορφή ἐστι· καὶ ἐν τῷ βασιλεὶ δὲ τὸ ἐν τῇ εἰκόνι εἶδος ἐστι. Καὶ πάλιν, ὅτι Εἴποι ἂν ἡ εἰκὼν, Ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν ἐσμεν. Ἐγὼ γὰρ ἐν ἐκείνῳ εἰμὶ, καὶ ἐκεῖνος ἐν ἐμοί· καὶ ὁ εὐραχὺς [ὁρᾷ] ἐν ἐμοί, τοῦτο ἐν ἐκείνῳ βλέπεις, καὶ ὁ ὁρᾷς ἐν ἐκείνῳ, τοῦτο βλέπεις ἐν ἐμοί. Ὁ γοῦν προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, ἐν αὐτῇ προσκυνεῖ τὸν βασιλέα· ἡ γὰρ ἐκεῖνου μορφή καὶ τὸ εἶδος ἐστὶν ἡ εἰκὼν. Τοῦ τε θεοῦ Κυβέλλου πάλιν λέγοντος [ἐκ τῶν θεοσαυρῶν]· « Ὅσπερ ἂν εἴ τις εἰς εἰκόνα διαγεγραμμένην ἀριστα βλέποι, καὶ ἀποθαυμάζῃ μὲν τὸ τοῦ βασιλέως σῆμα, καὶ ὅσπερ ἐν ἐκείνῳ φαίνεται, ταῦτα καὶ ἐν τῇ Γραφῇ συνάμενός τε καὶ ἔχον ὁρᾷ, εἰς ἐπιθυμίαν ἔλθοι τοῦ καὶ αὐτὸν ἰδεῖν τὸν βασιλέα. Εἴποι δ' ἂν εἰκότως πρὸς αὐτὸν ἡ Γραφή· Ὁ εὐραχὺς ἐμὲ εὐρακε τὸν βασιλέα. Καὶ πάλιν, Ἐγὼ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν ἐσμεν· ὅσον εἰς ὁμοιότητα καὶ ἀκριβεστάτην ἐμφέρειαν. Καὶ πάλιν, Ἐγὼ ἐν τῷ βασιλεὶ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν ἐμοί, κατὰ τὸ τῆς μορφῆς σῆμα· τὸ γὰρ εἶδος τὸ ἐκείνου πάντως φορεῖ ἡ γραφή, καὶ τὸ τῆς γραφῆς εἶδος ἐν ἐκείνῳ σώζεται· συνήκας ἂν ὅτι Χριστοῦ προσκυνουμένου, καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ προσκυνεῖται, ὡς ἐν Χριστῷ οὖσα· καὶ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ προσκυνουμένης, Χριστὸς προσκυνεῖται· ἐν αὐτῇ γὰρ ἐστὶ προσκυνούμενος. Καὶ ἐπεὶ οὖν ὁμολογουμένως τῷ Χριστῷ κάμπτει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων· ὁμολογουμένως δηλαδὴ καὶ τῇ αὐτοῦ εἰκόνι, ὡς ἐν Χριστῷ οὖσῃ, κάμπτει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. Ὅστε κατὰ τοῦνομα μόνον τὸ λεγόμενον, καὶ τὸ ταυτὸν τῆς προσκυνήσεως, οὐ τῆς ὕλης [Reg. cod. τῆς φύσεως]· ἥτις οὐδὲ μετέχειν δύναται τῆς προσκυνήσεως, καὶ ἐν αὐτῇ ὁ εἰκονιζόμενος ὁρᾶται προσκυνούμενος. Πρὸς δὲ πίστωσιν τῶν ἐιρημένων κάλλιστα ἂν ἔχοι καὶ μαρτυρίᾳ Πατρικῇ βεβαιώσασθαι τὸν λόγον. Εἰρήται τοίνυν τῷ ἁγίῳ Σωφρονίῳ ἐν τοῖς εἰς Κύρον τὸν μάρτυρα καὶ Ἰωάννην θαύμασιν ἐπὶ λέξεως ταύτης· « Ἐλθόντες οὖν εἰς ναὸν τινα τέλειον, τῷ μὲν εἶδει φοβερὸν καὶ ὑπέρλαμπρον, τῷ δὲ ὕψει τῶν οὐρανίων αὐτῶν ἐφαπτόμενον, καὶ εἰσω τοῦτου γεγόμενοι, μεγίστην εἰκόνα καὶ θαυμασίαν ἐδέλομεν, μέσον μὲν τὸν Δεσπότην Χριστὸν γεγραμμένον χρώμασιν ἔχουσαν· Χριστοῦ δὲ τὴν Μητέρα καὶ Δεσποιναν D ἡμῶν τὴν Θεοτόκον καὶ Ἀειπαρθένον Μαρίαν, εὐώνυμον· δεξιὴν δὲ Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν τοῦ Σωτῆρος καὶ Πρόδρομον, τὸν ἐκ κοιλίας σκιρτήμασιν αὐτὸν προσκυνήσαντα, ἐπεὶ καὶ λαλῶν ἐνδὸν οὐκ ἤκούετο. Καὶ τινὰς τοῦ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν ἐνδὸν χοροῦ, καὶ τῆς μαρτυρικῆς ὁμηγύρεως· μεθ' ὧν ἐτύγγανον καὶ αὐτοὶ Κύρος καὶ Ἰωάννης οἱ μάρτυρες· οἱ πρὸ τῆς εἰκόνος ἱστάμενοι τῷ Δεσπότην προσέπιπτον, τὰ γόνατα κάμπτοντες, καὶ τὰς κεφαλὰς εἰς ἔδαφος φέροντες, καὶ περὶ τῆς τοῦ νέου θεραπείας πρεσβεύοντες. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ὅψ' πολὺ δὲ μακρὰν τῆς εἰκόνος ἱστάμενοι, καὶ πλησίον γεγόμενοι, Ὅρᾳς, ψησι, ὡς ὁ Δεσπότης· οὐ βούλεται σοι

(7) In *Thesauro*, cap. 12, p. 111.

(8) De illo videsis Bollandum 3 Januarii, l. xxxi, p. 1082.

δοῦναι τὴν ἱασιν· ὁ Καὶ μεθ' ἑτέρα· «Καὶ πρὸς τὴν εἰκόνα τὸ τρίτον γενόμενοι, τοῖς προλαβοῦσιν ἐχρῶν τὸ ῥήμασι· καὶ ὡς ὤραν πολλὴν ἐδεήθησαν, τὸ κελευσθὲν αὐτοῖς ἐξεπλήρουν καὶ ἀνέκραζον· Ὁ Χριστὸν σπλαγχνισθεὶς ὡς οἰκτιρμῶν ἐπένευσε· καὶ, Δότε αὐτῷ πρὸ τῆς εἰκόνης, ἐφθέγγετο. Ὁ Βλέπεις ὅτι τῇ εἰκόνι προσέπιπτον οἱ μάρτυρες, ὡς αὐτῷ Χριστῷ προσκυνούντες; ἀφ' ἧς καὶ φωνὴ ὡς ἐξ αὐτοῦ Χριστοῦ ἐξεληλύθε κατανεύσασα τὴν αἰτησιν· θεν καὶ ἀγγέλους ἐξ Ἰσου προσκυνεῖν δέδοται.

AIP. Θεωρία τὸ λεγόμενον, καὶ παρὰ ἁγίου ἱστορῆται, ἀλλ' οὐκ ἔχουσα λόγου δογματικοῦ βεβαίωσιν.

ΙΘ'. ΟΡΘ'. Ὅτι μὲν οὖν θεωρία, σύμφημι· οὐκ ἂν δέ, εἰ μὴ ἀληθὴς, τῷ ἁγίῳ ἱστορήτο. Καὶ ὁ μὲν δογματικὸς λόγος προαποδέδεικται· παρελὶθηται δὲ ἡμῖν τὸ θεωρημα ἐνταῦθα παραδειγματικῶς. Τὰ γὰρ παραδείγματα, ὅμματα τῶν λεγομένων καὶ εἰσι καὶ λέγονται. Εἰσηγείται δέ τι κἀνταῦθα καὶ παραδοξότερον ὁ μακάριος Ἀθανάσιος· ὡς τοσοῦτον τὰ τοῦ παραγώγου κοινωνεῖ τῷ πρωτοτύπῳ, ὅσον καὶ τὸ πάθος τῆς εἰκόνης Χριστοῦ, πάθος ὁφθῆναι αὐτοῦ δη Χριστοῦ, οὕτως αὖ λέγων· «Δεῦρο, ἀρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν, καὶ ἴδετε τὸ καινὸν θέαμα τοῦτο. Τότε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἰουδαῖοι κατενέγκαντες, ἔφησαν, ὅτι Καθὼς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐνέπαιξαν αὐτῷ ποτε, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐμπαίξωμεν αὐτῷ. Τότε ἤρξαντο ἐμπτύειν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐβράβισαν αὐτὴν κατὰ πρόσωπον οἱ συνελθόντες ἐνθεν κἀκεῖθεν, ἤγουν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου, λέγοντες, Ὅσα ἐποίησαν αὐτῷ οἱ πατέρες ἡμῶν, πάντα ποιήσωμεν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. Καὶ λέγουσιν· Ὅτι ἐνέπαιξαν αὐτῷ, καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ ποιήσωμεν. Ἐμπαίγμοις οὖν ἀπείροις ἐνέπαιξαν τῇ εἰκόνι τοῦ Κυρίου· ἅπερ οὐδὲ λέγειν ἡμῖν τετόλμηται. Εἰτα λέγουσιν· Ἐχοῦσαμεν ὅτι ἤλωσαν αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· τοῦτο καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν αὐτῷ. Τότε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τῆς τοῦ Κυρίου εἰκόνης ἐπηξαν τοῖς ἡλίοις. Πάλιν λέγουσι μεμνηότες· Ἐχοῦσαμεν ὅτι ἔξος καὶ χολὴν ἐπότισαν αὐτὸν μετὰ σπόγγου· ποιήσωμεν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς. Καὶ ἐποίησαν, προσθέντες τῷ στόματι τῆς εἰκόνης τοῦ Κυρίου τὸν σπόγγον τοῦ ἔξους πεπληρωμένον. Πάλιν λέγουσι· Μεμαθήκαμεν ὅτι καλὰ μὲν ἔτυψαν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν. Καὶ λαβόντες κάλαμον ἔτυπον εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Δεσπότη. Τέλος λέγουσιν· Ὡς ἀκριβῶς μανθάνομεν, ὅτι λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐνύξαν· μὴδὲν παραλείψωμεν, ἀλλὰ προσθῶμεν καὶ τοῦτο. Καὶ ποιήσαντες ἐνεχθῆναι λόγχην, ἐπέτρεψάν τινα αὐτῶν ἄραι τὴν λόγχην, καὶ κρούσαι κατὰ τῆς πλευρᾶς τῆς εἰκόνης τοῦ Κυρίου. Καὶ τοῦτο οὖν γενομένου, εὐθέως ἀνέβλυσεν ἀπ' αὐτῆς πλῆθος αἵματος καὶ ὕδατος. Ὁρᾶς τῶν λεγομένων τὴν δύναμιν; Ἐγὼ γὰρ λέγειν τῶν ἐκ τῆς βλύσεως

AIP. Ἰουδαίοις ὥπται τὸ θαῦμα· τὰ γὰρ σημεῖα τοῖς ἀπίστοις, οὐ τοῖς πιστεύουσιν.

A longam obsecrasset, quod jussi fuerant peragentes clamabant : Christus commiseratus annuit, et, Ante imaginem, inquit, illi date. » Vides ante imaginem martyres, tanquam ipsum Christum adorantes procubuisse, vocemque ex illa tanquam ab ipso Christo prodiisse, quæ precibus annueret. Quod vero martyres adorarunt, idem profecto et angelis pariter adorare concessum est.

ὑπερ δὲ τοῖς μάρτυσι προσκυνήται, τοῦτο δὴ ποῦ-

HÆR. Theoria sunt hæc, quamvis a sancto dicantur; et dogmaticæ sententiæ auctoritatem non habent.

XIX. ORTH. Theoriam esse non inficior : minime tamen, nisi vera essent, a sancto commemorarentur. Et dogmatica quidem sententia jam ante tradita a nobis est : nunc autem etiam theorema, exempli scilicet causa, usurpavimus. Exemplum enim dictorum oculi et sunt et dicuntur. Quiddam porro his quoque mirabilius docet B. Athanasius, usque adeo cum prototypi rebus communicare exemplum; ut imaginis Christi passionem, Christi ipsius passionem esse patuerit. « Eia, inquit (9), mentis vestræ oculos attollite, et novum hoc spectaculum cernite. Tunc imaginem Domini nostri Jesu Christi deponentes in terra Judæi dixerunt invicem : Sicut Patres nostri quondam illuserunt ei, ita et nos huic faciamus. Tunc coeperunt spueri in faciem imaginis Christi, et percusserunt eam alapis hinc et inde, dicentes : Quanta illi fecerunt genitores nostri, eadem etiam huic ejus imagini faciamus. Et dixerunt : Quoniam illuserunt illi, et nos idem faciamus. Innumerabilibus itaque illusionibus Dominicam illuserunt imaginem, quas nec referre nos ausi sumus. Iterum dicunt : Audivimus quod ejus pedes et manus in cruce confixæ sunt, hoc et nos faciamus ei. Tunc manus et pedes imaginis Domini clavis confixerunt. Posthæc furore perciti dicunt : Audivimus quod acetum et fel in potum cum spongia illi præbuerunt; hoc et huic faciamus. Quod et sic fecerunt, apponentes ad os imaginis Domini spongiam aceto plenam. Iterum dicunt : Didicimus quod majores nostri caput illius arundine percusserunt; id ipsum et nos faciamus. Et accipientes arundinem percutiebant caput Domini. Ad extremum dixerunt : Sicut veraciter didicimus, latus illius lancea pupugerunt; nos vero ne quid desit, et hoc ipsum adjiciamus; afferrique lanceam jusserunt, et cuidam præceperunt, ut tolleretur eam; et valido ictu latus imaginis Domini transfoderet. Quo peracto, continuo ab ea sanguinis et aquæ copia effluxit. » Vides quæ dicuntur? Nam miracula curationum, quæ ex lateris fluxu in perfruentibus edita sunt, tacitus prætermitto.

τῆς πλευρᾶς λαμάτων γεγεννημένων τοῖς ἀπολαύσασιν.

HÆR. Ab Judæis conspectum est miraculum. Signa enim incredulis, et non credentibus.

XX. ORTH. Assentior et ego. Veruntamen etsi A nunc miracula non fiant, exemplar nihilominus communem cum prototypo adorationem habet; viceque versa prototypum cum exemplo; et utriusque unica est adoratio, sicut de vivifica cruce, ejusque figura dictum est. Confessio etenim figuræ, vivificæ crucis est confessio; quemadmodum et negatio. Idem ergo proportionem de imagine Christi, Christoque ipso dictum puta.

HÆR. Recte hæc quidem, jureque optimo de divina cruce, et ejus figura; non autem de Christo ejusque effigie: neque enim congruit exemplum, quia imago cum imagine comparanda est, et figura cum figura.

XXI. ORTH. Sufficiebat, vir optime, dictorum B perspicuitas ut assensum exprimeret. Attamen audi parumper interrogationem nostram. Utrum majus, plurisque faciendum est, Christus, an crux?

HÆR. Prius proculdubio; in Christo enim crux sanctificata est.

XXII. ORTH. Christi imago majusne quippiam, plurisque æstimandum est, quam crucis effigies?

HÆR. Non est quod ambigant, qui vel tantillum ratiocinari possunt, quin juxta prototyporum discrepantiam differant etiam exempla; cum multo præstantior sit imago Christi, quam figura crucis.

XXIII. ORTH. Eo itaque quod minus est et honore cedit, recte considerato, non una etiam id quod majus præstabiliusque sit recte considerata esse affirmare stultum esset. Quid enim Christi imagini propinquius ad exemplum, quam figura crucis; cum ejusdem notionis sit imago cum figura? nam et vivificæ crucis imaginem per catachresin dicimus ejus figuram; et Christi figuram, ejus imaginem; eικὼν enim juxta etymologiam εἰκὼς significat; εἰκὼς vero simile; simile autem tum in imagine tum in figura, et intelligitur, et dicitur, et cernitur.

HÆR. Equidem sic annuo; sed tamen imaginem cum imagine comparare debes, et figuram cum figura; ut primum cum secundo æquivalere dicas.

XXIV. ORTH. Hoc jam ante, si animadvertisti, D nec obscure, in divinis Patribus demonstratum est. Sin minus, audiamus et nunc mentes illustrantem sanctum Basilium (10). Rex, inquit, dicitur ipsa etiam regis imago: nec duo sunt reges; nec enim scinditur potestas, nec gloria dividitur. Quemadmodum enim quod nobis dominatur imperium et potestas una est, sic et quam illi deferimus glorificatio, una est, et non multe. Itaque imaginis honor transit in prototypum. Quod vero exemplum hoc Christi imagini congruat, quis contradicat? Eodem enim modo, dicendum est, Christum dici etiam ipsam Christi imaginem, nec duos

K'. OPΘ. Σύμφημι· κάγω. 'Αλλ' ὅτι εἰ μὴ καὶ νῦν γίνεται σημεῖα, κοινοῦν ἔστιν ὁμῶς τὸ παράγωγον τῆς τοῦ πρωτοτύπου προσκυνήσεως· ὥς καὶ ἐμπλεῖ τὸ πρωτότυπον τοῦ παραγώγου· καὶ ἀμφοῖν μία ἡ προσκυνήσις καθὰ εἰρηται, ἐπὶ τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐκτύπωματος. Ἡ γὰρ ὁμολογία τοῦ ἐκτύπωματος, ὁμολογία τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ, καθάπερ καὶ ἡ ἀρνήσις τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ. Τὸ ἀνάλογον οὖν λήψει ἐπὶ τε εἰκόνας Χριστοῦ, καὶ αὐτοῦ δὴ Χριστοῦ.

AIP. Εὖγε καὶ πάντοτε εἰκότως περὶ τοῦ θεοῦ σταυροῦ, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐκτύπωματος· ἀλλ' οὐχὶ ἐπὶ Χριστοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀπεικονίσματος. Οὐκ εἰκότως γὰρ τὸ παράδειγμα: εἰκὼν γὰρ εἰκὼν παραβάλλεται, καὶ ἐκτύπωμα ἐκτύπωμα.

KA'. OPΘ. Ἦρκει, ὦ βέλτιστε, ἡ τῶν προσηρημένων σαφήνεια εἰς βεβαίωσιν συγκαταθέσεως. 'Αλλ' ὁμῶς δέξαι μου μικρὸν ἐρώτημα. Ποῖον μείζον καὶ τιμιώτερον, Χριστὸς, ἢ σταυρὸς;

AIP. Τὸ πρότερον δηλονότι· ἐν γὰρ Χριστῷ σταυρὸς ἡγιασται.

KB'. OPΘ. Ἡ Χριστοῦ εἰκὼν μείζον τι καὶ τιμιώτερον, ἢ τὸ τοῦ σταυροῦ ἐκτύπωμα;

AIP. Οὐκ ἔστιν ἀμφιβάλλειν, οἷς καὶ μικρὸν μέτεστι τοῦ συλλογίζεσθαι· ὅτι μὴ κατὰ τὴν διαφορὰν τῶν πρωτοτύπων καὶ τὰ παράγωγα διαλλάττει· προσηρηαιτέρας· οὕσης· τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ.

KΓ'. OPΘ. Τοῦ ἐλάττονος οὖν καὶ ὑφειμένου κατὰ τιμὴν εὖ θεωρημένου, μὴ καὶ τὸ μείζον καὶ τιμιώτερον εὖ θεωρηθῆναι, λέγειν, τῶν ἀσυνέτων. Τί γὰρ ἐγγύτερον Χριστοῦ εἰκὼν εἰς παράδειγμα, ἢ τύπος σταυροῦ, ὅποτε τῆς αὐτῆς ἐμπερείας ἡ εἰκὼν πρὸς τὸ ἐκτύπωμα; Καὶ γὰρ καὶ τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ εἰκόνα λέγομεν κατὰ κατάχρησιν, τὸ αὐτοῦ ἐκτύπωμα· καὶ Χριστοῦ ἐκτύπωμα τὴν αὐτοῦ εἰκόνα· ἡ γὰρ εἰκὼν κατ' ἐτυμολογίαν, τὸ εἰκότως δηλοῖ· τὸ δὲ εἰκότως τὸ ὁμοιον· τὸ δ' ὁμοιον καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνας, καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου καὶ νενόηται καὶ λέλεχται καὶ τελέεται.

AIP. Ναὶ δὴ ταῦτα σύμφημι. 'Αλλ' ὁμῶς παρακλητέον σοι εἰκόνα εἰκὼν καὶ ἐκτύπωμα ἐκτύπωματι. Κἂν ἰσοδυναμῇ φαίης τὸ πρῶτον τῷ δευτέρῳ.

KΔ'. OPΘ. Τοῦτο ἀνωτέρω δέδεικται οὐκ ἀμυδρῶς, εἴγε ἐπέστησας τὸν νοῦν, παρὰ τοῖς θεοφόροις Πατέραςιν. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ κάνταῦθα ἐπαίωμεν τοῦ φωτίζοντος; τὰς φρένας ἱεροῦ Βασιλείου· ὅτι Βασιλεὺς, φησί, λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλείως εἰκὼν· καὶ οὐ δύο βασιλεῖς· οὔτε γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα μερίζεται. 'Ὁ; γὰρ ἡ κρατοῦσα ἡμῶν ἀρχὴ καὶ ἐξουσία μία; οὕτω καὶ ἡ παρ' ἡμῶν δοξολογία μία, καὶ οὐ πολλαί. Διότι ἡ τῆς εἰκόνας· τιμὴ εἰς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Τὸ δὲ παράδειγμα ὅτι ἐφαρμόζει τῇ Χριστοῦ εἰκὼν, τίς ἀντερήσει λόγος; ὁμοιοτρόπως γὰρ λεχτέον ὅτι Χριστὸς λέγεται καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ εἰκὼν, καὶ οὐ δύο Χριστοί· οὔτε γὰρ κάνταῦθα τὸ

κράτος σχίζεται, οὐτε ἡ δόξα μερίζεται· καὶ αἰκνύσεται ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει.

ΑΙΡ. Οὐτε που παραβλητέον τῷ θεοφόρῳ τῇ Χριστοῦ εἰκόνι τὸ τοῦ βασιλέως παράδειγμα, ἀλλὰ αὐτῷ Χριστῷ τῇ ἀοράτῳ εἰκόνι, τοῦ Θεοῦ, φημί, καὶ Πατρός.

ΚΕ. ΟΡΘ. Ἐν τούτῳ γὰρ τὸ θαυμαστόν· ὅτι ὅπερ εἰληπται τῷ θεοφόρῳ ἡ τεχνητὴ εἰκὼν, εἰς φυσικὴν καὶ ἀπαράλλακτον ταυτότητα Πατρός τε, φημί, καὶ Υἱοῦ· τοῦτο ἡμῖν εἰληπται οὐκ ἐπὶ φυσικῆς, ἀλλ' ἐπὶ τεχνητῆς εἰκόνος Χριστοῦ. Κάκει μὲν τεχνητῇ φυσικῇ παραδέδωκεται εἰκόνι· δεῦρο δὲ τεχνητῇ τεχνητῇ. Καὶ ὅσον καὶ ἡλίκων τὸ διεργόν; ἀλλ' ὅμως τῷ θεοφόρῳ οὐχ εὐρόντι ἄλλο τι παράδειγμα προῦχον, τὸ τοῦ βασιλέως εἰληπται. Πόσω γε μᾶλλον ἡμῖν πρὸς τὴν τεχνητὴν εἰκὼνα τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως Χριστοῦ, ἡ οὐτινοσούν βασιλέως εἰκὼν καταλλήλως εἰληπται! τοσοῦτον ἐγγίζουσα τῇ Χριστοῦ εἰκόνι, ὅσον προῦχουσα ἐστὶ κατὰ τιμὴν τῶν ὑπὸ χεῖρα πάντων· ὅποτε καὶ αὐτὸς ὁ ἐπὶ γῆς κρατῶν εἰκὼνα ἐστὶ φέρων κατὰ τοῦνομα τῆς ἀξίας τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως Χριστοῦ. Φησὶ γὰρ ἡ Γραφή, ὅτι Ἐδόθη παρὰ Κυρίου κράτεις ὑμῖν καὶ δυναστεία παρὰ τοῦ Ὑψίστου· ὃς ἐξετάσει ἡμῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰς βουλὰς διερευνήσει· ὅτι ἐκνῆται ὄντες τῆς αὐτοῦ βασιλείας, οὐκ ἐκνῆται ὁρθῶς.

ΑΙΡ. Εἰ καὶ τὴν τῆς εἰκόνος τιμὴν ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνειν ἐφη ὁ θεὸς Βασίλειος, οὐ τῆς τεχνητῆς, ἀλλὰ τῆς φυσικῆς ὑπηγόρευσε, ἤγουν τοῦ Υἱοῦ [f. Υἱός·] πρὸς τὸν Πατέρα· καὶ μάλα γε εἰκνύσεται.

ΚΖ. ΟΡΘ. Ἐπίσχε, ὡς τῶν, ὅτι οὐκ εἶπε, Θεὸς λέγεται καὶ ἡ τοῦ ἀοράτου Πατρός εἰκὼν, καὶ οὐ δύο θεοί· ὅπερ ἀληθές· ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς σύστασιν τοῦ θεολογικοῦ δόγματος ἐχρήσατο τῷ τοῦ βασιλέως παράδειγματι, εἰπὼν ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς· ἀκολούθως τὸ συμπέρασμα ἐπήγαγε. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ εἰπεῖν, Ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, ἐπάγει· Ὁ οὖν ἐστὶν ἐνταῦθα μιμητικῶς ἡ εἰκὼν, τοῦτο ἐκεῖ φυσικῶς ὁ Υἱός· ὡς τοῦ βασιλέως πρὸς τὴν ἑαυτοῦ εἰκὼνα ληφθέντος πρωτοτύπου, καὶ οὐ τοῦ Πατρός πρὸς τὸν Υἱόν· ἡ γὰρ ἀνέσχε τὸ ἐμπαλιν. Ὁ οὖν ἐστὶν ἐνταῦθα φυσικῶς ὁ Υἱός, τοῦτο ἐκεῖ μιμητικῶς ἡ εἰκὼν. Πλὴν ὅτι τὸ πρωτότυπον καὶ παράγωγον ἔοικε τῶν καθ' ἡμᾶς εἶναι· ὅπερ εἰληπται καὶ ἐπὶ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνος. Καθ' ἡμᾶς γὰρ ὁμολογεῖται γεγενῆσθαι ἀνθρώπος, εἰ καὶ Θεός ὁ αὐτός. Ὡστε κατὰ κοινοῦ καὶ ἐφ' οὐτινοσούν βασιλέως εἰληπται· Ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει.

ΑΙΡ. Ἀλλ' ἡ τιμὴ οὐ πάντως καὶ προσκύνῃσι παρὰ τῶν θεοφόρων νενόηται· ἄλλο γὰρ τιμὴ, καὶ ἄλλο προσκύνῃσι.

ΚΖ. ΟΡΘ. Καὶ πῶς δοίης μήτε τὸ κράτος σχίζεσθαι, μήτε τὴν δόξαν μερίζεσθαι τοῦ πρωτοτύπου

“S.p. vi, 5, 6.

esse Christos; quia neque hic scinditur potestas, nec gloria dividitur, et imaginis honor transit in prototypum.

HÆR. Minime conferri debet cum imagine Christi regis exemplum, sed cum ipso Christo, qui invisibilis est imago, Dei scilicet ac Patris.

XXV. ORTH. Hoc videlicet mirandum est, quod quæ a sancto usurpata est artificialis imago, ad naturalem et sine discrepantia identitatem Patris et Filii, hæc a nobis non in naturali, sed in artificiali imagine Christi usurpatur. Atque illic quidem artificialis cum naturali comparata est imago; hic vero artificialis cum artificiali. Et quantum, aut quale est discrimen? sed tamen cum sanctus exemplum aliud præstantius non haberet, regis usurpavit. Quanto magis a nobis ad artificialem imaginem veri regis Christi, alterius cujuslibet regis imago congruenter assumpta est, tanto ad imaginem Christi propius accedens, quanto subditis omnibus honore præstantior est: quando et ipse qui in terris imperat, veri regis Christi secundum nomen dignitatis imaginem gerit. Ait enim Scriptura: Data est a Domino potestas vobis, et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur; quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte judicastis.”

HÆR. Cum imaginis honorem in prototypum transire dixit divus Basilii, non de artificiali, sed de naturali locutus est, hoc est de Filii erga Patrem imago: atque id quidem jure optimo.

XXVI. ORTH. Siste, amice: non enim dixit, Deus dicitur etiam invisibilis Patris imago, et non sunt duo dii, quod sane verum est. Sed cum ad Theologici dogmatis constitutionem regis exemplo usus esset, docuissetque regem dici etiam regis imaginem, non duos tamen esse reges, conclusionem consequenter intulit: ideoque cum dixisset imaginis honorem in prototypum transire, illico subiecit: Quod igitur hic est per imitationem imago, hoc illic natura est Filius; tanquam rege ad suam ipsius imaginem comparato ut prototypo, et non patre ad filium: alioquin contrario modo dicendum erat. Quod igitur hic est filius per naturam, hoc illic per imitationem est imago. Accedit quod prototypum et exemplum ad nostra pertinere videntur; quod et de Christo et de ejus imagine ostensum est. Similem enim nobis factum hominem confitemur, quamvis idem sit Deus. Quare in unum et de quolibet rege dictum est, imaginis honorem in prototypum transire.

HÆR. Atqui honor, non autem adoratio, a sanctis intelligitur; aliud enim est honor, et aliud adoratio.

XXVII. ORTH. Et quomodo concesseris nec potestatem scindi, nec gloriam dividi prototypi erga

exemplum, nisi utrumque unius atque ejusdem adorationis esse intelligas? Potestatis enim et gloriæ comes inseparabilis est honor et adoratio; quæ vocis quidem diversitate discrepant, re autem eandem vim habent.

HÆR. Honorem transire dixit, non adorationem. Et ego sane imaginem Christi honoro in sublimi relinquens; sed nequaquam adoro, sicut dictum est.

XXVIII. ORTH. Unum mihi ante omnia percontandum est: Unde est quod imaginem Christi honoras in edito relinquens? non enim hoc modo, sed simpliciter honorandum dixit Basilus. Quare jam concidit propositio tua. Deinde quo pacto quod honoratur, non idem etiam adoratur, sive in sublimi, sive in humili loco spectatur? Nam et vivificæ crucis figuram honoramus et adoramus, sive in sublimi ostenditur, sive in humili cernitur. Et in rerumstrarum exemplis, regem tum in alio sedentem, tum infra conspectum; et magistrum militum similiter, et præfectum, dominum item et doctorem. Sed enim ad divina oracula questionem transferamus. Quid ergo censes, cum dicunt: Dignus es, Domine et Deus noster sanctus, accipere gloriam et honorem et virtutem²⁵. Et rursum: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, et divitias, et sapientiam, et fortitudinem, et honorem, et gloriam, et benedictionem²⁶. Et iterum: Sedenti in throno, et Agno benedictio, et honor, et gloria, et potestas in sæcula sæculorum. Amen²⁷. Item: Benedictio, et gloria, et sapientia, et gratiarum actio, honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum. Amen²⁸. Ecce in his omnibus adoratio nusquam posita est. An igitur quia posita non est, adorationem Agno qui occisus est, hoc est Deo et Salvatore nostro denegabimus? An ejusdem potius ordinis, ejusdemque significationis sunt omnia? qui enim honore dignus est, idem etiam adoratione; et qui fortitudine, idem etiam virtute; et qui benedictione, idem etiam gloria; et quotquot alia aliter enuntiantur. Quod si imaginis adorationem prototypo detrahas, simul utique et honorem detraheris, et potestatem, et gloriam. Sed fieri nequit, quin ubi unum est, cætera etiam virtute adsint. Accipe et aliud in te jaculum: Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum²⁹. Quid tibi videtur? An expers adorationis est honor qui Patri Filioque deferitur? Verum hæc cogitare, sani non est. Rursum dicente omnium Deo per Isaiam Prophetam: Ecce pono in Sion lapidem angularem, honorandum³⁰. An quia non addidit, et adorandum, Filium Dei adorandum esse inficiabimur? Et cum ait Scriptura: Honora patrem tuum et matrem tuam, ut bene sit tibi, et ut sis longævus super terram³¹. Item: Qui honorat patrem, exorabit pro peccatis; et sicut qui thesaurizat, ita et qui honorificat matrem suam³². Nunquid adorare parentes

πρὸς τὸ παράγωγον, εἰ μὴ νενοήται σοι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς εἶναι προσκυνήσεως τὰ ἀμφοτέρω; κράτους γὰρ καὶ δόξης σύστοιχος καὶ ἀμέριστος ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις· καὶ τῇ μὲν ἐτερολεξία διάφορα τὰ λεγόμενα, τῷ δὲ ἀξιώματι ἑμοδύναμα.

AIP. Τιμὴν ἔφη διαβαίνειν, ἀλλ' οὐ προσκύνῃσιν. Κἀγὼ δὲ τιμῷ ἀνωφερῇ ἑὼν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ· ἀλλ' οὐ προσκυνῶ, καθὼς εἴρηται.

KH'. OPΘ. Ἐν μοι πρῶτον εἰς ἐρώτησιν· Πόθεν σοι τιμῇ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ ἀνωφερῇ ἑῶντι; οὐ γὰρ οὕτως, ἀλλ' ἀπλῶς ἔφη τιμῇ Βασιλείος. Ὡστε διαπέπτωκέ σου ἡ πρότασις. Δεύτερον, πῶς δ' τετίμηται μὴ καὶ προσεκυνῇται, ὕψλοφανῶς καὶ χαμηλοφανῶς ὀρώμενον; Καὶ γοῦν τιμῶμεν καὶ προσκυνούμεν τὸν τύπον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ ἄνω δεικνύμενον καὶ κάτω βλέπόμενον. Ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ὑποδειγμάτων, τὸν βασιλέα καὶ ἄνω καθήμενον καὶ κάτω βλέπόμενον· τὸν στρατηγὸν ὡσαύτως, καὶ ὑπαρχον, τὸν δεσπότην ὁμοίως καὶ διδάσκαλον. Ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τὰ θεῖα λόγια μετετέον τὸ θεώρημα. Τί οὖν σοι δοκεῖ, ἡνίκά λέγει, Ἄξιός ἐστι, ὁ Κύριος καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ ἅγιος, λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν. Καὶ πάλιν, Ἄξιός ἐστι τὸ Ἀρχὶον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐλογίαν. Καὶ πάλιν, Τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ τῷ Ἀρχίῳ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ πάλιν, Ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχύς τῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Ἰδοὺ ἐν πᾶσι τούτοις προσκύνησις οὐδαμῶς πρόσκειται· ἄρ' οὖν ἐπὶ οὐ πρόσκειται, ἀποστερήσομεν τὴν προσκύνῃσιν τῷ Ἀρχίῳ τῷ ἐσφαγμένῳ, ἥτοι τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν; Ἡ δηλονότι τῆς αὐτῆς συστοιχίας εἰσὶν ἑμοδύναμα πάντα; ὁ γὰρ τῆς τιμῆς ἄξιός, καὶ τῆς προσκυνήσεως· καὶ ὁ τῆς ἰσχύος, καὶ τῆς δυνάμεως· καὶ ὁ τῆς εὐλογίας, καὶ τῆς δόξης· καὶ ὅσα ἀλληλούχως ὀμνεῖται. Εἰ οὖν ἀποστερήσεις τὴν προσκύνῃσιν τῆς εἰκόνης τοῦ πρωτοτύπου, συναποστερήσεις δηλονότι καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν δόξαν· ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται, ἐνδὸς ὄντος, μὴ καὶ τὰ λοιπὰ δυνάμει συνεῖναι. Δέξαιτο τούτων καὶ ἕτερον πρόβλημα. Ὁ μὴ τιμῶν, φησὶ, τὸν Υἱὸν, οὐ τιμᾷ τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. Τί οὖν σοι δοκεῖ; ἀμοιρεῖ προσκυνήσεως ἡ εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν προσαγομένη τιμὴ; ἀλλ' ἡλίθιον ταῦτο καὶ ἐννοεῖν. Πάλιν λέγοντος τοῦ τῶν ὧλων Θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαίου· Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιών λίθον ἀκρογωνιαίον ἐντιμον· ἄρα ἐπὶ οὐ πρόσκειται, καὶ προσκυνῇ τὸν, ἀποστερήσομεν προσκυνῇ τὴν εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ; Καὶ πάλιν ἡ Γραφή· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ πάλιν· Ὁ τιμῶν πατέρα ἐξελίσσεται ἀμαρτίαν

²⁵ Apoc. iv, 11. ²⁶ Apoc. v, 12. ²⁷ ibid. 31. ²⁸ Apoc. vii, 12. ²⁹ Joan. v, 23. ³⁰ Isa. xlviii, 16.

³¹ Exod. xx, 12. ³² Eccl. iii, 4.

καὶ ὡς ὁ θησαυρίζων, ὁ δοξάζων μητέρα αὐτοῦ. A his locis non jubet Deus, sed tantummodo honorare? Magnæ hoc stoliditatis est. Et cum magnus Apostolus scribit: *Deum time, regem honorifica*²²; num honorare tantum et non etiam adorare præcipi? et quis hæc non intelligat qui modo aliquam intelligendi vim habeat? Ego vero et cum sacerdotis vocem audio, Quia te decet omnis gloria, honor, et adoratio, comitem adorationis ejusdemque cum illa notæ honorem esse intelligo. Sic ergo cum divus Basilus imaginis honorem transire dixit in prototypum, tacite simul adorationem imaginis ad prototypum transire consentanee verbis beati Athanasii pronuntiavit.

AIP. Συμπεφορημένος ὁ λόγος ἐκ διαφόρων Πατρικῶν μαρτυριῶν ἐπιδεικνύσθω ὡς ἂν εἴη βεβαιώτερος πρὸς πειθὺ τοῖς ἐπακουσιν.

KΘ'. ΟΡΘ. Ὁ μακάριος Ἰωάννης οὗ ἐκ τῶν χειλῶν τὰ χρυσότατα ρυτίζεται ἔπη, τὰδε φησί· Ὅπερ γοῦν ἐν ὁνόμασιν ἐποιήσατε, τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἐπράξατε τῆς ἐκείνου. Καὶ γὰρ καὶ ἐν δακτυλίων σφενδόναϊς, καὶ ἐν ἐκπόμασι καὶ ἐν φιάλαις, καὶ ἐν θαλάμῳ τοίχοις, καὶ πανταχοῦ, τὴν εἰκόνα τὴν ἁγίαν ἐκείνην διεχάραξαν πολλοί· ὡς μὴ μόνον ἀκούειν τῆς προσηγορίας ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ ὁρᾶν αὐτοῦ πανταχοῦ τοῦ σώματος τὸν τύπον, καὶ διπλὴν τινα τῆς ἀποδημίας ἔχειν παραμυθίαν.

AIP. Καὶ τίνας φαίην τὴν τοιαύτην εἰκόνα;

Λ'. ΟΡΘ. Μελετίου τοῦ τῆς Ἀντιοχείων προέδρου.

AIP. Ἁγία ἔφη, ἀλλ' οὐ προσκυνεῖται· οὐ γὰρ πάντως τὸ ἅγιον, καὶ προσκυνεῖται· λέγει γὰρ Ὡδέ που ὁ ἱερεὺς Ἀπόστολος· *Ἐἶχε μὲν οὖν ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιώματα λατρείας, τό τε ἅγιον κοσμητόν. Σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη ἐν ᾗ ἡ τε λυχρία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόσθεσις τῶν ἁρτων, ἥτις λέγεται ἁγία· μετὰ δὲ τὸ δευτέρον καταπέτασμα σκηνῆς, ἡ λεγομένη Ἁγία ἁγίων· χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ· ἐν ᾗ στάμνος χρυσοῦ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ράβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερουβίμ δύο κατασκιάζοντα τὸ λλαστήριον· περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος.* Ἄτινα ἅγια καλούμενα, οὐ δήπου καὶ προσκυνητὰ ὁ ἱερεὺς Ἀπόστολος δέδεικεν.

ΛΑ'. ΟΡΘ. Ἁγία κεκληκώς τὰ εἰρημένα ὁ ἱερεὺς Ἀπόστολος, καὶ προσκυνητὰ κατὰ συνεκδοχὴν εἴρηκεν. Ἀλλ' ὁ περὶ μὲν τούτων μικρὸν ἀναμεινάτω λόγος, ἔχων ἐξηγορίαν πλαυτέραν. Ἐκεῖνο δὲ μοι ἔρωτῶντι ἀποκρίναί. Πῶς φῆς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ;

AIP. Ἁγία δηλονότι· τὰ γὰρ, Ἁγία τοῖς ἁγίοις, παρὰ τῷ ἱερωγούντι ἐκπέφασται.

HÆR. Congestis Patrum testimoniis fulciatur oratio, ut ad fidem auditoribus faciendam firmitior sit.

XXIX. ORTH. Beatus Joannes (11), cui aurea ex labiis verba fluunt, hæc ait: Quod ergo in nominibus fecistis, hoc et in illius imagine fecistis. Nam et in annulorum palis, et in poculis ac phialis, et in thalammorum parietibus, et passim sanctam illam imaginem multi depinxerunt, ut non solum nomen illud audiant, sed ejus etiam corporis figuram ubique conspiciant, et duplicem quamdam absentiae consolationem capiant.

HÆR. Cujusnam fuisse dicam hanc imaginem?

XXX. ORTH. Meletii Antiochensium antistitis.

C HÆR. Sanctam dixit, et non adorandam. Nec enim prorsus quod sanctum est, idem etiam adorandum; cum alicubi dicat Apostolus: *Habebat quidem et prius tabernaculum, justificationes culturæ, et sanctum sæculare. Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, et mensa, et propositio panum, quæ dicitur sancta. Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum: aureum habens thuribulum, et arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, et virga Aaron, quæ fronduerat, et tabulæ testamenti, superque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non est modo dicendum per singula*²³. Quæ quidem omnia cum sancta dicit Apostolus, haud quaquam etiam adoranda docuit.

XXXI. ORTH. Sancta hæc appellans sacer Apostolus, etiam adoranda per synecdochen dixit. Sed de illis quidem sermo tantisper intermittatur, latiorē habiturus expositionem. Hoc mihi interim, quod quaeram, responde. Quo in numero habes corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi?

HÆR. Sancta sunt procul dubio. Etenim, Sancta sancta, a sacerdote pronuntiatur.

²² 1 Petr. II, 17. ²³ Hebr. IX, 1 seqq.

(11) In *Encom. Meletii ep. Antioch. homil. 47, pag. 591 a.*

XXXII. ORTH. Hæc itaque etiam adoranda judicas?

HÆR. Et quis adeo impie sentiat, qui non sancta simul et adoranda confiteantur?

XXXIII. ORTH. Non igitur tecum pugnancia loqueris, qui cum ante dixeris, non statim quod sanctum est, idem etiam adorandum esse, nunc rursum affirmes quod negasti?

HÆR. Atqui non de mysteriis mihi sermo erat, cum de his omnes consentiant, ut dixi.

XXXIV. ORTH. Quid vero de Evangelio censes, cum sanctum appellatur; nunquid etiam adorandum esse? Itemque figuram vivificæ crucis, et sacra omnia donaria?

HÆR. Et sancta utique, et adoranda. Sed longe ab horum sanctitate distat sancti effigies. Quare licet imago sancta dicatur, nusquam tamen adoranda.

XXXV. ORTH. Fateor et ipse hanc ab illis, quod ad sanctitatem spectat, plurimum abesse; quippe sancta sanctorum appellantur. Cæterum quidquid sanctum est, adorandum esse, licet alterum altero sanctitate et adoratione inferius sit. Quod enim prorsus adorandum non est, idem sanctitatis est expertus. Tu vero doce, ubi tandem sanctum aliquid vocatum sit, quod simul adorandum non sit.

HÆR. Protuli apostolica verba de iis quæ in lege sancta dicebantur; quæ et ipse resumpturum te promissisti.

XXXVI. ORTH. Primum equidem hoc dicam: Quæcumque lex dicit, iis qui in lege sunt dicere: nec vetera iis qui in gratia sunt obtrudi debere; alioqui et Sabbata colemus, et circumcidemur, et multa nobis contraria consequentur; sed juxta adumbrationem tantummodo. Umbram enim habere lex, non ipsam rerum imaginem, dicta est ab Apostolo. Deinde vero etiam quæ in lege sancta dicta sunt, adoranda itidem esse, demonstrare est. Nam si Cherubim gloriæ appellata sunt; gloria autem honori suppar atque cognata est, et honor adorationi; perspicuum est, quod gloria affectum sit, id sanctum; et quod sanctum, idem etiam adorandum esse, velis nolis.

HÆR. Consecratione quadam artificiose probasti, quod sanctum est, adorandum simul esse, juxta Vetus Testamentum; sed non ex certis et minime dubiis testimoniis.

XXXVII. ORTH. Audiemus certe ipsos Patrum coryphæos: Gregorium Theologum (12) in quadam oratione sua sic loquentem: « Tum etiam id quod Heli sacerdoti, atque aliquanto post Ozæ accidit, compertum habeo: quorum alter sceleris etiam illius, quod adversus sacrificia filii committebant, carniū primitias ex ollis, priusquam fas esset, extrahentes, pœnas luit; idque cum eorum impie-

ΑΒ'. ΟΡΘ. Ταῦτα δὴ σοὶ καὶ προσκυνητὰ νοήται;

ΑΙΡ. Καὶ ποῦ τις εἰς τοσοῦτον ἀθείας ἐλληλακῶς φρόνημα, οὐ συνομολογῶν ἅγια ὁμοῦ καὶ προσκυνητὰ ὑπάρχειν;

ΑΓ'. ΟΡΘ. Οὐκοῦν ἐναντιολογεῖς ἑαυτῷ, πρότερον εἰρηκῶς, οὐ πάντως τὸ ἅγιον καὶ προσκυνητὸν, νῦν δ' αὖ ἀποφάσκων ὃ κατέφησας;

ΑΙΡ. Ἄλλ' οὐ περὶ τῶν μυστηρίων μοι ὁ λόγος τούτων ἤδη πᾶσιν ὁμολογουμένων, ὡς προεῖρηται.

ΑΔ'. ΟΡΘ. Τί δέ σοι δοκεῖ τὸ Εὐαγγέλιον, ἅγιον καλούμενον, οὐχὶ καὶ προσκυνητὸν ὑπάρχειν; ὃ τοῦ τύπος τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ πᾶν ἱερὸν ἀνάθημα;

ΑΙΡ. Καὶ ἅγια τοιγαροῦν, καὶ προσκυνητὰ. Ἀλλὰ πολὺ ἀποδέουσα ἡ εἰκὼν τοῦ ἁγίου τῆς τούτων ἀγιστείας. Ὡστε εἰ καὶ ἅγια κέκληται ἡ εἰκὼν, ἀλλ' οὐ πάντως προσκυνητὴ.

ΑΕ'. ΟΡΘ. Σύμφημι καὶ γὰρ πολλοῦ ἀποδέειν κατὰ τὴν ἀγιοσύνην ταύτην ἐκείνων· καὶ γὰρ ἅγια ἁγίων λέγεται. Πλὴν ὅτι πᾶν ἅγιον προσκυνητὸν, καὶ ὑφειμένον θάτερον θατέρου τυγχάνη τῇ τε ἀγιοσύνῃ καὶ προσκυνήσει· τὸ γὰρ πάντῃ ἀπροσκύνητον, πάντῃ ἀμοιρεῖ καὶ ἀγιότητος. Σὺ δέ μοι δεῖξαι ποῦ ποτε ἂν ἅγιον ᾖ ἐπικεκλημένον, μὴ καὶ προσκυνητὸν τυγχάνον.

ΑΙΡ. Προῦθηκα τὰς ἀποστολικὰς βήσεις περὶ τῶν ἐν νόμῳ εἰρημένων ἁγίων, αἷς καὶ ὑπαντῶν ἐπηγγελίω.

ΑΖ'. ΟΡΘ. Πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἔρω ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ· καὶ οὐ τί που παραβλητέα τὰ πάλαι τοῖς ἐν χάριτι· ἐπεὶ οὕτω γε καὶ σαββατίζωμεν, καὶ περιτεμούμεθα, καὶ πολλὰ ἡμῖν ἐναντία ἔφεται· ἀλλ' ὅσον ἐν σκιαγραφίᾳ μένον. Σκίαν γὰρ ἔχον ὁ νόμος, οὐκ αὐτὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, τῷ Ἀποστόλῳ εἰρηται. Δεύτερον ὅτι καὶ τὰ ἐν νόμῳ ἅγια εἰρημένα, καὶ προσκυνητὰ, ἔστιν ἀποδεικνύειν. Εἰ γὰρ Χερουβὶμ δόξης ὀνόμασται· ἡ δὲ δόξα ὁμόστοιχος τῇ τιμῇ, καὶ ἡ τιμὴ τῇ προσκυνήσει· δηλονότι τὸ δεδοξασμένον, ἅγιον· καὶ τὸ ἅγιον, προσκυνητὸν τυγχάνει, καὶ οὐ θούλιο.

ΑΙΡ. Ἀκολουθίᾳ τινὶ καὶ εἰρμῷ τετεχνολόγηται σοὶ τὸ ἅγιον καὶ προσκυνητὸν εἶναι κατὰ τὴν πάλαι διαθήκην· ἀλλ' οὐκ ἐκ μαρτυριῶν ἀναμφίλεκτων.

ΑΖ'. ΟΡΘ. Καὶ δὴ ἀκουσόμεθα τῶν κορυφαϊστῶν Πατέρων· Γρηγορίου μὲν τοῦ Θεολόγου φάσκοντος ὡδέ που ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις· « Γινώσκω Ἥλει τὸν ἱερέα, καὶ μικρὸν ὕστερον Ὁζᾶν· τὸν μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν παίδων παρανομίας ἀπαιτηθέντα δίκην, ᾧ ἐτόλμων κατὰ τῶν θυσιῶν, πρὸ καιροῦ τῶν λεθῆων ἀπαρχόμενοι· καὶ ταῦτα, οὐκ ἀποδεχόμενον αὐτῶν τὴν ἀπέδειαν, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἐπιτιμήσαντα. Τὸν

δὲ οὕτως φαύσας τῆς κιβωτοῦ μόνον περισπαυθείσης ὑπὸ τοῦ μόσχου, τὴν μὲν περιεσώσατο, αὐτὸς δὲ ἀπώλετο, φυλάσσοντος τῇ κιβωτῷ τοῦ Θεοῦ τὸ σεβάσμιον. Καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ: Τοσοῦτου δεῖ προσφοιτῆν εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων θαρρόντα, ὡς ἐνὶ καὶ ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον ἐπιβατὸν ἦν. Τοσοῦτου δεῖ τὸ καταπέτασμα, ἢ τὸ ἱλαστήριον, ἢ τὴν κιβωτὸν, ἢ τὰ Χερουδὶμ, ἢ προσβλέπειν εἶναι πάντος, ἢ προσάπτεσθαι. Ὁ Βασιλεὺς δὲ τοῦ μεγάλου δεῦρο φάσκοντος, γενέσθαι δὲ καὶ περὶ τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ τῆς ἁγίας διαθήκης, ἃ μῆτε ἠκούσθη ποτὲ πρότερον· ὥστε ἡς οὕτε Ἰσραηλῖταις, οὕτε μὴν αὐτοῖς ἱερεῦσιν ἄπασιν, οὐδὲ πάντοτε ἄπτεσθαι θεμιτὸν ἦν, οὐδὲ τόπος αὐτῇ ὁ τυχὼν ἐδέχετο· ταύτην ὑπὸ χειρῶν ἀσεβῶν ἄλλοτε ἀλλαχόθεν μετακομίζεσθαι, καὶ ἀντὶ τῶν ἁγίων, εἰδῶλων ναοὶς ἀποτίθεσθαι.

Ῥηλ; hæc impiorum manibus huc illuc circumferretur, et pro sanctis in idolorum templis collocaretur.

AIP. Ὅτι μὲν οὖν ἅγια καὶ σεβάσμια, ἀληθές· οὐ μὴν καὶ προσκυνητὰ εἰρται τοῖς Πατράσι.

ΔΗ'. ΟΡΘ. Καὶ πῶς ἂν εἴη ἅγια καὶ σεβάσμια, ἀμέτοχα τυγχάνοντα προσκυνήσεως; Αἰεὶ τοίνυν ἐν ταῖς Πράξεσιν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος· Ἀναστρεφόμενος καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὁμῶν, εἶδον καὶ βωμῶν ἐν ᾧ ἐπετέλλετο, Ἀγνώστῳ Θεῷ· ὡς τῶν σεβασμάτων δηλαδὴ καὶ προσκυνήματων τυγχάνοντων. Καὶ, Σεβαστός, πάλιν, ὁ βασιλεὺς, εἰρται. Τοῦ γὰρ Παύλου, φησὶ, ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν. Καὶ μικρὸν ὑποκατιῶν· Ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν ἀεραχέται· καὶ αὐτοῦ δὲ ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστὸν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. Συνιέει δὲ τὸ σεβαστὸν καὶ προσκυνητόν; Οὐ γὰρ τις φρενῶν εἰσω μένων εἰποι, σεβαστὸν μὲν, οὐ προσκυνητόν δὲ τὸν βασιλέα. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ μὴ θεμιτὸν, ἢ προσβλέπειν, ἢ προσάπτεσθαι τῶν προειρημένων ἁγίων, ἢ μόνον τοῦ ἱερέως, πολλὸ δὲ ἀνυμνισμένον κατὰ τιμὴν ὑποφαίνει ὁ λόγος. Καὶ εἰ σημεῖα καὶ τέρατα ἢ κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, δι' ὧν ἐν τε τῷ Ὁσὶν καὶ ἐν τοῖς λαβοῦσιν αὐτὴν ἀλλοφύλοις δέδορα· πῶς οὐχὶ καὶ πάσης δόξης, τιμῆς τε καὶ προσκυνήσεως ἐμπλεως ὑπῆρχεν, ὡς περὶ τὰ Χερουδὶμ, καὶ ὅσα ἄλλα εἰρται κατὰ συνέπειαν τῷ Ἀποστόλῳ; Οὕτω τοιγαροῦν καὶ οἱ τῆς ἁγίας οἰκουμένης ἑκτῆς συνόδου Πατέρες ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα ἐκτεθείσιν αὐτοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἐξηληφότες τάδε φασὶν· Ἐν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς Ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγγαράττεται, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος· τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ τοῦ νόμου προὑποφαίνων Ἀμνὸν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Τοὺς οὖν παλαιούς τύπους καὶ τὰς σκιάς, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα, τῇ Ἐκκλησίᾳ παρα-

A latī non modo non suffragaretur, sed gravissimis quoque verbis eos hoc nomine identidem objurgaret. Alter quia arcam a bove distractam tantummodo attriectare ausus fuerat, ita eam illasas servavit, ut sibi interim exitium accerseret: Deo nimirum hoc animadversionis exemplo arcæ suæ venerationem sartam tectam tenente. Et iterum in eadem oratione: Tantum aberat ut quivis eudacter accederet ad Sancta sanctorum, quæ uni duntaxat ac semel quotannis licebat adire. Tantum aberat, ut cujusvis esset velum, aut propitiatorium, aut arcam, aut Cherubinos vel aspicere vel attingere. Basilium quoque magnum, dicentem, ea circa Dei arcam sacri fœderis gesta fuisse, quæ audita nunquam antea fuissent; ita ut quam nec Israelitis nec ipsis etiam sacerdotibus omnibus, nec semper attingere fas erat, nec quilibet temere locus reci-

HÆR. Quod ergo sancta etiam colenda sint, verum est: altamen adoranda esse Patres non dixerunt.

XXXVIII. ORTH. Et quo pacto sancta et colenda essent, si adoranda non sint? eum in Actibus dicat divinus Apostolus: Præteriens et contemplans culturas vestras, inveni et aram in qua scriptum erat, Ignoto Deo²²: quasi culturæ scilicet, adorationes quoque sint. Ad hæc Augustus, id est colendus, dicitur imperator, Paulo, inquit, appellante, ut servaretur Augusti cognitioni²³. Et paulo post: Ego vero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, judicari mittere²⁴. Sentisne colendum idem etiam adorandum esse? Nec enim mentis compos ullus dicat, colendum quidem, sed non adorandum esse imperatorem. Sed et quod sancta illa vel videre vel attingere nefas erat, præterquam soli sacerdoti, magnam honoris prærogativam declarat. Deinde si arca Dei signa et prodigia in Oza, et allophyliis qui eam ceperant, elidit, quomodo non omni gloria, honore atque adoratione plenam fateare, sicut et Cherubinos, et alia quæ ibidem ab Apostolo conjuncta sunt? Sic ergo et sanctæ œcumenicæ sextæ synodi Patres in sacris canonibus, qui conscripti postea fuerunt, usurpantes hæc dicunt (13): « In quibusdam sanctarum imaginum picturis Agnus digito Præcursoris indicatus expressus est; qui in figuram assumptus est gratiæ; verum nobis per legem Agnum Christum Deum nostrum ostendens. Veteres igitur typos et adumbrata veritatis symbola præfigurationesque Ecclesiæ traditas amplectentes, gratiam anteponimus, et veritatem, tanquam legis plenitudinem, acceptamus. Ut igitur quod perfectius est, etiam in colorum varietate omnium oculis subijciatur, characterem illum, quo secundum hominem

²² Act. xvii, 23. ²³ Act. xxv, 21. ²⁴ ibid. 23.

(13) T. VI Conc. Labbei pag. 1177, c.

Agnus Christus Deus noster, qui abstulit peccata mundi, effigatus est, posthac in imaginibus pro veteri Agno erigi debere declaramus. Per hunc enim humilitatis Verbi Dei altitudinem considerantes, ad memoriam ejus in carne conversationis, et passionis, mortisque Salvatoris, et mundo illinc natæ liberationis cognitionem manu ducimur. » Vides ut veteres typos et umbras adoranda dixerint, cum dicunt, *Amplectentes*. Ipsum enim ἀπαύξασθαι, profecto adorare est, et amplectari. Quia etiam Theodorus Antiochiæ archiepiscopus in Synodico suo eadem affirmat. « Adversus eos qui hæretico more obliuuntur, dicuntque sanctorum imagines, quæ manufactæ sint, adorari non debere. atque idola illas imperite aut impie potius appellant. Sciant isti et Cherubinos, et propitiatorium, arcam, et virgam, et mensam quæ Moyses divinus fabricatus est, manufacta fuisse, quæ nihilominus adorabantur: reprehendi autem a divina Scriptura eos duntaxat, qui sculpsibilibus adorationem tribuunt. »

εἰδωλά τε ἀνοήτως, μᾶλλον δὲ δυσσεβῶς, ἀποκαλοῦνται· στήριον, ἢ κιβωτός τε καὶ ἡ ῥάβδος, καὶ ἡ τράπεζα, ἡ Μωσῆς ὁ θεοπρίσιος κατασκευάσας, χειροποίητα ἦσαν καὶ προσεκυνούντο. Κατηγορεῖ δὲ ἡ θε'α Γραφή τῶν προσεκυνούντων τοὺς γλυπτῶν.

HÆR. Qua igitur de causa serpentem æneum contrivit Ezechias? sic enim scriptum est: *Fecitque quod erat bonum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat David pater ejus. Ipse dissipavit excelsa, et contrivit omnes statuas, et succidit lucos, confringitque serpentem æneum, quem fecerat Moyses; siquidem usque ad illud tempus filii Israel adolebant ei incensum* 22.

XXXIX. ORTH. Eo quod inter sancta quæ Apostolus enumeravit, nullum locum habet serpens æneus; de quo loquens Theologus Gregorius (14): « At vero, inquit, serpens æneus adversus morsum serpentem suspenditur, non tamen ut Christi pro nobis passi typus, verum ut antitypus: atque eos qui ipsum intuentur, salvos facit; dum eum non vivere, sed mortuum esse, simulque subditas sibi copias enecare persuasum habent, deletum nimirum et extinctum sicut merebatur. Et quod tandem illi congruens epitaphium canemus? Ubi est, mors, stimulus tuus? ubi tua, inferne, victoria? Crux te prostravit, vitæ auctor tibi necem attulit. Exanimis es, mortuus, immobilis, iners serpentis licet figuram serves in sublimi loco ignominiose pendens. » Et jure comminutus est, cui incensum adolebant Israelitæ: cujus enim prototypum adorari non debet, ejus quoque exemplum explodendum est. Omnia vero tabernaculi sancta spiritualis cultus figuras fuisse divus Cyrillus ostendit.

HÆR. Credo recte hoc loco habere quæ dicta sunt. Sed quia qui paulo ante producti a te fuerunt, recentiores sunt et non ex numero antiquiorum, ad testimonium recipi non debent.

XL. ORTH. Sane si Basilio aliisque divinis consentanea non sunt quæ ab illis dicuntur, neque

22 IV Reg. xviii, 3.

(14) Orat. 11, in Pasch., t. II, pag. 692 a.

δεδομένους κατασπαζόμενοι, τὴν χάριν προτιμῶμεν, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς πλῆρωμα νόμου, ταύτην ὑποδεξάμενοι. Ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κἂν ταῖς χρωματουργίαις ἐν ταῖς ἀπάντων ὕψεσιν ὑπογράφεται· τὸν τοῦ αἵοντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, Ἀμνοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντὶ τοῦ παλαίου Ἀμνοῦ ἀναστηλοῦσθαι ὀρίζομεν. Δι' αὐτοῦ τῆς ταπεινώσεως ὕψος τοῦ Θεοῦ λόγου κατανοοῦντας, καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γινομένης τῇ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως. » Ὁρᾷς ὅτι τοὺς παλαιούς τύπους καὶ τὰς σικιάς προσκυνοῦντας ἔφασαν, διὰ τοῦ φάναι, *Κατασπαζόμενοι*. Αὐτὸ γὰρ δὴ ἀσπαζέσθαι, προσκυνεῖν ἐστὶ καὶ προσπτύσσεσθαι. Ἀλλὰ καὶ Θεόδωρος ὁ Ἀντιοχείας ἀρχιεπίσκοπος, ἐν τῇ κατ' αὐτὸν συνοδικῇ, τὰ αὐτὰ φθέγγεται. « Πρὸς δὲ τοὺς αἰρετικῶς ἀντεξαγομένους, καὶ λέγοντας ὡς οὐ δεῖ προσκυνεῖν τῶν ἁγίων τὰς εἰκόνας χειροποίητους ὄψας, ἔρωσαν οἱ τοιοῦτοι, ὡς τὰ Χερουβὶμ καὶ τὸ Ἰακώβ, ὁ ἀντιοχέας ἀρχιεπίσκοπος, ἐν τῇ κατ' αὐτὸν συνοδικῇ, τὰ αὐτὰ φθέγγεται. « Πρὸς δὲ τοὺς αἰρετικῶς ἀντεξαγομένους, καὶ λέγοντας ὡς οὐ δεῖ προσκυνεῖν τῶν ἁγίων τὰς εἰκόνας χειροποίητους ὄψας, ἔρωσαν οἱ τοιοῦτοι, ὡς τὰ Χερουβὶμ καὶ τὸ Ἰακώβ, ὁ ἀντιοχέας ἀρχιεπίσκοπος, ἐν τῇ κατ' αὐτὸν συνοδικῇ, τὰ αὐτὰ φθέγγεται. »

AIP. Καὶ οὗτο χάριν τὸν χαλκοῦν ὄφιν συνέτριψεν Ἐζεχίας; γέγραπται γάρ· Καὶ ἐποίησε τὸ εὐθεῖ ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, κατὰ πάντα ὅσα ἐποίησε Δαυὶδ ὁ πατὴρ αὐτοῦ· αὐτὸς ἐξῆρε τὰ ὑψηλὰ, καὶ συνέτριψε πάσας τὰς στήλας, καὶ ἐξωλόθρυνσε τὰ ἄλσῃ, καὶ τὸν ὄφιν τὸν χαλκοῦν ὃν ἐποίησε Μωσῆς· ὅτι ἕως τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ἦσαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ θυμῶντες αὐτῷ.

ΛΘ. ΟΡΘ. Ὅτι μὴδὲ ἐν τι τῶν κατηριθμημένων ἁγίων τῷ Ἀποστόλῳ ὁ χαλκοῦς ὄφιν· περὶ οὗ φησὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος· « Ὁ δὲ χαλκοῦς ὄφιν κρεμάται κατὰ τῶν δακνόντων ὄφιν. Οὐχ ὡς τύπος τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν παθόντος, ἀλλ' ὡς ἀντίτυπος· καὶ σώζει τοὺς εἰς αὐτὸν ὀρῶντας. Οὐχ ὅτι ζῇ πιστευόμενος, ἀλλ' ὅτι νενέκρωται καὶ συννεκροῖ τὰς ὁρᾶς αὐτὸν δυνάμεις καταλυθεὶς ὥσπερ ἦν ἄγιος. Καὶ τίς ὁ πρέπων αὐτῷ παρ' ἡμῶν ἐπιτάφιος; Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, βῆθ, τὸ νίκος; τῷ σταυρῷ βέβλησαι· τῷ ζωοποιῷ τεθανάτωσαι. » Ἄπνους, νεκρὸς, ἀκίνητος, ἀνενέργητος, εἰ καὶ τὸ σχῆμα σώσεις ὄφιν ἐν ὕψει στηλιτευόμενος. Καὶ εἰκότως συντέτριπται θυμιάζόμενος ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν· οὐ γὰρ τὸ πρωτότυπον οὐ λατρευτέον, τοῦτον καὶ τὸ παράγωγον ἀποκτυπέον. Πάντα δὲ τὰ τῆς σκηνῆς ἅγια, προχαράγματα τῆς ἐν πνεύματι λαλρείας ὁ θεοφόρος Κύριλλος ἀποδείκνυσιν.

AIP. Πείσσομαι τὸν λόγον εὖ ἔχειν ἐνταῦθα· ἀλλ' ἐπεί οἱ προτεθέντες ἐναγχος νεωστὶ, καὶ οὐ τῶν πάλαι ἱστέρων, ἀπαράδεκτοι πρὸς μαρτυρίαν.

Μ'. ΟΡΘ. Εἰ μὲν οὐκ ἀκολουθεῖ Βασιλεῖα καὶ τοῖς λοιποῖς θεοφόροις τὰ παρ' αὐτῶν εἰρημένα, οὐδὲ ἐγὼ

οίχομαι, οὐδέ τις τῶν εὐσεβούντων. Εἰ δὲ σύμφωνα καὶ πάρισα, οὐχ ὅτι πρὸ διακοσίων ἐτῶν ὀπηνίκα ἐδάλησαν οἱ μνημονευθέντες, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν δεῦρο καιρὸν, εἰ εἴη τις τὰ αὐτὰ λέγων, καὶ δεδεγμένος ἐστὶ πρὸς τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ συναριθμῶς κατὰ τὸ τῆς ἀληθείας δόγμα αὐτοῖς τε ἀγίοις ἀποστόλοις, μὴ ὅτι γε τοῖς μεταγενεστέροις θεοφόροις. Κατὰ τοῦτο δέχου καὶ τὰ πρακτικὰ τοῦ ἀγίου καὶ παυδῆλου Μαξίμου, ἐν οἷς φησὶ : « Δεσπόται, ἐπὶν ἔδοξε τοῦτο γενέσθαι, ἔχθασιν γένηται τῶν δοξάντων, καὶ ὅπου κελεύεται, ἀκολουθεῖ ὁμῖν. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἀνέστησαν πάντες μετὰ χαρᾶς καὶ δακρύων· καὶ ἔβαλον μετάνοιαν, καὶ εὐχὴ γέγονε. Καὶ ἕκαστος αὐτῶν τὰ ἅγια Εὐαγγέλια καὶ τὸν τίμιον σταυρὸν, καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς Δεσποίνης ἡμῶν τῆς αὐτὸν τεκούσης παναγίας Θεοτόκου ἠσπάσαντο, τεθεικότες καὶ τὰς ἰδίας χεῖρας ἐπὶ βεβαιώσει τῶν λαληθέντων. » Καὶ γε παρ[ε]ῖν πλέον τι λέγειν διὰ τὸ προσκορὲς τοῦ λόγου, πολλοῦ ἔσμου χρίσεων τῶν τε πάλαι καὶ νεωστὶ περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων προκειμένων, εἰ μέλλομεν ταῦτα ἀνελεῖν.

ΑΙΡ. Κάποι πάρεστιν ἔσμου χρίσεων παρὰ τῶν πάλαι νεωστὶ· ἀλλὰ ἀντίθετος τῆς τῶν εἰκόνων ἀναστηλώσεως τε καὶ προσκυνήσεως.

ΜΑ'. ΟΡΘ. Εἰ μὲν οὖν ἡ ἐνστάσις πρὸς τὸ μὴ ἀναστηλοῦσθαι τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἦν ἂν σοι προκομιζέσθαι τὰς τοιαύτας χρήσεις. Ἐπειδὴ δὲ τὴν μὲν ἱστορίαν κατεδέξω ἀναινόμενος μόνον τὴν προσκύνειν, τί δὴ πάλιν ἀστατεῖς ἐκ τούτου εἰς τοῦτο μεταπίπτων, ὅπερ ἐστὶ ψεύδους ἰδίωμα;

ΑΙΡ. Εἰ καὶ ὁμολογῆται περιγεγράφθαι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀλλὰ μέχρι τοῦ πάθους, οὐπω δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν· λέγει γὰρ ὧδέ που ὁ Ἀπόστολος· *Εἰ δὲ καὶ ἐγγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκ εἰ γινώσκομεν*. Καὶ πάλιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος· « Τέλειον δὲ οὐ διὰ τὴν θεότητα μόνον, ἥς οὐδὲν τελειότερον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πρόσληψιν τὴν χρισθεῖαν θεότητα, καὶ γενομένην ὅπερ τὸ χρίσας, καὶ θαρρῶ εἰπεῖν, ὁμόθεον. » Εἰ δὲ ὁμόθεος ἡ προσληφθεῖσα σὰρξ, πῶς ἂν περιγραφεῖται συγκαταμιγείτα τῇ τῆς θεότητος ἀφθαρσίᾳ;

ΜΒ'. ΟΡΘ. Δέδοκται σοι ὁμῶς πρὸ τοῦ πάθους περιγεγράφθαι Χριστὸν, καὶ προσκυνεῖσθαι ἐν τῇ τοιαύτῃ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ περιγραφῇ.

ΑΙΡ. Εἰ καὶ δέξαιμι, καὶ οὐκ ἀντισταίην, τί σοι συνάγει ὁ λόγος;

ΜΓ'. ΟΡΘ. Ὅτι τοι ἂς προήχθης εἰσχομίζειν χρήσεις, οὔτε πρὸ τοῦ πάθους, οὔτε μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐνδέχεσθαι φαίνουσι τὸν Χριστὸν περιγεγράφθαι· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ περιγεγράφθαι μὲν, ἐφ' ὅφους δὲ μένειν τὴν εἰκόνα μὴ προσκυνουμένην. Καὶ τί ὥς συνηγορούσας ἀγίας τὰς ἀντηγορούσας τοῦ ἐξ ἡμι-

A ipse recipio, nec piorum quispiam recipiet. Sin autem consona sunt et cognata, non solum si ante ducentos annos, quando locuti sunt, quos commemoravimus, sed hac ipsa ætate nostra, si quis eadem dicat, et recipiendus est Ecclesiæ Dei, et ipsis sanctis Apostolis, ne posterioribus sanctis dicam, in veritatis doctrina connumerandus. Quo posito audi et sancti multaque perpassi Maximi (15) Acta, quid dicant : « Quis, domini, ita fieri visum est, fiat quod inter nos convenit, et quo jubetis, vos sequor. Postea surrexerunt omnes cum lætitiæ lacrymis, et humili reverentia inclinarunt sibi invicem, et oratio facta est, et unusquisque eorum sancta Evangelia, et pretiosam crucem, et imaginem Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, et genitricis ejus Domine nostræ sanctissimæ Deiparæ amplexus est, et proprias manus posuerunt ad dictorum confirmationem. » Ego vero plura dicere supersedeo, ut orationis fastidium declinem, cum ingens tum veterum, tum recentiorum de colendis imaginibus auctoritatum, si evolvere illas velimus, præsto sit copia.

HÆR. Et mihi quoque magna suppetit auctoritatum veterum ac recentiorum multitudo; sed opposita imaginum erectioni et adorationi.

ΧΛΙ. ΟΡΘ. Si eo spectaret oppositio, ut non erigatur imago Domini nostri Jesu Christi, liceret tibi ejusmodi auctoritates afferre. Nunc vero cum picturam admiseris, solam renuens adorationem, quid denuo fluctuas ex hoc in illud recedens, quod proprium est mendacii?

HÆR. Tametsi concessum est circumscriptum fuisse Dominum nostrum Jesum Christum; at hoc usque ad passionem tantummodo, non autem post resurrectionem. Ait enim quodam in loco Apostolus : *Etsi cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus*. Et rursus Theologus Gregorius (16) : « Perfectum autem non propter divinitatem tantum, quæ nihil est perfectius, sed etiam propter carnem assumptam, divinitate perunctam, et idem factam cum ungente, ac dicere austin, homotheam. » Quod si homothea est caro assumpta, quomodo circumscribatur quæ cum divinitatis immortalitate conjuncta est?

ΧΛΙΙ. ΟΡΘ. Atqui concessisti saltem ante passionem circumscriptum Christum fuisse, et in tali imaginis suæ circumscriptione adorari.

HÆR. Quamvis concedam, et non repugnem, quid inde concludes?

ΧΛΙΙΙ. ΟΡΘ. Quod auctoritates, quas proferre cepesti, nec ante passionem, nec post resurrectionem circumscriptum fuisse Christum admittere videantur : quin nec circumscriptum prorsus; sed in sublimi manere imaginem non adoratam. Et quorsum velut astipulantes profers, quæ propo-

²² II Cor. v, 16.

(15) Exstant in edit. Paris. Operum sancti Maximi, t. 1.

(16) Orat. in Pascha, p. 685.

sitioni tuæ media ex parte refragantur? Quocirca querendæ tibi sunt auctoritates quæ tuæ sententiæ omni ex parte suffragantur. Verum etiam post resurrectionem circumscriptus est Christus. Audi enim cum discipulis suis loquentem, quando post resurrectionem existimabant se spiritum videre. *Videte, inquit, manus meas et pedes meos, quia ego ipse sum*⁴⁰. Si ergo illum ipsum se esse dixit, qui ante passionem cum ipsis versabatur, quem post resurrectionem videbant; profecto sicut ante passionem circumscribatur, ita et post resurrectionem circumscriptio comprehendebatur; ut qui humanæ naturæ proprietates non amiserat. Etenim quas manus et pedes ostendit, vir optime? aut quomodo palpari jubebat, tanquam carnem et ossa gerens? qualem porro cibum degustavit? Annon igitur necesse est qui hæc habeat, agatque, circumscribi? aut si non circumscribatur, spiritum esse, sicut tunc ab apostolis existimabatur?

HÆR. At licet Christus hæc habere dicatur, non tamen sicut nos; ideoque non est circumscriptus.

XLIV. ORTH. Si ergo non sicut nos hæc habet, nec sicut nos factus creditur. Sin autem verum est hoc secundum, quomodo et prius illud non credatur? An fortasse operationum quarumdam indicia in Christo fuisse existimas, quæ in ipso membra vocentur; et non rerum ipsarum veritatem, quod in theologia, id est, in divinæ naturæ explicatione, asseritur? Sic enim ait divus Basilius (17): Notæ autem humanæ multæ sunt, nec propterea Deum hominem arbitramur. Et post alia: Manus Dei cum audis, effectivam ejus vim intellige: cum aures, vim audiendi: cum oculos, vim perspicendi: cum alas, vim protegendi; et alia omnia eodem modo. Necesse porro, si sic accipias, ut credas Dominum nostrum Jesum Christum hominem factum non fuisse. Quod si homo factus est, ut revera est, revera item et carnem et ossa, etiam post resurrectionem, habere crede.

HÆR. Condensationis modis utens Dominus seipsum post resurrectionem apostolis ostendit: corporis quidem proprietates retinens, sed sine crassitudine ac sine circumscriptio: propterea enim januis clausis in medio eorum stetit, et ab eorum deinde oculis sublatus est.

XLV. ORTH. Si ergo circumscriptum Christum non fuisse dederis, eo quod sine crassitudine post resurrectionem fuerit, dabis etiam ne visum quidem ab apostolis fuisse. Nam si visus est, etiam circumscriptus. Quidquid enim sub aspectum cadit, idem etiam sub circumscriptionem cadat oportet: multo magis quod manus et pedes habet, carnem et ossa, quod palpat, et una conversatur.

HÆR. Purificatis oculis Dominum viderunt apostoli, quibus nobis cernere fas non est.

⁴⁰ Luc. xxiv, 39.

(17) Contra Eunom. l. v.

σείας προτάσεις; ὥστε ὦρα σοι ἐτίρας ἐπιζητεῖν χρήσεις τὰς καθόλου συνηγορούσας σου τῷ λόγῳ· ἀλλὰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν περιγράφεται Χριστός. Ἄκουε γὰρ αὐτοῦ λέγοντος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, ἦνίκα μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐδόκουν αὐτὸν πνεῦμα θεωρεῖν· *Ἴδετε τὰς χεῖρας μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτός ἐγώ εἰμι*. Εἰ οὖν αὐτὸν ἐκείνῳ ἔρη εἶναι τὸν πρὸ τοῦ πάθους συνόντα αὐτοῖς, ὃν ἔωρον μετὰ τὴν ἀνάστασιν· δηλαδὴ ὡς πρὸ τοῦ πάθους περιεγράφετο, καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν περιγραφὴ ὑπελαμβάνετο, οὐκ ἀπολωλεκώς τὰ ἰδιώματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐπεὶ ποίας χεῖρας καὶ πόδας ὑπέδειξεν, ὧ βέλτεστε; Πῶς δὲ καὶ ψηλαφῆσθαι προσέταττεν, ὡς ἔχων σάρκα τε καὶ ὀστέα; ποῶν δὲ καὶ βρῶσιν προσήκατο; Οὐκοῦν ἀνάγκη τὸν ταῦτα ἔχοντα περιγράφεσθαι, ἢ μὴ περιγραφόμενον, πνεῦμα εἶναι, ὡς ἐνομισθῇ τῆνικαὶ ταῖς ἀποστέλλοις;

AIP. Ἄλλ' εἰ καὶ ταῦτα ἔχειν λέγεται Χριστῷ, οὐ μὴν ὡς ἡμεῖς· καὶ διὰ τοῦτο οὐ περιγραφτός.

ΜΑ'. ΟΡΘ. Εἰ οὖν οὐχ ὡς ἡμεῖς ἔχων ἐστὶ ταῦτα, οὐδὲ καθ' ἡμᾶς γεγονέναι πιστεύεται. Εἰ δὲ τὸ ἐαυτοῦ ἀληθές, πῶς οὐ τὸ πρότερον πιστευτέον; Ἡ τάχα ἐνεργεῖν τινα γνῶρίσματα δοκεῖ σοι εἶναι ἐπὶ Χριστῷ, τὰ κατονομαζόμενα ἐπ' αὐτοῦ μέλη, καὶ οὐχὶ πραγμάτων ἀληθειαν, ὅπερ εἰληπται ἐπὶ τῆς θεολογίας; Καὶ γὰρ φησὶν ὁ θεὸς Βασιλεὺς· *Τὸν δὲ ἀνθρώπων πολλοί, καὶ οὐ διὰ τοῦτο τὸν θεὸν ἀνθρώπων ὑπολαμβάνοντες*. Καὶ μεθ' ἑτερα· *Χεῖρας ἀκούων θεοῦ, τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ γινώριζε· οὗς δὲ, τὸ ἀκουστικὸν αὐτοῦ· ὀφθαλμοὺς δὲ, τὸ διορατικὸν· πτέρυγας, τὸ σκεπαστικόν· καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὡσαύτως*. Ἀνάγκη λοιπόν, εἰ οὕτως ἐκλάβοις, ὑπολαμβάνειν σε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μὴ ἀνθρώπων γεγονέναι. Εἰ δὲ καὶ γέγονεν, ὅπερ ἀληθές, καὶ ἀληθές σάρκα αὐτὸν καὶ ὀστέα ἔχειν καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν πιστεῦε.

AIP. Συγκαταβάσεως μέτροις χρώμενος ὁ Κύριος, δέδειχεν ἑαυτὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῖς ἀποστόλοις· ἔχων τὰ μὲν ἰδιώματα τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἐν παχύτητι οὐδὲ ἐν περιγραφῇ· κατὰ τοῦτο γὰρ κλεισμένων τῶν θυρῶν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ὤφθη· καὶ πάλιν ἀφαντός ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν.

ΜΕ'. ΟΡΘ. Εἰ οὖν δοῖς μὴ περιγράφεσθαι Χριστὸν διὰ τὸ ἐξω παχύτητος εἶναι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὡς εἶπες; καὶ μὴ ὤφθαι αὐτὸν τοῖς ἀποστόλοις. Εἰ δὲ ὤπται, καὶ περιγράφεται. Πᾶν γὰρ τὸ ὑποπίπτον θεῷ, καὶ περιγραφῇ ὑποπέσει ἀν'· πολλοὺ γὰρ εἶπεν τὸ χεῖρας ἔχον καὶ πόδας, σάρκα τε καὶ ὀστέα, ψηλαφόμενον τε καὶ συναλιζόμενον.

AIP. Ὅμμασι καθαρμοῖς τεθέανται οἱ ἀπὸ στολῶν τὸν Κύριον, οἷς ἡμᾶς προσβλέπειν οὐκ ἐφικτόν.

Divinitas enim per se oculorum oblitum fugit. A θεότητος· καίπερ οὕτω δειχθείσης πρὸ τῆς ἀναστά-
 Verum corpore quidem mea sententia venit; cæ-
 lerum qualis a discipulis in monte conspectus, aut obiter ostensus est, divinitate carnem superante
 et quidem sic ostensa ante resurrectionem. »

HÆR. Quid quod sanctorum Patrum novas pro-
 feram auctoritates; et quomodo eas dissolves, cum
 imaginem Domini, aut Deiparæ, aut cujusquam
 sanctorum omnino interdicant?

XLVIII. ORTH. Non sanctorum sententias, sed
 ascriptitionum, et hæreticorum; alioqui cum veri-
 tate et cum divinis Litteris consentirent.

HÆR. Epiphanius ex illorum est numero, inter
 sanctos eminens, et fama celebris.

ORTH. Epiphanium novimus et sanctum, et pa-
 trandis miraculis maximum: cujus templum post
 ejus obitum excitavit Sabinus domesticus ejus dis-
 cipulus, universæque evangelicæ historiæ picturis
 decoravit; quod utique non fecisset, nisi ejusdem
 cum magistro suo sententiæ fuisset. Sed et Leon-
 tius divinus Epiphanius sermonum interpres, in ead-
 em ipsa Cypro Ecclesiæ Neapolis antistes, quam
 inconcessus circa venerandas imagines fuerit,
 clarissime in oratione de illo scripta docet, nihil
 absonum referens de divino Epiphanio. Quare spu-
 rium est, et non divini Epiphanii scriptum quod
 contra imagines circumfertur. Verum audi et hoc
 loco magnum Basilium: « Ego vero, inquit, non
 modo si epistolam quispiam hominum accipiens, in
 ea gloriatur, propterea retrocedam: sed neque si
 ab ipsis cælis veniat, et sanum fidei sermonem non
 sequatur, sanctorum participem illum existimare
 possum. » Chrysostomum quoque dicentem, perso-
 narum dignitatem a Paulo non respici, quando de
 veritate sermo est. Vel ipsum potius Paulum au-
 diamus quodam loco sic clamantem: *Sed licet nos,
 aut angelus de cælo evangelizet vobis præterquam
 quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Et ite-
 rum: Si quis vobis evangelizaverit præter illud quod
 accepistis, anathema sit* ⁴². Quod autem ab aposto-
 lis ipsis nunc usque per manus traditum imaginis
 Domini nostri Jesu Christi, et Deiparæ, et cujusque
 sanctorum erigendæ morem acceperimus, tolle
 circumquaque oculos, et orbem terrarum aspice,
 ac per sacras aedes, et divina in illis donaria, has
 representatas, et quibus in locis spectantur, neces-
 sario adoratas. Quarum erectioni adorationique
 stabiliendæ, si dogmaticus sermo, divinorumque
 Patrum voces deessent, ipsa tamen antiqua vigens
 traditio ad veritatem confirmandam sufficeret. At-
 que his contradicere quis possit? hoc ipso procul
 a Deo, Christique grege dilabens, ut paria sentiens
 cum Manichæis et Valentinis, qui in ea hæresi
 fuerunt, ut Deum specie tenus ac phantasia cum
 hominibus conversatum fuisse nugarentur.

AIP. Τί δὴ ἄρα οὗτοι ἁγίων Πατέρων καὶνὰς προ-
 βάλλομαι χρήσεις; καὶ πῶς ἂν αὐτὰς διαλύσει.
 ἀπαγορευούσας ὅλως ἀναστηλοῦσθαι εἰκόνα τοῦ Κυ-
 ρίου, φημί, καὶ τῆς Θεοτόκου, ἣ οὐτινος οὐν τῶν
 ἁγίων;

MH. OPΘ. Οὐχ ἁγίων αἱ χρήσεις, ἀλλὰ παρη-
 γράπτων καὶ αἰρετικῶν· ἡ γὰρ ἂν συνεφώνουν τῇ
 ἀληθείᾳ, καὶ τοῖς θεοφόροις Πατράσιν.

AIP. Ἐπιφάνιος ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, ὁ προῦχων τῶν
 B ἁγίων καὶ περιδότος.

OPΘ. Ἐπιφάνιον ἴσμεν καὶ ἅγιον καὶ μέγιστον ἐν
 θαυματουργίαις, οὐ νεὼν ἡγείρεται μετὰ πότμον Σαβί-
 νος ὁ εἰκείνος αὐτοῦ μαθητῆς, διαγεγραμμένος ἐν
 πάσης εὐαγγελικῆς ἱστορίας· καὶ οὐκ ἂν τοῦτο ἐπι-
 ποιῇται, εἰ μὴ ὁμογνώμων ἦν τῇ οἰκείᾳ διδασκαλίᾳ.
 Ἄλλὰ γὰρ καὶ Λεόντιος ὁ τῶν λόγων τοῦ θεοῦ Ἐπι-
 φανίου ἐξηγητῆς, ἐν αὐτῇ τῇ Κύπρῳ, τῆς Ἐκκλησίας
 Νεαπόλεως ἀρχιερατεύσας, περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων
 ὁποῖος ἦν ἀκράδαντος, ὁ περὶ αὐτὸν λόγος διδάσκει
 τρανῶτα, μὴδὲν περὶ τοῦ θεοῦ Ἐπιφανίου ἀπ-
 ηγῆς φθεγγόμενος. Ὅστε νόθον καὶ οὐτι που τοῦ
 θεοῦ Ἐπιφανίου, τὸ κατὰ τῶν εἰκόνων σύγγραμ-
 μα. Ὅμως ἄκουε ἐνταῦθα Βασιλείου τοῦ μεγάλου
 λέγοντος· « Ἐγὼ δὲ οὐχ ὅπως εἰ ἐπιστολὴν τις ἐκ
 θρώπων δεξάμενος, ἐπ' αὐτῇ μέγα φρονεῖ τοῦτο
 ἐνεκεν ὑποσταλῆναι ποτε καταδέξομαι. Ἄλλ' οὐδ'
 ἂν ἐξ αὐτῶν ἦκη τῶν οὐρανῶν, μὴ στοιχῇ δὲ τῇ
 ὑγιαίνοντι λόγῳ τῆς πίστεως, δύναμαι αὐτὸν κοινο-
 νῶν ἡγήσασθαι τῶν ἁγίων. » Καὶ πάλιν τοῦ Χρυσο-
 στόμου λέγοντος, ὅτι ἄξιωμα προσώπων οὐ προ-
 στίται ὁ θεὸς Παῦλος, ὅταν περὶ ἀληθείας ὁ λόγος
 εἴη. Μᾶλλον δὲ αὐτοῦ Παύλου ἀκουσώμεθα ὡς πο-
 κεκραγόντος· Ἄλλα κἄν ἡμεῖς, ἡ ἀγγελος ἐξ οὐ-
 ρανοῦ εὐαγγελιζῆται ὑμῖν παρ' ὁ εὐαγγελιστάμεθα
 ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. Καὶ πάλιν· Εἰ τις εὐαγγε-
 λίζται ὑμᾶς παρ' ὁ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.
 Ὅτι δὲ παρελάβομεν ἐξ αὐτῶν τῶν ἀποστόλων μέγα
 τοῦ δεῦρο, ἀναστηλοῦν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 D Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου, ἣ οὐτινοσούν τῶν
 ἁγίων, ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε τὴν
 ὑπ' οὐρανὸν διὰ τῶν ἱερῶν οἰκῶν καὶ τῶν ἐν
 αὐτοῖς θεῶν ἀναθημάτων, ταῦτα ἀνιστορημένα;
 καὶ προσκυνουμένους ἀναγκάτως δι' ὧν ἱστέρηται
 τόπων. Ὡς εἰ μὴ καὶ λόγος δογματικὸς καὶ θεοφόρος
 Πατέρων φωνὰ πρὸς σύστασιν τῆς τε ἀναστηλώσεως
 καὶ προσκυνήσεως, ἀρετὸν εἰς βεβαίωσιν ἀληθείας
 ἡ διακρατοῦσα ἀρχαία παράδοσις. Καὶ πρὸς ταῦτα
 τίς ἱκανὸς ἀντιφέρειν; καὶ διὰ τοῦτο πόρρω
 Θεοῦ καὶ τῆς αὐτῆς Χριστοῦ διαπίπτων, ὡς ἱσ-
 Μανιχαῖων φρονῶν καὶ Οὐαλεντινῶν, τῶν ἐν δοκίμῃ
 καὶ φαντασίᾳ ἐπιδεδημηκέναι Θεὸν τοῖς ἐν γῇ αἰρη-
 τικῶς φληναφῶντων.

⁴² Gal. 1, 8, 9.

ANTIPPHTIKOS Γ.

ANTIRRHETICUS III.

Δαυὶδ μὲν ὁ ψαλμογράφος μὲν βολίδι λίθου σφεν-
δονήσας πατάξαι Γολιάθ τὸν ἀλλόφυλον ᾄδεται. Ἐγὼ
δὲ ὁ ἀπειροπόλεμος πρὸς τοὺς δυσὶ τρίτην ταύτην
βολίδα τοῦ λόγου βαλὼν, ὀλέσαι τὸν ἀλλόφυλον νοῦν
τῶν Εἰκονομάχων εὐχομαι· καὶ ὑπὲρ δύναμιν εἴη
μοι τὸ ἐγχεῖρμα. Συλλογισμοὶ δὲ τισι χρῆσται
πρὸς τὴν τοῦ λόγου ὑπόθεσιν, οὐκ ἔχουσι μὲν ἐν-
τεχνον τὴν πλοκὴν κατὰ τὴν Ἀριστοτελικὴν τεχνο-
λογίαν, εἴτ' οὖν φλυαρίαν· ἀπλοῖκωτέρω δὲ φθίγματι,
τῷ κράτει τῆς ἀληθείας ἐρηρσιζέμενοι. Καὶ τάχα
οὐκ ἀκερδὲς εἴη τοῦτ' ὅτι τὸ πόνημα τοῖς ἐντευξομέ-
νοις· εἰ μὲν σοφοῖς, ἀφορμὴν ἐμποιοῦν σοφωτέρας
θεωρίας· εἰ δὲ ἀμαθέσι, στοιχειώσιν τινα εἰς βοή-
θειαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, κείμεντος ἀρτι μάλ' ἔκ τῆς
ἐπιλυτρώσεως εἰκονομαχικῆς αἰρέσεως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ
εὐκρινὲς φίλον τῷ ἀναγινώσκοντι, ἐν τέσσαρσι
κεφαλαῖς διωστήσομαι τὸν λόγον. Ἐκάστῳ κεφα-
λαίῳ τὰ πρὸς τὸν αὐτὸν συντείνοντα σκοπὸν ὑποτά-
ξα; θεωρήματα.

α'. Περὶ τῆς ἐν σώματι εἰκονογραφίας τοῦ Χρι-
στοῦ.

β'. Ὅτι περιγραφόμενος ὁ Χριστὸς ἔχει τε-
χνητὴν εἰκόνα, ἐφ' ἣ θεωρεῖται, ὡς καὶ αὕτη ἐν
Χριστῷ.

γ'. Ὅτι μία καὶ ἀμέριστος ἡ ἐπ' ἀμφοῖν προσκύ-
νησις, Χριστοῦ τε καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνης.

δ'. Ὅτι πρωτότυπον ὦν τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνης ὁ Χρι-
στὸς, μίαν ἔχει τὴν πρὸς αὐτὴν ἐμφέρειαν, ὥσπερ
καὶ τὴν προσκύνησιν.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ τῆς ἐν σώματι εἰκονογραφίας τοῦ Χριστοῦ.

Αἱ κοιναὶ ἐννοιαὶ πᾶσιν ἐξ ἰσοῦ ὁμολογῆνται·
ὅλον φέρε εἰπεῖν· Ἥλιος ὑπὲρ γῆν ὄντος, ἡμέρα
ἐστὶ, νύξ οὐκ ἐστὶ. Καὶ πάλιν· εἰ τι ζῶον λογικόν,
θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν, ἄνθρωπος. Καὶ
πάλιν· πᾶν σῶμα τριχὴ διαστατὸν, ἔχον ἀντιτυπίαν,
χροαί τε καὶ ἀφῆ ὑποπίπτον, περιγραπτόν. Τί οὖν
ὑμῖν δοκεῖ, ὦ βέλτιστοι; τοιοῦτόν ἐστι ὅπερ ἐληφεν
ὁ τοῦ Πατρὸς Λόγος ἀνθρωπισθεὶς σῶμα; Εἰ μὲν κα-
τανεύσαιεν, καὶ συμφῆσαιεν πάντως περιγραπτόν
αὐτὸ εἶναι· εἰ δὲ ἀνανεύσαιεν, οὐδὲν διαφέρει τοῦ λέ-
γειν, ἥλιος ὑπὲρ γῆν ὄντος, μὴ ἡμέραν εἶναι, ἀλλὰ
νύκτα· καὶ εἰ τι ζῶον λογικόν, θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπι-
στήμης δεκτικόν, μὴ ἄνθρωπον εἶναι. Τὸ δὲ οὕτω
φρονεῖν καὶ λέγειν, μεμνηνῶν ἐστὶ. Μεμνηνός δὲ
διαλέγεσθαι, ἀνοήτων. Οὐκοῦν οὐδεὶς ἡμῖν πρὸς αὐ-
τοῦς λόγος ἐβελουσίως κωφεύοντας· ἀλλ' οἷς ἐστὶν
ὤτα τοῦ ἀκοῦειν.

David quidem ille Psalmorum scriptor, uno lapi-
dis jactu e funda misso, allophylum Goliath per-
cussisse dicitur. Ego vero rei bellicae imperitus ac
rudis, ad duos priores tertium hunc orationis ictum
infligens, alienigenam Iconomachorum animi sen-
sum, quanquam vires meas conatus ille superat,
funditus eversurum me profiteor. Utar autem ad
rem propositam quibusdam syllogismis, non illis
quidem ex Aristotelicis formulis, sive nugis, arti-
ficioso textu convolutis, sed in simpliciore orationis
genere veritatis robore subnixis. Neque inutile for-
tasse legentibus futurum est istud opus; quod et
doctis occasionem praebebit magis eruditae com-
mentationis, et imperitis rudimenta quaedam ad
subsidium rectae sententiae, ob Iconomachicae hae-
resis rabiem nunc maxime laborantis. Et quoniam
lectorem valde delectat distincta et clara partitio,
in quatuor capita orationem distribuam; singulis
capitibus, quae ad eundem scopum tendunt, argu-
menta subiciens.

1. De delineatione imaginis Christi in corpore.

2. Quod circumscriptus Christus artificialem ha-
beat imaginem, in qua spectatur, sicut et illa in
Christo.

3. Quod una utriusque et indivisa sit adoratio,
Christi scilicet, et ejus imaginis.

4. Quod imaginis suae prototypum cum sit Chri-
stus, unam habeat relationem ad illam, quemadmo-
dum et adorationem

C

CAPUT I.

De delineatione imaginis Christi in corpore.

1. Communes notiones ex aequo sunt omnibus in
confesso: ut, verbi gratia, sole super terram ex-
stante, dies est, nox non est. Et rursus: si quod
animal est rationis compos, mortale, mentis et
scientiae capax, homo est. Item: omne corpus
quod triplici dimensione constat, quod soliditatem
habet, quod sub colorem et tactum cadit, circum-
scriptum est. Vobis ergo, viri optimi, quid vide-
tur? An tale est quod Patris Verbum homo fa-
ctum corpus assumpsit? Si annuant, etiam et cir-
cumscriptum illud esse fatebuntur. Sin vero ne-
gabunt, perinde erit ac si dicerent, sole super ter-
ram exstante, non diem esse, sed noctem, etc., si
quod animal sit rationis compos, mortale, mentis
et scientiae capax, hominem non esse. Hoc autem
modo sentire ac loqui, furiosorum est; cum furio-
sis autem disseerere, amentium. Quocirca nullus
nobis cum illis sermo est, qui sua sponte surdi
sunt, sed cum iis qui aures habent ut audiant.

Aliud.

II. Visus auditu prior est, et situ loci, et sensus apprehensione. Prius enim quidpiam aliquis videt; tum auditu, quod visum est, transmittit. Vidit, exempli gratia, Dominum Isaias sedentem super solium gloriæ⁴⁴, et sex alarum Seraphinos illum cingentes, ac laudibus celebrantes. Videt item Ezechiel currum Dei⁴⁵, Cherubinos. Sed et divini discipuli, cum Dominum ante vidissent, sermonem postea litteris consignarunt. Si igitur hæc ita se habent, et quoquoersus gradum referas, invenies scriptionem omnem ad inspectionem revocari, in eaque desinere; necesse est profecto, ut si tollitur Christi inspectio, omnis de illo scriptio prius tollatur; hac vero exarata, prius illa itidem exaretur.

Aliud.

III. Si incircumscriptionem esse, ad Dei essentiam pertinet; circumscriptionem autem ad hominis essentiam; et Christus ex utraque constat; ex duplici utique proprietate, sicut ex duplici natura cognosci debet. Et quomodo impium non sit, incircumscriptionem illum corpore, sicut spiritu, dicere, cum sublata circumscriptione, humana etiam ejus natura evertatur?

Aliud.

IV. Quorum eardem non sunt proprietates, horum etiam diversæ sunt essentiae. Divinitatis autem proprietas est, incircumscriptionem esse, incorporeum, a figura alienum. Humanitatis vero circumscriptionem esse, tactui obnoxium, triplici dimensione præditum. Ergo si Christus ex utraque constat, omnino et incircumscriptionem est, et circumscriptionem. Sin horum alterum tantum, unius itidem, cujus est.

Aliud.

V. Si per incircumscriptionem exterminatur circumscriptionem, quasi alterutrum in Christo esse non possit, necesse omnino est, ut per id quod sub tactum non cadit, tactui obnoxium profligetur; eodemque modo in cæteris quotquot utrique ejus naturæ inter se pugnantis insunt. Quod si hoc impium est, impium etiam erit negare illum juxta corporis assumpti rationem circumscriptionem fuisse.

Aliud.

VI. Si Christus circumscriptionem non est, nec passibilis erit: par enim est impassibilitatis ratio et incircumscriptionis. Atqui passibilis est, ut divina Scriptura testatur, ergo et circumscriptionem.

Aliud.

Quod illud, Dominus condidit me initium viarum suarum in opera sua⁴⁶: et, Ante omnes colles generat me⁴⁷; duas Christi naturas demonstrat, incircumscriptionem scilicet, et circumscriptionem.

Si illud, Dominus condidit me initium viarum suarum in opera sua, humanitatis est; hoc vero, Ante omnes colles generat me, divinitatis; necesse

A

Aliud.

Ὁφίς ἀκοῆς προτέρα καὶ τῇ θέσει τοῦ τόπου, καὶ τῇ αἰσθητικῇ ἀνταλλάττει. Πρώτερον γὰρ τις ἰδὼν τι, ἀκοῇ τὸ ὁραθὲν διεπρόβηκεν. Οἶον φέρε εἰπεῖν, εἶδεν Ἥσας τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου δόξης, καὶ τοῦτον ὁπὸ τῶν ἐξαπτερέων Σεραφίμ κυκλούμενον καὶ αἰνούνων. Καὶ πάλιν Ἰεζεκιὴλ τὸ δῆγμα τοῦ Θεοῦ, τὰ Χερουβίμ ἀτενίζει. Ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, πρότερον ἰδόντες τὸν Κύριον, δευτερεύοντα τὸν λόγον διεχάραξαν. Εἰ τοίνυν ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, καὶ, ὅσον ἂν ἀναπόδιξης, εὐροις τὴν λογογραφίαν εἰς ἱστορίαν καταλήγουσαν, ἀνάγκη πᾶσα ἀναιρουμένης τῆς ἱστορίας Χριστοῦ, προαναίρεσθαι τὴν λογογραφίαν αὐτοῦ. Καὶ χαρτομένης τῆς δευτέρας προχαράττεσθαι τὴν προτέραν.

Aliud.

Εἰ δὲ ἀπερίγραπτον οὐσίας ἐστὶ Θεοῦ, τὸ δὲ περιγραφτὸν οὐσίας ἀνθρώπου, ἐξ ἀμφοῖν δὲ ὁ Χριστὸς ἐκ δύοῖν ἄρα ἰδιωμάτων, ὥσπερ φύσεων ἐστὶ γνωρίζομενος. Καὶ πῶς οὐ βλάσφημον ἀπερίγραπτον αὐτὸν λέγειν σώματι ὥσπερ πνεύματι, διὰ τῆς ἀναιρέσεως τοῦ περιγραφτοῦ συναναιρουμένης τῆς ἀνθρωπίνης αὐτοῦ φύσεως;

Aliud.

Ὅν οὐχ αἱ αὐταὶ ἰδιότητες, τούτων καὶ αἱ οὐσίαι διάφοροι. Ἰδιῶμα δὲ θεότητος, τὸ ἀπερίγραπτον, τὸ ἀσώματον, τὸ ἀσχημάτιστον. Ἀνθρωπότητος δὲ, τὸ περιγραφτὸν, τὸ ψηλαφτὸν, τὸ τριχὴ διαστατόν. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς ἐξ ἀμφοῖν, πάντως ἀπερίγραπτός τι καὶ περιγραφτός. Εἰ δὲ θάτερον μόνον, μὴδ ἄρα ἐστὶν οὐσίας ἧς ἔχει τὸ ἰδιῶμα, ὅπερ ἀσεβές. proprietatem gerit, essentia erit; quod impium

Aliud.

Εἰ διὰ τὸ ἀπερίγραπτον τὸ περιγραφτὸν ἀφανίζεται, ὥς μὴ ἐγνωρούτως θατέρον ἐν Χριστῷ εἶναι ἀνάγκη πᾶσα καὶ διὰ τὸ ἀψηλάφητον τὸ ψηλαφτὸν ἐξαφανίζεσθαι. καὶ ὅσα ἄλλα ἀντιδιαστελλόμεναις ἐκατέραις αὐτοῦ φύσεσιν ἐνεστίν. Εἰ δὲ τῶν ἀσεβές, ἀσεβές ἂν εἴη καὶ τὸ μὴ περιγεγράφθαι αὐτὸν λέγειν κατὰ τὴν ἐνσωμάτωσιν.

Aliud.

Εἰ οὐ περιγραφτός ὁ Χριστὸς, οὐδὲ παθητός. Ἰσοῦ γὰρ τῷ ἀπεριγράπτῳ τὸ ἀπαθές. Ἀλλὰ μὴ παθητός, καθὰ φησι τὰ λόγια. οὐκοῦν καὶ περιγραφτός.

Aliud.

Ὅτι τὸ, Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ. Πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με, τῶν δύο φύσεων Χριστοῦ ἐστὶ δηλωτικόν. τῆς τε ἀπεριγράπτου καὶ περιγεγραμμένης.

Εἰ τὸ, Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ, τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ δὲ, Πρὸ πάντων βουνῶν γεννᾷ με, τῆς θεότητος. ἀνάγκη τὸν αὐτὸν

⁴⁴ Isai. vi, 1. ⁴⁵ Ezech. i, x. ⁴⁶ Prov. viii, 22.⁴⁷ ibid. 25.

λέγοντα, ὡς μὲν κτιστὸν περιγραφῇ ὑποπίπτειν· ὡς ἂν ἔστιν ὁ ἀκτιστὸς, ἀπερίγραφτος εἶναι. Εἰ δὲ διὰ τὸ θά-
τερον περιγεγράφθαι καὶ ἄτερον συμπεριγράφειν, ἦτοι τῷ κτιστῷ τὸ ἀκτιστον, πᾶσα ἀνάγκη τὸ μὲν
ἐξ ἀπεριγράπτου εἰς περιγραφτὸν μεταφοιτῆσαι·
τὸ δὲ ἐκ περιγραφτοῦ εἰς ἀπερίγραφτον· ἀντιδιδοῦ-
σης θατέρας φύσεως θατέραν τὸ οἰκεῖον, καὶ ἀπολ-
λουσῆς τὸ προσὲν αὐτῇ φυσικὸν καὶ ἀκοινῶνητον
ἰδίωμα· καὶ οὐδεμιὰς λοιπὸν οὐσης ἐν αὐτῷ
ἀλλήως, διὰ τῆς κενῆς ἀντιστροφῆς· ὅπερ ἄτο-
πον.

"Ἄλλο, διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς.

Εἰ τὸ Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, οὐ
τὸν λόγον εἰς σάρκα μεταπεποιτῆσθαι φρονοῦμεν, διὰ
τὴν τῆς θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος ἐνυπάρξασαν
σύνθετον· ἀλλὰ μένοντα ἐν τῇ οἰκείᾳ περιωπῇ τῆς
θεότητος γεγενῆσθαι σάρκα· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον
καὶ περιγράφειν αὐτὸν λέγοντες, οὐ μεταβέβλη-
σθαι αὐτὸν εἰς περιγραφὴν, ἢ θεὸς ἐστὶ, πιστεύο-
μεν· ἀλλ' ἢ ἀνθρωπος γεγενημένος ὥπται καθ' ἡμᾶς.
Εἰ δὲ ἐν τῷ περιγράφειν μεταβέβληται τὸ ἀπε-
ρίγραφτον· καὶ ἐν τῷ σὰρξ γενέσθαι, μεταβέβλη-
ται ἄρα ἡ φύσις τῆς θεότητος, ὅπερ ἄτοπον.

"Ἄλλο.

"Ἰσὺς ἐστὶ τὸ λέγειν, ὅριος ἔκτισέ με, τῷ εἰπεῖν,
Κύριος περιέγραφέ με. Εἰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ γέγρα-
πται, Κύριος ἐποίησέ με, Κύριος ἐσωμάτωσέ με,
οὐκ ἐστὶ λέγειν μὴ ταῦτα αὐτὸν γεγονέναι· οὕτως
ἐπειδὴ γέγραπται, Κύριος ἔκτισέ με, ὅτι καὶ περι-
έγραφέ με, ἐξ Ἰσοῦ ἐστὶ νοεῖν τοῖς ὁρθὰ φρονεῖν
ἐθέλουσι. Κτίσις γὰρ περιγραφῆς ἰδίωμα, καὶ τοῖς
μικρὸν τι συνιοῦσιν.

"Ἄλλο.

Εἰ ἀπερίγραφτος ὁ Χριστὸς, ὡς φατε, οὐ μόνον
κατὰ τὴν θεότητα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα·
θεότης ἄρα καὶ ἡ ἀνθρωπότης. Ὅν γὰρ τὰ αὐτὰ
ἰδιώματα, τούτων μίαν καὶ ἡ φύσις. Ἀλλὰ μὴν ἐκ
δύο φύσεων, οὐκοῦν καὶ ἐκ δύο ἰδιωμάτων· ὡς ἂν
μὴ τῇ ἀναιρέσει τοῦ περιγραφτοῦ, συναναίρεθῃ
καὶ ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος.

"Ἄλλο.

Εἰ πᾶσα εἰκὼν, μορφῆς ἢ σχήματος, ἢ εἰδους,
καὶ χρώματος ἐστὶν εἰκὼν, Χριστὸς δὲ ἐν τούτοις·
ἐπεὶ κατὰ τὰ Λόγια καὶ δούλου μορφὴν ἀνέλαβε,
καὶ σχίσματα ἐνδρέθη ὡς ἀνθρώπος, καὶ εἶδος ἔσχεν
ἄτιμον, εἴτα καὶ ἐκλείπον, ὅπερ ἐστὶ σώματος ση-
μαντικόν· εἰκονίζεται ἄρα ἐν τῇ τοιαύτῃ περιγραφῇ
τῆς ὁμοιώσεως αὐτοῦ.

"Ἄλλο.

"Ὅπερ τὸ ἀπερίγραφτον, τὸ ἀψηλάφητον, τὸ
ἀσχημάτιστον, ὁμόστοιχα· οὕτω τὸ περιγραφτὸν, τὸ
ψηλάφητον, τὸ σχηματιστὸν, καὶ ὅσα ἄλλα ἀντιδια-
τελλόμενα ἐστὶ πρὸς ἀλλήλα. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς

est qui hæc dicat, ut conditum quidem, circum-
scriptioni subjacere; ut inconditum autem, incir-
cumscriptionem esse. Si autem eo quod altero cir-
cumscribatur, alterum simul circumscribatur, hoc
est, increatum cum creato; necesse est prorsus
ut et illud ex incircumscripto migret in circum-
scriptum; et hoc ex circumscripto in incircum-
scriptum; utraque natura quod sibi proprium est,
communicante alteri, et amittente insitam sibi na-
turalem atque incommunicabilem proprietatem; ita
ut nulla de cætero propter inanem vicissitudinem,
reipsa in illo maneat; quod absurdum est.

Aliud, per deductionem ad absurdum.

VIII. Si illud, *Dominus condidit me initium via-
rum suarum*, non sic intelligimus, quod Verbum
in carnem mutatum sit, propter divinitatis et hu-
manitatis factam conjunctionem; sed quod in pro-
pria divinitatis excellentia remanens, caro factum
sit; eodem modo cum circumscribi ipsum dicimus,
non transiisse illum ad circumscriptionem, qua-
tenus Deus est, credimus; sed quatenus homo factus
similis nostri apparuit. Quod si eo quod circumscribi-
tur, mutata est ratio incircumscripti, consequen-
ter ex eo quod caro factus est, mutata etiam est
natura divinitatis; quod absurdum est.

Aliud.

IX. Perinde est dicere: *Dominus condidit me*, ac
dicere: *Dominus circumscripsit me*. Nam si pro-
pterea quod scriptum non est: *Dominus fecit me*,
Dominus corpore induit me, negare nefas est ipsam
hæc omnia factum esse; sic quia scriptum est:
Dominus condidit me, ex æquo licet intelligi ab iis
qui recta sentire volunt, quod et: *Circumscripsit me*.
Creatio enim, vel eorum iudicio qui tantillum sa-
piunt, circumscriptionis proprietas est.

Aliud.

X. Si incircumscribitur est Christus, ut dicitis,
non solum secundum divinitatem, verum etiam se-
cundum humanitatem; divinitas utique est etiam
humanitas. Quorum enim eadem sunt proprietates,
horum una itidem est natura. Atque ex duplici na-
tura constat: ergo et ex duplici proprietate: ne
circumscripti ratione sublata, tollatur una et na-
tura ipsa humanitatis.

Aliud.

XI. Si omnis imago, formæ, aut figuræ aut spe-
ciei et coloris imago est; Christo autem hæc in-
sunt: quandoquidem juxta Scripturam, et *servi
formam accepit, et habitu inventus est ut homo*⁴³, et
speciem habuit inhonoratam ac deficientem, quæ
corpus denotant⁴⁴; profecto imagine exprimitur
in hujusmodi similitudinis suæ circumscriptione.

Aliud.

XII. Quemadmodum incircumscriptum, sub ta-
ctum non cadens, et figuræ expertus, una commeant,
cum sint ejusdem ordinis; sic et circumscriptum,
tactui expositum, et figuræ capax, et quæcumque

⁴³ Philipp. II, 7. ⁴⁴ Isa. LIII, 2.

alia prioribus illis opposita, sub eadem rationem cadunt. Quare si Christus incircumscribitur est quatenus homo, consequitur ut ipsum et a tactu et a figura abhorreere dicamus, cum ejusdem ordinis sint utraque. Quod si hoc absurdum est, et alterum ab altero sejungi non potest, quemadmodum nec incircumscribitur ab eo, quod est tactus et figuræ expers; necesse est, ut qui tactui patet, idem etiam circumscribatur; ne ex incircumscripti ratione a tactu etiam alienum ipsum esse concedamus, quod impium est.

Aliud.

XIII. Species circumscriptionis sunt multe: comprehensio, quantitas, qualitas, situs, loca, tempora, figuræ, corpora: quæ quidem de Deo negantur; nullum enim horum in Deum cadit. Christus autem homo factus, horum omnium quasi cancellis inclusus est. Qui enim incomprehensibilis erat, virginali utero conclusus est: qui immensus, trium cubitorum factus est; qui qualitatis expers, qualitate conformatus est; et qui extra situm, stat, et sedet, et recumbit; et qui ultra loci metas, in præsepi positus est; et qui tempore omni antiquior, duodennis sit ætatis progressu; et qui sine figura, in hominis figura conspectus est; et qui incorporeus, corpore assumpto, discipulis suis dixit: *Accipite, comedite, hoc est corpus meum*²⁰. Circumscribitur ergo idem atque incircumscribitur: hoc divinitate, illud humanitate: abnuant licet perquam impii Iconomachi.

Aliud, per comparisonem evangelicam.

XIV. Si Deum nemo vidit unquam, quemadmodum unigenitus Filius Patris, qui ipse Deus est enarravit²¹; quomodo ait cæco qui visum receperat: *Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est*²²? Visibilis igitur idem atque invisibilis; sed hoc quidem secundum incircumscriptam naturam; invisibile enim est, quod incircumscribitur: illud vero secundum circumscriptam humanitatem; visibile enim est quod circumscribitur: quod sane verum est.

Objectio tanquam ex parte Iconomachorum.

XV. Si carnem mirabiliter assumpsit Christus in propria hypostasi, eam autem non designatam, utpote non certum aliquem, sed hominem in universum denotantem: quomodo fieri potest, ut illa contrectetur, et variis coloribus depingatur? futilis sermo est, et falsa cogitatio.

Ejusdem solutio.

Si carnem mirabiliter assumpsit Christus in propria hypostasi, eam autem indesignatam, ut dicitur, utpote non certum aliquem, sed hominem in universum denotantem: quomodo in eo subsistit? Universalis enim in individuis existunt, veluti humanitas in Petro et Paulo, cæterisque speciei ejusdem. Quod si desinunt singularia, perit una homo universus. Quare et humanitas in Christo

ἀπερίγραφτος ἐστὶ καθὼς ἄνθρωπος, ἀκόλουθον ἐν εἰρῇ λέγειν αὐτὸν καὶ ἀψηλάφητον, καὶ ἀσχηματίστον· τῆς γὰρ συστοιχίας ἀμφοτέρω. Εἰ δὲ τοῦτο ἄποπον, καὶ οὐ συγχωρεῖται θάτερον θατέρου διασχίζεσθαι· ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἀπερίγραφτον τοῦ ἀψηλάφητου καὶ ἀσχηματίστου· ἀνάγκη ψηλάφητον ὄντα καὶ περιγραφτὸν ὑπάρχειν· ἵνα μὴ διὰ τὸ ἀπερίγραφτον, καὶ ἀψηλάφητον αὐτὸν δοίημεν εἶναι, ὅπερ ἀσεβές.

Ἄλλο.

Εἰδὼν περιγραφῆς πολλὰ· ἡ κατάληψις· ἡ ποσότης· ἡ ποιότης· ἡ θέσις· οἱ τόποι· οἱ χρόνοι· τὰ σχήματα· τὰ σώματα· ἅτινα ἐπὶ Θεοῦ ἀποφάσσεται· ἐν οὐκ ἐν γὰρ τοῦτων τὸ θεῖον, Χριστὸς δὲ ἐνανθρωπήσας εἰς τοῦτων δέκνυται. Ὁ γὰρ ἀκατάληπτος, ἐν παρθενικῇ νηδίᾳ συνελήφθη· καὶ ὁ ἄποσος, τρίπηχυν ἐγένετο· καὶ ὁ ἄποιος, ποιότητι μεμόρφωται· καὶ ὁ ἔξω θέσεως, ἱσταται, καὶ κάθηται, καὶ ἀνακέκληται· καὶ ὁ παρὰ τόπου, ἐν φάτνῃ τέθειται· καὶ ὁ ἀνώτερος χρόνου, δωδεκαετῆς κατὰ προκοπὴν ἡλικίας γίνεται· καὶ ὁ ἀσχηματίστος, ἐν σχήματι ἀνθρώπου ὡράθη· καὶ ὁ ἀσώματος ἐν σώματι γεγονώς· Ἀδέεε, εἰρησε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα, τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἔφη. Περιγραφτὸς ἄρα ὁ αὐτός, καὶ ἀπερίγραφτος· τὸ μὲν τῇ θεότητι, τὸ δὲ τῇ ἀνθρωπότητι· καὶ οὐ βούλωνται οἱ ἀσεβέστατοι Εἰκονομάχοι.

C

Ἄλλο, κατὰ παράβλησιν εὐαγγελικῶν.

Εἰ Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, καθὼς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς ἐξηγήσατο ὁ αὐτὸς Θεὸς ὢν· πῶς φησι τῷ ἀναδελφῇ τυφλῷ· Καὶ ἑώρακα σε αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνος ἐστίν· Οὐκοῦν ὁρατὸς ὁ αὐτός, καὶ ἄρατος· ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ τὴν ἀπερίγραφτον φύσιν· ἄρατον γὰρ τὸ ἀπερίγραφτον· τὸ δὲ κατὰ τὴν περιγεγραμμένην ἀνθρωπότητα· ὁρατὸν γὰρ τὸ περιγεγραμμένον· ὅπερ ἀληθές.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ σάρκα παραδόξως ἀνέλαβεν ὁ Χριστὸς ἐν τῇ οὐκ εἰς ὑποστάσει· ἀγαρακτήριστον δὲ ὡς τὸν τινὰ μὴ σημαίνουσιν, ἀλλὰ τὸν καθόλου ἄνθρωπον· πῶς ἄρα ἐφικτὸν ταύτην ψηλαφωμένην εὐρίσκεισθαι, καὶ χρώμασι διαφόροις καταγράφεσθαι; φαῦλος ὁ λόγος, καὶ ἡ ἐπίνοια ψευδής.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Εἰ σάρκα παραδόξως ἀνέλαβεν ὁ Χριστὸς ἐν τῇ οὐκ εἰς ὑποστάσει· ἀγαρακτήριστον δὲ, καθὼς φησι, ὡς τὸν τινὰ μὴ σημαίνουσιν, ἀλλὰ τὸν καθόλου ἄνθρωπον, πῶς ἐν αὐτῷ ὑπέστη; τὰ γὰρ καθόλου ἐν τοῖς ἀτόμοις τὴν ὑπαρξιν ἔχει· οἷον, ἡ ἀνθρωπότης ἐν Πέτρῳ καὶ Παύλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ὁμοειδέσι. Μὴ ὄντων δὲ τῶν καθ' ἕκαστα, ἀνῆρηται ὁ καθόλου ἄνθρωπος. Οὐκοῦν ἐν Χριστῷ ἡ ἀνθρωπότης, εἴπερ

²⁰ 1 Cor. xi, 24. ²¹ Joan. i, 18. ²² Joan. ix, 57.

μη ὡς ἐν τινί ἐστιν ἐν αὐτῷ ὑφεστῶσα· καὶ λείπεται ἂν non est, si in eo tanquam in aliquo non subsistit : φαντασία αὐτὸν λέγειν σεσαρκῶσθαι· καθ' ἣν οὐδὲ restatque ut phantasia incarnatus dicatur : secundum quam nec contrectari sane posset, nec diversis coloribus circumscribi. Verum Manichæorum περιγράφεσθαι. Ἀλλὰ Μανιχαίων τὸ φρόνημα.

Ἀλλο.

Οἷς μὲν τὰ καθόλου ὁράται, νοῦς καὶ διάνοια· οἷς δὲ τὰ καθ' ἑκάστα, ὀφθαλμοί, οἱ τὰ αἰσθητὰ βλέποντες. Εἰ οὖν τὴν καθόλου ἡμῶν φύσιν ὁ Χριστὸς ἀνέλαβε, μὴ ἐν ἀτόμῳ δὲ θεωρουμένην, νῦν μόνῃ ἐστὶ θεωρητὸς καὶ διανοία ψηλαφητὸς. Ἀλλὰ μήν φησι πρὸς τὸν Θωμᾶν, *Ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες*. Καὶ αὖθις· *Φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου*· αἰσθητοῖς αἰσθητὰ παραβαλὼν. Αἰσθητὸς ἄρα ὁ Χριστὸς, ψηλαφητὸς, καὶ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρατὸς, καὶ διὰ τοῦτο περιγραπτὸς.

Ἀλλο.

Ἀνθρωπον εἰπὼν, τὴν κοινὴν οὐσίαν δηλῶ. Προσθεὶς δὲ, *τίς*, ὑπόστασιν, τὴν ἰδιοσύστατον τοῦ δηλουμένου ὑπαρξίν· καὶ ἔν' οὕτως εἰπω, περιγραφὴν ἐξ ἰδιωμάτων τινῶν συγχειμένην, καθ' ἃς ἀλλήλων οἱ τῆς αὐτῆς κεκοινωνηκότες φύσεως διαφέρουσιν· οἷον Πέτρος καὶ Παῦλος. Ὁ οὖν Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίοις εἰπὼν· *Νῦν ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι· εἰ ἄνθρωπον ἦν μόνον εἰρηκώς, εἴχεν ἂν τὸν καθόλου σημεῖναι*. Προσθεὶς δὲ, *Ὅς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λέλειπκα*· τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν ἥτοι πρόσωπον πεφανέρωκε. Τὸ γὰρ, *Ὅς*, ἄβρονον, ἰσοδυναμεῖ τῷ, *τίς*, ὀνόματι. Οὐκοῦν εἰ καὶ τὴν καθόλου φύσιν ἀνέλαβεν, ἀλλὰ μὴ τὴν ἐν ἀτόμῳ θεωρουμένην· ἐφ' ᾧ καὶ τὸ περιγράφεσθαι πέφυκε.

Ἀλλο.

Ὁ καθόλου ἄνθρωπος, προσηγορικὸν ὄνομα· ὁ δὲ τίς, φέρε εἰπεῖν, Πέτρος καὶ Παῦλος, τὸ κύριον· ἔχων, μετὰ τοῦ κυρίου, καὶ τῷ καθόλου ὀνόματι προσαγορεύεσθαι. Καὶ γὰρ ὁ Παῦλος, καὶ ἄνθρωπος κέκληται· ἀλλὰ καθὼ μὲν κοινῶν τοῖς ὁμοειδέσιν ἀτόμοις, ἄνθρωπος· καθὼ δὲ διαφέρει τῇ ὑποστάσει, Παῦλος. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς ἐνανθρωπίσθεις, μόνον θεὸς καὶ ἄνθρωπος λέγοιτο παρὰ τῇ Γραφῇ, μόνῃν ἄρα τὴν καθόλου φύσιν ἡμῶν ἀνέληφεν· ἥτις μὴ ἐν ἀτόμῳ θεωρουμένη, οὐδὲ ὑφίστασθαι προσηγορεύεται. Ἀλλὰ μήν ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον· *Ἰδοὺ τυλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξεις Υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν*. Οὐκ ἄρα μόνῃ τῷ προσηγορικῷ, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῷ Κυρίῳ ὀνόματι κέκληται ὁ Χριστός· τὸ χωρίζον αὐτὸν τοῖς ὑποστατικοῖς ἰδιωμασιν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων· καὶ διὰ τοῦτο περιγραπτὸς.

Ἀλλο.

Εἰ οὐ τὸν τινὰ σημαίνων ἐστὶν ὁ Χριστὸς, καθὼς φατέ, ἀλλὰ τὸν καθόλου ἄνθρωπον, πῶς φησὶ πρὸς

non est, si in eo tanquam in aliquo non subsistit : restatque ut phantasia incarnatus dicatur : secundum quam nec contrectari sane posset, nec diversis coloribus circumscribi. Verum Manichæorum est hic sensus.

Aliud.

XVI. Quibus universalia cernuntur, mens est et cogitatio; quibus vero singularia, oculi, qui sub sensum cadentia vident. Si ergo universalem naturam nostram Christus assumpsit, et non in individuo spectatam, sola mente conspici, sola cogitatione attingi potest. Atqui Thomæ ait : *Quia vidisti me, credidisti : beati qui non viderunt, et crediderunt*²⁵. Et iterum : *Infer digitum tuum hic, et vide manus meas, et offer manum tuam, et mitte in latus meum*²⁶ : sensilibus sensilia comparans. Sensilis ergo Christus, palpabilis, et corporeis oculis conspiciuus, atque adeo circumscriptus.

Aliud.

XVII. Hominem cum dico, communem substantiam significo. Cum vero addo, *aliquis*, per se consistentem rei significatæ existentiam, denoto, atque, ut ita dicam, circumscriptionem ex proprietatibus quibusdam compositam, per quas inter se differunt qui eandem naturam participant; ut Petrus et Paulus. Christus ergo cum Judæis dixit : *Nunc queritis me interficere*²⁷, si hominem tantummodo dixisset, universalem significare potuisset : cum vero adjecit : *Qui veritatem vobis locutus sum*²⁸, propriam subsistentiam sive personam declaravit : articulus enim qui æquivalet nomini *aliquis*. Quare etsi naturam universalem assumpsit, attamen in individuo spectatam; in quo habet ut circumscribi possit.

Aliud.

XVIII. Homo universalis, appellativum nomen est, aliquis vero, verbi gratia, Petrus et Paulus, proprium : cui competit, una cum proprio, et appellativo illo seu universali nomine compelliari. Paulus enim, homo etiam vocatur; sed quatenus cum cæteris ejusdem speciei communicat, homo : quatenus vero hypostasi differt, Paulus. Si ergo Christus homo factus, Deus tantum et homo in Scriptura diceretur, solam utque universalem naturam nostram assumpsisset : quam, si in individuo non spectetur, ne subsistere quidem demonstratum est. At vero Gabriel Virginem alloquens : *Ecce, inquit, concipies in utero, et paries Filium, et vocabis nomen ejus Jesum*²⁹. Non igitur solo appellativo, sed proprio etiam nomine vocatus est Christus : quod ipsum a reliquis hominibus per hypostaticas proprietates distinguit; ac proinde circumscriptus est.

Aliud.

XIX. Si Christus non aliquem denotat, ut dicitis, sed hominem in universum; quo pacto discipulis

²⁵ Joan. xx, 29. ²⁶ ibid. 27. ²⁷ Joan. viii, 40. ²⁸ ibid. ²⁹ Luc. i, 32.

suis ait: *Quem dicunt homines esse Filium hominis?* Ergo unus est secundum nos, licet Deus idem unus de Trinitate; quemadmodum illic a Patre ac Spiritu filiali proprietate discretus; ita hic a reliquis hominibus per hypostaticas proprietates distinctus: atque ideo circumscriptus.

Aliud.

XX. Si Christus non aliquem denotat, ut dicitis, sed hominem universalem; quo pacto Judæis ait, *Quem queritis? Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Dicit eis: Ego sum.* Ergo aliquis est Christus, ut qui proprio nomine Jesus Nazaræus appellatus est. Quod si aliquis, etiam circumscriptus, hypostaticis proprietatibus designatus.

Aliud.

XXI. Qui ejusdem sunt speciei, unum quidem sunt secundum essentiam; hypostaticè autem invicem sunt discreti; sunt hic, et ille. Quod si Christus non aliquem denotaret, sed universalem, ut dicitis; profecto ab alia persona non distinguere-tur. Quomodo igitur ait Petro: *Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum, et eum piscem, qui primus ascen-derit, tolle; et aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me et te.* Distinctus itaque a Petro, et didrachma ex æquo solvens, ex æquo etiam circumscribetur; ut qui aliquem denotat, quamvis communem naturam assumpserit.

Objectio ex persona Iconomachorum.

XXII. Si verbum in propria hypostasi humanam naturam assumpsit: cum invisibilis illa sit et figuræ expers, si per picture circumscriptionem figu-retur, altera persona inducetur in Christi hypo-stasim. Hoc vero absurdum est, et Nestorii hæresi favens, personarum binarium in Christo prædi-care.

Solutio ejusdem.

Si carnem a Verbo assumptam, hypostasim pro-priam habere diceremus, veri similitudinem habe-ret oratio. Quia vero juxta ecclesiasticam senten-tiam, Verbi hypostasim communem utriusque natu-ræ hypostasim esse confitemur, quæ naturam hu-manam in seipsa sustentat, cum proprietatibus, quæ illam a cæteris ejusdem speciei distinguunt; merito eandem Verbi hypostasim incircumscriptam qui-dem secundum divinitatis naturam dixerimus; cir-cumscriptam autem secundum essentiam nostram; quæ non in consistente per se et per se circumscri-pia persona extra Verbi hypostasim, sed in ipsa existentiam, ne subsistentia carens natura foret, sortita est; et in ea tanquam in individuo spectatur et circumscribitur.

Aliud.

XXIII. Si eo quod in Christi hypostasim non inseri-tur altera persona, incircumscriptam illam secundum humanitatem dicant, necesse est omnino ut una

Α τὸς ἑαυτοῦ μαθητάς· *Τίνα με λέγουσιν οἱ ἀν-θρῳποι εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οὐκοῦν εἰς ἔστι καθ' ἡμᾶς, εἰ καὶ θεὸς ὁ εἰς τῆς Τριάδος· ὡς ἔκει ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, τῷ υἱῷ ἰδιώματι διακεκριμένος· οὕτως αὐτὸς ἐνταῦθα ἀπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων τοῖς ὑποστατικοῖς ἰδιώμασι ἀφοριζόμενος· καὶ διὰ τοῦτο περιγραφόμενος.*

Ἄλλο.

Εἰ οὐ τὸν τινὰ σημαίνων ἐστὶν ὁ Χριστὸς, καθὼς φατέ, ἀλλὰ τὸν καθόλου ἀνθρώπων· πῶς φησὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, *Τίνα ζητεῖτε;* Ἀπεκρίθησαν αὐ-τῷ, *Ἰησοῦν τὸν Ναζαρεῖον.* Λέγει αὐτοῖς· *Ἐγὼ εἰμι.* Οὐκοῦν, τίς, ὁ Χριστὸς, ὡς καὶ Κυρίῳ ὀνό-ματι, Ἰησοῦς ὁ Ναζαρεῖος κεκλημένος. Εἰ δέ τις, καὶ περιγραφτὸς, τοῖς ὑποστατικοῖς ἰδιώμασι κα- B χαρακτηριζόμενος.

Ἄλλο.

Τὰ ὁμοειδῆ ἐν μὲν ἐστὶ κατ' οὐσίαν· ὑποστατικῶς δὲ διακεκριμένα πρὸς ἄλληλα· ὁ δεῖνός ἐστι, καὶ ὁ δεῖνα. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς οὐ τὸν τινὰ ἐστὶ σημαίνων, ἀλλὰ τὸν καθόλου, ὡς φατέ, οὐκ ἂν εἴη διαστελλό-μενος πρὸς ἕτερον πρόσωπον. Καὶ πῶς φησὶ πρὸς Πέτρον· *Ἄρα γε ἐλεύθεροι εἰσὶν οἱ υἱοί.* Ἰνα δὲ μὴ σκανδαλίζωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἀγκιστρὸν· καὶ τὸν ἀναβάτην πρῶτον ἰχθὴν ἄρον· καὶ ἀρόλῃς τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα· ἐκεῖνον λαβὼν, δὸς αὐτοῖς ἀπὲς ἐμοῦ καὶ σοῦ. Οὐκοῦν διακεκριμένον πρὸς Πέ-τρον, καὶ ἐξ Ἰσοῦ τελὼν τὸ διδραχμὸν, ἐξ Ἰσοῦ ἂν καὶ περιγράφωτο, ὡς τὸν τινὰ σημαίνων, καὶ τὴν καθ- C ὁλου οὐσίαν ἀνελήφεν.

Ἀντιθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ ἐν τῇ οικείᾳ ὑποστάσει, ἀνελήφε τὴν ἀνθρω-πειαν φύσιν ὁ Λόγος· ἐπειδὴ αὕτη ἀόριτος καὶ ἀση-μάτιστος, εἰ σχηματισθεῖ διὰ περιγραφῆς, ἕτερον πρόσωπον εἰσκριθῆσεται τῇ Χριστοῦ ὑποστάσει· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἀτοπον· καὶ τῆς Νεστορίου αἰρέσεως σύμμαχον, διὰ δὲ προσώπων ἐν Χριστῷ πρὸς-θεύειν.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Εἰ τὴν προσληφθεῖσαν σάρκα ὑπὸ τοῦ Λόγου, ἰδίαν ἔχειν ὑπόστασιν ἔφαμεν, εἶχεν ἂν τὸ εἰκὸς ὁ λόγος. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διδασ-κίαν, τὴν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν κοινὴν γενέσθαι τῶν δύο φύσεων ὑπόστασιν ὁμολογοῦμεν, ἐν αὐτῇ τὴν ἀνθρω-πίνην φύσιν ὑποστήσασαν, μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν λα-πῶν ὁμοειδῶν ἀφοριζόμενων αὐτὴν ἰδιωμάτων· εἰ-κότως τὴν αὐτὴν τοῦ λόγου ὑπόστασιν ἀπερίγραφτον μὲν φαίμεν κατὰ τὴν τῆς θεότητος φύσιν· περι-γεγραμμένην δὲ κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν· οὐκ ἐν ἰδιοσυστάτῃ καὶ ἰδιοπεριγράφῃ προσώπῳ παρὰ τὴν τοῦ Λόγου ὑπόστασιν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τὴν ὑπαρξίν ἐσχη-κυῖαν· ὡς ἂν μὴ εἴη φύσις ἀνυπόστατος· καὶ ἐν αὐτῇ ὡς ἐν ἀτόμῳ θεωρουμένην καὶ περιγραφο-μένην.

Ἄλλο.

Εἰ διὰ τὸ μὴ εἰσκριθῆναι τῇ Χριστοῦ ὑποστάσει ἕτερον πρόσωπον, ἀπερίγραφτον αὐτὴν φαίεν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, πᾶσα ἀνάγκη μέναι φύσιν λέγειν

τοῦ Λόγου ἐκ δύο φύσεων συγκαθεύσαν, καὶ διὰ τοῦτο μὴ περιγραφομένην, ὡς θατέρας τῆς ἰδιότητος ἀφανισθείσης· ὅπερ ἐστὶ τῶν Ἀκεφάλων, καὶ τῆς Ἀπολλιναρίου δόξης σύστοιχον.

Ἄλλο.

Εἰ διὰ τὸ μὴ εἰσκριθῆναι τῇ Χριστοῦ ὑποστάσει ἕτερον πρόσωπον, ἀπερίγραπτον αὐτὴν φαίεν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· οὐκ ἂν εἰληφε ταύτην ἀληθῶς, ἀλλ' ἐν ὁμοιώματι καὶ σχήματι σαρκὸς, ὅπερ ἐστὶ τῶν Μοντανῶν. Εἰ δὲ ἀληθῶς, ὡς περ καὶ ὁμολογῇται, περιγραπτὴ ἡ Χριστοῦ ὑπόστασις· οὐ κατὰ τὴν θεότητα, ἣν οὐδεὶς ἐθέσασατο πώποτε· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐν ἀτόμῳ θεωρουμένην ἐν αὐτῇ ἀνθρωπότητα· ἐπεὶ πῶς ἂν εἴη μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὁ μὴ ἐκατέρων τῶν φύσεων, ἀφ' ὧν ἐνεστί, τὰ ἰδιώματα ἀλώθητα διασώζων;

Ἄλλο.

Τὸ, Ποῦ, τόπου δηλωτικὸν, ἀφ' οὗ περιέχετο τὸ σῶμα. Οὐτεῖ που δὲ μόνον τὸ σῶμα περιγραπτὸν, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦτο περιέχων τόπος, μόνον ὅντος ἀπεριγράπτου τοῦ ἔξω τόπου, ὡς ἀπεριορίστου. Εἰ τοίνυν ὁ χριστὸς οὐ περιγραπτὸς, οὐ μόνον οὐ σῶμα, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἔξω τόπου· καὶ πῶς φησὶν ὁ αὐτὸς, Ὁ ἄρτος ἐν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστὶ; Καὶ πάλιν, πρὸς τὸν Ἀνδρέαν καὶ τὸν ἄλλον μαθητὴν ἐπερωτήσαντας, Ποῦ μένεις; ἀποκριθεὶς, Ἐρχεσθε καὶ ἴδετε· ἤλθοι, φησὶ, καὶ εἶδον ποῦ μένει. Οὐκοῦν περιγραπτὸς, ὡς σῶμα εἰληφὼς, οἴκοι μένων, καὶ οἰκαδὲ ἀπίων, καὶ οἰκοθεὺν ἐρχόμενος.

Ἄλλο.

Δοκοῦσα ἐναντιότης, πρὸς τὸ μὴ περιγράφεσθαι Χριστόν· τῆς Γραφῆς λεγομένης, Φωνὴν ῥημάτων ὑμεῖς ἤκουσατε, καὶ ὁμοίωμα οὐκ ἴδετε, ἀλλ' ἦ φωνήν.

Εἰ φωνὴν ῥημάτων, φησὶν ὁ Μωϋσῆς, ὑμεῖς ἤκουσατε, περὶ τοῦ πάντων Θεοῦ· καὶ ὁμοίωμα οὐκ ἴδετε, ἀλλ' ἦ φωνήν. Καὶ ὁ Ἡσαίας πάλιν· Εἶδομεν αὐτόν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος οὐδὲ κάλλος. Ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀτιμον, ἐκλείπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· πῶς συμβήσεται ταῦτα ἀλλήλοις· εἴπερ μὴ μάχεται ἕτερος ἑτέρῳ; Ἡ δὲ δλονύτι περὶ τοῦ αὐτοῦ ὁ λόγος ἀμφοτέροις· τοῦ μὲν πρὸς τὸ μὴ ἐν ὁμοιώσει εἶναι τὸ θεῖον ἀποφῆσαντος· θεότης γὰρ ἀθάνατος, καὶ διὰ τοῦτο ἀνὴρ ὁμοῖος· τοῦ δὲ πρὸς τὸ δούλου μορφῇ ἀναλαβόντα τὸν αὐτὸν Κύριον, ἐν εἶδει ὥφθαι τῷ καθ' ἡμᾶς καταφῆσαντος. Καὶ διὰ τοῦτο περιγραπτὸς σώματι, καὶ ἀπερίγραπτος θεότητι.

Ἄλλο, ἐρωτηματικῶς διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς.

Εἰ ἀπερίγραπτος ὁ χριστὸς, περὶ αὐτοῦ δὲ Ἡσαίας φησὶν, Ἄνθρωπος ἐν πληγῇ ὢν, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίας. Ἐρωτῶ μὲν, πότερον τὸ τὴν πληγὴν δεξιόμενον, σῶμα, ἢ ἀσώματον; καὶ εἰ μὲν ἀσώματον, πνεύματος δόκησις· εἰ δὲ σῶμα, πῶς οὐ περιγραπτὸν,

A Verbi natura dicatur ex duabus naturis confecta, atque ob eam rem incircumscripita, tanquam abolita altera proprietate: quod quidem Acephalorum et Apollinaris sententia cognatum est.

Aliud.

XXIV. Si ex eo quod in Christi hypostasim non inseritur altera persona, incircumscriptam illam secundum humanitatem dicant; hanc revera non assumpsit, sed in similitudine et figura corporis, quod Montanistarum est. Quod si revera assumpsit, quemadmodum est in confesso, circumscripita est Christi hypostasis, non secundum divinitatem, quam nemo vidit unquam, sed secundum humanitatem in ea spectatam in individuo: alioqui quomodo mediator esset Dei et hominum, qui utriusque naturae, ex qua utraque constat, proprietates intactas non servet?

Aliud.

XXV. Ubi, locum designat a quo ambitur corpus. Non solum autem corpus circumscribitur, sed locus etiam qui illud ambit: cum id solum incircumscriptum sit, quod extra locum est, tanquam nullis finibus terminatum. Si ergo Christus circumscriptus non est, non solum corpus non est, sed etiam extra locum est. Et quomodo ait ipse: Panis quem ego dabo, caro mea est⁸². Et iterum, cum Andreas et alter discipulus interrogassent: Ubi habitas? respondit eis: Venite, et videte. Et venerunt, inquit, et viderunt ubi maneret⁸³. Sequitur itaque circumscriptum esse, ut qui corpus assumpsit, domi maneat, et domum redeat, et domo proficiscatur.

Aliud.

XXVI. Apparens contrarietas, quod Christus non circumscribatur, eo quod Scriptura dicat: Vocem verborum vos audistis, et similitudinem non vidistis, sed vocem⁸⁴.

Si vocem verborum, ait Moyses, vos audistis, de omnium Deo loquens, et similitudinem non vidistis, sed vocem: et rursum Isaias⁸⁵: Vidimus eum, et non erat ei species neque decor, sed species ejus inhonorata et deficiens præ omnibus filiis hominum: quomodo hæc inter se convenient, si alter cum altero non pugnat? Nam sine dubio de eodem utriusque est sermo; altero quidem in Deo formam esse inficiante, quia divinitas inaspectabilis est, ac proinde a forma ac similitudine vacua: altero vero, Dominum eundem assumpta servi forma, in specie nostra visum affirmante. Unde et circumscriptus est corpore, licet incircumscriptus divinitate.

Aliud, interrogative per deductionem ad absurdum.

XXVII. Si incircumscriptus est Christus, et de illo dicit Isaias⁸⁶: Homo in plaga positus, et sciens ferre infirmitatem: quæro nunc, utrum illud quod plagam accepit, corpus est, an incorporeum? Quod si incorporeum, spiritus videtur esse. Sin corpus est,

⁸² Joan. vi, 52. ⁸³ Joan. i, 38, 39. ⁸⁴ Deut. iv, 12. ⁸⁵ Isa. lxi, 3. ⁸⁶ ibid.

quomodo non circumscriptum, quod triplici distantia ac duritie conformatum est, quod et vulneri per se obnoxium est?

Aliud.

XXVIII. Si circumscriptus non est Christus, quomodo ipse dixit: *Dorsum meum subdidi flagellis, et genas meas alapis, et faciem meam non averti a dedecore sputorum* ⁶³? Hæc enim circumscriptionis propria sunt; dorsum flagellis concisum, genæ alapis contusæ, facies sputis conspurcata. Quare si vera dicit qui passus est, mentitur qui eum circumscriptum negat.

Aliud.

XXIX. Si incircumscriptus est Christus, quomodo ait ipse: *Foderunt manus meas et pedes meos*: *dinumeraverunt omnia ossa mea* ⁶⁴? Quod enim incircumscriptum est, aptam ut fodiatur naturam non habet, neque ut ejus ossa dinumerentur. Atqui et perfossas manus, et ossa dinumerata dicit: quorum confirmatio, circumscriptionis confessio est.

Aliud ex speculatione philosophica.

XXX. Linea longitudo est latitudine carens, duobus punctis comprehensa, ex qua initium sumpsit circumscriptio. Figura vero ex tribus ut minimum lineis constat, a qua corpus, quod ex variis figuris formatum est, et loco definitum. Quod ergo incircumscriptum est, ab his sejunctum est; ac ne sub lineam quidem ipsam cadens, nedom sub figuram, locum et corpus. Quare Christus si incircumscriptus est, nec in figura esse deprehenditur, neque in loco, multo minus in corpore. Attamen in figura inventus est ut homo, juxta Scripturam; et loco circumscriptus est, Nazareth inhabitans, et caro factus est, quemadmodum evangelista testatur ⁶⁵. Ergo et circumscriptus.

Aliud ex comparatione evangelica.

XXXI. Si incircumscriptus est Christus, quomodo dixit Præcursor: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi* ⁶⁶? Neque enim quod incircumscriptum est, id cernitur, multo vero minus, digito id ostenditur. Quod si hæc ei contingerent, circumscriptione includeretur, velut digito expressum. Circumscriptus igitur est Christus.

Aliud per dubitationem propositum.

XXXII. Si Christus non est circumscriptus, ex duobus naturis non est, divinitate scilicet et humanitate; quandoquidem alterius proprietatem non habet, cum humanitatis sit circumscribi. Quod si ex duobus; quomodo quarum naturas habet, earum etiam proprietates non habet?

Aliud per comparationem hæresis Theopaschitarum.

XXXIII. Si eo quod Christus carne crucifixus est, una pati divinitatem dicere impium est, quia Theopaschitarum est; eodem modo, propterea quod carne circumscriptus sit una, circumscriptam divinitatem dicere, impium est; Iconomachorum enim est:

Α τριῶν διαστάσεις καὶ ἀντιτυπία χαρακτηριζόμενοι, ὃ καὶ πέφυκε τραυματίζεσθαι;

Ἀλλο.

Εἰ οὐ περιγραφτὸς ὁ Χριστὸς, πῶς φησιν αὐτὸς: *Τὸν ῥῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ραπίσματα*: τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνῃς ἐμπυσιμάτων; Ταῦτα γὰρ περιγραφῆς ἰδιώματα· νῶτος μαστιζόμενος, σιαγόνες ραπιδόμεναι, πρόσωπον ἐμπυσιμῶν. Οὐκοῦν εἰ ἀληθεύει ὁ παθὼν, ψεύδεται ὁ λέγων αὐτὸν μὴ περιγράφεσθαι.

Ἀλλο.

Εἰ ἀπερίγραφτος ὁ Χριστὸς, πῶς αὐτὸς φησιν, *Ὁρῶξαι χεῖράς μου καὶ πόδας μου*: ἐξηρῶθησαν πάντα τὰ ὀστέα μου. Τὸ γὰρ ἀπερίγραφτον οὐκ ὀρωρύχθαι φύσιν ἔχει, οὐδ' οὐ μὴν ἐν ὁσίοις ἡριθμῆσθαι. Ἀλλὰ μὴν ὀρωρύχθαι τὰς χεῖρας, καὶ ἡριθμῆσθαι λέγει τὰ ὀστέα ὧν ἡ πίστῳσις, περιγραφῆς ἐστὶν ὁμολογία.

Ἀλλο, κατὰ θεωρίαν φιλοσοφικὴν.

Ἡ γραμμὴ μῆκος ἀπλάτεις, ἐκ δύο στιγμῶν περιεχόμενον, ἐξ ἧς ἔρχεται ἡ ἐπιγραφὴ. Σχῆμα δὲ τὸ ἐκ τριῶν γραμμῶν τοῦλάχιστον συνιστάμενον· ὅπ' οὐ σῶμα τὸ ἐκ διαφόρων σχημάτων μορφοῦμενον καὶ τόπῳ περιοριζόμενον. Τὸ οὖν ἀπερίγραφτον, τοῦτο ἀνωκισμένον· καὶ οὐδ' ὅπ' αὐτὴν τὴν γραμμὴν τολοῦν, μὴ ὅτι γε ὑπὸ σχῆμα καὶ τόπον καὶ σῶμα. Ὅ οὖν Χριστὸς εἰ ἀπερίγραφτος, εὐρεθίσεται ἄρα μὴ ἐν σχήματι γεγενῶς, μηδὲ ἐν τόπῳ, πολλοῦ γε εἰπεῖν ἐν σῶματι. Ἀλλὰ μὴν ἐν σχήματι εὐρέθη, ὡς ἄνθρωπος, κατὰ τὰ λόγια· καὶ τόπῳ περιεγράφη τὴν Ναζαρέτ οἰκῶν, καὶ σὰρξ ἐγένετο, καθὼς φησιν ὁ εὐαγγελιζόμενος· οὐκοῦν καὶ περιγραφτὸς.

Ἀλλο κατὰ παράδοξιν εὐαγγελικὴν.

Εἰ ἀπερίγραφτος ὁ Χριστὸς, πῶς φησιν ὁ πρόδρομος, *Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἵρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου*; Ὅ γὰρ τὸ ὀρώμενον ἀπερίγραφτον, πολλοῦ γε εἰπεῖν τὸ δακτυλοδεικνυόμενον, εἰ δὲ τοῦτο πάθοιεν, εἰσι περιγραφῆς ἂν εἴη, δακτύλῳ οἰονεῖν ἐκτυπούμενον. Περιγραφτὸς ἄρα ὁ Χριστὸς.

Ἀλλο ἐκ παρορητικῶς προσαγόμενον.

Εἰ οὐ περιγραφτὸς ὁ Χριστὸς, οὐκ ἐκ δύο φύσεων, θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος, ἐπεὶ μὴ ἔχει θατέρας τὸ ἰδίωμα· ἀνθρωπότητος γὰρ τὸ περιγραφτὸν. Εἰ δὲ ἐκ δύο· πῶς ὧν τὰς φύσεις ἔχει, τούτων οὐχὶ καὶ τὰ ἰδιώματα;

Ἀλλο κατὰ παράδοξιν τῆς τῶν Θεοπασχιτῶν αἰρέσεως.

Εἰ διὰ τὸ Χριστὸν σαρκὶ ἐσταυρῶσθαι, συμπάσχειν τὸ θεῖον, ἀσεβὲς ἐστὶ λέγειν· Θεοπασχιτῶν γὰρ ὁμοίως καὶ διὰ τὸ σαρκὶ περιγράφεσθαι, συμπεριγράφθαι τὸ θεῖον λέγειν, ἀσεβὲς· Εἰκονομάχων γὰρ καὶ τοσούτῳ ἀσεβέστερον, καθόσον τῇ θεότητι φυσικῇ

⁶³ Is. l. 6. ⁶⁴ Psal. xxi, 17, 18. ⁶⁵ Matth. ii, 23; Joan. i, 14. ⁶⁶ Joan. i, 29.

ἐνώσει παρέσθιν ἡ σὰρξ παρὰ τὴν ἐξεικονισθεῖσαν αὐτῇ σκιάν σχετικῶς.

Ἀντιθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ ἐκ δύο φύσεων ὁ Χριστὸς, πῶς τοῦτον εἰκονίζειν λέγοντες, οὐκ ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς ἐστὶν ἐξεικονίζετε, εἰπερ ἀληθὴς ὑμῖν ὁ λόγος; Ἐπειδὴ δὲ θάτερον διαφεύδεται, οὐκ ἔχον τὸ ἀπερίγραπτον τῆς θείας φύσεως ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ περιγραφῇ, ἀπεθῆς, τὸ Χριστὸν περιγράφειν.

Πρὸς τοῦτο Λύσις.

Παντὸς εἰκονιζομένου, οὐχ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ ὑπόστασις εἰκονίζεται· πῶς γὰρ ἂν καὶ ἐξεικονισθεῖν φύσις μὴ ἐν ὑποστάσει θεωρημένη; οἷον φέρει εἰπεῖν, Πέτρος, οὐ καθὼς ζῶον λογικόν, θνητόν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν ἐστι, εἰκονίζεται· τοῦτο γὰρ οὐ μόνον Πέτρον ὀρίζει· ἀλλὰ γὰρ καὶ Παῦλον καὶ Ἰωάννην, καὶ πάντας τοὺς ὑπὸ τὸ αὐτὸ εἶδος. Ἀλλὰ καθότι μετὰ τοῦ κοινοῦ ὅρου προσλαβὼν ἰδιώματά τινα, οἷον τὸ γρυπτόν, ἡ σιμὸν, ἡ οὐλον, ἡ εὐχρουν, ἡ εὐόματον, ἡ εἰ τι ἄλλο τὸ χαρακτηρίζον τὴν προσοῦσαν αὐτῷ ἰδέαν, διακρίνεται ἀπὸ τῶν ὁμοειδῶν ἀτόμων. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ὧν, οὐτις ποῦ ψυχῆς ἰδιώμα φέρει ἐν τῷ εἶδει τοῦ χαρακτηριζομένου· πῶς γὰρ ἂν, ἀθεάτου ταύτης οὐσης; Οὕτω καὶ ἐπὶ Χριστοῦ· οὐ καθὼς ἀπλῶς ἀνθρωπὸς ἐστὶ μετὰ τοῦ εἶναι θεός, εἰκονίζεται πεφικνε· ἀλλὰ καθότι τοῖς ὑποστατικοῖς ἰδιώμασιν ἀπὸ πάντων ὁμοειδῶν ἀφορίζομενος, ἐσταυρωμένος ἐστὶ καὶ τῷ εἶδει τοῖός δε. Περιγραφτὸς ἄρα ὁ Χριστὸς καθ' ὑπόστασιν (20), καὶ τῇ θεότητι ἀπερίγραπτος, ἀλλ' οὐκ ἐξ ὧν συνετέθη φύσεων.

secundum hypostasim, licet divinitate sit incircumscriptus, non autem ex quibus naturis composuit est.

Ἀλλο.

Εἰ οὐ περιγράφεται ὁ Χριστὸς, ὡς φατε, ἵνα μὴ σμικρυνθῇ κατὰ τὴν δόξαν. Οὐδὲ συνελήφθη ἐν τῇ παρθενικῇ νηδύϊ, ἵνα μὴ ὑβρίν ὑπομένῃ. Εἰ δὲ συνελήφθη ἀνυβρίστως, πολλῷ μᾶλλον βρέφος κυθηεῖς, περιγράφεται ἀνεπαισχύντως.

Ἀλλο διὰ τῆς εἰς ἀτομον ἀπαγωγῆς.

Πάν τὸ προσῖόν, οὐκ εἶδος τὸ τὸν καθόλου λόγον ἔχον· τοῦτο γὰρ ἀόρατον, ἀνεῖδόν τε καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπερίγραπτον· ἀλλ' ἀτομον δὲ ἐξ ἰσοτήτων συνιστάσθαι πέφυκε· τοῦτο γὰρ ὁρώμενον ἐστὶ, κινούμενον τε καὶ λαλοῦν, καὶ διὰ τοῦτο περιγραφτόν· οἷον Ἰδαῖος, Ἰωάννης. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς ἀπερίγραπτος, οὐκ ὁρώμενος, οὐ κινούμενος τε καὶ λαλῶν φωνῇ ἐνάριθμῃ, οὐ γλῶτταν ἔχων, οὐ χεῖλη· οὐκ ἐσθίων, οὐ πίνων, οὐ καθεύδων, οὐκ ἐγρηγορῶς, οὐκ ἄλλο τι δὲ καθέκαστα ποιῶν ἐστὶ καὶ πάσχων. Εἰ δὲ ἐν τοῦτοις ὁμολογούμενος, πῶς

A tantoque impium magis, quanto divinitati unione naturali conjunctior est caro, quam carni adumbrata illius imago, quæ merum ad eam respectum habet.

Obiectio ex persona Iconomachorum.

XXXIV. Si ex duabus naturis est Christus, quomodo qui ejus imaginem effingere vos dicitis, non ex quibus et in quibus est, exprimitis, si vera est oratio vestra? Quia vero alterum non exhibet, sed mentitur, cum non habeat divinæ naturæ incircumscriptionem in humana circumscriptione impium est Christum circumscribere.

Solutio ejusdem.

Cujuscunque imago cum exprimitur, non natura, sed hypostasis exprimitur: quo enim modo effingeretur natura, quæ in hypostasi non cernatur? verbi gratia, Petrus, non quatenus animal est rationis particeps, mortale, mentis et scientiæ capax, effingitur: hoc enim non Petrum solum definit, verum etiam Paulum et Joannem, et ejusdem speciei omnes. Sed quatenus cum communi definitione proprietatibus quibusdam ascitis, ut adunco naso esse, vel simo, aut crispo capillo, aut probro colore, aut pulehris oculis, aut si quid aliud est quod inditam ipsi speciem configuret ac determinet, ab ejusdem speciei individuis distinguitur. Sed et cum anima et corpore constet, haudquaquam animæ proprietatem in figuræ facie seu fronte gerit: qui enim, cum invisibilis illa sit? eodem modo Christus, non quatenus simpliciter homo est, Deus simul permanens, effingi potest; sed quatenus hypostaticis proprietatibus ab ejusdem speciei omnibus distinctus, cruci affixus est, et tali forma præditus. Circumscriptus itaque Christus secundum hypostasim, non autem ex quibus naturis composuit est.

Aliud.

XXXV. Si Christus non circumscribitur, ut dicitis, ne gloria imminuatur; ne conceptus quidem est in utero virginali, ne injuriam sustineat. Sin autem absque injuria conceptus est, multo magis, qui infans genitus est, sine dedecore circumscribitur.

Aliud per deductionem ad absurdum.

XXXVI. Omne quod incedit, non est species quæ universalem rationem habeat; hæc enim invisibilis est, et formæ ac figuræ expers, ideoque incircumscribitur: sed individuum, quod ex proprietatibus constitui solet, hoc enim est quod cernitur, quod movetur, et loquitur, ac proinde circumscriptum est; veluti Jacobus, aut Joannes. Si ergo incircumscribitur est Christus, non cernitur, non movetur, non loquitur voce articulata, non linguam habet, non labia, non comedit, non bibit, non dormit, non evigilat, non aliud denique eorum, quæ singuli

(20) Secundum hypostasim. Id est proprietates exteriores Christum distinguentes a reliquis hominibus.

exterioribus Christum distinguentes a reliquis hominibus.

homines, facit aut patitur. Quod si hæc in Christo esse omnes consentiunt, quomodo circumscriptus non est? Nisi forte dispensationis mysterium mera phantasia sit.

Aliud.

XXXVII. Si eorum quæ diversi generis sunt, et non ejusdem essentiae, diversæ cum essentiis sunt etiam proprietates, divinitatis scilicet et humanitatis: quomodo qui ex his constat Christus, non his etiam afficitur, cum unaquæque essentia sua ipsius proprietate a cæteris discernatur. Quod si his afficitur, circumscriptus ergo est ipse, sicut et incircumscribitus.

Aliud.

XXXVIII. Quæ veræ sunt essentialium proprietates, quarum sunt proprietates, earumdem sunt notæ et indicia; divinitatis quidem, incircumscribitum; humanitatis vero, circumscriptum. Si ergo Christus ex utraque est, circumscriptus est, sicut incircumscribitus. Quod si circumscriptus non est, nec vere homo est, sicut est vere Deus. Atqui homo revera est; vere igitur circumscriptus.

Objectio velut ex persona Iconomachorum.

XXXIX. Si filius invariabilis est Patris imago, ita ut in eo ipse cernatur, sicut scriptum est: *Qui videt me, videt et Patrem*⁶⁷; necesse est, ut incircumscribitum esse dicamus, qui ex incircumscribitum Patre prodiit. Nam quomodo alias in circumscripto cerni queat incircumscribitum? Incircumscribitus igitur est Christus.

Solutio ejusdem, ex pari speculatione.

Si incircumscribitus est qui ex incircumscribitum Patre prodiit, profecto circumscriptus itidem erit, qui ex matre prodiit circumscriptus; nisi forte illud quidem verum, hoc autem falsum suspicari liceat. Quod si utrumque in Christo uno verum est, utriusque igitur nativitatis proprietates habet, et incircumscribitus simul est ac circumscriptus.

Aliud per deductionem ad absurdum.

XL. Si archetypum in imagine apparet, secundum hoc utique et illud esto. At Christus corpore præditus est; in corpore igitur est et Pater, secundum quem imago formata est. Quod si hoc absurdum; esto igitur, quatenus quidem Patris imago, incircumscribitus; incircumscribitus siquidem est Pater, quia et incorporeus; quatenus vero, prout ab eo dictum est, Filius hominis, ne mirum hoc putetis, circumscriptus: circumscriptus etenim est omnis homo, quia et corporeus; quod verum est.

Aliud.

XLI. Si de corporea specie, ut vultis, dixit Christus: *Qui videt me, videt et Patrem*, necesse est omnino, ut ipsi secundum naturam insint, quæcunque et Patri; sic enim exacta erit effigies. At Pater specie et figura caret, incircumscribitusque est. Itidem ergo et Christus. Nam quomodo in specie prædito specie vacuum ostentaretur, aut in

οὐ περιγραφτός; Εἰ μὴ ἄρα φαντασία τὸ τῆς οὐνομίας μυστήριον.

Ἄλλο.

Εἰ τῶν ἑτερογενῶν καὶ οὐχ ὁμοουσίων ἑταίραι ταῖς οὐσίαις αἱ ἰδιότητες, ἔχουν θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος· πῶς ὁ ἐκ τούτων Χριστὸς, οὐκ ἐν τούτοις, εἴπερ ἐκάστη οὐσία τῷ οὐκ αἰετῷ ἰδιώματι διακρινόμενη ἐστὶ τῶν ἄλλων; Εἰ δὲ ἐν τούτοις, περιγραφτός ἄρα ὁ αὐτός, ὥστερ καὶ ἀπερίγραφτος.

Ἄλλο.

Τὰ ἀληθῶς ἰδιώματα τῶν οὐσιῶν, ὧν εἰσὶν ἰδιώματα, γνωρίσματα· θεότητος μὲν τὸ ἀπερίγραφτον· ἀνθρωπότητος δὲ τὸ περιγραφτόν. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς ἐξ ἀμφοῖν, καὶ περιγραφτός ἄρα ὥστερ ἀπερίγραφτος. Εἰ δὲ οὐ περιγραφτός. Οὐδὲ ἀληθῶς ἀνθρώπος, ὥστερ ἀληθῶς θεός, Ἄλλὰ μὴν ἀληθῶς ἀνθρώπος· καὶ περιγραφτός ἄρα ἀληθῶς.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ τοῦ Πατρὸς εἰκὼν ἀπαράλλακτος ἐστὶν ὁ Υἱός, ὡς ἐκείνον ἐν αὐτῷ φαίνεσθαι, κατὰ τὸ, Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· ἀνάγκη λέγειν ἀπερίγραφτον εἶναι τὸν ἐξ ἀπεριγράφτου προελθόντα Πατέρα. Ἐπεὶ πῶς ἂν ἐν τῷ περιγραφτῷ ὁφείη ποτε τὸ ἀπερίγραφτον; Οὐκοῦν ἀπερίγραφτος ὁ Χριστός.

Λύσις πρὸς τοῦτο, ἐξ Ἰσῆς θεωρίας.

Εἰ ἐξ ἀπεριγράφτου Πατρὸς, ἀπερίγραφτος ὁ ἐξ αὐτοῦ προελθὼν, δηλονότι καὶ περιγεγραμμένος ὁ ἐκ περιγεγραμμένης μητρὸς προελθὼν· εἰ μὴ τί γε τὸ μὲν ἀληθές, τὸ δὲ ψευδὲς ὑποληπτέον. Εἰ δὲ ἀμφω ἀληθές ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, καὶ ἀμφοτέρως ἄρα γενήσεως τὰ ἰδιώματα κέκτηται, ἀπερίγραφτος ὢν καὶ περιγραφτός.

Ἄλλο διὰ τῆς εἰς ἀποκρίαν ἀπαγωγῆς.

Εἰ τὸ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι φαίνεται, ἔστω πάντως κατὰ τοῦτο κάκεινο· ἐνσώματος δὲ ὁ Χριστός· ἐνσώματος ἄρα καὶ ὁ Πατήρ, καθ' ὃν εἰκὼν ἐμορφώθη. Εἰ δὲ τοῦτο ἀποκρίαν, ἔστω πάντως, ὡς μὲν τοῦ Πατρὸς εἰκὼν, ἀπερίγραφτος· ἀπερίγραφτος γὰρ ὁ Πατήρ, ὅτι καὶ ἀσώματος· ὡς δὲ κατὰ τὸ ὅτι αὐτοῦ εἰρημένον, ὅτι Υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ, μὴ θαυμάζεται [τὸ θαυμάζετα] τοῦτο, περιγεγραμμένος· περιγραφτός γὰρ πᾶς ἀνθρώπος, ὅτι καὶ ἐνσώματος· ὥστερ ἀληθές.

Ἄλλο.

Εἰ ἐπὶ τῆς ἐνσωμάτου ἰδέας, καθὼς φατε, εἰρηκεν ὁ Χριστός, Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· προσεῖναι πάντως ἀναγκαῖον αὐτῷ κατὰ φύσιν, ὅσα καὶ τῷ Πατρὶ· ἔσται γὰρ οὕτως ἀκριβὴς ὁ χαράκτηρ. Ἀνεξιδεὸς δὲ ὁ Πατήρ, ἀσχημάτιστος, ἀπερίγραφτος [τὸ ἀπερίληπτος, incomprehensibilis.] Ταῦτα καὶ ὁ Χριστός. Ἐπεὶ πῶς ἐν τῷ εἰδοποιηθέντι

⁶⁷ Joan. xiv, 9.

τὸ ἀνεῖδον φανεῖν, ἢ ἐν τῷ ἰσχυματισμένῳ τὸ ἀσχη-
μάτιστον, ἢ ἐν τῷ περιληφθέντι τὸ ἀπερίληπτον;
Εἰ δὲ τοῦτο ἀσεβὲς, ἀσεβὲς ἂν εἴη λέγειν κατὰ τὴν
ἐνσώματον ἰδέαν φάσκειν τὸν Χριστόν. Ὁ δὲ φάρακός
ἐμὲ, ἔδρακε τὸν Πατέρα. Λέγεται δὲ λέγειν κατὰ
τὴν τῆς θεότητος μορφήν, ὅπερ ἀληθές.

Ἀντίθεσις, ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ ἦν, φησὶ, ψιλὸς ὁ Χριστός, ἦν ἂν καὶ περιγρα-
πτός· ψιλοῦ γὰρ τὸ περιγράφεσθαι. Ἐπειδὴ δὲ οὐ
ψιλός, θεὸς γὰρ ὁ αὐτός καὶ ἄνθρωπος, οὐδὲ περι-
γραπτός.

Πρὸς τοῦτο λόγος.

Εἰ ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ ψιλοῦ εἶναι τὸν Χριστόν,
ἀπερίγραπτον αὐτὸν φαίεν, πάντως καὶ ἀσώματον·
καὶ ποῦ τὸ περιγραφτέον καὶ σχηματιστόν, δι' οὗ καὶ
τὸ εἶναι σῶμα, γνωρίζεσθαι πέφυκε. Τούτων γὰρ
μὴ ὄντων, καὶ τὸ, περὶ ὧν ταῦτα, ἀναιρεῖσθαι ἀνάγκη.
Ἄλλα μὴν Χριστὸς ἐν σώματι καὶ σχήματι· καὶ ἐν
περιγραφῇ ἄρα.

Ἄλλο.

Εἰ διὰ τὸ μὴ ψιλὸν εἶναι τὸν Χριστόν, φαίεν αὐ-
τὸν ἀπερίγραπτον κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἐπειδὴ
τῆς θείας φύσεως τοῦτο ἰδίωμα, ἐμύχθη τὰ ἄμικτα,
ἐν τῷ ἀπερίγραπτῳ τὸ περιγεγραμμένον. Ὅν δὲ τὰ
ιδιώματα ἐμύχθη, τούτων δηλαδὴ καὶ αἱ φύσεις. Εἰ
δὲ τοῦτο λέγειν ἢ φρονεῖν ἀσεβὲς, οὐ ψιλὸς ἄρα ὁ
Χριστός, καὶ περιγέγραπται σώματι· ἵνα μὴ ἐν τῷ
περιγεγράφθαι, μυχθῇ τὰ ἄμικτα.

Ἄλλο.

Τὸ ἀπερίγραπτον ἀπλοῦν τέ ἐστι καὶ ἀσύνθετον,
ὡς πάσης ἀνυψισμένον θέσεως. Χριστὸς δὲ διπλοῦς
τε ὢν καὶ σύνθετος, εἰ μὴ περιγράφοιτο, ἀπόλεσεν
ἂν τὸ τῆς διπλότητος καὶ συνθέσεως σχῆμα καὶ χρῆ-
μα. Ἄλλα μὴν διπλοῦς τε καὶ σύνθετος ὁμολογεῖται·
οὐκοῦν καὶ περιγραφτός· ὅπερ ἀληθές.

Ἄλλο.

Ἄρσεν καὶ θῆλυ, μόνοις ἐν τοῖς τῶν σωμάτων
ζητεῖται σχήμασι· μηδεμιᾶς ἐν τοῖς ἀσώματοις
διαφορᾷ γνωρίζομένης, τῆς χαρακτηριζούσης ἀμ-
φότερα. Οὐκοῦν εἰ ὁ Χριστὸς ἀπερίγραπτος, ὡς ἔξω
σώματος, ἔξω ἂν εἴη καὶ τῆς προδηλουμένης διαφο-
ρᾷς. Ἄλλα μὴν ἄρσεν τεχνεῖς, ὡς φησιν Ἡσαΐας,
ἐκ τῆς προφητεῖδος· οὐκοῦν καὶ περιγραφτός.

Ἄλλο.

Τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐπιννοῖα τμητά· ἄτινά εἰ-
σιν ἀνέπαφα, καὶ διὰ τοῦτο ἀπερίγραπτα· τὰ δὲ
ἐνεργεία, ἅπερ εἰσὶ παχυμερεῖ, ὡς ψηλαφῆτά, καὶ
διὰ τοῦτο περιγραφόμενα. Εἰ οὖν ὁ Χριστὸς ἄτμη-
τον εἴληφε σῶμα, καὶ ἀπερίγραπτον ἄρα. Ἄλλα μὴν
τμητόν· φησὶ γὰρ ὁ θεηγόρος Λουκάς· Καὶ ὅτε
ἐκλήσθησαν αἱ ὀκτὼ ἡμέραι τοῦ περιτεμεῖν αὐ-

" Isa. viii, 3.

A comprehenso incircumprehensibile? quod si hoc im-
pium est, impium etiam fuerit secundum corpoream
speciem dixisse Christum: Qui videt me, videt et
Patrem. Restat itaque ut secundum divinitatis for-
mam dixerit; quod verum est.

Objectio, ut ex persona Iconomachorum.

XLII. Si nudus, inquit, Christus esset, esset
utique et circumscriptus: nudi enim est circum-
scribi; cum vero nudus non sit, quippe qui Deus
idem est et homo, non est circumscriptus.

Solutio ejusdem.

Si eo quod negari oporteat nudum esse Chri-
stum, incircumscriptum ipsum dixerint, omnino
dicant et corporis esse expertem: inde enim et cir-
cumscriptum aliquid et figura præditum esse co-
gnoscitur, unde et corpus esse cognosci potest.
Ejusmodi enim proprietatibus sublati, et corpus
ipsum quod afficiunt tolli necesse est. Atqui Chri-
sto corpus et figura competit; ergo et circumscrip-
tio.

Aliud.

XLIII. Si eo quod nudus non est Christus, in-
circumscriptum eum dicant secundum humanita-
tem; cum divinæ naturæ hæc sit proprietas, mista
jam erunt quæ misceri nequeunt, in incircumscripto
circumscriptum. Quorum vero permixtæ sunt pro-
prietates, horum utique et naturæ. Quod si hoc di-
cere vel sentire, impium est, nudus ergo non est
Christus, licet corpore circumscriptus sit; ne, dum
circumscriptus est, permista fuerint quæ misceri
nequeunt.

Aliud.

XLIV. Incircumscriptum simplex est et minime
compositum, tanquam ab omni situ procul sejun-
ctum. Christus vero cum duplex sit et compositus,
nisi circumscribatur, omnem dupliciatis et compo-
sitionis modum ac rationem amisit. Attamen et du-
plex et compositus conceditur; circumscriptus
ergo; quod verum est.

Aliud.

XLV. Mas et femina, in solis queritur corpo-
rum formis, cum in iis quæ corpore carent, diffe-
rentia nulla agnoscat, quæ utraque distinguat.
Si ergo Christus incircumscriptus est, velut corpore
carens, carebit item prædicta differentia. Atqui
masculus natus est, ut ait Isaias, ex prophetissa⁴⁸;
ergo et circumscriptus.

Aliud.

XLVI. Corporum alia cogitatione dividua sunt,
ut quæcunque tangi nequeunt, ac proinde sunt in-
circumscripta; alia vero actu, quæ scilicet crassa
sunt, ut tactui exposita, atque ideo circumscripta.
Si ergo Christus indivisibile corpus assumpsit,
utique et incircumscriptum. Atqui dividuum erat;
ait enim divinitoquus Lucas: Et postquam consum-

nati sunt dies octo, ut circumcideretur ⁶⁹. Quod si circumciscus est, ergo et circumscriptus; quod verum est.

Objectio ut ex persona Iconomachorum.

XLVII. Si quæcunque corpora dividi tangique nequeunt, ea etiam incircumscripita sunt; cum angeli sint incorporei, quomodo circumscriptioni subjiciuntur? Ergo qui circumscribuntur, etiam corporei sunt. Quod si incorporei, non igitur circumscripti.

Solutio ejusdem.

Crassi densique corporis comparatione Angelorum natura incorporea est; divinitatis vero contentione, nec incorporea est, nec incircumscripita. Propterea dicit Apostolus: *Et corpora caelestia, et corpora terrestria* ⁷⁰. Quod enim proprie est incorporeum, indefinitum est et incircumscripturn; quod in sola Dei natura censendum est. Angelus autem loco definitur, ac proinde circumscribitur. Neque enim, quando Nazareth profectus Virgini Ave insonuit, alibi tunc erat. At Patris Verbum in Deiparae utero conceptum, et ibi erat, et super universa erat: ideoque quatenus Deus, incircumscripturn est et interminatus; licet quatenus homo natus ex Virgine, circumscriptus sit.

Aliud.

XLVIII. Si secundum eam servi formam quam accepit, qui in forma Dei erat, circumscriptus non est, alia hæc non erit quam divina forma; hujus siquidem est, esse incircumscripturn. Quod si alia est, et nobis consubstantialis; quomodo cujus formam accepit, ejus etiam proprietatem non assumpsit? Circumscripturn ergo Christus, quandoquidem et nos, quorum formam accepit.

Aliud.

XLIX. Si ex iis per quæ Christus ut homo circumscriptus est, labefactantur illa per quæ ut Deus non circumscribitur; necesse etiam est, ut per ea quæ ut homo facere et dicere cernitur, violentur illa per quæ ut Deus disserens et mira faciens ostenditur. Si vero hic non violatur hoc per illud, manente utroque intra suos fines in uno qui ex utroque conflatus est Christus, nec illic utique circumscriptum ab incircumscripturno evertetur.

Aliud ex comparatione divinæ Scripturæ.

L. Judæos alloquens Salvator dixit: *Antequam Abraham fieret, ego sum* ⁷¹. Et rursus evangelista: *Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham* ⁷². Quo igitur pacto qui ante Abraham est, filius Abrahæ est? nonne quippe illud quidem divinæ, hoc vero humanæ naturæ congruenter dictum accipiemus? Idem ipsum in circumscripto et incircumscripturno existimandum, quia alterum alteri non officiet in uno, qui ex utrisque agnoscitur, Christo.

Aliud.

LI. Si omnis mediator, duorum est inter se oppositorum, utriusque jura in seipso æqua lance

τόν. El δε περιετμήθη, και περιγραφτός ἄρα· ὅπερ ἀληθές.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

El ὅσα τῶν σωμάτων ἀτμήτα και ἀνέπαφα, ταῦτα και ἀπερίγραπτα· ἐπεὶ δὲ ἄγγελοι ἀσώματοι, πῶς ἐν περιγραφῇ; Οὐκοῦν περιγραφόμενοι και ἐνώματοι εἰσιν. El δὲ ἀσώματοι, οὐ περιγραπτοὶ ἄρα.

Ἀύσις πρὸς τοῦτο.

Τῇ παραβολῇ τοῦ παχυμεροῦς σώματος, ἡ τῶν ἀγγέλων φύσις ἀσώματος· τῇ δὲ συγκρίσει τῆς θεότητος, οὐκ ἀσώματος, οὐδὲ ἀπερίγραπτος. Διὰ τοῦτο φησιν ὁ Ἀπόστολος, *Και σώματα ἐπουράνια, και σώματα ἐπίγεια*. Τὸ γὰρ κυρίως ἀσώματον, ἀπερίριστόν τε ἐστὶ και ἀπερίγραπτον· ὅπερ ληπτέον ἐπὶ τῆς θείας φύσεως μόνῃς. Ἄγγελος δὲ τόπω περιοριστός, και διὰ τοῦτο περιγραφτός. Οὐ γὰρ, ὅτι εἰς Ναζαρέτ φοιτήσας, τῇ Παρθένῳ τὸ, *Χαῖρε, κί-κραγεν*, ἀλλαχοῦ παρῆν. Ὁ τοῦ Πατρὸς δὲ λόγος συλληφθεὶς ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Θεοτόκου, κακεὶ παρῆν, και ὅπερ τὸ πᾶν ἦν. Καὶ διὰ τοῦτο καθὼς θεός, ἀπερίγραπτος ὡς ἀπερίριστος· εἰ και ὅτι καθ' ὃ ἄνθρωπος κυηθεὶς ἐκ τῆς Παρθένου, περιγραφτός.

Ἄλλο.

El καθ' ἣν ἔλαβε μορφήν δούλου ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐ περιγράφεται, οὐκ ἄλλη ἂν εἴη αὕτη παρὰ τὴν θείαν μορφήν. Εἴπερ ταύτης τὸ ἀπερίγραπτον. El δὲ ἑτέρα και ὁμοούσιος ἡμῖν, πῶς ἢς τὴν μορφήν ἀνέλαβε, ταύτης οὐχὶ και τὸ ἰδίωμα ἐλήψε; Περιγραφτός ἄρα ὁ Χριστός, ἐπεὶ περ και ἡμεῖς, ὧν τὴν μορφήν ἀνέλαβεν.

Ἄλλο.

El ἐξ ὧν ὡς ἄνθρωπος ὁ Χριστός περιγράφεται, παραβλάπτεται τὰ ἐξ ὧν ὡς Θεός οὐ περιγράφεται· πᾶσα ἀνάγκη και ἐξ ὧν ὡς ἄνθρωπος φαίνεται ποιῶν τε και λέγων, λυμάνεσθαι τὰ ἐξ ὧν ὡς Θεός δεικνυται διαλεγόμενός τε και θαυματουργῶν. El δὲ ἐνταῦθα οὐ λυμάνεσθαι τοῦτο ἔκεινο μένον ἐκότερον εἶσω τοῦ οἰκείου ὅρου ἐν τῷ ἐνὶ ἐξ ἀμφοῖν Χριστῷ, οὐδὲ ἔκεισε ἄρα ἀναιρήσει τὸ περιγραφτέον τὸ ἀπερίγραπτον.

Ἄλλο ἐκ παραβολῆς τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς. Ἰουδαίους διαλεγόμενος τάδε φησὶν ὁ Σωτὴρ· *Πρὶν Ἀβραάμ, ἔγω εἰμι*. Καὶ πάλιν ὁ εὐαγγελιστής, *Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαυὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ*. Πῶς οὖν ὁ πρὶν Ἀβραάμ, υἱὸς Ἀβραάμ; Ἡ δηλονότι τὸ μὲν θεοπροπῶς, τὸ δὲ ἀνθρωποπρεπῶς εἰρησθαι ἐκληψόμεθα; Κἀν τῷ περιγραφτῷ και ἀπερίγραπτῷ τοῦτο νομιστέον· ὅτι οὐ θάτερον θάτερον ἀδικήσει ἐν τῷ ἐνὶ ἐξ ἀμφοῖν γνωριζόμενῳ Χριστῷ.

Ἄλλο.

El πᾶς μεσίτης δυοῖν ἐναντιουμένων ἀλλήλοις προσώπων ἐστίν, ἐν ἑαυτῷ τῶν ἐκατέρων εὐκρινῶς

⁶⁹ Luc. II, 21. ⁷⁰ I Cor. xv, 40. ⁷¹ Joan. viii, 58. ⁷² Matth. I, 1.

τὰ δίκαια νέμων· ἀνάγκη πᾶσα καὶ Χριστὸν μεσίτην A
θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἦντα, καὶ ὥσπερ εἰς ἐνότητα φυ-
σικὴν συνάπτοντα τὰ ἄκρα κρίσει δικαίᾳ, ἀπερίγρα-
πτον εἶναι· πνεύματι, σώματι δὲ περιγραφτόν. Ἵνα μὴ
θατέρῳ προστιθέμενος, ἦτοι τῷ ἀπεριγράπτῳ· καὶ
οὐ διασώζων τὸ περιγεγραμμένον, ἀλώθητον· ἀπο-
λῆσθαι τὸ εἶναι μεσίτης δίκαιος.

Ἄλλο.

Εἰ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἀπέθανε, καὶ φόγον οὐ-
δένα αὐτῷ ὡς θεῷ προστρίβεται· οὐδὲ τὸ περιγε-
γράφει, αὐτὸν ἀνθρωποπρεπῶς ἀδικήσειεν. Εἰ δὲ
τοῦτο ὁρίσκει, πολλῶν μᾶλλον ἢ θνήσκει.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Τὸ, Χριστὸν περιγράφειν, ἀπεμφαινόν πῶς ἐστι
καὶ ἀπηγορευμένον τῇ θεοπνεύστῃ Γραφῇ· φησὶ
γάρ, *Καὶ ἐλάλησεν Κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ὄρει* B
ἐκ μέσου τοῦ πυρός· φωνὴν ῥημάτων ὑμεῖς
ἠκούσατε, καὶ ὁμοίωμα οὐκ εἶδετε, ἀλλ' ἡ φωνήν.
Οὐκοῦν τὸ ὁμοίωμα ἀναστηλοῦν Χριστοῦ, ἀντιτίπτει
ἐστὶ ταῖς θείαις ἀπαγορεύσεσι.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Ἐθελοκωφοῦσιν οἱ ταῦτα λέγοντες, τοῦ μὴ ἐπι-
γνώαι ὅτου χάριν ἀπηγόρευται παρὰ τῇ θεοπνεύστῃ
Γραφῇ ἢ τοῦ ὁμοιώματος καὶ οὐτινοσούν ἄλλου εἰ-
δωλικοῦ ἰνδάλματος ἀπαγόρευσις· ὅτιπερ περὶ
τῆς θείας φύσεως ὁ λόγος· τὸ γὰρ θεῖον ἀποσόν τέ
ἐστὶ καὶ ἀσχημάτιστον· καὶ οὐτε που ὁμοιώματός
τινος ἔχον ἐμφέρεται. Ἄλλ' οὐ περὶ τοῦ οὐσιωθέντος
Λόγου τὴν καθ' ἡμᾶς μορφήν. Ἐπεὶ εἰ τοῦτο πῶς ὁ
εὐαγγελιστὴς φησὶ· *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσευχέ-* C
σθαι αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον·
καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστραπτῶν.
Τοῦ γοῦν ὁ ἀνέβειος εἶδος ἔσχεν· ἦτοι ὁμοίωμα·
ἐσχηματίσθη γὰρ ὁ ἀσχημάτιστος· καὶ ὁ ἀποσος εἶσω
ποσότητος ἐγγόνει. Καὶ ἐπεὶ οὖν πρόσωπον ἔσχε
τις ἰδιώματι περιγραφόμενον, περιγραφτὸς ἄρα ὁ
Χριστὸς κατὰ τὴν ἐνσώματον αὐτοῦ θέαν· ὥσπερ
καὶ ἀπερίγραφτος κατὰ τὴν ἀβέβητον αὐτοῦ οὐσίαν.

Ἄλλο, διὰ τῆς εἰς ἄπορον ἀπαγωγῆς.

Εἰ ὅποια δ' ἂν ἡ τεκούσα ὑπάρχη, τοιοῦτον εἶναι
χρὴ καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς τικτόμενον· περιγραφτὴ δὲ ἡ
Χριστοῦ Μήτηρ· περιγραφτὸς ἄρα καὶ ὁ Χριστὸς,
ὡς Υἱὸς αὐτῆς, εἰ καὶ θεὸς κατὰ φύσιν. Εἰ δὲ οὐ
περιγραφτὸς, οὐδὲ ὁμοούσιος τῇ Μητρί· ἐξ οὗ οὐδὲ D
Μήτηρ ἢ Μήτηρ, ὅπερ ἄπορον.

*Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων κατὰ παρὰ-
βλησιν ἀποστολικῇ.*

Ὅτι τὸ εἰκονίζειν τὸν Χριστὸν, εἰδωλικῆς ἐστὶν
ἐπινοίας ἐφεύρεμα, συνήσει πᾶς τις. Λέγει γὰρ ὧδέ
ποῦ ὁ Ἀπόστολος· *Καὶ ἡλλάξαν τὴν δόξαν τοῦ*
ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι ἐικόνης φθορτοῦ
ἀνθρώπου, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ
κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Τῷ ὄντι, ἀποστολικῶς φάναι, εἰς ἀδόκιμον νοῦν

dividens, necesse omnino est, et Christum, qui me-
diator est Dei atque hominum, et tanquam in uni-
tatem naturalem justo iudicio extrema connectit,
incircumscriptum esse spiritu, corpore autem cir-
cumscrip-; ne alteri adhærens, hoc est, incir-
cumscrip-; et circumscrip- inoffensum non
custodiens, justus mediator esse desinat.

Aliud.

LII. Si Christus ut homo mortuus est, et dedecus
ipsi ut Deo nullum infligitur: nequidem si ut homo
circumscribatur, injuria afficietur. Quod si hoc
contumelia est, multo certe magis ipsa mors.

Objectio tanquam ex persona Iconomachorum.

LIII. Christum circumscribere, abhorret quo-
dammodo et vetitum est a divina Scriptura. Ait
enim: *Locutusque est Dominus ad vos de medio ignis.* B
Vocem verborum ejus audistis, et similitudinem non
vidistis 72, *sed vocem.* Formam ergo Christi erigere,
divinis sanctionibus adversatur.

Solutio ejusdem.

De industria cæcutiunt, qui sic loquuntur, ut non
respiciant qua de causa sacris Litteris indita sit
formæ sive similitudinis, et alterius cujusvis ido-
lici simulacri prohibitio. Quoniam de natura divina
sermo est; divinitas siquidem a quantitate et figura
aliena est, nec formæ ullius speciem habet: non
autem de Verbo formæ nostræ substantia induto.
Nam si de hoc agitur, quomodo ait evangelista:
C *Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera:*
et vestitus ejus albus et refulgens 74. En igitur qui
specie caret, speciem habuit, sive formam; et ha-
buit figuram, qui figura caret: et qui sine quantitate
est, quantitatis finibus est interceptus. Et quando-
quidem faciem habuit proprietatibus quibusdam
circumscrip-; Circumscrip-; haud dubie Chri-
stus secundum corporeum ejus aspectum, quemad-
modum incircumscrip- secundum invisibilem
ipsius essentiam.

Aliud, per deductionem ad absurdum.

LIV. Si qualis est quæ parit, tale et quod ex ea
gignitur esse oportet; circumscrip-; autem est
Christi Mater; circumscrip-; erit et Christus, ut
ejus Filius, licet natura sua idem sit Deus. Quod
si circumscrip-; non est, nec consubstantialis
est Matris: unde fiet ut nec Mater sui Mater: quod
absurdum est.

*Objectio tanquam ex persona Iconomachorum, per
comparationem apostolicam.*

LV. Quod imaginem Christi effingere, idolice
cogitationis sit inventum, intelliget unusquisque.
Sic enim alicubi dixit Apostolus: *Et mutaverunt*
gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imagi-
nis corruptibilis hominis; et coluerunt, et servierunt
creature priusquam Creatori 75.

Solutio ejusdem.

Vere, ut apostolicis verbis utar, Iconomachis in

72 Deut. iv, 12. 74 Luc. ix, 29. 75 Rom. i, 23, 25.

reprobum sensum prolapsis, *Obscuratum est insipiens cor eorum : et dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt*⁷⁶. Non intelligentes neque ea quæ dicunt, nec de quibus affirmant⁷⁷. Nam si ad prohibendum ne Christi fiat imago, dictum est ab Apostolo, *Mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis ; nondum constitetur ipse, quod similis hominibus factus sit. Quomodo igitur alibi dicit : Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualam Deo , sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo : humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*⁷⁸ ? Secum ergo ipse pugnat, nunc quidem similem hominibus factum negans Deum ; nunc vero in similitudinem hominum factum esse confirmans. Sed apage ineptias. Illud enim idololatriæ dictum est, qui *incorruptibilis Dei gloriam vere mutaverunt in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium*⁷⁹ : qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium , et coluerunt, et servierunt creaturæ potiusquam Creatori⁸⁰. Hoc vero fidelibus dicitur, quibus, cum in forma Dei esset, Dei ac Patris Verbum, simile factum esse creditur, non quatenus æqualis est Deo, sed quatenus semetipsum exinanivit, et habitu inventus est ut homo ; quæ quidem circumscriptionis sunt proprietates.

Aliud.

LVI. Si corpus Christus sumus, et membra de membro, caput autem nostrum Christus ; erit utique, sicut et membra, et caput circumscriptum. Quod si incircumscribitur est, desiimus nos membra esse Christi, qui circumscriptionis figuræ subditi sumus. Hoc vero quomodo extremæ non sit demeritæ ?

Aliud, in illud : « Ego sum vitis. »

LVII. Si vitis est, ut ait, Salvator, et nos palmites, non diversæ a vite profecto naturæ palmites⁸¹. Quod si hoc verum est, quomodo cum palmites circumscribantur, non etiam vitis circumscribetur ? ex palmitibus enim vitis cognoscitur.

Aliud.

LVIII. Quæ diversi generis, et diversæ sunt naturæ, eandem proprietatem habere non possunt : neque enim dicit quisquam aut ignem deorsum tendere, aut aquam sursum : sed quemadmodum essentia rationem distinctam habent, sic et modum proprietatis. Quoniam ergo Christus ex his constat quæ diversi sunt generis, et non ejusdem essentia, ex divinitate scilicet et humanitate ; ex duabus pariter proprietatibus agnoscetur ; ex illa quidem non circumscribitur ; ex hac vero circumscribitur. Eversa enim proprietate, tollitur et quæ per eam efformatur ac designatur essentia.

Ἀ ἐμπεπτακῶτων τῶν Εἰκονομάχων, Ἐσποκισθῇ ἡ δούνητος αὐτῶν καρδία· καὶ φάσκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθησαν. Μὴ νοοῦντες μήτε ἀλαγοῦσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαίουνται. Εἰ γὰρ ἐπ' ἀναίρεσει, τοῦ μὴ εἰκονίζεσθαι Χριστὸν, εἰρηται τῷ Ἀποστόλῃ, Ἡλλὰξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθορᾶτος ἀνθρώπου· οὐκ ὁμολόγηται αὐτῷ ὁμοιωθῆναι ἀνθρώποις. Καὶ πῶς φησι ἐτέρωθι· Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐκ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβεῖν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι ἐρηθεις ὡς ἀνθρώπος. Ἐταπεινώσαν ἐαυτὸν γενόμενος ὑπὸ κρίσεως ἄχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ ; Οὐκοῦν ἐαυτῷ ἐναντιοῦται· πῇ μὲν ἀναίρων ἐν ὁμοιωθῆναι ἀνθρώποις Θεόν· πῇ δὲ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενέσθαι βεβαίον. Ἀλλὰ ἀπαγε τῆς ἀδελτηρίας. Τὸ μὲν γὰρ τοῖς εἰδωλολάτραις ἀπονειμνται, ἀλλάξαι τὴν δόξαν ὡς ἀληθῶς τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθορᾶτος ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων, καὶ ἐρπειῶν οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει καὶ ἐσεβάσθησαν, καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα. Τὸ δὲ τοῖς πιστοῖς, οἱ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὗ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς Ἀδγος, ὁμοιωθῆναι πεπίστευται· οὐ κατὰ τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐαυτὸν κενῶσαι, καὶ μορφὴν δούλου λαβεῖν, σχήματι τε εὐρεθῆναι ὡς ἀνθρώπων· ἅτινά ἐστι περιγραφῆς ἰδιώματα.

C

Ἄλλο.

Εἰ σῶμά ἐσμεν Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους· κεφαλὴ δὲ ἡμῶν Χριστός· εἴη δ' ἂν κατὰ τὰ μέλη πάντως καὶ ἡ κεφαλὴ περιγεγραμμένη. Εἰ δὲ ἀπεριγραφῆτος, ἀπολωλαμεν μέλη Χριστοῦ εἶναι, περιγραφῆς εἴδει ἡμεῖς ὑποπίπτοντες. Καὶ πῶς οὐκ ἐσχατῆς εὐηθείας τοῦτο ;

Ἄλλο, εἰς τὸ, « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος. »

Εἰ ἄμπελος, φησὶν, ὁ Σωτὴρ, κλήματα δὲ ἡμεῖς· οὐχ ἔτεροφυτθὲς δηλονότι τὰ κλήματα τῇ ἄμπελῃ. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, πῶς τῶν κλημάτων περιγραφόμενων, οὐ περιγραφῆσεται καὶ ἡ ἄμπελος ; ἐκ γὰρ τῶν κλημάτων ἡ ἄμπελος γινώσκειται.

D

Ἄλλο.

Τὰ ἑτερογενῆ καὶ ἑτεροφυτθὲς τὴν αὐτὴν ἰδιότητα ἔχειν οὐ δύναται· οὐδὲ γὰρ τις εἴποι ἂν τὸ μὲν πῦρ κατωφερές, τὸ δὲ ὕδωρ ἀνωφερές· ἀλλ' ὥσπερ τὸν τῆς οὐσίας λόγον ἀπεσχονισμένον ἔχουσιν· οὕτω καὶ τὸν τῆς ἰδιότητος τρόπον. Ἐπεὶ τοίνυν ὁ Χριστὸς ἐξ ἑτερογενῶν καὶ οὐκ ὁμοουσίων· ἐκ γὰρ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος· ἐκ δύο ἂν εἴη καὶ ἰδιωμάτων γωριζόμενος. Τῇ μὲν μὴ περιγραφόμενος· τῇ δὲ περιγραφόμενος. Τῇ γὰρ τῆς ἰδιότητος ἀναίρεσις, συναναίρεται καὶ ἡ δὲ αὐτῆς χαρακτηριζομένη οὐσία.

⁷⁶ Rom. i, 21, 22. ⁷⁷ II Tim. i, 7. ⁷⁸ Philipp. ii, 6, 7. ⁷⁹ Rom. i, 23. ⁸⁰ ibid. 25. ⁸¹ Joan. xv, 5.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Α

CAPUT II.

Ὅτι περιγραφόμενος ὁ Χριστὸς ἔχει τεχνητὴν εἰκόνα, ἐφ' ἣ θεωρεῖται, ὡς καὶ αὐτὴ ἐν Χριστῷ.

Κατὰ μίμησιν τοῦ φυσικοῦ τὸ τεχνητόν· τεχνητόν γάρ οὐδὲν ἂν λεχθεῖν μὴ προηγούμενου τοῦ φυσικοῦ. Οὐκοῦν ἔστι τεχνητὴ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἔστιν εἰκὼν φυσικὴ τῆς τεκούσης αὐτὸν μητρός. Εἰ δὲ θάτερον μὲν ἀληθές, θάτερον δὲ ψευδές, οὐκ ἂν εἴη φυσικὴ εἰκὼν τῆς τεκούσης, μὴ ἔχων τεχνητὴν εἰκόνα κατ' ἐκείνην· ὅπερ ἀποπον.

Ἄλλο.

Ἡ εἰκὼν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον τὴν ἐμφέρειαν ἔχει, ἀλλ' ἡ μὲν φυσικὴ φυσικῶς· ἡ δὲ τεχνητὴ τεχνητῶς. Καὶ ἡ μὲν ἅμα τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ ὁμοιώσει ἀπαράλλακτός ἐστιν, οὐπὲρ ἔστιν ἀποσφράγισμα· ὡς ὁ Χριστός, κατὰ μὲν τὴν θεότητα, πρὸς τὸν αὐτοῦ Πατέρα· κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, πρὸς τὴν αὐτοῦ Μητέρα. Ἡ δὲ τῇ ὁμοιώσει ταυτιζομένη, ἡλλοτριῶται τῆς οὐσίας τοῦ ἀρχετύπου, ὡς εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτὸν δὴ Χριστόν. Οὐκοῦν ἔστι τεχνητὴ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, πρὸς τὴν ἐμφέρειαν εἰληφεν.

Ἀνθυποφορά ὡς ἐκ τῶν εἰκονομάχων.

Εἰ καθὼ φυσικὴ εἰκὼν τῆς τεκούσης Χριστός, ἔχει τεχνητὴν εἰκόνα, ὡς ἂν μὴ παραλλάττοιο τῆς πρὸς αὐτὸν ἐμφερείας· σχολίαν ἂν καὶ καθὼ εἰκὼν τοῦ ἀοράτου Πατρὸς, τεχνητὴν εἰκόνα. Εἰ δὲ τοῦτο, περιγραφῆς οὐκ ἔξω τὸ θεῖον· ὅπερ ἀσεβές.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Ἐκ πολλῆς ἀδελτηρίας τὰ ἄμικτα μινύοντες οἱ Εἰκονομάχοι, οὐ συνιούσιν ἐκάστη γενήσῃ ἀπένεμιν τὰ οἰκεία· ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς καὶ ἀπερίγραπτός ἐστι καὶ περιγεγραμμένος. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἐξ ἀπερίγραπτου Πατρὸς προελθεῖν, ἀπερίγραπτος ὢν, οὐκ ἂν σχολίᾳ εἰκόνα τεχνητὴν· τίμη γὰρ ὁμοιώματι ὁμοιωθῆσεται τὸ θεῖον, ἐφ' ᾧ πᾶσα ἀπόφασις ἰνδάλματος παρὰ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ· Κατὰ δὲ τὸ ἐκ περιγεγραμμένης Μητρός τεχθῆναι, εἰκότως ἂν ἔχει εἰκόνα, ἐφάμιλλον τῇ μητρὶ εἰκονουργίᾳ. Εἰ δὲ μὴ ἔχοι, οὐκ ἂν ἐκ περιγεγραμμένης Μητρός, καὶ ἔστιν ἐκ μιᾶς γεννήσεως μόνης, τῆς πατρικῆς· δηλαδὴ· ὅπερ ἔστιν ἀναιρετικὸν τῆς αὐτοῦ οἰκονομίας.

Ἄλλο.

Εἰ ἡ τῆς εἰκόνης ἐνδείξις ἀναφορὰν ἔχει πρὸς τὸ πρωτότυπον· καὶ οὐκ ἔστι πρωτότυπον ὄντος μὴ καὶ εἰκόνα εἶναι, κατὰ τὸ ὅτι τοῦ Κυρίου εἰρημένον, *Τίρος ἡ εἰκὼν αὐτῇ καὶ ἡ ἐπιγραφή*; καὶ ἐπαγαγόντος πρὸς τοὺς ἐρωτήσαντας, *Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ*· ἄρα ἔχει ὁ Χριστὸς τεχνητὴν εἰκόνα, ὡς καὶ ἡμᾶς γεγόνως, ἀναφερομένην πρὸς αὐτὸν διὰ τῆς ὁμοιωτικῆς ἐμφερείας. Εἰ δὲ μὴ ἔχει, οὐδὲ ἔστι τοῦθ' ὅπερ λέγεται Χριστός. Ἀλλὰ μὴν αὐτοαλήθεια Χριστός ἐστι τε καὶ ὀνομάζεται. Οὐκοῦν ἔχει καὶ εἰκόνα, ἥς ἡ ἀνα-

Quod Christus circumscriptus artificialem habeat imaginem in qua spectetur, sicut et illa in Christo.

I. Ad imitationem naturalis artificiale fingitur : artificiale enim nihil dicitur, cui non praeat naturale. Ergo artificialis est imago Christi, sicut naturalis ipse est imago ejus, quæ ipsum peperit, matris. Sin autem alterum verum sit, alterum falsum, non erit naturalis imago genitricis : ut qui artificialem secundum illam non habeat imaginem, quod est absurdum.

Aliud.

II. Imago omnis similitudinem habet archetypi ; sed naturalis naturaliter, artificialis artificialiter. B Atque illa quidem, una cum essentia et similitudine, sine discrepantia ab eo est cujus est signaculum : ut Christus, juxta divinitatem quidem, erga Patrem suum ; juxta humanitatem vero, erga Matrem suam. Hæc vero similitudine quidem eadem est, essentia vero ab archetypo distat, ut imago Christi a Christo ipso. Est igitur artificialis imago Christi, ad quem illa similitudinem suscepit.

Exceptio tanquam ex persona Iconomachorum.

III. Si quatenus naturalis imago genitricis est Christus, artificialem habet imaginem, ne qua parte discrepet ab ejus similitudine ; habebit utique et quatenus imago est invisibilis Patris, artificialem imaginem. Sed si hoc verum est, divinitas extra circumscriptionem non erit ; quod impium est.

C

Solutio ejusdem.

Præ multa vecordia ea quæ mista non sunt miscentes Iconomachi unicuique nativitati propria tribuere nesciunt : secundum quas Christus et incircumscribitus est, et circumscriptus. Quatenus enim ex Patre incircumscribitus prodit, cum incircumscribitus sit, artificialem imaginem habere non potest : cui enim similitudini assimilabitur divinitas, cujus simulacrum omne divinis Litteris interdicatur ? Quatenus vero ex circumscripta Matre genitus est, congruenter imaginem habet, maternæ imaginis expressioni respondentem. Alioqui si non habet, ex circumscripta Matre non est, atque unam tantum nativitatem habet, paternam nimirum ; quod quidem totam ejus dispensationem funditus evertit.

Aliud.

IV. Si imaginis demonstratio relationem habet ad prototypum, nec fieri potest quin ubi est prototypum, sit etiam imago, juxta id quod a Domino dictum est, *Cujus est imago, hæc et superscriptio*¹¹ ? mox interrogantibus subjiciente, *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo*¹² : habet profecto artificialem imaginem Christus, ut similis nostri natus, quæ ad ipsum similitudinis ratione referatur. Quod si non habeat, neque id quidem erit quod dicitur, Christus. Atqui veritas ipsa Christus et est et appellatur. Habet igitur imagi-

¹¹ Matth. xxii, 20. ¹² ibid. 21

nem; cuius relatio adorationis ad ipsum transiens, nunquam gloriæ divisione disjuncta est.

Aliud, in illud: «Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram»⁸³.

V. Quod ad imaginem Dei et similitudinem conditus sit homo, divinum quiddam esse docet fabricationem imaginum. Quoniam autem ex imagine transcribitur imago; cum homo sit, etsi et idem Deus, per imaginem Christus effingetur, non spiritu, sed corpore. Quod si altero effingitur, habet profecto et imaginem, quæ ipsum referat, ad mutuam similitudinis ostensionem.

Aliud.

VI. Si Adam primus homo specie circumscribitur; ergo et Christus secundus Adam; qui Deus est et homo, ex æquo specie corporea effingetur. Quod si qualis terrenus, tales et terreni; et qualis est cælestis, tales et cælestes⁸⁴; nos vero cum tales simus, effingimur; et Christus igitur, qui omnium salutis est auctor, imaginis propriæ est archetypum.

Aliud.

VII. Si Deus auxilio nullo indiget, nec pati quidquam potest, quomodo de illo dicit Apostolus: Qui, in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad eum, qui possit illum, salvum facere a morte, cum clamore valido et lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia. Et quidem cum esset Filius, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam⁸⁵. Annon videlicet, qui carnis est expers, carne assumpta, et a passione alienus est, et passioni obnoxius; nullius rei egens, et egens tamen; sicut et incircumscriptus, et circumscriptus? Quod si circumscriptus, habet igitur et imaginem, quæ ipsum referat ad mutuam similitudinis ostensionem.

CAPUT III.

Quod una et individua sit in utroque adoratio, Christo scilicet et ejus imagine.

Objectio ad hæc, tanquam ex persona Iconomachorum.

I. Si omne quod ad alicujus similitudinem factum est, deficit omnino a prototypi æqualitate, et illius gloria est inferior; procul dubio non erit idem adoratione Christus, cum sua ipsius effigie. Quod si hæc diversa, diversa etiam adoratio quæ inducitur. Idolici igitur cultus causa est.

Solutio ejusdem.

Prototypum non est secundum substantiam in imagine; alioqui diceretur etiam imago prototypum, ut et vice versa prototypum imago: quod non usuvenit: eo quod est utriusque propria naturæ definitio: sed secundum hypostasis similitudinem, in quo non inest alia ratio definitionis. Quod igitur deficit imago ab æqualitate prototypi, et illius gloria sit inferior, id non secundum similitudinem, sed secundum substantiam disci-

⁸³ Gen. i, 26. ⁸⁴ I Cor. xv, 48. ⁸⁵ Hebr. v, 7.

A φορά τῆς προσκυνήσεως ἐπ' αὐτὸν διαβαίνουσα, οὐδέποτε μερισμῷ δόξης διέσχισται.

Ἄλλο, εἰς τό, «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν.»

Τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν πεποιηθῆναι τὸν ἄνθρωπον, δείκνυσιν θεῖόν τι χρῆμα ὑπάρχειν τῇ εἰκονουργίᾳ εἰδος. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ εἰκόνης εἰκὼν μεταγράφεται· ἄνθρωπος ὢν, εἰ καὶ Θεός, ὁ Χριστὸς εἰκονιζόμενος εἴη, οὐ πνεύματι, ἀλλὰ σώματι. Εἰ δὲ θατέρῳ εἰκονίζεται, ἔχει δηλαδὴ καὶ εἰκόνα ταυτεμεφερῇ αὐτῷ εἰς ἀντένδειξιν ὁμοιότητος.

Ἄλλο.

Εἰ Ἄδὰμ ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τῷ εἶδει περιγράφεται, ἄρα καὶ ὁ Χριστὸς ὁ δεῦτερος Ἀδὰμ, Θεὸς ὢν καὶ ἄνθρωπος, ἐξ Ἰσοῦ τῷ σωματικῷ εἶδει εἰκονισθῆσεται. Εἰ δὲ οἶος ὁ χοῦδος, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοῦκοι, καὶ οἶος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι· ἡμεῖς δὲ ὅτι τοιοῦτοι ὄντες εἰκονιζόμεθα καὶ Χριστὸς ἄρα ὡς πάντων ἐστὶν ἀρχηγὸς σωτηρίας, εἰκόνας οἰκίας ἐστὶν ἀρχέτυπον.

Ἄλλο.

Εἰ Θεὸς οὐ δεῖται τινὸς βοηθείας, οὐδὲ πάθος οὐτινοσὺν δεκτικὸς· πῶς φησὶν ὁ Ἀπόστολος περὶ αὐτοῦ· Ὁ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις, τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. Καίπερ ὡς Ἰλδς, ἐμαθεν ἀπ' ὧν ἐπαθε τὴν ὑπακοήν. Ἡ δηλονότι ὁ ἄσαρκος σάρκα ἐληφώς, ἀπαθὴς ἐστὶ καὶ παθητὸς ἀνευδὲς καὶ ἐνδής; ὥσπερ καὶ ἀπεριγραπτός καὶ περιγραπτός; Εἰ ἂν περιγραπτός, ἔχει ἄρα καὶ εἰκόνα ταυτεμεφερῇ αὐτῷ εἰς ἀντένδειξιν ὁμοιότητος.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅτι μία καὶ ἀμερίστος ἡ ἐπ' ἀμφοῖν προσκυνήσις, Χριστοῦ τε καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνης.

Ἀντίθεσις πρὸς ταῦτα, ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ πᾶν ὅπερ ἂν καθ' ὁμοίωσιν γένοιτό τινας, ἀπλείπεται πάντως τῆς πρὸς τὸ πρωτότυπον ἰσότητος, καὶ τῆς ἐκείνου δόξης ἐστὶ δεῦτερον· δηλονότι αὐ ταυτὸν τῇ προσκυνήσει Χριστὸς πρὸς τὸ οἰκεῖον εἰκόνισμα. Καὶ ἐπειπερ ταῦτα διάφορα, διάφορος καὶ ἡ προσκυνήσις, ἥς ἡ εἰσφορά. Εἰδωλικῆς ἐστὶν ἄρα λατρεία αἰτίου.

Πρὸς τοῦτο λύσις.

Τὸ πρωτότυπον οὐ κατ' οὐσίαν ἐν τῇ εἰκόνι. Ἡ γὰρ ἂν λέγοιτο καὶ ἡ εἰκὼν πρωτότυπον, ὡς καὶ ἐμπάλιν τὸ πρωτότυπον εἰκὼν· ὅπερ οὐκ ἐνδέχεται, διὰ τὸ ἴδιον εἶναι ἐκατέρου ὅρον τῆς φύσεως· ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως ὁμοιότητα· ὅπερ οὐκ ἐστὶν ἕτερος λόγος τῆς διορίσεως. Οὐκοῦν τὸ ἀπολείπεσθαι τῆς τοῦ πρωτοτύπου ἰσότητος τὴν εἰκόνα, καὶ τῆς ἐκείνου δόξης εἶναι δεῦτερον, οὐ κατὰ τὴν ὁμοίωσιν· ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς οὐσίας διαφορὰν εἰληπται·

(21) ἥτις οὐδὲ προσκυνεῖσθαι πέφυκε, κἀν ἐν αὐτῇ ὁ εἰκονιζόμενος ὁράται προσκυνούμενος. Οὐκ ἄρα οὖν εἰσφορὰ ἐτέρας προσκυνήσεως, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ τῆς εἰκόνος πρὸς τὸ πρωτότυπον, κατὰ τὴν ταυτότητα τῆς ὁμοιώσεως.

Ἄλλο.

Οὐχ ἡ τῆς εἰκόνος οὐσία προσκυνεῖται· ἀλλὰ ὁ ἐν αὐτῇ ἀποσφραγισθεὶς χαρακτήρ τοῦ πρωτοτύπου· ἀπροσκυνήτου μὲν οὐσης τῆς εἰκονικῆς οὐσίας. Οὐδὲ γὰρ ἡ ὕλη ἐστὶν ἡ προσκυνουμένη, ἀλλὰ τὸ πρωτότυπον ἅμα τῷ χαρακτήρι, καὶ οὐ τῇ οὐσίᾳ προσκυνούμενον. Εἰ δὲ εἰκὼν, μία ἡ προσκύνησις αὐτῆς πρὸς τὸ πρωτότυπον· ὥσπερ καὶ ταυτὴ ἡ ὁμοίωσις. Οὐκ ἄρα οὖν εἰσφορὰ ἐτέρας προσκυνήσεως, τῆς εἰκόνος προσκυνουμένης, παρὰ τὴν πρὸς τὸ πρωτότυπον προσκύνησιν.

Ἄλλο.

Ὡς οὐχ οἱ αὐτοὶ χαρακτῆρες, τούτων διάφοροι καὶ αἱ προσκυνήσεις· ὣν δὲ ὁ αὐτὸς χαρακτήρ, τούτων καὶ ἡ προσκύνησις μία. Ἀλλὰ μὴν εἰς ὁ χαρακτήρ τῆς εἰκόνος πρὸς τὸ πρωτότυπον· καὶ ἡ προσκύνησις ἄρα μία.

Ἄλλο.

Πᾶν ὅπερ ἄνισον, ἑτερόν ἐστι παρὰ τὸ ἴσον· καὶ πᾶν ὅπερ δεύτερον τῇ δόξῃ, ἄλλο ἐστὶ παρὰ τὸ πρῶτον. Ταῦτα δὲ δύο, ἀλλ' οὐχ ἓν. Ἐφ' οἷς δὲ ἰσότης, ἀνήρηται τὸ ἄνισον. Καὶ ἐφ' οἷς ταυτότης, ἐξηρηται τὸ πρῶτον καὶ δεύτερον. Ἀλλὰ μὴν βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς· οὔτε γὰρ, ψηοί, τὸ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα μερίζεται. Μία ἄρα, καὶ οὐκ εἰσφορὰ ἐτέρας προσκυνήσεως· προσκυνουμένης τῆς εἰκόνος Χριστοῦ πρὸς Χριστόν. Ἐλαττωμένης δηλαδὴ καὶ δευτερούσης τῇ δόξῃ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον.

Ἄλλο.

Ὅτι εἰ καὶ μὴ δῶμεν ἰσότητον εἶναι τὴν εἰκόνα πρὸς τὸ πρωτότυπον ἐξ ἀτεχνίας, οὐδ' οὕτως ἔξει τὸ ἀτοπον ὁ λόγος. Οὐ γὰρ ἡ ὑπολείπειται τῆς ἐμφερείας, ἀλλὰ ἡ ὁμοιωται, ἡ προσκύνησις· ἰσότηπούσης ἐν τούτῳ τῆς εἰκόνος τῷ πρωτότυπῳ, καὶ οὐ δύο ὄντων τῶν προσκυνουμένων, ἀλλ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ, κἀν τῇ εἰκόνι πρωτοτύπου· ὥσπερ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ πρὸς αὐτὸν δὴ τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν, οὐ πάντως ἰσότηπουντος κἀνταῦθα τοῦ εἰκονίσματος τῷ ἀρχετύπῳ, μήκει τε καὶ πλάτει, ἢ τινι ἐτέρᾳ ἐμφερείᾳ· διὰ τὸ διαφορῶς ἐκτυποῦσθαι. Ἔστι γὰρ ὁρᾶν αὐτὸν σμικρὸν καὶ μέγαν· εὐρύτερον καὶ στενότερον· ἀμβλείας ἢ ὀφείας ἔχοντα τὰς ἀποπερατώσεις· μετὰ τίτλου καὶ ἀνευ τίτλου. Καὶ οὕτω λέγω τὰς τῶν χαλαστῶν ὑπαλλαγάς τε καὶ ἐξοχάς, εἴτα καὶ τὰς τῶν ποιητῶν ποικιλίας. Ἀλλ' ὅμως ἐν ταῖς τοσαύταις διαφοραῖς μία ἡ προσκύνησις αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πρωτοτύπου· δηλονότι καθ' ἣν ἀμφοῖν ὁράται ἡ αὐτὴ ὁμοιότης.

(21) Ἡ ἡγουν ὕλη τῆς εἰκόνος, nempe materia imaginis.

(22) Basilii, De Spiritu sancto, a. d. Amphilochium, cap. 18, pag. 189.

men sumptum est; quæ ne adorationis quidem est capax; quamvis in ea qua exprimitur, adorari cernatur. Itaque non inducitur alia adoratio, sed una et eadem est imaginis cum prototypo, secundum similitudinis identitatem.

Aliud.

II. Haudquaquam imaginis adoratur substantia, sed quæ in ea impressa est figura prototypi, manente sine adoratione substantia imaginis. Neque enim est materia quæ adoratur, sed prototypum una cum figura, non autem cum substantia, adoratur. Quod si imago, una est hujus adoratio cum prototypo, sicut et eadem similitudo. Non igitur inductio est alterius adorationis, cum adoratur imago, præter adorationem prototypi.

Aliud.

III. Quorum figuræ non sunt eadem, horum diversæ sunt etiam adorationes: quorum vero figura eadem, horum et adoratio una est. Atqui unica est figura imaginis et prototypi; ergo et unica adoratio.

Aliud.

IV. Omne quod inæquale est, diversum est ab æquali; et quod gloria posterius est, aliud ab eo quod prius est. Hæc porro duo sunt, et non unum. In quibus vero cernitur æqualitas, eximitur inæquale; et in quibus identitas, tollitur prius ac posterius. Atqui rex dicitur ipsa etiam regis imago, et duo non sunt reges. Neque enim scinditur, inquit, potestas, neque gloria dividitur (22). Una igitur est, nec altera inducitur adoratio, qua adoratur imago Christi, et Christus ipse; ita nimirum ut illa inferior sit et posterior gloria, secundum rationem essentialiæ.

Aliud.

V. Quod si etiam demus imaginem prototypo æquiformem non esse ex artis imperitiâ, ne sic quidem absurdum erit quod diximus. Non enim quatenus a similitudine abludivit, sed quatenus similis est, adoratur; cum in hac parte prototypi formam imago adæquet, neque duo adorentur, sed unum atque idem, et in imagine prototypum: quemadmodum et in figura crucis erga ipsam vivificam crucem; licet non omnino hic quoque effigies formam æquet archetypi, vel longitudine, vel latitudine, vel alia quapiam habitudine; propterea quod variis modis figuretur. Nam et parvam interdum videas et magnam, latiore et angustiore, obtusis vel acutis extremis cum titulo et sine titulo. Necdum dico catenularum (23) tum commutationes tum prominentias: deinde opificum variationes. Attamen in tantis differentiis una est adoratio illius et prototypi; quatenus scilicet utriusque eadem cernitur similitudo.

chinum, cap. 18, pag. 189.

(23) Nisi potius intelligi debent extremæ crucis partes variæ figuratæ.

Aliud ab exemplo.

VI. Si in propria figura adoratur crux vivifica, et duæ non sunt adorationes, quia neque adoratio alia est substantiæ qua figura constat; necesse item est ut, cum Christus in propria imagine adoratur, duæ adorationes non sint, quia neque substantia imaginis adoratur: sed una et eadem Christi etiam in imagine adoratio.

Aliud.

VII. Si ex eo quod aliquantulum differt a Patre Filius (differt autem sola filiali proprietate) nihil obstat quominus ejusdem sit ipse cum Patre essentia et adorationis: neque ex eo quod aliquatenus differt imago a prototypo (differt autem secundum substantiæ rationem) obstat quidquam quominus ejusdem sit cum prototypo similitudinis et adorationis. Nam quemadmodum illic per hypostasim a Patre, sic et hic per substantiam discernitur Christus ab imagine sua.

Aliud.

VIII. Si alterius est adorationis imago quam ipsius prototypum, quomodo hoc in illa cernitur, et ipsa in prototypo? Neque enim Petri, verbi gratia, formam in Paulo conspicimus, nec rursus Pauli formam in Petri forma cerneret quisquam. Simile enim in simili apparet; quæ vero similitudine inter se dissident, haud unquam in sese conspiciuntur. Elucet autem imago Petri in Petro, sicut et Petrus in propria imagine. Non igitur diversæ ab ipso adorationis est imago Christi, sed unius et communis adorationis, tanquam illum referens, et per se similis.

Objectio tanquam ex persona Iconomachorum.

IX. Si Deo soli a nobis et ab angelis debetur adoratio, quomodo una erit imaginis et Christi adoratio? siquidem hanc relatione, illum natura adorari conceditur. Duæ itaque in uno Christo adorationes erunt, ob imaginis adorationem; quod impium est.

Solutio ejusdem.

Si propterea quod nos soli Deo adorationem deferimus, Christi imaginem adorare non oportet, quasi duæ adorationes præter unam eamque latrariam inducantur, quatenus duo sunt imago et prototypum: duplex igitur erit adoratio in Patre ac Filio, propter duplicem hypostasim. Sin autem hoc impium est dicere, quia una est et eadem, juxta naturæ scilicet unitatem: una ergo et Christi atque imaginis ejus adoratio est, juxta unitatem hypostaticæ similitudinis, et non naturarum diversitatem.

Aliud.

X. Relatio dicta est, quatenus exemplum est in prototypo; neque idcirco divisum est unum ab altero, excepta naturæ differentia. Ergo cum imago Christi in propria designatione speciem Christi habere dicatur, una ejus cum Christo erit adoratio, et non diversa.

A

Ἄλλο ἐκ παραδείγματος.

Εἰ ἐν τῷ οἰκείῳ τύπῳ προσκυνεῖται ὁ ζωοποιὸς σταυρὸς, καὶ οὐ δύο προσκυνήσεις· ὅτι μὴδὲ προσκυνήσεις ἑτέρα τῆς τοῦ τύπου οὐσίας· ἀνάγκη καὶ Χριστοῦ ἐν τῇ οἰκείᾳ εἰκόνι προσκυνουμένου, μὴ δύο προσκυνήσεις εἶναι· ὅτι μὴδὲ τῆς οὐσίας τῆς εἰκόνης προσκυνήσεις· ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῇ εἰκόνι.

Ἄλλο.

Εἰ διὰ τὸ κατὰ τι διαφέρειν τὸν Ὑἱὸν πρὸς τὸν Πατέρα· διαφέρειν δὲ μόνῳ τῷ οὐκ ἴδιώματι· οὐδὲν ἀδικῆσει τῆς αὐτῆς αὐτὸν εἶναι τῷ Πατρὶ οὐσίας καὶ προσκυνήσεως· οὐδὲ διὰ τὸ κατὰ τι διαφέρειν τὴν εἰκόνα τοῦ πρωτοτύπου· διαφέρειν δὲ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον· ἀδικῆσει τῆς αὐτῆς αὐτὴν εἶναι τῷ πρωτοτύπῳ ὁμοιώσεως τε καὶ προσκυνήσεως. Ὡς περ γὰρ ἐκεῖ τῇ πρὸς τὸν Πατέρα ὑποστάσει, οὕτω δεῦρο τῇ οὐσίᾳ διακρίνεται ὁ Χριστὸς πρὸς τὴν αὐτοῦ εἰκόνα.

Ἄλλο.

Εἰ ἑτεροπροσκυνήτος ἐστὶν ἡ εἰκὼν πρὸς τὸ οἰκεῖον πρωτότυπον· πῶς τοῦτο ἐν αὐτῇ ὁράται, καὶ αὐτὴ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ; Οὐ γὰρ δῆπου τὴν τοῦ Πέτρου, φέρε εἰπεῖν, μορφήν ἐν τῷ Παύλῳ θεωρήσομεν· οὐδ' ἂν πάλιν τὴν τοῦ Παύλου κατόψεται τις ἐν τῇ τοῦ Πέτρου μορφῇ. Τὸ γὰρ ὅμοιον ἐν τῷ ὁμοίῳ φαίνεται· τὰ δὲ τῆς ἀλλήλων ὁμοιότητος ἀπεσχοινισμένα, οὐκ ἂν ἐν ἀλλήλοις φαίνοντο ποτε· φαίνεται δὲ ἡ εἰκὼν τοῦ Πέτρου ἐν Πέτρῳ· ὥς περ καὶ Πέτρος ἐν τῇ οἰκείᾳ εἰκόνι. Οὐκ ἄρα ἑτεροπροσκυνήτος ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ὁμοπροσκυνήτος, ὡς ἑμπερὴς τε καὶ αὐτόμοιος.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ μόνον Θεῷ τὸ προσκυνεῖσθαι παρὰ τε ἡμῶν καὶ ἀγγέλων ὀφείλεται· πῶς οὖν ἔσται μία προσκυνήσις τῆς εἰκόνης πρὸς Χριστόν; εἴπερ ἡ μὲν σέβει, ὁ δὲ φύσει προσκυνεῖσθαι ὠμολόγηται. Οὐκοῦν δύο προσκυνήσεις ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ διὰ τῆς εἰκονικῆς προσκυνήσεως· ὅπερ ἀσεβές.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Εἰ διὰ τὸ μόνῳ [vel μόνον ut supra] Θεῷ τὴν προσκυνήσιν ἡμᾶς προσφέρειν, οὐ δεῖ προσκυνεῖν τὴν Χριστοῦ εἰκόνα, ὡς δύο προσκυνήσεων παρὰ τὴν μίαν καὶ λατρευτὴν εἰσφερομένων, κατὰ τὸ διττὸν τῆς εἰκόνης καὶ τοῦ πρωτοτύπου· διττῇ ἄρα ἔσται προσκυνήσις ἐπὶ τε Πατρὶ καὶ Υἱοῦ, διὰ τὸ τῶν ὑποστάσεων διττόν. Εἰ δὲ τοῦτο ἀσεβές λέγεται· μία γὰρ ἐστὶ καὶ ἡ αὐτὴ κατὰ τὸ μοναδικὸν δηλαδὴ τῆς φύσεως· μία ἄρα καὶ ἡ Χριστοῦ πρὸς τὴν αὐτοῦ εἰκόνα προσκυνήσις· κατὰ τὸ μοναδικὸν τῆς ὑποστατικῆς ὁμοιώσεως, ἀλλ' οὐ τὸ ἑτεροῖον τῶν φύσεων.

Ἄλλο.

Ἡ σχέσηις κατὰ τὸ εἶναι ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τὸ παράγωγον εἴρηται· καὶ οὐ διὰ τοῦτο μεμέριστα θατέρου θάτερον, ἢ μόνον παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. Οὐκοῦν ἐπειδὴ ἔχειν λέγεται ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ οἰκείᾳ διαγραφῇ τὸ εἶδος Χριστοῦ, μία καὶ ἡ προσκυνήσις αὐτῆς πρὸς Χριστόν, καὶ οὐ διάφορος.

Πρότασις, ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Πῶς ἂν δύναιτο ταυτοῦτης προσκυνήσεως ἐπὶ τε Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνος σώζεσθαι· εἰ γὰρ ὁ μὲν Χριστὸς φύσει, ἡ δὲ εἰκὼν θέσει; Ἀνάγκη γὰρ πᾶσα λέγειν ἐν οὐδενὶ παραλλάττειν τὸ φύσει. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν κωλύει καὶ τὴν εἰκόνα φύσει λέγειν εἶναι, καὶ τὸν Χριστὸν θέσει· καὶ συγκέχεται τὸ πᾶν.

Αὐσίς πρὸς τοῦτο, ἀντερωτημάτων.

Καὶ πῶς ἂν δύναιτο, ὃ βέλτιστοι, ταυτοῦτης προσκυνήσεως μὴ σώζεσθαι ἐπὶ τε Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνος, εἰ γὰρ τοῦ Χριστοῦ ἐστὶν ὁμολώσις ἡ εἰκὼν, καὶ ἐν αὐτῇ δεικνύσι τὸν Χριστόν; Εὐγνώστον γὰρ δὴ πούθεν καὶ πᾶσιν ὁμολογημένον, ὡς οὐδεὶς ἐν ἐτέρᾳ ὄψει, φέρε εἰπεῖν Θωμᾶ, τὴν ἐτέρου ὄψιν, φέρε εἰπεῖν Λουκᾶ, κατίδοι. Οὐδ' ἂν τις ἔχει λέγειν Θωμᾶν ἑωρακῶς, ὅτι δὴ Λουκᾶν τεθέαται. Ἐν γὰρ τοῖς ταυτεμφερέσιν ἡ τῆς ὁμοιώσεως ἐπίδειξις, οὐκ ἐν τοῖς ἀλλήλων διαστηκόσι τῷ χαρακτηριστικῷ ἰδιώματι. Εἰ οὖν τοῦτο ἀληθές, καὶ ὁ ἑωρακῶς τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, ἐν αὐτῇ ἑώρακε τὸν Χριστόν, ἀνάγκη πᾶσα τῆς αὐτῆς εἶναι λέγειν, ὥσπερ ὁμοιώσεως, οὕτως καὶ προσκυνήσεως τὴν εἰκόνα Χριστοῦ πρὸς Χριστόν.

Ἄλλο.

Τὸ κατὰ τι ὅμοιον, κατὰ τοῦθ' ὅπερ ὁμολῶται, καὶ κοινωνοῦν ἐστὶν αὐτῷ προσκυνήσεως. Τὸ δὲ κατὰ πάντα ὅμοιον, καὶ καθόλου κοινωνοῦν ἐστὶ τῆς προσκυνήσεως. Ὅμοιος δὲ κατὰ πάντα ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, ὥσπερ καὶ ὁμοούσιος· οὐκοῦν καὶ ὁμοπροσκύνητος. Χριστοῦ δὲ ἡ εἰκὼν κατὰ μόνην τὴν ὑποστατικὴν αὐτοῦ ὁμολῶσιν ἐμφερῆς· οὐκοῦν κατὰ τοῦτο κοινωνοῦσα αὐτῷ εἴη καὶ τῆς προσκυνήσεως.

Ἄλλο.

Εἰ ὁ ἑωρακῶς τὴν εἰκόνα ἐν αὐτῇ ὁρᾷ τὴν ὁμολῶσιν τοῦ πρωτοτύπου· ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸν προσκυνῶντα τὴν εἰκόνα, ἐν αὐτῇ προσκυνεῖν τὸ εἶδος τοῦ πρωτοτύπου. Μιᾶς δὲ οὐσίας τῆς ὁμοιώσεως, μιὰ ἄρα ἔσται καὶ ἡ προσκύνησις τῶν ἀμφοτέρων.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ κοινωνοῦσά ἐστι τῆς Χριστοῦ προσκυνήσεως ἡ ἀποματτομένη αὐτοῦ εἰκὼν, πῶς φησιν αὐτὸς, *Τὴν δόξαν μὲν ἐτέρῳ οὐ δώσω*; Οὐκ ἄρα οὖν κοινωνοῦσά ἐστι. Μὴ κοινωνοῦσα δὲ, εἰδωλικῶς προσκυνεῖσθαι δίδοται· ὡς δευτέρας προσκυνήσεως ἐν αὐτῇ εἰσχομυζομένης.

Αὐσίς πρὸς τοῦτο.

Οὐκ ἄλλο τί ἐστὶν ἡ Χριστοῦ εἰκὼν, ἢ Χριστὸς, παρὰ τὸ τῆς οὐσίας δηλαδὴ διάφορον, ὡς πολλαχῶς ἀποδείκνυται. Ὅθεν καὶ ἡ ταύτης προσκύνησις, Χριστοῦ προσκύνησις ἐστὶν· οὐ τί που τῆς εἰκονικῆς ὕλης προσκυνουμένης· ἀλλὰ μόνου τοῦ ἐν αὐτῇ ὁμοιωθέντος Χριστοῦ. Ἄν δὲ ἡ ὁμολώσις μιὰ, τούτων μιὰ δηλαδὴ καὶ ἡ προσκύνησις. Οὐκοῦν διδῶσιν ἐτέρῳ τὴν δόξαν ἐν τῇ οἰκείᾳ εἰκόνι Χριστὸς, ἐν ἣ μᾶλλον

⁹⁹ Isa. XLII, 8.

A *Propositio tanquam ex persona Iconomachorum.*

XI. Quonam pacto identitas adorationis in Christo ejusque imagine servari possit, si Christus natura, imago vero positione est? Necesse enim prorsus est dicere, in nullo variare id quod est natura tale. Quod si ita est, nihil obstat quin et imaginem natura dicamus esse, et Christum positione; et universa confundentur.

Solutio ejusdem per mutuum interrogationem.

Et quomodo possit, viri optimi, identitas adorationis non servari in Christo et ejus imagine, si Christi similitudo est imago, et in seipsa Christum ostendit? Notum enim utique et omnibus in confesso est, quod nemo in alterius facie, verbi gratia Thomæ, alterius vultum, verbi gratia Lucæ, videre queat. Nec quisquam est qui, viso Thomæ, dicere possit, quod Lucam viderit. In iis enim quæ eandem speciem referunt, similitudinis cernitur demonstratio, non in iis quæ figurativa proprietate invicem distant. Hoc igitur si verum est, et qui Christi imaginem vidit, in ea Christum vidit, necesse est ejusdem plane dicatur ut similitudinis, sic et adorationis imago Christi cum Christo.

Aliud.

XII. Quod secundum aliquid simile est, secundum id quod simile est, adorationem cum illo participat. Quod veroper omnia simile est, in universum item particeps est adorationis. Similis autem per omnia est Patri Filius, quemadmodum et consubstantialis: quare et simul adoratur. Christi vero imago secundum solam hypostaticam ejus similitudinem ipsum refert; ergo secundum hoc ipsum particeps cum illo erit adorationis.

Aliud.

XIII. Si qui imaginem vidit, in ea videt similitudinem prototypi: necesse omnino est, ut qui imaginem adorat, in ea adoret speciem prototypi. Cum autem una sit similitudo, una etiam erit et utriusque adoratio.

Objectio ex persona Iconomachorum.

XIV. Si Christi adorationem expressa ejus imago participat, quomodo ipse dicit, *Gloriam meam alteri non dabo*? Non igitur participat. Quod si non participat, idolice adorari patet, tanquam altera in eo adoratione invecata.

Solutio ejusdem.

Non est aliud quidpiam imago Christi, quam Christus, excepta scilicet essentialis differentia, ut sæpe ostensum est. Unde et illius adoratio, Christi est adoratio: ita ut imaginis materia non adoretur, sed solus qui in ea per similitudinem expressus est Christus. Quorum vero similitudo una est, horum una utique et adoratio. Non ergo dat alteri gloriam in propria imagine Christus, in qua potius hanc

sibi vindicat : cum aliud quiddam sit materia a similitudine. Certe in diversis materiis expressa, eadem est in omnibus figura. Non maneret autem in diversis materiis invariabilis, nisi hoc haberet ut nihil cum ipsis communicet, sed sit cogitatione ab iis quibus inest separata.

Objectio ex persona Iconomachorum.

XV. Si Spiritus est Deus, ut scriptum est, et eos, qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare⁸⁷ : quomodo in imagine, cum præterea in spiritu adorari dicatis Christum, quandoquidem Deus est, idololatriæ specimen non inducitis?

Solutio ejusdem.

Quis Iconomachos amentiae plenos non miretur, qui non distinguant aliud esse dispensationis dogma a dogmate Theologiæ, de quo illud, in spiritu et veritate adorare oportet, accipiendum est? Nam cum spiritus sit Deus et Pater, in Spiritu sancto, et veritate unigenito ejus Filio adorari intelligitur. Cum vero in imagine adorari dicitur Christus, de dispensatione sermo est; quia, etsi spiritus est, quatenus Deus, attamen caro etiam est, quatenus homo : cujus corporea imago, etsi in materia representetur, inseparabilis est a Christo, sicut umbra a proprio corpore; adoraturque non imaginis materia, sed qui in ea expressus est Christus, cum quo simul adoratur Pater et Spiritus sanctus.

CAPUT IV.

Quod cum imaginis suæ prototypum sit Christus, unum habet ad eam respectum, quemadmodum et adorationem.

I. Prototypum et imago unum quidem sunt hypostatica similitudine, duo autem natura : non quasi unum quoddam divisum sit in duo simulacra; ita ut de reliquo mutuam communicationem et relationem inter se nullam habeant; neque quasi unum idemque duplici nomine nuncupetur, ita ut aliquando prototypum imago vocetur, aliquando imago prototypum. Semper enim prototypum, prototypum vocabitur, quemadmodum et imago imago, nunquam invicem immutata. Cum autem ita se res habeat, et in binario numerus consistat : una utrisque similitudo, et juxta similitudinem appellatio : verbi gratia, rex dicitur etiam regis imago, et non sunt duo reges. Quod si verum est, una igitur et imaginis Christi adoratio cum Christo ipsius prototypo.

Objectio ex persona Iconomachorum.

II. Si Christus prototypi rationem erga imaginem suam habens, dicitur esse natura, imago autem positione, quomodo quod natura est simul est cum eo quod positione est? Neque enim simul ac Christus visus est, imago ejus depicta tran-

prostat etiam ταύτην· ἄλλο τι οὐσης τῆς ὕλης παρὰ τὴν ὁμοίωσιν. Ἀμέλει ἐν διαφοροῖς ὕλαις ἀρ-ομοιοῦμενος ὁ αὐτός ἐστιν ἐν πάσαις χαρακτῆρ. Οὐκ ἂν δὲ ἐν ταῖς διαφοροῦμέναις ὕλαις ἀπαράλλα-κτος ἔμεινεν, ἢ παρὰ τὸ μὴδὲν κοινωνεῖν αὐταῖς· ἀλλ' εἶναι τῇ ἐπινοίᾳ τούτων ἐν αἷς ἐνεσσι κεχωρι-σμένος.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ Πνεῦμα ὁ Θεός, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν· πῶς ἐν εἰκόνι παρὰ τὸ ἐν πνεύματι προσκυνεῖσθαι λέγοντες Χριστὸν, ἐπι-περ Θεός, οὐκ εἰδωλολατρίας ἐκφέρετε ἀπέδει-ξιν.

Αὐσίς πρὸς τοῦτο.

Τίς οὐκ ἀγάσεται τοὺς Εἰκονομάχους μανίας πε-πληρωμένους, μὴ διακρίνοντας ὡς ἕτερον τὸ τῆς οἰ-κονομίας παρὰ τὸ τῆς θεολογίας δόγμα, ἐφ' ᾧ εἰ, Ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν, ἐκ-ληπτέον; Πνεῦμα γὰρ ὢν ὁ Θεός καὶ Πατήρ, ἐν Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, καὶ ἀληθείᾳ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ προσκυνεῖσθαι νενόηται. Τὸ δὲ ἐν εἰκόνι προσ-κυνεῖσθαι Χριστὸν, τῆς οἰκονομίας λόγος, ὃς εἰ καὶ πνεῦμά ἐστι καθὼς Θεός, ἀλλὰ καὶ σὰρξ ἐστι· καθὼς ἀνθρώπος· οὐ ἡ σωματοειδὴς εἰκὼν καὶ ἐν ὕλῃ ὁμοιωθῇ, ἀμερίστός ἐστι Χριστοῦ, ὥσπερ καὶ σὰς τοῦ οἰκείου σώματος· καὶ προσκυνεῖται οὐχ ἡ εἰκο-νικὴ ὕλη, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῇ ἐξεικονισθεὶς Χριστός· ἐφ' ᾧ συμπροσκυνεῖται ὁ Πατήρ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

ΚΕΦΑΛΑ. Δ'.

Ὅτι πρωτότυπον ὢν τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνος ὁ Χρι-στός, μίαν ἔχει τὴν πρὸς αὐτὴν ἐμφάνειαν, ὥσπερ καὶ τὴν προσκύνησιν.

Τὸ πρωτότυπον καὶ ἡ εἰκὼν, ἐν μὲν ἐστὶ τῇ ὑπο-στατικῇ ὁμοιώσει, δύο δὲ τῇ φύσει· οὐχ ἐνός τινος εἰς δύο καταδιαίρεθέντος ὁμοιώματα· ὡς εἶναι λα-πὸν τῆς πρὸς ἄλληλα κοινωνίας τε καὶ σχέσεως ἀμέτοχα· οὔτε μὴν ὡς τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνός ὁμοῦς ὀνόμασιν ἀποκαλουμένου, ὡς ποτὲ μὲν τὸ πρωτότυ-πον εἰκόνα καλεῖσθαι, ποτὲ δὲ τὴν εἰκόνα πρωτότυ-πον. Ἀεὶ γὰρ τὸ πρωτότυπον, πρωτότυπον καλεῖται, ὥσπερ καὶ ἡ εἰκὼν εἰκὼν, οὐδέποτε εἰς ἄλληλα μετα-βαλλόμενα. Οὕτω δὲ ὄντος τοῦ πράγματος, καὶ ἐν δυάδι κειμένου τοῦ ἀριθμοῦ· μία ὁμοίωσις ἀμφοτέ-ροις, καὶ ἡ καθ' ὁμοίωσιν προσηγορία· ὅσον φέρει εἰ-πεῖν, ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς. Εἰ δὲ τοῦτο, μία ἄρα καὶ ἡ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ προσκύνησις πρὸς Χριστὸν τὸ ἑαυτῆς πρωτότυπον.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ ὁ Χριστὸς πρωτοτύπου λόγον ἐπέχων πρὸς τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα, φύσει λέγεται εἶναι· ἡ δὲ εἰκὼν θέσει· πῶς ἅμα τὸ φύσει τῷ θέσει; οὐ γὰρ ἄρῳ τε Χριστὸς ὤφθη, καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ διαγράφεται μετὴνέχθη. Οὐκοῦν ἐπεὶ ταῦτα οὐχ ἅμα, οὐδὲ ἡ προ-

⁸⁷ Joan. iv, 24.

κύνῃσι· μία, διαίρωντός τινος χρόνου, ἀρ' οὐ μετὰ Ἀ
Χριστὸν ἢ εἰκὼν παρήχθη [αἰ. παρηνέχθη].

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Εἰ παντὶ σῶματι ἀμερίστως παρέπεται ἡ οἰκεία
σκιὰ, καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι σωφρονῶν ἄσκιον σῶμα.
'Ἄλλ' ἔστιν ἰδεῖν ἐν μὲν τῷ σώματι τὴν σκιάν ἐπο-
μένην, ἐν δὲ τῇ σκιά τὸ σῶμα προηγούμενον· οὕτως
οὐκ ἂν τις εἴποι Χριστὸν ἀναικόνιστον, εἰπερ σῶμα
ἐν αὐτῷ κεχαράκτηρισμένον. 'Ἄλλ' ἔστιν ἰδεῖν ἁν-
ταῦθα ἐν μὲν Χριστῷ, τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ὑφ' ὅσῳ
ἐν δὲ τῇ εἰκόνι Χριστὸν ὁρώμενον, ὡς πρωτότυπον.
'Εκ δὲ τοῦ ἀμφοῦ ἅμα εἶναι, δέδεικται ἡνίκα Χρι-
στὸς ὥπται, τότε καὶ ἡ αὐτοῦ εἰκὼν δυνάμει, ἀρ' οὐ
καὶ μετενήκεται εἰς ἡντιναῶν ὕλην ἀποσφραγισθεῖ-
σαν.

Ἄλλο.

Εἰ καὶ οὐκ ἅμα τὸ φύσει τῷ θέσει, οἷον ὁ Χριστὸς
τῇ αὐτοῦ εἰκόνι· ἀλλ' ὅμως τῷ δυνάμει εἶναι καὶ
πρὸ τοῦ τεχνικῶς γενέσθαι, ταύτην ἐν τῷ Χριστῷ
δαί ἔστιν ὁρᾶν· ὡς φέρε εἰπεῖν, καὶ τὴν σκιάν
δαί παρυσσεῖσθαι τῷ σώματι, κἂν μὴ φωτὸς
βολίδι σχηματίζεται· καθ' ὃν τρόπον οὐκ ἔξω
τοῦ εἰκότος τῶν ἅμα λέγειν Χριστὸν καὶ τὴν αὐτοῦ
εἰκόνα.

Ἄλλο.

Τὸ πρωτότυπον, καὶ ἡ εἰκὼν, τῶν πρὸς τί ἔστιν,
ὥσπερ καὶ τὸ διπλάσιον καὶ ἥμισυ. Τὸ μὲν γὰρ πρω-
τότυπον, συνεισφέρει πάντως αὐτῷ τὴν εἰκόνα, ἥς
καὶ ἔστι πρωτότυπον· καὶ τὸ διπλάσιον συνεισφέρει
πάντως αὐτῷ τὸ ἥμισυ, πρὸς ὃ λέγεται διπλάσιον.
Οὐ γὰρ ἂν εἴη πρωτότυπον εἰκότος οὐκ οὐσης· ἀλλ'
οὐδὲ διπλάσιον, ἥμισος μὴ νοουμένου τινός· ἃ τῶν
ἅμα ὄντα, ὁμοῦ καὶ νεύεται καὶ ὑφέστηκεν. Οὐκοῦν
ἐπειδὴ οὐ μεσολαβεῖται τις ἐν αὐτοῖς χρόνος, οὐδὲ ἡ
προσκύνῃσι ἑτέρα θατέρου, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ
ἀμφοῦ.

Ἄλλο.

Τὸ πρωτότυπον καὶ ἡ εἰκὼν, οἷον ἐν ἀλλήλοις ἔχει
τὸ εἶναι· καὶ τῇ θατέρου ἀναιρήσει θατέρου συναν-
αίρεται· ὥσπερ οὖν καὶ τοῦ διπλάσιου ἀναιρεθέντος,
συναναιρεῖται καὶ τὸ ἥμισυ. Εἰ τοίνυν οὐκ ἔστιν εἶ-
ναι Χριστὸν, μὴ οὐσης τῆς αὐτοῦ εἰκότος κατὰ τὸ
δυνάμει, καὶ πρὸ τοῦ τεχνικῶς γενέσθαι, ὑπάρχειν
ταύτην δαί ἐν τῷ πρωτότυπῳ· ἀναιρεῖ ἄρα τὴν Χρι-
στοῦ προσκύνῃσιν, ὃ μὴ ὁμολογῶν συμπροσκυνεῖσθαι
ἐν αὐτῷ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Ἐκονομάχων.

Τὸ κατὰ τι προσεικότος, καθ' ἑτέρον πάλιν οὐκ
ἔστι προσεικότος· οἷον ἡ εἰκὼν πρὸς τὸ πρωτότυπον
κατὰ μὲν τὴν ὁμοίωσιν προσεικοῖτα, κατὰ δὲ τὴν
φύσιν οὐ προσεικοῖτα. Οὐκοῦν οὐχ ὅλον ἔστιν ἡ εἰ-
κὼν, ὅπερ τὸ πρωτότυπον. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὕτως,
οὐδὲ ὅλη καὶ ταύτῃ ἡ ἐπ' ἀμφοῖν προσκύνῃσι. Μὴ
οὐσης δὲ ὅλης, ἑῶλον λέγειν μίαν εἶναι τὴν ἀμφοτέ-
ρων προσκύνῃσιν.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Ἡ εἰκὼν τοῦ πρωτοτύπου καθὼ ἐμφερῆς, κατὰ

assumpta est. Quare cum hæc simul non sint, neque
adoratio una erit, discriminante quodam tempore,
quo imago post Christum producta est.

Solutio ejusdem.

Si omne corpus inseparabiliter consequitur sua
umbra, nec sapiens ullus corpus umbrā carere
dixerit, cum videre sit in corpore quidem umbram
consequentem, in umbra autem corpus præcedens;
sic nemo dixerit Christum imagine carentem; si-
quidem corpus in eo sit figuratum: sed videre hic
etiam est in Christo quidem ejus imaginem sub-
sistentem, in imagine vero Christum conspicuum,
ut prototypum. Ex eo autem quod ambo sunt
simul, ostensa est, cum Christus visus est, tum
etiam et ejus imago virtute; a quo et desumpta
est, in quamlibet materiam impressa.

Aliud.

III. Etsi non sunt simul quod natura et quod
positio, ut Christus cum ipsius imagine; attamen
eo quod virtute est, etiam antequam arie
facta sit, illam in Christo corerere semper licet;
sicut verbi gratia umbram semper assistentem
corpori, tametsi luminis radio non efformetur;
quo modo incongruum non est, inter ea quæ simul
sunt, Christum censi cum sua imaginē.

Aliud.

IV. Prototypum et imago relativa sunt, sicut
duplum et dimidium. Prototypum enim secum una
infert imaginem cujus est prototypum; et duplum
simul secum inferet omnino dimidium, cujus ra-
tione dicitur duplum. Non enim esse potest proto-
typum, si nulla sit imago; sed nec duplum, nisi
dimidium aliquid cogitetur: quæ cum simul sint,
simul etiam et cogitantur et subsistunt. Quare
quoniam non intercipitur aliquid in eis tempus,
nec adoratio alia est alterius, sed una et eadem
amborum.

Aliud.

V. Prototypum et imago, inter se quodammodo
mutuum habent esse, et uno sublato alterum
simul tollitur: quemadmodum scilicet et duplo
sublato, simul tollitur et dimidium. Si ergo non
potest Christus esse, quin sit ejus imago quasi
potestate, et etiam antequam illa arie facta sit,
semper existit in prototypo; tollit utique Christi
adorationem, qui ejus imaginem non simul cum
eo adorari constituitur.

Obiectio ex persona Iconomachorum.

VI. Quod secundum aliquid consimile est, se-
cundum alterum rursus non est: velut imago
prototypo secundum similitudinem est conveniens,
secundum naturam autem non conveniens. Ergo
non totum est imago quod est prototypum. Quo-
niam autem hoc ita se habet, nec tota nec
eadem est, quæ utrique intesi adoratio. Tota au-
tem si non est, ineptum est dicere unam esse
utriusque adorationem.

Solutio ejusdem.

Imago prototypum quatenus refert, secundum

hoc ipsum particeps est totius adorationis ob similitudinem cum ipso; neque in hoc asciscit sibi materiam in qua ostenditur ad adorationem; hoc enim est natura imaginis, idem quidem esse secundum similitudinem prototypi, differre autem secundum rationem essentialē, in quo consistit homonymia. Quod si in universum similis esset, periret id quod dicitur et est de cætero prototypum. Verum assimilis est totali similitudine, ac non natura, prototypo. Et tota igitur una est quæ in utroque est similitudinaria adoratio.

Aliud ab exemplo Theologiæ.

VII. Et si secundum essentialiē similis est Patri Filius, simile tamen non est ingenito genitum, neque id quod processit: quæ circa divinam naturam considerata, distinguuntur mutua communione. Una autem in tribus characteribus divinitas, sicut et adoratio, et nequaquam dispar juxta proprietatum diversitatem a naturali identitate. Sic ergo ei in imagine prototypi; quia, licet secundum substantiæ discrimen non una sit in utroque adoratio, quia nec natura est quæ adoratur imaginis, quamvis in ea cernatur qui expressus est, attamen secundum identitatem hypostaticæ similitudinis, eadem est proportione cum una et tota in utroque similitudine identificata adoratio, sicut et in crucis figura, et ipsamet vivifica cruce; non imminuta adoratione in figura a vivifica cruce, secundum diversitatem naturarum; exæquata autem potius totali similitudini prototypi.

Objectio ex persona Ieonomachorum.

VIII. Si in Christo tanquam prototypo est imago, etiam antequam illa per artem in materiam ullam transferretur, supervacaneum fuerit hanc depingi, cum sufficiat in illo cerni et adorari.

Solutio ejusdem.

Quod sane etiam antequam per artem depingatur imago Christi, in ipso sit tanquam in prototypo, verum est. Quod enim nondum efformatum est omnino, ne homo quidem est, sed abortivum quiddam; nec prorsus prototypum dici quidquam potest, quod sub se non habeat imaginem in materia translata. Quare quoniam confessum est Christum prototypi rationem habere, tanquam alium quempiam singularium, necesse est omnino etiam imaginem habeat translata ab ejus forma, et immixtam in materiam: ne et homo esse desinat, si per imaginis exhibitionem non cernatur et adoratur.

Aliud ab exemplo.

IX. Aliud est sigillum, et aliud impressa effigies; autamen etiam ante impressionem effigies illa est in sigillo: non est porro sigillum efficax, quod non in aliqua materia imprimatur. Igitur et Christus nisi in artificiali imagine cernatur, otiosus et inefficax est secundum hoc, quod et cogitatum absurdum est.

A τοῦτο καὶ κοινωνοῦσά ἐστι τῆς ὁλης ἐμοιωτικῆς αὐτῷ προσκυνήσεως· οὐ προσλαμβάνουσα τὴν ὕλην ἐφ' [ἣν] δίδεσκαται εἰς προσκύνῃσιν· τοῦτο γὰρ φύσις εἰκόνας, ταυτίζεσθαι μὲν κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ πρωτοτύπου, διαφορεῖσθαι δὲ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ὁμωνυμία. Εἰ δὲ καθόλου εἰκόνα εἴη, ἀποπίπτωκε τοῦθ' ὅπερ λέγεται καὶ ἐστὶ λοιπὸν πρωτοτύπου. Ἀλλὰ μὴν ἐμπερής ἐστι τῇ ὁλικῇ ὁμοιώσει, ἀλλὰ οὐ τῇ φύσει, τῷ πρωτοτύπῳ. Καὶ ὅλη ἄρα καὶ μία ἡ ἐπ' ἀμφοῖν ἐμοιωτικῇ προσκύνῃσι.

Ἄλλο ἐκ παραδείγματος τῆς θεολογίας.

Εἰ καὶ κατ' οὐσίαν ὁμοίος ἐστὶν ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, ἀλλ' ὁμῶς οὐκ εἰκόνας ἐστὶ τῷ ἀγεννητῷ τὸ γεννητὸν οὐδ' οὐ μὴν τὸ ἐκπορευτὸν· ἃ περὶ τὴν θείαν φύσιν θεωρούμενα, τῆς πρὸς ἄλληλα κοινωνίας διακρίνεται. Μία δὲ ἐν τοῖς τριῶν χαρακτῆρσιν ἡ θεότης, ὥσπερ καὶ ἡ προσκύνῃσις, καὶ οὐ τί που ἀνισομενῇ τῇ τῶν ἰδιότητων ἐτερότητι τῆς φυσικῆς ταυτότητος. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνης τοῦ πρωτοτύπου· ὅτι εἰ καὶ κατὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον, οὐ μία προσκύνῃσις ἐπ' ἀμφοῖν, ὅτι μὴδὲ φύσις ἐστὶ προσκυνουμένη τῆς εἰκόνης, κἂν ἐν αὐτῇ ὁράται ἡ εἰκονιζόμενος· ἀλλὰ ὅμως κατὰ τὸ αὐτὸν [Cod. regius τὸ ταυτὸν] τῆς ὑποστατικῆς ὁμοιώσεως, ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἀναλόγως τῇ μετὰ καὶ ὅλη ἐπ' ἀμφοῖν ἐμπεριελατταμένη· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ δὴ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ· οὐ μειονεκτομένης τῆς προσκυνήσεως ἐν τῷ τύπῳ παρὰ τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν, κατὰ τὸ ἐτεροπλὸν τῶν φύσεων, ἰσομένης δὲ μάλα τῇ ὁλικῇ ὁμοιότητι τοῦ πρωτοτύπου.

Ἀντιθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Εἰ ἐν Χριστῷ ὡς πρωτοτύπῳ εἰκόνα, καὶ πρὸ τοῦ τεχνικῶς αὐτὴν μετενεχθῆναι ἐν τινὶ ὕλῃ· παρὲλλον ἂν εἴη περιγράφεσθαι ταύτην, ὀρθοῦσαν ἐν αὐτῇ ὁρᾶσθαι τε καὶ προσκυνεῖσθαι.

Αὐσις πρὸς τοῦτο.

Ὅτι μὲν οὖν καὶ πρὸ τοῦ τεχνικῶς μεταληφθῆναι τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, πάρεστιν ἐν αὐτῷ ὡς πρωτοτύπῳ, ἀληθές. Τὸ γὰρ μήπω εἰκονισθὲν ὅλως, οὐδὲ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀμβλωθρίδιόν τι· οὐ μὴν ἐνδέχεται εἰρῆσθαι τι πρωτότυπον, μὴ ἔχον τὴν ὕπ' αὐτοῦ μετενεχθεῖσαν εἰκόνα ἐν ὕλῃ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ ὁμολογῇται Χριστὸς πρωτοτύπου λόγον ἔπείχων, ὡς εἰ τις ἄλλος τῶν καθ' ἕκαστα· πᾶσα ἀνάγκη καὶ εἰκόνα ἔχειν μεταφερομένην ἀπὸ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, καὶ ἀποματτομένην ἐν τινὶ ὕλῃ. Ἵνα μὴ καὶ τὸ εἶναι ἄνθρωπος ἀπολέσῃ, μὴ καὶ διὰ εἰκονικῆς παραγωγῆς ὁρώμενός τε καὶ προσκυνούμενος.

Ἄλλο ἐκ παραδείγματος.

Ἄλλο σφραγίς, καὶ ἔτερον ἀπόμαγμα. Ἄλλ' ὁμῶς καὶ πρὸ τῆς ἀπομάξεως, τὸ ἀπόμαγμα ἐν τῇ σφραγίδι. Οὐκ ἂν δὲ εἴη σφραγὶς ἐνεργῆς μὴ ἀποτυπούμενη ἐν τινὶ ὕλῃ. Οὐκοῦν καὶ Χριστὸς εἰ μὴ ἐν τῇ τεχνῇ εἰκόνα φανείη, ἀεργὸς καὶ ἀνενέργητός ἐστι κατὰ τοῦτο. Ὅπερ καὶ ἐννοεῖν, ἀποπον.

Ἄλλο ἐκ παραδείγματος.

Εἰ ὁ ἐνορῶν τὴν σφραγίδα καὶ τὸ ταύτης ἐκμαγεῖον, ὁμοιον ἐν ἀμφοτέροις τὸ εἶδος καὶ ἀπαράλλακτον ὁρᾷ· ἐνεστιν ἄρα ἐν τῇ σφραγίδι καὶ πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τὸ ἐκμαγεῖον. Τότε δὲ τὴν ἐαυτοῦ φιλοτιμίαν ἐπιδείκνυται, ὁπόταν ἐν πολλαῖς καὶ ποικίλαις ὕλαις ἐαυτὴν μεταδίδωσιν ἀποσφραγίζεσθαι. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, εἰ καὶ ἐν Χριστῷ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰκόνα ὡς ἀνθρωπομόρφῳ πιστεύομεν εἶναι· ἀλλ' ὅμως ὅταν διαφύρωσιν αὐτὴν ὕλογραφουμένην ὁρῶμεν, τότε θαυμάσιον τὴν αὐτοῦ ἀνυμνοῦμεν μεγαλειότητα. Τὸ γὰρ μὴ προεῖναι εἰς ὕλης ἀποσφράγισμα, καὶ τὸ εἶναι αὐτὸν ἀνθρωπόμορφον ἀναρεῖ.

Ἄλλο.

Πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἡ εἰκὼν, καὶ ἡ εἰκὼν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον, καὶ ἐνεστι καὶ ὁρᾶται καὶ προσκυνεῖται· οὗτοι ποὺ τῆς οὐσίας ταυτιζομένης, ἀλλὰ τῆς ὁμοιώσεως ἐνιζομένης, καθ' ἣν καὶ ἡ ἐνικὴ προσκύνησις ἐπ' ἀμφοῖν, ἀλλ' οὐχὶ τῷ ἑτέρῳ τῶν φύσεων μεριζομένη.

Ἄλλο ἐκ παραδείγματος.

Εἰ σώματος σκια μερισθῆναι οὐχ οἶδ' ἡμεῖς, συμπαρυφετῶσα αὐτῷ ἀεὶ, καὶ μὴ φαίνοντο τὴν αὐτὴν δὴ τρόπον οὐδὲ Χριστοῦ ἡ οἰκία αὐτοῦ εἰκὼν ἀποτηθῆναι δύναται· ἀλλ' ὥσπερ ἡ σκία τῇ τοῦ ἡλίου βολίδι μάλλον εἰς τοῦ φανερῆς πρόεισιν, οὕτω καὶ ἡ Χριστοῦ εἰκὼν τηνικαῦτα τοῖς πᾶσι φανερά γίνεται, ὁπόταν διατυπούσα ἐαυτὴν ταῖς ὕλαις, ἐμφανίζηται.

Ἀντίθεσις ὡς ἐκ τῶν Εἰκονομάχων.

Τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τανῦν ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχοντος οὐ χρῆναι δεῖν ἀναστηλοῦν αὐτοῦ ὁμολογῆμα· φησὶ γὰρ ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος· *Διὰ πίστεως περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἰδους.*

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Τὸ εἶδος λέγεται μὲν καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ γένους διαίρεθ' ἐν, οἷον ὁ καθόλου ἄνθρωπος· λέγεται δὲ εἶδος καὶ ἐπὶ τῆς ἐκάστου μορφῆς, καθ' ἣν διαφέρομεν ἀλλήλων· περὶ ὧν οὐδεὶς λόγος ἐνταῦθα τῷ Ἀποστόλῳ. Ἄλλ' εἶδος ἐκεῖνο λέγειν νοητέον τὴν πρὸς τὰ παρόντα ἐνδάλματα ὑπερκειμένην αὐτοφάν των μελλόντων πραγμάτων. Εἰπὼν γὰρ, *Διὰ πίστεως περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἰδους*, ἐπάγει, *Θαῤῥοῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς Κύριον*. Καὶ ἄλλα, οὐ πάλιν· *Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου καὶ ἀντιγράμματος· τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον*. Ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους· τότε ἐπιγινώσκω καθὼς καὶ ἐπεγνώσθη. *Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη*. Ταῦτα τοιγαροῦν τῇ πίστει περιπατεῖν ἡμᾶς ἐφη, ἐν ᾗ ὡς δι' ἐσόπτρου πρόσωπον πρὸς πρόσωπον βλέπομεν ἀπλανῶς τὴν τῶν μελλόντων ἀλήθειαν. Ἐπεὶ, ὅτι οὐ πρὸς ἀναίρεσιν τοῦ περιγράψαι τὴν σωματικὴν ἰδέαν τοῦ Χριστοῦ προῦκειτο αὐτῷ ὁ σκοπὸς, καὶ μετὰ τὸ ἀναληφθῆναι, ἄκουσεν τοῦ ἀλλαχοῦ λέγοντος· *Ὁ ἀνέστητο Γαλιλάται, τίς ἐγὼ ἐξέδωκεν τῇ ἀληθείᾳ μὴ πεί-*

A -

Aliud ab exemplo.

X. Si is sigillum videt et ejus expressum imaginem, similem in utrisque speciem et invariabilem videt, inest utique in sigillo etiam, ante impressionem, imago. Tunc autem suam dignitatem ostendit, cum in multis et variis materiis seipsum communicat ad sigillandum. Eodem sane modo, licet in Christo propriam ejus imaginem, tanquam humana forma praedito, credimus esse; nihilominus quando illam in materia depictam cernimus, tum uberius ejus celebramus magnificentiam. Nam si non procedat exemplar ad materiam, tollitur ipsum humana forma praeditum esse.

Aliud.

XI. Ad archetypum imago, et imago ad archetypum, et inest, et cernitur, et adoratur: non eadem existente substantia, sed una similitudine, secundum quam et unica adoratio in utrisque, sed non naturarum diversitate divisa.

Aliud ab exemplo.

XII. Si a corpore umbra sejungi non potest, ut quae semper cum illo subsistat, licet non appareat: eodem modo nec a Christo propria ejus imago separari potest: sed sicut umbra per solis radium potius in apertum prodit; ita et Christi imago tum manifesta sit omnibus, cum seipsam effingens in materiis, apparuerit.

Objectio ex persona Iconomachorum.

C Cum Salvator noster nunc in caelis sit, non oportet ejus statuere simulacrum, ait enim divinus Apostolus, *Per fidem ambulamus, et non per speciem* **.

Solutio ejusdem.

Species dicitur et quod a genere distinguitur, ut homo universalis: dicitur autem species et de cujusque forma, secundum quam differimus; de quibus nullus hic sermo est Apostolo. Sed speciem ab ipso dici intelligendum est, eum qui praesentibus simulacris superior est obtutus futurarum rerum. Cum enim dixisset, *Per fidem ambulamus, non per speciem*, subiungit, *Audemus autem, et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, et praesentes esse ad Dominum* **. Et alibi rursum: *Videmus nunc per speculum in aenigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte; tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc autem manent fides, spes, charitas* **. Haec itaque fide ambulare nos dixit, in qua tanquam per speculum facie ad faciem cernimus sine errore futurorum veritatem. Ad haec, quod ipsi propositum non fuerit prohibere ne corporea species Christi depingatur, etiam postquam Christus assumptus est; audi ipsum alibi dicentem: *O insensati Galatae, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus praescriptus est, in*

** II Cor. v, 7. ** ibid. 8. ** I Cor. xiii, 12, 13.

vobis crucifixus *? Si vero ita credidimus, ut ipsum Christum crucifixum videamus; merito ipsum semper exprimentes, non fallimur. Quod enim intellectu propter absentiam cernitur, nisi sensu per picturam cernatur, nequit etiam et intellectu conspici.

θεσθαι, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη, ἐν ὧν ἐσταυρωμένος; Εἰ δὲ οὕτω πεπιστεύκαμεν, ὥς αὐτὸν Χριστὸν ἐσταυρωμένον τεθεσθαι· εἰκότως αὐτὸν εἰκονίζοντες πάντοτε, οὐ διασφαλλόμεθα. Τὸ γὰρ νοεῶς δι' ἀπουσίας βλέπμενον, καὶ αἰσθητῶς διὰ περιγραφῆς εἰ μὴ βλέποισιν, ἀπολείπειν ἂν καὶ τὸ νοεῶς ὀπτάγεσθαι.

Epigramma Constantini qui Theod. Stud. librum descripsit.

Fons intelligibilis sapientum documentorum,
Profundus scaturigines rectorum dogmatum,
Omnibus mortalibus ostensus fuisti vere Pater.
Quocirca me Constantinum precibus tuis protege.

Πηγὴ νοητῇ πανσόφων διδαγμάτων,
Βλύζουσα κρουνοῦς ὀρθοδόξων δογμάτων,
Πᾶσι δέδειξαι τοῖς βροτοῖς ὄντως, Πάτερ.
Ὅθεν με Κωνσταντῖνον εὐχαῖς σου σκέπε.

* Galat. iii, 1.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗ
ΤΩΝ ΑΣΕΒΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ, ΙΓΝΑΤΙΟΥ, ΣΕΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΟΥ, ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΧΡΙΣΤΟΜΑΧΩΝ, ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ΑΓΓΕΜΜΕΤΡΩΝ ΣΤΙΧΩΝ ΙΣΑΡΙΘΜΩΝ ΑΥΤΟΙΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ, ΕΠΕΙΤΑ ΔΕ ΔΙΑ ΠΕΖΗΣ ΔΕΞΕΡΩ ΟΜΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΣΕΒΟΥΣ ΥΠΟΓΡΑΦΗΣ.

EJUSDEM
REFUTATIO ET SUBVERSIO
IMPIORUM POEMATUM

JOANNIS, IGNATHI, SERGII, ET STEPHANI, RECENTIUM CHRISTOMACHORUM: PRIMUM QUIDEM VERBIS PARI CUM IPSIS IPSORUM NOMINIBUS NUMERO DIMENSIS, ALIISQUE; TUM SOLUTA ORATIONE: SIMUL CUM IMPIA IMPII DOGMATIS DELINEATIONE.

JOANNIS.

ΙΩΑΝΝΟΥ,

Ἀκρόστ. Χριστοῦ τὸ πάθος ἐλπίς Ἰωάννη. Christi passio spes Joanni.

Auream Christi effigiem exhibent divini oratores

Β Χ ρ υ σ ο γ ρ α φ οῦ π ι Χ ρ ι σ τ ὸ ν οἱ θεηγόροι

Secundum voces prophetarum, non spectantes in sima.

* ἦσαι προφητῶν, μὴ βλέπῃς οὐκ εἰς τοὺς κατὰ θ.

Nam paria loquentium spes est fides aivina. Resurgentem vero errorem [vel umbras pinguentium] delineatqum

Ἵ σ η γ ὁ ρ ῶ ν γὰρ Ε Λ Π Ι Σ ἡ θεοσιτία Α. Σ κιογράφων δὲ τὴν π Α λίνδρομον πλάνη Ν

Aperte proculcant, ut Deo exosum.

Τ ρ α ν ῶ ς πατοῦσιν ὥς θ ε ὶ μῖ μισουμένη Ν

Quibus consentientes [Imperatores], qui gerunt coronas,

Ο ἱ σ συμπνέοντες οἱ φ Ο ρ οῦντες τὰ στίφη Β.

Attollunt splendide crucem pio judicio.

* Ὑ ψ οῦ σαι φαιδρῶς Σ ταυρὸ ν εὐσεβεῖ χ ρ ι σ τ ῷ.

IGNATHI.

IGNATIIΟΥ.

Ἀκρόστ. Ἰγνατίῳ καύχημα ἐννοεῖν σταυρὸν. Ignatio gloria crucem intelligere.

Ut confirmes in mortalibus divinum cultum, o Verbum,

* Ἵ να κρατῶντες τοῖς Κ αὶ τω σέβας, Λόγ Η.

Γ νῶσιν τε τὴν σὴν ἐμφ Α νή δειξῆς πλέο Ν Α
Ν ὅμον δέδωκας ΣΤΑ Υ Ρ Ο Ν ἐγγράφειν μόνο Ν
Ἄ παξιολς δέ τε Χ νικῆς ὕλης ὕπ Ο
Τ οιογραφείσθαι, δ Η λον ὡς πρὶν ἐνθάδ Ε.

Ἴ δοῦ γάρ αὐτὸν οἱ Μ ἔγιστοι δεσπότη I

Ο ς νικοποιὺν ἐγγ Α ράττουσι τύπον Ν.

ΣΕΡΓΙΟΥ.

ACROST. Σέργιον ἀνύψωσε σταυρὸς ὡς σώσας. *Sergium exaltavit crux ut servatrix.*

Σ αφῶς ὁ Μωσῆς εἶλεν Α ρχὰς ἐν τύπ Ο
Ἐ θρόνῳ κρατήσας. Ν ὕν δὲ πιστῶν τὸ κλέο Σ
Ῥ εὔμα κραταῖον ΣΤΑ Υ Ρ Ο Σ ἐστῆσε πλάνη Σ.
Γ ραφὲν γάρ ὧδε Ψ υχόλεθρον ἐν βί Ο
Ἴ νδαλμα τέχνης, Ὡ ς κεκρυμμένον βέλο Σ.
Ὁ ρμῆς ἀθέσμου Σ υστραφέν, κῆρθη μάλ Α.
Ν οεῖν γάρ οὕτως Ε ἰδοῖσι Χριστὸν θέμι Σ. Β

ΣΤΕΦΑΝΟΥ.

ACROST. Στεφάνῳ καύχημα σταυρὸν ἐννοεῖν. *Stephano gloriatio crucem intelligere.*

Σ τηριγμα πιστῶν, Κ αλ σέδας θεῖον, Λόγ Ε,

Τ ὸν ζωοποιὺν τῶν π Α θημάτων τύπο Ν

Ἐ δωκας ἡμῖν ΣΤΑ Υ Ρ Ο Ν, εἰς σωτηρίαν Ν.

Φ αῦλως δ' ὅπερ πρὶν ἐγ Χ αραχθέν ἐπλετ Ο

Ἄ νελλας εἰκόνισμα, τ Η ν πλάνην, Λόγ Ε.

Ν ὅμος γάρ οὗτος ἐ Μ φρόνως πᾶσι πρέπει I,

Ἦ προσπαγεῖς ἔσωσ Α ς, αὐτὸ καλ σέβει Ν.

Εἰς τὴν πόλιν τῆς χαλκῆς ὑποκάτω τοῦ σταυροῦ

Ἄφνον εἶδος, καλ πνοῆς ἐξηρμένον,

Χριστὸν γράφεσθαι μὴ φέρων ὁ δεσπότης.

Ἦ γῆ γεηρᾶ, ταῖς γραφαῖς πατουμένη,

Λέων σὺν υἱῷ τῷ νέῳ Κωνσταντίνῳ.

Σταυροῦ χαράττει τὸν τρισόλβιον τύπον,

Καύχημα πιστῶν, ἐν πόλιν ἀνακτόρων.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ.

Οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἡ διὰ μέσου ἀκριβῶς ἐπὶ πάν-
των τῶν στίχων, μήτε μὴν διατέμνουσα συλ-
λαβήν.

ACROST. Χριστὸν τοπάζει γραπτὸν, ἀνεσις. *Christum collocare pictum, laus est.*

Χ ριστὸς θεὸς μέλποι F ὁ καλ βροτὸς ὁ ἄμ Α,

Ῥ ἄδαμνος Ἀγνῆς, φῶς Ὁ περ κόσμον θέει I.

Ἴ νδαλμα τοῦδε Γ Ρ Α Π Τ Ο Ν ἐξαίρον πλάνη Ν,

Σ τίζον φάλαγγας τῶν Ἀ τασθάλως τὸδ Ε

Τ ἔχνην λεγόντων τοῦ Σ εἶδειν ἂ μὴ θέμι Σ.

Ο ὅκουν βλοῖτο πᾶς Ἀ νήρ, ὅς οὐ θέλει I

Ν οεῖν Ἰησοῦν ταῖς Ἰ σαις βροτῶν θέαι Σ.

ACROST. Θεοτόκῳ ἔννομος αἶνος, ὡς αἰσῖα. *Deipara laus competens, ut auspicata.*

Θ εῖως τοκεύεις, ὡς Ἐ ν ἀσπρῶν τρόπ Ο.

Ἐ x σοῦ προῆλθε τοῦ Ν ἐου πόλου φάο Σ,

Ὁ τῶν Χερουβιμ Α Ι Ν Ο Σ, ἡ πρὶν αἰτί Α,

Et cognitionem tui clariorem præbeas :

Lege edixisti ut crux sola effingeretur.

Dedignaris vero ex materia artificiali

Ita pingi in parietibus, sicut isthic antehac sci-

licet.

Ecce enim [crucem] ipsam maximi Impera-

tores

Tanquam victoriæ effectorem inculpant typum.

SERGII.

Manifeste Moses expugnavit principatus in typo

Hostem devincens. Nunc autem fideliū gloria

Crux, torrentem validum stilit erroris.

Hic enim depictum animas perdens in vita

Simulacrum artis, tanquam occultum telum

Impetu iniquo contortum, penitus sublatum est.

Sic enim sentire par est eos qui norunt Christum.

STEPHANI.

Columen fideliū, et cultu divino venerandum, o

Verbum,

Vivificum Passionis typum

Dedisti nobis crucem, in salutem.

Expressam autem antea contra fas

Repræsentationem, quæ error erat, sustulisti, o

Verbum.

Hanc enim legem sapienter omnes servare de-

cet,

Id nempe colere, cui tu affixus nos servasti.

In portam æream sub cruce.

In specie muta et vacua spiritu

Christum depingi non ferens Imperator,

Materia terrestri, quam scripturæ proterunt,

Leo cum filio novo Constantino (24),

Crucis imprimit ter felicem typum,

Fideliū gloriam, in portis palatii.

ORTHODOXI.

Cum acrostichis accurate in versibus singulis per
medium ducta est, neque syllabam dividit.

Noctem imminuens omnis vetusti erroris.

Quem ulnis complecteris, et prorsus pictum gestas,

Divina specie fulgentem in tua imagine,

Tanquam Dominum, et tuum vere filium.

Α Τ ἡν νύκτα μειῶν τῆς Ὁ λῆς πλάνης πάλαι Ι.
Ὁ ν ἀγκαλιζῇ, καὶ Μ ἄλα γραπτὸν φέρει Σ

Κ εκασμένον * σὴ θεὶ Ο εἰδῶς; εἰκὼν Ι,
Ὁ ς Δεσπότην τε καὶ Σ ὄν ὄντως οὐκ Α.

ACROST. Θεοδῶρ εὐσεβὲς, Χριστὸν αἰνέσαι. Theodoro pium est, Christum laudare.

Deus ante carnem assumptam erat in specie quæ pingi non posset.

Nunc vero postquam caro factus est, delineationem admittit.

Surculum enim, quem Christum veneranda preperit,

Manifestum est pingi posse secundum ipsam ab eo,

Cui innatum est ut intueri possit ejus filium,

Evidentem eum cui mens expers luminis,

Tanquam adversantem sententiæ omnium divinorum virorum.

Θ εὐς πρὸ σαρκὸς ἦν Ἐ ν οὐ γραφῆς θεὶ Α

Ἐ πεὶ δὲ νῦν σὰρξ, τὴν Ὑ πογραφὴν φέρει Ι.

Ὁ ρηγὶς γὰρ ὄνπερ ΧΡΙΣΤΟΝ ἡ σεμνὴ τέκε Ν,

Δ ἦλον κατ' αὐτὴν ὡς Ἐ πίγραπτος τὸς Ε,

Β Ὁ καὶ πέφυκε πρὸς Β λέπειν αὐτῆς τέκο Σ,

Ἦ ἄσσον τὸν οὐτὶ φῶς Ἐ χοντα τὴν φρέν Α,

Ὁ ς ἀντίδοξον πᾶ Σ ι θεοῖς ἀνδράς Ι.

ACROST. Θεοδῶρ θαύματα σταυρὸς εἰσάξων. Theodoro miracula cruz allatura est.

Admirandam arborem, utpote Deo conjunctam, tu me

Cogita, quæ virtutem accepi ad solutionem orci; (Passi Christi cruz eloquitur prior.)

Rorem enim effundo valde mirabilem effectorem, Ut qui mundum defluentibus guttis prorsus irrigat:

Vires præbens, et quid non eorum quæ ad beatam vitam attinent?

Quorum promptum non est numerum per C scribere.

Θ αυμαστὸν ἔρνος, ὡς Θ εἰς πλακὲν, σὺ μ Ε,

Ε ἰληφὸς ἰσχὺν εἰς Ἄδου λύσιν, νός Ι.

Ὁ τοῦ παθόντος ΣΤΑΥΡΟΣ ἐκλαλεῖ φάσκα Σ.

Δ ρόσους ὡς γὰρ θαν Μ ατουργίας μάλ Α.

Ὁ ς κόσμον ἄρδει ταῖς Ἀ πορροῖαις ἅπα Σ.

Ἦ ὥσεις παρέχων, καὶ Τ ι τῶν οὐκ εὐ βί ϩ;

Α Ὁ ν οὐ πρόσεστι τοὺς Ἀριθμοὺς ἐγγράφει Ν.

Christus pingatur; ne erretis, o deceptores;

Non secundum divinitatem, sed prout carne mortalis apparuit:

Cum secundum utramque debeat notus esse naturam:

Ex patre habens ut pingi non possit, ex matre ut possit:

Nulla carens proprietate utriusque generis:

Quandoquidem perfectus est. Quomodo, vel una quapiam re carens,

Prorsus perfectum esset homo factum Verbum?

Deesset vero ipsi aliquid, si pingi non posset,

Neque id exiguum, sed natura una tota:

Siquidem prima in illo occurrit humanæ formæ species.

Quam tu prava ratione, velut errorem, abrogans, Christum calumniari et abnegare te puta.

Ejusdem.

ACROST. Χριστοῦ ἡ εἰρήνη. Christi pax.

Christo depicto evanuit idolorum error.

Romphæa ipsius erroris defecit: ut ecce

Lucis imago expugnat tenebras,

Χριστὸς γράφοιτο, μὴ πλανᾶσθε δὴ πλάνοι.
Οὐ θεϊότητι, σαρκὶ δὲ βροτῆς φάνας.

Ἀμφοῖν ὀφειλὼν γνωστὸς εἶναι τὰς φύσεις.

Ἐκ πατρὸς ἀγραφῇ, ἐκ τεκούσης γραπτὸς.

Μηδὲν παρὲς γνώρισμα τοῦ διπλοῦ γένους.

Ἐπεὶ τέλειος. Ἐνδέων τί πως μόνον

Δ Ὁ παντέλειος εἶεν ἀνδρωθεὶς λόγος;
Λείποιτο δὲ μάλιστα, μὴ γραπτὸς πέλων,
Οὐ μικρὸν ἀπλῶς, ἀλλὰ τὴν ὅλην φύσιν.
Εἰπερ βροτοῦ πρώτιστα μορφῆς ἰδέα.

Ἦν δυσλογῶν σὺ, καὶ καθαιρῶν ὡς πλάνην,
Χριστὸν δυσσεβεῖν, καὶ συναρνεῖσθαι νός Ι.

Τοῦ αὐτοῦ.

VARIAE LECTIONES.

* Gretserus legit κερασμένον, mistum tuæ magini, etc.

Σ ταυροσκίαστον ἐν κάρῃ φοροῦν ἄο P. A
 Ἦ γὰρ καθέλε τοῦ σκοτάρχου τὰ κράτ H
 Ὁ πιντᾶναξ, κάτωθεν ἡμᾶς ἐλκύω N,
 Ὑψοῦ τεθεικώς, οὐρανὸν δώσας κλέ H.

Τοῦ αὐτοῦ.

ACROST. Θεοτόκῃ αἰνεσις. *Dei matri laudatio.*

Θ εὖς φανείς σάρξ, καὶ γράφοιτο σὰρξ ἄρ A.
 Ἐ νυλο; ὀφθείς ὀλικῶς φιλεῖ φάνα I.
 Ὁ τῷ γὰρ ἦεν ὕμνος, οἷς ἔστι βλέπει N.
 Τ ι; ὦν ὁ Σωτὴρ τί βλέποιτο κἀνάδ E.

Ὁ τοῖς Χερουβιμ ὡς Θεὸς πόρρω θέα Σ,
 Κ αθεὶς ἐαυτὸν δουλικὴν μορφήν φέρει I.
 Ὁ θαῦμα! πῶς πάρεστιν ἐγγεγραμμένο Σ!

Τοῦ αὐτοῦ.

B

ACROST. Ἰαμβικὴ ἐρυνξις. *Iambica eructatio.*

Ἰ δε γραφεῖς ὁ Χριστός, ἔστιν ἐνθάδ E.
 Ἀ νθρωπος ὥπται· καὶ γὰρ εἰ καὶ παγκράτω P,
 Μ ἡδὲν παρὲι; ὁ βροτοῖς. Μήπως δὴ τό γ E
 Β ρῶσι; γίνοιτο τοῦ παλαμναίου νόο Υ.
 Ἰ ν' οὖν μάθοι πᾶς, ὡς μέροϋ, ἀλλ' οὐκ ἄσαρ Σ,
 Κ αλῶ; ἐαυτοῦ μάρτυς ἐγγραφεῖς πέλε I,
 Ἦ μὲν ὁμοῖως ὡς σαφῶς δεδειγμένο Σ.

Τοῦ αὐτοῦ.

Εἰδογραφεῖται Χριστὸς ὡς σὰρξ, κὲν Λόγος.
 Πᾶς τις θεόφρων τοῦτο φῆ νῦ πανσόφῳ.

Ἦλθε φορῶν γὰρ ἀνδρόμορπον εἰκόνα.
 Ταύτη καταργῶν τῷ θεοσθενεῖ κράτει.
 Ἀπὲν σκιῶδες, ὁ βροτοῖς πλάνη τόδε.
 Δίκαια ποιῶν λοιπὸν ὁ σκηπτροκράτωρ,
 Εἶλε τὰ τῆδε βατταρίσματα πλάνα.

Τοῦ αὐτοῦ.

Ὁ Χριστὸς ὥδε γραφεὶς ἐκλάμπει πάλιν,
 Οὐκ ἀντιδῶς σταυρικοῦ δῆλον τύπου.
 Ἐχει γὰρ αὐτὸν εἰς δεῖ καρυφώρως·
 Ἀλλὰ σκαδάζων αἵρεσιν λαοπλάνων.
 Ἦνπερ λόγῳ πως, ὡς θεοκρίτῳ ξίφει,
 Σφάξας, καθέλεν ὁ κράτιτος Δεσπότης.

ΙΩΑΝΝΟΥ.

Χρυσογραφοῦσι Χριστὸν οἱ θεηγόροι
 Ῥήσει προφητῶν, μὴ βλέποντες τοῖς κάτω.

D

Λογογραφοῦσι μὲν Χριστὸν οἱ θεηγόροι, ὧ γεν-
 ναῖς. Οὕτω γὰρ σοι εἰληπται πεφωτισμένῳ, τὸ χρυ-
 σογραφεῖν· οὐ μὲν ῥήσει προφητῶν ἀπλῶς, ἀλλ'
 οἰκείᾳ αὐτοψίᾳ ὑπειληφότες· Ὁ γὰρ ἐωράκαμεν,

VARIE LECTIONES.

ἢ f. βροτοῖσι.

NOTÆ.

(1) In aliquibus impp orthod. nummis facies aversa exhibet Christi vultum retro ad ipsius caput appo-
 sita crucis effigie.

Illo enim robur principis tenebrarum delevit,
 Omnium rex, nos ab imo attrahens,
 In alto collocans, cœlestem dans gloriam.

Ejusdem.

Deus qui caro apparuit, sane ut caro pingatur.
 Qui in materia visus est, in re materiali amat
 conspici.

Hymnis enim celebrari debet a cunctis, quibus li-
 cet ipsum intueri.

Quis sit Servator, etiam hic aliquatenus cerni pos-
 sit.

Qui cherubinorum visum excedit, ut Deus,
 Demittens seipsum servi formam gestat.

O prodigium! quodammodo fit præsens cum pin-
 gitur.

Ejusdem.

Ecce Christus ibi depictus est:

Homo conspectus est; etenim, quamvis omnium rex,
 Nulla re non similis est hominibus. Ne vero inde
 Derodat aliquid scelerata mens.

Ut ergo discat quisque, hominem illum esse nec
 carnis expertem,

Recte sui ipsius fit testis cum pingitur:

Quippe nostri similis manifeste demonstratur.

Ejusdem.

Christus depingitur ut caro, licet Verbum sit.

Quisquis divina sapit, hoc confitetur mente pru-
 denti.

Venit enim gerens humanam speciem:

C Per illam dissolvens divina potestate

Omnem unbram, quæ mortales decipit.

Iusta faciens sceptri moderator in posterum

Sustulit hoc modo nugæ fallaces.

Ejusdem.

I. Christus ibi pictus rursum fulget,

Non utique ut adversetur crucis typo:

Siquidem illam semper gestat in capite:

Sed ut dissipet hæresim populi deceptionem.

Quam verbo, velut divini iudicii gladio,

Jugulans, sustulit Dominus potentissimus.

ΙΩΑΝΝΙΣ.

Auream Christi effigiem exhibent divini oratores
 Secundum voces prophetarum, non spectantes
 infima.

Christum quidem oratione describunt divini scri-
 ptiores, vir egregie: hanc enim tu vocas, cum in-
 flaris ac tumes, picturam auream: nec tamen
 simpliciter prophetica dictione, sed quem proprio

percepere aspectu. Quod enim vidimus, inquit, oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ¹. Neque vero humilia omnino spectantes, sed ad ea quæ sibi proposuere, argumenta mentis oculum referentes: alibi quidem ipsum conspicientes in præsepi reclinatum: alibi vero maternis gestatum ulnis. Et nunc quidem sedentem sic supra fontem²: nunc vero ambulantem supra mare³: alias descendentem Capharnaum⁴, alias ascendentem in montem⁵. Et quid opus innumerabilia recensere, quæ multis modis licet intueri, neque ea solummodo quæ supra sunt? Quare falsa est tua propositio, ex utraque parte.

Resurgentem vero errorem delineatorum

Aperte proculcant, ut Deo exosum.

Quibus consentientes, qui gerunt coronas.

II. Quoniam absurda consuevere alia ex aliis consequi, nunc alia ordine procedunt. Quos appellas igitur umbrarum effectores, nisi videlicet pictores? quem deinde redivivum errorem, nisi manifeste quod Christus pingatur? O linguam Christi oppugnatricem! Quomodo igitur redivivus error? quatenus similis est idolorum fictioni. Igitur ad priora revolvimur, cum nos non regeret⁶ Dominus, neque esset manifestatio Trinitatis, ac proinde idolum Christus esset ante incarnationem depictus. Jam Hebraei vicere, errare qui a Christo nomen habent, Judaizare necesse est. Obstupuit coelum super hoc, et exhorruit vehementer⁷, dicit Dominus: duo enim mala fecit Joannes: qui et Christum idolum C vocavit, et ipsum sibi odio esse mentitus est. Deo enim, inquit, exosum. At non sic res est, o Christi conviciator. Neque enim error veritas est, neque revoluta est ad idololatriam, ex quo Deus visus est in nostra specie, Christiana professio, dum usque in hodiernum diem Christum pingit et adorat. Idcirco enim visus est, ut pingeretur: ut qui adorare idola consueverant, Christum possent adorare humana forma depictum. Nam quandiu *Deus Dominus, et illuxit nobis*⁸, tunc idololatria cessabit: observantibus nobis quasi in limine adventum Antichristi, cujus tu videlicet præcursor es, suadens populo ipsum in errore versari: ut sic reveletur homo peccati, filius perditionis, qui adversatur, et extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur⁹. Enimvero si imago despecta non fuerit, neque prototypum negabitur. Attende tibi ipsi, sodes: tuus enim est redivivus error, exorsus nimirum jam pridem a falso conventu, postea interruptus, ac denuo tanquam e cæno ebulliens.

III. At, inquit, Deo exosum, e terra loquens, ex ore diaboli garriens. Non Deo exosus, o amens, sed et vehementer dilectus. Quomodo enim quod fieri odit, hoc factum est? Nihil enim aliud habet prius homo in suis proprietatibus, quam ut ejusmodi sit qui pingi possit. Quod vero ejusmodi non

A φησι, τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν · ὃ ἰδεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς. Οὐδ' οὐ μὴν μὴ βλέποντες τοῖς κάτω πάντως, πρὸς δὲ τὰς ὑποκειμένας ὑποθέσεις τὸ τῆς διανοίας ὅμμα περιάγοντες· πῇ μὲν ἐπὶ φάνης ἀνακλιμὲνον αὐτὸν ὀπταζόμενοι · πῇ δὲ μητρικαῖς ἀγκάλαις βασταζόμενον · καὶ τότε μὲν καθεζόμενον οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ · τότε δὲ ἐπὶ τῆς θαλάσσης περιπατοῦντα · καὶ ἄλλοτε καταβαίνοντα εἰς Καπερναοὺμ · ἄλλοτε δὲ ἀναβαίνοντα εἰς τὸ ὄρος. Καὶ τί δεῖ τὰ μυρία καταλέγειν, ὅπερ πολυτρόπως παρίσταισι βλέπειν, καὶ οὐκ ἀποπληρωτικῶς τοῖς ἄνω; Ὅστε διέφυσται οὐ τὸ πρόβλημα κατ' ἀμφο.

Σκιογράφῳ δὲ τὴν πάλινδρομον πλάνην

Τρανῶς πατοῦσιν, ὡς Θεῷ μισουμένην.

B *Οἱς συμπέουσιν, οἱ φρονούντες τὰ σέφη.*

Ἐπειδὴ τοῖς ἀτόποις ἀτοπα ἀκολουθεῖν εἰσθεν, ἐκ καταλλήλου πρόεισι καὶ τὰ δεύτερα. Τίνας οὖν φησι σκιογράφους, ἢ δηλονότι τοὺς ζωγράφους; τίνα δὲ τὴν πάλινδρομον πλάνην, ἢ προφανῶς τὸ Χριστὸν ἐγγεγράφαι; Ὡς Χριστομάχου γλιώττης! πῶς οὐ πάλινδρομος; ὡς τῇ εἰδωλοποιᾷ τοικυα. Οὐκοῦν εἰς τὸ ἀπαρχῆς ἀνεδράμομεν, ὅτε οὐκ ἤρχεν ἡμῶν Κύριος, οὐδὲ ἡ τῆς Τριάδος φανέρωσις, κάντεῦθεν εἰδῶλον Χριστοῦ πρὸ σωματώσεως γραφόμενος καὶ Ἑβραῖοι νενικήκασι, καὶ οἱ Χριστώνυμοι πεπλάνηται, καὶ δέον Ἰουδαΐζειν. Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξεν ἐπὶ πλείον, λέγει Κύριος · ὅτι δύο καὶ πονηρὰ ἐποίησεν Ἰωάννης · Χριστὸν εἰδῶλον φάμενος, καὶ αὐτὸν μεμισηκέναι καταψευσάμενος. Θεῷ γάρ, φησι, μισουμένην. Ἄλλ' οὐχ οὕτως, ὡς Χριστοῦδρι. Οὐ γὰρ πλάνη ἡ ἀλήθεια, οὐδὲ ἐπ' αὐτὴν δρόμησεν εἰδωλολατρικῶς, ἀφ' οὗ Θεὸς ὥπται ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει, ὁ Χριστιανισμὸς, μέχρι τοῦ δεῦρο γράφων Χριστὸν καὶ προσκυνῶν. διὰ τοῦτο γὰρ ὥπται, ἵνα γράφηται · ἵνα οἱ ἐθισθέντες προσκυνεῖν τοῖς εἰδώλοις, ἔχῃσι προσκυνεῖν Χριστὸν ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ εἰδογραφούμενον. Ἐπεὶ πότε Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν; τότε εἰδωλολατρεῖα παυθήσεται · ἐν προθύροις ἡμῶν θνεν τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας, οὗ σὺ δηλαδὴ πρόδρομος, κείμενος τὸν λαὸν ἐν πλάνῃ εἶναι · ἵνα οὕτως ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπώλειας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρούμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέλασμα. Καὶ γὰρ εἰ μὴ ἡ εἰκὼν ἐξουθενωθείη, οὐκ ἂν τὸ πρωτότυπον ἀρνηθείη. Ἐπεὶ σεαυτὸν, ὡς τᾶν, ὅτι σὴ ἡ πάλινδρομος πλάνη, ἐκ τοῦ πάλαι ψευδοσυλλόγου ἀρξαμένη, εἰτα διακοπεῖσα, καὶ αὖθις ἀναπαφλάσασα βουρκανικῶς.

Ἄλλὰ, φησι, Θεῷ μισουμένην · ὃ ἐκ γῆς φωνῶν, ὃ ἀπὸ στόματος διαβόλου φθεγγόμενος. Οὐ μισουμένη Θεῷ, ὡς ματαιόφρων, ἀλλὰ καὶ λανθάνουσα. Ἐπεὶ πῶς ὃ ἐμίσει γενέσθαι, τοῦτο ἐγεγονέαι; Ὅθεν γὰρ ἄλλο τι ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν ἰδιώμασι πρῶτον ὁ ἄνθρωπος, ἢ τὸ πεφυκέναι εἰκονίζεσθαι · ὃ δὲ μὴ πῖ-

¹ 1 Joan. i, 1. ² Joan. iv, 6. ³ Joan. vi, 19. ⁴ Joan. ii, 12. ⁵ Matth. v, 1. ⁶ Rom. xv, 12. ⁷ Jerem. ii, 12. ⁸ Psal. cxvii, 27. ⁹ II Thess. ii, 3, 4.

φουκεν εικονίζεσθαι, τοῦτο οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἔκ-
τριμμα.

Ὁρᾷς τί ἐξ ὧν ματαιολογεῖς συνάγεις εἶναι Χρι-
στον, τὴν ἡγαπητότα δι' ἄκραν ἀγαθότητα γενέσθαι
ἄνθρωπον ἀληθῶς κατὰ πάντα; Πῶς δὲ καὶ τῶ
ὁμοίῳ τὸ ὁμοιον ἀνακαθαίρων εἶναι, καθά φησιν ὁ
θεολογῶν κράτιστα, εἰ μὴ ὁμοίως ἡμῖν ἐγγράφεται;
Λεῖπεται σοι ἄρα ἀντιφατικῶς λέγειν τῷ θεολόγῳ,
τῷ ἀνομοίῳ τὸ ἀνόμοιον ἀνακαθαίρειν. Πῶς δὲ καὶ
πιστευθήσεται ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ἀνελιγμένα
αὐτὸν τὴν σάρκα, εἰ μὴ ἐπ' ἱσθ' ἡμῖν ἐξεικονίζοιτο;
Πᾶσα γὰρ ἀνάγκη οἶον τὸ γεννῶν, τοιοῦτον εἶναι καὶ
τὸ γέννημα· ἐπεὶ περ καὶ εἰκὼν πᾶς υἱὸς τοῦ φύ-
σαντος· καὶ οὐδὲν οὐ μὴ τῶν φύσει προσόντων τῇ
μητρὶ ἀπολείπειτο φέρων ὁ γεννηθεὶς. Ἐν δὲ καὶ
πρῶτον τῶν ἐνόντων ἡ ἐξεικόνισις τοῦ σωματικοῦ
χαρακτήρος. Εἰ τοίνυν μὴ ἐξεικονίζοιτο, οὐκ ἐξ αὐ-
τῆς τὸ σῶμα δηλονότι, ἀλλὰ ἀλλότριον· καὶ ζήτει
ποῖον τοῦτο, ἢ οὐράνιον, καθά φησι Οὐαλεντίνος· ἢ
ἀγγελικόν, καὶ τοῦτο ἄπιστον, καὶ ἄπειον, ἀναφῆς καὶ
ἀψηλάφητον, ἄτροπον καὶ ἄϋπνον. Δεῖ γὰρ ταῦτα
καὶ πλεον τοῦτων συνελθεῖν ἐν τῷ μὴ πεφυκότι
σώματι ἐγγράφεσθαι. Κάντευθεν οὐκ ἔδωκεν μὲν ὁ
Αὐτρωτῆς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν τίμημα τῷ θανάτῳ, ὥς
φησιν ὁ θεὸς Βασιλεὺς· οὐ δέχοφε τὴν τοῦ θανά-
του βασιλείαν δι' ἑαυτοῦ. Εἰ γὰρ ἄλλο μὲν ἦν τὸ βα-
σιλευόμενον ὑπὸ τοῦ θανάτου, ἄλλο δὲ τὸ παρὰ τοῦ
Κυρίου προσληφθέν (πῶς δ' ἂν οὐκ ἄλλο, εἰ μὴ
ὁμοίως ἡμῖν ἐγγράφοιτο;) οὐκ ἂν μὲν ἐπαύσατο τὰ
ἑαυτοῦ ἐνεργῶν ὁ θάνατος, οὐκ ἂν δὲ ἡμέτερον κέρ-
δος ἐγένετο τῆς σαρκὸς τῆς θεοφόρου τὰ πάθη. Οὐκ
ἀπέκτεινε δὲ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί· οὐκ ἐζωο-
ποιήθημεν ἐν τῷ Χριστῷ οἱ ἐν τῷ Ἀδᾶμ ἀποθνή-
σκοντες· οὐκ ἀνεπλάσθη τὸ διαπεπαισμένος· οὐκ ἀν-
ωρθώθη τὸ κατεβράχμενον· οὐ προσωπειώθη τῷ
Θεῷ τὸ διὰ τῆς ἀπάτης τοῦ ὄφως ἀλλοτριωθέν. Ταῦτα
γὰρ πάντα ἀναιρεῖται παρὰ τῶν ἁγαπῶντων σῶμα
λεγόντων ἔχοντα τὸν Κύριον παραγεννησθαι, ἥτοι
οὐράνιον· ἐπίσης γὰρ ὁ μῦθος βλέπει. Ἐπίσης οὖν
τῆς πλάνης, εἰ βούλει, ἄνθρωπον, καὶ γυνῆ ὅτι περ
ἄνθρωπος ἀληθῶς γεγονώς ὁ Χριστός, καὶ λογογρα-
φείσθαι, καὶ ζωγραφείσθαι ὑπὸ τῶν θεηγόρων δι-
ηγόρευται. Τῶν μὲν, φησὶ, τῷ λόγῳ κοσμοῦντων,
τῶν δὲ τοῖς πῖναξιν ἐγγραπτῶντων, καὶ εἰς ταυτὸν
ἀμφοτέρα φέρει τὴν ἀλήθειαν. Ἄ γὰρ ὁ λόγος τῆς
ἱστορίας διὰ τῆς ἀκοῆς παρλῆτῃσι, ταῦτα γραφικῇ
σιωπῶσα διὰ μιμήσεως δείκνυσιν· ὁ αὐτὸς θεοφόρος
λέλεχε, καὶ αἰθὺς ὧδέ που κεκραγώς· Ἐγγράφε-
σθω τῷ πῖνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης
Χριστός· ὅπερ τῆς εἰκόνος τιμωμένης, αὐτὸς ἐστὶν
ὁ τιμώμενος· καὶ ἀτιμαζομένης, αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀτι-
μαζόμενος· ἡ γὰρ τῆς εἰκόνος τιμῇ, ἐπὶ τὸ πρῶτό-
τυπον, φησὶν, ἀναβαίνει· οὐκοῦν καὶ ἡ ἀτιμία. Λοι-
πὸν ὅρα τίνα πατοῦσιν.

A est, ut pingi possit, non istud homo; sed abor-
tus est.

IV. Viden' quid ex iis quae inepte loqueris Chri-
stum esse concedas, qui per summam benignitatem
homo vere per omnia fieri gestit? Quomodo vero
simile simili purgaret, ut loquitur qui de rebus
divinis tractat optime, nisi similiter nobiscum pin-
geretur? Reliquum est igitur ut Theologo contra-
dicas, et dissimile dissimili purgari asseveres. Quo-
modo vero credetur ipsum ex sanctissima Virgine
assumpsisse carnem, nisi aequae atque nos per
imaginem repraesentetur? Necesse est enim omnino
qualis sit parens, talem et partum esse: quando-
quidem et omnis filius imago est illius qui genuit:
neque ei qui genitus est quidquam eorum deest,
quae natura matri insunt. Unum vero ac praecipuum
eorum quae insunt, est corporeae formae per imagi-
nem repraesentatio. Si igitur per imaginem non
repraesentatur, non ex ipsa scilicet corpus est, sed
aliunde. Jam quare ejusmodi istud sit: an coeleste,
ut ait Valentinus: an angelicum, et idem expertus
quantitatis et qualitatibus, quod nec tangi possit nec
contrectari, absque cibo, et absque somno. Oportet
enim haec et multo plura corpori competere, quod
non sit aptum ut pingatur. Nec proinde dedit Re-
demptor pro nobis pretium mortis, quemadmodum
ait divinus Basiliius: nec perfregit mortis imperium
per seipsum. Nam si aliud quidem sub imperio
mortis fuit, aliud autem quod fuit assumptum, a
Domino (quomodo vero non aliud sit, nisi perinde
ac nos pingatur?), non destitit mors operari quae
sua sunt: neque in nostrum cessare commodum
divinae carnis cruciatus: non interfecit peccatum
in carne: non vivificati in Christo sumus, qui eramus
in Adamo mortui: non reformatum est quod
ceciderat: non instauratum, quod confractum fue-
rat: non accessit ad Deum, quod per serpentis
fraudem alienatum fuerat. Haec enim omnia tollun-
tur ab his qui Dominum advenisse aiunt corpus
habentem quod pingi nequeat, hoc est coeleste:
eodem enim spectat oratio. Discede igitur, homo,
ab errore, sodes, ac disce Christum vere hominem
factum, a divinis scriptoribus praedicari eum, qui
et oratione celebrari et repraesentari pictura possit.
D Aliis quidem, inquit, sermone extollentibus, aliis
in tabula imaginem insculptibus: sed ad eandem
utrumque ducit veritatem. Nam quae historica nar-
ratio per auditum exhibet, haec pictura silens per
imitationem repraesentat, ut idem divinitus affatus
dixit¹⁰. Et rursus alicubi clamat: Depingatur in
tabula certaminum remunerator Christus: ejus
quidem imago cum colitur, ipse est qui colitur: cum
illa inhonoratur, ipse est qui ignominia afficitur¹¹.
Nam imaginis honor, inquit¹², ad prototypum
ascendit: igitur et ignominia. Vide ergo quem con-
culcent.

¹⁰ Basil. hom. 20 in 10. martyr. t. II, pag. 527. ¹¹ Idem. hom. 18, in Gordium martyr. t. II, pag. 515.
¹² Idem De Spiritu sancto, t. II, pag. 189.

*Quibus consentientes, qui gerunt coronas,
Attollunt splendide crucem pio iudicio.*

V. Quid ais? crux honoratur, dum despicitur Christus? nonne crucis gloria ex honore Christi? Quomodo igitur ipso in imagine conculcato crux exaltatur, ac non ipse magis simul conculcabitur, tametsi extollere crucem videre? Quid eniteris sceptrum ostendere Regi universorum oppositum? cur quod minus est, divinis afficis honoribus: quod majus est, aspernaris? *Stulti et cæci, inquit Dominus, quid majus est, aurum, an templum, quod sanctificat aurum* ¹²? Sic et de his, qui videntur crucis effigiem colere, Christi vero imaginem afficiunt, haud dubie licet audire. Esto.

IGNATIUS.

Ut confirmes in mortalibus divinum cultum, o
[Verbum,

Et cognitionem tui clariorem præbeas:

Lege edixisti ut crux sola effingeretur.

VI. Quomodo nobis, perpetuo garrule, ut Verbum mortalibus religionem firmaret, propriamque cognitionem amplius manifestam faceret, legem dedit crucis solummodo pingendæ? Istud enim ne hactenus quidem audivimus: sed quod apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, et sæcularia desideria, sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc sæculo, exspectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi; qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum ¹³. Seipsum igitur Verbum dedit, ex Patris propensa voluntate, cooperante Spiritu sancto, non ut judicet mundum, sed ut salvet mundum, quemadmodum ipse dixit. Sed et proprium corpus dedit, ut idem rursus: *Et panis, quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita* ¹⁴. Hic utique præcipuus religionis cultus est: hæc multo manifestior cognitio: hæc lex: divinorum mysteriorum participatio: siquidem hoc facere in ejus commemorationem divino mandato jubemur. Quod si crux additur, libenter, idque jure optimo: at non æquali honore, sed multo parcius. Nam et lancea, et clavi, et si quid aliud est adhibitum in vivifica passione, colitur. At illud passum est, hæc instrumenta sunt passionis. Sanctum illud est atque divinum: hæc sanctificata et deificata. Vide quantum sit discrimen. Quomodo igitur quæ scripta sunt prætermittis: quæ non sunt scripta, loqueris? Quomodo cum loqueris, negligis quod præcipuum est, profers quod est levius? Quomodo et istud scriptum esse asseverans, divina traditum lege pronuntias? En stuporem: en dementia licentiosam. Sic mendacium est: lumen non habet, nedum probationem veritatis. Sed quod ille proponit, denuo retractandum.

A *Οἱς συμπνέοντες, οἱ φοροῦντες τὰ στέφη,
Υψοῦσι φαιδρῶς σταυρὸν εὐσεβεῖ κρῖσι.*

Τί λέγεις; δοξάζεται σταυρὸς ἐν ἀτιμίᾳ Χριστοῦ; οὐχὶ δόξα σταυροῦ ἐκ τιμῆς Χριστοῦ; Πῶς οὖν αὐτοῦ πατομένου γραπτοῦ, ὑφθαῖται σταυρὸς, καὶ οὐχὶ μᾶλλον συμπατηθήσεται, καὶ δοκοῖς αὐτὸν ὑψοῦν; Τί φιλονεικεῖς δεῖξαι τὸ σκηπτρον τῷ παμβασιλεῖ ἀντίθετον; τί τὸ ἑλαττον ἐκθειάζεις, τὸ δὲ μείζον ἐξουθενεῖς; *Μωροὶ καὶ τυφλοὶ*, φησὶν ὁ Κύριος, *τίς μείζων ἐστίν, ὁ χρυσοῦς, ἢ ὁ ραῦς ὁ ἀγιάζων τὸν χρυσόν*; Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν δοκούντων τιμᾶν τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ, ἀτιμαζόντων δὲ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, ἔστιν ἀκούειν ἀσφαλῶς. Ἐλεν.

IGNATIUS.

B *Ἵνα κρατῦνῃς τοῖς κάτω σέδας, Λόγε,*

*Γνώσιν τε τὴν σὴν ἐμφανῆ δείξῃς πλέον·
Νόμον δέδωκας σταυρὸν ἐγγράφειν μόνον.*

Πόθεν ἡμῖν, ὡ κενολόγε ἐμπεδον, ἵνα κρατῦνῃ τοῖς κάτω σέδας ὁ Λόγος, γνῶσιν τε τὴν ἰδίαν ἐμφανῆ δείξῃ πλέον, νόμον δέδωκε σταυρὸν ἐγγράφειν μόνον; Τοῦτο γὰρ οὐδέπω καὶ τήμερον ἀκηκάμεν· ἀλλ' ὅτι ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρησάμενοι τὴν ἀσέδειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθάρσῃ ἑαυτὸν ὑπὲρ περισούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ἐαυτὸν οὖν ὁ λόγος ἔδωκεν εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς, καὶ συνεργεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὐχ ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον, ὡς αὐτὸς εἶρηκε. Καὶ μὴν καὶ τὸ οἰκεῖον σῶμα, καθὼς πάλιν· *Καὶ ὁ ἄρτος, ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἥν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς*. Τοῦτο δὲ ἐστὶ κατὰ πρῶτον λόγον τὸ σέδας· αὕτη ἡ πλέον ἐμφανὴς γνώσις, ὁ νόμος· ἡ τῶν θείων μυστηρίων μετάληψις· ἐπερ τοῦτο ποιεῖν εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνάμνησιν, θεοπαράδοτως διατετάγμεθα. Εἰ δὲ καὶ ὁ σταυρὸς· εὐγε καὶ πάνυ εἰκνῶς· ἀλλ' οὐχὶ ἰσοτιμῶς, εὐφαιμένως δέ. Ἐπεὶ καὶ ἡ λόγῃ. καὶ οἱ ἥλοι, καὶ εἴ τι ἄλλο παραληφθὲν ἐν τῷ ζωοποιῷ πάθει· καὶ τὸ μὲν τὸ παθόν, τὰ δὲ τὰ ὑπουργᾶ τοῦ πάθους· καὶ τὸ μὲν τὸ ἅγιον καὶ θεῖον, τὰ δὲ τὰ ἁγιασθέντα καὶ θεωθέντα. Ὅρα ὅση ἡ διαφορότης. Πῶς οὖν ἀφελὲς τὰ γεγραμμένα, τὰ ἀγραφα φθέγγῃ; Πῶς δὲ καὶ φθεγγόμενος, τὸ κύριον παρελὶς, τὸ ἑλαττον προτείνας; Πῶς δὲ καὶ προτείνας τοῦτο ἐγγράφειν μόνον, θεονόμως ἀπέφηνας; Ἰδὲ σκαιότης, ἰδὲ ἀλογία αὐτόνομος· τοιοῦτον τὸ ψεῦδος, οὐκ ἔχον φῶς, οὔτε μὴν ἀποδείξιν ἀληθείας. Ἀλλὰ πάλιν ἀναληπτέον τὸ θεώρημα.

¹² Matth. xxiii, 17. ¹³ Joan. xii, 47. ¹⁴ Joan. vi, 52.

Νόμον δέδωκας σταυρὸν ἐγγράφειν νόμον.

Ἀπαξιοῖς δὲ τεχνικῆς ὕλης ὕπο

Τοιχογραφεῖσθαι, δῆλον ὡς πρὶν ἐνθάδε.

A

Lege edixisti ut crux sola effingeretur.

Dedignaris vero ex materia artificiali

Ita pingi in parietibus, sicut isthæ antehac
[scilicet.

Ὅρξ οὖν πῶς πάλιν ἀσυλλογίστως κατ' ἐξουσίαν ἀποφαίνεται ὁ γεννάδας, ὡς μὴ εἰς ὧτα ἀκούοντων ποιούμενος τὸν λόγον; Ἀνθ' οὗτο δὴ οὖν ὅπερ ἀπαξιοῖς ὁ Λόγος ἐφ' αὐτοῦ, τοῦτο ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εἰς οἰκίον σέβας καὶ γνῶσιν πλείονα ἀξιοῖ γενέσθαι; ὡς μὴ γεγονὼς ἄνθρωπος ἄρα. Ἀλλὰ μὴν σὰρξ ἐγένετο, ἦτι; ἀραρότως περιγράφεται, ὡς πᾶσα σὰρξ ἀνθρώπου, τεχνικῇ δηλαδὴ ὕλῃ. Τεχνητὴ γὰρ ἡ τοιαύτη εἰρηται εἰκὼν, εἴτε ἐν τοίχῳ, εἴτε ἐν πίνακι, εἴτε ἐν ὁποῖᾳ οὖν ὕλῃ τεθεωρηται· ὡς καὶ ἡ τοῦ σταυροῦ. Καὶ τί σοι τὸ τοιχογραφεῖσθαι ὡς ἰσχυρὸν εἰρηται, σαθρὸν δὲ εἰς βοήθειαν; Ἀλλ' ὡς ἀτίμου ὄσσης τῆς γραφίδος. Πῶς οὖν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ εἰς σέβας αὐτοῦ καὶ γνῶσιν εἶεν ἂν; τὸ γὰρ τοι τοιοῦτον πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπές· καὶ ἀξιωτὸν αὐτῷ μᾶλλον, οὐ νυμεσητόν. Εἰπερ ὁ τεχνίτης τὸ ἀφ' αὐτοῦ τιμὴν ἔχειν παρὰ τὸ δι' ὄργάνου οἰκείου αἰρήσοιτο ἂν πρῶτιστά· καὶ γε ἐφέστα πᾶς φιλοθεάμων τὸν τεχνίτην μᾶλλον ἰδεῖν ἐγγεγραμμένον, ἢ τὸ ὄργανον δι' οὗ ἡ εὐτεχνία· εἰ μὴ τι ἀσώματος ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο ἄγραπτος· εἰ δὲ ἐνσώματος, πῶς καὶ οὐ γραπτὸς, συνιδεῖν οὐκ ἔστι παντὶ τῷ συνόντι. Οὐκ ἀκούεις τοῦ Θεοῦ τῷ προφήτῃ λέγοντος, Ἀδὲς σε αὐτῷ τόμον καιροῦ μεγάλου, καὶ γράψον εἰς αὐτὸν γραφίδι ἀνθρώπου; Διὰ ποίαν αἰτίαν; ὅτι ὅτε ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐνανθρωπήσειε, τότε δὴ, τότε χρεια ἐπ' αὐτῷ γραφίδος ἀνθρωπίνης, καὶ καθ' ἡμᾶς, ὡς ἂν γνῶμεν ὅτι ὁ ἀπερίγραπτος ὢν σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, δι' ἡμᾶς καὶ καθ' ἡμᾶς ὥπται καὶ περιγραφτός· καθὰ βοᾷ ὁ τῶν ἁγίων χορός. Ὁποτέρως οὖν λάβοις τὴν γραφίδα, περιγραφῆς ἐστὶ δῆλωσις· ἢ δὲ ἐξεικονίσσεως. Τί δὲ καὶ δῆλοι ἡ Γραφὴ τοῦ σταυροῦ; οὐ τὸ ζωοποιὸν ἔϋλον; Τί δὲ τοῦτο, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἐν αὐτῷ ἀπεκτάθη σὰρξ ὁ Λόγος; Πῶς οὖν τὸ κτεῖναν γραπτὸν, τὸ δὲ κτανθὲν ἄγραπτον; ἀσύμβατον παντάπασι, καὶ οὐκ ἀκολουθοῦν λόγῳ φύσεως. Ἡ οὕτω γε καὶ τὸ ἀνάπαλιν ἔσται· καὶ κτεῖνοι τοὶ ἄγραπτον τὸ γραπτὸν, ἦτοι τὸ ἀσώματον τὸ ἐνσώματον· οὐδὲν γὰρ ἐνσώματον ἄγραπτον. Οὐδ' ἂν οἱ τοὺς τραγελάφους ἀναπλάττοντες, τοῦτο ἐποίησαν. Μὴ γὰρ οὐκ ἐκένωσε λογιεσθεῖς ἐκ πλευρᾶς αἷμα καὶ ὕδωρ; Μὴ οὐ παρέδωκε τὸ πνεῦμα κλίνας τὴν κεφαλὴν; μὴ οὐκ ἐτάφη ἐνεληθὲς σινδόνι μετὰ ἀρωμάτων; Οὐ ταῦτα αἰσθητά; Οὐ πᾶν αἰσθητὸν γραπτόν; Ὁ οὖν τὰ τοιαῦτα πεπονθὼς ὁμοιοπαθῶς ἡμῖν, οὐ περιγραφτός ἄρα; ὅ τὰ τοιαῦτα καταξιώσας παθεῖν (ἐὼ γὰρ λέγειν τὰ ἐν γενέσει, τὰ μετέπειτα, τὰς ἀτιμίας, τὰς ὕβρεις, τοὺς θνείδισμους, τὴν προδοσίαν, τὴν δέσιν, τὴν χλευσὴν, τὰς μάστιγας, τὰ ραπίσματα, τὰ ἐμπύσματα, ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ κόσμου) ἐγγράφεισθαι ἀπαξιοῖς ἄρα· αὐτὰ ταῦτα δηλοποιῶν κατ' ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ἐναργέστερον τῆς διὰ λόγου σημα-

B

Vides igitur quemadmodum rursus absque rationatione vir confidentissimus pro potestate pronuntiat, tanquam non apud eos verba faceret, qui possint auscultare? Quamobrem igitur quod Verbum in seipso dedignatur, hoc in cruce ad proprium honorem, amplioremque cognitionem fieri dignum putet? Quippe non est factus homo scilicet. Atqui caro factum est, quæ convenientissime circumscribitur, ut quælibet hominis caro, materia utique ex arte elaborata. Artificiosa enim talis imago appellata est, sive in pariete, sive in tabula, sive in quacunque materia conspecta sit: perinde atque crucis effigies. Sed cur parietum picturam commemoras tanquam validam, cum sit debilis, ad patrocinium erroris? Forte quod ignominiosa pictura sit. Quomodo igitur in cruce ad honorem ipsius et cognitionem juvat? Nam quod utique tale est, honorificum ac decens, ad dignationem ipsius magis, quam ad dedecus pertinet. Siquidem artifex ex se ipso in æstimatione haberi multo prius malit, quam per proprium instrumentum. Et quisquis cupidus videndi est, multo magis optat artificem intueri pietum, quam instrumentum quo perit: utitur. Nisi forte incorporeus est, adeoque pingi non potest. Nam si corporatus, quomodo non et pingi possit, nemo intelligat, qui sit mente ac ratione præditus. Annon Deum audis propheta dicentem? *Sume tibi tomum novi magni, et scribe in eo stilo hominis*¹. Quam ob causam? quoniam quando unigenitus Dei Filius factus est homo, continuo usus in eo stili humani, quemadmodum et in nobis. Ut intelligamus eum, qui incircumscriptus est cum Patre et Spiritu sancto, propter nos et secundum nos visum esse, etiam circumscripsum, ut clamat sanctorum chorus. Quocunque igitur modo stylum acceperis, circumscriptionis indicium est: circumscriptio vero, representationis per imaginem. Quid enim vero indicat crucis pictura? non lignum vivificum? quid istud autem declarat, nisi Verbum in ipso carne occisum? Quomodo igitur quod occidit, pingi potest: quod occisum autem, pingi non potest? Non coherens ista prorsus, nec sunt naturæ rerum consentanea. Aut sic e diverso res se habebit: poterit quod pingi non potest id occidere quod pingi potest: scilicet quod est expers corporis id quod est corporatum nihil enim corporatum pingi non potest. At ne illi quidem qui hircocervos fingunt, hæc somniant. Annon enim ille lancea perfossus sudit e latere sanguinem et aquam? non tradidit spiritum inclinato capite? non sepultus est, non sindone involutus cum aromatibus? non hæc sub sensum cadunt? non quod sub sensum cadit, pingi potest? Igitur qui talia passus est, eadem

¹ Isa. viii, 1.

qua nos patiendi conditione, non est circumscriptus? Qui talia dignatus est pati (mitto enim commemorare quæ in nativitate, quæ deinceps contingere, ludibria, contumelias, ignominias, proditorem, vincula, irrisiones, verbera, alapas, sputa, pro mundi salute), is pingi scilicet dedignatur: cum eadem illa sic oculis nostris clarius exhibeat, quam valeat oratio declarare. Unde hæc, quæso, dedignatio? Adde et illud igitur, quod non sponte passus est. Nam qui sic passus est, contumeliam putat, si quis rem gestam vel narret vel pingat. Atqui passus est volens: igitur e contrario contumeliam is sibi inferri putet, si nec dicatur, nec pingatur. Nemo est enim qui non amet ea quæ proximi charitate ipse tolerarit, et oratione ei pictura in memoriam revocari: quod id allaturum ei sit decus immortale.

VIII. Viden', amentissime atque insipientissime, ut in Deum injurius es? cui videtur Christus declarare, sibi se displicere: ac proinde passum esse non sponte. Quale hausisti, et quo ex sæculo impietatis luto, cum evomuisti talium profluvia sordium? Apage hunc fetorem! Rursum interrogo: quomodo pingi non potest qui cerni potest? aut quomodo cum Verbum homo factus sit, natura habet, ut forma corporea pingi non possit? Est enim ea res æigmati similis. Quemadmodum si statuet aliquis esse aliquem unum hominem per omnia similem omnibus natura ac veritate: nec competere tamen ipsi, ut aut corporatus sit, aut cernatur, aut contrectetur, aut edat, aut bibat, aut dormiat, aut ambulet, aut confabuletur: neque hunc crucifixum esse, nec mortuum, nec sepultum: ejus tamen conditionis ac naturæ, ut hominis specie pictus sit. Quid ergo? non istud ridiculum, et fabulis adnumerandum? Et multo igitur magis, aut ex æquo, risus et fabula, si quis de corporato Verbo, quod et per omnia nobis simile omnes constituentur, dicat e contrario prædicta omnia, contendat autem id unum, fieri non posse ut pictum sit. Nam ut illie circumscriptio omnia quæ negata sunt infert affirmative: sic in Christo picturæ negatio omnia quæ de illo affirmata sunt, tollit negative. Atque ita apparentia et vana imaginatio, et Marcion denuo existit et Manes, et Valentinus, et ex eadem schola Ignatius.

SERGII.

Manifeste Moses expugnavit principatus in typo Hostem devincens. Nunc autem fidelium gloria Cruz, torrentem validum stitit erroris.

IX. Videris mihi, vir egregie, ab itinere plano exorsus, in perditionem præceps abreptus. Quid enim tibi Moses videtur, nisi Christi figura, dum in figura crucis, quam extensæ manus exhiberent, Amalec interfecit? Quomodo igitur illic figuras admittens, hic in archetypis alterum ab altero fraudulentè sejungens, solam crucem protulisti, crucifixum reticuiisti? Nunquid glorificabitur securis sine eo qui secat in ipsa¹⁷, ut cum propheta loquar: aut a seipso operabitur instrumentum, sine artifice qui operatur? Non crux per se ipsa erro-

¹⁷ Isa. x, 15.

σίας. Αἱ τὴν αἰτίαν, ὡς τὰν, ἡ ἀπαξίωσις; προσθεῖτο, καὶ τοῦτο· ὅτι ἀκὼν πέπονθε· καὶ γὰρ ὁ οὕτω πα-
πονθὼς, ὑβρίν τὸ πρᾶγμα ἡγεῖται καὶ λεγόμενον
πρὸς τίνος καὶ γραφόμενον. Ἀλλὰ μὴν ἐκάν· οὐ-
κὼν τὸ ἐμπάλιν, ὑβρίν λογίσαιτο, εἰ μὴ λέγοιτο καὶ
γράφειτο· ἐπεὶ μηδεὶς ἐστὶν ὃς οὐ φιλεῖ τὰ ὑπὲρ
ἀγάπης τοῦ πλησίον οἰκεῖα παθήματα, καὶ λόγῳ καὶ
γραφῇ ὑπομνηματίζεσθαι· εἰεν γὰρ ὅτι μάλιστα
αὐτῷ κλέος ἄσπεστον.

Θρᾶς, ὡς ἀνούστατε καὶ ἀσοφώτατε, ὅτι θεοκατή-
γορος εἰ; ᾧ δοξάζεται Χριστὸς ἀπαξίου αὐτὸν ἀπο-
φηνάμενος· κἀντεῦθεν, ἀκουσισπαθεῖν. Ποῖον ῥοφή-
σας, κἀκ τίνος βορβορικῆς ἀσβεδίας ἀπήμεσας τὰ
τοιᾶδε ἀμαρεῦματα; φεῦ τῆς δυσουδίας! Πάλιν ἐρωτῶ
πῶς οὐ γραπτὸς ὁ ὁρατός; ἢ πῶς φύσιν ἔχει ἄνθρω-
πος γεγονὼς ὁ Λόγος, μὴ ἐγγράφεσθαι χαρακτῆρι
σώματος; αἰνίγματι γὰρ τὸ πρᾶγμα ὅμοιον. Ὡς περ
εἰ ὑπόθοιτό τις εἶναι τινὰ ἄνθρωπον, κατὰ πάντα
τοὺς πᾶσιν ἀνθρώποις ὅμοιον φύσει καὶ ἀληθείᾳ. Μὴ
ἐνδέχεσθαι δὲ αὐτὸν, μὴτε σεσωματωθῆναι, μὴτε
ὀρᾶσθαι, μὴτε ψηλαφᾶσθαι· μὴτε ἐσθίειν, μὴτε πί-
νεῖν· μὴτε καθεῖδειν· μὴτε περιπατεῖν· μὴτε δια-
λέγεσθαι· μὴτε μὴν ἐσταυρῶσθαι, μὴτε ἀποτεθῆναι·
μὴτε ἐντεταθῆναι· μόνον ἐγγεγράφθαι ὡς ἄνθρωπον
φυσικῶς ἔχοντα. Τί οὖν; οὐ γελοιώδες τοῦτο καὶ
μυθώδες; Καὶ μάλα πολλῶ οὖν μέλλον, ἦτοι ἐξ ἰσού,
ὁ γέλως καὶ ὁ μῦθος ἐπὶ τοῦ ἐσωμάτου Λόγου, καὶ
κατὰ πάντα ἡμῖν ὁμοίου ὁμολογουμένου παρὰ πάν-
των, ἀντιπατικῶς λέγειν πάντα τὰ προειρημένα,
μόνον δὲ μὴ ὁλόν τε αὐτὸν ἐγγεγράφθαι ἐνίστασθαι.
Ὡς γὰρ ἔχει ἡ περιγραφή πάντα τὰ ἀποφανθῆναι
εἰσφέρει καταφατικῶς· οὕτως ἐν Χριστῷ ἡ γραφή
πάντα τὰ καταφανθέντα περὶ αὐτοῦ, ἀναιρεῖ ἀπο-
φατικῶς· καὶ οὕτω δόκησις καὶ φαντασία, κἀντεῦθεν
αὔθις ἀναθρόσκει Μαρκίων, Μάνης τε καὶ Οὐαλεν-
τίνος, καὶ ὁ σύστοιχος Ἰγνάτιος.

ΣΕΡΓΙΟΥ.

Συφῶν ὁ Μωσῆς εἴλερ ἀρχὰς ἐν τύπῳ
Ἐχθρὸν κρατήσας. Νῦν δὲ πιστῶν τὸ κλέος,
Ῥεύμα κραταῖον σταυρὸς ἔσθησε πλάνης.

Ἐοικᾶς μοι, ὡ γενναῖε, ἀπὸ μὲν ὁδοῦ λείας ἤρ-
χθαι, εἰς δὲ βάραθρον ἀπωλείας ἀπαχθῆναι. Τί ὦν
δοκεῖ σοι Μωσῆς, ἀλλ' οὐχὶ τύπος Χριστοῦ, ἐν τύπῳ
σταυροῦ, τῇ ἐκτατικῇ τῶν χειρῶν δεξιῇ τὸν Ἀμαλὴν
ὀλέσας; Πῶς οὖν ἔχει τοῦς τύπους; ἀναλαβὼν, ἐνταῦθα
ἐπὶ τῶν ἀρχετύπων θάτερον θατέρου κακούργου
διαζεύξας, τὸν σταυρὸν προέτεινας μόνον, ἀποσω-
πῆσας τὸν σταυρωθέντα; Μὴ δοξασθῇσεται ἀξίῳ
ἀνδρὶ τοῦ ἀκατοῦτος, προφητικῶς εἰπεῖν· ἢ ἐνε-
ργήσει ἀπ' αὐτοῦ τὸ ὄργανον, δίχα τοῦ ἐνεργούντος
τεχνίτου; Οὐκ οὖν ὁ σταυρὸς ἀπ' αὐτοῦ εἴλε· ἢ

πλάνην· ἄλλ' ὁ σταυρωθεὶς Χριστὸς, καθὰ γέγραπται· Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἔδειγμάτισεν ἐν παρῆρσίᾳ θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. Σύνες δ' λέγει τὰ Λόγια· καὶ ἵνα τί ἠφρονεύσω ἐν τῇ ἀποφράσει σου; Ποῖον δὲ καὶ σταυρὸν φῆς, ἢ τίνα τὴν πλάνην; Ὅρῳ οὖν τηλαυγῶς, ὅτι περὶ τύπου σταυροῦ σοὶ ὁ λόγος, καὶ εἰκόνας Χριστοῦ· εἶτα τὸν μὲν τύπον τῇ κλήσει τοῦ πρωτοτύπου ὠνόμασας σταυρὸν, ὥσπερ καὶ εἴωθεν ὀνομάζεσθαι· καὶ οὕτως καὶ ἕκαστον παράγωγον· Χριστὸν (ὅτι τὸ αὐτὸ γὰρ καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ κέκληται), ρεῦμα κραταιὸν ἐξείπας πλάνης σταθὲν ὑπὸ σταυροῦ. Ὡς τὸν Ἰουδαϊκῆς μανικώτερον! εἴπερ ἐκεῖνοι δαιμόνιον ἔχιν καὶ Σαμαριτικὴν ἀποκαλοῦντες, ἥτους ἐφάνησαν ὀβριχοῦτες. Ἀνααιρετικὸν ἄρα τὸ ὅπλον τῷ μαχητῇ· ἐμπίσθη ἐφ' αὐτὸν ὁ Χριστὸς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὅπλου ἀνααιρεθεὶς. Ὡς, ὡς τίς ὑπολαίπει τὴν βλασφημίαν; Ὅποια δὲ καὶ ἡ πλάνη, ζητῶ μαθεῖν· ὅτι ἀπήχθη πρὸς Ἑλληνικὴν πολυθεῖαν ὁ Χριστιανισμὸς, ἀποφοιτήσας τῆς Τριαδικῆς λατρείας· ὅτι ἠρνήθη Χριστὸς ἄνθρωπος γεγενῆσθαι. Φράσσον ἡμῖν, ὡς τῶν, τίνες οἱ ἐαλωκότες, τίνες οἱ ἠρνημένοι· ὡς ἂν ἐγνωκότες τὴν ἄλυσιν, πεισθεῖσιν τῇ λογοποιᾷ σου. Εἰ δὲ οὐδὲς οὐδὲν τοιοῦτον πέπονθε βλέπων ἐγγεγραμμένον Χριστὸν· τοῦναντίον δὲ μάλα καὶ βεβαίως πιστεύειν εἰς αὐτὸν σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, τό τε τῆς θεολογίας δόγμα εἰδὼς, καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον ὁμολογῶν· εἴπερ οὐδὲν ἄλλο ἢ τοῦτο ὁμολογία, ἢ τὸ ἐγγεγραμμένον ὁρᾶσθαι Χριστὸν· τοῦτο γὰρ τὸ ἄνθρωπον αὐτὸν γεγενῆσθαι ἀληθῶς ἐμπεδοί. Ἐρεῦνσον καὶ ἴδε, ὅτι οὐ εἰ τὸ ρεῦμα τὸ κραταιὸν τῆς πλάνης οὐ σταθὲν, ἀλλὰ βλύσαν νεύσει πάλιν ἐκ τοῦ πελάγους τῆς παλαιᾶς ἀσεβείας, δι' οὗ ἀμφίβολος ἡ Χριστοῦ παρουσία, καὶ ἐν κλύδωνι ἀπιστίας ὁ λαός. Τί γὰρ καὶ οὐ παύεται ἐντεῦθεν; οὐχ ἡγήσεται τοὺς ἱεροῦς ναοὺς εἰδωλεῖα; οὐ τὰ θεῖα ἀναθήματα βεβηλώματα; οὐ τοὺς θεοφόρους πεπλανημένους; οὐχ ὅτι ἂν εἴποι τις ἀσεβὲς καὶ πλήρης ἀθείας, ἐξ οὗ τὰ περὶ τὴν πίστιν ναυάγια τῶν πολλῶν, καὶ οἱ κατὰ ψυχὴν θάνατοι; Ἀλλ' ὅμως ἴωμεν καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς.

Γραφὴν γὰρ ὡς ψυχόλεθρον ἐν βίῳ
Ἰνδαλμα τέχνης, ὡς κεκρυμμένον βέλος
Ὁρμῆς ἀθέσμου συστραφέν, ἦρθη μάλα.

Τί φῆς, ὡς τολμηρὲν, ψυχόλεθρον ἐν βίῳ, τὸ σωτήριον κόσμῳ ὁμολῶμα Χριστοῦ; Βέλος ὁρμῆς ἀθέσμου, τὸ ἀνααιρετικὸν πλάνης; εἴπερ ἀφ' οὗ ἤρκει βλέπειν εἰς αὐτὸ πιστῶς ὁ ὑπὸ τῶν νοητῶν ὄψεων δακνόμενος, διαδεδράσκει τοῦ θανατηφόρου ἰοῦ ὄψους εἶδος ὁρώμενον πάλαι. Ὅποτε οὐκ ἦν ἐνσώματος ὁ Λόγος, ἔσωζεν, οὐκ ἀπώλλυε. Καὶ νῦν ὅτε ἐσωματώθη τῇ

A rem sustulit, sed qui crucifixus est Christus : sicut scriptum est : *Exspoliatus principatus et potestates, traduxit confidenter palam triumphans illos in semetipso*¹⁸. Intelligis quid dicat Scriptura? cur desipuisti in enuntiatione tua? Qualem porro crucem narras et quem errorem? Plane intelligo, de effigie crucis tibi esse sermonem, et de Christi imagine : postea vero effigiem appellatione prototypi denominans crucem, ut nempe mos est nominari, et sic nominatur unumquodque exemplum : Christum deinde, hoc ipsum enim et imago ejus appellatur, exundationem vehementem dixisti erroris a cruce coercitam. O dementia Judaica pejorem audacia ! siquidem illi cum dæmonium habere dicerent, et Samaritanum appellarent, minus contumeliosi videntur. Ergo telum bellatorem interemit. Adversus se divisus est Christus¹⁹, proprio telo interemptus. Quis porro talem blasphemiam sustineat? Qualis vero sit et error, aveo discere. Quod est prolapsa ad plurium deorum cultum more gentilium Christiana plebs, abdicato cultu Trinitatis? quod Christus homo factus esse negatur. Dic nobis, sodes, qui sunt qui periere? qui sunt qui negavere? ut agnito exitio tuis sermonibus obtemperemus. Sin autem nemo tale quid passus est, dum Christum pictum cerneret : quin imo e diverso corroboratus ex eo est, ut in ipsum crederet, cum Patre et sancto Spiritu, Trinitatis dogma sciens, et incarnationis mysterium confitens : siquidem nihil aliud hujus mysterii confessio est, nisi pictum Christum intueri : hoc enim hominem ipsum vere factum confirmat : considera, et vide, esse te exundationem vehementem erroris, non cohibitam, sed super denuo scaturientem ex vetustæ impietatis pelago : per quem et incertus Christi adventus, et plebs in impietatis æstu. Quid enim exinde non credet? non sacra templa idolorum esse sana arbitrabitur? non divina donaria piacula? non divinos homines in errore versatos? non quidquid quis nefarium ac plenum impietatis dixerit, ex quo multorum naufragia circa fidem, et animarum exitia oriantur? Sed ad ea quæ sequuntur porro pergamus.

Hic enim depictum animas perdens in vita
Simulacrum artis, tanquam occultum telum
Impetu iniquo contortum, penitus sublatum est.

X. Quid ais, audacule? perniciis animarum in vita mundo salutaris similitudo Christi? Telum iniqui impetus, quod errorem sustulit? siquidem ex quo cæpit in ipsum quisvis intueri cum fide : ab intelligibili serpente admorsus, fugat letale venenum serpentis species olim conspecta. Quando non erat Verbum corporatum, servavit, non per-

¹⁸ Coloss. II, 15. ¹⁹ Matth. XII, 26.

VARIE LECTIONES.

* Cod. Regius, Οὐκ οὐκ ὁ σταυρὸς ἀπλῶς εἶλε τὴν πλάνην.

didit. Nunc cum corpus induit, formamque nobis per omnia similem, ipsius similitudo non modo non servat, sed etiam mundo perniciem affert? Audite, cæli, et auribus percipe, terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutrivit, et exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui, Sergius autem me non cognovit¹⁰, quinimo gravi me etiam contumelia affecit. Homo perditissime, scelestissime, Christo inimicissime, tu adversus Christum? tu adversus imaginem Christi? quam et angeli reverentur, et dæmones perhorrescunt. Nam quod in ipsa nomen inscribitur? Num Saturni, aut Jovis? num Martis, aut Veneris, aut Dianæ, aut alterius cujuscumque falsorum deorum, quorum appellatio deceptio, inductio impietas est? Sin autem Jesus Christus, nemo autem potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto¹¹, ut ait Scriptura: vide ut non in Christum solum, sed et in Spiritum sanctum Judaico ritu blasphemasti, qui quod in Spiritu sancto pingitur ac dicitur nomen Jesu Christi, perniciem animarum in vita vocaveris. O linguam impie effatam! os locutum iniquitatem adversus Deum altissimum! Quid enim est idolum? inquit Apostolus, aut aliquid est quod idolis est immolatum? sed quæ immolant gentes, dæmoniis immolant, et non Deo¹². Nobis autem unus est Deus, qui in Patre, et Filio, et Spiritu sancto colitur et adoratur. Scimus autem Filium Dei hominem vere factum, perinde ac nos per omnia appellatum esse. Atque ut omnis homo per imaginem representatur, hoc habet et Christus: et nobis est imago depicta instar sacri luminis, ac salutaris monumenti, dum ipsum natum intuemur, baptizatum, edentem miracula, crucifixum, sepultum, resurgentem, in coelos ascendentem, in quibus recte dicimus non ita se rem habere, consentiente visu cum animi contemplatione: et ex ambobus confirmati in fide mysterii incarnationis, cum omni fructu, et quam inaximo sensu pietatis. Tu vero sublatis omnibus, crucis figuram ex adverso opponens, errorem maximum inexisti. Quæro enim quamobrem a te sit picta crux: non sit autem una pictus qui crucifixus est? Et omnino ais, quoniam non est aptus natus ut insculpat. Jam dicam, etiam, si ergo non est aptus natus ut insculpat, multo certe minus ut patiat. Neque hoc quisquam inficiabitur, qui sit mentis suæ compos. Cur? quoniam et angelus corporis expers ac doloris pingi potest ad nostram similitudinem, sic a Mose Dei jussu representatus. Qui vero non est aptus natus ut insculpat, nec passus est scilicet. Concluditur itaque ex his quæ facis ac dicis, inanem visionem esse verum dispensationis mysterium: quæ magna deceptio est. Te ipsum igitur, impostor, appellato errorem, exitiosum animis in vita documentum, telum iniquum e vagina impietatis erumpens.

¹⁰ Isa. i, 2, 3. ¹¹ I Cor. xii, 3. ¹² I Cor. x, 19.

VARIÆ LECTIONES.

¹ Cod. Regius ἀπαλλάκτως.

καθ' ἡμᾶς ἀπαλλάκτω¹ μορφῇ, τὸ αὐτοῦ εἰκόνη-
σμα οὐ μόνον οὐ σώζει, ἀλλὰ καὶ κόσμον ἐλλύειν;
Ἄκουε, οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, ἡ γῆ, ὅτι Κύριος
ἐλάλησεν· Υἱὸς ἐγέννησεν καὶ ὄψατο, αὐτοὶ δὲ
μὲ ἠθέτησαν. Ἐγὼ βούς τὸν κτισάμενον, καὶ
ὄνος τὴν πάτην τοῦ κυρίου αὐτοῦ· Σέργιος δὲ
μὲ οὐκ ἔγνω· προσεβλήν δ' ἄν, ἀλλὰ καὶ πονηρῶς
ἐνόησεν. Ὀλεθριώτατε, καὶ ἀθεσμότατε, καὶ μισο-
χριστότατε, σὺ κατὰ Χριστοῦ, σὺ κατὰ τῆς εἰκόνης
Χριστοῦ; ἦν καὶ ἄγγελοι περιέπουσι, καὶ δαίμονες
φρίττουσι. Τί γάρ καὶ ἐπεγέγραπτο ἐν αὐτῇ δομῇ;
Κρόνου ἄρα ἡ Διός; Ἄρεος ἡ Ἀφροδίτης; Ἀρτέμι-
δος, ἡ ἄλλου τινὸς τῶν ψευδωνύμων θεῶν, ὧν ἡ
κλήσις ἀπάτη, καὶ ἡ ἀπαγωγὴ ἀθεότης; Εἰ δὲ Ἰησοῦς
Χριστός· Οὐδεὶς δὲ δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν,
εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἀγίῳ, ὡς φησὶ τὰ Λόγια· ὅρα
ὅτι οὐ μόνον εἰς Χριστὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἅγιον
Πνεῦμα Ἰουδαϊκῶς ἐδωκὴν μαρτυρίαν, τὸ ἐν Πνεύματι
ἀγίῳ γραφὲν καὶ λεχθὲν δογμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν
βίῳ ψυχλοθερον κεκληκώς. Ὁ γλῶσσα ἀσεβορῶν.
Ὁ στόμα λαλοῦν ἀδικίαν κατὰ τοῦ ὕψους τοῦ Θεοῦ.
Τί γάρ ἐστιν εἰδωλόν, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἡ εἰ
εἰδωλωθῆναι; ἀλλ' ὅτι ὁ θεὸς τὰ ἔθνη, δαίμονιαις
θύει, καὶ οὐ θεῶ. Ἡμῖν δὲ εἰς Θεός. Ὁ ἐν Πατρὶ
καὶ Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι λατρευόμενός· τε καὶ
προσκυνούμενος. Ἰσμεν δὲ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀν-
θρώπος ἀληθινῶς γεγὼνός, ὁμοίως ἡμῖν κατὰ πάντα
ἐχρημάτισε. Καὶ ἐπεὶ πᾶς ἄνθρωπος ἐξεικονίζεται,
τοῦτο καὶ ὁ Χριστός· καὶ ἐστὶν ἡμῖν τὸ γραφὲν εἰ-
κόνισμα, φῶς ἱερὸν, ὑπόμνημα σωτήριον, ὁρῶσιν
αὐτὸν γεννηθέντα, βαπτιζόμενον, θαυματουργοῦντα,
σταυρούμενον, θαπτόμενον, ἀνιστάμενον, εἰς οὐρα-
νοὺς ἀνερχόμενον, ἐν οἷς οὐ πλανώμεθα μὴ ταῦτα
οὕτως ἔχειν, συντρεχούσης τῆς ὁφέως τῇ τοῦ νοῦ
θεωρίᾳ· καὶ δι' ἀμφοῖν βεβαιούμενοι εἰς πίστιν τοῦ
τῆς οἰκονομίας μυστηρίου, σὺν πάσῃ ὠφελείᾳ, καὶ
κατανύξει ὅτι μάλιστα. Σὺ δὲ τῶν πάντων ἀφαιρέσει,
τὸν σταυροῦ τύπον κατ' ἐναντίωσιν ἀντιθεῖς, τὴν
πλάνην εἰσάγαγες μάλα. Ἐρωτῶ γάρ δι' ἣν αἰτίαν
ὁ σταυρὸς ἐγγέγραπται σοι, ὃ δὲ σταυρωθεὶς οὐ
συνεγγέγραπται· καὶ πάντως ἔρεῖς, Ὡς οὐκ ἔχων
φύσιν ἐγγαράττεσθαι. Ἐρῶ δὲ· Εἰ οὖν οὐκ ἔχει φύ-
σιν ἐγγαράττεσθαι, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ παθεῖν· καὶ
συνομολογήσειε πᾶς νοῦν ἔχων. Πῶς; ὅτι ἄγγελος
ἀσώματος ὧν καὶ ἀπαθής, πέφυκεν ἐγγράφεσθαι
καθ' ἡμᾶς, ὑπὸ Μωσέως θεοπροστάτως εἰκονισθείς.
Ὁ δὲ μὴ πεφυκὼς ἐγγαράττεσθαι, οὐδὲ ἐπαθεῖν δηλο-
νότε. Συνῆχται τοίνυν ἀφ' ὧν ὁρᾷς τε καὶ λέγεις,
φαντασίαν εἶναι τὸ ἀληθές τῆς οἰκονομίας μυστη-
ριον· ὅπερ ἡ πλάνη. Σαυτὸν οὖν ἀπόφασιν, ὡ πλάνη,
καὶ πλάνην καὶ ψυχλοθερον ἐν βίῳ διδάγμα, καὶ βέ-
λος· ἀθεσμον ἐκ φωλεοῦ ἀθείας προκύψαν.

φύσιν
τοῦ
καὶ
τοπ
εἰκ
τίμ
λατ
δὲ μ
νος

Νοεῖν γὰρ οὕτως εἰδῶσι Χριστὸν θέμις.

* Ἄρα συνήσιν ὁ τυφλόνους τί φθέγγεται; ὅσον γὰρ ἐκ τῶν προηγουμένων τὴν ὕβριν ἦν ἐξεῦρε κατὰ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ, εἰς αὐτὸν Χριστὸν ἀνέπεμψεν, ὅπερ ἀληθές, καίτοι μὴ οἰόμενος. Μηδὲ γὰρ ἐν τοῖς προλαβοῦσι περὶ Χριστοῦ τι φθεγγόμενος· ἀλλ' ὕβρικώς αὐτοῦ τὴν εἰκόνα, εὐθὺς ἐπάγει. Νοεῖν γὰρ οὕτως εἰδῶσι Χριστὸν θέμις. Πῶς οὖν ἄλλως ἐστὶν ἡὼς προεῖρηται, νοεῖν τὸν ἐπαλόντα; Εἰ δὲ πῶς εἶποι ὡς σταυρὸν στήσαντα τὴν πλάνην, καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἀπεμφαῖνον, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρὸς· οὐ γὰρ τοι σταυρὸς ὁ Χριστός.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ.

Στήριγμα πιστῶν, καὶ σέβας θεῖον, Λόγε,
τὸν ζωοποιὸν τῶν παθημάτων τύπον
ἔδωκας ἡμῖν σταυρὸν, εἰς σωτηρίαν.

* Ὅτι μὲν οὖν στήριγμα πιστῶν, καὶ σέβας θεῖον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Λόγος σταυρὸν εἰς σωτηρίαν, παντί που ὀφείλον· ἀλλ' οὐχ ὁ ζωοποιὸς τῶν παθημάτων οὕτως τύπος, ὡς κενολόγε. Πῶς γὰρ ἐν σταυρικῷ σχήματι τυπωθήσεται Χριστὸς συλλαβανόμενος, δεσμούμενος, ραπιδζόμενος, ἐμπυόμενος, σταυρούμενος, λογιζόμενος, ἢ τι ἄλλο ὀφιστάμενος; οὐδαμῇ οὐδαμῶς. Σημαίνει γὰρ Χριστὸν ὁ σταυρὸς, οὐ τυποῖ. Διὸ καὶ σημείον καλεῖται παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ. Ἐθηκε γὰρ, φησὶ, Μωσῆς τὸν ὄφιν ἐπὶ σημείον· τούτέστιν ἐπὶ σταυροῦ. Ἄλλ' οὖν σημείον καὶ ἕτερον τύπος· οἷον ὁ ἔφως ἀστήρ σημαίνει ἡμέραν· αὐτὸς δὲ ὁ ἥλιος τυποῖ, ἥτοι δεικνύσι τὴν ἡμέραν. Ὡς οὖν ἐν σταυρῷ ἐστὶ Χριστὸς σημαίνόμενος· οὕτως ἐν τῇ ἰδίᾳ εἰκόνι τυπούμενος. Ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι τὸ ἀρχέτυπον ἐμφαίνεται, ὡς φησὶν ὁ θεὸς· Διουσίος· καὶ γε αὐτῷ τε καὶ ἄλλοις Πατράσιν ἐκ παραλλήλου ἡ εἰκὼν καὶ ὁ τύπος εἰληπται. Οὕτως ἐστὶν ὁ ζωοποιὸς τῶν παθημάτων τύπος, ἡ Χριστοῦ δηλαδὴ εἰκὼν, ἣν σὺ κρύπτειν βουλόμενος, ἀκῶν ἐξεκάλυψας. Ὁ δὲ τοῦ σταυροῦ τύπος, ἡ τοῦ ταν σημασία. Εἰ οὖν ἡ σημασία στήριγμα πιστῶν καὶ σέβας, πολλῶν δὴ μᾶλλον ἡ ἐκτυπωτικὴ εἰκονοφυρία. Ὅρθως οὖν οὕτως ἔχει ὁ τῆς ἀληθείας λόγος· οὐχ ὡς ἡ σὴ ψευδολογία ὥρισται.

Φαῦλος δ' ἔπερ πρὶν ἐγχαράξθην ἐπ' αὐτοῦ
Ἄρειδες εἰκόνισμα, τὴν πλάνην, Λόγε.

Φαῦλόν ἐστὶ τὸ νόθον, ἀλλ' οὐ γνήσιον· τὸ παρὰ φύσιν, ἀλλ' οὐ κατὰ φύσιν. Εἰ οὖν πρὸ σαρκώσεως τοῦ Λόγου ἦν τὸ εἰκόνισμα, οὐ μόνον φαῦλον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐκτοπον, τὸν μὴ σαρκωθέντα Λόγον, σάρκα τοπάζειν· καὶ τὸν οὐδενὶ ἐμπερῇ, τοῖς πᾶσιν ὁμοιοῦν εἰκὼν ἀνθρώπου. Ἐφ' οἷς ἐκεῖνο παρὰ Θεοῦ εἰρηται· Τίτι ὁμοιώματι ὁμοιώσατέ με; Καὶ τοῦτο εἰδωλολατρεία, καὶ ὅτι αὐτοῦ δηλονότι ἀναρούμενον. Ἐπεὶ δὲ μετὰ σάρκωσιν, σύνω θεομάχε, καὶ φαῦλος καὶ πλάγιος καὶ ἀναίρετος τῆς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῷ κόσμῳ χαρα-

A Sic enim sentire par est eos qui norunt Christum.

XI. Nunquid intelligit mente captus quid loquatur? tantum non enim ex antecedentibus quam contumeliam excogitavit adversus imaginem Christi, in ipsum Christum transfert. Quod verum est, etsi non putat. Neque enim in superioribus de Christo aliquid elocutus, sed contumeliose invecus in ipsius imaginem, statim subijcit: Sic enim cogitare Christum scientibus par est. Quo igitur alio modo potest, quam quo dictum est, cogitare qui hæc audit? Si vero dicat, cogitandum ut crucem, quæ cohibuit errorem, et istud non solum dissimile, sed et impium est: neque enim crux Christus est.

STEPHANI.

[Verbum,

B Columen fidelium, et cultu divino venerandum, o Vivificum Passionis typum
Dedisti nobis crucem, in salutem.

XII. Quod quidem fidelium firmamentum et divinam religionem dedit nobis Verbum crucem ad salutem, nemini non perspicuum est. At non illa continuo vivifica passionum figura, o loquacule. Quomodo enim in crucis effigie representabitur Christus comprehensus, constrictus vinculis, colaphis cæsus, consputus, crucifixus, perfossus lancea, aut aliquid aliud perferens? Nullo prorsus pacto. Significat enim Christum crucem, non representat. Unde et signum appellatur a divina Scriptura. Posuit enim, inquit, Moses serpentem pro signo, hoc est, pro cruce. Aliud igitur signum est, aliud representatio: sicuti sidus matutinum diem significat: sol ipse autem representat sive exhibet diem. Quemadmodum igitur in cruce Christus significatur, sic in propria imagine representatur. In imagine enim archetypum cernitur, ut ait divinus Dionysius: tametsi cum ipse, tum alii Patres, pro synonymis habent imaginis ac typi seu representationis voces. Hæc est vivifica passionum representatio, imago Christi scilicet, quam tu dum cupis abscondere, detexisti invitus. Crucis vero representatio, horum signum est. Si ergo signum firmamentum fidelium ac pietas est, multo magis expressarum imaginum fabricatio. Sic igitur recte habet sermo veritatis: non ut tua mendax oratio censuit.

D Expressam autem antea contra fas Representationem, quæ error erat, sustulisti, o [Verbum.

XIII. Malum est quod illegitimum, non quod legitimum: quod præter naturam, non quod secundum naturam. Si ergo ante incarnationem Verbi representatio per imaginem foret, non in modo malum, sed et valde absurdum esset, Verbum non incarnatum carnem suspicari, et eum qui nemini similis sit, similem omnibus exhibere hominis effigie. Ob quæ dictum illud a Deo: Cui simulacro assimilasti me? Et istud idololatria est, et ab ipso videlicet sublatum. Verumenimvero post incarna-

¹¹ Num. xxi, 9. ¹² Isa. xl, 18.

tionem, tu Dei hostis : et malus es, et impostor, A qui e medio tollas expressam pro mundi salute illius imaginem, quantumvis crucem exprimas : adversus imaginem disputando conatus ostendere opposita esse, quæ inter se conveniunt : siquidem in Christi imagine et crucem expressam licet intueri : alioqui nec vere existit, nec vir divinus appellatus est, in similitudine nostra conspectus : nec corpus habuit tactui obnoxium et colori, quod est quantitate et qualitate præditum : unde consequitur positio in loco, et extensio in tempore. Non has esse circumscriptionis proprietates intelligit, qui vel levissime ratiocinandi usu pollet ? Quomodo igitur his præditus non circumscriptus sit ? Quomodo qui in similitudinem hominum factus est, non similitudine hominum pingatur ? Quomodo specie et habitu inventus ut homo, sine habitu et specie sit ? Quæ hæc insipientia, et in rebus perspicuis dimicatio est ? veluti si exoriente sole pertendat aliquis noctem esse. Nonne ex punctis linea est ? non ex lineis figura primum triangularis, et sic reliqua deinde alterius figuræ ? non ex diversis figuris vultus informatur, qui depictus in imagine homo esse agnoscitur, ut et divinitus inspirata Scriptura docet ? An sine forma Christus ? Clamat Apostolus, formam servi ipsum accepisse : tu forma caruisse suggeris ? habitu ac figura inventum ut hominem : tu sine figura et habitu ? in similitudinem hominum factum esse, tu dissimilem ? imago enim similitudo est. *O plene omni dolo, et omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ : non desinis subvertere vias Domini rectas* ²² ! Nec sunt hæc a me : Paulus tibi novo Elymæ ista canet. Cæteroqui illud, homo fraudulente, considera : ejusdem naturæ proprietates esse æquales atque invicem coherentes : unaque si existat, necessario et reliquas simul existere : quemadmodum et una sublata universæ simul tolluntur. Quales sunt divinæ naturæ proprietates, exempli gratia, quod sit expers corporis, quod non cadat sub aspectum, quod nequeat comprehendere, aut circumscribi, aut mutari, aut pati, et quævis aliæ. Si unam illarum igitur videatur aliquis fortassis quasi ex suppositione submovere, vel submutare, videlicet incomprehensum, ac dicere divinitatem comprehendere posse, posteaque enumeret omnia quæ divinitati competunt : uno mutato, statim reliqua ejusdem ordinis una mutantur : et consecrarium est dicere divinitatem, ut comprehensam, sic et corporatam, et aspectabilem, et circumscriptam, et mutationi obnoxiam, et patibilem esse : neque natura fert, ut dictum est, unius immutatione vel interitu non una immutari omnia vel interire. Eadem ratio est et humanitatis Christi. Proprietates ergo illius, quod sit corporata, aspectabilis, circumscripta, mutabilis, patibilis, et aliæ quæcunque adjici possunt, omni homini insunt. Immutasti igitur aut sustuli-

σόμενης αὐτοῦ εἰκόνας, καὶ σταυρὸν χαράττης. Ταύτης ἀντιθετικῶς πειρώμενος δεικνύειν ἀντικείμενα τὰ ἀλλήλοις ἐπόμενα · εἰ γὰρ ἐν Χριστοῦ εἰκόνι καὶ σταυρὸν ὁρᾶν ἔστιν ἐκτυπούμενον. Μὴ γὰρ οὐκ ἀληθῶς οὐσιώσῃ καὶ ἀνὴρ ὁ ὑπέρθεος ἐχρημάτισεν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει ὁρώμενος ; μὴ οὐκ ἔσχε σῶμα ἀψή καὶ χροῖα ὑποκείμενον, ὅπερ ἐστὶν ἐν ποσότητι καὶ ποιότητι, ἐφ' οἷς ἐπακολουθεῖ τοπικὴ θέσις, καὶ χρονικὴ παράτασις. Οὐ ταῦτα περιγραφῆς ἰδιώματα συνήσι καὶ ὁ μικρὸν τι εἰδῶς συλλογίζεσθαι ; Πῶς οὖν ὁ ἐν τοῦτοις οὐ περιγραφτός ; Πῶς οὖν ὁ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, οὐ τοῖς ἀνθρώποις ὁμοίως εἰκονιζόμενος ; Πῶς ὁ ἐν σχήματι εὐρεθείς ὡς ἀνθρωπος, εἴη ἂν ἀσχημάτιστος ; Τίς ἡ ἀνομία αὕτη, καὶ ἐν τοῖς ἐναργέσι μάχῃ ; ὡς εἰ καὶ ἥλιος ἀνίσχοντος ἐνίστασθαι νύκτα εἶναι. Οὐκ ἐκ στιγμῆς γραμμῇ ; οὐκ ἐκ γραμμῶν σχῆμα πρῶτον τὸ τρίγωνον, εἰδ' οὕτως τὰ λοιπὰ ἐτερόσχημα ; Οὐκ ἐκ σχημάτων πικλίων μορφοῦται πρόσωπον, καὶ ἐξεἰκονιζόμενον ὁμολογεῖται ἀνθρωπος εἶναι, ὡς καὶ τῇ θεογενεσίᾳ Γραφῇ δοκεῖ ; ἀμόρφωτος ὁ Χριστός ; ὁ Ἀπόστολος βροτῶν μορφὴν δούλου αὐτὸν λαβεῖν. Καὶ σὺ ἀμόρφωτον ὑποδουκνύεις ; ἐν σχήματι εὐρεθῆναι ὡς ἀνθρωπον, καὶ σὺ ἀσχημάτιστον ; ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενέσθαι, καὶ σὺ, ἀνόμιον ; τὸ γὰρ εἰκόνησιν, ὁμολοῖται. Ὡς πλῆρης παντὸς δόλου καὶ πάσης βραδυστοχίας, νῆδ διαβόλου · ἐχθρὸς πάσης δικαιοσύνης · οὐ παύη διαστρέφω τὰς ὁδοὺς Κυρίου τὰς εὐθείας ; Μὴ γὰρ πρὸς ἐμοῦ ; Παῦλος σὺ ταῦτα ἐπάσσει τῷ νέφ' Ἐλύμῃ. Ἄλλως τε ἐκεῖνον ἐνόησον, πλανῆται, ὅτι τὰ τῆς αὐτῆς φύσεως ἰδιώματα ἰσοδυναμᾷ τέ εἰσι καὶ ἀλληλοῦχα · καὶ ἐνὸς ὄντος, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὰ λοιπὰ συνυπάρχει · ὥσπερ καὶ ἀνααιρεθέντος τὰ πάντα συναναιρεῖται. Οἷον τῆς θεᾶς φύσεως ἰδιώματα, φέρε εἰπεῖν, τὸ ἀσώματον, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀπερίληπτον, τὸ ἀπερίγραφτον, τὸ ἀναλλοίωτον τὸ ἀπαθὲς, καὶ ὅσα ἄλλα · εἰ οὖν ἐν τούτων ὁμοίωσις καθ' ὑπόθεσιν ὑπεξάραι τυχόν, ἢ ὑπαλλάξαι, ἢ τὸ ἀπερίληπτον, καὶ εἰπεῖν ὅτι ἡ θεότης περὶληπτή ἐστίν, ἐπεὶ πάντα λέγεται ἐκ τῶν περὶ αὐτὴν, συμμετέβαλεν εὐθὺς τῇ τοῦ ἐνὸς μεταβολῇ τὰ σύσταχα πάντα · καὶ ἀκολουθεῖ λέγειν αὐτὴν, ὡς περὶληπτήν, οὕτω καὶ ἐνσώματον, καὶ ὁρατὴν, καὶ περιγραφτήν, καὶ ἀλλοιωτὴν, καὶ παθητὴν · καὶ οὐκ ἐν δέχεται, ὡς προείρηται, τῇ τοῦ ἐνὸς ὑπαλλάξαι ἢ ἀναιρέσει, μὴ οὐχὶ συνυπαλλάττεσθαι ἢ συναναιρεῖσθαι τὰ πάντα. Ὁ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ. Ἰδιώματα οὖν αὐτῆς τὸ ἐνσώματον, τὸ ὁρατὸν, τὸ περιγραφτὸν, τὸ ἀλλοιωτὸν, τὸ παθητὸν, καὶ ὅσα ἄλλα πρὸς τοῦτοις ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ ἐστίν. Ὑπὲρλαβὸς οὖν ἡ ἀφελὲς ὁμοιωτικῶς ἐν τῶν εἰρημένων, ἦτοι τὸ περιγραφτὸν ; καὶ εἴη ἂν ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὥσπερ ἀπερίγραφτος, οὕτω καὶ ἀσώματος, καὶ ἀόρατος, καὶ ἀπερίληπτος, καὶ ἀναλλοίωτος, καὶ ἀπαθὲς · ἢ οὐδὲν ὦν τῶν ῥηθέντων τῇ τοῦ ἐνὸς ἀφαιρέσει ἐξ ἀνάγκης, διὰ τὰ σὰ τῶν ἀσδεγμάτων λογάδια, καὶ τὰς ἐκ ψάμμων οἰκοδομάς.

sti decidendo unam aliquam ex antedictis, nempe circumscriptionem? erit deinceps Christus secundum humanitatem, quemadmodum incircumscriptus, sic et corporis expers, nec aspectabilis, idemque incomprehensus, immutabilis: impatibilis, ac necesse est ut nihil sit eorum quæ dicta sunt vel uno sublato, per tuas plenas impietatis oratiunculas, ædificationemque ex arena.

*Νόμος γὰρ οὗτος ἐμφρόνως πᾶσι πρέπει,
ἢ προσπαγεῖς ἔσωσας, αὐτὸ καὶ σέβειν.*

Ἰδοὺ πάλιν ὁ κενολόγος ἀνοηταίων ἀποφαίνεται. Ὁσάνει καὶ λεγόντων ἡμῶν, ὁ βασιλεὺς σέσωκε τὴν πόλιν κατὰ τοῦ δεινὸς πῆξας τὸ δόρυ, ἐπιλέγειν τὸν κενολόγον, τὸ δόρυ σέβειν, ἀφέντα τὸν βασιλεῖα. Δέον εἰπεῖν, ἢ προσπαγεῖς ἔσωσας, αὐτὸ μετὰ σὲ σέβειν, πρῶτον τὸν σεσωκότα, ἔπειτα τὸν δι' οὗ ἡ σωτηρία. Ὁ δὲ ὑπὸ τῆς ἀγαν τυφλότητος, τὸ μὲν ἐξεθείασε, τὸν δὲ ἀπεσιώπησε μὲν ὧδε, ἐνύθρισε δὲ ἄνω, δυσφημήσας τὴν αὐτοῦ εἰκόνα· ὦ, ὦ φοβερόν τὸ ὄραμα, καὶ σκληρὸν ἀνάγγελμα· ὅτι καὶ Στέφανος Χριστομάχος.

*Ἄφωνον εἶδος, καὶ πνοῆς ἐξηρμένον,
Χριστὸν γράφεσθαι μὴ φέρων ὁ δεσπότης,
ἢ γὰρ γρηγοῖ ταῖς Γραφαῖς κατουμένη,
Δέων σὺν νιφί τῷ νέφει Κωνσταντίνῳ,
Σταυροῦ χαράττει τὸν τρισόλβιον τύπον.*

Ὁ μωρός, φησὶ, μωρὰ λαλήσει· καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μελετήσκει πλάνην. Πλὴν ἐρωτητέον δι' ἣν αἰτίαν, ὦ λογοποιεῖ τοῦ ψεύδους, οὐ φέρει ὁ δεσπότης Χριστὸν ἐγγράφεσθαι, ἄφωνον εἶδος καὶ πνοῆς ἐξηρμένον; ὥς τοῦ ἐπ' ἀναίρεσει τοῦ τοιοῦτου εἶδους ἐγχαράχθαι αὐτῷ σταυρικοῦ τύπου φωνητικοῦ καὶ ἔμπνου ὄντος; Ἄλλ' οὐδαμῶς. Ἡ ὥς εἰ τις εἰκόνας φωνούσης καὶ πνεούσης, τῆς δὲ Χριστοῦ τοῦτο οὐκ ἔχουσης; ἀλλ' εὐθελον ὥς πᾶσα τεχνητὴ εἰκὼν ἄφωνός ἐστι καὶ ἄπνους· ἡ γὰρ αὖ οὐ παράγωγος, ἀλλὰ πρωτότυπον, καὶ εἰκὼν φυσικὴ, ὥς ἕκαστος ἔχει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα. Πῶς οὖν ὅπερ ἐπὶ πάσῃ εἰκόνι ἀνθρώπου πρόσεστιν, οὐ φέρει ὄραν καὶ ἐπὶ τῇ Χριστοῦ, τοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίου κατὰ πάντα, καὶ παρὰ πᾶσι ὡς μετασχόντος ἡμῶν, σαρκὸς καὶ αἵματος, καθὰ γέγραπται. Εἰ μὴ τι ἄρα ἀπιστοῖν τούτῳ γεγραμμένῳ, καὶ βουλοῖτο ἑαυτῷ ἀναίμενον καὶ ἄσκαρον ἀναθεωρεῖν τὸν Χριστὸν ἐπιδημήσαντα, Μανιχαϊκῶς δηλονότι φρονήματι. Εἰ δὲ πιστεύει ὁ ὁμολογεῖ, καὶ φερέτω γράφεσθαι Χριστὸν ἴσα πᾶσιν ἀνθρώποις, οἷς ὁμοιώθη κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας· ἵνα μὴ ἡ ἀγαφία ἀρνησιν αὐτῷ καταγράφεται τῆς ἀληθοῦς ἐνανθρωπήσεως. Ἄλλως τε καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, οὐ ψυχῆς τῆς ἀοράτου, πολλοῦ γε εἰπεῖν, θεότητος, ἀλλὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ ὑπάρχει χαρακτήρ, καθὰ παντὸς ἀνθρώπου. Τὸ δὲ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα, ἄπνουν καὶ ἄφωνον ἐγεγόνει ἐν σταυρῷ· διὸ καὶ νεκρὰ εἰκὼν παρὰ τῷ θεῷ Γρηγορίῳ Ἀρμενίας εἰρηται. Ὡς εἰκότως ἄφωνον εἶδος καὶ πνοῆς ἐξηρμένον ἐγγέγραπται Χριστὸς, ἀφ' ὁμοίου τὸ ὁμοιον. Καὶ σὺ γε ἡσηγημένησας κενολογῶν. Ἀλλὰ πάλιν ἀναλάβωμεν τὸ θεωρήμα.

A *Hanc enim legem sapienter omnes servare decet,
Id nempe colere, cui tu affixus nos servasti.*

XIV. En iterum fabulator desipereprehenditur. Tanquam si dicamus, rex urbem servavit injecta in aliquem hasta: adjiciatque garrulus, præterito rege hastam coli oportere. Dici par est: Cui affixus salutem attulisti, illud secundum te colimus: primum scilicet eum qui servavit: deinde crucem, per quam allata salus est. At iste præ nimia cæcitate alterum divino cumulavit honore, alteram nunc quidem prætermisit, superius autem affecit contumelia, ipsius imagini maledicens. O terribile spectaculum! o acerbum nuntium! Christo Stephanus bellum indicit.

B *In specie muta et vacua spiritu
Christum depingi non ferens imperator,
Materia terrestri quam Scripturæ proterunt,
Leo cum filio novo Constantino,
Crucis imprimit ter felicem typum.*

XV. Fatuus, inquit Scriptura, fatua loquatur, et cor ejus meditabitur errorem²². Cæterum quæri oportet quam ob causam, o mendacii concinnator, non patiatür dominus pingi Christum, mutat speciem ac spiritu destitutam? nempe ut tali sublata specie ac forma, effingatur ei crucis figura vocalis ac spirans? Minime sane. An quia imago aliqua est quæ vocem emittat, quæ spiritum ducat, non habet istud autem imago Christi? Atqui perspicuum est omnem imaginem ex arte factam, voce carere ac spiritu: alioqui non exemplum, sed prototypum est, et imago naturalis, qualis quisque est sui patris imago. Quomodo igitur quod in omni hominis imagine inest, nolit et in imagine Christi intueri, qui omnibus hominibus similis est per omnia, et similiter participavit nobiscum carni et sanguini²³, sicut scriptum est. Nisi utique fidem derogat his quæ scripta sunt, secumque statuit Christum contemplari, qui sine sanguine et carne apparuerit, Manichæo sensu scilicet. Quod si credit autem id quod confitetur, et Christum pingi patiatür æque ac ceteros homines, quibus similis est per omnia absque peccato²⁴: ne picture negatio negationem in eo arguat veræ incarnationis. Cæterum nec imago Christi, animæ, quæ sub aspectum non cadit, nedum divinitatis, sed corporis ipsius figura est, quemadmodum hominis cujuslibet. Sanctum vero ipsius corpus voce ac spiritu in cruce caruit: quapropter et mortua imago a divo Gregorio Armeno appellata est. Itaque jure merito expers vocis species ac destituta spiritu depictus est Christus, simile ex simili. Ac tu quidem ineptum te præbuisi inaniter garrisus. Sed denuo quæ proposuisti resumamus.

²² Isa. xxxii, 6. ²³ Hebr. ii, 14. ²⁴ Hebr. iii, 15.

*In specie muta et vacua spiri-
Christum depingi non ferens imperator.
Materia terrestri, quam Scripturæ proterunt.*

XVI. Scisciter vero ab eo perlibenter, an non in terrena materia, a Scripturis abjecta, figura crucis impressa sit? Quomodo igitur in ea Dominus ignominiam patitur? nam Christi loco crux figurata est. Secum ergo ipse pugnat, et cum id æquo ferat animo, non tamen æquo animo fert. Viden' quisquis sapiens ut hæc nugæ Christo contumeliosæ sint? Quid ergo? non ex Adami massa divina caro, et simul terrenus Adam, et terrena materia hominis caro quælibet? non et aliquid tibi terrenum inest? At non simpliciter omnis materia a sacris Scripturis repudiatur, vir desipientissime, sed quæ hanc censuram sustinet. Multa sunt enim e donis Deo dicatis in materia cæлата, nec sunt ullo modo repudiata. Sed omne tibi consilium est imaginem Christi idolum appellare, et id evidenter probare. Nam illis Apostoli verbis obsequi te putas: *Scitis quoniam cum gentes essetis, ad simulacra muta prout ducebamini euntes* ²⁹: atque exinde ostendere Christianos gentilium more in exitium ruere, postquam desiit esse idolum in mundo, juxta Apostoli sententiam; postquam invocatum est nomen benedictum in universa terra; postquam confessi sumus unum Dominum, unam fidem, unum baptisma; postquam oblatio munda opposita est sacrificiis idolorum; postquam ab ortu solis usque ad occasum in omnibus sacris templis fere expressa est imago Christi; post tot sanctas synodos, quæ depictum ante oculos Christum habuere; postquam in foribus est Christi adventus. Vides errorem peiorem omnibus quæ post Christum exortæ sunt hæresibus: siquidem nulla ex illis manifeste conata est Christum negare; hic vero id occurrit. Nonne qui crucis figuram negat, et crucem negat? Prorsus quidem. Et Christi imaginem qui spernit, Christum omnino ille sprexit. Nam si concesseris prius esse verum, quomodo non et alterum? Quid igitur non miscenda miscet, ea quæ de idolis dicuntur ad imaginem Christi dæmoniace transferens. Non quæcunque lex dicit, his qui sunt in lege loquitur? non quæcunque Apostolus coarguit, his qui tunc gentiliter viverent, denuntiat? Non audis sanctum Athanasium clamantem? « Non ut deos imagines adoramus, qui sumus fideles, absit! more gentilium: sed studium duntaxat affectumque nostræ dilectionis erga formam personæ imaginis demonstramus ³⁰. » Unde sæpenu-mero detrita effigie, tanquam lignum deinceps inutile, imaginem tunc igni tradimus. Gentes vero lignum ipsum secundum naturam, aurumque et argentum, humanis figuris insculpta deos suos esse

*Ἀφ' ὧν εἶδος, καὶ προῆς ἐξηρμένον,
Χριστὸν γράψασθαι μὴ φέρων ὁ δεσπότης.
Ἰλὴ γερὰ, ταῖς Γραφαῖς πατουμένη.*

Ἐποθόμεν' ὃν ἡδέως αὐτοῦ, οὐκ ἐν ὕλῃ γεγε-
ταις Γραφαῖς πατουμένη ὁ ἐγγραχαθείς τοῦ σταυροῦ
τύπος; Πῶς οὖν φέρεται ἐν τούτῳ ὁ δεσπότης τὴν ἀτι-
μίαν; ἀντὶ Χριστοῦ γὰρ ὁ σταυρὸς αὐτῷ ἐγκεχάρα-
ται. Ἐαυτῷ οὖν ἠναντίωται ἄρα, καὶ φέρων οὐ φέ-
ρει. (Ὁρᾷς, ὁ συνιών, ὡς παιδιὰ ταῦτα κατὰ Χριστοῦ;
Τί οὖν οὐκ ἐκ τοῦ φυράματος τοῦ Ἀδὰμ ἡ θεοφόρος
σάρξ, καὶ ὁμῶς γεγενηὶς ὁ Ἀδὰμ, καὶ γεγερά ὡς
πᾶσα σὰρξ ἀνθρώπου; καὶ τί σοι τὸ γεγερὸν πρό-
εισι; καὶ οὐδ' ἀπλῶς πᾶσα ὕλη ταῖς Γραφαῖς πα-
τουμένη, ὡς ματαιόφρον, ἀλλ' ἡ τοῦτο ὑφισταμένη.
Πολλὰ γὰρ ἐν ὕλῃ γραφίδος τῶν θείων ἀναθημάτων,
καὶ οὐδαμοῦ πεπᾶνται. Ἀλλ' ὁ σκοπὸς σοι ἄπας
τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, εἰδὼλον ὀνομάζειν ἀποδεικ-
τικῶς· ἐκείναις ταῖς ἀποστολικαῖς φωναῖς οἰομένη
ἀκολουθεῖν. Οἰδατε ὅτι δεῖ ἤτε ἐθῆν, ἤτε πρὸς τὰ
εἰδῶλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγγέλλομαι·
κάντε ὑβὲν δεῖξαι τοὺς Χριστιανοὺς ἐθνηδὼν ἀπολλο-
μένους, μετὰ τὸ μὴ εἶναι εἰδῶλον ἐν κόσμῳ, κατὰ
τὴν ἀποστολικὴν φωνήν· μετὰ τὸ κεκλησθαι τὸ θεο-
μα τὸ εὐλογημένον ἐπὶ πάσης τῆς γῆς· μετὰ τὸ
ὁμολογεῖσθαι ἓνα Κύριον, μίαν πίστιν, ἐν βάπτισμα·
μετὰ θυσίαν καθαρὰν ἀντίθετον τῆς εἰδωλοθύτου·
μετὰ τὸ ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου καὶ ἕως δυσμῶν ἐν
πᾶσι τοῖς ἱεροῖς ναοῖς σχεδὸν ἐκτετυπῶσθαι τὴν εἰ-
κόνα Χριστοῦ· μετὰ τοσαύτας ἀγίας συνόδους, ἐπ'
ὧσιν αὐτῶν ὁρωμένου Χριστοῦ ἐγγεγραμμένον·
μετὰ τὸ ἐν προθύροις εἶναι τῆς Χριστοῦ παρουσίας.
Εἶδες πλάνην χεῖρωνα πασῶν τῶν μετὰ τὸν Χριστὸν
ἀναφυσισῶν αἱρέσεων. Εἴπερ ἐν ἐκείναις οὐδεμίς
προφανῶς ἀρνεῖσθαι Χριστὸν ἐβιάζετο· ἐνταῦθα δὲ
τοῦτο. Ἄρα οὐδ' ὁ ἀρνούμενος τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ,
οὐ τὸν σταυρὸν ἀρνεῖται; καὶ πάντῃ καὶ τὴν εἰ-
κόνα τοῦ Χριστοῦ ἀθετῶν, τὸν Χριστὸν πάντως ἠθέ-
τησεν. Εἰ γὰρ δώσεις τὸ πρῶτον ἀληθεύειν, πῶς οὐ-
χὶ καὶ τὸ δεύτερον; Τί οὖν τὰ ἄμικτα μιγνύεις, τοῖς
κατ' εἰδῶλων λεγομένοις τῇ Χριστοῦ ἀνάπτειν εἰ-
κόνη δαιμονιώδως; Οὐχ ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν
τῷ νόμῳ λαλεῖ; Οὐχ ὅσα ὁ Ἀπόστολος κατηγορεῖ,
τοῖς ποτὲ ἐθνικῶς ζῶσιν ἐξηγορεῖ; Οὐχ ἀκούεις τοῦ
ἀγίου Ἀθανασίου βοῶντος· « Οὐχ ὡς θεοὺς τὰς εἰ-
κόνας προσκυνοῦμεν οἱ πιστοί, μὴ γένοιτο, ὥστε
οἱ Ἕλληνες· ἀλλὰ τὴν σχέσιν μόνον, καὶ τὸν πόθον
τῆς ἡμῶν ἀγάπης πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ προσ-
ώπου τῆς εἰκόνης ἐμφανίζοντες. » Ὅθεν πολλὰκις
τοῦ χαρακτήρος λειανθέντος, ὡς ξύλον λοιπὸν ἀερ-
γὸν, τὴν ποτὲ εἰκόνα καίομεν. Ἕλληνες δὲ αὐτὸ τὸ
ξύλον κατὰ φύσιν, καὶ τὸν χρυσὸν, καὶ τὸν ἄργυρον
ἐγκεχαχαγμένα μορφαῖς ἀνθρωπίναις, θεοὺς αὐτῶν
εἶναι ὁμολογούν. Ταῦτά ἐστι τὰ εἰδῶλα ἅπερ προ-
φητικῶς τε καὶ ἀποστολικῶς κατηγορεῖται· καὶ ὡς

²⁹ I Cor. xii, 2. ³⁰ Quæstio ad Antiochum t. II, pag. 545.

VARIÆ LECTIONES.

* Ὅρα τί σημαίνει τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, ms. in mar-
gine. Vide quid significant simulacra gentium, argentum et aurum, opera manuum hominum.

ἁπτα, καὶ ὁφθαλμοὺς ἔχουσι· καὶ ὡς ἄφωνα, καὶ ἄλαλα, καὶ ὁτόμα ἔχουσι· καὶ εἰ τι ἄλλο θεωροῦμενον μὲν, ἀνερέργητον δὲ. Παῖς λοιπὸν κατὰ Χριστοῦ Ἰουδαϊκῶς βλασφημῶν, ὧ τὰν.

potest, expers autem efficientiæ est. Desine deinceps, o bone, adversus Christum Judaico ritu blasphemare.

ΥΠΟΓΡΑΦΗ.

Τῇ ἀποστολικῇ καὶ Πατρικῇ διδασκαλίᾳ ἐπόμενος, καὶ τῇ τῆς Ἐκκλησίας θεσμοθεσίᾳ παιδόμενος, τὰς τε ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς ἐξ συνόδους ἀποδεχόμενος, καὶ τὴν ἐν Βλαχέρναις κροτηθεῖσαν σύνοδον, καὶ τὴν ταύτης ἐπικυρωτικὴν ἀθροισθεῖσαν, καὶ τοῖς ὑπ' αὐταῖς ἐκτεθεῖσιν ὀρθοδόξοις δόγμασιν ἐπόμενος καὶ ἐμμένων, τοὺς τε παρ' αὐτῶν ἀποβληθέντας ἀποβαλλόμενος, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν δειχθέντας ἀποδεχόμενος, πᾶσαν εἰκονικὴν ποιήσιν τε καὶ προσκύνησιν ἀθετῶν, τὸν δὲ ὑπὸ Ταρασίου σύλλογον ἀποβαλλόμενος, καὶ τοὺς μὴ οὕτως ἔχοντας ἀναθεματίζων,

Υπέγραψα ἰδιοχείρως.

Πᾶσα αἵρεσις νεωστὶ ἀναφύεισα, τὰς πρὸς αὐτῆς αἱρέσεις ἀποσεισθεῖσιν οἰεταί· τὰς τε ἀποστολικὰς καὶ Πατρικὰς διδασκαλίας προσίσταται· καὶ τὰς μὲν προγεγενημένας ἁγίας συνόδους ἀποδέχεται· δοκιμαζομένη δὲ ὑπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου, διελέγχεται ἀντιστρόφως ἔχουσα. Οὕτω τοιγαροῦν καὶ ἡ παρούσα, ὡς σὺν Θεῷ πρῶτῶν ὑποδείξει ὁ λόγος. Ἀλλ' ἐκείνῳ πρῶτον ἐρωτητέον· Πῶς οὖν, ὡ γενναίᾳ, πᾶσαν εἰκονικὴν ποιήσιν τε καὶ προσκύνησιν ἀθετῶν, τῇ ἀποστολικῇ καὶ Πατρικῇ διδασκαλίᾳ ἐπεσθαί λέγεις; τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος ὧδε· *Σκιάν γὰρ ἔχωρ ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων· σκιάν τὴν παλαιάν, τὴν εἰκόνα τὴν νέαν*· τὰ πράγματα τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ ἐκφάναντος. Τοῦ τε θεολόγου Γρηγορίου ἐπομένως τῷ Ἀποστόλῳ, Τύπον τύπου εἶναι φήσαντος τὸν νόμον τῆς χάριτος· ἐκ παραλλήλου δὲ πολλάκις τούτοις κέρηνται τοῖς ὁνόμασι. Δῆλον ὧς; καὶ τὴν εἰκόνα τύπον ὀνομάζειν, καὶ τὴν σκιάν τύπον· *Ὅρα γάρ, φησὶ, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει*. Ἐπεὶ καὶ ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, τὰ τοῦ νόμου εἰρηται παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀποστόλῳ· ὡς εἶναι σκιάν, καὶ τύπον, καὶ ἀντίτυπον, τὸ αὐτό. Καὶ πάλιν ὁ πάνσοφος Διονύσιος ὧδε ποῦ λέγων· *Εἰκόνα τύπου δειχθέντος αὐτῷ κατὰ τὸ Σίναϊον ὄρος, ἐκάλει πάντα τὰ κατὰ τὸν νόμον λειτουργούμενα*. Καὶ Δαυιτικῶς δὲ εἰπεῖν· *Ἐν εἰκόνι ἐν τῷδε τῷ βίῳ διαπορευόμεθα*. Καὶ Διονυσιακῶς αὖθις εἰπεῖν· *Αἰσθηταῖς εἰκόσιν ἐπὶ τὰς θείας, ὡς δυνατόν, ἀναγόμεθα θεωρίας*. Εἰκὼν τὸ ἅγιον θυσιαστήριον εἰρηται αὐτῷ· εἰκὼν τὸ θεῖον μύρον· εἰκὼν ὁ σταυρικὸς τύπος· φησὶ γὰρ καὶ τοὺς οὕτως ζῶντας, ὡς ὁμοιεῖς ἐνσημαίνον-

SUBSCRIPTIO.

XVII. Apostolorum et Patrum doctrinam sequens, et Ecclesiæ definitioni credens, sanctas et oecumenicas sex synodos suscipiens, et eam synodum quæ in Blachernis celebrata est, et quæ congregata ad hanc confirmandam, item exposita ab illis orthodoxa dogmata sequens, et his acquiescens, eos abiciens, quos illæ abiecere, et quos illæ suscipere suscipiens; omnem imaginum confessionem et adorationem spernens, conventum vero sub Tarasio habitum abiciens, et secus sentientes anathematizans,

Propria manu subscripsi.

XVIII. Omnis hæresis recens enata, superiores hæreses rejicere se putat; apostolorum Patrumque doctrinas admittit et sanctas synodos ante suam ætatem habitas suscipere: cum exploratur autem a sermone veritatis, secus se habere arguitur. Sic igitur, et præsens hæresis, ut cum Deo procedens oratio demonstrabis. Sed illud prius querendum est: Quomodo ergo, vir egregie, omnem imaginum confessionem et adorationem spernens, apostolorum et Patrum doctrinam sequi te dicis? Apostolo sic dicente: *Umbra enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum* ²¹. Umbra veterem, imaginem novam, res denique futura bona exponit. Gregorius item Theologus congruenter cum Apostolo, legem et gratiam esse alterum alterius exemplar dixit: persæpe enim his utuntur verbis eadem vi ac potestate. Unde perspicuum est imaginem hos exemplar appellare, et umbram exemplar. *Vide*, enim, inquit, *omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte* ²². Mox et exemplaria verorum ²³ ea quæ sunt legis appellantur ab eodem Apostolo, ita ut umbra, figura et exemplar, unum idemque sit. Et rursus sapientissimus Dionysius alicubi dicit: *Imaginem exemplaris quod ipsi ostensum est in monte Sina, appellabat omnia quæ secundum legem sacro ritu peragebantur* ²⁴. Et ut cum Davide loquar: *In imagine in hac vita pertransimus* ²⁵. Cum Dionysio iterum: *Sensibilibus imaginibus in divinas, quoad fieri potest, asurgimus contemplationes*. Imaginem vocat sacrum altare; imaginem, divinum unguentum; imaginem, crucis figuram. Nam et eos qui sic vi-

²¹ Hebr. x, 1. ²² Hebr. viii, 5. ²³ Hebr. ix, 24. ²⁴ De cœlesti hierarchia, cap. 1, n. 2. ²⁵ Psal. xxxiii, 7.

VARIE LECTIONES.

¹ Ὅρα τί σκιά καὶ τί εἰκὼν καὶ τίνα τὰ πράγματα, ms. in margine.

vunt, ut sint similis formæ cum eo qui illos crucifixa imaginē propriæ impeccantiæ insignit, imagines et sacros ornatus idem appellat. Imagines denique omnia quæ in mysticis cæremoniis conspiciuntur. Quid ergo? non id omne imaginum confectio et adoratio est? Maxime: quæ tu dum spernis, sprevisti manifeste non apostolorum simpliciter, ac Patrum doctrinam, sed et Novum Testamentum; si vero Novum, utique et Vetus. Video autem et te spretum a te ipso, angelosque spretos. Imago Dei homo est, quoniam imitari potest eum qui non est imitatione ab ullo exæquandus. Siquidem dicit Scriptura: *In imagine Dei feci hominem*²⁵. Imago Dei angelus est, inquit divinus Dionysius. Imaginum igitur confectionem et adorationem ambos esse concesseris, vel invitus. Et enim et angelus adoratur, et homo. Sprevisti ergo, et terrena, ut videtur, et cælestia. Neque enim segregasti hanc ab illa, pictam a naturali; sed omnem collectivè imaginis confectionem et adorationem spernere præ te tulisti, nihil speciatim excipiens, præter sanctam Trinitatem. Ipsa enim sola non imaginis confectio est, quoniam neque creata sed increata; neque aliter possit intelligi perfecto dilucide tua propositio. Sed iterum ad id de quo agitur revertamur.

Apostolorum et Patrum doctrinam sequens omnem imaginum confectionem et adorationem spernens.

Vox Petri principis apostolorum.

Profer imaginem Domini nostri Jesu Christi, et illam in turricula exprime, ut cernant populi qualem formam assumpsit Filius Dei⁵.

Vox sancti Dionysii.

XX. Benigna initiatio primitiva sensibilibus imaginibus supercælestes mentes descripsit in contextu Scripturarum, res sacras exprimentium^b.

Vox sancti Athanasii.

XXI. Nos qui fideles sumus, imagines non adoramus tanquam deos more gentilium: absit! sed studium duntaxat et affectum nostræ dilectionis erga formam personæ imaginis demonstrantes¹.

Vox sancti Basilii.

XXII. Adeste mihi nunc, o præclari athleticorum certaminum pictores, mutilam ducis imaginem vestro illustrate artificio. *Et post alia*: Pingatur in tabula et certaminum agonotheta Christus¹.

Vox sancti Gregorii Nazianzeni.

XXIII. Polemona pictum prominentem conspiciens^k:

²⁵ Gen. ix, 6.

A τῇ σταυροειδεῖ τῆς οἰκίας ἀναμαρτησίας εἰκόني· εἰκόνες καὶ ἱερατικαὶ διακοσμήσεις, ὁ αὐτὸς φησὶ. Εἰκόνες πάντα τὰ κατὰ τὴν μυστικὴν ἱερουργίαν ὀρώμενα. Τί οὖν; οὐ ταῦτα πάντα εἰκονικὴ ποίησις καὶ προσκύνησις; καὶ μάλ᾽· ὥστε οὐδὲ τῶν συνηθέντων ἀριδιῶς οὐ τὴν ἀποστολικὴν καὶ Πατρικὴν διδασκαλίαν ἀπλῶς, ἀλλὰ γὰρ τὴν Νέαν Διαθήκην· εἰ δὲ τὴν Νέαν, δηλονότι καὶ τὴν Παλαιάν. Ὅρῳ δὲ ὅτι καὶ σεαυτὴν ἡθέτηκας, καὶ γὰρ τοὺς ἀγγέλους. Εἰκὼν Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν ἐνδεχομένην τοῦ ἀμιμήτου μίμησιν· εἴπερ φησὶ τὰ λόγια· *Ἐν εἰκόνι Θεοῦ ἐποίησα τὸν ἄνθρωπον*. Εἰκὼν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ ὁ ἄγγελος, φησὶν ὁ θεὸς Διονύσιος. Εἰκονικὴν τοιγαροῦν ποίησιν καὶ προσκύνησιν δόσεως ἀμφω, κἂν μὴ βούλῃ. Καὶ γοῦν προσκυνεῖται καὶ ἄγγελος καὶ ἄνθρωπος· ἡθέτηκας οὖν καὶ τὰ ἐπίγεια, ὥς εἰκοι, καὶ τὰ ἐπουράνια· οὐ γὰρ ὑπέστησας τῇδε τῇδε, γραφικὴν φυσικὴς πᾶσαν δὲ περιληπτικῶς εἰκονικὴν ποίησιν τε καὶ προσκύνησιν ἀθετεῖν ἐφθης εἰπὼν, οὐδὲν κατ' ἐξοχὴν ἐσᾶς, πλὴν τῆς ἁγίας Τριάδος· αὕτη γὰρ μόνη οὐ ποίησις εἰκονικὴ, ὅτι μὴδὲ κτίσις, ἀλλὰ ἄκτιστος· καὶ οὐκ ἂν ἄλλως δυνήθῃ νοηθῆναι σου ἢ πρότασις ὁμολογουμένως. Ἀλλὰ πάλιν ἀναλάβωμεν τὰ προκείμενα.

Τῇ ἀποστολικῇ καὶ Πατρικῇ διδασκαλίᾳ ἐπόμενος, πᾶσαν εἰκονικὴν ποίησιν καὶ προσκύνησιν ἀθετῶν.

Φωνὴ Πέτρου τοῦ κορυφαίου ἀποστόλου.

Ἐξένεγκε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐντύπωσον αὐτὴν ἐν τῷ πυργιακῷ· ἵνα ἴδωσιν οἱ λαοὶ ποίαν μορφήν ἀνέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Φωνὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου.

Ἡ φιλόανθρωπος τελεταρχία αἰσθηταῖς εἰκόσι τοῖς ὑπερουρανίοις ἀνεγράφατο νόσας, ἐν ταῖς ἱερογραφικαῖς τῶν λογίων συνθέσεσι.

Φωνὴ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου.

Οὐχ ὥς θεοὺς τὰς εἰκόνας προσκυνούμεν οἱ πιστοί, μὴ γένοιτο, ὥστε οἱ Ἕλληνες· ἀλλὰ τὴν σῶσιν μόνον καὶ τὸν πόθον τῆς ἡμῶν ἀγάπης πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ προσώπου τῆς εἰκόνος ἐμφανίζοντες.

D *Φωνὴ τοῦ μεγάλου Βασιλείου.*

Ἀνάστητέ μοι νῦν, ὦ λαμπροὶ τῶν ἀθλητικῶν κατορθωμάτων ζωγράφοι· τὴν τοῦ στρατηγοῦ κολοβωθείσαν εἰκόνα, ταῖς ὑμετέραις μεγαλύνετε τέχαις. Καὶ μὲν ἕτερα· Ἐγγραφείσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός.

Φωνὴ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Τῆς δ' ἦν ὑπερκύπτων Πολέμων ἐν εἰκόνι·

VARIAE LECTIONES.

⁵ Ex Vita sancti Pancratii apud Bollandum mense Aprili 3 die, pag. 237. ^b Ex cap. 1, de cœlesti Hierarchia cap. 1, p. 3. ¹ Ex Quæstionibus ad Antiochum quæst. 39. ¹ Ex Homil. xviii, in sanctum Barlaam ^k De Actis sancti Pancratii rursus infra, epist. 42, lib. 11.

Ταύτην ἰδοῦσα, καὶ γὰρ ἦν σεβασμία,
Ἀπῆλθεν εὐθὺς καὶ θέας ἤτημένη.
Ὡς ζῶντ' ἐπαισχυνθεῖσα τὸν γεγραμμένον.

Φωνὴ τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐγὼ καὶ τὴν κηρόχυτον ἡγάπησα γραφὴν, εὐ-
σεβείας ἕνεκεν πεπληρωμένην· εἶδον γὰρ ἀγγελον
ἐν εἰκόνι ἐλαύνοντα βαρβάρων στίφη. Εἶδον πατού-
μενα βαρβάρων φῦλα· καὶ τὸν Δαυὶδ ἀληθεύοντα·
Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξου-
δενώσεις.

Φωνὴ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης.

Εἶδον πολλάκις ἐπὶ γραφῆς εἰκόνα τοῦ πάθους·
καὶ οὐκ ἀδακρυτὴ τὴν θέαν παρῆλθον· ἐναργῶς
τῆς τέχνης ὑπ' ὅσιν ἀγούσης τὴν ἱστορίαν. Πρόκει-
ται ὁ Ἰσαάκ...

Φωνὴ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου.

Εἶδον ἐγὼ ἐπὶ τοῦχου γραφῆς, ἐναβλοῦσαν τοῖς
σκάμμασι κόρην· καὶ οὐκ ἀδακρυτὴ τὴν θέαν κατ-
ώπτευσα.

Φωνὴ τῶν τῆς ἑκτῆς ἀγίας συνόδου Πατέρων.

Ἐν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς, ἀμνὸς δα-
χιτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεται.
Καὶ μεθ' ἑτέρα· Ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κἂν ταῖς χρω-
ματουργίαις ἐν ταῖς ἀπάντων ὅψεσιν υπογράφηται·
τὸ τοῦ αἵροντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου ἄμνου Χρι-
στοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτή-
ρα, καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντὶ τοῦ πα-
λαιῦ ἄμνου ἀναστηλοῦσθαι ὀρίζομεν.

Ταῦτα ἐκ πολλῶν ὀλίγα, διὰ τὸ μὴ ἐμποῖησαι
κόρον. Ἴδε καὶ αὖθις ἡ ἀποστολικὴ καὶ Πατρικὴ δι-
δασκαλία· ἡ ἀκρότης τῶν ἀποστόλων· ἡ κρηπὶς
τῶν Πατέρων· αἱ κλεῖς τῶν δογμάτων· ὁ ὅρος τῆς
ὀρθοδοξίας· οἷς ὁ ἀντιπεγεγόμενος, κἂν ἄγγελος, ἐκ-
κλήρυκτος, ἀναθεματιστός. Οὐ γὰρ ἐξ ἀποστόλων,
οὐδ' οὐ μὴν ἐκ Πατέρων· ἀλλὰ νόθος, ψευδώνυμος.
Ἡθέτηκας οὖν αὐτὴν, καὶ μὴ λέγων ἀθετεῖν, ἀθετῶν
πᾶσαν ποίησιν καὶ προσκύνησιν εἰκονικὴν, ὡς Μωᾶδ
πάλοι.

Καὶ τῇ τῆς Ἐκκλησίας θεομωθεσίᾳ πειθόμενος.

Θεσμὸς οὖν ἐστὶν ὁ πανίτερος· τὰ παλαιὰ δηλονότι
ἔθνη, ἃ κρατεῖν ἡμεῖς ὁ μέγας Βασίλειος διατάττεται
ἐξαιρέτως. Εἰθίσται τοῖνον τῇ ἐκκλησιαστικῇ παρα-
δόσει, ὡς βοᾷ ἡ ὑπ' οὐρανὸν πραγματικῶς ἐν τοῖς
ὑπ' αὐτῇ ἱεροῖς ναοῖς καὶ ἀναθήμασιν, ἄνωθεν καὶ
ἀπ' ἀρχῆς τοῦ θείου κηρύγματος, τὰς σεπτὰς εἰκόνας
ἐγχαράττεσθαι· ἃς σὺ νῦν ἐκμειοῖς. Ἴδε οὖν ἡ ἐκ-
κλησιαστικὴ ἐν μέρει θεσμοθεσία. Ἡθέτηκας καὶ τήν-
δε καὶ διὰ τοῦ μέρους ὀλῆ δυνάμει.

²⁸ Psal. LXXII, 20.

A (Ore venerando namque erat perquam et gravi)
Superata solo retulit visu pedem:
Pictum perinde verita luce ut præditum¹.

Vox sancti Chrysostomi.

XXIV. Ego et picturam ex cera fusilem adamavi
tanquam pietate refertam: mihi enim visus sum
angelum cernere illam barbarorum nubem pro-
fligantem. Vidi barbaras illas gentes conteri et con-
culcari, et Davidem vere exclamare: Domine, in
civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges²⁸.

Vox sancti Gregorii Nysseni.

XXV. Sæpenumero miserabilis hujus rei ima-
ginem in pictura vidi, nec absque lacrymis spe-
ctaculum præterii: adeo perspicue atque eviden-
ter ars pingendi oculis rem gestam subiciebat.
Procumbit Isaac, etc.

Vox sancti Cyrilli.

XXVI. Vidi ego in muri pictura puellam in arena
certantem: nec sine lacrymis spectaculum illud con-
spexi.

Vox Patrum sanctæ synodi VI.

XXVII. In nonnullis venerabilium imaginum pi-
cturis agnus qui digito præcursoris monstratur,
depingitur. Et post alia: Ut ergo quod perfectum
est, vel colorum expressionibus omnium oculis
subjiciatur; ejus qui tollit peccata mundi, agni
Christi Dei nostri, humana forma characterem etiam
in imaginibus deinceps pro veteri agno erigi ac de-
pingi jubemus.

XXVIII. Hæc de multis pauca, ut fastidium non
afferam. Ecce iterum apostolica et Patrum doctrina,
sublimitas apostolorum, fundamentum Patrum,
dogmatum claves, rectæ fidei norma: quibus qui
contradicit, etiamsi angelus, condemnatus est et
anathema declaratus. Non enim cum apostolis ne-
que cum Patribus sentit, sed spurius est, et Chri-
stiani nomen falso gerit. Ipsam igitur rectam fidem
quamvis te rejicere non dixeris, rejecisti, cum ima-
ginum fabricam omnem et reverentiam, ut Moab
olim, abrogasti.

Et Ecclesiæ institutis obtemperans.

D XXIX. Lex ergo sancta est prorsus: vetusti uti-
que mores, quos a nobis retineri magnus Basilius
egregie præcipit. Constitutum certe est ecclesia-
stica traditione; sicut Ecclesia quæ in terris est,
ipso usu, in sacris suis templis et donariis clamat;
jam inde a primis evangelicæ prædicationis tempo-
ribus, venerandas imagines effingi, quas tu nunc
comminuis. En igitur Ecclesiæ, quod ad istam rem
attinet, institutum: cuius tu hanc partem, quantum
in te fuit, abrogasti.

VARIE LECTIONES.

¹ Ex carminibus iamb. XVIII. ²⁸ Ex Sernj. I, de diversis utriusque Testamenti locis. ²⁸ Ex Oratione in
Abraham. T. II, p. 908 b. ²⁸ Ex Canonibus. Cau. 82. Tom. VI Concil. Labbei pag. 1177.

Et sanctas œcumenicas sex synodos recipiens.

XXX. Orthodoxæ synodi tum œcumenicæ, tum certarum regionum, quantumcunque multæ sint, ut sunt reipsa, nonnisi una sunt sensus divini communione, si spectetur primaria earum vis et potestas: sicut et unicum est fidei symbolum. At pro tempore adversus insurgentes videlicet hæreses progressæ, in dogmatis cuiusque nefarii oppugnatione variæ visæ sunt, in eadem tamen doctrina orthodoxa constantes fuerunt. Quemadmodum, ut exemplo utar, granum frumenti unum quidem est cum terræ mandatur: at vim hanc habet insitam, ut opportuna elendis frugibus tempestate, grana ex ipso multiplicata producantur. Videamus proinde quomodo, cum recipias primam, pariter universas simul recipias. Ait igitur, ut omittam quæ præcesserunt, tanquam aliena a præsentī questione: Et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cœlis, et incarnatus est ex Spiritu sancto et Maria Virgine, et homo factus est. Illum igitur ex Patre ante omnia sæcula genitum, ex Spiritu sancto et Maria Virgine incarnatum et hominem factum, unum esse hypostasi, duplicem naturam, omnes sancti confitentur: perfectum in divinitate ac in humanitate perfectum. Qui secundum id quod habet ex Patre, incircumscriptus; siquidem et Pater incircumscriptus: ex Matre circumscriptus; siquidem et Mater circumscrip-
ta. Qualis Pater, talis etiam secundum omnia qui ex ipso genitus. Et qualis Mater, tale item secundum omnia quod ex ipsa natum: ne, si vel unum desit, perfectum tollatur, ac totum pereat. Quando igitur Mater a natura habet ut corporea forma pingatur, quippe quæ circumscrip-
ta; Christus quoque a natura hoc habet, tanquam ipsius progenies circumscrip-
ta. Alioquin non est ejus revera et natura filius. Atqui verus ipsius filius est, sicut et ipse verus Patris filius. Itaque corporea forma pingitur secundum id quod a Matre habet, qui secundum id quod a Patre habet incircumscriptus est divinitate, ita ut necessitate omni naturæ, alterum ab altero verum testimonium accipiat. Hoc certe sancta synodus œcumenica prima tanquam pro suprema potestate edixit, ut nempe Christus pingetur: siquidem eum carne indutum et hominem factum esse confitetur. Nihil enim, quod carne constet, pingi non potest: neque ullus homo est, qui cum cerni possit, imagine exprimi non possit. Deinde nec proprie Deiparæ nomine Mariam appellavit: sed quando Dei Filium ex ipsa carnem sumpsisse et hominem factum esse affirmavit, potentia prædicavit ipsam esse Deiparam. Si enim Deus est is qui genitus, consequenter Deipara est quæ illum genuit: relinqueus tertiæ synodo, actu idipsum

Α Τὰς τε ἀγίας καὶ οἰκουμενικάς ἐξ συνόδους ἀποδεχόμενος.

Αἱ σύνοδοι, αἱ τε οἰκουμενικαί, αἱ τε τοπικαὶ ὀρθόδοξοι· τοσαῦται μὲν εἰσι τῷ ἀριθμῷ, ὅποσαι καὶ εἶεν· μία δὲ πᾶσαι τῷ θεῷ φρονήματι, ὡς καὶ ἐν τῇ τῆς πίστεως σύμβολον, ἐν τῇ πρώτῃ δυνάμει θεωρούμεναι· κατὰ καιρὸν δὲ πρὸς τὰς ἐπανισταμένας αἱρέσεις δηλονότι προΐουσαι, καὶ ποικιλλόμεναι μὲν τῇ ἀντεξαγωγῇ τοῦ πονηροῦ φρονήματος· μένουσαι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ὀρθοδόξῳ δόγματι. Καθάπερ (ἵνα καὶ ὑποδείγματι χρῆσθωμαι) ὁ κόκκος τοῦ σίτου, ὅτι εἰς μὲν ἐστὶ σπειρόμενος· ἔχει δὲ ἐν αὐτῷ δυνάμει τὰς τῷ προσήκοντι καιρῷ διὰ τῆς καρποφορίας πολυπλασιαζομένους ἐνεργεῖν κόκκους. Ἰδωμεν οὖν ὡς εἴπερ δέχηται τὴν πρώτην, συναποδεχόμενος εἰς καὶ τὰς ἀπάσας. Λέγει τοίνυν, ἵνα τὰ προηγούμενα παρῷ, ὡς οὐ κατεπεύγοντα εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα· καὶ εἰς ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ· τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτός· Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθοῦς· γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα· ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν· καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Ὁ τοίνυν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, σαρκωθείς ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσας, ὁμολόγηται παρὰ πάντων τῶν ἁγίων, εἰς μὲν εἶναι τῇ ὑποστάσει, διπλοῦς δὲ τῇ φύσει· τέλειος ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι· ἐκ Πατρὸς ἀπερίγραπτος, ἐπειδὴ καὶ ὁ Πατὴρ· ἐκ Μητρὸς περιγραφτός, ἐπειδὴ καὶ ἡ Μητήρ· ὅλος ὁ Πατήρ, τοιοῦτος καὶ ὁ γεννηθεὶς κατὰ πάντα. Καὶ οἷα ἡ Μητήρ, τοιοῦτον καὶ τὸ γεννηθὲν κατὰ πάντα· ἵνα μὴ ἐν τῇ τοῦ οὐτινοσούν ἑλλείψει τὸ τέλειον ἀφαιρεθῇ, καὶ τὸ πᾶν οἰχῆσεται. Ἐπεὶ οὖν ἡ Μητήρ φυσικῶς ἐγγέγραπται σώματος χαρακτήρι, ὡς περιγραφτῆς τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς φυσικῶς, ὡς γέννημα αὐτῆς περιγραφτόν. Εἰ δὲ μὴ, οὐ γέννημα αὐτῆς φύσει καὶ ἀληθεῖς. Ἀλλὰ μὴν Υἱὸς αὐτῆς ἀληθινός, ὡς Υἱὸς ἀληθινὸς ὁ αὐτὸς τοῦ Πατρὸς. Οὐκοῦν καὶ ἐγγέγραπται σώματος χαρακτήρι κατὰ τὴν Μητέρα, ὁ κατὰ τὸν Πατέρα ἀπερίγραφτος τῇ θεότητι· ὡς ἂν ἐπαληθεύοι θάτερον θατέρω μαρτυροῦν ἐκ πάσης φυσικῆς ἀνάγκης. Τοῦτο τοιγάρτοι ἡ πρώτη ἁγία οἰκουμενικὴ σύνοδος, ὡς ἐν κεφαλῇ δυνάμει ἐκήρυξε τὸ, τὸν Χριστὸν ἐγγράφεσθαι· ἐπὶ ὁμολογῇ αὐτὸν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Οὐδὲν γὰρ ἐνσαρκὸν ἀγραπτον· καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπος ὀφθαλμοῖς, ἀνεξικκόμενος. Ἐπεὶ οὐδὲ κυριολέκτως τὴν Μαρίαν Θεοτόκον ὠνόμασεν· ἀλλ' ἡνίκα ἐθέσπισε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐξ αὐτῆς σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι Θεοτόκον αὐτὴν δυνάμει ἐκήρυξεν. Εἴπερ γὰρ Θεὸς ὁ γεννηθεὶς, Θεοτόκος ἀκολούθως καὶ ἡ γεννήσασα· δοῦσα τοῦτο φθέγγασθαι ἐνεργεῖα κυρίως τῇ τρίτῃ συνόδῳ, καὶ ἐπιρράπισσασα Νεστόριον. Οὐδ' οὐ μὴν δύο φύσεις καὶ τσαῦτα θελήματα ἐπὶ Χριστοῦ φανερώς ἐξεῖπεν· ἀλλὰ ἐπειδὴ οἶδεν αὐτὸν Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπον, τὰς δύο γεννῆσαι;

αὐτοῦ ὁμνήσασα, δύο δυνάμει καὶ τὰς φύσεις, καὶ ἀκολούθως ταῖς φύσεσι, δύο καὶ τὰ θελήματα, ἐξεδίδαξε· δεῦσα τοῦτο ἐνέργεια κυρίως φθέγγασθαι τῇ τε τετάρτῃ καὶ ἑκτῇ συνόδῳ· καὶ ἐπιβράπτισα τοὺς ὑπ' αὐτοῦ μίαν φύσιν καὶ ἓν θελημα πρεσβεύοντας. Καὶ μακρὸν ἂν εἴη ὑποδηλοῦν ὅπως ἐπιβράπτίζει ἐκάστην αἵρεσιν, ἀντεξάγουσα δυνάμει τὸ ἐνέργεια κηρυχθέν ὁρθόδοξον δόγμα τῇ κατὰ καιρὸν συνόδῳ. Αελλομένου τοίνυν ἱκανῶς καὶ ἐλεγχθέντος τοῦ λόγου, ὡς οὐ δέχθη τὴν πρώτην σύνοδον, διὰ τὸ πᾶσαν εἰκονικὴν ποιήσιν τε καὶ προσκύνησιν ἀθετεῖν σε, ἐκείνης δυνάμει, καθὰ εἴρηται, Χριστὸν εἰκονίζεσθαι κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα κηρυξάσης· λέλυται τοῦ μηδὲ τὰς λοιπὰς σε δεχέσθαι συνόδους. Ἐν γὰρ ἐν πάσαις τὴν εὐσεβὲς φρόνημα.

Ἀποδεχόμενος καὶ τὴν ἐν Βλαχέρναις σύνοδον καὶ τὴν ταύτης ἐπικυρωτικὴν ἀθροισθεῖσαν.

Καὶ μὴν· τοῦτων γὰρ οὐ ἀκόλουθος καὶ σύμφωνος τῶν ἀντιθέτων τῆς ἀληθείας, καὶ πάσης ἀποστολικῆς καὶ Πατρικῆς διδασκαλίας ἀλλοτριῶν, ὡς ἀνωτέρω δεδῆλωται. Ἀθετοῦσι γὰρ πᾶσαν εἰκονικὴν ποιήσιν τε καὶ προσκύνησιν.

Τοὺς τε παρ' αὐτῶν ἀποβληθέντας ἀποβαλλόμενος· καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν δεχθέντας ἀποδεχόμενος.

Καὶ πάνυ· ἄλλ' ὡς Καίσαφαικὸν συνέδριον, τὸν Βαρεθᾶν προσηκόμενον, τὸν δὲ Χριστὸν ἀρνησάμενον.

Τὸν δὲ ὑπὸ Ταρασίου σύλλογον ἀποβαλλόμενος.

Εὖγε, καὶ πάνυ εἰκότως· ἄλλ' ὡς συνεπόμενον τῇ πρώτῃ ἁγίᾳ συνόδῳ, ἐν τῇ τὸν Χριστὸν κηρύττει ἐγγράφεσθαι κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα· τὴν τε εἰκόνα αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς Θεοτόκου· πρὸς δὲ καὶ παντὸς ἁγίου, προσκυνεῖσθαι εἰς τιμὴν τῶν πρωτοτύπων· ὧν ἀπεβράγγης, ὡς ἀπὸ Χρ. τοῦ Ἰουδαί.

Καὶ τοὺς μὴ οὕτως ἐχορτας ἀναθεματίζω.

Ἀηλονότι· ἀλλὰ τοὺς ἁγίους πάντας συλλήδην, ὡς ἀντίπαλο; Χριστοῦ.

Ὑπέγραψα ἰδιοχειρῶς.

Ἀηλαδῇ· ἄλλ' ὡς ὁ Πίλατος τῇ κατὰ Χριστοῦ ἀποφάσει πῆξας τὸν κάλαμον.

Ὑπογραφή ὁρθοδόξου.

Τοῖς εὐαγγελικοῖς καὶ ἀποστολικοῖς ἐντάλμασι καὶ θεσπίσμασιν ἅπασιν ἐπόμενος· καὶ τοῖς προφητικοῖς καὶ Πατρικοῖς κηρύγμασι καὶ διδάγμασι ἐπερειδόμενος· τὰς τε ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς ἐξ συνόδους τὴν ἄλλαις τοπικαῖς καὶ ταύταις ὁμοδόξαις κατὰ τε δογματικὴν καὶ κανονικὴν τήρησιν προσείμενος· μεθ' ὧν καὶ τὴν μετὰ τὴν ἕκτην περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὑπομνηματίσασαν καὶ ὁρίσασαν θεοπρεπῶς ἀποδεχόμενος· καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον ἁγίαν συνέδρον, ὡς τὴν τὸ πρότερον ὁρθοδόξως δογματίσα-

A proprie enuntiandum, ac Nestorium jam tunc refellens. Neque porro duas esse in Christo naturas totidemque voluntates aperte declaravit: sed postquam Deum simul hominemque ipsum agnovit, duas ipsius generationes prædicans; duas pariter naturas, et consequenter ad naturas, voluntates quoque duas esse, potentia edocuit: quartæ et sextæ synodo relinquens id actu et diserte pronuntiandum: eosque confutans qui unam in ipso naturam, aut qui voluntatem unam esse affirmarent. Ac longum sit declarare quemadmodum unamquamque hæresim proligaverit, potentia opponens orthodoxum dogma, quod deinde pro tempore in synodis fuit actu declaratum. Cum itaque satis ostensum demonstrativum sit, te primam synodum non recipere hoc ipso quod omnem imaginum confectionem adorationemque rejicis; cum illa synodus potentia, sicut dictum est, denuntiaverit ut humanæ Christi formæ imagines fierent: simul ostensum est te et reliquas synodos non recipere. Una enim cunctarum eademque sententia et religio.

B Recipiens et synodum in Blachernis habitam, et eam quæ illius confirmandæ gratia fuit congregata.

XXXI. Certe quidem, tu nempe illis obtemperas et consentis qui veritatem oppugnant, atque ab omni apostolorum Patrumque doctrina alieni sunt, sicut superius demonstratum fuit. Abrogant enim omnem imaginum confectionem et adorationem.

Et rejiciens quos illæ synodi rejecerunt, et quos receperunt recipiens.

XXXII. Omnino; sed more consessus Caiphaici, qui Barabbam suscepit, Christum vero abnegavit.

Conventum autem sub Tarasio celebratum rejiciens.

XXXIII. Euge, ac merito certe; sed rejicis quatenus cum sancta synodo prima consentit in eo quod edixit ut pingeretur Christum secundum hominis formam, tum ut imago ipsius, et vivificæ crucis, ac Deiparæ, et præterea sancti cujuscunque, adoraretur in honorem prototyporum. A quibus tu non minus quam Judas a Christo, divisus es.

Et eos qui secus sentiunt anathematizans.

XXXIV. Omnino; sed sanctos pariter universos, tanquam Christi adversarius.

Propria manu subscripsi.

Certe, sed, ut Pilatus, calamo ad Christum condemnandum usus.

Subscriptio orthodoxi.

D XXXV. Evangelicis et apostolicis mandatis et edictis omnibus obtemperans, ac prophetarum et Patrum oraculis et documentis confirmatus, recipiens quoque sanctas synodos sex œcumenicas, aliasque variarum regionum œcumenicis consentientes secundum dogmatum et canonum observationem amplectens, cum iisque admittens et eam [Trullanam] quæ post sextam de venerandis imaginibus tractavit, ac Deo digna sancivit: necnon synodum Nicænam secundam, quæ de venerandis

imaginibus eadem ac prior dogmata orthodoxa tradidit, recipiens, cunctosque quos synodi excommunicaverunt rejiciens, cum iisque quos approbaverunt communicans: et cuilibet legi sacræ et consuetudini ecclesiasticæ, quæ a Christo huc usque manaverit, aut certe fuerit postea sancte instituta, mē submittens: omnemque Christi Dei nostri, vivificæ crucis, Deiparæ et angelorum et cujuscunque sancti et sanctæ imaginem, more hominibus salutari expressam, toto pectore complectens ac deosculans; conventum vero in Blachernis jampridem celebratum, eumque a quo prior ille confirmatus est, utrumque tanquam Christi sanctorumque omnium inimicum, rejiciens, eosque qui non sic sentiunt æternis anathematismis subjiciens, cum Deo,

Propria manu subscripsi.

IAMBI ICONOMACHORUM.

JOANNIS.

ACROST. Χριστοῦ τὸ πάθος ἐλπὶς Ἰωάννη. Christi Passio sp's Joanni.

Christus destruxit crucis divino robore
Vim turmæ dæmonum: iis qui vivunt
Robur effectus, et spes in potens præsidium:
Aperte docens ipsi uni confidere.
Itaque in parietibus pingere Dominum, nefas.
Totus quippe Deus est, haud mutatus per errorem,

Exaltans pios reges in regno.

IGNATIL

ACROST. Σταυρὸς Ἰγνατίου ἀνεσις. Crux Ignatio est gloriatio.

Crux, quæ conjunxit quæ prius erant dispersa, Pietatem sincere confirmat.
Evertens enim omne imaginum spectaculum,
Extulit aperte gloriam tuam, o Verbum,
Validum fidei robur agnita.
Quam adorantes, ut par est, imperatores,
Abigunt hostes hac potentia domitos.

ET OCCIDO BARBAROS.

H
O
S
T
E
S
P
R
O
F
L
I
G
O

σαν, καὶ ἐπομένως τῇ πρὸ αὐτῆς περὶ τῶν αὐτῶν σεπτῶν εἰκόνων, ἀσπαζόμενος· τοὺς τε παρὰ πασῶν ἐκκληρύκτους ἀποβαλλόμενος. Καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἀναβρῆθέντας εἰσ οικειούμενος· ἱεροῦ τε παντὸς θεσμοῦ καὶ ἔθους ἐκκλησιαστικοῦ, ἀπὸ Χριστοῦ μετὰ τοῦ δεῦρο προϊόντος· ἥ καὶ μετέπειτα ὁμοῦς ἱεροπρεπῶς ἀντεχόμενος· πᾶσάν τε εἰκόνα οὖσαν καὶ χαρattoμένην σωτηρίως τῷ κόσμῳ, τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῆς Θεοτόκου, ἀγγέλων τε καὶ παντὸς ἁγίου καὶ ἁγίας ἐνστερνιζόμενος. Καὶ προσπτυσσόμενος· τὸν δὲ ἐν Βλαχέρναις πάλαι ἀθροισθέντα σύλλογον, καὶ τὸ τούτου ἐπικυρωτικὸν συνέδριον, ὡς ἀντίθετον ἐκάτερον Χριστοῦ καὶ παντὸς ἁγίου, ἀποπεμπόμενος, καὶ τοὺς μὴ οὕτως φρονούντας αἰωνίοις ἀναθεματισμοῖς ὑποβάλλων, οὕτως

B Θεῷ,

Ἰγνέγραψα ἰδιοχειρῶς.

IAMBOI EIKONOMAXON.

IOANNOY.

Χριστὸς καθέλει σΤαυρικῶ θείῳ σθένε Ι
Ροπὴν φάλαγγος δαιμΟνων· τοῖς ἐν βίῃ
Ισχὺς πεφυκὼς ΕΑΠΙΣ εἰς κράτος μέγΑ.
Σαφῶς διδάσκων Αὐτῷ προσέχειν μόνο Ν
Τοιχογραφεῖν οὐν οὐ Θέμις τὸν δεσπότη Ν.
Ολος Θεὸς γάρ ἐστιν, Οὐ τραπεῖς πλάν Η.

Υψὼν ἀνακτας εὐΣεβεῖς ἐν τῷ στέφει Ι.

IGNATIOY.

Σταυρὸς συνάψας τὰ πρ Ι ν ἐσχεδασμέν Α
Τὴν εὐσέβειαν Γνησίως ὑπογράφει Ι.
Ἀνατρέπων γὰρ εἰκό Νων πᾶσαν οἶα Ν.
Υψωσε τὴν σὴν δόξ Α ν ἐμφανῶς, Λόγ Ε.
Ρώμη κραταῖα πῖς Τεως δεδαιγμένο Σ.
Ο ν προσκυνοῦντες ἀξ Ι ως οἱ δεσπότη Ι
Σοδοῦσιν ἐχθροὺς τ Ω κράτει δουλουμένου Σ.

ΚΑΙ ΦΟΝΕΥΩ ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ

E
X
Θ
P
O
Y
Σ
T
P
O
Π
O
Y
M
A
I

VARIAE LECTIONES.

P vel qui errore non abripitur.

Οἱ τὸ κράτος λαβόντες ἐκ Θεοῦ μόνου,
Λέων τε Κωνσταντίνος οἱ στεφηνόφοροι,
Ἀνιστοροῦσι τὸν τύπον τοῦ Δεσπότη·
Ἐγκάρδιον φέροντες αὐτοῦ τὸν πόθον.
Εἰκὴ δὲ τὴν πρὶν καὶ μάτην πεπλάσμεν
Ἐξήραν ἔνθεν εἰκονουργίας θέαν.

Λ Qui potestatem acceperunt a Deo solo,
Leo et Constantinus, coronam gestantes,
Spectandum proponunt typum Domini,
Ipsius desiderium gerentes in corde.
Temere vero antea et abs re comparatum,
Hinc sustulerunt imaginum spectaculum.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΙΝΑ
ΠΡΟΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΟΥΣ,

ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΗ ΕΓΓΡΑΦΕΣΘΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΩΜΑΤΙΚΟΝ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ.

EJUSDEM
QUÆSTIONES ALIQUÆ
PROPOSITÆ ICONOMACHIS,

QUI DOMINUM NOSTRUM JESUM CHRISTUM SECUNDUM CORPOREAM FORMAM
DEPINGI NOLUNT.

Α'. Εἰ ἐκ δύο φύσεων καὶ ἐν δυοὶ φύσεσι τελεῖαις ὁ Χριστός ἐστιν· εἰπέ κατὰ ποῖαν ἄγραφτος, τὴν λαβούσαν, ἢ τὴν ληφθεῖσαν; καὶ εἰ κατὰ τὴν πρώτην, ἔσται κατὰ τὴν δευτέραν γραπτός· ἢ ἔμπαλιν ἢ ἀντιστροφῇ. Εἰ δὲ κατ' ἀμφω, πῶς τοῦτο; εἰ μὴ ἐξ ἀμφοῖν μιᾶς συνθέτου φύσεως ἀποτελεσθείσης, μιᾶς συνθέτω καὶ ἰδιότητι. Εἴη ἂν οὔτε γραπτός, οὔτε ἄγραφτος· ἄλλὰ γραπτοῦ ἄγραφτος ἐξ ἡμισείας συνενηγμένος, καὶ κατ' οὐδ' ἕτερον τέλειος. Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς οὐχ ἑτεροούσιος ὁ Χριστός τοῦ Πατρὸς καὶ ἡμῶν; ἡμῶν μὲν τῷ συνθέτῳ σώματι ἐγγραφομένων· τοῦ δὲ Πατρὸς, τῷ ἀσυνθέτῳ φύσει μηδαμῶς περιγραφομένων.

Β'. Εἰ ἰδιότης ἐκάστης φύσεως ἀκίνητος, ἐπὶ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ ἡ περιγραφή· μὴ ἐγγραφομένου αὐτοῦ κατ' αὐτὴν, ἐκινήθη δηλονότι· κινήθεισα δὲ πῶς μετεχώρησε; Ἀρα εἰς τὴν τῆς θεότητος αὐτοῦ φύσιν; Ἀλλ' εἰ τοῦτο, προσθήκην ἢ Τριάς ἐδέξατο, ἀσυμφυῆς ἑαυτῇ ἰδίῳμα προσλαβούσα· ὅπερ ἀδύνατον. Εἰ δὲ οὐ μετέπεσεν ἐκείσε, πῶς ποτε ἂν εἴη; καὶ εἰ ἠφανίσθη, ἐξ ἀνάγκης συνηφάνισται καὶ ἡ ταύτης φύσις· ἐπεὶ μὴ οἷον διεσπᾶσθαι θατέρω θατέρως ὁμολογουμένως.

I. Si ex duabus naturis, et in duabus naturis perfectus Christus est, dic secundum quam depingi non possit, utrum secundum eam quæ assumpsit, an secundum eam quæ assumpta est? Et, si secundum primam, poteritne secundum alteram depingi? vel vice versa? Si vero secundum utramque, quoniam istud modo, nisi ex duabus una natura perfecta unaque proprietas componatur? Verum age, neque possit depingi, neque non possit, sed simul possit et non possit, ex dimidiatis compositus, et ex neutro perfectus. Quod si ita sit, quomodo Christus non erit naturæ a Patre et a nobis diversæ? a nobis quidem, qui quoniam ex corpore constamus, depingimur: a Patre autem, qui ob naturæ simplicitatem nequaquam circumscribitur.

II. Cum naturæ ejusque proprietas sit inseparabilis, cumque in Christi humanitate sit circumscriptio: si ipse ratione illius depingi minime potest, amota est illa certe. Si autem amota est, quoniam migravit? utrum in divinam ipsius naturam? Sed si hoc est, Trinitas additamentum accepit, assumens proprietatem sibi non congenitam: quod fieri non potest. Si autem non illuc transiit, ubinam erit? quod si periiit, natura etiam ad quam pertinet, perierit necesse est, siquidem alteram ab altera separari non posse in confesso est.

III. Incircumscriptum vel ejusdem ordinis est ac A circumscriptum, vel diversi ordinis. Si ejusdem ordinis, Deus Verbum consubstantialia etiam assumptæ carni erit, quantumvis incircumscriptum. Nam proprietates ordinis ejusdem, sunt etiam ab una eademque natura inseparabiles. Si autem diversi ordinis est, sane Verbum, quamvis sit diversæ a carne naturæ, carni instar describetur, nimirum secundum utramque naturam suæ divinitatis et humanitatis, ob duarum proprietatum conjunctionem circumscriptum et non circumscriptum : sicut visum et non visum, contractatum et non contractatum.

IV. Si rerum materialium et compositarum proprietates materiales sunt et compositæ, quonam modo Christus secundum corpoream formam erit incircumscriptus? cum id quod incircumscriptum est, immateriale sit et simplex, corpus autem materiale sit et compositum. Nam proprietatem ipsi naturæ prorsus similem esse necesse est, neque separationem quæ ex diversitate oriri intelligitur, ultatenus admittere. Atqui nisi circumscribatur, altera dissimilis facta est alteri : siquidem materiale non idem est ac immateriale, neque compositum idem quod simplex. Non itaque Christus corpore incircumscriptus est : ut non sit discrepantia in iis, quæ prorsus similia sunt, et in simplicibus compositio.

V. Si Christus Deus est et homo, nec eadem natura, qua Deus est, homo quoque est : liquet pariter non eadem proprietate qua incircumscriptus est, circumscriptum quoque esse : cum altera proprietas ab altera differat : neque duæ naturæ, vel inexistentes in ipsis proprietates, venire possint in eam communionem, qua res substantia similes unum idemque sunt. Quod si ita est, quomodo Christus cum ex duobus constet, et illa duo habere cognoscatur, non erit is qui figurari possit et qui non possit?

VI. Utrum Deus mortalibus visus est ea forma quæ figurari possit, an ea quæ non possit? Si ea quæ figurari non possit, certe et invisibili, siquidem hæc duo, nempe id quod figurari, et id quod cerni non potest, conjuncta sunt. Quonam igitur modo discipuli dicunt, *Vidimus Dominum* ²⁷? Itaque visus est ea forma quæ figurari potest, licet invisibilis sit secundum naturam divinam. Quod si ita est, quis, nisi ad extremum stuporis venerit, dicere sustinebit formam quæ figurari potest, figurari non posse?

VII. Si Christum solummodo circumscriptum dicere, est ipsum spoliare divinitate cujus est non circumscribi : utique qui cum esse solummodo incircumscriptum dicit, spoliatur ipsum humanitate cujus est circumscribi : ac æqualiter absurda sunt, quod Paulus Samosatensis deliravit, Christum hominem merum, non autem et Deum esse; et quod Manes Persa stulte dixit, Deum tantummodo,

²⁷ Joan. xx, 25.

Γ'. Ὁμόστοιχον τῷ περιγραφτῷ τὸ ἀπερίγραφτον, ἢ ἑτερόστοιχον. Καὶ εἰ μὲν ὁμόστοιχον, ἔσται καὶ ὁ Θεὸς Λόγος τῇ προσληφθείσῃ σαρκὶ ὁμοούσιος· ἐπεὶ περ ἀπερίγραφτος. Τὰ γὰρ τῆς αὐτῆς συστοιχίας ἰδιώματα, καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως εἶεν ἀπαράλλακτος. Εἰ δὲ ἑτερόστοιχον, πάντως καὶ ὁ Λόγος ἑτεροούσιος ὢν παρὰ τὴν σάρκα, κατ' αὐτὴν δηλαδὴ καὶ περιγράφοιτο, καθ' ἑκατέραν οὐσίαν τῆς αὐτοῦ θεότητος· καὶ ἀνθρώποτητος, ταῖς δυσὶ συστοιχίαις τῶν περὶ αὐτῆς ἰδιωμάτων περιγραφόμενος καὶ μὴ περιγραφόμενος· ὥσπερ ὁρώμενος καὶ μὴ ὁρώμενος, ψηλαφώμενος καὶ μὴ ψηλαφώμενος.

Δ'. Εἰ τῶν ἐνύλων καὶ συνθέτων ἐνύλα καὶ σύνθετα τὰ ἰδιώματα, πῶς ἂν εἴη ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα ἀπερίγραφτος; τοῦ ἀπερίγραφτου, ἀύλου καὶ ἀσυνθέτου ὑπάρχοντος· τοῦ δὲ σώματος, ἐνύλου καὶ συνθέτου. Δεῖ γὰρ τῇ φύσει ἀπαράλλακτον εἶναι τὴν ἰδιότητα· τὴν καθ' ἑτερότητα νοουμένην ἁλλοτριότητα οὐδ' ὅτιον προσιμένην. Ἀλλὰ μὴν, εἰ μὴ περιγράφοιτο, παρήλλακται θατέρω θατέρας. Εἴπερ μὴ ταυτὸν τῷ ἐνύλῳ τὸ αὐλον, καὶ τῷ συνθέτῳ τὸ ἀσύνθετον. Οὐκ ἄρα ἀπερίγραφτος ὁ Χριστὸς σωματικῶς, ὥς ἂν μὴ εἴη παράλλαξις ἐν ἀπαράλλακτος, καὶ σύνθεσις ἐν ἀσυνθέτῳ.

Ε'. Εἰ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ Χριστὸς ἐστίν, οὐ τῇ αὐτῇ δὲ φύσει ἢ ἐστὶ Θεὸς, ταύτῃ ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος· δηλονότι οὐδὲ τῇ αὐτῇ ἰδιότητι ἢ ἐστὶν ἀπερίγραφτος, ταύτῃ ἐστὶ καὶ περιγραφτός· ἄλλης ἄλλῃ διαφερούσης· καὶ εἰς κοινωνίαν ἔλθειν τὴν ἐν ταυτότητι οὐσιώδους ὁμοιώσεως οὐκ ἐνδεχομένων, οὔτε τῶν φύσεων, οὔτε τῶν συνυπάρχτων αὐταῖς ἰδιοτήτων. Εἰ δὲ τοῦτο, πῶς οὐχ ὁ Χριστὸς ἐξ ἀμφοῖν ὢν, καὶ κατ' ἀμφοτέρας γινώσκῃ, εἴη γραφόμενος καὶ μὴ γραφόμενος;

Σ'. Πότερον μορφῇ γραφομένη ὥπται Θεὸς τοῖς ἐπὶ γῆς. ἢ μὴ γραφομένη; Καὶ εἰ μὲν ἀγράφτη, δηλαδὴ καὶ ἀόρατὴ· εἴπερ σύστοιχον θατέρον θατέρω, τὸ ἀγραφτὸν φημι καὶ ἀόρατον. Καὶ πῶς φασὶν οἱ μαθηταί, *Ἐώρακαμεν τὸν Κύριον*; Οὐκοῦν γραφομένη· εἰ καὶ ἀθέατος τῇ θεῇ φύσει ὄντα. Εἰ δὲ ἐγγράπτῃ, τίς οἶσει τὴν γραπτὴν ἀγραφτον εἰπεῖν. εἰ μὴ τι ἂν εἰς ἔσχατον ἐλάσει παραπληξίας;

Ζ'. Εἰ τὸ περιγραφτὸν μόνον λέγειν τὸν Χριστὸν, φιλοῦν ἐστὶν αὐτὸν θεότητος, ἥς τὸ μὴ περιγράφῃ· ὅλον ἐστὶ καὶ τὸ ἀπερίγραφτον μόνον λέγειν, ἀπαφεινύνειν αὐτὸν ἐστὶν ἀνθρωπότητος, ἥς τὸ περιγράφῃ· καὶ τὰ ἄτοπα ἰσοῦσθαι· τὸ μὲν Παῦλον τῷ Σαμοσατεῖ ληρωθῆναι, φίλον ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ Θεὸν τὸν Χριστὸν λέγοναι· τὸ δὲ Μάνη τῷ Πέρσῃ φληναφῆναι, γυμνὸν Θεὸν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ

ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν ψάσκοντι. Ὁρᾶτε, ὡς οὗτοι, τὸ ἀμφίερημον. Ὅποτέραν οὖν τῶν ἀσεβειῶν οἴεσθε πεφευγῆναι, μεθ' ἑτέρας ἐξ ἀνάγκης ἐν ἡμῖσι ἐστῇ, ὡς ἐκ μερῶν συγκαίμενοι. Εἰ γὰρ εἰποιτε μὴ Παυλιανίζειν, τί Μανιχαῖζετε, τὸν Χριστὸν ὡς ἀσώματον Λόγον οὐ περιγράφοντες; ὅπερ φεύγει Παῦλος. Εἰ δὲ λέγοιτε μὴ Μανιχαῖζειν, τί Παυλιανίζετε, τὸν Χριστὸν ὡς ἐνσώματον ἄνθρωπον δογματίζοντες; ὅπερ φεύγει Μάνης· ὥστε Μανιχαῖζοντες Παυλιανίζετε, ὡς καὶ ἔμπαινον.

Η'. Εἰ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὁ Χριστὸς ὑμῖν ὡμολόγηται, καὶ οὐ σκάζετε περὶ τούτου· τί προσίστασθε λέγειν, αὐτὸν τῇ μὲν περιγράφῃσθαι, τῇ δὲ μὴ περιγράφῃσθαι; ἑκατέρας φύσεως τῇ ἰδιότητι γνωρίζομενον· ἥ μὲν Θεὸς ἐστι, περιγραφῆς ὑπεράλλομενον, ὥστερ θεὸς καὶ καταλήψεως; ἥ δὲ ἀνθρωπὸς ἐστι, περιγραφῇ ὑποκείμενον, ὥστερ θεὸς καὶ ποιότητι· εἰ μὴ φωνῇ μόνῃ τὸ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι εἰρηται ὑμῖν, ἀσώματον τὸν Χριστὸν πραγματικῶς ὑπολαμβάνουσι, καὶ διὰ τοῦτο ἄραπτον.

Θ'. Ἄλλο τὸ ἀπλοῦν, καὶ ἕτερον τὸ σύνθετον δοξάζετε, ἢ ταυτὸν ἀμφοτέρω; Καὶ εἰ μὲν τὸ πρῶτον, πάντως περιγραφτὸν καὶ ἀπερίγραφτον τὸν Χριστὸν, ὡς ἐξ ἀμφοῖν ὄντα, συνείποιτε ἡμῖν. Ἐν γὰρ τοῖς ἐναντίοις ἰδιώμασιν, ἢ θατέρου τούτων θεωρεῖται φύσις, τοῦ ἀπλοῦ λέγω καὶ τοῦ συνθέτου, ἤγουν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος· ὡς ἐπὶ πυρὸς καὶ ὕδατος· ἐν ὑποδείγματός λόγῳ, οὔτε τὸ πῦρ κατωφερὲς, οὔτε τὸ ὕδωρ ἀνωφερὲς· οὔτε ἡ ξηρότης ὑγρότης, οὔτε ἡ ὑγρότης ξηρότης. Τοῖνον οὔτε ἡ περιγραφὴ ἀγραφία· οὔτε ἡ ἀγραφία περιγραφῇ. Διείργεται γὰρ τοῦδε τόδε ἐναντιότητι φυσικῇ ὅτι μάλιστ'· καὶ πολλῶ γὰρ μᾶλλον ἐπὶ τῆς τρίτης σκελίδος ἢ τοῖν δυοῖν. Εἰ δὲ ἀπερίγραφτον μόνον, πῶς οὐχὶ τὸ δεῦτερον δοξάζειν; καὶ μὴ λέγοντες δοξάζοιτε ἀπλοσύνητον μίαν φύσιν θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος· ὡς ἀπὸ ὑδρόπυρον οὖν Σευήριον συγχυτικῶς πρεσβεύοντες. Τῇ γὰρ μονότητι τῆς ἰδιότητος μοναδικὸς καὶ ὁ τῆς φύσεως λόγος συνεκφάνεται.

Ι'. Εἰ αἱ καταφάσεις ταῖς ἀποφάσει ἠναντιώνται, καὶ οὐ ταυτὸν ἀμφοτέρω, οὔτε νενόηται, οὔτε ὀνομάζονται· κατάφασις δὲ τὸ περιγράφῃσθαι· ἀπόφασις δὲ τὸ μὴ περιγράφῃσθαι· ἐξ ἀμφοῖν δὲ ὁ Χριστὸς θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι· πάντως που ἔχει τὰ ἰδιώματα τῶν φύσεων; ἐξ ὧν καὶ ἐνεστὶν ἀντιδιατελλόμενα πρὸς ἀλλήλα, καὶ οὐκ εἰς ἓν κεκραμένα, ἀκολουθῶν τῇ διπλῇ τῶν οὐσιῶν διττῇ καὶ αὐτὰ ὑπάρχοντα· ἀφ' ὧν καὶ νενόηται καὶ ὀνομασται περιγραφτὸς τε καὶ ἀπερίγραφτος. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ μόνον ἀπερίγραφτος· ἐκράθη τὰ ἄκρατα φύρῃν καὶ ὁμῶνυμα τὰ ἑτερώνυμα· καὶ ἔσται τὸ περιπατεῖν, ὡς τὸ μὴ περιπατεῖν, ταυτονόητον καὶ ταυτόλεκτον· καὶ τὸ διαλέγεσθαι, ὡς τὸ μὴ διαλέγεσθαι· καὶ τὸ ὑπάρχειν, ὡς τὸ μὴ ὑπάρχειν· καὶ τὸ περιγράφῃσθαι λοιπὸν, ὡς τὸ μὴ περιγράφῃσθαι· ὅπερ λίαν ἡλίθιον.

A non autem et hominem esse Christum. Videte, non boni, utrinque præcipitium. Itaque in medio tanquam inter partes constituti, quodcumque ex duobus impiis dogmatis fugere velitis, alterum necesse est amplectamini. Si enim vos a Pauli paribus esse negaveritis, cur Manem sequimini, Christum tanquam Verbum incorporeum minime circumscribentes? id quod a Paulo alienum est. Si autem dicatis vos non esse Manichæos, cur cum Paulo dicitis Christum hominem esse corporeum? quod Manes declinavit. Ita Manem sequentes, et Paulum sequimini, ac vice versa.

VIII. Si Christum in divinitate et in humanitate confitemini, neque id fateri dubitatis: cur refugitis dicere ipsum unum quidem circumscribi, altera vero non circumscribi? cum noscitur utriusque naturæ proprietate: ea quidem qua Deus est, circumscriptionem perinde ut aspectum et comprehensionem excedens: ea vero qua homo est, circumscriptioni perinde ut aspectui et qualitati subjectus: nisi forte vos Christum in divinitate et humanitate confessi voce tenus, incorporeum illum astute intelligitis, ac propterea figurari non posse.

IX. Num existimatis aliud esse id quod simplex, aliud quod compositum an utrumque idem esse? Si primum, omnino Christum circumscriptum et incircumscriptum nobiscum dicitote, utpote ex utroque constantem: nam in proprietatibus contrariis spectatur natura utriusque, simplicis dico et compositi, puta divinitatis et humanitatis. Sicut in ignis et aquæ exemplo, neque ignis deorsum nititur, neque aqua sursum evolat: neque siccitas est humiditas, neque humiditas siccitas. Igitur neque circumscriptio est non posse figurari, neque non posse figurari circumscriptio est. Alterum enim alteri quam maxime opponitur naturali contrarietate: quæ multo etiam major est in hoc tertio quam in illis duobus. Si autem dicatis incircumscriptum duntaxat, quomodo non secundum ponitis? Ac licet id non dicatis, statuitis utique unam esse divinitatis et humanitatis naturam simplicem compositam: tanquam cum Severo ignem aquam

X. Si affirmationes et negationes opponuntur inter se, nec utraq; idem sunt sive idea sive nomine: circumscribi autem affirmatio est, non circumscribi, negatio: Christus vero ex ambobus, divinitate et humanitate constat; omnino naturarum habet proprietates: quarum aliquæ sunt inter se oppositæ, neque in unum permixtæ, sed quæ ob duplicis naturæ distinctionem, geminæ ipsæ quoque sunt, ex quibus circumscribitur et incircumscribitur cognoscitur ac denominatur. Quod si ita non est, sed incircumscribitur solummodo est, permixta et confusa erunt quæ nequeunt permisceri: ejusdem nominis erunt quæ nominis diversi: eritque cogitatione et nomine prorsus idem ambulare et non ambulare: ac ratione uti perinde erit ac non uti, et existere perinde ac non existere, et circumscribi perinde ac non circumscribi: quod nimis stolidum est.

XI. Ex incircumscripτο et circumscripτο, o boni, non fit aliquid quod sit tantummodo incircumscripτο : quo modo ex divinitate et humanitate non fit qui sit tantummodo Deus. Si enim naturæ secundum hypostasim adunatæ, non sunt altera in alteram mutata, certe nec appellationes proprias commutarunt : sed post ipsam in persona una conjunctionem servant et rerum et nominum distinctionem. Igitur ad hunc modum se habent et ipsarum proprietates, neque mutata est naturalis istarum qualitas, neque nominum distinctionem amisserunt, sed manent in Christo illibatæ : ex quibus et circumscripτος et incircumscripτος est prorsus, quantumlibet vos, o impii, renuatīs.

XII. P Si, ut divinus Epiphanius ait, quæcunque sunt in homine homo sunt : ac Unigenitus adveniens assumpsit omne id quod homo est : ut in homine perfecto omnia plane quæ salutis sunt, Deus cum sit, perficeret, nihil ejus quod homo est derelinquens : carens autem circumscriptione, dereliquisset aliquid, nec quaecunque porro, sed quod proprium maxime et præcipuum est, siquidem prima hominis proprietas est posse corporea forma representari : quisquis Christum figurari vetat, o viri, nonne, sicut idem Sanctus tricesimo secundo de Hæresibus capite demonstravit, germanus est ejus qui Christi carnem abnegat ? quem beatus quoque Sophronius in suis synodicis anathematizat.

XIII. Iis qui pervacius contradicunt, quique Christum, cum pingitur, in duos filios aiunt dividi, sicut divisit Nestorius, respondendum est minime id esse Christum dividere, sed potius quæ rectissima sint sapere. Nam ut in theologia, id quod personarum proprium est, minime dividit singularem divinitatis naturam, sed quod naturam communem habet, discretum est personis : ita in œconomia e contrario, quod naturarum proprium est non dividit singularem Dei Verbi personam, sed quod personam communem habet, naturis discretum est. Si autem in circumscriptione, id quod naturæ humanæ proprium est, induceret divisionem : ergo et in istis, quæ sunt ingentum, genitum, et procedens, id quod trium personarum proprium est, naturam singularem divideret. Atqui non dividit certe, quantumvis illa sint inter se diversa. Ergo neque istis personam Christi singularem incircumscripτο divinitatis et circumscripτο humanitatis, quantumvis inter se opponantur.

XIV. Si non licet, ex eo quod Deus Verbum carnem induit, affirmare, Patrem et Spiritum sanctum corporatos fuisse, quamvis Trinitas individua sit secundum naturam, pariter non licet ex eo quod circumscripτος idem fuit secundum humanitatem, affirmare, divinitatem simul circumscribi, quam-

IA'. ΕΞ ἀπεριγράπτου καὶ περιγραπτού, οὐκ ἀπερίγραφτον μόνον, ὡς οὐτοί· ὡς οὐδὲ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος Θεὸς μόνος. Εἰ γὰρ αἱ φύσεις αἱ ἐνωθεῖσαι καθ' ὑπόστασιν, τὴν εἰς ἀλλήλας μεταβολὴν οὐ προήκαοντο· οὕτε μὴν τὰς οἰκείας προσηγορίας ἡμεῖσαντο· σώζουσι δὲ τὸ διῆκον καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν μοναδικῇ προσώπῳ, καὶ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς ὀνόμασιν· ἄρα καὶ αἱ τούτων ἰδιότητες ὡσαύτως ἔχουσι, μὴ μεταβληθεῖσαι τῆς φυσικῆς ποιότητος· μὴδὲ τὴν διῆκην ὀνομασίαν ἀπολείψασαι· μένουσι δὲ ἐν Χριστῷ ἀλώθητοι· ἀφ' ὧν περιγραπτὸς τε καὶ ἀπερίγραφτος ὁμολογουμένως, καὶ μὴ βούλησθε, ἀθετοῦντες.

IB'. Εἰ, ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ἐπιφάνιος, ὅσα ἐν ἀνθρώπῳ καὶ ὁ ἀνθρώπος· καὶ εἰ τί ἐστὶν ἀνθρώπος, ταῦτα ἐλθὼν ἀνέλαθεν ὁ Μονογενὴς· ἵνα ἐν τῇ τελείῳ ἀνθρώπῳ τελείως τὸ πᾶν τῆς σωτηρίας, Θεὸς ὢν, ἀπεργάσθῃται, μὴδὲν ἀπολείψας τοῦ ἀνθρώπου· οὐ περιγραφόμενος δὲ σώματι, ἀπολείποιο οὐ τὸ τυχὸν ἀπλῶς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Κύριον καὶ καίριώτατον εἰπερ πρῶτιστον ἰδίωμα ἀνθρώπου, ἡ τοῦ σωματικοῦ χαρακτήρος ἐξεικόνισις· ἄρα οὐχ οὗτος ἀπαρεῦει Χριστὸν ἐγγράφεσθαι, ὡς ἄνδρες, ἀλλ' ὁ τοῦτο ὁμῶνυμος τὴν σάρκα Χριστοῦ ἀπαρνούμενος, καθὼς αὐτὸς ὁ ἅγιος ἐν τῇ περὶ αἱρέσεων τριακοστῇ ἀντέριψεν κεφαλὰν δεδήλωκεν; ὃν καὶ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συνοδικαῖς ἀναθεματίζει ὁ μακάριος Σωφρόνιος.

IC'. Τοῖς ἐνισταμένοις φιλονεικώτερον, καὶ λέγουσιν ὡς ἐν τῇ περιγράφειν τὸν Χριστὸν, χωρίζει αὐτὸν ἐστὶν εἰς δύο Υἱοὺς κατὰ Νεστόριον, ἀποκρίτεον, ὡς οὐ χωρίζειν ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ λίαν φρονεῖν ὀρθότατα. Ὡς γὰρ ἐπὶ τῆς θεολογίας τὸ ἰδιάζον τῶν ὑποστάσεων οὐ διατέμνεται τὴν μίαν φύσιν τῆς θεότητος, ἀλλὰ κοινωνοῦν φυσικῶς διακρίνεται ὑποστατικῶς· οὕτως ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐμπάλιν, τὸ ἰδιάζον τῶν φύσεων, οὐ διατέμνεται τὴν μίαν τοῦ Θεοῦ Λόγον ὑπόστασιν· ἀλλὰ κοινωνοῦν ὑποστατικῶς, διακρίνεται φυσικῶς. Εἰ δὲ μερίζοι ἐν τῇ περιγραφῇ ὅπερ ἐστὶν ἰδιάζον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, μερίζει ἄρα καὶ τὴν μίαν φύσιν τὸ ἀγέννητον, καὶ γεννητὸν, καὶ ἐκπορευτὸν, ὅπερ ἐστὶν ἰδιάζον τῶν τριῶν ὑποστάσεων· ἀλλὰ μὴν οὐ μερίζει, καὶ ἐπαρῶς ἔχη πρὸς ἄλληλα. Οὐδὲ ἐνταῦθα ἄρα τὴν μίαν ὑπόστασιν Χριστοῦ τὸ ἀπερίγραφτον τῆς θεότητος καὶ περιγραπτὸν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἐναντίας ἔχη πρὸς ἄλληλα.

ID'. Εἰ οὐ διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σεσαρκῶσθαι, ἐξὸν εἰπεῖν σωματωθῆναι τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ ἡ Τριάς κατὰ φύσιν ἀμέριστος· οὐδὲ διὰ τὸ περιγεγράφθαι αὐτὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐξὸν εἰπεῖν τὴν θεότητα συμπεριγράφθαι, καὶ καθ' ὑπόστασιν αὕτη τῆς σαρκὸς ἀμέριστος, τῆς φυσικῆς

VARIAE LECTIONES.

† Ex Ancorato. † Tom. VI Concil. Labbei pag. 851.

συναφείας ἔχει μὴ συγχεύσεως τὰς ὑποστάσεις· κἀν· ταῦθα τῆς ὑποστατικῆς ταυτότητος μὴ ἐξισώσεως τῶν οἰκείων ὄρων τὰς φύσεις.

ΙΕ'. Εἰ οὐχ ὁμοίως ἡμῖν ὁ Χριστὸς ἐγγράφεται διὰ τὴν θεώτητα, οὐδ' ὁμοίως τῷ Πατρὶ οὐ περιγράφεται διὰ τὴν ἀνθρωπότητα· καὶ ἔστιν ἀπολέσας ἀμφοτέρα, ἢ μᾶλλον ἀμείψας θάτερον θατέρῳ τὸ ἰδίωμα, ὡς θεὸς περιγραφόμενος, ὡς δ' ἄνθρωπος μὴ περιγραφόμενος. Εἰ δὲ πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς ἔχων ἔχει καὶ τὸ ἀπεριγραπτὸν· δηλονότι καὶ πάντα τὰ τοῦ ἀνθρώπου ἔχων, ἔχει καὶ τὸ περιγραπτὸν, ἀμφοτέρωθεν ὦν τέλειος, καὶ οὐχ ἡμιτελής καθ' ἐκάτερον.

A vis illa secundum personam divisa non sit a carne : cum neque illic naturæ conjunctio personas confundat, neque istic personæ singularitas naturas de finibus propriis demoveat.

XV. Si Christus propter divinitatem non potest, uti nos, figurari, sic etiam propter humanitatem non est incircumscriptus ut Pater : sed utramque hanc proprietatem amisit, aut potius alteram cum altera commutavit, circumscriptus qua Deus est ; incircumscriptus autem qua homo est. Si vero quia omnia Patris habet, ideo habet et incircumscriptionem, pariter, cum omnia quæ hominis sunt habeat, habet et circumscriptionem, siquidem est utrinque perfectus, neque ex alterutra parte semi-perfectus.

B

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΚΑΤΑ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΠΤΑ.

EJUSDEM

ADVERSUS ICONOMACHOS

CAPITA SEPTEM.

A.

Πρὸς τοὺς λέγοντας θεοποιεῖσθαι τὰς εἰκόνας τοὺς Χριστιανοὺς προσκυνοῦντας τὴν Χριστοῦ εἰκόνα, τῆς Θεοτόκου, ἢ οὐτίνουσιν τῶν ἁγίων.

Θεοποιεῖν ἔστιν, ἵνα ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ῥήματος συνθέσεως εἰπωμεν, τὸ, ὅπερ οὐ θεός, ὡς θεὸν πειεῖσθαι τε καὶ λατρεύεσθαι ὑπὸ τινος, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον· Καὶ ἡλλαξάν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ἐν ὁμοιωμάτι εἰκότος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν, καὶ τετραπόδων, καὶ ἑρπετῶν, ἤγουν ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης φύσεως καλὸν γὰρ διασαφῆσαι τὴν τετρακτὺν, Κρόνου τε καὶ Διὸς, Ἥρας τε καὶ Ἀφροδίτης, καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις ἐν ἑκατέρῳ τοῖς γένεσι πλείστων δτι μάλιστα· ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας, ἀετοῦ, γρυπὸς, ἢ οὐτινοσοῦν ἄλλου τῶν ἑτεροειδῶν τῆς αὐτῆς φύσεως, ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης, μόσχου, τράγου, ἢ οὐτινοσοῦν ἄλλου τῶν ἑτεροειδῶν τῆς αὐτῆς φύσεως· ἐπὶ δὲ τῆς τετάρτης, ὄφως, σάυρας, ἢ οὐτινος ἄλλου τῶν

C

I.

Adversus eos qui dicunt Christianos ex imaginibus deos facere, cum Christi, Deiparæ aut cujuscunque Sanctorum, imaginem adorant.

Deum facere, est, ut ab ipsa verbi compositione initium dicendi sumamus, id quod Deus non est, tanquam Deum constitui et coli ab aliquo : secundum id quod Apostolus dixit : *Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, volucrum, et quadrupedum, et serpentium* ²⁵ : ut puta, quod ad primum genus attinet (convenit enim genera illa quatuor explicare), Saturni et Jovis, Junonis et Veneris, atque his similitum utriusque sexus quam plurimorum : in secundo autem genere, aquilæ, gryphi, aut alterius cujuscunque de hoc genere, ab aliis diverso : in tertio autem genere, vituli, hirci, vel alteriuscunque de genere eodem ab aliis diverso : demum in quarto genere, serpentis, lacertæ, vel alterius cu-

²⁵ Rom. 1, 23.

jusvis de eodem genere ab aliis diverso. Quorum imagines cum deorum loco haberent gentiles, Barbari, Scythæ, *Servierunt*, ut ait, *creaturæ potius quam Creatori*³⁹, constituentes multos deos ac deas, inter se dissimiles, tum etiam invicem pugnantes, e quibus nullus aut erat, aut est, aut erit Deus. Neque ideo sane quod imagines fabricaverint reprehensi sunt : quandoquidem et Moses, ut alios omittam, et serpentem et Cherubim imaginibus exprimit, et tabernaculum confecturus, totius operis imaginem a Deo accepit. Ait enim, *Vide, facies omnia juxta typum ostensum tibi in monte*⁴⁰, sed quia id quod imagine expressum erat, Deum putaverunt colueruntque, seriem deorum innumerabilem constituentes, per ignorantiam unius ac solius Dei incorruptibilis et invisibilis. Quibus divinus Apostolus, *Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare auro, aut argento, aut lapidi, sculpturæ artis, et cogitationis hominis, divinum esse simile*⁴¹. Hoc est, ex imaginibus fieri deos ab iis de quibus dictum. Quibus autem unus Deus Pater ex quo omnia, et unus Dominus Jesus Christus per quem omnia⁴², et unus Spiritus sanctus in quo omnia, nequaquam deos faciunt, o viri, ex imaginibus, cum corporeæ Christi formæ imaginem erigunt ; absit ! sed ipsum in forma nostræ similli apparuisse constituentur ; sicut scriptum est : *Qui cum in forma Dei esset non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, in similitudinem hominum factus, et habui inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*⁴³. Cujus quidem imago non in similitudinem hominis corruptibilis ; id quod ab Apostolo condemnatur ; verum in similitudinem hominis quidem certe, sicut antea dixit, at non corruptibilis, sed incorruptibilis. Non enim *derelicta fuit anima ejus in inferno*, ut magnus Petrus ait, *neque caro ejus vidit corruptionem*⁴⁴, quoniam Christus non est homo nudus, sed Deus homo factus : circumscriptus quidem secundum corporis formam, siquidem in similitudine hominis fuit : manens vero incircumscribitus secundum divinitatis essentiam, siquidem cum Patre et Spiritu dissimilis est aliorum omnium.

Deinde quomodo Christus in œconomia Verbum esse intelligetur, si, contra quam Pater et Spiritus, non habeat, præter suam Filii proprietatem, ut forma corporea repræsentari possit ? Itaque deos ex imaginibus facere minime censendi sunt qui Christi imaginem effingunt et adorant : absit, o bone ! Non enim Deum carnem factum habere nos dicimus : neque duos deos, sed unicum in tribus personis. Neque cum imaginem adoramus, animus est materiam, in qua expressa est, impie adorare : sed illam ipsam quæ, cum in materia imprimatur instar sigilli, tum in Christo natura inest.

Α ἑτεροειδῶν τῆς αὐτῆς φύσεως. Ὅνπερ τὰς εἰκόνας θεοποιήσαντες Ἕλληνες, Βάρβαροι, Σχύθαι, Ἐιδόμεναι, ὡς φησι, τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα, πολλοὺς θεοὺς τε καὶ θεὰς ἑτεροφυεῖς τε ὁμοῦ καὶ ἀλληλομάχους προστεσσάμενοι· ὧν οὐδὲν ἦν, ἢ ἔστιν, ἢ ἔσται θεός. Καὶ οὐχ ὅτι ὅλων τι τῶν ὄντων εἰκόνασαν κατηγορηται· ἐπεὶ καὶ Μωσῆς εἰκονίζει καὶ Ὅσιν, καὶ Χερουβίμ· ἵνα παρῶ τοὺς ἄλλους λέγειν καὶ ὅλην δὲ μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν, εἰκονικῶς αὐτὴν πρὸς Θεοῦ μεμύηται. Ὅρα γάρ, φησὶ, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δευχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει· ἀλλ' ὅτι αὐτὸ τὸ εἰκονισθὲν, Θεῶν ἐνόμισάν τε καὶ ἐσεβάσθησαν, ὁρμαθὸν μυριάδικον πολυθείας συστησάμενοι, ἀγνοῦσι τοῦ ὄντος ὁμοῦ ἐνός Θεοῦ ἀφάρτου καὶ ἀοράτου. Πρὸς οὗς ὁ ἱερεὺς Β' Ἀπόστολος· Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφειλομεν νομίζειν χρυσῶν, ἢ ἀργύρου, ἢ λίθου, χαράγματι τέχνης, καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ Θεῖον εἶναι ὁμοιον. Τοῦτό ἐστι τὸ τὰς εἰκόνας θεοποιεῖσθαι τοὺς προσηρημένους. Οἷς δὲ εἰς θεὸς ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα· καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα· καὶ ἐν Πνεύμα ἁγνῳ, ἐν ᾧ τὰ πάντα· οὐ θεοποιεῖν ἐστίν, ὡς ἄνδρες, ἀναστηλοῦσι τὴν εἰκόνα τοῦ σωματικοῦ χαρακτήρος Χριστοῦ· ἀπαγε· ἀλλ' ὁμολογεῖν αὐτὸν ἐν εἰδει τῷ καθ' ἡμᾶς φάναι, καθὰ γέγραπται· Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὴν ἡγήσατο, τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δοῦλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος, καὶ σχῆματι ἐυθεθεὺς ὡς ἄνθρωπος. Ἐταπεινώσεν ὁ ἑαυτὸν γενόμενος ὑπὸ ἡμῶν μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Ὅνπερ ἡ εἰκὼν οὐκ ἐν ὁμοιώματι φαρτοῦ ἀνθρώπου, ἔπερ ἀποστολικῶς κατηγορεῖται· ἀλλ' ἐν ὁμοιώματι μὲν ἀνθρώπου, ὡς αὐτὸς προείρηκεν, οὐ μὴν φαρτοῦ, ἀλλὰ ἀφάρτου. Ὅδ' γὰρ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ἄδην, ὡς φησὶν ὁ μέγας Πέτρος· οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. Διότι οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ θεὸς ἀνθρωπισθεὺς ὁ Χριστὸς, περιγραφόμενος μὲν κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἰδέαν· εἴπερ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου ἦν· μένων δὲ ἀπερίγραπτος κατὰ τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν· εἴπερ σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι ἀνεμπερὴς τοῖς πᾶσιν.

Δ' Ἐπεὶ ποῦ φανήσεται ὁ τῆς Οἰκονομίας Λόγος, μὴ ἐξαίρετον παρὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, πρὸς τῷ ἴκῳ ἰδιώματι ἔχων ὁ Χριστὸς σώματος χαρακτὴρ εἰκονίζεσθαι ; Ὅστε οὐ θεοποιεῖσθαι ἐστίν εἰκόνας, τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ γράφουσι καὶ προσκυνοῦσιν· ἀπαγε ὡς ἑαῶ· οὐ γὰρ Θεὸν ποιητὴν ἔχειν λέγομεν, ἀλλὰ Θεὸν σαρκωθέντα· οὔτε δύο Θεοὺς, ἀλλ' ἕνα τρισπόστατον. Οὐδ' οὐ μὴ προσκυνοῦντες τὴν εἰκόνα τὴν ἐν ἡ ἐκτετύπωται ὕλην προσκυνεῖν ἀθέως πεφρονήκαμεν· ἀλλ' αὐτὴν ἐκείνην φυσικῶς ἐν Χριστῷ ὄσαν, καὶ ἐκμάσσοιτο ἐν αὐτῇ σφραγίδος ὅλην. Ἀμέτοχα γὰρ τῆς φύσεως εἶεν ἂν τὰ ἐκμαγεία

³⁹ Rom. 1, 25. ⁴⁰ Exod. xxv, 40. ⁴¹ Act. xviii, 29.

⁴² 1 Cor. viii, 6. ⁴³ Philipp. ii, 6. ⁴⁴ Act. ii, 31, 35.

τῶν ἀρχετύπων ἐν τοῖς τεχνήτοις· μόνην ἐπιδεικνύμενα ὡς ἐν κατόπτρῳ τὴν ἐμφέρεϊαν τῶν ὧν ἐπὶ εἰσιν ἀπομόργματα. Ἐπεὶ οὕτω γὰρ ἐν τῷ τοῦ σταυροῦ τύπῳ κατὰ πάσης ὕλης φαινομένῳ, πᾶσαν ὕλην εὐρεθεῖται προσκυνοῦντες. Ἀλλὰ ἀθάλα τῆς ἀνοίας! ἐν ἐπ' ἀμφοῖν κράτος, δόξα τε καὶ προσκύνησις· ὡς ὁ μέγας βοᾷ Βασίλειος· μὴ δυοῦποστάτου οὐσης εἰκόνας καὶ τοῦ πρωτοτύπου ἐμφερείας, ἀλλὰ μονοῦποστάτου. Παρὰ γὰρ τὸ διάφορον τῆς οὐσίας, ἐν καὶ ταυτὴν τὸ ἀρχετύπον καὶ ἡ εἰκὼν, φησὶν ὁ πολύσοφος Διονύσιος. Οὕτως ἐπὶ τῆς Θεοτόκου. Οὐ γὰρ τυποῦντες καὶ προσκυνοῦντες αὐτῆς τὴν εἰκόνα, θεῶν ὁμολογοῦμεν Ἑλληνικῶς ἔχειν καὶ σέβειν, ἀλλὰ Θεοτόκον. Πρὸς δὲ καὶ τῶν ἁγίων ὡσαύτως· οὐ πολλοὺς θεοὺς τε καὶ θεὰς, ἀλλ' ἓνα Θεὸν καὶ ἓνὸς Θεοῦ θεράποντας τιμᾶν καὶ σέβειν. Δι' ὃν καὶ πρὸς ὃν ἡ ἐπὶ πάντων τιμὴ καὶ πρόσκειται καὶ ἀνεῖσιν. Ἡ οὐ δοκεῖ σοι τὸ θεῖον μύρον εἰς Χριστοῦ τύπον εἰληφῆσθαι; τὴν θείαν τράπεζαν ἀντὶ τοῦ ζωοποιοῦ τάφου; τὴν ἐπ' αὐτῇ σινδόνα ἀνθ' ἧς καὶ ἐν ἧ εἰληθεὶς ἐτάφη; τὴν ἱερατικὴν λόγχην, ἀνθ' ἧς καὶ ἐν ἧ τὴν θεόσωμον πλευρὰν ἐνύγη; τὸν σπόγγον, ἀνθ' οὗ καὶ ἐν ᾧ πινὼν ἐχολώθη; τὸ σταυρικὸν ἐκμαγεῖον, ἀντὶ τοῦ ζωοποιοῦ ξύλου; Ἀνελε ταῦτα πάντα, καὶ εἴ τι ἕτερον εἰς ἀντιτυπίαν θείαν· ἐπειδὴ τὸ ὅλων προσκυνεῖσθαι πρὸς τῷ καὶ γίνεσθαι εἰκόνα εἰς Χριστοῦ τύπον καὶ τιμὴν, θεοποιεῖσθαι φαίης, τοὺς ποιοῦντας καὶ προσκυνοῦντας. Ἀλλ' ὅντως ἐπίσης Ἑλληνιστοὺς ταῦτα φληναφοῦσι τὸ ἀσέθημα. Οἱ μὲν γὰρ πρὸ σαρκώσεως Θεὸν ἔδοξαν περιγράφειν ὄντα ἀπερίγραπτον· οἱ δὲ μετὰ σάρκωσιν φιλονεικοῦσι μὴ περιγράφειν περιγραπτὸν ὄντα σώματι.

dicunt. Nam illi quidem ante incarnationem Deum circumscribere non dubitaverunt, cum esset incircumscriptus; istis vero, post incarnationem, obstinatum est non circumscribere, cum sit corpore circumscriptus.

B.

Πρὸς τοὺς διαποροῦντας, πῶς οὐ γέγραπται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ περὶ εἰκόνας Χριστοῦ.

Ἀγνοεῖν μοι δοκοῦσιν οἱ φιλεκλήμονες, ὅτι τῶν εὐαγγελικῶν δημάτων, τὰ μὲν ἐπ' εὐθείας, τὰ δὲ πλαγίως δεδῆλωται· οὕτω τοῦ Πνεύματος οἰκονομήσαντος, μὴ ῥάστην εἶναι τοῖς πολλοῖς τὴν κτήσιν τῶν ὠφελίμων, τῷ φιλοπόνῳ τῆς ἐρεῦνης μάλλον δρῆσθαι ἡμᾶς τὰ λυσitelῆ, ὡς ἂν πάγια εἶεν ἐντεῦθεν, καὶ μὴ εὐαφαίρετα ἐκείθεν· καὶ τοῦτο εἰκότως. Εἰ μὴ γὰρ ἦν τὸ ζητεῖν, οὐκ ἦν ἂν τὸ εὐρεῖν. Τοίνυν δείξομεν ἐκ παραλλήλου τὸ ζητούμενον. Ὡς πάλιν φησὶ Πέτρος τῷ Ἰησοῦ. Κύριε, εἰ σὺ εἰ, κέλευσόν με πρὸς σὲ ἔλθειν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐλθέ. Καὶ καταβάς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἔλθειν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν ἀνεμὸν ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος καταπορτίζεσθαι, ἐκραξέ λέγων, Κύριε, σῶσόν με. Εὐθέως δὲ Ἰησοὺς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπέλαβετο αὐτοῦ. Καὶ λέγει αὐτῷ, Ὁλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ ἀνεμὸς. Οὐ

A Images enim arte factæ eamdem atque archetypa naturam non habent, sed solummodo similitudinem earum rerum, unde expressæ sunt, tanquam in speculo repræsentant. Alioqui crucis in imagine, cum in omni materiæ genere exhibeatur, materiam quamlibet revera adoraremus. Sed apage hanc insaniam: una in ambobus potentia, una gloria, et adoratio, sicut magnus Basilius clamat: cum non geminæ, sed unius personæ sit similitudo imaginis et prototypi. Exceptio enim substantiæ discrimine, unum idemque sunt ipsum archetypum et imago, ait sapientissimus Dionysius. Sic etiam in Deipara. Non enim, cum ejus imaginem effingimus et adoramus, confitemur ipsam nos more gentilium, ut Deum habere ac venerari, sed ut Deiparam: pa-

B riterque quod sanctos attinet, nequaquam multos deos deasque honorare et colere, sed Deum unum, ac servos unius Dei, a quo proficiscitur et ad quem redit honor omnium. Nonne unguentum sanctum existimas effusum fuisse ut esset typus Christi? sanctam mensam pro vivifico ipsius sepulcro? sindonem quæ mensæ imponitur, pro sindone qua involutus sepulcro mandatus est? sacram lanceam pro ea qua divinum ipsius latus apertum fuit? spongiam pro ea, qua fuit potatus felle? crucis imaginem pro ligno vivifico? Tolle hæc omnia, et si quid est aliud quo divina repræsentantur: quandoquidem imaginem ad Christum repræsentandum et honorandum confici, prorsus idem esse ais, ac Deum fieri ab iis qui conficiunt et adorant. Sed profecto gentilibus, quorum insania illa propria est, pares impietate sunt qui istud

C et adorant. Sed profecto gentilibus, quorum insania illa propria est, pares impietate sunt qui istud

II.

Iis qui quærent, cur de imagine Christi scriptum nihil sit in Evangelio.

Ignorare mihi videntur isti cavillatores, in Evangelii alia quidem directe, alia vero oblique dicta et enuntiata esse: ita dispensante Spiritu, ut non quibuslibet in promptu sit utilium adeptio, sed nos pro exquirendi diligentia et labore capiamus ampliores fructus, et qui hinc quidem solidi sint, inde autem non facile amittantur, atque id merito sane; nemo enim, nisi querat, possit invenire. Quæstionem itaque propositam ex re simili explicabimus. Petrus Christo sic ait: Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas. At ipse ait: Veni. Et descendens Petrus de navicula ambulabat super aquam, ut veniret ad Jesum. Videns autem ventum validum timuit: et cum cœpisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac. Et continuo Jesus extendens manum apprehendit eum; et ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti? Et cum ascendissent in naviculam, cessavit ventus⁴². Petrus non dicitur super aquas rarsum ambulavisse

⁴² Matth. xiv, 28, 32.

postquam assumpsit illum Jesus; sed utique istud oblique indicatum est. Non enim quis sapienter dicat, ipsum per aera deferri a Christo, aut per vim rapi, tantisper dum in naviculam simul ascenderint. Age, nunc ad propositum revertamur, ac sapienter considera id quod dicitur. Accesserunt, inquit, qui didrachma accipiebant ad Petrum, et dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma? Ait: Etiam. Et cum intrassent in domum, prævenit cum Jesus dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel censum? a filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum: et eum piscem, qui primus ascenderit, tolle; et aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me et te⁴⁶. Illud igitur, pro me et te, innuit oblique, pro imagine mea et tua: non modo quia ipsa personarum pronomina earum naturam aperiant; personæ enim imagines sunt; sed quia unusquisque tributum pensitans, præter imaginem propriam, imperatoriam quoque imaginem offert in censum Cæsari: qui census dicitur capitalis. Caput autem aliud nihil est quam imago. Atque id ex Domini verbis manifestum est: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium ut videam. Illi autem attulerunt. Et ait illis: Cujus est imago hæc et superscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Et respondens Jesus ait illis: Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo⁴⁷. Qui et seipsum submittens, ut homo est, in iis quæ obedientiæ sunt, didrachmum perinde ac quivis alius persolvit. Staterem videlicet pro se et pro Petro. Stater quippe duo didrachma sunt. Sive autem stater, sive didrachmum, sive denarius, imaginem illius gerit, cuius gerit et habet inscriptionem. Itaque sicut ibi per unius rei ex alia acceptionem dictum esse affirmamus, Petrum denuo super aquas ambulasse, nec potest non sic accidisse: ita isto loco cum ait, pro me et te, quicumque prorsus hebetes non sunt iis intelligere licet, quamvis id non dicatur, Christi et Petri imaginem. Omitto dicere imaginem utique naturaliter in Christo inesse. Nam ubi prototypum, ibi, propter convenientiam nempe, est et id quod ex ipso expressum. Hæc enim relativa sunt et inter se conjuncta. Sed et præter illa quæ superius dicta sunt, hoc etiam mihi dicendum, quod videlicet imaginem, quam Cæsari dedit in tributum, eam ipse occulto quodam modo figuravit. Quid ita? quia non per se aut casu, hoc enim humanum, sed potius ex compacto staterem piscis deglutiverat: quinetiam magis pium est existimare, nutu Dei, qui nihil non potest, staterem, simul ac mandavit, in ventre piscis effectum fuisse. Hoc enim Deo congruit. Ait enim, Ipse dixit, et facta sunt: ipse mandavit, et creata sunt⁴⁸.

Α τοίνυν εἴρηται ὅτι πάλιν ὁ Πέτρος περιπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ὡς οὐπὲρ ἐπελάβετο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς· ἀλλὰ μὴν τοῦτο πλαγίως δεδήλωται. Οὐ γὰρ τις σωφρονῶν εἰποιεν ἂν, ἦτοι ἀέριον αὐτὸν φέρεσθαι, ἢ φοράδην ἀγεσθαι ὑπὸ Ἰησοῦ, μέχρι τοῦ συνεμβῆναι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον. Δεῦρο λοιπὸν ἐπὶ τὸ προκείμενον, καὶ σκόπει μοι συνέσει τὸ λεγόμενον. Προσηλθὼν, φησὶν, οἱ τὰ διδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον· Ὁ διδάσκαλος ὡμῶν οὐ τελεῖ τὰ διδραχμα; λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσηλθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων· Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τέλη ἢ κῆνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; λέγει, αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. Ἦνα δὲ μὴ σκανδαλίζωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον καὶ τὴν ἀναβάτῃα πρῶτον ἰχθὺν ἄρον· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ εὐρήσεις στατήρα· ἐκείνον, λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. Τὸ οὖν, ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ, πλαγίως δηλοῖ, ἀντὶ, τῆς εἰκόνης ἐμοῦ καὶ σοῦ. Διότι οὐ μόνον αἱ ἀντανυσμαῖαι αὗται προσώπων εἰσι δηλωτικαί· τὰ δὲ πρόσωπα εἰκόνας· ἀλλ' ὅτι καὶ ὑπὲρ ἰδίας εἰκόνης ἕκαστος τῶν ὑποφθόρων εἰκόνα βασιλικὴν προσφέρει εἰς τιμὴν τῷ Καίσαρι, τὴν δὲ λεγόμενον κεφαλῆτινῶνα· κεφαλὴ δὲ οὐδὲν εἴη ἄλλο ἢ εἰκόνα καὶ τοῦτο δηλὸν ἐκ τῆς τοῦ Κυρίου φωνῆς· Τί περᾶζετε με; φέρετέ μοι δηνάριον, ἦν ἰδῶ. Οἱ δὲ ἤνεγκαν· καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; Οἱ δὲ εἶπον· Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. Ὃς καὶ τεταχὼς ἑαυτὸν ἐν τοῖς ὑπὸ χεῖρα ὡς ἄνθρωπος, τετέλεκεν ὡς πᾶς τις ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ εἰκόνης τὸ διδραχμον· ἦτοι σὺν Πέτρῳ τὸν στατήρα. Ὁ γὰρ στατήρ δύο διδραχμά ἐστιν. Εἴτε δὲ στατήρ, εἴτε διδραχμον, εἴτε δηνάριον, εἰκόνα φέρι οὐπὲρ καὶ φέρι καὶ ἔχει τὴν ἐπιγραφὴν. Ὡς οὖν ἐκεῖ κατὰ παράληψιν εἰρησθαι εἵπομεν, περιπατήσαι πάλιν Πέτρον ἐπὶ τὰ ὕδατα, καὶ ἄλλοιως οὐκ ἔστιν· οὕτως ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ, ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ, συνεκφωνεῖσθαι ἔστι κατὰ τὸ σιωπώμενον, τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, ὡς περ καὶ Πέτρον, τοῖς μὴ λίαν ἀγνώμοσιν. Ἐὼ λέγειν ὅτι καὶ πανταχοῦ ἡ εἰκὼν ἐν Χριστῷ φυσικῶς πάρεστιν. Ὅπου γὰρ τὸ πρωτότυπον, ἐκεῖ κατὰ σχέσιν δηλονότι καὶ τὸ παράγωγον. Πρὸς τὴν γὰρ ταῦτα, καὶ ἄλλοις συνεκφερόμενα· Ἀλλὰ ἐκεῖνός μοι ῥητέον πρὸς τοῖς ἀνωτέρω· ὅτι καὶ ἦν εἰκόνα τετέλεκε τῷ Καίσαρι, αὐτὸς ταύτην καὶ ἀρρήτως ἐχάραξε. Πῶς; ὅτι μὴ αὐτομάτῃ; Μᾶλλον ἐκ συμβάσεως καταπιεῖν τὸν ἰχθὺν τὸν στατήρα (τοῦτο γὰρ ἀνθρώπινον), ἀλλὰ τῷ μηδὲν ἀδυνατούντι θεῷ Πνεύματι ἅμα τῷ ῥήματι ἐνδημιουργηθῆναι αὐτὸν τῇ ἰχθυαῖα κοιλίᾳ, εὐσεβέστερον ὑπολαμβάνειν. Τοῦτο γὰρ θεοπραπές. Αὐτὸς γὰρ εἶπε, φησὶ, καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐνετίλατο, καὶ ἐτίσθησαν.

⁴⁶ Matth. xvii, 25, seqq.⁴⁷ Matth. xxii, 18.⁴⁸ Psal. cxlviii, 5.

Γ.

A

III.

Πρὸς τοὺς λέγοντας· Ἐπειδὴ οὐκ ἔστιν ἐν οὐρανῷ ἀνθρώπου εἰκὼν, ἀλλὰ σταυροῦ τύπος, τοῦτον δεῖ καὶ προσκυνεῖν.

In eos qui dicunt, quandoquidem in cælo non est hominis imago, sed crucis typus, istum proinde adorari debere.

Ὁ τὰ πάντα πρὶν γενήσεως αὐτῶν ἐπιστάμενος Θεός, τῆς διὰ σαρκὸς οἰκονομίας αὐτοῦ τὸ μυστήριον πρὸ καταβολῆς κόσμου προτυπῶν, ἐν οὐρανῷ μὲν τὸν σταυρὸν δι' ἀστέρων ἐσχημάτισεν· ἐπὶ γῆς δὲ ἑαυτὸν ἐν τῇ τοῦ Ἀδὰμ διαπλάσει· ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος· κατὰ τὴν Παύλου τοῦ μακαρίου φωνήν. Ἔδει γάρ, ἔδει τὸν ἀπ' οὐρανοῦ ἐν τῇ γῇ, καὶ τὸν ἀπὸ γῆς ἐν οὐρανῷ διατυπωθῆναι· δηλοῦσης τῆς θεωρίας ὡς ἀναμῆξ τὰ οὐράνια τοῖς ἐπιγείοις ἔσται· ἄλλως τε οὐδὲ ἦν θεμιτὸν ἐν οὐρανῷ εἰκόνα ἀνθρώπου δεδεῖχθαι· ὅπου γε καὶ ταύτης χωρὶς ἄττασι λατρεύειν ἐπλανήθησαν ἄνθρωποι· πολλῶν οὖν μᾶλλον, εἰ ἀνθρώπινον ἔβλεπον εἶδος. Διὰ τοῦτο φησὶ Μωσῆς ὁ μέγας· Μὴ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήην καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ, πλανηθεὶς προσκυνήσης καὶ λατρεύσης αὐτοῖς. Ὅσατε ἐλεύσεως Χριστοῦ, ἐν ἰσῷ τοῖς ἄλλοις ἀστράφους σχήματι, καὶ ὁ σταυρικὸς τύπος, ἀποπεμπτός εἰς προσκύνῃσιν. Εἰ γὰρ τὸ πρωτότυπον τῆνικαῦτα ἀρατὸν, χολῇ γ' ἂν τὸ εἰκόνισμα εἴναι. Ἀφ' οὗ δὲ Χριστὸς ἐν τῷ αὐτοῦ ἀρχετύπῳ φιλανθρώπως πέπονθε, τιμητέος καὶ σωτήριος, καὶ ἐν οὐρανῷ βλέποιο· ὥσπερ καὶ ἡ τοῦ παθόντος εἰκὼν ἐπὶ γῆς πανταχοῦ φαινομένη, οὗ καὶ προετύπωτο· εἰ μή που ἄρα εἰκονομάχος χεὶρ προϋφθάκεν Ἰουδαίους. Οὐ τοίνυν διὰ τὸ εἶναι ἐν οὐρανῷ σταυροῦ τύπον προηγουμένως τιμητέος· ἀλλὰ διὰ τὸ ζωοποιὸν ξύλον ἁγιασθὲν τῇ ἐν αὐτῷ προσηλώσει Χριστοῦ· ὥσπερ καὶ ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, οὗ διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ προτύπωσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκ Παρθένου ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ.

collitur, quia in Adamo expressa ante fuit, sed quia ipse ex Virgine humanam naturam sumpsit.

Δ.

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι τὰ ρήγια ὁ ἱερεὺς οὐκ εἰκὼνι χρώμενος, ἀλλὰ σταυροῦ τύπῳ, κατασπαργίζεαι προσφερόμενα αὐτῷ.

Ὁ ἱερεὺς μέσος Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἱστάμενος, ἐν ταῖς ἱερατικαῖς ἐκκλησίαις, μίμημά ἐστι Χριστοῦ. Φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· Εἰς Θεός, εἰς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς. Εἰκὼν οὖν ὑπάρχων Χριστοῦ, ἀναγκαιῶς οὐκ εἰκὼνι (πῶς γὰρ ἂν εἰκὼν εἰκὼνι χρῆσαιτο τοῦ ἑαυτοῦ ἀρχετύπου); ἀλλὰ τύπῳ σταυροῦ, Χριστὸν δηλαδὴ μιμούμενος. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδεηγμάτισεν ἐν παθήσει, θριαμβεύσας αὐτὰς ἐν τῷ σταυρῷ, καθὰ γέγραπται· οὕτω καὶ οὗτος τύπῳ σταυροῦ, ὡς τύπος Χριστοῦ· τύπος γὰρ καὶ εἰκὼν ταυτὸν εἰς ἐμφέρειαν· τὸ σωτήριον τοῦ παιδὸς ἀπεργάζεται· ὥστε κἀνταῦθα εἰκὼν ἐληγεται Χριστοῦ τὸ ἱερατικὸν δηλαδὴ ἀξίωμα.

IV.

In eos qui obijciunt, sacerdotem, cum oblatos sibi infantes consignat, non imaginem, sed typum crucis adhibere.

Sacerdos Deum inter hominesque medius, in sacris obsecrationibus Christum representat. Ait enim Apostolus: Unus Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus⁴⁹. Itaque cum sit imago Christi, necessario adhibet non imaginem; quo enim modo imago imaginem prototypi sui adhiberet? sed typum crucis, imitans Christum videlicet. Quemadmodum enim Christus principatus et potestates traduxit confidenter, palam triumphans illos⁵⁰ in cruce, sicut scriptum est: ita et iste crucis typo, tanquam ipse Christi typus (nam typus et imago idem sunt quod ad representationem attinet) pueri salutem efficit. Quapropter istie quoque imago Christi, sacerdotalis nempe dignitas, adhibetur.

⁴⁹ Deut. iv, 19. ⁵⁰ I Tim. ii, 5. ⁵¹ Coloss. ii, 15.

V.

A

E.

Adversus eos qui obijciunt, unumquemque, non imagine adhibita, sed crucis typo, et morbos et dæmonem abigere.

Eadem est quæstionis hujus ac superioris solutio.

Quid ita, et quo tandem modo? quia unusquisque fidelium per lavacrum regenerationis, et renovatorem Spiritus sancti, conformis sit imagini Jesu Dei, prout ab Apostolo dictum est⁵¹. Ac alio in loco, *Vir non debet velare caput suum, quoniam imago et gloria Dei est*⁵². Quibus princeps apostolorum addit: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta*⁵³. Ita ut unusquisque sacrorum administer sibi fiat secundum conscientiam, ad ea quæ salutis sunt. Etsi autem fidelium quisque imago est, non tamen propterea inutile sit Christi imaginem in tabella exprimi. Etenim imago et similitudo quæ ex generatione divina existit, ad interiorem hominem pertinet. Quo enim modo Christus esse posset secundum corporis formam similis hominibus forma inter se in infinitum dissimilibus? Ea autem duntaxat imago Christi et est et dicitur, quæ per artem facta, speciei corporeæ, sive formæ, proprias notas, et alia quæque exteriorum gerit indicia. Quod ipsum in vivificæ crucis typo videre licet. Cum enim Apostolus ait: *Christo confixus sum cruci*⁵⁴, haudquaquam modo sensibili, neque adhibito sensibili crucis typo, crucifixum se dicit: Neutiquam; sed secundum interiorem hominem, et spiritali cruce, cupiditatum dico mortificatione. Atque id clarius innotescit ex his Domini verbis: *Tolle crucem tuam, et veni, sequere me*⁵⁵. Itaque sicut isthic et crux et crucifixo, ambo sunt duplicia; ita etiam in imagine Christi: artificialem dico, et eam quam fidelis in se suscipit secundum hominem interiorem.

VI.

In eos qui adversus imaginem Christi proferunt illud Theologi dictum: Quod colendum, minime circumscriptum.

Qui hoc aiunt, ideo aiunt quod vim vocum plura significantium minime noverint, sive potius noluerint intelligere ut bene agerent. Hæc enim vox, *colendum*, æquivoca est, ad diversa significata pertinens: quemadmodum, exempli gratia, nomen φῶς accipitur quidem de solis lumine, sed et de homine dicitur. Homo enim φῶς (vir) dicitur. Itaque si dicam, φῶς (lumen) non est homo, id verum est. Tunc enim accipio de sole. Rursus autem si dicam, φῶς (vir) est homo, id quoque verum: accipio enim jam de homine: ac in neutro mendacium est, propter variam in illis duobus acceptionem. Sic ergo et illius quod colendum dicitur, Vox est æquivoca et quæ bifariam intelligitur: nunc quidem de incircumscripτο, nunc autem de circumscripτο. Itaque a Patre, de natura divina disserente, dictum est: Quod colendum, minime circumscriptum: ut eos, qui divinitatem intra circumscriptionem

Πρὸς τοὺς λέγοντας, ὅτι ἕκαστος σταυροῦ τύπον χρώμενος, ἀλλ' οὐκ εἰκόρι, ἐξ' ἑαυτὸν διακρίνει καὶ πάθος καὶ δαίμονα.

Τὸ παρὼν πρόβλημα ὁμοίαν τοῦ προλαβόντος ἔχει τὴν ἀπάντησιν. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; ὅτι τῶν πιστῶν ἕκαστος διὰ λουτροῦ καλλιγενεσίας, καὶ ἀνακαινίσεως Πνεύματος ἁγίου, σύμμορφός ἐστι τῆς εἰκόνης τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον. Καὶ ἀλλαχοῦ, Ἀνὴρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων. Πρὸς οὓς φησιν ὁ κορυφαῖος Ἀπόστολος· Ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν· βασιλῆιον ἱεράτευμα. Ἐθνὸς ἁγίον. Ὅστε καὶ ἱερουργεῖς ἕκαστος ἑαυτῷ γίνοντο κατὰ συνείδησιν πρὸς τὰ σωτήρια. Οὐ μὴν ἐπειδὴ εἰκὼν ὁ πιστός, παρέλκον ἂν εἴη τὴν ἐν πίνακι Χριστοῦ εἰκόνα εἶναι. Ἡ μὲν γὰρ διὰ τῆς κατὰ τὴν θεϊαν γέννησιν συμμορφώσεως, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἐληπτται. Πῶς γὰρ ἂν τοῖς ἀπειρώς ἀλλήλων διεστηχόσι κατ' ἰδέαν, σωματικῇ χαρακτῇ ὁμοιωθεῖν Χριστός; ἡ δὲ τοῦ ἐσωμάτου εἶδους ἡ μορφῆς φέρουσα τὰ ἰδιώματα, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἔξω γνώριμα, μόνῃ τεχνητῇ εἰκὼν Χριστοῦ καὶ ἐστὶ καὶ λέγεται. Ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ ζωοποιῶν σταυροῦ ταυτὸν ἐστὶ βλέπειν. Λέγων γὰρ ὁ Ἀπόστολος, Χριστῷ συνεσταύρωμαι, οὐκ αἰσθητῶς δηλῶνται, οὐδὲ αἰσθητῶ τύπῳ σταυροῦ χρώμενος, ἐκ τὸν ἐσταυρωκέναι λέγοι ποθέν· ἀλλὰ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, καὶ νοητῶ δηλαδὴ σταυρῷ, τῇ νεκρωτικῇ, φημί, τῶν παθῶν ἐνεργείᾳ. Καὶ γε τοῦτο καταδρότερον ἐκ τοῦ τὸν Κύριον εἰπεῖν· Ἀροντὸν σταυρόν σου, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι. Ὡς οὖν ἐνταῦθα ἀμφοτέρω διττὰ, σταυρός καὶ σταύρωσις· ὁ τῶ καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνης Χριστοῦ· τεχνητῇ, φημί, καὶ ἡ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἐπὶ τοῦ πιστοῦ λαμβανόμενην.

Γ'.

Πρὸς τοὺς προφέροντας κατὰ τῆς εἰκόνης Χριστοῦ τὸ ὑπὸ τοῦ Θεολόγου εἰρημένον· Τὸ σεπτὸν οὐ περιγραπτόν.

Παρὰ τὸ μὴ εἶδέναι τὴν τῶν ὁμνούντων δύναμιν, ἤγουν παρὰ τὸ μὴ βουλευθῆναι συνιέναι τοῦ αγαθῆναι, ἡ πρότασις αὕτη. Τὸ γὰρ τοι σεπτόν, ὁμνώνυμος φωνὴ ἐστὶν εἰς διάφορα σηματονόμενα θεωρουμένη. Οἶον ἐκ παραλλήλου τὸ φῶς λαμβάνεται μὲν ἐπὶ τοῦ ἡλίου· λαμβάνεται δὲ καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου. Φῶς γὰρ ὁ ἄνθρωπος εἴρηται. Ἐὰν οὖν εἴπω· Τὸ φῶς οὐκ ἐστὶν ἄνθρωπος, ἀληθές. Εἰληπτται γὰρ μοι ἐπὶ τοῦ ἡλίου. Εἰ δὲ γε πάλιν εἴποιμι, Ὁ φῶς ἄνθρωπος ἐστὶν· ἀληθές. Εἰληπτται γὰρ μοι ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου· καὶ οὐδέτερον ψεῦδος, διὰ τὴν ἐν ἀμφοτέροις μετάληψιν. Οὕτω τοίνυν καὶ ἐπὶ τοῦ σεπτῶ ὁμνόνυμοι; ἡ φωνὴ διχῶς νοουμένη, πῇ μὲν ἐπὶ τοῦ ἀπεριγράπτου, πῇ δὲ ἐπὶ τοῦ περιγεγραμμένου. Τῷ Πατρὶ οὖν περὶ τῆς θελας φύσεως θεολογοῦντι εἴρηται· Τὸ σεπτὸν οὐ περιγραπτόν· πρὸς ἀνατροπὴν τῶν ἐξω περιγραφῆς τὸ θεῖον ὀρίζοντων. Καὶ ἀληθές. Οὐ μὴν περὶ οἰκονομίας προῖκεται λέγειν. Ἄλλος γὰρ

⁵¹ Rom. viii, 29. ⁵² II Cor. xi, 7. ⁵³ I Petr. ii, 9. ⁵⁴ Gal. ii, 19. ⁵⁵ Matth. vi, 24.

λόγος θεολογίας, κα' ἕτερος οἰκονομίας. ἐν οἷς οὐ τὰ αὐτὰ ἔστι δογματίζειν. Ἀμέλει καὶ ὁ θεὸς Κύριλος τὴν ὑπόστασιν, πῇ μὲν ἀντὶ τῆς φύσεως, πῇ δὲ ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως λαμβάνει, κατὰ τὸ διλήμματος εἶναι τὴν φωνήν. Ἐπεὶ ὅτι οἶδε καὶ τὸ περιγραπτὸν σεπτὸν, αὐτὸς φησι· « Προσκύνησον τὴν φάτνην, δι' ἣν σὺ, ἄλογος ὢν, ἐτράφη· ὑπὸ τοῦ Λόγου. » Τὸ δὲ προσκυνητὸν, δηλονότι καὶ σεπτὸν. Ἐὼ λέγειν περὶ τοῦ Κυριακοῦ σώματος· ἄρ' οὖν οὐ περιγραπτὸν; τίς ἀντερεῖ λόγος; τί δέ; οὐ σεπτὸν; καὶ οἱ λίθοι συμψήσαιεν. Τί δὲ εἴποις περὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ; τοῦ ἀντιτύπου; τοῦ θυσιαστηρίου; τῆς θείας τραπέζης; τοῦ ἀχράντου Εὐαγγελίου; οὐκ οὐκ οὐκ ἄλλου ἱεροῦ ἀναθήματος; αὐτὰ τὰ τῶν ἁγίων λείψανα οὐ πάντα περιγραπτὰ; παντὶ που ὄντι ἄλλ' ὅμως καὶ σεπτὰ, ὥσπερ καὶ ἡ Χριστοῦ εἰκὼν· συμμαρτυρούντων τῶν τῆς ἁγίας ἑκτῆς συνόδου Πατέρων, ἐν τισὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων Γραφῆς εἰρηκότων.

Z.

Πρὸς τοὺς προσφέροντας κατὰ τῆς εἰκόδος Χριστοῦ, τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου εἰρημέρον· « Εἰ τις τῷ κτίσματι προσκυνεῖ, κἂν ἐπ' ὀνόματι Χριστοῦ τοῦτο ποιῇ, εἰδωλολατρεῖ. »

Τοῦτο πρὸς τοὺς Ἀρειανούς, κτίσμα λέγοντας τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι, εἴρηται. Ἡμεῖς δὲ ἐπειδὴ προσκυνούντες τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, Χριστὸν αὐτὸν προσκυνεῖν πεφρονήκαμεν ὀρθοδόξως, διὰ τὴν ἐπ' ἀμφοῖν μίαν προσκύνησιν, οὐ διαφορουμένην κατὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον, τούναντιον δὲ ταυτιζομένην τῇ τῆς μιᾶς ὑποστάσεως ἐνότητι· οὐ κτίσματι προσκυνούμεν, μὴ γένοιτο· ὅτι μηδὲ κτίσμα Χριστός, κἂν ἔστιν ἐν αὐτῷ τὸ κτιστὸν, τοῦ κρείττονος, ὡς φησιν, ἐκνικήσαντος. Μὴ βλέπε πάλιν τὴν ὕλην ἀφ' ἧς ἐξήρηται τῇ ἐπινοίᾳ, κἂν ἐν αὐτῇ ὡς ἐν κατόπτρῳ, καὶ αὐθις λέγω, ἐμφανίζεται διὰ τῆς εἰκότος. Εἰ δὲ φαίης μὴ χωρεῖν, τῆς τυφλότητος ἴσε ὕψος· ἔξω μόνον ὀφθαλμοὺς φέρων, ὃ μὴ βάλλειν τοὺς μαργαρώδεις τῆς ἀληθείας λόγους ὁ Θεὸς καὶ Λόγος προστέταχεν.

A nem includunt, reselleret : et vere dixit. Nec vero de œconomia sermo tunc erat ; alia enim Theologiæ, alia œconomia : ratio, nec eadem utrobique decernere licet. Sane et divinus Cyrillus hypostasis modo pro natura, modo pro persona usurpat, quod nempe gemina sit vocis illius acceptio. Et quoniam non ignorat coli posse quod circumscriptum sit, ipse ait : « Adora præsepe, in quo tu rationis expers cum esses, a Verbo nutritus fuisti. » Quod autem adoratur, utique colendum est. Omitto dicere, de Domini corpore : nonne illud circumscriptum est ? quis sermo contradicat ? aut quomodo non sit venerandum ? ipsi lapides id clament. Quid dices porro de vivifica cruce ? de antitypo ? de altari ? de sacra mensa ? de intaminato Evangelio, aut alio quovis sacro instrumento ? Ipsæ sanctorum reliquiæ nonne omnes circumscriptæ sunt ? Sunt sane : attamen colendæ, sicut et Christi imago : testantibus id una voce Patribus sanctæ synodi sextæ, quibusdam in Scriptis ubi de sacris imaginibus egerunt.

VII.

In eos qui adversus imaginem Christi proferunt illud a sancto Gregorio dictum : « Si quis creaturam adorat, etiamsi faciat id in Christi nomine, idololatram committit. »

Dictum istud fuit adversus Arianos, qui Dei Filium creaturam aiebant esse. Nos vero, quoniam imaginem Christi adorantes, Christum ipsum adorare secundum sententiam orthodoxam in animo habuimus, adoratione ambobus communi neque diversa pro substantiæ diversitate, sed unica propter personæ unitatem : creaturam non adoramus, absit ! siquidem neque Christus creatura est, quamvis in ipso sit aliquid creatum : quia istud vincitur, ut aiunt, ab eo quod præstantius est. Ne respice amplius materiam a qua per cogitationem avulsus est, quamvis in ipsa tanquam in speculo (et id rursus dico) conspiciatur per imaginem. Quod si dicas te id non capere, o ! te, cum oculos duntaxat corporis habeas, cæcitate similem porco, cui margaritas sermonum veritatis mittere vetuit Deus et ratio

EJUSDEM THEODORI

ORATIO ADVERSUS ICONOMACHOS.

(Hanc leges supra in Vita S. Theodori a Michaelē monacho conscripta col. 175.)

EJUSDEM
EPISTOLA AD THEOPHILUM IMPERATOREM
DE SANCTIS AC VENERANDIS IMAGINIBUS.

(Exstat inter Opera S. Joannis Damasceni hujus Patrologiæ t. XCV, col. 345.)

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΠΛΑΤΩΝΑ
ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ.

EJUSDEM
EPISTOLA AD PLATONEM
IPSIVS PATREM
DE CULTU SACRARUM IMAGINUM.

Nosmetipsos consolamur, cum sanctum caput nostrum alloquimur. Quodnam enim potest filio solatium majus esse, quam conferre sermonem cum patre, tali præsertim ac tanto, cujus virtus multarum urbium ac regionum et insularum præconiis celebratur? Atque is est pater meus charissimus: etiamsi fructus arbori similis non sit, ob tenuitatis mea infecunditatem: tu tamen nobis propositus es tanquam pietatis norma: neque nobis tantum, sed et omnibus qui pie vitam instituere, ad virtutis perfectionem contendere, et ad prosperum cursum excitari velint. Cum autem sanctitas tua jam pridem a me postulaverit, ut quomodo sacram imaginem Christi venerari oporteat edisseram: non quo id ignores, sed volens ea re meam orationem tacentem excitare: mihi quidem hactenus non licuit respondere; nunc autem reminiscens, æquum esse duxi; quod mihi abs te imperatum est, cum sanctarum precum tuarum auxilio exsequi: tametsi hæc ipsa de re alias satis fortasse disserrerim.

Omnis itaque artificialis imago, similitudo est illius cujus imago est, ac in se ipsa formam sui

Ἐαυτοῦς παραμυθεύμεθα προσλαλοῦντες τῇ ἐκ κεφαλῆς ἡμῶν. Τί γάρ ἂν εἴη παρακλητικώτερον πατρί, ἢ πατρί διαλέγεσθαι, καὶ γε τοιούτῳ καὶ τηλικούτῳ, οὗ τὴν ἀρετὴν ᾔδουσι πολλαὶ πόλεις, γυναικαὶ τε καὶ νῆσοι; οὗτος ὁ ἐμὸς ποθεινὸς Πάτερ, καὶ ὁ καρπὸς τῷ δένδρῳ οὐκ εἰσικῶς, διὰ τὸ ἀγρηστον τῆς ταπεινώσεώς μου. Ἄλλ' ὅμως τὸ προκαίεσθαι σε κανόνα εὐσεβείας ἔχομεν· οὐχ ἡμεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ οἵπερ ἂν ἐλοιγντο θεοσεβεῖν, πτεροῦσθαι εἰς ἀνδρείαν, καὶ διανίστασθαι πρὸς εὐδρομίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ χρόνου πολλοῦ ἐπεζήτησέ σου ἡ ἀγνοσύνη, δοῦναί με λόγον, πῶς δεῖ τὴν σεπτὴν εἰκόνα Χριστοῦ προσκυνεῖν· οὐκ ἀγνοοῦσα, ἀλλὰ βουλομένη κἀντεῦθεν τὸν ἀλογόν μου λόγον κινεῖν· τηλικαῦτα μὲν οὐκ ἐξεγένετό μοι ἀποκριθῆναι. Νυνὶ δὲ ἐπιμνησθεῖς, δέον ἡγησάμην τὸ ἐνταλθέν μοι ἐφ' ὅσον οἶόν τέ ἐστι τῇ συνεργείᾳ τῶν ἱερῶν σου προσευχῶν ἀποπληρῶσαι. Εἰ καὶ ὅτι ἄλλοθι που περὶ τοῦδε αὐτοῦ τάχα ἱκανῶς ἐξεῖπον.

Πᾶσα τοίνυν τεχνητὴ εἰκών, ὁμοίωσίς ἐστιν οὗ ἂν ᾖ εἰκών, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν χαρακτήρα τοῦ ἀρχετύπου.

που μιμητικῶς δείκνυσσι, καθὼς φησὶν ὁ πολὺς τὰ θεῖα Διονύσιος· τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ ὁμοῦματι· τὸ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι· τὸ ἐκάτερον ἐν ἐκατέρῳ, παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. Ὅστε ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, προσκυνήσας τὸν ὄντα ἐμφαίνει ἡ εἰκὼν ἀσφαλῶς. Οὕτε γὰρ τὴν τῆς εἰκόνης οὐσίαν, ἀλλὰ τὸν ἐν αὐτῇ γεγραμμένον προσεκύνησεν· οὕτε μὴν τοῦ ἀρχέτυπου τὴν εἰκόνα διέσχισε κατὰ ταυτὸν τῆς προσκυνήσεως. Ταυτὸν γὰρ ἡ εἰκὼν τῷ ἀρχέτυπῳ τῇ ὁμοίωσει. Οὕτω τοιγαροῦν καὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς· ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, καὶ οὐ δύο βασιλεῖς. Οὕτε γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, οὕτε ἡ δόξα μερίζεται. Ὡς γὰρ ἡ κρατοῦσα ἡμῶν ἀρχὴ καὶ ἐξουσία μία, οὕτω καὶ ἡ παρ' ἡμῶν δοξολογία μία, καὶ οὐ πολλαί. Διότι ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Εἰ δὲ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, οὐκ ἄλλη καὶ ἄλλη, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτῇ τιμητικὴ προσκύνησις· ὥσπερ ἐν [καὶ ταυτὸν τὸ προσκυνούμενον καὶ εἰκὼν] πρωτότυπον.

Ἄλλο δὲ φυσικὴ εἰκὼν, καὶ ἄλλο μιμητικὴ. Ἡ μὲν οὐ φυσικὴν διαφορὰν ἔχουσα πρὸς τὸ αἷτιον, ἀλλ' ὑποστατικὴν, ὡς Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα· ἄλλη γὰρ ὑπόστασις τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἑτέρα τοῦ Πατρὸς, μία δὲ φύσις δηλονότι. Ἡ δὲ τὸ ἀνάπαλιν φυσικὴν διαφορὰν ἔχουσα, ἀλλ' οὐκ ὑποστατικὴν· ὡς ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Χριστόν. Ἄλλη μὲν γὰρ φύσις ὁλογραφίας, καὶ ἑτέρα τοῦ Χριστοῦ· οὐκ ἄλλη δὲ ὑπόστασις, ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτῇ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ εἰκόνι γεγραμμένη. Τοῦ αὐτοῦ θεοῦ Βασιλεῖος πάλιν λέγοντος· Ὁ οὖν ἐστὶν ἐνταῦθα μιμητικῶς ἡ εἰκὼν, τοῦτο ἐκεῖ φυσικῶς ὁ Υἱός· καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν τεχνητῶν κατὰ τὴν μορφήν ἡ ὁμοίωσις, οὕτως ἐπὶ τῆς θείας καὶ ἀσυνθέτου φύσεως τῇ κοινωνίᾳ τῆς θεότητος ἡ ἔνωσις. Ὅρα οὖν τὸ διάφορον, ὅτι ἐπὶ τῆς φυσικῆς εἰκόνης καὶ τοῦ αἰτίου, ἡγουν τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς, ἡνίκα μία φύσις, μία καὶ προσκύνησις κατὰ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως, οὐ τῆς ὑποστάσεως· ἐπειδὴ ὡς μίαν φύσιν, μίαν καὶ προσκύνησιν καὶ δοξολογίαν ὁμολογοῦμεν τῆς ἁγίας Τριάδος, τρεῖς δὲ ὑποστάσεις, Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ἐπὶ δὲ τῇ μιμητικῇ εἰκόνι καὶ τοῦ ἀρχέτυπου, ἡγουν Χριστοῦ καὶ τῆς Χριστοῦ εἰκόνης, ἡνίκα μία ὑπόστασις Χριστοῦ, μία καὶ ἐνταῦθα προσκύνησις ἐστὶ, κατὰ τὸ ταυτὸν δηλονότι τῆς μιᾶς ὑποστάσεως, οὐ τὸ ἑτεροῖον τῶν φύσεων Χριστοῦ καὶ τῆς εἰκόνης. Εἰ δὲ ὥσπερ κατὰ τὸ ταυτὸν τῆς ὑποστάσεως, οὕτω καὶ κατὰ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως, μίαν φαίμεν εἶναι τὴν προσκύνησιν τῆς εἰκόνης πρὸς τὸ πρωτότυπον, οὐκέτι διαφορὰν εἰκόνης καὶ εἰκονιζομένου γνωρίζομεν· ἀλλ' ἔσται ὡς μία ὑπόστασις, οὕτω καὶ μία φύσις τῆς εἰκόνης Χριστοῦ καὶ αὐτοῦ δὴ Χριστοῦ· καὶ ἐμπιπτομεν εἰς Ἑλληνικὴν πολυθεῖαν, πᾶσαν ὕλην εἰς Χριστοῦ εἰκόνα χαρακτηριζομένην θεοποιούντες. Κάντεῦθεν ἀνοίξομεν γλώσσαν τοῖς εἰκονομάχοις κατηγορεῖν ἡμῶν τῶν ἑνα Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι προσκυνούντων, πολλοὺς θεοὺς προσκυνεῖν τε καὶ σέβειν οὐκ ἀπέχικώς. Εἰ δὲ μήτ' αὖ κατὰ τὸ ταυτὸν τῆς

exemplaris imitando demonstrat, sicut divinorum peritus Dionysius ait : veritas in similitudine, exemplar in imagine, alterum in altero, excepta duntaxat substantiæ differentia. Itaque imaginem venerans, illum, quem imago exhibet, veneratur. Non enim substantiam ipsius imaginis, sed id quod in ipsa expressum est colit : neque porro, quod ad venerationem illam attinet, imaginem ab exemplari sejungit : idem quippe sunt, similitudine nimirum, imago et exemplar. Sic et magnus itaque Basilius ait imaginem etiam regis appellari regem, nec tamen duos esse reges, neque enim aut potentia scinditur, aut honor dividitur : atque ut una est potestas ac dominatio cui subijcitur, sic unus est et non multiplex honor qui a nobis exhibetur. B siquidem honor imaginis ad ipsum exemplar transit. Si autem ad exemplar transit, non est alius atque alius, sed unus et idem honor atque veneratio, sicut unum idemque est etiam quod in imagine colitur exemplar.

Aliud est porro imago naturalis, aliud per imitationem expressa. Illa quidem diversam a sua causa naturam non habet, sed personam : quo modo se habet Filius ad Patrem. Alia enim est Filii, alia Patris persona, natura vero una est. Contra autem altera penes naturam differt, non penes personam : quo modo imago Christi se habet ad Christum ; aliam enim picturæ materia, aliam Christus naturam habet : at persona alia non est, sed una eademque, Christi scilicet, etiam ut in imagine expressa est : cum divinus Basilius rursum dicat : Quod igitur illic imago est per imitationem, istud ibi Filius est per naturam : et quod est in artificialibus similitudo formæ, id ipsum est in divina et simplici natura divinitatis communis et unitas. Vide igitur discrimen : scilicet in imagine naturali ac in ipsius causa, puta in Filio et Patre, cum natura una sit, una quoque veneratio est, secundum identitatem naturæ, non personæ : siquidem ut naturam unam, sic et unam venerationem ac glorificationem sanctæ Trinitatis constitemur, tres vero personas, Patris, et Filii, et sancti Spiritus. In imagine autem artificiali ac ipsius exemplari, puta in Christo et imagine Christi, cum unica sit persona, Christi scilicet, ibi unica et veneratio est, secundum unius nempe personæ identitatem, quantumvis diversæ sint Christi et imaginis naturæ. Si vero dicamus venerationem imaginis et exemplaris unicam esse tum secundum personam, tum secundum naturæ identitatem ; non amplius agnoscimus imaginis ac rei representatæ differentiam, sed unica erit Christi imaginis et Christi ipsius, ut persona, sic et natura : et in Deorum multitudinem, more gentilium incidimus, quæcumque materiam quæ imaginem Christi exhibeat instar numinis colentes. Atque Iconomachorum linguam ea re excitabimus, ut nos qui unum in tribus personis Deum veneramus, merito accensent, tanquam plures Deos colamus ac veneremus.

nur. Rursus autem si quis dicat neque secundum personam, neque secundum naturam identitatem, eandem esse imaginis ac exemplaris venerationem; is utique potestatem scindit, ac honorem exemplaris ab imagine sejungit, atque adeo Christi venerans imaginem, manifeste est idololatra, non unam venerationem, sed geminam exhibens. Quod quidem Iconomachi demonstrare magno studio enituntur, inde colligentes Christi carni non convenire ut circumscribatur: qui quidem confutantur similiter ac ii qui Deum specie tenus et apparentia sola inter homines versatum esse dixerunt. Sed utrumque simul impietas in suis tenebris sepulta maneat. Vera autem Christianorum fides, sicut antea dictum est, quemadmodum in sancta Trinitate unicam venerationem conlittetur ob divinitatis communionem; sic etiam in imagine Christi unicam eandemque venerationem constituitur propter Christi personam unitatem. Ea enim ipsa persona est quæ colitur, etiam in pictura: siquidem imago non erit, sed res quædam subsistens per sese, si ita dividatur, ut honore separaretur a suo exemplari. Atque ita demum unica est etiam in imaginis Christi cultu veneratio et glorificatio multum laudandæ ac beatæ Trinitatis. Sed forsitan dicat aliquis: Ergo cum veneratio illa idem sit ac latria, imago Christi pariter cum sancta Trinitate latria colitur. Verum qui hoc dicat, ignorare videtur diversam esse venerationem: siquidem sanctos veneramus, sed latriæ cultum ipsis non exhibemus. Principes quoque veneramus juxta divinam legem: at neque ipsos latria colimus. Deinde discat iste insuper, nequaquam ipsam imaginis substantiam coli: hoc enim a nobis alienum est, ac eorum proprium qui serviunt creaturæ potius quam Creatori. Sed cum in imagine Christi colitur Christus; imaginis materia manet prorsus expers illius honoris, qui Christo in ipsa exhibetur propter similitudinem quæ propria est personæ Christi, et quæ a materia illa discrepat quamvis in ipsa conspicitur. Ac mihi videtur ista res cum speculi exemplo congruere. Nam ibi etiam spectantis vultus quodammodo depingitur, manetque similitudo extra materiam: ac si quis ibi suam imaginem complectatur, materiam ipsam minime complectitur: cum nec istius causa accedat, sed ob sui ipsius similitudinem in illa expressam, et materiæ adhærentem. Nimirum amoto speculo, statim ex ipso effigies excedit, tanquam nihil habens cum speculi materia commune. Sic ergo et in imaginis materia se res habet. Si enim apparere desinat quæ in ipsa conspicitur similitudo, ad quam veneratio pertinet; materia manet absque honore, tanquam nihil cum illa similitudine communicans. Rursum, sit annulus imagine regis inculptus: deinde imprimatur in cera, in pice, in argilla: signum quidem unum et idem erit in qualibet ex his materia consimile; ipsæ autem res illæ inter se discrepant: signum vero nonne idcirco idem prorsus est quamvis in materia diversa, quia cum

A ὑποστάσεως, μήτε κατὰ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως λόγοι τις εἶναι τὴν τῆς εἰκόνος πρὸς τὸ ἀρχέτυπον προσκύνῃσιν, δηλονότι ἔσχισε τὸ κράτος καὶ ἐμέρισε τὴν δόξαν τοῦ ἀρχέτυπου ἀπὸ τῆς εἰκόνος· καὶ οὕτως προσκυνῶν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, εἰδωλολατρῆϊ φανερώς, οὐ μίαν, ἀλλὰ δύο προσκυνήσεις εἰσφέρων. Ὅπερ ἀποδεικνύεται स्पείδουσιν οἱ εἰκονομάχοι· ἀναιρῶντες ἐντεῦθεν, ὡς τὸ εἰκὼς, Χριστὸν σαρκὶ περιγράφεσθαι, ἴσα τοῖς ἐν δοκῇσιν καὶ φαντασίᾳ ἐπιδεδημηκέναι Θεὸν τοῖς ἐν γῇ ἀσεθεῖν ἀπελεγχόμενοι. Ἄλλ' ἐρρίφθω τὸ ἀμφοτέρων ἐπίσης ἀσεθὲς ἐν τῷ οἰκεῖν σκότει· ἡ δὲ ἀληθὴς τῶν Χριστιανῶν πίστις, καθὼς προεῖρηται, ὡς μίαν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τῇ κοινωρίᾳ τῆς θεότητος ὁμολογῇ προσκύνῃσιν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν προσκύνῃσιν ὁμολογῇ κατὰ τὴν ταυτότητα τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἡ αὐτὴ γάρ ἐστι προσκυνουμένη, καὶ γεγραμμένη εἴη. Ἐπεὶ οὐκ ἂν εἴη ἑκὼν, εἰ μεσολαβεῖται καὶ διασχίζεται τῇ τιμῇ ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλ' ἰδιουπόστατόν τι πρᾶγμα τυγχάνει. Καὶ οὕτω λοιπὸν καὶ τῇ τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ προσκυνήσῃ, μία ἡ προσκύνῃσιν καὶ δοξολογία τῆς πολυὺμνῆτου καὶ μακαρίας Τριάδος. Δόξετε δ' ἂν τις κακῶς λέγειν· Οὐκοῦν ἐπειδὴ ἡ προσκύνῃσιν λατρεία, συλλατρεύεσθαι συμβαίνει τὴν εἰκόνα Χριστοῦ τῇ ἁγίᾳ Τριάδι. Ἄλλ' εἰσιν οἱ τοιοῦτος μὴ εἰδὼς διαφορὰν προσκυνήσεως· ἐπεὶ προσκυνούμεν ἁγίους, ἀλλ' οὐ λατρεύομεν αὐτοῖς· καὶ ἄρχουσι κατὰ νόμον Θεοῦ, ἀλλ' οὐδ' αὐτοῖς λατρεύομεν. Ἐπειτὰ μανθανέτω αὐτίς, ὅτι οὐ τῆς οὐσίας τῆς εἰκόνος ἐστὶ προσκύνῃσιν· τοῦτο γὰρ ἔκτοπον, καὶ τῶν λατρευόντων τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα ἔργον, ἀλλὰ τοῦ ἐν τῇ εἰκόνι Χριστοῦ προσκυνουμένου Χριστοῦ, ἀκοινωνήτου μενούσης παντάπασι τῆς εἰκονικῆς ὕλης πρὸς τὸν προσκυνούμενον ἐν αὐτῇ Χριστὸν τῷ ὁμοιώματι, ὅπερ ἐστὶν ἴδιον τῆς ὑποστάσεως Χριστοῦ, κεχωρισμένον τῆς ὕλης, καὶ ἐν αὐτῇ ὁρᾶται. Καὶ μοι δοκεῖ τῷ ἐν κατόπτρῳ παραδείγματι εἰσινεῖν· κακεῖ γὰρ οἶονε διαγράφεται τοῦ ὁρώμενου τὸ πρόσωπον· καὶ μένει ἔξω τῆς ὕλης τὸ ὁμοίωμα· καὶ δόξειεν ἀσπάσασθαι τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ἐκεῖσε, οὐ τὴν ὕλην προσεπτύξατο· οὐ μὴδ' οὐ αὐτὴν πρόσκειναι, ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἀπεικονισθὲν αὐτοῦ ὁμοίωμα· διὸ καὶ πρὸς αὐτὴν τῇ ὕλῃ ἀμέλει μεταστάντος αὐτοῦ τοῦ ἐσώπτρου, συναπέστη αὐτῷ ὁμα καὶ τὸ ἑνδαλμα, ὡς μὴ κοινωνοῦντι τῇ τοῦ ἐσώπτρου ὕλῃ· ὥστε οὐ καὶ ἐπὶ τῆς εἰκονικῆς ὕλης· οὐ γὰρ ἀφανισθέντος τοῦ ἐν αὐτῇ ὁρωμένου ὁμοιώματος ἐφ' ᾧ ἡ προσκύνῃσιν, ἔμεινεν ἡ ὕλη ἀπροσκύνῃσιν, ὡς μὴδὲν κοινωνοῦσα τῷ ὁμοιώματι. Ἔστω πάλιν δακτύλιος ἐγκυρεαράγμενος βασιλικὴν εἰκόνα· εἴτα ἐκτυποῦσθω ἐν χαίρῳ, ἐν πίσσῃ, ἐν πηλῷ· ἡ μὲν οὖν σφραγὶς μία καὶ ἡ αὐτὴ ἀπαράλλατος ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ὕλαις· αἱ δὲ πρὸς ἀλλήλας διαφορούμεναι· οὐκ ἂν δὲ ἐν ταῖς διαφορουμέναις ἀπαράλλατος ἔμεινεν, ἢ παρὰ τὸ μὴδὲν ταῖς ὕλαις κοινωνεῖν. Ἄλλ' εἶναι αὐτὴν τῇ ἐπινοίᾳ τούτων κεχωρισμένην, μένουσαν ἐν τῷ δακτυλίῳ. Οὕτως οὖν καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὁμοίωμα, καὶ ἐν ὁποιούν ὕλῃ

κεχαρακτήρισται, ἀκοινωνήτων ἐστὶ τῇ ἐν ᾗ δεικνύται ὕψι· μένον ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσει, ἥσπερ ἐστὶ καὶ ὁ θεὸς. Καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, οὐ λατρεύεται ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῇ προσκυνούμενος Χριστός· καὶ προσκυνητέον αὐτῇ κατὰ τὸ αὐτὸν τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ, παρὰ δὲ τὸ τῆς οὐσίας τῆς εἰκόνος διάφορον.

Quia qui in ipsa colitur : ac imaginem venerari oportet secundum identitatem personæ Christi, quantumvis substantia ipsius diversa sit.

Οὕτω τοιγαροῦν, ὡς ἐμὲ γοῦν εἰδέναι, τῇ τῶν ἁγίων Πατέρων διδασκαλίᾳ ἐπεριδόμενον, ἡ τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ προσκύνησις· ἥς ἀναρρουμένης ἀνῆρηται δυνάμει καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ οἰκονομία· καὶ ἥς μὴ προσκυνουμένης, ἀνῆρηται ὡσαύτως καὶ τοῦ Χριστοῦ προσκύνησις.

Καὶ διὰ τοῦτο, ὦ θεῖε Πάτερ, σὺν φόβῳ καὶ εὐλαβείᾳ προστίθω καὶ προσκυνητέον αὐτῇ, ὡς τῆς προσκυνήσεως ἐπὶ τὸν Χριστὸν διαβαινούσης· καὶ πιστευτέον χάριν θεῖαν ἐν αὐτῇ ἐπιφοιτᾶν, καὶ ἁγιασμοῦ αὐτὴν ὑπάρχειν μεταδοτικὴν τοῖς πίστει προσκυνοῦσιν. Ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, τῆς εἰκόνος τε τῆς παναγίας Θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων, πάντα ἁγιαστικὴ εἰκὼν προσκύνησις, διὰ μέσου τῶν κατ' αὐτάς πρωτοτύπων ἐπὶ θεὸν ἀναβαίνει. Καὶ διὰ τοῦτο μία καὶ μόνῃ ἐστὶν ἡ λατρευτικὴ προσκύνησις τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσιου Τριάδος· δι' ἣν ἐπὶ τῶν ἄλλων αἱ διάφοροι προσκυνήσεις, καὶ πρὸς ἣν ἡ ἀναφορὰ τῶν ἀπαισῶν προσκυνήσεων ἐνίατα. Εἰ δέ τι ἀγνοία ἐσφαλμένως εἰρηκα, ἢ τοῦ καθήκοντος ἐνδεῶς, ἢ πέρα· ὡς Πατὴρ ἀγαθός, τὸ μὲν ἐπανορθοῦν, τὸ δὲ ἀναπληροῦν, τὸ δὲ περιελεῖν ἀξίωσον· εὐχόμενος καὶ ὑπερευχόμενος τῆς ταπεινώσεώς μου, καὶ νοεῖν ὁρθῶς, καὶ λέγειν ἀπαίστως, καὶ πράττειν ἀνεπιφύγως.

A illis rebus non communicat, sed manet in annulo, ab illis rebus ipsa idea separatam. Sic igitur et Christi similitudo quacunque tandem in materia sit expressa, minime communicat cum materia in qua conspicitur, manens in ipsa Christi persona, cujus nempe propria est. Atque ut verbo dicam, latriæ cultus minime exhibetur imagini Christi, sed Christum qui in ipsa colitur : ac imaginem venerari oportet secundum identitatem personæ Christi, quantumvis substantia ipsius diversa sit.

Atque hoc modo, ut mihi quidem videtur, sanctorum Patrum doctrina et institutione confirmatur imaginis Christi veneratio : quæ si tollatur, pariter et ipsa Christi œconomia tollitur : ac, si imago non colatur, pariter ipsius Christi veneratio tollitur.

Quapropter, Pater sancte, ad ipsam cum metu et reverentia accedere oportet, ipsique honorem exhibere, tanquam honore illo ad ipsum Christum pertinente : ac pro certo tenendum est gratiam divinam supervenire ipsi, et per eam sanctificari quicumque cum fide accedunt. Quandoquidem tum in crucis vivificæ typo, tum in sanctissimæ Dei matris, aliorumque sanctorum imagine, omnis imaginum cultus sacer, per eos, qui in ipsis representantur, pertingit ad Deum : atque idcirco latriæ veneratio omnis et sola est sanctæ consubstantialisque Trinitatis, propter quam aliis diversus exhibetur cultus, et ad quam tendit alia quæcunque veneratio. Quod si quid per ignorance perperam dixi, sive infra, sive supra id quod decet ; tu tanquam bonus Pater illud emendare et vel supplere vel amputare ne graveris : pro mea humilitate orans etiam atque etiam, ut et recta sentiam, et sermo offensione, et facta reprehensione careant.

II. ORATIONES.

JOANNIS LÆVINEII CANONICI

PRÆFATIO.

Non opinor expectare te, amice lector, ut eum auctorem splendide ac prolixè tibi commendem, qui vel his nostris Catechesibus legendis, ut nihil aliud commemorem, facile se velut sorax suo iudicio prodet, adorandarum sacrarum imaginum vindicem acerrimum (ut e sermone 15 clare apparebit), dignitatisque ecclesiasticæ juxta, et monasticæ unicum defensorem, morum, maxime inter suos, severissimum censorem, mortis, ac Christianorum discriminum contemplorem fortissimum, ut Michael quidam, monachus, cujus exstat in Vaticano copiosior quam eruditior *De vita Theodori* liber (quem nos legimus) narret ter proscriptum ac legatum in insulas, crudelissimis imperatoribus, qui Constantinum Copronymum (sub quo natus est Constantinopoli, Patre Photino, regionum vectigalium quæstore, matre Theoctiste, D. Platonis toties hoc in opere laudati, sorore) Iconomachi complures sunt secuti, atrocissime nec infrequenter loris vapulasse. Exstat vero in codice nostro extremo epigramma, ut appellatur, quo decessisse traditur

exsiliū sui tertiū ob veritatis Christianæ professionem anno 12 in insula sancti martyris Tryphonis, non procul Emporio, quod Acrita vocetur, Bithynicæ provinciæ, Calendis Novembris, qui mensis est undecimus, hora 6, indictione 5, anno ab orbe condito sexies millesimo trecentesimo tricesimo quinto, Verba Græca, quibus hæc continentur, nihil opus est representari, ne frustra simus accurati. Addit annos natum 22 in monasticam vitam dedisse nomen, subditum gessisse 15, præfuisse 32, ut obierit porro ætatis suæ anno 67. Quærendus est autem Michaeli monacho patronus, scribenti a Michaelē imperatore, Leonis Thracis, qui Michaelē cognomento Rangabem imperio exsulem in Proten insulam detrussit, successore, revocatos ab exilio cunctos a Leone proscriptos: nam Michael iste Amorio, superioris Phrygiæ civitate ortus (τραυλὸν Græci, nos balbum, verbum verbo mutantes, nominemus licet), Copronymum in omnibus imitatus, neque a Judæis alienus, quorum Sabbata veneraretur, inter ceteros, per Theophilum filium, Euthymium, Sardium antistitem, flagris acriter multatum, ob sacrarum imaginum cultum interfecit, divumque Methodium in vinculis habuit in Acrita insula. Auctorem laudo, Joannem Zonaram, et ejus simium alterum Joannem Curopalatem, ac magnum Biglæ τοῦ Συλλέκτης Drungarium, qui exstat in Vaticano. Jam auctor ipse, quod palmarium habemus, Catechesi 74 in impio Michaelē, qui procul dubio is est de quo loquimur cum nefarium matrimonium incessit, tum fidem objicit corruptam. Igitur, ut semel statuum, ter exulare jussus, quod nec Michael diffidetur, primum sub Constantino juniore, Irenes imperatricis filio cujus adulterium non probasset, deinde sub Nicephoro, tertio sub Leone Thrace, in hoc tertio suo exilio vitam cum morte commutaverit, quæ sententia convenit cum epigrammate, quod in codicis nostri calce exstare diximus. Neque vero sum nescius Joannem Zonara iniquiorem videri Theodoro nostro, et ejus avunculo Platoni, cum pontifice Nicephoro creato (Tarasio is successerat), tumultuabundos refert accusasse in eo quod e laicis repente ad episcopum evasisset, plerisque dicentibus hoc usus prætextu dissimulare ambitionem voluisse, cum pontificatui Constantinopolitano inhiarent. Sed profecto vel admodum, dissimilis sibi fuerit (nam aliud loquuntur hæc nostræ Catecheses), vel suspicio quædam popularis hanc viris bonis calumniam inusserit. Venio nunc ad Catecheses. In quo non me ostentabo, nec quod caupones factitant, vino ederam suspendam, maxime vendibili, te appello, ac judicium tuum, amice lector, si qui forte hæc legendo cognoscere voles. In iis transferendis usi sumus unico, quæ amplissimus cardinalis Sifletus exhibuit, olim pontificis Marcelli II codice, satis fideli, sed ab indoctissimo scriba exarato, uti videbunt qui apographum, quod exstat in Vaticano, inspicient, quanquam hic quoque mendarum, et errorum nonnulla facta est accessio, cujus nos testes idonei sumus. Denum opere perfecto locis aliquot deploratis relictis, aliis quos de conjunctura emendassemus, alterum nacti exemplar Vaticanum, notæ melioris, sed in quod totæ 48 primæ Catecheses desiderarentur; cum addidimus permulta, quæ in nostro deessent tum conjecturas plerasque omnes confirmatas vidimus. Inventa est in eo inter Quadragesimales quædam supernumeraria quam ne quis suppressam a nobis maligne causaretur, ad operis finem adjecimus, etsi sciremus ad has nostras minime pertinere; nam Michaelis, quem aliquoties jam adduxi, auctor est non plures 134, quas hic vides, in opere legi parvarum, quæ vocentur, Catecheseon; scripsisse quidem certe et alios libros 3 magnarum, quæ inscribantur, quas non ex tempore, uti priores, sed accurate confectas edidisset. In iis hanc 68 fuisse numero suspicamur: quod recte, an sequius arbitremur, periculum facient qui penes se opus habebunt, nos id vidimus nondum (a). Utcunque erit, nolimus eam silentio præterire. Accessit ultimo loco Theodori testamentum, plane severissimis moribus, et auctoris sollicitudine dignum, a nobis non repertum in Vaticano. Quod superest, spero æquum lectorem nec fidem, qua, non sensum contenti reddidisse Græcorum verborum vim quam potuimus proxime, et tanquam verbum verbo expressimus, nec dictionis lumen quoddam, ac velut splendorem desideraturum. Id adeo quo perspiceretur certius, et exploratius, optabamus edi in lucem exemplar Græcum, unde eruditus lector experiri ac periclitari propius posset, quasi pede collato, sed aliter res tulit. Denique iis in locis, quæ ex omni sacra scriptione citantur, vulgatam versionem sumus seculi qua utitur Ecclesia, nisi si auctoris citationi, cui præjudicandum non est, cum Latinis verbis non conveniret, qua in parte minus molestiæ fuit in iis, quæ advocantur ex Evangeliiis, et novo fœdere, postquam id omne e Græco habemus conversum; in veteri, quod fere ex Hebræo Latinus transtulit, Septuaginta interpretum, quibus Græci utuntur, diversitas, quæ plerumque parum accommodata est verbis Latinis, interdum ut aliis utendum esset quam vulgatis effecit, præsertim cum occurrerent legendo quæ in nostris codicibus (Latinos sentio) nusquam legerentur. Ea nos simplicissime, ac verba verbis citra affectionem mutavimus. Hæc habui, quorum te, amice Lector, in operis ingressu admonerem nunc auctorem, si placet, loquentem audiamus.

(a) Hanc homiliam cum Testamento ad calcem operum beati Theodori amandavimus. EDIT.

SANCTI PATRIS ET CONFESSORIS

THEODORI, STUDITARUM PRÆFECTI,

AD DISCIPULOS CATECHESIS

QUATUOR ET TRIGINTA SUPRA CENTUM SERMONES COMPLECTENS.

(Bibliotheca Patrum, tom. XIV, pag. 833.)

SERMO PRIMUS.

In sacrum Pascha Catechesis. De vita omni nostra sollicitè exigenda.

Fratres Patresque, Sacrum explere Pascha Christi beneficio permissi, rursus instemus opificiis, operantes juxta, ac vivifica Servatoris nostri Jesu Christi supplicia recolentes: neque enim quia præteriiit Pascha, memoria ejus una quoque prætereat, sed salutifera vulnera, crucem, sepulturam, resurrectionem perpetuo sub oculos revocemus, ut assidua harum usurpatione rerum invicti simes vitiis: sin minus intenti quandoque capiamur, evestigio crucifixum Dominum Jesum gloriosum suspectemus: statimque animis nostris medicina orietur: nam et olim Israelitæ, a serpentibus admorsi, serpente æneo conspecto sanabantur¹. Neque enim nescitis pravas cogitationes, serpentum instar, mordere, immisso in animum veneno: quod omni studio eximendum est simulatque coortum est, ne ulcus difficile mora reddat. Videtis quemadmodum ver sanguinem gignat: *Caro concupiscit adversus spiritum; et spiritus adversus carnem*²; quorum quod utrivis addas, alteri detraxeris. Quamobrem demus operam ut deinceps moderate cibo, potu, somno, et si quid aliud est, utamur, ne sub imperium animus veniat, contraque corpus victoria potiatur. Qui in stadio currat, nequaquam duobus, tribus stadiis decursis victor editur, sed totis denique dialiis confectis: igitur nos quoque non dicam quadragesimam, aut quinquagesimam, sed vitam omnem nostram sollicitam exigamus, diaboli laqueos minime fugiemus, nec victoria præmium fereamus. Itaque, fratres, adhuc præclarum certamen decertemus, adhuc pro virtute sudemus, adhuc carnem comprimamus, adhuc corpus in servitutem redigamus, adhuc vitia profligemus, semper Domini Jesu necem in corpore circumgestantes, semper in nobis sententiam mortis habentes: jam enim et nos omnes moriemur, ut patres, fratresque nostri, atque hinc profecti in regionem insolentem veniemus, spectra visuri que haud dum vidimus, horrendasque voces ac stuporis plenas,

A mentem sane quidem habenti. Quare trepidi semper ac prætimidi, nos a sensibus retrahamus, ab inani auditu, a noxio visu, ab effeminato odoratu, ab omni pravo studio, quanti quanti sumus sancto Deo nos consecrantes, quo ei placentes hæreditatem nanciscamur æternorum bonorum per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO II.

Post Pascha. In memoriam beati Domitiani oportere nos assidue morte voluntaria defungi, deque molestia.

Fratres Patresque, præteriiit Pascha, peractæque feriæ sunt. At non gaudere atque feriari, si volumus, præteriiit, licet enim nobis gaudere semper, ac feriari spiritaliter, secundum eam sententiam: *Gaudete in Domino semper, iterum dico: Gaudete*³. Cæterum qui id fiet? si recentem suppliciorum Servatoris nostri Jesu Christi memoriam perpetuo teneamus, quemadmodum pro nobis gloriosus herus in crucem suffixus sit, ac sepultus, tertiatque die suscitatus, instaurans nos, et una secum vita impertiens, ut redivivi non jam nobis vivamus, sed pro nobis defuncto, in vitæque reverso, illudque Apostoli cum fiducia dicamus: *Vivo, jam non ego, vivit vero in me Christus; quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo Jesu, qui dilexit me, et tradidit semetipsum pro me*⁴. Hæc mysterii summa est, mundo emori, Deo vivere. Quamobrem debemus post Pascha quoque intenti vigilare, comprecari, exstimulari, lacrymari, collustrari, semper Domini Jesu necem in corpore circumgestare, quotidie mori studio, assidue a corpore peregrinari, ad Deumque proficisci, per carnis libidinum fugam. Ne dicas: Jam Quadragesima non est: semper intento Quadragesima est. Ne dicas: Jam diu sum in exercitatione, et quiescere necesse est, non est hic quies. Ne dicas: Consenui in virtute, nec timeo, semper timenda conversio est, multosque qui in virtute consenuere uno temporis momento in peccati barathrum Satanæ detraxit. Ut cavendum ei

¹ Num. xxi, 11-19. ² Galat. v, 17. ³ Philipp. iv, 4. ⁴ Galat. ii, 20, 21.

sit qui stat videtur ne cadat, et qui custoditus A videtur ne custodiam remittat. Quare circumspectio, atque cautio, ac modus adhibetor cum in somno, cibis, potuque, tum in aliis rebus omnibus, quo corpus reprimatur, et in servitute redigatur, ne, velut equus bene habitus ac frenum præmordens, in peccati præcipitium nos impellat. Jussiram vos superiore Catechesi non secedere solos in abdita loca, et nonnulli rursum estis in iisdem. Quid multis? cum virga ad vos veniam, an benignus, animique mansuetus? Certe locutus sum, neque exauditus; videlicet Fratrem hoc ipso nomine objurgatum, nec coerciti estis. Attendite ne eodem inobedientiæ exemplo quisque labatur. Nequaquam temere, ac frustra fiunt Catecheses: non est Deus tumultus, quin pacis ut in cunctis cœtibus sanctorum. Ergo ornate universa, decenterque gerentur, ut in omnibus per nos Deo gloria queratur. Qui hinc illinc appellitis Fratres, recogitate ubi, et quemadmodum sedeatis: non tanquam soluti, sed tanquam spiritu vincti; nec velut sine censore, sed velut sub censore Deo, qui motus omnes actionesque vestras inspectet; neque huc illuc obeuntes, ac circumcursantes, sed in hospitiiis considerantes, opificio, precibus ac psalmodiis intenti, non avare quidpiam vobis cogentes, quin præsentibus contenti, ipse enim ait: *Non te deseram, neque relinquam* ⁸, ut præfidentes dicamus, *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo* ⁹. Mementote fratrum nostrorum, quorum C vitæ exitum intuentes imitami fidem ¹⁰.

Τοιοῦτος ὁ μακάριος Δομετιανὸς ὃν ὑμνήσαμεν. Καὶ οὗτος μνημόσυνον μετὰ ἁγίων ἡλίχην πραγματείαν ἐπραγματεύσατο, ἡλίχην πολιτείαν ἐξήνυσεν, πόνοις ὅλοις καὶ ἀγῶσι κληρωσάμενος γέρας αἰώνιον, ἀνθρώπος εὐτελής κατὰ σάρκα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπλετο ἀρετὴν καὶ ἡγάπησεν Θεὸν, ὤφωσεν αὐτὸν ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ ἐξουθεῶν με ἀτιμασθήσεται (1).

Ut in ejusmodi fratribus gaudere, atque exsultare par sit. Verum nihil egerimus nisi quæ nostrarum partium sunt una quoque conferamus: conferentes autem pro virili, habebimus et nos partem cum sanctis per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

⁸ Josue 1, 5; Hebr. xiii, 5. ⁹ Psal. cxviii, 6. ¹⁰ Cant. v, 16. ¹¹ Psal. xli, 1. ¹² Galat. ii, 49.

(1) FABRIC. *Bibl. græc.* ed. Harles. t. X, 276.

SERMO III.

Post sanctum Pascha. Obeundum nobis esse ut monastica professione, et qua pro Domino defuncti sumus oppugnatione dignum est.

Fratres Patresque, Pol gaudio replemur inopes, qui vos quotannis huc commeare videamus, quasi- que alterum Pascha adventum vestrum agitamur.

Sed quoniam carnalia nobis affertis, et aliud alius, qualia manus præbere queat, age invicem vobis pro viribus spiritualia feramus. Igitur hortor vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi obire, ut monastica professione, ut ea quam peregrinus confessione, ut oppugnatione, qua pro Domino sumus defuncti dignum est, vitam in mundo honestam degentes, ut qui egregium nostrum Christianum studium tentantes ceu facinorosos calumniantur, pudefiant. Sunt enim, sunt qui Christi confessionem incessant, ut aversam cura, et indignam, quod vel horreo dicere, censeantque præstare cum hæresi societatem coire, quam pro Christo oppugnationem adire, quorum justa damnatio est, geminumque consilium Balami consilio, qui noxam in Israelitas comparavit. Enimvero duo sunt stupra, fidei unum, alterum in corpore situm: ut qui hæretica consuetudine capiatur, cum stuprum in Deum committat, non potestate simul corpore quoque stuprum designet. Quamobrem qui ea dicant plani sunt atque impostores, qui animos capient infirmos. Nos quidem, fratres, et nostra ipsorum, et veritatis hostium causa, vitam componamus quam accuratissimam, præclare obeuntes, honestisque studiis ad amussim politi. *Unusquisque, inquit, vestrum psalmum habet, linguam habet, doctrinam habet, omnia ad ædificationem fiant* ¹. Seu prodire necessitas cogat, circumspecte prodreamus, ut quod spectantium fiat commodo, emicet in vultu gratia, seu accidat ut cum femina colloquamar, cum ingenti cautione loquamur, oculos ab obtutu continentes, ne animo stimulum, ac telum capiamus. Breviter cuncta ad Dei gloriam geruntur, qui nos adamavit, seseque obtulit pro nobis. Cujus habet amor attonitum amatorem, haud suum esse permittens, sed amati. Atque id perspicere est in calneraliter amantibus; nam cum feminam vir amat, totum se amasiam præbet, eam spirans, eam cogitans. Seu solem dicas, nec solem videre velit, sed amasiam, seu mensam proponas, non gaudet ea frui, sed amasia. Ecquid est autem hero Christo formosius, ecquid beato ejus amore suavius: nam is generis hominum longe pulcherrimus est? non dulcedo, et totus delicie, secundum oracula? Id adeo sancti ostendentes, hoc est fervidum ejus amorem, alius, *Quemadmodum, ait, desiderat cervæ ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus* ²; alius: *Meus amor crucifixus est Christus* ³; alius rursum: *Charitas enim Christi urget nos, æstimantes hoc, quoniam, si unus pro om-*

Hebr. xiii, 7. ¹ I Reg. ii, 30. ² I Cor. xiv, 26.

nibus mortuus est : ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est, ut qui vivunt jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, et resurrexit ¹²: hoc amore mundum complexus Deus est, tamque acriter et impotenter a sanctis adamatus. Nos qui tepide eum amemus, propterea perditis cogitatis, carnisque libidinibus capimur, dolorem pro voluptate, amaritiam pro dulcedine, tumultum pro pace prehensantes. Sed ablucanda mens est, fratres, cohortor, ab his noxiis cupidinibus, et assidue purganda, quo Christum habeamus domesticum : nam ubi puritas, ibi Christus. Quæ amabilis demum, beataque vita est, ac si viventes cœleste regnum quæremus per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO IV.

Post sanctum Pascha. Circumspectionem adhibendam, noxiaque fugienda peccati loca, atque modos.

Fratres Patresque, vocat post festum ad colloquium redire tempus, ac solemnem catechesim reddere. Polalacres convenimus, haud ignari ad hoc comparatos, minusque vos alloquentes quantum pote est, deploratos. Quid igitur dicere est in præsentibus? scilicet unumquemque vestrum, quasi quemdam mercatorem, in Quadragesima opibus coactis spiritualibus, velut in portum ad sacrum Pascha venisse, multis comportatis eximiis mercibus virtutis, id est jejuniis, vigiliis, precibus, industria, et quæ alia sunt studia pietatis, eaque non minimæ curæ est conservare. Neque enim quod in sensili usu venit, idem in portu cogitandum qui mente ingenioque describitur; nam illic, simul atque appuleris, otium agas, fluctuum maris, ac discriminum securus, hic carnis contra licentia magis vitia ferociunt, et tanquam procellæ quædam ingruunt nequam spiritus, stupri, gulæ, avaritiæ, tristitiæ, superbæ, timendumque ne in portu inundemur. Enimvero sanctus David, conspecta forte Uriæ conjuge incustodite, quid patrarit norunt qui legant ¹³: *Comedit Jacob, et impletus est, et recalcitravit dilectus* ¹⁴, inquit. Attrectavit quis feminam nolens, et incensus libidine, scelus contraxit. Attende qui inaudis, fuge noxia peccati loca atque modos; oculusque tibi, auditus, odoratus, tactus, gustatus, cibus, potus, somnus, ceu ad amussim componitor, ne vitiorum mergare fluctibus. Sane hoc sciendum est qui mare tranet quod sub sensum sit subjectum tempestates, ac procellas subire invitum : at qui profundum transeat quod intelligentia capiatur, et tempestatis, et tranquillitatis Dominus est. Nam si cogitationes absurdas strenue repellat, tranquillitate repletur, comitem habens sanctum Spiritum, uti divo Arsenio relatum est : at qui sensus teneat remissos, instarque fluminum libidines intromittat, sibi ipse

A tempestatem teterrimam concitat. Qui ni celeriter fluctuantes cogitationes sedet, nihil in mora sit, quin miserabilem eam edat vocem : *Veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me* ¹⁵. Itaque ratio præsido, neque a pejore præstantius detrahitur, quin spiritus dominator, atque ad præstantius agito. Nescitis quid peccatum designaverit? non mortem in mundum induxit? non orbem terrarum sepulcretis complexit? Unde est autem illa hactenus ab ævo internecio? quippe erat ante transgressionem incorruptus homo, neque eorum quæ prædiximus quidquam ortum habuisset, si constans inedito præcepto primigenius mansisset. Hoc perennis auctor supplicii, hoc gehennæ ignis inextincti deflagratio, hoc vermis sine fine pabulum est, hoc, qui in honore esset, hominem brutorum animalium instar reddidit ¹⁶. Tale igitur et ejus modicum, sit perniciosum ac mortiferum, sugiendum est fratres pro virili, et asciscenda virtus, quæ angelos comparet mortales, necem profliget, dæmones expugnet, sæculi hujus principes, et arbitros transiliat, regno denique cœlesti desponso : quod et assequi omnes contingat Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio, cum quo Patri una cum sancto Spiritu gloria, honor, imperium, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO V.

In Octavam Paschæ. De horrendo tribunali, deque præsentis vitæ nostræ diebus circumspecte transiendis.

C Fratres Patresque, præsentis mora vitæ ne sententiam in nobis, aut dissolutionem, ac contemptum gignat, sed curam magis, et acrius Deo placendi studium, ceu instantibus morti. Nullus vero servus rationem hero reddere propinquans, aut legatus ei qui se misit, securus degat, sed tantopere est sollicitus, ut apud se captus mente videatur. Quid igitur? et nos hero imminemus, seu potius imminet herus, ac terribile ineundis rationibus tribunal, cui sistemur omnes nudi et aperti, causam dicturi quam egimus vitæ, laturique aut cœleste regnum, aut supplicium perenne. Jam quis ad hæc instructus, aut qui dormire possit, ac non digni perniciis heri voluntatem exsequi festinet? ne servi instar deprehendatur, thalamo vincitis manibus, atque pedibus ejecti ¹⁷. Quæ si nos exempla haud exterrant, vel e præsentibus de futuris conjectemus. Non regios videmus hostes, ut alii custodiis afflicentur, alii flagris multentur; alii in exilium deportentur, alii oculos deperdant, alii vitæ adeant periculum? atqui nec offenderunt quidem, ut ipsi quoque astent timide, famulentur trepide, huc illuc dimissi, ad bella et ardua negotia : nec contradicit quisquam, aut minus obtemperat. Sin ita est in caduco rege, quanto magis in perenni soloque rege, ac Domino dominorum, timide at-

¹² II Cor. v, 44, 45. ¹³ II Reg. xi, 4 seqq. ¹⁴ Deut. xxxii, 15. ¹⁵ Psal. lxxviii, 3. ¹⁶ Psal. xlviii, 13. ¹⁷ Matth. xxii, 13.

que trepide hæc par obiri est, nec citra constitutum quidquam fieri? An divitiarum bonitatis ejus, et patientiæ et longanimitatis contemnis, ut aiunt sacre Litteræ, ignorans quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, et impænitens cor, thesaurizas tibi iram in diem iræ, et revelationis, et justii judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus¹⁸. Hæc nos terreant omnemque diem caute ac circumspice transeamus, statim prima luce alacres surgentes, et somno lotionem discusso comprecantes, dum horæ non canuntur ob resurrectionem, ut agiles opera redeamus: seu cellarius in cellario, seu coquus in coquina, seu minister in ministerio, seu cohortans in cohortando, breviter, omnes in omnibus, placide obeuntes. Nusquam murmur, detrectatio, clamor, contradictio, aut malignitas re-tenta, ut foris placidus videre, intus malignitatem alas, ac suo tempore mordeas, ceu serpens, memorve injuriæ camelus. Probrum quis ingressi? præterit. Resipuit? sincere condonate, nequaquam animis redaccensi, nec secundum Scripturam malum malo¹⁹, et injuriam injuria compensantes; quin contra benedicentes, certi ad benedictionem hæreditariam vocatos.

Nam qui vult vitam diligere, et dies videre bonos, auctoribus Litteris, prohibeat linguam suam a malo et labia ejus ne loquantur dolum. Divertat a malo, et faciat bonum; inquiret pacem, et persequatur eam. Quia oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum. Vultus autem Domini super facientes mala²⁰; minora hæc: quid vero qui majora? Contra principatus, ac potestates, et hujus sæculi mundi potentes luctamur, contra instantem oppugnationem hæc, illaque minantem, ut audimus, itaque minus procincti ad minora, æquam in majoribus laudem speremus.

Qui fidelis est in minimo, et in majori fidelis est²¹, quemadmodum ait Dominus. Igitur qui et in majori et in minimo Christi beneficio visi estis fideles, tam obediencia quam confessione obeunda, neutrum claudicatote, quin utrinvis perfecti estote, omni præclara functione absoluti, nulla in re offendiculum præbentes, ne ministerium traducatur: sed in cunctis Deo placentes, quo cælestis regni hæreditatem ineatis per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO VI.

Ante Mesopentecosten. Oportere nos fragrantem comparare, asciscenda virtute.

Fratres Patresque, Christo redivivo universum hoc omne, quasi quadam morte, hiberno posito squalore, iterum refloret, et tanquam reviviscit. Enimvero videmus terram virescentem, stirpes flo-

ridas, pecudes salientes, mare placidum, cuncta in melius restituta.

Sed quomobrem hæc disserui, id dicendum venit: nimirum si tantopere inanima atque bruta renident ac resplendent in prælustræ resurrectione, quanto nos debere magis, ratione ornatos: et imagine divina, complos moribus, ac spiritu fragrantem nos præbere? nam equidem Christi fragrantia est qui virtutem comparet. Testatur id Apostolus in hæc verba: Christi bonus odor sumus Deo in iis qui salvi sunt, et in iis, qui pereunt, aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam²². Jam illud quoque ad hæc dicere est. Adamum ante transgressionem Deo fragrantiam fuisse, incorruptum et immortalitate nactum, vacantemque cælestibus spectaculis, qui prati instar floridi atque redolentis, pomarium incolet, spirans virtutes.

Quin et Isaacus patriarcha in Jacobo filio fragrantiam odoratus, ait, Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus²³, odore scilicet spiritaliter percepto. Quomobrem, fratres, spiremus nos quoque fragrantiam spiritualem, quam virtutum compositione sibi quisque molitur, ceu unguentarius vere optimus. Hoc felix unguentum est, hoc Deo jucundum, hoc angelos pellicit, arcet dæmones; hoc unguento feminae Christum pone sunt affectatæ, secundum Cantorum carmen²⁴. Hoc enim vero et nos asscetemur quoque sincere, sanctam Mesopentecosten, quæ in foribus est, agentes, siquidem scriptum est: Jam die festo mediante ascendit Jesus in templum, et docebat, et mirabantur Judæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit²⁵. Sed hæc ante supplicium; nunc post resurrectionem conspicuus, convalescensque cum sanctis apostolis, eos arcanis initiare.

Atque; o comitatem ineffabilem, quod cibis usus est redivivus, sacra ejus carne minime requirente. Sed tamen resurrectione probanda et comedit, et bibit, et latus contrectandum dedit, iisque qui se spiritum credebant, jussit manus, pedesque cernerent: sese enim esse. Tractarent ac viderent: nam spiritum carnem, et ossa non habere²⁶, uti se habentem spectarent. Quid ad hæc ais, Christomache? si carnem et ossa non habet, nec quid depingatur habet: itaque si posterius non habet, nec prius habuerit. Quamquam et habere qui depingatur tacite de se testatur ipse, nam utrumvis alterum probat et condicit.

Sed Iconomachi, Mapichæis paria censentes, par supplicium luent, æternam perniciem, quemadmodum scriptum est: nos, fratres, quæ orthodoxa opinio est. Dominum nostrum Jesum Christum in imagine tueri, et adorare credentes, dignam hæc religione vitam probemus, puram, irreprehensam, insontem, quo neutrum claudicantes, quin utrinvis laudati, cæleste regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et im-

¹⁸ Rom. ii, 4-6. ¹⁹ Rom. ii, 17. ²⁰ Psal. xxxiii, 13-17. ²¹ Luc. xvi, 10. ²² II Cor. ii, 15. ²³ Gen. xxxvii, 27. ²⁴ Cant. i, 2. ²⁵ Joan. vii, 15. ²⁶ Luc. xxiv, 39.

perium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO VII.

Ante Ascensionem. De Ascensione Servatoris nostri Christi, vitæque inter nos ex Dei voluntate agenda.

Fratres Patresque, festum imminet festorum, ac pro foribus est Ascensio Servatoris nostri Jesu Christi, agiturque ingens et incredibile arcanum: siquidem trans cœlos attollitur, natura nostra, quem admodum scriptum est: *Gratia estis salvati ac nos conresuscitavit, et consedere fecit in cœlestibus in Christo Jesu, qui est in dextera Dei, supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro: et omnia subjecit sub pedibus ejus, et ipsum dedit caput super omnia Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius, plenitudo ejus qui omnia in omnibus adimplet*²⁷. Videtisne ad quod dignitatis culmen humanitas sit evecta? annon e terra in cœlos? annon e corruptela ad immortalitatem? Quantopere quis laboret ut terrestri ac caduco regi amicus fiat? nos quidem, qui, sceleribus patrandis, et aversi essemus, et hostes ingenio, non modo in gratiam rediimus cum Deo, ac Patre, per Dominum nostrum Jesum Christum, quin evasimus quoque ad adoptionem.

Ac nunc est in cœlis natura nostra, quam vis omnis conspicua et inaspectabilis adoret: tanta est amplitudo immensæ benigni Dei bonitatis. Idque recogitans beatus Apostolus exclamat: *Quæ est spes vocationis ejus, et quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, et quæ supereminens magnitudo virtutis ejus in nos qui credimus, secundum operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo*²⁸? Nam quid accidit? venit ad nos ter optimus e Virgine prognatus solemnibus naturæ legibus mancipatus, crucem conscendit, affixo secum contra nos chirographo, ad terræ infima degressus mortis doloribus solutis, et humano genere simul in vitam restituto, ad extremum gloriose est sublevatus, Patri se exhibens pro nobis.

Hæc est ergo, ut breviter dicam, sancta festivitas. Quæ nos, fratres, contemplati, ac quemadmodum Christi simus corpus, beneficium reveriti, nobilitatem tueamur, neu gratiam prodamus, neu Christi membra meretricis membra præstemus, quin castos insuper tum verbis, tum opere præbeamus, atque a carnis libidinibus arceamus, quæ cum animo conflictantur, vita internos agenda honesta, placida, obsecunda, morigera, submissa, composita, quæ vita denique beata est, deliciis, ludicris, risu et intemperantia, ac quidquid insolens est, ad carnis vitæque amantes dimissis. Qui videntes minime vident, neque audientes audiunt, mente obducta callo, et auribus sepultis vitiosum ab honesto, lucem a tenebris, vitam a morte non discernant, atque in ignem irruant præsentem.

A nam ignis est carnis libido, et tamen effrenes ad eam currunt; scrobs est avaritiæ, neque tamen ire in scrobem præcipientes desistunt, voluntarium in se dæmonem contrahentes, dignique quos calamitosos potius, quam beatos prædices, qui vere bonis repulsis, perditas corruptelas amplectantur. Cæterum nos, fratres, confessionem teneamus in qua stamus, ac divinæ spe gloriæ triumphamus; exercitationem tueamur, quam seculi sunt sancti, et in primis, quem nunc celebramus, beatus Pachomius, sane cernamus, sane audiamus, sane contrectemus, membris omnibus sane utentes, ac sermoni operam dantes promissam perennem vitam consequemur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac Spiritu sancto, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO VIII.

Oportere sacra pura conscientia percipere, habitata in Ascensione.

Fratres Patresque, adest Ascensio, festivitas Domini nostri Jesu Christi œconomix finis et extremum; nam ex Patris voluntate omnibus connectis, gloriose est sublatus ac nos una statuit in cœlis redivos per sanctam suam carnem. Ecquæ est autem gloriæ ejus opulentiæ! quæ ingens potentix magnitudo! quod vilem nostram ac nihili naturam ad regale solium evexit, quæ ab cunctis cœlestibus copiis adoretur. Id adeo cogitantes, exhorrescamus, fratres, et beneficii amplitudinem veneremur, vitamque dignam capite ducamus, ut Christi membra, ut concorpores, ac consortes, et cohæredes, castitate, scientia, lenitate, beniginitate, sancto Spiritu, amore minime ficto, oratione veraci, virtute præditi divina, omni adhibenda obedientia, ac submissione, et cura, atque cautione, nulla contracta insolentia, nihil citra præceptum facientes. Sane qui carnem inquinat, nequaquam Christi membrum sit, quin nec dignus sacra percipere. Siquidem ait Apostolus: *Probet autem seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat; qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat, et bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi: nam si nosmetipsos dijudicarem, non utique judicaremur. Dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur*²⁹. Quamobrem sanctos purosque nos præstemus, ut merito Christi membra vocemur, ac sacra percipiamus. Sin accidat incautis exardescere pravam libidinem, aut iram, aut invidiam, aut odium, aut quid aliud Deo invisum, nihil mirum, quid oculus in antiquum habitum restitui sanemur, neque in flagitio persistamus: nam persistere damnationem habet inexorabilem. Jam annon et mors ingruit repente? en heri episcopum invisimus ægrum, et deploratum offendimus, totum febribus exhaustum, totum dolore impotem, huc,

²⁷ Ephes. II, 6, 7; I, 20-23. ²⁸ Ephes. I, 18, 19.

²⁹ I Cor. XI, 28-31.

illuc respectantem necunde ope reperta, nisi conscientia, seu bona, seu prava. Quid ergo, annon idem nos quoque patiemur? quid vero, annon hæc sæmnum sunt, umbraque, ad supplicia futura? Ignis is non restinguitur, non moritur vermis, non tenebræ dissipantur, non vincula solvantur, non Tartara fatiscunt, non stridor dentium cessat, cætera omnia sunt perennia tormenta. Quæ nos fratres, scio reputantes, non libidinum studio, non invidia, non livore, non ira ducamur, non obloquia, non mendacia agitemus, non aliud contrarium designemus, quin pacem et animi quamdam aquabilitatem tueamur, exstimulemur, bene mereamur, invicem divinitus amemus omniaque præcepta exsequamur, quo et pœnas evadamus, et æternam vitam consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, et sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO IX.

Ante sanctam Pentecosten. De sancti Spiritus degressu, et infelicitis Euprepiani morte.

Fratres Patresque, pervenimus ad Pentecosten, ad sancti Spiritus degressum: quippe ait Dominus: *Expedit vobis ut ego vadam: si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos, et cum venerit ille, deducet vos in omnem veritatem* ³⁰. Hui promissum atque beneficium! non angelum, non hominem mittere est pollicitus, sed ipsum cognatum Spiritum. Igitur unigena Filio, expleto opere paterno, in cælos ascendente, sanctus Spiritus descendit, non alius Deus (absit!), sed alius Paracletus, uti scriptum est ³¹, Deo nobis (benignitatem incredibilem!), solatio futuro. Sane afflictam mentem, vexatamque solatur ne in periculis succumbat: testatur Apostolus in hanc sententiam: *Foris pugna, intus timores, sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi* ³². Animum solatur dæmonum terculamentis attonitum, in irretentam quamdam fortitudinem præ audacia restaurans; auctor sanctus David in hæc verba: *Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et consolatus es me* ³³. Mentem hortatur inimicam, pacem ac quietem ducere; testimonio est hoc Apostoli dictum. *Pro Christo* [*deprecamur*] *legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo* ³⁴. Viden' indrepensam comitatem? viden' incomparabile munus? sursum unigena Filius ad Patrem pro nobis intercedit, quemadmodum scriptum est: *Qui et est ad dextram ejus, qui etiam interpellat pro nobis* ³⁵, deorsum sanctus Spiritus multimodis solatur. Ecquid pro his Deo reddemus? fortasse illud nobis usurpare, ac dicere est: *Omnia ossa mea dicent: Domine, Domine, quis similis tibi? eripiens inopem de manu fortiorum ejus et egenum, et pauperem a diripientibus eum* ³⁶; ac rur-

sum: *Adjutorium meum a Domino, qui fecit cælum et terram* ³⁷; et: *Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea* ³⁸; iterumque: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo* ³⁹. Itaque talem nacti Paracletum, sanctum Spiritum, vim invictam, magnum propugnatorem, et Deum atque socium, nequaquam expavescamus, Fratres Patresque, ad inimici terrorem, neu consternamur ab hostilibus malignis copiis, sed velut commilitonem eum habentes, comitemque ferendis et monasticis et confessoriiis certaminibus, animose insuper, ac statario properemus, gradum quotidie facientes, non draconis fraudibus inescati, non perpetuis insultibus fracti, studio omni carnis extincto, ut animi nostri tanquam ædes incendente. Mihi credite, non voluptas est, sed vehemens dolor; non oblectamentum est, sed consternatio [*ἐκστασις φρενῶν legi in Græco pro ἐκτασις*]. quædam, ac perdita mentis alienatio. Neque id nesciunt qui rabiem carnis abluant, et solius Dei cupiditate ducantur: quo quid suavius? quid felicius? Næ ille est in carne, ac supra carnem in mundo et supra mundum: in præsentem vitam, ac supra aspectabilia vivens, in quo lenibus sanctus Spiritus auris exciti æstus quidam gratiæ mentem quam maxime tranquillat.

Sed quid autem voluptatis studium victos tantopere diversos agit, et immutat, in terram: carnem atque sanguinem devexos, unde omnino alienemur a bono Deo?

Non audistis quid acciderit miserabili Euprepiano? jamjam enim nobis nuntiatur defunctus, et defunctus (heu meas ærurnas) non temporali, sed æterna morte, abrupta in Evæ amplexibus vita. Heu quid passus est infelix! scitis quemadmodum prius super capite splendebat cum morigerationis, tum probitatis lucerna. Annon olim confessione obeunda mecum reclusus est? annon Saccudione ad Œconomi dignitatem provectus? annon ob præsentem confessionem in arenam descendit, his flagris multatus, ac fortissime perpressus? Tum quid autem? habens, ut Œconomus, marsupium monasterii, et

Οὐκ ἠκούσατε, τί πόνθηεν ὁ ἐλεεινὸς Εὐπρεπιανὸς; ἀρτι γὰρ ἡμῖν ἀνηγγέλη ὅτι τέθνηκε. Καὶ τέθνηκε, φεῦ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας! οὐ πρόσκαιρον, ἀλλὰ τὸν αἰώνιον θάνατον συμπλακεῖς τῇ Ἐβῇ καὶ ταύτῃ τὸν βίον ἀποβήσας. Ὡ τί πόνθηεν ὁ τάλας! Ἵσπερ ὅπως πρῶτον ἦτορ οὐ λύχνος ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτοῦ, τῆς τε εὐπιστίας καὶ εὐδρωμίας. Οὐχὶ συναπεκλείσθη μοι πάλαι ὁμολογητικῶς; οὐκ εἰς οἰκονόμου προφήτης βαθμὸν ἐν τῷ Σαχκουδίῳ; οὐκ ἐπὶ τῇ παρούσῃ ὁμολογίᾳ ἀπεδύσατο πρὸς ἀγῶνας δις μαστιχθεὶς καὶ ἐνεγκλῶν ἀριστά; εἰτά τι ἔχων ὡς οἰκονόμος τὸ γλωσσόκομον τοῦ μοναστηρίου, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βαλλόμενα θελχθεὶς τῷ χρυσίῳ καὶ περιπαρεῖς τῇ

³⁰ Joan. xvi, 7, 8. ³¹ Joan. xiv, 16. ³² II Cor. vii, 5, 6. ³³ Psal. lxxxv, 17. ³⁴ II Cor. v, 20. ³⁵ Rom. viii, 34. ³⁶ Psal. xxxiv, 10. ³⁷ Psal. cxxiii, 8. ³⁸ Psal. xciii, 17. ³⁹ Psal. cxvii, 6.

quæ injicerentur, auro
illectus, atque avaritia
confusus, heu, Christum
Judæ instar prodidit, et
virginitatis deposito vo-
to¹¹, et Giezice¹² agris,
vineis, bobus, ovibus
coemptis.

φιλαργυρίᾳ κατὰ τὸν Ἰού-
δαν, προδίδωκεν, οἱμοί, τὸν
Χριστόν. Τοῦτο μὲν ἀπο-
δυσάμενος τὸ τῆς παρθε-
νίας ἐπάγγελμα, τοῦτο
δὲ Γιεζικῶς ὠνησάμενος
ἀγροὺς καὶ ἀμπελῶ-
νας, κτλ. (2).

Quare non ejus lepram modo contraxit, sed, uti
reor, et tristius quiddam. En quid perfecit avari-
tia, fratres : fugiamus vitium, quæso, ut proditiōnis
officinam. En quid exegit perviciacia : fugiamus
tenebras quæ a Dominico cœtu divellant; fugiamus
et reliqua cuncta vitia, quæ miserum animum no-
strum lacerant, furorem, invidiam, iram, studium
sui, perviciaciam, successum; fugite soli esse, ut
condictam a Deo imprecationem fugiatis : nam,
*Vae soli, inquit, quia cum ceciderit non habet suble-
vantem se¹³*; quod ei contigit quo de sermo est.
Cui si socius fuisset, quantumvis cecidit, poterat
rursum ope socii consurgere, rursum plangere
delictum : cæterum qui haberet nullum, periit
miser, in suum locum profectus. Digna, fratres,
dolore atque planctu tragœdia est. *Qui stat, in-
quit, videto ne cadat¹⁴*; qui bene currit caveto ne
prostratur, prostratum cernens qui prius bene
currebat. Angelum quis, opinor, facilius casurum
quam fratrem cum duxisset, et tamen cecidit,
dormitans, causaque avaritia est. Non fecissem
vero de avaritia verba, nisi vereretur ut nunc per-
secutione alius alio profugi, et incumbente vitæ
viatici cura, si minus diligenter cavebitis, in a-
ritiæ escam ruatis. Hinc plerique nec comitem
patiuntur habere, auro deliniti; hinc nec amorem
complecti spiritalem, vitilis contractis domesticis;
hinc nec pedes quiescere possunt, quin obeunt huc,
illuc, velut catelli, sicunde argentum a pio con-
vertant; hinc nonnulli servos sunt mercati, servi
vitiolorum, amissa herili dignitate; alii alia minime
necessaria deproperant, in usumque comportant,
venditores ac redemptores, agitando cauponario
quæstu. Respectate Dei judicium, fratres, quem
latebit nemo qui in addito mentis quiddam de-
signet, multo minus secundum exteriorem homi-
nem. Videte mortis sententiam defunctis nunc
quoque duobus fratribus, Milite, atque Barnaba,
et ante eos aliis, ac nobis vicissim consecuturis.
Ne quem, rogo, imparatum, ac minus instructum
mors deprehendat. Non exigua est perniciēs, Dei
cœlestisque regni jactura, et supplicium poenæque
perennes, quas nec ingenio deformans mortalitas
ferat, nedum in ignem profecta, quod futurum est,
nisi quæ Deo placeant exsequatur. Igitur ut ira
minas, quæ contumacibus impendit, evadere pos-
simus, agamus, obsecro, quæ jubeamur, Deo jam

A hinc serviamus, qua in parte quis sibi deesse ali-
quid sentiet, purgator, et animus ad Dei volunta-
tem innovator : prope est cunctis eum vocantibus,
ac quotidie cum pœnitentiam admittit, tum pec-
cata delet, nosque assidue ad amplectendam pe-
rennem vitam cohortatur. Quam et adipisci merea-
mur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui
gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu,
nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO X.

*In omnes sanctos. Martyres esse non solos qui san-
guinem profundant, sed etiam qui vitam obeant
divinam.*

Fratres Patresque, festum festorum summum
est sancta Pentecoste, quam peregrinus; sed festum
quoque est et sanctorum omnium solemnitas,
B quam nunc contigimus. Ac cum proprium sit festi
e bonis aliquid præclara cogitatione parare, reco-
lite, si videtur, quot quantique sancti memoren-
tur. Et quis cœli stellâs enumeret, ac diffusam ad
maris litus arenam? tot sunt martyres per orbem,
qui adversariam potestatem fide vicerunt, pro-
cinctique ad tyrannicas acies, in ignem, gladium,
feras, terrores omnes tetenderunt, qui supplicia
ducerent pro delictis, obtruncationem pro vo-
luptate. Quin confidentia hac igneos carbones
proculcarunt, rogos incensos restinxerunt, in na-
tura peragendis natura majoribus, attonitos ha-
bentes tyrannos atque reges. Quid testati (5)?
Jesum cum esse Christum tum Dei Filium, quo in
C nomine inesset vita sempiterna, auctoribus Scriptis.
Ecquid ergo soli martyres sunt qui sanguinem
profundant? Minime vero, quin ii quoque qui vi-
tam obeant divinam; ait enim Apostolus : *Circue-
runt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angus-
tiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in
solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et
in cavernis terræ¹⁵*. Et paulo post : *Tantam haben-
tes nubem martyrum, deponentes omne pondus, et
circumstantes nos peccatum per patientiam decurra-
mus propositum nobis certamen, aspicientes in aucto-
rem fidei, et consummatorem Jesum¹⁶*. Viden' ut
universe martyres vocavit omnes pietatis amantes,
afflictamque vitam tolerantia trahentes? Quare et
nos, fratres, numerati in hoc martyrio sumus :
D nam qui tolerantes vitæ perumnias crucigeræ am-
plectamur, qui virginalē votum tueamur, nec mo-
rificatione detrectanda, in qua inest quiddam
instar certaminis Jesum testamur et Christum
esse, et Dei Filium, testamur judicium ac remu-
nerationem futuram, testamur vitæ exactæ ratio-
nem reddituros ad terribile Christi tribunal, ob-
sistentes diabolo, Christi inimico, torquenti, et
assidua cogitationum ac lethalium voluptatum
objectione, velut flagris, urgenti negare nos esse
Deum. Etenim quorum corrupta studia sunt, ce-

¹¹ Catech. l. xxxvii. ¹² IV Reg. v, 1 seqq. ¹³ Eccle. iv, 10. ¹⁴ I Cor. x, 12. ¹⁵ Hebr. xi, 37, 38. ¹⁶ Hebr. xii, 1.

(2) FABRIC. *Bibl. græc.* Harles. t. X, 207.

(3) Alluditur ad etymon Græcum : nam μάρτυρες ἀπὸ τοῦ μαρτυρεῖν dicti, quod est testari.

dunt, atque obsequuntur perduelli rebus ipsis Deum esse negantes; secundum sancti Davidis sententiam. *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus*⁴⁶. Nam ni oblivionem Dei in hominum mentibus, quasque diffidentiam gignat, rationi non persuadeat carnis libidines peccati licentiam, ebrietatem, intemperantiam, comessationes, pocula, avaritiam, idololatriam, cæteras omnes insolentias persequi arreptamque inde mentem, a Deo abstractam, cogit post se abire, æterno simul inextincti ignis supplicio conflando. Quam miserabilis fallacia, tristiorque fallaciæ finis et extremum! Verum nos, fratres, cœu Christi martyres, adhuc præclaro martyrio fungamur, adhuc illustrem confessionem obeamus, gaudentes cum omnibus sanctis, quod meriti pro Christo martyrium sumus, genu Baali non inflexo, quæ carnis libido est, ac reliquæ vitæ voluptates. Ne credamus spectra suggerenti, unde obedientiam detrectemus; quin quotidie velut in stadio contra luctemur, icti, neque præfracti; animosi, non perculsi. Jam vero quod martyrii compendium! Scitis ut martyrio in quocumque secundum vitam perfuncti socii sint eorum gaudii, rerumque pro quibus martyrio sunt affecti consortes ostendantur. Ergo hinc consecrarium est et Christi martyres, ut eum in cunctis martyrio testatos, pro veroque testimonio pœnas intolerabiles perpassos, in futuro sæculo hæredes cum eo declarandos; nam Apostoli hæc sententia est: *Cum Christus apparuerit, vita nostra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria*⁴⁷. Cum quibus et nos, peracto nostro martyrio (longum est autem, per omnem vitam), bonis frui sempiternis, in ævumque cum Christo triumphare mereamur: quem gloria decet, et honor, atque cultus, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XI.

Dominica I. Doctrina de pace.

Fratres Patresque, pacis dies Dominica est: nam Dominus hoste in ea spoliato discipulis ait: *Pax vobis*⁴⁸. Atque id locutus, non iis pacem modo præscripsit, in unove die, sed cum omnibus, tum perpetuo eandem ingerit pacem, quemadmodum et nibili nobis. Igitur pacem habeamus, et inter nos agitemus; hoc secundum exteriorem hominem, ne quas inimicitias cum quoquam fratrum teneamus, quin amore cunctos prosequamur (*In hoc enim, inquit, cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem*⁴⁹); illud secundum interiorem, ut pace ac quiete fruamur lethaliis vitiorum; ita namque cum Apostolo dicere queamus: *Pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem et accessum habemus per fidem in gratiam istam, in qua*

*A stamus, et gloriamur in spe gloriæ Dei*⁵⁰. Sin, qui natura simus mutabili, æstum in nobis exciri luctuosum contingat (nam sit omnino), tum vero in antiquum statum ocus recurramus, pacem habentes cum Deo: *Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem macerie solvens inimicitias, in carne sua legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condant in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, et reconciliat ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso*⁵¹. Hactenus Apostolus.

Idque opus est quod Dominus peregit, ut Patrem alloquitur: *Opus consummavi quod dedisti mihi ut faciam*⁵², id est, pace terram, cœlumque devinxit, nobis etiam pacis, et amoris filii effectis. Sin objicias, Qui possumus non esse in perpetuo bello, dicente Apostolo: *Non est nobis colluctatio adversus carnem, et sanguinem, sed adversus principatus, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum hujus sæculi, contra spiritualia nequitie in cœlestibus*⁵³? respondere licet, ostendere eum quantum, ac cujusmodi sit bellum, non bello nos lacessi: nam alibi scribit: *Consilia destruentes, et omnem altitudinem extolentem se adversus scientiam Christi. Et in promptu habentes, ulcisci omnem inobedientiam*⁵⁴. Cæterum sic affectus, dubium non est quin bellum restinixerit, pacemque agat. Nec videri vobis, fratres, molestus debeo, qui hæc disseram, ac sim in iis, et hoc atque illud scruter et examinem; id enim non est inutile, quin frugi in primis, oratione viam ad actionem sternente. Et alii dicant sane mundana, quotquot sunt mundani de agricultura, mercatu, questu, jactura, ac quæ alia sunt inania studia; nos quid potius loquamur, quidve convenit loqui, nisi de animo, de fuga vitiorum, de parandis virtutibus, de corporis ab animo separatione, et de comparisonem ad Christi tribunal, de judicio, de remuneratione, deque regno cœlesti? cujus et nos hæredes effici contingat Domini nostri Jesu Christi beneficio: quem gloria decet, et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XII.

D Dominica II. Oportere vitam nostram in Dei reverentia et amore transigi, deque obitu fratris Eudocimi.

Fratres Patresque, dies hæc quam agimus Dominicæ instar est Catechesis, si advertimus: in hac enim Dominus noster Jesus Christus vitiis projectos (4) instauravit; in hac culpis, et carnis nostræ præputio mortuos in vitam reduxit; in hac paradisum redaperuit, fruenda arbore vitali, quod est vivificum ejus corpus, atque sanguis; in hac contra mortem insurgentes propheticum hoc usurpare possumus⁵⁵: *Ubituus, mors, stimulus? ubi tua*

⁴⁶ Psal. lxxi, 1. ⁴⁷ Coloss. iii, 4. ⁴⁸ Joan. xx, 11, 13, 14. ⁴⁹ Joan. xvii, 4. ⁵⁰ Ephes. vi, 12.

⁵¹ 1 Cor. x, 5. ⁵² 1 Cor. xv, 55. ⁵³ Rom. v, 1. ⁵⁴ Ephes. ii, 13, 14. ⁵⁵ 1 Cor. xv, 55.

(4) In Gr. ἐρρημένους, legi, pro ἐρρημένους.

Orce, victoria? victus es ab eo qui dixit: *Confite, ego vici mundum*⁵⁶. Tum autem ut Apostolice loquamur: *Conresuscitavit, et consedere nos fecit in celestibus in Christo Jesu, ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitiis gratiæ tuæ, in bonitate super nos in Christo Jesu*⁵⁷. Jam vero (o inenarrabile munus) ex quo ad quid perduxit? e morte ad vitam, e tenebris ad lucem, e servitute ad libertatem, ex inimicitia ad genuinam amicitiam, usque adeo ut Filii imaginis conformes redderet. Quæ hæc est ineffabilis benignitas? quæ incomparabilis amoris erga nos magnitudo, ut unigenitum Filium pretium pro nobis omnibus daret? equidem haud abs re est dicere: *Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus*⁵⁸? Quamobrem redamemus eum qui nos amavit, pro eo moriamur qui mortem obiit pro nobis, aversi a carne atque sanguine, nec serpentis fratribus inescati, nec vitæ voluptatibus diffuentes, nec fructu peccati degustato, unde mors profecta est; siquidem scriptum est: *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia; terribilis autem quædam exspectatio judicii, et ignis æmulatio* (5), *quæ consumptura est adversarios*⁵⁹. Itaque Deo cum reverentia atque observatione serviamus, vitam caute ac composite transeamus, cum discreta patientia ministeria tueamur, accurationem trahentes non in spiritalibus modo, sed etiam in carnalibus, et lignorum adustione, et aquæ effusione tenus, quorum, ut videtis, in hac insula penuria est, denique sententiam mortis habentes: nam et nunc Eudocimus (6) frater est ad Deum profectus. Sin nos obitus fratris non refrænât, ecquid tandem revocabit? Si mortis arcanum minus erudit, ecquid a noxiis affectibus compescet? Jam loquentibus nobis et de hoc atque illo consultantibus, repente dies ingruet horrenda. Sed nimirum iis horrenda est et infelix, qui ab sceleribus usurpentur, qui culpis obligentur quas haud confessi sint, male feriat, immodestis, pervicacibus, cæterum jocunda, et lenis, ac benigna Dei amantibus, virtutum studiosis: modestis, morigeris, submissis. Quapropter vos cohortor, et commonefacio, fratres, cogitationibus iis susceptis, omni ope a flagitiis abstinamus, Christi in pectore philtrum geramus, virtutibus perfuncti, quo sic vita peracta regnum celeste teneamus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XIII.

Dominica III. De mortis recordatione, deque vitæ defensione peractæ ad horrendum tribunal.

Fratres Patresque, dies enimvero est ex iis, quæ in Resurrectione censentur, sed habendus

A mihi de morte sermo est. Scitis enim crebros alium super alium fratrum Patrumque excedere vita: id quod nihil est aliud nisi monumentum; abituros nos quoque hinc quam primum. Abimus vero non in terrena ac mortalia loca, atque regiones, sed in perennes et immateriatas mansiones, unde ei redire nefas qui semel tetenderit. Sane cum terribilis mors est inaudita, tum terribilior ubi sub oculis teneatur: quod abhinc sex diebus in Chalchiti præfecto cognovimus, quem nacti extremum spirantem; obstupimus factum, ut uno temporis momento et nobiscum erat, et a nobis abscessit, traditus sepulcro. Ac profecto terribilis auditio est, et insolens spectaculum. Igitur adhuc spirans beatus hanc edidit vocem: Paulum præventus sum, in eo dicto caput simul manumque commovens: modum vero haud detexit, sed nos unde hæc trepidatio, sensimus. Atque hæc dixi, non illum cavillatus (minime vero), quin me conterrens, ac vos communiens, ne quid prævertamur sub emigrationem ejusmodi vocem mittere, quin paratam et imperterritam, siquidem scriptum est: *Paratus sum, et non sum turbatus*⁶⁰; quod haudquaquam consequamur, ni intenti semper, et quæ obita sunt præclare tueamur, et admissa corrigamus poenitentes, assidue sic procincti tanquam in celum profecturi.

Nam cui, rogo, sistemur? non judici cunctorum, atque Deo cui congenulabunt universi, cælestes, terrigenæ, subterranei, cunctæque laudes concinent linguæ? Ecquam reddemus rationem? non omnium in vita gestorum qua factis, qua dictis, qua cogitatis? Pol mi hæc: quoties complector animo, horrorem cient, peneque adsunt coram vobis licet esse imperterritis, vobis, inquam, qui dicto audientes vos præbetis, omneque studium in obedientia ponitis: nam ea veræ obedientiæ vita est. Etenim quam defensionem sibi parabant ad horrendum Christi tribunal qui obedientia projecta solitarii degant, qui huc, illuc obeant errone, pedibus statum non habentes qui coempta servitia trahant? heu meas ærumnas, ut expetendum vitium est! quemadmodum retrocessere, iter ingressi vitæ monasticæ rectum! Melius, inquit, erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo quod illis traditum est sancto mandato: contingit autem eis illud veri proverbii: *Canis reversus ad suum vomitum, et sus lota ad volutabrum luti*⁶¹. Quid ais, bone vir? ten' servum trahere, injugem mundi, exsulem, omnique carnali commercio solutum? ergo capesis tibi uxorem quoque: duo hæc enim mundo, mundanisque tributa; at qui serio vitam ineant crucigeram, ab utrisque sunt alieni. Sed, ut videtur, causa peccatum est: nam voluptatibus et aure dediti (addo et mulierosi), ne quis sit inspector, et

⁵⁶ Joan. xvi, 33. ⁵⁷ Ephes. ii, 6. ⁵⁸ Psal. cv, 2. ⁵⁹ Hebr. x, 26, 27. ⁶⁰ Psal. cxviii, 60. ⁶¹ I Petr. ii, 21, 22.

(5) Desagratio: nam alterum illud nimium hebraizat.

(6) Addidi de conjectura, et orationis argumento.

qui in abdito perpetrata arguat, fratrem habere nolumus, sed solitudinem, hoc est, servorum mercatum, ipsi revera peccato venditi, et carnis atque sanguinis mancipia. Hinc dissidia, hinc offendicula, hinc atroces ac manifestariæ noxæ. Hinc mæstus, atque squalidus, et qui coarguam ac contestor, audior nusquam. Sed quæ est ejus sententia? *Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo* ⁶²; insons sum a talium sanguine miser. Ac poteram sane omnino aciem admove ex præcepti jussu, sed posteaquam incumbit persecutio, adhuc differo, si nunc tandem e diaboli laqueis respiscant, qui ab eo capti ad arbitrium teneantur. Cæterum vos Deo macti, qui una insimul estis, duo, tresve, quodque amplius est, et encomio majus, cœnobiacæ vitam ducitis, domi manentes, nec importune, nisi necessitas sit, prodeuntes, maxime in forum ac celebritates, invicem servientes, in eoque mundi domini, puri ab servorum sordido mercatu, cuncta ex Dei sententia, et ornate peragentes. Equidem vobis gratia, atque pax augetur, cœlestis Jerosolymæ bona visuris, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XIV.

Post sancti Theodori memoriam. De vita obeunda divina, neu ad tentationes trepidemus.

Fratres Patresque, loquendum est nobis, nec diu tacendum: siquidem taciturnitas animo somnum contrahit, somnusque auctor mortis est, quem deprecatus David dicere: *Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte* ⁶³. At concitatus in animo sermo fons aquæ est in vitam æternam salientis: quo quid utilius? Idque sciens beatus Apostolus, inquit: *Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes, et cohortantes invicem* ⁶⁴. Viden' jubere eum ut invicem doceamus, ac cohortemur, nec contenti simus ipsi nos commonere modo? Equidem vero quoties ad vos dissero proficere fateor, qui me ab hujus vitæ confusione revocem, et reprehendam, ad meaque commissa attentior flamm: nam profecto vita hæc confusio est, in quam sermones vitiosi vanæque inauditiones quotidie incumbant, diabolo quoque per contrarias cogitationes grassante. Quæ amoliri semper oportet sermone, ac conscientiam præbere puram et insontem, atque ad quid comparati sumus serio revolvere. Ad quid autem comparati sumus? Scilicet servituri vivo ac vero Deo, et expectaturi Filium ejus de celis quem suscitavit ex mortuis, Jesum, qui eripuit nos ob ira ventura ⁶⁵, auctoribus Litteris.

Jam nullus herum servus opperiens, nec judicem reus, dormit, et quieti atque facibus indulget, quin

A vigil, et expectatus: trepidat occursum: quem rursus Apostolus demonstrans, ait: *Ipse Dominus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba descendet de celo, et mortui qui in Christo sunt resurgent primi: deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Domino in aera, et sic semper cum Domino erimus* ⁶⁶. At quinam? Spiritu pauperes, lugubres, ab animo puri, mansueti, placidi, misericordes, obedientiæ jugo perfuncti, qui confessionem constantem servavere, hi cum eo sunt futuri; cæterum qui turpia committant, effrènes, qui confessionem averseantur, qui obedientiam detrectent, qui reliqua mala designent, ii nec tollentur in nubes, nec cum eo sunt futuri, quin (miserrimum) pœnas dependent, exitium perenne, Dominica facie, ac gloriosa majestate extorres, quod absit de vobis et cogitare et loqui. Igitur canendum est receptui, habendaque nobis ratio salutis, qui esse ob oculos discrimina sciamus: nam ecce præter alios et fr. Gregorii cœconomus comprehensus est, ac quid futurum sit nescimus, impendentque tentationes, ut apparet. Verum ne timeamus, neu ad ingruentes tentationes trepidemus. Quod si a nobis Deus est, quis contra nos? qui in superioribus periculis nobiscum fuit, quo pacto non et nobiscum sit in præsentibus qui stabilis, ac contra omnia firmet, ut pollicitus est? Jam quid amplius molientur hostes? Iterum persequentur? At Domini est terra et plenitudo ejus ⁶⁷. Iterum in carcere compingent? At nihil carcere propter Christum jucundius. Iterum flagris multabunt? At plurius coronarum auctores nobis erunt. Sin et occident, at occisus est et Dominus noster. Si commortui sumus, inquit, et convivemus ⁶⁸. Talis erat beatus ac summus Christi martyr Theodorus, cujus peragimus memoriam, cuncta ob Christum cum gaudio passus. Hac fiducia et nihili nos quoque adhuc Deo serviamus, hac spe afflictiones omnes et angustias rerum toleremus, quo cum obedientia, tum confessione cœlestis regni hæreditatem quæramus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XV.

D *Post Præcursoris memoriam. Dogmatica de sanctorum imaginum cultu et adoratione.*

Fratres Patresque, heri Præcursoris memoriam feriat omnino venit in mentem et obitæ in monasterio vitæ recordatio, ut tum cuncti in Dei domo eramus, concordare degentes, ut nunc alius alio sumus dispersi, in diversa loca atque regiones. Quanquam tum quod ob Christi sermonem sumus dispersi gaudere debemus, ex hoc præcepti mandato, *Gaudete, et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in celis* ⁶⁹; tum etiam quod Domini quiddam instar habemus, cujus hæc sunt verba: *Si me persecuti sunt, et vos persequentur; si sermonem*

⁶² Joan. xv, 22. ⁶³ Psal. xii, 4. ⁶⁴ Coloss. iii, 16, xxiii, 1. ⁶⁵ II Tim. ii, 11. ⁶⁶ Matth. v, 12.

⁶⁷ I Thess. i, 10. ⁶⁸ I Thess. iv, 15, 16. ⁶⁹ Psalm.

neum servaverunt, et vestrum servabunt; sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me⁷⁰; revera namque ut Judæi Patrem ignorant, qui Filium delugerint, sic Iconomachi Christum ignorant, qui ejus imaginem detractent. Equidem cum perspicua veritas est, tum intelligens unus e mille. Ac videte, sultis, bipartitam eorum sacrilegam opinationem, nunc Christi imaginem nullam depangendam, nunc depangendam, sed velut quæ belli ac venatus monumenta locantur. Unde nec adorandum censent: siquidem nec equi imago, nec bovis, nec leonis, nec pardalis, nec serpentis, nec alitis, nec piscis adoretur. Ecquis (malum) sensu imbutus est, qui non his ingemiscat? qui a lacrymis temperet? itane haud vereri imaginem Christi, quam angeli venerantur, horrent dæmones, cum feris quadrupedibus, serpentibus, avibus et aquatilibus componere ac condecorare? o horribilem animi deformationem, atque horribiliorem audaciam! Tum quid autem? hominis imaginem hominem vocant, bovem bovis, asinum asini, camelum cameli, perdicem perdicis, eademque et in cæteris tam comparibus, quam disparibus seu animantibus, seu plantis ratio valet; cæterum Christi, aut Deiparæ, aut cujusque sanctorum, neque primigenio, neque efficitie nominari patiuntur, sed hoc tantum, imaginem vocant, cujus, non addentes, ne hinc teneantur, tanta impietate et imperitia scatent. Sed vacate hic mihi, fratres, et hoc insuper ad ea quæ sancti Patres, nosque diximus nauci cognoscite. Si loca, in quibus editus est Christus, adoranda, atque sancta et sunt et dicuntur, ac pulverem inde aut lapidem nactus, ceu sacrum complectitur thesaurum, quanto magis Christi venerabilis et adoranda est imago, in qua inest, velut in speculo, qui elucet atque adoratur? Ea est enim natura imaginis, ut representati gerat faciem. Quin coli Romæ et apostolorum principis, Petri, claves intelligo quanquam Dominus⁷¹ ei nequaquam claves est largitus quæ sub sensum sunt subjectæ, sed quæ intelligentia tenentur, ligaturo atque soluturo. At illi argento fabrefactas, proponunt adorandas, tanta est eorum religio. Ibi que religionis quasi quoddam irruptum saxum ex Dominica sententia fundatum est, hic, ut apparet, cum lata irreligiositas, et improbitas. Quamobrem nauci hic ego cum animi nœstus, tum pœnam timens silentii, necessitate loquor quæ loquor, breviter, et perpauca. Scilicet cum sectari clam, palamque, et scripto, ac sine scripto impiam in Christum linguam moveant, nos domi residentes non serio inter nos negotia tractemus: et qui Domini feremus iram? quo pacto imitabimur Patres, qui in similibus temporibus subticere, et percelli, proditorem censebant veritatis? Loquendum est ergo, audiendumque, et sermoni juxta ac operibus vacandum; etenim beati Apostoli non solum divino præconio, sed inculcata quoque vita

A terrarum orbem vicere, tenebriones illustrantes fatuos salientes, peram modo, baculumque portantes. Quos æmulati, fratres, utrinque laudem quaramus, præsentibus contenti, non pecuniis dediti, sine prædiis (quod non vestra equidem causa, sed errorum dixerim) non intempestive prodeuntes, non seminas contubernales habentes, unde mors conflata est. Quam si vitæ rationem sequemur, et Deo per nos gloria, ac confessioni, quæ præ manibus est, celebritas paretur, et hostes jam jam verecundia ad frugem sint redituri: sin minus sequemur, periculum est ne pro beatitudine perennes pœnas referamus. Cæterum pax Deo, qui omnia convertit, atque in melius diffingit, tum Ecclesiam componat, tum vos imbuat prudentia, cunctosque in cœleste regnum conservet per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XVI.

In ætatis initium. De vitiorum carnificina et spirituali messe.

Fratres Patresque, æstas agitur, tempusque est laborum ac sudorum: nam prodeunt mortales ad opus, functionemque suam in vespere, obstupi, recte, utcumque expedit: nec requiem sibi permittunt, dum messis sit, ac tritura peracta, quæ præ manibus sunt in horreum semina congesta. Quid ergo hic dicere est? nimirum si in carnalibus sic res habet, multo magis in spiritualibus necessario theorema habere, proposita est enim et nobis æstas. Quo pertinet Apostoli dictum: Qui parce seminat, parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, in benedictionibus et metet⁷². Domini quoque ad discipulos hæc sententia est: Nonne vos dicitis quod adhuc quatuor menses sunt, et messis venit? Ecce dico vobis, levate oculos vestros, et videte regiones, quia albae sunt jam ad messem, et qui metis mercedem accipit: et congregat fructum in vitam æternam, ut et qui seminat simul gaudeat, et qui metit⁷³. En objectam nobis messem.

Quamobrem prodeamus alacres nos quoque, messuri, ac fructus congregaturi, non carnales, sed spirituales, et qui perennes durent; sanctimoniam, pacem, charitatem, gaudium, lenitatem, tolerantiam, benignitatem, mansuetudinem, cæteras omnes virtutes. Hi spiritus sunt fructus, quos per habitum, quo discernamus, tanquam ventilare necesse est, hoc est, virtutem impermixtam vitiiis parare (exempli causa, amare, ac non voluptarie; æmulari præclara, at non invidere; de fratre loqui, at non hostiliter), potiusque sincere exsequi Dei voluntatem, bonam, bene placentem, ac perfectam, uti scriptum est⁷⁴. Sin oportet in horreum quoque conferre, hoc illud est nimirum quod humilitate quaeritur præsidium, siquidem jubet Dominus: Cum feceritis omnia, dicite: Servi inutiles

⁷⁰ Joan. xv, 20. ⁷¹ Matth. xvi, 19. ⁷² II Cor. ix, 6. ⁷³ Joan. iv, 35, 36. ⁷⁴ Rom. xii, 4.

sumus, quod debuimus facere fecimus⁷⁵; rursumque ait Apostolus: Quid habes quod non accepisti; si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti⁷⁶? Hæc ea est messis, tantaque proposita contentio est, quæ non duobus, tribusve mensibus spectetur, quin ad vitæ se exitum tendat: tametsi comparata ad sæculum futurum, instar ducitur unius dieculæ. Ibi porro finis est nullus, ibi labores manuum suarum quisque comedet, ibi occubimus in præpotente ævi arbitro et hero: tantum adhuc membra hæc terrena perimamus, stuprum, libidinem, impudicitiam, pravam cupidinem, avaritiam; tantum obedientiæ adhuc jugum seramus, benevole alter alterum sustinentes, oneraque mutua portantes, ac sic Christi implentes legem, quemadmodum scriptum est⁷⁷. Felicem vero qui cuncta præ cautione veretur; felicem qui plurimum contendit: ubi est enim major contentio, majus quoque et præmium est. Ac qui ministerio postremas deponat, is primas auferet, quippe ait Dominus: Qui in vobis vult esse summus, sit omnium postremus et omnium minister⁷⁸. Sic Filius hominis non venit ut ministraretur ei, sed ut ministraret, et daret animam suam redemptionem pro cunctis⁷⁹. Hæc cum, fratres, cogitemus, tum agere propere-mus, vocem hanc inaudire: *Euge, ærve, bone et fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui*⁸⁰: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XVII.

In æstatem. De spiritali messe contentaque Christi famulorum exercitatione.

Fratres Patresque, anni tempus est æstivum, ut videtis, passimque surgunt ad comportanda grana coloni, nec contentus labor, aut sol deflagrans opificem frangit, quin matutinus in vespem decernat, nunc obstipus, nunc rectus, dum opus peragat, incumbens. Quid nos vero, qui famuli nuncupamur Christi? ecquid æstatem habemus? Pol sane quidem, ac cujusmodi Dominus noster Jesus Christus discipulis ostendit in hæc verba: Nonne vos dicitis quod adhuc quatuor menses sunt, et messis venit? ecce dico vobis, levate oculos vestros, et videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem, et qui metit mercedem accipit, et congregat fructum in vitam æternam, ut et qui seminat simul gaudet, et qui metit⁸¹. Igitur apparet ex dictis et sementem nobis, et messem propositas, neque eas tempore descriptas, quin juges ac perpetuas.

Metamus ergo hinc jam, fratres, alacriter, hoc est, doctrinam doctor; studium præfectus, ministerium minister, obedientiam subditus, quietem quietus, contentionem precarius, cuncta in omnibus cuncti, quoad ejus fieri potest. Scelus est

A operarios carnales promptos opificia tractare, nos spiritalia studia segnes atque dissolutos adire; illos sudore fluentes a laboribus non abstinere, nos contentionis monasticæ fastidio duci. Annon obiectum cœlestis regnum est? an non vita perennis? annon ineffabile gaudium? Ecquid fas est ignavos summa et expetenda parare? nequaquam. Ut erigilandum sit omni ope, metendumque, non caduca ac mortalia, sed æterna, et immortalia, quo in nobis hoc usurpetur quoque labores manuum tuarum manducabis, beatus es, et bene tibi erit^{82, 83}. Ne quis dicat, Eger sum, nec metere queo: eger es corpore, at spiritu siquidem vis, qui bono fungare vales. Lacrymas habes, compunctionem habes, excubias mentis habes, pacem habes, ac sanctimoniam, quæ in primis Deo cara sunt. Ne quis dicat: Afflictus sum, neque possum in pedes consurgere; velis modo et te surriget qui suscitavit a terra inopem, et de stercore erigit pauperem. Nunquid qui cecidit non resurget, aut qui aversus est non revertetur⁸⁴? vivo ego, dicit Dominus: nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat⁸⁵. Equis est ergo prætextus serius relictus, quæ plausibilis defensio, quominus omni studio quæ jubemur obeamus, bonisque quæ promissa sunt, potiamur? En laboravere sancti nostri Patres, conservare, messuere, vitam in horrea perennem congersere, ac nunc ovantes supremæ representationem lucis exspectant, in qua uti sol micabunt. Quapropter ne committamus, fratres, cohortor, ut a beatis illis separemur, neu brevibus et exiguis diebus, atque voluptatibus salutem prodamus, supplicium luituri immortale: sed quantum pote, certatim eos assectemur omnia ferentes, omnia sustinentes, quo cœlestis regni hæreditatem cernamus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem, Amen.

SERMO XVIII.

In æstatem. De aversandis quæ in hac vita sint jucunda, bonisque ambiendis perennibus.

Fratres Patresque, frangit æstivum anni tempus corpora, labefactante insuper et pervigilio, ac fortasse ad Catechesis inauditionem torpemus. Sed profecto ex Apostoli edicto vitam jussi comparare ceu quotidie obituri, obituroque Libitinaria loquente, et attentos auditores reddente, age nos quoque audire satagamus, quasque testamento legendis quæ dicantur accendamus.

Igitur testamentum est rerum quæ in carne positæ sunt, utpote carnale et quo de carnalibus jubetur, id est, hæreditas relinquitur uxori, liberis, fratribus, cognatis, ac si quid aliud mos præscribere est: cæterum hoc nostrum nihil ejusmodi declarat, sed quidnam? hospites nos esse in hoc solo, atque peregrinos, et qui in hunc orbem intulerimus

⁷⁵ Luc. xvii, 10. ⁷⁶ I Cor. iv, 7. ⁷⁷ Galat. vi, 2. ⁷⁸ Marc. ix, 34. ⁷⁹ Marc. x, 45. ⁸⁰ Matth. xiv, 21. ⁸¹ Joan. iv, 35, 36. ^{82, 83} Psal. cxxvii, 2. ⁸⁴ Psal. cxlii, 7. ⁸⁵ Jerem. viii, 4. ⁸⁶ Ezech. xxxiii, 11.

nihil, proculdubio neque efferre aliquid posse, diffingique e caducis in incorruptos, ex ingloriis in gloriosos, e mortalibus in immortales.

Ut non erraverit qui id testamentum bonum nuntium vocet: siquidem et Apostolus multis partibus præstare censet [discedere] dissolvi, et esse cum Christo⁷⁸; et alibi rursus: *Ego enim jam labor, et tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, de reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, justus iudex. Non solum autem mihi, sed et cunctis qui diligunt adventum ejus*⁷⁹. Videtur, ut hinc discessum velut bono nuntio prædicet? itaque cum hoc nostrum testamentum bonum nuntium sit, libenter audiamus quæ dicantur, et alacres exercitationem tueamur, animo ad carnalem nullam affinitatem converso, non ad parentes, non ad fratres, non ad cognatos. Et quid autem hæc illaque commemoro? ne ad ipsam quidem rerum naturam animus conferendus est. Enimvero quidam sanctorum Patrum, ubi cella prodiret, tegumentum capiti imponebat, ne aciem in solis jubar intenderet, causamque rogatus respondit: *Ecquid est cur temporarium lumen videre velim? Ad eundem modum et Dei studiosus, cunctis dimissis, solo divino amore et contemplatione nititur, ac cum oculis usurpet universum hoc omne, quod eis cælum pertinet, Opt. Max. molitorem Deum admirans, ac collaudans, tum ocus præteritis: quæ sub sensum subjecta, in iis est quæ defugiam obtutum, qui hinc, suaviter bacchatus, spiritale quoddam gaudium, et lætitiā carpat. Talis erat patriarcha Abrahamus: scriptum est enim: . Fide Abraham demoratus est in terra repromissionis tanquam in aliena, in casulis habitando cum Isaac, et Jacob, coheredibus repromissionis ejusdem; expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cujus artifex et conditor, Deus*⁸⁰. Talis et magnus ille Moses: nam fide reliquit Ægyptum, non veritus iram regis, invisibilem enim tanquam videns sustinuit⁸¹. Tales et sancti omnes, nequaquam quæ cernerentur spectantes, nec cupiditate ducti temporalium, sed æternorum, in his, quantum plurimum potest, ad divinam imitationem deformati. Quod nos studium quoque paremus, nec quæ pulchra sint in hac vita ambiemus, nec carnaliter viventes demirabimur, quin iis potius altum ingememus, qui promissorum hæreditate honorum condita in auro, argento, ac pestiferis voluptatibus operam ludant, ultro in præclararum rerum cæcitatem se induentes. Cæterum nos, fratres, ut apostolice loquar, *revelata facie gloriam Domini speculantes*⁸², supera quæramus, supera sapiam ubi Christus est, ad Dei dexteram considens, ut de nobis quoque usurpare liceat: *Vos non estis de hoc mundo*⁸³, et *Vestra conversatio in cælis est*⁸⁴. In qua et sistamur indemni sub re-

munerationis diem justique Dei judicii, ad horrendum Christi et indefraudabile tribunal, optandam vocem audientes, ad regnumque cœleste asciti per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XIX.

Post sanctorum apostolorum Quadragesimam. De tolerantia, et iis qui renuntiatum veniunt admittendis.

Fratres Patresque, abit tempus, ac decurrit. Quin præterit sanctorum apostolorum Quadragesima, simul præbitis ærumnis, ob contractam æstus sitim, simulque solatio, ob spem: nam ea sitis potum nobis conciliat immortalitatis et quæ ori amarities siti quæritur paradisi dulcedinem parabit. Atque id scientes, fratres, cuncta quæ secundum Deum incidunt acerba læti spe præmii seramus. Cæterum spes quæ videtur, ut fert Apostoli dictum, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per tolerantiam expectamus⁸⁵. Itaque tolerantia virtutum summa perfunctio est. Tolerantia martyres cœlestibus devincti diadematis sunt, tolerantia sancti justitiæ præmium tulere. Quapropter utamur nos quoque tolerantia ad morigationem, humilitatem, lenitatem, exercitationem in ministeriis, omniaque obedientiæ studia, ac parem iis mercedem capiemus. Equidem non me fugit obedientiæ jugum nec qui sit frangendæ labor voluntatis; sed dulcedinem quoque rursum teneo vitæ: nam qui voluntatem frangat ei cum iter facillimum, tum nullo negotio salus quærat. Vacandum est ergo voluntati frangendæ, ac vita consequetur felix, et expedita. Obeuntur in cenobio labores? at requies quoque. Plus altero laboras? at majus præmium habebis: siquidem *Unusquisque, inquit, mercedem suam accipiet secundum suum laborem*⁸⁶. Alteri benevole succumbis? primas tenebis: nam *Qui voluerit inter vos primus esse, sit vester servus*⁸⁷. Imbecillior es quam ut opera tractes graviora? at quæ putes ne negliges, quo in cunctis laudetur Deus. Ne quis esto ad bonum commune segnis. Hæc quanquam sunt persæpe memorata: tamen nunc quoque necessario in memoriam revocantur: neque enim est exiguum incumbens certamen. *Eccoposui, inquit, ante faciem tuam vitam et mortem*⁸⁸. Igitur vitam arrepturis, mortemque æternam fugituris comparatus sermo, et exhortatio est, neque dubium mihi est nequaquam hæc vel nihili nobis, vel vobis qui infanditus frustra, ac sine compendio dicta. Enimvero admonendi estis, fratres, quantumvis in exilio versamur ob Dei sermonem, nihilominus quasi qui in monasterio degamus, renuntiatum venientes non amandemus: id quod per fratres ubique dispersos præstabimus, jussos ejusmodi, quantum potest, admit-

⁷⁸ Philipp. i, 23. ⁷⁹ II Tim. iv, 6, 8. ⁸⁰ Hebr. xi, 9, 10. ⁸¹ ibid. 27. ⁸² II Cor. iii, 18. ⁸³ Joan. xv, 19. ⁸⁴ Philipp. iii, 20. ⁸⁵ Rom. viii, 25. ⁸⁶ I Cor. iii, 14. ⁸⁷ Matth. xx, 27. ⁸⁸ Deut. xxx, 19.

tere, atque in contubernium cooptare. Sane cum decessere multi, tum allecti quoque sunt multi, cœtusque noster, tam defunctus quam superstes, frequentatur, ac per nos cohonestatur Deus, qui et nos cohonestabit, ut fert promissum. Ac cum qui est rector si sint et subditi, cohortor, caput cæteris, et tanquam regula statuti, sancte, juste atque pie vivamus, qui alios per nos ad sanitatem qua doctri- næ, qua vitæ dirigamus. Itaque clamor nullus obi- tor citra decorum, neu contentiosum colloquium, neu putidus sermo extens ab ore, sed honestus, ad exædificationem frug⁷ et utilis, ne quod operi nostro per ea crimen constetur, quin Domino Deo nostro in omnibus placeamus: cui gloria et impe- rium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et sem- per, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XX.

In Transfigurationem. Oportere nos animi pulchritu- dinem atque venustatem sine macula tueri: de- que penitentia.

Fratres Patresque, hodie qui profestum agamus Transfigurationis divinæ, age, ex ea Catechesim struamus, paucis debitum verbis exsequentes. Igitur cunctæ seriæ Dominicæ corporalis degressus Serva- toris nostri Jesu Christi suggerunt arcana, puta, quod editus sit in lucem, quod tinctus, quod cru- cifixus, quod sepultus, quod tertia die suscitatus, quod assumptus gloriose; cæterum Transfigura- tionis festum futuri ævi statum depingit. Nam quem- admodum ejus facies ut sol reluxit, vestimentis lu- cis instar condentibus, haud secus et e cœlo quasi fulgur venturus est, præpotens, et illustris, omnibus judicandis, atque ut ei comites in sacro monte fuerit Petrus, Joannes, et Jacobus, ita socii quoque sunt electi in cœlesti regno futuri, arcana appari- tione divina, et ineffabili gaudio fruentes. Jam quis ad hæc comparatus est? quis ad eam lætitiā per- venire dignus? Quis alius, putas, nisi qui vitam habeat puram ac sine macula? siquidem Deus no- ster, purus cum sit, seu potius lux suprema, etiam paros aspicit, animoque nobis puro indito, purum eum quoque a nobis exigit: nam ad imaginem di- vinam et effigiem creatus, dubium non est quin, qui simulacrum sit divinæ pulchritudinis, præditus sit et ipse pulchritudine. Atque id intelligens Melo- dus ait: *Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem*⁶⁶: hoc est, animi mei decori, ne ad fœdas peccati libidines pronus, deformis redditus, Deo ac præmiis excidat divinis. Ergo explorare cognito talem nos animum tenere, pulchrum et formosum, quasque depositum Deo reddituros in suprema resurrectionis die, hortor ac admoneo, sane amemus pulchritudinem, hanc formositatem tueamur, nequaquam ad hujusæculi bella, et car- nis, atque sanguinis venustates conversi: neque enim sunt venustates, sed venustatum simulacra,

A sen, ut verius dicam, corruptiela ac mutabilitas. Atque id rerum nos exitus docebit: nam qui hodie lepidus est et elegans, eras in sepulcrum coniectus, fœtidus, atque omnibus dirus est: adeo pulchrum est, ac amabile nihil, solaque venerabilis virtus. Quæ in primis consecranda, fratres: sin animum subinde claudicantem contingat fœdis cogitatis pol- lui, quod negandum non est (nam quis castam habere mentem gloriatur?) at repurgandus quam primum, et in antiquum statum reducendus est, ne sceleri immoratus contrahat mortem. Neque si di- cat quisquam expurgari nequire, multis facinoribus compunctum, quin audiat dicentem: *Si fuerint peccata vestra ut puniceum, quasi nivem dealbabo; si autem fuerint sicut coccineum, velut lanam deal- babo*⁶⁷. Videte ingens Dei beneficium, ut peniten- tem non expurgare pollicetur modo, sed ad florem quoque venustatis perducere. Neque obscura sunt exempla. David vates erat, lapsusque in adulterii et homicidii crimen, haud despondit animum, quin ocius penitentie usus, iterum valicinium munus recepit. Manasses Israël duobus et quinquaginta annis (6) demoto ad frugem reversus, salutem est consecutus. Apostolorum coryphæus post abnega- tionem lacrymarum medicina rursus apostolatus tulit onus. Maria Ægyptiaca, ut alios præteream in- finitos, quæ ad extremam molliem evasisset, posteaquam condigne se defecit, ut ad summum virtutis culmen conscenderit tenebris. Itaque servari volenti impotentia prætextus nullus est nisi quis deploratus ultro se induat in mortem. *Sed cur te in perditum, Israël genus*⁶⁸? audimus: cur vita proposita perenni, æternam mortem præferimus? Clamat quotidie benignus noster Herus: *Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos*⁶⁹, et nos onus abjicere peccatorum no- lumus. Idem vociferatur: *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ*⁷⁰, et vos in diversum abimus, rebus ipsis testati, iter tuum scire nolumus. Reliquum est ergo audire nos: *Ambulate in lumine ignis vestri et in flamma quam succendistis*⁷¹: atqui hæc patran- tes, ait ille, regnum Dei non consequentur⁷²; sed hæc absit de nobis dici. Vos enim amici mei estis, inquit Dominus, si feceritis quæcunque præcipio vobis⁷³. Igitur quæ jubemur omnia faciamus, unde amici nominemur, quo cœleste regnum eriscamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXI.

In mortis recordatione: in quo et de obitu Michæ- lis sanctissimi metropolitani Synadensis.

Fratres Patresque, cum multæ celebritates in hoc ævo aguntur, divinæ et humanæ, tum una est.

⁶⁶ Psal. xxix, 8. ⁶⁷ Isa. i, 18. ⁶⁸ Ezech. iii, 17. ⁶⁹ Math. xi, 28. ⁷⁰ Joan. viii, 12. ⁷¹ Isa. l, 11. ⁷² Galat. v, 21. ⁷³ Joan. xv, 14.

(6) Scilicet veri et immortalis Dei cultu, lege Cat. 113.

longa ac laboriosa, vitæ hominum ejusque curriculum : a qua profectus, porro obeas nullam, sed necesse sit diem ultimum manere, ignemque supremum, qui nostra omnia judicet, et expuret. Hac perfunctus et spiritalis pater Michael, sanctissimus metropolitanus Synadensis, ad Deum concessit : cujus et laudata vita, et illustris sermo est, eumque credimus inter cæteros Patres ac confesso- res ad Deum opitulatorem habere in confessione præsentis. Quamobrem haud triumphent cum animis infausti Iconomachi, defectos gloriantes Christi confesso- res, quin cognoscant insuper horum decessum Dei Ecclesiæ inconvulsum haberi, nobisque superstitibus veri confirmationem, errore eorum cæco despuendo. Ac dum per charitatem operata fides salutem homini quærat, cohortor nunc quoque, ut alias semper, Dei exsequi præcepta, ad iterque esse procinctos, ob incertitudinem mortis : scitis enim et prædictum Patrem corruptum repente æribus doloribus, et ignea febris, postridie fandi impotem, tertio die spiritum reddidisse. Quin ante eum et Athanasius, insignis Paulopetrii præfectus, nec diem ægritudini suffecit, sed ex hominibus e vestigio est sublatus. Audimus vero et nonnullos fulgure præventos deflagrasse, multosque omnino casus inopinos. Quapropter timendum, et animus arrigendus est, diabolo de die in diem nos lactante, dum adducat in anxiam illam supremam horam, in qua frustra et iners sit studium pœnitentiæ. Igitur non vos exterrant prædicta exempla, non horrore complent, cogitantes ut cum lingua divincta eloqui nequit, ut animus e corpore revulsus exit : cum multi astantes forsitan, ac plorantes, opem ferente, nisi bona conscientia, nemine.

Quare admoneo, et obtestor : horam eam prævertamus confessione, lacrymis, comprecatione, obedientia, submissione, contento ministerio, omni denique honesto instituto, ne socordia, ac segnitie præventi, æterna morte sopiamur, quod sanctus David deprecatur. Sed fortasse dicet aliquis velle se, neque posse. Et quæ hæc (malum) est insania? nam si in iis posita sunt quæ naturam superant, equidem fateor quoque haud fas esse in aerem subvolare aut inambulare super æquor, quin nec loqui naribus, nec odorari lingua, quæ inusitata, atque a natura sint aliena. Sin in iis quæ cum natura sunt conjuncta, in nostraque voluntate sita, mendax oratio est. Ut enim possumus diffundi ac ridere, ita contrahi quoque, atque lacrymari; ut vitiosis libidinibus, ac scedarum cogitationum commercio pollui, ita lustrari et a vitis expurgari; ut obdurescere, ac sceleribus insistere, ita ad frugem redire, et compungi. Sed nefaria libido, habitum in nobis contracto, cum ad virtutem imbelles, tum in vitia valentes reddidit. Nec desperandum est tamen (minime gentium), quin denuo incipiendum opera-

A que danda ne quem diem horamve temere transeamus; sed intenti atque vigilantes, lustratique ac purgati, cum Deo copulemur, ut nobis quoque usurpare liceat, *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua*, ac sic egregie quæ hic obeantur decursis, cum spe bona profecti, cœleste regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXII.

De obitu Joannis, sanctissimi metropolitani Chalcedonis, et quemadmodum redituri invicem agnosceamus.

B Fratres Patresque, superioribus aliquot diebus peregrinati ac reversi, pacem inter vos agentes, et compositos nacti, grates egimus Deo qui in modestia vestra gauderemus, id quod est proborum obedientium, ac stabilium in honesto; in quo et confirmemini magis magisque Domini nostri Jesu Christi beneficio, ut quemadmodum in nihili nostra præsentia, sic in absentia quoque indemnes vos, et sine noxa conservetis. Discessus vero causa, uti scitis, obitus erat Joannis metropolitani Chalcedonis, qui præclaro certamine decertato, cursu peracto, fide servata, abiit ad Deum parta illustri confessionis corona cum decessoribus nostris sanctis Patribus ac fratribus. Sed quoniam scitentibus pustulis decessit, ambigunt quidam an probe. Quid ni obierit probe? Atque equidem laborare illi mihi ignorantia videntur : nam, probe, an improbe? nequaquam in hoc vertitur, sic an sic defungare, sed an orthodoxam fidem et inculpata habere vitam. Quæ qui teneat, quantumvis scitentibus pustulis, quantumvis alio quocunque morbo vexatus, sive in terra, sive in mari expiet, nullam hinc contrahat infamiam : hæc enim non in arbitrio sunt nostro, quin posita in exploratis Dei judiciis, qui novit quo pacto quod in rationem sit ejusque tam vitæ prorogatione, quam mortis genere administret. Jam in alio nonnulli disputant ad audientium fraudem, minime se agnitos homines redituros, cum Dei Filius cunctis judicandis advenerit; alii quippe : Scilicet mutati e caducis in incorruptos et immortales cum Græcis, Judæis, Barbaris, Scythæ, servus, liber, mas, femina non erit, omnesque instar erunt geniorum, mutuo agnoscamus? Sed in primis respondendum quod nefas sit penes homines, id penes Deum fas esse : nam ad eum modum nec resurrectionem fatebimur, humanis rationibus subnixi. Qui enim potest diffluxum corpus, ac fors depastum a feris, seu alite seu pisce, atque id quidem multimodis et in seriem, supremo in die simul cogi? et tamen arcana Dei potestate tum cogetur, ac resurget, tum animus suum quisque corpus, qui cum vixit, agnoscat.

Quod si suum, dubium non est quin et proximi A
noverit. Tuis autem futurum iudicium hac opi-
nione tollitur; nam iudicium in personis cognitis
obitur. Nemo enim qui se non noverit trahit in
iudicium, sed quos noverit, quemadmodum scrip-
tum est: *Arguam te, et statuam contra faciem
tuam peccata tua*⁹⁵. Igitur si mutuo non agnosee-
mus, nec iudicabimur, cæterum non iudicati, nec
quæ in vivis promeruimus feremus. Jam qui im-
plebitur hoc Domini ad apostolos dictum: *Sedebitis
et vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim
tribus Israel*⁹⁷, si quos iudicabunt non agnoscent?
Quo pacto autem et beatus Jobus duplos liberos est
recepturus, si in cœlesti regno eos non agnoscent?
siquidem partim hic recepit, partim promissum
est fore ut consequente sæculo reciperet. Et alio-
qui sanctus David iis verbis⁹⁸: *Frater non redimit,
redimet homo*? fratrem ostendit agnitionem fratrem.
Ergo undique collectum ac constabilitum est stul-
tum esse id problema, et impietate par Origenis
fabulis. Verum nos, fratres, etiam atque etiam
credamus et resurrecturos et incorruptos futuros,
et agnitionis mutuo, non in corruptelæ quibus
præditi sumus, idiomatis, sed pulchritudine affecti
incorrupta, secundum arcanam Dei voluntatem,
uti et majores nostri in paradiso, qui et ante
transgressionem se agnoscebant incorrupti, et
post transgressionem æque sub corruptelam sub-
jecti. Sed hi aliter, aliter illi. Unde credendum
fore ut fratrem agnoscat frater, liberos pater, uxor
maritum, amicus amicum, addo et monachus mo-
nachum, confessorem confessor, commilitonem
martyr, apostolus coapostolum, cuncti cunctos,
quo omnium in Deo lætum domicilium sit, inter
cætera beneficia notitiam quoque inter nos largito.
Itaque cohortor, fratres, cum fidem constantem
tueamur (nam quot diverticula videtis, quantæque
habendæ Deo gratiæ quod errore obstricti nullo,
fidem orthodoxam tenemus), tum sine macula
vitam: scitis enim quemadmodum in nos spiret
noctu et interdiu diabolus. At valebit nihil, fide
ac amore in Deum reprensus munitus. Quamobrem
adhuc stemus, et aufugiet a nobis draco; lacryme-
mur, et ignea ejus tela voluptatum exstinguemus,
succumbamus sub præpotentem Dei manum et nos
eriget: perseveremus ad extremum, et abscedet
diabolus, ac nos in cœleste regnum evademus per
Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et
imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc, et
semper, in omnemque perpetuitatem, Amen.

SERMO XXIII.

*In appetentem sanctissimæ Deiparæ obitum. De
spirituali quæ hic agatur celebritate regnoque
acquirendo celesti.*

Fratres Patresque, celebritates hic, illic pro
tempore aguntur, uti et nunc Nicomediz, ad quas
confluunt mortales vendentes et ementes, sed id

quidem aliquantisper rursumque solvuntur: cæ-
terum quæ in animo posita est celebritas, una est,
neque solubilis, quæ se cum cujusque porrigat
vita, qua non aurum, non argentum, non vestes,
non aliud fluxum ac caducum nundinemur, sed
animi salutem, vitam sempiternam, cœleste regnum.
In qua cum hominibus omnis ponenda opera sit
plerique de ea parum sunt solliciti, omnemque
studium, ac industriam in perituris, et inanibus
consumunt. Enimvero nos, fratres, a scopo, ac præ-
claro mercimonio non aberremus, quin audientes
Dominum dicentem: *Regnum cælorum intra vos
est*⁹⁹, diligenter id quotidie paremus, non aurum
nec argentum solventes, sed fidem genuinam,
vitam purgatam, morigerationem, tolerantiam,
submisionem, lenitatem, et quæ perfectionis
quoddam quasi vinculum est, charitatem¹. Id adeo
docet in Evangelii Dominus in hæc verba: *Simile
est regnum cælorum homini negotiatori, querenti
bonas margaritas; inventa autem una pretiosa mar-
garita abiit, et vendidit omnia quæ habuit, et emi-
tam*². En estis vos autem belli mercatores, qui,
omnibus dimissis, ac præ cunctis, pulchrum
atque pretiosum unionem redemistis, hoc est
Christum, tollenda cruce, et eo pone sequendo,
ineunda sanctimonia ac probitate. Jam vero cum
celebritas tempus sit hilare, ac vigil, et exitum,
hilaris simus nos quoque, et exciti in hac cele-
britate, fratres, qui salutem mercemur. Igitur
egregius nundinator est qui cuncta præ cautione
veretur, nusquam concitatus, egregius emptor est
qui infamiam bonis verbis commutat³, egregius
artifex est contractus, qui sanguinem repudiat,
ac spiritum præcipit, obeundo continere mini-
sterio. Ac quoniam in ministerii mentionem inci-
dimus, cum amplexemur eos qui in coquina diu-
num demensum instruant, ceu plus laborantes
oneraque mutua portantes, ac sic legem implentes
cantatis, tum qui procurent in commune qua
usus, et necessitas ferat, ut eximios, probosque,
ac in Domino œcconomos. Neque aversemur quo-
que qui in psalmodiis chare et excite concinant,
velut præmio majore dignos. Ac videsis cujusmodi
sit vita nostra, quod institutum? felix mercimo-
nium, quod peralacres sancti Patres sunt seculi,
eoque et nos rite obito ac peracto, læti domum
revertemur, ex hac beati Davidis sententiâ: *Con-
vertere, anima mea, in requiem tuam, quia Domi-
nus benefecit tibi*⁴. Quam nos quoque sub obitum
cuncti supremam, et tanquam peregrinam vocem
rumpamus, vitamque sempiternam incamus per
Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et
imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et
semper, in omnemque perpetuitatem, Amen.

SERMO XXIV.

*Prima indictione. De inexcuperabili Dei beneficio, et
amore erga eum ac diaboli odio, deque submis-
sione.*

⁹⁵ Psal. XLIX, 21. ⁹⁷ Matth. XIX, 28. ⁹⁸ Psal. XLVIII, 8. ⁹⁹ Luc. XVII, 21. ¹ Coloss. III, 14. ² Matth. XIII, 45, 46. ³ Psal. CXIV, 7.

Fratres Patresque, anni jam primus est ingressus, quo felix nuntium legitur in hæc verba: *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, et cæcis visum, dimittere confractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum*¹. Igitur unigena Dei Filio propitiatore in orbem a Patre misso, et cæci videamus, et captivi liberemur, et confracti dimittamur. Ecquis est autem cæcus? qui voluptatum studio cæcutit. Quis captivus? qui præ sædis cogitationibus est invisus. Quis confractus? qui sceleribus prostritus. Quos equidem curat Dominus: neque enim corporum tantum, quin animorum quoque medicus est, nec tum aderat solum corporatus; sed adest et nunc, obtutum fugiens oculorum, qui eadem læta nuntia vulget, mundique suferat noxas, morbo omni a languore sanando. Itaque ne quis emaneto expers lucis, et medelæ, quin fidens adito, Dei sensurus beneficium, sui que liberalitatem Servatoris. Ergo nihil nos (o humanitatem inauditam!) protulit in lucem, collapsos iterum erexit, tertium munus largitus est, perfectionem monasticam, jam peccantes insuper nec tum aversatur quidem, sed asciscit, afflictos confirmat, mæstos solatur, currentes delinit, fractos instaurat, lætos persanat, in Orci fundum lapsuros puniens benigne eripit periculis, ut merito haud abs re quisquam dixerit: *Nisi quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea*²; et: *Impulsus eversus sum ut caderem, et Dominus suscepit me*³. At norunt singuli in quas tentationes sunt prolapsi atque ut clementem Deum in ærumnis opitulatorem sint evestigio nacti. Adhæc famelicos, quod attinet ad corpus, annuis terræ frugibus pascit, quod ad animum, sacris mysteriis, cura præ matre ac nutrice prosecutus, et amice complexus: nam mater lacte aliquantis per alit infantem, hic verus noster, et herus, parens, suum corpus atque sanguinem in cibum ac potum impertitur, idque perpetuo. O impervestigabilem bonitatem! o inexsuperabile munus! ergon' possumus non eum amare, atque colere, et irrevulse cohærescere? Pol ni sic affecti simus, conclamabit in nos cælum, terra

ingemiscet, ipsique nimii stuporis lapides accusabunt. Quod ne fiat, amorem erga eum firmum tueamur, jure exosi, et adversati diabolum: nam ut beneficis competenter pro beneficio diligitur ac amatur, sic malignus pro suis æque facinoribus odio sit habendus. Quippe hic ille est vitæ nostræ pernicies, atque ab initio homicida⁴, ut fert Domini dictum, hic ille est, qui genus humanum in mille sententias distraxit, multisque vitiorum sauciat telis, et orbem terrarum deglutire cupit: in quem si odium non conferimus, nec inveniri sup-

plicium potest castigans, ut meremur, qui hosti ac sicario jungamur. Sed ab eo fugiamus, fratres, fugiamus quam longissime. Et quæ est autem fuga? pravatum qua cogitationum, qua actionum abalienantia, ut cum Deo contubernium, bonorum operum perfunctio est. Quamobrem asciscamus bonum, cum omni submissione, mansuetudine, modestia Dei servientes, haud ignari inane esse quidquid præclare obeatur, cui non præsidio sit submissio. Igitur qui inflatam animi mentem, tenemus, sub præpotentem Dei manum succumbamus, ne frustra cucurrerimus, quin maci omnes festinemus, persequamur, ruamus adepturi, quo celestis regnum eriscamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.]

SERMO XXV.

In vindemiam, ne vitiorum spinas atque tribulos edamus, sed virtutis botros fructificemus.

Fratres Patresque, equidem quid assidue loquar, quidve afferam novum præ iis quæ a sanctis Patribus dicta teneamus, nihil nisi ea ipsa repetere, vobisque de iisdem disserere, in melius dux et prævius. Igitur ægis, hodie pauca quoque complectamur, ac si videtur, ex iis quæ in manibus sunt sermonem contrahamus. Ergo adest vindemia onustique fructu palmites, læti atque fausti, rari ac maligni, tristes sunt et ingrati. Hæc quid ad nos vero? dicat audientium quispiam. Pol quadrant perbene, siquidem et nos tropice Dei vinea vocamur. Ecquid fugit vos carmen quod representatione gerenda decantatum est? annon hoc incinimus omnes? *Respice de cælo, et vide, et visita vineam istam, et perface eam, quam plantavit dextera tua*⁵. Domini quoque in Evangeliiis hæc sunt verba: *Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere*⁶. Itaque maneamus, fratres, in benigno Hero nostro, ceu ab eo quedam quasi vites consiti, eique virtutem tanquam botros fructificemus, quo felicitemur non edendis vitiorum spinis, atque tribulis, teneamur hac sententia: *Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum excinditur, et in ignem mittitur; excinditur inquam, per mortem, et in ignem mittitur*⁷, scilicet perennem, in quem concientur qui turpia patrarunt, qui sædus projecere, qui corruptelæ suæ dedere corpora, *nubes sine aqua, ait ille, quæ a ventis circumferuntur, arbores autumnales infructuosæ bis mortuæ, eradicatæ, fructus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia, quibus caligo tenebrarum servata est in æternum*⁸. Quare Apostolus clamat: *Fugite fornicationem: omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. An nescitis quoniam*

¹ Isa. lxi, 1, 2; Luc. iv, 18, 19. ² Psal. xciii, 17. ³ Joan. xv, 5. ⁴ Luc. xii, 9. ⁵ Jud. xii, 13.

⁶ Psal. cxvii, 13. ⁷ Joan. viii, 14. ⁸ Psal. lxxix,

membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri? impij enim estis pretio ¹². Ergo cœlum ncn reveremur, atque terram, qui pretioso Christi sanguine coempti terga vertamus, ac repedemus? non nostri nos pudet pigetque, qui foris sancti videamur intus pleni scditatis? quādiu utroque genu claudicamus? quousque unum iter non insistimus, *Væ*, inquit, *duabus viis ingredienti* ¹³, vitiorum puta, ac virtutis: hæc enim nulla mutua consuetudine tenentur. Nemo addictus servus partim hero, partim hosti serviat. Integros nos Deo, filii consecremus oportet: nam sic vitæ reddamur divine compotes. Quamobrem ne immoremur in sensilibus, cœu brutæ animantes, sed facultatibus animi cœlestia tueamur, sensus torquentes a caducis atque fluxis ad incorrupta, et imperdita, neu committamus ut cogitationum fraudibus ab artifice scelerum denuo fascinemur, quin ubi voluptatem, seu quod aliud flagitium serat, evestigio exigendus velerator est. Quo pacto? precibus, supplicio, lacrymis ac compunctione. Atque hæc ea est inaspectabilis lucta tantumque implacabile bellum est. Quare instar carnaliter pugnantium, spiritu ferventes, iuvitos profligemus hostes? atque ut illi spe præmii nec ita decedunt, sic nos quoque nec mille acceptis vulneribus revertamur, sed restemus insuper et prælium instauremus, Dei præsidio firmati. Date hoc sultis mihi, fratres: nam eo allaboro, pauca hæc sermocinans. Equidem cum in iis gaudeo qui feliciter currant, tum ingemo ubi quis prosternatur. Cæterum simus cuncti pernices, dediti recte factis, tolerantes in psalmodiis ministeriis, obedientia, humilitate, ac pacis Deus nobiscum futurus est per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXVI.

In Exaltatione: ne in sœda vitia nos præcipientes agamus, neu voluptatem jucundam arbitremur.

Fratres Patresque, gaudium agamus adventante festo quopiam Dominico, nec injuria, qui tum collustremur, quod inest in eo arcanum contemplantes, ut nunc quoque in Exaltatione pretiosæ ac vivificæ crucis; quantus est enim, quamque insolens triumphus, lignum nos, in quo pedes steteret Domini nostri Jesu Christi, in quo suffluxus vitalem suum sanguinem profudit, non spectare modo, sed etiam complecti? Quem non laborem feras quo aurum cogas peritulum? at in promptu nobis beneficium est: nam simul id contraximus, simulque collustrationem, sanctimoniam, libertatem. Tam exposita benignitas est, tam proclive munus religiose adeuntibus. Et optandum sit tamen imperditam tueri liberalitatem: solet enim quod facile donetur rejiculum videri.

¹² I Cor. vi, 18-20. ¹³ Eccli. ii, 14. ¹⁴ Rom. vi, 12, 14. ¹⁵ I Cor. vi, 11. ¹⁶ Psal. xxii, 4. ¹⁷ Psal. liii, 7. ¹⁸ Psal. xlv, 3.

A Nobis quidem ea, fratres, conservanda gratia est. Quamobrem ne sancta nostra labia mendacibus sermonibus, ac sine fruge verbis polluiamus, neu aspectu meretricio collustratos oculos præstringamus, neu animum nitentem vitiosis cogitatis inquinemus, neu, ut Apostolus clamat, *regnet peccatum in nostro mortali corpore, ut obediamus ei in concupiscentiis* [scilicet corporis.] *ejus, neu exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed exhibeamus nos Deo tanquam ex mortuis viventes, et membra nostra arma justitiæ Deo, peccatum enim vobis non dominetur: non enim sub lege estis, sed sub gratia* ¹⁴. Viden' at peccatum in lege dominetur, at regnans in gratia justitia noxa omni liberet, et absolvat? uti scriptum est, *Sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis in nomine Domini Jesu, et in spiritu Dei nostri* ¹⁵. Quapropter expurgationem reveriti, sanctimoniam tueamur. Quid nos in infamiam dejicimus, gloriosi instituti? quid corpus amplexamur plus quam deceat, paulo post in sepulcro dimittendum? quid voluptatem jucundam arbitramur, qui dolor sit revera mortiferi? nam equidem voluptas hamus est diaboli, inextincti ignis suscitabulum; a tamen rapimur ad eam mortales quasi quidam dedititii servi. Enimvero quemdam audivi dicentem, vitio possessum, optabilius esse suspendio mortem querere quam peccato servire: ut enim servo herus imperat acerbis, Abi, et abiit, Veni, et venit; Fac hoc, et facit ad eundem modum, ac multo impotentius, jubet sub se subjecto peccatum, Loquere sœda, et loquitur; Nefaria designa, et designat. Quin gemere atque trepidare Caini instar videtur, mari devectus naufragium veretur, per deserta profectus latrocinium timet; tonat, ac tonitru propter se accidisse credit; fulgurat, ac ne amburatur pavet; videns non videt, audiens non audit, sensus distortos gerens. Quid hæc tristitia vita? equidem censeo tradi bestiliis præstare quam pestiferis vitis, nam ibi corpus, hic animus cum corpore perit. Annon et probus æque, qui quidem liber peccato (nec voluptate solum sentio, quin aliis cunctis vitis), gaudet, lætaturque, regnat pro probitate, interritus qua in mari, qua in terra: siquidem contubernalem habet Deum, ad quem clamat in adversis, *Non timebo mala, quoniam tu mecum es* ¹⁶, *Non timebo millia populi circumdantis me* ¹⁷. *Non timebo dum turbabitur terra, et transferentur montes in cor maris* ¹⁸. Eccam vitam jucundam, eccam felicem: quam et secuti, fratres, Dei misericordia, urgeamus quoque, et magis magisque consectemur, cuncta præ cautione verentes, omni-gena obedientia perfuncti: omni-gena humilitate compta, omni-genam animi puritatem contrahentes, qui quidem præ oculis obiri mortem cernamus. Jam enim et spiritualis nos Pater reliquit, Petrus, sanctissimus metropolitanus Nicææ: cujus et bea-

tus exitus est, in persecutione extincti, cum eoque cœlestis regni hæreditate potiamur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXVII.

In sementem. De spiritali semente ac pervigilio in meditationibus divinis.

Fratres Patresque, sementinum tempus agitur, seminibus serendis quæ ex materia coherent, frumento, aliisque qua tempestate homines videmus a nocte in noctem ad opera commeantes, ac serio satagentes ut quam optime et affatim serant; unde præsidia corpori conquirant. Ecquid nos igitur, sementis coloni spiritalis, sterteremus, nec quæ par seremus, et qui famem patiamur æternam, quamve inveniamus rationem reddere socordie? Quamobrem cum carnaliter serentibus acris surgamus, tum largius seramus: siquidem, *Qui parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, in benedictionibus et metet*¹⁹. At quid seremus? preces, supplicia, intercessiones, gratiarum actionem, fidem, spem, charitatem: hæc sunt pietatis semina, hæc animi pabula. Jam in carnali semente sustinet colonus imbrem expectans, dum accipiat tempestivum ac serotinum: at in hac nostra ipsi arbitrii simus pluere et rigare, hoc est compungi atque lacrymari, et cum volumus, et quantum lubet. Quæ cum in nostra potestate sita sit libido, cohortor, fratres, seramus plurimum nos quoque, ac plurimum rigemus, justitiæ tanquam stirpibus augendis, quo appetente messe, quæ ingento deformetur, spiritalibus manus, sinumque manipulis compleamus, ut audire mereamur: *Benedictio Domini super vos, benediximus vobis de domo Domini*²⁰. *Labores manuum tuarum manducabis, beatus es, et bene tibi erit*²¹. Atque hæc hactenus: nunc admonitos velim, fratres, brevitaltem dierum crescere, et exundare noctes, utique tabescit pervigilio corpus, sic somnulositate eum curari; curanda autem cute, simul vitia subolescunt. Ecquid est ergo dicere? habet quilibet nostrum psalmum, meditationem habet, preces habet? cum ita moderate obeuntor, cuncta ad animi compagem, ac complementum spiritus, ne nos Satanas per libidinem tentet. Neque id in somno duntaxat sentio, quin et in cibo, potu, cæterisque cunctis; præsentissimum est enim moderatum, quod ab utrinvis digressu immunes nos, et indemnes tueatur. Cæterum, imperatore ab expeditione reverso, cogitationes fortasse in animos subrepunt, sollicitis quid Ecclesiæ rebus sit futurum, id est, nostris. Pol scriptum est: *Jacta super Dominum curam tuam, et ipse faciet*²²; et: *Si Deus pro nobis, quis contra nos*²³? qui ut superioribus annis vitam nobis procuravit, variis

A tentationibus, ac miseris ereptis, sic deinceps procurabit quoque. Tantum digne Evangelio vivamus, cœlesti obeundo instituto, terrestrium hospites et advenæ: hic enim nobis portio, ac hæreditas nulla est. Nam quis in omni memoria vitam ingressus restitit, quo erisceretur quidquam? annon omnes qui ingressi essent, rursum cœu ex alieno solo sunt egressi? Igitur hic exilium degitur, verumque domicilium, hæreditas et adeptio in futuro sæculo est: in quo constituti, cum sanctis omnibus cœleste regnum ineamus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXVIII.

In sementem. De fide, non temere, ac sine fraude vitam consumamus, umbramque esse, atque somnium præsentia ad futura.

Fratres Patresque, semel quotannis terra consita agricolæ fructus annuos præbet, animus quotidie satum suscipiens doctrinæ in omni vita agræ virtutis culturam reddat: ejusque hæc est causa, quod a pueritia hominis ingenium studio rapitur ad prava. Unde humanæ naturæ minus parabilis est virtus, nec vitiorum potiri quisquam possit, qui non luctatus sit et affictus labore longo atque diuturno. Id adeo sancti suis rebus gestis ostendunt, quasi quidam exercitores ac athlete, pugna cum peccato defuncti. Quid aventes, quidve quærentes? Bona promissa, quæ nec vidit oculus, nec audivit auris, nec mortalium cuiquam venire in mentem²⁴. Quod expectationis suæ pignus habentes? fidem: nam qui rite credere est largitus, idem indubie sperare tribuit, qua illi spe prodigia ederent et ostenta. Hinc, ut ait sacer Apostolus: *Devicerunt regna, adepti sunt repromissiones, obtinuerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convalescerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos; alii autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem*²⁵.

Videtis quæ quantaque fidelis facinora? Fides vero est speratarum substantia rerum, argumentum non apparentium²⁶. Hac firmati et nos, fratres, cum diabolo decertemus, vitiorum pestes profigemus. Ignis nunc accensus quoque carnis libido est, quam si lacrymis atque precibus extinguamus, choros cum pueris agemus. Feræ sunt atroces fœda immansueta vitia: quæ si subjuganda carne, et obediēte vita capistremus, cum Daniele triumphabimus²⁷. Ac quid in exiguis laboribus promissa ereiscamur æterna? annon umbra: atque somnium sunt præsentia, si cum futuris conferantur? Quanquam hæc quoque infra veritatem

¹⁹ II Cor. ix, 6. ²⁰ Psal. cxxviii, 6. ²¹ Psal. cxxvii, 2. ²² Psal. lvi, 23. ²³ Rom. viii, 31. ²⁴ I Cor. ii, 9. ²⁵ Hebr. xi, 33-35. ²⁶ ibid. i. ²⁷ Dan. vi, seq.

comparatio est : qui enim potest finitum ævum cum infinitis componi? quo pacto cum sempiternis mundus, qui mox finiendus sit, committatur? Quod superest, ingens et infandum gaudium revolvamus eorum qui illic gaudebunt, ac puniendorum pœnas : quarum si vel cogitatione obstupemus, quanto magis est intolerabilis sensus? Igitur ne quis deinceps dies temere, atque dissolute labatur, qui inertem nobis et sine fruge vitam consumat, quin omnis supremus ducitor, ex divi Antonii præcepto, unde emendemur procinctique comparemur ad iter. At qui id ait, confiteri pote in cœnobio, suum quemque distinente ministerio? equidem apprime pote, si velimus, ac præ iis, amplius qui quietem sunt secuti : nam illic libertas, et auctoritas irreprehensa, ad mortis cogitationem segnis est; hic, quæ instar martyrii sit, repressio voluntatis, contentum ministerium atque incidens infamia, quam maxime habent in proclivi mortis sententiam. Sane beatus Apostolus dicens : *Quotidie morior, per gloriationem vestram, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro*¹⁸, non id usus quiete quin mille tentationibus districtus protulit. Quamobrem teneamus quod quærimus, nec mortis recordari dies noctesque omittamus; ita enim et pravam cupidinem, et ministerii neglectum, et ignaviæ tristitiam, et scelestum livorem, aliaque cuncta vitia Dei misericordia pellemus. Tum autem, ut ad exitum erit eventum, cœn eo recordatione mortis prævento, nequaquam terrore percelleremur, sed placide sanctos angelos spectabimus, ac perennem vitam consequemur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXIX.

De gratiarum actione, deque adorandæ Christi imaginis doctrina, ac fratris Thaddæi confessione.

Fratres Patresque, cum salute nostra molienda complures modos largitus Deus est, tum unus, primusque est, gratiarum actio; ait enim Apostolus : *Primum gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in universo mundo*¹⁹, ac nusquam non ostenditur agens gratias.

Quin exstat et in scala præmiî gratiarum actionem precibus oportere. Igitur Deo gratias agamus, primum quod nihili nos protulit in lucem, ad egregia facinora creatos, quæ præstituit obeunda, deinde quod adoptione per sacram tinctionem donavit : nam, *Quotquot susceperunt eum*, inquit, *dedit eis potestatem filios Dei fieri; qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt*²⁰. Nec non quod ad hanc confessionem quoque post superiorem deduxit : in quo minime fallamur, et erremus, quin explore sciamus unigenam

A Dei Filium carnem factum²¹, uti clamat Joannes, et carne circumscribi, et imaginem tenere et in imagine coli. Nam quot exsortes Evangelii in errore irreligioso homines degunt? alii, affecti Evangelio, in religione naufragi et erronei : cœu Iconomachi, Christum negantes descriptionem, aut imaginem tenere, aut in imagine coli, atque hinc salutiferam procuracionem divinam, quantum in se est, demoliri. Quæ recogitantes, fratres, impigre Deo gratias agamus, agendis gratiis stimulemur, stimulatî lacrymemur, lacrymati collustremur, collustrati salutem contrahamus, uti pollicitus sermo est. Neque enim fidem pulemus uniformem : nam una est sane, augetur tamen ac minuitur, intellecta aut non intellecta, siquidem

B ait : *Modicæ fidei, quare dubitasti*²²? et alibi : *Magna est fides tua, fiat tibi sicut credidisti*²³; ac rursus : *Non inveni tantam fidem in Israel*²⁴. En augetur, ac minuitur. Nec dicat quisquam : Idiota sum, et qui intelligere queam fidem? Pol clemens Deus radios cunctis explicat bonitatis. Jam quæ est Apostoli sententia? *Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed que stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et infirmæ mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret*²⁵. Non in vobis ipsis spectatis quod disserui? non fratris Thaddæi recordamini, ut alios

C præteream, annon Scythia erat, et servitutem serviit, emancipatusque se in monasterium dedit, ac confessione tam nupera quam præsentî est perfunctus? igitur qui fidem intelligeret suam, cœu auctus est, tum ea, uti par est, complexa corona quoque obligatus martyrii, post triduum hinc sui certaminis profectus. Ad eundem modum et nos, fratres, vivamus, non imperitiâ prætexentes, sed quærentes, edoctique, et aucti pro fide : id quod continget si fidem vitæ consequetur honesta. Nam per charitatem operata fides salutem nostram complet ac absolvit : quippe animi tanquam corpus e duobus cohæret, neque, aut per se fides, aut per se vitæ tueatur, sed alterutrum alterutro inco-

D lume et constrictum. Quo sic incolumes nos quoque evadamus in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi²⁶, promissis bonis poturi cum sanctis per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXX.

In S. Paulum Confessorem. De immenso Heri Christi in nos studio vitæque accuracione divinæ atque inculpate.

Fratres Patresque, ingens est et immensum Domini nostri Jesu Christi in nos studium, qui non

¹⁸ I Cor. xv, 31. ¹⁹ Rom. i, 8. ²⁰ Joan. i, 12, 13. ²¹ ibid. 14. ²² Matth. xiv, 31. ²³ Matth. xv, 31. ²⁴ Matth. viii, 10. ²⁵ I Cor. i, 26-28. ²⁶ Ephes. iv, 13.

solum degressus, prope longeque dissitis, uti scriptum est, pacem promulgarit²⁷, sed in cœlos quoque sublatus. sanctos apostolos reliquerit, eodem nuntio ac legatione fugientes. B. Apostoli quidem hæc sunt verba : *Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo : nam eum qui non noverat peccatum pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso*²⁸. O immensam procuracionem, o ineffabilem liberalitatem ! eum qui non noverat peccatum pro nobis peccatum fecit. Qui, et quo pacto ? nequaquam noxium peccatum sentit (minime gentium, siquidem peccatum non admisit, nec in ore ejus inventus dolus est), sed quod corruptam peccato nostram induit naturam ægritudinibus in se rejectis, morbisque, pro nobis saucius, ac fœdis-
sima nece multatus : hoc est, *peccatum fecit*. Quamobrem : *ut nos efficeremur Dei iustitia in ipso*. Quomodo ? qui noxio liberati peccato, viveremus in eo, ac moveremur. Quapropter et addit in hunc sensum : *Adjuvantes autem et exhortamur, ne in vacuum Dei gratiam recipiamus*. Videte ut hortatus præmuniat : quid est, *ne in vacuum Dei gratiam recipiamus* ? hoc est, ne iterum retrocedamus : neu iisdem vitiis, quibus nuntium dixerimus, obligemur, neu ictum Deo, et angelis testibus fœdus violemus, quin quid ? vitam obeamus novitiam, cœleste institutum piumpque. Ac volo equidem vobis fando huc defectus reconditiorem quamdam vim proponere sententiæ, ea est hujusmodi. Animus noster tribus ex partibus constat, partice rationis, irascente, et appetente. Partice rationis, ut recte in sanctam Trinitatem credamus ; irascente, ut in serpentem incandescamus, eo prorsum non admittendo ; appetente, ut, qui nos architectatus est, Deum diligamus, ac amemus. His diabolus animi facultatibus conversis, et distortis, fabricari in nos perniciem cœpit ab extremo. Quo pacto ? per appetitionem, Adamo, decessore nostro esu decepto ; per iram, Caino ad Abelem fratrem interficiendum excito ; per rationem, provoluto genere humano ad cultum astrorum. Atque hæc via est qua in nos eadem est molitus hostis. Cæterum nos maneamus in quo simus conditi, fratres, qui a ternis animi facultatibus præsidium contrahamus, ac spiritum coornemus, neu claritatem perdamus, qua nos herus nobilitavit, Deo, Patrique adoptatus ; nam : *Quotquot susceperunt eum, inquit, dedit eis potestatem filios Dei fieri*²⁹. Quamobrem qui Dei filii vocemur, ne hæreditatem ineamus ignis inextincti, neu qui Christi membra nominemur, fiamus membra meretricis. Ne in mundum, eaque quæ sint in mundo despectemus, neu in hac vita formosa oculis usurpemus quæ inania sint ac caduca. Sane enim exple te per concessionem libidine omni carnis atque sanguinis : *Quæ utilitas*

A *in sanguine meo dum descendo in corruptionem*³⁰ ? Despicesis in sepulcra, et qui voluptatum exitus tuere. Esto, prædia cogamus ac pecunias : quid tum postea ? scilicet nudi in orbem ingressi, proculdubio nudi exhibimus quoque, nihil præter actiones comportantes, seu dextras, seu sinistras. Itaque clamat sanctus David : *Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Ut videam voluntatem Domini, et visitem templum sanctum ejus*³¹. Hæc vita est beata, hæc pars potior quam præcepere sancti Patres, et in primis, qui nunc est. *Ὡςπερ καὶ ὁ νῦν εὐ-
λαudatus, sanctus Paulus φημιθεὶς Παῦλος ὁ μα-
confessor, ejus qui κάριος ὁμολογητῆς, οὐ
δοσα καὶ ἡλίκα τὰ ἱκαθλα,
καὶ οἱ ἀγῶνες ἐκ μικροῦ
ἡκούσαμεν, οὗς καὶ ἡμεῖς
μιμούμενοι, etc.*

et nos fratres exercitationem hanc nostram, oppugnationem, qua affecti sumus, omneque vitæ institutum teneamus, strenue currentes ; sin corruamus, ocus surgentes, victo perduelle diabolo, ut cum sanctis omnibus palmam nos quoque probitatis feramus per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXI.

Ante obitum sancti Patris Theodori. De judicio futuro, ac quemadmodum præsens oppugratio aliis materia fit virtutis, aliis scelerum.

C Fratres Patresque, Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, cum ægrotavi, tum pre-
hocθένσα, καὶ πάλιν εὐ-
cibus vestris rursum con-
χαῖς ὁμῶν ἀνακείμεναι.
valui. At quousque in-
Ἄλλ' ἔως πότε μέλλομεν
ibimus hoc rursum ? sane
ἐρχεσθαι ἐπὶ τὸ πάλιν ;
veniet omnino dies fata-
ἐλεύσεται δὴ πάντως ἡ
lis, cum hoc rursum,
ἐπιθανάσιος ἡμέρα, ὅτε
locum non habebit, quæ
οὐχ ἔξει χώραν τὸ πάλιν,
sejunctum à vobis hinc
χωρίζουσα με ἀπ' ὁμῶν
ableget. Neque ea tamen
καὶ παραπέμπουσα ἐκ
viduitas ducenda est :
τῶν ἐνθόνδε. Οὐ μὴν διὰ
τοῦτο λογιστέον ὀρφανίαν, etc. [FARNIC. loc. cit. 284.]

D siquidem mendax non est qui dimissurum se viduos negavit³², quin nobiscum futurum omnibus diebus, ad sæculi decursum³³. Tum autem quod mutuo tunc cernemus, atque adeo fas sit dicere, inenarrabili gaudio, vitæque præditi sine fine. Jam quid passus sim in ægritudine nostis, ut frigore correptus fœdam succussionem pertuli, inde ardenti febre diem solidum petitus. Ergo in malis positus necum cogitavi, itan in futuro judicio a Tartari poenis ad ignis gehennam revolvemur, binisque fors supplicis, aut etiam, pluribus miser futurus est obnoxius ? certe seu unis, seu binis,

²⁷ Ephes. ii. ²⁸ II Cor. v, 20, 21. ²⁹ Joan. i, 12. ³⁰ Psal. xlii, 10. ³¹ Psal. xvi, 4. ³² Joan. xiv, 18.

ex his vitæ ærumnis conjectandum est intolerabilem fore Dei in noxios iram, ingentique in terrore, atque trepidatione ⁴² [FABRIC. loc. cit. 284] teneri, ne in atroces eas penas labantur. Enimvero præsens oppugnatio, aliis materies accidit virtutis, in qua tanquam lumina per orbem effulsere, vitæ instar habentes, meus, si dicendum est, triumphus in Christi diem, quid non egregium exsecuti? ad quam non emendationem progressi? qui tum sese qua tutantur, periculis exerciti, miseriis ut aurum deflagrantes, tum alios asciscunt multisque visi salutiferi sunt, et suæ classis, et extraneis cum quibus sim sane partarius, ac (si cui probatur mecum collocari) aliis, et iis perpauca, occasio scelerum, qui vitæ dediti licenti, quasque ab obedientia refugi, infamiam in se concivere: ut apposite cum Scriptura loquamur: *Caligat vultus facies eorum sicut fuligo* ⁴³: Quos equidem haud abs re inclamarim quoque. Nequam filii, herum reliquistis, vitæ jura monasticæ vertistis, non rite curritis, sed velut claudi divertitis, rapti huc illuc seceditis et comitatu, mulieribus vacatis, alii soli degentes, alii servos insuper parantes, nonnulli vitam obeuntes mercatoriam, præ avaritiæ studio. Non vos terret nec imprecatio vaticina, nec minæ apostolicæ, nec mea nihil cohortatio? Quin, ut intelligo, quidam eorum quoque inita cum puella consuetudine, ad raptum Dei que repudium pedes adornavit. Ain vero, miscr atque ærumnose? quoties cecinisti: *Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam* ⁴⁴? ten' inductum prorsus societatem cum serpente coire, qui Evam decepit, unaque decessore Adam pomario extrusit? ten' omnino cogitare, cui voto es desponsus virginali, negare Christum, ac peccato cohærescere, unde in orbem nex invasit? Non litteras audis clamantes in eos qui hæc admittant: *Vermis eorum non morietur, et ignis non exstinguetur* ⁴⁵? non Apostoli sententiam tenes: *Fornicatores et adulteros judicabit Deus* ⁴⁶? Jam quid peracto scelere offendes? an non tenebras, et qui transadigat cor ense; an non desperationis scrobem, ipsumque qui te in fraudem impulit, urgentem Satanam suspendio mortem querere, ut o'lim Judam? Respice, tenebrio, fuge diaboli laqueum, perditæ, neu plagis irretitor Orci, unde et Caini hic defungare vita, tremens, gemensque ac notos refugiens, et in futuro sæculo gehennæ igni dampnare. Sed quid agam prædictis omnibus infelix uno in loco defixus? quid aliud quam gemam, ac contristabor, venturi nuntius mucronis? Qui si inaudient; atque ab erronea et in perniciem ferente viâ redibunt, sibi hospites sunt mihi que futuri; sin minus, soli mala exantlabunt, soli quam accendere flamma gradientur, soli exitium perenne luent; Dominica facie ac gloriosa majestate extorres, cum illustri et admirabilis veniet in omnibus, qui prope ejus præceptis sunt

A grassati, condigna iis præmia daturus? contrariis comparatis in eos pœnis jugibus affectis. Cæterum vos rite obitote, fratres, cohortor, ut ab vobis in improbos quoque virtutis divulgata oratio ad agnitionem eos deducat veritatis, omnibus contenti, omnia credentes, omnia tolerantes, quo cuncti in omnibus Deo placentes, et supplicium fugiamus, et cœleste regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXII.

Ante Christi natalem: De natali Servatoris, adstrue vita retinenda monastica.

B Fratres Patresque, jam Dei imminet adventus, lætaque est pro foribus dies: ingens est enim lætitia, qualis in omni memoria accidit nulla, Dei ad nos Filio degresso: qui non per spectra atque signa, ut olim majoribus, cernatur, sed per natalem e Virgine coram spectabilis prodeat in lucem quo ab omni æternitate neque felicius quidquam, neque e cunctis miraculis, quæ ab ævo patravit Deus, mirabilius. Ergo nuntiant arcanum angeli, natumque in terra cœlestem stella indicat, ac præcurrunt pastores edicta intuenda salute, præbentque regias magi, et insolens in re insolente carmen decantatur, venerabilem in supremis Deum pacem editum. Testatur id Apostolus in hæc verba: *Ipsa est pax nostra, qui fecit utraque unum et medium parietem maceria solvens, inimicitias, in sua carne legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condas in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso* ⁴⁷. Hæc cum videre cuncti olim vates ac religiosi cupivere, tum nequaquam videre, nisi per fidem, nos et vidimus, et manu tractavimus: uti de verbo scriptum vitali est ac vita apparuit, et adoptionem tulimus. Sed quod Deo hostimentum dabimus pro cunctis beneficiis? Pol princeps elocutus David est: *Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo* ⁴⁸. Quamobrem gaudeamus, fratres, quod meruimus nos quoque hostimentum Deo reddere pro eunctis beneficiis.

D Ecquod est autem hostimentum? crucigera, quam intulimus, vita, et confessio, in qua stamus, ac diviæ spe gloriæ triumphamus: quod indubie est martyrium. Id est adeo non in diem feriati, sed in omnem vitam: siquidem qui carne regantur, et flagitiis capiantur, nec feriari possunt, quantumvis feriati videntur, nec liberi sunt; quippe servi vitiorum sub peccatum venundati; nam equidem scriptum est: *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati; servus autem sustinet in domo in æternum, Filius manet in æternum* ⁴⁹. Igitur nos quoque, qui Dei filii gratia vocamur, manebimus in domo in æter-

⁴² Matth. xviii, 20. ⁴³ Thren. iv. ⁴⁴ Psal. cxxxviii, 7. ⁴⁵ Isa. lvi, 24; Marc. ix, 43. ⁴⁶ Hebr. xiii, 4. ⁴⁷ Eph. ii, 14-16. ⁴⁸ Psal. cxv, 13. ⁴⁹ Joan. viii, 34.

num, si quam nacti originem sumus, constantem ad A perit²¹. Ita marci di nos quoque hinc abscedemus, extremum tenebimus.

Quapropter sancto Spiritu firmati, monasticum hoc nostrum institutum tueamur, mutuoque moneamus, ad amoris ac bonorum operum instigationem, obedientiam, humilitatem, mansuetudinem aliaque cuncta studia præclara, nequaquam a proposito abescentes, quin magis magisque excitati, maxime quod diem imminuentem cernimus: imminet enim Domini dies ingens et illustris, qua omnium iudex patefiet, ac cum gloria videbitur, cum qua est Apostolis in divina transfiguratione conspectus, omneque coactum figmentum iudicabit, suis cuique digna factis redditurus. Quem fas sit nos quoque cum sanctis universis leni intuentem vultu, ad regnumque cæleste receptantem, qua est benevolentia, misericordia, bonitate, spectare, mactum laude, et honore, atque cultu, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXIII.

De mortis recordatione ac compunctione, habitus postridie memoriæ beati Patris Platonis.

Fratres Patresque, heri memoriam egimus B. Patris Platonis nec indebite, oportet enim spirituales filios Patri, quæ par est, tribuere. Neque id enim vero satis esse ad memoriam ducere, si canamus modo, ac consolatione fruamur corporali; quin spiritaliter quoque gaudere, uti postulat hoc effectum: *Laudando justo populi lætabuntur*²², scilicet lætitia spiritali et durabili: nam corporalis sensui C instigans Apostolus, ait: *Festinemus ergo ingredi in illam requiem, ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum*²³. Quid sibi volens? Scilicet ut Israelitas recepit Deus introducturum se in promissum solum, cæterum contumacibus, et ab eo aversis, nequaquam contigit inire, sic ne nos quidem, minus audientes præceptis, in cæleste regnum intrabimus.

Quadragesima annis proximus sui generationi huic, et dixi semper, *Hi errant corde: ipsi vero non cognoverunt vias meas, ego iuravi in ira mea si introibunt in requiem meam*²⁴: hic non annorum quadragesima agitur mora, sed quantum longissimum est vitæ cuiusque spatium: quamobrem si minus operam dabimus ut omnia Dei præcepta exsequamur, affabitur nos quoque, scilicet, Ne meum ineatis regnum. Jam illis non ingressis, corruere membra in deserto, at nobis non ingressis, et corpus et anima in ignis gehennam detruentur: quod eorum gravius supplicio est. Siquidem scriptum est: *Irritum quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus, moritur; quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui Filium Dei concubaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratiæ contumeliam fecerit*²⁵? Sed quænam eis causæ ingressum præcludere?

de sententia sanctorum: nam eorum sunt quæ memoravimus exempla.

Sed felicem qui sapit, Deumque requirit, felicem qui se premit quotidie in obedientiæ certaminibus, nequaquam refractarius, aut obmurmurans, quin audiens dicto, ad opera promptus, officio impiger, stimulabilis, benignus, affabilis, comis, ad exitum procinctus: quippe veniet, fratres, veniet finis, nec cunctabitur, veniet terribilis mortis dies, quasi quidam apparitor regius, non deorsum, sed e cælis commeans, et animum compellans, Exi sis, querit te cunctorum Rex, Deusque. Nos quidem fas sit precibus beati Patris in eam horam instructos reperiri, atque hinc intrepide profectos in perennem vitam commigrare per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac S. Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXIV.

Mediis Festis. De ex hac vita decessu regni que requie cælestis.

Fratres Patresque, en ab anno in annum revolvimur, a tempestate in tempestatem, a festo in festum, neque status est in hac vita, quæ nobis omnibus linquenda est, intrandumque in Dei quietem. Qui autem ingressus est in requiem ejus, et ipse requierit ab operibus suis, sicut et a suis Deus²⁶, quemadmodum scriptum est. Ecquæ est autem requies? nimirum cæleste regnum: ad quod D instigans Apostolus, ait: *Festinemus ergo ingredi in illam requiem, ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum*²⁷. Quid sibi volens? Scilicet ut Israelitas recepit Deus introducturum se in promissum solum, cæterum contumacibus, et ab eo aversis, nequaquam contigit inire, sic ne nos quidem, minus audientes præceptis, in cæleste regnum intrabimus.

Quadragesima annis proximus sui generationi huic, et dixi semper, *Hi errant corde: ipsi vero non cognoverunt vias meas, ego iuravi in ira mea si introibunt in requiem meam*²⁸: hic non annorum quadragesima agitur mora, sed quantum longissimum est vitæ cuiusque spatium: quamobrem si minus operam dabimus ut omnia Dei præcepta exsequamur, affabitur nos quoque, scilicet, Ne meum ineatis regnum. Jam illis non ingressis, corruere membra in deserto, at nobis non ingressis, et corpus et anima in ignis gehennam detruentur: quod eorum gravius supplicio est. Siquidem scriptum est: *Irritum quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus, moritur; quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui Filium Dei concubaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratiæ contumeliam fecerit*²⁹? Sed quænam eis causæ ingressum præcludere?

²¹ Prov. xxix, 2. ²² Jacob. iv, 14, 15. ²³ Psal. lxxxix, 6. ²⁴ Psal. cii, 15. ²⁵ I Petr. i, 24. ²⁶ Jacob. i, 11. ²⁷ ibid. 10. ²⁸ ibid. 11. ²⁹ Psal. xciv, 10, 11. ³⁰ Hebr. x, 28, 29.

Incredulitas, murmur, obloquium, contradictio, durities, superbia, stuprum: hæc sunt quæ eos perdidere. Igitur hæc nos quoque lethalia vitia ut ignem fugiamus, minime diffidentes de Dei promissis, quin credentes quæ spoponderit præstare etiam posse, neu murmuremus, neu obloquamur, neu contradicamus, neu obdurescamus, neu superbiamus, potiusque invicem nos benignos ac benevolos præbeamus, alter alteri condonantes, quemadmodum et nobis per Christum condonavit Deus, semper Domini Jesu necem in corpore circumgestantes, ad mortemque pro Christo procincti, assidue redintegrati precibus, supplicio, lacrymis, cœlestium contemplationum spectaculis: quippe vita hac defuncti, non, ut illi, terram invadimus manantem melle atque lacte, sed mansuetorum plagam, ubi vitæ et immortalitatis scaturigo est, ubi cœlestis Jerosolymæ pulchritudo, ubi triumphus atque gaudium, ubi illustratio beatæ ac præpotentis Trinitatis, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXV.

In divi Basilii memoriam. De virginitate, ac fratris Memnonis ad frugem reditione.

Fratres Patresque, qui in stadio decurrunt, non plus semel per annum decurrunt unoque temporis momento, ac sic abeunt e certamine, seu victores, seu victi. Cæterum qui virginitatis quoddam quasi stadium permeant, ii non unum diem, quin ætatem currunt, ac post cursum qui obtutum fugiat oculorum, quippe in arenam progressi contra hostes invisos. Ut proculdubio virginitatis maxima perfunctio sit, ceu quæ cœli culmen attingat. Siquidem humana vita in duo tributa, matrimonium ac cælibatum, illud citimur componit orbem, hic superum complet; illud præstitutum qui corruptelæ serviat, hic qui immortalitate resplendeat. Ac quemadmodum si hominem quis cernat alitem, non injuria miretur, ut hæc hominis, hæc angeli gerat faciem, ita sane qui virginitatem exerceat, insolens est hominibus juxta et angelis spectaculum: in carne est ac supra carnem, in mundo ac supra mundum, qua de causa et mundum liquisse dicitur, ut vitæ institutum mundo sublimius amplexus. Ostendunt id adeo hæc Domini in Evangelii verba: *Sunt eunuchi, qui de utero matris sic nati sunt, et sunt eunuchi, qui castrati sunt ab hominibus, et sunt eunuchi, qui seipsos castraverunt propter regnum cœlorum; qui potest capere, capiat*⁶¹.

Videtis ut hoc vulgo incapax donum est solisque tributum qui vitam inire crucifixam? Quamobrem lætemur, et inter nos collætetur, fratres, agendis etiam gratis, quod Dei beneficio ad hanc dignitatem sumus vocati, qua illustretur Deus, et homines admiratione ducantur. Neque id duntaxat, sed quam potest circumspectissime vitam perducamus:

nam multi ex hoc culmine tum nunc corrui, tum hi superbia confixi, illi segnes ac inertes: quorum utrovis animo perniciës contrahatur. Quodnam est ergo præsidium? Avi in volatu positum præsidium est, quæ aucupis adventum sentiens, pennis diductis, supervolat, ac capturam effugit; ad eundem modum nos quoque, simul animorum nostrorum captator imminet diabolus, ceu volucres spiritu, subtili arrepta contemplatione, supera quæramus, supera spectemus. Lævorem ille voluptatis subjectat? Nos nobilitatem revereamur animi. Ille noxæ perpetrationem suggerit? Nos judicii pœnam revolvamus. Atque hæc illis opposites, et cogitatis cogitata repellentes, ab sacrilego servabimur. Jam quis certaminum finis? Qui carnaliter currant, temporaria corona, nos sempiterna; illi gaudio mortali, nos immortalis triumpho maciamur. Ac nos, fratres, beatos, si spem, qua præfissi triumphamus, ad extremum constantem retinamus. Igitur instemus, hortor, precibus, supplicio, compunctioni, lacrymis, humilitati, obedientiæ, confessioni, ministerio, cæterisque laboribus monasticis, ac Deo duce contra hostem victoria potiemur. Sed hæc hactenus. Quod proximum est, de fratre Memnone, posteaquam utcumque jam resipuit, amplectendus nobis est, ne æquo longiore tristitia obruatur. Quanquam hoc habeo dicere, qui peccatum faciat non servum modo esse peccati⁶², ut fert Domini sententia, sed etiam piis execrabilem, ac fors pudet nos eum vel salutare, ne quid peccato inquinemur. Sed quoniam Dominus noster Jesus Christus nepotem, facultatibus in meretrices profusis, reversum non est aversatus, nec nos aversentur, lætisque fratrem amplexemur, ac grates agentes de emendatione gratulemur, eique quæ in rem sint poscamus: ita enim quæ jubeamur agentes, ceu Verbi discipuli, cœleste regnum erciscemur per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXVI.

Post lumina. Ad constantiam in confessione obeunda, deque fratre Theoduli decessu, dictus mediis festis.

Fratres Patresque, superioribus annis feriali, nondum ferias ut nunc temporis Domino Deo nostro peregrimus, scilicet in æde sacra, ac fratrum majore comitio: videtis enim et frequentiores choros, et plures mensas, idque, qui in alieno solo degamus. In quo est cur gaudeamus, ac tremamus quoque; illud, qui Dei promissorum fruamur eventu; hoc, qui indigni simus accipere, ne immemores bonorum, beneficium provocemus suam nostri procreationem claudere; nam equidem si beneficia memores tenemus, timide eum et formidolose colentes, etiam etiamque confirmat Deus nec defectum iri farinæ capedinem, nec

⁶¹ Matth. xix, 12. ⁶² Joan. viii, 34.

minutum olei ampullam⁵⁵. De cætero spectate, A fratres, ut feriæ decedunt, celebritates solvuntur, dies prætermant, atque hinc quilibet abimus: jam obiit et frater Theodolus, atque hic e primis, et obedientia spectatus, et in confessione constans, flagris ob Christum, ac carcere multatus, vitæque in persecutione defunctus: quo quid illustrius? tot nostros fratres (siquidem ad centum et amplius crescit numerus), stellarum instar fulgentes, in quæ abjecti loca sunt, indidem sacra sua corpora tum coævis, tum posteris ad orthodoxiæ testimonium reliquisse.

Neque solum de hac nostra tanquam republica loquor, sed etiam qui ex aliis contuberniis ad necem petiti decessere: nam pol eos haud accensam, qui ante oppugnationem sedatam ad mona- B steria revertere, quasi quidam desertores milites: quippe scriptum est: *Pax, et non erat pax*⁵⁶; et: *Ubi te inveniam, illic te iudicabo*⁵⁷. Ergo hic ingens est Dei Ecclesiæ tibiçen, tantam habuisse nubem martyrum pro Domini nostri Jesu Christi, Dei- paræ, omniumque imagine sanctorum adoranda. Quamobrem ut pignus aliud nullum suppetat, id unum satis est cordatis probandæ veritati.

Quapropter hostes pudeat, qui diversam opinio- nem sunt secuti: etenim quis (malum!) qui eo- rum religionem propugnaret, ærumnas eas susce- pit? Minime vero, quin velut noctivagæ animantes in nocte hæresis volanti, ac præfldunt, ac lucescente die, ortoque Lucifero orthodoxiæ, abduunt se in C cavernas sacrilegæ suæ mentis et ingenii. Sed nimirum ignis sui luce, et quam accendere, flamma grassantur: nos, fratres charissimi, a Deo constructi super apostolorum vatumque ac divi- norum Patrum fundamento, firmi consistamus, nullisque in posterum humanis terriculamentis præfracti.

Cæterum infracti simus, si ex Apostoli præ- scripto, aurum, argentum, pretiosos lapides super- struamus, non ligna, fenum, stipulam, ignis fo- menta⁵⁸: nam sic stabilitum nihil est quod demovere in Deum fiduciam queat. Ac revereamur, fratres, et festi quod obimus arcanum. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum⁵⁹, uti scriptum est: itaque ne simus ultra maledicti, Christus nos in suo sanguine lavit per regenerationis lavacrum, ac renovationem spiritus, ne ad fœda facinora, detestati, redeamus. Sin minus, apparitionis suæ die (crediderim) nos affabitur in hæc verba: Equidem concorpores ac conformes vos reddidi, et mea membra meretricis membra effecistis; a peccatis ablui, macula nulla, aut ruga, aut simili quoquam præditos, et vitio- rum pædorem redamplexi, scelerum fulgine sor- detis; animam beata luce, sanctum largitus Spi- ritum, replevi, et mentem redhibuistis sedem grassatricibus noxis; hæredes designavi æterno-

rum bonorum, et perduellum meum cohæredem cœpistis. Quod superest, abite, detestabiles, in ignem perpetem, diabolo ejusque satellitibus paratum⁶⁰. Sed nequaquam, fratres, diram eam vocem, ac atrocem stomachum sentiamus, quin omni ope conemur vitam anteactis, consentaneam ducere, puritatem complexi, lacrymas profundentes, animi tanquam stimulis scatentes, quæ in manibus sint officia peragentes, solliciti in opere divino noctu et interdiu excubantes, ne qua illapsus hostis animum negligentem trucidet: nam utinam vel vigilantes draconem fugiamus, tantum abest ut paulum dormitantes! Socors labilisque natura est, dicet quispiam. Fateor equidem quoque uti in eandem sim conscriptus; sed quoties id accidet, toties expeditior confessio, pœnitudo, contritio cordis, ad frugem reditio, in antiquum statum revertendi celeritas. Atque his quotidie perfuncti, cum voti compotes fiamus, tum, optanda voce audienda, regnum ineamus divinum per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXVII.

Post lumina. Nequaquam feriandum crapula atque poculis, deque recordatione mortis.

Fratres Patresque, jam feriæ transiere, cum Na- talis tum Epiphania, quas et agere meruimus in hac ora id quod molestum non est, quin in primis perjucundum, quod ejus gratia, qui se inanivit, ser- vique formam suscepit nostrapte causa⁶¹, extorres, capite ac fortunis oppugnamur. Nam quid aliud est feriari quam Deo cohærescere? Cohærescit au- tem quis Deo vel maxime rerum quæ materiæ te- nentur fuga, atque hujus mundi repudio. Jam quid de iis dicemus qui in desertis et antris, atque mon- tibus ac terræ cavernis viciant? minime eos feria- ri? At præ aliis feriantur, in quiete positi ac pol sublimius et divinius, siquidem qui feriari ducent in deliciis, crapula, comensationibus, poculis, sibi se fraudem struere ignorant. Quos et deplorant sacræ Litteræ in hæc verba: *Epulati estis super terram, et in luxuriis enutristis corda vestra, ut in die occisionis*⁶²: similes sunt enim porcis ad lanie- nam comparatis, quorum dens ingluvies, et in in- famia triumphus. Quamobrem verius penes nos est feriari, si attendimus, dignamque voto ac Christi confessione vitam ducimus. Equidem vide- mur, fratres, ut dies præterequent, tempusque rotæ instar volutum hos adducat per ortum, illos abducat per mortem, ætate non una et æquali; quin senes ante juvenes, et juvenes ante senes, pa- rentes ante liberos, ac liberos ante parentes, omne caput promiscue, Deo sic procurante, quo ob incer- titudinem mortis cunctis instrueremur ad iter. Ita- que vigilemus, et animum arrigamus, ne mors in- gruens repente minus paratos offendat, frustra que

⁵⁵ Illi Reg. xvii, 12. ⁵⁶ Jerem. vi, 14. ⁵⁷ Ezech. vii, 3. ⁵⁸ I Cor. iii, 12. ⁵⁹ Galat. iii, 13. ⁶⁰ Matth. xxv, 41. ⁶¹ Philipp. ii, 7. ⁶² Jac. v, 5.

ac sine fruge poenitentia decamur. Nescitis ut superioribus diebus subito in valetudinem incidi, nec longe absuit quin anima hæc in inferno habitaret? Etsi in præsens vero convalui, non omnino in posterum tamen, quin necesse est jam inde senem a vobis abscedere, atque ad patres fratresque proficisci: tantum precamini ut probe conscius, vitæque obita inculcata. Igitur adhuc doloribus distentus, cogitabundus mecum sic loquebar: Si hic tantus labor est, quantus imminenti iudicii futurus? ac si tres quatuorve dies æumnas non perpetimur, qui perenne supplicium feramus? Hæc cum vobis consulam quoque meditari, et revolvere, tum circumspecte degere, quod ad hominem attinet externum, cum omni probitate, humilitate, laborum contentione, tolerantia; quod ad internum, quam arctissime animum servare, neu veteratorem sinere serpentem, draconem illum grandem, insurrare, et in nos insillire, neu Dei famem sedem comparare vitiorum, quin puros præbere Deo, atque hinc vitam agere beatam etiam ante futuram. Nam quid beatius quam puro et insonte animo præstando pacem cum Deo agitare? quod nequaquam fiat nisi præcedat labor, preces, lacrymæ, compunctio, alacritas, fervor spiritus: siquidem neque his instructos capere hostis cessat, bellumque implacabile conflare. Atque id faciet, qui in cælos tendentes cernat. Sed profecto haud sunt pares hujus temporis æumnæ ei quæ in nos ostenditur gloriæ. Quare cunctis contractis copiis atque viribus, quæ in spe fideque sitæ, profligare bellum et vafriem demoni dissolvere certemus, imitati in stadio currentes, qui tanta contentione configunt, ut in extremo cursu anhelent, ac vix spiritum trahant. Atque his diurnus interim cursus et mortalis proposita corona est, nobis quandiu vivamus, eaque de causa et corona immortalis queritur, et præmium perpes: quod, et peracto fortiter cursu assequi omnes contingat per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria, et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXVIII.

De Patrum imitandis vitis, manendoque in quo vocati divinitus sumus.

Fratres Patresque, lectione Patrum vitas recolentes, stupemus, nec immerito: stupendi enim sunt, qui hac præditi carne, angelica quadam vita obeunda, omnique vitio soluti, Deo complacuerint. Quanquam non stupere convenit solum, quin debite quoque imitemur necesse est; hoc est, subditus subditum, quietus quietum, solitudinarius solitudinarius, præfectus præfectum: nam qui fructus sit nequaquam suæ tanquam classis, sed alienum sequi et effingere? hinc præterquam quod fructum facias nullum, in exploratam perniciem ferare; hinc multi contuberniis suis peregrinandi, si diis placet, studio relictis, gradu cecidere, nec quæ

A ambirent tulere. Atque ut omitam veteres historias, intra ætatem nostram exigamus sermonem. Ecquid Psalterio, qui dicebatur, profuit ad stylium profectio? an non reductus inde est mente captus ac jam nec subditus est, nec stylita? Quid Sapritæ idem contulit stylus? an non degressus inde est ob orthodoxiam, lapsusque in hæresim, proditor factus veritatis, ac nunc oppugnator est acerrimus? Sed nostram rempublicam inspectemus quoque. An non Petrus, qui jam olim probe subditum gessisset, pietatis causa, scilicet, in solitudinem discessit? unde cujusmodi sit reversus, quemve dederit finem, scitis qui experti estis. An non et Amphilochius, qui adhuc superest, stylita in primis, ac deinde factus Clusius, nunc indecore huc illuc palatur? B noxaque hæc diaboli est aliena subijcere, quo suis privet et exspoliet. Quapropter clamat Apostolus, *Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum*⁷¹. Vocatus es qui te dederes quieti? ne cura subditum. Vocatus es qui subditum gereres? ne cura quietum. In quam quisque classem est conscriptus, Deo placeto: habet utervis exempla sua, ad quæ necesse est vitam componat. Itaque tu sequere obedientia prælustres: quos? inquam. Non priscos tantummodo sanctos, quin nostri quoque cætus: imitare beatum Domitianum, ejus servida fides; imitare beatum Zosimum, sine fuco morigerum; imitare beatum Marcum, qui probris ac contumeliis pro bono omine ductis, constans in habitu suo permansit: imitare beatum Terentium, qui complures annos ægris in coquina famulatus, non tædio fractus claudicavit, sed invitatus quoque ut inde se conferret, haud induxit animum, maleus divexari ministerio; imitare cæteros fratres, permultos, et obedientia insignes, quorum sunt in vitæ libro nomina: hos imitare, non solitudinarios. Igitur solitudinem montesque Pater Joannicius cum subditis habeto, tu tene te, obedientia et alieno solo contentus. Non oppugnatur nunc ille, tu oppugnare ob justitiam: ille in carcerem non compingitur, tu pro Domino in carcerem es compactus; non cæditur ille, tu cæsus es propter Christum: quanto hæc illis antistant? Ac dicam equidem et de me quiddam inglorius, posteaquam vobis indigne caput sum impositus. Ecquid deseram præfecturam et in solitudinem concedam, aut aliam ullam quæ se offeret vitam? At non id capitis est neque pastoris, quem par est pro ovibus vitam impendere. Quare nec vos aliud quam quod estis meditari ac moliri decet: quippe hinc sterilitas, et propositæ dissidentia vitæ, illinc obedientiæ, quam requirimus, fecunditas manat. Quamobrem ut cuique largitus Deus est, qualem quemque vocavit, sic obito, sic vitam instituit, sic Deo placeto, quo audire mereatur: *Euge, serve bone et fidelis; super pauca fuisti fidelis super multa te consti-*

⁷¹ I Cor. vii, 24.

tuam, intra in gaudium Domini tui⁷³; cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XXXIX.

In Patrum vitas. Sanctorum nobis Patrum vitas imitandas.

Fratres Patresque, nihil est vel felicius nostrate vita, vel instituto sublimius, si quales nominamur vivimus, nec nomenclaturæ contrariam vitam degimus. Monachus est enim qui in unum contuetur Deum, unum desiderans, uni imminens, unum procurare satagens, pacem et sibi cum Deo molitus, et aliis auctor quoque: at qui hæc minime teneat, contraque æmulatione, rixis, dissidio ducatur, nã is cæcus est, et manu tentans (7), uti scriptum est, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum⁷⁴. Quæ cur dixerim scitis qui obnoxii estis. Nec dico equidem quo iterum contristem, quin ut in posterum communiam, ne in eadem crimina ruatis. Patrum memoria exulabat detractio, et detrahentes audiens vel obturbat aures, vel bono commutabat; nunc facile calumniis aurem præbemus, tamque avide inaudimus, quam non lectionem usurpari audiamus. Patrum tempestate nihil sequius dicebatur, quin benigne modestaque; nunc clamose, iracunde, vultu (8) distorto: quo quid inhonestius? Patrum ætate non agitabatur murmur, sed quod daretur quisque capiebat cum gratiarum actione, ut hinc dulcescerent amara, oblectarent inamœna; nunc C murmuramus, hæc illaque causantes, neque id nobiscum, sed in publico, quo plures paremus qui commurmurent, ac Deum gravius irriteremus.

Non hæc, fratres, sic fas fieri est, nec monasticæ vitæ hæc insignia sunt. Haud exiguum criminis maledicere est. Siquidem, Maledici, inquit, Dei regnum non possidebunt⁷⁵. Nec leve peccatum murmurare: nam, Nec murmuraveritis, ait, sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore⁷⁶. Quic nec minimum futire scelus; quippe ex-tat hæc sententia: Omnis sermo malus (8^a) ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus, ad edificationem frugi (9), et utilis, ut det gratiam, audientibus, et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis⁷⁷. Non D comminationem sentitis, Dei nos provocare spiritum futientes? non timemus, rationem vel otiosi verbuli daturi in iudicio, uti Dominus interminatur? Cur non igitur deinceps arrigimus animum? cur non apparamur, qui ad ingruentia procincti offendamur? Injuriam sensisti? fer æquo animo contumeliam, in te opprobrium suffocans; nam, Turbatus sum, inquit, et non sum locutus⁷⁸; ita

A evanuerit injuria, tuæque perpes maneat virtus. Vescum quid, potumve secus quam velles accepisti? gratulare de presentibus: siquidem quod tu aversare sæpe, habens pro malo, vel degustare optent alii. Ac ni hæc adsint, quo obedientiam censemus: quidve hac gloriamur? neque enim vel continentia, vel pervigilio, vel sollicitudine, vel alio quoquam labore commendatio quaeritur, quanta voluntatis coercitione, quasique martyrii cujusdam cenobiaci representatione certaminis: Deponentes igitur omnem malitiam, et omnem dolum, simulationes et invidias, et omnes detractiones, ut Apostolorum jubet coryphæus, sicut modo geniti infantes rationabile sine dolo lac concupiscamus; ut in eo crescamus, si tamen gustavimus quoniam dulcis (10) est Dominus⁷⁹, vitæque desiderio teneamur sempiternæ; neu admoneri detrectemus, nec defatiscamus, assidue nos a lapsu revocantes, Quia insignes adores, immortalitate donabimur per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XL.

In Patrum vitas. De vita obeunda novitia, ut sacro habitu simus professi.

Fratres Patresque, quemadmodum esurientes cibum capere, ac sitientes bibere avemus, sic divini audiendi sermonis desiderio teneamur oportet: nam quæstum faciemus audiendo maximum, qui seu ignavi simus, ignaviam ponamus, seu prompti, promptiores reddamur: ut probe res habeat utrinvis. Ecquis igitur præsens futurus sermo est? Sic Deus dilexit mundum, inquit, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam⁸⁰.

Neque hoc, dedit modo, sed ad mortem quoque, et eam crucis. Quo pacto? Servi diabolo ob Adami noxam tenebamur, morti regnabamur, sub peccatum venundati, obnoxii corruptelæ, et tanquam dedititii. Ergo venit unigena Dei Filius, pro omnibus se impendens, qui non solum mortis obligatione solutos, sed a peccatis ablutos quoque in suo sanguine, regnum, atque sacerdotes Deo, et Patri suo fecit, uti scriptum est⁸¹. Viden' acrem D præpotentis amorem? viden' humanitate clementiam majorem? Quam inexplorata benignitas? quam impervestigabilis bonitas, quam in nos effudit copiosam per Jesum Christum Servatorem? Quid nos tandem ad hæc nauci dicamus, quidve cogitemus? iterumne ultro in vitia feramur, servitutem ambiamus, infamiam, corruptelam, supplicium asciscamus? Absit, ait Apostolus, qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in

⁷³ Matth. xxv, 21. ⁷⁴ II Pet. i, 9. ⁷⁵ I Cor. vi, 9. ⁷⁶ I Pet. ii, 15. ⁷⁷ Joan. iii, 16. ⁷⁸ Apoc. i, 6.

(7) Hallucinatur: nam Græce est *μωπάζων*.
(8) *Διαστοφῆ; προσώπου* erat in Græco; emendavi *διαστροφῆς*.
(8^a) Putidus.

⁷⁹ I Cor. x, 10. ⁸⁰ Ephes. iv, 50. ⁸¹ Psal. lxxvi, 5.

(9) *Χρῆστας*, auctor et vulgati cod. habent. Vet. interpr. *fidei* vertit, aliam lectionem secutus.

(10) Incorrupte erat in nostro *χέ*. nam verum est *χρηστός*.

illo? An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? consepulti ergo sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus²¹.

Itaque vitam, fratres, obeamus novitiam, uti et habitu sumus professi, justi, piique vivamus, quemadmodum sanctos decet, pace ac concordia præditi, augusti, circumspecti, insontes, sine vitiiis, qui non uti olim in errore, fraudibus ducamur, dum præsumptionem fugiamus, ut ignem, super fidei rupe nostræ delixi: nam hoc novitas est. Quæ antiquitas? Voluptas, qua captus decessor Adamus, pomario extorris, flebilem subiit vitam; invidia, qua Cainus æstuans, Abelem germanum ob prærogativam munerum peremit: ex quo tremens gemensque pervixit. Ex his geminis sceleribus mille mala inhæsero mundo, hinc diluvium, quod orbis terrarum stirpem internecione delevit, hinc Sodomæ et Gomorrhæ igne atque sulphure cinesfactæ,

SERMO XLI.

De Patrum contemplanda vita, æmulandis eorum recte factis.

Fratres Patresque, per hos dies sanctorum vitas Patrum legentes dici non potest quem fructum capiamus, quove gaudio fruamur. Cedo enim, quid sit jucundius quam eorum contemplari immortales actiones, miracula, contra dæmones victorias? Ut lapides ipsi, medius fidiis, sentire mihi fructum videantur: quanto homines magis in quibus inest ratio, et ingenium? Ergo hinc illustratur mens humana, cæco quasi quodam carnis sensu deposito, hinc animus stimuletur, ad amorem divinum plumescens. Atque ut verius dicam, ii sunt Dei in Eden pomarium, non materiatis stirpibus, sed spiritus tanquam fructibus pictum et ornatum, ubi fragrat vitalis odor, ubi serpens non vulnus intulit, sed accepit, non exegit, sed ut, par erat, proscriptus est. Jam cum hæc Domini sit sententia: *Regnum cælorum intra vos est*²², non erraverit qui cæleste regnum eos nuncupet, in quibus benignus residens Deus, ceu rex quidam munificus, donativa tribuat in servos. Quid deinceps mihi cum his devexis regiis, levi gloria, ventrequæ perituro? quid cum auro, argento, pellucidis vestibus, et quæ alia sunt lineæ pabula? quid cum plausu, susurris, ac inani sursum deorsum vectionis studio? Equidem nec digna sunt comparatione, nisi quæ est lucis cum tenebris, vitæ cum morte, veritatis cum insomniis. Quæ cum ita sint, fratres, gaudium agitemus ingens et illustre, qui potiorem nacti partem, tanti stirpe generis censeamur selecti, ac nobilitate fulgidi divina. Quin æmuli quoque effin-

exemplum sunt nobis. Videtis quid admiserit peccatum appetitus oculorum, ac impotentia vitæ? Sed tamen ut prædictum est, Dei misericordia revocati et asserti, in adoptionem rediimus. Itaque consistamus in libertate in quam nos Christus vindicavit, ac qua ab eo cohonestati sumus gloriam tueamur, cuncta hæc inania respuentes, cuncta ob Christum in secundis habentes, seu infamiam pro honore, seu afflictationem pro triumpho, seu verbera pro deliciis, seu oppugnationem pro beatitudine, seu mortem pro vita ducentes, quemadmodum et protulere, quos hodie recolimus, SS. Patres fratresque nostri, quorum sunt in vitæ libro nomina. Quo nos quoque ineundo vitæ instituto, cum hic tanquam luminaria apparebimus in orbem, vitæ instar habentes, tum in futuro sæculo cæleste regnum eriscemur per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ'.

Περὶ τοῦ ἀναθεωρεῖν ἡμᾶς τοὺς βίους τῶν Πατέρων· πρὸς τὸ ἐκζητοῦν τὰ τοῦτων κατορθώματα (10).*

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες· ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις ἐπειδὴ ἀναγινώσκουμεν τοὺς βίους τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν, ὅσης ὠφελείας ἀπολαύομεν, καὶ ὅπως εὐφροσύνης μεταλαμβάνομεν, οὐδὲ ἐστὶν εἰπεῖν· τί γὰρ γλυκύτερον, εἰπεῖ μοι, τοῦ ἀναθεωρεῖν τὰς τοῦτων ἀθανάτους πράξεις, τὰ τε θαύματα, καὶ τὰ κατὰ τῶν δαιμόνων νικητήρια; Ἐμοὶ δοκεῖ λίθους ἐπαισθάνεσθαι τῆς ὠφελείας, μὴ ὅτι γε λογικὸν ἀνθρώπων. Ἐντεῦθεν οὖν φωτίζεται νοῦς ἀνθρώπου, ἀποτιθέμενος τὸ αἵς σαρκὸς ζοφώδες φρόνημα· ἐντεῦθεν κατανύσσεται ψυχὴ, ἀναπερουμένη πρὸς θεῖον ἔρωτα. Καὶ εἰ εἰς τάλῃ θέστερον εἰπεῖν· οὗτοί εἰσιν ὁ ἐν Ἐδέμ παράδεισος τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐνύλοις φυτοῖς, ἀλλὰ τοῖς καρποῖς τοῦ πνεύματος ποικιλούμενός τε καὶ ὠραϊζόμενος, ἐνθα πνοή ζωῆς εὐωδιάζουσα· καὶ οὐ ὄφρις οὐκ ἔτρωσεν, ἀλλ' ἐτρώθη· οὕτε ἐξώσεν, ἀλλ' ἐξωστραχίσθη, ὥστερ ἦν ἄξιον· καὶ εἰ κατὰ τὸν λόγον Κυρίου, ἡ βασιλεῖα τῶν οὐρανῶν ἐν τῷ ὅμῳ ἐστίν, οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι καὶ βασιλείαν οὐρανῶν αὐτοῦ ἀποκαλέσας· ἐν οἷς ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν ἀναπαυσάμενος, οἷα τις βασιλεὺς φιλόδωρος, τοῖς αὐτοῦ θεράποισι διανέμει τὰ χαρίσματα. Τί μοι λοιπὸν πρὸς ταῦτα τὰ κάτω βασίλεια, καὶ τὸ κενὸν δοξάριον, καὶ ἡ καταργουμένη κοίλῃ; τί δὲ ὁ χρυσοὺς καὶ ὁ ἄργυρος, καὶ τὰ διαφανῆ περιβλήματα, καὶ ὅσα ἄλλα σῆτός ἐστι δαπανήματα; τί δὲ ὁ κρότος καὶ ὁ θόρυβος, καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω περιφορᾶς ἡ ματαιοπονία; Ἄρα οὐδὲ παραβολῆς εἰσιν ἄξια, ἡ ὅσον φῶς πρὸς σκότος, καὶ ζωὴ πρὸς θάνατον, καὶ ἀλήθεια πρὸς ὀνειράτα. Οὐχοῦν ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχει, καί-

²¹ Rom. vi, 2-4. ²² Luc. xvi, 21.

(10*) Catechesis hæc xxxviii^a est in cod. 81 apud Nanios, p. 164, ubi primus titulus ita se habet: Εἰς τοὺς βίους τῶν Πατέρων.

ρωμεν, ἀδελφοί, χαρὰ ἀνεκλαήτῃ, καὶ δεδοξασμένη· ὅτι τῆς κρείττονος μοιρᾶς ἐτύχομεν· καὶ ὅτι τοιοῦτου γένους σπέρμα χρηματίζομεν· γένους τοῦ ἐκλεκτοῦ καὶ τῇ θείᾳ εὐγενείᾳ ὑπεραστράπτοντος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ζηλοτυποῦμεν καὶ ὅσον οἶδν τε τὰ ἐκείνων κατορθώματα· ὡς ἂν μὴ κενὸν ἔνομα φέρωμεν· μόρῳσιν μὲν εὐσεβείας ἔχοντες· τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἡρνημένοι. Τοιγαροῦν ὥσπερ ἐν ἱατρείᾳ ὅτι ἕκαστος πρὸς τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν τὸ φάρμακον ἐκλέγεται, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἡμεῖς, πρὸς τοὺς ὁμοταγεῖς ἀποβλέποντες, ἐντεῦθεν ποριζώμεθα ἕκαστος τὸ ὠφέλιμον. Τοίνυν ἐγὼ ὁ ἀναξίος, πρὸς τοὺς ἀξιοθέως ποιμάναντας· ὁ οἰκονόμος πρὸς τοὺς πιστῶς καὶ φρονίμως οἰκονομήσαντας· ὁ κελληρίτης, πρὸς τοὺς εὐδιακρίτως καὶ εὐσυνειδότης κελληρεύσαντας· οὕτως ὁ κανονάρχος καὶ ξενοδόχος· οὕτως ὁ ὀφιοῦδης καὶ ὁ ἀριστητᾶριος· οὕτως ἕκαστος ἐν τῇ ἐκάστῃ διακονίᾳ ταπτόμενος. Ἐχομεν γὰρ, εἰ βουλοίμεθα, τὰ παραδείγματα. Μήτις οὖν ἐπὶ πάσῃ παρακοῇ, ἀλλ' ἐκ πρώτης κλήσεως ἢ ἀπάντησις· τὸ γὰρ λέγειν· Μιχρὸν καὶ πάρεμι· καὶ τοῦτο ἐπὶ τοῦ οἰκονόμου, τῶν ὑπευθύνων τέ ἐστι καὶ κατακρίτων· μήτις παραίτησις διακονίας· ἀλλὰ μέχρι θανάτου ἢ εὐπειθείας· τοῦτο γὰρ ἡ μοναχικὴ τελειότης· μήτις μεμψίμοιρος, τὸν τῆδε τόπον κατατινόμενος, ὡς οὐκ ἔχοντα τοῦτο κάκεῖνο. Ὁ γὰρ τοιοῦτος ὑπόδικός ἐστι τῷ κρίματι τῶν γογγυσάντων ἐν τῇ ἐρήμῳ· ὡν ἐξαιτίας ὁ ὀλεθρός· ἀλλὰ τινες ταῦτα, οἱ ἀπαίδευτοι, οἱ ἀκατέργητοι, καὶ ταῖς φρεσὶ νηπιάζοντες, οἷς τὸ ἀναπνεῖν τὸν ἄερα οὐκ ἄξιον, μὴ βῆτιγε τοσοῦτων ἀπολαύειν ἀναπαύσεων. Πλὴν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν καὶ τοὺς ἄφρονας σωφρονήσσει, καὶ τοὺς πεπαιδευμένους ἔτι συνετίσει, καὶ πάντας σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

SERMO XLII.

In Chrysostomi ac S. Ephraemi memoriam. Nihil beatum in humanis præter virtutem, quæ sola beatitudine digna est.

Fratres Patresque, hominum plerique opes, plerique potentiam, plerique delicias, plerique voluptatem beatam prædicant. Quorum beatum est nihil: siquidem haud permanent æterna, sed cum ævo hoc intereunt. Quin multis ne hic quidem sufficere, visaque sunt simul, et instar somnii possessorem fugere. Sola digna est beatitudine virtus, quæ et immortalis habeatur et se obtinentes beatos præbeat.

Nam obeamus animo quot ab ævo præpotentes ac delicatuli fuere, quorum nullius exstet cum laude memoria: cæterum virtutē prædicatorum inextincta gloria est. Evidens id est ex iis quæ actitemus: heri beatum Chrysostomum celebravimus: hodie prælustrem Ephraemum, cras alium e sanctis, ac sic in annum ceu luminaria coorti sub festa, in laudes ora omnium solvunt, nostrisque ad Deum gressibus prælucent. Vera hæc igitur sacra sententia est: Quos præscivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut ipse sit primoge-

A gamus eorum, quantum possumus, recte facta, ne cassum nomen geramus, deformatione præditi pietatis, vim et potestatem negantes. Igitur ut in officina suis quisque morbis medicinam deligit, ita sane et nos in suos singuli tanquam gentiles intuentes quæstum inde contrahamus. Ego hic indignus in Dei instar pastores, œconomus in œconomia fideliter prudenterque functos, promus-condus in eos qui discrete ac sincere id exsecuti sunt munus: ad eundem modum canonarcha, hospes, obsonator, structor, singuli in singula officia descripti. Exempla quidem certe, si volumus, habemus. Ergo ne qua in quoquam contumacia sit, quin ad primam inclamationem accurrito (quippe dicere: Mane venio, præsertim œconomus, non caret culpa et flagitio), ne qua officii detrectatio, sed vel in necem sequacitas (id est enim monastica perfectio), ne quis querulus locum hunc incuset, ut hæc illaque non habentem. Nam hic crimine tenetur eorum, qui in solitudine murmurantes sæpe periere⁸³. At ea quinam? indocti, impatientes, mente pueri, indigni qui vel aerem ducant: tantum abest ut his commodis fruantur. Verum clemens Deus tum erudiat amentes, tum augeat prudentia catos, omnesque in suum cœleste regnum conservet per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac Sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

C nitus in multis fratribus; quos autem prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et justificavit; quos autem justificavit, illos et glorificavit⁸⁴. Quid ergo ad hæc dicimus? num vocationis ejus et honoris sumus exsortes? Nequaquam: quin est et nihil nobis cum crucigera vita, tum beatitudinis honorarium: quippe obimus in hanc horam pro Christo discrimen, præter superiores egregiæ confessionis triumphos. O admirandam virtutem! qualia suis cultoribus largitur? Atque hæc indidem sane: quid vero in futuro sæculo? Ecquæ eam beatitudinem et adoream. exsequatur oratio? de qua ait Dominus: Tunc justi fulgebunt sicut sol⁸⁵; nam quia is sol justitiæ est, justos quoque, ceu sibi conformes, instar solis micaturos promisit. Si tamen compatimur, inquit, ut et conglorificemur⁸⁶; idemque alibi: Pater, quos dedisti mihi volo ut ubi sum ego et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi⁸⁷. Videtin' quo abibimus? Ubi Christus est, ad Dei dextram considens, ubi gaudium, et ovatio, ubi angelorum tripudia, ac cœtus eorum qui in cœlos principes sunt conscripti, ubi gentiles nostri fratres patresque, eo mox abundum, gavi-

⁸³ Num. xvi, 1.

⁸⁴ Rom. viii, 30.

⁸⁵ Matth. xiii, 43.

⁸⁶ Rom. viii, 17.

⁸⁷ Joan. xvii, 24.

suris in eo, qui in virtute sua dominatur in æternum, uti canit beatus David ⁸⁸, non centenariis, nec millenariis annis, sed perpetuis sæculis, ac finem non habentibus. Ad hæc quis idoneus? Quis? qui diem omnem, horamque vigilat intentus, ne animo dormitet: nam dormitabundis, ceu feræ, ingruunt vitia, et animum prensant. Cæterum quandiu pro statione excubemus, non prædatur latro, nec serpens rapit. Quamobrem vigilandum est, ac quæ dixi contemplanda, neque non quæ contrariis e contrario conducta supplicia sunt, ignis inextinctus, tenebræ extimæ, vermis immortalis, et quæ alia sunt, quo his implexi ac distenti cogitatis, hostiles laqueos evadamus, nulloque contracto crimine hinc profecti, cæleste regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLIII.

In sanctum Antonium, et martyrem Thaddæum. De divina liberalitate, vitæque incunda Dei illice ac formosa.

Fratres Patresque, semper Dei liberalitate fruentes, semper ei quoque agamus gratias oportet, mente fervida, et qua par est acrimonia, quo auctiorem ejus benevolentiam paremus. Vide enim sis quale hoc præsens beneficium est: an non Agarenorum metu sedibus extorres, in quo sumus abjecti loco, velut in solitudine, pavit, idque complures dies? an non hic instaurationi fenestram patefecit: ubi ædes augusta, domicilia venusta, atque hic a quo sumus excepti, suffragatur frater? Ut in nos ingens clementis Dei procuratio sit: nam quid fieri oportuit, neque factum est? Sub fugam panes, vina, pisces, cætera necessaria profudit, ac plus necessariis etiam, ut stupori essemus spectantibus. Pro quibus nauci quisque nostrum non damnas modo est agere grates, sed animam quoque in necem dedere: itaque, cohortor, acriorem ejus amorem inflammemus, toti cum eo cohærescamus, vicem gratissimam reddamus (11). Quamnam? vitæ hic institutum quoque venerando ejus nomini gloriosum et illustre, hoc comprobando effato: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est* ⁸⁹.

Quin Apostoli hæc alicubi est sententia: *Deo gratias qui semper triumphat nos in Christo, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo iis qui salvi fiunt, et in iis qui pereunt* ⁹⁰. Viden' ut Dei fragrantia sit virtute præditus, ubicunque locorum versetur? neque enim fas est virtutem tegi, quin eam consecratus passim innotescat, scriptumque est: *Non potest civitas abscondi supra montem posita* ⁹¹. Ergo civitas est animus, mons culmen

A virtutum: quo qui conscendere, ceu luminaria fulgent in orbem, vitæ instar habentes, mea in Christi diem gloria. Hunc nos, fratres, sacrum montem conscendamus quoque: quem superare nequeamus, ni his inferis primum relictis, id est, carnis animique libidini, atque hic vitæ perditis voluptatibus, quorum fuga virtutis est assensus. Quamobrem mens februator a sordidis cogitatis, oculus rite intueri eruditor, auris flagitiose auditioni clauditor, lingua futire coercetor, manus retrahitor a contrectandis quæ minime decet, pes dirigitor in concordie pacisque viam, cuncta ad ambitionem Christianam membra instituuntor, ac consecrantor: nam ambitiosus vel maxime est Christus animi vitiiis purgati. Quippe hic inferus præstantem corpore, cæli Rex Deusque, Spiritu scitum legit et amplectitur, quantumvis facie panosa, cæcum, exuecum, claudum, aliisque cunctis præditum, quæ fœda hominibus apparent. Hinc ignobiles nobiles, inglorii gloriosi, inopes opulenti; hinc beati apostoli e piscatoribus terrarum orbis principes; hinc sanctus Antonius, qui illiteratus foret, doctis doctior; hinc, ut affiniore utar exemplo, Thaddæus noster e Scythicis natalibus, ac servitutis jugo, uti nostis, ad confessionis Christianæ fastigium evasit, mundoque factus conspicuus est. O infandam clementis Dei humanitatem! quam facilem nobis ad se ingressum præbuit! siquidem non perductor opus est, non pecuniæ, non humana ulla temeritas, sed adhibenda solum voluntas, omnisque confecta res est; nam penes quemvis, qui quidem velit, bonum est qua parvum, qua magnum, qua doctum, qua indoctum, quemadmodum et penes cernere volentem sole frui. Ergo vis in cælis præstare? arripe hic extremas. Vis Dei filius vocari? animum a vitiiis tranquilla. Vis Dei oculis collustrari? serva justitiam. Cæterum ad hæc quis idoneus? Quis? pernix arripere disciplinam, exsequi justitiam, opes cogere divinas. Sed fas sit et nobis, pari studio vitalibus obitis præceptis, cæleste regnum cum sanctis omnibus inire per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper in omnemque perpetuitatem Amen.

SERMO XLIV.

Ne quid in fratres per favorem obeatur, aut ab æcono, aut quovis alio, in officio sibi credito, sed benevole et amice, quo semper laudetur Deus.

Fratres Patresque, forsán contristavit vos superior catechesis, qua proscribi frequentes. Quamquam id expedit quoque, nam secundum Deum tristitia gaudium molitur, et benevola verberatio revocat ad officium, atque hoc denique Apostoli dictum probatur, *Per arma justitiæ a dextris et*

⁸⁸ Psal. LXV, 7. ⁸⁹ Matth. v 16. ⁹⁰ II Cor. II, 14. ⁹¹ Matth. v, 14.

(11) Tale aliquid deest in Græco.

a sinistris, per gloriam et ignobilitatem; per A infamiam et bonam famam⁹², utrisque enim regimur, ac pati utraque necesse est, neque aut frangi laudibus, aut reprehensione concidere. Enimvero rursus me ad eundem sermonem confero. Quid hoc scilicet? oportere ministrantem, æque ac cui ministretur, sollicitum esse in ministerio (œconomum, inquam, vicarium, cellarium, obsonatorem, structorem, et qui alii in ministerio positi sunt) ne sub ejus sententiæ execrationem cadat: *Maledictus qui facit opera Domini negligenter*⁹³, quin potius hanc Dominicam commendationem mereatur: *Quis, putas, est fidelis servus, et prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? beatus ille servus, quem, cum venerit dominus ejus, invenerit sic facientem, amen dico vobis quoniam super omnia bona sua constituet eum*⁹⁴. Viden' quem, quantumque honorem tribuat probe ministranti? igitur et maligne ministranti contrarium judicium irrogabit. Eam ob rem vos cohortor, fratres, quod cuique officium creditum est, integre tuetur, unde et concelebre Deum, et salutem sibi quærat. Œconomus quæ corpus postulat tribuit, suum cuique impertiens, non delectu ac per favorem quid agens; sed benevole et amice. Cellarius videto ut cibos in fratrum commune paret sincero instaurationis eorum desiderio, neu quid neglectum habeat, aut corruptum in cellario. Obsonator conscientiam servato in jure, ac condimentis, ut officium ad Deum referens. Structor mensam tergito, et ministrarios urceos, fratribus ceu Deo ministrans. Ad eundem modum alii aliis obeundis ministeriis. Neque hæc dico, ut quibus ministratur instigem in ministros: quin ut, in quo quisque est vocatus, officio satisfaciatur, Deum respectans, a quo mercedem præstoleatur. An non et nauci hic ego procuracionem sum sortitus, ac pol maximam? Ergo ut me convenit pro animis vestris sollicitè vigilantem unumquemque et privatim, et publice hortari, Dei que jus, et æquum, ac ingruentem mucronem promulgare, ita vestrum sit quoque ministeria impigros obire. At flamus, fratres, magis magisque unum corpus, unaque mens, ut in unam spem acciti et vocati, mutuo amantes, ceu D mutua membra, mutuo sustinentes, mutuo amplexi, mutua onera portantes, neu committamus ut mutando consilio decursus ignave tempus sub exitum revocemus, quin simus perpetuo parati, prociecti, in spem arrepti, sinceri, inculpati, ut cum bona conscientia hinc profecti cœlestis regnum nanciscamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLV.

Fratrum tumultuatorum reprehensio, ac monitoria de modestia doctrina.

Fratres Patresque, paulum a vobis peregrinati, et iterum reversi, tumultuosos offendimus (nam oportet et in publicum patefieri), tantaque insolentia, ut quidam manus extenderint, ac alter alterum atrociter prehensarint, nec citra iram et clamorem.

Enimvero de altero minus est novitium, quippe laico, ac nondum in hanc civitatem censo; de altero impendio mirum, monachum, mundo crucifixum, carne præditiū quasi quibusdam clavis suffixa, id flagitium fecisse. Ergon' te, frater, de cruce esse degressum? ergon' clavis exsolutum B Judaice Christo manus intulisse? nam, *Qui fecit, inquit, uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecit*⁹⁵. Non te hæc testatum timuisset? Non speciores fratres et hospites refugisse? *Sic luceat, ait, lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est*⁹⁶. Tu ei contra hoc tuo scelere tenebras effudisti, ut per te Dei nomen contumeliis lacertatum sit.

Heu me sotent! ad quod vitæ fastigium vocati, quo descendimus, pari indignitate vitiosis laicis suscepta! Etenim quod ille pugnam ocepit, inquit. Itane non audiisti herum ministro dicentem, qui pugnum ingessisset, *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem bene, quid me cædis*⁹⁷? et in patibulo rursus: *Pater, dimitte illis peccatum: non enim sciunt quid faciunt*⁹⁸. Quo exemplo debebas et opprobriis petitis colaudare, et pulsatus deprecari, et vexatus contumelia blandiri: at tu bonum minime imitatus, videsis cujus effectus es simulacrum. Hæccine est catecheseon præmonitio? hoc Apostoli scitum, et edictum: *Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia*⁹⁹, ut et manus consereretis, et crines carperetis, et alter alteri fauces angeretis? Dei quidem calcata lex est, et *argentum nequidquam*, ut vaticinis utar verbis, *argentarius cudit*¹, frustra- que infelix, ac sine fruge laboro.

Sed tamen nec sic absistam quin meas partes exsequar, præsertim nec paucos habens serio audientes. Unde igitur ei immodestiae causa? necesse est enim crimen non incessere solum, sed etiam medicinam ostendere. Sane hæc sons molita conscientia est fastus animi, prava immeditatio: Si id, ait, mihi dicet, hoc respondero; si id faciet, par fecero. Deinde ex incidente quopiam prætextu irritatione coorta, ibi tum quæ intus sunt consilia agitata prodimus in apertum: nam hæc ejus explorata sententia est: *Ex abundantia cordis os loquitur: bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus*

⁹² II Cor. vi, 7. ⁹³ Jerem. xlviii, 16. ⁹⁴ Matth. xxiv, 45-47. ⁹⁵ Matth. xxv, 40. ⁹⁶ Matth. v, 16. ⁹⁷ Joan. xviii, 23. ⁹⁸ Luc. xxiii, 34. ⁹⁹ Ephes. iv, 31. ¹ Jerem. vi, 30.

homo de malo thesauro profert mala ². Itaque sit animus nobis bonorum consiliorum thesaurus, ac non modo non proferemus mala, aut pugnabimus, quin dextram ferienti malam præbeamus et sinistram ³, aliaque cuncta ex evangelico præcepto feremus. Sed *cur te is perditum, Israelis gens* ⁴? haud abs re hic dicamus quoque, qui de die in diem vitam trahimus segnem, et sine fruge, ligurire ac permadere equidem sciti et oppido laudati? Ergo haud muniamur quo minus acerbemur, præfuramus, irascamur, clamemus, unde tanquam tela injuriæ proferantur, atque his etiam graviora? En edico equidem vobis sub instauratore omnium Deo, ac Jesu Christo, qui egregiæ confessionis coram Pontio Pilato testimonium peregit, *Servatote præceptum*, ut vociferatur Apostolus, *sine macula, irreprehensibile* ⁵, ne me adigatis atroces in vos pœnas statuere; quin gravitate ac modestia præditi, et me sontem oblectetis, et Deum procuretis, æternis bonis fruituri Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio, cui gloria, et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLVI.

In pugnatore. De pace ac mansuetudine, comitateque et virginitate.

Fratres Patresque, nec me alloqui salubris, nec vos frugi auditionis satietas capiat necesse est; sed utrique ad utrumvis sic animemur, ut aquam haurire scientes. Atque id est argumentum profectus, hæc occasio salutis; sternunt enim ad res viam sermones, honesti ad honestas, contrarii ad contrarias. Igitur qui agere honesta cupiamus, honestis sermonibus ac probis contuberniis utamur, ne aberremus ab officio: quod Apostolus docens scribit in hæc verba: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus, ad ædificationem frugi et utilis, ut det gratiam audientibus, et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis* ⁶. Et rursum: *Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia: estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem; sicut et Deus in Christo donavit nobis* ⁷.

Videtis quid edicat? quæ accuratio præcepti? Et quos alloquens vero? non monachos, sed omnino omnes mundanos. In monachos quidem hæc quadrent: *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt, cum vitiis et concupiscentiis* ⁸, ceu scelerato facinori inagiles. Quæ cum ita sint, viderint nunc pugnatore quo supplicio sint digni, qui non pugnarent modo, sed invicem manus quoque injecerint. Ten' adhuc laicis accensum in monachum involasse? ten' ausum qui monachus sis, obedientiæ, ut sic dicam, candidato fustem illidere? Itaque non monachus es, sed monomachus; non exercere, sed latrocinare; non pacis, sed iræ filius es.

Scificet non ex injuriis profecta vulnera, et vulnere assecræ neces? Ergo hoc suscepto scelere, quibus convenit penis subjiciuntur, ne in præjux provehantur. Cæterum vos, charissimi fratres, ceu discipuli mansueti, ac pacem largientes heri, placide mansuetique degite, pacem amplexi cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua Deum contuebitur nullus, maxime reveriti Dominicum corpus atque sanguinem, quo simus potiti. Quamobrem, ne qui imbutus animus est sine macula donis, tumultibus, insania, fœdis desideriis imbuitor; neu os, immortalia hausto fonte, sordidos sermones, ac eloacas inanedit; neu oculi, augusto sanguine piati, efferrum cernunt, et aspectus meretricios fingunt; neu manus, sacris contractis opibus, quæ nefas sit attrectato; quin cuncta membra proinde ac Christi membra custodiuntur atque servantur. Equidem cum virtus ardua omnis summique voti est acquirere, tum virginitatis instar nulla est: nam hæc illa est quæ jam olim in pomario reluxit, prius quam decessoribus a serpente oblata fraus est, et Christi effecta Mater, et angelos ex hominibus molita est: quippe matrimonii et origo hæc extremum, corruptela est; et virginitas mundum ad immortalitatem surrigit.

At qui eam paremus? dicat quispiam. Qui aliter censent nisi laboribus mille ac sudoribus? ubi est enim ingens perfunctio, studium quoque opus est summum. Quocirca ut irruentes acutus ensis concidat, ad eundem modum et animus Dei timore quasi quodam fabrefactus igne, et aqua temperatus lacrymarum, diabolica sensa obruncato, prædæque habeto: sin accidat obtundi, rursum temperator, cædendis non mille solum, quin decem millibus quoque, uti est in Davidem jactatum: siquidem multi qui nos e sublimi oppugnent, milleque instructa in nos acie nequam spiritus: quibus obicere se ad extremum, Christi militem ac vere luculentum victorem probat. Sed divina misericordia et consceleratis venia contingat, et nobis, qui rite currimus ad cuncta Dei præcepta exsequenda, insuper alacritas, regnum adepturis cœleste per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLVII

Permittendum non esse ut pravæ in nobis cogitationes resideant, ac de non pulsando

Fratres Patresque, nihil agimus magnum, postriedie Sabbati bis terve vos alloquentes, quin si fas foret vel quotidie facitare, præberet id non exiguum commodum: etenim quotidie omnes labimur, interque nos cohortationem vicissim, atque adjumentum requirimus, quo surrigamur, et in priorem revertamur statum: nam equidem status est virtus, ab eaque declinatio vitium est atque nominatur.

Jam id gravissimum quisque, ac projectissima

² Matth. xii, 34. ³ Matth. v, 39. ⁴ Ezech xxxiii, 11. ⁵ I Tim. vi, 14. ⁶ Ephes. iv, 29, 30. ⁷ ibid. 31, 32 ⁸ Galat. v, 24.

vita scelus censeat, actione defungi; puta stupro, adulterio, libidine, fœditate, et quæ alia sunt flagitia; quorum et permolesta lex est; at diligens, et accuratus, nec deformationes animi turpes, ac quæ hinc corpori titillatio quæritur, insontes habet, cunctaque satagit abolere, et a noxiis affectibus quietem ducere: quod est pacem habere cum Deo per Christum Jesum Dominum nostrum⁹, ut Apostolus loquitur.

In qua animus collocatus, vehemente gaudio ac voluptate inexasurabili fruitur, Dei notionibus inerrans, et infandæ majestatis contemplationi penitus immersus, ut sui obliviscatur quoque, sin eo statu demotus, brutis desideriis trahatur, tunditur, jactaturque, ut a fluctuante mari agitata navis, ac ni opifer instet Deus, et naufragium patiatur.

Itaque danda est opera, fratres, ne residere in nobis pravas cogitationes sinamus, sed evellamus radicatus: siquidem nactus serpens inspectandi locum, ac paulatim subeundi, plane haud absistit ni mortem pepererit. Ergo ait Scriptura: *Hic tibi tuebitur calces*¹⁰, id est, actionis finem et extremum, tu ei caput, hoc est cogitationis incursum. Igitur obsistamus deinceps animose incursibus, palantesque, cogitationes prædemur, et salsum quasi quoddam peccati mare dividamus; quo cum Davide nos quoque dicere queamus, *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium*¹¹. Cæterum non id vitium duntaxat animum conturbat et evertit, quin vel maxime furor: nam, *Turbatus est, inquit, a furore oculus meus*¹²; et: *Furor illis secundum similitudinem serpentis*¹³, et, *Furor insinuamentum stabulatur*¹⁴, et, *Impetus furoris ejus ruina est ei*¹⁵. Qui unde nascitur nisi ex arrogante ac contempore sensu, qui se aliquid arbitretur, atque in subditum ferociat? quippe animi submissus, herum imitatus, lenis et sedatus est, non contendens neque clamans. Ac si quid accidat, magis fert injuriam quam infert, feritur, non refert. At quibus de agitur, non solum furiose contumeliis certant, sed pulsare audent quoque, et pol habitu conjunctos fratres; tum inculati de temeritate, respondent nequaquam se Canone teneri, postquam, inquit, non per nos, sed per alios pulsavimus, advocata in sceleris patrocinium e Scala D sententiola, qui non videant coactum esse eum sermonem, et æqui exsortem. Ipse id adeo ostendit Pater, Apostoli verba suggerens, atque hæc scribens: *Argue, increpa*¹⁶, non etiam pulsa. Quapropter si haud pulsare jussit, quis addere aut demere ausit de editione apostolica? Præterea si non per se, sed per alium pulsare liberat culpa, omnes cædis crimine tyranni absolvuntur, qui non per se, sed per suos lictores, vates ac martyres peremere, nec jam ullus dixerit, Hic et ille sup-

plio hunc et illum afficere, sed lictores edere vestiget, quod oppido est insulsum. Jam qui apostolici canonis edictum negligetur, episcopum, aut sacerdotem, aut diaconum pulsantes seu fideles scelerate, seu infideles per injuriam, abdicari jubens? An fugit, scilicet, sanctum Spiritum recordari per alium verberis? Sed apagesis has nugas ab iisque qui pecuniis sint (12) creati, exemplum capiat oratio. Eequid qui non per se, sed per alienas manus seu acceperint, seu dederint, canonicam effugiunt abdicacionem? Minime gentium. Idem hic quoque de furoris fœtu habendum censendumque est, quem tolli ex animis sit necesse, æque ac pravam cupidinem, nec dextra sinistrave, sed via regia, id est evangelicis et apostolicis legibus, sit grassandum; ita enim sanctorum vestigiis obeuntes, in vitam cum iis æternam occurremus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLVIII.

De obedientia, et concordia, atque pace.

Fratres Patresque, rursum accingor ad sermonem, maxime qui Apostolum audiam dicentem, *Attende tibi et doctrinæ, hoc enim faciens, et teipsum saluum facies, et eos qui te audiunt*¹⁷, itaque fari me necesse est, vos autem aures præbere, ac quæ sitis edocti in opus deducere.

Quid igitur nunc sumus dicturi? De vita nostra corporali, qui, etsi in exilio, tamen cœnobiace degamus, non unus alterve, sed complures in simul.

Ac cum cœnobiî commoda et opes non habemus, tum labores allucramur; nam juges commeant fratres, patresque, et hospites amici, atque pauperes, quibus omnibus occurrere ac satisfacere, neque exigui spiritus est, nec minimæ molestiæ.

Prudens ergo ac vigil œconomus sit oportet, seu Dei œconomus, quanquam id profuturum est nihil, si non vicarium quoque habeat collegam et concordem, hic cellarium sequacem, cellarius adjutantem se obsonatorem, cæterosque cæteri consentaneos. Scilicet ut uno in corpore multa insunt membra, quæ invicem omnia procurant, seu unum laboret, cunctis condolentibus, seu cohonestetur, cunctis gratulantibus: haud secus in hac republica quoque, ni eadem ratio servetur, non cœnobiium sit, non pax et concordia, sed tumultus ac dissidium. Quæ cum ita sint, qui audet quisquam ex libidine moveri, aut jam lucente die privato studio vel opificio vacare, neque ad bonum publicum prodit? Qui inducit animum advocatus operi negare, neque se vel in iis quæ vires superent præbere, sane non se is gerit subditum, nec fratrem, sed

⁹ Rom. v, 1. ¹⁰ Gen. v, 15. ¹¹ Ps. lxxv, 12. ¹² Psal. vi, 8. ¹³ Psal. lvii, 5. ¹⁴ Eccle. vii, 10. ¹⁵ Eccle. xxvii, 33. ¹⁶ II Tim. iv, 2. ¹⁷ I Tim. iv, 16.

(12) Id est, dignitates ecclesiasticas adepti.

hospitem. Etsi id autem contigit, saltem deinceps A gerere²², quemadmodum Apostolus docet. Sed agat sane ut lubet mundum quæ in legem abierit insania, nos intemperantiam, fratres, vel in eis quæ jam vesci est permissum fugiamus, scientes eam peccati esse matrem. Etenim decessor noster Adamus, quandiu ab interdicto esu se abstinebat in pomario, lætabatur ac ovabat, mactus divinis obtutibus et iniitiis; victoque incontinentia vetita arbore percepta, extemplo pomarii deliciis proscripto mortis genitrix intemperantia facta est.

Nescitis ut jamjam repente accidit tempestas, restitutum de integro cælum est? Idem in cogitationibus valet, paulum conturbant, et denuo abscedunt. Atque utinam iis plane haud capiamur! nam quidni pacem habemus in animis perennem? sed nequaquam fas est, postquam sub mutabilitatem subjecti nec diem permanemus iidem, nedum perpetuo.

Jam videsis mihi atrocitatem diaboli, siquidem instat repulsus, ac tenebræ cum sit, in angelum se quendam lucidum dissingit, dolo nos intercipere volens. Verum facessat a nobis draco dicamusque, Non te, Christe, negamus, non beatam confessionem mentimur, non virginitatem prodimus, non generositatem projicimus, neque enim estis nescii, fratres, e quibus in quæ recidimus. An non e sordibus in majestatem, ex ignoratione in scientiam, ex ignominia in gloriam, additaque ratio, scientia, laus est, ac manus et oris dexteritas? equidem vere auro contra pretiosiores estis pro aurea vestra obedientia, filii. Ecquid ergo opus est porro? patientia, nam *Patientia vobis necessaria est*, inquit, *ut voluntatem Dei facientes reportetis promissiones*²³. Quasnam? ipse ait Dominus: *Vado parare vobis locum, et si abiero parare vobis locum, iterum venio et accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam scitis, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis*²⁴. Quocirca hæc cogitantes, ac quæ sanctis ostendenda summa et ineffabilis gloria est, prospectantes, cuncta leniter feramur, seu esuriendum est, esuriamus; seu vapulandum, vapulemus; seu moriendum, moriamur, perennis vitæ hæreditatem adituri per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XLIX.

Sexto Ex carnaliorum. De abstinentia, ac confessione quæ incumbat.

Fratres Patresque, præsentés dies plerique ferias appellat, per quos helluentur vinoque bacchentur, ignari abstinentiam eos profiteri carniū, non crapulæ; et ebrietatis functionem, nam id Græcarum feriarum proprium est, Christianorum, uti frugalitate, nec corporis pro libidinibus curam

gerere²², quemadmodum Apostolus docet. Sed agat sane ut lubet mundum quæ in legem abierit insania, nos intemperantiam, fratres, vel in eis quæ jam vesci est permissum fugiamus, scientes eam peccati esse matrem. Etenim decessor noster Adamus, quandiu ab interdicto esu se abstinebat in pomario, lætabatur ac ovabat, mactus divinis obtutibus et iniitiis; victoque incontinentia vetita arbore percepta, extemplo pomarii deliciis proscripto mortis genitrix intemperantia facta est.

Sodomitæ quoque perditii præcupediariam affluentia luxu, iram in se contraxere Dei, sulphure ignique obruti. Nec non et Esau ille exosus, avaris oculis inescatus, pauxillo edulii prærogativam vendidit ætatis. Quin Dei populus cibo potuque capiendō sedere, ac surrexere ludere. Neque his diversa sunt quæ per hos dies facitantur, comessationes, ebrietas, clamores, diabolica tripudia, quæ non interdiu solum obeantur, sed magnam quoque partem exigant noctis. Tantum intemperantia malum est per quam in orbem mors invasit, ut habenda sint nobis Deo gratiæ, qui ab inani eo instituto asertos in hanc felicem transtulit vitam, in qua non intemperantia agitetur, sed moderatio; nec ebrietas, sed sobrietas; nec turbæ, sed pax; nec tumultus, sed quies; nec turpiloquium, sed gratulatio; nec flagitium, sed castitas, ac sanctimonia, et integritas. Ex hac divini nostri prodire Patres, qui Deo duce vitia calcavere, dæmones fugavere, cum angelis certavere, prodigia edidere, cœlestem gloriam perperere, mundo admirationi fuere: quorum unus est beatus Antonius, cujus vitam legimus, ac quemadmodum a Deo in hoc eis cælum complexu sit evectus perspeximus, ut terræ quoque reges magnum ducerent ad eum scribere, scriptamque ejus adire vocem. Horum nauci nos quoque beatorum vitam sequimur, imitarique probat monastica perfectio, mundi despectus, patriæ, generis, amicorum, patrimonii repudium, subjectio, morigeratio, præsens confessio, ob quam capite fortunisque oppe-

timur. Quamobrem gaudeamus, et invicem gratulemur, quod hæc nobis largitus Deus est, ac vitam agimus spiritalem, in qua liceat, si velimus, quotidie feriari, et gaudio sine fine potiri. Itaque, cohortor, tum studium hoc nostrum monasticum, tum confessionem firmiter tueamur: nam sparsa equidem fama est imminere rebus nostris imperatorem, ac mirum ni veniet repente apparitor regius. Verum ne consternemur rumore, quod si a nobis Deus est, quis contra nos? Scilicet qui ante opitulatus est, non opiteletur et imposterum? tantum stemus animose, tantum circumspecte caveamus, viresque ipse præbebit, qui ex ejus voluntate vita ad extremum perfuncti cœleste regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

²² Ephes. iv, 32. ²³ Galat. vi, 2. ²⁴ Hebr. x, 36. ²⁵ Joan. iv, 2, 4. ²⁶ Rom. xiii, 1 seqq.

SERMO L.

Dominica Excarnaliorum. De magno et illustri Domini nostri Jesu Christi die. Extremis Excarnalibus dictus.

Fratres Patresque, lex est universalis hodierno die mundanos esu carniū defungi, magnumque in iis voracitatis ac bibacitatis certamen videas agitari, nec non et fœda ludicrorum spectacula, quæ vel referre turpe est; ac quos par erat frugaliter uti, et de præsentibus Deo gratulari, seseque ad imminens convivium, ut meretur, comparare, diabolicis acti fraudibus, alia omnia faciunt, alium se excepturos pro alio demonstrantes. Quorsum hæc autem mihi dicuntur? ut ne eodem nos quoque inopes monachi mentem dimittamus, neu eorum desiderio ducamur, quod nequaquam dignum sit desiderio, sed planctu; quin oculis in Evangelio, quod hodie sit audiendum, delixis, de quo et cantatus Canon est, magnum et illustre Domini nostri Jesu Christi adventus diem cogitemus, qua iudex ovibus dextra, lædis sinistra collocatis, illos hac felice et optatissima voce compellabit: *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi*²², his diram ac tristissimam eam sententiam loquetur: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus*²³. Hæc horrore sunt, medius fidius, et pavore, ac consternatione plena: quæ nos juxta atque illos oportet reputantes accidere et allacrymari.

Deumque propitium parare, priusquam ad experientiam sit devenit rerum quæ audiantur. Ac cum sic obeant illi, nos, cohortor, Evangelica præconia pernices audiamus, timide atque trepide Deo servire satagentes, cuncta ex animo vitiositate remota; omnique invicem præclaræ functionis inducta scientia, penita misericordia, benignitate, submissione, mansuetudine, lenitate, seu quid aliud est eximium et laudatum, quo digna obita Christi Evangelio vita cœleste regnum eriscamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria, et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LI.

Quarto Tyrophagiorum. De fiducia atque in præsentis periculo constantia.

Fratres Patresque, institueram hodie de continentia disserere, postquam in foribus S. Quadregesima est: sed quæ rumoribus jactantur nequaquam id agere permittunt, mente ac sermocinatione alio traducta: jam enim vobis edixi superiore Catechesi imminere rebus nostris imperatorem, et nunc aiunt per Nicomedem minas intentare.

Quibus si occurreremus egregie, omnino haud sustinebit. Sed efficiat sane quod animum induxit,

A quid tum? postea scilicet! rursum oppugnari rursum est coronari, ac quo majores sunt ærumnæ, hoc sancti Spiritus major consolatio est: nam Apostoli hæc sunt verba: *Sicut abundant passionem Christi in nobis, ita et per Christum abundat consolatio nostra. Sive autem tribulamur, pro vestra consolatione et salute* (13), *quæ operatur in tolerantia earumdem passionum, quas et nos patimur, (et spes nostra firma est de vobis) sive consolamur, pro vestra consolatione et salute, scientes quod sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis*²⁴. En iis verbis ostendit socios nos esse vicissim in solatiis et ærumnis, ceu unum corpus, unamque mentem, ut in unam spem quoque accitos ac vocatos. Quamobrem ne in posterum concidamus, fratres, neu doleamus, quin una omnes consurgamus, tanquam eximii Christi milites, arma ferentes non carnalia, sed Deipotentia, quæ arces evertant, id est prudentiam, fortitudinem, temperantiam, justitiam, Christi hic quoque exsecuti sententiam, *Cum persequerentur vos in civitate ista, fugite in aliam*²⁵. Quo extorres ne quid esuri sumus, bibitive, aut amicturi curremus: ipse enim dixit: *Non te deseram, neque relinquam*²⁶, ut vel indidem fenestram sit aperturus, atque adjumento nobis in omnibus futurus. Ecquid non gaudeamus, his affecti promissis? non ovemus, qui Dominici simus discipuli? sic persecuti sunt et sanctos apostolos, quos Dominus affatur in hæc verba: *Beati estis cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me: gaude et in illa die, et exultate*²⁷: itaque gaudii sunt atque exultationis præsentia, quæ iuenarrabilem lætitiā, vitam perennem, ac sine fine regnum concilient: *In viam gentium ne abieritis, ait, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis*²⁸, hoc accipiendum in hæreticos. Quapropter eorum neu ecclesias, neu domos ineamus, quin ubicunque pacis filius, semen pietatis est, eo divertamus, inibique versemur, uti et proximis temporibus; caveamus qui veritatem fingant, qui præfectos se dicant, neque sint, sed plani qui errent, et in errorem impellant, deludant ac deludantur, quorum justa damnatio est, tueamur consolidam fidem, tum integram vitam,

D alterutrum alterutro non lædentes, quin utrinque integri et perfecti. Quæ proposita confessio est, de Domini nostri Jesu Christi incarnatione ducitur, ut qui eum neget representari pictura, neget et corporatum conspectum: idem est enim corporatum esse conspectum, ac representari pictura. Qui sacræ ejus imaginem non adoret, Dominum non adorat: inest scilicet in imagine princeps exemplar, atque in principe exemplari representati cujusque imago elucet et adoratur.

Sin adorare se Iconomachi dicant, mentiuntur: nam, *Confitentur, inquit, se nosse Deum, factis au-*

²² Matth. xxv, 34. ²³ ibid. 41. ²⁴ II Cor. i, 5-7. ²⁵ Matth. x, 23. ²⁶ Josue i, 5. ²⁷ Matth. v, 11.

²⁸ Matth. x, 5.

(13) Paulo aliter hæc in Græcis vulgatis et Latino interprete leguntur. Nos auctoris citationem fideliter proposuimus.

tem negant²². Quare Christum nos ejusque imaginem, Deiparam ejusque imaginem, sanctos eorumque imagines adoremus; quam apostolicam doctrinam a sanctis Patribus acceptam vobis, filii fratresque, porro ceu depositum concedo, per sanctum Spiritum, qui inhabitat in vobis, illasam et incorruptam conservandam. Quod superest, deprecamini pro nobis, ut ore reserando sermonem tribuat Deus, quo sermoni resistamus neu expectationem frustremur, unaque vobiscum imminens certamen sine fraude obeamus, cunctis cœleste regnum adepturis per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LII.

De continentia ac comprecatione, habitus sexto Tyrophagiorum.

Fratres Patresque, vitam hanc nostram sæpe prædicans felicem, non id adulatione, quin veritate equidem facio, nec qui deplorare mundanos velim, sed qui alacriores vos cupiam reddere: nam et hodie scitis quæ in mundo gerantur, crapula ebrietas, comessationes, pocula, clamores, tripudia, ac quæ alia fanatica sunt. Maligni facinora, quorum damnatio est, quemadmodum scriptum est²³. Cæterum nostra haud ejusmodi vita est, sed qualis? Deum noctes diesque laudamus ad præscriptam a sanctis Patribus legem, psalmodiam excipit psalmodia, lectionem lectio, comprecationem comprecatio, mens cogitationum magistra est, animus in meditandis divinis oraculis deditus, silentium agitur tempestivum, colloquium competens, invicem servimus, invicem propugnamus, omniaque modo, et tanquam de menso reguntur. Sin corporale opus est solatium in festo, ne id absolum quidem: auditus enim quid Judæ herus imperet: *Quod facis fac citius: hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerat ei: quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, quod dixisset ei Jesus, Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret*²⁴. Viden' ut festi ac pauperum cura ducebantur? quod inopes nos quoque obire, ut videtis, animum inducimus. Sane agendæ Deo gratiæ, qui nos in hanc vitam dignatus conscribere est, non pro operum quæ fecimus meritis: siquidem nihil egimus in terris bonum, sed pro ejus misericordia gratuita vocatio est. Ut obstrictus sit unusquisque nostrum semper animi dicere contritus: *Ecquis ego sum, Domine mi Deus, quæve patria domus, studio complectare? Atque hæc penes nos, quæ in mundo invenias rarius: nam nocti succedit dies in hujus sollicitudine ævi, opum fraudibus, cæterisque curis, ut vel respirare quis nequeat, alter alteri pauperiem facit, alius cum alio confligit, effusa sunt in terram, ut in va-*

*ticine loquar*²⁵, stupra, furta, mendacia, diræ, aliaque quæ nec facile recenseam. Eaque cuncta memoria beatus Chrysostomus complexus princeps censuit ægre quodam orbis terrarum partem servari: quæ equidem terribilis, sed tamen vera est oratio. Ut in ea sententia lugendum ac mœrendum ei sit, qui serio habeat sensum. Scilicet non fratres sumus inter nos omnes? non ex uno sanguine, eadenque terra? Non vel jumentum cernens in præcipitum ferri, misericordia tangere? quo magis fratrum et confidelium? Hinc Apostolus crucis hostes Christianæ plorare²⁶, pro assiduo animi dolore comprecans²⁷; hinc Jeremias Israelis stirpem lamentari variaque lamenta exarata relinquere; hinc magnus ille Moses Deum inclamare: *Si remittis, remitte sane hanc eis noxam; sin minus, dele me quoque e tuo libro*²⁸. Sanctique eundem cuncti affectum secuti, pro aliis deprecari. Ut nobis etiam, si assectari eos amamus, non res nostra spectandæ modo sint, sed et pro mundo precandam, miseratione ductis eorum qui vitam agant perversam, qui hæresi teneantur, qui in errorem sint abducti, qui in ethnicis caligent, breviter, omnium mortalium, postquam jubet Apostolus obsecrationes, et orationes fieri pro omnibus hominibus²⁹: ita enim nobis ipsis præ reliquis emolumentum queramus, compuncti, habituque defuncti vitioso: quo et exsoluti perennem inire vitam mereamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO, LIII

Dominica Tyrophagiorum. De jejunio, et quemadmodum serii ac morigeri subditi verum jejunium sit propriæ excidium voluntatis.

Fratres Patresque, benignus Deus, qui vita imbutos ex anno in annum ducat, benevole ad hoc quoque jejuniū tempus perduxit, in quo unusquisque piorum uti lubeat certet, alius in continentia deditus, duplam exigens triplamve, alius in privilegio, tantum tantillumve pervigilans, alius congeniculationi plus vacans, alius alteri cuiquam functioni, planeque ingens per hos sacros dies studium atque diligentiam cernas: cæterum qui morigeretur serio, sub obedientia positus, non definito ullo tempore, quin perpetuo idem obtinet certamen. Quodnam? nequaquam gerere se ex sua libidine, sed ducis regi deformatione: quod cum aliis cunctis studiis sublimius est, tum martyrii habeat diadema. Quanquam est et nobis mutatio ciborum, adgeniculandi contentio, ac psalmodiarum accessio, secundum traditionem ab origine descriptam. Itaque cohortor, jejuniorum munus læti capiamus, non mœstitiæ præferenda, quemadmodum docemur³⁰, sed cum animi hilaritate obeuntes, neu pravitate, detractone, ira, mali-

²² Tit. 1, 16. ²³ Rom. III, 8. ²⁴ Joan. XIII, 27-29. ²⁵ Osee IV, 2. ²⁶ Rom. IX, 2. ²⁷ Rom. X, 1. ²⁸ Exod. XXXII, 32. ²⁹ I Tim. II, 1. ³⁰ Addidi lucis causa, neque enim sunt in Græco. ³¹ Matth. VI, 16.

gnitate, invidia ducti, quin mutuam pacem et amorem agitantes, comes, morigeri, misericordiae bonorumque fructuum pleni, quietem tempestivam trahentes (siquidem in contubernio iniques damnosa est), verba opportune facientes (quippe aliena frugi quiete muta), in primisque cogitationum magisterio invigilantes, qui nequaquam aperiarius vitii fenestram, neu locum diabolo demus. Si Spiritus, ait, *potestatem habentis ascenderit super te locum non inveniat*³⁸: ut lacessere inimicus queat, ingredi non item, nostrique ipsorum heri simus. Igitur ne diabolo fores pandamus, quin mentem undique, ceu Dei sponsam, muniamus cogitationum sagittis intactam et illasam: nam sic domicilium Deo animus fiat, et audire mereamur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*³⁹. Breviter: *Quaecunque sunt vera, quaecunque angusta, quaecunque iusta, quaecunque casta, quaecunque amabilia, quaecunque bonae famae, si qua virtus, si qua laus, ut Apostoli utar verbis, haec agite*⁴⁰, pacis vobiscum Deo futuro per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LIV.

De jejuniis, vacuitateque libidinum, primis jejuniis dictus.

Fratres Patresque, Quadragesimae tempus cum universo anno compositum simile est intempestuosi portus, quo confluentes cuncti mortales tranquillitate fruuntur spiritali: neque enim monachis solum, quin laicis quoque, parvisque juxta ac magnis, praestitibus, subditis, regibus, sacerdotibus, omni generi et aetati haec anni tempestas salutifera est.

Quippe urbes ac territoria magis supersedent rixis et tumultibus: subeuntque vicissim psalmodiae, laudes, supplicia, preces: quibus clemens placatus Deus pace imbuit mentes, noxasque condonat, si ex animo sincero timide ei trepideque accidamus, et illacrymemur, promissa in posterum emendatione. Sed cum mundanis ecclesiastici censores agunto ex officio (egent namque ut in stadio currentes concertantium vocibus, sic jejunantes magistrorum solatio), equidem, venerandi, caput vobis impositus, vobiscum disseram, atque id breviter. Enimvero jejunium animi quaedam renovatio est; ait enim sacer Apostolus: *Quantumvis qui foris est noster homo corrumpitur, tantum is qui intus est renovatur de die in diem*⁴¹. Quod si renovatur, proculdubio ad primigeniam pulchritudinem comitur, comptusque in amorem pellicit stipulatum in haec verba: *Ego et Pater veniemus, et apud eum mansionem faciemus*.⁴² Quamobrem si id jejunii beneficium est, ut Dei nos domicilium reddat, praelati id, fratres, suscipere debemus, nihil offensi victus tenuitate, scientes Dominum, qui splendide praebere posset, in solitudine

Aliquot millia pane et aqua acerpisse: ut nihil dicam insolentiam alacritate lenitam citra molestiam futuram. Caeterum jejunium non cibis definitur modo, quin omni scelerum abstinence. quemadmodum SS. Patres edixere. Quare abstineamus, cohortor, ignavia, segnitie, detrectatione, invidia, rixa, malignitate, studio nostri, ad privatam normam vivendi licentia, ac pol noxio insuper cupidine, siquidem et jejunantibus veterator imminet serpens. Sane, aspectu pulcher, atque esu jucundus erat qui me interfecit fractus, audimus dicentem. Ac videsis mihi ut pulchrum nominet non natura, sed aspectu: etenim quasi quis floridum rubro cortice tenens punicum, meram putredinem deprendat; ad eundem modum voluptas quoque dulcedinem fingens inauditam, illicet felle amarior tractata reperitur, praequae omni ancipiti mucrone animum lancinans captum. Id adeo passus est praedecessor Adamus, ab serpente inescatus, qui simul interdictum attigit cibum, mortem invenit pro vita. idemque cuncti exinde haecenus sunt experti, quos in fraudem impulit draco. Scilicet quemadmodum tenebrosus ipse in angelum se lucidum diffingit, ita sane et malum bono, amarum dulci, caecum splendido, foedum venusto, mortiferum vitali commutare et convertere novit, atque hinc sceleratus minime cessat mundum assidue deludere. Verum nos, fratres, nequaquam variis iis fraudibus in diversum feramur, neu idem patiamur quod aves, quae in objectam avidae escam ruentes, laqueo inhaerent aucupis, quin reductis vitiis involucris, sagaciter merum scelus disceptemus, ac refugiamus serio. Neque non expediti simus ad psalmodias pro tempore, prompti ad laudationes, assidui in lectionibus, congeniculant in horas pro modulo, exercentes munificia (siquidem honestum laborare est, nec dignus habitus est qui non labore cibum capere), mutua onera ferentes, quandoquidem hic imbellis, robustus ille est, cibo, potu, aliisque parandis necessariis, ne in perditis aemulemur, sed in honestis; ad extremum invicem benevoli, liberales, comes, morigeri, misericordiae bonorumque fructuum pleni. Ac Dei equidem pax, quae omne superat ingenium⁴³, mentes animosque muniat vestros, quo cum insontes principem nunc Resurrectionis diem praevertatis, tum in futuro saeculo, cum redivivi consurgemus, caeleste regnum adeatis per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LV.

Primae hebdomadis sexta. De incorrupta quasi quadam animi domo virtutem exornanda functione.

Fratres Patresque, aedes excitantes mundani sumptuosas, nequaquam sibi requietem concedunt, noctu et interdiu laborantes, solliciti, anxii, dum ad finem opus adducant, tantumque iis inest studium,

³⁸ Eccle. x, 4. ³⁹ Matth. v, 3. ⁴⁰ Philipp. iv, 8. ⁴¹ II Cor. iv, 16. ⁴² Joan. xiv, 23. ⁴³ I Thess. iii, 16.

ut tota indidem mens occupetur, ac consideret quemadmodum et fastigium fiat tecto commodum, et picturatum marmoribus solum, nec sine reliqua maiestate, aspectum curiosis jucundissimum præbeat: ac si quis adeo ab ea cura velit abstrahere ringantur, ceu extrema injuria affecti. Ecquid nos autem, qui non caducam, sed perennem domum fabricemur, nec quæ e saxis lignisque struatur, sed e spiritalibus gratiis poliatur, torpehimus, et eorum a tergo consequemur industriam? scilicet non ea summa contumelia sit? Jam illæ, et carni deditis hominibus exceptis, et heris compluribus mutatis, ad extremum solitariae dissolventur, hæc hospitio sanctum Spiritum capit: siquidem *Templum Dei sumus vipi, et Spiritus Dei habitat in nobis* ⁴⁴, ut divinus Apostolus ait. Quin abeuntes hinc quoque concomitatur, manens in cælis indissolubilis et æterna. At quæ est ejus ædificii materies? virtutum functio. Ac capesis mihi in primis Dei timorem, quasi quodam fundamento locando, nam *Initium sapientiæ timor Domini est* ⁴⁵: tum autem prudentiam, fortitudinem, temperantiam, justitiam, quæ invicem nexæ, et charitatis tanquam vinculo coagmentatæ ac consertæ, *crescant in templum sanctum Domino* ⁴⁶, auctoribus litteris. Hanc nos ædem, fratres, assidue moliamur, neu virtutum ornare pulchritudinem cessemus, quo domesticum habeamus sanctum Spiritum, vitæque delicio geniorum in nos ora hominumque vertamus. Ac cum una virtutum continentia sit, in eamque nunc temporis potissimum incumbamus, Deo laudem tribuamus, qui unum ejus stadium decurrerimus. Equidem facies pro solito sunt mutatæ, ac mutatione, me hercule, egregia, coorto e continentia pallore renitentes; ori amarities quæsitæ est, contracto tanquam felle præ cibi tardius sumptione sed imbutæ dulcedine mentes, spe allatæ. Scilicet inter se hæc depugnant, ut uno victore cogat necessitas alterum succumbere: itaque lætemur additi meliori. Enimvero dicat fortasse quispiam in perfectione ponendum, quotidie te cibo defraudare. Fabulæ: sane enim quidem haud nos Dominus jussisset panem pascere quotidianum perpetem; non Elias quotidie in deserto epulum a corvo, non Paulus, qui ante divum Antonium solitudinem coluit, diurnum panem divinitus accepisset, non magnusmet Antonius plus diurno ac septimano jejuniis prætulisset quotidie paulo quam necessitas ferat comesse minus, opinor, hæc de causa. Nam quia corpus solidum diem fatigatum sensibus languet, ceu cursor equus, atque instaurationem desiderat, necessario quoque naturæ instituit architectus ut diurno pabulo teneretur, quo vividum deinceps foret, non cassum, et enerve; quod iis accidit qui duplas, ac quinqucuplas trahant: quippe nequeat aut identidem congenulari, aut in psalmodiis sonorum loqui, aliave expedite munia præstare, nisi quod insolens nimi-

A rum facinus est. Quamobrem non jam porro diurnus imperfectioni cibus ducitor, quin oppido in perfectis habetor ad modum normamque præscriptam. Atque o factum bene, quod res nostrates paternis constitutæ sunt scitæque regulis. Vobis quidem etiam etiamque sanitas tum corporis, tum animi firmitas tribuatur, qui immortalī veroque Deo serviat, ac supremam diem maneatis, qua solis micetis instar cum sanctis, regni hæreditate aucti cœlestis per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LVI.

B *Dominica primæ hebdomadis. Ne supra vires in divinis studiis nitamur, ac spiritalibus animum spectaculis pascamus.*

Fratres Patresque, cum arduum omne est initium, tum jejunii ingres- sus mutatione ciborum atque studiorum, difficultatem quamdam et asperitatem parat. Lenitur tamen ac tractatione assidua mollitur: quo hæc pertinet sententia, *Omni disciplina in præsentī quidem videtur non esse gaudii, sed mæroris; postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit justitiæ* ⁴⁷. Quamobrem nos quoque una hebdomada jejunii transmissa, in posterum alacriores per experientiam reddamur, alacritatem scientes corpus juxta animumque firmare, levia comparantem quæ gravia sint, proclivia quæ ardua, uti segnitie contra gravia quæ levia sint, ardua quæ proclivia. Neque vero in studiis supra vires nitamur, quin cum spiritali quadam valetudine tueamur et corporis sanitatem: quid enim prodest accelerare in principio, ac mox ruere? ut circumspecte potius sit eundem, ad distantiam tuenti diversorii. Sed quoniam quæ contentionem habeat dies parere ignaviam solet, honestis occupationibus et spiritalibus animum spectaculis pascamus, non his mundanis, in quibus inest vanitas, ærumnæ, confusio, ac amaror, sed quæ cum dulcedine sunt lætitiæque permista. *Dei sum recordatus*, ait ille ⁴⁸, *ac gavius*. Igitur in Deo mens defigitur, in cœlestibus visis, in paradisi pulchritudine, in æternis mansionibus, in angelorum tripudiis, in superna vita; ubi sint pii noxtique manes, cujusmodi adventus prælustis Dei et Servatoris Jesu Christi futurus: sub quem ex oraculo divino cæli magno impetu transiit, elementa vero calore solvantur, terra autem et quæ in ipsa sunt opera, exurentur ⁴⁹, tum autem ut animus conjux quisque corpus assumet, quam numerosa sit hominum corona, ab Adamo ad ævi decursum pertinens, quam terribilis Christi vultus, solis radiis præfulgens, eequam ejus vocem audiemus ad extremum, quæ instauratione futura tum justis ad cœleste regnum ascitis, tum in perennes pœnas sontibus dimissis: hæc nos, fratres, par est curare, ac cogitare, in iisque versari, ceu qui

⁴⁴ I Cor. iii, 16. ⁴⁵ Psal. cx, 10. ⁴⁶ Ephes. ii, 21. ⁴⁷ Hebr. xii, 11. ⁴⁸ Psal. xli, 5. ⁴⁹ II Petr. iii 7-10.

extra mundum positi, cœlique cives, societate nulla teneamur eorum qui carnaliter vivant, unde extimulemur, lacrymemur, collustremur, atque hic vita obita quieta, in spem erigamur futuris perennibus bonis fruendi per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LVII.

Secundæ Hebdomadis quarta. De animo a noxiis affectibus servando.

Fratres Patresque, primæ hebdomadis jejuniio defuncti invicem alii quam fuerimus apparemus, graciles, ac decolores. Quamquam etsi exterior corrumpitur homo, ut Apostoli utar verbis, at interior renovatur de die in diem⁹⁹ : nam quasi corpus videmus præ deliciis pingue, et renidens per continentiam in animo consecrarium credere est. Ut afflicto corpore animo pulchritudinem pepereamus, eam nimirum, quam sanctus David desiderans, precabatur, Domine, in voluntate tua præstitisti decori meo virtutem¹⁰⁰ : eaque ipsa et beatus Paulus confirmat Christo nos desponderi, Despondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri a simplicitate quæ est in Christo¹⁰¹. Viden' beneficii amplitudinem, ut sponsum habeamus Christum ? viden' pronubum, ut de incolumitate nostra sit sollicitus ? Ergo, abditæ in cubili instar juvenulæ est animus noster, quæ ut virorum abstinere obtutu, intra cubiculum se continens, omnemque adhibens industriam quo se incorruptam servet, dum tempus venerit nubendi, ad eundem modum animus quoque omni studio a noxiis peccati affectibus purum se in decessum tueatur oportet sub quem egressus corpore ceu cubili quodam, si quidem formosus est, egregiis actionibus splendent, sanctos oblectet angelos, neque injuria ; sine flagitio deformis, volupe sit demonibus, in Christi probrum, quod tum dictu, tum cogitatu miserabile est.

Sane eam ob rem corporis repressio, et austeritas, quæ tanquam frenum carnis appetitiones retundat, ne aurigatore etiam excutiat mentem, non hac solum tempestate, quin per omnem vitam agitur : nam quid aliud monastica vita est quam vitiorum continentia, cogitationum magisterium, luctaque perpes cum hostibus invisibilibus ? Acerba ea sunt (factor) carni, sed quod in præsentia est momentaneum et leve tribulationis nostræ, uti scriptum est, supra modum in sublimitate æternam gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur¹⁰². Igitur ob inaspectabilia bona, quæ vel per transennam videre optant angeli, ob sponsum cui conciliati sumus, Christum, hortor et obtestor, fratres, animos puros conservemus a noxiis salutem

A facinoribus, a sordidis cogitatis, quæ nos inquinant, auctore Domino, malum nec cogitantes, quandoquidem cogitando accenditur, velut ignis, desiderium, quin procul vitii siti, ac primo incursu tentatorem propulsantes, animumque præclaris actionibus ornantes, et quæ in manibus est, continentiam alacrius obeuntes, quo puri hinc profecti, cum incredibili gaudio in cælum commigremus, thalami lætitia cœlestis fruituri, per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LVIII.

Secundæ hebdomadis sexta. De concordia, et amore, ferendisque generose virtutis laboribus, regno acquirendo cœlesti.

Fratres Patresque, equidem in vobis gaudeo, qui concordēs obeatis, ac pacem agitetis, tempus patienter jejunii perferatis, quod ad salutem vestram, nostramque spem pertinet sane ; quantum est enim in contubernio pax, et concordia bonum, malis de medio sublati, immodestia, inquietudine, responsatione, inobedientia, detractio, superbia, ac si quæ alia flagitia sunt ? Scilicet ii cum in primis commodum sibi querunt, tum aliis exemplum propositi virtutis, quæstum hinc quoque faciunt maximum : nam quemadmodum qui noxas comparent detestationis, sic qui exacuunt virtutem collaudationis sint hæredes. Neque equidem, fratres, de eximio statu : vitæque laudata decidamus, neu ab amore divino conquiescamus : siquidem scriptum est : Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua¹⁰³. Enimvero qui sic diligit, non exsaturatur, non labascit, non ignavia torpet, quin igni addit ignem, et alacritate alacritatem provocat, positus in animo virtutum tanquam gradibus, atque e robore in spiritale robur grassatur, idque incessanter. Non carnales operarios videtis, ut in futilibus ac caducis laborent ! non naupagos coram cernitis, ut totum desudent diem, nec tantillam sibi quietem tribuant ? Quamobrem ? quo paucillum auferant argenti et quæ usus postulat domesticus comportent. Nos diis opibus parandis, regno acquirendo cœlesti, bonis perennibus fruendis, pœnis fugiendis sempiternis, non cuncta patiamur cum omni alacritate, atque vigilantia, si vel sanguinem necesse est fundere, parati cum pro Domino impendere ? Sane, obsecro, fratres, stemus animose spe gaudentes, ærumnas tolerantes, precibus instantes, munificiis intenti, psalmodiis, versibus, lectionibus ; qua occupatione teneamus animum, et ab inanibus studiis abstrahamus, siquidem desidia mater peccati est, labor animi custodia.

Non tamen ut ea propter de statu deiciamus, quin præferentes morigerationem, modestiam, adjurationem proximi, cæteraque cuncta quæ ad animi

⁹⁹ II Cor. iv, 16. ¹⁰⁰ Psal. xxix, 8. ¹⁰¹ II Cor. xi, 2, 3. ¹⁰² II Cor. iv, 17. ¹⁰³ Deut. vi, 5.

salutem conferunt; denique comprecari, et pro dispersis huc illuc fratribus, nam de iis laboro equidem quoque, quin haud continear coram, ut evaserit quisquam. Nec non et pro me supplicantes, cui tum sermo reserando tribuatur ore, tum innocens vita, quo utrimvis ego juxta, vosque servemur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LIX.

Dominica Secundæ hebdomadis. De transeundo læte, atque expedite jejunio, æternæ spe vitæ.

Fratres, Patresque, præstans jejunium est, insignibus suis præditum: ea sunt pax, mansuetudo, serenitas, humilitas, obedientia, mutuam studium, et quæ alia genera sunt virtutis; at jejunantibus diabolus contraria satagit obtrudere, ac præfidentes, iracundos, stomachosos, turgidos præstare, quo emolumento damnum afferat majus. Nobis quidem faciendum non est ut impuri consilia nescire videamur, placideque, leniter, mansuete ac composite obendum, benevole invicem ferendis, qui id Deo acceptum, non ignoremus; etenim, nec si collum ut manubrium repandes, et saccum insternas, cineremque, sine his ei perplaceas. Sane cum jejunio reprimatur, arescitque corpus, tum animus dilatatur, ac refleret: nam quantum is qui foris est noster homo corrumpitur, ait ille, tantum is qui intus est renovatur de die in diem⁵⁵; rursumque: Id quod in præsentis est momentaneum, et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis⁵⁶. Itaque præmium spectantes æquanimi virtutis labores patiamur: Deo, et Patri gratias agentes, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suæ⁵⁷. Scilicet non ejus sine macula corpus, atque sanguinem in dies percipimus; quo quid suavius? quid delicatius? siquidem vascibus cum pura conscientia perennis vita quaeritur. Non quotidie cum Davide, aliisque sanctis Patribus consuescimus, tractandis monumentis; quæ hac animo major consolatio? Non humanitas affinium, mundique studium, abruptimus; quid hoc beatius quoque, ac sublimius? Nostra conversatio in cælis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humanitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ secundum operationem quæ etiam possit subicere sibi omnia⁵⁸. Quamobrem gaudeamus, fratres, et ovemus, omni despuenda voluptate. Omnis caro ut fenum, et omnis gloria hominis tanquam flos feni. Exortus est sol cum ardore, et arefecit fenum, et flos ejus de-

cidit, et decor vultus ejus deperit⁵⁹. At virtutis manet in ævum functio. Tristatur aliquis vestrum? (Dei germanus inquit) oret. *Æquo animo est? paulatim*⁶⁰. Noxio ullo scelere tentatus, ut assidue tentator urget, sustineto audiens dicentem: *Beatus qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Dominus diligentibus se. Si hæc scitis, beati eritis si feceritis ea*⁶¹, ait Dominus: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LX.

Tertiæ Hebdomadis quarta. De repentino hinc abscessu; et a fœdis desideriis accurate prohibendis sensibus animoque.

Fratres Patresque, haud debemus, sancto præsentis Patre ac magistro, verba facere, sed tamen pro consuetudine paulum quiddam dicamus. Ergo ætas nostra, uti cernitis, quot diebus capitur, ad mortemque propinquamus, atque hinc abscedere necesse est, et ad Fratres Patresque jungi, ut vigil opus sit attentio, ac mens instructa. Sane historicam legi (13) audivimus diluvii atque hanc Dominicam in Evangelii sententiam, *Quemadmodum in diebus Noe epulabantur, potabunt, matrimonia contrahebant, emebant, vendebant, et repente irruit diluvium, sic erit et in adventu Filii hominis*⁶²⁻⁶⁷. Ac fors miramur ut tum agebant securi, nec trepidi, atque timidi, igitur videamus ne quod incessimus, eodem inscii teneamur ipsi. Enimvero haud jam paratur arca, quæ centum expleatur annis, quin referta in dies spectatur, in quam subeundum est, jam quotidie mors obitur, unoquoque abeunte fratrum, nostraque hæc illorum est atrocior fortuna, ut summa adhibenda cautio sit. Nec pol veto quin edamus, bibamus, vestimentis induamur (non id equidem sentio), sed seu edamus, seu bibamus, seu quid agamus, cuncta ut in Dei gloriam agamus⁶⁸, neu quam Judæis, Græcisve, aut Dei Ecclesiæ offensionem præstemus, quod Apostolus jubet, sane cohortor, sane obsecro, fratres: *Implete gaudium meum, ut ejusdem utar verbis, quo idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, idem sentientes, nihil per contentionem nec per inanem gloriam, sed in humilitate, superiores sibi invicem arbitantes*⁶⁹. In primisque sensus coercentor, visus, auditus, odoratus, tactus, gustatus, per quæ mors irrumpat; animus refrenator, ne ad nefaria feratur, neu fœdis nequiquam inhærescat, neu simulacra fingat vitiosa, neu scelerata desideria concipiat, unde emolumentum, ac voluptas minime capiatur, quin (14) dolor contra, et calamitas, ut usum præstemus nullum. Igitur una est in qua acquiescamus voluptas animus purus, ac vacuitas spectans

⁵⁵ II Cor. iv, 16. ⁵⁶ Ibid. 17. ⁵⁷ Coloss. i, 12. ⁵⁸ Philipp. iii, 20, 21. ⁵⁹ Isa. xl, 6, 7. ⁶⁰ Jac. v, 13. ⁶¹ Jac. i, 12. ⁶²⁻⁶⁷ Matth. xxiv, 27. ⁶⁸ II Cor. v, 31. ⁶⁹ Philipp. ii, 2, 3.

(13) Vat. sequor in quo est, ἀκούομεν, non ἀκούομεν. Sensum, non verba citat ex Matth. xiv, 37.

(14) In Vat. ὀδυρόμεθα, lego pro ὀδυρόμεθα, quod non assequor.

libidines. Quam ad voluptatem evocati, et quod e
libidinum vacuitate gaudium nascatur, ne ignavia
torpeamus, quin properemus, atque urgeamus
serio defectum omnem studio instaurare, Deum
habitori propitium: nam prope est se expectanti-
bus Deus. Eaque obita vita, cœleste regnum con-
sequemur per Christum Jesum Dominum nostrum:
cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spi-
ritu, nunc et semper, in omnemque perpetuita-
tem. Amen.

SERMO LXI.

*Tertiæ hebdomadis præparatoria. Committendum
non esse ut periculis nos objectemus, ac de jeju-
nio.*

Fratres Patresque, heri tempestas, hodie tran-
quillitas, heri tumultus, hodie quies. Sane habenda
Deo gratiæ, qui et depulit periculum, et vos
constabilivit, qui infracti maneretis in expecta-
tione minarum, hoc verorum Christianorum, hoc
germanorum monachorum est, perpetuo instructos
esse ad discrimen pro virtute, nihil divino anti-
quiis præcepto quidquam ducere. Igitur aggressi
ac locuti quæ locuti sunt hostes, recessere, non
tam vobis consternatis, quam ipsi reveriti. Vobis
quidem præmium Deus tribuat luculentum, qui
ejus causa vexari animum induxistis; etenim, ut
est misericordiæ largus, virtutem capescentem vel
ob propositum muneratur. Quanquam nec depul-
sum est periculum, quin hæret etiam etiamque,
maxime quod edicta passim a principibus eduntur
ne quis hæreticæ consuetudinis sinatur exsors.
Ergo audiamus Apostolum dicentem: *In sapientia
ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimentes.*
*Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut
sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere*⁷⁰,
qua sententia docet nec temere nos periculis
objectare, nec rursus Dei sermonem subticere;
nam *Quod si subtraxerit se, inquit, non placebit
animæ meæ*⁷¹. Atque hæc hactenus, nunc prove-
ctum jejunium est, ac magis magisque nos insti-
gati niti alacriter in posterum, ut cuique videatur,
non tristes, aut coactos. Hilarem enim jejunatorem
amat Deus. Etsi cœnobiaca regula aut permittit
ex sua quemque libidine regi, normaque hæc est
continentiæ subditis communis, propriæ coercitio
voluntatis. Igitur eximium est jejunium, quod vitia
domet, subigatque spiritui carni; eximie lacry-
mæ, quæ animum abluant, et extergeant a flagi-
tiis, purumque comparent Deo, eximia compre-
catio, quæ mentem aligeram præstet, ac contuber-
nalem Deo reddat eximius amor, qui sua passim
ad proximi frugem negligat; eximia alacritas, quæ
labores leniat, quasque juvena animum imbuat,
senem molita juvenem. Quamobrem læti, ala-
cresque simus, tempus est psalmodiæ; prodeamus
studiose, opificii; operemur sedulo, silentii; sileam-
us honeste, alloqui? alloquamur circumspecte,

atque ut semel dicam, honeste omnia, decenter-
que geramus, quemadmodum jubemur, citra tu-
multum, ac verborum insolentiam siti. Jam conge-
nulationi modus adhibetor, et solemnibus versifi-
catio pro cuiusque viribus obitor, corporis simul
sanitate tuenda. Ac pacis Deus ad dierum princi-
pem, Christi resurrectionem, perductos regno
augeat cœlesti, ubi non est *esca et potus, sed
justitia, et pax, et gaudium*, uti scriptum est, *in
Spiritu sancto*⁷², quo large imbuiamur per Christum
Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium
cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in
omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXII.

*In sanctos XL Martyres, de Dominicis imitandis
suppliciis.*

Fratres Patresque, quam honesta accidit nobis
ab hoc monasterio secessio; nam cur libertas no-
stra ex aliena censeatur conscientia? cur præter-
quam quod frugem nullam facimus? serio nos
insuper multemus; Igitur quantum licuit, ac per-
misit tempus, indulsumus; nunc cum tempore vo-
cante oppugnationem pro Christo detrectarint,
quemadmodum et alii nonnulli, audienda hæc
vaticina sententia est: *Exite de medio eorum, et
separamini, dicit Dominus*⁷³. Sin alii aliter in iis
faciunt, rationem Deo reddent in die iudicii, mihi
quidem per flagitium videtur his concedas, an
hæreticos toleres. Caterum videtis ut discidium
hoc a mundo compulsi abstractos ad miserias,
ærumnas, famem, vexationem, carcerem, necem.
Quanquam superare in his omnibus pro studio
debemus, quo nos prosequatur Deus, qui animum
se conspicatus sitientem, consolidat, quo ferre pro
se supplicia queat. Testimonio sunt cum alii, tum
sancti XL Martyres, quorum impræsentiarum egi-
mus memoriam: nam equidem nefas dicere est
natura quam nos alia præditos fuisse, sed amore
Deum ex animo complexi, e calamitate robur con-
traxere, qui invisum corporati hostem vincerent,
ac tale tantumque prælium conficerent, quod
Christiani omnes celebrant. Enimvero felici qui
vel tantillum Christi supplicii communicet, ad
necem petatur, æque ac petitus ille est; compre-
hendatur ut ille, contumellis laceretur ut ille,
vapulet ut ille, in carcerem compingatur, ut ille.
Jam videsis et cur exaratum, *Si commortui sumus,
et convivemus; si sustinebimus, et conregnabimus: si
negaverimus, et ille negabit nos; si non credimus:
ille fidelis permanet, negare seipsum non potest*⁷⁴,
huic promissa! quæ, et cuiusmodi minæ! De cæ-
tero demus operam, fratres, certemus, quæ jam
Christi obita beneficio sunt, minime pudefacere,
exsilia, compedes, flagra. Et si haud compediti
omnes sumus, haud multari omnes flagris, sed
nimirum vitæ hoc societas miseriarum quedam est
societas: nam seu unum dolet membrum, cuncta

⁷⁰ Coloss. iv, 5, 6. ⁷¹ Hebr. x, 38. ⁷² Rom. xiv, 17. ⁷³ Isa. lii, 11; II Cor. vi, 17. ⁷⁴ II Tim ii, 11, 12.

condolent; seu cohonestatur unum, cuncta gratulantur. Quin simus amplius unum corpus, unaque mens, ut in unam spem acciti, et vocati, Christum caput habentes, quo, accepti Deo, cœleste regnum ineamus per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXIII.

Historicus de Christianis per Bulgariam in sancta Quadragesima ob esum carniū peremptis.

Frates Patresque, libet hac Catechesi narratione quadam vos ad lætitiā cohortari, ea est hujusmodi. In Bulgaria, ut explorate conscii retulere, sceleratum a principe exiit edictum, fratres manu captos Christianos carnibus per Quadragesimam vesci, dictoque vitam obsequentes habere, inobsequentes perimi. Qua confirmata impii promulgatione, cœtus agitare, et sœtum frequentes, ac lamenta cum uxoribus, liberisque ducere, hinc legis studio Christianæ, illinc corporalis terrore mortis, denique (heu nuntium miserandum) victi, infami jussu succumbere. Ergo his avulsi quatuor, et decem, ex adverso stantes, hortari ne cederent, neu obsecundarent, citraque legem Christianam carnes comessent. Quibus in verbis occurrere vulgus, et obstetari, cederent necessitati, neu temere se irent perditum, rursumque per pœnitentiam resipiscerent, at non illi credere, ac remollescere, Deum spectantes, et beatitudinem promissam. Illoc eorum Scythia perspecto implacabili obnixu, consilium capere per unum cæteros expugnandi, interfectique liberos atque conjugem Scythiis mancipio tribuere, ut emolliti hinc cæteri traherentur: qui inflexi manere magis, Christianos se exclamantes, mortuique partiaris fratris, igitur in ea professione excarnificati et ipsi, in Domino decessere. Videtis ut nunc regni Evangelium divini obeatur quoque? *Qui amat patrem aut matrem, inquit, plus quam me, non est me dignus: et qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus*⁷⁵; ac rursus: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timele cum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam*⁷⁶. Ergo hi præstandis Evangelicis præceptis morem Deo gerentes, martyrii se corona obligarunt, sanctos imitati Machabæos, duplo

SERMO LXIV.

In Annuntiationem prior. De corporata Domini nostri Jesu Christi œconomia agitantisque spiritalibus feriis habitus Annuntiationis die.

Frates Patresque, adest Annuntiatio, agiturque Dominicarum princeps feriarum: ut non hoc solum feriari sit necesse, quod vulgus hominum

A numero: siquidem ii septem, hi quatuordecim, iique ne suillam gustarent contra legem, hi ne carnem ullam caperent præter normam Christianam; quod absolutius quodammodo videtur: quippe erat iis omnino interdicta suilla: his licebat in necessitate uti; quamvis, neque damnari, ut ait divinus Basilii, sed quia profectum erat ab Seythis edictum, ad religionis præjudiciū spectans, animum non induxerunt: quin pro Christi amore cuncta in secundis habuerunt. O beatissimos viros! o felicissimum mercatum! uno temporis momento quietem pacisci sempiternam. Age vero quid ad hæc respondebunt qui hæreticam consuetudinem præjudiciū negent? nam si Christianitatis præjudiciū ejus carniū est, quanto magis consuetudo nefarii operata sacris? Ubi sunt autem qui positum in imagine Christi martyrium diffitentur? etenim si martyres sunt qui esum refugere carniū, quanto hoc illustrius martyrium est, qui eum minime abnegemus? Sed tenebris obsiti nimirum, tenebrosa loquuntur, vitiiisque suis alios quoque impedire satagunt: nos quidem, fratres, clementem cohonestemus herum, qui se cohonestantes cohonestet, nostraque etiam memoria martyres ostendat, atque id serio cum animo reputemus.

Quod si aspectu viles homunculi, parum docti, uxorii, aucti liberis, cuncta præ Christi studio projecere, quanto nos debemus magis, injuges, mundo extorres, ubi tempus vocet, æmulatione duci sanctorum? Sed id quidem uno præstitulo die, ac simul Christus vocabit: nunc perstemus in martyrio quod in animo situm, et perenne est. Ne Baali accidamus, fratres, neu impetiti cogitatis, pareamus, quin ignea maligni tela exstinguamus lacrymis, precibus, animi quibusdam stimulis, cæteris afflictationibus corporis, dicturi et nos cum Apostolo: *Quotidie morior per vestram glorificationem, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro*⁷⁷; ac cum Davide: *Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis*⁷⁸; cum quibus cœlestis regni hæreditatem adeamus per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΕΔ'.

Εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ οὗτοι διὰ πνευματικῶς ἐορτάζειν ὁ ῥηθεῖσα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες· ὁ Εὐαγγελισμὸς πάρεστι, καὶ τῶν Δεσποτικῶν ἐορτῶν ἐστὶν ἡ πρώτη· καὶ δεόμεν ἐορτάζειν, οὐχ ἀπλῶς, κατὰ τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ

⁷⁵ Matth. x, 38. ⁷⁶ ibid. 28. ⁷⁷ I Cor. xv, 31.

⁷⁸ Psal. xliiii, 22.

VARIE LECTIONES.

^a Cod. οἰκονομίας. ^b Cod. ἐορτάζειν, et sic infra.

μετὰ κατανοήσεως καὶ σεβάσματος τοῦ μυστηρίου. Τί δὲ τὸ μυστήριον; Ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ υἱὸς ἀνθρώπου γίνεται, μεσῆτη ἀγία Παρθένω χρησάμενος, ἐν αὐτῇ τε οἰκίσας, καὶ ἐξ αὐτῆς ἑαυτῷ ὡς νῶν ἠ ἀναπλάσας, καὶ τέλειος γενόμενος ἄνθρωπος. Διὰ τί; Ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ ὡς, καθὼς γέγραπται. Ἵνα τὴν υλοθεσίαν ἡ ἀπολάβωμεν Ἵνα μηκέτι ὤμεν δοῦλοι, ἀλλ' ἐλεύθεροι μηκέτι ἐμπαθεῖς, ἀλλὰ ἀπαθεῖς· μηκέτι φιλόκοσμοι, ἀλλὰ φιλόθεοι· μηκέτι κατὰ σάρκα περιπατοῦντες, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα περιπατοῦντες ἡ τὰ τῆς σαρκὸς φρονούσιν· οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος· τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος· τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. Διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἐχθρὸν ἡ εἰς Θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ἡ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ θύναται. Οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρεῖσαι οὐ δύναται.

Αὕτη ἐστὶ, ὡς ἐν συντόμῳ εἰπεῖν, τοῦ μυστηρίου ἡ δύναμις· καὶ διὰ ταῦτα ὀφειλομέν ἡ πνευματικῶς ἐορτάζειν, καὶ πνευματικῶς ἀναστρέφεσθαι, ἐν ὁσίᾳ τητι καὶ δικαιοσύνῃ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πραότητι, ἐν εἰρήνῃ, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν Πνεύματι ἀγίῳ, ὡς ἂν μὴ κενὴν καὶ ἀπρακτον τὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἰκονομίαν ἡ καὶ καθ' ἑαυτοὺς δεικνύωμεν.

Οὐ μὴν ἀλλὰ ὀφειλομέν καὶ προσεύχεσθαι καὶ λυπεῖσθαι ὑπὲρ τοῦ κόσμου. Διὰ τί; Ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθεν, Ἵνα σώσῃ ἡ τὸν κόσμον, καὶ ὁ κόσμος ἀθετεῖ αὐτόν. Ἀθετοῦσιν αὐτὸν φυλαὶ καὶ γλώσσαι· ἀθετοῦσιν αὐτὸν τὰ βάρβαρα ἔθνη· ἀθετοῦσιν αὐτὸν οἱ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπικεκλημένοι τὸ ἅγιον· οἱ μὲν διὰ πίστεως ἐν διαστροφῷ, οἱ δὲ διὰ πονηροῦ βίου. Τί δ' ἔδει ποιῆσαι, καὶ οὐκ ἐποίησεν; Θεὸς ὢν, ἄνθρωπος γέγονεν ἡ ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπὸ ἡμῶν μέχρι ἡ θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· ἔδωκεν ἡμῖν ἐσθίειν τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ πίνειν τὸ αἷμα ὡς αὐτοῦ· ἡξίωσεν ἡμῶν καλεῖσθαι πατὴρ, ἀδελφός, κεφαλὴ, διδάσκαλος, νυμφίος ἡ, συγκληρονόμος, τὰ ἅλλα πάντα ἡ οὐκ ἔστιν. εὐκαιρον ἡ λέγειν. Καὶ ὅμως ἀθετεῖται, καὶ ὅμως φέρει· Οὐ γὰρ ἡλθον, φησὶν, Ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ Ἵνα σώσω τὸν κόσμον.

Τί οὖν ἔστιν ἐν τούτοις εἰπεῖν, ἀδελφοί; Ὅτι οἱ ἀληθῶς μαθηταὶ ἐν ταῖς ἀθετήσεσιν τῶν συμμαθητῶν λυποῦνται, δεικνύντες τὸ τε πρὸς τὸν διδάσκαλον, καὶ τὸ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀγαπητικόν· ὡσαύτως καὶ οἱ γνήσιοι δοῦλοι ἐν ταῖς ἀποστασίαις τῶν ὁμοδούλων τὸ αὐτὸ πάσχουσιν.

Διὰ τοῦτο προστάσσει ὁ μέγας Ἀπόστολος ποιῆσθαι ἡμᾶς δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ἡ ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ὑπεροχῇ ὄντων. Αὐτοῦ

A facit, quin cum intelligentia, venerationeque mysterii. Ecquod est autem mysterium Deo natum hominem natum fieri, tanquam sequestra usum sancta Virgine, et in ea stabulatum, ædemque inde quamdam sibi molitum, hominemque factum perfectum. Quamobrem? ut eos qui sub lege erant redimeret, quemadmodum scriptum est, et adoptione donaremur, non jam servi porro, sed ingenui futuri non affectibus concitati, quin liberi, ac soluti; non mundi, sed Dei amantes, non carnaliter obeuntes, sed spiritualiter. Qui enim secundum carnem obeunt, quæ carnis sunt sapiunt; qui vero secundum spiritum, quæ sunt spiritus sentiunt: nam prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus vita, et pax: quoniam sapientia carnis inimicitia est in Deum: legi enim Dei non subjicitur; nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt⁷⁹.

Hæc est breviter vis mysterii: eaque de causa ferendum est nobis, et obeundum spiritualiter, pietate, probitate, amore, mansuetudine, pace, lenitate, benevolentia, animi sanctimonia præditis, ne segnem, ac inanem Domini nostri Jesu Christi procuracionem, quantum inest in nobis, præstemus.

Nec non et pro mundo comprecari tristarique debemus: Quid ita? quod venit ad mundi incolumitatem Dei Filius, mundusque eum serio repudiat, tribus, linguæ, barbaræ nationes, et qui augusto ejus nomine vocentur, partim fide corrupta, partim flagitiosa vita. Quid factum oportuit, neque fecit? homo effectus, qui Deus esset, se dejecit, ad necem morigeratus, ac pol Crucis⁸⁰; corpus vescendum præbuit, bibendumque cruorem; nec dedignatus est nominari pater germanus, caput, magister, sponsus, coheres, aliaque cuncta, quæ referre sit alienum; et repudiari patitur tamen, nam Non veni, inquit, ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum⁸¹.

Ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ Ἵνα σώσω τὸν κόσμον.

D Ecquid ergo in his, fratres, dicendum est? genuinos discipulos in condiscipulorum dolere repudiis, tum præceptoris, tum condiscipulorum ostendentes amorem: idemque genuini servi in conservorum perfidiis sentiunt.

Itaque jubet magnus Apostolus obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones obire pro omnibus hominibus, pro regibus, et omnibus qui in sublimitate sunt⁸², de se id alibi testatus in hæc

⁷⁹ Rom. viii, 5-7. ⁸⁰ Philipp. ii, 8. ⁸¹ Joan. xii, 47. ⁸² I Tim. ii, 1, 2.

VARIE LECTIONES.

^a Cod. ἐαυτῷ. ^d Cod. ναὶόν. ^e Cod. ἐξαγοράσει. ^f υλοθεσίαν. ^g Rom. viii, 5, ὄντες. ^h Rom. viii, 7, ἔγθρα. ⁱ Cod. οὐκ. ^j Cod. ὀφειλωμέν. ^k Cod. οἰκονομίαν. ^l Cod. σώσει. ^m Cod. γέγωνεν. ⁿ Cod. μέγρη. ^o Cod. αἷμα. ^p Cod. νύμφιος. ^q Cod. εὐχαριστίας. ^r Cod. abest prop. ἐν, quæ legitur I Tim. ii, 2.

verba : Veritatem dico in Christo, non mentior, le-
stimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu
sancto, quoniam tristitia mihi magna est, et conti-
nuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse
anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt
cognati mei secundum carnem⁸³. Viden' amoris
vim? viden' culmen amicitiae? Neque aliud Moses
apparet Deo loquens, Si remittis, remitte sane hanc
eis noxam; sin minus dele me quoque e tuo libro,
quem scripsisti⁸⁴.

Igitur nos quoque, ceu genuinos discipulos,
non adulterinos haud nostra solum spectare par
est, quin et pro fratribus, totoque mundo angī, ac
comprecari : ita enim accepta Deo facientes, pe-
rennis vitæ hereditatem cernemus per Christum
Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium
cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper in
omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXV.

In Annuntiationem secundā. De Virginitate.

Fratres Patresque, posteaquam adest Annuntia-
tio, pauca quædam ex ea vobis disserere conabor,
hinc ostendens virginitatis summum esse votum,
quod amplecti meruimus. Nam cui Gabriel dixit
angelus. Ave, gratia plena; Dominus tecum⁸⁵? non
sanctæ Virgini Mariæ? Ex qua corpore contracto
Deus, et Verbum homine se devinxit? Non ex beata
Virgine?

Scilicet virginitas est quæ cunctorum edidit
vitam regina virtutum, sponsa, atque pronuba
Christi. Ac, si placet, Paulum dicentem audiamus,
Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt,
quomodo placeat Deo; qui autem cum uxore est,
sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat
uxori. Divisæque sunt mulier, et virgo : innupta
cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta et corpore,
et spiritu : quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt
mundi, quomodo placeat viro⁸⁶. Viden' orationis
vim, quemadmodum haud otium ducant nuptiæ
Dominica curare, sed mundana? ut virginitati po-
tior tributa pars sit.

Quin primas in cœlesti quoque regno obtinet
virginitas : siquidem in beati Joannis Apocalypsi
legitur in hæc verba : Hi sunt qui cum mulieribus
non sunt coinquinati : virgines enim sunt (15); hi sunt
qui sequuntur Agnum, quocunque ierit⁸⁷. Papæ, qua

⁸³ Rom. ix, 1, 3. ⁸⁴ Exod. xxxii, 31. ⁸⁵ Luc. i, 28. ⁸⁶ I Cor. vii, 32, 34. ⁸⁷ Apoc. xiv, 4.

VARIÆ LECTIONES.

* Addi hic codex pluribus illis potest, qui hoc loco legunt εὐχόμεν pro ηὐχόμεν. † Abest μου, quod penes
Paulum legitur. * Cod. ἐξάληφον. † Cod. Βράχεια et παρέρωμαι. Post πάρεστι deest περί. * Cod.
καγαρισμένη. † Cod. ἔστιν et sic porro. * Cod. βασιλειᾶσα. † Cod. μεριμνητρία. † Cod. βούλεσθαι.
* Norunt eruditi, multiplicem esse tum apud Græcos tum apud Latinos et legendi et interpungendi hujus loci
rationem. Retinendam porro hic eam censui, quam in codice reperi. † Cod. παρθενία. * Cod. hic
et infra, οὗτοι εἰσιν. † Cod. Barber. omittit voces, οὗτοι εἰσιν.

NOTE.

(15) Deerant in nostro, quæ ex Vat. addidi.

A τούτο περί αὐτοῦ ἀλλαχοῦ λέγων. Ἀληθεῖαν λέγω
ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμπαρτυρούσης τῆς
συνειδήσεώς μου ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη
μοῦ ἐστὶ μεγάλη καὶ ἀδιέλαιπτος ὁδύνη τῇ καρ-
δίᾳ μου· εὐχόμεν * γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι
ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγ-
γενῶν † κατὰ σάρκα. Εἶδες ἀγάπης δύναμιν; Εἶδες
ὑψος φιλίας; Τοῦτο καὶ ὁ Μωσῆς φαίνεται πρὸς τὸν
Θεὸν λέγων· Εἰ μὲν ἀφεῖς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν,
ἴσθες· εἰ δὲ μὴ, καὶ με ἐξάλειψον * ἐκ τῆς βίβλου,
ἧς ἐγραψας.

Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς, ὡς γνήσιοι μαθηταί, οὐ
νόθοι, οὐ μόνον ὀφειλομέν τὸ καθ' ἑαυτὸν σκοπεῖν,
ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου,
καὶ λυπεῖσθαι, καὶ προσεύχεσθαι. Οὕτω γάρ τὰ ἀρεστά
B Κυρίῳ ποιοῦντες κληρονόμοι γενησόμεθα ζωῆς αἰῶ-
νίου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα,
καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΞΕ΄.

Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν λόγος Θ'. Περὶ παρθενίας.
'Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες', ἐπειδὴ ὁ Εὐαγγελισμὸς
πάρεστι, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ὑμῖν βραχία τινὰ πειρά-
σμαι † διαλεχθῆναι, δεικνύς ἐντεῦθεν, ὡς μέγιστον
ἐστὶ τὸ τῆς παρθενίας ἐπάγγελμα, ὅπερ ἀσπάσασθαι
κατηξιώθημεν. Τίνι γάρ ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ εἶρηκε·
Χαῖρε, κεχαριστωμένη †, ὁ Κύριος μετὰ σοῦ; Οὐχ
τῇ ἁγίᾳ Παρθένῳ Μαρίᾳ; Καὶ ἐκ τίνος σαρκωθείς
C ἐξηνηθρώπησεν αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ λόγος; Οὐκ ἐξ αὐ-
τῆς τῆς μακαρίας Παρθένου;

Παρθενία τοιγαροῦν ἐστὶν ἡ βλαστήσασα τὴν ζωὴν
τῶν ἀπάντων. Παρθενία ἐστὶν ἡ νύμφη καὶ νυμφεύτρια *
Χριστοῦ· καὶ, εἰ βούλεσθε †, ἀκουσώμεθα τοῦ μακα-
ρίου Παύλου λέγοντος· Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ
Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ· ὁ δὲ γαμήσας
μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί.
Μεμέρισται καὶ ἡ γυνή * καὶ ἡ παρθένος· ἡ
ἀγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἡ δὲ ἁγία καὶ
σώματι καὶ πνεύματι· ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ
τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρὶ. Ὅρατε τοῦ
λόγου τὴν δύναμιν· πῶς οὐκ ἀγεί σχολὴν ὁ γάμος
μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τὰ τοῦ κόσμου; Τῇ
D παρθενίᾳ οὖν ἡ ἀγαθὴ μερὶς ἀποκεκλήρωται.

Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν παρ-
θενία † τὰ πρωτεῖα φέρεται· καὶ γοῦν γέγραπται ἐν
τῇ Ἀποκαλύψει τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τάδε· Οὗτοί εἰ-
σιν * οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν· παρ-
θένοι γάρ εἰσι· οὗτοί εἰσιν † οἱ ἀκολουθοῦντες

τῷ ἀνρίῳ ὅπου ὑπάγει. Βαβαὶ τῆς παρεδρίας, ἥς ἡ ζωὴ θῆσαν οἱ τὴν παρθενίαν ἐλόμενοι⁵, οἱ συνεπόμενοι Χριστῷ καὶ συνευφρανόμενοι.

Ἀλλὰ σκοπήσωμεν, ἀδελφοί, ὅτι καθόσον μέγα, καὶ ὑπερφύεῖς τὸ κατόρθωμα, κατὰ τοσοῦτον καὶ ὁ λυμεὼν^h τῆς ζωῆς ἡμῶν διάβολος ὑπὲρ πάντα τὰ πάθη ἐν τούτῳ πειράται ἡμᾶς καταβαλεῖν. Καὶ ὅτους μὲν κατέβαλεν ἐξ αἰῶνος, τίς ἂν καὶ ἐξαριθμήσειεν; Ὡς δὲ ἐγὼ ἤκουσα παρὰ τοῦ εὐ εἰδότος, ὅτι καὶ νῦν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἄνδρα πολλοὺς ἔτεσιν ἐξησχέκατα καὶ θαυμαστὴν τῷ βίῳ τοσοῦτον ἰσχυρεν ὑποσκελλίσαι ὁ δράκων, ὥς μὴ μόνον ἑξαρνον αὐτὸν γενέσθαι τοῦ ἁγίου σχήματος, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα περιάγειν μοιχικῶς. Οὐ τί ἂν γένοιτο ἐλεεινότερον; Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ παρὰ τοῦ διαβόλου τεχνάσματά τε καὶ ἀποτελέσματα.

Ἡμεῖς δὲ, παρακαλῶ, ἀδελφοί, φυλάξωμεν αὐτοὺς, ὥς κόρην ὀφθαλμοῦ, αἰδούμενοι τὸν νυμφίον ἡμῶν Χριστόν· μὴ προδιδόντες τὸν ἐμπιστευθέντα θησαυρὸν τῆς παρθενίας· μὴδὲ ταῦτὸν πάθοιμεν τοῖς ἰθὺσιν, οἱ δελεάζονται σαρκὸς τὸ ἀγκιστρον καταπίνοντες, τὸν θάνατον εὐρίσχυουσιν· ἀγκιστρον γάρ ἐστιν ἡ ἡδονὴ φθειρούσα, οὐχ ἡδύνουσα, θανατοῦσα, οὐ ζωογονοῦσα· ἥς ῥυσθῆναι μὴ δύναται Θεοῦ δυνατούμενοι, καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς ὠφεισθῆναι ἐλιτκρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι, ἕως ἂν ἐμπνέωμεν, ἵνα νικητικῶς τῶν ἐνθῆνδς μεταχωροῦντες τύχωμεν βασιλείας οὐρανῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, κ. τ. λ.

SERMO LXVI.

Mediæ hebdomadis quarta. Pascha hoc simulacrum esse futuri et æterni, deque patientia ac fortitudine.

Fratres Patresque, jam præterequitur Quadragesima, animusque Pascha impendente lætatur, ceu conquietur in eo, et tanquam rude donandus multorum laborum. Quorsum hic institutus mihi sermo est? quod vita omnis nostra quasi quædam Quadragesima est, æternum intuens Pascha. Nostrum hoc quidem, etsi venerandum et ingens simulacrum tamen est illius; uti prædicant (16), Patres, siquidem hoc diecula est ac præterit, illud in comitatum æternumque est.

Unde tristitia, dolor, lamenta profugere; ubi gaudium, lætitia, triumphus sempiternus; ubi murmur feriantur, cœtusque agitantur corona, et iugis spectaculum lucis; ubi felix Christianum prandium, perennibus bonis referta mensa, potus novitius, de quo ait Christus: *Non bibam amodo de hoc genimine viuis, dum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei*⁸⁸. De quo regno in cœlos abiturus di-

A prærogativa sunt affecti qui virginitatem complectantur, ut Christum triumphabundi comitentur?

Quamquam reputemus, fratres, quam ingens et incomparabilis functio est, tam nos, vitæ pestem, diabolum præ cæteris sceleribus hoc prosternere moliri. At quot in omni memoria prostraverit quis enumeret? certe in Asia nunc quoque, ut de quodam intellexi probe conscio, quemdam compluribus anni exercitum, vitæque memorabili, tam prodigate deiecit, ut non sacrum modo negarit habitum, quin mulierem adulterio circumductet: quo quid miserabilius? Atque hæc diaboli sunt artes et facinora.

B

Nos quidem, fratres, cohortor, ceu oculi se quisque pupillam tueamur, sponsum reveriti Christum, neu creditum virginitatis thesaurum prodamus, idemque patiamur quod pisces, qui caruncula inescatione hamum glutientes, se induunt in mortem; namque hamus est voluptas perdita, non jucunda: lethifera, non vitalis. Qua divinis viribus firmati liberemur, et in futurum sinceri, ac insontes videamur, dum spiritum ducamus, ut ovabundi hinc profecti, cœleste regnum ineamus, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

C scipulo; alloquitur in hæc verba: *Vado parare vobis locum, et si abiero paratum vobis locum, iterum venio, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam scitis*⁸⁹. Ac rursum: *In illo die vos cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et vos in me et ego in vobis*. Et alibi: *Pater quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi; quia dilexisti me ante constitutionem mundi*⁹⁰. Quæ non ad apostolos solum, quin ad nos pertinere quoque hæc ejus est sententia: *Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro his qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint*⁹¹. Quid his consolabilibus verbis? quid reverentius? quam non emolliant mentem? quem animum non pungant? Vel lapidem fors naturam, dicat quispiam, nedum cor humanum. Atque hæc cogitantes tulere quæ tulere sancti, ærumnas pro gaudio ducentes, res arctas pro amplis, certamina pro deliciis, exercitationes pro quiete, necem pro vita: igitur nos quoque, qui idem urgemus stu-

⁸⁸ Matth. xxvi, 29. ⁸⁹ Joan. xiv, 3, 4. ⁹⁰ Joan. xvii, 23, 24. ⁹¹ ibid.

VARIE LECTIONES.

^a Cod. ἐλώμενοι. ^b Cod. ὀλυμπίων: Barberin. omittit artic. ὁ. ^c Cod. ρυσθῆναι.

NOTÆ.

(16) Nazianzenum lege Orat. εἰς τὸ ἅγιον Πάχ.

dium, pariterque quærimus Pascha, præsentia, co-
hortor, animose, ac fortiter feramus, non labantes,
non ignavia torpidi, quin fervidius exciti; obser-
vantes et improbum serpentem qui varietatem in
nos exerceat vitiorum, in angelum se lucidum
distingat, res insolenter convertat, tenebras lucem,
amarum dulce ostendet. Sic decessorem inescavit
Adamum oculis præstrictis, ac formosum molitus
quod formosum non esset atque hinc per esum
pomario proscripsit. Nos quidem certe usus quis sit
edocti, scilicet impostor, haud prodeamus Dei præ-
ceptorum pomario neu præbendo fructu formoso,
aciem eo mentis, aut corporis dimittamus, postea-
quam inescamur, sed obtutum omni ope fugiamus.
Ecquis est autem fructus qui formosus appareat?
studium carnis, pravum noxii cujusque vitii desi-
derium. Quorum detrectando periculo, incolumes
evademus, et Pascha in ævum cum sanctis obea-
mus, per Christum Jesum Dominum nostrum, cui
gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu,
nunc et semper, in omnemque perpetuitatem.
Amen.

SERMO LXVII.

*Mediæ hebdomadis sextæ. Vitiis obire, ac virtutibus
reviviscere, id demum esse feriari quotidie Domi-
nique Deo Pascha agitare.*

Fratres Patresque, dies imminet Paschæ postea-
quam Deo duce medium jejuniū præterimus. Sed
quid autem properamus Pascha occupare, quod
adeat, abeatque? non id anhorum permultis egimus
curriculis? Igitur præsens transibit quoque; nihil
est enim in hoc sæculo constans, quin dies umbræ
labuntur instar, vitæque nostra ceu pernix eques
decurrit, dum urgeamur ad metam. Quid? annon,
ait, amabile Pascha est? sane, fateor amabile vel
in primis, sed quod in dies obeatur. Quodnam?
expurgatio scelerum, contritio cordis, lacrymæ ab
compunctione profectæ, puritas conscientiæ, ter-
restrium carnificina membrorum, adulterii, impu-
ditiæ, libidinis, noxii desiderii, ac quæ aliæ sunt
fanaticæ noxæ. Quæ qui paraverit, non in annum
semel, sed, ut sic dicam, quotidie Domino peropta-
bile celebrat Pascha; at qui non habeat quæ dixi,
vitiisque regatur, ne is feriandi sit impos: nam qui
ferietur, cui Numen ingluviens, qui carnis flagret
libidinibus, qui invidia tabescat, qui immersus
avaritiæ, qui ambitione possessus, qui aliis invo-
luti sint facinoribus? nisi quis dicat sane et febrici-
tantem valere, et naufragum vehi prospere. At
non id ratio fasque patitur, nequit enim qui in
tenebris versetur collustrari, nec qui sceleribus
baechetur feriari. De vobis quidem spondemus
meliora conjunctaque saluti. Scilicet non aliud vita
nostra est quam festi apparatus: nam videsis quæ
obeantur, psalmodiam excipit psalmodia, lectionem
lectio, meditationem meditatio, comprecationem
comprecatio, quasi quidam agens nos, Deoque con-

A serens orbis. Quam hæc vere splendida, et eximia
vita est! quam beata, ac præfelix! Igitur demon-
strato quod quærimus Pascha, serio id urgeamus,
fratres venerandi, et obeamus assidue pro virili,
vitiis extincti, ac virtutibus redivivi, instar Do-
mini; siquidem luit pro nobis supplicium, exemplar
quoddam relinquens, quo vestigia sequeremur sua.
Neque hæc dissero ut aliorum iudices fiamus (nam
suum quisque onus geret), quin perspecto, quod di-
vinitus habeamus, beneficio, grates agamus præbi-
tori, honoremus beneficium, vicem hero reddamus,
qui non solum præsentia tribuerit, sed sincere se
ad extremum colentibus bona insuper sit promissa
daturus, æternum illud, et cæleste Pascha: quod
adipisci omnes contingat Domini nostri Jesu Chri-
sti liberalitate atque beneficio: cui gloria et impe-
rium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et sem-
per, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXVIII.

*In Ver. Oportere nos renovari in antiquum per in-
currentium aspectabilem, et inaspectabilem tenta-
tionum tolerantiam.*

Fratres Patresque, hieme profligata, et appetente
vere, omne hoc universum reflorescere videmus, hoc
est, stirpes floridas, terram virescentem, aves mur-
murantes; cætera novitia cuncta, in iisque gaudemus,
ac Max. Opt. molitorem Deum laudamus: qui
hanc rerum naturam in annum reparat et con-
vertat, neque injuria. Invisibilia enim ipsius a crea-
tura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspi-
ciuntur, sempiterna ejus virtus et divinitas⁹⁹. Quan-
quam haud hic consistendum est nobis, quin ulterius
eundem, intraque nos summæ rerum contem-
planda ratio. Quinam? renovationem hanc habere
hiemem causam: neque enim ad venustatem teten-
derit, ni ante nives, imbres, ventos subierit. Ad
eundem modum animus quoque ni ærumnarum
prius, miseriarum, discriminum quasi quadam con-
spersus nive sit, nequaquam se induit in florem,
aut fructificat: passusque, et fructificat, et felicitate
fruitur divina, quemadmodum scriptum est: *Terra
enim sæpe venientem super se bibens imbrem; et ge-
nerans herbam opportunam illis a quibus colitur, ac-
cipit benedictionem a Deo*⁹⁹. Igitur et nos, fratres,
omnem patiamur ærumnam; omnem miseriam,
omnem incurrentem aspectabilem et inaspectabilem
tentationem, ipsum hoc quod ducimus jejuniū,
esurientes, sitientes, cæteris afflictationibus feren-
dis, quo fructificemus felicitateque divina fruamur.
Neque id duntaxat, quin ad epulas Jesum invite-
mus; ut enim mundi nos oblectamur spectaculo,
ita is animi pulchritudine nostri. Jam qui sunt
fructus? amor, gaudium, pax, lenitas, benignitas,
beneficentia, fides, mansuetudo, continentia: hæ
huic epule, hæc invitatio est. Ac felicem qui eum
pascit, ab quo vicissim perennibus bonis pascatur,
felicem qui invitet, abs quo in cælesti regno redin-

⁹⁹ Rom. 1. 20. ⁹⁹ Hebr. vi. 7.

vitetur. Vah, qui hic tecto capiat regem, gaudet ac triumphat; quo magis qui regum Regem, Dominum dominorum? capi quidem hæc ejus indicio est sententia: *Ego et Pater veniemus, et apud eum mansionem faciemus* ⁹⁵. Ac rursus: *Qui habet mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me, qui autem diligit me, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum* ⁹⁶. Quibus editis promissis, non feramus modo, quin læti omnia feramus, tam præsentia, quam quæ rumoribus jactentur, atque metuantur, audientes Apostolum dicentem: *Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia* ⁹⁷; divumque Jacobum: *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habeat, ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes* ⁹⁸. Viden' ut tentationes gaudio, ac voluptati sint ærumnæ; ita enim sunt quæ negotiatione quadam divina commutentur, atque id vitæ institutum sancti iniere. Quo nos' quoque obeundo nisu, ac renisu, et eorum vestigiis grassati, cœleste regnum erciscemur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXIX.

In divi Platonis memoriam. Qui in ærumnis ac miseris vitam transire, incredibili alienaque dolori voluptate frui.

Fratres Patresque, cum homini omni sermonem, remve ineunti ærumnæ in primis, et difficultas queritur, tum extremo certamine gaudium ac lætitia. Sane lacrymabundus, secundum carnem, rusticus serit, exultabundus metit, profectusque in prælium miles lugere solet, ovabundus redit: igitur ad metam nos quoque evecti continentis, priorum afflictationem laborum minime recedemur, læti præsentibus, Herumque laudantes. Quin splendeatis et in posterum studiis præclaris; nam equidem testor jejunii tempus egregie obivisse, sine pugna, citra tumultum, morigeros probe compunctos, suum quemque officium satis superque functos. Ac grates præpotenti Deo, qui vires contulit explendi. Idemque, fratres, exemplar capiamus sub hujus exitu vitæ, cum a sua quisque functione cessabimus, vitæque nostra Christus patefiet, Deo, et Patri regnum traditurus, auctoribus Scripturis, omni extincta potestate, imperio, potentia: siquidem haud tum sancti supplicia, ac pro virtute sentient certamina, quin incredibili, alienaque dolori voluptate in ævum perfruentur. Quinam ii; præ lege illustres, et in lege Patres, vatesque Abrahami, ac Mosis instar; in gratia, beati Apostoli, laureati martyres? omnis sanctorum chorus, ac præ his insuper:

A Eximius præcursor, quem in (17) adulteri reprehensione regis Patris imitatus Plato est, cujus hodie memoriam celebravimus.

σήμερον εορτάζειν ἡξιώμεθα. FABRIC. loc. cit. pag. 280.

Cumque egregii magistri cogat necessitas egregios esse et discipulos, cognoscendo ex arbore fructu, hortor, et obtestor, gradiamur nos quoque eadem norma, iisdemque vestigiis, quibus tum ille, tum cæteri Patres fratresque de studio monastico, ac confessione quæ incumbat, remittentes nihil:

B Jam enim audieritis *Ἦδη γὰρ πάντως ἡκούσατε τί πέπραχεν Ἀλέξανδρος ὁ δούστηνος. Ἐξερνήσατο καὶ τὴν ὑποταγὴν, καὶ τὴν ὁμολογίαν. Καὶ πῶθεν τοῦτο πέποιθεν, ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὸν μεμονωμένον, ὁ πολλὰκις ἐγκαλῶ τοῖς μεμονωμένοις, ἐκ τοῦ φιλάργυρος γενέσθαι κατὰ τὸν Ἰουδαῖον. Ἀμφότεροι οὖν προέδωκαν τὸν Κύριον τῆς δόξης, ὁ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ δὲ τοῖς ὁμοφροσιν τοῖν Ἰουδαίων εἰκονομάχοις.* [FABRIC. Bibl. Græc. Harles, 281.]

Ut merito Apostolus clamet, *Radix omnium malorum est avaritia, quam quidam appetentes erraverunt a fide, et confixerunt se doloribus multis* ⁹⁹. Neque hic possum quin plerosque vestrum haud abs re equidem tangam. Quamobrem? quod ambitione, ac primatu homo futilis caperetur, ludicro seriam ei noxam comparastis, quasi quodam Pontifice eo creando. Quod is ludicrum, diabolo plenus, extulit in opus: indeque quod infortunium contraxit? fidei naufragium fecit, merces amisit virtutis, contristavit nauci nos quoque, Dei Ecclesie fraudem, quantum in se est, attulit. Sed benignus Deus qui obrutam interitus profundo mentem educit, tandem aliquando eum facti poenitentem revocet a lapsu, et temeritas, ac futilitatis gratiam vobis faciat, omnesque nos in suum cœleste regnum conservet, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXX.

In Quadragesimæ finem. De cunctis patiendis suppliciis, et Domini ac sanctorum imitatione.

Fratres Patresque, fors contristaverit vos superior catechesis, agitari in nos pericula professa. Sed quia hæc locutus sum vobis, ait Domi-

⁹⁵ Joan. xiv, 23. ⁹⁶ ibid. 21. ⁹⁷ Coloss. i, 21. ⁹⁸ Jac. i, 3. ⁹⁹ I Tim. vi, 10.

(17) Constantinum intelligit, juniorem Irenes imperatricis filium, de quo infr. Cat. 74.

nus, tristitia implevit cor vestrum; sed ego veritatem dico ²². Apostolus rursum: *Mihi quidem haud dictu molestum, vobis praesidio est* ¹; itaque, cohortor, spiritali omni praesidio firmemur. Ac si in opus rumor prodeat, Deo duce, occurramus quam fortissime; sin minus, ne sic quidem alienum frugi futurum est, benigno Deo apparatus eum probante citraque plagas, et labores propositum munerante. Cæterum jam in extremis Quadragesima est, tempusque insignem attulit coronidem, id est, vitalium Servatoris recordationem vulnerum, unde est qui vel maxime consolatione fruamur. Nam si Herus Deusque pro peccatis nostris est comprehensus, quid magnum si nos quoque, inutiles servi, pro eo comprehendamur? si nexus ille, ac restrictus, in custodiam ducitur, quid novum si et nos idem quod herus patiamur? enimvero vel permolestum est nequaquam hæc contingere. Quin si vel vapulare necesse est, vapulemus, si vel pugnibus accipi, pugnos, si vel consputari, sputa; si vel necem denique obire, illustrem patiamur necem. Ac beatum qui vel partim Christi suppliciis communicet; hoc felicitas est, hoc immortalitas. Non audimus quid Apostolus dicit: *De cætero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto* ²³? Ac si diceret: Nemo me contemnat, nam equidem Regis Opt. Max. in meo corpore insignia fero. Talis erat cum beatus Ignatius, qui deiferum se vocavit, quod Christi in se supplicia ferret, tum divus Eustratius, qui in tormentis vociferatus diceret: Nunc scio in me vivere Christum. O beatissimas voces! O ter felicissimos animos! Quorumnam vero agimus memoriam? quorum celebramus natales? quibus sana augusta molimur; quorum veneramur reliquias? non martyrum? non confessorum? non sanctorum? Qui hic tanta aucti gloria, dici ac cogitari nequit, quanto et ejusmodi splendore in futuro sæculo fruentur. Hæc illa est egregia negotiatio; hic ille felix contractus, exiguis laboribus ac certaminibus æterna et immortalia parare. Quos imitemur, fratres, nos quoque, ac cum augusto sanguine nostrum misceamus; etenim potest; nam nec dispar natura est, nec mutatus qui dicat: *Videte, videte quia ego sum, et non sum mutatus* ²⁴. Ex æquo omnes deamat, pro omnibus defunctus, inconsumptum quoddam omnibus delictum propositus omnium salutis amans, æque ejus sunt divitiæ. Siquidem *Dives*, inquit, *in omnes qui invocant illum* ²⁵. Igitur eum in præsentibus invocemus, et vires ac robur animis largietur amplectamur, et hostes nostros aspectabiles, atque inaspectabiles nauci præbebit, præstolemur, ac nos resurrectionis mortuorum die, et adventus, coronabit, quem et insontes prævertamus, ac pro tribunali sistamur inculpati, defensione obita præclara per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria

A et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXI.

Lazari Præparatoria. Cavendum nobis esse a diaboli vasisitie, neu secessiones agitemus.

Fratres Patresque, Domini in Evangeliiis hæc sunt verba: *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua* ²⁶; idemque parum adfuit quin nobis quoque fieret nauci. Verum haud permisit ter Optimus supra vires afflicti, quin cum periculo præbuit et exitum, quo perferre valeremus. Neque vero quid sentiam nescitis: equidem fratrum vestrum in ærumnis connixum, ac conspirationem probo, ut acceptum Deo, et frugi, ac laudabilem, secundum hoc Apostoli effatum: *Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantum in vobis operatum est sollicitudinem? sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed emulationem, sed vindictam in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse in negotio* ²⁷. Scilicet ea verorum fratrum est affectio, quam et ratio desiderat: ait enim: *Sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra* ²⁸. Ac tuere, sodes diaboli studium et industriam, quemadmodum ceu leorugiens oberret, vestigans quem devoret, quem intercipiat, seu partim, seu solido: siquidem partim positus, minime conquiescat, quin in pejus properet semper, dum peccati exigat mortem. Exempli causa, tentat in primis qui accessum patiamur, tum autem ut vitiosum animo loquamur ita pollutam porro mentem et infectam, habitu demovet naturæ, amentem, brutam cæcam molitus, quæ ambiat nefaria, pro luce tenebras, amaritatem pro dulcedine, mortem pro vita. Atque hæc comparata est tentatoris in nos pestis. Cæterum nos, fratres, animos omni ope tueamus, nequaquam locum diabolo dantes, quin negantes illicet accessum, sin vincamur, quod proximum est ne polluamur. Sin id patiamur quoque, ne immoremur, atque in peccati perpetrationem devolvamur: quod evenire ex præsumptione solet, ac veterum recordatione rerum. Sed præsumptionem, rerumque novitiam, et tanquam reducem usurpationem fugiamus: nam cogitatione indidem D versari quid aliud est quam mente in Ægyptum reverti? Atque id secundum exteriorem hominem cavendum est? secundum interiorem, quæ Apostolus jubet: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus, ad edificationem frugis et utilis ut det gratiam audientibus, et nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia; estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit nobis* ²⁹. Præterea secessionem fugiamus quoque, ut

²² Joam. xvi, 6. ¹ Philipp. iii, 1. ² Galat. vi, 17. ³ Malach. iii, 6. ⁴ Rom. x, 12. ⁵ Luc. xx, 31. ⁶ II Cor. vii, 11. ⁷ I Cor. xii, 26. ⁸ Ephes. iv, 29-32.

auctores lapsuum : hem, intra caulam sunt fratres, tu extra es? in silentio fratres, tu gannis? dormiunt fratres, tu huc, illuc damnatis vagare locis? hinc illæ noxæ, hinc ruinæ. Quid segrege sit ove? non prædæ est feris? ad eundem modum et qui e fratrum contubernio secedat. Sed nequaquam sic, fratres, nequaquam, quin ornate omnia, decenter, accurate, serio gerantur, quasque in oculis divinis, qui occulta æque, ac aperta, et diurna, nocturnaue speculetur, nec corporis juxta et animi motus omnes nesciat; quo sic nullam Judæis, Græcisve, aut Dei Ecclesiæ fraudem comparemus. Atque hæc hæc hactenus, nunc cum finem habeat Quadragesima, Deum laudamus qui firmatos in ejus laboribus perfungi ea tribuit en abiit molestia, manet præmium, tenuatum est corpus, animus pinguefactus. Equidem tum pinguescatis, tum consecremini magis magisque, solidaque mens, et animus, atque corpus in Domini nostri Jesu Christi adventum irreprehensa serventur, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXII.

Hebdomada majore de salutifero supplicio, deque submissione ac patientia, doctrina.

Fratres Patresque, sacer est hodiernus dies atque venerandus : etenim hinc auspicatur herus pro nobis supplicia sustinere crucis, ut fert hoc Davidicum dictum : *Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum, adversus Dominum et adversus Christum ejus* ? siquidem convenere simul scelera in Dominum consilium agitantes ac negatum veterator Judas, discipulus, fraudulentum suavio prodiit. Ergo trahitur vinctus arbiter, cunctorum judicio sistitur, interrogatur, respondet, respondentem (o historiam horrendam) pugnum ingerentem servum leniter compellat : *Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo; si autem bene, quid me cædis* ? verborum insolentia petitur, illuditur, subsannatur, contumeliis laceratur, inspuitur, colaphis cæditur, vapulat, crucem conscendit, conscensa, pro interfectores precatur : *Pater, dimitte illis peccatum, non enim sciunt quid faciunt* ; potum fel aceto temperatum ducit, perforatur lancea, denique moritur immortalis. Hæc sunt, ut summam dicam, Heri supplicia : eaque qui inaudiat catus, non irascitur, non irritatur, non effertur, non intumescit, non fratrem calcat, non invidet, non ambitione ducitur, quin submissus, ac contritus, terram se cineremque putat, societatem desiderat Christi suppliciorum, mortuo satagit conformari, quo in resurrectione particeps fiat gloriæ. Vos quidem certe et communicavisse partem, et communicare Dominicis suppliciis par confidere est, nam videte ubi sitis. Non ob ejus sermonem et testimonium in exilio ac persecutione? non olim pericu-

lum quoque compedum fecistis? non per ludibrium cruorem effudistis? aliquot athletice fratres obiere? Igitur hic nobis Dominicus triumphus, munusque suppeditat. Quoniam vero ad extremum felicitas secunda nemini est, tum quod facilis conversio est, tum etiam quod incertum quid cras pariturum sit, cohortor, state in Domino inflexi, et invicti, ceu uno in animo unaque mente, pariter evangelicam fidem propugnantes, nulla in re ab adversariis exterriti, aut offendiculum præbentes, quin Dei ministros undique probantes, obedientia, submissione, mansuetudine, lenitate, patientia multa, nam : *Patientia, inquit, vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis promissionem; adhuc enim modicum aliquantulumque, qui venturus est veniet et non tardabit* . Et quid autem ringimur ærumnis, ac non potius inducimus animum pro Hero in dies mori? siquidem scriptum est : *Si commortui sumus, et convivemus; si sustinemus, et conregnabimus; si negaverimus, et ille negabit nos; si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest* . Jam quod sensuri sunt gaudium sancti cum venientem cœlitus Herum spectabunt magnifice angelis stipatum, qui se cum incredibili triumpho coronatum vocet, contubernalis porro in omnem perpetuitatem futurus? quem habituri sunt dolorem qui Evangelium detrectarant, jussaque repulere qui quidem pœnas dabunt, auctoribus Scripturis : *Exitum perenne a facie Domini, et a gloria virtutis ejus, cum venerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt* . Quæ contemplati, ac reputantes, fratres, magis magisque a cunctis corporis animique nos inquinamenti purgemus, sanctimoniam obeuntes in Dei timore, avidi in melius, nitescentes in perfectius, vitia perosi, virtuti cohærentes, pro fraterno amore invicem benevoli, honore alter alterum præferentes, haud studii segnes spiritui ferventes, Domino servientes, spe gaudentes, in ærumnis tolerantes, precibus instantes qua sinceritate præditi, tum imminens digne Pascha obeamus, tum bonis frui perennibus mereamur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXIII.

In hebdomadam majorem. De Domini Herique nostri Jesu Christi supplicio.

Fratres Patresque, cum alias semper Domini nostri Jesu Christi supplicia ad mentem revocata animi pungunt et exstimulant, tum his maxime diebus, cum finem singula cœpere. Quænam hæc autem sanguinarium in eum consilium, Judaica comprehensio, ad necem ductatio, causæ pro tribunali Pilati dictio, interrogatio, castigatio, colaphi, sputa, contumeliæ, ludibria, crucis consensus, manuum ac pedum suffixio, fellis degustatio, ictus lateris, et quæ cum iis alia micuere, nec capere queat mun-

⁹ Psal. II, 1, 2. ¹⁰ Joan. XVIII, 23. ¹¹ Luc. XXIII, 34. ¹² Hebr. X, 37. ¹³ II Tim. II, 12, 13. ¹⁴ II Thess. I, 9, 10.

dus, nec digrè recensere valeat non dicam mortalis, sed nec cunctæ angelorum linguæ; nam cogitemus, fratres, ingens hoc atque ineffabile arcannum. Qui animorum consilia reteggit Deus, omneque perspicit humanum cogitatum, hic ille est qui capitis sistitur iudicio, qui præpotente jussu universa librat; hic ille est qui in sceleratorum manus deditur, qui obligatam in nubibus undam ex æquo tempestive inserit solo, hic ille est qui colligatus raptatur, qui cælum palmo, ac terram mensus pugillo est, lanceque montes libravit; hic ille est qui servi pulsatur dextra, qui florum varietate uber imbuunt terræ; hic ille est qui spinis inglorie coronatur, qui in pomario vitalem arborem consevit; hic ille est qui ligno infelice pendet. O inmania, et inaudita miracula! quæ tum intuitus sol defecit ac una contenebravit, tum sentiens concussa terra est, et perrupta saxa, cunctaque Heri injuriis conversa machina. Jam inanimes, ac sine sensu elementis, ceu animalis, sensuque imbutis, præ Dominico terrore atque usurpatione spectaculi attonitis, et immutatis, nos (malum) ornati ratione, pro quibus obiit Christus, inextimulari, ac lacrymis alieni per hos maneamus dies? scilicet non bardis simus bardiores, non lapidibus duriores? Nequaquam, fratres, nequaquam quin positi in stupore quodam divino, egregieque conversi, sletum provocemus, vitia trucidemus, injuriam compensantes injuria, vulnus vulnere mutantes, partim obedientia, partim confessione obnixi. Non videmus quot studii sint suscitacula divini, quis pro amico carcerem coluit? quis necem pro amasio suscepit? Enimvero clemens Herus pro damnatis non unum, alterumve, sed mille supplicia peregit, ut merito hæc recogitans Apostolus, vehementique divini sensu perfruens amoris, scribat in hæc verba: *Certus sum quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro*¹⁵: nam eo studio nos amplexus Deus est, ut *Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, uti scriptum est, sed habeat vitam æternam*¹⁶. Huic studio quod obmovent hostimentum sancti habentes nullum, corpora sua, sanguinemque monastice juxta, et athletice obtulere, Davidicum hoc exsecuti carmen: *Quid retribuemus Domino pro omnibus quæ retribuit nobis*¹⁷? Quam nos, fratres, assidue vocem usurpemus quoque inexaurata ei quadam animi voluntate servientes, ac magis magisque in melius nitentes, quo cum sanctis hereditatem, eriscamur æternorum bonorum, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXIV.

In Michaeleni, regno impie functum, tam pro fide corrupta, quam pro nefarie inducta conjugæ, neu in periculis consternemur.

Fratres Patresque, mihi quidem haud dictu molestum vobis præsidio est¹⁸, inquit Apostolus, quod inops equidem pro virili quoque haud facere destitui, nunc cohortans, nunc commovens, nunc vos præmoniens, si qua effugiam vobiscum venturam immorigeris cladem.

Cæterum esse et nunc immorigeros cum multa sunt exempla, tum unum capitale in imperatore, non solum fide corrupta, sed etiam nefarie inducta conjugæ, quibus, quis non ingemiscat, et indeolet comparata rursum in Ecclesiam noxa, pestique peste ac persecutioni addita persecutione? Fugit vos, fratres, quid sub Constantino accidit, parente ejus, quæ nunc monasticum exuta vota imperatoriam dignitatem induit? non uxore electa legitime ducta: et alia surrogata, adulterium de Domini sententia patratum est, indeque oppugnationes, ac calamitates Dei Ecclesiæ conflatae, non ab uno scelus in complures permanens nostrum infecit orbem? Idem agi et nunc videat qui mente præditus inducat animum pro vero afflictiari; nam cæteris nec curæ est tantillum, stupidis fortuna, seu, ut propius dicam, imperii deditituli, cui Proteus se ex libidine gerant. Nos enimvero, fratres, inconcussa stabilitatem fidei tueamur, in veroque præceptorum iudicio constantiam, non qui plausibilibus querundam inventis deludamur. Ac si videtur, silentium in primis complectamur; siquidem: « Prudens ait, in tempore illo tacebit, quia tempus malum est¹⁹; » tum autem apparemur, ne fors oppugnatione hac abjectos haud citra pericula homunciones dimittant. Equis vero est apparatus? nimirum excelsæ omnia ferre, nec Christiano antiquius amore quidquam ducere, quin cum Davide fari: *Domine mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo*²⁰; atque hoc apostolicum; *Mihi vivere Christus est, et mori lucrum*²¹. *Væ mundo a scandalis*, ait; *ne cesse est enim venire scandala, ut qui probati sunt manifesti fiant*²². Viden' ut in scandalis lecti retegantur Deo, ac tentationum igni probatus auriformis animus ostendatur? Jam malorum insolentes, haberemus ceu imperiti cur sollicitaremur nunc laude hac non semel, iterumve quin sæpius gestata, nactique hoc divinitus beneficium pro Christo perpeti, nequaquam consternemur, dicamusve, Iterum tentatio? sane iterum tentatio. Cedo enim sis, num finita est hostium, qui aciem fugiunt oculorum, cum carne, atque sanguine lucta? num studium solum Dei petentum? solvetur id quidem cum hinc abierimus; cæterum quandiu corpore teneamur, omnino bellum sunt et discrimina præstare. Enimvero de tentationum prorogatione sanctorum

¹⁵ Rom. viii, 38, 39. ¹⁶ Joan. iii, 16, 17. ¹⁷ Psal. cxv, 12. ¹⁸ Philipp. iii, 1. ¹⁹ Amos v, 13
²⁰ Psal. cxvii, 6. ²¹ Philipp. i, 31. ²² Matth. xviii, 7.

stomachus nemo est, ærumnisve tolerandis mutatus, quin ait David: *Tribulatio et angustia invenerunt me, mandata tua meditatio mea est*²²; et Jeremias: *Non sum te sequendo defessus, et diem hominis non desideravi*²³. Apostoli vero hæc sunt verba: *Libentissime gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi: propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: cum enim infirmor, tunc potens sum*²⁴. Idem nobis studium ducendum est, dicendumque socium habentibus Christum, ac commilationem in consiliis, quippe *Haud te deseram, inquit, neque relinquam*²⁵. Cæterum si pro nobis Deus est, quis contra nos? Jam si vulgus hominum gaudet pro caduco pugnare rege, quanto nos magis pro supremo decertare, et in arenam descendere? Igitur ei proposito insistamus, fratres, seu ingruat tentatio seu non ingruat. Quanquam imminet ab hoste perpes, si minus conspicua certe invis, positæque sunt in tentatione coronæ, et in bello victoria, ac qui gravia sit perpressus, næ est præmia quoque referat ingentia, nos quidem hac e vita ovabundi profecti, vitam cum sanctis perennem incemus per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXV.

Committendum non esse ut licentia abutatur, qui Christianam ineam vitam, gratulandumque subcunctis molestiis, premium intuentibus futurum.

Fratres Paresque, equidem vellem unumquemque vestrum coram spectare, omnesque impertiri pro viribus sermone qui vestram elaborem salutem, ac præfecturæ timeam periculum, sed posteaquam minime id oppugnatio permittit cohortor tum conjunctos, tum devinctos pariterque cunctos circumspice sibi cavere, tam indidem in hospitio quo utamur, quam ubicunque locorum versemur, nihil citra constitutum facientes; non licentia alter in alterum abusi, non colloquia cum pueris crebra agentes, (tantum abest ut cum mulieribus dicam) quin ubi necessitas cogat videre, alloquive cauti, qui mentem surrigamus, et oculos dejectemus; nam aiunt Litteræ: *Virginem ne contuere, neu cum psalltria consuesce, ne forte scandalizeris in suppliciiis ejus*²⁶.

Omninoque ceu Deum habentes præsentem ac motus omnes, et actiones corporis, animique tuentem, sic degitote, atque obitote, quem in locum secretus quisque est gratulati et subeundis discriminum molestiis, qui repositam speculemini mercedem, neque enim injustus Deus est ut facinus vestrum ac laborem sit oblitus amoris quem erga eum testati estis ex quo primum secessionem fecistis; qui mundo, et mundanis relictis, parentibus, fratribus, stirpe, patria, corpus insuper ad certamen

A objectis qua obedientiæ, qua confessionis, quæ incumbat, scilicet quam illustris professio vestra est, tam illustrius præmium non mundanos cernitis, atterantur, atque afflicentur, hi agricolationem urgentes, publica stipe, et exactionibus gravati, ut agro potum sibi, ac cibaria procurent, illi militia terra, marique perfuncti, bello lacescentes, atque lacesiti, cædentes cæsique? quorum nos omnium immunes, vivo veroque Deo servimus. Non ut aliud nullum suppetat, vel hoc satis est ad voluptatem, gratulationem, triumphum? sane obsecro, fratres. Ut circumspecte insuper sit vivendum, qui ornate cuncta, decenterque obeamus, abstinentes, et corporis libidines, quæ cum animo conflentur, primo incursu repellentes mentisque puritatem parantes, quo sincere hinc profecti, bonæ ineamus æterna per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu nunc et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXVI.

De mortis recordatione, odioque mundi, ac mundanorum.

Fratres, Patresque, quam eximia Catechesis, quam frugi admonitio est? quæ intentos ad officii functionem, vigilesque præstet. Id adeo facere negligamus nunquam, neu cessemus a cogitatione, et amore divino ac corporis dejectu; siquidem paulo post dejungemur, ac moriemur quemadmodum cuncti majores, in alium mundum aliud ævum, aliam abituri vitam, immensam, et infinitam. Nostra hæc sane instar somni, umbræque est, quæ exiguis terminetur annis. Nec spatium consequamur oculis temporis quantum longissimum ab orbis fabrica ad sæculorum pertinet decursum, quin cujusque vitam, quemadmodum ad Davidicas pervecta metas, atque id in perpauis, minime ulterius tendat. Hæc enimvero arbitrati omnes obivere sancti, hæc spe, ut Apostolus testatur, decessere: *Non acceptis reprimissionibus sed a longe eas aspicientes, et salutantes, et confitantes; quia peregrini, et hospites sumi super terram, qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et siquidem ejus meminissent de qua exierunt, haberent utique tempus revertendi, nunc autem meliorem appetunt, id est celestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum; paravit enim illis civitatem*²⁷. Hæc urbs nostra, hæc patria est, hic Patres fratresque nostri, spirituales ac carnales. Jam quid amplectendam porro hanc temporariam vitam ducimus? quid in ejus studio quasi quibusdam clavis defigimur? quid irrevalsi ad exitum luctamur? Amentum est nolle ab exsilio redire domum, aut e bello in pacem restitui. Nos quidem, charissimi fratres ceu prudentes, et qui secessionem eaple causa fecerimus, mundo mundanisque relictis, vel vitam meditationem quam-

²² Psal. cxviii, 143. ²³ Jerem. xvii, 16. ²⁴ II Cor. xii, 7, 10. ²⁵ Jos. i, 5. ²⁶ Eccl. ix, 5.

²⁷ Hebr. xi, 13.

dam obitus præstemus, qua meditatione cunctam A per Christum Jesum Dominum nostrum; cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXVII.

De vera, ac genuina obedientia, et confessione, studioque Dei præceptorum.

Fratres Patresque, aliud vestrum carnale est demensum; aliud spiritale, illud porrectum ab œconomo, in cibis, potu, vestimentis locatum hoc a me nauci, in sermone, doctrinaque situm. Atque ut illud necessario præbatur, ita hoc necessario debetur quoque ut nihil faciam magnum, qui hæc vobis segmenta ac mendicabula disseram verborum, quin tremam et extimeam, ceu rationem daturus animorum vestrorum non regi, præsidi imperatori, sed omnium iudici, atque Deo, cui congeniculabunt universi, cœlestes, terrigenæ, subterranei cunctaque laudes peragent linguæ, qua in cogitatione pave-
 scant illustres vita, ac sermone sancti nedum infelix ego. Verum opitulamini obsecro, vobis juxta, mihiq; ut amantes fratrum, virtutis functione vobis, precibus mihi etsi mea est vestra functio, atque e contrario, posteaquam corpus unum ac membra sumus vicissim, et sive patitur unum membrum, ait ille, compatiuntur omnia membra sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra²⁹. Et par est sane; ut vestrarum ego rerum satago, sic vos mearum satagere; nam ego in vobis, ac vos in me estis, pro studio et amore, eaque norma veræ fraternæ reipublicæ cœtus describitur. Ergo obedientiam mihi vestram insignem genuinam servate (non illam cauponaria fide) in qua nati, educti, adulti Dei beneficio ad confessionis divinæ culmen evasistis, primis alterisque periculis defuncti, non reges timuistis, non magistratus expavistis ad certamina, plagas, exsilia, compedes, supplicia expediti, celebritatem peperistis, ut omnibus perspectum est, quamobrem ne committite, fratres, ut hanc vestram virtutem prodatis, neu infamiam gloriæ quæretis, neu eximium nomen in fœdum vocabulum vertatis, quin superioribus sequentia egregie superstruite, undique muniti; intus, extraque divinis tecti præceptis, tentationem omnem et ærumnam vincentes, atque superantes, certi hoc quoque adhuc nos in acie, ac periculis versari, ignaros quid cras pariturum sit. Quanquam si pro nobis Deus est, quis contra nos? qui Filio non pepercit, quin pro nobis omnibus præberetur, scilicet non cum eo cuncta largiatur? sic sperate, sic præfide. Eaque spe, et fiducia grassati, nihil dubito quin sanctorum in cœlesti regno cohæredes sitis, ac partarii futuri

et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXVIII.

De audiendis serio sacris Litteris.

Fratres Patresque, omnes homines cum aures habemus oculosque, tum minime omnes audimus, ac videmus, nec nisi auriti et perspicaces. Ergo ait Dominus in Evangelio, Qui habet aures audiendi, audiat³⁰; ac de inobsequentibus vates: Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non videant, et aures ut non audiant³¹. Quamobrem necesse est quæ legantur serio, non leviter et obiter audire, ne in minas incidamus, sed hoc usurpemus scriptum: *Disciplina Domini aperit mihi aures*³². Equidem qui sic audiat, inaudit, compungitur, purgatur, illustratur, ovat, exultat, ut fert Davidicum carmen: *Exsultate, iusti, in Domino*³³, cuncta hæc umbram æstimat fugacem, omniaque pro stercoribus ducit, quo Christum lucretur, exempli gratia, audit discipulos alloquentem: *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos modicum, et mundus me jam non videt; vos autem videtis me quia ego vivo et vos vivetis*³⁴; et rursum: *Ego sum vitis vera, vos palmites*³⁵. Iterumque: *Vos amici mei estis, si feceritis quæcunque ego præcipio vobis.*

Jam non dico vos servos, quia servus nescit quid faciet dominus ejus; vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiavi a Patre meo nota feci vobis³⁶. Et alibi: *Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego dispono vobis testamentum æternum, ut edatis, et bibatis in æternum super mensam meam in regno meo*³⁷, hæc, aliaque similia Dei audiens studiosus, non lætatur modo, quin mori Christo quotidie animum inducit. Sane id institutum cuncti iniere sancti et his studiis quasi quodam celebris triumphosum Dei desiderium ostentarunt, quippe ait Jeremias: *Non sum te sequendo defessus, et diem hominis non desideravi*³⁸. David quoque: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo*³⁹. Apostoli vero hæc sententia est: *Nobis donatum est a Deo, pro Christo, non solum ut in eum credamus, sed ut etiam pro illo patiamur*⁴⁰. Nec Apostoli secus: *Verberati, inquit, gaudebant, quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati*⁴¹. Bre iter iis voelibus omnes suum Christi studium demonstrant. Igitur audiamus, fratres, nos quoque quæ dicantur acuta, et amabilem Deum studio, ac amore prosequamur, assidue pro cunctis quæ in nos contulit bonis gratulantes, quos in primis ad salutem delegerit in monastici sanctimonia voti, tum autem orthodoxa fide præditos, nec palabundos colere se, atque venerari concesserit; nam quot fraude, astutiaque mortalium impulsus sunt in errorem, ac fuci plausibilitate decepti?

²⁹ I Cor. xii, 26. ³⁰ Matth. xiii, 9. ³¹ Rom. xi, 8; Isa. vi, 9, 10. ³² Isa. l, 5. ³³ Psal. xxxii, 1. ³⁴ Joan. xiv, 18. ³⁵ Joan. xv, 5. ³⁶ Ibid. 15. ³⁷ Luc. xii, 28. ³⁸ Jerem. xvii, 16. ³⁹ Psal. cxv, 12, 13. ⁴⁰ Philipp. i, 29. ⁴¹ Act. v, 41.

quot fame affligantur, non panis, aut aquæ siti, quin verbi audiendi divini, quemadmodum scriptam est¹⁷. Nobis quidem, ceu opipara quædam mensa, præbita sanctorum doctrina est, alio hinc sermonem quasi quasdam condiente cupidias, inde alio velut aurum, divina moliente verba, ac serio aliis, aliisque hinc, et inde acclamationum delicias comparantibus: ut non abs re porro cum Apostolo dixerimus: Si Deus pro nobis, quis contra nos? quia proprio Filio non pepercit, sed pro omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donabit? Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat, quis est qui condemnet? Christus qui mortuus est, imo qui et resurrexit a mortuis, qui et est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis¹⁸, videlicet Deum ac Patrem, suumque regnum est perenne daturus: quem gloria decet et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXIX.

Nequaquam mæste, quin fortiter obeundum ad quod vocati simus divinitus opus.

Fratres Patresque, segnitiei nostram excitans Apostolus, scribit in hæc verba: *Gaudete in Domino, semper iterum dico, gaudete. Modestia vestra nota sit (18) omnibus hominibus. Dominus prope est, nihil solliciti sitis, sed in omni oratione, et obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ fiant ad Deum*¹⁹. Quamobrem ne torpeamus; quin vivide, atque fortiter obeamus ad quod vocati simus divinitus opus: nam equidem Deus est qui e vita communi ad professionem nos monasticam vocavit, qui incolumi quadam veste, hilarique toga amicit, qui a legis execratione redemit, factus pro nobis execrabilis. Itaque consistamus in libertate in quam a Christo sumus asserti, neu servitutis rursum teneamur iugo, neu foedus cum vitiis ineamus. Servus manu missus paratitius, nequaquam inducat animum servitutem denuo servire, ab eaque profugus longissime, gaudet quod servili tyrannide sit exclusus, etsi haud malum est omnino servitus; nam Apostoli hæc sententia est, *Servus vocatus es? non sit tibi curæ (sed et si potes fieri liber, magis utere) qui enim in Domino vocatus est, Domini, similiter et qui liber vocatus est, servus est Christi*²⁰; atque interrim, mancipatus, negat sub servitutis venire jugum, quo nos debemus magis, peccato liberati, procul abscedere.

Nescimus quid in nos designarit? non pomario proscriptis? non mortales ex immortalibus effecit? non in hanc luctuosam introduxit vitam? non mali auctor omnis et fuit et nunc est? Ut fugiendum sit nobis, ceu pessimum, odio prosequendum, ut odio dignum, potiusque diligenda virtus, quæ angelos comparet mortales, atque adeo deos,

A secundum illud, *Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes*²¹. Ecquæ est autem vis virtutis mundi propudium amorque divinus. *Nemo enim potest, ait, duobus dominis servire, non potestis Deo servire et mammonæ*²². Non virtuti, et inherere vitio potestis, nam luci cum tenebris communio nulla est. Jam levia sunt Dei præcepta; grave, ac nefas potius, insulse contendere qui contrariis potiamur; arbitrarique virtuti juxta, et vitio vacare, id est, carnalibus desideriis, ac spiritalibus facinoribus. Enimvero si ad perfectionis evasimus mensuram, pol Deo gratiæ, a quo est omne beneficium, minusque perfectum, pol stables consistamus, divino timore tuti, ab habituque præclaro immobiles, et inflexi; sin quid desit urgeamus, nitamurque ad perfectionem contingere donec fungendi imminet tempus, fide præfirmi, spe alites amore devincti, submissione nitentes, obedientia compti, patientia explorati, confessione relucentes, ceterisque cunctis recte factis velut ad amussim politi, ceu veri monachi, ceu minime mendaces subditi seu probi Christiani, ceu Dominici servi, quo cum expedite hic vitam peragamus, tum supremis bonis potiamur, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXX.

Doctrina de fide.

C Fratres Patresque, debitum nunc quoque demensum vobis offerimus sermonis, tenue id quidem, ac mendicum, sed quod necessario offeratur tamen, ne ob silentium nos damnemur, vosque aliquantulum solatium capiat: nam ut maxime id e sanctorum lectione Patrum sentiat, nihilominus nostram hanc etiam nauci requiritis doctrinam, ac præ illa, hanc ausim dicere, ceu illa historice recitata, hac in faciem dictata, et arguendo instituta, ait enim, *Arguam te, et statuam contra faciem tuam peccata tua*²³. Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo²⁴. Quod absit de vobis dicere; siquidem haud sermocinamur, ut immorigeris, ac flagitio constrictis (minime gentium), quin ut morigeris filiis, ut charissimis natis, ut unanimis, et qui concorporis sitis, ac commilitones, quo gaudeatis, quo proficiatis, quo sinceri, et irreprensi in Christi diem evadatis, Christianorum pleni fructuum probitatis, in gloriam laudemque Dei. Ut vobis comparata sit oratio; nam qui aquæ scaturiginem e prærupta olim caute Israelitis præbuit, quid mirum si e lapidea hac mente brevem oratiunculam extundat? Quam haurientes, Deo gratulemur, qui alimenta ac potum conferat, vitamque instruat nostram velut in solitudine, hic de-

¹⁷ Amos viii, 41. ¹⁸ Rom. viii, 31, 31. ¹⁹ Philipp. iv, 4-6. ²⁰ I Cor. vii, 21. ²¹ Psal. lxxxi, 6. ²² Matth. vi, 24. ²³ Psal. xlix, 21. ²⁴ Joan. xv, 22.

(18) Γενέσθω auctor citat, γυμναζέσθω habent evulgati.

gentum. Sed quoniam priscæ historiæ meminimus, A que? Testimonio sunt exilia, persecutiones, compedes, miseriæ, ac vel in sanguinem renixus, ineundo cum peccato certamine, quanquam haud id vestrum est. Dei beneficium est, a quo et laus suppeditat. Igitur alii sibi pecunias habento, prædia, monasteria, collegia; mihi ad celebritatem satis est vos duntaxat habere, in quibus me ostentem, scilicet mea estis lætitia, corona, vita et alacritas, ac si quid aliud insigne est. Tantum cohortor egregio et studio minime supersedere, nec modum tenere boni, et ascensus quasque qui carnales ambiant pecunias inexasaturum plus habendi desiderium contrahunt, sic vos in spiritualibus ad extremum halitum finem nullum facere in melius provehendi, siquidem haud sunt pares hujus temporis ærumnæ ad eam gloriam quæ in nos exhibenda est. Non vitas intuemini sanctorum, quod laboribus ac sudoribus sint exactæ? non martyria sanctorum, quot cruoribus sint supplicisque confecta? Quamobrem? quo Christum lucrarentur, quo bona pararent quæ mentem et ingenium superant, posteaquam temporalia sunt quæ videntur, quæ non videntur sempiterna. Non sol eximius est? at is quoque jamjam in tenebras abibit. Non eximia luna? at ea quoque haud lumen edet. Non eximie stellæ? at eæ quoque collabentur. Non eximium cælum? at id quoque ceu vestimentum veterascet, cunctaque mutabuntur, novis cælo atque terra parandis, uli scriptum est, ac vita subitura felice, et ineffabili, quæ socia Christo conjunctaque maneat. Atque hæc sunt promissa, ex iisque cogitatis præsidium contrahamus quæ sensibus capiantur iis quæ sensum fugiant vincentes, studiumque carnis divino coercentes, ac quemadmodum Apostolus docet: *Quæ sursum sunt, quærentes, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt sapientes, non quæ super terram*¹¹, ceu hominum plerique, qui tanquam sues cogitationum luto volentur, vitiolorum obruti lacunis, quorum exitus potestis, atque in ignominia gloria est. Cæterum nostra in cælis vita est, unde et sospitorem manemus Dominum Jesum Christum, quem et spectare mereamur benigne in regnum nos asciscentem, mactum gloria et imperio cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXI.

De amore erga profectum; non inutilitate occupemur vitæ, sed in melius provehamur.

Fratres Patresque, studio vos alloquor, non necessitate, et si necessitas imposita mihi est, illoquendi: etenim zelo prosequor divino, quantumvisroxius valdeque in vestro gaudeo profectu. Sin accidit frequenter ut vos contristem, quemadmodum pridie, at ne id quidem quo contristemini, quin eximium cognoscatis meum in vos amorem (siquidem castigat serio quem quisque deamat, et quis est filius vero, quem non castigat pater?) quo perfecti integrique sitis, nulla in re defecti, nam alioquin et amplector, et obedientes, ac morigeros testor, patriaque præcepta obeuntes, quanta haud scio an ulli nostra memoria subditi diligentia. Nec pol adolor, quin vera prædico; nam quis tam unanimus patri, aut obsequens profecto est in Dominicis mandatis, quam vos illustres estis undiqua-

B
C
D
Amen.

SERMO LXXXII.

Operam dandam ut ab omni inquinamento purgemur per penitentiam, quam Dei munere habeamus.

Fratres Patresque, vulnus vos mei pedis contristavit, nec injuria; nam læto, mæstoque pariter consentitis, ceu fratris studiosi, ceu patris amantes. Ego hinc vero catechesim molior. Quo pacto? sane ob mea saucius peccata, illicet opem, ac medicinam postulavi, quo factum est ut totum hoc triduum versari nequierim vobiscum, tum autem Dei misericordia curatus, demum intersum vobis, et inerro. Idem in animi morbis usu venit: accepit quis ex

¹¹ I Cor. i, 10. ¹² Matth. xxv, 34. ¹³ Coloss. iii, 1.

aspectu audituve in mente vulnus? Panatica cor-
reptus animi deformatione, scelerata cupidine, ira,
furore, odio, invidia, rixa, contumacia, aliove le-
thali ullo facinore flagrat? e vestigio opus medicina
est (ea est autem pœnitentia, id est, compunctio,
fletus, lamenta, contritio cordis, cœtera pœniten-
tiæ pharmaca); indeque persanari, et in priorem
redire statum, quod ni fiat, peccatum peccato, vul-
nus vulnere deprendimur addentes, incurabili morbo,
lethifera quadam peccati ægitudine conflanda, sed
nequaquam sic, fratres, quin cavendum in primis
ut ne peccemus, nam quid animo jucundius puro,
et inconcussa vitii mente? sin accidat peccare
quoque, ut est labilis natura nostra, extemplo cor-
rigendum, nec vel ad horam incuratum sinendum
quidquam est, quippe instar furis mors est, nec qua
hora fur veniet tœnemus, concubia nocte, an galli-
cinio. Jam imparatum e corpore recedere plenum
est periculi, sistique Christi tribunali perhorribile.
*Vivus est enim, ait ille, sermo Dei, et efficax, et pe-
netrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque
ad divisionem animæ ac spiritus (19) compagum quoque
ac medullarum et discretor cogitationum, et inten-
tionum cordis, et non est ulla creatura invisibilis in
conspectu ejus, omnia autem nuda, et aperta sunt
oculis ejus, ad quem nobis sermo*²². Ac si ægre
sospitatur probus, his sic habentibus, inquam, im-
pius atque sceleratus ubi comparebunt? si Daniel
vates judicio per visum conspecto attonitus inhor-
ruit, quid nos passuri sumus, cum ad res erit de-
ventum? *Fluvius, inquit, igneus trahebatur coram
eo, millia millium assistebant ei; et decies millies
centena millia ministrabant ei, judicium sedit, et li-
bri aperti sunt*²³, quæ ubi contingent, æquis sub-
sistet, æquis præfidet, nisi qui recta imbutus fide
est atque actione præclara, qui fortitudine, justitia,
temperantia mactus obsecutus ac subjectione per-
functus? Igitur cavendum est omni studio, fratres,
horaque metuenda mortis, atque hinc in oras pa-
randus exitus, nec committendum ut incautos fal-
lat homicida hostis, qui semper socordia præsens
dimittit, et in futurum executionem subjectet man-
datorum: nam is est serpens, delusor, ac qui fa-
cinorum modos ingerat diversos. Quem ne ignore-
mus, quin assidue divina ope repulsum profligemus.
Equidem vos hanc in horam frequens huc convo-
cavi; quo tria hoc ex ore verba audiretis, interque
vos solatium vicissim mutua admonitione caperetis:
siquidem præstans admonitio est, animum usque-
quaque novitium comparans. Quod Patrum in mo-
rem facitantes, novi explore, ac confido, salutem
quæsituros, et Deum propitium paraturos, regno
adipiscendo cœlesti, per Christum Jesum Dominum
nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac
sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque
perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXIII.

*Gratulatoria, qui fratres adventantes haud pœnitende
domo capiamus.*

Fratres Patresque, agendæ sunt nobis Deo gra-
tiæ pro bonis quæ largitur, maxime hoc in hospitio,
quod, et si profugis, ceu in monasterio degentibus,
satis superque est, unde adventantes domo capia-
mus.

Videtis quot juges hinc inde commeant fratres,
(nec immerito; nam quo alio respectent nisi in
Deum prorsus, ac tenuitatem nostram?) videtis et
alios fratres Patresque, inopes, ac deploratos,
divertentes, peneque dies sine invitatione est nul-
lus, neque in his omnibus tamen necessaria defe-
cere, quin superflus quoque præbita frugalitas est.

Enimvero quid aliud dicamus quam haud frustra
esse qui promiserit, *Quærite primum regnum Dei,
et justitiam ejus, et hæc omnia vobis adjicientur*²⁴,
nobis quidem sunt adjecta, frumenti, vini, olei fer-
tilitas, et quæ alia fert necessitas, cunctaque spe
majora sunt, nec sufficimus, aut agendis gratis ut
benignitas meretur vocem habemus rumpere. Sin
nimirum invitationibus cogimur in arctum ac com-
primimur, at videsis merces, lausque ad Deum
quanta, ipsi monasteria tenentes admirantur, si-
quidem quæ iis haud facere contingat, nobis per-
agere tribuit Deus. Quomobrem? divina agnoscenda
potentia, quæ spe fideque præstanda, non humanis
officiis obeatur. Mihi certe res nostrates similes

Israelitarum in deserto erroribus videntur, qua-
driennium hodie nec serentibus, nec metentibus,
suppeditat indeficienter alimenta corpori Deus, non
manna cœlitus pluens, sed horrea reserans ha-
bentium, non e caute aquam ciens, sed pio-
rum nobis vinarias cellas profundens, cæteraque
largitus quæ haud facile recenseam. Non hoc mi-
rum, insolens, laudabile? Addam et aliud aposto-
lice, *sicut egentes nos quidem, multos autem locu-
pletantes, tanquam nihil habentes, et omnia possiden-
tes*²⁵, tantum in nos clementis Dei beneficium est,
tantaque liberalitas: ut periculum sit ne honorum
ignoratione injuriam benefico faciamus. Sed adver-
tamus animos, fratres, una omnes serio, tam qui
hic degitis, quam qui commeatis, ac Dominica se-
duli præcepta exsequamur, mutuoque moneamus,
ad amoris, ac bonorum operum instigationem, non
projecte viventes, nec carnis, animive libidinibus
perfuncti, nec murmurantes, instar priscorum:
nec Christum tentantes, ut tum ii, poterint hæc,
illaque Deus porro sufficere? equidem scriptum est,
*Omnia possibilia sunt credenti*²⁶. Nobis quidem quæ
ad salutem faciant credulis tum postulata Deus
cuncta præbeat, tum adjuncta corporis; vitæque
peragremus solitudinem, luce illustrati veritatis, et
Amalecitem profligemus qui aciem fugiat oculorum
validis instructi armis spiritus, atque haud pro-

²² Hebr. i, 13. ²³ Dan. vii, 10. ²⁴ Matth. vi, 33. ²⁵ II Cor. vi, 10. ²⁶ Marc. ix, 22.

(19) Σώματος. Erat in nostro, sed emendavi ex Vat. πνεύματος. Ac sic est in divo Paulo.

missum equidem solum invadamus (siquidem nihil ad nos momentanea ac caduca), quin cœleste regnum ineamus; certus est enim qui stipulatus dixit, *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*⁸⁷. Cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXIV.

Nequaquam occasionem quærentibus præbendam, deque ineundo cum vitia conflictu.

Fratres Patresque, præsentibus malis haud abs re hoc Apostoli usurpemus, *Tentatio non nos apprehendit nisi humana*⁸⁸, quod ob dominum Theoctistum, eximium senem, diximus, velut omnino nostrum. Ecquæ est autem tentatio? quod is in insulam Chalciton est relegatus; ejusque sacerdos, a contubernali delatus: ceu immemor principum, crudelissime tergo vapulavit. Ut mihi quidem constari in nos pericula videantur, et si plerumque reperimur ipsi in ea nos inducere, qui enim possunt monasterium tenentes non memoriam agitare principum (scilicet non incolumes in urbe fratres: Patresque degentes hæreticis conciant tumultum?) *Exite de medio eorum*⁸⁹, et separamini, dicit Dominus, et immundum ne tetigeritis⁹⁰, hi contra facientes, sustinent contraria. Nos enimvero nauci profugimus urbanos, hac in ora considentes, ut ne occasionem quærentibus præbeamus, ac nos indemnes hactenus tutatus Deus est, tuteturque etiam porro, si cavebimus, neque effluemus hoc et illud, nec levibus et improbis sermonibus aurem tribuemus. Quæ Apostoli sententia est? *Sermo vester semper in gratia sit, sale conditus ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere*⁹¹; rursumque Dei germanus inquit: *Sic loquimini, et sic facite sicut per legem libertatis judicandi*⁹².

Quamobrem demus operam circumspecte ne intempestive in periculum ruamus, quin imminens malum ceu laqueum evadamus. Atque hæc tentatio est humana, id est levis; cæterum dæmonum, ea vero est pergravis, et implacabilis, qui nobis vexandis in dies, horas, momenta dediti, perdifficilem conflictum, arduamque cum primis victoriam præstant. Sed quoniam nihil non diligentia confit resistamus, ac Christo duce vincemus; nam is est qui nobiscum perferat certamina, quandoquidem *Sine me, inquit, nihil potestis facere*⁹³. Quam in tentationem satagamus non incidere, neu diabolo in manum convenire, ubi haud brevis agatur in insulam relegatio, quin a Deo projecti in extimas tenebras portatio, nec tanta, tantillave flagra, sed immensa, æterna, infinita siquidem *Surgent, ait, qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in resurrectionem judicii*⁹⁴. Itaque timeamus, fratres, porro, ac contremiscamus, cunctis contractis opibus, quæ in inte-

stini nobis Spiritus potentia sunt, viribusque locata, *consilia destruentes, uti scriptum est, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, et in promptu habentes ulciscensem inobedientiam*⁹⁵, idque jugiter. Atque hoc improfligabile bellum est, hoc multiplex et diuturnum martyrium, nam qui assiduus petitus cogitatis minime defetiscatur, accidatve Bahali, quin repugnet, ac vitia transiliat, cupidinem, furorem, iram, timiditatem, næ is martyrio in dies mulietur, habeatque qui cum Paulo dixerit, *Quotidie morior, per gloriationem, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro*⁹⁶. Quin sub certaminis fine audeat effari, *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, in reliquo reposita est mihi corona justitiæ quam reddet mihi Dominus in illa die, justus iudex*⁹⁷, quod eloqui nos quoque universi queamus, compitque justitiæ corona regnum ingredi cœleste per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXV.

Doctrina de noxia fugienda voluptate.

Fratres Patresque, quantum certamen incubat doctore pro discipulis Apostolus ostendit ad Timotheum in hæc verba: *Insta opportune, importune, argue, obseca, increpa, in omni patientia, et doctrina; erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt*⁹⁸. Equidem vero absit ut sic affectus vobiscum sermociner, sed quia veteriosa, pronaque natura nostra, quæ est oblita præceptorum quasi calcar, orationis stimulum et tanquam verbera assidue requirat, quo evigilet ac propositum sibi gaudium ceruat, nam quid enim, non promissum cœleste regnum est? non vita immortalis? non ineffabilis lætitia? non pomarii delicia? non pares angelis honores? non requies sempiterna? Jam cur vincula, carcer, exsilia, ærumnæ, tormenta, necesse expetuntur? non ut promissa consequamur bona, atque intentas pœnas fugiamus? Videsis martyres cruorem letos effundentes, et alacres ad ensem, ignem, bestias, cæteraque cuncta supplicia abeuntes; videsis et sanctos cum animi voluptate corpus afflictautes, atque in servitutem redigentes nihilque arbitantes virtute suavius. Itaque quid nos stertimus porro? quid diffundimur? quid perniciosius ac pestiferis vitis occumbimus, quæ telo cor acutius vulnerent? *Exite de medio eorum, et separamini, dicit Dominus*⁹⁹, non abs re hic usurpemus quoque, quamobrem secedamus ab eis, ceu Sodomis, ac Gomorraha, igni atque sulphure ambustis, carnisque sensis depositis, quæ spiritui reluctentur, et repugnent, a servili studio asseramur, animis inventuri requiem,

⁸⁷ Matth. v, 10. ⁸⁸ I Cor. x, 13. ⁸⁹ Isa. LII, 11. ⁹⁰ II Cor. vi, 17. ⁹¹ Coloss. iv, 6. ⁹² Jacob. 1, 25. ⁹³ Joan. xv, 5. ⁹⁴ Joan. v, 29. ⁹⁵ II Cor. 1, 6. ⁹⁶ I Cor. xv, 31. ⁹⁷ II Tim. iv, 7. ⁹⁸ II Tim. iv, 9. ⁹⁹ II Cor. vi, 17.

nam quid requietius mente est, quæ vitis imper-
cita cum Deo agitet pacem? hoc gaudium ac
triumphus, hoc felix suavitas, sacraque est vo-
luptas.

Quapropter si frui volumus, perditam carnis
voluptatem fugiamus, unde corruptela atque mors
nascitur; siquidem *Qui seminat, inquit, in carne
sua, de carne et metet corruptionem; qui autem se-
minat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam*⁶⁹.
Sin apparere volumus gloriosi, vanam, et hanc
gloriam contemnamus, compli humilitate, omni-
que præclara functione absoluti; ita enim tum ex-
petite præsentem vitam transigamus, tum bona
adipiscamur futura Domini nostri Jesu liberalitate
atque beneficio. Cui gloria et imperium cum Patre,
ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque
perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXVI.

*De gratiarum actione, neu in tentationibus vacil-
lemus.*

Fratres Patresque, triennium jam hoc vitam in-
solentem ducimus, nec prorsus oppugnati, nec citra
oppugnationem manentes, ex quo et invicem visi-
mus, et ultro citroque commeamus, quod humani-
tatis opus est divinæ; nam qui vacillantes superioris
intervallo oppugnationis videret, cum custodias
contraxit, tum adhuc orthodoxiam differt pro
iminvestigabili justitiæ suæ judicio. Atque id sic
quidem. Ego vero, qui leviter despectarem, paucos
credebam ob Dominum vexatos, nunc cerneus quo-
tidie, ut sic dicam, quot adventent fratres, pene
juvenesco, posteaquam tot sunt qui Bahali haud-
quaquam genu flexere, quin Domino ceu lucidas
se stellas conservarunt, quacunque ejus dominium
patet, ut ætas hæc habeat quoque quod ad posteros
gloriatur, vere inesse in nobis Deum. Nec deperdidit
Ecclesia robur, ut verax Domini fert promissum, quin
ei illisi ab ævocunctis cum spumæ instar marinæ
sunt dissoluti, tum ea, ut irrupta cautes, in eadem
fide, ac confessione permanet, itaque gaudere in eo,
et exsultare debemus, ac Pol vigilare, et advertere
prociuncti, ne fors iterum repente ingruat tentatio.
Scilicet non hoc agitur, ut semel, bisve, aut sæpius
periclitemur; sed ad extremum tuenda confusio
est, nec qui ferantur extimescendi rumores, aut
flagra metuenda, quæ lacerare corpus videantur,
aut quæ carnem compedes premant, aut alia quævis
humana noxia, quin solus terribilis Deus habendus,
cujus omnia nuda labefactentur, solæque pavendæ
pœnæ immortales, quarum infanda experientia est;
ceterum quæ in manibus sint seu adversa, seu præ-
lata, somniorum simillima, celerrime expirant, si-
quidem scriptum est, *Sagittæ parvulorum factæ
sunt plagæ eorum*⁷⁰. Adhæc depugnandum quoque
est cum persecutore, qui obtutum fugiens oculo-
rum, in dies nos lacessit, ac non sensibilibus loris,

A sed inaspectabilibus cogitatis ferire haud supersedet,
atque incendere, non igni cum materie permixto,
sed pravis desideriis, cæterisque vitiiis animos ten-
tat et oppugnat. Igitur state succincti lumbos ve-
stros in veritate, ut est in Litteris, et induti lorica
justitiæ, et calceati pedes in præparatione Evangelii
pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo pos-
sitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, et
galeam salutis assumite, et gladium spiritus, quod
est Verbum Dei⁷¹. Quæ nos nauci quoque præcepta
apostolica locuti, pariter cohortamur in ærumnis
minime defetisci, aut in tentationibus vacillare,
scientes qui amplius tentetur, ei amplioris coronæ
occasionem quæri. Vires quidem præbeat Deus;
nam potest sanè quæ promissit exsequi, ac nos eon-
firmare, qui non flagra solum, quin ignem, gla-
dium, bestias aliaque cuncta patiamur, quod Apo-
stolus præficens scribebat in hæc verba: *Sed in his
omnibus superamus propter eum qui dilexit nos*⁷²;
et, *Certius sum quia neque mors, neque vita, neque
principatus, neque potestates neque altitudo, neque
profundum, neque creatura alia poterit nos separare
a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino
nostro*⁷³. Equidem sic affecti martyrium in dies vel
ante martyrium, jubeque certamen vel ante certamen
obeamus, partem cum martyribus habituri
per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria
et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et
semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXVII.

Ne possessiones paremus, neu solitarii degamus.

Fratres Patresque, summum beneficium nobis
tribuit Deus pro se oppugnationem, quemadmodum
in Evangelii ait, *Beati qui persecutionem patiuntur
propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum celo-
rum*⁷⁴, etsi videndum est nobis, ne vitam obeuntes
beatitudine indignam oppugnationem in pœnam
habeamus. Igitur necesse est in primis qui oppu-
gnetur minime solitarium degere, quin cum altero
fratre convivere, siquidem, *Ubi sunt duo vel tres
congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*⁷⁵,
inquit Dominus. Deinde non nisi necessario prodire,
sed quo in loco diversetur manere, inibique operam
dare precibus, supplicio, lectioni, psalmodiæ, opiti-
cio reliquisque studiis præclaris, aspectum fugere
muliebrem, ab omni fratre immodeste se gerente
abstinere, lætitiæ gratulationem agitare, in spem
arrectum [animum], et præsentibus contentum, pro
Christoque subeundis suppliciis paratum; ubi est enim
oppugnatio, consequuntur et supplicia. Quibus sic
se habentibus, ubi sunt qui solitarii degunt, ac vix
erciscuntur? nam *Vix soli*, ait, *quia cum ceciderit,
non habet sublevantem se*⁷⁶. Ubi sunt qui servos
tenent, et monachorum libertatem amittunt; qui
agros, vineas, boves, mulos mercantur, ac lepra
contrahunt Giezi? hinc argenti, hinc lucri studium,

⁶⁹ Galat. vi, 8. ⁷⁰ Psal. lxxiii, 8. ⁷¹ Ephes. vi, 14, 15. ⁷² Rom. viii, 37. ⁷³ ibid. 39. ⁷⁴ Matth. v, 10. ⁷⁵ Matth. xviii, 20. ⁷⁶ Eccle. iv, 10.

hinc stabilitas, fraternique convictus detrectatio, et singularis, atque ex sua cuiusque libidine vita; hinc vestra causa ab exteris gentibus Dei nomen contumeliis laceratur, ut Litteræ loquuntur; hinc animi lapsus existunt, qui enim potest non labi projecte vivens: *Nescitis*, inquit Apostolus, *quia templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus*⁷⁷; rursusque: *Nolite errare: neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque avari, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*⁷⁸. Atque hæc iis dicta sunt qui communi vita teneantur, at non idem nobis, sed quid? *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiiis*⁷⁹, et: *Vos non estis ex hoc mundo*⁸⁰, et: *Vestra conversatio est in cælis*⁸¹. Itaque quid beatitudinem perdimus porro? quid confessionis generositatem conspurcamus? quid ni fratres imitatur probe viventes, quorum illustris vita est, lausque ab Deo, ac hominibus? Non et nos tandem destertemus? non respiscemus? non salutis curam agemus? non obitus diem præ oculis sumemus? Quo pacto ad Christi tribunal sistemur? ecquam reddemus rationem, qui otiosi pœnas verbuli daturi, in maioribus, ac prægravibus vincamur? Verum destertamus, vel serius, fratres, respiscamus, vitia profligemus, tenebrarum opera deponamus, armaque lucis induamus, animos omni custodia tuentes, undique Deo placentes, quo sic incolomes perennium hereditatem honorum ineamus per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO LXXXVIII.

De mortis recordatione.

Fratres Patresque, quod animo tantum, tanquam tile bonum est, ac mortis recordatio? de qua et disserere invitator ab Clææ episcopo defuncto, quem vos morientem minime vidistis, nos, qui viderimus, oppido et fructum, et stimulos quosdam sensimus, quæ in eo gererentur in nobis contemplati. Ergo excessit ille, ac discessit, ceu qui tabernaculum fabricatus destruit, in hanc vitam minime rediturus; non ei cælum utile deinceps, non terra, non mare, non sol, non luna, non stellæ, non hunc porro aërem ducet, non gutture clamabit, non oculis cernet, non auribus inaudiet, non naribus odorabitur, non manibus atrectabit, non pedibus ambulabit, non aliud, parvum magnumve, cum hac vita conjunctum exsequetur, quæ quidem ei sit præclusa, ac remunerationis maneat iudicium: nam equidem nobis remuneratio insuper reposita

est, quemadmodum scriptum est, *Ethi omnes, testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur*⁸². Ecquid nos igitur, fratres? quid aliud, nisi quod idem subibimus? Non æque moriemur? non æque in terram revertemur, unde assumpti sumus? non æque pulvis cinisque flemus? Inspectemus monumenta, videamus in quid vitæ desinat status. Quid ærumnosum hoc amplectimur corpus, quod post paulo terræ ac vermibus tradetur? quid vitiiis involvimur, quibus sub obitum occurremus? Sane hic adhuc spirans duos sibi dicebat apparere virum et feminam, hanc statura sublimem, illum brevem et gibbosum, qui se coargueret ac crudelibus verbis acciperet; quapropter et ingemebat, plorabundus, obitumque detrectans, ac prætrepidus. Non videtis cuiusmodi sententia sit mortis? non aspiciatis ut ante mortem quoque actores, et accusatores dæmones habeamus? Etenim sic habet, quæ hic obita amplectamur cogitata, ea et in decessu spectabimus. Igitur si *providemus Dominum in conspectu nostro semper*⁸³, ut Litteræ loquuntur, si custodem vitæ angelum revolvimus, si hos illosque sanctos contemplamur, eosdem videbimus quoque supremum spirantes; sin haud ita, sed vitiosos contra characteres, ac diabolicas mentis deformationes cogitamus, iisdem occurremus, id quod est miserandum et capitale. Quamobrem contendamus haud deprendi in iis simulacris, quin animi sub obitum puri reperi, quo cum fiducia dicamus nos quoque, *In pace in id ipsum dormiam, et consopiar*⁸⁴: sopor est enim mors probo, quemadmodum et Dominus inquit, *Lazarus amicus noster consopitus est, sed vado ut a somno excitem eum*⁸⁵. Sin sopor est, nimirum causa est requietis, et auspicandæ perennis occasio vitæ, ut ait sacer Apostolus: *Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitiæ dormientium factus; ac rursus: Absorpta est mors in victoria; ubi est, mors, stimulus tuus? ubi est, Orce, victoria tua? Stimulus autem mortis peccatum est, virtus vero peccati lex. Deo autem gratiæ qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum*⁸⁶. En absorpta mors est, en victoria data, siquidem confirmat: *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei* (20)⁸⁷. En apertum est cœlestis stadium regni, en ter felix propositum certamen, victori corona, ac vitæ delictum; itaque vincamus et nos, fratres, diabolum, vitia proculcemus, omnino a flagitiis expurgemur; virtutes comparemus, quo et inquilini flamus paradisi, et vitali arbore fruamur, per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

⁷⁷ I Cor. iii, 17. ⁷⁸ I Cor. vi 17. ⁷⁹ Galat. v, 24. ⁸⁰ Joan. xiii, 11. ⁸¹ Philipp. iii, 20. ⁸² Hebr. xi, 59. ⁸³ Psal. xv, 8. ⁸⁴ Psal. iv, 9. ⁸⁵ Joan. xi, 11. ⁸⁶ I Cor. xv, 55 seqq. ⁸⁷ Apoc. ii, 7.

(20) Τοῦ Θεοῦ μὲν est in Vat. a nostra lectione est textus, ab illa, vet. int. Latinus.

SERMO LXXXIX.

Omni studio et alacritate salutem moliendam.

Fratres Patresque, sua cuique tempestivitas rei est, uti postulat scriptum; at saluti moliendæ perpes, et assidua; nam Apostoli hæc sententia est, *Semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite*²⁰. Enimvero tribus his functionibus salus nostra describitur, siquidem semper gaudere probitatem concillet, sine intermissione orare diabolo in nos locum haud permittat, in omnibus gratias agere evidens sit amoris indicium divini. Igitur utrinque exacti, Deo placeamus, animum minime despondentes, neu socordia dissoluti in ministeriis, et opificiis, ac psalmodiis, quin cum omni lenitate cuncta obeuntes, ut eximii multiplicis divinæ gratiæ economi. Non milites videmus, ut regem alacres comitentur? et quonam vero? in bellum, homicidia, neces. Ac nihilominus ob præsentem gloriam, et opes fluxas, prompti in omnia ruunt, nos qui ad cœlestē regnum, vitam sempiternam, ineffabilem lætitiā vocemur, segnes ac præfractos, non alacres nos, et excitos Deo præbeamus, ceu egregios Christi milites? Legite quem manu teneo librum; videte, inquam, ac cognoscite in eo Patrum virtutes, quæ in iis alacritas, qui spiritus fervor, quæ certamina; tum autem quemadmodum cohonestati sint eapropter a clemente Deo quasi quidam dii comparati, pro miraculis, et quæ edidere, prodigiis. Illic præfulsere non solum qui ab origine formosi vitium nescivere, sed etiam qui proturbati in fœda facinora cecidere, pulcherrima usi pœnitentia, ut socordiæ prætextus, aut contemptus nemini sit relictus, nisi quis plumbeus sane est, expersque sensus, quem Apostolus affatur in hæc verba, *Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus*²¹. An divitias bonitatis ejus, et patientiæ, et longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam, et impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in diem iræ, et revelationis, et justi iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus²²? Videsis, contemtor, ac minas extimesce, atque e contemptus exsurge somno, siquidem et mors imminet repente. En et Candidus frater pie decessit et prævit, alter et alius consequetur, nec manet indidem quisquam, cunctique obibimus. Equidem felicem qui probe pervixerit, nam Pol merces coemit immortales, ac quæstum fecit sempiternum, alacritate atque diligentia paratis quæ prima et præcipua sint. Ac postea quam celebritas adhuc obitur, prostatque cœlestis regni mercatus, agite, cohortor, fratres Patresque, vigilemus omnes, atque excubemus, diaque et immortalia mercemur, quo cum fratribus cunctis cœlestē regnum eriscamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et im-

A perium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XC.

Faciendum non esse ut diabolo fores pandamus admittendis pravis cogitationibus.

Fratres Patresque, equidem vobis haud citra laborem pauca hæc, nihillique dissero verba, sed quoniam, ut fert Apostoli dictum, munus præfecti est laborare in verbo, et doctrina, communi bono necessarium, exiguum eum laborem lætus suscipio, siquidem et pastor cum laborat grege pascendo, tum mercedis spe lætatur, id est summi pastoris demerito. Nec Pol frugi alienus sermo est, quantumvis forsitan credunt nonnulli sermocinationem prodesse nihil; qui enim potest non fructum facere tam qui inaudiat prompte, qui quidem sit pro virtutis studio coronandus, quam negligens, cui pudorem boni neglectus afferat? Verum, cohortor, et prompti insuper promptitudine certemus, et negligentes consurgamus; nam tempus est, acceptum, tempusque salutis, quod si perdimus, inveniemus nunquam.

Igitur nec dies segniter deinceps, ac negligenter transito, quin perennes cogamus opes, supplicia, preces, alloquia, gratulationem, lacrymas, stimulos, collustrationem, honestas contemplationes, neu ex ingenio nostro æstimemus alienum, quin suam quemque salutem in addito moliri arbitremur, utcunque foris alius appareat. Annon Patrum memoria permulti, qui nihil esse viderentur, iis qui aliquid viderentur illustrius fulsere? postquam et nostra ætate, et in hac republica nostra, id est exemplis probatum, multique ex ignobilibus ac contemptis splenduerunt, maxime in confessione Christiana. Unde id, sodes? meo iudicio, non tam ex opera et industria propatula, quam intestino quodam statu. Ubi est enim constitutio pacata, puritasque mentis, et mansuetudo, ac tranquillitas, ibi virtutis finitio est, indidemque aspicit Deus, quemadmodum scriptum est, *Ad quem respectem nisi ad mansuetum, ac tranquillum, et trementem sermones meos*²³? Ut danda opera sit cuique purum se a conscientia præstare Deo, neu diabolo fores pandere, admittendis pravis cogitationibus; nam simul admittimus, quid patiamur tenetis, qui efframur, atque immutatur, et amaritiam carpinus, non voluptatem; contraque cum resipiscimus qui pacati, ac sereni, melle suavius degimus, velut in portu siti. Valdeque mirum est, virtute dulci comparata, et amabili, atque expetenda, vitio amaro ac lethali, diroque, quid hoc (malum) capiamur, ac non potius ad perfectionis habitum diffingamur. Etsi sic autem plerumque vincimur pro imbecilli natura, et qui a pueris impendio ad mala ingenis incunabamus, at ne tædeat certe ad frugem nos recipere; ac videns Deus labores, pro nobis propugnabit; belloque laccessitos æternis præmiis donabit,

²⁰ I Thess. v, 16. ²¹ Ephes. v, 14. ²² Rom. ii, 10. ²³ Isa. lxxvi, 2.

et ærumnis defunctos probitatis corona obligabit, sanctis accensos, ac suoque regno affectos. Quem gloria decet, et honor atque cultus cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCI.

De alacriter obluendo in scelestorum conflictu demonum.

Fratres Patresque, adhuc sermocinamur quorsum ac quo evadent quæ feruntur, nec mirum, nam in iis rumoribus sermocinari mens assolet. Verum, si videtur, crebra sermocinatione dimissa, nobiscum ipsi vacemus, ad conflictum, qui in nos imperspicue confletur noctu, et interdiu, intenti, ne, corporalem spectantes, in animo vulneremur. Ecqui sunt autem perduelles? scelesti dæmones, nequam spiritus, mundi potentes tenebrosi hujus sæculi, quorum immensæ copiæ, atque in nos implacabilis ferocia. Quanquam ne timeamus, neu consternemur, habemus nos quoque socium ac propugnatorem, sanctum Spiritum, Dominumque nostrum Jesum Christum, qui miseriis morbisque nostris susceptis atque sublati, tentationes perpessus, tentatis succurrere potest. Quem et inclamemus cum fiducia, *Judica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me, apprehende arma et scutum, et exsurge in adjutorium mihi. Effunde frameam, et conculca adversus eos qui persequuntur me* ¹. Nam equidem nos persequuntur hostes, ac necem sitiunt, instructis secundum semitam noxis, cunctisque dolis tentantes in peccati scrobem nos impellere. Enimvero ceu milites nos quoque instemus vicissim quasi quodam fidei et amoris thorace, ac velut galea spe induti salutis quippe iis armis bellum profigatur. Jam illud mirum, positas ipso in bello coronas, in corporali certe, ni luctatus adversarium prosternas, haud quamquam coronare, hic si haud prosternere ab adversario, coronam sis indeptus. Evidens id est ex eo quod sanctorum Patrum cuidam revelatum est de discipulo, qui oppugnatus septies abire absque comœatu, totidem patientia coronas quævisisset, quamobrem si in bellis positæ sunt coronæ, leniter cohortor, bellum patiamur, haud diuturnitate pugne præfracti. Non beata Sara per annos quadraginta acriter ab adultero oppugnata dæmone est, nec obtorpuit tamen? non eodem modo et quidem e subditis oppugnatus, ac rogatus a præfecto, vellet ne deoraret Deum quo bellum a se removeret, animum non induxit? videbat enim positas in bello victorias. Cui extinguendo bello nihil tam prævalidum ac preces, lacrymæ, contritio cordis: igitur ut invaserit hostis, aut etiam vulnus præ negligentia dederit, immisso in animum libidinis telo, illicet precibus utamur, et a nobis aufugiet; lacrymemur, ac carbo extinctus sit erroris submissee nos geramus, et nos Deus extollit. Ac felicem sane qui se urget in dies in opere divino, qui obedientiæ molestias perfert; nam

A certamen obedientia maximum est qui castitatem incorruptam tuetur, ne is ad prælii finem deveniens cum omni alacritate, et ineffabili voluptate hinc abscedet, nihil sollicitus de auditione mala, uti concinit sanctus David. Non triumphatores videmus hilares, ac prælatos domum reverti conflictus, et victoriæ signa ostendentes? idem in eo cogitemus, qui inaspectabili bello perfunctus præclarum certamen decertavit, ut in urbe vægrandi conspiciendus apparebit, cujus opifex, atque architectus Deus est plausu exceptus angelorum, auctusque divinitus corona, ac requietem sortitus sempiternam ad quam nos quoque venire mereamur Domini nostri Jesu Christi beneficio: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCII.

Titubandum non esse in diuturnitate discriminum, quin referendam ad Deum rationem.

Fratres Patresque, equidem studium nostrum, et ad Deum preces ad pacem Christianæ pertinent Ecclesiæ: nam quid utilius pace ad quietam ac tranquillam obeundam in nostris monasteriis vitam? Quanquam haud par credere est expedire id omnino, sciendumque, quo diuturnius sit discrimen hoc majoris explorationis causam præberi. Ergo ait Apostolus: *Placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustis pro Christo; cum enim infirmor, tunc potens sum* ², quamobrem quousque, et quandiu dimissis, referamus ad Deum rationem, qui utiliter plane temporum spatia dispensat. Audi Litteras dicentes, *Tentavit Deus Abraham* ³. Ecquid leviter, sodes? nequaquam, quin et compluribus annis, et tentationibus multis, tandemque absoluta fide comperitum alloquitur in hæc verba: *Nunc cognovi quod timeas Deum, et non peperisti filio tuo charissimo propter me* ⁴. Tentavit et Jobum tum majoribus certaminibus, tum annis permultis; ac cernens denique tolerantia perfectum, in hanc sententiam compellat. *Ne me aliter existima hæc in te exempla stituisse, quam ut probus appareres* ⁵. Ad eundem modum cæteros vates, sanctosque apostolos, ac beatos martyres, et pios omnes atque probos, frequentibus miseriis, ac quamplurimis annis exploratos multatosque, ascivit denique, ut de nobis idem sit cogitandum. Nondum, ad cruorem restitimus cum peccato confligentes, nondum sat incanduimus ærumnis, nondum fidei explorationem sinceram præbuimus, hæc nimirum spatii causa est. Et alioquin cum plerique resipuisse, lapsi viderentur, quanquam haud animo recto, quin fide, ac qui foro uterentur, eos qui sint tempestas probat, cujusmodi sunt Heracleotes atque Catharinus, qui monasteriorum cupidine suorum, seu, ut verius dicam, studio rerum quæ occidunt, et intereant, rursum ad imperatores defluxere. De quibus merito hoc usurpes: *Utinam frigidus esset,*

¹ Psal. xxxiv, 3. ² II Cor. xii, 10. ³ Gen. xxii, 1. ⁴ ibid. 12. ⁵ Job xl, 1 seqq.

aut calidus; sed quia tepidus es, et nec calidus, nec frigidus, evomam te ex ore meo ⁹⁷. Equidem nec laudaverim, qui confessione peracta, non se abstinere quin de monasteriis suis curarent, quasi quidam bifrontes, nostræque factionis, et hæreticæ? nostræ ob confessionem, hæreticæ ob monasteriorum retentionem; pacem amplexi ante pacem, ac periculis quantum in se foret, defuncti ante orthodoxiam, adhuc petitur Christus, et se in monasteria recipere; adhuc diris sancti obligantur, ac se obnoxios hæreticis præbuere, cum vel lapides oporteret conclamare, et contestari pericula ipsaque contumeliam Christi lugere, ac deplorare lingua. Scilicet qui monasterium tenet inibi residet? qui dicere queat capite se ac fortunis peti? qui pacem flagitet præ pace qua perfruatur? Sed hæ diabolus sunt artes, quo cum inanem confessionem reddat, tum Christianam elevet persecutionem, cunctosque, ut videtur, inquit.

Quamquam minime id evaluit, Christi beneficio; nam extorres degunt complures, qui confessionem obeunt accurate, nec elari ab initio solum, sed usi pœnitentia quoque, qui quidem pulsi obnixu monasteriis, ærumnosam cœpere vitam, quorum in numero et nos nihili simus, qui religione juxta ac vita constantes, et inconcussi pacem agitemus cum Deo per Dominum nostrum Jesum Christum. Quæ si inest in nobis, nec si terrarum orbis æstuet, fraudem contrahamus, Christo pro nobis propugnans. Cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCIII.

De iis qui corporis inescati voluptatibus per pœnitentiam se ad frugem recepere.

Fratres Patresque, nullum est impedimentum servari satagenti, nec detinens prætextus quo minus vel ad scelus metam provecus respiscat. Ac veram esse eam sententiam cum multa sunt exempla, tum unum e multis in Davide latronum dnce, quod præparatoria legimus, siquidem ostendit sermo et qui erat ante, sicarius, ac facinorum plenus, et quemadmodum conversus, Deoque conjunctus per habitum monasticum, tam evaserit probus, ut vel occupatos diabolo persanaret; nam ait ad eum Genius: David, David, scelerum tibi Deus veniam fecit, erisque jam hinc qui prodigia patres. In quo ingens est humanitas divina, non cædibus ei tantum condonatis, sed signifero quoque eo instituto. Vin' et alterum videre? ecce Manassem, qui, Israele annis duobus ac quinquaginta in animis colendis simulacris seducto, facti pœnitens sincere, cum donatus salute est, tum carmen concinuit Deo, quod hodieque canit Ecclesia Dei. Nam quod attinet ad eos qui inescati corporis amore se ad frugem recepere, quod sint, quamque numerosi,

⁹⁷ Apoc. iii, 16. ⁹⁸ Math. xvi, 24.

(21) Ὁλιφίς est in Val. quo est, ærumna, pro ἀόλγαις, quod placet.

A nec recenseam, in quibus est et dius David, post adulterium cædemque, vaticino recepto munere. Maria certe Ægyptiaca ab inexplitis nequitis ad angelicum genus profuga vitæ, emeruit et præagitionem, ut nulla ratione cuique sit prætextus relictus, quin per pœnitentiam ad salutem denuo recurrat. Quibus exemplis alacrioris nos quoque, optima speremus, credamusque si illapsos in profundum vitiorum incredibili Deus misericordia revocavit, ac restituit, nos quidem sane servaturum qui se urgeamus dies noctesque. Ac nemo hic frugem audiens nocentis, dicito, Hicne ut his suaviter usus perfruatur et illis? mihi credite, neque his, neque illis qui peccato sit obstrictus suaviter utatur, nam quæ (malum) suavitas est adulterare, nepotari, opibus inhiare, peculiari, cæterisque vitis teneri? non ii mentem gerunt fœdis libidinibus ardentem, quasi qui febribus laborent? Ut hæc verior sit oratio, tum hic eos puniri, tum in futuro sæculo æternum puniendos; et voluptates perditas ac pestiferas amplexis ingemendum sit; illacrymandum, non suaviter gaudere sotes, atque impudici credendi; cæterum qui virtutem præferat, in eaque vivat, ne is utraque lucretur, ac Jugi arcana voluptate pro innocentia fruatur, quemadmodum sancti, in Deo assidue gaudentes, cunctaque studio divino posthabentes. Quos imitati et nos fratres, lætemur, et invicem gratulemur, saluti, exercitationi, tolerantia, morigerationi frangenda voluntati, (id quod martyrium est) cæteris studiis, ac certaminibus inhærentes, quo his absolutis perennem vitam ereiscamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCIV.

De iis quæ molesta in vita cœnobiaca credantur, ac sint prælata, ob spem in calis repositam.

Fratres Patresque, enimvero arctam esse et restrictam monasticam vitam ex hac Dominica sententia liquet: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me ⁹⁸. Jam mundanorum quoque oppido acerbam spectacula clamant. Nec de omnibus loquor, (nam quis ampliflet quæ gerantur singula dicendo,) quin et bello dilapsos, si videtur, contemblemur modo, non amissis quæ tenebant universis, nudi propemodum et Barbarorum fugere manu? non partim habiti ignominiose sunt, et in exilium missi, ac pol primores, partim dignitate moti, partim huc, illuc dispersi tremunt, et inhorrent præ iis quæ mox patientur? Criminique datur quod in acie non mansere, ac perire; etenim tantum ab iis studium et obsequium flagitur, ut vel corpus animamque negligant, si sit necesse in gratiam principis. Cæterum nostra cum sanctus Spiritus lætitia conjuncta (21) pugna est, ut præliatum sit quod acerbum videatur, ob

spem in cœlis repositam. Ergo haud suffundimur pudore, qui, gloriolæ his, ac prænioli causa tot tantaque subeuntibus, contraque jubentes mutire audientibus, pro tam maximis et cœlestibus, nec tantillam ærumnam leniter feramus? Quænam est autem ærumna? quod præter voluntatem forsam ministerium jussum, cibus, potus, vestitus, calceamenta, locus, modusque obedientiæ, aliud quid ejusmodi mentem conturbans. Hæc enim vero ut sunt molesta, non adeo tamen, ut ab officio dimoveant, siquidem haud sunt pares hujus temporis miseriæ ad eam gloriam quæ in nos exhibenda est. Pro quibus si vel amburamur quotidie pati, sit necesse, nedum ut tam levibus de causis ac tolerabilibus ringamur. Atque hæc minime disserui quo contristemur, quin amorem videamus, quo nos clemens prosecutus Deus est, qui (22) communi vita sacerdos in hanc sacram professionem, cœlestemque conscripsit. Qui nec quæ exigit a nobis ad usum exigit suum, quandoquidem plenus est ter optimus, et nullius indigus, sed nostra ipsorum gratia, ut beneficium capiamus, ac servemur, itaque, fratres, omni dubitatione remota, per tolerantiam mentes incolumitemus, cunctam incidentem tentationem superantes, nullis victi cogitatis, quantumvis probandis nobis, et explorandis ingruere sinantur, vitamque nostram male habere, quo præfidentes cum Apostolo nos quoque dicere habeamus: *In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur; aporiamur, sed non destituimur; persecutionem patimur, sed non derelinquimur; dejicimur, sed non perimus, semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes*⁹⁹. Quo adhibendo studio, vitæque procincta, Deo complacentes, cœleste regnum ineamus per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCV.

De arcto, et angusto itinere, lætæque vitæ diversorio perennis.

Fratres Patresque, qui longinquo ac salebroso itinere proficiscuntur, cum laborant, et viæ subeundis molestiis dolent, tum boni spe diversorii dolores perferunt, ac labores depellunt, alacriter semper contentæque ulterius tendentes.

Quorsum hoc mihi exemplum? scilicet proficisci nos quoque in hac vita itinere quodam, ac pol arcto, et afflicto, atque longo, valdeque laborioso (quis enim negat?), siquidem necesse est virginitatem ac continentiam dum vivimus tueri, morigerationem atque obedientiam servare vividam, consilia destruere et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigere omnem intellectum in obsequium Christi¹, ac quæ

A his alia consecraria sunt pro monastica vita. Quamquam, hic quoque finis prælatus est. Quisnam, sodes? immortalitas, quam certissimus Deus se præstolatis præbere stipulatur. Quamobrem cuncta hic acerba ob immortalitatem, fratres gratulanter, atque patienter feramus, cohonestantes nostro in corpore, spirituque Deum. At qui cohonestetur Deus dicam unum in modum. Ante biduum nos laici huc venere speculatum, simulque sedentes conspicati, ac manibus alia purgantes, et ore Davidicos hymnos exsequentes, Deum laudarunt, gratulati, frugemque senserunt, atque hæc comprobata Dominica sententia est. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est*². En equidem cohonestatis vestro in corpore, spirituque Deum hac in parte. At enim et cohonestetis insuper assidue omnem in modum, qui Deo digne obeatis. Ac quoniam mortales æmulatione plurimum ad agendum inducimur, *Neque zelaveris facientes iniquitatem. Quoniam tanquam fenum velociter arescent, et quemadmodum olera herbarum cito decident*³, quin proba, honestaque effringito. Sane hic quidem arti cuiquam dediti, non a pejoribus, sed egregiis, operis sui exemplar petere laborant, verbi gratia, faber ab artificiose fabricante, pictor ab erudite pingente, planeque rudes ac minus imbutos nemo, quin expertos et imbutos satagit imitari: hæc si in materiatis ac pereuntibus lex atque regula est, quanto hæc in arte, et scientia magis, quæ artium et scientiarum summa est, nostram ad proborum exempla vitam componere debemus, non contrarios sequi. Ergo imitemur qui a pueris se ad senectam subditos gessere, non dico antiquitus sanctos quin nostro in contubernio illustres imitemur; qui simplicitate diaboli vafritiem solvere, et alacri obedientia præstanda, curriculum quoddam monasticum probe decucurrere; ac, si vultis, jubentem se imitemur, ut ipse Christum, rursumque edicentem: *Deum imitentur, sicut filii charissimi, et ambulant in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem, et hostiam Deo in odorem suavitatis*⁴. Jam nostrapte causa Christus oblationem se Deo, et hostiam tradidit, ac nos nec tantillam ærumnam agendis gratis feramus? opprobriis petitus Christus est, pro hoc effato, *Impropria impropertantium tibi ceciderunt super me*⁵, ac nos vel minimum impeti a quoquam, et insimulari negemus? scilicet sanctorum simus consortes, quorum vestigia minime sequamur? scilicet cum Christo regnemus, ejus neci non conformemur, nec societatem coeamus peccatorum? *Et si justus vix salvatur, impius et peccator ubi parebunt*⁶? Videte accurationem, quemadmodum justus vix salvatur, ut nihil dicam probum esse non posse qui

⁹⁹ II Cor. iv, 10. ¹ II Cor. x, 5. ² Matth. v, 16. ³ Psal. xxxvi, 1. ⁴ Ephes. v, 2. ⁵ Psal. lxxviii, 20, 21.

(22) Κοινοβίου erat in postro, sed emendaveram κοινὸν βίον, quod inveni in Vat.

impatiens sit, labori alienus, veteres offensas remi-
niscens, indeque incensus ac concitatus, nec cum
Deo agitans pacem. Igitur hæc designantes necesse
est a conjunctione cœnobica revelli, atque hinc ab-
ductos incidere in iudicium perenne, Pol amens
dicam quod sum dicturus, non subditum egi quo-
que? non præfectum habui? non cœconomum? non
spiritualem juxta ac carnalem patrem? non spiri-
tales æque fratres, et carnales? inter quos velut in
igni degebam, hinc inde petitus, contraque duas
adversarias vitas depugnans. At servari, nisi tole-
rantia, nequibam, ac ni confister debite, mibique
crimina ascriberem semper, neque enim potest
aliter in ærumnis animus pacari. Vos quidem
estis qui estis, (nam vel id sufficit dictum) et docere
me, ac corrigere tentatis, ceu rudem, et eorum
quæ dicantur inscium, cum vel pueris sit evidens
suggestione vos diabolica cieri. Non sub potentem
Dei manum succumbitis, in qua inest suavitas, ac
voluptas, et securitas? Confiteri videmini nec con-
fessio est quæ obeatur, quin comitium rixis aperi-
tis, quasque prætorium tribunal, in animorum
perniciem vestrorum, meæque miseri dignitatis, et
omnium qui audiant. Dolent, opinor, quæ retuli.
Pol doletis, sat scio; ac loquor sollicitus et ipse,
atque ut causam pro quoque vestrum in die judicii
dicturus. Sed cum scriptum est: *Nunc tempus acce-
ptabile, nunc dies est salutis*¹, malignitate ex animis
sublata, benefacere discamus, purosque nos bene-
ficio præbeamus, priusquam Domini dies terribilis
et illustris appetat, in quo vel otiosi rationem ver-
buli reddemus, ut quanta optima potest conscientia
hinc profecti, habeamus qui perennem vitam nau-
sciamur per Christum Jesum Dominiuum nostrum.
Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto
Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuita-
tem. Amen.

SERMO XCVI.

De fratribus Carterii secessione, deque pace, ac concordia doctrina.

Frates Patresque, equidem crebro ad vos dis-
serens haud necessario disserere videbar, ceu qui
jam perfecti essetis in officio, nec moneri opus ha-
beretis; nunc, ut video, vel in primis necessario,
postquam et me sic disserente, minime cessat in
plerisque vestrum inquires, ac seditio moveri in
quo et demiror quemadmodum qui doctores agere
pro tempore debent, adhuc puerescant, stolidi,
et amentes nequaquam. Enimvero causa est defecta
charitas: nam si ex Apostoli sententia: *Charitas pa-*
tientis est, benigna est, non emulatur, non agit pepe-
ram, non inflat, non indecore se gerit, non querit
quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non
gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati;
omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia
*sustinet*⁸, nimirum hac absente oriuntur contraria
vicissim, incredulitas, secessio, pertinacia, spes,

A atque tolerantia nulla. In his positi, qui Dominici discipuli vocemur? ipso clamante, ac dicente : *In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si charitatem habueritis ad invicem*⁹; et alibi rursum, *Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis, et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos*¹⁰, igitur charitatem, ac veritatem non habentes, quin inimicitias, pugnas, dissidia, non Christo erudimur, sed Christi inimico, quantumvis acerba est oratio. Jam quo vivimus miselli, quo aere ducimus, haud obeuntes quæ grata et accepta Deo? quem fructum Carterius fecit, segressus a nobis, atque in aliud consortium profectus? Sane cum noxium est, et improbum prorsus, ex alio in aliud consortium migrare; tum id citra præfectum committere, qua non suspicione dignus est? maxime accusato eo, et damnato, atque reprehenso. Quas ob res, ut videtur, qui id a nobis adjumentum, suæque secretum conscientie minime conquireret, missionem poposcit, ac pol imbecillitate hominis inductus, ne majori tristitia obrueretur, in gravius malum illapsus, fecit commectus gratiam. Demum deprensus est, frustra, ac nequidquam hunc, et illum causatus, abitus prætextus coegisse, atque hinc vobis dedisse turbas, equidem, *Qui vos conturbat judicium portabit, quicumque est ille*¹¹, quemadmodum scriptum est. Porro ubi quis respondere cœperit, sic habeto, agi illicet perniciem, qui si æqualibus responsat, habet fortasse quo animo satisfaciat? sin majoribus, judicium est dissidii, et interitus ejus qui responset. Quamobrem, fratres, si is inconsulte ac noxie fecit, vos quidem certe consulte atque probe agitate, pacem amplexi cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua Deum contuebitur nullus solliciti ne quis divinæ gratiæ sit exsors, ne qua acerbitalis radix sobolescens negotium facessat, qua frequentes polluantur. Quid hoc verbi est? uti probum quandam zelum ostendatis innocentes, malignitatem exosi, et aversati, neu hostes ducatis, quin ut fratres, moneatis, Apostoli commendatione digni, cujus alicubi hæc sunt verba : *In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse in negotio*¹². Sane hæc, fratres, non insultans equidem, ac vos lacessens sermocinor, quin amice parceque exemplum super filiis Heli reformidans, tum propter me, tum propter vos ipsos, sin arbitramini secus, jamjam apparent dies, cum hæc vobis lingua subtrahetur, ac tum scietis quæ nauci hic ego dicebam fuisse vera. Cæterum pœcia Deus, qui cunctos vult sospitari, et in notitiam venire veritatis, tum revulsum a nobis velut ovem, haud permittat sub os animivori cadere Draconis, tum vos, eximios suos agnos in præceptorum caula tueatur, quæ accepta ei sint agentes per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

⁶ I Pet. iv, 18. ⁷ II Cor. vi, 2. ⁸ II Cor. xiii, 7.
10. ⁹ II Cor. vii, 11.

* Joan. xiii, 35. 10 Joan. viii, 32. 11 Galat. v,

SERMO XC VII.

Declinandos esse qui suppliciis multati rursus seclariis accessere.

Fratres Patresque, iterum concitatum est bellum, ut aiunt, ac pol intestinum, quo quid acerbius, trucidare invicem Christianos? ergo orandus nobis assidue Deus est, ut subditi quiescant, tam quod ad regnum attinet mundanum, quam quod ad fidem, ob quam hic consideramus. At considerentes haud par considerare est obiter projecteque, quin caute in primis, et circumspecte, ne aliis prædicantes ipsi improbi simus, quod ob eos diximus, qui suppliciis multati, rursus seclariis accessere. Quorum missilia nuper refugimus accipere, ut noxia conjunctaque cum animi periculo, qua recognita quidam inter nos Patres indignati, ceu hinc turbis accensis. Nos enim vero turbas accendi deprecamur, nec possumus tamen, utut conturbentur nonnulli, de veritate quidquam remittere, ac confessionem polluere Christianam, conspirationis crimen veriti, uno dicente Vatum: *Sacra profanis non discernebant, sed erant eis omnia polluta*¹²? Necnon Apostolo: *Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? quæ societas luci ad tenebras? quæ conventio Christi ad Belial? quæ pars fidei cum infidei? qui consensus templo Dei cum idolis*¹³? Ac rursus, *Subtrahere vos ab omni fratre ambulante inordinate; et non secundum traditionem quam acceperunt a vobis*¹⁴, et iterum: *Si is qui frater nominatur est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledictus, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi nec cibum sumere*¹⁵. Igitur cuncta hæc mentem conterrent, ac distinent, eaque gratiam quamvis potius miseriam et ærumnam perferre animum induximus, quam præsidium ac salutem prodere. Equidem cum scriptum sit: *Sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra*¹⁶, vosque membra sitis germana, atque intestina nostra viscera, non potui quin edicerem præsentia, quo sciretis, et scientes condoleretis, ac quæ hinc eventura sint videretis, siquidem ait: *Virtute fungens exspecta ob eam tentationes*¹⁷. Jam per vos ipsi iudicate, obsecro, quod dixi æquum sit ob veritatem monasteriis pulsos, eademque prodenda monasteria retinentes, pares cernere, et consortes putare. Ego et nequidquam pulsus sum extorres, et pro his olim nequidquam propugnavi, atque impostores adeo deprehendimus, aliis, sic aliis alter loquentes, ac jure ingement nobis qui confessionem obeant accurate, si accessisse iis videbunt qui noxam in Dei Ecclesiam compararunt. Quin absit vero ut accedamus, et in nos insuper exitium conflemus. Pol jam pridem quatenus tempus postulabat indulsumus, nec injuria, nunc urgendum ædificium sit, nec retractandum; nam: *Quod si subtraxeris se, inquit, non placebit animæ meæ*¹⁸, et: *Vos non estis*

*A subtractionis, filii in perditionem, sed fidei, in acquisitionem animæ*¹⁹. Viden' ut retractionem nominet, ad perniciem? Itaque hæc ejusdem Apostoli sententia est, *Mundus sum a sanguine omnium vestrum, non enim subterfugi quominus annuntiarem omne consilium Dei vobis*²⁰. Quamobrem nos quoque apostolica doctrina, ac sanctorum adeo Patrum subnixi, qui eadem et ipsi cum apostolo loquuntur, ab hæretica consuetudine eorumque qui mutato consilio his accessere, abstinentes, confessionem accuratam tueamur, in qua stamus, ac divinæ spe gloriæ triumphamus, cæterisque cunctis functionibus ceu adamussim poliamur, quo perfecti, integrique simus, nulla in re defecti. Ac Dei pax, quæ omnem superat mentem, animos sensaque nostra custodiat per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCVIII.

De obsequendo præfecto, gratanterque ferendo obedientiæ certamine.

Fratres Patresque, equidem in vobis gaudeo, qui in omnibus morem geratis, ac nihili meis verbis obsequamini seu afflicti, seu hilarati, seu reprehensi, seu collaudati, etsi haudquaquam id est a vobis, quin Dei munus est, et obedientiæ veræ, minimeque fucata argumentum, quæ ingens habet præmium, ac mercedem certaminis, quemadmodum sancti Patres edixere. Sin certamen est, habet nimirum pugnas, et conflictus, postquam martyr citra supplicium nemo est, nec laureatus qui non legitimum certamen consecerit, quamobrem nos quoque haud defetiscamus quodam quasi martyrio perfungi conscientiæ, læte universa ferentes objurgationes ceu flagra, voluntatum coercionem ceu obruncationem, cogitationum impetus, ceu accensas a diabolo pyras. Non restinguitur ignis nisi aqua suffusa, nec fœdæ libidinis flamma, nisi lacrymis affluis; haud curatur labor nisi restauratione quietis, nec mens gravata cogitatis nisi ex operatione, quam confessio præstet. Apertaque sunt remedia salutis, et hactenus etiam atque etiam in Domino valetis, *si quis autem vestrum indiget sapientia*²¹, ut Dei germanus vociferatur, *postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non improperat, et dabitur ei. Postulet autem in fide, nihil hæsitans; qui enim hæsitat similis est fluctui maris, qui a vento movetur, et circumfertur. Non ergo æstimet homo ille quod accipiat aliquid a Domino, quia vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis*²², quapropter ne ambigamus, neu precibus agitantis dubitemus; quin gratulati, ac cum fiducia sincera Deum votis flagitemus, et consequemur sine dubitatione petita, atque insolens exstinguetur ignis, cognitaque diffugient inimica ac Deo duce propositum obedientiæ

¹² Ezech. xlii, 26. ¹³ II Cor. vi, 16. ¹⁴ II Thess. iii, 6. ¹⁵ I Cor. v, 11. ¹⁶ I Cor. xii, 26. ¹⁷ I Cor. xi, 35. ¹⁸ Hebr. x, 38. ¹⁹ ibid. 39. ²⁰ Act. xx, 27. ²¹ Jacob. i, 5. ²² ibid. 8.

martyrium peragetur. Cæterum vos, fratres, scire velim loculos nostros non nimium abundare stipe, quin erogari, non augescere, nunc præsertim cum defecit et vinum, qua re imbecilliores percellimini, sentio. Verum confidite, propere adjumentum attulit Deus, pro frumenti copia vinique, ac quæ alia fert necessitas, necnon asserat et insuper, si ei toti incumbamus, quæ placeant agentes, nec de fiducia demoti, quæ ex eo suppetit, qui quidem dixerit: *Non te deseram, neque relinquam*²⁴; ac rursus: *Quærite primum regnum Dei, et iustitiam ejus et hæc omnia adjicientur vobis*²⁵. Quæ si destituant plerumque, nihil mirum, quin exploratio, ac periculum est virtutis. Non probus erat Jacobus patriarcha? at fame interim pressus, majores nostros in Ægyptum ablegavit frumenta coemptum. Non probus Elias vates? qui nihilominus Sareptam in Sidonem concessit, pone viduam clamans: *Sume sis mihi aquæ paucillum in capedinem, bibituro frustumque panis comesuro*²⁶, non aliud postulans quam parabile, ac necessarium alimentum. Et quis vero? Elias, qui cælum obseravit lingua, ne pluviam præberet, rursusque precatus supplicium solvit, et refixit, nos viles intus, extraque. Qui etsi quid ejusmodi feramus, minime sit alienum, nec moleste patiendum, quin gratulandum in inopia juxta, ac copia, nam ea Christi discipulorum nota est, non perditæ murmurantem. Quo suscepto studio, et consilio, facile cum hæc adversa transeamus, tum bona adipiscamur futura, per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO XCIX.

Dei inhærendum formidini, quo pestiferos daemonum incursus fugiamus, deque Psalmodia.

Fratres Patresque, nuper egressis Agarenis illicit consternati timuimus, solliciti ne in cruentas impiorum manus incideremus, ne injuria, cæterum agi et daemonum incursus, id vero minime cogitamus, nec metuimus ne incauti a malignis spiritibus capiamur. Enimvero in hostibus qui spectentur cum temporarius est incursus, tum eminus tumor delatus volentibus potestatem facit huc, illuc diffugere, quod dici, inaspectabilibus nequit, qui noctes, dies, in horas insultibus in nos dediti nec respirare (pene dixerim) permittunt. Ut plus hic opus sit formido majorque custodia, ne capiamur, quin pestiferos eorum incursus fugiamus, at quo fugiamus? ad Deum scilicet; nam *Deus noster refugium, et virtus*, ac ille, *adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis*²⁷; et: *Immittetur angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet eos*²⁸; rursusque: *Qui confidunt in Domino sicut mons Sion, non commovebuntur in æternum qui habitat in Jerusalem*²⁹. Igitur Dei formidine, ac fiducia præditi nequaquam hostes pavebimus. Jam illud reputemur, haud ca-

ptum iri nisi panis, et aquæ penuria præsidium. Quid his simile in nobis? lacrymæ, ac verbum Dei, per quæ animus pascitur, et incolumitatur, quorumque defectu perit, ac proditur. Ergo *habitet in nobis verbum abundanter*³⁰, ut aiunt Litteræ, nec lacrymæ desint. Quin obitus indidem et proditio, quemadmodum ferunt. Quid hoc iterum rei? intestina nostra vitia, studioque carnis excitata animi sensa, quæ, ut insidiatores, inimicis ostium demonibus aperiant. Sed ii profligandi sunt nimirum, et omni ope cavendum ne civitas nostra, id est, mens, expugnetur, neu a peccato dejectemur, neu scædus cum noxiis sceleribus ineamus, quin immaneamus virtuti, in qua conditi sumus, ad conditoris laudem, meumque sontis in Christi diem triumphum. Porro autem cum heri vobis succensuerim ob psalmodiam, obsecro ac cohortor, decore riteque psallere, non obiter, et supine confuseque. Id equidem haud sentem me offendit, sed pol sanctum Spiritum, qui edixerit, *Psallite intelligenter*³¹: at intelligenter psallere nequeamus, ni id observetur, ne, choro frequentando, versum auspicemur dum prædictus sit absolutus seu contenta, seu exilis psalmodia fiat, seu lentius, seu concitatus eat versus. Sin accidat torpor, et ignavia, certe succurrito alter alterum, in primisque decorum conservator quod si est in aliis pulcherrimum, quanto magis in alloquio divino? Annon in turbis deformationes animi scædæ, ac captivitas quædam accidit mentis, contraque inest in decoro tum studium et contentio major tum suavitas, siquidem ait: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo*. Igitur hortor obtestorque, summa ope nitamur hanc virtutem acquirere quoque, invicem adjurantes, ac corrigentes in canendo; nam sic intelligenter psallentes, animis voluptatem oppido quæramus, et exemplum aliis simus luculentum; atque in hoc etiam Deum denique colentes, perennem vitam eriscamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO C.

Dirigi mentem dextre oportere ad immensam opificii pulchritudinem divini.

Fratres Patresque, huc ingenium semper; huc invigilet animus in monasticum certamen, opusque divinum, non huc illuc paletur, ceu manucaptus, scilicet haud aqua mare, aut aspirantem aer defecit; multoque nos minus egregia cogitatio destituat necesse est, in Dei miraculorum pelagus infinitum spectantes quibus mens inerrans nequaquam agit otium qui in hac vita operam ludat, ac se vitiosis obliget cogitatis, siquidem motu prædita perenni conquiescere nequit, quin ferri necesse est quocunque dirigatur, seu dextre, seu sinistre. Ac si dextre, fari hæc Davidica queat: *Domine, in volun-*

²⁴ Jos. i, 16. ²⁵ Matth. vi, 33. ²⁶ III Reg. xvii, 10. ²⁷ Psal. xlv, 2. ²⁸ Psal. xxxiii, 8. ²⁹ Psal. cxiv, 1. ³⁰ Coloss. iii, 16. ³¹ Psal. xlv, 8.

tate tua præstitisti decori meo virtutem²²; sin sini-
stre, versum sequentem, Avertisti faciem tuam a
me, et factus sum conturbatus²³: nam equidem
aversum Deo est inane studium, animique per-
turbatio lethalis fontes feriæ. Quamobrem demus
operam dextre ut perpetuo dirigatur, et eximia spe-
ctacula cernat. Quænam? Angelicas ac cœlestes
copias, ingens inibi atque incomparabile decus,
splendidas apostolorum, vatum, martyrum, et om-
nium sedes proborum, cœli convexum, radios so-
lares, jubar lunare, astrorum tripudia, ac quæ alia
sunt subjecta sensibus, non quo immoretur in iis,
quin totius universa per ea molitorem Deum specu-
lata, pulchritudinem quam habet incorruptam tueat-
ur. Sane ornavit nos Deus, primum in paradiso,
dignitate simulacri, et imaginis quamlibet inobe-
dientia nos deartuavimus, ac confudimus; deinde
in gratia per regenerationis lavaerum, sanctique
Spiritus renovationem, quem effudit in nos copiose
per Christum Jesum Servatorem nostrum, quanquam
hic degeneravimus; quoque tertio in virginitatis
professione, cunctis condonatis admissis, contraque
nos chirographo crucigera quadam vita æque ac
tinctione deletio. Igitur in sua mens pulchritudine
maneto, ut audire mereatur, *Tota candida es, amica
mea, et macula non est in te*²⁴. Sin et maculam con-
flet (25), posteaquam mutabiles sumus, nec purus
a sordibus quisquam, aut qui animum se habere
castum gloriatur, at enimvero lacrymis purgemur,
ait enim, *Lavabis me, et super nivem dealbabor*²⁵;
rursumque, *Lavamini, mundamini, auferte scelera
ex animis vestris*²⁶. Ac felix mens quæ sic assidue
se purget, omnique studio libera, soluta, studium,
amorem, cupidinem solum teneat, Deum mortem-
que in dies jucunde præstoletur, nam veniet omnino,
ac debitum nos quoque persolvemus. Atque utinam
pie, sancteque, tum reliquiis cujusque nostrum
spectantibus, ac psallentibus sacris futuris, ceu
lecto utensili, ceu probo instrumento, tum animo
a sanctis angelis in perennem vitam asportando,
per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria
et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc
et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CI.

*De Heri Christi incarnatione, ac transfugis depla-
rândis fratribus, de nobisque muniendis doctrina.*

Fratres Patresque, rarum est auditorium, aliquot
digressis fratribus. Quanquam nec præsens negli-
gendus auditor unus, siquidem ait Dominus: *Videte
ne contemnatis unum ex his pusillis; dico enim vo-
bis, quia angeli eorum semper vident faciem Patris
mei, qui est in cœlis: venit enim Filius hominis salvare
quod perierat*²⁷. Hui incredibile beneficium, ve-
nit ad fugitivum servum herus in habitu servili,
ut eum servitute diabolica liberaret! venit lux vera

A quæ petierat drachmam vestigatum, ut e tenebris
eum peccati revocaret. Igitur necesse est nauci
nos quoque, bonum imitatos, unicuique vestrum
laborare, ac sermocinari, et pol impendere vitam.
Atque utinam ales efficiat, volaturus, ac singulis
contuberniis quieturus, cunctis videndis: et pro
officio compellandis; nec iis solum, qui in Caini via,
fraudeque Balami grassatis. Quosnam hos inquam?
Leontium, Hermiam, Nectarium, nostri, ac religio-
nis transfugas, qui præfecturam sceleris tulere
præmium, quos si spectem, alloquar, ut aliud nihil,
saltem consoler animum miser. Ac videre velim et
qui, pro meis criminibus, sacro habitu projecto in
nefarium se facinus induere, plus quo ejuler, quo-
rum unus Pegasus ille, quem ferunt eo flagitii
B provectum, ut regia dignitate populo imperitet,
bella moveat, homicidia patret, et vitam vero ho-
micidio abruptisse. O calamitatem! in quod mise-
randus præcipitum ruit! primum contubernio pro-
fugus huc illic itare, quo alluberet, ceu brutum
pecus interiens, tum monachum exutus, tragedia
quam audivimus defungi. Quapropter, hortor, tum
pro (24) eis comprecamini, tum vos munitote, ne
quid de contentione monastica remittatis, nam pau-
latim remittendo, ac relanguendo, in perniciem
animus impellitur. Eam ob rem et nunc solitarios
degentes miseror, ac deplorò ut facilem diabolo
prædam objectos; etenim si e caula ovem arripit
lupus, scilicet non extra ovile palabundam nactus
interimat? Nescitis qua in nos insania præditus
C diabolus sit? quippe ingruit cunctis, non tamen ut
misellis monachis; ac cum internecone gaudet
multorum, tum in primis triumphat si monachum
unum quempiam prosternat, eaque gratia luctatur,
instat, contendit, obedientem ab obedientia retra-
here, quietum e quiete, stylitam e stylo, clusium
e claustrò, qua avocatione captum incitet quo lu-
bet. Ut qui se in suis modulis, locisque teneant
virtutis, insuperabiles sint diabolo, laqueis altius
sublati, igitur et nos, fratres, præbitis in hostem
divinitus usi viribus in fugam eum cogamus, Dei
formidine tecti, qui cœlestibus sensis impurum
seriamus, non ab eo profectis succumbamus, quo
victoria hic potiti iustitiæ coronam referamus, per
Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et
imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et
semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CII.

*De veteratoris vafritie serpentis, ac quemadmodum
vera submissione, vique regia grassati, multiformes
dolos evadamus.*

Fratres Patresque, cum hodiernus me dies cun-
ctis postulat disserere, tum iis in primis qui modo
advenere, ut jam pridem jejuni nostri sermonis
expertibus. At qui futurus sermo est? ut Christiana

²² Psal. xxix, 8. ²³ ibid. 9. ²⁴ Cant. iv, 7. ²⁵ Psal. l, 9. ²⁶ Isa. i, 16. ²⁷ Matth. xviii, 11.

(23) Φανῆ μωμεῖσθαι est in nostro melius. Vat. γράνη.

(24) Serutus sum Vat. in quo est ἐκείνων pro ἐκείνου.

dignam oppugnatione vitam obeamus, omni exercenda pietate, atque probitate, ceu morigeri filii? non qui olim in ignorantia libidinibus conformemur, deque studii contentione monastici quidquam remittamus; nam videtis, fratres ut diabolus tanquam leo rugiens oberret, quærens deglutire quempiam. At nunc cernens persecutione sejunctos, vehementius instat, qui prædari animum gliscat. Sed intenti semper, et ubique vigilemus, divinis tecti præceptis, atque is locum non inveniens, pudefactus abscesserit; siquidem nactus, penitus irrupat, nec desistat, dum maciet ac interimat. Nescimus quot peremit ab orbe condito, non primigenium mortalem voluptate victum pomario proscriptis? non Cainum in fraternam cædem armavit? non Judam apostolico excidit cœtu, cunctorum vitæ proditorum molitus? non innumeros alios neci tradidit? Idemque est qui nunc quoque urget, insidiatur, decipit, peneque mundum deglutit, quem difficile, et impendio sedulum sit evadere. Nec conatur solum ineunda dissoluta, ac licente vita, sed etiam exercitatione degenda accurata prosternere, et in diversum nos impellere, varius, multisque se technis, ac fraudibus diffingens, atque in nos laqueos in terra complures explicans, secundum beati Antonii revelationem, quos et sola effugit humilitas, uti fertur.

Qua nos usi quoque, diverticula ejus, et errores devios evadamus, grassari regia neque huc, illucque declinante, quin præcepti norma traditi obeuntes, ac præcessorum vestigia Patrum sequentes, quorum in cœlis vita est. Igitur a vitiosis cogitatis mens retrahitor, animus divina oracula meditator, os in Dei laudem reserator, oculus rite cernito, auris inanes fabulas ne admittito, manus ad opificia moventor, pedes modeste gradiuntor, cibus potusque obitor moderatus, somnus ad amussim componitor, neu citra necessitatem egressus, neu quæ mortem afferat licentiæ, neu aliud quid insolens agitator, quin cuncta sancte prudenterque geruntor. Neque vero spatium longum est, et finis imminet certaminum. Ecquod est autem laborum præmium cœleste regnum. Pro quo fratres, magis magisque decertemus, luctemur, sin corruimus, at iterum resurgamus; sin obdormimus, at rursus evigilemus, vim inferamus naturæ, membra hæc terrena perimamus, virtutes acquiramus, (quæ equidem mihi quoque edico, obsitus et ipse imbecillitate, ut eadem vobiscum natura præditus) quo sincere mnes, et insontes hinc profecti, perennem vitam consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CIII.

De divinis exsequendis præceptis, ac iustis in negligentes minis.

Fratres Patresque, molitor Deus qui e nihilo

A nos protulit in lucem, velut in schola quadam in hæc vita collocavit, regni sui Evangelium discituros. Igitur prædicatum discipulos mittens jubet in hæc verba: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis*³⁸. Quænam sunt autem quæ mandavit? in antiquo scødere, ut partim dicam, Non occides, non adulterabis, non furabere, non falsum testimonium dices in novo his majora, et accuratiora; nam *Dictum est ait, antiquis: Non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio; ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo temere, reus erit iudicii*. Rursus dictum est antiquis: *Non adulterabis; ego autem dico vobis quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam adulteravit eam in cordesuo*.

B Rursus dictum est: *Non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio; ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam adulteravit eam in cordesuo*. Rursus dictum est: *Non jurare omnino*. Rursus dictum est, *Dilige proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum; ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, bene precamini execrantibus vos, benefacite his qui oderunt vos*³⁹. Viden' quod utriusque scøderis discrimen? illo actiones vetante, hoc vel occasiones, unde actiones existant, ne hinc radices agat peccatum, itaque si nec legaliter, nec Evangelice, sed ethnice, ut sic dixerim, obimus quid tum temporis patiemur? *Nolite errare, inquit, neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque avari, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*⁴⁰, eaque de causa, uti sæpe, et nunc præmuniens edico, ne quis solitarius degito, neu supine fertor, neu aurum cogito, neu servum teneo, neu equum, neu bovem alito, neu quid aliud tractato citra persecutionis normam, unde graviora, et atrociora facinora manent. Tametsi sunt e vobis qui contra verum obstinate contenditis, quorum a sanguine sum insons; neque enim subterfugi quin divinum jus edicerem, nec reticuli venturum immorigeris ensem. An irritamus Deum? num fortiores eo sumus? Jam vero *et securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum excinditur, et in ignem mittitur*⁴¹. Non exemplum timetis, non minas exhorrescitis? non mortem pavetis, quæ mox obeunda est?

Qui horribiles angelos tueamur, eductum nos e corpore venientes; qui longum illud immensumque iter peragemus, viatico non instructi? qui tribunali sistamur Christi, cui congenulabunt universi, cunctæque laudes offerent linguæ, scødam conscientiam tenentes? Ut alegari sit necesse ubi non exstinguitur ignis, non moritur vermis; ubi fletus, ac dentium stridor agitur, quod ne accidat, fratres, agite venerabundi illacrymemur clementi Deo, et eum coram prævertamus, confessione, precibus, compunctione, lacrymis, supplicio, jejunio, castitate, omni præclara functione. Enimvero is est

³⁸ Matth. xxviii, 20. ³⁹ Matth. v, 44. ⁴⁰ I Cor. vi, 10. ⁴¹ Matth. vii, 19.

scelerum nostrorum placamentum, nec se in nos offirmavit, minimeque revertentem aversatur, quin asciscit: ut meretricem, ut prodigum, ut latronem. Sane, obsecro, fratres consurgamus, excitemus, contendamus, quo velut pueri studiosi e schola discedentes læti domum revertuntur; sic nos quoque ceu genuini Evangelii discipuli in perennem vitam ovabundi commigremur, per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CIV.

De sincero veroque amore, ac morigeratione erga præfectum, et horrendo justis iudicis examine.

Fratres Patresque, quæ superiori Catechesi propter tum præsentem disserui, æger ac dolens disserui, at quæ de vobis nunc habeo dicere, ea vero sunt meliora, et cum salute conjuncta, qui Dei Opt. Max. beneficio morem tenuitati nostræ obsequentes geratis, nihil citra constitutum agentes. Quod non mihi gaudium modo est, ac triumphus, sed præ me adeo vobis, qui virtutem ante cœpistis; quid est enim suavius, lætius, jucundius quam ad præscriptum vivere, nec pro libidine quidquam obire subditum? hoc vera morigeratio est, hæc beata vita, (20) hoc præmolestum quoddam, et immolestum, ut sic dixerim, certamen; præmolestum ei qui adhuc suis studiis teneatur, immolestum ei qui suapte studia præregerit, ut apostolice ausit dicere: *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus* ²¹. Scilicet qui nequaquam ex sua libidine vivat, per præfectum quasi quemdam sequestrum Deo vivit, *revelata facie gloriam Domini speculatus, et in eandem imaginem transformatus a claritate in claritate, tanquam a Domini Spiritu* ²², quemadmodum scriptum est. Enimvero hic mundi est securus, interitus morte, lætam, ac quietam peragens vitam totus consecratus Deo, cæterum qui suapte voluntate, projectis obedientiæ legibus, nitatur, sibi volens, sibi placens, hæc vitam trahat afflictam, qui a diabolo captus ad arbitrium teneatur. Qui ut jejulare videatur, aut pervigilare, aut alia virtute fungi, illaudata functio est posteaquam *Omne quod non est fide, peccatum est* ²³, et alioqui quod ad communem regulam non agatur, cum proprium est agentis, tum alienum a pietate. Ut merito eos reprehenderim, vos laudem, ac cohortor inhærere pulcherrimæ morigerationi, tolerantæ, frangendæ voluntati, fidei, spei, charitati, cæteris obedientiæ studiis, qua re et salutem quæeratis, et exemplar egregium toti contubernio sitis sane, obsecro, fratres, siquidem abest minimum quin jamjam veniam adventans, nihilque cunctetur, supremo imminente die quo in tenebris perpetrata patefiant, animique consilia retegantur,

veniet horrendus, ac qui defraudari nequeat iudex, qui subditum subito, præfectum præfecto, episcopum episcopo, prætorem prætori, regi aggreget regem, et alterutrum ex alterutro corrigat, ac refutet, et unicuique reddat secundum opera ejus, iis quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam et honorem, et incorruptionem quærunt, vitam æternam; iis autem qui sunt contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, et indignatio, tribulatio et angustia ²⁴, uti canitur. Quod pertimendum est, omnique studio cavendum, ne sub obitu bonorum operum inanes depredamur, quin honestarum feraces functionum spectemus. Sin oblectatur hostis quo minus virtutem obeamus; quod negandum non est, qui quidem homicida sit ab initio, neu steterit in veritate, cum non sit veritas in eo, quemadmodum ait Dominus; at fortitudine in eum, ac magnanimitate utamur, laboribus, studio, precibus, supplicio, lacrymis adhibendis, atque is succumbet, Deo in certamen coeunte, nostraque imbecillitate juvanda perennem victoriam præbente per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CV.

De expurgando a sceleribus animo, ineundisque virtutis laboribus.

Fratres Patresque, fors animum dicere inducat quispiam frugem ex his Catechesibus nullam percipi, sed profecto, ut mihi videtur, vel in primis percipitur. Scilicet quod aratrum terræ, et aqua sitiendi, id gnave audienti Catecheticus sermo est. Unde enim mens corrumpitur? unde in fratrum rebus publicis bella, rixæ, dissidia? nonne ex eo quod doctrina, ac castigatio non obitur? Quæ ubi sint ibi serenitas, atque pax est, ubi pax, et serenitas ibi sanctus Spiritus conquiescit. Qua de causa equidem timide cupideque disserere, castigare, hortari, ac commonere satago, si qua possim ab omnigenis diaboli tentamentis vos meque servare, quanquam fateor operam vos quoque non minimam conferre, maxime primores, omnesque me ad bonum opitulatores habere. *Ego plantavi, ait ille, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit* ²⁵: ut non mea solius, quin vestra omnium sit functio, seu potius Dei, ab quo cuncta in homines recte facta manant. Itaque, cohortor, quod cuique obigit munus ad publicam frugem urgetote, animique domicilium Deo construuntor, nam Apostoli hæc sententia est, *Si quis superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscujusque opus manifestum erit; dies enim declarabit, (quia in igne revelatur) et uniuscujusque opus quale sit ignis*

²¹ Galat. II, 20. ²² II Cor. III, 18. ²³ Rom. XIV, 23. ²⁴ Rom. II, 8. ²⁵ I Cor. III, 6.

(25) Hæc in nostro fœde mutilata erant, quæ in Vat. integra offendi.

probabit⁴⁷. Observemus quid dicat, quemadmodum auro, argento, lapidibus pretiosis virtutem comparet vitum, lignis, feno, stipula, quibus iudice igni explorandis, tenera conflagrabunt, superstitionibus duris. Ac terribiliorem comparans sermonem, addit in hæc verba: *Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus: templum enim Dei sanctum est, qui estis vos*⁴⁸. Huius beneficium, Dei nos templum nominari! huius minas, qui Dei templum corrumpamus, corruptum iri divinitus: quamobrem ne Dei templum corrumpamus, fratres, neu Spiritum habentes domesticum scelus domitium flamus, neu a vitiis asserti iterum diabolo servitutem serviamus, quin stemus sinceri, et sine offensa, repleti fructibus iustitiæ per Jesum Christum in gloriam et laudem Dei⁴⁹, quemadmodum scriptum est. Igitur sit animus noster vigil semper, ac contentus, qui timore divino, et assidua mortis deformatione imbuatur, ubi is enim obeat labor, subeundi locum peccatum habeat nullum. Sin reses stupidaque mens sit; tum vero subolescere libido, quæ nos incitet ac conturbet, minimeque dimittat, dum in priorem statum postliminio revertamur. Ut inducendus sit animus qui pro virtute laboremus, quo vitam ineamus felicem nitamur pro bono, quo perenni requiete potiamur; ploremus, quo gaudere in Domino queamus; arcto, et afflicto itinere grassemur, quo hinc manantem alienam dolore vitam consequamur. Enimvero is præstantissimus quæstus, ea summa est felicitas, exiguis pro virtute certaminibus, ac laboribus immensa, et immortalia bona parare quæ assequi omnes contingat Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CVI.

De vitæ navigatione nostræ sollicitæ, vigilanterque regenda.

Fratres Patresque, instar maris humana vita est, in qua cuncti, ceu navigium, corpus hoc ingressi, imaginario trajicimus; nec definito quonam tempore ut qui sub sensum subjectum æquor permeent, nunc navigantes, nunc in portum appulsi, quin assidue navigamus, dies, noctesque, nec citra fluctus, ac tempestatem, ut nihil dicam atrox pelagus objectum, neque atrox solum, sed inpendio vastum, vitæque curriculo nostræ descriptum. Quod dici non potest quantis procellis præ malignis spiritalibus inhorrescat, quotve incurrant dæmones piratæ, qui nos demergant. Id adeo non ignorans sanctus David precabundus dicere: *Libera me ab his qui oderunt me, et de profundis aquarum. Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.* Quod si David, talis, tantusque extimescere, ac ne

demergeretur rogare, quod et passus aliquando est, dormitans, quid nos nunci dicamus, quantumque convenit timere, et ne idem subeamus precari? Ergo animus noster quasi quidam gubernator est qui ubi vigilet intentus, vitiorum arceat procellas minimum cogitatis quæ ingruant aspersus, defetiscatur hæreses, flagitium intromittat, ceu mundans, quoddam flumen, sentinaque gravatus, ingens naufragium faciat peccati, quod cum triste est auditu, tum tristius cogitatu. Tum sollicita ac periculosa vitæ navigatio nostræ est; ut intente vigilanterque retinendum sit gubernaculum, et eminus profliganda vitia ac confestim irruentes scædæ cogitationes arceandæ, ne his immorati demergamur. Neque hæc vero ad juniōres tantum pertinet oratio quin ad seniores quoque, et in exercitatione provectos, postquam ne hos quidem intentos diabolus omittit, de quibus exstat hæc alicubi magni ac divini Basilii sententia (26): *Tristissimum spectaculum, post pervigilia, post afflictiones, post contentas preces, post uberes lacrymas, post viginti aut triginta fors annorum continentiam, ob animi supinam negligentiam cunctis exspoliari.* Equidem id infelix tum vidi tum audiui, et illacrymatus illacrymor, cogitans quemadmodum tot opes virtutum, ac tot annis congestæ, uno temporis momento diaboli periere fraude, nudo et inutili relicto quasi quodam exercitore pietatis, tam ingens est salutis nostræ mysterium, tantaque diaboli atrocitas, in cælum, nos unde excidit, tendentes conspicati. Atque is ejusmodi sane est, tantaque nobiscum vesania configit: cæterum nos, fratres, quæ parvi, quæ magni, quæ juvenes, quæ senes, unanimes universi, Deo duce, studiis multis, ac laboribus quæsita satagamus nequaquam per negligentiam perdere, mundi secessionem, obedientiam, temperantiam, lacrymas, confessionem, tam nuperam quam præsentem; quin vigiles excubemus, pansum spei velum habentes, qui Spiritus regamur auris, dum sub exitum vitæ ad immortalitatis portum appellamus, virtutis tantquam mercimoniis cæleste regnum laturi per Christum Jesum Dominum nostram. Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CVII.

De mortis recordatione, neu supine sacra percipiamus.

Fratres Patresque, heri ut apparitor regius advenit, illico expavimus, inexpectato adventu consternati, intellectoque haud propter nos advennisse, extemplo solvimus timorem. Quæro igitur qua de causa timuerimus, scilicet qui imperatori ob præsentem confessionem parum grati, quin exosi, ac detestabiles essemus; nam si germani fuissetis amici, nimirum ovassemus, scientes boni cujusquam gratia proculdubio venisse. Quorsum hoc autem (mibi proœmium? enimvero ani-

⁴⁷ I Cor. III, 13. ⁴⁸ ibid. 17. ⁴⁹ Philipp. I, 11.

(26) D. Basil. Orat. Εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν Παροισμῶν.

mus quoque qui præclara vita benignum Deum A paraverit, sub exitum e corpore missum a cunctorum rege ad se satellitem lubens, et imperterritus spectabit, lætusque se conferet ad herum; sin secus deprendatur, turbet, ac prætrepidet necesse est, nec fiducia præditus, nec opitulante quoquam. Hic quidem sane et amicus, et frater solentur, ac terrorem depellant, quorum est inibi pecunia cunctorum, angelo atrociter, et acerbe miserum animum raptante. Ac fors timuerimus in his verbis. Pol si terrorem attulit auditus, eequid in re præsentī patiamur; qui ad Christi tribunal animus is compareat; coram igneum flumen trahitur, secundum Daniele vatem, astantibus centenis millibus, ac ministrantibus decies millenis millibus præsto est severus, et inde fraudabilis iudex, agiturque, de evangelica sententia, vel segnis examen verbuli, quæ qui tum animus feret? Equidem cum horrendum est in viventis Dei manus incidere, tum horribilius ubi justissimam audiat sententiam æternis suppliciis traditus. Quamobrem, fratres, hortor, et obtestor, reconciliemur ante obitum Deo, benignumque paremus, venturos ad nos angelos acquiramus amicos, vigilem animi oculum habeamus, mentem inexpugnatam teneamus, qui haud declinemus, ab assiduo cum vitiis conflictu, sin paucillum lapsemus, evestigio surgamus, ac frequente fletu ignea perduellis tela, Christiano inducendo studio, exstinguamus. *Multum valet deprecatio iusti assidua*²², ut preces, atque instigationes mutuas requiramus. Multum lacrymæ, ac compunctio valent, et ante omnia, ac cum omnibus, sacrorum perceptio, in qua nescio quō pacto segnes animadvertens, impendio miror, qui quidem, si adsit Dominica, adeatis mysteria, sin alio die cœtus frequententur, minime coeatis. Pol liceat in monasterio vel in dies communicare, nunc rarius, ac vix convenitur. Neque hæc dissero, qui vos velim leviter, et obiter accedere, scriptum est enim, *Probet seipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat, qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini*²³. Non id igitur dico (minime gentium) quin ut communionis studio quantum plurimum potest purgati, compotes flamus muneris; nam propositus vitæ est perceptio panis, siquidem ait Dominus, *Ego sum panis qui de cælo descendi; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita*²⁴; ac rursus: *Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo*²⁵. Viden' ingens et ineffabile beneficium; non mortem obit solum pro nobis, quin epulum se præbuit quoque. Quid hoc validi demonstrantius amoris; quid animo magis salutiferum? Jam cibo, potuvē proposito communi, desit nemo quin percipiat quotidie, ac ni percipiat oppi-

do ringatur; nunc obmoto non communi, sed vivifico pane, nec communi, sed immortalī poculo, indifferens quiddam, nec prorsus necessarium remur? scilicet non ea summa imperitia, et amentia est? Etsi id accidit vero, saltem imposterum caveamus, haud ignari quæ vis muneris, ac quantum pote purgati, sacra percipiamus, quin munifico vacantes ubi signum edatur, opere relicto donum asciscite studiose. Id adeo nobis, ut arbitror, seu potius ut res habet magno sit adjumento, qui fruendi præparatione puri, et insontes conservemur, nam communicandi negligentia qui possumus non vitiis capi? Quin et vitæ futurum est viaticum perennis, quam adipisci mereamur Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio. B Cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem Amen.

SERMO CVIII.

Pernices esse oportere ad certamina virtutis.

Fratres Patresque, inquietum quiddam est natura virtus, quæ haud cesset niti in anticum, quin præditos se in melius provehat semper, quod demonstrans Apostolus ait, *Non quod jam acceperim aut jam perfectus sim, persequor autem si comprehendam, in quo et comprehensus sum a Christo Jesu*²⁶; et iterum: *Quæ quidem retro sunt obliscens ad ea vero quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis in Christo Jesu*²⁷. Ut quies sit ab virtute nulla, nam ab virtute quies vitii est exordium. Itaque nec nos quiescamus, fratres, a virtutis curriculo, sed assidue pernice, ac novitii e robore in robur provehamur, dum in virum adultum evadamus, in mensuram ætatis plenitudinis Christi²⁸. At qui id fiet? si diem solidum læti exigemus. Exempli causa, adest mane? illicet e somno consurgamus, precibus inhærentes. Abscessimus inde? alacres opus arripiamus, simul carmina Deo cum animis canentes, simulque munificiis dediti. Finitus dies est? gratulati, compunctique, dormitum concedamus, qua vicissitudine hanc Davidis sententiam comprobetis, *Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat scientiam*²⁹. Ne segnis dies obitor, mente tanquam mancupata, neu in stupris ac libidinibus nox transitor, non dico qui hæc perpetrenus (minime vero), quin nec cogitemus quidem; nam uti corpus, sic animum castum veritatis flagitat oratio. At enim desideris ducimur? quid desiderabilius virtute ejus iucunda et inexasurata est voluptas? Pulchritudinem amamus? quid liero amabilius, ejus renident pulchritudine cuncta? cæterum pravi cupidines mentem externatam fera omni crudelius depascuntur. Ut non voluptas ea sit, sed luctuosa vita. *Notite errare, inquit, caro, et sanguis regnum Dei possi-*

²² Psal. lxxviii, 26. ²³ Jac. v, 16. ²⁴ I Cor. xi, 29. ²⁵ Joan. vi, 50, 51. ²⁶ ibid., 53. ²⁷ Philipp. i, 12. ²⁸ ibid. 14. ²⁹ Ephes. iv, 13. ³⁰ Psal. xlviii, 3.

dere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit⁵². Cedosis vero quem amplexum peccatum non infamia replevit, affixit, neci tradidit? quem amplexa virtus non evexit, ac mundo conspicuum reddidit? Duos e multis excipe. Amnonem et Josephum: non illum sororis incestus jugulavit? non hunc castitas ab Ægyptia regno donavit? Tam amabilis, et expetenda, ac salutifera est virtus! et frequenter tamen impendio erramus, qui mortem pro vita complectamur, tenebras pro luce presemus, corruptelam pro immortalitate deamemus; quo quid miserabilius? Unde igitur, ait, qui boni amatores velinus esse, nequivimus? Quod non vere volumus, sed fictitæ, siquidem pro arbitrii libertate omnino quod volumus amplectimur. Enimvero studium a pueris ad prava, ut videtur, habitum in nobis contraxit vitii tenacem. Sed quæ est Apostoli sententia? *Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiæ in sanctificationem*⁵³: hoc est, parem oportere industriam conferre in virtutem. Itaque, fratres, adhuc pulsare insistamus, planeque fores clemens aperiet Deus, quæ accepta sibi sint in nos molitus, ac perennem vitam largitus per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CIX.

De obitu fr. Theososti, atque obeunda pie sancteque vita.

Fratres Patresque, jamjam explorete cognovimus Theosostum fratrem obiisse, de quo dicendum est nonnihil, posteaquam vir fuit probus, a multis laudatus, qua monachis qua laicis, qui et subderet, et subditum gereret, *pro iis quæ passus est tentatus, ut Apostolice loquar, potens et iis qui tentantur auxiliari*⁵⁴; quare complures probos secundum Deum filios contraxit, idemque ob veritatem miserias, ærumnas, calamitates, ac pericula non minima suscepit, in quibus et defunctus, ad Dominum concessit. Quorsum hæc autem mihi dicta? ut in fratre exemplar quoddam rerum nostrarum tueremur; qui sancte et honeste obeuntes, æque sinus ab alio post mortem laudandi, illices quidam præclare posteris objecti æmulationis; sin sequius, non solum non laudemur, quin æterni pœnis supplicii multemur, quod terribile est tum cogitatu tum dictu. Jam videsis mihi ut hinc vicissim abscedimus, ac quo abimus, tum quæ hic nobis sit vitæ in paucos prorogatio dies, ad virtutis explorationem, et tanquam periculum victuris, inde morituris, ac sic discessuris ubi perpetes maneamus. Hæc prudentum recolere est, eaque qui recolat, tremat, et formidat, qui studio semper obeat quotidie, ac corporis quasi quamdam manu-

A missionem præstoletur indeque ad incumbens munus, et impositam provinciam animetur, usque adeo, ut juges labores laboribus addat; nam unde, sodes, prælia sanctorum inaudita, diuturna tolerantia, pertinax morigeratio, in senectutem subjectio, atque his insuper majora? unde martyrum certamina, membrorum laniens, sanguinis profusio? non qui animis usurparent, præcipitem vitæ curriculi brevitatem, comparitionem ad horribile tribunal, æterna et infinita supplicia? Scilicet hinc eis tolerabilia cuncta, hinc atrocium pœnarum ceu in corporibus alienis perpressio. Ac beatam quæ hæc dies noctesque cogitet mentem, quæ velut hospes, et advena vitam transiens, ævum maneat felix, ac securum, de quo Apostoli hæc sunt verba, *Nam expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat; vanitati enim creatura subjecta est, non volens sed propter eum qui subiecit eam in spe, quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*⁵⁵. Viden? ut promittitur fore ut totum hoc universum a corruptela restauretur, atque e servitute in libertatem naturarum omnis diffingatur? Cujusmodi vero is deinceps dies de quo ait sanctus David, *Melior est dies una in atriis tuis super millia*⁵⁶; rursumque apostolorum coryphæus: *Dies Domini sicut mille anni*⁵⁷; et apostolus Paulus: *Configuratus morti ejus: si quo modo occurram ad resurrectionem quæ est ex mortuis*⁵⁸. Huc nos quoque animum, fratres, atque mentem contendamus, huc studia conferamus, huc cogitata et ingenium traducamus, hic vota ac desideria figamus, qua occupatione sæculi hujus principem lateamus, qui cum tentare nos potest, tum prosternere nequit, contentionis jam armis monasticæ tectos. Quem opto equidem nauci non effugere vos modo, sed etiam superare, corona mactos probitatis, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CX.

De laetifica vita nostra, ne defetiscamus in adversarii lucta.

Fratres Patresque, cum omnes homines semper in Domino gaudere Apostolus jubet⁵⁹, tum soli, ut apparet, veri monachi gaudent, qui non uxoris, non liberorum, non servorum, non pecuniæ, non prædiorum, non alterius cujusquam eorum quæ ambiant carnales sollicitudine ducantur, unumque ineant studium solum, qui placeant Hero. Quod pol studium jube est in Domino gaudium, nam ubi matrimonium est, ac servitus, et quæ ex iis molestiæ manant; misera hæc hominum generi divinitus insita distractio, qua distinerentur, ut fert Salomonis sententia⁶⁰: difficile est in Domino gaudere, mente ab iis quæ prædixi a sancta Dei recordatione demota, in qua situm in Domino

⁵² 1 Cor. xv, 50. ⁵³ Rom. vi, 19. ⁵⁴ Hebr. ii, 18. ⁵⁵ Rom. viii, 21. ⁵⁶ Psal. lxxxiii, 11. ⁵⁷ 11 Petr., iii, 8. ⁵⁸ Philipp. iii, 10. ⁵⁹ Philipp. iv, 4. ⁶⁰ Eccl. i, 1 seqq.

gaudium est. Itaque qui e numero simus in Domino gaudendum, lætemur, et inter nos collætetur, fratres, expectando virginitatis ac paupertatis præmia a remuneratore Deo, qui mercedem vel frigidæ est pollicitus⁶⁸, nedum tam grandium, et ingentium facinorum; nam profecto summa est, ac præcellens virginitatis functio, conjunctaque cum angelica vita, quæ hominem revocet ad originem, in paradisum, cum nuptiæ, atque servitus nusquam vitæque quædam secunda, et innoxia degeretur. Sin te haud lætari, quin dolere dicas, quænam, rogo, causa est doloris? Quod culpas admisisti? At eæ per secessionem, et obedientiam, ac confessionem sunt remissæ. An quod cogitatis in dies ferire? At signum id quoque est coronæ, neque enim bello alienum quisquam sed bellatorem coronat; nec in arenam non progressum, quin egregie pugna defunctum donativo prosequitur. Non videtis ut unde tristari dicimur, hinc lætari habeamus? quamobrem lætemur, fratres, spiritali agendo gaudio instantes, et acrius ad diaboli fraudes oblectantes, qui ejus insultus precibus ac supplicio frangamus, et submissione atque obedientia laqueos dissipemus; tum autem lacrymis, ac compunctione quasi quemdam Pharaonem demergamus, et profitendis edendisque culpis procul in fugam vertamus, ceterisque cunctis recte factis divina ope prosternamus. Pol fraudum multiplex, atque artifex scelerum est, qui nos interficere quærens, tum captare quo ingruat tempus, tum recipere se norit, ceu victus, scilicet, ut irruens repente, imparatum animum nactus, quod vult efficiat. Nos enimvero pro statione siti excubemus; vigilemus, mentis oculum insopitum tenentes, studioque servens ingenium divino: qua re stabiles, ac invicti maneamus, sane, obsecro, neu obeundo bello torpeamus, neu in adversarii pugna defetiscamus. Finis imminet certaminum, atque abest minimum quin jamjam veniat adventans nihilque cunctetur, aut cujusque nostrum decessu, aut totius universi decursu peragendo, qua tempestate apparebit e cælo, angelicis copiis stipatus, igneque flamma, et infanda majestate obsitus, cum quidem *Videbit eum omnis oculus, quemadmodum scriptum est, ac qui eum pupugerunt et plangent super eo omnes tribus terræ*⁶⁹. Quam id terribile spectaculum est, et omni consternatione majus! Gestient tum quidem qui præclarum certamen decertarunt, qui in periculis perstiterunt, qui probitate amavere, qui morigerationem obvivere, qui obedientiam peregere, qui omnino in omnibus Deo placere. Quibus accensi nos quoque, æternis bonis fruamur, per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXI.

De tolerantia, ac compunctione.

Fratres Patresque, equidem locutus loqui, ac cohortari insistam cohortatus, qui quidem sim sollicitus, posteaquam et caput obsidet senectus, et horrendum est præfecturæ judicium, quid possum non extimescere, ac præcupere non hæc pauca eloqui solum, quin nauci hanc vitam quoque pro vestrum singulis impendere? Igitur audiamus, fratres, Apostolum dicentem: *Tempus breve est porro, ut et qui habent uxores tanquam non habentes sint, et qui flent tanquam non flentes, et qui gaudent tanquam non gaudentes, et qui emunt tanquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo tanquam non utentes: præterit enim figura hujus mundi*⁷⁰. Quid est, præterit figura hujus mundi? id est, labitur, præterequit nec vel diurnam stabilitatem oblinens, sed qui heri nitidus, hodie squalidus, qui heri in re splendida, hodie in miseria est; nunc extollitur ille, nunc alter dignitate ruit; hic e paupere fit dives, alius e divite pauper, milleque mutationibus, atque vicibus ærumnosa nostra subjecta vita est, nihil possidens constans. Unde id accidit vero? nimirum ex olim inscitia nostra: nam contempto, quod in paradiso accepimus, sancto præcepto, fraudeque serpentis voluptate illecti, haud abs re calamitosæ ac mutabilis vitæ tanquam in manum convenimus. Ob quam et Domini nostri Jesu Christi adventus agitetur, qui origini redditos in ævum restituat insons atque alienum dolori, ut prudentum sit, et proborum, in instabilibus firmum, in mutabilibus immobile consistere; quorum id est autem, nisi crucifixorum mundo, Herumque sequentum? Enimvero ii nos sumus, Christi beneficio, fratres venerandi, qui secessione facta illustri, obedientia defungamur, rerum pulcherrima, qua in antiquum velut postliminio revertamur; etenim paradiso ob inobedientiam, ac contumaciam proscriptos voluit ter optimus Deus per obedientiam et obsequium recuperare paradysum. Quamobrem gaudeamus in obedientia nostra, qua in perennem vitam reducamur. Verum et in conflictu pertinacia, et in ærumnis tolerantia requiritur; nam si secundum carnem haud citra ingentes labores ac sudores victoria paratur, quanto magis qui vitæ hic curriculum victor decurrat, virilis in primis et magnanimus sit oportet? Itaque stemus, hortor, animose, qui quotidie vigiles excubemus traducto in solum Deum desiderio, in eoque contemplando defixi, lacrymosi, tacti compunctione, precibus supplicio reluctantes, itaque sancti Spiritus gratiam ducentes, nulla enim re tantopere delectatur Deus, ac mente a vitiliis pura, nec tam odoratum redolet pratum, quam animus virtutibus fragrans. Sin accidit dormire, at evigilandum est quamprimum, ac si vel septies in diem admittere

⁶⁸ Matth. x, 42. ⁶⁹ Apoc. i, 7. ⁷⁰ I Cor. vii, 26, 31.

contingat, septies resipiscendum, quo facto, admit-
tamur; si vel septuagies septies id patiamur, toties
adhibenda poenitentia, nec spe frustrabimur, ut
divinum fert promissum; tantum insistamus, co-
hortor, neu defetiscamur, quin a lapsibus nos re-
vocemus. Jam finis imminet certaminum, propin-
quant gaudium, et triumphus, ac coronæ probita-
tis, quas et consequi mereamur Domini nostri Jesu
Christi liberalitate atque beneficio: cui gloria et
imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et
semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXII.

*De supremo die, et adventu illustris Dei, ac
Servatoris Jesu Christi.*

Fratres Patresque, cum angustum ingenium
meum et exilis loquendo lingua est, tum necessi-
tate equidem satago vos alloqui. Ecquid est autem
necessitas? prælecturæ judicium, ergaque vos
amoris debitum, partim ratione pro vobis Deo
reddenda sub judicii tempus in quo et prætrepido
misellus, partim bono pastore haud verba solum,
quin vitam pro ovibus impendente. Itaque, fratres,
adeste, quod felix faustumque sit, foedus porro in
supremum diem paciscamur, reconciliemur Deo
priusquam implacabilis mortis adventet hora, si-
quidem exstat hæc sententia: *Non est in morte
qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur
tibi* ⁷¹? Non fratres quotidie rapi cernimus? non
videmus quemadmodum ut oves habemur ad la-
nienam comparatæ, hodie incolumes, eras nulli?
En assumptus est et Fr. Liberius, cujus, medius
fidius, mors percussit animum, inventi, ut aiunt,
repente in cella exsanguis, in latus jacentis, specie
consopiti. Atque hic ei finis; noster qui cessurus
sit nescimus quave morte simus defuncturi igno-
ramus: nam ecquid subito, an ægritudine præ-
cepti? num in sicco, an in liquido? num soli, an
fratribus juncti? Enimvero quis Dei mentem per-
spexit, aut ei a consiliis fuit, qui diem, horam, mo-
dum, locum sui teneat finis? ut pol terribilis sen-
tentia sit mortis, et horrendum in immortalis Dei
manus incidere, nec possim non cohortari ut solli-
citi, intentique semper, divina tractemus. Quæ-
storem ille egit, inquit, sub tali imperatore, hic
dynastam, alius opes, alius regnum quæsit. Et
quantula hæc, sodes, quæ somnii labantur instar?
*Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt om-
nes viri divitiarum in manibus suis* ⁷². *Omnis gloria
hominis tanquam flos feni* ⁷³. Quæstum quidem certe
optimum fecere Dei electi, partis dignitatibus per-
petuis. Quibusnam? Alii apostolorum, alii vatum,
alii martyrum, alii sanctorum, alii quamlibet
postrema, ad salvorum tamen, quorum insunt in
vitæ libro nomina, inextincta gloria est, et ineffa-
bilis triumphus. Hos imitemur fratres, et unam
minimum dignitatem ineamus, postquam nec in-
videtur beneficium, et volenti cuivis expositum

A bonum est, qua parvo, qua magno, qua erudito,
qua proletario, qua seni, qua juveni; sin secus,
in cœlestem thalamum non admissis fores herus
præcludet: *Væ, inquit, homini illi, per quem Filius
hominis tradetur; bonum erat ei si natus non fuisset
homo ille* ⁷⁴. Neque dubium est quin de proditore
loquatur, etsi haud abs re et in quemvis dicatur,
qui salutem suam prodat. Non adventum reputa-
mus illustris Dei, ac Servatoris Jesu Christi? non
ignem inextinctum, æternaque tormenta, et into-
leranda revolvimus? O qui hæc intelligat, quasque
solers gubernator seipse gubernet, immersamque
animi mentem ab improbis spiritibus conservet!
Nos, me Hercule, qui tranquillam, et quietam, ac
compositam Christi beneficio vitam cœpimus,
adhuc prospere vehamur, adhuc læti cuncta pa-
tiamur, singulis muniendis divino timore mem-
bris. Igitur oculus curiose tueri prohibetor, auris
inanes fabulas nē admittito, lingua detrahare ve-
tator (siquidem ait: *Qui detrahit fratri suo, aut
qui judicat fratrem suum, detrahit legi, et judicat
legem* ⁷⁵), manus pro virili operator, postquam
otiosum nec comesse apostolica sententia est ⁷⁶,
pedes in viam pacis diriguntur, animus ad praves
sermone ne declinat, neu in flagitiis prætextus
captator, sed ornate omnia decenterque geruntur,
quo egregie cuncta obeuntes bona adipiscamur
æterna: per Christum Jesum Dominum nostrum:
cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spi-
ritu, nunc et semper, in omnemque perpetuita-
tem. Amen.

SERMO CXIII.

De fide, et amore, ac virginitate.

Fratres Patresque, duò sunt quæ homini salutem
quærent, fides et amor. Vos quidem si errare in
fide cernerem, pol de ea sererem verba, operam-
que darem qui vos in orthodoxam sententiam resti-
tuerem: nam: *Sine fide impossibile est placere Deo:
credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est,
et inquirentibus se remunerator est* ⁷⁷. Sed cum a
fide, Christi beneficio, valeatis, qua subnixi, divinæ
spe gloriæ triumphatis, age hac omissa de actione
breviter disseramus. Igitur hortor vos, fratres,
nunc quoque, ut alias semper, accurate studium
obire monasticum, animi sensis quasi quodam
modimperatore præfecto, sollicitos de virginitate,
re oppido quam pretiosa, quam cum amplexi Dei
misericordia sumus, tum ea expugnanda tentat
inimicus omni industria qui in salutem nostram
grassetur: neque enim nescit hoc facinore obeundo
Dei nos quiddam instar habere, ut ejusdem contra
jactura cum jumentis comparemur: siquidem scri-
ptum est: *Homo cum in honore esset, non intellexit:
comparatus est jumentis insipientibus, et similis
factus est illis* ⁷⁸. O quot veterator in omni me-
moria carnis libidine cepit! quin instat nunc quo-
que, et senes juxta, ac juvenes, nec projectoa

⁷¹ Psal. vi, 6. ⁷² Psal. LXXV, 6. ⁷³ Isa. xl, 6.
III, 10. ⁷⁴ Hebr. xi, 6. ⁷⁵ Psal. XLVIII, 13.

⁷⁶ Matth. xxvi, 24. ⁷⁷ Jac. iv, 11. ⁷⁸ II Thess.

solum, sed etiam accuratos, decepti, in omne propemodum caput his usus armis. Quod architectari incipit venenum fœdis admissis cogitatis, accensamque carnis, atque sanguinis desiderio mentem ad eloquenda nefaria provocat: qua ausa porro seu proprium, seu alienum tractare membrum, mortem exigit, et absolvit: nam: *Concupiscentia cum conceperit, inquit, parit peccatum; peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem*⁷⁹. Quam nos, fratres, æternam mortem, ac deploratum animi morbum fugiamus. Enimvero scabiei similis mihi videtur. Itaque quasi qui scabiem defricet oblectari videtur, neque oblectatur, quin serio cruciatur, et eo magis, quo plus defricet; ad eundem modum libidine captus dolorem, non voluptatem, æstum, non quietem, mœrorem, non oblectamentum capit, miserandus, exspes, attonitus, qui vel umbras extimescat, ut nihil dicam futurum iudicium. Ecquæ est autem mali fuga? constans obnixus ad incursum. Ergo ut ingruit (nam pol ingruit, neque mirum, seu animi negligentia, honestam contemplationem non habentis; seu inimici invidia) extemplo saucius consurgit, precator, gemit, lacrymator; atque id evestigio dilabatur, tu in Domino conquiesces: nihil est enim tam animo suave

SERMO CXIV.

De monastica vita, obnixuque in hæresi præsentè.

Fratres Patresque, equidem haud vos absistam egregia hac nomenclatura ciere fratrum Patrumque, verum id vobis, ac genuinum conscius nomen; nam veri ii sunt fratres Patresque qui præ parentibus, fratribus, stirpe, patria, cunctis quæ spectant, Deum complexi, congregem quamdam ineant vitam, quorum una mens, et animus, parens Deus, urbs cœlestis Jerosolyma. Scilicet ii vos estis, fratres Deo charissimi, atque ut Scripturæ verbis indigitem, *genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes enuntietis ejus qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum*⁸⁰. Siquidem admirabile est vel in primis vita monastica lumen, in quam acciti, laudes promulgemus cœlos tegentis majestate. Hic quidem certe prudentia, temperantia, fortitudo, justitia est, hic maligni tropæa, ac Christiana victoria, quorum arma non carnalia sint, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentium, et omnem altitudinem extollentium se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentium omnem intellectum, in obsequium Christi⁸¹. Sin aspectabiles quoque adversarios tuemur, deformemus animo, quot quantæque Dei Ecclesiam oppugnationes invaserint ab ævo. Quorum oppugnari est, quorum despui, et interfici, nisi crucifixorum mundo? Atque ut omittam vetera, omnique in memoria no-

quam a vitis tranquillitas ac libertas. Non Herum audimus dicentem? *Omnis qui facit peccatum servus est peccati: servus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum*⁸². Age vero qui liberati a peccato ad adoptionem evaserimus, rursum peccato mancipemur? qui sub præpotentem Dei manum convenerimus, fœdus cum diabolo paciscamur? Minime gentium. Si enim quæ destruxit iterum hæc ædifico, ait quodam loco Apostolus, *prævaricatorem me constituo*⁸³. Quamobrem ne prævaricatores sacrorum fœderum flamus, neu diabolo servitutem serviamus, semel asserti, neu supplicium nobis quæramus: in diem supplicii, et apparitionis justique Dei judicii, in quos exstet hæc sententia: *Vermis eorum non moritur, et ignis non exstinguitur*⁸⁴. Quin consistamus in libertate in quam nos Christus vindicavit, dira execrati ostenta draconis, qui non huic sceleri tantum, sed aliis omnibus quotidie obnixi reluctemur, invidiam calcantes, malignitatem, odium fraternum, cæteraque cuncta facinora perosi, quo pœnis fugiendis æternis cœleste regnum ineamus, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc, et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΠΙΑ'.

Περὶ τῆς μοναδικῆς πολιτείας καὶ ἀντιπαράθεως ἐπὶ τῆς ἡδὴ ἐπισταμένης ἀρέσκειας (2).

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, οὐ παύσομαι τούτῳ τῷ καλῷ ὀνόματι τῆς ἀδελφότητος καὶ πατρότητος προσαγορεύειν ὑμᾶς, εἰδὼς ὅτι ἀληθὲς ὑμῖν ἡ κλήσις, καὶ ἀψευδὲς ἡ προσηγορία· ὄντως γὰρ ἀδελφοὶ ἀληθινοὶ καὶ Πατέρες οὗτοί εἰσιν, οἵτινες ὑπὲρ γονεῖς, ὑπὲρ ἀδελφούς, ὑπὲρ γένος, ὑπὲρ πατρίδα, ὑπὲρ πάντα τὰ ὀρώμενα, ἡγάπησαν Θεόν· τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ζῶην καταδεξάμενοι· ὦν καρδίᾳ καὶ ψυχῇ μία· καὶ ὦν Πατὴρ ὁ Θεός, καὶ πατὴρ ἡ ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν· τοιοῦτοι οὖν καὶ ὁμεῖς, ἀδελφοὶ ἡγαπημένοι ὑπὸ Κυρίου· καὶ ἵνα ἀπὸ τῆς Γραφῆς ὑμᾶς καλέσω· *Γένος ἐκλεκτὸν, βασιλεῖον ἱερὰτευμα, λαὸς εἰς περιποίησιν*· ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγέλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. Θαυμαστὸν γὰρ ὅτι φῶς, ἡ μοναδικὴ πολιτεία, εἰς ἣν ἐκλήθημεν· καὶ ἐν ἣ ἐξαγγέλλομεν τὰς αἰνέσεις τοῦ καλύψαντος ἀρετῇ τοὺς οὐρανοὺς. Ἐνταῦθα οὖν ἐστὶ φρόνησις, σωφροσύνη, ἀνδρεία, καὶ δικαιοσύνη, ἐνταῦθα τὰ κατὰ τοῦ Πονηροῦ τρώπαια, καὶ ἡ ἐν Χριστῷ νίκη· Εἴτε τὰ ὅπλα ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ Θεῷ πρὸς καθάρσιν ὀφνημάτων, λογισμῶν καθαριούντες, καὶ πᾶν ὄψωμα ἐπαίρόμενοι κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὁπακοὴν τοῦ Χριστοῦ· εἰ δὲ καὶ πρὸς τοὺς ὀρωμένους ἐχθρούς· ἐστὶν ἀπιδεῖν, ἐννοήσωμεν τοὺς ἀπ' αἰῶνος διωγμούς, ὅσοι καὶ ἡλίκοι κατέλαβον τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ,

⁷⁹ Jac. i, 15. ⁸⁰ Joan. viii, 34, 35. ⁸¹ Galat. ii, 18. ⁸² Marc. ix, 43. ⁸³ I Petr. ii, 9. ⁸⁴ II Cor. x, 4, 5.

(2) CXX^a est apud Cod. Nanios, pag. 165.

καὶ τίνων τὸ διώκεσθαι, τίνων τὸ τύπτεσθαι καὶ ἀπο-
κατείνεσθαι· ἀλλ' οὐ τῶν ἐσταυρωμένων τῷ κόσμῳ·
καὶ ἵνα τὰ πάλαι παρήσω, ἐπὶ τῆς παρουσίας γε-
νεᾶς καὶ ἐπὶ τῆς ἡδὴ ἐνισταμένης αἰρέσεως ὁ λόγος·
τίνες μέχρις αἵματος ἀντεκατέστησαν πρὸς τὴν
ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι· οὐχὶ οἱ μακάριοι Πατέ-
ρες καὶ ἀδελφοὶ ἡμῶν, οἱ τε τῆς καθ' ἡμᾶς μονῆς,
καὶ οἱ τῶν ἄλλων· Μοναχῶν οὖν ἀληθῶς τὰ τοιαῦτα
κατορθώματα καὶ ἀθλήματα, καὶ μοναχοὶ τὰ νεῦρα
καὶ ἑδρανώματα τῆς Ἐκκλησίας· καὶ τοιοῦτον καὶ
τηλικούτον τὸ ἀξίωμα, ὅπερ καυχᾶσθαι ἡμῖν ὑπὸ
τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅπου οἱ θη-
σαυροὶ, ἐκεῖ καὶ οἱ κλέπται παρεδρεύουσιν· θησαυ-
ροὶ δὲ ψυχῆς αἱ ἀρεταί, παρακαλῶ καὶ ὑπομιμνήσκω,
γρηγορῶμεν, νήφωμεν, ἀσυλαγώγητοι διαμένειν,
μήτε ὑπὸ ἡδονῆς κατασυρόμενοι, μήτε ὑπὸ θυμοῦ
ἐξαγριαινόμενοι, μήτε ὑπὸ ἀπιστίας σκοτιζόμενοι,
μήτε ὑπὸ ἀνεξαγορευσίας περιστατούμενοι, μήτε ὑπὸ
τινος ἄλλου πάθους κατακυριεύομενοι· ἀλλὰ ἀνώτε-
ροι τῶν ὀλεθριῶν παθῶν ὄντες, ὡμεν προθυμίᾳ πρὸς
τὸ ἐξῆς, μέχρις ἂν καταντήσωμεν εἰς τὸ πέρας τοῦ
βίου. Τάχα λυπεῖ ἡμᾶς ἡ ἀκοή τοῦ τὰ μοναστήρια
ἡμῶν ὑπὸ τῶν τοῦ Κυρίου ἐχθρῶν διαφθείρεσθαι·
ἀλλ' οὐδεμία λύπη τοῦτο· μοναστήριον γὰρ καὶ ναὶς
Θεοῦ ἡμεῖς ἐσμεν, πρὸς οὗς καὶ ἐλεέσθαι· Ἐτίς
ἐν γὰρ τοῦ Θεοῦ φθεῖρει, φθερεῖ τούτορ ὁ Θεός.
Καὶ ἄλλως, ὅτι πολλάκις ἐφθασαν διαφθαρήναι ὑπὸ
τῶν διωξάντων ἡμᾶς, καὶ πάλιν τῇ τοῦ Θεοῦ προμη-
θείᾳ, εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανέδραμον. Τάχα καὶ τοῦτο
σπλενεί ἡμᾶς, ὅτι μὴ κατὰ πολλοὺς τῶν δεδογμέ-
νων κατέχομεν τὰ μοναστήρια, ἀνοικοδομοῦντες καὶ
φυτεύοντες, καὶ ὅσα ἄλλα καλλιεργοῦντες· ἐγὼ δὲ
τοσοῦτον αἰσχύνομαι· εἰ γὰρ ὑπὲρ τῆς καταστροφῆς
τῆς πίστεως ὁ διωγμὸς καὶ ὁ σύμπας ἄγων, ταύτης
μὴ ἐπανορθωθείσης, ἀλλ' ἐτι βλασφημουμένου τοῦ
ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, τῶν τε ἁγίων Πατέρων ἡμῶν
ἀναθεματιζομένων, ἔστιν ἄρα τις ὠφέλεια τῆς ἐπι-
κρατήσεως, καὶ οὐχὶ μᾶλλον βλάβη ὁμολογουμένη, καὶ
προδοσία τῆς ἀληθείας· τίς ἐξ ἡμῶν δραμὼν,
ἤρεν ἐπαθλόν, ὅποτε οὐ τελείως δραμεῖν μόνον, ἀλλὰ
καὶ νομίμως, διηγόρευται· Φησὶ γάρ· Καὶ οὐδεὶς
στεφανοῦται, εἰ μὴ νομίμως ἀδίκησιν. Οὐκοῦν
ἀφήμενοι τοὺς τοιοῦτους διαλογισμούς, εἴπερ καὶ
πᾶρεις, καὶ πόρρω τὰ λοξὰ παραδείγματα ἀπο-
πεμπόμενοι, ἐνὸς ἐγώμεθα μόνον, τῆς διπλῆς ἡμῶν
ποιθότες τῇ ὑποσχέσει τοῦ ἀφειδουῶς λέγοντος, Ζητεῖτε
πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δι-
καιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Ἦς γένοιτο ἡμᾶς· ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ
φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
ματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν (3).

⁶⁶ I Cor. iii, 17. ⁶⁷ II Timoth ii, 5. ⁶⁸ Matth. vi, 33.

(3) Monasticam vitam magnis, ut vides, hic lau-
dibus extollit sanctus abbas. Conqueruntur vero
nostra ætate multi, quod regularia instituta, ipsi-
que regulares despiciantur. Sed, pace illorum di-
xerim, nemo unquam erit tam insigniter potens,
nemo captiosis eloquentiæ illecebris adeo pollens,
ut quatuor hæc præstare possit. I. Ut regularia,
sanctæque sedis iudicio probata instituta a sapien-
tibus viris non commenduntur, ab Evangelii deriso-
ribus non contemnantur. II. Ut regulares qui ab

A stra ac presente hæresi exigatur oratio, qui vel in
necem restitere, ineundo cum peccato conflictu?
non beati Patres, fratresque tam nostri cælus,
quam externi? Ut monachorum procul dubio hæc
facinora sint, et certamina, monachique nervi, ac
tibicines sint Ecclesiæ. Atque hæc tanta est nostra
dignitas, quam Dei Opt. Max. beneficio tenemus,
Sed quoniam ubi sunt thesauri, indidem fures sub-
sident, animique thesauri sunt virtutes, hortor, et
admoneo, vigilemus, atque excubemus, qui indi-
repti maneamus, non voluptate pessum euntes, non
furore efferi, non perfidia caligantes, non confi-
tendi insolentia æstuant, non alio quoquam sce-
lere possedi; quin lethalibus vitii intacti, alacres
ulterius nitamur, dum vitæ metam pertingamus.
B Jam dolet fortasse rumor monasteria nostra ab do-
minicis hostibus corrumpi? Enimvero haud is dol-
or est, postquam monasterium, ac Dei fanum nos
sumus: in quos et edita hæc sententia est: Si quis
templum Dei violaverit, disperdet illum Deus⁶⁶. Et
alioqui sæpe ab inimicis corrupta, Dei procuratore,
in antiquum redierunt. Sed fors inquietos habet
quod monasteria non tenemus æque ac, plerique
capite, fortunisque petiti, ædificiis, rusticatione et
id genus elegantia carentes? Equidem tantum ab-
est ut commovear, valde ut me pudeat illorum:
nam si omne in eversa fide discrimen, ac conflictus
vertitur, ea non instaurata, sed adhuc contumeliis
divino lacerato nomine, sanctisque Patribus devo-
tis, quod retentionis compendium? imo apertum
est dispendium, et proditio veritatis. Quis medio
cursu honorarium tulit? postquam haud integer
modo, quin legitimus editur cursus: ait enim:
Nemo coronatur, nisi legitime certaverit⁶⁷. Quare
his dimissis, si qua exstant, cogitatis, productisque
depravatis exemplis, unam urgeamus geminam no-
stram confessionem, qua fidei, qua sermonis, freti
hoc ejus promisso, qui certo stipuletur: *Quærite
primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia
adjicientur vobis*⁶⁸: quod et consequi mereamur
Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque bene-
ficio, cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto
Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetui-
tatem. Amen.

ὁμολογίας τῆς τε κατὰ πίστιν καὶ κατὰ λόγον· πε-
ποιθότες τῇ ὑποσχέσει τοῦ ἀφειδουῶς λέγοντος, Ζητεῖτε
πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δι-
καιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. Ἦς γένοιτο ἡμᾶς· ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ
φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύ-
ματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν (3).

D instituto desciscunt, cum a sapientibus, tum ab in-
sapientibus non vituperentur. III. Ut in regularium
cœtibus nullus sit non probus, nullus non propositi
tenax ac disciplinæ. IV. Ut qui sui ordinis regulas
observant, eos maxima Christianorum pars bene-
volentia non prosequatur, minime vero, eaque ab-
jectissima et execrabilis hominum pars, nempe in-
creduli, atque athei, illos odio, aut saltem contemptui
non habeant.

SERMO CXV.

De mortis recordatione, obituque fratris Jacobi ac de pœnitentia.

Fratres Patresque, quandiu ad vos disseram nunci, vosque jejunam hanc audietis vocem, quæ admoneat officii? non et nunc fratrum duo, Jacobus, ac Basianus, alter ad Deum concessit, alter in Toribus versatur mortis? Num immortales nos erimus; non idem ducemus quod prægressi, poculum? Ut bene cum eo agatur, porro qui id assidue revolvat vitamque suam meditationem comparet mortis; ubi est enim mortis meditatio, proculdubio vigor, stimuli, lacrymæ, suavitas, nitor, studium potiorum, et quæ orbem superent, consequuntur. Quæ simul absunt, ibi tum pravæ cogitationes oriri, quas in Evangelio Herus vetuit, quæ captos lancinent, ac vitæ amantes pertrahant in errorem. Nobis quidem recordanda semper et assidue mors est, operaque danda ne fœdis obeundis libidinibus, quin ex divina voluntate reliquum vitæ in carne tempus peragamus, nam post anteauctum sufficit curriculum quo corporis, animique desideris satisfacimus, satis superque est structarum diabolo fraudum, qui ab honestis studiis diversos in nefariis cupidinibus susque deque jactarit, unde emolumentum cepimus nunquam, contraque damnum, ac infamiam; nunc tempus est acceptum, diesque salutis. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra*¹, sanctus Spiritus clamat, etenim prona in vitium animæ adversa natura nostra, quæ nec diurnam stabilitatem haberet, benevole nunc, et hodie præstituit, ne cui liceret pœnitentiam defugere, quin seu graviter, seu leviter consceleratus, seu olim, seu nuper, salutari audito præconio in dies se, minime cunctatus, instauraret, atque renovaret. En quæ Dei Opt. Max. benignitas, celerem noxæ medicinam facilemque moliri. Curantur quidem certe et secundum carnem saucii, sed post lente, quo persanati cum hoste iterum configant, nobis cum vulnere conjuncta medicina est modo si propulsare inimicos evestigio velimus. Quamobrem ne committamus quin diurna obeunda pœnitentia renovemur animo, neu occasionem præbeat segnitiae acceptum seu mente, seu verbis, aut actione vulnus, sed quoties occumbamus, toties resipiscamus, Dei reveriti judicia, et omni ope flagitia deprædati. Enimvero Moses, Dei servus, in monte explicans manus, Amaleciten profligare, qui simul relangueret, ibi cum hic præpollere; ad eundem modum et mens sceleribus appetita, superato ceu monte precum, sensisque ad Deum, quasi quibusdam manibus protentis, Amaleciten in fugam vertat, qui obtutum fugiat oculorum; sin remittat, imperium patiatur. Ecquid facto opus est ergo! quid aliud, quam manu ingruente hostili, mentem juxta ac manus ad Deum tendere, qui eripere queat a morte? Qua re profugis inimicis, nos adorea obligati victoriæ cœleste regnum eriscemur per Christum

A Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXVI.

De aspectabilibus, et inaspectabilibus. quæ in manibus sint periculis ac miseriis, vitæque adipiscenda felice.

Fratres Patresque, jam jam huc spiritali appulso fratre, domino Eustratio, haud vos arbitror citra quæstiones consistere, adventus causam sciscitantes, neque mirum, cum occasio subsit, quæ quæstiones eas provocet. Sed ignoscite, non omnibus semper fas detegi negotia est, nec nisi fratrum primoribus, quod ab ipso Domino nostro Jesu Christo docemur, qui nunc sanctis omnibus discipulis cœlestis regni aperit arcana: nunc assumptis Petro, Jacobo, ac Johanne, iis solis exhibet spectacula. Quanquam ut partim sciatis vos quoque, ob Ecclesiam est adventus: profitetur namque, ut a consciis, et concilii tempus, et fidei instaurationem, et exsulum revocationem. Ad quæ accurate respondimus quæ deceret, nihil dissimulantes, Dei beneficio, quod edici oporteret, unde et conjecturam facimus iterum nos pericula ac miseriis manere. *Sed nihil horum vereor*, ait beatus Apostolus (lepidum est enim hæc ejus verba usurpare), *nec facio animam meam pretiosorem quam me, dummodo consummem cursum meum cum gaudio, et ministerium quod accepi a Domino Jesu, testificari Evangelium gratiæ Dei*², idem et nos fratres, pro data fidei mensura sentiamus, loquamurque, qui in martyriis pro Christo gaudeamus, ad supplicia parati, nec, crebro periculis defuncti, rursum periclitari detrectemus; quin audientes, *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum*³, animum inducamus multa perpeti, et perferre, quo felici hoc ingressu potiamur. Ac fors nihil accidet Dei misericordia diri; expedit tamen constituta habere quæ formides ante terrorem, ut egregie, bello commisso, in aciem prodeamus; facilis est enim animus vinci imparatus, qui haud procinctus derepente ineat certamen. Jam quid terrores commemoro? in dies certamen, in dies prælium agitur, non perspicuum, sed imperspicuum, nec corpus, sed mentem vulnerans et interimens, quod animi tanquam lumbis succinctis, ac justitiæ armis induti, ceu eximii Christi milites, alacres nec oscitantes depugnemus. Nemo dormiens tropæum statuit, nec resupinatus messem colligit; quin ingens utrinque opus est sudor, et industria; sin illic se ita res habet, quanto magis in nostrate bello, ubi missilia quasi quidam radii fulguris incumbant, hinc arietans nefaria libido, inde ambitio, hinc invidia, inde blasphemia? Artesque diabolo mulxæ, animum tentanti quaquaversum labefactare, ac velut devorandum poscere, ut desperata quilibet vita erumpat in hæc verba: *Nisi*

¹ Psal. xciv, 8. ² Act. xx, 24. ³ ibid. ⁴ Act. xiv, 24.

quia Dominus adjuvit me, paulo minus habitasset in inferno anima mea⁹², etsi in his omnibus superamus per eum qui nos adamavit, sane in Deo faciamus virtutem, ut Davidice loquar, et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros⁹³: ipse est enim pax nostra qui fecit utraque unum, et medium parietem maceræ solvit, inimicitias, in sua carne⁹⁴, id est, qui victum diabolum proculcavit, parta hinc nobis victoria quoque præmioque victoriæ: cælesti regno conducto, quod assequi omnes contingat per Jesum Christum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXVII.

De fratris Memnonis lapsu. Neu solitarii degamus pestiferis noxiis evadendis, quæ per sensus contrahantur.

Fratres Patresque, equidem cum vos undique que satago cohortari, hinc inde occasiones corrogans; tum audito in Bithynia quiddam insolens accidisse, sermonem hinc exordiar. Equid contigit vero? Aiunt pardalim non unam, quin duas, ac tres, repente visas, non boves habere infestos, non oves, non aliud animal ullum, sed homines solum, ut oppidani vehementer exterriti, solidam se noctem intra ædes concludant, dum luceat dies. Sane indicium id est iræ divinæ. Sed dicam in primis quo hæc mihi petita serviat oratio. Enimvero insunt in nobis feræ permultæ, et pol atroces, scelesti spiritus; atrox fera libido est, furor, invidia, vanæ gloriæ cupiditas, ac quæ alia sunt scelerata facinora, quæ haud nocturna, quin diurna audacia devorandum animum capient, et impetant frequentes. Ut beatus apostolus Petrus edicat in hæc verba, *Sobrii estote, vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circumit, quærens devorare quemquam*⁹⁵; rursusque sanctus David deprecabundus scribat: *Nequando rapiat ut leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui salvum faciat*⁹⁶. Jam quid agendum in iis? quid aliud, quam in cælestis præsidio Dei stabilandum, intraque sensuum errores resistendum? Etenim cum oculi pendent vagi ac sublimes, pestiferas aures fabulas admittunt, os infanda loquitur, mens foedis inerrat; tum animus vero ceu per tesqua palatus, quæ divina nulla procuracione tenentur, feris occumbit. Id adeo et nunc Memnon passus miserandus, diabolo prædæ est, cuius non cruentam vestem intueor, ut Jacobus olim patriarcha Josephi sui filii, quin interemptam peccati mucrone mentem. Scilicet parens mortis peccatum est: hoc decessorem Adamum, immortalem gratia, mortalem reddidit; hoc interneconem diluvio attulit mundo; hoc Sodoma, ac Gomorrha⁹⁷, et vicinas incendit urbes; hoc quemlibet nunc quoque æternæ morti concipientem se tradit. Quod fugiamus, fratres, ut ignem, atque utinam

agni potius, ferro, bestiis, quam lethabilibus vitiis decumbamus. Age vero unde hic corrui miser? non aliunde, quam qui solitarius degeret; neque enim veritas fallat, Væ, accinens, soli, qui si cadat, Non habeat se sublevantem⁹⁸. Atque id equidem veritus, haud omisi quin ei iuxta, ac cæteris edicerem, quod edico in præsentia quoque, ne quis degeret solus, neu prodire deaveret, neu otiose huc illuc itaret, neu cum feminis consuesceret, amore, velut igne, hinc accendendo. Quibus qui audiens dicto obedit, et obsequitur, in Domino sospitatur, qui detrectat, a diabolo captus, interit. Enimvero etsi ab ejus sanguine insontem me conscio, quem quidem haud celaverim quin imminet prædicarem mucronem, tamen non possum non ejulari, ac tanquam proprio ingemiscere membro. Quin habeo, charissimi, quod accusem vos quoque; quid ita? Scriptum est in Actis apostolorum: *Factum est quasi horarum trium spatium, et Saphira uxor ipsius nesciebat quod factum fuerat*⁹⁹. Certe in publico acta fabula est, et frequente vulgi corona. Sed erat indidem nimirum circumspectio, molestia, Dei reverentia; hic aliquot me superioribus diebus secreto ad vos quiddam locuto, statim dissipatus sermo est, inde Constantinopolim, hinc Prusam usque. Ut mihi quidem consilia in angustum cogantur, seu loquenti, seu non loquenti, quod efferuntur quæ vulgari minime oporteret; non loquenti quod hæreo qui agam recte, non usus consultoribus. Itane desipimus, fratres; itan impotentia linguæ intempestive in periculum ruimus? nequaquam id est verorum discipulorum, sed hostium. Ne ineptiamus tantopere, quæso, quin circumspectio deinceps, modestia, Dei reverentia, ac regula demum adhibetor, quo, peracta ex Dei libidine vita, ei placentes, hæreditatem ineamus æternorum bonorum per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXVIII.

De irreclini confessionis et obedientiæ tuenda constantia, ac suis cuique muniis accurata contentione vigilique gerendis.

Fratres Patresque, alii aliis rebus narrandis oblectantur, et se ostentant, miles bellicis, nautæ marinis, coloni rusticis, singulique singulas secuti artes ac scientias, iis quæ conferant ad singulas; neque est, breviter, quisquam, qui non studiis capiatur suis. Nostræ haud sane in his positæ gerræ, et urbanitas, postquam nec sunt carnalia nostra, quin de animi salute, de placendo Deo, de hinc abscessu, de instauratione futura, atque ut Apostolus loquitur, *quæcunque sunt vera, quæcunque augusta, quæcunque justa, quæcunque casta, quæcunque amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus*¹, hæc nobis fabulæ, hæc

⁹² Psal. xcii, 17. ⁹³ Psal. cvii, 4. ⁹⁴ Eph. ii, 14. ⁹⁵ I Petr. v, 8. ⁹⁶ Psal. vii, 5. ⁹⁷ Gen. xxi, seqq. ⁹⁸ Eccle. iv, 10. ⁹⁹ Act. v, 7. ¹ Philip. iv, 8.

studia sunt, quo quid festivius simul, ac beatius? **A** Id adeo ex amborum videas sine, nam illorum ut origine, sic sine ad hoc ævum soluto, (Ubi enim est sapiens? ubi scriba? ubi disceptator hujus sæculi? quis humanis officiis clarus perstitit in vita, ut cum sonitu non memoria perierit cunctorum?) noster et ingressus, et finis indissolutus, ac perennis habetur. Scilicet amplexos se virtus efficit deos, etsi vera hæc ejus sententia est: *Ego dixi, dii estis, et filii Excelsi omnes* *. Hui quo affecti beneficio sumus: hui quam experti liberalitatem! ut ovalundis, ac Servatori Deo jubilatis serio laudes sint obmovendæ, et frequentandis carminibus vitulandum, quos jam olim ad incolumitatem delegerit, animi præditos sanctimonia, veraque fides Dominoque nostro Jesu Christo gloriæ per hunc habitum quærendæ præstituerit. Ergo stabiles in fide consistamus, fratres, confessionem irruptam teneamus, genuinam obedientiam servemus, virginitatem illæsam tueamur, unum amorem sponsum habeamus Christum generis hominum formosissimum, unam hæreditatem cæleste regnum, supernæque bona Jerosolymæ; cæterum caro, sanguis, divitiæ, gloria, ac quæ alia sunt inania, valento, et a nobis longissime abscedunt. Enimvero quandiu in hac carne sumus, præsto est bellum, neque enim fuerit virtus, ni præsens sit bellum. Sin accidit manucapi cogitatis, nihil miremur, quin ocius respiscamus, unum timentes quod exerceatur peccatum, ut mortiferum, ac prohibens a Deo et cogitatis cogitata repellamus, studiaque studiis vicissim exigamus. Neque hic vero torpescamus, postquam id agit dæmon, ut belli diuturnitate ignavos comparet quo obnixui defatiscamus: cui si instemus, ferendo, atque obsistendo diabolo, pol victoriam cernamus parata in celis laurea, Dei perhibente germano, *Beatus qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ quam repromisit Deus diligentibus se* *. De cætero, gaudete in Domino, fratres. Qui munia geritis, haud ignoratis quod ex iis præmion petatur; qui disciplinas exercetis, cavete ne his Deum irritetis. Tempus est opificii? opificia obeamus. Vacatur? disciplinam obeamus. Sin est in opere frater, tu in disciplina, non amicum te geris, quin alienum exhibes fratrum. Non Apostolum audies dicentem, *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem* *. Tu fratrem non scandalizas modo, sed etiam citatus emanes, causas ac prætextus quærens, neque reputans tibi te supplicium cogere in diem supplicii, et adventus, justique Dei judicii. Verum ne id fiat Apostolo pareamus jubenti: *Omnia honeste et secundum ordinem fiant* *, opificia in primis, disciplinæ in secundis. Atque adeo opitulemur vicissim, uti decet sanctos, ac vitam alter alteri impendamus, cum fratres germani, quo cum illustretur Deus, tum nos bene re

gesta perennem vitam erciscamur per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXIX.

Qui divinis exsequendis præceptis Deum exquirat, nequaquam consternari sub decessum ad dæmonum adventum, deque mortis recordatione, et amore,

Fratres Patresque, proposita communi multa omnium morte, ac cælestis spe regni, et ignis gehennæ minis, ecquid fas est aut me alloqui, aut vos cedere ac pigere auditus? Minime vero, quin utrumvis assidue sit agendum, et eo magis, quo imminentem contuemur diem; nam omni homini quavis ætate dies imminet supremus, ac terribilis quædam expectatio judicii, et ignis æmulatio, qui consumpturus est adversarios *, uti loquitur sacer Apostolus. Ut deinceps minime sit torpendum, nec vel diecula segniter atque inscieniter agenda, quin vigilemus intenti, exquiramus Deum, ut est in Psalmis *, incolumi animo futuro. At qui exquiratur Deus? nimirum exsequendis præceptis, ad beatitudinem præscriptum, hoc est, submissione, mœstitia, mansuetudine, mentis munditie, pace, ac sanctimonia agitando. Quibus præstandis qui exquirens deprendatur, ne is invenerit Deum, et invento, sub decessum securus, minime consterneretur ab dæmonibus, aut angelorum trepidet adventu; cui amicos aggressus, letusque abiens ad Herum, qui egregium viaticum, bonam conscientiam deportet; cæterum qui se nequaquam sic instruxerit, in calamitates inextricabiles irruat necesse est; non habens quo respectet, aut qui se tutetur. Hic quidem certe qui in carnificum, exempli causa, incidat manus, aut barbarum mare, aut successum solum, aut aliam quampiam necessitatem funestam, haud se evasurum desperat; illic spes omnis erepta est salutis, opem ferente ac defendente nemine, non angelo, non homine, non patre, non matre, non fratre, non amico, non alio quoquam e cunctis, ingentique contracta trepidatione, et inconsolebili dolore, miser hinc abit animus. Quæ cum terribilis descripta est oratio, tum rei veritatem non attingit, scilicet ea esse perhibentur quæ sui amantibus, ac refractariis bona, et adversa comparavit Deus, quæ nec oculus spectarit, nec audiverit auris, nec mortalium cuiquam venerint in mentem. Ea propter, fratres, cohortor inoblitam mortis agitari memoriam, membrisque hac interfectis terrenis, animo voluptatum erui cupidinem: quo enim nobis studium carnis, unde haud fructum capiamus, contraque cruciemur, ut revolubile omne est peccatum? Intueamur, si videtur, in monumenta, vsuri quem ambimus pædorem, nam ea est mortalitas omnino, quæ ordiens e corruptela, in corruptelam desinat, cunctaque hominis gloria quasi quidam flos herbæ est: virtus

* Psal. 81, 6. * Jac. 1, 12. * 1, Cor. viii, 12. * 1, Cor. xiv, 40. * Hebr. x, 27. * Psal. xxviii, 5.

indirepta habetur. Eaque sancti complexa, Deum A
cepere quorum sunt in cœlis spiritus, sacra in
terris averrunca corpora, miraculis, et ostentis,
ac prodigiis operata. Enimvero, ut incidit de mi-
raculis sermo, exercentur miracula nunc quoque
quemadmodum audimus, neque mirum, postquam
spiritus, quæ tum suagebatur, gratiam ne nunc
quidem religio est feriari; sed non temere creden-
dum est rumoribus, siquidem exstat hæc sententia:
*Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si
ex Deo sint*⁹. Sane cum multi in orbem venere
vates, tum permissi sunt hæretici complures, sci-
taque retractantes divina, et olim et nunc, quibus
compertum est providentiæ modis, ostenta, ac pro-
digia patrare, ut hinc demoveri, et abduci minime
sit necesse, quin veri discipuli, ad proditam ab
hero notam explorandi sint. Quenam ea nota est?
*In hoc, inquit, cognoscent omnes quia discipuli mei
estis, si dilectionem habueritis ad invicem*¹⁰. Unde
Apostolus edoctus scribit in hæc verba: *Si linguis
hominum loquar, et angelorum, charitatem autem
non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cym-
balum tinniens; et si habuero prophetiam, et noverim
mysteria, et omnem scientiam, et si habuero omnem
fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem
non habuero, nihil sum; et si distribuero in cibos
pauperum omnes facultates meas, et si tradidero
corpus meum ut ardeam, charitatem autem non ha-
buero, nihil mihi prodest*¹¹. Vides in quod fasti-
gium charitatis? ut regina est cunctis antecellens
Spiritus donis? quæ nec dilabi unquam potest, mi-
rionibus tandem dilapsis, posteaquam in Evange-
liis ait Dominus: *Multi dicent mihi in illa die, Do-
mine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus,
et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo
virtutes multas fecimus? et tunc confitebor illis quia
nunquam novi vos, discedite a me qui operamini ini-
quitatem*¹². Quam horrendum, me hercules, judi-
cium, ac peracerba sententia est! Quod superest,
fratres, charitatem, et ei conjuges fidem spemque
sectemur, acturi quam qui miracula designent se-
curius, verique Dominici agniti discipuli, cœleste
regnum inituri per Christum Jesum Dominum no-
strum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto
Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetui-
tatem. Amen.

SERMO CXX.

*Committendum non esse ut mundo crucifixi vitæ
inhient ineptiis, quin proficiendum in melius.*

Fratres Patresque, dies horarum, septimanæ
dierum, menses septimanarum, anni mensium la-
buntur instar, tempusque decurrens ad supremum
Domini nostri Jesu Christi adventus diem incitat
promiscuos, quo ejus oculis nuda sunt, et aperta
cuncta, ut est in litteris; nec jam est cur incassum
porro æstuent mortales, auro, ac cohortibus rex
prælidat, suppellectilem, et pecuaria venditet dyna-

sta, in incertis divitiis spem collocet avarus, vitio-
rum inhæreat lacunis voluptarius, postquam ita res
serunt, ut lugendum sit in dies, ac mœrendum, et
animus pro virili expurgandus, priusquam mortis
appetat judicium, quo pœnas evadamus, quæ re-
fractariis impendent. Hi enimvero, ut cum Scri-
ptura dicam: *Quæcunque ignorant blasphemant,
quæcunque autem naturaliter tanquam bruta ani-
malia norunt, in his corrumpuntur. Væ iis, inquit,
quia in via Cain abierunt, et errora Balaam mercede
effusi sunt, et in contradictione Core perierunt*¹³;
Sed vereor ne hæc eos sententia proscindens, præ-
clara nomina, impetat nos quoque; nam cum ob
paternam hæreditatem alius configat, longis sus-
ceptis itineribus, alius stipes sollicite satagat au-
gere, alius avaræ ac monacho indigne, hoc et illud
urgeat mercari, scilicet non eadem ii supplicia
merentur? Jam habent quo se illi defendant, etsi
frigide, tamen quod uxores ac liberos procurent;
nobis, qui mundo crucifixi unam habeamus crucem
thesaurum, quæ purgatio relicta est quin his ad-
missis gravius puniamur; siquidem scriptum est:
*Potentes potenter tormenta patientur*¹⁴; et: *Judi-
cium durissimum in his qui præsumunt*¹⁵; ac rur-
sum: *Cui commendaverunt multum, plus petent
ab eo*¹⁶. Agite vero, insulsiissimi mortaliū, itane
dediti nugis falsa quæritis, ac patrociniū sceleribus
invento, causas, non causas, exilia prætextitis?
*Dispicite in antiquas generationes, et videte, aiunt
Litteræ, quis speravit in Domino, et confusus est?
aut quis permansit in timore ejus, et despectus il-
lum*¹⁷? Non Abrahamus Dei jussu patria extorris,
parens multarum factus nationum est? Non Jaco-
bus patriarcha solo instructus pedo in Mesopota-
miam degressus, dives revertit? Non Josephus ve-
num abductus in Ægyptum, regi par evasit? Non
vates Elias pulsus ab Jezabele, non pera compor-
tata, per eorum pascitur? Non apostoli nudi ac
inermes ad præconium profecti, terrarum orbem
devicere? Non ipsi vos superioribus annis capite
et foriūnis oppugnati, certas stipulationes proba-
stis? Unde hæc igitur improbitas, quæve hæc ine-
ptia est? Enimvero, ut videtur, Israelitarum instar
priscorum, Dei obliti beneficia sumus, Christumque
tentamus, ut eorum quidam tentarunt. Sed quid
de iis effatur? *Quadragesima annis proximus sui ge-
nerationi huic et dixi: Semper hi errant corde; ipsi
vero non cognoverunt vias meas: ego juravi in ira
mea si introibunt in requiem meam*¹⁸. Videte, fra-
tres, ne eadem nobis dicantur, qui ingrati erga
beneficium, præsentī fortuna iniquius utamur. Hinc
quiescere pedes minime sinuntur, huc illuc palan-
tum, hinc judicia vicissim, ac verborum conflictus
urgemus, proinde ut extranei, hinc soli, nec cum
fratre degimus. Sin cum fratre, imaginario quidem
certe, qui enim possis, comite ascita dulci, avari-
tia, cum qua paciscare, unanimem tenere fratrem?

⁹ I Joan. iv. 1. ¹⁰ Joan. xiii. 35. ¹¹ I Cor. xiii. 1-3. ¹² Matth. vii. 22. ¹³ Jud. x. 11. ¹⁴ Sap. vi. 7.
¹⁵ ibid. 6. ¹⁶ Luc. xii. 48. ¹⁷ Eccli. ii. 11. ¹⁸ Psal. xciv. 10, 11.

Minime gentium. Væ iis, ceu reprobis, nam haudquaquam de vobis, fratres, aut hic illic divine obeuntibus loquor, sed de iis qui profligate, neque ad præscriptum quod deformavimus vivant. Qui ut vel tandem redeant ad frugem, rectique gradiantur, precemur, quo pereat nemo, quin omnes incolumitemur per Christum Jesum Dominum nostrum; cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXI.

De mortis recordatione, senèque quodam venerando defuncto.

Fratres Patresque, cum multæ utiles historiæ sunt animo stimulando, tum æque utilis habetur nulla ac mortis promulgatio; nam terribile dictu, et cogitatu arcanum, mors est. Igitur et nunc sene defuncto venerando necesse est porro ad communem frugem de eo pauca recensere. Sane a pueritia in senectutem profundam vita obeunda monastica Deo servivisse, luculentum seni encomium est; deinde quod inter confessores est illustris, qui comprehensus ab impio Leone ad satietatem pœnas dederit, et tergo omni, ac pectore trecentis loris conciso, et facie pugnis alapisque contusa, ut duo etiam dentes exciderint. Tandem aliquot post annis, e carcere eductus ac liber dimissus, ex instituto priori (stylita enim fuerat), rursus se abdidit in cellam, multisque defunctus miseris et angustiis, supremo vitæ curriculo evoluta, animam reddidit, ut impius scelere, se obstrinxerit, nequidquam, athleta ad Deum laurigero profecto. Nos enimvero, fratres, quid agamus quidve cogitemus? Quanto tempore supervivemus, longo, an exiguo? Scilicet norit quisquam quid eras pariturum est? Pol monimento satis superque mors est, postquam quod vidimus in fratre, haud multo post accidet in nobis, nemine metam transcendente mortis. Itaque mortis porro obliviscamur nunquam, ne perpetua opprimamur; neu præsens amemus ævum, ne cum Deo inimicitias agitemus, siquidem scriptum est: *Qui voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur*¹⁸. Fugit vos, inquam, mundi consuetudinem haud permittere, ut animus studio ducatur exitus e corpore. Nam quemadmodum Israelitæ sagittabant, qui erepti ex Ægyptia servitute promissum solum invaderent, ad eundem modum nitamur et nos oportet, ut e servitute quadam corporis, quæ corruptela obeatur, egressi in penitus velum penetremus, quo antecambulo pro nobis Jesus irrupit, hoc est, in celestis Jerosolymæ bona. Igitur mundi adhuc nugas detestemur, virtutes avidè contrahamus, dias mercemur opes, preces, lacrymas, puritatem, nitorem, innocentiam, quæ vitæ sunt viatica perennis; cæterum escam, potum, vestitum, et quæ alia sunt necessaria corpori amplectamur, quatenus vitæ, ac functioni serviant Dei præcepto-

rum. Quo in studio si curriculum exigemus, diurnas ferias agamus læti in dies, et impavidi mortis, nec si vel mille cruciatus intendentur, securam conscientiam demergant; sin maligni, invidi, pervicaces cæterisque inbuti sceleribus degemus, heu fucos et ludibrium! Scilicet ea diurna nex est, ac iudicium ante iudicium, tum autem mors ingruet quasi quidam rugiens leo aut amens ursa. Jam qui æternam perniciem miser exantlet animus, exstat sane hæc sententia: *Si iudicium primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio? et si justus vix salvabitur, impius et peccator ubi peribunt*¹⁹? Quare trepidi semper, ac solliciti, fratres charissimi, firmi, et immobiles consistamus, assidue macti in opere divino, certe nequaquam frustra esse eum in Domino laborem. De fratre Socrate, scitis quemadmodum venerit ab Oriente, probanda obedientia tarditatem excusans. Eum volebamus hic retinere, ut spectatum fratrem; sed quoniam scriptum est: *Beatus qui habet semen in Sion, et propinquos in Jerusalem*, rursus redire eum sivimus, per quem misericordiam pararemus, etsi est quod gaudeamus, fratres, constitutum a sanctissimo patriarcha Sioni e cœtu, ac republica nostra, qui in Ecclesiarum matre sacerdotio et œconomia fungeretur. Quod superest, sanctus Deus tum eum tum nos conservet, omnique impleat benefica voluntate, ac præpotente fidei propagatione, illustrando per nos Domini nostri Jesu Christi nomine, nobisque per eum secundum gratiam Dei denique nostri Jesu Christi: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXII.

De serviendo fortiter ac constanter Deo, studique curriculo monastici contente exigendo.

Fratres Patresque, eximium studium a pervigilio ad audiendum sermonem coeuntum, atque e robore in robur grassantum; quamlibet enim haud suppeditat nobis par oratio dicendo, tamen posteaquam ad sanctorum Patrum exemplum frequentatur, non abs re est, quin vel in primis utilis. Enimvero in sermone ac doctrina Patres laborabant, beatum Apostolum imitati, cujus in actis hæc sunt verba: *Per triennium nocte et die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum*²⁰; idemque alibi: *Qui bene præsunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, et doctrina; dicit enim Scriptura: Non alligabis os bovi trituranti; et Dignus est operarius mercede sua*²¹. Videtis ut necessaria doctrina est? nam quemadmodum stirpes edendis fructibus scatiginem postulant aquæ, sic virtute exercenda magistri vocem discipuli, atque ut ex haud irrigatæ arescant, ita et hi non edocti deficiunt. Qua de causa equidem monere instigor, et hortari, ac pol interdum refutare, et incescere,

¹⁸ Jac. iv, 4. ¹⁹ I Petr. iv, 18. ²⁰ Act. xx 31. ²¹ I Tim. v, 17, 18.

si qua mecum vos quoque servare possim, vos quidem, fratres, in Domino valentes, ac præpotenti contracto robore, armaturam induite divinam quo diaboli fraudibus obsistere queatis, qui haud dormiat sane, quin adversum nos vigilet, et eo magis, quod animos conspiciat luctæ incumbentes. Qui ubi invadat (nam invadit noctu, atque interdiu), stemus animosi, accurramus ad eum qui e morte liberet peccati, precibus adhibendis contentis, nec sine fervidis lacrymis, ac facesset oculus inimicus; scriptum est enim in Psalmis: *Invoca me in die tribulationis tuæ, et eruam te, et honorificabis me* ²². Vulneris infligit hostis? at Dominus sanavit. Turbavit ille? atqui imperavit mari, sileret, conticesceret; fluctuantes in nobis cogitationes sedavit. Atque o munificentiam! vix invocari cepit, cum benefice ac liberaliter prævertens, vota tribuit precanti, nubeque quadam tristitiæ discussa, egregiis animi sensis ineundis, luce afficit mentem. Et quid non agat scilicet; nam qui nostrapte causa se obtulit in necem, ac pol crucis, qui potest non una secum omnia largiri? Ut insistendum sit, fratres, qui ei fortiter serviamus, nos a lapsibus revocantes, studiique curriculum monastici contente decurrentes, certi extremo in certamine repositas coronas. Ergo utamur confessione frequenti, postquam frenum non peccandi confessio est; utamur submissione, qua ignea maligni tela frangamus; utamur fide, sine qua Deo placere nefas. Jam miramur forsitan, ac demiramur, quemadmodum fœdis cogitatis, quamlibet certantes, capiamur, sed patimur id nimirum ob prævaricationem in Adamo, nam *Regnavit, inquit, mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverant in similitudinem prævaricationis Adæ* ²³. Atque in naturam libidinum lues et contagio pervasit, quæ etsi in Christi adventu regenerationis lavacro, sanctique Spiritus instauratione sanata in antiquum statum revertit, tamen quæ corrupta semel ægritudine contraxerit, facile negligentia ruit in libidinem. Enimvero ii sancti evasere, reverentia, et amore divino temperata quasi quadam mentis acie, qui cum ad præsidium sibi sufficerent, tum manum aliis porrigerent, dæmonia fugarent, infinita ederent miracula; quorum etsi a vita absumus longe, imitari quidem certe, quantum fieri potest, conemur, clemente Deo tam nostrum exile munus accepturo, quam illorum præclara facinora, ac regnum utrisque suum præbituro per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXIII.

De itinere spiritali impigre ineundo, vitæ hic aversandis deliciis, deque mansionis beatitudine nostræ.

Fratres Patresque, solent viatores instigare vicis-

sim, et exeat ad iter incumbentes, nec dextra, sinistra deflectere, sed via regia grassari, ac pol cibum, potum, somnum capere moderatum, quo diæ temperamento itineris ærumnas leviores comparent. Quorsum hoc mihi procæmium? Plane et per vos capitis, qui viatores quidam in hac vita simus, plenum ingressi mille iter laboribus, cohortari, et animare invicem in certaminibus oportere, minimeque palabundos excurrere; cibi, potus, somni continentes, ne hinc gravati torpescamus ad iter; nec non vitæ hic deliciis aversis, ac viatores nequaquam huc illuc se convertant, dextrorsum aut sinistrorsum, iterque solum urgentes, quo festinent diversorium respectent. Ac nos diversorii felices, seu potius mansionem felicem, quæ haud temporaria, sed æterna, neque in caduco, sed immortaliter posita solo est, ubi gaudium, pax, triumphus agitetur, de qua Domini in Evangeliiis hæc sunt verba: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt, si quominus dixissem vobis: Vado parare vobis locum, et si abiero parare locum, iterum venio, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi sum ego et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam scitis* ²⁴. Viden' ingens, et incomparabile promissum? Quis non exurgat porro? quis non irruat? quis non avidus sempiterna hæc tabernacula invadat? quorum incensus desiderio David canere: *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit, et deficit anima mea in atria Domini* ²⁵. Nam equidem jucunda ea tabernacula sunt, hic quasi quidam dedititii obimus, aliquantillum constante vita, postquam et sæculum hoc omne pro diecula ad futurum ducitur. Ut nihil sit cur cum mundo consuescamus porro, aut presentibus inhiemus, aut non dicam in hoc et illud studium feramur, sed ne in cœli quidem, terræ, maris, lunæ, solis, stellarum, ac quæ alia sunt conspicua; quæ enim mox deseremus, iis quid nequidquam inhærenus! *Unam petii a Domino, inquit, hanc requiram ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluptatem Domini et visitem templum sanctum ejus* ²⁶. Quo qui pervaserit, næ iis liberatus sit ab ærumnosa ea die, de qua ait vates: *Ut quid vos queritis diem Domini? ea quidem tenebræ, et non lux est* ²⁷. Quin, beatus Apostolus quoque diem appellat iræ, scribens, in hanc sententiam: *Thesaurizas tibi iram in diem iræ, et revelationis, et justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus* ²⁸. Atque ut exemplo rerum quæ in nos incurrant ærumnosæ ejus diei simulacrum quoddam proponam, revocemus ad memoriam, si videtur, hominem jamjam huc appulsum, qui a dæmonio multatus strangulabatur, ardens, et animi æstuans, ac vociferans dies noctesque, statum, et quietem obtinens nullam. Quod hominis leve supplicium censetis? Minime gentium. Jam id somnium cum sit adfuturum, illud, fratres, qui perferamus, ignem inextinctum, sine morte vermem, mille alia perennia tormenta? Ve-

²² Psal. XLIV, 15. ²³ Rom. v, 14. ²⁴ Joan. XIV, 2, 4. ²⁵ Psal. LXXXIII, 3. ²⁶ Psal. XXVI, 4. ²⁷ Amos, v, 18. ²⁸ Rom. II, 5.

rum non nobis, Domine, non nobis, quin fas sit A
cunctos Dei liberalitate, ac sanctorum, et beati pro-
cibus Patris ex his omnibus ereptos bona consequi
promissa per Christum Jesum Dominum nostrum,
cui gloria et imperium cum Patre ac sancto Spiritu,
nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXIV.

*Aperiri fores vitii non oportere, operamque dandam
qui sedis cogitatis vacemus.*

Fratres Patresque, lapsum est tempus nonnul-
lum ex quo solenni catechesi, interque nos offi-
ciis vicissim prohibemur, extorres huc illuc præ
Agarenorum incursum. Quamquam qui jubeamur be-
nedicere Dominum in omni loco dominationis ejus²⁰,
ne hic quidem torpescamus, qui pro virili statum,
exercitationem, opificia, et quæ in aliis sita honesta
conversatio est, urgeamus quæ videantur rerum
quæ minime videantur exemplar capientes; nam si
metu ne incideremus in Agarenorum manus aufu-
gious, hic hærentes, quanto debemus magis timore
ne inimicis, qui obtutum fugiant oculorum, in ma-
num conveniamus, quam longissime, quamquam
tutissime abscedere? At qui est abscessus? peccati
fuga, quo, acinacis instar, animum omnem interne-
care satagit diabolus. Quod fugiamus quam maxime,
fratres, vel usque ad cogitationes, unde in verba
prorumpens, desinat porro in actionem. Difficile est
autem, ac prope deploratum, nequaquam sedis
cogitatis capi. Quibus si occupemur, certe amoliri
ocius nitamur precibus, lacrymis animi quasi qui-
busdam ærumnis, quæ ex divina formidine nascan-
tur, ut ne peccatum exigant mora, atque id quotidie,
siquidem inest in nobis perpes implacabile bellum,
neque aliter fas evadere est, quam ingenti, conten-
toque magisterio mentis, cum præsidio cœlesti. Non
videmus quæ excitata sit per hoc triduum in mari
tempestas? eadem est et vitiorum, ac pol gravior,
postquam hic animi agitur naufragium. Jam illius
auctor Deus est, qui, ut ex usu sit, præstituto tem-
pore mari verborum immittat; hujus nosmetipsi: liceat
enim velut in portu degere tranquillius, qui haud
aperiamus vitii fores. Siu aperimus, flant in nos
spiritus maligni, et ingens cooritur tempestas, nec

SERMO CXXV.

*De obedientia, ac qui cunctis obeundis munitis cum
sede puraque mente animemur.*

Fratres Patresque, equidem servi veritus judi-
cium qui talentum abdidit in terram, ad quem ait
Dominus: *Serve male, et piger, oportuit te commi-
tere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego re-
cepissem utique quod meum est cum usura*²¹, neces-
sario hæc verborum dissero segmenta. Vestrum est
autem, qui egregii quidam nummularii sitis, in
opus educere sermonem, quem Dei beneficio et
eduxistis, me hercules, et educitis, pro insigni obe-
dientia vestra. Quamquam sunt in vobis qui nec

salutem, nisi repressis evestigio turbis, consequa-
mur. Quorsum nos autem turbari, ac fluctuare, et
naufragium extimescere? cur non tranquilla pace
fruiamur, sed spontaneum in nos atrox exitum con-
flamus? Non arcessimus insanæ qui e portu pro-
fecti sub tempestatem, fluctibus mergentur? enim-
vero multo nos sani putandi minus, qui in vitiorum
tempestatem ultro ruamus. Scilicet quas non excitet
procellas impotens in animo spirans desiderium?
non huc, illuc impulsos tanquam suffocat, demer-
sos? Non invidia pariter mentem externat, animum
juxta ac corpus saucians? non pervicacia tenebras
ingeniis obducit, remissa et effeta comparans? non
singula, breviter, mortales habitu quodam demo-
vent naturæ, ac brutos moliuntur? Itaque fugiamus
porro, fugiamus pestifera vitia, fratres, de in nos
quoque hæc Dei sententia dicatur: *Non permane-
bit spiritus meus in eis, qui carnes sunt*²². Carnes
vero handquasquam sensit universe (nam et Deus
Verbum factus caro est), sed carnale studium nimi-
rum, quod sedis libidinibus defixum, instar fera-
rum, minime appetitum conferat in Deum. Quo
Deo Opt. Max. consecrando, uti postulet hoc effatum:
*Vestra conversatio in cœlis est*²³, audiamus potius:
*Vos non estis ex hoc mundo, sicut et ego non sum
ex hoc mundo*²⁴, quo quid beatius, non solum se-
cundum imminens ævum, sed etiam secundum
præsens? qui quidem a sedis libidinibus alieni,
non carne regamur, quin spiritu ducamur. Hoc
beatitudo, hoc suavitas, hoc felicitas, hoc ange-
lica vita est atque is, medius fidius, in mundo vitæ
quiddam obtinet instar, diadema gerentibus vene-
randus, mundi arbiter, et herus, simulacris satur
divinis, ad decessum paratus, a morte imperterri-
tus. Ii et nos, fratres, evadere pro viribus certemus
(etenim fas est, si solido velimus), ii que facti, tum
vitam hanc omnem hilarem exigemus, quotvis ac
quantavis secundum carnem incident acerba, tum
in futuro sæculo cœleste regnum eriscemur, æter-
nis bonis cum sanctis omnibus fruantes per Chri-
stum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et im-
perium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et
semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΠΚΕ.

*Περὶ ὀπακοῆς καὶ τοῦ μετὰ πίστεως καὶ ἐν καρ-
δίᾳ, ἐπὶ πάσῃ διακονίᾳ προθυμῆσθαι* (4).

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, δεδοικώς τὸ κρίμα τοῦ τὸ ἐτά-
λαντον ἐν τῇ γῇ κρύψαντος, πρὸς ὃν φησὶν ὁ Κύριος:
Δούλε πορνῆς καὶ ὀκνηρῆς, ἔδει σε βαλεῖν τὸ ὀρ-
γάνον μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκο-
μισάμην ἅν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ, ἀναγκαιώς φέτε-
γομαι ταῦτα τὰ βραχέα ῥήματα· ὑμῶν δέ ἐστι λο-
πὸν τῶν καλῶν τῶν τραπεζιτῶν, εἰς ἔργον προαγα-
γεῖν τὰ λεγόμενα· ἅπερ χάριτι Θεοῦ καὶ προάγετε,
διὰ τῆς ἀγαθῆς ὑμῶν ὑποταγῆς, ὅμως ὅτι εἰσὶ τινες
ἐν ὑμῖν, οἱ τινες οὐ μόνον τὸ δοθὲν προσεξεργάζον-

²⁰ Psal. cii, 22. ²¹ Gen. vi, 3. ²² Philipp. iii, 20.

²³ Joan. xvii, 14. ²⁴ Matth. xxv, 27.

(4) Apud Cod. Nan. cxxi^a existit, p. 167.

ται, ἀλλὰ καὶ ὅπερ ἔχουσι μικροῦ δεῖν ἀπολύουσι· τίνες δ' ἂν εἴεν οὗτοι; Οἱ τὰς διακονίας παραιτούμενοι, καὶ τὸ συγχώρησον ἀντί τινος δικαιώματος προβαλλόμενοι. Τί λέγεις, ἀδελφέ; μέχρι θανάτου τὴν ὑπακοὴν ἐπηγγείλω, καὶ νῦν παραιτῇ τὴν διακονίαν περὶ ἣν εὐφυῶς ἔχεις ἐκ χάριτος Θεοῦ (5); Ἄλλ' ὅτι, φησὶ, δέδοικα διαπλεῖν τὴν θάλασσαν· ἐξ ἀπιστίας, ἐκεῖ φοβούμενος φόβον, οὗ οὐκ ἔστι φόβος· εἰ γὰρ πεποιθὼς ἦς τῇ ὑπακοῇ, οὐ μόνον διαπλεῖν τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ γυμνὸς τῷ σώματι χωρεῖν κατὰ τοῦ ὕδατος· μιμούμενος τὸν ἀοιδμον ἐκείνον ὑποτακτίτην· ὃς τῇ πατρικῇ ἐντολῇ ἐπεριδόμενος, οὐκ ἔδεισε τὸν φοβερὸν ἐκείνον ποταμὸν περάσαι, ἀλλὰ διὰπεράσας, ἔμεινε μηδὲν παθὼν ὡς ἐκστήσαι τοὺς ἐπιβλέποντας. Ὑπακοὴ τοίνυν καὶ θηρία ὑποτάσσειν οἶδε· καὶ μόρτυς τοῦ λόγου, ὁ ἐκ πατρικῆς προσταγῆς δεσμεύσας τὴν βαιαν· ὑπακοὴ καὶ ἐν νεκροῖς θαυματουργεῖ· καὶ τοῦτο ἐδιδάχαι ὁ ἐκ τάφου φωνήσας Ἀδάκιος. Καὶ τί τοῦτο κἀκεῖνον λέγω; αὐτὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὑπὸ κροῖος γενόμενος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, τὴν σωτήριον τοῦ κόσμου οἰκονομίαν ἀπειργάσατο. Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ τῆς ὑπακοῆς κατορθώματα· τὰ δὲ τῆς ἀπειθείας ἐγκλήματα βούλει μαθεῖν· Ἐννόησον τὸν Ἀδάμ· ὃς ἐπειδὴ περ ἤκουσε Θεοῦ τῆς ἀπειρημένης βρώσεως ἀπογευσάμενος, θάνατον εἰς τὸν κόσμον εἰσήγαγεν. Ἐνόησον τὸν Σαούλ· καὶ εὐρήσεις; καὶ αὐτὸν παρακούσαντα τοῦ ἁγίου Σαμουὴλ, καὶ ὁμοῦ μὲν τὴν βασιλείαν, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν ζωὴν εἰς τὰ ὄρη τὰ Γελβοῦ ἀποβρίξαντα. Ἐνόησον πρὸς τοῦτους καὶ τὸν ἀνθρώπον τοῦ Θεοῦ ἐκείνον· ὃς τῇ ἀπάτῃ τοῦ ψευδοπροφήτου εἰς παρακοῆς ἐγκλήμα ἐμπεπτωκὼς, λέοντι κατὰδρωμα παραδίδεται. Τί δαὶ Πέτρος ὁ μακάριος ἀπόστολος; οὐχὶ παραπεισάμενος νύφασθαι ὑπὸ τοῦ Κυρίου δι' εὐλάβειαν, ἀκούει· Ἐὰν μὴ ῥίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. Τί δαὶ ὁ ἐν τῷ ἁγίῳ Εὐθυμίῳ τὴν τοῦ κτηνίου διακονίαν ἀπαυαίνόμενος δι' ὃς ἐδόκει εὐλόγους προφάσεις, οὐχὶ παρ' αὐτὸ αἰτὰ ἤφρισε τὰ δαίμονα κληρωσάμενος; Τοιοῦτον τὸ κρίμα τοῦ παραιτουμένου τὴν δεδομένην διακονίαν· τοῦ ἀντιλέγοντος· ἀντιλογίας γὰρ διεγείρει πᾶς κακὸς ὑποτακτίτης· ὁ δὲ Κύριος ἀγγελὸν ἀνελήμωνα εἰκότως πέμπει αὐτῷ, ὥπως ἐπειδὴ ἐν σώμα ἔσμεν οἱ πολλοί, ὁ δὲ καθ' εἰς ἀλλήλων μέλη, καὶ ὁ μὲν ἐπιχειρὶ τὸ πονεῖν ὀφθαλμοῦ· ὁ δὲ ὥτρε, ὁ δὲ ῥινός, ἄλλος γλώσσης· ἕτερος χειρὸς, καὶ ἄλλος ποδός. Ἐὰν οὖν μὴ πάντα τὰ μέλη τὰ οἰκίστα ἐνεργῇ, ἀλλὰ φιλονεικοῖ ὁ ὀφθαλμὸς ἀκούειν, καὶ τὸ τοῦ ὀσφραίνεσθαι, καὶ ἡ ῥίς φθέγγεσθαι, καὶ ἡ γλῶσσα χειραπτεῖν, καὶ ἡ χεὶρ βαθεῖν· οὐχὶ τὸ ὅλον σῶμα οὐχίγεται καὶ διαφθαρείσεται; Οὐκοῦν ἐπεὶ ταῦτα οὕτως ἔχει, ἕκαστος τὴν

A augeant sortem, et parum abest quin quod habent prodigant. Quinam hi, sodes? qui officia recusent, ac pro æquo objectent, Comitare. Quæ hæc, malum, est oratio? itan' obedientia vel in necem conducta, nunc officium detrectas ad quod per Dei gratiam sis idoneus? Ergo obedientia corrui. At enim vereor, inquit, trajicere mare. Pol præ pervicacia vetere, formidine ductus ubi formidandum sit nihil, nam obedientia præsidens, non solum mare trajicias, quin vel nudo corpore insilias in aquam, nobilem illum subditum imitatus qui paterno nixus præcepto, haud extimuit arox flumen tranare, trajecto- que illæsus perstitit, ut obstupescerent videntes. Quin domat obedientia feras, cui orationi testimonium dicet qui paterno jussu hyænam vinxit. Eademque edit in mortuis ostenta, quod locutus e monumento Acacius confirmat. Et quid hæc illaque commemorat? ipse unigena Dei Filius obsequens in mortem, ac pol crucis, sospitam orbi terrarum procurationem peregit. Atque hæc sunt obedientiæ facinora. Sed vin' et pervicaciæ crimina cognoscere? Cogitatis Adamum, qui Deo inobediens, cibo gustato interdicto, necem intulit in mundum; necnon et Saulum, quem Iuniorigerum Samuelli, regnum iuxta ac vitam invenies in monte Gelboe amisisse. His accedat divinus ille, qui falsi mendacio vatis inobedientiæ damnatus, pabulum traditur leoni. Quid, beatus apostolus Petrus non a Domino lavari præ reverentia detrectans, audit: Si non laverò te, non habes partem mecum? Quid, qui in sancto Euthymio pecorarii munus defugisset, justis de causis, quas credebat, non evestigio spumans dæmonem contraxit? Hoc judicium est detrectando indicto munere: obloquenti etenim pravus omnis subditus obloquia concit, meritoque Deus crudelem ei genium immittit. Enimvero, ut semel dicam, multifidum corpus, et alter alterius membra singulisumus, oculique vicem alius gerit, alius aurium, alius narium, alius linguæ, alius manus, alius pedis. Sin membra suas quæque partes non exerceant, sed audire oculus certet, odorari aures, eloqui nares, palpare lingua, itare manus, qui potest non universum diffuere atque interire corpus? Quæ cum ita sint, suo quisque officio satisfacito, et quam accepit gratiam divinitus, ad publicam frugem conferto, nostra in Dei manu posita reputans, neque aut mare naviganti omnino inibi moriendum, aut in sicco degenti indidem decedendum, sed quam ab orbe condito tempestatem, finem, locum benignus statuit Deus, id cuique extremum cessurum. Atque hæc disserui non tam eorum de quibus sermo est

²² Joan, xiiii, 8.

(5) Perspicue hinc apparet, monachos « obedientiam usque ad mortem » professos fuisse, ut etiamnum faciunt. Levinii quidem interpretatio id satis clare non exprimit: sed in Græco textu res est clarissima. Ille sic vertit: « Quinam hi sodes? Qui officia recusant, ac pro æquo objectent, Comitare. Quæ hæc, malum, est oratio? itan' obedientia vel in necem conducta, nunc officium detrectas ad quod

per Dei gratiam sis idoneus? » Sed clarius ac fidelius hæc vertamus. « Illi vero quinam sunt? Qui ministeria detrectant, et suum illud, Ignosce, quasi quamdam excusationem præterdunt. Quid ais, o frater? Obedientiam usque ad mortem professus es, et nunc ministerium recusas, cui per Dei gratiam idoneus es? »

(nam obsecundos jam accepi), quam omnium audientium causa, ut obnixè ac contentè quæ pacta conventa Deo teste, atque electis angelis iniimus, re et opere præstemus, neu tergiversemur, quamlibet mortiferum sit quod iungitur, id enim Patres ac magnus in primis Basilius, jubent. Qua degenda vita, nequaquam sotes moriamur, quin pro iustitia vivi, cælestè regnum consequamur per Christum Jesum Dominum nostrum : cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

τυρι Θεῷ καὶ τοῖς ἐκλεκτοῖς ἀγγέλοις ἐδώκαμεν, καὶ θανάσιμον ἢ τὸ ἐπιταττόμενον. Οὕτως γὰρ καλεῖσθαι οἱ Πατέρες, καὶ πρό γε πάντων ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ οὕτως διαζώντες, οὐκ ἀποθανοῦμεθα τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ ζήσομεν τῇ δικαιοσύνῃ, καὶ τύχωμεν βασιλείας οὐρανῶν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ [Κυρίῳ (5'')] ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν

SERMO CXXVI.

Qui genuina obedientia, ac secessione suscepta. munda sint crucifixi, alacres amplecti corporis devictum oportere.

Fratres Patresque, paulum in præsentia decubui, quanquam animi percussus, abscessurum me a vobis credidi. Sed quo longiorem mihi vitam? aut quanto tempore supervivam miser? Videtis quem admodum urget senium, et æqualibus defunctis, meæ decedendi imminet vices. Quid ergo? doleamus in eo? minime vero. Doleant sane si volunt, qui secundum carnem vivant, conjugibus, liberis, pueris, ancillis, prædiis, pecuniis, ac quæ hic alia sunt vitæ studia, quibus et capiuntur, dimittendis, nos, quibus crucifixus est mundus, solaque superest crux, pro genuina obedientia, et secessione, non lugubre, sed lætificum mortis arcanum habeamus necesse est. Ac quid nos dico? cunctis adeo Christianis prælate amplectenda deunctio est, siquidem ante Domini nostri Jesu Christi adventum mors in homines imperium posita ob prævaricationem in Adamo, vel sanctis dira et terrificata, veniat simul Christus, omnium vita, mortem pro omnibus gustavit ²⁵, *viam nobis iniitians novam, ac viventem per velamen, id est, carnem suam*, uti scriptum est ²⁶, ibi tum mors absorpta victoria est, nec jam defuncti in orci regiam deportamur, sed in cælestè regnum subvehimur, neque in tenebris, atque in umbrosa morte dormimus, quin abimus in lucem immortalē. ævumque quoddam securum et innoxium, quod sui amantibus promisit Deus. Ut nihil sit cur decessum fugiamus, qui ultro in primis sit prensandus, eoque magis, quo paratiores simus ab animi prociuctu; miserum est enim, fratres, præteritum tempus sub exitum revocare, ac dies poscere vivendi ad quæstum virtutum; miserum est, inquam, et ærumnosum. Equidem qui sic deprendatur, næ is impendio turbetur atque afflicetur necesse est, qui non ad honorarium certaminum, sed ad supplicia scelerum prodeat e corpore; terribilibus obviis spectaculis. Quod ne patiamur, quæso, et admoneo, parati ad exitum semper, omnem supremum vitæ

Α διακονίαν αὐτοῦ πληροφορεῖται· καὶ ὁ ἔλαβε χάρισμα παρὰ Θεοῦ, λυσιτελεῖτω πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον, ἐννοῶν ὅτι ἐν χειρὶ Θεοῦ τὰ ἡμέτερα, καὶ οὕτε διὰ τὸ ἐν θαλάσῃ πλεῖν, πάντως ἐκεῖσε τελευτᾷ, οὕτε ἐν τῇ ξηρᾷ διατρίβειν, ἐκεῖσε ἔστι θνήσκειν. Ἀλλὰ καθὼς ὁ ἀγαθός ἡμῶν Θεός· πρὸ καταβολῆς κόσμου ὤρισε, καὶ χρόνον καὶ τόπον καὶ τρόπον, τὸ ἐκάστου ἀποβῆσθαι τέλος. Καὶ ταῦτα διήλθον, οὐ τοσούτων διὰ τοὺς περὶ ὧν ὁ λόγος· ἤδη γὰρ ἔλαβον αὐτοὺς δι' ὑπακοῆς, ἀλλὰ διὰ πάντας τοὺς ἀκρωμένους, ἵνα προσέχωμεν ἀσφαλῶς· καὶ ἅς ἐπαγγελίας ὑπὸ μάρτυρας ἐναργῶς ἀποπληρῶμεν, καὶ μὴ ἀναδύσθαι ταύτας ἐναργῶς ἀποπληρῶμεν, καὶ μὴ ἀναδύσθαι

diem credamus, ut a D. Antonio docemur, qua ineunda ratione, nec dissoluti simus, nec præfracti, nec torpidi, nec inertes, nec pervicaces, nec immorigeri, nec effrenes, nec ridiculi, quin obsecuodi, faciles, stimulabiles, vividi, mansueti, placidi, sinceri, citra offensam, omni honesto dediti, instar sanctorum, qui hac obita vita promissis bonis potiantur. Atque hæc dixi, non vos solum, quin me adeo præmuniens, quo hoc apparatu defuncti sub exitum impavidi et imperterriti, hæc Davidica loquamur: *Converte, anima, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi* ²⁷; et: *Placebo Domino in regione vivorum* ²⁸; quam et cuncti assequamur Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXVII.

Fortiter et animose ad pericula resistendum, quæ humanitus consensur.

C Fratres Patresque, haud abs re est loqui, et audire, ad publicam frugem neque ad virtutem nequidquam apparamur ac procingimus; nam si id agentes, sparsa jam in urbe fama de fide nonnulla, evestigio expavimus, turbati, scilicet, impræmeditati, vehementius attoniti, animum desponderimus? Ut sermocinari expediat, et præstrui, quo in re præsentī, adjuvante Deo, egregie pugna defuamus. At qui est rumor? post scelestam synodum quæ ad fidei ruinam nuper est agitata, post diris obligatos Patres, post oppugnationem duodecennem, post exilia, compilationes, carcerem, contumelias, flagra, neces, totoque mundo jactationem, proinde ac si nihil insolens sit actum, trahimur a principibus verba cum sceleris antesignanis conferre; neque id solum, quin dictorum, ac controversiarum arbitros capere primores e magistratu, quibus despectare in nostratia nefas, ut ait quodam loco Gregorius Theologus, tantum abest ut iudices admittamus sacrorum dogmatum.

Scilicet magistratui divinitus tributus gladius est, postquam exstat hæc sententia: *Nam non est*

²⁵ Hebr. ii, 9. ²⁶ Hebr. x, 20. ²⁷ Psal. cxiv, 7.

(5'') Deest apud Nan.

²⁸ ibid. 9.

timori magistratus boni operis, sed mali³⁹. Et: *Non sine causa gladium portat, vindex ei qui malum agit*⁴⁰, quemadmodum et opitulum probis; cæterum sanctis apostolis cum divinorum dogmatum potestas, a Spiritu profecta, tum proscribendi, a quo solvendi, siquidem Domini ad eos hæc sunt verba: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt*⁴¹. Ac rursus: *Quæcunque ligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo: et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo*⁴². Certum est autem, ut iis dictum sit, itidem et hactenus vicissim successoribus edictum, ut in iis iudicem capere magistratum nihil sit aliud quam datam apostolis a Spiritu potestatem abrogare. Jam qui pertingant ad ardua veritatis decreta, vitæ perfectione absoluti nulla? scribente Apostolo: *Sapientiam loquimur inter perfectos, sapientiam autem non hujus sæculi, nec magistratuum hujus sæculi, qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo magistratum hujus sæculi cognovit: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*⁴³. Videtis gloriosum Dominum in cruce egisse magistratum? ut nunc quoque; si augustæ ejus imaginis tribunal detur magistratus, non abs re dixerimus rursus Judaismum quemdam, ac Pilati tribunal agitari. Quin defugere cum impiis in concionem venire, ea quoque divina sententia est; ait enim: *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos*⁴⁴. Consequenter divinus Apostolus jubet: *Non contendere verbis, sine ulla fruge, ad subversionem audientium*⁴⁵. Nec abludit et deifer Ignatius, scribens in hunc sensum: « Præmoneo vos hominiforum ferarum, hæreticorum, quos non solum non admittere debetis, sed ne occurrere quidem, si potestis. » Singulique sancti, ne catechesim longam faciam, idem contestantur. Quæ cum sic edicantur, qui audeamus sacra in utraque controversia scita violare? Nequaquam, nec si mors impendeat. Ut necessario detrectemus, fratres, non quod veri effecta sit oratio: sane enim quidem, pro præcepto, quo stabilire fidei sermonem jubeamur, volentibus principibus parati sumus ad apologiam, Domini nostri Jesu Christi beneficium, qui accingat viribus imbelles et facundiam vel mutis præbeat. Atque hæc illa fabula est quæ rumoribus jactetur. Cæterum vos animosi, ac spiritu præfirmi, ne committite ut exterreamini ab adversariis; quin, ceu Christiani quidam milites, fidei armis amicti, stabiles et immobiles consistite. Enimvero miles qui expertum bellis, ac triumphatorem habeat ducem, timere nescit; quin animos, et signa confert: quo nos debemus magis animari, qui copiarum arbitrum cælestium, ac totius universi monarcham,

A opitulum et commilitonem in periculis, quæ humanitus consentur, teneamus. *Confidite*, ait Dominus, *ego vici mundum*⁴⁶, igitur confidamus nos quoque, certi victoria potituros, cum eo quem imperio mactum cunctorum omnis gloria decet, et honor, atque cultus, cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXVIII.

De obedientia, ac frangenda voluntate.

Fratres Patresque, cum defectos virtute catecheticæ verberat oratio, tum iterum persanat, nam hoc ipsum, dolere ob defectum eorum quæ deceat obiri instaurationem, in animis clam moritur quæ secundum Deum est tristitia, auctore Apostolo, *pœnitentiam in salutem non pœnitendam operante*⁴⁷. Sed contemlemur, si lubet, quibus in rebus posita sint quæ nos contristent. Quod cogitata ingruant impura, quæ hostium vicem serio arietent in mentem? etenim scriptum est: *Si consistent adversum me castra, non timebit cor meum, si exurgat adversum me prælum, in hoc ego sperabo*⁴⁸. An quod grave est obedientiæ jugum? at enim exstat hæc sententia rursus: *Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua, qui solitarius insimul Deo serviet*⁴⁹. Iterumque, *Jugum meum suave est, et onus meum leve*⁵⁰. An quod nihil habet obedientia privum? at hoc enim apostolicum quoque est: *Ecce enim, ait, nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis*⁵¹? Ac promissum, dii boni! quam venerabile, et illustre. Scilicet non autem et vos æque omnibus dimissis herum comitati, alius parentes deseruit, alius fratres, alius conjugem, atque liberos, alius ædes, alius agros, cuncti, omnibus præstantius, voluntates? quod arduum est cum primis in hominibus; enimvero seu contentum jrjunium dicas, seu pervigilium, seu sollicitudinem, seu insolentiam lavandi, seu solitudinem, seu quod aliud studium divinum, libera quadam fungentis voluntate obeuntur; porro autem quod libera voluntate obeatur, quamlibet grave est natura, voluntate quidem certe leviter confit quod frangenda voluntate, quantumvis leve videatur, difficulter tamen conficitur. Ac facinus id adeo sancti Patres obtruncationem sciverunt, quod in alium cadat neminem quam subditum genuinum, qui et fari cum Apostolo queat: *Viro autem jam non ego, vivit vero in me Christus*⁵²: nam qui nequaquam ex sua libidine vivat, tanquam sequestra præfecti voluntate, Deo vivit. Quin imitatur et eum qui dixerit: *Descendi de cælo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem qui misit me, Patris*⁵³. Videtis quod inauditum fastigium sit? non æmulum Christi, non apostolicum est? Nec pol adolor, quin exploratam eam sententiam veritas testimonium dicit. Sin homines sic defunctis haud encomia texunt, nihil hinc eis gloriæ

³⁹ Rom. xiii, 5. ⁴⁰ Rom. xiii, 4. ⁴¹ Joan. xx, 22. ⁴² Joan. xvi, 19. ⁴³ I Cor. ii, 6. 8. ⁴⁴ Matth. vii, 6. ⁴⁵ II Timoth. ii, 14. ⁴⁶ Joan. xvi, 33. ⁴⁷ II Cor. vii, 10. ⁴⁸ Psal. xxvi, 3. ⁴⁹ Thren. iii, 27. ⁵⁰ Matth. xi, 30. ⁵¹ Matth. xix, 27. ⁵² Galat. ii, 20. ⁵³ Joan. xi, 38.

decedit, postquam minime videt Deus proinde ac mortales, aliudque Dei, aliud hominum iudicium est, et ignobilis plerumque iis qui illustres appareant, sub præmii diem honoratio cernetur: siquidem scriptum est: *Erunt novissimi primi, et primi novissimi*²⁴. Igitur gaudete et tremiscite, partim ob Dei beneficium, partim ob ingenii conversionem, qui non iidem perpetuo maneamus. Atque ut apostolice loquar: *Consideremus invicem, in provocationem charitatis, ac bonorum operum*²⁵, qui haud defetiscamur frangenda voluntate, in qua omnis vertitur oratio, nec dissolvamur officiis obeundis, quin alacritate potius firmemur, mutuo sustinentes, mutua onera portantes, ceu confratres, ceu unanimes ceu concorpores. Quo agitando in dies certamine, cursuque peragendo, nihil dubito quin coronam gloriæ feretis, quæ minime marcescat, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXIX.

Contenta accusatione cum inaspectabilibus inimicis configendum vitandumque hæreticorum consortium.

Fratres Patresque, equidem curta nostra est cohortandi facultas, re ac sermone tenuis, et vos tamen hortari atque ab animis pro virili excitare est necesse. Nam si in stadio currentes acclamationem desiderant sequentum, egentque in præliis certantes commilitonum stimulis, quanto vos oportet magis; qui cum inaspectabilibus inimicis bellum inieritis, tanquam delibutos verborum, ut sic dixerim, calcaribus, serio animis procingi, qui lucta haud in dieculam, quin per omnem vitam defuncti, parta illustri immortalitatis laurea victoribus, sempiterni pudoris infamiam victi exigatis? Verum ne id patiamur, fratres, neu expectatione frustremur, sed accusatione contenta, ac pertinaci obnixu, contra diabolum, Deo duce, victoriam cernamus, neque enim nescitis ut carnaliter pugnantes toti sint exciti. Quorum aiunt ora mutari, et alios pro aliis apparere, præ serio furore, animique præsentia, ut tum temporis nec conjugum, nec liberorum, nec parentum, nec fratrum, nec cuiusquam alterius meminerint omnino, præsto in bellum mente, ingenio, atque corpore ad eundem modum affecti nos quoque secundum interiorem hominem, terrore hostium nullo teneamur necesse est, quin alacritate acuiamur et ardeamus animis, ceu egregii Christiani milites. Eosque conspicati perduelles, cedent oppugnatione; sin formidolosos, ac præfractos cernant, ibi tum arcum tendere, et impuris cogitatis, quasi quibusdam telis mentem lancinare. Quanquam nec sic desperandum est, quin recuperata per poenitentiam sanitate, iterum pugnandum, atque id perpetim, nam pol ejusmodi

A bellum est invisum quod per orbem pertinet terrarum. Ac si placet, ingenii oculis sublati intuemini, sultis, omne hoc universum quod eis cælum patet iis cædibus refertum: neque enim irreligiosos duntaxat, et hæreticos, nec stupris, atque adulteriis deditos, ac qui id genus flagitia designent, sub mucronem adigit draco, sed ab his quoque haud alienos et societatem cocuentes, si hæc vera est oratio: *Qui tangit picem inquinabitur, et qui communicat superbo, similis ei fiet*²⁶. Sane insimulamur in præsentia, qui venditantem sequendam pro orthodoxo, ac perpetuo cum hæresi consuescentem, vetuerimus ab orthodoxo in sacra mentione, dia obeunda mystagogia, edi, et offerri, nam si in decessu, minimum, prævertisset per confessionem sacris potiri, B liceret quidem certe pro eo oblationem facere orthodoxo, nunc in hæretica consuetudine extinctus, qui potest in orthodoxam communionem inseri? Enimvero hæc Apostoli sententia est: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? quoniam unus panis, unum corpus multi sumus; nam omnes de uno pane participamus*²⁷. Igitur a pari hæretici communio panis, atque calicis, adversarum partium est, unumque exsors Christi efficit corpus societatem ineuntes, postquam *nec societas luci ad tenebras, nec participatio justitiæ cum injustitia, nec pars fidei cum infidei, nec consensus templo Dei cum idolis*²⁸, ut idem alibi clamat. Ut lugendum sit in iis, ac cum orandum pro adhuc vivis quo diaboli laqueos evadant, tum de nobis gratulandum, quos jam olim Deus ad incolumitatem asciverit, animi sanctimonia, fideque præditos vera, qui religione tuenda orthodoxa, vel in præsentem ei confessionem serviremus, qua insonte, et integra defunctos, regno augeat cœlesti per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium cum Patre, ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXX.

De mortis recordatione, ac virginitate.

Fratres Patresque, alia aliis præfinita est tempestas (alia est enim sementis, alia messis, alia pacis, alia belli, alia quæstus, alia feriarum), animi salutis nulla non idonea, omnisque commodus dies, si velimus. Ergo irrequieti simus ad honesta, pernices, novitii, dicta in opus educentes: nam *Non auditores, ait, legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*²⁹. Sane seu bellum agatur, quod aciem fugiat oculorum, fortiter sit pugnandum, ac Deo duce coorta diabolica sensa prosliganda, ne immorata exigant mortem, seu messis obeatur spiritalis, animosa metendum quasi in horreum quoddam perennis viatica comportanda, ne perenni fame enecemur. Enimvero juge tempus est precum, lacrymarum, recon-

²⁴ Matth. xix, 30. ²⁵ Hebr. x, 24. ²⁶ Eccli. xiii, 1. ²⁷ I Cor. x, 16, 17. ²⁸ II Cor. vi 14-16. ²⁹ Rom. ii, 13.

ciliandorum facinorum, regni rapiendi cœlestis, ut nihil sit cur deinceps cunctemur, diffindamur, et emendationem de die in diem trahamus. Scilicet non mundi præterit figura? non quotidie innumerabiles decedunt? non tumuli patentes genus infelix humanum, ut sic dixerim, agunt in triumphum? non cognatum terra excipit corpus? Num perpetes [nos autem sumus mansuri?] non recolimus quot e republica nostra, ut hoc memorem solum, abierint? Ubi beati olim patres? ubi fratres spirituales ac carnales? ubi conterranei? ubi sodales? ubi concantores? quorum penes nos soli habitus exstant, cæsi rerum et inanes. Sed oblit, ut videtur, stipulationum, si qui est in manibus fratris obitus, patrisve, illico ad mentem redimus, stimulamur, subrigimur, at simul aliquantillum abii tempus, ibi tum pactorum ac stimulorum pertinax oblitio est. At non dii iidem sancti, qui vita omni meditatione quadam parata mortis, indies mori, (et mirum) vivere, indies mundo apostolice crucifigi, indies ad Deum studio proficisci, vitam degentes vere felicem ac amabilem. Non exemplo terremini decem virginum? *Ecce, inquit, sponsus venit, exite obviam ei*⁶⁸. Igitur prudentes cum splendidis lucernis obvia, in thalamum penetrare, seræ ob bonorum operum penuriam stultæ clamare in hæc verba: *Domine, Domine, aperi nobis*⁶⁹, quibus ille respondens dicere: *Amen, amen dico vobis, nescio vos*⁷⁰, addens: *Vigilate, quia nescitis diem illum, neque horam*⁷¹. Vigilandum est ergo, et animus excitandas, qui arrectus stimuletur, lustretur, sebruatur, renidescat, ne ingruente subito morte, excludamur, nemine aperturo, aut adiumento futuro. Prævertamus una omnes serio, inquam, parare opera discessu amica Deo, piger evigilato, inobediens obedito, elatus succumbito, durus molitor, stendi insolens stimulator, confessioni alienus confitetur, ignavus operator, cuncti cuncta exsequuntur, atque addam, me hercules, mulierosos refrinator. Quid hoc verbi est? ne cum mulieribus consuesco, ac commemorator diutius, unde flagitii exardescat ignis, ac sacrarum Litterarum audienda sententia: *Deligabit aliquis ignem in situ, nec deuret vestimenta, aut ambulabit super carbones ignis, nec plantas comburet*⁷²? Itidem qui ad mulierem se conferat maritam: marita est autem tum virgo quoque, seu monacha, tum quæ viduitatis se obligavit, quarum sponsus gloriosus Deus est. Atque hæc quidem oberrones huc illuc, qui ex libidine vivant querendo sceleri prætextu, parum memores Dominici jussi, erudendum oculum qui te scandalizet⁷³, neque aliter affectos. Ad vos quidem hoc habeo dicere, debemus nos firmi imbecillitatem ferre infirmorum, et honestatis exemplum obijci perversis quod cum estis per divinam gratiam, tum sitis insuper, Dei beneficio, ac sospitemini, per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria

et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXXI.

De studio, vitæque nostra dia et felice.

Fratres Patresque, alio in prioribus dicendi usus exordio, nunc percontabundus inflo. Ac quæro equidem de monasterio, quod obeamus, studii certamine, quid arbitramini, fratres? teneamus quod vestigamus, et immortalis potitur ævo, spe affecti sospita, au desumus vero officio? Enimvero, quantum ex apparenti, haud vos opinor vel tantillum subditilis, ut sic dixerim, scitis, atque regulis defuisse, quod salutis caput vestræ est, et incolumes porro, ac sine fraude introrsum conservemini, quo nauci hic ego per vos sentiam beneficium. Sane utrique Deum prædicemus, qui potiori dilecta parte, et tanquam ad Jesu pedes considerentes, sermoneinante audiamus⁷⁴. Ergo anguntur alii, ac de plurimis laborant, conjugibus, liberis, prædiis, pecuniis, nostra hæc una procuratio est, qui Domino placeamus, alii terreno cæsari merent, ejus imperiis coguntur, quamlibet ad mortem, inservire, nostra spontanea militia est, regis ter optimi Christi cum omni libertate jussa obeuntum, honorario quodam militia, regno condito inconcussio, alii fluxi atque exilis quæstus gratia longum et arduum iter exigunt nobis in ade divina concordibus obire, ac dies noctesque amplitudinem Dei usurpare faucibus licet, non aurum hinc caducam lucraturis, sed opes indireptas et æternas. Quæ in re et lussit molestia quædam, ac contentio, seu sensilis, seu inavis (nam pol inest), certe ob sermonem divinum, spemque facillima est, qui in angustiis exporrecti, lætemur in æraminis ea; hæc enim vita degitur quæ vel adversis charos ad se alliciat. Quis non deamit et amplectitur parentes? atque his tamen præ Dei studio relictis, hominum natl huc incumbunt. Quid confugio devinctus, postquam de Domini sententia duo unum sunt corpus, sectos tamen evangelica gladius hæc ablegat. Sane hic principatum repudiat princeps, divitias flocci æstimat dives, penuriæ obliviscitur inops, viduitatem amolitur viduus, addam et derepta purpura regem his accenseri. Scilicet par Christiani corporis honor, portusque quidam est publicus salutis. Jam obita morte, non luctus atque planctus agitator, secundum vitæ amantes, quin compositus humumatio defuncti est, quem nec conjux inclamet, nec liberi quiritentur, nec cognati ejulent, hoc et illud revocantes, lætque prodeatur, ac cum spe bona efferatur, sin et lacrymis opus, næ hæc quidem citra fas, ob spiritalem digressi amicitiam, postquam et Dominus super Lazaro flevit⁷⁵, naturam demonstrans. Quæ hæc vita in omni memoria felicior quod præ hoc institutum patefactum est Deo conjungens, ut non abs re Davidice dicamus: *Illic mandavit Dominus benedictionem, vitam*

⁶⁸ Matth. xxv, 6. ⁶⁹ ibid. 11. ⁷⁰ ibid. 12. ⁷¹ ibid. 15. ⁷² Prov. vi, 27, 28. ⁷³ Matth. v, 29. ⁷⁴ Luc. i, 39. ⁷⁵ Joan. xi, 35.

usque in sæculum ⁷⁴. Igitur gaudeamus, fratres, et invicem gratulemur, agendis etiam atque etiam gratiis, ac de amando serio clemente Deo, qui nos e tenebris in lucem, ex ignominia in gloriam, e sordibus in splendorem acciverit; nam scitis qua origine quisque et quibus parentibus satus, cum quibus coierit, quorum frater vocetur; quorum contubernio utatur. Ac dico equidem et in exteris personis. Quæ ingressus quidam, et exordia sunt futurorum promissorum, siquidem absoluto ac confecto quod incumbat certamine et obsequio irrevulso certantes, proferendis obedientiæ fructibus quibusdam, tanquam in paradiso, vel ad ministeria prompti, omni honestate functi, ad indictas morigeris leges atque normam, ad extremum consequemur quæ nec vidit oculus, nec audivit auris, nec mortalium euquam venere in mentem ⁷⁵, sui amantibus parata divinitus, quæ et cuncti nanciscamur Domini nostri Jesu Christi liberalitate atque beneficio. Cui gloria et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXXII.

De obitu fratris Gregorii, atque ad decessum apparari perpetes oportere.

Fratres Patresque, mortis nuntii increbrescunt, cominus et eminus auditii hac tempestate, maxime spiritualium fratrum patrumque; enimvero præter alios et frater Gregorius nos reliquit, cuius tum laudata vita est, tum exitus felix, in periculis pro Christo defuncti. Quid tum vero? scilicet, necesse est omnes omnino hinc abire, qua parvos, qua magnos, qua senes, qua juvenes, una in omnes mortis statuta multa, alio prius, alio posterius obituro. Ut serio sit cogitandum quid animo e corpore segresso patiemur? Nam qui sodes adventum feramus geniorum, nequaquam armis induti lucidis? qui eam viam peragremus, haud comportatis æternæ vitæ viaticis? qui mundi principem evadamus, de quo ait Dominus: *Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam* ⁷⁶, minus liberi ab servilibus vitiis? *Beatus, inquit, servus ille quem cum venerit dominus ejus, invenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum* ⁷⁷. Ecquam optatissimam vocem. Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: *Moram facit Dominus meus venire, et cæperit percutere conservos suos, manducet autem et bibat cum ebriosis, veniet dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua ignorat, et dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis: illic erit fletus, et stridor dentium* ⁷⁸. Non ad eam comparisonem pavemus? non ad minas corporibus tabemus? scilicet fabulæ sunt, et oratio cassa? Pol nec rei significatæ veritatem vis assequitur verborum, neque enim fletus ille est ut hic noster, nec dentium stridor huic similis, tantumque interest, quantum inter somnia ac veritatem, postquam illic non exstinguitur ignis,

hic exstinguitur; non moritur vermis, hic moritur. Sed quis solers et exquisitus, quis perspicax et auritus? siquidem potest nec videre videns, nec audire audiens, præ animi stupore mentisque cum vitili commercio. Quis laudatum a Domino luctum possidens, et indies se ab inquinamenti hinc inde expurgans, neque in crastinum rejiciens? *Sufficit enim, ait, diei malitia sua* ⁷⁹. Quis studio studium committens Dei, omnique hinc libidine solutus, qui cum Davide dicat: *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua* ⁸⁰? O innocentiam felicem! nos quidem sinus necesse est, et eum in modum jubent apparemus sacræ Litteræ, animis ardentes, fide armati, spe alites, ad exitum procincti. Igitur hortor ac obtestor, ceu quotidie morituri obeamus, pro virili nos urgentes, certi violentum quiddam esse virtutem, quæ in acclivia trahat, uti vitium in proclive, lacrymas contrahamus lustricas, quas contritio cordis animique submissio gignat, amicos sanctos angelos paremus, agitando insonte vita qui sub decessum leniter nos ad herum perducant. Atque hæc dissero, non qui bonum aliquid obierim, quin obire satagam vobiscum, ut damnas loquendi nec subticendi, Deique vos prosequens amore, quo felices cuncti perennem vitam eriscamur, per Christum Jesum Dominum nostrum, cui gloria et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXXIII.

De salutari confessione, ac quo affectus beneficio quisque est, impertiri cæteris oportere.

Fratres Patresque, cum tacere cupio, tum loqui compellor, illud ne vos contristem, hoc de præcepti mandato: nam, *Loquere, inquit, et ne taceas, propter quod ego sum tecum* ⁸¹; etsi id enim Domini est ad Apostolum dictum, omnibus tamen præfecturam sortitis convenit oratio. Sane estis vos quoque Dei populus ac sacer populus, addam et numerosus, si universa spectanda respublica est. Sed quamobrem vobis indolui superioribus diebus, ac dolore minime ferendo? nimirum, ut apparet, confessio nulla est, ingens ea et opitula virtus. Qua si meliores effici viderem, pol lætarer, ut exsolutus molestiis, postquam non exigui laboris alienos morbos curare est, nunc qui agi diversos e contrario animadver- tam reputo causam. Igitur unde hæc in vobis licentia, sodes, ac quæ hinc nascitur indignitas! non qui haud evulgetis, quin tegatis pestifera animi censa? Scelerum quidem certe aditus in nobis, et tanquam radix foeda cogitatio est quæ publica, Dei misericordiam, profigetur tecta paulatim exeat in opus tenebrarum. Hinc animi interneciones, hinc secessus, hinc fuci atque ignorantiae prætextus. At enim, bone vir, rationis impotes animantes per se sciunt noxias escas refugere, ut nihil dicam hominem, per sacram tunctionem omni mactum esse boni scientia. Tenus Scripturæ sententiam non au-

⁷⁴ Psal. cxxxii, 5. ⁷⁵ 1 Cor. ii, 9. ⁷⁶ Joan. xiv, 30. ⁷⁷ Matth. xxiv, 46, 47. ⁷⁸ ibid. 48-51. ⁷⁹ Matth. vi, 34. ⁸⁰ Psal. lxxii, 9. ⁸¹ Act. xviii, 9.

disse? *Originali mundo haud pepercit Deus, sed octavum Noë, justitiæ præconem, custodivit, diluvium mundo impiorum inducens*⁸³, non hoc tenere? civitates Sodomorum ac Gomorrhæ, in cinerem redactas, eversione damnasæ Deum, exemplum eorum qui imple essent acturi ponentem⁸⁴, denique non clamantem sæpe Apostolum sensisse? *Nolite errare; neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque avari, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt*⁸⁵. His tu auditis qui malum nescire prædicas? scilicet verba hæc sunt et prætextus. Sed quid agam talium magistris: qui cum hortari oporteret ac præmunire, suoque discipulum exemplo stabilire, nomenclaturam gerunt inanem, ab re vacui. Enimvero omnis ævi memoriam, resque gestas sanctorum Patrum lustratore, seu, ut propius dicam, in nostra republica quod dixi spectatore. Qualem beatum Gregorium abbas Dorotheus, qualem ter felicem Thaddæum abbas Arsenius, qualem inelytum Jacobum abbas Lucianus, quales ceteros, ne sim prolixus, cæteri fecere? *Habenti, inquit, dabitur, et abundabit, ei autem qui non habet et quod videtur habere auferetur*⁸⁶. Non minas timetis? non reformidatis quem reformidant universa? Igitur hortor et obtestor, ut affectus beneficio quisque est, provinciæ satisfacito, cunctaque velut in oculis divinis obeuntor. Ne quis deinceps inconfessus degito, ignavus ac dissolutus, neu cibi et potus impotens, unde libidines gignantur, neu inquietus ac rabula, qui collegium conturbet. Auden' omnino cum laico pugnas conserere verborum et improbis colloquiis certare? Ergo haud monachus es, sed facinorosus; non pacis, sed iræ filius. Atque hæc quinam juvenes, nec vel mutire digni. Quanquam debemus nos firmi imbecillitatem infirmorum sustinere, et non nobis placere. Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad ædificationem; etenim Christus non sibi placuit, sed, sicut scriptum est: *Improperia improperantium tibi ceciderunt super me*⁸⁷. Quamobrem multemur contumeliis nos quoque una cum Christo, ac pro Christo, omniaque ad institutæ ab eo vite exemplar agere satagamus, quo Deo placentes cœleste regnum ineamus, per Christum Jesum Dominum nostrum: cui gloria et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

SERMO CXXXIV.

Obstupendum non esse, qui a præfecto carparamur, regnumque ineundum cœleste per frequentes miseras.

Fratres Patresque, sacræ Scripturæ hæc sententia est: *Ego diligentes me diligo, et qui quærunt me invenient me*⁸⁸, ac signum explicat amoris in hæc verba: *Qui autem diligit, serio castigat*⁸⁹. Sane ad

hoc vobis statutus, equidem non potui quin priore catechesi carperem frequentes, non ut contristaremini (adeo id Apostoli dictum usurpare), sed ut sciretis charitatem quam habeo abundantius in vos⁹⁰, qui et afflicti condoleam, et lætis congratuler. Nam ad quem alium respectem, aut de quo doleam læterve, nisi de vobis? qui mei fratres, filii, patres, amici, cognati, amor, voluptas, gaudium, corona sitis, ac si quod aliud nomen edere est studii et amoris. Vosque itidem testor non ab parentibus, non fratribus, non genere, non patria, non alia re quapiam conspicua pendere, quin ab Deo durtaxat, ac post Deum ab tenuitate nostra, ut habendæ sint Deo gratiæ, qui tam sinceris animis devinxerit, amantes ac redamatos, amplectentes ac redamplexos, unum corpus unamque mentem, ut in unam spem quoque accitos atque vocatos. Quod superest, lætemur, et inter nos collætémur, fratres, neu stupeamus, qui interdum carparamur, sed profectam ab amore, atque in commune frugi disciplinam leniter seramus. Scriptum est enim: *Fili mi, noti negligere disciplinam Domini, neque satigeris dum ab eo argueris; quem enim diligit Dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit*⁹¹. Quin ait et Apostolus: *Si disciplinam sustinetis, tanquam filiis vobis offert se Deus. Quis enim filius quem non corripit pater? sin extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes: ergo adulterini estis, et non filii*⁹². Jam opibus ac imperiis, et si quid aliud est quod ambiant mortales, haud citra laborem acquirendis, quin magno cum labore atque studio, Deum, ac divina præmia parare, expeditum quiddam, et facile remur, nec mille plenum ærumnis, ex sudoribus, non id extremæ amentię est indicium? Enimvero audimus: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum celorum*⁹³, arctaque et afflicta via est, quæ in perennem vitam deducit⁹⁴. Quamobrem, sodes, quod inhærere renuentes hilariter ævo quo frueremur, ac lætitiæ quondam in pomario inlinitæ, ruere in calamitosam tristemque vitam maluimus inscite. Neque aliter eo revertamur, quam miseriis exerciti, instar Domini nostri Jesu Christi, qui proposito sibi gaudio, ait ille, *sustinuit crucem confusione contempta*⁹⁵. Quanquam quæ secundum Deum incidunt acerba, ape lenita æternorum bonorum, ne acerba sunt quidem, præsensque tempus sanctis seriæ quædam credebatur, quod hinc sanctus David testatur, inquiens: *Exsultate, justi, in Domino*⁹⁶, jugi declarando triumpho. Hinc beatus Apostolus, eadem loquens: *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete*⁹⁷. Quæ etsi luctuosos et lacrymandis, pugnaque quadam exercitiis, ac pro honesto varie multis dicebantur, tamen secundum Deum tristitia probis occasio ducitur lætitiæ, ut nos etiam fratres, tanquam seriatos

⁸³ II Petr. ii, 15. ⁸⁴ ibid. 6. ⁸⁵ I Cor. vi, 9, 10. ⁸⁶ Prov. xiii, 24. ⁸⁷ II Cor. n, 5. ⁸⁸ Hebr. vii, 14. ⁸⁹ Hebr. xii, 2. ⁹⁰ Psal. xxxii, 1. ⁹¹ Philipp.

⁹² Matth. xxv, 29. ⁹³ Rom. xv, 2, 3. ⁹⁴ Prov. xii, 5, 6. ⁹⁵ ibid. 7, 8. ⁹⁶ Act. xiv, 21. ⁹⁷ Matth. iv, 4.

quotidie, divinis patiendis miseriis certare tolerantia par sit, nequaquam fracos diaboli technis atque præliis, quin si quid interdum dormitemus, citraque carceres quosdam officii vel animo, vel sermone, vel actione feramur, ocius surgentes, qui in priorem statum recurramus, et ardentibus studiis Deo serviamus, certi bellatorem ac pugnacem militem a rege

A honorarium ferre, non fugacem et imbellem. Quod nos inaspectabile bellum ad extremum usque spiritum urgentes, æternis præmiis Dei beneficio quærendis, cœleste regnum consequemur, per Christum Jesum Dominum nostrum. Cui gloria et imperium, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, in omnemque perpetuitatem. Amen.

EJUSDEM ORATIONES

EX FABRICIO, GRETSERO, ANGELO MAI EXCERPTÆ.

I.

In diversitate ciborum cavendum, et de temperantia. Die Dominica sanctorum Patrum, cap. 10.

(FABRIC. Biblioth. græc. t. XII, p. 303.)

Fratres et Patres mei, quandoquidem os indignum quotidie coram vobis aperirem, o filii desideratissimi, meumque simul firmamen, non hoc satis ducerem pro salutis vestræ desiderio sollicitudineque quibus indesinenter occupor. In hoc enim, licet peccator, intentus versor nocte dieque, hoc spiro, ambio, persequor, hoc est vita mea. Mortem laudare propter quam proficiscentibus fratribus relaxor, oblata vobiscum colloquendi per litteras occasione.

Quomodo, fratres mei, Pascham sanctificati degistis? Quomodo sanctos resurrectionis Dei hominis in pietate pertransistis dies? Non me fugit vos purificatos, illuminatos, exaltatos, sanctificatos perfectosque esse in gratia Domini mei, concordiam et charitatem inter vos exercentes, et omnibus vigili ardentique studio incumbentes: hoc enim demonstrant plures vestra epistolæ, mihi vestrae fidei vim præcelsasque virtutes significantes. Deus, qui vos ita justificavit, et in omni bono firmavit, magis ac magis abundantissimo subsidio servet et custodiat vos mei luces, faces, oculos, brachia, et quidquid sanctissimum. Ex præsentibus videte, filii mei, bonum difficile acquisitu, facileque non caventibus perditum, et quo longiori tempore repertum fuerit, eo citius minima negligentia diffugere. Tempus præsens cavete: ver adest, quo corpus ad agitationem sollicitatur; caro nostra terrena ad aetus terrestres tendit.

ἀρεταίαι διαφεύγουσιν. Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τοῦ ἐνεστώτος καιροῦ, ὅτι ἑαρινὸς ἐστὶν, καὶ τοῦ σώματος κινήτικός. Καὶ ἡ σὰρξ ἡμῶν γὰρ οὕσα ζηταὶ γήινως ἐνεργεῖν.

Ei nunc terra fimo saturata et lætificata germinat, germinat et floret; sic et caro variis cibis potibusque saturata ex necessitate spinas cupiditatum diffundit. Illam continete et apostolico modo castigate, modeste illi providentes et solummodo

A.

B Ὅτι χρὴ προσέχειν ἑαυτοὺς ἐν τοῖς διαφόροις βρώμασι, καὶ περὶ ἐγκρατείας. Τῇ Κυριακῇ τῶν ἁγίων Πατέρων, κεφάλ. ε'.

Ἀδελφοί μου καὶ Πατέρες, ἐὰν καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὸ ρυπαρὸν ἡμῶν στόμα ἀνοίγωμεν πρὸς ὕμᾱς, ὡ τέκνα πεποθημένα καὶ σεβάσμια, οὐκ ἀρκετὴν ἡγούμεθα διὰ τὸν περιόντα ἡμῖν πόθον, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ σώζεσθαι ὕμᾱς ἐπικειμένην ἡμῖν φροντίδα· εἰς τοῦτο γὰρ, καὶ ἁμαρτωλοὶ ἔσμεν, ἀδολεσχοῦμεν νόκτα καὶ ἡμέραν, καὶ περὶ τοῦτου καταγινόμεθα, καὶ τοῦτο ἀναπνέομεν, καὶ τοῦτου ἐπιφέμεθα, καὶ τοῦτο ἐκζητοῦμεν, καὶ τοῦτο ἡ ζωὴ ἡμῶν. Καὶ ὁ ἐπαινετὸς θάνατος, διὸ καὶ τὸ νῦν ἐξερχομένον τῶν ἀδελφῶν ἀνεπνεύσαμεν, εὐρόντες τὸ συλλαλεῖν ὑμῖν ἐν τοῖς γράμμασι.

C Πῶς τοίνυν, ἀδελφοί μου ἡγιασμένοι, ἐπάσχασται; καὶ πῶς διέρχεσθε ἐν εὐσεβείᾳ τὰς τῆς ἁγίας ἀναστάσεως θεοφωτιστούς ἡμέρας; Οἶδα δὲ ὅτι καθαίρεσθε καὶ φωτίζεσθε, καὶ ὀφιοῦσθε, καὶ ἀγιάζεσθε, καὶ τελειοῦσθε ἐν τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου μου, ἔχοντες τὸ εἰς ἀλλήλους ὁμονοητικὸν καὶ ὁμόφυχον, καὶ ἀγαπητικὸν, καὶ διεγχευμένον ἐν πᾶσι καὶ μεγαλοκρόθουμον. Τοῦτο γὰρ ἐπιδηλοῦσιν αἱ διαφόρως ἐπαισερχόμεναι ἐπιστολαὶ ὑμῶν, ἀναγγέλλουσαι ἡμῖν τὸ τῆς πίστεως κραταῖον ὑμῶν, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ὀψηλότατον. Καὶ γοῦν Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ οὕτως ὑμῖν ταῦτα χαρισάμενος, καὶ τοιοῦτοις ὕμᾱς καταρθώμασι στηριζάμενος πλειόνως καὶ μειζόνως, καὶ διαρκεστᾶτως διατηρήσοι καὶ διαφυλάξοι ὅπως ὕμᾱς τοὺς ἐμοὺς φωστῆρας καὶ λαμπτήρας, ὀφθαλμοὺς τε καὶ βραχίονας, καὶ εἰ τι ἄλλο τῶν ὁσιοτάτων. Βλέπετε τοίνυν, τέκνα μου, καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος, ὅτι τὸ καλὸν καὶ δύσκητὸν ἐστὶ, καὶ τοῖς μὴ προσέχουσιν εὐάλωτον, καὶ τὸ πολυχρονίως εὐρεθὲν, βραδίως διὰ μικρὰς

D Ἡ τοι νῦν γῆ κοπριζομένη καὶ παινομένη ἀναφύει καὶ βλαστάνει καὶ ἀνθοφορεῖ. Καὶ ἡ σὰρξ τὸ αὐτὸ τοῖς διαφόροις βρώμασι καὶ πόμασι παινομένη, ἀνάγκη τὰς τῶν παθῶν ἀκάνθας ἀναμερίζειν. Περιλάβετε ταύτην, καὶ ὑπωπιάσατε ἀποστολικῶς, καὶ

πρόνοιαν αὐτῆς εἰς ἐπιθυμίαν μὴ ποιήσειτε, ἀλλὰ τὰ δέοντα καὶ αὐτάρκη χορηγοῦντες μένετε ζῆν ἐν τῷ πνεύματι. Λοιπὸν μέτρον καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρτου, καὶ ἐπὶ τοῦ οἴνου. Καὶ ὁ μὲν οἶνος, εἰ καὶ δίδεται εἰς πόσιν, ἀλλὰ κατὰ μικρὰν παρηγορίαν καὶ ἐν καιροῖς ἑορταστικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κοινωστέροις ἔργοις, ἢ ἐν τοῖς νοσηλευμένοις, ἢ ἐν τοῖς ἀθυμοῦσιν, καὶ ἐν τοῖς πρὸς ὁδὸν ἀπαίρουσι. Ἐπεὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὀφείλει λαμβάνεσθαι μέχρι μὲς κράτους, ἢ καὶ δύο τὸ πολὺ. Τὸ γὰρ γεροντικὸν τι ἀσφαλίζεται, οἴδατε. Οὐ τοίνυν ἀπαίρειν ὑμᾶς βουλόμενος τῶν βρωμάτων, τέκνα μου, ταῦτα λέγω. Καταργήσεω γὰρ τὰ βρώματα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· ἀλλὰ τὴν ὄντως τροφήν ὑμᾶς ἐπιμέμενος ἔχειν, διὰ τοῦτο ἐν ὑπομνήσει τίθημι τοὺς λόγους. Θέλω ὑμᾶς ἐσθίειν καὶ πίνειν, ἀλλ' ἁρμοδίως, καὶ θεοπρεπῶς καὶ σωστικῶς, πρὸς τὴ δύναμιν τοῦ σώματος, διὰ τὰ πρὸς χρεῖαν καταπειγόντα ἔργα. Ἡ οὐκ οἴδατε, ὅτι τῆς ἡλικίας ταύτης καὶ ἀποστερήσεως τῶν τοῦ κόσμου ἡδέων κρεωφαγιῶν, καὶ οἰνοποσιῶν, καὶ λουτρισμάτων, καὶ θερμασμάτων, καὶ καρυκευμάτων, καὶ ζωμευμάτων ἐτοιμάζεται ὑμῖν ὁ θεὸς ἑκείνος παράδεισος, ὁ ἔχων τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ὕδωρ τῆς ἀθανασίας, καὶ τὸν γλυκασμὸν τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ ἀμύχανον, καὶ ἀπερινόητον κάλλος τῆς εὐχολίας τῶν ἀρρήτως ὀρωμένων, καὶ ἀθεάτως θεωρουμένων αἰωνίων ἀγαθῶν ὑμῖν τὸ ἀπολαύειν καὶ τρυφᾶν ἑκείσε ταμιεύεται; Ἐκεῖ φθάζοντες, ἑκεῖ μικρὸν ὅσον διὰ θανάτου, φάγεσθε καὶ πίετε ἀκορέτως καὶ αἰωνίως.

Καὶ γὰρ ἐνταῦθα, τέκνα μου, ἐὰν ἐπ' αὐτῶν τῶν βασιλευόντων λάβωμεν, οὐ τρυφῇ, ἀλλὰ τροφῇ σκληρῶν ἢ ἀπόλαυσις αὐτῶν, οὐδὲ εὐζωία, ἀλλὰ δυσζωία ἢ ἀνεσις αὐτῶν, οὐδὲ χαρὰ, ἀλλὰ λύπη ἢ χαροποίησις αὐτῶν, οὐδὲ κατάσχεσις, ἀλλὰ ἀποσχεσις ἢ κληρονομία αὐτῶν, καὶ ὅπως ματαιότης ματαιοτήτων ἢ εὐδαιμονία αὐτῶν. Οὕτως ὁ μελίζων αὐτῶν βασιλεύσας, καὶ τῶν ἡδέων τοῦ κόσμου ἀπολαύσεων προεῖρηκε Σολομὼν. Ἔχετε δὲ ὑμεῖς τὴν φιλήν ὑμῶν ἐγκράτειαν, τὴν σύζυγον ὑπακοήν, τὰς θυγατέρας τοῦ Κυρίου, τὴν ἀγνείαν, τὴν παρθενίαν, τὴν ἐλεημοσύνην, τὰς ἐπράς νεάνιδας, τὴν κατάνυξιν, τὴν ταπεινώσιν. Ἀναβλέψατε εἰς τὴν οὐρανὸν ἄνω, καὶ ἴδετε ποῦ ἡ κατοικία ἡμῶν, καὶ ποῦ ἡ κεφαλὴ ἡμῶν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ κοινὸς Πατὴρ πάντων, καὶ ἡ πόλις ἡμῶν ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἡ μήτηρ Παύλου καὶ Πέτρου, καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἁγίων. Ὅντως ἐὰν ἐπιμένητε, ἐνίκησατε, ἐὰν διαρκήσητε, ἐστεφανώθητε, ἐὰν οὕτω τελειωθῆτε, ἀνοίγησονται ὑμῖν αἱ πύλαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ τότε μου μνημόνευσατε τοῦ τάλαντος καὶ ἀσώτου, ὅπως ὀρώντες, μὴ εἰς κρίσιν ἀποπεμπόμενοι, ἀλλὰ δεηθῆτε καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ὃ τέκνα μου, ἵνα με ὁ θεὸς σὺν ὑμῖν διασώζων διασώσῃ, καὶ ὅπ πνεῦμα συνέσεως, καὶ καρτερισμὸν ψυχῆς, εἰς τὸ ἀνὰ μέμον ὑμῶν θεοπρεπῶς ἀναστρέφεσθαι. Ταῦτα μὲν ἐν τῷ τῶς ἐλαλήσαμεν, ἔπειτα καὶ ὁ οἰκόνομος, ὃ προέγραψα, ἐξελεύσεται. Ὑμεῖς δὲ εὐρίσκοντες τινὰς γραμματοφό-

A necessarium et sufficiens impendentes, vitamque in spiritu portate. Ceterum in cibo et vino temperate. Vinum quidem, si bibendum præbeat, solummodo ad parvum levamen, in festivis diebus, aut iis qui graviore opere, morbo, debilitateque laborant, aut tandem iter proficiscentibus; alias vero solummodo accipiendum usque ad unum missionis haustum, aut ad duos, quod plurimum est. Senes tamen haud nescite illo corroborari. Non quia velim vos a cibis absterre, talia loquor, o filii; amoveantur cibi, ut dicit Apostolus, sed quia vos necessariam solummodo alimoniam habere concedo, memorie vestre admonitiones commendo. Volo vos edere et bibere, sed modeste, ut Deo placeat, salubriterque, ut vim corpus in necessariis laboribus habeat. Nonne scitis hac temperantia abstinentiaque lætarum quæ sunt in mundo carnis comessationum, vini potionum, balnearum, caldarium, exquisitorum ciborum, condimentorumque parari vobis divinum paradisum, in quo signum vitæ, aqua immortalitatis, dulcedo spiritus, et pulcherrimus neque arte neque cogitatione concipiendus color æternorum bonorum quæ, postquam visa contemplataque sint, neque narrari neque pingi possunt; vobisque deliciosam omnium harum divitiarum fruitionem reservari. Sustinentes hic paululum, quantum usque ad mortem, insatiabiliter æternumque manducabitis et bibetis.

Enim hic, filii mei, si ab ipsis regibus audiamus, eorum non deliciæ sed lumbricorum nutritio voluptas est, non felix sed infelix vita mollities, non lætitia sed luctus gaudium, non occupatio sed expulsio hæreditas, et vere vanitas vanitatum felicitas. Sic iste qui maxima cum gloria regnavit, Salomon, de dulcissimis mundi voluptatibus locutus est. Vos autem retinete vestram temperantiam et fidelem obedientiam, Domini filias, sacrasque virgines puritatem, castitatem elemosynamque, compunctionem et humilitatem. Sursum spectate ad cælum, et videte ubi nostra habitatio, ubi nostrum caput et Pater omnium Christus, ubi nostra civitas Jerusalem cælestis, mater Petri et Pauli et proximorum illis sanctorum. Si restiteritis, vincetis; si perseveraveritis, coronabimini; si perfecti fueritis, aperientur vobis regni cælorum portæ. Et tum mei, miseri salutemque indigni, recordamini, accurate providentes ne in iudicium sim mittendus. Precamini pro me, o filii, ut Deus vobiscum salvet me, spiritum intelligentiæ animæque instaurationem concedat, et in medium vestri ex illius voluntate redeam. Iam eadem antea dixi; (quæ serens ad vos), postea œconomus, cui scripta dedi, abibit. Vos autem, si quosdam inveniat ad litteras mittendas, non abstineat quin mihi nuntietis quomodo se res vestra habeant. Contendite, filii mei, ad manualia opera,

et ad curam pecorum, agrorum et vinearum, omnia ad votum et ordinem facientes *. Præ fortiter, filii Acacie, et vos omnes fideles fratres mei, operantem ex Deo sequimini, ut bene sit vobis, et lucis filii fiat. Nuper cum Patre Ammonio Patrem Bartholomæum, et visitatorem filium meum necessitatum præsentium causa misi; et jamjam vela daturum est navigium, ea quæ sunt vobis necessaria portans. Scitote a me, dignitatis vices gerente, receptos fuisse fratres, inter quos erat Pater Abramius, in civitate illustris factus, vir pius et Deum querens. Precamini ut in Domino perficiantur. Salutant vos dominus pater meus, Pater vester œconomus, œconomi adjutor, protopresbyter Athanasius, studiorum præfectus Baraanuphius et reliqui fratres nostri. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis sit. Amen.

ἡμᾶς ὁ κύριος καὶ πατὴρ μου, καὶ πατὴρ ἡμῶν ὁ οἰκονόμος, ὁ παροικιόνομος, ὁ πρωτοπρεσβύτερος Ἀθανάσιος, ὁ ἐπιστημονάρχης Βαρσανούχιος, καὶ λοιπὴ πᾶσα ἀδελφότης. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

II.

Oratio sancti Patris nostri Theodori (7), monasterii Studitarum antistitis, in adorationem pretiosæ et vivificæ Crucis media Quadragesima.

(GRETSER. t. II, p. 231.)

Exultationis et lætitiæ dies ista est, quia lætitiæ signum prostat. Laudis et confessionis chorea instituitur, quia sanctissimum lignum demonstratur. O pretiosissimum donum! Eugene, qualis in aspectu splendor! Non præ se fert speciem ex bono et malo commistam, ut lignum illud in Edem, sed totum pulchrum et speciosum est et visu et gustatu. Est enim lignum, vitam non mortem procreans, illuminans non obscurans, introducens in Edem non educens; lignum illud. in quod Christus, velut rex

* I Cor. xiv, 40.

(7) Magni nominis apud Græcos est Theodorus Studites, abbas seu antistes monasterii, quod Studium appellabant. Celebrant Græci festum ejus 11 die Novembris; cum hoc Encomio in Menologio, τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, Sancti Patris nostri Theodori Studitæ. Vixit sub Iconomachis imperatoribus Copronymo, ejusque filio Leone, et sub Orthodoxis Constantino et Irene, et Nicephoro. Fratrem habuit Josephum archiepiscopum Thessalonicensem, cujus orationem de Exaltatione supra reperies. Præter hanc Homiliam, huc usque tenebris sepultam, quod quidem ego sciam, exstat tom. XI Surii Encomium in sanctum Platonem, suum in gubernatione monasterii Studiani antecessorem, et liber dogmaticus de honorandis imaginibus, vel potius fragmentum ex quadam de imaginibus catechesi, ut et aliud ex Epistola quadam de hæresibus, tom. III *Biblioth. sanctorum Patrum*. Exstant ejusdem in Græcorum Ritualibus libris varii hymni; nam et inter poetas ecclesiasticos et hymnographos ponitur iste Theodorus a Græcis. Proderunt ante aliquot annos catecheses ejusdem Theodori, interprete ex Græco Joanne Livincio. Multa cum suis tulit tum propter imaginum venerationem, cujus invictus propugnator erat, tum propter dissensionem cum Tarasio patriarcha, ejusque successore Nicephoro, de qua ipse nonnulla in Vita sancti Platonis, et præterea

αὐτοῦ, μὴ διαλίπῃτε ἂν τι πέμποντες ἡμᾶς τὰ καθ' ὑμᾶς; ὅπως ἔχει, καὶ ἀγωνίσασθε, τέκνα μου, εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ὑμῶν, εἰς ἐπιμέλειαν τῶν κτηνῶν, τῶν χωρῶν, τῶν ἀμπελώνων, πάντα εὐσχημένως καὶ κατὰ τάξιν ποιοῦντες. Ἡγοῦ καλῶς, τέκνον Ἀκάκις, ἅπαντες ὑμεῖς, οἱ πιστοὶ ἀδελφοί μου, ἐνθῶς ἐπεσθε τῷ προάγοντι, ἵνα εὖ ὑμῖν γένηται πᾶσιν, καὶ ἔσεσθε τέκνα φωτός. Ἄρτι δὲ σὺν τῷ ἀδελφῷ Ἀμμωνίῳ ἀπεστεβλαμεν καὶ τὸν ἀδελφὸν Βαρθολομαῖον, καὶ ἐπιτηρητὴν ὡς τέκνον ἡμῶν ἐπὶ ταῖς παρισταμέναις χρεαῖς. Συμψάξῃ δὲ μικρόν τι ποι' ἐξελθεῖν καὶ τὸ σκάφος μετὰ τῶν χειρῶν ὑμῶν. Ἴνα δὲ γινώσκητε ὅτι καὶ ἀδελφοὺς ὑπεδεξάμεθα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ σχῆμα ἔχοντες, ἐξ ὧν εἰς ἐσθὶ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀδραϊμιος, τῆς πόλεως γεγενηὺς ἐπιφανὴς ἀνθρώπος, καὶ ἀνὴρ εὐσεβὴς καὶ ζητῶν τὸν Θεόν. Εὐξασθε, ἵνα ἐν Κυρίῳ καταρτίζωνται. Προσεγορεύει ἡμᾶς ὁ κύριος καὶ πατὴρ μου, καὶ πατὴρ ἡμῶν ὁ οἰκονόμος, ὁ παροικιόνομος, ὁ πρωτοπρεσβύτερος Ἀθανάσιος, ὁ ἐπιστημονάρχης Βαρσανούχιος, καὶ λοιπὴ πᾶσα ἀδελφότης. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου

B.

τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου, ἡγουμένου τῶν Στουδίου, λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ἐν τῇ Μεσορρηστίμῃ.

Ἀγαλλιᾶσθε καὶ εὐπροσύνης ἡμέρα, ὅτι τὸ σημείον τῆς χαρᾶς πάρεστιν· ἀνέσεως καὶ ἐξομολογήσεως χορεία, ὅτι τὸ πανάγιον ξύλον ἐμφανίζεται. Βαβαὶ τοῦ ὑπερτίμου δώρου! Εὐγε οἶα τῆς ὁφείας ὠραιότης! οὐ σύμμιχτόν τινα καλοῦ τε καὶ κακοῦ ἐμφασιν ἔχουσα, ὥς τὸ πρὶν ἐν Ἐδέμ ξύλον, ἀλλ' ὅλον ὠραῖόν τε καὶ καλὸν καὶ ὀρίωμενον, καὶ μεταλαμβανόμενον. Ξύλον γάρ ἐστι ζωοποιούν, οὐ θανατοῦν· φωτίζον, οὐκ ἀμαυροῦν· εἰσοικίζον, οὐκ ἀποικίζον· τῆς Ἐδέμ· ξύλον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ Χριστὸς ἐπίβας,

Cedrenus et Zonaras. Diversus ab hoc Theodoro est ille, de quo Cedrenus pag. 376: Οὗτος ὁ ὁσιος Ἰωάννης καὶ μελῶδης ὠνομάσθη, μετὰ Κοσμά ἐπισκόπου τοῦ Μαΐουμῃ, καὶ Θεοφάνους ἀδελφοῦ Θεοδώρου τῶν Γραπτῶν. Ubi interpres: *Hic sanctus Joannes una cum Cosma Majumensi episcopo, et Theophane fratre Theodori, Graptorum episcopi.* Male. Vertendum enim: *Cum Theophane fratre Theodori, qui duo cognominati sunt γραπτοί, a notis seu iambis faciei inscriptis, jussu Theophili imperatoris, ut narrat Cedren. fol. 427. Ita eisdem infra fol. 442 vocat ipse Cedren. Ἡρωδομῶντο τοῖς ἐστιάτορσι καὶ Θεοφάνῃ, καὶ ὁ τοῦτου ὁμαίμων Θεόδωρος, οἱ Γραπτοί.* Ubi recte interpres. Fuere ex convivarum numero Theophanes quoque et ejus frater Theodorus, quos a notis faciei impressis Graptos vocant. Ex quo loco corrigere poterat Xylander suum illum priorem errorem. Γραπτὸς autem vocatos esse a scriptura illa in facie, liquet itidem ex responso Theophanis ad Theodoram, quæ cum Theophanem attentius intueretur, ὑπὲρ ταύτης τῆς γραφῆς ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ ἀδεκάστῳ βήματι διχασάμεθα σὺν τῷ ἀνδρὶ σου καὶ βασίλει. In Bibliotheca Messanensi in archimandritatu S. Salvatoris exstat homilia Josephi archiepiscopi Thessalonicensis (qui fuit frater Theodori Studitæ) in sanctam crucem in media Quadragesima. (POSSEVINUS, in Append. ad Apparatum sacrum.)

ὡς περ βασιλεὺς ἐπὶ τεθρίππου, τὸν τὸ κράτος ἔχοντα ἅπαντος τοῦ θανάτου τὸν διάβολον ὤλεσεν, ἀπαλλάξας τῆς τοῦ τυράννου δουλείας τὸ ἀνθρώπινον γένος· ξύλον ἔκεινον, ἐν ᾧ ὁ Δεσπότης καθάπερ ἀριστεὺς πληγείας ἐν πολέμῳ, χεῖράς τε καὶ πόδας σὺν πλευρᾷ τῇ θεοσώμῳ, ἱάσατο μυλώπων ἀμαρτίας, τὴν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δράκοντος τραυματισθεῖσαν ἡμῶν φύσιν· καὶ εἰ δεῖ προσθεῖναι τὸν ὕμνον, ξύλον ἔκεινον, ἐν ᾧ τὸ Δεσποτικὸν ρυέν αἷμα, ἐνίησι δύνανται ἀμαχάτην, ὅψ' ἡς φλέγονται δαίμονες, καὶ κόσμος φωτίζεται.

Τίς λοιπὸν οὐ προσδραμεῖται προσβλέψαι τὸ πολυεύκτον θέαμα; τίς οὐκ ἐπιθυμῇ περικυτῆσθαι τὸ θεόπλοκον ἔρνος; Ἦκετε, ἀθροίσθητε, πᾶσαι φυλαὶ καὶ γλῶσσαι, πᾶν γένος καὶ πᾶσα ἡλικία, πᾶν ἄξιωμα καὶ πᾶν πολίτευμα, ὅσον ἱερατικὸν τε καὶ βασιλικόν, ἄρχον τε καὶ ἀρχόμενον. Ἐπεὶ περ θεοτελὴς ἡ πανηγυρίς, δοκοῦσι μοι καὶ ἄγγελοι περιχαρῶς ὑπαντῆσαι τῇ πανηγύρει, ἀπόστολοι τε ὁμοθυμαδὸν συγχωρεῖν, προφητῶν ὄμιλος, μαρτύρων στίφος, δικαίων ἀπάντων ὁμήγυρις. Ἡ γὰρ τροπαίῳ χριστομυμῆτης κατέσχυσαν τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως, κλέος οὐράνιον καταστεφάμενοι, πῶς μὴ οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῇ τούτου ἐμφανείᾳ πρόσεστι συνευφραίνεσθαι; Δοκοῦσι μοι καὶ οἱ στίσις μὴ ἀσθησις, συνῆδου τάχα· γῆ, φημί, ἡ τὸν τοιοῦτον καρπὸν οἷα μήτηρ ἐκ λαγώνων δεδοκυῖα· πάντα τὰ ξύλα τοῦ ὄρου μὲν ὡς ὁμωνυμῆα τιμώμενα· ὁ ἀειλαμπής ἥλιος, σαλήνῃ ἡ πολύφωτος, ἀστέρες οἱ μαρμαίροντες, αὐτὸς δὲ οὐρανὸς ὁ μέγας οὗτος καὶ πολύστροφος· ἐπεὶ περ πᾶσα ἡ διὰ τοῦ σταυρικοῦ πάθους πρὸς τὸ κρεῖττον ἀμεψίς.

vastum illud multarumque conversionum corpus; quia ex passione crucis omnis in melius commutatio processit.

Ἀνακρουάτω τοιγαροῦν Δαβὶδ τὴν πνευματικὴν κιθάραν, ἥδων ἔκείνη εὐκαιρότατα· Ὑψύστε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν καὶ προσκυνεῖτε τῷ ὑποπόδιῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ὅτι ἅγιός ἐστι. Συνᾷδτω καὶ Σολομών ὁ σοφία ἀνυπερέβλητος· Εὐλόγεῖτε ξύλον δι' οὗ γίνεται σωτηρία. Σήμερον τοιγαροῦν ἡ Ἐκκλησία ὡπται παράδεισος, τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ προφέρουσα, ἐφ' ᾧ οὐκ ἀπατηλὸς δαίμων ἀπατῶν που τὴν Εὐάν, ἀλλ' ἄγγελος Κυρίου παντοκράτορος περιέπων τὸν ἐπερχόμενον. Σήμερον προσκυνεῖται σταυρὸς ὁ πανάγιος, καὶ ἡ Χριστοῦ ἀνάστασις εὐαγγελίζεται. Σήμερον προσκυνεῖται ξύλον τὸ ζωοπάροχον, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἀναζωοπρεῖται πρὸς αἰωνισιν. Σήμερον προσκυνεῖται ὁ τριμερὴς σταυρὸς, καὶ τὰ τετραπέριστα ἐορτάζει χαρμόσυνα. Ὡς ὦραῖοι, φησὶν, οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ αγαθά! Ἀλλὰ γὰρ μακάριοι καὶ οἱ ὀφθαλμοί, εἰπομὶ ἂν, τῶν βλέπόντων τὸ τῆς εἰρήνης τοῦ παντὸς τρόπαιον, καὶ τὰ χεῖλη τῶν προσκυνουσμένων τὸ ὑπεράγαθον τοῦτο σύνθεμα. Ἀφθονός ἡ χάρις ἅπασι πρόκειται ἀένναος, ἡ κρήνη ἀγιασμὸν πηγάζουσα, οὐδένα οὐδαμῶς ἀποστειομένη ἐκ θαψιλοῦς ἀγαθότητος, ἀλλὰ καὶ τὸν

A in quadrigam, ascendens, diabolum, qui moris potentiam habebat, perdidit, humanumque genus ex tyranni servitute vindicavit. Lignum illud, in quo Dominus, tanquam præstantissimus pugnator, in prælio manibus, pedibus, divinoque latere vulneratus, male factorum vibices curavit, naturam videlicet nostram a pernicioso dracone sauciatam; et ut aliquid ex hymno desumam, lignum illud, in quo Dominicus sanguis stillans insuperabilem virtutem instillat, qua demones uruntur, et mundus illustratur.

B Quis de cætero non accurret, ut hoc exoptatissimum spectaculum intueatur? Quis non desiderabit cæleste hoc germen amplecti? Venite, congregamini, omnes tribus et linguæ, omnis gens, et omnis ætas, omnis dignitas, omnis status, seu sacerdotalis, seu regalis, seu imperans, seu subditus. Cum a Deo concio hæc et panegyris coacta sit, videor mihi videre angelos lætis vultibus ad hunc conventum appropere, apostolosque concordibus animis collætare, gaudioque exsilire; similiter et prophetarum cætum, et mariorum turbam, omniumque justorum multitudinem. Quomodo enim fieri potest ut ostensione ejus trophæi, gaudio non compleantur, quo, ad imitationem Christi, adversarias potestates devicerunt, cælesti gloria redimiti? Videntur mihi et illa quæ sensu carent, voluptatis quoque sensum aliquem percipere, terra, inquam, quæ fructum hunc velut mater ex utero protulit, omnia ligna silvarum ob cognationem honorata, sol perpetim splendens, luna luciflua, stellæ rutilantes, ipsum cælum, C quia ex passione crucis omnis in melius commutatio processit.

Quocirca David spirituales suas citharam pulset, admodum opportune illa concinens: *Exaltate Dominum Deum nostrum, et adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctus est* ¹. Accinat et sapientissimus Salomon: *Benedicite lignum, per quod fit salus* ². Eapropter hodie Ecclesiæ paradus esse videtur, lignum vitæ in medio proferens, in quo deceptor dæmon non residet, Evam in fraudem impellens, sed angelus Domini omnipotentis qui prodeuntem crucem defensam præstat. Hodie crux sanctissima adoratur, et resurrectio Christi annuntiatur. Hodie adoratur lignum quod vitam suppeditat, totusque mundus ad laudes exsuscitatur. Hodie tripartita crux adoratur, et D quatuor fines orbis diem festum lætitiæ plenissimum agunt. *Quam speciosi, inquit, pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona* ³! Atqui et beatos prædicaverim illos oculos qui pacis hujus universitatis trophæum conspiciantur, beata illa etiam labia, quæ præcellentissimum hoc signum exosculantur. Copiosa gratia omnibus proposita est. Perennis fons, ex quo sanctificatio emanat; nec quemquam ab hac tam larga ubertate repellit, sed

¹ Psal. xcvi, 5. ² Sap. xiv, 7. ³ Rom. x, 15; Isa. lxi, 7; Nah. i, 15.

et purum jam puriorem reddit, eumque, qui flagitiorum sordibus contaminatus est, expiat, superbum et elatum contrahit, segnem tardumque corde exeliat; dissolutum, disciplinæ jugo astringit, durumque et inflexibile molli; siquidem aliquis, votis vitæ in melius commutandæ conceptis, accedat, nec audacter, nec arroganter divinis hisce rebus propinquet; cum crux pudentes et verecundos amet; eos autem, quibus contrarii mores, quam maxime aversetur.

Hoc vivificum lignum oculis usurpatum medicinam fecit ei, qui ex intuitu blandientis ligni in paradiso quasi incantatus fuit, aspectui. Quando lignum hoc labiis et oculis applicamus, a mortiferi ligni gustatu et contactu confestim liberamur. O magnitudinem doni, quod nunc publice prostat! O ter felicem beatitudinem! Prius per lignum interempti, nunc per lignum vitam reperimus; prius a ligno decepti, veteratorem serpentem in ligno repulimus. Novæ et pergrinæ profecto commutationes. Pro morte datur vita, pro corruptione incorruptio, pro dedecore gloria. Non abs re ergo exclamavit sanctus Apostolus: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo.* Nam summa illa sapientia, quæ ex cruce quasi effloruit, mundanæ sapientiæ jactantiam et supercilium stultitiæ redarguit. Omnigena bonorum species, quæ ex cruce exstitit, malitiæ et nequitie germina amputavit. Hujus ligni figuræ duntaxat et præsignificationes, jam inde ab exordio mundi rerum maxime mirabilium notæ fuerunt et indices.

Vide enim quisquis sciendi desiderio teneris. Nonne Noe exiguo ligno cum filiis et uxoribus, et cum omnis generis animalibus diluvii exitium divino decreto effugit? Nonne Jacob positus in canalibus lignis, detractis prius corticibus, eo tempore, quo ascendebant oves, totos greges magna omnium admiratione suos fecit? Quid vero virga Joseph, cujus fastigium patriarcha Jacob adoravit, aliud est quam symbolum ejus quod nunc adoratur vivifici ligni? Quid vero rursus virga Moysis? Nonne figura crucis? nunc quidem aquam in sanguinem transmutans, nunc fictitios serpentes magorum devorans, modo ictu et impulsu suo mare dividens, jam cursu converso maris undas reducens, hostesque submergens; eos vero, qui legitimus populus erat, conservans. Talis fuit etiam virga Aaronica, crucis figura, eodem die frondescens, legitimumque sacerdotem demonstrans. Quanquam longum nimis faciam, si omnes crucis præsignificationes in unum conducere nitar. Hanc enim prænotavit Abraham, cum filium colligatum lignorum strui imposuit. Hanc designavit Jacob, cum manibus permutatis filiis Joseph benedictionem impertiit. Agedum, ipsum quoque Moysen figuram crucis habeto, qui extensione ma-

* Galat. vi, 14.

A ἡγνισμένον ἐπικαθαίρουσα, τῶν τε κεκλιδωμένων μολυσμῶν ἀπαλλάττουσα, τὸν ὑπεραύχονα συστῆλ-
λουσα, καὶ τὸν νωθροκάρδιον διεγείρουσα, τὸν παρ-
ειμένον σφίγγουσα, καὶ τὸν ἀτεράμονα μαλᾶττουσα,
εἴπερ ἕκαστος ἐγγύθαι ταῖς πρὸς τὸ κρεῖττον τὴν
προσέλευσιν ποιήτοιο, ἀλλὰ μὴ τολμηρῶς καὶ αὐ-
θαδῶς τοῖς θεοῖς προσπελάσειεν, ἐπεὶ περ τοῖς αἰδή-
μονας οἶδε προσεῖσθαι, ἀποστρέφεται δ' ὅτι μάλιστα
τοὺς ἄλλως ἔχοντας.

Τοῦτο τὸ ζωοποιὸν ξύλον ὁρώμενον τὴν ἐκ τῆς
τοῦ θελκτικῆς ξύλου προσβλέψεως γοητευθεῖσαν
ἡμῶν ἐν παραδείσῳ ἴσατο ὄρασιν· τοῦτο τὸ ζω-
ποιὸν ξύλον προσαπτόμενοι χεῖρεσί τε καὶ ὁμμασι
τῆς γευστικῆς τοῦ θανατηφόρου ξύλου ἀπαλλαττό-
μεθα προσψύσεως. Ὡς τῆς προκειμένης μεγαλο-
δορεᾶς! ὧς τῆς τριστολβίου μακαριότητος! ἐπειδὴ τὸ
πρὶν διὰ ξύλου θανατωμένα, ἐν ξύλῳ τὴν ἀθανα-
σίαν εὐράμεθα· ὑπὸ ξύλου κατασοφισθέντες τὸ πρό-
τερον, ἐν ξύλῳ τὸν σοφιστὴν ἦρην ἀπεκρουσάμεθα.
Τὰ ἀνταλλάγματα ἔξανα! Ἀντὶ θανάτου ζωῆς, ἀντὶ
φθορᾶς ἀφθαρσίας, ἀντὶ ἐνδειῶν δόξα! Εὐχαίρων
οὖν ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος βεβόηκεν· Ἔμοι δὲ μὴ γέ-
νοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἔμοι κόσμος ἐσταύ-
ρωται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ. Ἐν γὰρ σταυρῷ ἡ ὑπέρ-
στροφος σοφία ἐξανθήσασα, τὰ αὐτήματα τοῦ κόσμου
σοφίας ἐμάωρναν· ἐν σταυρῷ παντὸς εἰδησις ἀγαθοῦ
καρποφορήσασα, τὰ τῆς κακίας βλαστήματα ἀπέξ-
έταμε. Τοῦτο τοῦ ξύλου καὶ τύποι μόνον θαυμασίων
εἰσὶν ἐξ αἰῶνος ὅτι μάλιστα γνωρίσματα.

Ὅρα γάρ, ὁ φιλομαθὴς! Οὐχὶ ξύλῳ μικρῷ Νῶε
σὺν υἱεῖσι καὶ γυναίξιν, πρὸς δὲ παντὶ γένει ζῶων
κατακλυσμοῦ διεθρὸν θεοκρίτως ἐκπέφηνεν; οὐχὶ
ξύλοις παρέθηκεν Ἰακώβ ἐκλεπτισμένοις ἐν τοῖς
ληνοῖς, κατὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν θραυμάτων θαυ-
μασμένως εἰς αὐτὸν ἀπηγάγετο; τί δὲ, ἡ ράβδος
Ἰωσήφ. ἥς προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον Ἰακώβ ὁ
πατριάρχης, πάντως τι ἄλλο ἢ σύμβολον τοῦ νῦν
προσκυνουμένου παρ' ἡμῖν ζωοποιῷ ξύλῳ; τί δὲ
πάλιν ἡ τοῦ Μωσέως ράβδος; οὐ τύπος σταυροῦ; πῇ
μὲν τὸ ὕδωρ εἰς αἷμα μεταβάλλουσα, πῇ δὲ τοῖς
ψευδωνύμοις ὄφεις τῶν ἱσσοῦν κατασθίουσα, καὶ
ἄρτι μὲν κρούσματος τὴν θάλασσαν τέμνουσα, ἄρτι δὲ
ἐπιστραπτικῶς τὴν ὑγρὰν συνάπτουσα, καὶ τοὺς μὲν
δυσμενεῖς καταποντίζουσα, τοὺς δὲ γνησιεύοντας
διασώζουσα. Τοιαύτη καὶ ἡ Ἀαρωνική ράβδος,
ἀντίτυπος σταυροῦ, αὐθήμερον ἐξανθήσασα, καὶ τὸν
γῆσιον τῆς ἱερουσλήνης ὑποδείξασα. Καί γε μακρο-
επεῖν δόξαμι, συνάγων τοῦ σταυρικοῦ τύπου τὰ
ἐμφάσεις. Τοῦτο μὲν, ἡνίκα Ἀβραὰμ συμποδῆσας
Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐπέθηκεν αὐτὸν ἐπ' αὐτῷ τῶν
ξύλων· τοῦτο δὲ, ὅπότεν Ἰακώβ, εὐλογῶν τοὺς υἱοὺς
Ἰωσήφ, ἐναλλὰξ τὰς χεῖρας μετεσχηματίσατο. Δεῦρό
μοι λάβε καὶ αὐτὸν δὴ Μωϋσεῖα τῇ τῶν χειρῶν ἐκτά-
σει τὸν Ἀμάλθην τροπούμενον. Φέρε δὴ, φέρε καὶ

τὸν Ἑλισσαίη καθιέντα ἐφ' ὕδαρ τὸ ξύλον, καὶ τὸν αἰδηρὸν ἐκ βάθους ἀνέλκοντα. Τοῦτου δὲ τοῦ τύπου οὐ μόνον ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ χάριτι πολλὰ τὰ τεράστια· ἐν νίκαις δὲ βαρβάρων, ἐν δρασμοῖς δαιμόνων, ἐν ἀπαλλαγαῖς νόσων, ἐν ἅπασιν ἔλλοις ὧν οὐκ ἔστι τῆς ἀναμνήσεως ἀριθμός.

Ὅρξες δὴ δύναμις ἐν τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ, ὧ βέλτιστε; Εἰ δὲ δεῦρο τοσαύτη, πόση δ' ἂν εἴεν ἐν τῷ τύπῳ τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ; ὅλγον γάρ, ὅτι καθ' ὅσον προφερέστερα τὰ πρωτότυπα, κατὰ τοσοῦτον καὶ τὰ παράγωγα προύργιαίτερα. Καὶ τίς, φησὶν, ἐν τοῖς προειρημένοις ὑποδεξήλωται τύπος Χριστοῦ, συνιέναι ζητῶ. Αὐτοὶ δὲ, φησὶ, οἱ τυποῦντες τὸν σταυρόν. Ὡς γὰρ ἡ τῶν τοῦ Μωσέως χειρῶν ἑκτασις ἐτύπου σταυρόν, οὕτως αὐτὸς δὴ Μωσῆς ἐσταυρωμένος Χριστὸν, τροπούμενον τὸν ἄδρατον Ἀμαλήκ, καὶ τίς ἄλλοις παραδείγμασι τοῦδ' ὑποληπτέον, συνεκφαινόμενον θατέρου τύπου θατέρῳ. Ἄλλ' ἐκεῖ, φησὶν, ἐμφύχος ὁ τύπος. Τί δὲ περὶ ἀψύχου σοὶ ὁ λόγος; Ὅτι κατὰ τοῦ σταυρικοῦ τύπου, δὲ ἀν ἀψυχὸν τὸ ὁρώμενον, ἐφ' ὃ καὶ περὶ τὸ τεράστιον, ὅμως παραπλησίως τῇ σταυροειδεῖ εἰκόνι συνεκφαινόμενῃ, ἐν τε ἐμφύχοις καὶ ἀψύχοις ἡ χριστοειδὴς εἰκὼν τερατουργεῖν εἴωθεν, ὥς ἐν αὐτῇ ἔχουσα τὴν τε μορφήν καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἀρχετύπου, καὶ τοσοῦτον ταυτιζομένη τῇ τε τιμῇ καὶ προσκυνήσει, ὅσον καὶ κατὰ τὸ νόημα, παντὶ που ὀφλόν. Καὶ ταῦτα εἰ καὶ παρεκβαλικώτερον, ἀλλ' ὅμως εἰς ἔλεγγον καὶ ἀνατροπὴν τῆς εἰκονομαχικῆς σίρσεως, ὥς ἀνατροπύσης τὸ τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ μυστήριον. Ὁ γὰρ ἀναιρῶν τὴν εἰκόνα, συναναιρεῖ δηλαδὴ καὶ τὸ πρωτότυπον, εἴπερ θάτερα τῶν ἅμα, καὶ τῶν πρός τι τοῖς νοῦν ἔχουσιν.

aeconomiae et dispensationis Christi evertit. Nam tollit; sunt enim ex illis, quae ad se mutuo referuntur, ut norunt, qui mentem non amiserunt.

Ἐπὶ δὲ τὸν σταυρόν ἐπιτέον, καὶ οἶονεῖ ἐντροφητέον τῇ τῆς ἁγίας προσηγορίας διατριβῇ. Σταυρὸς, χρημάτων ἀπάντων χρῆμα πολυτιμότερον· σταυρὸς, Χριστιανῶν ἀσφαλέστατον καταφύγιον· σταυρὸς, Χριστοῦ μαθητῶν ἐλαφρότατον ἐπιωμάδιον· σταυρὸς, τετροχωμένων ψυχῶν παραμύθιον εὐπαρηγόρητον· σταυρὸς, τῆς εἰς οὐρανὸν πορείας ὁδευτήριον ἀνεμπίδοτον. Σταυροῦ στάσις καὶ εὖρος, τοῦ οὐρανοῦ κήτους περιληπτικώτερον διάμετρον· σταυροῦ σθένος καὶ κράτος, διεθρον πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως· σταυροῦ εἶδος καὶ σχῆμα, πάντων σχημάτων εὐσχημονέστερον δρᾶμα· σταυροῦ βολὴς καὶ ἑλλαμψίς, ἡλίου λαμπρότερον ἑξαλμα· σταυροῦ χάρις καὶ δόξα, χαρίτων ἀπασῶν χαριέστερον δώρημα· σταυρὸς, οὐρανοῦ καὶ γῆς εἰρηνοδράδευτον συναπτήριον. Σταυροῦ τὸ νόημα ἁγιασμὸς, ὅτι μάλιστα καὶ γλώσσας λαλούμενον, καὶ ἀκοαῖς ἀκουτιζόμενον. Σταυρῷ νενέκρωται θάνατος, καὶ Ἀδὰμ ἐζωοποιεῖται· σταυρῷ κικαύχεται πᾶς ἀπόστολος, καὶ μάρτυς ἐστεφάνωται, καὶ ὡσιώται ὁσιος· σταυρῷ Χριστὸν ἐνδεύμεθα, καὶ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποτιθέμεθα· σταυ-

num Amalecitas in fugam vertit. Agedum et Ellsæum æcripe demittentem in aquam lignum, ferrumque ex profundo attrahentem. Hujus figuræ non modo in Veteri Testamento, sed et in lege gratiæ multa suppetunt mirabilia, in victoriis de barbaris relatis, in fugandis demonibus, in depulsione morborum, in plurimis aliis, quæ sigillatim percensere infinitum sit.

Vides, charissime, quanta in signo crucis potentia? At si hic tanta, quanta erit in typo crucifixi Christi! Perspicuum namque est, quanto excellentiora sunt prototypa, tanto etiam præstantiora esse ea, quæ ad prototypa representanda instituantur. Et quis, dixerit forte quispiam, typum Christi prædictis temporibus gessit? Equidem cognoscere id aveo. Respondeo illos ipsos, qui crucem adumbrarunt. Quemadmodum enim extensio manuum Moysis crucem præfigurabat, sic ipse Moyses figuram gerebat Christi, qui inaspectabilem Amalec in fugam conjecit, licet aliis itidem exemplis id ostendi queat, altera juxta alteram posita et elucescente figura. At ibi, objiciat quis, viva spiransque figura est. Cur igitur in de inanimi loqueris? Ideo de hac loquor, quia etiam in typo crucis, quando id quod cernitur, et in quo, et circa quod mirabile quiddam patrat, vita animæ caret, imago ad Christi similitudinem efficta, similiter ut crucis imago, quæ typo illo representatur, opera admiranda perpetrare solet, velut ea, quæ in se speciem et formam prototypi continet, et eatenus idem cum illo honore et adoratione sicut et nomine, effecta: quod per se manifestum est. Hæc etsi nonnihil extra propositum dicta videantur, valent nihilominus redarguendæ et refellendæ iconomachorum hæresis, quæ mysterium qui tollit imaginem, is nimirum et prototypum

Sed nunc ad crucem redeundum est, ejusque præconiis percensendis non sine oblectatione immorandum. Crux pecuniis omnibus pecunia pretiosior. Crux Christianorum tutissimum perfugium. Crux discipulorum Christi levissimum onus humeris impositum. Crux afflictarum mentium dulcissima consolatio. Crux viæ in cælum ductrix, cui nullum impedimentum objici potest. Crucis status et latitudo cælestis celi, capaciore diameter. Crucis robur et potentia, exitium omnis adversariæ potestatis. Crucis figura et species omnibus figuris spectatu concinnior. Crucis radius et collustratio, sole splendidior emissio et lucis ejaculatio. Crucis gratia et gloria, omnibus gratis gratius donum. Crux cæli et terræ pacificatrix et conciliatrix. Crucis nomen, sanctificatio, maxime si lingua proferatur, et auribus percipiatur. Cruce mors necata est, Adamque vitæ restitutus. Cruce gloriatum est quilibet apostolus, et omnis martyr coronatus omnisque sanctus sanctificatus. Cruce Christum induimus, veteremque hominem exuimus.

Cruce in unum ovile, oves Christi, collecti et ad supernas caulas destinati sumus. Cruce ventilabimus inimicos nostros et cornu salutis sustollimus. Cruce perturbationes fugamus, vitamque supra hum nam instituiamus. Qui crucem fert humeris, is imitator fit Christi, et gloriam cum Christo palam assequitur. Crucem cum angelus videt, decoratur, et diabolus confunditur. Luto cruce reperta in paradysum intrat, et latrocinia cum regno commutavit. Qui crucem effingit, is formidinem dissolvit, pacemque recuperat. Qui crucem custodem habet, is prædonibus non fit præda, sed illæsus permanet. Quisquis crucem amat, hic mundum odit, fitque amator Christi. Crux Christi, Christianorum celeberrima gloriatio. Crux Christi, apostolorum peculiaris prædicatio. Crux Christi, martyrum regale diadema. Crux Christi, prophetarum pretiosissimus ornatus. Crux Christi, finium lucidissimus nitor. Crux Christi, nam ut cum viva loquar, protege eos, qui te incenso pectore celebrant, conserva, qui te fideli mente amplectuntur et osculantur. Guberna in pace rectaque fide subditos. Adduc omnibus Christi resurrectionis diem lætissimum, custodiens pontifices, antistites, imperatores, monachos, promiscuamque multitudinem et convenas omnes in Christo Jesu Domino nostro. Cui gloria et potentia, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

III.

In vigiliam sive stationem Luminum.

(*Ang. Mai, Bibl. nov. t. IV, p. 16.*)

1. Luminum præludia splendidi contemplationibus collustremus : in ipsis insistentes aquis, claritatem uberem participemus spiritu splendificati, et luminis auctorem Jesum, Patris splendorem, eximiliis gratiarum actionibus celebremus. Purificatus est Israel primo, cum in montem igne flagentem, caligine procellaque plenum, consensurus esset. Sed ne sic quidem ascendit, quia haud tutum negotium erat; sed infra substitit tremens, et multiformi terrorum specie attonitus. Ipse quoque Moyses materiale calceamentum solvit, dum sacratam De vestigiis terram pararet attingere, quo tempore ardentis rubi mirabiliter visui initiabatur, qui prævia majoris mysterii imago erat. Idem facere Jesus quoque Navi filius ab angelo jussus fuit, ne solum calceatis pedibus prorsus calcaret, propter debitam terræ sanctæ venerationem. Quid autem tres adolescentes? Nonne animis corporibusque sanctificatis ad voracem ignem accesserunt, atque ita calor vis in roscidam ipsis qualitatem conversa est? Quod quale quantumque prodigium fuit, dum idem ignis vehementia duplici, dignos poena ultus est! Quid Daniel desideriorum vir, nonne ante purificante jejunio usus, cum leonibus in contubernio fuit, incolume corpus illinc referens?

ῥῳ σσηκειώμεθα Χριστοῦ πρέβατα, καὶ τῇ ἀνω μάνδρᾳ συνταττόμεθα· σταυρῷ κερατιοῦμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, καὶ κέρασιν σωτήριον αἰρομεν· σταυρῷ τὰ πάθη τροποῦμεθα, καὶ ὑπερκοσμίως ζῆν προαιρούμεθα. Σταυρὸν ὁ φέρων ἐπ' ὤμων, Χριστοῦ μιμητὴς γίνεταί, καὶ Χριστῷ σαφῶς συνδοξάζεται· σταυρὸν ὁρῶν ἄγγελος ὠραίζεται, καὶ διάβολος κατασχύνεται· σταυρὸν ληστής εὐρηκὼς, εἰς παράδεισον εἰσεῖσι, καὶ ληστείας βασιλείαν ἀντηλλάξαιτο· σταυρὸν ἀπλῶς ὁ τυπῶν διαλύει δειμάτα, καὶ εἰρήνην ἀντασπάζεται· σταυρὸν ὁ ἔχων φρουρὸν διαμένει ἄσυχλος καὶ φυλάττεται ἀπὸ παντός· σταυρὸν πᾶς τις φιλῶν, μισεῖ κόσμον, καὶ ἐραστὴς γίνεται Χριστοῦ. Σταυρὲ Χριστοῦ, τὸ τῶν Χριστιανῶν πολυθρύλλητον καύχημα· σταυρὲ Χριστοῦ, τὸ τῶν ἀποστόλων περιούσιον κήρυγμα· σταυρὲ Χριστοῦ, τὸ τῶν μαρτύρων βασιλεῖον διδάγμα· σταυρὲ Χριστοῦ, τὸ τῶν προφητῶν ὑπερτίμιον ἐγκαλλώπισμα· σταυρὲ Χριστοῦ, τὸ τῶν παράτων παμφαέστατον ἀγλίσμα· σταυρὲ Χριστοῦ, καὶ σὺ ὡς ἐμψύχῳ διαλέγομαι, σκέποις τοὺς θερμοὺς ὕμνολόγους σου, σώζεις τοὺς πιστῶς περιπτύσσομένους σε, ἅγιος εἰρηνικῶς τε καὶ ὁρθοδόξως τὸ ὑπήκοον, φέροις τὴν Χριστοῦ ἀνάστασιν πᾶσι χαρμόσυνον, φρουρῶν ἱεράρχας τε καὶ ἀνακτας, μοναστῶν καὶ μιγάδας ἀπαντας, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κρᾶτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

C

Εἰς τὴν παραμυθὴν τῶν Φώτων.

Γ.

α'. Τῶν Φώτων τὰ προαῦλια φωτοφανέσι θεωρεῖται ἐποπτεύσωμεν· εἰς αὐτὰ εἰσβαίνοντες τὰ ὕδατα, πλουσίας τῆς αἰγλῆς μεταλάβοιμεν, φωτοειδεῖς ἐν πνεύματι γενόμενοι, καὶ τὸν τοῦ φωτὸς αἴτιον Ἰησοῦν τὸ πατρικὸν ἀπαύγασμα πανευφήμοις εὐχαριστίαις εὐφημήσωμεν. Ἀγνίζεται Ἰσραὴλ πρότερον ὀπηνίκα τῷ ὄρει κεκαυμένῳ πυρὶ, σκότους τε καὶ θυέλλης πεπληρωμένῳ προσβαίνειν ἐμελλεν· καὶ οὐδ' οὕτως ἀνείστιν, ἐπεὶ μὴ ἀσφαλές· εἰστέκει δὲ κάτω ἐντρομος τοῖς πολυειδέσι φοβερισμοῖς Θεοῦ ἐκδειματούμενος. Ὑπολύεται καὶ αὐτὸς Μωϋσῆς τὸ ὕλῳδες ὑπόδημα, τῆς θεοσιβοῦς γῆς ψαῦειν προερχόμενος, ὅπως τῆς φλογόφορου βάρτου ἐμμεῖτο θαυμαστικῶς τὸ θεώρημα, μεζονος μυστηρίου ὁδὸς προτύπωμα. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ πρὸς τὸ ἀγγέλου παρακελεύεται μὴ τοῦδαφος ἐνδεδυμένοις ποσὶ προσεγγίζειν ὁδὸς, διὰ τὸ τῆς ἀγίας γῆς σεβάσιμον. Τί δὲ οἱ τρεῖς νεανίαι; οὐχ ἡγνισμέναις ψυχαῖς τε καὶ σώμασι τῷ παμφάγῳ πυρὶ προσβάλλουσι, τῆς καυστικῆς αὐτοῖς ἐνεργείας μεταβληθείσης εἰς δροσοειδῆ ποιότητα; ἐφ' ᾧ καὶ τὸ θαῦμα ὅσον καὶ ἥλικον, διπλαῖς ἀντιρρόποις ἐνεργείαις τοὺς ἀξίους ἀμειψάμενον! Τί δὲ Δανιὴλ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀνὴρ; οὐ τῇ καθαρτικῇ νηστείᾳ προχρησάμενος συνδιατίθεται λείουσι ἀπὸ ἡμῶν τὸ σῶμα ἀπενεγκάμενος;

β'. Ἀλλὰ βούλει ἐπὶ τὴν νέαν μετεληλυθῆναι σοι Ἀ τὸν λόγον; Ὅρα Παῦλον τὸν μέγαν τῆς ἀληθείας κήρυκα τριημερονύκτην νηστεία τὴν παρασκευὴν ποιησάμενον, εἰθ' οὕτως πρὸς τῇ ἐκτενεῖ δαΐσει τὸ ἀληθινὸν φῶς Χριστὸν ἐνδυσάμενον. Βλέπε καὶ Ματθαῖον τὸν εὐαγγελιστὴν προῦργου τὴν τῶν ἐνό- των ἀπόταξιν ποιησάμενον, αὐτοὺς τε τοὺς τελωνι- κοὺς λόγους ἀτελεῖς καταλιπόντα, καὶ οὕτως μαθη- τὴν τῷ Ἰησοῦ ἐλόμενον. Καὶ οὕτω λέγω ὅτι καὶ Ζαχαρίας πρότερον χαμῶδεν ὑψωθείς καὶ σῶμα καὶ διάνοιαν, οὕτω τὸν Ἰησοῦν ὑφέστιον πεποιεῖται, σὺν ὑποσχέσει κρείττονι, καὶ τῆς κρείττονος ἀξιοῦται προσφωνήσεως· καὶ μὴν Κορνήλιος τετραήμερον νηυστευκὺς τε καὶ προσευξάμενος, τηλικαῦτα ὄρξ τὸν ἄγγελον εὐαγγελισάμενον τὰ καταθύμια, καὶ τῶν ἐλπίδων ἐπιτέτευκται. Σὺ δὲ, ὦ βέλτιστε, ἵνα B τοὺς ἄλλους παρήσω λέγειν, οὐκ ἄνευ εὐλαθείας καὶ πολλῆς προφυλακῆς τοῖς θεοῖς προσερχόμενος, οὕ-τως ἀπλῶς καὶ ἀπαρασκευάστως τῷ ὑπερφαιῖ μυ-στηρίῳ προσελεύσῃ, δι' οὗ σοι καὶ ἡ ἐν πνεύματι ἀπόταξις, καὶ τὸ υἱὸς φωτὸς κεκληθῆσαι; καὶ οὐ φοβῇ μὴ ποτε ταυτὸν πάθοις τῷ ὀφθαλμοῖς ἀσθενέσιν ἀντωπεῖν ἐπιχειροῦντι πρὸς τὸν ἥλιον;

γ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο καλῶς, ὡς οἶμαι, προδι-έτεθῃ καὶ διευτυπώθῃ, φέρε ὡς οἶόν τε χωρήσωμεν ἐπὶ τὰ Προφῶτια, καὶ ἴδωμεν κεκαθαρμένοις ὀφθαλμοῖς ὅπως τὸ ἀληθινὸν φῶς ἐξ αὐτῆς γεννήσεως ἀνατεταλὸς, μέχρι τοῦ φωτογεννοῦς βαπτίσματος, πρὸς αἰς θεολογούμενον· οὕτω γὰρ ὁ νοῦς τῇ ἱστορίᾳ συνεπόμενος φωτίζοιτο, καὶ ὁ λόγος ἐφαρμογῇ τὴν διήγησιν ποιήσοιτο, ἐφ' ἐκάστη τελετῇ ἐπιθεωρῶν τὰ προσήκοντα. Ἄρτι τοιγαροῦν ἐκ Παρθένου γεν-νηθεὶς ὁ ὑπερούσιος, ἀγγέλου ὑμνηδοῦς τοῦ μυστη-ρίου παρίσται· καὶ σκοποῦμεν τὸ ἀπόρρητον· τί; Ἰνα γνωρισθῇ πᾶσιν ὅτι ὃν κατ' ἀρχὰς τῇ γενέσει τῶν ἀστέρων ὡς γενεσιουργὸν ὑμνησαν ἄγγελοι, τοῦ-τον νῦν γεννηθέντα καὶ ὀφθέντα ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἴ-δει ὑμνοῦσι καὶ δοξάζουσι· διὸ καὶ ἀστήρ αὐτὸν με-μνησὶ πᾶσι, καὶ οὕτως ὑπὲρ τὴν τῶν ἀστέρων φύσιν δεικνύμενος, τῇ τε τοπικῇ κινήσει, καὶ τῇ ἡμερινῇ λάμψει· τί δὴ ποτε; Ὡς ἂν κἀντεῦθεν δηλωθῇ ὑπερ-φυῆς ὁ κυνθεὶς, ἀνθρωπος μὲν τὸ ὀρώμενον, Θεὸς δὲ τὸ νοούμενον. Ἐντεῦθεν τὸ τῆς περιτομῆς θεώ-ρημα, οὐδ' αὐτὸ ἀμοιροῦν θεολογίας τοῖς ἐπεσχεμ-μένους ἔχουσι· τὸ γὰρ ἐπικληθὲν αὐτῷ Ἰησοῦς ὄνομα, D κατὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου προανάρρησιν, ἐπείπερ ἐστὶ Σωτὴρ ὁ ἔμφασιν ἔχων, θείας φύσεως γνωριστικόν ἐστι, παντὶ που δῆλον· μηδὲ γὰρ ἐπιπεμπέτω τὴν γλῶσσαν ἐνταῦθα ὁ θεομάρχος διὰ τῆς τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυτὸ ὁμνουμίας προσεγγούμενος, ὡς οὐκ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ σχετικῶς αὐτῷ συναφθέν-τος τεθειμένου. Οὐδὲ γὰρ, ἐπείπερ πολλοὶ κύριοι, καὶ οὐ κατὰ φύσιν οὗτοι· πρὸς δὲ καὶ θεοὶ, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὶ κατὰ φύσιν· ἀλλ' εἰς Κύριος, εἰς Θεὸς ὁ κατὰ φύσιν ἀληθής· οὕτω καὶ πολλὰι προσηγοραὶ Ἰησοῦ, ἀλλ' εἰς Ἰησοῦς ὁ τῶν ἀπάντων Σωτὴρ.

Sic etiam mundus suapte natura verus. Sic etiam multi sunt nomine Jesu appellati, ut tamen unus sit Jesus omnium Servator.

δ'. Ἐντεῦθεν ἀνήκται εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ οἶα τὰ

2. Sed vin' ad Novum Testamentum tibi flecti sermonem? Specta Paulum, magnum veritatis præconem, trium dierum noctiumque jejuniis se comparantem, atque ita non sine constante oratione, vero lumine Christo circumvestitum. Videsis etiam evangelistam Matthæum perutiliter rebus suis valedicere, et ipsas telonii rationes imperfectas desere, atque ita Christi discipulatum arripere. Non dum Zachæum memoravi, corpore ac mente de terra sublatum, Jesum convivio excepisse, cum egregia sua promissione, qua meliorem Christi allocationem promeruit. Item Cornelius quatrinduo jejuns et orans, vidit denique angelum jucunda sibi nuntiantem, composque voti factus est. Tu vero, optime (baptizande), ut alios nunc appellare omittam, etsi non sine religione longisque excubiis ad hæc sacra accedis, nihilominus tam temere atque imparatus ad splendidissimum mysterium ades, in quo tua spiritalis sit nativitas, et unde lucis filius appellaris? Nec vereris, ne id patiaris, quod homini infirmis oculis solem spectare volenti solet accide- re?

3. Sed quia hoc egregie, ut existimo, jam dispositum fuit et constitutum, age quoad fieri potest ad hoc pervigilium veniamus, purgatisque oculis observemus, quomodo verum lumen jam inde ab ipsa nativitate ortum, usque ad splendidum baptismum comite divinitate procedat. Sic enim mens historiam discurrens illustrabitur, et oratio nostra idoneam narrationem faciet, tum in singulis divinæ vitæ gradibus quod apprime decet considerabit. Nuper ergo ex Virgine natus incomprehensibilis Deus, angelos mysterii hymnologos fecit. Et arcana, quæso, animadvertamus. Quodnam vero? Nempe ut omnibus notum fieret, quod illum quem initio mundi, cum astra conderentur, tanquam Creatorem hymno celebraverant, nunc humanitus natus, et in specie nostra visum, hymnis celebrant atque honorant. Ideoque et stella cunctis illum significat, stella scilicet præter suam naturam semet exhibens, tum locali motu, tum etiam diurno splendore. Cur id? inquam. Ut hinc etiam supernaturalis appareret qui natus erat, et homo quidem cerne- retur, Deus tamen intelligeretur. Sequitur circum- cisionis contemplatio, ne ipsa quidem theologia ca-rens, si modo intenta mente fiat. Nam Jesu nomen impositum, juxta angeli prædictionem, quia Servatorem sonat, divinæ naturæ significativum esse nemo non videt. Neque vero hic vibret linguam Dei aliquis hostis, propter Jesu Nave filii homonymiam, dicens non fuisse hoc nomen tanquam Deo Verbo impositum, sed homini cujus cum illo vetere convenientia aliqua fuit. Neque enim, etiamsi multi domini sunt, haud tamen natura sunt tales; vel si multi dii, ne hi quidem reapse tales; sed unus Do-

4. Deinde Hierosolymam deportatus est: et quæ-

nam ejus qui illum ulnis excepit Simeonis verba fuerint, scimus; nempe quod esset salutare Dei, paratum ante faciem omnium populorum, et lumen ad gentium revelationem^a, et si quid aliud hujusmodi de illo pronuntiavit, id æque de Patre theologicè dici posse judicandum est. Namque etiam Pater, Servator lumenque in oraculis nominatur. Qui porro eandem appellationem substantive participant, iidem eandem quoque se habere naturam produunt. Itaque Filius Patri ait: Omnia mea, tua sunt; et tua, mea: reciprocatione secundum naturam affirmata, non secundum personarum terminum: hoc enim Sabellianæ confusionis commentum est, quod rejicimus. Postea in Ægyptum descendit, et quidem deportatus. Sed audi quid dicat Isaias: *Ecce Dominus levi nubi insidens venit in Ægyptum, et cuncta Ægypti idola coram eo commovebuntur*^b. Quid clarius dici potuit de Deo incarnato illuc adventante? Mox de Ægypto revertitur, et incolatum Nazareth delegit, unde etiam agnomen contraxit. Tu vero ne cogitationibus fluctues, dum Dei descensum reditumque audis, et localem motum ac transmigrationem. Nam si Verbum sine corpore intelligeretur, non temere mentem nostram commoveri ac perturbari contingeret: sed quia cum corpore est, nihil est absolum aut inconsequens: namque ut Deus in carne apparuit; ita loca mutat Deus in carne, et alias quaslibet vitæ carnæ proprietates admittit.

5. Hinc jam annos duodecim natus in medio doctorum sedet, audiens et interrogans, prudentibusque responsis audientes obstupesciens. Age vero quisnam illa ætate tam mira diceret, nisi omnino incarnatus Deus? Tum etiam a Matre interrogatus, quæ revelari ab eo Dei gloriam optabat, rei gestæ rationem reddidit. Viden^c quanta in brevi narratione theologia sit? et quomodo Dominus gloriæ, ceu rex quidam magnifice ex regalibus thalamis, maternis, inquam, visceribus, prodians, dextra lævaque hymnis celebratur? Merito ergo tonitruum filius Joannes clamavit: *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis*^d. Sed ecce Joannes e deserto veniens, peregrinum Israelitis et exoptatum spectaculum, Dei angelus et apostolus primus electus. Oportebat enim tanti regis talem esse militem, et pontificis maximi tantum ministrum. Et intelligamus mysterium, quale quantumque sit. Quia fieri non poterat, quin paranymphe præsentis sponsus quoque adesset, et clamante voce Verbum pariter audiretur: quid accidit? quidve prudenter curatum est. Secedit puerulus Joannes a publicis locis in abstrusa, ceu lucerna quædam sub modio in deserto præter naturæ ordinem degens. Ibi supernas audit voces, et divinis visionibus dignus habetur; et ineffabilibus initiatur

A τοῦ ὑποδεξαμένου αὐτὸν ἐν ταῖς ἀγκάλαις Σωτῆρος ῥήματα, ἴσμεν· τὸ γὰρ σωτήριον Θεοῦ ἡτοιμασμένον κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς τε εἰς ἀποκάλυψιν ἔθνων, καὶ εἰ τὶ τοῦτοις ἕτερον αὐτὸν ἀποκαλέσται, ἐπ' ἰσῆς τῇ Πατρὶ εἶεν θεολογούμενα· ἐπεὶ καὶ ὁ Πατὴρ καὶ Σωτὴρ καὶ φῶς πρὸς τοὺς λογίους ὠνόμασται· τὰ δὲ τῆς αὐτῆς ὀνομασίας ὑπαρκτικὰ, καὶ τῆς αὐτῆς ἀν εἰς φύσεως δηλωτικὰ. Καὶ γοῦν Ἰδὺς πρὸς τὸν Πατέρα φησί· Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστί, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ· τῆς ἀντιστροφῆς κατὰ τὸν τῆς οὐσίας δηλονότι λόγον ὁμολογουμένης, οὐ κατὰ τὸν τῶν ὑποστάσεων ὅρον· τοῦτο γὰρ τῆς συγχύσεως Σαβελλίου τὸ φρόνημα, ὅπερ ἠρνήμεθα. Ἐντεῦθεν κάτεισιν εἰς Αἴγυπτον καὶ ὑπειλημμένος [cod. ὑπειλημμένον]· ἀλλ' ἀκούσον τί φησιν B Ἡσαίας· Ἰδοὺ Κύριος κἀθήται ἐπὶ νεφέλῃς κοδῶνος, καὶ ἔξει εἰς Αἴγυπτον, καὶ σεισθήσεται πάντα τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· οὐ τί ἂν γένοιτο γνωριμώτερον, Θεὸν ἐν σαρκὶ εἶναι τὸν ἐκεῖσε ἀφικόμενον; Ἐντεῦθεν ἐξ Αἰγύπτου ἐπάνεισιν, καὶ εἰς Ναζαρέτ οἰκεῖν εἰλετο, ἀφ' ἧς καὶ τὴν ἐπινυμνίαν εἴληφε· οὐ δὲ μῆπω λιγυγιάσεις τοῖς λογισμοῖς ἀκούων ἐπὶ Θεοῦ κἀθοδὸν καὶ ἀνοδὸν, τοπικὴν τε κίνησιν καὶ μετάθεσιν· εἰ μὲν γὰρ χωρὶς σώματος ὁ Λόγος ἐξηκουέτο, ἦν εἰκὸς τὸ ἐπιστεῖον τὸν νοῦν καὶ θορυβοῦν· ἐπεὶ δὲ μετὰ σώματος, οὐδὲν ἀπ' ἧς οὐδὲ ἀναχόλουθον· ὥς γὰρ ἐφανέρωθη Θεὸς ἐν σαρκὶ, οὕτω καὶ τόπους ἀμείβει· Θεὸς ἐν σαρκὶ· καὶ ὅσα ἄλλα τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ιδιώματα προσέεται.

C ε'. Ἐντεῦθεν δωδεκαετῆς γενόμενος ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων κἀθήται ἐπαλῶν καὶ ἐπερωτῶν καὶ ταῖς ἐμμελέσιν ἀποκρίσσειν ἐξιστῶν τοὺς ἀκούοντας. Τίνος δ' ἂν καὶ εἴη ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ τηλικαῦτα ἐξαισια φθέγγεσθαι, ἢ πάντως Θεοῦ σεσαρκωμένου; Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὑπὸ τῆς μητρὸς ἀνακρινόμενος, φιλοπευστοῦσης μαθεῖν τὴν ἀποκάλυψιν τῆς πατρικῆς αὐτοῦ δόξης, τὸν λόγον ἀποδίδωσιν. Ὅρξας ὅσον ἐκ σχεδιασθείσης διηγήσεως ὑπεδείχθη τὰ θεολογούμενα; καὶ ὅπως ὁ Κύριος τῆς δόξης ὅλὰ τις βασιλεὺς εὐπρεπῶς ἐξ ἀνακτορικῶν θαλάμων τῶν μητρικῶν δὴ σπλάγχνῳν προσερχόμενος τῆδε καὶ τῆδε ὁμνῆται; Εἰκότως οὖν ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς Ἰωάννης κέκραγεν· Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν D ἡμῖν (καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μορφογενοῦς παρὰ Πατρός) πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἀλλ' ἦδη καὶ Ἰωάννης ἀπὸ τῆς ἐρήμου προσερχόμενος, τὸ ξένον Ἰσραηλίταις καὶ πολύευκτον θέαμα, ὁ Θεοῦ ἀγγελος, καὶ ἐν ἀποστόλοις προχειροτόνητος· ἔδει γὰρ τηλικούτου βασιλέως τοιοῦτον εἶναι τὸν στρατιώτην, τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως τοσοῦτον τὸν ὑποφήτην· καὶ κοῦμεν τὸ μυστήριον οἷον καὶ ἥλκον. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἀνεδέχετο τοῦ νυμφαγωγοῦ παρόντος, μὴ καὶ τὸν νυμφίον συμπαρεῖναι, καὶ τῆς φωνῆς βοῶσης μὴ καὶ τὸν Λόγον ἀκουτίζεσθαι, τί γίνεται, καὶ τί τὸ οἰκονομούμενον; Συστέλλεται εὐθὺς ἀπὸ σπαργάνων ἀπὸ τοῦ

^a Luc. II, 30, 32. ^b Isa. XIX, 1. ^c Joan. I, 14.

ἐμφαν
τις λ
τώμα
ἀξιοῦ
σκόμ
ματο
5
πληρ
οδος
μὲν
τοῖς
λαμβ
θινόν
ἢ το
πρὸς
μίας
ἐν τῷ
αγγε
οὐκ ἦ
πάντι
ἦδη
ἕως
ἐν τῷ
κλού
εἶαν
τῇ θε
ῶς γ
πρὸς
ταγῆ
τάς τ
ξενω
ἢ μάλ
πολιτ
οὕτω
μησεν
Ἀπολ
τὸν φ
χρῶσα
σκοπῶ
Ὁ μὲ
ἀεσπ
ἐστιν
συντά
δὲ τῷ
δοξάζ
ἀσώμ
καὶ χ
ἐξ ἀν
γράφ
πάντε
τον ἀ
σαν δ
5
θεοπτ
τὸ λεγ
• R
(1)

ἐμφανούς εἰς τὸ ἀφανέστερον ὁ Ἰωάννης, καθάπερ A
 τις λύχνος ὑπὸ μοδίῳ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὑπερφύως ἐνδαι-
 τώμενος· καὶ οὐκ ἀκούει φωνῶν καὶ θεοπτείας
 ἀζητοῦται· ἀρρήτὰ τε μυσταγωγούμενος καὶ ἐκδιδα-
 σκόμενος, καθάπερ ἐστὶν ὁ ἐμβρυος, τίς εἴη ὁ Ἰησοῦς,
 ματοειδούς περιστερᾶς, οὗ αὐτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν

ζ'. Ἐπειδὴ δὲ ἦκε τὸ μέτρον τῆς ἡλικίας τοῦ
 πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τέλος εἰληφεν ἡ περι-
 οδὸς τῆς τριακονταέτους παρατάσεως, τηλικαῦτα ὁ
 μὲν λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν καίόμενος, καὶ φαίνων
 τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀγαλλιάσιμα· (εἰπερ δεῖ οἰκίαν ὑπο-
 λαμβάνειν τὴν Ἰσραηλιτικὴν συναγωγὴν) τὸ τε ἀλη-
 θινὸν φῶς ἐπιφανόμενον καὶ φωτίζον τὸν κόσμον.
 Ὡ τοῦ θαύματος! ὁ ἡλιος πρὸς τὸν ἀστέρα, ὁ λόγος
 πρὸς τὴν φωνήν, ὁ νυμφίος πρὸς τὸν φίλον, οἰκονο-
 μίας εἵνεκα, ἵνα διὰ τῆς ἐπιδηβάσεως πληρουμένης
 ἐν τῷ Ἰησοῦ πάσης δικαιοσύνης, ὁ μὲν αὐξάνει, εὐ-
 αγγελικῶς εἰπεῖν, ὁ δὲ ἐλαττοῦται. Πῶς γὰρ ἂν καὶ
 οὐκ ἦν ἐλαττοῦσθαι τὸ λυχνίαν φῶς, μᾶλλον δὲ καὶ
 πάντῃ ἐκ μέσου ἀπεινᾶν, τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου
 ἥδη τοῖς θαύμασι μαρμαρύσσοντος ἐξαισία· βλέπει
 ὅσος ὁ χρονικὸς ἀριθμὸς τῆς σωματικῆς ἐντελείας,
 ἐν ᾧ ὑπετάσσεται τοῖς γονεῦσιν Ἰησοῦς· *Ὁ βᾶθος*
πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! Δι' ἦν αἰ-
 τία ἄρα· Ἄλλος μὲν οὖν ἄλλο λεγέτω, τῶν ὑψηλῶν
 τῇ θεωρίᾳ καὶ τὰ βάθη τοῦ Πνεύματος ἐγνωκότων·
 ὡς γοῦν ἔμοιγε δοκεῖ, δοῦν ἔνεκα· ἵνα καὶ υἱεὶς τὸ
 πρὸς τοὺς γονεῖς ὑποτακτικὸν διὰ τῆς οἰκειότητος ὑπο-
 ταγῆς ὁ πάντων νομοθετῶν νομοθέτης νομοθετήσῃ,
 τὰς τε μεθελικιώσεις ἀγιάσι· καὶ τρίτον, μὴ ἀπο-
 ξενομένων τι καὶ ἀπεικὸς τῆς καθ' ἡμᾶς βιοτῆς, ἐν
 ᾗ μάλιστα τὸ τέλειον ἡμῖν πρόσκειται, τὴν ἐσώτου
 πολιτείας ὁ παντέλειος ἐπιδεικνύσθαι· ὅπου γε καὶ
 οὕτω τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας τὸ τέλειον ἔχοντος, ἐτόλ-
 μησεν Ἄρειος ἀψυχὸν αὐτοῦ τὸ σῶμα ἀπορῆναι·
 Ἀπολινάριος δὲ κατὰ συνδρομὴν ἀσεθείας ἄνουν αὐ-
 τὸν φληναφήσας· ὁ δὲ νῦν Μανιχαῖος (1) κατὰ προθυ-
 γοσιν ἀσεβείαν, ἄγραπτον αὐτὸν δογματίζοι. Καὶ
 σκοπῶμεν ὅση ἡ διαφορὸς τῆς θατέρου πρὸς θάτερον.
 Ὁ μὲν οὖν τῷ ἀψύχῳ προϊστάμενος, ἐξίστησι ζωῆς τὸ
 ἀσποτικὸν σῶμα· τὸ γὰρ ἀμοιροῦν ψυχῆς, καὶ ζωῆς
 ἐστὶν ἐκτὸς δηλονότι· ὁ δὲ τὸ [σῶμα] τῷ ἄνουν, τῇ ἀλόγῳ
 συντάττει οὐσίᾳ· ἐπεὶ περ πᾶν ἄνουν, καὶ ἄλογον· ὁ
 δὲ τῷ ἀγράφῳ, οὐδὲ ἔλω· φύσει σῶματος τὸ σῶμα
 δοξάζει· εἰπερ τῷ ἀπεριγράφῳ συνακολουθεῖ τὸ
 ἀσώματον. Εἰ γὰρ σῶμα, πᾶν δὲ σῶμα ὅπ' ἄφῃν
 καὶ χροίαν ἐστὶ τελούν, τὸ δ' ἐν τούτοις ὑποκείμενον
 ἐξ ἀναγκαίου ἐπεται, εἰ μὴ ληρώμεν, καὶ τὸ περι-
 γράφασθαι· ὡς εἰ μὴ περιγράφοιτο, πάντῃ τε καὶ
 πάντως τοῦ οἰκείου ὅρου ἐξοιχέσεται εἰς τὸ ἀσώμα-
 τον ἀνατρέχον· οὐδὲν, ὡς εἰκοι, τὸ ἐπισχεῖν γλῶσ-
 σιν ἀσεβοῦσαν ἐπικουρουμένην κράτει ἐξουσίας.

Γ'. Ἄλλ' ἀνακτεῖν τὸ ὅμμα ἐπὶ τὰς προφητικὰς
 θεωρίας καὶ θεωρητέον ὅπως ἐν αὐταῖς ὑποτυπῶνται
 τὸ ἱερῶτατον βάπτισμα· εἰς τοῦτο γὰρ καλεῖ ἡ συν-

atque edocetur, sicut olim adhuc embryo cognovit,
 quis esset Jesus, nempe quod Dei Filius, et quod
 supra quem Spiritus in columbæ specie descende-
 ret, is foret qui in Spiritu sancto esset baptizaturus.
 utique Υἱὸς Θεοῦ, καὶ ἐφ' ᾧ τὸ σημεῖον τῆς πνευ-
 ματι ἀγίῳ.

6. Sed postquam venit mensura plenitudinis æta-
 tis Christi, et triginta annorum periodus est abso-
 luta, tunc demum lucerna ardere in candelabro
 cœpit, et lætitiâ domesticis splendore suo creare
 (si tamen domum reputare oportet Synagoga
 Israeliticam): tunc verum apparuit lumen quod
 mundum illuminat. O portentum! Sol venit ad
 stellam, Verbum ad vocem, sponsus ad amicum; et
 id quidem dispensationis mysterio, ut gradatim
 completa in Jesu justitia, hic quidem cresceret,
 ut evangelicis verbis utamur, ille vero minueretur.
 Quomodo enim non minueretur lucernæ lumen,
 imo et omnino tolleretur de medio, cum jam sol
 justitiæ immensis prodigiorum splendoribus reful-
 geret? Cernis quanto corporalis ætatis spatio sub
 parentum suorum potestate Jesus fuerit? O alti-
 tudo divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei! Cur ea
 res, inquam? Alii alia dicant, qui sublimia intelli-
 gunt, et profunda spiritus norunt. Quantum mihi
 quidem videtur, duæ causæ fuerunt, nempe ut
 obedientiam parentibus subiectione sua legislator
 legislatorum, lege firmaret, ac ætatum transitiones
 et gradus sanctificaret. Tertia quoque causa fuit,
 ne insolitum aliquid et vitæ nostræ inusitatum,
 præsertim matura ætate, in suæ vitæ genere hic
 perfectissimus homo exhiberet. Ecce enim etiamsi
 ad id virilis ætatis complementum devenit, ausus
 est Arius corpus ejus exanime affirmare: Apolli-
 naris, impietate æmulus, ipsum sine mente com-
 mentus est: hodiernus denique Manichæus incir-
 cumscriptum ipsum per summam impietatem
 dogmatizat. Et observemus quæ sit horum inter
 se differentia. Qui exanimem esse contendit, vitam
 denegavit dominico corpori: nam quod anima ca-
 ret, vita alienum est, ut patet. Qui autem absque
 mente fecit, is illum cum bruta substantia nume-
 ravit: nam quidquid sine mente est, ratione quo-
 que caret. Qui denique incircumscriptum esse vult,
 ne corpoream quidem naturam corpori concedit:
 etenim incircumscripti consequens est incorpo-
 reum. Nam si corpus est, omne autem corpus
 tactui atque colori obnoxium est: quidquid his
 qualitatibus subest, necesse est (nisi forte nugari
 volumus) ut circumscribatur: adeo ut nisi circum-
 scribatur, a sua prorsus definitione excidat, et in
 rem incorpoream dissolvatur. Nihil tamen videtur
 linguæ intemperantiam cohibere posse, quæ sæ-
 culari potestati serviat.

7. Sed convertendus est oculus ad visiones pro-
 pheticas, videndumque quomodo sacratissimus ab
 his baptismus portendatur; huc enim nos vocat.

* Rom. 11, 35.

(1) Dicit novos Manichæos seu Paulicianos Iconomachos.

sermonis series. Quid ergo Isaias ait? inde enim verba sumimus: *Lætare, sitiens desertum, quia apud te fons erupit, et rivus in terra sitiens*. Humanam scilicet naturam alloquitur, quæ in deserto veluti erat absque bonorum ex fide operum fecunditate: ideoque adoptionis laticem optanti, scaturit baptis-
mi aqua, amnici fluenti instar, Jordanes fluvius. Quid inde? *Erit arida in paludem*, id est in uberem fidem: *et terræ sitiensis loco, aquæ fons*, ipse nimirum adoptionis fons: *ibique erit avium tripudium*, ex baptismo videlicet renatarum: nam tropice baptizati avibus comparantur, quia sub rerum initio aves ex aquis productæ traduntur. Quid autem Gedeonis concha humore plena? Maternam adoptionis piscinam narratio illa significat; et quidem rotunda figura, et quaquaversus polita, ut innocentie speciem præbeat; in quam defluit intellectualis velleris salutaris ros Spiritu sancto plenus: unde regenerantur novelli initiati Dei filii, carnis et sanguinis nativitate mutata: ac tantopere in virum perfectum aucti, ut suo tridentali, id est Trinitatis cultu, demoniacum populum debellare queant. Quid item illa Eliæ tempore circa altare et victimam terna aquæ effusio? Puto hinc significari vel triplicem Dei beatissimi super baptizatum invocata personam, vel ipsius baptizati triplicem immersionem. Naaman etiam ex aqua, Elisæi mandato, purgatus totus emersit: *Restituta est enim*, inquit Scriptura¹⁰, *caro ejus ceu pueri parvuli, et mundatus est*. Symbolum jam tum id fuit baptizatorum: recens enim, et priorum deletis culparum stigmatibus exit, quisquis spiritu perficitur. *παιδαριον μικροῦ, καὶ ἐκαθαρίσθη*. Σύμβολον ἤδη καθάρσεως: νεοβαλῆς γὰρ πᾶς τις καὶ ἀσπίλος τῶν σθεσὶς ἐν πνεύματι.

8. Atque ut gratuitum quoque spiritualis regenerationis beneficium esse cognoscas, audi Isaiam dicentem: *Sitientes, venite ad aquam; et qui non habetis argentum, ad emendum accedite*¹¹; omni enim volenti gratia patet; qua qui non potuit, vitæ jacturam facit. Sed hæc nos partim tantum delibamus ac participamus, nam pauperula etiam mens suas facit oblationes, pervigilium hoc quantum potest sanctificans. Tu vero mecum specta quæ oculis sunt subjecta: piscinæ aquis implentur, fontes ac fistulæ, rivi et stagna, Spiritus receptacula proponuntur: aquarum natura ad summum honorem evehitur. Lumina multiplicia nocte hæc sacra, siderum instar, toto orbe parantur. Stat in singulis urbibus oppidisque præco celso loco sacra faciens, aquasque sanctificans per divini Spiritus in ipsas adventum; quarum utinam participatione sanctificemur, et deinde omnes splendido spiritu illustrati appareamus, in Christo Jesu Domino nostro. Cui gloria et potentia cum Patre et sancto Spiritu, nunc et per sæcula sæculorum. Amen.

¹⁰ Isa. xxxiv, 4, 6, 7. ¹¹ IV Reg. v, 14. ¹² Isa. lv, 1.

(2) Dicit Iconomachos Leoni Armeno imp. gratificantes.

A ἔχεια τοῦ λόγου. Τί οὖν φησιν Ἡσαίας (2); Ἐνθεν γὰρ ἔλδντες εἶπομεν· *Εὐφρανθήτε, ἔρμος διψῶσα· ὅτι ἐρράγη ἐν ἐρήμῳ ὕδωρ, καὶ φάραγξ ἐν τῇ διψώσῃ*. Τῇ ἀνθρωπίνῃ δηλονότι φύσει ἡ προσφώνησις, ἐν ἐρήμῳ οὐσῃ τῆς ἐκ πίστεως καὶ ἀγαθῶν ἔργων καρποφορίας· καὶ διὰ τοῦτο τὸ τῆς υἰοθεσίας; νῆμα διψώση ἐρράγη τὸ τοῦ βαπτίσματος ὕδωρ, καθάπερ τι βεῦμα ποτάμιον τὸ τοῦ Ἰορδάνου βεῖθρον· *κάνεῦθεν τί; Καὶ ἔσται ἡ ἀνυδρος εἰς ἔλην*, τοῦτέστιν εἰς ἀμφιλαφὴν πίστιν· *καὶ εἰς τὴν διψῶσαν γῆν, πηγὴ ὕδατος ἔσται*· αὐτὴ δηλαδὴ ἡ κρήνη τῆς υἰοθεσίας· *καὶ ἐκεῖ ἔσται εὐφροσύνη ὁρνέων*, τῶν ἐκ τοῦ βαπτίσματος δηλονότι ἀναγεννωμένων, ὁρνέοις τροπικῶς εἰκοτῶν διὰ τὸ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ὕδατων καὶ τὴν ὑπαρξιν ἐσχηκέναι. Τί δὲ κατὰ τὸν Γεδεὼν πλήρης λεκάνη ὕδατος; Τὴν τῆς υἰοθεσίας μητρόμοιον κολουμβήθραν ὑποσημαίνει ὁ λόγος, κυκλωτέρῃ τε οὖσαν τῷ σχήματι, καὶ πάντοθεν ἀποτετορημένην, τῇ τῆς ἀναμαρτησίας ἰδέᾳ· ἐφ' ἣ ἀπερρύθη ἡ τοῦ νοητοῦ πόκου λαματικῶς δρόσος πλήρης Πνεύματος ἁγίου· ἐξ ἧς ἀναγεννῶνται οἱ νεοτελεῖς Θεοῦ παῖδες, τὴν ἐκ σαρκὸς καὶ αἵματος· ἀμεψόμενοι γέννησιν· καὶ τοσοῦτον εἰς ἀνδρα τέλειον ἀνατρέχοντες, ὡς καταπαλαῖειν τῇ Τριαδικῇ λατρείᾳ τὸ δαιμόνιον φύλον. Τί δὲ ἡ κατὰ τὸν Ἥλιαν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τε καὶ τὸ ὀλοκαύτωμα τρισευουμένη τοῦ ὕδατος ἐπίχυσις; Οἷμα δηλοῦν ἡ τὴν τρισην τῆς θείας μακαριότητος ἐν τῷ βαπτιζομένῳ ἐπιδουμένην ὑπόστασιν, ἡ τὴν τρισην αὐτοῦ τοῦ τελουμένου κατὰδουσιν· ἀνεῖσι δὲ Νεεμὰν ἀπὸ τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν Ἑλισσαιὶ διαταγὴν κεκαθαρμένος ὅλος· *Ἐξέστρεψεν γάρ, φησὶν, ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν ὡς τοῦτο τῆς ἀπάντων τῶν βαπτιζομένων ἀμαρ[τ]ητικῆς προκατεστιγμένον πλημμελημάτων ἀνεῖσιν ὁ τελε-*

η'. Εἰ δὲ βούλει γυνῶναι καὶ τὸ ἄμισθον τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, ἀκοῦση τοῦ Ἡσαίου λέγοντος· *Οἱ διψῶντες, πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ· καὶ ὅσοι μὴ ἔχετε ἀργύριον, βαδίσαντες ἀγοράσατε*· πάντες γὰρ τοῦ προαιρουμένου τὸ χάρισμα, καὶ οὐ μὴ τυχεῖν, ζωῆς ἐστιν ἀπότευξις. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἀπὸ μέρους ἡ λήψις καὶ μέθεξις· ὅτι καὶ ἐκ πνευχρᾶς διανοίας ἡ προκόμισις ἐφ' ὅσον οἶόν τε ἀφοσιωμένης τὰ προσέργια. Σὺ δὲ μοι ἄθρει οἷα τὰ ὀρώμενα· κολουμβήθραι ὕδατων πεπληρῶνται, πηγαὶ τε καὶ κρήναι, ποταμοὶ τε καὶ λίμναι, δοχεῖα τοῦ Πνεύματος πρόκειται· ἡ φύσις τῶν ὕδατων εἰς τιμὴν ὑπερτιμον προέρχεται· φῶτα πολυειδῆ τῆς ἱερᾶς νυκτὸς δίκην ἀστέρων κατὰ πᾶσαν τὴν ὑποῦράνιον ἐτοιμάζεται· εἰστέχει δὲ κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν κήρυξ ἐπὶ τοῦ μετεώρου ἱερῶν τὰ θεῖα, καὶ ἀγιάζει τὰ ὕδατα διὰ τῆς ἐπ' αὐτὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως· ὧν τῇ μετέξει ἁγιασθεῖσιν, καὶ τῇ ἐξῆς ὀφθεινέμεν ἅπαντες φαεινοὶ τῷ παμφαει πνεύματι· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Δ.

Α

IV.

Λόγος κατηχητικὸς τῇ ἀγίᾳ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα.

Oratio catechetica in sanctum magnum Paschatis diem dominicum.

(ANG. MAI, loc. cit. p. 24.)

α'. Τί τοῦτο, ἀδελφοί ἀγαπῆτοι καὶ φιλόστοι καὶ φιλόχριστοι; τίς ἡ τοσαύτη λαμπροφωρία; τίς ἡ τοσαύτη φωταγωγία καὶ θυμὸς; τί τὸ καταστράψαν ὁδὴν τὴν Ἐκκλησίαν; τί τὸ καταγαλῶσαν τὴν οἰκουμένην; τί τὸ παρασκευάσαν τοσαύτην γενέσθαι ἡδονὴν καὶ φαίδροτητα; Χθὲς ἐν ἀθυμίᾳ, καὶ σήμερον ἐν εὐθυμίᾳ· χθὲς ἐν κατηφείᾳ, καὶ σήμερον ἐν φαίδροτητι· χθὲς ἐν ὀλοχυγμοῖς, καὶ σήμερον ἐν ἀλαλαγμοῖς. Ἐρωτᾷς τί τούτων τὸ αἴτιον, καὶ τί τὸ παρασκευάσαν γενέσθαι τοσαύτην χαρὰν καὶ λαμπρότητα; Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ ἅπας ὁ κόσμος ἡγαλίσαστο. Κατήργησε τῷ ζωοποιῷ αὐτοῦ θάνατον τὸν θάνατον, καὶ πάντες οἱ ἐν τῷ ᾄδῃ τῶν δεσμῶν ἀπελύθησαν· ἠνέψε τὸν παράδεισον, καὶ πᾶσιν αὐτὸν εἰσῆλκτον ἀπειργάσατο. Ὡς βάθος μὴ νοοῦμενον! Ὡς ὕψος μὴ μετροῦμενον! Ὡς μυστηρίου φρικτὸν, νοδὸς δυνάμιν ὑπερβαίνοντος! Ὑμνοῦσιν ἄγγελοι τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν ἐπυσφραίνονται. Προφηταὶ χαίρουσι τὰς οἰκίας προρρήσεις πληρουμένας θεώμενοι. Πᾶσα ἡ κτίσις συνεορτάζει. Ἡγάσας γὰρ αὐτῇ ἡμέρᾳ σωτήριος, ἔλαμψε πάλιν ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος. Τίς τοίνυν ἀξίως τῆς λαμπρᾶς ταύτης ἡμέρας τὴν χάριν ἐξυμνήσει; Τίς μεγαλοπρεπῶς τοῦ τοσοῦτου μυστηρίου ἐκθειάσῃ τὴν δύναμιν; τίς ἕτερος, ἢ ὁ χρυσοῦς ἡμῶν Πατὴρ Ἰωάννης, ὁ διαπρύσιος καὶ μεγαλοφώνωτος κήρυξ, ὁ τῆς οἰκουμένης διαφανέστατος καὶ λαμπρότατος φωστὴρ, καὶ ἀληθινὸς ποιμὴν καὶ διδάσκαλος, ὁ τῶν ψυχῶν εὐφροδύστατος καὶ δοκιμώτατος ἱατρός, ὁ τῶν ἀμαρτωλῶν ἐγγυητὴς ἀξιοχρεῶς, ὁ ὑπὲρ τὸν Νεῖλον ποταμὸν ῥέων τὰ χρυσόβρεθρα νάματα, ὁ χρυσοῦς καὶ χρυσόγλωσσος καὶ χρυσόστομος; οὗτος ἐκθειάζεται καὶ ἀνυμνεῖται καὶ κροτεῖται τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν· καὶ τούτου χάριν, ὡς ὅλον τε διὰ βραχέων συντετηγμένων λόγων ἐξαγγελλέτω· ἀλλ' ὁ μὲν ἐτοιμὸς ἐστίν, ὡς τοῦ λόγου ῥήτωρ ποιητὴς, καὶ σάλπιγξ μεγαλοφωνοτάτη τοῦ Πνεύματος· ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸ ἀκοῦειν τούτου ἐτοιμώτεροι γενώμεθα καὶ προσεκτικώτεροι, ἵν' εἰδῶμεν ὅσα ἡμῖν ἐπαγγέλλεται ὁ μετανοίας κήρυξ ὁ δευτερός. Διὸ ἀκούσατε.

APXH TOY XPTCOCOTOMOU (3)

β'. Εἰ τις εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος, ἀπολανέτω ταύτης τῆς καλῆς πανηγύρεως· εἰ τις δοῦλος εὐγνώμων, εἰσελθέτω χαίρων εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου αὐτοῦ· εἰ τις ἔκαμψεν νηστεύων, ἀπολαβέτω νῦν τὸ θηνάριον· εἰ τις ἀπὸ πρώτης ὥρας εἰργάσατο, δεχέσθω νῦν τὸ δικαίον ὄφλημα· εἰ τις μετὰ τὴν τρίτην ἦλθεν, εὐχαριστῶν ἑορτάσαι· εἰ τις περὶ τὴν ἕκτην ἦλθεν, μηδὲν ἀμφισβallestω, καὶ γὰρ οὐδὲν ζημιούται· εἰ τις ὕστερῃσεν εἰς τὴν ἐνάτην, προσέλθοι μηδὲν ἐνδοιάζων· εἰ τις μόνον ἐφθασεν τὴν ἐνδεκάτην, προσέλθοι καὶ

(3) Exstat sequens sermo vel fragmentum in editione Maurina I. VIII, p. 250. Spurium incaute Montfauconius iudicavit. [Vide hujusce Patrologiae

1. Quid hoc est, dilecti fratres, hujus festi Christique amatores? Quenam hæc tanta candidæ vestis gestatio? quis tantus luminum apparatus et hilaritas? quid tantopere Ecclesiam illuminat? quid mundum exornat? quid tantam jucunditatem lætitiæque efficit? Hæc consternati, hodie exhiberati: heri in tristitia, hodie in gaudio; heri in ejulatu, hodie in jubilo. Rogas horum causam, quidve tantum gaudium solemnitateque afferat? Christus e mortuis resurrexit, et universus mundus exsultat. Destruxit vivifica morte sua mortem, et omnes inferorum incolæ vinculis sunt resoluti: paradysum reclusit cunctisque pervium effecit. O profunditas inscrutabilis! o altitudo immensurabilis! O tremendum mysterium mentis vim excedens! Hymnos canunt angeli salute nostra lætificati. Prophetæ gaudent, vaticinia sua ad effectum esse perducta. Universa creatura festum celebrat: illuxit enim ei dies salutaris, denno effulsit Sol justitiæ. Quis ergo digne diei hujus gratiam decantet? Quis pro dignitate tanti vim mysterii dilaudet? quis, nisi aureus Pater noster Joannes, canorus ac vocalissimus præco, mundi illustrissimus ac splendidissimus luminare, verus pastor atque magister, peritissimus animarum ac probatissimus medicus, peccatorum reconciliator egregius, Nilo fluvio fluentior aureis laticibus, ille aureus, et aurea lingua, atque Os aureum; hic, inquam, dilaudet, hymnis et plausibus prosequatur hujus vim mysterii, ideoque brevior quam fieri poterit oratione deprædicet. At is quidem paratus est, ceu dicendi rhetor copiosus, tuba vocalissima Spiritus: nos autem ad hunc audiendum alacriores simus et attentiores, ut cognoscamus quid nobis alter penitentiae præco (Joannes) nuntiet. Ergo audite.

ὅσα ἡμῖν ἐπαγγέλλεται ὁ μετανοίας κήρυξ ὁ δευτερός.

D INITIUM CHRYSOSTOMI.

2. Si quis pius est, Deique amans, præsentem gaudeat pulchra solemnitate. Si quis servus probus, lætus intret in gaudium domini sui. Si quis laboravit jejunans, nunc recipiat denarium: si quis a prima hora operatus est, nunc justam percipiat mercedem: si quis post tertiam venit, cum gratiarum actione festum agat: si quis circa sextam accessit, nihil hæsitet, nullum epim detrimentum sentiet: si quis ad nonam usque distulit, nihil dubitans veniat: si quis hora tantum undecima ad

I. LIX, col. 721.] Nunc autem, Studita iudice, inter genuina divi Patris scripta poni debet.

laborem se contulit, ne ipse quidem de sua tarditate timeat. Cum sit enim liberalis dominus, postremum haud secus ac primum excipit; refocillat æque undecimæ horæ operarium, ac illum qui jam inde a prima operam præstiterat; et ultimi miseretur, et primum remuneratur; huic dat, illi donat: et operam excipit, et voluntatem amplectitur: et actum debito honore afficit, et propositum laudat. Ergo omnes intrate in gaudium Domini nostri; et tum primi tum ultimi mercedem percipite: divites simul et pauperes, choream ducite: fortes æque ac ignavi, hunc diem honorate: qui jejunastis, et qui secus, hodie jucundamini: mensa dapibus est referta, deliciamini omnes: vitulus saginatus, nemo discedet famelicus: cuncti copiis liberalitatis frui-
mini: nemo de inopia queratur, nam commune regnum adest: nemo lapsus suos lamentetur, nam venia de sepulcro exorta est: nemo mortem timeat, etenim liberavit nos mors Salvatoris; exstinxit illam, a qua fuerat oppressus: vicit infernum, qui ad infernum descendit: amarum reddidit illum, qui carnes ejus gustaverat. Id præoccupans Isaias exclamavit: *Infernus, inquit, amarus factus est* ¹¹, dum tibi deorsum congrederetur; amarus factus est, quia mortificatus; amarus factus est, quia illud est ei; corpus invasit, et incidit in Deum; terram apprehendit, et in cælum incurrit: apprehendit quem videbat, et decidit unde nesciebat. *Ubi, o mors, stimulus tuus? ubi, inferne, victoria tua* ¹²? Resurrexit Christus, et ceciderunt demones: resurrexit Christus, et lætantur angeli: resurrexit Christus, et vita inter homines versatur: resurrexit Christus, et nemo mortuus in tumultis jacet. Christus enim resurgens ex mortuis factus est dormientium inchoatio. Dominus ex mortuis resurrexit, et cum eo multa sanctorum turba. Festum celebremus suaviter et modeste: hæc enim vere dies est quam fecit Dominus; exultemus et lætemur in ea: prædicemus Servatoris resurrectionem, imo potius salvationi nostræ plaudamus: prædicemus salutaris diei commemorationem, prædicemus diaboli mortificationem, impurorum demonum captivitatem, Christianorum salutem, mortuorum resurrectionem. Nam Christi resurrectione gehennæ ignis exstinguitur, vermis perpetuus moritur, infernus turbatur, læget diabolus, peccatum perimitur, mali spiritus fugantur, terrestres in cælum conscendunt, inferno detenti emittuntur diaboli vinculis, atque ad Deum confugientes aiunt: *Ubinam tuus, o mors, stimulus? ubinam tua, o inferne, victoria?*

5. Age vero nobis divini hujus festi solemnisque concionis auctor est Christus, qui et omnium nobis honorum donator est. Is enim jam inde ab initio

¹¹ Isa. xiv, 9. ¹² I Cor. xv, 55.

(4) Hactenus Chrysostomus in editione Maurina. Veruntamen apud nostrum Studitam videtur paulo longius progredi. Cæterum ubinam, cessante Chry-

αὐτὸς μὴδὲν ἐνδοιαζὼν· φιλότιμος γὰρ ὢν ὁ Δεσπο-
της, δέχεται τὸν ἐσχατὸν καθάπερ τὸν πρῶτον· ἀνα-
παύει τὸν τῆς ἐνδεκάτης, ὡς τὸν ἐργασάμενον ἀπὸ
τῆς πρώτης· καὶ τὸν ὑστερον ἐλεεῖ, καὶ τὸν πρῶτον
θεραπεύει· κακείνῳ διδωσι, καὶ τούτῳ χαρίζεται·
καὶ τὰ ἔργα δέχεται, καὶ τὴν γνώμην ἀσπάζεται·
καὶ τὴν πρᾶξιν τιμᾷ, καὶ τὴν πρόθεσιν ἐπαινεῖ. Οὐκ
οὖν εἰσέλθετε πάντες εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου
ἡμῶν· καὶ πρῶτοι καὶ δεύτεροι τὸν μισθὸν ἀπολά-
βετε· πλουτοῖσι καὶ πένητες, μετ' ἀλλήλων χορεύσατε·
ἐγκρατεῖς καὶ ῥάθυμοι, τὴν ἡμέραν τιμήσατε· οἱ
νηστεύσαντες καὶ μὴ νηστεύσαντες, εὐφράνθητε σῆ-
μερον· ἡ τράπεζα γέμει, τρυφήσατε πάντες· ὁ μό-
σχος πολὺς, μηδεὶς ἐξέλθοι πένων· πάντες ἀπολαύ-
σατε τοῦ πλοῦτου τῆς χρηστότητος· μηδεὶς θρηνεῖτω
πέναν, ἐφάνη γὰρ ἡ κοινὴ βασιλεία· μηδεὶς οὐδὲ
σῶ τὰ παίσματα, συγγνώμῃ γὰρ ἀπὸ τοῦ τάρου
ἀνέτειλεν· μηδεὶς φοβείσθω τὸν θάνατον, ἡλευθέρω-
σεν γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος· ἔσδεσεν
αὐτὸν ὕπ' αὐτοῦ κατεχόμενος· ἐκώλυσε τὸν ᾄδον ὁ
κατελθὼν εἰς τὸν ᾄδον· ἐπικράνεν αὐτὸν γευσάμενον
τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· καὶ τοῦτο προλαβὼν Ἠσαῖας,
ἐδόξασεν· Ὁ ᾄδης, φησὶν, ἐπικράνθη, συναντήσας
σοι κάτω· ἐπικράνθη, καὶ γὰρ ἐνεκρώθη· ἐπικράνθη,
καὶ γὰρ ἐνεπαίχθη· ἔλαβε σῶμα, καὶ θεῶν περιέτυ-
χεν· [ἔλαβε γῆν, καὶ συνήτησεν οὐρανῷ.] ἔλαβεν
ὅπερ ἔδλεπεν, καὶ πέπτωκεν ὅθεν οὐκ ἔδλεπεν. Ποῦ
σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ᾄδη, τὸ νίκος;
Ἀνέστη Χριστὸς, καὶ πεπτώκασι δαίμονες· ἀνέστη
Χριστὸς, καὶ χαίρουσιν ἄγγελοι· ἀνέστη Χριστὸς,
καὶ ζωὴ πολιτεύεται· ἀνέστη Χριστὸς, καὶ νεκροὶ
οὐδεὶς ἐπὶ μνήματος. Χριστὸς γὰρ ἐγερεθεὶς ἐκ νε-
κρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο (4)· Κύ-
ριος ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, καὶ μετ' αὐτοῦ πολὺς
ὄχλος ἁγίων. Ἐορτάσωμεν ἡδέως τε καὶ σωφρόνως·
αὕτη γὰρ ἀληθὺς ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος·
ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθώμεν ἐν αὐτῇ· κηρύξω-
μεν τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασιν, μᾶλλον δὲ τὴν
ἡμετέραν βοήσωμεν σωτηρίαν· κηρύξωμεν τῆς σω-
τηρίου ἡμέρας τὴν ὑπόμνησιν· κηρύξωμεν τὴν νέ-
κρωσιν τοῦ διαβόλου, τὴν τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων
αἰχμαλωσίαν, τὴν τῶν Χριστιανῶν σωτηρίαν, τὴν
τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν· διὰ γὰρ τῆς ἀναστάσεως
τοῦ Χριστοῦ σθένυνται μὲν γένηνα πυρὸς, σκώληξ δὲ
ἀκοίμητος τελευτᾷ, ᾄδης ταράττεται, πένθει διάβο-
λος, ἀμαρτία νεκροῦται, πνεύματα πονηρὰ διώκον-
ται, οἱ ἀπὸ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνατρέχουσιν, οἱ ἐν
τῷ ᾄδῃ ἐλευθεροῦνται τῶν δεσμῶν τοῦ διαβόλου, καὶ
θεῶν προσφεύγοντες λέγουσι τῷ διαβόλῳ· Ποῦ σου,
θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, ᾄδη, τὸ νίκος;

γ'. Αἰτίος δὲ ἡμῖν τῆς θείας δορυτῆς καὶ πανηγύ-
ρειος ὁ Χριστὸς, ὁ καὶ πάντων ἡμῖν τῶν καλῶν
πρόξενος· οὗτος γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν, ἐκ τοῦ

sostomo, resumat orationem Studita, non satis
video. — In codice Vaticano Chrysostomi fragmen-
tum videtur desinere infra in verbo νίκος.

μη ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγεν· οὗτος καὶ νῦν ἀπολλυμένων ἔσωσεν, νεκρωθέντας ἐζώωσεν, καὶ τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἀπέλειπε· οὗτος δούλους ὄντας ἡμᾶς τῆς ἁμαρτίας, ἐλευθέρους ἀνέδειξεν, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον· Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατὰ· ἐφ' οἷς ἔξιον καὶ ἡμᾶς εἰπεῖν· *Τὶ ἀνταποδώσωμεν τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν;* ὁ Θεὸς ὁ μονογενὴς, ἄνθρωπος· δι' ἡμᾶς γενέσθαι εὐδόκησεν, καὶ γέγονεν ὑπὸ ἡμοῦ μέχρι θανάτου, ἵνα ἡμᾶς αἰωνίου θανάτου λύσῃται· δούλου μορφῇ ἐνεδύσατο ὁ τῶν ἀγγέλων Κύριος· σάρκα προσελάβετο ὁ Θεὸς λόγος, καὶ ἄνθρωπος ἐφαίνετο ὁ σύμμορφος καὶ ὁμοούσιος τῷ Πατρί· καὶ ταῦτα ὑπέμεινεν ἵνα ἡμᾶς καὶ τῆς ἀδίκου δουλείας ἐξέλῃται, καὶ τῆς αἰμιᾶς λυτρώσῃται· διὰ τοῦτο ἠνέσχετο σαρκὶ ὁ τῆς ζωῆς ἀρχηγός· διὰ τοῦτο καὶ ἐτάφη τῆς ἀθανασίας ἡ πηγὴ, ἵνα τοῖς θνητοῖς ἀείδιον χαρίσῃται ζωὴν· καὶ παρὴν μὲν ἐπὶ τῆς γῆς εὐεργετῶν, καὶ ἰώμενος πάντα τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, ἀναξίας δὲ ὑπὸ τῶν θεομάχων Ἰουδαίων ὑπολαμβάνει τὰς ἀμοιβάς· ὁ μὲν γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ πολλὴν ἀγαθότητα λεπρούς ἐκαθάρισεν, τυφλοὺς τὸ βλέπειν ἐχαρίσατο, ἀσθενούντας ἰθεράπευσεν, δαίμονας ἀπέλασεν, τὸν Λάζαρον τετραήμερον ἐκ τῶν νεκρῶν ἤγειρεν, καὶ ἐκ πέντε ἄρτων πεντακισχιλίους ἐχορτάσεν· ἐπὶ θαλάσσης περιπάτησεν, τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μετέβαλεν, τὴν αἰμορροῦσαν ἰάσατο, τὴν θυγατέρα τοῦ ἀρχισυναγώγου θανούσαν ἐζωοποίησεν· Ἰουδαῖοι δὲ ὑπὸ φθόνου καὶ βασκανίας κινήθεντες, ποτὶ μὲν ἐλθόντων αὐτῶν, ποτὶ δὲ κατακρημνίσαι ἐπειρῶντο, τελευταῖον δὲ καὶ ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἤγαγον.

8. Ἄλλ' ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἐμίμησάτο τῶν βλασφημῶν Ἰουδαίων τὴν κακίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν νῦτον ἐδίδου εἰς ἀμοιτίαν κατὰ τὸν προφήτην, καὶ τὰς σιαγόνας αὐτοῦ εἰς ῥαπίσματα, καὶ οὐκ ἀπέστρεψεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ αἰσχύνῃς ἐμπυσμάτων· καὶ τὸ τελευταῖον, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῇν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμὸς ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν ἄνθρωπος, οὐκ ἀντιτασσόμενος, οὐκ ἀντιλέγων· βλασφημούμενος οὐκ ἀντελιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ ἑαυτὸν τῷ κρῖνοντι· οὐ γὰρ ἦλθεν ἐπὶ τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ κολάσαι καὶ τιμωρήσασθαι τοὺς ἀπίστους, ἀλλ' ἠθέλησεν διὰ μακροθυμίας ὁδηγεῖν τοὺς πεπλανημένους ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν· καὶ μάθε τοῦ Κυρίου τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν χρηστότητα τὴν μεγάλην· ἐβλασφημοῦντες εἰς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον· Δαιμόνιον ἔχει· ὁ δὲ Κύριος μακρόθυμος ὢν, τοὺς δαίμονας ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπέλαυνεν· Ἰουδαῖοι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνέπτυσαν, αὐτὸς δὲ τοὺς τυφλοὺς αὐτῶν ἰθεράπευσεν· Ἰουδαῖοι τὸν Χριστὸν ἐλθόντα, ὁ δὲ Χριστὸς τοῖς χωλοῖς αὐτῶν τὸ βαδίζειν ἐχαρίζετο· καὶ δι' ὅλου διετέλεσεν εὐεργετῶν τοὺς ὀφειλόντας, καὶ ἀντὶ κακῶν ἀγαθὰ δωροῦμενος τοῖς ἀχαρίστοις ἐκαίνοις καὶ μισαροῖς ἀνθρώποις· ἀνεξικακὸς δὲ φέρων τὰς λοιπότητας, ἴσως καὶ ἀσθενὴς ἐνομίζετο ὁ ὑπὸ ἀγγέλων δορυφορούμενος.

¹³⁴ Psal. cxv, 12. ¹⁵ Isa. l, 6. ¹⁶ Isa. lxxxvii, 7; Act. viii, 32.

A creavit, ex nihilo ad existendum produxit: idem et nunc pessumdatos salvavit, mortificatos vivificavit, et diaboli tyrannide eripuit: idem nos peccati servos libertate donavit, delens quod adversus nos erat chirographum. Christus legis nos maledictione redemit, factus pro nobis maledictio. Quorum causa, nos quoque dicere æquum est: *Quid retribuemus Domino pro omnibus quæ nobis retribuit* ¹³⁴? Deus Filius unigenitus, homo nostri gratia fieri voluit, faciliusque est usque ad mortem obediens, ut nos æternæ morti eriperet: servi formam induit Dominus angelorum: carnem assumpsit Deus Verbum, homoque apparuit qui conformis et consubstantialis Patri est. Atque hæc sustinuit, ut injusto nos servitio liberaret, et infamia exueret. Idcirco passus est carne, vitæ auctor: ideo etiam sepultus, qui fons erat immortalitatis, ut mortalibus æternam largiretur vitam. Et is quidem in mundo fuit benefaciens et cunctas hominum sanans infirmitates, indignas tamen a Dei hostibus Judæis gratias retulit. Certe Dominus noster Jesus Christus propter multam suam bonitatem leprosos mundavit, cæcis visum tribuit, ægros sanavit, demones expulit, Lazarum quatuoriduum ex mortuis revocavit, et quinque panibus quinque hominum millia saturavit, supra mare ambulavit, aquam in vinum convertit, hæmorrhoidis mulieri medicinam fecit, archisynagogi filiam extinctam vitæ restituit. At Judæi, invidia ac livore permoti, modo eum lapidibus appetebant, modo præcipitem dare conati sunt, postremo in crucem egerunt.

4. Verumtamen Dominus noster Jesus Christus non est imitatus blasphemorum Judæorum malitiam, sed dorsum flagellis obtulit, ut ait propheta ¹⁵, et maxillas alapis, neque faciem a sputorum sorditate avertit: denique *tanquam ovis ad occisionem ductus est, et velut agnus coram tondente se obmutuit* ¹⁶, non resistens, non contradicens: blasphemis perculsus, non vicissim maledicebat, patiens non comminabatur, sed semetipsum judicanti permittebat. Non enim venit ut sua priore præsentia puniret atque ulcisceretur incredulos, sed longa patientia errantes voluit ad veritatem deducere. Et discite Domini clementiam ac mansuetudinem magnam. Blasphemabant adversus eum Judæi dicentes: Dæmonium habes: et patiens Dominus demones ex hominibus ejiciebat. Judæi in faciem ejus spuebant, at Dominus eorum cæcos (sputo liniens) sanabat. Judæi Christum lapidabant, Christus autem claudis eorum gradiendi vim tribuebat: mosque ejus perpetuus fuit bene faciendi offensoribus, maledictorum loco beneficia ingratis illis hominibus detestandisque rependere: in tantum ut dum convicia imperturbatus perferret, impotens fortasse videretur ille, qui alioqui ab angelis stipabatur.

5. Sed ne plura dicendo videamur orationem producere, ad ipsam rerum summam veniamus. Postremo igitur cruci neque traditus fuit gloriæ Rex, et in ligno clavis confixus qui a Cherubinis Seraphinisque hymnorum cantu celebratur, et a cunctis virtutibus angelisque adoratur. Hæc benigne sustinuit ac passus est, nobis exemplum præbens, et mansuetudinis factus magister. Quapropter nos quoque debemus improborum hominum minas fortiter ferre. Quin adeo in cruce pendens majora opera et plura miracula edidit, ut ita Deo odibilium vesaniam sedaret, neque excusationem incredulitati suæ prætenderent, quod simplicem hominem crucifixissent. Primo itaque passus est Christus se crucifigi, et in aerem attolli, ut aereos dæmones fugaret. Suspensus est ligno, ut culpam ligni causa hominibus olim infictam corrigeret. Lancea latus ejus perfoctum, propter sumptum de Adami latere feminam. Nam postea quam serpens Evam decepit, Evaque Adamum ad transgressionem impulit, edita est contra utrumque sententia, *regnabitque mors ab Adamo usque ad Moysen super eos etiam qui non peccaverant*¹⁵. Propterea vulneratur latus, ut discamus non viris tantummodo, verum etiam mulieribus passionem Christi attulisse salutem. Adamus enim prior formatus fuit, deinde Eva: et Adamus quidem non est deceptus, sed mulier decepta in transgressionem incurrit¹⁶. Salvabitur tamen propter sanctæ Mariæ partum. Hæc enim Servatorem Christum peperit sine viri congressu, Isaia teste¹⁷, sed sancti Spiritus obumbratione, sicut archangelus Gabriel nuntiaverat. Quamobrem latus quoque Christi vulneratur, ut prædicta dispensatorio modo fierent, baptismi mysterium prædicaretur, et futura gratia illucesceret. Elicuntur enim sanguis et aqua ex Christi latere, ut peccati chirographum contra nos scriptum eluatur, sanguine illius purificemur, et paradysum adipiscamur.

γὰρ αἷμα καὶ ὕδωρ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Χριστοῦ, ἵνα φῇ, καὶ τῷ αἵματι αὐτοῦ καθαρισθῶμεν, καὶ τὸν

6. O grande mysterium! Latro respuit, opus erat aqua ut baptizaretur, in cruce pendebat, nullus erat alius idoneus baptismo locus, non fons, non stagnum, non imber; nemo præterea qui liturgiam perageret: cuncti enim, metu Judæorum, discipuli diffugerant. Sed non carebat laticibus Jesus: etiam in cruce suspensus, erat nihilominus aquarum creator. Nam quia fieri non poterat, ut regnum cælorum ingrederetur latro absque baptismo, sanguinem et aquam emisit de suffosso latere suo Servator, ut dictum latronem impendentibus malis liberaret, suumque sanguinem redemptionis pretium esse demonstraret illorum, qui in ipso spem collocant. Nam Si *taurorum sanguis atque hircorum, et cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad carnis purificationem, quanto magis sanguis Salvatoris nostri*¹⁸ omnium simul Christianorum purgatorium fiet? Si quis ergo tibi dicat infidelis: Cur crucifixus est

Α ε'. Καὶ ἵνα μὴ πολλὰ λέγοντες δόξωμεν μηκύναι τὸν λόγον, ἔλθωμεν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κεφάλαια τῶν πραγμάτων· τέλος οὖν ἦγγοτο ἐπὶ τὸν σταυρὸν καὶ θάνατον ὁ τῆς δόξης βασιλεὺς, καὶ προσήλωτο τῷ ξύλῳ ὁ ὡπὸ τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ ἀνυμνούμενος, καὶ ὡπὸ πασῶν δυνάμεων τε καὶ ἀγγέλων προσκυνούμενος· ταῦτα δὲ πρᾶξως ὑπέμενε τε καὶ ἔπασχεν, ἡμῖν ὑπογραμμὸν παρέχων, καὶ διδάσκαλος ἐπικεικίας γινόμενος· διὰ τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν γενναίως φέρειν τὰς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων ἀπειλὰς· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρεμασθεὶς μελίσσῃ ἐργα καὶ πλείονα θαύματα ἐνεδείξατο, ἵνα ἂν οὕτως παύσῃ τῶν θεοστυγῶν τὴν μάχην, ὥστε μὴ ἔχειν αὐτοὺς πρόφασιν τῆς ἀπιστίας, μήτε λέγειν ὅτι Ψιλὸν ἀνθρώπον ἐσταυρώσαμεν· πρῶτον μὲν οὖν

Β ἠνέσχετο ὁ Χριστὸς σταυρωθῆναι, καὶ εἰς τὸν αἶρα ἀρθῆναι, ἵνα τοὺς ἐν τῷ αἵρῳ θαίμονας φυγαδεύσῃ· ἐκρεμάσθη ἐπὶ ξύλῳ, ἵνα τὴν πάλαι διὰ ξύλου προσηγομένην τοῖς ἀνθρώποις ἀμαρτίαν ἴσῃται· ἐνύγη καὶ λόγχῃ τὴν πλευράν, διὰ τὴν ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ ληφθεῖσαν γυναῖκα· ἐπειδὴ γὰρ ὁ ὅψις τὴν Εὐὰν ἠπάτησεν, ἡ δὲ Εὐὰ τὸν Ἀδὰμ παραθῆναι παρεσκεύασεν, ἐξηλθεν δὴ ἀπόφασις κατὰ τῶν ἀποστόλων, καὶ ἐβασίλευσε ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωϋσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἀμαρτήσαντας. Διὰ τοῦτο τιρώσκειται ἡ πλευρὰ, ἵνα μάθωμεν ὅτι οὐ μόνον ἀνδράσιν ἤνεγκε σωτηρίαν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ γυναῖξιν· Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐκλάσθη, εἶτα Εὐὰ· καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ

Γ γυνὴ ἀπατήθεισα ἐν παραβάσει γέγονε. Σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας τῆς ἁγίας Μαρίας· αὕτη γὰρ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἐτεκνώσατο, οὐκ ἀνδρὶ συνελθοῦσα, ὡς Ἡσαίας μαρτυρεῖ, ἀλλὰ Πνεύματος ἁγίου ἐπισκιάσει, καθὼς ὁ Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος εὐηγγέλισατο· διὰ ταύτην οὖν τὴν πρόφασιν καὶ ἡ πλευρὰ πλησσεται τοῦ Χριστοῦ, ἵνα καὶ τὰ προσηγομένα οἰκονομηθῇ, καὶ τὸ μυστήριον τοῦ βαπτίσματος κηρυχθῇ, καὶ ἡ χάρις ἡ μέλλουσα λάμψῃ· πηγάει καὶ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῆς ἀμαρτίας ἀπαλείψεται καὶ τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τῆς ἀμαρτίας ἀπαλείψεται.

Δ ζ'. Ὁ μυστηρίου μεγάλου! μετενόησεν ὁ ληστής· χρειαζὴν ὕδατος ἵνα βαπτισθῇ· ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐκρέματο· οὐκ ἦν ἕτερος τόπος βαπτίσματος, οὐ πηγή, οὐ λίμνη, οὐκ ὁ ὕδωρ, οὐχ ὁ τὴν μυσταγωγίαν ἐπιτελῶν· πάντες γὰρ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων ἔφυγον οἱ μαθηταί· ἀλλ' οὐκ ἠπόρησεν ὁ Ἰησοῦς νεμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σταυροῦ κρεμώμενος, δημιουργὸς ὁδῶν γέγονε· ἐπειδὴ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τὸν ληστὴν δίχα βαπτίσματος, αἷμα καὶ ὕδωρ προσήκατο τῆς νυγείας αὐτοῦ πλευρᾶς ὁ Σωτὴρ, ἵνα αὐτὸν ληστὴν ἐλευθερώσῃ τῶν ἐπηρμένων κακῶν, καὶ τὸ αἷμα λύτρον ἀποδείξῃ γινόμενον τῶν εἰς αὐτὸν τὰς ἐλπίδας ἐχόντων· Εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σποδὸς δαμάλως φαρτίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἀγάξει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθάρσιν, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καθάρσιον γέγονε πάντων ὁμοῦ Χριστιανῶν; Ἐάν οὖν εἴπῃ σοὶ τις τῶν

¹⁵ Rom. v, 15. ¹⁶ I Tim. ii, 45, 14. ¹⁷ Isa. vii, 14. ¹⁸ Hebr. ix, 12, 13.

ἀπίστων, διὰ τί ἐσταυρώθη ὁ Χριστός; εἰπέ αὐτῷ, Ἰνα σταυρώσῃ τὸν διάβολον· ἐὰν εἴπῃ σοι, διὰ τί ἐκρεμάσθῃ ἐπὶ ξύλου; εἰπέ αὐτῷ, Ἰνα τὰς ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἐκρίζωσῃ τοῦ Ἀδάμ· ἐκείνος γὰρ στένειν καὶ τρέμειν κατεδικάσθῃ, καὶ τριβόλους γεωργεῖν· Ἰησοῦς οὖν φιλόφρων ὢν, καὶ τοῦ ἰδίου πλάσματος θέλων προνοήσασθαι, πάντα ὑπέστη δι' ἡμᾶς, Ἰνα ἡμεῖς τῆς καταδίκης ἐλευθερωθῶμεν· ὥσπερ γὰρ ἐγεννήθη ὑπὸ γυναικὸς, Ἰνα τὴν ἐκ γυναικὸς προσγενομένην ἁμαρτίαν τοῖς ἀνθρώποις ἀπαλείψῃ, οὕτως καὶ ταῖς ἀκάνθαις στεφανούται, Ἰνα τὴν κακῶς γεωργηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας γῆν, διὰ τῆς ἰδίας ὑπακοῆς ἡμερωτέραν ἐργάσῃται· ἐὰν εἴπῃ σοι, διὰ τί χολὴν καὶ βρῶς ἐπιεν; εἰπέ αὐτῷ, Ἰνα ἡμεῖς τὸν θανατηφόρον ἰὸν ἐξεμείσωμεν τοῦ δράκοντος· ἡ γὰρ χολή, ἐμὸν γέγονε γλύκασμα· καὶ τὸ βρῶς ἐκείνο, ἐμοὶ γέγονεν εἰς γλύκασμα καὶ ἰαμᾶ· ἐὰν δέ σοι πάλιν εἴπῃ ἀπιστος, διὰ τί ἐγονυπέτουν αὐτὸν προσκύνοντες αὐτῷ; εἰπέ αὐτῷ, Ἰνα καὶ μὴ θέλοντες προσκυνήσωσιν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἄκοντες ἐπὶ τὴν γῆν ὁμολογήσωσι· νῦν μὲν γὰρ χλευάζοντες προσεκύνουν, μὴ εἰδότες ὅτι ἐπράττον, ἐν δὲ τῇ μελλούσῃ ἀναστήσει· ὡς γόνυ κάμψαι ἐπουρανίων καὶ ἐπὶ γαίης καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. Ἀμήν.· Ἐχει δὲ καὶ ἡ γλαμὺς ἐκείνη καὶ ἕτερον ἀνιγμία· οὐ μόνον γὰρ τὴν βασιλείαν ὑπετύπουν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ αἰμοδότην καὶ φονῶδες τῶν Ἰουδαίων ἐπεδείκνυντο· ἰδοὺ καὶ δὲ καὶ κάλαμον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, Ἰνα γραφῶσιν αὐτῶν αἱ ἁμαρτίαι.

Ζ'. Ταῦτα μὲν οὖν οἱ Χριστομάχοι ἐποίησαν, ἀγνοοῦν-
τες τὸν ἐσταυρωμένον· ἡ δὲ κτίσις οὐκ ἠγνόησε τὸν
ἐαυτῆς Δεσπότην καὶ Δημιουργόν· ἔτι γὰρ τοῦ Σω-
τῆρος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρεμασμένου, θεωρήσας ὁ αἰ-
σθητὸς ἥλιος τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ὑπὸ τῶν
ἀνόμων ὑβριζόμενον, καὶ μὴ φέρων τὸ τὸλμημα,
φευγὲι σκοτίας τὴν γῆν, ἀποκον ἡγησάμενος συν-
εργεῖν καὶ φωτίζειν ὀφθαλμοὺς τὴν μεγίστην ἀσε-
βοῦντας ἀσέβειαν· οὐ μόνον δὲ ὁ ἥλιος ἐφευγεν, ἀλλὰ
καὶ ἡ γῆ ἐκινεῖτο μὴ φέρουσα τὴν ἀνομίαν τῶν ὀρω-
μένων, ἐνδεικνυμένη δὲ καὶ διδάσκουσα, ὅτι Θεὸς ἦν
ὁ σταυρούμενος· διὸ οὐδὲ ἠνείχετο, ἀλλ' ἐχλαίπεινε
μὴ θέλουσα φέρειν ἐφ' ἑαυτῆς τοὺς θεοστυγεῖς Ἰου-
δαίους· οὐχ οὕτως γὰρ ἀδελφοκτονήσας ἔχρανε τὴν
γῆν ὁ Καὶν, οὐδ' οὕτως ἐδάρησεν αὐτὴν ἡ τῶν γι-
γάντων πυργοποιία, οὐδ' οὕτως αὐτὴν ἐμίαναν ἀθεμι-
τουργήσαντες Ἐνδομίται, οὐδ' αὐτοὶ οἱ τὰ εἰδῶλα ἐξ
αὐτῆς πλάσαντες, οὐ τὸ αἶμα ἀπὸ Ἀβελ ἕως Ζαχα-
ρίου ἐκχυθὲν ἐποίησεν αὐτὴν οὕτως, ὅσον οἱ Ἰου-
δαῖοι τὸ μέγα τοῦτο τολμήσαντες ἀσέβημα· διὰ γὰρ
τοῦτο καὶ αἱ σκληραὶ πέτραι ἐσχίζοντο, ἵνα μάθωσιν
ὅτι οὗτός ἐστιν ἡ πνευματικὴ καὶ ζῶσα πέτρα·
Ἐπὶ αὐτῇ γὰρ, φησὶν¹¹, ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθοῦ-
σης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Ὡς τῆς
Ἰουδαίων ἀγνωμοσύνης! Αἱ πέτραι διαβρῆγγυνται,
καὶ αὐτοὶ ἀναισθητοῦσι· τὰ ἄψυγα κλονεῖται, καὶ οἱ
ἐμφυχοὶ ἀπιστοῦσι· τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ῥή-
γνυται, ἵνα λοιπὸν ἡ ἐρήμωσις αὐτῶν δειχθῇ· ἐσχί-
σθῃ γὰρ τὸ καταπέτασμα καὶ ἐγυμνώθῃ τὰ ἐν τῷ

Christus? dic ei: Ut diabolum crucifigeret. Si tibi
dicat: Cur pependit in ligno? dic ei: Ut spinas et
tribulos Adami exstirparet: hic enim ad gemitus
pavoresque damnatus fuit, et ad tribulos excelen-
dos: Jesus ergo cum sit humanissimus, et suae crea-
turae vellet curam gerere, cuncta pro nobis sustinuit
ut nos damnatione eriperet. Sicut enim ex muliere
natus est, ut inflictum a muliere hominibus pecca-
tum deleteret, ita etiam spinis coronatur, ut male
exultam a peccato terram, obedientia sua mitiorem
redderet. Si dicat tibi: Cur fel et acetum bibit?
dic ei: Ut nos mortiferum draconis venenum evo-
meremus: illud enim fel, dulcedo mea evasis: et
acetum illud, mihi suavitas fuit et medela. Si deni-
que tibi dicat infidelis: Cur ad illum accedentes genu
flectebant Judaei? dic ei: Ut nolentes etiam
ipsum adorarent, et regnum ejus vel inviti humo
strati confiterentur. Nunc quidem cum irrisione eum
adorabant, nescientes quid agerent, in futura autem
resurrectione: omne genu flectetur caelestium,
terrestrium et infernorum, et omnis lingua confitebitur
Dominum Jesum Christum in gloria esse Dei
Patris. Amen¹².· Habet etiam illa chlamys aliud
aenigma: non enim regni tantummodo indicium erat,
verum etiam cruentum et exitiosum Judaeorum
ingenium demonstrabat. Calamum quoque manui
ejus tradiderunt, ut ipsorum scriberentur peccata.

7. Haec itaque hostes Christi patrarunt, quem cru-
c flegebant ignorantes. Reliqua tamen creatura Do-
minum suum non nescivit et Creatorem. Adhuc
Servatore de cruce pendente, sol hic sensibilis cer-
nens justitiae Solem ab impiis injuria affectum, nec
facinus patiens, tellurem obtenebrans fugit, indi-
gnum putans favere et oculos illuminare hominibus
qui se summo scelere impiaverant. Neque sol an-
tum fugit, verum etiam terra mota est, facinus im-
pium non ferens, Deum illum esse docens qui erat
crucifixus. Quare nec ulterius tulit, atque indignata
est pondus ferre Deo odibilium Judaeorum. Non ita
fratris interfector Cain illam contaminavit, non ita
gigantum fabricata turris eam praegravavit, non ita
illam polluerunt nefandi Sodomitae, neque it qui idola
ex ejusdem materiae effecerunt, non ita ex Abele
usque ad Zachariam sanguis effusus, quantum Ju-
dae hoc ingens facinus ausi. Propter hoc enim
durae quoque petrae scissae sunt, ut ii discerent
hanc esse spiritalem vivamque petram. *Bibebant
enim, inquit, de spiritali sequente eos petra; petra
autem Christus erat*¹³. O ingratos Judaeorum ani-
mos! petrae sciunduntur, et ipsi obdurescunt: inani-
mata moventur, et ipsi discredunt: templi velum
scinditur, ut ipsorum futura vastitas designetur.
Scissum quippe velum est, et arcae templi pate-
facta, propter Christi dictum: *En relinquitur domus
vestra deserta*¹⁴: reapse enim desertata sunt post
Christi necem Judaeorum sacra omnia: et qui in-

¹¹ I Cor. x, 4. ¹² Luc. xiii, 35. ¹³ Philipp. ii, 10.

colebant urbem templumque angeli, illinc abscesserunt, atque ad Ecclesiam transmigrarunt: multa- que corpora eorum qui dormierant resurrexerunt cum Christo: ut nos discamus Christum a morte haud solum resurgere, sed cunctos ipsi credentes ex mortuis æque suscitaturum.

Χριστῷ, ἵνα μάθωμεν ἡμεῖς ὅτι Χριστὸς ἀποθανὼν, μόνος οὐκ ἀνίσταται, ἀλλὰ πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας ἐκ νεκρῶν ἀνίστησι.

8. Hæc summatim est veneranda Paschatis solemnitas: hæc Christianorum mysteria de resurrectione mortuorum vitæque æternæ celebramus. Ergo solemnia agamus non fermento malitiæ et nequitiae, sed azymis sinceritatis et veritatis, credentes in Patrem, Filium ac Spiritum sanctum, in consubstantialem increatamque Trinitatem, credentes resurrectioni, expectantes Dominum denuo venturum, neque jam humiliter, sed gloriose cum cœlesti maiestate, cum splendidis angelis, cum tubis atque terrore simul et gaudio: gaudio, inquam, sanctorum, terrore peccatorum ac damnatorum. Deus autem pacis dignos nos omnes faciat resurgendi cum sanctis, quorum opera, et verba, et orthodoxam fidem imitati fuerimus! quia ipsi est gloria et potentia per sæcula sæculorum. Amen.

V.

Laudatio in dormitionem sanctæ Dominæ nostræ Deiparæ.

1. Tubæ vocem, buccinæ clangorem, solito resonantius clamantem, et orbis fines strepitu concutientem, sermo meus cum postulet ob hanc sacri præconii diem celebrandam; vix, o viri, per phœnetici nostri organi infirmas vires procedit. Sed Regina ac Domina universi, tanquam minime ambitiosa, recipiet, spero, hanc quoque brevem, famulatio ejus addictam, pauperculum nostrum sermonem, siud secus quam sublimium oratorum longæ splendidasque orationes, ejus qui mihi id demandavit, precibus propitiata: præter quam quod, unice aspexit mentis propositum benignissima virgo. Age nunc mihi huc simul adesto, universa quæ cœlo subes terra, quantum est pontificum ac sacerdotum, monachorum et laicorum, regum et principum, virorum ac seminarum, adolescentulorum ac virginum, tribuum et linguarum, ex omni genere ac populo; virtutumque quasi mutatoris sumptis, aureis fimbriis circumamicta et variata, prodi hilariter gestiens, ut Dominiparæ Mariæ funebria et transitum celebres. Migrat enim ex his terrestribus et appropinquat montibus æternis, verus Sionis mons, in quo Deo habitare placuit, ut Psalmistæ lyra canit²¹. Hodie igitur terrenum cœlum incorruptibilitatis vestimento cir-

²¹ Psal. cxxxi, 14.

(5) Adnotatio. In codice prisco Vat. 455, f. 226 b, legitur alia oratio cum hoc titulo: Τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ νέου ὁμολογία τοῦ εἰς τὸ γενέθλιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν τῇ τῷ δέξῃοντα χαίρει. Sancti patris nostri Theodori, novi confessoris (id est Studitæ), in natiuitatem sanctissimæ Deiparæ,

A ναφ, διὰ τὸν εἰπόντα Χριστὸν²². Ἰδοὺ ἀπλεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρμος· καὶ γὰρ ἡρήμωται μετὰ τὴν Χριστοκτονίαν πάντα τὰ τῶν Ἰουδαίων σεμνά· καὶ οἱ παραμένοντες τῇ πόλει καὶ τῷ ἱερῷ ἀγγελοι μεταέβησαν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν· πολλὰ δὲ καὶ σώματα τῶν κακοιτημένων συνανέστη τῷ

ἡ'. Αὕτη ὡς ἐν κεφαλῇ ἐστὶν ἡ σεμνὴ τοῦ Πατρὸς ἑορτὴ· καὶ ταῦτα Χριστιανῶν τὰ μυστήρια περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν καὶ ζωῆς αἰωνίου πανηγυρίζομεν· τοιγαροῦν ἐορτάσωμεν μὴ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εὐκρινείας καὶ ἀληθείας, πιστεύοντες εἰς Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἄκτιστον, πιστεύοντες τῇ ἀναστάσει, προσδοκῶντες τὸν Κύριον πάλιν ἐρχόμενον, οὐκέτι μὲν ταπεινῶς, ἀλλ' ἐνδόξως μετὰ λαμπρότητος οὐρανοῦ, μετὰ φωτεινῶν ἀγγέλων, μετὰ σαλπίγγων καὶ φόβου καὶ χαρᾶς, χαρᾶς μὲν τῶν ἁγίων, φόβου δὲ τῶν καταδικῶν καὶ ἁμαρτωλῶν· ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης καταξίωσιν πάντας ἡμᾶς μετὰ ἁγίων ἀναστάσεως, ἐν ἔργοις καὶ λόγοις εὐρεθέντας· καὶ πιστεῖ ὁρθοδόξῃ! ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

E'

Ἐγκώμιον εἰς τὴν κοίμησιν τῆς ἁγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου (5).

α'. Φωνὴν σάλπιγγος, κερατίνης βοῆς ἀλαλάζουσας γεγωνότερον καὶ καταδονοῦσας τὰ πέρατα, ἀπαιτῶν ὁ λόγος πρὸς εὐφημίαν τῆς παρουσίας ἱεροκηρύκτου ἡμέρας, κινδυνεύει, ὦ ἄνδρες, δι' ἀσθενοῦς τοῦ φωνητικῷ ἡμῶν ὀργάνου προσερχόμενος· ἀλλ' ἡ βασίλισσα καὶ κυρία τοῦ παντός, ὡς οἶα τις ἀφιλότιμος, δέξαιτο τάχα καὶ τὸν τῆς δουλικῆς αὐτῆς βραχὺν καὶ πενιχρὸν ἡμῶν λόγον, ὡς τῶν ὑψηλῶν τοὺς μακροῦς τε καὶ ὑπερλάμπρους, ταῖς τοῦ προστάσσοντος εὐχαῖς εὐμενιζομένη· ἐπειπερ καὶ πρὸς ἐν μόνον βλέπει τὸ τῆς προθέσεως ἡ φιλάθεος· ἀλλὰ μοι δεῦρο, συναγέρθητι, ἡ ὕπ' οὐρανὸν ἄπασα, ὅσον ἐν ἱεράρχαις τε καὶ ἱερῶν, ἐν μοναχικοῖς τε καὶ μιγάσιν, ἐν βασιλεῦσι τε καὶ ἀρχουσιν, ἐν ἀνδράσι τε καὶ γυναιξιν, ἐν νεανίσκοις τε καὶ παρθένοις, ἐν φυλαῖς τε καὶ γλώσσαις, παγγενεὶ τε καὶ παμπληθεὶ, καὶ τὰς τῶν ἀρστῶν ἐσθλὰς ἐξυπαλλάσσουσα, ὡς ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς περιβεβλημένη, πεποιταμένη, πρέλθε φαῖδρος; γεγηθῆα τῆς Κυριοτόκου Μαρίας ἑορτῇ, ἐορτάζουσα τὰ ἐπικηδεῖα τε καὶ διαδατήρια· μεταβαίνει γὰρ ἐκ τῶν ἐνθάδε καὶ ἐγγίζει ὁρεσιν αἰωνίοις, τὸ ὅρος ὅντως τὸ Σιών, ὃ ἠυδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ, ὡς ἡ τοῦ ψάλλοντος ὕμνα· σημερον τοιγαροῦν ὁ ἐπίγειος οὐρανὸς τῷ τῆς ἀφθαρσίας περιβολαίῃ ἐλισσόμενος, ἐξαλλάττεται εἰς διαμονήν.

ubi sexaginta ave. Incipit. Λαμπρῶς πανηγυρίζει ἡ χτισίς τήμερον: splendide hodie solemnitate agi creata natura. Equidem vix dubito quin prædicta oratio Studitæ nostri sit; sed quia sub S. Joannis Damasceni nomine edidit eam Lequinius Opp. t. II, p. 849 seqq., a me prætermitti debuit.

τὴν βελτίονά τε καὶ μακραίωνα · σήμερον ἡ νοητὴ A καὶ θεοφύτιστος σελήνη τῇ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου συνεισβάλλουσα, ἐκλείπει μὲν τοῦ τῆς παραντίχα ζωῆς προσκαιροῦ, ἐν τ' αὐτῇ δὲ ἀνατέλλουσα καταλαμπρύνεται τῇ τῆς ἀθανασίας ἀξιώματι· σήμερον ἡ χρυσότευκτος καὶ θεοκατασκευαστος κιβωτός τοῦ ἁγιάσματος ἐκ τῶν ἐπιχθονίων σκηνομάτων ἀπαίρουσα πρὸς τὴν ἀνω Ἱερουσαλὴμ μετακομίζεται εἰς κατάπαυσιν ἀτελεύτητον· καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ οἶά τις κιθαρίζων ἐκεῖνα ἡμῖν μελωδῶν ἀναφθέγγεται· Ἀπενεχθήσονται, φησὶν, τῷ βασιλεῖ θήσονται σοι.

β'. Νῦν οὖν αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς ἡ θεοτόκος συμ-
μύσασα, τοὺς νοητοὺς ἡμῖν ὡς λαμπροὺς καὶ μεγά-
λους ἀνίσχει φωστῆρας, μήπω καταδύσαντας, εἰς τὸ
γρηγορεῖν τε καὶ ἐξιλᾶσκεισθαι τῷ προσώπῳ τοῦ
θεοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως· νῦν ἐν τῇ
ἐνάρθρῳ φωνῇ τὰ θεοκίνητα χεῖλη ὑποσιωπήσασα,
ἀεὶ λαλὸν αὐτῆς τὸ προσθευτικὸν ὑπὲρ τοῦ παντός γέ-
νους ἐξανοίγει στόμα· νῦν τὰς σωματικάς καὶ θεο-
φόρους παλάμας ὑποστελίσασα, ἀειρομένης αὐτὰς
ἀρπαρτισθεῖσα πρὸς τὸν Δεσπότην ὑπὲρ τῆς οἰκουμέ-
νης ἀπάσης παρίστησιν· ἄρτι τὸν ἡλιοειδῆ καὶ φυσικὸν
χαρακτήρα ἀποκρύψασα, ἀκτινολαμπεῖ τῇ σκια-
γραφικῇ αὐτῆς εἰκόνι, καὶ προστιθῇσι τοῖς λαοῖς εἰς
ἀσπαρμὸν εὐεργετικὸν σχετικὴν προσκυνήσεως, καὶ
μηβούλωνται οἱ αἰρετίζοντες (6-7)· ἀνω δὲ ἀναπτᾶσα
ἡ πάλαντος περιστέρα, τὰ κάτω φυλάττειν οὐ παύε-
ται· τοῦ σώματος ἐξελευθεύσασα, τῷ πνεύματι σὺν
ἡμῖν ἔστιν· εἰς οὐρανὸς εἰσαχθεῖσα, ἐξοστρακίζει
τοὺς δαίμονας μεσιτεύουσα τὰ πρὸς Κύριον. Πάλαι C
μὲν διὰ τῆς προμήτορος Εὐας ὁ θάνατος εἰσελθὼν
ἐκκομοκράτησε, νῦν δὲ τῇ μακαρίᾳ θυγατρὶ αὐτῆς
ὀμιλήσας ἀποεικρυσταί, ἐκεῖθεν ἐκνικώμενος θέν
τὸ κράτος εἰσεδέξατο· ἀγαλλιάσθω τοῖσιν τὸ γυναι-
κεῖον γένος ἀντ' οὐκείνου δόξαν κατακληρούμενον·
εὐφραίνεισθω ἡ Εὐα· οὐκ εἶ γὰρ ἐπάρατος εὐλογίας
γόνον τὴν Μαρίαν περιφέρουσα· σκιρτάτω ἡ σύμπασα
κτίσις, τὰ τῆς ἀφθαρσίας νάματα μυστικῶς ἐκ τῆς
παρθενικῆς πηγῆς ἀρουμένη, καὶ τοῦ θανατηφόρου
δύφους ἀποπαύουσα· τοιαῦτα ἡμῖν τὰ ἑορταζόμενα
σήμερον· τηλικαῦτα τὰ ὀμολογούμενα, ἃ ἡμῖν ἡ
Χριστοανθής ρίζα τοῦ Ἱεσσαί, ἡ ἱερὸβλαστος ράβδος
τοῦ Ἀαρὼν, ὁ νοητὸς παράδεισος τοῦ τῆς ζωῆς ξύ-
λου, ὁ ἐμφυχος λειμὼν τῶν παρθενικῶν ἀρωμάτων, ἡ
κυπρίζουσα θεογεωργητος ἀμπελος τοῦ πεπεῖρου καὶ
ζωοσταγῶς βότρυος, ὁ ὕψηλός καὶ ἐπηρμένος Χερου-
βικός θρόνος τοῦ παμβασιλέως, ὁ πλήρης οἶκος τῆς
δόξης Κυρίου, τὸ τοῦ Χριστοῦ ἅγιον καταπέτασμα, ὁ
τῆς Ἀνατολῆς φαεινότερος τόπος, κοιμηθεῖσα ἐν εἰρή-
νῃ καὶ δικαιοσύνῃ χαρίζεται· κοιμηθεῖσα, φημί, ἀλλ'
οὐκ ἀποθανοῦσα· μεταστάσασα, ἀλλ' οὐ καταλιπούσα
ὑπερασπίζεσθαι τοῦ γένους· ποῖω τοῖσιν λόγῳ παρα-
στήσομέν σου μυστήριον, ἀποροῦμεν ἐννοῆσαι, ἀσθε-
νοῦμεν ἐκφράσαι, διγυγνῶμεν διαγράψαι, οὐ ξένον
καὶ ὕψηλόν καὶ ἐπηρμένον διανοίας ἀπάσαις· οὐ

cum amictum transferretur ad meliorem æternamque
mansionem. Hodie spiritalis atque a Deo illumi-
nata luna in justitiæ Solem incurrens, deficit qui-
dem a præsentī temporali vita, simulque exoriens
immortalitatis dignitate illustratur. Hodie inaurata
et divinitus fabricata sanctitatis arca de terrenis
tabernaculis ad supernam Jerusalem commigrat, in
requiem sine carentem; id quod nobis et theopater
David, cithara veluti canens ait. *Adducentur regi
virgines* **; id est animæ, post illam tibi afferentur.
παρθένου· δηλαδὴ ψυχῶν, ὅπως αὐτῆς ἀπενεχ-

2. Nunc ergo materiales oculos Deipara clau-
dens, spiritalia nobis et magna attollit luminaria,
nunquam occasura, ante scilicet conspectum Dei
pro mundi tutela pervigilantia: nunc cum vox
articulata in ejus commotis a Deo labiis silet, ad
æternam loquelam supplex suum pro universo
hominum genere os aperit: nunc corporales
suas, quæ Deum gestavere manus demittens, facta
immortalis, ad Dominum pro mundi salute attol-
lit: nunc soli parem subtrahens naturalem for-
mam, splendet tamen in picta icone sua, quam
populis ad congruæ venerationis salutarem conta-
ctum exhibet; etiamsi id minime vellent hæretici:
et cum in supra evolaverit columba sanctissima,
inferiora hæc protegere non desinit: corpore
egressa, spiritu nobiscum est: cælo illata, dæmo-
nes fugat facta apud Dominum mediatrix. Olim
quidem per progenitricem Evam mors ingressa
mundum imperio premebat; nunc tamen beatam
illius filiam aggressa, depulsa est; indidem victa,
unde olim potentiam sumpserat. Lætetur igitur
femineum genus, pro ignominia gloriam sortitum.
Gaudeat Eva, quæ jam deinceps non est maledi-
dicta, postquam benedictionis sobolem Mariam
protulit. Exsultet creatura universa, quæ immor-
talitatis fluentia ex virgineo fonte mystice haurit,
quibus a mortifera siti liberatur. Hæc nostra est
hodierna solemnitas: hæc est hymnologia quam
nobis suppeditat Jessæ radix quæ florem Christum
extulit, sacra Aaronis virga frondescens, intelle-
ctualis paradisos ubi vitæ lignum, spirituale pratum
virginalium aromatum, florida et a Deo exulta
vitis maturi vitæque manantis racemi: celsus ele-
vatusque thronus Cherubicus regis universalis, do-
mus gloria Domini plena, sanctum Christi velamen,
lucidissima Orientis regio, quæ in pace ac justitia ob-
dormivisti, obdormivisti, inquam, potius quam obii-
sti: translata es, neque tamen humanum genus pro-
tegere desinis. Quibusnam itaque verbis mysterium
tuum explanemus, mente ambigimus, lingua in-
firma non eloquitur, scribere titubamus, quia pere-
grinum excelsumque est, atque omnes cogitationes
transcendit. Neque enim illud commune aliquid
habet aut comparativum, ut facile ex rebus nostris

** Psal. xlv, 15.

(6-7) Intelligit Iconomachos Mariani cultus iufensissimos hostes.

demonstrationem illius faciamus; sed ex iis quæ supra nos sunt, decora tua pie comprehendentes; uni tibi quæ superiora homini sunt concedimus. Immutasti igitur naturam ineffabili partu tuo. Quandonam enim audivit quisquam virginem sine semine concipientem? O rem miram! quæ mater est pariens, eam vides virginem incorruptam, quia scilicet quod pariebatur, Deus erat. Hoc unum itaque etiam in vitali dormitione, a cæteris differens, merito sola habes, utriusque simul (corporis et animæ) incorruptelam.

5. Sed jam nobis Sion enarret diei illius mirabilia. Completus erat vitæ terminus; aderat resolutionis hora. Præcognoverat, ut par erat, Dei Mater sanctissima translationis suæ stadium. Quis enim hoc multo magis, o Philochristi, præ aliquo quolibet servilis conditionis vate, Matri Dei et principi prophetarum non attribuat? Postquam igitur hæc sensit et agnovit, qualia ipsam elata voce dixisse ratio nobis suadet? Venit, inquit, exitus mei dies: venit tempus meæ ad te transitionis. Adsint mihi qui meas exsequias curent, Domine: assistant, funus meum curaturi minisuri; et in manus tuas spiritum meum commendabo. Manibus discipulorum tuorum, intactum Deique receptaculum corpus meum, ex quo tu qui es ipsa immortalitas prodisti, efferatur. Adsint mihi ad solatium qui in cunctis terræ sinibus dispersi sunt, præcones ac ministri Evangelii tui. Quod si justum Enochum viventem adhuc propter suam bonitatem transferri voluisti; et Eliam Thesbitem igneo curru sustolli ex hac cognita ad ignotas regiones, ambos scilicet tremendi tui ac splendidissimi adventus tempus exspectantes: si præterea prophetam Habacucum ex Hierosolymis Babylonem usque, ob Danielis necessitate, uno temporis momento transferri, et inde reverti mirabiliter fecisti; quid tibi impossibile sit, modo velis? Vix hæc dixerat laudatissima Virgo, cum duodecim apostoli supervenerunt, alius aliunde ceu nebulae alis spiritus ad lucis nebulam (nempe quæ lucem fulgore suo obscurabat) delati donec illic pedem figerent. Quid ergo dixit virgo theonyma, polyonyma, megalonyma? Oculos circumferens de suo recubitu, vidensque expetitos discipulos: Lætetur, inquit, anima mea in Domino, sicutque hic mihi gaudii titulus, et laudationis atque amplitudinis apud omnes terræ populos, quia congregavit mihi Dominus Ecclesiæ fundamenta, mundi principes adunavit, mirabiles funeris mei ministros. O grande portentum! o maternæ sanctificationis opus! o filialis dilectionis donum! Cælum mihi patet hospitium, quod mundi luminaria continet; templum Domini, cæleste lacunar, aperitur, divos mystas sacerdotesque mihi ostendens. Haud

A γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων κοινώνει καὶ συμφέρεται, ἵνα δώμεν προχείρως ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς τὰς ἀποδείξεις, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς τὰ περὶ σοῦ εὐσεβίως διαλαβάνοντες παραχωροῦμέν σοι μόνη τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων· διήλλαξας τοιγάρτοι τὴν φύσιν κατὰ τὴν ἀρρήτον γέννησιν· τοῦ γὰρ ἔγνων τις παρθένον ἀσπόρως συλλαμβάνουσαν; Ὡ τοῦ θαύματος! τὴν ὡς μητέρα λοχεύουσαν, ὁρᾷ ὡς ἀφθορον παρθελεύουσαν, ἐπειδὴ θεὸς ἦν τὸ γεννώμενον. Τοῦτο οὖν καὶ ἐπὶ τῇ ζωοφόρῳ κοιμήσει, ἐξαλλάττουσα τῶν λοιπῶν, εἰκότως μόνη ἔχεις τοῦ συναμφοτέρου τὸ ἀφθαρτον.

Γ. Ἄλλ' ἡ Σιών ἡμῖν ἀφηγείσθω τὰ τῆς ἡμέρας παράδοξα (8)· πεπλήρωτο τοίνυν τὸ τῆς ζωῆς ὁροθέσιον· παρῆν ἡ τῆς ἀναλύσεως ὥρα· προέγνω ὡς οἶα θεοῦ μήτηρ ἡ παναγία τὸ τῆς μεταστάσεως στάδιον· πόσον γὰρ δοίη τις τὸ μείζον, ὧ φιλέχριστοι, πρὸς πάντα τὸν δουλικῶς ὀρώνα, τῇ Μητρὶ τοῦ θεοῦ καὶ ἀρχιπροφῆτιδι; Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἦσθετο καὶ μεμάθηκεν, οἶα ἡμῖν ὁ λόγος ἀνακαλεῖσθαι αὐτὴν ὑποφαίνει; Ἦκεν ἡμέρα τῆς ἐξόδου μου· ἦκεν ὁ χρόνος τῆς πρὸς σὲ ἐκδημίας μου· παρίστωσάν μοι οἱ λειτουργήσοντες τὰ ἐντάφια, Δέσποτα· ἐπιστάτησαν οἱ τὴν κηδεῖαν συντελέσαντες διάκονοι· καὶ εἰς μὲν χειρὰς σου παραθήσονται τὸ Πνεῦμά μου· παλάμαις δὲ τῶν μαθητῶν σου τὸ ἀψαυστον καὶ θεοδόχον σῶμά μου, ἐξ οὗπερ σὺ ἡ ἀθανασία ἀνατέταλκας ἐκχορμίσασθαι· παραστήτωσάν μοι οἱ ἐν τοῖς πέρασιν διεσπαρμένοι πρὸς εὐφροσύνην μου, οἱ κήρυκες καὶ ὑπηρέται τοῦ Εὐαγγελίου σου· καὶ εἰ τὸν δίκαιον Ἐνὼχ ἔτι ζῶντα μεταθέσθαι διὰ τὸ χρειώδες ἡθδὸκῃσας· τὸν τε Θεοδότην Ἠλίαν ἐπαρθῆναι πυρίῳ ἄρματι ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς πρὸς ἀδήλου χώρας, ἀμφοτέρους τὸν τῆς φρικτῆς σου καὶ παμφοῦς δευτέρας παρουσίας ἀναμείνοντας χρόνον· καὶ αὖθις εἰς τὴν προφήτην Ἀμβραχὸν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Βαβυλῶνα διὰ χρεῖαν τοῦ Δαυὶδ ἐν μᾶ καίρῳ ῥοπή μεταστήσαι καὶ ἀναποδίσαι ἐπερατοῦργησας· τί σοι οὐ δυνατόν θελήσαντι μόνον; ταῦτα ἐπεὶ ἔλεγεν ἡ πανύμνητος, καὶ ἡ ἀποστολικὴ δωδεκάς ἐπέστη, ἄλλος ἀλλαχόθεν ὡς νεφέλαι τῷ περὶ τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν τοῦ φωτὸς νεφέλην ἐλασθέντες καὶ καταπαύσαντες· τί οὖν φησιν ἡ θεώνυμος καὶ πολυώνυμος καὶ μεγαλόνυμος; ἄρασα κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναεγκλιμένη καὶ ἰδοῦσα τοὺς ζητούμενους, Ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, καὶ ἔσται μοι τοῦτο εἰς ὄνομα εὐφροσύνης, καὶ εἰς αἰνεσιν καὶ μεγαλειότητα παρὰ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τῆς γῆς, ὅτι συνήγαγέ μοι τοὺς θεμελίους τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι συνήθροισέ μοι τοὺς ἀρχοντας τῆς οἰκουμένης, τοὺς θαυμαστοὺς ὑπηρέτας τῆς ἐμῆς κηδεῖας. Ὡ μεγαλοφροῦς τερασουργήματος! Ὡ μητρικῆς ἀφοσιώσεως ἔργον! Ὡ σχέσεως υἱικῆς δῶρον! οὐρανός μοι τὸ δωμάτιον κατεφάνη, τοὺς φωστῆρας τοῦ κόσμου ἐν ἑαυτῷ περιέρων· ναὶς Κυρίου ἡ ὁροφὴ ὠφθη, τοὺς θεοὺς

(8) De Deiparæ obitu, ejusque loco, et apostolis ut pie creditum est assistentibus, etc., prolixè eruditeque Trombellius in Vita ejusdem Deiparæ, tom. IV, dissert. 45, prolatis variis ex antiquitate

testibus ac documentis, quæ hic repetere non vacat. Nunc autem noster quoque Studia testis non contemnendus accedit.

μύστας καὶ ἱερουργοὺς παραστήσασά μοι· οὐκ ἐστὶ τὸ Ἰουδαϊκὸν σύστημα μελετήσῃ τὴν κατ' ἐμοῦ παροινίαν· οὐκ ἐστὶ κατ' ἐμοῦ ἐφοπλίσῃ τὴν πάντολμον χεῖρα πρὸς ἐμὴν φονοκτονίαν τὸ ἱερατικὸν βουλευτήριον· πάσαι μὲν οὖν μεμελετηκότες συνανήρουν ἂν τῷ Υἱῷ τὴν Μητέρα οἱ φιλαίμονες, ἀλλὰ διήμαρτον τοῦ σκοποῦ, εἰργούσης αὐτοὺς τῆς Προνοίας ἄνωθεν· πρὸς ἀσύλους μεταδιδάσσομαι κατοικεσίας, πρὸς ἀσύλους καὶ ἀνενοχλήτους διαναπαύσεις, ἐνθα οὐ παρεισδύει ὁ ἐχθρὸς τῇ τῆς κακίας ἐνεδρᾷ, ἐνθα ἰδοίμι τὴν τερπνότητα Κυρίου, καὶ ἐπισκέψομαι τὸν ναὸν ὁ παμφαῆς ναὸς αὐτοῦ.

δ'. Ἀλλ' οἱ αὖ πρὸς αὐτὴν, εἰτε ἀπ' ἐαυτῶν, εἰτε παρὰ τῶν προφητικῶν στομάτων ἐκλεξάμενοι οἱ μακάριοι ἀπόστολοι;

α'. Καίροις (9), φησὶ, κλίμαξ ἐστηρικμένη ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν, δι' ἧς ἡ καθ' ἡμέρας κἀνοδος, καὶ ἡ εἰς οὐρανοὺς ἀνοδος γέγονε τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸν μέγαν πατριάρχην Ἰακώβ.

β'. Καίροις, βᾶτε παραδοξοειδέσθε ἐξ ἧς ἐπεφάνη ἄγγελος Κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς, ἥνπερ κατακαίον τὸ πῦρ οὐ κατέκαιεν, κατὰ Μωϋσέα τὸν θεοπτικώτατον.

γ'. Καίροις, ὁ θεόδεκτος πόθος, ἐξ ἧς ἀπεβρύχῃ ἡ οὐράνιος δρόσος, πλήρης λεκάνῃ ὕδατος, κατὰ Γεδεὼν τὸν θαυμασιώτατον.

δ'. Καίροις, πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου, ἣν οἱ βασιλεῖς θαυμάζοντες μεγαλύνουσι, μετὰ Δαβὶδ τὸν ἀσματογράφον.

ε'. Καίροις, ἡ νοητὴ Βηθλεὲμ, ὁ οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, ἐξ οὗ ἐξελήλυθεν ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραὴλ, οὗ αἱ ἐξοδοὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος, κατὰ Μιχαῖαν τὸν θειότατον.

ς'. Καίροις, τὸ κατὰ σκίον παρθενικὸν ὄρος, ἐξ οὗ ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ ἐπεφάνη, κατὰ Ἀμβροσίον τὸν θεοδότητον.

ζ'. Καίροις, λυχνία χρυσοειδέσθε καὶ φωτοφόρος, ἐξ ἧς περιελαμψε τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις τὸ ἀπρόσιτον φῶς τῆς θεότητος, κατὰ Ζαχαρίαν τὸν θεοπέσιον.

η'. Καίροις, τὸ παγκόσμιον Ἰασηρίον τῶν βροτῶν, δι' οὗ ἀπὸ ἀνατολῶν ἤλιος καὶ ἑως δυσμῶν τὸ ὄνομα Κυρίου δεδεδάσθαι ἐν τοῖς ἔθνεσι καὶ ἐν παντί τόπῳ θυμίαμα τῷ ὀνόματι αὐτοῦ προσάγεται κατὰ Μαλαχίαν τὸν ἀγιώτατον.

θ'. Καίροις, κούφη νεφέλη, ἐν ᾗ Κύριος κεκάθικε, κατὰ Ἠσαΐαν τὸν ἱεροφυστότατον.

ι'. Καίροις, ἱερὰ βίβλος τῶν προσταγμάτων Κυρίου, καὶ ὁ νεοχάρακτος νόμος τῆς χάριτος, δι' ἣν τὰ ἀρεστὰ θεῷ, ἡμῖν γνωστά ἐσσι, κατὰ Ἱερειάν τὸν πολυθρηνητότατον.

⁹⁹ Mich. v, 2. ¹⁰⁰ Habac. iii, 3. ¹⁰¹ Zach. iii, 9; vi, 12. ¹⁰² Malach. i, 11. ¹⁰³ Isa. xix, 1. ¹⁰⁴ Jerem. xxv, 13, et alibi.

(9) Imitatur Theodorus S. Cyrillum Alex. in Oratione de B. Maria, Opp. t. V, part. ii, p. 379. Vicerem imitari quoque Damascenum; nisi nuper p. 54, in adnotatione monuisssem lectores, oratio-

A jam ulterius Judaica factio meditabitur adversus me vesaniam, neque adversus me violentam manum armabit cædi meæ anhelans sacerdotalis senatus. Jamdiu quidem hi cruenti moliti sunt Matrem cum Filio perimere, sed scopo aberrarunt, superna eos cohibente Providentia. Ad tuta transmigro habitacula, ad tutam et sine molestia quietem, ubi inimicus malitiæ suæ insidias non collocat, ubi Domini deliciis fruar, templumque spectabo ego quæ illius templum splendidum fui.

4. Age vero quid Virgini responderunt sive propriis sive prophetarum verbis beati apostoli?

1^a Ave, aiebant, scala a terra in cælum protensa, per quam Domini ad nos descensus, et in cælum reditus fuit, ut Jacob patriarcha vidit.

2^a Ave, rube mirabilissime, ex quo angelus Domini apparuit in ignis flamma, quem ardens ignis non amburebat, sicuti summo Dei spectatori Moysi ostensum est.

3^a Ave, Deo gravidum vellus, ex quo cælestis ros defluxit, imo plenus aqua catillus, quod admirabili contigit Gedeoni.

4^a Ave, civitas regis magni, quam admirabundi reges magnificant, ut hymnographus David delineat.

5^a Ave, intellectualis Bethleem, domus Ephratha, ex qua egressus est Rex gloriæ, ut fieret princeps in Israele, cujus exitus ab initio dierum sæculi, ut ait divus Michæas ⁹⁹.

6^a Salve, umbrose mons virginæ, ex quo Sanctus Israelis apparuit, ut Habacucus divinitus instinctus clamat ¹⁰⁰.

7^a Ave, lucerna auro splendens lucifera, ex qua sedentibus in tenebris et in umbra mortis effulsit inaccessa deitatis lux, secundum divinitus afflatum Zachariam ¹⁰¹.

8^a Ave, universale mortalium propitiatorium, per quod ab ortu solis usque ad occasum nomen Domini glorificatur in gentibus, et in omni loco thurificatio nomini ejus offertur, sicut ait sanctissimus Malachias ¹⁰².

9^a Ave, levis nebula, in qua Dominus resedit, ut est apud sacra magnaue vocis prædium Isaiam ¹⁰³.

10^a Ave, sacer mandatorum Domini liber, noviter scripta gratiæ lex, per quam Deo placita nobis innotescunt, prout luctuosissimus ait Jeremias ¹⁰⁴.

nem illam de nativ. B. Mariæ, editam inter Damascenicis, Theodorum potius habere parentem, teste etiam codice Vaticano 455.

11° Ave, janua clausa, per quam Deus Israelis A ingressus est et egressus, sicut summus Dei speculator Ezechiel scribit ²⁰.

12° Ave, nulla manu laborate mons celsissime, ex quo angularis abscissus fuit lapis, sicut ait summus theologus Daniel ²⁰.

5. Sed enim quænam mens complectatur, vel oratio exæquet, quot quantaque ibi cecinerunt, dixerunt, laudativo præconio extulerunt theologi viri? At postquam justis sacris functi fuerunt, sancteque sancta peregrerunt, ecce adfuit ipse Dominus cum gloria fortitudinis suæ omnique cælorum exercitu. Et invisibiliter quidem incorporei (angeli), corporaliter autem apostoli divinatorum magnalium hymnistæ erant. Mista erat, o fratres, panegyris atque chorus cælestium ac terrenorum (nec quisquam miretur nostram Deo dignas res narrantem orationem), Angelorum, Archangelorum, Dominationum, Thronorum, Principatum, Potestatum, Virtutum, Cherubimorum, Seraphinorum, apostolorum, martyrum, justorum: quorum alii deducebant, alii præcedebant, alii subsequebantur, alii stipabant, cunctique una voce cum jubilis clamabant: Cantate Domino, laudate Dominum, benedictus Dominus super justo monte sancto ejus, et exaltetur cælum in sublime. Quis ergo audivit par canticum a sæculo, o Philochristi? quis hujusmodi exsequiarum pompam? Quis unquam talem transitum novit, quali Mater Domini mei digna fuit? Neque id immerito, quandoquidem nemo illa excelsior, quæ omnium maxima fuit. Horret spiritus meus, dum transitus tui magnalia, o Virgo, recogitat. Perhorrescit mens mea, dum tuæ dormitionis admirabilitatem reputat. Hæret lingua mea, dum tui reviviscentis mysterium enarrat. Nam quis digne auditas faciet omnes laudes tuas, et narrabit cuncta mirabilia tua? Quænam mens satis sublimi facundia eloquetur? quænam lingua magnisonæ prædicabit? tua, inquam, decora effabitur, res tuas describet, merita tua verbis exprimet, vel tua mirabilia exæquabit mysteria, celebritates, festos dies, laudationes, encomia? Quamobrem ad hoc quoque mysterium celebrandum infirma est, viribus impar, et attingendo scopo inepta convincitur. Tu enim superemines, excedis, incorporabiliter superas, altitudine, magnitudine, sublimissimam quamlibet cæli partem: sanctitatis quidem splendore lucem solis, meritum jure angelorum dignitatem, et ejuslibet incorporeæ rationalis substantiæ intellectualium et intelligibilium virtutum.

6. Sed, o illustrem splendidamque, sic enim læ-

²⁰ Ezech. XLIV, 2. ²⁰ Dan. II, 45.

(10) De Deiparæ corpore resuscitato et in cælos assumpto, copiose item Trombellius in citato operis tomo dissert. 46. Videndus insuper Benedictus XIV; De festis lib. II, cap. 8. Rem attingit etiam Atto Vercellensis in sermone 17, inter illos a nobis editos. Inter vetera scripta eminet Pseudo-Hieronymus tract. De assumptione B. Mariæ, ad

ια'. Χαίροις. πύλη κεκλεισμένη, δι' ἧς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ εἰσελήλυθεν καὶ ἐξελήλυθεν, κατὰ Ἰεζεκιὴλ τὸν θεοπτικώτατον.

ιβ'. Χαίροις, τὸ ἀλάβετον χειροῦ ψηλότατον ὄρος, ἐξ οὗ ὁ ἀκρογωνιαίος ἀποτέμνεται λίθος, κατὰ Δανιὴλ τὸν θεολογικώτατον.

ε'. Καὶ ποῖος νοῦς χωρήσειεν, ἢ τίς λόγος ἐφίκοιτο, ὅσα ἐκείσε ἦσαν, ἔφασαν, ἐμακάρισαν οἱ θεολόγοι; Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ εἰκότα ἱερούργησαν ἱερῶς, καὶ ἁγίως τὰ ἄγια ἐπετέλεσαν, ἰδοὺ παρεγένετο καὶ ὁ Κύριος μετὰ δόξης ἰσχύος αὐτοῦ καὶ πάσης στρατιᾶς οὐρανοῦ· καὶ ἀοράτως μὲν ἐλειτουργοῦν οἱ ἀσώματοι, σωματικῶς δὲ οἱ ἀπόστολοι ὁμνῶσι τὰς θείας μεγαλειότητος δεικνύοντο· συμμιγῆς ἦν, ἀδελφοί, ἡ πανήγυρις καὶ ὁ θλασὸς οὐράνιος τε καὶ ἐπίγειος (καὶ μὴ ξενιζέτω ὁ λόγος τὰ θεοπερεπῆ ὑπογράφων). Ἀγγέλων, Ἀρχαγγέλων, Κυριοτήτων, Θρόνων, Ἀρχῶν, Ἐξουσιῶν, Δυνάμεων, τῶν Χερουβικῶν, καὶ Σεραφικῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, δικαίων, τῶν μὲν προτρέχόντων, τῶν δὲ προσυπαντῶντων, τῶν μὲν ἡγουμένων, τῶν δὲ προηγούμενων, τῶν δὲ ἐπομένων, τῶν δὲ παρεπομένων, πάντων φωνῇ μιᾷ ἐν εὐφροσύνῃ βοῶντων· Ἀσάτε τῷ Κυρίῳ· αἰνέσατε τὸν Κύριον· εὐλογημένος Κύριος ἐπὶ δίκαιον ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ· καὶ ἀνυψωθῆτω ὁ οὐρανὸς εἰς τὸ μετέωρον· τίς οὖν ἤκουσεν ἐξ αἰῶνος τοιοῦτον ἐξόδιον, ὃ φιλόχριστοι; τίς ἔγνω τηλικαύτης κηδείας προπομπήν; τίς ἥσθετο τοιαύτης μεταβάσεως πώποτε, οἷας ἡ Μήτηρ τοῦ Κυρίου μου ἤξλωται; καὶ οὐκ ἀπεικός· ἐπειδὴ περ οὐδὲ τις ὑπέρτερος αὐτῆς δέδεικται, μειζοτέρας οὐσης ἀπάντων· φρίττει μου οὖν τὸ πνεῦμα τὸ μεγαλεῖον τῆς μεταστάσεώς σου, ὃ Πάρθενε, διενθυμούμενος· ἐκπλήττεται μου ὁ νοῦς τὸ τῆς κοιμήσεώς σου θαυμάσιον ἀναλογιζόμενος· συνδέεται μου ἡ γλῶττα τὸ τῆς παλινζωίας (10) σου μυστήριον ἐκδιηγούμενη· τίς γάρ ἐστιν ἐκεῖνος, ὃς ἐπαξίως ἀκουστάς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις σου, διηγῆσσιτο πάντα τὰ θαυμάσιά σου; ποῖος νοῦς ὑψηγορῶν ῥητορεύσει; πόσα γλῶσσα μεγαληγοροῦσα φθέγγεται, καὶ τὰ σὰ ἐξείποι, τὰ σὰ παραστήσει, τοῖς σοῖ; προσβάλλει ῥήμασιν, ἢ τῶν σῶν ἐφικνεῖται θαυμασιῶν τελετῶν, πανηγύρεων, ἑορτῶν, διηγήσεων, ἐγκωμίων; μεθ' ὧν καὶ τοῦ παρόντος μυστηρίου ἀσθενεῖ, ἀτονεῖ, ἀποτυγχάνει, ἀπελίσσεται· καὶ γὰρ ὑπέρχεις, ὑπερβάλλεις, ὑπερτερεῖς ἀσυγκρίτως, ἐν ὧν καὶ μεγέθει τοῦ ἀνωτάτου πόλου, ἐν ἀγνεύει λαμπρότητι τοῦ ἡλιακοῦ φάους, ἐν παρρησίᾳ οικειώσει τῆς ἀγγελικῆς ἀξίας, πάσης τῆς αὐτοῦ καὶ λογικῆς οὐσίας νοητῶν τε καὶ νοερῶν δυνάμεων.

ς'. Ἄλλ' ὃ τῆς ἐπιφανοῦς σου καὶ λαμπρᾶς (δι'

Eustochium. Studita autem noster ecclesiasticam traditionem tenere se nunc indicat vocabulo παλινζωίας. Et quidem pluribus verbis Damascenus, orat. 3, de dormitione Deiparæ, n. 14. Nunc adde Epiphanius monachum nuper a cl. Dresselio editum.

ἰδονῆς γὰρ ἔχω λέγειν) πανηγύρεως! Ὡς τῆς σημειο-
φόρου καὶ θαυματοποιῦ μεταστάσεώς σου! Ὡς τῆς
ζωοπαρόχου καὶ ἀειφθαρτοδωρήτου ἐνταφιάσεώς σου
τῆς φωτοκυήτορος! ἀλλὰ τὰς νεφέλας διασχούσα,
καὶ εἰς οὐρανὸν ἀνιούσα, καὶ εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων
εἰσιούσα ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεώς τε καὶ ἐξομολογήσεως
κατευλογῆσαι ἀξίωσον, Θεοτόκε, τὰ τῆς οἰκουμένης
πέρατα· πρεσβείαις σου τοὺς ἀέρας εὐκρατοῦσα,
τοὺς θυμους εὐκαίρως διωρομένην, τοὺς ἀνέμους
εὐθετοῦσα, τὴν γῆν εὐκαρποῦσα, τὴν Ἐκκλησίαν
εἰρηνεύουσα, τὴν ὀρθοδοξίαν κρατύνουσα, τὴν βασι-
λείαν φυλάττουσα, τὰ βάρβαρα ἔθνη ἀποσοδοῦσα,
ἅπαν τὸ Χριστιανῶν φύλον περιέπουσα· εἰτα καὶ τῆς
ἐμῆς τολμηρίας συγγνώσκουσα· σοὺ γάρ ἐστι τὸ
λόγιον, καὶ σὺ, ὦ Μήτηρ Θεοῦ τὸ ἐσόμενον προφητι-
κῶς ἐμελέθησας· Ἰδοὺ γάρ, φησὶν, ἀπὸ τοῦ νῦν
μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί· ἐπεὶ οὖν οὐχ οἶδόν
τε διαπίπτειν σου τὸν θεόφραστον λόγον, δέξαι
καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου σου οἰκέτου τὴν κατὰ δύναμιν
πρόσρησιν· καὶ Ἀπόδος τὴν ἀγαλλίαν σου τοῦ σω-
τηρίου σου· σθένει τε τῶν πρεσβειῶν σου στήριξόν
με, σὺν τῷ διαφέροντί μοι Πατρὶ, καὶ τῇ ἀναταθειμένῃ
ποιμνῇ· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα
καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ παντοκράτορι Πα-
τρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Γ.

Εἰς τὴν σύναξιν τῶν οὐρανῶν ταγματῶν.

(ANG. MAI. Biblioth. Nov. t. IV, p. 1.)

α'. Ἀρχιστρατήγων ἡμᾶς νοσρῶν περιήχσαν σάλ-
πιγγες, καὶ θείων ἱερῶν λειτουργῶν περιήστραψαν
χάριτες· ὑμνολόγων γρηγορῶν πρὸς ὕμνους ἐγρη-
γορέναι συνήθροισαν τάγματα, καὶ τάξεις αὐλῶν
ὀλικοῖς σύννμνοι χοροῖαν συνέστησαν· ὁ τῶν ἁνω
χοροστάτης καὶ τῶν κάτω, ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ ταξιαρ-
χεῖ σήμερον· καὶ τίς γὰρ οὗτος, ὁ τοσοῦτος Μιχαὴλ
πρὸς χάριτος Θεοῦ λαμπρυνόμενος, καὶ βροτοῖς
θείων ἐλλείψεων μεσίτης γενόμενος; νόμοι μὲν οὖν
καὶ θεοπαγεῖς ὁμοῦ καὶ πανδίκαιοι, ταῖς ἀρχιδότοις
πρὸς ἄνδρας ἐξεφάνθησαν θεοτυπίας (10*), καὶ μά-
λιστα πλείστους ἐξ εὐεργετῶν δωρεὰς κομιζομένους,
μὴ ἀμνήμονας ὁμοῦ τε καὶ ἀγνώμονας καθίστασθαι
πρὸς τοὺς αὐτοῦ προστάτας, ἀλλὰ μὴν τῶς ἦν ἔχει
πᾶς πᾶσαν φύσεως δύναμιν κηρύττειν τὰς χάριτας·
προστάται τοίνυν ὅξεῖς ὁμοῦ καὶ θερμοὶ πρὸς Θεόν,
καὶ πρέσβεις θνητῶν δοκνοῖ ὁμοῦ τε καὶ ἄπαυστοι,
οἱ ἐκ φιλάνθρωπου Δεσπότης λαβόντες τὸ φιλάνθρω-
πον, φιλάνθρωποι ἄγγελοι, τὸ πρωτόκτιστον ἐξ ἀκτί-
στου φωτός μεταδοτικῶς τοῦ φωτός φωτισόμενοι·
ἄγγελοι, ὁ πρῶτος μὲν πρὸ τοῦ κόσμου ὑπερκόσμιος
κόσμοις, καὶ τούτῳ τῷ κόσμῳ τὸν ὑπερκόσμιον κό-
σμον Χριστὸν προκηρύξαντες· ἄγγελοι οἱ ἀμεσίτευ-
τοι μεσίται πρὸς Θεὸν τῶν βροτῶν, θεοὶ τῇ θεώσει
ἐκ Θεοῦ, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει λεγόμενοι· ἄγγελοι τῆς

*** Luc. I, 48. *** Psal. I, 14.

(10*) In appendice tomi VIII, p. 285, Operum S.
Joan. Chrysostomi legitur mediocre excerptum,
verbis plerumque mutatis, hujus sermonis Theo-

A tantar aio, solemnitate tuam! O prodigiosum
plenumque stupore transitum tuum! O vitæ incor-
ruptelæque datricem sepulturam tuam, o lucis Pa-
rens! Sed nubes permeans, et in cælum conscen-
dens, et in Sancta sanctorum ingressa in voce
exultationis et confessionis, benedicere digneris, o
Deipara, orbi terrarum; intercessionibus tuis aerem
salubriter temperans, imbres idoneo tempore do-
nans, ventos apte regens, terram frugiferam faciens,
Ecclesiam tranquillam, orthodoxiam firmam, impo-
rium tutum; barbaras autem gentes longe submo-
vens, universum Christi populum protegens; postre-
mo meæ quoque audaciæ parcens. Tuum enim hoc
fuit effatum: Tu, Mater Dei, prophetice quod futu-
rum erat cecinisti: Ecce enim, inquit, ex hoc tem-
pore beatam me dicent omnes generationes ***. Quia
igitur divinitus inspirata verba tua excidere nequeunt,
recipe mei quoque indigni famuli tui, quam pro
viribus dixi, orationem: et Redde lætitiarum salutaria
tui ***. Precum tuarum robore confirma me, cum
præsule meo parante, et cum grege commisso: in
Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et honor
atque dominatio cum Patre omnipotente, et vivifico
Spiritu nunc et semper et in sæcula sæculorum.
Amen.

VI.

In caelestium ordinum catum.

1. Summorum ducum spiritualium nos tubæ cir-
cumsonuerunt; divinorum ad sacra ministrorum
nos gratia circumfulsit; vigilum agmina hymno-
dicorum ad vigilandum in canticis nos congrega-
runt; ordines immateriales cum materialibus con-
cinentes choream ducunt; caelestium idem ac ter-
restrium præcentor in eadem æde omnes hodie mo-
deratur. Quis hic porro? nempe tantus ille Michael
gratia Dei splendidus, et mortalibus etiam divi-
norum luminum factus conciliator. Leges igitur et
a Deo latæ et justissimæ, supremis apud homines
patefactæ sunt revelationibus, ut ii qui plurima a
benefactoribus dona retulerint, ne sint immemores
simul et ingrati adversus patronos suos, sed ut pro
sui quisque ingenii viribus gratias agant. Patroni
igitur prompti simul et fervidi apud Deum, et
legati mortalium impigri et assidui, a beni-
gno Domino benignitate instructi, amatore
hominum angeli; primo lumine ab increato lu-
mine impertiti; angeli, qui suis primis ante
hunc mundum mundus supermundialis, quique
huic mundo supermundialem adhuc mundum,
id est Christum, nuntiastis; angeli proximi apud
Deum pro mortalibus intercessores, dii ob conjun-
ctionem cum Deo non tamen proprie dicti: natura

dori. Auctorem non novit Montfauconius, ideoque
sermonem, ut Chrysostomo suppositum spurium-
que, incautus contempsit.

angeli, supernæ liberæ civitatis liberi incolæ, imo qui estis superna illa libera Hierosolyma, quæ mater est liberatorum omnium a Christo; angeli animatus intellectualis ignis, Dei flamma rationalis; angelis, lucidi, excelsi, aeremque transcendent æterni montes, unde nos *Deus illuminat mirabiliter a montibus æternis*²¹: angeli janitores parati supernarum sedium atque stationum: *Quam dilecta sunt tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit et deficit anima nostra ad atria tua, Domine*²². *Quoniam lumen exsultationis et salutis in angelicis justorum tabernaculis*²³; et in voce exsultationis et confessionis, in jubilis feriantium; in loco tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei²⁴; in quo omnes angeli Dei potentes virtute, facientes sermonem ejus²⁵; in quo vitæ simplicitas, pacifica et quieta; in quo est magnus et formidabilis supra omnes qui in circuitu ejus sunt²⁶; in quo sacrum silentium triumphalium hymnorum; in quo ineffabilem mysteria sacratissimarum laudum; in quo invisibiles revelationes ineloquacium et tamen late audiendarum hymnologiarum; in quo lux sine vespere vigiliis oculis illustrat; in quo Dei intellectuali habitaculo, illorum est astrorum collectio; angelicarum, inquam, virtutum, nobis ad meliora faventium: sunt enim angeli in ministerium ad nos missi a Deo, propter eos qui salutem sunt adepturi.

2. Angelicarum virtutum incorporearum, qui est immortalis exercitus, cooperator simul Dei et minister, diversæ sunt stationes, diversæ appellationes, diversæ dignitates, una substantia quæ varias habet operationes: sunt hi ordines hymnologici, cælorum custodes, Deo coram astantes: sunt ordines interiores, et item exteriores qui portæ cœli appellantur; sunt ordines superiores, et item inferiores, qui superioribus aliquando aiebant: *Attolite portas, principes, vestras*²⁷: sunt ordines qui mittunt, sunt etiam qui mittuntur: sunt ordines qui initiant, et item qui initiantur: diversorum angelorum diversi sunt ordines. Angeli per aerem volitant, sanctorum animas ab aereis spiritibus protectentes. Hoc significans patriarcha Jacobus moriens dicebat: *Angelus qui eruit me de cunctis malis*²⁸. Quamobrem angelis terrestribus orbis cura commissæ est, Dei jussu opportunam providentiam impendentes. Angelus unicuique animæ Christiani veri datus est a Deo ad tutelam et conservationem: *Ne des, inquit, in commotionem pedem tuum, neque dormitet qui custodit te*²⁹. Et rursus: *Videte, inquit, ne quem ex his minimis contemnatis qui in me credunt: dico enim vobis, quia angeli eorum vident faciem Patris mei qui in cælis est*³⁰. Quemadmodum autem singulis suis animabus angelus a Deo donatus est, ita etiam unicuique integræ fidei genti unus angelus a Deo provisor traditus est: Consti-

21. ἄνω πόλεως τῆς ἐλευθέρας ἐλευθεροπολιταί, ἡ γὰρ ἡ ἄνω ἐλευθέρα Ἱερουσαλήμ, ἡ μήτηρ πάντων τῶν συνελευθέρων Χριστοῦ· ἄγγελοι, τὸ ἐμφύχον καὶ νοερὸν πῦρ, ἡ λογικὴ Θεοῦ φλόξ· ἄγγελοι τὰ φαινὰ καὶ ὑπέρτερα καὶ μετέωρα ὑπερδύρα καὶ αἰώνια ὄρη, δι' ὧν φωτίζει ἡμᾶς θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰώνων· ἄγγελοι πρόσκοινοι ἐτοιμασταὶ τῶν ἄνω σκηνῶν καὶ μονῶν· Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων! Εἰς δὲ ἐπιποθεὶ καὶ ἐκλεῖπει ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἰς τὰς αὐλὰς σου, Κύριε. Διότι ὥς ἀγαλλιάσεως καὶ σωτηρίας ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς σκηναῖς τῶν δικαίων· καὶ ἐν φωτὶ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως, ἐν ἡχοῖς ἐορταζόντων, ἐν τόπῳ σκηρῆς θαυμαστῆς, ὥς τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· ἐν ᾧ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ, δυνάτοί ἐσσι, ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ· ἐν ᾧ ἀπλότης ζωῆς εἰρηναία καὶ ἀστασίαστος, Ἐν ᾧ μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περικύκλῳ αὐτοῦ· ἐν ᾧ ἡ χρυσοκύματος σιγὴ τῶν ἐπινικίων ὕμνων· ἐν ᾧ αἱ ἀπόρρητοι θεομυσταὶ τῶν παναγεστάτων αἰώνων· ἐν ᾧ αἱ ἀόρατοι θεοφωταὶ τῶν ἀφθέγκτων καὶ διαπρυσιῶν ὕμνων· ἐν ᾧ ἡ ἀνέσπερος φωτοχυσία τὰ ἄσπρη τῶν ἁσωμάτων καταυγάζουσα ὁμματα· ἐν ᾧ οἶκός Θεοῦ νοερῶ, ἐκείνων τῶν ἀστέρων ἀγυρί, ἀγγελικῶν, λέγω, δυνάμεων συνεργουσῶν ἡμῖν πρὸς τὰ κρείττονα, αἱ πρὸς διακονίαν πρὸς ἡμᾶς ἐκ Θεοῦ ἀποσταλλόμενοι, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν.

β'. Ἀγγελικῶν δυνάμεων τῶν ἁσωμάτων, στρατευμάτων ἀδανάτων, ἐν οἷς Θεοῦ ὑπουργοὶ ὁμοῦ καὶ λειτουργοὶ διάφοροι ἡ στάσις, διάφοροι αἱ προσήγοραι, διάφοροι αἱ ἀξίαι, μία ἡ οὐσία, πολυτρόπους ἔχουσα τὰς ἐργασίας· τάξεις ὁμολογικαὶ, καὶ ὁρᾶν ὡς φυλακτικαὶ, καὶ Θεῷ ἀμέσως παραστατικαὶ, τάξεις ἐσωτερικαὶ, τάξεις ἐξωτερικαὶ, αἱ καὶ πύλαι ὁρᾶν ὡς προσαγορεύονται· τάξεις ὀφθαλμοτεραι, τάξεις κατώτεραι, αἱ πρὸς τὰς ἀνωτέρας ποτὲ ἔλεγον· Ἀράτε πύλας, οἱ ἀρχόντες, ὕμνων· τάξεις ἀποστέλλουσαι, τάξεις ἀποστελλόμεναι, τάξεις μυσταγωγούσαι, τάξεις μυσταγωγούμεναι· διαφόρων ἀγγέλων διάφοροι αἱ τάξεις· ἄγγελοι τῷ ἀέρι ἐφίπτανται, τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων ἐκ τῶν πνευματικῶν τοῦ ἀέρος διασώζοντες· καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, φησὶ τελευταῖον· Ὁ ἄγγελος ὁ δυνάμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν· διὸ καὶ ἄγγελοι τὴν ἐπιγείου κόσμου διοίχσιν ἐμπιστεύονταί, νεύματι Δεσποτικῶ ποιούμενοι τὴν πρέπουσαν πρόνοιαν· ἄγγελος πάση ψυχῇ Χριστιανοῦ ἀληθοῦς ἐμπιστεύεται ὑπὸ Θεοῦ εἰς τήρησιν καὶ ἀντίληψιν· Μὴ δόξης γάρ, φησὶν, εἰς σάλλον τὸν πόδα σου, καὶ οὐ ρυστάξει ὁ φονιάσων σε. Καὶ πάλιν· Ὁράτε, φησὶ, μὴ καταφρονήσατε ἐνὸς τῶν ἐλαχίστων τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ· λέγω γάρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἀλλ' ἐκάστη μὲν ψυχὴ ὡς θεοσέδει ἄγγελος ὑπὸ Θεοῦ δεδωρηται· ἐκάστη δὲ ὅλη πιστῇ

²¹ Psal. lxxv, 5. ²² Psal. lxxxiii, 2, 3. ²³ Psal. cxvii, 43. ²⁴ Psal. xli, 4. ²⁵ Psal. cii, 20. ²⁶ Psal. lxxxviii, 8. ²⁷ Psal. xxiii, 7. ²⁸ Gen. xlviii, 16. ²⁹ Psal. cxx, 3. ³⁰ Matth. xviii, 10.

ἔθνεα εἰς ἄγγελος· εἰς πρόνοιαν ὑπὸ Θεοῦ παραδίδω-
ται· Ἔστησε γάρ, φησὶν, *θρία ἐθνῶν κατὰ ἀρι-
θμὸν ἀγγέλων Θεοῦ*· δι' ἀγγέλων οὐρανίων, Θεοῦ
μυστηρίων ἐπὶ γῆς μετὰδοσις· δι' ἀγγέλων, ὑδάτων
καὶ πηγῶν τήρησις· ὁμοῦ τε καὶ ἰασις· δι' ἀγγέλων
τοῖς ἀξίοις πειρασμῶν λύτρωσις· *Παρεμβαλεῖ γάρ,*
φησὶν, *ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων*
αὐτόν, καὶ ρύσεται αὐτούς· δι' ἀγγέλων καὶ μαρ-
τύρων τῶν λευκῶν τήρησις· Κύριος φυλάσσει
πάντα τὰ ὀστέα αὐτῶν, εἰ καὶ μυστικώτερός πως
τούτων τῶν ὀστέων ὁ λόγος· δι' ἀγγέλων καὶ Θεοῦ
τηροῦνται θυσιαιτήρια, καὶ ναοὶ τῶν πιστῶν δια-
φυλάσσονται· δι' ἀγγέλων δεήσεις καὶ προσευχαὶ
ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανὸν τῷ Θεῷ προσάγονται, ὁμοῦ τε
καὶ αἱ θείαι ζωρεαὶ τοῖς ἀνθρώποις παρέχονται· καὶ
πᾶν μικροῦ θεῖν ἐπὶ γῆς Θεοῦ δι' ἀγγέλων τελεῖται
μυστήριον.

Υ'. Οὕτω ποτὲ τέταχεν ὁ Θεὸς ἀφευστὲι τὰ Χερου-
διμ εἰδὸτα τηρεῖν τὸ ἔθλον τῆς ζωῆς, τοῖς ἀναξίοις
ἀπρόσιτον· οὕτω σχηματίζει τῷ Ἀβραάμ, τρις-
ἄγγελον αὐτῷ ἐν εἰδεί ἀνδρῶν ἐπιστήσας χορὸν, τὸν
τριτάκιον τῆς Τριάδος μηνύοντα θεσμὸν· οὕτω τε
αὖθις δύο ταύτης τῆς ἀγγελικῆς Τριάδος ἐν Γομόροις
ἐμφανίζει τῷ Λώτ, δεικνὺς ἐπὶ τι τῶν ἐκείσε τιμω-
ριῶν ὅτι ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν πᾶσαν
κρίσιν δίδωκε τῷ Υἱῷ, συμπάροντος αὐτῷ καὶ τοῦ
ἀγίου Πνεύματος φυσικῶς· οὕτω καὶ Ἰακώβ ὀπτά-
νεται παλαιστή· ἄγγελος, εἰς νόμου τύπον τοῦ δι' ἀγ-
γέλου λαληθέντος· οὕτω καὶ Μωϋσεῖ τῷ πάντῳ ἐν πυρὶ
φλογὸς ἀγγέλου ὁ πύρινος ποταμὸς ὀπτάνεται, τὴν ποιη-
φόρον πυράρδευτον ἀλυμάντως περιφλέγων βάτον,
προδιαγράφων Θεοῦ ἐν ἀκανθηφόρῳ τῆς ἀμαρτίας φύ-
σει βροτῶν ἀτύχῃστον ἔκωσιν· οὕτω δι' ἀγγέλων
ὠλοβρεῦετο τότε ταχίστη τινὶ ἀφοψητῇ χειρὶ ἀξίῳ τῇ
νυκτὶ Φαραωνίτιδος γωνῆς τὰ πρῶτα νεογνά, ἀβλα-
βοὺς τηρουμένῳ τοῦ τῶν Ἑβραίων φύλου· οὕτως
συνεδοῦντο ἐν σχολίῳ, ἀγγελικῇ τῇ χειρὶ ἀλινήκτῳ
βυθίῳ πηγῇ, ἄξονας τοῖς ἄξοσι σὺν τριστάταις στρα-
τηγοῖς· ὅθεν καθορῶντες δι' οἱ ἀλάστορες τὰς ἀγ-
γελικὰς αὐτὰς συμποντιζούσας δυνάμεις, ἔλεγον·
Φύγωμεν ἀπὸ προσώπου Ἰσραὴλ, ὅτι Κύριος ὑπὲρ
αὐτῶν πολεμεῖ τοῦς Αἰγυπτίους. Οὕτω μετὰ τοῦτο
αὖθις· ἐν στήλῃ πυρὸς μορφωθείς ἄγγελος θεός,
ὁδηγὸς ὡς Χριστὸς τοῦ λαοῦ, ἀνεδείκνυτο ἀπλανής,
οὗ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου νεφέλης περιβαλλόμε-
νος εἶδος, τὰς ἐπαύσεις καὶ καταπαύσεις τῷ λαῷ
διακαλεῖσθαι· οὕτω προσείδοντο πρὸς τὸ τῆς νομο-
θεσίας ὄρος· τῶν νομοθετουμένων, διὰ πλείονων ἀγ-
γέλων τὰς θεοτύπους ἐδέχοντο πλάκας, τῶν μὲν ἡχοῦν-
των σάλπιγγας ἤχῳ, τῶν δὲ τὸ ὄρος πυριμορφούν-
των, καὶ ἄλλων ἐν γνώφῃ καὶ ζόφῳ καὶ θυλίῃ τοῦτο
διακαπνιζόντων πρὸς τὸ ἔμφοδον καταστήσαι λαόν,
Θεοῦ ἀφοβίαν νοσοῦντα· αὐθὶς τε πάλιν δι' ἀγγέλου
Ἰησοῦς· ὁ τοῦ Ναυῆ τὴν κατὰ τῶν ὁμοφύλων εὐγγ-
γελίζετο νίκην· καὶ ὅπως πλείονας ἀγγέλους τῷ ἀρχ-
αγγέλῳ συνάψωμεν (πειθῆμαι γάρ τῳ ἐαυτῶν ἀρ-
χιστρατήγῳ αἰεὶ συνεμφραίνεσθαι), ἄγγελος μὲν ποτε

A *tuit enim, inquit, fines gentium secundum numerum angelorum Dei* ⁴¹. Per celestes angelos, Dei myste-
ria orbi terrarum communicantur; per angelos sit
aquarum fontiumque custodia simul et medela, per
angelos tentationibus qui digni sunt liberantur;
*Castrametatur enim, inquit, angelus Domini in cir-
cuiu timentium eum, ut ipsos liberet* ⁴²; per angelos
martyrum quoque reliquiae custodiuntur: *Dominus*
custodit omnia ossa eorum ⁴³, quanquam mystica
potius hoc loco est ossium appellatio; per angelos
altaria Dei custodiuntur, et fidelium templa ser-
vantur; per angelos preces orationesque de terra
in cœlum ad Deum deferuntur, simulque divina
dona hominibus exhibentur; omne denique prope-
modum Dei mysterium per angelos in terra perfici-
tur.

3. Sic olim vere Deus constituit Cherubinos qui
vitæ lignum apte custodirent, ne indignis iter ad
illud pateret. Sic Abrahamo speciem obtulit, misso
ad eum trium angelorum in humana forma choro,
qui sanctissimum Trinitatis significavit decretum.
Sic rursus duos ex illa angelica Trinitate ostendit
Loto in Gomorrhorum urbe, per poenam illi inflit-
tiam demonstrans, a Patre neminem judicari, sed
omne iudicium Filio esse traditum. sancto quoque
substantialiter Spiritu intercedente. Sic etiam Ja-
cobo apparuit luctator angelus, ad legis typum quæ
per angelum edicta sunt. Sic etiam Moysi illi magno
in ignis flamma angelorum igneus fluvius visus est,
herbidum rudum igne irrigans et sine detrimento am-
burens, portendens scilicet Dei cum spinosa peccatis
mortalium natura inconfusam adunationem. Sic per
angelos celerrima quadam sine gladio manu, silente
nocte, Pharaoniticæ genituræ primi sæculi pessum-
dati fuerunt, iacolumi Hebraeorum populo. Si ange-
lica manu, fune veluti, alligati fuerunt, natantes in
profundo stagno, axes axibus, cum ducibus ac tri-
bunis. Quamobrem illi execrabiles visis angelicis
quæ submergebant virtutibus, dixerunt: *Fugiamus*
a conspectu Israelis, quia Dominus pro ipso pugnat
contra Aegyptios ⁴⁴. Sic deinde rursus sub igne
columnæ specie angelus Dei, dux minime devius
veluti Christus populi, apparuit; cuius pulcher vul-
tus nebulae forma obvolutus, stationes pausasque
eidem populo designabat. Ita accedentes ad legisla-
tionis montem ii, quibus lex danda erat, per plures
angelos a Deo scriptas receperunt tabulas, quorum
alii tubis personabant, alii montem ignea specie
vestiebant, alii obscuritate tenebris atque procella
fumantem illum reddebant, ut perterrefacerent po-
pulum, cui insitus erat morbus Deum non timendi.
Postea vero per angelum Jesus quoque Navi filius
victoriam de popularibus suis relatam nuntiavit.
Atque ut plures angelos archangelo copulemus,
credo enim eos cum suo semper duce in gaudio ver-
sari, angelus olim Hierosolymis Israellem vastabat,

⁴¹ I Reg. II, 8. ⁴² Psal. xxxiii, 8. ⁴³ ibid. 21. ⁴⁴ Exod. xiv, 25.

donec magnus David boves in area Sionis immolans cum ipsis trituranibus curribus eos obtulit holocaustum. Atque ita populi plagam inhibuit. Quam hinc nobis cogitationem injiciens, vel quam admonitionem? Nempe quod solum per crucis ligna oblatum Christi sacrificium, Dei iram adversus mundum sedavit. Illic enim vere magnus Dei Phinees (zelator) constitit, factaque pro nobis propitiatione, clades cessavit.

4. Illud quoque animadvertere æquum est, quoniam ipse supremus dux trahit nos ad orationem de angelis prosequendam; curnam cum sint unius omnes substantiæ, non unam neque similem figuram aspectumque in terram advenientes ostendant hominibus? sed modo adolescentulorum speciem præ se ferant, modo militum, aliquando etiam equitum, item animalium sex alis et multis oculis instructorum, insuper leonum, boum, aquilarum, interdum etiam equorum igneorum, necnon rotarum et curruum? Divus ergo Isaias cum divinam illam adeoque tremendam vidit Dominicam sessionem in sublimi throno, in quo (ut ipse videbat) universi mundi Deus considerabat, astitisse dixit illi in forma sex alis instructa, cellissimas angelicorum simul et cherubicorum ordinum potestates; et duabus quidem alis facies suas velasse, aliis vero duabus pedes suos operuisse [duabus denique reliquis volasse⁴⁵]. Jam dum supernas atque inferiores partes circumtegerent, significabant videlicet, hac oblata specie, tum superis in cælo, tum inferis in terra invisibile esse, arcanum, et obiectum divinitatis mysterium. Vel ob id fortasse utramque extremitatem tegebant, quia res ante Dei Verbi Christique de cælo adventum incomprehensibiles sunt, itemque illæ post ejusdem assumptionem. Attamen mediis illis, quæ incarnationis tempore evenerunt, credens Ecclesia in cælum tanquam alis convolat. Fortasse item per hoc vultum pedumque velamentum, nobis innuunt sanctissimi Seraphini, neque initium neque finem divinæ naturæ spectari, aut comperiri, aut intelligi posse. Nam faciei tegumentum invisibilitatem denotat increatæ naturæ; pedes autem vicissim velati, significant haud posse quemquam Deo accedere aut propinquare.

5. Deinde ait divus propheta, visionis hujus spectator, plenam fuisse domum gloria Dei. Notus enim in Judæa Deus, et apud Israel tantummodo magnam nomen ejus⁴⁶. Sed tamen notum erat spiritibus intellectualibus, præsciis et perspicacibus, incarnationis sedentisque in throno Verbi Dei mysterium: et quod ab hominibus cerni homo cernendus foret, et incorporeus corporandus, et qui vel ipsis immaterialibus invisibilis erat, abs materialibus quoque per carnem aspiciendus; atque universam terram gloria sua et laudibus beneficiorum suorum

Α εν Ἱερουσαλὴμ τὸν Ἰσραὴλ διωλόθρευεν, ἕως ἂν ὁ μέγας Δαβὶδ τοὺς ἐν τῇ ἀλφῇ τῆς Σιών θεοθυήσας βόας, ἐν τοῖς ἀλυσφόροις τούτους ὀλοκαύτωσε, καὶ οὕτω τὴν τοῦ λαοῦ πληγὴν ἔπαυσεν· ἵνα τί πάθωμεν, καὶ εἰ παιδευσθώμεν; ὅτι μόνῃ ἡ διὰ τῶν ξύλων τοῦ σταυροῦ προσενεχθεῖσα Χριστοῦ θυσία τὴν τοῦ Θεοῦ ἀπειλὴν τῆς οἰκουμένης κατέπαυσεν· ἐκεῖ γάρ, ὡς ἀληθῶς ὁ μέγας Θεοῦ Φινεὺς ἔστη, καὶ ἐξ-
ιλάσατο ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις.

Β Δ. Σκοπήσαι δὲ θέμις καὶ ἐκεῖνο, τοῦ ἀρχιστρατήγου ἡμᾶς χειραγωγούντος ἐπὶ τοῦ τῶν ἀγγέλων λόγου· πῶς οὐν μίς οὐσίας ὄντες οὐ μίαν οὐδὲ ὁμοίαν τὴν μορφήν καὶ τὴν ὄψασιν ἐπὶ γῆς ἐπιδημοῦντες ἐπι-
δείκνυνται ἀνθρώποις; ἀλλὰ ποτὲ μὲν νεανίσκων μορφήν ἐπιδείκνυνται, ποτὲ δὲ στρατιωτῶν, καὶ ἄλλοτε ἱππέων, καὶ πάλιν ἐξαπτερύγων καὶ πολυομμάτων, καὶ αὖθις λεόντων, εἰτα βοῶν, καὶ πάλιν ἀετῶν, ποτὲ δὲ καὶ ἱππων πυρίνων, καὶ πάλιν τροχῶν καὶ ἀρμάτων; Ἡσάσας μὲν οὖν ὁ θεός, ὅτε τὴν θείαν καὶ φρικωδέστατὴν ἐκείνην καὶ Δεσποτικήν προσεδρίαν τοῦ θείου καθέωρακε θρόνου, ἐν ᾧ, ὡς ἑώρα, ἐνέδρυτο ὁ τῶν ὅλων Θεός, ἐν ἐξαπτερύγων εἶδει παριστάται· ἔφασκεν αὐτῷ τὰς ἀνωτάτας τῶν ἀγγελικῶν ὁμοῦ καὶ χειρουργικῶν τάξεων δυνάμεις· καὶ ταῖς [cod. αὶ pro ταῖς] μὲν δυσὶ, φησὶ, πτέρυξι τὰ οἰκεῖα συνεκάλυπτον πρόσωπα, ταῖς δὲ ἄλλαις δυσὶ τοὺς οἰκείους πόδας συνέσκηπτον, [καὶ ταῖς δυσὶν ἐπέταναντο] τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω περικαλύπτου-
σαι μέρη· σημαίνουσαι μὲν διὰ τοῦ ὑποδείγματος, ὅτι καὶ τοῖς ἄνω ἐν οὐρανῷ, καὶ τοῖς κάτω ἐπὶ γῆς ἀόρατον καὶ ἀπόκρυφον καὶ συγκαλυμμένον ὑπάρχει τὸ τῆς θεότητος μυστήριον· ἡ τὰχα διὰ τοῦτο τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη ἔσκεπον διδάσκοντες, ὅτι καὶ τὰ πρὸ καταβάσεως τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ ἀκατάληπτα, ὡσαύτως καὶ τὰ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἀνάληψιν· τοῖς δὲ ἐν τῇ σαρκώσει, μέσοις ὡσανεὶ πε-
ποῖς, πιστεύουσα ἡ Ἐκκλησία, εἰς οὐρανὸν ὕψι-
τει· ἵσως διὰ τοῦ ὑποδείγματος τῆς σχέσης τῶν προσώπων καὶ τῶν ποδῶν ἐκεῖνο ἡμῖν αἰνίσκονται τὰ πανάγια Σεραφίμ, ὅτι οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος τῆς θείας φύσεως ὁρᾶν ἢ ἐξευρεῖν ἢ ἰννοεῖν δυνατόν· ἢ μὲν γὰρ τοῦ προσώπου σχέψι, τὸ ἀόρατον ἐδήλου τῆς ἀκρίστου φύσεως· ἢ δὲ τῶν ποδῶν πάλιν, τὸ ἀπρόσιτον καὶ ἀπροσπλάστον.

Ε'. Εἰτά φησιν ὁ θεός προφήτης ὁ ταῦτα ὁρῶν, ὅτι καὶ πλήρης ὁ οἶκος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Γνωστὸς ἦν τότε ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός, καὶ ἐν τῷ Ἰσραὴλ μόνῃ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ἀλλ' ὅμως; ἦν τοῖς νοεροῖς προεωρακέναι τὰ διορατικὰ τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ ἐπὶ θρόνου καθέζομένου Θεοῦ Λόγου μυστήριον· καὶ ὅτι ἐπὶ γῆς ἀνθρώποις ὡς ἄνθρωπος μέλλει ὀπτανέσθαι, καὶ ὁ ἀσάρκος σαρκινοῦσθαι, καὶ ὁ αὐτοῖς τοῖς ἄλλοις ἀόρατος, καὶ τοῖς ὕλοις γίνεσθαι διὰ σαρκὸς ὁρατός· καὶ πληροῦν πᾶσαν τὴν γῆν τῆς δόξης καὶ τῆς αἰνέσεως καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ· ἐκ-

⁴⁵ Isa. 1, 11, passim. ⁴⁶ Psal. LXXV, 2.

πλαγέντα τὴν ἀφραστον καὶ ἀκατάληπτον συγκατά-
 βασιν, καὶ θαυμάσαντα τὴν ἀρόχτην ἦν εἰς ἀνθρώ-
 πους ἐμελλεν ἐνδείκνυσθαι τὴν αὐτοῦ ἀποκάλυψιν,
 εὐχαριστίας ὁμοῦ καὶ ἐκπλήξεως ἀνακράγεσσαν
 ὕμνον βοήσαντα, Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος Σα-
 βῶθ, πλήρης πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ· τὴν
 μέλλουσαν τῶν Ἐκκλησιῶν ὁδεῖν προφητεύοντα Χρι-
 στὸν τὰ μακαριώτατα Σεραφίμ· διὸ φησιν ὅτι ἐπλή-
 σθη πᾶσα ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ· ὅρα τί γίνεται·
 Ἐπλήσθη, φησί, τὸ ὑπέρθυρον ἀπὸ τῆς φωνῆς,
 τοῦτέστιν ἐπλήσθη ἡ ἀνωθεν συνέχουσα τὸν Ἰουδαϊκὸν
 ναὸν καὶ λαὸν σκέπη καὶ ἀντιληψίς, καὶ ἐπλήσθη ὁ
 οἶκος καπνοῦ, ἡγουν ἐρημώσεως καὶ σκότους, πλάνης
 καὶ ἀγνωσίας· προσέχετε μετὰ ἀκριθείας, παρακα-
 λῶ· ὅτε ἦν ἡ γῆ πᾶσα ἁδοξος ἐν πλάνῃ καὶ ἀγνωσίᾳ,
 πλήρης ἦν ὁ οἶκος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ δόξης· ὅτε
 δὲ πᾶσα ἡ γῆ πλήρης δόξης καὶ ἐπιγνώσεως Θεοῦ
 γέγονε, τότε ὁ οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ ἐπλήσθη κα-
 πνοῦ, σθεσθέντος αὐτοῖς τοῦ νομικοῦ λύχνου· ὅπως
 φησὶν ὁ Χριστὸς, οἱ μὴ βλέποντες ἡμεῖς, βλέψωμεν·
 οἱ δὲ βλέποντες Ἰουδαῖοι, τυφλοὶ γίνονται· ἀλλὰ
 ταῦτα μὲν Ἡσαίας.

ζ'. Ἰζακίηλ δὲ πάλιν, ὁ πρὸς θεοπτίας, εἰ καὶ τις
 ἄλλος, τὸν νοῦν ἐπιτηδεύων ἔχων, οὐ μόνον δις ἀλλὰ
 τετράμορφα ζῶα τοὺς ἀνωτάτω τῶν ἀσωμάτων ἀγ-
 γέλων θεοειδὲς νόας, προδιατυπῶντας οἶμαι σα-
 φῶς καὶ ἐν αὐτοῖς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Ἐμμανουὴλ
 ἐκ Παρθένου μυστήριον· περιεῖχτο γὰρ ἐν τοῖς
 ζώοις εἶδος ἀνθρώπου καὶ σχῆμα βοῦς καὶ τὸ τρίτον
 λέοντος, τὸ δ' ἀνώτερον τοῦτοις, αἰετοῦ· ὡς γὰρ ἀν-
 θρωπος, ἀληθῶς ἐφάνη ἐπὶ γῆς Χριστὸς, ὁ ὢντος
 ἡμοῦ Θεός τε καὶ ἀνθρωπος· ὡς βοῦς εἰς σφαγὴν
 ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου σωτηρίας· ὡς λέων, δυνάμει ἐκ
 νεκρῶν ἐξεγερθεὶς ἀνέστη· ὡς αἰετός, εἰς οὐρανοὺς
 ὑψωθείς ἀνελήθη· ἢ καὶ οὕτως πάλιν ἐπὶ Χριστοῦ
 ἐκληπτέον τὰ ζῶα· ἀνθρωπος, ὡς λόγος λογικὸς καὶ
 εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, διὰ τὸ τῆς ψυχῆς καὶ
 τοῦ νοῦ νοερὸν καὶ ἀόρατον· βοῦς, ὡς δυνατὸς ἀρχι-
 ιερεὺς καὶ τὸν ζυγὸν τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τὸν ὦμον φέ-
 ρων, καὶ ἡμῖν τοῖς ἀλόγοις ἐν τῷ τόκῳ συμπατριάσας
 ἐν Βηθλεὲμ, καὶ τὸν σπέρρον τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου
 πάσῃ τῇ γῇ κατασπείρας· λέων ὡς βασιλεὺς ἡμῶν
 τῶν ποτε ἀγρίων καὶ ἀνημέρων καὶ αἰμοδόρων καὶ
 σαρκοδόρων ἀκαθάρτων ἔθνων· Ἐδασίλευσε γὰρ,
 φησὶν, ὁ Θεός ἐπὶ τὰ ἔθνη· οὐ μόνον δὲ λέων ὁ Χρι-
 στὸς, ἀλλὰ καὶ σκύμνος λέοντος, ὡς φησὶ περὶ αὐτοῦ
 Ἰακώβ, τοῦτέστι βασιλεὺς υἱός, ἐκ βασιλικοῦ πα-
 τρὸς προελθὼν· διὸ καὶ αἰετός ὡς βασιλεὺς τῶν οὐρα-
 νίων πετεινῶν περρωτῶν, νοερῶν ἀγγελικῶν ἁγίων
 δυνάμεων· περρωτῶν, ὡς ἡμῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ
 νεοτῶν σκεπαστικῶν οὐσῶν καὶ φρουρητικῶν·
 περρωτῶν, ὡς εὐκινήτων καὶ τῶν γηϊνῶν πάντων
 ὑψηλοτέρως ἐχόντων· περρωτῶν, ὡς τῷ θεῷ ἐρωτι
 ἀεικινήτως καὶ ἀκορέτως ἐχόντων· πολυομμάτων,
 ὡς τῷ θεῷ φωτὶ πλουσίως ἐλλαμπομένων, καὶ ὑπὸ
 τινος ὕλης πρὸς θεωρίαν οὐκ ἀντιστοχουμένων· διὸ

repleturus. Ideoque attoniti ob eam insperatam et
 incomprehensibilem condescensionem, mirantesque
 ineffabilem quam hominibus Verbum facturum erat
 suimet revelationem, gratiarum simul et stuporis
 hymnum canebant clamantes : Sanctus, sanctus,
 sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est omnia terra
 gloria ejus ; Christum videlicet, qui Ecclesiae glo-
 ria futurus erat, ita vaticinabantur beatissimi Sera-
 phim; idcirco, aiunt plenam universam terram
 gloria illius. Vide quid factum sit. Elevatum est
 superliminare a voce clamantium, id est sublatus
 fuit, quod Judaicum templum populumque conti-
 nebat septum et tutamen, et domus fumo repleta,
 id est solitudine, tenebris, errore et insectia. At-
 tendite diligenter, quæso. Quando universa terra
 in ignominia errore et insectia versabatur, tunc Ju-
 daici templi ædificium plenum gloria fuit. Quando
 autem universa terra gloria et Dei cognitione plena
 evasit, tunc domus Israelis fumo repleta est, ex-
 stincto ipsius legali candelabro; ut, sicut Christus
 dixit, nos antea nihil videntes, videremus: et
 qui videbant Judæi, cæci fierent. Hactenus Isaias.

6. Ezechiel item, qui ad Dei visiones, si quis-
 quam alius, mentem comparatam habuit, non ut
 biformia tantum, sed ut quadriformia animalia,
 supernas incorporeorum angelorum vidit mentes,
 præfigurantes, ut reor, manifeste his formis incarnati
 in Virgine Emmanuelis mysterium. Erant in ani-
 malibus forma hominis, figura bovis atque leonis;
 et his sublimior, aquilæ. Namque ut homo, vere
 apparuit in terra Christus, qui vere Deus simul
 est et homo. Ut bos, ad cædem propter mundi salu-
 tem. Ut leo, potenter a mortuis resurrexit. Ut
 aquila, in cælum sublimis conscendit. Vel aliter
 etiam de Christo explicanda sunt animalia: homo,
 ut Verbum rationale et imago Dei invisibilis, pro-
 pter animæ ac mentis intellectualem vim et invisi-
 bilem: bos, ut potens sacerdos, et crucis jugum
 humeris ferens, et nobiscum ceu irrationalibus,
 partus tempore, apud Bethleemum in præsepi repo-
 situs, semenque evangelici verbi per universam
 terram disseminans. Leo, ut rex noster, qui tunc
 eramus silvestres et sævi et sanguinolenti et car-
 nivori impurique ethnici: Regnavit enim, inquit
 Scriptura, Deus super gentes. Neque leo tantum
 Christus, verum etiam leonis catulus, ut ait de illo
 Jacobus; id est regis filius, ex regali patre pro-
 cedens. Ideo etiam aquila, ut cælestium volucrum
 alatorum rex, id est angelicarum, intellectualium
 ac sanctarum potentatum. Alatos dicit, ceu nos, qui
 Christi sumus pulli, contegentes ac tutantes: ala-
 tos, ut agiles, et supra terrena omnia alte volantes:
 alatos, ut divino amore incessanter et sine satie-
 tate fruentes. Multioculos quoque dicit, ceu divino
 lumine abundanter illustratos, nullaque materia
 quominus contemplantur infuscatos. Ideo spiritus

⁴⁷ Isa. vi, 4. ⁴⁸ ibid. 5. ⁴⁹ ibid. ⁵⁰ Matth. xiii, 14. ⁵¹ Ezech. i, 1 seqq. ⁵² Psal. xlii, 9. ⁵³ Gen. xlix, 9.

etiam dicuntur, ut immateriales, incorporei, invisibiles, immortales, haud crassi sed aerei, gratiaque beneficio incorruptibiles et inextinguibiles.

7. Rem tibi persuadeat etiam ille angelus Domini, qui cum ipsius Domini specie venit ad Azariam ejusque socios¹¹; is qui cum sit igneus spiritus, rogum frigefecit; qui roris potius quam ignis feracem flammam effecit. Quodque miraculo mirabilius est, eos quos intra ventrem flamma conceperat, peperit illa: qui autem extra suum conceptum erant, eos ut impios pessumdedit. Hoc nimirum divina virtutis robur, angeli potentia fortissima, adeoque valida ut universum mundum uno temporis puncto possit pessumdare. Testis Senacherimi, per unum angelum, Chaldaica nocturna clades, quae centum octoginta quinque millium multitudo tacite et absque gladio interfecta fuit¹²: quod ut nunc celerime de praesentibus quoque Chaldaeis fiat, Deum rogamus. Item translatus satis leviter fuit ab angelo immateriali materialis carneusque Habacucus de Jerusalem finibus Babylonem usque, cibum ferens propheta sodali suo prophetae Danieli, qui lacus carcere detinebatur: ingressusque est illuc et rediit incolumis¹³, ob figurandam Christi sepulturam, lacus sigilla intacta conservans: ut sicut Christus ex morte inferisque, sic etiam propheta ex feris anthropophagis rediret incolumis, demittens potius orco eos qui ipsum ad orcum detulerant. Sicut contra Chaldaeos, ita hoc contigit decreti Dei incorruptum iudicium, qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem ardentem¹⁴; prout in sacris Litteris beati angeli saepe nominantur, ceu humanarum passionum purgatores, amburentes castigantesque quæ sunt Deo contraria, lucemque obscuratis mortalibus impertientes.

8. Equorum quoque figuris representantur, ut Zacharias ait¹⁵, quia res divina quaelibet facili cursu utitur. Item quasi igneæ rotæ visi sunt, ceu qui caelestem sphaeram circumeunt simul et habitant. Vox quippe tonitruum sui in rota¹⁶. Quare et curru igneo Elias Thesbites de terra assumitur¹⁷: qui typus manifestus fuit, quadrijugus scilicet currus, quoniam ex quatuor elementis concreta est nostra natura, non sine qua in caelum sursus conscendit qui hanc gestavit et rexit, prout voluit, Deus Verbum. Equi autem regalium currum, sanctorum angelorum imago erant: Currus enim Dei, inquit, decem millia convitantium et festum agentium¹⁸. Aspexit etiam Daniel in visione virum humanam prorsus specie in throno sedentem, Antiquum dierum Deum: Et millia millium, inquit, assistebant ei, et mille myriades ministrabant ei¹⁹.

Α και πνεύματα λέγονται, ὡς αἶθλα και ἀσώματα και ἀόρατα και ἀναψηλάφητα και ἀθάνατα και ἀπαχῇ και ἀέρια (11), και χάριτι ἀφθαρτά τε και ἀνόλεθρα.

Ζ'. Καὶ πειθέτω σε ὁ ἀγγελος Κυρίου εἰς αὐτοῦ τοῦ Κυρίου συγκατελθὼν τὸ εἶδος τοῖς· περὶ Ἀζαρίαν, ὁ πυρέμφυχος και τὴν πυρὰν φύγων, ὁ δροσοφόρον ἀντὶ πυρφόρου ἀποτελέσας τὴν φλόγα· τὸ δὲ τοῦ παραδόξου παραδοξότερον, ὅτι οὐς μὲν ἐνδον ὡς ἐν γαστρὶ συνέλαβεν ἡ φλόξ, ἀπεκύθησεν ἀδλαθεῖς· οὐς δὲ ἐκτὸς ἀσυλλήπτους ἀμφ' αὐτὴν περιεῖχεν, ἐλυμαίνετο ἀσεβεῖς· τοῦτο ῥοπῆς θείας δυνάμεως ἀγγέλου ἐξουσία παναλκήρης και οὕτως ῥωμαλέα, ὡς και κόσμον ὅλον ἐν ἀκαριαίῳ δυνάμει ὀλοθρεῖν· και μάρτυς ἡ κατὰ Σαναχερίμ ἐνδὸς ἀγγέλου θεοῦ Χαλδαϊκῆς νυκτολεθρία θνήσκει, ἀφοφῆτι ἐκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδων πληθὺν ἀξίφθι θανατώσασα· ἡ δὲ τάχιστα και νῦν τελεῖσθαι ἐν τοῖς παρούσι Χαλδαίοις (12) θεὸν ἱκετεύομεν· μετεκομίζετο δὲ και κοῦφως ὑπὸ ἀγγελικοῦ αἵλου ὁ ἐνυλός τε και σαρκοφόρος Ἀβδακούμ ἐξ ὀρίων Ἱερουσαλὴμ πρὸς Βαβυλῶνα, ἐπιφερόμενος ὁ προφήτης τῷ συμποσώτῃ Δανιὴλ τροφῇ, λάκκου φρουρᾷ τότε ὑπάρχοντι, και εἰσῆι· ὁμοῦ και ἐξῆι ἀλυμάντως, εἰς Χριστοῦ τάφου τύπον τηρούντας ἐνλακκίους σφραγίδας· ἐν ὡς ἐκ θανάτου και θῆου Χριστοῦ, ἀνέλθῃ και προφήτης σωθεὶς ἐκ θηρῶν ἀνδρολέθρων ἀντιχαλῶν τῷ βῆθ τοῖς αὐτὸν ἐν τῷ βῆθ κατενέγκαντας· καθάπερ ἐπὶ τῶν Χαλδαίων, ἰσοτύπως γεγίνηται αὕτη ἡ τῆς ψήφου θεοῦ ἀδέκαστος δίκη, τοῦ κοινοῦτος τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, και τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλόγον· καθ' ὃ ὑπὸ τῶν ἱερῶν λόγων οἱ μακάριοι προσαγορεύονται ἀγγελοι, οἱμαί που, ὡς καθαρτικοὶ πολλάκις τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, καυστικοὶ και τιμωρητικοὶ τῶν ἐναντίων θεοῦ, και φωτὸς μεταδοτικοὶ τοῖς ἀφωτιστοῖς βροτῶν.

η'. Ἰππων δὲ πάλιν ὁρῶνται τοῖς σχήμασιν, ὡς Ζαχαρίας φησὶν, ὡς ὀχυρώως παντὶ τῷ θεῷ διατρέχοντι· τροχῶν δὲ πυρίνων ὡς τὸν οὐράνιον περιπολοῦντες ὁμοῦ και οἰκοντες τροχόν· Φωνὴ γὰρ φησὶ, τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ· διὸ και ἐν ἄρματι πυρὸς Ἠλίου ὁ Θεοδότης ἀπὸ γῆς ἀναλαμβάνεται· ὅπερ τύπος ἦν σαφής, τὸ μὲν τῆς ἱπποῦς ἄρμα ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συγκαίμενης ἡμῶν φύσεως, μεθ' ἧς και εἰς οὐρανὸν ἀνωθεν ἀνῆλθεν ὁ ταύτην φορέσας και ἡνιοχῆσας καθὼς ἡδουλήθη Θεὸς Λόγος. Οἱ δὲ ἱπποὶ τῶν βασιλικῶν ὀχημάτων ἁγίων ἀγγέλων ὑπῆρχον ὑπόδειγμα· Τὸ γὰρ ἄρμα τοῦ θεοῦ, φησὶ, μυριοπλάσιον χιλιάδες εὐθηρόντων και ὀρταλόντων· εἶδε δὲ και Δανιὴλ ὡς ἐν ὁράσει ἄνδρα πάλιν ἀνθρωπόμορφον ἐπὶ θρόνου ἐνεδυμένον, τὸν Παλαιὸν τῶν ἡμερῶν Θεόν· Καὶ χίλιαι χιλιάδες, φησὶ, παρῆσθησαν αὐτῷ και μύριοι

¹¹ II Paral. xxvi, 17 seqq. ¹² IV Reg. xix, 35. ¹³ Zachar. i, 8. ¹⁴ Psal. lxxvi, 19. ¹⁵ IV Reg. ii, 11.

¹⁶ Dan. xiv, 132 seqq. ¹⁷ Psal. ciii, 4; Hebr. i. 7. ¹⁸ Psal. lxxvii, 18. ¹⁹ Dan. vii, 9.

(11) De substantia angelorum notæ sunt Patrum variae opiniones. Videsis saltem Petavium.

(12) Intelligit, puto, Theodorus Mohammedanus

qui ex intima Asia adversus Græcum Christianorum imperium magnis viribus adventabant.

μυριάδες λειτουργοῖν αὐτῷ· ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ὅσα τοιαῦτα ἐν τῇ Παλαιᾷ, ὡς ἐν ὁράμασι καὶ ἐπιτασίαις διευτυποῦντο· ἐπεὶ οὔτε οὐσίαν Θεοῦ οὔτε μορφήν, οὔτε σχῆμα οὔτε εἶδος οὔτε κάλλος· τις τῶν ἐν σαρκὶ εἶδε πῶποτε, οὔτε εἰδέσθαι δύναται, ὡς ὁ ἱερὸς ἡμᾶς διδάσκει· Λόγος· ἀλλ' οὔτε ἀγγέλου τὴν οὐσίαν ἢ τις ἴσχυσεν ἢ ἐθεάσατο.

θ'. Οὐκοῦν δεῦρο ἀπὸ τῆς σκιᾶς ἐπὶ τὴν Καينὴν Διαθήκην διάδοθι, καὶ τὰς ἀγγελικὰς τρανότερον διακονίας κατόπτευσον· ἡκεῖ μὲν οὖν ποτε χοράρχης καὶ τῶν προκρίτων ὁ ἑξαρχὸς τῆς ἀνωτάτω φύλης· τῶν ἀσωμάτων λειτουργῶν, ἐκφάντωρ θεομύστης· τῶν ἀπορρήτων τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους μυστηρίων, Γαβριὴλ ὁ θεοεἰκελὸς λάτρις φερέχαιρος χαροποὶς πρὸς τὴν βροτείαν φύσιν, καὶ πρὸς πανάφθορον κόρην· πρὸς ἣν εἰσῆει τὴν μορφήν αὐτοῦ κατ' οὐσίαν, ὡς ἔστιν ἐπιδεικνύς τῇ πανσέμνῳ· μόνη γὰρ ἡ ἀγία Θεοτόκος, ὡς φασιν, ἀγγελικὴν ὡς ἔστι καὶ ὡς γέγονεν, ἰδέσθαι δεδύνηται, ἔν' ἐκ τοῦ κάλλους τοῦ δουλικοῦ ὑπερβαυμάσῃ τὸ κάλλος τὸ Δεσποτικόν· διὸ καὶ προστάξει· θείᾳ εἰσῆει πρὸς αὐτὴν ὁ ἀρχιστράτηγος, κάλλος ἀμήχανον αὐτῇ ἐνδεικνύμενος, καὶ μορφήν αὐτῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων λαμπροτέραν τυγχάνουσαν, ἡρέμα προσδιανοίγων τῇ ἀφθόρῳ τὴν πανάφθορον τῆς οικείας μορφῆς ἰδιότητα· ὅθεν καὶ εἶδεν εἶδος μικροῦ καὶ αἰδέσθαι ἀπορροῆς ἀνταπαύγασμα· εἶδεν ὦραν ὑπὲρ ὦραν ὠραισμένην ὠραιότητος· εἶδε κάλλους λαμπρότητα· εἶδεν ἡ κατὰ συνήθειαν· εἶδεν οὐσίαν ἀσωμάτου μαρμαρυγᾶς ὑπερβαλλούσας τὰς ἡλιακὰς· εἶδε λογικοῦ ἐκσφόρου ἀεζῶσαν αὐτῇ· εἶδε φλόγα ψυχικὴν, νοεροῦ φάους συναστράπτουσαν αἴγλην· ὅθεν ὡς οὐκ ἔκλον κατατίθεικεν ἢ πάνσεμνος τοῦ ἀγγέλου τὴν θεωρίαν ὁμοῦ καὶ συντυχίαν, ὡς ἰδύσα ὁ ἄλλος οὐκ εἰδέετο φύσις.

ι'. Δεσμεῖται δὲ καὶ Ζαχαρίας τῇ ἀφωνίᾳ ἀγίου ἀπιστήσας ἀγγέλου· ἐπεὶ γὰρ ἐμελλεν εἰς φῶς προέρχεσθαι· ἐκ γαστροῦ δὲ τοῦ φωτὸς πρόδρομος τοῦ ἀληθινοῦ Ἰωάννης, ἡ φωνὴ δηλονότι τοῦ βῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμῖν τοῖς ἐξ ἐθνῶν Ἑκκλησίας, τοῦ νόμου γέροντα λέγων· οὐ τύπον ἐκκληρῶν ὁ πατήρ Ζαχαρίας, προτίκει· τοῦ Χριστοῦ μήνας ἐξ τὴν Ἰωάννην· Οὐκ ἦν γὰρ ἐκεῖνος τὸ φῶς· καὶ διὰ τοῦτο πρὸ ἐξ ἔχει τὸν Ἰωάννην· μεθ' ὃν Χριστὸς ἐτέχθη, ὡς ἐβδόμη τις ἡμέρα· αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὡς ἀληθῶς ἡμῶν μυστικῇ τῶν Σαββάτων ἀνάπαυσις, ἣν ἐλόγησεν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ ἡγίασεν· ὅτι ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῆς κατέπαυσεν ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ἔστιν ὄντως ἀληθὴς τῆς μεγάλης βουλῆς τοῦ Πατρὸς Ἀρχάγγελος, καὶ αὐτὸς Κύριος ὁ Θεὸς δυνάμεων· διόπερ αὐτῷ ὑπέκχουσι καὶ δουλεύουσι καὶ διακονοῦσιν ἐν παντὶ τρόπῳ καὶ τόπῳ τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας αὐτοῦ οἱ ἅγιοι καὶ φιλόανθρωποι ὡς φιλανθρώπων Δεσπότη· οἱ ἄγγελοι· καὶ ποτε μὲν αὐτοῦ γεννηθέντος τὸ κατὰ σάρκα, ἄγγελοι πρωτογνώστως τοῖς ποιμέσιν ἐπέστησαν, μυσταγωγούντες τούτους τῇ ἐν Βηθλεὲμ αὐτοῦ πα-

⁶³ Isa. xl, 3. ⁶⁴ Joan. i, 8.

A Sed hæc quidem, et quæcunque hujusmodi sunt, in Vetere Testamento visionibus et apparitionibus figurabantur; quoniam Dei substantiam neque formam, neque figuram, neque speciem, neque pulchritudinem quisquam in carne vivens unquam aspexit, neque aspicere potest, cum sacræ nos docent Litteræ. Sed ne angeli quidem substantiam quisquam potuit videre.

B 9. Age itaque ab umbris ad Novum Testamentum transi, et angelica perspicacius ministeria contemplare. Venit aliquando chori ductor, et electorum superni cœlus incorporeorum ministrorum princeps, mysticus arcanorum Dei mysteriorum apud homines revelator, Gabriel, Deo similis famulus, gaudii et lætitiæ nuntius mortalium naturæ, ad integerriam puellam; ad quam est ingressus, formam suam, qualis ejus substantia est, venerandæ Virginis ostendens. Sola enim sancta Deipara, ut aiunt, angelicam uti reapse est, utque creata fuit, naturam videre potuit, ut in famuli formositate Dominicam pulchritudinem admiraretur. Ideo divino mandato ingressus est ad eam archangelus summam ei pulchritudinem ostendens, formamque ipsius radii solaribus lucidiorem, sensim aperiens puræ Virginis purissimam formositatis suæ proprietatem. Unde etiam vidit speciem, æterni propemodum fluenti reflexum splendorem. Vidit formositatem formositate majorem, ornatum ipsius ornatus: vidit peregrinum splendorem et præter solitum: vidit incorporeæ substantiæ fulgores solaribus superiores: vidit rationalis luciferi semper vivum splendorem: vidit animatam flammam, intellectualis lucis rutilantem claritatem. Quare tanquam non immaterialem veneranda Virgo excepit angeli visionem atque occursum; cum quæ viderat, quod alii nunquam contigit naturæ.

D 10. Mutus sit Zacharias, qui angelo sancto non crediderat: quia scilicet processurus erat ex utero in lucem, veræ lucis præcursor Joannes, vox nimirum clamantis in deserto⁶³, nobis qui ex gentium Ecclesia sumus, legis senectutem edicturus: cujus typum gerens Zacharias gignit sex ante Christum mensibus Joannem: Non enim erat ille lux⁶⁴; ideoque ante sex menses suscepit filium Joannem. Post quem Christus natus est, cum septima quædam dies. Ipse enim vere nobis est mystica Sabbatorum requies, cui benedixit universalis Deus, et eam sanctificavit; quia in ipsa et propter ipsam ab omni opere suo requievit. Et ipse est reapse verus magni paterni consilii archangelus, ipse Dominus ac Deus virtutum. Quapropter ipsi subjiunguntur, et serviunt, atque ministrant omnimodis et omni loco per omne incarnationis tempus sancti et benigni cum sancto et benigno Domino angeli. Etenim nati illo in carne, angeli primæ notiitiæ auctores pastoribus fuerunt, nuntiantes hujus apud Bethleemum in præsepi natiuitatem. Moxque admirantes magnum ejus et insperatum in pauperula forma hu-

manationis 'mysterium, *Gloria in exesles Deo*⁶⁶ A magnifice elataque voce clamarunt. Item angelus, ceu luminare cœleste in stellæ figuram conversus, viæ dux fuit magis, vocans ad viam quæ dicit: *Ego sum via*⁶⁷. Rursus oraculum edit angelus, post magorum discessum, Josepho, ut cum Matre ac Jesu in Ægyptum migraret. Disceditque fugiens Deus ab homine, arcano œconomix consilio, haud equidem mortem timens, qui est hominum iudex, sed tibi figuram exemplumque præbens, finesque timoris et virilis animi, quandonom etubi et quare opportunitate in cunctis utendum sit. Non tamen usque ad Ægyptum tantummodo angelorum famulatus Dominum suum comitatus est, sed etiam ex Ægypto reditum angelus Josepho indixit.

11. Deinde vero quid? Alia quoque ab angelis facilitata reperies. Angeli siquidem ad Jesum baptizatum ministrandi gratia in deserto accesserunt: non quod unquam a Domino suo abfuissent, sed ut tu, o fidelis, crederes, hominem baptizatum et munditiem conservantem, angelos invisibiliter ministros custodesque habere. Unde et in Probatica piscina, ad baptismi figuram, angelus sanationes faciebat: qua in piscina magni consilii angelus Christus homini jam triginta et octo annos paralytico salutem contulit: ipse tricesimo vitæ suæ anno baptizatus, et illius quinque sensus fide Trinitatis prodigiose, sanans. Sed parum absuit, quin quod est præ cæteris summum et mirabilius, in sacris historiis de angelis relatum, indictum præterirem. Quale vero est hoc? Illi scilicet circa Christi vivificum sepulcrum inexpectati et multiformes angeli, quorum vere peregrini et relatu majores fuerunt eo in loco sermones atque prodigia. Qua in re illud in primis sedulo animadvertes, quomodo cuncti Christo dilecti terrigenæ currere illic dicantur, sed supernæ naturæ absque cursu illic sedentes appareant. Petrus itaque exsurgens ad monumentum currebat; sed alius discipulus Petro citius præcucurrit. Et Maria Magdalene currit, venitque ad Simonem Petrum. Et aliæ Mariæ currebant nuntium ferentes discipulis. Sed ei illæ apud Marcum mulieres cursim a monumento fugerunt. At non ita angeli cursu utuntur, sed illic sedent, alius ad caput, alius ad saxi pedes, ubi corpus Jesu jacuerat, et alii quidem intra, lapidi insident.

12. Quid ergo hinc discimus? Nempe eos qui nondum divina mysteria susceperunt, ceu terrigenas, merito currere, sicut etiam Paulus ait⁶⁸, ut comprehendant. Nam ad dilectum qui currit, cursu utitur. Ideo sedisse dicuntur apud sepulcrum sanctissimi angeli, ceu jam gnari divinorum resurrectionis mysteriorum: sed alius quidem ad caput sedet, quia fortasse excelsioribus mysteriis initiatus: alius ad pedes, quia fortasse inferiorum ali-

νοθέτω γεννησεί· καὶ αὐθις ἀγασθέντες τὸ μέγα καὶ παράδοξον αὐτοῦ τῆς πτωχοπρεποῦς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον, τὸ, *Δόξα*, λαμπρῶς, ἐν ὕψιστοις Θεῷ, διαπρυσιῶς ἐκέκραγον· καὶ ἄγγελος ὡς φωστὴρ οὐράνιος εἰς ἀστέρος τύπον μορφωθείς, τὴν ὁδὸν ὠδοποιοῖ μάγοις καλῶν πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν λέγουσαν· *Ἐγὼ εἰμι ὁδός*· χρησιμοτοδεῖ δὲ καὶ πάλιν αὐθις ἄγγελος, ἀναχωρησάντων τῶν μάγων, Ἰωσήφ, σὺν τῇ Μητρὶ καὶ Ἰησοῦ τὴν ἑπαρσιν ποιεῖσθαι ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ οἴχεται φυγὰς Θεὸς ἐκ βροτοῦ οἰκονομικῶς, οὐ φρίττων θνητὸν ὁ κριτὴς τῶν βροτῶν, ἀλλὰ σοι τύπον καὶ εἰκόνα διδοῦς, καὶ θροῦς δειλιάς καὶ ἀνδρείας, πότε καὶ ποῦ καὶ καίρῳ εἰδέναι τοῖς πᾶσιν· οὐ μέχρι δὲ Αἰγύπτου ἢ τῶν ἀγγέλων πρὸς τὸν αὐτῶν Δεσπότην λειτουργία, ἀλλὰ καὶ ἀπ' Αἰγύπτου ἄγγελος τῷ Ἰωσήφ μηνύει τὴν ἐξοδον.

13. Εἶτα τί; καὶ τὰ ἄλλα περὶ ἀγγέλων εὖροις· ἄγγελοι μὲν τῷ Ἰησοῦ βαπτισθέντι ἐν τῇ ἐρήμῳ εἰς διακονίαν προτέρχονται· οὐχ ὅτι πῶποτε τοῦ αὐτῶν Δεσπότη ἀπέστησαν, ἀλλ' ὅπως αὐ πιστωθῆς ὁ πιστὸς, ὅτι βαπτισθεὶς καὶ φυλάττων τὴν κάθαρσιν, ἄγγελους ἀοράτως πρὸς διακονίαν καὶ τήρησιν κομίζεται· ὅθεν καὶ ἐν τῇ Προβατικῇ κολυμβήθρᾳ εἰς τύπον τοῦ βαπτίσματος ἄγγελος τὰς λάσεις ἐνεδείκνυτο, ἐν ᾗ ὁ τῆς μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος ὁ Χριστὸς, διὰ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν τῷ παραλύτῳ ἐχαρίσατο ἴασιν· τριακονταέτης βαπτιζόμενος, καὶ τὰς πέντε τοῦτου αἰσθήσεις τῇ πίστει τῆς Τριάδος παραδόξως ἰώμενος. Μικρῶ καὶ αὐτὸ τὸ πάντων κορυφαϊότατον καὶ θαυμασιώτερον ἐν πράγμασιν ἱεροῖς περὶ ἀγγέλων φερόμενον, τῷ λόγῳ παρέδραμον· ποῖον δὲ τοῦτο; τοὺς κατὰ τὸν τῆς ζωῆς Χριστοῦ ζωηφόρον τάφον παραδόξους τε καὶ πολυτρόπους ἄγγελους, ὧν ὡς ἀληθῶς ἕνα καὶ ὕπερ λόγον τὰ κατὰ τόπον κηρύγματα καὶ θαυμάσια· ἐν οἷς σκοπήσεις ἐπιμελῶς πρὸ τῶν ἄλλων ἐκείνο, πῶς μὲν ἅπαντες οἱ Χριστῷ προσφιλεῖς γηγενεῖς τρέχουσιν ἐκεῖ λέγονται, αἱ δὲ φύσεις αἱ ἀνώτεραι δρόμῳ καθέζεσθαι φαίνονται· ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον· ὁ δὲ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου· καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ τρέχει καὶ ἐργεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ αἱ ἄλλαι Μαρίαι ἔδραμον ἀπαγγέλλουσαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ αἱ κατὰ τὸν Μάρκον ὁμοίως ἐν δρόμῳ ἐφυγον ἀπὸ τοῦ μνημεῖου· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐνθάδε δρόμῳ ἐμφαίνονται καθήμενοι, ὁ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἄλλος πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ οἱ μὲν ἐντὸς, οἱ δὲ ἐκτὸς ἐπάνω τοῦ λίθου καθήμενοι.

14. Τὶ οὖν διὰ τούτων μανθάνομεν; ὅτι οἱ μὴ πῶ τὰ θεῖα καταλαβόντες μυστήρια, ὡς γηγενεῖς, δικαίως τρέχουσιν, ὡς καὶ Παῦλός φησιν, ἵνα καταλάβωσι· πρὸς γὰρ τὸ ποδοῦμενον ὁ τρέχων τρέχει· διὸ καθῆσθαι λέγονται ἐν τῷ τάφῳ οἱ πανάγιοι ἄγγελοι, ὡς ἤδη γινώσκοντες τὰ θεῖα τῆς ἀναστάσεως μυστήρια· ἀλλ' ὁ μὲν πρὸς τῇ κεφαλῇ καθύπαι, ἴσως ὡς τὰ ὑψηλότερα μεμνημένοι μυστήρια· ὁ δὲ πρὸς τοῖς ποσίν, τάχα τῶν κατωτέρων τινῶν μυστηρίων καὶ διακονιῶν

⁶⁶ Luc. II, 14. ⁶⁷ Joan. XIV, 6. ⁶⁸ I Cor. IX, 24.

λειτουργῶς γινόμενος· καὶ οἱ μὲν ὁρῶντες ὡς τὰ κρυπτότερα διασκοποῦντες θαυμάσια τῆς θεότητος· οἱ δὲ ἐκτός, ἴσως ὡς τὸ τῆς σαρκώσεως Χριστοῦ θαῦμα κηρύττοντες· καὶ ἄλλος ἐν τοῖς δεξιόις κάθεται, ψυχῶν δικαίων καὶ δεξιῶν Θεοῦ μυσταγωγῶς γινόμενος· ἀλλὰ καὶ νεανίσκων προσώποις ὠραῖσμένοι ὁρῶνται, τῶν νεανίσκων καὶ ἀθραύστων καὶ ἀγερμάτων καὶ ἀφθάρτων, καὶ τὸ εὐσταλὲς καὶ φιλάρετον τῆς αὐτῶν φύσεως πρὸς Θεὸν διὰ τῆς νεανισκοφανοῦς αἰνιττόμενοι ὥρας· ὅθεν καὶ ἐν ἐσθῆσει ἀστραπτούσαις, ὁμοῦ τε ἵνα δείξωσι τὸ λαμπρὸν καὶ ἁσπίλον καὶ ἐρωτικὸν τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως, καὶ τὸ ἄρρυπον καὶ ἀπαθὲς καὶ ἀκηλίδωτον χάριτι τῆς αὐτῶν φύσεως· ἐπεὶ γὰρ δεύτερον φῶς μετὰ τὸ πρῶτον, ὃ ἐστὶ τὸ φῶς τῶν φώτων, λέγεται ἀγγελοῦ· τούτου χάριν καὶ ἐσθῆσειν ἀστραπτούσαις, καὶ ὡς ἀστραπὴ, καὶ ὡς χιών οἱ πάντεσσι οὗτοι φωστῆρες τοῖς ἀέροις ἐμφαίνονται· ἐν οἷς οὐ πάρεστιν οὐ χρῶμα, οὐ σῶμα, οὐ πτέρυγες, οὐκ ἐνπηχεῖς βραχίονες, οὐ θριβοφόρος κορυφή, οὐκ ὀρθιον ἀνάστημα, οὐδ' ὄλω· τι τῶν κατὰ τὴν ἐνυλον ὁρωμένων ἢ κινουμένων φύσιν. Εἰ πολλάκις ἐν θελαις ὀπασαίαι ἀνθρωπομόρφως ἐπιφαίνεσθαι λέγονται, ἀλλ' οὐδ' αὐτὰς ταύτας ὡς περικείμενοι προσηγορίας, τῆς τούτων οὐσίας σημαντικὰς ὑπελήφραμεν, ἀλλὰ πρὸς τὰς οικείας μᾶλλον ἐνεργείας ἐκ Θεοῦ, καὶ τῶν θεολόγων ἀνδρῶν ἐκομίσαντο· καὶ γε ὦφελον· καὶ γὰρ ἐμοὶ γε σκόπευσον οὕτως. Ἀγγελοῖς, ὡς ἀγγέλλοντες ἀνθρώποις τὰ θεῖα βουλεύματα καὶ ἄλλοθεν ἄγοντες, Ἀρχάγγελοι, ἵνα σὺ μάθῃς καὶ ἐν ἀνθρώποις τάξιν καὶ κατὰστασιν, ἥς τύπος καὶ ἡ Ἐκκλησία καθέστηκεν. Ἀρχαὶ δὲ πάλιν λέγονται, ὡς ἐξάρχουσαι πρὸς διδασκαλίαν καὶ φωτισμὸν τῶν κατωτέρω προσταγμάτων. Ἐξουσαίαι, ὡς βασιλικὰ καὶ δεσποτικὰ περικείμεναι ἀξιώματα. Δυνάμεις, ὡς χάριτι πάσης ἀσθενείας καὶ πάθους καὶ θανάτου ἀνώτεραι. Θρόνοι, ὡς ἐπαναπαυομένου τοῦ Θεοῦ τῇ τούτων πολιτείᾳ καὶ λειτουργίᾳ. Κυριότητες, ὡς ἐμπειστευμένα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πρόνοιαν καὶ σωτηρίαν καὶ χειραγωγίαν τῶ ἀνθρωπίνῳ γένει, καὶ ὡς ἀδούλωτοι χάριτι πάσης λοιπὸν ἐμπαθοῦς κινήσεως καὶ ἐκπτώσεως. Σεραφίμ, ὅπερ τῇ Ἑβραίων φωνῇ πύρωσις ἐρμηνεύεται, ὡς ἐτέρων καθαρτικά καὶ φωτιστικά οὐσία· τυγχάνουσι· τὰ δὲ ἀνώτατα πάντων καὶ πλησιόθεα Χερουβίμ, ὅπερ πάλιν πλήθος ἐρμηνεύεται γνώσεως.

ιγ'. Ταύτην ἡμῖν ὁ ἀρχιστράτηγος τῶν ἀγγέλων σήμερον περὶ ἀγγέλων εἰπεῖν ὑπηγγήσατο· αὐταὶ τε τῶν ἀσωμάτων ἐννέα τάξεις, καὶ δεκάτῃ ὁ ἀνθρώπος· εἰσὶν οὖν δέκα τάξεις ἢ δραχμαί, περὶ ὧν φησὶν ὁ Χριστός. «Εἴ τις γυνὴ ἔχουσα δραχμὰς δέκα, ἐὰν ἀπολέσῃ μίαν ἐξ αὐτῶν, οὐδὲ ἄψαα λύχον ἀναζητήσει ταύτην· καὶ ἐὰν εὕρῃ, συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα, Συγχαρήτέ μοι ὅτι ἤρουν τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα·» ἢ τις ἦν καὶ τὸ πρόβατον τὸ ἀπολωλὸς ἐκ τῶν ἐννενηκονταεννέα τῶν μὴ ἀπολωλόντων· ὅπερ ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ φιλάνθρωπος οὐχ ὑπερέδεν, ἀλλ' ἀναζητήσε, καὶ εὕρων ἐπὶ τὰ ὄρη

A quot mysteriorum atque officiorum minister erat : et alii quidem spectantes, quasi secretiora rimantes prodigia divinitatis : alii extra, fortasse utpote incarnationis Christi prodigium prædicantes : et alius in dextera parte sedet, quia justarum et in dextera Dei collocandarum animarum magister. Sed et adolescentium pulchrorum formis decori apparent, adolescentium, inquam, integerrimorum, senii et corruptelæ expertium, qui constantem naturæ suæ erga Deum virtutem, juvenili formositate designant. Quare et vestibus apparent fulgentibus, ut simul demonstrent splendidam, immaculatam amabilemque Christi resurrectionis speciem ; et collatam ipsorum naturæ a divina gratia munditiem, impassibilitatem, atque impeccantiam. Etenim secundum lumen post primum, quod est luminum lumen, dicitur esse angelus. Propterea et in vestibus splendidis, et veluti fulgur, aut nix, hæc sacratissima luminaria dignis apparent : quibus aliqui neque color est, neque corpus, neque alæ, neque brachia vel cubiti, neque comati vertices, neque erecta statura, neque aliud quidquam ex his quæ in materiali natura cernuntur aut moventur. Et quanquam sæpe in divinis visionibus humana specie apparere dicuntur, non tamen has ipsas quas gerunt appellationes, eorum substantiæ significativas putamus, sed eas potius a propriis Dei nutu operationibus, atque a theologis hominibus sortiti sunt. Et quidem ita fieri oportuit. Nam mecum, quæso, considera. Angeli (nuntii) dicuntur, quia nuntiant hominibus divina consilia, et aliunde afferunt. Archangeli, ut discas in hominibus quoque constitutum ordinem esse debere, cujus rei typus Ecclesia est. Principatus item dicuntur, quasi principes ad magisterium et illuminationem ordinum inferiorum. Potestates, ut regali dominicaque dignitate præditi. Virtutes, ut gratiæ beneficio cujuslibet infirmitatis, passionis ac mortis immunes. Throni, ceu Deo in horum conversatione et ministerio cōsidente. Dominationes, ceu quibus Deus commisit curam, salutem, directionemque humani generis, et quia gratiæ beneficio nunquam servient ulli passionum motui et lapsui. Seraphim, quod nomen in Hebræorum lingua igneam accensionem interpretatur, tanquam aliorum purgatiæ et illuminatoriæ substantiæ. Cherubim, quod item vocabulum interpretatur plenitudinem scientiæ.

13. Hanc nobis hodie materiam summus dux angelorum ex alto obtulit dicendi de angelis. Hi sunt novem incorporeorum ordines : decimus autem ordo homo. Sunt itaque decem ordines totidem drachmæ, de quibus Christus ait : « Mulier habens decem drachmas, si unam ex his perdidit, nonne accensa lucerna quæret eam ? Et si invenerit, amicas congregat vicinasque, dicens : Congratulamini mihi, quia inveni drachmam quam perdideram. » Idem decimus ordo, seu homo, est ovis quæ perierat inter nonaginta novem incolumes ; quam egregius pastor, bonus atque benignus, non neglexit.

sed conquisivit, inventamque in montibus collibusque ethnicis male errantem et idolis immolantem revocavit, et impositam humeris reduxit ad non erroneum gregem eam quæ devia fuerat, atque inter cœlestes reducem connumeravit, et æterno regno dignatus est; quo nobis omnibus potiri contingat, gratia et benignitate Domini nostri Jesu Christi, cum quo gloria sit Patri et sancto vivifico consubstantiali Spiritui, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

VII.

In nativitate sancti prophetæ Præcursoris Baptistæ.

(ANG. MAI, loc. cit. p. 33.)

1. Si vocali alicui lusciniæ verno tempore suaviter resonanti nostra similis esset oratio, laudare aliquantum magnam illam veritatis vocem, quæ hodie nascitur, forsitan posset: sed cum gracilis atque absona sit oratio nostra, quomodo laudabit magnum decus prophetarum? quomodo celebrabit eximiam apostolorum dignitatem? quomodo glorificabit peregrinam martyrum gloriam? Porro hoc mihi quoque considerandum est, quod in aliis quidem sanctis, alius alium laudavit, celsus celsum, minor minorem: sed ejus qui nunc laudatur, ante omnes ipse Christus, Deus ac veritas, laudes pronuntiavit. Ait enim: *Major Joanne Baptista inter natos mulierum non surrexit*⁶⁸. Quia igitur tanta suppetit magno Præcursori sublimisque laus a supremæ auctoritatis Verbo; num is adhuc indiget exiguo nostro sermone, o studiosi auditores? Absit; sed servile persolventes debitum, et Patris jussum exsequentes, et quasi ex sola Præcursoris mentione sanctificandi simus, nostram audaciam ostendemus.

2. Agedum igitur diem festum jam celebremus, ad natalem honorandum frequenti multitudo conveniamus, neque accibæ tantummodo, verum etiam universa intellectualis Jordanis regio. Videamus peregrinum mysterium; spectemus negotium hodie præter omnem spem patratum; consideremus Zachariæ res, vicissimque narremus quæ Elisabethæ sunt. Non ex obscuris ergo parentibus, ut hinc etiam maximus appareat Præcursor, sed ex illustribus inclytisque nascitur. Nam alter quidem erat veluti Aaron propter canos et dignitatem, sacerdotali veste indutus: pectorali, inquam, et superhumerali, podere, fimbriata unica, cidari, atque zona, quæ omnia auro, gemmis, hyacintho, byssoque erant variata: atque ita in Sancta sanctorum ingrediebatur per tempus

⁶⁸ Matth. xi, 11.

(13) Orationem hanc exhibuerat Latine tantummodo Combefisius in *Bibliotheca concionatoria*, t. VII, p. 129. Nos nunc Græce primum ex Vaticano codice eruimus. Jam Combefisii interpretationem sæpe libenter secuti sumus, sæpe etiam ab ea discessimus, tum ob alias causas, tum quia Combefisius Græcæ dictiones non una vice prave omnino explicaverat; id quod philellenes vere a me dici compertent.

A καὶ τοὺς βουνοὺς τοὺς Ἑλληνικοὺς κακῶς πλανώμενον καὶ θυσιάζον ἐπέστρεψεν, καὶ βαστάσας τῇ ποίμνῃ τῇ ἀπλανεῖ τὸ πεπλανημένον, εἰς οὐρανοὺς ἀναγαγὼν συνήρθησεν· καὶ τῆς βασιλείας τῆς αἰωνίου κατηξίωσεν· ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ ὁμοουσίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Z.

Εἰς τὸ γενέσιον τοῦ ἁγίου προφήτου Προδρόμου Βαπτιστοῦ (13).

B α'. Ἀγρόνι τινὶ πολυφώνῳ εὐχα κελαδούσῃ περὶ τὰς ἑαρινὰς ὥρας εἰκῶς ἡμῖν ὁ λόγος, εὖρεν ἂν τάχα ἐκ μικροῦ ἀνυμνήσαι τὴν μεγάλην φωνὴν τῆς ἀληθείας σήμερον ἀποκυομένην· ἐπεὶ δὲ ἐστὶν ἰσχυρῆς καὶ δύσφωνος ἄγαν, πῶς ὀμνήσει τὸ μέγα τῶν προφητῶν κλέος; πῶς αἰνέσει τὸ ἐξαίρετον τῶν ἀποστόλων γέρας; πῶς δοξάσει τὸ ξένον τῶν μαρτύρων εἶδος; Καὶ μοι σκοπητέον τοῦτο, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἁγίων, ἄλλος ἄλλου διεληφε τὰ ἐγκώμια, ὕψηλός ὕψηλόν, καὶ μετρίου μετριώτερος· τοῦ δὲ νῦν εὐφημουμένου πρὸ τῶν ἄλλων, αὐτὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡ ἀλήθεια· φησὶ γάρ· *Μεῖζον Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐκ ἐγγήγερται*. Ἐπεὶ οὖν τοσοῦτος περίεστιν ὁ ἔπαινος τῷ μεγάλῳ Προδρόμῳ ἀνυπέρβλητος ἐκ τοῦ ἀνωτάτω Λόγου, μὴ τι ἄρα ἐνδεής ἐστι τῆς ἡμετέρας βραχυλογίας, ὧ φιλακροάμενος; Ἀπαγε· ἀλλὰ δουρικὸν ἀποτινύοντες χρέος, καὶ Πατρικὸν (14) ἀποπληροῦντες ἐπίταγμα, καὶ ὡς ἁγιασθησόμενοι ἐκ μόνης τῆς περὶ τὸν Πρόδρομον ὑπομνήσεως, τὸ τολμηρὸν ἡμῶν ἐπιδεικνύμεθα.

β'. Δεῦρο δὴ οὖν λοιπὸν τὴν ἡμέραν ἑορτάσωμεν, τὰ τοῦ γενέσιου πανηγυρίσωμεν, οὐχ οἱ περὶ οἱκὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ τοῦ νοητοῦ Ἰορδάνου (15) περίχωρος· ἴδωμεν τὸ ξενοπρεπὲς μυστήριον, ἴδωμεν τὸ παραδόξως τελούμενον σήμερον, κατανοήσωμεν τὰ τοῦ Ζαχαρίου, ἀνομολογησόμεθα τὰ τῆς Ἐλισάβετ. Οὐκ ἐξ ἀγεννῶν τολύν γογέων, ἵνα κἀντεῦθεν δειχθῇ μέγιστος ὁ Πρόδρομος, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιστήμων καὶ περιδόξων· ὁ μὲν γὰρ Ἀαρὼν τις καὶ τὴν πολιὰν καὶ τὴν ἀξίαν, τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἡμφιεσμένος, τὸ περιστήδιόν φημι, τὴν ἐπωμίδα, τὸν ποδήρη, τὸν τε κοσσομόρωτον χιτῶνα, τὴν χίβαρὶν τε καὶ ζώνην, τὰ ἐκ χρυσοῦ τε καὶ λίθων καὶ ὀκλίθου καὶ βύσσου πεποικιλμένα· καὶ οὕτως εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων εἰσιὼν, κατὰ τὴν ἐφημερίαν τῆς ἱερουργίας· ἡ δὲ τῆς Σάρρας Ἰσοκλεῆς, καὶ μᾶλλον δὲ

(14) Satis constare videtur Studitum ætate juvenili pleræque has panegyricas orationes dixisse; quo tempore nonnisi jussu vel episcopi sui vel abbatis monasterii concionari poterat. Quem morem in Gregorio quoque Antiocheno videsis apud nos t. II, p. 557.

(15) Jordanes baptismi symbolum in musivis Romanis. Hic dicit baptizatos omnes. id est Christianos.

ὑπερκλεῆς, ὡς καὶ τῇ Θεομήτορι ἀγχιστεύουσα. Ἄ γυνὴ γὰρ ἐκ στειρώσεως κατ' ἐπαγγελίαν οὐκ Ἰσαὰκ δοῦλον Θεοῦ κληθέντα, ἀλλ' Ἰωάννην τὸν φίλον γνήσιον Κυρίου χρηματίσαντα. Ἡ ἀγόνου νηδύς τοιοῦτον κυοφορησάσης παῖδα ὡ ἀκάρπου ἀρούρας τηλικαύτην βλαστησάσης ἀσταχυν· διὰ τοῦτο οὐκ ἀποκνητέον τὰ τοῦ μεγαλοφωνοτάτου Ἰσαάου καὶ κτερόν πως καὶ πρὸς αὐτὴν ἀποφθέγασθαι· Εὐφράνθητι, στείρα ἢ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον καὶ βόησον, ἢ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι ἐξήνθησας ἐκ τῆς ἐρήμου μήτρας τὸ κρίνον τῆς ἀγγελίας, τὸ ῥόδον τῆς πνευματικῆς εὐδομίας, τὸν λειμῶνα τῆς ἀγαθοφόρου ἐγκρατείας, τὸν ἡμεροφανῆ λαμπτήρα τῆς Χριστοῦ ἐπιφανείας, Ἰωάννην τὸν θεοπρόδλητον στρατιώτην τοῦ οὐρανοῦ βασιλέως, τὸν ἀριστον τῆς Χριστοῦ νυμφαγωγῶν Ἐκκλησίας, τὸν ἀσίγητον μάρτυρα τῆς θνῶς ἀληθείας, Ἰωάννην τὸν διαπρύσιον κήρυκα τῆς μετανοίας, τὸν ἐν σώματι ἄγγελον τοῦ Κυρίου, τὸν ἐκφάντορα τοῦ Ἀμνοῦ τοῦ ἀφροντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου· καὶ οὐδ' ἂν αὐτοῦ περιλάβοιμι τὰς ἀξίας, κἂν πλείω προσθεῖην τῆς κλήσεως τὰ ὀνόματα· πολύνυμος γάρ τις ἐστὶ, καὶ πολυάξιος, τὸ μείζον παρὰ πάντας τοὺς χριστοὺς Κυρίου κεκληρωμένος.

γ'. Καὶ γοῦν τιμᾶται καὶ Ἰσαὰκ τοῦ προπάτορος τὸ γενέσιον, ὅνπερ Σάρρα συλλαβοῦσα καὶ τεκοῦσα υἱὸν εἰς γῆρας, εἰτα καὶ εἰποῦσα, *Τίς ἀναγγελεῖ Ἀβραάμ ὅτι θηλάζει Σάρρα παιδίον;* ἐφ' ᾧ καὶ μεγάλην δοξὴν ποιῶν φαίνεται ἐν ἡμέρᾳ τῆς αὐτοῦ ἀπογαλακτίσεως. Καὶ τιμᾶται πάλιν Σαμψών [τὸ γενέσιον] τοῦ τεχθέντος Μανυὲ κατ' ἐπαγγελίαν, ἐκ στεῖρας καὶ αὐτὸς προερχόμενος· ὅς, φησὶν, οὐ πίεται οἶνον καὶ σίκερα, καὶ οὐ μὴ φάγῃ πᾶν ἀκάθαρτον· καὶ αὐτὸς ἀρετῇ σώζειν τὸν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς ἀλλοφύλων. Ἐτι δὲ πρὸς τοῦτοις, ἵνα τὰ τῶν ἄλλων παραθέω, καὶ Σαμουὴλ τοῦ τὰ ἐμπροσθεν βλέποντος, ὃν ἔτεκεν ἡ πολυμήνητος Ἄννα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς Ἐλκανᾷ, ἀναθεμένη ἐκ βρέφους τῷ Θεῷ. Ἀλλ' οὐ πως τῆς Ἰωάννου τετυχῆσαι μεγαλειότητος, ἀγαπητοί· διότι οἱ μὲν πρὸ νόμου τοῦ γραπτοῦ, οἱ δὲ μετὰ νόμον· Ἰωάννης δὲ ὁ υἱὸς Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως καὶ Ἐλισάβετ τῆς θαυμασίας, προεισδὼν ἄνθος τῆς Χριστοῦ παρουσίας, ἀνέβαλλε μέσον νόμου καὶ χάριτος ἀναφανείς· προηύγαγε γὰρ ὁ νοητὸς ἐωσφόρος, σημαίνων τὴν ἀνατολὴν τοῦ Ἡλίου τῆς δικαιοσύνης· προέδραμεν ὁ στρατιώτης δηλῶν τὴν τοῦ παμβασιλέως ἐπιδημίαν· ἤλθεν ὁ νυμφαγωγὸς μηνύων τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ νυμφίου· καὶ οἱ μὲν μετὰ τινος καιρὸς τῆς ἀποκυψέως, ἢ προφῆτευσαν, ἢ ἑτεροτούργησαν· ὁ δὲ ἔτι ἐγκυοφορούμενος, Πνεύματος ἁγίου ἐμπέπλησται, καὶ θαυματουργὸς ἀναδέδεικται.

δ. Τοιγαροῦν ἔοικέ μοι τοιοῦτον τι, ἔν' ὡς ἐν ἐλκόνι παραστήσω τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ Προδρόμου· ὥσπερ τις οὖν βασιλεὺς ἐκ τῶν ἀνακτόρων βασιλικῶς

ministerii sui. Illa vero Saræ gloria æqualis, vel potius superior, utpote Dei Matrem propinquitate contingens. Parit enim ex sterilitate secundum promissionem, haud Isaacum Dei servum vocatum⁶⁶, sed Joannem qui verus Domini exstitit amicus. O sterilem uterum, qui talem gestavit filium! O infructuosum agrum, qui tale tantumque spicum germinavit! Quamobrem non est cunctandum verba illa vocalissimi Isaie novo quodam modo de ipsa dicere: *Lætare, sterilis quæ non paris; erumpe et clama, quæ non parturis*⁶⁷, quoniam ex deserta matrice tua lilium effloruit sanctitatis, rosa spiritalis suavitatis, pratum utilis continentiae, fax interdiu quoque conspicua Christi adventus, Joannes a Deo electus miles cælestis regis, optimus Ecclesiæ Christi paranympus, testis nunquam tacitus ejus, quæ vere est, veritatis, Joannes poenitentiae canorus præco, cum corpore angelus Domini, index Agni qui tollit peccatum mundi. Neque possim ejus complecti dignitatem, quantumvis nomina appellationum multiplicem; per multos enim titulos dignitatesque habet, majus præ omnibus Domini unctis officium sortitus.

3. Sane in honore habetur Isaaci quoque progenitoris nativitas, quem cum concepisset Sara filium et in senectute peperisset, dixit: *Quis nuntiabit Abrahamo quod Sara filium lactet*⁶⁸? Quocirca magnum quoque constat patrem fecisse convivium die ablactationis ejus. Honoratur item natalis Samsonis, quem Manue filium suscepit secundum promissionem, de matre sterili similiter ortum; qui, ut ait Scriptura⁶⁹, bibiturus non erat vinum neque siceram, nec immundum quidquam manducaturus; idemque initium facturus salvandi Israelis de alienigenarum manu. Præter hos, ut alios omittam, Samuelis, qui res in antecessum videbat, honoratur natalis; quem peperit celeberrima Anna viro suo Helcanæ, et ab infantia Deo dicavit. Sed isti non assecuti sunt Joannis excellentiam, o dilecti; nam partim ante legem scriptam fuerunt, partim post legem. Joannes autem Zachariæ sacerdotis et mirificæ Elisabethæ filius; pullavit flos præcedens Christi adventum, medius inter legem et gratiam apparens. Præluxit enim intellectualis lucifer, ortum Solis justitiæ significans: præcessit miles regis universalis adventum denuntians: venit paranympus sponsum adesse portendens. Et alii quidem aliquanto post natiuitatem tempore, vel prophetaverunt, vel miracula ediderunt; hic autem adhuc gestatus in utero, Spiritu sancto repletus erat, et prodigiorum auctor apparuit.

4. Quamobrem venit mihi in mentem, ut imagine quadam magnificentiam Præcursoris representem. Sicut enim rex ex palatio regaliter procedens, ha-

⁶⁶ Gen. xxiv, 14; Dan. iii, 33 ⁶⁷ Isa. liv, 1. ⁶⁸ Gen. xxi, 7, ⁶⁹ Judic. xiii, 14.

bet primo præcedentes lictores et sceptriferos, deinde consules, præfectos et ordinum ductores, postremo aliquem majore dignitate præditum; post quem statim rex, nemine interjecto apparet, auro et claris lapidibus fulgens; ita mecum cogita de vero unicoque omnium rege Christo Deo nostro. Huic enim per carnem in mundum ingressuro, præcesserunt patriarchæ, Abrahamus videlicet, Isaacus, Jacobus: deinde Moyses Dei interpres, Aaron atque Samuel, et universa prophetarum turba. Postremus apparuit Joannes, moxque statim Christus Dominus; de quo ille dixit: *Qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat*⁷⁵. Et qui ultimus ordine est, dignitate major pro portione exstitit. Sic ergo et prophetarum et apostolorum et aliorum omnium præcipuus fuit, juxta verax Verbum magnus Præcursor; illorum quidem ut subsequens, horum ut præcessor. Sed agesis evangelicam aperientes historiam, audiamus quænam Zachariæ nuntiata sint.

5. Apparuit ei, inquit, angelus Domini, stans a dextris altaris incensi. Et conturbatus est Zacharias videns, et timor irruiit super ipsum⁷⁶. Nempe quia terribilis est angelica visio, et terribili in loco ostensa. *Quam terribilis est, inquit, locus iste! non est hic aliud nisi domus Dei*⁷⁷. Neque est mirandum, si cum justus sacerdos esset, turbatus est timorque in eum irruiit; siquidem et Daniel desideriorum vir, videns obstupuit, et in faciem cadens ore hiantem fuit, propter angelicæ eminentiæ splendorem incomparabilem⁷⁸. Apparuit ei, inquit, angelus Domini. Quid ad hæc nobis dicunt hi semichristiani, qui angelorum imagines fieri nolunt? Si angelus ab homine visus fuit, ergo omnino figuram induerat, haud aliter quam cernebatur. Visus est autem tali figura, quali antea Moysi in monte Sina circa propitiatorium, Cherubini in typo ostensi fuerunt. Quod si incorporeum et non figuratum, juxta ostensum typum delineatur, quidni corporeum et figuratum, colori, tactui, tribusque dimensionibus obnoxium, qualis fuit Servatoris species, non figurabimus, ad evidentem non phantasticæ incarnationis ejus demonstrationem? Neque sic a nobis circumscribi putent hi stulti deitatem, quæ neque verbis exprimi potest, neque comprehendere, cujus nulla est positura, nulla figura, nullus locus, nulla quantitas, nulla qualitas, nec aliquid aliud ex iis, quæ sunt intra fines circumscriptionis, propterea quod sit infinita et incomprehensibilis. Nam nunc etiam si simplicis hominis imaginem effingimus, haud certe animam immaterialem et figuræ incapacem figuramus, quod fieri prorsus nequit; sed utrique convenienter quæ sunt propria tribuimus; nempe in circumscriptione in circumscriptionem, circumscriptione circumscriptionem, prout veritatis ratio nobis suadet. Sed ad propositum denuo revertendum est.

⁷⁵ Joan. 1, 15. ⁷⁶ Luc. 1, 11, 12. ⁷⁷ Gen. xxviii, 17. ⁷⁸ Dan. x, 8.

(16) Invehitur in Iconomachos, contra quos exstat etiam peculiare Studitæ nostri opus.

προερχόμενος, ἔχει μὲν πρῶτα ἡγουμένους· βαββούχους τινὰς καὶ σκητροφόρους, ἔπειτα ὑπάτους, ὑπάρχους τε καὶ ταξίαρχους, ἔσχατον δὲ τινα ἀξιωματικώτερον, μετ' ὃν εὐθύς ὁ βασιλεὺς ἀμέσως ἐπιφαίνεται χρυσῷ καὶ λίθοις διαυγέσι καταλαμπόμενος, οὕτω μοι νόει καὶ ἐπὶ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ μόνου τῶν ὧν βασιλεὺς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν μέλλοντος· γὰρ αὐτοῦ διὰ σαρκὸς εἰσεῖναι ἐν τῇ οἰκουμένῃ, προηγήσαντο μὲν πατριάρχαι, οἷον Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ, Ἰακώβ· ἔπειτα Μωϋσῆς ὁ θεοφάντωρ, Ἀαρὼν τε καὶ Σαμουὴλ, καὶ πᾶς ὁ τῶν προφητῶν ὄμιλος· ὕστατος δὲ πῶς πεφανέρωται Ἰωάννης· καὶ εὐθύς ὁ Δεσπότης Χριστὸς περὶ οὗ φησιν· Ὁ ὁπίσω μου ἐρχόμενος, ἐμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν· καὶ ὁ ἔσχατος τῇ τάξει μέγιστος τῇ ἀξίᾳ, κατὰ τὸ ἀνάλογον ἀποδέδεικται· οὕτω τοίνυν καὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων πρῶτιστος κατὰ τὴν ἀληθῆ Ἀλφὸν ὁ μέγας Προδρόμος, τῶν μὲν ὡς ἐφεπόμενος, τῶν δὲ ὡς προηγούμενος· ἀλλὰ γὰρ τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν ἀναπτύξαντες, ἀκουσώμεθα τίνα τὰ τοῦ Ταβριθᾶ πρὸς τὸν Ζαχαρίαν ἀπαγγελλόμενα.

ε'. Ὡφθη αὐτῷ, φησὶν, ἄγγελος Κυρίου, ἐστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυμιάματος· καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν· ὡς φοβερά τις καὶ ἡ ἀγγελικὴ ὁπτασία, καὶ ἐν φοβερῷ τόπῳ καταφανέσκει· Ὡς φοβερός γάρ, φησὶν, ὁ τόπος οὗτος! οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλ' ἡ οἰκὸς Θεοῦ. Καὶ οὐ θαυμαστὸν εἰ δίκαιος ὢν ὁ ἱερεὺς ἐταράχθη, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν, ὅπου καὶ Δανιὴλ ὁ τῶν ἐπιθυμιῶν ἀνὴρ, ἰδὼν ἑαμυθῆθη, ἐπὶ πρόσωπόν τε πεπτωκώς· καὶ ἀγανὴς γεγὼνως, τῇ τῆς ἀγγελικῆς ὑπεροχῆς ἀσυγκρίτῳ λαμπρότητι. Ὡφθη αὐτῷ, φησὶν, ἄγγελος Κυρίου. Τί φάσιν ἡμῖν πρὸς ταῦτα, οἱ μὴ εἰκονίζοντες ἡμῖχριστοὶ (16); εἰ ὥπται ἄγγελος ἀνθρώπῳ, πάντως καὶ εἰκόνισται οὐδαμῶς ἄλλως ἢ ὡς ὥπται· ὥπται δὲ ἐν τοιαύτῃ μορφῇ, καθ' ἃ καὶ Μωϋσῆς πρότερον ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ τὰ περὶ τὸ Πατήριον Χερουβὶμ ἐν τύπῳ δεικνύμενα· καὶ εἰ τὸ ἀσώματον καὶ ἀσχημάτιστον κατὰ τὸν δεδειγμένον τύπον περιγράφεται, πῶς τὸ ἐνσώματον καὶ σχηματιζόμενον ὑποπίπτειν χροῖαί τε καὶ ἀφῇ, καὶ ταῖς τρισὶ διαστάσεσιν, οἷον τὸ τοῦ Σωτῆρος εἶδος, οὐκ εἰκονίσμεν πρὸς ἐναργίαν τῆς ἀφαντασιάζου αὐτοῦ σαρκώσεως ἀπόδειξιν; Καὶ μὴ συμπεριγράψαι ἡμᾶς ἐν τούτῳ ἡγήσονται οἱ ἄφρονες τὴν θεότητα, ἥς οὐκ ἔκφρασις, οὐ κατὰληψις, οὐ θέσις, οὐ σχῆμα, οὐ τόπος, οὐ ποσότης, οὐ πληκτότης, οὐκ ἄλλο τι τῶν περιγραφῆς ἔνδον διὰ τὸ ἀπειρον καὶ ἀπερίληπτον· ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα τὸν ἀπλῶς ἀνθρώπῳ εἰκονίζοντες, οὐ τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ἀνείδον συνεικνύομεν πάντως, οὐ γὰρ ἐνδέχεται, ἀλλὰ καταλλῆλως τὰ οἰκία ἐκατέρως ἀπονέμμεν· τῷ ἀπεριγράψῳ τὸ ἀπερίγραφον, καὶ τῷ περιγραφῷ τὸ ἀπερίγραφον, ὡς ὁ τῆς ἀληθείας λόγος παρίστηται. Ἐπανιτέον δὲ αὐθις εἰς τὸ προαίμενον.

C

D

ζ'. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβοῦ, Ἀ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου. Εὐθὺς κατέσπευσε τὸν φόβον τῇ πύσει, οἷα ἡ ἀγγελικὴ ὀπτασία μετὰ τὸ φοβῆσαι, τὸ δεῖλδον ἀφαιρουμένη· καὶ ἐναντίως περὶ τὴν δαιμονικὴν ἐξοδον. Μὴ φοβοῦ, φησὶ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνὴ σου Ἐλισάβετ γεννήσει σοι υἱόν. Ὡς τῆς ἐπιθυμουμένης θεοπαρόχου ἐπιτάξεως! ὧς τῆς πολυεύκτου ἀγγελοκομίτου ὑποσχέσεως! ἐπέτυχεν οὐ ἐπεπόθει! ἤνυσεν ὃ ἠντιβόλει· εὗρεν ὃ ἐπεζήτη· τὸν τῆς ἀγονίας καινισμόν, τὸν τῆς εὐπαιδίας [cod. ἀπαιδίας] πορισμὸν, οὐκ ἀκολουθία φύσεως, ἀλλ' ἐπιτυχία ἐντεύξεως· οὐδὲ γὰρ κατάρας ἦν ἐπιτίμιον ἢ στεῖρωσις, ἀπαγε, ἀλλὰ μυστηρίου μεγάλου παρασημείωσις· τοῦ γὰρ Ζαχαρίου ἐπικειμένου ταῖς πυκναῖς πρὸς Θεὸν ἐκτεθρίαις διαλυθῆναι τὴν στεῖρωσιν, τάχα ἐπακηκοῖναι αὐτὸν δοκῶ· οὕτω συντελέσεται ὁ καιρὸς· οὕτω συντεμῆθησαν αἱ ἡμέραι τῆς ἐπιφανείας· τότε οὖν ἐλπίσον τὴν τεκνογονίαν, Ζαχαρία, ὀπηνία ἐλθῇ ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν· τότε ἐκδέχου τὴν ἀποστεῖρωσιν, ὅποτεν ἤξει ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς· ἐπειδὴ δὲ ἦκεν ὁ καιρὸς, λάβε τὸ καταθύμιον διὰ τῆς τοῦ Γαβριὴλ προβήσεως· ἀνακαινίσθητι ὡς ἀετὸς τῇ νεότητι· γνώρισον, φησὶ, τὴν ὁμῶζυγον· Εἰσηκούσθη γὰρ ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνὴ σου Ἐλισάβετ γεννήσει σοι υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. Ἐγνώρισέ καὶ τοῦνομα ὃ κληθήσεται καὶ αὐτῆς τῆς ἐτυμολογίας ἰδὼν ἄνωθεν.

ζ'. Εἶπε δὲ Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. Λοιπὸν γὰρ αὐτῷ ὡς ὁμοδούλῳ παρήρσις διαλέγεται· Κατὰ τί γνώσσομαι τοῦτο; Ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνὴ μου προδεθκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς· Ἦ μὲν πρόχειρος καὶ πατριχὴ ἀπόδειξις, ἀπιστίας ἐγκλήμα καταγράφει τῷ ἱερεῖ· ὃ δὲ παρὼν λόγος οὐχ ὑποκρίπτων, ἀλλ' ἐν δοκιμασίᾳ προεργόμενος, ταυτὸν πεπονημένον φησὶ τῷ μεγάλῳ Θεῷ καὶ τὸν Ζαχαρίαν· οὐ τοῦτο γὰρ ἦν αὐτὸν εἰκὸς ἡγνοῦν· ἀλλὰ προφήτην τε ὄντα καὶ τὰ θεῖα πεπεισμένον, ὅτι περ δύναται· ἂν Θεὸς καὶ φύσιν καινουργῇσαι, καὶ γῆρας νεοποιῆσαι, καὶ πόρον ἐν ἀμηχάνοις διεκφάναι, ὡς ἐπὶ Ἀβραάμ καὶ Σάρρας, ὡς ἐπὶ τῆς Σουαμίτιδος, καὶ τῶν ἄλλων ποικίλων καὶ παντοδαπῶν αὐτοῦ τεραστίων. Ἄλλ' ἐπειδὴ αἱ τῶν μεγάλων καὶ παραδόξων προσδοκιῶν ἐπαγγελίαι· ἐξάπιννα ἀκουόμεναι ταραττεῖν πως εἰδώσαι τὴν ψυχὴν, οὐ πρὸς ἀπιστίαν ἀναβαλλόμενος, οἶμαι, ἀλλὰ πρὸς τελείωσιν ἐπισπευδόμενος, εὐθὺς οἷα ὕψ' ἡδονῆς ἀλούς ἀναφανῆναι καὶ φράζει, Κατὰ τί γνώσσομαι τοῦτο; Μὴ δὴ παραλογίσῃ, μηδαμῶς διαφύσῃ, δίδου μοι τὸ ἐπίσημον, πάρεχέ μοι τὸ ἐνέχυρον· ὡς καὶ αἱ ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ πρὸς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, καὶ ἐκ τῆς σφύρας αὐτοῦ ἐξελεύσεσθαι βασιλεῖς, τὸ τῆς περιτομῆς σημεῖον· καὶ πρὸ τούτου, ὡς τῷ Νῶε πρὸς τὸ μὴ ἐπάξαι κατακλυσμὸν ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἐν τῇ νεφέλῃ τόξον· πρὸς τοῦτοις καὶ Μωϋσῇ

6. Dixit autem ei angelus : Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est oratio tua⁷⁷. Stalim timorem eo nuntio compressit, quia visio angelica post pavorem causam timendi solet eripere; quod in demoniacis occurribus contra sit. Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est oratio tua, et uxor tua Elisabeth filium tibi pariet. O desideratum quod a Deo sit mandatum! o valde optabilem quæ ab angelo affertur promissionem! Assecutus est quod optaverat: obtinuit, quod rogabat: invenit quod quærebat: sterilitatis mutationem, fecunditatis donum; non naturæ sequela, sed precum impetratione. Non enim maledictionis pœna erat sterilitas, absit, sed magni mysterii significatio. Etenim Zachariam frequentibus ad Deum precibus instantem, ut solveretur sterilitas, hæc fortasse inaudisse sibi dicta puto: nondum completum est tempus: nondum finiti sunt dies adventus: tunc demum proles genituram spera, o Zacharia, quando venerit expectatio gentium: tunc expecta sterilitatis cessationem, cum advenit spes omnium finium terræ. Nunç quia tempus adest, sume rem optatam per Gabriell prædictionem: renovetur ut aquilæ juvenus tua: cognosce, inquit, uxorem tuam. Etenim exaudita est oratio tua, et uxor tua Elisabeth tibi filium pariet, vocabisque nomen ejus Joannem. Significavit etiam nomen, quo vocabitur, ex vi ipsius etymologiæ procedere ab alto.

7. Dixit autem Zacharias angelo. Exin cum angelo tanquam conservo loquitur: Quomodo hoc cognoscam? ego enim senex sum, et uxor mea processit in diebus suis⁷⁸. Communis quidem et Patrum explanatio, incredulitatis reum dicit sacerdotem. At noster sermo his non acquiescens, sed experimenti causa ulterius progrediens, idem passum Zachariam ait, quod magnum Thomam. Haud enim verisimile est, prophetam rei divinæ gnarum ignorasse, posse Deum et naturam innovare, et senectuti vires instaurare, et bonum exilium desperatis rebus ostendere, ut in Abrahamo Saraque fecit, et in Sunamitide, et in aliis cujuslibet generis prodigiorum casibus. Sed quia magnarum, et quæ sunt præter opinionem, expectationum promissiones, si repente audiantur conturbare fere animum solent; Zacharias non incredulitate hesitans, ut reor, sed ad rei perfectionem festinans, illico tanquam gaudio correptus exclamat atque: Quomodo hoc cognoscam? Ne me decipias, ne me fallas, da mihi indicium, præbe mihi arrham; ut olim Deus Abrahamo, ut persuaderet fore illum multarum gentium patrem, et ex ejus lumbis reges orituros, tradidit circumcisionis signum: et ante hunc Noacho ut fidem faceret, nunquam postea adductum iri super terram diluvium, arcum ostendit in nube: denique Moysi virgam in anguem mutatam, et mox suo sta-

⁷⁷ Luc. 1, 13. ⁷⁸ ibid, 18.

tui restitutam, ut Ægyptii crederent, ei apparuisse illum qui Est.

8. Et respondens angelus dixit ei : Ecce eris tacens nequē loqui valens, propterea quod verbis meis non credidisti (addendum est, quod subintelligitur, nempe, simpliciter et sine inquisitione), quæ tempore suo complebuntur⁷⁵. Recepit ergo Zacharias signum ei rei consentaneum, nempe vocis caducæ silentium, pro voce viva ac substantiali quæ mox ei parienda erat. Interim complicatis labiis, laudat vocibus auditui imperviis prolis datorem : Egressus enim, inquit, loqui non poterat : et cognoverunt quod visionem vidisset in templo : et ipse erat innuens, mansitque mutus⁷⁶. Partim quidem ne interrogaretur, quia ferendum non erat ut visio passim audiretur : partim vero, ut qui quodammodo excesserat ex sensibus, totusque in se ipso visionem ruminabatur, mutus esset ad verberantes aerem sermones. Nec inverisimile est prophetæ patrem, prophetiæ argumentum hic significare, id est fortasse legalis cultus cessationem, præ divulgatione cultus secundum gratiam in Joannis nativitate. Sed jam, intermediis omissis, quæ ad præsentem diem non pertinent, quæque vires nostræ persequi nequeunt, rursus ad id quod instat veniamus.

9. Et factum est, inquit, cum audisset Elisabeth salutationem Mariæ, exsultavit infans gaudio in utero ejus⁷⁷. O Joannes, felix infans, vigil embryon ! Qui es in utero, quomodo in mundo ? qui nondum es perfectus, quomodo es absolutissimus ? qui semestris, quomodo longævus ? qui nondum cogitare potes, quomodo es prudentissimus ? qui loqui non potes, quomodo expedite disseris ? dic nobis, die, age ; tenebroso materni uteri loco adhuc conclusus, visualet vim nondum exercens, aure strepitum nullum hauriens, vocalem sonum nondum emittens, ambulatorii motus nondum particeps, risum hominis proprium adhuc non exserens ; quomodo audis ? quomodo res divinas eloqueris ? quomodo exsilis ? quomodo exsultas ? responde, o mirabilissime. Magnum est, ait, mysterium, et actus ab humana remotus comprehensione. Merito innovo naturam, propter eum qui est innovaturus res supra naturam. Embryo cum sim, attamen cerno, quia justitiæ solem in utero gestatum video. Aurium sensu polleo, quoniam audio me vocem magni Verbi nasci. Clamo quia unigenitum Filium Patris considero incarnatum. Exsilio, quia rerum omnium Creatorem sentio hominis formam sumpsisse. Exsulto, quia Redemptorem mundi intelligo corporatum. Principium vobis, inquit, significo Dei in mundum ingressus, et corporalis processus : præcurro adventui, et quodammodo vobis præeo confessionem. Sumite psalmum, ut cum Davide loquar, et tympanum, ut cum propheta, psalterium jucun-

A τὴν ὀψωθεῖσαν καὶ θάπτον ἀποκατασταθεῖσαν βά-
βρον εἰς τὸ πιστεῦσαι τοῖς Αἰγυπτίοις ὅτι ὤπται αὐτῷ
ὁ Ὄν.

η'. Καὶ ἀποκριθεὶς, φησὶν, ὁ ἀγγελος εἶπεν αὐ-
τῷ Ἰδοὺ ἔσθι σιωπῶν καὶ μὴ δυνάμενος λα-
λῆσαι, ἀνθ' ὧν ἡπίστευσας τοῖς λόγοις μου
(προσθετέον κατὰ τὸ σιωπῶμενον ἀπλῶς τε καὶ
ἀνεξετάστως), οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν
καιρὸν αὐτῶν. Ἔλαβε τοίνυν τὸ σημεῖον ὁ Ζαχαρίας
κατάλληλον τῷ πράγματι, σιωπῆν φθογγῆς λυομέ-
νης, πρὸς φθογγὴν ζῶσαν καὶ ἐνυπόστατον τεχνησο-
μένην αὐτῷ· καὶ συμπτύξας τὰ χεῖλη ὤμειν φωνᾷς
ἀνακούστοις τὸν τοῦ τόκου δοτήρα· Ἐξελθὼν γὰρ,
φησὶν, οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι
ὁπασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ· καὶ αὐτὸς ἦν δια-
ρεύων, καὶ ἔμενε κωφός. Τὸ μὲν πρὸς τὸ μὴ ἐρω-
τᾶσθαι, ὡς οὐ καθεκτὸν τὰ τῆς ὁπασίας ἀκουτίζε-
σθαι· τὰ δὲ ὡς οἶον ἐκδεσθῶς τῶν αἰσθήσεων, καὶ
εἰς αὐτὸν ὅλος τὸ ὁραθὲν συστρεφόμενος, κωφεύειν
τοῖς ἀεροκτύποις λαλήμασιν· οὐδὲν δὲ οἶον ὡς προ-
φητοπάτορα καὶ προφητείας ἔργον κἀνταῦθα ἐπιση-
μαίνειν· καὶ τοῦτο ἐστὶν ἰσως ἡ τῆς νομικῆς λατρείας
παῦλα, πρὸς τὴν ἐν τῇ χάριτι διὰ τῆς γεννήσεως τοῦ
Ἰωάννου ἀνάβρυσιν. Τοίνυν παραδραμόντες τὰ διὰ
μέσου, ὡς οὔτε τῇ ἡμέρᾳ ἀνέχοντα, οὐδ' αὐτῇ δυ-
νάμει ἡμῶν ἐφικτὰ, αὐθις ἐπὶ τὸ κατεπείγον ἐλευ-
σώμεθα.

θ'. Καὶ ἐγέρετο, φησὶν, ὡς ἤκουσεν ἡ Ἐλισάβετ
τὸν ἀσπασμὸν τῆς Μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος
ἐν ἀγαλλιάσει ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. Ὁ Ἰωάννης τὸ
μακάριον βρέφος, τὸ ἀκοίμητον ἐμβρυον ! Ὁ ἐγγά-
στριος, πῶς ἐγκόσμιος ; ὁ ἀτέλεστος, πῶς πληρέ-
στατος ; ὁ ἐξαίμηνιος, πῶς πολυχρόνιος ; ὁ ἀδιανόη-
τος, πῶς ἐμφρονέστατος ; ὁ ἀδιάλεκτος, πῶς εὐλαος ;
φράσον ἡμῖν, φράσον, ἐν ζοφερῷ χωρίῳ τῆς μητρῴας
νηδύος συνεχόμενος, τὴν ὁρατικὴν ἔξιν οὐπω ἐνερ-
γῶν, τὸν ἀκουστικὸν ψόφον οὐπω εἰσδεχόμενος, τὴν
φωνητικὴν φθόγγον οὐπω ἐκδοῦν, τὴν περιπατητι-
κὴν κίνησιν οὐπω μετελθῶς, τὸ γαλακτικὸν ἰδίωμα
οὐπω ἐπιτετηδευκός· πῶς διορθῆς ; πῶς ἐπαίεις ;
πῶς θεολογεῖς ; πῶς περισκιρτῆς ; ποταπῶς ἀγάλλῃ ;
ἀπόκριναι ἡμῖν, ἀποκριναι, ὦ πανάγαστε· Μέγα, φη-
σὶν, τὸ τελούμενον μυστήριον, καὶ ἔξω ἀνθρωπίνης
καταλήψεως τὸ ὁράμα· καὶνοτομῶ εἰκότως τὴν φύσιν
διὰ τὸν καὶνοτομεῖν μέλλοντα ὑπὲρ φύσιν ἐμβρυος
[retro ἐμβρυον] ὧν ὁρῶ, ἐπειδὴ περ τὸν τῆς δικαιο-
σύνης ἥλιον βλέπω κυοφορούμενον· ἐνωτίζομαι,
ἐπειδὴ περ ἐπαῖω, ὡς φωνὴ τοῦ μεγάλου Λόγου τικτό-
μενος· ἀναβοῶ, ἐπειδὴ περ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ
Πατρὸς κατανοῶ σαρκούμενον· σκιρτῶ, ἐπειδὴ περ
τὸν τοῦ παντὸς Ποιητὴν αἰσθάνομαι ἀνθρωπομορ-
φούμενον· ἀγάλλομαι, ἐπειδὴ περ τὸν Λυτρωτὴν τοῦ
κόσμου διανοοῦμαι σωματούμενον· ἀρχὴν ὡμῖν, φη-
σὶν, σημαίνομαι τῆς τοῦ Θεοῦ ἐν κόσμῳ εἰσαγωγῆς
καὶ σωματικῆς προσελεύσεως· προτρέχω τῆς ἐπιδη-
μίας, καὶ οἶον ἐξάρχῃ ὡμῖν τῆς ἐξομολογήσεως· λά-
βετε ψαλμὸν, δαυτικῶς εἰπεῖν, καὶ τύμπανον, προ-

⁷⁵ Luc. 20. ⁷⁶ Ibid. 22. ⁷⁷ Ibid. 41.

φητικῶς, ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας· ἔσατε αὐτῷ καὶ ψάλατε αὐτῷ· διηγῆσασθε πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ.

Γ'. Ἀρ' οὖν, Ἰωάννη, ὑπερανέστης τὰ ἐπίγεια· προέκυψας εἰς τὰ οὐράνια· ὑπερανabέθηκας ἀγγελικὰς καὶ πρωτοουργικὰς διακοσμῆσεις· πῶς οὖν γε ὤνπερ τὴν φύσιν οὐκ ἐπελάβου, τούτων τὴν τάξιν καὶ ἀξίαν ἀπεκληρώσω· τὸ αὐτοῖς ἐξ αἰῶνος ἀδελφον καὶ ἀδιδάκτον, εὐθὺς ὡς μετὰ Θεὸν διαπορθεύσας καὶ διαγγείλας ἡμῖν ταῦτα ἔτι μαιευόμενος· Οὐκ ἀεροπόνησα, φησὶν, οὐκ ἐνεφελόδρμησα, οὐχ ὑπερουράνισα, οὐχ ὑπερανέστηκα τῶν φλογερῶν καὶ ἀσωμάτων θυνάμεων· μὴ τοῦτο ὑπονοεῖσθω, ἀλλ' ὁ ἐπάνω πάντων ὢν, καὶ μένων ἐν τοῖς πατρίοις κόλποις σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, λαθὼν ἀδιαστάτως ἅπαντας τοὺς πυρίνους λειτουργοὺς αὐτοῦ, ὡς ἐπ' ἄλλον οὐρανὸν εἰσεληλυθὼς ἐν τῇ γαστρὶ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, ἐνεφάνησεν ἑαυτὸν καὶ μεμυσταγώγηκέ μοι τὰ τηλικαῦτα· μηνυτὴς οὖν εἰμὶ τοῦ βρέφους, ὅτι, Παιδίον γερνῶντα ἡμῖν, υἱὸς καὶ ὅμῃν ἐδόθη κατὰ τὸν μέγαν Ἠσαΐαν, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός· στεροφουῆς γόνος τυγχάνω, ὅτι παρθενικὸς ὁ τόκος προελύσεται. Ὁ τῆς ὑπερφυοῦς μεγαλουργίας· ὃ τῆς παραδόξου τερατουργίας· οἷα ἡμῖν τὸ ἄτικτον βρέφος εὐαγγelizεῖται σήμερον· τηλίκῃ ἡμῖν ὁ Ἐλισσάβετ τόκος θεολογῶν προμεμῆνυκε· σκικτάτω ὕψηλιος ἅπαντα, χορευέτω ἡ Ἐκκλησία προσόρτια, προεισοδία τὰ γενέσια τῶν Χριστοῦ γενεθλίων πανηγυρίζουσα, καὶ χαρὰς πληρούσθω τὰ σύμπαντα τὸν μνηστὴν δεξάμενα τῆς τοῦ παμβασιλέως ἐπελεύσεως.

ΙΑ'. Ἀλλ', ὦ μακάριε Ἰωάννη, ὁ τῶν μεγίστων μέγιστε προφήτης, ὁ πρῶτιστος ἐν ἀποστόλοις· ὁ τῶν μαρτύρων ἐξοχώτατος· μεγαλόμαρτυς, ὁ τῆς ἐρήμου θεοκόσμητος πολιοῦχος, ὁ τοῦ ὠραιότατου νυμφίου φίλος ἡγαπημένος, ὁ τοῦ ἀφράστου φωτὸς λόγχος ἡτοιμασμένος, ὁ τοῦ ἀμώμου Ἀμνοῦ κήρυξ πεπιστευμένος, ὁ τῆς πατρικῆς φωνῆς ἄριστος ἐπακροάμων, ὁ βαπτιστὴς Χριστοῦ κεκηρυγμένος, ὁ Ἡρώδου ἀσελγείας ἔσυχος πεπαθήσας ὁ τοῖς ἐν ἔθου τὴν ζωὴν προμηνύσας, ἡ θεοσήμαντος σάλπιγξ τῆς οἰκουμένης, ἤχησον καὶ νῦν ἡμῖν οὐρανὸθεν, ταῖς ἱερωτάταις πρεσβείαις, καὶ εὐμενὲς ἔσο τῷ ἐπ' ἄδοντι σοι λαῷ τῇ τε ἐλαχίστῃ σου ποίμνῃ, σὺν τῷ διαφέροντι μοι Πατρί (17) συγγαμονῶν τε αὐτῆς τολμηρὰς μου τοῦ πτωχοῦ ἐγχειρήσεως, οὐχ ὡς δωροφορίαν, ἀλλ' ὡς παρὰ δούλου ἀχρεῖου ὠφειλὴν κοί σὺν φόρῳ τε καὶ πόθῳ προσαγομένην· ᾧ ἡ δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, σὺν τῷ παντοκράτορι Πατρὶ καὶ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

II.

Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀποτομὴν τῆς ἱερᾶς κεφαλῆς τοῦ μεγάλου Βαπτιστοῦ Χριστοῦ καὶ Προδρόμου.

(ANG. MAI., loc. cit. p. 43.)

α'. Φαινή καὶ θεοχαρὴς ἡ συναγείρουσα ἡμᾶς

^{αα} Isa. ix, 6.

(17) De hoc monasterii Patre, vel episcopo etiam initio orationis.

10. Num ergo, o Joannes, supra terrena exsisti? coelestia inspexisti? ultra angelicas et primigenias creaturas ascendisti? Quomodo igitur quorum naturam non es sortitus, horum ordinem ac dignitatem recepisti? ita ut quod a saeculo ignotum erat et non traditum, statim quasi praeter Dei institutum huc attuleris, nobisque nuntiaveris, cum tu adhuc obstetricio opere indigeas. Non aerem inquit verbero, non discurro nubes, non caelos transcendere, non excessi supra igneas incorporeasque virtutes. Nemo id suspicetur: nam qui supra res omnes est, manetque in paterno sinu cum sancto Spiritu, clam prorsus omnibus igneis ministris suis, quasi in aliud caelum uterum ingressus semper Virginis Mariae, manifestavit se mihi, atque haec talia tantaque edocuit. Ergo infantis index sum, nempe quod *Puer nascitur nobis, et filius datus est nobis*, prout magnus Isaias ait^{αα}, Deus ante saecula. Natus de sterili sum, quia mox virgineus quoque partus prodibit. O opus magnificentum et supernaturale! o inexpectatum miraculum! Qualia nobis infans nondum natus hodie annuntiat! quantas nobis partus Elisabethae res divinas praedicat! Exsultat terra universa, pervigilio hoc Ecclesia quasi choreis plaudat, festivitatem scilicet Christi natalibus praeviam solemnī concione celebrans: omnia prorsus gaudio diffuant, dum indidem excipiunt adventum regis universalis.

11. Sed, o beate Joannes, qui maximorum maximus propheta es, primus inter apostolos, martyrum summus magnusque martyr, deserti divinitus exornatus patronus, formosissimi sponsi dilectus amicus, ineffabilis lucis instructa lucerna, immaculati Agni praeco fidelis, paternae vocis egregius auscultator, Christi baptizator electus, Herodianaē libidinis cum fiducia reprehensor, vitae nuntius his qui in inferis erant, turba mundo Deum significans, nunc quoque nobis caelitus resones per sacratissimas intercessionibus; propitius esto laudanti te populo, et pusillo gregi tuo, cum eccellente Patre meo: mei quoque pauperuli audaci ausui indulgens: nec veluti oblatum munus, sed quasi debitum servi inutilis tributum tibi amanter persolutum, excipe. Cui gloria et honor atque adoratio, cum omnipotente Patre et sanctissimo Spiritu, nunc et semper et per saecula saeculorum. Amen.

VIII.

Laudatio in abscissionem sacri capitis magni Baptistae et Praecursoris Christi.

britas, quæ nos ad hoc spiritale festum hodie congregat, o philochristi. Splendida, inquam, ob ipsum memorati nomen, qui lucerna lucens et est et dicitur, et jure meritoque sic denominatur; non autem quia materialibus faculis corporeos oculos nostros illustrat. Nam illarum quidem non est perpetuus splendor, quia contraria semper abruptitur obscuritate; sed hæc (solemnitas) divinæ gratiæ radijs congregatorum corda semper illuminat, atque ad justitiæ exercitium mentes nostras meditabundas impellit, ut beatam illam passionem intellectualiter quodammodo spectantes, causam hinc lætitiæ nobis constituamus. Profecto alterius cujuslibet gladio effusus in terram sanguis, nullius hominis visum exhilararet; neque ad aurem delatus mentem solet lætificare sermo morientis. Namque ubi sanguinis effusio vitæ jacturam fert, quomodo id, inquam, hominem per se vitæ amantem delectabit; et non potius cum vultus tristitia ad luctum trahet atque ad ejus passionis miserationem? nisi forte aliquis existat vel mente alienatus vel ferino more imbutus, ut brutorum aliquot natura est, quæ spectaculis sibi objectis insanit: veluti galli, qui dum sui similes interficiuntur, gaudent, cantant, existunt eo simpliciter visu fruentes, neque reputantes, mox eandem cædem ad ipsos perventuram. At vero justi viri sanguis et visui delectabilis, et auribus grati instar nuntii est, et labiis honorabilis: namque hujus amissio, immortalis meliorisque vitæ confert acquisitionem. Neque gutta, inquam, tantum sanguinis, verum etiam os sanctum, et membri alicujus particula, et capillorum reliquæ, et vestimentorum quæ ille gestavit aut attigit frustum pergratum est et expetibile cuius pietatis studioso. Propterea alius aliam, thesauri instar, partem vel membrum vel corpus totum in domibus vel ecclesiis, sanctificantis virtutis ergo, et salutaris tutelæ, habere gaudet, et cum reverentia ad cinerum thesauros accedit, et impervia tactui donaria venerabundus contingit.

2. Talis nobis est justi Abelis sanguis, quauquam hic parentum tunc noviter oculis oblatus causa luctus fuit: cum enim morientis alicujus passionem non dum aspexissent, quidni filii patratam cædem exhorrescerent, lacrymarentur, lamentatione prosequerentur, dum improviso fortasse stratum humi filium vidissent, fraternis cruentatum ictibus, et ea propter vitæ usu privatum! Talis item et prophetæ Amosi sanctus sanguis, quem diu sultibus verberatum ferro exstinxit rex Amasias (19); qui vaticiniorum telis a propheta appetitus, justum clava in temporibus percussum letho tradidit. Talis pariter prophetæ Michæ sanctus sanguis, quem præcipitio interemit Joram Achabii filius, divina confidenter nuntiantem: etenim ab hoc, ut ait Scriptura, de parentum sceleribus arguebatur. Talis quoque pro-

A πρὸς ἑορτασµὸν πνευματικὸν πανήγυρις σήμερον, ὃ φιλόχριστοι· φαινήθῃ δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐπωνυµίας τοῦ μνημονευσομένου, ὅτι λύχνος φωτὸς ἐστὶ γε καὶ λέγεται, εἰκότως προσαγορευομένη· οὐ δὴ πού το τὸ ὀλικαῖς μαρμαρυγαῖς περιουγάζειν τὰς σωματικὰς ἡµῶν ὀφθαλμοὺς· εἴη γὰρ τούτων οὐκ ἀειφανὴς ἡ λάµψις, τῷ ἀντιφράσσοντι σκιάσµατι ἐκάστοτε διακοπτομένη· ἀλλὰ τὸ ταῖς ἀκταῖς τῆς θείας χάριτος ἐναστράπτειν τὰς καρδίας τῶν συναληλυθότων δαί, καὶ πρὸς τὴν τοῦ δικαίου ἀθλήσιν ἀναπέμπειν τὰς διανοητικὰς ἡµῶν θεωρίας, ἐν· ἐκεῖνο τὸ μακάριον πάθος νοερώς πῶς ὀφείµενοι, ὑπὸ θεσιν εὐφροσύνης ἑαυτοῖς ὑποστησάµεθα· ἄλλου μὲν γὰρ αἷμα ὅθεν ὑπὸ γῆν ἔξοι, οὐκ ἂν τέρψειεν ἀνθρώπου θείαν, οὐδ' εἰς ἀκοὴν ἐλθὼν σεπτοποιεῖ τὴν μνήµην τοῦ τεθνηκότος ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἡ βοή ζωτὴς στέρησιν φέρει, πῶς ἂν τὸν φύσει φιλόζωνον ἔλξειεν τοῦτο; τουναντίον δὲ μᾶλλον ἐν συγγένει προσώπου εἰς οἶκτον ἀγάποι καὶ ἐλεεινολογίαν τοῦ πάθους, εἰ μὴ τι γε ἄρα ἐξω φρενῶν ἡ θρηνηθὴ τὸν τρόπον εὖροι τὸν τοιοῦτον κατὰ τὴν τῶν κτηνῶν φύσιν ἀλογισταίνοντα τοῖς ὁραθεῖσι· καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀλεκτρούων οἱ τῶν ὁμοειδῶν αὐτοῖς σφαττομένων χαίρουσιν, ἄδουσιν, ἀποτηδῶσιν, αἰσθῆσαι μόνον χρώμενοι, καὶ οὐ συλλογίζόμενοι, ὅτι καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἤξει τὸ πάθος· αἷμα δὲ ἀνδρὸς δικαίου καὶ ὅθεν ἔρασαν, καὶ ὡσὶν εὐαγγελιστῶν, καὶ χεῖλαι προσκυνητῶν· ἡ γὰρ τοῦτου ἀφαίρεσις, τῆς ἀγῆρω καὶ ἀμείνων ζωτὴς τὴν μέεξιν ἀποκληροῦνται καὶ οὐ μόνον δὴ φημι ὅτι αἵματος, ἀλλὰ καὶ ὅτι οὐκ ἁγίου καὶ λάκισμα μέλους, καὶ τριχὸς λείψανον, καὶ ὅτι οὐκ ἐφ' οἷς ἐνεδιδόσκατο ἡ ἐφάπτετο, περισπούδαστόν ἐστι καὶ ἐκζητούμενον τῷ εὐσεβεῖν προσιόµενῳ· διὰ τοῦτο ἄλλος ἄλλο τι ὥστερ τινὰ θεσαυρὸν μέρος ἡ μόριον τοῦ τοῦ ὅλον κατ' οἴκου ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, πρὸς ἁγιαστικὴν ἐνέργειαν καὶ σωματικὴν ἀσφάλειαν κατέχων ἐγκαλλωπίζεται, προσερχόμενος μετ' αἰδοῦς τῇ τεθαυρισμένῃ κόνει, καὶ ἐπαπτόμενος φῶς τῶν ἀψύστων ἀναθημάτων (18).

β'. Τοιοῦτον ἡµῖν τὸ τοῦ δικαίου Ἀβελ αἷμα, καὶ γονεῦσι τὴν κατὰ ἐξοφάναν ὡπτάνετο θρηνηθῆναι· μήπω γὰρ ἑωρακότες τεθνεώτος πάθος, πῶς ἂν ἐπὶ τῇ τοῦ υἱοῦ σφαγῇ οὐκ ἐξέστησαν, οὐκ ἐδάκρυσαν, οὐ γοερά ἐφασαν, ἐξάπινα τάχα προσβλέψαντες κατὰ γῆς ἑρριμένον, αἵματι γε πεφοινιγμένον ἐξ ἀδελφικῆς μαιφονίας, κἀνταῦθεν τῆς ζωτικῆς ἐνεργείας ἐπτερημένον; τοιοῦτον τὸ τοῦ προφήτου Ἀμὼς ἁγίου αἷμα, ὃν συγχῶς τυμπανίας ἀνέλε ἔξοι Ἀμασίας (19) ὁ βασιλεὺς· ἐπειδὴ γὰρ τῆς προφητείας ταῖς βολαῖς ἐπλήττετο, πλήξας τὸν δικαίον ἐν βοκάλλῳ κατὰ τοῦ κροτάφου θανάτῳ παραδίδωσιν· τοιοῦτον τὸ τοῦ προφήτου Μιχαίου ἁγίου αἷμα, ὃν ἀνέλε κρημνίσας Ἰωρὰμ υἱὸς Ἀχαὰβ τὰ θεῖα παρρησιαζόμενον· Ἠεγγε γὰρ αὐτὸν ἐπὶ ταῖς ἀσεβείαις τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ ἂ γέγραπται,

(18) Vides SS. reliquiarum laudari a Theodoro ut consuetam et spiritui utilem venerationem.

(19) Imo vero Amasias sacerdos Bethelis accusavit Amosum apud Jeroboamum regem. Sed de vita

et obitu prophetarum variæ et interdum contradicentes veterum auctorum sententiæ fuerunt, quas ne prolixè referam, lectores meos ad Calmeti Biblicum Dictionarium ablego.

τοιούτων τοῦ προφήτου Ἰσαίου ἅγιον αἷμα διχῇ διαιρουμένον ὑπὸ πριστήρος παρὰ Μανασσῆ τοῦ ἐκκεκληκότες πρὸς εἰδωλολατρικὸν σέβας τὸν εὐπαροίστρωτον καὶ εὐπαρακόμετον Ἰσραὴλ, οὐ φέροντος ἀκούειν τὰς τῆς προφητείας ἐκφάνσεις. Τοιούτων τὸ τοῦ γενναίου Ἐλεάζαρ σὺν ἑπτά παῖσιν καὶ μητρὶ θεόφρονι ἁγίον αἷμα, ὃ ἐξέχεεν Ἀντίοχος ἐν ποικίλοις βασάνοις, μὴ φέρων τὴν ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ ἐνστάσιν τῶν ἀητετήτων, οὓς πίστει θανάτου σφραγὶς ἐτελείωσεν· τοιούτων τὸ τοῦ προφήτου Ζαχαρίου ἅγιον αἷμα ὃ πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἢ πάροις τῶν Ἰουδαίων ὠμότης μαχαίρᾳ ἐξέχεε, οὐκ ἐνεγκοῦσα τὰς τῆς προφητείας ἐμφάνσεις ἀκουτίζεσθαι· καὶ τί δεῖ μοι πλείστα ἀναλέγειν, παρ' ὃ τὸ τῶν ἀποστόλων προφητῶν τε καὶ μαρτύρων συλλήβδην εἰπεῖν ἅγιον αἷμα, ὃ πολλοὶ παλαμναῖοι πολυτρόπως ἐξέχεαν, ὡς ὕδωρ πολὺ κυκλοῦν τὴν ὑπ' οὐρανὸν, καὶ τῆς ἀσελείας ὑπάρχον· σθεσθηρίον;

γ'. Τοιούτων τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Χριστοῦ καὶ Προδρόμου ἁγίον αἷμα, παρ' οὗ ἡμῖν ὁ προκειμένος λόγος· ὃ κακένωνκεν ὡς μύρον πολυτελεὲς ἐξ ἱεροῦ τραχήλου εὐωδιάζον τὴν οἰκουμένην· αἷμα, ὃ συνέθροισεν οὐ γαστρός ἥδονῃ, οὐκ οἴνου μεταληψίς, οὐ κραιῶν ἰδωδῇ, οὐκ ἄλλου τινὸς τῶν λιπαίνειν καὶ ἡδύνειν εἰωθότων τὰς ὀρέξεις, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν σπαργάνων μέχρις τέλους ἢ τῆς ἐγκρατείας ἐμπνεομένη χάρις· Ἡλθε γάρ, φησὶν, ὁ Ἰωάννης μῆτε ἐσθίειν, μῆτε πίνειν· αἷμα τὸ προκειμένον τοῦ Δεσποτικοῦ καὶ ἀθανάτου ποτηρίου· ἐχρῆν γὰρ τὸν τοῦ φωτὸς πρόδρομον διὰ τῆς ἐκ στερίδας αὐγαστικῆς αὐτοῦ προόδου τοῖς ὑπὲρ γῆς ὀφθέντα, καὶ τοῖς ὑπὸ γῆν διὰ θανάτου κήρυκα φωτισοῦν χρηματίσαι (20)· αἷμα, ὃ τῆς τοῦ Ἀβελ σφαγῆς πολυπλασίως εἰς τὰ ὅτα Κυρίου Σαβαώθ διαβεβόηται· τοῦ γὰρ ἔργου ἢ ποιήσεως, φωτὸς μυστικῆς ἐστὶν ἀναδόμησης, οὐ διὰ φωνητικῶν ὀργάνων προλοῦσα, ἀλλὰ τῇ τῆς ἐνεργείας δυναμει ἀκουτιζομένη· αἷμα, τὸ πατριαρχῶν μὲν αἰδεσιμώτερον, προφητῶν δὲ τιμαλφέστερον, καὶ δικαίων δαιώτερον· ἐπεὶ καὶ ἀποστόλων προφερέστερον, καὶ μαρτύρων εὐκλείστερον, ὡς ὁ λόγος παρὰ τοῦ μεγάλου Λόγου τὴν μαρτυρίαν φέρει· αἷμα, τὸ πάσης ἀνθοδαφικῆς· εὐχροίας χαριέστερον ὠραῖον τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ὑπὲρ δικαίου κενωθὲν ἐπὶ τέλει τοῦ παλαίου νόμου, καὶ τῆς Χριστοῦ παρουσίας προεισόδου ἁθροῦς τυγχάνον.

δ. Ἄλλ' ὅπως τοῦτο, καὶ δι' οὗ τίνος, καὶ ἐφ' ἥπερ ὑποθέσει κακένωνται, μεθαρμοστέος ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ὁ λόγος· Ὁ γὰρ Ἡρώδης, φησὶ, κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἐδρασε αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἐλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Ὅτι ἐξέστι σοι ἔχειν αὐτήν· καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν δόλον, ὅτι ὡσεὶ προφῆτην αὐτὸν εἶχον. Πρῶτον ζητήσωμεν

²⁰ Matth. xi, 18. ²¹ Matth. xiv, 3 5.

(20) Quod Baptista extinctus prædicaverit de tentis apud inferos animabus, sententia Patrum aliquot fuit, nempe Hippolyti, Origenis, et Eusebii Alexandrini, ut in *Spicil. Rom.* t. IX, p. 685, dixi-

A phetæ Issaiæ sanctus sanguis bifariam serra dissecti a Manasse, qui ad idololatricum cultum concitaverat insanientem facile volubilemque Israel, quique propheticas revelationes audire non sustinebat. Talis etiam fortis Eleazari cum septem adolescentibus et divini animi matre, sanctus quem Antiochus diversis cruciatibus effudit sanguis, dum constantiam invictorum hominum pro Dei lege moleste fert, quos in fide perfecit mortis sigillum. Talis denique prophetæ Zachariæ sanctus sanguis, quem ante altare vesano Judæorum crudelitas gladio effudit, dum vaticiniorum notitiam audire recusaret. Sed cur me plura recensere oportet, præter quam compendio dicere de apostolorum, prophetarum ac martyrum sancto sanguine, quem scelesti multi homicidæ effuderunt, quasi aquæ copiam in terræ circuitu, quique impietatis exstinguendæ vim habuit?

3. Talis est Baptizatoris Christi Præcursorisque sanctus sanguis, de quo nobis hic institutus est sermo; qui exhaustus fuit ut pretiosum unguentum ex sacra cervice, et terrarum orbem suavitatem perfudit: sanguis, quem non ventris voluptas adunavit, non vini sumptio, non carni esus, non aliud quidquam pinguefacere solitum et commotionibus nostris blandiri; sed quem ab incunabulis usque ad vitam finem abstinentiæ gratia confecit: *Venit enim*, Scriptura inquit, *Joannes neque manducans neque bibens*²²: sanguis, qui Dominici immortalis poculi effusioni prævit. Oportebat enim lucis præcursorem, postquam splendida sua de sterili matre nativitate terræ apparuerat, subterraneis quoque locis per mortem suam prædicatorem illustrem fieri. Sanguis, qui multo magis quam Abelis caedes, ad aures Domini Sabaoth clamat: nam peractio operis, mystice ejusdem vocis est resonantia, non per vocalia organa prodians, sed ob suæ efficacis virtutem audita. Sanguis patriarchis venerabilior, prophetis honorabilior, justis sanctior: nam et apostolis præstantior est, et martyribus nobilior, ut magni Verbi verbum testatur. Sanguis qualibet colora tinctura gratior, Christi Ecclesiam venustans, pro justitia exhaustus sub veteris legis finem, et Christi advenientis ingressum floris instar exornans.

4. Sed jam quomodo hic sanguis, et ejus opera, et quam ob causam exhaustus fuerit, explanabit nostra de sacris Evangeliiis deducta oratio. *Herodes enim*, inquit Scriptura, *tenuit Joannem, et alligavit eum, et posuit in carcere propter Herodiam uxorem Philippi fratris sui. Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi eam habere: et volens illum occidere, timuit populum, quia sicut prophetam eum habebat*²³. Queratur primum quis iste Herodes, etenim homo-

mus; quibus addendus est auctor tractatus *De remuneratione* statim post obitum animabus danda, item apud nos *Script. vet.* t. VII, p. 266, et nunc denique Theodorus.

nymia ambiguitatem inducit quominus vera persona dignoscatur. Nimirum est hic tetrarcha. Namque hujus pater qui infantes interemit, multo ante obierat. Cur hic autem a Joanne reprehendebatur? quia, legitima ejecta conjuge, Aretæ regis filia, Philippi fratris uxorem Herodiadem sibi contra fas desponsaverat. Licuisset ei utique liberorum expertem ducere in conjugium ob suscitandum fratri semen, juxta Mosaicam legem; sed liberorum jam matrem non licebat: porro erat huic filiola homonyma Herodias, aspidis fetus, diabolicum perditionis suæ instrumentum. Justa igitur abs Joanne reprehensio fiebat; et quidem monitoria non contumeliosa, medicinalis non vulnifica. Quid enim aiebat? *Non licet tibi eam habere*; atque ad legem provocabat, sic fere dicens: videsis et nosce quid tibi lex imperet. Si fratres simul habitent, et unus ex his moriatur, nec semen ei fuerit; non dabitur exstincti uxor viro haud propinquo; sed viri illius frater ingreditur ad eam, sumetque sibi uxorem, et cum illa habitabit: et si filium pariet, constituetur ex defuncti nomine, et non delebitur nomen ejus ex Israel⁸⁸. Hæc tibi lex imperat; tu vero uxorem duxisti, quæ filiam ex fratre tuo susceptam habet. Ne itaque legislatoris præscriptum prætergrediaris; neque purpuram macules sanguine illicito; et cum cæteris exemplo esse debeas, cave ne subditis causa peccandi efficiaris: ideoque justam damnationem patiaris, quoniam districtum judicium eos qui eminente dignitate sunt manet⁸⁹.

τὸν ὄρον· μηδ' αὐτὴν ἀλουργίᾳ μολύνης αἵματι ἀνοσίφ· μήτε μὲν ὁ ἄλλος ἐνομιλίας ὀφείλων καθίσταται, τοῖς ὑπὸ χεῖρα αἴτιος ὀφείλης παρανομίας· καὶ ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν γίνεσθαι.

5. Ille autem potentia elatus, Deum exsistere oblitus, furebat, ira æstuebat, reprehensionem repellebat. Non est imitatus Davidem, qui a propheta Nathan de adulterii crimine coargutus, in vocem illam erupit: *Peccavi Domino*⁹¹: cujus ob humilitatem Dominus peccatum transtulit. Sed hic, inquit Scriptura, *comprehensum Joannem vinculis constrinxit et carceri tradidit*⁹². Hominem philosophia invictum comprehendit is qui luxuriæ passione tenebatur: hominem liberum, utpote omni passione solutum, alligavit is qui intemperantiæ vinculis constrictus erat: custodem prædicatoremque Ecclesiæ tradidit custodiæ, is qui impurorum actuum mancipium erat. Propter Herodiam Philippi fratris sui⁹³; Herodiadem, inquam, Dalilæ moribus similem, et diaboli complicem: ipsa enim torisocium vel potius ascititium ad Joannis odium impulit. Non fero, inquit, vituperari quæ sum regina a Zachariæ filio. Trade carceri linguam quæ me diffamat: perime statim speculo illum qui suis animam meam sermonibus ceu telis vulnerat. *Cumque eum vellet occidere, timuit populum, quia propheta loco eum habebant*⁹⁴. Non enim si quando volunt reges pravum

Α τὶς οὗτος ὁ Ἡρώδης, τῆς ὁμωνυμίας ἀσάφειαν ἐμποιοῦσης τοῦ ὀφειλομένου προσώπου δηλοῦσθαι· ὁ τετράρχης δηλονότι· ὁ γὰρ τοῦτου πατὴρ, ὁ τῶν νηπίων ἀναιρέτης τετελευτηκώς ἦν πάλαι· τίνος δὲ χάριν ἠλέγγετο παρὰ τοῦ Ἰωάννου; ὅτι τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ γυναῖκα ἐκδεδιωκώς, ἤγουν τὴν θυγατέρα Ἀρέτα τοῦ βασιλέως, τὴν τοῦ ἀδελφοῦ Φιλίππου Ἡρωδιάδα παρανόμως ἐγήματο· ἔξῃ γὰρ αὐτὸν ἀπαῖδα οὖσαν ἀγαγίσθαι εἰς βίωσιν πρὸς ἀνάστασιν ἀδελφικοῦ σπέρματος, κατὰ τὸν μωσαϊκὸν νόμον· ὑπόπαιδα δὲ τυγχάνουσαν, οὐδαμῶς (21)· ἦν δὲ αὐτῇ θυγάτριον, ἡ ὁμώνυμος Ἡρωδιάς, τὸ ἐγγονον τῆς ἀσπίδος, τὸ διαβολικὸν ὄργανον τῆς οἰκείας ἀπωλείας· οὐκοῦν εἰκότως ὁ ἐλεγχος παρὰ τοῦ Ἰωάννου· καὶ οὗτος ὑπομνηματικὸς, ἀλλ' οὐχ ὀδρι-
B στικὸς, λατρευτικὸς, ἀλλ' οὐ τραυματοποιός. Τί γὰρ φησιν; Οὐκ ἐξεστὶ σοὶ ἔχειν αὐτήν· ἐπὶ τὴν θείαν αὐτὸν νομοθεσίαν ἀνέισι, τοιαῦτά πως λέγων· Ἴδε καὶ ἐπὶ γυνωθὶ τί σοι ὁ νόμος παρακελεύεται· Ἐάν δὲ κατοικοῦσιν ἀδελφοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἀποθάνῃ εἰς ἐξ αὐτῶν, σπέρμα δὲ μὴ εἴῃ αὐτῷ, οὐκ ἔστιν ἡ γυνὴ τοῦ τεθνηκότος ἔξω ἀνδρὶ μὴ ἐγγίζοντι· ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς εἰσελεύσεται πρὸς αὐτήν, καὶ ἀληψεται αὐτὴν ἑαυτῷ γυναῖκα, καὶ συννοικήσει αὐτῇ· καὶ ἔσται τὸ, παιδίον, ὃ ἂν τεχθῇ, κατασταθήσεται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τετελευτηκότος, καὶ οὐκ ἐξαλειφθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ [ἐξ Ἰσραὴλ]. Ταῦτά σοι ὁ νόμος παρακελεύεται· σὺ δὲ εἰσοικήσω τὴν ἔχουσαν παῖδion ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Μὴ δὲ παραβῆς τοῦ νομοθέτου

μήτε μὲν ὁ ἄλλος ἐνομιλίας ὀφείλων καθίσταται, τοῖς ὑπὸ χεῖρα αἴτιος ὀφείλης παρανομίας· καὶ ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν γίνεσθαι.

C

ε'. Ὁ δὲ ἅμα τῷ κράτει, καὶ τὸ εἶναι θεὸν ἐπι-
λελησμένος, ἐμάνη, ἐξήφθη τῷ θυμῷ, ἀπεσεύσατο τὸν ἐλεγχον· οὐκ ἐμνήσατο τὸν δαδὶδ, δ; ἐπειδὴ ἠλέγγη παρὰ Νάθαν τοῦ προφήτου ἐπὶ μοιχείας ἐγκλήματι, ἐκείνην προσέβαλε τὴν φωνὴν, Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ· οὐ διὰ τὴν ταπεινώσιν καὶ Κύριος παρεκίδασκε τὸ ἁμάρτημα· ἀλλὰ Κρατήσας, φησὶ, τὸν Ἰωάννην, ἔθηκεν αὐτὸν καὶ ἔθηκεν ἐν φυλακῇ. Ἐκράτησε τὸν φιλοσοφικὸν ἀκράτητον, ὁ κρατημένος τῷ πάθει τῆς ἀσελείας· ἔθηκε τὸν ἀπολελυμένον τῇ ἀπροσπαθείᾳ, ὁ δεδωμένος τῇ μαγανίᾳ τῆς ἀκολασίας· ἔθετο ἐν φυλακῇ τὸν φύλακα καὶ κήρυκα τῆς Ἐκκλησίας, ὁ καθειρημένος τῇ πράξει τῆς ἀκαθαρσίας· Διὰ Ἡρωδιάδα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· Ἡρωδιάδα τὴν τῆς Δαλιδᾶ ὁμότροπον, καὶ τοῦ διαδόλου συμπράκτορα· αὕτη γὰρ τὸν σύγκοιτον, μᾶλλον δὲ σύνθετον ὥτρυνε πρὸς τὴν τοῦ Ἰωάννου μανίαν· Οὐ φέρω, φησὶ, χωμμεδεῖσθαι, βασίλισσα τυγχάνουσα, ὑπὸ τοῦ παιδὸς Ζαχαρίου· κάθες τὴν γλώσσαν ἐν φυλακῇ τὴν ἐμὲ στηλ.εῖουσαν· κτεῖνον ἐν τάχει αἰχμὴ τὸν ἐμοῦ τὴν ψυχὴν τοῖς λόγοις ὥς βέλεσι τραυματίζοντα. Καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν δῆλον, ὅτι ὥσπερ

⁸⁸ Deut. xxv, 5. ⁸⁹ Sap. vi, 6. ⁹⁰ Reg. xii, 13. ⁹¹ Matth. xiv, 3. ⁹² ibid. 9. ⁹³ ibid. 5.

(21) Josephus Hebr. loco mox citando.

(22) Errat Theodorus, nam diserte hanc Hero-

diadis filiam appellat Salomen, non Herodiadem. Joseph Antiq. lib. xviii, cap. vi, 4.

προφήτην αὐτὸν εἶχον· οὐ γὰρ ἦν ἰκκα βουλευθῶσιν αἱ κρατοῦντες πράξει τι τῶν ἐκτόπων, εὐδὲς τὴν ὁρμὴν εἰς ἔργον ἀγρῶσιν, αἰδοί· καὶ φόβῳ τοῦ ὑπάρχοντος ἀναβαλλόμενοι καὶ κλωθέντες εἰς ἑαυτοὺς τὸν ἐφαρμόζοντα καιρὸν τῆς μοθηρίας.

ζ'. Γενεσιῶν δὲ ἀγομμένων τοῦ Ἡρώδου, ὡρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρесе τῷ Ἡρώδῃ, ὅθεν μεθ' ὅρκου ὠμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. "Οτε ἐγρήν αὐτὸν δοῦναι δόξαν τῷ Θεῷ εἰς τόδε προαχθέντα τὸ φῶς, τότε τοῦ σκότους τὰ ἔργα ἀσπάζεται· θυμηδίας γὰρ ὁ καιρὸς οὐκ ὀρχήσεως καὶ μάστιγα γυναικῶδους ἐπὶ ἀρρενικῆς θεᾶς· ἐξ ἧς τί τὸ τιτλούμενον· ὅρκος· ἐκ δὲ τοῦ· φόνος· ἄνελε τὰς ρίζας τῆς κακίας· καὶ οὐ βλαστήσει καρπὸς τῆς ανομίας· τῶν πρώτων δὲ φυνέντων, ἀναδοθῆσεται δηλονότι τὸ πέρας τῶν πραγμάτων. Ὁρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρесе τῷ Ἡρώδῃ· καὶ τί γὰρ ἐμελλε πεπαιδευθῆναι παρὰ τῆς τεκούσης ἡ ματροπόριος θυγάτηρ, ἥ τὸ ἐξορχεισθαι· καὶ τοσοῦτο ἐξουσιάζετο· ἔχειν περὶ τὴν ὀρχήστραν, ὥστε καὶ ἀρίσται τῷ Ἡρώδῃ· ὅθεν μεθ' ὅρκου ὠμολόγησεν αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃ. Τοιαύτη γὰρ ἡ προπέτεια τῶν ἐκδοκαχουμένων τοῖς πάθεσι τῆς ἀτιμίας· ἀπερισκέπτως· ἀποφαινομένων κατὰ παντὸς οὐτινὸς δόξαι· ἡ δὲ προβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς ἤρπαζε τὸν τῆς μαιφονίας θάνατον ὃν ὤδινε· πάσαι ἀπαιτεῖν ἡ ἐχιδνοτόκος Ἡρωδιάς· καὶ πρὸς τὸ ἑαυτῆς θυγάτριον διαθερμανθεῖσα, εἰκοι τοιαῦτα λέγειν· "Ὅς ὁ καιρὸς, τέκνον, ὁ ἐπιηχτούμενος ἡμῖν ἦνυσας τῷ ποδὶ τὸ ἐμὸ φιλούμενον, πέπαυκάς μου τὸ ἀλγεῖν τὸν τεχνικῶ σου λυρίσματος. Κρῦψωμεν εἰς γῆν τὸν ἡμᾶς στηλιτεύοντα· ὦτι τάχιον ταῦτα λέγουσα· Δός μοι ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Ὡς μανίας ὑπερβολῆς αἴτημα! μονονοῦσι ὅτι μὴ ἐντροφῆν εἶχε τῷ φονικῷ θεάματι· ἐδυσχέρηνεν ἡ μαινὰς· καὶ φονεῦτρια· οὐχ ἱκανὸν γὰρ ὅτι ξίφος διέλασαι τὰ τοῦ ἱεροῦ τραχήλου ἥρετισα· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐπὶ πίνακι δοθῆναι σοὶ τὴν ἀγίαν κεφαλὴν ἐπραγματεύσω. Ὡς ἀτάσθαλε, καὶ τῆς Ἰεζάβελ ἀπηνέστερον τὸ ἦθος ἔχουσα!

ζ'. Καὶ ἐλυπήθη, φησὶν, ὁ βασιλεὺς· διὰ δὲ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι· καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ· καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ· καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. Ὡς διαβολικῆς παρασκευῆς ἀποτέλεσμα, τίς ὁ ἐπενεγκὼν κατὰ τῆς θέας κεφαλῆς τὸ ἀναιρετικὸν ξίφος; ὁ δευτέρος Δαὴκ, ὁ ἀνομος ὑπηρέτης, καὶ οὐ μιμητὴς τῶν ἐφεστηκότων ἐμφρόνως· Σαοὺλ τῷ βασιλεῖ, ἦν ἰκκα προσέτατε τοὺς τοῦ Θεοῦ προφήτας ἀποκτείνεσθαι. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι. Συμπόσιον εἶποιμι ἢ φονευτήριον τὸ τοιοῦτον ἄριστον; δαιτυμόνας καλεῖσάμι ἢ παλαμναίους τοὺς συνανακειμένους οἰνόφυλλας; Ὡς καὶνὸν θέαμα· ὦ πονηρὸν δράμα· ἐκείθεν ὅρις παρετίθετο, ἐντεῦθεν προφητικῆς κεφαλῆς ἦγετο· ἐκεῖ-

A aliquid agere, statim impetum suum in opus conferunt, reverentia metuque subditorum differentes atque intra se ipsos molientes idoneum futuro maleficio tempus.

6. Dum autem agerentur Herodis natalia, saltavit filia Herodiadis in medio convivio, placuitque Herodi, adeo ut cum juramento promiserit se ei datum quidquid petisset⁹¹. Scilicet cum oportuisset eum dare gloriam Deo die hoc, quo in lucem editus fuerat, tenebrarum maluit opera exsequi. Erat insuper lætitiæ quidem tempus hoc, non tamen saltationis præsertim feminæ in virorum conspectu. Cujus rei quænam sequela fuit? nempe jusjurandum. Quid inde vero? homicidium. Aufer malitiæ radices, et non pullulabit fructus iniquitatis: etenim factio initio, rei quoque terminus consequitur. Saltavit Herodiadis filia in medio convivio, et Herodi placuit. Quid enim aliud edocta fuisset a matre filia lenonia, quam saltare? imo et tantopere in eo ludo exerceri, ut ipsi Herodi placeret? qui idcirco ei recepit quidquid postulasset concessurum. Hæc quippe est bæchantium in ignominie passionibus temeritas, ut inconsiderate decernant de re qualibet, prout visum fuerit. Puella vero a matre sua instincta, occasionem arripuit cruentam necem postulandi, quam jamdiu viperina mater Herodias parturire parabat. Cerne, ait, o filia tempus nobis expetitum. Rem mihi optatam pede saltante consecisti; dolorem meum artificioso tuo cantu sedasti. Terræ infodiamus hominem qui nos diffamat. Perge statim ita dictura: Da mihi in hoc disco Joannis Baptistæ caput⁹². O summi furoris postulatio! Nisi ex cruento spectaculo fructum oculis consequeretur, haud satiata foret truculenta mænas. Non satis tibi fuit, quod cervicem sacram gladio secare incitasti; sed et in disco sanctum caput tibi dari curasti. O scelestas, et ipsa Jezabele crudeliorem indolem gereas!

7. Et contristatus est, inquit Scriptura, rex: sed propter jusjurandum, et propter simul discumbentes, dari jussit: missoque spiculatore decollavit Joannem in carcere: et allatum est caput ejus in disco, datumque puellæ, quæ ad matrem detulit⁹³. O iniquæ molitionis exitus! Quis divali capiti lethale ferrum intulit? Novus Doeg, scelestus minister, haud certe imitator illorum qui sobrie restiterunt regi Sauli, Dei prophetas occidi jubenti. Et allatum est caput ejus in disco. Dicam ne convivium, an potius supplicii locum prandium hoc? convivas ne appellem, an carnifices qui inflatis vino venis accumbunt! O spectaculum novum! o triste visum! Illinc avis apponebatur, hinc propheticum caput exhibebatur. Illinc vinum meracum fundebatur, hinc justus sanguis quasi fons saliens manabat.

⁹¹ Matth. xiv, 6. ⁹² ibid. 8. ⁹³ ibid. 11.

Quam terrificus nuntius! quam horribilis rei narratio! *Datumque est puella, et illa detulit ad matrem suam.* Hem summam absurditatem! Datum est inæstimabile caput pro vili actu; impuræ profanæque feminæ, res sancta et intacta, ipsis angelis honorabilis. Attulit ad matrem suam; videlicet obtulit quasi edulium ingluvie matris quæ propheta necem discupiverat: Comede, inquit, o mater, carnes viri qui sine carne vixit; bibe sanguinem ejus, qui exsanguis in vita fuit. Tandem aliquando silentem habemus linguam hominis qui nos publica infamia aspergebat.

8. *Et accedentes, inquit Scriptura, discipuli illius, sublatum corpus sepulturæ tradiderunt*²¹. Specta mecum, studiose auditor, pictam in imagine justi viri sepulturam, simulque Iconomachos castigatu ceu veritatis hostes. Cumque sedulo historiam pictam inspexeris, hinc tibi fructum compara: quomodo ex carcere producitur sanctus vir catenis vinctus: quomodo carnifex gladium crudeliter intendit in sacrum verticem: quomodo abscessum et odorato cruore manans caput furenti Herodiadi traditur: quomodo sacrum corpus manibus discipulorum sepelitur, mœstorum, illacrymantium, globatim astantium; dum alius pedes tangit, alius caput reliquo corpori rursus accommodat, alius thurificat, et funebria psallit. Illic sum, o auditores, mentis meæ visione, cernoque sepulturam justi in pace versantem, ut ait Scriptura²². Cerno angelicam illam faciem, ejus oculi ceu duo luminaria occubuerunt, et ejus tota vultus species bonitatis typus videtur. Video exanimem, quod attinet ad temporalis vitæ actionem, apprine tamén animatum quod attinet ad divinæ gratiæ pretiosum odorem, Sacras illas deosculor manus, quarum tactus peccato fuit intactus, et quarum digito ille qui tollit peccatum mundi hominibus demonstratus fuit. Adoro pulchros pedes illos, quorum fuit officium bona nuntiandi in oculis terræ, et a quibus parata fuit via Domini adventui. Jamque omitam dicere de venerabili catena, qua revinctus fuit præstantissimus inter homines angelus: omitto item honorabilem discum; in quo fuit repositum augmentum illud et auro pretiosius caput. Quin' adeo carnificis quoque ense, qui per sacrum collum actus fuit, sicuti invenero, haud inhonoratum relinquam. Sed et ipsam humum, in qua thesaurus hic fuit conservatus, si quando incurram, amplectar, ut gratia fertilem. O beatum sepulcrum, et non triste saxum, quod beatissimum illud corpus continet sinaragdorum margaritarumque cumulo rutilantius! Illic itaque visibiliter quidem aderat discipulorum turba, invisibiliter autem angelorum multitudo, qui homonymum sibi in corpore angelum,

²¹ Matth. xiv, 15. ²² Isa. lvin, 2.

(23) Patet expositam fuisse in templo pictam imaginem martyrii sepulturæque Baptistæ, unde capiat occasionem concionator Theodorus increpandi more suo Iconomachos.

A θεν οἶνος ἔχετο ἀκρατος, ἐνευθεν αἷμα δίκαιων κρουνηδὸν ἐφέρετο. Ὡς φοβερὰ ἡ ἀγγελία, καὶ φρικτὴ ἡ ἐξηγορία. Καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. Φεῖ τῆς ἀτοπίας· ἐδόθη ἡ ἀτιμότης κάρᾳ ὑπὲρ ἀτιμῶν πράξεως, τῇ ἐναγασί καὶ βεβήλῳ ἡ ἀγνή καὶ ἀφυστος καὶ τοῖς ἀγγέλοις αἰδέσιμος· καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς, οἷον ἐπαρέθηκεν ὡς ἐδέεματι· ἐμφορηθῆναι τῇ ὀργιστῇ τὸν τοῦ προφῆτου θάνατον· Φάγε, λέγουσα, ὦ μῆτερ, σάρκα τοῦ ἀσάρκως βιώσαντος· πῖε αἷμα τοῦ ἀναίματος· ἔχομεν διὰ παντός σεσιγημένην τὴν γλῶτταν τοῦ ἡμᾶς στηλιτεύσαντος.

Ἡ. Καὶ προσελθόντες, φησὶν, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἤραν τὸ σῶμα, καὶ ἐθαψάν αὐτό. Ὅρα μοι, ὦ φιλοσώτηρ, εἰκονογραφουμένην τὴν ταφὴν τοῦ δικαίου, καὶ τοὺς μὲν εἰκονομάχους ἐπιρρόπιζε ὡς ἀληθείας ἐχθρούς· ἐναργῶς δὲ ὅτι ὅτι λαμβάνων τὴν ιστορίαν, πορίζου τὸ ὠφέλιμον· πῶς ἐκ φυλακῆς αἰρεται ὁ ἅγιος σιδηροδέσιμος· πῶς ὁ παλαμναῖος ἐνατείνει τὸ ξίφος ἀπηνειδῶς κατὰ τῆς ἐραβῆς κορωνίδος· πῶς ἀποτιμηθεὶς ἡ μυροφόρος κάρᾳ ἐπιδέδοται τῇ κορυθαντῶσιν Ἡρωιδίᾳ· ὅπως δὲ θάπτεται τὸ ἐρὸν σῶμα χερσὶ τῶν οικείων μαθητῶν, οἷον δακρυδόντων, ψυχαλοῦντων, στοιχηδὸν περισταμένων· καὶ τοῦ μὲν ἐπαπομένου ποδῶν, τοῦ δὲ τῇ κεφαλῇ ἐπαρμόζοντος τῷ λοιπῷ σκήνει, ἐτέρου θυμινῶτος καὶ τὰ ἐπικήδεια ἐπιβάλλοντος. Ἐκεῖ εἰμὶ, ὦ ἀκροαταί, τῇ διανοητικῇ θεωρίᾳ, καὶ βλέπω τὴν ταφὴν τοῦ δικαίου ἐν εἰρήνῃ οὖσαν κατὰ τὸ γεγραμμένον· ὁρῶ τὸ ἀγγελικὸν ἐκεῖνο πρόσωπον, οὗ οἱ ὀφθαλμοὶ ὡς δύο φωστῆρες δύσαντες, καὶ οὗ τὸ ὅλον εἶδος τῆς βῆκας χρηστοφανῶς ἀποτετύπεται· ἀπνουν μὲν τῆς ἐπικήρου ζωτικῆς ἐνεργείας, εὐπνουν δὲ ὅτι μάλιστα τῇ τῆς θείας χάριτος μυρωδίᾳ· ἀσπάζομαι τὰς ἐραβῆς χεῖρας ἐκείνας, ὧν ἡ ἀφ' ἀνέπαφος τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ ὧν τῷ δακτύλῳ ὁ αἶρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου τοῖς ἀνθρώποις καθυπεδείχθη· προσκυνῶ τοὺς ὀρθαίους πόδας ἐκείνους, ὧν τὸ εὐαγγελίζεσθαι τὰ ἀγαθὰ τοῖς ἐπὶ γῆς, καὶ δι' ὧν προκατηρτίσθη ἡ ὁδὸς τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας· παρ-εἴτω μοι πρὸς προσκύνησιν καὶ ἡ τιμία ἄλυσις ἐφ' ἣ ἐδεσμήθη ὁ πολυτίμητος ἐν ἀνθρώποις ἄγγελος· παρ-εἴτω μοι καὶ ἡ σεβασμία πῖναξ, ἐφ' ἣ ἐπέτεθη ἡ χρυσίου τιμαλφέστερα πανσέδατος κάρᾳ· οὐδέ γε τὴν μάχαιραν τοῦ παλαμναίου τὴν διελάσσαν κατὰ τοῦ ἱεροῦ τραχήλου εἰ εὐροίμι, ἀπροσκύνητον ἐάσαιμι (24), οὐδέ γε τοῦδαρος ὅς οὐ ἐφρουρήθη ὁ θησαυρὸς εἰ ἐπέτυχον, μὴ οὐχὶ προσεπτυξάμην ὡς μεταδοτικὸν χάριτος. Ὡ μακάριε τάφε καὶ οὐ πικρὴ λίθῃ, ὃς ἔχεις τὸ τρισμακάριον ἐκεῖνο σκήνος, ὑπὲρ σμαράγδων καὶ μαργάρων σωρείας ἐνδοῦ συνειλημμένον· ἐκεῖ τοιγαροῦν παρῇν ὁρατῶς μὲν ὁ τῶν μαθητῶν ὄμιλος, ἀοράτως δὲ ἀγγέλων πλῆθος, τὸν ὁμῶνυμον αὐτὸν ἄγγελον ἐν σώματι, τὸν τοῦ Κυρίου φί-

D

(24) Vides Studitæ nostro cognitās tanquam sacras reliquias catenam discumque ad Baptistæ martyrium pertinentes; de quibus aliisque Paciaudius, *De cultu S. Joan. Bapt. dissert. 6.*

λον γνήσιον, τὸν νυμφαγωγὸν τοῦ νυμφίου, τὸν ἀει-
 φωτον λύχνον τοῦ ἀφράστου φωτός, τὴν ζῶσαν φω-
 νὴν τοῦ μεγάλου λόγου, τὸν προφήτου περισσότερον,
 τὸν μέζονα ἐν γεννητοῖς γυναικῶν εὐφημούντων,
 γεραίρόντων, ἀναγόντων πρὸς οὐρανὸν, καὶ εἰς τὴν
 ἀγήρευ χαρᾶν ἀποκομιζόντων· τοιαύτη μὲν οὖν ὡς
 εἴρηται εἰρηναία ἡ ταφὴ τοῦ δικαίου, ἀγαλλιάσιμός
 τε καὶ τῷ κόσμῳ σωτήριος.

Θ. Ἡρώδης δὲ ὁ παράφρων ἀρά γε κἀντεῦθεν τῆς
 δίκης τὸ ἀπόκριμα διέφυγεν· οὐ μὲν οὖν· ἀλλ' ὡς εἴ-
 ρηται (25) διὰ ταῦτα ὑπὸ παντὸς τοῦ ὑπηκόου ἀνταρ-
 σίαν ἀποστάς κατασφάττεται· τοῦ Θεοῦ εἰς παιδείαν
 τοῖς εἰς ὕστερον βασιλεύσουσι τὰ κατ' αὐτὸν ἐκ-
 δειματούντος, ὡς ἂν μὴ τοῖς ὁμοίοις πάθῃσι περιπέ-
 σιεν. Ἀλλ' ἐντεῦθεν ἐπανεληθὼν, ἀρμόζουσαν τῇ παρ-
 ούσῃ ἡμέρᾳ φωνὴν δεῦρο ἐκδοσῆμαι· Σήμερον Ἰωάν-
 νης ὁ Πρόδρομος ὑπὲρ ἀληθείας τὴν κεφαλὴν ἀποτεμ-
 νόμενος μακαρίζεται, καὶ Ἡρώδης ὁ παράνομος κωμ-
 ῳδοῦμενος διασύρεται· σήμερον Ἰωάννης ὁ Πρόδρο-
 μος ἐν ταῖς ἀπάντων γλώσσαις τῷ τοῦ ἐλεγμοῦ διηγῆ-
 ματι τετίμηται, καὶ Ἡρώδης ὁ πανέκφρων ὅφ' ἐκά-
 στου τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον τῇ μοιχείᾳ στηλι-
 τεύόμενος ἡτίζεται. Σήμερον ἡ κεφαλὴ Ἰωάννου
 τοῦ Προδρόμου ἐπὶ πίνακι προφέρεται ἱερὸν σφά-
 γιον, καὶ Ἡρώδις ἡ μοιχεύτρια στηλιτεύεται καὶ
 μὴ βουλομένη αἰώνια. Σήμερον Ἰωάννου τοῦ Προ-
 δρόμου τὸ αἷμα ὑπὲρ φυλακῆς θελοῦ νόμου χέεται,
 καὶ ὁ τοῦ Προδρόμου ἀντίθετος διὰ τῆς ἀντιπραγίας
 ἐνδίκῃ· θριαμβεύεται· σήμερον Ἰωάννης ὁ Πρόδρο-
 μος διὰ τὴν πρὸς Ἡρώδην ὑπὲρ δικαίου παρῆρσιν ἀ-
 ποκτείνεται, καὶ βασιλεῖς τῆς γῆς τῶν ἰδίων συν-
 θρόνων μὴ διαζεύγνυσθαι παιδεύόμενοι τὸν διαζευ-
 χθέντα ἀποκτείνουσι· σήμερον Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος
 αἵρει σημεῖον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ παραγγέλλεται πᾶς
 ἄνθρωπος ἀρκεῖσθαι τῇ ἰδίᾳ γυναικὶ καὶ περαιτέρω
 μὴ χωρεῖν· σήμερον Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος εἰς ἔδου
 κάτεισι, καὶ οἱ νεκροὶ χαρὰν τῆς Χριστοῦ παρουσίας
 ἀνεκλάλητον ἀκουτίζονται· σήμερον Ἰωάννην τὸν
 Πρόδρομον καρατομήντα διὰ δικαιοσύνης Θεοῦ οἱ
 οὐρανοὶ ἐπευφράνθησαν, ἄνθρωποι δὲ ἐπὶ γῆς ὁμο-
 λογοῦσιν ἑόρτια· καὶ μοι δοκεῖ ὁ μέγας τοῦ Κυρίου
 Πρόδρομος ἐξ οὐρανῶν ἡμᾶς ἐποπτεύειν, καὶ ὡς
 ὁμωδοὺς αὐτοῦ θεοῖς χάρισμασιν ἀμείβεσθαι· ἐν
 προφήταις ὡς ἀσθὴρ ἐωθινὸς διέφτανε τε καὶ ὑπερ-
 αυγάξων· ἐν ἀποστόλοις ὡς ἥλιος ἐν μέσῳ ἡλίων
 προλάμπων καὶ ὑπερλάμπων· ἐν μάρτυσιν ὡς οὐ-
 ρανὸς πεποικιλμένος τοῖς ἄστροις τῶν θαυμάτων·
 ἐν δικαίοις ὡς πολλοῖς τῆς δικαιοσύνης αὐχῆμασιν
 ὀψιχομώτερος, τῶν κέδρων τοῦ Λιβάνου ὑπερφαί-
 νων· ὁ χαρὰν ἐξακουτίσας σήμερον τῇ οἰκουμένῃ.
 Εἰ γὰρ πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χρηρῆσονται
 κατὰ τὰ λόγια, ἀνάλογον ἂν εἴη καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ τε-
 λειώσει τὴν αὐτὴν ἔσεσθαι εὐφροσύνην, ἣν πανηγυ-
 ρίζειν ἡξιώμεθα, ὅσοι ἐν ἱερατικῷ τε καὶ ἐρημικῷ,
 ἐν μοναδικῷ τε καὶ λαϊκῷ τάγματι πᾶσιν ἀνήκοντες

²⁵ Luc. II, 10.

(25) Merito hanc narrat tanquam popularem
 traditionem de Herodis nece Theodorus; ille enim
 reapse non in civium rebellionem sed in Hispania ex-

A germanum Domini amicum, Sponsi paranympum;
 candelabrum semper lucidum ineffabilis lucis, vo-
 rem vivam magni Verbi, illum plus quam prophe-
 tam, majorem illum in natis mulierum, collauda-
 bant, celebrabant, in cœlum tollebant, et ad immor-
 tale gaudium transferebant. Talis itaque fuit iusti
 viri pacifica sepultura, mundo lætifica et salutaris.

9. Num porro insanus Herodes, in hac etiam
 terrena statione ultionis pœnam fugit? Minime
 gentium; sed, ut dicitur, propter hoc facinus sub-
 ditorum omnium seditionem expertus, occisus
 fuit: Deo ob futurorum regum eruditionem res
 hujus ad terrorem proponente, ne in paria faci-
 nora incurrant. Sed inde digrediens conveniente
 B præsentī diei voce age jam exclamabo: Hodie Joan-
 nes Præcursor, capite veritatis causa minutus,
 beatus dicitur: Herodes vero impius conviciis lace-
 ratur; hodie Joannes Præcursor omnium linguis
 propter regis reprehensi commemorationem hono-
 ratur: Herodes autem vesanus ab omnibus Domi-
 num timentibus, adulterii vituperatione dehono-
 statur; hodie Joannis Præcursoris in disco circum-
 fertur sacra laniena: Herodias autem adultera
 æterno opprobrio vel nolens cumulat; hodie
 Joannis Præcursoris sanguis propter divinæ legis
 observantiam funditur, Præcursoris autem adver-
 sarius propter contraria facta ignominiose tradu-
 citur; hodie Joannes Præcursor propter suam de-
 fendendæ justitiæ coram Herode fiducia occiditur;
 reges autem terræ, quominus a regnandi consorti-
 bus dissocientur eruditi, eum qui se dissociavit
 contemnunt: hodie, Joannes Præcursor vexillum
 in terra attollit, atque omnis homo admonetur ut
 propria uxore contentus, ulterius non procedat;
 hodie Joannes Præcursor ad inferos descendit, et
 mortui gaudium propter Christi adventum perci-
 piunt ineffabile: hodie ob Joannem capite propter
 justitiam minutum cœli lætantur, simulque in
 terra homines festales hymnos dicunt. Et mihi qui-
 dem videtur magnus Domini Præcursor de cœlis
 nos aspicere, atque ut suos cantores divinis donis
 remunerari. Hic inter prophetas, stella est mætu-
 tina discurrens et illuminans: inter apostolos, sol
 D est in mediis solibus præfulgens et supra cæteros
 radians: inter martyres, veluti cœlum est sideribus
 variatum miraculorum: inter justos, ceu multis
 justitiæ ornamentis alte frondescens, Libani cedros
 excedit. Hic hodie mundo universo gaudium inti-
 mat. Nam si multi in nativitate ejus gavisuri erant,
 juxta divinum effatum²²; consentaneum sit in ejus
 quoque consummatione eandem esse lætitiā,
 quam nos solemnitate hac celebrare digni fuimus,
 quotquot sacerdotalis, aut eremitici, aut monacha-
 lis, aut etiam laici ordinis sumus, cuncti scilicet

sul obiit, ut diserte Josephus narrat, De bello Jud.
 lib. II, cap. 9.

sacra hac commemoratione gaudium afferente : A
præcipue vero nobis qui sacræ illius ædis contuber-
nales ; cujus propterea intercessionibus validiori-
bus utinam fruamur ! in Christo Jesu Domino nostro.
Cui gloria et potestas, cum Patre et sanctissimo
vivifico Spiritu, nunc et semper et per infinita sæ-
cula sæculorum. Amen.

IX.

Laudatio in S. Joannem apostolum et evangelistam.

(ANG. MAI. loc. cit. p. 62.)

1. Cum cælum nobis ad laudationis argumen-
tum propositum sit, quis sermo invenietur, qui
encomiorum altitudinem æquare possit ? Quod vero
ingenium ad magnitudinem se extollat nobilissimæ
laudis ? Fors ipsa duntaxat argumenti aggressionem
fatiscemus, tanquam ea tentantes quæ nemo asse-
qui possit, ac qui in immensam celsitudinem vi-
deamus prosilire. Non hunc autem polum dico,
quem stellarum chori vario decore perornant, nec
quem sol aurigans reciproco cursu quotidie per-
agrat ; at neque quem luna cornuta percurrens,
diei fulgore noctem collucentem præstat ; cujus
miraculi visus magister existit, dum in rerum
creatarum pulchritudinem penetrat, animumque ad
creationis auctorem transmittit : quin potius illud
dixerim cælum, cujus stellæ perpetuo lucentes sunt
multarum virtutum turmæ, bonæque actionis
splendore fulgentes : et cujus sol, evangelica nempe
prædicatio, ad orbis terrarum fines pervadens,
mille partibus lucidius sole mundum collustrat,
tum hunc oculis subjectum, tum illum sola cogni-
tum mente. Non enim lunari lumine opus ei est :
quippe cum ne nox quidem excipiat diem, quia
splendoribus illustratur qui nunquam occidunt.

2. At scire vultis quisnam hic sit magnifice adeo
prædicatus ? Nimirum Joannes est, auditores ;
Joannes, inquam, perquam excellenter apostolus ;
evangelistarum præstantissimus ; Dei aquila, magna
illa pennis aureis prædita ; cœlestis profundum in-
vestigatorem, quem nullus assequi potest : homo qui
Cherubinos contemplatione superavit, qui æterni
Verbi existentiam angelis ipsis nuntiavit, voca-
lissimus veritatis præco ; mens sublimis spectans ;
lingua ignea ; os divino sermone instructum ; im-
mensum sapientiæ pelagus ; dogmatum imperscruta-
bilis gurgis ; scientiæ conceptaculum maximum,
fulgur Spiritus mundo relucens ; gratiæ tonitru
mundum perstrepsens ; sublimis Ecclesiarum colum-
na, Dei firmissimum fundamentum ; humanæ na-
turæ prædatrix sagena ; piscatoria animarum arun-
do ad usque cælum attingens ; serra adversus
omnes hæreses, perpetuo motu agitata ; acutus
gladius, impietatis zizania dissecans ; cœlestis
clavis impietatis turmas occludens : divino robore

(26) Scilicet Studii monasterium, et sacra ædes
titulum S. Joannis Baptistæ gerebant. Confer Stu-
ditæ nostri Vitam et Opera ed. Sirmont. p. 18, et
618. Item Cangium *Constantinop. christ. lib. 17, tit. 4,*
ed. Paris. p. 103. De eodem S. Baptista hymnus

αὐτοῦ μνημοσύνου τὸ ἀγαλλίαμα· διαφερόντως δὲ ἡμῖν
τοῖς τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ οἴκου (26) θιασώταις· οὐ μετα-
σχολήμεν τῶν προσβειῶν ἐτι μάλα ἐκτενέστερον, ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ
κράτος, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωο-
ποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτή-
τους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Θ'.

*Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Ἰωάννην τὸν ἀπόστολον
καὶ εὐαγγελιστὴν τοῦ Χριστοῦ (27).*

α'. Οὐρανοῦ προκειμένου ἡμῖν εἰς ὑπόθεσιν ἐγκω-
μίου, τίς ἄρα ἐξευρεθείη λόγος τῷ ὕψει τῶν ἐγκω-
μίων συνεπαρθῆναι δυνάμενος ; ποία δὲ διάνοια
ὑφάσῃ τὸ τοῦ μεγέθους τῆς ὑπερφυοῦς αἰνέσεως ;
τάχα ἂν ἀποκάμοιμεν καὶ μόνον τῆς ὑποθέσεως
κατάρξασθαι, ὥς τῶν ἀνεφίκτων ἐπαπτόμενοι, καὶ
εἰς ἀπειροπληθῆς ὕψος πηδῶν δοκιμάζοντες· καὶ μὴ
οὐ τόνδε φημι τὸν πόλον, ὃν ἀστέρῳ χορεύει ἐκπρε-
πῶς κατατοχόλλουσιν, οὐδ' ὄνπερ ἥλιος ἀρματηλα-
τῶν τὸν ἐφήμερον διανύει διάυλον, οὐδ' οὐ μὴν ὄνπερ
σελήνη μηνιοῦδης διαθέουσα ἡμεροφανῇ τὴν νύκτα
ἀπεργάζεται· οὐ τοῦ θαύματος καὶ ἡ ὕψις διδάσκαλος,
τοῖς τῆς χρίσεως ἐμβαθύνουσα κάλλεσι, καὶ πρὸς
τὸν τῆς δημιουργίας αἴτιον τὸν νοῦν ἀναπέμπουσα·
ἀλλ' οὐρανὸν ἐκείνον λέγοιμι, οὐ ἀστέρες ἀειφανεῖς
τῶν ἀρετῶν σύνοδοι πολλῶν, τῷ φάει τῆς εὐπραξίας
ἀποστειλόμενοι, καὶ ὄνπερ ἥλιος, τὸ εὐαγγελικὸν
κῆρυγμα, εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης διάττων πέριπα,
μυριοπλάσιως ἥλιου φωτεινότερον φρυκτωρεῖ κόσμον
ὀρατὸν τε καὶ ἀόρατον. Σεληνιαίου γὰρ φωτὸς οὐκ
δέδεκται, ὅτι μὴδὲ νῦξ τὴν περὶ αὐτὸ ἡμέραν εἶδεν
διαδέχεσθαι, ἀνεπιδύτως τοῦ φάους μαρμαρύ-
σσοντος.

β'. Καὶ τί οὗτος ὁ μεγαληγορούμενος, μαθεῖν βού-
λεσθε ; Ἰωάννης, ὡ ἄνθρωπε, ὁ ὑπερλίαν ἀπόστολος,
τῶν εὐαγγελιστῶν ὁ προφερέστατος, ὁ τοῦ Θεοῦ ἀ-
τὸς, ὁ μέγας, ὁ χρυσοπτερεῦς, ὁ τοῦ οὐρανοῦ βυθοῦ
ἐρευνητῆς ἀφθαστος, ὁ ἐπέκεινα τῶν Χερουβὶμ ἀνα-
νήξας τῇ θεωρίᾳ ἄνθρωπος, ὁ τῆς τοῦ Λόγου ἀνάρχου
ὑπάρξεως καὶ ἀγγέλους ἀγγελος· ὁ μεγαλοφρονότατος
τῆς ἀληθείας κήρυξ ὁ νοῦς ὁ ὑψιόλεπτος, ἡ γλῶσσα
ἡ πύρινος, τὸ στόμα τὸ θεόφραστον, τῆς σοφίας τὸ
ἄπειρον πέλαγος, τῶν δογμάτων ὁ βυθὸς ὁ ἀφθαστος,
τῆς γνώσεως τὸ δοχεῖον τὸ μέγιστον, ἡ κοσμοφανὴς
ἀστραπὴ τοῦ Πνεύματος, ἡ οἰκουμένη βροντὴ τῆς
χάριτος, τῶν Ἐκκλησιῶν ὁ στύλος ὁ ἀκρότατος, ὁ
τοῦ Θεοῦ στεροπαγῆς θεμέλιος, ἡ ἀγρευτικὴ σαγήνη
τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὁ ἀλειυτικὸς τῶν ψυχῶν
οὐρανομήκης κάλαμος, ὁ κατὰ πασῶν αἰρίσεων
πρίον ἀεικίνητος, ἡ τὰ τῆς ἀσθελείας ζιζάνια διατέ-
μουσα δόξα μάκαιρα, ἡ τὰ τῆς ἀθείας στρατεύματα
διατειγίζουσα κλεῖς οὐράνιος, ἡ σφανδονῶσα τοὺς
νοητοὺς θήρας θεοσθενῆς διάνοια, ὁ πελαγίζων πο-
quoque exstitit nostri Theodori. VII. p. 22.

(27) Græcus hujus orationis textus nunc primum
prodit ; interpretatio autem Latina Combefisii est.
a nobis tamen non parum, et quidem necessario,
variata.

ταμὸς τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τὰ νάματα, ὁ τῆς παρ-
 A θενίας ναδὸς καθαρώτατος, ὁ τῷ ὄντως ἑραστῇ λίαν
 ἀγαπητὸς καὶ ἐπιστήμιος, ὁ μέγας τοῦ Εὐαγγελίου
 ὠραιόδρομος ἥλιος, ἡ εὐηχὸς λύρα καὶ σάλπιγξ τοῦ
 Πνεύματος· καὶ τί δεῖ λέγειν; οὐδ' εἰ μυριοστὴν
 φαῖνεν κατάλογον δυνηθεῖν ἂν ἐξιχνεῦσαι τῶν ἐγ-
 κωμίων τὴν ἀδυσσον· φέρε δὴ, φέρε, οὐ τὸ ὅλον εἰ-
 πεῖν, τοῦτο γὰρ ἤδη ἄπορον, οὐ τῇ ἐμῇ ἀγλωττίᾳ,
 ἀλλὰ γὰρ καὶ οἷς ὑψηγορεῖν δύναμις, ἡττωμένοις τῷ
 μεγέθει τοῦ θαύματος, ὅτι μὴδὲ ὕψος οὐρανοῦ με-
 τρητόν· καὶ δόξῃ τίς συναίρειν τὸν ἔπαινον, βραχέα
 δέ τινα ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν λειμῶνων μελισσειδῶς
 ἀνθὴ λογιῶσάντες, καὶ ταῦτα οἷά τινα σίμβλα λογιῶς
 κηροπλαστήσαντες, καὶ ὡς ἀπαρτήσαντες τῇ ἀπο-
 στολικῇ πανηγύρει ὥσπερ τινὶ βασιλίδι, ἐπικούρου
 τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος λαμβάνοντες, προσενεγκεῖν ἡδι-
 B στα θαρσύνομεν.

ingeniose fingentes, atque huic solemnitati apostolicæ, tanquam reginæ cuidam, circumponentes, ipsum sermonis auspicem adhibentes, de quo nobis est instituendus sermo; libentissimè offerre præsumemus.

γ'. Πατρίδα μὲν εἰ τις ἐπιζητήσει ἐγκωμίων νό-
 μοις ἐπερειδόμενος, ἀφ' ἧς ὁ ἀπόστολος εἰς φῶς
 ἐλήλυθεν, οὐ περιφανῇ ταύτην εὐρήσῃ, ἀλλὰ γὰρ
 καὶ λίαν ἄσημον, τὴν Γαλιλαίαν κοινωτέρως γάρ·
 ὅμως κἀνταῦθα περίβλεπτος ὁ ἀπόστολος· πῶς καὶ
 τίνοι τρόπῳ; ὅτι ἐξ ἧς οὐδένα προφήτην ἐγγέρεται,
 οὐδ' οὐ μὴν τι ἀγαθὸν εἶναι Ἰουδαίοις τε καὶ τῷ
 ἀληθῶς Ἰσραηλίτῃ ᾤετο, ἐνταῦθα Χριστὸς, ἡ πηγὴ
 πάσης ἀγαθότητος, ἐν γαστρὶ Παρθένου τῆς ἀρχι-
 προφήτιδος συλλαμβάνεται· ὥδε μορφωθείς τῷ καθ'
 ἡμᾶς εἶδει ἐντέθραπται, τοῖς γονεῦσιν ὑποτασσόμε-
 νος, τῆς πόλεως ἀφ' ἧς τὴν κλῆσιν ἐληφεν· (Ναζω-
 ραῖος γάρ) ὑπὸ τὴν Γαλιλαίαν, ὡς τῆς κώμης Βηθ-
 σαῖδᾶ ὑποτελούσης μάλιστα. Ὡς ἀξιάγαστον τὸ
 ἔδαφος! ὡς μακαριστὴ ἡ πατρίς! τῆς Ἀδαμιαίας
 πατρίδος αἰδεσιμώτερον διαλάμπουσα, ὡς τὸν ἐξ οὐ-
 ρανοῦ δευτέρον Ἀδάμ σὺν τῷ Ἰωάννῃ προικοφορή-
 σασα. Γένος οὐδ' αὐτὸ εὐκαταφρόνητον· πῶς; ὅτι
 ἀπὸ Ζεβεδαίου καὶ Σαλῳμῆς ὁμαλῆμονος Χριστοῦ κατὰ
 σάρκα ὁ εὐφημούμενος. Ὡς πῶς εὐαγῶς ἀμφοτέρα
 εἰς ταυτὸν συνέδραμεν, τὸν υἱὸν τοῦ νομφώνος ἀδελ-
 φιδοῦν Χριστοῦ ἐξευρεθῆναι ἀρμοδιώτατον! καὶ γε
 τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν Ἰωάννης εὐγενέστερος, γέ-
 νος Θεοῦ χρηματίζεται ἀμφοτέρωθεν. Ὁρᾷτε ἡλίκα
 ἀνεφάνη τὰ δόξαντα εἶναι φαυλότερα τῇ φιλοπόνη
 ἐργασίᾳ πλεκόμενα; τίς ἡ ἀνατροφή; ἐπιτήδευμα,
 ἥτις καὶ οἷον ἐπιδεικτέον, εἰ ἄρα κἀντεῦθεν καθ' εἰρ-
 μὸν βαίνει ὁ λόγος.

δ'. Οὐδὲν ἀπορώτερον ὢν ἴσμεν ἐν βίῳ μεθόδων
 ἀλευτικῆς τέχνης, οὔτε μὴν τῆς περὶ αὐτὴν ἀνα-
 τροφῆς ἀγροικότερον· διότι τῶν μὲν ἄλλων τεχνῶν
 αἱ προχειρίσεις πρὸς τῷ ἐμπολιτεῦσθαι καὶ πλείονα
 πορισμὸν τῷ τεχνίτῃ εἰσφέρουσιν, ἂν τε λογιῶς ἂν
 τε πρακτικῶς εἰποιέν τις· τῆς δὲ, πρὸς τῷ ἰδιάζων,
 καὶ ἡ τῶν ἐδωδίων σπάνη ἐφάμιλλος, ὡς πληροῦ-
 σθαι τὸ τοῦ γράμματος πᾶς, *Μόχθος ἀνθρώπου εἰς*

animus spirituales bestias velut funda impetens; fluvius Dei sapientiæ latice exundans; virginittatis mundissimum templum; ei, qui revera amabilis est, valde charus, ac supra ejusdem pectus recumbens; magnus Evangelii sol speciose discurrens; sonora Spiritus lyra ac tuba. At quid opus est dicere? Ne si mille quidem titulis auctum catalogum contexam, ejus possim pervestigare laudum abyssum. Age vero, age, non ut universa dicamus (hoc enim inconcessum, nedum mihi qui sermonis ac facundie penuria laboro, sed et iis qui altiloquii facultate pollent, quos tantum illud miraculum ingenti sua magnitudine vincit; quando neque altitudo cæli ejusmodi est, ut eam metiaris). Quod si nobis concedatur, partem aliquam laudum conferre, pauca

quædam ex Evangeliorum pratis in modum apum decerpentes, ac velut in quibusdam alveolis ceras

3. Patriam quidem, ex qua apostolus in lucem prodiiit, si quis encomiorum legibus nitens, inquirendam dixerit, haud illam admodum illustrem inveniret: quin etiam obscuram valde et ignobilem, nempe Galilæam: communior enim hæc est opinio. At hinc tamen spectabilis existit apostolus. Quomodo, aut qua ratione? Quia unde nullus surrexisse propheta, [ac nec boni quidem aliquid esse, Judæis pariter ac vero Israelitæ, videbatur, illic Christus totius bonitatis fons in Virginis principis prophetissæ utero conceptus, illicque cum humanam induisset formam parentibus subjectus, educatus est; cum civitas ex qua ille cognomen accepit (Nazarenus enim appellatus est) Galilææ provincie esset: cui quidem Bethsaidæ pagus subjectus erat. Quam dignum admiratione solum! Quam beata patria! Adami patria venerabilius effulgens, ut quæ secundum e cælo Adamum cum Joanne protulerit. Genus ne ipsum quidem contemptibile. Quomodo? Nimirum, quod is, quem laudamus, natus sit patre Zebedæo, ac matre Salome, Christi, si carnem spectes, consanguinea. O quam sancte ac præclare ambo concurrerunt, ut thalami filius, Christi consobrinus inveniretur! adeo ut Joannes universis ab ortu solis nobilior existat, qui utrimque Dei genus sit. Videtis quanta hæc appareant, quæ videbantur contemptibilia, studioso opere nunc contexta? Quid ultra? Vitæ studium, quodnam illud ac quale fuerit ostendendum est; siquidem hinc quoque orationis series procedit.

4. Inter studiorum ac professionum nota nobis in sæculo genera, piscatoria arte egenum magis; nec quidquam vitæ piscationi addicta rusticior invenias: nimirum aliarum artium studia, præter vitæ ac conversationis rationem, majus quoque lucrum artificii conferunt, sive quis rationem æstimet, sive actionem: piscatoria autem ars, parem cum solitudine parcimoniam habet, ut impleatur quod seri-

ptum est: *Omnis labor hominis in ore ejus* ⁹⁰. Sunt A namque pannis obsiti, ac vestibus detritis, squalenti coma, ac adusta facie, nudis pedibus discurrentes, littoribus, ac magis solitariis locis immorantes, modo quidem super petras sedentes, modo imos gurgites, unde prædam expectant, dispicientes. Quorsum hæc tam diligenter exposui? Nimirum ut ostendam nihil esse dignum vituperatione, tametsi Joannes hanc exercuerit artem. Transi tu spiritalis sensus investigator ad visibilem metaphora modum, occurretque scientia generi congruens. David cum prius pastor ovium esset, postmodum a Deo electus est, *pascere Jacob servum suum, et Israel hereditatem suam* ⁹¹. Mihi quoque Joannem considera, ab irrationalium piscium, ad rationalium capturam magno Verbo vocante, prout Deum decebat, translatum. Non enim electus fuit ut hunc illumve gregem pasceret, aut quibusdam terminis discretas tribus, sed ut orbem universum piscatione caperet. Venite enim, inquit, post me, et faciam vos piscatores hominum ¹. Tametsi autem communis fuit vocatio; ad eum tamen a nobis reducenda est, de quo hæc est instituta oratio; quod etiam in quibusdam aliis universalioribus vocabulis fiet; non ut præ apostolis aliis theologo jus vindicemus, ex his quæ peculiariter de ipso exponimus; absit: nam neque accensis e communi aliquo lumine facibus, idcirco minor est splendoris ex uno plena participatio.

5. Quandoquidem vero magnus hic apostolus a Deo piscator constitutus est, age videamus eum allegorice, quasi in navicula, in corpusculo suo reficientem, non discissa retia, sed evangelica verricula. Quænam arundo? doctrinæ calamus. Quisnam piscatorius funiculus? theologiæ nexus. Quisnam hamus? tripartita crux. Quænam esca? caro dei-fera, qua inescatus magnus ille cetus Beliar captus est. Queris super quam sedeas petram? Firmam mihi fidei considera sedem. O rem mirabilem! Verriculum jacet, non in hunc illumve sinum, sed in sæculi mare universum. Extendit calamus non in modicum aliquod spatium, sed in fines orbis terrarum: immittit funiculum non in gurgitem immensum, sed in ipsam impietatis abyssum. Tu mihi locupletem capturam considera ex singularibus pariter ac promiscuis collectam; crassos dico de populo ac gregales; moribus scilicet atque affectionibus varios, ex minoribus majoribusque, ætate nimirum ac dignitate: alios quidem pravis exasperatos doctrinis, tanquam e petris sub undis latentibus, ab impietate capit; alios mentis simplicitate interceptos tanquam per mare cursitantes, vericulo includit: et quidem haud neci tradens, sed vivificans, non insalsis peccati aquis continens, sed in dulcibus baptismi fluentis vivere faciens: quin neque corruptibili pecunia acquirens, sed adoptionis chirographo a diaboli servitute eximens, cum antea capti tenerentur ad hujus arbitrium. O rem mirabilem! Quis a sæculo capturam ejus-

Α τὸ στόμα αὐτοῦ· καὶ γὰρ εἰσι βακοδοτοῦντες καὶ ἐρικνυμένοι, αὐχμηροὶ τὴν κόμην καὶ ὀψίκαυστοί, γυμνοποδοῦντες ὁμοῦ καὶ ἀναθρόντες, ἀκταῖς τε καὶ ἐρημικωτέροις τόποις ἐνδιατρίβοντες· πῇ μὲν πέτραις ὑπερχαζόμενοι, πῇ δὲ βυθοῦς διορῶντες, κάντεῦθεν τὴν ἀγρὰν ἀνέχοντες. Τίνος οὖν εἴνεκεν περιεργότερον ὑπέειπον ταῦτα; ὅτι εἰ καὶ ταύτην τὴν τέχνην μέτεισιν ὁ Ἰωάννης, οὐ νεμεσητόν. Μετάδηθι ἐπὶ τὸν τῆς μεταφορᾶς τρόπον θεωρητὸν, καὶ εὐρήσεις συμβαλίνουσαν τῷ γίνεσθαι τὴν ἐπιστήμην. Δαδὶ ποιμὴν πρῶτερον προβάτων, εἶτα ὑπὸ Θεοῦ ποιμαίνων τὸν δούλον αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Σκέψαι μοι καὶ Ἰωάννην ἀπὸ τῆς ἀλόγου εἰς λογικὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Λόγου μετενηγμένον θεοπρεπῶς ἀλαίαν· οὐ γὰρ ποιμαίνειν τῇ νύκτι ἢ τῇ νύκτι καὶ τισιν ὁρλοῖς διεληγμένους φυλάς, ἀλλὰ γὰρ τὴν οἰκουμένην ἀλείβειν ἅπασαν· Δεῦτε γὰρ, φησὶν, ὁπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων· εἰ δὲ ὅτι κατὰ κοινὸν ἡ κλήσις, ἀλλ' ἡμῖν τε ἀκτέον ταύτην ἐπὶ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος· ὥσπερ καὶ ἐπὶ τισιν ἄλλαις γενικωτέραις φωναῖς, οὐ πλεονεκτοῦσι παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους τῷ θεολόγῳ τὰς δὲ διὰ τῆς μερικωτέρας ἀναλήψεως, ἀπαγε· ὅτι μὴδὲ πλεονεξία τοῖς ἀπὸ κοινού φωτὸς ἀναφθεῖσι λαμπρῆσιν, ἢ ὕψ' ἐνδὲς ὀλικῇ τῆς λαμπρότητος μέθεξις.

Ε'. Ἐπεὶ δὲ κατέστη ὑπὸ Θεοῦ ἀλιεὺς ὁ μέγας ἀπόστολος, δεῦρο ἴδωμεν αὐτὸν ἀλληγορικῶς ὡς ἐν πλοίῳ ἐν τῷδε τῷ σαρκίῳ καταρτίζοντα οὐ διεβρωγὸτα δίχτυα, ἀλλὰ τὰ εὐαγγελικὰ ἀπαρτίζοντα ἀμφιβληστρο· τίς ὁ κάλαμος; ὁ δογματικὸν δόναξ· τίς ἡ ὀρμιά; ἡ πλοκή τῆς θεολογίας· τί τὸ ἀγκιστρον; ὁ τρίμερος σταυρός· τί τὸ δέλεαρ; ἡ θεοφόρος σάρξ, ἐν ᾗ δελεασθεὶς ἐχειρώθη τὸ μέγα κήτος ὁ Βελλάρ. Ζητεῖς ἐν ᾗ ὑπερχαζέσθαι πέτρα; νδεῖ μοι τὴν στερεὰν ἑδρὰν τῆς πίστεως. Ὡ τοῦ θαύματος! ῥίπτει τὸ ἀμφιβληστρον οὐκ εἰς τόνδε τὸν κόλπον καὶ τόνδε, ἀλλ' εἰς τοῦ βίου τὴν θάλασσαν· ἐκτείνει τὸν κάλαμον οὐκ εἰς μικρὸν που διάμετρον, ἀλλ' εἰς αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ τέρματα· ἐνέεισιν τὴν ὀρμιὰν οὐκ εἰς βάθος ἐπιμετρούμενον, ἀλλ' ἐπ' αὐτὴν τῆς ἀσεβείας τὴν ἄβυσσον. Θέα μοι τὴν ἀγρὰν πλοῦσιον ἐκ μοναδικῶν τε καὶ μιγαδικῶν συνηθροισμένην, τοὺς ἀδρούς φημι τοῦ λαοῦ καὶ ἀγέλαους, πολυειδῆ τε καὶ ποικίλον, ἔθεισι λέγω καὶ πάθεσιν, ἐκ μικρῶν τε καὶ μεγάλων, ἡλικίαις δηλαδὴ καὶ τάξεσιν· οὐς μὲν τετραχυνομένους δόγμασι μοχθηρίων, ὡς ἐξ ὑφάλων τῆς ἀθετίας πετρῶν λαμβάνουν· οὐς δὲ λεληθισμένους ἀφελότῃ διανοίᾳ οἷα πελαγοδρομοῦντας σαγηνεύουν· καὶ ταῦτα οὐ θανάτων, ἀλλὰ καὶ ζωογονῶν, οὐκ ἐν ἄλμορσις ὕδασι τῆς ἀμαρτίας συνέχων, ἀλλ' ἐν γλυκέσι νάμασι τοῦ βαπτίσματος ἐνδιαιτῶν· οὐδ' οὐ μὴ ἀργυροῖς φθαρτοῖς ἐπεμπολῶν, ἀλλ' ὑπογραφῇ υιοθετίας ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου δουλείας ἐλευθερῶν, προεζωγρημένους ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα. Ὡ τοῦ δράματος! τίς ἡκούσθη τοιοῦτον θῆραμα ἐξ

⁹⁰ Eccle. vi, 7. ⁹¹ Psal. lxxvii, 91. ¹ Matth. iv, 19.

αἰῶνος; τίς ἔγνω τηλικούτου μεγάλεμπορον ἀλεία; ἂν μὴ ἑκατοντάδας μόνον καὶ χιλιάδας, ἀλλὰ γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἀ μαθητεύειν ἐπιστεύθη προσάγοντα τῷ πρωθαλειῇ Δεσπότη Χριστῷ· οὐκ ἄρα εἰκότως προὔλεγον μὴ ὁφέν τε με ἐρικνεύσθαι τῆς ὑποθέσεως, καὶ ἄκρῳ οἶονε δακτύλῳ;

dicebam, majus hoc argumentum esse quam pro mea facultate, vel si extremo veluti digito attingere velim?

5. Σκέψαι μοι καὶ τὰλλα εἰρημολογία ἀρίστη ἀληγορούμενα. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· τὸ φῶς ἑλαστικὸν σκότους, ὀφθαλμῶν ὕψις, σωματῶν ἀνακαίνωσις, ἐφετνῶν, ἀγαστῶν. Τί οὖν Ἀπόστολος; οὐ μείοι σκότος ἀντικείμενον; οὐκ ὁμματοὶ τυφλοὺς ἀμφοτέρωθεν; ὅς ῥῶσιν παρέχει σώμασιν; οὐ διὰ ταῦτα στερεκτὸς καὶ θαυμαστός; τοῦτο ἦν ἄρα ὁ Χριστὸς παρεγγυᾶτο· Ἀσθενούντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρῖζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἑλάθετε, δωρεὰν δότε. Ἐννέοι μοι τὰ μυρία γέννη τῶν νοσημάτων, καὶ ὅψη τὰ ἀπειρα πλήθη τῶν θαυμάτων τῶν ἐξ ἑκασταχοῦ βοτρυθδὸν ἀγγελῶν πρὸς τὸ ἔμισθόν τε καὶ ἄλυτον ἱατρῆον τῆς σωτηρίας συρρέοντων, ὅτι μὴδὲ τομαῖς τε καὶ καύσεσιν ἢ τισι φαρμακοποισίαις ἢ τῶν ἀλγινῶν φυγαδεῖα, πίστει δὲ μόνῃ καὶ λόγῳ μάλιστα. Ὁ τῆς μεγαλοδωρεᾶς! ἄρτι τυφλὸς, βλέπει τὸ φῶς, ἐξαπίνης τὸ ἀεινὸς ἀποθέμενος, καὶ χαίρει ὥν τὰ ὅπ' οὐρανὸν κάλλη τε καὶ θαύματα· ἄρτι χωλὸς, παραχρῆμα στερεοποδεῖ, καὶ γῆθει ἀλλόμενος ὡς ἑλαφός· ἄρτι μὲν μογιδλός, τῶν δεσμῶν τῆς γλώσσης λυθεὶς ὀρθολεκτεῖ εὐχαριστήρια· ἄρτι δὲ ξηρόχειρ, ὕγιασθεὶς ἀμφὺ τῷ χεῖρε πρὸς τὸν ἐν οὐρανὸς Δεσπότην ᾄδει εὐκτήρια· ἄρτι μὲν ὕδαριῶν, κενουῖται τοῦ πάθους ὡς τάχιστα, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ὑγίειαν ἀνεισιν· ἄρτι δὲ λεπρὸς ἀποσύρεται τῆς λύθης, καὶ βλέπτει τὴν ἐαυτοῦ νεοσυργγηθεῖσαν σάρκα ἀγάλλεται· ἄρτι μὲν παράλυτος, ἀρτιασθεὶς ἐπωμάδιον φέρει τὸ κλινίδιον· ἄρτι δὲ δαιμονῶν, τοῦ πνεύματος καθαρθεὶς, σωφρόνως δοξάζει τὸν Κύριον· ἄρτι μὲν ἡμιθανὲς ἀσθμαίνων, ἐξόδια ἀναθρόσκει τάχιστα· ἄρτι δὲ νεκρὸς, ἐκ φθορᾶς ἀνέθορε τὰ ἐν ᾧδου λογοθετῶν τοῖς ὑπὲρ γῆν καὶ ζωάρεχην Θεὸν ἀνδομολογούμενος· ἄρτι μὲν ἑτερόφθαλμος, ὀρθοβλεπτεῖ, καὶ μονόματος διδυμοματεῖ, καὶ ἄθριξ καρῃκομεῖ· ἄρτι δὲ κυρτὸς, ὀρθοῦται, καὶ κωφὸς ὠτακουστεῖ, καὶ πυρετῶν ἐρῶνται, καὶ βιγῶν εὐκρατεῖ· ἄρτι στεῖρα παιδοποιεῖ, καὶ αἰμορροῦσα εὐπαθεῖ, καὶ δυστοκοῦσα εὐτοκεῖ, καὶ καρκινώσαρξ εὐσωμ[α]τ[ε]ῖ, καὶ πᾶν κολόβωμα φυσικὸν ἀρτιάζεται, καὶ πᾶσα μαλακία ὑποχωρεῖ καὶ πᾶν ψυχικὸν πάθος ἐξωστατεῖ. Ἐὼ λέγειν τὰς ἐν ἀλόγοις ζώοις θαυματουργίας, τὰς τε τῶν στοιχείων ἀρσεις καὶ μεταθέσεις, ἧς τινος οὖν ἄλλης φύσεως παραδοξοποιῶν· ἢ γὰρ οὐκ ἀληθὲς τὸ ὅπρ τοῦ Κυρίου εἰρημέων, Ὅτι δε ἂν εἴπῃ τῷ Θεῷ τούτῳ, Ἀρῇτι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσει ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὁ ἂν εἴπῃ. Ὅρα μοι λοιπὸν καὶ ὁρος εἰς ὕδρον μεταιρόμενον τυχόν, καὶ αὐτὸ πᾶ-

modi audiit? Quis talem, copiosaque adeo instructum merce piscatorem agnovit? Quandoquidem non centenos, vel millenos tantum, sed universas gentes, quarum docendarum creditum munus accepit, ad Christum Dominum ac principem piscatorum adducit. Nonne igitur jure meritoque ante

mea facultate, vel si extremo veluti digito attingere

6. Mihi quoque alia expende egregiam per allegoriam seriatim exposita. Vos estis lux mundi^a. Lux tenebrarum expultrix, oculorum illuminatio, corporum refocillatio: desiderabilis omnino res et admirabilis! Quid ergo Apostolus? Nonne tenebras adversarias minuit? Nonne utrimque caecis visum restituit? Nonne robur corporibus tribuit? Nonne ob hanc amore dignus est admiratione? Hoc utique Christus mandabat: *Infirmos curate, leprosos munde, demones ejicite; gratis accepistis, gratis date*^b. Considera mihi innumerabilia morborum genera, occurretque infinita miraculorum copia in hominibus patratorem, qui conferta multitudo ad gratuitum nihilque molestiae facientem salutis medicum conflunt; quia nimirum non ferro ac igne, aut potionibus quibusdam medicis morbos abigit, sed sola fide ac sermonis flagello. O doni magnificentiam! Nunc caecus derrepente lumen videt, cum nubem impositam oculis semper habuisset, gaudetque sublunaria haec decora ac spectacula aspiciens. Naper claudus, solidatis plantis firmum recipit gressum, gestitque saliens ut cervus. Modo blæsus, linguae vinculis solutis, expeditio sermonis gratiarum actionis laudes pangit. Modo aridam manum habens, sanus effectus, manus ambas tendens ad Dominum in caelis existentem, preces canit. Modo hydropicus, quam citissime morbo vacuatur, et ad pristinam sanitatem redit. Modo leprosus, plaga sua eripitur, vidensque carnem suam renovatam, exsultat. Modo paralyticus, artibus instauratis lectulum in humeros tollit. Modo daemoniacus, a spiritu mundatus, sobria ac sana mente Dominum laudat. Modo semimortuus et suprema verba jam dicens, confestim revalescit. Modo mortuus, a corruptione velox resurgit, eorum rationem quæ sunt in inferno reddens hominibus in terra constitutis, ac vite auctori Deo vicissim confitens. Modo altero læsus oculo, recte videt; unumque oculum a natura sortitus, duobus oculis intuetur: glaber, comam nutrit. Modo incurvus erigitur, surdoque aperiuntur aures; febris ardore æstuans bene valet; contrario item frigore algens temperationem humorum recipit. Modo sterilis, prolem suscipit: fluensque sanguine, valetudinem obtinet, atque ad partum difficilis, expedita redditur; hæmorrhœia sanatur; caneromate laborans, corpus integrum recuperat; quodlibet naturæ detrimentum sarcitur, ac omnes languores recedunt; animæ item morbi omnes pelluntur. Mitto dicere,

^a Matth. v, 14. ^b Matth. x, 8.

quæ erga brutos animantes miracula patrata sunt : Ἀ λιν βυθὸν ξηραίνόμενον καὶ εἰς χλοηφόρον πεδίον μετατιθέμενον · καὶ . . . ριγὲς ὕδωρ ἀθρόως ἐκ πυθμῶν πηγάζον, πέτραιν τε σχιζομένην καὶ τὸν χριστοφόρον ἀποπέμπουσιν · καὶ εἰ τι ἄλλο κατὰ χρεῖαν τῶν εἰς πίστιν ἔλκόντων τοὺς μαθητιῶντας, οὐδὲν ἀδυνατούσης τῆς θείας χάριτος.

Tollere, et mittere in mare, et non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quod dixerit fiat, fiet ei quodcumque dixerit *. Jam mihi et montem forte videas in aquas translatum, vicissimque exsiccatos imos gurgites, atque in campum herbiferum mutatos : quin et aquam repente a fundo scaturientem, scissamque petram, et hominem Christo plenum assectantem † : ac si quid aliud discipulis ad fidem trahendis idoneum justa exigebat necessitas ; cum nihil sit, quod divina gratia præstare non possit.

7. At ne singulis plus æquo immorans, auditoribus tædium creem, ad aliud etiam transeo. Vos estis sal terræ ‡. Hic quoque metaphora ab illis sumpta est, quæ ad usum necessarium veniunt : quemadmodum etiam alio loco : *Habete in vobis sal* §. Hoc autem quid aliud quam charitatis sit ? quæ etiam est plenitudo legis, ut sacer apostolus Paulus docet ‖. Sicut enim absque sale panis non manducabitur, ut nec fere quisquam alius cibus, sic liquet absque dilectione nihil præstitum iri eorum quæ Deo accepta sunt. Talem se nobis exhibuit apostolus, adamantino animo præditus, atque in certaminibus pietatis causa susceptis insuperabilis, neque prosperis mutatus neque adversis, id est infatuatus. Videsis : persecutiones patiebatur, nec ab eorum qui persequabantur amore recedebat ; ducebatur ad reges et præsidēs, nec quidquam de animosa confessione remittebat : virgis cadebatur, ac verberantibus sese medicum præbebat : conviciis appetebatur, et ludibrio habebatur, illusoribusque gloriam curabat ; magistrum imitatus, qui etiam dum pateretur, crucifixoribus veniam a Patre precabatur. Prætegebant illi gladium, ipse obiciebat doctrinam : illi ignem minabantur, ipse charitatem augebat : illi minas, ipse preces : illi afflictionem, iste salutis eorum qui affligebant, sitim præ se ferebat : molestiis delectabatur : angustiiis dilatabatur. Quin adeo, ne a prosperitatibus quidem ei tentatio defuit : sequebatur enim signa edita ac prodigia non vulgaris honor ac commendatio. At neque adversis refriguit charitas, neque laudibus emollita est, sed idem in omnibus perstitit, ad cuiusque modum varius atque corditus, juxta mannæ gustum. O rem mirabilem ! Nam hæc quoque addenda sunt. Missus tanquam ovis in medios lupos a pastorum principe Christo, nec ipse in lupos mutatus est, luposque in agnos convertit. Cum morderetur, animorum morsibus medebatur, vulneribus acceptis curationes rependens : illitteratus, etiam sæculi sapientes ad religionis dogmata convertibat : inermis, hostes quoque Dei militiæ ascribebat adversus diabolum. O quantam hæc habebant difficultatem ! addiderim etiam quantam gratiam ! Tale sane est divinum sal. Serpentis astutia, ac columbæ simplicitas quanta fuerit, jam ex proxime dictis palam factum

ζ'. 'Ἄλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλείον ἐνδιατρίβων τοῖς κατὰ μέρος διακορῆς γίνοιμι τοῖς ἀκούουσιν, ἐπ' ἄλλο δὴ καὶ τρέφομαι. Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. Ἐκ τῶν ἀναγκαίων ἐληγμαι κἀναυθα ἡ μεταφορά. Ὡς περ καὶ ἀλλαχοῦ, Ἔχετε ἅλας ἐν ἑαυτοῖς τοῦτο δὲ τί ἄλλο ἢ ἀγάπη ἂν εἴη, ἥ τις καὶ νόμου πλήρωμα, ὥς φησι Παῦλος ὁ ἱερὸς ἀπόστολος ; Ὡς οὖν οὔτε ἄρτος βρωθήσεται ἀνευ ἁλός, οὔτι μὲν τι σχεδὸν τῶν ἐδωδίσμων · οὕτω δὴλον ἐστὶ καὶ ἀγάπης διχα οὐδὲν τῶν θεοφιλῶν ἐξεργασθήσεται · τοιοῦτον ἡμῖν ἑαυτὸν παρίστησιν ὁ Ἀπόστολος ἀδαμαντίνην ἔχων οἰοῦναι τὴν ψυχὴν καὶ ἀκαταγώνιστον ἐν τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας ἀγῶσι · καὶ μηδὲ ποτέρῳ διὰ τῶν δεξιῶν ἢ ἀριστερῶν μεταβαλλόμενος ἤγουν μωραίνόμενος · σκόπει · ἐδεδιώκτο, καὶ τῶν διωκόντων τοῦ πόθου οὐκ ἀφίστατο · ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἤγετο, καὶ τῆς εὐθάρσου ὁμολογίας οὐκ ἐλλέλειπτο · ἐμαστίζετο, καὶ τοῖς κολασταῖς ἰητὴρ ἐγνωρίζετο. ὤνειδίζετο, προὔπηλακίζετο, καὶ τοῖς ὀδρισταῖς δόξαν ἐπραγμάτευε · μιμούμενος τὸν διδάσκαλον ὃς καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πάθους τοῖς σταυρωταῖς τὴν ἀφῆσιν ἐζητεῖτο παρὰ τοῦ Πατρὸς · ῥομφαίαν δ' ἔκεινοι προὔτεινον, αὐτὸς τὴν διδασκαλίαν προὔβαλλετο · πῦρ ἡπελθον ἔκεινοι, ὃ δὲ τὸν πόθον ἠρῆε · αὐτοὶ τὰς ἀπειλὰς, καὶ οὗτος τὴν προσευχὴν · τὸν θλιμμένον ἔκεινοι, καὶ οὗτος τὸ διψῆν τὴν σωτηρίαν · τῶν ἀλγυνῶν τερπόμενος, τοῖς ὑποπιεσμοῖς εὐρυνόμενος. Καὶ μὴν καὶ τῶν δεξιῶν ἢ πεῖρα · εἴπετο γὰρ δὴ ποῦθεν τοῖς σημεῖοις τε καὶ τέρασιν οὐχ ἡ τυχοῦσα τιμὴ τε καὶ ἀφοσιώσις · ἀλλ' οὐκ ἔκειθεν καὶ ἀπέφυκτο τῆς ἀγάπης, οὔτε ἐντεῦθεν ἐχαυνοῦτο τοῖς ἐπαίνοις · ὁ αὐτὸς δὲ ἐν ἅπασι πρὸς τὴν ἐκάστου ἰδιοτροπίαν ἀεὶ ποικιλλόμενος καὶ παραρτυόμενος κατὰ τὴν τοῦ μάννα διάγευσιν ! Ὡς τοῦ θαύματος ἡ προσθεσίον γὰρ καὶ ταῦτα · ὥς πρόβατον ἐν μέσῳ λύκων ὑπὸ τοῦ ἀρχιπολιμένου Χριστοῦ ἀποσταλὲς, οὔτε αὐτὸς ἐλελύκωτο, καὶ τοὺς λύκους εἰς ἄρνας μετέπλαττεν · δακνόμενος, ἴατο τὰ τῶν ψυχῶν δῆγματα τραύμασι θεραπείας ἀμείβων · ἀγράμματός καὶ τοὺς τοῦ κόσμου σοφοὺς μετεστοιχειοῦτο εἰς τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα · δοκλος, καὶ τοὺς πολεμίους θεῶ ἀντιστρατολογεῖτο κατὰ τοῦ διαδόλου. Ὡς πόσης ταῦτα δυσχερείας ! προσθεινὴ δ' ἂν καὶ χάριτος · τοιοῦτον δὴ τὸ θεῖον ἅλας · τό τε πανοῦργον τοῦ ὄφως, καὶ τὸ τῆς περιστερᾶς ἀέρεαιον ὅσον ἐκ τῶν προσεχῶς εἰρημένων, ὃ λόγος ὑπελή-

* Marc. xi, 23. † I Cor. x, 4. ‡ Matth. v, 13. § Marc. ix, 49. ‖ Rom. xiii, 10.

φεν· καὶ τὰ πλείω πᾶρσι τοῖς εἰδόσι, φειδοὶ τοῦ μακρηγορήματος· ἀλλ' ἐπὶ τὸν κολοφῶνα τοῦ λόγου ἰτέον.

η'. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὄνομα Βοανέργες, ὃ ἐστὶν υἱοὶ βροντῆς· τὴν βροντὴν φασὶ τινες γέννημα εἶναι ἀνεμιαίου πνεύματος, ὃ συλληφθέν ἐν νέφεσι καὶ οὐκ ἔχον ὅπου βαγεῖ διέξοδον, τῇ μὲν θλίψει τὴν ἀστραπὴν, τῇ δὲ ῥήξει τὴν βροντὴν ἀπεργάζεται· ἐκ δὲ βροντῆς βροντὴν κυσκασθεῖσι εἰπὼν τις, οὐκ ἔξω βάλλει τὸν λόγον τοῦ δέοντος· εἴπερ οἷον τὸ γεννῶν, τοιοῦτον δὴ καὶ τὸ γέννημα· τί οὖν ἐντεῦθεν; οἷ κατὰ τὸ Πνεύματος ἁγίου εἶναι ἀπήχημα, υἱὸς βροντῆς ὀνόμασται ὁ Ἀπόστολος, ἀστράπτων ὁμοῦ καὶ βροντῶν ἡμῖν τὰ θεῖα, ὡς ἐκ νεφελῶν οἶον ἐκραγεῖ τῆς θείας χάριτος. Εἰδόμεν δὲ, εἰδοκεῖ, ἐν κεφαλαίῳ οἷα καὶ τὰ βροντήματα, ὡς ἂν μᾶλλον θαυμάσοιμεν τοῦ ὀνοματοθέντος τὴν δύναμιν. Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Ὡς τῆς μεγαλοφωνοτάτης θεηγορίας! οὐχ οὕτω βροντῆς πατάγῃ τεθήκασιν ἄνθρωποι, ὡς τὴν Ἰωάννου θεολογίαν σὺν τοῖς ἐπιγelois ἐξεπλάγησαν καὶ τὰ οὐράνια, εἴπερ κἀκείνων παρὰ Ἰωάννου ἡ μαθητεία. Ἰνα γάρ, φησί, γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡ κοινωκοῦντος σοφία τοῦ Θεοῦ· ὡς μὲν οὖν τὰ ἐν αἰσθήσει συγγραῶν, ἀρχὴν ἀπάντων τῶν ποιημάτων τὸν οὐρανὸν προῦθηκεν εἰπὼν· Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· οὐδὲ γὰρ οἷον τε ἦν ὀφθαλμὸν πρῶτον ὄντα τῶν ἐν ἡμῖν αἰσθήσεων, ὑπερταθῆναι που περαιτέρω τοῦ οὐρανοῦ ὕψους· διδ' καταλλήλως τῇ αἰσθήσει καὶ τὸ ποιῆμα προτετάχται, τῶν ἄλλων ταῖς ἀλλοῖς δευτερευόντων· ὁ δὲ ἅτε ὑπὲρ αἰσθῆσιν τὴν ἐξηγορίαν ποιοῦμενος, οὐκ οὐρανὸν καὶ γῆν, ἀλλὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁμοῦ πάντων τῶν ὑπερουρανίων νοῶν ποιητὴν, ἀρχὴν εἰληφεν, εἰπὼν· Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.

principium assumpsit; dicens : *In principio erat Verbum* ¹².

θ'. Εἶδες εἰς ποῖον ὕψος ἀπειρον ἦρε τὸ δῆμα τοῦ νοῦ; ὥσπερ τι νοητὸν στερέωμα καταπηξάμενος ἡμῶν ἐν διανοίᾳ τὸ τρίτατον· Ἦν· ἵνα μέχρι τοῦδε ὥσπερ τι ἐξάλμα φωτὸς προῦθὸν ὁ νοῦς, πρῶτος ὢν καὶ οὗτος τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, μὴ ἔχοι φύσιν ἀρθῆναι που ἐπέκεινα, κἀν κενεμβατεῖν δόξοιεν ἐκ πολυπραγμοσύνης ἀνευδέκτου· ἀλλ' οἷον ἐπαναπαυσάμενος τῆς ἐφέσεως παλινδρομῇ πρὸς τὰ κατόπιν καὶ ὑπὸ πείσιν, οἷς καὶ συγγενὸς ἔχοι, ὁρῶν τὰ δημιουργήματα καὶ δοξάζων τὸν ἀριστοτέχνην, ἵνα τε ὄντα ἀναρχὸν Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, τὸν πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐπιστατοῦντα· τίνα ταῦτα; Σαφάριμ, Χερουβιμ, Θρόνους, Δυνάμεις, Ἐξουσίας, Κυριότητες, Ἀρχάς, Ἀρχαγγέλους, Ἀγγέλους· εἰτα τὰ κατ' αἰσθῆσιν, οὐρανὸν, ἥλιον, σελήνην, ἀστέρας, αἶρα, γῆν, θάλασσαν, ζῶα χερσαία, ἐνάλια, ἐναέρια, φυτὰ, βοτὰ, πᾶσαν συλλήβδην φύσιν ἐμψυχόν τε

A est; pluraque apud gnaros dicere omitimus, vitandæ causa prolixitatis. Verum ad sermonis colophonem veniendum est.

8. Et imposuit illis nomina Boanerges, quod est filii tonitruī⁹. Sunt qui dicant fieri tonitruum ex aereo spiritu, qui nimirum inclusus in nubibus, nec inveniens qua parte exeat, collisione quidem, fulgur, ruptione autem, tonitruum efficiat. Quod si quis tonitruum tonitruo progigni dicat, nihil a probabilitate alienum dixerit : siquidem quale est gignens, tale et quod gignitur. Quid ergo inde? Nimirum, tanquam Spiritus sancti resonantia appellatus est apostolus tonitruī filius, divino nobis splendore in modum fulgetri elucens, atque instar tonitruī mugiens, velutque ex nubibus e divina quasi charitate erumpens. Videamus autem, si libet, quasi summam quantæ hæc sint tonitruī voces, ut eo majori admiratione illius potentiam admiremur, qui indidit nomen. *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*¹⁰. O divinæ prædicationis clarissimam vocem! Non sic homines tonitruī fragore obstupescunt, uti Joannis theologiam, cum terræ colonis etiam cœlestes virtutes obstupuerunt : quando et illæ Joannis discipulæ quodammodo sunt. *Ut enim, inquit, innolescat principatibus et potestatibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapientia Dei*¹¹. Et Moyses quidem, cum rerum sensui subjectarum historiam conscriberet, creaturarum omnium principium, cœlum posuit, dicens : *In principio creavit Deus cœlum, et terram*¹². Non enim fieri poterat ut oculus, qui inter sensus primatum tenet, cœli altitudinem superaret. Quocirca pro sensus ratione etiam creatura prior est, cum aliæ aliis posteriores sint. At Joannes, tanquam ea enarrans quæ sensum superant ; non cœlum et terram, sed cœli ac terræ omniumque cœlestium mentium creatorem, *Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat*

9. Vidisti in quantam altitudinem extulit mentis oculum? intellectuale veluti firmamentum menti nostræ infigans (trinum illud *Erat*; ut eo usque, salientis instar lucis, mens progressa (namque hæc est facultatum animæ primâ) nolit deinceps ulterius subvehi, ne per aerem curiositate inutili videatur discurrere : sed quasi cursum inhibens retrocedat ad res creatas, quibus necessitudine homo devinctus est, intuens in eas, optimumque artificem laudibus celebrans, unum Deum æternum in tribus subsistentem personis, rebusque universis præsidentem. Quenam vero hæc? Seraphim, Cherubim, Throni, Virtutes, Potestates, Dominationes, Principatus, Archangeli, Angeli : tum res sensui subjectæ, cœlum, sol, luna, stellæ, aer ; terra, mare, animalia terrestria, marina, aerea, plantæ, herbæ, universa denique, ut summam

⁹ Marc. iii, 17.

¹⁰ Joan. i, 1, 2.

¹¹ Ephes. iii, 10.

¹² Gen. i, 1.

¹³ Joan. i, 1.

dicam, natura, tum anima prædita, tum expers animæ. Omnia enim hæc, ac si quid aliud uterque mundus innominabile habent, illis verbis: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil quod factum est*¹¹, comprehendi declaravit. Quid enim pluribus superfluum esse oportet, cum divino Spiritu afflati viri theologiam omnem ad verbum divinitus sint interpretati, a quibus nos quoque catellorum instar habuimus, quas velut sermonis micas inferremus. O theologia quæ tonitruo exaudibilior cœlesti doctrina insonuit! O locutio, quæ velocius fulgetro universa pervasit! *Mirabilis facta est scientia tua ex me*¹²; dicat aliquis ad Joannem quasi Deo similem, qui terræ latitudinem complexus est prædicatione; qui animi cogitationibus in abyssi sapientiæ vestigiis ambulavit; per quem portæ inferorum divinæ vocis plenitudine destructæ sunt, exortusque est orthodoxiæ sol: per quem mundi sapientiæ infatuata est, orbisque fines impleti sunt sapientiæ: oratoribus ac sophistis proculcatis, Joannis autem dominante theologia. Verumtamen nescio quid ego dignum celsa adeo Apostoli magnitudine dicam, nisi potius iis cedam qui sacras ejus laudes divino ante me ore celebrarunt.

10. At vero quid illud significat? *Jesus ergo cum vidisset matrem et discipulum stantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus ille in sua*¹³. Alioque rursus capite: *Qui et recubuit in cœna super pectus ejus, et dixit: Domine, quis est qui tradit te*¹⁴? Sunt hæc peculiariter attributa Theologo velut dotalia quædam regia munera; ut inquam, præ discipulis reliquis, ac privilegio a Jesu dilectus fuerit; utque super purissimum recubuerit pectus; ac demum ut Dei Genitricis filius sit appellatus. Quam tria hæc tremenda! ut alterum alteri præcellat, ac quodque eorum velut singulariter eximium, mei animi sensum in stuporem agat. Andreas primus inter discipulos vocatus; nec dum tamen se Jesu dilectum appellavit sicut iste. Petrus apostolorum princeps; atqui nec ipse appellationem ejusmodi consecutus est. Deitas ab affectionibus immunis est. Christus ex æquo universis dilectionis radium immittit. Præterea: siquidem Petrus plus omnibus amat, ut ipse interrogatus confessus est¹⁵, Christusque confessionem confirmavit, trina illa interrogatione ac responsione; ejusque confessionis præmio, munus alios pascendi accepit; plus fortasse etiam debuit redamari; reflexo munere ac reciproco. Existimo autem virginittatis excellentiam in causa fuisse. Cur? Quia nimirum, tametsi lucis radius æquis portionibus in illa specula incidebat (nam omnes apostoli puri erant, ut ait Scriptura¹⁶); ob virginittatis tamen

καὶ ἄψυχον· ἅπαντα γὰρ ταῦτα, καὶ εἴ τι ἕτερον ἐν τοῖς ἁμφοῦ κόσμοις ἀκατονόμαστον, διὰ τοῦ εἰπεῖν, Πάρτα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲν ὃ γέγονεν, συνεκδοχικῶς παρεδήλωσεν· τί γὰρ δεῖ πλέον περιττοεπεῖν τοῖς θεοφύροις κατὰ λέξιν πάσης τῆς θεολογίας ἐνθεαστικώτατα ἐξητασμένοις, παρ' ὧν καὶ ἡμῖν τοῖς κυνιδίοις οἰονεὶ ψυχιώδης συνεισφορὰ τοῦ λόγου; Ὡς θεολογίας γεωνώτερον βροντῆς ἠχησάσης τὰ οὐράνια δόγματα! Ὡς περιφράσεως γοργότερον ἀστραπῆς ἐπαλθοῦσης τοῖς σύμπτασιν. Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ! καὶ πρὸς Ἰωάννην ὡς θεοεικελον λεγέτω πᾶς τις, τὸν περιλαβόντα τὸ εὖρος τῆς ὑπ' οὐρανὸν τοῖς κηρύγμασι, τὸν ἐν ἔχνεσιν ἀδύσσου σοφίας περιπατήσαντα τοῖς ἐνθυμήμασιν· δι' οὗ πύλαι ἔδου κατήγγυνται θεοῦ φωνῆς πληρώματι, καὶ ὀρθοδοξίας ἀνέτειλεν ἥλιος· δι' οὗ ἡ τοῦ κόσμου σοφία μεμώρηται, καὶ θεοσοφίας ἐμπέπλησται τὰ πέριπα· ῥητόρων καὶ σοφιστῶν καταποθέντων, Ἰωάννου δὲ τῆς θεολογίας βασιλευσάσης· καὶ οὐκ οἷδ' ὃ τι λέξω εἰποιμι ἐπαξιὸν τῆς ὑπερρρημένης ἀποστολικῆς μεγαλειότητος, ἥ τὸ παραχωρήσαι τοῖς προεσχημήσασιν αὐτὸν θεοῖς στόμασιν τὸν ἱερὸν ἔπαινον.

11. Ἀλλὰ τί ἐστὶ; Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα δὴν ἡγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γυναί, ἰδοὺ ὁ υἱός σου· εἰτα λέγει τῷ μαθητῇ· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου· καὶ ἀπ' ἐκεῖνης τῆς ὥρας παρέλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος εἰς τὰ ἴδια· καὶ ἐν ἐτέρῳ πάλιν· Ὅς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δεῖπνῳ ἐπὶ τὸ στήθος αὐτοῦ, καὶ εἰπεν· Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; Ταῦτα ἀποκληρωτικὰ ὥσπερ τινὰ ἐδνα βασιλεία τῷ θεολόγῳ, φημί δὴ τὸ κατ' ἐξοχὴν παρὰ τοὺς λοιποὺς μαθητὰς ὑπὸ Ἰησοῦ ἀγαπᾶσθαι· ἥ τε ἐπὶ τοῦ ἀκηράτου στήθους ἐπίπτωσις· πρὸς τῷ καὶ υἱὸν εἰρηθεῖν τῇ Θεομήτορι· ὡς φοβερά τὰ τρία, θάτερον θατέρου ὑπεραιρόμενον, καὶ ἕκαστον Πιγγά μοι φίρον νοήματος ὡς ἐξαισιώμενον· Ἀνδρέας ἐν μαθηταῖς πρωτόκλητος, ἀλλ' οὐκ ἀγαπητὸν Ἰησοῦ εἰναι τὸν ὠνόμακεν ὡς οὗτος· Πέτρος πρωτόθρονος, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς τῆς τοιαύτης προσηγορίας τετύχηκεν. Τὸ θεῶν ἀπαθές· Χριστὸς ἐξ ἰσοῦ ἅπασι τὴν τῆς ἀγάπης ἀκτίνα ἀφίησιν· ἄλλως τε εἰ Πέτρος πλέον ἀγαπᾷ πάντων ὡς ἐρωτηθεὶς ὡμολόγησεν, καὶ τὴν ὁμολογίαν Χριστὸς ἐβεβαίωσεν, διὰ τῆς τρισηΐς πεύσεως τε καὶ ἀποκρίσεως, ἥς προῖκα καὶ τὸ τοῦ; ἄλλους ποιμαίνειν εἰληφεν, καὶ ἀνταγαπᾶσθαι τυγχόν πλέον ὥφειλεν, καμπύλον τὸ λῆμμα· καὶ μοι δοκεῖ τὸ τῆς παρθενίας χρῆμα εἶναι αἴτιον· πῶς; ὅτι εἰ καὶ ἐπ' ἰσῆς τοῦ φωτὸς ἡ βολὴ τοῖς κατ' ὀπτροῖς, ἐπείπερ πάντες καθαροί, ὡς ὁ Λόγος, ἀλλ' ὅμως τῇ τῆς παρθενίας στίλψει διειδέστερον ἐν τῷ ἐνὶ παρὰ τοὺς ὁμοταγεῖς ἐνίσταται· εἰ καὶ παράδοξός τις ὁ λόγος· καὶ τοῦτό ἐστι πλέον εἰς ἀγάπην, τὸ

¹¹ Psal. cxxxviii, 6. ¹² Joan. xiv, 26, 27. ¹³ Joan. xiii, 23. ¹⁴ Joan. xxi, 15. ¹⁵ Joan. xv, 3.

φῶς πλεον λαμπρύνειν τὸν διεϊδέστερον μέτοχον· εἰ δὲ ὅτι πλεον ἀγαπᾷ Πέτρος προτίσεται, ἐκεῖνό μοι ῥητέον, ὅτι οὐ τὸ πλησίαν σῶμα τῷ φωτὶ μάλ-
λον φωτίζεται, ἀλλ' ὁ τὴν φύσιν διεϊδέστεραν, κἂν οὐκ ἔγγιον κέκτηται· εἰ δὲ σοὶ ὁ λόγος ἀσθενῆς φαί-
νοιτο ἔτι, ὁ βαλὼν καὶ ἰάσεται. Ἐντεῦθεν ἡ ἐπιστή-
θιος πρόσπτοις· ὦ τοῦ ἀξιώματος! τὰ χερουδὶμ, θεοῦ ὄχημα, καὶ Ἰωάννης ἐπιστέρνιον ἀνάκλιμα·
Μωϋσῆς μόλις ἴδεν θεοῦ τὰ ὀπίσθια καὶ ταῦτα αἰτη-
σάμενος· καὶ Ἰωάννης αὐτεπάγγελτος ἐπίπροσθεν περιφύς, καὶ πυνθάνεται ἐκεῖνα δηλαδὴ ὁ Πέτρος
ὁ κορυφαῖος θαρρήσειν οὐκ ἤνεγκεν, δοὺς ἑαυτῷ τὰ
δευτέρια, τῇ εἰς Ἰωάννην προτιμῇσει· ἀμφοτέρας
τάς θεωρίας ἐξετάζων, γνοίς οἶον καὶ ἡλίκον τὸ ὑπε-
ροχικὸν Ἰωάννου ἀξίωμα· ἐντεῦθεν μοι δοκεῖ ὥσπερ
ἀπὸ τίνος πηγῆς ζωῆς τὰ θεόδρυτα αὐτὸν τῆς σο-
φίας ἀρύσασθαι νάματα, καὶ τούτων ἐκ τῆς ἐμφύ-
χου κοιλίας τοὺς ποταμοὺς τῆς θεολογίας ῥύσκει-
σαι· ἀλλ' ἐπὶ τὸν σταυρὸν μετετίθεν (27).
voluit prælatum. Siquidem ambas considerationes
lentia dignitatis Joannis. Hinc tanquam e fonte
hausisse existimo : indeque ex animato ventre
nobis redeundum est.

A nitorem in unum præ collegis aliis dilucidior fe-
rebatur. Quamquam novum videtur quod dicitur.
Atque hoc majus aliquid ad dilectionem habet,
quod nimirum nitidius corpus ac magis pelluci-
dum, lumine magis illustretur. Quod si Petrus ea
ratione, quod plus amet, præfertur, hoc mihi oc-
currit dicendum : Non eo corpus majori perfundi
lumine, quo lumini propinquius est, sed quo ma-
jore nitore suapte natura pollet, quamquam non
propinquius existat. Quod si hic sermo tibi infir-
mus videbitur, quæ manus vulnus infixit, ea et
sanabit. Inde est ut recubuerit super pectus Jesu.
O dignitatis præstantiam! Cherubim, Dei sunt
vehiculum; at Joannes super pectus reclinatur.
Vix Moyses Dei posteriora vidit, idque cum videre
B rogasset; at Joannes ultro, ac ipso invitante Do-
mino, pectori hærens atque complexus, ea interro-
gat, quæ nec Petrus apostolorum princeps interro-
gare sustinuit; qua sibi ipse ratione Joannem
animo expenderis, scies quanta ac qualis sit excel-
quodam vitæ, ipsum divinitus scaturientes latices
theologiæ flumina progignere. Verum ad crucem

ια'. Ἰδοὺ, φησὶν, ὁ υἱὸς σου· εἰτα τῷ μαθητῇ.
Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. Βαβαὶ τοῦ δωρημάτος! τὸν δοῦ-
λον, τῆς Δεσποίνης διὰ περιουσίας καθαρότητος υἱὸν
ἀκουτισθῆναι, καὶ φύλακα προχειρισθῆναι τοῦ τῆς
ζωῆς θησαυροφυλακίου· ὁ μὲν ἀφίσταται, διὰ πά-
θους, τῆς ἀπαθῶς τεκούσης· ὁ δὲ ταύτην ὑπηρετη-
τικῶς λαμβάνει εἰς τὰ ἴδια· ὁ παρθένος τὴν Παρθέ-
νον· τὸ κλῆμα τὴν ἀμπελοτόκον· ὁ στρατιώτης τὴν
βασίλιν· ὁ θεολόγος τὴν Θεοτόκον· ὁ κατὰ χάριν
θεάδελφος τὴν κατὰ φύσιν μητρίθεον· ἴδε τὴν ἁρμο-
νίαν τῆς καταλλήλου κλήσεως, καὶ ὑπεραίρεσον τὴν
σύμβασιν. Ἀρ' οὐ τοῦτο μόνον πάσαν ἀποκρύψαι
ὑπερβολὴν ἐγκωμίου τῷ θεολόγῳ πέριστιν, ἀμοι-
ροῦναι τῆς οἰαστῶν ἄλλης αἰνέσεως; εἰ δὲ μετὰ τῆς
τῶν προλαβόντων ὑπερβολῆς καὶ τὰ φθάσαντα συν-
αστράφοι, τίς ἂν θυνηθεῖ ἀντωπῆναι τοῦ ὕψους τὸ
ἀναντιδιδέπτον; οὕτω τοιγαροῦν ὑπερανестῶς ἐστὶ
πάσης τῆς ἐν λόγοις ἐγκωμιαστικῆς δυνάμεως, ὥς
μόνον θεοῦ εἶναι ἐκεῖνον ἐπαινεσάσθαι, εἰ καὶ τολ-
μηρὸν εἰπεῖν, παρ' οὐ καὶ πλεονάζει τὴν ἐφεσιν·
ὅφ' οὐ καὶ τὰ ἐγκώμια ἔσπεπται, εἰ καὶ βροντῇ
καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορευόμενος· ἀλλ' ἐπεὶ παρ-
ταῦτα οὕτως, καὶ πέρας ἐληφεν ἡ ἀκήρατος ἀνθο-
λογία, καθ' ὅσον ἐφικτὸν ἡμῖν δρέψασθαι τοῖς πενο-
λόγοις, δεῦρο καὶ ἡμεῖς ἐν τούτοις συγκαταπαύσωμεν
τὸν λόγον, μικροὺς μεγάλα ἀμφιβάντες· ἐκεῖνο προσ-
θέντες τοῖς εἰρημέναις, ὥς οὐ μικρὸν ἂν εἴη γέρας
αὐτῷ εἰς φιλοτιμίαν καὶ ἡ φρικωδέστατὴ ἀποκά-
λυψις, ἣν ἐν Πάτμῳ περιορισθεὶς διὰ τὸν λόγον παρὰ
τοῦ τηνιᾶδε κρατοῦντος, θεοθεν μνηθεὶς ἐκδέδωκεν·
καὶ τοῦτο ἐκ πλεονασμοῦ τῆς ἀγάπης ἰδιαίρετον
παρὰ τοὺς λοιποὺς ἐληφώς· φασὶ δὲ αὐτὸν μετὰ τὰς
ἐπὶ ἐκεῖνας περιόδους καὶ τὴν εὐαγγελικὴν περί-
ληψιν τῶν περάτων, ὧδε πού μέσον εἰς τὴν Ἀσιатиδα
χθόνα, ἐν ᾗ καὶ τὸν διδασκικὸν θρόνον μᾶλλον καθ-

41. Ecce, inquit, filius tuus. Deinde discipulo :
Ecce mater tua. Papæ, quantum munus! Ut nimi-
rum servus ob excellentem munditiam, Dominæ
filius appelletur; ac ejus quæ vitæ thesauri custos
fuisset, custos constituatur. Ille quidem recedit,
per passionem ab ea quæ sine passione id est
illæsa integritate peperit; hic autem ministri more,
in sua eam accipit : nimirum Virgo virginem,
palmes secundam vitem, miles reginam, theologus
Deiparam : Dei frater per gratiam, Dei parentem
per naturam. Vide convenientis appellationis con-
sonantiam, ac supra modum lauda concursum.
Nonne vel hoc unum satis sit, ut laudationis om-
nem excellentiam, qua quis theologum prosequatur
obscurat, tametsi desit alia omnis laudatio?
Sin autem cum eorum quæ superius dicta sunt
sublimitate, etiam proxima colluceant, quis inac-
cessam visui altitudinem possit intueri? Sic itaque
superior est omni facultate laudandi, ut solius Dei
commendatione ornandus sit (quamquam hoc vide-
tur audacius dici); a quo etiam amoris illam præ-
rogativam obtinet; a quo et laudibus coronatus
est, lucis illa appellatione, tonitruique, ac similibus.
Cum hæc autem ita se habeant, et postquam sin-
cera florum decerptio finem accepit, quantum nobis
pro tenui facultate dicendi decerpere licuit, age et
nos in his peroremus, minora rependentes majori-
bus : hoc dumtaxat addentes iis quæ diximus, non
minimum esse Joanni ad magnificentiam præmium,
illam quam in Patmo horrendissimam Apocaly-
psim, dum eo in loco predicationis causa exsula-
ret ejus decreto qui tunc rerum potiebatur, Deo
docente edidit : hoc quoque ob dilectionis præro-
gativam singulari præ aliis apostolis munere dona-
tus. Aiunt autem eum, post sacros illos circuitus,

(27) Sic etiam in sermone edito de cruce Theodorus : Ἐπὶ δὲ τὸν σταυρὸν ἐπιτέον.

atque evangelicam prædicationem, qua orbis fines complexus est, quodam Asiæ loco manentem, ubi præcipue sedem magisterii collocaverat, sacrum suum corpus deposuisse: et sepulcrum quidem positum fuisse quasi mortis typum; ipsum tamen supra naturæ humanæ conditionem translatus, ut hac quoque ratione præcipuas Deus honoris partes amatori suo deferret. Et corpus quidem sic habitum est, purum illud ac suave fragrans, Christique stigmata gerens: anima autem, quæ lucis splendoribus revera solem superabat, ab humanis evolans, stipantibus angelorum choris, ad locum transit: qui ipsam decebat, inenarrabilis illius ac lucentissimi gaudii.

12. Sed o beatissime, terque beatissime, ac prorsus beatissime Joannes: magne Evangelii sol, jugis theologiæ scaturigo, apostolice rame, Petro compar, tu nos de cælis benigne intueri. Viden' quam sit tristis horum inferiorum facies? Destructa sunt altaria angustis simulacris coronata: ablati sunt sacrorum templorum decore: Christi imago ludibrio habita est et ad nihilum redacta in urbibus, ruri, domi: insuper etiam Deiparæ, ac cujusvis alius tui similitum, aut etiam te minorum, a Deo afflaturum Patrum. Luctuosa omnia. Assume Petrum, unaque Jacobum assumas rogamus. Tres vos, Christi comites assidui, cum est transfiguratus, cum pleraque miracula ederet, cum in agonia preces suaderet, velut jam collegis aliis ac discipulis magis spirituales, ac divina docti; ipsi et modo cum beata novem sociorum caterva, sanctam nobis Trinitatem propitiam reddite, ut Christus iniquum hoc mare increpet, ut quondam increpuit apud Tiberiadem; tranquillitate, quæ pacem præstet, vicissim exoriente; ut suas ipse ecclesias, in antiquam Hlām et jucundam orthodoxiæ venustatem reducat. Tu vero mihi temerario, vir beate, propitius esto, qui debuerim, at non laudaverim: sed et eos suscipere digneris, qui templum hoc quam ornate tam sumptuose tibi extruxerunt, in quo et plures in vestibulis, monachorum more, corpora sua reliquerunt, ut hic positi, splendido cælestique tabernaculo tuo advolverentur; te tantum videre optantes, cum universo grege, pro dignitatis mensura, quantum illis concessum est, qui e terra in solem ipsum aspiciunt: in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor, et adoratio, cum Patre ac sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

A ιδρύσατο, τὸ ἱερὸν αὐτοῦ σῶμα ἀποθέσθαι· ταφήν μὲν κατὰ τύπον θανάτου, μεταστάς δὲ ὑπὲρ φύσιν ἀνθρωπίνην (28), ἵνα κἀν τούτῳ δοξάσῃ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ ἱεραστὴν μάλα· ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα ἐν τούτοις τὸ καθαρὸν καὶ εὐώδες καὶ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ φέρον· τῇ δὲ ψυχῇ οὕση ὡς ἀληθῶς ἡλίου φωτοειδεστέρα, ἀναπτὰς τῶν ἐνθένδε ἀγγελικῇ δορυφορίᾳ εἰς ἐκεῖνον τὸν χώρον μετελήλυθε τὸν αὐτῷ πρέποντα τῆς ἀρρήτου καὶ πρωτοφανοῦς ἀγαλλιάσεως.

stipantibus angelorum choris, ad locum transit: qui ipsam decebat, inenarrabilis illius ac lucentissimi gaudii.

B ιβ'. Ἀλλ' ὁ μακαριώτατε, καὶ τρισμακαριώτατε, καὶ παμμακαριώτατε Ἰωάννη, ὁ μέγας τοῦ Εὐαγγελίου ἥλιος, ὁ βρυθρ τῆς θεολογίας ὁ ἀένναος, τῶν ἀποστόλων ἀκρέμων (29), ἰσόπετρε (30), σὺ ἡμᾶς οὐρανόνθεν εὐμενῶς ἐπίδε, ὅσης τὰ ὧδε κατηφείας, ἡφάνισται θυσιαστήρια ἐστεμμένα θεοῖς ἀγάλμασιν, ἀφῆρηται ναὸν ἱερῶν εὐπρέπεια· ἡ εἰκὼν Χριστοῦ καθυδρίσται· ἐξουδένωται καὶ ἐν πόλεσιν καὶ ἐν χώραις καὶ κατ' οἰκούς· πρὸς δὲ καὶ τῆς Θεομήτορος (31), καὶ οὗ τινος οὖν ἄλλου τῶν οἷος σὺ καὶ μέλων σου θεοφύρων. Ὁδυρμὸς τὰ πάντα. Λάβε Πέτρον, συμπάραλαβε Ἰάκωβον, δεόμεθα· οἱ τρεῖς δὲ Χριστῷ συμπάρεδροι, μεταμορφωμένοι, θαυματουργοῦντι τὰ πολλὰ, ἀγωνιῶντι, προσευχομένῳ· ὡς ἡδὴ τῶν ὁμοχώρων μυστικώτεροι, αὐτοὶ καὶ νῦν σὺν τῇ λοιπῇ σεβασμῇ ἐννάδι τὴν ἁγίαν Τριάδα εὐμενῇ ἡμῖν καταστήσασθε, ἐπιτιμῆσαι Χριστὸν τῇ πονηρᾷ ταύτῃ θαλάσσῃ, ὡς ποτε τῇ Τιβερίδι, γαλήνης εἰρηνοδῶρον ἀντανισχύσης, ἐπαναδραμεῖν τὰς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ ἀρεσθεῖσαν τῆς ὀρθοδοξίας ὠραιότητα· ἡμεῖς δὲ σὺ τῷ τολμητίᾳ, ὡ μάκαρ, ὡς οὗτο ὀφλήσαντι οὐκ ἐπαινέσαντι· καὶ γε δέξαιο τοὺς τόνδε σοὶ τὸν ναὸν ὁμοῦ μὲν περικαλλῶς, ὁμοῦ δὲ καὶ περιουσίως ἐγείραντας· ἐν ᾧ καὶ τὰ σώματα οἱ πλείους ἀσκητικῶς ἐλάσαν εἰς τὰ προαύλια, ὡς ἐνταῦθα τῆς σῆς φανωτάτης οὐρανόθεν σκηνῆς παραρρίπτειν δεῖ τοσοῦτον ἀξιουμένους ἐξ ὧν σὺν παντὶ τῷ ποιμνίῳ κατὰ διάμετρον ἀξίας, ὅσον οἱ πρὸς αὐτὸν τὸν ἥλιον ἀποδιέποντες· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ADNOTATIO.

Igitur septem Theodori Studitæ panegyricas Orationes dedimus, quarum duæ Latine tantum editæ fuerant, reliquæ nec Græcæ nec Latine. Ante nos tamen exstant aliae novem ejusdem Studitæ orationes. I. In crucem Domini, Gr. Lat. apud Gretserum op. De cruce, t. II, p. 231. II. In nativitate Deiparæ, Gr. Lat. edita inter Damascenicis, ut nos jam diximus, p. 54. III et IV. De adoratione SS. ima-

(28) Nota sunt, quæ de sancti Joannis extraordinario obitu genere, vel etiam translatione aut resurrectione, narrant nonnulli veteres apud Sandinium in *Hist. apost.* p. 189. Festum ejus μεταστάσεως est in Kal. Græco, die 26 sept. Laudes eidem insignes dicit sanctus Cyrillus in homilia Opp. t. V, part. II, p. 380.

(29) Illustratur hoc vocabulum ab inedito apud

me Jobi interprete cap. xiv, 7: Ὁ βάδαμνός ἐστιν παντὸς δένδρου τὸ ἄκρον, ὅπερ ἀκρέμωνα λέγουσιν.

(30) Compar Petro honore apostolatus, non primatus. Etenim primatum vindicat Petro ipse Studita in præcedentibus, nec non aliis locis in indice Sirmondiano adnotatis.

(31) Luget Studita, ut in aliis passim scriptis, Iconomachorum sui temporis scelera.

ginum duæ, Gr. Lat., quarum altera inserta ejus Vitæ cap. 65-73; altera cum Damascenicis prodiit Basileæ an. 1575. V. In tertiam inventionem capitis sancti Joan. Bapt. Gr. Lat. a Combefisio, et Cangiio. VI. In sanctum Bartholomæum apostolum, Latine tantum apud Dacherium *Spicil.* ed. nov. t. II, p. 12. Hanc Græce etiam vidit Allatius, incipientem: Μέγιστος ἀγὼν, προσθήσω δ' ἐτι, καὶ ἄλλος: eratque editurus libro sexto Symmictorum, teste Fabricio *B. G. ed. vet. t. XIV, p. 123*. Ea mihi quidem nondum occurrit, quanquam vix dubito quin lateat inter Allatii schedas Vallicellianas aut Barberinias. VII. Oratio epitaphica in Platonem magistrum suum, Gr. Lat. apud Bollandianos, t. I, April. Append. p. 46. VIII. Oratio item epitaphica in magnum Arsenium, Gr. Lat. apud eosdem Bollandianos, t. IV, Jul. die 19. IX. Oratio pariter epitaphica in matrem suam exstat inedita Græce in Metaphrastæ codice Parisiaco. Denique alia inedita in codd. Paris. de inventionem capitis sancti Joan. Baptistæ, teste Fabricio *B. G. ed. nov. t. X, p. 472*, a quo superiorum quoque notitia congesta fuit. Atque hoc fere est illud *Panegyricum* volumen in *dies festos Domini, nec non Deiparæ, et sancti Joan. Baptistæ*, quod inter Studitæ scripta memorat Michael monachus in Vita ejusdem cap. 38, quam habemus typis impressam. Mitto dicere de minoribus Sermonibus duplicis catecheseos, seu magnæ seu parvæ, quorum 135 edidit Latine Livineius, Græce unum Fabricius *B. G. ed. nov. p. 470*; tres item Græce auctor Catalogi codd. Nanian. p. 164. Inter Opera Theodori, quæ Sirmondus prelo parare videbatur, postremo loco video in elencho post præf. nominari fragmentum, *Confessio de Trinitate*. Reapse id fragmentum incipiens: Μὴν εἶναι τῶν ὅλων ἀρχήν, legitur sub Theodori nomine in cod. Vat. 620, et Oub. Vat. 414. At in Vat. 3036, inscribitur Theodoret. Eadem nominum varietas in Florentinis quoque codicibus occurrit, observante Bandinio Catalog. codd. Gr. t. I, p. 325. Sed revera nihil aliud est, id fragmentum, quam, ut ego compari, compendium ex Theodoretii *Hæret. fab.* libro v consarcinatum.

MONITUM IN ORATIONEM SEQUEMTEM.

(Ang. Mai, loc. cit. p. 148.)

Dixeram superius, desiderare me Græcum textum panegyricæ Orationis, quam noster Studita de sancto Bartholomæo apostolo recitaverat. Ecce autem postea in codice prisco Vat. 1989, f. 238, qui fuit monasterii Cryptæ Ferratæ, Græce demum hanc orationem reperi, quanquam in fine uno folio mutilam: quæ quia ob editionis meæ complementum omittenda non erat, in lujus voluminis calce nunc collocatur. Ediderat olim Latine, interprete nimirum Anastasio Bibliothecario, Dacherius *Spicil.* ed. nov. t. II, p. 123, repetiveratque eam Combefisius *B. C. t. VII, p. 755*. Ego vero hunc ipsum Latinum textum in codice Lat. Vat. 1195, f. 268, legebam, et non sine aliquo fructu conferebam. Sane Anastasium nec Græcitatibus peritiam satis commendat, nec ejus Latinitas lectores oblectat. Quamobrem textu nunc Græco invento, nova fuit curanda translatio, tum ob dicta Anastasii incommoda, tum etiam quia variantes Græci exemplaris lectiones identidem occurrebant. De nostro autem Studita in prævia epistola sic loquitur honorifice Anastasius. «Si queris quis tanti sermonis habeatur expositor, libenter aperiā. Theodorus videlicet quidam sacerdos apud Constantinopolim urbem temporibus fuit Adriani et Leonis Romanorum pontificum, vir valde mirabilis, qui cum non solum fidei constantia, verum etiam scientiæ gratia et signorum polleret virtutibus, duorum imperialium insigniumque cœnobiorum, Studii scilicet et Sacerdiorum, constitutus est abbas. Qui semper in apostolicæ sedis communione persistens, hæreticorum nœnias, et imperatorum vesaniam, fidei constantia, etiam tormentis affectus, virtute repressit; nec non et sancti Spiritus gratia plenus opuscula nonnulla composuit, inter quæ et sermonem hunc de B. Bartholomæo, satis utilem, obscuris dictionibus, Græco edidit famine, qui Græco vocabulo ἐγκώμιον dicitur, quod Latine præconium, sive laus, exprimitur. Qui ad Latinitatis notitiam fideliter translatus, etc.» Voluit ergo fideliter interpretari Anastasius, sed quam bene ei res successerit, illi agnoscent, qui nunc Græcum textum cum ejus Latinitate conferre voverint, vel saltem nostras animadversiones legerint. Quod denique obscuritatis accusat Theodorum Anastasius, quanquam partim recte accusat, multo tamen ipse obscurior sæpe est et horridior interpres.

Jam quod attinet ad prodigiosam reliquiarum translationem ex Armenia Liparim per Euxini et Ægæi fluctus, ea certe tot mirabilitatis coloribus pingitur, ut fidem ægre possit impetrare; quæ super re prudenter scribit Tillæmontius *Memor. t. I, p. 381*, nec non in adn. p. 649. Tum et ipse Baronius eadem de re locutus in Martyr. ad diem 23 Aug. concludit: «Sic omnia probet lector, ut quod bonum est teneat.» Celebris cæteroque hæc narratio est in Græcorum menæis, historiis ac panegyricis; non tamen ex uno Studita hausta: etenim ipse Studita altius eam derivavit. Ecce enim historia hæc, etsi haud tot phaleris exornata, apud gravem auctorem S. Gregorium Turonensem legitur sexti sæculi hominem *De mir. marty. lib. I, cap. 33*, cujus verba recitare pretium operæ est.

«Bartholomæum apostolum apud Indiam passum, agonis ipsius narrat historia. Post multorum vero annorum spatia de passionis ejus, cum iterum Christianis persecutio advenisset, et viderent gentiles omnem populum ad ejus sepulcrum concurrere, eique deprecationes assidue et incensa deferre, invidia illecti, abstulerunt corpus ejus, et ponentes in sarcophagum plumbeum, projecerunt illud in mare dicentes: Quia non seduces amplius populum nostrum. Sed providentia Dei cooperante per secretum operis ejus, sarcophagum plumbeum a loco illo aquis subvehentibus sublevatum, delatum est ad insulam, vocabulo Liparis: revelatumque est Christianis ut eum (s. apostolum) colligerent: collectumque ac sepultum, ædificaverunt super eum templum magnum. In quo nunc invocatus, prodesse populis multis virtutibus ac beneficiis manifestat. »

X.

A

P.

Sancti Patris nostri et confessoris Theodori Studitæ Laudes in gloriosum et sanctum Christi apostolum Bartholomæum.

1. Magnum quidem certamen, addam etiam et decus, cujuslibet sancti viri laudes contexere; quia cum major debeat esse testis illo cui dat testimonium, nunc inferior est quilibet, eo qui beatitudinem propter vitæ suæ exitum habet omni discrimine expertem. Verum enim vero etiam apostolum laudare, et quidem ex illustribus unum, quanti laboris erit, ut possit spiritus attolli contemplationibus, et dignis plaudere vocibus! Nam cujus sonus in universam terram sic exivit, ut verborum vi ad illius fines pervaserit, ejus certe necesse est ut laus pariter exaudiatur. Porro ejusmodi operi quis par sit? quis tantum sibi fiducia sumat? quis tantum valeat? Etenim num quia nec Petrus nec Joannes est, ideo divus Bartholomæus exiliter est celebrandus, et non potius multa laude mactandus? Christi discipulum omnino audis, et procedentem non perhorrescis? veritatis testem intelligis, et eum qui celebrandus est non admiraris? Et quidem etiamsi unus de multis est, nihilominus inter Dei famulos laudibus excellit. Nonne quia in divino duodenario numero medius est, quasi (sol) inter lumina mundi late splendet? Est enim hic duodenarius numerus, harmonice citharæ similis, utpote qui parem similemque utrimque sonum theologiæ emittit. Vel si mavis, sicut in annuo circulo, uniuscujusque mensis, æqualis est utilitas quæ universim confertur, etiamsi propria quantitate et qualitate alter differt ab altero. Non est parvus hic laudatus noster, sed spiritus virtute sublimis; habens quemdam etiam in ipsa supputatione mysticum sensum, secundum arithmeticam regulam. Solus enim senarius numerus, ex nomade in suis partibus perfectus est, quibus ipsis completur, media scilicet sui parte triadem, tertia dyadem, sexta monadem efficiens.

2. Quod si etiam secundum Actuum apostolicorum dinumerationem ¹², septimum eum ponamus, principium rursus est et vertex secundæ hexadis: atque hinc argumentari licet eum relationem ad Petrum habere: etenim ut in priore hexade, principium relationem habet ad finem; ita in posteriore hexade Bartholomæus summus est illorum qui post ipsum numerantur. Et videsis, charissime. Petrus docet gentes, Bartholomæus pari vestigio gra-

¹² Act. 1, 13.

VARIE LECTIONES.

* Anastasius prave legebat διατάττειν ordinare. ^b Anastasius videtur legisse προτέιντα, qui dicit qui misit illum.

NOTÆ.

(32) Mihi aliquantum obscurus videbatur locus. Anastasius (quidquid legerit) difficultate se feliciter expedit scribens: Sed majori devotione martyr quisque debetur attolli, in cuius beatificatione omnis sermo non sufficit. Sic et mox se gerit, quem vide.

(33) Cod. Gr. Vat. εὐνοεῖς. Sed patet Anastasium legisse rectius ἐννοεῖς, quia scribit sensu capis.

τοῦ οὐλοῦ Πατρός ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου Στουδίτου ἐγκώμιον εἰς τὸν ἐνδοξον καὶ ἁγιον ἀπόστολον Χριστοῦ Βαρθολομαῖον.

α'. Μέγιστος μὲν ἀγὼν, προσθήσω δὲ ὅτι καὶ κλέος οὐτινοσούν τῶν ἀγίων ἐπαινον ἐξυφάνασθαι, καθόσον μείζων ὁ μάρτυς ὀφείλων τοῦ μαρτυρουμένου καθίστασθαι, ἐνδείστερός ἐστιν ἐνταῦθα ἅπας τοῦ τὸν μακαρισμὸν διὰ τῆς ἐκδιδώσεως ἀνεπλήττον ἔχοντος (32). τὸ δὲ καὶ ἀπόστολον ἐπαινεῖσαι, καὶ τοῦτον τῶν ἐπιστῆμων, πόσης ἂν εἴη τῆς ἐργωδίας, ὥστε τοῦ πνεύματος ἐπαρθῆναι ταῖς θεωρίαις, καὶ κροτῆσαι ταῖς μεγαλοφωνίαις; οὐ γὰρ ὁ φθόγγος εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξεληλύθεν, ὡς τῇ τῶν ῥημάτων δυνάμει διάττειν * τοῖς πέρασιν, δεήσειεν ἂν εἰκότως καὶ ὁ ἐπαινος ἐπ' ἰσῆς ἐξακουτίζεσθαι. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; τίς εὐελπίς; τίς εὐσθενής; μὴ γὰρ ὅτι οὐ Πέτρος, οὐδὲν Ἰωάννης, ὁ θεὸς Βαρθολομαῖος ἦδη μικρολογητέος, καὶ οὐ πολλῆς χρῆζων τῆς εὐφημίας; μαθητὴν Χριστοῦ ἀκούεις ὅλως, καὶ οὐ φρίττεις τὸν προϊόντα ^b; μάρτυρα τῆς ἀληθείας ἐννοεῖς (33), καὶ οὐ τέθηπας τὸν ἡδόμενον; καὶ μὴν εἰ καὶ τῶν πολλῶν εἰς ἦν, ὅμως τῶν θεοῦ θεραπεύτων προφερέστερος τῶν ἐπαινῶν. μὴ ὅτι τῆς θείας [δυοδεκάδος] ἐστὶν ὁ μεσαίτατος (34), καὶ τῶν φυσήκων τοῦ κόσμου ὁ διαπρύσιος; ἔστιν γὰρ αὕτη καθ' αὐτὴν ἡ δυοκαίδεκάς, ὥσπερ ἐπὶ κιθάρας ἐναρμονίου ἐφάμιλλος, ἴσον καὶ ὅμοιον ἀμφοτέρωθεν τὸν ἦχον τῆς θεολογίας ἀναπέμπουσα. εἰ βούλει δὲ ὥσπερ ἐπὶ ἐνιαυσιαίου κύκλου ἐκάστου μηνὸς ἐπ' ἰσῆς τὸ χρησίμῳ ἐν τῷ παντὶ συνεισφέροντος, καὶ ἰδίᾳ ἕτερος ἑτέρου ποσότητι τε καὶ ποιότητι ἔχοι τὸ διάφορον. οὐκ ὀλιγοστὸς ἡμῖν ὁ εὐφημούμενος, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπηρμένος τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, ἔχων τι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀπαριθμήσει μυστικὸν θεώρημα (35) κατὰ ἀριθμητικὴν μέθοδον. μόνος γὰρ ὁ ἐξ ἀριθμὸς τῶν ἀπὸ μονάδος τέλειός ἐστιν ἐν τοῖς αὐτοῦ μέρεσιν, συμπληρούμενος ἐκ τῶν αὐτῶν. ἡμίσεως μὲν, τριάδος. τρίτου δὲ δυάδος. ἔκτου δὲ, μονάδος.

β'. Εἰ δὲ καὶ κατὰ τὴν τῶν Πράξεων ἀριθμοθεσίαν ἑβδομον αὐτὸν θεήμεν, ἀρχὴ πάλιν ἐστὶν καὶ κορυφὴ τῆς δευτέρας ἐξάδος. ὡς ἐνταῦθεν τεκμαίρεσθαι πρὸς Πέτρον αὐτὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχειν, ἐκ μὲν τῆς πρώτης ἐξάδος, ἀναλογούσης τῆς ἀρχῆς τῷ τέλει (36). ἐκ δὲ τῆς δευτέρας, ὅτι κορωνὶς τῶν μετ' αὐτὴν ἀριθμουμένων. Ἄθρει γὰρ, ἀγαπητέ. Πέτρος μαθητεύει τὰ ἔθνη. ἀλλὰ καὶ Βαρθολομαῖος μετιγνίσκται τὰ ἴσα. Πέτρον ὠραῖοι οἱ πόδες τὰ ἀγαθὰ

^b Anastasius videtur legisse προτέιντα, qui dicit qui misit illum.

NOTÆ.

(34) Respicit ordinem quo nominantur apostoli apud Lucam cap. x.

(35) Mire Anastasius vocabulum θεωρημα intellegit Dei verba. Nam nec voc. typum quod sequitur in Anastasio, habet codex Vat.

(36) Anastasius nitide: Principium reputatur in termino; quod non displicet. Petri numerus primus refertur ad sextum ultimum.

εὐαγγελιζομένου, ἀλλὰ καὶ Βαρθολομαίου ἱερώτερον
 εἰς τὰ μετέωρα θεολογούντος. Πέτρος τερατουργῶν
 τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ Βαρθολομαῖος θαυματουργῶν
 τὰ βαρύνοντα. Πέτρος ἀνασταυρούται, ἀλλὰ καὶ Βαρ-
 θολομαῖος ἀντίποινα πάσῃν κατατομῇ· ὅσα δὲ
 Πέτρος, τὸσαῦτα ἐνεργεῖ Βαρθολομαῖος· ἐφ' ὅσα
 χωρεῖ μυστήρια ὁ Πέτρος, ἐπὶ τὸσαῦτα ἐμβατεύει
 Βαρθολομαῖος· ἐπ' ἰσῆς εἰς τὸ τῆς θεολογίας ἀνι-
 σιν ὅρος· ἐπ' ἰσῆς θεμελιοῖ τὴν Ἐκκλησίαν· ἀν-
 τιόρῳπα ἔσχεν τὰ λοιπὰ θεῖα χάρισματά. Δεῦρο
 γούν μελισσόμενος, γενοῦ εὐφορος (57) τοῦ λόγου
 ὃ μάκαρ· τράνωσόν μου τὴν γλῶτταν τοῦ μογι-
 λάλου· δίδου μοι τὰς ἀφορμὰς τῶν ἐγκωμίων τῆς
 σῆς μεγαλωσύνης· οὐχ ἵνα αὐτὸς προσλάβωσι τι, ἔχων
 οἰκθὲν τῶν μακαρισμῶν τὸ πλήρες, ἀλλ' ἵνα ἀφ-
 οισιῶθῃ ὁ πόθος τοῦ προσεταχότος (38)· καὶ ἵν' ἐγὼ
 ὁ πενηχρότατος παῖς σου πατρικῆς εὐχῆς ἀπολαύσαι-
 μι, ἐπαίνῃ τὸν σὸν ἐπαινον συγκροτούντος (39)· οὐ
 γὰρ οἶόν τε ἀμέτοχον φωτισμοῦ μεμνημέναι τὸν
 πρὸς τὰς αὐτὰς τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος ἀναεῦοντα τὰς
 κόρας.

γ'. Ἄλλος μὲν οὖν ἄλλοθεν τῶν ἀποστόλων διελη-
 φῶς μέρος τῆς οἰκουμένης ἐν τῷ κηρύγματι τῆς
 θεογνωσίας, καὶ πάντες τὸ πᾶν διανεμήσαντες, στρα-
 τητοὶ ὤφθησαν ὡς ἀληθῶς, καὶ τοῦ παμβασιλέως
 Χριστοῦ καθεστήσαντες ἄρχοντες· Καταστήσεις
 γὰρ αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, τὸ
 Γράμμα προσηγόρευσεν. Τῷ τολύν εὐφημουμένῳ
 κληρὸς καὶ μερίς, ὁ τῆς Ἀρμενίας χῶρος, ὁ ἀπὸ
 Εὐβλάτ μέχρι Γαθαῶθ, ἐν πολλοῖς ἔθνεσι τε καὶ πό-
 λεσι περιοριζόμενος· τοῦτον τοιγαροῦν, ἀποστέλ-
 λοντα τὸν Κύριον, ἐκεῖνα δοκῶ μυστικῶς φθέγγεσθαι·
 Ἀπιθι, ὦ μαθητὰ, πρὸς τὸ κήρυγμα, ἔξιθι πρὸς πό-
 λεμον, χύρησον ἃ πρὸς κινδύνους· κήδου ὁ μου τὸ
 πλάσμα, ὁ οἰκτεῖρας ἐνὶ νῆρῳ πίστεως, καὶ ὑπὲρ οὗ
 θάνατον εἰλόμην τὸν ἐπονειδιστὸν· ἐγὼ τὸ πατρικὸν
 ἔργον τετελείωκα, πρωτομάρτυς τῆς ἀληθείας γε-
 νόμενος· ὅμων, τὸ ἐνδέον· ἀναπληρῶσαι τῶν ἐμῶν
 ὑστερημάτων, καθ' ὁμοίωσιν μου τελούοντας· μίμη-
 σαι σου τὸν διδάσκαλον· παραζηλοῦ τοῦ δεσπότη
 σου τὰ πάθη· αἵμασιν αἷμα κάδες· σαρξὶν ὁ σάρ-
 κας προδίδου· πάντα ὅσα ὑπήνεγκα, ἀντιπεπονθὼς,
 ὑπόδειξον ἐν αὐτῷ ἐναργῆ τὰ γνωρίσματα ἃ τοῦ ἐμοῦ
 χαρακτήρος· ὅπλα σοι ἔστω τὸ φιλόανθρωπον ἐν τοῖς
 ἀπανθρώποις· ἡμερον ἐν τοῖς λοιδοροῦσιν, τὸ
 ἀνεξίκαχον ἐν τοῖς κτείνουσιν· ὡς πρόδατον ἐν μέσῳ
 λύκων γινόμενος, ὡς ὀπλίτης τεθηγμένος τῇ εὐαν-
 δρεῖα. Οὐκ ἠπερίσθεν ὁ Ἀπόστολος, οὐκ εἶπεν πῶς

19 Psal. XLIV, 17.

VARIAE LECTIONES.

• Anastasius *aeque jucundi*, quasi legerit ἡδύτερα. ἃ Prave Anastasius *capax esto periculorum* sensu ambiguo
 verbi χωρῶν deceptus. • Cod. Gr. Vat. κήδομαι. Sed constat Anastasium legisse κήδου. ἃ Anastasius *nece-*
sarium, quasi a δέον. ἃ Anast. *cruciatibus*, quasi ab αἰχισμοῖς. ἃ Anast. *manifestas actiones*, sic intelli-
 gens γνωρίσματα. ἃ Anast. *male sudoribus*. ἃ Anast. *nancisci poterit*, non bene intellecto verbo παρτίσμα.

NOTÆ.

(57) Cod. Gr. Vat. εὐφορος, sed sequor Anastasium qui interpretatus est *ferax*, ab εὐφορος.

(58) Hinc item apparet Theodorum adhuc juvenem mandato sui hegumeni has conciones panegyricas dixisse. Ille tamen in alia prorsus ab Anastasio:

A dicitur. Petri speciosi sunt pedes bona evangelizan-
 tis, sed et Bartholomæi pares sunt gressus sublimia
 de Deo loquentis. Petrus magna prodigia edit, sed
 et Bartholomæus miracula grandia patrat. Petrus
 crucifigitur, sed et Bartholomæus tormenta paria
 perpassus, capite minuitur. Quantum Petrus, tan-
 tumdem Bartholomæus operatur. Quot capessit
 mysteria Petrus, totidem decurrit Bartholomæus;
 qui et æque theologiae montem conscendit, æque
 Ecclesiæ fundamenta jacet, paria denique habuit
 reliqua etiam Dei charismata. Adesto igitur pro-
 pitius, orationem suppedita, o beate; expeditam fac
 linguam meam balbutientis; da mihi magnitudinis
 tuæ collaudandæ materiam; non quo tu inde ali-
 quid proficias, habens intrinsecus beatitudinum
 plenitudinem, sed ut illius qui mihi mandavit desi-
 derium adimpleatur; atque ut ego pauperculus
 famulus tuus paternis precibus fruam. in laude
 celebritatis tuæ. Neque enim fieri potest, ut is
 expers luminis maneat, qui ad splendores solaris
 radii oculorum aciem intendat.

3. Itaque apostolorum alius aliam mundi partem
 sortitus ad prædicandam Dei notitiam, atque uni-
 versum inter se partiti, duces reapse apparuerunt,
 et universalis regis Christi principes sunt consti-
 tuti: *Constitues enim eos principes super omnem
 terram*, inquit Scriptura¹⁹. Huic autem laudato
 nostro sors portioque Armeniaca regio oblitit, ab
 Evilat usque Gabaoth, multis populis urbibusque
 distincta. Hunc ergo dum mitteret Dominus, vide-
 tur mihi sic mystice allocutus: *Perge ad prædica-
 tionem, discipule, proficiscere in bellum, vade ad
 pericula. Consule creaturæ meæ, quam ego mi-
 serans factus sum homo, proque ea mortem tur-
 pissimam subii. Ego imperatum a Patre opus con-
 summavi, primus testis veritatis factus. Officii ves-
 tri est, quod deest supplere; et quæ ego reliqua
 feci, pari opere complere. Magistrum tuum imitare.*
 Domini tui passionem æmulare, sanguinibus san-
 guinem retribue, carnibus carnem repende: quan-
 tum ego pertuli, tantumdem tu patiens, ostende in
 te ipso perspicua lineamenta formæ meæ. Arma
 tibi sint humanitas inter inhumanos, mansuetudo
 inter conviviaros, patientia inter homicidas, tan-
 quam ovis in medio luporum effectus, miles for-
 titudine animi exacutus. Non negavit obedientiam
 apostolus; non dixit: Quomodo superabit lupos
 agnus, unus mille, extraneus urbium proceres,

*Sed ut quoquomodo declaretur amor circa te divini-
 tus prædestinatus. Num legebat προσεταχότος?*

(59) Græcam phrasim hic non satis expedito, vel
 locus fortasse corruptus est. Sequor igitur Ana-
 stasium qui aliter legisse videtur.

domo expers præfectos, reges homo nihil præter A
unicam tunicam gestans? sed tanquam fidelis fam-
ulus Dominico mandato obsequens, discedit læ-
tus, nihil secum ferens, præter pretiosum Christi
nomen, cuiusvis armaturæ loco.

4. Igitur ad destinatam sibi regionem delatus,
quanta ibi fecerit, quanta pertulerit, dicit oratio
nostra, partim ex antiqua traditione, partim se-
cundum evangelicorum mandatorum analogiam.
Nam si lux mundi erat, utique lucis opera fecit
inter tenebricosos: et si sal terræ, sine dubio
irrationales gentes sale condiens, mundavit: et si
operarius appellatus fuit, sequitur ut spiritalem
agriculturam fecerit. Quod vero communiter dictum
fuit, id de singulis etiam personis accipi, æquis-
simum est. Propterea spectra illum sub allegoria,
modo terram haud bobus quidem ferrum tra-
hentibus arantem, sed linguæ vomere rationalia
arva fodientem, iugo scilicet contemplationis simul
et actionis: neque serentem caducum aliquid aut
corruptibile, sed fidei doctrinam in profunda
cordium jacentem. Modo autem hortos vineasque
Domini plantantem, quæ mox recepta doctrina in
melius profecerunt, et ex novellis lapsu temporis
ad fructificationem provenerunt. Modo etiam more
medici remedia idonea suppeditantem, vel quo-
modocunque volueris, cæco illuminantem, leprosos
mundantem, febres depellentem, facilem claudis
gressum cæcos tribuentem, surdis auditum, varia
demum morborum genera sanitatibus incorrup-
tibilibus in naturalem valetudinem restituentem.
Quin etiam cerne ipsum pastorali forma assumpta,
gregem Deo conservare, deducendo, revocando,
curam gerendo, defendendo, bestias hæresum
dæmonumque turbas arcendo: imperfecta adhuc
rigando jugiter, educando ut crescant in ætatem
Christi, spinas intellectuales evellendo, sarmenta
impietatis comburendo, vallos dogmaticos sub-
jiciendo, sæpes didacticas circumponendo, et
quidquid aliud usui est, providendo. Idem et fa-
bricator est et architectus ædificii ac fabricæ non
manufactæ, templorum Domini dico quæ in spiritu
et veritate construuntur, atque in populum exi-
mum, sectatorem bonorum operum, perficiuntur.

5. Intuere mecum oppida et habitacula, quæ ille
præceps populi seductor in infidelitate olim deti-
nebat, intuere hæc, inquam, Dei notitia tanquam
turribus instructa, et adversariorum insidias facile
repulsas, arva segetibus consita, vineas racemis
nigrescentes, hortos florescentes, ægros morbo quo-
libet et omni languore expeditos. Tales sunt hujus

περίσσεια: ἡ δὲ ἀρὴς τῶν λύκων, ὁ εἰς τῶν μυριάδων
ὁ ξένος τῶν πολυούχων, ὁ ἀνέστιος τῶν ἡγεμόνων,
τῶν βασιλέων ὁ μονοχίτων; ἀλλ' ὅσα θεράπων πι-
στός τῃ δαεσποτικῇ καταπειθήσας προστάγματι, ἀπει-
σιν χαίρων, οὐδὲν ἐπιφερόμενος μεθ' ἑαυτοῦ ἢ μόνον
τῷ τοῦ Χριστοῦ πολυτίμητον ὄνομα, ἀντί παντός ὅπλου.

Ὁ. Τοῖνον καταλαβὼν τὸ κεκληρωμένον ἔδαφος,
ὅσα ἐκεῖσε ἔδρασεν, ὅσα ὑπόστας ἤνεγκεν, ἱστορή-
σειεν ὁ λόγος, τὰ μὲν κατὰ παράδοσιν ἀρχαιολογίας,
τὰ δὲ κατὰ ἀναλογίαν τῶν εὐαγγελικῶν διδαγμάτων·
εἰ γὰρ πέλει φῶς τοῦ κόσμου, ὅθλον ὅτι τὰ φωτὸς
δέδρακεν ἐν τοῖς ἀφωτιστοῖς· καὶ εἰ ἄλλας τῆς γῆς
ὑπάρχει, ὅθλον ὅτι ἐθνη ἄλογα ἁλίσας ἐσάρωσεν· καὶ
εἰ ἐργάτης ὠνόμασται, ἀκολουθῶς γεωργίαν πνευ-
ματικὴν τετέλεκεν· ὁ δὲ κατὰ κοινὸν ἐφρῆται, καὶ
καθ' ἑνὸς προσώπου λαμβάνειν εὐλογώτατον· οὐκ-
οὖν ὅρα αὐτὸν κατ' ἀλληγορίαν· πῇ μὲν, οὐ γῆν
ἀρούνην ὑπὸ βουσὶν ἔλκουσιν τὸ σιδήριον, ἀλλὰ τῇ
τῆς γλώττης ἀρότρῳ λογικᾷ ἀρούσας διαλακτίζοντα,
τῷ ζῶντι ὁθλονότι θεωρίας καὶ πράξεως· οὐδὲ σπεί-
ροντά τι τῶν ἀπορρώτων καὶ φθειρομένων, ἀλλὰ
τὸν τῆς πίστεως λόγον εἰς βάθος καρδιακῶν κατατι-
θέμενον· πῇ δὲ, φυτοστρογγύνην παραδείσους καὶ ἀμ-
πελῶνας Κυρίου, τοὺς ἤδη τῇ εἰσοδοῇ τοῦ λόγου
πρὸς τὰ κρείττονα τὴν ἐπιδοσὶν ποιησαμένους, καὶ
ἀπὸ νεογνίας εἰς τὴν κατὰ καιρὸν καρποφορίαν ἀνα-
διδόμενους· καὶ ποτὲ μὲν λατρικῶς διαγινόμενον,
καὶ καταλλήλως ἀλεξιτήρια προβαλλόμενον, ὅποτε-
ρος ἂν βούλῃ^κ, τυφλοὺς ὁμματοῦντα, λεπρούς κα-
θαίροντα, πυρετοὺς ἀπελαύνοντα, χυλεύουσιν εὐδα-
τεῖν παρεχόμενον, κωφεύουσιν τὸ ἀκροατήριον, τὰ
τῶν λοιπῶν νοσημάτων πολυπήμονα εἶδη, ἄκεσιν
ἀφθόροις^ι ἀποκαθιστῶντα εἰς τὸ κατὰ φύσιν· καὶ
μνέτοι ποιμαντικὴν ἔξιν ἀναλαμβάνοντα, καὶ ποί-
μνια θεῶν καταρτίζοντα^μ, καθηγούμενον, ἀνακα-
λούμενον, ἐπιμελούμενον, προπολεμούντα, ἀποσο-
δοῦντα θήρας αἰρέσεων, δαιμόνων τε φάλαγγας· ὅσα
τε ἐν μέσῳ ἀρθεύσαι ἀενάως, χειραγωγῆσαι^ν αὐ-
ξουμένους τῇ κατὰ Χριστὸν ἡλικίᾳ, ἀκάνθας νοητάς
ἐκτίλαι, ὕλας ἀσεβείας ἐμπρῆσαι^ο, χάρακας δογμα-
τικούς ὑπερίσσει^ρ, φραγμοὺς διδακτικούς περιθέ-
σθαι, καὶ εἰ τι δίλο τῶν δέοντων ἐφεπόμενον καταθῆ-
σαι. Ὁ δ' αὐτὸς καὶ οἰκοδόμος, καὶ ἀρχιτέκτων οἰκο-
δομῆς καὶ τεκτονίας ἀχειροποιήτου, τῶν διὰ πνεύ-
ματος, λέγω, καὶ ἀληθείας ἀναδε[δο]μμένων ναῶν
Κυρίου, καὶ καταρτιζομένων εἰς λαὸν περισούσιον,
ζηλωτὴν καλῶν ἔργων.

ε'. Σκέψαι μοι τὰς πόλεις καὶ τὰς κατοικεσίας ἃς
πάλαι ὁ λαοπλάνος^γ τῇ ἀπιστίᾳ κατεῖχεν ἡλίθιος,
πυργωθείσας ἐν θεογνωσίᾳ, καὶ τὰς τῶν ἐναντιῶν
ἐπιβουλὰς ῥῶον ἀποπειμπομένας, τὰ λήϊα τεθνήλота,
τοὺς ἀμπελῶνας παρακίζοντας, τοὺς παραδείσους
κυπρίζοντας, τοὺς νοσούντας πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν
μαλακίαν θεραπευμένους. Τοιαῦτα τὰ τοῦ Ἀπο-

VARIÆ LECTIONES.

^κ Anastasius aliud legebat, quia scribit duplici sanitate, quasi ἀμφοτέρως. ^ι Anastasius: Verum
eundem nosse velis, = Anast. Deo perficiente. ^μ Anastasius præpostere rigare manu, educare crescentes.

^ν Anast. silvas impactas secando, nescio quid aliud legens. ^ρ Cod. ὑπὲρῆσαι. Videant ergo grammatici.

^γ Anast. prave populus seductus. Item sequentia apud Anastasium perversa videntur.

στόλου, ὡς ἂν εἴπωι τις, προτέλεια καὶ ἐκφόρια, τη-
 λικοῦτοι οἱ ἀγῶνες, οἱ ἰδρώτες, οἱ πόνοι· καὶ ταῦτα
 ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν ψυχῇ καὶ γυμνότητι, ἐν ὕβρε-
 σιν καὶ ὀνειδέσιν, ἐν φυλακαῖς καὶ δεσμοῖς, ἐν διω-
 γμοῖς καὶ ἀπαγωγαῖς ἐκ τόπου εἰς τόπον, ἐκ πόλεως
 εἰς πόλιν, ἐκ θεάτρου εἰς θέατρον, ἐν βασάνοις καὶ
 αἰκισμοῖς, ἐν φόβῳ καὶ μαχαίρᾳ τε τελευταῖον· ἀφ'
 ὧν γὰρ ἐχρῆν ἀμείβεσθαι ἀγαθοῖς τὸν διδάσκαλον,
 τὸν σωτήρα, τὸν πατέρα, ὑπὲρ τούτων εἰσπράττον-
 ται τὰ δεινὰ· προπηλακίζουσι, παύουσι, πλήττουσι,
 κολάζουσι, ξέουσι· τί οὐ λέγοντες; τί οὐκ ἐπινοοῦν-
 τες; τί οὐ πράττοντες; τί οὐκ ἐπεξευρίσκοντες τῶν
 ὅσα εἰς δριμυτέραν κάκωσιν καὶ ἀνίας ἐπεξεύρεσιν;
 βαθαί τῆς ἀπηνίας! φεῦ τῆς θηριομανίας! οἶους τοὺς
 μισθοὺς τῷ θεραπευτῇ προσήγαγον οἱ ἀναδελφεύαν-
 τες, οἱ εὐακοῦσαντες, οἱ οἰκοδομηθέντες, οἱ καταρτι-
 σθέντες· ἀντὶ τιμῆς ἀτιμίαν, ἀντὶ εὐλογίας κατ-
 άραν, ἀντὶ δώρων ποινάς, ἀντὶ ἀναπαυστικῆς ζωῆς
 τὸν πικρότατον μόρον (40). Φασὶν γὰρ αὐτὸν μετὰ τὸ
 πολλὰς καὶ ἀνηκέστους ὑποῖσαι κολάσεις, ἐκδεδάρ-
 θαι ὑπὸ τῶν ἀσθεῶν εἰς θύλακος εἶδος· εἴθ' ὕστερον
 ὑπὸ τῶν πιστῶν τετάφθαι· ἵνα κἀναυθα πρύτανις
 καὶ μετὰ πότμον φανείῃ ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ κήρυξ. Οὐ
 γὰρ ἐπεὶ μετέλθεν τῶν τῆδε, ἡμέλει τῶν κτεινάντων,
 ἀλλ' ὡς ποιμὴν ἀγαθὸς ὅσον ἦν καιροῦ, ἐξεκαλεῖτο
 ταῖς θαυματουργίαις τοὺς ἀπολισθαίνοντας, προσ-
 ψεκιοῦτο τερατουργίας τοὺς ἀπεστραμμένους· τὴν
 δὲ θηριότροπον γνῶμην, τὴν ἀμελιτικὴν καρδίαν, οὐ-
 δὲν τὸ ἀνακτοῦν, οὐδὲν τὸ ἀνασπράζον, ἤνικα εἰς
 βῆθθ κακῶν εἰη ἐμπεπτωκυῖα.

ζ'. Τί γὰρ τὰ ἐξῆς; μαίνονται κατὰ τοῦ ἱεροῦ
 ἐκείνου σώματος· θυμομαχοῦσι κατὰ τοῦ ἱαματουρ-
 γοῦτος λάρνακος· ἀπαπέμπονται τὸ λατρεῖον οἱ
 ἀσθενοῦντες, οἱ τυφλοὶ τὸν χειραγωγόν, οἱ μυωπά-
 ζοντες τὸν φωτοδότην, οἱ ναυαγοῦντες τὸν κυβερνή-
 την, οἱ θανατοῦμενοι τὸν ζωοποιούντα. Καὶ τοῦτο
 πῶς; ῥίπτουσιν κατὰ πόντον, ὡς ἂν μὴ εἴη τις ὁ
 πρὸς αὐτοῦ εὐεργετησόμενος· τοιοῦτο γὰρ τῶν
 βασκαίνοντων τὸ πάθος, μὴδὲ τὴν ἐθελούσιον ἀπ-
 ὤλειαν, σωτηρίαν ἐτέρων ἀνεχομένων γενέσθαι (41).

Ἄλλ' ὁ διὰ Δαβὶδ πόρρωθεν ἀναφωνήσας· Ἐν τῇ
 θαλάσῃ αἱ ὁδοὶ σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι
 πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γινωσθήσονται· κἀν-
 ταῦθα τὴν ὑγρὰν βατὴν τῇ λάρνακι παρεσκεύασεν·
 καὶ ὁ Πέτρος ὁ μέγας περιπατῶν ἐν τῇ θαλάσῃ
 καλοῦντος πρὸς αὐτὸν Χριστοῦ ἐφάνη· τοῦτο ὁ θεὸς
 Βαρθολομαῖος ὥδε τῇ λευφανοφόρῳ λάρνακι πεζεῦων
 κατὰ κυμάτων δέδεικται. Ὡ τοῦ θαύματος! Ὡ τῆς
 μεγαλουργίας! ἐξορμήσας γὰρ ἐκ τῶν χώρων Ἀρ-
 μενίας ἢ λάρναξ οὐν τέσσαρσιν μαρτυρικοῖς ἄλλοις
 ἐφ' ὁμοίαις ταῖς σημειουργίαις ἐκρῖψεσται, καὶ
 διὰ τῆς αὐτῆς θαλάσσης ἀμφοτέρων ποντοπορη-
 σάντων, προηγούμενων τῶν τετάρων, καὶ οἰοῦν
 ὀφικευόντων τῷ Ἀποστόλῳ, ἐκκλινεῖς τὰ ἐπέκεινα

A apostoli, ut ita dicam, frugum primitiæ, tot tantaque
 certamina, sudores, labores: et quidem in fame et
 siti, in frigore et nuditate, in contumeliis et con-
 viciliis, in carceribus et vinculis, in persecutionibus
 et abductionibus de loco in locum, de civitate in
 civitatem, de theatro in theatrum, in tormentis et
 cruciatibus, in cæde denique et gladio. A quibus
 enim oportebat remunerari magistrum, servatorem,
 medicum, ab his contra is ad pœnam expetitur:
 hunc pedibus proterrent, pulsant, feriunt, ex-
 cruciant, excoriant. Quid non dicunt? quid non
 excogitant? quid non intentant? quid non mo-
 liuntur ut acerbius molestiusque noceant? Hem
 sævitiam! hem ferinam rabiem! Qualem mercedem
 rependunt medico suo qui visum, qui auditum
 receperant, qui instaurati confirmatique fuerant!
 pro honore ignominiam, pro benedictione male-
 dictum, pro donis pœnas, pro tranquilla vita
 acerbissimam necem. Aliunt ipsum multos into-
 lerandosque cruciatus perpassum, ab impiis ex-
 coriatum in modum follis, et a fidelibus postea
 sepultum, ut hinc etiam patronus post obitum,
 magnus hic Dei prædicator appareret. Neque enim
 postquam hinc abscessit, carnicum suorum curam
 omisit, sed veluti pastor bonus, prodigiis omni
 tempore invitabat perditos, ad se miraculis trahere
 aversos. Atqui ferinam mentem et inimitabile cor, nihil
 placat, nihil reconciliat, simul ac in profundum
 malitiæ deciderit.

C 6. Quia enim postea? Adversus sacrum corpus
 insaniant, et contra arcam, sanitatum fontem, fu-
 runt: expellunt medicum ægroti, cæci ducem, cæ-
 cutientes illuminatorem, gubernatorem naufragi,
 perempti vivificatorem. Et quomodo hoc? In mare
 projiciunt, ne quis ab eo deinceps beneficium acci-
 piat. Tale enim est invidorum vitium, ut vel suo
 voluntario exitio, alienam salutem impedire velint.
 Sed qui per Davidem olim clamaverat: "In mari
 viæ tuæ, et semitæ tuæ in aquis multis, et vestigia
 tua non cognoscentur; nunc quoque marinum hu-
 morem arcæ gradibilem fecit. Et magnus quidem
 Petrus in mari ambulare, vocante eum ad se Christo,
 conspectus est": idemque fecisse apparet Bartho-
 lomæum in arca reliquias suas gestante, quasi, in-
 quam, pedestri itinere fluctus calcasse. O miracu-
 lum! o grande portentum! Etenim ex Armeniæ
 terris discedens arca cum aliis martyrum quatuor
 ob paria miracula ejectis, et idem mare sulcantibus,
 præcedentibus his quatuor et quasi obsequium apo-
 stolo præbentibus, ventum est, declinata superius
 Sicilia, ad insulam nomine Liparim, et Agathon
 sanctissimo illic episcopo per visum ostensæ sunt.
 Quis unquam audiit tantum miraculum? Cui tale

³⁹ Psal. LXXVI, 20. ⁴¹ Matth. XIV, 28.

(40) Hic nonnulla sequuntur in interpretatione Anastasii, quæ Græcus codex Vaticanus non habet.

(41) Videtur locus sensum quem nos scripsimus

postulare. Græca tamen verba non satis respon-
 dent.

tantumque prodigium innotuit? Miraculum cum-
latur miraculo. Quippe orat (λιπαρεῖ congruenter
suo nomini) insula tacitis fortasse ut credibile est
vocibus clamans sic: Veni ad me pauperculam, o
dives sanctissimi Spiritus thesaur: veni ad me
indigentem, o pretiosa margarita: veni ad me sup-
plicem, tu qui ab aliis iniquissime expulsus es:
mecum habita, et habitatoribus affluam: tuum
urbes tuere, et populi multitudine abundabo: tuum
mihi nomen inscribe, et ubique terrarum celebris
fiam. Alii te luminare expulerunt, ast ego tenebri-
cosa tuum lumen exopto: alij tua vivorum sermo-
num mensa frui tui, ast ego reliquiis tuis, ceu
catellus micis, inhio.

ἀπώσαντο, ἀλλ' ἐγὼ σου τοῦ φάους ἐφέμαι ἡ συγγνώμῃ· οἱ ἄλλοι σου τῆς τραπέζης τῶν ζώντων
λόγων ἀπολεαυκάσιν, ἀλλ' ἐγὼ σου τῶν λειψάνων ὡς κυνάριον ψυχίσασθαι γλήχομαι.

7. Post ista, cæteros martyres quasi suos stipa-
tores retro ablegavit apostolus, unum quidem no-
mine Papinum Mylas urbem Siciliæ misit: alium
cui nomen Luciano, Messanam: duos reliquos ad
Calabriæ littora, Gregorium urbi Columnæ, Acacium
urbi Calæ appellatæ destinavit: ut singuli in sin-
gulis oppidis incolarum forent protectores, ubi
reapse ad hunc usque diem beneficiis inclarescunt.
Ipse autem Bartholomæus, tanquam rex propriis
laribus in pace potitus, ad vocantem se urbem ac-
cessit, ubi splendide receptus fuit, multis cum fa-
cibus, odoribus, hymnis a cunctis civibus ipsi læ-
tanter occurrentibus. Deinceps vero haud ulterius
arca procedebat; nam trahentibus illis, ipsa erat
immobilis. Tristitia gaudio successit: in anxietate
erat populus. Sed rem expetitum impetravit: etenim
Prope est Dominus invocantibus eum ¹¹. Duabus ergo
arcam trahentibus castis buculis, illic reposita est,
ubi sacrum divi templum statim fuit ædificatum:
quo vix absoluto, ingens miraculum contigit. Nam
cum Vulcanus, ut appellat, pene insulæ contiguus,
incolis damno esset, invisibili recessu, quasi per-
tractus, stadiis septem in pelagus se subduxit;
quod miraculum tractu illo quasi recedentis fluvii
usque ad hanc diem prædicatur.

8. Porro quot et quanta deinceps mirabiliter
operatus sit, aut mira faciens hactenus operetur
circa eos qui diversis languoribus et infirmitatibus
obstricti ad ipsum fide confugiant, nec necessarium
est dicere ob prolixitatem [Vat. Lat. *prolixionem*]
tractatus, nec incredibile audienti, cum pignus ex
uno habeat aliorum exhibitiones mire gestorum.

¹¹ Psal. cxxiv, 28.

VARIÆ LECTIONES.

* Men. Gr. Ἀμύλλαν. * Men. Gr. Κολήμνη. * Men. Gr. Ἀσκάλους.

(42) Sensum vocabuli λιπαρεῖ, et in eo lulum,
non intellexit hic Anastasius.

(43) In *Menæo Gr.* die 25 Augusti Παππιανόν.

(44) Huc usque mutilus codex Vat. Gr. pertin-
git. Verba pauca reliqua Græca sumpsit ex Aucta-
rio novissimo Combelsii p. 400, qui narrationem
reversionis reliquiarum S. ap. Bartholomæi Gr. et
Lat. edidit, excerptam olim a nescio quo ex hac
Studitæ nostri oratione, sed pro libito interpo-

Α Σικελίας πρὸς τὴν τῆς Λιπαρέως καλουμένην νῆσον.
δι' ἀποκαύσεως τοῦ τηλικαύδε ἐπισκοποῦντος ὁσίου-
τάτου Ἀγάθωνος δρώμεναι. Τίς ἡκούσθη τηλικού-
τον τερατούργημα; τίς ἐδιδάχθη τηλικαύτην θαυ-
ματοργίαν; θαῦμα ἐν θαύματι· λιπαρεῖ (42) γὰρ
οἶον ἡ φερώνυμος νῆσος, τοιαῦτα τυχὸν πρὸς αὐτὸν
ἀλαλήτοις φωναῖς ἐπιβόῳσα· Δεῦρο πρὸς με τὴν
πτωχεύουσαν ὁ τρισόβδιος θησαυρὸς τοῦ παναγίου
πνεύματος· δεῦρο πρὸς με τὴν ἀγέραστον ὁ πολυτίμη-
τος μαργαρίτης· δεῦρο πρὸς με τὴν δυσωπῆτριαν
ὁ παρ' ἄλλων ἀποπεμπόμενος ἀνομότατος· ἐνοικί-
σθητί μοι, καὶ ποιοικισθῆσθαι· πολιοῦχσόν με,
καὶ πολυανθρωπισθῆσθαι· ὀνοματίσθητί μοι, καὶ
πανταχοῦ ἐξηχηθῆσθαι· οἱ ἄλλοι σε τὸν φωστῆρα
ἀπώσαντο, ἀλλ' ἐγὼ σου τοῦ φάους ἐφέμαι ἡ συγγνώμῃ· οἱ ἄλλοι σου τῆς τραπέζης τῶν ζώντων
λόγων ἀπολεαυκάσιν, ἀλλ' ἐγὼ σου τῶν λειψάνων ὡς κυνάριον ψυχίσασθαι γλήχομαι.

Β Ζ'. Πρὸς ταῦτα ὡς περ τινὰς δορυφόρους, ἄλλον
ἀλλαχοῦ τῶν μαρτύρων εἰς τοῦτίσω παραπεμφάμε-
νος ὁ Ἀπόστολος, τὸν μὲν Παπίνον (43) τοῦνομα εἰς
Μετὰ τὴν πόλιν Σικελίας· τὸν δὲ ἐν Μεσσήνῃ Λου-
κιανὸν τῇ κλήσει· ἐκάτερον αὐτὸς ἐν τῇ Καλαβρί-
τιδι γαίᾳ· Γρηγόριον μὲν ἐν Κολύμνῃ· τῇ πόλει·
Ἀκάκιον δὲ εἰς Κάλας· καλουμένην· ὡς ἂν ἑκα-
στος ἐν ἐκάστῃ τῇ προασπιστῇ τῶν οἰκητόρων, οἱ-
περ καὶ μέχρι τῆμερον διαλάμπουσιν ταῖς ἐπικου-
ραῖς· αὐτὸς, ὡς ἂν τις βασιλεὺς οἰκείας ἀναπαύλης
μεταληψόμενος, προσώρμησεν τῇ καλούτῃ, ὑπεδέ-
χθη περιφανῶς πολλοὺς λαμπτήρσιν, εὐωδίαις τε καὶ
ὕμνων λογίαις, ἀπάντων τῶν ἐκεῖσε ὑπαντησάντων ἐν
ἀγαλλίασει. Τὸ δὲ ἐξῆς οὐ προῆει ἡ λάρναξ· οἱ μὲν
γὰρ εἴλοντο, ἡ δὲ ἦν ἀκίνητος· διεδέξατο τὸ περιχα-
ρὲς ἡ λύπη· ἐν ἀπορίᾳ ὁ λαός· ἐπέτευχον τὸ ἐξεσρε-
θέν· Ἐγγὺς γὰρ Κύριος τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν·
δύο τοίνυν δαμάλας ἀγναῖς ἀναληφθεῖσα ἀπετέθη,
ἐνθα ὁ ἱερὸς αὐτοῦ οἶκος αὐτίκα ἐνιδρύνθη· καὶ ἅμα
τῶ ἀπαρτισμῷ, καὶ τὸ θαῦμα ἐξαίσιον· ἐπειδὴ τοί-
νων ὁ καλούμενος Βουλκάνος ἐχέκολλος ὢν σχεδὸν τῇ
νῆσῳ, βλαπτικὸς ὑπῆρχεν τοῖς περιόικοις, ἀπῶστο
ἀορασία καὶ οἶον ἀποσυρεῖς ὑπεξέστη σταδίοις ἐπὶ
πρὸς πόντον (44) τοῦ παρασυρμού ὡς περ ποταμίου
ρεύματος μέχρι τῆς σήμερον τὸ θαῦμα ἀνακηρύττον-
τος.

Τὰ μετέπειτα (45) ὅσα καὶ ἥλικα θαυματουργ-
γηκεν, ἡ θαυματουργῶν ἐστὶ πρὸς τοὺς πίστει φοι-
τῶντας μέχρι τοῦ δεῦρο ἐν διαφόροις νόσοις καὶ μα-
λαχίαις ἐνισχημένους, οὔτε πρὸς ἡμῶν τὸ λέγειν, διὰ
τὸ μακρογερὲς, οὔτε πρὸς τοὺς ἀκούοντας τὸ ἀπειθεῖς
ἐνέχυρον, τοῦ ἐνὸς τὰς περὶ τῶν ἄλλων συγκαταθέ-
σεις ἔχοντος. Ἀλλὰ χεῖροις (46), ὧ μάκαρ μακαρίων

latam.

(45) Quæ sequuntur, deficiente jam textu Græco
ob codicis imperfectionem, prosequimur cum Ana-
stasii utcumque impolita ac semibarbara transla-
tione, collato tamen et interdum ascito codice
Lat. Vat.

(46) Ex Græco χεῖρε et χεῖροις, ut diu ingeni-
nat Theodorus etiam in oratione 6.

τρισμακάριστε Βαρθολομαίε· χαίροις, τὸ θεοεικὸν μέλημα τοῦ καλοῦ διδασκάλου. Χαίροις, τὸ θεοφγγγὲς ἀγλάισμα τῆς σεπτῆς Ἐκκλησίας· χαίροις, τὸ εὐηγέστατον ὄργανον τῆς τοῦ Πνεύματος μελωδίας· χαίροις, τὸ πολὺχῶρον καὶ γλυκύκαρπον κλῆμα τῆς τοῦ Χριστοῦ ζωηρᾶς τε καὶ πατρογεωργήτου ἀμπέλου· χαίροις, ὁ ἀξιόχρεως θεράπων τοῦ Δεσπότη τοῦ πάντων· χαίροις, ὁ ἀξιοπρόσητος φίλος τοῦ ἰπουρανίου νυμφίου· χαίροις, ὁ σοφόρειθρος καὶ πολυαρδὸς ποταμὸς τοῦ νοητοῦ παραδείσου· χαίροις, ὁ ἐμπειροθέρατος ἀλιεύς τῶν λογικῶν ἰχθύνων· χαίροις, ὁ θεοδύναμος τραυματιστὴς τοῦ ληστεύσαντος τὸν κόσμον διαβόλου· χαίροις, ὁ εὐτεχνότατος ῥήτωρ τῆς ἀληθινῆς σοφίας· χαίροις, ὁ πολυφανὴς καὶ κοσμοφανὴς ἑωσφόρος τῆς θεολογίας· χαίροις, ὁ θεοφανὴς καὶ πυροειδὴς στόλος τῆς ὀρθοδοξίας· χαίροις, ὁ ἐξ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς θαλαττοβαδίσας παραδόξως· χαίροις, παμφαέστατε ἦλιε τῆς οἰκουμένης· χαίροις, πολὺγλωττον στόμα τῆς θεοσοφίας· χαίροις, ἀεναόβρυτε πηγὴ τῶν ἱαμάτων· χαίροις, διωκτὴρ φοβερώτατε τῶν δαιμόνων· χαίροις, τῆς Ἀρμενίας τὸ πολύευκτον ἐγκαλῶπισμα· χαίροις, τῆς Λιπάρεως τὸ ἀσπασίαςστον καὶ πολυπροσκύνητον αὐχμημα· χαίροις, ὁ τὴν θάλασσαν καθαγιάσας ταῖς πορευτικαῖς μεταβάσεσι· χαίροις, ὁ τὴν γῆν καταπορφυρώσας τῇ ἐρυθρότητι τῶν παναγίων αἱμάτων σου· χαίροις, ὁ τὸν ἀέρα κατευωδιάσας ταῖς ιεροπνευστοῖς θεορρήμοσύνης σου· χαίροις, ὁ ἐς οὐρανοὺς φοιτήσας, καὶ τοῦ ὁμοστοίχου θιάσου μεσόχορος ἐκλάμπων ἐν ἀπροσίτῃ δόξῃ λαμπρότητι, ἐν ἀγαλλιάσεως ἀκορέστῃ θυμηδίᾳ. Αὐτόθεν ἡμᾶς ἐποπτεύσεις εὐμενέστατα· αὐτόθεν εὐλόγοις τοῖς σὲ μακαρίζοντας· αὐτόθεν δοξάζεις τοὺς σὲ ἀναμέλποντας· αὐτόθεν ὁμονοοῖς τὴν οἰκουμένην εἰρηνεύουσιν· ἱερεῖς δικαιοσύνην ἐν ὁσιότητι ἀμπεχεσθαι, βασιλεῖς ἀγαθοεργίαν ἐν ὀρθοδοξίᾳ κατὰ βαρβάρων ὀπλιζεσθαι· μονάζοντας πολιτεῖαν τὴν ἱσαγγελον ἀκατήλεuton διασώζεσθαι· ἀνδρας γυναῖξί, καὶ ἔμπαινον νόμῳ τῷ προσήκοντι φυλάττεσθαι· πατράσιν υἱοῖς, δούλοις δεσπόταις, ἄρχουσιν ἀρχομένους, θανείζουσιν, ὀφειλοῦσι, συναλλάσσουσιν, ὄνους· πᾶσι τὰ τῆς εὐνοίας ἐπιλεύσει τελεῖα τοῦ κοινοῦ, καὶ εὐαρεστήσει Θεοῦ ὀφειλόμενα πρυτανεύοντες· καὶ μέντοι τῶν τροφίμων ἡ τῆς καλλωπιζομένης Λιπάρεως, τοῦ ποιμένου τε καὶ τοῦ ποιμνίου, τοῦ ἐπικτίσαντός σου τὸ ἱερὸν τέμενος, καὶ τοῦ ὁμνήσαντός σε διὰ βραχείως ἄγαν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, σὺν τῷ παντοκράτορι Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

omnipotentē Patre, ac sanctissimo et vivifico Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen (47).

A Sed ave, o beate beatorum, ter beate Bartholomæe. Ave, qui es Dei amator et imitator boni scilicet magistri. Ave, qui es divinæ lucis splendor sanctæ Ecclesiæ. Ave qui es bene sonans organum spiritalis melodiarum. Ave, artificiose rhetor veræ sapientiæ. Ave, qui es peritæ capturæ piscator rationabilium piscium. Ave, qui es multi chori et dulcis fructus palmarum, Christi vividæ et paternæ culturæ vitis. Ave, digni meriti famule Domini universorum. Ave, merito desiderabilis amice supercælestis sponsi. Ave, qui es sapientiæ fluentis et multiplicis potationis, ac lumen spiritalis paradisi. Ave, qui es divina virtute vulnerator diaboli, mundum suo latrocinio vulnerantis. Ave, qui multipliciter appares mundo Lucifer Dei cognitionis. Gaudeas divinitus illustrata et ignea columna orthodoxiæ. Gaudeas, sol orbis terræ, qui cuncta illuminas. Gaudeas, os Dei sapientiæ, linguam habens ignitam. Gaudeas, jugiter emanans fons sanitatum. Gaudeas, dæmonum terribilis insecutor. Gaudeas, qui es multipliciter optabilis formositas Armeniæ. Gaudeas, qui ab oriente ad occidentem per mare gloriose ambulasti. Gaudeas, qui es Lipareos salutabilis et multimodis adorabilis gloriatio. Gaudeas, qui mare sanctificasti meabilibus gressibus. Gaudeas, qui terram purpuream fecisti robore castissimorum sanguinum tuorum. Gaudeas, qui aerem suavitatis odoribus replesti, sacris spiraminibus divinorum eloquiorum tuorum. Gaudeas, qui ad cælum compeasti, et medius in choro divinæ aciei tuæ refulges in gloriæ inaccessibleis splendore, in exultationis insatiabili jucunditate. Illinc nos benignissime intuearis: illinc benedicas te glorificantibus: illinc beatifices te canentes: illinc concordēs orbem terræ pacatum. Sacerdotes iustitia in sanctitate induantur: reges bonis operibus in orthodoxia contra Barbaros armentur: monasticam vitam tenentes, conversationem æqualem angelorum ac sine dolo custodiant: viri mulieribus, et rursum mulieres viris, competentem legem conservent. Patres cum filiis, prælatos cum subditis, dominos cum servis, mutuum dantes cum debitoribus, venundantes cum emptoribus: cæteraque omnia benevolentia tuæ affectu ad utilitatem reipublicæ proteges; et cuncta quæ secundum beneplacitum Dei dirigi debent, patrocinio tu defende; et præcipue alumnos decoratæ Lipareos: pastorem quoque ac gregem qui construxit sacrum templum tuum: et eum qui te, licet brevier, ex se laudare præsumit; in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, honor et adoratio, cum

VARIE LECTIONES.

« cod. τὸν προφημον.

(47) Pergit deinde Anastasius sic: *Hæc de beati Bartholomæi laudibus ejusque mirabiliter advecto in Liparim corpore, Theodorus fama sanctitatis, ac sacerdotii dignitate conspicuus, fido relatu expli-*

cuit. Postea de penu suo subjungit idem Anastasius narrationem transvectionis illarum reliquiarum in urbem Beneventum anno Domini DCCCIX.

XI.

Sancti Patris nostri, et confessoris Theodori Studitarum abbatis Oratio funebris in Platonem ejus patrem spirituale.

(Ex ms. Vaticano signato 1660, fol. 79, edidere BOLLANDIANI, Act. Sanctor. April. t. I Lat. pag. 366; Græc. App. pag. XLVI.)

PROLOGUS.

1. Oratorum ac Sophistarum studium omne versatur in eo, non ut assequantur veritatem, dum se ad scribendum conferunt: sed ut exspoliant dictionem, et narrationem faciant augustiorem acceptis e poemate versiculis, ad oblectationem audientium. Demulcent enim eos verborum concinnitate, et quadam verisimilitudine circumveniunt; parum solliciti ne quid falsum dicant, utpote qui æstimationi duntaxat et humanæ gloriæ serviunt. At vero quos tenet amor veritatis, satagunt res, ut actæ sunt, dicere: quamvis propterea concinnitas et elegantia orationis esse deberet minor. Nam quia ipsam veritatis pulchritudinem adamant, ornatis verbis, tanquam stragulis, valescunt, quod est vere sapientis. Ad hunc igitur modum ego quoque, licet ingenio, dictione et spiritu admodum tenuis, Patrem meum laudabo: non autem quia sperem laudando gratiam inire apud eum. Quæ enim hæc foret gratia consueto nulla præsentium rerum delectari, et super cælestem adepto requiem? quam quisquis possidet ridet præsentia, velut nihil stabile, nihil beatum continentia, et quæ instar umbræ prætereunt, aut ut flores verni corrumpuntur. Ad hæc si etiam in terris positus sese arbitrabatur indignum, qui vel in numero monachorum censeretur (quod summæ ejus modestiæ indicium et sanctæ animæ erat præcipuum argumentum) quomodo nunc, postquam hinc emigravit est inanis gloriæ appetentia, illam per nostras laudes desideraret consequi?

2. Laudabo ergo eum, qui ad hoc, si quis alius, justissime obligor, tum pro ejus in me officiis multis, tum vel maxime pro ipsa hac, qualiscunque est, dicendi facultate, quam laboribus et industria ejus exultam possideo, eique me velut Patri acceptam referre oportet. Neque tamen me existimet quisquam id quoque spectare, quod laus Patri danda, redundatura sit in filium, juxta illud Sapientis: *Gloria hominis ex honore patris sui*¹. Scio enim quod cui domi suæ et a seipso gloria suppetit, is a patre etiam honorem accipiens, evadat gloriosior: sin minus, paternas laudes nihil prodesse ei, qui per se inglorius atque inhonoratus est, qualis esse videor. Fas tamen non est vitam illius ex virtute actam sub modio silentii, tanquam lucernam abdere; quæ supra rationale candelabrum posita, fulgere debet, non uni alterive, sed omnibus (fidenter loquor) qui in Ecclesia Dei sunt. Quare cum jam demonstratum sit, me ad

IA'.

Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ Ὁμολογητοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδιτῶν Ἐκτίσις εἰς Πλάτωνα τὸν ἑαυτοῦ πνευματικὸν πατέρα.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

A α'. Ῥήτορες μὲν καὶ σοφισταὶς ἡ πᾶσα σπουδὴ, οὗ τοῦ ἀληθοῦς ἐπιτυχεῖν καθιστοῦσιν ἑαυτοὺς ἐπὶ τὸ γράφειν, ἀλλ' ὥστε λαμπρύναι τὴν φράσιν, καὶ συντεμεῖν τὸ ἔπος, κἀντεῦθεν ἐπάραι τὸ διήγημα, πρὸς γαργαλισμὸν τῶν ἀκούοντων. Θέλγουσι γὰρ ταῖς εὐεπταῖς, καὶ παραλογίζονται ταῖς πιθανότησιν, ὀλίγα τοῦ ἀψευδοῦς φροντίζοντες, ἅτε δοξήθηρες ὄντες καὶ ἀνθρωπαρεσκεῖα δουλοῦμενοι· οἷς δὲ ἀληθείας ἔρως, τὸ ἐν εἰπεῖν, καὶ τὸ ἀληθὲς πρὸςθεῖσαι, κἀν μὴ τὸ γλαφυρὸν καὶ εὐφραδὲς ἔχουσιν ὁ λόγος· ἐπειδὴ γὰρ κάλλους ἀληθείας ἐφίενται, παραπετάσμασιν ἐοικόσι ταῖς φράσεσι χαίρειν φαλοῦσιν (sic)· ὅπερ ἐστὶν σοφίας τῆς ὄντως εὐρεμα. Οὕτω δὴ ποῦθεν κἀγὼ, ὁ βραχὺς καὶ νῦν καὶ λόγῳ καὶ πνεύματι, τὸν ἐμὸν B Πατέρα ἐπαινέσσομαι· οὐκ ἐκείνῳ χαριζόμενος τὴν εὐφημίαν· τίς γὰρ καὶ χάρις τῷ μηδενὶ τερπομένῳ τῶν τῆδε, ἥδη τὴν ὑπερκόσμιον λαχόντι λῆξιν, ἥς πᾶς ἐπιτυχὼν διαγελᾷ τὰ παρόντα, ὡς μηδεὶς ἐν αὐτοῖς ὄντος στασίμου τε καὶ μακαρίου, ἀλλ' ἴσα σκιαῖς παρατρέχοντος, καὶ ἀνθεσιν ἡρινοῖς ἀπομαραινόμενου; Ἄλλως τε, εἰ ἔτι ὕπερ γῆν ὦν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγεῖτο καὶ τοῖς ἀπλῶς μονασταῖς ἔγκατατίττεσθαι, ὅπερ ἦν ἀκρας ταπεινοφροσύνης δειγμα, καὶ τῆς ἀγίας ἐκείνης ψυχῆς προτέρημα· πῶς ἂν μετελθὼν τῶν ἐνθάδε, καὶ ἐν τοῖς ἀνηράτοις γενόμενος, ἐνθα κενὴς δόξης οὐδεμία ἐφείσι, ταύτης ἐκζητήσκειν παρ' ἡμῶν, διὰ τῶν ἐπαίνων ἐπιτεύξεσθαι; et incorruptibilia bona possidet, inter quæ nulla

C β'. Ἄλλ' ὅτι χρεὸς ἐμοὶ εἴπερ τινὲς ἄλλῃ δικαιοτάτον, ὀφείλοντι μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ ὕπερ αὐτοῦ τοῦ ὅπως οὖν, καὶ ὅπ' ἐκείνου πόνων τε καὶ ἐπιμελειῶν προσόντος μοι λόγου, οἷά τινα ἀμοιβὴν, τῷ Πατρὶ τὸν λόγον ἀναθήσειν· καίτοις συνοῶν ὅτι περ ὁ πατρικὸς ἐπαινος εἰς υἱοῦ δόξαν ἀναφέρεται, κατὰ εἰπόντα σοφόν· Ἡ δόξα ἀνθρώπου ἐκ τιμῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, οὐ μὴν διὰ τοῦτο, ὡς ἂν τις οἰήσῃ ἐπαινέσων, εἰδὼς πάλιν, ὡς ἕκαστος, εἰ οἰκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ τὸ εὐκλεὲς ἔχοι, εὐκλεέστερος ἂν εἴη καὶ πατρόθεν δόξαν ἐραυζόμενος· εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν δύνησιν τὸ πατρικὸν γέρας τὸν ἀκλεῆ τε καὶ ἀγέραστον, οἷος ἐγὼ φαίνομαι. Ἄλλ' ὅτι οὐ γάρ ὄντων τὸν τῆς συγῆς μόδιον θεῖναι, καθάπερ τινὰ λύχον ἀείψωντον, τὸν ἐνάρετον ἐκείνου, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λογικὴν λυχνίαν μαρμαρῶσσαντα, θαρρῶ λέγειν, οὐ τῷ δεῖναι καὶ δεῖναι, ἀλλὰ σχεδὸν εἰπεῖν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ. Ἐπεὶ οὖν λυσιτελεῖς ἡμῖν καὶ ὑπόχρεος κατὰ τοῦ (?) εἰδεχθῆ ὁ λόγος, ἔχων μετὰ ἀληθοῦς καὶ

¹ Eccli. iii, 13.

τὸ χρήσιμον ἤλικον · φέρε ἐκείθεν ἀπαρξώμεθα τῶν Ἀ
εγκωμίων, ὅθεν καὶ προπεδέστατον.

A hanc orationem et obligatione propria et utilitate
aliena inductum accedere (est enim veritati con-
iuncta utilitas), age laudationem ab eo ordiamur,
unde præcipue convenit initium ducere.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

CAPUT PRIMUM.

Ortus, educatio, secessus in Bithyniam.

Γ'. Πατέρες μὲν τῶ μακαρίῳ Πλάτῳ, Σέργιος καὶ
Εὐφημία, ὧν τὸ εὐγενὲς ἐπίσημον, καὶ ὁ τρόπος οὐκ
ἀγενέστερος · ἦθεςι χρηστοτέροις ἀναστρεφόμενοι
καὶ οἰκουριῶν ἐπιμελείαις τὰ ἐνόντα ὑπὲρ τοὺς πολ-
λοὺς αὖξοντες, καὶ ζηλωτοὶ διὰ ταῦτα συγγενεῦσιν
ὑπάρχοντες · οἷς, μετὰ τῶν ἄλλων μέγιστον ἐγκώ-
μιον καὶ εὐτεκνίας δώρημα. Φέρουσι γὰρ ὡσπερ τι-
νὰ εὐθυγενῆ βλαστὸν, σὺν δυοῖ θυγατράσι, τὸν νῦν
ἐπαινούμενον, οὐδὲ αὐταῖς ἀκλεσίῃν ὀφείσαις, ὧν
πολλὰ καὶ καλὰ τὰ διηγήματα, τῆς μὲν ἐν τῷ κοι-
νωτικῷ βίῳ διαπρεφάσης, τῆς, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς, κἄν
τῷ μοναδικῷ τάγματι διαλαμφάσης. Ἐπειδὴ δὲ ἐν-
έσκηψε κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ὀργὴ οὐράνιος (ἄγει με γὰρ
ταύτην δηλῶσαι ἡ ὑπόθεσις), φόβον ὅτι μάλιστα
ἐπάγουσα πάνδημον, οὐκ ὀλίγαις μὲν ἄλλαις χώραις
τε καὶ πόλεσιν μετενδημούσα, ὡσπερ τις Αἰγυπτιακὴ
μάστιξ ἐκ τῆσδε εἰς τήνδε, μάλιστα δὲ τῇ βασιλιζού-
σῃ Βυζαντίδι · ταύτῃ τοι καὶ καταλύουσι τὸν βίον
οἱ ἀείμνηστοι. Οὐκ ἀκαιρον δὲ τάχα, ὠφέλειας χά-
ριν καὶ τὸν τοῦ θανάτου τρόπον ἐπισημᾶναι · γέ-
νοιτο γὰρ ἂν τὸ διήγημα ἐκδειματοῦν τὰς ψυχὰς τῶν
συνετῶς ἐπαίωντων.

3. Beati Platonis parentes Sergius atque Euphe-
mia fuerunt, eorumque et genus illustre, et affilio
minus illustres virtutes : optimis autem moribus
providam familiaris rei curam gerentes, illam supra
multos auxerunt, etiam usque ad invidiam cognato-
rum. Præ cæteris tamen laudibus, commendari
in ipsis meretur liberorum gignendorum felicitas :
utpote qui, velut illustre germen, hunc, quem
modo laudamus, protulere, una cum duabus filia-
bus (1), nec ipsis ingloriis (nam et de his multa
præclaraque dici possent), quarum una quidem in
sæculari vita laudabiliter est conversata ; altera (2),
unde nati nos sumus, etiam in monastico ordine
effulsit. Porro cœlestis quædam ira tempore illo
(de hac siquidem loqui res ipsa monet, cum mor-
talitatem vel maxime universalem adduxerit), non
paucis duntaxat aliis locis et urbibus incubuit :
sed ex una in aliam, instar Ægyptiaci flagelli
transiens, Byzantinam potissimum civitatem affli-
xit. In hac etiam vitam posuere supra memorati
ac semper memorandi conjuges. Quomodo autem
id acciderit, operæ pretium fuerit explicare : est
enim ejus rei narratio talis, ut salubri timore con-
cutere possit animos, eam prudenter suscipientes.

δ'. Ἐωρᾶτο ἐξάπινα ἐν τοῖς ἐκάστῳ ἐσθήμασιν,
ἐν βαφίδι ἐλαϊώδει, τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυ-
ροῦ κατεστιγμένον, οἷα παρὰ χειρὸς ὠραιογραφοῦ-
σης, μᾶλλον δὲ ἐπὶ θεοῦ δακτύλου καὶ ὑπέρτερον.
Ἐθροεῖτο ὁ ληφθεὶς, ὑπείσιν οἱ εὐδὸς ὁ θάνατος · αὐ-
θημερὸν τοῦ αὐτοῦ, καὶ νεκρὸν ἐκκομιζόντος, καὶ
νεκροῦ ἐκκομιζομένου, δύο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπισκίμ-
ποδος, δισδύο ἐπὶ ζῶνι ἀγχοφόρου · φόρτοι ἄλλ-
επᾶλληλοι δυστυχῶν σωμάτων · θρήνοι πανταχοῦ πε-
ριγχοῦμενοι καὶ ἐλεεινολογίαι, ἡτόνουν οἱ ἐκκομισταί,
ἐσπᾶνίζον οἱ ἐνταφιασταί, ἐκλεόντο οἰκοί, ἐκενοῦντο
ρεγεῶνες (b), ἐπληροῦντο πολυάνδρια, διὰ μέσου δυοῖν
μηνοῖν, τῆς πολυανθρώπου τε καὶ μυριοκίδος πό-
λεως ἐρήμου καὶ ἀοικίστου σχεδὸν εἰπεῖν ἐποφθεί-
σης. Ταῦτα ἐν ἡμέραις Κωνσταντίνου τοῦ δυσσεβοῦς
βασιλέως, ὅπ' οὐ ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καθυβρίσθη,

4. Cernebatur de repente in cuiusque vestitu vi-
vificæ crucis signum (3), tincturæ pinguis, velut a pe-
rita manu, seu potius divino digito superne effor-
matum. Id in se conspiciens turbabatur, subitabat
accelerata mors ; eodem die, qui extulerat mortuum,
moriuus etiam ipse efferebatur. Videre erat duos in
eadem sandapila, quatuor super unum jumentum
portari, et cumulos infelicitum cadaverum alios. Au-
diebantur undequaque sonantes planctus atque la-
menta, lassabantur vespillones, rarecebant libitina-
rii, claudebantur domus, vacuabantur vici, cœmeteria
replebantur ; adeo ut intra duorum mensium spatium,
urbs populosissima atque habitatissima, pene deserta
atque inculta appareret. Accidit hoc in diebus Con-
stantini (4) imperatoris, illius, inquam, impostoris
nefarii, a quo imago Christi simulacrum erroris

NOTÆ.

(b) Quoniam antiqua Roma in regiones dividebatur (quod in hunc usque diem obtinet), etiam nova
Roma, Constantinopolin dico, ejusmodi nomen usurpavit, ut patet ex auctoribus a Meursio recen-
sitis.

(1) Sirletus post duas filias genitum scribit : sed
solum in Græco est σύν, cum. In vita S. Theodori,
infra citanda ad cap. 3, lit. c, adduntur fratres
tres.

(2) Theotista appellatur in Vita S. Theodori,
nuptia Photino, qui magistratum ab imperatore non
valde remotum gessit : ambo postea, relicto con-
jugio, vitam monasticam amplexi sunt.

(3) Græce, ἐν βαφίδι ἐλαϊώδει. Sirletus vertit co-

lore cæruleo ; fortassis invenit δαλῶδει, vitreo
Theophanes ad an. Christi 746, indictione 14, ista
refert, ac de cruce sic exprimit, Ἐν τοῖς τῶν ἀνθρώ-
πων ἱματίοις καὶ ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν λεποῖς ἐνδύ-
μασι σταυρὶ ἐλαϊώδη πλείστα. In hominum vestibus
et in ecclesiarum sacris indumentis, cruces plurimæ
oleagineæ conspiciuntur.

(4) Constantinus Copronymus Leoni Isaaurico
patri, 18 Junii, an. 741 mortuo, successerat.

per injuriam appellata, aut verius ipse Christus Deus noster contumelia est affectus; siquidem honor exhibitus imagini ad prototypum transit, quem admodum alicubi dicit divinus Basilus. Itaque fuit hæc super peccantem populum justissima virga, paterna tamen immensam nostram perversitatem ad conversionem erudientis Dei, et in ira præparantis viam salutis, iis qui æquanimiter correctionem suscipere. Sed ad Patrem nostrum sermo redeat.

5. Parentibus ergo et consanguineis plerisque orbatus (4*) adhuc puer admodum, ab aliquo alterutrius parentis germano suscipitur; et ad juvenilem proventus ætatem, tanquam rectissimus surculus, produxit florem intelligentiæ; quæ difficulter reperitur in orphanis, non habentibus qui eis uti parentes invigilent. Fructus autem propriæ ipsius solertiæ et diligentiae fuit peritia praxis notarialis, quantam vix assequi potuisset aliquis paternæ sollicitudine eruditus. Deinde prædicto tutori suo regiæ pecuniæ appendendæ præfecto, operam commodans, ita rem illam agebat dextere, ut hic solum præfecturæ nomen tenere, opus ille sciretur: et ob hoc in ærario imperatorio illustris, charus quidem principibus, ipsi autem Cæsari etiam notus esset.

6. Talis cum esset, mentem suam non tradidit effrenatis adolescentiæ cupiditatibus (uti petulantior aliquis faceret, sui factus arbitrii), sed ipsi sibi optimus domitor, abstinere a consortio insipientium, et sapientioribus jungebatur: applicans se honoratiori, non minus honorato; ætate proventiori, non juniore; atque ex ipsis externis honoribus, ingentem animi nobilitatem, latenter quodammodo, ad majora provehebat. Non tradebat se comessatoribus combibonibusque ad æquales haustus, uti in conviviis faciunt adolescentuli; neque substantiam dilapidabat alea meroque, ut frugiperdæ solent; sed publicæ libræ attendens, labore continuo divitias sibi accumulabat, et quidem tantas, ut ad paternam hereditatem amplissimam haud modicas alias facultates apposuerit. Hoc vero nequaquam fieri potuisset, nisi temperantiam servasset in omnibus, quæ honestatis amantem exornabat continentia, et cunctis affabilem instruebat prudentia, procul abiciens juveniles voluptates; quibus qui indulgent, non modo non acquirunt quæ desunt; sed et quæ adsunt, evacuare consueverunt.

7. Quid porro? Tam multiplici industria præditus, tamque peritus rerum agendarum evasit (quod maxime spectatur ab iis, qui in sæculo vivunt, et filias apte cupiunt elocare), ut undique invitaretur

ειδωλον πλάνης ὀνομασθεῖσα παρὰ τοῦ λαοπλάνου ἐξαγίστου· μᾶλλον δὲ αὐτὸς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἠτιμώθη, εἴπερ ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρῶτόν ποιν ἀναβαίνει, καθὼς ὁ θεηγόρος ὧδε ποῦ φησι Βασίλειος. Ταῦτα ἡ κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων δικαιοσύνη, ὡς ἂν τις εἴποι, παιδευτικὴ ράβδος τοῦ Θεοῦ, τὴν ἄμετρον ἡμῶν κακίαν ἐπιστρεπτικῶς σωφρονίζουσα, καὶ ὁδοποιούσα τρίβον σωτηρίας τῇ ὁργῇ αὐτοῦ τοῖς εὐαίσθητως δεχομένοις τὴν νοουμένην. Ἐμοὶ δὲ ἐπὶ τὸν Πατέρα μεθαρμοσθὲς ὁ λόγος.

ε'. Καταλιμπάνεται τοιγαροῦν ἔρμος γονέων σὺν τοῖς ὁμαίμοις, κομιδῇ καὶ τυγχάνων· δὲ προσληφθεὶς ὅψ' ἐνὶ τῶν συγγενῶν, καὶ εἰς ἡλικίαν ἡδῶσαν ἀναχθεὶς, ἀνθεὶ μὲν εὐθύς, ὥσπερ τι ἔρνος εὐθύδαστον, ἡ ἀκμὴ τῆς νεότητος τὴν καλλίστην σύνεσιν, ἥπερ δυσκατόρθωτος τοῖς ὀρβάνι ἡγμένοις, οὐν ἔχουσι τὸν Ἰσα γονέων ἐπιστατοῦντα. Καρποφορεῖ δὲ, ταῖς παρ' αὐτοῦ σπουδαῖς τε καὶ φιλοζηλαίς, τὴν παιδευσιν τῆς νοταρικῆς μεθόδου, ὡς οὕτω τις τῶν καὶ πατρικαῖς ἐπιμελείαις προμηθευομένων, συζυγοστατῶν τε αὐτῷ προσεληφθὲν θείῳ τὰ βασιλικὰ χρήματα. Καὶ τοσοῦτον φανεὶς ἐνταῦθα περιδέξιος, ὡς νομα μόνον ἔχειν ἐκείνον τῆς ἀρχῆς, τὸν δὲ τὸ ἔργον γνωρίζεσθαι, καὶ διὰ ταῦτα ἐπίσημόν μὲν εἶναι ἐν τοῖς βασιλικαῖς ταμιεύμασιν, ἀσπαστὸν δὲ τοῖς ἀρχουσι, γινώριμόν τε καὶ αὐτῷ τῷ Καίσαρι.

ς'. Οὕτω δὲ διαφανόμενος, οὐ ταῖς ἀκαθέτοις ὀρμαῖς τῆς νεότητος προδίδωκεν τὸν νοῦν, ὡς ἂν τις τῶν ἀφέντων τε καὶ ῥηξίφρονων, ἀλλ' (ε) οἷα τις ἄριστος πωλοδάμνης αὐτὸς αὐτῷ γιγνόμενος, ἀπαίγεται μὲν ἀσυνέτων, συνήπετο δὲ πεπαιδευμένοις, τῷ τιμαλφεστέρῳ συνταττόμενος, ἀλλ' οὐχὶ τῷ ἀτιμοτέρῳ συνερχόμενος, καὶ τῷ καθ' ἡλικίαν προέχοντι παραζευγνύμενος, ἀλλ' οὐχὶ τῷ νεοπαγεστέρῳ συνδιαττόμενος, καὶ πρὸς τὸ ἀνάντες, καὶ τῶν ἐξωθεν τιμῶν, τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενές, λειψθῶτος πως ὁδοποιούμενος. Οὐ τί ποῦ συμπτώται καὶ συσσίτοις αὐτὸν ἐπιδίδους κατὰ κοινὴν φιλοτησίαν, ὡς εἰ τις τῶν νεοῦνευμένων ἐν εὐωχίαις, οὐδ' οὐ μὴν κύβοις καὶ μέθαις καταναλισκῶν τὴν οὐσίαν, οἷα τὰ τῶν μαστροπῶν· σχολαῖς δὲ ἐπιπόνως ἔφροστος τῇ ζυγοστασίᾳ, κἀντεῦθεν πλοῦτον αὐτῷ συναθροίσων, καὶ τοσοῦτον αὖξων, ὡς ἄλλην συστήσασθαι περιουσίαν, παρὰ τὴν γονικὴν κληρονομίαν ἱκανωτάτην οὔσαν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν προσεγγόνει, εἰ μὴ αὐταρχεῖα συνετηρεῖτο ἐν πᾶσι, δι' ἧς καὶ σωφροσύνη ἐκαλλυπίζετο ὁ φιλόκαλος, καὶ φρονήσῃ ἡγλαίετο ὁ μελιχίος, πόρρω βάλλων τὰς νευτερικὰς ἐπιθυμίας, αἷς οἱ ἄλόντες οὐ μόνον τὰ οὐκ ὄντα προσλαμβάνονται, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐνόντα κενοῦν εἰκόσασιν.

ζ'. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Τοσοῦτος γέγονε πολλοστὸς τῇ συνέσει, καὶ πυκτικὸς ταῖς ἀφορμαῖς τοῦ βίου (β) φιλεῖται παρὰ τῶν ἐν κόσμῳ, καὶ σπουδάζεται παρὰ ἐκδιδούτων ἀνδρῶν θυγατέρα), ὡς ἔλκειν αὐτὸν ἄλλον

(c) Suspicio legendum esse *ρίζα φρόνων* ut sit compositum a *ρίζα radix* et *φρων insipiens*, ad significandos, qui ab origine et educatione tales sunt.

(4*) Græce ὁμαίμοις quod Sirletus vertit *sororibus*: sed infra num. 7, dicitur sanctus, cum ad mo-

nasterium abiit eisdem modicum quid de sua substantia reliquisset: vivebant igitur tum adhuc.

ἄλλοθεν, καὶ τῶν ἁγαν εὐπατριδῶν τε καὶ εὐπόρων, εἰς κοινωνίαν βίου. Ἄλλ' οὗ γὰρ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ θεὸς πόθος, ὃν ἀνῆκεν αὐτῷ διὰ κρείττονος ἐπιλογισμοῦ, ἐμπαγγῆναι τοῖς βίου τέλμασιν· καὶ γὰρ ἦν ἀναγνώσει προσέχων ἀντὶ παιγνίων· ἐν τε ἐκκλησίαις προσεδρεύων ἀντὶ θεάτρων, καὶ ἐν σεμνίοις ἀναστρεφόμενος ἀντὶ ἀσέμων καταγωγῶν· καὶ γὰρ τὸ ἀξιεπαίνετώτερον, ἐξαγορεύσεις ποιοῦμενος τῶν κρυφίων τοῦ νοῦ κινήματων τε καὶ δραμάτων τινὲ τῶν καθηγούμενων· ὃ τῆς μὲν ἐκείνου φιλοθείας ὑπῆρχε σύμβολον, τοῦ δὲ τὴν ἐξαγόρευσιν δεχομένου κατέπληττε τὴν διάνοιαν, τελειωτικῶς γινόμενον.

ἦ. Ὅθεν ἐπάρας τὸ τῆς διανοίας ὄμμα ἐπὶ τὰς τῶν αἰδίων θεωρίας, καὶ τῷ ἐκείθεν πτερῶδες ἔρωτι, σθένυνσι τὸν κάτω πόθον, καὶ ποιεῖ τὸ τοῦ θεοῦ Ἄντωνίου ὁ θαυμάσιος. Πάντα γὰρ διαπικράσας σὺν αὐτῇ τῇ πατρικῇ ἐστὶ, καὶ πτωχοῖς διανεμάς, τοὺς τε οἰκέτας ἐλευθερώσας, καὶ ταῖς θυγατέρας βραχέα τινὰ καταλείψας, ἔξεισιν· Ἀβραμίαια προθέσει, οὐκ εἰς τὰς ἐγγύθεν κώμας ἀσκήσων, ἀλλ' ὅδε που μακρὰν ἀποδραμῶν, ἐν τοῖς τοῦ Ὀλύμπου μέρεσι, κατὰ τὸν ὑποδείχοντα αὐτῷ παρὰ τινι τῶν ἐν ἄσπει ἀρχιμανδριτῶν τόπον καὶ ἄνδρα, τοῦ μὲν Συμβόλου ἐπικειλημένου, τοῦ δὲ Θεοκτιστοῦ ἐπνομαζομένου, οὗ ὁ τρόπος ἀγαθός, τὸ τε γένος περιδλεπτόν, καὶ τὸ τέλος ὁσιόν. Ἄλλ' οἷα καὶ ἡ ἀναχώρησις; Μνήμησ' ὅτι μάλιστα ἐμὸι ἀξία, ἀκούουσι τε κατανύξεις ἔχουσα φάρμακον· ἀπὸ γὰρ τῆς πικρίας ἀπάρας μετ' ἐνδὸς θυμῆρος τὸν οἰκέτου, καὶ κατὰ τοὺς λεγομένους βασιλεῖς ἐφθακῶς, ὑπὸ τῇ λόγῳ τινὰ εἰσὺς, κείρει μὲν τὴν κόμην τῷ χειρὸς τοῦ ἐπομένου, μετενδιδύσκειται δὲ τὴν φαῖαν ἐσθῆτα, ὡς τινα πορφύριδα. Καὶ τὸ δράμα ἤλικον; Τοῦ μὲν χωρίζομένου, καὶ οἰκοῦ ἐπανέναι μετὰ τῶν ἀπαμφασμάτων παρεγγυωμένου, κἀν τοῦτω ὁρήνοισι, ὡς τὸ εἶδος, βαλλομένου διὰ τὴν δεσποτικὴν στέρησιν· τοῦδε μονωτάτου μετὰ Θεοῦ ἐγκαταλειφθέντος, ὑπὲρ οὗ καὶ δι' ὃν τὸ δράμα. Τοιοῦτος ὁ θεὸς ἔρως, πάντων ἐξιστῶν τὸν ἑραστὴν, καὶ περὶ αὐτὸν μόνον συνάγων τὴν ἑρῶσιν πυρπολουμένην.

ΚΕΦΑΛΑ. Β΄.

Vita monastica, virtutum exercitia.

θ. Ἐπειδὴ δὲ φοιτήσας πρὸς τὸν παιδοτρίβην ἡρωτήθη, ὅστις εἴη, καὶ ὅθεν ὠρμήται, καὶ ὅπου χάριν τῇ ἐπιδημίᾳ, εὐαγεῖς πρὸς ἐκάστην τῶν ἑρωτήσεων τὰς ἀποκρίσεις εἰδίδου· τοῦ δὲ μεμαθηκότος τὴν τε πατρίδα, τὸ γένος, καὶ τὴν ἀνατροφήν· Ὁπίω λοχύεις; φησὶν, ἐν τῇδε τῇ θέσει τοῦ τόπου, σκλη-

ad ineundam vitæ societatem vel cum nobilioribus opulentioribusque. Sed divinus amor, quem ipse usus consilio meliori sibi accenderat, non permisit ut secularis vitæ salebris inhaereret. Etenim lectiones pro ludis, ecclesias pro theatris, monasteria pro conventiculis impudicorum hominum frequentabat: et quod laudabilius est, hegumenorum cuidam occultos animi sui motus affectusque confitens, præbebat sui erga Deum amoris indicium manifestum; confessiones vero audientem implebat admiratione tam consummate perfectionis.

8. Hinc per perpurgatum mentis oculum ad sempiternarum rerum contemplationem sublevans, illarumque accensus amore, terrenum omne desiderium exstinxit; et divinum imitatus Antonium, divenditis omnibus, una cum paterno lare et servia libertate donatis, majorem quidem partem distribuit pauperibus; duabus autem sororibus suis modicum quid reliquit; et Abrahamia promptitudine exivit, non in vicinas villas, exerciturus se ipsum; sed longius abeurrat in partes Olympi (5), ad virum locumque, ab aliquo eorum qui in urbe erant archimandritarum sibi monstratum. Loco symbolorum (6), viro Theoclisti nomen erat, cujus vita proba, genus illustre, exitus sanctus fuit. Qualis autem discessus Platonis e patria fuerit, mihi quidem memoria dignum, audientibus vero compunctionis argumentum fore videtur, si exponam. Abivit cum uno solo charissimo famulo, et ad eum perveniens locum qui Reges dicitur, atque speluncam quamdam ingrediens, cesariem suam comiti præbuit attendendam; deinde pulla veste se amiccivit, tanquam si purpuram induisset. Quale autem spectaculum, cum unus quidem recessurus, jubetur redire domum cum vestibus, et ideo, ut par erat, perfunderetur lacrymis, domino suo privari dolens; alter vero relinqueretur, solus cum Deo, propter quem res tota agebatur. Talis utique est divinus amor, omnibus rebus expoliatur amantem et ad se solum trahit incensum illius desiderium.

CAP. II.

NOTÆ.

(5) S. Joannicius (ut in ejus Vita 4 Novemb. legitur) cum vidisset montem, qui supereminet a dextera Bithyniæ, qui apud nos vocatur Olympus, concepit animo vitam quietam et amantem solitudinis. De eo loco agi constat ex Vita S. Theodori, ubi monachi, qui Olympi partes incolunt, ad eum ab exilio reducem in Bithynia accesserunt. In eadem Vita dicitur S. Plato a teneris annis montem Olympi incoluisse.

PATROL. GR. XCIX.

(6) Colitur 21 Febr. sanctus Timotheus, qui in Symbolis vitam anachoreticam duxit. Ejusdem monasterii facta est mentio die tertia Aprilis in Vita S. Nicetæ, num. 11. Quod autem hic legatur Græce τοῦ Συμβόλου ἐπικειλημένου, non Συμβόλου, ut istic legitur, nos suspicamus esse mendum librarii, cum primus iste genitivus a nullo nominativo regulariter duci possit.

tibi; mentem, corpus, et voluntatem, utere, ut lu-
bet famulo tuo, in cunctis obsecuturo. O mira-
bilis propositi indicium! o mirabilioris renuntia-
tionis argumentum! Istius quidem, quia in ipso
ætatís flore, in prospero successu negotiorum, spe
optima rerum majorum proposita, divitiis affuen-
tibus, circumfulgente gloria, vigente corpore, in
proprii arbitrii constitutus libertate, habuit dile-
ctionem erga Deum istis omnibus superiorem:
alterius, quod optime consultus, non uti multi
nunc, simulate, aut, ut magis proprie loquar om-
nino non renuntiantes mundo, eidem se renun-
tiare professus sit; sed quemadmodum vere ipsa
res exigit. Illi siquidem, nescio quo modo, obli-
ti quod dicit Dominus: *Qui non renuntiaverit omni-
bus quæ possidet, non potest meus esse discipulus*²; et
quod alibi jubet: *Vende omnia quæ habes, et da
pauperibus, et habebis thesaurum in cælis, et sequere
me*³; horum, inquam, obliiti, ipsi sibi templa et
monasteria erigunt; deinde monasticam amplexi
professionem, dominantur in propriis, servos at-
que substantiam variam post se trahentes; heri
novitii, et hodie abbates; heri nec idonei quidem
qui se prudenter regendos præberent, hodie alios
imperiti regere præsumentes; quibus prælaturam
non virtus sua, sed suarum facultatum usurpa-
tio attulit. qui cum multis annis debuissent dis-
cere quomodo sit imperanti parendum, atque ita
ad regimen aliorum ascendere; antequam prius
istud didicerint, sese periculo ingerunt posteriori,
et quales sunt, tales etiam efficiunt sibi subjectos.
Ast ipse, postquam sæculo vere renuntiasset, osten-
dit obedientiam minime fucata fuisse: præcedit
enim primum secundo, sicut fulgur tonitruo, et
lucifer soli exorienti. Nam qui sæculo bene renun-
tiaverit, clarum est quod etiam bene obedi-
et: qui vero in altero oblique incesserit, in altero quo-
que certissime est claudicaturus.

ἄριστα δηλαδὴ καὶ ὑποταγῆσεται· ὁ δὲ καθ' ἑκάτερον σχολιώσας, καὶ ἐν καθέρω δηλονότι χωλανεῖται.

40. Sunt autem virtutis exercitia multa, absti-
nentiae extenuatio, somni parcitas, lacrymarum
evacuatio, orationis alacritas, humicubationis mo-
lestia, vestitus vilis, manuum operatio, genu-
flexionum frequentia, mortis meditatio, psalmo-
diæ assiduitas, perseverantia stationis. Horum
tamen omnium nihil ita necessarium ei qui subest
atque exercitium sinceræ confessionis et perfectæ
obedientiæ: quibus illuminatur anima, mortifi-
catur voluntas, et perfecta obtinetur conjunctio
ejus qui spiritualiter nascitur cum eo qui gignit.
Duo hæc cæteris omnibus non præferens, infirmus
ad obedientiam erit; atque ita per quæ videbatur
salutem consequi, illusionis subiacet periculo.
Etenim jejunia, vigiliæ, et quidquid ejusmodi aliud
est; secundum se quidem laudabilia sunt; non
tamen utilia, sed ad lapsum inducentia, ei qui pro-
prio arbitrio agitur, nisi præsidis ductu et regulâ diri-

² Luc. xiv, 33. ³ Luc. xviii, 22.

αγαγίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἔχουσα, τὸν κόπον τοῦ μο-
ναχοῦ ὑπομεμενηκέναι. Πρὸς δὲ τοῦ Χριστοῦ πύκτης·
πάντα σοι, ὦ Πάτερ, ἀποδίδωμι, καὶ νοῦν, καὶ θέ-
λημα, καὶ σῶμα, χρῶ τῷ σὺ οὐκέτι ὡς ἂν βούλοι,
εἰκοντὶ σοι κατὰ πάντα. Ὡ θαυμασίας προθέσεως
ἀποδείξεις, καὶ θαυμασιωτέρας ἀποταγῆς ὑπόθεσις!
τῆς μὲν, ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ ἀνθεὶ τῆς ἡλικίας, κατὰ
βούλῃ αὐτῷ χωροῦντων τῶν πραγμάτων, τῶν ἐλπιδῶν
χρηστοτέρων ὑποβαλλομένων, πλοῦτου προκειμένου,
δόξης ὑπαστραπτοῦσης, σαρκὸς σφριγώσης, καὶ
ταῦτα σὺν αὐτοκρατείᾳ, νικῶσαν ἔσχεν ἀπάντων
τὴν εἰς Θεὸν ἐπιθυμίαν· τῆς δὲ, ὅτι καίπερ οὕτω
ἄριστα βουλευσάμενος, οὐ κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν
νῦν ἐπιπλάστως, οὐκείωτερον δὲ εἰπεῖν, ἀναποτάκτως·
ἀποτασσόμενων, τὴν ἀποταγὴν ἔθετο· ἀλλ' ὡς ἀπ-
έδειξεν ὁ ἀληθὴς λόγος. Οἱ μὲν γάρ, οὐκ οἷδ' ὅπως
ἐπιλαθόμενοι τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ὅς οὐκ ἀπο-
τάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύ-
ναται μοι εἶναι μαθητὴς· καὶ ἀλλαχοῦ προστά-
σσοντος· Πώλησόν σου τὰ πάντα τὰ ὑπάρχον-
τα καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐ-
ρανοῖς καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι· ἐγείρουσιν ἑαυ-
τοῖς ναοὺς τε καὶ μοναστήρια, εἴτα ἀσπασάμενοι τὸ
ἐπάγγελμα, τῶν οικείων ἀρχουσὶ τε καὶ κυριεύουσι,
δούλους καὶ ὕλας διαφόρους ἐπισυρρόμενοι, χθὲς ἀμύη-
τοι τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ σήμερον ὡς παλαιοὶ
καθηγούμενοι· χθὲς μὴ εἰδότες χειραγωγείσθαι με-
τὰ συνέσεως, καὶ σήμερον χειραγωγεῖν ἄλλους ἀπαι-
δεύτως προαιρούμενοι· ὧν οὐχ ἡ ἀρετὴ, ἡ χρῆσις
δὲ τῶν ὑπαρχόντων τὴν ἡγεμονίαν κατεπίστευσεν,
οἱ πολλοὶ ἔτεσιν ὀφελιοῦντες ἐκμαθεῖν καλῶς τὸ ἀρ-
χεῖσθαι, εἰδ' οὕτως ἐπὶ τὸ ἀρχειν ἀνιέναι, πρὶ τῆς
πειράς τοῦ προτέρου ἐπικινδύνως τοῦ δευτέρου ἐπι-
λαμβάνοντες, τοιοῦτους ἀπεργαζόμενοι τοὺς ὑπὸ
χείρας, οἱ καὶ εἰσίν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ ἀληθινὴν τὴν
ἀποταγὴν ἐποιήσατο, ἀνόθευτον καὶ τὴν ὑποταγὴν
δείκνυσιν· καὶ γὰρ προηγείται τοῦ δευτέρου τὸ
πρότερον, ὡς ἀστροπὴ βροντῆς, καὶ ἐωσφόρος
ἡλίου ἀνίσχοντος· ὁ γὰρ ἄριστα ἀποταξάμενος,

ἰ'. Πολλὰ μὲν οὖν τὰ κατ' ἀρετὴν ἐπιτηδεύματα
ἐγκρατείας κατὰ τῆς, ἀγρυπνίας νῆψις, δακρύων
κένωσις, εὐχῆς πτέρωσις, χαμευνίας σύνθλιψις,
ἐσθῆτος εὐτέλεια, χειρῶν ἐργασία, γονυκλισίων
πυκνότης, μελέτη θανάτου, ψαλμωδίας ἐπαινια-
σάσεως καρτερία· οὐδὲν δὲ τοιοῦτον τῷ ὑποτακτι-
κῷ, οἷον τὸ κατ' ἐξαγέρουσιν ἀγώνισμα, καὶ τὸ καθ'
ὑπακοὴν κατόρθωμα, δι' ὧν ψυχὴ φωτίζεται καὶ νε-
κροῦται θέλημα, καὶ ὁλοτελής εἰσέκχησις τοῦ πνευ-
ματικῶς γεγεννημένου πρὸς τὸν γεγεννηκότα ἐγγί-
νεται. Ὁ γὰρ μὴ ταῦτα τῶν ἄλλων προτιμήσας,
σαθρὸς πρὸς ὑποταγὴν καθίσταται, καὶ δι' ὧν δοκεῖ
σωτηρίας ἔχεται, ἀπάτης ὀφίσταται βλεθρὸν. Τὸ
γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ ἀγρυπνόν, καὶ ὁτιοῦν ἄλλο τῶν
προεξημένων κατορθωμάτων, αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ
ἐπαινετὸν δολεῖ τις εἶναι, οὐδ' ἂν δὲ εἴη λυσιστάλης,
μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πτώσεως αἰτίον τῷ ἰδιούρῳ
πράττοντι, εἰ μὴ γνώμονι καὶ κανόνι τοῦ καθήγου-

μένου περαινόντο, ὥστε οὐκ ἐπὶ τὴν ἐξαγόρευσιν μεθ' ὑπὸ αἰκοῦς ἐξασκῶν, τὰ δευτέρια τοῖς ἄλλοις δίδωσιν, ἐν τοῖς δυοῖν τὰ πάντα περιελείων.

ια'. Ταῦτα ὁ μακάριος ὡς οὐκ οἶδ' εἰ τις τῶν ἄλλων ἀφοσιωμένος, καλὴν τὴν βᾶσιν πήγνυσι, καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀσφαλῆ τὴν οἰκοδομὴν πεποιήται, πάντα λογισμὸν ἀνατιθέμενος, καὶ πάντα καθ' ὑπακοὴν διαπραττόμενος, καὶ διὰ ταῦτα, Γραφικῶς εἰπεῖν, ἀγαπώμενος ἐν προσώπῳ Πατρὸς αὐτοῦ. Γίνεται οὖν ἀδάμας τῇ καρτερίᾳ, περιδέξιος τῇ διακονίᾳ, διαλάμπων μὲν ἐν πολλοῖς συνάθλοις, ὧν οὐ πόρρω ἀφίστατο κατὰ τὴν κοινοδιαίτην ζωὴν, ἰδίᾳ δὲ μεθ' ἑνὸς ὁμοτρόπου ὑποτασσόμενος καθ' ἡσυχίαν τῷ ἀειμνήστῳ Θεοκτίστῳ, καὶ πῇ μὲν οἱ σκολάζων πῇ δὲ τῇ κοινότητι συνερχόμενος, ἐν τε ψαλμωδίας διατροφᾷς τε καὶ ἐργασίαις, καὶ οἷον εἰπεῖν κοινός τε καὶ ἐπίκοινος γινόμενος καὶ μέτριος κατὰ πάντα. Οὐ γὰρ, ἐπειδὴ εὐγενὴς τὸ κατὰ σάρκα, ἀπετραχύνετο τοῖς ἀγροικότεροις συνδιατώμενος· οὐδὲ ἐπειδὴ ἐξυπηρετεῖτο παρ' οἰκιστῶν πρότερον, τὰς ἀειμνήστους ἐγγειρίζεσθαι διακονίας ἐξενεπάθει. Τοιγαροῦν καὶ κόπρον ἐπὶ ὤμων ἐπεφέρετο, καὶ χῶρον ἀρδεύειν προσετέτακτο, καὶ ἄλευρα φύρειν ἠνείχετο, καὶ ταῦτα μετὰ τοῦ γράφειν τόνῳ πολλῷ καὶ ἐπιμελείᾳ χρητίστη.

ιβ'. Βούλει μαθεῖν καὶ ἕτερα ὑπακοῦς ἀριστεύματα ἐγγύθεν; Ὁ πράκτωρ τῶν κατορθωμάτων ὠνειδί-
ζέτο παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐπὶ παρουσίᾳ ξένων, καὶ ὡς
εὐφημίαν δεχόμενος, ἀκλόνητος διέμενε ὁ εὐκλέ-
στατος· ὑπανεγίνωσκεν ἀξιολόγως ἐν ὧσιν ἀδελφό-
τητος, καὶ ὡς παρὰ λόγον ἀναγνοῖς ἐπιπληρόμενος
ὑπέπτησεν ὁ ἐμφρονέστατος· δουλογενὴς ἀκούων
κατὰ ἀσεταισμὸν, τὴν κεφαλὴν κατένευεν συνερῶν
τῷ Πατρὶ, ὁ εὐγενὴς ὄντως σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ
σώματι· πολύτλας ὧν ἐν τῷ ἐργοχειρῶ καὶ πολ-
λὰ πορίζομενος, ὡς μηδὲν εἰσφέρειν ἄνθρωπος ὅτι
μάλιστα διερχέτο ὁ φιλομαθὴς τε καὶ φιλόθεος, ἀπο-
πεμπόμενος μετὰ γονυπέτησιν παρὰ τοῦ Πατρὸς,
ὡς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐμπειμπουκὸς τῷ σφάλματι, οὐκ
ἀπηυδαδίαζεν, ἀλλ' ἐπέμενεν ἐξαίτων τὴν συγχώ-
ρησιν ὁ θαυμασιώτατος· ἡτόνευε, τὸ δὲ λεγόμενον,
ὁ κατὰ πείραν σκώπτων καὶ διασύρων, οὐκ (d)
ἐκορένυντο τοῖς ὀνειδίσιν, ὁ διὰ τῆς ἐθελουσίου ἀτι-
μίας δόξαν ἑαυτῷ περιποιούμενος αἰδίων. Εἶπω τι
καὶ τῶν οὐκ οἰκείων δοκούστων τῷ ἐπαγγέλματι,
τὸν δὲ λόγον ἔχον κατευθῖν πραττόμενον, ὅτι ἔρωτι
ἐταπεινώσεως βαλλόμενος, παρεκάλει, ἡντιθέλει,
κῶσιζεσθαι, βαπτίζεσθαι, καὶ μέντοι ἐπειθεν, καὶ
παίθων ἐτέτυφετο, καὶ τυπτόμενος παρὰ τινος κατ'
ἐπιταγὴν τοῦ Πατρὸς, ὡς δῶρον εἰληφὸς ἐγχεθήει·
καὶ ἦν τὸ γινόμενον ὑπερφυῖς, τοῦ μὲν ἐκδίαζομένου
διὰ τὸ δοκοῦν ἀνοίγειν, τοῦ δὲ χαίροντος διὰ τὸ κερ-
δέμισθον· καὶ ἡ ὠφέλεια ὅση ὁρῶσι τε καὶ ἀκούου-

A gatur : sed qui confessioni et obedientiae studet, caetera in secundis habens, omnia duobus istis comprehendet.

§ 11. Haec beatus iste, si quis alius, curans, optimum jecit fundamentum, eique solidum superextruxit aedificium, omnem suam cogitationem abjiciens, et omnia secundum obedientiam agens : ob idque dilectus in conspectu Patris sui, ut phrasi Scripturae utar. Fuit autem in tolerandis laboribus adamantinus, dexter in agendis rebus, et inter certaminum socios multos praecellens : a quibus etiam quoad cenobiticam vitam, haud longe distabat, seorsim degens cum uno quodam sibi moribus simili. Porro, juxta reclusionis normam, subiectus (7) erat nunquam satis laudando Theoclisto, nunc in cella sese exerceando, nunc in communitate vacando psalmodiis, refectiois corporis, et manuum labori ; communiterque, ut sic dicam, et promiscue vivens, in omnibus se moderate gerebat. Non enim quia nobilis erat secundum carnem, asperior erat cum rusticioribus conversans ; nec quia prius habebat famulos multos sibi ministrantes, dedignabatur villiora suscipere ministeria : quin et flum ferebat humeris et agrum irrigare jubebatur, et farinam subigebat patienter, et nihilominus scribebat multo cum studio ac diligentia.

12. Vin' etiam alias ejus virtutes discere, obedientiae proximas ? Omnia recte faciens, reprehendebatur coram hospitibus ; et veluti si laudatus fuisset, perseverabat immotus, vir laude dignissimus legebat audiente fraternitate, ut congruum erat, et velut si absone vitio seque legisset, castigatus verecundabatur sapientissimus. Propter urbanitatem audiens serviles natales sibi exprobari inclinato annuebat capite, Patri consentiens, corpore et animo revera nobilissimus. In labore manuum multum contendens atque proficiens tanquam si intulisset nihil, non superbiebat, disciplinae Deique amator eximius. Post petitam de genibus veniam dimissus a Patre, veluti in eandem culpam relapsus non obloquebatur ; sed persistebat, ignosci sibi postulans, admiratione dignissimus. Denique lassabatur, is qui tentandi causa ingerebat convicium et opprobriis saturabatur, is qui per voluntariam D ejusmodi contumeliam sibi comparabat aeternam gloriam. Dicam amplius et quod a religiosa professione videri possit alienum ; consonum tamen rationi, dum recte sit. Tanto tenebatur humiliationis amore, ut oraret precareturque pugnis atque alapis cedi ; et sane persuadebat et persuadens percutiebatur, et ex mandato Patris percussus ab aliquo, velut accepto munere letabatur : eratque stupore dignum, alterum quidem ad id quod incongruum videbatur violenter adigi, alterum vero

NOTAE.

(d) Ecgraphum nostrum ἦ, aut ; puto legendum οὐκ, neque.

(7) Sirletus sic vertit, tanquam in eadem cum Theoclisto cella reclusus fuisset : quod hegumeni conditioni non convenit, nec Graeco textui : imo

infra num. 14 expresse dicitur Plato post Theoclisti mortem primum in ejus cellam migrasse, et solitario vivere coepisse.

γεις, εὐλόγως καὶ εὐαφόρως ἐπὶ ταύτην πρόσεισιν, καὶ τὸν νοῦν καθαίρεται· ἐγγίζων θεῷ, καὶ ταῖς πρὸς αὐτὸν θεωρίαις γλυκαίνεται μετεωροπορῶν τῷ νῷ· ἐπεὶ μὴ δὲ ἐνεστὶν ἡδύτερόν τι τοῦ θεοῦ ἔχειν ἐν θεωρίᾳ, ὅς ἐστι γλυκασμὸς καὶ ὅλος ἐπιθυμία τοῖς γενομένοις αὐτοῦ τῆς ἀκορίστου ἀγάπης, ὡς λήθην λαμβάνειν καὶ αὐτῆς σχεδὸν τῆς ὀρεκτικῆς τροφῆς. Ἐφ' αὐτῷ μὲν οὖν ταῦτα καὶ ἐφίκεται καὶ πορίζεται, καὶ δυνάμει εἰς δυνάμιν μετερχόμενος, καὶ ἀναβάσεις ἀρετῶν ἐν καρδίᾳ διατιθέμενος.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

S. Plato praeficitur monasterio Symbolorum, excurrit Constantinopolim.

15. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἔρχει τὸ καθ' αὐτὸν μόνον σκοπεῖν, ζητούσης τῆς ἀγάπης, καὶ τὸ τῶν ἄλλων συμφέρον· τέθειται γοῦν καὶ ἐν τάξει Πατρός, μᾶλλον δὲ φοιτητὸς δίκην τῇ μνημονευθείᾳ ἀδελφότητι, κατὰ διαδοχὴν τοῦ μακαρίτου Θεοκτίστου, ἐχούση ἴδιον τὸν καθηγεμόνα, ἦν καὶ ἀμφοτέροι πνευματικῶς τε καὶ σωματικῶς ὅτι μάλιστα εἰς τὸ εἶναι τε καὶ ὀνομάζεσθαι μονὴν εὐαγεστάτην προήγαγον. Γίνεται δὲ καὶ δύοιν φοιτητῶν καθηγητῆς ἰδιοτρόπως, ὅφ' ὧν ἐξηγηρεῖτο, καὶ οὐ· εἶχε συνεστίους, ἀλλ' οὐχὶ συσσίτους, ὧν δ' εἰς ἐτι περιεστὶ τοῦνομα Ἀντώνιος, ὁ μεθ' ἡμῶν καὶ σὺν ἡμῖν μέχρι γήρους ὑποταττόμενος· αὐτὸς ἡμῖν ὀψηγγητῆς εἰς ἐνταῦθα τῶν ἐπιζητούμενων. Ἄρτος, φασί, τῷ Πατρὶ καὶ κύριος πρὸς λαχάνους καὶ ἀκροδρύους (ε), ἡ καθ' ἡμέραν εὐανθίζουσα ἀνέλαιος διατροφή, πλην Κυριακῆς τε καὶ ἑορτῆς, καθ' ἃς εἰώθει ὁμοτράπεζος εἶναι τῇ κοινῇ ἀδελφότητι. Ποτὸν, δ' βλύζουσι κρῆναι, καὶ ὧ συνάγεται νοῦς, οὐ χεόμενος οἰνοφυλίας βέβρυγται, οὐδ' αὐτὸ ἡμερήσιον δεῖ, ἀλλὰ πῇ μὲν ὑπερημερήσιον, πῇ δὲ θυσευόμενον τῇ ἐβδομάδι, ἥ καὶ δεκαήμερον λαμβανόμενον τῆς βραδυποσίας, ἐν οὕτως εἴπω καὶ ἀποσίας, μετὰ τῆς ἐγκρατοῦς ἐφέσεως, καὶ ἐκ φυσικῆς κράσεως, εἰς ἕξιν αὐτῷ καθεστῶσης.

16. Ἐσθῆς εὐτελὲς καὶ βραχύτιμος, καὶ πρὸς μόνην θάλασσαν πεποιημένη, ἀλλ' οὐχὶ λεπτοῖς ὕφασμασιν ἐπιτετηθευμένη, οὐδὲ βαρικοῖς χροαῖς ἐξηγνησμένη, ἦν οἱ καλλωπισταί, ἀλλ' οὐ μονασταὶ θηρῶν ἐφένται. Προσευχὴ καὶ ἀνάγνωσις ἐπίπονος, ἀποριζομένη κατὰ καιρὸν, καὶ εἰς τροφήν αὐτῷ ἀντὶ τρυφῆς καρυκευομένη. Γονυκλισίων πυκνότης, πατρόθεν ἡργμένη, ἐξ ἧς τύλοι χειρῶν τε καὶ γῆς ἐφ' ἧς ἐδεθήκει, μέχρι τοῦ δεῦρο τὴν ἀρετὴν στηλιτεύοντες. Στρωμνὴ οὐχ ἀπαλὴ τε καὶ διαβρόντουσα, ἀλλ' ὅση καὶ ὑποπιάζειν τὸ σῶμα δυναμένη, καὶ ἀταπεινῶτον αὐτὸ πρὸς τὰς πνευματικὰς λειτουργίας διαφυλάττειν ἰσχύουσα. Χειρῶν ἐργασία διὰ σπουδῆς· τοῦτο γάρ τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων παρὰ τοὺς πολλοὺς, ἵνα μὴ λέγω τοὺς πάντας, τὸ ἐπίσημον, ἢ μᾶλλον, οἰκείωτερον εἰπεῖν, σὺν τῷ ἱερῷ Ἀποστόλῳ φάναι (f),

tiam, uti Deo placitum erat, sectatus; opportuno auspicioque aggreditur solitudinem; et mentem altolens, appropinquat Deo; contemplationibus circa eum versantibus oblectatur, animo excelsa perambulans: nihil enim delectabilius est quam Deum speculari, qui totus est oblectatio et voluptas eorum, qui ipsum degustant amore insatiabili, ita ut pene in oblivionem veniant ipsius cibi appetendi. Itaque sibi ipsi in futurum sic prospexit Plato, ex virtute transiens in virtutem, et ascensiones suas in corde disponens.

CAPUT III.

15. Quoniam vero nequaquam sufficit sua duntaxat curare, sed et aliis utilia quaerit perfecta charitas, ordinatus Pater seu potius illuminator prae memoratae fraternitatis, proprium habere hegumenum solite, beato Theoctisto succedit in ejus loci regimine, quem ambo in spiritualibus aeque ac temporalibus promoverant maxime, adeo ut esset ac diceretur monasterium optime constitutum. Duobus tamen praecipue sese praebuit ducem vitae spiritualis, a quibus ei ministrabatur, quosque habebat, non comessatores, sed convivae. Horum unus adhuc superest Antonius nomine, qui nobiscum usque ad senium sub obedientia vivit; ipse nobis suggerat, quae hic desiderantur. Quotidianus, inquit, cibus Patri erat panis, cum faba et oleribus atque arborum fructibus, absque oleo, praeterquam Dominicis festivisque diebus, quibus consueverat communi cum fratribus mensa uti. Potus erat quem fontes praestant, et quo mens colligitur, nequaquam capiens fluxum violentiae; et hic quidem non semper quotidianus, sed quandoque ultra diem dilatus, aut bis in hebdomade sumptus. Quandoque etiam decimo duntaxat die, exigua illa seu potius nulla utebatur refecillatione, propter summam appetentiae continentiam, quae illi quodammodo in naturam transierat.

16. Vestis et curta, ad solum calorem facta, non autem subtilibus filamentis contexta aut colorum tincturis florida, qualem videre amant non monachi, sed elegantiarum studiosi. Oratio et lectio ejus laboriosa erat, et statim temporibus definita, cibum quoque ejus deliciarum loco condiebat. Frequentia genuflexionum, a Patribus tradita, tanta erat ut manibus ipsique in qua fiebant terrae calli inducerent, in monumentum virtutis ejus. Stratum nec molle erat, nec lecto circumfissum: sed quo affligi corpus, et ad spiritualia officia firrum posset servari. Manuum operatio diligens: hoc enim ex praclaris illius dotibus unum praee multis, ut non dicam omnibus, ipsum faciebat illustrem; aut ut magis proprie loquar, Apostolo similem, quod dicere posset: Ad ea quae mihi opus erant et his

NOTÆ.

(e) Ἀκροδρύα summam herbas interpretatur Sirletus: sed quia δρύον, altera compositi pars, significat nemus, malui arborum fructus, et quidem silvestres, intelligere.

(f) Egraphum nostrum φαίνω· sed sensus videtur infinitum exigere, quem substitui.

qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ: neque gratia panem comedi*. Quæ enim manus elegantius, quam illius dextera, litterarum formabat tracius? aut quis scriberet studiosius, cum ipsius alacritas quaecunque opus ferventer aggredere-tur? Quis autem enumerare valeat eos in quorum manibus sunt ab ipso scripti libelli et opuscula, ex diversis divinis Patribus collecta et multam asserentia utilitatem? Unde vero monasteriis nostris ista librorum copia? nonquid ab illius sanctis manibus et laboribus? Ipsos volutantes et illustramur quoad animum, et scripturam admiramur talem ac tantam. Sed quædam tacita præterivit sermo, ad quæ enarranda regrediatur necesse est.

δραμῶν ὁ λόγος ἀνιστέρητά τινα, πάλιν ὑπνοστήσας; 17. Tempore illo invaluit tempestas impietatis, B Constantinus, inquam, ille cogitatione impius (9) mali-tiæ omnis receptaculum, multiceps draco, hære-sis iconoclasticæ ductor, monastici ordinis perse-cutor acerbus. Quem ille nostrorum Nazærorum non exterminavit? quem absconditum non produxit in medium? quem sibi oblatum non traxit in ba-rathrum impietatis? Sane si quis ex illustrioribus ipsum latuit, tanquam scintilla in loco abdito, in-ter mortuos reputabatur ab iis qui vivebant super terram. Talis autem etiam noster Elias fuit, custo-ditus a Domino in quibus exercebatur locis, ut ne-que in manus novi istius Achab incideret, neque particeps fieret impietatis; sed post transitum no-cturnæ illius confusionis, appareret nobis velut stella matutina; quod et factum vidimus. Etenim C necessariis quibusdam ex causis ingressus est By-zantium; cumque ii qui in urbe reliqui erant mo-nachi, denuo velut luminaria cœpissent conspici; comparuit tanquam a mortuis redivivus beatus, nam nec nobis quidem ipsis innoverat (10), ge-

18. Diffusa est autem adventus ejus fama, non tantum inter cognatos et notos, sed per totam ur-bem Byzantinam; aliis alio ipsum trahentibus et benigne suscipientibus, atque salutari ejus doctrina frui cupientibus. Erat enim, ut qui maxime, sua-vis sermone, suavior moribus, ea autem forma quæ monachum commendat, et in doctrina varius; omnibus omnia factus, secundum Apostolum; con-jugatis auctor temperantiæ, virginibus defensor, adhortator constitutorum in potestate, spiritu in-firmorum medicus. Patribus filios concordēs effi-ciebat, et filiis patres reconciliabat; servis suade-bat, ut dominis essent morigeri; et hos inducebat ut illis facerent bene. Ut cætera porro omnia, quæ vir Dei faciebat dicebatque, cognosci possint, unum

* Act. ix, 34.

A ἔχοντος, ταῖς χεραῖς μου καὶ τοῖς ὁδοῖς ἴμετ' ἐμοὶ ὑπηρετήσαν αἱ χεῖρες αὐταί, οἷτις μὴδὲ δωρεὰν ἀρ-τορ ἔφαγεν. Ποία γὰρ χεὶρ τῆς ἐκείνου δεξιᾶς μου-σικώτερον ἐσυρμαιογράφησεν, ἢ τῆς ἐπιπονώτερου τῆς ἐκείνου προθυμίας ἐσπουδαιογράφησεν; καὶ πᾶν ὁτιοῦν προσπεσὼν ἔργον θερμῶς διεχειρίσατο. Πῶς ἂν τις ἐξαριθμήσειεν, τοὺς τὰ ἐκείνου πανήματα εἰτ' οὖν βιβλιοθήκῃς ἔχοντας, ἐκ διαφόρων θείων Πα-τέρων ἀνθολογηθέντα, καὶ ἱκανὴν ποριζόμενα τοῖς κεκτημένοις τὴν ὠφέλειαν; Ταῖς καθ' ἡμᾶς δὲ μο-ναῖς πόθεν ἄλλοθεν ἢ τῶν δέλτων εὐπορία; ἢ οὐχὶ ἐκ τῶν ἐκείνου ἁγίων χειρῶν καὶ πόνων; ἃς οἱ με-τόντες καὶ τὴν ψυχὴν φωτίζόμεθα, καὶ τὴν γραφίδα θαυμάζομεν ὅποια τε καὶ ἥλιξη. Ἀλλὰ γὰρ παρα-ἀπὶ γυμνασίου τὰ παραλειφθέντα.

19. Ἦκαμζε τηνικαῦτα ὁ χειμὼν τῆς ἀσεθείας, Κωνσταντῖνος ὁ δυσσεβὴς λογισμὸν, τὸ τῆς κακίας δοχεῖον, ὁ πολυκέφαλος δράκων, ὁ τῆς εἰκονομαχι-κῆς αἰρέσεως τριστάτης, ὁ τοῦ μοναχικοῦ τάγματος πικρὸς διώκτης, ὃς τίνα μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς Ναζι-ραίων οὐκ ἐξηφάνισεν; τίνα δὲ κρυπτόμενον οὐκ εἰς μέσον ἤγαγεν; πόλον δὲ ἀντιφερόμενον οὐ κατέσπα-σεν εἰς τὸ καὶ ἀσεθείας βάραθρον; ὡς εἰ ποῦ τίνα ἐναπολειφθέντα τῶν ἐπιφανῶν, ὥσπερ τινὰ σπιν-θήρα ἐν ἀποθύσῳ τόπῳ κείμενον, ἐν νεκροῖς λελο-γέται, παρὰ τῶν ἐστὶ ὑπὲρ γῆν ὄντων. Τοιοῦτος ὁ ἡμέτερος Ἥλιος, ὅπου Κυρίου φυλαττόμενος ἐν οἷς ἤρχειτο τόποις, καὶ μὴ εἰς χεῖρας ἀλόους τοῦ νέου Ἀχαῶ, μὴδὲ μετασχὼν τῆς ἐκείνου ἀσεθείας, ἐν ἀναφανῇ μετὰ παρέλευσιν τῆς νυκτομαχίας, ἀσθήρ ἐωθινὸς ἡμῖν, ὅπερ καὶ γέγονεν. Ἐντεῦθεν διὰ τινος ἀναγκαλᾶ εἰσεῖσιν εἰς τὸ Βυζάντιον, ἄρτι ὥσπερ τι-νῶν φωστήρων ἐπιφανομένων τῶν ἐπιλειεμμένων μοναστῶν τοῖς ἐν ἄστει.

20. Καὶ ἐπειπερ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶν ἀνεγνωρίσθη ὁ μακαρίτης (οὐδὲ γὰρ ὅτι ὀπῆν ἡμῶν τῆς τεκού-σης ὁμαίμων ἐγνωρίζετο), γίνεται περιδότης αὐ-μόνον συγγενεῦσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ πᾶσιν τῇ Βυζαντινῇ, ἄλλων ἀλλαχοῦ ἐκόντων αὐτὸν, περιχαρῶς τε ἀσπα-ζομένων, καὶ φιλοφρόνως δεξιουμένων, καὶ ἀπα-λαύδων διδασκαλίας προσηκούσης. Ἦν γὰρ ὅτι μάλιστα ὁ ἀνὴρ ἡδὺς τὸν λόγον, ἡδύτερος τὸν τρέ-πον, ἀσκητικὸς τὸ εἶδος, πολυειδὴς τὴν διδασκαλίαν, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, γινώμενος, D τῶν ἐν συζυγαίαις σωφρονιστῆς, τῶν παρθενεύοντων συνασπιστῆς, τῶν ἐν ἐξουσίαις παρακλητικὸς, τῶν ἀσθενούντων εἰς ψυχὴν ἱατρὸς, πατρᾶσι τέκνα συμ-βιβάων, πατέρας τέκνοις καταλλάσσων, δεσπότηις δούλους εὐνοεῖν ἀντιβολῶν, καὶ τούτους ἐκεῖνοις εὐ-

NOTÆ.

(9) Summa crudelitas Copronymi in monachos et sacras reliquias refertur a Theophane ad an-num imperii ejus 31, Christi 772. Mortuus est Co-pronymus 14 Septembris anni 775. Successor ejus

filius Leb regnavit usque ad annum 780, mortuus 8 Septembris.

(10) Indefinitus Sirictus: Neque enim a co-gnatis superesse credebatur.

εργέτας καθιστῶν. Τάλλα ὅσα ὁ τοῦ Θεοῦ ἀνθρω-
πος ποιῶν τε καὶ λέγων γνωρίζεται, ἐν εἰπῶν εἰς
σύστασιν τῶν εἰρημένων, πιστώσω τὸν λόγον. "Οτι-
περ ἂφ' οὗ ἐπεδήμησεν τοῖς ἐν ἄστει, ὅλους οἴκους
μετέπλεσεν, καὶ μετεστοιχείωσεν εἰς βίον ἐνάρετον.
Τί δὴ τοῦτο; "Ορκον ἐκκόψας τῇ παραινετικῇ αὐτοῦ
γλώττῃ, καλλωπισμούς συστείας τῇ εὐκόσμῳ διδα-
σκαλίᾳ· φιλοπρωχίαν ἐμποιήσας τῇ ἠθικῇ ὕφηγῆσαι,
ἐξ ἧς κένωσις χρημάτων καὶ διανομαὶ ἐφ' οὓς ἡσκαίτο
τόπους δημόσιοι. Πρὸς τε ἀνάγνωσιν ρυθμίσας, καὶ
πρὸς οἰκονομίας καλῶν ἐν ἐπανάγων, καὶ ταῦτα ἐν κό-
πῃ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, τληπαθῶν, ἀγρυ-
πνῶν, περσοπορῶν, ταῖς παρὰ τῶν φίλων καὶ συ-
γενῶν δεξιώσεσιν, ἀνταλλάσσων τὰς παρ' αὐτοῦ
κακοπαθείας, ἔργῳ τὸ τοῦ Ἀποστασομένου φεγγόμο-
νος· Ἰσχυρίζω μὲν τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ,
μὴ πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γέ-
νωμαι.

19'. Ἦρὲν τοιγαροῦν σύσσημον τῇ βασιλεύσει, τὸν
λόγον ὅπῃ τοῦ βίου μαρτυρούμενον ἔχων, καὶ αὐτοῦ
τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἀπερίττου σχήματος, παράκλησις
εἰς ἀρετὴν τοῖς ὁρῶσι γινόμενος· εἰ δὲ οὗτοι πολιτικὸς
ἦν ἐν τῇ γλυκαίνῳ τὴν φράσιν πρὸς τὸ τῶν ἀκούον-
των ἰδιότροπον, ὁράτω τις τὸν καρπὸν, καὶ μὴ
μεμφέσθω τὸν τρόπον. Τίς δὲ οὗτος; Ὁ τῶν ἀμαρτα-
νόντων μετάνειος, καὶ ὁ τῶν ἀποτασομένων τοῦ
βίου δμῶς· πρῶτος γὰρ καὶ μόνος σχεδὸν εἰπεῖν
περωτὴς τῶν τοῦ γένους καὶ τῶν ἐξω γένους, ὁ τῆς
δοσιότητος· ἐραστὴς ἡμῶν δέδεικται. Διὰ ταῦτα καὶ
προδτατεῖν μοναστηρίου ἀστικοῦ ἀναγκάζεται μὲν,
οὐ καταπεφθεῖται δέ· καὶ ἀρχειν τῆς Νικομηδείων Ἐκ-
κλησίας ὅπῃ τοῦ τηλικαῦτα προέδρου προτρέπεται
μὲν, οὐ συνέρχεται δὲ, φεύγων τὸν κλήρον ὁ τούτου
ἄξιος, καὶ τὸ τῆς ἱεραρχίας ὕψος δεδιώς ὁ τὴν
ἀρετὴν μετῴρος. Διὸ καὶ πρὸς τὴν φίλην αὐτῷ
ἡσυχίαν ἐκάνεισιν, κακεὶ καθιστᾷ μνήμης ἄξια,
πρωχῶν προσητάμενος, ἀδίκουμένων ὑπερασπιστό-
μενος, θλιβομένων παραμυθούμενος, καὶ θλίβιν
οἷαν βοῦλῃ πιεζομένους θεραπεύων, τοῦτο μὲν διὰ
γνώσεως καὶ μέλανος, ἐπεὶ μὴ εἶχεν ἄλλῃ τινὶ φαρ-
μάκῃ ἐπαμύνασθαι τῷ προσόντι, καὶ ἰσχυρὲν γὰρ τὸ γράμ-
μα ὡς ὄρων αἰδοῖ τοῦ ἀνδρός, κάμπτων πρὸς ὁ-
κτον τὸν ἐλατὲν δυνάμενον.

20'. Τοῦτο δὲ καὶ ἐξ ὧν εὐπορεῖτο ἡ χεὶρ ἐπιδοῦναι.
πληροῦνται αὐτὴν τῶν καλῶς τὰ ἐνόντα κενοῦντων
ἐπὶ μετέξει τῶν ἀκένωτων καὶ αἰώνιων. Εἰ δὲ μὴδ-

• I Cor. 13, 27.

A dicam, quod fidem præstet reliquis: videlicet
quod ex quo cum civibus versari cœpit, totas refor-
mavit familias, et ad virtutis cultum convertit. Qua
ratione? inquires. Jurandi consuetudinem excinden-
do communi notoria sua lingua: reprimendo corpo-
ris ornatum superfluum, sua ornatissima doctrina,
dissertatione morali inculcando amorem pauperum,
unde largitiones pecuniaræ et eleemosynarum dis-
tributiones publicæ, per loca in quibus exerce-
batur; ad lectionem denique piam et ad quidquid
est bonorum operum inducendo, idque in pressura
et fatione, diu noctique laborans, vigilans, dis-
currens, ut accepta ab amicis cognatisque ho-
pitalitatis solatia æquaret tolerantia ærumnorum,
ipso opere cum Apostolo consuetudinem: *Castigo cor-
pus meum et in servitutem redigo; ne posteaquam
aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar* *.

19. Sustulerat ergo publicum regnatrici civitati
signum, habens sermonem, cui vita congrua præ-
beret testimonium: adeo ut, ex ipsa villi abjecto-
que habitu videntibus esset ad virtutem hortator.
Quod si, quia urbanus erat, suavitate quadam con-
diebat dictionem, ut se aptaret audientium genio;
consideretur fructus, et non vituperabitur modus.
Quis autem iste? Peccantium resipiscencia et
sæculo renuntiantium multitudo. Primus namque et
solus, ut si dicam, fuit, qui generi nostro, eisque
qui extra illud erant alas addidit ad virtutem, nos-
que ad amorem perfectionis induxit (11). Propterea
instanter rogatus urbani ejusdam monasterii
præfecturam suscipere, omnino renuit, et ab eo
qui tunc erat patriarcha (12) ad Nicomediensium
Ecclesiam regendam invitatus obsequi noluit, cle-
ricatum fugiens, quo erat dignissimus; et hierar-
chicum formidans fastigium, qui solam suscipie-
bat virtutem. Revertit autem ad dilectam sibi so-
litudinem, et ibi res fecit memoris dignas, pauperes
defendens, injuste oppressos propugnans, tribula-
tos consolans, et quamcunque afflictionem patien-
tibus subveniens; idque vel sermone vel epistola
propter viri reverentiam, instar muneris efficax ad
flectendum eum qui poterat misereri.

20. Ex iis quæ ad manum erant, replentibus eam
illis qui substantiam suam credebant bene exhau-
riri, propter desiderium inexhaustorum æterno-

NOTÆ.

(11) Michael in Vita S. Theodori ista explicat:
« Plato sanctissimus Theodori nostri avunculus, iis
quibuscum ageret gratissimus, multos ac celestis
philosophie studium pellexit: imprimis autem egre-
gium hunc Theodorum, suum ex sorore nepotem,
qui et ipse jam dudum per se ut dicitur, cœperat
philosophari. Quin ipsos quoque Theodori paren-
tes et fratres, Josephum et Euthymium, cum parva
sorore, et suos ipsius fratres adjecit Plato, qui nu-
mero item tres erant. Hos omnes tanquam ex com-
posito communi vitæ cælibem antepontes, de-
ducit ille secum et disciplina imbuat præstantiore.
At illi confestum et opes et divitias et cæteras fa-

cultates pauperum sinibus ingerunt, servos innu-
merabiles in libertatem vindicant, Deumque secuti
ac ducentem Patrem, Byzantium relinquunt. » Hæc
ibi: quæ sub Leone Chazares cepta, sub Irene
peracta sunt, quando pariter omnes ad Sacundionis
monasterium secessere, ut mox sequenti capite
dicitur.

(12) S. Tarasium CP. patriarcham intelligo: qui
cum piissima Irene orthodoxiam restituit, dabat-
que operam ut Ecclesiæ quæ sub Iconomachorum
tyrannide, vel episcopis orbatæ mœrebant, vel
hæreticis traditæ, lupos pro pastoribus alere cogeban-
tur, his ejectis, legitimos et orthodoxos sortirentur.

rumque bonorum satagebat largiri, ut poterat, aut saltem consolando dolorem eximens, exasperatum mœrore animum leniebat prolixiori confabulatione. Quid mirum? Poterat cum venerando Job dicere: *Salvum faciebam egenum de manu violenti, et orphanum cui non erat adjutor: benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum: causam, quam nesciebam, diligentissime investigabam* *. Quapropter agnoscebatur ut pater, laudabatur ut protector, benedicebatur ut curator, vissebant, occurrebant, suscipiebant eum tam qui solitariam quam qui communem profitebantur vitam (13); et ultra quæ incolebat loca differebatur ejus fama, cum in omnium ore esset Plato, velut res maxima atque dignissima: quem profecto nec futura silebunt tempora, cum virtus res sit immortalis.

CAP. IV.

Præficitur Sacudionis monasterio Plato, et pro veneratione sanctorum imaginum agit in concilio.

21. Nunc commemoranda nobis venit Christianissima Irene, pacifica, juxta sui nominis etymon, imperatrix; in qua hoc præter alia laudandum venit, quod sub ea sit aperta janua volentibus vitam monasticam amplecti, ante hæc regnantibus impiis haud minus clausa sub ethnicis erat ad Christianismum. Tunc universa nostra familia renuntiavit sæculo: tunc celeberrimus Pater noster post quietem solitudinis suscepit prælaturam: suscepit, inquam, nec volens nec cupiens (quomodo enim, qui maximas fugerat, dignitatum minimarum desiderio teneretur?), sed partim consanguineorum precibus emollius (dicam enim quod res est, etsi paulo id inconcinnius videatur), partim confidens, quod vel in ipsa præfectura posset pristinam quietem conservare: sed hoc nequaquam ut sperabat obtinuit; multæ enim tentationes ei ex hoc capite proveniunt: a quibus vero et per quos eæ fuerint suscitæ, personarum respectu dicere prætermitto: hoc a suoque instituto et proposito alienissimam duxerit.

22. Quid autem fecit generosi animi rectique consilii vir? Postquam ad prælaturam raptum se vidit, neque eam effugere (quamvis de hoc sæpius deliberaret) citra periculum posse; quemadmodum gubernator prudens, in medio circumstrepentis procellæ constitutus, omnem animi torporem a se excussit; et mentis oculos sursum attollens, investigare cepit virorum sanctorum vitas, non ad recentia exempla respiciens (hæc enim plerumque distorta confusaque sunt), sed ad archetypam apostolicæ vitæ imaginem, quod facere oportet omnes eos qui perfectæ virtutis simulacrum exprimere in se cupiunt, et vitam volunt ad similitudinem Patrum atque ad salutem instituere.

23. Primum autem hoc fecit, et quidem admo-

* Job. v, 15; xxix, 12, 16.

Α ἑτέρῳ, παρακληθεῖ ἐξαίρων τὸ ἄλγος, καὶ μακροτέρῳ διερωτήσῃ ἀπαλύνων τὴν τραχυνομένην καρδίαν τοῦ κάμνοντος. Τί θαυμαστὸν πρὸς ταῦτα, καὶ αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Ἰωβ ἐκείνα λέγειν· Διέσωσα πτωχὸν ἐκ χειρὸς δυνατοῦ, καὶ ὀρφανὸν οὐ οὐκ ἦν βοηθὸς ἐβοήθησα, στόμα δὲ χήρας με ἠύλόγησεν, δίκην δὲ ἦν οὐκ ἦδεν ἐξίχρυσαι ὧν ἔνεκον καὶ ὡς πατὴρ ἐγνωρίζετο, καὶ ὡς προστάτης ἐμεγαλύνετο, καὶ ὡς κηδεμὼν ἐμαχαρίζετο, ὁρώμενος, ἀπαντῶμενος, ξενιζόμενος, παρὰ μονασταῖς, παρὰ μιγάσιν, εἰς τὰ ὑπέρκεινα ὧν ἦσκειτο τόπων πῆς περὶ αὐτοῦ φήμης διαδραμούσης, καὶ πάντων τὴν Πλάτωνα ἐν ταῖς ἑαυτῶν γλώσσαις, ὡς μέγα τι καὶ ἀξιάγαστον χρῆμα, ἐπιφερόντων· ὅν καὶ ὁ μέλων χρόνος· εἰ οὐδ' ὅτι οὐ σιγήσεις, εἰπερ ἀρετὴ Β πρᾶγμα ἀθάνατον.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

κα'. Ἀλλ' ἦκεν ἡμῖν ἡ χριστοφόρος Εἰρήνη, ἡ φερωνύμως βασιλεύσασα, ἐν ἣ μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν καὶ ἡ τοῦ μονάζειν παντὶ τῷ βουλομένῳ ἠνέωκτο θύρα, πάσαι ὑπὸ σεθεοῦ βασιλεῖας κεκλεισμένη, καθάπερ ὑπὸ Ἑλληνιζούσης τὸ Χριστιανίζειν. Ἐντεῦθεν ἡ περὶ ἡμᾶς μὲν πανέστιος ἀποταγὴ, τοῦ δὲ πανευφήμου Πατρὸς ἡ μετὰ τὴν ἡσυχίαν ἡγεμονία, οὐ βουλομένου μὲν, οὐδὲ ὀρεγομένου ἀρχειν (πῶς γὰρ ἂν ὁ τὰς μεγίστας φυγῶν ἀρχὰς ἐφέσει τῶν ὑπεριμένων ἡλίσκετο) ἀλλὰ τὸ μὲν κατακλασθεὶς ὑπὸ τοῦ αἵματος (εἰρήσεται γὰρ τ' ἀλήθες, εἰ καὶ τραχύτερος C ὁ λόγος), τὸ δὲ καὶ ἐλπίσας τὴν αὐτὴν ἴσχειν ἡσυχίαν, κἂν τῇ ἡγεμονίᾳ, ὅπερ οὐχ αἰὼν τε. Οὐδὲ γὰρ ζητήσας εὖρε τὸ ἐλπίζόμενον· κἀντεῦθεν αὐτῷ οἱ πολλοὶ πνεύσαντες πειρασμοὶ· τὸ δὲ ὑπ' ὧν καὶ δι' οὓς, ἀφήμι λέγειν, αἰδοί τῶν προσώπων, πλὴν ἔλκει βίον ὀδυνηρόν τε καὶ ἀνώμαλον, καὶ τῆς οἰκείας ἕξεως ἀναρμόδιον.

tantum significo, quod vitam molestiis plenam, καβ'. Ἀλλὰ τί ποιεῖ ὁ γενναῖος ἐκεῖνος βὀνως καὶ εὐθύβουλος; Ἐπειδὴ εἴωρα ἑαυτὸν ἐαλωκότα τῇ προστασί, καὶ φυγεῖν ταύτην οὐκ ἀκίνδυνον, καίπερ πολλάκις βουλευσάμενος, οἶά τις οἰακοστρόφος, ἐν μέσῳ κλύδωνος περιζέοντος, τὸ τῆς ψυχῆς ὀκνῶδες ἀποσεισάμενος, καὶ τὸ τῆς διανοίας ὄμμα ὑψιφρόνως ἀνατείνας, ἰχνηλατεῖ λοιπὸν τοὺς τῶν μακαρίων ἀνδρῶν βίους· οὐ πρὸς τὰ προσεχῆ παραδείγματα βλέπων, ἐπεὶ λοξὰ καὶ συγκαχυμένα, πρὸς δὲ τὴν ἀρχέτυπον εἰκόνα τῆς ἀποστολικῆς ζωῆς ἀποσκοπῶν (ὃ δεῖ πάντας τοὺς τῆς ἀρετῆς γραφείας ποιεῖν, εἰ γε μέλλοιεν Πατροεἰκελον καὶ σωτήριον τὸν ἑαυτῶν βίον ἀπεργάζεσθαι), πρῶτον τοῦτο ποιεῖ, καὶ λίαν νεανικῶς.

κγ'. Εἰς τὰς τοῦ μεγάλου καὶ θεοφόρου Βασιλεῖου

NOTÆ.

(15) Græce μιγάδες. Sirletus conjugatos vertit, et μονασταῖς, monachis, eoa opponit.

νομοθεσίας εισελθών, ὡς ἐν παραδείσῳ, καὶ εὐρὼν ἂν ἐναντιουμένην τῇ μοναδικῇ πολιτείᾳ τὴν ἀνθρώπινην συνῆθειαν, πρὸς τῷ τοῦ θήλεως ζῷου δούλαις τὰ κοινόνδια διοικούμενα, κἀντέθεν πολλὰς τὰς ἀτοπίας τικτομένας, μείζους δὲ τὰς ψυχικὰς ζημίας ὕφισταμένας, ὅρα τί ἐργάζεται. Ἐπερωτήσῃς πρότερον χρησαμένος· παρὰ τῶν εὐ εἰδόντων, ὡς ἂν μὴδὲ αὐτὸ τὸ καλὸν ἀδασάνιστον εἴῃ (τῆς γὰρ αὐταρσεύσεως πόρρω νεύων, οὐκ ἦν τι, ὃ μὴ συμβουλαῖς διεπράττετο), καὶνοτομεῖ τὰς ἐκνόμους παραδόσεις ὡς φιλοκάκους αἰρέσεις, καὶ καθιστᾷ τὸ αὐτοῦ μοναστήριον ἄτερ δούλων, ἔξω τοῦ θήλεως ζώου δίχα ἐμπορικῆς ἄλλης προσόδου, ἅτινα καπηλικὰ κέρδη ὁ αὐτὸς θεὸς Βασίλειος ὀνομάζει, φευκταῖα εἰρηκεν. Γίνεται δὲ ἡ κατόρθωσις οὐκ ἀμογητὴ, ἀλλὰ γὰρ καὶ λίαν περιστατικὴ ἐκ τῶν συνασκειμένων ἀνθρώπων, καὶ ἐκ τῶν ἐξωθεν ἀντιπραττόντων τῷ ἀγαθῷ σκοπῷ, οὐκ ὀλίγων ὑπαρχόντων. Καὶ οὐ θαυμαστόν· ἐπεὶ μὴδὲ συνῆθειαν περιόβει τῶν βέλτων καὶ εὐπετῶν, μὴδὲ τι ἀνεπίφοβον τῶν ἐπαινετῶς ἐλουμένων. Ἄρ' οὖν οὐχ ὑπερανεστῶσης διανοίας ἀπορραγῆναι ἐπιβλαβοῦς παραδόσεις, καὶ τοιοῦτον προθεῖναι αὐτὸν ὑπόδειγμα καλὸν τοῖς βουλομένοις μὴ μόνον ὀνόματι, ἀλλὰ καὶ πράγματι μονάζειν, καὶ οἰκεῖον τῷ βίῳ καὶ τῷ ἔργῳ ἔχειν. Πῶς γὰρ ἂν μοναστῇ ἀληθινός, ὃ δεσποτείας φόβον δούλοις ἐπανατεινόμενος; ἢ πῶς ἀγοήτευτος τὴν ὄρασιν ὃ ἐκ θεωρίας τοῦ συνόντος αὐτῷ ὑπουργοῦ θήλεως ἀσκητῆς καθυπηρετούμενος; ὅπουγε καὶ τούτου ἐκτὸς ὑπάρχων, τῷ ἐμφυλῇ πολέμῳ συνδεδῆκεν ἀλίσκεσθαι. Ἡμεῖς τοιγαροῦν ὃ ζῆλος τῶν ἐγγύθεν, καὶ μετέλαβον τοῦ ἀγαθοῦ οἱ φιλόθεοι πόρρωθεν, κακῆς τὸ κλέος διακινῶν ἀπηνέγκατο. Εἰ δὲ καὶ ἄλλον ἔσχεν συναγωνιστὴν τε καὶ συλλήπτορα, φημι δὴ τὸν ταῦτα λέγοντα καὶ γράφοντα, τῷ Πατρὶ τὴν χάριν ἀνεκτεῖν· παιδὶ γὰρ προσήκει τὸ πάντα πατρῴζειν, καὶ ὅλον αὐτὸν ἐμπάρχειν τῷ γεννήτορι.

κδ'. Ἐπεὶ περιστελλεῖ αὐτὸν ἐκ τῶν ἐν ἄστει προσδόντων, ἐκ συνουσίας ἀρχιστευόντων, ἐκ συνδιατριβῆς ἀρχόντων, εἰσω τῆς πνευματικῆς αὐλῆς ἐρητισμένον ἔχων τὸν πόδα· ἐπιστατᾷ τοῖς λογικοῖς θέρμασι, διατρέφει διδασκαλίας πόδας, καὶ νηματίζων κατηχήσεις βεῖθρον· ἐξ οὗ τί γίνεται; Εὐθαλεῖ ἡ Λία, αὖξει τὸ ποῖμνιον, γίνεται περιδότης, δοξάζεται ὁ ἅγιος Θεός, παρ' οὗ πᾶν ἀνθρώπος τὸ κατορθούμενον. Ἀλλ' οἶόν μ' ἐν μέσῳ τῶν εἰρημένων λαθὼν μικροῦ δεῖν παρέδραμεν! Ἡδὴ κρατησάτης τῆς εὐσεβοῦς Εἰρήνης, καὶ πολλῶν λόγων βαλλόντων καὶ

dum strenue. In magni atque divini Basilii Regulas, velut in paradysum ingressus, et inveniens monasticæ conversationi contrariam esse consuetudinem humanam, qua inductum erat, ut propter feminei generis animalia ancillæ in monasteriis habitarent (14), unde multa proveniebant incommoda, et plures quoad spiritum molestiæ, vide quid egerit. Auditis peritiorum sententiis, ut ne ipsum quidem bonum temerarie ageret (procul enim remotus ab arrogantia, citra consultationem faciebat nihil), abscedit illegitimas traditiones velut pestiferas hæreses, sumumque monasterium habendum constituit absque mancipiis, absque feminei sexus animalibus, absque omni alio mercatorio proventu quæ cauponaria lucra idem divinus Basilus appellans, fugienda esse dixit. Inducta est autem hæc reformatio haud sane facile, sed perquam ægre tum propter cohabitantes inexpertos, tum propter externos bonæ isti intentioni repugnantes: qui non erant pauci. Neque id sane mirum; quia non est facile aut expeditum consuetudinem excindere, neque invidia carent præclari conatus. Nunquid enim præcelsæ mentis est recedere a noxia traditione, seque ipsum ponere in exemplum bonum, volenti solitarie vivere, non solum nomine, sed etiam re, et professioni congruum opus habere? Quomodo autem vere solitarius erit, qui dominationis mancipiis incutit? Quomodo castos habebit oculos ascetes ille, qui mulieris sibi cohabitantis utitur ministerio? cum etiam contingat aliquos, extra hoc discrimen positos, capi. Accensa est ergo vicinorum æmulatio, et ad longius positos Dei amatores participatio boni inventi pervenit; ipse vero æternam sibi comparavit gloriam. Quod si alium habuit consilii atque laboris socium, ipsum qui hæc dicit et scribit, omnis ad Patrem referenda est gratia: decet enim filium in omnibus assimilari patri, seque totum formandum tradere genitori.

24. Postea sequestravit se ab urbanis circuitationibus, a conversatione habitantium civitates, a familiaritate virorum principum, intra spiritualem aulam fixum retinens pedem; ubi rationali intendebat gregi, præsens eum doctrinæ gramine, et potans flumine instructionis. Unde factum est, ut secundo germine proliferaret Lia, grex augetur et celebris fieret, Deus autem, ut sanctius, laudaretur, a quo hominibus omne bonum provenit. Sed quale illud est quod in medio dicendorum latens parum absfuit quin præterirem. Cum jam regnaret

NOTE.

(14) Græce est πρὸς τῷ τοῦ θήλεως ζώου δούλοις τὰ κοινόνδια διοικούμενα, et infra καθιστᾷ τὸ αὐτοῦ μοναστήριον ἔξω τοῦ θήλεως ζώου, quæ Sirletus, longissime aberrans a mente auctoris, sic Latine reddidit. Cum seminarum cœnobîa gubernarentur a servis maribus, et infra, sumumque monasterium constituit remotis servis ac mulieribus. Existimo levi correctione fieri posse, ut et feminas removere a suo monasterio sanctus intelligatur, et animalia quorum causa illæ adhibebantur; et hæc

esse mentem genuinam auctoris, qui de mulierum cœnobîis nec cogitavit quidem cum hæc scriberet, patebit examinanti. Ergo τὸ τοῦ θήλεως ζώου intelligo femini sexus animalia, vacas, oves, capellas et quæ etiam in monasteriis aluntur ad futurum, itemque ad lactis et casei proventum: atque pro δούλοις, lego δούλας: quod autem διοικεῖν non solum gubernare, sed etiam habitare significet, palam est. Dissimulo cætera hic consequenter minus apte reddita.

pientissima Irene, et circa questionem de venerandis imaginibus in utramque partem multa iactarentur, ante multos et cum paucis libere veritatem proficitur; pugnat quantum potest contra leonemachos. Quamvis enim non esset dogmaticus, sed simplici uteretur sermone; cum tamen habebat copiosum (juxta nominis sui, a latitudine sumpti, proprietatem) et persuasioni perquam idoneum. Cujus rei argumentum est, quod in ea quæ ad sanctos apostolos coacta est synodo (15), ab eo qui tunc erat patriarcha electus ipse sit, qui poneretur in cathedra metropolis omnium illustrissimæ, et sicut antea non timuerat minas faventium hæresi, sic neque tunc formidavit prohibitionem incursumque ordinis militaris, quando is impetum fecit in magnum illud templum, insanis clamoribus patriarchæ obstrepens, et pseudosynodum laudans olim adversus imagines habitam. Paulo post, cum dissolutus esset cætus ille, pro veritate stabilienda collectus, evasit imperatrix, velut e medio leonem, facta, ut sic loquar, circa sanguinem martyr; et hegumenus noster patriarcham secutus, propter ea quæ fuerant audacter designata non fuit perterritus: moxque inventus est in secunda Nicæna synodo, quia dissipata tunc fuit plebs illa tumultuosa et perversa.

25. Postquam hæc sic gesta et orthodoxiæ trophæum erectum fuit; ad suum monasterium revertit beatus, exercendæ prælaturæ vacans: ubi prolapsus in morbum, qui mortis indicia præ se ferebat (16), ac velut insperato gavisus lucro, regiminis onus in nos transfert, nec dignos quidem qui ab ipso regeremur. Invenit ergo concupitam humilitatem, accepit inducias molestiarum, liberatus est a circumstantibus se vexationibus, apparuitque idem qui antea nec pecuniæ, nec possessionum, nec negotiorum appetens, cum jam non haberet invidia amplius occasionem obnubilandi radios virtutis ejus. Nam et viri justi tentantur, ut ex ipsa malorum tentatione auro similiores evadant quoad animam, recteque incidentes non labascant, et discant quidquid a se bene geritur esse ex Deo.

A βαλλομένων περί τῆς τῶν σεπτῶν εἰκότων ὑποθέσεως, παρρησιάζεται πρὸς τῶν πολλῶν καὶ σὺν ὀλίγοις τὴν ἀλήθειαν, μάχεται τοῖς εἰκονομαχοῦσιν καθόσον οἷόν τε, ἐπεὶ μὴ δὲ δογματικὸς ἦν, ἀλλ' ἀπλοῦν μὲν τὸν λόγον, εὐρύχωρον δ' ὁμῶς φερωνύμως καὶ πειθόν [f. πειθανόν] ἔχων. Ἀπόδειξις τῶν εἰρημένων, τὸ ἐν καθέδρᾳ μητροπόλεως τῶν ἐπιφανῶν, ἐν τῇ κατὰ τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους συνόδῳ, παρὰ τοῦ τῆνικαδὲ προεδρεύοντος κατ' ἐκλογὴν τεθῆναι τὸν ἄνδρα, οὕτε πρότερον πτοθέντα τὰς ἀπειλὰς τῶν αἰρετιζόντων, οὕτε τῆνικατὰ ὑποπτήσαντα τὴν ἀποτροπὴν καὶ ἐπιδρομὴν τοῦ στρατιωτικοῦ τάγματος, ἥνικα ὤρμησεν πρὸς τὸν μέγαν νεῶν, καταδοῦν τοῦ προέδρου, καὶ ἀνευφημῶν τὸν κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκότων ψευδοσύλλογον. Καὶ μικρὸν ὕστερον, ὅπότε διελύετο τὸ

B τῆς ἀληθείας ἄθροισμα, καὶ ὡς ἐκ μέσου λεόντων ἡ βασίλισσα ὑπέβη, ἀνευ αἵματος, ὡς εἰπεῖν, δειχθεῖσα μάρτυς, καὶ ὁ ἡμέτερος καθηγητὴς τῷ ἀρχιερεῖ συνεπόμενος, οὐδὲν ἐπὶ τοῖς τετολημμένοις ἐδεδοίκετο· μικρὸν γὰρ ἔστι τὸ ἐν τῇ Νικαίων συνόδῳ ἐκ δευτέρου εὐρεθῆναι, διὰ τὸ ἐκ μέσου τότε γεγενῆσθαι τὸν ἀτίθασον λαὸν καὶ ἀτεράμωνα.

C κα'. Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα οὕτω καὶ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας τρόπαιον ἐκρατύνη, ἐπανήκεν ὁ Πατὴρ εἰς τὸ ὀλεῖσθαι φροντιστήριον, ἐχόμενος τῆς προστασίας· καὶ βληθεὶς νόσῳ, ἀπόγνυσιν ζωῆς ὑποδηλοῦσιν τῷ ἑρμαίῳ τῆς ἐπιθυμίας, μετατίθεται τὴν ἀρχὴν ἐφ' ἡμᾶς, τοὺς μὴ δὲ τοῦ ἀρχεῖσθαι ἀξίους. Εὐρίσκει οὖν τὴν ποθυμένην ταπεινώσιν, λαμβάνει ἀνακωχὴν τῶν λυπηρῶν, λύεται τῶν συνεχόντων ἐπιχειρῶν, ὁφθεὶς οἷος ἦν τὸ πρότερον, ἀφιλάργυρος, ἀφιλοκτῆμων, ἀφιλοπράγμων, τῆς δυσμελείας οὐκ ἐχούσης χώραν ἐτι συννεφεῖν τῆς ἐκείνου ἀρετῆς τὴν ἀκτῖνα· πειράζονται γὰρ καὶ δίκαιοι, ὡς ἂν τῇ πυρώσει τῶν λυπηρῶν χρυσοειδέστεροι τὰς ψυχὰς γένοιντο· ἂν καὶ μὴ ὑπολισθαίνουσιν εὐθυποροῦντες, ὡς ἂν μάθωσιν παρὰ Θεοῦ αὐτοῖς εἶναι πᾶν τὸ κατορθούμενον

NOTÆ.

(15) Anno 6 imperii Constantini et Irenes, die 17 Augusti, indictione 9, anno Christi 785, cæpta illa synodus. Sed scholariorum et excubitorum copiæ, nudatis gladiis, impetum in eos fecere; mortemque tam ipsi patriarchæ, quam orthodoxis episcopis, et monasteriorum præpositis inferre minati sunt. Ita Theophanes. Patriarcha erat S. Tarasius, in cujus Vita 25 Februarii, num. 17, eadem latius dicuntur. Hallucinatus est autem insigniter Sirlatus, quando pro Constantinopoli quæ ἡ ἐμμετροπόλις τῶν ἐπιφανῶν dicitur, id est illustrium urbium metropolis, finxit urbem metropolitanam Epiphaniarum, in qua synodus convocata fuerit. Neque in hoc tantum hallucinatus est nimis festinus interpres: sed semel sibi imaginatus pseudosynodum aliquam, in qua non ad dicendum e cathedra honorifice invitatus, sed ad disputandum fuerit insolenter provocatus Plato; consequenter de Platone dicit, adversus præsidem clamavisse, et vituperasse impiam synodum: cum ἀνευφημεῖν significet contrarium, idque dicatur de militi-

bus laudantibus pseudosynodum, habitam sub Capronymio. Huic autem principio consona sunt quæ sequuntur cætera. Cæpta ea synodus 3 Kalend. Octobr., indict. 11, anno 787, desit 3. De ea Michael in Vita Sancti Theodori: «Convenerunt ex variis Patres trecenti numero et quinquaginta, inter quos adfuit et Plato:» et subscribit ipse, Πλάτων ἡγούμενος Σακουδίωνος. Plato hegumenus, seu præpositus Sacudionis. De hoc monasterio ista habentur in Vita S. Theodori: «Cum agrum quemdam ex suis Boscycium nomine ad sacram mansionem abdicasset, cui et oratorium inerat Sacudionis cognomento, illuc omnes quos ante retulimus, se una recipientes, Deo promissa reddere et implere properabant.» Describitur dein amœnitas loci in olivo inter arbores, aquas, et campos siti: nec procul videtur Constantinopoli abfuisse.

(16) In eadem Vita dicitur extrema sibi instare simulasse, et sic, conspirantibus suffragiis, Theodorum electum fuisse.

ΚΕΦΑΛΑ. Ε'.

CAP. V.

Quæ passus sit Plato ob reprehensum Constantini et Theodotes adulterium.

κς'. Ὁ μὲν οὖν τῆς καθηγῆσεως τρόπος, ἥδη πεπαι-
ραστοί· τρέφομαι δὲ τὸν λόγον ἐπὶ τὸ διαδοχότερον.
'Αλλ' οἱμοὶ! στένειν πάρεστιν, ἐρμωμένῳ μὲν τ' ἀλη-
θῇ φράσαι, ἀναινομένῳ δὲ τὴν διήγησιν φειδοὶ τῶν
δεδρακότων. Ὅμως ἐπεὶ μὴ οἷόν τε ἄλλως φανερωῖν
τὰ κρυβῆναι μὴ ὀφείλοντα, καίπερ πανταχοῦ διαθρυ-
λούμενα, ἐπὶ τὴν δῆλωσιν ἐλεύσομαι· οὐ θριαμβεύ-
ειν τοὺς δρᾶσαντας βουλόμενος, ὅσον στηλογραφεῖται
τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀειμάρκατος. Οὐαὶ σοί, πόλις, φησὶν,
ἥς ὀδασιεύς σου νεώτερός ἐστιν, τῆς Γραφῆς πάλαι
μὲν ἀκήκοα, νῦν δὲ ἐν πέτρᾳ γεγέννηται. Κωνσταν-
τῖνος, ὁ τῆς Εἰρήνης βάδαμος, οὗ ἡ πίστις μὲν
ὀρθὴ ἐκ μητρικῆς εὐσεβείας ἐσφαγισμένη, ὁ βίος δὲ
σκαμβὸς ἐξ αὐτοκρατορικῆς ἀκολασίας οἰστηλατη-
μένος· ἀρτί γὰρ κρατήσας ἐν νεαζούσῃ ἡλικίᾳ, ὁμοῦ
μὲν τῆς μητρῴας αἰδοῦς καὶ φυλακῆς ἀφηνιάσας,
ὁμοῦ δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων ὑπερφρονήσας, ἐκβα-
λὼν τὴν νομίμως αὐτῷ συναφθεῖσαν γυναῖκα, μοι-
χεύει κατὰ τὴν Ἡρώδην. Ἀλλὰ τίνας ἐνεκεν ἡ ἱστο-
ρία; Ὅτι τοῦ Προδρόμου ὁμῶς καὶ ὁ ἡμέτερος
καθηγητὴς πεφανέρωται πως, πάντων σχεδὸν συν-
ελθόντων τῇ παρανομίᾳ, μόνος, ὡς εἰπεῖν, οὗτος σὺν
τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν εἶτ' οὐν φοιτηταῖς ἀκλόνητος δια-
μένων, ὑπὲρ οὗ ὅσα καὶ ἡλικία δι' ὅλου ἔτους τὰ
ἀγωνίσματα, ἀκοαὶ ἐπ' ἀκοαῖς, ἀπειλαὶ ἐπ' ἀπειλαῖς,
μαστιγῶν, ἑξορίων, ἀκρωτηριασμῶν.
num subeunda certamina! rumores supra rumores, minæ supra minas, verberum, exsiliorum, mu-
tilationum.

κς'. Ὡς δὲ οὐδὲν ἐντεῦθεν ἤνυστο τῶν σπουδαζο-
μένων τῷ Καίσαρι, ἐφ' ἑτέρον μέτεισι τρόπον· καὶ
ἦν τὸ μὲν ὄραμα κατὰ τὸ ῥῥόμενον ἐτέρων, ἡ δὲ
χεῖρ Ἀδριανῶν ἡ τοῦτο πρακτέουσα. Ὅτε τοὺς
παραπεμφθέντας μονάζοντα, καὶ τὰ σταλέντα γράμ-
ματα. Καὶ τέλος ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἔωλα καὶ ἀδέ-
βαια, τοῦ Πατρὸς τὰ δέοντα ἀντεπιφέροντος καὶ ἀν-
τεπιστέλλοντος, ἡ ἀνακάλυψις τῆς βασιλικῆς μορφῆς,
οὐκ εἴ χῶρον ἔχοντας τοῦ προσώπου, φαίνεσθαι.
'Αθάλας τὰ τότε γεγεννημένα παρὰ τῶν σταλέντων
δύο στρατηγῶν, ὡς ἐπὶ πολεμίων τινῶν πρὸς τὸν
δοπλον μοναστὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μόνῳ τῷ θείῳ
νόμῳ φραττόμενον. Ἡρῆ ποιμὴν ἐκ μέσου, καὶ
διέσκορπίσθη τὰ πρόβατα ἀπὸ τῆς ποιμνῆς· οἱ μὲν
ἐτύφθησαν, ἄλλοι ὑπερῳρίσθησαν, ἑτέροι ἐδιώχθησαν,
καὶ τότε ἔλεεινότερον, θέσπισμα βασιλικὸν ἀπροσδέ-
κτους εἶναι πανταχοῦ τοὺς διὰ Κύριον δεδιωγμένους·
καὶ ὑπήκουσάν γε οἱ τῶν σεμνίων προϊστάμενοι,
καὶ σπάνιος ὁ ἀποτολμῶν εἰσδέξασθαι· καὶ Χριστὸς
ἐκάθευδεν, δι' οὗς οἶδεν τρόπους, δοκιμάζων τὰ γι-
γνόμενα, τῶν μὲν βασανίζων τὸν πρὸς αὐτὸν πόθον
εἰ ἐπιμένονιν, τῶν δὲ τὸ ἀπάνθρωπον οἰκτιζόμενος
ἐνεγκεῖν εἰς μετάμελον.

* Eccle. x, 16.

26. Quomodo prælaturam gesserit sanctus Plato
jam dicendo absolvimus: quare ad id quod celeberrius
fuit orationem convertamus. Sed hic prope adest
ut ingemiscam, veritatem quidem dicere aggre-
diens, invitatus tamen rem ut acta est narrans, dum
illis parcitum cupio qui ipsam egerunt. Quando ta-
men possibile non est aliter manifestare ea quæ
minime occultari debent, quoniam ubique vulgata
jam sunt, exordior ipsa hic describere; non ut illis
qui impliciti fuere insultem, sed ut beati virtutem
deprædicem. *Væ tibi, terra*, inquit ille, *cujus rex*
puer est! quod autem olim ex Scripturis audivi,
nunc ipsa didici experientia. Constantinus, Irenæ
surculus, cujus recta quidem ex matris pietate
fides fuit, vita autem depravata, tanquam æstro
stimulabatur imperatoria insolentia, cum in
ætate admodum juvenili regnare cõpisset, si-
mul et maternæ reverentiæ custodiæque frenum
excutiens, et Dei legem contemnens, ductam legiti-
mis nuptiis conjugem repudiavit, et Herodis in-
star mœchatus est (17). Hoc autem quo spectat?
Quia zelum Prodrōmi palam est imitatus Pater
noster; cumque fere omnes iniquitati consenti-
rent, solus ipse, ut sic dicam, cum pueris suis, seu
mavis filiis, inconcussus perstitit: quamebrem
quæ et quanta non fuerunt per totum unum an-
num subeunda certamina! rumores supra rumores, minæ supra minas, verberum, exsiliorum, mu-
tilationum.

27. Cum autem sic nullatenus intentum suum
assequeretur imperator, ad aliud se convertit:
et erat quidem aliorum opus; sed secundum illam
decanatissimam in Scripturis tragediam, monachus
Absalom faciebat omnia. Scitis submissos fuisse
monachos, scitis litteras scriptas. Cumque hæc
etiam inania et infirma esse appareret, Platone
quod æquum erat manuteneute et præferente, re-
velatus est tandem ipse imperator, qui sub perso-
na diutius occultari non poterat. Vah! ob ea quæ
gesta a duobus exercituum ducibus, tanquam ad-
versus hostes quosdam missis, contra inernem
Christi monachum, et sola Dei lege defensum. Su-
blatus est de medio pastor, et disperisæ sunt oves
gregis. Et alii quidem verberabantur, relegabantur
alii, cæteri persecutionem sustinebant; quodque
mirabilis fuit, Cæsareum edictum erat ne uspiam
reciperentur, qui talia patiebantur propter Domi-
num; et edicto illi parebant præsides monasterio-
rum, adeo ut vix ullus inveniretur, qui auderet
præbere receptum. Christus autem dormiebat, ob
notas sibi causas; horum quidem in se probans
amorem, an esset constans, illorum vero miserans
inhumanitatem, ut eos ad poenitentiam provo-
caret.

NOTÆ.

(17) Copulavit sibi Constantinus illegitimo conjugio Theodoten cubiculariam, mense Augusto, in-
dictione 3, an. 795. Vide Theophanem.

28. Quid autem athleta Christi? Avellitur sponte a propriis membris, solusque derelinquitur, animam suam ponens pro ovibus suis, juxta Evangelium, utpote vere pastor bonus. Violenta manu ad Cæsarem ducitur: resistit in faciem, audaciter dico, velut alter Joannes Christi prodromus, eo solum excepto, quod hic suo ipsius, ipse alterius ductu venit. O virilem animum! Non est reveritus majestatem imperii, non formidavit minas, non est emollitus blanditiis, idque cum ex suo sanguine esset mulier quæ Herodiadem referebat: sed imperterritus pronuntiavit, et non erubuit verbum veritatis. Dixit Præcursor Domini: *Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui*⁹: similia illius imitator dixit, ad eum qui similem se Herodi fecerat, capite tamen minutus non est: noluit enim imperator, quemadmodum prædixerat, martyrem facere, ad ultimum certamen voluntate promptum. Confessorem tamen Christi fecit, etiam nolens, veritatis thesaurum, ut maleficum hominem, concludens cellula, clavesque supra claves ponens, et jubens per angustum foramen cibum ei præberi sic ut a nemine conspici posset, quem Christus intuebatur.

29. Qui autem in his cooperabantur Cæsari, erant monachorum præsidēs, quorum erubescō proferre nomina. Carcer vero, o rem miseram! carcer erat, miserabile monasterium ipsius palatii Echecolla dictum, custos carceris admirandus, ipse qui mœchos coronaverat. Heu me! exclamare lubet cum Propheta, *Periit sanctus de terra, et relictus in hominibus non est*¹⁰. Quid nunc eum commemorem, qui sanctum custodiendum tradidit illicitarum nuptiarum conciliatori (18); aut eum qui missus ab imperatore præsumpsit innoxium judicare? Quid Episcopos dicam a Cæsare deputatos, ut solo verbo consentire justum facerent, eumque a carcere liberatum dimitterent res suas pro arbitrio administrare? Quid denique subsannantes ei ac detrahentes recenseam, sanguine conjunctos et alienos, habitu similes et dissimiles. O absurditatem! aut potius injuriam factam veritati! Delirio generosum virum arguebant, qui adulterium volebant conjugium videri: spargebant inani gloria duci pro Christo decertantem, ii qui studio agendi loquendique ex voluntate Cæsaris exciderant Domini sui imperio. Sustinuit nihilominus inhumanam temporis illius calamitatem athleta Christi, solam intuens veritatem et retri-

κη'. Τί οὖν ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀθλητής; Ἀποτίμνεται τῶν οἰκείων μελῶν ἐθελοντής, καταλιμπάνεται μονώτατος τὴν ψυχὴν θεῖς ὑπὲρ τῶν προβάτων, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅς τις ἀληθῶς ποιμὴν ἀγαθός, ἄγεται ἐπὶ τὸν Καῖσαρα ὑπὸ βριαροῦ χειρὸς, εἰστέθειται κατὰ πρόσωπον, εἰ καὶ τολμηρὸν εἶπεν, ὅσον Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος τοῦ Κυρίου, πλην ὅσον ὁ μὲν αὐτοκίνητος, ὁ δὲ ἑτεροκίνητος. Ὡς τῆς ἀνδρικῆς καρδίας! οὐχ ὑπέπηξεν τῷ κράτει, οὐκ ἐνέδωκεν ταῖς ἀπειλαῖς; οὐκ ἔχαυνώθη ταῖς πειθανότησι, καὶ ταῦτα οὐσης ἀφ' αἵματος τῆς τῇ Ἡρωδιადὶ ὁμογνώμονος· ἀλλ' ἐφθέξατο ἀτρέμας, ἀλλ' ὡμολόγησεν ἀνεπαισχύντως τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Εἶπεν ὁ τοῦ Κυρίου Πρόδρομος· *Οὐκ ἐξεστὶν σοὶ ἔχειν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου*. Εἶπεν καὶ ὁ τοῦτο μιμητής τὰ ἐφάμιλλα πρὸς τὸν Ἡρώδου ὅμοιον· καὶ τέμνεται μὲν τὴν κεφαλὴν οὐδωμῶς, ὅτι μὴ δὲ ἠθούλετο ὁ Καῖσαρ μάρτυρα τελῆσαι τὸν τῇ προαιρέσει ἀλλήσαντα, ὡς παραβῶν ἀπεφθέξατο, ὁμολογητὴν δὲ Χριστοῦ καὶ μὴ βουλόμενος ἀπέδειξεν, καθείρξας ἐν οἰκίσκῳ τὴν ὡς κακοῦργον τὸν θησαυρὸν τῆς ἀληθείας, κλείς ἐπὶ κλείσι θέμενος, καὶ οὕτως ὅπως τὴν τροφὴν πορίζεσθαι κεκελευσῶς, πρὸς τὸ ὑπ' οὐδενὸς ὁρᾶσθαι τῶν ἄλλων ἀπάντων τὸν ὑπὸ Κυρίου ὁρῶμενον.

κθ'. Καὶ οἱ συναιρούμενοι τῷ Καίσαρι τῶν μοναστῶν οἱ προέχοντες, ὧν αἰσχυναίμην εἰπεῖν τὰ ὀνόματα· καὶ ἡ εἰρκτή, τὸ σχέλιον μοναστήριον τῶν βασιλείων Ἑχέκωλλα (g), καὶ ὁ θαυμαστός φρουράρχος ὁ τοὺς μοιχωμένους καταστεψάμενος. Οἱμοι! μετὰ τοῦ προφήτου βῆσομαι, ὅτι *Ἀπόλλωεν ὁ εὐλαβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐκ ἔστιν*. Τί γάρ καὶ εἶπω τὸν παραβῶσαντα τὸν ἅγιον τῷ μοιχοζεύκῃ εἰς τὸ φρουρηθῆναι; ἢ τὸν προανακρίναντα ἐξ ἀποστολῆς τοῦ βασιλέως τὸν ἀνεύθυνον; ἢ τοὺς μετὰ τὴν εἰρκτὴν παραπεμφθέντας πρὸς τοῦ Καίσαρος ἱεράρχας; εἰς τὸ λόγῳ μόνον συνθέσθαι τὸν δίκαιον, τῆς τε φυλακῆς τοῦ χάριν ἀφεθῆναι, καὶ πάντων τῶν οἰκείων δεσπόζειν; ἢ τοὺς ἐξωθεν σκώπτοντάς τε καὶ διασύροντάς, ὁμαίμονάς τε καὶ οὐχ ὁμαίμονας, ὁμοσχήμεους τε καὶ ἑτεροσχήμεους; Ὡς τῆς ἀτοπίας, μᾶλλον δὲ τῆς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐξυδρίσεως! Ἐκστασιν κατηγόρου τοῦ γενναίου οἱ μοιχαλλοῖστοι, κενοδοεῖν ἐπαφῆμιζον τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ δόξης ἐναγωνιζόμενον οἱ διὰ τὸ τὰ πρὸς ἀρέσκειαν τοῦ Καίσαρος πράττειν τε καὶ λέγειν τῆς δεσποτείας Κυρίου ἐκπνέοντες. Ἐφῆρεν δὲ ὁ μὲν τὴν ἀπάνθρωπον τοῦ καιροῦ φορὰν ὁ Χριστοῦ θεραπευτής, πρὸς ἐν μόνον σκοπῶν τὴν ἀληθειαν καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀνταπόδοσιν· καὶ γε διη-

⁹ Marc. vi, 18. ¹⁰ Mich. vii, 2.

NOTÆ.

(g) Sirletus videtur Ἑχέκωλλα legisse, quod ipsum ego quoque credidi substituendum: nunc vero, si placeat ipsi nostri cographi scriptioni inhaerere, ubi expresse per majusculam litteram (quod alias rarum et haud dubie in originali inventum) scribitur vox proparoxytona; fortassis habebis proprium ipsius Palatini monasterii nomen, *Echecolla*, et concinnior erit periodus per tria membra divisa sine expressione alicujus verbi subintelligendo ubique, erat.

(18) Joseph. presbyter et Ecclesiae oeconomus, illicitarum nuptiarum initiator et conciliator conjugii dicitur in Vita S. Theodori.

θεν την χάρισιν ὡς ἐν ἀδούτοις ἀναπαυόμενος. Οὐ γὰρ θεὸς τὸ σπουδαζόμενον, ἐκεῖ οὐδὲν τὸ νικῶν τὸν φιλόθεον.

λ'. Βραχὺ τὸ ἐμμέσῳ καὶ ἡ μοιχικὴ βασιλεῖα, μὴ βουλευθεῖσα συνιέναι τοῦ ἀγαθῦναι, ἐκ μέσου γίνεσθαι, ὡς ἂν μάθοιεν καὶ βασιλεῖς μὴ θελόντων ὑπεράλλεσθαι. μὴ δὲ παρανόμους (h) διωγμοὺς καὶ φυλάκας ἐξυφαίνειν, κἂν μέγα τῇ πορφυρίδι ὑπεραίρωνται· καὶ ὁ πιστὸς τοῦ Κυρίου νομοφύλαξ, τὸ τῆς ὁμολογίας βραβεῖον ἀναδησάμενος, ἐξείσιν ἀπὸ τῆς φυλακῆς ὡς νικητῆς, πολλὰ τὰ ἐγκώμια παρὰ πολλῶν δεχόμενος, ὁμνούμενος, μακαρίζόμενος, μαρτυρολογούμενος, καὶ παρ' αὐτῶν τῶν πρότερον σκωπόντων τε καὶ κωμωδούντων. Ἰσασιν γάρ, φησὶν ὁ θεολόγος, θαυμάζειν ἀνδρὲς ἀρετὴν καὶ πολέμιοι, B ὅτ' ἂν τοῦ θυμοῦ λήξαντος ἐφ' ἑαυτῆς ἡ πρᾶξις δοκιμάζεται, εἰ καὶ ἑτερολέκτως ἔχει δεῦρο. Τῆς γὰρ φερωνόμου Εἰρήνης πάλιν κρατησάσης, καὶ δι' αἰδοῦς μαρτυρικῶς ἐκβαλοῦσης τε καὶ ἐχούσης τὸν ἀνδρα, παλιρρόιας δίκην καὶ εἰ τις ἐχθρὸς εἰς φίλον καὶ ἐπαινέτην μετελήλυθεν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν φρουρίᾳ ἀντιβολεῖν τὴν συγχώρησιν κατὰ γῆς ἐρριμμένον· ἔπαθεν δὲ πάθος μάλλον ὁ ἀναίσθητος λίθος, ἢ τι καινὸν ἐκεῖνος ἐν τοῖς ὀρωμένοις τε καὶ λεγομένοις.

λα'. Ἐπειδὴ δὲ ἐπανάχομεν ἐκ τῆς ὑπερορίας καὶ ἡμεῖς, ἄλλοι τε ἀλλαχθέν, καθάπερ τινὲς ὑπόπτεροι συντρέχοντες, ἐθαυμάζομεν μὲν τὸ δρᾶμα παρὰ τοῖς εὐσεβέσι, συνήπτετο δὲ τῇ κεφαλῇ τὰ μέλη, ἐφθέγγετο δὲ τάχα κἀνταῦθα, εἰ καὶ τολμηρὸν, ὁ μεγαλοφρονέτατος Ἡσαίας· Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, καὶ ἴδῃς συνηγμένα τὰ τέκνα σου, ἤκουσιν πάντες οἱ υἱοὶ σου μακρόθεν· τότε ὄψει καὶ χαρήσῃ, καὶ φοβηθήσῃ, καὶ ἐκστήσῃ τῇ καρδίᾳ. Ὁ μὲν δὲ ταῦτα· ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο εἰποίμην, ὅτι καὶ ὁ ἱεράρχης ἠδέσθη τὸν ἀνδρα, ἀπολογίαν ποιησάμενος, καὶ πρὸς ἔνωσιν ἐκκαλεσάμενος· ἢ καὶ γέγονεν, ἐκβολὴ τοῦ στεφανώσαντος καὶ φειδοῖ τῆς διαστάσεως· ἦν οὐ μάστις φεύγων ἦν ὁ μακάριος, κἂν νίκης ἔπαθον πρὸς ἅπαντας τοὺς συνελθόντας· ἀπηνέγκατο· τί γὰρ φιλαίτατον ἄλλο θεῶν ὁμοιοῦς καὶ ἐνώσεως, ἥνίκα ἢ ἔνωσις μὴ ἐντολῆς Θεοῦ διέστησιν;

ΚΕΦΑΛΑ. Γ'.

S. Platonis reclusio Constantinopoli: Nicephori imperatoris contra eundem asperitas.

λβ'. Ἀλλὰ τί τὰ μετὰ ταῦτα; Ἡ ἀπὸ τοῦ πρώτου φροντιστηρίου μετὰ δασίς ἡμῶν διὰ τὸ ἔθνος (i) εἰς
" Isa. XLIX, 18.

A butionem eidem repositam; itaque ærumnos os illos dies transegit, velut si in sacris templi adytis requievisset. Qui enim Deum præ oculis habet, ejus erga ipsum amorem nihil potest superare.

30. Brevi elapso tempore sublatum de medio est adulterinum illud imperium (19), quod noluit intelligere ut bene ageret; ut etiam ipsi reges disscant divinas leges non violare, neque impias persecutiones aut captivitates moliri, quantumvis ob purpuram honorentur. Itaque divinæ legis custos fidelis, confessionis egregiæ diademate redimitus, tanquam victor exivit de carcere; multam a multis laudem referens, beatusque et martyr nuncupatus, etiam ab iis qui ipsi antea insultabant illudebantque. Sciunt enim, inquit Gregorius Theologus, etiam inimici admirari virtutem viri fortis, quando sedato furore res in seipsis æstimantur, etsi eatenus aliter sint locuti. Cum enim pacifica Irene denuo cœpisse imperaret et extollere atque charum habere virum propter reverentiam martyrici decoris; conversa sunt omnia, ut solet in fluminum recursu fieri; et si quis inimicus antea fuerat, in amicum et laudatorem mutabatur: adeo ut ipse etiam custos carceris humi stratus veniam posceret: sed lapis insensibilis humanæ fragilitatis passus fuisset citius quam ipse novum aliquem motum in iis quæ fiebant dicebanturque.

31. Postquam vero etiam nos revertimus ab exilio, alii aliunde concurrentes tanquam pulli sub alas, spectaculum præbimus pietatis cultoribus admirandum. Conjuugebantur capiti suo membra audiebaturque illud exclamantis Isaïæ, audacter in re presenti pronuntiandum: *Leva in circuito oculos tuos et vide; omnes isti congregati sunt; renerunt tibi sancti tui de longe* " : tunc videbis et gaudebis, obstupesces et linqueris amico. Et hæc quidem ille: ego vero etiam hoc addidero, quod patriarcha (20) virum reveritus ei se excusaverit, ipsum ad unionem invitans; quæ et secuta est, ejecto ab Ecclesia qui mœcham coronaverat, ad fugiendam discordiam, a qua alienissimus erat sanctus, quamvis victoriæ laudem coram toto consensu reportaret: nihil enim tam charum Deo est quam concordia et unio, modo illa unio divinam legem D non dissolvat.

CAP. VI.

NOTÆ.

(h) Perperam in ms. παρανομίας· forte legendum erat παρ' ἀνομίας propter injustitias, scilicet exsequendas aut defendendas.

(i) Suspitor desse aliquid: ideoque verti, propter gentis barbaræ incursionem. Sirletus vertit *gentis illius causa*: sed hoc æque obscurum est, quia nihil præcedit ad quod referatur τὸ illius.

(19) Anno 797 comprehensus est Constantinus et excæcatus, et paulo post extinctus.

(20) Is erat Tarasius, qui primo fortiter restitit: sed postea, metuens ne Constantinus, libidine ardens, religionem orthodoxam everteret, dissimu-

labat; pellicem tamen renuerat coronare. Consule cap. 7 Vitæ ejus.

(21) Ob Saracenorum incursionem, ad monasterium Studii dictum intra urbem transierunt: sicut late in Vita S. Theodori explicatur.

gravimus Byzantium, ubi Pater noster, virtutis A
amantissimus, ne cogeretur resumere habenas
regiminis, vitam reclusam elegit. Sed vide humilitatis
summæ admirabile inventum: ut sub duplici
imperio non maneret fraternitas (22), obedientiæ
jugo subiecit sese divini imitator exempli, idque
coram testibus ad hoc congregatis. Nunquid mirabile
est filium dici eum, qui pater antea fuerat
appellatus; et quidem ejus filium, quem ipse in
spiritu genuerit? ei autem subijci, cui antea imperarar?
idque post tanta certamina exantlata, in quibus vel
solum modeste se gerere sufficere debebat ad laudem?
Fecit hoc vir ille admirabilis, non simulate aut modo
quodam adulterino, solum nomen relinquens prælato,
sed omnino integre divineque. Ubi enim confessio est,
illic et confidentia est; et ubi confidentia, illic voluntatis
abscissio; et ubi voluntatis abscissio, ibi est perfectio
obedientiæ. Harum laudum testes sunt, quorum
causa aliquid postulavit. Si enim pro aliquo sibi
propinquo orabat, et postulata impetraret, gaudebat
se ea obtinuisse: si rogans non consequeretur
petita, non ægre ferebat petitione sua se frustratum;
nihil aliud spectans quam utilitatem laborantis,
non ut suam impleret voluntatem. Liceat mihi
exclamare prophetica voce: *Hec me! pater, quare genuisti me* ¹¹? non verecundatus patrem vocare
eum, qui non eram dignus vocari filius tuus. Quare
ad hanc dignitatem extulisti me, qui neque parere
sum idoneus? Novit Deus et sanctæ animæ tuæ
huius rei rationem, et quod amicitia seu potius
obedientia latura sit plusquam vires patientur,
ut brevi verbo totam hic excusationem ponam.

33. Sed revertendum est ad propositam nobis
narrationem. Claudebatur Pater: cella autem angustissima
erat, et ætatis tempore adeo calida, ut altera
Babylonica fornax videretur, propter inflammationem
plumbi quo tegebatur; tantum vero aberat
ut eo offenderetur, ut e contra oraret instanter,
talem imposterum sibi servari requiem, amore
scilicet laborem sublevante, et spe bona difficultatem
extenuante: ex quibus duobus capitibus virtutes
eximie robur accipiunt. Verum neque hoc
sufficiebat viro laborum appetenti, sed instanter
operabatur manibus illis, ex quibus multæ virtutes
proceedebant. Instantius autem meditationi divinæ
dans operam, et quotidie adversus hostem decertans
seque utilitati Fratrum ferventius aptans, solabatur
mœstum, deficientem instruebat, erigebat lapsum,
leniebat exasperatum, seque patientis conformabat
conditioni, optimus animarum medicus et curandarum
passionum peritissimus. Sed neque hoc prætermisero,
memoria utique dignissimum, quod catenam ferream
salis ponderosam

τῷ Βυζάντιον, ἐνθα τὴν ἐγκλειστικὴν ζωὴν, διὰ τὸ
τὰς ἡνίας μὴ ὑπέχειν τῆς προστασίας, ὃ φιλάρετος
ἡμῶν Πατὴρ ἀσπάζεται. Ἄλλ' ὅρα κἀνθάδε παρα-
δόξου πράγματος ἐπιτήδευμα· ὅτι διὰ πλῆθος τα-
πεινώσεως, καὶ τὸ μὴ εἰς δύο ἀρχὰς διαδιέσθαι
τὴν ἀδελφότητα, τῷ ζυγῷ τῆς ὑποταγῆς ἑαυτὸν ὑπο-
τίθῃσιν ὁ θεομίμητος· καὶ τοῦτο ὑπὸ μάρτυσι, τοῖς
εἰς αὐτὸ τοῦτο συνεληλυθόσιν. Ἀρ' οὖν οὐ ξένον
τέκνον χρηματίζει τὸν πρὶν πατέρα τοῦ οὐπερ πνευ-
ματικῶς ἤνεγκεν, καὶ ὑποτακτικὸν τὸ ἀρχικὸν τοῦ
οὐπερ ἦρξεν; μὴ ὅτι γε μετὰ τοσοῦτων προδηνυ-
σμένων ἀθλῶν, οἷς τὸ μετριάσειν μόνον ἀρκετὸν εἰς
ἐπαινον. Ἀλλὰ τῷ γε ἀξιαγάστει εὐπετῶς κατωρθῶται,
οὐκ ἐπιπλάστως πως καὶ νανοθευμένως, ὥς θυομα
μόνον παραχωρεῖν κρατοῦντι πράγματι, ἀλλὰ καὶ
λίαν εὐλικρινῶς καὶ θεοφρόνως· οὐ γὰρ ἐξαγόρευσις,
ἐκεῖ καὶ πεποθήσις, καὶ οὐ πεποθήσις, ἐκεῖ καὶ
κοπή θελήματος, καὶ οὐ κοπή θελήματος, ἐκεῖ ὑπο-
ταγῆς τελείωσις. Μάρτυρες δὲ τῶν κατορθωμάτων,
ὧν καὶ τὰ αἰτήματα· ἡντιθέλοι ὑπὲρ τοῦ πέλους,
καὶ ἐπιτυχὸν τοῦ αἰτήματος, ἔχαιρεν ἀντὶ τοῦ ἀπο-
λαύοντος, ἐξαίτων οὐκ ἐπετύγγανεν, καὶ ἀπρακτέας
οὐκ ἔδυσχέριεν· πρὸς ἐν μόνον ἀποδιέπων τὸ τοῦ
κάμνοντος ὠφέλιμον, οὐχ ὅπως ἐκτελέσειεν τὸ ἑαυ-
τοῦ θέλημα. Οἱμοι, πάτερ, προφητικῇ φωνῇ, ὡς
τίνα με ἔτεκες, πατέρα καλεῖν μὴ αἰσχυνόμενος,
τὸν μὴδὲ υἱὸν σου ὀνομάζεσθαι ἐπάξιον; καὶ ἵνα τί
με εἰς τόδε τὸ ἀξίωμα προήγαγες τὸν ἀδυνάτως καὶ
τοῦ ἀρχεσθαι ἔχοντα; Οἶδεν θεὸς καὶ ἡ σὴ ἁγία ψυχὴ
τὸν περὶ τούτου λόγον, καὶ ὡς τὰ ὑπὲρ δύναμιν ὀ-
σει φίλα, εἴτ' οὖν ὑπακοή, ἵν' ἐν βραχεὶ λόγῳ τὴν
ἀπολογία ἐνταῦθα θέσῃμι.

λγ'. Ἄλλ' ἐπανιτέον εἰς τὸ προκείμενον. Ἐγκλει-
στο ὁ Πατὴρ, καὶ ἡ κάθειρξις συμκροτάτῃ, καὶ
τοσοῦτον ἐν θέρει θαλπομένη, ὡς ἀλλήν εἶναι ταύ-
την κάμινον Χαλδαϊκὴν ἐκ τῆς ἐκπυρώσεως τῆς μό-
λιθδίνης στέγης· ὃ δὲ τοσοῦτον ἀπέλχεται ἀνιδεσθαι,
ὡς εὐχὴν εὐχεσθαι, τηλικαύτην αὐτῷ ἀνάπαυσιν εἰς
τὸ μέλλον τάμιεῦσθαι, τοῦ πόθου τὸν κόπον κου-
φίζοντος, καὶ τῆς ἐλπίδος εὐμαριζούσης τὴν δυσχέ-
ρειαν, ἐξ ὧν αἱ μεγάλαι ἀρεταὶ καὶ πολιτεῖαι τὸ κρά-
τος ἐχουσιν. Οὐδ' οὕτω πάλιν ἀρκοῦμενος, ὃ φιλόπονος
ἀλλὰ ὁ ὄνυ μὲν ταῖς χερσὶν ἐργαζόμενος, καὶ πολλῆς
δυνάμεως παρ' αὐταῖς ἐξερχομένης, εὐτονώτερον δὲ
τῇ θεῇ μελέτῃ ἐπειγόμενος, καὶ πυκτεύων πρὸς τὸν
πολέμιον ἐκάστοτε, θερμότερον δὲ πρὸς τὴν τῶν ἀδελ-
φῶν χρεῖαν παριστάμενος, καὶ τὸν μὲν θεραπεύων
λυπούμενον, τὸν δὲ ψυχαγωγῶν ἐκλείποντα, καὶ ἄλ-
λον ἐπανορθῶν καταπίπτοντα, καὶ ἕτερον γλυκαίνων
πικραίνόμενον, καὶ τῇ τοῦ πάσχοντος ἔξει συμμορ-
φούμενος, ὃ πολυειδὴς ἐκεῖνος τῶν ψυχῶν ἱατρός,
καὶ θεραπεύων ἀριστα τοὺς πάσχοντας. Οὐδὲ ἐκεῖνο
παραλείβομαι ἀξιόμνημόνευτον τυγχάνον, ὅτι ἄλλοις

¹¹ Jerem. xv, 40.

NOTÆ.

(22) Monachus ad decem centurias propemodum accessisse, tradit eadem Vita.

σιδηραίαν, ικανὴν τῷ βάρει, τῷ ποδὶ περιθεῖς, ἐν-
καρτέρει τοῖς πόνοις (καὶ τὸ κοπῶδες ὅσον, τὸ μεθ'
ἐαυτῆς καθεύδειν, ὁμοῦ τε ἐργηγορέναι καὶ ἐργά-
ζεσθαι, συνορᾶν ἔξεστιν τοῖς ἀρτίφροσι) οὐκ ἐπιδει-
κτιῶν τὴν κάθειρξιν, οὐδ' οὐ μὴν αἰχρὴν τὴν πρᾶξιν
ὡς ἀρετῆς ἐργαστήριον, κατ' ἐκείνῳ που τὸν Χεί-
ρωνα τὸ Θετταλικὸν ἄντρον οἰκοῦντα (πόρρω γὰρ ὁ
ἀθλητῆς τοῦ πάθους)· ἀλλὰ τὴν μὲν εὐτελλῶν, ὡς
οὐ θεραπεύων ἀξίως τὴν δὲ κρύψας τέχνη ταπεινο-
φροσύνης, καὶ μικροῦ λαθὼν ἅπαντας, ἕως ὅτε
προελθὼν τῆς κέλλης διὰ Κύριον, ἐγνώρισε καὶ μὴ
βουλόμενος. Περὶ μὲν τούτων ἄλλε, φιλοῦντος τοῦ
ἀκροατοῦ τὸ μέτριον, καὶ οὐκ εὐποροῦντος τοῦ γρά-
φοντος ἐξηγορεῖν πλουσιώτερον.

λδ'. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεβίω ὁ τῆνικαῦτα θεὸς πρόεδρος,
ζητεῖται ψῆφος πατριαρχήσαντος, καὶ τὰ ψηφίσματα
ἐπὶ πολλοῦς οἱ πολλοί, ὡς ἕκαστος ἔχεν κατὰ φίλαν
ἢ ἀλήθειαν· ζητεῖται καὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς, οὐχ
ὑπὸ τῶν τῆς ἱερωσύνης μόνον ἐγκρίτων, ἀλλ' ἡδὴ
καὶ πρὸς αὐτοῦ τοῦ βασιλεύοντος. Τί οὖν ἔδει, ὦ πρὸς
τῆς ἀληθείας; αὐτῆς; οὐχὶ τὸν τοσαῦτα ὕπερ τοῦ κα-
λοῦ ἐναθλήσαντα καὶ ἡκριθωμένον βίου τοῖς πᾶσι
νόμον προκειμένον, ἀψευδῶς εἰπεῖν τὴν ἐνοῦσαν αὐ-
τῷ διάθεσιν, πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον σκοποῦντα;
Οὐ, φαίνε οἱ τὰ ἐκείνου σκώπτοντες τε καὶ διαγελών-
τες, ἀλλ' ἡ τὴν ἄγνοιαν προβαλέσθαι, ἢ τοῖς ἐπιζη-
τήσασιν παραχωρῆσαι τὸ ψήφισμα· ἔστιν δὲ, τὸ μὲν
πρότερον ψευδός, τὸ δὲ δεύτερον ὑπόκρισις, καὶ ἀμ-
φότερα ἀπόπτυστα. Ὁ μὲν οὖν τὴν ψῆφον ἔσται·
τὸ δὲ ἐφ' ὅτῳ, παρῶ λέγειν· ἐπέστειλεν δ' ὁμοῦ
ὡς ὑπὸ Θεῷ μάρτυρι. Καὶ οἱ μὲν ἀσμένως ἐδέξαν-
το, οὐκ οἷδ' ὅποῃ τρόπῳ βεβαιώσαντας τὸ γράμμα·
ὁ δὲ λαβὼν ἀπεσιόσατο, μετακυλίσας ὡς ἐν κύβῳ
τὰς ψήφους.

πιεν suffragia, ea, velut in alex ludo, invertens
capitis, unumquodque membrorum præstare solet quod in se est) ad quemdam monastici ha-
bitus virum, Cæsaris autem propinquum, noctu contulit, nihil dubitans foras progredi propter communem
utilitatem: cumque ei quæ conveniebat, dixisset confestim domum rediit.

λε'. Καὶ ὁ μὲν (ἐπειδὴ χρεῖα κεφαλῆς προϊσταμέ-
νης ἕκαστον τῶν μελῶν τὸ καθ' ἑαυτὸ εἰσολεῖν) πρὸς
τινα τῶν ὁμοσχήμεων, ἀγχιστέα δὲ τοῦ Καίσαρος, μὴ
εὐλαθεῖς τὴν ἔξοδον διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον, νύκτωρ
ἀπεισιν, καὶ φθεγξάμενος τὰ εἰκότα, οἰκᾶς θάπτον
ἐπάνεισιν· ὁ δὲ μαθὼν ἐξεμάνη, καὶ μικρὸν λωκή-
σας ὅσον εἰς πέρας ἀγαγεῖν τὸ βεβουλευμένον, αἶ-
ρει οὖν ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ εἰκοσι πρὸς τέσσαρσιν
ἡμέραις θέμενος ἐν στερεᾷ φυλακῇ, οἷοι ἐπανελ-
θεῖν ἀφίχσιν. Ὅσα γὰρ ἐξῴδρισε κατὰ τοῦ ἀνδρός,
μᾶλλον δὲ κατ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας θυμομαχῶν, καὶ
συνταράσων τὴν ἀδελφότητα, καὶ τοὺς μὲν φρουρῶν,
τοὺς δὲ ἔλκων εἰς κατηγορίας, εἰ καὶ ρήσασπις ἐν
πᾶσι γέγονε καὶ ἀξιογέλαστος, τί δεῖ καὶ λέγειν;
ἅτινα παρασκευῇ ἦν τῆς τυρνευμένης αὐτῷ πονη-
ρίας καὶ οἷοι προσιόδιος ἀνομία, παίδευμα δὲ κατὰ
τὴν ἐκείνου φληνάφειαν τῆς δοκούσης προπετείας.

A pedi circumponens, in tali labore perseverarit
(quam autem molestum fuerit cum ejusmodi vin-
culo dormire, vigilare, operari, facile apparet intelli-
genti), idque non ut clausuram ostentaret, aut ve-
lut virtutis officinam jactaret, quomodo Chiron ille
antrum Thessalicum habitans (longe enim abe-
rat a tali vitio), sed virtutem quidem extenua-
bat, ut qui eam non prout par erat coleret; cale-
nam vero abscondebat artificiosa humilitate, adeo
ut fore cunctos lateret, quoad e cella egressus
propter Dominum; eam vel invitus patefecit. Ve-
rum de his nunc satis, cum et auditor mediocri-
tatem amet, et scriptor non abundet facultate res
copiosius enarrandi.

34. Contigit autem ex hac vita migrare divinum
ejus temporis patriarcham (23), cumque de futuro
Præsule sententiæ postularentur, cæque divideren-
tur in multos, prout quisque vel amicitiam vel veram
Ecclesiæ spectabat utilitatem requisita est etiam Pa-
tris nostri sententia, non solum ab eis qui erant Sacer-
dotio insignes, sed ab ipso quoque Imperatore (24).
Obsecro per veritatem ipsam, quid oportebat eum fa-
cere? Nunquid debebat is qui tanta erat pro vir-
tute passus, et vitæ probatissimæ exemplo cun-
ctis prælucebat, sincero odicere sententiam suam
spectando publicam utilitatem? Minime, inquit
ejus subsannatores irrisoresque, sed vel ignoran-
tiam prætexere debuit, aut se interrogantibus,
sententiam permittere. At primum quidem falsum
fuisset, adulatorium alterum; utrumque respuen-
dum. Misit igitur suffragium suum (cui datum, di-
cere supersedeo), misit autem velut Deo teste: et
Episcopi quidem susceperunt, nescio quomodo con-
firmantes quod scripserat; Imperator vero acci-
percussit. Ast Plato (quoniam, urgente necessitate
excussit. Ast Plato (quoniam, urgente necessitate
contulit, nihil dubitans foras progredi propter communem
utilitatem: cumque ei quæ conveniebat, dixisset confestim domum rediit.

35. Imperator porro hoc intelligens, furere cœ-
pit, modicumque cunctatus, donec perfecisset quod
volebat, tulit nobiscum Patrem nostrum: et post-
quam viginti quatuor diebus in bene munita cus-
todia habuisset permisit redire ad monasterium.
Quid attinet dicere, quantas Sancto, imo ipsi ver-
ritati injurias intulerit, iracundia percitus totamque
conturbans communitatem, alios carceribus inclu-
dendo, alios ad quæstionem rapiendo? cum in
omnibus tandem victus et risu dignus apparuerit.
Sed hæc solum præludia quædam erant iniquitatis
quam meditabatur, et velut præambulare flagitium
ac rudimentum nugacitatis et petulantiae. Intervallo
namque temporis modico secutus est malitiae
consummatæ assultus: idque propter Josephum,
illum qui mœchos conjunxerat, malum intra
viscera hærens, et Ecclesiæ turbamentum. Post-

NOTÆ.

(23) Mortuus est S. Tarasius anno 806, die 25
Februarii.

(24) Is erat Nicephorus, qui Irene ejecta imperium

arripuerat anno 802; qui quomodo se gesserit in
procuranda S. Nicephori ad patriarchatum elec-
tione, vide in hujus Vita 13 Martii num. 24.

quam enim, secundum Canones, ab illius, tanquam a serpentis, communione nos sequestravimus; continuo adfuerunt a Cæsare minæ, nosque in extremo discrimine vidimus constitutos.

36. Qui possim multitudinem terrorum certaminumque, nobis integri unius anni spatio illatorum, paticis syllabis complecti? vel quam sæpe accersiti, quam sæpe tentati fuerimus, enarrare? Novit, qui passus est, quique patienti proximus astilit. Adfuit denique militaris phalanx, et monasterium diligenter circumvallavit, adeo ut nec hiscere cuiquam, nec omnino caput efferre permetteretur. Intus timores, foris terrores proponebantur ac minæ: quinam autem eas proponerent propter sacri habitus reverentiam dicere superseden. O calamitatem illius temporis! nemo fere fuit superior æstu illo cunctos raptante, nemo qui recta suaderet, aut causam Dei sustineret. Bonum ac valde conveniens videbatur omnibus in dignitate constitutis, non exasperare iracundiam regnantis; ipsis etiam qui erant ejusdem nobiscum ordinis, quod sane erat miserabilis Denique, ut compendio rem absolvam, ex medio Fratrum (25) e noctu rapitur Plato, raptus includitur carceri. Secuta est dies synodi habendæ, ad quam velut maleficus adductus est Pater, cum tribus e suis, per manum militarem. Miserandum spectaculum! videre senem, propter imbecillitatem humeris deportandum, cum ea qua pedem dorsum trajici, velut piaculum quoddam.

37. Ah, ah! hæccine synodici ordinis forma? hoc judicium imperii Christiani? In quo, obsecro, hæc discrepant ab iis, quæ olim acta latrocinantium conciliabulis aut aliter ad hæresis tutamen imperitantium? Ut autem, velut ludicra quadam, omittam, quæ interim gesta sunt, et historiæ mensuram per se implere possunt, exilium decernitur, et in una suburbicarum insularum (26) Pater noster circumscribitur; uti etiam frater meus in aliam pariter ærumnosissimam, ubi ad incommoda exilii ipsius carceris firmissimi accedebant angustiae. O rerum vicissitudinem! sæculares homines fuerunt monachis humaniores, et qui rem audire non dubitaverunt de ipsis iudiciis æquam ferre sententiam: manifesta enim iudicii iniquitas erat. Præterea balneum illud, in quo qui clausit totam fraternitatem, ex monasterio manu militari collectam tentavitque ad suam voluntatem unumquemque sigillatim inclinare, spe sua excidit; sensitque potestate sua potentiores esse, quibus lex Dei præ oculis est. Præterea carceres in monasteriis constitutos eorumque custodes flegumenos ipsos,

Βραχύς ὁ χρόνος, καὶ ἡ τῆς κακώσεως ἐπιφορὰ, τὸ δὲ αἴτιον, Ἰωσήφ ὁ μοιχοζεύκτης, τὸ ἐγκόλπιον κακόν, ὁ τῆς Ἐκκλησίας τάραχος· οὐ ἐπειδὴ, ὡς ἰδὼν ὀφείω, κανονικῶς τὴν κοινωσίαν πεφεύγαμεν, ἀπειλαὶ παρὰ τοῦ Καίσαρος, ἐπὶ ξυροῦ οἱ ἐνιστάμενοι.

λζ'. Καὶ πῶς ἂν, ἐν ὀλίγαις συλλαβαῖς τὸ πλῆθος τῶν τηνικαῦτα ὑπαρχθέντων δι' ὅλου ἔτους, φοβήτρων τε καὶ ἀποστροφῶν, ἀγώνων τε καὶ πειρασμῶν, διηγῆσθαι; Οἶδεν ταῦτα ὁ παθὼν, καὶ ὁ ἐγγὺς τοῦ παθόντος ἱστάμενος. Τέλος, στρατιωτικὴ φάλαγξ τὴν μονὴν κύκλῳ ἀσφαλῶς περιστοιχίσασα, ὥς μηδὲ γρῦξαι ἢ προκύψαι τινὰ ὁλίως παραχωροῦσα· ἔσθθεν φόβοι, ἔξωθεν πτόσεις, ἀπειλαὶ παραπεμπόμεναι, καὶ τοὺς παραπεμφθέντας ἀφίημι λέγειν αἰδοῖ τοῦ σχήματος. Φεῦ τῆς τοῦ καιροῦ φορᾶς! Οὐδεὶς σχεδὸν τοῦ βρύματος ἀνώτερος, οὐδεὶς ὁ τὰ ὀρθὰ συμβουλευὼν καὶ ἐπαλῖφων τὰ θεῖα· ἀγαπητὸν εἰ μὴ καὶ πολὺ συμπνέον... (j) τὴν ὀργὴν τοῖς κρατοῦσι, καὶ τὸ γε ἑλεηνότερον, τῶν ὁμοταγῶν. Πέρας, ἴν' ἐν συντόμῳ τὸ πᾶν παραστήσω, ἀρπαγὴ ἐκ μέσου τῆς ἀδελφότητος νυκτιώρος, καὶ μετὰ τὴν ἀρπαγὴν κάθειρξις, καὶ μετὰ κάθειρξιν συνόδου ἡμέρα, καὶ ἐπὶ ταύτης σὺν τρισὶν ὑπὸ στρατιωτικῆς χειρὸς ὁ Πατὴρ παριστάμενος ὡς κακοῦργος. Ἐλεεινὸν θέαμα, γέροντα φορδῶν ἐξ ἀσθενείας ἀγόμενον σὺν τῇ ἀλύσει, ἣν ἐν τῷ ποδὶ καθελωμένος ἐπεφέρετο, καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον ὥμον ὥσπερ τι ἄγος μεταριπτούμενον.

induerat catena, adduci, atque ab uno in aliud

λζ'. Αἰαί, συνοδικῆς εὐταξίας κατάστασις! οἷοι Χριστιανικῆς βασιλείας ὑποληψίς! Τί ταῦτα τῶν πάλαι ληστικῶς συνεδρευόντων, ἢ ἄλλως αἰρετικῶς βασιλευσάντων ἑλλειπέστερα; Καί, ἵνα ὥσπερ τινὰ παιδιὰν τὰ ἐν μέσῳ παραδράμοιμι, πληροῦν δυνάμενα συγγραφῆς μέτρον, κυροῦται ἐξορία, καὶ περιορίζεται ὁ Πατὴρ ἐν μιᾷ τῶν πρὸς τῷ ἀστεινῶν, ὥσπερ καὶ ὁ ἡμέτερος ἀδελφός ἐν ἑτέρᾳ δυσχερεστάτῃ, μετὰ τοῦ περιορισμοῦ καὶ τῆς φυλακῆς κραταιὸς ὄσσης. Ὡ τῆς τῶν πραγμάτων φορᾶς! Τῶν μοναστῶν οἱ μεγάλες φιλανθρωπότεροι γεγύνασι, καὶ τῶν κριτῶν οἱ ἀκροαταὶ κρίσιν δικαίαν ἐξοίσειν οὐκ ἰδεόεισαν· πρόβλητον γὰρ ἦν τὸ παρανομούμενον. Ἀφίημι τὸ βαλανίον ἐκεῖνο, ἐφ' ᾧ ὁ κρατῶν διὰ φάλαγγος στρατιωτικῆς ἐκ τῆς μονῆς ἀδροίσας πᾶσαν τὴν ἀδελφότητα, καὶ περὶ ὧν ὁποκλίνειν ἵνα ἔκαστον πρὸς τὸ σφῶν θέλημα, ἀπετύγχανεν τῶν ἐλπίδων, ἥσθεις τοῦ οἰκείου κράτους κραταιότερους εἶναι τοὺς τῷ θεῷ νόμῳ ἐπερειδομένους. Παρίημι τὰς ἐν τοῖς σεμνίοις φυλακᾶς, καὶ τοὺς φρουράρχους ἡγουμένους, πλείω τῶν ἐπιταγμάτων ἐνίους κακούντας τοὺς καθεργγμένους. Παραδραμεῖ μοι τὰ

NOTÆ.

(j) Cum integrum satis sensum habeamus in versione Sirleti, liquet egrapho nostro verba aliqua defuisse, quæ per conjecturam interpretando supplervi; hic nihil addo, satis habens defectum indicasse.

(25) Sirletus totam fraternitatem raptam in carcerem scribit, quod cum Græco textu non convenit, ubi expresse ponitur, ἀρπαγὴ ἐκ μέσου τῆς ἀδελφότητος.

(26) In Vita S. Theodori, dicitur hic relegatus in insulam quamdam, ex iis quæ proximæ sunt Byzantio: eadem pœna in Iosephum fratrem et Platonem sapientem decreta; haudquaquam una

μετέπειτα, ἡνίκα ἀπαγωγὰ καὶ μεταγωγὰ, διω-
γμοὶ καὶ ἐξετασμοὶ, διαχωρισμοὶ τε αὐτῶν καὶ ἀφορι-
σμοὶ, ἀπειλαὶ τε καὶ ὄργαι, ἐρωτήσεις τε καὶ ἀν-
αποκρίσεις, καὶ ὃ ἐν πάσῃ τῇ πόλει κωδωνισμὸς, μὴ
τίς που κρύπτοιο λαθὼν τῶν ἀδελφῶν, ὡς καὶ εἰς
ὅπας τῆς γῆς δέει τῶν διωκτῶν τινα διασωθῆ-
ναι.

λγ'. Καὶ ταῦτα ὑπὲρ τίνος; (Πάλιν γὰρ ἀναλαμ-
βάνειν ἐκπλήξει τὸ δῶμα περιπονοῦμαι.) Ἵνα ὁ στε-
φανώσας τοὺς μοιχωμένους παρὰ τὸ Εὐαγγέλιον,
κατὰ ἀντίθεσιν τοῦ Προδρόμου, ὡς οἰκονομίαν σω-
τήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ πεποικηκὼς ἀθωωθῇ ἱερουργεῖν·
καὶ οἱ τοῦτον μὴ προσιέμενοι εὐαγγελικῶς, ἐκνομοὶ
καὶ ἡλλοτριωμένοι! Ὁ δῶκετο πικρὸν, Χριστιανοῦ
προσηγορίαν ἔχοντος, καὶ Χριστοῦ νόμους καταπα-
τεῖσθαι ζήοντος! Τί οὕτω μέμνηας, βαρυκάρδιε καὶ
ἀπηνέστατε, σὺν τῷ ὁμοτρόπῳ σου οὐκύνῃ; Οὐκ
οἶσθα ὅτι πρὸς ἀητιήτους νόμους Θεοῦ παραστήσῃ
οὗς οὐδεὶς βασιλεὺς ἀντὶ νενίκηκε; μὴ ὅτι γε
καὶ προσκρούσας αὐτοῖς ὡς σὺ, περιφανῶς ἀπ-
ώλετο.

λδ'. Ἄλλ' ὦ! πῶς ἀπήγετο ὁ τοῦ Θεοῦ θεράπων;
ἐπ' αὐτὸν γὰρ ἐπανάημι. Πάλιν μεθοριζόμενος καὶ
πάλιν διασωόμενος ὑπὸ δύοιν τε σκηριπτόμενος διὰ
τὸ μὴ ἰσχύειν ἔτι προβαίνειν, ἐλκόμενος αὐτῶν τε καὶ
περισυρόμενος, καὶ θρῆνον ἐμποίων τῆς ἀδίκου πρά-
ξεως καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀναίσθητοις λίθοις. Βοάτω
ταῦτα ὁ τοῦ περιδοήτου μάρτυρος Μάμαντος χώρος·
γραφέτω ταῦτα ἡ φρουρήσασα, μετὰ τὴν πρώτην
τοῦ ἀδελφοῦ φρουρὰν, τὸν τῆς εὐσεβείας φρουρὸν
ὄξερα νήσοις. Φεῦ τῆς ἀναλήψτου καρδίας, τῶν, οὐκ
οἷδ' ὅπως εὐπρεπῶς· εἰποιμι, στρατιομονάχων φυλά-
κων! Ἐθεντο τὸν δίκαιον μονώτατον ὡς ἐν λάκκῳ
κατωτάτῳ ἐν τινὶ κέλλῃ, τετραυχόμενον ἡδὴ τῷ γή-
ρει καὶ τῇ νόσῳ βαλλόμενον· εἴσαν ὅφ' ἐν δούλῳ,
οἱ δούλοι τῶν κάτω καὶ τοῦ Καίσαρος, τὸν δῖον
ἅπασι τῇ ἡμέρᾳ ἢ δις ὑπερηταίεσθαι. Ἦντιθέλει ὁ γέ-
ρων μετακομιζέσθαι πρὸς ἀναγκαίαν χρεῖαν τοῦ σώ-
ματος [τι] καὶ ὁ δυσμενὴς ὠνεῖδίζεν· ἦται, τῶν κατὰ
τὴν ἀσθένειαν ἐπιτηδεύων, καὶ ὁ δούσερος κατ' αὐτοῦ
τὴν θύραν ἐκλείων· καὶ ταῦτα ὀφιστάμενος, ἀνεξάρ-
νητος τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἥς ὠμολόγησεν ἐνώπιον
Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης
καθεστῆως νοσηλεύεσθαι αὐτὸν ἐπιθανάτιον ἀχέ-
κων ὁ Καῖσαρ, μετὰγει ἐν τῷ Βυζαντίῳ μαλαχθεὶς
τὴν ἀτεράμονα καρδίαν, καὶ ἐνεγκὼν παρασκευάζε-
ται, ἐπανορθοῦν δῆθεν τὸ κακὸς γεγεννημένον. Ἄλλ'

A plura etiam quam iussi erant mala inclusis infe-
rentes. Prætereo quæ postea facta sunt, quando
aliud nihil audire erat quam abductiones, tradu-
ctiones, persecutiones, quæstiones, disjunctiones,
relegationes, minas, furores, investigationes; tota-
que urbe perstreptentes proclamationes; ne quis Fra-
trum uspiam latens absconderetur; adeo ut in ca-
vernæ terræ, persecutorum metu, salutem quæsie-
rint aliqui.

58. Hæc autem omnia qua de causa? (iterum enim
pre admiratione eorum rem exponere.) Ut nempe
is qui adulteros coronaverat contra Evangelium
et contra Præcursoris exemplum, tanquam Eccle-
siæ utili discretionem usus, impune sacris operare-
tur: quique illum, evangelicis præceptis obtem-
perantes, non admitterent, impii a Deoque alieni
crederentur. O divinæ legis prævaricationem! o
acerbum persecutorem, qui nomen Christiani le-
rens, Christi leges conculcare satagebat! Quid
tanto furore agis, o gravis corde et inclementis-
sime, una cum simili tibi catulo (27)? Nescit quia
bellum tibi est adversus insuperabiles Dei leges,
contra quas ante te imperantium nemo victo-
riam obtinuit? quinimo quiscunque eis, uti tu,
restitit, incidit in manifestum exitium.

59. Sed o! qua ratione abductus est Dei famu-
lus? ad illum enim revertitur oratio. Rursus re-
legatus, rursus distractus a nobis, et a duobus
hominibus protrusus; eo quod amplius progredi
nequiret, trahebatur iterum, raptabaturque, et ad
planetum pro indignitate facinoris movebat ipsos
etiam insensibiles lapides. Testetur hæc insignis
Martyris Mamantis Regio; scribat, quæ post pri-
mam fratris mei custodiam custodem pietatis vin-
ctum habuit, abrupta insula. Vah immitia pectora,
monachorumne dicam, an militum, quibus com-
missa Sancti custodia fuit? solum eum, velut in
lacu inferiori, posuerunt in cella quadam, jam se-
nio confectum et morbo gravatum; ibique a man-
cipio uno, ipsi mancipia mundi Cæsarisque, facie-
bant ei ministrari semel aut bis in die. Rogabat
senex afferri sibi quidpiam ad corporis necessita-
tem, et efferus ille hoc ei exprobrabat: petebat
aliquid morbo congruum, et ostium ei claudebat
barbarus: et hæc sustinens sanctus, firmus in sua
confessione, quam confessus est coram Deo et ho-
minibus nunquam abnegavit veritatem. Postquam
verò intellexit Imperator (28), ex ejusmodi custo-
dia ægrotare illum, et quidem usque ad mortem:
emollita nonnihil animi inclementia, Byzantium
Platonem transtulit, et reparare voluit quod male

NOTE.

utrosque custodia includi, sed singulos seorsim,
ita ut mutuis eis aspectus negaretur, quod unicum
est in carcere solatium. Theophanes ait mense
Januario indictione secunda in exsilium pulsos,
anno 809.

(27) Vix dubito quin Joseph Œconomus, turba-
rum causa, intelligatur. Sirletus *leonem* vertit, quod

aliis occasionem dedit Leonem proprio nomine sic
appellatum, fortassis Isauricum, ejus mores in
hoc imitaretur Nicephorus, intelligendi.

(28) Is est S. Nicephorus prænominatus, ejus
et aliorum factum relinquit iudicio Dei Michael in
Vita S. Theodori.

egerat : sed quoniam parum recta intentione ferebatur, ad finem non perduxit quod proposuerat. Nam ipsum quidem, arrogantia sublatum, haud diu post robusta Dei manus ad Scythas expulit, atque cum toto suo exercitu perdidit (29); horrendum exemplum narratque terribile secuturis generationibus statuens inevitabilem judiciorum suæ sapientissimæ providentiæ. Sanctum vero gregi suo proprio restituens natus pie tunc imperantium cum sibi pro Confessore haberi probavit.

40. Hoc autem quomodo accidit? nec enim dignum est præteriri silentio. Eorum cura qui nostrum agendi modum, animo benevolo nobis quamvis contrario, improbant, sublatum est e medio scandalum, propter quod a Patriarcha facta erat secessio; intercessere orantes Principes; sanctissimus Patriarcha excusavit, omnia ex quadam epikia propter Imperatorem facta fuisse. Secutus est congressus et reconciliatio cum dicto Præsule: quia Deo nihil est charius bono pacis et concordie, quando illa concordia non est vel dissonantia a vera fide, vel divini mandati transgressio, aut denique canonis alicujus abrogatio; qualem illam, de qua nunc agimus, non fuisse, quantum quidem nos attinet, patet sanam mentem habentibus: cum ea quæ interim gesta erant dimiserimus, quam similia iis quæ olim sub divinis Patribus accidere, et similiter per epikiam fuere dissimulata; aut potius velut quorum accuratior discussio incorrupto judici reservetur in sæculum futurum.

CAPUT VII.

Extremus sancti Platonis

morbis, et pius obitus.

41. Post hæc non amplius inclusus vixit Pater, neque enim vires erant vel ad hoc ut corporeis necessitatibus faceret per se satis: sed partim lectulo recumbens, solabatur sese retributione præteritorum suorum asceticorum et athleticorum laborum; partim in sedili requiescens, aut Psalmos Davidicos vocaliter recitabat, aut mentaliter precabatur Deum, aut aliquid conferebat ad utilitatem fraternitatis, consulendo, adhortando, instruendo, consolando, secundum paternam suam benevolamque consuetudinem: non autem poterat operis aliquid facere, aut genu flectere, aut lectioni vacare, nisi quantum ad hoc conducere poterat opera prope eum legis ministri. Sed in his contristabatur angebaturque, quasi animam perdidisset, quia ab exercitiis spiritualibus cessare, et a laboribus corporalibus vacare se videbat. Si quando vero cibi aliquid sumebat causa morbi, aut lavacro propter obedientiam utebatur, Deo quidem agebat gratias, dolebat tamen propter laxatum vitæ prioris rigorem. Dignissimus sane laude, qui pulchrum suum stadium ac vere solarem cursum absolvit, ab obe-

A ἐπειδὴ οὐκ ἀπὸ ὀρθῆς γνώμης ὁ σκοπὸς, οὐδὲ εἰς πέρας ἀγείν τὴν πρόθεσιν. Τὸν μὲν γάρ, ἐπὶ πολλῷ μετεωρισθέντα τῇ ἀπονοίᾳ, ἡ κραταιὰ χεὶρ τοῦ Θεοῦ εἰς Σκύθας ἐκτοπίσασα, ἐκέλευε πανόστρατον ὀλέσειν, διήγημα φοβερὸν καὶ λάλημα φρικτὸν ταῖς μετέπειτα γενεαῖς κριμάτων ἀνεφίκτων τῆς αὐτοῦ σφωτάτης οἰκονομίας ἐγκαταλείψασα· τὸν δὲ σὺν ἡμῖν βοήθῃ τῶν τηνικαῦτα εὐσεβῶς βασιλευσάντων, εἰς τὴν οἰκίαν πάλιν ποίμνην ἀποκαταστήσασα, ὁμολογητὴν αὐτοῖς (4) ἀναδείκνυσιν.

μ'. Καὶ τοῦτο πῶς; οὐδὲ γὰρ παραλίπῃν δέξιον. Φρονεῖδι τῶν ἐπισκηπτόντων τὰ καθ' ἡμᾶς, εὐνοικῶς τε ἡ καὶ ἀντιθέτως, ἤρθη ἐκ μέσου τὸ σκάνδαλον, δι' οὗ καὶ ἡ διαφορὰ πρὸς τὸν ἱεραρχοῦντα· ἐδυσώπησαν οἱ κρατοῦντες, ἀπελογήσατο ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης πάντα τὰ γεγενημένα ἐξ ἐπιεικείας (1) εἶναι τοῦ βασιλευσάντος. Τηνικαῦτα ἡ σύμβασις, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσις, ὅτι μὴδὲ φίλον Θεῷ ἄλλο τι ὡς τὸ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας καλὸν, ἐπὶ τῇ ὁμόνοια οὐ διαφωνία πίστεως, οὐδὲ ἐντολῆς Θεοῦ παράβασις, οὐδ' οὐ μὴν κανόνος ἀθέτησις, ὡς ἡ παρούσα δέδεικται, ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, τοῖς νοῦν ἔχουσι, τὰ διὰ μέσου χαίρειν ἐάσαντας, ὡς ὁμότροπα τοῖς πάλαι ἐπὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων συμβεβηκόσι, καὶ ὡσαύτως οἰκονομικῶς παρεωραμένοι, μᾶλλον δὲ ὡς τῆς τούτων ἀκριβοῦς ἐξετάσεως ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῷ ἀδεκάστῳ κριτῇ ταμειουμένοις.

velut quorum accuratior discussio incorrupto

ΚΕΦΑΛΑ. Ζ.

μα'. Τί τὰ μετὰ ταῦτα; Οὐκ ἐστὶ ὁ Πατὴρ ἐγκεκλεισμένος, ὅτι μὴδὲ ἰσχύς αὐτῷ καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀναγκαίαν χρεῖαν καὶ αὐτοῦ ποιεῖσθαι· ἀλλὰ πῇ μὲν ἐπὶ κλίνῃ κατακείμενος, ἀναδύσσει τῶν προλαβόντων ἀσκητικῶν καὶ ἀθλητικῶν αὐτοῦ πόνων· πῇ δὲ ἐπὶ καθισματικῷ ἀναπαύομενος, καὶ διὰ γλώσσης τὰ τοῦ Δαυὶδ ψθιγγόμενος, καὶ κατὰ νοῦν τῷ Θεῷ προσευχόμενος, ὅσα τε ἄλλα εἰς βοήθειαν τῆς ἀδελφότητος συνεισφέρει, συμβουλίας, ὑπομνήσεις, νοουθεσίας, παρακλήσεις, κατὰ τὴν προλαβούσαν αὐτῷ πατρικὴν καὶ εὐνοϊκὴν συνήθειαν, οὕτω ἰσχύων ἐτι ἐργάζεσθαι, οὐδ' οὐ μὴν γόνυ κλίνειν, οὐτ' αὖ ἐπισκήπτειν ἀναγνώσειν, ἢ ὅσον ἐκ τοῦ παραναγινώσκοντος ὑπηρετοῦ. Καὶ ἦν ἐν τούτοις συλλυπούμενος καὶ σκυθρωπάων, ὡς ἤδη ἀπολωλεκὼς τὴν ψυχὴν, διὰ τε τὴν ἀδράνειαν τῶν πνευματικῶν λειτουργιῶν, καὶ τὴν ἀπραξίαν τῶν σωματικῶν ἐργασιῶν· εἰ ποῦ τι καὶ μετελάμβανε βρῶμα κατὰλληλον τῇ νότῳ, ἢ καὶ λουτρῷ καθ' ὅπακον καυχρημένος, ἡγαρήσκει μὲν τῷ Κυρίῳ, ἡνιδεὶ δὲ διὰ τὴν ἀνεσιν. Ἄλλ' ὅντως καλὸν διαυλον καὶ ἡλιακὸν δρόμον ὁ πανευφημος τετέλεκεν, τὸ δὲ λεγόμενον, ἐξ ὅπακος ἀνατείλας καὶ εἰς ὅπα-

NOTÆ.

(4) Scriptum erat αὐτοῦ, quod corrigendum credidi. (1) Item ἐπιεικείας, quod nihil significat.

(29) Cæsus a Bulgaris Nicephorus imp. 26 Julii anno 811, cui successit Michael Curopalates.

ακοήν καταλῆξας· τῇ δωδεκαταλῇ γὰρ τῶν ὥρων ἡμε-
ρινῇ περιόδῳ ἰσάριθμον τὸν τῶν ἐτῶν κύκλον ἐφ'
ἐκάστῳ ἀγῶνι διηγουκώς, εἰς ζωὴν αἰώνιον ἀδιαδόχῳ
φωτὶ ἀναβέβηκεν. Ἀριθμῶ τοὺς ἀγῶνας, καὶ εὐ-
ρήσεις τοὺς χρόνους, ὅκτω πρὸς τεσσαράκοντα·
πρόσθες τοὺς πρὸ τῆς ἀποταγῆς διωδουκαίδεκα, πρὸς
ἑλλοῖς τέσσαρσι τῶν διωγμῶν, καὶ τρισὶ τῆς ἀσθε-
νείας, καὶ εὐρήσεις τῷ ὀγδοηκοστῷ ἔτει πλὴν ἐνδὸς
τελειούμενον τὸν αἰόλιμον.

μὲν. Ἄλλ' ὦ! πῶς ἀδακρυεὶ τὸ τοῦτου διηγήσασθαι
τέλος; Ἐκεῖνος ὁ γέρων, ὥσπερ τι γέρας τιμιον, ἤτοι-
μασμένος τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἐξοδόν, καὶ κύκλῳ ἡ
ἀδελφότης περιχυθεῖσα ἐξῆλθε τῶν ἱερῶν προσευχῶν
αὐτοῦ λαβεῖν τὸ δῶρον· καὶ ἐπειπερ ἕνα ἕκαστον
ἠύλόγησεν καὶ κατησπάσατο, ἀπεισιν καὶ πρὸς τὸν
τάφον, ὃν ἐκ πόθου ἐζῆλθε πάλαι θεάσασθαι, εἰ καὶ
οὐκ ἐπετύγχανεν τοῦ καταθυμίου, κοπῇ τοῦ θελή-
ματος· ὃν ἰδὼν, ἐχάρη λίαν, ἀνθωμολογήσατο τῷ
Κυρίῳ, ἐπειπὼν· Ἀυτὴ ἡ κατὰπαντοῖς μου εἰς αἰῶνα
αἰῶνος· μεθρημόσατο καὶ τὴν φωνὴν ἐκείνην· Θέ-
λημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει Κύριος.
Ἐκίνησεν καὶ τῶν ἔξω οὐκ ὀλίγους, οἱ καὶ μὴ εὐ-
λαβηθέντες τὸν καίρον (ἦν γὰρ τῶν ἱερῶν νηστειῶν
περίοδος), συνέδραμον μοναχικοὶ τε καὶ μιγάδες, ἠύ-
λογηθήσαν, ὑπέστρεψεν, ἐφοδιασθέντες καλὸν ἐφόδιον
τὴν ἐκείνου ἀγίαν παράθεσιν. Καί γε αὐτὸς ὁ ἀγίω-
τατος πατριάρχης παρελθὲν ἐξητήσατο εὐχὴν, καὶ λα-
βὼν ἡσπάσατο. Γέγονέν τε ἡ ὥρα ἐκείνη, πάσης ὑπο-
νοουμένης διαφορᾶς ἀλεξητήριον, τῶν πρὶν λυπηρῶν
ἐκποδῶν γεγεννημένων. Πάντων οὖν ὑπεμνημάτισε,
πάντα ὑπερηύξατο, ἅπαντα ἀφίησιν, ἐχθράνασι, διώ-
ξασιν, λυπησασιν, ὁ ὡς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος
καὶ Χριστὸν κινεῖ τῷ θανάτῳ μιμούμενος.

agritudine. Denique omnes admonuit, oravit pro
p-rsecutiones, molestias tulerat, utpote vere vir
μγ'. Ἐπειδὴ δὲ καὶ διαθήκην ἔδει διαθέσθαι, τίς
αὐτῇ; Ἡ ὀρθόδοξος πίστις, καὶ ἡ νόμιμος πολιτεία,
αἱς συνέζησεν, καὶ μεθ' ὧν ἀπεδήμησεν· τοῦτο δὲ
κάκεινο διανέμειν, οὐ πρὸς αὐτοῦ (ὅτι μὴδ' αὐτῆς
τῆς ἐπωμίδος ἦν κύριος) διατάττεσθαι. Ἀμίλει ἐρω-
τηθεὶς πρὸς ἐμοῦ τοῦ ἐλεεινοῦ, μὴ τι ἔχοιεν παριστά-
μενον· τῇ μὲν χειρὶ ἀψάμενος τοῦ ἱματίου, τοῦτο

¹³ Psal. cxxxi, 14. ¹⁴ Psal. cxliv, 19.

A dientia videlicet incipiens, et in obedientia desi-
nens; cum enim diurno horarum duodecim cir-
culo parem annorum periodum in unoquoque cer-
tamine (30) explevisset, ad æternam vitam, perpetuo
lumine fruiturus, emigravit. Numera certamina,
et invenies annos quadraginta octo. Tum annos bis
duodecim (31), ante abrenuntiationem sæculi actos,
junge aliis quatuor annis, quos in persecutionibus;
et tribus, quos in infirmitate traduxit Sanctus :
et invenies, virum venerabilem obiisse anno ætatis
unde octogesimo (32).

42. Sed quomodo sine lacrymis mortem illius
narrabo? Jacebat senex, habens animam paratam
ad egressum, velut honoratum quoddam xe-
nium (33); et circum affusa fraternitas orabat, ut
munus orationum ejus mereretur accipere. Post-
quam igitur unicuique sigillatim benedixit et oscu-
latus est, abiit ad sepulcrum, quod videre jam
pridem ardentem concupierat, quamvis voto suo
frustratus fuerit, quia præproperea erat talis vo-
luntas. Illud autem cum vidisset, gavisus est valde,
et benedixit Dominum, inquitens : *Hæc requies
mea in sæculum sæculi* ¹³. Deinde istam quoque vo-
cem subjunxit : *Voluntatem timentium se faciet Do-
minus* ¹⁴. Traxit etiam ad se externorum non pau-
cos : qui nulla habita ratione temporis (verteba-
tur enim sacri jejunii circulus) accurrebant tam
monachi quam sæculares, benedictioneque accepta
revertebantur instructi ad iter optimo viatico,
sanctæ scilicet depositionis memoria (34). Quin-
imo sanctissimus patriarcha adfuit (35), petens ut
oraret pro se; eoquæ impetrato, osculatus est eum.
Itaque hora illa omnibus suspicantibus, alieniori
ipsos ab invicem esse animo, facta fuit in reme-
dium, procul submota quæcunque antea exstiterat
omnibus, omnibus ignovit, quorum inimicitias,
Dei, et Christum etiam in morte imitans.

43. Quoniam vero oportuit etiam testamentum
condi : quodnam, quæso, reliquit? Fidem ortho-
doxam et conversationem regularem, in quibus vi-
xit et cum quibus obiit : hoc autem vel illud dis-
tribuire ad illum non pertinebat, cum neque de
ipso pallio posset ut dominus testari. Tandem ro-
gatus a me miserabili, num quid haberet commen-

NOTÆ.

(30) Primum sub obedientia S. Theotisti, se-
cundum in regimine monasterii Symbolorum, ter-
tium in gubernando monasterio Sacudionis, quar-
tum Constantinopoli in reclusionem.

(31) Græce δις δωκαίδεκα. Sed prima syllaba Sir-
leti oculos fugit, ut duodecim verteret, et totam
chronologiæ rationem turbavit.

(32) Ex hæc vita excessit sanctissimus Plato,
octogesimum ætatis annum uno minus agens, vir
pluribus perfunctus laboribus, egregiis virtutum
editis documentis. Ita S. Theodori Vita.

(33) Græce ἕκαστος ὁ γέρων, ὥσπερ τι γέρας τιμιον
ἤτοιμασμένος τὴν ψυχὴν· est autem γέρας, decus,
præmium, pro quo vertimus *xenium*, ut propius

D exprimeretur ejus quæ in Græco est ad vocum si-
militudinem allusionis elegantia; quam Sirletus
neglexit, dum ita vertit, « Jacebat senex ille senio
admodum honorato. »

(34) Græce simpliciter est « sancta ejus depositio, »
παράθεσις. Sirletus, commendationem vertit : pu-
tavi menti auctoris propius accessuram paraphra-
sim.

(35) Vita S. Theodori : « In eo etiam abundantem
patriarcha charitatis suæ vim animicque recte com-
positi specimen exhibuit. Accurrens ipsemet cum
universo clero ad monasterium, moribundo sancto
astitit, totus in illum delixus, membra ejus omnia
complectens, suaviterque singula deosculans. »

dandum, manu vestem apprehendens, eam excussit, in signum expeditissimæ obedientiæ; et voce admodum submissa dixit, nihil habere, eo quod omnia meæ parvitati committeret. Porro prætereundum non est aliquid, vim habens prædictionis, quod nempe funebrem cantum sibi ipse ante mortem cecinerit. Cum enim ex pectore laboraret, assiduoque anhelitum duceret, ex consueta rerum divinarum meditatione movebat labia, maxime autem psallebat illam sacræ cantionis particulam: *Resurgent mortui, et qui in monumentis sunt suscitabuntur, et lætabuntur qui sunt in terra*: quem suavissimum versum hortabatur ut secum canerent qui præsto erant, quoad loqui potuit, et vocem vel tenuissimam emittere. Secuta autem cantum est mors, tunc illi adveniens, quando instabat memoria justī Lazari (36), ad quem refertur cantus ille, et cum quo pars ejus de quo nobis est sermo.

44. Denique extremum, insurrans, Estote salvi, decoroque habitu jacens, cum ad dexteram inclinasset caput, placido ac leni motu corporis, velut qui in propria abire disponit, clausit oculos, ea qua sol occumbit hora, et spiritum suum sanctum tradidit angelis, ipsum ad solem justitiæ deducturis. Et nunc ille quidem in cœlis est (36*) audio dicere, non solum ascetico dignatus ordine, sed confessorum adnumerandus choreis: quorum enim certamina pertulit, horum indubie etiam hæreditatem participavit: aut si placet, cum subjectis subjectus probatissimus, imo bis obediens coronarius; cum solitariis solitarius legitimus; cum prælatis prælatus dignissimus, cum inclusis, non solum inclusus, sed etiam subditus; quodque augmentum inprimis, cum confessoribus confessor genuinus, reipsa verbis attestante. Ego autem infelix, optimo orbatus patre; cui manum injiciam animo fluctuans? quem admonitorem inveniam a recta declinans ratione? quomodo mali demonis incursum fugiam, non habens te domesticum instructorem doctoremque.

45. Ast, o divinum mihi et sacrum caput, tu mo ex alto propitius respice, labantem erige, dirige gradientem, serva incolumem, pascere mecum hunc gregem, quem multo labore et sudore collegisti; ut tuis insistens vestigiis, ambulet per viam mandatorum Dei: observa, fove, propugna tam magnos quam parvos, quemadmodum te rogavi in hora exitus tui: tui enim sunt omnes, quorum duces filii tui sunt, aut filii filiorum: ut in Deo et

(36) Ita ad verbum Græca. Sirletus vertit: *Justi Lazari ejusque diei festi memoriam, quale festum nullum habent Græci*; sed simpliciter memoriam, occasione evangelii pridie Dominicæ Palmarum legendi, ut supra dictum.

(36*) Eadem Vita de sepultura ista addit: «Cul tanquam Patri Patrum cum patriarcha innumeris luminibus thurisque sufflu justā persolvisset, ægre

A κατέσεισεν, ὡς σύμβολον ὑπακοῆς παντελευθέρου, φωνὴν δὲ ἀφίησιν λίαν ἀμυδρὰν μὴδ' ὅτι οὖν ἔχειν, διὰ τὸ πάντα ἀναθέσθαι τῇ ταπεινώσει μου. Καὶ μὴν οὐδ' ἐκεῖνο παραλείβομαι, προβόρῃσεως ἔχον ἔμφασιν, ὅτι αὐτὸς ἐαυτῷ ἐπιτάφιον ᾠδὴν πρὸ θανάτου μεμελώδηκεν. Συνεχόμενος γὰρ ὑπὸ τοῦ θώρακος καὶ ἀσθμαίνων ἐπάλληλα, ἐκίνει μὲν τὰ χεῖλη ἐκ τῆς συνήθους αὐτῷ τῶν θείων μελέτης, ὑπέψαλλεν δὲ μάλιστα τὸ τῆς ᾠδῆς ἐκείνης μέρος, Ἀναστῆσονται οἱ νεκροί, καὶ ἔγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ, συναΐδων αὐτῷ προτρεπόμενος συνεχέστερον τὸν αὐτὸν ἔδῃ στίχον τοὺς παρισταμένους, ἕως ἂν ἡδύνατο σθένειν, καὶ μικρὰν ἀφίηται φωνήν. Καὶ γε ἐπηκολούθησεν τῇ ᾠδῇ ἡ κοίμησις, τότε φθάσασα, ἦν ἡ τοῦ δικαίου Λαζάρου μνήμη ἐπέστη, πρὸς ὃν ἡ ἀναφορά τῆς ᾠδῆς, καὶ μεθ' οὗ ἡ μερὶς τοῦ οὔπερ ὁ λόγος.

μδ'. Εἴτα τελευταῖον τὸ εὐχεσθαι ἐπιψυθίρας, ἐπὶ σχήματός τε εὐπροεπὺς κείμενος, τὴν χάραν δεξιόθεν ἐπιχειλικῶς, οὕτως πρᾶξι καὶ ἡρεμασί τῇ κινήσει τοῦ σώματος, ὥς εἰς τὰ ἴδια ἀπαίρειν προαιρούμενος, μύσας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν ὥρᾳ δύσεως ἡλίου, παρέδωκεν τὴν ἀγίαν ψυχὴν τοῖς ἀπουσίν αὐτὴν ἀγίοις ἀγγέλοις πρὸς τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης. Καὶ νῦν ἐστὶν ὁ μὲν ἐν οὐρανοῖς, οὐ μόνον ἀσκητικῆς τάξεως τε καὶ παραστάσεως θαρρῶ λέγειν ἡξιωμένος, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁμολογητῶν χορείαις ἡριθμημένος. ὦν γὰρ τοὺς ἀθλοὺς ἠνεγκεν, τούτων δῆλον ὅτι καὶ τῆς κληρουχίας μετέβηκεν· εἰ βούλει δὲ, μετὰ ὑποτακτικῶν ὑποτακτικὸς δόκιμος, μᾶλλον δὲ δις ὑπήκοος στεφανίτης, μεθ' ἡσυχαστῶν ἡσυχαστῆς ἔννομος, μετὰ καθηγητῶν καθηγητῆς ἐνθεσμος, μετὰ ἐγκλειστών οὐ μόνον ἐγκλειστός, ἀλλὰ καὶ ὑποτακτικῆς, ὃ καὶ σεβάσιμον, μετὰ ὁμολογητῶν ὁμολογητῆς ἀπαράγραπτος, μαρτυρούσης τῷ λόγῳ τῆς πράξεως. Ἐγὼ δὲ ὁ δύστηνος, ἀπερφανισθεὶς τοῦ καλοῦ Πατρὸς, ποῦ χεῖρα ἀπείρσομαι κατὰ ψυχὴν σαλευόμενος; τίνα ὑπομνησθὴν εὐροίμι παραλόγως φερόμενος; πῶς τοῦ Πονηροῦ τὴν ἐφοδὸν φύγοιμι, μὴ σὲ τὸν νοουθετὴν καὶ παιδεύτην εὐπορῶν οἰκοθεῖν;

με'. Ἀλλ' ὦ θεῖα μοι καὶ ἱερὰ κεφαλὴ, σύ με ἐποπτεύεις ἄνωθεν ὧς, καὶ ἀνορθοῖς καταπίπτοντα, καὶ διευθύνεις πορευόμενον, καὶ συντηροῖς ἀνεπηρέαστον, ἄγοις τε καὶ συμποικιμαίνεις μοι, καὶ τήνδε τὴν ποίμνην, ἣν πολλοῖς πόνοις τε καὶ ἀγῶσι συνεστήσω, ἐν ἔγχει τοῖς σοῖς περιπατεῖν, ἐν τρίβοις τῶν θείων ἐντολῶν πορεύεσθαι, σκέπων, περιέπων, προπολεμῶν τῶν μεγάλων σου καὶ μικρῶν ποιμνίων, καθὼς καὶ ὑπέσχου ἐν καιρῷ σου τῆς ἐξόδου; καὶ

NOTÆ.

tandem corpus sepulcro condidit, multis undique confluentibus, ejusque depositionem pro virili prohibentibus, ut qui nec mortuo quidem sancto privari vellent. » Et sub finem Vitæ ista habentur: « In Studii monasterio et magni Platonis et beati quoque Josephi dives arca pariter asservatur: et corpus S. Theodori in Patrum thecam illatum est. »

γάρ σου ποιμνία πάντα, ὧν εἰσιν καθηγεμόνες τὰ ἅπαντα τέκνα, καὶ ἐκ τέκνων ἔγγονα· ὡς ἂν ἔχοντες σε ἅπαντες εἰς Θεὸν καὶ πρὸς Θεὸν προασπιστὴν, ἀπημαντοὶ διαμένειμεν ἀοράτων τε καὶ ὁρωμένων ἐχθρῶν, μὴδὲν ὑφίεγτες διὰ φόβον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, μὴδ' αὖ ἐκφερόμενοι τῶν θείων ἐντολῶν, μὴτ' αὖ θύραν ἀνοίγοντες ἀπροσεξίᾳ τοῖς θλεθρίοις πάθεσιν, μὴτε μὴν κατολιγωροῦντες τῆς ἀσκήσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ παντοκράτορι Πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ καὶ παναγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

XII.

LAUDATIO S. ARSENI ANACHORETÆ.

Ex pervetusto codice Petri Seguerii, Franciæ cancellarii, varie collato. Interprete Joanne Pinio. Edidere BOLLANDIANI. Act. Sanct. Jul. t. IV, 617.

HYPOMIION.

α'. Ἀστὴρ ἀειφανὴς ἡμῖν, οὐκ ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ κατηριθμημένος, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς ἀρετῆς οὐρανῷ ἐστηριγμένος, διὰ τῆς ἐτησίου αὐτοῦ μνήμης σημερον ἀνατέλλων, φωτὶ ἀβυσσῶν μαρμαρυγὰς ὑπερλάμπρους ἀγαθοεργίας ἐπαφίησι τῇ οἰκουμένῃ. Τίς δέ ἐστιν οὗτος, ὃ φιλάγιον ἄστροισμα; Ὁ ἱσάγγελος Ἀρσένιος, ὁ τὴν ἀρετὴν ἀπρόσitos, τὸ τῆς ταπεινώσεως ὕψος, τὸ τῆς κατανύξεως βῆθρον, οὗ καὶ ἡ μνήμη μόνη παράκλησις ἐστὶν εἰς ἀρετῆς ἐπιδοσιν. Καὶ μοι θαυμάζειν ἐπίησι, πῶς τῶν ἄλλων μακαρίων ἀνδρῶν, παρὰ τῶν κατὰ καιρὸν τῆς ἀρετῆς ἐπαινετῶν, τῶν βίων ἀναγεγραμμένων, καὶ ταῖς τῶν ἐγκωμίων βολαῖς καταστραπτόντων, τοῦδε τοῦ τρισμάκαρος ὁ βίος ἀνιστόρητος εἰδόθῃ, πλὴν ὅσον σποράδην παρὰ τινῶν ὁσίων Πατέρων δεδηλωμένος, καί περ μὴ ἐναπολιμπανόμενος τῆς ἐναρέτου ἐκείνων λαμπροφωρίας, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον τῶν πολλῶν ὑπερλάμπων ταῖς ἀγαθαῖς τῶν θείων αὐτοῦ ἀνδραγαθιμα-
των.

β'. Τί οὖν; Συνδιαμείφομεν καὶ ἡμεῖς τοῖς προλαβοῦσι τὸν χρόνον, καὶ οἴσομεν τηλικούτων θησαυρὸν ὑπὸ τῆς σιγῆς καλύπτεσθαι; Οὐ μνοῦν· ἀλλὰ πεσιθόμενοι τοῖς ἐπὶ τοῦτο παρορμήσασιν Πατέραςιν, εἰ καὶ ἄμοιροι τοῦ προσήκοντος λόγου, ἡλικιώτες τε ἐπικουρον δέξασθαι τοῦ ἐγγειρημάτος αὐτῶν τὸν ἐπὶ ὁπότεσιν τοῦ βίου προκείμενον, ἀπαρξόμεθα τοῦ λέγειν, οὐδὲν ξενοδεκτούντες παρὰ τὸ ἀληθές, ὅσα δὲ ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ περιεχομένων εἰρημένων ἀναλεγόμενοι, εἰ καὶ διὰ ἀρράφου διηγῆσεως, εἰς ὑπόμνησιν φέροντες, καὶ ταῦτα οἶονεῖ συνυφαίνοντες, καὶ ἐκ τούτων ταῖς ἀκολούθοις ἐννοαῖς ἔσθ' ὅτε προσθήκην ποιούμενοι καθ' εἰρμὸν, πειρασόμεθα τὸν βίον ἀπαρτίσασθαι, ἀφουσιούμενοι τὸν πόθον, ὃν περὶ τοῦ παμμάκαρος ἔχουσιν οἱ φιλάρετοι.

B

PROLOGUS.

1. Stella perpetuo nobis apparens, non zodiaco circulo annumerata, sed in virtutis cœlo firmata, per anniversariam suam memoriam hodie exoriens, splendidissimas bonorum operum coruscationes defæcatissima luce immittit orbi terrarum. At quænam illa est, o sanctitatis amantes auditores? Arsenius est, angelis par, virtute inaccessus, humilitatis altitudo, asceticæ disciplinæ gloria, solitudinis robur, compunctionis fluentum; cujus vel sola memoria ad progressum in virtute incitamentum est. Et vero mirari subit, quid sit, quod, postquam aliorum virorum beatorum, virtutis causa laudabilium, vitæ conscriptæ sunt, præconiorum radii fulgentes, nulla de beatissimi hujusce vita ad posterum transierit historia, præter eam, quæ a quibusdam sanctis Patribus sparsim indicata, insigni, qua pollent, res illustrandi facultate, non inferior est, imo vero multis potius aliis præfulget ob divinos Arsenii ac masculorum gestorum splendores.

C

2. Quid igitur? An nos etiam cum iis, qui tempore præcesserunt, commutabimus vices tantumque thesaurum patiemur sub silentio abscondi? Nequaquam: at Patrum exemplo incitati, tametsi conveniente oratione destituti; fretique, auxilio venturum præsentem conatus illum ipsum, cujus nobis propositum est vitæ argumentum, dicendi initium faciemus, nihil peregrinum et a vero alienum adoptantes; sed quæcunque compendiose de ipso dicta sunt, colligentes, et etiamsi narratione non coherente in memoriam revocantes, atque hæc quodammodo contextentes, adjecto etiam, ubi res feret, ex cogitationibus inde consequentibus additamento, quo res cohereant, vitam absolvere conabimur, gratificantes desiderio, quo erga beatissimum hunc tenentur virtutis amantes.

D

CAPUT PRIMUM.

A

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Sancti patria, natales; vita secularis cum solitaria divino monitu commutata; insignes in ea progressus; hominum fuga.

3. Genus Arsenii, ut dicam id quod res est, et affinium multitudo, virtus fuit; ejusque incendi studiis ac insigniri characteribus; quoniam vero a sanguine id repetunt eruditi; patria ei fuit civitatum, quæ sub cælo sunt, princeps, Roma, inquam, celeberrima a qua cognomentum acceperunt illi, qui imperii sceptrum moderantur. Surculus fuit nobilium parentum, opibusque ac reliquo vitæ splendore florentium. Familia ipsius ad hoc usque tempus integra non superest (quoniam enim pacto tot annis servata fuerit?) sed vestigia, tali magnitudine excellentia, divisit habitatoribus velut in cellas triginta (37). Atque hoc sufficit, ut ostendatur, quam illustris ac undequaque beatus fuerit vir iste memorabilis; cumque tantus esset, doctrina altius eminebat, Græca ac Romana pariter sapientia admirandus.

4. Ejus itaque fama ad aures tunc delata magni Theodosii imperatoris, quærentis talem filiis suis Arcadio et Honorio magistrum præficere, qui majore præ omnibus id operæ pretio faceret, Arsenius accitit imperatoris Byzantium contendit, et assumens ambos pueros, moribus ac disciplinis ipsos informavit, ut optimos eos esse ostenderet in utraque facultate. Ad quadragesimum usque ætatis suæ annum in aula assidue versatus est (37*); Deique timorem in mente habens, ingemuit, et invocabat Deum cum lacrymis dicens: Domine, ostende mihi viam, in qua salvus fiam. Et vero, dum die quadam in aula esset, audit divini vocem, quæ ei diceret: Arseni, si salvus esse vis, fuge homines, et salvaberis (38).

5. Hæc itaque ubi audisset Arsenius, jam pridem divino desiderio sauciatus, omni mox humana ac caduca gloria contempta; splendoreque ac deliciis corporis, omnique alia honoris appetentia, aulique imperatorum pro nihilo putatis, nihil cuiquam locutus Alexandriam navigat; indeque pervenit in Scetim; et ecclesiam ingressus clericos (38*) accedit, dicens: Per Dominum, facite me monachum, ac viam mihi ostendite, ubi salvus fiam. Illi autem viri nobilitatem ex moribus, et vultu et alloquio conjectantes, quærebant ex eo, quisnam et cujus esset. Is cum primo abnueret, diceretque: Homo sum peregrinus et abjectus, qui salvus fieri quæro; vix tandem ei persuadere potuerunt ut, quæ ad se

γ'. Γένος μὲν Ἀρσενίου, τάληθες εἰπεῖν, καὶ οὐ σπάνιοι οἱ μετέχοντες, ἡ ἀρετὴ· καὶ τὸ ἐκεῖθεν κατάγεσθαι καὶ χαρακτηρίζεσθαι· ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀπ' αἱμασιν τοῖς φιλοπαθέσιν ἐπιζητεῖται· ἡ πρώτη τῶν ὑπουρανίων πόλεων τοῦτω πατρίς, Ῥώμην λέγω τὴν περιβόητον· ἀπ' ἧς τὴν προσηγορίαν οἱ τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον κατέχοντες ἐξελήφασιν· εὐγενῶν γεννητόρων στέλεχος, πλοῦτῳ τε κομώντων καὶ τῇ λοιπῇ τοῦ βίου περιφανείᾳ· οὐ ἔστια μέχρι τοῦ νῦν περιεστὶν οὐχ ὀλόκληρος· πῶς γὰρ ἂν καὶ διεσέσωστο τοσοῦτοις ἔτεσιν; Ἰχνη δὲ καὶ τοσοῦτῳ μεγέθει διαφέροντα, ὡς ἐν τριακοσίαις κέλλαις διαιρούσα τοῖς οἰκήτορσι. Ἐξαρκούντος τοῦτου ἐπιδηλώσαι, ὅσος ἦν περιφανὴς καὶ πολυὺλδος ὁ αἰδίδιμος· τοιοῦτός τε ὢν, ὑπῆρχε καὶ τῇ παιδεύσει ὑπέρτερος, Ἑλληνικῇ τε καὶ Ῥωμαϊκῇ σοφίᾳ θαυμαζόμενος.

δ'. Ἐπεὶ οὖν τὸ τῆνικαῦτα Θεοδοσίῳ τῷ μεγάλῳ βασιλεὺσιν ἐξηκούσθη τὰ περὶ αὐτοῦ, ζητοῦντι παιδεύτην τοιοῦτον ἐπιστῆσαι υἱοῖς αὐτοῦ Ἀρχαδίῳ καὶ Ὀνωρίῳ, ὃς εἴη προδριγέστερος ἀπάντων· ἀγεται ὁ Ἀρσένιος· τῇ τοῦ κρατούντος ῥοπῇ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, καὶ παραλαβὼν ἀμφοτέρους τοὺς παῖδας, ἀνήγειν αὐτοὺς ἐν τῇ ἡσθεῖν καὶ παιδεύμασιν, ἀρίστους ἀποδεῖκνυς ἀμφοτέρωθεν. Μέχρι δὲ τοῦ τεσσαρακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ διήνυκός, καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ κατὰ διάνοιαν ἔχων, ἐστέναζε καὶ παρεκάλει τὸν Θεὸν μετὰ δακρύων λέγων· Κύριε ὁδηγήσόν με, πῶς σωθῶ. Καὶ δὴ ἐν μῇ ὄντος αὐτοῦ ἐν τῷ παλατίῳ, ἀκούει θείας φωνῆς, λεγούσης αὐτῷ· Ἀρσένιε, εἰ θέλεις σωθῆναι, φεῦγε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ σῶσῃ.

ε'. Τοῦτων οὖν ἀκούσας ὁ Ἀρσένιος, καὶ ἐπιπολὺ τῷ θείῳ πόθῳ τρωθεὶς, πάσης εὐθὺς καταφρονήσας ἀνθρωπίνης καὶ προσκαιροῦ αἰνέσεως, καὶ περιφανείας, τρωφῆς τε σωματικῆς καὶ πάσης ἄλλης φιλοδοξίας, καὶ βασιλείους αὐλὰς εἰς οὐδὲν διαλογισάμενος, μηδὲν μηδὲν εἰρηκῶς ἀποκλέει ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀκαλεῖται ἔρχεται εἰς Ἐκχλιν· καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, προσέρχεται τοῖς κληρικοῖς λέγων· Διὰ τὸν Κύριον, ποιήσατέ με μοναχὸν, καὶ ὁδηγήσατέ με πῶς σωθῶ. Οἱ δὲ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἀνδρὸς ἐκ τοῦ ἡθους, καὶ τοῦ προσώπου, καὶ τῆς συντυχίας στοχασάμενοι ἐξήταζον αὐτὸν, τίς εἴη καὶ πόθεν. Ἀρνούμενον δὲ αὐτοῦ τὰ πρῶτα, καὶ λέγοντος, ὅτι Ἀνθρωπὸς εἰμι ξένος καὶ ταπεινὸς σωθῆναι

NOTÆ.

(37) Videtur auctor nihil aliud velle, quam stipitem familiæ sancti primævum in plures postea ramos divisum fuisse; usus hic, quantum suspicor, vel phrasi istius temporis, vel parcemia tum usitata.

(37*) Δηνεχῶς· subaudi ἔμεινε, ὢν vel quid simile. Apud Cotelerium lego: Ἐτι ὢν ἐν τῷ παλατίῳ. Cum etiamnum esset in palatio.

(38) Vide Vitas Patrum apud Rosweydam lib. v,

cap. 2, pag. 563, num. 2. Damalevicius Vitæ sancti Bogumili eremitæ Camaldulensis auctor, tomo II Junii, pag. 356, num. 56, secessum ejus in eremum Dobrovensem narrat, (tanquam si sanctus vocem lapsam divinitus ad Arsenium in sua vocatione audivisset: Arseni tumultus fuge, et salvaberis.)

(38*) Per clericos intellige hic monachos. Exemplum dat Cangius in Glossario Latino.

ζητῶν, μόγις ἡδυνήθησαν πείσαι αὐτὸν, θαρρήσαι αὐτοῖς τὰ καθ' αὐτόν. Καὶ μαθόντες, εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Τίς ἄρα ἐστίν, ὁ ὀφείλων τοῦτον παραλαβεῖν καὶ ὁδηγεῖν εἰς τὴν μοναδικὴν πολιτείαν· καὶ δὴ βουλευσαμένων αὐτῶν, συνεῖδον ἀπενεγκεῖν αὐτὸν εἰς ἀββῆ. Ἰωάννη τῷ Κολοβῷ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν μεθ' αὐτῶν, ἀπῆλθον πρὸς τὸν γέροντα. Καὶ μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτοὺς εὐχὴν, ἐλάλησαν αὐτῷ περὶ Ἀρσενίου.

ς'. Καὶ ἐν τῷ συντυχᾷ αὐτοὺς, καταλαβούσης τῆς ἐνάτης ὥρας, λέγει τοῖς κληρικοῖς ὁ γέρων· Δεῦτε, ποιήσωμεν ἀγάπην, καὶ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω. Καὶ καθεσθαις ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης μετὰ τῶν κληρικῶν, ἤρξαντο ἐσθιεῖν, ἐάσαντες τὸν Ἀρσένιον ἰστάμενον. ῥίπτει οὖν παξάμαν εἰς τὴν γῆν ὁ ἀββᾶς Ἰωάννης, καὶ λέγει τῷ Ἀρσενίῳ· Φάγε, ἐάν θέλῃς. Ὁ δὲ κλίνας αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, ἀπῆλθε περιπατῶν ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσίν, ὅπου ἦν ὁ παξάμας· καὶ ἔφαγεν αὐτὸν, ὡς ἔκειτο εἰς τὴν γῆν. Καὶ ἰδὼν ὁ γέρων, λέγει τοῖς ἀδελφοῖς· Ὑπάγετε μετὰ καλοῦ, καὶ εὐξασθε ὑπὲρ ἡμῶν· οὕτως γὰρ γινώσκετε, ὅτι δοκιμὸν ἔχει ποιῆσαι μοναχόν. Ἠρώτησαν οὖν οἱ κληρικοὶ τὸν Ἀρσένιον καθ' αὐτοὺς, λέγοντες αὐτῷ· Ποίησον ἀγάπην, ἀδελφε, διὰ τὸν Κύριον, καὶ εἰπὲ ἡμῖν, ποῖον λογισμὸν ἔσχεις ἐσθίειν τὸν παξάμαν; Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἐλογισάμην πρὸς ἑμαυτὸν, ὅτι Ὡς κυνὶ σοὶ ἐρρίψαν τὸν ἄρτον, ὡς κύων φάγε αὐτόν. Καὶ ἐδύσατον τὸν Θεόν. Χρόνον οὖν ὀλίγον μείνας μετὰ τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου ὁ Ἀρσένιος, καὶ μαθὼν πᾶσαν τὴν μοναχικὴν κατάστασιν, ἀπελύθη παρ' αὐτοῦ ἀπελθεῖν καὶ καθίσει κατὰ μόνας· καὶ ἔμεινεν ἀγωνιζόμενος ἐν Κυρίῳ, ὥστε πολλοὺς τῶν κατὰ τὸν καιρὸν ἔκεινον μεγάλων γερόντων ὑπερβῆναι τοῖς πόνοις, τῇ τε καρτερίᾳ, καὶ τῇ ὑπομονῇ τῶν ἀσκητικῶν ἀγώνων. Ἀναχωρήσας οὖν ἐν τῷ ἡτυχασιτικῷ βίῳ, πάλιν ἠβέβατο τῷ Θεῷ λέγων· Κύριε, δόξῃ σου με, πῶς σωθῶ· καὶ ἤκουσε φωνῆς λεγούσης· Ἀρσένιε, φεύγε, σιώπα, ἡσύχαζε· αὐτὰ γὰρ εἰσιν αἱ ρίζαι τῆς ἀναμαρτησίας.

A spectabant, confidenter iis exponeret. Quæ edocti, alter alteri dicebant : Quisnam est, qui debet hunc excipere, et conducere ad monasticum institutum ? Et, inito consilio, visum est abducere ipsum ad abbatem Joannem Colobum (39). Et assumentes eum secum, abierunt ad senem; peractisque precibus locuti cum illo sunt de Arsenio.

6. Cumque inter colloquendum jam nona advenisset hora, dicit clericis senex : Adeste, faciamus agapen (40), et voluntas Dei fiat. Considensque Joannes abbas cum clericis, cœperunt comedere, sinentes Arsenium stare. Projicit itaque paxaman (41) in terram abbas Joannes, atque Arsenio : Comede, si velis. Ille autem inclinans se in terram, abivit illuc, ambulans manibus pedibusque, ubi erat paxamas; et in terrâ, prout jacebat, ipsum comedit. Atque hoc conspicatus senex, dicit fratribus : Abite cum bono, et orate pro nobis : ita enim scietis, quod probatus sit, ut fiat monachus. Interrogarunt itaque clerici inter se Arsenium, dicentes illi : Fac agapen, frater, per Dominum; et dic nobis, ecquid cogitationis habueris, quando comedebas paxaman ? Quibus ille, Cogitabam, inquit, mecum : quem tibi tanquam canis projecerunt panem, comede illum tanquam canis. Et glorificabant Deum. Exiguo igitur tempore Arsenius cum abbate Joanne versatus, omnemque monasticæ vitæ rationem edoctus, discessit ab eo, ut secederet sibi soli vacaret. Et perseveravit, pro virili contendens in Domino usque adeo, ut magnos id temporis senes laboribus, constantia, ac certaminum asceticorum tolerantia superaret. Postquam ad hesychasticam (42) vitam secessisset, iterum oravit Deum, dicens : Domine, viam ostende, ubi salvus sum. Et audivit vocem, dicentem : Arseni, fuge, tace, quiesce : nam hæc sunt radices, quibus a peccato immunis fias (43).

NOTE.

(39) Joannes Colobus (in appendice ad *Vitas Patrum* pag. 904 per apocopen Colob; Græce Κολοβός, estque hic curtus, parvus, nanus, brevis staturæ, etc.) fuit inter anachoretas celeberrimus; idemque fortasse, qui in *Martyrologio Coptico* tomo tertio Martii, pag. 602 notatur his verbis : « Obitus Joannis parvi eremitæ. » Gerardus Vossius Borchlonius, præpositus Tungrensis, inter *Apothegmata Patrum*, cum sancto Ephræm Syro Colonia edita anno 1603, pag. 507, *Colobios* legit; inepte addens : « Verisimiliter hic intelligi Joannem Colobitam, et alias Calybitam, eremitam Romanum (potius CPolitanum; videsis Commentarium ejus prævium die 15 Januarii, § 2), cujus mentio fit in *Martyrologio Romano*, 15 Januarii. » Mox tamen alterius Joannis eremitæ Ægyptii meminit, non sufficienter instructus, ut aliquid circa illum absolute determinet. De Joanne Colobo plenius insitruui poteris ex *Vitis Patrum* variis locis; Cotelierio tomo I, a pag. 468, ac Tillemontio tomo X, a pag. 427.

(40) Agape, Græce ἀγάπη, accipitur vel pro extraordinaria refectioe in monasteriis; vel pro solemnii convivio; vel pro cœna ad quam Christiani,

sed pauperes potissimum adhibebantur. De prima significatione consule Cangium; de secunda Cotelierium in notis col. 801; de tertia Ciacconium in notis ad Cassianum pag. 669. Hic vero non scio an plus aliquid significetur, quam cœna ordinaria monachorum.

(41) Illa vox varie scribitur; nimirum *paxamas*, *paxamaton*, *paximation*; de qua fuse Rosweydyus in *Onomastico* ad *Vitas PP.* a pag. 1045; brevius in *Glossario Latino*. Significat vero panem subcineritium, aut recoctum seu bis coctum : quem ita appellatum quidam volunt a Paxamo quodam cupidario.

(42) Id est quietam, taciturnam, solitariam. Græcum ἡσυχαστικὸς dilucidari potest ex annotatis ad caput I *Vitæ sancti Stephani* Sabaitæ die 13 Julii, pag. 534.

(43) Sanctus Lucas Junior thaumaturgus de loco, ubi sæpius a pluribus interpellabatur, cum secretiori commutando Theophylactum consulens, id responsi tulit (tomo secundo Februarii, pag. 194) : « Tenendum, quod optime habet Arsenii consilium : is enim fugere ait homines et salvari. Iterumque : Fuge, tace, quiesce. » Inspici etiam pos-

7. Hoc itaque divinitus accepto mandato, omnem A in cœlum Arsenius affectum transferi, corpore quidem in terra degens, corde autem cum supernis potestatibus familiariter consuescens. Ad illud mandatum exsequendum cum discessisset, cumque adeo solitudinem amaret, quidam e patribus, nomine Marcus (44), sic ipsum compellat: Quare non fugis, pater? Cui Senex: Novit Deus, quod vos diligam: at non possum esse cum hominibus, et cum Deo. Cœlestes chiliades et myriades unam voluntatem habent; homines vero multas habent voluntates: Deum itaque dimittere non possum, et hominibus vacare (45). Jam vero ut clarius constet de ejus solitaria quiete, dicendum etiam illud, memoratu dignum.

8. Cum pervenisset ad locum quemdam (quoniam ibi erant arundines a vento agitatae), sic fratres affatur Arsenius: Quænam hæc concussio est? Respondent illi: Arundines sunt, pater. Subjicit Senex: Vere si quis sederit in solitaria quiete, et audierit vocem aviculæ, non habebit cor ejus eandem quietem; quanto magis vos, hanc habentes concussio- nem (46). Quo autem pacto ille in solitudine degens, mentemque usu sensuum destitutam, et a terrenorum tumultuum perturbatione inconcussam habens versus Deum, nequaquam amarit humanam consuetudinem, vel illam etiam, quæ confusione caret, omnemque sermoni a lingua promananti accessum præcluderet, nisi quando prorsus necessitas aliud cogeret, oratio exponet.

9. Digressus aliquando ad eum Theophilus (47) Alexandriæ archiepiscopus cum quodam e primoribus (48), interrogabat Senem, ut audiret ab eo sermonem. Senex autem post modicum silentium illi hoc responsi dedit. Et si vobis dixerò, an servabitis? Illi ad se receperunt (49). Dixit ergo eis Senex: Ubi Arsenium degere audieritis, ne appropinquate. Alias iterum archiepiscopus convenire ipsum volens, præmisit primo, qui videret, num Senex aperiret: qui significat ipsi, dicens: Si veneris, aperiam: at si tibi aperuero, omnibus aperiam, et tunc non amplius hic remanebo. His auditis, archiepiscopus dixit: Si fugaturus ipsum venio, non amplius ad eum accedo. Venienti ad se

ζ'. Θεόθεν οὖν δεξάμενος τὸ τοιοῦτον πρόσταγμα, μετατίθησιν ὅλην τὴν διάθεσιν πρὸς οὐρανὸν ὁ Ἀρσένιος, ἐν γῇ μὲν διατρίβων τῷ σώματι, τῇ δὲ καρδίᾳ ταῖς ἀνω δυνάμεσι συμπεριπολῶν· ἐφ' ὃ ἀγόμενον αὐτὸν τις τῶν Πατέρων τοῦνομα Μάρκος, οὕτω φιλησυχουντά φησι πρὸς αὐτόν· Διὰ τί φεύγεις ἡμᾶς, Πάτερ; Ὁ δὲ γέρων πρὸς αὐτόν· Ὁ Θεὸς οἶδεν, ὅτι ἀγαπῶ ὑμᾶς· ἀλλ' οὐ δύναμαι εἶναι μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων· αἱ ἀνω χιλιάδες καὶ μυριάδες ἐν θέλημα ἔχουσιν· οἱ δὲ ἄνθρωποι πολλὰ θέληματα ἔχουσιν. Οὐ δύναμαι οὖν ἀφείναι τὸν Θεόν, καὶ σχολάζειν ἀνθρώποις. Καὶ γοῦν πρὸς σαφεστέραν αὐτοῦ δηλώσιν τῆς ἡσυχίας, καὶ τοῦτο ρητέον ἀξιωματικόν· ἐν δὲ.

η'. Παραβαλόντος οὖν αὐτοῦ εἰς τόπον τινά, ἐπειπερ ἦσαν ἐκεῖ κάλαμοι, κινούμενοι ὑπὸ ἀνέμου, εἶπεν τοῖς ἀδελφοῖς ὁ Ἀρσένιος· Τί ἐστὶν ὁ σεισμὸς οὗτος; Οἱ δὲ φασ· Κάλαμοι εἰσι, Πάτερ. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ γέρων· Φύσει ἐὰν κάθηται τις ἐν ἡσυχίᾳ, ἀκούσει δὲ φωνὴν στρουθίου, οὐκ ἔχει ἡ καρδία τὴν αὐτοῦ ἡσυχίαν· πόσῃ γε μᾶλλον ὑμεῖς, ἔχοντες τὸν σεισμὸν τοῦτον· Πῶς δὲ οὐκ ἐμελλεν ὁ οὕτως ἡρεμῶν, καὶ τὴν ἔκστασιν τῆς ἐκ τῶν κάτω θορόδων, περιδονήσεως ἀκλόνητον ἔχων πρὸς Θεόν, μὴ οὐχὶ καὶ τὸ ἀσύμφικτον φιλεῖν τῆς ἀνθρωπίνης διατριβῆς, ἀπρόδοδόν τε ἔχειν τὴν ἀπὸ γλώσσης ὁμιλίαν, ὅτι μὴ πάσῃ ἀνάγκῃ, δηλώσει δὲ ὁ λόγος.

θ'. Ποτὲ παραλαβὼν αὐτῷ Θεόφιλος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, μετὰ ἀρχοντός τινος, ἠρώτα τὸν γέροντα, ἀκούσαι παρὰ αὐτοῦ λόγον. Μικρὸν δὲ σιωπήσας ὁ γέρων, ἀπεκρίνατο πρὸς αὐτόν· Καὶ ἐὰν ὑμῖν εἴπω, φυλάσσετε; Οἱ δὲ συνέθεντο. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ γέρων· Ὅπου ἐὰν ἀκούσητε Ἀρσένιον, μὴ πλησιάζετε. Ἄλλοτε πάλιν βουληθεὶς ὁ ἀρχιεπίσκοπος παραβαλεῖν αὐτῷ, ἀπέστειλε πρῶτον εἰδέναι εἰ ἀνοίγοι ὁ γέρων. Καὶ δηλοῖ αὐτῷ λέγων· Ἐὰν ἔλθῃς, ἀνοίγω, καὶ ἐὰν σοι ἀνοίξω, πᾶσιν ἀνοίγω· καὶ τότε οὐκ ἐτι καθέξομαι ὧδε. Ταῦτα ἀκούσας ὁ ἀρχιεπίσκοπος, εἶπεν· Εἰ διώξαι αὐτὸν ἀπέρχομαι, οὐκ ἐτι ἀπέρχομαι πρὸς αὐτόν· Καὶ μὴν καὶ τινος τῶν Πατέρων ἐλθόντος πρὸς αὐτόν, καὶ κρούσαντος τὴν θύ-

VARIE LECTIONES.

a. b. Lege cum Cotelerio τῶν καλᾶμων τούτων. c. Vit. PP. lib. v, libell. 2. « Nunquam, vadam, ad hominem sanctum. »

NOTÆ.

sunt excerpta Vitæ laudati sancti apud Combefisium tomo II novi Auctarii Bibliothecæ Patrum Græco Latine, pag. 990.

(44) Marcus iste verosimilius fuerit discipulus adeo obediens in Scethi abbatis Silvani, notus in Vit. PP. libro v, libello 14, pag. 617; quam annosus ille Marcus, quem Palladius invisit, dum numeraret annos centum. Videsis Historiam Lausiacam, cap. 21; et infra lit. y in Annotatis ad cap. 2.

(45) Res eadem legitur apud Cotelierum, p. 355 et 356, necnon in Vit. PP. lib. v, libell. 17, pag. 635; ubi tamen est: « Superiorum enim virtutum millia, et millia millium unam voluntatem habent. »

(46) Cotelier. pag. 359, et Vit. PP. lib. v, libell. 2, pag. 564, num. 5, ubi legitur « eandem quietem; » et « arundinum harum. »

(47) Apud Cotelier. pag. 354 vocatur μακάριος, beatus. Vit. PP. lib. v, libell. 2, pag. 565, « beatæ memoriæ. » S. Leo PP. epist. 64, ad Marcianum, in editione Parisiensi anni 1675 ordine 94, eundem appellat « sanctæ memoriæ Alexandrinæ Ecclesiæ episcopum. » Et epist. 52, ad episcopos Galliarum, ibidem ordine 77, eum cum Athanasio et Cyrillo conferens, « probatissimum præsulem » nuncupat. Vide Baronium ad annum 412, et Historiam chronologicam patriarcharum Alexandrinorum ante tommum quintum Junii, pag. 52; ubi de virtutibus et vitiis ejus.

(48) Cotelier. et Vit. PP. « cum quodam iudice. »

(49) Vit. PP. pag. 565 « promiserunt se custodire. » Cotelier. συνέθεντο φυλάττειν.

ραν, ἀνέφξεν ὁ Ἀρσένιος, νομίζων ὅτι ὁ διακονητής αὐτοῦ ἐστὶ· καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν ἕτερον ὄντα, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἀνάστα, ἀββᾶ, ἵνα σε ἀσπάζωμαι. Ἐφη οὖν ὁ γέρων· Οὐκ ἐγείρομαι, ἐὰν μὴ ἀναχωρήσῃς. Καὶ ἐπὶ πολὺ παρακληθεὶς, οὐκ ἀνέστη, ἕως ἀνεχώρησεν ἐκεῖνος. Οὐχ, ὡς ἂν τις οἰηθείη, παραλύων τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης, ἥς ἐστι καὶ μάλιστα ἐραστὴς εἶη, ἀλλ' ἵνα μὴ διακοπεῖται τῆς κρείττονος.

ι'. Ἐπεὶ καὶ τινες ἀδελφοὶ μέλλοντες ὑπάγειν εἰς Θηβαῖδα διὰ μινάρια, λέγουσι πρὸς αὐτούς· Δι' ἀφορμῆς εἰδόμεν καὶ τὸν ἀββᾶν Ἀρσένιον. Εἰσῆλθον ὁ ἀββᾶς Ἀλέξανδρος, καὶ λέγει τῷ γέροντι· Ἀδελφοὶ ὅπου Ἀλεξανδρείας ἐλθόντες θέλουσιν σε ἰδεῖν. Ὁ δὲ γέρων ἔφη· Ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἤκασιν· Καὶ μαθὼν ὅτι εἰς Θηβαῖδα ὑπάγουσιν, λέγει ὁ γέρων· Φύσει οὐ βλέπουσι τὸ πρόσωπον Ἀρσενίου, ὅτι δι' ἐμὲ οὐκ ἤλθον. Ἀνάπαυσον οὖν αὐτούς, καὶ ἀπόλυσον ἐν εἰρήνῃ, εἰπὼν αὐτοῖς, ὅτι Ὁ γέρων οὐ δύναται ἀπαντῆσαι. Ἄλλοτε πάλιν ἤλθον πρὸς αὐτὸν γέροντες, πολλὰ παρεκάλεσαν, ἵνα συντύχωσιν αὐτῷ· καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, εἰπεῖν αὐτοῖς λόγον ἐπὶ τῶν ἡσυχάζοντων, καὶ μηδενὶ ἀπαντῶντων. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ γέρων· Ὅταν ἡ παρθένος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς ᾖ, πολλοὶ θέλουσιν αὐτὴν μνηστευθῆναι· ἐπὶ δὲ προέλθῃ, οὐχ οὕτως ἔχει τιμὴν, ὅτε ἦν κεκρυμμένη. Οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς· ἀπότε ὁ δημοσιεύεται, οὐ πᾶσιν ἀρέσκειν δύναται· μέτρον οὖν ἡμῖν ὑποδείκνυται ἐνταῦθα τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀπαντήσεως· οὐ γὰρ πάντοτε πάντως, ἵνα μὴ τὸ πάρεργον τοῦ ἔργου προτιμώμενοι ζημιούμεν αὐτούς μὴ αἰσθανόμενοι· ἀλλ' οἷον καὶ τοῦτο, ἐνταῦθα ὄφελον παρασκευθῆναι.

ια'. Ἀδελφός τις ἐλθὼν εἰς Σκήτιν, παρεκάλει τοὺς κληρικοὺς, λέγων· Συντυχεῖν θέλω τῷ ἀββᾶ Ἀρσένιῳ. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Ἀναπαύου μικρὸν, καὶ βλέψεις αὐτόν· ὁ δὲ ἔφη· Οὐ γεύομαι τίνος, ἐὰν μὴ

nonnulli e patribus (50) foresque pulsant aperuit Arsenius, ministrum suum esse ratus; eumque alium esse dum cerneret, procidit in faciem. Is vero dicit ipsi : Surge, pater, ut te salutem. Reposuit Senex : Non surgam, nisi discesseris. Cumque diu is institisset, non surrexit, donec recessisset. Nec quis putet vinculi charitatis, cuius erat amantissimus, solutione id factum; verum ut ne vel tantillum a perfectionis exercitatione avocaretur.

10. Fratres aliqui (51) in Thebaida profecturi ad comparanda fila linea (52), dixerunt inter se : Hac etiam opportunitate videamus abbatem Arsenium (53). Intravit itaque abbas Alexander (54), et dicit Seni : Fratres Alexandria venientes volunt te videre. Cui Senex : An propter hoc ipsum venerunt? Et edoctus, quod in Thebaida discederent, dicit Senex : Vere haud aspiciunt vultum Arsenii; quia mei causa non venerunt. Refice ergo illos, ac dimitte in pace, dicens illis : Senex non potest occurrere (55). Alias iterum accesserunt ad eum senes, multisque instabant, ut colloquerentur cum illo (56); et rogabant, ut aliquid sermonis sibi proferret de solitariis conclusis, ac neminem admittentibus (57). Tum Senex : Quandiu virgo degit in domo patris, multi volunt sponsi ejus fieri : cum vero prodierit (58), non habet istum honorem, quem habebat, quando latebat abscondita. Sic se habent res animæ : ex quo vulgantur : non omnibus placere possunt. Modus itaque nobis hic ostenditur occursus fratrum : neque enim omnino is semper locum habet; ne, quod accessorium est operi, operi ipsi anteferentes, damnum inde nobismetipsis sensim sine sensu inferamus. Sed, cujusmodi res illa sit, hic adjungere profuerit.

11. Frater aliquis, qui in Scetin venerat, rogabat clericos dicens : Colloqui cupio cum abbate Arsenio. Cui dixere : Requiesce paululum, et ipsum videbis. Hic vero, non gustabo, ait, quid-

VARIÆ LECTIONES.

• ἀψ' ὅτε.

NOTÆ.

(50) Legunt Vit. PP. lib. iii, pag. 528 : « Cum quidam.. ex fratribus advenisset. » Historiola hæc ponitur apud Coteler. 368, usque ad recessisset inclusive.

(51) Præmittit Coteler. pag. 360 : « Reserebat abbas Daniel quosdam fratres, » etc.

(52) Λινάριον, linum : λινάρια, retia vel fila linea (Gallice filets). Coteler. id verit filum lineum. Vit. PP. lib. iii, pag. 528, linum; uti et lib. vii, cap. 34, num. 2. Apud Sorium num. 16, legitur : « Propter aliquod suum negotium. »

(53) Vit. PP. hic addunt : « Cumque ad speluncam ejus pervenissent. »

(54) Coteler. etiam Alexander in Vit. PP. signatur Daniel.

(55) Differt aliquantulum Coteler. At Vit. PP. addunt hæc clausulam : « Me permittite cælum aspicere, et dimitte eos redire : nam faciem meam non videbunt. »

(56) Additur apud Coteler. pag. 372 : « Ille autem portam aperuit. »

(57) Hesychastica vita silentii tenacissima, non ita tamen ut, proximis saltem post hunc sanctum sæculis, discipulos et alios quoscunque exhortationis vel colloquii causa accedentes excluderet omni tempore; ut videre est in annotatis ad Vitam sancti Stephani Sabaitæ superius allegatis. Certe auctor Vitæ num. 184 de isto sancto memorat : « Quinque deinde annis solitarius Christo vacavit (ἡσυχάσεν) in cella, non exiens unquam nisi diebus Sabbati et Dominicis, cellæ fronti per id tempus inscribens : Ignoscite per Dominum mihi, domini Patres, neque mihi quisquam in hesychasterio extra Sabbatum et Dominicam sit molestus. »

(58) Coteler. pag. 372 : « Cum vero maritum acceperit, nequaquam placet cunctis, sed illi quidem contemnunt, alii vero prædicant. »

quam si non cum ipso collocutus fuero. Miserunt igitur aliquem cum fratre, qui ipsum ad cellam duceret, quia longe distabat. Et pulsato ostio, ingressi sunt; salutatoque Sene, sederunt in silentio. Dixit itaque ille ecclesie frater: Surgo. discedo, orate pro me. At frater peregrinus, non inventa cum Sene colloquendi libertate, dixit fratri: Venio et ego tecum. Et egressi sunt simul. Rogavit porro ipsum peregrinus dicens: Duc me ad abbatem Moysen, ex latronibus conversum (59). Ad quem postquam venissent, suscepit ipsum cum gaudio, et exhibitis hospitalitatis officiis dimisit. Tum is qui alium duxerat, sic inquit: Ecce, adduxi te ad [Arsenium] monachum extraneum, et ad Ægyptium: uter magis placuit tibi? Cui frater: Ægyptius placuit mihi Patrum aliquis, his auditis, oravit Deum, dicens: Domine, rem hanc mihi ostende. Iste enim fugit propter nomen tuum, ille vero in ulnas accipit propter nomen tuum. Et ostensæ illi sunt duæ naves magnæ; et in una quidem contemplatur abbatem Arsenium et spiritum Dei navigantes in quiete; et abbas Moyses et angeli Dei navigabant in altera, favorum mellis particulas in os ejus inserentes (60). Sic ille secedens virorum accessui indulgebat aliquantulum; mulierum vero ne vel tantillum quidem: totus quippe erat asper, et a libriori sermone alienus, amore Dei occupatur.

12. Mulier itaque quædam senatoria Romana Canopum Alexandriæ devenit, dives valde ac timens Deum, sanctum Arsenium videre desiderans. Excepit illam Theophilus archiepiscopus; quem rogavit, persuaderet Seni, ut se admitteret. Et postquam ad eum venisset archiepiscopus, rogavit ut eam admitteret. Senex vero colloquium ipsi recusavit. Quibus rebus ei denuntiatis, jubet sterni jumenta sua, dicens: Confido Deo fore ut videam ipsum: neque enim veni visura hominem (multi enim homines sunt in civitate nostra), sed prophetam visura veni. Utque ad cellam Senis pervenit; extra illam, Deo ita disponente, vacabat Senex: quem conspicata, procidit ad pedes ejus; erexitque illam cum ira, his dictis in eam intendens: Si faciem meam videre vis; en, vide. Illa vero præ verecundia faciem ipsius contemplata non fuit. Tum Sanctus: Nonne opera mea audisti? Necesse erat illa considerare. Quomodo autem tam magnam navigationem instituere ausa es? An ignoras, quod mulier sis, et quod nunquam debeas prodire? Num forte huc venisti, ut abeas Romam, et dicas mulieribus: Vidi Arsenium; ac pervium faciant mare mulieres ad me ventitantes? Respondit illa: Si Domino placuerit, neminem huc venire permit-

αὐτῷ ἀπαντῆσαι. Ἐπεμψαν οὖν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ καταστῆσαι αὐτὸν, ὅτι μακρὰν ἦν ἡ κέλλα αὐτοῦ· καὶ κρούσαντες τὴν θύραν, εἰσῆλθον· καὶ ἀσπασάμενοι τὸν γέροντα ἐκάθισαν σιωπῶντες. Εἶπεν οὖν ὁ ἀδελφός ὁ τῆς ἐκκλησίας· Ἐγείρομαι, ὁπάγω, εὐξασθε ὑπὲρ ἐμοῦ. Ὁ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἀδελφός, μὴ εὐρών παρρησίαν πρὸς τὸν γέροντα, εἶπεν τῷ ἀδελφῷ· Ἐρχομαι καὶ γὰρ μετὰ σοῦ. Καὶ εἰσῆλθον ὁμοῦ. Παρεκάλεσεν οὖν αὐτὸν, λέγων· Ἀάβε με καὶ πρὸς τὸν ἀδδᾶν Μωσῆν τὸν ἀπὸ ληστῶν. Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς αὐτὸν, ἐδέξατο αὐτὸν μετὰ χαρᾶς, καὶ φιλοξενίσας ἀπέλυσεν. Καὶ λέγει ὁ ἐνεγκὼν τὸν ἑτεροῦ ἀδελφός· Ἰδοὺ ἀπήνεγκά σε πρὸς τὸν ξενικὸν μοναχὸν καὶ πρὸς τὸν Αἰγύπτιον· τίς ἐκ τῶν δύο ἡρεσέ σοι; Λέγει ὁ ἀδελφός· Ὁ Αἰγύπιος ἡρεσέ μοι. Ἀκούσας δὲ τις τῶν Πατέρων ταῦτα, ἠδύετο τῷ θεῷ, λέγων· Κύριε, δεῖξόν μοι τὸ πρᾶγμα τοῦτο· ὅτι ὅς μὲν φεύγει διὰ τὸ ὄνομά σου, ὅς δὲ ἐναγκαλίζεται διὰ τὸ ὄνομά σου. Καὶ ἐδείχθη αὐτῷ δύο πλοῖα μεγάλα· καὶ θεωρεῖ τὸν ἀδδᾶν Ἀρσένιον καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πλέοντες ἐν ἡσυχίᾳ εἰς ἐν· καὶ ὁ ἀδδᾶς Μωσῆς καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ πλέοντες εἰς ἐν, καὶ ἐφώμιζον μελιχρηίδας· οὕτω δὲ ὑποχωρῶν τὰς τῶν ἀνδρῶν ὁμίλιας ἐνεδίδου, τὰς τῶν γυναικῶν ὁτιοῦν οὐδαμῶς· δριμύς γὰρ ἦν ὁλος καὶ ἀπαρρησίαστος, ἐρωτικῶς πρὸς Θεὸν διακείμενος.

ιβ'. Ἐλθοῦσα τοιγαροῦν εἰς τὸν Κάνωπον Ἀλεξανδρίας μιὰ συγχλητικὴ ἀπὸ Ῥώμης πλουτία σφόδρα, καὶ φοβούμενη τὸν Θεόν, ποθοῦσα ἰδεῖν αὐτὸν, ὑπεδέξατο αὐτὴν ὁ Θεόφιλος ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα πείσῃ τὸν γέροντα δεῖξασθαι αὐτήν. Καὶ ἐλθὼν ὁ ἀρχιεπίσκοπος πρὸς αὐτὸν, παρεκάλεσε δεῖξασθαι αὐτήν. Ὁ δὲ γέρων οὐ κατεδέξατο ἀπαντῆσαι. Ὡς οὖν ἀνηγγέλη αὐτῇ ταῦτα, κειλεύει στρωθῆναι τὰ κτήνη αὐτῆς, λέγουσα· Πιστεύω τῷ Θεῷ ἰδεῖν αὐτόν· οὐ γὰρ ἀνθρώπων ἦλθον ἰδεῖν· εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν τῇ πόλει ἡμῶν πολλοὶ ἀνθρώποι· ἀλλὰ προφήτην ἦλθον ἰδεῖν. Καὶ ὡς ἐφθασε περὶ τὴν κέλλαν τοῦ γέροντος, κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ἠυκαίρησεν ἔξω τῆς κέλλης ὁ γέρων· καὶ ἰδοῦσα αὐτὸν, προσέπεσε τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, καὶ ἤγειρεν αὐτὴν μετ' ὀργῆς, καὶ προσέσχεεν αὐτῇ λέγων· Εἰ τὸ πρόσωπόν μου θέλεις ἰδεῖν, ἰδοὺ, βλέπε. Ἡ δὲ ἀπὸ αἰσχύνῃς οὐ κατενόησε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Καὶ λέγει αὐτῇ· Οὐκ ἤκουσας τὰ ἔργα μου; Ταῦτα βλέπειν ἀναγκαῖον. Πῶς δὲ καὶ ἐτόλμησας ποιῆσαι τοσοῦτον πλοῦν; Οὐκ οἶδας, ὅτι γυνὴ εἶ, καὶ οὐκ ὀφείλεις προσέρχεσθαι πώποτε; ἢ ἵνα ἀπὸ θῆς εἰς Ῥώμην, καὶ εἰπῇς ταῖς γυναιξίν, ὅτι Ἐώρακα Ἀρσένιον, καὶ ποιήσουσι τὴν θάλασσαν ὁδὸν, γυναικῶν ἐρχομένων πρὸς με; Ἡ δὲ εἶπεν· Ἐάν θέλῃ Κύριος, οὐκ ἀφ' οὗ τινα ἔλθειν

VARIAE LECTIONES

* Vit. PP. * Cum festinatione; cum indignatione. * Cotel. φιλοφρονήσας αὐτοῦς. * Cotel. ἔνα. * Cotel. ἔνα.

NOTÆ.

(59) De Moyse e latrone converso agit Comm. vtriv. num. 28.

(60) Res hæc gesta narratur in Vit. PP. lib. vii, cap. 18, num. 2, et apud Coteler. pag. 368.

ᾧδε· ἀλλ' εὐχου ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ μνημόνευέ μου διαπαντός. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτῇ. Εὐχομαι τῷ Θεῷ, ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυνόν σου ἐκ τῆς διανοίας μου. Ταῦτα ἀκούσασα, ἐξῆλθεν τεταραγμένη. Καὶ ὡς ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν, ἀπὸ λύπης ἔβαλε πυρίετιν. Καὶ ἀνηγγέλη τῷ πάτρι, ὅτι ἀσθενεῖ. Καὶ ἐλθὼν πρὸς αὐτήν, παρεκάλει μαθεῖν τί ἐστίν, ὃ ἔχει. Ἡ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Εἴθε μὴ ἀπήντησα ᾧδε· εἶπα γάρ τῷ γέροντι· Μνημόνευέ μου· καὶ εἶπέ μοι, ὅτι Εὐχομαι τῷ Θεῷ, ἵνα ἐξαλειφθῇ τὸ μνημόσυνόν σου ἐκ τῆς διανοίας μου. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποθνήσκω ἐκ τῆς λύπης. Καὶ λέγει αὐτῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος. Οὐκ οἶδας ὅτι γυνὴ εἶ, καὶ ὁ ἐχθρὸς διάβολος διὰ τῶν γυναικῶν πολεμεῖ τοὺς ἀγίους; Καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ γέρων· περὶ γὰρ τῆς ψυχῆς σου εὐχεται διαπαντός. Καὶ οὕτως ἐθεραπεύθη ὁ λογισμὸς αὐτῆς, καὶ ἀπῆλθε μετὰ χαρᾶς εἰς τὰ ἴδια. Ἡ μὲν οὖν ἡσυχία, καὶ ἡ ἀπάντησις τοιαύτη τοῦ Ἀρσενίου.

ΚΕΦΑΛΑ. Β'.

Donum orationis et lacrymarum; vigiliæ, documenta, labor manuum; mortificatio; paupertas; discipulorum dimissio, et admissio; reditus in Troen.

ιγ'. Εὐχῆς δὲ καὶ ταπεινοφροσύνης χάρισι τις οὕτως ἐκασόσμητο; Καὶ τις μὲν μάρτυς ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖνος, ὁ παραβαλὼν ἐν τῷ κελλήῳ τοῦ γέροντος, ὃς προσκλὼν διὰ τῆς θυρίδος ἔνδον, θεωρεῖ τὸν γέροντα ὄλον ὡς πύρ. Ἦν καὶ ἄξιός ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἰδεῖν. Καὶ ὡς ἔκρουσεν, ἐξῆλθεν ὁ γέρων· καὶ ἰδὼν τὸν ἀδελφὸν ἐκθαμβὸν, λέγει αὐτῷ· Ἐχεις πολλὴν ὥραν κρούων; Μὴ τί ποτε εἶδες ᾧδε; Καὶ εἶπεν· Οὐχί. Καὶ λαλήσας αὐτῷ, ἀπέλυσεν. Τίς δὲ ὁ εἰπὼν, ὅτι ὥσπερ οὐδεὶς τοῦ παλατίου ἐφόρει βαλτίονα αὐτοῦ ἐσθῆτα ἐν τοῖς βασιλείοις διάγων, οὕτως οὐδὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Σκῆτης προσερχόμενος εὐτελεστέραν αὐτοῦ ἄλλος ἐφόρησεν. Ὅτε καὶ ἐδόθη ποτὲ εἰς Σκῆτιν πρὸς ὀλίγα ἰσχυρία, καὶ ὡς μὴδὲν ὄντα οὐκ ἀπέστεilen τῷ Ἀρσενίῳ, ὡς ἵνα μὴ ὑβρίν πάθῃ. Ὁ δὲ γέρων ἀκούσας, οὐκ ἤλθεν εἰς τὴν σύναξιν, λέγων· Ἥφορίσατέ μοι τοῦ μὴ δοῦναι μοι τὴν εὐλογία, ἣν ἐκεμῖεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀδελφοῖς, ἣν οὐκ εἰμὶ ἄξιός λαβεῖν. Καὶ ἤκουσαν πάντες, καὶ ὠφελήθησαν εἰς τὴν ταπεινωσιν τοῦ γέροντος. Καὶ ἀπελθὼν ὁ πρεσβύτερος ἤγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν σύναξιν μετὰ χαρᾶς.

ιδ'. Τὸ δὲ διερωτῶν αὐτὸν, καὶ μὴ στοιχεῖν ἐν τῷ ἰδίῳ σκοπῷ, οὐ ταπεινώσεως ἔργον; καίπερ γινώσκει, καὶ συνέσει καὶ σοφίᾳ κατηγγλαίσμενος. Τοῖνον πυνθανόμενον αὐτόν ποτὲ τινα Αἰγύπτιον περὶ τῶν ἰδίων λογισμῶν, ἰδὼν αὐτόν ἕτερος τῶν ἀδελφῶν, εἶπεν· Ἀ662 Ἀρσένιε, πῶς τοσαύτην καίδουσιν Ῥωμαῖ-

A tam. Ast ora pro me, semperque mei memoriam habe. Qui respondens, dixit illi: Orabo Deum, ut memoria tui deleatur ex animo meo. Hæc cum audisset, exivit conturbata. Atque ut pervenit ad civitatem, præ tristitia in febrim incidit: renuntiaturumque est papæ (61), quod ægrotaret; qui eam accedens, rogabat certior se reddi, quo morbo laboraret. Subjecit illa: Utinam nunquam huc venissem! dixi etenim Seni: Memoriam mei habe, et respondit: Orabo Deum, ut memoria tui deleatur ex animo meo. Et ecce morior ego præ tristitia. Rursum archiepiscopus: Non nosti, quod mulier sis, et quod hostis diabolus per mulieres impugnet sanctos! Idque ideo dixit Senex: nam pro anima tua assidue orat. Et sic mens ejus recreata est; et cum gaudio discessit ad propria (62). Et talis quidem Arsenii secessus et occursus fuit.

CAPUT II.

13. Jam vero quis orationis et humilitatis dotibus ornatior illo exstitit? Cujus quidem rei testis est frater ille, qui ad cellam senis digressus, et observans per fenestram ea, quæ fiebant intus, videt senem totum, quasi ignem (et sane dignus erat frater ista videre). Simul atque is pulsavit, egressus est senex, vidensque fratrem stupore defixum, dicit ei: An a multo tempore pulsasti? Numnam aliquid hic vidisti? Qui dixit: Nequaquam. Et ipsum allocutus, dimisit (63-64). Fuit qui dixit, quod, sicut nemo in palatio gestaret splendidiorem vestem, quam ipse, quando debebat in aula imperatoris; sic nemo præ ipso alius gestarit viliores, postquam ad cœtum Sceticos accessisset (65) Cum aliquando in Sceti paucule carice distribuerentur; eas tanquam res nihili Arsenio non miserunt, ut ne injuria afficeretur. Quo audito, non venit ad collectam senex, dicens: Segregastis me, non dando mihi eulogiam (66), quam misit Deus fratribus; quam non sum dignus accipere. Et audierunt omnes, ædificati que sunt in humilitate senis. Et abiens presbyter (67) duxit ipsum ad collectam cum gaudio.

14. Ad hæc, quod interrogaret alios, suoque nequitiam arbitrato procederet, nonne humilitatis est opus? tametsi notitia, intelligentia ac sapientia ornatissimus foret. Dum itaque quodam tempore Ægyptium aliquem percontaretur de cogitationibus suis, alius quidam fratrum ipsum conspicatus,

NOTÆ.

(61) Τῷ πάτρι. Ita vocatus fuit patriarcha Alexandrinus. Videsis *Glossarium Græcum* Cangii. Cotelier. habet τῷ μακαρίῳ Θεοφίλῳ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ.

(62) Vit. PP. lib. III, pag. 511, et libell. 2, num. 7: et apud Cotelier. pag. 360.

(63-64) Vit. PP. lib. V, libell. 18, num. 1, Cotelier. pag. 360.

(65) Vit. PP. lib. III, pag. 506, libell. 15, num. 6, Cotelier. pag. 353.

(66) Εὐλογία. Hic intellige edulium benedictione sacerdotis consecratum, quod post Missas alicui dare vel transmittere, erat signum communionis et charitatis, uti videsis apud Rosweydam in *Onomastico*.

(67) Cotelier. pag. 356 addit: « Caricas ei detulit; » et Vit. PP. lib. V, libell. 55, num. 8: « Portavit ei de caricis illis. »

dixit : Abba Arseni, quomodo tu, qui tanta vales A eruditione Romana ac Græca, agrestem istum percontaris de tuis cogitationibus? Cui beatus : Romanam quidem et Græcam disciplinam (68) novi; alphabetum vero hujus agrestis necdum didici. Et vero quidnam sanctus significat hac re? Quod, nisi quis per veram humilitatem ante omnia alphabetum discat, in secundis ponens tanquam in accessorio omnem mundanam sapientiam, etiamsi in omni exercitatus fuerit disciplina, revera rudis et indoctissimus sit. Iterum itaque interrogavit eum : Quomodo nos ex tanta eruditione et sapientia, nihil [boni] habemus; Ægyptii autem isti tantas possident virtutes? Respondet Arsenius : Nos ex sapientia mundi nihil habemus : ast illi Ægyptii et idiotæ ex suis laboribus compararunt virtutes (69).

15. Præter humilitatem, pernox etiam erat sanctus, sanctam jugiter lacrynam suam profundens : omni quippe tempore vitæ suæ, quo ad opus manuum sedebat, pannum gestabat in sinu lacrymarum causa, ex oculis ejus cadentium (70). Ad hæc inerat ipsi vigiliæ gratia supra quam dici possit. Aliquando igitur vocavit (71) abbatem Alexandrum ac Zoilum, discipulos suos, seque ipsum humilians, dixit : Quandoquidem demones impugnant me, ac nescio an in somno mihi subrepant; noctem hanc vigilate mecum, et observate, num in pervigilio dormitem. Igitur a vespertino tempore sederunt taciti, unus a dextris illius, alter a sinistris : et dixit uterque : Nos dormivimus, et surreximus, neque sensit eum nictantem. Mane autem (Deus novit utrum ipse simularit, quo putarem, ipsum dormituisse, seu an naturalis somnus vere ei obrepserit) ter flavit, ac mox surrexit, dicens : Dormituri enim vero. Et respondimus : Nos nescimus. Cæterum noctem (72) totam transigebat vigil; et quando mane, natura ita cogente, veniebat dormiturus, dicebat somno : Adesdum, serve nequam; adjuva; somnique paulum carpebat, sedens, et statim expergescebat. Vespere autem Sabbatorum, postquam (73) illucescebat Dominica, demittebat solem post se, et extendebat manus suas in cælum orans, donec iterum sol faciem ejus collustraret; et sic, quod erat reliquum, sedendo D insumebat.

16. Effatum autem hoc beato erat familiare : quod (74) sufficeret monacho per unam horam dormire, modo pugilis is nomen mereretur. Ac denno : Monachus peregrinus (75) in regione aliena, nulli

κὴν καὶ Ἑλληνικὴν ἐπιστάμενος, τοῦτον τὸν ἀγροικὸν περὶ τῶν σὺν ἐρωταῖς λογισμῶν; Καὶ ὁ μακάριος ἐφη· Τὴν μὲν Ῥωμαϊκὴν καὶ Ἑλληνικὴν παιδεύσιν ἴσταμαι, τὸν δὲ ἀλφάβητον τοῦ ἀγροίκου τοῦτου οὐκ ἔμαθον. Τί δηλοῖ ὁ ἅγιος ἐν τούτῳ; Ὅτι καὶ πᾶσαν παιδεύσιν ἢ τις ἐξησκηκώς, μὴ τὴν διὰ ταπεινώσεως ἀληθοῦς ἀλφάβητον ἐν πρώτοις μάθοι, ἐν δευτέρῳ τιθεὶς ὡς ἐν παρέργῳ πᾶσαν σοφίαν κοσμικὴν, ἀπαιδευτός ἐστι τῷ ὄντι, καὶ ἀμαθέστατος. Πάλιν οὖν ἐπηρώτησεν αὐτὴν· Πῶς ἡμεῖς ἀπὸ τοσαύτης παιδεύσεως καὶ σοφίας οὐδὲν ἔχομεν, οὗτοι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι τοσαύτας ἀρετὰς κέκτηνται; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀρσένιος· Ἡμεῖς ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου παιδεύσεως οὐδὲν ἔχομεν· οὗτοι δὲ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἰδιῶται ἀπὸ ἰδίων κόπων ἐκτέλσαντο τὰς ἀρετὰς.

15'. Πρὸς δὲ τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ εὐκατάνυκτος ἦν ὁ ἅγιος, προχέων ἀενάως τὸ ἱερὸν ἐκαίνου δάκρυον· ὅλον γὰρ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ καθεζόμενος· εἰς τὸ ἐρχόμενον, βάκος εἶχεν ἐν τῷ κόλπῳ χάριν τῶν θαυρῶν, τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Προσῆν δὲ αὐτῷ καὶ τῇ; ἀγρυπνίας χάρισμα ὑπερφύως. Ποτὲ οὖν ἐκάλεσε τὸν τε ἀδελφὸν Ἀλέξανδρον καὶ Ζώϊλον, τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ταπεινῶν αὐτὸν, εἶρηκεν· Ἐπειδὴ οἱ δαίμονες πολεμοῦσί με, καὶ οὐκ οἶδα εἰ κλέπτουσί με ἐν ὕπνῳ, τὴν νύκτα ταύτην κοπιάσατε μετ' ἐμοῦ, καὶ τηρήσατέ με, εἰ νυστάξω ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ. Καὶ ἐκάθισαν εἰς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ εἰς ἐξ ἐκωνύμων αὐτοῦ ἀπὸ ὁφὲ σωπήσαντες, καὶ εἶπον ἀμφοτέροι, ὅτι Ἡμεῖς ἐκοιμήθημεν, καὶ ἀνέστημεν, καὶ οὐκ ἠσθάνθημεν αὐτὸν νυστάξαντα, καὶ ἐπὶ τῷ πρωτῷ, ὁ Θεὸς οἶδεν ἢ ὅτι ἀπ' αὐτοῦ ἐποίησεν, ἵνα νοήσωμεν ὅτι ἐνύσταξεν, ἢ ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἡ φύσις τοῦ ὕπνου ἦλθεν, ἐκύσθησε τρεῖς πνοαί, καὶ εὐθὺς ἀνέστη, λέγων· Ἐνύσταξα, ναί. Καὶ ἀπεκρίθημεν· Ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν. Πλὴν ὅλην τὴν νύκτα διετέλει ἀγρυπνῶν, καὶ ὅτε ἦλθε τῷ πρωτῷ διὰ τὴν φύσιν καθευθεῖσθαι, ἔλεγεν τῷ ὕπνῳ· Δεῦρο, κακὰ δοῦλε, ὑποῦργησον· καὶ ἤρπαξε μικρὸν καθεζόμενος, καὶ εὐθέως ἠγείρετο. Ὅφρ' ὁ Θεὸς ἐκινῶν, ἐπιφωσκούσης Κυριακῆς ἤρπτε τὸν ἥλιον ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ ἔτεινε τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν εὐχόμενος, ἕως οὗ πάλιν ὁ ἥλιος ἐλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ οὕτω λοιπὸν ἐκαθέζετο.

15'. Φέρων δὲ τὴν διὰ γλώσσης ὁ μακάριος καὶ τοῦτο· ὅτι ἀρκτεῖν τῷ μοναχῷ, ἵνα κοιμᾶται μίαν ὥραν, ἐὰν ἐστὶν ἀγωνιστής. Καὶ πάλιν, ὅτι ἕνεος μοναχὸς εἰς ἀλλοτρίαν χώραν μηδὲν μεσαζέτω, καὶ ἀνα-

NOTÆ.

(68) Vit. PP. lib. v, libell. 15, num. 7, addunt : « Quantum ad sæculum. »

(69) Vit. PP. lib. v, libell. 10, num. 5 narrant ea dixisse abbatem Evagrium. Cotel. pag. 353 et 354 : « Dixit aliquis beato Arsenio : Quo modo nos, » etc.

(70) Vit. PP. lib. v, libell. 5, num. 1. Cotel. pag. 370. De fletu abundantia in Comm. præv. num. 45; et infra num. 23.

(71) Hæc « narravit abbas Daniel » apud Cote-

ler. pag. 371.

(72) Cotel. pag. 356 : « Retulit abbas Daniel de abbate Arsenio, quod noctem totam, » etc. Vit. PP. lib. v, libell. 4, num. 2 etiam Danieli narrationem tribuunt.

(73) Vit. PP. libell. 4, num. 3 Cotel. pag. 356.

(74) Vit. PP. libell. 10, num. 6.

(75) Vit. PP. libell. 11, num. 1 Cotel. pag. 355.

παύεται. Καὶ πάλιν εἶπεν· Ἐάν τὸν Θεὸν ζητήσωμεν, ἂν φανήσεται ἡμῖν, καὶ ἂν αὐτὸν κατάσωμεν, παραμείνει ἡμῖν. Εἰργάζετο δὲ καὶ ταῖς χερσὶν ὁ Ἀρσένιος, ἀποτολικῶ καυχῆματι σεμνυνόμενος· ἔπλεκε γὰρ τὴν σειράν, καὶ ἔρραπτεν ἕως ὥρας ἑκτῆς· καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι εἰ μὴ ἀπαξ τοῦ ἑνιαυτοῦ οὐκ ἔλλασσεν τῶν βατῶν τὸ ὕδωρ, μᾶλλον δὲ προσετίθη. Καὶ παρεκάλουν αὐτὸν τινες τῶν Πατέρων, λέγοντες· Διὰ τί οὐκ ἀλλάσσεις τῶν βατῶν τὸ ὕδωρ; ὅτι βζει. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀντὶ τῶν θυμιαμάτων ἃ καὶ τῶν μύρων, ὧν ἀπήλαυσα ἐν τῇ κόσμῳ, χρεῖα ἀπολαύειν με τῆς δυσωδίας ταύτης· οὐ μὴ παρῇ καὶ τὸ ἐγκρατὲς ἐν τῇ τοιοῦτῃ σκοπῇ, ἀλλ' ὑποπιάζων τὸ σῶμα, ἐδουλαγωγεί ἑαυτὸν, ὥς ἄριστος πωλοδᾶμνης, φεύγων μὲν τὸν κόρον, ὥς ὕβριστην πῶλον. Τῆς ὁπώρας δὲ πάντῃ ἀπεχόμενος ἦν. Μόνον ὥς ἤκουσεν, ὅτι ἐτέλεσεν ἡ πᾶν γέννημα ὁπώρας, ἔλεγεν ἀφ' ἑαυτοῦ· Φέρετέ μοι· καὶ ἐγύετο ἀπαξ ἀπὸ πάντων μικρῶν, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. Ἐλεγε δὲ ὁ ἀββᾶς Δανιὴλ περὶ αὐτοῦ, ὅτι Τοσαῦτα ἔτι ἔμεινεν μεθ' ἡμῶν, μόνον θαλλὸν αἰτοῦ ἐποιούμεν αὐτῷ τὸ ἑνιαυτοῦ, καὶ ὅτε παρεδύλομεν πρὸς αὐτὸν, ἐξ αὐτοῦ ἡσθίομεν.

ιζ'. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀκτήμων ἦν ὁ Ἀρσένιος, ὁ ὄντως ἐν ἀγαθοῖς πλούσιος. Ἐχρῆζον οὖν πράγματος ἕως ἐνὸς λίχνου ἰ, καὶ μὴ ἔχων, πόθεν ἀγοράσαι, ἔλαβε παρὰ τινος ἀγάπην, καὶ εἶπεν· Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε, ὅτι ἡξίωσάς με λαβεῖν ἀγάπην διὰ τὸ ὄνομά σου. Οἶον δὲ καὶ τὸ παρὸν ἀπαθείας ὧν ἀκροτάτης λεκτέον. Ἦλθε οὖν ποτε πρὸς αὐτὸν μαγιστριανὸς, φέρων αὐτῷ διαθήκην συγκλητικῶ αὐτοῦ, ὃς κατέλιπεν αὐτῷ κληρονομίαν πολλὴν σφῶδρα. Καὶ λαβὼν αὐτὴν ἤθελεν σχίσαι. Ἐπεσε δὲ ὁ μαγιστριανὸς εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγων· Δέομαι σου, μὴ σχίσῃς αὐτὴν, μὴ δεξάμενος. Πρὸς τοῦτους καὶ

VARIE LECTIONES.

ἢ Cotel. ἀρωμάτων. ἢ Cotel. ἐτελέσθη. ἰ λίνου.

NOTÆ.

(76) Ἐπλεκε γὰρ τὴν σειράν. *Vit. PP. libid., libell. 4, num. 5*: « Faciebat plectam. » Cotel. pag. 357: « Plectam texebat. » Vox plecta, quæ videtur a Græco (πλέκτον, πλέκω quippe est, necto, contesto) formari posse, habenas sunt e palma, junco, sparto aut simili re contextæ, ex quibus sportæ, canistra, aliaque ejusmodi conficiuntur. Has Ægyptii σειράς vocant. Adisis Rosweydi notas in hunc locum. Hispani hujusmodi habenas nominant *plegtas*, et, quæ ex iis conficiuntur *fi-scellæ*, etc.; *seras*. Vide notas Ciacconii in Cassianum, pag. 687. Locis supra hic citatis refertur factum præsens ex ore abbatis Danielis.

(77) Ὀπώρας. *Vit. PP. libid., libell. 4, num. 6, et Cotel. pag. 357* vertunt *pomorum*. Factum hoc narrasse Danielelem, habemus indidem.

(78) Θαλλὸν αἰτοῦ *Vit. PP. libid. num. 4*: « Mensuram parvam victus. » Cotel. « Unum thallium, mensuram frumentii. » Apud Surium num. 18: « Thallium: oportet enim his uti patriis nominibus. » Mensura itaque hæc erat apud Ægyptios e foliis palmeis confecta; prout colligitur ex etymo nominis, de quo Cangius; et inferius hic num. 17; ubi vox θαλλία.

(79) *Vit. PP. lib. v, libell. 6, num. 3, et Cotel. pag. 357.*

se negotio medium interponat, et quietus erit. Et iterum dixit: Si Deum (76) quæsiverimus, apparebit nobis: et si eum tenuerimus, permanebit nobiscum. Manibus etiam Arsenius laborabat, gloriatione apostolica condecoratus: plectebat quippe et consuebat usque ad horam sextam: atque illud mirabile, quod non mutaret aquam palmarum nisi semel in anno, sed potius aliam adjiceret. Rogabantque eum quidam e patribus, dicentes: Quare non mutas aquam palmarum? quia fetet. Dixitque illis: Pro sufficientis, et unguentis, quibus in sæculo fruebar, oportet me uti isto fetore. Neque temperantiam in hac re sibi propositam habebat, sed castigans corpus, in servitutem illud ipsum redigebat, tanquam optimus equi domitor; fugiens satietatem, non secus ac insolentem pullum. Fructibus (77) omnino abstinebat, præterquam quod, ubi audierat, omne fructuum genus maturuisse, ex se diceret: Asserte mihi. Et semel ex omnibus modicum quid gustabat, gratias agens Deo. Abbas Daniel de ipso retulit: Tot annos mansit nobiscum, et unicum thallium (78) frumenti quotannis ipsi dabamus: et quando conveniebamus ipsum, ex eodem comedimus.

17. Et vero quanquam nihil Arsenius possidebat, vere tamen bonis abundabat. Tanta cum laboraret (79) rerum inopia, ut vel una interula linea (80) indigeret, neque haberet unde eam emeret; accepit ab aliquo eleemosynam, dixitque: Gratias tibi ago, Domine, quod dignatus me sis eleemosyna propter nomen tuum. Nunc autem quod ad sublimissimam animi a perturbationibus liberi perfectionem pervenerit, modo pariter dicendum. Venit (81) ad eum aliquando magistrianus (82), deferens ei testamentum viri alicujus senatorii ordinis, cognati ejus, qui reliquerat ipsi

(80) Λίνον, quod substituo, inter alia significat carbosum. Nos cum Cotelerio pag. 357 hic intelligimus rem affinem. *Vit. PP.* rem plane diversam ponunt lib. v, libell. 6, num. 4: « Opus habuit in necessitate sua usque ad unam siliquam nummi (de qua Cangius in *Gloss. Lat.*) et cum non inveniret, accepit a quodam velut eleemosynam. » Vetus interpres legerit ἕως νόμου ἐνός, quando scripsit « usque ad unam siliquam nummi. » Codex noster de Vitis Patrum membranaceus, litteris uncialibus seu quadratis forte a mille circiter annis scriptus, sub nomine Cesarii ep., ac notatus O Ms. 10, legit: « Opus habuit in cessione (necessitate) sua usque ad unam siliquam nummos. »

(81) Ista narratur in *Vit. PP. libid., libell. 6, num. 2, et apud Cotel. pag. 362* ex ore Danielis.

(82) Μαγιστριανός, magistrianus vel magisterianus. Erant illi ex officio militiæ palatinæ, qui et *agentes in rebus*. Varia de iis collegit Rosweydyus in *Onomastico*. Cangio est *officialis magistri officiorum*: In Codicis regularum, ab Holstenio editi, parte II, pag. 477, Grimaicus, idem factum narrans: « Venit, inquit, quidam homo, nomine Magistratus, » ineptissime ponens nomen appellativum pro nomine proprio.

hæreditatem valde magnam : postquam id accepisset, voluit scindere. Procidit autem magistrianus ad pedes ejus, dicens : Oro te, ne scindas illud (83), si admittere recusas. Præterea discernendi facultate pollebat, si quis eum interrogaret. Sciscitante igitur abbate Marco (84), et dicente : Anne bonum est, aliquem nihil habere solatii in cella sua? Etenim vidi fratrem habere parva olera, eaque evellere. Cui senex : Bonum enimvero est : verum prout hominis fuerit affectio : etenim si non habuerit robur in tali modo agendi, iterum plantabit alia. Alias rursum senex dixit abbati Alexandro : Quando abscideris palmeos tuos ramos (85), veni ut mecum comedas. Abbas autem Alexander lente laborabat ac moderate. Utque adfuit tempus, habuit etiamnam palmeos ramos : volensque obtemperare sermoni Senis, permansit usque dum rem totam explevisset. Abbas itaque Arsenius ut vidit eum moras trahere, cogitans si forte haberet hospites, manducavit. Ast Alexander ubi absolvit, vespere rediit. Cui senex : An hospites habuisti? Ille : Nequaquam, inquit. Tum senex : Cur non venisti? Respondet : Quia dixisti mihi, Quando abscideris tuos ramos, veni : et observans mandatum tuum [citius] non veni : modo enim laborem

18. Non verebatur beatus quodam tempore humiliari coram discipulis suis. Dum aliquando resideret in inferioribus partibus ¹ et turbaretur, visum est ei cellam relinquere ; nihil ex illa secum ferenti : profectusque est ad discipulos suos Pharanitas Alexandrum ac Zoilum. Dixit ergo Alexander : Surge, et naviga. Et morem gessit. Ac Zoilo dixit : Veni mecum usque ad flumen, et quære mihi navem, quæ Alexandriam versus vela faciat : sicque tu ad fratrem tuum naviga. Zoilus autem

A διακριτικὸς ὑπῆρχεν, εἴ ποτε ἤρετό τις. Πυθομένου οὖν τοῦ ἀδελφῆ Μάρκου καὶ λέγοντος· Καλὸν τὸ μὴ εἶναι τινὰ παράκλησιν ἐν τῷ καλλιῷ αὐτοῦ; καὶ γὰρ εἶδον ἀδελφὸν ἔχοντα μικρὰ λάχανα καὶ ἐκτριβοῦντα αὐτά. Εἶπεν ὁ γέρον· Καλὸν μὲν ἐστίν· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐξιν τοῦ ἀνθρώπου· ἐὰν γὰρ μὴ ἔχη ἰσχύον ἐν τῷ τοιοῦτῳ τρόπῳ, πάλιν φυτεύει ἄλλα. Ἄλλοτε πάλιν εἶπεν ὁ γέρον τῷ ἀδελφῇ Ἀλεξάνδρῳ· Ὅτ' ἂν ἀποσχίσης τὰ θαλλία σου, δεῦρο γεῦσαι μετ' ἐμοῦ. Ὁ οὖν ἀδελφὸς Ἀλεξάνδρος ὁμαλῶς εἰργάζετο καὶ ἐπεικῶς, καὶ ὡς γεγόνασιν ἡ ὥρα, ἀκμῇ εἶχε θαλλία, καὶ θέλων τηρῆσαι τὸν λόγον τοῦ γέροντος, ἀνέμεινε πληρῶσαι αὐτά. Ὁ οὖν ἀδελφὸς Ἀρσένιος ὡς εἶδεν ὅτι ἐχρόνισε, λογισάμενος μήποτε ξένους ἔσχευε, ἐγεύσατο. Ὁ δὲ Ἀλεξάνδρος, ὡς ἐτέλεσεν, ὅψα ἀπῆλθε· καὶ λέγει αὐτῷ ὁ γέρον· Ξένους ἔσχε; Καὶ λέγει· Θύγι. Εἶπον οὖν αὐτῷ· Πῶς οὐκ ἦλθες; Ὁ δὲ λέγει· Ὅτι εἰπές μοι· Ὅτ' ἂν ἀποσχίσης τὰ θαλλία σου, ἔλθε, καὶ τηρῶν σου τὸν λόγον, οὐκ ἦλθον, ὅτι ἄρτι ἐπλήρωσα. Καὶ θαυμάζεν ὁ γέρον τὴν ἀκρίβειαν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ταχύτεως κατάλυε, ἵνα καὶ τὴν σὺναξίν σου βάλῃς ², καὶ τοῦ ὕδατος σου μεταλαμβάνῃς· εἰ δὲ μήγε, ταχέως ἔχει τὸ σῶμά σου ἀσθενῆσαι.

complevi. Et miratus est senex accurationem ejus, et dicit ei : Ocius diverte (86), ut synaxin (87) persolvas, et aquam tuam (88) sumas : sin minus, statim corpus tuum incidit in infirmitatem.

τη·. Ὅτι ἐδεῖτο δὲ ταπεινωθῆαι καιρῷ τινι τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς ὁ μακάριος καθεζομένου αὐτοῦ ποτε ἐν τοῖς κάτω μέρεσι, καὶ ὀχλουμένου, ἔδοξεν αὐτῷ καταλιπεῖν τὸ καλλιῶν, μηδὲν ἐξ αὐτοῦ λαβῶν. Καὶ ἐπορεύθη πρὸς τοὺς αὐτοῦ μαθητάς, τοὺς Φαρανίτας, Ἀλεξάνδρον καὶ Ζώϊλον. Εἶπεν οὖν Ἀλεξάνδρῳ· Ἀνάστα, ἀνάπλευσον. Καὶ ἐποίησεν οὕτως. Καὶ τῷ Ζώϊλῳ εἶπεν· Δεῦρο μετ' ἐμοῦ ἕως τοῦ ποταμοῦ, καὶ ζήτησόν μοι πλοῖον ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν ἀναπλεῖν. Καὶ οὕτως καὶ σὺ ἀνάπλευσον πρὸς τὸν

VARIÆ LECTIONES.

¹ Vit. PP. lib. v, libell. 15, num. 9, addunt *Ægypti*. ² al. βατ. ³ al. ποιῆς ἀπαράχως.

NOTÆ.

(83) Subditur in Vit. PP. « Quia incidetur mihi caput. Et dicit ei abbas Arsenius : Ego prius mortuus sum, quam ille ; ipse autem modo mortuus est ; quomodo me fecit hæredem. Et remisit testamentum ; nihil accipiens. » Hunc locum tangit biographus infra num. 26 sub finem ; ut mirum sit hic omitti.

(84) Idemne ille Marcus, qui supra num. 7 (not. 45)? De sancto homonymo, monacho in Scethi, cum epocha anni circiter 400, actum die 5 Martii, pag. 367 ; ubi et de duobus aliis pag. 368. Cæterum res hic a scriptore Vitæ expressa, habetur in Vit. PP. lib. v, libell. 10, num. 7 ; apud Cotelier. pag. 358.

(85) Vit. PP. palmulas. Θάλα simpliciter λ scribit Cangius, quod « in Lexico, inquit, Ms. Nicomedis, τὰ φύλλα τῶν φοινίκων, folia palmarum. » Plura ibidem.

(86) Vitæ PP. lib. v, libell. 14, num. 1 : « Disjungere (interpretes legerit καταλύου) ab opere tuo ; sed « inscite et alieno plane sensu, » inquit recte Cotelierius in notis col. 799 : quomodo enim « disjungere ab opere, » seu opus mittere jubetur, qui

opus jam ita impleverat, ut non fuisset redditurus nisi postquam illud implevisset. Cotelierius pag. 359 vertit *solve* (addens, quid vi verbi dialύω non importatur) *jejunium*. Adde, quod solvendum jejunium indicet potius ; id quod in proximo est, « aquam tuam sumas. » Itaque præplacet « diverte ; » hoc enim καταλύω per se et vi vocis significat, et cohæret cum adjunctis : quasi dicas : intro te recipe, quiesce paululum, ut synaxin seu officium recites (et quidem, prout habet alia lectio ad marginem textus apud Cotelierium notata ἀπαράχως, sine perturbacione), et deinde famem pellas, reficias vires, sumendo aquam tuam ; Sin minus, etc.

(87) Synaxis præter alia significat officium ecclesiasticum, ut videsis apud Cangium in *Glossario Latino*. Cotelierius pag. 359 : « Quo et Officium tuum recites. » Vit. PP. loco proxime citato : « Ut et ministerium psallendi facias. » Malim « Officium tuum perficias vel recites ; » quid enim hic ministerium psallendi, etc. cum vacuo ventriculo, et summa debilitate, indicata per τὸ *Sin minus*, etc., quod sequitur

(88) Non utique aquam meram ; quæ nihil pro-

ἀδελφόν σου. Ὁ δὲ Ζώϊλος ἐπὶ τῷ λόγῳ παραχθὲς, αἰσώπησε, καὶ οὕτως ἐχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων. Κατῆλθεν οὖν ὁ γέρων ἐπὶ τὰ μέρη Θηβαΐδος, καὶ ἡσθάνησεν ἀρρωστίαν μεγάλην. Οἱ δὲ τούτου διακονηταὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Μὴ ἄρα τις ἡμῶν ἐλύπησε τὸν γέροντα, καὶ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη ἀπ' ἡμῶν; Καὶ οὐχ εὗρον ἐν ἑαυτοῖς οὐδέν. Ὑγιάνας δὲ ὁ γέρων εἶπεν· Πορεύσομαι πρὸς τοὺς πατέρας μου. Καὶ οὕτως ἀναπλεύσας ἦλθεν εἰς τὴν Πέτραν, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ὅντος δὲ αὐτοῦ πλησίον τοῦ ποταμοῦ, παιδίσκη τις Αἰθιοπίσσα ἰλθοῦσα, ἤφατο μελωτῆς αὐτοῦ. Ὁ δὲ γέρων ἐπετίμησεν αὐτῇ· Ἡ οὖν παιδίσκη λέγει αὐτῷ· Εἰ μοναχὸς εἶ, πορεύου εἰς τὸ ὄρος. Ὁ δὲ γέρων ἐπὶ τῷ λόγῳ κατανυγείς, ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ· Ἀρσένιε, εἰ μοναχὸς εἶ, πορεύου εἰς τὸ ὄρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀπήντησαν αὐτῷ ὅ τε Ἀλέξανδρος καὶ Ζώϊλος, καὶ ἐπιπεσόντων αὐτῶν τοῖς ποσὶ αὐτοῦ, ἔρριψεν ἑαυτὸν ὁ Γέρων· καὶ ἔκλαυσαν ἀμφοτέροι. Εἶπεν δὲ ὁ γέρων· Οὐκ ἠκούσατε, ὅτι ἀσθενῶ; Καὶ εἶπον αὐτῷ· Ναί. Καὶ λέγει ὁ Γέρων· Καὶ διὰ τί οὐκ ἤλθετε ἰδεῖν με; Καὶ λέγει ὁ ἀββᾶς Ἀλέξανδρος· Ὅτι ὁ χωρισμός σου ἀπ' ἡμῶν οὐ γέγονε πιθανός, καὶ πολλοὶ οὐκ ὠφελήθησαν, λέγοντες· Ὅτι εἰ μὴ παρήκουσαν τοῦ γέροντος, οὐκ ἂν ἐχωρίσθη ἀπ' αὐτῶν. Καὶ λέγει αὐτοῖς· Κάγω ἔγνων· πάλιν οὖν μέλλουσιν λέγειν οἱ ἄνθρωποι· Ὅτι μὴ εὐρύσσει ἡ περιστέρη ἀνάπαυσιν τοῖς ποσὶν αὐτῆς, ἀνέστρεψεν πρὸς Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν. Καὶ οὕτως ἐθεραπεύθησαν, καὶ ἔμειναν μετ' αὐτοῦ ἕως τῆς τελευτῆς αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

CAP. III.

Fraudium dæmonis, et arcanorum perspicientia; morbus, visio, cura vilissimæ sepulturæ; mors; habitudo corporis, periocha vitæ, elogium.

18. Πάλιν ἄλλου πυθομένου, καὶ λέγοντος τῷ Ἀρσένιῳ· Οἱ λογισμοὶ μου θλίβουσίν με, λέγοντες· Οὐ δύνασαι νηστεῦσαι, οὐδὲ ἐργάζεσθαι, καὶ ἐπιτελέπτου ἀσθενούντας, καὶ τοῦτο δὲ ἀγάπη ἐστίν. Εἰδὼς δὲ ὁ γέρων τὰς πονηρίας, καὶ τοὺς δόλους τῶν δαιμόνων, λέγει τῷ ἀδελφῷ· Ὑπαγε, φάγε, πίε, κοιμῶ, καὶ μὴ ἐργάζῃ· μόνον τοῦ καλλίου σου μὴ ἀποστήξ· ἦδη γὰρ ἐστὶ ἡ ὑπομονὴ τοῦ καλλίου φέρει τὴν μοναχὸν εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ. Οὐκ ἀπελιμνάντο δὲ τοῦ διωρι-

A his digitis turbatus, tacuit: et ita alter ab altero sejuncti sunt. Descendit igitur senex in partes Thebaidis (89), gravique infirmitate correptus est. Ministri autem ejus dixerunt inter se: An aliquis nostrum contristavit senem, eaque de causa a nobis sejunctus est? Et non invenerunt quidquam in se culpæ. Sanitati autem restitutus senex, dixit: Ibo ad patres meos; et sic navi reclusus venit in Petram (90), ubi erant discipuli ejus. Cum vero prope fluvium esset, puella quædam Æthiopissa accedens tetigit meloten (91) ipsius. At senex increpavit eam. Puella vero dixit illi: Si monachus es, vade ad montem. Senex autem sermone compunctus, dicebat intra se: Arseni, si monachus es, vade ad montem. Interea occurrunt ei Alexander et Zoilus; cumque procidissent ad pedes ejus, projecit se etiam senex: et fleverunt utrinque. Dixit senex: Non audistis, quod ægrotarem? Responderunt: Ita est. Rursum senex: Et cur non venistis me invisum? Et dixit abbas Alexander: Separatio tui a nobis approbata haud fuit; imo multis non profuit, dicentibus: Nisi inobedientes fuissent seni, non utique sese ab ipsis sejunctisset. Tunc ille: Et ego id novi. Iterum ergo dicturi sunt homines: Columba non inveniens requiem pedibus suis, reversa est ad Noe in arcam. Et sic curati sunt, manseruntque cum eo usque ad mortem ipsius.

C

VARIE LECTIONES.

1 Coteler. Ἐμεινε μετ' αὐτῶν.

NOTÆ.

fuisse ad eximendam famem et restaurandas vires, sed tuam, qua vesci soles, pane, herbis, aut aliis esculentis hujusmodi concoctam, *sume*, comedere (non dicitur *bibe*, quod fit in aqua mera). Sic dicitur, jusculum sumere, iac comedere, quanquam panis in eis maceratus sit.

(89) Scribendum hic *Alexandriæ*, non *Thebaidis*, monuimus in *Commentario* prævio, num. 33. Ea vero, quæ hic narrantur, habes in *Vitis PP.* lib. v, libell. 15, num. 9, apud Coteler. a pag. 363.

(90) Intellige Petram Troes, de qua supra. Surrius num. 22, vocat Petram Stromes. Apographum Medicæum regis Franciæ infra citatum habet *Στρώμνης*, sed scriptio sibi non constat: nam et *Τρώμνη* paulo post lego in accusandi casu. Neutra placet. *Vit. PP.* ibidem num. 40, *Trohen*.

(91) Μελωτή, *melote* vel *melotes*, pellis ovina, a Græco *μήλον*, *ovis*, sed et quodcumque animal

quadrupes. Itaque Ciaconius in notis ad Cassianum pag. 681 recte censet, posse accipi pro quacunque pelle. Determinate etiam sumi potest pro pelle caprina. Cassianus libro 1, capite 8, de melote monachorum Ægyptiorum agens, sic scribit: «Ultimus est habitus eorum pellis caprina, quæ melotes vel pera appellatur.» De his plura Cangius in utroque *Glossario*.

(92) *Vit. PP.* lib. v, libell. 7, num. 27 hisce addunt de monacho isto: «Qui cum fecisset tres dies, extediatus est, et inveniens paucas palmulas, scidit eas: et iterum in crastino cœpit plectam facere ex eis. Qui cum esurisset, dixit intra se: Ecce aliæ paucae sunt palmæ; explico eas: et manduco. Et cum perexpendisset eas, dixit iterum: Lego parum, sic manduco. Et cum legisset, dixit: Dicam aliquantos psalmos, et jam securus manduco. Et ita paulatim proficiebat, Deo cooperante,

rismate perspicendi arcana vir celebris, divina gratia cumulatus. Sedente (93) eo in cella, venit vox, dicens ipsi: Adesdum, ostendam tibi opera hominum. Surgens exivit; eumque transiit in locum aliquem, et ostendit ei Æthiopem, scindentem ligna, atque in magnum fascem illa coacervantem: quem tentabat portare, sed non poterat; et pro eo ut demeret ex eo quidquam, iterum discedens scindebat ligna, et fasci apponebat. Et postquam paulum processisset, ostendit ipsi quemdam, qui ad lacum stabat, hauriebatque ex eo aquam, et transferebat in vas pertusum; quod eam effundebat. Et denuo dicit ei: Adesdum, ostendam tibi [aliud]. Et contemplatur templum, ac duos viros, qui equis insidebant, et portabant lignum oblique unus post alium. Volebant autem per templi januam ingredi, et non valebant, quia lignum eorum erat obliquum; nec dimisit se unus post alium, ut portaret lignum in rectum; et ideo manserunt extra portam. Et sciscitabatur Arsenius, quidnam hæc sibi vellent. Dictumque est illi: Hi sunt, inquit, qui portant lignum iustitiæ cum superbia, et non demiserunt se ad incendendum per viam humilem Christi: ideo manent extra regnum Dei. Qui vero ligna scindit, homo est peccatis onustus, qui loco poenitentiae alia adjicere non cessat. Ille autem, qui aquam haurit, homo est, qui opera quidem bona facit; sed quoniam mala quedam cum iis habet, in eo bona etiam perdidit. Vigilantia igitur homini opus est in operibus suis, ut non in vanum laboret.

20. Hoc quoque de ipso narratur: Dum aliquando in Secti ægrotaret, profectus presbyter tulit eum ad ecclesiam, et posuit in strato (94), parvumque cervical ad caput ejus. Unus e senibus, cum venisset, ut ipsum viseret, et vidisset eum in strato, scandalum passus est, dicens: Hicne est abbas Arsenius, et hoc modo recumbit? Senior vero sumpsit eum ac dixit: Ecquod erat opus tuum in pago tuo? Respondet senex: Pastor ovium eram. Instat presbyter: Quo pacto igitur, inquit, vitam

A κοῦ χαρίσματος, ἐμπλῆως ὢν ὁ ἀοιδίμος θείας χάριτος. Καθημένου οὖν αὐτοῦ εἰς τὸ καλλίον, ἤλθε φωνή, λέγουσα αὐτῷ· Δεῦρο, δεῖξω σοι τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπήνεγκεν αὐτὸν εἰς τόπον τινά, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ Αἰθίοπα, κόπτοντα ξύλα, καὶ ποιοῦντα φορτίον μέγα· ἐπειράζε δὲ βαστάσαι αὐτὸ, καὶ οὐκ ἠδύνατο, καὶ ἀντὶ τοῦ ἀραι εἰς αὐτοῦ, ἀπελθὼν πάλιν ἔκοπτε ξύλα, καὶ προσετίθη τῷ φορτίῳ. Καὶ προὐδὲς ὀλίγον, ἔδειξεν αὐτῷ τινα ἱστάμενον ἐπὶ λάκκου, καὶ ἀντλῶντα ὕδωρ ἐξ αὐτοῦ, καὶ μεταβάλλοντα εἰς δεξαμένην τετραγυμένην, καὶ τὸ αὐτὸ ὕδωρ ἐκχέουσιν. Καὶ πάλιν λέγει αὐτῷ· Δεῦρο, δεῖξω σοι· καὶ θεωρεῖ ἱερὸν καὶ δύο ἀνδρας καθημένους ἵπποις, καὶ βαστάζοντας ξύλον πλαγίως ἓνα κατὰ τοῦ ἐνός. Ἡθελον δὲ διὰ τῆς πύλης τοῦ ἱεροῦ εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἠδύναντο, διὰ τὸ εἶναι τὸ ξύλον αὐτῶν πλάγιον· οὐκ ἐταπεινώσας δὲ αὐτὸν ὁ εἰς ὀπίσω τοῦ ἄλλου ἐνέγκαι τὸ ξύλον ἐπ' εὐθείας καὶ διὰ τοῦτο ἔμειναν ἔξω τῆς πύλης. Ἐπύθετο οὖν ὁ Ἀρσένιος τί ἦ ταῦτα; Καὶ ἐβρέθη αὐτῷ· Οὗτοι εἰσι, φησὶν, βαστάζοντες ξύλον δικαιοσύνης μετὰ ὑπερηφανίας, καὶ οὐκ ἐταπεινώσαν τοῦ πορευθῆναι· τῇ ταπεινῇ ὁδῷ τοῦ Χριστοῦ, διὰ μένουσιν ἔξω τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ τὰ ξύλα κόπτων, ἀνθρωπὸς ἐστὶ ἐν ἁμαρτίαις πεφορτισμένος, καὶ ἀντὶ τοῦ μετανοῆσαι, ἕτερα προστιθῶν οὐ παύεται. Καὶ ὁ τὸ ὕδωρ ἀντλῶν, ἀνθρωπὸς ἐστὶ καλὰ μὲν ἔργα ποιῶν, ἀλλ' ἐπειθὲν σὺν αὐτοῖς ἔχει τινὰ πονηρὰ, ἐν τούτῳ ἀπώλεσε καὶ τὰ χρηστά. Χρεῖα οὖν νήψεως τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἵνα μὴ εἰς κενὸν κοπιάσῃ.

C X'. Διηγούμενον δὲ ἐστὶ καὶ τοῦτο περὶ αὐτοῦ· ὅτι ἀσθενήσαντος αὐτοῦ ποτε εἰς Σκητὴν, ἀπῆλθεν ὁ πρεσβύτερος, καὶ ἤνεγκεν αὐτὸν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν εἰς χαλάδριον, καὶ μικρὸν προσκεφάλαιον πρὸς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ εἰς τῶν γερόντων ἰλθὼν εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ, ἰδὼν αὐτὸν εἰς τὸ χαλάδριον, ἐσκαιδαλίσθη, λέγων· Οὗτός ἐστιν ὁ ἀβδᾶς Ἀρσένιος, καὶ εἰς ταῦτα ἀνάκειται; Λαβὼν δὲ αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος, λέγει αὐτῷ· Τί ἦν τὸ ἔργον σου ἐν τῇ κόμῃ σου; Λέγει ὁ γέρων· Ποιῶν προ-

VARIE LECTIONES.

« Cotelers. τοῦ διορθώσασθαι ἑαυτοὺς καὶ πορευθῆναι, etc. » Cotelers. ἄλλας ἀνομίας προστιθεὶ ἐπάνω τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ.

NOTÆ.

donec veniret ad ordinem suum. Et cum accepisset fiduciam adversus cogitationes malas, vincebat eas. » Cotelarius, pag. 355, illa non legit in suo textu.

(93) Præmittitur in *Vit. PP.* lib. v, libell. 18, num. 2: « Dixit abbas Daniel, qui erat discipulus abbatis Arsenii; quia narravit ei abbas Arsenius, tanquam de alio aliquo dicens (puto tamen, quod de eo dicebatur). » Quæ itidem ex ore Danielis referuntur apud Cotelers. pag. 364. In codice nostro membranaceo O ms. 5, olim collegii nostri Ingolstadiensis, qui ad calcem inchoatus notatur anno 829, habetur: « Beatus Arsenius referebat, eo quod, dum in propria cella residuos viros, » etc., ibi est: « Vidit ante portam civilis duos juvenes, » etc.

(94) Χαλάδριον et χαράδριον, matta, pellis, vel lectus pellibus instratus. Vide notas Cotelarii col. 799 et Glossar. Græc. Cangii. Certe apud utrumque a Joanne Geometra exprimitur per κῶσα in sequenti, quem citant, versiculo;

Μέμπετο Ἀρσένιον τις ἰδὼν ἐπὶ κώσῃν ὄντα.
Vituperabat Arsenium aliquis, videns eum esse eu-
[per pellibus.

τὸ κῶς est pellis agnina vel ovina: et quippe ni aliorum quadrupedum? Κῶς etiam significat stragulum. In apographo Medicæ regis Franciæ est εὐτελές τι στρώμα: apud Surium num. 21 vile stragulum. Porro historiam hanc commemorat laudatus Cotelers, pag. 367.

δάτων ἡμην. Καὶ λέγει ὁ πρεσβύτερος· Πῶς οὖν, ἄφρησι, διήγεις τὸν βίον σου; Ὁ δὲ φησιν· Ἐν κόπῳ πολλῷ, καὶ μόχθῳ. Καὶ λέγει αὐτῷ· Καὶ πῶς διάγεις ἀρετίως ἐν τῷ κελλήῳ σου; Ὁ δὲ ἐφη· Καλῶς ἀναπαύομαι. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ πρεσβύτερος· Βλέπεις τοῦτον τὸν ἀδελφὸν Ἀρσένιον; πατὴρ βασιλέων ὑπῆρχεν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ χιλιοὶ δοῦλοι σερικοφόροι παρέσταν (m) αὐτῷ· πολυτίμητα δὲ στρώματα ὑποκάτω αὐτοῦ ἦν· σὺ δὲ ποιμὴν ὢν, οὐχ εἶχες, ἦν νῦν ἔχεις, ἀνάπαυσιν· καὶ οὗτος τὴν τρυφήν, ἣν εἶχεν ἐν τῷ κόσμῳ, ὧδε οὐκ ἔχει. Ἰδοὺ οὖν, σὺ μὲν ἀναπαύῃ, κάκιστος θλίβεται. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, κατηνύγη, καὶ ἔβαλε μετάνοιαν, λέγων· Συγχώρησόν μοι, ἀδελφά, ἡμάρτηκα, ὅτι οὗτος ἤλθεν εἰς κόπον, κἀγὼ εἰς ἀνάπαυσιν· καὶ ὠφελῆθεις ὁ γέρον ἀνεχώρησε.

κα'. Τοῦτῳ τῷ μακαρίῳ ἐπέστησαν οἱ δαίμονες ἐν τῷ κελλήῳ, θλιβόντες αὐτόν. Παραλαβόντες δὲ οἱ διακονοῦντες αὐτῷ, καὶ στάντες ἔξω τῆς κελίας, ἤκουσαν αὐτοῦ βοῶντος πρὸς τὸν Θεὸν καὶ λέγοντος· Ὁ Θεὸς μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με· οὐδὲν ἐποίησα ἐνώπιόν σου ἀγαθόν· ἀλλὰ δός μοι κατὰ τὴν χρηστότητά σου βαλεῖν ἀρχήν. Πυθομένου δὲ αὐτὸν ἐτέρου ἀδελφοῦ ἀκοῦσαι λόγον ὠφελείας, εἶπεν αὐτῷ ὁ γέρον· Ὅση δύναμις, ἀγωνίσαι, ἵνα ἡ ἐνδοξὸς σου ἐργασία κατὰ Θεὸν ᾗ, καὶ νικῆσαι τὰ ἔξω πάθη. Διηνεκῶς οὖν ἐν πολλοῖς ἔτεσιν ὁ Μακάριος τοὺς ἀσκητικούς αὐτοῦ ἀγῶνας, καὶ ἀνάπλεως ὢν παντὸς κατορθώματος, ἐπεὶ ἐνέστηχεν ὁ τῆς μεταστάσεως καιρὸς, παρηνύει (n) τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων· Μὴ φροντίσῃτε ποιεῖν ἀγάπας· ὁπὲρ ἐμοῦ· ἐγὼ γὰρ εἰ τι ἐποίησα ἐμαυτῷ p, ταύτην ἔχω εὐρεῖν. Ἐταράχθησαν οὖν οἱ μαθηταί, ἀκούσαντες ταῦτα· καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὐπω ἦλθε ἡ ὥρα· ὅτε δὲ ἔρχεται, λέγω ὑμῖν· κριθῆναι δὲ ἔχω μεθ' ὑμῶν ἐπὶ τοῦ βήματος (o) τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν δώσῃτε τὸ λείψανόν μου τινι. Τί οὖν, φησὶ, ποιήσωμεν; ὅτι οὐκ οἴδαμεν ἐνταριφάσαι. Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Γέρον· Οὐκ οἴδατε βαλεῖν σχοινίον q, καὶ ἀραὶ με εἰς τὸ ὄρος; Οὗτος δὲ ἦν ὁ λόγος τοῦ Γέροντος· Ἀρσένιε, διδ' ἐξήλθες; τοῦτο σημαίνει, Ἐπεῖπερ, φησὶ Θεῷ συνεῖναι σαυτὸν προέθου, ἀκλό-

traduxisti! Hic vero, in labore multo, ait, et ærumna. Tum alter rursus: Et qui nunc degis in tua cella? Respondit: Commode quiesco. Et iterum presbyter: Vides abbatem hunc Arsenium? Pater imperatorum erat in sæculo, et mille famuli sericis induti astabant ei, pretiosa etiam strata erant subter ipso: tu vero non habuisti pastor existens, quam nunc habes, requiem: sed ille delicia, quas habuit in sæculo, hic non habet. Vide igitur; tu quieti indulges; ille vero afflictiatur. Quibus auditis, compunctus est, ac corpore inclinato veniam petit dicens: Ignosce mihi, abba, peccavi. Hic venit ad laborem, et ego ad requiem. Et cum fructu senex discessit.

R 21. Beatum (95) istum aliquando in cella aggressi sunt dæmones, affligentes eum. Accedentes autem qui ministrabant ipsi, et stantes extra cellam, audierunt ipsum clamantem ad Deum, ac dicentem: O mi Deus, ne derelinquas me; nihil boni in conspectu tuo egi: sed da mihi propter benignitatem tuam, ut jaciā fundamentum. Dum autem (96) alius frater interrogaret ipsum, ut boni aliquid ex ipso audiret, dixit senex: Contende, quantum potes, ut interna operatio tua sit secundum Deum, et externas appetitiones superabis. Postquam itaque beatus assidue ascetica sua certamina per multos annos exantlasset (97), omni virtute jam plenus, instaretque tempus migrationis ejus, hortabatur discipulos suos, dicens: Ne solliciti (98), ut agapas (99) faciatis pro me: nam ego, siquidem mihi feci, illam inveniam. Turbati ergo (1) sunt discipuli, hæc audientes; et dixit illis: Nondum venit hora; quando autem venerit, dicam vobis. Judicium enim vobiscum subire debeo ante tribunal Christi, si cuiquam dederitis corpus meum (2). Quidnam ergo, inquam, faciemus? quia nescimus (3) illud sepelire. Et dicit eis senex: Non nostis mittere funem, et tollere me in montem? Illud autem frequenter usurpabat: Arseni,

VARIE LECTIONES.

* αλ. ἀγάπην. P additur apud Cotel. ἀγάπην. q Cotel. εἰς τὸν πόδα μου, in pedem meum.

NOTÆ.

(m) Παρέσταν per syncopen pro παρέστησαν. Paulo post occurrit ἐπέστησαν absque syncope.

(n) Παρηνύει, pro quo substitue παρήναι: a παραίνεω nisi, more Græcis alibi satis familiari, auctor usus fuerit anadiplosi, seu reduplicatione secundæ syllabæ.

(o) Cotel. Ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ φοβεροῦ (αλ. Χριστοῦ): ante tremendum tribunal.

(95) Vit. PP. lib. v, libell. 15, num. 5: Cotel., pag. 353.

(96) Vit. PP. ibid., libell. 11, num. 1.

(97) Ἐξαντλησάμενος addidi, quo fieret perfectus sensus; nisi forte pro διηνεκῶς scribendum sit διανεγκῶν.

(98) In Vit. PP. lib. v, libell. 10, num. 9, et apud Cotel., pag. 369 narratur ex ore Danielis.

(99) Ἀγάπας, hic intelligit eleemosynas, refectiones pauperum. Vide utrumque Glossarium Canitii. Vit. PP. lib. iii, num. 165, pag. 524 habent:

« Nemo super me faciat charitatem, nisi in sola oblatione: ego si feci charitatem, invenio illam. »

(1) In Vit. PP. lib. iii, num. 165, pag. 523 præmittitur: « Turbati autem discipulis, quasi jam tempore propinquante. » Et lib. v, libell. 15, num. 9: « Qui cum moreretur, turbati sunt valde. » Cotel., pag. 369, μελλοντος; τελευτῶν: Cum moriturus esset.

(2) Vit. PP. « Si permiseritis cuiquam de corpore meo aliquid facere. »

(3) Vit. PP. « Mortuum vestire vel sepelire. »

quare [saeculo] egressus es (4)? Hac re significans : A νητον τὸν νοῦν διατῆρει, ἵνα μὴ διὰ τῆς λήθης κενὸς
Quoniam, aiebat, te ipsum obtulisti, ut cum Deo
versareris, custodi mentem imperturbatam, ut per oblivionem vacuus non fias ad conversandum cum
Deo.

22. Dicebat etiam illud : Pœnituit enim vero me
sæpius (5); locutum esse; tacuisse vero nunquam.
Hoc quippe indicavit (6) Sanctus, per multilo-
quium sæpius hominem, qui non attendit, ut con-
grua proferat, labi; in calamitates utique morti-
feras ac contentiones præcipitatum. Quod dum
amens non sentit, pœnitentia non ducitur, sed im-
pudentia potius e contrario ad loquendum robo-
ratur propter contentionem malitiæ: nam pedica
valida viro sunt propria labia, et proprii oris ver-
bis captatur. At sapientem, et qui mentem expur-
gatam habet, locutum præter id quod debuit, sæ-
pius pœnituit. Utinam, inquiebat, sermonem hunc
non protulissem! Ex multiloquio enim non evitabis
peccatum. Ideo bona res est opportunum silentium.
Quando jam morti erat vicinus (7), viderunt eum
fratres flentem; et dicunt ei: Vere, an et tu ti-
mes, Pater? Respondet: Vere, timor, qui nunc
mecum est in hac hora, mecum erat, ex quo mo-
nachus factus sum (7*): et sic obdormivit in pace.
Certe abbas Pœmen (8), audita ipsius morte, la-
crymans dixit: Beatus es, abba Arseni, quod
teipsum flevisi in hoc mundo: qui enim seipsum
hic non flet, in æternum illic flebit: siquidem hic
 flere voluntarium, illic non flere impossibile est
 præ tormentis.

23. Narravit de ipso abbas Daniel, quod nun-
quam loqui voluerit de quæstione aliqua Scripturæ,
quamquam, si voluisset, loqui potuisset: sed neque
epistolam facile scribebat. Quando autem per in-
tervalia veniebat ad ecclesiam, pone columnam
sedebat, ut nemo videret faciem ejus, neque ipse
rei alteri attenderet. Erat vultus ejus angelicus
instar Jacob; erat ipse totus canus; ore festivus,
aridus, statura procerus, at præ senectute incur-
vus. Habebat barbam prolixam, at pectus usque
protensam: pili autem oculorum ejus præ multo
fletu exciderant. Obiit annum agens nonagenum

κβ'. Ἐλεγε δὲ καὶ τοῦτο· Ἀληθῶς γὰρ πολλάκις
μετεμελήθην, σιωπήσας δὲ οὐδέποτε. Τοῦτω γὰρ
ἐδήλωσεν ὁ Ὅσιος, ὅτι ἐκ πολυλογίας πολλάκις, καὶ
μὴ ἐστοχασμένος προσφέρειν τὰ ἀρμόζοντα, ἐκπί-
πτει ὁ ἀνθρώπος, καὶ ἐπὶ συμφορὰς ἰσως καὶ θα-
νατηφόρους, καὶ δικαιολογίας χρημνιζόμενος· ὁ
ἄφρων μὴ αἰσθανόμενος, οὐ μετεμελήθη, ἀλλὰ μάλ-
λον ἀναισχυντῶν ἐπὶ τὸ ἐναντίον εἰς τὸ λέγειν ἀνδρι-
ζεται διὰ ἔριν κακίας· παγὶς γὰρ ἰσχυρὰ ἀνδρὶ τὰ
ἴδια χεῖλη, καὶ ἀλίσκεται ῥήμασιν ἰδίου στόματος. Ὁ
δὲ εὐφρων, καὶ τὸν νοῦν κεκαθαρμένον ἐπέχων, λα-
λήσας παρὰ τὸ δέον, πολλάκις μετεμελήθη. Εἶθε γὰρ,
φῆσι, μὴ τόνδε λόγον προσέξηνεγκον· ἐκ γὰρ πολυ-
λογίας οὐκ ἐκπεύξη ἁμαρτίαν. Διὰ τοῦτο καλὸν ἡ εὐ-
καιρος σιωπή. Ὡς δὲ ἐγγὺς ἦν τοῦ τελευτᾶν*, εἶδον
αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ κλαίοντα, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἐν
ἀληθείᾳ καὶ οὐ φόβῃ, Πάτερ; Καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἐν
ἀληθείᾳ ὁ φόβος ὁ νῦν ὢν μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ταύ-
τῃ. μετ' ἐμοῦ ἦν, ἀφ' οὗ γέγονα μοναχός· καὶ οὕτως
ἐκοιμήθην ἐν εἰρήνῃ. Ἀμέλει ὁ ἀδδᾶς Ποιμὴν ἀκού-
σας ὅτι ἐκοιμήθη, θαυρῶσας εἶπεν· Μακάριος εἶ, ἀδ-
δᾶ Ἀρσένιε, ὅτι ἐκλαύσας σαυτὸν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ·
ὁ γὰρ μὴ κλαίων ἑαυτὸν ὧδε, αἰωνίως ἐκεῖ κλαύσε-
ται· εἴτε οὖν ὧδε ἐκδὼν, εἴτε ἐκεῖ ἀπὸ βασάνων ἀδύ-
νατον μὴ κλαύσαι.

κγ'. Διηγῆσατο δὲ ἀδδᾶς Δανιὴλ περὶ αὐτοῦ, ὅτι
οὐδέποτε ἠθέλησε λαλήσαι ζήτημα τῆς Γραφῆς, καί-
περ δυνάμενος λαλήσαι, εἰ ἠθελεν· ἀλλ' οὔτε ἐπι-
στολὴν ταχέως ἔγραφεν. Ὅτε δὲ ἤρχετο εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν διὰ χρόνου, ὀπίσω τοῦ στύλου ἐκαθίζετο,
ἵνα μηδεὶς ἴδῃ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, μὴ τε αὐτὸς ἄλ-
λου προσχῇ· ἦν δὲ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἀγγελικόν, ὥσπερ
τοῦ Ἰακώβ, ὁλοπλόιος, ἀστειὸς τῷ στόματι*, ἐξηρ-
δὲ ὑπῆρχε καὶ μακρὸς, ἀλλ' ἐκυρτώθη ἀπὸ τοῦ γή-
ρω. Εἶχεν δὲ τὸν πώγωνά μέγαν, φθάνοντα ἑως τῆς
κοιλίας· αἱ δὲ τρίχες τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔπεσον
ἀπὸ τοῦ πολλοῦ κλαυθμοῦ· τελευτᾶ δὲ ἐτῶν ἐνενη-

VARIÆ LECTIONES.

* αλ. ἡμελλεν παραδιδόναι τὸ πνεῦμα. * Cotel.ερ. σώματι. † Cotel.ερ. ἐγένετο.

NOTÆ.

(p) Συναμιλλᾶσθαι, quod erat in nostro apographo, quam hic satis ad propositum faciat, non video :
est enim cum aliquo concertare. Melius quadrat συνομιλεῖσθαι, ut hic sit versari cum Deo : sicque con-
gruit τῷ συνεῖναι, quod præcedit.

(4) Vit. PP. « Ille autem sermo semper erat in
ore Arsenii. » Quod etiam præ oculis habuit sanctus
Euthymius, ut constat ex Vita ejus 20 Janua-
rii, pag. 311, num. 59. Sanctus Dorotheus archi-
mandrita, a Corderio nostro editus, institutione 10
sic habet : « Arsenius abbas sibi ipse assidue in-
culcabat : Arseni, quare exivisti? Nos tam perditæ
socordes sumus, ut neque sciamus, quare exiveri-
mus, neque intelligamus, quid sit, quod volueri-
mus. Quapropter non solum proficimus, sed semper
affligimur. »

(5) Vit. PP. « Semper pœnituit : » Cotel.ερ.
σῆμα.

(6) Hanc asceticam explanationem vel proprio

marte adjecerit, vel aliunde fuerit mutuatus sanctus
Theodorus Studita, quam nec apud Cotelarium, nec
in Vit. PP. hic reperio.

(7) Vit. PP. « Cum autem traditurus esset spi-
ritum, »

(7*) Vit. PP. addunt : « Et timeo valde. » Ad
diem 8 Januarii in Vita B. Laurentii Justiniani pa-
triarchæ Veneti, cap. 10, pag. 561, de ipso mori-
turo dicitur : « In fiducia Macarii, in timore
Arsenii referens : inter utrumque incedens,
ut cum fiducia metueret, nec sine timore confide-
ret. »

(8) De eo Commentarius prævius; qui in Vit.
PP. vocatur Pastor, id enim ποιμὴν Græce sonat.

χοντα πέντε · ἐποίησαν δὲ εἰς τὰ καλῆτιον τοῦ τῆς Θεοδόσιου μνήμης Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ἕως τοῦ τεσσαρακοσίου ἔτους τῆς αὐτοῦ ἡλικίας, καὶ ἐν τῇ Σχῆτι ἔτη μ', καὶ δέκα εἰς Τρώην τῆς ἀνω Βαβυλώως κατέναντι Μέρφως · καὶ ἔτη γ' εἰς τὸν Κάνωπον τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ ἄλλα δύο ἔτη ἦλθεν πάλιν εἰς Τρώην, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη, τελέσας ἢ ἐν εἰρήνῃ καὶ φόβῳ Θεοῦ τὸν δρόμον αὐτοῦ · ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης Πνεύματος ἁγίου, καὶ πίστεως. Κατέλιπε δὲ μοι τὸν χιτῶνα αὐτοῦ τὸν δερματίνον, καὶ τρίχινον κάμισιν λευκὸν, καὶ σανδάλια σεβέννινα ^α, καὶ ἐγὼ δ' ἀνάξιος ἐφόρεσα αὐτὰ, ὅπως εὐλογηθῶ. Τοῦτο τὸ πέρας τοῦ βίου τοῦ Μακαρίου Ἀρσενίου, ὡς ἐν ὀλίγοις δὲ διηγημένον, οὐ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀξιαγάστων αὐτοῦ πρακτικῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ φθάσαι βραχυμερὲς γραφῇ παραδοθῆναι παρὰ τῶν ὁσίων γερόντων. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὰ περὶ ἐαυτῶν ληφόμενοι ^β, οὐκ ὀκνήσομεν πόλιν χρώμενοι προσθῆναι τι τοῖς εἰρημένοις, τῆς μὲν πενιχρόλογίας ἡμῶν δῆλωσιν, τοῦ δὲ πρὸς τὸν Ἅγιον πόθου ἀποκλήρωσιν.

κδ'. Τίς λόγος δυνεῖθαι φράσαι τοῦ πανολοῦ τούτου, καὶ τριμάκαρος ὁσιωτάτου ἀνδρὸς; τὰ κατορθώματα διηγῆσθαι; ἃ οὐ μόνον ἡ καθ' ἡμᾶς γενεὰ θαυμάζει, καὶ πειρᾶται τὰς τούτου ἀθλητικὰς ἐν ἀσκήσει παλαίστρας ζηλοτυπῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀκρέμονες καὶ κορυφαῖοι τῶν ἁγίων ἀρχαίων Πατέρων τῆν τοῦ ἐμηνύσαντο πολιτείαν · λέγω δὴ τὸν μέγαν Εὐθύμιον, ὃς πᾶσαν σπουδὴν ἐποιεῖτο τούτου μιμεῖσθαι τὰς ἀρετὰς, τὴν τε ἡσυχίαν αὐτοῦ, καὶ σιωπὴν, καὶ ταπεινοφροσύνην, τὸ τοῦ ἐνδωματος εὐτελές, καὶ τὴν τῶν βρωμάτων ἀποχὴν, καὶ τὴν εἰς πάντα καρτερίαν τὸ ἐαυτῷ προσεχέιν, κατὰ τὸ ὕπ' ἐκείνου λεγόμενον Ἀρσένιε, διδ' ἐξῆλθες; Ἐξήλου δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν κατάνυξιν, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὰς παννύχους ἀγρυπνίας, τὸ φιλέρημόν τε καὶ μισόδοξον, καὶ

A quintum. Mansit porro in palatio imperatoris Theodosii magni divinæ memoriæ usque ad annum suæ ætatis quadragesimum (9) : in Sceti annos quadraginta : in Troe vero superioris (10) Babylonis versus Memphim, annos decem : tres in Canopo (11) Alexandria : et reliquis duobus annis rediit in Troen ; ibique obdormivit, consummans cursum suum in pace ac timore Dei : quia erat vir bonus et plenus Spiritu sancto et fide. Reliquit autem mihi pelliceam suam tunicam, albamque camisiā (12) cilicinā, nec non sandalia, e palmula confecta. Et ego indignus illa gestavi, et benedicerer (13). Hic vitæ Arsenii transitus ; paucis quidem expositus, non autem prout rerum, quas gessit, admiratione dignarum multitudo exigebat ; sed prout secundum tenue, quod præcessit, compendium a sanctis senibus scripto commendatæ sunt. Nos vero, post hæc ab ipsis accepta, non gravabimur audere aliquid, et adjungere iis, quæ jam dicta sunt, tam ut ostendatur sermonis nostri penuria, quam ut propensa in sanctum voluntas expleatur.

24. Quænam fortunatissimi hujus, beatissimi ac sanctissimi viri recte factis recensendis par esse possit oratio ? Quæ non tantum ætas nostra admiratur, et æmulari conatur exantlata ab illo solitariæ vitæ certamina, sed antiquorum quoque sanctorum Patrum primores ac principes hujusce expresserunt vitæ insitutum : magnum dico Euthymium, qui operam dedit maximam, ut ipsius virtutes imitaretur ; secessum ipsius, silentium, humilitatem, vestitus vililitatem, ciborum abstinentiam, vigilantiam, qua in omnibus sibi attendebat, juxta id, quod ab ipso dictum est : Arseni, cur [sæculo] existis ? Ad hæc, æmulari satagebat ipsius compunctionem, lacrymas, pervigilationes nocturnas, amorem solitudinis, odium gloriæ et

VARIE LECTIONES.

^α al. τελειώτας. ^β al. σεβέννινα, σεβέννινα. ^γ λαβόμενοι.

NOTÆ.

(9) Cotel. pag. 371, annos quadraginta, ut alibi observavimus ; addens : « Pater factus divinissimorum Arcadii et Honorii. »

(10) Vit. PP. lib. v, libell. 15, num. 10. « In loco, qui dicitur Trohen supra Babyloniam. » Interpres in Græco légerit εἰς Τρώην τὴν ἀνω Βαβυλώως, vel εἰς Τρώην ἀνω τῆς Βαβυλώως. Et sic intellige textum nostrum : neque enim duæ Babylonies fuerunt in Ægypto, ut nec duæ Memphes : et simili haud dubie sensu in *Fastis sacris Ethiopiciæ*, a Jobo Ludolfo in *Historia Ethiopica* editis, pag. 425 intelligitur Ptolomæus martyr e Memphi superiore. De istis duabus urbibus dictum in *Comm. præv.* Adde, hic designari Babylonem novam, ad Nilum fluvium, postea dirutam ; ex cujus ruinis excitata fuit in vicinis urbs Cairus, totius Ægypti caput ; a qua tantisper distant ejus rudera, quæ etiamnum videri dicuntur.

(11) De canopo supra : quibus addi possunt ex notationibus Valesii ad librum in *Historia ecclesiastica* Sozomeni, pag. 117, quæ habet de insigni monasterio Tabennensium : ex quo factum, ut Canopus, quæ antea ab luxum et delicias infamis

fuerat, insula Metanœa vocaretur : inducitque sanctum Hieronymum et Athanasium presbyterum, de eo loquentes ; qui postremus ibidem vocat « Metanœam, suburbanam maximæ urbis Alexandria, quod olim Canopus vocabatur. »

(12) Κάμισιν Cotel. Καμάσιν, estque subucula, linea interula, indusium, finteæ sindon : de qua voce Cangius et *Onomasticum* Rosweydi. Vocis etymon tradit sanctus Isidorus Hispalensis lib. ix *Originum* ; stratum enim vel lectus cama Hispanico idiomate vocatur. *Camisia* Gallis *chemise*. In liturgiis est exterior vestis alba clericorum, in ecclesia gestari solita.

(13) Iconismus sancti, sive exterior corporis species, ab auctore Vitæ accuratissime hic delineata, narratur apud Cotel. pag. 371 : in *Vit. PP.* lib. v, libell. 15, num. 10 : ibidem etiam brevis hæc vitæ periocha. Codex noster Ingolstadiensis plane singularis est, dum dicit : « Moritur annorum centum xv ; » at facile alicubi ex xciv (quæ lectio ex Vita nostra, *Vitis PP.* ac Cotelerio probatur esse genuina) formari potuit cxv, transposita littera x.

societatis, alacritatem ac contentionem in orando, A
commerationem ac discretionem. Omni itaque
studio vitæ ipsius Institutum imitatus, gratiarum
etiam, quibus ille erat præditus, donum fruendum
accepit, sanctissimi Spiritus communicationem,
divini luminis illustrationem ac gratiam perspicien-
di arcana.

EPILOGUS.

25. O beatorum beatissime Arseni, purum Spiritus
receptaculum. Equis sermo tua recte gesta
dignis præconiis extollat? Quale virtutis genus in
te primum laudabo? An secessum a sæculo? Et
quisnam ita dicto divino audiens, citius mundum
reliquit universum? Ad modum locumque salutaris
requiæ cucurrit Abraham patriarcha, at cum
uxore et apparatu; tu vero tam solus quam qui
maxime, absque apparatu ac rebus superfluis, sol-
lam Christi crucem in humeris ferens eremum
incoluisti. Imperatorie te aulae non traxerunt;
dignitatum apices non detinuerunt. Quanto hæc
pius admirabilitatis habent, quam gesta ipsius!
Et quis ab appetitionibus extra sæculum nec non a
terrenarum impressionum lineamentis conversus,
tali cum Deo colloquendi honore donatus fuit? Ma-
gnus ille Moyses montem Sina ascendit; at tu
quoque, occupata orationis columna, cum Deo
quotidie versandi honorem accepisti. Illius vultus
gloria exinde coruscabat; tu autem nonne totus
ignis apparuisti videnti te? (o miraculum!) oratio-
nis ad Deum contactu in flammam mutari visus;
tuque, cui res communicabatur, rei, quæ commu-
nicabatur consimilis, angelus eras igne ardens, et,
si non audacius quam par est, eloquar, gloriam
Mosaicam supergressus. Jam vero quid statio per-
nox: Nox sicut dies illuminata fuit orationibus,
quemadmodum divinus David cecinit¹. Sol tibi
oranti astans, soli te remisit, circularem cursum
peragens. O sol, soli intelligentia prædito revera
æmule! Mens tua lumine prægnans, purius quam
solares radii in cælum demisit cogitationes tuas,
cælos ipsos transcendentes.

26. An solitudinis jucunditatem prædicabo? D
Equis te apparuit solitudinis amantior, ab huma-
nis tumultibus recedente, et in solum Deum eleva-
to? Pythagoram philosophum cum nemine quidem
alio, at cum bobus tamen et avibus collocutum
ferunt, ex amore quietis: tu vero id, quod in eo
fuit a philosophia alienum, tanquam parum de-
cens, redarguendo, docuisti hesychasten in solitu-
dine degere, ne vocem quidem avium audien-
tem (14). Cor tuum purum mari profunda tran-

¹ Psal. cxxxviii, 12.

NOTE.

(q) Ἐπινησται. Ita apographum nostrum. Vocem hanc non invenio: Quid si scribas ἐπινησται?
(r) Ἡφίη, ab ἀφίημι pro ἀφίη; præpositione, e qua componitur, augmento temporali hic in initio
affecta: de qua re Antesignanus ad Clenardi Institutiones in linguam Græcam pag. 143: ubi verbum hoc
nunc augeri in initio, nunc in medio, nunc utrinque reperies.

(14) Alludit ad illud, quod de voce aviculæ nar-
ravit num. 8. Alia hic sequentia, quo referenda
sint, quilibet per se ex dictis perspicere poterit.

κε'. Ὁ μακαρίων μακαριώτατε Ἀρσένιε, τὸ κα-
θαρὸν τοῦ Πνεύματος καταγώνιον. Τίς ἀξίως ἐφη-
νεῖται (q) λόγος τῶν σὺν κατορθωμάτων; ποῖον δὲ
εἶδος ἀρετῆς πρῶτον ἐν σοὶ ἐπαινέσομαι; ἀναχώρη-
σιν κόσμου; καὶ τίς οὕτως ἐπακηρώς φωνῆς θείας
κατέλιπε θάττον κόσμον ὅλον; Πρὸς τὸν τρόπον καὶ
τὸν τόπον τῆς σωτηριώδους καταπαύσεως προσδρα-
μῶν Ἀβραὰμ ὁ πατριάρχης, ἀλλὰ σὺν γυναικὶ καὶ
ἀποσκευῇ· σὺ δὲ μονώτατος καὶ ἄσχευος καὶ ἀπ-
έριτος, μόνον τοῦ Χριστοῦ τὸν σταυρὸν ἐπωμάδιον
φέρων ὑλόσθης ἐν τῇ ἐρήμῳ. Βασίλαιοί σε αὐλαὶ οὐ
καθεβλυσαν, ὑπεροχαὶ ἀξιωμάτων οὐ περικράτη-
σαν. Ὅσον ταῦτα ἐκείνου θαυμασιώτερα προσέτυχεν
ἐργασίαν. Τίς οὕτως συστραφεὶς τῶν αἰσθήσεων ἐξω
κόσμου, καὶ τῶν κάτω φαντασιῶντων χαρακτήρων
γενόμενος, Θεῷ συλλαλῆσαι ἤξιώται; Μωσῆς ὁ μέ-
γας ἀναχθεὶς ἐν τῇ Σινάϊ· ἀλλὰ καὶ σὺ ἐν τῷ τῆς
προσευχῆς στόλῳ ἐφθασκὼς ὁμιλεῖν Θεῷ ἡξίου ἐκά-
στοτε. Κάκεινος τὸ πρόσωπον ἐντεῦθεν δόξῃ περι-
ήσπρατο· σὺ δὲ οὐχ ὅλος πῦρ τῷ ὄρῳτι ἐδείκνυστο;
ὦ τοῦ θαύματος· τῇ δὲ εὐχῇ πρὸς Θεὸν συναφεί-
σθαι δεικνύμενος, ἐφόμοιός ὢν τοῦ μετεχομένου ὁ
μετέχων, ἄγγελος πυρφολεγέθων, καὶ εἰ μὴ τολμη-
ρῶς εἰπεῖν, τῆς Μωσαϊκῆς δόξης ὑπερπερέστερος.
Τί δὲ ἡ στάσις ἡ πάννουχος; ἡ νύξ ὡς ἡμέρα ταῖς
προσευχαῖς ἐπεφώτιστο, ὡς ὁ θεὸς Δαβὶδ ἐμελογρά-
φῃσεν. Ἡλῖός σε παρεστὼν τῇ εὐχῇ ἡλίκῳ παρέπεμ-
πεν, τὴν κυκλικὴν περιδρομὴν ποιοῦμενος. Ὁ ἡλῖος
καὶ τοῦ ὄντως νοητοῦ ἡλίου ἐφάμιλλε· ἡ διάνοιά σου
φωτὸς ἐγκύμων ὑπάρχουσα ἡλιακῶν ἀκτίνων καθα-
ρώτερον, τοὺς λογισμοὺς εἰς οὐρανὸν ἤφίη (r), καὶ
ὁπὲρ τοὺς οὐρανοὺς ἀνατρέχοντας.

κε'. Ἡσυχίας τερπνότητα; καὶ τίς σου ἔσται φι-
ησυχώτερος, τῶν ἀνθρωπίνων θορύβων ἀφιστάμε-
νος, καὶ πρὸς Θεὸν μόνον μεταωριζόμενος; Πυθαγό-
ραν φασὶ τὸν φιλόσοφον ἄλλῳ μὲν οὐδενί, βουσί δὲ
καὶ ὀρνέοις προσλαλεῖν ἡσυχίας ἔρωτι· σὺ δὲ τοῦδε
τὸ ἀφιλόσοφον διήλλεξας ὡς σμικροπρεπὲς, μὴδὲ
φωνῆς ὀρνέων ἐπαύοντα τὸν ἡσυχαστὴν ἡρεμεῖν.
Ἔοικέν σου ἡ καθαρὰ καρδία πελάγει κατεστορεσμέ-
νῳ γαλήνῃ βαθεῖα, πόρρω τῶν τῆς πονηρίας πνευ-
μάτων βαλλομένων ἐπιπνοῖα τοῦ παναγίου Πνεύμα-

τος, ἐν ᾧ τὸ πλοῦν διαπεράνας, εἰς τὸν ἀκύμονα ἁλῶνα βασιλείας κατέπαυσας. Ταπεινοφροσύνης ὕψος; καὶ τίς οὕτως ἐταπεινὸν ἑαυτὸν ἐν εὐτελείᾳ ἐσθῆτος; Τίς οὕτως τὰ πρῶτα ἔχων ἐν βασιλεύσει, καὶ πολὺς ἐν παιδείᾳ, ὕστατος ὥσθη ἐν ἀποκρύψει εὐγενείας τε καὶ σοφίας τῆς ἀπολλυμένης· ὁ χρυσοστόλιστος πενιχροφύρος, ὁ πολύσοφος ἀγροικιζόμενος· ὁ πολυμαθέστατος μαθητευόμενος ταῖς ἐρωτήσεσιν [καὶ] ταῖς ἐκμαθήσεσι προσπαθείας νεκρότητα, καὶ παρήκας ἐτέρῳ πλέων ἔχειν. Τὸ πρὸς τοὺς ἀγγιστεύοντας αἰσθέσθαι; Ἐντεῦθεν σοὶ τὸ λέγειν· Ἐγὼ πρὸ ἐκείνου ἀπέθανον, τῷ προαιρετικῷ θλαδῇ θανάτῳ τοῦ φυσικοῦ προτεθνηκότος σου. Ἐντεῦθεν τὰ μακάριόν σου ἐπίφθεγμα· Ἀρσένιε, διὰ ἐξῆλθες· ὁ δόουσι χοροὶ μοναστῶν, φέροντες σωτηρίας ἐφ' ὅδον· ἀμαρτίας γὰρ ἐστὶν ἐμπόδιον, τὴν αἰτίαν, δι' ἣν κόσμου ἐπεβράβημεν, ἐπιναμιμνήσκειν, καὶ πρὸς μηδὲν ἄλλο ἢ περὶ τοῦδε μόνου φροντίζειν.

κζ'. Τί δὲ ἡ ἀγαλλίασις τῆς θέας κατανόησις, μελέτη θανάτου διηνεχῆς, ἀενάως πελαγίζουσα ἐν τῇ καθαρᾷ καρδίᾳ σου, ἐξ ἧς τὰ βεῖθρα τῶν δακρύων ἀνελλειπῶς προχέοντα πυρρὸν σοὶ ἀνῆψε θέας ἀγαπήσεως; Τῇ σωφροσύνῃ δευτέρον Ἰωσήφ εἰκότως καλεσάμε· ἄλλα καὶ τὸ τῆς θήλεος μνημόσυνον εἰς ἅπαν ἐξαίρων ἐξ ἀνῆς καρδίας σου. Ὁ ὅντως φερώνυμος ἀρσην (s), καὶ οὐδὲν θηλυπερὺς ἐπιφερόμενος. Τῇ ἐγκρατεῖα τὰ πάθη περνίζων, τὸν πατριάρχην Ἰακώβ ἐζήλωσας, ἐσθίων διὰ τὸ ζῆν, οὐ ζῶν διὰ τὸ ἐσθίειν· ὁ γὰρ τοῖς ἐξω λόγῳ πεφίλοσφεται, τοῦτό σοι ἔργῳ ἐκάστοτε ἐπεπλήρωτο. Τῇ ἀγρυπνίᾳ ὡς ἀσώματος διετέλεσας, κοιμῶν τοὺς ἀστέρας ταῖς ἐρηγόροσσι, παραπέμπων τὴν νύκτα ταῖς ἐπικλήσεσι, πάσης ἀρετῆς ἀνάπλεως, παντὸς κατορθώματος ἐραστῆς ἀκριδέστατος. Ὁ φωστὴρ τῆς ὑπ' οὐρανὸν φωτεινότητος. Ὁ ἀσθὴρ ἡσυχαστῶν αὐγοειδέστατος· Ὁ κλέος μοναστῶν πολυσυκετάτων· Εὐγε, ἀγγελε, ἐπίγειε, ἀπαθείας ὠραιότησιν ἐπερωμένε. Εὐγε, ἀρετῶν παράδεισε, παντὸς ὠραίου κατορθώματος πεφτυσμένε. Εὐγε, οὐρανὲ κατάστερε, ποιχλοῖς κάλλεσι... δεδιουργημένε ἐφ' ὕψι τοῦ καθαρῶτάτου βίου....

Euge stellatum cælum, varia pulchritudine... fabricatum super fastigio purissimæ vitæ (16).... cætera desiderantur.

A quillitate strato simile fuit, spiritibus malitiæ procul ejectis afflatu Spiritus sanctissimi: cuius auspiciis navigationem emensus, in tranquillo superni regni portu requievisti. An humilitatis altitudinem eloquar? Equis adeo seipsum abiecit in villitate vestitus? Quis primum apud imperatores locum tenens, multaque sapientia conspicuus, adeo apparuit postremus, occultando nobilitatem ac sapientiam, quæ perit. Qui aurea induebaris stola, pauperculum fers habitum; qui eras sapientissimus, sis rudis et agrestis; qui eras magister disciplinis exultissimus, interrogationibus ac disciplinis mortificationem discis affectionum, et potiores alteri partes concessisti. Anne, erga propinquos quomodo affectus fueris, eloquar? Hinc tuum certe effatum (15): Ego ante ipsum mortuus sum: voluntaria videlicet morte naturalem te prævertente. Hinc beatum tuum dictum: Arseni, quare existis? Quod concinunt chori monachorum, ferentes viaticum salutis. Peccatum quippe impedit causæ propter quam a mundo avulsi sumus, reminiscencia, nullaque alia quam de hoc solo cura.

27. Jam vero quid exsultatio divinæ compunctionis, ac meditatio mortis assidua, jugiter exundans in puro corde tuo, e quo lacrymarum fluente indesinenter promanantia flammam sibi accenderunt divinæ dilectionis? Verecundia alterum te Josephum merito appellaverim; sed enim feminæ memoriam ex casto corde tuo omnino delevisi; conveniente rei significatione ferens nomen viri, nihilque effeminati præ te ferens. Temperantia pravæ animi perturbationes calcans, patriarcham Jacob æmulatus es; comedens ut viveres, non vivens, ut comederes. Quod enim ab externis philosophatum fuit verbo, illud abs te passim impletum opere. Sine somno perdurasti; non secus ac si fuisses incorporeus; stellas sopiens vigiliis, noctemque transigens invocationibus, omni virtute plenus, et studiosissimus omnis recti officii amator. O luminare omnis, quæ sub cælo est, terræ lucidissimum! O stella hesychastarum fulgidissima! o decus monachorum optatissimum. Euge terrestris angele, alarum a pravis appetitionibus immunium venustatem indute. Euge virtutum paradise, omni maturo honestatis fructu consite.

tum paradise, omni maturo honestatis fructu consite. fabricatum super fastigio purissimæ vitæ (16)....

NOTÆ.

(s) Ἀρσην. Ita hic mutavi mendosum ἀρσι. Vide etymon in *Comm. prævio*, num. 2.

(15) Dictum illud vel auctor, vel aliquis scriptor prætermisit in textu Vitæ num. 17; sed aliunde illud eruimus, ut patet ex annotatis ad cap. 2.

(16) Si epilogum conferas eum prologo, non vi-

dentur hic nisi paucula desiderari: neque enim verosimile est, quod auctor parvo capiti adjungere voluerit caudam majorem.

DE SEQUENTE LAUDATIONE FUNEBRI MONITUM.

(ANG. MAI, *Biblioth. nov.*, t. vi, p. 563.)

Matrem suam Theoctistam supremo morbo laborantem peramante piaque epistola consolatus fuerat Theodorus, quæ est libri prioris sexta. Idem mox extinctam funebri oratione prosecutus est, et quidem insigni, quam memorant duo biographi, noster cap. 2, et Sirmondianus p. 3. Jam vero cum in catalogo impresso codicum mss. bibliothecæ Regiæ Parisiensis, t. II, p. 338, legissem servari in codice 1491 hanc Studitæ orationem de matre sua, eamque nondum editam viderem, justa mihi cupiditas oborta est, quandoquidem complura alia Studitæ scripta edideram, hoc epitaphicum pariter in lacem protrahendi: etenim sanctæ feminae encomium a sancto filio recitatum, quem non delectet? Rogavi igitur per litteras virum equestri dignitate ornatum, atque editis libris clarissimum, mihiq; jamdiu amicitia devinctum, Paulum Drachium, ut prædictam Studitæ lucubrationem, mei causa ex Parisiensi codice exscribendam curaret; quod ille per egregium calligraphum Sypsomum pure eleganterque conficiendum satagit. Igitur Græco accepto exemplari, latinam confestim translationem adjeci, ut pius hic Commentarius plurimis prosit. Erit igitur hoc de Theoctista scriptum adjungendum illi, quod de Platone, piatissimæ ejusdem feminae fratre, suo nempe avunculo, et in spiritalibus Patre, idem Studita exaravit, et Bollandiani in primo Aprilis volumine Append. p. 46-54, ex Vaticano codice jamdiu evulgarunt.

XIII.

Sancti Patris nostri et confessoris Theodori Catechesis funebris in matrem suam.

1. Tempus exigit, o filii ac fratres, ut inexpectatam notitiam obitus inclytæ communis Patris nostri sororis nuntiemus. Hæc enim postquam juxta præfinitam creatoris Dei voluntatem præsentæ vitæ defuncta fuit, ad supermundialia se transtulit, haud luctum nobis ineptissimum relinquens, ut forte aliquis existimabit, sed lætitiā potius, ob ejusdem plenam spe migrationem. Vultis enim narrari a me vobis aliisque hic præsentibus (quandoquidem haud tacendi, sed loquendi tempus est, prout illa præscriptio jubet: *Ne laudes hominem ante obitum ejus*), vultis, inquam, narrari quidquid beata illa anima, adhuc in carne versans, boni sanctique egerit, et cœlestis regni præmio digni. Ergo favete auribus, filii mei, dum ego procul omni mendaciō narrationem institui: eritque vobis feminae hujus notitia, catecheseos non inutilis instar, imo et valde proficua.

2. Utrum ea quidem a parentibus initium virtutis, sicut et vitæ, sumpserit, dicere nequeo: præsertim quia non res ante me, sed post me nātum, gestas scribendas suscepī; atque ab eo tempore, quo ipsa recti pravique discretionem assecuta fuit. Pueritia igitur atque adolescentia omis- sis, ex conjugii ejus tempore narrandi exordium capiamus. Et quamvis conformis huic nostræ professioni non est mundana egregiæ parentis nostræ vitæ, tamen ex principio finem prospeximus, ideoque illam vitæ partem necessario connectam. Fuit ergo illius prima virtus, Deum colere ac medullitus adamare: ita ut, quanquam viro in conjugium tradita, nihilo tamen minus enteretur meliorem quoad fieri poterat vitæ cursum sectari. Quamobrem cum primum nos peperit, non æque atque

¹ Eccli. xi, 30.

(1) Platonem dicit, summum monasticæ familiæ præsidem ante Theodorum.

A

IV.

Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου κατήχησις ἐπιτάφιος εἰς τὴν αὐτοῦ μητέρα.

α'. Ἦνεγκεν ὁ καιρὸς, ὃ τέκνα καὶ ἀδελφοί, ἀγγεῖλαι ὑμῖν ἀναγγεῖλαι ἀπροσδόκητον, ἥτις ἐστὶν ὁ θάνατος τῆς ἀοιδίμου ἀδελφῆς τοῦ κοινοῦ Πατρὸς ἡμῶν (1). αὕτη γὰρ τῇ ὀρισμένῃ βουλῇ τοῦ ζωοπλάστου Θεοῦ λειτουργήσασα τῷ παρόντι βίῳ, μετακινήθη εἰς τὰ ὑπερέσθμια· οὐ λύπην ἡμῖν καταλιπούσα ἀλόγιστον, ὥς ἂν τις οἰηθεῖ, ἀλλὰ χαρὰν ἐμπόησασα, διὰ τῆς εὐελπίστου αὐτῆς μεταβάσεως. Θέλετε γὰρ διηγῆσθαι ὑμῖν ὥσπερ καὶ τοῖς ἐνταῦθα (ἐπεὶ δὲ καιρὸς οὗ τοῦ σιγῆν, ἀλλὰ τοῦ λαλεῖν, κατὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολὴν· *Μὴ ἐπαρέσης ἄνδρα ἕως τῆς ἐξόδου αὐτοῦ*) ὅσα ἐποίησεν ἡ μακαρία ἐκείνη ἐν σαρκὶ οὕσα καλὰ τε καὶ ὅσια, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἐπάξια; θέτε δὴ οὖν τις ἀκοὰς ὑμῶν, τέκνα μου, καγὼ ὑφηγήσομαι ὑμῖν, ἕξω τοῦ ψεύδους παντελῶς φερόμενος, καὶ γενήσεται ὑμῖν ἡ περὶ ταύτης ἀπαγγελία, ἀντὶ κατηχήσεως (2) οὐκ ἀνόνητος, ὥς οἶμαι, ἀλλὰ καὶ μάλο ὠφέλιμος.

B

β'. Ἐκ γονέων μὲν ἦρχθαι αὐτῆς τὴν ἀρετὴν, ὥσπερ καὶ τὸν βίον, οὐκ ἔχω λέγειν· ἐπεὶ μηδὲ τὰ πρὸ ἐμοῦ, ἀλλὰ τὰ μετ' ἐμὲ προηῆμαι συγγράφειν· καὶ ἐξότε πείραν εἰληφῶτα ἦν τῆς διαγνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ μὴ οὕτως ἔχοντος. Ἵνα οὖν τὰ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας μεθελικιώσεως παρώμεν, ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς συμβιώσεως ἀρξώμεθα τῆς διηγῆσεως· καὶ εἰ μὴ οἰκείως ἡμῖν ἔχει ὁ κοσμηδὸς βίος τῆς καλλιμήτορος, ὅμως ἐκ τῆς ἀρχῆς τὸ τέλος κατέδωκεν, ἀναγκαίως τοῦτον προσθήσομαι. Ἐκείνης τοίνυν πρώτον κατόρθωμα, τὸ τὸν Θεὸν σεβασθῆναι καὶ ἀγαπῆσαι ἐξ ὁλοκλήρου· ὥστε εἰ συνήθη ἄνδρι, ἀλλ' ὅλην ἑαυτὴν ἐδίδασκετο τῆς κρείττονος μοίρας γενέσθαι· διὰ τοῦτο γεννήσασα ἡμᾶς πρώτως, οὐκ εἶπε τὰ ταῖς ἄλλαις γυναῖξιν, οἷα ἐκαίειν ἐπὶ τοῖς νεογνοῖς εἰώθασι κατὰ δαιμονικὴν κίνησιν κερῆ-

C

(2) Catechesim proprie appellat hanc orationem etiam biographus noster loc. cit.

σθαι κληθονισμοῖς καὶ περιάμμασιν καὶ ἄλλαις τι-
σὶν ἐπιδόξαις ἐς τε τοὺς δῖφρους καὶ τοὺς κοιτωνί-
σκους, περιτραχίλιά τε βάλλουσαι καὶ περλάπτα,
ἀλλ' ἤρκειτο μόνον τῇ σφραγίδι τοῦ ζωοποιοῦ σταυ-
ροῦ τετειχίσθαι ἡμᾶς, ἀντὶ ὅπου τινὲς καὶ θυρεοῦ
ἀμαχωτάτου τοῦτο προβαλλομένη· διὰ τοῦτο πασῶν
τῶν ἄλλων γυναικῶν προσκυνουσῶν καὶ ἀπανιστα-
μένων ἐξ αὐτῆς ὀφείως τῇ αὐτορργῇ καὶ μυσταγωγῇ
καὶ διδασκαλίᾳ τῶν τοιούτων, μόνῃ οὐκ ἠνείχετο ἡ
ἡμετέρα μήτηρ, οὔτε κεφαλὴν κλίνει πώποτε, οὔτε
προσθραμεῖν, οὐδ' αὖ μετασχεῖν τῆς γοητείας· καί-
περ ὅπου τῶν τελευμένων ἀπειλουμένη πολλάκις·
ἀλλ' ὅπως, *Ψυχὰ δικάωμ' ἐν χερσὶ Θεοῦ*, καὶ οὐ
μὴ ἀψήγεται αὐτῶν *θάσανος*· Καὶ ὁ πεποιθὼς ἐπὶ
Κύριον, ὡς ὁρος Σιών, ὡς τὰ Λόγια φησὶν.

γ'. Δεύτερον, τοῦ Θεοῦ πόθου αἰξάντος αὐτῆς ἐν
τῇ καρδίᾳ, ἐπειδὴ ἦν ἀγράμματος ἐξ ὀρφανίας ἀγώ-
μένη, γραμματίζει ἑαυτὴν ἡ σοφὴ καὶ συνετίζει,
καὶ τὸ Παλῆτριον ἀποστηθίζει· κάλλιστά τε καὶ συν-
τομώτατα· καὶ τοῦτο πῶς; οὐκ ἐν ἡμέρᾳ σχολάζουσα
τῇ μελέτῃ, ὡς ἂν μὴ τὸν ἄνδρα παραλυτῇ, ἢ τὸν
οἶκον ὑπελαττώσῃ, ἀλλὰ πρὸ ὕπνου τε καὶ μεθ'
ὕπνου, φωταγωγούσης κανθῆλιν κάμνουσα τόνω, τοῦ
ἐκ τῶν χειρῶν ἔργου οὐκ ἡμέλει· ἀλλὰ πᾶσι μὲν τούτῳ
προσέχουσα, πᾶσι δὲ τῷ ἑτέρῳ εἶδος μεταχειρίζομένη,
καὶ τὸν οἶκον ἡβζει, καὶ τῶν μαθημάτων ἐπελαμ-
βάνετο· ἔκτοτε τοίνυν οὐκ ἐπαύσατο ὁμιλοῦσα τῷ
Θεῷ Δαυὶδ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ ταῖς θείαις ἀνα-
γνώσεσι προσέχουσα· ἐκείθεν τε καιομένη τὴν καρ-
δίαν, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἀγαθὸν ἀναλάμπουσα, τίς
C πῶς καὶ τί ἐργάζεται ἡ θαυμασία; ἀποκοσμήσασα
ἑαυτὴν τῶν ματαίων, καὶ ὡς χρηρευτικὸν τι σχῆμα
ἀναλαβούσα, οὕτως εἰς ὑπόδειγμα καλὸν προῦκειτο
ταῖς γυναικί, ἥτε ὁμνύουσα τὸ καθόλου, μὴδ' αὖ
ψευδομένη, μήτε τὰ πολλὰ κρεοφαγούσα, ἐν τῷ μά-
λιστᾳ τεσσαρακοστίειν· ἀλλὰ καὶ εἴ ποτε εἰς εὐ-
ωχίαν προῦκαλεῖτο γαμικὴν, λανθάνοντως ὑπεξῆγεν
ἑαυτὴν μηδὲν ἀπτομένη κρεῶν, μηδὲ τὸ θυμὸν αἰ-
ρουσα εἰς τὰ θυμηλικὰ παίγνια· καὶ γὰρ ἦν σώφρων
εἰ καὶ τις ἄλλη, ἓνα ἄνδρα γνωρίσασα, καὶ τὴν φυ-
χὴν μετὰ τὴν ἀποταγὴν τοσοῦτον εἰς ἄχρον ἀγνεύ-
σασα, ὡς καὶ μετρίῳ λογισμῷ τυραννήσεως ἀκρι-
βεῖσθαι.

δ'. Τίς οὖν ἐκείνην ἔλαθεν μεσονυκτίου καιρὸς;
ἐπειδὴ ἔργον τὸ λόγιον ἐπλήρου· *Μεσονύκτιον δὲ*
D *εργαζομένην τοῦ ἐξομολογεῖσθαι σοὶ ἐπὶ τὰ κρί-
ματα τῆς δικαιοσύνης σου*· τίς δὲ ὁρθρον ἐξέγερ-
σις; τίς δὲ ἑτέρας διωρισμένης εὐχαριστίας ὥρα
παρελείπετο; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουρίας
ἀντεχομένη ἦν, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις τῶν φιλοπόνων,
πλουσιωτέραν τὴν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις εἰσποιεῖτο
ἐπίδοσιν, ρυθμίζουσα τῷ καθ' ἑαυτὴν ὑποδειγματι,
καὶ τὸν ὁμῶς τῶν κατὰ τῆς, καὶ θεραπευίδας·
τὴν μὲν, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ εἰς ὁμόμνησιν φέρουσα
τοῦ θανατικοῦ χωρισμοῦ· καὶ διὰ τοῦτο συμβουλευ-
ουσα καὶ παρακαλοῦσα τὴν ἀπ' ἀλλήλων στέρησιν·
καὶ μέντοι πείθει· καὶ πείσασα ἐπὶ μιᾷ εὐνῇς

A *aliae mulieres locuta est; neque ut illae se gessit.*
quae recens natis, diabolico impulsu, claviculas et
ligaturas atque alia praestigia ad sellulas et cubilia
adhibent, torques etiam et amuleta collis injicien-
tes; sed satis ei erat salutaris crucis signo nos
communire, atque hac quasi armatura et inexpu-
gnabili scuto protegere. Itaque cum aliae feminae
venerabundae assurgerent conspecta qualibet au-
ctrice et initialrice ac magistra hujusmodi praesti-
giorum, sola mater nostra, neque caput his incli-
nare, neque eas invocare, neque ullatenus super-
stitutiones participare passa est; saepe licet ab illius
professionis feminis minas experta. Sed reapse
justorum animae in manu dei sunt, neque tanget
eos tormentum. Et qui confidit in Domino, sicut
B *mons Sion*, ut Scripturae aiunt.

3. Posthinc divino amore in ejus corde crescente,
quia sine litteratura, ut orphana, relicta fuerat,
ipsa litteris semet sapienter imbuat instruxitque, et
psalterium egregie brevissimoque tempore me-
moriae mandavit. Id autem quomodo? Equidem
haud interdiu huic occupationi vacans, ne viro oc-
lestiam crearet, aut minorem domui curam im-
penderet, sed ante et post somnum, ardente lucerna
sedulo lucubrans, res quae erant in manibus non
negligebat, sed modo huic modo alteri curae in-
tenta, et domum re familiari augebat, et doctrinis
simul animum excolebat. Atque ex eo nimirum
tempore nunquam destitit cum Davide versari,
divinis quotidie lectionibus operam navans. Quibus
eor incensa, ac futuri boni spe exardescens, quid
aggreditur, quidve agit admirabilis femina? Vanis
sibi detractis ornamentis, et viduali quodam
amictu assumpto, praeclarum semet exemplar fa-
miliaribus praebat: neque jurabat unquam,
neque mentiebatur, neque carnis plerumque ves-
cebatur, quadragesimali praesertim tempore. Sed
et si quando ad nuptiale convivium evocaretur,
dissimulante se continebat, intactis carnibus,
oculosque ad thymelicos lusus minime attollens:
erat enim cum primis pudica, unum virum ag-
noscens, animumque suum post consortii renun-
tiationem usque ad summam cogitationum ipsarum
castigationem purificaverat.

4. Quod ergo illam mediae noctis tempus prae-
terit? Re sane vera sacrum effatum complebatur:
Media nocte surgebam ad confitendum tibi super
judicia justificationis tuae. Quae autem matutina
consurrectio, quoniam alia praefinita gratiarum Deo
agendarum hora praetermittebatur? Nulla prorsus.
Sed et domus custodiae magnopere dedita, prae la-
borioso quolibet, uberius bonorum operum exem-
plo proprio incrementum efficiebat in viro, in
liberis, in ancillis. Et illi quidem, praeter caetera,
futuram quoque mortis causa separationem in me-
moriam revocabat; ideoque admonebat et adhor-
tabatur, ut invicem abstinerent: quam rem ei
persuasit in tantum, ut uno lectulo utentes, quin-

³ Sap. iii, 1. ⁴ Psal. cxxiv, 1. ⁵ Psal. cxviii, 62.

quennio et ultra inter se non cognoverint; quod est admirabile ac rarum. Qui enim fieri possit, ut ignis adjacenti stipula non admisceatur, nisi hoc forte supranaturale fuit? Quod si Boosus, qui condormientem Rutham una nocte reliquit intactam, laudatur, quidni uterque parens meus meritam temperantiæ gloriam referat? Esto igitur hoc amborum encomium: etenim hac in re non improprie pater meus laudem matris participabit. Jam vero liberos plenissima virtutis femina monitis et adhortationibus erudiebat. Et modo rationali virga percutiens, modo sedulitate deducens, urgens, ac provehens ad perfectiora. Quid inde? Filiolam roborant stupendi matris mores, quæ nec illam ad virorum conspectum adducebat, nec feminea monilia et dextralia purpureasque vestes eidem ostendebat; sed ad pietatem potius erga Deum impellebat, et in sacris Litteris erudiebat, pauperes hospitio excipere docebat, quin etiam leprosororum ulcera propriis manibus cogeat abstergere. Postremo ad Deum coelestesque pulchritudines ex his humi repentibus mentem puella transferens, Deo consecrat. Et lautos quidem hoc optimæ educationis argumentum commentarios mihi suppedicaret; sed ne quem satietate onerem, hic sistam. Unum tamen, quod recte reticere nequit, adjiciam: quod nimirum quotidie, postquam se liberi in lectis composuerant, haud ante ipsa cubitum ibat, quam superveniens crucis signo membra illorum signasset. Rursusque cum surgerent, sæpe nos exstimulans atque expergiscens, ad preces compellebat: scilicet ut non ipsa tantum, sed et filii, Dei servitio assuescerent.

5. Age vero de famulis famulabusque multus mihi sermo oboriretur, si exponere vellem, quomodo illos sibi conciliaret. aleret, potaret, vestiret, quantum nemo alius vel clementissimus. Neque, ut sit, panis tantum et vini ac lardi diurnum victum suppedibat; sed sæpe et solemnibus plerumque diebus, recente carne nutrebat, piscibus, et altilibus, et malsorum propinationibus; quia nempe haud ipsa sola his frui volebat. Nonne hæc dilaudanda sunt et rara? nonne peculiare sanctæ illius animæ prerogativæ? Credo equidem id mihi assentiemini quotquot auditis. Sed illud quoque recte me dicturum puto, quod etiam minitabatur, corripiebat, et præcipue domesticis (quod haud scio utrum vitio an laudi vertam) alapas impingebat, objugabat eos et verberabat: quia hæc honestatis decendæ causa, a furtis absterrendi, aliarumque virtutum studio fiebant; ejusque rectitudinis amans animus iracundia percellabatur, cum et alioqui satis irritabili natura esset, zelo Dei sæpe compuncta. Verum eadem post verberationes cubiculum suum ingressa, sibi genas pulsans, et utinam doleas! sibi dicens, atque ad pœnitentiam inflexa, vocata ad se quæ vapulaverat famula, flexo genu veniam petebat. O sanctam resipiscentiam! Certe si forte aliquis priora vituperaverit, is hæc

ἄλλοις πάντες ἔστιν ἡ καὶ πρὸς, οὐκ ἔγνωσαν αὐτοὺς, τὸ παραδοξότατον τε καὶ δυσεύρητον· πῶς γὰρ ἂν καὶ οὐκ ὁμιλήσειεν τὸ πῦρ τῇ παρακειμένη καλᾷ. εἰ μὴ ὑπερφυῶς ἐστὶ τὸ γινόμενον; καὶ εἰ ὁ Βοῶς τὴν 'Ροὺθ ἑάσας ἀνέπαφον συγκαθευδῆσασαν ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐπαινεῖται, πῶς οὐκ ἀμφοτέροις εὐκρίτως σωφροσύνης ἀπενέγκωνται κλέος; 'Αλλ' ἔστω μὲν τοῦτο τοῖν δυοῖν ἐγκώμιον· παραπολαύσει γὰρ ἐνταῦθα οὐκ ἀχαίρων; καὶ ὁ γεννήσας, τοῦ τῆς τεκούσης ἐπαίνου. Τὰ δὲ τέκνα ἡ πανάρετος παιδεύει ἐν νοθεσiais καὶ παραινέσεσιν, πῇ μὲν βράβδω λογικῇ πλήσσοι, πῇ δὲ ἐμμελεῖ ἀγούσῃ καὶ προσάγουσῃ καὶ αὖθις εἰς τὰ τελευτέτερα. 'Ἐξ οὗ τί γίνεται; καταρτίζει τὸ θυγάτριον καὶ ὁ τρόπος θαυμαστός· οὕτε εἰς ὅσιν ἀρρένων φέρουσα, οὕτε τὰ γυναῖκα ἐμπλόκια καὶ περιβέξια καὶ περιπόρφυρα ὑποδεικνύουσα· πρὸς δὲ θεοσέβειαν ἀνάγουσα, καὶ τὰ ἐπεὶ γράμματα ἐκπαιδεύουσα, καὶ τοὺς πτωχοὺς ὑποδέχεται ἐκδιδάσκουσα, καὶ τῶν λωδῶν τὰ ἔλκη ἐκμάσσεσθαι αὐτοχείρως ὑπαναγκάζουσα· καὶ τέλος, εἰς Θεὸν καὶ τὰ ἐπουράνια κάλλη ἀπὸ τῶν ἐνθάδε χαμαιζήλων τὸν νοῦν τοῦ κορίου μετάγουσα, Θεῷ ἀνατίθῃσιν. 'Αλλὰ πολλὰ με λέγειν ἡ ὑπόθεσις τῆς καλλίστης αὐτῆς παιδοτροφίας ὑπομνήματα παρεχομένη, διὰ τὸν χρόνον ἐνταῦθα στήτω· ὁ δὲ με καταλιπεῖν οὐ καλόν, τοῦτο προσθήσω· ὅτι ἐκαστοτε μετὰ τὸ καθευδῆσαι τοὺς παῖδας, οὐ πάντως ἦν αὐτὴν κοιτασθῆναι, πρὶν ἂν ἀπυθῶσαν σημειοῦσθαι τὰ σφῶν μέλη τῇ τοῦ σταυροῦ σφραγίδι· εἰτα πάλιν μετὰ τὴν ἔγερσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ νύσσοιεν καὶ ἀφ' ὑπνοῦσαν ἡμᾶς καὶ πρὸς προσευχὴν προτεροπομένην, ἵνα μὴ μόνον ἐκείνη, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα Θεῷ λατρεύειν παιδεύονται.

ε'. 'Α δὲ περὶ δούλων καὶ δουλίδων, πολὺς ὁ λόγος, βουλομένῳ μοι φράζειν, ὅσα ἐκείνη ὠμήρετο. διέτρεφεν, ἐπότηεν, ἐνεδίδουσκεν, ὡς οὐδεὶς πολὺ τῶν ἄλλων, καὶ εἰ λίαν φιλανθρώπων· οὐχ ὡς ἔτυχεν ἄρτων καὶ ὀνων καὶ λάρδων διεξιουμένη, τὸ ἐφημερήσιον σιτηρέσιον, ἀλλὰ πολλὰ καὶ ἐν ἑορταστικαῖς ἡμέραις, καὶ προσφάτῳ κρείε διατρέφουσα, ὅπως τε καὶ ὀρνέοις καὶ καρυκευτικοῖς προπόμασιν, οὐ φέρουσα τὴν τῶν τοιούτων μετάληψιν ἐφ' αὐτῆς μόνης ἵσταμένην. 'Αρ' οὐκ ἐπαινετὰ ταῦτα καὶ ξενίζοντα, καὶ τῆς ἀγίας ψυχῆς ἐκείνης προτερήματα; συμφήσετε οὐδ' ὅτι οἱ ἐνωτιζόμενοι. 'Αλλ' ἔμοιγες εὖ ἂν ἔχοι πρὸς τοῦτοις εἰπεῖν, ὅτι καὶ ἡπειλῇ, καὶ ἡσφαλίζετο, καὶ μάλιστα τοῖς ἐγγύθεν (οὐκ οἷδ' ὅ τι, ἐν μέρει φύγου ἡ ἐπαίνου θήσομαι) τὸ καὶ ἐβράβιζε καὶ ἐφύδριζε, καὶ προσέτιπτε διὰ τὸ ὑπερ σωφροσύνης καὶ ἀκλοπίας καὶ ἄλλης ἀρετῆς ταῦτα γίνεσθαι, καὶ τῷ θυμῷ ἐπλήσσοτο ἡ σπουδαίφυχος, ἐπειδὴ καὶ φύσεως ἦν ὀφειλέτης, ζήλῳ Θεοῦ τὰ πολλὰ τιτρωσκομένης. 'Ἐκείνης δὲ ἐστὶν τὸ μετὰ τὸ τετυφέναι εἰσερχομένης εἰς τὸν κοιτωνίσκον, καὶ αὐτῆς ἀντιτυπτούσης τὰς παρειὰς, Εἰ πονοίης, αὐτῇ ἐπιλεγούσης, καὶ τοῦτο ἀνακοπτομένης πρὸς μετάμειλον, καὶ τὴν τυφθεῖσαν προσκαλουμένης καὶ γονυπετούσης, καὶ ἐξαιτουμένης συγχώρησιν. Καὶ ὡς τῆς εὐαγούς ἐπανακλήσεως! καὶ γὰρ τὸ πρότερον δοίη

τις κατηγορούμενον, ἀλλὰ γε τὸ δεύτερον παραδόξως γινόμενον, ὁ αὐτὸς ἐπαινέσειεν· ὅθεν καὶ κεράσασα τῷ φόβῳ τὸν ἑσόν, καὶ στέργεσθαι παρ' αὐτῶν ἐγνωρίζετο, καὶ φρουρεῖν αὐτὰς πρὸς σωφρονισμὸν ὑπεδείκνυτο· καὶ ἐκατέρωθεν τὸ κρᾶτιστον ἐκείνητο. Ἀγάπῃσιν δὲ παρὰ τῶν γειτνιαζουσῶν, ἐλεημοσύνην δὲ πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς, τίς ὑπερέβαλεν ἐκείνην; ἔχουσαν τὸ μὲν ἐκ τοῦ συμμετριάζειν, μάλιστα ταῖς ὑποδεεστέραις· τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἀγαν συμπαθεῖν, καὶ ὅσον τὸ θαυλὸν τῆς προθέσεως, οὐκ εἰς προφαίνεσθαι ἢ μετριότητος τῆς ὑπάρξεως. Πλὴν μάρτυρες τῆς ἀληθείας οἱ πολλοὶ καὶ πολλὰκις καὶ ἀποστατημένως, ὀρφανοὶ τε καὶ χῆραι, ἔξντοι τε καὶ αὐτόχθονες, νοστροὶ τε καὶ γέροντες, καὶ οἱ τῆς ἱερᾶς νόσου λαχόντες, παρὰ τῆς πτωχοτρόφου δεξιᾶς θεραπεύμενοι. Καὶ γοῦν καὶ τοῦτο αὐτῆς τὸ ἐξαιρετόν, τὸ σὺνδεικνον καὶ ὁμοτράπεζον τὸν Χριστὸν ἔχειν, ἥνικα μάλιστα παρῆν καιρὸς τοῦ ἐορτάζειν. Ταῦτα οὐ μικρά μοι καταφαίνεται τοῖς προληφθεῖσι τῷ γάμῳ πρὸς σωτηρίας ἐφ' ὅριον, εἰ καὶ ἐπὶ λένειν οὐκ ἔχουσαν μείζονα περὶ τῆς εὐφημούμενης.

ζ'. Τοιγαροῦν ἐπειδὴ ἤνεγκεν ὁ καιρὸς τὴν τοῦ μοναδικοῦ σχήματος ἀνάκλησιν, τίς πρὸ ἐκείνης, ἢ ὑπεδέξατο τοὺς Χριστοῦ θεραπευτάς, ἢ ἐξενόδοχησεν, ἢ ἐθεράπευσεν, μάλιστα καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου ἀδελφοῦ συνελκομένη; Ὅθεν ἵνα τὰ πολλὰ συντέμω, εἰς πόδον ἔλθοῦσα τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς, παθεῖ τὸν ἀνδρα, συμπεθεῖ τοὺς παῖδας· πολλὰς ἐπιμελείας καὶ νοουθεσίας καὶ ὑποσχέσεις, ἔπειτα τοὺς ἐξ ἀνδρὸς ἀδελφούς· καὶ τὰ πάντα εὖ διαθεμένη, ἐξέρχεται τῆς οἰκίας, δῆμον ὅλον τῷ θεῷ παραστήσασα· τέτταρα μὲν τὰ τέκνα (3), τρεῖς τοὺς ἐξ ἀνδρὸς ἀδελφούς (4), καὶ μεθ' ἑαυτῆς τὴν κεφαλὴν. Ὡς τῆς θαυμασίας καινοτομίας! ὧς τῆς παραδόξου μεταστώσεως! Τοῦτο ἐξένισεν μὲν κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν βασιλεῖδα, ἐξέτελξε δὲ τὰς συγγενίδας, ἐθάμθησε δὲ τὰς γνωρίμους, κατένυξεν δὲ οὐ μόνον τοὺς ὄρωντας, ἀλλὰ καὶ ἀκούοντας, ὅτι συζυγία ἐστὶ μεσηλικιούσα, αὐταρχουμένη τε κατὰ τὸν βίον, ἀξιώματι βασιλικῷ καὶ ταμιευτικῷ τιμωμένη, τοὺς παῖδας ἡλικιωτάς ἔχουσα, οὐχ εἰλχθῇ μὲν τῷ τούτων φίλτρῳ, οὐ τῷ καταλιπεῖν διάδοχον τοῦ γένους, οὐδὲ τῷ αἵματι τῆς ἀγχιστείας, οὐτε τῇ τῆς οἰκίας ἀποστερήσει, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ τῆς θεραπείας ἀλλοτριώσει· ἀλλ' ἔρριψε μὲν τὰς ἐκ βασιλείου τιμὰς, κατεπάτησε δὲ τὰ τοῦ βίου ταρπνὰ, διέκοψέ τε τῇ τοῦ πνεύματος μαχαίρᾳ ἑαυτὴν ἐκ τῶν σαρκικῶν σχέσεων, καὶ τὰ δόξαντα θεῷ πέπραχε μεγαλοδοῦλως. Ὡς τῆς Ἀβραμιαίας ψυχῆς ὡς ἀληθῶς καὶ ἀνδρεῖοφρονος! Εἰκότως ἂν τις αὐτὴν μετὰ τῆς Μακκαδαϊκῆς ἀρίστης μητρὸς συντάξειεν, θύσασαν τῇ ἀσκητικῇ ἀλλήθειᾳ τὰς ὁδοῖνας· καὶ μετὰ Ἀννης τῆς Σαμουηλίδεως, οὐχ ἕνα τὸν ἐξ ἐπαγγελίας, ἀλλ' ὅλον τὸν καρπὸν αὐτῆς ἀφιέρωσασαν τῷ Κυρίῳ. Χαρίσμαι δὲ ὑμῖν τοῖς ἀχροαταῖς τάχα τι ὁσιώτερον, καὶ τὸν τῆς ἐκβάσεως αὐτῆς τρόπον διηγησάμενος. Ἐπὶ γὰρ τῇ ὠρισμένῃ τὴν οἰκίαν ἐξαλλά-

A mirabiliter facta posterius commendabit. Sic metui misericordiam admiscens, et ab ancillis palam amabatur, et illarum se custodire honestatem monstrabat; et rem utramque optimam obtinebat. Jam amore erga circumstantes, et elemosyna ad egenos, quis eam superavit? Et amor quidem ex ejus moderatione apparebat, praesertim erga infirmiores: misericordia autem ex ejus nimia compassione: quanquam voluntatis hujus copiam, facultatumstrarum mediocritas effulgere non sinebat. Sed tamen testes veritatis sunt multi et saepenumero et statutis vicibus, orphani ac viduae, peregrini et indigenae, aegroti ac senes, et sacro morbo correpti, qui ejus nutrice pauperum manu adjuti fuerunt. Atque hoc etiam excellens in ea fuit, quod convivam in mensa habere Christum (pauperem aliquem) praesertim tempore solemnitate, solita fuit. Haec haud levia mihi videntur in illis qui nuptialem statum ad salutis viaticum praesumpserunt; etiamsi forte majora alia de hac benedicta femina dicere non haberemus.

B 6. Quamobrem postquam lapsu temporum monachalis habitus restitutus fuit, quis ante illam Christi famulos suscepit, hospitio fovit curisque refecit, a fratre praesertim ad id inducta? Unde etiam, ut multa compendio intercipiam, viro suadet, liberis pariter consueat curis multis, monitis ac promissionibus, mox etiam viri fratribus: et jam rebus bene compositis, domo egreditur populum integrum Deo offerens, quatuor nempe filios, tres viri sui fratres, secumque ipsum domus caput. O mirabilis novitas! o inexpectata conversio! Id sane peregrinum tunc visum est reginae, stupore affectu consanguineas, notas quasvis admiratione suspendit, compunxit denique non cernentes tantum sed et audientes; quod nempe conjugio medium adhuc cursum tenente, ipsa rebus ad vitam satis instructa, dignitate aulica, quaestoria scilicet fulgens, filios habens aetate florentes, non fuisset horum amore commota, non desiderio successorem stirpis relinquendi, non consanguineorum affectu, neque domus derelictione, neque servorum destitutione; sed regis omnes projecisset honores, vitae delicias calcasset, seque gladio spiritus a carnalibus consuetudinibus praecidisset. Dei placitum magnanima cum voluntate exsecuta. O Abramitica vere anima atque virilis! Merito aliquis cum Machabeorum strenuissima matre hanc connumeraverit, quae ascetico certamini parius suos hostiam objecit: itemque cum Anna Samuelitide, quia non unum ex voto, sed universum uteri sui fructum Domino consecravit. Sed gratificabor vobis auditoribus adhuc aliquid fortasse sanctius, discessum ejus enarrando. Nam definito tempore domo jam decedens, cum si festum diem ageret, ad se omnes convocavit affines: quorum viri quidem

(3) Nempe Theodorus, Josephus postea arch. Thess., Euthymius, et filia una, de qua jam sermo fuit.

(4) In vita Theodori cap. 5, in interp. lat. σφάλα cum tribus sororibus corrige cum tribus fratribus, ubi jam non fuerit emendatum.

dolebant, feminæ etiam plorabant, peregrinum hoc videntes spectaculum voluntarii discessus; ac reputantes mysterii magnitudinem, rem præconis extollebant. Nam utrique observabant, patremfamilias domo jam exeuntem, matrem autem parumper subsistentem, mox ad asceterium transeuntem; post divenditam domum pretiumque pauperibus distributum. Hæc sunt matris nostræ in mundana vita facinora; atque hæc exposui, ut non vos soli, sed et si qui in sæculari mundo cognoverint, habeant quo juventur pulcherrimis his narrationibus, et Deo laudem tribuant.

7. Sed agēs reliqua persequamur, in quibus præcipue propriæque sermo noster versabitur, o dilecti. Pulchram facit mutationem, angelicum induens habitum ornatissima femina: multorum eo facto lacrymas elicit, qui illa die vocati convenerant, vel etiam sponte concurrerant, ut hoc tantummodo spectarent mysterium peragi. Adeamus et nos cum genitore communi, festinus acturi an ploraturi? matrem amittentes, neque jam confidentia solita eam alloquentes aut adeuntes, sed de ipsius discessu cogitantes mæsto cum corde. Nam cum et nos ipsi post certum temporis intervallum abituri ad professionem essemus cum genitore, ego quidem utpote ex imberbi ætate jam in virum progrediens, dolens utique mærensque eram; quidni enim? Attamen cum gratiarum actione, hanc mæstitiam ferebam. Sed duorum fratrum unus admodum adolescens, statim ac affuit discessus hora, et postremum vale jam dicebatur, et compellationes ploratusque atque amplexus fiebant; ille, inquam, ad matris sinum convolvans inseparabiliter hærebat, quasi vitulus sejungi se renuens, rogabatque ut parumper cum matre maneret; tum ejus postea voluntatem expleturum se promittebat. Num igitur cor adamantinum mollium est, aut concidit, aut pueri ploratibus fractum est? Minime gentium. Quidnam vero sancte respondit? Cum quadam vultus torvitate, potentissimum maternorum viscerum vincens affectum: Nisi sponte, inquit, filii, abieris, ego te manu propria in lavim imponam. Cessit itaque puer, et æorsum discessimus. Illa autem, ut puto, par quiddam patrasset, ac in quadraginta martyrum supplicio sancta mater, quæ celebrem illum spirantem adhuc filium suum in plastrum attollens imposuit.

8. Quid vero postea? Optabat præclara femina sub obedientia magis vivere, quod et æquum erat. Sed quia ex præterito temporum turbine, neque monasterium adhuc erat constructum, neque mo-

(5) Erat hic nomine Euthymius, de quo infra in adnot. pag. seq.

(6) Sanctorum facta admiremur, qui omnia pio mentis affectu egerunt; quænam non æque omnia imitari debemus. Certe adolescentis Euthymii non satis firmum religiosi instituti suscipiendi propositum mox matri fratrique sollicitudinem gravem

ἄστα, ὡς οἶον ἀγούσα ἑορτάσιμον ἡμέραν, οὕτω προσκαλεῖται τοὺς τοῦ γένους ἅπαντας· καὶ οἱ μὲν ἤλθον, αἱ δὲ ἐθρήνουν, ξένον τι δρῶσαι θέαμα τὸν ἐθελοντὶ χωρισμὸν, καὶ ἐν αὐταῖς δοκιμάζουσαι τοῦ μυστηρίου τὸ μέγεθος, ἀνύμνουν τὸ γινόμενον· καὶ γὰρ ἐωρῶν ἀμφοτέροι, τὸν μὲν ἐξιδόντα τῆς οἰκίας, τὴν δὲ πρὸς μικρὸν ἐπιμένουσαν, εἶτα ἀπιούσαν πρὸς τὸ ἀσκητήριον, καὶ αὐτὴν τὴν οἰκίαν ἀπεμπωλῆσαι καὶ διανεμηθεῖσαν τοῖς ἐνδεέσι. Ταῦτά εἰσιν τῆς ἡμετέρας μητρὸς τῆς κοσμικῆς βιώσεως τὰ ἐπίσημα, καὶ ταῦτα διήλθον, οὐχ ἵνα μόνον ὑμεῖς, ἀλλ' εἰ καὶ τινες τῶν ἐν τῷ κόσμῳ φθάσωσιν ἐκπνέειν, ἔχωσιν ὠφελεσθαι τοῖς καλλίστοις διηγήμασιν Θεοῦ ἀνθομολογοῦμενοι.

Ζ. Δεῦρο δὴ λοιπὸν, τῶν ἐξῆς ἐχώμεθα, πρὸς ἃ μέλιστα καὶ οἰκίως ἡμῖν ἔξει ὁ λόγος, ἡγαπημένοι. Ἀλλοιοῦται τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν, τὸ ἰσάγγελον σχῆμα μεταμφιασμένη ἡ περικοσμος· κινεῖ γοῦν πολλῶν δάκρυα ἐπὶ τῷ γεγεννημένῳ συνελθυσθεῶν κατὰ τὴν ἡμέραν, ἔστιν ὧν καὶ ἀκλήτως, ἵνα καὶ μόνον θεάσωνται τὸ μυστήριον τελούμενον· παρῆμεν δὲ καὶ ἡμεῖς σὺν τῷ κοινῷ Πατρὶ, τί καὶ πῶς, ἑορτάσοντας ἢ θρηνῶντες; τὴν τε μητέρα ἀποθεβηκότες, οὐκέτι μετὰ τῆς αὐτῆς παρρησίας, οὐτε προσομιλοῦντες, οὐτε προσιόντες, τὸν τε ἀπ' αὐτῆς χωρισμὸν ἐπινοοῦμενοι, καὶ καρδιαλογοῦμενοι. Καὶ γὰρ μελλόντων ἡμῶν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ καιροῦ ἀπαίρειν πρὸς τὸ καὶ ἡμᾶς τελεσθῆναι μετὰ τοῦ γεννήτορος, ἔγωγε μὲν ὡς ἄτε ἐξ ἀγενεῶν εἰς ἄνδρα τελῶν, ἀλγεινῶς μὲν καὶ ὀδυνηρῶς (πῶς γὰρ οὐ), πλὴν ἔφερον μετ' εὐχαριστίας τὸ πάθος· τοῖν ὅσιν δὲ ἀδελφοῖν, ὁ ἕτερος κοιμῶν νέος ὢν (5), ἐπειδὴ παρῆν ἡ τῆς ἐκδημίας, ἡμέρα, οἱ τε ἐξιτήριοι λόγοι καὶ προπεμπήριοι, αἱ τε ἀνακλήσεις, αἱ τε οἰμωγαί, αἱ τε περιπλοκαί, ἐπέτρεχνε, εἰσεκοιλοῦτο, δυσασπασίως εἶχε τῆς μητρὸς, ὥσανεὶ μοσχάριον τὴν διὰ ζεύξιν ἀπαναινούμενον, ἐξῆται ἐτι ἐπιμένειν πρὸς βραχὺ τῇ μητρὶ, εἰδ' ὅστερον πληροῦν αὐτῆς τὸ βούλευμα ἐπήγγελλτο. Ἀρ' οὖν κατεμαλακίσθη ἡ ἀδαμαντίνη καρδία ἐκείνη, ἢ συνέπεσεν, ἢ συνώκλασε τοῖς τοῦ παιδὸς κλαυθμυρίσμασιν; οὐμενοῦν· ἀλλ' οἶον τὸ ὅσιον αὐτῆς ἐπιφθέγμα; μετὰ τίνος ἐμβριθοῦς ἔξωος ὑπερνηκῆσαντος τῶν μητρῶν σπλάγγων τὸ τυραννικῶτατον, Εἰ μὴ ἐκῶν, φησὶν, ὧ τέκνον ἀπὸ ἐλθοῖς, ἐγὼ σε τῇ νηὶ αὐτοχειρὶ ἐπιβαλοῦμαι (6). Εἰξεν οὖν ὁ παῖς, καὶ δέσσημεν ἀμφοτέροι· κἀκείνη, ὡς δοκῶ, ἐφάμειλλον ἐπὶ τῆς ἐπὶ τοῦ τῶν Τεσσαράκοντα μαρτύρων ἁγίας μητρὸς φδομένου ἐπὶ τῇ τῆς ἀμάξης τοῦ ἐτι ἐμπνέοντος οἰκείου υἱοῦ ἄρσει τε καὶ ἐπιθέσει, ἐξετέλειεν (7).

ἦ. Ἀλλὰ τί τὰ ἐξῆς; Ἐνόθει τοίνυν ἡ γενναία ἀρεσθαι μάλλον, ὥσπερ καὶ ἦν δίκαιον· ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς πρὶν διεκλήσεως, οὐτε μοναστήριον ἦν συνιστάμενον, οὐδ' αὖ ψυχὴ ἐπιστημόνως δυναμένη

creavit, ut post dicetur. Impositura autem fuisset in navim Theoclista filium, quia transeundum erat ultra Bosphorum ad Saccudionis in Asia monasterium. Vit. Theod. cap. 5.

(7) Exstant pulcherrimæ de his xl MM. orationes SS. Basilii, et Greg. Nysseni.

ἀφῃγεῖσθαι τῶν πολλῶν, ἐκ τούτου βιάζεται ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ καλλιωνικῶς (8) βιώσαι μετὰ τῆς προκαρ-
θείσης θυγατρίδος καὶ ἐτέρας συγγενίδος. Ζῆ μὲν
αὐτίκα ὑπομονητικῶς· ζῆ δὲ ὀδυνηρῶς· πῶς γὰρ οὐ;
τὸν χειραγωγοῦντα μὴ κακτημένη, καὶ τὰς ἀντι-
πραττούσας τῷ εὐσεβεῖν ἐφευραμένη. καὶ τοσοῦτον,
ὥστε καὶ τοῦ σεμνεῖος ἐξορίζεσθαι. Αἰδοῦμαι εἰπεῖν
ὑπὲρ τίνος καὶ διὰ τίνος, φειδοί τῶν ἀκρωμένων·
ὁμῶς φέρεται ὑπὲρ τοῦ καλοῦ πάσχουσα καὶ διὰ Κύ-
ριον πελαζομένη. Καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως ἀπαγγελῶ τὰς
ἐπαλλήλους ἐπιφορὰς καὶ μεταγωγὰς τῆς ζωῆς αὐ-
τῆς, καὶ τὰς ἐπισυμβάσας ἡμῖν, ἐκ τῆς συγγενείας,
ἐκ τῆς βασιλείας θλίψεως καὶ ὀδύνας καὶ περιστάσεις·
τὸ δὲ συναγόμενον ἦν, ἡ θρυλλομένη μοιχεία τοῦ
αὐτοκράτορος, ὑπὲρ ἧς καὶ τὸ πάσχειν ἦν αὐτῇ [cod.
αὐτῇ]. Ἐπεὶ δὲ τοῦ οἰκουμένου τολμήματος ἐμνή-
σθην, ἵστε ὅλον ὀδυνηρὸν ἔλαβεν, ἡνίκα ἐώρα ἡμᾶς
ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἀρπαζομένους, συνελθοῦσα κατὰ
τὴν ὥραν· ἀλλὰ εἰ καὶ τὸ θρηνεῖν ἦν αὐτῇ μονο-
μένη μάλαστα ἐξ ἡμῶν, οὐκ ἡγανάκτησεν, οὐ προέστο
ῤῆμα· ἀγενεῖς, οὐδὲ ἑρῃξες τὸν χιτῶνα, οὐκ ἡλάλαξε
τοῖς κωκυτοῖς· ἀλλ', Ἄπιτε, φησὶν, ὦ παῖδες καὶ σώ-
ζοισθε ἐν Κυρίῳ, ὅπου περ ἂν ἀπάγοισθε, καὶ ὅποιά
ποτ' ἂν πάθοιτε, διὰ νόμον αὐτοῦ τοῦτο προσελάμβαναι·
ἀγαθὸν γὰρ ὑμῖν ὅ τι ἂν καὶ ὑποσταίητε δεινὸν μέ-
χρι καὶ αἵματος, ἢ προσήκασθαι τὸν μοιχῶσαντα,
καὶ διὰ τοῦτο προβοῦναι τὴν ἀλήθειαν. Ὡς τὸ τολ-
μηρὸς καὶ γενναῖος ψυχῆς! εὐθύς οὐ κατέπεσεν, ὥς-
περ ἦν εἰκὸς, χθαμαλωτέρας καὶ ἀνάνδρου παθεῖν·
ἀλλὰ τί; συνεξεδήμησε, συνωδοπόρησε, συνέθραυσε
τὸ ἀπαλώτατον σαρκίον, τῇ τοῦ θρους ὑπερβάσει·
οὐδὲ τὸν πρόθυμον συνοδοιπόρον εὐραμένη· αἶ, αἶ,
πῶς γέγονασι πάντες τοῦ καιροῦ ἀπανθρωπότεροι;
καὶ μᾶλλον τινες καὶ προσεπεμβαίνοντες καὶ προσ-
ονεϊδίζοντες τῶν ὑποχειρίων, ὡς πληρωθῆναι τὸ εὐ-
αγγελικόν, ὅτι Ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ
αὐτοῦ· ἐφθασε γοῦν ἡμᾶς καὶ αἰκισθέντας ἡ μα-
καρία.

Θ'. Καὶ μὴ τις ἐν τῷδε λογίσταιται αὐτοὺς ἡμᾶς
ἐγκωμιάζειν, οὐκ ἔχοντας τι τῶν ἐπαινουμένων·
ἄλλοι γὰρ οὐχ ἡμεῖς οἱ ἀνδρῖσάμενοι, καὶ τῷ κοινῷ
Πατρὶ ἐπιγραφτέον τὸ κατόρθωμα (9)· ἵνα δὲ παρα-
στήσωμεν τὸν τῆς ἐπαινουμένης ἀγῶνα, ἐνεπέσαμεν,
σύγγνωτε, εἰς τοὺς περὶ τῶν ἡμετέρων οὐκείων λό-
γους, ὡς οὐ βεβουλῆμεθα· ἀλλὰ, Μέγας ὁ Κύριος
ἡμῶν, καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ. Ὡς ἐκείνη λαν-
θανόντως ὑπέστηται ἐν τῷ φρουρίῳ τὰς πληγὰς
ὀρώσα, καὶ ταύτας ὑπαλείφουσα, καὶ τῷ Θεῷ δόξαν
καὶ αἶνον ἐν τῷ δι' ἐντολῇ αὐτοῦ ταῦτα ὑφίστασθαι
τὰ αὐτῆς ἔγγονα ἀναπέμπουσα· οὕτως ἡμᾶς εὐκτι-
κῶς καὶ κλαυθμυρικῶς καὶ περιχαρῶς ἐν μεταίχμιῳ
τῶν δύο παθῶν, ἐκ τῶν ἐκείσε πρὸς τὰ ἐπείκεινα τῆς

A nialis aderat quæ prudenter cæterarum cœtum
regere posset, propterea a fratre cogitur cellula-
norum more vivere, cum filia jam antea tonsa,
aliaque cognata. Statimque patientem vitam ex-
perta est, necessarioque tristem, quia et spiritali
duce carebat, ei quasdam nacta est sodales pietati
adversas, in tantum ut etiam sacro illo loco ex-
pelleretur. Cur autem vel ejus opera, pudeat dicere,
ut audientium auribus parcam. Attamen virtutis
causa, et propter Dominum afflicta, patienter se
gerebat. Nec quo pacto recitem scio alias ex aliis
vitæ ejus calamitates et vices, nostrasque affnibus
et ab imperio pressuras, afflictiones, et adversitates.
Summa rei fuit, famosum imperatoris adulterium,
quod matri quoque nostræ causa doloris existit.
Nunc quia publicum facinus commemoravi, probe
scitis quam ægre illa tulerit, cum nos de mo-
nasterio abstractos vidit, quippe quæ ad illam
horam convenerat. Sed quamvis in luctu erat,
sodalitio præsertim nostro spoliata, non est in-
dignata, neque indecorum quidquam locuta, neque
tunicam scidit, neque clamores lugubres sustulit;
sed Abite, inquit, filii, et in Domino salvi estote,
quocunque demum ducemini, et quælibet perpe-
tiemini, quandoquidem legis illius gratia pro-
positum hoc suscepistis. Melius enim vobis est,
grave quodlibet usque ad sanguinem pati, quam
adulterium in communionem admittere, atque ita
veritatem prodere. O intrepida anima et generosa!
Ibi minime concidit, ceu par fuisset contingere
infimæ alicui et enervi. Quid vero? Nobiscum dis-
cessit, nobiscum iter suscepit, delicatum attrivit
corpuseculum in montis ascensu, nullum alacrem viæ
comitem nacta. Heu! heu! quomodo omnes occa-
sionibus sunt inhumani! Quin et nonnulli in-
sultabant et conviciabantur qui fuerant de famulitio,
ut evangelicum illud compleretur: *Inimici hominis
domestici ejus*. Itaque ad nos in cruciatibus quo-
que positos beata hæc adventavit.

9. Nemo autem, quæso, repuliet nosmet ipsos a
nobis prædicari, qui revera nullam partem hujus
laudis attingimus. Quippe alii, non nos, strenue
egerunt, et communi potius Patri res bene gesta
vertenda est. Ignoscite autem, si dum laudatæ
feminæ certamen exponimus, involvi in rerum illa-
rum narrationem incidimus. Sed *Magnus Dominus
noster, et magna virtus ejus*! Illa itaque clam in
custodiani ingressa, visis plagis easque osculata et
medicamine ungens, Deo gloriam laudemque ob-
tulit, quia filii sui propter ejusdem legem talia
paterentur. Sic illa nos cum precibus, gemitibus,
simulque hilaritate, inter has duas animi passiones,
ab illo loco ad ulteriora abductos comitans ad-

* Matth. 1, 36. * Psal. cxlvi, 5.

(8) Cellulani seu celliote monachi aut moniales
extra monasterium in cellis habitantes, de quibus
satis Cangius in Lexico, citatis Græcis auctoribus,
et præsertim Allatio.

(9) Ipse Theodorus patrem suum spiritalem Pla-
tonem ad constantiam in adversitate, exempli car-
teris præbendi causa, magnopere hortatus fuerat
Evist. lib. 1, 1 et 2.

mirationi erat, et a Deo piisque hominibus beatæ A
nomen consequabatur. Sic nos rursus prævenit re-
deuntes Catharis et Thessalonicam exsilium pulsos,
hora brumali et vespertina in taberna rustica,
clandestino et incognito adventu, ut nos videret et
tota ferme nocte nobiscum versaretur, dum nos
invicem in Domino testamenta conderemus. Sta-
timque summo mane, quod erat acerbum et mise-
rabile, separatis invicem, illa vale dicens, et
tanquam in animæ commendatione oscula singulis
corporis membris imprimens, cum gemitu, Ego,
aiebat (ut ejus locutione utar) jam nunc o illi
suprema verba morientibus dicere videor. Cui-
libet autem rationali mente prædito cujusmodi id
negotium fuerit, conjectare licet. Nam si amanter
inter se copulatis, et mox dissociatis sit, juxta B
magnum Theologum Gregorium, unius corporis in
duo dissectio, et utriusque mortificatio; vel si
borum simul educatorum, eidemque jugo sub-
ditorum, non sine lugubri mugitu sit dissociatio,
separari non patientium; quid, quale quantumque
in re præsentis contigisse concedemus? Sane utrim-
que, ob Dei timorem, doloris acerbiter reprim-
ebamus: sed id quidem quale quantumque fuit,
magnanimitati ejus ascribatur.

10. Porro ad res vestras quod attinet, fratres,
ipsi vos narrastis, qui beneficentia frui estis, quo
tempore vos collegit ad nos veniens, et ceu pullos
nido excussos, in suum claustrum recepit. Deinde
reversa singulos consolata est, ad urbem se conse-
rens; illucque utcunque intromissa, ingemiscendo,
orando, et hunc hospitem excipiendo, alium robo-
rando, alium sustentando, alium subducendo: et
more optimi œconomi et secundum Deum præsi-
dentis, partim alens, partim administrans, velut
nova Natalia, et Priscillæ æmula. Testes vos, be-
neficia experti, qui et lingua commoditates ac-
ceptas fatemini ac celebratis. Tunc vero mirabilis
hæc femina postremam quoque beatitudinem con-
sequi digna fuit, convivii nimirum a quibusdam
affecta, quorum nomina sponte reticeo; et perse-
cutionem propter justitiam passa ac veritatem.
Responde tu mihi, o Pater, quid pro te carceri man-
cipato patientissima hæc sustinuerit, cum accusa-
reris, cum quæstio de te fieret, postremo ob rei
necessariæ ministrationem. Dic tyranni rapinas,
minas, examinationes. Nonne ipsa socia tibi dolo-
rum triginta diebus fuit in custodia detenta, cum
quatuor ascensos consortibus, et quidem per car-
ceres distributis? Ibi que omitto dicere quanta fue-

(10) Post verberationem missus fuit a Constantino
imp. exsul Thessalonicam Theodorus cum aliis
monachis, cujus itineris prima mansio fuerunt *Cathara*,
ut ipsemet scripsit *Epist.* lib. 1, 3. Loci *Cathara*
mentio fit etiam lib. 11, epist. 12.

(11) Theoctistæ cum fratre deportato nocturnum
colloquium cognoscimus etiam ex epist. 3
lib. 1, p. 184.

(12) Piorum hujusmodi testamentorum, habemus
exemplum apud ipsum Studitam infra.

Α απαγωγῆς παραπέμπουσα θαυμάζετο, Θεῷ τε καὶ
τοῖς εὐσεβεστέροις τῶν ἀνθρώπων μακαριζομένη·
οὕτως προέφθασεν αὐτῆς καλινστροφῆσαντας ἐκ τῶν
Καθαρὰ (10), καὶ πρὸς Θεσσαλονικὴν ὑπεροριζομέ-
νους εἰς χειμερινὴν καὶ ἐσπεράαν ὥραν ἐν χωρικῷ
καταλύματι, φόβῳ πολλῷ κρυπτοφανῶς καὶ ἀδια-
γνώστως θεάσασθαι, καὶ συντυχεῖν ἡμῖν δι' ὧς
σχεδὸν τῆς νυκτός· διαθεμένων ἡμῶν διαθήκας (11)
τὰς ἐν Κυρίῳ πρὸς ἀλλήλους, καὶ εὐθύς ἔωθεν
(ὅποσον ἦν ἀλγεινὸν καὶ ἐλεεινὸν) διαzeugνυμένων
ἡμῶν ἀπ' ἀλλήλων, κάκεινους τὸν συντακτήριον λό-
γον ποιούσης, καὶ ὡς ἐξόδια τοῖς φιλήμασιν προσ-
επιτιθεμένης ἡμῖν κατὰ πᾶν μέλος τοῦ σώματος
μετὰ κλαυθμῶν. Ἐγὼ γάρ, φησὶν, ἄρτι, τέκνα, ἵνα
καὶ τὸν αὐτόλεκτον αὐτῆς λόγον εἴπω, ἐξοδιάζειν
ὁμᾶς δοκῶ (12)· ἐξεστί στοχάσασθαι τοῖς ἐχέφροσιν·
εἰ γὰρ ἐπὶ τοῖς συγγραθεῖσιν ἀγαπητικῶς πρὸς ἀλλή-
λους καὶ δισταμένους γίνεται, κατὰ τὸν μέγαν Θεο-
λόγον Γρηγόριον, ὥσπερ ἐνὸς σώματος εἰς δύο τομὴ
καὶ ἀμφοτέρων νέκρωσις, ἡ μίσχων συντρόφων καὶ
ὁμοῦγων διάzeugis γοερώς μυκωμένων ἐπ' ἀλλή-
λοις καὶ οὐ φερόντων τὴν ἀλλοτριώσιν· τί καὶ πῶσον
καὶ ἥλικον δόξωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος; καὶ κατεκρα-
τούμεν ἀμφοτέροι φοδοθεῖς τῆς δριμυπαθείας. Ἀλλὰ
τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον καὶ τηλικούτον ἐν, τῆς μεγα-
λοφυχίας αὐτῆς τιμάσθω.

1. Τὸ δὲ ὑμέτερον, ἀδελφοί, αὐτοὶ ἐξηγήσασθε, οἱ
καὶ τῆς εὐεργεσίας ἀπολαύσαντες, ὡς συμβέβηκεν
ὁμᾶς ἐξερχομένη πρὸς ἡμᾶς, καθάπερ νεοττούς
ἐκρίφεντας ἐκ καλῆς, εἰς τὸ οἰκεῖον φροντιστήριον·
ἐπειτα ὑποστρέψασα καθάπερ ἑκαστον παρηγορήσατε
πρὸς τὰ ἐν ὁστέι πορευομένη· κάκεισε ποδαπῶς
εἰσελθοῦσα περιέτρεψεν, ἡντιθέλοι, τὸν μὲν προσ-
δεχομένη, τὸν δὲ ὑπαλείφουσα, τὸν δὲ ἐρείδουσα, τὸν
δὲ ὑπεξάγουσα· καὶ οὗς μὲν τροφευομένη, οὗς δὲ
διοικουμένη, ὡς ἂν τις ἀριστος οἰκονόμος καὶ κατὰ
Θεὸν προστάτης, ἡ ὄντως νέα Natalia, καὶ Πρισκελ-
λης (13) ὁμόηλος· καὶ μακάριους ὑμεῖς, οἱ εὖ πα-
θόντες, καὶ διὰ γλώσσης τὸ εὐσυμπάθητον φερόμε-
νον ἔχοντες καὶ θαυμάζομενον. Ἡξιώθη τοιγαροῦν
τηνικαῦτα ἡ θαυμασία καὶ τοῦ τελευταίου μακαρι-
σμοῦ ἐπιτυχάνουσα, ὀνειδιζομένη ὑπὸ τινων, ὧν τὰ
ὀνόματα ἔκων ὑπερβῆσομαι· καὶ μέντοι διωκομένη
ἐνεκεν δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας. Ἀπόκρινέ μοι καὶ
D αὐτός, ὦ Πάτερ, ὅ τι καὶ ὑπέστη διὰ σὲ πεφρουρι-
σμένου σου ἐνεκα ἡ πολυαθλος, ἐν τῇ συζητήσει, ἐν
τῇ φρονεῖδι τῶν ἀναγκαιῶν· λέγε τὴν ἀρπαγὴν τοῦ
κρατοῦντος, τὴν ἀπειλὴν, τὴν ἀνέτασιν· οὐχὶ καὶ τὴ
συμπέπονθέν σοι, τριακονθήμερον μέναισα φρουρου-
μένη ὑπὸ τεττάρων τῶν συνασκουμένων, καὶ ταῦτα
διηρημένον ταῖς εἰρηταῖς; κάκει εὖ λέγειν ὅσα ὑπὸ

(13) Priscilla nota est ex Act. apost. et ex Pauli
epistolis. De Natalia sic Baronius in Martyrolo-
gio, 1 Decembriis: « Sanctæ Nataliæ, uxoris beati
Adriani martyris quæ sub Diocletiano imp. SS. mar-
tyribus Nicomediæ in carcere detentis multo tem-
pore ministravit; impletoque eorum certamine,
Constantinopolim profecta, ibidem in pace quie-
vit. » Videsis reliqua de ea documenta a Baronio
citata.

τῶν δουλῶν τοῦ φρουρέως ὑπέστη, καὶ ὅσα ἐταλαι-
πωρήθη κατὰ τὴν τῆς ζωῆς ἀφορμὴν, καὶ ἄρτον
δύνης ἐσθίουσα καὶ πόμα θλίψεως πίνουσα· καὶ οὐ
τοῦ παρόντος καιροῦ τὰ τηλικαῖα τετολημμένα καὶ
γεγενημένα διασημαίνειν· ἀλλὰ συγχωρεῖσθαι τοῖς
δεδρακόσιν, ὅτι καὶ πεπράχασιν· οὕτω γὰρ εἶπεν
ἀρμολιότερον, εἰ καὶ κρίμασιν οἷς παρεχώρησεν ἡ
ὀκονόμησεν, ἵνα ἐγκόπεται κακία, καὶ μὴ εἰς νό-
μον ἔρχεται· τὸ παρανομούμενον, θεὸς τὸν διωγμὸν
ἀνεκαλέσατο· καὶ γὰρ ἐπανάκοιμον οἱ ὑπερορισθέντες
καὶ διασκορπισθέντες εἰς ταυτὸν, ὥς ἴστε, δεξιὰς
τυχόντες τῆς ἐπανελεύσεως παρὰ τῆς κρατοῦσης.

ια'. Ἀλλὰ τί ἐστὶ τῇ θεοτιμῇ μητρὶ πρὸς τοὺς
εἰρημένους· προσθεῖμεν, καὶ τί προερεσιόμεθα ἀρ-
μοδιότερον; Ὡς δακρύων ὄχθοι, ὅσοι ἐκ τῶν ἐκείνης
ὀφθαλμῶν ἀνάως προσέχοντο διὰ τὸν ἄνδρα, διὰ τῶν
παίδων τὸν σφαλερώτερον (14), διὰ τὸ ποίμιον, διὰ
τοὺς ἐλισσθαινονας, διὰ τὸν καὶ ἕκαστον στηριγμὸν!
ἐπειδὴ ὡς μήτηρ πνευματικὴ τὸ ἐλεῖν εἶχεν· καὶ
ὡς ἀδελφὴ ὑπὲρ ἀδελφῶν κατὰ Κύριον δεῖ ἡγωνίζετο,
κἀν οὐ συνήλθετο. Ὡς ψυχῆς οἰκτιρῆμον καὶ
ἐλεῖμονος ἐπιδοσιν! καὶ ὡς σπλάγγων συμπᾶδων
κίνησις, οὐ φερόντων τὴν τῶν προσόντων στέ-
νωσιν! ὥστε καὶ δέεσθαι αὐτὴν ὑπὲρ τῶν δεο-
μένων, καὶ δανείζεσθαι ὑπὲρ τοῦ δανείων ἀπαλλά-
ξαι· καὶ χαίρειν καὶ ἑαυτὴν πρῆσθαι ὑπὲρ τῆς
ἐτέρων ἀπολυτρώσεως, τραπέζοιουμένην αὐτῇ πλει-
στάκις χριστομιμήτως, καὶ τὰς πενομένας συγκα-
λουμένην, καὶ ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑπηρετοῦσαν, διότι
ἔρωσ ἦν αὐτῇ, τὸ τῆς φιλοπρωχίας δώρημα. Ὡς τι-
μίου στόματος τῆς ἐκ θεῶν λογίων ἀνάου ἐκμελετή-
σεως, καὶ ἀπαρλεῖπτον μέχρι θανάτου διαλειτουρ-
γήσεως! Ὡς τιμίων ποδῶν ἀποσφυρώσεως, ἐκ τῆς
ἐντευκτικῆς πρὸς θεὸν ἀνενδότου πήξεώς τε καὶ πα-
ραστάσεως! Ὡς οὐ μόνον ἐσπερινῆς, ἀλλὰ καὶ ὀρρι-
νῆς καὶ μεσονυκτικῆς ὁσίων χειρῶν πρὸς θεὸν ἐπ-
άρεως καὶ διανυκτικῆς τῶν αἰτηθέντων ἐπιτεύξεως!
καὶ ὡς νυκτερινῶν ἐνυπνίων διασαφήσεως! ἐπειδὴ
πρὸς τὰ παριστάμενα λυπηρά, πολλάκις αὐτῇ θεὸς
τὸ μέλλον προμεμήνυκεν, παραμυθούμενος τὴν αὐτοῦ
θεράπειαν. Ὡς τῆς τοῦ ὅλου σώματος ἐξ ἀσκήσεως
παραλύσεως! καὶ ὡς εὐτελοῦ, καὶ ἀθάπτου ἐν καιρῷ
κρύους ἐνδύσεως! καὶ ὡς στρωμνῆς διαξήρου στενῆς
τε καὶ κολοῆς, καὶ ψυχούτης ἀνακλίσεως! ὡς τῆς
ἀφίλου καὶ ἀσυνδύαστου πρὸς πᾶσαν ὄψιν ἀρρένος
διαθέσεως! καὶ ὡς τῆς ἐπιμόνου καὶ τεταμένης αὐ-
τῆς πρὸς θεὸν μονώσεως. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀκηδέξ
παλαιούσα, καὶ μήτε ἡμᾶς ὀρεῖν ἔχουσα συχνότερον,
μήτε ἄλλον τὸν πνευματικὸς ὑπαλείφοντα, ἡτέρο
ποιούμενη τὰς τινὰς προσόδους καὶ ἀποδημίας· ἀλλὰ
κἀν τούτῳ τὸν κανόνα φυλάττουσα ἀπαρλεῖπτον
ἀπεδείκνυτο· ὡς φιλεργίας ἀνυπερβλήτου νύκτωρ τε
καὶ μεθ' ἡμέραν διακοπώσεως! καὶ ὡς δακτύλων τοῦ
ἐργαστικοῦ ἀποσκληρώσεως, καὶ εἰς βύρσης σκληρό-
τητα μεταποιηθείσης τῆς φυσικῆς ἀκαλόγητος· μὴ

(14) Intelligit Euthymium, quem ad constantiam multis verbis roborabat ipse Theodorus lib. 1,

rit passa a custodis ancillis, quanta in angustia
fuerit quod attinet ad vitæ sustentationem, panem
doloris comedens, et calicem bibens tribulationis.
Sed non est hujus temporis omnia quæ tunc ausa
et acta fuerunt significare. Ignoscamus malorum
auctoribus quidquid egerunt. Sic enim dicere con-
venientius est; quandoquidem judiciis suis per-
missionis aut providentiæ, ut malum abrumperetur,
et ne lex fieret quod erat illegitimum, persecu-
tionem Deus sedavit: nam et exsules, reversi su-
mus; et dispersi, denuo convenimus; felicem, ut
scitis, reditum abs regnante Domina consecuti.

11. Age vero quid adhuc venerandæ matris lau-
dibus addemus, aut quid convenientius attexemus?
O lacrymarum rivuli, quotquot ex ejus oculis peren-
niter fluxerunt, propter virum, propter unum e
filiis lubrico magis obnoxium, propter Ecclesiam
gregem, propter lapsos, dum singulos solidare co-
natur! Namque ut spiritalis mater, clemens erat;
ut soror, pro fratribus in Domino nunquam non
sollicita, etiam si contubernalis non esset. O anima
misericordiæ et elemosynæ semper parata! O vis-
cerum benignorum effusa charitas, quæ neminem
accedentem angustia angere sinebat! ita ut egeret
ipsa pro indigentibus, versuram faceret pro redi-
mendis aliorum versuris, gestiret denique pretium
pro aliorum redemptione persolvere, trapeziticam
etiam sæpissime Christi imitatione exercens. Pau-
peribus quoque feminis ad se convocatis propriis
manibus ministrabat; namque in deliciis ei fuit
erga inopes benignitas largitasque. O venerandum
os, quod divina eloquia semper meditabatur, et
incessabilem usque ad mortem liturgiam obivit!
O venerandorum pedum ad ambulandum indesi-
nenter ad Deum malleoli firmi semper atque para-
ti! O non vespere tantum sed et mane et nocte me-
dia sanctarum manuum ad Deum elevatio, et certa
postulorum impetratio! O nocturnorum somnio-
rum revelationes! Etenim ob circumstantes moles-
tias sæpe Deus futura præmonstravit, famulam
suam consolans. O totius corporis ob asceticam
vitam dissolutio, vilisque et male ab hiberno fri-
gore protegens vestis! O lectule rigido, anguste
curteque, frigidique discubitus! O indifferens et
inconciliabilis erga cujuslibet viri aspectum animi
habitus! O constans et enixa ipsius cum Deo soli-
tudo! Quare et cum tristitia conflictans, neque nos
sæpe aspicere valens, neque alium qui spiritaliter
recrearet, morori cedens, egressionem aliquam et
peregrinationem faciebat: verumtamen in his ipsis
solemnem precum ordinem accurate observare se
demonstrabat. O diurni nocturnique laboris sum-
mus amor! O digitorum ex opere durities, et natu-
ralis teneritudo in corii asperitate conversa! quia
videlicet non pro se tantum, (id enim minime cura-

epist. 1: ἀνδρίζου σὺν καὶ αὐτὸς, ἀδελφε εὐθύμιε, (tc.
muz: Viriliter age et tu, domine frater Euthymi, (tc.

bat), sed pro totius fere cœnobii indumentis operabatur, ut vos auditores scitis.

12. Singularis quippe in hoc femina fuit præter cætera, ita ut si qua in re reprehendi ut homo potest, hinc ansa arripiatur, atque ex reliquo ejusdem erga virtutem fervore; quo fiebat plerumque vehemens et nimia erga socias asceseos ac subditas exactrix. Imo et iracundia succendebatur in defectibus sive operum, sive psalmodiarum, sive ad officia assiduitatis; raroque in his a quapiam superabatur, socordesque urgebat, et alapis etiam inobsequentes pulsabat. Sed tamen sic etiam magis diligebatur, quam illi qui plus nimio indulgentes sunt; quia non nisi recti bonique amore iis motibus percellabatur: alioquin prorsus ab his abhorrens, et subesse aliis deposcens: interim Deum sibi misericordem implorans, sicut nos aliis pariter condonamus. Reapse post Patrem (Platonem) custodia inclusum, adeo mihi ob suam humilitatem subjecta erat, seque in obsequium tradiderat, ut et famulam se appellaret, et indignis pedibus meis advolveretur, et cordis arcana mihi patefaceret, et nullatenus a meis præsertim discederet. Pudore igitur miser ego suffundor, quoties reputo quomodo illa me dominum patremque nominaret, et quomodo me coleret, amorem timori admiscens, neque ut mater, sed ut filia morem gereret.

13. Præterea lex illi vel limes continentiae fuit, nunquam comedere ad satietatem: sed tamen ciborum qualitatem coercere per obedientiam ei non licebat; etsi in hoc magnopere repugnabat, neque exaudiebat. Semel itaque in die vescabatur, et quidem circa solis occasum plerumque, sumens tenuem et simplicem sine oleo vinoque cibum. Et si quando statis diebus jejunium omittebat, non sane ad repletionem, sed parum quid brevique degustans, satis ei erat. Religiosæ vero paupertatis demonstratio erat, quod nihil omnino habebat, non famulam, non aurum argentumve, neque mundanum aliquid, sed vestimenta cilicina, et pauperula duo tegumenta. Hæc mortis causa mihi et fratri largita, cæteris sepulturæ reservatis, sic nuda substantiis et mundi affectibus, læta tanquam ad propria proficiscens rebus humanis excessit, bene nobis salubriterque precata, præsentibus quoque omnes crucis symbolo signans; nam multi inventi sunt ibi fratres, ejus obitum spectaturi.

14. Sed, o veneranda et desideratissima mater, ad te enim sermonem convertor, dulcis mihi res et

(15) Id affirmat Theodorus etiam in epistola ad matrem, lib. II, 6.

(16) Confer prædictam Theodori ad matrem epistolam.

(17) Auctor chronicae synopsis Vitæ Theodori in editione Sirmondi ad an. 795, putat epistolam

Α ὅτι πρὸς τὸ ἑαυτὴν ἐπαρκεῖν ἐργαζομένης (τοῦτο γὰρ μηδενὸς λόγου πρὸς αὐτῆς), ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ὅλον κοινόν σκεδὸν ἐνδιδύσκειν, ὡς ἐπίστασθε, οἱ ἀκούοντες (15).

18. Καὶ γὰρ ἔφη τις τῶν γυναικῶν ἐν τούτῳ ὥρθη μετὰ τῶν ἄλλων· ὥστε καὶ εἰ τι ὡς ἄνθρωπον αὐτὴν ἔστι μωμείσθαι, ἐντεῦθεν τὰς ἀφορμὰς προσεῖναι, καὶ ἐκ τῆς ἄλλης αὐτῆς περὶ τὰ καλὰ θερμοτότος, ἐπιτατικὴν ὡς τὰ πολλὰ οὖσαν ἀκριβολογουμένην πρὸς τὰς συνασκουμένας ὑποχειρίους, καὶ θυμουμένην ἔστιν ὅτε ἐν ταῖς ἐλλείψεσιν εἴτε τῶν ἔργων, εἴτε τῶν ψαλμωδιῶν, εἴτε τῶν παραστάσεων· ὡς καὶ νικηθῆναι αὐτὴν οὐ πολλάκις, ὥθησά τε νουσταζούσας, ἣ καὶ ῥαπίσαι ἀνηκούσας. Ἀλλὰ καὶ ἐβ' οὕτως εἶχε τὸ ἀγαπᾶσθαι μᾶλλον ὅπερ τοὺς ἴαν ὁμαλωτάτους, διὰ τὸ ἐξ ἀγαθοῦ αὐτὴν κινεῖσθαι πρὸς ταῦτα, καὶ πάντοτε ἀπογινώσκουσα καὶ ζητοῦσα ὑποτάσσεσθαι· καὶ μέντοι διὰ τοῦτο τὸν Θεὸν ἰεουμένη, ὡς ἡμεῖς αὐτοὶ τὰς συγχωρήσεις εἰκότως ἐποιοῦμεθα· καὶ γὰρ μετὰ τὴν κἀθειρξιν τοῦ Πατρὸς τοσοῦτον ὑπετάγη μου τῇ ταπεινώσει καὶ ἐπιδέδωκεν εἰς ὕπακοήν, ὥστε καὶ δοῦλὴν ἑαυτὴν ὀνομάζειν καὶ τῶν ἀναξίων μου ποδῶν ἐφάπτεσθαι, ἐξαγορεύειν τε τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας, καὶ εἰς πᾶν ὅτι οὖν μὴ ἀντιτείνειν τὸν ἐπιταγμάτων. Αἰδοῦς τοίνυν πληροῦμαι ἔγωγ' ὅ ὅτι δάλας δάκρυς ἂν καὶ ἀναλογίσωμαι ὅπως ἐμὲ ὠνόμαζε κύριον καὶ Πατέρα, καὶ ὅπως ἐσέβετο συμμιζήσασα τῷ φόβῳ τὸν πόθον, καὶ οὐχ ὡς μήτηρ, ἀλλ' ὡς τέκνον πενιχροῦσα.

19. Πρὸς ταῦτα ἐγκρατείας μὲν ὄρον, τὸ μὴ εἰς κόρον φαγεῖν εἶλεν· τὴν δὲ ποιότητα τῶν βρωμάτων συστήλαι· ἢ ὑποταγῇ οὐκ εἶα, καίτερ προσκειμένην ἐπὶ τοῦτο σφοδρῶς, καὶ μὴ εἰσακουσμένην. Ἦν τοίνυν μονασίτουσα, καὶ πρὸς οὖσιν τοῦ ἡλίου ὡς τὰ πολλὰ, μεταλαμβάνουσα λίθην τινα καὶ σχῆδιον, ἀνέλασιν τε καὶ δαίνον τὴν τροφήν· κἂν ὅποτε δὲ κατέλειπεν ἐν ταῖς ὥρισμέναις ἡμέραις, οὐ κατὰ πλησμονὴν, ἐξ ὧλου δὲ καὶ κατὰ μικρὸν λαμβάνουσα ἤρκετο· ἀκτημοσύνης δὲ δείγμα, τὸ μηδὲν ἔχειν αὐτὴν, μήτε θεραπευτιδα, μήτε χρυσίον, μήτε ἀργύριον, μήτε τι τοῦ αἰῶνος τοῦτου, ἢ μόνον τὰ τρίχινα ῥάκια· ἃ περιδέδωκε, καὶ τὰ δύο πενιχρὰ σκεπάσματα (16). Ἀμέλει τοίνυν ὅτε ἀπετελεύτα, ἔμοι τε καὶ τῷ ἀδελφῷ διανείμασα ταῦτα, καὶ τὸ λοιπὸν εἰς ἐνταφιασμὸν ἔχουσα, οὕτως γυμνὴ καὶ ταῖς ὕλαις καὶ ταῖς τοῦ κόσμου προσπαθείαις, χαίρουσα καὶ ὡς πρὸς τὰ ἴδια χωροῦσα, ἀπεδήμει ἐκ τῶν ἐνδένων, ἐπιφθεγξαμένη ἡμῖν εὐκτήρια καὶ σωτήρια, καὶ κατασφραγίσασα ἑκάστον τῶν παρισταμένων, ἐπειδὴ καὶ πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν εὐρέθησαν θεώμενοι τὴν κοίμησιν (17).

18. Ἀλλ' ὦ μήτερ σεβασμία καὶ πολυπόθητε (πρὸς σὲ γὰρ εἰμι ἐπιστρέφόμενος, τὸ γλυκεῖ μοι καὶ

ad matrem scriptam fuisse ante suam profectio-nem in exsilium ad urbem Thessalonicam; quod si ita se haberet, Theoclista quoque per id tempus obiisset; quod a veritate plane abhorret. Nam Theoclista comes illius itineris filio fuit.

πράγμα καὶ ὄνομα, τὸ ποθητὸν μοι καὶ ἐράσιμον ἄνθρωπον, ἡ μητρότεκνος, μᾶλλον δὲ διτοτόκος μου διμήτηρ, ποῦ ποτε ἡμᾶς ἀπολείπεις; ποῦ ποτε μετακωρύχης; πῇ δὲ μεθωρίσθης; πῇ δὲ καὶ ἐν ποταμοῖς τόποις ἐναυλίῃ; ἐν ποταμοῖς ἐπαύλεις συγχωριάζεις; ὁπλήκας κατοπεύεις; Τὸν γὰρ ἀρχόντα τοῦ ἀέρος τοῦτου εὖ οἶδα ἐκ τῶν ἀγαθῶν σου πράξεων ὑπερνικήσασαν, ἐκεῖσε εἶναι ἐνθα ἀπὲδρα ὁδὴν λύπη καὶ στεναγμός, ἐνθα τῶν ἁγίων πάντων ἐστὶν εὐφραίνομένη ἡ κατοικία, ἐνθα ἡχος καὶ χορὸς ἐορταζόντων καὶ ἀγαλλιωμένων, ἐνθα καὶ οἱ κοινοὶ ἡμῶν ἀδελφοὶ οὓς καὶ ἐπόθησας καὶ συγκαίνωνες ἦρω· ἄρτι γὰρ τὰ ἰδιώματα τῆς σαρκὸς παρόντα διαφορὰν ποιοῦνται τῆς συμνώσεως. Μὴ δὲ ἐπιλάθῃ ἡμῶν τῶν σὸν ἐλαχίστων τέκνων· μὴ, παρακαλῶ μὴ, ἀντιθελῶ, μὴ ἐπιλήσῃ τοῦ ποιμνίου σου τοῦ μικροῦ τε καὶ τοῦ μεγάλου· ἀλλὰ παρήσας τυχοῦσα, πιστεύω δ' ὅτι καὶ ἐπιτεύχησας, στήθι καὶ ἱλεοῦ καὶ ἐξιλᾶσκου προσεύχου καὶ ὑπερέχου καὶ μᾶλλον ἄρτι ἐκτενестέρως, παιδαγωγούσα καὶ στηρίζουσα καὶ φρουρούσα με τὸν δειλαίον ἀπὸ φόβου ἁμαρτητικοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἀνομίας, ἀπὸ πάσης ἀλλῆς ἐπιβλαστικῆς δαιμονικῆς· ποιμαίνουσα καὶ συμποιμαίνουσα, νύσσουσα καὶ προσυπομιμνήσκουσα διὰ ψυχικῆς ἐντεύξεως· ἐπισκεπτομένη τε καὶ ἐπανορθομένη ἐκαστοτε, καὶ θεωμένη πῶς ἀνίσταμαι, πῶς κακίηνμαι ψυχῇ τε καὶ σώματι, ἵνα παντοίῳ λόγῳ ρυθμιζόμενος καὶ καταρτιζόμενος, κατὰ σκοπὸν τῆς βαίνων τῆς ἀληθείας, φθάσω εὐαρεστεῖν Θεῷ διὰ τῆς ἀγαθῆς ἀφηγήσεως, καὶ τύχω μετὰ τὸν τῆδε βίον σὺν τοῖς ἐπομένοις μοι ὑπὸ τὴν σκέπην σου εἶναι, καὶ συμμετασχεῖν σου ὡς τέκνον ἐλάχιστον τῆς ἐκ δεξιῶν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν παραστάσεως. Ταῦτά με, τέκνα, ἠνάγκασεν ἡ ἀλήθεια διηγῆσασθαι καὶ ὑμῖν, παρὰ βραχὺ τὰ τοιαῦτα καλεῖσθαι.

nomen, desiderabilis amabilisque conspectus, mater simul et filia, quæ bis me peperisti, bis genitrix, ubinam nos reliquisti? quonam tu migrasti? quos in fines translata es? quæve loca nunc habitas? quibus in sedibus diversaris? quales nunc contubernales spectas? Nam principem quidem aeris huius certo scio te bonis tuis operibus devicisse, ibique te esse unde dolor et mæror et luctus exsulant: ubi sanctorum omnium incolatus est beatorum: ubi strepitus chorusque solemnizantium atque lætantium est: ubi nostri communes fratres, quos et amasti et consortes habere exoptasti. Nunc enim præsentibus adhuc carnis proprietates discrimen convictus efficiunt. Neque mei obliviscaris filiorum tuorum minimi: ne, inquam, oro quæsoque, pusilli gregis tui curam omittas neque magni. Sed securitatem adepti, credo enim te illa positam, adesto, indulge, propitiare. Ora et exora nunc maxime enixius; dirige, firma, custodi me miserum a peccandi periculo, a telo volante iniquitatis, ab omni reliquo diaboli noemiento. Pasce me, compasce, urge, commone, spiritali præsentia visita, corrige in singulis, atque observa quomodo surgam, quomodo cubem, quomodo corpore animoque commovear: ut omnimodis directus et perfectus, ex norma veritatis incedens, Deo placere bono vite tramite queam; et post hanc vitam impetrem ut cum asseclis meis sub tuo patrocinio flam, et filius minimus tecum sortiar in dextera Christi Dei nostri consistere. Hæc me, o filii, eloqui veritas coegit, vobismet scilicet talia cursim perorare me iubentibus.

Ταῦτά με, τέκνα, ἠνάγκασεν ἡ ἀλήθεια διηγῆσασθαι καὶ ὑμῖν, παρὰ βραχὺ τὰ τοιαῦτα καλεῖσθαι.

EPISTOLÆ.

(SIRMOND. p. 177.)

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

BIBLION ΠΡΩΤΟΝ

ΕΚ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΕΚΛΟΓΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΞΟΡΙΑΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI ET CONFESSORIS

THEODORI PRÆPOSITI STUDITARUM,

EPISTOLÆ.

LIBER PRIMUS

EX DIVERSIS EJUS EPISTOLIS QUÆDAM SELECTA IN PRIMO ET SECUNDO EXSILIO SCRIPTIS.

Α'. — Πλάτωνα πνευματικῶ πατρι.

I. — Platoni patri spirituali.

Theodorus exsul Platonem, vel potius sub Platonis persona, monachos suos hortatur, ne Imperatori adultero consentiant. (Baronius an. 786, n. 4.)

Quibus verbis te affabimur, Pater dulcissime, A sanctis visceribus tuis propter Deum orbatī? quid leti aut jucundi loquemur? Neque enim luctuosa et tristia, quasi acerbē ferentes hoc quod exsilium existimatur; quod nos a te didicimus non agnoscere, ut qui incolæ simus universæ terræ: sed illud solum, quo quis a Deo per cuiuslibet ejus mandati prævaricationem excidit, longēque projicitur. Quapropter gaudemus sane et lætamur, quod quamvis indigni cælo et terra simus, tecum tamen sancto patre nostro digni habitī sumus, qui pro ejus mandato hæc pateremur, tuæque secundum carnem consuetudine privaremur. Cæteroqui enim nobiscum semper es, pater, in oculis et ore omnium nostrum. Et qui aliter vivere possimus, nisi a te sanctorum precum præsidio tegamur, et a malo servemur innoxii? Seorsum abjuncti ac segregati singuli fuimus; salvi tamen omnes atque integri ac stabiles permansimus. Et quanquam parva quædam incommoda in via pertulimus, nonnullis nostrum etiam morbo affectis; ille nihilominus qui dixit: *Respiciite volatilia cæli, et lilia agri*¹; qui minime fallit in promissis suis, incolumes nos tandem præter spem nostram huc [Thessalonicam]

Τί σοι, ὦ Πάτερ γλυκύτατε ἡμῶν, προσφθεγξώ-
μεθα, οἱ ἀπορφανισθέντες διὰ Θεὸν ἀπὸ τῶν σὺν
ἁγίων σπλάγγνων; ποῖον δὲ προσηγὸς ἢ περιχαρὲς
λέξομεν; οὐδὲ γὰρ ὀδυρτικὰ καὶ θλιβερά, δυσχεραί-
νοντες τὴν δοκουμένην ἐξορίαν· ἣν ἡμεῖς οὐ γινώ-
σκειν δεδιδάγμεθα ὑπὸ σοῦ· κατὰ τὸ παροίκους ἡμᾶς
εἶναι πάσης τῆς γῆς· ἢ μόνην τὴν ἀπὸ Θεοῦ διὰ τῆς
παράδσεως τῆς ὁποιασοῦν ἐντολῆς αὐτοῦ ἐκπτωσιν
καὶ μακρὰν ἀπορρίψῃν. Διὸ χαίρομεν καὶ εὐφραι-
νόμεθα, ὅτι καὶ ἀνάξιοι ἐσμεν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς
γῆς, πλὴν σὺν σοι τῷ ἁγίῳ ἡμῶν Πατρὶ κατηξιώ-
θημεν ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ ταῦτα παθεῖν, καὶ
στερηθῆναι σου τῆς κατὰ σάρκα συναφείας. Ἄλλως
γὰρ μεθ' ἡμῶν εἴ ἀεὶ, Πάτερ, ὀρώμενος καὶ συλλα-
λούμενος. Καὶ πῶς γὰρ ἐτέρως ζήσομεν, εἰ μὴ σοῦ
τῇ τῶν ἁγίων εὐχῶν σκέπη περιφυλαχθεῖμεν ἀβλα-
βεῖς ἀπὸ τοῦ Πονηροῦ, καταμόνας εἰς ἕκαστος
ἡμῶν διορισθεῖς; πλὴν διεφυλάχθημεν καὶ διασεσώ-
σμεθα καὶ ἡδράσμεθα πάντες. Καὶ εἰ καὶ μικρόν τι
ἐταλαιπωρήσαμεν ἐν τῇ ὁδῷ, τινῶν καὶ ἀσθενησάν-
των· ὅμως ὁ εἰπὼν, Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ
τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἰς τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, καὶ
ἀψευδὴς ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις αὐτοῦ, ἀπεσώσατο
ἡμᾶς, ὡς οὐκ ἠλπίζομεν, παραθέμενος ἡμᾶς ἐν ταῦ-

¹ Matth. vi, 26, 28.

θα· κλίνας τε εἰς συμπάθειαν τὰς καρδίας τῶν ἐν-
 των ἀνδρῶν τῆς ταιλαιπωρίας ἡμῶν, καὶ μάλιστα γε
 τοῦ ἀρχιεπισκόπου. Μία δὲ λοιπὸν μέριμνά ἐστιν
 ἡμῖν καὶ ἀδιάσπαστος ἀδελφεῖα, μετὰ δεήσεως ἐκ-
 τενοῦς καὶ ἀναξίας, τὸ εἰ κραταιοῦσθαι, Πάτερ
 ἡμῶν πολυπόθητε, καὶ μένειν ἐν τοῖς δεδομένοις
 τῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ ἡμολογίας ἀκλίνη καὶ ἀκί-
 νητον, ἐν μηδενὶ πωρόμενον, ἢ διφυχοῦντα ταῖς
 τῶν προβαλλόντων κατ' ἐκτροπῇ τῶν οἰκοδομηθέν-
 των σοὶ χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνισμάτων
 ἐγχειρήσεων. Ἐξήχηται γὰρ ὁ λόγος πανταχοῦ, καὶ
 δεδυσώπηκε σχεδὸν πᾶσαν ψυχὴν, καὶ ἤγειρε κέρας
 σωτηρίας ἐν τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ ἀπειλεν ὄνει-
 δος ἐκ τῶν μοναστῶν. Καὶ οἷδ' ὅτι φήσειεν ἕκαστος
 εὖ φρονῶν, ὅτι ζῇ Χριστὸς ἐν ἡμῖν, καὶ βασιλεύει,
 καὶ πειθαρχεῖται μᾶλλον ὑπὲρ ἀνθρώπους οὓς ἐπλα-
 σεν, οὐχ ἵνα ἀπειθῇται, δοξάζεται δὲ ὑπ' αὐτῶν.
 Πάντα οὖν γινώσκεις, οἶδας τὰ δέοντα, οὐ τῆς ἡμε-
 τέρας ὑπομνήσεως δέη· κλήν προεκέλευσας οὕτως
 ἡμᾶς γράφειν. Αἰδὲ δὲ μὴ φοβηθῇς, Πάτερ, ἀνθρω-
 πον, ἢ ἀνθρώπων ἐκθέσεις. Γνωρίζεις ὅτι οἱ ἅγιοι
 ὄντες καὶ σικὰν ταῦτα λογισάμενοι, ἰθαυμαστώθησαν
 ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Μικρὸν, δέομαι, πονήσω-
 μεν· ἐτι μικρὸν ὑπομείνωμεν· καὶ ἡγύσται ἡμῖν ὁ
 δρόμος ὁ καλός. Καὶ ὁ στέφανος πέπλεχται, καὶ ὁ
 μετῴθς ἐτοιμάζεται αἰώνιος, καὶ φίλος κληθήσῃ τοῦ
 ἐπουρανίου βασιλέως, καὶ τῶν ἁγίων κοινωνός, καὶ
 ὁμολογητὴς παρὰ ἀνθρώποις. Ναί, ναί δέομαι καὶ
 ἀντιβῶ τὰ πατρικά μου σπλάγχνα· γενοῦ ἡμῖν
 ὀχύρωμα, ὑπομονή, καρτερία. Ἐὰν γὰρ σὺ, Πάτερ,
 στήκῃς, ἡμεῖς τὰ ἀχρεῖά σου τέκνα εὐτονοῦμεθα,
 πάντα ὁσόμεν γενναίως τὰ συμβαίνοντα, δυνάμει
 Θεοῦ καὶ εὐχαῖς σου. Ἐκ γὰρ Θεοῦ ἡ παραχώρησις,
 οὕτως εὐδοκούντος πάντως τὰ ἡμέτερα, καὶ αὐτοῦ
 διδόντος δύναμιν. Τὰς τεχνολογίας τῶν ὑποκλίνειν
 σε τῆς ἀληθείας περρωμένων μὴ δὲ πτοῦ, ὦ Πά-
 τερ. Ἀπλοῦς ὁ λόγος. Φησὶ γὰρ πού ὁ ἅγιος Ἐπι-
 φάνιος ἐν τῷ περὶ τοῦ Πάσχα αὐτοῦ λόγῳ· Οἷος ἂν
 ᾦ ἄνθρωπος, παρὰ τὰ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κεῖμενα
 συμβουλευόμεν, ἀπὸ καρδίας λαλεῖ, καὶ ἐντάλματα
 ἀνθρώπων διηγείται· καὶ περὶ τῶν τοιούτων φέρων
 τὰ τοῦ Ἀποστόλου λέγει, ὅτι *Kān ἄγγελος ἐξ οὐ-
 ρανοῦ ἐστιν, ἀντάθεμα αὐτῷ*. Ποῦ δὲ φήσομεν τὸ,
Οἱ ἱερεῖς μου ἠθέλουν νόμον μου, καὶ ἐδεήλουν
τὰ ἁγία μου; ὁ προφητικὸν δὲν προσλαβὼν ὁ Θεολό-
 γος ἐν τῷ μεγάλῳ Ἀπολογητικῷ, προστίθῃσιν οὕτω
 λέγων· Βεβήλοις καὶ ὀσίοις οὐ δέιστελλον· ἀλλ' ἦν
 αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Πόσα δὲ ἄλλα, ἰάν τις θέλῃ
 ἀκούειν; Πανέσθωσαν λοιπὸν οἱ διαστρέφοντες τὴν
 ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ψευδεῖσι λόγοις, καὶ λαοῖς προ-
 εχέτωσαν. Ἡμεῖς γὰρ τῆς ἐντολῆς τηλαυγούς οὐ-
 σης, καὶ τῇ παραβάσει τὸ αἰώνιον πῦρ ἀπειλούσης,
 οὐχ ὑποκύφωμεν τοῖς ἀνθρωπίνους φόβοις ἢ πόνοις·
 οὐ, μὰ τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἀτόνας· ἀλλ' εἰ καὶ τὸ
 αἷμα χεῖσαι δεῖ, μετὰ χαρᾶς ποιησόμεθα, Θεοῦ ἐν-
 ισχύοντος διὰ τῶν σῶν ἁγίων προσευχῶν.

A perduxit, ad aerumnarum nostrarum commiserationem
 incolarum corda inflectens, sed potissimum archi-
 episcopi. Reliqua vero una est cura nostra, et
 assidua meditatio, cum prolixis precibus et imme-
 ritis, ut ipse corroboretur, Pater desiderabilissime,
 et in instituta pro veritate Dei confessione fixus
 atque immobilis maneat; nihil trepidans, aut ani-
 mum conturbans ad eorum insultus, qui certami-
 num gloriam quæ pro pietate cum divina gratia
 obisti, evertere conantur. Sparsa enim ubique
 fama est, omnesque propemodum homines stupore
 complevit, et cornu salutis erexit in Christianis,
 infamiam auferens ex ordine monachorum. Atque
 hoc, scio, fatebitur unusquisque compos rectæ
 mentis, vivere Christum in nobis, et regnare, ei-
 que obedire nos magis quam hominibus quos crea-
 vit; non ut contemnatur, sed glorificetur ab eis.
 Omnia ergo tibi perspecta sunt: scis quid facto
 opus; commonitione nostra non egēs: verumtamēn
 hæc ita nos scribere præcepisti. Quare noli
 hominem timere, Pater, aut hominum vexationes.
 Nosti sanctos cum umbram et somnium hæc duce-
 rent, admirabiles cælo terrisque existisse. Modi-
 cum, quæso, laboremus: modicum adhuc sustinea-
 mus, et egregium cursum consummabimus. Jam
 corona textitur, merces æterna præparatur, et
 cælestis regis amicus sanctorumque particeps
 vocabere, et apud homines confessor. Sic, sic oro
 atque obtestor Patris mei viscera: scis nobis
 fortitudo, patientia, constantia. Tu enim, Pater,
 si steteris, nos imbecilles filii tui valentiores redde-
 mur, et viriles animos capiemus, casus omnes
 fortiter feremus, Dei virtute ac precibus tuis. A
 Deo siquidem est hic accessus, sic approbante
 omnino res nostras, viresque suppediante. Facun-
 diam eorum qui te a veritate dimovere conantur,
 haud quaquam reformides, Pater. Simplex sermo.
 Ait enim uspiam sanctus Epiphanius in oratione
 sua de Paschate, qualis sit homo, præter ea quæ in
 divinis Litteris scripta sunt, consultus, ex corde
 loquitur, et enarrat mandata hominum. Ei de his
 ipsis Apostoli verba producens: *Licet, inquit,*
*angelus de cælo sit, anathema illi*¹. Quo autem nu-
 mero illud censebimus, *Sacerdotes mei contemp-
 runt legem meam, et polluerunt sanctuarium meum*²?
 quod propheta dictum usurpans Theologus in ma-
 gno Apologetico, hæc addit: Profana et sacra non
 distinguebant, sed omnia illis communia erant.
 Quam multa sunt alia, si quis audire velit? Desi-
 nant ergo, qui falsis sermonibus pervertunt Dei
 veritatem, sibi ipsi attendant. Nos enim cum
 perspicuum sit mandatum, et ignem æternum
 prævaricantibus minetur, nequaquam cedemus
 humanis terroribus aut suppliciis; non, per susce-
 pta pro veritate certamina. Quin si sanguinem
 profundere opus sit, libentes atque hilares profunde-
 mus, Deo nos per sanctas preces tuas corroborante.

¹ Galat. 1, 8. ² Ezech. xxi, 26.

Viriliter age et tu, domine frater Euthymi: A bonum certasti certamen: ne deseramus nos, lux mea, et viscera mea: ne pro exiguo et brevi lætitiæ fructu, beatam vitam amittamus. Ne præsentium rerum jucunditate capiaris, neve ad tribulationes succumbas, frater. Noli terga dare. Gavisus est Christus, videns te sua causa flagellatum. Cave illum contristes, dilecte mi, vel collæctantes angelos, vel dominum Patrem, vel, quæ nos Spiritu sancto enixa est, venerandam Matrem, vel fratres tuos omnes, meque præcipue, quem amare te dicis. Tres sumus carne fratres, simus et spiritu: ne violemus sacrum et divinum numerum: exponamus nos ipsos pro Dei mandato ad supplicium, ut in æternum vivamus. Quod superest, solliciti etiam, Pater, sumus de reliquis fratribus nostris dulcissimis, quam recte illos Dominus direxerit. Hoc enim peccatores oramus, ut ipse illorum curator sit, dispensator, et ductor, prout ipse novit et jubet et vult, res illorum administrans. Revera enim uberes pro illis lacrymas fundimus: semperque in oculis nostris illorum vultus versantur, dum eorum preces imploramus subsidio negligentiae nostræ. Veruntamen tu pro omnibus precare, Pater, ut patientiam adipiscamur, felicitatem, præsidium a Deo, et auxilium adversus diaboli tentationes: et, quod Deo placuerit, ut te in carne, aut alios fratres nostros videamus: fiat, fiat. Quæsumus et audemus ex nobis salutare dulcem fratrem nostrum, si tecum est, aut si quis alius fratrum rostrorum, quisquis erit cui nuntiabis. Salutat mecum sanctam animam tuam dominus diaconus, et pater noster, egregius frater meus, et filius tuus reconomus cæteri honorandi fratres et desiderandi. Ora pro nobis, Pater, enixe et incessanter, ut jubeas. Aliud enim dicere non habemus.

II. — Eidem.

Platonem magnis effert laudibus: tum, ut in suscepta veritatis defensione perseveret, rursus cohortatur. (Baronius an. 790, n. 7.)

Jam iterum ad te scribo, dominum et Patrem meum. Nescio an litteras meas acceperis. Atque in illis quidem quod tempus exigebat, quoad in nobis fuit, indigne licet, elocuti sumus. Nunc vero quæ congruunt, et suppeditat Deus, ad humilis animæ meæ utilitatem, aut ad tuæ etiam, quod audentius dico, magnanimitatis consolationem, pater, adjiciam. Hoc enim, ut alias sæpe, ita nunc dico ac profiteor: si qua in me est dicendi vis, et facultas scribendi quantulacunque, non propter me infelicem famulum tuum datam fuisse, sed tui

* I Tim. iv, 7.

(1) Τρεῖς ἔσμεν. Theodorus, Josephus, qui archiepiscopus Thessalonicensis fuit, et Euthymius, supra in Theodori Vita, num. 7.

Ἀνδρίζου οὖν καὶ αὐτὸς, ἀδελφεὶ κύρι Εὐθύμιε· καλὸν ἀγῶνα ἡγωνίσω· μὴ ἀπολειφθῶμεν ἀλλήλων, φῶς ἐμὸν καὶ σπλάγγχον· μὴ δι' ὀλίγην καὶ πρόσκαιρον εὐζωίαν, ἀπολέσωμεν τὴν μακαρίαν ζωὴν. Μὴ τερπθῆς τοῖς παρούσιν ἡδέσι, καὶ οὐκ ἴδῃς πρὸς τὰ θλιβερά, ὧ ἀδελφε. Μὴ δώσης νῦτα. Ἐτέρωθεν οὖν ὁ Χριστὸς, ἰδὼν σε τυπτόμενον ὑπὲρ αὐτοῦ· μὴ λυπῆσαι αὐτὸν, ἀγαπητέ μου, μὴδὲ τοὺς περιχαρύντας ἀγγέλους, μὴδὲ τὸν Κύριον τὸν Πατέρα, μὴδὲ τὴν καὶ Πνεύματι ἀγίῳ ὀδίνουσαν ἡμᾶς σεβασμίαν Μητέρα, μὴδὲ τοὺς ἀδελφούς σου πάντας· ἐξαιρέτως ἐμὲ, ὃν λέγεις ὄρωρον φιλεῖν. Τρεῖς ἔσμεν (1) ἀδελφοὶ τὸ κατὰ σάρκα, ἔστω καὶ τὸ κατὰ πνεῦμα· μὴ ἀτιμάσωμεν τὸν τίμιον καὶ θεαρχικὸν ἀριθμόν· δώμεν ἑαυτοὺς ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ πάσχειν, ἵνα ζήσωμεν τὸν αἰῶνα. Λύπη δ' οὖν ἡμῖν ἐστὶ, Πάτερ, μεγάλη καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς γλυκίους ἀδελφούς ἡμῶν, πῶς ὁ Κύριος διευθέτησεν αὐτούς. Τοῦτο γὰρ ὡς ἀμαρτωλοὶ εὐχόμεθα, ἵνα αὐτὸς μεριμνητῆς αὐτῶν γέννηται, διοικητῆς, ὁδηγὸς, ὡς οἶδῃς καὶ κελεύει, καὶ θέλει, τὰ κατ' αὐτοὺς πρυτανεύων. Τῷ ὄντι γὰρ μικρὰ δάκρυα ἀποστᾶζομεν δι' αὐτούς· καὶ ἐπ' ὀφθαλμοὺς ἡμῶν αἱ αἰ βῆεις αὐτῶν κεῖνται, τὴν εὐχὴν αὐτῶν δεομένων εἰς βοήθειαν τῆς ραθυμίας ἡμῶν. Ὅμως εὐχου, ὦ Πάτερ, ὑπὲρ πάντων, ὁπομονὴν κτῆσασθαι ἡμᾶς, εὐτυχίαν, σκέπην ἐκ Θεοῦ, καὶ βοήθειαν ἐκ τῶν πειρασμῶν τοῦ διαβόλου· καὶ ὃ ἀρέσκει τῷ Θεῷ, περὶ τοῦ ἐν σαρκὶ ἰδεῖν σε ἡ τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν, γένοιτο, γένοιτο. Δεόμεθα καὶ τολμῶμεν ἐξ ἡμῶν προσαγορεύσαι τὸν γλυκύν ἡμῶν ἀδελφόν, εἴπερ ἐστὶ μετὰ σοῦ, ἧ καὶ ἄλλος ἀδελφὸς ἡμῶν οἷος ἂν ᾦ, κἀν φθᾶς μηνύσαι. Ἀσπάζεταιται δὲ σὺν ἐμοὶ τὴν ἀγίαν σου ψυχὴν ὁ κύριος διάκονος (2) καὶ Πατὴρ ἡμῶν, ὁ καλὸς μου ἀδελφός, καὶ τέκνον σου, ὁ οἰκονόμος· οἱ λοιποὶ τίμιοι ἀδελφοὶ καὶ πολυπόθητοι. Εὐχου ἡμῖν, Πάτερ, θερμῶς καὶ ἀδιαλείπτως, ὡς κελεύεις. Τί γὰρ ἄλλο λέγειν, οὐκ ἔχομεν.

B. — Τῷ αὐτῷ.

Δευτερεύω ἄρτι γράφων [cod. Regius ἀντιγράφων] πρὸς τὸν κύριν καὶ Πατέρα μου. Οὐκ οἶδα εἰ ἐδέξω τὰ γράμματα. Καὶ ἐν ἐκείνοις οὖν, εἴ τι ὁ καιρὸς ἀπῆτει, καὶ ἦν ἡμῖν εἰς δύναμιν, ἀναξίως δ' οὖν, ὅμως ἐφθεγξάμεθα. Καὶ ἄρτι δὲ ὅσα ἐπιβάλλει, καὶ διδοί Θεὸς ἐπ' ὠφέλειᾳ τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς, ἧ καὶ πρὸς παρηγορίαν, τολμῶν λέγω, τῆς σῆς μεγαλοφυχίας, ὦ Πάτερ, προσερχόμεν. Τοῦτο δὲ, ὡς πολλάκις, καὶ νῦν λέγω καὶ ἀπολογούμαι· ὅτι εἴ τις λόγος ἐν ἐμοὶ καὶ ἐπιτηδεύσῃς πῶς ποτε μικρὰ περὶ τοῦ γράφειν, οὐ δι' ἐμὲ τὸν ἀθλίον δοῦλόν σου δεδώ-

NOTÆ.

(2) Κύριος διάκονος. Forte Naucratus, de quo in Theodori Vita, num. 126, ad quem Theodorus plures scripsit epistolas.

ρηται, ἀλλ' ἕνεκα σοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν ἀφθονὴν χάριν ἐν καρδίᾳ πηγάζουσιν. Καὶ διὰ τοῦτο ἡδομένως καὶ χαίρόντως ἔργον ἔχεις παιδεύειν καὶ σοφίζειν, οὐ μόνον ἡμᾶς, οὐς ὡς ἀδελφίδους οἰηθέντες τινὲς ἀπεσφάλησαν, ἀλλὰ καὶ πάντας ὅσους ἐκ πνεύματος ἡνεγκας υἱοὺς τε καὶ πατέρας σου· καὶ ὅτι ἀληθεύω, εἶδειξέ τὰ πράγματα ὑπὲρ σοῦ ἀληθινοῦ ποιμένος, τοῦ τὴν ψυχὴν τεθεικός ὑπὲρ ἰδίων προβάτων· ὡς ἂν μὴ παρατραποῖμεν ἔξω πού τῃς ἀληθείας, αἰρετισάμενοι [ms. Reg. αἰρησάμενοι] τάχα προθύμως καὶ τὸ οἰκεῖον αἷμα κενώσαι. Αὕτη οὖν ποιμένος ἀληθινοῦ ἐπιστάσις, διελέγχουσα τοὺς ψευδωνίμους, καὶ ὄντως δεικνυμένη ἡψ̄ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ ἀρχιποίμενι ἐπάξιος. Τὰ διὰ σέ τοιγαροῦν κεχαρισμένα μοι ὀλιγοστώς πῶς σοι προσάγω· καὶ εἰ δρεπόμενος τοὺς τῶν καταβληθέντων σοι πολυφροντιστάς καὶ ἀρθόνως σπερμάτων ὡς ἀγαθὸς γεωργός, τοὺς οὐκ οἶδ' ὅπως εἰποῖμι ἰσχυφόρους καρπούς. Τί οὖν λοιπὸν εἶπω πρόσφορον καὶ εὐαπόμεκτον τῇ σῇ ἀγίᾳ ψυχῇ, Πάτερ μου γλυκύτατε; τίς με διέστησεν ἀπὸ τοῦ σοῦ ἀειποθοῦς προσώπου; τῆς ἡδυλαλοῦς συντυχίας; τῆς σωτηριοποιού ὁδηγίας; Σὺ μου τὸ φῶς, ὁ ἀειφανὴς λύχνος τῶν ἐν ψυχῇ σκοτεινῶν λογισμῶν· ῥάβδος ὑποστηρίζουσα μου τὸ ἄτονον τῆς καρδίας, ἀθυμίας μεταβολή, προθυμίας ὁλοφθ, εὐαγγέλιον, χαρὰ, ἐορτή, εὐδοξία. Ἄνευ σοῦ καὶ ὁ ἡλῖός μοι κατηψῆς. Ἐγὼ τὸν ἀέρα βλέπειν οὐκ ἔβηνον, ἢ τὸν οὐρανὸν προσβλέπειν χαρὰν. Οὐδὲν μοι ἦν ἡδὺ τῶν ἐπὶ γῆς, μὴ παρουσίας τῆς σῆς συνουσίας. Τί γὰρ Πατὴρ ἀληθινοῦ ποθεινότερον, καὶ τοῦτο ἐπὶ Θεοῦ λαμβανόμενον; Οἶδὲ τοῦτο πᾶσι φιλοπάτωρ, καὶ ὅντως γνήσιος. Τί πολλῶν ῥημάτων χρεῖα; ἐξείπω ὑπὲρ ἐλάνθανον. Ὅτι μοι ἀλλάξαι καὶ μὴ ὀρμημένον ἔρχεσθαι ἐν τῷ ἀγίῳ καλλίῳ σου, ἀνεπαίσθητος πῶς, ὡς τινος ἔλκοντος, ἐπῆσιν κατὰ πρόσωπόν σου· ὡς πολλὰκις ἐρωτῶντος, Τί ἦκες; ἀπορεῖν με ἀποκρίνεσθαι, οὕτως τῆς σωτηρίας μου ἐν σοὶ ἀποκρημαμένης. Καὶ τίς πρὸς τὸ φῶς οὐκ ἐπιτρέχει; Ἀλλ' εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, δι' οὗ σου ἐξεσπάσθην ὑπὸ χειρῶν τῶν πατησάντων τὸν νόμον αὐτοῦ, καὶ ἡργμένων ἐξ ὁμοίων. Μὴ αὐτοῖς λογισθεῖ Κύριος ὁ Θεός μου τὴν ἁμαρτίαν· ἔλθοι δὲ εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ τομῆματος, κάκεινοι περὶ τοῦδε ἀνεύθυνον εὐρεθῶσιν. Ἐνέκλεισάν σε, ὡς ἐμάθομεν, ἐν οἰκίῳ μικρῷ (3)· ἀλλὰ τοῦ οὐρανοῦ σε οἰκῆτορα ἀνέδειξαν. Ἐφρούρησαν, οὐκ ἥσθοντο δέ· θησαυρὸν γὰρ ὁμολογίας Θεοῦ· καὶ τοῦτου γνοῖεν δ' ἂν, εἴπερ βλέψοιεν, ὅτι σε τίμιον ἐν ἀνθρώποις ἐγνώρισαν, καὶ κόσμῳ σωτήριον, καὶ πολλοῖς φιλοθέατον.

Ἐδέξω τὰς ἀτιμίας καὶ ὕβρεις μετὰ Χριστοῦ· ἐδωγῆς ὡς μακάριος· ἐσχόρπισάν σου τὰ πρόβατα, ὅτι σε τὸν ποιμένα ὡς Χριστὸν ἐπάταξαν. Εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, ὅμως αὐτοῦ καὶ ἡ φωνή, Εἰ

A causa, qui copiosam in corde scaturientem gratiam habes. Indeque læto ac libenti animo id agis, ut doceas et erudias, non modo nos, quos pro nepotibus habentes quidam aberrarunt; sed omnes adeo, quotquot ex spiritu filios procreasti. Et quod aio, verum esse res docuerunt de te vero pastore, qui pro tuis ovibus animam posuisti, ne usquam a veritate deflectamus; parati vel sanguinem ipsum non gravate profundere. Hæc itaque veri pastoris est vigilantia, falsos redarguens, et Deo ac Patri, pastorumque Principi vere dignam se exhibens. Quæ igitur propter te mihi gratis concessa fuerunt, hæc tibi exigua quadam ex parte offero: et seminum quæ magna cura copiose sparsisti, tanquam bonus agricola, exiles nescio quos fructus metis.

B Quid ergo congruum de cætero, sanctæque animæ tuæ acceptum, dulcissime pater, proferam? Equis me a semper optanda facie tua disjuncti? a suaviteloquo congressu? a salutari ductu? Tu lux mea, tu semper splendens lucerna tenebrosarum animæ cogitationum: virga cordis mei languorem fulciens, mœroris profligatio, alacritatis conciliatio, bonum nuntium, gaudium, festum, gloria. Sine te sol ipse mihi injucundus: aere ipso carere malebam, quam oris tui conspectu fraudari. Nihil omnium quæ in terra sunt, suave mihi esse poterat, si consuetudo tua deesset. Quid enim vero et secundum Deum patre optabilis? Novit hoc filius patris amans, ac vere germanus. Quid multis opus est verbis? Dicam quod mihi accidit. Sæpenumero enim, tametsi ad sacram cellulam tuam accedere non instituissem, sine sensu sebat, ut quasi trahente aliquo ad te venire: ita ut adventus causam interroganti, quid causarer, plerumque non haberem: usque adeo salus mea ex te pendeat. Et quotus quisque est qui ad lumen non occurrat? Verum gratias Deo ago, propter quem a te avulsus sum illorum manibus, qui ejus legem conculcaverunt, et a similibus exorsi sunt. Non imputet illis Dominus Deus meus peccatum; sed ad temeritatis agnitionem illos compellat; ut nobis quidem patrem restituant; ipsi autem pœnās ejus causa non luant. Incluserunt te, ut accepimus, angusta in ædícula; at cœli civem te renuntiarunt. Te in custodiam homines sensus expertes conjecerunt, thesaurum confessionis divinæ. Vel hinc autem agnoscerent, si quid viderent, quod te pretiosum apud homines ostenderint, et mundo salutarem, et multis expetendum.

Probra et contumelias cum Christo pertulisti, persecutionem passus es ut beatus: disperserunt oves tuas, quia te pastorem, sicut Christum, percusserunt. Etsi dicere audax videatur, attamen

NOTE.

(3) Ἐν οἰκίῳ μικρῷ. Theophanes ad annum vi Constantini et Irenes. Ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν Βαρδάνιον τὸν πατρικίον καὶ δομέστικον τῶν Σχολῶν, καὶ Ἰωάννην τὸν Κόμητα τοῦ Ὀφικίου, καὶ εἰσήγαγεν τὸν Πλάτωνα εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπέκλεισεν εἰς Ἐγκλείστραν ὃν τῷ ναφ̄ τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἐν τῷ

Palatium. Imperator Bardanium patricium et scholarum domesticum, et Joannem Officii comitem misit, qui Platonem in urbem inductum, in ergastulo ad Michaelis cælestis militiæ principis in palatio erectam ædem inclusit.

ipsius vox est : *Si me persecuti sunt, et vos persequen-*
tur * ; et cætera, quæ ipsum sequentium similitudi-
 nem declarant : *Si tamen ipsi compatimur*, ut ma-
 gnus Paulus ait, *ut et conglorificemur* *. Atque hæc
 quidem in hunc modum. Mihi vero prodigo et in-
 digno, sanetis precibus tuis, Pater juste, consolati-
 onem hanc largitus est misericors Deus, ut et
 spiritu tecum sim. Sic enim semper ago, quasi te
 videam, quasi tecum loquar, quasi precationem
 percipiam, quasi protegar, quasi mutuos conferam
 sermones ad stabiliendam confessionem quam con-
 fessus es. At mihi videor percepta voce tua hæc
 audire : Pusille Theodore, exiguum est revera quod
 affligimur ; quia spem præclaram offert Deus. Hæc
 mihi sunt consolatio, hæc refocillatio. Ne reformi-
 des, Pater, mei causa, qui servus tuus sum plane
 abjectus, coeli terræque piaculum, mortalium om-
 nium frigidissimus. Verum tamen dicere audeo,
 tanquam spē bona præter meritum fretus, sursum
 spectans, intercessionem tuam corroboratus, non ob ea
 insolescens quæ passus sum ; sed me ipsum dam-
 nans potius, quod non fortiter, nec ut decebat, et
 quod pauca, nulliusque momenti, vivificas consi-
 derans passiones sanctorum. In multa enim marty-
 ria incidi duodecim voluminibus descripta, ita ut
 cor obstupesceret, nec me aliquid pro Christo pas-
 sum dicere auderem. Quid porro dulcius, Pater,
 tanquam servus suggero, quam pro ipso pati ? Sur-
 sum aspice, Pater, cerne Dominum, intueri ange-
 lorum discursus, considera sanctorum choros : vide
 in edito et sublimi solio Judicem mundi, qui te
 fidelem servum præceptorumque suorum custodem
 pronuntiabit, et, quod majus est, confessorem.
 Deinde quonam te mittit ? Non in ignem æternum,
 qui legi ejus non obsequentes excipit ; sed ad vi-
 tales sedes, ad quietem immortalem, ad sempiter-
 nam immensamque lætitiā, *Intra*, inquit enim, *in*
gaudium Domini tui *. Omnium nostrum oculi ad
 te collimant : omnes te stante magnis et erectis ani-
 mis sumus. Adsit tibi etiam atque etiam auxilium
 Dei muniens te, confirmans te, constabiliens te, forti-
 orem reddens te. Qui Deum times, ne timeas
 quod fecit tibi homo *, aut fors etiam facturus est.
 Confidis in Domino, mons es Sion, non commo-
 veberis in æternum * : inhabitantem enim habes
 supernæ Jerusalem conditorem et architectum. Vi-
 rulentas et ad fraudem compositas eorum voces,
 qui tibi serpentium ritu insusurrant, teque a vitali
 veritatis ligno abducere volunt, fuge, et aures ob-
 firma, veritati firme adhærens, multisque sacræ
 Scripturæ ac piorum etiam hominum testimoniis,
 ad omnimodam immobilitatem obstrictus, ut vocis
 quoque illius laudem consequare. *Qui facit hæc,*
non movebitur in æternum *. Sani fratres sunt om-
 nes : dominus diaconus Pater meus, dulcis frater
 meus, ac magis nunc merito desiderabilis, reliqui
 etiam dilecti mihi et honorandi filii tui ; pro qui-

* Joan. xv, 20. * Rom. viii, 17. * Matth. xxv, 25.

A ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· καὶ τὰλλα, δο-
 τοῖς ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ φέρει τὴν ταυτοπάθειαν·
 Εἴτερον γὰρ συμπάσχομεν αὐτῷ, ὡς φησιν ὁ μέ-
 γας Παῦλος, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν. Καὶ οὕτω
 μὲν ταῦτα. Ἐμοὶ δὲ τῷ δώωτῃ καὶ ἀναξίῳ, διὰ τῶν
 σὺν ἁγίῳ εὐχῶν, Πάτερ δίκαιε, ἐχαρίσατο ὁ ἐλεη-
 μων Κύριος παράκλησιν, καὶ τὸ ἐν πνεύματι συνεῖ-
 ναι σοι· εἰμὶ γὰρ ἀεὶ ὡς ὁρῶν σε καὶ ὁμιλῶν σοι,
 καὶ ὡς κομιζόμενος τὴν εὐχὴν, καὶ ὡς σκεπόμενος,
 καὶ ὡς διδοὺς καὶ λαμβάνων λόγους εἰς ἕδρασμα τῆς
 ὁμολογίας ἧς ὁμολόγησας. Καὶ δοκῶ σου ἐπαίρουσης
 τῆς φωνῆς ταῦτα ἀκούειν· Ταπεινὸν Θεόδωρε, μικρὸν
 ὄντως ταλαίπωρόν μεν, ἐπεὶ καλὴν φέρει ὁ Θεὸς τὴν
 ἐλπίδα. Ταῦτά μοι παρηγορία, ταῦτα ἀναψυχή. Μὴ
 δέσσης, Πάτερ, δι' ἐμὲ τὸν δοῦλόν σου καὶ παντάπα-
 σιν ἀπερριμμένον. Καὶ γάρ εἰμι τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς
 γῆς μίσημα, καὶ παντὸς ἀνθρώπου κατεψυγμένος
 μᾶλλον. Πλὴν τολμῶ λέγειν ὡς ἀνάξιος εὐελπίς,
 ἄνω βλέπων ρωννύμενος ὅπῃ τῆς σῆς προσείας, οὐκ
 ἀπευδοκῶν εἰς ἄεθλον, ἐπιμεμφόμενος δὲ ἑμαυτὸν,
 ὅτι μὴ ἀνδρείως καὶ κατὰ λόγον, καὶ ὅτι ὀλίγα καὶ
 οὐδενὸς ἄξια ἀφορῶν πρὸς τὰ ζωοποιὰ πάθη τῶν
 ἁγίων. Ἐγένετό μοι γὰρ πολλῶν ἐντευξίς μαρτυρίων
 ἐν δώδεκα δέλτοις ἀπογεγραμμένων· ὥστε παταχθῆ-
 ναι τὴν καρδίαν, καὶ μὴδὲ τολμᾶν λέγειν ὅτι ἐπαθόν
 τι διὰ Χριστόν. Καὶ τί γλυκύτερον, Πάτερ, ὑπομι-
 νήσκω ὡς δοῦλος, τοῦ δι' αὐτὸν πάσχειν ; Ἀθρεῖ,
 Πάτερ, ἄνω· ὅρα τὸν Κύριον, ἐπόπτευσέ τὰς ἀγγε-
 λοθείας· ἐνατένιζε τὰς ἀγιοχορείας· Ὡς ἐπὶ θρόνου
 ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου τὸν Κριτὴν τοῦ κόσμου· ὃς
 σε ἀνακηρύξει πιστὸν δοῦλον, καὶ τῶν ἐντολῶν αὐ-
 τοῦ τηρητὴν, καὶ τὸ μέζον, ὁμολογητὴν. Εἴτα ποῦ
 σε πέμψει ; οὐκ εἰς πῦρ αἰώνιον, ὅπερ λαμβάνει τοὺς
 ἀπειθεῖς τοῦ νόμου αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς ζωοδόχον χωρίον,
 καὶ ἀθάνατον κατάπαυσιν, καὶ ἀπειροαγαλλίατον εὐ-
 φροσύνην [ms. Reg. θεοφροσύνην]. Εἴσελθε γὰρ, φη-
 σιν, εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Πάντων ἡμῶν οἱ
 ὀφθαλμοὶ εἰς σὲ βλέπουσι. Πάντες μεγαλοφύχομεν,
 σοὺ ἡδρασμένον. Εἴη σοι ἐπὶ πλὴν ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ
 ὀχυροῦσά σε, δυναμοῦσά σε, εὐτονοῦσά σε, ἀνδρειοῦσά
 σε. Ὁ τὸν Θεὸν φοβούμενος, μὴ φοβηθῆς ὃ ἐποίησέ
 σοι ἄνθρωπος, ἧ καὶ ποιήσει τυχόν. Πέποιθας ἐπὶ
 Κύριον, ὅρος εἰ Σιών, οὐ σαλευθήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα·
 κάτοικον γὰρ ἔχεις τὸν τῆς ἁγίας Ἰερουσαλὴμ τεχνί-
 την καὶ δημιουργόν. Τὰς ἰοδόλους φωνάς, καὶ ἀπα-
 τηλοθελεῖς, τῶν ὡς ὅφειν ὑποσυρομένων σοι, καὶ
 θελόντων σε τοῦ ξύλου τοῦ ζωτικοῦ τῆς ἀληθείας ἀπ-
 ἄξαι, φεῦγε, καὶ ἐνωτίζου ἀπαξ κραταιωθείς ἐν τῇ
 ἀληθείᾳ, καὶ διὰ πολλῶν μαρτυρίων τῆς ἁγίας Γρα-
 φῆς συσφιγχθεὶς, ἐσθ' ὅτε καὶ ἀνθρώπων εὐσεβῶν,
 εἰς πανταλὴ ἀκινήσιαν· ὅπως τεύξῃ, κάκεινης τῆς
 φωνῆς τὸ ἐγκάμειν· Ὁ ποιῶν τὰς τὰς, οὐ σαλευ-
 θήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Ὑγιαίνουσιν οἱ πάντες·
 ἀδελφοί, ὁ κύριος διάκονος ὁ Πατὴρ μου, ὁ γλυκὺς
 μου ἀδελφός, καὶ νῦν μάλλον ἄξιως περιπόθητος, οἱ
 λοιποὶ προσφιλοὶ καὶ τίμοί μοι, καὶ τέκνα σου, οἷς
 σὺν ἐμοὶ πᾶσι, Πάτερ, εὐχοῦ. Πάντες αὐτῶν εὐδρο-

* Psal. lv, 5. * Psal. cxiv, 1. * Psal.

μοῦσι· ποθητὸν αὐτοῖς μόνον ἡ σὴ ὕψις ἐν Κυρίῳ, καὶ εὐφρόρητον πᾶν ὁτιοῦν παθεῖν. Πάντως καὶ λυπούμεθα, καὶ ἀδμονοῦμεν, καὶ ἀσπάζομεν, καὶ ῥαθυμοῦμεν, καὶ λογισμῶν πονηρῶν ὀχλήσεις ἔχομεν· καὶ οὐδὲ γὰρ ἔστιν ἐκτὸς θλίψεων παρελθεῖν τῶν τῆδε· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐλπίδα καὶ εὐχὴν σου ἰσχύομεν. Ἐμοὶ δὲ, Πάτερ, εὐχου, ὅτι τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἄγιον ἐκστηθίζω. Καὶ δὴλωσόν μοι εἰ, παρὰ τὸ γράφειν, ἀναγινώσκειν με θέλεις.

Γ. — Τῷ αὐτῷ.

Thessalonicam in exilium deportatus, itineris sui modum et ordinem exponit. (Baron. an. 796, num. 1.)

Προχέεται μοι τὸ δάκρυον πρὸ τοῦ λόγου· καὶ τὰ σπλάγχνα δονεῖται· καὶ ἡ χεὶρ ὑποτρέμει τοῦ γράφειν· καὶ ἔλκομαι πανταχόθεν, καὶ φέρειν τὸ ὀδυνηρὸν οὐχ οἷός τέ εἰμι. Ὡς πῶς ἐνέγκω σου, Πάτερ, Πάτερ, τὰ χριστομιμήτα πάθη; ὡς πῶς οἴσω σοι τὴν ὑψηλὴν καὶ ἀγίαν ταπεινώσιν; πῶς ὑπαντήσω σοι κατὰ λόγον ἀντιγράφειν; καὶ ποῖ τράπωμαι, καὶ ὅθεν ἵσται κατάρχειν τῶν γραμμάτων; Πρὸς ἐμὲ οὖν σὺ, ὦ Πάτερ, τοιαῦτα γράφεις; πρὸς ἐμὲ τὸν σκώληκα, καὶ βόρβορον, καὶ ἄσωτον, ὁ Πατήρ φωτὸς ἀφῆσι περποῦσας τέκνῳ; Ἰκετικὸν ἀναλαμβάνεις σχῆμα ὁ ὀφειλὼν ἰκετεύεσθαι. Κἀγὼ λοιπὸν ὁ τάλας τί προσφθέγωμαι; καὶ πῶς ταπεινωθὼ τῷ δικαίῳ μου Πατρί; ὅμως ἐδεξάμην σου, ὦ Πάτερ, τὴν ἀγίαν ἐπιστολὴν ἐν χερσὶν ἀναξίαις ὡς θεογράφους πλάκας. Ἦκουσά σου τῆς ἐγγραμμάτου φωνῆς ὡς εἰ τις ἀκουῖεν ἀγγέλου φωνῆς ἢ ἀποστόλου· καὶ συνέτριψε τὴν καρδίαν, καὶ ἐξέβλυσε δάκρυον, καὶ ἀπεκλαυσάμην, καὶ ἐθρήνησα οὐχ ἱεραιτικὸν θρήνον ἐπὶ παθῶν θεοστυγέσι γεγεννημένον· ἰδὼν δὲ τίνα καὶ φιλοπάτριον, καὶ Θεῷ ὄντως χαριστήριον. Αἰνέτως γὰρ ἀληθεὺς ὁ ἀπέσταλκας, Πάτερ δίκαιε, ἀπογραφεὶς δέξια, τῆς εἰς Θεὸν ὁλοτελοῦς σου προθέσεως γινώριμα.

Τοιγαροῦν, ὦ Πάτερ, ἐσθήριξας ἡμῶν τὰ φρονήματα· ἐνεύρωσας ἡμῶν τὰς καρδίας. Ὑπὲρ ἐλπίδα ἡ ἀνδρία σου· ὑπὲρ προσδοκίαν ἡ παρρησία σου. Ἄλλος τις ἡμῖν ὤφθη, ἢ ὅσπερ ἐγνωρίζου· ὅλος ἐν Θεῷ ἡλλοιωμένος. Δέξα τῷ σε δυναμώσαντι. Οὐ κατέβαλε σε φόβος βασιλείας· οὐκ ἐχαύνωσε σε γοητικὴ θωπεία. Οὐχ εἴλω προσκαίρου ἀπολαύειν ἡδονῆς, προκινδυνεύειν θάλων τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων· ὁ καὶ νῦν δέσμιος διὰ τῆς φρουρᾶς, ὡς Χριστοῦ Ἀποστόλος. Ὁ τοῦ δωματίου ἐκείνου, ἐν ᾧ φέρῃ καὶ περιάγῃ ὡς τίμιον καὶ εὐχρηστον σκεῦος τῷ Δεσπότῃ Θεῷ! Εἴθε οὖν τὸ ἔδαφος ἐκεῖνο περιεπτύξαμην, οὐ οἱ πόδες τοῦ κυρίου μου καὶ Πατρὸς βαδίζουσιν. Εἴθε τὰς κατὰ σοῦ κλεῖς καὶ κλειθρα προσεκύνησα, ὡς θησαυρὸν ἐκδοσίας φυλάττοντα. Μᾶλλον δὲ ἐβουλόμην τὸ τίμιον ἐκεῖνο ἀσπάσασθαι στόμα τὸ ὁμολογήσαν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· τὰς ὀσίας χεῖρας τὰς ἐπαιρομένας εἰς ἀγίας προσευχὰς καὶ εὐπροσδέκτους. Ποῦ ποτὲ μοι τὸ γλυκὺ ἀπέπτυ πρόσωπον; ποῦ δὲ ἡ σωτήριος φωνὴ κατεσιγάσθη; Ἰδοὺ δὲ ἐγὼ ὀρφανὸς ὁ ἐλεεινὸς καὶ παντέρημος, οὐκ

A bus omnibus mecum, Pater, ora. Omnes recte curant : unum illis votum, tua in Domino salus : leve autem et tolerabile, quidquid est quod patiuntur. Omnino et dolemus, et tristamur, et angimur, et animo deicimur, et pravarum cogitationum fluctibus agitamur : neque enim sine ærumnis ex hac vita egredi licet : sed spe subnixi, ac precibus tuis vires sumimus. Tu vero, Pater, bene mihi precare, in sanctum Isaiam incumbenti : et significa mihi, an legere me duntaxat, non autem et scribere velis.

III — Eidem.

Profluunt mihi lacrymæ ante verba : (et viscera quatuntur, et manus scribendo contremiscit. Torqueor undique, nec dolorem ferre jam valeo. Et quo pacto, Pater, o Pater, Christum imitantes cruciatus tuos perferam? quo pacto excelsam sanctamque demissionem tuam sustinebo? quo pacto quædam tibi, prout ratio postulat, rescribere? Quo me vertam, et unde litteras exordiar? Ad me igitur, Pater, tu talia scribis? ad me verniculum, cœnum, intemperantem, Pater congruentem filio voces mittit. Supplicis cultum induis, cui supplicari par est. At ego tandem infelix quid eloquar, et quo pacto justo Patri meo humiliabor? Verumtamen accepi, Pater, indignis manibus sanctam epistolam, tanquam tabulas a Deo exaratas. Audiui vocem tuam litteris consignatam ut si quis angeli vel apostoli vocem audiat; et cor contrivit et lacrymas expressit. Planxi et lamentatus sum, non Jeremitica lamentatione, de inimicorum Dei calamitatibus composita; sed peculiari, quæ et studium in Patrem testetur, et vere Deo grates referat. Veræ enim laudationis, Pater juste, sunt quæ misisti, digna quæ describantur, perfectam erga Deum mentem, animumque tuum demonstrantia.

Quare sensus nostros, Pater, confirmasti : corda nostra corroborasti. Supra spem fortitudo tua, supra expectationem libertas tua. Alius quispiam nobis visus es ab eo quem noveramus : totus in Deo immutatus. Laus ei qui te confirmavit. Non deiecit te terror imperatoris, non emollivit te insidiatrix adulatio. Noluisti exigui temporis voluptate frui, qui pro Dei veritate periclitari volebas. Bonus pastor, qui pro ovibus animam posuit, qui nunc quoque vinctus in custodia, ut Christi Apostolus. O cellulam illam in qua versaris atque concluderis tanquam pretiosum et utile vas Domino Deo. Utinam ad solum illud advolverer, in quo domini et Patris mei pedes inambulant! Utinam et claves et claustra exocularer, quæ thesaurum pietatis custodiunt! Quin potius venerandum os illud amplecti malim, quod veritatis verba confessum est; et sacras manus, quæ ad sanctas et acceptabiles preces attolluntur. Et quo tandem mihi dulcis facies avolvit, quo pacto salutaris vox conticuit? En ego scilicet orphanus, miserabilis, undique destitutus; Patrem meum non habens, luminare meum non

Pater, et ego hic vitam nunc ago luctuosam et lamentabilem. Cæterum eulogias sanctæ manus tuæ, velut sanctæ Trinitatis vim obtinentes, suscepimus, easque amuleti loco habemus, et oculis nostris velut dexteram tuam exosculantes admovemus. Rursum lacrymæ, rursum viscera convolvuntur. Orationem enim claudere est animus. O Pater, cur me deseruisti? At non deseruisti. Quomodo a me procul abcessisti? At in me habitas. Ubinam te iterum visurus sum? quomodo te cernam? ubi suavissimam et salutarem tuam vocem exaudiam? ecquando mensæ tuæ accumbam? ubi congressu tuo fruar? aut ubi tandem te audiente legam? aut te præsentem canam? aut castigabor? aut reprehendar? aut admonebor? amplectens assidue id quod tibi placuerit, convictum, escam, potum, colloquium, statum, sessum, recubitum. Quid est quod mihi accidit? Testes appello mortales, appello et celestes potestates patronas mihi, quod te lex Dei a me separarit, mandatum unum æternum. Audiat terra universa. Propterea gaudeo, et laudationis vocem Deo reddo. Abundantius omnia recipio. Exsulto, non amplius orbabor, non tristabor, nec indecorum quidquam eloquar. Suscipe autem et superiora, Pater, ut sincera et pia: tui enim amoris sunt symbola. Itaque plangam etiamnum, sed planctu grato et accepto. Tu vero, ter beate Pater, gaude et lætare. Bravia tibi contexta sunt: requietis locus paratus est: zelus tuus patrum tuorum zelum refert: custodia tua veritatem proclamat. Vincit justus, velut intractabilis. Qui pietatem colunt, gratias agunt: qui pari zelo tenentur, ferventiores sunt, pulcherrimum exordium contemplantes. Qui persequuntur, sermones foris nectunt et maledicunt: quidam præsertim monachi. Intus vero cogitationibus diverberantur, et acerbum accusatorem habent suam ipsorum conscientiam. Quin etiam admirantur. Norunt quippe, ut magnus Gregorius ait, viri fortis virtutem admirari etiam hostes: cum, ira cessante, suo res momento æstimant. Te laudant angeli, beatum prædicant homines, Christus excepit, regni cælorum tibi januas aperuit in sæcula. Amen.

IV. — Nicephoro præposito.

Quam grave sit scelus imperatoris qui, uxore legitima ejecta, aliam assumpserit. (Baron. ann. 795, n. 65.)

Reddito nobis per dominum diaconum responso, germane ac desideratissime mi consobrine, animus erat illico ad te scribere. Sed quia hybernium tempus erat, mutatumque consilium retrahebat, satius duxi non cito verba fundere. Postquam vero ad in-

(6) *Ὡς δύναμιν ἐχούσας.* Sanctus Paulinus epist. 45. « Panem unum sanctitati tuæ unitatis gratia misimus, in quo etiam Trinitatis soliditas continetur. Hunc panem eulogiam esse tu facies dignatione sumendi. » Videsis Rosweydi notas in Paulinum.

(7) *Νικηφόρον.* « Consobrinus Theodori Nicephorus et alii affines, quod ex matrimonio Imp. cum Theodote ipsorum propinqua, jam Augusta creata, corradere magnum sperarent emolumentum, in

μένων παραχθῆναι τῇ συμπαθείᾳ. Οὕτως τὰ κατ' ἡμᾶς ἔχει, ὦ Πάτερ. Καὶ νῦν εἰμι ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἐνταῦθα βίον ἔλκων ὀδυνηρὸν καὶ πολυστένακτον. Τὰς δὲ ἐκ τῆς ἀγίας σου χειρὸς εὐλογίας ἰδεάμεθα, ὡς δύναμιν ἐχούσας (6) τῆς ἀγίας Τριάδος· καὶ ἐχομέν αὐτὰς ὡς φυλακτήριον, καὶ περιτίθεμεν αὐτὰς ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὡς τὴν δεξιάν σου καταφιλοῦντες. Πάλιν δάκρυα, πάλιν στρέφονται μου τὰ ἐντός. Καταπαύσαι γὰρ θέλω τὸν λόγον. ὦ Πάτερ, τί με ἐγκατέλιπες; Ἀλλ' οὐκ ἐγκατέλιπες. Πῶς δέ μου ἀπεμάκρυνας; Ἀλλ' ἐν ἐμοὶ εἶ. Ποῦ δὲ σε εἶ μετ' ἐμὲ; πῶς σε ὀφίμαι; ποῦ σου ἀκούσω τῆς ἡδίστης καὶ σωτηρίας φωνῆς; Ὅποτε σου γένομαι ὁμοπάτριος; Ποῦ σου συνουσίας ἀπολαύσω; ἢ πώποτε ἐν ὧσί σου ἀναγνώσομαι; ἢ πρὸ προσώπου σου ἴσω; ἢ σωφρονισθῶ; ἢ ἐπιτιμηθῶ; ἢ ἐπιμνησθῶ; Ἐν ποῶν ἂ φίλον σοι, ἐστίασιν, βρώσιν, ποτὶν, ὁμιλίᾳ, στάσιν, καθέδρᾳ, ἀνάκλισιν. Τί μοι συμβέβηκε; Καλῶ τοὺς ἀνθρώπους μάρτυρας, καλῶ καὶ τὰς οὐρανίους δυνάμεις συνηγόρους μοι· ὅτι νόμος σε Θεοῦ ἐχώρισεν ἀπ' ἐμοῦ· ἐντολὴ μία αἰώνιος. Ἀκουσάτω ἡ ὑπ' οὐρανόν. Διὰ τοῦτο χαίρω, καὶ φωνὴν ἀφήμι αἰνέσεως Θεῷ. Ἀπέχω πάντα ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ. Ἀγάλλομαι, οὐκ ἀρφαισθήσομαι· εἶτι, οὐκ ὀδυνηθήσομαι, οὐδ' ἀγενέας τι φθάξομαι. Δέξαιο δὲ καὶ τὰ ἀνώτερα, Πάτερ, ὡς εὐαγγ· τοῦ πόθου σου γὰρ σύμβολα. Πλὴν εἰ καὶ εἶτι κλαύσομαι, ἀλλ' εὐαπόμεκτα. Εὐ δὲ, ὦ Πάτερ τρισμακάριε, χαίρω καὶ εὐφραίνου. Τὰ βραβεῖά σοι ἐπλάκυσαν, ὁ τῆς ἀναπαύσεως τόπος ἡτοίμασται. Ὁ ζῆλος σου κατὰ τοὺς πατέρας σου· ἡ φρουρὰ βοᾷ τὴν ἀλήθειαν. Ἐδέθη ὁ δίκαιος, ὡς δόσχητος· οἱ ἐν εὐσεβείᾳ εὐχάριστοι, οἱ ὁμοζῆλοι, θερμότεροι, κάλλιστον προοίμιον θεασάμενοι. Οἱ διώκοντες λόγους· ἐξωθεν πλέκονσι καὶ κακίζουσι, καὶ μάλιστα οἵτινες τῶν μοναχῶν. Ἔσθεν δὲ ταῖς ἐννοίαις ὑπωπιάζονται, καὶ πικρὸν κατηγοροῦν τὴν ἰδίαν συνείδησιν ἔχουσιν. Ἐπαὶ καὶ θαυμάζουσιν. Ἰσασὶ γὰρ ἀγασθαι, ὡς ὁ μέγας Γρηγόριος, ἀνδρὸς ἀρετὴν καὶ πολέμου· ὅταν τοῦ θυμοῦ λήξαντος ἐφ' ἑαυτὴν ἡ πρᾶξις δοκιμαζῇται. Ἀγγελοὶ ὁμνουσὶ σε, ἄνθρωποι μαχαρίζουσι· Χριστὸς ἀπεδέξατο· τὰς πύλας σοι ἀνέωγε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

D. — Νικηφόρον (7) ἡγούμενον (8).

Τῆς ἀποκρίσεως δοθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ κυρίου διακόνου, γνήσιε καὶ πολυπόθητέ μου ἀνεψιέ, εὐθὺς ἡθουλήθημεν ἐπιστεῖλαι σοι. Ἐπαὶ δὲ ἦν καιρὸς χειμέριος (9), καὶ ἡ παλιμβουλὴ συστέλλουσα, ἀγαθὸν ἡγησάμεθα μὴ ταχὺ δοῦναι λόγον. Ἡνίκα δὲ μετὰ

NOTÆ.

Theodorum ista nihili facientem, sed adversantem, commovebantur. (Baron. 795, n. 64.)

(8) *ἡγούμενον.* Sic appellabatur præfecti monasteriorum, interdum etiam et præsides alii, velut in Justinian. Nov. viii, cap. 5.

(9) *Καιρὸς χειμέριος.* Constantinus Porphyrogenitus anno imperii 5, mense Januario, indictione 5, Mariam conjugem repudiavit, et in monasterium detrusit. Mense deinde Augusto Theodoten cubiculariam coronavit Augustam, et illegitimo sibi co-

τῆς ἐπερωτήσεως καὶ τὰ γράμματα ἀπῆλθον, αὐτὸ τοῦτο τί δεῖ ἐτι διακρίνεσθαι, καὶ μὴ τὸ παριστάμενον ἐξεῖναι; Πρῶτον δὲ ἐκαὶνὸν ἔρω, καὶ με διέξαι, τιμῶνται, ὅτι, ὥς καὶ αὐτὸς οἶδας, πολλῆς κακίας ὑπόδειγμα τὸν ἑαυτοῦ βίον παρεστησάμην τοῖς πολλοῖς. Καὶ οὐκ ἔστι σκεδὸν εἰπεῖν σφάλμα, οὐ μὴ καὶ αὐτὸς ἐγὼ μετέσχον, καὶ ἄλλοις προσπαρέδωκα. Ἄλλ' ἐπειδὴ μανθάνω τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν εἰς πυθμένα κακίας κατενεχθέντα ἀναρρῦσθαι, καὶ ὀρέγειν χεῖρα πρὸς μετάνοιαν· ἐφυγον τὴν ἀπόγνωσιν, καὶ ἔδοξα μικρὸν τι ὑποστηρίξειν ἑμαυτὸν πρὸς τὸ εὐθέε.

Διὰ τοῦτο, ὥς ὁ τῶν ἀφανῶν γνώστης Θεὸς ἐπίσταται, ἀπεσχοίνισα ἑμαυτὸν καὶ τῆς συνδιατριβῆς τῶν συγγενῶν μου, καὶ τοῦ ἰδιώμου τῶν κατὰ σάρκα φίλων μου, καὶ εἰ τινο; δὴ οὐν ἄλλου, μόνῃς τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ἐπιδοθηούσης τῇ ἀσθενείᾳ μου περὶ πάντα. Καὶ νῦν ὁ ἐπεζήτησας παρ' ἐμοῦ τοῦ ὁμαθοῦς μαθεῖν, οὕτως ἔχει, ὥς εἰρηκέ σοι ὁ κύριος διάκονος. Τοῦτο δὲ οὐκ ἀκρίτως, ἢ ἀπαφθεγγάμεθα, ἢ καὶ ὑπεσχομέν, ἀλλ' ἐν ἐρευνησεί καὶ συζητήσει τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς βεβαιωθέντες καὶ κρατυνθέντες, καὶ μὴν ἀλλὰ καὶ δι' ἐρωτήσεως τῶν ὀφειλόντων. Καὶ γε ἢ ἀλήθεια οὕτως ἔχει, τοῦ θεοῦ νόμου ἐμφανῶς ἀπαγορεύοντος, οὐ διὰ τοῦ θεοῦ Παύλου μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων θεολόγων Πατέρων, αὐτὸ τοῦτο διευκρινούντων καὶ ἀπολευκαίνοντων, καὶ συναποφασιζόντων τῇ ἀποστολικῇ ἐγκειμένῃ. Καὶ πῶς λοιπὸν ἀλόγως ἀδιαφορήσω; καὶ μὴ μάλλον διασταθῶ, καὶ ὑπεξαγάγω ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν βλαπτόντων τὴν ἡλείκη μου ψυχὴν; καὶ οἷος ἂν κίνδυνος παρῇ, τοῦ τῶν Πατέρων κορυφασιότατου βωόντος καὶ λέγοντος, οἱ ἑνὶ τῇ ἐντολῇ ἔστιν, ἢ τὴν ἐντολὴν παραβιάπτῃ, οὐδαμῶς ἀνέχεσθαι χρὴ· κἂν ζωῆς ἐπαγγελίαν ἔχῃ, κἂν θανάτου ἀπειλήν; Ἐὼ λέγειν ὅσαι παρυσίστανται καὶ ἄλλαι χρήσεις, μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐξυπάγεσθαι κἂν τὸ σμικρότατον γούν. Ἐξω τῆς ἐντολῆς· ἄλλως τε καὶ πάλιν παραγγελίαν ἔχοντος τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος, ὅτι δεῖ πάντα ἀπαρλεῖπτως φυλάττειν τὰ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ Κυρίου παραδεδομένα. Ταῦτα ὥς Πατρὶ καὶ φιλούμένῳ τεθάρρηκα φανεῖν σοι· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς, ὥς μάρτυς ὁ καρδιογνώστης Θεός, οὔτε κηρύσσομεν (οὔτε γὰρ ἔσμεν προδόντες), οὔτε ἀπεχθάνομεθα· ἀλλὰ καὶ τὸν αὐτοκράτορα καὶ (10) εὐσεβέστατον βασιλέα ἐγκαρδιωμένον ἔχομεν τῇ ἀγάπῃ, καὶ ἅπαντας τοὺς συγγενεῖς μου, φιλοδιδως ὁπάρον, ὥς ὅμεις γινώσκετε, καὶ μνημονεύομεν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ, καὶ ἐπευχόμεθα ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ. Καὶ τῆς ἑκκλησίας κοινωνικοὶ ἔσμεν. Καὶ μὴ εἴη ἡμῖν ποτε διασχιθεῖν ἀπ' αὐτῆς. Συγχωρήσατέ μοι τῷ μόνῳ ἁμαρτωλῷ· εἰδόμην θρηνησαι τὰς ἁμαρτίας

¹¹ Moral. Regula xii, cap. 5.

A interrogationem, etiam literæ idipsum flagitantes accesserunt, quid amplius deliberare opus est, ac non potius quod res est profiteri? Primum autem illud dicam, (et sustine me, reverendissime) me, ut ipse nosti, singularis nequitie exemplum in vita mea multis exstitisse; nec ullum fere vitii genus esse, quod non et ipse attigerim, et in alios derivarim. Verumtamen sciens benignitatem Dei, etiam illum qui in imo vitiorum fundo demersus sit, eripere, manumque ad penitentiam porrigere; desperationem declinavi, meque ipsum ad recti studium paululum confirmare visus sum.

Propterea, ut occultorum cognitor scit Deus, subduxi me a contubernio propinquorum meorum, et a consuetudine amicorum meorum secundum B carnem, aliorumque quorumlibet, sola Dei potentia imbecillitati meæ in omnibus opitulante. Quod ergo a me indocito discere voluisti, sic penitus habet, ut dictum est a domino diacono. Neque id nos temere aut affirmavimus, aut locuti sumus: sed investigandis et perscrutandis sacris Litteris confirmari et corroborari, iisque etiam interrogatis quos conveniebat. Et profecto veritas sic habet, lege divina manifeste velante, non modo per beatum Paulum, sed per alios etiam theologos Patres, qui hoc ipsum discutiunt ac declarant, et cum apostolico mandato consentiunt. Et quorsum ego amplius dissimulabo inconsulte, ac non potius retraham me ipsum, et subducam ab iis qui infelicem animam meam opprimunt? Quantum porro est periculum, cum Patrum summus vociferetur, et dicat: C Si quid sit præter mandatum, aut mandati officium, nequaquam ferendum est, quamvis promissionem vitæ, quamvis mortis minas habeat? Mitto dicere quam multa aliæ sint sententiæ, quæ nos vel minimum a mandato discedere prohibent, cum magni iterum Basilii edictum habeamus: quod omnia prorsus per Evangelium et apostolos a Domino tradita, servanda sint ¹². Hæc ego tibi ut Patri et amico patefacere non dubitavi, quandoquidem nos (ut testis est cordium inspector Deus) neque prædicamus; non enim præminentes sumus; neque odia profiteamur, sed et imperatorem ipsum piissimumque regem charitate gerimus in pectore, omnesque sanguine mihi conjunctos, cum necessarium studiosus sim, ut ipsi nostis; et mentionem ejus facimus etiam in divina liturgia, et pro illo precamur privatim ac publice, et Ecclesiæ communionis participes sumus: absitque ut ab ea unquam separemur. Ignoscite mihi soli peccatori. Delegi hunc mihi angulum, ut desceam peccata mea, et ne miscear cum mundo. Quodnam hoc crimen est? Concede hoc mihi, dilectissime consobrine,

NOTÆ.

(10) Εὐσεβέστατος βασιλεὺς. Scripta est hæc epistola paulo ante primum exilium, cum nondum se imperatoris communione sejunxisset.

pulavit matrimonio. Mense demum Septembri, indictione 4, feria hebdomadis quarta, nuptiæ in S. Mamantis templo celebratæ sunt. (Theophr.)

potes enim, sat scio, ut quietus hic agam, ab omnibus, quoad licet, segregatus: et acri solertia tua obliqua dirige, et aspera complana, pacisque nostræ conciliator esto, et quietis adjutor, ut si quid hinc nobis commodi exstet, juste atque ex ratione dispensefur.

γενοῦ τοῦ εἰρηνικοῦ ἡμῶν βραβευτῆς, καὶ τῆς ἡσυχίας συνασπιστῆς· ἵνα εἰ καὶ τι ἡμῖν ἐστὶν ἐν τούτῳ χρήσιμον, διατηρήσῃ δικαίως καὶ κατὰ λόγον.

V. — *Stephano a secretis.*

Sacros etiam antistites, cum peccant, rite ab aliis, licet gradu inferioribus admoneri. (Baron. an. 795, n. 61.)

Hesterno die cum gloriosa præsentia tua fruermur, post alia quædam colloquia, quorum causa huc veneras, devenimus tandem ad Scripturæ quæstiones, et in ambigua hærentes disputatione, re infecta, digressi sumus. Et nos quidem, domine, rudes et ignari, sapientiæ tuæ minime pares sumus. Ne tamen eorum quæ dici debent silentio nobis iudicium accersamus; etenim *Arguendo*, ait, *argues proximum tuum, et non habebis super illo peccatum*¹³; maxime cum sapientem arguentes magis diligamur: necessariū duximus congruentia tibi commemorare. Tu, domine mi, ut compendio dicam, interrogations multas responsionesque præcicens, hæc dixisti: Non debere antistitem qui gregi præsit, extra fidei causam, si quid in aliis Domini mandatis vel imprudens, vel sua sponte faciat quod vetitum sit, ab ullo admoneri: nobis contra affirmantibus, omnino debere, sed ab iis qui inter alios scientia et prudentia eminent. Undenam vero dicti hujus absurditatem tibi non ostendimus? Primum quidem ex Veteri Testamento. Quid enim de Daniele censeres? An seniores, quamvis ea nondum ætate quæ legitimam loquendi libertatem daret, in divinæ Susannæ condemnatione prævaricantes, non solum admonens, verum etiam condemnans, laudatus est, an non¹⁴? Deinde non animadvertis Joab in populi enumeratione, cum in Dei tentationem res vergeret, supplicantem, obstantem, persuadere divino Davidi conantem, ne id faciat¹⁵? nota enim tibi est historia. Me vero movet et Jethro magnum Moysen admonens, et exhortans non sic regere populum, hominemque rudimentis quodammodo instituens, traducensque ad consilium suum. Et quisnam ipse? Alienigena, etsi socer. Cui loquens? Ei qui omnia ex divina revelatione agebat¹⁶. Atque hæc quidem paucis, ne longiores simus. Transeundum est ad Novum. Reveremur, si placet, gloriosissime, clarissimi orbis terræ præconis edictum: Si postremo revelatum fuerit, primus sileat¹⁷. Non, sicut objicit caritas tua, de fide sola. Et, quod me propemodum fugiebat, magnus præco veritatis Joannes Herodem reprehendit¹⁸. Quæso, responde mihi. Sed explodari, ut video, et deridebor, quod æquiparem me prophetæ. Absit: non ita est, optime. Hæc vero, inquit, scripta sunt ad correptionem nostram¹⁹. Et iterum

μου ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ, καὶ μὴ συμφέρεσθαι τοῖς ἐν κόσμῳ. Τί τοῦτο ἐγκλημα; χάρισαί μοι τοῦτο, ποθεινότητι ἀνεψιέ· οἶδα γάρ ὅτι καὶ δύνη· καὶ ἡρεμεῖν ἐνταῦθα, καὶ ἀποδίστασθαι παντὸς τυχόν ἀνθρώπου· καὶ τῇ ἐμμελεῖ ἀγγιλιεῖ σου τὰ σχολιὰ ποιήσον λεῖα· καὶ τὰ τραχυνόντα καθομάλισον. Καὶ

Ε'. — *Stephano ἀσκηρητικῇ.*

Ἐν τῇ χθὲς ἡμέρᾳ, ἐπειδὴ τῆς εὐκλεοῦς σου παρ-
ουσίας ἐν μεθέξει γεγόναμεν, μετὰ τινος ἄλλας
ὀμιλίας, δι' ἧς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐνταυθα σου ἀφίξεως,
εἰς λόγον πως ἐληλύθαμεν Γραφικῶν ζητημάτων·
καὶ ἐν ἀμφιβολίᾳ πολλῇ συσχεθέντες, ἀπιθάνως πρὸς
B ταῦτα διεστῆμεν ἀπ' ἀλλήλων· καὶ ἡμεῖς μὲν, ὡς
δέσποτα, ἰδιωτίζοντες, οὐ πάντως κατὰ τὴν παροῦ-
σάν σου σοφίαν ὑπαντήσομεν. Ἴνα δὲ μὴ τῇ ἐφησου-
χάζει τῶν ὑπεριζουμένων λαληθῇναί κριμα ἑαυτοῖς
ἀπενέγκομεν (Ἐλεγγὺ γάρ, φησὶν, ἐλέγξεις τὸν
πλησίον σου, καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἀμαρ-
τίαν), ἄλλως τε ὅτι καὶ σοφὸν ἐλέγχοντες μᾶλλον
ἀγαπηθῶμεθα, ἀναγκαῖον φήθημεν προσφωνῆσαι
σοι τὰ ἐπιβάλλοντα. Ὁ κύριός μου, ἵνα συντόμως
ἔρω, τὰς πολλὰς πύσεις καὶ ἀντιρρήσεις ἐπισυ-
στέλλων, ἐφησθα, ὡς οὐ χρὴ τὸν προσώπῳ ποιμεν-
άρχην, ὅτε πιστεῶς, ἐπὶ ταῖς ἁλλαῖς ἐντολαῖς τοῦ
Κυρίου, κατὰ ἀγνοίαν ἢ ἐθελοντὶ πράττοντά τι τῶν
ἀπηγορευμένων, πρὸς τινος ὑπομιμνήσκεισθαι, ἡμῶν
λεγόντων, ὅτι καὶ μάλα· ἀλλ' ὑπὸ τῶν προσχόντων
C ἐν γνώσει καὶ συνέσει παρὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ πρὸς
τοῦτο ὁπόθεν καὶ οὐ παραστησόμεθα σοι τὸ τοῦ
λόγου ἄτοπον; Πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθή-
κης. Τί γάρ σοι δοκεῖ τὸ τοῦ Δανιήλ; Ἄρα τοὺς πρε-
σβυτέρους, καίπερ ὧν οὐ τοῦ ἐνθιμου καιροῦ τῆς εἰς
τὸ λέγειν καὶ παρρησιαζεσθαι ἡλικίας, παρανομοῦν-
τας πρὸς τὴν τῆς θείας Σωσάννης καταδίκην, ἐπ-
ηνέθη οὐ μόνον ὑπομιμνήσκων, ἀλλὰ καὶ κατακρίνων·
ναὶ ἢ οὐ; Ἔττα οὐ δέχη τὸν Ἰωᾶν ἐν τῇ ἀπαρι-
θμήσει τοῦ λαοῦ, ὄντος τοῦ δράματος εἰς παρορ-
γισμόν Θεοῦ, ἀντιβολουῖντα, ἐκλιπαροῦντα, ἀναπει-
θεῖν πειρώμενον τὸν θεῖον Δαβὶδ, μὴ τοῦτο δρᾶν;
οἶστα γὰρ τὴν ἱστορίαν. Ἐπεὶ δὲ θυσιᾶται καὶ Ἰοθὺρ
ὑπομιμνήσκων τὸν μέγαν Μωσῆν, καὶ παρεγγυώμε-
νος μὴ οὕτω διεξάγειν τὸν λαόν, καὶ οἰσεῖ στοιχειῶν,
D καὶ πρὸς τὴν οἰκειάν βουλήν μεταβρῦμίζων. Καὶ
τίς ὧν; Ἀλλογενής, εἰ καὶ κηδεστής. Καὶ τίνι φῶν;
Τῷ πάντα κατὰ ἀποκάλυψιν Θεοῦ διαπραττομένῳ.
Καὶ ταῦτα μὲν ἐπ' ὀλίγον· ἵνα μὴ μακρογορήσω-
μεν. Μετεῖπον δὲ ἐπὶ τὴν Νέαν. Αἰδεσθόμεν, εἰ βού-
λει, πανεύφημε, καὶ τὸ τοῦ τῆς οἰκουμένης δια-
πρυσίου κρυπτός ὑπαγόρευμα, τὸ, Ἐάν τῳ ἐσχητῶ
ἀποκαλυφθῇ, ὁ πρῶτος σιγάτω. Οὐχ, ὡς ἀντιτείνει
ἡ φιλότης σου, τοῦτο περὶ μόνης πίστεως. Καὶ, οἶον
δὴ με παρέλαθε μικρὸν δεῖν, ὁ μέγας κήρυξ τῆς
ἀληθείας Ἰωάννης ἐλέγχει τὸν Ἡρώδην. Ἐρωτῶ,

¹³ Levit. xix, 17; Prov. ix, 8. ¹⁴ Dan. xiii, 1 seqq.

¹⁵ 1 Cor. xiv, 30. ¹⁶ Matth. xiv, 4. ¹⁷ 1 Cor. x, 2.

¹⁸ 1 Reg. xxiv, 1 seqq.

¹⁹ Exod. xviii, 15 seqq.

ἀποκρίναι μοι. Ἄλλ' ἀγγέλιμος ὁ πρὸς ἐμὲ οἶδ' ὅτι γέλως· τὸ ὅτι ἐν μέτρῳ τοῦ προφήτου ἰσοστατεῖ ἐκυτόν. Ἄλλ' οὐχ οὕτως, ὡ βέλτεστέ. Ταῦτα δὲ, φησὶν, ἐργάζηται πρὸς νοουθεσίαν ἡμετέραν. Καὶ αὖθις ὁ Παῦλος· Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς καὶ ὁ Χριστοῦ. Πῶς δὲ καὶ οἷόν τε ὁρθοδοξεῖν τὸν λοξοεργούντα, τοῦ θεοῦ Ἰακώβου ἐνισταμένου, ἐκ τῶν ἐργωνδείκνυσθαι τὴν πίστιν· καὶ τοὺς περὶ τὸ ἐν σφαλλομένους, μὴδὲ τὸ θάτερον ἔχειν· Τοσούτων οὖν καὶ τηλικούτων ὄντων μαρτύρων, οὐκ ὁλομαι ἀντιφάσκειν τὴν εὐγένειάν σου. Εἰ δὲ τοῦτο, ἀντεπιστελλέτω τῇ ἀσυμφιλίᾳ ἡμῶν ἀναλύσεις μὲν ἐν λόγῳ τῶν προταθέντων· ἀντεξαγωγὰς δὲ διαυκρινεστέρας τῶν συσκευασθησομένων σοι. Εἴθε καὶ πάρεσιν· ἡμεῖς γε σιωπήσομεν, καὶ συγγνώμην τῆς ἐνστάσεως, καί περ ἐν ζήλῳ οὐσῃς, αἰτησόμεθα. Τὸ γὰρ ἐπιτιμᾶν μόνον, ῥῆστον· καὶ τοῦ βουλομένου παντὸς, ὡς ἀναγινώσκεις· τὸ δὲ ἀντείστασθαι τὴν ἐαυτοῦ γνώμην διὰ μαρτυρίας τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, ἀνδρὲς ὄντως ὀνίους καὶ νοῦν ἔχοντας. Πρὸς δὲ τὸ μὴ εἰς ἀμετρίαν ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολήν, ἐνταῦθα καταπανσάμεθα τὸν λόγον· παραθέντες καὶ χρήσεις τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος, εἰς ἐντελεστέραν ἀπόδειξιν· φυλαχθεὶς οὖν ἡμῖν ἀμφοτέρωθεν· ἡμεῖς γὰρ τὸ τῆς ἀγάπης σου καλὸν, καὶ γράφοντες, καὶ μὴ γράφοντες, γλιχόμεθα ἔχειν.

Ἐκ τοῦ εἰκοστοῦ λόγου τῶν Ἀσκητικῶν τοῦ ἀγίου Βασιλείου.

Ἐκ τοῦ τριακοστοῦ τετάρτου.

Τὸν μὴ καταδεχόμενον τὰ παρὰ τοῦ προσετώτος ἐγκριθέντα, χρὴ ἐν τῷ φανερῷ, ἢ ἰδίᾳ, αὐτῷ ἀντιλέγειν, εἴ τινα ἔχοι λόγον ἰσχυρὸν κατὰ τὸ βούλημα τῶν Γραφῶν, ἢ σιωπήσαντα τὸ προσεταγμένον ποιεῖν· εἰ δὲ αὐτὸς αἰσχύνεται, ἄλλοις τίσι μεσίταις πρὸς τοῦτο χρησάσθω.

Ἐκ τῶν Ἠθικῶν τοῦ αὐτοῦ λόγου ἐβδομηκοστοῦ δευτέρου.

Ὅτι χρὴ τῶν ἀκρατῶν τοὺς πεπαιδευμένους τὰς Γραφὰς δοκιμάζειν τὰ παρὰ τῶν διδασκάλων λεγόμενα.

Ὅτι δὲ τὸν προσετώτα τοῦ λόγου, μετὰ περισκέψεως καὶ δοκιμασίας πολλῆς, κατὰ σκοπὸν τῆς πρὸς θεὸν εὐαρεστήσεως, ἕκαστον ποιεῖν τε καὶ λέγειν· ὡς ὀφείλοντα καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν πεπιστευκότων αὐτῷ δοκιμάζεσθαι.

Γ'. — Θεοκτίστη τῇ ἐαυτοῦ μητρὶ

Doloris et amoris testes ac pietatis plenas litteras mittit matri, cum eam gravissime aegrotare accepisset.

Εἰ οἷόν τε ἦν δάκρυα ἐν γράμμασιν ἀποκομίζειν, ἐμπλήσας ταύτην μου ἂν τὴν ἐπιστολήν, τιμὰ καὶ γλυκεῖα καὶ θεοπρόσηπτά μου μῆτερ, παρεπεμφάμην σοι ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. Τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἀνεκτὸς φέρω τὰ περὶ σοῦ ἀκούειν, οὐ λέγω ἐντάφια, ἀλλὰ καὶ νοσήματα ἐπιθανάσια. Καὶ ἵνα τί οὕτως, μῆτερ μου, εἴλω ἡμᾶς ἔδωαι, ἀγαπήσασα τὸν μέλλοντα αἰῶνα· ἐκδημησάει ἀπ' ἡμῶν, καὶ ἐνδημησάει

A Paulus: Imitatores mei estote, sicut et ego Christi¹². Qui autem fieri potest, ut recte quis sentiat, agens perverse, divino Jacobo affirmante, ex operibus ostendi fidem, et iis qui circa unum aberrant, neque alterum inesse? Tot igitur et tanta cum sint testimonia, non puto habere nobilitatem tuam quod contradicat. Sin autem: mittat impari amicitiae nostrae solutiones propositionum nostrarum, tum clariores contrarias oppositiones eorum quae astruis. Utinam vero suppetant, et nos silebimus, veniamque contentionis nostrae, quamvis cum zelo conjunctae, postulabimus! Reprehendere enim tantummodo, facile est, et cuilibet volenti promptum, ut legisti; suam vero sententiam sacrae Scripturae testimoniis confirmatam inducere, hominis est sane mentis ac iudicii. Ne ergo in immensum crescat epistola, sinem hic fecimus, adjectis quoque magni Basilii sententiis ad pleniorum demonstrationem. Salvus sis cum tota familia, domine dilectissime, utrimque bene valens. Nos enim charitatis tuae bonum et scribentes et non scribentes cupimus retinere.

πανέστιος, ὁ ἡγαπημένος ἡμῶν δισπότης, εὐεχτῶν καὶ γράφοντες, καὶ μὴ γράφοντες, γλιχόμεθα ἔχειν.

Ex sermone vicessimo Asceticorum sancti Basilii.

Quod ipse quoque admoneri antistes debet, per eos qui inter fratres eminent, si quando labatur¹³.

Ex serm. tricesimo quarto.

Eum qui nolit admittere quae antistes decreverit, oportet respondere ipsi palam aut privatum exponere, si quam habuerit validam rationem sacris Litteris consentaneam: aut certe quod imperatum est, silentio exsequi. Quod si pudore prohibeatur hoc facere, aliis quibuspiam internuntiis ad eam rem utatur¹⁴.

Ex Moralium ejusdem sermone septuagesimo secundo.

Quod debent auditores qui sacrarum Litterarum periti sunt, adhibito iudicio, ea auscultare quae a doctoribus dicuntur¹⁵.

Quod qui ad docendum est praepositus, magna circumspectione ac iudicio, ad eum finem ut placeat Deo, agere singula debet ac loqui, ut qui eorum etiam iudicio qui curae ipsius crediti sunt, probandus sit¹⁶.

VI. — Θεοκτίστη τῇ ἐαυτοῦ μητρὶ.

Si fieri posset ut in litteris lacrymae deferrentur, his plenam hanc epistolam meam, colenda et dulcis Deoque accepta mater, his diebus ad te missem. Revera enim impatientissime fero, cum de rebus tuis audio, non dico funebria, sed morbos etiam lethales. Ac quorsum ita nos, mater, relinquere libuit futuri saeculi desiderio? a nobis abire, et ad Dominum proficisci? Sed tu nimirum, quae

¹² I Cor. II, 1. ¹³ Regul. fus. dispn., interrogat. 27. ¹⁴ Interrogat. 47. ¹⁵ Regula 72, cap. 1. ¹⁶ Reg. 70, cap. 37.

ibi sunt adamaras, mutatoque maiorem ob effectum proposito, ad egregiam sanctamque sororem meam pervenire gestiebas, et ad dulcem dominum meum Euthymium, aut ad ipsum potius sanctorum chorum. Et quo pacto, mater, sine lacrymis pergam epistolam hæc ferere? Ergo id reliquum fuit infelici vitæ meæ, ut mortem quoque tuam audiam? ut lugubrem tibi cantum impendam? ut tumultum tuum cernens, elegos inscribam? ut tu corpore quidem sub terra deponaris: spiritu enim, sat scio, in cælo habitabis: ego vero in terra maneam, tristem adhuc et peccatis obsitam vitam trahens? Quomodo hæc ferenda? mihi vero non eveniant. Attamen permittenda sunt omnia consilio voluntatique optimi Dei nostri. Novit enim quid conducat unicuique nostrum: quid opus sit, intelligit; quod congruum est, adaptat; filiorum amans est Pater, recte omnia disponit, scite, consulte, sapienter, pulchre prorsus, indesinenter. Et, o sapientia et altitudo iudiciorum ejus! quia inscrutabiles et investigabiles viæ ejus. Priore quidem loco sororem assumpsit: assumpsit postea et fratrem; tertium querit. Quis ille tandem futurus est? Si quidem ipsa, magna laus est. Trini enim numeri partium præmio appropinquas, vita rite peracta, quæ omnia reliquisti, omnia Deo dedisti, caput, membra, teipsam: quæ venerandum corpus tuum exercitationibus attrivisti: vitam multis in laboribus exegisti; vel arctam potius et angustam Domini viam emensa, exitum in bona senectute nunc quaeris. Hunc autem ego hactenus deprecor. Cæterum, omnium optimum, quod Deo placuerit. Quis enim consultus quam ille rebus nostris prospiciet? At tu salve, mater, et vivens, et mortua. Non enim morieris, quoniam viva es. Voluntate mortua es vitæ, quia bonum certamen certasti; quia terrenis rebus orbata es, ut cælestium adires hereditatem; quia martyrii certamina sine sanguine participasti; membra tua Christi amore nos abscondens, secunda discedis intestata. Nec enim est de quo testeris, præter vestem tuam cilicinam, et si quod aliud est inopis vitæ instrumentum. Nudam hinc jam Deo te sistis, puram a sordibus terrenis animam gerens. Habes tamen quod nobis relinquant, validam preceationem, quam prope adhuc infantibus nobis impertiebas, nocturnis horis signans et consignans, preceæ pro nobis Domino usquequaque offerens. Relinques et impigram tuam in divinis liturgiis diligentiam, studium castitatis et virtutis, et apostolicam gloriationem laboris. Revera enim plurimus sanctorum manum tuarum labor exstitit, operuitque ac fovit, non nos solos, sed et fratres simul universos, qui te ceu matrem spirituales agnoscetes, colentesque, peræque ut nos ipsi te lugent et invocant. Hæc quæ nondum sunt litteris effluximus, consolationem nobis ipsis captantes, et cordis nostri sensum, quem ipsa etiam per te nosti, patefacientes. Ego igitur, mater sancta, ut maxime vellem, quod te non latet, venire non potui, propter

A πρὸς Κύριον; Ἀλλὰ τὰ ἐκεῖ πάντως ἡγαπήκεις· ἐκ πλείονος πόθου τῇ διαθέσει μεταθεθεῖσα, τὴν καλὴν καὶ ἁγίαν μου ἀδελφὴν ὡς μᾶλλον ἐπεθύμησας καταλαβεῖν, καὶ τὸν γλυκύν μου κύριν Εὐθύμιον, μᾶλλον δὲ τὸν τῶν ἁγίων χορόν. Καὶ, ὦ μήτερ, πῶς ἀδελφὴν παρελεύσομαι τὴν ἐπιστολὴν διερχόμενος; ἄρα ἀπόκειται τοῦτο τῇ δυστήνῃ μου ζωῇ, ἵνα καὶ τὸν σὸν θάνατον ἀκούσω; ἵνα ἐπιφάσω [ms. Reg. ἐπιφάλλω] σοὶ θρηνηθῶς; ἵνα ὁρῶν σου τὸν τάφον, ἐπιγράψω ἐλεγεία; ἵνα ὑπὸ γῆν αὐτὴ σώματι μὲν τεθῇ· πνεύματι γὰρ οἶδ' ὅτι ἐν οὐρανοῖς αὐλισθήσῃ· ἐγὼ δὲ ὑπὲρ γῆν ὦ. ἔλκων ἐτι τὸν ἐδουνηρόν καὶ πολυαμάρτητον μου βίον; Καὶ πῶς ταῦτα ἀνεκτά; μή μοι γένοιτο· κλὴν παραχωρητέον πάντα ἐν τῇ βουλῇ καὶ θελήσει τοῦ ὑπεραγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ γὰρ οἶδεν ὁ B τι συμφέρει ἐκάστη ἡμῶν· ἐπιστάται τὸ δέον· συναρμόζει τὸ πρέπον· φιλόστοργός ἐστι Πατὴρ· καλῶς διατίθεισιν ἅπαντα, εὐστόχως, εὐδοσίως, πανσόφως, παγκάλως, ἀκαταλείπτως. Καὶ, ὦ τῆς σοφίας τοῦ βᾶθους τῶν κριμάτων αὐτοῦ· ὅτι ἀνεξερευνήτοι καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. Προσελάβε γοῦν τὸ πρότερον τὴν ἀδελφὴν, προσελήφατο δεύτερον τὸν ἀδελφόν· ζητεῖ τὸν τρίτον. Τίς εἴη οὗτος; Εἰ μὲν αὐτῇ, μέγα τὸ ἐγκώμιον. Τριαδικῆς γὰρ μερίδος ἐπαθλον διαγύεις, καλῶς διαμέψασα τὸν βίον, πάντα ἀπολιπούσα, πάντα δοῦσα Θεῷ, τὴν κεφαλὴν, τὰ μέλη, σαυτὴν· ἐν ἀσκήσει κατατρέψασα τὸ τίμιόν σου σῶμα· πολὺθλιπτον βίον διεξάνυσσας· μᾶλλον δὲ τὴν C στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν τοῦ Κυρίου βαδίσασα· καὶ νῦν ἐν γῆρει καλῶς ζητοῦσα τὴν ἀνάλυσιν. Ταύτην τοίνυν ἀπέυχομαι τέως ἄρτι. Πλὴν, κράτιστον ὁ τῷ Θεῷ φίλον, καὶ τίς οἰκιοτέρως τὰ περὶ ἡμᾶς βουλευσεται ἄτερ αὐτοῦ; Ἀλλὰ μοι χαῖρε, μήτερ, καὶ ζῶσα, καὶ κοιμωμένη. Οὐ γὰρ τεθνήξεις, διότι ζῶσα εἰ· προαιρέσει ἀπενεκρώθης τῷ βίῳ· διότι καλὸν ἀγῶνα ἡγωνίσαι· διότι ἐσπερήθης τῶν ἐπιγείων, ἵνα τὰ οὐράνια κληρονομήσῃ· διότι τοῖς τοῦ μαρτυρίου ὠμὴν καὶ ἀθλοῖς ἀναιμῶτι· τὰ μέλη σου ἡμᾶς ἀποτεμνοῦσα διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου· ἀμέριμνος ἀπέρχῃ, ἀδιάθετος. Οὐ γὰρ πάρεστί σοι τί διαθέσθαι, ἢ τὸ ἐνδομὰ σου τὸ τρίχινον, καὶ εἰ τι ἄλλο τῆς ἀσκεύατου ζωῆς σχέδιον. Ἀπεντεῦθεν ἤδη γυμνὴ παρίστασαι τῷ Θεῷ, καθάραν τῆς τῶν ὕλων βορβορώσεως φέρουσα τὴν ψυχὴν. Ἐχεις δ' ὅτι ἡμῖν καταλείψεις, τὴν κραταῖαν ἐδχὴν, ἣν καὶ νηπίοις ἡμῖν D οὔσι σχεδὸν κατέπεμπε, σημειοῦσα καὶ κατασφραγίζουσα ἐν ταῖς νυκτεριναῖς ὥραις, λιτὰς ἀνθ' ἡμῶν τῷ Κυρίῳ ἐν παντὶ καιρῷ προσφέρουσα. Καταλείψεις δὲ καὶ τὸ ἄσπληνόν σου ἐν ταῖς θείαις λειτουργίαις, καὶ φιλαγνόν, καὶ σπουδαῖον, καὶ τὸ ἀποστολικὸν καὶ ἡλικίαν τοῦ καμάτου. Τῷ ὄντι γὰρ πολὺς κάματος ἐκ τῶν ὁσίων σου χειρῶν ἐξεληλύθε, καὶ διεσκέπασε καὶ διέθαλψεν, οὐχ ἡμᾶς μόνους, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὴν ἀδελφότητα· οἱ καὶ ὡς μῆτέρα πνευματικὴν ἔχοντες, οἱ καὶ περιέποντες, τὰ ἴσα ἡμῖν καταλοποῦνται σε καὶ ἀνακαλοῦνται. Ταῦτα, ὡς μὴ γινόμενα, ἐσχηματίζαμεν ἐν τοῖς γράμμασι, παρηγορίαν ἡμῖν αὐτοῖς ποιοῦντες, καὶ ὑποδεικνύοντες σοὶ τὰ τῆς καρδίας ἡμῶν, ἅπερ καὶ ἐξ αὐτῆς

ἐπίστασαι. Ἐγὼ τοίνυν, μήτέρ μου ἀγία, ὡς οἶσθα, εἰ καὶ ἤθελον εἰσελθεῖν, οὐκ εἶχον (11) πῶς, διὰ τὴν φροντίδα τὴν ἐπιχειρήσασάν μοι ἀναξίως, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ λόγῳ. Ὡς θαυμαστὸν γάρ, φησὶν, εἰ καὶ Σαουλ ἐν προφήταις· καὶ γὰρ καὶ Θεόδωρος ἐν ἡγουμένοις. Τοῦτό με εἴρεξεν, τοῦτό με ἐδέχθη. Ἐπεὶ σιδηραῖς ἀλύσειν εἰ ἦν κατεπασμένος, διέβροχον αὐτὰς, καὶ πρὸ προσώπου σου ἰστάμην. Νῦν δὲ ἀντὶ ἐμοῦ ἐπεμψά σοι τὸν πρεσβύτερον εἰς μικρὰν παραμυθίαν, ὅτι καὶ αὐτός σοι ποθητός καὶ τίμιος· ἵνα ἐν πᾶσι συμπάρῃ τῇ ἀσθενείᾳ σου, ἐπισκεπτόμενος καὶ φροντίζων τὰ δέοντα· καὶ τε ἐπιμένῃς ἐν τοῖς αὐτοῖς, ἐπιμένῃ· καὶ τε ἐξέρχῃ, συνεξερχόμενος ἅμα τῷ οἰκονόμῳ. Λοιπὸν, ὡς εὐδοῦσαι ὁ Θεός, καὶ φέρει ἡ ἀσθενεία, οὕτως, μήτέρ μου τίμια, καὶ διαγενοῦ, καὶ μὴ ὑπὲρ δύναμιν ταῆς θέλουσα ἐξελθεῖν. Τάχιον δὲ ὅπως διαφέρῃ ἐν τῇ νόσῳ, διάγνωσιν πέμψον ἡμῖν, ἵνα εὐψυχώμεν μικρόν. Κανόνα δὲ εὐθὺς πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἐποίησαν (12) σοι, καὶ εὐχὴν ἔχουσι διηγεῖσθαι περὶ τῆς ὑγείας σου. Χάρισαι ἡμῖν τὴν ἀγίαν σου εὐχὴν· εὐλόγησον ἡμᾶς μητρικαῖς δωρεαῖς· ἀσπασαι ἡμᾶς διὰ τοῦ γράμματος. Ἀδελφὸν Χριστοῦ, καὶ ἔξει εἰς αἰῶνα αἰώνων.

Z. — Εἰρήνη Βασιλοῦση.

Irenen laudat quod tribula relaxaverit. (Baron. an. 801, n. 22.)

Φωνή, φησὶν, ἐν Ῥαμῇ ἠκούσθη, ὁ θεοπικνύτο· Ἰερემίας· θρήνος καὶ ὁδὸς πολὺς. Ῥαχὴλ τότε κλάουσα τὰ τέκνα αὐτῆς. Τὰ δὲ παρόντα οἶα καὶ ἡλίκα· πόθεν που χθές, δέσποινα ἡμῶν πανάγαθε, ἀναφανέντες ἀγγελοὶ τοῦ ἱεροῦ σου παλατίου, καὶ ἀκουτίσαντες ἡμῖν πάσας τὰς γεγεννημένας σου τῶν ἔργων ἀρτιαινέσεις; Ἥχησαν ἡμῶν ἀμφοτέρω ὡς ἀληθῶς τὰ ὅσα. Τί τοιγαροῦν; ὅτι ἡρας συσσεισμένον [f. σύσσημον] ἐν τοῖς πέρασιν τηλικαύτης εὐσεβείας· καὶ ἰδοὺ ἤκουσεν οὐ κυκλοτέρωθεν, ὡς νεφέλαι πετόμεναι, λιταὶ παμπληθεῖς, γεραίρουσαι τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῶν αἰσίων σου καταπράξεων. Φράζε ἡμῖν, ὦ δέσποινα, τίς ὁ ἐπιβιδάσας σου τὸν καθαρῶτατον νοῦν ἐπὶ τὰ ὕψη τῶν νοημάτων τῆς ἀληθείας· ὥστε ὡς ἀπὸ σκοπιδίου τινος ὕψηλῃς μετεώρου καταθρῆσθαι τὰ τοιαῦτα ἀρεστὰ Θεῷ καὶ ὄσια; Διδαξὼν ὅθεν σοι ὁ τῆς εὐσεβείας τοσοῦτος ἔρως ἐνεσκήψε· καλῶς ἀπληστεύεσθαι τὰ θεάρεστα, καὶ εἰς ὑπερῆλάναι φειδοῦς τῆς ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ψυχικῆς τε καὶ σωματικῆς πολυωφελούς προμηθείας. Ἡ ἐπειδὴ πολὺ τὰ θεῖα φρονούσα, καὶ ἡμερομένη μητρικῶς, οὐκ ἀρκετὸν ἡγήσω τὸ μόνον τὸν λαόν σου τῇ ἀνωθεν ἐπικουρίᾳ, ὡς ἐξ Αἰγυπτιακῆς τινος δουλείας, τῆς δυσσεβοῦς, φημί, πίστεως, λυτρώσασθαι· εἰ μὴ, μετὰ τῶν προλαβόντων πολυτρόπως ἐκλαμψάντων σοι διὰ τὴν ἀστέρων ἀγαθουργημάτων, καὶ τὴν παρούσαν, ὡς κολοφῶνά τινά τῶν ἀρετῶν, ἐπιπροσθήσασθαι χάριν; Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος. Εὐφράνῃ ὁ οὐρανὸς

¹¹ Reg. x, 11. ¹² Jerem. xxxi, 15. ¹³ Isa. xlv, 23; ix, 4.

NOTÆ.

(11) *Εἰσελθεῖν, οὐκ εἶχον*. Hanc epistolam scripsit, ut apparet, cum adhuc in monasterio versaretur, proindeque ante exsilium.

(12) *Κανόνα ἐποίησαν*. Ecclesiasticum officium sive preces, quas pro ægra Theodori matre monachi persolverunt.

curam quæ indigno mihi nescio qua ratione incumbit. Mirandum enim, ait, si etiam Saul inter prophetas; utique si et Theodorus inter præpositos. Hoc me inibuit, hoc me constrinxit. Nam si ferreis catenis alligatus fuisset, prefigissem illas, et in oculis tuis apparerem. Nunc vero vice mea presbyterum ad te misi modicæ consolationis gratia, quandoquidem is etiam gratus et carus est tibi, ut in omnibus præsto sit infirmitati tuæ, congrua omnia providens et procurans, ut sive istic maneat, una maneat, sive abeat, simul abeat cum œconomō. Cæterum, sicut dirigit Deus, et feret infirmitas, sic perge, veneranda mater mea, nec supra vires contende, egredi festinans. Citius autem quomodo in morbo te habeas indica nobis, ut paulisper recreemur. Canonem tibi statim fratres omnes pependerunt, et continuum pro salute tua orationem habent. Largire nobis sanctas preces tuas, benedic nobis maternis muneribus: amplectere nos per litteras. Da nobis pacem, quam per Christi gratiam habes, et habitura es in sæcula sæculorum.

ἡμῖν τὴν εἰρήνην, ἣν ἔχεις διὰ τῆς χάριτος τοῦ

VII. — Irene Augusta.

Vox in Rama audita est, ait visionum Dei spectator Jeremias, ploratus et ululatus multus; Rachel tum plorans filios suos. Nunc vero qualia, et cujusmodi sunt presentia? undenam hesterni, domina optima, sacri palatii tui nuntii quos vidimus et audivimus, cum recentes nobis operum tuorum laudes commemorarent? Personuerunt revera ambæ aures nostræ. Quid ergo? quia sustulisti signum ab extremis finibus tantæ pietatis: et ecce ad te veniunt undique, et nubium instar advolantium, preces quamplurimæ, Deum laudantes pro auspiciis actionibus tuis. Dic nobis, domina, equis ille est, qui castissimam mentem tuam evexit ad altissimos sensus veritatis, ut tanquam ex edita specula et sublimi hæc talia cerneret Deo grata et sancta? Doce, unde tantus tibi pietatis amor incescit, ut Deo placentia insatiabiliter expeteres, et ad summum culmen pertingeres saluberrimæ erga Christianorum tum animas tum corpora providentiæ? An, ut divina intelligens et amplectens, maternum in morem non satis duxisti, populum celesti ope velut ex Ægyptiaca quadam servitute, impia, inquam, fide, liberasse; nisi ad præterita, et siderum instar varie collucentia beneficia tua, hanc, veluti quemdam virtutum tuarum colophonem, adieceres gratiam? Sanctus, sanctus, sanctus. Lætetur cælum desuper, cum sacre vocis Isaia dicamus, tametsi istud audacius, quia Deus per te misertus est populi

sui. Impletum est ergo universum regnum tuum gaudio et exultatione, quoniam ablatum est iniquum jugum, quod supra ipsum erat positum, et virga quæ super collum potentie hujus. Quis talia audivit? Eia dicite, viri. Quis sub alio imperio tale ac tantum facinus vidit? Laudate eam, omnes populi, magnificate eam mecum, principes et subditi, sacerdotes et monachi, et Christianorum natio universa. Non enim admiranda solum fuit tot auri talentorum remissio (quanquam incomparabilis illa res est), verum etiam, quod injustitiæ multiplex via hac simul ratione præcisæ est, opus fuit longe sanctissimum. Sublati sunt e medio nexus violentarum lethiferarumque exactionum, qui prædecessores tuos omnes latuerunt; licet ex his nonnulli pie sancteque imperaverint. Hoc enim tibi servabatur. Cessit jusjurandum, crebra dejeratio, vel potius perjurium exigentium simul et debentium, utrisque inde pro re nata altercantibus, dum ille celari debitum exprobrat, hic contra se opprimi sacramento adjurat. Cessavit inopum afflictio, et pauperum sollicitudo, non jam quo remedio mendicitatem depellant, quarentium; quod minus acerbum fuerit; sed ut quod injuste exigitur, et quod desursum quodammodo, ut peccati fetus, irrupit, compulsoribus persolvant. Non pendunt nunc viae, terra marique vectigalia. Consona sunt hæc magni et sacri Chrysostomi verbis. Non amplius spoliuntur injuste pecunia mediterranei ab iis, qui angustos viarum aditus obsident, agrestis cujuspiam dæmonis more, aut immansuetæ feræ delibantis semper aliquid ex sarcina pauperis viatoris. Nec rursus turpium hujusmodi exactionum metu domi se continent egeni, neque oppida, neque maritima loca frequentantes: ubique enim iniquitatis scopuli prominebant. Non amplius nautæ ab oriente et occidente et aquilone solventes, navigando præfocantur, tanquam ex gutture angustis faucibus portorium reddituri. Liberati sunt qui venandi artem exercent, expedite nunc illam obeuntes, sacra Irene. Piscator qui tres forte pisces traxit, idque post magnum prorsus laborem totius diei, unum pendere non cogitur. Auceps cum arcu aut visco pauculas forte aves ceperit, ad victum sibi necessarias immunis a vectigali manens, beatus vivet. Militum uxores domesticum luctum habentes ob virorum amissionem, non acerbè insuper flebunt miserabilem et inhumanam pro mortuo exactionem. Missos facio subulcos, ovium insitiores, vini emptores. Mitto lanios, textores, ferrarios, sutores, fullones, aromatarios, et architectos; atque ut paucis complectar, artem omnem, quæ in auro, vel in ligno, vel in alia demum materia cernitur, ne longior sim, in hac minutiori enumeratione, optima domina, plauserunt omnes suis manibus, et gavisi sunt gaudio magno valde dicentes: Benedicam te, Domine, quoniam misertus es mei, et factus es mihi in salutem.

ἔσται μέθοδος, ὅση κατὰ χρυσουργίαν, ὅση κατὰ ξυλουργίαν, ὅση κατὰ πᾶσαν ἄλλην ὕλην ἐπιθεωρεῖται· ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτείνωμι λόγον· ἐν τῇ τοιαύτῃ κατακερμασίῃ. Ὡ πανάγαθε δέσποινα, ἐπεκρότησαν

ἄνωθεν, μετὰ τοῦ ἱεροφωνοτάτου Ἰσαίου ἐπιδοήσομεν, εἰ καὶ τολμηρὸν, ὅτι ἐλέησιν ὁ Θεὸς διὰ σοῦ τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ἐπλήσθη γοῦν ἡ σύμπασα σου βασιλεία χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως· ὅτι ἀφῆρηται ὁ ἀνομος ζυγὸς ὁ ἐπ' αὐτὴν κείμενος, καὶ ἡ βᾶδος ἡ ἐπὶ τοῦ τραχήλου τῆς τοιαύτης ἐπικρατήσεως. Τίς ἤκουσε τοιαῦτα; δεῦρο, εἶπατε, ἄνδρες. Καὶ τίς ἐώρακεν ἐπ' ἄλλης βασιλείας τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον κατόρθωμα; Ἐπαινέσατε αὐτὴν, πάντες οἱ λαοί· μεγαλύνετε αὐτὴν σὺν ἡμῖν, ἀρχοντές τε καὶ ἀρχόμενοι, ἱερεῖς τε καὶ μονασταί, καὶ πᾶν τὸ Χριστιανικὸν φύλον. Οὐδὲ γὰρ, ὅτι τῶν τοσοῦτων τοῦ χρυσοῦ ταλάντων ἡ ἀφῆσις γέγονε, θαυμαστὸν μόνον, καίπερ ὃν ἀνυπέριθτον· ἀλλ' ὅτι καὶ πόρος ἀδικίας πολυπλάσιος ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει συνεξεκόπη, ὁσιώτατον. Ἡρῆθη ἐκ μέσου στραγγαλιὰ βιαίον καὶ ψυχοφθόρων ἀπαιτημάτων, λαθούσα τοὺς πρὸ σοῦ ἅπαντας, καίπερ τινὰς εὐσεβῶς βεβασίλευκτάς. Τοῦτο γὰρ σοὶ ἀπέκειτο. Πέπνυται ἔφομοσία, πολυορκία, μᾶλλον δὲ ψευδορκία ἐπὶ τῇ τῶν ἀπαιτούμενων καὶ ἀπαιτουμένων· ἀμφοτέρων ἐντεῦθεν ὡς τὸ συμβᾶν ἀπολλυμένων, τοῦ μὲν ὅτι ἀποκρύψει περρωμένου, τοῦ δὲ, ὅτι ὑπερπιάσει καταπολιορκούντος. Πέπνυται ἐκθλίψις στενωχορουμένων, καὶ πενομένων φροντιστήρια, οὐχ ὅπως τῆς πτωχείας φάρμακον ἀλεσιτήριον ἐξευρεθείη ζητούντων· ἦτορ γὰρ ἦν ἂν τὸ λυπηρὸν· ἀλλ' ἵνα τὸ ἀσύνητον, καὶ ἄνωθεν πως ὡς ἁμαρτίας γέννημα ἐπεισφρῆσαν, ἀποτίσωνται τοῖς πράκτορσιν. Οὐκέτι αἱ ὁδοὶ τελωνοῦνται, ὅσαι κατὰ γῆν, ὅσαι κατὰ θάλασσαν. Ἀντίφθογγα ταῦτα τῶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου καὶ ἱεροῦ Χρυσοστόμου εἰρημένων. Οὐκέτι ἡπειρώται ἐξαργυρίζονται ἄδिका κατὰ τοὺς στενωποὺς ἐκ τῶν ἐπικαθημένων ὡσανεὶ ἀγρίου τινὸς δαίμονος, ἡ ἀτιθάσσου θηρὸς, ἀπογευομένου πάντως ἐκ τῆς τοῦ πενομένου ὁδίτου ἐπιφορτώσεως. Οὐδ' αὖ δέει τῶν τοιούτων αἰσχυρῶν λημμάτων οἴκοι μένουσιν οἱ ἀπορούμενοι, μήτε τὰ ἐν ἄστει, μήτε τοὺς παραθαλασσίους τόπους καταλαμβάνοντες· πανταχοῦ γὰρ οἱ τῆς ἀδικίας σκόπελοι προσετήκασιν. Οὐκέτι οἱ πλωτήρες ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ ἐφορμώμενοι καὶ καταπλέοντες ὑποπνίγονται, ὡς ἂν ἐκ λαιμοῦ τοῖς στενοῖς στομίσις τὸ τελωνούμενον ἀποδώσοντας. Ἀφείθησαν οἱ τὴν ἀγρευτικὴν μέθοδον μετερχόμενοι, κούφως ταύτην διαλαμβάνοντες, Εἰρήνην ἐρρόφυε. Ὁ ἁλῆδες τυγχὼν τρεῖς ἰχθύας ἀελκύσας, καὶ τοῦτο πάντως πολλὰ κεκοπιακῶς δι' ὅλης ἡμέρας, τὸν ἓνα οὐκ ἀποτίνυσσιν. Ὁ τοξότης ἡ ὁ ἰξευθὴς οὐσπερ ἐθήρευσεν ὀλίγους τάχα ὄρνεις, ἐξ ὧν αὐτῷ ἡ ἀναγκαία τροφή, ἀλογοθέτητος διαμένων ἐδωκῶσιν. Αἱ στρατιώτιδες τὸ οἰκτεῖον πένθος ἔχουσαι τῆς ἀνδρικῆς ἀποβολῆς, οὐκ ἐπιθρηνησοῦσι πικρῶς τὸν ὑπὲρ τοῦ θανέντος ἔλεινῃ καὶ ἀπάνθρωπον ἐξαπατήσιν. Καὶ πάρεμι τοὺς σὺβάτας, τοὺς προβατεμπόρους, τοὺς οἰνοπράτας. Ἐῷ λέγειν τοὺς κρεωπῶλας, τοὺς ἱστοργούντας, τοὺς χαλκοτύπους, τοὺς σκυτοτόμους, τοὺς δευσοποιούς, ἀρωματοπράτας τε καὶ ἀρχιτέκτονας· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν ἅπαντα κατὰ τὴν ἀνάγκην· ὥ πανάγαθε δέσποινα, ἐπεκρότησαν

ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἅπαντες, καὶ ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα, ἐκείνα εἰρηκότες· Εὐλόγησω σε, Κύριε, ὅτι ἡλέησάς με, καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν.

Διὸ πεποιθὼς ἔσομαι ἐπὶ τῇ θεοδότῳ σου βασι-
λειᾷ. Ταῦτα πάντα (15) αἰνέσεως πλήρη καὶ ἐξυμνή-
σεως, Εἰρήνῃ φιλῇ Χριστοῦ, τὸ γλυκὺ καὶ πρᾶγμα
καὶ ὄνομα. Ταῦτα οὐ μόνον ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῆς βα-
σιλείας σου, ἀλλὰ καὶ μέχρι τερμάτων τῆς οἰκουμέ-
νης διαδοθήσονται, καὶ ἀκούσονται ἡμᾶς ἄλλοθενεῖς,
καὶ θαυμάσονται, καὶ πτοηθήσονται ἀπὸ τῆς εὐπρα-
ξίας τῶν σοφῶν σου ἐπιτηδευμάτων. Αἰδοῦνται γάρ,
φῆσιν, ἀνδρῶν ἀρετὴν καὶ πολέμιοι, ὁ τῶν θεολόγων
διαπρύσιος. Οὕτω φυλάττεται σου ἀβραξεία τὸ βασι-
λειον· οὕτως εἴκει καὶ πείθεται σοὶ ἀσμένως τὸ ὑπ-
ήκοον. Ταύτῃ θεραπεύεις τὸ θεῖον· ταύτῃ ἐπυσφραί-
νεις τοὺς ἐκλεκτοὺς Θεοῦ ἀγγέλους, ἀλλ' οὖν καὶ τοὺς
δούλους καὶ δικαίως πολιτευομένους, Εἰρήνῃ θεώνυμε.
Ἐν τούτοις ἡ εὐσεβεία σου διαλάμπει. Ἐν τούτοις
πᾶν σῶμα καὶ πᾶσα γλῶσσα πρὸς αἰνεσίαν σου ἐξ-
ανοίγεται. Αὕτη ὡς ἀληθῶς ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας·
αὕτη ἡ σφραγὶς τῆς περιποιηθείσης σοὶ πατρικῆς
καὶ θεοπνεύστου τῶν Χριστιανῶν ὀρθοδοξίας, ἐκδικε
τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀληθείας ὑπέρμαχε. Τηλικαῦται
σοὶ αἱ τῶν ἀρετῶν ἐπιδόσεις, ὡς μεγάλοι καὶ ἀξι-
έταινοι οἱ μισθοὶ σου· ὡς πολὺ σου καὶ ὑπερδύλλον
τὸ ἀναπόδομα παρὰ τοῦ τῶν ὧν Θεοῦ. Μέγα μὲν
γάρ καὶ τὸ ἐνα σώζειν. Πῶς γάρ οὐ; ἐπεὶ, ὡς φησὶν
ἡθεῖα Γραφή, Ὁ ἐξάγων ἀξίον ἐξ ἀναξίου, ὡς σῶ-
μα μου ἔσται· τὸ δὲ τοσαύτας ψυχὰς καὶ τὸ πᾶν τοῦ
λαοῦ, πῶς οὐ μέγα καὶ σεβάσιμον, καὶ τῆς ἀνωθεν
μεγαλοδωμεῖς ὄντως ἐπάξιον; Σὺ οὖν τὸ μέγα ὄντως
καὶ πραγματικὸν ὄνομα, μετὰ τοῦ παντὸς καλοῦ εἰς-
εληλυθας εἰς τὰ βασίλεια· καὶ σὺ τὰ ἐγκυκαλιέι-
ματα τῆς δικαιοσύνης ἐπέσεις διαιονίζοντα.

Η'. — Συμεὼν ἡγουμένω.

De monacho qui cœnobium reliquerat.

Ἐπεὶ ἡμᾶς τὰ καθ' ἡμᾶς ὑπολαμβάνουσα ἡ πατρι-
κή σου ἀγασίνη, διὰ τῶν δύο αὐτῆς ἰδιογράφων [ms.
Reg. ἱερογράφων] ἐπιστολῶν ὠμίλησεν ἡμῖν τὰ ἐνέ-
ζοντα καὶ ἐκπλήττοντα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν γραμμα-
τοφόρων ἐυδόκησεν ὁ Θεὸς, ὑποκλιθέντος τοῦ ἡγουμένου,
ἀναληφθῆναι αὐτοὺς ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν μοναστηρίῳ·
καλῶς τοῦτο πράξεως τῆς θεοσεβείας σου, εἰς τὸ ἀνθ-
υπενεχεῖν αὐτοὺς διὰ τοῦ διδασκικοῦ αὐτῆς; λόγου εἰς
τὰ πατρῷα καὶ πνευματικὰ σπλάγχνα. Περὶ δὲ τοῦ
λειποτακτῆσαντος ἀδελφοῦ ἡμῶν, καὶ ὡς ἐκ παραδεί-
σου τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς ἐξοστραχισθέντος, οὐκ οἶδ'
ὅ τι εἴπωμεν. Καὶ ἡμεῖς ἐωρακότες τὸν ἄνδρα τὸ
πρότερον ὡς ἀληθῶς ἀμπελον θεοφύτευτον, πᾶσαν
ἀληθινὴν, πᾶσαν καρποφόρον. Καὶ πῶς ὅτι ἀρτί ἐλυ-
μήνατο αὐτὴν ὅς ἐκ δρυμοῦ, καὶ μονιὸς ἀγριος κατ-
ενημύστω αὐτήν· στραφεῖσιν αὐτῆς, ὡς εἰπὼν, εἰς

Gregor. Nazianz. orat. 22, sub fin. Jerem. xv, 16. Psal. lxxix, 14.

NOTÆ.

(15) Ταῦτα πάντα. Theophanes ad annum 4, Ire-
nes secundo : Τῷ δὲ Μαρτίῳ μηνὶ τῆς θ' ἰνδικτιῶ-
νος, Εἰρήνῃ ἡ εὐσεβὴς Βυζαντιοῖς τοὺς πολιτικοὺς
ἐχαρίσατο φόρους, καὶ τῆς Ἀδύδου καὶ τοῦ Ἱεροῦ
τὰ λεγόμενα κομέρκια ἐκούρισεν· μεγάλως ἐπὶ τού-
τοις οὖν ἄλλοις πολλοῖς εὐχαριστηθεῖσα εὐεργετή-

A Propterea fiduciam sumam in hoc divinitus dato
imperio tuo. Hæc omnia laudis plena et prædicationis,
Irene Christo chara, dulcis et re et nomine. Hæc non solum
qua patet imperii tui potestas, sed ad ipsos usque orbis terrarum terminos celebrabuntur :
audientque de nobis exteræ gentes, et mirabuntur, et obstupescunt
sapientissimarum actionum tuarum felicitatem. Reverentur enim
hominum virtutem etiam hostes, ait theologorum clarissimus. Ita
conservatur inconcussum imperium tuum, ita cedunt et libenter
obediunt tibi subditi. Hac arte Deum colis, hac electos Dei
angelos lætificas, imo et illos qui sancte ac juste vitam ducunt,
Irene divinum nomen. In his pietas tua elucet : in his os omne
et lingua in laudes tuas aperitur. Hæc vera est gloria Ecclesiæ :
hoc sigillum assertæ a te paternæ, et divinitus inspiratæ
Christianorum fidei orthodoxæ, vindex Dei, et veritatis propugnatrix.
Tanta sunt virtutum tuarum incrementa. Quam magna et præclara
merces tua ! quanta et quam excellens retributio ab universorum
Deo ! Magnum enim prorsus est, vel unum servare : quidni enim ?
cum dicat divina Scriptura : Qui educit dignum de indigno, erit
cie ut os meum ; tot animas et populum omnem servasse,
quomodo magnum non censeatur et gloriosum, et cœlesti munificentia
dignum ? Tu ergo magnum revera et efficax nomen, imperium
cum omni bono inivisti : tu iustitiæ reliquias semper vigere sinas.

VIII. — Symeoni præposito.

Supra captum nostrum res nostras suscipiens paternæ
sanctitas tua, ea nobis duabus manu propria exaratis
epistolis suis exposuit, quæ admirationem et stuporem
injecerunt. Sed de tabellariis quidem, Deo placuit ut inflexo
præposito in monasterium suum reciperentur : recte hoc agente
pietate tua, ut eos verborum suorum admonitu paternis
spiritualibus visceribus restitueret. De fratre autem nostro,
qui ordinem deseruit, et tanquam ex paradiso cœnobiticæ
vitæ ejectus est, quid dicam nescio. Vidimus et nos vitem
antea, reversa plantatam a Deo vitem, totam veram,
totam frugiferam. Quomodo nunc Exterminavit eam
aper de silva, et singularis ferus depastus est eam :
conversa ipsa, ut ita dicam, in amaritudinem mortiferam ?
Annon enim, quia traditus est immanibus feris passionum,
amorem carnis dico,

xv, 16. Psal. lxxix, 14.

μασι. Mense porro Martio indictionis nonæ, piissima
Irene Byzantiis civilia remisit vectigalia, et ea quæ
apud Abydum et Hierum dicuntur commercia ex
parte relaxavit : pro quibus aliisque beneficiis populus
maximas ei grates retulit.

dominandique libidinem, videre est illum nunc mentis contemplatione ab illis depastum, et tanquam leonum ore dilaniatum? Parem enim, ut ipse nosti, ac illius qui inconsulto discedit a patre, ab eoque discinditur, ejus lapsum esse censet divinus Basilus, qui sanctam professionem abjicit. Ideo et eadem excommunicationis reliquarumque poenarum sententia plectuntur. Sed hic quidem nos ut peccatores precamur, ut pristinam lucem iterum ex hoc suo vitio hebetato et obscurato intellectu respiciat; domumque denuo ad dulcem Patrem et charissimam congregationem revertatur. Fratres autem ipsos hortamur, ut cœnobitico certamini fortiter insistant, nec propter impii lapsum convellantur: sed potius sincerioris fidei, indissolubilisque connexionis inde ansam arripiant; idque ad sanguinis usque profusionem, quemadmodum Deo pleni Patres prædicant, ut per absolutam religiosæ vitæ perfectionem martyrii coronam in die iudicii recipiant, chorum ineuntes cum Dositheo, et Acacio, et Domitiano, viris plane sanctissimis, qui summa cum obedientia vitam exegerunt. Hodie namque, sicut sanctitas tua in reliquo epistolæ textu ait, mera ubique confusio et inobedientia: dum singuli fere humanis consuetudinibus nituntur, vicinorumque institutis, quæ Dei legibus plane adversantur: maluntque hujus et illius præpositi, quam divinorum Patrum nostrorum vitam observare. Quo fit, ut pastores, et in his ego primus, desipiamus, et Dominum non quæramus, nec irreprehensibilem et constantem vitæ rationem investigemus; sed quasi antiquata lege Dei, et abolito Evangelio, hebescentibusque spiritualibus sanctionibus, atque, ut magis impium quid dicam, quasi mutato immutabili Deo. Nam et hoc illos spectat, qui semper incusant et dies, et ætales, quod aliter hæc, aliter illæ se habeant.

ἀργήσαντος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀπονησάντων τῶν μύστερον, ὡς ἀλλοιωθέντος τοῦ ἀναλλοιώτου Θεοῦ. τοὺς χρόνους καὶ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς γενεάς, ἀλλοίως

Ego vero non a tempore invectum hoc discrimen contendo. Nec enim aliam formam induit cælum, nec motum alium, nec aliam lucem diei opifex lampas, nec præter solum ordinem fertur et circumagitur universum. *Statuit enim illa, ut scriptum est, in æternum et in sæculum sæculi; præceptum posuit, et non præteribit*²⁰. Sed ortum id est, sanctissime, ex mutatione liberæ voluntatis ab amore divino destituta, affectumque suum ad caduca defigens, gloriosa exempla sequi disreclantis, neque archetypam potius patriamque divinam imaginem exprimere, quam deformes et alienas ac prodigiosas. Quamobrem animi simulacra gerimus, partim quidem humanæ naturæ aliquid habentia, partim canis, partim leopardi fortasse, partim piscis, aut alterius reptilis cuiuspiam: sanctitate tua anagogice hæc intelligente. Qui ergo talia decepti effutunt, aut Evangelia palam et nuda fronte perfringant, et martyria

Α πικρὰν θανατικὴν; Μὴ γὰρ ὅτι οὐ παραδοθεὶς τοῖς ἀτιθάσσοις θηροῖς τῶν παθῶν, φιλοσαρκίας τε, φημί, καὶ φιλαρχίας, ἔστιν ἰδεῖν αὐτὸν ἀρτι-τῇ τοῦ νοῦ θεωρίᾳ βιβρωσκόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ κατασπαρτατόμενον οἷα ἀπὸ στόματος λεόντων; Τὴν ἰσὴν γάρ, ὡς οἶσθα, κρίνει ἀπόπτωσιν ὁ θεὸς Βασίλειος, τῷ ἀλόγως ἀναχωροῦντι καὶ ἀποσχιζομένῳ πατρὸς, τοῦ καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον ἐπάγγελμα ἀπορρίπτομένου. Διὰ τοῦτο καὶ τῆς αὐτῆς εἰσι καταδίκης ἐπὶ τῆς ἀκοινωνήσιας, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτιμιῶν. Ἀλλὰ τοῦτον μὲν εὐχόμεθα ὡς ἁμαρτωλοὶ ἀντιπῆσαι πάλιν πρὸς τὸ πρότερον φῶς, ἐκ τῆς ἀμβλυωπαθοῦς καὶ ἐξοφωμένης αὐτοῦ ἐννοίας· καὶ οἵκαδε αὖθις ἐπανιέναι πρὸς τὸν γλυκὺν Πατέρα, καὶ τὴν φιλάτην συνοδίαν. Αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀδελφοὺς παρακαλοῦμεν στήναι γενναίως πρὸς τὴν κοινοδικαὴν ἀθλήσιν· καὶ μὴ σαλευθῆναι ἐκ τῆς τοῦ ἀσεβοῦς καταπτώσεως· μᾶλλον δὲ καὶ μᾶλλον ἐντεῦθεν ἐπιδράσασθαι γνησιωτέρας πίστεως καὶ ἀδίαςπάστου συντεύξεως, τοσοῦτον μέχρις αἵματος, καθὼς οἱ θεοφόροι Πατέρες διαγορεύουσιν, ἵνα τελειωθῇ τοῦ ὑποτακτικοῦ αὐτῶν βίου, τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναδίσκωνται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαγνώσεως, χορεύοντες μετὰ Δοσιθέου, καὶ Ἀκακίου, καὶ Δομετιανοῦ, τῶν πάντων παναγίων, τῶν πανυπηκῶς τὴν πολιτείαν τετελειωκότων. Σήμερον γάρ, καθὼς αἱ λοιπαὶ φωναὶ τῆς ὁσιότητός σου, ἀκρισία πᾶσα καὶ ἀνυποκαζία· ἐπηρειδομένοι τῶν πάντων σχεδὸν εἰπεῖν ταῖς ἀνθρωπίναις συνηθείαις, καὶ ταῖς τῶν προτεχαστέρων διακρατήσεσιν, ἐξ ἐναντίας; ἐχούσαις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ μᾶλλον αἰρουμένοι τῶν δεινῶν καὶ τοῦ δεινὸς ἡγουμένου παρατηρεῖν τὸν βίον, ἢ τῶν θεσπεσίων Πατέρων ἡμῶν. Ἐνθεν οἱ ποιμένες, ἐξ ὧν ἐγὼ πρῶτος, ἡφρονεῦσαμεν, καὶ τὸν Κύριον οὐκ ἐκζητοῦμεν, οὐδὲ τὸ ἀμύμητον καὶ τὸ ἀκράδαντον τῆς πολιτείας ἰχνηλατοῦμεν· ἀλλ' ὡς παλαιωθέντος τοῦ θεοῦ νόμου, καὶ πνευματικῶν θεσμῶν, καὶ, ἵνα τι εἴπω καὶ βλασφημῶ, τοῦτο γάρ ἐστι πρὸς τὸ λέγειν καὶ κατατιθεσθαι μὲν ἐκεῖνας, καὶ ἄλλοις ταύτας.

Ἐγὼ δὲ ἀνταποκρίνομαι ὡς οὐ παρὰ τὸ τοῦ χρόνου διάφορον τοῦτο ὑπῆχθη. Οὐδὲ γὰρ ἐτερόμορφος γέγονεν ὁ οὐρανός, οὐδὲ τερροκίνητος, οὐδὲ ἐτερολαμπής ὁ δημιουργὸς τῆς ἡμέρας φωστήρ, οὐδὲ παρὰ τὴν κρίν τάξιν φέρεται τε καὶ διεξάγεται τὸ πᾶν. Δ' Ἐστῆς γὰρ αὐτὰ, κατὰ τὰ Λόγια, εἰς τὸν αἰῶνα καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· πρόσταγμα ἔδετο, καὶ οὐ παρελεύσεται. Ἀλλὰ τοῦτο συμβέβηκεν, ὡ ἀγῶτατε, κατὰ τὸ ἐνηλλαγμένον τῆς αὐτεξουσίου προαιρέσεως, ὀλιγωρησάσης ἐκ τοῦ θεοῦ ἔρωτος, καὶ περὶ τὰ πρόσυλα τὴν ἐαυτῆς ἐφασιν ἐκδεσφικίας, καὶ οὐ θελούσης, οὐδὲ αἰρουμένης τῶν εὐκλειῶν ἐφάσθαι παραδειγμάτων, οὐδὲ μεταγράψαι ἀπὸ τῆς ἀρχετύπου καὶ πατρίου θεοειδοῦς εἰκόνος, ἐκ δὲ τῶν δυσμόρφων καὶ ἀλλοκότων καὶ τερταουργουμένων. Διὰ τοῦτο τὰ ψυχικὰ ἰνδάλματα ἐπιφέρουμεν, τὸ μὲν τι ἀνθρωπεῖον μέρος ἔχοντα, τὸ δὲ κυνός, τὸ δὲ λεοπάρδου τυχόν, τὸ δὲ ἰχθύος, ἢ τινος ἄλλου τῶν ἐρπε-

²⁰ Psal. cxlvi, 6.

τῶν ἀναγωγικῶς ταῦτα λαμβανούσης τῆς οὐσιότητός σου. Οἱ τὰ τοιαῦτα τοιγαροῦν ἐκ φανατισμοῦ βατταρίζοντες, ἢ ῥηξάτωσαν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τὰ εὐαγγέλια, καὶ τὰ μαρτύρια, καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Κυρίου, καὶ πᾶσαν δόξαν ἀγιοπαράδοτον, ἢ τοῦτο μὴ ποιεῦντες, τὸ νηπιῶδες φρόνημα καὶ ἀλόγιστον ἀποθέμενοι, ὡς ὄντως εἰς ἀνδρα τελούσης τῆς ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὰ θεοπαράδοτα λόγια· καὶ περιπατεῖτωσαν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκπαιδεύτωσαν· ἢ μὴδ' ἕτερον τῶν εἰρημένων ποιοῦντες, καὶ γοῦν τὸ ἐαυτῶν ἀθέλητον καὶ ἄσωτον κατηγορησάτωσαν. Ἰσως γὰρ αὐτοῖς ἔσται χαιρὸς ἀνανήψεως. Θεὺ δέ μοι! Πάτερ τιμώτατε, ὅτι ἔνοχος ὢν πάντων τῶν εἰρημένων, καὶ πάσης διαστροφῆς καὶ ἀνευθύτητος ὑπουργός, ὡς ἐπιμειβεῖν ἄλλοις ἡρξάμην καὶ νομοθετεῖν. Κλαυσάτωσαν καὶ θρηνεῖτωσαν ἐπ' ἐμοὶ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀναίσθητοι λίθοι, κινδυνεύοντι κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ ῥήσονται τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ ἀναξίως μοι παραδεδομένον. Τοσαῦτά μοι προήχθη καλεῖσθαι σοι, ὡ θεοτίμητε, ἀνταποκριθῆναι. Αὐτὸς δὲ ἐρηρεισμένος ὢν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, καὶ τῇ περιλήψει τῶν νομίμων καὶ πατέρων ἐντολῶν, ἀκίνητος μένους καὶ ἀσάλευτος καὶ ἀκατακτότης ἐκ τῶν παρὰ τινων πολυτρόπως προσπεισθησάντων σοι, οἷς ἀνέμῳ ἢ τρικυμιῶν, λογυδρίων, βαινῶν ἐν τῇ βασιλικῇ ὁδῷ τῆς ἀκραίφωδους πολιτείας, καὶ τὴν ἐφ' ἑκάτερα παρατρέχων ματαιολογίαν τῶν ἀνθρώπων, εὐχόμενός τε διαλαίπτως ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν τὰ κράτιστα.

Θ. — Γελασίφ μαθητῇ.

[15']

IX. — Gelasio discipulo.

Apostatae, ut ad monasterium redeat.

Ἦ τέκνον μου, ἄββα Γελασίε, πῶς ποτὲ σε ἐξωστράκισεν ὁ ἀρχέκακος Σατανᾶς ἐκ τοῦ κοινοβιακοῦ παραδείσου, ὡς ποτὲ τὸν Ἀδὰμ ἐκ τῆς Ἑδέμ, πεισθέντα τῇ βουλῇ τοῦ ὀφιογνώμονος Ἀμμοῦν; Καὶ ἄρτι αὐλίξῃ ἐν τόποις οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ ὁ Κύριος, ἀκανθοφορῶν καὶ ἐργαζόμενος ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας. Τί γὰρ καλὸν ἐξεληλυθὼς ἢ εἰργάσω, ἢ ἐργάζῃ; Τί δὲ οὐ μᾶλλον πονηρὸν καὶ ἀπεικνόν; Ἐξέλιπέ σου τὸ νερὸν φῶς τῆς ὁδηγίας· ἐσδέσθη ὁ σπινθὴρ τῆς πνευματικῆς φιλίας. Οἱ φίλοι σου καὶ οἱ πλησίον σου, οὐ μόνον λέγω τοὺς ποθεινοὺς σου ἀδελφοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ Θεοῦ ἀγγέλους, ἐξ ἐναντίας σου ἀπομακρόθεν ἔστησαν, καὶ ἤγγισαν οἱ δαίμονες, ἐκζητοῦντες ἀπολέσαι σου τοὺς προειργασμένους ἀσκητικούς καμάτους. Ποῦ ποτὲ σου ἢ καθαρὰ προσευχή; ποῦ ποτὲ σου ἢ ἀκράδαντος ὁμολογία; ἢ φωτοποιεὺς ἐξαγόρευσις; ἢ ἀγγελικὴ χοροστασία; ἢ θεομίμητος ὑπακοή; ἢ χριστοφόρος ταπεινωφορυσίνη; ἐκεῖνο τὸ καλὸν καὶ τερπνόν, ὃ ᾄδει ὁ ἅσματογράφος Δαβὶδ, ἢ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνοικησὶς σου τῶν ἀδελφῶν; Τοῦτων πάντων ἐπειδὴ ἔρημος γέγονας, τέκνον μου, ἔχεις ἀντεισαχθέντα σοι τὰ ἐναντία, σκοτασμὸν νοῦς, ἀναλγησίαν ψυχῆς, πῶρῳσιν καρδιακὴν, δυσπιστίαν, ἀνελπιστίαν, ὀλιγωρίαν, φόβον θανάτου, τρόμον ἀπολογίας. Καὶ τί δεῖ καταλέγειν ἐν ἑκαστῶν, ὅτι στένων καὶ τρέμων Καϊνικῶς πάντως διαβιοῖς; Καὶ οὐκ ὡς λέγω τῶν σαρκικῶν

et justificationes Domini, et omnia a sanctis transmissa volumina: aut si hoc facere abnuant, puerilem sensum et a ratione alienum deponentes, ut qui reipsa in virum evaserint ætatis plenitudinis Christi²¹, secundum divina oracula, et ambulant ipsi, et alios erudiant: aut si neutrum facere volunt, suam ipsorum socordiam et intemperantiam accusent. Forsitan tempus erit quo resipiscant. Sed, heu mihi! Pater colendissime, qui horum omnium reus quæ dixi, omnisque vitii et pravitatis adjutor, insultare aliis cœpi, legesque præfigere. Plangent me lugeantque lapides ipsi sensus expertes, qui per singulas horas versor in discrimine, Christique gregem indigno mihi commissum dissipō. Atque hæc hactenus, te jubente, a Deo honorate, respondi. Tu vero Spiritus virtute subnixus, legitimarumque et paternarum sanctionum observatione, immobilis permane, et inconcussus atque intrepidus, adversus quorundam variis in te modis, ventorum ac procellarum instar, irruentes rumusculos, regia integre vitæ via incedens, et inanes hominum utramque in partem voces contemnens, ac pro humilitate nostra sine intermissione orans quam studiosissime.

et in te modis, ventorum ac procellarum instar, irruentes rumusculos, regia integre vitæ via incedens, et inanes hominum utramque in partem voces contemnens, ac pro humilitate nostra sine intermissione orans quam studiosissime.

O fili mi, abba Gelasi, quo tandem pacto malorum te auctor Satanas, ex cœnobio paradiso, sicut Adam olim ex Eden, serpentine Ammon consilio obsecutum exterminavit? Et nunc in locis habitas quæ Dominus non respicit, spinas producens, et ignominie passiones in sudore vultus tui exercens. Quid enim recti ex quo digressus es, vel egisti, vel nunc agis? Quid potius non perversum ac detestandum? Defecit te mentis lumen quod viam monstrabat: extincta est scintilla spiritualis necessitudinis. Amici et proximi tui; non tantum charissimos fratres tuos dico, sed ipsos quoque Dei angelos; adversum te eminens steterunt²², et propius accessere dæmones, anteactos labores tuos asceticos abolere cupientes. Ubinam pura olim precatio tua? ubinam inconcussa confessio? ubi splendida exomologesis? ubi angelica chori frequentatio? Dei æmula obedientia, Christum gerens humilitas, bonum illud et jucundum, quod canticorum scriptor prædicat David, fratrum in unum habitatio²³? His omnibus quoniam orbatus es, fili mi, contraria quæ horum loco immissa sunt habes, obscurationem mentis, stuporem animi, cæcitatem cordis, incredulitatem, desperationem, incuriam, mortis metum, horrorem iudicii. Et quid opus est singula percensere, cum gemens et tremens Caini prorsus more vitam ducas? Nec memoro carnalium

²¹ Ephes. iv, 13. ²² Psal. xxxviii, 12. ²³ Psal. cxxxii, 1.

eupiditatum turbam interiora tua inflammantem, et peccatum succedentem. Quapropter, filii mi, perspecta per humilem epistolam meam veritate, et ad lumen suspiciens, ac divinitus compunctus, et amice vulneratus, reputansque ac recogitans unde excideris, et in quibus miseriis veriseris, et ubi habites, nempe, ut sic dicam, in tabernaculis Cedar²²; redi ad sanam mentem, recurre ad locum tuum, expergiscere, renovare, et recalesce; et ne horam cuncteris, ne diem, ne hebdomadem: sed quantocius omnibus abjectis, præsentī atque intrepido animo ad me veni infelicem Patrem tuum, et ad egregios fratres tuos, et magnum Patrem meum, et Patrem tuum. Et hac quidem de causa consilium erat, postquam te istuc appulsum cognovi, etiam fratrem cum litteris mittere, qui te revocaret. Sed quia presbyter litterarum lator mihi plane confirmavit te ad solas litteras venturum, ideo epistola contentus fui. Et vero jubent prorsus, filii mi, sicut dictum est, non solum ego miser, et Pater meus, verum et nostri domini Joannes præcursor ac Joannes Theologus, ut quam citissime gradum referas, priusquam te inopinata mors occupet. Quod si obfirmatus adhuc, quod minime reor, obdurescas, et pertinaciter resistas; scito te excommunicatum esse, et a sanctis omnibus, et a nobis peccatoribus donec faciem nostram videas. Sin autem gradum referes, ut jussimus, jam veniens solutus es, tum ad divina dona, tum ad alios cibos.

X. — Nicolao discipulo.

Electo in præpositum tradit

Quandoquidem Dei nutu, spiritualis filii Nicolae, ad præfecturæ apicem evectus es, observare omnino debes, quæ in hoc libello præcepta sunt. Non igitur ullatenus immutabis, quam a spirituali monasterio tuo accepisti formam et regulam, absque necessitate. Non possidebis ex hoc mundo quidquam, nec tibi proprium repones vel unicum argentum. Non divides animum et cor tuum affectu curisque, propter eos qui tibi a Deo commissi sunt, tibi que in spiritu filii ac fratres facti sunt; non erga necessarios olim secundum carnem, aut cognatos, aut amicos, aut sodales. Non erogabis res monasterii tui, neque in vita, neque post mortem, sive elemosynæ titulo, sive legati, in tuos olim necessarios, ut dictum est, et amicos: nec enim de mundo es, ut res mundi attingas: præterquam si qui forte ex cenobio in ordinem nostrum transierint: atque ita curam eorum geres juxta sanctorum Patrum exemplum. Non possidebis servum, neque ad tuos usus, neque ad monasterii cui præsidēs, nec denique ad agri tui, hominem qui ad Dei imaginem factus est: hoc enim sæcularibus solis concessum est. Tu vero teipsum exhibere unanimis fratribus tuis servum animo debes, licet externa specie tanquam dominus et magister habearis. Feminei sexus

A παθὼν τὸν ἐσμὲν ἀναρρίπιζοντά σου τὰ ἐντὸς, καὶ ἀναφλέγοντα τὴν ἁμαρτίαν. Διδὼς δὲ, τέκνον μου, ἐπιγνοὺς τὸ ἀληθὲς διὰ τῆς ταπεινῆς μου ἐπιστολῆς, καὶ ἀναβλέψας πρὸς τὸ φῶς, καὶ κατανυχθεὶς θεϊκῶς, καὶ πληγείς φιλικῶς, καὶ ἀναπλήσας καὶ ἀγνωρίσας θέν ἐξέπεσας, καὶ ἐν τοίοις εἰ δεινοῖς, καὶ ποῦ παροικεῖς, ὡς εἰπεῖν, μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ· ἀνάσφηνον, καὶ ἀναπῆδησον, καὶ ἀνεγέρθητι, καὶ ἀνανέωθητι, καὶ ἀναθερμάνθητι· καὶ μὴ ὥραν, μὴ ἡμέραν, μὴ ἔβδομάδα· ἀλλὰ θάπτην χαίρειν πᾶσιν εἰπὼν, ἦκε ἐρρωμένως καὶ ἀνευδοίας πρὸς με τὸν δύστηνόν σου Πατέρα, καὶ πρὸς τὴν καλὴν σου ἀδελφότητα, καὶ πρὸς τὸν μέγαν Πατέρα μου καὶ Πατέρα σου. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐδουλόμην μὲν, ἥνικα ἔμαθον ὅτι αὐτόθι ἐξεπελάσθης, καὶ B ἀδελφὸν πέμψαι σὺν τοῖς γράμμασιν, ἵνα σε ἀναρρύσῃται. Ἐπεὶ δὲ ὁ γραμματοφόρος καὶ πρεσβύτερος ἐδεδαιώσατό με πάντως ἐκ μόνων τῶν γραμμάτων ἦκειν σε, διὰ τοῦτο ἠρέεσθην τῇ ἐπιστολῇ. Καὶ δὴ πάντως, τέκνον μου, καθὼς εἰρηγεται, οὐ μόνον ἐγὼ ὁ τάλας, καὶ ὁ Πατήρ μου, ἀλλὰ καὶ οἱ δεσπότες ἡμῶν, ὁ Πρόδρομος, καὶ ὁ Θεολόγος, ἐγκαλεῖσθαι σοι, τάχιστα ἀποκινῆσαι, πρὶν ἀπροδοκίτου θανάτου καταλάβῃ τὸ τέλος. Εἰ δέ τι, ὃ οὐχ ὑπολαμβάνω, σκληρυνόμενος σκληρυνθῇς καὶ αὐθαδιάσεις· γίνωσκε ἀκοινωνητὸν σε εἶναι, καὶ ἐκ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ἐξ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἕως ἂν ὄφει τὸ πρόσωπον ἡμῶν. Εἰ δὲ ἀποκινήσεις, καθὼς ἐνετεῖλάμεθα, ἥδη ἐρχόμενος λελυμένος εἶ, καὶ τῶν θείων δώρων, καὶ τῶν ἄλλων βρωμάτων.

C

F. — Νικολῶ μαθητῇ.

[κα.]

præcepta vitæ monasticæ.

Ἐπειδὴ εὐδοκίᾳ Θεοῦ προεδιβάσθης, τέκνον πνευματικὸν Νικόλαε, εἰς τὸ πρὸς ἡγουμενείας ἀξίωμα, δέον παραφυλάξαι σε πάντα τὰ ἐντεταλμένα σοι ἐν τῷ παρόντι γραμματικῷ. Οὐ διαλλάξεις οὖν ὅπερ παρέλαβες τύπον καὶ κανόνα παρὰ τῆς πνευματικῆς σου μονῆς ἐν ἁπασιν ἀνευ ἀνάγκης. Οὐ κτήσῃ τι τοῦ κόσμου τούτου, οὐδὲ ἀποθησαυρίσεις ἰδιορίστω; εἰς ἐαυτὸν μέγχι καὶ ἐνὸς ἀργυρίου. Οὐ διαμερίσεις τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν σου ἐν σχέσει καὶ φροντίδι, παρὰ τοὺς πεπιστευμένους σοι ὑπὸ Θεοῦ, καὶ γεννωμένους σοι πνευματικῶς υἱοὺς καὶ ἀδελφοὺς· οὔτε εἰς τοὺς ποτε ἰδίους κατὰ σάρκα, ἢ συγγενεῖς, ἢ φίλους, ἢ συνεταίρους. Οὐ χρήσῃ τοῖς τῆς οἰκίας σου μονῆς, οὔτε ζῶν, οὔτε μετὰ θάνατον, ἐλεημονητικῶς, ἢ κληρονομικῶς, εἰς τοὺς ποτε προειρημένους ἰδίους καὶ φίλους. Οὐ γὰρ ἐκ τοῦ κόσμου εἶ, ἵνα μετέχῃς τῶν ἐκ τοῦ κόσμου· πλὴν εἰ μὴ που μεταβαίεν τινες ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς τάγμα· καὶ οὕτω φροντίσεις κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων Πατέρων. Οὐ κτήσῃ δοῦλον, οὔτε εἰς οἰκίαν χρεῖαν, οὔτε εἰς ἣν ἐπιστεύθῃς μονὴν, οὔτε εἰς ἀγροὺς σου, τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενοῦσα ἀνθρωπον· τοῦτο γὰρ μόνους τοῖς ἐν τῷ βίῳ συγχεχώρηται. Σοὶ δὲ χρεῖαν ἐαυτὸν παρασχεῖν τοῖς ὁμοφύχοις σου ἀδελφοῖς δοῦλον τῇ προθέσει, καὶ τῇ ἐξῷ ἐπι-

²² Cant. 1, 4.

φανεία ὡς δεσπότης λογιζῇ καὶ διδάσκαλος. Οὐ
 σχολῆς ζῶων τῶν ἐκ τοῦ θήλεος γένους εἰς χρεῖαν
 ὑπουργικὴν, ὃ τῷ θήλει παντάπασιν ἀποταξάμενος
 οὔτε ἐν τῇ μονῇ, οὔτε ἐν τοῖς ἀγροῖς· καθὼς οὐδεὶς
 τῶν ὁσίων καὶ ἁγίων Πατέρων ἡμῶν ἐκρήσαντο, οὔτε
 ἡ φύσις αὐτῇ ἐπιτρέπει. Οὐκ ἐποχούμενος ἔση ἱπ-
 ποῖς καὶ ἡμιόνους ἀνευ ἀνάγκης· ἀλλὰ Χριστομιμή-
 τως πεζοπορήσεις. Εἰ δ' οὐ· πῶλός σοι τὸ ὑποζύγιον
 ἔσται. Παραφυλάξεις πάντως τὸ τὰ πάντα τὰ ἐν τῇ
 ἀδελφότητι κοινὰ εἶναι καὶ ἀμέριστα· καὶ μὴδὲν
 κατὰ μέρος τοῦ καθέκαστον εἰς ἐξαυθέντησιν, μέχρι
 καὶ βραβίδος. Σοῦ δὲ καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, μὴ τί
 γε ἄλλο, ἔστωσαν διαμεμερισμένα ἐν ἰσότητι ἀγάπης
 πᾶσι τοῖς πνευματικοῖς σου τέκνοις καὶ ἀδελφοῖς.
 Οὐκ ἐξουσιάσεις ἐπὶ τοῖς δυσὶν ἀδελφοῖς σου καὶ τέ-
 κνοις μου· οὔτε πρὸς ἀρχὴν, οὔτε πρὸς χειροτονίαν
 πρᾶξαι τι παρὲς τῆς πατρικῆς σου ἐντάλλεως. Οὐ
 σχολῆς μετὰ κοσμητικῶν ἀδελφοποιίας, ἢ συντεκνίας,
 ὃ φυγὰς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ γάμου. Οὐ γὰρ εὐρῆται
 ἐν τοῖς Πατέρας· εἰ δὲ καὶ εὐρῆται, σπανιάκις, καὶ
 τοῦτο οὐ νόμος. Οὐ συνεστιαθῆς μετὰ γυναικῶν,
 πλὴν τῆς κατὰ σάρκα μητρὸς, καὶ ἀδελφῆς, οὐκ
 οἶδα εἰ μὴ τις βία καὶ ἀνάγκη, καθὼς παρακαλεῦν-
 ται οἱ ἅγιοι Πατέρες. Οὐ σχολῆς τὸ πολυπρόδοον καὶ
 πολυγύρετον, ἀνευ ἀνάγκης ἐγκαταλιμπάνων τὸ
 οἰκεῖον ποίμνιον· ὅπου γε καὶ ἐγκαθημένου σου μό-
 λης διασώζονται τὰ πολυτροπώτατα καὶ πολυδιεξ-
 ὀδευτα λογικὰ πρόβατα. Παραφυλάξεις πάντως τὸ
 ποιεῖσθαι τρισάκις τὴν κατήχησιν τῇ ἑβδομάδι, καὶ
 καθ' ἑστέραν· ἐπειδὴ πατροπαράδοτον τοῦτο, καὶ
 σωτήριον. Οὐ δοίης ὅπερ λέγουσι μικρὸν σχῆμα,
 ἔπειτα μετὰ χρόνου ἕτερον ὡς μέγα. Ἐν γὰρ τὸ
 σχῆμα, ὥσπερ καὶ τὸ βάπτισμα, καθὼς οἱ ἅγιοι Πα-
 τέρες ἐκρήσαντο. Οὐ παραθῆς τοὺς νόμους καὶ κα-
 νόνας τῶν Πατέρων, πρό γε πάντων τοῦ ἁγίου Πατρὸς
 ἡμῶν Βασιλεῖου· ἀλλὰ πᾶν ὃ τι ποιεῖς ἢ λέγεις, ὡς
 μαρτυρίαν ἔχων ἐκ τῶν Γραφῶν πράξεις, ἢ ὡς ἐκ
 πατρικῆς σου συνηθείας, ἀνευ παραβάσεως ἐντολῆς
 Θεοῦ. Οὐ καταλείψεις τὸ ποίμνιόν σου, καὶ εἰς ἕτερον
 μεταβῇς, ἢ πρὸς μερίζονα ἀξίαν ἐπαναδράμοις, ἀνευ
 πατρικῆς σου διαγνώσεως. Οὐ φιλιᾷσεις μετὰ κα-
 νονικῆς, οὐδὲ παραβάλης ἐν γυναικεῖν σεμνεῖν, οὐδὲ
 καταμόνας ὁμιλήσεις μοναζούσῃ, ἢ κοσμικῇ, εἰ μὴ
 πού ἀνάγκη ἔλκοι· καὶ τότε δύο παρόντων ἐξ ἑκατέ-
 ρου μέρους προσώπων. Τὸ γὰρ ἐν, ὡς φησιν, εὐεπ-
 ηρέαστον. Οὐκ ἀνοίξεις τὴν θύραν τῆς ποίμνης ἐπὶ
 εἰσόδῳ παντοίας γυναικὸς, ἀνευ μεγάλης ἀνάγκης·
 εἰ δὲ δυνατός εἰ ἀσυμφανῶς δέχεσθαι, οὐδὲ τοῦτο
 ἀπόβλητον. Οὐ ποιήσεις σεαυτὴν καταγώγιον, ἢ τοῖς
 πνευματικοῖς σου τέκνοις οἶκον κοσμητικῶν, ἐν ᾧ εἰσι
 γυναῖκες, ἐπὶ συγχῶ παραβάλλων· ἀλλ' ἐκλέξῃ εἰς
 ἀνδρῶν εὐλαβῶν τὰς παροδικὰς καὶ ἀναγκαῖας χρεῖας
 ποιεῖσθαι. Οὐ κτήσῃ μαθητὴν εἰς τὸ κελλῖον σου
 μεῖράκιον προσπαθῶς· ἀλλ' ἐκ προσώπου ἀνυπ-
 όπτου, καὶ ἐκ διαφόρων ἀδελφῶν, τὴν ὑπουργίαν σου
 ποιήσεις. Οὐ κτήσῃ ἱματισμὸν ἐξηλλαγμένον καὶ
 πολυτίμον, ἀνευ τοῦ ἱερατεύειν σε· ἀλλὰ τοῖς ταπει-
 νοῖς πατρομιμήτως καὶ ἐνδύσῃ καὶ ὑποδύσῃ. Οὐκ
 ἔση ἀδρόδαιτος, οὔτε ἐν οἰκείᾳ σου θαμνῇ, οὔτε ἐν

A animal ad necessaria ministeria nullum habeas,
 qui feminis omnino renuntiasti, nec in monasterio,
 nec in agris : nullus siquidem sanctorum Patrum
 usus est, et natura ipsa non permittit. Non vehe-
 ris equis aut mulis absque necessitate ; sed Christi
 exemplo pedibus iter facies : sin minus, pullus
 asini erit jumentum tuum. Curabis omnino ut in-
 ter fratres communia et indivisa sint omnia,
 et nihil cuiusquam proprium jure dominii, ne
 acus quidem. Tibi vero et corpus et anima, ne di-
 cam cætera, æqua lance charitatis in omnes spiri-
 tuales filios tuos ac fratres dividantur. Non uteris
 potestate erga duos fratres tuos, et filios meos,
 ut vel ad præfecturam, vel ad ordinationem sine
 Patris jussu quidquam agas. Ne contrahas cum
 B secularibus fraternitates, vel confiliationes ;
 quippe qui sæculum et nuptias reliquisti. Neque
 enim exstat exemplum in Patribus ; et si exstat,
 perrarum est, nec legis vim habet. Non epulabere
 cum feminis, excepta matre tua secundum carnem,
 et sorore, nisi vis aliqua et necessitas urgeat, sicut
 admonent sancti Patres. Ne frequens sis in egres-
 sibus et circumcursionibus, proprium ovile dese-
 rens sine necessitate, cum difficile sit, etiam si
 assiduus incubes, variables et erraticas rationales
 oves servare. Cura prorsus ut catechesim qualibet
 hebdomade ter facias, ad vespertum ; quoniam a
 Patribus id traditum, et salutare est. Ne dederis
 parvum quem vocant habitum, ac, veluti post spa-
 tium temporis, alterum velut magnum : unus enim
 C est habitus, sicut et baptisma, quemadmodum in
 more fuit sanctorum Patrum. Ne transgrediaris
 leges et regulas Patrum, præcipue sancti Patris
 nostri Basili : sed quidquid agas dicasve, tanquam
 testimonium ex sacris Litteris habeas, aut ex pa-
 ternæ consuetudine, id age, sine divini præcepti
 prævaricatione. Non deseres gregem tuum, ut ad
 alterum transeas, vel ad majorem dignitatem con-
 scendas sine Patris tui arbitrio. Non in eas familia-
 ritatem cum canonica, neque muliebrem monaste-
 rium ingrediaris, neque seorsum cum ulla collo-
 quaris monacha vel sæculari, nisi necessitas
 compellat ; ac tum quoque duabus utrinque perso-
 nis astantibus : una enim, ut aiunt, calumnie
 obnoxia est. Non aperies ostium ovillis, ut femi-
 nam ullam intromittas sine magna necessitate :
 quod si absque mutuo aspectu admitti potest, ne-
 que id negligendum. Non facies tibi diversorium,
 aut spiritualibus filiis tuis sæcularem domum in
 qua sint feminae : ita ut eam frequentes : sed apud
 religiosos potius viros diversari, et necessaria vitæ
 subsidia capere studebis. Non habebis in cella tua
 discipulum adolescentem, quo afficiare : sed per-
 sonæ minime suspectæ, ac diversorum adeo fra-
 trum ministerio uteris. Non sit tibi vestimentum
 elaboratum, et pretiosum, præter sacerdotale ; sed
 humiliter Patrum exemplo et indueris et calcea-
 beris. Non eris delicatus ac lautus, neque in pri-
 vato tuo sumptu, neque in hospitum receptione :

hoc enim ad hujus vitæ voluptarios pertinet. Non thesaurizabis aurum in monasterio tuo; sed quidquid in unoquoque genere redundabit, adaperto ario tuo pauperibus, sanctorum Patrum more, largire. Non servabis locum obseratum, nec curam geres œconomiae: sed tota cura tua animarum esio. Aurum vero et res usui necessarias œconomocommittes, et cellario, et ut cuique convenit ministerio: ita nimirum, ut penes te sit omnium potestas, et officia in hunc aut illum, ut voles, transferas, rationemque exigas cujuslibet administrationis, prout mandasti. Non facies vel ages quidquam in re nulla ex proprio sensu, sive proficiscendum est, seu vendendum vel emendum; neque in receptione vel ejectione fratrum, neque in aliis rebus externis; sed neque in animæ erratis, sine consilio eorum qui iudicio et pietate præstant, unius aut duorum, triumve aut plurium, prout res feret, sicut a Patribus sancitum est. Hæc omnia, et quæcunque alia accepisti, servabis et custodies, ut bene tibi sit, et prospere agas in Domino omnibus diebus vitæ tuæ. Contrarium enim absit vel dicere vel cogitare.

παρέλαβες, φυλάξεις καὶ φρουρήσεις, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ κατευοδούμενος ἐν Κυρίῳ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου. Τὸ γὰρ ἐναντίον ἀπείη καὶ λέγειν καὶ ἐννοεῖν.

XI. — Anastasio episcopo Cnosia.

De officio episcopi.

Quid vis tibi, sanctissime Pater, et quid tantopere post unam et alteram excusationem adhuc instas, ut a me imperito et vitiis dedito utilitatis sermonem recipias? Ego potius a te doceri opus habeo, qui et ordine inferior sum, et vita obcæcatus, non de episcopatus officiis, (quam enim ineptus sim!) sed de monastico statu, sive de præpositura; quoniam pacto indigne mihi commissum gregem congruenter regens, propitium in terribili responsionis meæ die iudicem nanciscar. Sed tu nimirum per summam modestiam tuam hoc egisti: explorare enim ignorantiam meam voluisse, id mihi de pontificatu tuo nefas est suspicari. Ego vero meum ipsius gradum, o sacrum caput, pertimesco, et animo æstuo circa animarum gubernationem; quomodo tandem ex turbulento ac procelloso mari spirituali traditum mihi parvum hoc et spirituale navigiolum ad salutis portum perducam: cum ad munus hoc et vita integra, et scientia idonea sit opus; ut tanquam duplici clavo gubernans, vigilanter ac perite intactum aquis peccati meipsum et eos qui me sequuntur custodiam. Hæc igitur tam miseri est excusatio. Verum quia sanctitatis tuæ præcepto penitus non obtemperare, tametsi vires meas superet, periculo non vacat: præsertim cum ab ipso etiam Patre meo mandatum acceperim: utriusque obedientia fretus, hoc tibi, divinissime Pater, per communionis speciem profitebor: longe majus multisque partibus navicula mea excellentius esse navigium perfectionis tuæ, episcopale, inquam, fastigium, si cum præpositi dignitate comparetur: et tanto scilicet, quanto in plures imperium sortitus es, eosque non volentes

αὐταὶ ὑποδοχοῖς τῶν ξένων· τοῦτο γὰρ τῆς μερίδος τῶν ἀπολαυστικῶν τοῦ παρόντος βίου. Οὐ θησαυρίζεις χρυσίον ἐν τῇ μονῇ σου· ἀλλὰ τὸ κατὰ περιουσίαν ἐπὶ παντὸς εἶδους μεταδόσεις τοῖς πενομένοις ἐν ἀνολίξει τῆς αὐλῆς σου, καθὼς καὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες. Οὐ κρατήσεις τόπον ἡφαλισμένον καὶ τὴν οἰκονομικὴν φροντίδα· ἀλλ' ἔστω σοι πᾶσα ἡ φροντίς ἀνήκουσα περὶ τῶν ψυχῶν. Τὸ δὲ χρυσίον, καὶ τὰ κατὰ χρεῖαν, ἐγγχειρίσεις τῷ οἰκονόμῳ, τῷ κελληρίῳ, καὶ ὡς ἐπιδίδαι· ἐν ἐκάστῃ διακονίᾳ· σοῦ προδήλως πάντων τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος, καὶ μεταφέροντος ὡς ἂν βούλη ἐκάστην διακονίαν ἐν τῷ τυχόντι προσώπῳ, καὶ ἀπολαμβάνοντος τὸν λόγον ἐκάστης διοικήσεως καθὼς ἐντέλλῃ. Οὐ ποιήσεις τι ἢ πράξεις κατ' οἰκίαν γνώμην ἐν παντὶ πράγματι, οὔτε ἐν προόδῳ, οὔτε ἐν πράξει καὶ ἀγορασίᾳ, οὔτε ἐν δοχῇ ἢ ἐν ἀποκρίσει ἀδελφοῦ, οὔτε ἐν ὑπαλλαγῇ διακονίας, οὔτε ἐν ἄλλῃ τινὶ τῶν σωματικῶν, ἀλλ' οὖν οὐδέ ἐν τοῖς ψυχικοῖς σφάλματι, ἀνευ βουλῆς τῶν προσχόντων ἐν γνώσει καὶ εὐλαβείᾳ, ἐνδὲς ἡ δόο, ἡ καὶ τριῶν, ἡ καὶ πλειόνων, κατὰ τὴν ὑποκαιμένην ὑπόθεσιν· ὥσπερ ἐντέταλται Πατρικῶς. Ταῦτα πάντα, καὶ ὅσα ἕτερα ἐντέταλται Πατρικῶς.

ΙΑ'. — Ἀναστασίῳ ἐπισκοπῷ Κνωσίας. [κβ'.]

Τί σοι γέγονεν, ὦ ἱερώτατε Πάτερ, καὶ τί τοσούτον μετὸ μίαν καὶ δευτέραν παραίτησιν ἐτι παραδίξῃ, ὥστε παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαθοῦς καὶ περιπαθοῦς εἰληφέναι λόγον ὠφελείας; Ἐγὼ γε μᾶλλον ἐγὼ χρεῖαν ὑπὸ σοῦ φωτισθῆναι· ὁ καὶ τῇ τάξει δεύτερος, καὶ τῷ βίῳ ἑσκατισμένος· οὐ τὰ περὶ ἐπισκοπῆς ὀφειλόμενα· φεῦ γὰρ τῆς ἐμῆς ἀνοίας! ἀλλὰ τὰ περὶ μοναχικῆς, εἴτ' οὖν ἡγουμενικῆς καταστάσεως, τὲ πῶς ἄρα ἀρηγησάμενος κατὰ λόγον τὸ ἐμπιστευθέν μοι ἀναξίως ποίμινον, εὐροιμι θεὸν Ἰησοῦ ἐν ἡμέρᾳ τῆς φρικτῆς ἀπολογίας μου. Ἀλλὰ τοῦτο πέπονθας πάντως ἐξ ἁκρας μετριοφροσύνης. Ἐκπαιράζειν γὰρ μου τὴν ἀπαίδευσιν, οὐ θέμις με ὑπονοεῖν τὴν ἀρχιερωσύνην σου. Ἐγὼ τοίνυν δέδοικα τὰ τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, ὦ ἱερὰ κεφαλὴ, καὶ ἱλιγγίῳ περὶ τὴν ψυχικὴν κυβέρνησιν τῷ ὄντι· πῶς δὲ οὖν ἐκ τῆς πολυταράχου καὶ ἀεικυμάντου νοητῆς θαλάσσης ἀποσώσασαι με τὸ ἐγγχειρισθέν μοι τοῦτο βραχύτατον καὶ λογικὸν πλοῖδιον εἰς λιμένα σωτηρίας· ὅτι πρὸς τοῦτο καὶ πολιτείας ἀκραίονους χρεῖα καὶ γνώσεως ἱκανῆς ἐπιτυχία, ἐν ὧς ἐν δυσὶν αὐχέσι πηδاليουχῶν, γρηγόρων καὶ ἐπιστημόνων ἀκαταδάπτιστον τοῖς ὕδασι τῆς ἀμαρτίας ἑμαυτὸν τε καὶ τοὺς ἐπομένους μοι διαφυλάττω. Αὕτη τοίνυν ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῦ ταλαιπώρου. Ἐπεὶ δὲ τὸ τῆς ὁσιότητός σου χέλευμα οὐκ ἀκίνδυνον πάντῃ καταλιπεῖν, εἰ καὶ ὑπὲρ δύναμίν μου ἀνυπήκοον, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ οἰκείου μου Πατρὸς τὴν ὑποταγὴν δεξάμενος· πεποιθὼς τῇ ἀμφοτέρων εὐπειθείᾳ, τοῦτο σοι, ὦ θειώτατε Πάτερ, ἐν εἰδῇ ὑπομνήσεως ἐπιφθέγγομαι, ὅτι μείζον κατὰ πολὺ καὶ ὑπερβάλλον τὸ πλοῖον τῆς σῆς τελειότητος πρὸς τὸ ἐμὸν νηάριον· φημί δὲ τὸ ἐπιδακτυλικόν

ὑψωμα πρὸς τὸ ἡγουμενικὸν ἀξίωμα· καὶ τοσοῦτον ὅσπερ ἂν καὶ πλειόνων ἀρχεῖν ἡξιώθης, καὶ ταῦτα οὐχ ἐκόντων ἰσως, οὐδὲ ὁμογνωμόνων, οὐδὲ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ἀξίας, ἀλλὰ καὶ ἀρρένων καὶ θηλειῶν, μοναστῶν τε καὶ μιγάδων, ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, γημάντων καὶ ἀγάμων, δούλων τε καὶ ἐλευθέρων, ὀρφανῶν τε καὶ χρηραινόντων, πλουσίων τε καὶ πενήτων, δυναστευόντων τε καὶ καταπονουμένων, χρεωφειλετῶν τε καὶ δανειστῶν, ἀεροδιαιτούντων τε καὶ λιμοκτονουμένων, πολυκτημόνων τε καὶ ἀνετίων, μαλακοφορούντων τε καὶ ρακοδυτούντων. Ταῦτα γὰρ καὶ πλείω τούτων οὐκ ἐπιφαίνεται τῷ ἡμετέρῳ βίῳ· ὁ δὲ οὐκ ἐμπέπλησται. Καὶ οὐδὲ πᾶς ὁ λαὸς σου ὑπὸ μιᾶς φροντίδος δεδιόχεται, οὐδὲ πάντων τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ὀνόματα οἶσθα, οὐδ' ἐκάστου τὰς μεθόδους τῆς ζωῆς διαγιγνώσκεις· ἀλλὰ ἄλλοι ἄλλως κατὰ πολλὸν τὸ διάφορον ἔχουσιν. Οἱ μὲν γὰρ ἰσως γεωπονοῦσιν, οἱ δὲ ναυτίλλουσιν, οἱ δὲ ποιμαίνουσιν, οἱ δὲ ἀπρακτοῦσιν, οἱ δὲ πρακτορεύονται· καὶ πολλὸς ὁ λόγος τῆς ἐφ' ἐκάστῳ ὁρῶμενης ἐργασίας. Ἐπὶ τοῦτοις δὲ πᾶσιν ὅσος καὶ πηλίκος ὁ κόπος! καθὰ λογίζομαι, ἀλόγιστος· ὅσος ὁ ἰδρῶς, ὁ ἀγὼν, ὁ δρόμος, ἡ εὐτομία, ἡ φροντίς, ἡ μέριμνα, ἡ ἐκτενὴς τῆς σαρκὸς, ἡ οὐδὴν τῆς ψυχῆς, ἡ τῆς διανοίας κατακοπή! Ὅσπερ οὖν ὁ ἀπευθύνων τὴν ναῦν ἐν μεγάλῃ ζάλῃ καὶ καταίγιδι θαλάσσης, ὅλος νήφων ἐστὶ καὶ ἀπερίτρεπτος, ἀνύστακτος ἔχων τὸν ὀφθαλμόν· οὐδὲ γὰρ εἰς βραχὺν φέρει κίνδυνον τὸ μικρῶς πως παρεμπεσεῖν ἀπειρίαν καὶ ἀμέλειαν· οὕτω πολλῷ μᾶλλον ὁ κυβερνήτης τῶν ψυχῶν ἀγωνιστικώτερον καὶ ἀκριβέστερον εἰδέναι ὀφείλει τὸ τῆς προστασίας ἔργον, ἵνα μὴ ὑποβρύχιος γένηται τῷ βυθῷ τῆς ἀπωλείας. Διὰ ταῦτα, ὡς οἶμαι, ἀγιώτατε, ἐβόα ὁ μέγας Ἀπόστολος, *Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;* Καὶ πάλιν, *Ὅτι ἐννομὴν τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, τοῖς ὅπῳ νόμον ὡς ὅπῳ νόμον, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἀνομος, μὴ ὡν ἀνομος, ἀλλ' ἐννομος Χριστῷ. Τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα τοὺς πάντας κερδήσω.* Ἰδοὺ οὕτως καὶ οἱ κατ' αὐτὸν κανόνες καὶ ὅροι ἐπισκοπῆς· καθάπερ καὶ αὐτοὶ οἱ θεσπέσιοι Πατέρες ἡμῶν διαγορεύουσι. Λοιπὸν ἀναγνοὺς καὶ διαγνοὺς τὰ τῶν ἁγίων, καὶ ἐπὶ χεῖρας ἔχων τὰ θεοπαράδοτα λόγια· τί πρὸς ἐμοῦ τοῦ τάλαντος τοιοῦτόν τι ἐπιζητεῖς; Ἐγὼ δοκῶ τὸν ἐπίσκοπον εἶναι ἔφορον, καὶ ὑπεύθυνον τῆς ἐπὶ πᾶσι τῶν ἀρχομένων γενομένης διαπράξεως. Ἀγγελον ἀσίγητον, τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα κηρύσσοντα· ἔμμη ἀκοίμητον τὰς ἐκάστου ὁδοῦ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξαγομένων ἐπιβλεπόμενον· μέμμη Χριστοῦ, εἰς ὃν οἱ ἐπόμενοι προσέχοντες τὴν ἑαυτῶν ζωὴν εὐαγγελικῶς χαρακτηρίζουσι· φωστῆρα ἀειλαμπῆ τοῖς ἐξ ἀγνοίας καὶ ἀμαρτίας νυκτομαχοῦσι γνωριζόμενον· τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας ἐπομδιρίζοντα τοῖς διψῶσι τὰ σωτήρια· οἰκονόμον μέγιστον, τὸν ἐκάστου βίον λογοθετεῖσθαι μέλλοντα ἐν καιρῷ ἀναποδόσεως. Οὕτε οὖν μεζόν τι τῆς πρὸς Θεὸν ἐγγύτητος καὶ ἀγάπης, οὐτ' αὖ εὐ-

A fortasse, nec conspirantes, nec ejusdem naturæ et dignitatis; sed mares pariter ac feminas, monachos et sæculares, imperio præditos et subditos, conjuges et cælibes, servos ac liberos, orphanos et viduas, divites et pauperes, potentes et inopes, debitores et feneratores, laute viventes et fame laborantes, locupletes et tecto carentes, molliter vestitos et pannosos. Hæc enim, et his plura, in vita nostra non cernuntur; tua vero his referita est. Nec populus tuus sub una cura universus cogitur, nec omnium facies et nomina nosti, nec vitæ uniuscujusque vias et rationes distinguis: sed alii aliter magno discrimine se habent. Etenim alii terram fortasse colunt, alii navigant, alii greges pascunt, alii in otio degunt, alii negotiantur: longumque esset B quas in singulis videmus occupationes recensere. In his autem omnibus qualis quantusque labor? æstimari, ut puto, non potest. Quantas sudor, certamen, cursus, contentio, cura, sollicitudo, carnis afflictio, animi dolor, mentis defatigatio? Quemadmodum ergo qui navem gubernat in magnis maris fluctibus et tempestate, totus advigilat, et in ea cura delixus est, nec somnum oculis indulget (non enim parvi est periculi si vel exigua aliqua obrepit imperitia vel negligentia), sic multo magis animarum gubernator præfecturæ partes studiosius et accuratius teneat necesse est, ne extremi exitii profundo demergatur. Propterea, ut arbitror, sanctissime, magnus Apostolus exclamabat: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?* C *Factus sum Judæis tanquam Judæus; iis qui sub lege sunt, tanquam sub lege essem; iis qui sine lege erant, tanquam sine lege essem; cum sine lege non essem, sed in lege essem Christi. Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifacerem* 26. En, vel ejus sententia, leges et regulas episcopatus, quemadmodum et divini quoque Patres nostri testantur. Cæterum, cum sanctorum placita legas et intelligas, et divina oracula in manibus habeas, quid a me misero tale quidpiam efflagitas? Ego episcopum censeo inspectorem esse, ac de omnibus quæ a subditis aguntur obnoxium; angelum non silentem, justificationes Dei perpetuo prædicantem; oculum insomnem, gregis sui singillatim vias considerantem; simulacrum Christi, ad quod D intenti qui sequuntur, vitam suam ad Evangelii formam effingant; faciem perpetuo ardentem, iis qui in ignorantie peccatique tenebris dimicant, conspiciam; sermonem doctrinæ, salutaria sitientibus infundentem; dispensatorem maximum, qui de singulorum vita, retributionis tempore, rationem redditurus sit. Itaque nulla affinitas cum Deo et charitas major est, aut cui certior sit merces, quam præfectura tanta; quemadmodum Christus ipse apostolorum principi dixit: *Si amas me, Petre, plus his pascere oves meas* 27. Nec periculosius quidquam, aut exitiosius quam in ea indigne versari.

²⁶ II Cor. xi, 29. ²⁷ I Cor. ix, 20-23, ²⁸ Joan. xxi, 15.

μισθότερον, ὡς ἡ τηλικαύτη ἐπιστάσις· καθὼς φησιν αὐτὸς ὁ Χριστὸς πρὸς τὸν κορυφαῖον ἀποστολὸν·
 « Εἰ φίλες με, Πέτρε, πλείον τούτων, ποίμαινε τὰ πρόβατά μου, » Οὕτε ἐπικινδυνότερον καὶ ὀλεθριώτερον
 τοῖς ἀναξίως ταύτην ἀσπαζομένοις.

At tu, sat scio, Patrum optime, bonus pastor es, A
 qui animam tuam pro ovibus semper posuisti, pro
 unaquaque caput obiciens, hominum minas non
 reformidans, veritatem in adversantium oculis non
 dissimulans, unicus regis voluntati obsecundans. Ad
 hæc, arguens cum libertate, poenam irrogans cum
 lenitate, pacificans et reconcilians dissidentes, pro-
 fanum a sancto prudenter dirimens, et sanum a
 morbo, ne contagione sua vicinum inficiat; quod
 aberrat in viam reducens, quod infirmum est con-
 solidans, quod confractum est alligans²². Quam
 multiplex revera tuum est opus! Præpositorum visi-
 tatio, celliotarum approbatio, presbyterorum et
 diaconorum ordinatio, et horum omnium vitæ cen-
 sura: viduarum defensio, orphanorum subsidium,
 afflictorum ultio, oppressorum propugnatio; quin
 etiam dignitatis conservatio. Quia ubi nihil est quod
 pietatem lædat vel impediatur, subijci nos quoque
 omni imperio et potestati oportet, benevolentiam-
 que perpetuo, si fieri potest, omnium retinere,
 prompte ac benigne salutando, ac majorem etiam
 honorem redhibendo. Absit enim ut de beatitudine
 tua dicantur, quæ contrariæ malorum pastorum
 parti conveniunt! qui turpis scilicet lucris gratia gre-
 gem pascunt, qui ad vitæ commoda dignitatem hanc
 referunt, ad carnis laxamentum, ad cupiditatis fru-
 ctum, ad fluxarum opum conquisitionem, ad pluri-
 morum terræ jugerum possessionem, gregisque
 servorum ac pecudum numerosi: ideoque non divi-
 nis, sed humanis artibus ad præfecturæ culmen pro-
 siliant, ut in subditos supercilium attollant, et ante
 honoratiores arroganter sedeant. Mitto de illis di-
 cere, qui causidicorum more pro caducis rebus decer-
 tant, et pro veritatis dogmatibus non resistunt.
 Quodque his longe gravius est, de iis qui subdito-
 rum bona rapiunt, et exsugunt, indeque potentiam,
 et redundantem opum copiam accumulunt. Quibus
 enim ut egentibus manum porrigi par erat, hos qui
 sensim atterere non dubitant, cuinam similes di-
 centur? Petrone et Joanni, eorumque sectatoribus,
 quibus, ait, argentum et aurum non erat, sed divini
 Spiritus gratia? an Simoni Mago, et Judæ prodi-
 tori, et Giezi cupido pecuniæ, ac reliquis hujus sæ-
 culi divitibus? De iis autem dico, qui quod præsens
 est solum, ut ipsis bene sit, spectant; qui carni
 serviunt, et in auro defixum cor habent: qui for-
 tasse et ipsæ fenerantur, et ad usuram dant paupe-
 ribus, qui bona ad proprias cupiditates retinent,
 atque indignis ex vitioso effectū, vel propinquis
 suis erogant. Quorum cura omnis in eo forsitan est
 posita, ut multa serant metantque, ut plurima plan-
 tent et colligant, ut augeant et amplificent armenta
 atque greges: tanquam agricolæ quidam, tempora
 observantes, et lucrum ex vulgi penuria captantes,
 B
 C
 D
 « Ἀλλ' αὐτὸς, εὖ οἶδα, Πατέριον ἄριστε, ὅτι ὡς ἀγα-
 θὸς ποιμὴν τὴν ψυχὴν σου αἰετὶ τειθεικῶς εἰ ὑπὲρ τῶν
 σῶν προβάτων, προκινδυνεύων ὑπὲρ ἐκάστου·
 μὴ πτοούμενος ἀπειλὰς ἀνθρωπίνης· μὴ ὑποστελλό-
 μενος τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἐξ ἐναντίας τῶν ἀντι-
 διατιθεμένων· τὸ τοῦ μόνου βασιλέως θέλημα ἀπο-
 θεραπεύων. Πρὸς τοῦτοις ἐλέγχων μετὰ παρρησίας,
 ἐπιτιμῶν μετὰ συμπαθείας, εἰρηνεύων καὶ κατ-
 ἀλλάσσων τοὺς δισταμένους, ἀφορίζων μετὰ εὐκρι-
 σίας τὸ βέβηλον ἀπὸ τοῦ ὁσίου, τὸ ὕγιες ἀπὸ τοῦ νε-
 νοσηκότος, ὡς ἂν μὴ μεταδοίη τῆς οἰκείας ἀρρώστιας
 τῷ πλησιάζοντι· τὸ πλανώμενον ἐπιστρέφων· τὸ
 ἡσθενηκὸς ἐνισχύων· τὸ συντετριμμένον καταδε-
 σμεύων. Ὡς πολὺ σου ὄντως τὸ ἔργον! ἡγουμένων
 ἐπισκεψίς, κελιωτῶν ἐπὶ κηρίσιν, πρεσβυτέρων καὶ
 διακόνων χειροτόνησις, καὶ βίου τούτων πάντων ἐπι-
 τήρησις· γερῶν προστασία, ὀρφανῶν ἐπικουρία,
 καταπονυμένων ἐκδίκεσις, ἀδικουμένων ὑπερμάχη-
 σις, καὶ μέντοι καὶ ὑπεροχῆς διατήρησις. Ἐπειδὴ
 ὅταν μὴδὲν ἢ τὸ βλάπτον καὶ κωλύον εἰς θεοσέβειαν,
 ὑποτάσσεται καὶ ἡμᾶς πάσῃ ἀρχῇ καὶ ἐξουσίᾳ
 προσήκει, καὶ φιλάειν διὰ παντός, εἰ δυνατόν,
 πρὸς ἅπαντας διὰ τῆς εὐμεταδότου καὶ φιλοφρόνου
 δεξιώσεως καὶ προσηκόσεως. Ἀπείη γὰρ περὶ τῆς
 μακαριότητος σου τὰ τῆς ἐναντίας μερίδος τῶν κα-
 κῶν ποιμένων διαγορεύει! ὅσον τῶν αἰσχροκερδῶς
 ποιμαίνοντων τὸ ποιμνιον· τῶν εἰς ἀπορρήν βίου
 λογιζομένων τὴν τοιαύτην ἀξίαν, καὶ εἰς σαρκὸς
 ἀνάπαυσιν, καὶ εἰς ἐπιθυμίας ἀπολαυσιν, εἰς κατὰ-
 σχεσίν τε πλοῦτου τοῦ βέροντος, καὶ εἰς κτήσιν πλέ-
 θρων γῆς τόσων καὶ τόσων, ἀγέλης τε ἀνδραπόδων
 καὶ βοσκημάτων πληθούς. Καὶ διὰ τοῦτο ἀνθρωπί-
 νως καὶ οὐ θεϊκῶς ἐπιπηδῶντων τῷ ὕψει τῆς προ-
 στασίας, εἰς τὸ αἰρεῖν τὴν ὀργὴν κατὰ τῶν ὑπο-
 δεσπετέρων, καὶ προκαθέζεσθαι σοδαρῶς κατὰ τῶν
 ὑπερτίμων. Καὶ εἰ λέγειν περὶ τῶν διαμαχομένων
 Ἰσα καὶ τῶν δικανικῶν ὑπὲρ τῶν ἀπολλυμένων πρα-
 γμάτων, καὶ οὐκ ἀνθισταμένων ὑπὲρ τῶν τῆς εὐσε-
 βείας δογμάτων· ἢ, τὸ πολὺ χεῖρον τούτων, περὶ
 τῶν ὑποσπώντων καὶ ὑπωπιαζόντων τὰ τῶν ὑποχει-
 ρίων, καὶ τοῦτου συναβροχίζοντων δύναμιν καὶ περιου-
 σιασμόν. Οἷς γὰρ μᾶλλον ἔδει χεῖρα ὀρέγειν πενο-
 μένοις, τούτους κατὰ μικρὸν ἐκθλίβεειν οὐ παραιτού-
 μενοι, τίνι ὁμοιωθήσονται; Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ ἄρα
 καὶ τοῖς ὁπαδοῖς αὐτῶν· οἷς, φησὶν, ἀργύριον καὶ
 χρυσίον οὐχ ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἡ τοῦ θεοῦ Πνεύματος
 χάρις; ἢ Σίμωνι τῷ Μάγῳ καὶ Ἰούδᾳ τῷ προδότη,
 καὶ Γιεζὶ τῷ φιλαργύρῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πλουτοῖς
 τοῦ αἰῶνος τούτου; Ἐκεῖνων δὲ λέγω, τῶν τὸ παρὸν
 μόνον ὅπως αὐτοῖς εὖ ἐξεῖ σκοποῦντων, καὶ σάρκα
 θεραπεύοντων, καὶ τῷ χρυσῷ τῇ καρδίᾳ προστιθεμέ-
 νων, καὶ τούτων Ἰσως τοικιζόντων, ἢ ἐπὶ πλεονασμῷ
 διανειμάντων τοῖς ἐνδεεῖσι, καὶ πρὸς τὰ οἰκεία θελή-
 ματα κατακρατούντων, καὶ προσπαθῶς τοῖς οὐκ

²² Ezech xxxiv, 4.

ἀξίοις, ἢ τοῖς ἀγγιστεύουσι χρωμένον. Οἵτινες ὅλην A
φροντίδα κέκτηνται τάχα ἐπὶ τοῦ σπεῖραι πολλά καὶ
ἀμύρασθαι, καὶ ἐπὶ τοῦ φυτεῦσαι τοσαῦτα καὶ καρ-
πώσασθαι, καὶ ἐπὶ τοῦ προσδεῖναι καὶ πληθύναι
βουκόλια ἢ ποίμνια· ὥσπερ τινὲς γεωργοὶ καιροσκο-
ποῦντες καὶ καταπραγματευόμενοι τὰς ἐνδείας πρὸς
τὸ πωλεῖν καὶ ἀγοράζειν ταῦτα καὶ ἔχειν, πραγμα-
τευτικῶς καὶ ἐμπορικῶς οἰοῦνται πολιτεύμενοι, ἀλλ'
οὐκ ἐπισκοπικῶς καὶ ἱερατικῶς· πρὸς τὸ μόνον πε-
ρῶσαι ψυχὴν καὶ ἀρπάσαι κόσμου καὶ δοῦναι θεῷ,
καὶ ὅλον τὸ ποίμνιον διασώσασθαι ἐκ θανάτου ἁμαρ-
τίας, καὶ οὕτως κατὰ δεύτερον λόγον καὶ τὰ ἐπιτή-
δεια τῆς παρουσίας ζωῆς δι' οἰκονόμων καὶ ἐπιτρό-
πων πορίζεσθαι. Ἄλλ' οὐαὶ μοι, ὅτι ἐμαυτῷ ταῦτα
κατέλεξα, ἐκ τῶν οικείων παθῶν τὰ οὐκ ὄντα τοῖς
ἄλλοις διαγραφόμενος. Σὺ δέ, ὦ πανσεβάσμι Πάτερ,
καθαρὸς ὢν ἀπὸ τῶν τοιούτων, ταῖς ἱεραῖς εὐχαῖς
τοὺς νοητοὺς λύκους ἀποσοβοῖς ἐκ τῆς Χριστοσφρα-
γίστου ἐπαύλεώς σου. Εὖ οἶδ' ὅτι καὶ ταῦτ' ἄγοις, καὶ
διεξάγοις εἰς τὰ χωρία τῶν ἀρετῶν, ἐκτρέφων καὶ
λιπαίνων τῇ πόσῃ τῆς ἐμμελοῦς σου διδασκαλίας, καὶ
τῷ ὕδατι τῆς καθαρᾶς πίστεώς σου· καὶ ἐκάστοτε
προσάγοις θύματα δεκτὰ ταῖς λογικαῖς σου καὶ ἡγνι-
σμέναις τῷ θεῷ λατρείαις· ἀλλὰ ταῖς ἰκετηρίαῖς
προφθάνων, ποιμαίνους καμὲν τὸν τληπαθέστατον καὶ
ἐλ τι ὠφλήσα γέλωτά σοι ἀμαθίας μου. Πλὴν ὅτι
πνευματικῆς ἀγάπης, μᾶλλον δὲ κελεύσεως, καθῆκα ἐμαυτὸν εἰς τοῦτο. Οὐ πρὸς ὀνησίᾳ σου τινα
φθεγξάμενος· ἀλλὰ πρὸς ἐνδείξειν, ὡς εἴρηται, ὑπακοῆς ἀνυποκρίτου σου. Ἐρρώσω ἐν Κυρίῳ, ὑπερευχό-
μενος ἡμῶν τῶν μόνων ἁμαρτωλῶν, τὰ πάντα δούωτάς Πάτερ.

IB. — Θεωμῶ διςυπάτω (15). [κζ.]

Ποία πρόσρησις, ἢ τίς λόγος παρακλήσεως εὐρε-
θεῖν πρὸς ἡμῶν τῶν ταπεινῶν τῇ σῇ κυριότητι πρὸς
τὰ ἐνόντα αὐτῇ λυπηρὰ, ὧ δέσποτα; Ἐξενώθης τῆς
ἐνεγκαμένης σε καὶ θρεψάσης πόλεως· ἀπεστερήθης
τῆς μεγίστης ἐστίας· ἀπεγυμνωθής τῆς λαμπρᾶς
ἀξίας, προσθήσω δέ, καὶ τῆς ὑπάρξεως· ἀποδιέστης
τῶν φίλων, τῶν συνήθων, τῶν φιλάτων σου τέκνων·
ὑπερρίσθης ὥδε κάκεισε· τὰ δὲ τῆς ὑπερορίας ὅσα
εἰς κακοπάθειαν τῷ ἀθῆαι σου σώματι, ἐνδεία βρω-
μάτων, πομάτων, λούτρων, ἐρημία ὀμιλοῦντων, εὐ-
πορία προστεπεμβαίνοντων, προσπλησόντων. Οἱ γάρ
ποτε εὐγνώμονες· νῦν ἴσως ἀγνώμονες, καὶ οἱ φίλοι
καὶ γνῶριμοι τετράφθωσαν τὰ πρόσωπα, ἢ ἐγγύθεν
ἢ μακρόθεν ὄντες ἀπὸ τοῦ γνωρίζειν καὶ φιλεῖν καὶ
κῆδεσθαι.

Φροντίς ἐπὶ τούτοις τῶν ἐτι ἐπιλειμμένων
ὑπηρετῶν δούλων, καὶ πρό γε τούτων τῶν καλλίστων

C

XII. Thomæ bis consuli (15*).

Qualis compellatio, aut cujusmodi consolationis
vox tibi, domine, ab humilibus nobis inveniri
queat, ad tristitia hæc mala quæ sustines? Exactus es
a civitate quæ te genuit et educavit; privatus es
amplissima domo; spoliatus es illustri dignitate,
addam etiam, opulentia; segregatus es ab amicis,
a familiaribus, a charissimis liberis tuis, exsul huc
illuc delatus es: in exilio autem nihil non ad vexa-
tionem comparatum corpori tuo minime assueto,
penuria cibi, potus, balneorum, solitudo sodalium,
frequentia irruentium, insultantium. Qui enim be-
nevoli olim erant, nunc forte infesti; et qui amici
notique, averterunt facies suas, aut propius aut
longius positi, ne agnoscant, vel ament, et curam
gerant.

Ad hæc sollicitudo eorum qui adhuc restant, fa-
mularum, servorum, et, ante omnes, egregiorum

NOTÆ.

(15) Θεωμῶ διςυπάτω. Theophanes ad annum 5 Leo-
nis Porphyrogenn. Μέση ἑβδομάδι τῶν νηστειῶν ἐκρα-
τήθη Λέων τε καὶ Θεωμᾶς κουδικουλάριοι· καὶ οὗτοι
σὺν καὶ ἑτέροις εὐλαβέσιν ἀνδράσιν, ὡς προσκυ-
νοῦντες τὰς ἀγίας καὶ σεπτὰς εἰκόνας· Media jeju-
niorum hebdomade Leo et Thomas cubicularii, quasi
sanctas et venerandas imagines coluissent, cum aliis
religiosis viris comprehensi sunt. Item auctor incer-
tus, qui Theophani subjunctus est: pag. 440 c. Καὶ
τις Θεωμᾶς πατριχίος ἀπὸ διςυπάτων γενόμενος, δὲ

τότε τὴν Ἐκκλησίαν παρέλαβεν ἀπὸ τοῦ βασιλέως
ἀσφαλίσας τὰς πόλεις τοῦ πατριαρχείου, ἀπέδωκεν
αὐτοῦς, ὡς ὤφειλεν τοῦ βασιλέως χωρὶς ταῦτα ποιοῦν-
τας, etc. *Mox Thomas quidam patricius bis exconsul,*
qui tunc velut imperatoris jussu, Ecclesiam tutan-
dam susceperat, portis patriarchii oclusis eos remo-
vit velut inscio imperatore istiusmodi facinora molis-
tos, etc. De appellatione diisypati videsis Glossaria
Ducangii.

(15*) Consolatoria.

liberorum. Et facultas non suppetit. Et præterea ad urbem considēs, sicut: *Ad flumina Babylonis abductus quondam in Assyrios Israel, ubi sedimus, inquit, et flevimus, dum recordaremur Sion*³⁹⁻⁴⁰. Gemitus ergo, et mœroris, et lacrymarum plenæ sunt res tuæ. At vero cum scientiæ gratia, et prudentiæ dono præditus sis, haudquaquam te in his arbitror penitus concidere: quippe qui non ignores vitam hominis militiam esse, juxta clarissimi Job sententiam⁴¹, qui quanta perpessus sit, intelligentiam tuam non fallit; uti nec alia omnis instabilitas hujus vitæ, aliter atque aliter in dies ferme omnes horasque variantis. Fluxui enim et refluxui similis est, et floribus, et somniis, aliisque id genus, ut divinæ Patrum voces affirmarunt. Reputet enim rationemque secum ineat veneranda mens tua, quam multa ab ipso exsili tui tempore peracta sint: dum alii cadunt, alii exsurgunt, alii moriuntur, alii prospere, alii secus agunt. Et nullus omnino status est stabilis in hoc versatili vitæ nostræ cursu. Illud etiam præterea verum est, in exsilio quodam omnes nos esse, quatenus per protoplastum de paradiso, ut proditum est, ejecti sumus, et in mortali hac ora versamur, quoad cantemus: *Educ de custodia animam meam, ad confitendum nomini tuo*⁴², ex incolatu ad libertatem transeuntēs. Quare ne in exsiliū quidem agere homines possunt congeneres suos, si proprie loquendum est, cum ipsimet extorres sint. Omnes siquidem advenæ et peregrini descripti sumus. Si quid hujusmodi tibi rémedium est ad solatium, si consolationis incitamentum, petimus, obsecramus, ut quæ acciderunt, magno feras animo, et cum gratiarum actione tristitia: quod quidem tibi non defuisse confidimus: qui enim aliter ærumnam ingruentem perferemus? Accedit quod magnum inde lucrum reportabimus; per infelicitatem, felicitatem majorem; per paupertatem, divitias non pereuntes; per infamiam, gloriam immortalē. Quin et ipsi fortasse principes, pii imperatores nostri, adducuntur tandem, ut te domum revocent, et tibi congrua restituant. Novimus enim illorum humanitatem, et quam facile, in istis præsertim rebus, meliora consilia capiant. Interea autem dum perstas, consoletur te Dominus Deus consolatione patientiæ et actionis gratiarum. Sed et principibus ipsis persuadeat, ut erga te faciant quod modo dictum est, et te optatissimum iis restituant qui te diligunt.

XIII. — De cura insepultorum.

Quoniam homo ad imaginem Dei similitudinemque creatus est, necesse est humana natura, quoad fieri potest, archetypi lineamenta, tanquam imago, in seipsa gerat. Cum ergo Deus bonitatis suæ providentiam in omnia diffundat, sequum fuerit homines inenarrabilis sapientiæ providam administrationem pro viribus imitari. Unde et nos humiles ac minimi,

A καίδων. Καὶ τὸ δύνασθαι οὐ πρόσεστι. Καὶ ἐπὶ τοῦτοις καθέξῃ πρὸ τοῦ ἄστεος, οἷον ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλωνός ποτε ἀπαγόμενος εἰς Ἀσσυρίους Ἰσραὴλ· ἐν ᾧ, φησὶν, ἐκλυθίσαιμεν, καὶ ἐκλυθίσαιμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών. Στεναγμοῦ τοίνυν καὶ κατηφείας καὶ δακρύων τὰ σά. Ἄλλ' ἐπεὶ πρόσσεσι σοι γνώσεως χάρισμα, καὶ φρονήσεως δώρημα· οὐ πάντως καταπίπτειν οἴομεθά σε ἐν τοῦτοις· εἶδότε δὲ πειρατῆριον ὁ βίος ἀνθρώπου, κατὰ τὸν αἰδιδέον. Ἰὼδ, ἥς ὅσα πέπονθεν οὐκ ἄγνοεῖ σου ἡ πολυπειρία· οὐδὲ τὴν ἄλλην ἀστατον φορὰν τῆς παρατυκῆς ζωῆς, ἀλλοτε ἄλλως ἐχούσης κατὰ πᾶσαν σχεδὸν ἡμέραν τε καὶ ὥραν. Ῥοῇ γάρ καὶ ἀπορροῇ ἔοικεν, ἀνθεοὶ τε καὶ οὐεῖρασι, καὶ οἷσιν ἄλλοις, κατὰ τὰς θείας φωνὰς τῶν ἁγίων.

B Ἀναλογιζέσθω γάρ σου ἡ τιμὰ ψυχῇ, πόσα ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τῆς ἀπαγωγῆς πέπρακται, τῶν μὲν ἀποπεπτωκότων, τῶν δὲ ἀνυψωθέντων, ἄλλων τε θνητότων, ἐτέρων εὐπραγησάντων, ἄλλων δυστυχησάντων. Καὶ οὐδέματι στάσις ἐν τῷ ἀστάτῳ καὶ ἐκινῆτῳ δρόμῳ τοῦ βίου ἡμῶν. Ἐκεῖνό τε πάλιν ἀληθές ἐστίν, ὅτι πάντες ἀνθρώποι ἐν ἐξορίᾳ ἔσμεν, κατὰ τὸ ἀποικισθῆναι ἡμᾶς διὰ τοῦ πρωτοπλάστου ἐκ τοῦ παραδείσου, ὡς ὁ λόγος, καὶ εἰς τοῦδε τὸ θανατηφόρον χωρίον ἐναυλιζεσθαι, ὥς ἂν τὸ, Ἐξέλθῃς ἐκ φυλακῆς τῆς ψυχῆς μου, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι σου, ἴδωμεν, μεταβαίνοντες ἐκ παροικίας εἰς ἐλευθερίαν. Ὡστε οὐδὲ ἐξορίζειν δύναιντ' ἂν ἄνθρωποι τοὺς ὁμογενεῖς, κατὰ τὸ ἀκριβές τοῦ λόγου, ἐξόριστοι ὄντες καὶ οὗτοι. Ἐπεὶ πάντες πάροικοι καὶ παρεπίδημοι περιγεγράμμεθα. Εἴ τι τοιοῦτον φάρμακόν σοι παραγορίας παραμύθιον παρακλησεως· αἰτοῦμεν, ἀντιδοιοῦμεν, εἰς τὸ ἐνεγκεῖν μακροθύμως τὰ συμβάντα, εὐχαρίστως τὰ λυπηρά· ὅπερ πεπεισμέθα ἐσχηκέναι σε. Ἐπεὶ πόθεν ἄλλοθεν οἴσομεν τὴν ἐπιφορὰν; Εἴτα ὅτι κἀντεῦθεν τὰ μεγάλα κερδανοῦμεν, δι' ἀπραξίας εὐπραξίαν τὴν μαίονα, διὰ πενίας πλοῦτον τὸν ἀμετάπτωτον, δι' ἀδοξίας δόξαν τὴν ἀκήρατον. Καὶ τάχα παρακληθήσονται καὶ αὐτοὶ οἱ κρατοῦντες εὖσεβεῖς ἡμῶν βασιλεῖς ὅψι ποτε ἐπαναγαγεῖν σε εἰς τὰ οἴκοι, καὶ ἀποδοῦναι τὰ δέοντα. Ἴσμεν γάρ αὐτῶν τὸ φιλόνητον καὶ εὐμετάμελον, ὥπερ κιχῶνται μεγάλως ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις. Ἔως δ' ἂν ἐπιμένεις, παρα-

D καλέσαι σε Κύριος ὁ Θεὸς παρακληθεῖς ὑπομονητικῇ καὶ εὐχαριστηρίῳ· ἀλλὰ καὶ πείσειεν αὐτοὺς τοὺς κρατοῦντας τὸ προεῖρημένον ἡμῖν πρᾶξαι ἐπὶ σοί, καὶ ἀποδοῦναι σε τὸν περιπόθητον τοῖς φιλοῦσί σε.

II'. — Εἰς τὴν διακορίαν τῶν ἀπρονοήτων. [xθ'.]

Ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν ὁ ἄνθρωπος ἐκτίσται, ἀναγκαῖον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καθόσον ἐφικτὸν, ὡς εἰκόνι τὰ τοῦ ἀρχετύπου μιμήματα ἐν αὐτῇ περιφέρειν. Ἐπεὶ οὖν τὸ Θεῖον ἐπὶ πάντα διέκει· τὴν τῆς οἰκείας ἀγαθότητος πρόνοιαν, δίκαιον ἂν εἴη ἐκμμεῖσθαι τὸ ἀνθρώπινον τὴν τῆς ἀρρήτου σοφίας προνοητικῇ, ὡς δυνατόν, διοίκησιν. Ὅθεν

³⁹⁻⁴⁰ Psal. cxxxvi, 1. ⁴¹ Job vii, 8. ⁴² Psal. cxli, 8.

καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἐλάχιστοι, εὐλαδῶς εἰς τὸ θεῖον ἀπιδόντες, καὶ πρὸς τὸ ὁμόφυλον τὴν ἀγαπητὴν διδοῦσιν ἀναλαβόντες, καθήκαμεν αὐτοὺς εἰς τὸδε τὸ ἀσεβὲς σύστημα, καθὼς ὑποτέτακται, πρόνοιαν ποιοῦμενοι τῶν ἀπρονοήτων σκηνωμάτων, εἴτ' οὐν νεκρωμένον, καὶ ἐκ πενίας ἢ ἐκ ξενιτείας μὴ ἔχοντων πῶς ἐκκομίζεσθαι καὶ ἐνθάπτεσθαι ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευσούσῃ τῶν πόλεων. Τῷ τοίνυν τούτῳ θεῷ τῷ ἐπεριδόμενῳ, ἐκάστῳ τε ἐνιαυτῷ ἐκ τῶν προσόντων παρὰ θεοῦ δωρεῶν, ὁ καθείς ὡς ἔχει δυνάμει, καταβολὴν ποιοῦμενοι πρὸς τε ἀγορασίαν ἐνταφίων, καὶ τὰ τῶν εἰς ταφὴν ἄλλων συντελοῦντα, διορίζομεν ἐν Κυρίῳ τάδε. Τούτων μνησμένων ἡ θεωρουμένων κατὰ περιόδον πρὸς ἐκάστου τῶν συνελεγμένων ἐν τῇ ἀδελφότητι νεκρὸν ἀνθρωπον, τοῦτον τοῖς προσήκουσιν ἐνταφίοις ἐκκομίζεσθαι, ἀποτιθεσθαι ἐν ταῖς ἀποταγμέναις ὕμιν ὁσαῖς θήκαις. Καὶ μὴ διὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἀρχὴ τε ἰνδίκτου, καὶ διὰ τῆς ἐν τῇ Πεντηκοστῇ πολυμερείας, ἐπιτελεῖν ἡμᾶς κοινῶς τὰ μνημόσυνα πάντων τῶν κηδευθέντων· ποιοῦντων ἡμῶν ἐν ταυτῷ ἐκ τῆς συνεισφορᾶς καὶ ἀγάπῃν παρακλήσεως σωματικῆς· μὴ μέντοι ἔξω τῶν νενομισμένων τῆς αὐταρκείας ὄρων· ὡς ἡ πολυοινία ἢ πολυφαγία ἐξοργεῖσθαι ἡμᾶς τὰ ἐπιτελούμενα μνημόσυνα· ἀλλὰ μετ' εὐλαθείας ἀναφερόντων ἡμῶν δοξολογίαν τῷ καταξιώσαντι ἡμᾶς θεῷ τὴν ὁσίαν ταύτην τελετὴν ποιήσασθαι, οὕτως ἐπὶ τὴν τῆς τραπέζης ἵναίαι χρείαν, προσαναγινωσκομένου ἡδὴ τοῦ τόμου, ὡς ἂν καὶ ἐκ αὐτῆς τῆς τροφῆς ἡμῶν τὰ ἀρεστά Κυρίῳ μεταδύκειν· τοῦ κατὰ περιστάσαν διαμενομένου πτωχοῦ· μὴ ἐμπολισσομένου ἀργῶν ῥημάτων ἐν τῇ ἐστίασει, μηδὲ γελοιασμάτων, πολλοῦ γε εἰπεῖν παύσιν· ὅπου γε οὐδὲ τῷ τυχόντι Χριστιανῷ ἐνεργεῖν δέχεται ὁ λόγος. Εἰ δὲ καὶ λαλεῖν δεήσειε, ταῦτα ὅσα πρέπει Χριστιανοῦ· τὸ, φυλάττεσθαι ἡμᾶς ὄρκον· τὸ, ἀγάπην ἔχειν ἐν ἀλλήλοις· ἀληθεῖαν ἐκ τοῦ στόματος προφέρειν· ὁδὸν καὶ φθόνου ἀποδιδράσκειν· εὐποίας τὸ κατὰ δύναμιν ἀντέχεσθαι· ἐπισκέψεις ποιῆσθαι τῶν ἐν φυλακαῖς, τῶν ἐν ἀρρώστιαις· προσέχειν ταῖς ἀναγνώσεσι, καὶ ταῖς ἐκκλησίαις προεδρία· ἀλλήλους τῇ τιμῇ προηγείσθαι, καὶ μάλιστα ἱερεῖς τε θεοῦ καὶ μοναχοῦ φιλοξενίαν μεταδύκειν· πορνείας καὶ μέθης τὸ καθόλου ἀπέχεσθαι· τὴν ὁρθόδοξον πίστιν κατέχειν· αἵρετικῶν κοινωνίας ἀποφεύγειν. Καὶ γὰρ τῶν τοιούτων λαλιὰ καὶ μελέτη, πολλῶν ἀγαθῶν πρόξενος γένοιτ' ἂν ἡμῖν.

Ταύταις ταῖς θείαις συνθήκαις συγκατατιθέμενοι καὶ συνεπόμενοι, ἐπαδύκαμεν αὐτοὺς ὡς τῷ Κυρίῳ τῷδε τῷ συστήματι. Θεοὶ γάρ· Ὁ ποιήσας ἐνὶ τούτῳ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ πεποιήκε· μηδὲν τῶν καίμων ἀθετοῦντες, μηδὲ παραμελοῦντες. Ὡς ἴαν ποτε ὀφθεῖη τις τῶν ἀδελφῶν ἢ παρορῶν τὸν καίμονον νεκρὸν, καὶ μὴ ἀναφέρειν τῷ τὰ πρῶτα φέροντι τῆς ἀδελφότητος· ἢ ἐν τοῖς ἀρίστοις φεγγόμενος ἂ μὴ θέμις, καὶ πράττων τὰ οὐχ ὅσια, ὡς ἐντεῦθεν τὸν θεὸν παροργίζεσθαι, ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλεσθαι παρὰ τοῦ προκαθηγουμένου, τριῶν ἡμερῶν ἀποχῇ οἴνου, καὶ ἀργυρίου ἐνὸς καταβολῇ, εἰδ' οὕτως αἰτεῖν πρὸς τὸ ἐξῆς

Deum reverenter intuentes, charitatisque erga cognatos nobis affectum suscipientes, nos ipsos pio huic coetui adjunximus, ut constitutum est, procurantes neglecta tabernacula seu cadavera, quæ præ inopia vel peregrinitate non habent unde efferantur, et humentur in hac regia civitate. Huic igitur normæ divinæ innixi, et quotannis singuli ex acceptis a Deo muneribus ad funebrium emptionem, quæ ad aliorum sepulturam faciunt, pro facultate contribuentes, hæc in Domino constituimus. Ut quicumque indicatus, vel conspectus in transitu, ab aliquo e fratrum congregatione, mortuus homo fuerit, is congruentibus exsequiis efferatur, deponaturque in destinatis vobis sacris conditoriis. Tum ut quotannis, et principio indictionis, et per dies Quinquagenarii, memoriam omnium funeratorum in commune celebremus; facientes ibidem ex collectis et agapen corporeæ refectionis; non sane extra legitimæ frugalitatis terminos; ita ut præ ebrietate vel crapula, sacræ, quam celebramus, memoriæ illudamus: sed cum reverentia laudem Deo offerentes, qui nos sacræ hujus cæremoniæ celebratione dignatus est. Sic ad mensæ opus accedatur, adjuncta jam libri lectione, ut in ipso etiam pastu nostro, quæ Domino sunt grata consecremur: quæ supersunt pauperibus erogando; non gliscentibus inter epulas inanibus verbis, nec ridiculis, ne dicam ludicris: quandoquidem cuius Christiano id ratio vetat. Quod si loqui oporteat, sermo sit de iis quæ Christianis conveniunt: cavendum jusjurandum; habendam mutuo charitatem; veritatem ore promendam; dolum invidiamque fugiendam; beneficentiam omni studio retinendam; infirmos et qui in carcere sunt visitandos; lectionibus auscultandum et iis qui præsent in Ecclesiis; honore invicem præveniendos, Dei præsertim sacerdotes et monachos; hospitalitati studendum; a fornicatione et ebrietate penitus abstinendum; orthodoxam fidem conservandam: ab hæreticorum communione procul refugiendum. Horum siquidem mentio et meditatio multorum nobis bonorum viam munit.

His divinis institutis annuentes et adherentes, huic nos coetui tanquam Domino addiximus; ait enim: Qui fecerit uni de his fratribus meis minimis, mihi fecit⁴³: nihil eorum quæ sancita sunt improbanda, neque aspernantes, ut si quando deprehensus fuerit quisquam ex fratribus, qui vel jacentem mortuum despiciat, et ad primum fraternalitatis non referat, vel in iis prandiis loquatur quæ non licet, agat non recta, ita ut Deus inde offendatur; hunc præpositus pœnæ subiciat, vel triduanæ a vino abstinentiæ, vel multæ unius argentei: tum ab illo emendationem in posterum exigit. Ad hæc, observandum vobis, ut cum alicui fratrum vestro-

⁴³ Matth. xxiii, 10.

rum communis mors obligerit, convenient una omnes, et justa illi persolvant: ut ex hoc etiam laudetur egregius coetus vester, ad gloriam et laudem magnifici Dei nostri. Fide igitur ac metu huic libello nos aggregantes, etiam nomina nostra subnotavimus cum quantitate oblationis nostræ minimæ, illius mercedem in futuro sæculo expectantes a remuneratore, justo iudice omnium, Jesu Christo Domino ac Deo nostro.

ἱλαχίστη; προθέσεως ἀπεκδεχόμενοι ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι παρὰ τοῦ μισθαποδότου δικαίου κριτοῦ τῶν ὄλων Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

XIV. — Ignatio præposito.

Ante omnia salutationis debitum paternæ sanctitati tuæ persolvo: sic enim debui: tum deinde causam exponam litterarum mearum. Rationalis ovis nostra, frater ille, multiplici animarum interemptoris lupi fraude illectus, ab humili ovili nostro ejectus est, susceptusque, ut cognovimus, in monasterio sanctitatis tuæ. Quod si statim ac illum excepit, redditum illi suasisset, dolum ostendens, et exitium quo affectus est, ac deinde meliorem factum ad mediocritatem nostram reduxisset, nihil ab re factum esset, sed quod ipsam deceret, sicut a sanctis jussi sumus. Nunc vero, postquam tantum temporis effluxit, et nulla reditus mentio, interrogare libet, quo pacto discipulum meum pietas tua velut ignara retineat. Atqui oportebat, cum primum agnovit, quem non totonderat, dimittere: ut quæ satis intelligit, quantum id habeat detrimenti. Scit enim quid sanciat divinus magnusque Basilus, ut a nulla fraternitate recipiatur, qui a fratrum suorum contubernio resilivit. Quomodo enim consistere possint cænobia, nisi hoc caput præ omnibus observetur? Quod si inter sæculi hujus ludimagistros in disciplinam recipere puerum non licet, qui alteri scholæ traditus sit, aut si quis id faciat, eum omnes collecti multæ pœnæque subijciunt, quanto magis inter nos, sanctissime Pater, qui in Dei Ecclesia sumus, et animas instituimus ad exemplum primi magistri et pastoris nostri Jesu Christi? Utique non sum nescius te sapientia scientiaque abundare. Sed, quæso te, facti hujus absurditatem considera, tu maxime, qui inter sacros fratres gradu et honore præemines. An rescis, sanctissime, quod tuo etiam gregi noxium sit alienam ovem copulare? Cum ergo in confesso sit tantum malum, oramus, ut cum litteras simplices nostras acceperis, fratribus nostris in eam rem missis illum tradas, ut ad proprium ovile reducant, cum rebus Ecclesiæ quas abstulit. Quod si obsequi frater abnuat, confestim a sacro illum ovili tuo in malam rem ejectum velis. Sin autem, quod minime remur, post notitiam hanc relinere illum pergis, scito ligatum a nobis esse, non temere, sed magno prorsus iudicio, vel potius a sancta Trinitate et universis sacerdotalibus decretis, ut communione careat divinorum donorum, atque exteriorum quoque ciborum consortio, quoad reversus mandræ suæ restituitur. Quemadmodum

Α βελτίωσιν. Πρὸς τοῦτοις φυλάττεσθαι ὑμᾶς καὶ τὸ, ὅταν τύχη ἐνὶ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὁ κοινὸς θάνατος, πάντας συναθροίζεσθαι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ τὴν ἐκκομιδὴν καὶ ἐνταφίαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι· ὥστε καὶ ἐκ τούτου τὸ καλὸν ὑμῶν σύνταγμα ἐπαινεῖσθαι πρὸς δόξαν καὶ αἶνον τοῦ μεγαλοδώρου Θεοῦ ἡμῶν. Πίστει οὖν καὶ φόβῳ τῷδε τῷ γραμματεῖ συστάξαντες ἑαυτοὺς, καὶ τὰ ἑαυτῶν ὀνόματα ὑπεσημνήμαθα σὺν τῷ ποσῷ, τὴν μισθαποδοσίαν ταύτης ἡμῶν τῆς αἰῶνι παρὰ τοῦ μισθαποδότου δικαίου κριτοῦ τῶν

ΙΔ'. — Ἰγνατίῳ ἡγουμένῳ. [Λ']

Monachum fugitivum repetit.

Β Πρὸ παντὸς ἄλλου τὸ τῆς προσηγορίας χρέος ἀποτινύω τῇ πατρικῇ σου ἀγίωσυνῃ· ὦφελον γάρ· εἴθ' οὕτως τὴν αἰτίαν τῶν γραμμάτων ἀπαγγεῖλῃ. Πρόβατον ἡμῶν λογικὸν ὁ δεῖνα ὁ ἀδελφός, δελεασθεὶς ὑπὸ τῆς πολυμεθοδίου πανουργίας τοῦ ψυχοφθόρου λύκου, ἀπεξέωθ' τῆς ταπεινῆς ἡμῶν ποίμνης, καὶ, ὡς ἔγνωσται ἡμῖν, προσεδέχθη ἐν τῇ μονῇ τῆς ὁσιότητός σου. Καὶ εἰ μὲν παρὲυθὺ δεξαμένη νενουθέτηκε τὰ πρὸς ὑποστροφὴν, ὑποδεικνύουσα τὴν ἀπάτην καὶ τὸν ὀλεθρον ὃν πέπονθεν· εἶτα βελτιώσασα ἀνθυπηγάγε πρὸς τὴν εὐτέλειαν ἡμῶν· οὐδὲν τὸ ἀπεικός, ἀλλὰ τὸ ἐφαρμόζον αὐτῇ, ὡς ἐντετάλμεθα ὑπὸ τῶν ἁγίων. Ἐπεὶ δὲ τοσοῦτος χρόνος παρῆλπευσε, καὶ οὐδαμῶς ἡ ἀνάλυσις, ἐρωτηθῆναι βούλομαι, ποίῳ τρόπῳ τὸν μαθητὴν μου ἐπικρατεῖ ἡ θεοφιλεία σου, ὡς ἀγνοοῦσα. Ἄλλ' ἔδει μετ' ἐπιγνώσεως, ὃν οὐκ ἀπέχειρεν, ἀποπέμψασθαι· ὡς γινώσκουσα πολὺ τὸ ἐπιβλαβές. Ἐπίσταται γάρ τί νομοθετεῖ ὁ Θεός· καὶ μέγας Βασιλεὺς, τοῦ ἀπρόσδεκτον εἶναι ἐν πάσαις ταῖς ἀδελφότησι, τὸν ἀποκηδύνοντα τῆς τῶν οἰκείων ἀδελφῶν συναφίας. Πῶς γὰρ ἂν καὶ συσταίησαν τὰ κοινόνδια, εἰ μὴ τοῦτο παρατηρηθεῖ πρὸ γὰ πάντων τὸ κεφάλαιον; Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν παιδοδιδασκάλων τοῦ κόσμου τούτου, οὐχ οἷόν[τι] ἐστὶ δεῖξασθαι ἐν τοῖς μαθήμασι τινα τὸν ἐν ἑτέρᾳ σχολῇ παραδοθέντα παῖδα· ἢ τοῦτο ποιοῦντα ὑποβάλλουσι συνηθροισμένοι οἱ πάντες ἐπιτιμίοις ζημίᾳ· πόσῳ γὰρ μέλλον ἐφ' ἡμῶν, ἀγιώτατε Πάτερ, τῶν Ἐκκλησίας Θεοῦ κατεχόντων, καὶ ψυχῶν καθηγουμένων, κατὰ μίμησιν τοῦ πρώτου διδασκάλου καὶ ποιμένου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; Οἶδα τοίνυν ὅτι πεπληρωμένος εἰ σοφίας καὶ γνώσεως. Ἀλλὰ θέομαι σου ἐπιγῶναι τὸ πραττόμενον ἔκτοπον, καὶ μάλιστα αὐτὸς ὁ προέχων τῶν ἄλλων, καὶ βρίθων ἐν ἱερᾷ ἀδελφότητι. Ἡ οὐκ οἶδας, ὁσιώτατε, ὅτι καὶ αὐτῷ τῷ ποιμνίῳ σου ἐπιβλαβές ἐστὶ συνάπτειν πρόβατον ἑτεροδέστον; Τοσοῦτου οὖν ὄντος, λοιπὸν, ὡμολογημένου τοῦ κακοῦ, ἀντιβολοῦμεν, ἡνίκα δέξῃ ἡμῶν τὰ εὐτελῆ γράμματα, παραδοῦναι αὐτὸ τοῖς πρὸς αὐτὸ τοῦτο πεμφθεῖσιν ἀδελφοῖς ἡμῶν, ἵνα ἀγάγῃσιν αὐτὸν πρὸς τὴν ἰδίαν ποίμνην, μεθ' ὧν ἐσφετερίσατο πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Εἰ δὲ ἀπειθείᾳ χρῆται ὁ ἀδελφός, ἀποσκοραχίσαι αὐτὸν θελήσει τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ ποίμνης παραυτίκα. Εἰ δ', ὅπερ οὐκ ολόμειθα, μετὰ τὴν γνῶσιν ταύτην ἐπικατέχειν αὐτὸν βούλεται, γινώσκέτω ὅτι δεδεμένος ἐστί

παρ' ἡμῶν, οὐκ ἄλλως, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐγχεκριμέ-
 νως, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ πάσης
 θεομορφίας ἱερατικῆς, τοῦ ἀκοινώνητον αὐτὸν εἶναι
 τῶν θείων δώρων, ἐπεὶ καὶ ἀμέτοχον τῶν ἐξωτέρων
 βρωμάτων· ἔως ἂν ἀνθυποστρέψας εἰσοικισθῇ ἐν τῇ
 μάνδρᾳ αὐτοῦ. Ὡς περ δὲ οὐ θέμις, ὅν δεσμεῖ οἰ-
 καῖον μαθητὴν ἡ ἀγίωσύνη σου, λύειν τινὰ τὸ καθ-
 ὄλου (παράνομίας γὰρ τοῦτο ἔργον, καὶ ἐκ ψήφου κοι-
 νῆς [ms. Reg. κοινού] τῆς ὅλης Ἐκκλησίας καταδίκην
 ὁμοιοπαθείας), οὕτω πάντως οὐδὲ πρὸς τὴν ἡμετέραν
 ἐξουσίαν, ἣν ἀναξίως δέδωκεν ἡμῖν ὁ Κύριος, οὐκ
 εἰς καθαίρεσιν, ἀλλ' οἰκοδομὴν ψυχῶν, ἐπιβάλλει ταυ-
 τὴν ἡ ἀγίωσύνη σου. Φρικτὸν γὰρ τὸ κρίμα. Διὰ
 τοῦτο παρακαλουμένη, πάντως γε τὸ πνευματικὸν
 ἡμῶν τέκνον παραδώσει τοῖς ἀδελφοῖς, εὐχομένη ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀβιαλεῖπτος.

IK'. — Θεοδοῦλῳ ὁ Κιωνίτη. [λβ'.]

XV. — Theodulo Cionitæ ***.

Reprehendit picturam angelorum crucifixorum.

Ἐκ χρόνου πολλοῦ ἐπιθυμίαν ἔχοντι ἕως τοῦ παρ-
 ὄντος, ἀγιάτατέ μου Πάτερ, ἔλθῃν καὶ κομίσασθαι
 σου τὰς ἁγίας εὐχὰς, οὐκ ἐξεγένετό μοι ὁδὸς,
 πάντως διὰ τὰς ἁμαρτίας μου· ὥς περ καὶ νῦν.
 Διὸ ἠναγκάσθην ἀποστεῖλαι τὸν ἀδελφόν ἡμῶν
 τὸν Καλόγηρον, ἀναπληροῦντα τῆς ταπεινώσεως
 ἡμῶν τὴν ἀπουσίαν· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ἐλευσόμεθα
 προσκυνήσοντας τὰ εἰμίδια σου ἰχνη Θεοῦ εὐδοῦντος.
 Σύγγνωθι δέ μοι, Πάτερ, ὁ μέλλω λέγειν, ὅτι ἐν
 ἀπλότητι ἐστὶ ἐξ ἀγάπης εὐλαβικοῦς, καὶ ἐκ τοῦ
 ἐφίεσθαι με τὸ ἀμώμητον τῆς πολιτείας σου. Τινὲς
 ὑπέκρουσαν (ὡς ἐπιστάμενοί γε γνήσιόν σου εἶναι
 καὶ ὁμόφυχον φίλον καὶ τέκνον, ὄντες καὶ αὐτοὶ φί-
 λοι διαφερόντως), ὅτι παρὰ τὸ δέον πράττει ἡ ἀγίω-
 σύνη σου· καί μοι πρὸς τοῦτο δυσχεράναντος, καὶ ἐν-
 ισταμένου, καὶ ἐπιφθεγγόμενου τὰ μέγιστα κατορ-
 θώματα τοῦ ὀφηλοῦ σου βίου, συνείροντό μοι ἐν
 τοῦτω. Πρὸς δὲ ῥήματά τινα καὶ πράγματα κατε-
 ηγώνουν· καὶ, ἵνα ἐν εἰπω, ἔφασαν ὅτι ἀγγέλους
 ἀνιστόρησε, καὶ τούτους ἱστυκον τοῦ Χριστοῦ, ἐν
 τοῖς φεγγίοις ἐσταυρωμένους· αὐτὸν δὲ τὸν Χριστὸν
 καὶ τοὺς ἀγγέλους, γηραλέους. Καὶ πολλὰ πρὸς τοῦτο
 φιλοπευστῶν, οὐκ ἡδυνήθη αὐτοῖς ἀντιφθέγγεσθαι.
 Ἦροντο γὰρ ξένον τι καὶ ἀλλότριον τῆς παραδό-
 σῆως τῆς Ἐκκλησίας εἰργάσθαι, καὶ πάντως
 οὐκ ὑπὸ Θεοῦ, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἐναντείου εἶναι τὸ πρᾶ-
 γμα· ἐπὶ τὸν ἐν τοσοῦτοις ἔτεσι, καὶ τοσοῦτοις θεοφύ-
 ροις καὶ ἁγίοις Πατράσιν, οὐκ ὑποδείγματι τῆς τοῦτο
 τοῦ ἰδῶμα. Τὸ γὰρ νῦν καινοτομούμενον, καὶ ἐξ ἀγ-
 γέλου ἐστίν, ἀσφαλίζεται ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος μὴ δέ-
 χεσθαι, λέγων· *Κἂν ἡμεῖς αὐτοί, ἡ ἀγγελος*
εὐαγγελίζηται (προσθήσω, καὶ παραδίδωσι), *παρ'*
ὁ εὐαγγελιστάμεθα, ἀνάθεμα ἐστω. Τί οὖν, Πάτερ
 μου ἅγιε, πρὸς ταῦτα φῆσαι, οὐκ ἔχω. Καὶ τῇ ἀπο-
 ρίᾳ συνεχόμενος, ἠναγκάσθην γράψαι σοι· ἵνα ἀπο-
 λύσωμεν αὐτοὺς πάσης βλάβης, πρὸς τοὺς ἐν λόγῳ
 ἐγκαλοῦντας, καὶ ὡς ἐκ πάσης τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ
 διὰ τὸν Θεὸν δέξαι με ὡς σύμβουλον τέκνον σου,
 ποιοῦντα ὑπὲρ σοῦ, καὶ ἡγούμενον τὴν δόξαν σου
 δόξαν μου· καὶ μὴ θέλοντα ἀκούειν μῶμόν σου ἐν

A autem nefas sit, quemcunque ex discipulis suis san-
 ctitas tua ligarit, hunc ab alio quoquam solvi (ini-
 quum enim est facinus, et ex communi Ecclesie
 calculo simili poena damnatur): sic prorsus nec in
 jurisdictionem nostram, quam indignis nobis tribuit
 Dominus non ad perniciem, sed ad ædificationem
 animarum, sese ingerat sanctitas tua. Horrendum
 enim est iudicium. Quapropter inflexa tandem, spi-
 ritualem filium nostrum fratribus reddet, pro nobis
 peccatoribus orans sine intermissione

B Cupienti mihi jamdudum ad te venire, sanctissi-
 me Pater, et sacris precibus tuis perfrui, via mihi
 hactenus, ob peccata scilicet mea, non patuit, ac
 ne nunc quidem. Propterea coactus sum Calogorum
 fratrem nostrum ad te mittere, qui humilitatis nos-
 træ absentiam suppleat: deinde veniemus et nos,
 ut ad venerandos pedes tuos, Deo duce, prosterna-
 mur. Ignosce autem mihi, Pater, quod dicturus sum,
 quia simpliciter dicam, et sincera ex charitate, ac
 desiderio quo teneor ut vita tua omni reprehensione
 careat. Suggesterunt quidam, ut qui scirent me
 germanum tibi atque unanimem amicum et filium
 esse, cum ipsi quoque amici essent eximii, præter
 fas et decorum agere sanctitatem tuam. Cumque ad
 hæc indignarer et resisterem, commemoraremque
 egregia sublimis vitæ tuæ facinora, in hoc mihi as-
 sensi sunt. De nonnullis autem dictis factisque ac-
 cusabant, atque (ut unum proferam) dixerunt te
 angelos depinxisse, eosque ad Christi formam, in
 fenestris crucifixos; ipsum vero Christum et ange-
 los senili ætate. Et cum multa in eam rem sciscita-
 tus essem, non potui ipsis contradicere. Aiebant
 enim peregrinum quiddam et alienum ab Ecclesiæ
 traditione factum, prorsusque non a Deo, sed ab
 adversario rem esse, quandoquidem tot annis, et a
 tot deiferis sanctisque Patribus nusquam hujus no-
 vitatis proditum est exemplum. Quod enim nunc
 novatur, etsi ab angelo sit, recipi non debere con-
 firmat Apostolus, dicens: *Licet nos ipsi vel angelus*
evangelizet, addam, et tradat, præterquam quod evan-
*gelizamus, anathema sit*¹⁵. Quid igitur, Pater mi san-
 cte, ad hæc dicam, non habeo, et consilii inopia
 pressus ad te scribere cogor: ut ab omni noxa nos
 vindicemus apud eos qui merito reprehendunt, et
 tanquam Ecclesiæ universæ voce. Quare propter
 Deum suscipe me, ut consiliarium filium tuum, pro
 te laborantem, et gloriam tuam gloriam suam du-
 centem: nullamque in re ulla tui notam, qui reipsa
 sine nota vitam agis, audire sustinentem. Doce,
 rege, exaudi, attende, animadvertite, omnique hæ-

¹⁵ Ms. Reg. Θεοδώρῳ. *** Sive Stultitæ. ¹⁶ Galat. 1. 8.

sitatione libera eos qui excelsam vitam tuam con-
templantur.

XVI. — Nicephoro Imperatori.

De patriarcha in Tarasil locum subrogando. (Baron. anno 806, num. 4.)

Omnino sic futurum erat, ut bonus Deus noster Ecclesiæ suæ curam gērens pietatem vestram hac ætate imperio præficeret Christianorum: ut non sæcularis solum dominatio male constituta rectius componeretur, sed ecclesiasticus etiam principatus, si quid deesset, instauraretur, et nova quædam conspersio fieret in utroque ⁴⁶. Quod quidem in altero membro præclare ipsius gratia jam præstitit Christi amans imperium vestrum, atque adeo præstare perget cælesti numine corroboratum. Reliquum modo est, ut alterum pari cura fruatur, parique prudentia. Id vero post Deum et cum Deo a vobis tribuetur per approbationem legitimæ electionis futuri archiepiscopi. De quo, quando ex nobis etiam peccatoribus et indignis sciscitari voluisti, coram Domino, qui nos iudicaturus est, de eo quod dicturi sumus in die iudicii, hic est sensus noster. Non novimus, nec scimus ullum: non quod defecerint viri vita et sermone illustres (sunt enim et Deo perspecti et hominibus, impari licet ratione, atque in primis præclaræ menti tuæ), sed quia talem ratio deposcit, et desiderium imperii vestri, qui possit corde perfecto justificationes Dei exquirere: qui gradu atque ordine ab inferiore sensim ad superiorem ascenderit, qui tentatus fuerit per omnia, qui ex eis quæ passus est, tentatis possit opem ferre ⁴⁷. Et quid multis apud te verbis opus est qui omnia nosti, et ex tui ipsius statu ac dignitate tantum virum tibi repræsentas? Præluce cæteris oportet non secus ac solem inter sidera. Cum igitur talem non videamus, nec suffragium ferre audemus. Hoc vero memoriæ causa non sine metu et reverentia suggerimus, quod ipsum plane non fugit peritissimam et divinam prudentiam tuam, ut ex episcopis etiam et ex præpositis, et ex stylitis, et ex inclusis, tum deinde ex clero delectum habens, ex illis ipsis perfectis desumas, prudentia, sensu, ac vita cæteris præstantiores. Descendant enim stylitæ, exant includi; quandoquidem publicum est commodum quod quæritur. Discerne et confer, et cum ipsis deprehendas digniorem. Et beatus es, et vere ter beati, si hæc omnia exequamini Christi imitatores, Domini nostri. Hinc magis magisque confirmabitur imperium vestrum, magnificabitur nomen vestrum in generationes: augebuntur denique anni principatus vestri. Duo siquidem hæc munera tribuit Christianis Deus, sa-

⁴⁶ I Cor. v, 7. ⁴⁷ Hebr. iv, 15.

Α τινι, τοῦ ὄντως ἀμωμήτως βιοτεύοντος. Φώτισον, ὁδήγησον, ἐπάκουσον, πρόσχε, ἐπίστησον, λύσον πάσης διχονοίας τοὺς ὁρώντάς σου τὸν ὀφθλὸν βίον.

ΙΓ'. — Νικηφόρῳ βασιλεῖ (16).

Ἐμελλεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας φροντίζων, τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν ἐπὶ τῆς παρούσης γενεᾆς προστήσασθαι βασιλεύειν τῶν Χριστιανῶν· ἵνα μὴ μόνον ἡ κοσμικὴ ἀρχὴ εὖ διατεθῇ, κακῶς διαχειμένη, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἡγεμονία, εἴ τι ἐνδεὲς ἔξει, ἀνορθωθῇ, καὶ νέον πως φῶραμα γένηται ἐν ἀμφοτέροις. Ὅπερ τῇ αὐτοῦ χάριτι κατώρθωκεν ἐν τῷ ἐνὶ μέρει ἡ φιλόχριστος ὑμῶν βασιλεῖα· ἀλλὰ καὶ ἐτι κατορθώσει ταῖς ἀνωθεν ῥοπαῖς δυναμουμένη. Λειτουργίαν οὖν ἔστιν ἀρετῆ, καὶ τὸ ἕτερον τῆς ἰσῆς ἀπολαύσαι προμηθείας καὶ θεραπείας. Τοῦτο δ' ἂν εἴη μετὰ Θεὸν καὶ σὺν Θεῷ πρὸς ὑμῶν ὁρμηθῆναι, διὰ τῆς κατ' εὐαρέστησιν νομίμου ἐκλογῆς τοῦ μέλλοντος ἀρχιερατεύειν. Ἐπεὶ δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ἐπιζητήσας μαθεῖν, τῶν ἀμαρτυλῶν καὶ ἀναξίων, τὸ παριστάμενον ἡμῖν, ὡς ἐνώπιον Κυρίου τοῦ μέλλοντος εὐθύναι ἡμᾶς, περὶ οὗ μέλλομεν λέγειν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, οὕτως ἔχει· Οὐ γινώσκωμεν, οὐδὲ ἐπιστάμεθα· οὐχ ὅτι ἀπέλιπον οἱ διαλάμποντες ἐν βίῳ καὶ λόγῳ (εἰσὶ γὰρ καὶ Θεῷ φαινόμενοι καὶ ἀνθρώποις, εἰ καὶ οὐκ ἴσῳ λόγῳ, καὶ μάλιστα τῇ σῇ φωτεινῇ ψυχῇ), ἐπεὶ δὲ τοιοῦτον ζητεῖ ὁ λόγος καὶ ὁ πῶθος τῆς ὑμῶν βασιλείας, τὸν ἐν τελείᾳ καρδίᾳ δυνάμενον ἐκζητῆσαι τὰ τοῦ Θεοῦ δικαίωματα, τὸν βαθμῶ καὶ τάξει ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν εἰς τὸ ὀφηλότερον προαγαγόμενον, τὸν πεπειραμένον κατὰ πάντα, ὃς γε ἐξ ὧν πέπονθε, τοῖς πειραζομένοις δύναται ἂν βοηθῆσαι. Καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν πρὸς σὲ τὸν εὖ εἰδῶτα, καὶ ἐκ τῆς οικίας καταστάσεως καὶ προκοπῆς τὸν τηλικούτον ἀνιστοροῦντα; Τῶν πολλῶν ὀφείλει προλάμπειν, ὡς ἐν ἄστρασιν ἥλιος. Ἦνίκα τοίνυν οὐχ ὁρώμεν τοιοῦτον, οὐδὲ ἀποταλμῶμεν ψηφισασθαι. Τοῦτο δὲ ὡς ἐν ὑπομνήσει μετὰ συστολῆς καὶ αἰδοῦς ὑποτιθέμεθα· ὅπερ ἀλάθητόν ἐστι πάντως τῇ πολυειδίᾳ καὶ θεῖᾳ μεγαλοσίᾳ σου· ἵνα ἀπὸ τῶν ἐπισκόπων, ἀπὸ τῶν ἡγουμένων, ἀπὸ τῶν στυλιτῶν, ἀπὸ τῶν ἐγκλείστων, εἰτα τοῦ κλήρου ὑποδεχόμενος ἐκλογῇ, ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπιδεδωκότων λαβὼν τοὺς ἐν συνέσει, καὶ φρονήσει, καὶ βίᾳ, τῶν ἄλλων προέχοντας (καταβάτωσαν γὰρ καὶ στυλῆται, ἐκβαίνετωσάν τε καὶ ἐγκλείστοι· ἐπεὶ περ κοινῇ συμφέρον τὸ ζητούμενον), ἐπικρίνη καὶ σὺν αὐτοῖς ἀποδείξῃ τὸν ἀξιώτερον. Καὶ μακάριος εἴ, μᾶλλον δὲ καὶ τρισμακάριοι, ἐὰν τοῦτο ὄλον ἀπεργάσῃσθε Χριστομίμητοι ἡμῶν δεσπόται. Καὶ ἐν τούτῳ ἐτι μᾶλλον κρατυνθήσεται ὑμῶν ἡ

NOTÆ.

(16) Νικηφόρῳ βασιλεῖ. « Defuncto Tarasio (patriarcha) imperator cogitare cepit de ejus successore deligendo: in quo ut speciem saltem ostenderet pietatis, consuluit Theodorum Studitam,

virum quidem pietate insignem, ut proferret in medium, quem sciret tanto sacerdotio dignum. » (Baron. an. 806, n. 3.)

Βασιλεία· μεγαλυνθήσεται τε τὸ ὄνομα ὑμῶν εἰς γενεάν καὶ γενεάν· αὐξηθήσεται δὲ καὶ τὰ τοῦ κράτους ὑμῶν ἐτη. Ἐπειδὴ δύο ταῦτα δέδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς Χριστιανοῖς δωρήματα, ἱερουσὴν καὶ βασιλείαν. Δι' ὧν θεραπεύεται, δι' ὧν κοσμεῖται ὡς ἐν οὐρανῷ τὰ ἐπίγεια. Ὅποτερον οὖν ἀναξίως ἔχει, καὶ τὸ ὄλον ἀνάγκη συγκινδυνεύειν. Ὅστε εἰ βούλοισθε τῇ βασιλείᾳ ὑμῶν συγκροτεῖν τὰ μέγιστα, καὶ διὰ τῆς βασιλείας ὑμῶν πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς ἰσόβροπον, τὸ ὅσον εἰς δύναμιν, τῆς κατὰ τὴν βασιλείαν ἀρετῆς ὑμῶν δέξεται καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν ἑαυτῆς πρό-εδρον· ἵνα ἀγαλλιάσθαι τὰ οὐράνια, καὶ ἔσῃ τὰ ἐπίγεια. Εἴη ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾗ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἐστίν, εἰς ὁδηγίαν καὶ ἀποκάλυψιν τοῦ κρείττονος. Καὶ ἀπολήψεσθε παρ' αὐτῆς τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου καταβαλλομένους ὑμῖν πόνους καὶ μερίμνας καὶ φροντίδας, τὴν βασιλείαν τὴν ἀδιάδοχον.

IZ. — Ἰωάννη σπαθαρίῳ (17). [18.]

De imagine S. Demetrii, in baptismo adhibita pro susceptore.

Θεὸν τι δρᾶμα ἀκηκόες πεπραχέναι σου τὴν κυριότητα, θαυμάμαμεν ἐπὶ τῇ μεγάλῃ σου ὡς ἀληθῶς πίστει, ἀνθρωπίνῃ τοῦ Θεοῦ.

Φησὶ γὰρ ὁ διδάσας χρῆσασθαι σε τῇ ἱερᾷ εἰκόνι τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, ἀντὶ ἀναδόχου τινος, καὶ οὕτως ἐπιτελέσαι τὸ φῶτισμα τοῦ θεοφυλάκτου σου τέκνου. Καὶ, ὦ τῆς πεποιθήσεως! Οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ εὐδρον τοσαύτην πίστιν, ὁ Χριστὸς οὐ μόνον τότε τῷ ἑκατοντάρχει δοκῶ ἐπιφθέγασθαι, ἀλλὰ καὶ σοὶ ἄρτι τῷ ἐφαμίλλῳ τῇ πίστει. Εὗρετο τοίνυν ἑκείνος ὁ ἐπιστήτησεν· ἐπέτυχες καὶ αὐτὸς οὐ πεποίηθας. Ἐκεῖ τὸ θεῖον πρόσταγμα ἀντὶ τῆς σωματικῆς παρουσίας· κἀναυθα ἡ σωματικὴ εἰκὼν ἀντὶ τοῦ πρωτοτύπου. Ἐκεῖ συμπαρῆν τῷ λόγῳ ὁ μέγας Λόγος, ἀοράτως τῇ θεότητι τὸ παράδοξον τῆς λάσεως ἐργασάμενος· κἀναυθα δὲ συνῆν ὁ μεγαλόμαρτυς πνεύματι τῇ οικείᾳ εἰκόνι τὸ βρέφος δεχόμενος. Ἀλλὰ βεβήλοις μὲν ἀκοαῖς καὶ ἀπίστοις ψυχαῖς ταῦτα ἀπαράδεκτα, ὡς ἀπίστα· καὶ μάλιστα τοῖς εἰκονομάχοις· τῇ δὲ σῇ εὐσεβείᾳ ἐναργῆ τὰ γνωρίσματα τε καὶ ὁποδείγματα παφανέρονται. Τί γὰρ τῷ Θεῷ ἀδυνατεῖ παρέχειν τοῖς πιστεύουσιν; καὶ πῶς οὐχὶ ἐν τῇ εἰκόνι ὁ εἰκονιζόμενος ὁμνύμενος ὁράται τε καὶ εἶναι πιστεύεται; Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνος, φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. Ὅστε σαφῶς ὁ μάρτυς ἦν διὰ τῆς οικείας εἰκόνος τὸ βρέφος εἰσδεχόμενος· ἂν ὅσον οὕτω πεπίστευκας. Ἀλλὰ τίς ἡ εὐδοξία τῆς μεγαλυσύνῃς σου, ὅτι τηλικούτων, τὸ δὴ λεγόμενον, σύντεκνον προσεκτήσω; οὐ τὸν δεῖνα ἢ τὸν δεινὰ, ἀρχοντα τυχόν ἢ δυνάστην· εἰποι δ' ἂν οὐδ' αὐτὸν τὸν ἐν διάδημα περιειμένον· μείζων γὰρ καὶ ὑπέρτερος ὁ ἐξευρημένος. Τῶν γὰρ μαρτύρων ὁ κράτιστος· τῶν θαυματουργῶν ὁ διαπρύσιος· τῶν φίλων Χριστοῦ ὁ γνήσιος· τῶν ἀγγέλων ὁ συμπολίτης· τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα καὶ δυναθεῖς καὶ δυνάμενος ἐν τοῖς ὑπὲρ τὸν οὐρανόν· ὥστε ἀπ' ἀκρου

²² Matth. viii, 10.

A cerdotium et imperium, per quæ colitur, per quæ ornantur, et gubernantur cælestium exemplo terrena. Utrumvis ergo præter dignitatem se habuerit, totum una periclitari necesse est. Quare, si optima imperio vestro decernere vultis, et per imperium vestrum omnibus Christianis; æqualem, quoad fieri potest, imperatoris virtuti vestræ sorietur Ecclesia præsulem suum, ut exsulent cælestia, latenturque terrena. Dux vobis sit Dei manus, in qua et cor vestrum est, ostendatque meliora; et ab ea recipietis ob susceptos pro opere hoc labores, curas et sollicitudines, regnum sempiternum.

ἐστιν, εἰς ὁδηγίαν καὶ ἀποκάλυψιν τοῦ κρείττονος. Καὶ ἀπολήψεσθε παρ' αὐτῆς τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἔργου τούτου καταβαλλομένους ὑμῖν πόνους καὶ μερίμνας καὶ φροντίδας, τὴν βασιλείαν τὴν ἀδιάδοχον.

XVII. — Joanni Spathario.

B Divinum quoddam facinus a dominatione tua factum audientes, mirati sumus ob magnam revera fidem, homo Dei.

Affirmat enim qui retulit, te sacram magni martyris Demetrii imaginem susceptoris ejusdem loco adhibuisse, atque ita filii tui a Deo custodisti baptismum peregis. Et, o fiduciam tuam! Non inveni tantam fidem in Israel ²², non solum centurioni tunc a Christo dictum arbitror, sed nunc etiam tibi qui fide certas cum illo. Invenit ergo ille quod quærebat; adeptus es et ipse quod sperasti. Ibi divinum mandatum pro corporali præsentia: hic corporea imago vice prototypi. Ibi enim verbis aderat magnum Verbum, divinitate sua mirabile sanitatis opus invisibiliter perficiens; et hic pariter magnus martyr imagini suæ spiritu præsens erat, infantem suscipiens. Verum hæc profanis quidem auribus, et incredulis mentibus, minime recipienda, tanquam incredibilia, videntur, maxime Iconomachis; pietati vero tuæ manifesta argumenta et exempla patefacta sunt. Quid enim est quod Deus præstare credentibus non possit? aut quomodo in imagine non homonymie cernitur, et inesse creditur, qui repræsentatur? Imaginis siquidem honor, ut magnus ait Basilus, transit ad prototypum. Quare manifestum et martyrem fuisse, qui infantem per propriam imaginem suscipiebat, quatenus ita credidisti. Sed, o magnificentiam tuam, qui talem ac tantum syntecnum, ut vocant, sortitus es, non hunc vel illum, principem puta vel dynastam; aut ipsum etiam qui diademate redimitus est. Major enim longeque superior est quem reperisti. Martyrum quippe fortissimus, mirificorum clarissimus, germanus Christi amicus, angelorum civis: qui tot tantaque in terris semper potuit, potestque; ut in omnibus oris miraculorum suorum

NOTÆ.

(17) Ἰωάννη Σπαθαρίῳ. Joannis protospatharii, et Bajuli, ab Irene electi mentio est apud Theophanem ad annum 10 Irenæ.

tuba celebretur. Beatus reipsa es, vir piissime, quod talem nactus sis susceptorem: ter beatus et filius tuus, qui a tanta gloria et potentia prædito susceptus sit. Nobis vero videre liceat hunc filium tuum sancti Demetrii cognominem, si annuis, ut, tanquam ipsius filium amplectentes, et congruis ipsi verbis, ut peccatores, compellemus, et rem gestam ad alios quoque transmittamus. Nec enim res pulchras sileri convenit, sed aliis ad piæ fidei clara documenta proponi.

XVIII. — *Stauracio Spathario* 49.

Causam quidem humilis absentiae nostrae jam diximus, nec opus est amplius excusare. Unde autem ordiemur? aut quæ facultas inveniri queat præsentem venerandæ animæ vestræ dolori conveniens? Quemadmodum enim medicus ad insanabilem morbum accedens, animo hæret ancipiti quonam pacto curationem aggrediatur, sic et nos æstuamus incerti qua ratione gravissimo malo vestro consolationem afferamus. O calamitatem! o infortunium! Obiit vobis filius elegans et formosus; ille qui materna viscera primus recluserat: per quem vobis parentum nomen inditum, principium propagationis generis, radix procreationis liberorum, surculus rationalis germinationis, prima velut rosa paternæ fecunditatis. Et quid dicam, ut filii pulchritudinem explicem? An quod crescebat puer, proficiebatque ætate et intellectu, et gratia Dei erat in illo⁴⁹, quantum et ipsi ex re parva experti sumus? Quomodo igitur talis ac tantus lethali ferro, ex ipsis, ut ita dicam, lumbis vestris exsectus, inconsolabilem cordi vestro dolorem non pariat? aut quis non collamentetur et condoleat, tanquam ob aliquod ipsius membrum in vobis gladio succisum? Ingemiscant merito patres, pulcherrimi huius filii orbitatem spectantes. Lugeant et matres tam venustæ prolis sectionem cernentes. Rescissum enim revera est membrum vestrum: abscissa est caro vestra. Seges ingens doloris; medicinæ pharmacum invenire difficile. Mæror in familia, tristitia in domesticis, dolor in cognatis; sed præ omnibus in avo domino patricio, et in avia domina protospatharia. Undique gravia et tristia. Verum age, vir optime, qui et intelligentia abundas, et prudentia præstas, et plurimam ex multorum annorum usu adeptus es scientiam, tibi ipse medere, teipsum sana. Conjice, quæso, mentis oculos in universi contemplationem; respice ad antiquas ætates, a primo ipso parente nostro Adam, et vide ac recognosce, quis in lucem egressus in hoc sæculo permanserit, et non exorientis instar feni citius

⁴⁹ Consolatoria. ⁴⁹ Luc. II, 40.

τῆς γῆς ἕως ἄκρου γῆς τῇ σάλπιγγι τῶν θαυμάτων αὐτοῦ διαθρυλλεῖσθαι. Μακάριος ὄντως εἶ, ἀνὴρ εὐσεβέστατε, ὅτι τοιοῦτου τετύχηκας ἀναδόχου· τρισμακάριός σου καὶ ὁ γόνος, ἔχων τὸν δεξιόμενον τηλικούτον τῷ κλέει καὶ δυνάμει. Ἀλλ' ἴδοιμεν τὸν υἱόν σου καὶ ὁμώνυμον τοῦ ἁγίου Δημητρίου, εἴπερ συγκατέρχῃ, ἴνα, ὡς υἱὸν αὐτοῦ προσπτυξάμενοι, τὰ εἰκότα μὲν προσφθεγώμεθα καὶ ἡμεῖς ὡς ἁμαρτωλοὶ, ἔχωμεν δὲ τὸ διήγημα καὶ εἰς ἐτέρους παραπέμπειν. Δεῖ γάρ τὰ καλὰ μὴ σιωπᾶσθαι, ἀλλὰ προκεῖσθαι τοῖς ἄλλοις εἰς πίστειας εὐσεβοῦς ἐναργῆ ὑποδείγματα.

IH. — *Σταυρακίῳ σπαθαρίῳ* (18). [λε']

In obitu filii.

Τὴν μὲν αἰτίαν τῆς ταπεινῆς ἀπουσίας ἡμῶν ἤδη εἴπομεν· καὶ οὐ χρὴ τι πλέον ἀπολογεῖσθαι. Πῶς δὲ ἀρξόμεθα; ἢ τίς δύναμις ἐξευρεθείη εἰς τὸ συμβῆν πάθος ταῖς τιμαῖς ὁμῶν ψυχαῖς; Καθάπερ γάρ τις λατρός ἐπὶ δυσίατῳ νόσῳ ἐρχόμενος, ἀμχανία περιίσταται, ὅπως ἐπιβάλῃ τὴν ἐγγείρησιν· οὕτως ἡμεῖς, πῶς τὸν παρακλητικὸν λόγον ἐπὶ τῷ βαρυντάτῳ ὁμῶν πάθει προσενέγκασθαι. Ὡς τῆς συμφορᾶς! ὦ τῆς συμβάσεως! ὥχeto ὁμῖν παῖς καλὸς καὶ ὠραῖος· αὐτὸς ὁ τὰς πρώτας μητρικὰς ὠδῖνας διαλύσας· δι' οὗ ὁμῖν τὸ τῶν γονέων ὄνομα κεχρημάτικεν· εἴ ἀρχὴ τῆς διαδοχῆς τοῦ γένους· ἢ ῥίζα τῆς τεκνοποιίας· ὁ ὁρηγῆς τῆς λογικῆς βλαστοφορίας· τὸ οἶονεῖ προτοφύες ῥόδον τῆς πατρικῆς καρποφορίας. Καὶ τί ἂν εἴποιμι παριστῶν τὸ γόνου κάλλος; ἢ ὅτι τὸ παιδίον ἠδύετο καὶ προέκοπτεν ἡλικία καὶ συνέσει, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτῷ, ὅσον ἐκ μικροῦ καὶ ἡμεῖς πεπειράμεθα; Πῶς τοίνυν τὸ τοιοῦτον καὶ τηλικούτον ἐκτμηθὲν τῇ θανατικῇ μαχαίρᾳ, ἐξ αὐτῆς εἰπεῖν τῆς ὁσφύος ὁμῶν, οὐ κατεργάσειεν ἂν ἀπαρμύθητον ἄλγος ἐν τῇ καρδίᾳ ὁμῶν; ἢ τίς οὐ συμποτνιάσεται καὶ συναλγυνθήσεται ἐπὶ τῷ τευνομένῳ διὰ ξίφους κατὰ τὴν ὑπαρχόντων αὐτῷ μελῶν ὡς ἐφ' ὁμῖν; Στενάσειαν δ' ἂν εἰκότως καὶ πατέρες, τοιοῦτου καλλίστου παιδὸς ἀποβολὴν θεώμενοι. Θρηνησειαν δ' ἂν καὶ μητέρες, τηλικούτου ὠραίου σπλάγχνου ἐκνομήν προσβλέπουσαι. Τέτμηται γὰρ ἀληθῶς μέλος ὁμῶν. Ἐκκέκοπται σὰρξ ὁμῶν, τὸ ὀδυνηρὸν παλὸν, τὸ θεραπευτικὸν φάρμακον δυσεξέρητον. Κατήφεια ἐπὶ τῆς οἰκίας, ὀδύνη ἐπὶ τοῖς οἰκέταις, λύπη ἐπὶ τοῖς συγγενεῖς· μᾶλλον δὲ πρὸ τούτων ἐπὶ τὸν προπάτορα κύριον πατρικίον, καὶ τὴν προμήτορα κυρίαν πρωτοσπαθάρην. Πάντοθεν δεινὰ καὶ περίλυπα. Ἀλλὰ δεῦρό μοι, ἀνὴρ χρηστὲ, ὁ πολλὸς ἐν συνέσει, ὁ σοφὸς ἐν φρονήσει, ὁ πλείστην συνειληγῶς ἐκ πολλῶν τῶν χρόνων τὴν γνῶσιν· σαυτὸν θεραπεύουσιν· σαυτὸν ἱάσαι. Ἐπιβάλει σου, παρακαλῶ, τὴν ὀφθαλμὸν τῆς διανοίας εἰς τὴν τῆς κτίσεως θεωρίαν· ἐμβλεψὼν εἰς ἀρχαίας γενεάς, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ προπάτορος ἡμῶν Ἀδάμ· καὶ ἴδε καὶ γινώθι τίς ἐν-

NOTE.

(18) *Σταυρακίῳ Σπαθαρίῳ*. Forte is Stauracius patricius, publici cursus logotheta, de quo multa

apud Theophanem ad annum 11 Irenes et deinceps.

ἔμεινε τῷ αἰῶνι τούτῳ εἰς φῶς ἔλθων, ἀλλ' οὐχὶ δίκην ἀνατέλλοντος χόρτου θάττον ἐξήνθησε καὶ ἀπεξηράνθη διὰ θανάτου, ἣ ὡς ἐν βέεματι ποταμιαίῳ, ὅτι τὸ μὲν ὑπεξῆλθε, τὸ δὲ ἀντεστῆλθε, τοῦ κατὰ διαδοχὴν γένους μὴ ἰσταμένου, ἀλλὰ παρατρέχοντος καθ' ἑκάστην ἡμέραν· οὕτως οἱ γεννήσαντες τοὺς ἡμᾶς γεννήσαντας, καὶ οἱ ἐκείνων ἀνώτεροι· καὶ ἀναποδίζων ὁ λόγος εἰς τὴν καταρχὴν ἐλεύσεται· καὶ κατιῶν πάλιν εἰς τὴν συντέλειαν τοῦδε τοῦ παντός καταντήσεται. Καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ζήσεται, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ οὐκ ὀφείτω θάνατος. Τὸ δὲ παρὸν, λειτουργία τις διωρισμένη, καὶ πραγματεία ἡμερήσιος· καὶ αὐτίκα εἰς τὰ οἰκία ἐπανελεύσιν, τῆς τῶν ἐνθόνδε, λέγω, πρὸς τὰ ἐκείσε μεταβάσεως. Πατριάρχαι, καὶ παρῆλθον· προφηταί, καὶ μετῆλθον· πατέρες καὶ μητέρες, καὶ ἀπεγένοντο· ἀδελφοὶ καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς, καὶ παρόδραμον. Τί δὲ βασιλεῖς; τί δὲ σαράπαι; τί δὲ ἄρχοντες; τί δὲ πᾶσα ἡλικία, καὶ πᾶν γένος ἀνθρώπου; Οὐχὶ πάντες ὑπὸ τῇν γεγόνασιν, καὶ γενήσονται μικρὸν ὕστερον ἐκ γῆς φύντες; Ἄλλ' ὥδε τὸ ζητούμενον· ἵνα καλῶς τὰ ἐνταῦθα ἀμείψαντες, καὶ πρὸς τὸ βούλημα τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ ἐμπολιτευσάμενοι, τοῦ ἐκείσε φοβερωτάτου κριτηρίου τὴν παράστασιν ἀκατάκριτον εὐρήσωμεν· ὅπερ τὸ ὑμέτερον τέκνον ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως εὕρατο καὶ ἐπιτετύχηκε. Μακάριος γάρ, φησὶν, ὁ ἐν γεννητοῖς γυναικίῳ ὀλιγόδιος, καὶ ὃν ὁ Κύριος ἐξελέξατο καὶ προσελάβετο ἐν πρώτῃ ἡλικίᾳ, μὴ πειρασθέντα τῶν πικρῶν ἀμαρτημάτων τοῦ τῆδε βίου.

Ἐξῆλθε καὶ ἀπῆλθεν ὁ κύριος Σωτήριχος φερωνύμως ἐν σωτηρίᾳ· ἤχου ἑορταζόντων καταξιούμενος, ἀγαλλιᾶσθαι ἀνεκλαήτου, συναριθμήσεως τῶν ἐν κόλποις Ἀβραάμ ἀναπαυομένων βρεφῶν ἁγίων· μηκέτι δουλεύων φόρῳ καὶ σαρκί, ἀτιδιόγητι συνών. Ἐντεῦθεν βουλόμεθ' αὖτε λαμβάνειν τὰς ἀφορμὰς τῆς παραγορίας, ἐντεῦθεν τὰς παρακλησεις. Γενοῦ δημιουργὸς εὐφροσύνης, καὶ θεραπευτὴς οὐ μόνον σαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς κυρίας τῆς σπαθαρίας, τῆς μάλιστα δεομένης ἰατρείας καὶ παρακλησεως, διὰ τὸ μικρὸν περιπαθεῖς· εἰτα καὶ τῶν λοιπῶν διαφερόντων σοι· ὡς ἂν δειχθῇς τὰ θεῖα πεποιδευμένος, καὶ Θεοῦ νόμῳ κρατούμενος· καὶ εἰδῶς ποῦ ποτε ἀπῆγει ὁ μαθηστὰς· καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ σοῦ γλυκυτάτου τέκνου· ὅτι οὐκ εἰς θάνατον, οὐδὲ εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς Θεὸν τὸν τὰ πάντα ποιήσαντα· καὶ ὡς ἂν παραδειχθῇς πατράσι, καὶ πᾶσι τοῖς γνωρίμοις καὶ συνελεγμένοις ἐν τῇ κηδείᾳ, ὑπόδειγμα καλὸν, μετ' εὐχαριστίας καὶ σωφροσύνης διαφέρειν τὰς τῶν τέκνων ἀποβολὰς, καὶ μὴ ἀντιτείνειν Θεοῦ τοῖς προστάγμασιν.

10'. — Πρὸς τὸ κοινὸν τοῦ λαοῦ Ἀντισαρχοῦ. [Λζ'.]

De Marciano apostata qui ad eos diverterat.

Γραμματα ἐδεξάμεθα παρὰ τῆς τιμιότητος ὑμῶν περὶ τοῦ μαθητοῦ ἡμῶν, τοῦ πάλαι ἀποδράσαντος, καὶ ἐν τοῖς αὐτέθι, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἀμαθίᾳ καὶ ἀνοσιότητι προσδεχθέντος, καὶ ἐν ἐνὶ ἀντρῷ οὐνὶ μονα-

A defloruerit, ac per mortem dessiccatus sit : aut sicut in fluminis lapsu, quia pars una recessit, altera in locum successit, genere per successionem non subsistente, sed per dies singulos prætervolante, ita qui genitores nostros genuerunt, et his superiores : sursumque relegens ratio ad initium usque perveniet, et contra descendens ad universi finem progredietur : *Et non est, qui vivet, ut scriptum est : et non videbit mortem* ¹¹. Præsens vero status, munus quoddam est definitum, et diei unius negotiatio : tum deinde statim ad sua reditus ; ab his, inquam, ad illa commigratio. Patriarchæ olim, et transierunt : prophætæ, et abierunt : patres et matres, et esse desierunt : fratres et amici et propinqui, et prætervecti sunt. Quid porro reges ? quid satrapæ ? quid principes ? quid ætas omnis et omne genus hominum ? Nonne omnes sub terram ierunt ? et paulo mox ibunt, cum ex terra orti sint ? Sed hoc nimirum est quod quaeritur ; ut hanc vitam recte transigentes, et ex Dei conditoris nostri voluntate conversantes, apud formidolosissimum illud tribunal condemnationem declinemus : quod filius vester sine dubio ac certissime consecutus est. Beatus enim, ait, inter natos mulierum, cui vita brevis est, et quem Dominus elegit et assumpsit in prima ætate, non tentatum amaris hujus vitæ peccatis.

Excessit et abiit dominus Soterichus, nomini suo congruenter, in salute ; festum diem agentium sono dignus habitus, exsultatione inexplicabili, aggregatus ad quiescentes in Abraham sinu sanctos infantes, carni et corruptioni non amplius serviens, fruens æternitate. Hinc argumenta consolationis, hinc doloris levamenta capere te volumus. Auctor esto lætitiæ et curator, non tui modo, sed dominæ quoque spathariæ, quæ curatione et solatio ob exiguam tolerantiam plurimum eget ; ac reliquorum deinde tibi conjunctorum : ne ostendas te divinis imbutum, Deique legi obsequentem ; nec ignarum quo tandem abierit qui migravit ; ac tunc præsertim dulcissimus filius ; quod non ad mortem, neque ad nihilum, sed ad vitam sempiternam, et ad Deum qui omnia creavit : atque ut eximio patribus, notisque omnibus funeris causa convocatis sis exemplo, ut cum gratiarum actione et moderate liberorum orbitates ferant, divinisque imperiis non repugnent.

XIX. — Communi populi Antisarchensis ¹².

Litteras venerationis vestræ accepimus de discipulo nostro, qui quondam aufugit, et in istis oris, nescio quo pacto, per imperitiam et nefas receptus, in antro quodam, non monasterium, sed vitio-

¹¹ Psal. 113. v. 49. ¹² F. Antisarensis.

rum speluncam extruxit, ut hunc absolvere velimus. Et brevis est responsio. Marcianus discipulus noster, donec ad monasterium suum redeat, in quo renuntiationis suæ pacta Deo teste pepigit, ligatus damnatusque manebit, et communione, juxta divinos quos scripsit canones, indignus. Non enim a nobis intentata est comminatio, sed a Patribus Dei Spiritu afflatis. Hujus ergo salutem si amatis, hortamini ut ad sua redeat. Quem nos poenitentia ductum, reversumque paternis visceribus excipere parati sumus, omniumque erratorum veniam illi dare. Quemadmodum enim fieri non potest, quin ovis a mandra sua avulsa et aberrans ferarum prædæ subjiçatur, sic a monasterio nefarie digressum sua sponte, et in loco quem Dominus non aspicit residentem, a dæmonibus capi necesse est. Illius ergo cella dæmonum est latebra, decipula animarum, schola mulierum, omnis nequitiae officina: quibuslibet verbis modisve, aut ipse, aut vos, quæ dicta sunt, dissimulare conemini. Quare si obtemperet et obtemperetis, præclare cum utrisque agetur, ut divinam indignationem minasque evadatis: sin minus, pervicaciæ vestræ fructus ob oculos cernetis. Benedictus autem a Domino sanctissimus episcopus, qui leges observat, et impium procul arcet. Neque enim ordinatione ullo modo dignus est, quamvis huc revertatur. Perspecta enim mihi ejus sunt omnia, supra quam ipsi, ut qui ejus pater fuerim.

νία; ἄξιος τὸ καθόλου, καὶ ἐνταῦθα ὑποστρέψῃ. Οἷδα γὰρ τὰ αὐτοῦ ὑπὲρ ἐκεῖνον αὐτὸν, πατὴρ αὐτοῦ γε-
γονώς.

XX. — *Pinuphio et Mari filiis.*

Ut redeant ad monasterium unde aufugerant.

Consilium erat ad vos non scribere, propterea quod secundæ litteræ vestræ cum prioribus non consentiebant. Priores quidem celerrimæ poenitentiae reditusque ab nos sponsonem continebant; posteriores vero abnuere vos et recusare ostendunt. Atque hoc et illud causando prætexitis, nec potius errorem vestrum veritatis studio fatemini, mentes ac dolentes ob ea quæ perperam commisistis. Si ergo vos poenitet, residetque in vobis scintilla timoris Dei, excitans corda vestra ad promissiones et pacta, quæ Deo nobisque ad tremendum ejus tribunal, testibus angelis et fratribus universis, pacti estis, bene habet: neque huc aut illuc respexeritis; sed protinus abrupto quod dæmon iniecit vinculo proprii sensus ac libertatis, quo vos decepit, ex cænobio vos extrudens, et adducens ad loca, quæ Dominus non respicit. Quo enim pacto respiciat ad sanctorum ipsius mandatorum eversionem? Venite ad nos, venite, corde contrito atque humili sermone, ut diversam a pristina vitæ rationem ineatis. Prior enim læva fuit, quæ tacita sensim relaxatione ferociæ vestræ et contumaciæ, ad apostasiæ perniciem vos abripuit. Nos! vero, peccatores licet, paternis visceribus vos excipimus, humilem animam nostram ad mortem usque exponentes, ut vestras et animi et corporis infirmi-

στήριον, ἀλλὰ ληστήριον παθῶν ἀναδειμαμένον· ἵνα τοῦτον λύσω; ἀξιῶσωμεν. Καὶ σύντομος ἡ ἀπόκρισις· Μαρκανδὸς ὁ μαθητὴς ἡμῶν ἔως ἂν ὑποστρέψῃ ἐν τῷ οἰκίῳ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ τὰς συνθήκας ἔθετο ὑπὸ μάρτυρι Θεοῦ τῆς ἀποταγῆς αὐτοῦ, ἔσται δεδεμένος καὶ κατακεκριμένος καὶ ἀνάξιος τῆς κοινωνίας, καθ' οὓς ἔγραψε θεοκελεύστους κανόνας. Θύ γὰρ ἐξ ἡμῶν ἡ ἀπηρτημένη ἀπειλή, ἀλλ' ἐκ θεοπνεύστων Πατέρων. Τοῦτον τοίνυν εἴπερ ἀγαπᾶτε σώζεσθαι, νοθετήσατε ἀνθυπονοστήσαι εἰς τὰ οἰκεία. "Ὅν ἡμεῖς μεταμελόμενον, καὶ ὑποστρέφοντα, πατρικοῖς σπλάγγχοις ἔτοιμοι ἔσμεν υποδέξασθαι, καὶ συγχωρῆσαι πάντα τὰ ἡμαρτημένα αὐτῷ. "Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι πρόβατον ἐκ τῆς ἰδίας μάνδρας ἀποσπασθὲν, καὶ ἀποκλανηθὲν, μὴ θηριάλωτον γενέσθαι· οὕτως τὸν ἀπὸ μοναστηρίου ἐξερχόμενον ἀνόμιος ἐν τῷ οἰκίῳ θελήματι καὶ ἐν τύπῳ οὐκ ἐπισκοπεῖ ὁ Κύριος; καθεζόμενον, μὴ ὑπὸ δαιμόνων ἀλῶναι. Τὸ οὖν κελλῖον αὐτοῦ, φωλεός ἐστι δαιμόνων, ἀγρευτήριον, ψυχῶν, παιδευτήριον γυναικῶν, πάσης ἀνομίας ἐργαστήριον· καὶ ὅποιοις ἂν λόγοις καὶ τρόποις, ἢ αὐτὸς ἢ ἡμεῖς μεθοδεύειν πειράσθε τὰ λεγόμενα. Εἰ οὖν ὑπακούει καὶ ὑπακούετε, εὖ ἂν ἔχοι ἀμφοτέροις φυγεῖν τὰς θείας ὀργὰς καὶ ἀπειλὰς· εἰ δὲ μὴ γε, ὤψεσθε ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν τοὺς τῆς παρακοῆς ὑμῶν καρπούς. "Ὁ δὲ ἀγιώτατος ἐπίσκοπος εὐλογημένος ἐστὶν ὑπὸ Κυρίου, τηρῶν τοὺς νόμους, καὶ τὸν ἀνόνον πῶρῳ ποιοῦ δίκαιον. Οὐ γὰρ χειροτο-

K'. — *Πινουφιῳ καὶ Μαρῇ τέκνοις.* [λγ'.]

Οὐκ ἐβούλόμην ὑμῖν ἐπιστεῖλαι, διὰ τὸ τὰ δευτέρα γράμματα ὑμῶν μὴ συμφωνεῖν τοῖς προτέροις. Τὰ μὲν πρότερα ἐπαγγελίαν εἶχον ταχίστης μεταγνώσεως καὶ ἐλευσεως πρὸς ἡμᾶς· τὰ δὲ δευτέρα, ἀνανευσιν καὶ ἀνατροπὴν. Καὶ οἷ ἐπαφορμίζεσθε τοῦτο καὶ ἐκεῖνο· καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐν ἀληθείᾳ ὁμολογεῖτε τὸ πταίσμα ὑμῶν, θρηνοῦντες καὶ μεταμελόμενοι, ἐφ' οἷς κακῶς πεπράχατε. Εἰ οὖν μετανοεῖτε, καὶ ἔστιν ἐν ὑμῖν σπινθήρ φόβου Θεοῦ, ἀνακαίλων τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς ἃς δεδώκατε ὁμολογίας καὶ συνθήκας Θεῷ τε καὶ ἡμῖν, ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος αὐτοῦ, ὑπὸ μάρτυσιν ἀγγέλοις καὶ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι, εὖ ἂν ἔχοι· καὶ μηδὲ ἐντεῦθεν μηδὲ ἐντεῦθεν ἐπιβλέψῃσθε· ἀλλὰ συντόμως διαρρήξαντες τὴν ἀπὸ τοῦ δαίμονος συμπλοκὴν τῆς προσπαθείας ὑμῶν καὶ ἰδιουθυμίας, ἢ πεπλάνηκεν ὑμᾶς ἐκβαλὼν τοῦ κοινοβίου, καὶ περιάγων ὑμᾶς εἰς τόπους οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος (πῶς γὰρ ἂν καὶ ἐπισκοπήσῃ ἐπ' αὐτῇ τῇ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν;) ἤκατε πρὸς ἡμᾶς, ἤκατε ἐν συντετριμμένῃ καρδίᾳ καὶ λόγῳ τετοπεινωμένῳ, πρὸς τὸ ἄλλον ὑμᾶς βίον ἀναλαβεῖσθαι ὑπὲρ τὸν πρότερον. "Ὁ γὰρ πρότερος σκαιὸς ἦν ἐκ τῆς κατὰ μικρὸν χαννώσεως θρασυτήτος ὑμῶν καὶ ἀντιλογίας, ὑπαγαγὼν ὑμᾶς αὐτῷ τῆς ἀποστασίας πτώματι. Καὶ ἡμεῖς καὶ ἁμαρτωλοὶ ἔσμεν, ἀλλ' οὖν σπλάγγχοις πατρικοῖς προσδεξόμεθα ὑμᾶς, καὶ τὴν

ἐαυτῶν ταπεινὴν ψυχὴν μέχρι θανάτου ὑποτιθέντες, εἰς τὸ ἀναδαστάσαι ὑμῶν τὰ ἀσθενήματα κατὰ ψυχὴν τε καὶ σῶμα. Οὐ γὰρ ἐξ οὗτου ἀπωλισθήσατε, ἐν ἀμεριμνίᾳ γεγόναμεν ὥσπερ οὐδὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἀλλὰ τηκομένην ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς τὴν καρδίαν· καὶ πρὸς τὸν Θεὸν αἰρόντες φωνὴν ἡμῶν οἰκτρὰν καὶ βέβηλον, ἵνα ἀνθυπονοστήσῃ ὑμᾶς πρὸς τὴν μάνδραν ὑμῶν, ἐμπνεύσει λογισμοῦ μετανοίας. Καὶ ἐάνπερ οὕτως πράξοιτε, θεραπεύοιτε πάλιν τὸν Θεὸν καὶ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Οὐ γὰρ ζητεῖ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέφαι καὶ ζῆν αὐτόν.

Ἐπιστρέψατε οὖν, ἐπιστρέψατε, πρὶν ἄφνω ἐπιστῇ ὑμῖν ὀλεθρος, καθὼς τῷ Πετρῶνι· καὶ εὐρεθῇτε κενὰ καὶ ἀνόνητα μεταμελόμενοι, ὅτε τῆς μεταμελείας κέρδος οὐδέν. Ποῦ τοίνυν εἰσὶν οἱ λόγοι σου, Πινούφι, καὶ σοῦ, Μάρη; μαρτυρίου ἀγῶνας ὑποδέχεσθαι διὰ τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν προσευμεῖσθε· μᾶλλον δὲ διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν δι' ὑπακοῆς· καὶ τοῦτο πολλάκις· καὶ μικρὰ τις αὔρα ἔλθοῦσα, ἐρρίπισεν ὑμῶν [f. ὑμᾶς], ὡς ἄν τινα ἀνέμην. Ἀνανθήσατε, ἐπιθέψατε εἰς Θεὸν, φοβήθητε ἀπὸ τῶν κριμάτων αὐτοῦ, καὶ ἐξ ὧν συνεπίστασθε πράξεων ὑμῶν· ὅτι ἐν ἐκείναις μόνον οὐκ ἀρκετὸς ὑμῖν πᾶς ὁ βίος εἰς μετάνοιαν. Τί λοιπὸν προσθήκατε ἁμαρτημάτων προστίθεσθε ἐπὶ ἁμαρτήμασι χαλεποῖς; Πρὸς δὲ τὸ γράψαι ἡμᾶς εἰς οὗς εἰρήκατε, ἀσμένως προσδεχθέντες καὶ ξενοδοχοῦμενοι ὑπ' αὐτῶν, τοῦτο μὲν οὐ ποιοῦμεν· οὐ γὰρ ἐξ ἡμῶν ἐξήλθετε διὰ λόγου ὑπακοῆς, ἵνα κρίνωμεν ἀξίους ὑποδοχῆς. Τούναντιον δὲ καταλογιζόμενοι, ὀρίζομεθα ὑμῖν οὕτως. Ἄρ' ἤ; οὖν ἡμέρας δέξεσθε τὰ γράμματα, ἀποκινήσατε καταλαβόντες τὰ ἐνταῦθα. Εἰ δὲ ἀπειθοῦντες ἐπιμένητε, ὅπερ μὴ δῶν ὁ Θεός, ὃ ἀπεύχομαι, ἐστὶ ἀκοινωνήτοι, κατακεκριμένοι τε καὶ καταδικασμένοι παρὰ ἀληθείᾳ δικαζούσης, νεκρωμένοι τε τὴν ψυχὴν, καὶ ἑστερημένοι τοῦ πνεύματος, καθὼς ὁ μέγας καὶ θεῖος Βασίλειος ἀπεφώνητο· ἀλλ' οὕτε οἱ ὑποδεχόμενοι ὑμᾶς, ἔξω κατακρίσεως εἰσιν, ὡς μὴ τοὺς θεοὺς κανόνας φυλάττοντες.

ΚΑ'. — Συμεὼν μονάζοντι (19). [λθ'.]

De Josepho deposito.

Ἔγνωμεν, ὦ Πάτερ, καὶ διὰ τῶν προλαβόντων, οἷος καὶ ἡλικίος γέγονας πρὸς τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν· ἐν πᾶσι τοῖς συμβεβηκόσι θλιβεροῖς ἐμαλίζων καὶ διευθετῶν πάντα πρὸς τὸ λυσιτελεῖν. Ἰσμεν δὲ καὶ νῦν περιλυθὸν σε διὰ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ ἀδελφοῦ γεγενῆσθαι ἐν τοῖς παρισταμένοις. Ἀλλὰ τί πάθωμεν; ὅτι ἐντολὴ Θεοῦ πρόκειται, καὶ κανόνες Πατρικῶν ἀπειρῶντες ἡμᾶς ἐκ τῆς τοιαύτης κοινωνίας. Ὡς δὲ φθάσοι· ἡ ταχεῖα ῥοπή σου, καὶ ἡ εἰλικρινής σου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς σχέσις. Ἰν' ὥσπερ τινὰ τρικυμίαν μεταγάγοις τὸν πειρασμὸν, καὶ γαληνιάσῃς τὴν ταραχὴν τῶν εὐσεβῶν

²² Ezech. xxxiii, 41.

(19) Συμεὼν. De multiplici Simeone Studita videtur Leonem Allatium in Diatriba de Simeonum scriptis, pag. 23. De Simeone porro monacho, Ni-

PATROL. GR. XCIX.

A tates toleremus. Neque enim ex quo lapsi estis, sine cura fuimus et sollicitudine de vobis; sicut nec de aliis. Quin extabuit in nobis cor nostrum, miseramque ac profanam vocem nostram ad Deum tollimus, ut ad mandram vestram vos revocet, consilium inspirans pœnitentiæ. Quod ubi feceritis, Deum iterum, et nos peccatores placabitis. Non enim quaerit mortem peccatoris, sed ut convertatur, et vivat.

Revertimini ergo, revertimini, priusquam repente superveniat vobis interitus, sicut Petronio; et incassum et sine fructu dolere vos sentiat, quando pœnitentiæ lucrum nullum erit. Ubi vero sunt promissa tua, Pinuphi, et tua, Mares? martyrii certamina inire gestiebatis propter tenuitatem nostram, vel potius propter salutem quæ per obedientiam requiritur: idque frequenter: et parva quædam aura vos, velut stipulam, disturbavit. Expergiscimini, Deum respicite, judicia ejus pertimescite, vel ex vestris actionibus quarum consci estis, quod ob eas solas tota vita non sufficiat ad pœnitentiam. Quid de cætero additamenta peccatorum gravibus peccatis adjecistis? Ut vero ad eos scribamus, quos significastis, quod benigne vos receperint, et hospitio invitarint; id quidem minime facimus: quia ex obedientiæ nutu a nobis non existiis, ut hospitio dignos judicemus, sed contrarium prorsus sentientes, ita vobis edicimus: quo ex die litteras acceperitis, huc redire festinate. Quod si contumaces perstiteritis, quod non permittat Deus, quod exsecror, excommunicati estote, convicti et condemnati iudicio veritatis, mortui anima, et spiritu orbat, quemadmodum magnus ac divinus Basilius pronuntiavit: sed neque qui vos exceperint, extra condemnationem sunt, ut qui divinos canones non observent.

XXI. Simeoni monacho.

(Baron. an. 808, n. 14.)

Et antea perspeximus, Pater, quis, qualisque fueris erga humilitatem nostram in omnibus adversis quæ nobis acciderunt, cum lenire ea studeres, et omnia dirigere in nostram utilitatem. Et nunc vehementer sollicitum te esse scimus ob fratris in re præsentis professionem. Verum quid faciamus, cum exstet Dei mandatum, et Patrum canones arcentes nos a tali communione? Huc adsit velox propensio tua; sincerusque erga Deum et nos peccatores affectus; ut tanquam decumanum quemdam fluctum removeas tentationem, tranquillesque agitationem piorum dominorum nostrorum. Non enim adversus

NOTÆ.

cephori imperatoris consanguineo, sermo est non uno in loco apud Theophanem. Scripta autem est a Theodoro hæc epistola nomine Platonis.

illos nobis sermo est vitæ communionis, nec causa controversiæ : quin potius honor, veneratio, amor et congressus, prout res exigit : sed adversus illum qui præter jus fasque omne, manifestum ex Domini sententia adulterum coronavit : qui ausus est tanti sceleris adjutor et assertor fieri coram universo mundo : quem Christus ipse deposuit duorum canonum reum, ut alios omittam : unius quidem qui nec epulari presbyterum in bigami nuptiis permittit³³ (adulteri enim scribere non ausus est canon), quanto minus coronare ? alterius vero, quoniam qui in crimen aliquod lapsus sit, ac propterea excommunicatus, nisi intra annum pro reconciliatione sua pugnet, amplius admitti ejus vocem non licet³⁴. Hic vero qui novem annos excesserat, insiliit in Ecclesiam. Si igitur hic innocens, multo magis adulter ipse; si vero reus iste peccati, quis de eo ambigat, qui conjunxit, et in Spiritum sanctum blasphemavit, quin impurior sit et detestabilior ?

Hæc sunt, Pater sancte, quæ cor nostrum contrahunt, et timorem incutiunt. Hanc ob causam quod cum isto non communicarem, nec cum præcedente patriarcha, qui adultero communionem dabat : inclusi fuimus, ego quidem in eo ubi resides loco ; prepositus autem et reliqui Thessalonicam relegati. Sed denuo congregavit nos Deus precibus tuis : ac ne sic quidem temere nos adjunximus patriarchæ, nisi postquam fassus est nos recte fecisse. Si ergo, cum regnaret adulterium et canonum transgressio, metu minime dissimulavimus, Dei virtute freti, quomodo nunc, pio dominante imperio, unius presbyteri causa timidiore erimus, prodemusque cum aperto animæ periculo veritatem ? Nequaquam : sed ferenda nobis potius omnia usque ad mortem, quam ut cum eo communicemus, vel cum iis qui cum illo sacrificant : quoad privetur sacerdotio, quemadmodum sub priore patriarcha. Esto œconomus : cur etiam indigne sacris operatur ? Desiit esse presbyter. Quod si hæc illis non placent, qui cum eo sacrificant, videbunt quomodo se gerent. Percant tenuitati nostræ, qui acquiescimus, nihilque ad hunc usque diem locuti sumus : sed biennio nos toto

A ἡμῶν δεσποτῶν. Οὐ γὰρ πρὸς αὐτοὺς ἡμῖν ὁ λόγος τῆς ἀκοινωνήσεως· οὐδὲ ἡ αἰτία τῆς ἀμφισβήτησεως· μᾶλλον δὲ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, ἡ φιλία καὶ ἡ ἐντευξις κατὰ τὸ ὀφειλόμενον· πρὸς δὲ τὸν ἀνόμους στεφανώσαντα τὸν μοιχεύσαντα κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· πρὸς τὸν τολμήσαντα τηλικούτου κακοῦ ὑπουργὸν γενέσθαι καὶ βεβαιωτὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου παντός. ὃν καθήρεν αὐτὸς ὁ Χριστὸς, δυοὶ κανόνσιν ὑποπεσόντα, ἐπεὶ καὶ ἄλλοις· κατὰ μὲν τὸν πρῶτον, ὅτι οὐδὲ ἐστιαθῆναι εἰς διαγαμύοντος γάμον παραχωροῦντα τὸν πρεσβύτερον· εἰς γὰρ μοιχοῦ οὐδὲ ἐτόλμησεν ὁ κανὼν γράψαι, πόσῳ γε μᾶλλον στεφανῶσαι; Κατὰ δὲ τὸν δεύτερον, ὅτι τὸν ὑποπεσόντα ἐν τινὶ σφάλματι, καὶ διὰ τοῦτο ἀφορισθέντα, εἰ μὴ ἐν τῷ ἐνιαυτοῦ ἐπαγωνίζεσθαι τῇ οἰκείᾳ συστάσει, οὐκ ἐξὸν ἐστὶ φωνῇ αὐτοῦ προσδεχθῆναι. Ὁ δὲ ἐννεία χρόνους ὑπερβάς, εἰσεπήδησεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Εἰ οὖν οὗτος ἀναίτιος, πολλῷ μᾶλλον ὁ μοιχεύσας. Εἰ δὲ ἐκεῖνος ἐνοχος τῆς ἀμαρτίας, τίς ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ συζεύξαντος καὶ δυσφημήσαντος κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὥς οὐχὶ ἐναγέστερος καὶ βεβηλωτερος;

C Ταῦτά ἐστι, Πάτερ ἅγιε, τὰ φοβούμενα καὶ συστέλλοντα ἡμῶν τὴν καρδίαν. Καὶ διὰ ταῦτα πρὸς τὸ μὴ κοινωνεῖν αὐτῷ τε καὶ τῷ προσηγησαμένῳ πατριάρχῃ, ἐπὶν μετεδίδου τῷ μοιχεύσαντι· ἀπεκλείσθημεν, ἐγὼ μὲν ἐν ᾧ καθέζη τότῃ· ὁ ἡγούμενος δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἐν Θεσσαλονικίᾳ ὑπερόρισθέντες. Ἀλλ' ὁ Θεὸς πάλιν ἐπισυνήγαγεν ἡμᾶς εὐχαῖς σου· καὶ οὐδ' οὕτως, ὥς ἐτυχεν, ἠνώθημεν τῷ πατριάρχῃ, εἰ μὴ ὡμολόγησε καλῶς ἡμᾶς πεποιθέναι. Ἐάν οὖν ὅτε ἡ μοιχεία ἦν, καὶ ἡ τῶν κανόνων παράδοσις, οὐχ ὑπεστάλημεν δυνάμει Θεοῦ· πῶς οὖν ἄρτι, ὅτε εὐσεβοῦσά ἐστιν ἡ βασιλεία, ἐνεκεν ἐνὸς πρεσβυτέρου ὑποσταλησόμεθα, καὶ προδώσομεν τὴν ἀλήθειαν, κινδυνεύοντες κατὰ ψυχὴν; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ πάντα ἡμῖν φορητὰ μέχρι θανάτου, ἡ μετασχεῖν τῆς ἐκείνου κοινωνίας, καὶ τῶν ἐκείνου συλλειτουργούντων· ἕως ἂν παύσῃ ἱεουργίας, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ προτέρου. Ἐστὼ οἰκονόμος· τί καὶ ἀναξίως ἱεουργεῖ; Ἐξέλιπε πρεσβύτερος. Εἰ δὲ οὐδὲν δοκεῖ τοῖς συλλειτουργοῦσιν αὐτῷ, θύονται ἐφ' οἷς πράττουσι. Φείδονται τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως, στεργόντων, καὶ μὴδὲν ἕως τοῦ παρόντος λαλησάντων, ἀλλ' οἰκονομησάντων ἐν τοῖς

D δυοῖν ἔτεσι τούτοις, ἐξ ὅτου εἰσῆλθον [in ms. Reg. εἰσῆλθεν]· ἵνα οὕτως εἰρηνικώτερον διεξιέλθωμεν. Οἱ δεσπόται ἡμῶν οἱ ἀγαθοί, μεσῖται καὶ χριταὶ τοῦ δικαίου· φιλεῖται τῶν παρῆρησιαζομένων ἐν ἀληθείᾳ· ὥς αὐτὸ τὸ τίμιον αὐτῶν στόμα πολλάκις διαγορεύει. Ἐνέγκωσιν οἱ ἱερεῖς ἱερῶς, ἡ πείσουσιν, ἡ πεισθήσονται. Εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὸ γρύξαι μόνον ἡμᾶς οὐκ ἀνεκτόν· Θεὸς ἐφορᾷ, οὐ μείζων οὐδεὶς· οὐ μόνος ὁ φόβος φοβερός, καὶ τὸ ἔχει δικαστήριον, ᾧ πάντες παραστησόμεθα εὐθυνόμενοι κατὰ πάντα. Ἀλλὰ δεόμεθά σου τῆς ἀγαθότητος, καὶ ὡς προκυλινδόμενοι τοῖς τιμίαις σου ἵχνεσι, παρακαλούμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν ποιῆσαι ἔλεος μεθ' ἡμῶν,

³³ Conc. Neocæs. can. 7. ³⁴ Cod. Eccl. Afric., can. 70.

καὶ κοινὸν ὄφελος αὐτοῖς τε τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν βα-
σιλεῦσι, τῷ τε ἀγιοτάτῳ πατριάρχῃ, καὶ πάσῃ τῇ
Ἐκκλησίᾳ, οὐ τῇ καθ' ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀνά-
πασαν τὴν οἰκουμένην· ἵνα παύσῃ ὁ εἰς εἰς δόξαν
Θεοῦ, καὶ μὴ παραχθῇ ἡ αὐτοῦ Ἐκκλησία. Εἰ δὲ
μὴ γέ, ἀλλὰ τό γε δεύτερον, τὸ ἐπιμεῖναι ἡμᾶς ἐν τῷ
αὐτῷ καθάπερ ἐν τοῖς δόξα ἔτεσι τούτοις. Οἱ γὰρ
λοιποὶ, καὶ ἄν μύριοι ὦσιν, ἱεράρχαι καὶ ἱερεῖς καὶ ἡγού-
μενοι οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ, οὐ θαυμαστόν· ἐπαί καὶ
αὐτοὶ συνῆλθον τῷ μοιχεύσαντι· καὶ οὐδεὶς τι λελά-
ληκε. Ταῦτα Θεὸς δι' ἡμῶν, καὶ εἰ τολμηρὸν εἰπεῖν,
καὶ παρακαλεῖ, καὶ προσφθέγγεται, καὶ ὥς κε-
λεύεις.

KB'. — Τῷ αὐτῷ. [μ'.]

Καὶ πάλιν παρακαλεῖσαι σου τὴν πατρικὴν ἀγιο-
σύνην, καλὸν ἡγησάμεθα, ἐπιβαλέσθαι ἑαυτὴν πρὸς
τὸ κοινῇ συμφέρον καὶ λυσitelouν κράτιστα. Οὐ γὰρ
πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς ἡμῶν δεσπότας ὁ λόγος τῆς ἀκοι-
νωνίας, οὐδὲ ἡ αἰτία τῆς ἀμφοσθησῆς, καθὰ
προγεγράφαμεν· μᾶλλον δὲ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνη-
σις, ἡ ὑπόπτωσις καὶ ἡ ἐντευξις κατὰ τὸ ὀφειλό-
μενον· πρὸς δὲ τὸν ἀνόμως στεφανώσαντα τὸν μοι-
χεύσαντα, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου· πρὸς τὸν τολ-
μήσαντα τηλικούτου κακοῦ ὑπουργὸν γενέσθαι καὶ
βεβαιωτὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου παντός. Καὶ ἵνα ἐκδηλό-
τερον εἴῃ τὸ λεγόμενον οὐ πρὸς διδασχὴν, ἀλλὰ πρὸς
ὑπόμνησιν αὐτὴν, εἰ κελεύεις, τὴν κατὰ τὴν στεφα-
νικὴν συνάφειαν, ἱερὰν προσευχὴν παραθήσομεν· καὶ
κατίδωμεν ἐντεῦθεν, ὅπως ἐξ ἐναντίας αὐτῷ τῷ Χρι-
στῷ, εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, ἀντεφθέγγατο καὶ ἀν-
εμαχίσατο διὰ τοῦ ἐναγοῦς αὐτοῦ στόματος, ὁ ἀν-
ένοχον ἑαυτὸν ἀποδεικνύς. Τοῦ Χριστοῦ γὰρ μοιχὸν
ἀποκαλέσαντος τὸν ἀφιέντα τὴν νομίμως συναφθεῖ-
σαν ἀνδρὶ γυναῖκα· μοιχεία δὲ, ὥς οἶσθα, τὸ χαλεπὸν
ἁμάρτημα, καὶ ἰσοδύναμον φονέως, ἀρρενοφθόρου τε
καὶ ἀλογουμένου, φαρμακοῦ τε καὶ εἰδωολόατρου·
κατὰ τὸν κανὸν τοῦ θείου Βασιλείου· αὐτὸς τοῦτον
τῷ θυσιαστηρίῳ παραστήσας, ἐν ἐπικύῳ παντός τοῦ
λαοῦ, ἐτόλμησε ῥῆξαι τὰς βεβήλους φωνὰς ἐκεῖνας·
καὶ σκοπήσωμεν, Πάτερ, παρακαλῶ, τὸ φοβερὸν καὶ
ἐκτοπον· ἔχει γὰρ οὕτως· « Αὐτὸς, Δέσποτα, ἐξαπό-
στεilon τὴν χεῖρά σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου
καὶ ἄρμωσον τῷ δοῦλῳ σου τὴν δοῦλῃν σου. Σὺ ζεύξον
αὐτοὺς ἐν ὁμοφροσύνῃ. Ἐνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα
μίαν, οὗς εὐδόκησας συναφθῆναι ἀλλήλοις. Τίμιον
τὸν γάμον ἀνάδειξον, ἁμιάντων αὐτῶν τὴν κοίτην
διατήρησον, ἀκηλίδωτον αὐτῶν τὴν συμβίωσιν δια-
μείναι εὐδόκησον. » Οὐκ ἄρα φρικτὸν καὶ ἀκουόμε-
νον, καὶ ἐννοούμενον· πόσον ἐστὶν ἐνταῦθα ὑπολα-
βεῖν τὸν παροργισμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ
τοιαύτῃ βλασφημίᾳ, συνοργισθῆναι τε τοὺς ἁγίους
ἀγγέλους ἐν ταῖς τηλικαύταις δυσφημίαις· ἢ πῶς
οὐ παραυτίκα, ὡς τὸν Δαθὰν καὶ Ἀβιρὸν, ὑπέλα-
θεν ἡ γῆ χάνασα τὸν ὑψηγῆτην τοῦ ψεύδους, καὶ
δεικνύντα τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸν Χριστὸν εἰς ἐναν-

A obtestamurque, ut misericordiam nobis impertias,
et commune emolumentum tam piis imperatoribus
nostris, quam patriarchæ sanctissimo, et Ecclesiæ
universæ, non huic solum quæ apud nos est, sed
quæ per totum orbem, ut unus se abdicet ad glo-
riam Dei, et non perturbetur ejus Ecclesia. Sin
minus, at saltem hoc secundum, ut maneamus nos
in eodem statu, quo per decem hos annos. Nam de
cæteris, quamvis innumerabiles sint episcopi, sa-
cerdotes, et præpositi qui cum eo communicant,
nihil mirandum, quando quidem iidem ipsi cum
adultero consenserunt, et nemo quidquam locutus
est. Hæc Deus per nos, licet audax sit dictum, et
hortatur, et denuntiat, et sicut jubet.

XXII. — Eidem (20).

B Et iterum hortari paternam sanctitatem tuam
optimum factu visum est, ut se ipsam excitet ad
id quod communi bono atque utilitati conducit quam
maxime. Non enim adversus pios dominos nostros
nobis sermo est vitatæ communionis, nec causa con-
troversiæ, sicut jam scripsimus, potius autem honor,
veneratio, et submissio, et congressus, prout res
exigit: sed adversus illum qui præter jus fasque
omne, manifestum ex Domini sententia adulterum
coronavit: adversus eum qui ausus est tanti sce-
leris adjutor et assertor coram orbe universo fieri.
Atque ut magis perspicuum fiat quod dicimus, ipsas,
si placet, quæ in coronæ impositione usurpantur
sacras preces, non docendi studio, sed memoriæ
renovandæ causa, subjiciemus: ex quo videre liceat,
quemadmodum ex diametro Christo ipsi, quamvis
dictu temerarium sit, repugnaverit, impuroque orē
suo contradixerit, qui insontem se esse professus
est. Cum enim Christus adulterum vocet eum, qui
conjugem legitime viro conjunctam dimisit, adul-
teriumque, ut nosti, grave sit peccatum, par homi-
cidæ, masculorum, brutorumque concubitori, vene-
fico, atque idololatræ, juxta divini Basilii regulam²²:
hunc iste ad altare producens, omni populo exau-
diente, profanas illas voces proferre ausus est,
consideremus quæso, Pater, quam horrenda res et
absurda sit, sic enim illæ se habent: « Tu, Domine,
mitte mæxum tuam de sancto habitaculo tuo, et
famulam tuam famulo tuo conjunge. Connecte illos
in mutua concordia, socia eos in carnem unam, quos
tibi visum est inter se copulari, honorabiles nuptias
redde: immaculatum eorum torum conserva: ipso-
rum contubernium intaminatum manere concede. »
Annon igitur horribile est quod auditur, quodque
cogitatur? Quantam æstimare est sancti Spiritus
indignationem esse ob ejusmodi blasphemiam? quam
vehementer succensere una omnes sanctos angelos
ob tantam impietatem? et quomodo non protinus
dehiscens terra absorpsit, velut Dathan et Abiron,
promulgatorem mendacii, qui tenebras lumen dicat,
qui Christum pugnantia loquentem facere conetur?

²² Epist. ad Amphiloeh., can. 7.

(20) Hæc quoque scripta est Platonis nomine. (Baron. ann. 808, n. 17.)

Prorsus enim quæcunque pronuntiat sacerdos, eadem Deus confirmare se, et rata habere denuntiat, ut magnus affirmat Dionysius. Verum ille longa patientia pertulit, ostium poenitentiae pandens tanti sceleris reo, istum deinde, pro eo quod flere ac lugere usque ad mortem debuit, et abominandus ac detestandus ad vindictæ divinæ exemplum apud posteros censeretur, rursus in Ecclesiam introire, et rursus sacerdotem esse propalam. Ergo, quasi præclarum aliquid patrasset, ingressus est: devictusque Christus, ut qui absurda, istius quidem ore, protulisset. Ac reliquum erat, ut res per publicum ejus sacerdotium tota Ecclesia nostra divulgaretur factumque omnes communi suffragio comprobarent.

Quid enim aliud futurum censemus? sed absit, et fortasse talia deinceps per improbam æmulationem fieri oporteat: coronentur adulteri, et qui coronant, quasi magnum aliquid facinus ediderint, multisque prodesse, et uniformes ritus inducere possint. Honorifice ab omnibus exeipiantur. Sed absit: nec enim ille sacerdos; nec illi qui illum imitantur. Neque vero eum fallat quod imperator fuit qui adulterium commisit. Dei enim leges omnibus imperant, ut scriptum est⁸⁶. Nihilominus qui tam tetrum hoc facinus admisit, etiamnum iniquitatem, justitiam facere contendit; et, quod dici solet, se ipsum Præcursorem ac Baptista sanctiorem ostendere. Cum enim ille Herodem adulterum coarguerit, et pro veritate mortem oppetierit, iste Herodem alterum, similis adulterii reipsa compertum, et coronavit, et ad mortem usque complexus est: non quidem verbis, sed factis ipsis inclamans, erravisse Joannem Præcursorem, qui intempestive atque injuste reprehenderit, et mortuus sit. Sed absit. Ille enim legis defensor ac flagitii profligator; iste vero divinorum mysteriorum conculeator, et illegitimæ conjunctionis copulator et obsignator. Et ille quidem clamat vel mortuus: *Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui*⁸⁷: et in Herodis persona orbi universo denuntiat, ne quisquam in posterum tale quid audeat. Iste autem Herodi alteri ad hunc usque diem contra vociferatur ipsis rebus: Licet tibi conjugem habere Theodotam mœcham: et in ejus persona, hominibus, ut perpetuo mœchentur, aperte præcipit, atque ut sacerdotes sint qui tales coronant.

O temerarium cor! O contemptum judiciorum Dei! Quin universi potius redarguant hoc facinus, seque ab isto homine, vel cibo tenus atque congressu separant, nisi peccatum post omnimodam sacerdotii privationem confiteatur? Propterea pietatem vestram, et attentum, pro sacri habitus ratione, disciplinæ studium obtestamur, ut verba hæc ad piorum dominorum aures perferatis. Confidimus enim, si hunc, sanctissimo patriarcha nostro approbante, represserint, fore ut applaudant angeli,

τιολογίαν περιπεσείν πειρώμενον; Πάντως γὰρ ὅσα ὁ ἱερεὺς ὑποφαίνει, ταῦτα καὶ Θεὸς κυροῦν ἐπαγγέλλεται, κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον. Ἀλλὰ μακροθυμῶν ἤνεγκεν, ὑπανόγων θύραν μετανοίας τῷ ἐνόχῳ τῆς ἀμαρτίας, εἴτα ἀντὶ τοῦ κλαίειν καὶ πένθειν τὸν τοιοῦτον μέχρι θανάτου, ἀπόπτυστόν τε εἶναι καὶ ἀποτρόπαιον εἰς ὑπόδειγμα ταῖς μετέπειτα γενεαῖς, θείας ζηλοτυπίας· πάλιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰσελθεῖν, καὶ πάλιν ὑπάρχειν ἱερεῖα ἀναφανδόν. Οὐκοῦν ὡς καλὸν τὴν πεπραχέναν εἰσελῆλυθε· καὶ Χριστὸς ἡττηται, κατ' αὐτὸν παραλόγως διαγορεύων. Καὶ δέον διὰ τῆς ἐν τῷ κοινῷ ἱερουργίας αὐτοῦ, δοθῆναι εἰς πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν, καὶ συγκατανεῦσαι πάντας ἐπὶ τῷ τοιοῦτῳ ἔργῳ.

Τί γὰρ ἄλλο καὶ οὐ τοῦτο γενήσεται; Ἀλλὰ μὴ γένοιτο. Δεῖ δὲ τάχα ἐκ παραζήλου ἀπὸ τοῦ δεῦρο τὸ τοιοῦτον γίνεσθαι· καὶ στεφανοῦσθωσαν μοιχοί, καὶ οἱ στεφανοῦντες, ὡς μέγα τι κατωρθώκοτες, καὶ τοὺς πολλοὺς ὠφελεῖν, καὶ ἐνάγειν εἰς ὁμοτροπίαν δυνάμενοι. Ἀσπασέσθωσαν ὑπὸ τῶν πολλῶν. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο· οὔτε γὰρ ἐκεῖνος ἱερεὺς, οὔτε οἱ ἐκεῖνον μιμούμενοι. Μὴ γὰρ ἐν κείνῳ ἀπατάσθω, ὅτι βασιλεὺς ἦν ὁ μοιχεύσας. Ἀρχοῦσι γὰρ οἱ τοῦ Θεοῦ νόμοι πάντων, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἀλλ' ὁμοῦς τοῦτο δράσας τὸ παγγάλεπον, εἰ φιλονεικεῖ τὴν ἀνομίαν δικαιοσύνην γνωρίσαι· καὶ τὸ δὴ λεγόμενον, ἀποδείξαι ἑαυτὸν τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ ὁσώτερον. Ἐκεῖνον γὰρ ἐλέγχοντος τὴν Ἡρώδου μοιχείαν, καὶ ὑπὲρ ἀληθείας θνήσκοντος· οὗτος τὸν δεύτερον Ἡρώδην ὡς ἀληθῶς τῇ ὁμοτροπῇ μοιχεύει· δεδειγμένον, καὶ ἐτεφάνωσε, καὶ κατησπάσατο μέχρι θανάτου· λόγοις μὲν οὐ, αὐτοῖς δὲ ἔργοις φθειγόμενος, ὡς πεπλάνηται Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἀκαίρως, καὶ ἀνόμως διελέγξας καὶ ἀποθανών. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο· ὁ μὲν γὰρ τοῦ νόμου ὑπερασπιστὴς, καὶ τοῦ μύσου ἐλεγκτὴς· ὁ δὲ τῶν θείων μυστηρίων καταπατητὴς, καὶ τῆς ἀθέτου συμπολοῦς συνάπτης καὶ κατασφραγιστὴς. Καὶ ὁ μὲν καὶ θανὼν βοᾷ· Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου. Κάν τῷ Ἡρώδου προσώπῳ ἐμβοᾷ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ, μηκέτι τοιοῦτον τολμηθῆναι. Ὁ δὲ ἕως τοῦ νῦν αὐτοῖς ἔργοις ἀντικρὺς κρᾶζει τῷ δευτέρῳ Ἡρώδῃ· Ἐξεστί σοι ἔχειν γυναῖκα Θεοδότῃν τὴν μαχλῶσαν· κἂν τῷ αὐτοῦ προσώπῳ διαβρῆδην προστάσας· ἕως τοῦ αἰῶνος μοιχεύειν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς τοιοῦτους στεφανοῦντας εἶναι ἱερεῖς.

Ὁ τολμηρὰς καρδίας! Ὁ καταφρονήσεως Θεοῦ κριμάτων! Διὰ τί μὴ μᾶλλον ἕκαστος καταγορεύει τῆς ὑποθέσεως, καὶ διαστέλλεται τοῦ τοιούτου, καὶ μέχρι βρώσεως, εἴτ' οὖν συντυχίας, εἰ μὴ ἔξαγορεύει τὴν ἀμαρτίαν μετὰ τὸ παντάπασιν εἰργασθαι αὐτὸν ἐκ πάσης ἱερουργίας; Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δεόμεθά σου τῆς θεοσεβείας, καὶ τῆς κατὰ τὸ ἱερὸν σχῆμα ἀκριθείας, ἐνηχῆσαι εἰς τὰ ὦτα τῶν εὐσεβῶν ἡμῶν δεσποτῶν τοὺς τοιοῦτους λόγους. Πιστεύομεν γὰρ ὅτι εἰ τοῦτον παραστειλωσι σὺν εὐδοκίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου

⁸⁶ Rom. xiii. 2 seqq. ⁸⁷ Marc. vi, 16.

ἡμῶν πατριάρχου, ἐπικροτῆσαι ἔχουσιν ἄγγελοι· ἀνευφημήσουσι πάντες οἱ ἄγιοι· εὐφρανθήσεται δὲ καὶ πᾶσα ἡ Ἐκκλησία· γενήσεται δὲ καὶ τῷ κράτει αὐτῶν θείας ἀνωθεν ἐπικουρίας προσθήκη πολλή, ἐν τε προσλήψει ἑθρῶν τε καὶ πολεμίων, καὶ ἐν εἰρηναίᾳ καὶ μακροήμερῳ αὐτῶν ζωῇ. Ποῦ δὲ καὶ θήσομεν, Πάτερ ἅγιε, τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἐργοντάς αὐτὸν τοῦ ἱερατεύειν; τὸν μὲν πρῶτον μὴ παραχωροῦντα μηδὲ εἰς διαγαμούντος γάμον ἐστιαθῆναι πρεσβύτερον, καί περ ὢντος ἐκ Θεοῦ παρακεχωρημένου. Ὅτι δὲ εἰς τὸν ἀποκήρυκτον καὶ μοιχικὸν ὅλαις τριάκοντα ἡμέραις εὐώχῃσαστο· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ὅτι καὶ τοὺς νικητικούς· ἐπὶ τῇ παρθενίᾳ στεφάνους ἐπιτάθεικε τοῖς μοιχοῖς καὶ ἀκαθάρτοις· τίνος εἴη ἅγιος; μικρὸν τάχα ἡ καθαίρεσις [αἱ. ἡ καθαιρέσεως]; Εἰ δὲ τοῦτο ἀνεκδίκητον, καί γινεα τὰ θεία, καὶ ἔωλοι οἱ κανόνες. Κατὰ δὲ τὸν δεῦτερον πάλιν κανόνα, ὅτι ὁ ὑποπεσὼν ἐν τινι σφάλματι, καὶ διὰ τοῦτο ἀφορισθεὶς, εἰ μὴ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ ἐπαγωνίσεται τῇ οἰκείᾳ συστάσει, οὐκ ἐξὸν ἐστὶ φωνὴν αὐτοῦ προσδεχθῆναι. Ὁ δὲ ἐννέα χρόνους ὑπερβὰς, εἰσπηδήσεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Εἰ δὲ λέγοι, παρὰ τοῦ προηγουμένου λαβεῖν τὴν ἐπιτροπὴν, καὶ ἀνέγκλητον εἶναι τὴν ὑπόθεσιν· τί δήποτε οὐχ ὁ ἐπιτεφάς αὐτοῦργησε στεφανώσας; Ἔστι γὰρ πάντως πατριάρχαις βασιλεῖς στεφανοῦν, οὐχ ἱερεῖα τινά. Οὐ γὰρ πώποτε γεγένηται. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι κινδύνου αὐτῷ κειμένου εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχιερωσύνην καθαιρέσεως, εὐρὼν τοσούτον προθυμούμενον (ἦν γὰρ συναυλιζόμενος εἰς τὰ βασίλεια), παρέπεμψεν εἰς τὸ ἔκλεινον πρόσωπον τὸν κίνδυνον· εἶπερ καὶ ἀληθὲς ὅτι καὶ ἐπέτρεψεν· οὐ γὰρ πιστεύομεν, ὑμῖν τε καὶ ἄλλοις πολλοῖς πεπληροφορηκῶς [ἰ. πεπληροφορηκόσιν]. Εἰ δὲ πάλιν λέγοι μὴ εἶναι ἀφωρισμένος ὑπὸ τοῦ προηγησαμένου, τί δήποτε οὐκ ἐλειτούργει ἐν τοῖς ἐννέα ἔτεσι; τί δήποτε ὑπὸ συνόδου, ὡς λέγει, νῦν λείπεται; Δῆλον ὅτι ὁ δεδεμένος λείπεται, οὐχ ὁ ἀδετος. Ὅστε ἐαυτῷ περιπίπτει κανταῦθα εἰργμένοιο εἶναι, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ τὸν κανόνα, ὑπέδειξεν ἐαυτὸν ἀθύον, καὶ ἔλαβε τὴν λύσιν ἐμφανῶς. Εἶπερ ἦν λύσις τῷ ὁλοδαμίῳ, καὶ μυρίους παριστά ψευδομάρτυρας.

Ταῦτά ἐστι, Πάτερ ἅγιε, τὰ φοβούμενα καὶ συστέλλοντα ἡμῶν τὴν καρδίαν. Καὶ διὰ ταῦτα πρὸς τὸ μὴ κοινωνῆσαι αὐτῷ τε καὶ τῷ προηγησαμένῳ πατριάρχῃ, ἐπὶ ἀν μετεδίδου τῷ μοιχεύσαντι· ἀπεκλείσθημεν, ἐγὼ ἐν ᾧ καθέξῃ τόπῳ, ὁ ἡγούμενός τε καὶ οἱ λοιποὶ σὺν τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἐν τῇ Θεσσαλονικῇ ὑπερορισθέντες. Ἀλλ' ὁ Θεὸς πάλιν ἐπισυνήγαγεν ἡμᾶς εὐχαῖς σου. Καὶ οὕτως ὡς ἐτυχεν ἠνώθημεν τῷ πατριάρχῃ, εἰ μὴ ὡμολόγησε καλῶς ἡμᾶς πεποιχέναι. Ἐὰν οὖν οὐδ' ὅτε ἡ μοιχεία ἦν, καὶ ἡ τῶν κανόνων παράβασις, οὐχ ὑπεστάλημεν δυνάμει Θεοῦ· πῶς οὖν ἄρτι ὅτε εὐσεβοῦσά ἐστιν ἡ βασιλεία, ἐνεκεν ἐνδὸς πρεσβυτέρου καθηρημένου ὑποσταλησόμεθα, καὶ προδώσομεν τὴν ἀλήθειαν, κινδυνεύοντες κατὰ ψυ-

A collaudent omnes sancti, exsultet Ecclesia universa: ipsorum autem imperio magnum auxilii cœlestis incrementum accedat: tum adversariorum et hostium comprehensio, et tranquilla diuturnæque vitæ eorum felicitas. Quonam autem loco censebimus, Pater sancte, sacros canones, qui sacerdotio illum arcet? ac priorem quidem illum qui nec epulari presbyterum permittit in bigami nuptiis, quamvis licitæ illæ sint et a Deo permissæ²². Quod vero iste non inlicitis nuptiis, sed in vetitis et adulterinis totos triginta dies epulatus sit; neque hoc tantum, sed adulteris atque impuris victrices coronas virginittatis imposuerit, qua pœna dignus est? an minori fortasse quam depositione? Quod si inultum id maneat, ludicra jam sunt divina, et inanes ac frivoli canones. Alterum deinde, quod rursus sancitum sit, ejus, qui in crimen aliquod lapsus, ac propterea excommunicatus sit, nisi intra annum reconciliari contendat, vocem admitti postea nefas esse²³. Iste vero, qui novem excessit annos, in Ecclesiam insiliit.

Quod si dicat se a præsule suo mandatum accepisse, ideoque culpa in hoc negotio vacare, quidni ergo qui jusserat, ipsemet coronavit? Mos enim plane est ut imperatores coronent patriarchæ, non sacerdos quilibet: neque enim istud unquam factum fuit. Sed perspicuum est, cum periculum ipsi impenderet ne archiepiscopatu ipso dejectus privaretur: et hunc promptum animo paratumque nactus esset (in aula enim versabatur) discrimen in ejus caput transtulisse; si quidem verum est illum demandasse: nec enī credimus: vobis aliisque plurimis contrarium persuadentibus. Quod si rursus dicat se ab illo tum præsule excommunicatum non fuisse, cur ergo novem annorum spatio non sacrificavit; cur a synodo, ut ait, nunc est absolutus? Sane, qui vinctus is solutus est, non qui vinctus non esset. Quocirca secum ipse pignat, et constrictum teneri se hinc ostendit, quod non intra anni spatium, ut canon jubet, insontem se exhibuerit, absolutionemque palam susceperit. Si modo absolutus fuit, omni ex parte irretitus, quamvis falso testes mille producat.

Hæc sunt, Pater sancte, quæ terrorem incutunt, et cor nostrum dolore contrahunt. Ac, propterea quod cum isto non communicaremus, neque cum præcedente patriarcha, qui adultero communionem impertiebat; ego quidem inclusus fui in quo resides loco, præpositus autem et reliqui cum archiepiscopo Thessalonicam relegati. Sed Deus nos iterum precibus tuis congregavit. Ac ne sic quidem temere nos adjunximus patriarchæ, nisi postquam fassus est recte nos fecisse. Si ergo, cum regnaret adulterium et canonum transgressio, metu minime dissimulavimus Dei virtute freti, quomodo nunc, pio dominante imperio, propter presbyterum unum, cumque depositum, timidiore erimus, veritatem-

²² Jac. i, 17. ²³ Cod. Eccl. Afric., can. 70.

que cum aperto animæ periculo prodemus? Nequaquam. Quin ferenda nobis omnia usque ad mortem, potius quam cum eo communicemus, vel cum iis, qui cum ipso sacrificant; quoad sacerdotio, sicut sub priore patriarcha, privetur. Quanquam posterioris causa deterior est. Nam prior ne semel quidem cum illo sacra fecit: et tum quidem in consortium venire absurdum erat: minus tamen malum. Istic vero proposita nobis est sacerdotii abrogatio, si una sacrificemus. Esto œconomus: cur etiam indigne sacris operatur? desit esse presbyter.

Quod si hæc illis non placent, qui cum eo sacrificant, videbunt quidnam acturi sint. Parcant tenuitati nostræ, qui non provocamus, et ad hunc usque diem nihil locuti sumus, sed biennio nos toto continuimus, ex quo ingressi sunt, ut pacatius hoc modo viveremus. Domini nostri optimi sequeres sunt atque arbitri æquitatis, fautores eorum qui veritatem libere defendunt, sicut ex venerabili ipsorum ore sæpius auditum est. Ferant sacerdotes ut sacros homines decet: aut persuadebunt ipsi, aut ipsis persuadebitur. Sin horum nihil, sed ne mutire quidem nos ferendum putant; Deus intuetur, quo nemo est major, cuius solius est formidabilis terror et tribunal illud, cui sistemur omnes de omnibus judicandi. Cæterum bonitatem tuam oramus et tanquam venerandis vestigiis tuis advoluti obsecramus atque obtestamur, ut misericordiam nobis impertias, et commune emolumentum tam piis imperatoribus nostris, quam patriarchæ sanctissimo, et Ecclesiæ universæ, non huic solum quæ apud nos est, sed quæ per totum orbem; ut abdicet se unus ad gloriam Dei, et non turbetur ejus Ecclesia: sin minus, at saltem hoc secundum, ut maneamus nos in eodem statu, quo per decem hos annos. Nam de cæteris, quamvis innumerabiles sint episcopi, et sacerdotes, et præpositi, qui cum eo communicant; nihil mirandum, quandoquidem iidem ipsi cum adultero versabantur, et nemo quidquam locutus est. Hæc Deus per nos, licet audax sit dictum, et admonet et denuntiat, et quasi jubet.

XXIII. — *Eidem.*

Scripta nomine Josephi archiepisc. Thessalonicensis. Ostendit falso accusari se, quasi episcopatum invaserit. (Baron. an. 808, n. 18.

In his quæ nobis, Pater sancte, significasti, nihil molestius fuit, quam quod nolint pii Domini nostri nos de more accedere, dignari que veneranda ipsorum adoratione, et propempticas ac votivas, ut cæteri faciunt, in eorum discessu voces reddere. Sed non semper hoc ad humiliationem nostram faciet placabile et injuriarum immemor, Christique æmulum cor eorum: quippe quod hostibus ipsis reconciliari novit: nedum ut nos rejiciat, qui sincero corde illos colimus et amamus. Belle autem

A χήν; οὐδαμῶς. Ἀλλὰ πάντα ἡμῖν φορητὰ μέχρι θανάτου, ἢ μετασχεῖν τῆς ἐκείνου κοινωνίας, καὶ τῶν ἐκείνῳ συλλειτουργούντων, ἕως ἂν παύσῃ τῆς λειτουργίας ὡσπερ ἐπὶ τοῦ προτέρου· καίπερ δυτὸς χαλεπωτέρου τοῦ δευτέρου. Οὐδὲ γὰρ συνελευτοῦργησεν αὐτῷ καθάπαξ ὁ προπηγησάμενος. Καὶ ἐκεῖ μὲν συνελεθεῖν ἀτοπον ἦν. Πλὴν οὐ τοσοῦτον κακόν. Ὡς δὲ καθαίρεσις ἡμῶν τῆς ἱερωσύνης, ἐὰν συλλειτουργήσωμεν. Ἐστω οἰκονόμος· τί καὶ ἀναξίως συλλειτουργεῖ; ἐξέλιπε πρεσβύτερος.

Ei δὲ οὐδὲν δοκεῖ τοῖς συλλειτουργοῦσιν αὐτῷ, εἶπονται ἐφ' οἷς πράττουσι· φέισονται ἡμῶν τῆς ταπεινώσεως, στεργόντων, ἀλλ' οἰκονομησάντων ἐν τοῖς δυσιν ἔτεσι τούτοις, ἐξ οὗτου εἰσῆλθον [ms. Reg. εἰσῆλθεν]· ἴν' οὕτως εἰρηνικώτερον διεξέλθωμεν. Οἱ δεσπόται ἡμῶν οἱ ἀγαθοὶ μεσῖται καὶ χριταὶ τοῦ δικαίου, φιληταὶ τῶν παρβησιαζομένων ἐν ἀληθείᾳ, ὡς αὐτὸ τὸ τίμιον αὐτῶν στόμα πολλάκις διαγορεύει. Ἐνέγκωσιν οἱ ἱερεῖς ἱερῶς, ἢ πείσουσιν, ἢ πεισθήσονται. Εἰ δὲ οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὸ γρύξαι ἡμᾶς μόνον οὐκ ἀνεκτόν· Θεὸς ἐφορᾷ οὐ μείζων οὐδεὶς, οὐ μόνος ὁ φόβος φοβερός, καὶ τὸ ἐκεῖθεν δικαστήριον, ᾧ πάντες παραστήσμεθα εὐθυνόμενοι κατὰ πάντα. Ἀλλὰ δεόμεθά σου τῆς ἀγαθότητος, καὶ ὡς προκυλινδούμενοι τοῖς τιμῇ σου ἴχνησι παρακαλούμεν καὶ ἀντιβολούμεν, ποιῆσαι ἕλεος μεθ' ἡμῶν, καὶ κοινὸν ὄφελος αὐτοῖς τε τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν βασιλεύσει, τῷ τε ἀγιοτάτῳ πατριάρχῃ, καὶ πάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ· οὐ τῇ καθ' ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· ἵνα παύσῃ ὁ εἰς εἰς δόξαν Θεοῦ, καὶ μὴ παραχθῇ ἡ αὐτοῦ Ἐκκλησία· εἰ δὲ μή γε, ἀλλὰ τὸ γε δεύτερον τὸ ἐπιμεῖναι ἡμᾶς ἐν τῷ αὐτῷ, καθάπερ ἐν τοῖς δέκα ἔτεσι τούτοις. Οἱ γὰρ λοιποὶ καὶ μυρίοι ὧσιν ἱεράρχαι, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἡγούμενοι, κοινωνοῦντες αὐτῷ, οὐ θαυμαστόν· ἐπεὶ αὐτοὶ καὶ συνῆλθον τῷ μοιχεύσαντι· καὶ οὐδεὶς τι λελάληκε. Ταῦτα Θεὸς δι' ἡμῶν, εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, καὶ παρακαλεῖ, καὶ προσφθέγγεται, καὶ ὡς κελεύει (19').

KI'. — Τῷ αὐτῷ. [μα'.]

D Οὐδὲν ὧν δεδῆλωκας ἡμῖν τὸ παρὸν, ἅγιε Πάτερ, λυπηρὸν, ὅσον τὸ μὴ θέλειν τοὺς εὐσεβεῖς ἡμῶν δεσπότης ἔλθειν ἡμᾶς κατὰ τὸ σύνθηρες, καὶ ἀξιοθεῖναι τῆς τιμῆς αὐτῶν προσκυνήσεως, καὶ τοὺς προπεμπτικούς καὶ εὐκτηρίους, ὡς πᾶς τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὴν ἐξέδον αὐτῶν ἀποδοῦναι λόγους. Ἀλλ' οὐ πάντως ἡ εὐμελιχτος καὶ ἀμνησίκακος καὶ Χριστομίμητος αὐτῶν καρδία τοῦτο ὅλον ποιήσειεν εἰς τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν· ἐπεὶ καὶ τοῖς ἐχθροῖς οἷδε διαλλάττεσθαι, οὐχὶ δὲ ἡμᾶς τοὺς ἀληθινῇ καρδίᾳ

NOTÆ.

(19') Sic legendum videtur et in fine epist. 21 supra.

φιλοῦντας καὶ εἰδόντας αὐτοὺς. Ἀριστα δὲ ὑπέβαλεν ἡ ἀγνωσύνη σου τὰς τῆς εὐτελείας ἡμῶν ἀποκρίσεις ἐν ταῖς ἱεραῖς αὐτῶν ἀκοαῖς· καὶ ὅτι κατένευσαν, τῆς αὐτῶν εἰς μεγαλόφρονος θεοσυνεσίας· καὶ γὰρ ἴσασι τὰ θεία κρίνειν εὐθυβόλως, ὡς σοφίας μεμεστωμένοι, καὶ γνώσεως Θεοῦ ἀνάπλειοι. Κελεύει δὲ ἐρωτᾶν, τίνος χάριν ἐπιδεδώκαμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ἱεραρχίαν, ἐγνωσμένου ὄντος τοῦ σφάλματος. Καὶ πρὸς τοῦτο μετ' αἰδοῦς ἀποκρινόμεθα, ὅτι ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς, οὐκ ἐβουλόμεθα, τὸ μὲν διὰ τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ ἀξιώματος, τὸ δὲ δι' αὐτὸ ἥδη τὸ λεγόμενον τοῦ οἰκονόμου. Ἐπεὶ δὲ ἐλήλυθαν οἱ θεσσαλονικαῖς, ἱκετεύοντες ὡς ἐκ πάσης τῆς πόλεως, οἱ τε δεσπόται ἡμῶν οἱ ἀγαθοὶ συνεπιτιθέμενοι τῷ ψηφίσματι· δέος ἡμῖν ἐγένετο μὴ ὑπακοῦσαι, καὶ ἀντιφέρεισθαι Θεῷ τε καὶ τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν δεσπότης· λογισάμενοι ὅτι δυνατοὶ [f. δυνατόν] ἐστίν, ἥνικα ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων ἡ χειροτονία γίνεται, φυγεῖν τὸν προειρημένον κίνδυνον. Πρὸς γὰρ τὸ μετὰ ταῦτα· τὸ μὲν ὅτι πόρρω τῶν ἐνταῦθα ἀποικίζεται· τὸ δὲ ὅτι ἐγγωρεῖ καὶ ἐπιδημοῦντα φυλάττεσθαι κατὰ πολλοὺς τρόπους. Εἰτα ὅτι καὶ θάνατος συμβαίνειουσιν, καὶ ἐκ μέσου γίνεται τὸ σκάνδαλον· ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν τῶν ταπεινῶν ὡς καθημένων συνέβη, διαφυλαχθῆναι ἕως τοῦ παρόντος, οἰκονομῆσαι χρωμένων. Δεῖ γὰρ, ἐφ' ὅσον οἶόν τε, ὑποχωρεῖν τοὺς πειρασμούς, ἄλλως τε καὶ μὴ ἐπισκοπῆς ἔχοντων ἀξίωμα. Διὰ ταῦτα ὡς ἐπὶ μάρτυρι Θεῷ ἐπιδεδώκαμεν ἑαυτοὺς, δοκοῦντες, ἵνα καὶ τοῦτο εἰπωμεν, μὴδὲ ἡγνοημένοι εἶναι πάντως τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν δεσπότης, εἰδοῖσι τὰ πόρρω καὶ μακρὰν δι' ἄκραν ἀγγίζοιαν· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ αὐτῷ τῷ ἀγνωστάτῳ πατριάρχει, ἐπεὶ κάκεινῃ τηνικαῦτα γεγραψάμεν τὴν ὑπόθεσιν· ὡς ἡμεῖς γε τούτου χάριν ὑπὲρ τοῦ μὴ κοινωνῆσαι τῷ στεφάνῳσαντι τὸν μοιχόν, καὶ τῷ προηγησαμένῳ πατριάρχει, ἥνικα μόνον μετεδίδου αὐτῷ, διαφορῶς τὴν ἐξορίαν ὑπέστημεν· πλὴν ὅτι πολλαχῶς καὶ αὐτὸ τὸ τίμιον αὐτῶν στόμα ἐπανεκρίνε, καὶ διέγνω ταῦτα οὕτως ἔχειν. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπολογία· καὶ ταύτην, ὡς κελεύεις, ἀνάγαγε τῷ εὐχάρῳ αὐτῶν κράτει.

ΚΔ'. — Θεοκρίστῳ (20) Μαγίστῳ (21). [μβ'.]

Cum a patriarcha se abjunxerit. (Baron. an. 808, n. 10.)

Ὅτι περιπονουμένη ἐστὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἡ μεγίστη σου ὑπεροχὴ ἐξ ὑπερβαλλούσης φιλοθείας, εἰδείξεν καὶ τὰ διὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἡγουμένου ῥήματα. Ἐφ' ἀνέροσιν δὲ καὶ νῦν τὰ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν πρὸς τὰ σταλέντα δηλώματά τε καὶ ἀναποκρίματα. Καὶ τῆς ὑπὲρ τηλικαύτης σου ἀγαθῆς διαθέσεως πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον, τοὺς μισθοὺς

A tua sanctitas responsa nostra sacris illorum auribus subiecit : quibus quod annuerunt, tribuendum est magnanimæ et divinæ eorum prudentiæ : optime enim de divinis judicant, ut sapientia pleni et Dei scientia referti. Jubet autem interrogare, quamobrem ingessimus nos in episcopatum, cum manifestum sit vitium. Ad hoc quoque nos cum reverentia respondemus, quod, quantum in nobis erat, nollebamus, partim quidem propter anceps periculum dignitatis, partim etiam propter id quod de œconomo jam dicebatur. Postquam vero advenērunt Thessalonicenses, supplicantes tanquam nomine totius civitatis, et optimi Domini nostri decreto assensi sunt; veriti sumus non obedire et reluctari Deo piisque dominis nostris, cogitantes, quod possit, cum a propriis episcopis fit ordinatio, prædictum periculum declinari. Quod vero ad alterum caput, occurrebat quod procul hinc semotus sit : fierique possit ut peregre agens, devietur multis modis. Deinde quod mortes contingant, et de medio tollatur scandalum : quemadmodum et nobis humilibus contigit, qui hic residentes, hucusque conservati sumus, dispensatione utendo. Oportet enim, quoad licet, tentationes subterfugere : illos præsertim, qui episcoporum dignitatem non gerunt. His de causis, Deo teste, nos ingessimus, existimantes, ut hoc etiam dicamus, haudquaquam prorsus ignotam rem fuisse piis Dominis nostris, qui longe proculque posita prospiciunt summa cum solertia; sed neque ipsi patriarchæ sanctissimo : quoniam ad ipsum etiam tunc scripsimus de ea re, quod nos, propterea quod communicare nollemus cum eo qui adulterum coronaverat, neque cum antecedente patriarcha, cum ei tantummodo imperitret; diversis modis exilium pertulerimus : præterquam quod venerandum ipsum os eorum sæpe discussit, et comperit hæc ita se habere. Hoc est responsum nostrum : idque, ut innuis, perfer ad ipsorum audientiam.

XXIV. — Theoclista Magistro.

Quod de nobis pro eximia sua pietate sollicita sit excellentia tua, declarant sane quæ per reverendissimum præpositum significasti; at non minus illa quæ nunc per fratrem nostrum, circa missas relationes et responsa. Et pro hac quidem tanta erga utilitatem communem propensione tua mercedem illi omnino, etiam tacentibus nobis, retribuet, qui

NOTÆ.

(20) Θεοκρίστῳ. Is Nicephoro ad occupandum imperium adiutor fuit, eoque in expeditione adversus Bulgaros mortuo, Stauracium ejus filium proclamavit imperatorem. Mox converso ad Michaellem Curopalaten studio, illum ad imperium provexit : ac sub ipso publicam rem tanquam su-

prema potestate administravit. (THEOPHANES.) Deum Michaelis jussu a Barda et Theophane Phalangano occisus. Leo Grammaticus ad calcem Theophanis, pag. 461.

(21) Μαγίστῳ. Sic dictus est κατ' ἐξοχὴν magister officiorum in palatio imperatorum.

omnia in pondere et mensura dividit Deus⁶⁰. Quamnam vero dispensationem, domine, fieri pro parte nostra convenit, majorem ea qua usi sumus? qui subduximus nos hactenus, silentium servantes, ego et archiepiscopus; quoniam tempus est loquendi, et tempus tacendi⁶¹; omnem operam adhibentes ne in apertum res veniret. Sed judicans judicavit, nec mentitus est qui dixit: *Nihil est occultum quod non revelabitur*⁶²; ut nobis etiam nolentibus, cum eo statu res essent, non diu aliud quam erant, esse viderentur. Nunc autem dispensatione quoque utentes, duo hæc dicimus. Aut abstineat depositus a munere sacerdotis, et confestim communicamus cum sancto illo patriarcha, quod quidem expedit in commune: aut si ferendum id non est, manemus et nos in eadem, qua prius, subtractione, hujus rei vindictam Domino relinquentes. Amplius his si quid est, jam non est, ignosce, dispensationis modus, sed iniquitatis, et divinorum canonum transgressionis crimen. Dispensationis enim terminus est, ut nosti, neque eorum, quæ constituta sunt, violare quidquam; neque, cum parum aliquid remittere liceat pro tempore ac ratione, ut inde quod re ipsa quaeritur, consequare, ad duriora provehi, et jacturam facere potiorum. Atque hoc ipsum didicimus, inter apostolos quidem, ex Paulo sanctificante se et circumcidente Timotheum⁶³; inter Patres, ex magno Basilio Valentis munus acceptante, Deique nudam vocem ad tempus reticente in mentione Spiritus sancti. Cæterum nec Paulus sanctificare perstitit, nec Basilius Valentis dona capere, Deumque Spiritum sanctum non prædicare. Quin ambo contra pro utrisque mortem præoptasse videntur. τὸ τοῦ Οὐδέλεντος ὀῶρον, καὶ μὴ κηρύττων Θεὸν τὸ πρὸν θανάτου αἰρησάμενοι φαίνονται.

Ad hunc modum quicumque unquam usus est dispensatione, a recto non aberravit: quin, citius assecutus est quod parumper intermisit: sicut accidere solet gubernatori, clavum nonnihil remittenti propter adversam venti tempestatem. Qui vero aliter progressus est, aberravit a scopo, prævaricationem inducens pro dispensatione. Et exempla omnino multa sunt, quæ scribere supervacaneum est, propter nimiam prolixitatem. Quod vero a Dominatione tua dictum est, in canone apostolorum⁶⁴ de his qui pecunias ordinant, et qui ordinantur, remissione quadam usum videri Chrysostomum erga sex episcopos quos deposuit; nihil id discrepat, et si videatur: cum privans illos omni prorsus sacerdotio, solam illis ad altare participationem permiserit⁶⁵. Demus autem discrepare, et remissionem inesse. Imitentur sane qui volunt, nullus prohibebit: os enim est ipse Dei, et apostolorum contubernalis: cujus multa memorantur in hanc diem, et nemo de hac re dissensit. At longe dispar hic ratio. Qui enim mœchum coronavit, quasi absurdi nihil egerit, sacris iterum operatur, neque in abdito quopiam

λογίζεται αὐτῇ πάντως καὶ ἡμῶν μὴ λεγόντων ὅ πάντα μέτρῳ καὶ σταθμῷ διορίζων Θεός. Τίνα δὲ δι' οἰκονομίαν γενέσθαι, ὃ δέσποτα, ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς πλεόν ἢς πεποιθήκαμεν; ὅτι ἕως τοῦ παρόντος ὑπεστελλάμεν ἑαυτοὺς σιωπῇν ἀγωνίᾳς ἐγὼ τε καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ἐπεὶ καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν καὶ τοῦ σιγᾶν, πάντα τρόπον μεθοδεύοντες· εἰς τὸ μὴ εἰς πρόπτον ἐκθῆναι τὴν ὑπόθεσιν. Ἄλλ' ὁ ἀνακρίνων ἀνέκρινα, καὶ ὁ εἰπὼν οὐ διέφευσται, ὅτι *Ὅθι κρυπτόν οὐ φανερωθήσεται*· ὡς καὶ ἡμῶν μὴ αἰρουμένων, οὕτω φύσεως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, μὴ ἐπὶ πολὺ παρ' ὅ εἰσιν, ἑτέρον τι φαίνεσθαι. Καὶ νῦν δὲ οἰκονομῶν χρώμενοι, δύο ταῦτα λέγομεν· ὅτι ἡ παύσει ὁ καθηρημένος τῆς ἱερουργίας, καὶ παρ' αὐτὰ συγκοινωνοῦμεν τῷ ἁγίῳ τούτῳ πατρι-
B ἀρχῇ· ὁ καὶ λυσitelὲς κατὰ κοινού· ἢ εἰ μὴ ἀνεκτόν, καὶ ἐσμέν ὑπὸ τῆς αὐτῆς συστολῆς κατὰ τὸ πρότερον, τῷ Κυρίῳ τὴν ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτου κεφαλαίου ἐκδίκησιν παραχωροῦντες. Τὸ δὲ μείζον τούτου, οὐκ ἐτι, σύγγνωθι, οἰκονομίας τρόπος, ἀλλὰ παρανομίας καὶ παραβάσεως τῶν θεῶν κανόνων ὄφλημα. Οἰκονομίας γὰρ ὁρος, ὡς οἶσθα, μήτε τι τῶν κειμένων ἀθετεῖν καθόλου, μήτε ἐφ' ᾧ οἷόν τε μικρὸν ὑφεῖναι κατὰ καιρὸν καὶ λόγον· ὡς ἐντεῦθεν εὐρεῖν τὸ ζητούμενον ἀτεχνῶς· πρὸς τὸ σφοδρότερον ὑπάγεσθαι τῷ πράγματι, καὶ ζημιουῖσθαι τὰ τελεώτερα. Καὶ τοῦτο δεδιδάγμεθα, ἐν μὲν τοῖς ἀποστόλοις, παρὰ τοῦ Παύλου, ἀγνισαμένου καὶ περιτεμνόντος τὸν Τιμόθεον· ἐν δὲ τοῖς Πατράσι, παρὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, προσηκαμένου τὸ λῆμμα τοῦ Οὐδέλεντος, καὶ ὑποσιωπήσαντος πρὸς καιρὸν τὴν Θεὸς φωνὴν γυμνῇ ἐπὶ τοῦ Πνεύματος. Ἄλλ' οὔτε ὁ Παῦλος ἐμενεν ἀγνισόμενος, οὔτε Βασίλειος προσηκάμενος ἐτι
C Πνεῦμα· τούναντίον μὲν οὖν ἀμφοτέροι οὐκ ἐκατέ-

ὁὕτως τις ἐκ τοῦ αἰῶνος οἰκονομῶν, οὐ διέσφαλται τοῦ καλοῦ· θάπτον γὰρ ἐπεδράξατο ὁ μικρὸν ἐνέλιπεν. Ὡς ἐπὶ τοῦ οὐλοστροφίου, ὑπενάντος μικρὸν τὸ πηδάλιον, διὰ τὴν ἀντιπνεύσαν καταγίγδα. Ἐτέρως δὲ διενεγθεὶς δῆμαρτε τοῦ σκοποῦ· ἀντὶ οἰκονομίας παράβασιν τέλεσας. Καὶ τὰ παραδείγματα πολλὰ, ἃ παρέλκον ἐστὶ γράφειν διὰ τὸ μακρογρόεις. Τὸ δὲ τὴν κυριότητά σου φῆσαι ἐπὶ τοῦ κανόνος τῶν ἀποστόλων, περὶ τῶν ἐν χρήμασι χειροτονούντων καὶ χειροτονουμένων, ὕψιν τινα πεποιθῆναι τὸν Χρυσόστομον ἐφ' ᾧ καθῆρεν ἐξ ἐπισκόπων· οὐδὲν τὸ παραλλάττον, εἰ καὶ δοκεῖ, ἡνίκα κάκεινους πάσης ἱερωσύνης ἀλλοτριώσας, μόνην τὴν εἰς τὸ θυσιαστήριον μετάληψιν αὐτοῖς παρεχώρησε. Δῶμεν δὲ καὶ παραλλάττειν, καὶ ὕψιν ἔχειν. Μιμείσθωσαν οἱ βουλούμενοι, καὶ οὐδεὶς ὁ καλῶσαν· στόμα γὰρ Θεοῦ καὶ οὗτος, καὶ τῶν ἀποστόλων ὁμόσκηνος· οὐ καὶ πολλὰ μέμνηται ἕως τοῦ παρόντος, καὶ οὐδεὶς περὶ τούτου διήνεκται. Ἄλλ' οὐχὶ ὧδε οὕτως ἔχει. Ὁ γὰρ τὸν μοιχὸν στεφανώσας, ὡς μηδὲν πεπραχὸς ἄτοπον, ἱεουργῶν πάλιν ἐστὶ· καὶ οὐδὲ ἐν ἀποδύσει που εἰσερχόμενος,

⁶⁰ Sap. xi. 21. ⁶¹ Eccle. iii. 7. ⁶² Matth. x. 26. ⁶³ Act. xvi. 5. ⁶⁴ Can. 28. ⁶⁵ Pallad. in Vita Chrys. c. 15.

loco, sed in ipsa Ecclesia catholica, tanquam egregium exemplum sacerdotibus propositus.

Quænam vero nobis Valentiniani ethnica bigamia? et quis propterea quod illum coronarit, sanctus prædicatur, et non injustus? si tamen coronatus ille fuit. Et quis e sanctis, qui tunc vivebant Patribus, sancte fecisse Valentinianum prodidit, cum duas uxores duxit; atque ita fieri deinceps oportere? Multi ergo et alii, quandoquidem velle ipsi lex est, non divina, sed humana et reprehendenda id fecerunt, facientque fortasse, quandiu res stabunt. Sed Dei Ecclesia illæsa permansit, tametsi multis impetita telis: et portæ inferi prævalere adversus eam non potuerunt: nec præter statutos canones ac leges agere aut dicere quidquam sustinet, quamvis multi persæpe pastores insanierint: quippe qui etiam synodos magnas ac frequentissimas coegerunt, et Ecclesiam Dei seipsos nuncuparunt, et pro canonibus in specie solliciti fuerunt, cum adversus canones revera concitati fuerunt. Quid ergo mirum si nunc quoque quindecim forsitan episcopi, congregati, hominem per canones duplici ex causa depositum, innocentem declararunt, absolveruntque, ut sacerdotio fungatur? Synodum ergo facit, Domine, non simpliciter congregari episcopos et sacerdotes, quamvis multi sint. Melior enim unus, ait, faciens voluntatem Domini, quam mille prævaricatores⁶⁶: sed in nomine Domini, in pacem et observationem canonum, et ad ligandum solvendumque non quomodolibet, sed ut veritati congruit et canonum regulæ hæc fecisse discussionis. Aut probabant se hoc fecisse, qui convenerunt, et nos cum eis adhæremus, aut si non probant, ejiciant indignum, non vitio ipsis vertatur, imputeturque etiam apud posteros. *Verbum Dei*, inquit, *tale non est ut alligari queat*⁶⁷: et potestas episcopis nullatenus data est, ut canonem ullum transgrediantur: sed tantum ut decreta sequantur, hæreantque in prioribus.

Nescio an aliquid sit, de quo canon nullus editus sit, quodque neglectum fuerit. Exstat sancti Basilii canon^{us} de presbytero, qui jurarat se propria Ecclesia contentum fore, neque in alia munus oblatum. Et rursus synodi Carthaginensis^{us}, de iis qui ordinant eos qui deserunt monasteria : non debere tales sacrificare in alia Ecclesia, præterquam in ea, in qua habent singuli præfecturam : deponi autem eos qui ordinati sunt. Si ergo in his parvis, et quæ vulgo nihil æstimantur, qui peccarunt, non inulti abibant divino iudicio : quanto minus in re præsentî ! Non licet igitur, domine, non licet nec Ecclesiæ nostræ, nec alteri ulli, quidquam præter statutas leges et canones committere : quoniam, si hoc detur, inane est Evangelium, incassum canones.

NOTÆ.

synodum Tyriam aliasque adversus Athanasium
coactas intelligit.

Unusquisque episcopatus sui tempore, quando ipsi integrum est cum suis quodlibet facere, novus erit evangelista, alius apostolus, alius legislator: sed absit! Mandatum enim habemus ab ipso Apostolo ⁷⁰, præter id quod accepimus, præter id quod canones sanciant synodorum universalium et localium, quæ diversis temporibus fuerint, si quis dogmatizet, antefacere aliquid nos jubeat, recipiendum non esse, nec censendum illum in sorte sanctorum: ut omittam male ominosum illud, quod Apostolus imprecatur. A nobis igitur qui extra mundum sumus, aliud nihil debetur, quam ea investigare et facere, ex quibus nos etiam simul extollamur, et ad æmulationem provocemur. Et si quidem in his vita ducetur, recte habebit; sin minus, expedire exsules et extorres totum orbem circumire cum omni afflictione et angustia. Adjuvat ergo nos, quoad potest, Deo chara anima tua, et divinorum æmulatrix.

XXV. — Nicephoro patriarchæ.

Probat se schismaticum non esse. (Baron. an. 808, n. 22.)

Tanquam velo quodam utentes tenui epistola nostra, angeli beatitudinis tuæ reverentia, humiles sistimus nos ipsos sacratissimo ejus culmini, necessitate cogente. Jam enim renuntiatum nobis est a Joanne conseruo et discipulo nostro, quemadmodum ad venerandam tui adorationem admissus, aliena quædam, nobisque abominanda, ex ea audierit. Aposchistæ [schismatici], inquit, vos estis ab Ecclesia. Qui ergo poterat, o beatissime, merito anima nostra ob hanc causam non contristari? quomodo non respondere sanctitati tuæ, nec silentio accusationem confirmare? Ego vero ante responsionem cum reverentia hoc repræsentō: non oportere cuilibet aures temere dare, qui aliquid vellet contra quempiam loqui. Neque sane sine iudicio oportet animadvertere in eum qui accusatur. Non enim *lex vestra*, inquit, *judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, et cognoverit quid faciet*⁷¹? Sic et beatitudo tua cum triste istud et acerbum de parvitate nostra audiisset. Quodnam enim malum gravius esse queat, quam ut ab Ecclesia separeris, et archipastorem ovīs amittat, sive compastorem? Est enim etiam nobis peccatoribus, quamvis immerito, et unctio a Deo et nomen pastoris, dicere audeo, ad ferendum, discutiendum, arguendum, qua privatim, qua publice, juxta traditam a Domino, inter te et ipsum solum, aut inter duos, disciplinam: atque ita si persisteret, sicut ipse ait, sit tibi tanquam ethnicus et publicanus ⁷². Nos vero hactenus, neque per internuntium, neque coram, tale quidquam a sancta anima tua, vel audivimus, vel moniti fuimus, ut sic inferretur condemnatio. Consideret perfectio tua, num jure molestum id filiis tuis acciderit?

⁷⁰ Galat. II, 8. ⁷¹ Joan. VII, 51. ⁷² Matth. XVIII, 15.

Α κανόνας ποιεῖν τι. Ἐπεὶ εἰ τοῦτο δοθεῖν, κανὼν τὸ εὐαγγέλιον, εἰκὴ οἱ κανόνες· καὶ ἕκαστος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς οἰκίας ἀρχιερωσύνης, ἐπειδὴ ἐξεστὶν αὐτῷ ὡς δοκεῖ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ πράσσειν, ἔστω νέος εὐαγγελιστής, ἄλλος ἀπόστολος, ἕτερος νομοθέτης. Ἄλλ' οὐδαμῶς. Παραγγελίαν γὰρ ἔχομεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου, παρ' ὃ παρελάβομεν, παρ' ὃ οἱ κανόνες τῶν κατὰ καιροῦ συνόδων καθολικῶν τε καὶ τοπικῶν, ἐάν τις δογματίζῃ, ἢ προστάσῃ ποιεῖν ἡμᾶς, ἀπαράδεκτον αὐτὸν ἔχειν, μὴδὲ λογίζεσθαι αὐτὸν ἐν κλήρῳ ἁγίων· καὶ τὸ δύσφημον παρῆμεν λέγειν ὃ αὐτὸς εἰρηκεν. Ἡμεῖς οὖν τοῖς ἐξω κόσμου, οὐδὲν ἄλλο ὀφείλεται, ἢ τὸ τὰ τοιαῦτα ζητεῖν καὶ πράσσειν, ἐξ ἧν καὶ ἡμεῖς τὸ συνεπαίρεσθαι καὶ ζηλοῦν. Καὶ εἰ μὲν ἐν τοῦτοις ἡ ζωὴ, εὖ ἂν ἔχοι. Εἰ δὲ μὴ, συμφέρον εἶναι καὶ ἀσίκους καὶ ἀνεστίους, καὶ τὴν ὕπ' οὐρανὸν περιέχεσθαι μετὰ πάσης θλίψεως καὶ στενοχωρίας. Βοηθησάτω τοῖνον τὰ κατὰ δύναμιν ἡ θεοφιλῆς σου ψυχὴ, καὶ ζηλοτυπούσα τὰ θεῖα.

KE'. — Νικηφόρῳ πατριάρχῃ. [μθ'.]

Παραπετάσματι τινὶ χρώμενοι τῷ εὐτελεῖ ἡμῶν γραμματίῳ, αἰδοῖ τοῦ ἀγγέλου τῆς μακαριότητός σου, ἐμφανίζομεν ἑαυτοὺς οἱ ταπεινοὶ τῇ ἱερωτάτῃ αὐτῆς κορυφῇ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον. Ἦδη γὰρ τὸ παρὸν ἀπήγγειλεν ἡμῖν Ἰωάννης ὁ σύνδουλος καὶ μαθητὴς ἡμῶν, ὡς ἀξιώθεις τῆς σεπτῆς σου προσκυνήσεως, ἀκήκοε παρ' αὐτῆς ξένα τινὰ καὶ ἀπνευκταῖα. Ἀποσχιστὰί γάρ, φησὶν, ἐστὲ τῆς Ἐκκλησίας. Πόσον οὖν ἐπὶ τοῦτοις, ὦ μακαριώτατε, οὐκ εἰκότως ἦν ἡμῶν διατεθῆναι τὴν ψυχὴν λυπηρῶς; πῶς δὲ οὐκ ἐκκαλεῖσθαι ἀπολογητικῶς τῇ ἁγιοσύνῃ σου, καὶ μὴ τῇ σιωπῇ κυρώσαι τὴν κατηγορίαν; Ἐγὼ δὲ πρὸ τῆς ἀπολογίας, ἐκείνο μετ' αἰδοῦς προσαναφέρω, ὅτι οὐχ ὡς ἔτυχε δεῖ τὰ ὅσα ἀνοίγειν παντὶ τῷ βουλομένῳ κατὰ τὸν τίς λέγειν, οὐδ' οὐ μὴν ἀποφαίνειν ἀκρίτως εἰς τὸ διαβληθὲν πρόσωπον. Μὴ γὰρ ὁ νόμος ὑμῶν, φησὶ, *κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῶ τί ποιεῖ*; Ὡστε ἀκουσάσης τῆς μακαριότητός σου τοῦτο τὸ δύσφορον καὶ ἔλεεινόν περὶ τῆς εὐτελείας ἡμῶν. Τί γὰρ μέζον κακὸν τοῦ τῆς Ἐκκλησίας χωρισμοῦ, καὶ τοῦ τὸν ἀρχιποίμενα τὸ πρόβατον ἀπολέσαι, εἴτ' οὖν τὸν συμποίμενα; ἔστι γὰρ εἰ καὶ ἀναξίως καὶ ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς χρίσμα καὶ ὄνομα παρὰ Θεοῦ ποιμένος, τολμῶ λέγειν, ἐνεγκεῖν, ἀνακρίναι, νοθεύησαι, πῇ μὲν ἰδίᾳ, πῇ δὲ δημοσίᾳ, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὑπαγορευομένην μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου, ἢ μετὰ δύο, διδασκαλίαν· καὶ εἴθ' οὕτως τῇ ἐπιμονῇ, ὡς αὐτὸς φησὶν, ἔστω σοι ὡς ὁ ἔθνηκος καὶ ὁ τελώνης. Ἡμεῖς δὲ μέχρι τοῦ θέρου οὕτε δι' ἀποστόλου, οὕτε αὐτοφεί τι τοιοῦτον πρὸς τῆς ἁγίας σου ψυχῆς, ἀλλ' οὕτε ἀνηκόαμεν, οὕτε νενουθετήμεθα· καὶ οὕτως τὸ ἐνεγκεῖν ἀπόφασιν. Σκοπησάτω ἡ τελειότης σου, εἰ οὐκ ἀξίως λυπηρὸν γεγένηται τοῖς τέκνοις σου.

Ἰημεν δὲ ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀπολογίας [αἰ. Ἰωμεν A δὲ ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀπολ.], Θεῷ τε τῷ παντεφώρῳ, καὶ τῇ ἀρχιερωσύνῃ σου ποιούμενοι τὸν λόγον. Οὐκ ἐσμὲν ἀποσχισταί, ὡς ἁγία κεφαλὴ, τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας· μήποτε τοῦτο πάθοιμεν. Ἀλλ' εἰ καὶ ἄλλως ἐν πολλοῖς ἀμαρτήμασιν ὑπάρχοντες, πλὴν ὁρθόδοξοι καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας τρέφομεν, πᾶσαν αἵρεσιν ἀποβαλλόμενοι, καὶ πᾶσαν καθολικὴν καὶ τοπικὴν σύνοδον ἐγχεκριμένην ἀποδεχόμενοι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς παρ' αὐτῶν ἐκφωνηθείσας κανονικὰς διατυπώσεις. Μὴδὲ γὰρ τέλειον εἶναι ὁρθόδοξον, ἀλλ' ἐξ ἡμισείας, τὸν τὴν πίστιν ὁρθὴν ὀδόμενον ἔχειν, τοὺς δὲ θεοῖς κανόσι μὴ ἀπευθυνόμενον. Καὶ τὴν μακαριότητά σου, ἡνίκα προσεδιήθη, ἀπεδεξάμεθα, καθὰ εἰς ἐπήκουσεν αὐτῆς ἀπελογησάμεθα. Καὶ ἐκ τότε καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ ὡς καθήκει ἀναφέρομεν· καὶ ὡς μάρτυς Θεός, εἰ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐξήτησε κοινωνῆσαι ἡμᾶς, συνεκινουόμενοι ἂν αὐτῇ μὴδὲν διακρινόμενοι· ἐπεὶ καὶ ποθητὴ ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς. Οὐ χάριν δὲ τὸ θυλλούμενον, διὰ τὸν οἰκονόμον, ὃν καθῆκον αὐτῇ ἡ ἀλήθεια, πολλοῖς κανόσιν ὑποπεσόντα· ἐπειδὴ καὶ πρὸ τῆς ἐμφανοῦς μοιχείας, μοιχεύοντι τῷ προδεσβασιευκῷ ἐν διαφόροις προσώποις, οὐ μόνον ἦν λειτουργῶν, καὶ μεταδιδούς, καὶ συνεστιώμενος, ἀλλὰ καὶ τὴν μερίδα μετ' αὐτοῦ τιθέμενος, ἐξ οὗ καὶ πρὸς τὴν ἀναφανδὸν ἀσέλγειαν πρόθυμος γέγονε· καταφρονήσας Θεοῦ καὶ τῶν θείων κριμάτων. Καὶ ἵνα ἐκδηλότερον εἴη τὸ λεγόμενον· οὐ πρὸς διδασχὴν, ἀπαγε· ἀλλ' ἡ μόνον πρὸς ὑπόμνησιν, αὐτῇ, εἰ καλεῖται, τὴν κατὰ τὴν στεφανικὴν συνάφειαν, ἱερὰν μυσταγωγίαν ἀναλήψεται, καὶ κατέλοιπόσιν ἐστὶν ἐνταῦθα ὑπολαβεῖν τὸν παροξυσμὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν ταῖς τοιαύταις ἐναντιολογίαις. Πάντως γὰρ ὅσα ὁ ἱερεὺς ὑποφαίνει, ταῦτα καὶ Θεός κυροῦν ἐπαγγέλλεται, κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δεόμεθα σου τῆς τελειότητος, τὸν ὑπὸ τῶν κανόνων καθηρημένον, καὶ ὑπὸ τοῦ προηγνησμένου τὴν ἀγισσύνην σου, εἰρχθέντα ὁλοῖ· ἐννεῖα ἔτσι, παῦσαι τῆς ἱερουργίας, παραλόγως εἰσελθόντα.

Ἄρτι γὰρ τὸ ταπεινὸν στόμα ἡμῶν ἠνολίσαμεν, ἡνίκα ἐνεκλήθημεν. Ὅπηνίκα γὰρ ἐτεγόνει ἡ συνέλευσις ἐκεῖνη ἡ μικρά, καὶ οὐκ οἷδ' ὅποια εἰπεῖν· ἐκ τῆς φυλακῆς ἤμην κατ' αὐτὸ ἐξεληλυθώς. Καὶ ἐπεὶ ἐώρων τοὺς συνηθροισμένους τοὺς καὶ πρότερον τὴν μοιχείαν καταδεξαμένους, καὶ τὸν μοιχοζεύκτην ἀπαγομένους· ἐμνήσθην τοῦ προφητικοῦ ἐκείνου, ὅτι Ὁ συνιών ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σωπῆσεται, ὅτι καιρὸς ποτηρὸς ἐστίν. Ἀλλ' ἐπεὶ οὐαὐτὸς λέγει· Ἐτιώπησα· μὴ καὶ ἀεὶ σωπῆσομαι; διὰ τοῦτο ἐν καιρῷ εὐθέως συκοφαντηθεὶς ἀνήνεγκα τὰ παριστάμενα· ἐπεὶ τὸ ὅσον ἐν ἐμοί, παντὶ τρόπῳ ἐφυλαξάμην ἐν τοῖς δυσὶν ἔτσι τοῦτοις, μὴ εἰς προὔπτον ἐκθῆναι τὴν ὑπόθεσιν· ἐκεῖνο ἐν ἐμαντὶ λέγων, ὅτι, ἐπεὶ οὐκ εἰμι ἐπισκόπου ἔχων ἀξίωμα δυνάμενος ἐλέγχειν· ἀρχατὸν μοι ἡ οἰκεία φυλακή, καὶ τὸ μὴ μετασχεῖν με τῆς τε ἐκείνου κοινωνίας, καὶ τῶν ἐκείνου ἐν γνώσει συλλειτουργούντων, ἕως ἂν ἐκ μέσου γένηται τὸ

Nunc autem pergimus ad purgationem coram Deo qui omnia cernit, et coram archipresulatu tuo verba facturi. Non sumus aposchistae, o sanctum caput, ab Ecclesia Dei: absit ut id unquam nobis eveniat! Sed quamlibet aliis plurimis peccatis obnoxii teneamur, sumus attamen orthodoxi, et Ecclesiae catholicae alumni, haeresim omnem repudiant, omnemque universalem et localem synodum approbatam recipientes; nec non editas ab illis canonicas constitutiones: neque enim perfectum esse orthodoxum, sed dimidiatum, qui fidem quidem rectam habere videatur, divinis vero canonibus non regatur. Beatitudinem tuam, quando promota fuit, suscepimus, quemadmodum palam ei testati sumus. Et ex eo tempore in hunc usque diem, in mystagogia commemoramus, ut par est, et, sicut testis est Deus, si illo die communicare nos voluisset, communicassemus plane cum ipsa, nihil discernentes; cum desideranda nobis fuerit ab initio. De aëconomio autem, cujus causa haec jactantur, quem veritas ipsa deposuit, multis canonibus obnoxium, cum vel ante apertum adulterium, cum mœcharetur in variis personis praecedens imperator, non solum sacrificaret ipse, et communionem impertiverit, et una epulatus sit, sed partem etiam cum eo posuerit: unde et promptus exstitit ad publicam incontinentiam, Deum contemnens et divina judicia. Atque ut manifestius fiat, quod dicitur, non docendi studio, absit! sed renovandae memoriae gratia, ipsam si placet, quæ, dum coronantur sponsi, usurpatur, mystagogiam sacram resumat, et perspiciet quantam hinc conjicere liceat Spiritus sancti indignationem in tantis contradictionibus. Omnino enim quæcumque sacerdos pronuntiat, ea impleturum se promittit Deus juxta magnum Dionysium. Propterea ergo rogamus perfectionem tuam, ut depositum a canonibus, et a prædecessore sanctitatis tuae prohibitum totis novem annis, præter rationem ingressum, cessare jubeas a sacerdotio.

Nunc siquidem humile os nostrum aperuimus, quando vocati fuimus. Cum enim factus est conventus ille parvus, et nescio quo nomine appellem; ex carcere per idem tempus redieram: cumque viderem eos esse congregatos, qui adulterium antea susceperant, et adulteri copulatorem fuerant complexi; venit mihi in mentem illius dicti prophetici: Sapiens in illo tempore silebit, quoniam tempus malum est⁷². Sed cum dicat idem: Tacui, nunquid semper tacebo⁷³? propterea tempore congruenti, calumnia pressus, hæc tandem protuli; quia, quantum in me fuit, omni ratione cavi his duobus annis, ne res in apertum prodiret, illud necum volvens: quandoquidem episcopi dignitate præditus non essem, ut arguendi habeam potestatem, sufficere si me ipse custodiam, et non participem illius communioni, eorumque qui scientes cum eo sacra faciunt, quoad scandalum de medio

⁷² Amos v, 13. ⁷³ Isa. XLIII 11.

tollatur. Hoc igitur oramus et obtestamur, ut per-
suaderi sibi sinat sancta anima tua, istum hominem
coerceri, ne vituperetur inculpabilis sanctitas tua,
ne polluat divinum altare depositi hominis mi-
nisterio, ne denique oriantur justæ schismatum
occasiones. Vere enim et sincere hoc sciat beati-
tudo tua, quod nisi hæc ita fiant Deum amantis
animæ tuæ nutu, et piissimorum ac triumphatorum
imperatorum nostrorum; zelo siquidem pleni sunt;
de nobis quidem pro mandato pugnantibus quid
futurum sit, Deus novit: schisma autem, Deo teste
electisque angelis ejus, magnum fiet in Ecclesia
nostra. Sed miserere, pastor bone, sed adjuva,
perite medice, gregem tuum, oves tuas, Ecclesias
tuas, sapientiæ tuæ modis, prudentiæ tuæ verbis.
remediis artis tuæ: ovem unam excludere a solo
sacrificio, et universas lucrare. Et ne unius scabie
Ecclesiam infice, quam acquisivit Dominus et Deus
noster sanguine suo.

XXVI.—Symeoni prapposito.

De patriarcha Nicephoro et Simone monacho querela. (Baron. an. 808, n. 20.)

Dignam sancta Deoque plena anima tua epistolam
nobis exaravit honoranda paternitas tua, simul bene-
volam erga nos peccatores affectum suum decla-
raus, simulque parem ostendens idemque sentien-
tem circa divina mandata concordiam, quinetiam
potiora edocens, et adnitens pariter adversus pro-
posita certamina intrepide obsistere, et ad inanes
heterodoxorum vaniloquorumque voces nullatenus
concuti. Ac reipsa factæ nobis sunt venerandæ li-
teræ tuæ incitamenta fortitudinis, et vallum virtutis:
ita ut gloriam bono Domino nostro reddiderimus,
qui humilem ætatem nostram non penitus dereli-
quit, sed vitales scintillas præbuit iis qui ad bona
pietatis opera cupiunt reviviscere. Ad hunc modum
hæc se habent. Impense precamur nos peccatores,
ut sanctitatis tuæ vitæ perseveret, ad exemplum
salutis, tum nobis, tum aliis quibuscunque volenti-
bus. Omnino enim qui canones pervertunt, et regu-
las depravant, rectitudinem in iis, qui recte expli-
cant doctrinam veritatis, minime vident: sed et
risum edunt, et probra ingerunt. Quid autem aliud,
quam quod hinc magis confirmamur, futilitatem
istorum et instabilitatem non ignorantes? A quibus
quod excelsa mens tua non capitur, laude dignum
est et nobis multum optabile. Scire autem cupit
quid novi acciderit in præsentī negotio. Nos vero
dicere nihil possumus, eo quod imperatores in cas-
tris nunc versantur. De patriarcha enim quid attinet
loqui? qui neque dat responsa, neque vult alios
audire, in omnibus Cæsari inserviens. At Dominus
Simeon bilinguis est, nunc quidem sic, nunc aliter
varians: nisi quod iterum sermonem contulimus,
veritatemque minime dissimulavimus. Ac flectitur
quidem aliquantulum: nihilominus idem manet, ea
quæ principibus grata sunt querens et sentiens. Cum

σκάνδαλον. Τοῦτο τοίνυν παρακαλοῦμεν καὶ δεόμεθα,
δυσωπηθῆναι σου τὴν ἁγίαν ψυχὴν παρασταλῆναι τὸν
ἄνδρα. Πρὸς τὸ μὴ μωμεῖσθαι σου τὴν ἀληπτον δοξά-
τητα· μηδὲ χραίνεσθαι τὸ θεῖον θυσιαστήριον καθ-
ηρημένου λειτουργίᾳ· μηδὲ εἶναι αἰτίας εὐλόγους
σχισμάτων. Γινωσκέτω γὰρ ἀψευδῶς καὶ ἀκραιφνῶς
ἡ μακαριότης σου, ὅτι, εἰ μὴ τοῦτο γένηται νεύσει
καὶ τῆς φιλοθέου ψυχῆς καὶ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ
καλλινίκων ἡμῶν βασιλέων (ζηλωταὶ γὰρ εἰσι), τὸ
μὲν ἡμέτερον ὅπως ἂν ἔξει ὑπὲρ τῆς ἐντολῆς ἐνιστα-
μένων, Θεῷ ἐγνωσμένον· σχίσμα δὲ μέγα, ὅπῃ μάρ-
τυρι Θεῷ καὶ ἐκλεκτῶν αὐτοῦ ἀγγέλων, γενήσεται ἐν
τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ. Ἄλλ' ἐλέησον, ὁ ποιμὴν ὁ
καλὸς, ἀλλὰ βοήθησον, ὁ ἱατρός ὁ ἐπιστήμων, τῇ ποι-
μνῇ σου, τὰ πρόβατά σου, τὰς Ἐκκλησίας σου, τρά-
ποις σοφίας σου, λόγοις συνέσεώς σου, φαρμάκοις
ἱατρείας σου· τὸ ἐν πρόβῳ ἀπειρῆσαι μόνης τῆς
ἱερουργίας, καὶ τὰ ὅλα κερῶσαι· καὶ μὴ τῇ τοῦ
ἐνδὸς ψόφῳ λυμανθῆναι τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν περι-
εποίησας ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν τῷ οἰκείῳ
αἵματι.

ΚΓ'. — Συμῶν ἡγουμένῳ. [μσ'.]

Ἀξίαν τῆς ἡγιασμένης καὶ θεοφόρου σου ψυχῆς
ἐχάραξεν ἡμῖν τὴν ἐπιστολὴν ἡ τιμία σου πατρότης·
ὁμοῦ μὲν σημαίνουσιν τὴν ἀγαπητικὴν πρὸς ἡμᾶς
τοὺς ἁμαρτωλοὺς διάθεσιν· ὁμοῦ δὲ δηλοῦσαν τὴν
ἰσόρροπον καὶ ταυτόγνωμον τὴν περὶ τῶν θεῶν ἐντο-
λῶν συμφωνίαν, καὶ μὴ ἐκδιδάσκουσιν τὰ κρείττε-
να, καὶ συμπροθυμοῦσαν εἰς τοὺς προκειμένους ἀγῶ-
νας ἀκλονεῖ ἐνίστασθαι, καὶ μηδαμῶς τῇ τῶν
ἐτεροδόξων καὶ εἰκασιλογῶν ἀνατρέπεσθαι κενοφω-
νίᾳ. Καὶ γέγονεν ἡμῖν τὸ τίμιόν σου γράμμα ὡς ἀλη-
θὲς ἐμψύχωμα ἀνδρείας, καὶ χαράκισμα θυνάμεως·
ὡς δοξάσαι ἡμᾶς τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν Κύριον, τὸν μὴ
τελειῶς τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γενεὰν ἐγκαταλιπόντα,
ἀλλὰ δόντα σπινθῆρας ζωτικῶς τοῖς ἐθέλουσιν ἀνα-
ζωπυρεῖσθαι πρὸς τὴν τῆς εὐσεβείας ἀγαθοεργίαν.
Ἔχει μὲν οὕτω ταῦτα. Καὶ εὐχὴν εὐχόμεθα ὡς
ἁμαρτωλοὶ, ἐπιμένειν σου τὴν τῆς ἀγιοσύνης ζωὴν
εἰς σωτηρίαν ὑπόδειγμα, ἡμῖν τε καὶ οἱσιν ἄλλοις
βουλομένοις. Οὐ γὰρ πάντως οἱ τοὺς κανόνας στερε-
οῦντες, καὶ τοὺς γνώμονας σκελίζοντες, εὐθύτητα
βλέπουσιν ἐν τοῖς ὀρθοτομοῦσι τὸν λόγον τῆς ἀλη-
θείας· ἀλλὰ καὶ γέλωτα ἀνάπτουσι, καὶ ὀνειδισμοὺς
προσάπτουσι. Καὶ τί ἄλλο, ἢ τὸ ἐντεῦθεν μᾶλλον
στερεοῦσθαι ἡμᾶς, μαθάνοντας τὸ σαθρὸν καὶ ἐπι-
σφαλὲς τῶν τοιοῦτων; Ὑψ' ὧν ὅτι ἡ σὴ ὑψηλὴ διά-
νοια οὐχ ἀλλοίσκεται, ἀξιάγαστον καὶ ἡμῖν πολυεύκτονον.
Ζητεῖ δὲ μαθεῖν ὃ τι γέγονε καίντερον πρὸς τὴν ἐν-
ισταμένην ὑπόθεσιν· καὶ οὐκ ἔχομεν λέγειν διὰ τὸ
τοὺς κρατοῦντας τὸ νῦν φασατεύειν. Πρὸς γὰρ τὸν
ἀρχιερεᾶ τί δεῖ καὶ λέγειν, μήτε λόγον διαπέμψαν-
τα, μήτε ἐθέλοντα ἀκοὴν παραδέξασθαι, ταμειωμέ-
νον πάντα Καίσαρι; Ὁ γὰρ κύριος Συμεὼν ἁμφοτε-
ρόγλωσσος· πῇ μὲν οὕτως, πῇ δὲ ἄλλως μεταβαλλό-
μενος· πλὴν ὅτι καὶ πάλιν συνήραμεν λόγον, καὶ οὐχ
ὕψηκαμεν τῆς ἀληθείας. Καὶ μικρὸν μὲν μαλάσσει-

ται· μένει δὲ ὁ αὐτὸς, ἐκεῖνα φρονῶν καὶ ζητῶν, ἃ ἐπεὶ πάντως τοῖς κρατοῦσιν. Ἐν δὲ τῷ ἐξέρχεσθαι τὸν εὐσεβῆ ἡμῶν δεσπότην πάλιν γεγράφαμεν, ἐκζητήσαντος αὐτοῦ τοῦτο· καὶ ὁμῶς οὐκ ἠθέλησεν ἡμᾶς εἰς ὅψιν αὐτοῦ ἔλθειν. Μένοντες δὲ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ, εἴπερ γρηγορεῖ ἡ εὐχὴ ἡμῶν, ὡσαύτως, μὴ βουλόμενοι πρὸδοῦναι τὴν ἀλήθειαν, μὴδὲ μετασχεῖν τῆς κοινωνίας αὐτῶν· καὶ ἐξορία πρόκειται, καὶ ἐξίφορ στίλβεται, καὶ πῦρ ἀνάπτεται. Ἄλλ' οὐκ ἂν τοῦτο δυνηθείμεν, ἀνάξιοι τυγχάνοντες τοῦ καὶ ὀνομάζεσθαι μόνον μοναχοί· εἰ μὴ προσχῶν Κύριος ταῖς ὑμετέραις ἱεραῖς προσευχαῖς δυναμώσει τὸ ἡμῶν ἀσθενὲς καὶ σαθρόν. Διὸ γρηγορεῖτε, Πατέρες ἅγιοι, εἰς αὐτὸ τοῦτο, ὑμέτερον ἡγούμενον, ὅπερ καὶ ἔστι, τὸ κοινωφελὲς πρόβλημα. Θεοῦ δὲ κελεύσει ἐξερχόμενος ὁ αἰδεσιμώτατος ἀδελφὸς ἡμῶν, καὶ οἰκονόμος τῆς ἁγίας ὑμῶν μονῆς ἀγάγῃ τῇ ἁγιωσύνῃ σου ἀντίγραφα τῶν διαπεμφθεῖσων ἐπιστολῶν πρὸς ἐκάτερα πρόσωπα· ἵνα κἀντεῦθεν ἐναργέστερον μαυθάνουσα τὰ καθ' ἡμᾶς, τὸ μὲν βοηθῇ γράμμασι, τὸ δὲ ἐπικουρῇ ἱκετηρίαις. Καὶ ἄλλον δὲ τίνα παρεθέμεθα τῷ ἀδελφῷ λόγον· καὶ τὴν πάντως ἀναγγελεῖ καὶ ἀποδώσει, ὁπνίκα φθάσει ἰδεῖν τὸν τίμιόν σου χαρακτήρα. Προσαγορεύει σὺν ἡμῖν καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Καλόγηρος, καὶ ὁ ἀββὰς Λεόντιος, καὶ ἡ λοιπὴ ἡμῶν ἀδελφότης. Τὴν ἁγίαν σου συνοδίαν προσεσιπεῖν ἐξ ἡμῶν καταξίωσον.

KZ'. — Νικήτα πατριάρχῳ. [μς'.]

Cur comam suis præcederit : id juxta canones fieri.

Τοὺς μὲν ἄλλους τυχὸν χάρις ἀνθρωπίνῃ ἀναβιβάζειν πέφυκεν ἐπὶ τὸ ὕψος τῶν ἀξιωμάτων. Σὲ δὲ τὸν εὐσεβεστάτον καὶ παμπόθητον ἡμῶν δεσπότην, ἀρετῇ ὡς ἀληθῶς, καὶ οὐ χάρις τις, ἀνήγαγεν ἐν τῷ μεγέθει τοῦ ἀξιώματος, οὐ μὲν οὖν κατὰ τίνα χρόνον, καὶ ἐν μιᾷ ἐξουσίᾳ· ἀλλὰ διὰ παντὸς καὶ ἐν πολλαῖς· ὥσπερ τινὰ χρυσὸν μεταχειριζομένη, καὶ εἰς πάντα ὄντινον κόσμον τῇ εὐσεβεῖ ἡμῶν βασιλείᾳ προβαλλομένη. Καὶ τὰ πράγματα ὅπλα, καὶ ἡμεῖς μὴ λέγωμεν. Ὅστε καὶ τὸ νῦν ἀξιολόγως οἱ Χριστομίμητοι ἡμῶν βασιλεῖς, ἀντιπρόσωπον τῆς ἑαυτῶν καλοκαγαθίας ἔθεσαν σε ἐν ταῦταις ταῖς ἡμέραις τῇδε τῇ βασιλευσίᾳ πόλει. Αὕτη ἐστὶν ὑπὲρ τῆς πεμφθείσης προσηγορίας παρὰ τῆς εὐσεβείας σου τὸ νῦν διὰ τοῦ γραμματεφφῶρος ἀντιπροσφώνησις. Καὶ γε Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν διαφυλάξει σε ἀπὸ ἡμίμονα ψυχῇ τε καὶ σώματι πρὸς τὸ ἔξῃς, ἐν τῷ ἄρχειν τε καὶ ἐξουσιάζειν· ὡς ἂν ὑπὸ Θεοῦ σοὶ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων μαρτυρήται ἡ ἐξουσία δεδοθῇ. Ἐπειδὴ δὲ φοιδοὶ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν (οὕτω γὰρ πιστεύομεν, καὶ οὐκ ἄλλως), διελέχθη σου ἡ εὐσέβεια τῷ ἀδελφῷ, περὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν τριῶν τοῦτο καὶ ἐκεῖνο ποιησάντων ἡμῶν· καὶ ὡς δέον καὶ καιρὸν σκοπεῖσθαι, καὶ κανονικῶς πράττειν, καὶ ἐν τοῖς οἰκείοις ὁροις μένειν· ἐπειδὴ καὶ πατριάρχῃ προκαθεζόμενος ὦδε· τάλιθ' ἀπολογούμεθα. Πρότερον ἀπευχαριστοῦντες αὐτῇ· ὅτι πονοῦσα ἔστι καὶ κηδομένη τῶν καθ' ἡμᾶς. Καὶ δέον. Ἰδίωμα γὰρ αὐτὸ τοῦτο,

A autem proficisceretur pius Dominus noster, iterum scripsimus, ipso sic volente : nos vero in conspectum suum venire noluit. Cæterum nos peccatores, eodem in statu, siquidem vigilant preces vestrae, persistimus, nolentes prodere veritatem, nec participes illorum communionis esse ; etiamsi impendeat exsilium, licet fulgeat gladius, licet ignis accendatur. Sed hoc præstare haud quaquam possumus ; cum vel solo monachi nomine simus indigni ; nisi sacras preces vestras attendens Dominus, imbecillitatem nostram fragilitatemque corroboret. Quocirca in hoc ipsum vigilate, Patres sancti, vestrarum partium esse ducentes, sicut reipsa est, communem utilitatem propugnare. Deo autem annuente proficiscens reverendissimus frater noster, et æconomus sancti monasterii vestri, missarum ad utramque personam epistolarum exemplaria deferet sanctitati tuæ ; ut ex his res nostras dilucidius cognoscens, partim litteris adjuvet, partim precibus succurrat. Alia quædam præterea fratri commisimus, quæ haud dubie nuntiabit et exponet, cum ei venerandam faciem tuam videre contigerit. Salutat nobiscum etiam archiepiscopus, Calogerus, et abbas Leontius, et cæteri fratres nostri. Sanctæ congregationi tuæ salutem a nobis dicere digneris.

XXVII. — Nicetæ patricio.

C Alios quidem fortasse gratia hominum promovere solet ad culmen dignitatum : te vero piissimum ac desideratissimum Dominum nostrum non gratia ulla, sed revera virtus ad amplissimos honores evehit, non utique ad tempus aliquod, neque in una potestate ; sed perpetuo, et in multis, sumpsit te in manus quasi aurum quoddam, et ad omnem ejusmodi ornatum pio imperio nostro proponens. Manifestæ sunt res ipsæ, etiam tacentibus nobis. Quapropter præclare nunc etiam Christum imitati imperatores nostri, eximie suæ probitatis æmulum statuerunt te his diebus regiæ huic civitati. Hæc pro transmissa nunc a pietate tua per tabellarium salutatione resalutatio. Et quidem custodiat te in posterum Dominus Deus noster anima et corpore incolumem in administratione imperii et potestatis : ut res ipsæ testimonio sint, potestatem a Deo datam fuisse. Quoniam autem in humilitatis nostræ gratiam, sic enim credimus, et non aliter, pietas tua cum fratre nostro collocuta est, nos, in eo quod ad capillos attingit, hoc et illud egisse ; et quod oporteat tempus considerare, et secundum canones agere, atque intra proprios limites consistere, cum istie patriarcha præsideat ; vera respondemus : gratias prius agentes tuæ pietati, quod rebus nostris studium et curam impendat. Et deest. Hoc enim ipsum summæ illius quam prædicamus bonitatis tuæ proprium est, ejusque argumentum. Ac fortasse propter

propinquitatem peculiaris quidam præ cæteris affectus esse debet.

Leges ergo divinæ sunt, domine, et canones quibus ducitur quisquis pietatem colit, quibus nec addi quidquam fas est, nec detrahi. Hi nos etiam, millies licet erremus, et aliis in rebus, et in hac capillatorum causa, inhibent. Et quemadmodum potentia tua piorum Dominorum nostrorum statuta observare studet, nunc incidentia referens, nunc imperata exsequens, includensque et eliminans, et quæcunque alia contingunt, nullius reverita personam neque parvam neque magnam : quod enim semel audivit, et imperatum est, implere festinat ; cum periculum sit non leve, paululum differre : sic ergo, ac multo magis, nobis qui sacerdotio fungimur, majus et damnosius esse periculum, non omnia explorare, quæ a rege universorum Deo per sacros canones et divinos Patres sancita sunt. Quod vero præceptum sit divinum, primo quidem declarat Apostolus ⁷⁵ ; deinde Constitutiones ⁷⁶ : tum Chrysostomus ⁷⁷, astruens peccatum in confesso esse, si vir comam alat : demum sanctæ Synodi sextæ canon ⁷⁸, excommunicationem iis qui non obtemperant indicens : quem una misimus ut hoc audito cognoscat nos peccatores extra canones nihil agere. Neque nos canonis hujus compotes nunc primum facti sumus, sed dudum : idque perspectum fuit præcedenti etiam patriarchæ. Nam et congruenter nobis locutus est, non increpans ; qui enim poterat exstante canone ? sed approbans, et canonis etiam mentionem a me factam esse dicens : quanquam auditi non sumus. Verum de dispensatione quidem haud satis exacte apud ipsum disserebamus. Nos vero hactenus in hunc modum transegitur, non publice verba facientes : quia episcopi non sumus : sed in propria Ecclesia excubantes, quia sacerdotio fungimur, ac nefas est corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi prodere iis qui manifeste obstricti sunt peccato : et quisquis ille sit, non novi, nisi emendationem promittat. Enimvero multis et indulisimus et indulgemus ad unam usque et alteram commonitionem vel etiam tertiam : quod autem amplius, negligentia, et canonum contemptio est, vel Dei potius a quo conditi sunt. Hæc est defensio nostra, Domine, apud illustrem excellentiam tuam ; quam precamur, ut quocunque fama pervaserit, tanquam in oculis Dei, a quo judicanda et mercedem receptura est, convenientia suggerat. Quod enim manu nostra quidquam hic alicui fecerimus, ridiculum est vel credi ab illo qui sapiat. Nullo modo. Sed quodecunque egimus, id cum omni obtestatione omnique recipientium approbatione gestum est, tum et erinium amputatio in iis qui propemodum cingulo tenuis comati erant, tanquam socordie dediti ; ne videamur vel tantillum a canone recedere ; utque hinc fortasse aliqua fiat ad meliora instaura-

A καὶ μαρτυρία τῆς ἡσπερ ἀναγγέλλομέν σου καλοκαγαθίας· τάχα δὲ καὶ διὰ τὴν ἀγγιστεῖαν ὀφείλει τις εἶναι ἰδιαιτέρως παρὰ τοὺς ἄλλους διάθεσις.

Nόμοι τοιγαροῦν, ὦ δέσποτα, θεοί, καὶ κανόνες εἰσὶν οἱ ἀγοντες πάντα τὸν εὐσεβοῦντα· παρ' οἷς οὐκ ἔστιν οὐτε πρόσθεσις, οὐτε ὑψοσίς ποιεῖσθαι. Αὐτοὶ καὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, εἰ καὶ μυριάκις σφαλόμεθα, πρὸς ταῖς ἄλλαις ὑποθέσεσι, καὶ εἰς τὴν τῶν κομῶντων, ἰσχύουσι. Καὶ ὥσπερ ἡ ἐξουσία σου τὰ διατεταγμένα πρὸς τῶν εὐσεβῶν ἡμῶν δεσποτῶν φυλάττειν διαγωνίζεται· πῇ μὲν ἀναγγέλλουσα τὰ συμβαίνοντα, πῇ δὲ ἐκπληροῦσα τὰ προστασσόμενα· ἐργουσα τε καὶ ἀφορίζουσα, καὶ ὅσα ἄλλα ἐπισυμβαίνει· οὐ δυσωπουμένη πρόσωπά τινα [ms. Reg. προσώπων τινί], οὐτε μικρά, οὐτε μεγάλα· ἀπαξ γάρ ὃ ἤκουσε καὶ ἐνετάθη, ἐκπληροῦν κατασπύδεται· κίνδυνος γάρ οὐχ ὁ τυχὼν κἂν πρὸς μικρὸν ἀναβάλλεσθαι· οὕτω τοίνυν καὶ πολλῶν μᾶλλον ἐφ' ἡμῖν τοῖς λαχοῦσι τὸ ἱερατεῦσιν, μείζων καὶ ὀλεθριώτερος ὁ κίνδυνος, μὴ ἀποπεραιώσιν πάντα τὰ διὰ τῶν θείων κανόνων, καὶ θεοπρεπίων Πατέρων, παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν ὅλων Θεοῦ προστασσόμενα. Ὅτι δὲ πρόσταγμα θείου, πρῶτον μὲν φανεροῖ ὁ Ἀπόστολος· ἔπειτα αἱ διατάξεις· εἴτα ὁ Χρυσόστομος· κατασκευάζων ἀμάρτημα ὁμολογούμενον εἶναι τὸ κομᾶν τοὺς ἄνδρας· τελευταῖον ὁ παρὰ τῇ ἑκτῇ ἀγίᾳ συνόδῳ κανὼν, προστασσὼν καὶ ἀφορισμὸν τοῖς μὴ πειθομένοις· ὃν καὶ ἀπέστειλα· ἵνα αὐτῇ κοῦ, γενομένη, γνώῃ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀκανονίστως ποιεῖν. ^C Ἡμεῖς δὲ τοῦτου τοῦ κανόνος οὐκ ἐπικρατεῖς νῦν γεγόναμεν, ἀλλὰ πάλαι· καὶ γνωστὸν γέγονε καὶ τῷ προηγησαμένῳ πατριάρχῃ· ἔπειτα καὶ διελέχθη ἡμῶν τὰ εἰκότα· οὐκ ἐγκαλῶν, ἀλλ' ἀποδεχόμενος· πῶς γάρ ἂν καὶ ἡδύνατο, κανόνος καίμενος ; λέγων τε ὅτι γέγονε κάμολ ὑπόμνησις περὶ τοῦτου· κἂν οὐκ ἠκούσμεθα. Ἄλλ' ἐκείνῃ μὲν τὴν οἰκονομίαν οὐκ ἠκριβολογοῦμεθα· ἡμεῖς δὲ ἕως τοῦ νῦν οὕτω διηλθομεν, οὐ δημοσίως διαγορεύοντες· ἔπειτα μὴδὲ ἐπισκοποῦμεν· ἐν δὲ τῇ οἰκείᾳ Ἐκκλησίᾳ φυλαττόμενοι, διότι ἱερατεῦομεν· καὶ προῖσθαι τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς ὁμολογουμένως κρατούμενοις ὅφ' ἁμαρτήματος, οὐχ οἷον τέστι. Κανόστιστον τυγχάνη, οὐκ οἶδα· εἰ μὴ ἐπαγγέλλεται τὴν διόρθωσιν. Καὶ γὰρ πολλοὶς καὶ συνεχωρήσαμεν καὶ παραχωροῦμεν μέχρι μῆς καὶ δευτέρας ὑπομνήσεως, ἥ καὶ τρίτης· τὸ δὲ πλέον, ἀδιαφορία, καὶ τῶν κανόνων καταφρόνησις, μᾶλλον δὲ Θεοῦ, παρ' οὗ ἐδόθησαν. Αὐτῇ ἡμῶν ἡ ἀπολογία, δέσποτα, πρὸς τὴν ὑπερρυῇ σου ὑπεροχὴν. Καὶ δεόμεθα αὐτῆς ὅπουπερ ἂν ἐπιρρῶν λόγος, τὰ δέοντα ὡς ὑπὸ Θεοῦ ἀνακρινόμενη καὶ μισθοδοτουμένη ὑποβαλεῖν. Περὶ γάρ τοῦ ὅτι χειρὶ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς ἐνταυθὰ τινι, γελόλιον ἔστι τοῖς πιστεύουσιν πρὸς τινος τῶν εὐφρονούντων. Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ τὸ παρ' ἡμῶν μετὰ πάσης παρακλήσεως, καὶ τῶν καταδεχομένων μετὰ πάσης συγκαταθέσεως γέγονε· καὶ τότε ἀκρωτηριασμὸς τῶν ὑπερκωμῶντων σχεδόν

⁷⁵ 1 Cor. xi, 14. ⁷⁶ Const. apost. lib. 1, cap. 3.

⁷⁷ S. Chrysost. in 1 Cor. ⁷⁸ Syn. Trull. can. 96.

μέχρι ζωσσεως, και καταβλακευομένων· ἵνα δόξω-
μεν μικρόν τι τοῦ κανόνος μὴ ἀποκρίπτειν· και ἰσως
ἐκ τούτου γένηται τις πρὸς τὸ βέλτιον ἐπαναδρομή.
Εὐχόμενοι τοίνυν, ὡς δέσποτα, ἐννόμως και εἰρηνικῶς
ἡμᾶς ᾤῃ· συμβάλλων και τὰ παρ' αὐτοῦ ἐν τοῖς
συμμεθέξῃ ἡ τιμία σου ψυχὴ τοῦ καλοῦ.

ΚΗ'. — Βασίλειω μονάζοντι [μζ'.]

Purgat se de schismate.

Ἐδεξάμεθά σου τὰ γράμματα τῆς ἀδελφικῆς ἀγά-
πης, και ἐθαυμάσαμεν ἐπὶ τῇ ἀθρόᾳ μεταβολῇ αὐ-
τῆς. Τὰ μὲν πρότερα (ἵνα τὰ ἄλλα ἐᾶσω λέγειν), οὐκ
ἀναγκαῖα ὄντα κατὰ τὸ παριστάμενον· Ἰωσήφ τοῦ
οἰκονόμου κατηγορίαν εἶχον, ὡς κακῶς εἰσελθόντος
αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Τὰ δὲ δευτέρα τούναντίον
ἀθώωσιν ἐμφαίνοντα παντάπασιν. Καὶ ὁ τὸν αὐτὸν
κατὰ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ποτὲ μὲν ἐπαίνων, ποτὲ δὲ
ψέγων· ὁ τι λέγει τῶν ἁγίων, γινώσκων ὀφεί-
λει ἡ θεοσέβειά σου. Ἀλλ' ἔστω τοῦτο εἰς οὐδὲν, καί-
περ ἐναντιολογίας ὄν ὄφλημα. Τί δὲ οὕτως ἀκρι-
τως προήχθης, πρὶν ἐξεταστικῆς και μαθηματικῆς
πείρας ἀποφύνασθαι κατὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν
ἀπογοινοισμὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας, και διὰ
τοῦτο ἀναθεματισμὸν; Πρόσεχε σεαυτῷ, φησὶν ὁ
λόγος· και, Πρὶν ἐξετάσεις, μὴ μέμνη· και, Πρῶ-
τον νόησον, και τότε ἐπιτιμα. Αὐτὴ δὲ μηδὲν
τούτων παρατηρήσασα, μηδὲ ὑπολογισαμένη ὅτι
πρόσεστι και ἡμῖν πάντως τὸ κατὰ λόγον λέγειν και
πράττειν· οὕτως ὡς ἀπαιδεύτους και ἀλόγους και ἀρ-
τιγεύστους τῆς μοναδικῆς πολιτείας, καὶ ἐν μαθητεο-
μένοις τελούσιν ἐπετίμησάς· και οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ
και ἐπέπληξας. Καὶ εἶθε τοῦτο· ἀλλὰ και ἀναθεμα-
τισμῷ παρέπεμψας. Καὶ φεῖ τὰ τῶν ἀνθρώπων! Πῶς
οὐκ ἐπὶ πολὺ διασώζεις τοὺς τῆς φιλας δρους ἀμετα-
κινήτους; εἰ γὰρ τοῦτο ὑπῆρχε τῇ τιμιότητι σου
ἀκραιφνές, οὐκ ἂν οὕτως ἀπροόπτως τὴν εὐτέλειαν
ἡμῶν κατεχερτόμην. Πλὴν ἀξιοὶ τῶν τοιούτων· και
οὐ θαυμάσων εἰ και ὑπὸ τῆς φιλας σου προ-
ηλακισζόμεθα. Ἡμεῖς δὲ ὅς ἐσμεν, Θεῷ μὲν πεφα-
νερῶμεθα· δίκαιον δὲ και τῇ συνέσει σου, ἐπὶ
προσκόπτῃ και σκανδαλίζῃ, ἐπιδηλώσαι. Οὐκ ἐσμεν
ἀποσχιστοί, ὡς θαυμάσις, τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας·
μήποτε τοῦτο πάθοιμεν· ἀλλ' εἰ και ἄλλως ἐν πολλοῖς
ἀμαρτήμασι τυγχάνομεν. Ὅμως ὁμόσωμοι αὐτῆς
και τρόφιμοι μετὰ τῶν θεῶν δογμάτων· και τοὺς κανό-
νας αὐτῆς και διατυπώσεις γλιχόμεθα φυλάττεσθαι.

Τὸ δὲ παράττειν και ἀποσχίζειν ἀπ' αὐτῆς, τὴν
μηδεμίαν ἔχουσης ἀληθῶς κηλὶδα ἢ ρυτίδα κατὰ τὴν
τῆς πίστεως λόγον, και τὸν τῶν κανόνων ὄρον,
ἀπ' ἀρχῆς αἰῶνος και μέχρι τοῦ δεῦρο, ἐκαίμων
ἔστιν, ὧν ἡ πίστις τὸ ἐνδιάστροφον ἔχει, και ὁ βίος
τὸ ἀκανόνιστον και ἀθεσμον· ὧν εἷς ἐστὶ και ὁ Ἰω-
σήφ ὁ τὸν μοιχὸν στεφανώσας· οἱ τε τούτω ὡς
ἀμέμπτῳ ἀνεχόμενοι συλλειτουργεῖν, και μὴν και
οἱ συνιστῶντες αὐτὸν ὡς ἀθῶως ἱεουργοῦντα. Πῶς
γὰρ κανονικῶς ἡμῖν γράφουσα ἡ εὐλάβειά σου, οὐ
τοὺς θεῶν κανόνας ἐπιστάται, ὅτι κατ' αὐτοὺς κα-
θηρημένος ἐστὶν ὁ ἀνὴρ; εἰ γὰρ εἰς διγαμοῦντος

¹⁹ I Tim. iv, 16. ²⁰ Eccli. xi, 7.

A tio. Ora ergo, domine, ut juste et pacate nos viva-
mus, etiam quæ tua sunt conferens in nostris rebus
quoad potes : ut si quid erit recti, particeps sit et
anima tua reverenda.

καθ' ἡμᾶς κατὰ τὸ δυνατόν· ἵνα ἐάν τι ἀγαθόν,

XXVIII. — Basilio monacho.

(Baron. an. 808, n. 26.)

Accepimus litteras fraternæ tuæ charitatis, mīra-
tique sumus repentinam ejus mutationem. Prioribus
siquidem verbis, ut cætera sileam quæ ad rem mi-
nus necessaria, Josephum œconomum accensabas, ut
qui perperam sit ingressus in Ecclesiam. Posteriori-
bus plane innocentem ostendebas. Et qui eundem
in eadem re nunc laudas, nunc vituperas ; quod a
quodam sanctorum dictum est, scire debet pietas
tua. Sed pro nihilo id habeatur, quamvis aperta
sit contradictio. Quale vero illud est, quod adeo
inconsiderate proventus es, ut, priusquam examina-
res et exacte cognosceres, adversus humilitatem
nostram pronuntiaveris discessionem ab Ecclesia
nostra, ac proinde anathematismum ? Attende tibi
ipsi ¹⁹, ait Scriptura ; et : Priusquam interroges, ne
vituperes ; et Primum cognosce, tum corripes ²⁰. Tu
vero nihil horum observans, nec cogitans posse et
nos ex ratione agere ac loqui ; sic tanquam imperi-
tos, ac rationis expertes, tanquam vitæ monasticæ
tirones ac novitios, increpasti : nec hoc solum,
sed durius objurgasti. Atque utinam hoc solum
egisses ! Quinetiam anathemati devovisti. O res
humanas ! et quomodo major tibi cura non fuit
amicitiæ pura conservandi ? Hæc enim si sancte co-
leret reverentia tua, nunquam sic ex abrupto tenui-
tatem nostram proscidisset. Verum his nos digni
sumus : nec mirandum si ab amicitia etiam tua laces-
simur. Cæterum qui simus, Deo quidem innotuimus :
æquum autem et prudentiæ tuæ, quandoquidem of-
fenditur et scandalizatur, aperire. Non sumus apos-
schistæ, vir eximie, ab Ecclesia Dei ; absit ut nobis
hoc eveniat ! Sed quamvis aliis peccatis plurimis
obstricti simus, attamen unius cum illa corporis
sumus, ejusque alumni et divinorum documentor-
um ; et canones ejus et constitutiones servare cū-
pimus.

Turbare autem et ab illa sejungi, quæ maculam
revera nullam habet, neque rugam, tum in fidei ra-
tione, tum in canonum sanctione, ab omni ævo us-
que ad nostram memoriam, eorum est quorum fides
transversum agitur, et vita exlex et sine regula :
quorum ex numero Joseph ille qui adulterum co-
ronavit : et qui cum eo tanquam innoxio offerre non
dubitant, quique adeo illum defendunt ut sine culpa
sacrificantem. Quomodo enim, si canonice ad nos
scribit pietas tua, divinos canones ignorat, et quod
juxta illos depositus vir fuerit ? Nam si in digami
nuptiis epulari presbyterum vetant : quid in eum

qui digamum coronavit? Quid, in adulterinis nuptiis triginta totos dies convivari? quid, quod perniciosius est, etiam coronare eum qui ex Domini sententia sit adulter? sacras in conjugio preces recitare adulterii copulatorem, et divinam gratiam impie pro impiis invocare? Exsecrandus, profecto, juxta magnum Dionysium, Deo est profanusque qui hæc facit. Supervacaneum fuerit alios in eum canones proferre. Quod vero ex quo depositus a præcedente patriarcha fuit, novem annorum spatium exegerit: et canon, nisi intra annum absolvatur, absolvi postea quemquam velet, quo loco reponemus? At objicitur prorsus absolutum fuisse. Verum, si solutus fuerat, cur non sacrificabat? Et, si solutus erat, cur absolvi a synodo petiit? Planum enim est, solutionem ab eo peti qui vinctus sit, non qui solutus. Quare, etiam in seipsum impiegit, contra veritatem erigi volens. Sacrorum igitur profanatio est, frater, istum sacris operari: canonumque magna perturbatio talia negligere. Quid enim est quod ait Chrysostomus? periculo non vacare, si in sacerdotem non inquiratur: non de fide hoc dicens, ut male censes, sed de vitæ integritate. Interrogare quidem et excutere unumquemque, quomodo se habeat, nihil est opus: gratia enim etiam super indignum propter eos, qui accedunt, descendit. In iis autem qui manifesto rei sunt, qualis est Joseph, et quidem magni sceleris, quod in oculis omnium commisit, vetitas a Domino nuptias copulans, ipsoque adultero manifestior, dum eum conjunxit, quandoquidem hæc non discrepant, juxta Theologum; dissimulare, perspicua est proditio veritatis, et canonum corruptela.

An nescit benevolentia tua, Deum ipsum vindicem fuisse, quando non insurrexit qui Ecclesiam tam gubernabat; ut Sameli quondam accidit adversus insanum Saulem: et hujus novi, quod ad modum adulterii spectat, Herodis regnum evertisse? Idem enim Herodis illius flagitium fuit, qui a populo suo pulsus fuit et occisus; quippe qui Aretæ regis filiam, legitimam conjugem dimisit, injuste sibi copulans Philippi fratris Herodiadem. Quod si hæc vindicare non convenit: erravit charitatis tuæ judicio præcursor Joannes, quod temerarium est affirmare, cum Herodem reprehendit, mortemque oppellit ob reprehensionem. Erravit similiter et Chrysostomus¹¹, cum pro viduæ agro validum certamen instituit. *Pro bono enim, inquit, audet quispiam mori*¹². Ut non commemorem similes alias sanctorum pro similibus contentiones. An rursus ignoscit reverentia tua, cum duabus ex rebus constet Christianismum, fide et operibus; si alterum desit, alterum non prodesse? Emuletur itaque, rogamus, divina, primum quidem ut communis patris filius, excitetur pariter ad honesta: perinde ut a beato Saba eruditus, accuratam non solum fidei, sed etiam canonum rationem amplectatur: denique germanus cum

A γάμον οὐκ ἔωσι τὸν πρεσβύτερον ἐστιαθῆναι· τί πρὸς τὸ τὸν δίγαμον στεφανῶσαι; τί δὲ τὸ εἰς μοιχικὸν γάμον ἐστιαθῆναι θλαῖς τριάκοντα ἡμέραις; τί δὲ, τὸ θλαθιώτερον, τὸ καὶ στεφανῶσαι μοιχὸν κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, τὴν ἐπὶ τῇ συναφείᾳ ἱερὰν προσευχὴν λέγοντα τὸν μοιχοῦ εὐχὴν, καὶ προσκαλούμενον τὴν θεῖαν χάριν ἀθέως ἐπὶ τοῖς βεβήλους; Ἀπόπτυστός ἐστι παρὰ Θεῷ, κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιον, καὶ ἀνέλεος ὁ τοιοῦτος. Παρέλκεν γάρ ἐστι τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄλλους κειμένους κανόνας ὧδε γράφειν. Ὅτι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ προηγησαμένου πατριάρχου ἀφωρισμένος ἐνναετῇ χρόνῳ ἐτυχε· καὶ ὁ κανὼν εἰ μὴ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ λυθῇ, οὐκ ἀνέχεται εἰς τὴν λύσιν, ποῦ θήσομεν; Πάντως δὲ ἡ ἀπάντησις, ὅτι ἐλέλυτο. Καὶ εἰ ἐλέλυτο, πῶς οὐχ ἱερουργεῖ; καὶ εἰ ἐλέλυτο, πῶς ἄρτι ἐξήγησε λύσιν ὑπὸ συνόδου; Δηλονότι ὁ δεδεμένος ζητεῖ λυθῆναι, οὐχ ὁ ἀδετος· ὥστε κἀναυθα περιπίπτει αὐτοῦ ὁ θέλων κατὰ τῆς ἀληθείας κινεῖσθαι. Βεβήλωσις οὖν τῶν ἁγίων ἐστίν, ὧ ἀδελφε, τοῦτον ἱερουργεῖν· καὶ σύγχυσις παντελὴς τῶν κανόνων τὸ μὴ τὰ τοιαῦτα φυλάττεσθαι. Τί γὰρ λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος; ὅτι οὐκ ἀκίνδυνόν ἐστι τὸ ἀνεξέταστον ἐπὶ τοῦ ἱερέως. Οὐ περὶ πίστεως, ὡς οἶαι, τοῦτο λέγων, ἀλλὰ περὶ τῆς κατὰ τὸν βίον ἀκριθείας. Ἐκζητεῖν τοῖσιν καὶ ἀνερευνᾶν ἕκαστον ὅπως ἔχει οὐ δέον· ἡ χάρις γὰρ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀναξίους διὰ τοῦς προσιόντας κἀταίειν. Εἰς δὲ τοὺς προδήλως κατεγνώσμενους, ὧν ἐστὶν εἰς καὶ ὁ Ἰωσήφ, μάλα ἀνομίαν μεγάλην συνάψας, ἀναφανδὸν τῆς οἰκουμένης, ἣν ὁ Κύριος ἀπέφηνε, καὶ ἀναργέστερος τοῦ μοιχεύσαντος χρηματίσας ὁ τοῦτον συζεύξας· τῷ μὴ διαστελλέσθαι κατὰ τὸν Θεολόγον, προδοσία τῆς ἀληθείας σαφὴς, καὶ τῶν κανόνων παράλυσις.

Ἡ οὐκ οἶδ' σου ἡ φίλα, ὅτι αὐτὸ τὸ θεῖον αὐτεκδίκητον γέγονεν, ἥνικα οὐ διανέστη ὁ Ἰθύνων τὴν Ἐκκλησίαν τὸ τριηκάδε· ὡς Σαμουὴλ πάλαι ἐπὶ τῷ ἄφρονι Σαουλ· διαβόρηξαι τὴν τοῦ νέου Ἡρώδου κατὰ τὴν μοιχείας τῶνον βασιλείαν. Ταῦτα γὰρ πέπονθε καὶ Ἡρώδης ἐκεῖνος, ὑπὸ τοῦ οἰκείου λαοῦ ἀνασθευθεὶς καὶ ἀποκτανθεὶς· ἐπὶν εἶπας τὴν τοῦ Ἀρέτα βασιλέως θυγατέρα νόμιμον αὐτοῦ οὖσαν γυναῖκα· ἀγαγόμενος παρανόμως τὴν τοῦ ἀδελφοῦ Φιλίππου Ἡρωδιάδα. Εἰ δὲ ταῦτα οὐ δέον ἐκδικεῖσθαι, ἡμαρτηκὼς ἐνώπιον τῆς ἀγάπης σου γέγονεν, εἰ καὶ τολμῆρὸν εἶπεν, ὁ Προδρόμος Ἰωάννης, ἀλέγξας τὸν Ἡρώδην, καὶ θανὼν ὑπὲρ τοῦ ἐλεγμοῦ. Ὡσαύτως καὶ ὁ Χρυσόστομος, ὑπὲρ τοῦ ἀγροῦ τῆς χήρας ἐνστασιν ἀθλητικὴν ἐπιδειξάμενος. Ὑμῶν τοῦ ἀγαθοῦ τάχα γὰρ, φησὶ, καὶ τολμῇ τις ἀποθαρσύνει. Ἰνα μὴ λέγω τὰς τῶν ἁγίων δημοτρόπους ὑπὲρ τῶν τοιοῦτων ἐνοστάσεις. Ἡ πάλιν ἀγνοεῖ ἡ τιμωρὴς σου, ὅτι ἐκ δύο συνισταμένου τοῦ Χριστιανισμοῦ, λέγω δὴ πίστεως καὶ ἔργων, εἰ θάτερον λείπει, οὐδὲ τὸ ἕτερον ὀνίνησι τὸν ἔχοντα; Ζηλοῦτω τοῖσιν, παρὶκαλοῦμεν, τὰ θεῖα, καὶ πρῶτον μὲν ὡς τοῦ κοινῶς πατρὸς τέκνον χρηματίζουσα, συνεπαίρεσθαι πρὸς τὰ δέοντα· δευτέρον δὲ ὡς τῷ μακα-

¹¹ In ejus Vita, n. 52. ¹² Rom. v, 7.

ρίτη Σάββα μαθητευσαμένη· ἀκριβείαν οὐ μόνον κατὰ τὴν πίστιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς κανόνας ἀσπαζέσθω· τρίτον, τὰ ἀδελφὰ ἡμῶν φρονεῖτω, ὡς ἀδελφός οὖσα· καὶ, ὑπομνήσκωμεν, τὸ οἰκεῖον κῆθος ἐπιτηρεῖτω· μή πως ἐντεῦθεν σάκζωμεν περὶ τὰ κάλλιστα.

Σύγγνωθι ἀδελφικῶς ὑπομνήσκουσιν, ὥσπερ καὶ αὐτῷ ἡμεῖς· καὶ οὐ χρεῶν ἡμᾶς ἀγανακτεῖν ὑπομνησθέντας. Μηδὲ ἡ σὴ τιμότης δριμυστέσθω· ἀλλ' ἀναπτέσθω μᾶλλον εἰς ἀγάπην. Καὶ ἐπιστελλέτω, ὡς ἀκίς ἂν καὶ βούληται, τὰ τοιαῦτα. Οὐδὲν γὰρ παρὰ τούτου βλαβησόμεθα, ἢ τὸ βίον ἀσφαλέςτερον. Περὶ δὲ τοῦ πάπα, τίς ἡμῖν λόγος οὕτως πρᾶσσοντες ἢ ἐκείνους; ὅς τοις οἰκεῖοις, συγχώρησον, ἑάλω περὶ τοῖς, κατὰ τὸ λόγον. Μηδὲν γὰρ τῶν ἐκδόλων ἀμαρτημάτων τοῦ ἱερέως φροντίζειν φάμενος, οὐ τὸν τινα ἱερέα, ἀλλὰ τὴν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας κατεκωμώδησε τοσαῦτα καὶ ἀπεμυσάξατο· ὡς ἡμᾶς αἰδεσθῆναι καὶ ἀκοῦσαι. Εἰ δὲ ἀληθῶς οὕτως ἐστὶ, φεῖ τῆς ἱεραρχίας! Πλὴν νουνεχῶς κινῶμεν τὴν γλῶτταν, παρακαλοῦμεν, ἐπὶ τὰς κεφαλὰς· καὶ μὴ οὕτω σφοδρῶς ἀποφαινώμεθα. Εἰ δὲ ὅτι οἱ ἄνθρωποι μέλλουσιν ἀνοίγειν τὰ στόματα, ὡς γέγραπας, ἐπὶ τὸ λέγειν, ὅτι ἐκπεσόντες τῆς ἐνταῦθα πατριαρχίας, εἰς ἑτέραν ὑπόθεσιν μετεπέσαμεν· μὴ φροντίζετω σου ἡ τιμότης· οἶδεν ὁ Θεὸς καὶ τὴν πρώτην κίνησιν καὶ τὴν δευτέραν· ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν τρίτην αὐτὸς δοκιμάσει· αὐτὸς διελέγξει· αὐτὸς παραστήσει ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος· αὐτὸς ἀποδίδους καθὼς διεθέμεθα καὶ πεπράχαμεν. Τὸ γὰρ, *Εἰ ἀνθρώποις ἡρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἄν ἦμην*· οὐ πρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαρτημάτων φθέγγεσθαι. Ἡμεῖς τοίνυν καὶ τοῦ ἀγιοτάτου πατριάρχου μνημονεύομεν, ὡς καθήκει, ἐν τῇ μυσταγωγίᾳ· ὥσπερ καὶ τῶν εὐσεβῶν ἡμῶν βασιλέων· καὶ ἐκ παντὸς ἀδιαβλήτου κοινωνεῖν οὐ παραιτούμεθα. Γεγράφαμέν τε αὐτῷ τῷ ἀρχιερεῖ· ἐπεὶ καὶ τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῶν βασιλεῦσι γνωστοὶν γέγονεν, ὅτι ἐν οὐδενὶ διαφερόμεθα, ἢ μόνον διὰ τὸν Ἰωσήφ· καὶ ἦν/κα οὗτος ὑποσταλὴ τῆς ἱεραρχίας, εὐθὺς κοινωνοῦμεν αὐτῷ. Καὶ ποθητὸς ἡμῖν ὁ ἀνὴρ, οὐ μόνον ὅτι κορυφῇ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας γέγονεν, ἀλλ' ὅτι καὶ σεβαστὸς ἡμῖν ἐκπαλαι. Καὶ ὅσα τοῦ βίου αὐτοῦ καλὰ, ἀποσπνύνειν οὐ παύομεθα.

Εἰ δὲ φθάσει ὅτι καὶ αὐτὸς ἀποδέχεται τὸν ζῆλον (ἃν γὰρ λέγειν ἐπισκόπους ἀγίους, ἡγουμένους τε καὶ μονάζοντας, καὶ πλῆθος λαϊκῶν), τί φατὴ ἢ σὴ φιλότης; Διὸ ἴσθι μὴ εἶναι σχίσμα τῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ἀληθείας ἐπικράτησιν, καὶ τῶν θεῶν νόμων ἐκδίχῃσιν· ἕτερον δὲ, ὡς ἐφθῇ εἰποῦσα ἡ τιμότης σου, τῆς ἀληθείας ῥῆξις, καὶ τῶν κανόνων ἢ παράυσις· καὶ ἐκεῖνο ἔχει σοι καλῶς λέγεσθαι· *Οἱ ἱερεῖς ἠθέλουν νόμον μου, καὶ ἐσθδύλουν τὰ ἄγδια μου· βεδύλοισι καὶ ὀσίοις οὐ δέεστέλλον, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἀπαντα κοινά*. Τὸ γὰρ μὴ ἔχειν σπῆλον ἢ ρυτίδα, ἵνα καὶ πάλιν εἴπωμεν, οὕτω νοεῖτω· τὸ μὴ προσεμένον τὰ τε ἀσεβῆ δόγματα καὶ τὰ ἀκανόνιστα ἐγχειρήματα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν τοῖς αὐτουργοῦσι τὰ ἀπηγορευμένα συμφρονήματα, ὡς τοῦ φησιν ὁ Θεὸς· *Βασιλεὺς πρὸς ἡ Παῦλος ὁ μέγας, οὐδὲ συνεστιασθαι τοῖς τοιούτοις παραχωρεῖ*. Ἐκεῖ ἀπὸ τῶν

sit, fraternam, eandemque nobiscum sententiam teneat : hortamurque propriam sedem servet ; ne quo pacto inde claudicemus circa præcipua

Ignosce fraterne monentibus, sicut et nos tibi : neque oportet nos monitos indignari. Ne igitur succenseat reverentia tua, sed ad charitatem potius accendatur, et talia scribat quotiescunque volet. Nullum enim damnum aliud capiemus, quam ut securius vivamus. De papa autem, quid ad nos, hoc agat, an illud? qui propriis, ignosce, captus est alis, ut dicitur. Cum enim de manifestis sacerdotis delictis nihil curare dixit, non qualemque sacerdotem, sed caput Ecclesie ita derisit et aspernatus est : ut vel audire nos pudeat. Quod si id verum est, heu hierarchiam ! Cæterum prudenter, quæso, moveamus linguam adversus capita, et ne adeo acriter pronuntiemus. Si vero dicturi sunt homines, ut scribis, nos cum ab hoc patriarchatu excissemus, ad aliud argumentum versos fuisse ; ne curet reverentia tua : novit Deus motionem primam et secundam ; sed et tertiam ipse probabit, ipse redarguet, ipse representabit formidando tribunali : reddens ipse, prout tractaverimus et egerimus. Illud enim : *Si hominibus placerem, Christi æreus non essem* ; non a nobis peccatoribus dictum est. Nos ergo et sanctissimi patriarchæ mentionem facimus, ut convenit, in mystagogia, sicut et piorum imperatorum nostrorum : et cum omni sacerdote inculpato communicare non detrectamus. Scripsimus et ad ipsum patriarcham, nos, quod et pii imperatores nostri sciunt, in nulla re discrepare, præterquam de Josepho : et simul ac depulsus fuerit sacerdotio, cum ipso statim communicaturos. Etenim desiderabilem nobis virum esse, non solum quod caput sit Ecclesiæ nostræ ; sed quis jam olim reverendus nobis erat : et singula ipsius vitæ bona laudare non cessamus.

Si vero contingat, et ipse quoque zelum accipiat (mitto enim de sanctis episcopis dicere, de præpositis et monachis, deque laicorum multitudine), quid tum dicet charitas tua? Quare scito Ecclesiæ schisma nullum esse, sed veritatis defensionem, divinorumque canonum vindicationem : alterum vero illud, quod asseruit reverentia tua, veritatis infractionem et canonum eversionem esse ; ac tibi illud dici recte posse : *Sacerdotes legem meam spernebant, et profanabant sanctuaria mea : profana et sancta non distinguebant, sed erant illis communia omnia*. Nullam enim maculam habere aut rugam, ut iterum dicam, sic intelligendum, quod non recipiat impia dogmata, nec ansus illicitos et canonibus contrarios : neque adeo consentiat iis qui vetita ipsi committunt, ut quodam loco ait divinus Basilus ; de quibus et magnus Paulus, nec edere cum talibus permittens.

Galat. i, 10. ⁸⁸ Ezech. xii, 26. ⁸⁹ I Cor. v, 11.

Etenim ab Apostolis et deinceps multæ persæpe in A eam hæreses irruperunt : et flagitia illicita, canonibus adversa, fuerunt, sicut nunc sunt : illa tamen, quemadmodum dictum est, sine schismate et macula mansit, et permanet in æternum, subtractis et ejectis ab ea male sentientibus maleque agentibus : tanquam fluctibus ab inconcussis et maritimo saxo repulsis.

Ad nos igitur reueamur, frater, et veritatis lucem sacrorumque canonum aspiciamus, quemadmodum dogmata tenere videmur : nos potissimum qui monachi sumus, et aliquid esse existimamur. *Si enim lumen quod in nobis est tenebræ sunt : tenebræ quantæ erunt* ⁶⁶ ? et si sal evanuerit, in quo salientur ⁶⁷ laici ? Arbitramur te, idque precamur, eorum quæ ibi sunt, servatorem fore, et lumen et lucernam perfectionis ac pietatis : non omnia te omnibus exhibendo, sed virtutis excellentia, et vita ex canonum lege acta, sanctaque conversatione : et æquo animo fer fratris tui admonitionem ex charitate profectam, studioque veritatis, et divino iudicio. Plura dicere animus desiderabat, sed epistolæ prolixitas finem facere coegit. Grata nobis fuit eulogia tua prædixes, et cura quam geris de humili monasterio tuo : argumentum quod parcas et pro eo labores. Magnus labor tuus : sed Dominus tibi retribuet quæ desideras : virtutum incrementum, et perennium ipsius bonorum fruitionem.

ἀποστόλων καὶ κατόπιν, πολλὰ καὶ αἰρέσεις προσεβράβησαν αὐτῇ· καὶ βυβάσματα ἄθεσμα καὶ ἀκανόνιστα ἐπεβόλασαν, ὥστε καὶ τὸ νῦν· ἀλλὰ μὴν αὐτῇ τῷ προειρημένῳ τρόπῳ ἀσχιτος καὶ ἀμώμητος διαμεμένηκε, καὶ διαμένει ἕως τοῦ αἰῶνος, ὑπεξαίρουμένων καὶ ἀποπεμπομένων ἀπ' αὐτῆς τῶν κακῶς φρονησάντων ἢ πραξάντων· ὥστε ἐξ ἀείστου καὶ παραλλίου πέτρας τὰ προσήρσοντα κύματα.

Εἰς αὐτοὺς οὖν γινώμεθα, ὦ ἀδελφε, καὶ ἀπίθωμεν πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων, ὥστε καὶ τῶν δογμάτων ἐγκρατεῖς φανοίμεθα· μάλιστα ἡμεῖς οἱ μονάζοντες· μάλιστα ἡμεῖς οἱ δοκούντες εἶναι τι. *Εἰ γὰρ τὸ ἐν ἡμῖν φῶς σκότος· τὸ σκότος πόσον ; καὶ, Εἰ τὸ ἄλλας μωρανθήσεται, ἐν τίνι ἀλισθήσονται οἱ λαῖκοι ;* Ἡμεῖς οἰόμεθά σε, καὶ εὐχόμεθα, τῶν αὐτῶν σωτήρα εἶναι καὶ φωστήρα, καὶ λύχνον ἀκριβείας καὶ εὐσεβείας· οὐκ ἐκ τοῦ πᾶσι καὶ πάντα γίνεσθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ τῆς ἀρετῆς ὕψους, καὶ ἐκ τοῦ κεκαλονισμένου βίου, καὶ ἐκ τοῦ ἱεροπρεποῦς πολιτεύματος. Καὶ φέρε ἀδελφοῦ σου ὑπόμνησιν ἀγαπητικὴν οὖσαν, καὶ φιλαλήθη, καὶ θεόκριτον. Καὶ τὰ πλεῖω λέγειν ἢ ἐπιθυμία με ἔλκει· ἡ ἀμετρία δὲ τοῦ γράμματος συνέλκουσα ἐνταῦθα ἡμᾶς καταπαύει. Ἀπεδέξαμεθά σου τοίνυν τὴν εὐλογίαν τὴν πλουσίαν. Καὶ ὅτι ἐφρόντισας περὶ τῆς ταπεινώσεως τοῦ μοναστηρίου σου· δείγμα μὲν τοῦ φείδεσθαι καὶ ποιεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ, κόπος δὲ σου ἰκανός. Ἀλλ' ὁ Κύριος ἀνταμείψεται σε οἷς χρήσεις, τὴν τῶν ἀρετῶν ἐπανάληψιν, καὶ τὴν τῶν αἰωνίων αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν.

XXIX.— *Leoni orphanotropho.*

ΚΘ'. — *Δεοῦντι ὀρφανοτρόφῳ. [μῆ']*

In mortem filii.

Cupiebamus ipsimet venire communemque nobis facere ærumnam vestram circa beatum filium vestrum, domine mi desideratissime, non per litteras tantummodo casum lugere, tristitiæque vestræ participes vobiscum fieri. Qui enim possit non miserabile, qui possit non stupendum videri, filii post filium privationem pati, et vivum quodammodo thesaurum amittere, divitiis genitivæ successionis, exoptatum fructum papillæ maternæ, oculum familiæ pulcherrimum, aviæ lætitiā, totius cognationis decus et ornamentum ? Primus ortus est fructus : et immaturus genitorum e manibus raptus est. Natus est secundus, et hunc quoque mors acerba corripuit. Tertia stirps prodiit, præcedentium consolatio, florulenta, perpulchra, vitam ad tertium annum ducens, in qua suspensæ parentum animæ tenebantur : et, o calamitatem ! nam vocem quoque proscindit dolor : excessit hic etiam ex oculis vestris, quodque miserrimum est, patre non presente. Et quid opus est calamitatem exaggerare ? Conscissum est cor vestrum, patris, matris, dominæ patriciæ ; et per utramque gladius pertransivit ; dolorique mdebitur, non sermo, non consolatio vel ab ho-

Ἐβουλόμεθα ἡμεῖς αὐτοὶ παρῆναι, καὶ κοινωνῆσαι τῆς ἐνούσης ὑμῖν συμφορᾶς, περὶ τὸ μακάριον ὁμῶν τέκνον, κύριέ μου ποθεινότατε, οὐχ ὅτι διὰ γράμματος θρηνηθῆσαι τὸ πάθος καὶ συμμετασχεῖν ὑμῖν τοῦ λυπηροῦ. Πῶς γὰρ οὐκ ἐλπεινδν, πῶς δὲ οὐκ ἐκστατικὸν, παιδὸς ἐπὶ παιδὶ στέρησιν παθεῖν, καὶ οἶον ἀπολέσαι τὸν ἐμψυχον θησαυρὸν, τὸν πλοῦτον τῆς γονικῆς διαδοχῆς, τὸν πολυευκτον καρπὸν τῆς μητρῴας θηλῆς, τὸν περικαλλῆ ὀφθαλμὸν τῆς οἰκίας, τῆς προμήτορος τὸ ἀγαλλίσταμα, τῆς ὅλης συγγενείας τὸ σεμνολόγημα ; Ἦκεν ὁ πρῶτος καρπός· καὶ ἄνωρος ἐκ τῶν γονικῶν χειρῶν ἀνηρπάσθη. Ἐφ' οὗ δευτέρου· καὶ τοῦτον ἐλυμήνατο ὁ πικρὸς θάνατος. Τέθηκε τὸ τρίτον βλάστημα, παραμυθία τῶν προτέρων, εὐανθὲς, περικαλλὲς, ἄγον τὸ βιώσιμον εἰς τρίτῃ χρόνον· ἐν ᾧ αἱ ψυχὰ ἀπεκρέμαντο τῶν τεχνόντων· καὶ φεῦ τῆς συμφορᾶς ! ἐγκόπτει γὰρ τὸ πάθος καὶ τὸ φθέγγεσθαι· ψυχο καὶ τοῦτο ἐξ ὀφθαλμῶν ὁμῶν καὶ τόγε ἐλπεινότερον, μηδὲ ἐπ' ὀφθαλμοῦ τῆς πατρικῆς παρουσίας. Καὶ τί δεῖ ἐκτραγωδεῖν τὴν συμφορὰν ; Τέτμηται ὁμῶν ἡ καρδία, τοῦ πατρὸς, τῆς μητρὸς, τῆς κυρίας, τῆς πατρικίας· καὶ ῥομφαία διὰ μέσου ἀμφοτέρων ἐλήλυθε· καὶ τὸ ἄλνον θεραπεύσει, οὐ

⁶⁶ Matth. vi, 23. ⁶⁷ Matth. v, 13.

λόγος, οὐ παραμύθιον, οὐκ ἐξ ἀνθρώπου, οὐκ ἀγγέλου, ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ Θεοῦ, τοῦ οὕτως διαθεμένου τοὺς τῆς ζωῆς ἡμῶν ὅρους. Αὐτὸς γάρ ἐστι, δέσποτα μου, ὁ τὸ τριπλόητον ὁμῶν τέκνον προσλαβόμενος· ὥσπερ καὶ τὰ προλαβόντα προσληψάμενος.

Λυπηρὸν μὲν, καὶ λίαν, τὸ καθ' ὁμᾶς· οὐ πάντως δὲ καὶ τοῖς προσληφθεῖσιν· ἐπειδὴ ἀχραντοὶ καὶ ἀκηλίωτοι ἐξ ἁμαρτιῶν διὰ τῆς ἀρτιγενείας, ἐγχωρήσαντες τῶν ἐνθόνδε πρὸς τὸν μακάριον καὶ ἀπαθῆ βίον, ἐν κόλποις Ἀβραὰμ χορεύουσι, μετὰ ἁγίων νηπίων συναυλίζονται, μετὰ παίδων χριστοφόρων ἀναμύλουσιν. Ὅστε οὐκ ἀπόλωλε τὰ κάλλιστα τέκνα, ἀλλὰ σέσωσται ὁμῶν καὶ διαμένει. Καὶ ἐπόφθεσε αὐτὰ μικρὸν ὑστερον, ἥνικα ἂν τέλος δέξηται ἡ χρονικὴ ζωὴ αὐτῶν, χαίροντα καὶ ἀγαλλόμενα, οὐκ ἐν βραχείᾳ ἡλικίᾳ, ἀλλ' ἐν τελειότητι τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς γέγραπται. Διὸ παρακαλοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν, τοῖς λογισμοῖς τούτοις καταπέθειν αὐτοὺς κατὰ τὸ ἀληθές, καὶ ἐνταῦθεν ἐξαίρειν τὸ ἅμαρτον λυπηρὸν τῆς ψυχῆς. Μέτρα γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Κύριος· ἵνα καὶ τὰ φυσικὰ σπλάγχνα ἐνδυναμώμεθα, καὶ τοὺς τῆς αὐταρκείας ὅρους μὴ ὑπερβαίνωμεν. Τὸ μὲν γὰρ εἰς Θεὸν κινεῖ τὸ Θεῖον· τὸ δὲ ἀντιφέρεσθαι, ποιεῖ τοῖς τῆς Προνοίας διατάγμασι. Καὶ τὸ μὲν εὐφραίνει τοὺς ἀπελθόντας· τὸ δὲ ἐλπίειν εἰσθεὶν αὐτοὺς τοὺς ἀναπαύσεως τυχόντας. Πᾶς γὰρ τις βούλεται χαίρειν ἐπὶ τῇ οικίᾳ χαρῆς, ἀλλ' οὐχὶ λυπεῖσθαι τοὺς φιλεῖν ὁμολογούντας. Ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν, καὶ πάλιν ἐν γαστρὶ ἔξοιν τὴν κυρίαν τὴν Χαρτοῦλαριαν, καὶ τέξσεσθαι υἱὸν οὐκ ἐπὶ ταχύμορον, ἀλλὰ προμακροημερεύοντα εἰς διαδοχὴν γένους· μόνον ἐὰν μετριάσωμεν τὸ πάθος, καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἀποδόμεν ἔργῳ καὶ λόγῳ προσφορὰς εὐχαρίστους τῷ Δεσπότη Χριστῷ.

Α'. — Νικηφόρῳ πατριάρχῃ. [να'.]

Exponit cur cum ipso non communicet. (Baron. an. 806, n. 15.)

Οὐκ ἀναγκαῖον διὰ γράμματος σημεῖναι τῷ ἀγγέλῳ τῆς μακαριότητός σου, ἃ διὰ στόματος παρηγγέλθη· εἰ καὶ μὴ δι' ἀμφοτέρων ἡμῶν τῶν ταπεινῶν. Ἀλλ' ἵνα μὴ, ἡ χθὲς κατὰ τὴν κλειυσίν σου συνέλευσις τῶν ἐπισκόπων, ἑτερόν τι διδάξασα παρὰ τὰ ἐν αὐτῇ ὕφ' ἡμῶν ἐγένετο, ἐπιβολῇ τῆς ἱερᾶς σου ἱκοᾶς ἀρμόζον ἡγήσασθε ἀνεγκεῖν ἐν κεφαλῇ τὴν δὴν τῆς ἀπολογίας ἡμῶν σύστασιν. Ἡμεῖς τοίνυν, ὡ μακαριώτατε, ὀρθόδοξοί ἐσμεν κατὰ πάντα· πᾶσαν αἵρεσιν ἀποβαλλόμενοι, καὶ πᾶσαν σύνοδον οἰκουμένην τε καὶ τοπικὴν ἐγκριμένην ἀποδεχόμενοι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς παρ' αὐτῶν ἐκφωνηθείσας ἱερὰς καὶ κανονικὰς διατυπώσεις ἀσφαλῶς κατέχομεν. Μηδὲ γὰρ ὀρθοδοτεῖν ἐστὶ τελείως τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸν τὴν πίστιν ὀρθῶν οἰόμενον ἔχειν, τοῖς δὲ θεοῖς κανόσι μὴ ἀπειθυνόμενον. Καὶ μὴν καὶ τὰς ἐνθέσμιους ὑπὸ τῶν ἁγίων κατὰ καὶ πρὸν οἰκονομίας προστιθέμεθα· ἐπεὶ καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν νῦν τὸ τὴν ἀγισσύνην σου διὰ τὴν ἐκβολὴν τοῦ οἰκονόμου ἀσπάζεσθαι, οὐ τῶν ἀκριβευμένων ἐστὶ, τῶν δὲ λίαν

^α Ephes. iv, 15.

A mine vel ab angelo, sed a solo Deo, qui vitæ nostræ terminos ita disposuit. Ipse enim est, Domine mi, qui dilectissimum filium vestrum assumpsit, sicut et præcedentes assumpserat.

Triste quidem admodum quod ad vos spectat; sed non iis prorsus qui assumpti sunt: quippe qui labis expertes ob recentem ortum, et immaculati a peccatis, ad beatam vitam hinc profecti, in sinu Abraham choros ducunt, cum sanctis infantibus stationem habent, et cum pueris Christum sequentibus hymnos canunt. Itaque non interierunt egregii filii, sed incolumes vobis manent, eosque postmodum conspicietis, cum ad exitum temporalis hæc vita pervenerit, gaudentes et exultantes non in brevi hæc ætate, sed in perfectione plenitudinis Christi, ut scriptum est ^α. Quamobrem hortamur et obsecramus, ut his vos ipsi cogitationibus revera mulceatis, et immodicum hinc animæ dolorem depellatis. Mensuras enim statuit nobis Dominus: ut et naturalia viscera ostendamus, et legitimos limites non transgrediamur. Alterum enim ad misericordiam Deum movet: alterum providentiæ decretis repugnantes facit. Et alterum rursus eos exultat qui excesserunt, alterum contristare illos solet, qui requiem adepti sunt. Vult enim unusquisque in propria lætitia lætari, ac non dolere, eos qui amare se dicunt. Nos vero et Dominam Chartulariam, uterum denuo gesturam credimus, et filium enizuram, non tam cito moriturum, sed diuturnæ vitæ futurum ad generis propagationem: dummodo dolorem moderemur, et pro filio gratiarum oblationes Domino Christo factis verbisque reddamus.

XXX.— Nicophoro patriarchæ.

Necesse non erat litteris indicare angelo beatitudinis tuæ, quæ ore ipso jam significata sunt: quamvis per humiles nos ambos non fuissent. Attamen ne, qui hesterno die jussu tuo conventus habitus est episcoporum, diversum aliquid docens ab iis quæ in illo dicta a nobis sunt, sacras aures tuas conturbet; consentaneum duximus summam totam referre apologiæ nostræ rationem. Nos igitur, o beatissime, orthodoxi sumus in omnibus, omnem hæresim rejicientes, omnemque œcumenicam et localem synodum approbatam recipientes; nec non editas ab eis sacras et canonicas constitutiones arcte complectimur. Neque enim veritatem prorsus tenet is, qui rectam fidem habere se existimans divinis canonibus non regatur. Ad hæc legitimas a sanctis pro tempore usurpatas dispensationes admittimus: quando et nos humiles sanctitatem tuam nunc per œconomi ejectionem amplecti, non ex actum jus sectantium est, sed admodum dispensantium, et conspirantium: et prædecessorem sancti-

tatis tuæ sanctissimum patriarcham eadem ratione suscepimus, in hoc ipso negotio : quando reversi ab exilio sumus, disrupto adulterino conjugio, et œconomo sacerdotii munere dejecto. Non sit, aiebamus, nobis pars tecum, neque hic, neque in futuro sæculo, propterea quod adulter promiscue a sanctitate tua participarit. Contra autem illo dicente : Dispensatione usus sum, ut etiam impertirem ad tempus : deinde hæc subjiciente : Utinam manus mihi abscissæ fuissent, ne adulteros coronarem ! Nunquid ego prorsus coronavi ? propterea cum eo communicavimus usque ad obitum ipsius : et sanctitatem tuam rursum suscepimus ad dignitatem archiepiscopatus : quemadmodum mentionem ejus quotidie facimus in sacrificio ; nec alia re discrepamus, quam propter œconomum per sacros canones depositum multis modis ; ac præcipue quod post novem annorum excommunicationem iterum iterum operetur ; neque id in addito ; ferendum enim esset, nobis ejus rei minime conscitis ; sed in ipso fonte sacerdotii nostri, hoc est eum sincera conversatione tua, assidue pergens ad sacrificandum.

Igitur justum et sanctum ac sine scandalo populo Dei fuerat, imprimisque ordini nostro, ejici et privari sacerdote, qui indigne prosiliit, nobis sanctitatis tuæ memoriam servantibus, et ab omni episcopo et sacerdote, qui manifesto reprobis non sit, communicantibus, juxta Theologum. Quod si propter peccata nostra id factum non est : utinam nihil a sanctitate tua (non ex metu, sed ex rei publicæ commiseratione istud nos quantumcunque humiles dicimus) præter fas et contra rationem fiat ! Verum enimvero nos perferemus quidem Dei virtute : atque utinam id nobis contingat ejus concessu ! Verum testamur sanctitati tuæ coram Christo, et sanctis angelis audientibus, magnum a te schisma confari in Ecclesia nostra. Quod si potestati subjicimur ut homines : atqui sub sacerdotum et divinatorum canonum potestate, velimus, nolimus et regimur, et obsequemur. Cæterum oramus sanctitatem tuam, flecte aurem tuam, et audi vocem nostram : ut peritus medicus, ut pastor bonus ovem unam prohibe a sacrificio, et omnes a scandalo redime ; ne unius scabie tota Ecclesia nostra inficiatur, quam acquisivit Dominus et Deus noster sanguine suo. De nugis enim nugentur qui voverint, et calumniantur sycophantæ. Parati sumus ad omnem defensionem, omnemque refutationem accusatoris objectionis. Amici et laudatores tui sumus : in primisque piissimorum et triumphatorum dominorum nostrorum. Cumque tales simus, quamobrem turbatio ? qua de causa evenient quæ eventura sunt, si quidem contraria Dei præceptis ? Tribue nobis sacras preces tuas.

οικονοµούντων καὶ συνερχομένων. Καὶ τὸν προηγούμενον τὴν ἀγιοσύνην [Reg. τῆς ἀγιοσύνης] σου ἀνιώτατον πατριάρχην τῷ λόγῳ τούτῳ ἐδεξάμεθα εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν· ἦν ἡμεῖς ἐπανήλθομεν τῆς ἐξορίας· διαβραβεύσης μὲν τῆς μοιχευτικῆς συναφείας, εἰρχθέντος δὲ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἱερουργίας. Ὅτι μὴ ἔστω ἡμῖν μέρος· ἔνεκεν τοῦ ἀδιαφόρου ὑπὸ τῆς ἀγιοτήτος σου μεταλαμβάνειν τὸν μοιχεύσαντα· μήτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι. Ἦδη εἰπόντος· αὐτοῦ, ὅτι οἰκονομῶ ἐχρώμην, καὶ αὐτῷ τῷ μεταδιδόναι ἕως καιροῦ· εἶτα καὶ οὕτω δηλώσαντας, ὅτι αἱ χεῖρές μου κεκοιμμένα ἂν ὑπῆρχον εἰς τὸ μοιχεύειν στεφάνωμα· ἡ ἐγὼ ὅπως ἔσπερόνουν ; ἐπὶ τοῦτοις τοίνυν κεκοινωνήκαμεν αὐτῷ μέχρι κοιμήσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀγιοσύνην σου πάλιν ἀπεδεξάμεθα εἰς τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα· καθὼς καὶ μνημονεύομεν αὐτῆς ἐν τῇ ἱερουργίᾳ καθεκάστην· καὶ ἐν οὐδενὶ τῷ ἀμφιδέλλον ἢ διὰ τὸν οἰκονόμον καθηρημένον ὄντα ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων πολυτρόπως· καὶ μάλιστα μετὰ τὸν ἀφορισμὸν τῆς ἐκκλησίας· πάλιν ἱεουργεῖν, καὶ οὐκ ἐν ἀποδύσει σου· ἦν γὰρ ἂν φορητὸν, μὴ κοινωνοῦντων ἡμῶν τῷ πράγματι· ἀλλ' ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ πηγῇ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερωσύνης, τὸ δὴ λεγόμενον, μετὰ τῆς εἰλικρινοῦς σου πολιτείας, συνεισέναι καὶ συλλειτουργεῖν εἰς τὸ ἀεὶ.

Τὸ μὲν οὖν δίκαιον καὶ ὁσιὸν καὶ ἀσκανδάριστον τοῖς λαοῖς τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα τῷ καθ' ἡμᾶς τάγματι, ἐκδηλῆσαι τῆς ἱερουργίας τὸν ἀναξίως ἐισελθόντα, ἡμῶν μνημονεύοντων τῆς ἀγιοσύνης σου, καὶ ἐκ παντὸς ἱεράρχου καὶ ἱερῶν κοινωνούντων, μὴ προδῆλως ὄντων ἀπεγνωσμένων, κατὰ τὸν θεολόγον. Εἰ δὲ τοῦτο οὐδαμῶς διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν· μὴ ἵνα τι γένηται· οὐκ ἐκ φόβου οὐ λόγος, ἀλλ' ἐξ οἴκτου τοῦ κατὰ τοῦ κοινοῦ· ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν παρὰ τῆς ὁσιότητος σου ἀκανόνιστον καὶ ἄθετον· ἐπεὶ ἡμεῖς μὲν ὑποστησάμεθα δυνάμει Θεοῦ· ὅπερ ἂν καὶ συμβαλεῖ παραχωρήσει αὐτοῦ. Μαρτυρούμεθα δὲ τῇ ἀγιοσύνῃ σου κατενώπιον Χριστοῦ ἐν ἀκροάσει τῶν ἁγίων ἀγγέλων, ὅτι μέγα σίγισμα ἐργάζῃ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ. Καὶ εἰ ἐξουσία χρώμεθα ἀνθρώποι ὄντες· ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν ἱερῶν καὶ θεῶν κανόνων, νοητῶς καὶ μὴ βουλόμενοι, καὶ ἀρχόμεθα καὶ πεισόμεθα. Ἀλλὰ δεόμεθα σου τῆς ὁσιότητος· κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσον τῆς φωνῆς ἡμῶν. Ὡς ἱατρός ἐπιστήμων, ὡς ποιμὴν ἀγαθός, τὸ ἐν πρόθετον εἶρξαι τῆς ἱερουργίας, καὶ τὰ διὰ ἀσκανδάριστα κερθεῖν· καὶ μὴ τῇ τοῦ ἐνδὸς φόβῳ λυμανθῆναι τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν, ἣν περιποιήσατο ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν τῷ οἰκείῳ αἵματι. Περὶ γὰρ φλυαρίων φλυαρεῖσσαν οἱ βουλόμενοι καὶ συκοφαντεῖσσαν οἱ συκοφάνται. Ἐτοιμοὶ ἐσμεν πρὸς πᾶσαν ἀπολογίαν, πρὸς πᾶσαν διέλευσιν προτάσεως κατηγορητικῆς. Φίλοι καὶ ὁμνηταί σου ὑπάρχομεν· καὶ μάλα γε τῶν εὐσεβεστάτων καὶ καλλινίκων ἡμῶν δεσποτῶν. Καὶ ὄντων ἡμῶν οὕτως, τίνας ἐνεκεν ἢ ταραχῇ ; οὕτινος χάριν συμβήσεται ἢ συμβήσεται, εἴπερ ἐναντία τῶν τοῦ Θεοῦ προσταγμάτων ; Χάρις αἰνῶν τὴν ἱεράν σου προσευχήν.

ΑΑ'. — Τοῖς ἐν τῷ Σακκουδίῳ ἀδελφοῖς. [vη'.]

XXXI. — *Fratribus qui sunt in Saccudione.*

Hortatur ad constantiam adversus sacrarum legum prævaricatores. (Baron. an. 808, n. 2.)

Ἔως μὲν ἦν καιρὸς τοῦ οἰκονομεῖν καὶ κρύπτειν Ἀ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀκοινωνησίας Ἰωσήφ τοῦ οἰκονόμου, ἐπινοοῦμεν τοῦτο, τέχνα καὶ ἀδελφοί, οὐκ ἐκ φόβου κρατούμενοι, καὶ ἀμαρτωλοὶ τυγχάνωμεν, ἀλλ' ἐξ οἰκονομικῆς συγκαταβάσεως· ἐκμιμούμενοι πῶς τοὺς ἀγίους Πατέρας ἡμῶν· καθὰ κάκεινοι ἐν καιρῷ τῷ δέοντι χρώμενοι, ταύτῃ ὑπεξήγαγον ἑαυτοὺς τῶν πειρασμῶν· τὸ μὲν φειδόμενοι τῶν ἀσθενεστέρων καὶ κακούντων· τὸ δὲ μικρὸν ὑπενδιδόντες κυβερνητικῶς· ἵνα τὸ ζητούμενον μικρὸν ὑστερον ἀντιλάβωσι κατόρθωμα. Ἐπὶ δὲ νῦν εὐδόκησεν ἀγαθὸς ἡμῶν Θεὸς εἰς προὔπτον ἐκδοῖναι τὴν ὑπόθεσιν φανερώς, ἄρτι καὶ γράφομεν. Πῶς δέ; διὰ τῆς τοῦ λογοθέτου τοῦ Δρόμου (23) ἐπερωτήσεως, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἀποκρίσεως.

Φησὶ γάρ, διὰ τί ἔως τοῦ παρόντος οὐ συνεκοινώ-
νησας ἡμῖν, καὶ τῷ πατριάρχῃ, τοσούτων ἐορτῶν διελθουσῶν; καὶ ὅτι εἰπέ παρρησίᾳ τὸ αἴτιον. Καὶ ὡμολόγησεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ οὐκ ἡρνήσατο, καὶ ὡμολόγησεν· ὅτι οὐτε πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς ἡμῶν βασιλεῖς ἔχω τι, οὐδ' αὖ πρὸς τὸν πατριάρχην· ἀλλὰ πρὸς τὸν οἰκονόμον, τὸν στεφανώσαντα τὸν μοιχόν, καὶ διὰ τοῦτο καθηρημένον παρὰ τῶν ἱερῶν κανόνων. Πρὸς οὓς ἀποκρίσας τοῦ λογοθέτου· ὅτι οἱ εὐσεβεῖς ἡμῶν βασιλεῖς χρεῖαν σου οὐκ ἔχουσιν· οὐτε ἐν Θεσσαλονικῇ, οὐτε ἄλλῃ.

Ἔως τούτου μήτε εὐθὺς ἀνταποκρίσεως δοθείσης, μήτε ἐτέρας ἐρωτήσεως προταθείσης ἔως τοῦ παρόν-
τος διελθουσῶν ἡμερῶν δεκατριῶν· ἢ μόνον, ὅτι πεπομφαμέν γραμμάτια πρὸς τὸν κύριον Συμεών· ἃ ἐνδὸν τῶν γραμμάτων ἐστείλαμεν· πρὸς τὸ διαγνώ-
σαι ἡμᾶς τὴν ὅλην δύναμιν τοῦ πράγματος. Ἐξηγή-
θη δὲ ἡ ὑπόθεσις ἐπὶ τῇ τοῦ πατριάρχου, καὶ πάσης τῆς πόλεως σχεδόν· καὶ εἰσὶ μὲν πολλοὶ συνθλιβό-
μενοι καὶ συμφθεγγόμενοι ἡμῖν· ἀλλὰ νυκτερινοὶ θεοσεβεῖς, καὶ μὴ δυνάμενοι ἐν φωτὶ παρρησιασθῆ-
ναι. Ἡμεῖς δὲ, τέχνα καὶ ἀδελφοί, τῇ εἰς Θεὸν πε-
ποιθήσει, καὶ τῇ τῆς ἀληθείας ἐδραϊώσει, αὐτῇ τε τῇ προσγεγεννημένῃ καὶ ἀποφανθείσῃ ἐκβάσει τοῦ δικαίου κατὰ τὰ ὑποδειχθέντα ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τε τὸν μοιχεύσαντα, καὶ τοὺς συνεργήσαντας· ἀκλινεῖς ἔσμεν τῆς ἐντολῆς καὶ τῶν πατρικῶν κανόνων· καὶ οὐκ ἐνδύσομεν, οὐδὲ προδώσομεν τὴν εὐσέβειαν· οὐδ' οὐ μὴν καταλύσομεν ἃ καλῶς προσηκομή-
σαμεν, διὰ τῆς κατὰ τὴν ἐξορίαν ἐνστάσεως· ἵνα μὴ ἀποδειχθῶμεν παραβάται νόμου· νόμῳ δὲ θεῷ κρατούμενοι κρατούμεν, ὡς προεκκρατήκαμεν, πάντα στέργοντες, πάντα ὑπομένοντες, εἴπερ καὶ παρα-
χωρήσει Θεός· ἢ τῆς ἐκείνου καὶ τῶν αὐτῶ συλλει-
τουργούντων μετέχοντες κοινωνίας, ἕως ἂν παύσῃται ὁ καθηρημένος τῆς ἱερουργίας. Πολλὰ οὖν βαττο-
λογήσουσιν οἱ ἄνθρωποι· ἐμπαίζουσί τε καὶ ἐπι-
γελᾶσονται· καὶ γὰρ τὸ ἐλεεινότερον, τῶν ὁμοσχί-
·⁸⁸ Matth. x, 36.

Quandiu tempus fuit dissimulandi, et occultandi consilium non communicandi cum Josepho œcono-
mo, fecimus id, filii ac fratres, non metu cor-
repti quamvis peccatores simus : sed dispensatorie condescendentes, imitantesque quodammodo san-
ctos Patres nostros, quatenus et illi opportuno tem-
pore idem observantes, subdlexerunt seipsos tem-
tationibus; partim quidem, ut infirmioribus et ven-
xantibus parcerent, partim ut aliquantulum remit-
tent, gubernatorum more, scopum postmodum attingerent. Nunc vero postquam optimo nostro Deo sic visum est, ut in apertum res prodiret, scri-
bimus et ipsi. Quomodo autem? Per logothetam Dromi interrogationem et archiepiscopi respon-
sionem.

B Sic enim ille : Cur hactenus, inquit, nobiscum non communicas, nec cum patriarcha : cum tot dies festi præterierint? Dic causam confidenter, et confessus est archiepiscopus, et non negavit, et confessus est : Neque adversus pios imperatores nostros quidquam habeo, neque rursus adversus patriarcham : sed adversus œconomum, qui adul-
terum coronavit, ideoque depositus est sacris canonibus. Ad quæ logotheta : Pii imperatores nostri te opus non habent, nec Thessaloniciæ, nec alibi.

Post hæc neque responsum amplius datum est, nec interrogatio alia proposita : cum usque ad hunc diem elapsi sint dies tredecim : nisi quod litteras misimus ad dominum Simeonem, quas istis inseruimus, ut totius rei naturam cognoscatis. Pervenit autem res ad patriarchæ aures, et totius ferme civitatis. Et sunt sane multi qui nobiscum affligantur et consentiant, sed nocturni Dei cultores, qui in sole libertatem ostendere non possint. Nos vero, filii et fratres, fiducia in Deum nixi, et veritatis fundamento, ipsoque præterito, et palam agnito justitiæ eventu, in iis quæ mundus vidit circa adulterum ejusque adjutores : immobiles in mandato paternisque canonibus insistamus : nec dedamus nos, nec prodamus pietatem : neque adeo destruamus quæ per exsilii constantiam recte ædificavimus ; ne legis prævaricatores videamur : divina autem lege innixi vincamus, ut ante vicimus, omnia optantes, omnia sustinentes, si permiserit Deus, potiusquam ut illius eorumque qui cum eo sacrificant, communionem attingamus, quoad pri-
vetur depositus ministerio. Multa igitur blaterabunt homines, illudentque et irridebunt : quodque gravius est, ex iis qui ejusdem sunt habitus, et qui amici esse videntur, non pauci. Sed novum nihil : scriptum est : *Et inimici hominis domestici ejus*⁸⁸. Et hi le-
nocinati sunt subservieruntque adulterinis nuptiis,

NOTÆ.

(23) Λογοθέτου τοῦ Δρόμου. De cursus publici logotheta seu præfecto, Theophanes, Cedrenus, et alii.

una ederunt, una biberant, et calamus tinxerunt in exsilium nostrum. Sed Dominus qui tum exsurrexit ad ultionem legis suae, adulteri quidem regnum caritate perfregit, socios autem ignominia perfudit, sicut sacerdotes Baal; nos denique humiles praeter spem ad monasterium nostrum reduxit: ipse idem nunc adest; ipse, quamvis ad breve spatium permiserit iterum nefariam conjunctionem; attamen rursus improbare dignatus est latitium copulantium adulteros, eosdemque amantium Nazaeorum, per aequissimum iudicium piorum imperatorum nostrorum: qui reddiderunt post mortem adulterum legitimae coniugi suae, adulteram appellantes eam quae moechata fuerat, et prolem ejus adulterinam exheredem relinquentes, tanquam illegitimam et injustam; ut ipsimet, me audiente, affirmarunt; juxta leges Romanas. Et tamen qui scelus patrarunt non se abduunt: nec latebras quaerunt, qui in sacris precibus, in conjugum coronatione usitatis, adversus sanctum Spiritum blasphemavit: sed insillit, felis instar, in Ecclesiam Dei: rursus exsultat, rursus incipit sacra polluere suo sacrificio, et iniquitatem justitiam esse probare nititur, et, quod dici solet, se ipsum ostendere Prae cursore ac Baptista sanctiorem. Cum enim reprehenderit ille Herodis adulterium, et pro veritate mortem appetierit, hic secundum Herodem adulterio pacifacitum et coronavit, et complexus est usque ad mortem, non quidem verbis, sed factis ipsis praedicans errasse Joannem Prae cursorem: qui injuste et inepte arguerit, mortuusque sit. Quid autem Joannem dico maximum omnium sanctorum? Christo ipsi (quod temerarium est dictum) contradixit repugnavitque impio ore suo. Nam cum adulterum vocet Christus cum qui legitimam uxorem dimittit; adulteriumque sit grave peccatum, homicidia par, masculorumque et brutorum concubitori, veneficio et idololatiae, ut docet canon sancti Basilii⁹⁹; hic illum ad altare ducens, in totius populi corona impias illas contra Spiritum sanctum voces edere ausus est; considerate quam horrendas, quam absurdas: « Tu, Domine, mitte manum tuam ex sancto habitaculo tuo, et conjunge famulo tuo famulam tuam, connecte illos in mutuam concordiam: uni eos in carnem unam, quos tibi placuit inter se copulari: honorabiles nuptias redde, immaculatam eorum torum custodi: ipsorum contubernium intaminatum in corde puro permanere concede, »

τοικητηρίου σου, καὶ ἄρμωσον τῷ δούλῳ σου τὴν δούλην σου· σὺς εὐξεν αὐτοὺς ἐν ὁμοφροσύνῃ· ἔνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν, οἷς εὐδόκησας συναφθῆναι ἀλλήλοις· αὐτῶν διατήρησον· ἀναλίσκουτον αὐτῶν τὴν συμβίωσιν

Non exhorruistis haec audientes? Quantam censetis Spiritus sancti indignationem fuisse ob ejusmodi blasphemiam? Quam graviter una succensuisse angelos sanctos? Aut quomodo non statim, velut Dathan et Abiron, absorpsit delibescens terra

μὴν, καὶ ὁμοταγῶν, καὶ δοκούντων εἶναι φίλων, οὐκ ὄντων. Ἄλλ' οὐδὲν ξένον. Γέγραπται· « Καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οικειᾶσθαι αὐτοῦ. » Καὶ δεῖ αὐτοὺς ἐμαστρούψαν, καὶ συνήργησαν, καὶ συνέφαγον, καὶ συνέπιον τῷ μοιχικῷ γάμῳ, καὶ τὸν κάλαμον ἔδαψαν ἐπὶ τῇ ἐξορίᾳ ἡμῶν. Ἄλλ' ὁ ἐξεγερθεὶς Κύριος τότε εἰς ἐκδίκησιν τοῦ νόμου αὐτοῦ· καὶ ῥήξας μὲν τὴν τοῦ μοιχεύσαντος βασιλείαν τῇ ἐκτυφλώσει, κατασχύνας δὲ τοὺς συλλήπτορας, ὡς τοὺς τοῦ Βάαλ ἱερεῖς· ἐπισυνάγων δὲ τὴν ἡμετέραν ταπεινώσιν εἰς τὸ ἴδιον μοναστήριον παρ' ἐλπίδας· αὐτοὺς καὶ νῦν πάρεστιν, αὐτοὺς, εἰ καὶ πρὸς μικρὸν παρεχώρησε πάλιν τὴν ἀθέμιτον συμπολὴν· ἀλλ' αὐτοὺς εὐδόκησεν ἀποδοκιμασθῆναι τὴν ἐπιχαρμονίην τῶν μοιχοεὐκτῶν καὶ μοιχοφίλων Ναζιραίων, διὰ τῆς τῶν εὐσεβῶν ἡμῶν βασιλείᾳ δικαιοκρατίας· ἀποδωσάντων, μετὰ τὸν θάνατον, τὸν μοιχὸν τῇ νομίμῳ αὐτοῦ γαμετῇ· ἀποκαλεσάντων δὲ τὴν μαχλῶσαν, μοιχαλίδα· καὶ τὸ μοιχογέννητον τέκνον ἐασάντων ἄκληρον, ὡς ἀθέμιτον καὶ ἀνομότατον· ὡς ἐν ἐπηκόῳ μοι τὸ τίμιον αὐτῶν στόμα λελάληκε, κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους. Ἄλλ' ὁ μὲν οἱ ἀνομήσαντες οὐκ ἐγκαλύπτουνται· οὐδὲ ὁ κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δυσφημίας ἐν τῇ κατὰ τὴν στεφανικὴν συνάρεϊαν ἱερᾷ προσευχῇ, καταδύσεται· ἀλλ' εἰσπηδήσας ὡς θύρατος [αἰλουρος] ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, πάλιν ἄλλεται, καὶ πάλιν ἀρχεται μιαιίνειν τὰ ἅγια διὰ τῆς ἱερουργίας· καὶ φιλονικεῖ τὴν ἀνομίαν δικαιοσύνην γνωρίσαι· καὶ τὸ δὴ λεγόμενον, ἀποδείξαι αὐτὸν τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ ὁσιώτερον. Ἐκείνου γὰρ ἐλέγχοντος τὴν τοῦ Ἡρώδου μοιχείαν, καὶ ὑπὲρ ἀληθείας θνήσκοντος· οὗτος τὸν δευτερον Ἡρώδην τῇ μοιχείᾳ δεδιγμένον, καὶ ἐστεφάνωσι, καὶ κατασπάζοντο μέχρι θανάτου· λόγους μὲν οὐ, ἔργοις δὲ αὐτοῖς φθειγγόμενος, ὡς πεπλάνηται Ἰωάννης ὁ Προδρόμος, ἀνόμως καὶ ἀκαίρως διελέγξας καὶ ἀποθανών. Καὶ τί δὴ λέγω Ἰωάννην τὸν μετ' αὐτῶν ἁγίων; αὐτῷ τῷ Χριστῷ, εἰ καὶ τολμηρὸν εἶπεν, ἀντεφθέγγετο καὶ ἀπειμαχέσαστο διὰ τοῦ ἐναγοῦς αὐτοῦ στόματος. Τοῦ γὰρ Χριστοῦ μοιχὸν ἀποκαλέσαντος τὸν ἀφέντα τὴν νόμιμον γυναῖκα (μοιχεία δὲ τὸ χαλεπὸν ἁμάρτημα, καὶ ἰσοδύναμον φόνους, καὶ ἄβρενοφθόρου, καὶ ἀλογευομένου, καὶ φαρμακοῦ, καὶ ἐιδωλολάτρου, ὡς ὁ κανὼν τοῦ ἁγίου Βασιλείου), αὐτὸς τοῦτον τῷ θυσιαστηρίῳ παραστήσας, μέσον παντὸς τοῦ λαοῦ, ἐτόλμησε ῥῆξαι τὰς ἐναγείας ἐκείνας φωνὰς κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, λέγων οὕτως· καὶ σκοπεῖτε τὸ φοβερὸν καὶ ἔκτοπον· Αὐτοὺς, Δέσποτα, ἐξαποστείλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἄρμωσον τῷ δούλῳ σου τὴν δούλην σου· σὺς εὐξεν αὐτοὺς ἐν ὁμοφροσύνῃ· ἔνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν, οἷς εὐδόκησας συναφθῆναι ἀλλήλοις· αὐτῶν διατήρησον· ἀναλίσκουτον αὐτῶν τὴν συμβίωσιν

διαμεῖναι εὐδόκησεν ἐν καθαρᾷ τῇ καρδίᾳ. »
Οὐκ ἄρα ἐπρίξτε συνιέντες; Πόσον δοκεῖτε παροξυνθῆναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῇ βλασφημίᾳ ταύτῃ; καὶ συνοργισθῆναι τοὺς ἁγίους ἀγγέλους; ἢ πῶς οὐ παραυτίκα ὡς τὸν Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν ὑπέλαθεν ἡ γῆ γανοῦσα τὸν ὕψηλῃ τὸ ψεῦδος, καὶ δεικνύντα

⁹⁹ Epist. ad Amphiloan. can. 7.

ἐν σκότεινῳ φῶς, καὶ τὸν Χριστὸν εἰς ἐναντιολογίαν
 ἑαυτῷ περιπίπτειν πειρώμενον; Πάντως γὰρ ὅσα
 ὁ ἱερεὺς ὑποφαίνει, ταῦτα καὶ ὁ Θεὸς κυροῦν ἐπαγγέλλεται, κατὰ τὸν μέγαν Διονύσιον. Ἄλλ' ὅμως
 τοιοῦτον δράσας πονηρὸν, καὶ δοὺς ὑπόδειγμα κακίας
 τοῖς ὑποχείροις εἰς ὁμοτροπίαν· ὃ καὶ γέγονε· μάλ-
 λον δὲ καὶ τοῖς πόρρω κρατοῦσι καὶ ἀρχουσιν· ὃ
 καθ' ὁμοίωσιν ἐτελέσθη ἐν τῇ Λογγοβαρδίᾳ, καὶ
 Γοθίᾳ, καὶ τοῖς κλίμασιν αὐτῆς· οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς
 ἔθνεσι τοιοῦτόν τι τετόλμηται· καὶ οὐ καταισχύ-
 νεται ὁ δαίμων· ἀλλ', ὡς εἴρηται, λειτουργεῖ ὁ ἄν-
 ιερος· καὶ τοὺς καλῶς αὐτὸν ἀποστεφομένους ἐξ-
 ὀρίζειν καταπέιγεται. Κύριος δὲ βοηθὸς τῶν ὑπὲρ
 τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ ἐνισταμένων, ὃς παρακαλεῖ
 τὰς καρδίας τῶν εὐσεβῶν ἡμῶν βασιλέων, ποιῆσαι
 τὴν ἐκδίχησιν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, καθάπερ ἐπὶ
 τοῦ μοιχοῦ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐδοκῇ ἐκκληθῆναι
 τῆς ἱερουργίας· ἐπὶ τε λυσιτελείᾳ τοῦ ἀγιωτάτου
 πατριάρχου, καὶ πάσης τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας.
 Αἰὶθ' ἠρπάζετε, τέκνα καὶ ἀδελφοί· καὶ μὴ δέσσητε,
 μηδὲ καταπέσσητε. Καίριος ὁμολογίας, καίριος ἐνστά-
 σεως, καίριος ἀθλήσεως, τυχὼν καὶ ἄλλων παθημά-
 των· ἀλλὰ καὶ στεφάνων καὶ δόξης ἐπουρανίου. Φη-
 σὶ γάρ· Ἄλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ
 ὁ ἐξουθενῶν με ἀνιμασθήσεται. Καὶ, Μακάριοι
 οἱ μὴ ἐκκλινόντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. Αἰὶθ',
 Χαίρετε καὶ ἀγαλλιῶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν τοῖς
 ὑπομένουσι πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τῶν ἔργων
 ὑμῶν ἔχεσθε. Τῶν βασιλέων ἡμῶν ὑπερεύχεσθε,
 τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ ἐκκληθῆναι τὸν Ἰωσήφ ἐκ τοῦ θυ-
 σιαστηρίου, τῆς εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας· πορευό-
 μενοι ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελή-
 σαντες σφόδρα· ἐν πάσῃ καλῇ καταστάσει, καὶ
 κανονικῇ διαβίῳ· ἕως ἂν ἀκούσῃτε τι πλεον,
 ἢ καὶ ἡμεῖς σηματοῦμεν. Ὁ Χριστὸς μεθ' ὑμῶν·
 ἡ Θεοτόκος σκέπεται ὑμᾶς· ὁ Πρόδρομος καὶ ὁ Θεο-
 λόγος φρουροῦντες ὑμᾶς· οἱ ἄγιοι πάντες τῇ εὐχῇ
 τοῦ Πατρὸς μου καὶ Πατρὸς ὑμῶν. Πάντας προσ-
 αγορεύω κατ' ὄνομα· ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔστω μετὰ πάντων ὑμῶν, τέκνα ἡγα-
 πημένα. Ἀμήν.

ΑΒ.—Νικόλαφ Χαρτουλαρίω.

Quantopere pacem optet Ecclesiae: et quam bene in patriarcham sit affectus. (Baron. an. 809, n. 2.)

Ἵπελάδομεν πῶς ἀπεχθῶς ἔχειν τὴν μεγάλην
 σου εὐσέβειαν, πανπόθητε ἡμῶν δίσποτα, πρὸς τὴν
 ταπεινώσιν ἡμῶν, διὰ τινά παρεμπόπτουσιν ὑπό-
 θεσιν. Ἄλλ' ὄντως ἐδειξας ἐν τῷ παρόντι καιρῷ κα-
 θαράν σου τὴν τιμὴν ψυχῇ πάσης δυσμενείας·
 οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάσης θεοσεβείας πεκληρωμένην·
 ἐν τῷ γοργόν καὶ θερμόν σε γενέσθαι εἰς τὸ, χάριν
 εἰρήνης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, εὐθὺς ἀπὸ πρώτης
 ἡμῶν παρακλήσεως κινήθῃαι πρὸς συνάφειαν τοῦ
 ἀγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου. Τοῦτο γνῶρισμα εὐ-
 κρινούς φίλας· ταῦτο ἰδίωμα ἀνθρώπου θεοφόβου·
 τοῦτο ἀποδείξεις ἐναργεῶς ζήλου ἀληθείας. Καὶ γοῦν
 ἀποδώσει σοι Κύριος· εἰ καὶ μηδὲν τι γένηται,

A mendacii promulgatorem; qui tenebras lucem di-
 cit, et Christum in contrarias sententias pertrahere
 conatur? Prorsus enim quaecunque enuntiat sacer-
 dos, eadem Deus confirmare ac rata habere se
 proficitur, juxta magnum Dionysium. Attamen qui
 flagitium hoc commisit, quique improbitatis exem-
 plum subditis ad imitationem praebeat, ut res ipsa
 docet; quin etiam procul positis principibus et
 ducibus: sicut jam imitando factum est in Longo-
 bardia et Gothia ejusque confinibus²¹: non enim
 apud gentiles tale quid perpetratur: neque eru-
 bescit miser, sed sacrificat, sicut dictum est, pro-
 fanus: et eos qui ipsum merito avertantur, rele-
 gare conatur. Dominus autem adjutor eorum qui
 pro ejus mandato decertant: qui iniecit corda
 piorum imperatorum, ut vindices se praebeant Eccle-
 siae suae, quemadmodum in adultero: ejicique hunc
 placeat sacro ministerio, prout expedit sanctissimo
 patriarchae totique Ecclesiae catholicae.

Quamobrem confidite, filii ac fratres: et ne terrea-
 mini, nec succumbite. Tempus confessionis, tem-
 pus resistentiae, tempus certaminum, aliorumque
 fortasse afflictionum, sed et coronarum, et gloriae
 caelestis. Ait enim: Sed glorificantes me glorificabo,
 et qui contemnit me erit ignobilis²². Et: Beati qui
 non declinant a mandatis ejus²³. Ideo Gaudeat et
 exultate, quoniam merces vobis, cum sustinueritis,
 multa est in caelis²⁴. Operibus vestris intenti esote.
 Pro imperatoribus nostris orate: pro patriarcha,
 ut ejiciatur Joseph ab altari; pro pace Ecclesiae:
 ambulantes in via immaculata²⁵, in mandatis ejus
 volentes nimis²⁶: in omni honesta constitutione
 et canonica conversatione: quoad aliquid amplius
 audiat, aut a nobis significetur. Christus sit vo-
 biscum; Deipara protegens vos; Praecursor et
 Theologus custodientes vos; sancti omnes, preci-
 bus Patris mei, ac Patris vestri. Omnes saluto no-
 minationi. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit
 cum omnibus vobis, filii dilecti. Amen.

XXXII. — Nicolao Chartulario.

D Suspiciabar quodammodo magnam pietatem tuam,
 domine mi desideratissime, alieniore animo esse ab
 humilitate nostra ob causae alicujus interventum.
 Sed revera hoc tempore ostendisti, vacuum omni
 odio esse venerandam animam tuam, plenamque
 adeo omni pietate: quando te promptum ac para-
 tum docuisti, ut pacis Ecclesiae Dei studio, statim
 ac primum hortati sumus, applicares te ad conjun-
 ctionem sanctissimi patriarchae nostri. Hoc indi-
 cium sinceræ amicitiae, hoc proprium hominis
 Deum timentis: hæc aperta demonstratio zeli veri-
 tatis. Itaque retribuet tibi Dominus, tametsi nihil
 fiat, integram justitiæ mercedem. Non enim ex

²¹ Supra in Theodori Vita, pag. 16, n. 19. ²² 1 Reg. II, 30. ²³ Psal. cxviii, 21. ²⁴ Matth. v. 4.

²⁵ Psal. c, 6. ²⁶ Psal. cxi, 1.

rerum exitu, sed ab earum intentione, seu laudabili, seu secus, solet Deus præmia decernere facientibus. Lucratus ergo es temporis puncto non aurum et argentum, sed juges thesauros celestis retributionis. Oramus autem, et hortamur amplius, ut pergas in incepto; ut tu quidem thesaurum prædivitem acquiras, nos vero humiles conspectu patriarchæ fruamur, aut potius ut Ecclesia Dei tua opera pacem adepta, multas tibi laudem coronas nectat: nec pluribus verbis est opus. Quoniam autem jussisti significare nos, quid sentiat humilitas nostra: jam sine fuco, excellentiæ tuæ coram Domino, qui occulta novit, significamus. Nulla nobis est cum patriarcha de communione dubitatio, præterquam œconomii causa, eo quod depositus sit per divinos canones. Et quando prohibebitur a sacro ministerio, sicut antea Dei beneplacito, et sanctissimi patriarchæ, piorumque dominorum nostrorum; nimirum quia œconomus est, et honorem gerit; tum protinus simul sacrificabimus et communicabimus, et manum porrigemus, nihil inquirentes de triennio hoc, quo cum eo sacris operatus est, pacis studio: neque id metu aliquo, sed communis utilitatis et salutis gratia.

καὶ συλλειτουργοῦμεν, καὶ συκοινωνοῦμεν, καὶ ἐν τοῖς τριτοῖς χρόνοις τούτοις συλλειτουργίας αὐτοῦ, οἰκονομίας χάριν, οὐ διὰ φόβον, ἀλλὰ διὰ τὸ κοινωνεῖν καὶ σωτήριον.

Silent enim linguæ mendaces, adversus Dei pacem incitata: ut dicant, nos, postquam dejectus sacerdotio fuerit œconomus, accusationem aggressuros antistitis nostri, ut qui cum deposito jam sacrificavit; deinde etiam decessoris sanctissimi patriarchæ: labia dolosa, quæ hæc loquuntur: calumniatorum, invidorumque hominum inventum, et qui sanari nolint inflictum vulnus Ecclesiæ. Nullo modo: absit! et patriarcham qui præcessit suscepimus, et suscipimus, ideoque ad mortem usque cum eo communicabimus; et sanctissimum qui nunc est, patriarcham et suscepimus, et suscipimus: pro eo etiam offerimus quotidie. Arceatur a sacris œconomus, qui adulterum coronavit, et nos, ut antea diximus, cum eo sacrificamus, si jubet in Ecclesia catholica, juxta gradum nostrum unusquisque. Quod quidem si fiat, gaudium in coelo fuerit, pax in Ecclesia Dei, quæ apud nos est. Tollitur schisma, concordia palam enitescet, archiepiscopus noster laudibus ornabitur: adeo ut ad posteros transeat ejus encomium. Potentissimi imperatores nostri una cum pretiosis infalis aulis angelicæ etiam laude coronabuntur. *Sacerdotes induent justitiam, multoque magis sancti (monasticum ordinem liquor) cum exultatione exsultabunt*. Dominus noster quod et quale bravium accipiet? quid dicere oportet? et quid non majus fiet? quid jucundi non accedet? Dicamus et hoc: œconomus ipse celebrabitur, et laudibus effertur: magnanisque hoc pacto misericordiam consequetur tum in hoc,

ἂν ἐλόκληρον δικαιοσύνης μισθόν. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τοῦ τέλους τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς περὶ αὐτὰ προθέσεως, εἴτε ἐπαίνεως, εἴτε οὐχ οὕτως, εἰσθε τὰς ἀμοιβὰς τὸ θεῖον ἐπιτηφίζεσθαι τοῖς δρώσι. Κεκέρδηχας τοιγαροῦν ἐν μὲν καιροῦ βοή, οὐ χρυσίον τε καὶ ἀργύριον, ἀλλὰ θησαυροὺς ἀνεκλείπτους οὐρανίας ἀνταποδόσεως. Ἐτι δὲ παρακαλοῦμεν καὶ δυσωποῦμέν σε ἐπειχθῆναι ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑποθέσει· ἵνα αὐτὸς μὲν κερδήσῃς πλοῦσιον τὸ θησαυρίσμα· ἡμεῖς δὲ οἱ εὐτελεῖς τύχουμεν τοῦ πρὸς τὸν ἀρχιερέα συνοπτικοῦ· μᾶλλον δὲ ἵνα ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τῇ σὴ μεσιτείᾳ βραβευθεῖσα, πολλοὺς σου τοὺς τῶν ἐγκωμίων στεφάνους καταπλέξει. Καὶ οὐ πλέον τι χρὴ λέγειν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκέλευσας ἐπιστημᾶναι ὁπόσος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ἥδη ἂν ψευδὲς γνωρίζομεν τῇ μεγίστῃ ὑπεροχῇ, ὃς ἐν προσώπῳ Κυρίου τοῦ τῶν ἀδελῶν γνώστου οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἐν τινὶ τὸ ἀμφιδόλλον τῆς πρὸς τὸν ἀρχιερέα κοινωνίας, ἡ διὰ τὸν οἰκονόμον, κατὰ τὸ καθηρημένον αὐτὸν εἶναι ὑπὸ τῶν θείων κανόνων. Καὶ ἥνικα ὑποσταλῇ τῆς λειτουργίας, κατὰ τὸ πρότερον εὐδοκίᾳ Θεοῦ, τοῦ τε ἀγιωτάτου πατριάρχου, τῶν τε εὐσεβῶν ἡμῶν δεσποτῶν· ὅθλον δὲ ὄντος αὐτοῦ οἰκονόμου, καὶ τὴν τιμὴν ἔχοντος· εὐθὺς παραυτίκα χειροτονούμεθα, μηδὲν ἐπιζητούμεν, περὶ τῆς οἰκονομίας χάριν, οὐ διὰ φόβον, ἀλλὰ διὰ τὸ κοινωνεῖν καὶ σωτήριον.

Σιγάτωσαν γὰρ αἱ ψευδοκατηγοροὶ γλῶτται, κατὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ κινούμεναι· ὅτι, ἐπὶ ἀν ἐρχθῇ τῆς λειτουργίας ὁ οἰκονόμος, ἐπιβραζόμεθα αἰτίας κατενεχθῆναι τὸν ἀρχιερέα ἡμῶν, ὡς ἥδη τῷ καθηρημένῳ συλλειτουργήσαντα· ἐπειτα τὸν προηγούμενον ἀγιώτατον πατριάρχην· χεῖλῃ δόλια, τὰ λαλοῦντα τὰ τοιαῦτα· ἀνθρώπων συκοφαντῶν καὶ φθονερῶν τὸ δρᾶμα· καὶ μὴ θελόντων εἰς ἱερὴν ἐλθεῖν τὸ προσπεσὸν δόγμα τῇ Ἐκκλησίᾳ. Μηδ' αὖ μὴ γένοιτο! καὶ τὸν πατριάρχην τὸν προηγούμενον καὶ ἐδεξάμεθα καὶ δεχόμεθα, διὸ καὶ ἕως θανάτου συκοινωνοῦμεν αὐτῷ· καὶ τὸν νῦν ἀγιώτατον ἀρχιερέα καὶ ἐδεξάμεθα καὶ δεχόμεθα· ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ἀναφέρομεν καθ' ἑκάστην. Ὁ οἰκονόμος ἐλρχθῆναι τῆς λειτουργίας ὁ τὸν μογρὸν στεφανώσας· καὶ, ὡς προδεδηλώκαμεν, συλλειτουργοῦμεν αὐτῷ, εἰ κελεύει, ἐπὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἕκαστος κατὰ τὴν οἰκίαν ἡμῶν τάξιν. Καὶ εἰ τοῦτο γένηται, χαρὰ ἐν οὐρανοῖς· εἰρήνη ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· τὸ σχίσμα ὑποχωρεῖ· ἡ ὁμόνοια ἀναλάμψει· τρανῶς, ὁ ἀρχιερεὺς ἡμῶν στεφανωθήσεται τοῖς ἐπαίνουσιν, καὶ τοσοῦτον ὡς διαδοθῆναι αὐτοῦ τὸ ἐγκώμιον ἕως γενεᾶς. Οἱ κράτιστοι ἡμῶν βασιλεῖς σὺν τοῖς πολυμήτοις αὐτῶν διαθήματι καταστεφανωθήσονται τῇ ἀγγελικῇ εὐφρομῇ· οἱ ἱερεῖς ἐνδύσονται δικαιοσύνην· εἰ μᾶλλον, οἱ δοιοί, τὸ μοναδικόν, λέγω, τάγμα, θαλασσιάζει θαλασσιάζονται. Ὁ δεσπότης ἡμῶν ὅσον καὶ ἡλίον λήψῃ τὸ βραβεῖον, τί δεῖ λέγειν; καὶ τί μᾶλλον οὐ γενήσεται; τί τερπνὸν οὐκ εἰσαχθήσεται; Εἰπωμεν καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ αὐτὸς

⁹⁷ Psal. cxxxi, 16.

ὁ οἰκονόμος εὐφημηθήσεται καὶ δοξασθήσεται, καὶ κληρονομήσει διὰ τοῦτο μέγα ἔλεος, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡμεῖς τε οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐσόμεθα ὑποπίπτοντες, καὶ προσκυνοῦντες, καὶ ὑπερευχαριστοῦντες, ἔργῳ καὶ λόγῳ τὰ δέοντα ὡς ἀρχιερεὶ ὑπὲρ πάντα ἄνθρωπον, κατὰ τὸ ὀφειλόμενον, συνεισφέροντες. Πρὸς δὲ πίστῳσιν τῶν εἰρημένων, ποιούμεθα τὸν λόγον ἔγγραφον διὰ πλάτους· ὅτι μετὰ τὴν παῦσιν τῆς ἱερουργίας, κατὰ τὸ πρότερον, ἐὰν μὴ εὐθὺς εἰσέλθωμεν καὶ κοινωνήσωμεν, ὡς προγγράπται· ἔστω ἡ ψῆφος καθ' ὑμᾶς, εἴ τι βούλεσθε· καὶ μὴ ἐξῆν ἐτι λαλεῖν ἡμᾶς περὶ τῆς ὑποθέσεως. Καὶ τοῦ, οὐκ ἄγγελος, οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ὁ δι' ἡμῶν ἔλκων, καὶ συνωθῶν καὶ παρακαλῶν σς.

ΛΓ'. — Λέοντι πάπᾳ Ῥώμης. [οβ'.]

XXXIII. — *Leoni papæ Romæ.*

Leonis III papæ opem implorat. (Baron. ann. 809, n. 14.)

Τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ κορυφαίω Πατρὶ Πατέρων
Λέοντι τῷ δεσπότη μὲν ἀποστολικῷ πάπᾳ,
θεόδωρος ἐλάχιστος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος
τῶν Στουδίου.

B Sanctissimo et summo Patri Patrum Leoni domino
meo papæ apostolico, Theodorus minimus presbyter
et præpositus Studiensis.

Ἐπειδὴ περ Πέτρῳ τῷ μεγάλῳ δέδωκε Χριστὸς ὁ Θεὸς μετὰ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ τῆς ποιμνιάρχίας ἀξίωμα· πρὸς Πέτρον ἦτοι τὸν αὐτοῦ διάδοχον, οἷον καινοτομούμενον ἐν τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν ἀποσφαλλομένων τῆς ἀληθείας, ἀναγκαῖον ἀναφέρεισθαι. Τοῦτο τοιγαροῦν δεδιδαγμένοι καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἐλάχιστοι, ἐκ τῶν ἀνέκαθεν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν· ἐπεὶ ὑπῆρχθη τις καὶ νῦν καινοτομία ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ· καὶ πρότερον μὲν διὰ μέσου τοῦ εὐλαβεστάτου ἀρχιμανδρίτου, ἦγον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνδούλου ἡμῶν Ἐπιφανίου· καὶ νῦν διὰ τοῦ εὐτελοῦς ἡμῶν γραμματείου ὀφειλόμενον ἡγησάμεθα τῷ ἀγγέλῳ τῆς κορυφαίας σου μακαρίστητος ταύτην ἀνενεγκεῖν. Γέγονε τοίνυν, ὡς θεοτάτη τῶν ὄλων κεφαλῶν κεφαλὴ, κατὰ τὸν προφήτην Ἰερემίαν, σύνοδος ὡς ἀληθῶς ἀθετοῦντων, καὶ συνέριον μοιχωμένων. Ὅπερ γὰρ ἐκείσε διὰ τῆς εἰδωλικῆς ἐκπορνείσεως· λέλεκται, τοῦτο ἐνταῦθα διὰ τῆς μοιχοζευκτικῆς ἐπικυρώσεως δέδεικται. Ἀμφότεροι γὰρ τὸν αὐτὸν Κύριον ἡθετήχασιν, οἱ μὲν διὰ τῆς νομικῆς, οἱ δὲ διὰ τῆς εὐαγγελικῆς παραδόσεως. Καὶ γε οὐ μέχρι τοῦτου ἐστησαν, παρασυναγωγὴ διὰ πρότερας συνελεύσεως, ἐν τῇ τοῦ μοιχοζεύκτου παραδοχῇ καὶ συνιερουργίᾳ, κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον, χρηματίσαντες· ἀλλ' ὡς ἂν ἐκυτοῖς αἰρέσεως· τελείας ὄνομα περιποιήσονται, δι' ἐτέρας συνόδου δημοσίας, τοὺς μὴ τῇ παρανόμῳ αὐτῶν κακοδοξίᾳ συγκαταθεμένους, μάλλον δὲ ὅλην τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἀναθεματισμῷ ὑποβελήκασιν· τοὺς ἤδη φθάσαντας ἐπὶ προσώπου αὐτῶν, οὓς μὲν ἐξοστράκισαντες πόρρω πο· οὓς δὲ φυλακαῖς κατέχοντες. Διωγμὸν κατὰ τὸ σύνθετες τῶν ἐνταῦθα πάλιν καινουργήσαντες. Καὶ τὸ δικαίωμα αὐτοῖς, λόγου πονηροῦ κρατάλωμα. Οἰκονομίαν οὖν τὴν ζευξιμοτείαν δογματίζουσιν· ἐπὶ τῶν βασιλέων τοὺς θεοῦ νόμους μὴ κρατεῖν διορίζονται· τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας καὶ δικαίου μέχρις αἵματος ἐνστάντας,

Quandoquidem Petro magno Christus Deus post
claves regni cælorum, pastoralis etiam principatus
contulit dignitatem, ad Petrum utique, vel ejus
successorem, quidquid in Ecclesia catholica per
eos innovatur qui aberrant a veritate, necesse est
referri. Quod nos quoque humiles et minimi a
sanctis olim Patribus nostris edocti, postquam in
Ecclesia nostra novitas quædam nuper exorta est,
et prius quidem per religiosissimum archimandrita-
tam, fratrem et conservum nostrum Epiphanium,
et nunc per simplices litteras nostras ad supremæ
beatitudinis tuæ angelum de ea referre nos debere,
arbitrati sumus. Factus est, o divinissimum om-
nium capitum caput juxta Jeremiam prophetam²²,
cætus revera prævaricatorum, et concilium adulte-
rantium. Quod enim ibi propter idolorum forni-
cationem dictum est, hic per adulterinæ copulæ
confirmationem patefactum est. Utrique enim eum-
dem Dominum spreverunt, illi per legis, hi per
Evangelii transgressionem. Nec vero satis illis fuit,
quod per priorem conventum, in ejus qui mæchos
copularat receptione, sacrorumque cum eo commu-
nitione, Parasynagogi, ut divinus loquitur Basilius²³,
facti sunt: sed ut hæresis absolute nomen ad-
piscerentur, in altera publica synodo eos qui pravo
ipsorum errori non adhæserant, aut universam
potius Ecclesiam catholicam, anathemati subjece-
runt: et quotquot hactenus in conspectum vene-
runt, partim loquacis exsiliis multantes, partim
carceribus includentes, pristinam usitato hic more
persecutionem renovarunt. Ac nefarii sermonis
præsidio se ipsos defendunt. Adulterini siquidem
conjugii conjunctionem, dispensationem esse decer-
nunt: in regibus divinas leges nihil posse delin-
nunt: eos qui pro veritate ac justitia usque ad san-
guinem restiterunt, ut Præcursorem et Chrysosto-
mum, imitari vetant: episcopum unumquemque

²² Jerem. ix, 2. ²³ Epist. ad Amphilocho. can. 1.

in sacros canones, præter ea quæ in illis statuta A
sint, potestatem habere pronuntiant.

Quare si quem forte sacris initiatum contingat
clam palamve canonum, per quos depositio irro-
gatur, reum teneri; hunc sola volentis auctori-
tate, depositionis exsortem manere. Quorum om-
nium testis est is, qui variis canonibus cum aliis
obstrictus tenetur, adulteri copulator, una cum
ipsis publice ministrans. Testes ii qui, dum iniqui-
tates tanquam dispensationes faciunt; in eo ipso
tum alios, tum se ipsos sanctos vocant, et eos qui
illas non admittunt, velut a Deo alienos anathe-
mate feriunt. Testis etiam quæ hic existit perse-
cutio. Quid igitur ad hæc, o beate, dicendum est?
nisi apostolicum illud: *Nunc Antichristi multi facti
sunt*¹; si divinis legibus et canonibus omnes ho-
mines subditi non sumus. His ergo a simplicitate
nostra sine fucis expositis, vocem nunc illam qua
coryphæus cum reliquis apostolis Christum com-
pellavit, cum maris fluctus excitarentur; apud
Christi imitatricem beatitudinem tuam adhibemus:
Salva nos, archipastor Ecclesiæ quæ sub cælo est,
*perimus*². Imitare magistrum tuum Christum, ma-
numque Ecclesiæ nostræ porrigere, sicut ille Petro:
nisi quod ille incipienti in mare mergi, tu autem
rursus jam mersæ in hæresis profundo. Æmulare,
precamur, cognominem tibi Papam, atque ut ille,
pullulante tum hæresi Eutychiana, leoninum in mo-
rem spiritu expectatus est, ut omnes norunt, do-
gmaticis suis epistolis: sic et tu, dicere audeo,
juxta nomen quod geris, irrugi divinitus, vel po-
tius intona contra præsentem hanc hæresim, ut
deceat. Si enim isti, arrogata sibi auctoritate, hære-
ticam synodum cogere veriti non sunt, qui ne or-
thodoxam quidem absque cognitione vestra, ut an-
tiquus mos obtinet, cogere potuerunt: quanto ma-
gis æquum atque adeo necessarium fuerit (cum ti-
more suggerimus) ab divino tuo principatu legiti-
mam synodum convocari ut orthodoxum Ecclesiæ
dogma hæreticū extrudat: et neque suprema digni-
tas tua cum orthodoxis omnibus anathemate notetur
a novis nugatoribus; neque iniquitatis porro classicum
adulteri nam hanc synodum nacti, quibus id placet,
in peccatum facile prolabantur. Hæc, sicut parvi-
tati nostræ conveniebat, ut minima Ecclesiæ mem-
bra representantes, et divino pastoralis vestro prin-
cipatui parentes; obsecramus de cætero sanctam
animam vestram, ut nos ceu proprias oves reputet,
et sacris precibus suis eminus illustret, atque con-
firmet. Quod si etiam documentis; tuæ id fuerit
divinæ benignitatis: quandoquidem et Christus ad
Abgarum scripsit, et multi etiam e subditis digni
habiti sunt, qui ab apostolis sanctisque acciperent
litteras. A me autem solo peccatore, et in carcere
detento, mittitur hæc epistola, propterea quod Pa-

ωσπερ τὸν Πρόδρομον καὶ Χρυσόστομον, μιμεῖσθαι
ἀπαγορεύουσιν· ἕκαστον τῶν ἱεραρχῶν ἐξουσιάζειν
ἐν τοῖς θείοις κανόσι, παρὰ τὰ ἐν αὐτοῖς κεκαυνο-
μένα, ἀποφαίνονται.

Καὶ διὰ τοῦτο ὁπότεν τύχη καὶ κρυπτῶς καὶ ἐμ-
φανῶς ἀλῶναι τινα τῶν ἱερωμένων καθαιρετικοῖς
κανόσι, τῇ τοῦ βουλομένου ἐξουσίᾳ μένειν ἀκαθαί-
ρετον. Καὶ μάρτυς τοῦ λόγου, ὁ διάφοροις κανόσι
σὺν ἄλλοις κεκρατημένος μοιχοζεύκτης, καὶ συλλει-
τουργῶν αὐτοῖς δημοσίᾳ. Τοὺς παρνομίας ὡς οἰκο-
νομίας ποιοῦντας, ἄλλους τε καὶ ἑαυτοὺς ἁγίους ἐν
τούτῳ ὀνομάζουσι· καὶ τοὺς μὴ ταῦτα προσειμέ-
νους, ὡς ἡλλοτριωμένους Θεοῦ ἀναθεματίζουσι·
μάρτυς δὲ κἀνταῦθα τοῦ λόγου ὢν καὶ ὁ διωγμός. Τί
οὖν ἐστὶν ἐν τούτοις, ὦ μάκαρ, εἰπεῖν; ἢ τὸ ἀποστο-
λικὸν ἐκεῖνο, ὅτι *Nῦν πολλοὶ Ἀντίχριστοι γεγόνα-
σιν*· εἴπερ μὴ ὑπὸ τῶν θείων νόμων καὶ κανόνων
πάντες ἄνθρωποι ἐξουσιαζόμεθα. Τούτων ἤδη ἀφευ-
δῶς ὑπὸ τῆς εὐτελείας ἡμῶν ἀνευχθέντων, ἐκείνην
τὴν φωνὴν, ἣν ὁ κορυφαῖος σὺν τοῖς λοιποῖς ἀποστό-
λοις προσήγαγε Χριστῷ, ἡνίκα ὁ τῆς θαλάσσης κλύ-
δων ἐπεγείρετο, προσφέρομεν τῇ Χριστομιμήτῳ σου
μακαριότητι· *Σῶσον ἡμᾶς, ἀρχιεπίμην τῆς ὑπ’
οὐρανὸν Ἐκκλησίας, ἀπολλύμεθα*. Μίμησαι σου τὸν
διδάσκαλον Χριστὸν, καὶ ὁρεξὸν χεῖρα τῇ καθ’ ἡμᾶς
Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐκεῖνος Πέτρῳ· ὅσον ὁ μὲν ἀρχομένην
καταποντίζεσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ· αὐτὸς δ’ αὖ κατα-
ποντισθεῖσθαι ἤδη ἐν τῷ τῆς αἰρέσεως βάθει. Ζήλωσόν
σου, δέόμεθα, τὸν ὁμῶνυμον πάπαν, καὶ ὡς ἐκεῖνος
C
τηνικαῦτα τῆς Εὐτυχανικῆς αἰρέσεως ἀναφύσεως
λεόντειόν πως διηγέρθη τῷ πνεύματι, ὡς Ἰσαὶ πάν-
τες, ταῖς δογματικαῖς αὐτοῦ ἐπιστολαῖς· οὕτω καὶ
αὐτὸς, τολμῶ λέγειν, φερωνύμως, βρύξον θείως·
μᾶλλον δὲ βρόντησον κατὰ τῆς παρούσης κακοδοξίας
τὰ εἰκότα. Εἰ γὰρ οὗτοι ἑαυτοῖς ἐξαυθεντήσαντες
αἰρετικὴν σύνοδον ἐκκληρῶσαι οὐκ ἔδεισαν, καίπερ
εἰ καὶ ὀρθόδοξον οὐκ ἄνευ τῆς ὑμῶν εἰδήσεως ἐξου-
σιάζοντες, ὡς τὸ ἄνωθεν κεκρατηκὸς ἔθος· πόσω γε
μᾶλλον εὐλογον καὶ ἀναγκαῖον ἂν εἴη, ὑπομιμνήσκο-
μεν φόβῳ, ὑπὸ τῆς θείας πρωταρχίας σου, ἔννομον
κροτηθῆναι σύνοδον, ὡς ἂν τὸ ὀρθόδοξον τῆς Ἐκ-
κλησίας δόγμα, τὸ αἰρετικὸν ἀποκρούσθαι· καὶ
μήτε ἡ κορυφαίότης σου σὺν ἅπασι τοῖς ὀρθόδοξοις
ἀναθεματίζοιτο παρὰ τῶν νέων κενοφώνων· μήτ’
D αὖ ὁρμητήριον ἀνομίας τὴν μοιχοσύνοδον εὐρίσκοντες
οἱ βουλόμενοι κατολισθαίνουσιν εὐπετῶς πρὸς τὴν
ἁμαρτίαν. Ταῦτα, ὡς τὸ ἀνῆχον τῇ οὐθενότητι ἡμῶν,
ἀνηγγελάκωτες, ὡς ἐλάχιστα μέλη τῆς Ἐκκλησίας, καὶ
τῇ ὑφ’ ὑμῶν ὑπαίκοντες θείᾳ ποιμεναρχίᾳ· τὸ λοι-
πὸν ἐξαυτοῦμεν τὴν ἁγίαν αὐτῆς ψυχὴν, λογιζέσθαι
ἡμᾶς ὡς οἰκεῖα αὐτῆς πρόβατα, καὶ ταῖς ἱεραῖς
προσευχαῖς πόρρωθεν φωτίζειν καὶ στηρίζειν. Εἰ δὲ
καὶ διδάχαίς, τῆς σῆς ἂν εἴη θείας συγκαταβάσεως.
Ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς Αὐγάριον ἐπέστειλε· καὶ πολλοὶ
τῶν ὑφειμένων παρὰ ἀποστόλων καὶ ἁγίων γράμ-
ματα δέξασθαι κατηγνώθησαν. Παρ’ ἐμοῦ δὲ μόνου
τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τηρουμένου ἐν φυλακῇ ἡ ἐπιστο-

¹ I Joan. II, 19. ² Matth. VIII, 25.

λή· διὰ τὸ, τὸν Πατέρα καὶ συνδούλον μου τὸν Ἐκκλησι-
στον, τὸν τε ἀρχιεπίσκοπον τῆς Θεσσαλονίκης, καὶ
ἀδελφὸν ἡμῶν, εἰς ἑτέρας νήσους ὡσαύτως τηρεῖσθαι.
Πλὴν καὶ αὐτοὶ δι' ἐμοῦ, καὶ σὺν ἐμοὶ τὰ αὐτὰ καὶ
φθέγγονται καὶ προσπεύσσονται τοῖς ἱεροῖς τῆς μα-
καριότητός σου ἔχουσιν,

ΑΔ'. — Τῷ αὐτῷ. [5ε'.]

Pro acceptis papæ litteris gratias agit, tum quæ ab adversariis gesta erant exponit. (Baron. an. 809, n. 18.)

Τῷ ἱσαγγέλῳ μακαριώτατῳ καὶ ἀποστολικῷ Πα-
τρὶ Λέοντι πάπῃ Ῥώμης, Πλάτων Ἐκκλησιεστός,
καὶ Θεόδωρος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν
Στουδίου.

Μέγα ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ὡς ἀληθῶς, καὶ εὐχῆς
ἔργον τῆς ἀνωτάτω, ἀξιοθεῖσαι δέξασθαι παρὰ τῆς
ἀποστολικῆς ὑμῶν μακαριότητος πρόσρησιν προσ-
αγορευτικὴν, καὶ μὴν ἀποσημείωσιν τῶν πνευματο-
κινήτων αὐτῆς ἱερῶν λογίων, δι' Ἐπιφανίου τοῦ συν-
δούλου, καὶ ἀγαπητοῦ ἡμῶν τέκνου· καὶ ταῦτα κε-
κλεισμένοις οὖσιν ὑπὸ τῶν κακοδόξων, καὶ ὅφει
θεασαμένοις τὸν γραμματεφόρον. Ἐφ' οἷς ἐσκιρτή-
σαμεν· ἡγελλισάμεθα· ἀνθρωπολογησάμεθα τῷ Κυ-
ρίῳ, τῷ ταῖς θείαις αὐτῆς προσευχαῖς, τὰ παρ' ἐλπί-
δα παραδόξως ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις χαρισαμένῳ· μο-
νονουχὶ καὶ ὀρθῶν αὐτῆς τὸν ἱερὸν χαρακτήρα διὰ
μέσου τῶν φωνῶν φανταζομένοις. Ἀλλ' αὐτὴ μὲν
Χριστομιμήτως καὶ προσηγόρευκε τοὺς εὐταλεῖς, καὶ
ἀνεκωπύρηνσεν ἡμῶν τὸ πνεῦμα, ἐπέβρωσε τε τὸ ἀσθε-
νές, καὶ ἐστιβάρωσε τὸ ἀδρανές· οἶον ἐπαλειψάσα-
το τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν παρακλητικοῖς καὶ νοουθετικοῖς φθέ-
γμασι· στήκειν τε ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει ἀκλινῶς
μέχρι τέλους παρεγγυῶσα. Καὶ γένοιτο ἡμῖν ὁμοῖς
αὐτῆς ἱκετηρίαις. Ἡμεῖς δὲ οἱ οὐθενεῖς καὶ πάλιν εὖ
ἔχειν νενομίκαμεν, ὥσπερ τὸ πρότερον δι' αὐτοῦ τοῦ-
δε τοῦ πιστοτάτου ἡμῶν γραμματεφόρου, καὶ αὖθις
δι' Εὐσταθίου τοῦ τέτρου καὶ αὐτοῦ ἡμῶν τέκνου,
οὕτω καὶ νῦν ἀνενεγκεῖν αὐτῇ τὰ εἰκότα. Σύνοδος
γέγονεν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ὃ μακαριώτατε, πάνθη-
μος συγκαθεσθέντων καὶ ἀρχόντων τῶν ἐν τῇ αἰ-
ῇ· καὶ ἡ σύνοδος ἐπ' ἀθετήσει τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ,
οἷς οὐ τὰς κλεῖς ἰδέτω πρὸς αὐτοῦ, διὰ μέσου τοῦ
τῶν ἀποστόλων πρωτοστάτου, καὶ τῶν ἀμοιβαδῶν,
μέχρι τοῦ προηγνησαμένου τὴν ἱερωτάτην σου κεφα-
λήν. Καὶ ὅπως ἀνάσχοιτο ἐπαχρηκόνα· ἡ θεομίμη-
τος ἐπιείκειά σου; Ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ
τῶν προφητῶν. Καὶ γοῦν, φησὶν, Οὐ μοιχεύσεις·
οὐ ψευδομαρτυρήσεις. — Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυ-
ρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ. Καὶ Ἱερემίας μὲν·
Ἀφρων καὶ ἀσεβὴς ὁ κατέχωρ μοιχαλίδα. Μαλα-
χίας δὲ· Χεὶρ ἱερῶς φυλάσσεται γυνῶσιν· καὶ
νόμον ἐκζητήσουσιν ἐκ στόματος αὐτοῦ· δίδει
ἄγγελος Κυρίου παντοκράτωρ ὅστις. Μετέλθω-
μεν ἐπὶ τὸ Εὐαγγέλιον· Ὁ ἀπολύων, φησὶ, τὴν
γυναικα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει. Καὶ
πάλιν, Οὗς ὁ Θεὸς συνέλεξε, ἄνθρωπος μὴ χω-
ρίζτω. Ὅσον δὲ τὸ διάφορον νόμου καὶ χάριτος, ἐξ
αὐτῶν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου εἰσώμεθα, λέγοντος·

¹ Exod. xx, 15. ² ibid. 7. ³ Imo, Prov. xviii, 22.

A ter conservusque meus inclusus, et Thessalonice
archiepiscopus germanus noster, in aliis insulis
pariter custodiuntur. Ipsi nihilominus per me et
mecum eadem dicunt, et sacris beatitudinis tue
vestigis advolvuntur.

XXXIV. — Eidem Leoni papæ.

Æquali angelis beatissimo et apostolico Patri Leoni

papæ Romæ, Plato inclusus, et Theodorus presbyter
ac præpositus Studiensis.

B Magnum revera nobis humilibus et summi voti
opus fuit, quod digni habiti sumus, qui ab aposto-
lica beatitudine vestra salutationis allocutionem,
et sacrorum ejus qui a spiritu moventur sermonum
significationem acciperemus, per conservum ac di-
lectum filium nostrum Epiphanium; et hæc, inclusi
licet teneamur ab hæreticis; atque ita ut tabella-
rium ipsum oculis conspexerimus. Quamobrem læti-
tiam exultavimus, gavisum sumus, Domino gratias
egimus, qui divinis illius precibus ea quæ spem
nostram superabant nobis indignis miro modo lar-
gitus est: ita ut ipsam propemodum sacram ejus
formam per interjectas voces videre nobis videre-
mur. Verum illa quidem ad Christi exemplum nos
humiles affata est, et mentes nostras recreavit, im-
becillitatem corroboravit, languentesque confirma-
vit, suis nos quasi perungens capium nostrum ex-
cipientibus consolatoriis, monitoriisque sermonibus,
in fide orthodoxa constanter ad finem usque ma-
nere persuadens, quod utinam propitiis ejus preci-
bus ita nobis contingat. Nos vero nihili homun-
ciones convenire existimavimus, sicuti antea per
hunc fidissimum tabellarium nostrum, et postea
per Eustathium alterum filium nostrum, ita nunc
etiam ad eandem referre ea quæ par est. Synodus,
o beatissime, apud nos publica celebrata est, iis
etiam, qui magistratus gerunt, una considentibus,
et synodus ad condemnationem Evangelii Christi,
cujus tu claves ab ipsomet accepisti per interme-
dium principem apostolorum et successores usque
ad eum qui sanctissimum tuum caput antecessit.
Et quomodo audire hæc sustineat Dei imitatrix
æquitas tua? Incipiamus enim a lege et prophetis.
Et quidem inquit: Non machaberis: Non loqueris
falsum testimonium¹: Non assumes nomen Domini
tui in vanum². Et Jeremias: Stultus, ait, et impius
qui tenet adulteram³. Malachias vero: Labia sacer-
dotis custodient scientiam, et legem requirunt ex ore
ejus: quia angelus Domini exercituum est⁴. Trans-
eamus ad Evangelium: Quicumque, inquit, dimiserit
uxorem suam, et aliam duxerit, mœchatur⁵. Et rur-
sus: Quos Deus conjunxit, homo non separet⁶. Quanta
vero sit differentia legis et gratiæ, ex ipsis Domini
verbis discimus, qui ait: Et ecce plus quam templum

¹ Malach. ii, 7.

² Matth. xix, 9.

³ ibid. 6.

hic *. Deinde ex verbis Apostoli dicentis : Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur : quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcarit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, et spiritus gratiæ contumeliam fecerit 10 ?

Hæc igitur cum ita se habeant ; isti nefaria lingua Domino reluctantes, legis atque Evangelii solutionem, id est, hujus nuper imperatoris adulterium, qui, legitima ejecta, mœcham induxit : et hæc ipsa majorem et graviores iniquitatem, adulterorum scilicet conjunctionem : propter falsum testimonium quod adversus Deum locuti sunt, ejus nomen in illicita actione inter sacra mysteria usurpantes, victricesque de Christo coronas adulteris imponentes in ipsa divinorum munerum participatione, quibus quidem veluti communibus et pollutis contumeliam fecit adulteri copulator, angelum se non Dei omnipotentis, sed principis mundi Satanæ, reipsa declarans ; omnesque una, qui huic transgressionem cooperando, eamque approbando, partem suam cum adultero, et adulteri copulatore, posuerunt ; salutarem Dei Ecclesiæ dispensationem appellarunt ; adeo firmam illam et apud Deum ratam, ut eos qui ipsis non cesserunt, neque consenserunt, synodice anathematizarint, additis carceribus aliisque suppliciis, propterea quod fateri nolint sanctum opus fuisse, istiusmodi dispensationem : Audi, cælum, ait Isaias, et auribus percipe, terra, quoniam Dominus locutus est 11. Nos vero humiles nunc ad te : Audi, magnum Dei caput, et auribus percipe quæ Satanæ molitus est. Si enim ex Dei voluntate et nutu cœtus ille, et anathematis pronuntiatio : Dei profecto lex non est, nec prophetæ, cum quibus et Præcursor, qui adulterum reprehendit ; nec Evangelium, contra quod isti suam illam tantopere adamatam dispensationem fecerunt. Nam si ejusdem esse aiunt ; alterum duorum necesse est : aut mendacem Christum statuent, qui olim quidem in prophetis locutus est, et legem dedit, nunc autem per seipsum in Evangelio : aut veracem, uti certe est ipsa veritas : ipsos vero mentiri, et Dei criminales consequenter, ostendi : atque ideo anathematis, quod contra Christum sanctosque ejus protulerunt, reos esse, ut qui adulterium, adulterorumque copulationem, et adulterorum communionem esse confitentur.

Nec aliter se res habet : Non enim est acceptio personarum apud Deum 12, sicut indicant Mœchiani, qui ejus leges omnibus ex æquo positas negant, sed in regibus cessare eas comminiscuntur. Et ubinam est regum Evangelium ? Sed impie illi prorsus egerunt, non intelligentes quod Deus hominis personam non accipit 13, quemadmodum testatur sanctus Apostolus ; neque quod idem per unum e prophetis

A Καὶ ἰδοὺ πλέον τοῦ ἱεροῦ ὧδε· εἶπα, καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἀποστόλου φωνῶν, φάσκοντος· Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρῶν, ἐπὶ δυσὶ ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσω δοκεῖτε χειρότερος ἀξιοθῆσεται τιμωρίας, ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἐνέβρισας ;

Τούτων τοίνυν οὕτως ἔχοντων· οἱ μετὰ γλώσσης ἀθέσμου τὰ πρὸς Κύριον ἀπειθοῦντες, τὴν λύσιν τοῦ τε νόμου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἤγουν τὴν μοιχείαν τοῦ πρὶν κρατήσαντος, ἐπὶ τῇ ἐκβολῇ τῆς νομίμου, καὶ εἰσοικίσει τῆς μοιχαλίδος· καὶ τὴν ταύτης μείζονα καὶ χαλεπωτέραν παρανομίαν, ἤτοι τὴν μοιχοzeugίαν· διὰ τὸ ψευδομαρτυρῆσαι κατὰ Θεοῦ, καὶ τὸ τοῦτου ὄνομα λαβεῖν ἐπὶ τῇ ἀθεμίτῳ πράξει κατὰ τὴν μυσταγωγίαν. Καὶ μὴν καὶ δοῦναι τοῖς μοιχευομένοις νικητικὸς κατὰ Χριστοῦ τοὺς στεφάνους, ἐπὶ μεθέξει τῶν θείων δώρων, τῶν ὡς κοινῶν ἐνυδρισθέντων παρὰ τοῦ μοιχοzeugκτου, καὶ ἀγγέλου, οὗ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ κοσμοκράτορος Σατανᾶ, ἀποφανέντος· κατὰ τὸ ἀληθές· ἔτι μὴν καὶ πάντων τῶν διὰ συνδρομῆς καὶ εὐδοκίας, ἐν τῇδε τῇ παραβάσει τὴν μερίδα θεμένων μετὰ μοιχοῦ καὶ μοιχοzeugκτου· οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ προσηγορεύεσθαι· τοσοῦτον ὀχυρὰν καὶ θεοκύρωτον ὑπάρχουσαν, ὡς τοὺς μὴ εἰξάντας καὶ συνθεμένους αὐτοῖς, ἀναθέματι συνοδικῶς ὑποβαλεῖν, μετὰ φυλακῶν, καὶ ἐτέρων παθημάτων, ὡς μὴ δεξιμένους ταύτῃ τὴν οἰκονομίαν ἀγίοπρακτον εἶναι. Ἀκούε, οὐρανὲ, φησὶν Ἰσαίας, καὶ ἐνωρίζου, ἡ γῆ· ὅτι Κύριος ἐλάλησεν. Ἡμεῖς δὲ οἱ εὐτελεῖς πρὸς σὲ τανῦν· Ἀκούε, ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ κεφαλὴ, καὶ ἐνωτίζου ἡ ὁ Σατανᾶς ἀπειργάσατο. Εἰ τοίνυν κατὰ Θεοῦ βούλησιν καὶ ἀποδοχῇν ἡ συνάθροισις αὕτη, ἡ τε ἀναθεματιστικὴ ἀπόφασις· οὐ Θεοῦ ὁ νόμος δηλονότι· οἱ τε προφῆται, μεθ' ὧν ὁ Πρόδρομος ὡς μοιχοελέγκτης· εἶπα καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, παρ' ὃ ἐκεῖνοι φιλὴν τὴν οἰκονομίαν αὐτῶν πεποίησαν. Εἰ γὰρ φαῖεν τοῦ αὐτοῦ· δυοῖν θάτερον· ἢ ψευδηγόρον τὸν Χριστὸν, πάλαι μὲν ἐν τοῖς προφήταις λαλήσαντα, καὶ νομοθετήσαντα, νῦν δὲ δι' αὐτοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἀποφανόμεναι· ἢ ἀλήθευσαντα, ὥσπερ ἐστὶν αὐτὸς ἡ ἀλήθεια· αὐτοὺς ψεύδεσθαι, καὶ θεοκατηγόρους ἐναποδειχθῆναι ἀρὰρῶς· καὶ διὰ τοῦτο τοῦ ἀναθέματος, οὐ κατὰ Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀπεφάνετο, εἶναι ὀυπευθύνους, βεβαιωσαμένους τὴν μοιχείαν, καὶ μοιχοzeugίαν, καὶ μοιχοσυνδρομίαν, οἰκονομίαν Θεοῦ καὶ ἁγίων.

Καὶ ἄλλοιως οὐκ ἔστιν. Οὐ γὰρ προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ· ὡς ὑποδεικνύουσιν οἱ Μοιχειανοί, μὴ ἐπίσης τοὺς νόμους αὐτοῦ κεῖσθαι ἐπὶ πᾶσιν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν βασιλέων, ὡς φησὶν, ὑποχωρεῖν καὶ καινοτομεῖσθαι. Καὶ ποῦ τὸ τῶν βασιλέων Εὐαγγέλιον ; Ἀλλ' ὅπως ἡσθεθήκασι λαὸν, μὴ συνιέντες, ὅτι Θεὸς πρόσωπον ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει, καθὰ ἔφη ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος· μὴδ' ὅτι ὁ αὐτὸς δι' ἐνὸς τῶν

* Matth. xii, 6. 10 Hebr. x, 28. 11 Isa. i, 2. 12 Rom. ii, 11. 13 Galat. ii, 6.

προφητῶν, ταλανίζων αὐτοὺς, λέγει· Ὑμεῖς οὐκ ἔφυλάξατε τὰς ὁδοὺς μου, ἀλλ' ἐλαβήκατε πρόσ-
ωπα ἐν νόμῳ. Οὐχὶ θεὸς ἐξ ἑκτίσεν ὑμᾶς; Οὐχὶ
Πατὴρ ἐξ πάντων ὑμῶν; Γράφει δὲ καὶ Σολομὼν
τάδε· Ἀκούσατε οὖν, βασιλεῖς, καὶ σύνετε. Καί
μεθ' ἑτερα· Ὅτι ὑπηρεταὶ ὄντες τῆς τοῦ Ὑψίστου
βασιλείας, οὐκ ἐκρίνατε ὀρθῶς, οὐδὲ ἐφυλάξατε
νόμον, οὐδὲ κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἐπορεύ-
θητε. Φρικτῶς καὶ ταχέως ἐπιστήσεται ὑμῖν, ὅτι
κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν γίνεσθαι. Οὐ
γὰρ ὑποστellaται πρόσωπον ὁ πάντων Δεσπότης.
Πάλιν δὲ εἰ καὶ ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον διὰ τῶν φθα-
σάντων παρανομιῶν ἡθετήκασιν, ὡς ἰερά καὶ θεία
κορυφή· ἐπεὶ καὶ ἐν ἀνόμημα ἀρκεῖ τὸν καθόλου
νόμον ἀνατρέφαι. Πᾶσαι γὰρ ἀλλήλων ἔχονται, φη-
σὶν ὁ μέγας Βασιλεῖς, αἱ ἐντολαί· ὡς ἐν τῇ λύσει
τῆς μιᾶς, καὶ τὰς λοιπὰς ἐξ ἀνάγκης συγκαταλύε-
σθαι· οὐκ ἐξ αὐτοῦ τοῦτο, ἀλλ' ἐκ τοῦ φθεγγομένου
ἐν αὐτῷ Χριστοῦ λέγων· ὅς φησι, Πᾶς ὁ λῶν
μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὗτος
ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρα-
νῶν· δηλονότι ἀπολλύμενος. Καὶ ὁ θεσπέσιος Ἰάκω-
βος· Ὅστις, φησὶ, τελέσει ὅλον τὸν νόμον, πταί-
σει δὲ ἐν ἐνί, γέγονε πάντων ἐνοχος.

Λελύκασιν οὖν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην, ὡμάκαρ,
διὰ τῆς λύσεως, οὐ τῶν ἐλαχίστων, ἀλλὰ καὶ τῶν
μεγίστων ἐντολῶν Κυρίου· νόμον κατὰ νόμου εὐαγγε-
λικὸν ἐκτεθεικότες οἱ τάλανες, τὸ βούλημα τῶν βασι-
λέων προκρίνει Θεοῦ ὅποτε βούλονται. Βούλονται δὲ
ἄλλοι ἄλλο, καὶ ἄλλοτε ἄλλως. Καὶ διὰ τοῦτο ἀνατροπὴ
τοῦ παντός, μέχρι τοῦ Ἀντιχρίστου· καὶ ἐνταῦθεν
εἰκότως, ἢ λεγομένη παρ' αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ
οἰκονομία, προσαγορευθήσεται Ἀντιχριστικὴ προ-
δρομία. Περὶ γὰρ παραβάσεως κανόνων, τί δεῖ καὶ
λέγειν; Ὅποτε γὰρ τοῦ Εὐαγγελίου ἀποτροπάδην
ἦλθον, σχολὴ περὶ αὐτῶν φροντίζειν. Καὶ ὁ μὲν Θεὸς
διὰ τοῦ προφήτου τάδε φησὶ· Δώσω τὴν κλεῖδα
οἴκου Δαυὶδ ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ· καὶ ἀνοίξει,
καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀποκλείων· καὶ κλείσει, καὶ οὐκ
ἔσται ὁ ἀνοίγων. Οἱ δὲ ἀντιθέως, ἐφ' οἷς μὲν ἤνοι-
ξεν, ἀπέκλεισαν, καθήραντες τοὺς ἀνευθύνους, ὡς
δοκεῖ αὐτοῖς, ἀλλ' οὐ Θεῷ· ἐφ' οἷς δὲ ἔκλεισαν, ἤνοι-
ξαν προχειρισάμενοι τοὺς ὑποπίπτοντας καθαιρέσει
θεοκρίτως, ἅπαξ πρὸς τὸ αὐτοῖς δοκοῦν καὶ ἀρέσκον
ἀποχρῶμενοι ἀεὶ δεσποτικῶς τοῖς ἱεροῖς κανόνσιν ὡς
ὑπηρεταὶ καὶ ὑποδουλοῖς. Ταῦτα τῆς Μοιχειανικῆς
αἰρέσεως τὰ ἄνομα καὶ ἀσεβῆ ἔγχειρήματά τε καὶ
ἀποτελέσματα. Καὶ ταῦτα ὡς ἐλάχιστα τέκνα τῆς
καθολικῆς Ἐκκλησίας, σοὶ τῇ πρωτοστῇ ἡμῶν ἀπο-
στολικῇ κεφαλῇ ἀναγγεῖλαι, κατὰ τὸ ἀναγκαῖον
προσθυμήθημεν. Λοιπὸν αὐτῆς ἐστὶ τὰ ἀρεστά Θεῷ,
καὶ διανοηθῆναι καὶ πράξει, ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου,
ὡς ἐπ' ἄλλοις, καὶ ἐν τῷδε κινουμένης· οὐ μὴν ἀλλὰ
καὶ δυσωπουμένης ἀξιώσαι ἡμᾶς αὐτολέκτα καὶ θεο-
χάρακτα αὐτῆς γράμματα δέξασθαι, κατὰ μίμησιν
τῶν ὁμοζήλων αὐτῆς ἁγίων, ὥσπερ νῦν τὰς πλου-
σίας, καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς, δωρεὰς αὐτῆς καὶ εὐλογίας.

A ipsos increpans ait : Vos non servastis vias meas ,
sed accepistis faciem in lege. Nunquid non Deus
unus creavit vos? nunquid non pater unius omnium
vestrum¹⁴? Salomon autem his verbis : Audite, re-
ges, et intelligite¹⁵. Et post alia : Quoniam cum
essetis ministri regni altissimi, non recte iudicastis,
nec custodistis legem, neque secundum voluntatem
Dei ambulastis. Horrende et cito apparebit vobis :
quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt
fiet. Non enim subtrahet personam cujusquam Do-
minus omnium¹⁶. Jam vero quod et totum Evange-
lium nefariis ausis violarunt, o sacrum et divi-
num caput, manifestum est, siquidem peccatum
sufficit ad evertendam totam legem. Omnia enim
mandata mutuo connexa sunt, et sibi coherent, ait
magnus Basilius, ita ut, uno soluto, reliqua
etiam solvi necesse sit : non ex se ipso, sed a
Christo dicit in ipso loquente : Quicumque solverit
unum de mandatis istis minimis, hic minimus voca-
bitur in regno celorum¹⁷; damnatus scilicet. Et
beatus Jacobus : Quicumque, ait, totam legem ser-
naverit, offendat autem in uno, factus est omnium
reus¹⁸.

Solverunt itaque Vetus et Novum Testamentum,
o beate, solutis non minimis, sed et maximis Do-
mini mandatis, legem adversus evangelicam legem
promulgantes miseri, regum voluntatem Deo ante-
ferre cum voluerint. Volunt autem alii aliud, et
alias aliter : ac proinde eversio fit omnium usque
ad Antichristum. Unde merito quæ apud illos a
Satana dispensatio dicitur, Antichristi præcursorio
vocabitur. De canonum enim prævaricatione quid
attinet loqui? Cum enim ab Evangelio ipsi aversi
discesserint; otiosum est de illis curare. Ac Deus
quidem per prophetam sic ait : Dabo clavem domus
David super humerum ejus : et aperiet, et non erit
qui claudat : et claudet, et non erit qui aperiat¹⁹.
Inimici autem Dei quæ ille aperuit clausuerunt,
dum innoxios deposuerunt, ut ipsis quidem placuit,
sed non Deo; quæ vero clausit, aperuerunt, eos
qui depositionis pœnam divino iudicio meruerant,
honoribus restituentes : atque, ut semel dicam,
sacris canonibus ad omnia quæ arrident et placent,
tanquam ministris et famulis pro arbitrio semper
abusi sunt. Hi sunt Mæchianæ hæreseos impii et
injusti conatus, hæc opera : quæ nos, ut minimi
filii Ecclesiæ catholicæ, tibi primo omnium aposto-
lico capiti nostro, nuntiare, necessario optavimus.
Ejus est de cætero, quæ Deo sunt placita excogitare
et facere Spiritus sancti ductu, a quo, ut in aliis,
sic et in hoc quoque, regitur et gubernatur : quin-
etiam sanctorum, quibus idem zelus fuit, exemplo,
adduci, ut a se dictatas et divinitus exaratas litte-
ras ad nos mittere dignetur, sicut nunc opulenta,
et meritis nostris majora ejus munera, enlogiasque
accepimus.

¹⁴ Malach. II, 9. ¹⁵ Sap. VI, 2. ¹⁶ ibid. 5-8. ¹⁷ Matth. V, 19. ¹⁸ Jac. II, 10. ¹⁹ Isa. XXXII, 22.

Retulit porro nobis idem frater noster Epiphanius, A o divinissime vertex, se expostulationem ejus excepisse propter Barsanuphium, Isaiamque, et Dorotheum hæreticos: quod eos scilicet pro catholicis recipiamus. Et valde mirati sumus, si nos humiles, qui pro recta fide patimur, hæreticis adhæreamus. Obtureretur os omne contra nos loquens, et calumnias submittens. Orthodoxi sumus, quamvis alioqui peccatores, o beatissime: neque in hoc ab apostolica fide ullatenus discrepamus. Omnem synodum œcumenicam et localem, approbatam, veritatisque congruentem, cum sanctis earum canonibus amplectimur, omnem hæresim et hæreticum detestantes, atque anathematizantes. Anathema Barsanuphio, Isaiæ, Dorotheo, et Dositheo, quos sanctus Sophronius anathematizavit¹¹. Sed et si quis alius horum cognominis pariter hæreticus, eorum hæresim, vel aliam quamlibet sequens, sive episcopus, sive monachus, vel quicumque demum sit: anathema esto. Si quis item opportune, ut convenit, omnem hæreticum non anathematizat, ejusdem sortis esto. Nos enim puri sumus ab omni hæretica opinione sanctissimis precibus tuis, religiosissime. Denique hoc etiam significamus, tametsi in epistola, quam per Eustathium fratrem misimus, significatum non sit, nos per Epiphanium sacro vertici tuo scripsisse: nequaquam mentitum fuisse Epiphanium: res enim in hunc modum gesta est. Dederamus illi revera epistolam: postea vero imperantium metu eam expunximus: ipse nihilominus, cum ejus notas teneret, attulit ad sacra illius vestigia, benevole id agens, postquam in exilium acti fueramus. Est enim os humilitatis nostræ, et sermo proficiens ex corde nostro. Quare sancta anima tua ne scandalum suspicetur in conservo nostro per omnia fidelissimo. Frater noster archiepiscopus Thessalonice supplicibus cordis manibus beatitudinis tuæ salutationem et suscepit, et per nos sanctissimum verticem tuum adorabundus salutat.

XXXV. — Basilio præposito.

Theodorus suo et Platonis nomine hortatur hunc Basilium, ut conjuncto cum ipsis studio hæreticis se opponat. (Baron. an. 809, n. 25.)

Basilio religiosissimo præposito et archimandrita Romæ, Plato humilis inclusus, et Theodorus minimus presbyter et præpositus Studiensis.

Litteras paternæ sanctitatis tuæ non aliter humiles expectabamus, quam terra sitiens imbrem suum. Et postquam spe nostra frustrati sumus, dolumus, ut par erat, vehementer. Attamen cum ex Epiphanio dilectissimo et fidissimo filio nostro causam cognovissemus, quod nimirum coactus id fecisses, non contemptu aliquo nostrum qui quantumvis tenuium, pietatem tuam nihilominus observamus: animi dolorem abstersimus, summamque lætitiā percepimus. Renuntiavit enim nobis, te eundem esse, qui erga nos semper fuisses, affectu et charitate; quin potius non parum bonitatis ad-

¹¹ Vid. infra in Theodori Testam. num. 4.

Ἀπήγγειλε δὲ ἡμῖν ὁ αὐτὸς ἀδελφὸς ἡμῶν Ἐπιφάνιος, θειοτάτῃ κορυφῇ, ὡς ἐγκλησιν ἐδέξατο παρ' αὐτῆς, ἕνεκα Βαρσανουφίου, Ἰσαίου τε καὶ Δωροθέου, τῶν αἰρετικῶν, ὡς δεχομένων ἡμῶν αὐτοὺς ὁρθοδόξους· καὶ πάνυ ἡγάσθημεν, εἰ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ὑπὲρ ὁρθοδοξίας πάσχοντες, αἰρετικοῖς προσπαύομεν. Ἐμφρατίσθω πᾶν τὸ καθ' ἡμῶν ὑποβάλλον καὶ συκοφαντοῦν στόμα. Ὁρθόδοξοι ἔσμεν, κἂν ἄλλως ἀμαρτωλοὶ, ὧ μακαριώτατε· μὴδ' οἷον ὑπεσιν ἔχοντες ἐν τούτῳ τῆς ἀποστολικῆς πίστεως· πᾶσαν σύνοδον οἰκουμένην τε καὶ τοπικὴν, ἐγκειμένην τῇ ἀληθείᾳ, μετὰ τῶν ἐκτεθέντων αὐταῖς ἀγίων κανόνων ἀσπαζόμενοι, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ αἰρετικὸν μυσταττόμενοι, καὶ ἀναθεματίζοντες. Καὶ ἀνάθεμα Βαρσανουφίῳ, Ἰσαίᾳ, Δωροθέῳ τε καὶ Δοσιθέῳ, ὑπὸ τοῖς τοῦ ἁγίου Σωφρονίου ἀναθεματισθεῖσιν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλος εἰ τις εἴη τούτοις ὁμώνυμος ὁμοῦ αἰρετικὸς, κατὰ τὴν ἐκείνων αἵρεσιν, ἢ ἑτέραν, κἂν ἐπίσκοπος, κἂν ἀσκητής, κἂν ὁσιτοῦν, ἀνάθεμα ἔστω. Ἀλλὰ καὶ εἰ τις μὴ ἀναθεματίζῃ εὐκαίρως κατὰ τὸ ἀναγκαῖον πάντα αἰρετικὸν, εἴη τῆς αὐτῶν μερίδος. Ἡμεῖς γὰρ καθάρσοι ἔσμεν παντὸς αἰρετικοῦ φρονήματος, εὐχαῖς σου ἱερωτάταις, παναγίστατε. Ἐτι μὴν καὶ τοῦτο ἀναφέρομεν, ὅτι εἰ καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμῶν τῇ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ Εὐσταθίου οὐ δεδῆλωται· ἐπιστεῖλαι ἡμᾶς τῇ ἀγίᾳ σου κορυφῇ δι' Ἐπιφάνιου. Οὐ δειψέσται Ἐπιφάνιος· καὶ ὁ τρόπος ἐν τούτῳ. Ἡμεν ὡς ἀληθῶς ἐκδύσαντες αὐτῷ τὴν ἐπιστολήν, καὶ πάλιν πῶς τῶν κρατούντων ἀπαλείφαντες· ὁ δὲ ἔχων τῶν σημείων τὴν γνῶσιν, ἤγαγε πρὸς τὰ ἅγια αὐτοῦ ἵχνη· εὐφρονῶν μετὰ τὸ ἐξορισθῆναι ἡμᾶς. Καὶ γὰρ ἐστὶ στόμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, καὶ λόγος ἐξερρυγόμενος τῆς καρδίας ἡμῶν. Καὶ μήτοι γε ὑπολάβοι ἡ ἀγία σου ψυχὴ σκάνδαλον ἐν τῇ συνδούλῳ ἡμῶν ὄντι πιστοτάτῳ κατὰ πάντα. Ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονικῆς, ὑπταῖς καρδίᾳ χερσὶ καὶ ἐδέξατο τὴν τῆς μακαριότητός σου προσηγορίαν, καὶ δι' ἡμῶν προσκυνητικῶς κατασπαζόμενός ἐστι τὴν ἱερωτάτην σου κορυφήν.

ΔΕ'. — Βασίλειῳ ἡγουμένῳ. [ος'.]

Βασίλειῳ τῷ εὐλαβεστάτῳ ἡγουμένῳ καὶ ἀρχιμανδρίτῃ Ῥώμης, Πλάτων ταπεινὸς ἐγκλισστος, καὶ Θεόδωρος ἐλάχιςτος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου.

Οὕτως ἀπεκαρδοκοῦμεν οἱ ταπεινοὶ δέξασθαι γράμματα τῆς πατρικῆς σου ὁσιότητος, ὡς γῇ διψῶσα τὸν αὐτῆς ὑετόν. Καὶ ἐπειδὴ ἀπετύχομεν τῆς ἐλπίδος, ἡλγήσαμεν, ὡς τὸ εἶδος· ὁμοῦ μαθόντες τὴν αἰτίαν παρὰ Ἐπιφανίου τοῦ ποθεινοτάτου καὶ πιστοτάτου ἡμῶν υἱοῦ, ὅτι ἐξ ἀναγκαίου, καὶ οὐκ ἐκ καταφρονήσεως ἡμῶν τῶν εὐτελῶν καὶ λίαν ἐραστῶν τῆς θεοφιλείας σου· μετεβάλομεν τὸ ἄλλος τῆς καρδίας, χαρὰν προσκτησάμενοι ἱκανομένην. Ἀνήγγειλε γὰρ ἡμῖν τὸν αὐτὸν διαμένειν ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς διαθείσει καὶ ἀγάπῃ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ προστιθέμενον μᾶλλον ἀγαθότητος ποικίλοις τρόποις. Τὴν δὲ τοῦ ζήλου

τῆς εὐσεβείας διανάστασιν, ὅση ἐστὶ τῇ ἀγίᾳ σου A
 ψυχῇ, ἐξηγησάμενος, ἤχησεν ἡμῶν ἀμφοτέρω τὰ ὅτα.
 Καὶ εὐλογητὸς Κύριος τῶν δυνάμεων, ὁ θέμενός σε
 ἐν τῇ πρωτίστῃ τῶν πόλεων, φωστῆρα θεολαμπῇ,
 λόγον ζωῆς ἐπέχοντα ἀμφιλαφεῖα τῶν ἀγαθῶν πρά-
 ξειν· ὁ δούς σοι γλῶσσαν ἐλευθεροστομοῦσαν τὰ θεῖα
 τῆς ὀρθοδοξίας διδάγματα μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγματος.
 Ἐν ᾧ καὶ παρακαλοῦμεν βοθεῖν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκ-
 κλησίᾳ, τῇ τε οἰκείᾳ κραταιότητι, καὶ τῇ πρὸς τὸν
 ἀγιώτατον ἀποστολικὸν μεσιτείᾳ. Ἡ γὰρ ὑμῶν ἀν-
 δρικὴ ὑπὲρ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας ἐκδίκησις τῆς
 ὑπ' οὐρανὸν τῆς Ἐκκλησίας ὑπάρχει στερέωσις· καὶ
 ὁ ἀπ' ὑμῶν ζῆλος, ἀνάπτειν πέφυκεν ἀεὶ ἔπασαν
 τὴν οἰκουμένην εἰς τὴν διάπυρον ἐν Πνεύματι ἁγίῳ
 τῆς πίστεως ἡμῶν ὁμολογίαν. Ὡστε εἰκαζέτω σου ἡ
 θεοσέβεια, ὅσος ὁ λόγος ὑμῖν τοῦ τῆς εὐσεβείας κρά-
 τους· καὶ ὁπόσος· ὁ ἔπαινος ἀπὸ Θεοῦ μετὰ τῶν
 ἀξίων ἀμολῶν ἐν τῇ ταύτης φυλακῇ καὶ ἀναβρόχῃ·
 ἦν καὶ φυλάττοτε καὶ κηρύσσειν οὐ λήγοιτε, οἱ θεοί-
 τατοι καὶ ἀξιάγαστοι ἡμῶν Πατέρες.

Ὅθ' δὲ χάριν ἀπεστείλαμεν πάλιν τὸν ἀδελφὸν καὶ
 προσκυνητὴν τῶν ἱχνῶν σου Ἐπιφάνιον, ἵν' ἀν-
 αναγγεῖλῃ ὁ αὐτὸς τὰ καθ' ἡμᾶς· ὡς εὐχαῖς ὑμῶν
 ἀγαίς εὖ ἔχει· χαιρομένους ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν
 καὶ θυμηδιώντων ἐν τῷ διωγμῷ, καὶ ταῖς φυλακαῖς·
 ὡς τολμᾷ λέγειν· Ἡμῖν ἔχαρισθῇ οὐ μόνον εἰς
 Χριστὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν·
 ἵνα εἰς ἐκτενεστέραν ὑμᾶς προσευχὴν παρακινήσῃ·
 ὑπὲρ τε ἡμῶν τῶν ἀσθενῶν εὐανδρίας, καὶ τοῦ κοινῇ
 συμφέροντος, ὑπὲρ οὗ ὁ λόγος ἡμῖν, καὶ πρὸς ὑμᾶς C
 τοὺς ἀγιωτάτους δέησις τρις ἄρτι γινομένη· οὐχ ἵνα
 ἀφεσθῶμεν τῆς φυλακῆς· ὅτι μηδὲ λογιζόμεθα αὐτὴν
 ἀδοξίαν· ἀλλὰ μέγιστον καὶ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν ἀνα-
 ξιότητα κλέος· ἀλλ' ὅπως ἔξει τὸ ἐπωφελές ἐν τῷ
 κοινῷ, καὶ τῶν ἐσχάτων ἐσμέν. Πανταχοῦ γάρ, φη-
 σὶν ὁ Θεολόγος, τὸ καθ' ἑαυτοὺς παρορατέον πρὸς τὸ
 τῶν πολλῶν συμφέρον. Συμφέρον δ' ἂν εἴη, ὡς ὁ
 ἡμέτερος σκοπεῖ καὶ πόθος, ἐπιτιμηθῆναι συνοδικῶς
 διὰ τοῦ κορυφαϊοτάτου ἀποστολικοῦ, ὥσπερ ἐπὶ τῶν
 ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, τοὺς συνεδρεῦσαντας κατὰ τοῦ
 Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀναθεματίσαντας τοὺς
 ἀντεχομένους αὐτοῦ· καὶ μὴ τὴν μοιχείαν, καὶ μοι-
 χοευσίαν, καὶ μοιχοσυνδρομίαν, δεξαμένους ὡς οἰ-
 κονομίαν τῶν ἁγίων, καθὰ οἱ Μοιχεῖανοι ἔδογματι-
 σαν, ἀποκαλέσαντες· ἐν τούτῳ τοὺς ἁγίους παρανό-
 μους· ὅτι μηδεὶς ἅγιος τὴν μερίδα μετὰ μοιχοῦ
 ἔθετο· οὐχ ὅτι καὶ μοιχωμένους ἐστεφάνωσε, καὶ δώ-
 ρων τῶν θεῶν μεταδίδωκεν· ὅποτε οὐδὲ στέγης καὶ
 πυρὸς μεταδίδοναι αὐτοῖς, καὶ βασιλεῖς εἶεν, διηγο-
 ρεύκασιν. Καὶ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον ἐξῆδρισαν ταῖς
 στεφανικαῖς μυσταγωγίαις, ἀνεγκλόντες τὸ ἀνάθε-
 μα ἐπ' αὐτὸ, διὰ τῆς τῶν ἀντεχομένων τοῦ νόμου
 αὐτοῦ ἀναθεματίσεως. Εἰ δὲ τοῦτο οὐ, ἡμεῖς τὸ λοι-
 πὸν εὐχόμεθα ὑμῶν τῶν προσευχῶν τὸ σθένος, τῶν
 τῆς ἀγάπης θεσμῶν τὸ κύρος, τῶν ἀντιγράφων τὸ
 κράτος· ὁ πάντως παρακληθεῖσθε ποιῆσαι, παρα-
 μνοῦμενοι τοῖς ἐλαιοφόχοις καὶ ἐπιβρῶνόντες

A jecisse variis modis. Zeli vero quem pro pietate
 geris, quanta vis et constantia sanctæ animæ tuæ
 sit, commemorans, ambas nobis aures implevit. Et
 benedictus sit Dominus virtutum, qui te in prima
 omnium civitate collocavit lumen divinitus accen-
 sum, verbum vite proferentem bonorum operum
 abundantia; qui linguam tibi dedit divina fidei
 orthodoxæ documenta libere celsoque animo elo-
 quentem. In quo et te obtestamur, opem ferre Ec-
 clesiæ nostræ, tum inopie robore, tam apud
 sanctissimum apostolicum intercedendo. Etenim
 virilis vestra pro veritate concertatio, universæ quæ
 sub cælo est Ecclesiæ firmamentum est: et qui
 a vobis oritur zelus, semper totum orbem solet ad
 ferventem in Spiritu sancto fidei nostræ confessio-
 nem accendere. Quare conjiciat religio tua, quanta
 vobis causa fidei tuendæ, et quanta laus a Deo cum
 debitis præmiis vos maneat illam conservando et
 profitendo, quam semper conservetis, et annuntiare
 non cessetis, diviniissimi et admirandi Patres nostri.

Propterea autem misimus iterum fratrem et
 vestigiorum tuorum veneratorem Epiphanium, ut
 renuntiet ipse de rebus nostris, quemadmodum
 sanctis precibus vestris recte habeant omnia:
 gaudentibus nobis peccatoribus, et exsultantibus in
 persecutione et in carceribus, ita ut dicere audea-
 mus: Nobis datum est non solum credere in
 Christum, verum etiam pro ipso pati²¹: ut excitet
 vos ad enixius orandum, et pro imbecillitatis no-
 stræ fortitudine, et pro communi utilitate, pro
 qua nobis sermo est; et ad vos sanctissimos ter-
 tia jam repetita deprecatio: non ut e custodia
 liberemur; quia hanc non ducimus infamiam, sed
 maximam ut supra merita nostra gloriam; verum
 ut redundet utilitas in commune, patetis ex infimis
 simus. Semper enim, ait Theologus, privatum
 commodum spernendum præ utilitate multorum.
 Utile autem fuerit, quod unum est consilium no-
 strum et desiderium, synodice per supremum
 apostolicum, sicut ab initio semper factum est,
 damnari eos qui contra Evangelium Christi cœtum
 inierunt, et anathemate defensores illius appetie-
 runt; quod adulterium, et adulteri conjugium,
 et adulterii patrocinium non receperint tanquam
 dispensationem sanctorum: sicut Mœchiani²² statue-
 runt; sanctorum in illo nomen dantes injustis;
 quoniam sanctorum nullus partem posuit cum adul-
 tero: nedum et adulteros coronavit, et divina eis
 dona tradidit; quando nec tecto aut igni, quam-
 vis reges essent, impertiendos docuerunt. Quid
 autem quod Deum ipsum contumelia affecerunt
 coronariis illis mysteriis, et anathema in eum dire-
 runt, eos qui legem ejus propugnabant, anathe-
 matizantes? Quod si hæc non fiant, petimus de
 cætero precum vestrarum robur, charitatis vinculi
 confirmationem, rescriptorum auctoritatem: quod
 omnino præstare dignemini, consolando pusillani-

²¹ Philip. i, 29.

mes, imbecilles corroborando, sanctissimi et desiderabiles et semper venerandi Patres nostri.

Α τοὺς ἀνάγκιας, ἀγιώτατοι ἡμῶν καὶ ποθητοὶ καὶ ἀσείδατοι Πατέρες.

XXXVI. — *Euprepiano et iis qui cum eo sunt.*

ΛΓ'. — *Εὐπρεπιανῶ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ. [πῆ.]*

Confirmat adversus hæreticos : quorum facinus impium describit. (Baron. an 809, n. 28.

Plurimum confido, dilecti filii, vos vitam agere tranquillam et secundum Deum compositam. Quare ad id quod urget sermonem convertam. Quidnam istud autem? Ubi prava illorum dogmata patefecerimus, et causas ostenderimus, propter quas nos cum aliis anathemate confixerunt, tum plane constabit eos non simplices tantum hæreticos esse, sed a Dei Evangelio apostatas, et excommunicatores sanctorum, et canonum eversores. Primum quidem quod et Veteri et Novo adversentur. *Non mæchaberis*²¹, ait lex : *Non assumes nomen Dei in vanum*²². *Una lex esto Judæo et proselyto*²³. Evangelium deinde sive Christus : Audistis, inquit, quia dictum est antiquis : *Non mæchaberis. Ego autem dico vobis nec aspicere mulierem ad concupiscendum eam*²⁴. Et : *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, hic minimus vocabitur in regno cælorum*²⁵ ; hoc est, in ignem, ut interpretantur Patres, conjicietur. Hi vero, o rem auditu horribilem ! adulterium a lege et gratia vetitum vel ipso oculoium desiderio tonus, transgressionemque mandati non minimi dico, sed maximi, et quod primum servari debet ; ad hæc, nominis Dei, non in vano, sed in re adeo illicita et nefaria, in adulterorum scilicet conjunctione, usurpationem, Christique mysteriorum immutationem, et inimicam Deo coronationem ab adulterii auctore diabolo ejusque ministro factam, Dei dispensationem appellarunt, eamque laudabilem et Ecclesiæ salutarem.

Obturemus aures, ne blasphemia tabescamus, fratres. Atque hac defensione utuntur, evangelicarum legum rationem, cum de regibus agitur, haberi, ut aiunt, non debere. En alia Antichristi persecutio, et ubinam illud : *Eadem lex erit*²⁶ ? Et ubi *Judicium durissimum his qui præsumunt*²⁷ ? et ubi *Deus personam hominis non accipit*²⁸ ? Et quis imperatoris legislator ? Et quoniam ut princeps, sic et subditus ; subditorum quoque non erunt Evangelicæ leges. Nam si illius, et istorum quoque : ut tanquam sub una lege ac legislatore positi, obtemperantes et sine tumultu maneant. Quod si ille sub lege non sit quando vult, velit autem fortasse nullam servare ; isti vero nihilominus sint sub lege : alterum e duobus sequi necesse est, aut imperatorem Deum esse ; solus siquidem Deus sub lege non est ; aut rebellionem existere et seditionem. Ubi enim eadem lex non est, qui pax esse queat ? Imperatore aliud volente, mæchari scilicet, aut hæresi adhærere : subditos autem astringente lege, ut cum adultero non communicent : nec hæresi cum illo adhæreant : nec aliud quidquam vio-

Εὐελπίς εἰμι, τέκνα ἡγαπημένα, περὶ τῆς εἰρηναίας καὶ θεοτάκτου διαγωγῆς ὑμῶν. Διὸ μετελεύσομαι τὸν λόγον ἐπὶ τὸ κατεπείγον. Τί δὲ τοῦτο ; Ὅταν ἀνακαλύψωμεν τὰ πονηρὰ αὐτῶν δόγματα, καὶ ὑποδείξωμεν τὰς αἰτίας δι' ἃς ἡμεῖς ἀναθεματίσαν μετὰ τῶν ἄλλων, παντάπασιν ἀποδείκνυνται οὐχ αἰρετικοὶ ψιλοὶ πως, ἀλλ' ἀποστάται τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Θεοῦ, τῶν τε ἁγίων ἀναθεματισταί, καὶ τῶν κανόνων καταλυταί. Τὸ πρῶτον, ἀντικαθιστάμενοι Παλαιᾷ καὶ Νέᾳ. Μὴ μοιχεύσεις, ὁ νόμος. Μὴ λήψῃς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ματαίῳ. Εἰς νόμος ἔστω τῷ Ἰουδαίῳ καὶ τῷ προσηλύτῳ. Αὖθις τὸ Εὐαγγέλιον, ἦτοι ὁ Χριστός, ἤκουσατε, φησὶν, οἱ ἐξῆρθη τῷ ἀρχαίῳ. Οὐ μοιχεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· μὴδὲ ἐμβλέψαι γυναικὰ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτήν. Καὶ, Ὁ λύων μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὗτος ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ἔχουν εἰς τὸ πῦρ, ὡς οἱ Πατέρες ἐρμηνεύουσιν, ἐμβλήθησεται. Οἱ δὲ, ὦ τοῦ φοβεροῦ ἀκούσματος ! τὴν μοιχείαν τὴν ἐκκήρυκτον νόμου καὶ χάριτος, μέχρι καὶ ἐπιθυμίας ἐμβλεμματικῆς, τὴν τε λύσιν τῆς οὐκ ἐλαχίστης, ἀλλὰ πρώτης εἰπεῖν ἐν τῷ πρακτικῷ καὶ μεγίστης ἐντολῆς· καὶ πρὸς τοῦτους, τὴν οὐκ ἐπὶ ματαίῳ λῆψιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπὶ ἀθεμίτῳ τηλικαύτῃ πράξει πονηρᾷ, λέγω δὴ μοιχοzeugίζα, λῆψιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ λῆψιν τῶν μυστηρίων Χριστοῦ, καὶ στεφανικὴν τοῦ μοιχοῦργου διαβόλου καὶ ὑπηρέτου αὐτοῦ θεομαχίαν, οἰκονομίαν Θεοῦ προσηγόρευσαν, ἀγαθὴν τε καὶ σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Βύσωμεν τὰ ὦτα, μὴ ποτε τακῶμεν τῇ βλασφημίᾳ, ὡ ἀδελφοί. Καὶ τὸ δικαίωμα αὐτοῖς, ἐπὶ τῶν βασιλέων, φησὶ, χρῆναι παραδίδειν τοὺς εὐαγγελικούς νόμους. Ἰδὲ ἄλλη ἀντιχριστικὴ προδρομία. Καὶ ποῦ τὸ, *Εἰς νόμος ἔσται*, καὶ ποῦ τὸ, *Κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν* ; Καὶ ποῦ τὸ, *Πρόσωπον ἀνθρώπου Θεοῦ οὐ λαμβάνει* ; Καὶ τίς ὁ νομοθέτης βασιλεὺς ; Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἄρχον καὶ τὸ ἀρχόμενον, οὐδὲ τῶν ἀρχομένων οἱ νόμοι οἱ εὐαγγελικοί. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος, κἀκεῖνος : ὅνα μένωσιν ὡς ὕψ' ἐνὶ ταπτόμενοι νόμῳ καὶ νομοθέτῃ, εὐπειθεῖς καὶ ἀστασίαστοι. Εἰ δὲ ἐκεῖνος οὐ, ὅτε βούλεται· οὐ βούλοιο δὲ τυχὸν οὐδένα φυλάττειν· αὐτῶν δὲ ναί· δύο ταῦτα, ἢ Θεός ἐστιν ὁ βασιλεὺς· μόνον γὰρ τὸ θεῖον οὐχ ὑπὸ νόμον· ἢ ἀναρχία, καὶ στάσις. Οὐ γὰρ νόμος μὴ ταυτὸς, πῶς ἐβήνη ; τοῦ βασιλέως ἄλλο θέλοντος, ἔχουν μοιχεύειν, ἢ αἰρετίζειν· καὶ τῶν ὑπὸ χεῖρα μὴ συντίθεσθαι τὴν μερίδα μετὰ μοιχοῦ νομοθετουμένων, μὴδ' συναιρετίζειν· μὴδ' ὅτι οὖν παραβαίνειν τὸ ὑπὸ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων παραδεδωμένον ; Καὶ πῶς ἐντεῦθεν οὐ συναναφαίνεται ὁ Ἀντίχριστος ἐπὶ θύραις εἶναι ; Οὐ γὰρ τολμήσουσι

²¹ Exod. xx, xiii. ²² ibid. vii. ²³ Exod. xii, 49. ²⁴ Sap. vi, 6. ²⁵ Galat. iii, 6. ²⁶ Matth. v, 27, 28. ²⁷ ibid. 19. ²⁸ Exod. xii, 49.

φάναι οἱ Μοιχεῖαντες· Μὴ οὐχὶ ὁ ἄνομος ὁ βασιλεὺς, Α ποιῇ τε καὶ κελεύει ὑπαίκειν τὸν λαόν; Καὶ ἴδε εἰσ-
ῆλθεν ἐν τῷ λόγῳ αὐτῶν πάντως ὁ Ἀντίχριστος. Βα-
σιλεὺς γὰρ ὢν κάκεινος, τοῦτο μόνον ἐπιζητήσει, ὃ
θέλει καὶ λέγει γίνεσθαι· καὶ οὐδὲν τὸ διάφορον
πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ, ἢ τὸ, μὴ τοσοῦτον θέλει καὶ
βούλεσθαι, ὥστε καὶ θελήσειεν καὶ ἄρτι. Ἡ αὐτὴ ἐξ-
ουσία παρὰ τῶν ἱεραρχῶν συνοδικῶς ἐκπεφώνηται.
Καὶ πῶς συνιών τις, καὶ οὐκ ὢν δύσερις, οὐχ ὁμολο-
γήσειεν οὕτως ἔχειν; Τί δὲ ταύτης τῆς αἰρέσεως χει-
ρὸν ἔσται, ἕως ἀναδείξω αὐτῆς τοῦ Ἀντιχρίστου;
Ἐγὼ οὐκ οἶμαι δοκῶ εἶναι· ἀλλ' αὐτὴν ταύτην εἰς πέρας
ἀρξαμένην ἐκ τοῦ δεῦρο τῷ τότε καιρῷ ἀπολῆξαι·
καὶ ὅσοι ἐν ταύτῃ ὑποπέσωσι, καὶ τότε ὑπῆρχον, ὑπ-
έπεσον ἂν· καὶ ὅποσοι δυνάμει Θεοῦ ἀνταγωνιζόμε-
νοι στῶσιν, εἴεν ἂν καὶ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις νικῶν-
τες τὸν Ἀντίχριστον ἐν θανάτῳ μετὰ Χριστοῦ. Ἀλλ',
ὦ τῆς ἀνθρωπίνης ταλαιπωρίας! πῶς ἀπαντεῦθεν
νῦν ἔστρεψαν; πῶς ὑποδεικνύμεν τί ἐσόμεθα; Διὰ
τοῦτο ὅλγοι οἱ μέλλοντες στήναι. Διὰ τοῦτο Ἥλιος
καὶ Ἐνὼχ· οὐκ οἶδμεν εἰ καὶ ὁ Θεολόγος καὶ εὐ-
αγγελιστὴς, ἄρωγοι τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας, καὶ
πρωτοστάται, καὶ ἀλοφόροι τῆς ὑπὲρ ὁμολογίας
Χριστοῦ νίκης. Διὰ τοῦτο κολοσθησονται αἱ ἡμέ-
ραι τῆς ἀνάγκης ἐκείνης τῇ ἐπιφανείᾳ Χριστοῦ ἀν-
αιρουμένης.

Οἱ συνιόντες στήτε, μὴ ἀρνήσησθε Χριστὸν ἀπὸ
τοῦ δεῦρο· ἀρκτικὰ γὰρ τὰ παρόντα τῶν τότε. Τὸ
δεύτερον οὐ πολλῆς δεῖται σαφνείας, ἐκ τοῦ προτέ-
ρου ἐπιδηλοῦμενον. Ἀναθεματίσαντες οὖν τοὺς μὴ
δεχομένους τὴν μοιχοευρίαν καὶ τὴν μοιχείαν τοῦ
βασιλέως, καὶ τὴν τοῦ παντὸς εὐρεθέντος καὶ ἐν αὐ-
τῇ τὴν μερίδα θεμένου παρανομίαν, ὡς ἅγιαν οἰκο-
νομίαν· τί ἄλλο ἢ τοὺς ἁγίους, καὶ πρῶτον γε τὸν
Πρόδρομον ἀναθεματίκασιν; ἀληθὲς εἰπεῖν, εἰ καὶ
φοβεῖν, καὶ αὐτὸν τὸν τῶν ἁγίων Δεσπότην; Ὅς
γὰρ ταῦτα ἀπηγόρευεν, οὐ δέχεται, οὐδὲ εὐδοκεῖ
δηλονότι, ἀλλὰ λίαν ἠπειλήσεν ἀπαράιτητον τὸ κρίμα,
καὶ τὸ μόνον μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα θεῖναι, οὐ τοῦ-
δε, ἢ τοῦδε, ἀλλὰ παντὸς οὐτινοσούν, βασιλέως, δυ-
νάστου, μικροῦ καὶ μεγάλου. Εἰς γὰρ νόμος ἔσται,
φησὶ, καὶ ἐν Εὐαγγέλιον παρελάβομεν· καὶ ὃς ἐκ
τοῦδε τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸ τυχεὶν παρασαλεύσει,
καὶ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ, ἀρκεῖ σοι ἡ ἀσφάλεια. Μὴ
βασιλεὺς μεζῶν ἀγγέλων; Μὴ οὐχὶ ὁ κοσμοκράτωρ
ἐν τῷ κόσμῳ μεζῶν πάντων τῶν κοσμοκρατορικῶς
κρατούτων δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐχὶ θεϊ-
κῶς; Καὶ τί ὁ Ἀπόστολος; Ἀνάθεμα ἔστω. Ἄγγελοι
οὐ τολμῶσι παρασαλεῦσαι, οὐδὲ σαλεύοντες μένουσι
μὴ ἀναθεματιζόμενοι, ὡς ὁ διάβολος καὶ ἡ ἀποστα-
τικὴ αὐτοῦ πλῆθυσ. Καὶ πῶς ἀνθρώπος πᾶς ἐν σαρκὶ
ὢν, σαλεύων καὶ καινοτομῶν, καὶ μάλιστα τοιαύτας
καινοτομίας, οὐκ ἀλλότριος Θεοῦ; Ὅς οὐ δέχεται,
ἀ ἀπηγόρευεν (ἀναληπτὸς γὰρ ἐξ οὗ εἰς μεταξυλο-
γίαν μετῆλθεν ὁ λόγος) οὗτος κατὰ τοὺς Μοιχεῖαντες,
μᾶλλον δὲ Ἀντιχρίστους, ἤδη ἀναθεματίζεται. Εἰ δὲ

lent eorum quæ a Christo et apostolis tradita sunt.
Et quomodo ex his Antichristus non videbitur esse
in januis? Non enim dicere audebunt Mœchiani:
Noune rex, etiamsi peccet, facit ac iubet ut popu-
lus legi pareat? Et ecce in illorum sermone pror-
sus advenit Antichristus. Nam cum et ipse rex sit,
tum id duntaxat quod vult et dicit, fieri exiget:
neque ab iis, qui ipsum antecesserint, aliter discre-
pabit, quam quia nec ea quidem volet quæ jam nunc
illi voluerint. Eadem licentia per episcopos syno-
dice promulgata est. Et quisnam compos mentis, si
contentiosus non est, rem ita se habere non fateat-
ur? Quid autem hac hæresi deterius futurum est,
ad ipsam usque Antichristi manifestationem? Ego
nondum quidem factam hanc esse arbitror: sed jam
nunc inchoatam, illo tempore exitum habituram:
et quotquot in hac succubuerint, eos, si tunc exi-
sterent, penitus cessuros: et quotquot Dei virtute
reluctantes steterunt, eosdem illis diebus, Anti-
christi victores per mortem cum Christo futuros.
Sed, o calamitatem humanam! ut terga jam exinde
verterunt! ut, qui futuri simus, ostendimus! Pro-
pterea pauci futuri sunt qui stent, propterea Elias
et Enoch, haud scimus an et Theologus ac evangeli-
sta, infirmitatis humanæ auxiliores erunt, et ante-
signani, et in Christi confessione victores. Propter
ea breuiabuntur dies ærumnæ illius, cui adventus
Christi finem imponet ³⁰.

State, quicunque sapitis, et Christum deinceps
ne abnegetis. Hæc enim quæ videmus, initia sunt
eorum quæ tunc erunt. Alterum longa explicatione
non eget, cum jam ex priori manifestum sit. Itaque
qui illos anathematizarunt qui conjunctionem adul-
terinam, et imperatoris adulterium et omnium, qui
ejus participes inventi sunt, prævaricationem non
recipiunt tanquam dispensationem sanctam; quid
egerunt aliud nisi sanctos, ac primum quidem Præ-
cursorem, anathematizarunt, atque ut verum dica-
tur, tametsi horrendum, ipsum etiam sanctorum
Dominum? Qui enim hæc prohibuit, haud dubie ea
non recepit nec approbat: quin iudicium inexora-
bile minatus est etiam communicanti cum adultero,
non hoc vel illo, sed quocunque, imperatore, dyna-
sta, parvo et magno. Una enim, ait, lex erit ³¹:
et unum Evangelium accepimus: et qui ex hoc
Evangelio quidpiam labefactaverit, licet angelus de
cælo, sufficit tibi asseveratio. Num imperator ma-
ior est angelo? Num mundi princeps in mundo ma-
ior cunctis dæmonibus et hominibus, qui mundana
potestate, non divina, in mundo dominantur? Quid
autem dicit Apostolus? Anathema sit. Angeli labe-
factare non audent, et, si labefactent, anathema
non effugiunt, quemadmodum diabolus ac ejus turba
desertrix, et quonam modo in carne vivens omnis
homo, si labefactet, et nova introducat, ac præci-
pue nova hujusmodi, alienus a Deo non erit? Qui
vero ea quæ Deus prohibuit, non recipit (revo-
canda enim unde digressa est oratio), is Mœchiano-

³⁰ Matth. xxiv, 22. ³¹ Exod. xii, 49.

rum, vel potius Antichristorum sententia jam est A excommunicatus. Quod si Dominum, sicut Judæi, dæmonia in Beelzebub ejicientem vocaverunt²², quid de ipsius servis et famulis? Aut enim eos Domini leges in suis dispensationibus non servasse rati, conjunctionem adulteri et communionem cum adultero parilis esse momenti ac gloriæ statuerunt, suam illis dispensationem adjungentes, ideoque minime illos tanquam exleges et mandatorum transgressores, anathematizarunt, proindeque ipsi prorsus anathematizandi sunt: aut legem ab illis servatam esse confitentes, se ipsos anathematizaverunt, non autem sanctos, sanctorum sibi nomen miseri vindicantes in dispensatione, ut vocant, conjunctionis adulteri: ac eo ipso rursus sanctos anathematizaverunt tanquam minime sanctos: quandoquidem sancti eorum judicio ii sunt, qui pro viribus dispensationes conjunctionis adulterinæ, et communicationis cum adultero principe fecerunt et faciunt: alieni autem a Deo et exleges ac mandatorum transgressores, et excommunicati apud ipsos sunt, qui illorum dispensationem adulteris patrocinantem non recipiunt, nec illius vestigiis insistent.

Undecunque igitur libuerit et quamcunque ipso-
rum impietatis vocem intueri, cogita, qui solertia polles, et mirare, altam magis magisque impietatis voraginem contemplans ac revolvens. Non enim totam statim impietatem suam produnt hæreses: sed aliæ quidem prorsus alienæ sunt ab Evangelio, aliæ vero verba quædam ex Evangelio captantes, cum his se insinuant, haudquaquam profitentes se oracula evangelica non sequi: imo pro illis maxime pugnantes in speciem, quod isto et non illo modo accipi debeant, in divinis sermonibus ambiguitatem statuentes. Et cum a recto sensu discesserint, hæreses nominatæ sunt. Hinc vero manifesta est deerratio a fide. Non errant quod ad sensum attinet: sed quod dicant; Christus quidem sic ait, quantumvis²³ lex si habeat, in regibus ita fieri: vinci Evangelium. Vide quemadmodum finis principio respondeat. A Christi incarnatione hæreses nata: sunt extra Evangelium; deinde diabolus paulatim per gratiæ incrementa repulsus, ex ipsomet Evangelio clanculum subintravit. Scripturæ verbis textumque ipso tegens escam, hæreses procreat, usque ad Iconomachos, ac postquam se auscultari ab hominibus sensit, appropinquante simul consummationis tempore, cœpit deinceps, sicut initio, exitium ipsius Evangelii moliri, ut congrue occurrat Antichristo, in quo habitabit, et in quo tota ipsius amariundo et apostasia patefiet, quem Dominus præsentia sua quam citissime interimet. De tertio autem quid dicemus? Qui enim Evangelium aperta fronte transgredi ausi sunt, eosque qui transgredi noluere anathematizaverunt, ecquam illi curam habituri sunt canonum, quantumvis a Spiritu sancto obsignati sint, ac eorum dissolutione dissolvantur omnia quæ ad salutem nostram attinent? Nusquam enim

τὸν Δεσπότην οὕτως, ὡς περ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐν Βεελζε-
βούλ ἐκβάλλειν αὐτὸν τὰ δαιμόνια κεκλήκασι; τί
περὶ τῶν δοῦλων καὶ θεραπόντων αὐτοῦ; ἢ γὰρ ὡς
οὐ πειθαρχήσαντας τοῖς Δεσποτικαῖς νόμοις ἐν ταῖς
οἰκονομίαις αὐτῶν ἐδογματίσαν ἰσθρῶπον καὶ ἰου-
κλητὴν τὴν μοιχοzeugίαν καὶ μοιχοκοινωνίαν, οἰκono-
μίαν αὐταῖς συντάξαντες, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἀνόμους
τοὺς ἁγίους, καὶ παραβάτας τῶν ἐντολῶν ἀναθεμά-
τισαν, καὶ ἐνεῦθεν πάντως ἀναθεματιστέοι· ἡ νομο-
φύλακας αὐτοὺς ὁμολογοῦντες, ἑαυτοὺς ἀναθεμάτι-
σαν. Ἄλλ' οὐ τοὺς ἁγίους, σφετερισάμενοι οἱ δειλαῖοι
εἰς ἑαυτοὺς τὸ τῶν ἁγίων ὄνομα ἐν τῇ λεγομένῃ αὐ-
τοῖς οἰκονομίᾳ τῆς μοιχοzeugίας· καὶ διὰ τοῦτο πάλιν
τοὺς ἁγίους ἀναθεμάτισαν ὡς μὴ ὄντας ἁγίους·
ἐπεὶ ἅγιοι κατ' αὐτοὺς οἱ κατὰ δύναμιν τῆς μοιχοzeug-
ίας καὶ μοιχομεριδαρχίας τὰς οἰκονομίας πεποιη-
κότες καὶ ποιοῦντες, καὶ οὗτοι ἄλλοτριοι Θεοῦ καὶ
ἄνομοι, καὶ παραβάται ἐντολῶν, καὶ ἀναθεματι-
σμένοι παρ' αὐτοῖς, οἱ μὴ τὴν μοιχοσύστατον αὐτῶν
οἰκονομίαν δεχόμενοι, καὶ τὰ κατ' ἔχους αὐτῆς οἰκο-
νομοῦντες.

Ὅθεν οὖν βούλει, καὶ ποτέραν τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν
φωνὴν ἐθέλεις ἰδεῖν, νόσι, ὁ ἀγγέλιος, καὶ θαύμαζε,
βάθος ἐκ βάθους ἀθέλια ἀναθεωρῶν καὶ ἀναλαμβανόμενος.
Οὐδὲ γὰρ αἱ αἰρέσεις προφανῆ τὴν ὅλην ἀσέ-
δειαν ἔχουσιν· ἀλλ' αἱ μὲν πόρρω τοῦ Εὐαγγελίου
πάντη γε· αἱ δὲ ὑποδοῦμαι ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ῥή-
σεις τινὰς, συνεσέρχονται· οὐ λέγουσαι μὴ στοιχεῖν
τοῖς εὐαγγελικοῖς θεσπίσμασιν, ἀλλὰ καὶ πάντοτε τὸ δο-
κεῖν ὑπὲρ αὐτῶν ἀντιποιοῦμαι, τῷ οὕτως νοεῖσθαι,
καὶ μὴ οὕτως· εἰς τοὺς θελοῦς λόγους τὴν ἀμφιβο-
λίαν ἔχουσαι. Καὶ ἐπειδὴ ἀποτυγχάνουσι τοῦ ὀρθοῦ
φρονήματος, αἰρέσεις κατωνομάσθησαν. Ἐνταῦθα δὲ
φανερὰ ἐκπτώσις πίστεως. Οὐ περὶ τὸν νοῦν σφαλλό-
μενοι, ἀλλὰ λέγοντες· Καὶ εἶπεν ὁ Χριστὸς οὕτως,
κἀν νόμος· ἔχη ταῦτα, ἐπὶ τῶν βασιλείων οὕτως γίνε-
σθαι, νικᾶσθαι τὸ Εὐαγγέλιον. Σκόπησον πῶς τῇ ἀρ-
χῇ τὸ τέλος ἀκολουθεῖ. Ἀπὸ Χριστοῦ ἐνανθρωπήσεως
ἤρξαντο ἐξωθεν τοῦ Εὐαγγελίου αἱ αἰρέσεις. Εἴτα
ἀποκρουσθεὶς ὁ διάβολος διὰ τῆς κατὰ μικρὸν προ-
κοπῆς τῆς χάριτος, ὑπεισῆλθε λανθανόντως ἐξ αὐτοῦ
τοῦ Εὐαγγελίου. Γεννᾷ τὰς αἰρέσεις μέχρι τῶν Εἰκο-
νομάχων, ἀπὸ Γραφῆς καὶ τῶν κειμένων αὐτῶν
ὑποδοῦμενος τὸ ἔλεαρ. Καὶ ἐπὶ τὸν ἥθετο εὐχέους
αὐτῷ τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχειν, συναλαύνοντος καὶ
τοῦ καιροῦ τῆς συντελείας, ἤρξατο ἐκ τοῦ δεῦρο ὡς
τὸ ἀπ' ἀρχῆς, κατ' αὐτοῦ τοῦ Εὐαγγελίου ἀνάπτειν
τὸν φόνον, ὅπως καταντήσῃ εἰς τὸν Ἀντίχριστον εὐ-
θέτω; ἐφ' ὃν κατοικήσει, καὶ ἐν ᾧ ἀποκαλυφθῇται
ἡ πᾶσα αὐτοῦ πικρία καὶ ἀποστασία, ὃν ἀνέλκει Κύ-
ριος τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ ὅτι τάχιστα. Περὶ τοῦ τρίτου
τί καὶ φῶμεν; Οἱ γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον παραβαίνειν
γυμνῇ τῇ κεφαλῇ κατατολμήσαντες, καὶ τοὺς μὴ
παραβαίνειν αἰρετισαμένους ἀναθεματίσαντες, τί
περὶ κανόνων αὐτοῖς μελήσει; Καὶ γε καὶ τούτων
ὅπῃ Πνεύματος ἁγίου ἐσφραγισμένων, καὶ ἐν τῇ λό-

²² Luc. xi, 15.

σει αὐτῶν λελυμένων ὄντων τῶν ἀπάντων εἰς σωτη-
ριαν ἡμῶν ἡκόντων. Οὐδαμοῦ γὰρ ἱερωσύνη, θυ-
σία, τὰλλα ἰάματα τῶν ψυχικῶν ἡμῶν ἀρρώστημά-
των.

Τί δὲ λέγω κανόνων, καὶ ποιῶμαι διαφορὰν; Ταυ-
τὸν ἔστιν εἰπεῖν καὶ ἐπ' αὐτῶν [καὶ] Εὐαγγελίου Χρι-
στοῦ. Αὐτὸς γὰρ τὰς κλεῖς δέδωκε τῆς βασιλείας τῶν
οὐρανῶν τῷ μεγάλῳ Πέτρῳ φάσκων· Ὅν ἂν λύσῃς,
καὶ ὃν ἂν δήσῃς, ἔσται τὸ καὶ τό. Καὶ πάλιν πᾶσι
τοῖς ἀποστόλοις· *Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον· ἃν τινῶν
ἁρτήτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται· καὶ ἃν τινῶν κρα-
τῆτε, κεκράτηται.* Καὶ ἐπομένως τούτοις εἰς τοὺς
μετ' αὐτοὺς διαδεδοσὴν τὴν ἐξουσίαν, ἵνα περ ὡς
αὐτῶς πράξοιεν. Καὶ διὰ τοῦτο Βασιλεῖον, καὶ τῶν
ἰσοστασίων αὐτῷ ἁγίῳ, ὡς τῶν ἀποστολικῶν κανό-
νων δεδεγμένον, καθότι ἐξηκολούθηται μηδὲν κε-
κλινοτομηκότες, ἀλλὰ καὶ ἐπαυξήσαντες κατὰ τὸ
ἔξον· ὅσοι οὖν οἱ νέοι ψευδαπόστολοι ἀποφαίνονται
ἐμπράκτως, μὴ πάντως κατὰ τοὺς καίμηνους ὁρους
τῶν ἁγίων, ἀλλ' οἰκεία ἐξουσία καὶ διακρίσει, παρὰ
τὸ ὑπ' αὐτῶν διατεταγμένον ἔσθ' ὅτε ἕκαστον τῶν
ἱεραρχῶν ποιῇν· λύειν ἢ οἷς οὐ παρ' αὐτῶν λύσις·
καὶ δεσμεῖν ἐφ' οἷς οὐχ ὑπ' αὐτῶν ὁ δεσμός. Καὶ
ὁρᾷτε ταῦτα καθεκάστῃν γιγνόμενα. Καὶ ἐδεηλώθη
τὰ ἅγια, καὶ ἐφόδιον ἁμαρτίας κρύβδην τε καὶ εἰς
τοῦμφανὲς ἡ μοιχοσύνης· καὶ καθαιρεταὶ ὁ ἀκαθ-
αίρετος· καὶ χειροτονεῖται ὁ διαβεβλημένος· καὶ
ἔσται ὁ ὑποκρίτων κανὼς καθαιρετικοῖς, ἀνευ-
θύνως ἱεουργῶν, καὶ ἐκ κελεύσματος ἀνθρωπίνου,
καὶ οὐκ ἐκ ψήφου θείας καὶ κανονικῆς, αἱ προ-
βολαί.

Καὶ, φεῦ μοι, τῆς ταλαιπωρίας, πάντα κατα-
τραγῶδειν! καὶ τίς ἔχων καρδίαν αἰσθητικὴν, οὐκ
ἀλγεῖ καὶ στένει; Καὶ ποῖος νοῦς ταῦτα ἀναθρόσκει
καὶ συμβάλλων, οὐχ ὁμολογεῖ αἰρέσεων τὴν ἀποστά-
τριαν εἶναι Χριστοῦ; καὶ ποῦ μοι πάντα λέγειν τὰ
κατὰ νοῦν, καὶ ὑπερβαίνειν μέτρον ἐπιστολῆς; Εὐ-
σύνοπτα τὰ λεγόμενα, οὐ κεκοιμημένα, οὐ δυσ-
νόητα· τὸ μὲν, ὅτι οὐδὲ ἐγὼ ὑψηγορεῖν δυνάμενος,
ἀλλὰ καὶ λίαν ὀλίγος, καὶ ὀλιγόλογος, καὶ βραχύγνω-
στος, αὐτὰ ταῦτα δι' εὐχῆς τοῦ κοινοῦ Πατρὸς καὶ
ὑμῶν ἔχων· τὸ δὲ καὶ διὰ τὸ τίνας ὑμῶν μὴ ἰσχύειν
δογματικώτερον καταλαμβάνειν τὴν αἵρεσιν, καὶ ἅμα
ὅτι καὶ ἄπλοῦς ὁ λόγος τῆς ἀληθείας· ἡ τε αἵρεσις
φανερὰ, καὶ ἀδογματίστος, καὶ παιδὶ εὐκατάληπτος.

Ἐγὼ γὰρ ὁ Θεὸς εἶπα, σύντομος ὁ λόγος. Οὗτοι οὐ
στοιχοῦσιν· ἀλλὰ καὶ στοιχοῦντας ἀναθεματίζουσι.
Δῆψ δὲ ὑμῖν χάριν ὁ Κύριος ἐπὶ πᾶσιν, ἀγαπητὰ
τέκνα.

enim Deus loquitur, ei brevis est sermo. Hi non

Det autem vobis Dominus gratiam in omnibus, dilecti filii.

ΑΖ'. — Ἰωσηφ ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλο-
νίκης. [ἡ'.]

Διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ σοφίας σου, τῆς τε
πρὸς με τὸν ταλαιπώρον ἀγάπης, καὶ ὑπὲρ ἀξίαν μου
ἀποτιμῆσεώς σου, τὰ νῦν μοι ἐπισταλμένα, εἰλικρινῇ

²³ Matth. xvi, 19. ²⁴ Joan. xx, 22.

A sacerdotium, sacrificium, ac reliqua morborum no-
strorum spiritualium medicamenta.

Quid autem canones dico, ac discrimen aliquod
statuo? Perinde est de Evangelio Christi ac de illis
dicere. Ipse enim claves regni caelorum magno Pe-
tro tradidit his verbis: Quemcumque solveris et
quemcumque ligaveris, hoc erit et illud ²³. Et rur-
sum omnibus apostolis: Accipite Spiritum sanctum:
quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quo-
rum retinueritis, retenta sunt ²⁴: ac consequenter
potestatem transmittens ad eorum successores, cum
idem egerint. Cumque idcirco Basilius, ipsique
supplices sancti, canones tanquam apostolicos re-
ceperint, quatenus eos secuti sunt, nihil immutan-
tes, sed et amplificantes etiam prout conveniebat: isti
demum novi pseudoapostoli reipsa ostendunt,
se nequaquam secundum praescriptos a sanctis ter-
minos, sed propria auctoritate et arbitrio contra
quam ab illis statutum est, facere, dum episcopus
quilibet solvit interdum, ubi solvere non potest:
ligat, ubi ligandi jus non habet. Atque haec quotidie
fieri cernitis; et profana sunt sancta, et peccati
illecebra clam palamque facta est mœchosophia;
deponiturque qui deponi non debet, et ordina-
tur qui infamia laborat, et qui canonibus de-
positionem irrogantibus obnoxius est, impune
sacra facere permittitur, suntuque ex jussione
humana, non Dei et canonum decreto, promo-
tiones.

Et, heu mihi! quantus dolor est omnia deplo-
rare? et quisnam sensu aliquo praeditus non dolet
et ingemiscit? et quæ mens ista spectans et expen-
dens, non confitetur desericem Christi esse hanc
hæresim? et cur omnia quæ in animo versantur
expromam, et epistolæ modum excedam? Comperta
sunt quæ dico, non scite composita, non difficilia,
licet non dignus qui audiar, utriusque concordiam,
per quam et clarius emicat radius veritatis, et pra-
vitas illi adversantium, vel potius nocturna lux,
intellectu: partim quia non sum sublimia loquendi
facultate praeditus, sed tenuis admodum et exigui
sermonis, et angustæ scientiæ, hæc ipsa precibus
Patris communis ac vestris adeptus; partim etiam
quod nonnulli vestrum accuratorem hæresis expo-
sitionem capere nequeant: demum, quod simplex
sit veritatis oratio, et hæresis hæc manifesta sit,
et doctrinæ expers, et quam puer possit capere. Cui
recta incedunt, et recta incedentes anathematizant.

XXXVII. — Josepho archiepiscopo Thessalonica.

Adversus eosdem hæreticos.

Digna humilitate ac sapientia tua, et charitate
erga me miserum, ac de me supra quam mereor
astimatione sunt ea quæ ad me nunc scripsisti;

sinceram et incorruptam ex radiante anima tua, ter beate mi fratripater, diffundentia veritatem. Quam amplexatus, gratias egi Christo desiderii mei expletori, bonorum omnium largitori; quidni enim? te scientia locupletem, zeloque convenienti, ac germinum præterea communis Patris filium, convenientia nobis minimis et sapere, et in animo habere. At belle sane ista, cum in votis habeam, licet non dignus qui audiar, utriusque concordiam, per quam et clarius emicat radius veritatis, et gravitas illi adversantium, vel potius nocturna lux, enervatur, et tenebris offunditur. Cum autem in litteris reperissem necessarij divisionem; ignosce, obstupui: non enim est hæc necessarij, sed contingentis, quod trifariam dividitur, in id quod sæpius, quod æqualiter, et quod rarius. Prioris autem, in præsens et futurum: deinde præsentis altera divisio in subjectum et prædicatum: cum illud, quia sæpius contingit, in existens: et istud in necessarium transit, non tamen vicissim hoc in illud, quamvis inde descendat.

Non enim si quid jam necessarium, continuo et contingens. Si quid autem ut plurimum contingit; per id quo existit, transit nonnunquam in necessarium. Atque ita, omnis homo grammaticus, aliquis homo grammaticus: quorum prius quidem contingens, potest enim fieri; alterum vero, si modo actus adsit, necessarium; isto autem extincto, abscessit actus necessarij: hoc, inquam, est si sit, videlicet quandiu est; alterum vero in eo quod est nunquam variatur: cujusmodi sunt æterna, angelus et anima. Quod ergo quærebatur jam tenemus: ut qui reus est canonis de contingentij, pœnam interdum propter aliam hominis improbitatem sustineat ejus qui est de necessario; at non hic vicissim ejus qui de contingentij. Fieri enim non potest, cum æquivalet jam impossibili, omne siquidem quod impossibile, idem per conversionem necessarium est: quomodo necessarium est solem lucere, sed et impossibile est non lucere. Quod vero sanctitas tua dicit aliquando non luxisse: utique in Passione Christi, nam de nocte haud scio quo pacto. Hæc porro sunt prodigia, non consueta, nec regularia; sed vel supra, vel præter naturam: quorum alterum declarat Christi incarnatio: alterum præsens iniquitas, non in abdito nec in transcursu facta, sed palam atque in legis morem confirmata, quoad in ipsa fuit, per synodicam actionem, eorumque qui pro veritate pugnant, relegationem tanquam in aliqua divinorum canonum transgressionem, aut, ut verius dicam, gravi infestaque hæresi.

O prævaricantium audaciam! quibus quanta ob divinarum legum, vel potius Evangelij canonumque ferme omnium contemptum pœna impendit; tantum humilibus nobis impendit periculum, si quid de officio subtraxerimus. Quænam autem dispensatio esse queat erga eos qui cum adulteri copulatore sacrificant, quique adulterij confirmatrici synodo

A καὶ ἀσύμφορον τηλαυγούντα ἐκ τῆς φωτισειδούς σου ψυχῆς, τρισβλίδέ μου ἀδελφοπάτορ, τὴν ἀλήθειαν ἦν ἀσπασάμενος πύχαριστήσα τῷ ἀποπληρωτῇ τῆς ἐπιθυμίας μου Χριστῷ, τῷ τῶν καλῶν ἀπάντων δοτῇρι· καὶ πῶς γε οὐχί; γνώσεώς σε πεπλουτισμένον ὄντα, καὶ ζήλου τοῦ προσήκοντος, ἀλλῶς τε τέκνον ἀληθινὸν τοῦ κοινοῦ Πατρὸς, συνψῆδὲ ἡμῖν τοῖς ἐλαχίστοις καὶ φρονεῖν καὶ συνδιατίθεσθαι. Ἄλλ' εὐ γε μὲν ταῦτα· εὐχταίστερον ἔχοντός μου τοῦ ἀνακούστου τὴν ἀμφοτέρων ὁμοφωνίαν· δι' ἣν ἡ τε τῆς ἀληθείας ἀκτὶς μαρμαίρει λαμπρότερον, καὶ ἡ τῶν ἀντιδιατιθεμένων αὐτῇ σκολιότης, μᾶλλον δὲ νυκταυγία, ἀπονευρούται, καὶ ἀποζοφεύεται. Εὐρηκῶς δ' ἐν τοῖς γράμμασι τὴν τοῦ ἀναγκαίου διαίρεσιν, σύγγνωθε, ἀπηνεύσθην. Οὐ γὰρ αὕτη τοῦ ἀναγκαίου, τοῦ δὲ ἐνδεχομένου, ὃ διήρηται τριχῶς· εἰς τε τὸ ἐπὶ πλέον, ἐπίσης, καὶ ἐπ' ἐλάττω. Τοῦ δὲ προτέρου, εἰς τε τὸ παρὲν, καὶ ἐσόμενον· εἴτα τοῦ παρόντος ἐπιδιαίρεσις· εἰς ἀίδιον, καὶ εἰς τὸ ἔσθ' ἂν ἦ. Τοῦ δὲ ἔσθ' ἂν ἦ, ὑποδιαίρεσις εἰς τὸ ὑποκείμενον καὶ κατηγορούμενον· τοῦ ὡς ἐπὶ πολὺ ἐνδεχομένου χωροῦντος εἰς τὸ ὑπάρχον· τοῦ δὲ, εἰς τὸ ἀναγκαῖον.

Οὐ μὴν ἀντιστρέφοντος, εἰ καὶ ἐκείθεν κατιόντος· οὐ γὰρ εἰ τι ἀναγκαῖον ἦδη καὶ ἐνδεχόμενον· εἰ τι δὲ τὸ ὡς ἐπὶ πολὺ ἐνδεχόμενον, ὁδεύον διὰ μέσου τοῦ ὑπάρχοντος, ἔσθ' ἂν ἦ ἀναγκαῖον. Καὶ γοῦν πᾶς ἀνθρώπος γραμματικὸς, καὶ τίς ἀνθρώπος γραμματικὸς. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον ἐνδεχόμενον· δυνατόν γὰρ γενέσθαι· τὸ δὲ δεύτερον ἀναγκαῖον, ἐπ' ἂν ἔστιν ἐνέργεια· οὐ θανέντος, ἀπέστη ἡ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἐνέργεια. Τοῦτο φησιν, ἔσθ' ἂν ἦ, τὸ ἕως ἂν ἦ, ἦτοι. Τὸ δὲ ἕτερον, τὸ μήποτε τοῦθ' ὅπερ ἐστὶν ἀλλοιούμενον· οἷα τὰ αἰδία, ἀγγέλους καὶ ψυχῆ. Καὶ γε ἔχομεν τὸ ζητούμενον· ὥστε τὸν ἀλόντα ἐνδεχομένου κανόνι, πείσεσθαι ἔστιν ὅτε διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἄλλην μοχθηρίαν, τὰ τοῦ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον κειμένου· ἀλλ' οὐχί τοῦδε τὰ τοῦ κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται· ἰσορροποῦντος ἦδη τῷ ἀδυνάτῳ. Πᾶν γὰρ ὃ ἀδύνατον, ἀντεστραμμένως κατ' ἀναγκαῖον· οἷον ἀναγκαῖον τὸν ἥλιον λάμπειν· ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον μὴ λάμπειν. Τὸ δὲ φάναι τὴν ἀγνοσύνην σου ποτε μὴ λάμψαι· πάντως ἐπὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ. Ἐν νυκτὶ γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως. Ταῦτα δὲ τέρατα, καὶ οὐκ ἔννομα, οὐδὲ ἐγκάνονα· ἀλλ' ὑπὲρ φύσιν, ἢ παρὰ φύσιν· καὶ τὸ μὲν πρῶτον δηλοῖ ἡ Χριστοῦ οἰκονομία· τὸ δὲ δεύτερον, ἡ νῦν παρανομία, μάλιστα οὐκ ἐν ἀποδύσσει καὶ ὡς ἐν παρεκδρομῇ γενομένη, ἀλλ' ἐμφανῶς καὶ εἰς νόμον κρατυνθείσα τὸ καθ' αὐτὴν, διὰ τῆς συνδικῆς πράξεως· καὶ τῆς τῶν ὑπὲρ ἀληθείας ἐνισταμένων ἐξορίσεως, ὡς ἐπὶ τινος τούναντιον θείων κανόνων παραδόσεως, τὰ ληθέστερον δὲ εἰπεῖν, σιδαρὲς καὶ πονηρὰς αἰρέσεις.

Ὡς τῆς τόλμης τῶν δρασάντων! οἷς ὅσον τὸ κατὰ κριμα τῆς τῶν θείων νόμων, μᾶλλον δὲ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πάντων σχεδὸν κανόνων καθυβρίσεως· τοσούτον ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἐπικινδύνον καθυψιούσι τι τοῦ πρέποντος. Πῶς δ' ἂν εἴη οἰκονομία ἐν τοῖς συλλειτουργοῦσι τῷ μειχοζεύκῃ, καὶ προάρξασι τῆς μοιχοκυρώτου συνόδου, ὡς ὁ θεὸς ἐφη Βασίλειος;

Φησὶ γάρ, πολλάκις καὶ τοὺς τοῖς ἀνυποτάκτοις συν-
απελθόντας, ἐπ' ἂν μεταμεληθῶσιν, εἰς τὴν αὐτὴν
ἀποδέχεσθαι τάξιν, ἀλλ' οὐ παρ' ἡμῶν· εἴπερ ποτὲ
καὶ μεταγνοῖεν· παρὰ δὲ τῶν [ισ]οστασίων, ὡς ὁ θεὸς
ἔφη Διονύσιος. Τὰ πλεῖστα ἀφ' ἡμῶν τῇ συνέσει σου ἱε-
ρῶς ἰσχυροῦσθ' ἐποπτεύειν τὰ ἡμᾶς λαθρόντα. Δόξα
θεῷ ἐπὶ τῇ τῶν ἀδελφῶν ἀπολύσει, εἴπερ ἀληθές.
Δόξα θεῷ καὶ περὶ τῆς θεοδότου σου, ἀδελφε μου,
καρτερίας, ἐν τοῖς τῶν αὐτόθι σκληροῖς καὶ ἀπερι-
τμήτοις τῷ πνεύματι κεντήμασι. Χαρίζου μοι τὴν
εἰσαεὶ ὑπόμνησιν, νηφαλεοῦσάν με τὸν νυστάζοντα·
εἴτα καὶ νῦν ἱερὰν προσευχὴν πᾶν πάντων, τοῦ
δὲ Πατρὸς ἡμῶν καὶ σοῦ διαφερόντως, χρῆζοντι.
Μεμάθηκα πεπιοικῆσαι σε χάριτι Χριστοῦ πόνημά
τι· καὶ, εἰ κελεύεις, ἀναγνώσασαι αὐτὸ ἐπ' ὤφε-
λεϊ.

ΔΗ'. — Ἀρσενίῳ τέκνῳ. [ρδ'.]

Scelus nomine dispensationis prætexentes refellit. (Baron. an. 787, n. 58.)

Ἡλικὸν ἐχάρην καὶ τανῦν, ἀναγνοῦς σου τὰ γράμ-
ματα, τέκνον ποθεινότατον· οὐ τοσοῦτον ἐν τῇ
ἀνερχέσει σοι μάλλον θύρα τῆς πρὸς ἀδελφούς συν-
τυχίας· εἰ καὶ αὕτη εὐκαίαια· ὅσον ἐπὶ τῇ τῆς γλώτ-
της εὐχαρίτι θεοῦ, δι' ἧς κλειεῖς τὰ ἀπύλωτα στόματα
τῶν αἰρετιζόντων. Προσθεῖν σοι τοιγαροῦν ἐτι Κύ-
ριος λόγον γνώσεώς τε καὶ σοφίας, διακατελέγγειν
τοὺς τῆς εὐσεβείας προ[σ]ασπιστάς· ὡς ἂν ἔξει σοι
εὖ μάλα τῷ θεῷ Δαυὶδ συμφάλλειν· *Τὸ στόμα μου
ἤνοιξα, καὶ εἰλκυσα πνεῦμα· ὅτι τὰς ἐντολάς
σου οὐκ ἐπελαθόμην*. Καθ' ὧν λυτήσαντες οἱ
Μοχικιστῆς, ἐκεῖνό πως τὸ Γραφικὸν αὐτοῖς τοῖς
ἔργοις φθέγγονται· *Ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, ὁδοὺς σου
εἰδέναι οὐ βούλομαι*. Εἰ γὰρ ᾔδεισαν, οὐκ ἂν παρ-
έβησαν τὰ τοῦ Κυρίου ἐντάλματα· οὐκ ἂν παραδάν-
τες, οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ τὰς
παραβάσεις συνοδικῶς ἰδογμάτιζον, ὑπ' ἀναθέματι
τῶν ταύτας μὴ οὕτω προσεμένων. Ὅπερ ἀσεβῆς ὁ-
γμα τοσοῦτόν ἐστιν, ὡς μὴ μόνον τὸ ἱερὸν Εὐαγγέ-
λιον ἀνατρέπειν, κατὰ τὸ ἐκ μέρους φύσιν ἔχειν τὸ
ὅλον ἀνατρέπεσθαι· ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Χριστοῦ οἰ-
κονομίαν ἀναρεῖν· ἀναρετικὰ γὰρ ἀλλήλων τάναν-
τια. Ὅτι δὲ ἐναντία ἡ μοιχοσευξία, δογματισθεῖσα
σωτήριος οἰκονομία, τῇ θεῷ, καὶ ἐπ' ἀναίρεσει τῆς
ἀμαρτίας οἰκονομία, παντὶ που δῆλον. Ἀλλὰ μὲν οὖν
καὶ ἐτέρων ἀσεβημάτων ἐστὶν ἐπίμεστος ἡ μοιχοσύνη
οὗτος· ἀ, εἰ περιτύχοις πάλιν ἰδεῖν τὸν ἀδελφὸν Εὐ-
πρεπιανὸν, ὑποδείξει σοι.

Ἐρρώσο καὶ εὐσθένει, τέκνον, ἀμφοτέρωθεν τοὺς
βάλλοντας ἀοράτως, ἐκβάλλον κράτει πίστεως, φόβου
τε θεοῦ καὶ ἀγάπης. Ἐπειδὴ γὰρ ἔξωθεν δι' ὧν
ἐπεγείρουσιν αἰρέσεων προσβάλλοντες, ἀποκρούονται
ὅπῃ τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος· ἐνδοθεν ἐπέρχονται
οἱ ὀδῶν, συλῆσαι τὸν τῆς ψυχῆς θησαυρὸν τεχναζό-
μενοι. Ἄν λυτρωθῇμεν τῆς θήρας, χεῖρας πρὸς
θεὸν ἀφροντες, συνεργία τῶν τοῦ κοινού Πατρὸς
ἡμῶν προσευχῶν, καὶ πάντων τῶν εὐσεβοῦντων,
ἐγὼ τε καὶ σὺ καὶ πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν. Ὅ τοῦ

²² Psal. cxviii, 131, 176. ²³ Job xxi, 14.

A præfuerunt, ut divinus ait Basilus? Dicit enim,
sepe illos etiam qui in obedientibus adhæserunt,
postquam eos penituerit, in eundem gradum reci-
pit, sed nequaquam a nobis, si modo unquam erro-
rem agnoscent, verum a comparibus, ut ait divinus
Dionysius. Cætera relinquo prudentiæ tuæ, quæ
potest etiam ea quæ nos latent, sancte perspicere.
Laus Deo et de fratrum liberatione, si verum est.
Laus Deo et de tua, mi frater, divinitus data con-
stantia, in duris et incircumcisis spiritu hominum
istorum stimulis. Largire mihi perpetuam admoni-
tionem, quæ me dormitantem expergeficiat; deinde
et nunc sacras preces omnium prorsus, sed Patris
nostri et tuas potissimum, indigenti. Didici te per
Christi gratiam opus aliquod elaborasse; fac, si
B placet, ut cum utilitate legam.

XXXVIII. — Arsenio filio.

Quanto nunc etiam gaudio perfusus sum lectis
litteris tuis, fili desideratissime! non tam quod aper-
tum tibi ostium fuerit liberius cum fratribus congre-
diendi; quamvis et illud optandum, quod propter
insitam linguæ tuæ Dei gratiam, quæ obstruis effre-
nata ora hæreticorum, ADAUGEAT ergo tibi l'ominus
sermonem scientiæ ac sapientiæ ad confutandos
impietatis defensores: ut tibi merito sane liceat
cum divino David canere: *Os meum aperui, et attraxi
spiritum; quia mandata tua non sum oblitus*²².
Contra quæ insanientes Mœchiani, illud Scripturæ,
operibus ipsis, quodammodo inelamant: *Rocede a
me, vias tuas scire nolo*²³. Si enim scivissent, haud-
quaquam Domini mandata violavissent: neque, post-
quam violaverunt, salutarem Christi Ecclesiæ dis-
pensationem fuisse prævaricationes suas, synodice
sanxissent, anathemate in eos decreto qui eas non
perinde approbassent. Quod quidem adeo est im-
pium dogma, ut non modo sacrum Evangelium des-
truat, quatenus totum destrui in parte vulgo solet;
sed ipsam etiam Christi incarnationem tollat de
medio; tollunt siquidem sese mutuo contraria. Quod
autem adulterina conjunctio, quam isti salutarem
dispensationem fuisse statuunt, divinæ, et ad pec-
cati destructionem institutæ dispensationi contraria
sit, omnibus manifestum est. Verumenimvero aliis
quoque impietatis generibus scatet mœchosynodus:
quæ, si Euprepianum fratrem iterum videre con-
tingat, tibi demonstrabit.

D Vale, et constans esto, fili, utrinque eos qui in-
visibiliter feriunt prosternens fidei robore, timor-
isque divini et charitatis. Postquam enim extrin-
secus per hæreses, quas suscitant, irruentes, per
orthodoxam sententiam repulsi sunt: intrinsecus
aggrediuntur fraudulentum, animæ thesaurum diri-
pere molientes: quorum a deprædatione liberemur,
manus ad Deum attollentes, et adjuti precibus com-
munis Patris nostri et piorum omnium, ego et tu,
et fratres nostri universi. Auletæ præpositus tibia

canit, sed obscuro sono, nec Spiritui sancto concinenti. Quod enim ait se Romam spectare; imbecillitatis causæ, falsæque in re præsentis defensionis suffugium est. Quodque de Saba et Theocisto, religiosissimis monachis, hoc illudve dicat, et quod Romæ hoc et illud, falsum est. Hi enim ob hanc causam ne ab Iconomachorum hæresi redeuntis episcopi in pristinos gradus restituerentur: non quidem omnes, sed præcipui, et principes hæreseos, juxta sancti Athanasii verba, restiterunt. Quod sane absurdum non erat. Sed postquam synodus, quæ coacta tum fuit, recipiendos omnes judicavit, exemplum secuta quartæ sanctæ synodi; assenserunt et ipsi: neque enim ulla suberat rei necessariæ transgressio.

De Simoniacis autem tum quidem prætermisum est, quia de eo capite post synodum quaerendum erat. Postquam vero quæsitum fuit primum quidem annuæ poenitentiae, aut aliquanto amplius. O facinus auidax! cum monachis quibusdam, quorum nominibus parco, editum est ab eo decretum relaxandæ depositionis perpetuæ, ita ut Christi sacerdotes iterum forent, quos Deus per apostolorum principem Petrum deposuisset. Deinde cum ipsi in ea re non assentiretur Sabas, sed plane adversaretur; quid agit? malum recto corrigit. Negat se poenitentiam dedisse, ut eos admittere qui per pecuniam ordinassent, vel ordinati fuissent, quod cum dicit, convincitur ab illius temporis Augusta, a qua inductus fuerat ut iniquam poenitentiam daret.

Aderat dies Theophaniorum Christi, venerunt illo die quibus imposita poena fuerat: et, ea jam peracta, se absolvi postularunt, abnuebat ille, Augusta urgebat, ut admitterentur. Iterum malo rectum destruit patriarcha: cum illis eo ipso festo palam sacrificat, non invitatus sane, sed sua sponte; quandoquidem cum posset cum depositis non sacrificare, sacrificavit: quoquomodo quis dicat eum non potuisse. Hinc illa Sabæ cum eo contentio: hinc emerisit amplior quam divini canones ferant, absolutio. Roma vero minime hæc probavit, absit! sed neque synodus ipsam habuit pro œcumenica, sed pro locali, et quæ proprium locorum illorum errorem emendasset²⁷. Neque enim aliorum Patriarcharum vicarii erant qui pro iis sedebant: falsum, siquidem Romani non propter synodum, sed ob aliam causam missi huc venerant. Quare et depositi, ut fertur, post reditum fuerunt ab eo qui miserat; quamvis coactos se fuisse causarentur. Alii autem ex oriente quidem, sed a nostratibus persuasi et inducti, non autem a Patriarchis missi, qui nihil sciverunt ne postea quidem, propter gentis metum scilicet. Hoc autem idcirco faciebant homines nostri, ut hære-

A Αὐλῆ τοῦ καθηγουμένου: αὐλεῖ, ἀλλὰ ἄσχημα, καὶ οὐ τῷ Πνεύματι: τῷ ἁγίῳ εὐρυθώρα: καὶ τὸ λέγειν αὐτὸν ἀφορᾶν ἐν Ῥώμῃ, ἀσθενείας λόγου, καὶ πρὸς τὸ παρὼν ψευδαπολογίας καταφύγιον. Καὶ τὸ φάναι αὐτὸν περὶ Σάββα τε καὶ Θεοκίτου, τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν, τοῦτο κακεῖνο, καὶ ὡς ἐν Ῥώμῃ τὸ καὶ τὸ, οὐκ ἀληθές. Οἱ μὲν γὰρ ἕνεκεν τοῦ μὴ προσδεχθῆναι τοὺς ἐκ τῆς Εἰκονομαχικῆς αἰρέσεως, ὑποστρέφοντας ἐπισκόπους εἰς τοὺς οἰκείους βαθμούς: καὶ οὐ πάντας, ἀλλὰ τοὺς ἐξόχους καὶ πρωτάρχους τῆς αἰρέσεως, κατὰ τὸν λόγον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐνίσταντο. Ὅπερ οὐκ ἀπεικνῶτως. Ἄλλ' ἐπεὶ ἡ τηνικαῦτα σύνοδος κέκρικεν ὅλους εἰσδέξασθαι, ἔχουσα τὴν τετάρτην ἁγίαν σύνοδον παράδειγμα: συνηλθον: οὐ γὰρ ἦν τῶν ἀναγκαίων τι παραβαίνόμενον.

B Περὶ δὲ τῶν Σιμωνιανῶν, τηνικαῦτα μὲν παρεκάλυφθη, ὡς μετὰ τὴν σύνοδον ἐκζητησόμενον τοῦ κεφαλαίου. Ἐπεὶ δὲ ἐξητήθη. τὸ πρῶτον μὲν εἰς ἐπιτίμιον ἐνιαυσιαῖον ἢ καὶ πλεόν. Ὡς τοῦ τολμήματος! σὺν τισι μονασταῖς, ὧν ἀφήμι λέγειν τὰ ὀνόματα, ἐδόθη ὁρος ὅτι αὐτοῦ ἐξιλεώσεως τῆς εἰς αἰῶνα καθαιρέσεως: εἰς τὸ εἶναι τοὺς ὑπὸ Θεοῦ διὰ Πέτρου τοῦ τῶν Ἀποστόλων κορυφαίου καθηρημένους, πάλιν ἱεουργοῦς Χριστοῦ. Καὶ ἐπεὶ οὐ συνηλθον οἱ περὶ Σάβαν ἐν τούτῳ, ἀλλὰ καὶ διηνέχθησαν πρὸς αὐτὸν, τί ποιεῖ; κακὸν καλῶ ἀπαλλάττει. Ἀρνεῖται μὴ δεδωκέναι ἐπιτίμιον, μηδὲ προσέειπαι τοὺς ἐν χρήμασι χειροτονήσαντάς τε καὶ χειροτονηθέντας. Λέγων διελέγχεται ὑπὸ τῆς τηνικαῆς κρατούσης, ἀφ' ἧς καὶ εἰλικύσθη δοῦναι τὸ ἄνομον ἐπιτίμιον.

C Παρῆν ἡ ἡμέρα τῶν Θεοφανίων Χριστοῦ: ἐληλύθασιν ἐν ταύτῃ οἱ ἐπιτιμιασθέντες, πεπληρωκότες: τὸ ἐπιτίμιον, καὶ λύσιν ἐπιζητοῦντες: ὁ μὲν ἀπηξίου, ἢ βασιλείας κατηπείγετο τὴν εἰσοδοχὴν. Πάλιν κακῶ τὸ καλὸν διαμαρτύνει ὁ πρόεδρος: συλλειτουργεῖ αὐτοῖς τῇ αὐτῇ ἑορτῇ εἰς προὔπτον: οὐκ ἀκουσίως δὴθεν, ἀλλ' ἐκουσίως: ἐπὶ δὴν δυνάμενος μὴ συλλειτουργεῖν καθηρημένοις, συλλειτουργῆσαι: καὶ ὅπως οὖν φαίη τις ἀδυνατεῖν αὐτόν. Ἐντεῦθεν ἡ πρὸς αὐτὸν διαφορὰ τῶν περὶ Σάβαν ἐντεῦθεν ἐπεπόλεσεν ἡ λύσις πλειόνως τῶν θείων κανόνων. Ἡ δὲ Ῥώμη ταῦτα οὐ προσήκατο: μὴ γένοιτο! ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴν τὴν σύνοδον ὡς οἰκουμένην, ἀλλ' ὡς τοπικὴν, καὶ τὸ θείον πῶμα τῶν τῆδε ἀνορθώσασαν. Οὐδὲ γὰρ οἱ κεκαθικότες ἀντιπρόσωποι τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ψευδές (1) τῶν μὲν Ῥωμαίων δι' ἄλλο, οὐ διὰ σύνοδον, παραπισμυθέντων ἐνταῦθα. Διὸ καὶ καθηρέθησαν, ὡς φασι, παλινωστήσαντες ὑπὸ τοῦ πεπομφότος, καὶ ἐπεκαλῶντο βεδιάσθαι. Οἱ δ' ἄλλοι ἐκ μὲν ἀνατολῆς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα προτραπέντες καὶ ἐλχθέντες, οὐχ ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν ἀποσταλέντες, οὐ μὴδὲ ἐνόησαν, ἢ ὕστερον, διὰ τὸ τοῦ ἔθνους θεός ἐηλονότι. Τοῦτο δὲ ἐποίησαν οἱ ἐνταῦθα, ἵνα τὸν αἰρετίζοντα

²⁷ De hoc loco videsis Baronii dubitationem, an. 787, n. 58.

NOTÆ.

(1) Forte hæc vox ex ora libri in textum irrepsit.

λαὸν μᾶλλον πείσωσιν ὀρθοδοξεῖν, ἐκ τοῦ οἰκουμένην κτλ ὅθεν ἀθροισθῆναι σύνοδον.

Εἰ δὲ παῖς, πῶς ἡμεῖς οὐκ ἐνιστάσθμεν τῆνικαῦτα, καὶ διὰ τί χειροτονίαν ἐδεξάμεθα μετὰ τὴν σύνοδον παρὰ τοῦ κυροῦ Ταρασίου· ἀπολογούμεθα καὶ σοὶ καὶ πᾶσιν, ὅτι τὸ μὲν ἐν ὑπηκόοις ἐτελοῦμεν, μὴ τὰ ὑπερὸν γνωσθέντα ἡμῖν πρότερον εἰδότες· τὸ δὲ, δραξάμενος αἰτίαν εὐλογον, τὸ λέγειν Ταράσιον, μήτε ἐπιτίμιον δεδωκέναι, μηδ' αὖ εἰ γνοίεν, τῶν τοιούτων συνιερουργεῖν τι, ἀλλὰ καὶ καθαιρεῖν. Κἂν οὐχ οὕτως ᾔην τὸ ἀληθές, διὰ τὸ προφανές. Ἀλλ' ὅμως ἡμεῖς ὁρεγόμενοι τὴν ὁμόνοιαν, ἠρκέσθημεν τοῖς λεγομένοις· τοῦτο κεκριότες, ἐπὶ τῷ φιλανθρωπότερον τῆς εἰρήνης νεῦσαι ἐν τῷ ἀμφιδόλῳ πράγματι, καθὼς φησί που ὁ Θεολόγος. Καὶ ἔμα, ὅτι δεδωγμένος ᾔην διὰ τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ἀνδρεῖον καὶ σπουδαῖον γενέσθαι, ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Ταῦτά σοι ἐγνώρισα, τέκνον, εἰς εὐλογίαν τῶν καθηκόντων· καὶ ὅτι οἱ περὶ Σάβαν εἰ διὰ τοῦτο, καὶ οὐκ ἄλλοις τισὶν ἀλόγοις διεφέροντο πρὸς αὐτὸν, εἶχον εὐλογον καὶ ἔχουσιν. Ὡς γὰρ ὑπὸ παραπετάσματι ἡμεῖς τοῦ λέγειν μὴ δέχεσθαι τοὺς τοιούτους, ἀλλὰ καὶ καθαιρεῖν, συνηλθομεν τῷ προέδρῳ· οὕτως ἐκεῖνοι τὸ πρᾶγθαι ἐμφανῶς ἔχοντες δικαίωμα, ἀντιποιούνται εἰκότως τοῦ θεοῦ κανόνος. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ χάριν τοῦτου τοῦ κεφαλαίου δυνάμενος ἀντιστῆναι αὐτοῖς, εἰ γε λέγοιεν ὅτι Ταράσιος οἰκονομικῶς ἐδέξατο τοὺς χρηματοχειροτονούντας. Ἀλλὰ γὰρ οὐδ' ἂν Πέτρος καὶ Παῦλος ἐπιστῇ· αὐτοὶ γὰρ ἐξέθεντο τὸν κανόνα, καὶ αὐτοὶ φασιν· Ἀλλὰ κἀν ἡμεῖς ἡ ἀγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα, ἀνάθεμα ἔστω.

ΑΘ'. — Θεοφίλῳ ἡγουμένῳ. [ρς'.]

Cur hæreticos vocet eos, quibuscum ipse aliquando communicaverat. (Baron. ann. 809, n. 28.)

Ἐβουλόμην ταχύτερον ἐπιστεῖλαι τῇ ἀγνώσῳ σου, ἀλλ' οὐκ εὐδοκίμην φρουρούμενος ἀσφαλῶς. Ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς χαρίσασθαι καὶ τὸν τρέπον καὶ τὸ πρόσωπον· τῆνικαῦτα τὸν ἐμὸν πόθον πληρῶ ὁ ταπεινός, καὶ παραγορεύω, καὶ ἀσπάζομαι τὸν ἐμὸν πνευματικὸν Πατέρα, καὶ λίαν ὄντως φιλούμενον. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ δέιστῃσαν ἡμεῖς σωματικῶς οἱ ἀρχόντες τοῦ αἰῶνος τοῦτου, ἥδη διέλυσαν καὶ τὴν ἐπὶ Θεὸν ἡμῶν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν καὶ καὶ σκέσιν· μᾶλλον μὲν οὐν καὶ ἐδεβαίωσαν. Πείθομαι γὰρ καὶ τὴν σὴν ὁσιότητα ποθεῖν τὴν ἡμετέραν ἀναξιοτήτα· καὶ ἀκίνητῳ διαμένειν τῆς ὀρθοδόξου καὶ θεαρέστου ἐνστάσεως, ἐξ ὧν τε πρότερον καὶ ὑπερὸν ὑπέδειξεν ἑαυτὴν Θεῷ τε καὶ ἀνθρώποις, ὡς συναιρεῖσθαι ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς καὶ τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας διωγμόν· κἀν οὐκ ἡβουλήθησαν οἱ κρατοῦντες, φειδοὶ τοῦ μὴ πολλοὺς ἐξορίζειν καὶ καθαιρεῖν καὶ ὡς ἀνδρῶν ἐντεῦθεν πείθειν τὸν κόσμον, εἰς ἡμᾶς μόνους περιστάσθαι τὴν πρὸς αὐτοὺς διαφορὰν, καὶ μὴ εἶναι ἄλλους τοὺς ἐνιστάμενους· οἱ τοιοῦτοι τῷ πλῆθει ἐν τῇ ὑπ' αὐτῆς ἐξουσίᾳ· κἀν φέβω εἶτε καὶ

²³ Galat. 1, 8, 9.

A si adhaerentem populum facilius ad orthodoxam fidem pertraherent, cum œcumenica synodus coacta fuisset.

Quod si quæras quamobrem nos tum minime obstitimus, et cur ordinationem post synodum de domini Tarasii manu susceperimus; hoc tibi omnibusque aliis respondemus: primum quidem nos sub obedientia tua vixisse, nec dum ea cognovisse, quæ perspecta nobis postea fuerunt: deinde causam nactos fuisse probabilem; cum diceret Tarasius, se nec poenitentiam imposuisse, nec porro cum ullo eorum, si novisset, communicaturum; quin etiam depositurum. Quanquam id verum non erat, cum manifesta res esset. Sed nos tamen concordiam appetentes, iis contenti fuimus quæ ab eo dicebantur: sic statuantes, ad humaniorem pacis partem B in re ambigua propendendum esse, sicut alicubi Theologus ait. Simul hoc etiam reputantes, illum propter fidem orthodoxam, summeque in ea tendenda studium, ab aliis Ecclesiis receptum fuisse. Hæc tibi exposui, fili, ut scias quæ scire te convenit, et Sabam, si propter hæc non ob alia quæpiam rationi haud consentanea ei adversatus est, probabilem causam habuisse et habere. Quemadmodum enim nos hoc prætecto, quod diceret, se tales non recipere, sed deponere, cum patriarcha convenimus: sic illi justam rei palam gestæ defensionem habentes, pro divino canone merito decertant. Neque est qui hoc nomine redarguere illos possit, si dicant Tarasium per dispensationem eos recepisse, qui per pecuniam ordinarent. At neque si Petrus et Paulus adsint; ipsi enim canonem condiderunt, ipsimet dicunt: Sed licet nos, aut Angelus de cœlo, evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus, anathema sit ²³.

XXXIX. — Theophilo præposito.

Volebam equidem citius ad sanctitatem tuam scribere, sed viam nullam reperiebam, arcta custodia inclusus. Postquam autem Deo bono placuit, et modum et hominem concedere: nunc desiderium meum humilis expleo, et saluto amplectorque spiritualem Patrem meum quem revera amo plurimum. Neque enim, quando corpore nos segregarunt principes sæculi hujus, pariter mutui in Deo nostro concordiam affectumque dissolverunt: quinimo magis confirmarunt. Confido enim et me quamvis indignum a tua sanctitate diligere, et in orthodoxa Deoque accepta propugnatione immobilem ipsam permanere: ex iis quibus se et antea, et post etiam, Deo atque hominibus comprobavit: ita ut cum humilibus nobis persecutionem etiam pro pietate eligat: licet noluerint qui rerum potiuntur, ne tam multos in exilium amandarent, vel in custodiam traderent; atque ut hac ratione mundo persuaderent, nos solos ab ipsis dissidere, nec alios esse qui resistent: cum tamen adeo multi sint sub eorum imperio; quamvis aut metu aut dissimula-

tione se ipsos tegant ; ut divinum David clamantem exaudire liceat : *Dinumerabo eos et super arenam multiplicabuntur* 29.

Non enim leve est nec occultum, quod impie agitur ; sed et grave prorsus et sensu præditis manifestum. Incarnationem Christi, o sanctissime, quantum in ipsis est, everterunt, cum Evangelii prævaricationem in adulteri copula et adulterio, salutarem Ecclesiæ dispensationem esse sanxerunt, anathema in eos decernentes, qui talia non probarent. Evangelium per unius mandati solutionem solverunt, solutionem hanc Dei dispensationem appellantes. Nam si, ut scriptum est : *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus* 30 ; isti vero lapsus, imo lapsus, tum adulteri, tum ejus qui adulteros conjunxit, et omnium qui adultero adhæserunt, partemque cum adultero posuerunt ; neque enim a se invicem sejungi possunt qui fecerunt, et qui simul abrepti sunt ; haudquaquam reos esse dicunt, sed dispensatores Dei ; mentitus est qui reos esse pronuntiavit ; alieni autem sunt a Dei dispensatoribus sancti quoque ipsi : siquidem nullus sanctorum Dei legem transgressus est, nec, si transgrediatur, sanctus dici potest. Isti vero in transgressionem dogma inviolabile, tanquam Dei legem, constituerunt, et omnes qui ipsi ea in re non consentiunt, anathematizarunt. Non consentiunt proculdubio sancti, qui in cælo quique in terra sunt, adulterio. Quare perspicuum est eos, soluto Evangelii uno mandato, non solum Evangelium totum evertisse, salutarem Ecclesiæ dispensationem hanc esse synodice definiendo, legemque, quod in ipsis fuit, inviolabilem sciendo, in omni mandato quod violatur, violationem ipsam dispensationem esse, ac nuncupari : verum etiam sanctos non consentientes, quoniam nec Deus consentit, suo judicio anathematizasse.

Ac demum quid pluribus opus est, cum epistola capere non possit ? Perversa et dira opinio in Ecclesiam nostram invecta est. Hæresis ista Mæchianica una cum Evangelii destructione, et canones divinos per illius qui ab eis depositus fuerat, adulterorum copulatoris absolutionem dissolvit. Etenim si Evangelium neglexerunt, otiosum illis fuisset de sacris canonibus esse sollicitos. Hæc igitur cum salutatione paternitati tuæ suggerere necessarium existimaui, ut hæresim esse intelligens, hæresim fugiat, sive hæreticos, ita ut nec cum eis communicet, nec eos in divina liturgia commemoret in religiosissimo monasterio suo : quoniam ingentes minæ a sanctis denuntiatae sunt iis qui cum ea vel cibo tenus participant. Quod si quærat sanctitas tua, quid causæ sit, cur hæc ipsi ante captivitatem non dixerimus, sed et Byzantinorum commemorationem ipsi fecerimus ; hoc habeto, synodum eo tempore nondum coactam fuisse, nec promulgatum adhuc pravum dogma et anathema. Et ante hæc tutum

οικονομία υποκρύπτωσιν ἑαυτούς· ὡς ἔστιν ἀκούειν τοῦ θεοῦ Δαβὶδ κρᾶζοντος· Ἐξαριθμήσομαι αὐτούς, καὶ ὑπὲρ ἄμμου πληθυνθήσονται.

Οὐδὲ γὰρ μικρὸν τι καὶ λαμβάνον τὸ ἀσεβοῦμενον ἀλλὰ καὶ σφόδρα μέγα τε καὶ προφανὲς τοῖς νοῦν ἔχουσι. Τὴν οἰκονομίαν Χριστοῦ, ὡ ἀγιώτατε, τὸ καθ' ἑαυτοὺς ἀνέτρεψαν, τὴν παράδασιν τοῦ Εὐαγγελίου ἐν τῇ μοιχοζευσίᾳ καὶ μοιχείᾳ οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ δογματίσαντες, ὅπ' ἀναθέματι τῶν μὴ οὕτω προσδεχομένων. Τὸ Εὐαγγέλιον διὰ λύσεως τῆς μιᾶς ἐντολῆς διέλυσαν, τὴν λύσιν οἰκονομίαν Θεοῦ ἀποφηνάμενοι. Εἰ γὰρ ὡς γέγραπται· Ὅστις ὅλον τὸν νόμον πληρώσει, πταίσει δὲ ἐν ἐνί, γέγονε πάντων ἐνοχος. Οὗτοι δὲ τὸ πταίσμα, μᾶλλον δὲ τὰ πταίσματα, τοῦ τε μοιχοῦ καὶ τοῦ μοιχοζεύκτου, μοιχοσυνδρόμων τε καὶ ὅλων τῶν μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα θεμένων· οὐ γὰρ οἶδ' ὅτε ἐξ ἀλλήλων χωρισθῇναι τοὺς πράξαντας, καὶ τοὺς συναπαχθέντας· οὐκ ἐνόχους φασιν, ἀλλ' οἰκονόμους Θεοῦ· ἔψευσται ὁ ἀποφηνάμενος ἐνόχους εἶναι· ἄλλοτριοῦνται δὲ καὶ οἱ ἅγιοι τῶν οἰκονόμων Θεοῦ· ὅτι οὐδεὶς ἅγιος τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον παραβέβηκεν, οὐδὲ παραβάσις δύναται καλεῖσθαι ἅγιος. Οἱ δὲ δόγμα ἐν τῇ παραβάσει ἐκθέμενοι ἀπαράβατον ὡς νόμον Θεοῦ, καὶ τοὺς μὴ συναιρουμένους αὐτοῖς ἐν τούτῳ ἀναθεματίζοντες. Οὐ συνάρονται δὲ δηλονότι οἱ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ἅγιοι τῇ μοιχείᾳ. Φανερόν ἄρα ὅτι τῇ λύσει τῆς μιᾶς ἐντολῆς τοῦ Εὐαγγελίου, οὐ μόνον ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον ἀνέτρεψαν, ὁριστάμενοι αὐτὴν συνοδικῶς οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ, θέντες νόμον ἀπαράβατον, τὸ καθ' ἑαυτοὺς, ἐπὶ πάσης ἐντολῆς παραβαινομένης οἰκονομίαν γίνεσθαι τὴν ταύτης παράδασιν, ὁμοῦ τε καὶ ὀνομάζεσθαι· ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς ἁγίους μὴ προστεμένους, ὅτι μὴδὲ Θεὸς κατ' αὐτοὺς, ἀνεθεμάτισαν.

Καὶ ἀπλῶς τί πολλὰ λέγειν, μὴ ἐγχωρούσης τῆς ἐπιστολῆς δέχεσθαι ; Χαλεπὴ κακοδοξία ἔδογματίσθη ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ. Αὕτη ἡ Μοιχειανικὴ αἵρεσις ἅμα τῇ ἀνατροπῇ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοὺς θείους κανόνας διὰ τῆς ἀθωώσεως τοῦ παρ' αὐτῶν καθηρημένου μοιχοζεύκτου διαλύσασα. Εἰ γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον ἠθέτησαν, σχολὴ αὐτοῖς περὶ τῶν ἱερῶν κανόνων φροντίζειν. Ταῦτα οὖν σὺν τῇ προσηγορίᾳ, ἀναγκαῖον ἐνόμισα ὑπομνήσαι τὴν πατρωςύνην σου· ὅπως εἰδῶτα ὅτι αἵρεσις, ψευγὴ τὴν αἵρεσιν, ἤγουν τοὺς αἵρετικούς· τοῖ μὴτε κοινωνεῖν αὐτοῖς, μῆτε ἀναφέρειν ἐν τῇ εὐαγεστάτῃ αὐτῆς μονῇ ἐπὶ τῆς θείας λειτουργίας· ὅτι μέγιστα ἀπειλαὶ κείνται παρὰ τῶν ἁγίων ἐκφωνηθεῖσαι τοῖς συγκαταβαίνουσιν αὐτῇ μέχρι καὶ ἐστιάσεως. Εἰ δὲ λέγῃ ἡ ὁσιώτης σου, πῶς αὕτῃ περὶ τῆς λεηλασίας τοῦτο οὐκ εἴπομεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐμνημονεύομεν τῶν ἐν τῇ Βυζαντίδι· ἐκεῖνο γινωσκέτω· ὅτι οὕτω σύνοδος ἦν, οὐδὲ ἐκφωνητὸν ὑπῆρχε τὸ πονηρὸν δόγμα καὶ ἀνάθεμα. Καὶ περὶ τούτων οὐκ ἦν ἀσφαλὲς ἀποστῆναι τῶν

29 Psal. cxxxviii, 18. 30 Jac. ii, 10.

παρανομούντων τελείως, ἥ τὸ φεύγειν μόνον τὴν ἀποφάνη κοινωνίαν αὐτῶν, οἰκονομία δὲ πρεπούση ἀναφέρειν ἕως καιροῦ.

Ἐπεὶ δὲ ἐξηλθεν εἰς προὔπτον ἡ αἵρετικὴ ἀσέβεια διὰ συνόδου εἰς τοῦμπαρὰν, δεῖ ἄρτι καὶ τὴν σὴν εὐλάβειαν σὺν πᾶσιν ὀρθοδόξοις παρῆρσιάζεσθαι διὰ τοῦ μὴ κοινωνεῖν τοῖς κακοδόξοις, μὴδὲ ἀναφέρειν τινὰ τῶν ἐν τῇ μοιχοσυνόδῳ εὐρεθέντων, ἡ ὁμοφρονούντων αὐτῇ. Καί γε δίκαιον, οἷαι Πάτερ, κατὰ πάντα σε ὄντα φερωνύμως Θεόφιλον, φιλεῖν καὶ ἐν τούτῳ τὸν Θεόν. Ἐχθροὺς γὰρ Θεοῦ ὁ Χρυσόστομος, οὐ μόνον τοὺς αἵρετικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοιοῦτοις κοινωνοῦντας, μεγάλη καὶ πολλῇ τῇ φωνῇ ἀπεφῆναι. Καὶ ἐὰν ἡ σὴ στεβρότης οὐκ ἀσφαλίσται, τίς λοιπὸν σωθήσεται; καὶ ἐὰν ὁ παρῆρσιάζεσθαι δυνάμει Θεοῦ, ὡς ἅγιος, πλὴν τελείας αἰρέσεως, ἄρτι μετὰ τὴν αἵρεσιν ὑποστείληται· πῶς ἕτερος τολμήσει γρύσει; καὶ ἐὰν τὸ μοναδικὸν τάγμα οὐχ ἡγήσεται πάντα σκύβαλα· μοναστήρια λέγω, καὶ πάντα τὰ περὶ αὐτά· πῶς λαϊκὸς καταφρονήσει γυναικὸς, τέκνων, καὶ τῶν ἄλλων;

Διὸ ὑπομιμνήσκω, ὡς ἐλάχιστος ἀδελφὸς καὶ τέκνον, μὴ σιγήσωμεν, ἵνα μὴ κραυγὴ Σοδόμων γενώμεθα· μὴ φεισώμεθα τῶν κάτω, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν τὰ ἄνω· μὴ θώμεν σκάνδαλον τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶ καὶ ἐν τρισὶν ὀρθοδόξοις ὀριζομένη κατὰ τοὺς ἁγίους· ἵνα μὴ τῇ ἀποφάσει τοῦ Κυρίου καταδικασθώμεν. Καὶ οὐ δι' ἑαυτὸν ταῦτα φημι ὁ τάλας· ἐμοὶ γάρ, εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν, καὶ τὸ ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κέρδος καὶ χαρὰ καὶ ζωὴ. Εἴ γε δυναμωθείην ταῖς ἱεραῖς προσευχαῖς ὑμῶν· ἀλλὰ διὰ τὴν ἐν ἡμῖν ἀγάπην ἀρχαίαν καὶ πνευματικὴν, καὶ τὸ κοινὴν συμφέρον. Εἰ γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Κύριος καὶ Δεσπότης ἀπάντων ἑαυτὸν ἀνῆνεγκεν ὑπὲρ πάντων τῶν Θεῶν καὶ Πατρὶ θυσίαν· τί ὀφειλομέν ἡμεῖς, καὶ πόσον οὐ χρεωστούμεν δι' αὐτὸν παθεῖν καὶ ὑπομεῖναι; Καί γε οἱ μονάζοντες καὶ τῇ ἀποταγῇ σταυρωθέντες· οἱ γε ἀληθῶς καὶ οὐκ ἀνόνητος ἀποταξάμενοι· ἐπεὶ μὴ ἀπὸ τοῦ ἔξωθεν σχήματος μόνον ἐστι κρίνειν τὰ πράγματα· πολλοὶ γὰρ οἱ προσωπεῖα ὑποδυόμενοι, καὶ οὐκ ὄντες ὅπερ φαίνονται· ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων δηλονότι τὰ σχήματα. Εἰ οὖν μοναχοὶ εἰσὶ τινες ἐν τοῖς νῦν καιροῖς, δεξιὰ τωσαν ἐπὶ τῶν ἔργων. Ἐργον δὲ μοναχοῦ, μὴδὲ τὸ τυχὸν ἀνέχεσθαι καινοτομεῖσθαι τὸ Εὐαγγέλιον· ἵνα μὴ ὑπόδειγμα τοῖς λαϊκοῖς προτιθέμενοι αἰρέσεως καὶ αἵρετικῆς συγκοινωνίας, τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπωλείας λόγον ὑφέξωσι. Πολύ με ληρολογῆσαι τὴν ὑπόθεσιν ἡ ἄκρα ταπεινοφροσύνη τῆς ἀγισσύνης σου ὡς δεχομένη πεποίηκε. Σὺ δὲ, ὦ Πάτερ, εὐχου καὶ ὑπερεύχου ὑπὲρ σαβροῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐραστοῦ σου ὅτι μάλιστα. Ὁ συμφρουρούμενός μοι ὡσαύτως καὶ παραγορεύει, καὶ δέεται σου τῶν ἱερασιῶν.

Μ'.—*Ναυκρατίῳ τέκνῳ.*

[ῥα'.]

Respondet ad quædam interrogata ac

Πάλιν ἑτέρα σοι φυλαχὴ, τέκνον ἡγαπημένον, ἀλλὰ καὶ πάλιν στήλη μὲν τῶν δυσωνύμων αἵρετι-

non erat discedere penitus a prævaricantibus, vel solummodo apertam illorum communionem refugere. et congruenti dispensatione ad tempus commemorare.

At postquam impietas hæretica per Synodum in apertum nunc erupit, religionem tuam oportet, una cum cæteris orthodoxis, libere agere, nec communicando cum hæreticis, nec ullius nomen commemorando ex iis, qui mœchosynodo adfuerunt, aut qui idem cum ea sentiunt. Et æquum sane est, Pater sancte, ut qui in omnibus, pro ratione nominis tui, Theophilus es, hac etiam in parte Deum ames. Inimicos enim Dei Chrysostomus, non hæreticos solum, sed omnes etiam qui cum illis communicant, magna et clara voce pronuntiavit. Quod nisi constantia tua stabilis permaneat, ecquis demum salvabitur? et, si is qui Dei virtute, ut sanctus, fiduciam præ se tulit ante plenam hæresim, nunc post hæresim ignaviter se gerat; quomodo alius hiscere audebit? et nisi ordo monasticus omnia arbitretur ut stercora; monasteria dico, et cuncta quæ in eis sunt; quomodo laicus uxorem, liberos, et cætera contemnet?

Quamobrem admoneo, ut minimus frater ac filius, nequaquam sileamus, ne clamor Sodomo- rum simus; nequaquam terrenis parcamus, ne cœlestia amittamus; nequaquam scandalum de- mus Ecclesiæ Dei, quam vel tres orthodoxi, sanctorum sententia, constituunt, ne Domini de- creto condemnemur. Neque hæc ego miser mea causa dico: mihi enim, tametsi audax dictum est, vel mori pro veritate lucrum, gaudium et vita, si modo sacris precibus vestris confirmet; sed propter veterem inter nos spirituales dilectionem, et pro communi utilitate. Etenim si Dei Filius Dominus ac dominator universorum seipsum obtulit pro om- nibus Deo et Patri hostiam, quid debemus nos, et quantum pro eo perpeti ac perferre nos æquum est, monachos præsertim et renuntiatione ipsa crucifixos? si modo revera et non incassum renun- tiavimus: quandoquidem non ab externa solum specie dijudicari res debent; multi enim personas induunt, nec sunt id quod videntur esse: sed ab operibus ipsis species externa. Si ergo monachi ulli sunt his temporibus, factis ostendant. Monachi autem munus est, ut nec tantillum in Evangelio in- novari sinat, ne exemplum laicis hæreseos atque hæreticæ communionis præbentes, rationem reddant de illorum perditione. Pluribus me nugari, et argu- mentum hoc persequi, coegit summa humilitas sanctitatis tuæ, ut quæ id minime improbat. Tu vero ora, Pater, et deprecare pro imbecillo et peccatore, sed qui te revera plurimum amat. Concaptivus meus similiter et te salutet, et preces tuas expo- scit.

XL.—*Ναυκρατίῳ filio.*

præcipue de baptismo hæreticorum.

Alter tibi iterum carcer, dilecte fili; sed et in- famiæ rursus nota infausti nominis hæreticis; tibi

vero incrementum præmiorum honorumque celestium. Quocirca pro illis quidem gemere ac flere mihi suppetit, pro te autem lætari et gratias agere. Annon acceptius sit, te, iterata custodia, factum esse velut aurum in fornace bis expurgatum? Ergo firmas radices age, puer sancte, teque auctori Domino purum et probum in omnibus exhibe, vas utile prorsus, ad omne opus bonum paratus. Magno itaque fer animo custodem alterum qui tibi præter morem datus est. Non enim præpositum vel sacerdotem dixerim: siquidem nullus Dei minister, saltem monachus, militariibus officiis ministraret, sed neque cum sic ministrante communicaret. Cæterum renuntia mihi quomodo te tractet: commodiorem enim esse puto, quam prior fuit. Sive autem hoc modo se res habet, sive aliter, tu tamen, fili mi, forti sis animo: quæ tristia sunt, spei bonæ gaudio allevans: et ex solitudine quærens et comparans tibi æquanimitatem, dum ad Deum unum, qui te intuetur, oculos animumque convertis: cogitationes sursum, quæ a zizaniorum satore identidem injiciuntur, despiciens ac dispellens. Quæ autem a me postulasti, ut de hæresibus et baptismis sigillatim responderem; ea epistolæ modum excedunt: ac supervacaneum est rursus recensere quæ divinus Epiphanius invenit, atque ita conscripsit ut nemo ex Patribus melius. Lege igitur sacrum de istis ejus librum, et quæ scire desideras, illic cognosces. Hunc autem tibi in manus tradet egregius Euprepius.

De baptismis porro brevius respondebo. Trifariam hæc commentatio dividitur. Baptizantur enim Marcionistæ, Tascodrugitæ, Manichæi, et qui ejusdem ordinis usque ad Melchisedechianos, hæreses numero viginti quinque. Inunguntur autem sacro chrismate Tessaresdecatitæ, Novatiani, Ariani, Macedoniani, Apollinaristæ, simul quinque. Qui vero neque baptizantur, neque inunguntur, sed solummodo hæresim tum propriam, tum omnem aliam anathematizant, Meletiani, Nestoriani, Eutychianistæ, et qui, usque ad hæresim quæ istic est, sunt ordinis ejusdem, haud numerati a me modo, eo quod Acephali sint multiplices, tum etiam ne excreseat epistola. Quod autem dixisti, caronem minime distinguere, sed definitive pronuntiare, eos qui ab hæreticis ordinati aut baptizati sunt, nec clericos esse posse, nec fideles: illud cogita quod apostolicus canon hæreticos illos dicit, qui in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti non sunt baptizati nec baptizant. Istud porro magni quoque Basilii voce divina docemur. Ait enim hæreses esse eas quæ penitus abruptæ sunt, et circa ipsam fidem alienatæ: schismata vero, eos qui propter causas aliquas ecclesiasticas et quæstiones quibus remedium adhiberi potest, inter se dissident: parasynagogas autem, congregationes quæ a contuma-

κων· σοι δὲ προσθήκη θάλων τε καὶ ἐπαίνων οὐρανίων. Διὰ τοῦτο ὑπὲρ μὲν ἐκείνων τὸ στένειν μοι καὶ θαυρύνειν· ὑπὲρ δὲ σοῦ, τὸ χαίρειν καὶ εὐχαριστεῖν. Ἡ οὐχὶ δοκιμώτερόν ἐστι σε γενέσθαι τῇ μεταφρουρήσει, καθάπερ χρυσὸν διπυρούμενον ὑπὸ χωνέας; Εὐριζωθεὶς οὖν, ὡς ἐρᾷ πατὴρ, καὶ ὁφείλης τῷ Δεσπότην Κυρίῳ ἐν πάσι καθαρὸς καὶ ἀκίδηλος, σκευὸς ὄντως εὐχρηστον, κατηρτισμένος πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. Φέρε οὖν μακροθυμία τὸ ἀγῆδες τοῦ δευτέρου φύλακός σου· οὐ γὰρ ἡγουμένου, οὐδὲ ἰερέως λέγοιμι· οὐδεις γὰρ Θεοῦ λειτουργὸς καὶ γε μοναστῆς, στρατιωτικοῖς ἔργοις ὑπουργήσειεν, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῷ οὕτως ὑπουργοῦντι κοινωνήσεις. Πλὴν δῆλός μοι ὅπως σε κρατεῖ. Δοκῶ γὰρ διαφορώτερον εἶναι τοῦ προτέρου. Ἄλλ' εἰ γε οὕτως, ἢ ἐτέρως· οὐ δὲ ὁμῶς, τέκνον μου, στήθι γενναίως· εὐμαρτίζων τὰ λυπηρὰ τῇ τῶν ἐλπίδων περιχαρείᾳ, καὶ κατακτώμενος ἐαυτῷ τὴν μόνωσιν, ἀπαθείας εὐρεσιν· διὰ τῆς ἐπὶ μόνον τὸν ὁρῶντά σε Θεὸν ἀποδιέφους τε καὶ σθένους· σκυβαλλίζων καὶ λιχιμίζων τοὺς ἐπεισαγομένους ἀχυρώδεις λογισμοὺς παρὰ τοῦ τῶν ζιζανίων σπορέως ἐκάστοτε. Ἐὰ δὲ ἐπεζητήσας ἀποκριθῆναι με περὶ τε τῶν αἱρέσεων καὶ βαπτισμάτων κατ' ἔπος, ἐπιστολῇς ὑπερβαίνει μέτρον· καὶ πάλιν περιττολογεῖν ἐστι ταῦτα ἀφηγεῖσθαι, ἃ ὁ θεοφόρος Ἐπιφάνιος ἐξεῦρε καὶ διέγραψεν ὡς οὐδεὶς τῶν Πατέρων. Ἐντυχε οὖν τῇ περὶ αὐτῶν ἱερᾷ αὐτοῦ βιβλίῳ, κάκεισε διαγνώσεως ἃ μαθεῖν ἐπίεσαι. Παράσχοι δὲ αὐτὴν ἐν χερσὶ σου ὁ καλὸς Εὐπρεπιανός.

Τὸ δὲ τῶν βαπτιζομένων συντομώτερον ἀποκριθῆσθαι. Τριχῇ διήρεται τὸ θεώρημα. Βαπτίζονται μὲν γὰρ Μαρκιονισταί, Τασκοδρουγῖται (1), Μανιχαῖται· καὶ οἱ σύστοιχοι αὐτῶν ὁμοῦ ἕως τῶν Μελχισεδεκιτῶν, αἱρέσεις εἰκοσι πέντε. Χρίονται δὲ τῷ ἁγίῳ μύρῳ Τεσσαρεσκαίδεκαῖται, Ναυατιανοί, Ἀρειανοί, Μακεδονιανοί, Ἀπολιναρῖσταί, ὁμοῦ πέντε. Οἱ δὲ μῆτε βαπτιζόμενοι, μῆτε χρίόμενοι, ἀλλὰ μόνον ἀναθεματίζοντες τὴν ἰδίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην αἵρεσιν, Μελετιανοί, Νεστοριανοί, Εὐτυχιανισταί, καὶ οἱ τούτων ὁμόστοιχοι, μέχρι τῆς δεῦρο αἱρέσεως, τῷ ἀριθμῷ οὐχ ὑποβαλλόμενοι μοι κατὰ τὸ παρόν· διὰ τὸ πολυσχιδὲς τῶν Ἀκεφάλων, καὶ τὸ ὑπερτενὲς τῆς ἐπιστολῆς. Τὸ δὲ εἰρηκέναι σε, μὴ διακρίναι τὸν κανόνα, ἀλλ' ὀριστικῶς ἀποφάναι, τοὺς ἀπὸ αἱρετικῶν χειροτονηθέντας, ἢ βαπτισθέντας, οὔτε κληρικοὺς εἶναι δυνατόν, οὔτε πιστοὺς· ἐκεῖνο λογιζέω· ὅτι αἱρετικὸς ὁ ἀποστολικὸς κανὼν ἐκείνους ἔφη, τοὺς μὴ εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος βαπτισθέντας καὶ βαπτίζοντας. Καὶ τοῦτο ἐκ θέας φωνῆς τοῦ μεγάλου Βασιλείου διδασκόμεθα. Φησὶ γάρ, αἱρέσεις μὲν τὰς παντελῶς ἀπερρήγμενας, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν πίστιν ἡλλοτριωμένας· σχίσματα δὲ τοὺς δι' αἰτίας τινὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ ζητήματα λάσπια πρὸς ἀλλήλους διενεχθέντας· παρασυναγωγὰς δὲ, τὰς συνάξεις τὰς

NOTE.

(1) Apud Epiphanium, hæresi 47, Τασκοδρουγίται.

παρὰ τῶν ἀνυποτάκτων πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων, παρὰ τῶν ἀπαιδευτῶν λαῶν γινομένης· Καὶ τοῦ μὲν πρώτου αὐτὸς ἐπιφέρει· ἐν παράδειγμα, φησὶ πρὸς τὸν ἅγιον Ἀμφιλόχιον· « Τίνα οὖν λόγον ἔχει τὸ τῶν Πεπουζηνῶν βάπτισμα ἐγκριθῆναι τῶν βαπτιζόντων ἐπὶ Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Μοντανὸν ἢ Ἰπρίσκιλλαν; Οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν οἱ εἰς τὰ μὴ δεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες. » Τούτους οὖν καὶ τοὺς κατ' αὐτοὺς, ὁ κανὼν καὶ οἱ Πατέρες, ὡς φησὶν ὁ θεὸς Βασίλειος, αἰρετικοὺς ὠνόμασαν. Τοῦ δὲ δευτέρου παράδειγμα πάλιν φησὶν ὁ ἅγιος Βασίλειος· « Οἱ Καθαροὶ καὶ αὐτοὶ τῶν ἀπεχισμένων εἰσὶν. »

Εἰ δὲ φαίης· Καὶ πῶς λέγονται αἰρετικοὶ καὶ οὗτοι καὶ πάντες οἱ μεταγενέστεροι; τοῦτο λέγομεν καὶ νοοῦμεν· οἱ μὲν πρώτοι κυρίως αἰρετικοὶ, διὰ τὸ εἰς αὐτὸ τὸ καίριον τῆς τριαδικῆς ἡμῶν πίστεως ἡσθεκέναι. Οἱ δὲ δεύτεροι κατὰ κατάχρησιν, καὶ ὡς ἐκ τῶν πρώτων παραγόμενοι· ὁμολογοῦντες δ' ὁμῶς εἰς Τριάδα καὶ πιστεύειν καὶ βαπτίζειν ἐν ἰδιώματι οἰκείῃ τῆς ἐκείτης ὑποστάσεως, καὶ οὐχὶ μίαν τῶν τριῶν ὑπαρχούσης· καὶ ἐν ἄλλοις ἡρέτιζον. Τοῦ τρίτου παράδειγμα, αὐτὸς ὁ ἅγιος πάλιν φησὶ, οἷον εἰ τις ἐν πταίσματι ἔξετασθεὶς, ἐπεσκέθῃ τῆς λειτουργίας, καὶ μὴ ὑπέκυψε τοῖς κανόνι· ἀλλ' ἑαυτῇ ἐξεδίκησε τὴν προεδρίαν καὶ τὴν λειτουργίαν. Καὶ γε ὡς οἱ δεύτεροι ὁμῶνυμοι τοῖς πρώτοις, οὕτω καὶ οἱ τρίτοι ὁμῶνυμοι τοῖς δευτέροις. Ἀμελεῖ τοὺς Μελετιανοὺς σχισματικοὺς οἱ πάλαι καλοῦσι, Μελετίῳ τῷ σχισματικῷ συναπαχθέντας, καὶ τοι μὴ ὄντας κακοδόξους. Ἀναθεματίζοντες γὰρ τὸ ἴδιον σχίσμα, ὡς φασὶ, δεδεγμένοι εἰς τὴν καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἔοικε δὲ σειρὰ τις εἶναι δαιμονόπλοκος ἢ καθόλου αἵρεσις, ἑτέρα τῆς ἑτέρας ἐχομένη, καὶ ὡς ἐκ κορυφῆς μίαν ἐξηρητημένον ἀπασῶν τῆς ἀσεθείας καὶ ἀθείας· καὶ ἐπερωνυμία, καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ πωστότητι, καὶ ποιότητι, καὶ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ διαφέρουσιν. Ἐπεὶ μὴδ' ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα, ἐν μόνον μέλος, ἀλλὰ καὶ πολλὰ· καὶ διάφοροι αἱ τούτων πρὸς ἄλληλα ἐνεργεῖαι, δυνάμεις, ἰδιότητες, θέσεις τε καὶ τιμαί.

Περὶ τῶν ἐτέρων σου ἐρωτήσεων· ἡ πρώτη περὶ πρεσβυτέρου τοῦ ὀρθοδοξοῦντος, ἀλλ' ὁμῶς μνημονεύοντος φόβῳ διωγμοῦ τὸν αἰρετικὸν ἐπίσκοπον, προσηκρίθην σοι· πλὴν καὶ αὖθις· εἰ μὴ συλλειτουργεῖ αἰρετικῷ, καὶ εἰ μὴ μεταδίδῃ τοῖς τοιούτοις, δεκτέον τὸν τοιοῦτον εἰς συνεστίασιν, καὶ ψαλμωδίαν, καὶ εὐλογίαν βρωμάτων, καὶ τοῦτο κατ' οἰκονομίαν, οὐ μὲν τοι εἰς θεῖαν μετάληψιν. Δεῖ δὲ ἐπερωτᾶν τῆς αἰρέσεως κρατούσης πάντως· ὁμολογίαν δὲ δεχομένους ἀρκεῖσθαι, οὐκ οἶδα εἰ μὴ προδήλως ψευδολόγος αὕτη. Τὸ γὰρ φαίην σε διδάσκεισθαι ἡμᾶς παρὰ τῶν Πατέρων, μὴ ἐπερωτᾶν, περὶ καιροῦ οὐ μὴ ἔστιν αἵρεσις μαινομένη· καὶ περὶ τῶν μὴ προδήλως κατεγνωσμένων. Τοιοῦτον δὲ πρεσβύτερον, σπάνιον εὐρεῖν νῦν μὴ μινύμενον καὶ συγκοινωνοῦντα αἰρετικοῖς.

¹¹ Can. 1.

A cibus presbyteris vel episcopis, vel a populis imperitis sunt. Ac primi quidem generis exemplum unum ipse afferens, ad sanctum Amphilochium scribit¹¹· « Quenam igitur ratio est ut Pepuzenorum baptisma esse judicetur, qui baptizant in Patrem, et Filium, et Montanum vel Priscillam? Neque enim baptizati sunt, qui in ea quæ nobis non sunt tradita, baptizati sunt. » Hos ergo et qui ipsis adherent, canon et Patres, ut divinus Basilus ait, nominarunt hæreticos. Rursus secundi generis exemplum profert sanctus Basilus· « Cathari sunt et ipsi inter eos qui abscissi sunt. »

Quod si dicas· Et quomodo hi quoque, et posteriores omnes, hæretici dicuntur? Hoc dicimus, et intelligimus; primos quidem proprie dici hæreticos, eo quod impietatem exeruerunt in id quod nostræ de Trinitate fidei præcipuum est: secundos vero abusive, et tanquam a primis derivatos, qui tamen confitebantur se in Trinitatem et credere et baptizare, in proprietate singulari personæ cujusque, non autem quæ una in tribus existat: licet in aliis rebus hæreticum aliquid assererent. Terti generis exemplum rursus idem sanctus dicit: velut si quis criminis convictus, a sacro ministerio suspensus sit, et canonibus non cedat, sed primam sibi sedem et ministerium vindicet. Atque ut idem cum primis nomen sortiti sunt secundi; ita etiam tertii cum secundis. Certe Meletianos; quos Meletius schismaticus abduxerat; antiqui appellant schismaticos, quamvis non essent cacodoxi. Proprium enim schisma, ut aiunt, anathematizantes, ab Ecclesia catholica suscepti sunt. Videtur autem hæresis, in universum catena quædam esse a dæmone contexta, altera alteri connexa, cunctisque tanquam ab uno impietatis capite appensis: quantumvis diversitate nominum, et tempore, et loco, et quantitate, et qualitate, et potentia, et actu differant: quandoquidem nec unum idemque corpus membrum est unum solum, sed multa; diversique sunt horum inter se actus, facultates, proprietates, situsque et honores.

Quod spectat cæteras interrogationes tuas; ad primam, de presbytero orthodoxo quidem, sed tamen qui persecutionis metu hæreticum episcopum commemorat, jam ante respondi tibi; sed et nunc iterum: Si cum hæretico non sacrificet, nec talibus impertiat; recipiendum hunc esse ad convictum, et psalmodiam, et benedictionem escarum, idque per dispensationem, non autem ad divinam participationem. Interrogare prorsus oportet, hæresi dominante; confessione autem suscepta, acquiescere, nisi perspicue sit falsa. Hoc enim a Patribus doceri nos dixerim; non interrogandum quo tempore non grassatur hæresis, nec de iis qui non sunt manifeste damnati. Hujusmodi autem presbyterum reperire nunc rarum est, qui non commisceatur et communicet cum hæreticis.

Secunda, de Christi famulo, qui ad oratorium A suum advocat, ut pervigilium celebretur: utrum in eo sacra obire, et cum quibus oporteat. Mos gerendus est, et eundem utique, et una psallendum, si orthodoxus est qui advocat et qui psallunt, caventes utrique ne cum hæreticis communicent. Quin et sacra in oratorio peragenda, si affirmet qui obtinet, nondum in eo hæreticum ministrasse. Jam enim dictum est, necessario de omnibus, ob furem hæresim, sciscitantum.

Tertia; si quis ab aliquo Ecclesiam susceperit orthodoxus, moris autem sit semel aut iterum quotannis in ea congregari populum, ac hæretici nomen in liturgia memorari: necessario quidem permittendum est ut ibi psallatur, non autem ut liturgia celebretur; quod si obtineri potest ut mos ille rescindatur, etiam liturgia obeunda.

Quarta; si sit Ecclesia in qua sacrificans hæreticum commemoret, habeatque orthodoxus sacrificatorium sanctificatum in sindone vel in asseribus; an convenit illud in eadem poni Ecclesia, non presente illo qui commemorat, in eoque sacrificare orthodoxum? Non convenit; sed potius, ex necessitate, in communi domo, delecto quopiam mundiore loco.

Quinta; si contingat in itinere orthodoxum vocari a sacerdote quopiam vel laico ad convivium, et tempus sit psalmodiæ; quomodo licet interesse? Dixi, et iterum dico; hæresi obtinente, nec disturbata per Synodum orthodoxam, necesse est interrogare tum in divina participatione, tum in communi convictu: nec ullum ad hæc tempus intempestivum est, nec pudori locus. Ergo ut panem quis simpliciter accipiat a quocunque, interrogatio necessaria non est; neque ut apud illum convivari, seorsim fortasse, et dormire liceat, si ante convictus non est hæresis aut nequitia. De cæteris autem necessario interrogandum.

Sexta; utrum in decursu itineris liceat orthodoxo, si Ecclesiam vico vel urbi vicinam offenderit, ibi orare, aut etiam, dum laicorum tectis uti vitat, in ea diversari? Et orandum in illa, et divertendum, si sola sit: sed et in laici ædibus vel sacerdotis, urgente, ut dictum est, horæ necessitate, indifferens est manere, privatimque cibum sumere, absque interrogatione, et quæ usui sunt accipere; si modo ei qui excipitur, perspectum non sit, ut dixi, impie vel contra leges vivere eum qui excipit. Extra necessitatem vero, non est bonum temere ista, quæ dicta sunt, admittere; sed sciscitari et apud orthodoxum divertere, et ab illo commeatum, si opus est, accipere. Sic enim per sanctos suos præcepit Dominus. Presbytero et præposito recte respondisti, prohibitos esse a ministerio eos qui nunc ordinati sunt ab eo qui repertus est, etiamsi ipse diceret: Male acta est synodus, et periiimus. Cur enim, cum fateatur, non fugit exitium, subducens se ab hæresi, ut apud Deum maneat episcopus? ac statim acceptabiles erunt ejus ordinationes. Aut cur,

Ἡ δευτέρα· περὶ φιλοχρίστου προσκαλουμένου εἰς τὸ εὐκτήριον αὐτοῦ ποιῆσαι παννυχίδα· καὶ εἰ δεῖ ἐν αὐτῷ λειτουργῆσαι· καὶ μεθ' ὧν χρῆ. Ὑπακουστέον, καὶ ἰτέον, καὶ συμφυλάτεον δηλονότι εἰ ὁρθόδοξος ὁ προσκαλούμενος καὶ οἱ φυλάττοντες, φυλάττονται ἀμφοτέρω τῆς τῶν αἰρετικῶν κοινωνίας. Καὶ μὴν καὶ λειτουργῆτε ἐν τῷ εὐκτήριῳ, εἰ γὰρ ὁμολογίῃ ὁ κατέχων, μηκέτι ὑπὸ αἰρετικοῦ αὐτὸ λειτουργεῖσθαι. Προεῖρηται γὰρ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ ἐπερωτᾶν ἐν πᾶσι διὰ τὴν λυτῶσαν αἵρεσιν.

Ἡ τρίτη· εἰ λάβοι τις παρὰ τινος Ἐκκλησίαν ὁρθόδοξον, ἔστι δὲ συνήθεια τοῦ κατ' ἐνιαυτὸν ἀπαγεῖν δις συνηθροῖσθαι ἐν αὐτῇ λαὸν, καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἀναφέρεισθαι τὸν αἰρετικόν· τοῦ μὲν ψάλλειν ἐκείσε κατὰ ἀνάγκην συγχωρητέον· λειτουργεῖν δὲ οὐ. Εἰ δὲ δυνατόν διακοπήναι τὴν συνήθειαν, καὶ λειτουργῆτεον.

Ἡ τετάρτη· εἰ Ἐκκλησία ἐστὶν ἐφ' ἣ ὁ λειτουργῶν ἀναφέρει τὸν αἰρετικόν· ἔχει δὲ ὁ ὁρθόδοξος θυσιαστήριον καθγιασμένον ἐν σινδόνι, ἢ ἐν σανίσι· προσήκει αὐτὸ τεθῆναι ἐν τῇ αὐτῇ Ἐκκλησίᾳ, μὴ παρόντος τοῦ ἀναφέροντος, καὶ ἐν αὐτῷ συλλειτουργῆσαι τὸν ὁρθόδοξον; οὐ προσήκει, ἀλλὰ μᾶλλον κατ' ἀνάγκην ἐν κοινῷ οἴκῳ, ἐκλεγεμένῳ τινὶ καθαρωτέρῳ τόπῳ.

Ἡ πέμπτη· εἰ καθ' ὅδον τύχοι ὁρθόδοξον ὑπὸ τινος ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ προσκληθῆναι εἰς συνεστίαν· εἴη δὲ καιρὸς ψαλμωδίας· πῶς ἔστι διαγενέσθαι; εἶπον, καὶ πάλιν λέγω· αἰρέσεως ἐπικρατούσης, καὶ μὴ καταβληθείσης δι' ὁρθόδοξον συνόδου, ἀναγκαῖον τὸ διερωτᾶν, ἐπὶ τε τῆς θέας μεταλήψεως, καὶ κοινῆς ἐστίασεως· καὶ οὐδεὶς καιρὸς πρὸς ταῦτα αἰδοῦς καὶ ἁωρίας. Λαθεῖν μὲν γὰρ ἄρτον ἀπλῶς παρὰ τοῦ τυχόντος, οὐκ ἀναγκαῖον εἰς ἐρώτησιν· καὶ παρ' αὐτῷ ἐστιαθῆναι, καταμόνας τυχόν, καὶ κοιτασθῆναι, εἰ μὴτε προεγνωσμένος ἐστὶν ἐν αἵρεσει ἢ κακίᾳ. Περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐξ ἀνάγκης ἐρωτητέον.

Ἡ ἕκτη· εἰ κατὰ πάροδον εὐρόντα ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν πλησιάζουσιν κώμη ἢ πόλις, δέον αὐτὸν εὐξασθαι ἐκεῖ, ἢ καὶ καταλῦσαι, φεύγοντα ὑφέστιον γενέσθαι λαϊκοῖς; Καὶ εὐκτέον, καὶ καταλυτέον, εἴγε μόνῃ ἐστὶν· ἀλλὰ καὶ εἰς οἶκον λαϊκοῦ, ἢ ἱερωμένου, ὡς εἴρηται κατεπειγούσης ἀναγκαίας ὥρας, ἀδιάφορόν ἐστι μέναι, καὶ ἐστιαθῆναι καθ' ἑαυτὸν, ἀνευ ἐρωτήσεως· καὶ λαθεῖν τὰ πρὸς χρεῖαν· εἴγε, ὡς εἶπον, μὴ εἴη ὁ ὑποδεχόμενος προεγνωσμένος τῷ ὑποδεχθέντι ἀσεδῶν ἢ ἀνόμιμος. Πλὴν δὲ ἀνάγκης, οὐ καλὸν ὡς ἔτυχε τὰ προῤῥηθέντα καταδέξασθαι· ἀλλ' ἐρωτᾶν, καὶ παρὰ τῷ ὁρθόδοξῳ καταλῦειν· καὶ εἰ χρεῖα, παρ' αὐτοῦ ἐφόδια αἶρειν· οὕτω γὰρ ὁ Κύριος ἐντέλλεται διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Τῷ πρεσβυτέρῳ καὶ ἡγουμένῳ καλῶς ἀπεκρίθης, εἰρηθῆναι τῆς λειτουργίας τοὺς νυνὶ χειροτονηθέντας ὑπὸ τοῦ εὐρεθέντος, λέγοντος δὲ ὅμως, ὅτι κακῶς ἐγένετο ἡ σύνοδος, καὶ ἀπολώλαμεν. Διὰ τί γὰρ ὁμολογῶν οὐ φεύγει τὴν ἀπώλειαν, διστάλλων ἑαυτὸν τῆς αἵρέσεως, ἵνα μένη παρὰ Θεοῦ ἐπίσκοπος; καὶ εἰσὶν αὐτοῦ δικάται αἱ χειροτονίαι αὐτίκα. Ἡ δὲ τί προκεί-

μένης τῆς αἵρέσεως, εἰς χειροτονίαν ὁ ἡγοούμενος Ἀ
προήγαγε τοὺς ἀδελφοὺς αἱρετικὴν; ἂν οὖν ὁ χειρο-
τονήσας ὠρθοῖται, ἦν αὐτοῖς εὐθὺς ἱεραουργεῖν· ὅντος
δὲ ἐν τῇ αἵρεσει διὰ τοῦ ἀναφέρειν αὐτὸν αἱρετικὸν,
κἂν τὸ φρόνημα λέγοι ἔχειν ὕγιες· οὐχ οἶόν τε οὗς
χειροτονεῖ τῇ ἀληθείᾳ εἶναι λειτουργοὺς Θεοῦ. Εἰ δὲ
πνεῦμα ζήλου Θεοῦ ἀνῆλθεν ἐν τῷ καθηγούμενῳ, καὶ
προθυμεῖται ὁμολογίας στέφανον ἀναδήσασθαι· μὴδὲ
λειτουργεῖτω ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἐνθρονιασθείσῃ ἐκκλη-
σίᾳ· μῆτε ἀναφερῆτω αὐτὸν ὡς ἐπίσκοπον. Καὶ
μακάριος οὗτος, πολλῶν καὶ ἄλλων παράδειγμα
σωτηρίας γενόμενος.

Τεθέντος δὲ θυσιαστηρίου ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ,
οὐδὲν τὸ κωλύον λειτουργεῖν ἐκείσε. Ὁ δὲ με ἔλαθεν
ἀνωτέρω σημάναι, μνησθήσομαι ἐνταῦθα· ὅτι,
ἐπειδὴ λέγει ὁ ἅγιος Βασίλειος περὶ τῶν ἐν παρα-
B συναγωγῇ γενομένων τάδε, ὥστε πολλάκις καὶ τοὺς
ἐν βαθμῷ συναπελθόντας τοῖς ἀνοποτάκτοις, ἐπεὶ δ'
ἂν μεταμεληθῶσιν, εἰς τὴν αὐτὴν παραδέχεσθαι τά-
ξιν· μὴ οἰέσθω σου ἡ εὐλάβεια ἐναντιοῦσθαι τὸν
λόγον τῷ ἀποστολικῷ κανόνι· λέγοντι· «Εἰ τις κα-
θηγημένῳ κληρικῷ ὢν ὡς κληρικῷ συνευξεται,
καθαίρεισθω καὶ αὐτός.» Ἀλλὰ νομίζεται, ὅτι, ὡς
διεκρίθη παρὰ τῶν Πατέρων, τίνες εἰεν αἵρέσεις
πρὸς σχίσματα· οὕτως διακρίνεται δηλονότι κατὰ
τὴν ἀκόλουθον ἐννοιαν, τίς ἐστὶν ὁ ἀπαραιτήτως
καθαίρων κανὼν τὸν καθηγημένῳ συνευξάμενον,
παρὰ τὸν ἐν παρασυναγωγῇ γενομένον· ὅτι ὁ μὲν
εἰδὼς ὅτι ὁμολογουμένως καθηγημένῳ συνευχεται,
εἰκότως αὐτίκα καθαίρεται, ἀδιαφόρως ἐνεχθεὶς, καὶ
C μὴ προσεσχηκὼς τῷ κανόνι· ὁ δὲ, ὡς οὐκ οἰόμενος
εἶναι καθηγημένον, ᾧ συναπήχθη μετὰ πλῆθους,
ἐπ' ἂν, φησὶ, μεταμεληθῇ, εἰς τὴν αὐτὴν παραδέ-
δεκται τάξιν. Πρόσκειται δὲ καὶ τοῦτο πολλάκις ἐν
τῷ λόγῳ τοῦ ἁγίου· ὥστε ἐστὶ καὶ μεταμελόμενος,
μὴ εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν παραδεχθῆναι. Καὶ οὗτος
μὲν ὁ λόγος ἐνδεχομένως ἐκδεδόται. Ὁ δὲ ἀποστολι-
κὸς κανὼν ἀναγκαίως καὶ ἀπαραιτήτως. Ὅτι ὁ
ψευδώνυμος Χριστοφόρος πάλιν εἰς τὸ ἴδιον ἐξέγραμα
ὑπέστρεψεν, οὐδ' ὅλως ἐθαύμασα, εἰδὼς αὐτοῦ τὸ
ἄστατον καὶ ἀπαγές. Ὅτι δὲ ὁ Κληδόκιος ὑπὲρ ἀλη-
θείας μίαν μόνην ἡμέραν ἤνεγκε φυλακὴν καὶ πληγὰς
παρὰ τῶν ἀσεβῶν, πάνυ ἐξέστην. Ὅστε εἰ ἔως τοῦ
νῦν ἐπιμένει δυνάμει Θεοῦ, μὴ ἀεργὸν γένηται σοί
τε καὶ ἄλλοις ἀδελφοῖς, ὁρέγειν αὐτῷ χεῖρα, εἴπερ
D οἶόν τε. Περὶ δὲ τῶν προειρημένων, βαπτίζομένων
λέγω χρομένων τε τῷ ἁγίῳ μύρῳ, καὶ ἀναθεματι-
ζόντων τὴν αἵρεσιν· οὐχ ὡς ὁ θεὸς Ἐπιφάνιος τέ-
ταχε καὶ ἠρίθμωσε, τὰς αἵρέσεις γέγραφα. Ἀλλ' ὡς
εὖρον παρασημειώσιν τινος τῶν ἀρχαιότερων φιλο-
πόνου ἀνδρὸς, καὶ ἐκ τῆς ἐν Βυζαντίῃ Ἐκκλησίας
τὴν ἐκ βιβλίων ἐρευνᾶν καὶ εὖρεσιν ποιησαμένου.
Ὁ ἀδελφὸς Γρηγόριος γνησίως προσαγορεύει.

ΜΑ'. — Σιλβανῷ καὶ Εὐρεπιανῷ τέκνοις.
[ροκδ'].

Arcanam per epistolas scribendi rationem tradit.

Ἐπειδὴ ζητῶ μαθηθεῖν περὶ τῶν ἀδελφῶν, τέχνα,

Can. 11. ²² Ad Amphilochium, can. 32, 51.

A prostante haeresi, ad ordinationem haeticam fra-
tres produxit praepositus? Si ergo is qui ordinavit
recte fecit, ministrare statim potuerunt: sed cum sit
haeticus, eo quod haeticum ipse commemorat,
tametsi sanum se habere sensum dicat, non possunt
quos ordinat in veris Dei ministris censer. Quod
si spiritus zeli divini exarsit in praeposito, et con-
fessionis coronam adipisci studet; nec sacra obeat
in ecclesia in qua ille praesidet, neque illum tan-
quam episcopum commemoret. Et beatus hic qui
aliis quoque multis exemplo ad salutem fuerit.

Posito autem in ecclesia illa sacrificatorio, nihil
est quod illic ministrare prohibeat. Quod autem
superius monere excidit, suggeram hoc loco, ne,
cum de iis qui in parasynagoga fuerunt dicit sanctus
Basilius, saepenumero etiam illos qui in gradu sunt,
si postquam contumaces sectati sunt, resipiscant,
in eundem ordinem recipi; existimet prudentia
tua, repugnare haec verba Canonis apostolico dicen-
ti ²²: «Si quis clericus cum deposito tanquam clo-
rico oraverit, deponatur et ipse.» Sed putet, quem-
admodum distinctum est a Patribus, quo differant
haereses a schismatibus; sic utique consentanea
intelligentia distinctum esse, quis sit canon, qui
cum deposito orantem, inexorabiliter deponit prae
eo qui parasynagogae interfuit: eo quod ille quidem
sciens orare secum eum, quem depositum esse pal-
lam est, merito statim deponitur, ut qui absque
discrimine egit, et canon minime obtinuerat: hic
vero, ut qui non putavit depositum fuisse illum
ad quem cum multitudine abreptus fuit, postquam,
inquit, resipuit, eundem in gradum est receptus.
Hoc quoque in sancti verbis frequenter additur,
eundem in gradum non recipi ²². Atque hic quidem
sermo contingenter enuntiatur. Canon autem apo-
stolicus necessario et inexorabiliter. Quod Christo-
phorus falsum nomen habens, ad proprium vomitum
reversus sit, miratus plane non sum; perspectam
habens ejus instabilitatem et inconstantiam. Quod
vero Cleodnius unica tantum die pro veritate
custodiam et plagas ab impiis pertulit, vehementer
obstupui. Quare si huc usque perseveravit Dei vir-
tute, otiosum non fuerit, te et alios fratres opem
illi ferre, si fas est. Quod ad eos porro spectat de
quibus dixi, qui baptizantur scilicet, sanctoque
chrismate unguntur, et haeresim anathematizant,
non uti divinus Epiphanius disposuit et enumeravit,
haereses descripsi; sed sicut in antiquioris cujusdam
studiosi viri commentario inveni, qui ex Byzantinae
Ecclesiae libris indagarat et eruerat. Frater Grego-
rius sincere salutat.

XLI. — Silvano et Euprepiano filiis.

Quoniam de fratribus scire aveo, filii, et ipsi de

illis frequenter significare vultis ; consultum fore duxi, simulque brevius et occultius, ex elementis seu viginti quatuor litteris illos designari, ut sit nimirum.

- α. Patris nostri.
- β. Archiepiscopi.
- γ. Calogeri.
- δ. Athanasii.
- ε. Barsanuphii.
- ζ. Nicolai.
- η. Sophronii.
- θ. Euthymii.
- ι. Joannicii.
- κ. Domitiani.
- λ. Oeconomii.
- μ. Arsenii.
- ν. Acacii.
- ξ. Meletii.
- ο. Luciani.
- π. Epiphanii.
- ρ. Letoe.
- σ. Basilii.
- τ. Euschemonis.
- υ. Silvani.
- φ. Euprepiani.
- χ. Gregorii.
- ψ. Eustathii.
- ω. Meum.

Quando igitur in inscriptione affixum est aliquod elementum, cujusnam sit epistola plane declarat : verbi gratia, α Patris nostri ; et unumquodque similiter. Rursus, interrogante me, Quomodo valet β ? clarum est intelligi, de archiepiscopo esse quaestionem. Eodem modo cum iterum interrogo, Quomodo valet qui cum β ? perspicuum est, quod de iis qui cum illo sunt, sit interrogatio ; eodemque modo in cæteris elementis. Rursus alia interrogatio : Quid auditus de π vel de ρ vel de ψ ? ad singula elementa est responsio. Rursum quaero : Quis foris advenit ? respondere vos oportet juxta elementum vel η vel ο vel ex reliquis ; aut, Non venit η vel ο, sed qui cum η vel ο tot numero : quod hoc vel illud illi elemento acciderit. Rursus itaque quando mors : Obiit hoc elementum ; vel, Ægrotat ; vel, Dolet : et alia quaeruntur. Quod si quis est qui ab elemento aliquid passus sit ; nomen quoque indicantes, verbi gratia de Christophoro, quod aufugerit ab ε, quod et factum est. Cum ergo missas a nobis litteras accipitis, si ex elementorum numero est is qui mittit, inscriptum elementum prorsus habebit epistola. Vos quoque qui estis ex elementis, cum litteras mittitis, ipsum elementum in propria epistola ponite. Quod si ignorent qui mittunt, vos inscriptionem expungite, et scribentis elementum apponite. At si ex elementorum numero non est, maneat inscriptio ; quemadmodum et ipse dum scribo. Si non est ex elementis, maneat inscriptio ad eum ad quem est epistola. Rursus observandum, quod in unaquaque epistola mea ad eos qui sunt sub elementis, sic habebit inscriptio : ω ad α et deinceps, et ad μέ missæ epistolæ sic habeant α vel υ vel aliud ex elementis. Sciendum hoc etiam, quoniam

Α η καὶ αὐτοὶ πολλάκις θέλετε δηλοῦν περὶ αὐτῶν· ἐσκόπησα καλὸν εἶναι, ὁμοῦ τε διὰ τὸ συντομώτερον καὶ ἐπικρυπτότερον, ἀπὸ τῶν στοιχείων, ἔχουν τῶν εἰκονιστάρων γραμμάτων, τοὺτους ἐπιδηλοῦσθαι· καὶ δὴ λέγω,

- Τὸ α τοῦ Πατρὸς ἡμῶν.
- Τὸ β τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.
- Τὸ γ τοῦ Καλογήρου.
- Τὸ δ τοῦ Ἀθανασίου.
- Τὸ ε τοῦ Βαρσανουφίου.
- Τὸ ζ τοῦ Νικολάου.
- Τὸ η τοῦ Σωφρονίου.
- Τὸ θ τοῦ Εὐθυμίου.
- Τὸ ι τοῦ Ἰωαννικίου.
- Τὸ κ τοῦ Δομετιανοῦ.
- Τὸ λ τοῦ Οἰκονόμου.
- Τὸ μ τοῦ Ἀρσενίου.
- Τὸ ν τοῦ Ἀκακίου.
- Τὸ ξ τοῦ Μελετίου.
- Τὸ ο τοῦ Λουκιανοῦ.
- Τὸ π τοῦ Ἐπιφανίου.
- Τὸ ρ τοῦ Λητοῦ.
- Τὸ σ τοῦ Βασίλειου.
- Τὸ τ τοῦ Εὐσεβίου.
- Τὸ υ τοῦ Σιλβανίου.
- Τὸ φ τοῦ Εὐπρεπianoῦ.
- Τὸ χ τοῦ Γρηγορίου.
- Τὸ ψ τοῦ Εὐσταθίου.
- Τὸ ω τὸ Ἑμὸν.

B

C

D

Ὅτε τοίνυν κεῖται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τι στοιχεῖον, οὗ τινός ἐστιν ἡ ἐπιστολὴ πάντως ἐγνωρίσθη· οἷον τὸ α, τοῦ Πατρὸς ἡμῶν· καὶ ἕκαστον ὡσαύτως. Πάλιν ἐρωτῶντός μου, Πῶς ἔχει τὸ β ; δῆλον ὅτι ἐγνωρίσθη περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου εἶναι τὴν ἐρώτησιν. Ὅμοιος ἐν τῷ πάλιν ἐρωτῶσαί με, Πῶς ἔχουσιν οἱ περὶ τὸ β ; φανερόν ὅτι περὶ τῶν ὄντων μετ' αὐτοῦ ἡ ἐρώτησις· ὡσαύτως ἐπὶ τῶν λοιπῶν στοιχείων. Πάλιν ἐτέρᾳ ἐρώτησις· Τί ἀκούετε περὶ τοῦ π· ἡ περὶ τοῦ ρ· ἡ περὶ τοῦ ψ ; πρὸς ἕνα ἕκαστον στοιχεῖον ἡ ἀπόκρισις. Πάλιν ἐρωτῶ, Τίς ἦλθεν ἐκ τῶν ἑξῶ ; δέον ὅμως ἀποκριθῆναι κατὰ τὸ στοιχεῖον· ἡ ὅτι τὸ η, ἡ ὅτι τὸ ο, ἡ ἐκ τῶν λοιπῶν· ἡ οὐκ εἰσῆλθε τὸ η, ἡ τὸ ο, ἀλλ' οἱ περὶ τὸ η, ἡ τὸ ο, τόσοι· ὅτι γέγονε τότε κακὲρον εἰς τὸ δεῖνα στοιχεῖον. Ὅτε οὖν θάνατος πάλιν· Ἀπέθανε τότε τὸ στοιχεῖον, ἡ Ἀσθενεῖ, ἡ Λυπεῖται, καὶ ὅσα ἄλλα. Εἰ δέ τις ἐστιν ἐκ τοῦ περὶ τὸ στοιχεῖον παθὼν τι, καὶ τὸ ὄνομα δηλοῦντες, οἷον ἐπὶ τοῦ Χριστοφόρου, ὅτι ἀπέδρασεν ἀπὸ τοῦ ε, δ καὶ γέγονε. Δεχόμενοι οὖν τὰς παρ' ἡμῶν πεμπομένας ἐπιστολάς, πάντως ἔάν ἐστιν ἐκ τῶν στοιχείων, τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ στοιχείου ἔξει ἡ ἐπιστολὴ. Πέμποντες οὖν καὶ αὐτοὶ τὰς ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐπιστολάς, τὸ αὐτὸ στοιχεῖον θέσθε ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐπιστολῇ. Κἂν δὲ ἀγνοῶσιν οἱ πέμποντες, ὑμεῖς λειοῦτε τὴν ἐπιγραφὴν, καὶ ἐντιθεῖτε τὸ στοιχεῖον τοῦ ἐπιστάλαντος. Εἰ δὲ οὐκ ἐστιν ἐκ τῶν στοιχείων, μανέντω ἡ ἐπιγραφὴ· ὥσπερ καὶ ἐν τῷ γράφειν με. Ἐάν οὐκ ἐστιν ἐκ τῶν στοιχείων, μανέντω ἡ ἐπιγραφὴ πρὸς ὃν ἡ ἐπιστολὴ. Πάλιν σκεπτόμενοι ὅτι ἐφ' ἐκάστης μου ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς ὄντας ὑπὸ τὰ στοιχεῖα, οὕτως ἔξει ἡ ἐπιγραφὴ. Τὸ ω, τῷ α· καὶ καθ' ἑξῆς. Καὶ πεμπομέναί μοι αἱ ἐπιστολαὶ οὕτως ἐχέτωσαν τὸ α, ἡ τὸ υ, ἡ ἄλλο τῶν στοιχείων. Γνωστέον καὶ τοῦτο

ὅτι ἐπειδὴ καὶ ταῦτα τὰ τρία εἰς γράμματα, ἀντὶ Α
εἰσιν ἔξω τῶν εἰκοσιτεσσάρων στοιχείων τὸ ζ, τὸ ι, τὸ π· τὸ ζ δηλοῖ τοὺς ἀθετήσαντας πάντας καὶ πρό-
τερον καὶ ὕστερον ποτὲ ἀδελφοὺς ἡμῶν· τὸ ι, τὸν
πατριάρχην· τὸ π, τὸν κρατοῦντα. Ὅταν οὖν χρεῖα
γίνεται εἴτε ἐρωτῆσαι με, εἴτε δηλῶσαι ὑμᾶς περὶ
ἐνός τῶν τριῶν· διὰ τοῦ γράμματος ἔσται ἡ δῆλω-
σις.

MB. — Ἀντὶ μοναζούσῃ. [ρκγ.]

XLII. -- Annæ monachæ.

Docet quomodo sit orandum.

Ἐδόκουν τετελευτηκέναι τὴν μακαρίαν μου μη-
τέρα· ἐκείνη δὲ ἐστὶ ὑπὲρ γῆς ἐστίν, ὡς εἰκοι. Τί
γάρ ἂν ἐμελλε πλεόν ποιεῖν, ὡς αὐτὴ πρὸς με τὸν
ταπεινὸν μητρικῇ κηδεμονίᾳ φερομένη; Ἄλλ' εἰ
καγὼ ἀμαρτωλὸς, ὅμως πιστεύω τῇ Κυρίῳ ἀντ-
αμείψασθαι σε τῶν ὑπὲρ τῆς ἀναξίότητος ἡμῶν οὐ
τὴν τυχοῦσαν χάριν, καὶ ἐπίτευξιν ὧν ποθεῖς καὶ
αἰτεῖς. Πλὴν ἱκανῶς ἔχει τὰ γεγεννημένα. Τοῦτο γάρ
καὶ διὰ τῶν προλαβόντων γραμμάτων ἀπελογησάμην.
Αὐτὴ δὲ τὸν ἀντίον προσέθηκας μᾶλλον τοῦ ἐκθα-
πανᾶσθαι ἐν τῇ ἐπιδόσει. Πόθεν δὲ καὶ οὐκ ἐμῆλλο-
μεν ἄρτι μνημονεύειν σου τῆς θεοσεβείας; ἐκ τῶν
περιβολαίων, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀναθήματος, ἐκ τῆς βρώ-
σεώς τε καὶ πόσεως, πανταχόθεν ἡμᾶς ἐξέστησας.
Διὰ τοῦτο καὶ τέλος ἐπίθες τοῖς δώροις· καὶ εὐελπίς
ἔσο περὶ τῆς θαλάσσης ἀμείψεως. Ἀψευδὴς γὰρ ὁ ἐρη-
κὼς, καὶ ὑπὲρ ψυχροῦ ποτηρίου μισθοὺς ἀποδιδόναι.
Λυπεῖσθαι δὲ φαῖς ἐν τῇ φροντίδι τοῦ τέκνου, ἀπα-
σχολᾶν ἐμποιοῦσθαι σοι τῆς δεούσης περὶ τὴν ψυχὴν
μερίμνης. Καὶ δυνατός ὁ Θεὸς καὶ τὴν τοῦ καλοῦ
τέκνου διοίκησιν ἀπεργάσασθαι, καὶ σὲ ἐπὶ πᾶσι
σολῆν ἄγειν περὶ τῶν ψυχωφελῶν καταστήσασθαι·
ὡς ἐτοίμη καρδίᾳ πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ σώματος παρ-
ίστασθαι. Νηστεύειν δὲ καὶ ταλαιπωρεῖσθαι, σῶμα
ἔχουσα νοσερὸν οὐ δύνῃ· κἀν τούτῳ [1. τοῦτο] ἀλύτως
φέρει, τὰ δυνατόα εἰσίσουσά τῃ Κυρίῳ, καὶ τῇ
πλεονασμῷ τῆς ταπεινοφροσύνης τὸ ἐκ τῆς ἀσκή-
σεως ἐνδόν ἀναπληροῦσα. Προσεύχεσθαι δὲ ὅπως
σε χρῆ, ἐπιζητεῖς ἐκδιδαχθῆναι. Καὶ τοῦτο αὐτὸς ὁ
Κύριος ἐξεδίδαξε διὰ τῆς τοῦ, Πάτερ ἡμῶν, ἐπιφω-
νήσεως, καὶ τοῦ μηδὲν αἰτεῖν πρόσκαιρον, ἀλλὰ τὴν
βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην τὴν αἰώνιον.
Πλὴν ὅτι τετύπεται ὑπὸ τῶν πατέρων, πρῶτον ἡ
εἰς Θεὸν εὐχαριστία· ἔπειτα ἡ τῶν ἀμαρτημάτων
αὐτῶν ἀφέσεως, καὶ τῆς τῶν ἄλλων σωτηριωδῶν τρόπων ἐπιτεύξεως.

Ἐπ' ἂν οὖν μέλλης προσεύχεσθαι, εὐχαρίσται τῇ D
Κυρίῳ καὶ Δεσπότῃ, ὅτι ἐκ τοῦ μηδὲντος εἰς τὸ εἶναι
παρήγαγε σε· ὅτι ἐλυτρώσατό σε ἐκ πάσης πλάνης·
καλέσας καὶ δειώσας τῆς αὐτοῦ ἐπιγνώσεως μέτο-
χον γενέσθαι, πλάνης ἐθνικῆς, πλάνης αἵρετικῆς·
εἶτα ὅτι καὶ τοῦ μοναδικοῦ καὶ ἰσαγγέλου βίου ἐντός
σε παρεσκεύασεν ὑπάρχει μετὰ τὴν τοῦ κοινωνικοῦ
βίου ἀπόλαυσιν· ὧν ἡ ἐννοία ἱκανῇ καταμαλάξει τὴν
ψυχὴν πρὸς κατάνυξιν καὶ θαυρῶν προσβολὴν. Ἀφ'
ὧν φωτισμὸς καρδίας, γλυκύτης πνεύματος, ἐπιθυ-
μία Θεοῦ. Ταύτης ἐνυπαρχούσης τῇ καρδίᾳ, πάσης
κακίας ἐστὶν ἀποβολή. Ὅταν οὕτως εὐχαριστίας ἀνα-
πέμψῃς τῷ Θεῷ, ἐξαγόρευς αὐτῷ λέγουσα· Σὺ οἶδας,

Putabam diem obiisse beatam matrem meam ;
illa vero adhuc in terra est, ut apparet. Quid enim
factura erat amplius, quam tu erga me humilem
materna sollicitudine acta facis ? Verum etsi ego
peccator, confido tamen in Domino, relaturum tibi
pro indignitate mea gratiam non levem, ac eorum
quæ cupis et expetis adeptionem. Cæterum sufficient
quæ facta sunt. Hoc enim superioribus quoque lit-
teris respondi. At tu contra adjecisti potius ut lar-
gitionum sumptus augeres. Undenam enim poteram
nunc etiam pietatis tuæ non meminisse ? Ex vesti-
mentis, ex sacro donario, ex cibo et potu, undique
stuporem nobis injecisti. Quamobrem finem tandem
muneribus impone ; et de divina retributione securam
esto. Verax enim est qui dixit, etiam pro frigidæ
poculo mercedem se redditurum. Tristari ais te
ob de filio sollicitudinem, quæ tibi ad congruentem
animæ curam otium non permittit. At potest Deus
et egregii filii res rite dispensare, et ut animæ uti-
lia in omnibus consectoris efficere, ut parato corde
corporis exitum præstolere. Jejuna autem et
labores pati, cum morbo sis corpore, non potes :
et hoc ipsum æquo ser animo, quæ potes offerens
Domino, supplensque humilitatis abundantia id quod
deest exercitationi. Orare porro quemadmodum
debeas, doceri expetis. Hoc quoque Dominus ipse
edocuit per invocationem, *Pater noster* ; et cadu-
cum nihil petendum admonens, sed regnum ipsius
et justitiam sempiternam. Præterquam quod a Pa-
tribus præscripta est primum gratiarum actio erga
Deum ; deinde peccatorum apud ipsum confessio ;
actum demum postulatio, tum ad eorum remissionem,
tum ad cæterarum salutarium rerum impetrationem.

Cum igitur oratura es, gratias age Domino, quod
ex nihilo ut esses te produxit : quod ab omni te
errore liberavit, vocans te et sui cognitionem
impertiens, ab errore gentili, ab errore hæretico.
Deinde quod ad monasticam æqualemque angelis
vitam te, post sæcularis vitæ delicias, revocavit.
Quorum cogitatio ipsa idonea est ut animam emol-
liat ad compunctionem lacrymarumque profusio-
nem ; ex quibus cordis illuminatio, suavitas spiri-
tus, Dei desiderium. Hujus in corde præsentia,
omnium vitiorum est profligatio. Cum ad hunc mo-
dum gratias egeris Deo, confitere illi dicens : Tu
nostis, Domine, quam multa tibi peccarim, et quam

multa peccem in horas, hocce peccatum, et hocce delictum : et quæ scis quæque ignoras recogitans, sed illa temere non recolens, quæ expressa recordatione animam lædunt. Et hinc tibi humilitatis gratia exorietur eum cordis contritione, metuque divinæ vindictæ. Post hæc postula, plange, ora Dominum tuum pro horum remissione, pro virum, ut illi deinceps placeas, confirmatione ; dicens : Non amplius, Domine mi, Domine, irritabo te : non amplius quidquam desiderabo præter te qui vere es amabilis. Et, si offendam rursum, supplex flo visceribus tuis, ut mihi robur detur, quo tibi placere assuescam. Si quid aliud animo tibi occurret bonum quod agatur, impense postulans. His actis, invoca sanctam Deiparam, ut tui misereatur, sanctos angelos, et quem vitæ tuæ custodem habes angelum, ut te custodiat et protegat : Præcursores, apostolos, sanctos omnes, et quos præcipue invocare consuevisti, et illum cujus memoria eo die agitur. Hæc igitur orationis vim habere mihi videntur ; tametsi unusquisque aliis verbis et non iisdem prorsus oret : quandoquidem nec ipse qui orat, eadem semper loquitur : vis autem eadem necessaria est omnibus, ut existimo. Vale itaque, congruenter orans, et proficiens usquequaque, totamque te per accuratam vitam Domino placentem exhibe.

ἀναγκαῖα πᾶσι λελογίσταί μοι. Φυλαχθεῖς οὖν προσευχομένη τὰ δέοντα, καὶ βελτιωμένη ἐκάστοτε, καὶ ὅλην ἑαυτὴν παρίστωσα διὰ τῆς ἀκριβοῦς βιώσεως ἀρέσκουσας τῷ Κυρίῳ.

XLIII. — *Josepho fratri et archiepiscopo.*

ΜΓ. — *Ἰωσήφ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ. [ρλ'.]*

Sede Thessalonicensi extrusum solatur. (Baron. an. 809, n. 47.)

Et prior epistola fraternæ ac paternæ tuæ sanctitatis, tametsi brevis numero syllabarum : abundabat tamen allegorici sensus copia ; et posterior, omni scientia atque humilitate, unicum habens reprehendendum, meas infelicis indignas laudes. Ego vero non per antiphrasim, absit, sed vere prorsus his temporibus nostris in archiepiscopali dignitate elucere te, sanctorum Patrum instar, dixi. Nec aberrem, si columnam et fundamentum Ecclesiæ te vocem, mi frater egregie. Quisquis enim pro veritate decertat et patitur, columen ejus est ac fastigium. Belle autem accidit, quod quaterniones inspexisti. Occasionem enim præbuit nobis communitio, seu potius jussio tua, ut hujusce propositionis refutationem aggredierer, quam cum aliis, hortatu Patris nostri, in prædictis quaternionibus nisi sanctitati tuæ ; nullam meam propriam in toto opere sententiam intexens ; quoniam nec lege justius, nec canone rectius quidquam esse potest : sed divinorum tantummodo Patrum, quamvis inepte, documenta et præcepta proferens atque connectens, prout oppositæ propositionis ratio postulabat. Ac nisi lectionem laboris metu refugias, erit, ni fallor, operæ pretium. Quod autem pax optima sit communi consensu ; amo enim illam tametsi peccator sum ; et quod in eam flectendum sit, fecimus id ipsi quatenus licebat, magnam oneris partem excutientes, juxta divinum Cyrillum : partim

Ἀ Δέσποτα, ὅσα σοι ἡμαρτὸν· καὶ ὅσα ἁμαρτάνω καθ' ἐκάστην ὥραν· τήνδε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τήνδε τὴν πλημμέλειαν· καὶ τὰ ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ ἀναλογιζομένη. Πλὴν μὴ ἀνιστοροῦσα ὡς ἔτυχε τὰ βλάθην ἐκ τῆς ἐναργοῦς ὑπομνήσεως ἐμποιοῦντα τῇ ψυχῇ. Κάντεσθιν ἀνατελεῖ σοι ταπεινοφροσύνης χάρις, μετὰ συντριμμοῦ καρδίας, καὶ φόβου ἀνταποδόσεως Θεοῦ. Μετὰ τοῦτο αἰτήσον, στέναξον, δεήθητι τοῦ Κυρίου σου τὴν τούτων ἄφεσιν, τὴν πρὸς τὸ μέλλον πρὸς τὸ εὐαρεστεῖν αὐτῷ ἐνδυνάμωσιν· λέγουσα· Οὐκέτι, Κύριέ μου, Κύριε, παροργίζω [f. παροργίσω] σε, οὐκέτι φιλήσω ἄλλο τι παρὰ σὲ τὸν ὄντως ἀγαπητὸν· κἂν τε παροργίσω πάλιν, προσπίπτουσα εἰμι τοῖς οἰκτιρμοῖς σου, δοθῇναί μοι ἰσχύον ἐν ἔξει γενέσθαι τοῦ εὐαρεστεῖν σοι. Εἴ τι ἄλλο κατὰ νοῦ σοι παρίσταται ἀνυσθῆναι ἀγαθόν, θερμῶς αἰτουμένη. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπικαλοῦ τὴν ἁγίαν Θεοτόκον ἐλεῆσαι σε· τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, καὶ ὃν ἔχεις τῆς ζωῆς σου φύλακα ἀγγέλον· ἵνα σε φρουρῇ καὶ σκέπῃ· τὸν Πρόδρομον, τοὺς ἀποστόλους, τοὺς ἁγίους πάντας, καὶ οὗς ἔχεις ἐξαιρέτως συνήθως ἐπικαλεῖσθαι, καὶ τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν μνημονευόμενον. Ταῦτα οὖν μοι δοκεῖ ἔχειν τῆς προσευχῆς τὴν δύναμιν· κἂν ἕκαστος ἄλλοις λόγοις καὶ οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς πάντως προσεύχεται· ὅτι μὴδὲ αὐτὸς ἑαυτῷ ὁ προσευχόμενος τὰ αὐτὰ φέγγεται πάντοτε· ἡ δὲ δύναμις ἡ αὐτὴ ἀναγκαῖα πᾶσι λελογίσταί μοι. Φυλαχθεῖς οὖν προσευχομένη τὰ δέοντα, καὶ βελτιωμένη ἐκάστοτε, καὶ ὅλην ἑαυτὴν παρίστωσα διὰ τῆς ἀκριβοῦς βιώσεως ἀρέσκουσας τῷ Κυρίῳ.

Καὶ ἡ πρώτη ἐπιστολὴ τῆς ἀδελφικῆς καὶ πατρικῆς σου ἀγιοσύνης, εἰ καὶ μικρὰ ἦν τῷ πλήθει τῶν συλλαβῶν, ἀλλ' οὖν γε ἀπῆρτιστο τῷ πλάτει τῆς ἀλληγορικῆς διανοίας. Καὶ ἡ δευτέρα, πάσης γνώσεως καὶ ταπεινώσεως, ἐν ἔχουσα μόνον φεκτὸν, τοὺς περὶ ἐμὲ τὸν δειλιανὸν ἀναξίως ἐπαίνους. Ἐγὼ δὲ οὐ κατ' ἀντίφρασιν, μὴ γένοιτο. Ἄλλ' ἀληθεῖα, ἐκλάμψαι σε ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ, ἐν τῷ τῆς ἀρχιεπισπότης ἀγίῳ, καθ' ὁμοίωσιν τῶν ἁγίων Πατέρων, εἰρήκα. Καὶ οὐκ ἂν ἁμαρτοίμι, στύλον καὶ ἐδραῖωμα κεκληκώς σε τῆς Ἐκκλησίας, κάλλιπέ μου ἀδελφέ. Πᾶς γὰρ ὁ ὑπὲρ ἀληθείας ἐνιστάμενος καὶ πανθάνων, ἔρεισμα καὶ ὕψωμα αὐτῆς τυγχάνει. Εὐ δὲ γέγονεν, ὅτι ἐπασκέψω τὰς τετράδας. Ὑπῆρξε γὰρ ἡμῖν ἡ ὑπόμνησις μᾶλλον δὲ κέλεις σου, ἐπιστάσις καὶ διαλύσις τῆς τοιαύτης προτάσεως ἀπορρήμ ἦν μεθ' ἐτέρων ὑποβληθέντων, δι' ὑπομνήσεως τοῦ Πατρὸς ἡμῶν, ἐν ταῖς προγραφείσαις τετράσιν ἀπέστειλα τῇ ἀγιότητι σου· μὴδὲν ἐξ ἑαυτοῦ ἐν ὅλῳ τῷ συντάγματι φρόνημα εἰσκακομικρῶς· ὅτι μὴδὲ θέμις τοῦ νόμου νομιμώτερον, μὴδὲ τοῦ κανόνος εὐώτερον γίνεσθαι· ἢ μόνον τὸ ὀφείναι καὶ συνάψαι τὰ τῶν θεῶν Πατέρων, κἂν ἀμαθῶς, διδάγματα τε καὶ παραγγέλματα, εἰς ὅπερ ἡ πρότασις ἐκκαλεῖ τῆς ἀντιθέσεως. Καὶ εἰ μὴ παραιτήσοιτο διὰ κόπον ἀναγνῶναι, οἷδ' ὅτι λυσιτελήσειεν. Ὅτι δὲ ἡ εἰρήνῃ καλῇ ὁμολογουμένως· φιλῶ γὰρ αὐτὴν, κἂν ἁμαρτωλὸς εἰμι· καὶ ὅτι πρὸς αὐτὴν

ἀποκλιτέον· ἕως ἐξῆν πεπράχαμεν· πολλὰ τοῦ φόρου ἀποσκευασάμενοι, κατὰ τὸν θεὸν Κύριλλον· τοῦ μὲν ἡνίκα τὸ πρότερον ἠθώουν τὸν μο·χοτεύκην, παρόντος μου ἐκεῖ, καὶ καθὰ συνεβουλευσάμεθα, ἀποσιωπήσαντες· ἡ δὲ σιωπὴ μέρος συγκαθέσεως· ἥ· καὶ θραξάμενοι οἱ ἐξ ἐναντίας, ὡς οἶσθα, ἀποκλείειν ἡμᾶς· ἐπειρῶντο τῆς ἐνοστάσεως· τοῦτο δὲ ἐπειδὴν ἐκροτεῖτο ἡ δευτέρα ἀθώωσις αὐτοῦ παρὰ τῶν πατησάντων τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, λεγόντων ἡμῶν· ὅτι στήτω μόνον τῆς ἱερουργίας ἀπολαύων τῆς τιμῆς, κατὰ τὸν κανόνα τοῦ ἁγίου Βασιλείου· ἥδη συλλειτουργήσαντος αὐτοῦ ἐν τοῖς δυσὶν ἔτεσι τῷ πατριάρχῃ· ὃ ἦν φοβερόν, καὶ ὑπὲρ οἰκονομίαν. Ἐὼ λέγειν τὰς ψευδοπροφάσεις τῆς ἀπ' αὐτοῦ φυγῆς, καὶ τὸ, ὡς παρὰ πρεσβυτέρου τὰς εὐλογήσεις ἐν ταῖς ἐστιάζουσι κοινωνεῖν, ἡμῖν ἐ ἀναφορὰν τοῦ πατριάρχου. Ἄλλ' ὅμως εἰ καὶ ἡμεῖς δι' οἰκονομίαν τοσοῦτον κατηγόμεθα. Ἐκείνους τοῦναντίον τῇ σκληρότητι συνεπαίροντο τῇ ἀμαρτίᾳ· τοῦ Θεοῦ κρείττονι τι προβλεψάμενου, ἵνα καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ μὴ ἀνόνητον τὴν πρώτην ἐξορίαν ὑποτάσωμεν· μηδὲ ἡ τολμηθεῖσα ἐπὶ τοῦ κόσμου μοιχεύει ὡς ἐτυχε διὰ τῆς τοῦ συνάφαντος αὐτὴν περισσοτέρας οἰκονομίας κατασμικρυνθῇ.

Ὡστε καιρὸς ἄρτι ἐκεῖνο ἡμᾶς, ἡγαπημένε, λέγειν· Ἐως πότε οἰκονομήσεις, καὶ· Οἰκονομήσαι ποτε προθυμήθητι. Καὶ κατὰ τὸν θεὸν Βασιλείον, ἀκριβεῖς κανόνων ἡμᾶς δουλεύειν. Ἄλλοι γὰρ λόγοι πρὸ πολέμου, καὶ ἄλλοι μετὰ πόλεμον· ἐν ὑπομονῇ τε διεξάγειν τὰς ἡμέρας ἡμῶν, καθὼς νενουθέτηκας, καὶ εὐχεσθαι ὑπὲρ τῶν διωζάντων. Ἀσπασταὶ δὲ μοι καὶ ὁμογυμνωμικά· αἱ τρεῖς σου τίμει· [In ms. Reg. τίμει.] ῥήσεις· ἡ τε τοῦ δι' ἐνδὸς ἀνθρώπου ὑπόπτισιν μὴ σχίζειν τὰς Ἐκκλησίας. Ἡ τε τοῦ μὴ συγκοινωνεῖν τῇ λύσει τοῦ τοιοῦτου· καὶ ἡ ἐκ παντὸς ἀδιαβλήτου ἱερέως μεταλαμβάνειν· οὕτως ἐχούσης πάντως τῆς διανοίας. Καὶ σύγγνωθί μοι, ὦ ἀδελφε, οὐ διδακτικῶς, ἀλλὰ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον διατρανοῦναι τὸν λόγον. Κατὰ τὴν πρώτην, οὐ δι' ἑνα ἀνθρώπων ἀποσχίζομεν τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ Βορρᾶ καὶ δυσμῶν καὶ θαλάσσης· καὶ μέντοι καὶ τῆς ἐναντίας, δηλονότι· πλὴν τῶν μοιχοκυρωτῶν. Οὐ γὰρ οὗτοι Ἐκκλησία Κυρίου. Εἰ δὲ Ἐκκλησία, ἀποσχίζομεν τῆς Ἐκκλησίας δι' ἑνα ἀνθρώπων συνημμένον αὐτῇ, λέγω δὲ τὸν μοιχοτεύκην μὴ προσείμενοι. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ Ἐκκλησία Θεοῦ, ἀποσχίζουσιν αὐτοὶ ὡς ἀληθῶς, δι' ἑνα ἀνθρώπων συνημμένον αὐτοῖς, τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· ἐκείνους παρεοικότες τοῖς ἐν τῷ χρονογράφῳ κειμένοις· ἡμῶν μὴ σχιζόμενων αὐτῆς διὰ τὸν τοιοῦτον. Κατὰ τὴν δευτέραν οὐ κοινωνοῦμεν τῇ λύσει αὐτοῦ, δηλονότι μὴ κοινωνοῦντες τοῖς προδήλως λύσασιν αὐτόν. Εἰ δὲ ἐκείνους κοινωνοῦμεν, συγκοινωνοῦμεν τῇ λύσει αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπεὶ ἐκείνους θεοπεπῶς οὐ συγκοινωνοῦμεν λύσασιν, ἀσφαλῶς ἄρα οὐ συγκοινωνοῦμεν τῇ λύσει αὐτοῦ. Κατὰ τὴν τρίτην· ἐκ παντὸς ἱερέως ἀδιαβλήτου μεταλαμβάνομεν. Διὰ τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ Ἰωσήφ οὐ μεταλαμβάνομεν, ὡς διαβεβλημένου αὐτοῦ δημοσίᾳ· διαβεβλημένοι δ' ἂν εἴεν πάντως

¹⁴ Ad Amphiloichium, can. 70.

A quidem quando primum adulterii copulatorem absolvebanti, cum ibi essem, et certo consilio tacere-mus; silentium autem pars est consensus: quod arripientes quoque adversarii, ut nosti, intercludere nobis dimicationem conati sunt: partim etiam quo tempore altera ejus absolutio a legum Dei conculatoribus celebrabatur, dicenibus nobis: Abstineat tantummodo sacrificio, retenta dignitate, juxta canonem sancti Basilii¹⁴. Cum ille biennio jam una cum patriarcha ministrasset; quod certe formidabile erat, et supra dispensationem. Mitto dicere falsos prætexus cur eum fugeremus, et quod tanquam presbyteri benedictionibus in conviviis communicaremus; et patriarchæ commemorationem. Attamen quamvis adeo nos per dispensationem demitteremus, illi contra pertinacia sua in peccato efferebantur: Deo melius quiddam providente, ut nec nos humiles prius exsilium nostrum inane redderemus, nec inductum in orbem adulterium nimia forsitan erga ejus copulatorem dispensatione minueretur.

B
C
D
Quare nunc tempus est, charissime ut illud usurpemus: Quousque tandem dispensabis? et, *Ædificare aliquando incipe*. Et, juxta divinum Basilium, accuratæ canonum observationi serviamus; alii enim sermones ante bellum, et alii post bellum: atque ut in patientia dies nostros ducamus, sicut admonuisti, et oremus pro persecutoribus. Amplectendæ autem mihi sunt et retinendæ tres egregiæ sententiæ tuæ: Ne propter unius hominis lapsum dividantur Ecclesiæ; ne illius absolutioni communicemus; et ut ab omni inculpato sacerdote participemus. Is enim omnino est sensus. Et ignosce mihi, frater, non docendi studio, sed communis utilitatis causa rem fusius explicant. Quod ad primam attinet, haud sane propter unum hominem discessionem facimus ab Ecclesia quæ ad Aquilonem, et quæ ad Occidentem, et quæ ad mare: sed neque ab ea quæ in his locis est; præterquam ab his qui adulterium confirmant. Non enim illi sunt Ecclesia Domini; quod si Ecclesia, recedimus utique ab Ecclesia propter unum hominem cum ea colligatum, adulteri scilicet copulatorem non admittentes. Sed quoniam Ecclesia Dei non sunt, separantur ipsi revera, propter unum hominem ipsis consociatum, ab Ecclesia Dei: similes eorum de quibus apud chronographum agitur: nobis ab ea propter illum minime sedecentibus. Quod ad secundam, non communicamus ejus absolutioni, siquidem non communicamus cum iis qui eum manifeste absolverunt. Quod si his communicemus; et illius sane absolutioni communi-camus. Sed quandoquidem cum iis qui absolverunt communicare detrectamus sicut Deus exigit, plane igitur non communicamus ejus absolutioni. Quod ad tertiam; ab omni sacerdote inculpato

participamus. Propterea autem ab Josepho non participamus, quod publice fuerit notatus. Notati ergo et illi prorsus qui cum eo ministrant; cum depositus fuerit. Quod si ab his participemus tanquam ab inculpatis, inculpatus erit et Josephus, qui cum eis sacrificat. Quoniam autem is revera notatus fuit, et ab eo non participamus; profecto nec ab iis qui cum eo ministrant; cum pari modo notati sint. Confirmata est igitur sententia sanctitatis tuæ, atque ita consentimus. Ac utinam per hanc sinceram hic concordiam nostram, in futuro sæculo nunquam divellamur, mi frater charissime, ut digni simus et nos humiles aliquod Patrum nostrorum virtutis vestigium consecrari. De civitate autem tua columnam accendisti pietatis, quam obscure nullus unquam possit. Neque est quod ægre feras. Quin latere potius, uti et ego miser in dissipatione humilis monasterii mei; quia propter Dominum hæc dissolutio. Neque ob eam causam, quod tam multi steterint genua non curvantes, magna laus est: sed vel si unus. Melior siquidem unus Domini faciens voluntatem, quam decem millia prævaricantium¹⁷. Nec vero ipse causa es illorum dispersionis, licet id garriant nonnulli, sed ego infelix! Erit autem nobis, si perferas, utriusque rei communio. Tantamque ipse mercedem capies in divina fratrum dispersione; quantam ego nanciscar in iis qui Thessaloniceæ reliqui sunt legem divinam servantes. De carceris autem mei custode nihil attinet loqui, cum talis sit, et cum Josepho animo conjunctissimus. Nunquam cesses pro humilitate mea enixe precari, frater mi ac Pater egregie et sanctissime. Scito accusatum fuisse Theosostum, quod ab eo non participaret, qui sedem tuam sacrilege invasit, eundemque strenue monasterio suo pulsum fuisse. Athanasius frater noster rursum captus est et illuc relegatus. Custos meus, cum exiisset, attulit mihi a patriarcha salutationem: Ignosce tibi Deus, inquit, hic habere te volebamus ad auxilium nostrum. Abisti, et istic condesti, invideo tibi. Quod cum audivissem, risi. Neque enim opus erat respondere me, nisi hoc tantum; quod si invidet, exeat et ipse. Relaxavit porro custodiam, invitans ad requietem. Attulit enim mihi et a Simeone salutationem, et quod dicere imperatori velit, te in carcere male habere, et a Leontio humilem salutationem. Passus sum, ait, necessitatem: non me separet Deus a sermone tuo. Et ego, hæc, inquam, ab illo non requiro. Coegerunt autem illum ire ad oeconomum et Arsenium et Joannem, ac dicere, quod Dominus Tarasius illum absolverit, et quod modo viderim. At illi eum revera colaphis exposuerunt. Qui mecum est, pastorem meum per me salutat magno affectu.

XLIV. — Sergio consuli.

Gratulatur ei dignitates in aula: hortaturque ut bene agat.

Tu quidem, ut audio, alios ex aliis honores ca-

¹⁷ Eccli. xvi, 3.

καὶ οἱ τοῦτω συλλειτουργοῦντες καθημένῳ ὄντι. Εἰ δὲ ἐκ τῶν τοιούτων μεταλαμβάνομεν, ὡς ἐξ ἀδιά-
βλητων, ἀδιάβλητος ἂν εἴη καὶ ὁ Ἰωσήφ συλλει-
τουργῶν αὐτοῖς. Ἐπεὶ δὲ διαβέβλημένος ὡς ἀληθῶς,
καὶ παρ' αὐτοῦ οὐ μεταλαμβάνομεν, δηλονότι οὐδὲ
ἐκ τῶν συνιουργούντων αὐτῷ, ὡσαύτως ὄντων δια-
βεβλημένων. Ἐρῶται τοίνυν ὁ λόγος τῆς ἀγωσύνης
σου· καὶ οὕτως συμφρονοῦμεν. Καὶ ἔστω ἡμῖν τὸ
ἀδιάσπαστον διὰ τῆς ἐνταῦθα ἀληθοῦς συμφωνίας ἐν
τῷ μέλλοντι αἰῶνι, φιλιτάτῃ μου ἀδελφῇ, ὡς ἂν
ἀξιοθεῖται καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ἀπενέγκασθαι τι
ἱχνος κατορθώματος τοῖς Πατράσιν ἡμῶν ἀκάλουστον.
Περὶ δὲ τῆς πόλεως σου στίλον ἀνθήφας εὐσεβείας,
οὐ σθεννύμενον παρὰ ἀνθρώπου ἕως αἰῶνος. Καὶ οὐ
λυπεῖσθαι χρὴ, ἀλλὰ μάλλον χαίρειν· ὥσπερ κατὰ
ὁ τάλας ἐν τῇ διαλύσει τοῦ ταπεινοῦ μου μοναστη-
ρίου· ὅτι διὰ Κύριον ἡ διάλυσις. Καὶ οὐχ ὅτι τοσ-
οῦτοι ἔστησαν μὴ κατακαμφθέντες, μέγα τὸ κλέος·
ἀλλ' εἰ καὶ εἰς. Κρείσσω γὰρ εἰς ποιῶν τὸ θέλημα
Κυρίου, ἢ μύριοι παραβαίνοντες. Καὶ οὐκ αἴτιος
αὐτὸς τῆς λύσεως αὐτῶν, εἰ καὶ φλυαροῦσι τινες·
ἀλλ' ἐγὼ ὁ δόστηνος. Εἴη δὲ ἡμῖν κοινωνία, εἴπερ
ἀνέχη, ἐπ' ἀμφοτέροις. Καὶ τοσοῦτον ἔξοις αὐτὸς
τὸν μισθὸν ἐν τῇ ἐνθάδε διαλύσει τῶν ἀδελφῶν, ὅσον
ἐγὼ εὐροίμι ἐν τῇ κατὰ νόμον Θεοῦ καταλείψει τῆς
Θεσσαλονίκης. Περὶ δὲ τοῦ φυλακίτου μου οὐδεὶς
λόγος, τοιοῦτου αὐτοῦ ἀνθρώπου ὄντος, καὶ συμφύ-
χου τοῦ Ἰωσήφ. Μὴ διαλείποις ὑπερευχόμενος τῆς
ταπεινώσεώς μου κραταιῶς, ἀδελφοπάτορ μου καλῶ
καὶ οἰώτατε. Γίνωσκε ἐνσταθέντα τὸν Θεόσωστον
τοῦ μὴ κοινωνῆσαι αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀνιέρως ἀνελθόντος
εἰς τὸν θρόνον σου· καὶ ἐκδιωχθέντα νεανικῶς ἐκ
τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ. Οἱ περὶ τὸν Ἀθανάσιον
ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀκμήν κρατοῦνται, περιωρισμένοι
ἐκαίσε. Ὁ φυλακίτης μου ἰεζελθὼν, ἡγαγέ μοι προ-
κύνησιν ἐκ τοῦ πατριάρχου λέγοντος, ὅτι ὁ Θεὸς
συγχωρήσει σοι· τοῦ, ἡγχομέθα ἔχειν σε ὡς εἰς
βοήθειαν ἡμῶν. Ἐξήλθες, καὶ ἐκάθισας αὐτόθι·
καὶ, ὅτι φθονῶ σε. Καὶ ἀκούσας ἐγέλασα. Οὐ γὰρ
ἦν χρεῖα τέως ἀποκριθῆναι με· ἢ μόνον. Ὅτι ἐὰν
φθονῇ, ἐξέβη κάκεινος. Ἐχαύνωσε δὲ καὶ τὴν φυ-
λακὴν προτρεπόμενος εἰς ἀνάπαυσιν. Ἐξήγαγε γὰρ
μοι καὶ ἐκ τοῦ Συμεὼν προσκύνησιν· καὶ ὅτι βούλε-
ται λαλήσαι τῷ βασιλεῖ, ὅτι κεκοπίσκας ἐν τῇ φυλακῇ.
Καὶ ἐκ τοῦ Λεοντίου τεταπεινωμένην προσκύνησιν,
λέγοντος· ὅτι ἀνάγκη ἔπαθον· καὶ μὴ συγχωρήσῃ
με ὁ Θεὸς τοῦ λόγου σου. Καὶ εἶπον ὅτι οὐ χρήζων
ταῦτα ἀπ' αὐτοῦ. Ἠνάγκασαν δὲ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς
τε τὸν οἰκονόμον, καὶ τὸν Ἀρσένιον, καὶ τὸν Ἰωάν-
νην, λέγοντα· ὅτι ὁ κύριος Ταράσιος ἀπέλυσεν αὐτὸν·
καὶ ὅτι ἀρτὶ ἀνέβλεφα. Καὶ ἀπερῥάπισαν αὐτὸν τῷ
ὄντι. Ὁ σὺν ἐμοὶ προσγορεύει πόθῳ πολλῷ τὸν
ποιέμα μου ἐξ ἐμοῦ.

MA. — Σεργίῳ ὑπάτῳ. [ρμγ']

hortaturque ut bene agat.

Αὐτὸς μὲν, ὡς μαθητὴν, ἀμείβεαι ἀρχὰς ἐξ ἀρχῶν

παρὰ τῷ κάτω Καίσαρι, καὶ παρὰ προαίρεσιν, ἡγα-
πημένε μοι ὁμοῦ καὶ τιμωτάτε. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπει-
νὸς οὐ διαλιμπάνω, τῷ ἄνω καὶ πάντων βασιλεῖ
φίλον οἰκετὸν σε δι' εὐσεβείας ὑπάρχειν. Διότι κρείσ-
σον καὶ τὸ πολλοστέον τετάχθαι κατὰ τὸ ἀκρότατον
ἔσχατον τῷ οὐρανῷ, ἢ κατὰ τὸ πρῶτιστον τῷ ἐπι-
γείῳ. Πιστεύω δὲ εἰδῶς σου τὸ φιλομέριμον τῆς
σωτηρίας, μηδὲν παραζημιούσθαι εἰς ψυχὴν, ἀλλὰ
καὶ παρακερδαίνειν ἐκ τοῦ ἀξιώματος· ὄντων τρύ-
πων οὐκ ὀλίγων εἰς λυσίτελειαν. Ἦρκεσε γὰρ τῷ
πτωχῷ ὑποτελεῖ οὐ μόνον ἀνοχὴ φόρων· ἀλλὰ καὶ
ἔψις εὐμενῆς τοῦ τὰ βασιλικὰ χρήματα αἰροντος,
καὶ φωνῇ ἡπίᾳ, καὶ φθογγῇ χαριετιστικῇ· καὶ
οὕτω λέγω λύσιν συνδέσμου ἀδικίας, ἅλλα τε ὅσα
ἐπακολουθοῦσιν εὐχερῶς ποιεῖν τῷ ἀρχοντι τῷ ἀργο-
μένῳ. Μὴ τοίνυν ἐφ' ὧν δι' ἡ εὐ ποιεῖν, σεαυτὸν διὰ
τῆς· εἰς ἐτέρους χρηστότητος· ἀμελοῖς, Κύριέ μου·
ἀλλ' ὡς συνετὸς καὶ εἰδῶς μικρὸν ὑστερον ἐξελεύσε-
σθαι ἡμᾶς τοῦδε τοῦ βίου, μηδὲν ἄλλο συναίροντας ἢ
τὰς πράξεις· τοιαύταις καὶ προσκελιμέθαι, τὰς δὲ
καὶ θησαυρίζοιμεν· δηλονότι τὰς ἐφρόδιον ἡμῖν ζωῆς
αἰωνίου, καὶ ἀπολαύσεως ἀπορρήτων αγαθῶν με-
λούσας ἔσεσθαι. Ναί, παρακαλῶ τὸ ἐμὸν αἷμα, τὸ
ἐμὸν πόθημα, τὸ αγαθὸς ὄντως· ῥίξης βλάστημα
Ἀννης ἐκείνης, τῆς ἐμοὶ σεβασμίας καὶ ἐρασμι-
τάτης· ὅτι μέλιστα, πᾶσι δὲ τοῖς γνωρίμοις ἐπαίνου-
μένης διὰ σεμνότητά, τῆς ἐμῆς ὡς ἀληθῶς μακαρίας
μητρὸς ἀμφοτέρωθεν.

Tres epistolæ sequentes desunt in libris mss. quibus usi sumus: tantum inscriptiones notantur isto loco et ordine in ms. collegii nostri Parisiensis.

ME'. — *Ναυκρατίῳ τέκνῳ.*

MG'. — *Ἀννῇ ἡγουμένῃ.*

MZ'. — *Ναυκρατίῳ τέκνῳ.*

MH'. — *Ἀθανασίῳ τέκνῳ. [σιβ'.]*

Sententiam Mæchianorum, hæresim esse ostendit, et orthodoxorum certamina describit. (Baron. ann. 809, n. 50.)

Ἐντεύχον σου τοῖς γράμμασιν, ἀδελφεῖ ἡγαπημέ-
νε, μακροθύμως· καὶ ἐξέστην ἐπὶ τῇ ἀερόα σου
μεταβολῇ λαν. Ἀφῆσω τὸ πρότερον· ὅτι συνοψι-
σθεῖς μοι ὁμοφώνησας αἵρεσιν εἶναι τὴν Μοιχειαν-
κὴν ψευδοδοξίαν· ἀγνοίαν προβαλλόμενος καὶ τὴν ἀπ'
ἄλλων συντυχίαν· ἀλλ' ὅτι γε καὶ μετὰ ταῦτα ἀνα-
γνοὺς τὴν Πεντάλογον, ἀπέφηνας αὐτὴν πεντάφωτον
εἶναι. Νῦν δὲ, ὡς ἔοικεν, ἀντιθέτως αὐτὴν ὑπολαμ-
βάνεις· ἔλην σου τὴν ὁμίλιαν ὁμοίαν σοι τῆς πρὶν
ἀγνοίας, μάλλον δὲ καὶ πλέον ἀπεχθανομένην τοῖς
ὕπὸ τ' ἡς ταπεινώσειός μου ῥηθεῖται πνεύσας. Καὶ εἰ
μὲν ἐμοῦ λόγια, ἐπειδὴ σκοτεινὸς, οὐδὲν θαυμαστόν.
Ἐπειδὴ δὲ διὰ φωνῆς Κυρίου, ἀποστόλων τε καὶ
προφητῶν, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ θεοφόροις Πατράσιν
ἐναποδέδεικται, ὅτι αἵρεσις χαλεπωτάτη· βλέπω
σοὶ ἡ σύνεσις, καὶ εἰ τινοσούν ἄλλου ὁμογνωμονούντος
σοι, ποῦ προσκρούειν μέλλετε. Αἱ γὰρ παρ' ὁμῶν
προτάσεις περὶ τοῦ μὴ εἶναι αἵρεσιν, σύγγνωτε, οὐκ
ἐκ φωνῆς Κυρίου, οὐδὲ ἐκ στόματος ἁγίου· προφητι-
κῶς δὲ ἐπεῖν, ἐκ γῆς φωνούντων καὶ ἐκ νόμων ἀλ-
λοκῶτων, πληθὺς τε τῆς φθοῆς ἀνθρωπίνῳ πάντα

A pennis apud Cesarem nostrum, idque præter votum.
dilecte mi pariter ac reverendissime. Ego vero
humilis optare non desino, te amicum familiarem
coelesti omnium regi per pietatem esse. Quoniam
melius est millesimo et omnium postremo apud
coelestem, quam omnium primo apud terrenum
regem loco censi. Bona autem spe sum, perspec-
tum habens quod curam salutis geras, nulla
ex parte lædi animam tuam, sed lucrum etiam
facere ex dignitate: cum sint non pauci ad pro-
ficiendum modi. Sufficit enim pauperi tributario,
non solum tributorum remissio: verum etiam
benignus aspectus illius qui pecunias regias colligit,
et vox lenis et salvere iubentis sonus: ac nondum
dico solutionem vinculi iniquitatis, et alia quæ-
cunque a principe erga subditos fieri solent. Ne
igitur in quibus potes benelacere, teipsum, Domine
mi, propter bonitatem in alios, neglexeris; sed
tanquam prudens et sciens nos ex hac vita paulo
mox excessuros, nihil aliud auferentes nobiscum
præter actiones: in has proinde incumbamus, has
et thesaurizemus: quippe quæ viaticum nobis vitæ
æternæ et fruitionis bonorum inenarrabilium futuræ
sunt. Næ, obsecro te sanguinem meum, desiderium
meum, bonæ omnino radicis germen Annæ illius,
quæ et mihi veneranda et adamanda supra modum,
omnibus vero qui eam norunt laudata propter
honestatem; meæ revera beatæ matris utrinque.

C

XLV. — *Naucratis filio.*

XLVI. — *Annæ præpositæ.*

XLVII. — *Naucratis filio.*

XLVIII. — *Athanasio filio.*

Magna cum patientia legi litteras tuas, frater
charissime: et valde obstupui ad repentinam
mutationem tuam. Mitto priora illa, quod cum
coram mecum esses, hæresim esse confessus es
Mæchianicam falsam opinionem; incitiam præ-
dicans et aliorum qui convenerant: postea etiam
cum Pentalogum legisses, quintuplicem eum lucem
esse pronuntiasti. Nunc vero, ut apparet, impugnan-
dum tibi illum sumis: totam orationem tuam,
pristinæ illius ignorantie tue similem, ac multo
etiam magis infestari humilitatis meæ dictis,
effutens. Et quidem si verba mea essent; quia
obscurus sum, nihil mirum esset. Cum vero ex
Domini voce, apostolorumque et prophetarum, a
Patribus etiam Deo plenius demonstratum sit, hæ-
resim esse gravissimam; videat prudentia tua, et
quisquis alius est qui tecum sentiat, quo redigendi
sitis. Argumenta enim illa, quibus hæresim non
esse contenditis, ignoscite, non ex Domini verbis,
neque ex ore sancto deprompta sunt; sed, ut cum
propheta loquar ⁴², ex terra clamantium, et ex

⁴² Isa. XXIV, 4.

legibus alienis, multitudineque omnia humano metu loqui permissa. Ais enim amicos omnes ac pios, doctosque juxta et indocios, percelli, cum hæresim audiunt esse: hæc contra opposcentes: Cum adversetur nemo, doceatve mœchari, et sacrilegos absolvere; quomodo hæreticos illos appellabimus? Transgressores enim mandatorum Domini et conculatorum canonum divinorum, et sacrilegos æquum est appellare eos scilicet, non autem hæreticos. Qui ergo possimus non obstupescere, primum diligentiam vestram, quæ eadem atque illi identidem producit in medium, et verâ inde responsa refert, quæ pueris ipsis persuadere possint? Deinde rursus eadem, velut oblita quæ prius audivit, profert cum acriore controversia et reprehensione nostra, tanquam immerito hæresim esse affirmemus. Hoc, inquam, est, in quo demirari vos cogor.

Quod vero ad ipsos adversarios attinet, hæc dico: Quonam pacto, quod synodice promulgarunt, quod confirmarunt sub eorum anathemate qui dogmati, hoc est dispensationi ipsorum se opponunt, quod etiamnum quotidie factis ipsis docent, id prædicare et docere se negant? Quam igitur ob causam ego humilis inclusus hic teneor? Cur inclusus Pater meus ærumnis affectus est, ab aliis segregatus primum, deinde in eum intrusus locum ubi nunc est? Cur archiepiscopus ipsorum judicio depositus, et in eas angustias redactus, ut cibum certa mensura caperet, ministris imperio astrictis, tum in palatio inclusus, ac nuper etiam in exilium ejectus? Cur reverentia tua cum fratribus custodiæ tradita Thessalonice: et Theosostus præpositus ex eadem civitate pulsus cum discipulis; et alter ibidem præpositus immodice diverberatus? Cur Naucratius et Arsenius fratres arcta custodia huc usque detinentur, parique modo Basilii et Gregorius? Cur Stephanus ille virtutis amans præpositus cum discipulis quinquaginta suo exactus monasterio: cum una cum centum et decem, et cum eo qui episcopus ante fuerat, mœchosynodum tanquam Evangelii infratricem anathemate damnasset, sicut misse ab eo litteræ testantur? Cur Antonius religiosissimus præpositus in custodiam apud Ammorium datus, cum eodem quo superior modo mœchosynodum una cum fratribus suis anathematizasset? Cur Æmilianus frater a Nicomediensi in Thyniam victus ductus est, verberibusque et ludibriis affectus, direpto ab iis qui irruerant monasterio, perinde ac si hostium spolia fuisset? Cur in Chersone persecutionem passus Leo piissimus Episcopus, Valerades cognomento, et Antonius reverendus præpositus cum aliis duobus custodia septus? Cur in Lipara insula ultra Siciliam posita fratres nostri in custodia detenti? Cur Letorius in Chersone retentus, indeque sub custodia ad imperatorem missus, tum Byzantii in carcerem conjectus, et alii pariter in monasteriis detenti? Dicam rursus de nobis tribus. Cur ad Agathi nobis illa per Spatharios ab impe-

A λέγειν ἐπιτροπομένης. Φαίης γὰρ ὅτι, πάντες φίλοι καὶ εὐσεβεῖς, γνωστικοὶ τε καὶ ἰδιῶται, ἐκμείνουνται ἀκούοντες ὅτι αἵρεσις· παράστασιν ταῦτα προβαλλόμενοι, ὅτι μηδενὸς ἀνθισταμένου καὶ διδάσκοντος τοῦ μοιχεύειν καὶ λύειν τοὺς ἀνιέρους. Πῶς καλέσομεν αὐτοὺς αἵρετικούς; Παραβάτας γὰρ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, καὶ καταπατητὰς τῶν θείων κανόνων, καὶ ἀνιέρους, δίκαιον. Πῶς οὖν οὐκ ἐστὶν ἐκπληγῆναι πρῶτον εἰς τὴν ἡμῶν ἐμμέλειαν, τὰ αὐτὰ πολλάκις δῆθεν ἐκείνων προτάγουσαν, καὶ ἀντακούουσαν τάληθῃ, ἃ καὶ παῖδας πείθειν δύναται· ἂν. Εἴτα αὖθις τὰ αὐτὰ, ὥσπερ ἐπιλαθομένην τὰ πρότερον ἀκουσθέντα, ἐπάγουσαν μετὰ σφοδρότερας τῆς ἀπορίας καὶ καθάφους ἡμῶν ὡς ἀλόγως λεγόντων αἵρεσιν· οὕτω [f. τοῦτο] μὲν τοι τὸ περὶ ὑμᾶς ἐκπληκτικόν.

Περὶ δὲ τῶν ἐναντίων, ἐκεῖνα εἰμὶ λέγων· Πῶς, δ' ἐκῆρξαν συνοδικῶς, καὶ ἐθεδαίωσαν ὑπ' ἀναθέματι τῶν ἀντιπιπτόντων τῷ δόγματι, ἥτοι τῇ οἰκονομίᾳ αὐτῶν· καὶ ἔτι θαυμάσιον ἐμπράκτως διδασκόντων· μὴ κηρύσσειν, μὴδὲ διδάσκειν λέγουσιν, ὑπὲρ τίνος; ἔγω δ' ταπεινὸς ἐνταῦθα ἀπόκληιστος; Ὑπὲρ τίνος ὁ Πατήρ μου ὁ ἔγκλειστος τεταλαιπώρηται, μεμονωμένος τὸ πρὶν· ἔπειτα παρεβρίμμενος ἐν ᾧ περιώριται τόπω; ὑπὲρ τίνος ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὡς κατ' αὐτοὺς καθηρημένος καὶ ἐν πολλῇ στενοχωρίᾳ παραγγελά τε καὶ ἀσφαλεῖ· ὡς καὶ τροφὴν μέτρῳ λαμβάνειν αὐτόν. Παρακλειυσθέντων τῶν τροφοδοτῶν· εἴτα ἐν τῷ παλατίῳ μετεγκλεισθεῖς· ἄρτι τε ἐν ξενίᾳ παραβρίφεις; ὑπὲρ τίνος ἡ τιμιότης σου σὺν τοῖς ἀδελφοῖς ἐν Θεσσαλονίκῃ φρουρουμένη· θεόσωστός τε ὁ ἡγούμενος διωκόμενος σὺν τοῖς φοιτηταῖς ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως; ἑτέρος τε ἡγούμενος ἀμέτρως μαστιγωθείς τῶν ἐκείσε; ὑπὲρ τίνος Ναυκράτιός τε καὶ Ἀρσένιος οἱ ἀδελφοί, ἕως δεῦρο ἀσφαλῶς καταφρουροῦμενοι, Βασίλειός τε καὶ Γρηγόριος ὡσαύτως; ὑπὲρ τίνος Στέφανος ὁ ἐνάρετος ἡγούμενος, σὺν πενήκοντα μαθηταῖς μεταναστὰς ἐκ τοῦ οἴκευ φροντιστηρίου σὺν ἑκατόν τε δέκα, ἅμα ἐπισκόπῳ πρότερον, ἀναθεματικῶς τὴν μοιχοσύνην, ὡς τὸ Εὐαγγέλιον λύσασαν· καθὰ περιέχει τὸ ἀποσταλὲν παρ' αὐτοῦ γραμματεῖον; ὑπὲρ τίνος Ἀντώνιος ὁ εὐλαβέστατος ἡγούμενος, ἐν φρουρᾷ εἰς τὸ Ἀμμόριον· ὁμοίως τοῦ προτέρου σὺν τῇ κατ' αὐτὸν ἀδελφότητι ἀναθεματικῶς τὴν μοιχοσύνην; ὑπὲρ τίνος οἱ περὶ τὸν ἀδελφὸν Αἰμιλιανὸν ἐν Θυνίᾳ παρὰ τοῦ Νικομηδεῶς δεθέντες καὶ ἀχθέντες, πείραν τε μαστίγων καὶ ἐμπαγγμῶν λαβόντες· καταληϊσάμενων τὸν ἐπισπεσόντων αὐτοῖς τὰ τῆς μονῆς, ὡς πολεμικὰ λάφυρα; ὑπὲρ τίνος ἐν Χερσῶνι δεδιωγμένος Λέων ὁ θεοσεβέστατος ἐπίσκοπος τὸ ἐπίκλην Βαλελάδης· Ἀντώνιος τε ὁ τετιμημένος ἡγούμενος σὺν δυσὶν ἄλλοις πεφρουρημένοι; ὑπὲρ τίνος ἐν Λιπάροι τῇ ὑπερέκεινα Σικελίας, ἀδελφοὶ ἡμῶν ἐν φυλακῇ τηρούμενοι; ὑπὲρ τίνος οἱ περὶ Ἀητοῖον ἐν Χερσῶνι παραφυλαχθέντες, κἀκείθεν ἐν φυλακῇ παραπεμφθέντες πρὸς τὸν βασιλεῖα, εἴτα φυλακι-

⁴⁰ Monasterium. Vide Constantinopolim Christ. lib. iv, pag. 180.

σθίντες ἐν τῷ Βυζαντίῳ· καὶ συντηρούμενοι ἐν Ἀ
μοναστηρίοις; Εἴπω πάλιν τὰ εἰς ἡμᾶς τοὺς τρεῖς.
Ἐπεὶ τίνος εἰς τὰ Ἀγαθοῦ παρὰ τοῦ βασιλέως διὰ
τῶν Σπαθαρίων δηλωθέντα ἡμῖν· ὡς ὑμεῖς ἀναθε-
ματισμένοι ἐστέ, καὶ καθηρημένοι παρὰ τῆς συν-
όδου; ὁπερ τίνος ἢ εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα φυλακῇ
μεμονωμένων τῶν τριῶν; ὁπερ τίνος ἢ ἐκεῖσε παρ-
ουσία τῶν αὐτῶν Σπαθαρίων, σὺν τρισὶ τοῖς παρὰ
τοῦ ἀντιδόξου ἐπιφερομένοις ὑπαναγνωστικὸν καθ-
αιρέσεως, καὶ ἀναθεματίσεως; ἡμῶν· πάλιν καὶ ἐπεὶ
περιεφράξαμεν τὰ ὅσα καὶ τοῦ ἀκούσαι; ὁπερ τίνος
ἡμεῖς μὲν ἐξόριστοι ἄλλος ἀλλαχοῦ, καὶ ἐναπόκει-
στοι· ὁ τε οἰκονόμος, καὶ ὁ Ἀρσένιος οἱ ἀδελφοί·
ὁωγμὸς δὲ τῶν ἄλλων ἀπὸ δύο καὶ δέκα μιλίων τῆς
Κωνσταντινουπόλεως· ὡς τοὺς μὲν ἐν σπηλαίῳ
κατακρυβῆναι διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς λανθανόντως
διακονίαν, μεταμφιασμένους ἐσθῆτα λαϊκῶν. Τῶν
οὐκ ἔλην ἡμέραν ὑπὸ πλάκα ὑποδύντων, καὶ ἐπειδὴ
οὐκ ἦν ἐν ἡμέρᾳ ἐμφανίσαι, νυκτὶ εἰς ἀλλήλους
περιτρεχόντων; Ἐπεὶ τίνος οἱ εὐρισκόμενοι κρα-
τούμενοι ὑπὸ στρατιωτῶν, καὶ ἐν τῷ πραιτωρίῳ
φυλακισθέντες· εἴτα ἐξορισθέντες τῆς πόλεως; Καὶ
ἵνα τὰ κατ' ἀρχὰς εἴπω· ὁπερ τίνος τὰ Στουδίου
ὑπὸ στίφους στρατιωτῶν ἄφω ἐπελθόντων φρου-
ρούμενα· ὡς μὴδὲ ἀναπνεῖν ἡμᾶς· τὴν τε ἐκεῖσε
ἀφίξιν τοῦ Νικαίας καὶ Χρυσοπόλεως, εἰς τὸ δέξα-
σθαι ἡμᾶς τὸν μοιχοzeugτην· ὡς παρὰ τοῦ προ-
ηγησαμένου πατριάρχου ἐπιτραπέντα ποιῆσαι τὴν
μοιχοzeugίαν; Καί, Ἐπεὶ, φησὶν, ἅγιος ὁ ἐπιτρέψας,
ὡς ὁ Χρυσόστομος ἁγίου ἐστὶν οἰκονομία· καὶ δέξα-
σθε ταύτην. Ἐπεὶ τίνος ἢ ἐν νυκτὶ ἄρσις ἡμῶν τῶν
τεσσάρων ἐκ τῶν ἐκεῖσε δι' ἀρχόντος καὶ στρατιω-
τῶν, καὶ ἀπαγωγῆς [melius ἀπαγωγῇ] πρὸς τὸν Συ-
μεῶν τὸν οὐκ οἶδ' ὅπως εἴπω· καὶ τὰ δι' αὐτοῦ
παρὰ τοῦ βασιλέως δηλωθέντα, εἰς τὸ δέξασθαι ἡμᾶς
μετανενοηκότας· καὶ εἰς ὅπερ ἔως δεῦρο ἐνέστημεν,
ὡς οἰκονομίας γενομένης; Ἐπεὶ τίνος πάλιν κατὰ
κλειστοὶ εἰς τὸν ἅγιον Σέργιον· καὶ πάλιν τοῦ Συ-
μεῶν ἐκεῖσε παρὰ τοῦ βασιλέως ἀφίξις εἰς αὐτὸ
τοῦτο. Ἐπεὶ τίνος ἢ δι' ἀρχόντων παράστασις ἡμῶν
ἐν τῇ πολυανθρώπῳ συνόδῳ, συγκαθεζόμενων καὶ
τριῶν τῶν μεγίστων ἀξιωματῶν; Ἐπεὶ τίνος ἐγὼ ὁ
ταπεινὸς; ἐκεῖσε ὑβριζόμενος, καὶ κυκλῶδεν περιστοι-
χιζόμενος; καὶ ἀκούων· Οὐκ οἶδας τί φλυαρεῖς, τί
λαλεῖς. Βοῶντός μου· Πίπτει ὁ Πρόδρομος· λύεται
τὸ Εὐαγγέλιον· οὐκ ἔστιν οἰκονομία· κακέωνται τὸ
ἐπιλέγειν παλὸν, ὅτι οἰκονομία· καὶ οὕτως οἱ ἅγιοι
ψυκόνθησαν, καὶ ὁ ἐν ἁγίοις προηγγησάμενος. Ἰδε
μάρτυρες ὅτι ἐπέτρψε τὴν μοιχοzeugίαν· κἂν οὐκ
ἔλεγον αὐτὴν οὕτως, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰπεῖν μοιχοzeug-
την, διεπρίοντο τοὺς ὁδόντας τοῦ οἰοῦναι ροφῆσαι.
Ἐπεὶ τίνος τὸ ἀνάθεμα τοῖς μὴ δεχομένοις τὰς οἰ-
κονομίας τῶν ἁγίων διαδοχῆς ἀνακραχθέν· καὶ
ἐγὼ σὺν τῷ Πατρὶ μου καὶ Καλογέρῳ ὑπ' ἀρχοντικῆς
χειρὸς ἀφορισθεῖς ἐκ μέσου· ὁ δὲ ἀρχιεπίσκοπος
ἐναπολειφθεὶς· καὶ δότι μόνον· ἐλειτούργησεν ὑπ'
ἐμοῦ παρακληθεὶς εἰς τὰ Στουδίου, ὡς κοινὸς πρεσβύ-
τερος καθαιρεθεὶς κατ' αὐτούς; Τὸν γὰρ ὑπ' αὐτοῦ
Χριστοῦ καθαιρεθέντα καὶ τῶν θεῶν κανόνων μοι-

ratore denunciata: Vos anathematizati estis, et a
synodo depositi? Cur illa ad sanctum Mamantem
custodia, nobis tribus segregatis? Cur eodem ad-
venerunt iidem Spatharii cum tribus qui ab adver-
sario depositionis et excommunicationis nostrae
tabulas afferebant, ut iterum audiremus, tametsi au-
res occludebamus? Cur nos alii alio relegati et con-
clusi, tum œconomus, tum Arsenius fratres: alii
ad duodecim ab urbe Constantinopoli millia passum
puls: adeo ut quidam in spelunca delitescant, quo
nobis clam ministrent, laica veste induti: alii toto
die in sepulcris lateant, et, quia interdictum compa-
rere non audent, noctu inter se concursant? Cur
quotquot a militibus inveniri potuerunt, capti et
in carceres coniecti, deinde ab urbe projecti fue-
runt? Atque ut initia ipsa perstringam, cur Stu-
dianum a militum manu subito immissa occupa-
tum, ita ut respirare nobis vix liceret: et Nicææ et
Chrysopolis episcopi eo adventarunt, ut adulteri
copulatorem suscipere, veluti qui a præcedente
patriarcha jussus adulterii copulationem peregisset?
Et: Quoniam, aiebant, sanctus qui jussit, sicut
Chrysostomus; sancti est dispensatio: quare illam
recipite. Cur noctu nos quatuor inde sublati per
ducem ac milites, atque ad Simeonem abducti,
quem nescio quo nomine appellem, et quæ per il-
lum nobis ab imperatore significata, ut mutata
sententia ab instituto desisteremus, tanquam facta
dispensatione: cui rei ad hunc usque diem restiti-
mus? Cur iterum ad sanctum Sergium inclusi fui-
mus: et rursus Simeon eodem, jubente imperatore,
profectus eandem ob causam? Cur per duces repræ-
sentati nos in synodo numerosa, in qua et tres
maximæ dignitates considebant? Cur ego humilis con-
tumeliose ibi tractatus, et undique obvallatus? illud
subinde audiens: Nescis quid nugas, quid dicas;
cum ego inclamarem: Concidit Præcursor, solvitur
Evangelium, non est dispensatio; et illi sæpius ite-
rarent: Dispensatio est; atque ita sancti dispen-
sarunt et præcedens sanctus patriarcha. En testes
quod ille adulteri copulationem præceperit. Quan-
quam illi non sic eam appellabant; quin fremebant,
et dentibus stridebant, cum adulteri copulatorem
audirent. Cur anathema iis, qui sanctorum dispen-
sationes non admittunt, clara voce denunciatum: et
ego cum patre meo et Calogero a principis manu e
medio exterminatus; archiepiscopus autem dego-
stus, atque ob eam solam causam, quod a me roga-
tus in Studianis celebrasset, velut communis pres-
byter, ipsorum sententia depositus? Etenim a Chri-
sto ipso et divinis canonibus depositum adulterii co-
pulatorem absolverunt, innoxium per omnia pro-
nuntiantes, qui et cum ipsis jam antea sacrificabat,
Eum vero qui deponi per canones non poterat, de-
positioni addixerunt, suum illud dictum factis con-
firmantes, posse episcopos, prout eis visum fuerit,
uti canonicus. Quod illi quidem perpetuo ita fa-
ciunt; nec hoc saltem considerare volentes, si ita
resse habeat, posse qui episcopum deponunt, ab ei

quem deponant, ipsosmet deponi ut impleatur apostolorum oraculum ⁴².

Τὸν δὲ ἀκαθαίρετον ἐκ κανόνων, καθαιρέσει ἰσπίδαλον· ἔργῳ τὸν λόγον αὐτῶν βεβαιούμενοι· ὡς ἐξουσίαν ἔχειν τοὺς ἐπάρχας, κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, κεχρησθαι τοῖς κανόσιν. Ὅπερ ἐνεργοῦσιν εἰς τὸ αἰεὶ· οὐδὲ ἐκεῖνο συνιδεῖν βουλόμενοι· ὅτι, εἰ τοῦτό ἐστιν, ἐπάρχην καθαιροῦντες, ὑπ' αὐτοῦ οὐ καθαιροῦσι δυνατόν αὐτοὺς ἐκείνους καθαιρεθῆναι, πληρουμένου τοῦ τῶν ἀποστόλων λόγιου.

Hæc nos vobis, episcopi, de canonibus constitui-mus. Vos vero in eis perseverantes salvi eritis, et pacem habebitis; non obedientes autem puniuntur, et perpetuum inter vos bellum geretis, abjectæ obedientiæ poenas congruas luentes. Cur quæ post synodum gesta sunt, et omnium fratrum per imperatorem discussio: cum diceret, nos quidem depositos, synodum vero sanctam esse, et a se obsignatam: perinde quasi sanctorum dispensatio esset adulterina copulatio, et indemnatus qui hæc peregerat? Et cum nemo illam admitteret, aut singulorum seorsum aut binorum ternorumve simul, tum etiam plurimum, per monasteria et castra inclusio, nonnullorum etiam flagella et cruciatus; cum jam hæc ubique terra marique nota sint vulgoque jactata. Quam igitur ob causam hæc omnia ut paucis complectar? Nonne quod adduci non possent, ut dicerent, aut assentirent, dispensationem fuisse Evangelii transgressionem, quam velut salutarem et sanctis parem adversarii vociferabantur, qui factis et verbis etiamnum in eo consistunt, id loquentes, id agentes ista persecutione? Quonam igitur pacto dicunt, quod, nemine adversante aut docente, ipsos vocemur hæreticos? Commenta sunt ista quæ diximus et somnia, an vera? Et quoniam vera sunt; quomodo non ubique docent et prædicant verbis factisque? Aut quomodo vos, illis non credentes, propemodum cum ipsis qui hæc dicunt statis (sed, etsi lacuerimus nos, orbis ipse veritatem testatur), horrendum silentii iudicium in vos ipsos attrahentes? Quamobrem ego humilis cogor non silere, sive scripto, sive sine scripto, quoad vires ferunt, cum timore ac tremore, cum vitæ discrimine: etsi quispiam vestrum fortasse non necessario, dicam et supervacaneæ, me hæc facere existimet.

Verum ad rem tandem veniat oratio. Ais, nemine adversante aut docente mæchari sacrilegosque absolvere, quo jure illos appellemus hæreticos? Mæchari ergo, et sacrilegos absolvere, verbo illi revera non docent: cum nec gentes quæ legem non habent mæchari doceant: neque nos nude hoc ab illis dici posuimus: sed quod adulterinam conjunctionem approbantes, et quæ illi annexa sunt, et per eam alias Evangelii transgressionem cum divinorum canonum infractionibus, salutarem esse dispensationem interjecto anathemate sancientes; atque hoc ipsum in dies per exilia carceresque quos dixi vindicantes, Evangelium solverint ex sanctorum sententia, et virtute dispensationem in omni prævaricatione fieri astruunt: immutabilia Dei man-

Α χορεύκτην ἡθώσαν· ἀνένοχον ἀποφηνάμενοι κατὰ πάντα καὶ συνιερουργῶν αὐτοῖς ὄντα καὶ πρότερον, ἐργῳ τὸν λόγον αὐτῶν βεβαιούμενοι· ὡς ἐξουσίαν ἔχειν τοὺς ἐπάρχας, κατὰ τὸ αὐτοῖς δοκοῦν, κεχρησθαι τοῖς κανόσιν. Ὅπερ ἐνεργοῦσιν εἰς τὸ αἰεὶ, ἐστιν, ἐπάρχην καθαιροῦντες, ὑπ' αὐτοῦ οὐ καθαιροῦσι δυνατόν αὐτοὺς ἐκείνους καθαιρεθῆναι, πληρουμένου τοῦ τῶν ἀποστόλων λόγιου.

Taῦτα καὶ περὶ κανόνων διατετάχθω ὑμῖν παρ' ἡμῶν, ὡς ἐπίσκοποι. Ὑμεῖς δὲ ἐμμένοντες αὐτοῖς, σωθήσεσθε καὶ εἰρήνην ἔχετε· ἀπειθοῦντες δὲ κολασθήσεσθε· καὶ πόλεμον μετ' ἀλλήλων ἀΐδιον ἔχετε· δίκην τῆς ἀνηκούας τὴν προσήκουσαν τινύντες. Ὑπὲρ τίνος τὰ μετὰ τὴν σύνοδον, ἥ τε πάντων τῶν ἀδελφῶν ἀνάγκη ὑπὸ τοῦ βασιλέως λέγοντος, ἡμεῖς μὲν καθηρημένους, τὴν δὲ σύνοδον ἁγίαν, ἐπισφραγισθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ· ὡς οἰκονομίας οὐσης ἁγίων τῆς μοιχορευσίας, καὶ ἀκαταγνώστου τοῦ ταῦτα τετελεκότος; Καὶ ἐπειδὴ οὐ προσεδέξαντο· ἡ ἐνὸς ἐκάστου, ἡ καὶ ὁμοῦ δύο, ἡ τριῶν, ἡ καὶ πλείονων, ἐν τε τοῖς μοναστηρίοις καὶ τοῖς κάστροις κατακλείσεις· τινὼν δὲ μαστιγώσεως καὶ κούσπισμοι· πανταχοῦ γῆς τε καὶ θαλάττης διατεθρυλλημένων τοῦτων; Ὑπὲρ τίνος οὖν ταῦτα πάντα, ἵνα συνελὼν εἴπω; Οὐχ ὑπὲρ τοῦ μὴ καταδέχσθαι εἰπεῖν καὶ συγκαταθέσθαι τὴν παράδασιν τοῦ Εὐαγγελίου οἰκονομίαν· ἣν ὡς σωτήριον καὶ ἰσάγιον οἱ ἐναντίοι ἐξεδόσαν, ἐμπράκτως καὶ τῷ λόγῳ εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰσέτι· καὶ ἔως ἂν ἐπιμένωσιν οὕτως λέγοντες καὶ πράττοντες διὰ τὸν διωγμὸν; Πῶς οὖν φασιν, ὅτι μηδενὸς ἀνθισταμένου καὶ διδάσκοντος καλέσομεν αὐτοὺς αἰρετικούς; Φαντασία τὰ προλεχθέντα καὶ θνεῖροι, ἡ ἀληθῆ; Ἐπειδὴ δὲ ἀληθῆ, πῶς οὐχὶ διδάσκουσιν ἐκάστοτε καὶ κηρύττουσιν ἐργῳ καὶ λόγῳ; ἡ πῶς οὐχ ὅμοις παιθόμενοι αὐτοῖς, μικροῦ δεῖν μετ' αὐτῶν τῶν λεγόντων ἴστασθε (ἀλλὰ καὶ ἂν ἡμεῖς σιωπῶμεν, τὰ πέρατα βοᾷ τὴν ἀλήθειαν), τὸ φοβερὸν τῆς σιωπῆς κρίμα ἐφ' ἑαυτοῦς ἐπισπώμενοι; Δι' ἣν αἰτίαν ἐγὼ ὁ ταπεινὸς τοῦ μὴ σιγᾶν ἀναγκάζομαι ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως, κατὰ τὴν ἐνοῦσάν μοι δύναμιν, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, μετὰ παρασκευῆς θανάτου· ἂν τις ὑμῶν ἴσως οὐκ ἀναγκαίως, εἴπω δ' ὅτι καὶ περιττολόγως οἴεται ταῦτα ἐνεργεῖν με.

Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ὁ λόγος. Ἐφ' ἧς, μηδενὸς ἀνισταμένου καὶ διδάσκοντος τοῦ μοιχεύειν καὶ λύειν τοὺς ἀνέρους, πῶς εὐλόγως καλέσομεν αὐτοὺς αἰρετικούς; Μοιχεύειν οὖν καὶ λύειν τοὺς ἀνέρους τῷ λόγῳ, ἀληθῆς, οὐ διδάσκουσιν· ἐπεὶ μὴδὲ τὰ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα μοιχεύειν διδάσκει· καὶ οὐδὲ ἡμεῖς γυμνῶς τοῦτο ἐκφωνεῖν αὐτοὺς ἐξεθέμεθα· ἡ ὅτι τὴν μοιχορευσίαν κυρώσαντες καὶ τὰ σὺν αὐτῇ, καὶ δι' αὐτῆς ἐτέρας παραβάσεις τοῦ Εὐαγγελίου, σὺν ταῖς τῶν θείων κανόνων λύσεσιν, οἰκονομίαν εἶναι σωτήριον ὑπ' ἀναθέματι· καὶ τοῦτο καθεκάστην ἐκδικοῦντες διὰ τῶν προλεχθέντων ἐξοριῶν καὶ φυλακῶν, τὸ Εὐαγγέλιον λελύκασι κατὰ τὴν φωνὴν τῶν ἁγίων· καὶ δυνάμει ἐπὶ πάσης παραβάσεως οἰκονομίαν γίνεσθαι ὑποτίθενται· τὰς ἀναλ-

⁴² Can. 8 apost. juxta Græcos.

λοιώτους ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἀλλοιώσαντες, καὶ τρε-
πτὰς ἀποδεικνύοντες. Καὶ πῶς δ' ἂν οὐκ εἴεν
ἀλλοιωταὶ καὶ τρεπταί, εἴγε παραδιδόμενοι οἰκο-
νομίαι σωτήριοι, ἔργω καὶ λόγῳ συνδικῶς δογμα-
τίζονται; Μὴ γὰρ εἰς τοσοῦτον ψεύδος προκρίψωσιν,
ὥστε μὴ λέγειν αὐτοὺς πεποιημένοι σύνδοον. Εἰ μὴ
τὴν μοιχοzeugίαν ὀνομάσαι οἰκονομίαν ἰσόρροπον
ἀγίων· εἰ μὴ ἀναθεματίζει τοὺς μὴ προσειμένους
αὐτήν. Εἰ δὲ λέγουσι μὴ ἀναθεματίζει, ὑπὲρ τίνος
ἀνεδόσαν, τοῖς μὴ δεχομένοις τὰς οἰκονομίας τῶν
ἀγίων, ἀνάθεμα ἔστω; Δῆλον γὰρ ὅτι, ἐνισταμένων
τινῶν μὴ δέχεσθαι, ἡ ἐκφώνησις· εἰ μὴ μεθύομεν.
Περὶ ποίας δὲ ὑποθέσεως ἄλλης ἢ ἐνστάσεως, ἢ τῆς
μοιχοzeugίας; Ὅμοιον ἀσφαλῶς αὐτῆς ἔνεκα ὁ ἀνα-
θεματισμός· ὡς οὕσης κατὰ τὰς τῶν ἀγίων οἰκονο-
μίας. Καὶ εἰ μὴ ἐφάμιλλος αὐταῖς, αἱ τῶν ἀγίων
οἰκονομίαι παράνομοι· εἰ δὲ οἱ ἅγιοι, οὐ παράνομοι,
ὅπερ ἀληθές· αὐτοὶ ἀναθεματίσθησαν μὴ προσείμε-
νοι τὴν μοιχοzeugίαν· καὶ τέχναις σοφίζονται τὰ
ἐναργῆ ἀφανῆ δεικνύειν. Ἀλλ' ἀμήχανον κρυθῆναι
τὸ γεγονός. Ὅτι δὲ ἀμετάβλητοι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Εὐ-
αγγελίου, ἄκουε τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος βοῶντος·
Τάχα τονῶσαί μου τὴν ψυχὴν, καὶ νηπτικωτέραν
πρὸς τὸ ἐφεξῆς καταστήσαι ὁ Κύριος ἡδουλῆθῃ, ὡς
μὴ προτείεν ἀνθρώποις, ἀλλὰ διὰ τῶν εὐαγγελικῶν
ἐντολῶν καταρτίζεσθαι. Αἱ οὕτε καιροί, οὕτε περι-
στάσεις ἀνθρωπίνων πραγμάτων συμπεταδύλλονται,
ἀλλ' [αἱ] αὐταὶ διαμένουσιν· ὡς προήχθησαν ἀπὸ τοῦ
ἀψευδοῦς καὶ μακαρίου στόματος, οὕτω διαωνίζου-
σαι. Οἱ δὲ δι' ἐναντίας κηρύξαντες τὴν μοιχοzeugίαν
οἰκονομίαν σωτήριον, τί ἄλλο ἢ τρεπτὰς τὰς ἐντολὰς
τοῦ Θεοῦ ἀπεφάνησαν; πῇ μὲν μεταβαλλομένης, πῇ
δὲ οὐ μεταβαλλομένης, ἀλλ' ἐνεργούσας ἀτρέπτως·
καιροί δὲ τισι καὶ περιστάσεις ἀνθρωπίναις, ὡς-
περ ἔφασαν αὐτοὶ περὶ τῶν κρατούντων, μεταβαλ-
λομένης, καὶ μὴ εἰς ἀνομίαν λογιζομένης, ἀλλὰ γὰρ
καὶ τοσοῦτον ἰσχύον ἔχουσας, ὡς καὶ τοὺς μὴ προσ-
ειμένους αὐτάς, ἔχουν τὰς παραβάσεις τὰς, ὡς φά-
σιν, οἰκονομίας τῶν ἀγίων, ἀναθεματισμένους παρὰ
τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι;

Συνῆκται οὖν ἐντεῦθεν οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὸ τὸν Θεὸν
τρεπτὸν εἶναι καὶ ἀλλοιωτῶν ὁμοιούμενον τοῦ λέ-
γοντος τῷ οἰκείῳ λόγῳ, τὸ τε Εὐαγγέλιον ἀόριστον
πρὸς τε σωτηρίαν καὶ ἀπώλειαν. Ἄρα γὰρ ἐπὶ πάν-
των ἀνθρώπων, καὶ ἐπὶ πάσης ἐντολῆς παραβάσεως,
οἰκονομία· ἢ ἐν τισι καὶ τινι; Καὶ τίς ἡ ἀποκλήρω-
σις τοῦ ἐπὶ τισι μὲν καὶ τινι εἶναι, ἐπὶ δὲ τισι καὶ
τινι οὐδαμῶς; Καὶ πρὸς τίνων ἄρα καὶ παρὰ πόσων
τὸ οἰκονομεῖν; Παρὰ ἱεραρχῶν μόνων, ἢ καὶ ἱερέων;
Συνδικῶς ἢ καὶ ἰδικῶς ἕκαστον; Καὶ εἰ ἐπὶ τῶν
βασιλέων μόνων, ἐπὶ τῆς μοιχείας μόνῃς, ἢ καὶ ἐπὶ
ἐκάστης παρανομίας; Καὶ πῶς ἐπὶ τῶν βασιλέων
ὕποχωρῶσιν αἱ τοῦ Θεοῦ ἐντολαί; ἢ πάντως, ὡς
τῆς βασιλείας αὐτοῦ τέλος ἔχούσης· ὅτι μὴδὲ βασι-
λέως ὑποχωρεῖ νόμος, μὴ ἐτέρου βασιλέως αὐτὸν
διαδεχομένου; Ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῦτο ἀπορητέον·
ἐπειδὴ φησιν ὁ θεὸς Ἀπόστολος· Οἱ ἄνθρωποι, ἀγα-
πᾶτε τὰς ἐαυτῶν γυναῖκας, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς

A data variantes et mutabilia statuentes. Et qui pos-
sint mobilia ac mutabilia non esse, si salutarem dis-
pensationem esse quando violantur, re ac verbo
synodice docent? Non enim tam impudenter men-
tientur, ut synodum a se coactam negent: si adul-
terinam copulationem fateri nolint dispensationem
sanctis parem appellasse, nec eos qui illam non
recipiunt excommunicasse. Quod si excommunicasse
negant: quorsum illud exclamarunt: lis qui san-
ctorum dispensationes non recipiunt, anathema sit?
Perspicuum est enim, cum recipere illas aliqui nol-
lent, inde natam esse sanctionem, nisi ebrii sumus.
Quanam vero de re alia quaestio erat praeterquam
de adulteri conjunctione? Propter illam ergo ex-
communicatio: ut quae juxta sanctorum dispensa-
tiones facta esset. Et quidem si earum similis sit,
injustae fuerunt sanctorum dispensationes: at si
sancti injusti non sunt, uti revera non sunt; ex-
communicati illi fuerunt quod adulterinam copulatio-
nem non recipiant, quantumvis artificiose id agant, ut
quae perspicua sunt, obscura reddant. Sed occul-
tari nequit quod factum est. Jam vero quod immu-
tabilia sint Evangelii mandata, audi Basilium Ma-
gnum clamantem: Fortasse intendere animam
meam, vigilantiorumque in posterum reddere Do-
minus voluit, ut homines non attendat, sed per
evangelica mandata perficiatur, quae nec temporibus,
nec humanarum rerum circumstantiis commutantur,
verum eadem permanent, sicut ex beato et minime
fallaci ore prodierunt, sic omni aeo perseveran-
tia. Contra vero, qui adulterinam conjunctionem,
salutarem dispensationem esse docuerunt: quid aliud
dicunt, quam mutabilia esse Dei mandata, quae
nunc quidem mutantur, nunc minime mutantur,
sed immutabiliter agant: et nonnullis temporibus
atque humanis circumstantiis, sicut ipsi de impera-
toribus dixerunt mutantur, et ad iniquitatem non
imputentur: rursum autem tantam vim habeant,
ut qui ea non suscipiunt, hoc est, transgressionem,
quae, ut ipsi aiunt, dispensationes sunt sanctorum,
anathemate damnentur ab Ecclesia?

Ex his ergo conficitur nihil aliud, quam mutabi-
lem Deum esse: ut dicto suo similis sit qui dixerit
et Evangelium indifferens esse ad salutem et perdi-
tionem. Num enim in omnibus hominibus, et in om-
ni mandati transgressionem dispensatio est, an in
quibusdam, et in aliquo? Et quoniam sors ista est,
ut in quibusdam sit et in aliquo, in aliquibus et in ali-
quo nequaquam? A quibusnam ergo, et a quam multis
haec dispensatio? Ab episcopis solis, an etiam a
sacerdotibus? Synodice an privatim utrumque? Et
si in regibus tantum, an in adulterio solo? an in
qualibet iniquitate? Et quomodo in regibus cessant
Dei mandata? An omnino quasi sinem habeat ejus
imperium: quandoquidem nec imperatoris cessat
lex, nisi imperator alter succedat? Sed et hoc quo-
que indagandum est: cum dicat divinus Apostolus:
Viri, diligite uxores vestras sicut et Christus dilexit
Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, ut illam sancti

fecaret, mundans lavacro aquæ in verbo : ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata⁸⁰; quomodo, quæ nunc quidem adulterium et adulteri conjunctionem admittat, aliis autem mox temporibus similes alias; sine macula et sine ruga persistat, ac non lutulenta potius et sordibus obsita, quod dicere perhorresco? Decidant hæc nobis novi evangelistæ, se ipsos enim qui talia recipiunt, Ecclesiam Dei vocant, et eos qui eadem non probant, Ecclesiæ adversarios decernunt. Sed revera juxta prophetam, Stultus fatua loquetur, et cor ejus vana cogitabit, ut perficiat iniquitatem, et loquantur ad Deum fraudulentem⁸¹. Pessima itaque hæresis hæc est. Atque illud beatissimi Apostoli usurpare est hoc loco : *Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium : quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant, et volunt convertere Evangelium Christi. Sed licet nos, aut angelus de celo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*⁸².

σέρψαι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς αὐτοὶ ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ὑμῖν εὐαγγελίζηται παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Præterquam autem evangelizavit, non Apostolus, sed Christus ipse, evangelizavit nobis mæchosyodus adulteri conjunctionem, ex qua adulterium, et multimodam ad mæchandum inductionem, salutarem esse dispensationem : et hoc illa ubique evangelizat verbis factisque; quamvis callide dissimulet ut, postquam plurimos deceperit et illaqueaverit, tum Corybanta suum sursus exaltet. A qua utinam miser ego procul fugiam, et fugere vos, ut peccator oro, licet auscultare mihi nolitis! En igitur, frater, ex Evangelio et apostolis, similiter et ex Patribus, ostendi tibi, si modo fidem habere vis verbis veritatis, mæchosynodum omnes hæresis numeros sine controversia explesse, ab adulterio incipientem : tamen paululum quiddam in medio substraxit, eo quod adulterinam tantum conjunctionem nominavit, vel potius prædicavit, dispensationem esse in Ecclesia Dei. Nec vero mirare si vox una hæresim pariat : cum Dominum dicentem audias : *Iota unum, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant*⁸³.

Et cave dicas : Quid opus est nimis anxie laborare, et per unam dictionem doctas speculationes revocare, atque hoc illudve concludere, ne forte impingas in hæresim Gnosimachorum, de qua hæc auctor⁸⁴: Gnosimachi sunt, qui omni Christianorum agnitioni adversantur, ut vanum et minus necessarium laborem esse dicant eorum, qui in divinis scriptis aliquam exquirunt scientiam : neque enim Deum aliud a Christianis postulare, nisi bonas actiones. Quapropter simpliciter quemque incedere melius est, quam in dogmate cognoscendo multam curam ponere. Ad hunc ergo modum Gnosimachi.

Ἀνέβηκε τὴν Ἐκκλησίαν : καὶ αὐτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ὁγιάσῃ καθάρισας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἑνδοξον τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν στίλον ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων· ἀλλ' ἵνα ᾦ ὁγία καὶ ἁμωμος. Πῶς ἄρα νῦν μὲν τὴν μοιχείαν καὶ μοιχοζευσίαν προσηκαμένην, ἐν δὲ τοῖς πέριξ χρόνοις ἐτέρας ἐφαμίλλους, διαμείνοισιν ἂν ἄσπιλός τε καὶ ἁβρύτιδος, ἀλλ' οὐχὶ βεβορβορωμένη; ὃ καὶ φρίττω λέγων. Διακρινέτωσαν ἡμῖν οἱ νῦν εὐαγγελισταί· αὐτοὺς γὰρ ταύτας προσηκάμενοι, Ἐκκλησίαν Θεοῦ ὀνομάζουσιν· ἀντιθέτους αὐτῇ τοὺς μὴ προσιεμένους αὐτάς διακρίναντες. Ἀλλ' ὅντως, κατὰ τὸν προφῆτην, Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια ροήσῃ, τοῦ συντελεῖν ἄνομα, καὶ λαλεῖν πρὸς τὸν Θεὸν πλάνησιν. Χυλεπωπάτη οὖν αἵρεσις αὕτη, καὶ τὸ τοῦ μακαριωτάτου Ἀποστόλου ἔστιν ἐνταῦθα λέγειν· Θουμάζω ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ εἰς ἕτερον Εὐαγγέλιον· ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο· εἰ μὴ τινὲς εἰσιν οἱ ταρασσόντες ὑμᾶς καὶ ἐθέλοντες μετα

παρ' ὃ δὲ εὐηγγελισατο, οὐχ ὁ Ἀπόστολος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Χριστὸς, εὐηγγελισατο ἡ μοιχοσύνοδος τὴν μοιχοζευσίαν, ἐξ ἧς ἡ μοιχεία, καὶ τὴν πρὸς τοὺς μοιχωμένους πολυτρόπως ἀπαγωγὴν, οἰκονομίαν σωτήριον. Καὶ τοῦτο ἔστιν εὐαγγελιζομένη ἐκάστοτε ἔργῳ καὶ λόγῳ, κἂν προσποιῇται δολερῶς ὑποκωφεῖν ἵνα μετὰ τὴν θῆραν τῶν ἀπατηθέντων, τὸν αὐτοῦς Κορύθαντα αὐθὺς ἐπανυψώσῃ. Ἦς τὴν πείραν φύγοιμι μὲν ἐγὼ ὃ τάλας· φυγεῖν τε εὐχομαι ὑμᾶς ὡς ἁμαρτωλὸς· κἂν οὐ βούλοισθε προσέχειν μοι! Ἰδοὺ οὖν ἐγὼ, ἀδελφε, εὐαγγελικῶς τε καὶ ἀποστολικῶς ὁμοῦ τε καὶ Πατρικῶς· περέττησά σοι, εἴπερ βούλοιο πείθεσθαι λόγοις ἀληθείας· ὅτι αἵρεσιν ἀναμφιβόλως πεπλήρωκεν ἡ μοιχοσύνοδος, ἀρχυθεῖσα ἀπὸ τῆς μοιχείας· εἰ καὶ διὰ μέσου ὑπελώρησεν ἐκ μόνου τοῦ ὀνομάσαι, μᾶλλον δὲ κηρύξει τὴν μοιχοζευσίαν, οἰκονομίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ γίνεσθαι. Καὶ μὴ θαυμάσης, εἰ μία φωνὴ τίκεται αἵρεσιν ἀκούων τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ἰῶτα ἐν ἡ μία κεφαλή οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.

Μηδὲ δόξῃ σοι λέγειν· Τίς χρεῖα πολυπραγμονεῖν, καὶ διὰ μιᾶς λέξεως ἀνασειράζειν τὰς γνωστικὰς θεωρίας, καὶ συνάγειν τοῦτο κάκεινο; ἵνα μὴ ἐμπέσης εἰς τὴν λεγομένην τῶν Γνωσιμάχων αἵρεσιν, περὶ ἧς φησὶ ὁ συγγραφεὺς· Γνωσιμάχοι οἱ πάσῃ γνώσει τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀντιπύκτοντες, ἐν τῷ λέγειν οὗτους ὅτι περισσὸν τι ποιοῦσιν οἱ γνώσεις τινας ἐκζητοῦντες ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ζητεῖ ὁ Θεὸς παρὰ Χριστιανοῦ, εἰ μὴ πράξεις καλὰς. Ἀγαθὸν οὖν ἔστι μᾶλλον ἀπλουστέρας τινὰ πορεύεσθαι, καὶ μηδὲν δόγμα γνωστικῆς πραγματείας πολυπραγμονεῖν. Οὕτω μὲν οὖν οἱ Γνωσιμάχοι.

⁸⁰ Ephes. v, 25-27. ⁸¹ Isa. xxxii, 6. ⁸² Galat. i, 6-8. ⁸³ Matth. v, 18. ⁸⁴ Damasc. De hæres.

ἄδς οὖν αὐτὸς, εἴπερ ἔχεις, ἐκ θεῶν φωνῶν, ὅτι οὐχ Α
αἵρεσις· καὶ μὴ μοι πλῆθος ἐποίτης, μηδὲ τοὺς νυ-
κτερινούς θεοσεβείς αὖχει, γνωστικούς τε οὖ; λέγεις
καὶ ἰδιώτας καὶ φίλους. Εἰ γὰρ θεοσεβεῖς, ποῦ ἡ
παρρησία; Καὶ εἰ γνωστικοὶ (καὶ οὐχ ὅτι οὐκ εἰσὶ
λέγω· ὁμολογῶ γὰρ πολλούς καὶ ὑπὲρ ἐμὲ τὸν ἰδιώ-
την· ἀλλ' εἴπερ ἔθουσιν ἀλήθειαν), δεῖξωσι γνωστικῶς
ἐξ αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ μὴν καὶ ἐκ παραδειγμα-
των, ἐξ ἀρμοζόντων δὲ, ἀλλὰ μὴ ἐξ ἀσυμβάτων, καὶ
ὑπεναντίων τῇ ἀληθείᾳ καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς καὶ
Πατρικοῖς κανόσι. Καὶ εἰ φίλοι κατὰ θεόν, πῶς τῇ
κοινωνίᾳ τῶν ἑτεροδόξων κοινωνοῦντες; Οὐ γὰρ φίλοι
οἱ τοιοῦτοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοί. Πρόσεχε οὖν, ἀδελφε,
τί ὁ θεὸς Βασίλειος λέγει πρὸς τοὺς ἐν πλήθει κρι-
νοντάς τὴν ἀλήθειαν.

Ὅ μὴ τολμῶν, φησί, δοῦναι λόγον τῆς προκειμέ-
νης ζητήσεως, μηδὲ εὐπερῶν ἀποδείξεως, καὶ διὰ
τοῦτο καταφεύγων εἰς πλῆθος, ὁμολογεῖ τὴν ἡτταν,
ὡς οὐδὲν ἔχων παρρησίας ἐφ' ὅδιον. Καὶ μεθ' ἑτέρα·
Δειξάτω μοι κάλλος ἀληθείας καὶ ἐγὼ εἰς, καὶ σύντομος
εὐθύς ἡ περὶ. Πλῆθος δὲ χωρὶς ἀποδείξεως αὐθεν-
τούν, φεβήσεται μὲν ἱκανόν, πείσαι δὲ οὐδαμοῦ. Ἡ
πόσαι μυριάδες πείσουσί με τὴν ἡμέραν νύκτα νομί-
σαι, ἡ τὸ χαλκοῦν νόμισμα χρυσοῦν εἰδέναι, καὶ
οὕτω δέχεσθαι, ἡ προσέσθαι δηλητήριον πρόδηλον
ἀντὶ καταλλήλου τροφῆς; Εἴτα γηίνων μὲν ἕνεκα
πραγμάτων οὐκ αἰδεσθησόμεθα πλῆθος ψευδομένων·
οὐρανίων δὲ χάριν δογμάτων νεύμασιν ἀναποδείκναις
ἀκολουθήσω· τῶν πάλα καὶ πρόπαλα μετὰ πολλῆς
συμφωνίας, καὶ τῆς τῶν ἁγίων Γραφῶν μαρτυρίας,
C παραδοθέντων ἀναχωρήσας; Οὐκ ἠκούσαμεν τοῦ
Κυρίου λέγοντος· Πολλοὶ κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλε-
κτοί; Καὶ πάλιν· Στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ
ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἐν-
δύσκοιτες αὐτήν; Τίς οὖν τῶν εὐ φρονούντων οὐκ
εὐχεταὶ τῶν ὀλίγων εἶναι τῶν διὰ τῆς στενῆς εἰσιόν-
των· εἰς σωτηρίαν, ἡ τῶν πολλῶν τῶν διὰ τῆς πλα-
τείας εἰς ἀπώλειαν ὠδομένων; Τίς δ' οὐκ ἂν ἐπ-
εθύμῃσεν, εἰ κατὰ τὸν καιρὸν ἔτυχεν ἂν τῆς ἀλήσεως
τοῦ μακαρίου Στεφάνου, τῆς ἐκεῖνου μερίδος γενέ-
σθαι τοῦ μόνου τοῖς λίθοις βαλλομένου, τοῦ πᾶσιν
εἰς γέλωτα προκειμένου, ἡ τῶν πολλῶν τῶν οἰομέ-
νων τὸ ἀξιόπιστον ἔχειν ἐκ τῆς κακῆς αὐθεντίας;
Εἰς εὐδοκίμῶν εἰς τὸ θεῶν προτιμότερος ὑπὲρ μυ-
ριάδας αὐθαδεῖα σεμνυνομένας. Ὡς καὶ ἐπὶ τῆς
Παλαιᾶς Διαθήκης ἐδύσκομεν, ἐν ἧ' χιλιάδες ἐπι-
πτον τοῦ λαοῦ θεηλάτῃ πληγῇ· Μόσως δὲ Φινεὲς
ἔστη, καὶ ἐξέλιόσατο· καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις. Εἰ
δὲ εἶπεν ἐκεῖνος· Πῶς τολμήσω πρὸς τὰ συμφώνως
ὑπὸ τοσοῦτων γινόμενα; πῶς ἐναντίας ὑπόθωμαί
ψῆφον τῶν οὕτως κρινάντων ζῆν; οὐτ' ἂν αὐτὸς
ἤρριστευσεν, οὐτ' ἂν τὸ κακὸν ἔστησεν, οὐτ' ἂν οἱ
λοιποὶ διεσώθουν, οὐτ' ἂν θεὸς τὴν εὐμένειαν
ἐχαρίσατο. Καλὸν οὖν, καλὸν, καὶ τὸ ἕνα δι-
καιῶς παρρησιάζεσθαι, καὶ τὴν τῶν πολλῶν συμ-

A Doce vero tu, si potes, ex divinis Litteris haeresim
non esse : et ne mihi multitudinem objicias, nec
nocturnos Dei cultores jactes, doctoresque quos ais,
et amicos. Nam si Deum colunt, ubi loquendi liber-
tas? Et, si docti, neque ego inficior tales esse :
multos enim confiteor me imperito doctiores : sed
si veritatem tenent, scienter ostendant ex ipsa ve-
ritate, atque adeo ab exemplis, aptis dico, sed non
ex alienis, contrariisque veritati, et apostolicis pa-
ternisque canonibus. Et, si amici secundum Deum,
quomodo haereticorum communioni participant? Neque enim sunt tales amici veri et fideles. Attende
itaque, frater, quid divinus Basilus (24) dicat in
eos qui veritatem metiuntur ex multitudine.

B Qui de posita quaestione, ait, rationem reddere
non audet, et cui non suppetit demonstratio, ideo-
que perfugium habet in multitudine; is se victum
fateatur, ut qui nullum habeat fiduciae adjumentum.
Et post alia : Ostendat mihi vel unus pulchriundi-
nem veritatis, et prompta mox erit persuasio. Mul-
titude autem sine demonstratione auctoritatem sibi
vindicans, terrere quidem potest, persuadere non
potest. Aut quot hominum myriades mihi persua-
deant, ut diem noctem putem, vel ut aereum num-
mum pro aureo habeam et accipiam, vel certum
venenum hauriam pro cibo congruenti? Ergo terre-
narum quidem rerum causa multitudinem nihil vere-
bor si mentiat; in caelestibus autem decretis
simplicem absque demonstratione nutum sequar;
C ab iis recedens quae jam olim magno consensu ex
divinorum scriptorum testimonio tradita fuerunt?
Non audivimus Dominum dicentem : Multi vocati,
pauci vero electi⁵⁵. Et iterum : Angusta et arcta est
via quae ducit ad vitam : et pauci sunt qui inveniunt
eam⁵⁶? Quis ergo sanae mentis non mavult ex pau-
cis esse, qui per angustam introeant in salutem,
quam ex multis qui per latam ferantur ad perditionem?
Aut quis non magis optasset, si tempore illo
vixisset quo beatus Stephanus certamen obiit, in
illius parte censi qui solus lapidibus petebatur,
qui omnium ludibrio expositus erat, quam inter
multos illos qui propter injustam auctoritatem,
verisimilem causam obtinere videbantur? Pluris est
unus Deus placens, quam myriades sese arroganter
D jactantium. Quemadmodum et ex Veteri Testamento
discimus, cum millia multa e populo plaga caelesti
caderent, Et Phinees solus stetit, Deumque placavit,
et cessavit quassatio⁵⁷. Quod si dixisset ille :
Qui ausim ego adversus ea quae tam multi uno
consensu faciunt? qui refrager iis qui sic vivere
decreverunt? nec egregium facinus edidisset ipse,
nec inhibuisset malum, neque servati ceteri fuis-
sent, neque Deus benevolentiam suam impertivis-
set. Optimum ergo, optimum, vel unum hominem

⁵⁵ Matth. xx, 16. ⁵⁶ Matth. vii, 14. ⁵⁷ Num. xxv, 7; Psal. cv, 30.

NOTÆ.

(24) Alii Theodoro tribuunt, alii Eutherio Tyanorum episcopo. Videsis Garnerium in *Auctario Theodoretii*, pag. 698.

jure audere, et injustam multorum concordiam dissolvere. Tu vero, si videtur, servato Noe submersam multitudinem antepone: mihi autem permittite ut cum paucis ad arcam convolem. Et rursum, si placet, adjuuge te multitudini Sodomorum: ego vero cum Lot abibo, quamvis solus turbæ utiliter se subducat. Enimvero mihi etiam reverenda multitudo, non inquisitionem fugiens, sed demonstrationem præbens: non amare ulciscens, sed paterne castigans: non novitate gaudens, sed paternam retinens hæreditatem. Quamnam vero multitudinem mihi prædicas? blanditiis et muneribus conductam? imperitia et ignorantia captam? metu et terrore prostratam? quæ brevem peccati usuram æternæ vitæ prætulit? quod multi aperte confessi sunt. Multitudine mendacium defendis? hinc mali vim declarasti; quo enim ad plures malum pertingit, tanto major est calamitas.

De his ergo in hunc modum. Cæteras autem tuas propositiones persequi supervacaneum foret, dilecte, tum quia modum epistolæ excedunt, tum quia recto sensu dicta accipientibus obvia erunt quæ dicuntur.

XLIX. — *Naucratio filio.*

Ad eloquentiæ stadium hortatur. Tum aliquot Stoditarum virtutem commendat. Demum respondet ouibusdam interrogatis de communione cum hæreticis. (Baron. an. 809, n. 44.)

Dicis nunc mihi et identidem alias exposuisti, fili mi desideratissime, non quiddam superfluum et inane dictu, sed opportunum et conveniens, et quod ad utilitatem animi conferat, sicut et nunc facis. Ego vero gravitatem tuam laudans, amplector etiam meliorem styli tuum: quem plurimum ornabis, si grammaticæ scholia legere potueris. Oportet enim ut dicendi facultatem usumque obtineat qui rectam doctrinam defendit, et certe vult cum prave sentientibus. Nam cum magnum quid ex hac notitia se assecutos rati gloriantur, dum oblectant eos quibus pruriunt aures: consentaneum est eos qui recta sentiunt, nec sermonis viribus destitutos esse, ut minantes ipsorum arietes deficiant. Ita mihi placet ea in re confirmari te, fili. Prorsus autem quod in te cupio, non pariter in quolibet: propterea quod alius aliter se habet, idque expedit. Dormisse porro dicis fratres Philippum et Philonem. Et bene, quod uterque bono fine. Non quod ea quæ ante finem, vituperanda. Quomodo enim, cum renuntiassent mundo, et carni, et sanguini; et suave sibi obedientiæ jugum imposuissent? sed quia postremam beatitudinem adepti sunt propter Dominum persecutionem passi, afflicti, et in angustias redacti. Atque his nullus est qui contradicat, præter eos qui Evangelium contempserunt infames Mæchiani. Et quod ad Philonem quidem attinet, huc usque laudem ejus prosequi placuit. Egregii vero Philippi multa sunt præclara facinora, quæ tu ipse percensuisti. Ego vero, præter illa quæ dicta sunt, simplicitatem ejus et innocentiam demiror, quod iræ nescius, quod non memor injuriarum, compatiens et amans fratrum, obtemperans, et ne-

A φρονίαν δδιδον λύεσθαι. Ἀλλὰ σὺ μὲν προτιμῆσον, εἰ δοκεῖ, τοῦ σωζομένου Νῶε τὸ ὑποδρύχιον πλήθος· ἐμοὶ δὲ συγχώρησον τοῖς ὀλίγοις τῇ κιβωτῇ προσδραμεῖν. Καὶ πάλιν, εἰ βούλει, τάξον σαυτὸν μετὰ τῶν πολλῶν ἐν Σοδόμοις· ἐγὼ δὲ συνοδέυσω τῷ Λώτ, καὶν μόνος τῶν ὁχλῶν συμφερόντως χωρίζεται. Πλὴν ἐμοὶ καὶ πλήθος αἰδέσιμον, οὗ τὸ φεῦγον ἐξέτασιν, ἀλλὰ τὸ παρέχον ἀπόδειξιν· οὗ τὸ πικρῶς ἀμυνόμενον, ἀλλὰ τὸ πατρικῶς διορθούμενον· οὗ τὸ χαῖρον καينوτομίᾳ, ἀλλὰ τὸ φυλάσσον πατρῶαν κληρονομίαν. Ποῖον δὲ μοι καὶ πλήθος λέγεις; τὸ μισθωθὲν κολακαίᾳ καὶ δώροις; τὸ κλαπὲν ἀμαθίᾳ τε καὶ ἀγνοίᾳ; τὸ πεπτωκὸς δειλίᾳ καὶ φόβῳ; τὸ προτιμῆσαν πρόσκαιρον ἀμαρτίαν ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου ζωῆς; ἃ πολλοὶ φανερῶς ὡμολόγησαν. Πλήθει δὲ τὸ ψεύδος κρατύνεις; ἔδειξας τοῦ δεινοῦ τὴν ἐπιτάσιν. Ὅσῳ γὰρ πλείους ἐν τῷ κακῷ, τοσούτῳ μείζων ἡ συμφορὰ.

Οὕτω μὲν δὴ ταῦτα. Ἴναί δὲ ἐπὶ τὰς ἐτέρας σου προτάσεις, παρέλκων ἂν εἴη, ἀγαπητέ, διὰ τὸ ἐκβαίνειν τοῦ μέτρου τῆς ἐπιστολῆς, καὶ ἄλλως ὅτι τοῖς εὐαίσθητός ἐσχομένοις τοῖς λόγοις εὐαπάντητα εἶναι τὰ λεγόμενα.

ΜΘ'. — *Ναυκρατῶ τέκνῳ. [σχε']*

Φθέγγῃ καὶ διηγῆσαι μοι ἐκάστοτε, τέκνον μου περιπόθητον, οὐδὲν τι περιττὸν καὶ εἰκαιομυθές· ἄλλ' εὐκαιρον καὶ περὶ ὧδες, καὶ φέρον εἰς θνητὴν ψυχῆς, ὥσπερ καὶ τὰ νῦν. Ἐγὼ δὲ σοὺ τὸ εὐτονὸν ἐπαινῶν, ἀποδέχομαι καὶ τὴν προκοπτοῦσαν διέλεξιν· ἣν ὅτι μάστιγα καλυνεῖς, ἐὰν τὰ τῆς γραμματικῆς σχόλια δυνήθῃς ἐπιτείνειν. Δεῖ γὰρ καὶ τῆς ἐν λόγῳ δυναμείας καὶ πείρας μετέχειν τὸν ὀρθοδόξιας ἀντεχόμενον, καὶ ἀντιφέρειν τοῖς κακοδόξοις βουλούμενον. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνῳ τῇ ἐντεῦθεν εἰδῇσει δοκοῦντες τι μέγα ἔχειν, κητακομπάουσι τοὺς κνηθομένους τὰς ἀκοὰς γαργαλίζοντες· κάλλιστον τοῖς ὀρθόδοξοις, μὴδὲ τῇ τοῦ λόγου ἰσχυρί ἑλλίπῳς ἔχειν, καὶ καταβάλλειν αὐτοὺς τὰς εὐθυδόλους ἐλεπτολαίς. Οὕτω μοι φίλον δυναμοῦσθαι σε, τέκνον. Οὐ πάντως δὲ ὁ ἐπὶ σοὶ βούλομαι, καὶ ἐπὶ παντός· διὰ τὸ ἄλλον ἄλλως ἔχειν κατὰ ἑξίν· καὶ συμφέρειν. Κεκοιμηται δὲ, ἔφη; ὁ ἀδελφὸς Φίλιππος, καὶ Φίλων. Καὶ εὖγε, εὖγε· ὅτι ἀμφοτέροις τέλει ἀγαθῷ. Οὐχ ὅτι τὰ προτέλεια φεκτὰ (πῶς γὰρ οἱ ἀπειπάμενοι κόσμῳ [τ. κόσμῳ] σάρκα καὶ αἷμα, καὶ εὐαφῇ τὴν τῆς ὑποταγῆς ζεύγλιν ἑαυτοῖς ὑποθέμενοι;), ἀλλ' ὅτι τοῦ ἀκροτάτου μακαρισμοῦ τετυχῆκασιν διὰ Κύριον διωγμένοι, θλιβόμενοι, καὶ στενωγορούμενοι. Καὶ πρὸς ταῦτα οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων, ἢ οἱ τὸ Εὐαγγέλιον ἡθετηκότες δυσονομοὶ Μοιχειανοί. Καὶ τῷ μὲν Φίλωνι φίλον μέχρι τοῦδε στήσαι τὸν ἱπταίνον· τὰ δὲ τοῦ καλοῦ Φιλίππου, πολλὰ κατωρθώματα, ἃ αὐτὸς προκατέλεξας. Ἐγὼ δὲ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, καὶ τὸ ἀπλάστον αὐτοῦ καὶ ἀκέραιον θαυμάζω, τὸ τε ἀόρητον, καὶ ἀμνησίκακον, φιλοσύμπαθές τε καὶ φιλάδελφον, εὐήκεόν τε καὶ ἀνολίγῳρον, καὶ συντόμως εἰπεῖν, ἀπαθὲς, ἐξ οὗ καὶ τὸ εὐκατάνυκτον,

μισόκοσμον τε καὶ φιλόθεον, καὶ ἀπαβήρσιαστον. Αἰεὶ σὺ, ὡς καὶ προῤῥηνας, τὸ πολὺδακρυ τοῦ ἀνδρός, τὸ φιλοπάτριον καὶ φιλακόλουθον, καὶ τοῖς κινδύνοις τὸ ἀγωνιστικόν, καὶ σπουδαῖον, καὶ ἀγόγυστον καθόλου, καὶ τὸ ὁλονεὶ ἀειθαλὲς τῆς τολυανθοῦ; αὐτοῦ ψυχῆς τῶν ἀρετῶν. Καλῶς ἔχει καὶ τὰ τοῦ στερέου Γαῖανου διελευθέντος ἐν πατρὶ τόπῳ σχεδόν, ἐνθα ἡ διασπορὰ τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ὅτι ὑγιαίνουσι, χάρις τῇ Δεσπότῃ Θεῷ· ὅτι οὐ καταπίπτουσιν ἐν ταῖς θλίψεσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνδρεῖουσιναι, δόξα τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτοὺς Χριστῷ. Ὅτι ἀπελαύνονται, μὴδὲ σκέπης ἀξιούμενοι παρὰ τινων μοναστῶν, μάλιστα πανδημιῶν συμπεφωνηκότων ὁμοῦ ἐν τούτῳ· μὴ θαυμάσης. Γέγραπται· Καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκειακοὶ αὐτοῦ. Μὴ γὰρ τὸν ταῦτα φέσαντα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν οὐκ ἀπώσαντο οἱ ἀάλανες; Καὶ γοῦν φησὶν ὁ τῆς βροντῆς υἱός· Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον.

Τί οὖν ἐστὶ τὸ διάφορον, εἰ οἱ μὲν Χριστὸν οὐκ ὤπαδξαντο τὸν Λυτρωτὴν τοῦ κόσμου· οἱ δὲ τοὺς ἐνεκεν ἐκένουν καὶ τοῦ αὐτοῦ Εὐαγγελίου, διωγμοὺς καὶ φυλακὰς ὑπομείναντας; Οὐδὲν, ἢ τὸ σταυρῶσαι καὶ θανατῶσαι. Μὴ αὐτοῖς λογισθῇ ὁ σύνδεσμος τῆς ἀνομίας. Ἀλλ', ὡς εἴρηκας, μὴ φέροντες τὰς τῶν ὑποτασσομένων αὐτοῖς προσκρούσεις, καὶ ὡς ἂν μὴ ἀνάψῃ αὐτοῖς φῶς ἀληθείας, ἀλλ' ἐν σκότει ἀγνοίας διαπορεύονται, ἀποπέμπονται τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν· μήπως λόγος ὅσιος ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης ἀκουστός αὐτοῖς, ἤρουν ὑπομνηστικὸς γένηται. Οὐκ ἔσται· οὐδὲ μὴ μείνῃ ἡ βουλὴ οὕτων αὐτῇ· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὃν πεπατήκασι, λαληθήσεται καὶ στερεωθήσεται εἰς αἰῶνα. Ὁ οὐρανὸς γὰρ, φησὶ, καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρελθῶσι. Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανὸς ἀντιφέρειν; εἰ μὴ ὁ τύραννος Σατανᾶς, καὶ οἱ τοῦτου ὑποφῆται, τὴν μοιχείαν οἰκονομίαν σωτήριον τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ κεκυρωκότες, οἱ ματαιόφρονες θυτως καὶ ἐχθιστάτοι. Ἐπὶ τὰς ἐρωτήσεις σου τραπεῖον τὸν λόγον. Ἐφης ἀνθ' οὗτο ὁ θεὸς Κύριλλος φρονόμεν μὴ ἀποσχίζεσθαι τῶν τῆς Ἐφῆς ἐν διπτύχοις ἀναφερόντων τὸν Θεόδωρον τὸν Μοψουεστίας αἰρετικὴν ὄντα. Ἐπ' ἂν ὀρθότατα καὶ καιριώτατα τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα παρ' αὐτοῖς ἐσέτωστο. Οὕτω γὰρ γέγραπται, καὶ ὁ ὑπομνηματίζων ταῦτα, ὃ ἐν ἀγίοις Εὐλόγιος ἀρχιεπίσκοπος· Ἀλεξανδρείας ἐν τῷ *Περὶ οἰκονομίας* αὐτοῦ λόγῳ· οὐ καὶ χρῆσιν ἐνεθέμεθα ἐν τῇ ὕψ' ἡμῶν πονηθείᾳ ἰδίως *Περὶ τῆς καθόλου οἰκονομίας* πραγματείας. Τὴν λύσιν οὖν αὐτὸς δέδωκεν ὁ καὶ ἱστορήσας. Οὐ γὰρ πᾶς ἀλλαγὴς λήλεσται, καὶ ἱκανὸν μὴ ἐπιζητεῖν ἄλλο. Σαφηνείας δὲ ἐνεκεν ἔστω τὰ παρ' ἡμῶν ἐχόμενα τῆς αὐτῆς ἐννοίας· ὅτι τῶν οἰκονομιῶν αἱ μὲν πρὸς καιρὸν γέγοναι παρὰ τῶν Πατέρων, αἱ δὲ τὸ διηνεκὲς ἔχουσιν. Οἷον διηνεκὲς μὲν, ὡς ἀντὶ τῶν ὑποστάσεων παραχωρεῖσθαι τὰ πρόσκαιρα πρὸς τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου τοῖς Ἱταλοῖς. Πρὸς καιρὸν δὲ· οἷον τοῦ Ἀποστόλου ἐπὶ τῆς περιτομῆς·

A minem contemnens, et ut compendio dicam, omni perturbatione vacuus: ex quo et illa facilis compunctio, mundi odium, et amor Dei, et in loquendo parcimonia et verecundia. Dic tu, sicut etiam ante dixisti, lacrymas frequentes viri, et amorem Patris, et sequendi ardorem, et in periculis fortitudinem, et recti studium; quodque nullatenus querulus esset, et quod florentis animæ ipsius virtutes quasi virerent perpetuo. Recte se habet et constans Gaius, qui omnia pene loca percurrit, ubi dispersi sunt fratres. Et quod valent, gratia Domino Deo: quod in tribulationibus non cadunt, sed potius corroborantur; gloria ei, qui eos confortat, Christo. Quod expelluntur, ita ut tecto non excipiantur a quibusdam monachis, maxime ab iis, qui in hoc omnes una conspirarunt; ne mireris. Scriptum est: *Et inimici hominis domestici ejus*⁹⁰. Nonne ipsum qui hoc dixit, Christum Deum nostrum expulerunt homines miseri? Itaque tonitruī filius ait: *In propria venit, et sui eum non receperunt*⁹¹.

Quodnam igitur discrimen est, si ipsi quidem Christum non susceperunt Redemptorem mundi; illi vero eos qui propter Christum et ipsius Evangelium persecutiones et vincula susceperunt? Nul- lum, nisi crucifixisse et occidisse. Ne illis imputetur colligatio iniquitatis. Sed, sicut dixisti, non ferentes subditorum suorum offensiones, et ut ipsis lumen veritatis non accendatur, sed in tenebris ignorantie ambulent, repellunt fratres nostros: ne forte sanctum veritatis et iustitiæ verbum audiant, atque commoneantur. Non sic erit: nequaquam stabit hoc consilium eorum: sed verbum Dei quod proculcarunt, prædicabitur et confirmabitur in secula: *Cælum enim, ait, et terra transibunt: verba autem mea non transibunt*⁹². Et quis potest his contradicere? præter tyrannum Satanam, ejus discipulos, qui mœchiam dispensationem salutarem Christi Ecclesiæ prædicant, vanæ revera mentis homines et odiosissimi. Nunc ad interrogationes tuas convertenda est oratio. Quæris cur dispensaret divinus Cyrillus, ut necesse non esset ab iis separari, qui in Oriente Theodorum Mopsuestiæ, cum hæreticus esset, in diptychis commemorabant. Quia rectissima et aptissima pietatis dogmata apud ipsos servata fuere. Sic enim ab eo scriptum est, qui hæc memoriæ prodidit, sancto Eulogio Alexandriæ archiepiscopo in ejus *De dispensatione* libro: cujus sententiæ usum nos quoque explicuimus in eo opere, quod peculiariter *De dispensatione* in universum conscripsimus. Solutionem itaque in ipse dedit, qui narravit. Non enim aliorum dictum est, nec aliud quæri necesse est. Quæ autem a nobis in eadem sententiam dicta sunt, declarationis causa dicta sint: Dispensationes a Patribus alias ad tempus factas esse, alias perpetuam vim obtinere. Videlicet perpetua quidem fuit, cum sanctus Athanasius Italiam concessit, ut personas usurparent pro hypostasibus. Ad tempus autem, velut quod Apostolus

⁹⁰ Mich. vii, 6; Matth. x, 36.⁹¹ Joan. i, 11.⁹² Luc. xxi, 33.

fecit in circumcisione; quod magnus Basilius in Spiritu sancto: velut etiam quod nunc divinus Cyrillus. Quæ ad tempus aliquod facta, nihil habent reprehensione dignum, nec absurdum ulla ex parte, aut illicitum: remissum tamen quiddam et non penitus accuratum. Id enimvero dicitur dispensatio ad tempus. Neque enim fieri potest, ut medicus e vestigio morbum ab ægro depellat, neque ut indomitum equum, aut siccum ramum, illum freno obsequentem, hunc rectum statim reddat qui in istis rebus versatus est: nisi paulatim blanditias et assentationes, et molles item attractiones et inflexiones adhibeat.

Eodem modo sancti in dispensationibus: ut et in hac ipsa magnus Cyrillus. Aliquantisper enim sustinuit Orientalium tarditatem, seu vitium animi, ut hæreticum non existimarent eum, qui hæreticus reipsa erat. Quid enim potius ageret, cum orthodoxam illi fidem profiterentur, in hoc etiam ipso eum quem commemorabant, anathematizantes? Omnis siquidem qui orthodoxus est in omnibus, omnem hæreticum, si minus verbo, at virtute anathematizat. Postea vero cum perfecta ipsis mens affulsit, tunc cum illis ex æquo in omnibus sanctus coaluit. Annon et nos idem facere videmur? qui interdum nonnullis eorum qui nobiscum sentiunt, in re aliqua discrepantibus, in qua non magna sit molestia, parumque a summo jure discedatur; ipsorum nihilominus communionem admittimus, ne propter exiguum quiddam, quod paulo post corrigi queat, totum amittamus: quod quidem imperitorum esset, non autem eorum qui dispensatores sunt mysteriorum Dei. Hoc igitur est ad tempus sermones moresque dispensare in judicio, et veritate, ac lege: non autem in iniquitate ac mendacio in universum. Ne lingua exeret hoc loco Mæchiani; neque via ducem putent eum qui præcipit; nec gubernatorem, qui demergat; nec denique medicum, qui morbos inducat; quales ipsi fuisse videntur, qui cum mæcho mæchati sunt, cum adulterorum copulatore adulteros copulaverunt, cum Dei accusatore Deum accusaverunt, cum Evangelii destructore Evangelium condestruxerunt more canino: sic enim aptius loqui liceat. Dioscorum autem Alexandrinum hæreticum ubinam, aut quomodo divinus Cyrillus suscepit, ut Mæchiani dicunt, in media luce cæci, sanctorum criminatorum? nec auditum id unquam, nec speciem ullam habet istorum mendacium; cum posterior ille divino Cyrillo fuerit. Quonam igitur modo eum qui post sancti obitum hæreticus innotuit tempore latecrocinalis Ephesinæ synodi, post tertiam sanctam; ille sanctus, jam cæli sedes adeptus, suscepit? Sic nempe mentiuntur, fabulas texentes, ut simplicium animas aucupentur.

Quocirca omni arte ac scientia satagite, ut serpentem et voce serpentina loquentes declinetis, per quos perierunt quam plurimi a generatione in generationem. De aliis vero interrogationibus tuis: Si episcopus Mæchosynodo non interfuerit, vocet-

τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐπὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οἶος καὶ τὸ νῦν τοῦ θεοῦ Κυρίλλου. Ἄ μέχρι τίνος καιροῦ γινόμενα, οὐδὲν ἔχει τὸ μεμπτόν, οὐδὲ τὸ κατὰ τι ἀπηχῆς καὶ ἔκνομον· ὑπεριμένον δ' οὖν ὁμῶς καὶ οὐκ ἄγαν ἀκριβές. Τοῦτο γὰρ ἡ οἰκονομία ἡ πρὸς καιρόν. Μηδὲ γὰρ δυνατόν ἱεράρον τὸν ἡρβωστικόντα θάπτον ἀπαλλάξαι τῆς νόσου, μήτ' αὖ ἱππον ἀκρατῆ, ἢ ξηρόν πτόρθον, τὸν μὲν εὐχάλινον, τὸν δὲ εὐθύτομον ἐξαυτῆς καταστήσασθαι, εἰ μὴ τοῖς κατὰ μικρὸν πομπυσμοῖς τε καὶ κολακεύμασι, μαλακαῖς τε καὶ ἐπικλήσεσι χρώμενον, τὸν τῶν τοιούτων ἐμπειρότατον.

Οὕτω καὶ τοῖς ἁγίοις ἐν ταῖς οἰκονομίαις· ὥς καὶ Κυρίλλῳ τῷ μεγάλῳ ἐν τῷδε. Μικρὸν γὰρ πάντως ἀνέμενε τῶν Ἀνατολικῶν τὸ βραδύνουν, ἢ προσπαθεῖς, πρὸς τὸ αἰρετικὸν μὴ ὑπολαμβάνειν τὸν ὄντως οἰρετικόν. Τί γὰρ ἦν ἄλλο τὸ μετολαθεῖν, ἐπ' ἂν ὀρθοδόξως ἐκέρυττον τὴν πίστιν, καὶ τούτῳ αὐτὸν τ' ἐν μνημονεύομενον αὐτοῖς ἀναθεματίζοντες; Ἐπειδὴ πᾶς ὀρθοδόξων κατὰ πάντα, πάντα αἰρετικὸν δυνάμει, καὶ οὐ ῥήματι, ἀναθεματίζει. Ἐπειτα ὅτε αὐτοῖς ἀνῆψεν ὁ τέλειος νοῦς, τότε αὐτοῖς συναφθέντος κατὰ πάντα τοῦ ἁγίου Ἰωάν. Ἡ οὐχὶ καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ ποιοῦντες φαινόμεθα; Ἐσθ' ὅτε τινῶν ὁμογνωμόνων ἡμῖν κατὰ τι διαφερομένων· ἐνθα οὐ πολὺ τὸ λυποῦν, ἢ ἐξιστῶν τῆς ἀκριβείας· καὶ ὁμῶς καταδεχόμεθα τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν· ἵνα μὴ διὰ μικρὸν τι μικρὸν ὑστερον δυνάμενον κατορθωθῆναι, ἀπολέσωμεν τὸ πᾶν· τοῦτο δὲ ἀτέχνων, καὶ οὐ μυστηρίων θεοῦ οἰκονόμων. Τοιοῦτον μὲν τὸ πρὸς καιρὸν οἰκονομεῖν τοὺς λόγους καὶ τοὺς τρόπους ἐν κρίσει καὶ ἀληθείᾳ καὶ νόμῳ· ἄλλ' οὐκ ἐν παρανομίᾳ καὶ ψεύδει τὸ καθόλου. Μὴ προβαλλέσθωσαν τὰς γλώσσας οἱ Μοιχειανοὶ ἐνταῦθα· μηδὲ τὸν χειραγωγὸν, κρημνιστὴν οἰέσθωσαν· μηδὲ τὸν κυβερνήτην, καταποντιστὴν. Μηδ' ἂν τὸν ἱεράρον, νοσοποιόν· ὥπερ αὐτοὶ ὁμοιώθησαν, τῷ μοιχῷ συμμοιχεύσαντες, τῷ μοιχοζεύκῃ συζεύξαντες, τῷ θεοκατηγόρῳ συνθεοκατηγόρησαντες, τῷ εὐαγγελιολῳτῇ συνευαγγελιολῳτήσαντες κυνικῶς· οὕτω γὰρ φράσαι οἰκειότερον. Διάσκορον δὲ ποῦ, ἢ πῶς, τὸν Ἀλεξανδρείας αἰρετικὸν Κύριλλο· ὁ θεὸς ἐδίδεκε, ὥς φασιν οἱ Μοιχειανοὶ, οἱ περὶ τὸ πῶς σκοπεῖν, οἱ κατήγοροι τῶν ἁγίων; Οὐτε ἤκουσθη, οὐτε φῶσιν ἔχει τὸ ψεῦδος αὐτῶν· διότι μεταγενέστερός ἐστι τοῦ θεοῦ Κυρίλλου. Πῶς οὖν τὸν μετὰ κοίμησιν τοῦ ἁγίου γνωρισθέντα αἰρετικὸν ἐν καιρῷ τῆς ληστρικῆς συνόδου ἐν Ἐφέσῳ, μετὰ τὴν τρίτην καὶ ἁγίαν, αὐτὸς ὁ ἅγιος ἐδίδεκε τὸ ὑπερκόσμια λαχόν; Οὕτω ψευδοποιῶσι μυθαρευόμενοι, ὅπως θηρεύσῃ ψυχὰς ἀφελότητι πορευομένας.

Διὰ τοῦτο τεχνούσθε καὶ γνωρίζεσθε κατὰ πάντα· ἵνα τὸν ὄφιν καὶ τοὺς ὀφιοφύλους φεύγοιτε, ἐφ' οἷς ὠλέκοντο, ὅτι μάλιστα πλεῖστοι ἀπὸ γενεῶν εἰς γενεάς. Περὶ δὲ τῶν ἄλλων πύσεων· Εἰ ὁ ἐπίσκοπος οὐχ εὐρηται εἰς τὴν μοιχοσύνοδον, καλοῖη δὲ αὐτὴν

ψευδοσύλλογον· μνημονεύει δὲ τὸν ἐν αὐτῇ εὐρεθέντα A
 μητροπολίτην αὐτοῦ· ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ ἐπι-
 σκόπου ὀρθοδοξοῦντος εἰ χρὴ κοινωνεῖν· ἀπεκρίθη
 καὶ δι' ἐτέρων τῶν πρὸς Εὐόδιον γραμμάτων, ὅτι
 Ναί, οἰκονομίας χάριν· μόνον μὴ συλλειτουργοῦντος
 αὐτοῦ αἱρετικοῖς. Εἰς οὐδὲν γάρ ἐστι, μνημονευομέ-
 νου τοῦ ἐπισκόπου ὀρθοδόξου ὄντος, καὶ ἐκείνου
 φόβῳ αἱρετικὸν ἀναφέροντος τὸν οἰκεῖον μητροπολί-
 την. Τοῦ τοιοῦτου πρεσβυτέρου καὶ εἰς παννυχίδα
 προσκαλουμένου, ἰτέον· καὶ Ἐκκλησίαν παρ' αὐτοῦ
 δεδομένην ληπτέον· καὶ εἰς αὐτὴν ἐρχομένου αὐτοῦ
 λειτουργῆσαι, παραχωρητέον· ἢ καὶ μνημονεῦσαι
 νεκρὸν, ὀρθόδοξον μέντοι, συγχωρητέον· καὶ ἐν αὐ-
 τῇ λειτουργεῖν τὸν λαβόντα, οὐδὲν κωλυτέον. Εἰ δὲ
 αἱρετικὸν ἀναφέρει ὄντα ἐπίσκοπον, καὶ μακαρίζῃ, B
 καὶ ὀρθοδόξῃ, τῆς μὲν θείας κοινωνίας ἀφεκτέον,
 τῆς δὲ κοινῆς τραπέζης, ἐπ' ἃν ἐκεῖ ἑοῖο μνημο-
 νεύειν. Ὡς δεκτέον τάχα καὶ εὐλογοῦντα αὐτὴν καὶ
 συμφάλλοντα· ἐάνπερ μήτε αἱρετικῷ, ἢ τῷ οἰκείῳ
 ἐπισκόπῳ, εἴτε τινὶ ἄλλῳ, συνευρουγῇ· ἢ ἐν γνώσει
 μεταδίδω. Εἰ ἐσθίει τις μετὰ τοῦ μοιχοζεύκτου, ἢ
 μεθ' ἐτέρου αἱρετικοῦ ἀδιαφόρως, φυλακτέον μὴ
 συνεσιᾶσθαι τοῖς τοιοῦτοις, καὶ ὑποκρίνωνται ὀρθο-
 δοξεῖν. Οὐ γὰρ φυλάσσουμεν τὸ πρόσταγμα τοῦ Ἀπο-
 στόλου, Τοῖς τοιοῦτοις, λέγοντος, μηδὲ συνεσθίειν.
 Πλέον, οὐκ ἐξερευνήτεον ἢ μετὰ τοῦ συνεσιαθέντος
 τῷ αἱρετικῷ· ὅσοι συνεσιᾶθῃ ζητεῖν, καὶ μετὰ
 τοῦδε ἕτερος· κάνειυθεν ἀνασειράζειν τὸν λόγον,
 καὶ ἀφίστασθαι πάντων. Ἐθελόγνωμον τὸ χρῆμα, C
 καὶ οὐ τῶν ἁγίων. Μέχρι γὰρ τούτου, φησὶ, στήθι,
 καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ. Μὴ γὰρ οὐκ ᾔδεισαν ταῦτα
 ἐξερευνᾶν καὶ διαγγέλλεσθαι ἡμῖν; ἀλλ' οὐδαμῶς.
 Διὸ οὐκ ἐσθλὸν μεταβαίνειν ὅρια ἃ ἔθεντο οἱ Πατέ-
 ρες ἡμῶν. Μεθ' οὐδὲ οὐκ ἐσθλόμεν, οὐδὲ ὄωρον τούτου
 δεκτέον· εἴπερ διδαχθεῖς, ἅπας καὶ δις ἀδιαφοροῖη,
 καὶ οὐ πείθεται ἡμῖν. Οὐκ εἶδα εἰ μὴ παρὰ τῶν φυ-
 λάκων τὰς οὐχ ὡς εὐλογίας, ἀλλ' ὡς χρεῖας λαμβά-
 νειν· ἢ οἰκονομίας ἔνεκεν, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἄλλων
 φευγόντων μέντοι τὸ συνεσιᾶσθαι αἱρετικοῖς ἀδιαφ-
 ρως· οὐκ οἶδα εἰ μὴ τύχη κατὰ περίστασιν καὶ δέ-
 ξασθαι καὶ συνεσιᾶθῆναι καὶ τοῖσδε. Δοῦναι δὲ τοῖς
 τοιοῦτοις καὶ τοῖς φύλαξι βρώμα καὶ πόμα οὐ διακρι-
 τέον· ὅτι καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ μεταδοτέον. Εἰς δὲ τὴν
 Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου Γρηγορίου τοῦ τέκνου ἡμῶν
 οὐ τολμῶ εἰπεῖν λειτουργῆσαι πρεσβύτερον ἡμῶν· D
 διὰ τὸ μετὰ τὴν μοιχοσύνην ἐνθρονισθῆναι, καὶ
 ὑπὸ τοῦ συλλειτουργοῦντος καὶ συλλειτουργῆσαντος;
 τῷ μοιχοζεύκτῃ, διὰ τοῦ πρωτομοιχεῖαντος καθιερω-
 θῆναι.

N. — Τῷ αὐτῷ. [σχη'.]

L. — Eidem.

De Digamis.

Θερμὸς εἰ, τέκνον ἡγαπημένον, περὶ τοῦ ἐρωτᾶν
 καὶ πανθάνειν τὰ χρήσιμα· καὶ τὸ μὲν χρῆμα ἐπαι-
 νετόν· οὐχ ἱκανὸς δὲ ἐγὼ λύειν τὰς ἀπορίας σου·

A que illam falsum conventiculum : commemoret
 autem metropolitani qui in ea inventus est, utrum
 a presbytero episcopi orthodoxi accipere commu-
 nionem oporteat? per alias ad Evodium litteras re-
 spondi, communicandum esse dispensationis gratia,
 dummodo ipsis cum hæreticis non sacrificet. Cum
 enim episcopus qui commemoratur sit orthodoxus,
 pro nihilo est quod illius metu, hæreticum com-
 memoret metropolitanum suum. Huiusmodi presbytero
 et ad pervigillum vocante, eundem est; et Ecce-
 siam præbente, accipienda est; et ad illam ut sa-
 crificet veniente, permittendum est. Quinetiam ut
 mortuum commemoret dummodo orthodoxum, con-
 cedendum est: et in ea sacrificare qui accepit,
 minime prohibendum. Si vero hæreticum com-
 memoret episcopum, quamvis beatum prædicet, quam-
 vis recte sentiat: a divina communione utique ab-
 stinendum est, imo et a mensa communi, si illic
 quoque commemorandus sit. Ita recipiendus ille
 fortasse ad benedictionem et ad psalmodiam, si cum
 hæretico episcopo, sive suo, sive altero, non sacri-
 ficet, nec illi sciens distribuatur. Si quis cibum capiat
 cum adulteri copulatore, aut cum alio quovis
 hæretico indifferenter: cavendum est ne cum tali-
 bus comedatur, licet recte sentire se fingant. Non
 enim observant præceptum Apostoli: Cum huius-
 modi nec cibum sumere⁴¹ monentis. Cæterum, non
 amplius investigare oportet, aut exquirere, utrum is
 comederit cum eo qui cum hæretico cibum sum-
 pserit, et cum illo alter: atque ita alium ex alio
 sermonem nectere, et ab omnibus abstinere. Pro-
 priæ hoc voluntatis est, et non sanctorum: Usque
 huc, inquit, venies, et non procedes amplius⁴².
 Utrum enim hæc illi investigare nescierunt et nobis
 denunciare? Nequaquam. Quare præstat terminos
 non transgredi quos posuerunt Patres nostri⁴³. Cum
 quo non edimus, nec munus ejus accipiendum est;
 si semel iterumque admonitus contemnat, neque
 nobis obtemperet. Nisi forte a custodibus, non ve-
 lut eulogias, sed velut necessarios usus, accipere:
 aut dispensationis gratia, etiam ab aliis, sed qui
 cum hæreticis promiscue convivari refugiant: nisi
 forte contingat ex necessaria circumstantia et susci-
 pere et convivari cum hisce. Dare autem et talibus,
 et custodibus cibum ac potum sine discrimine licet:
 quandoquidem omni homini impertiendum est. In
 Ecclesia porro domini Gregoræ filii nostri ut sacri-
 ficet presbyter noster dicere non audeo: eo quod
 post mœchosynodum dedicata est ab eo qui sacri-
 ficavit cum adulteri copulatore, per protomœchianum
 consecrata.

⁴¹ I Cor. v, 11. ⁴² Job xxxviii, 11. ⁴³ PRIC. xxii, 28.

sum ; communis tamen quæstus studio conferenda etiamnum quæ possumus. Quæstio tua de Digamis fuit ; quod de eorum conjunctione dubitatum fuerit, coronarine sicut monagami debeant, annon ? et quonam pacto, si quidem hoc fiat, conjungantur, sacerdote illos minime copulante : famam esse, ab impii Constantini temporibus obtinuisse consuetudinem digamos coronandi, ex triplici ejus conjugio natam ; cum superior ante illum memoria non fuerit. Ego vero, quin verisimilis ea fama sit, non repugno. Cæterum debent veritatis studiosi non ex temere vulgata fama, neque ex humana consuetudine, rerum fidem accipere ; sed ex ipsis sacris Litteris et paterna atque canonica traditione. Digama ergo permissa haud dubie fuit a sancto Apostolo, et per ipsum a Christo. Verum hæc lex non est, ut Gregorius Theologus ait, sed indulgentia : indulgentia autem nequaquam in eo cernitur quod reprehensione et culpa careat : qui enim et quam ob causam ? sed ubi succumbitur, noxæque affine est, quod agitur. Hoc enim ipsum divinus Apostolus insinuat, cum diceret : *Si se non continent, nubant*⁶⁴. Incontinentia quippe quæ fortitudinis robur amisit, victæ prostrateque est naturæ. His permoti divini Patres digamos pœnis subjecerunt, in Laodicensi quidem synodi indefinite⁶⁵, cum dicunt : Ut parvo tempore exacto vacent orationibus et jejuniis : et secundum indulgentiam communionem reddi eis decrevimus : magnus vero Basilius definite⁶⁶. Sic enim ait : De trigamis et polygamis eundem canonem definierunt Patres, nimirum quem in digamis, proportionem : annum enim in digamis : in aliis vero duos annos. Patet igitur ex iis quæ dicta sunt, digamiæ tanquam obnoxiiæ impositam pœnam fuisse. Propterea enim et sancti Patres synodi Neocæsariensis⁶⁷ presbytero interdixerunt, ne in digami nuptiis epuletur.

Cum enim, inquit, pœnitentia digamus egeat, quis erit presbyter qui per convivium consensum præbeat talibus nuptiis ? Quid ergo ex his aliud necessario conficitur, quam primas quidem nuptias, ut quæ proprie lex sint, merito coronari a sacerdote velut intactas et immaculatas, tanquam a libidinis nota immunes : atque ob hanc causam ceu peccati vietrices coronari ? Ex quo sequitur et sacerdotum participatio, ejusque qui coronavit, et cuiuscunque alterius sacerdotis, in talibus nuptiis comessatio. Quemadmodum in Cana Galilææ Dominus et Deus noster prandere dignatus est, per suum illud convivium nuptialia prandia omnia benedicens. Quin et coronariæ impositionis benedictionem anticipans, ea primum parentem nostrum Adam impertiit. Quomodo ? *Et creavit Deus hominem : ad imaginem Dei creavit illum, masculum et feminam creavit eos : benedixitque illis Deus, et ait : Crescite, et multiplicamini, et replete terram, et*

ἡμῶς διὰ τὸ κοινῇ συμφέρον εἰσενεχτέον καὶ νῦν τὰ κατὰ δύναμιν. Ἡ ἐρώτησίς σου περὶ τῶν διγάμων· ὅτι ἀμφισβητούμενόν ἐστι περὶ τῆς συναφείας αὐτῶν, ἢ σταφανοῦσθαι αὐτοὺς, ὡς ἐπὶ τῶν μονογάμων, ἢ μὴ ; καὶ πῶς, ἐὰν τοῦτο γενήσεται, εἴη συνάφεια, μὴ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ζευγνυμένων αὐτῶν ; ὅτι φέρεται λόγος ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀσέβους Κωνσταντίνου κρατῆσαι τὴν συνήθειαν τοῦ διγαμικοῦ στεφανώματος, ἐκ τοῦ κατ' αὐτὸν τριγαμήματος· ἐπεὶ μὴ εἶναι ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ χρόνοις. Ἐγὼ δὲ ἔχειν μὲν τὸν λόγον τὸ πιστὸν ἐντεῦθεν οὐκ ἀποδοκιμάζω. Δεῖ δὲ ἡμῶς τοῖς ἀληθείας ἐρασταῖς, μὴ ἐκ φοβᾶς, ὡς ἔτυχε, λόγου, ἢ συνηθείας ἀνθρωπίνης πιστοῦσθαι τὰ πράγματα· ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, καὶ τῆς Πατρικῆς καὶ κανονικῆς ἐκδόσεως. Ἡ μὲν οὖν διγαμία παρακεχώρηται ὁλονότι ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Ἀποστόλου, καὶ δι' αὐτοῦ παρὰ Χριστοῦ· οὐ μὴν νόμος, ὥσπερ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἀλλὰ συγχώρησις· συγχώρησις δὲ οὐκ ἐπὶ ἀμέμπτου καὶ ἀπταιστοῦ γένοιτ' ἂν· πῶς γὰρ, καὶ διατί ; ἀλλ' ἐπὶ ἥττης τινὸς καὶ ἀλωσίμου δράματος. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο ὁ θεὸς Ἀπόστολος ἠνέκατο εἰπὼν· *Εἰ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμήσάτωσαν*. Ἡ δὲ ἀκρασία τὸ κράτος τῆς ἀνδρείας ἀπολέσασα, ἥττης ἐστὶ καὶ ἀποπτώσεως ἔχουσα. Ἐντεῦθεν ὁρμηθέντες οἱ θεοὶ Πατέρες, ἐπιτιμῶν ὑπέβαλον τοὺς διγάμους, οἱ μὲν τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ σύνοδος ἀορίστως, διὰ τοῦ εἰπεῖν· Ὀλίγου χρόνου παρελθόντος καὶ σχολάσαντας ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ νηστεαῖς, κατὰ συγγνώμην ἀποδιδοῦσθαι αὐτοῖς τὴν κοινωσίαν ὥρισαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ὠρισμένως. Φησὶ γάρ· *Περὶ τριγάμων καὶ πολυγάμων τὸν αὐτὸν ὥρισαν κανόνα οἱ Πατέρες, ὁλονότι ὅν καὶ ἐπὶ τῶν διγάμων, ἀναλόγως· ἐναντιὸν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν διγάμων· ἄλλοι δὲ δύο ἔτη. Δέδεικται τοίνυν ἐκ τῶν ρηθέντων, ὡς ὑπὸ τὸ πταιστὸν γεγονυῖα ἡ διγαμία εἰληφεί τὸ ἐπιτιμῶν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ συνόδου ἄγιοι Πατέρες ἀπεῖρξαν καὶ τοῦ ἐστιαθῆναι πρεσβύτερον εἰς διγαμοῦντος γάμον.*

Λέγοντες, Ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτούντος τοῦ διγαμοῦντος, τίς ἐστὶ ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἐστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις ; Τί οὖν τὸ συμπεριλαμβανόμενον ἐξ ἀναγκαίου ; (Ὅτι ὁ μὲν πρῶτος γάμος, ὡς κυρίως ὢν νόμος, εἰκότως ἐστεφανώσεται ὑπὸ τῆς ἱερωσύνης, ὡς ἀνέπαφος, ὡς ἀβρύπος, ὡς ἀνάλωτος· πορνικῷ πάθει, καὶ διὰ τοῦτο ὡς νικητῆς τῆς ἀμαρτίας κατεστεμμένος. Ἐφ' ᾧ ἔπεται ἡ τῶν ἁγιασμάτων μετάληψις, καθ' ἣ τοῦ στεφανώσαντος, καὶ παντὸς ἄλλου ἱερατικοῦ, ἐν τῷ τοιοῦτῳ γάμῳ ἐστίασις. Καθὰ καὶ ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐν Κανῇ τῆς Γαλιλαίας ἐξέλωσεν ἀριστῆσαι, διὰ τῆς ἐκείσε ἐστιάσεως πάντα [f. πᾶν τὸ] γαμικὸν ἀριστον κατευλογῆσας. Ἀλλὰ καὶ τῆς στεφανικῆς ἀρμογῆς αὐτὸς προλαβὼν τὴν εὐλογίαν ἔθετο ἐπὶ τοῦ ἀρχιπάτορος ἡμῶν Ἀδάμ· πῶς ; *Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτὸν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καὶ ἐβλόγησεν αὐτούς ὁ Θεός, λέγων· Ἀύξανθε, καὶ πληθύνετε, καὶ πλη-*

⁶⁴ I Cor. vii, 9. ⁶⁵ Laod. can. 1. ⁶⁶ In Epist. ad Amphilocho. can. 4. ⁶⁷ Can. 7.

ρῶσατε τὴν γῆν, καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς. Αὕτη ὁν ἡ εὐλογία τῆς γαμικῆς συναφείας, ἀφ' ἧς πασα εὐλογία μονογαμικῆς συζεύξεως· ἐπεὶ καὶ μονόγαμος Ἀδάμ. Ἐπιτηρητέον δὲ ὅτι καὶ ἡ στεφανικὴ ἐπίκλησις ἐκείθεν ὠρμηται· τὴν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου διάπλασιν, καὶ πρὸς τὴν ἐκ πλευρᾶς αὐτοῦ γυναῖκα σύζευξιν ὑπομνηματίζουσα. Ὁ δὲ δεύτερος γάμος, εἰ καὶ συγχωρῆται, ἀλλ' ἐπιτετμήνεται. Πῶς γὰρ ἂν καὶ στεφανώσεως ἀξιος, ἡττηθείς, ἀλλ' οὐ νικήσας; τίς δὲ καὶ ὁ στεφανώσων τοῦτον πρεσβύτερος, ὃς καὶ τοῦ ἀπλῶς ἐστιαθῆναι ἐν τῷ κατ' αὐτὸν ἀρίστῳ Πατρικῶς κεκώλυται; πῶς δὲ καὶ μεθέξει τῆς θείας κοινωνίας, ὃ δὲ αὐτὸ τοῦτο εἰργμένος χρόνῳ ἐνὶ καὶ δυσὶ τῶν ἀγιασμάτων; ἔτιος δὲ ἡ οἶα τῆς εὐλογιστικῆς προσευχῆς γινομένης ἐπὶ τῆς συναφείας αὐτοῦ, μὴ οὐσης ἄλλης παρὰ τὴν μίαν τῆς μονογαμικῆς καὶ πρώτης; Συνῆκται οὖν ἐκ πάντων Γραφικῶς τε καὶ Πατρικῶς, ἀμέτοχον εἶναι στεφανώματος τὴν δευτερογαμίαν· διὰ τοῦτο οὐδὲ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ζευγνυμένην· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ παραδεδομένην· τότε δὲ προσδεχομένην, ὁπηνίκα εἴη πλήρως τοῦ ὅπουσιν κατὰ τὴν ἱερατικὴν δοκιμασίαν δοθέντος ἐπιτίμου· μεθ' ἣν ἔξει [ἰ. ἔξειν] καὶ τῶν θεῶν δώρων τὴν μετάληψιν ἐντεῦθεν εὐλογουμένους αὐτοὺς, ὁλονεὶ ὡς ἐπὶ στεφανώματος· κατὰ δεύτερον λόγον, μετὰ συγχώρησιν. Εὐλογία γὰρ τὸ δῶρον, τῆνικαῦτα καὶ συναφείας παρὰ τοῦ ἱερέως δαίγμα· ἔκτοτε μὴ κεκωλυμένου αὐτῷ συνεσιδῆσθαι τοῖς διαγμήσασιν· ὡς ἐπὶ τῶν μονογάμων. Καὶ οὕτω νόμῳ ὀρμάται συγχωρητικῇ ἡ διαγμία, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· γινώσκουσα τὰ δευτερεῖα ἔχειν τῆς μονογαμίας· καὶ μὴ ἐλόγως τῆς πρώτης ἐπιζητοῦσα τὰ δικαιώματα, ἅπερ προαπῆλαυκε.

Φαίης δ' ἂν· Καὶ πῶς ἔλθουσιν ἐπὶ τὴν συνάφειαν; Τοῖς ἀνθρωπίνους καθήκουσιν ὥσπερ καὶ οἱ τρίγαμοι καὶ πολύγαμοι· οὕτω γὰρ κέκληται ἡ μετὰ τὴν τρίτην πρὸς τῶν Πατέρων. Ἡ στεφανοῦσθωσαν καθεῖνοι. Ἀλλ' ὅπως ἡ ἁγία διάλυσις τῶν κανόνων, μᾶλλον δὲ τοῦ Εὐαγγελίου, οὐ διγάμους νῦν καὶ τριγάμους, ἀλλὰ καὶ μοιχοὺς στεφανοῦσθαι ὑπὸ τῶν ἱερέων πεποίηκεν· ὡς καὶ τοὺς τῇ ἀντοχῇ τοῦ θείου νόμου μὴ ἐν τούτῳ συναιρουμένους διώκουσα, καὶ ἀναθεματίζουσα, ὡς ἄλλοτρίους Χριστοῦ, τοὺς ὑπὲρ ἐντολῆς καὶ ἀληθείας αὐτοῦ ἐνισταμένους. Ἐκστῆθι, οὐρανὲ, ἐπὶ τούτῳ· τὰ ἄνω κάτω, ἡ δικαιοσύνη ἀνομία, τὸ φῶς σκότος, ἐξ ὧν οἱ Μοιχῆανοι λέγουσι καὶ πράττουσι, δείκνυνται. Τοῦτο τοῖς τυφοῖς καὶ κωφοῖς κατὰ ψυχὴν, καὶ ἐντεῦθεν τοῦ Ἀντιχρίστου τὰ πρόσθα φέρουσι. Τάχα δ' ἂν κάκεινα εἴποις· Εἰ τὸ ἐν μέρος εἴη παρθέον, πῶς λέγουσιν τινες, ὡς τὸ μὲν στεφανοῦται ἐν τῇ κεφαλῇ, τὸ δὲ ἀπὸ γάμου, ἐν τῷ ὤμῳ, νενομένης τῆς ἑφανικῆς εὐχῆς; Καὶ μοι πρὸς τῇ ἀτοπίᾳ, ἔτι καὶ γελοῖον φαίνεται. Διδόσθω γὰρ τριγάμειν καὶ ποῦ τεθείη ὁ στέφανος; ἐν τῇ χειρὶ, ἡ εἰς τὸ γόνυ; εἴγε καὶ ἡ γημμαμένη εἰεν ἀπὸ χρείας; ἐν τῷ ὤμῳ τὸν στέφανον δέξεται. Ἀτοπα ταῦτα.

¹³ Gen. 1, 27.

*A dominamini ejus*¹⁴. Hæc igitur benedictio copulæ nuptialis, ex qua benedictio omnis monogamicæ conjunctionis; monogamus siquidem Adam. Observandum vero est inde quoque ortam esse coronariam invocationem, quæ primi hominis creationem, ejusdemque cum muliere ex illius costa producta conjunctionem repræsentat. At secundæ nuptiæ tametsi permittuntur, pœna castigantur. Quomodo enim coronatione dignæ sunt, quæ non vincunt, sed vincuntur. Quis porro presbyter eas coronet, cum vel in earum prandiis epulari a Patribus prohibeatur? Qui vero divinæ communionis particeps sit, qui hoc nomine uno atque altero anno a sacris arcetur? Aut quenam qualisve benedictionis precatio in earum conjunctione usurpetur, cum alia nulla sit præter eam quæ in primis et in monogamicis adhibetur? Ostensum ergo prorsus est ex sacrarum Litterarum Patrumque auctoritate, expertes coronæ secundas nuptias esse, et propterea ne a sacerdote quidem copulari. Quinetiam neque extraditas illas fuisse, sed tum demum admissas, cum expleta fuerit sacerdotum arbitrio injuncta pœnitentia: postquam et divinorum munerum participationem obtinent, indeque benedicuntur velut in coronatione, inferiore quodam modo, post indulgentiam. Benedictio enim est munus, tum etiam et specimen conjunctionis per sacerdotem, quod ex eo tempore non prohibeatur cum iis, qui ad secundas nuptias convolant, convesci, non secus atque cum monogamis. Atque hoc modo digamia lege utitur indulgentiæ, juxta Apostolum: agnoscens secundas se a monogamia partes tenere: nec immerito quærens primarum jura, quæ jam ante percepit.

Quæres forsitan quomodo ergo conjungantur. Humanis officiis sicut et trigami et polygami: sic enim Patres vocant eos qui ultra tertias procedunt. Aut certe coronentur etiam isti. Enimvero canonum immodica subversio, vel potius Evangelii, non digamos nunc et trigamos, sed et mœchos coronari fecit a sacerdotibus: quæ et illos persequitur, qui pro lege divina pugnantes, consentire in eo nolunt: et anathemate, velut a Christo alienos, damnat eos qui pro ejus mandato ac veritate insurgunt. Obstupesces super hoc, cœlum: supera deosum justitia iniquitas, lux tenebræ, ex iis quæ Mœchiani dicunt et agunt, esse comprobantur. Hæc cæcis et mente captis, atque ideo Antichristi primordia gerentibus. Forsan et hoc dices: Si quidem pars altera virgo sit, coronatur, ut nonnulli dicunt, hæc quidem in capite; altera vero quæ nuptiis jam perfuncta est, in humero, dum coronaria precatio peragitur. Mihi vero non solum absurdum, sed ridiculum etiam hoc videtur. Etenim tertium nubenti ubinam ponetur corona? in manu, an ad genu? cum ea quæ vidua nubit, in humero coronetur. Absurda sunt ista prorsus.

Quis vero coronam imponet? et quomodo indivisa benedictio dividetur? pars altera, ut labis expers victrixque, benedicetur, altera non item? Ridicula res, et quæ fieri nullo modo possit. Quomodo una communionem accipiet, altera privabitur, quippe quæ poenitentiam agat? Quod si pars ista vir sit, vir autem caput mulieris, et partes ambæ in unum corpus adhaerentes; participabit reliquum corpus, caput autem nequaquam? Dividetur confestim quod connexum est, ab ipso qui copulat sacerdote; hoc quidem ex concessione, si quidem detur ut id faciat; caput enim finisque conjunctionis est sanctum et unicum corpus ac sanguis Christi? aut ambobus impertiet; Sed mittamus loquacitatem. Erit enim iste manifesto non sacerdos, sed divinarum constitutionum transgressor, ac proinde ipso privandus sacerdotio; ut cui ne epulari quidem in talibus nuptiis liceat, nedum ut tantum scelus committat. Quid ergo, dices, amittit pars virginalis victricem coronam cum benedictione; ac non evincit potius pars non victa, ut simul benedicatur, simul coronetur, et communionem simul accipiat pars altera per digamiam victa? Si ita esset, sancitum sane fuisset Patrum canonibus: sed discrimen nullum factum est. Quod igitur Patrum testimonio decisum non est nec constitutum, inanis arrogantiae est id cogitare, et dicere, et facere. Ego vero sic sentio, jure partem virginali monogamiae ritu privari; ut cui liquerit per ejusdem ordinis consortem illo frui: quandoquidem purum puro jungi decet, et virginem virgini, et victorem victori. Decidit autem qui non virgini copulari voluit, et virginali gloriam ea ratione dehonestare? quam ne habuit quidem fortasse, aut, cum haberet, vitioso erga digamum affectu quoquo modo depressit. Quare non modo non evehet, sed ipsum quoque deprimet ad poenam partis nuptias iterantis. Hæc a me pro viribus reperta et dicta sunt, fili egregie. Quod si tibi vel alteri euipiam verius aliud videatur, modo ex Scriptura tantum et ex paterna atque canonica traditione; consentiente cum his privata quæ accedat animi ratiocinatione: parati et vos sumus pedibus sequi, et aliena luce illustrari, lucis ipsi revera quam maxime egentes.

LI. — Eidem.

Confessorum aliquot, in priavis Euthymii abbatis, fidem et constantiam, simulque Moechianorum sævitiam exponit: tum propositæ de homicidii poenis questioni respondet. (Baron. an. 809, n. 44.)

Tria hæc in me effecerunt litteræ tuæ, fili desiderate: simul enim obstupui, admiratus sum, et cantavi: primum propter impios, alterum propter pios, tertium propter Deum qui corroborat eos qui in ejus lege innituntur. Et de sacro quidem Athanasio meo⁶⁶, ejusque sociis desideratissimis, ac de fortissimo item meo Theososto, et de septemdecim ejus strenuis comitibus, cum satis dictum sit in meis ad illos epistolis, omittendum est hoc loco: quamvis longiore digni sint oratione ac laudibus; qui divinitus ac fortiter decertarunt, et

⁶⁶ Vide supra, epist. 43 et 48.

Τίς δὲ ὁ στεφανῶν; καὶ πῶς ἡ ἀμέριστος εὐχὴ μερισθῆσεται; θάτερον τῶν μερῶν, ὡς ἀκηλίδωτον, καὶ νικῆσαν, εὐλογοῦμενον· θάτερον δὲ μὴ; τῶν γελοίων καὶ ἀμυγχανῶν. Πῶς τὸ μὲν ἐν μεθέξει τῆς κοινωνίας, τὸ δὲ ἕτερον οὐ· ἐπεὶ ἕτερον ἐν ἐπιτιμίοις; εἴγε καὶ εἰς τοῦτο ὁ ἀνὴρ· ἀνὴρ κεφαλὴ γυναικός· καὶ εἰς ἐν σῶμα ἄμφω τὰ συνελθόντα· μεταλήφεται τὸ λοιπὸν σῶμα· ἡ κεφαλὴ δὲ οὐ; τιμῇσεται τὸ ζευχθὲν εὐθὺς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ συνάπτοντος ἱερέως· τοῦτο γὰρ κατὰ συγχώρησιν, δοθέντος τυχὸν ποιεῖν αὐτόν· κεφάλαιον γὰρ καὶ τέλος τῆς ζεύξεως τὸ ἅγιον καὶ ἐννοιαῖον σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ· ἡ ἀμφοῖν μεταβολή; Καὶ γὰρ ἀπηλλάγημεθα ἀδολεστίας. Ἦσται γὰρ ἀριζήτως ὁ τοιοῦτος οὐχ ἱερεὺς, ἀλλὰ παραβάτης τῶν θεῶν διατάξεων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐκπτώτος· ὅποτε οὐδὲ ἐστιασθῆναι τῷ τοιοῦτῳ γάμῳ παραχωρεῖται, οὐχ ὅτι τοιοῦτον ἀνομήσαι. Τί οὖν, φαίης, ἀπόλλυσι τὸ παρθενικὸν μέρος τῶν νικητικῶν στεφανῶν σὺν τῇ εὐλογιστίᾳ, καὶ οὐκ ἐκνικᾷ τὸ μὴ ἡττηθὲν μάλλον, συλλογιστίᾳ καὶ συστεφανῶσαι, καὶ συμεθέξει τῆς κοινωνίας, ἑαυτῷ τὸ ἡττημένον διὰ τῆς διγαμίας μέρος; Εἰ ἦν τοῦτο, ἐτυπώθη ἂν παρὰ τῶν Πατρικῶν κανόνων· ἀλλ' οὐκ ἐγεγόνει τις διαφορά. Ὁ δὲ ὑπὸ Πατρικῆς μαρτυρίας μὴ ἡ διακριθὲν καὶ ὑποτυπωθὲν, κενεμβατέιν ἐστι καὶ ἐννοεῖν καὶ λέγειν καὶ πράττειν. Ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο φημι· ὅτι εἰκότως ἂν τὸ παρθενικὸν μέρος ἀποτυχῇ τῆς μονογαμικῆς παραδόσεως· ἐξὼν γὰρ δι' ὁμοταγούς ἀπόνανθαι ταύτης· ἐπειδὴ καθαρὸν καθαρῷ συναπτέον, καὶ παρθένον παρθένῳ, καὶ νικῶντα τῷ νικῶντι· ἀποκρίπτει δὲ τις μὴ παρθένῳ ἐβελήσας συναφθῆναι· κἀντεῦθεν ἀτιμάζοι τὸ παρθενικὸν κλέος· ὃ μὴδὲ εἶχε τυχόν· ἡ καὶ ἔχων, τῇ προσπαθητικῇ σχέσει τοῦ διγαμοῦντος καὶ ὁλοοῦν τρόπον κατέβαλε. Καὶ τούτου οὐ μάλλον ἀνάξει, ἀλλὰ κατὰ αὐτὸν εἰς τὸ ἐπιτίμιον τοῦ διγαμοῦντος μέρος. Ταῦτά μοι κατὰ τὸ δυνατόν εὐρηται καὶ λέλεκται, ὦ παῖ καλέ. Εἰ δὲ σοι ἐτέρως ἔχειν δοκεῖ τάληθές, ἢ τινι ἄλλῳ, μόνον ἐκ Γραφικῆς καὶ Πατρικῆς καὶ κανονικῆς παραστάσεως, συνεπομένης; τούτοις καὶ τῆς οἰκοθὲν διανοηματικῆς ἐπιδόσεως· καὶ ἡμεῖς γὰρ ποδηγηθῆναι ἔτοιμοι, καὶ ἐλαμφθῆναι πρόθυμοι τῆς παρ' ἁλλων δαδουχίας, ἐνδεεῖς φωτὸς ὑπάρχοντες· οὐ μάλιστα.

NA.—Τῷ αὐτῷ. [σχθ'.]

Τρία ταῦτα πέπονθα ἐν τοῖς παροῦσι σου γράμμασι, ποθητὸν τέκνον· ὁμοῦ τε ἐξεπλάγην, ἡγάπηθην τε, καὶ ἤσα· τὸ μὲν διὰ τοὺς παρανόμους· τὸ δὲ διὰ τοὺς εὐνόμους· τὸ τρίτον διὰ τὴν δυναμοῦντα θεὸν τοὺς ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἐπεριδομένους. Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἱεροῦ μου Ἀθανασίου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τριποθήτων· ἔτι μὴν καὶ τοῦ ἀνδρικωτάτου μου Θεοδώστου, τῆς τε αὐτοῦ δυσοπνευσταειδεχάδος θεοσθενούς συνοδίας· ὡς ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς μοι γραφεῖσιν ἱκανοῦ ὄντος, ἐατέον ἐνταῦθα λέγειν· εἰ καὶ ὅτι πλείονων δέοντο λόγων καὶ ἐπαίνων· θείως καὶ

ἀθλητικῶς διηγωνισμένοι, καὶ ἐτι ἐναγωνιζόμενοι. Ἐπὶ δὲ τὸν κολοφῶνα τοῦ λόγου μέτειμι. Τίς οὕτω ἀκῆως σχεδὸν παράνομα καὶ ἔκτοπα Χριστιανὸς, ἃ ὑπὸ τῶν δυσανήμων Μοιχειανῶν γεγένηται, λέγομεν μὲν ἱεραρχῶν, ὄντων δὲ ἀνιέρων ὑπὸ πάσης ἀποστολικῆς καὶ Πατρικῆς φωνῆς, καὶ ἀνευ τῆς αἰρέσεως; Τύπτων οὕτω τίς τέτυφεν ἀνθρώπων, οὐ λέγω Χριστιανικῇ χεὶρ, ἀλλὰ βαρβαρικῇ· ὅς ἐκατοντάσι πρὸς ἐξήκοντα καὶ ἐξ μαστίγων, εἴτα μετ' οὐ πολὺ, δις δύο ἑκατοντάσι βουλεύρων ἐπὶ τῶν νότων· ὥς ὁ γενναῖός γε ἀρχιεπίσκοπος, μᾶλλον δὲ ἀλλοτριεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, καὶ οὐ τῶν ἀγελαιῶν τινά, ἀλλὰ μονάζοντα, καὶ τοῦτον ἡγούμενον, καὶ μάλα τὸν εὐλαβέστατον, τοῦνομα Εὐθύμιον, τὸν τῆς εὐθυμίας ὄντως φερώνυμον; Ἐξέστη ἐπὶ τοῦτῳ ὁ οὐρανός· καὶ ἔφριξα ἐγὼ ὁ τάλας· οἶμαι δὲ καὶ πᾶς τις τῶν ἀνθρώπων τὴν φυσικὴν ἡμερότητά τε καὶ ἐλεημοσύνην ἔχων, καὶ ἀκούων. Ὅς εἰς τύπον Χριστοῦ ὀφείλων κεισθαι, καὶ τυπτόμενος μὴ ἀντιτύπειν, καὶ τῶν θηρίων ὠμότερος γέγονεν, οὐ τί που ἔχνος Χριστιανικὸν φέρων, πολλοῦ γε εἰπεῖν ἱεραρχικόν.

Καὶ ὑπερ τίνος ὁ δαρμός; ἵνα τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴν πείσῃ συνθέσθαι ἀναφέρειν αὐτὸν ὡς ἱεραρχὴν. Ἀλλ' ὦ τῆς γενναιότητος καὶ κραταιότητος τοῦ μάκαρος! Οὕτω γὰρ δίκαιον εἰπεῖν· ὅτι καὶ μετὰ τοσαύτας πληγὰς καὶ αἱματος ἀγίου ῥύσιν, ὥς φοινίσσεσθαι τὰ πέλματα τῶν ποδῶν τῶν ἔκεισε παρόντων, καὶ οἰονεὶ πληροποιεῖσθαι τὸ πορφύρεον κονίαμα εἰς οἰκοδομὴν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας· καίμενος ἤδη βραχὺ ἀπνους καὶ ἀφωνος, καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τῶν κολαστῶν μνημονεύειν τὸν τύραννόν φημι, ἀλλ' οὐκ ἀρχιεπίσκοπον· Οὐ, φησὶν ὁ μακάριος· οὕτω μέχρι θανάτου σχεδὸν οὐ παρατρέψας τὸν νοῦν· οὐ παρεκκλίνας τι τῶν ὀρθοδόξως ἐγνωσμένων αὐτῷ. Μικροῦ δὲ παρέδραμέ με ἀναγκαῖόν τι· ὅτι καὶ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ πραιτώριον γέγονε Πιλατικόν. Ἐκεῖσε γὰρ ἔφη, ἦτοι εἰς τὸν λεγόμενον τοῦ Ἀρχαγγέλου ἱερὸν δόμον τετύφθαι τὸν μάρτυρα· ὃν οἱ μὲν μάθησσοι τιμωροὶ ἔλασαν ἡμιθανῆ· τίς δὲ Χριστομίμητος λαβὼν ἐπὶ τὸν ἴδιον οἶκον· καὶ ταῖς ἀμορβήγαις καὶ ξεσμοσαρχαῖς προσπλάσας κώδιον ἀρνοῦ ἀρτισφαγοῦς· ἰζωοπύρηνσε τὸν ἄνδρα· μικρὸν δὲ καὶ κατὰ βραχὺ ἀναρρώσας, ἐξαπέστειλε λάθρα διὰ τὴν καλοῦσαν ἐντολήν· πεφειγόντος τοῦ ἱανέντος ἤδη καὶ παραδόξως ἐξεγεροθέντος εἰς στήλην ὀρθοδόξιας καὶ θριαμβῶν τῶν κακοδόξων. Τί τοῦτων ἀσθετέστερον; τίς δὲ παρὰ ὀρθοδόξων εἰς αἵρετικὸν τοιαῦτα πέπραχεν; Ἀλλ' ἵνα φανῇ κἀντεῦθεν αὐτῶν ἡλικία ἢ ἀσέβεια τῶν Μοιχειανιζόντων, καὶ τίς τίνος μαθητῆς, Χριστοῦ μὲν ὁ τυπτόμενος κατ' αὐτὸν καὶ φέρων, διαδόλου δὲ ὁ τύπτων. Οὕτω ἱεράρχης καὶ ἔνθεν ἐκπορεῖν βουλόμενος, καὶ ἐκδικῶν τὰ κατ' αὐτόν. Οὐ ῥυσθειμὲν τῆς μερίδος, ἀδελφε, τοῦ δὲ πρώτου εἶημεν σὺν πᾶσιν εὐσεβεῖσι. Καὶ ἴδε, Κύριε, Κύριε, τὴν κἀκωσιν ταύτην, καὶ φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου· πρυτανεύων εἰρήνην ὀρθοδόξιας τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ. Οὐδὲν γὰρ ἡμῖν λέγειν ἄλλο πρὸς τὰ παρόντα· μετὰ τοῦ καὶ πάντα φέρειν ῥᾶως ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

A nunc quoque decertant. Sen venio ad sermonis colophonem. Quis unquam adeo iniqua et absurda Christianus audivit, ac gesta sunt a nefariis Mœchianis, nomine episcopis, re autem sacrilegis ex omni apostolorum et Patrum testimonio, etiamsi hæresim excipias? Hominem verberans quis unquam sic cecidit: non Christiana dico manus, sed etiam barbarica; his centum sexaginta sex verberum, ac non multo post, bis ducentis boiarum ictibus in humeros inflictis? ut. generosus archiepiscopus, seu potius allotriepiscopus Thessaloniciæ, non gregarium quempiam, sed monachum, eumque præpositum, et quidem religiosissimum, Euthymium, securi rectique animi, revera nomini respondentem? Expavit cælum hoc spectaculo: et ego miser audiens inhorruì; et mecum, opinor, omnes quibus aliquis sensus est humanitatis et misericordiæ. Quem ad Christi exemplum componi oportebat, et percussus non repercutere; is immanior feris exstitit: nullum Christiani vestigium retinens, nedum episcopi.

Et quamobrem hæc dilaniatio? Ut Christi athletam eo impellat, ut ipsum commemoret tanquam episcopum. Sed, o fortem atque invictum animum beati! sic enim loqui æquum est: quia post tot plagas tantamque profusi sacri sanguinis copiam, ut tingerentur astantium vestigia, et in limini quodammodo concreveret purpureus ille pulvis ad ædificationem Ecclesiæ Dei; cum sic jaceret pene exanimis et elinguis, instarentque tortiores ut commemoraret tyrannum dixerim, non archiepiscopum; minime, ait beatus: eo modo prope usque ad mortem perseverans immobili animo fixoque in iis quæ recte semel decreverat. Pene omiseram quod in primis observandum: templum ipsum Dei prætorium factum fuisse Pilaticum: ibi enim, hoc est, in sacra quam vocant Archangeli æde, verberatum martyrem fuisse ais, quem implacabiles quidem carnifices semimortuum reliquerunt: Christi vero imitator quidem in domum suam eum recepit: admotaque ad defluentis cruoris laceræque carnis plagas recens jugulati agni pellicula, virum refoecillavit; viribusque paulatim confirmatis clam emisit, evocante mandato. Ita evasit qui jam mortuus erat, et mirabiliter revixit ad orthodoxæ fidei præsidium triumphumque de hæreticis. Quid his impium magis esse possit? Quis orthodoxus in hæreticum talia unquam exercuit? Sed ut hinc appareret quanta sit Mœchianorum impietas, et quis cujus sit discipulus: Christi nimirum is qui verbera, ut Christum, pertulit, diaboli autem is qui verberavit. Sic episcopos inde etiam exterrere vult, seque ipsum ulcisci. Ejus partes fugiamus, frater, priori cum omnibus piis adherentes. Et vide, Domine, Domine, vexationem istam, et parce populo tuo: rectæ fidei pacem in Ecclesia quæ apud nos est pro tua potestate confirmans. Nihil enim aliud dicere possumus circa ea quæ impendent, nisi quod omnia libenter pro ejus nomine perferemus.

Tu vero, fili, charissime, tametsi alibi custodiris, ut indicas, gaude: quia plures tibi coronæ texuntur. Et quanquam Leontius discipulus olim⁷⁰, nunc negator, illis præsit locis, in quibus inclusus teneris; nihil mirere: hoc enim tempus est longanimitatis Dei, ut cognoscantur electi, et regnet filius Tabeel in Bethleem⁷¹. De eo autem qui confessus est et pœnam postulavit, recte irrogata est: tibi que assentior, qui dixeris ei, si nolit ob interfectos hostes pœnam subire, nec ab occidendo absterneat: et nos quidem extra iudicium sumus. Si vero Ecclesiæ canonibus subdi malit, duorum alterum ipsi eligendum est; ut aut laude afficiatur quod interfecerit, aut sine pœna non maneat. Neque tamen idcirco prius repudiandum est, laudibus enim digni sunt, ut ait divinus Pater: sed subeunda est etiam illis pœna: quandoquidem et Dei spectator olim Moses revertentem a bello Madianitarum cum victoria populum Israel septem diebus castris exclusit, a Deo haud dubie permotus, sic loquens: *Omnis qui occiderit hominem, vel occisum tetigerit, lustrabitur die tertio et septimo, vos et præda vestra*⁷². Unde excitatus mea quidem sententia magis Basilii⁷³, vel potius a Deo afflitus, triennii pœnam irrogat, et docet quemadmodum is qui irrogat dispenset. Contingens quippe et non necessaria, pro rei subjectæ modo, talium irrogatio est. Vale in Domino, fili mi desiderabilis, pro me peccatore deprecans, et pro eo qui te una salutem dilecto filio meo, fratre autem tuo, Gregorio.

LII. — Philippo diacono.

De voto puellæ, quæ sponso ægrotante voverat se nupturam Christo, etiamsi ægrotus convalesceret, postea, ubi convaleuit, consilium mutavit.

Noli existimare, vir sancte, me ostium pœnitentiæ claudere; Novatianorum enim id proprium est; sed nolle peccati ostium aperire volentibus. Annon enim ejusmodi est quod prioribus litteris tuis indicasti? puellam quæ votum voverat, se, quamvis sponso convalesceret, Christo nupturam: deinde postquam e morbo ille est recreatus, cum eo, ad posterioris sponsi contemptum, copulari velle, et remedium ad id querere. Rectissime igitur respondimus tibi; nec aliter responderi potest ab eo, qui ea quæ ad Deum spectant, hominibus at teponat. Quis enim ei pœnam irroget, qui nondum, nisi voluntate, peccavit? Aut quis medicus ante morbum curationem adhibeat; ac non potius a morbo arceat eum qui eo ruere videbatur⁷⁴? Medicinæ siquidem munus est, aut præsentem conservare sanitatem, aut absentem revocare. Absurdum vero est, ignosce, morbum qui non sit, sed animo fingatur, tanquam si revera esset, curare: nec medici id opus, sed cadaverarii, in morbum ipsum id quod morbo intactum adhuc est impellere molientis. Tale prorsus puellæ negotium existimes. Necdum dico,

Σὺ δὲ, ὦ τέκνον μου ἡγαπημένον, εἰ καὶ μεταφρουρήθης ἐτέρωθι, καθὰ ἐσήμανας, χαίρει· ὅτι οἱ στέφανοί σου πλείους πλέκονται. Καὶ εἰ καὶ Λεόντιος ὁ ποτὲ μαθητὴς, νῦν δὲ ἀρνητὴς, ἡγουμενεύσει τῶν ἐν οἷς εἰ κεκλεισμένους, μὴ θαυμάσης· καίριος ὁ παρὼν μακροθυμίας Θεοῦ, καὶ ὅπως οἱ δοκίμοι φανῶσι, καὶ ἵνα ἀρξῇ ὁ υἱὸς Ταβὲλ τῆς Βηθλεέμ. Περὶ τοῦ ἐξαγορεύσαντος· καὶ αἰτησαμένου τὸ ἐπιτίμιον, καλῶς δέδοται· σύμφημι δὲ σοὶ εἰπόντι αὐτῷ, εἰ μὴ εὐλοίτο ἐπιτιμιάζεσθαι ἐν τῷ κτένειν ἐχθροῦς, μὴ δὲ ἀφιστάσθω τοῦ κτένειν· καὶ ἡμεῖς γὰρ ἔξω κρίματος. Εἰ δὲ ἔλοιτο ὑποπίπτειν τοῖς τῆς Ἐκκλησίας κανόσιν, ἐν τοῖν δυοῖν αἰρετῶν αὐτῷ· ἢ κτενόντι ἐπιτιμᾶσθαι, ἢ μὴ μένειν ἀνεπιτίμητον. Καὶ οὐ διὰ τοῦτο τὸ πρῶτον διαβλητέον· ἐπαίνων γὰρ ἄξιοι· ὡς ὁ Θεὸς ψησι Πατὴρ· ἀλλὰ ληπτέον αὐτοῖς καὶ τὸ ἐπιτίμιον· ἐπεὶ καὶ πάλαι Μωσῆς ὁ θεόπτης ὑποστρέφαντα τὴν Ἰσραὴλ ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Μαδιανιτῶν πολέμου μετὰ νίκης, ἀφορίζει ἔξω τῆς παρεμβολῆς· ἐπτά ἡμέρας, ἐκ Θεοῦ δηλονότι κινούμενος, λέγων οὕτως· *Πᾶς ὁ ἀνελὼν ψυχὴν, καὶ ἀπέκτενος τὴν τετραμένην, ἀγνισθήσεται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ, ὅμεις καὶ ἡ αἰχμαλωσία ὁμών*. Ὅθεν μοι δοκεῖ ὁ μέγας Βασιλεὺς ἀφορμηθεὶς, μᾶλλον δὲ θεοπνευσθεὶς, δίδωσι τὸ τῆς τριετίας ἐπιτίμιον, καὶ ὡς ἂν οἰκονομήσῃ ὁ διδούς. Ἐνδεχομένη γὰρ καὶ οὐκ ἀναγκαίως κατὰ τὸ κείμενον πάντως ἢ τῶν τοιούτων δόσις. Ἐρρώσο ἐν Κυρίῳ, υἱέ μου ποθητῇ, εὐχόμενος περὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ, καὶ τοῦ συμπεροσγορευόντος σε ἀγαπητοῦ τέκνου μου, σοῦ δὲ ἀδελφοῦ, Γρηγορίου.

NB. — Φιλίππῳ Διακόνῳ. [σν.]

Μὴ οἶσθαι με, ὦ ἐπεὶ ἄνερ, κλείειν τὴν πύλιν τῆς μετανοίας· Ναυατιανῶν γὰρ τὸ ἔργον· ἀλλὰ μὴ βούλεσθαι ἀνοίγειν θύραν τῆς ἀμαρτίας τοῖς βουλομένοις. Ἡ γὰρ οὐχὶ τοιοῦτον ὅπερ διὰ τῶν προτέρων σου γραμμάτων δεδήλωκας; τὸ τὴν νεάνιδα εὐξαμένην εὐχὴν, εἰ καὶ ἀναβρώθει ὁ μνηστὴρ, νυμφευθῆναι Χριστῷ· εἰτα ἐπειδὴ ἀνέσφηλεν ἐκείνος, ἐθέλουσιν αὐτῷ συναφθῆναι, ἐπ' ἀθετήσι τοῦ δευτέρου, ζητεῖν πρὸς τοῦτο ἱερά. Κάλλιστα τοίνυν ἀπεκρίθημέν σοι· καὶ οὐχ οἷόν τε ἄλλως ἀποδιδόναι λόγον, τὸν ἀνθρώπων τὰ Θεοῦ προκρίνοντα. Τίς γὰρ ἂν καὶ δοίη ἐπιτίμιον τῷ μήπω ἡμαρτηκότῃ, πλὴν τοῦ βούλεσθαι; Ἡ τίς ἱατρὸς πρὸ νόσου μοτοῖ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον εἰργεῖ μὴ νοσηλεῦσαι τὸν ἐπὶ τοῦτο βέποντα; Καὶ γὰρ ἱατρικὸς ὅρος, ἢ τὴν ὑπάρχουσαν ὑγίειαν περιφυλάξαι, ἢ τὴν ἀποῦσαν ἀνακαλέσασθαι. Ἀλογοῦ δὲ, σύγγνωθι, τὸ μὴ ἦδη παροῦσαν, ἀλλὰ μελετωμένην, ἱατρεύειν ὡς οὖσαν· οὐ γὰρ ἱατροῦ, ἀλλὰ πτωματιστοῦ τὸ δρᾶμα, ὑφελκομένου προσεμπαρῆναι εἰς πάθος αὐτὸ τὸ ἐπὶ ἀπαθείς. Τοιοῦτον οἶσθαι καὶ τῆς παιδός. Καὶ οὕτω λέγω, ὅτι καὶ τὸ ἀγαθὸν τι ἐνθυμηθῆναι τινα, μὴ τοῦτο εἰς πέ-

⁷⁰ Vide supra, epist. 43 et infra, lib. II, epist. 31. Amphiloeh., can. 8, 11, 15. ⁷¹ Conc. Neoc. can. 4.

⁷² Isa. VII, 6. ⁷³ Num. XXXI, 15. ⁷⁴ In Epist. ad

ρας ἄγοντα, ὑφέξιν κρίμα, καθὰ ὁ θεὸς Βασίλειος Α' etiam eum, qui boni aliquid cogitarit, si ad effectum non perducatur, iudicio poenas subituras, quemadmodum a divino Basilio est definitum.

Ἐνταῦθα δὲ οἰονεῖ καὶ ἔργον προῦδῃ καὶ τοῦ βου-
λευθέν διὰ τῆς αἰτήσεως καὶ θείας συντάξεως. Φεῖδοι-
σθε οὖν, ὡ φιλοῦμενοι, τὰ τοιαῦτα παλίν· ἀκού-
οντες τοῦ λέγοντος· Ἀγαθὸν μὴ εὐξασθαι, ἢ εὐ-
ξυσθαι καὶ μὴ ἀποδοῦναι. — Οὐχὶ μένον ἐμενέ-
σοι, φησί· Τί ὅτι ἐβγῶσω τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ;
Καὶ τὸ ἐξῆς πάρειμι διὰ τὸ δῶσφιν. Καὶ οὐχ ὅτι
καταφρονητικῶς ἔχω τῆς παιδός· φεῖδομαι γὰρ αὐ-
τῆς, ὡς τῆς κόρης μου τοῦ ὠφθαλμοῦ· καὶ δι' αὐ-
τὴν ἐπιεμένην ἐκ τῆς εὐτελείας μου θεραπεύεσθαι·
καὶ διὰ τὴν κυρίαν τὴν μητέρα, ἣν σέβω καὶ πε-
ριέπω, ὡς τὴν ἐμὴν ὁσίαν μητέρα· ἀλλὰ τὸ κρίμα
δεδοικώς, ὃ παρασταίῃ ἐν ἡμέρα κρίσεως ἐκάστω
τῷ τε ἐρωτῶντι καὶ τῷ ἀποκρινόμενῳ· ὡς ἐκ-
φευκτέον μέτρι καὶ ἀργού τοῦ τυχόντος ῥήματος,
μὴ δώσιν ἡμᾶς λόγον τῷ ἀδεκάστω κριτῇ. Εἰ μὲν
οὖν μήπω ἐξεσκαίῃ ἡ νῆστις, ὃ αὐτὸς ἡμῖν λόγος,
καὶ οὐκ ἄλλος ἔναντιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ὃν καὶ
ὑμᾶς εὐλαβεῖσθαι χρῶν. Εἰ δὲ συνέξεται, φεῖ
τῆς ἐμῆς τλαιπωρίας ἰδωλῶν, καὶ τότε δώσο-
μεν τὸ ἐπιτίμιον· οὐδὲν γὰρ ἀθεράπευτον τοῖς Ια-
θῆναι βουλομένοις.

NT. — *Στεφάνῳ ἀναγνώστη, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ.*
[σνθ'.]

Cur a Tarasii communione abstinuerit. (Baron. an. 809, n. 43.)

Γράμματα ἰδεξάμην τῆς θεοζήλου ἀγάπης σου· C
τῇ μὲν ἐπιγραφῇ ἐξ ἑνός, τῇ δὲ δυνάμει ἐκ διαφό-
ρων προσώπων ἐπεσταλμένα. Ἐλτε γοῦν ἐξ ἑνός,
εἴτε ἐκ πλειόνων, ὑφειλέτης εἰμι ἐρωτηθεὶς, καθ'
ὅσον οἶόν τε τῇ ἀμαθίᾳ μου, ἀξιόλογον τὴν ἀποκρι-
σιν ἀποδοῦναι. Ἐκεῖνο δὲ μοι πρῶτον, ὅτι ὦν κατ-
επαδόμεν παρὰ τῆς πολυμνήτου γλώττης σου,
ξένος ἐγὼ ἐπαίνων ἀμαρτωλῶς ὑπάρχων, καὶ ἀκατ-
όρθωτον τὸν βίον κακῶς ἐκτρέφω. Εἰ δὲ τι γέγονε, Θεοῦ
τὸ δῶρον, διὰ μὲν τῆς τοῦ γεννησαντός με πνεύ-
ματι Πατρὸς κεχαρισμένον, δι' ὧν δὲ τῶν τῆς
εὐσεβείας ἐραστῶν ἱκετηρίας πρὸς τὸ ἐξῆς φυλα-
χθῆσόμενον ἀπήμεινον. Δεύτερον οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν
ἐξηγορίαν ποιήσωμαι· μὴ εὐκρινῶς προαχθείσης τῆς
πεύσεως. Ὅλως τὸ ζητούμενον εἰς Τάρασιον τὸν
πατριάρχην περὶ τῆς περιστασίας ὑποβλήσεται. Ἐγὼ
μὲν οὖν καὶ ἐκπαλαί περὶ τοῦ προταθέντος οὐκ
ἀμελῶς ἔσχον, πολλὰ συστραφεὶς ἐν ἐμαυτῷ, καὶ
ἀναθεωρήσας τῶν πραγμάτων τὰς ἐκδόσεις. Καὶ
μέντοι καὶ τοὺς ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ἐνισταμένους, καὶ
πολλοὶ χρόνοι ἐληφθῆσαν, ἐν ἐπαίνῳ καὶ ἀποδο-
χῇ λόγῳ ἔχω· οὐ μὴν παντάπασιν, ὡς δηλώσω ἐρχο-
μαι, καὶ τὸ κτήσασθαι ὁμογνώμονας ἐφέμαι. Πῶς γὰρ
οὐ, τηλικούτους ἀνδρικούς ἐπ' εὐσεβείᾳ, δεδειγμέ-
νους;

Ἀλλὰ μετὰ τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου, καὶ τῆς ἐν-
δεχομένης καὶ προσήκουσας δυνάμεως. Τοιγαροῦν
ὡς φαίημι· Τί τὸ τῆς διαφορᾶς πρὸς Τάρασιον

¹⁶ Eccle. v. 4. ¹⁷ Act. v. 3, 4. ¹⁸ Matth. xii, 36.

etiam eum, qui boni aliquid cogitarit, si ad effectum non perducatur, iudicio poenas subituras, quemadmodum a divino Basilio est definitum.

Hic vero etiam opus quodammodo processit, deliberatum per postulationem divinamque spon-
sionem. Parcite igitur, dilectissimi, in rebus hu-
jusmodi ludere: audientes illum qui dicit: *Nelins est non vovere, quam post votum promissa non red-
dere* ¹⁶. — Nonne manens tibi manebat, inquit?
quare mentitus es Spiritui sancto ¹⁷? Et quod sequi-
tur, horrore causa prætermittitur. Neque hæc dico,
quod puellam asperner; parco enim illi, ut pupillæ
oculi mei: tum ipsius causa, cum a mediocritate
mea exoptet remedium, tum Dominæ matris quam
veneror et colo tanquam sanctam matrem meam:
sed iudicium reformidans, quod in die iudicii pa-
ratum est unicuique et interroganti et respondenti;
quod nec subterfugere licet, quominus usque ad
quodlibet verbum otiosum rationem incorrupto
iudici reddamus ¹⁸. Quare, si puella nondum ma-
trimonio est conjuncta, hoc ipsum dicimus et non
aliud coram Deo et hominibus, quod et vos æqui
bonique consulere oportet. Sin autem jam con-
juncta est, o infelicitatem meam! significandum
est, et tunc poenam injungemus: nihil enim insa-
nabile est iis qui sanari volunt.

LIII. — *Stephano lectori, et iis cui cum illo.*

Accepi litteras Deum æmulantis charitatis tuæ: C
inscriptione quidem tanquam ab uno; sententia
vero tanquam a diversis missas. Sive igitur ab uno,
sive a pluribus, debeo interrogatus, quoad impe-
ritia mea potest, congruentissimum responsum
dare. Primum ergo quibus me celeberrima lingua
tua laudibus exornavit, ab iis ego longe remotus
sum, cum peccator sim, et vitam agam minime
laudabilem. Si quid autem in me est, hoc Dei do-
num est, ejus qui me spiritu genuit Patris preci-
bus tributum, quod et vestris qui pietatem colitis
supplicationibus integrum deinceps conservandum.
Deinde quo pacto respondeam nescio, interro-
gatione haud satis aperte explicata. Omnino quæ-
stionem ad Tarasium olim patriarcham pertinere
conjeci. Equidem hæc de re proposita jamdudum
non sine cura fui, multa necum animo versans,
et qui futurus esset rerum eventus considerans.
Nam eos certe, qui pro recto decertant, et diu
gravia perpessi sunt, magnopere laudo et comple-
ctor: non tamen usquequaque, ut mox dicam,
consentientes eos habere velim. Quidni autem? cum
adeo strenuos se pro pietate præbuerint.

Sed tamen cum veritatis verbo, et quatenus fieri
licet et convenit. Ut ergo ad rem veniam, quænam
causa fuit cur a Tarasio dissenserimus? Fides? At-

qui palam quidem orthodoxus erat, sacras synodos sequebatur, et cum aliis patriarchis consentiebat, et maximum antea pro fide certamen sustinebat..... Eorumne qui ab hæresi revertebantur susceptio? At non ab illo hæc primum instituta: cum a sanctis Patribus triplici modo suscepti fuerint, vel repetito baptismo, ut Pepuzeni; vel pro olei unctionem, ut Ariani; vel per propriæ sententiæ detestationem, ut Nestoriani.

An ordinatio per pecuniam, quæ in depositionem necessario incurrit? Næ id prorsus verum est: tunc enim pastores visi sunt lupi rapaces, altaria effossa sunt, divinæ reliquiæ dedecore affectæ, sacri libri exusti. Quid plura? ipsa Christi imago, præter alias sanctissimas, contumeliose habita et conculcata. Et quis brevi oratione complecti queat, quæ longam narrationem requirunt? Quid quod porro sequens patriarcha ex seculari ad episcopalem dignitatem repente proventus, idoneus non fuit qui pro spiritu quantum satis erat decertaret? Inde scandala: inde illa quæ jam nos conturbant, originem sumpserunt. Vos itaque quo sitis erga illum animo, novistis. Nos vero, ut sigillatim eos qui pecunia ordinati fuerant, audiebamus ab illo non admitti ad communionem, quanquam non ita existimabatur, conveniens esse duximus pacis studio concordiam cum eo retinere: siquidem ad hanc, quoad licet, propendendum est, ut et Theologus ait⁷⁸; ac ubi offensionis suspicio est, melius est assentiri quam pertinacem esse. Neque vero ipsi vos de conscientia vestra depellimus. Vosque vicissim id a nobis in re haud penitus manifesta ne exigite: quandoquidem et persona, et tempus, et experientia conciliare solet eos, qui de lisdem rebus non eadem sentiebant.

Sed quorsum ista ad divinum Germanum regressio? ut inde prorsus ordinatio repetatur. Quid enim, de tribus qui interjecti fuerunt hæreticis? nullusne est, qui ab illis ordinatus non fuerit, aut ab iis quos illi ordinant, transmissa porro usque ad Tarasium ordinatione? Quam multi ex oriente et occidente et aquilone et mari venerunt illo temporis spatio, susceptoque sacerdotio Ecclesiæ nostræ per communionem conjuncti fuerunt? Et quam multi sine pecunia ordinati tum fuerunt, ordinaruntque, quamvis forent hæretici? Dei unius est hæc omnia nosse, non autem hominis affirmare: omnesque propterea depositos arbitrari. Sed quoniam homines sumus, hominum more, quæso, res inspicimus: eo quod homo vultum, Deus vero cor intuetur⁷⁹: ac solummodo exigatur oris confessio, quando eam mentiri non liquet: secundum quam et Tarasius ordinationem suscepit: ob quam et viri diligentes ac religiosi qui tum erant, et Tarasius se conjunxerunt et cum eo consenserunt: et repente post synodum discessionem

ποιούν ἡμῖν [cod. Reg. ὁμῖν]; Πίστις; Καὶ ὅσων ἐκ τοῦ προφανοῦς, ὁρθόδοξος, ταῖς τε ἀγίαις συνόδοις ἡκολουθηκώς, καὶ ὁμοφρονήσας τοῖς ἄλλοις πατριάρχαις· ἀγωνισάμενος μάλιστα ὑπὲρ πίστεως τὸ πρότερον. Ἡ τῶν ἐξ αἰρέσεως ὑποστρεφάντων παραδοχὴ; Καὶ οὐχ ὑπ' αὐτοῦ καινοτομηθεῖσα· πρὶς γὰρ τῶν ἁγίων Πατέρων τριχῶς παραδεχομένων· ἡ διὰ ἀναβαπτισμοῦ, ὡς ἡ τῶν Πεπουζηνῶν· ἡ διὰ χρίσεως μύρου, ὡς ἡ τῶν Ἀρειανῶν· ἡ δι' ἀναθεματισμοῦ τῆς οἰκείας δόξης, ὡς ἡ τῶν Nestorianῶν.

Ἡ ἐν χρήμασι χειροτονία, ἥτις ὑποπίπτει κατὰ τὸ ἀναγκαῖον καθαιρέσει; Ναί, πανάληθες· καὶ γούν τηνικαῦτα ποιμένες· λύκοι βαρεῖς· ὠφθησαν· κατεσκάφη θυσιαστήρια· ἡτιμώθη θεία λείψανα· βίβλοι ἱερὰ ἐνεπρόσθησαν. Τί πλέον; αὐτὴ ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἄλλαις σεπτοτάταις ἐνὸ θρίστο καὶ κατεπεσάτητο. Καὶ τίς ἂν ἐν ὀλίγῳ διεξέλθοι τὰ μακρὰς ἱστορίας δεόμενα; Ἀλλὰ τί ἐστὶ ὁ μετέπειτα πρέεδρος ἐκ τῆς κοσμικῆς ὕλης θάττον εἰς τὸ τῆς ἱεραρχίας ἀξίωμα προβάς, οὐχ οἷός τε γέγονεν ὑπὲρ μαχῆσαι ἱκανῶς τοῦ πνεύματος; Ἐντεῦθεν τὰ σκάνδαλα· ἐκείθεν καὶ τὰ ἥδη ταράττοντα τὴν αἰτίαν εἰληφεν. Ὑμεῖς μὲν οὖν, ὅπως τὰ πρὸς αὐτὸν ἔχετε, ἴστε. Ἡμεῖς δὲ, ἐπειδὴ ἐν τῷ μέρει τῶν ἐν χρήμασι χειροτονηθέντων ἡκούομεν παρ' αὐτοῦ μὴ προσίσθαι αὐτοῦς εἰς κοινωνίαν, κἀνοῦχ οὕτως ὑπενόετο, συμφέρον ἡγησάμεθα διὰ τὸ τῆς εἰρήνης καλὴν τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμόνοιαν· ἐπεὶ περ φησὶ καὶ ὁ Θεολόγος·

Ἐως ἐξόν, ἀποκλιτέον πρὸς ταύτην. Καὶ οὐ τὸ λυποῦν ὑπόνοια, βέλτιον τῆς αὐθαδείας ἡ συγκάθεσις. Καὶ οὕτε ἡμεῖς καθέλωμεν ὁμᾶς τῆς συνεκλήσεως· μὴδ' αὐτοὶ ἀπαιτοῖνται ἡμᾶς τῆς οὐ προφανοῦς ἡμῖν διαγνώσεως· ἐπειδὴ καὶ πρόσωπον καὶ χρόνος καὶ πείρα διαλλάττειν ποιεῖ τοὺς μὴ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὡσαύτως φθάσαντας.

Ἀλλὰ τίς ὁ πρὸς τὸν θεῖον Γερμανὸν ἀναποδισμὸς καὶ τὸ ἐκείθεν ἐκ παντὸς ζητεῖν τὴν χειροτονίαν; Τί γὰρ καὶ οἱ ἐν μέσῳ τρεῖς αἰρετικοί; οὐκ ἐστὶ τις μὴ ὑπ' αὐτῶν χειροτονηθεὶς, ἡ ἐκ τῶν πρὸς αὐτῶν χειροτονηθέντων, κατὰ κάθοδον μέχρι Ταρσίου ἀμειβομένης τῆς χειροτονίας; Πόσοι ἐξ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ θαλάσσης ἤκασιν ἐν τῷ μεταξὺ, καὶ συνήφθησαν διὰ κοινωνίας τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ ἱερωμένοι; Καὶ ὅσοι ἀνευ χρημάτων τηνικαδε χειροτονήνται, καὶ χειροτονήσασιν, κἀν ἡρέτιζον; Ταῦτα πάντα Θεοῦ μόνου γινώσκειν, καὶ οὐκ ἀνθρώπου διαβεβαιούσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο πάντας καθηρημένους ὑπολαμβάνειν. Ἄλλ' ἐπεὶ ἄνθρωποι, ὡς ἄνθρωποι, παρακαλῶ, τὰ πράγματα κατιδωμεν· διότι ἄνθρωπος εἰς πρόσωπον, Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν ὁρᾷ, καὶ ἡ διὰ στόματος ὁμολογία μόνον ἀπαιτεῖσθω, ἥνίκα ἂν μὴ προφανῶς διαψεύδεται· καθ' ἣν καὶ Ταρσῖος τὴν χειροτονίαν ἐδέξατο· ἐφ' ἣ καὶ οἱ τότε ζήλωται καὶ ἀκριβεῖς, καὶ συνήλθον Ταρσίῳ, καὶ ὁμογνωμόνου· καὶ θάττον μετὰ τὴν σύνοδον διηνέχθησαν πρὸς τῇ παραδοχῇ κατ' αὐτοῦς τῆς ἐν χρή-

⁷⁸ Greg. Naz., orat. 14, pag. 223. ⁷⁹ I Reg. xvi, 7.

μασι χειροτονίας· καὶ δι' ἄλλα τινὰ ζητήματα. Ἄν
τοῦτο γε οὕτω δοκοῖ ἐν ἔξειν καὶ ὁμῖν· καὶ πρὸς
τὸ ἐξῆς βαδιούμεθα. Ταῦτα γὰρ καὶ ἀπὸ Ταρασίου
μέχρι τοῦ δεῦρο λεχθήσεται. Τί δὲ τὸ συμπέρασμα;
Τὸ ἀπὸ παντὸς ἱερέως ἀδιαβλήτου, κατὰ τὸν Θεολό-
γον καὶ Χρυσόστομον, μετέχειν. Ὁ μὲν γὰρ, φησὶν·
Ἔστω σοι πᾶς ἀξιόπιστος εἰς τὴν κάθαρσιν, μόνον
ἔστω τις τῶν ἐγκρίτων, καὶ μὴ προδήλως κα-
εγνωσμένων, μηδὲ τῶν τῆς πίστεως ἁλλοτριῶν. Ὁ δὲ,
Περιεργάζου, πολυπραγμονεῖ· οὐ γὰρ ἀκίνδυνος ἡ
ἀνεξέταστος κοινωνία. Περὶ γὰρ μεγάλων ὁ κίνδυ-
νος.

Ἐκζητήσωμεν τοίνυν καὶ πολυπραγμονήσωμεν
παρ' οὐ ὀφείλομεν κοινωνήσαι· εἰ τὴν πίστιν ὁμο-
λογοῖ ὁρθήν, εἰ μὴ χρήμασι κεχειροτονήται· εἰ μὴ
τι ἄλλο τῶν κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ ὑποπευομένων
καὶ ἡκουσμένων σφαλερῶν, ἀληθές. Εἰ δὲ ὅτι τὴν
χειροτονίαν καταγομένην ἔχει ἀπὸ τοῦ δεινός, εἴτε
ἐξ αἰρετικοῦ, εἴτε ἐκ χρηματοχειροτονήτου· αὐτὸς
δὲ οὔτε αἰρετικὸς, οὔτε ἐν γνῶσει ἐκ χρηματολή-
πτου, εἴτ' οὖν Σιμωνιανῶ, κεχειροτονημένος· ὁμο-
λογοῖ δ' ὅμως τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν, τὴν τε πίστιν
φυλάττειν καὶ τοὺς κανόνας ἀπατραπτῶτους· τοὺς τε
κατ' ἀμφοτέρα παρατετραμμένους ἀποβαλλόμενος·
οὐδεὶς ἡμῖν λόγος ἀποχῆς πρὸς αὐτόν. Ἀκατάγνω-
στος γὰρ ὁ τοιοῦτος κατὰ τοὺς προδεδηλωμένους
ἀγίους, καὶ δι' αὐτῶν κατὰ πάντας. Οὕτω τοίνυν
καὶ κοινωνοῦμεν, καὶ ὁμῖν ταυτὸ ποιεῖν συμβεβου-
λεύμεθα [Reg. cod. εἰ οὐκ ἀκουσόμεθα, si non au-
diitis]. Ἐπεὶ εἰ περισσότερον διηρσύνηται, ἀποκρούε-
ται μὲν, ὡς δέδεικται, τὰ τῶν Πατέρων παραγγέλ-
ματα· ἐκλιμπάνει δὲ τοσοῦτον τὸ τῆς ἱερωσύνης
δῶρον, ἔφ' ᾧ τὸ Χριστιανὸν καλεῖσθαι ἔχομεν· ὡς εἰς
ἐθνικὴν ἡμᾶς μεταπεσεῖν λατρίαν· ὑπερ ἄστοπον.
Πρὸς τό γε καὶ ἀκριβευσμένους, οὕτω μηδὲ ἐν Δύσει
καὶ Ἀνατολῇ ἀφικομένους εὐρίσκειν τὸ ζητούμενον,
ἀναδρομάδην καθαιρουμένων πάντων διὰ τῆς ἁλλη-
λοῦχου συλλειτουργήσεως· ἀπειδὴ προφανῶς τῇ
Ῥωμαίων προέδρῳ ἐπὶ Ταρασίῳ συνεράτευσαν οἱ
ἐκ τῶνδε ἀποκρισιάριοι ἀποσταλέντες· κάκεινον τάχα
τοῖς τῆς Ἐφῶς· καὶ φρούδα ἐντεῦθεν τὰ τῆς ἱερωσύ-
νης· ὃ ἀπαγορεύσαντες πάντας, καταδεξόμεθα ἐν
τῇ προσηρημένῃ κατὰ τοὺς ἀγίους μέτρῳ στή-
ναι.

Διότι πολλὰ συνέβη καὶ συμβαίνει τοιαῦτα παρα-
πτώματα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἃ οὐδεὶς τῶν ἁγίων εὖ-
ρηται οὕτω διερευνήσας· ὅτι μηδὲ οἶδ' ὅν τε, οὔτε μὴν
ἐκδέδωκε φυλάττειν ἡμᾶς. Ἔχει μὲν ταῦθ' οὕτως.
Περὶ δὲ τοῦ προύργιαίτερον ἡμῖν εἶναι τῆς μοιχο-
κωρύτου συνόδου τὴν καθ' ἡμᾶς [cod. Reg. ὁμᾶς]
ἔνστασιν, τεθαύμαχα ἀκούσας· τοσοῦτον γὰρ
προτιμωτέρα, ὅσον ἀποστολικῆς φωνῆς ἡ Κυριακῆ.

Καὶ οὕτω λέγω ὅτι Ταράσιος οὐκ ἐκήρυξεν ἐν χρή-
μασι χειροτονεῖσθαι. Ἀλλὰ καὶ τοὺς τοιοῦτους ὁμο-
λογῶν μὴ δέχεσθαι κατὰ τὸ προφανές· ὧς δὲ δόγμα
κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, τοῦ τε Προδρόμου, τῶν τε

A fecerunt, ob susceptam, ut ipsis visum est, pecu-
nariam ordinationem, et alias quasdam quæstiones.
Si hoc vobis etiam, recte habere videatur: ad ea
quæ sequuntur pergamus. Dicentur enim et ea quæ
post Tarasium huc usque. Quid autem ex his colligi-
tur? Ut a quocunque sacerdote qui reprehensione
vacet, ex Theologi et Chrysostomi sententia, ne te
segreges. Nam ille quidem ait: Quilibet tibi ido-
neus esto ad purgationem, dummodo sit ex probor-
um numero, non ex damnatis manifesto, neque ex
iis qui a fide sunt alieni. Hic vero ait: Satage, et
anxie inquire: non enim periculo vacat quæ sine
inquisitione sit communio. De re quippe magna
periculum.

B Investigemus ergo et sollicitè simus cum quo
nobis communicandum sit, num rectam fidem pro-
fiteatur; num pecunia sit ordinatus; nunquid aliud
eorum, quæ illum in vita commisisse vel suspicio
vel fama est, verum sit. Si autem quia deductam
habet ordinationem ab aliquo hæretico seu per pec-
uniam ordinato; cum ipse interim nec hæreticus
sit, nec sciens ordinatus ab homine pecunia corrupto,
id est Simoniacò: omnem autem veritatem et fidem
et canones illibatos servare profiteatur, et eos qui
alterutro deflectunt rejicere: nulla nobis ratio est
ab illo discedendi. Is enim inculpatus est, juxta san-
ctos modo laudatos, et per illos juxta omnium sen-
tentiam. Sic ergo et nos communicamus, et vobis
ut idem faciatis auctores sumus. Alioqui, si amplius
inquiratur, exploduntur, ut demonstratum est, Pa-
trum monita, et irritum sit ingens illud sacerdotii
munus, per quod Christianorum nomen adipisci-
mur: ut ad ethnicos ritus delabi nos oporteat:
quod est absurdum. Præterquam quod ita inqui-
rentes, et ad occidentem atque ad orientem pro-
gressi, nusquam reperiunt quod quærunt, omnibus
sursum versus depositis, propter mutuam inter
ipsos sacrorum societatem: quandoquidem mani-
festum est, Tarasii temporibus apocrisiarios hinc
missos sacra peregrisse cum Romano. antistite, at-
que hujus fortasse cum orientalibus: indeque cassa
est omnis ratio sacerdotii: quod omnino respuen-
tes, in prædicta secundum sanctos lege stare am-
plectemur.

Quia multe contigerunt continguntque hujus-
modi offensiones in Ecclesia, quas nullus unquam
sanctorum ita curiose indagasse legitur: ac ne
fieri quidem id possit: quare nec nobis observan-
dum tradiderunt. Atque hæc in hunc modum. De
hac vero contentione nostra, quod utilior nobis non
sit quam synodus quæ mœchis patrocinator, mira-
tus sum cum audiui: tanto enim illa præstabilior,
quanto Domini vox apostolicam antecedit.

Neque id tantum dico, non edixisse Tarasium ut
per pecuniam ordinatio fieret: sed, profectum esse
se tales non recipere, sicut palam est. Nunc autem
dogma adversus Evangelium et Præcursorem et ca-

nones, synodice per adulterii copulatoris susceptionem promulgatum est, scelus dispensationem esse sanciens, ac episcopos et sacerdotes, cum liberit, auctoritatem in canones habere: eos qui eadem non sentiunt, anathematizans et diris devovens, ut scitis. Hoc Iconomachorum hæresi, etsi posterius, ad non levius videbitur pie considerantibus: quorum precibus Dominus malum depellens pristinam pacem reddat Ecclesiæ suæ. Præterquam quod, ut scripsisti, alterum ab altero pellitur, et sibi coherent cognitio et abrogatio sceleris quo præter legem facta conjunctio est. Incolumem et pro humilitate nostra orantem, cum tota familia Dominus te conservet, amicorum prime, et zelantium maxime.

LIV. — *Annæ præpositæ.*

Laudat ejus pietatem erga monachos.

Quid distulisti ad nos scribere, ac de rebus sanctitatis tuæ indicare? Nos vero multo minus propterea desistemus, partim quidem quia humile os nostrum jam semel aperuimus; partim ob zelum tuum divinum, et ardentem pietatem. Audio enim te assiduis erga fratres nostros beneficiis non fatigari, huc illucque circumueundo, et obvium quemque tractando perhumaniter, votivisque verbis tanquam Christi ministrum proseguendo. O pulcherrimam hanc tuam occupationem! o vigilantem in divinis rebus sacram animam tuam! Neque enim sola sunt ista et unica; sed fetus aliarum virtutum, et fecunditatis tuæ spiritualis propagines. Quoniam nec fieri potest ut non bene oleat, qui unguenta circumferat: neque ut non luceat qui faciem gestet. Hinc igitur usquequaque dignoscuntur, ac potissimum in persecutionibus pro Christo, quinam sint sanctitatis amatores, et beati; quinam contra improbi et bonitatis expertes: quantumvis interiora recte habere, externa specie assimulent.....

LV. — *Irenæ patriciæ.*

Ut scribere pergat. Tum de filie morbo dolentem solatur.

Philtri cujusdam vim habet litterarum collocutio affectum ingenerans in animis amantium: tantoque magis, quanto fuerit sermonis communicatio frequentior, latentes amoris scintillas quodammodo exsuscitans, et magnam conjunctionis benevole flammam incendens. Simile quiddam et in nobis humilibus effecit epistola suavitatis tuæ, spiritua-lem ejus benevolentiam multiplicans, memoriaeque igniculis vegetioribus insidens. Utere igitur, pietissima Domina, hoc amoris pharmaco; ac de tua valetudine et prosperitate nobis significa. Novimus enim perpetuo virentem virtutis tuæ florem, et pietatis abundantiam ex iis quæ audivimus, et quæ nunc etiam audimus: et quibus nos ipsi beneficiis affecti sumus et afficimur etiamnum: sive vocem

Α κανόνων, συνδικῶς διὰ τῆς τοῦ μοιχοζεύκτου παραδοχῆς ἐκπεφώνηται, βεβαιούν τὴν παρανομίαν οἰκονομίαν, τοὺς τε ἱεράρχας καὶ ἱερεῖς ὁπότεν βούλωνται ἐξουσιάζειν τῶν κανόνων· καὶ τοὺς μὴ ταυτὴν φρονούντας ἀναθεματίζον καὶ ἐκσκοραχίζον, καθάπερ ἴστε. Τοῦτο καὶ τῆς Εἰκονομάχου αἰρέσεως, εἰ καὶ δεύτερον, ἀλλ' οὐκ ἔλαττον τοῖς εὐσεβῶς ἀναθεωροῦσιν. Ὃν ὁ Κύριος ταῖς εὐχαῖς ἐκποδὼν τὸ κακὸν δρας πρυτανεύουσι εἰρήνην ὡς τὸ ἀπαρχῆς τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ. Πλὴν ὅτι, καθὰ γέγραφας, θάτερον, ὑπὸ θατέρου βάλλεται, καὶ διάλληλος ἡ ἐπίγνωσις καὶ λύσις τῆς ἀνομοδίσμου πράξεως. Ἐβρώμενον, καὶ εὐχόμενον ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν πανέστιον ὁ Κύριός σε διαφυλάξοι, φιλῶν πρώτιστε, καὶ ζηλωτῶν κράτιστε.

ΝΔ'. — *Ἀγνῇ ἡγουμένῃ.* [σοδ.]

Β Τί ὑπεστεῖλω τοῦ γράφειν καὶ γνωρίζειν ἡμῖν τὰ τῆς ὁσιότητός σου; Ἡμεῖς δὲ διὰ τοῦτο μᾶλλον οὐ διαλείψομεν. Τὸ μὲν διὰ τὸ ἅπας ἡμᾶς ἀνοίξει τὸ ταπεινὸν στόμα· τὸ δὲ διὰ τὸν κατὰ Θεὸν σου ζῆλον καὶ πυρίπουν εὐσέβειαν. Πυνθάνομαι γάρ σε ἀληκτον ἔχειν τὸ περὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν εὐποιτηκὸν, ἐνθεν κακείθεν περιβόουσαν, καὶ ἕκαστον τὸν παρατυγχάνοντα δεξιούμενην φιλανθρώπως, καὶ τοῖς εὐκταίοις βήμασι παραπέμπουσιν ὡς Χριστοῦ διάκονον. Ὡ τῆς καλλίστης σου ταύτης πραγματείας! Ὡ τῆς γρηγορούσης σου περὶ τὰ θεῖα ἱερᾶς ψυχῆς! Οὐ γὰρ ὀφρα νικᾷ ταῦτα. Ἀποκυήματα δὲ ἐτέρων ἀρετῶν, ἤγουν προβλήματα τῆς πνευματικῆς σου πολυκαρτίας· ἐπεὶ οὐδὲ οἷόν τε μὴ εὐωδεῖν τὸν ἐπιφερόμενον ἀρώματα· μὴδὲ λαμπαδουεῖν τὸν φωτοφόρον. Διαδείκνυνται τοίνυν ἐντεῦθεν πάντοτε καὶ πάντως, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμοῖς, τίνες οἱ τῆς ὁσιότητος ἔρασταὶ καὶ θεόβλητοι, καὶ τίνες οἱ φαυλότητος καὶ ἀμοιράγαθοι· κἂν τῷ ἔξω σχήματι τὰ ἐνδον καλῶς ἔχειν ὑποπλαττόμενοι... (1).

ΝΕ'. — *Εἰρήνῃ πατρικίῳ.* [σπβ.]

Φιλτροποιὸν τι πρᾶγμα ἡ γραμματικὴ προσφώνησις, σχέσιν ἐμποιοῦσα ταῖς ψυχαῖς τῶν ἐρώτων. Καὶ τοσοῦτον [Reg. cod. τοσαύτην], ὅσῳ περ ἂν καὶ τυκνάζῃ ἡ ὁμίλια· οἷον εἰ ἀνασκαλεύουσα τοὺς ἐναποκειμένους ἐρωτικούς σπινθῆρας, καὶ πολλὴν τὴν ἀγαπητικὴν διάθεσιν ἀνακαίουσα. Τοσοῦτον τι καὶ ἐν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἀπειργάσατο ἡ ἐπιστολὴ τῆς ἐμμελείας σου, πολυπλασάσασα τὴν πνευματικὴν φιλιαν αὐτῆς, καὶ τὰ τῆς μνήμης ἐμπυρεύματα ἀκμαύτερα ἐνιζάνουσα. Χρῶ τοιγαροῦν, θεοσεβεστάτῃ Κυρίᾳ, τῷ ἀγαπητικῷ τῷδε φαρμάκῳ· καὶ γνώριζε ἡμῖν τὰ τῆς εὐεξίας καὶ εὐπραξίας σου. Ἴσμεν γάρ τὸ κατ' ἀρετὴν σου ἀειθαλὲς καὶ ποριστικὸν εἰς εὐσέδειαν ἐξ ὧν τε ἀκηκόαμεν, καὶ εἰσέτι ἀκούομεν· καὶ ἀφ' ὧν ἡμεῖς αὐτοὶ εὐ πεπόνθαμεν καὶ πάσχομεν.

NOTÆ.

(1) Desunt nonnulla, ut conjicere est ex spatio vacuo in Reg. cod.

εἴτε δανειζομένη τὴν φωνήν· εἴτε καὶ ἐξ οἰκείας ἡ γλώττης φεγγομένη· ὡς ἡμεῖς γε ἡδεῖα ταύτην μᾶλλον ἐπαίοντες διαθέσει, οὐ φιλῶ ἤψω προσέχοντες· καὶ ἅμα ἐκεῖνο γινώσκοντες, ὡς οὐδεὶς οὕτως εἰκονίσει ψυχὴν, ὡς ὁ παρ' αὐτῆς προῶν λόγος, καὶ ὁποῖός ποτ' ἂν εἴη. Περὶ τῆς κυρίας τῆς θυγατρὸς σου ὅτι γέγονεν οὕτω μαθόντες, ἠνιάθημεν· εὐχὴν δὲ ποίαν, ἢ ἀπομύρισμα ὅλον δῶμεν ἀμαρτωλοῖς τυγχάνοντες; Πλὴν ἐκεῖνο πέπεισο· ὅτι οὐδὲν ἰσχύουσιν αἱ τοιαῦται περιεργίαι, εἰ μὴ γε ἡμεῖς δῶμεν χώραν ἀπροσέξια τινί. Ὡς γὰρ οὐχ ὅλον τε τόπον τινὰ ἥλιος περιλαμβάνομεν, τὸ ἀντίθετον σκότος εἰσδέξασθαι· οὕτως οὐδὲ ἄνθρωπον θεῖον φωτὶ, ἥγουν συνέσει· καὶ ἀρετῇ ἐπερειδόμενον, παθεῖν τι τῶν σκαιῶν καὶ δαιμονικῶν μαγγανευμάτων. Ἰαθεῖη τοίνυν ἡ παῖς ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ θεραπεύοντος πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν· καὶ ἔστω χεὶρ Θεοῦ περιπτταμένη καὶ ἐπισκιάζουσα τὴν αὐτῆς κεφαλὴν, καὶ ἀποσοδοῦσα πᾶσαν ἐνέργειαν βλαπτικὴν· ὡς ἂν εὐεκετοῦσα σὺν μητρὶ θεοφώβῃ ἀποδοίῃ τὰς εὐχὰς αὐτῆς χαριστηρίως τῷ Κυρίῳ.

NG. — Ἀντωρίῳ ἡγουμένῳ τοῦ ἁγίου Πέτρου, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ. [σ'ς'.]

Suadet ut pace Ecclesiae jam per imperatorem constituta, cum patriarcha, dictis conditionibus, communicent. (Baron. an. 811, n. 15.)

Τὰς ἐκ πολλῆς συνοχῆς καὶ θλίψεως καρδίας γραφείας ἡμῖν ἐπιστολάς παρὰ τῆς πατρικῆς ὑμῶν ἀγιοσύνης δεξάμενοι· ὅσον κατεπτενάξαμεν τί δεῖ καὶ λέγειν, ἀδελφικοῖς σπλάγχνοις κινούμενοι, εἰ καὶ ἀνάξιοι τυγχάνομεν, καὶ ἐκ ταυτοπαθείας τὴν περιπόνησιν ὑμῶν στοχαζόμενοι τε καὶ συνυφιστάμενοι; οὐδὲ γὰρ ἄλλοις ἐστί γνωρίζεσθαι τὸ ὁδυνηρὸν, ἢ τοῖς ὁμοιοπαθῶς τοῖς αὐτοῖς ἐνεχομένοις λυπηροῖς. Ἄλλ' αἱ ἀμαρτίαι ἡμῶν τοσούτον ἐπλήθυναν ἐν τῇ παροῦσῃ γενεᾷ τῆς ἀνομίας, [Cod. Reg. τὴν ἀνομίαν] ψυγίσης τῆς ἀγάπης κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον· ὥστε τοὺς ὅφει λόντας διαλύειν τὰ σκῶλη καὶ προσκόμματα, τοῦτους τὰ ἴσα ἢ τάχα καὶ δεινότερα τοῖς ἐν ταῖς ἐξωθεν ἀρχαῖς ἐσὶν ὄρεϊν πράττοντας. Δεσμωτήριά φατε, ἀπαγωγὰς, ὀνειδισμοὺς, διωγμοὺς, καὶ περιστάσεις ὀφρεστάται, καὶ ἐτι ὀφίστασθαι, παρὰ τῶν κρατούντων τὰς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ· καὶ οὐχ ὅτι ὑπὲρ ἐντολῆς ἐνιστάμενοι, ἀλλὰ καὶ εἰ ἐαλωκότες ἦτε ἐν παραπτώμασιν ἀνθρωπίνους, οὐδαμῶς τὰ τοιαῦτα πανθάνειν ἐξὸν ἦν ὑμῖν παρὰ ποιμένων Θεοῦ· μὴ ὅτι ἐν ὑπὲρ ἀληθείας διαβιλοῦσιν· οἷς τὸ ἐπαινέσθαι καὶ μακαρίζεσθαι κεχρεώσθηται· καὶ ταῦτα τῷ μοναδικῷ κατακεκοσμημένῳ ἐπαγγέλματι. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτοὺς, ἐφ' ὃ Κύριος. Οὐ δὴ πού τοιοῦτον παρὰ τοῖς ἁγίοις ἐγνωρίσθη· τοῦναντίον δὲ αὐτοὶ μᾶλλον πεπονηότες ἐδείκνυντο διδασκόμενοι παρὰ τῆς ἀποστολικῆς φωνῆς, ἢ φησὶ περὶ τοῦ Κυρίου· Ὅς λοιδορούμενος οὐκ ἀνταποδίδοι πάσχων οὐκ ἡπεύλει· παρῆχε δὲ εὐμένως τῷ παλόντι καὶ τὴν θείαν σιχαγόναν. Ἐντεῦθεν οἱ ἐπίσκοποι.

Ἄλλὰ τί δεῖ παθεῖν; κατὰ τὴν ἐνσκήψασαν ἐν τῇ

A mutueris alienam, sive lingua propria loquare; quam nos utique longe dulciore sensu excipimus, haud nudo sono intenti; sed hoc simul intelligentes, nihil animum sic exprimere, ut ab eo prodiens, qualiscunque tandem illa sit, oratio. De domina filia tua, quod ei accidit, ubi didicimus, indoluius vehementer: quasnam vero preces, aut cujusmodi lenimen impertiamus nos qui peccatores sumus? Verumtamen sic tibi persuadeas, nullam vim habere istiusmodi molestias, nisi aditum ipsimet socordia aliqua patefaciamus. Quemadmodum enim fieri nequit, ut locus quispiam solis radiis illustratus, contrarias tenebras admittat, sic neque homo divino lumine, hoc est prudentia et virtute nixus, sinistra ulla daemonis fraude laedi potest. Convalescat ergo puella in nomine Domini, qui sanat omnem morbum et languorem omnem: et manus Dei circummeat atque obumbret caput illius, et noxiam vim omnem depellat; ut, cum pia matre, incolumis vota sua Domino cum gratiarum actione reddat.

LVI. — Antonio praeposito sancti Petri, et iis qui cum illo.

Cum epistolas vestras magno cum animi angore et afflictione ad nos scriptas a paterna sanctitate vestra accepissemus, quantopere ingemuerimus quid dicere attinet, fraternis visceribus commoti, tametsi indigni simus, ex parili mœrore dolorem vestrum aestimantes, atque una sustinentes? Nec enim aliis licet molestias aestimare, quam iis qui consimili affectu iisdem molestiis anguntur. Enimvero peccata nostra usque adeo in hoc saeculo iniquitatem exaggerarunt refrigescere, juxta Domini verba ⁸⁰, charitate; ut, qui offendicula et scandala removere debebant, eos videre sit paria ac fortasse graviora externis magistratibus facere. Carceres dicitis, exsilia, probra, persecutiones, et ærumnas sustinuisse vos, ac etiamnum sustinere ab iis qui Ecclesias Dei moderantur: quos non solum pro mandato pugnantes, sed ne si quidem humanis criminibus rei essetis, talia unquam a Dei pastoribus perpeti fas esset, nedum pro veritate certantes, quibus laus debetur et beatitudo: atque insuper monastica professione ornat. Ex operibus eorum cognoscetis eos, ait Dominus ⁸¹. Haud sane talia in sanctis spectata sunt; quin ipsi contra pati potius visi sunt, apostolica voce edocti, quae de Domino sic ait: Qui cum malediceretur non maledicebat: cum pateretur non comminabatur ⁸², praebebat autem placide divinam maxillam percutienti ⁸³. Hinc Christi pastores noti: illinc alieni episcopi.

ποιμένες Χριστοῦ γνώριμοι· χάριθ' οἱ ἄλλοτριον

Sed qualia pati necesse est? ob ingruentem hac

⁸⁰ Matth. xxiv, 12. ⁸¹ Matth. vii, 10. ⁸² I Petr. ii, 25. ⁸³ Luc. vi, 26.

miserā cetera nostra improbitatem hominum : quam illi, gloriam ducentes, etiam ostentant; quod iniquum est æquum æstimantes, auctoritatemque et imperium suum ad oppugnanda Dei præcepta exercentes. Verum illi quæ gesserunt, quæque gerunt, aliquando inveniant : aut veniam potius consequantur a Iudice incorrupto, qui nihil inexploratum, inultumque relicturus est in die iudicii. Vos vero, fratres charissimi, ac Patres reverendissimi, gaudete et exsultate, quoniam divinæ beatitudinis gloriam reportatis, et Christi opprobria gloriose suscepistis, exiguis laboribus et ærumnis maxima et sempiterna præmia consequentes. Et quoniam, ut jam ante scripsimus, Dei optimi beneficio sublatus est is, cujus causa dissidium in Ecclesia nostra exstitit : victrix pax obtinuit nutu et auctoritate et benignitate, addam et hortatu triumphatorum Christianique amantium imperatorum nostrorum, nec non opera et defensione sanctissimi patriarchæ nostri; sic enim deinceps appellare oportet. Suscipiat et sanctitas vestra quæ a nobis humilibus multa cum speculatione et investigatione, paternarumque actionum contemplatione, ac scandalorum quoque quæ in Ecclesia interdum contigerunt, dijudicata et approbata fuerunt : ut sic etiam in Christi Ecclesia quæ apud nos est, pax Dei regnet in cordibus omnium. Nec enim, nisi hoc facimus, sanctum a Deo reputabitur, nec victoria nobis erit : quin amitemus forsitan rectum curiosius inquirentes, illud etiam quod hactenus præteritis laboribus bonum exegimus. Accipite ergo, obtestamur, et suscipite sanctissimum patriarcham nostrum, et communicate, in quibus manifesta non est iniquitas, etiam episcopo vestro : ea quæ intercesserunt, Domino permittentes censori et remuneratori factorum dictorumque. Ad hoc enim ipsum, precibus interpositis, appellavimus et sanctissimum patriarcham nostrum, ut liberemini vos quoque a custodia; atque a vobis constituta pacis inter vos tessera, si quid controversiæ subsit, illico decidatur : aut si tale sit, ut vestro istic et reverendissimi episcopi congressu curari nequeat : coram ipso œcumenico patriarcha morbi omnes sanentur, concurrantque universa ad pacis lætitiā concordiaque sinceritatem.

LVI. — Platoni Patri suo.

Vinctum consolatur vinctus : animi sui statum exponit, præcipue quantum capiat fructum ex Eucharistia usu quotidiano, quem magnopere commendat. (Exstat hæc epistola in MS. collegii nostri Parisiensis extra aliarum seriem : tempore prior iis quæ libro secundo continentur.)

Quid misero mihi, Pater sancte, ea præcipis quæ vires meas superant? Ego a te debeo doctrinæ luce collustrari; et ipse optas a me qui sum tenebris obsitus edoceri, et hoc utique me ad animi demissionem informans. Nec vero quid dicam habeo, quod sit temporari accommodatum, nisi, res nostras, Deo disponente, perbono loco esse. Nam si Dei amore nonnulli, abdicato magistratu, ad longinquā

ταπεινῇ ἡμῶν γενεᾷ μοχθηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἦν καὶ ὡς αἰγῆμα ποιοῦμενοι σεμνύνονται, τὸ παράνομον ἔννομον λογιζόμενοι, κατ' ἐναντιότητα τῶν θείων προσταγμάτων τὴν προστασίαν μετερχόμενοι. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἂν δεδράκασι καὶ δρῶσιν εὐροίην, μᾶλλον δὲ συγχωρηθεῖεν παρὰ τοῦ ἀδεκάστου κριτοῦ, τοῦ μὴ ὁτιοῦν ἀνεξέταστον καὶ ἀνεύθυνον παραβλέπειν μέλλοντος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ὑμεῖς δὲ, ὦ ἀδελφοί τιμωτάτοι, καὶ Πατέρες σεβασμώτατοι, χαίρετε καὶ εὐφραίνεσθε, ὅτι τοῦ Θεοῦ μακαρισμοῦ τὸ κλέος ἀπηνέγκασθε· καὶ τὰ τῆς ἀτιμίας τοῦ Χριστοῦ ἐντίμως ὑπεδέξασθε, μικροῖς κόποις καὶ ἀγῶσι μέγιστα καὶ αἰώνια ἀνταμειβόμενοι. Καὶ ἐπειδὴ, καθὰ καὶ προγεγράφαμεν, εὐδοκίᾳ τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ ἐκποδῶν γέγονε, δι' οὗ ἡ διχόνοια ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ ὑπήρχθη· βεδράδευται ἡ εἰρήνη, νεύμασι καὶ ῥοπαῖς καὶ εὐμενείαις· προσθεῖναι δ' ἂν καὶ παρακλήσεις τῶν καλλινίκων καὶ φιλοχρίστων ἡμῶν βασιλέων· συνεργίᾳ τε καὶ ἀπολογίᾳ τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου· δεῖ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν οὕτω καλεῖν. Δεξάσθω καὶ ἡ ὑμετέρα οἰότης τὰ παρ' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν σὺν πολλῇ σκέψει καὶ διερευνηθεῖ ἀναθεωρήσει τε τῶν πατρικῶν ἀναστροφῶν, τῶν τε ἑσθ' ὅτε ὑποπεπτωκότων σκανδάλων ἐκκλησιαστικῶν, ἐγκριθέντα καὶ περαιωθέντα· ἵνα οὕτω καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς [Reg. cod. ὁμᾶς] Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ [Reg. cod. Θεοῦ], ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βραδεύσῃ τὰς καρδίας τῶν ἀπάντων. Οὐδὲ γὰρ, εἰ μὴ τοῦτο πράξομεν, ὅσιον τῷ Θεῷ λογισθήσεται· οὐτε ἡμῖν νίκος γενήσεται· προσαποδύμεν δὲ τάχα, ζητοῦντες περισσώτερον τὸ δεξιόν, καὶ ὃ τοῖς προλαβοῦσι κόποις διηνύκαμεν ἀγαθόν. Δέξασθε τοιγαροῦν, παρακαλοῦμεν, καὶ ἀποδέξασθε τὸν ἀγιωτάτον ἡμῶν πατριάρχην· κοινωνοὶ τε ἔσεσθε, ἐν οἷς οὐ προδήλιος ἡ παρανομία, καὶ τῷ καθ' ὁμᾶς ἐπισκόπῳ, τὸ διὰ μέσου παραχωροῦντες τῷ Κυρίῳ τῷ ἔξισταστῇ καὶ ἀποδότῃ τῶν πρακτέων, τῶν ῥητέων. Πρὸς τοῦτο γὰρ αὐτὸ δεήσει χρυσάμενοι, παρωρμήσαμεν καὶ τὸν ἀγιωτάτον ἡμῶν πατριάρχην ἐπιστεῖλαι, ὥς ἂν ἀφεθῇτε καὶ αὐτοὶ τῶν φυλακῶν· εἰρήνης τε σύνθημα πρὸς ἀλλήλους ποιησάμενοι· καὶ τῇ ἀμφιβαλλόμενῃ, αὐτίκα διαλυθεῖ· ἢ ἀνιάτως ἔχον διὰ τῆς ἐνταῦθα ἡμῶν τε καὶ τοῦ τιμιωτάτου ἐπισκόπου εἰσελεύσεως· ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ αὐτοῦ οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου θεραπευθῇ τὰ ἀρρώστηματα, καὶ συνδράμοιεν τὰ πάντα πρὸς θυμηδίαν εἰρήνης καὶ ὁμονοίας εἰλικρινότητα.

NZ'. — Πλάτωνι οικειῷ Πατρὶ.

Ἵνα τί μοι, Πάτερ ἄγιε, τῷ ἀθλίῳ ἐπιτάσεως τὰ ὑπὲρ ἐμέ; Ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ φωτισέσθαι, καὶ αὐτὸς ζητεῖς παρ' ἐμοῦ τοῦ ἐσκοτισμένου κατηχεῖσθαι. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τυπῶν με πρὸς ταπεινώσιν. Οὐκ οἶδα δὲ τί εἴπω τῷ καιρῷ πρόσφορον, ἢ ὅτι καλῶς ψυχονόμησεν ὁ Θεὸς τὰ καθ' ἡμᾶς. Εἰ γὰρ ἐκ φιλοθείας τινὲς καταλιπόντες τὰς ὑπαρχούσας αὐτοῖς ἡγεμονίας, μακράν που ἀποδραχμύντες τῷ ἡσυχαστι-

καὶ βίῳ ἐμακαρίσθησαν. Πῶς ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ διὰ νόμον Θεοῦ πεφροτισμένοι ἐν ἐξορίᾳ, οὐκ ἀγαλλιασώμεθα ἐν Κυρίῳ, χάριν αὐτῷ λογιζόμενοι καὶ δωρεάν μεγίστην, ὅτι ἡξιώμεθα ἐν μέτρῳ τοιοῦτῳ κατανῆσαι, ᾧ πολλοὶ ἐφίεμενοι οὐκ ἐπέτυχον; Κἀθού δὴ, Πάτερ μου ἅγιε, ἐν ᾧ τόπῳ ὁ Θεός, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπος, εἰς αὐτὸν ἐφύρτισέ σε ἔως καιροῦ· ἐπεὶ μὴδὲ ἰσμεν τί τέξεται ἡ ἐπιούσα· εἴτε οὕτως, εἴτε ἄλλως τῆς προνοίας κελευούσης· καὶ δόξαζε τὸν δοξάσαντά σε Κύριόν, διὰ τῆς μαρτυρικῆς σου ἐνστάσεως (1). τὸν ἄρτον σου μετ' εὐχαριστίας καὶ χαρᾶς, ὃν ἔδοξαν οἱ ἄνθρωποι πικρὸν σοι προσφέρειν. Οὐπω σοὶ δύναμις ἐν τῷ γήρει· κόπων ἀσκητικῶν προηγωνισμένων σοι ἐν τῇ νεότητι, χάριτι Χριστοῦ κατὰ πάντα. Διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ ἀντιβολῶ, καὶ βρώμασι καὶ πόμασι τοῦ κατατρυχωμένου σώματος ἀντιλαμβάνεσθαι. Μὴ παραιτοῦ· ἀρκεῖ σοὶ ἡ μόνωσις, ἡ κάθειρξις, ἡ ἐρημία, ἡ ὑποστέρησις, ἡ ἀδυναμία τοῦ γήρους μετὰ καὶ ἀσθενείας· ἡ περὶ ἡμᾶς τε τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ τοὺς ἄλλους φροντίς. Ἐν τούτοις ὑπομένων αὐταρχοῦ, καθαρότητα τηρεῖων τῶν λογισμῶν διὰ τῆς μετεωροπορήσεως τῆς τιμῆς σου ψυχῆς. Ἦνίκα τὰ ἄρτι τὸ ἐρημικὸν πρόσ-εστιν, εὐχερῶς ὁ νοῦς, ὥσπερ ὑπὸ σωλήνος σφίγγόμενον ὕδωρ, δύναται ἀνὰ πτόλιν ἐκ τῶν χαμαιζήλων πρὸς τὰ ἐπουράνια. Τοῦτο ἐστὶ τὸ ζητούμενον, τὸ μετὰ Θεοῦ τῇ ἀπροσπαθείᾳ εἰς ἀεὶ ἔσεσθαι. Πλὴν οἱ πόλεμοι στεφάνου αἵτιοι παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν ὀρίζονται· ὥστε εἰ καὶ πολεμούμενοι ἐνιστάμεθα, νίκης ἀποφερόμεθα κλέος κατὰ τοῦ ἡττημένου διαβόλου.

ronas dimicando comparari, a Patribus nostris perstamus, victoriæ laudem, superato diabolo,

Ἐγὼ δὲ αἰσχύνομαι ἡσχημένος ὢν τοῖς πάθεσι, τοιαῦτα πρὸς σὲ τὸν Πατέρα μου φεγγόμενος· ἀλλ' ἡνάγκασμαι δι' ὑπακοήν σου. Καλὸν τὸ λυθῆναι τῆς πολυδέσμῳ προσπαθείας, καὶ δεθῆναι τῷ ἀκορέτῳ ἔρωτι Κυρίου. Συμφέρον, Πάτερ μου, τὸ ἀποσχέσθαι τῆς τῶν παθῶν δυσωδίας, καὶ ὀσφραίνεσθαι τῆς τοῦ πνεύματος εὐωδίας. Μαχίριον τὸ κατανυχθῆναι ἐν ταῦθα, καὶ κλαῦσαι ὑπὲρ. καὶ ἀγαλλίασις τῷ τοιοῦτῳ ἐν πᾶσι προσηγουμένῳ . . . Θεοῦ· ὃς καθάπερ πῦρ ὅτε ἐν τῇ ψυχῇ γένεται, ἐγκαταφύγειν πέφυκε τὰς εἰσβολὰς τῆς ἀμαρτίας. Πῶς δὲ οὐ φοβητέον, ὃν φρίττουσιν ἄγγελοι· οὐ τῷ βλέμματι δονεῖται ἡ κτίσις· ᾧ παραστησώμεθα πάντες γυμνοὶ καὶ τετραχλισμένοι· μικρὸν ὕστερον ἀποληφώμεθα τῶν βεβιωμένων τὰς ἀμείψεις; Ἐγὼ

¹¹ Prov. xxvii, 1. ¹² I Reg. ii, 30. ¹³ Heb. iv, 13.

NOTÆ.

(1) Cod. Vatic. 633, f. 44. Epistola ad Platonem, quæ est apud Sirmondum lacera lib. i, 57. Ibi prima lacuna expletur a codice sic: ἐσθίων τὸν ἄρτον σου μετ', etc. Reliquæ lacunæ non expleantur a codice mutilo. Attamen cod. pag. 63 b, hæc habentur supplementa in excerpto ἐκ τῆς πρὸς Πλάτωνα τὸν δαυτοῦ Πατέρα ἐπιστολῆς. Τὰς τεχνολογίας τῶν ὑποκλίνειν σε τῆς ἀληθείας περιωμένων μὴδὲν πτοῦ· ἀπλοῦς ὁ λόγος· φησὶν γάρ που ὁ ἅγιος

A profecti, vita in solitudine peracta, felices existimati sunt: quomodo nos humiles, propter Dei legem in custodia exsilioque positi, non lætabitur in Domino, gratiam ipsius reputantes, donumque maximum, quod digni habiti sumus, qui ea conditione essemus, quam complures, cum affectarent, non sunt adepti? Mane itaque, mi Pater sancte, in eo quo te Deus, non homo utique, ad tempus inclusit loco: quandoquidem ignoramus quid superventura pariat dies¹¹, sive sic, sive aliter, quocunque res, providentia præcipiente, vertant; et Dominum glorifica, qui glorificat te¹² ob pugnam hanc tuam martyrio parem panem-tuum cum gratiarum actione et gaudio, quem videbantur homines acerbiorum tibi assignare.

B Defectæ tibi in senectute vires, tot ante in juvenia exantlatis, Christi prorsus beneficio, vitæ asceticæ laboribus. Quamobrem obsecro et obtestor, ut cibo ac potu corpori exhausto subvenias. Ne recusa: sufficit tibi solitudo, carcer, secessus, colloquii inopia, rerum omnium penuria, imbecillitas tum ab ætate, tum ab ægritudine, illa denique de nobis peccatoribus aliisque sollicitudo. Satis tibi sit ista sustinere, cogitationum interim munditiam consecranti, erecta ad sublimium rerum contemplationem egregia mente. Quando nunc solitudo adest, nullo negotio mens, instar aquæ per vim e fistula erumpentis, ab abjectis humilibus ad cœlestia prosilire potest. Hoc illud est quod quærimus, ut cum Deo in perpetuum simus, C per immunitatem a vitiis, copulati. Cæterum sancitum est. Quamobrem si, vel pressi bello reportamus.

Me vero, cui cupiditates imperant, ejusmodi apud te Patrem meum oratione uti pudet: sed coactus feci, ut tibi morem gererem. Pulchrum est cupiditatum absolvi vinculis, et inexplato Domini amore constringi. Expediit, mi Pater, a tetro vitiorum odore abscedere, ac suavitatem spiritus odorari. Felix faustumque hic dolore pungi, ac lugere propter et huic exsultatio, qui in omnibus primo loco timorem Dei: quippe qui instar ignis cum in animo fuerit, hoc habet ut peccati impetum effugiat. Quo autem pacto non ille extimescendus, quem angeli pavent: cujus contuitu res omnis creata turbatur: cui nudi et apti omnes astabimus¹³, paulo mox mercedem

D eorum quæ in vita egerimus, accepturi? Ego vero

Ἐπιφάνιος ἐν τῷ περὶ τοῦ Πάσχα (α)· οἷος ἂν ἡ ἀνθρώπος, παρὰ τὰ ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κείμενα συμβουλεύων, ἀπὸ καρδίας λαλεῖ καὶ ἐντάλματα ἀνθρώπων διηγείται· καὶ περὶ τῶν τοιούτων φέρει τὰ τοῦ ἀποστόλου λέγειν, ὅτι ἐὰν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ ἔσται, ἀνάθεμα αὐτῷ. (Sed enim a verbis ἀπλοῦς ad ἀνάθεμα αὐτῷ verba eadem recitantur in cod. p. 63, etiam ex epistola ad Ignatium filium.) — ANG. MAI, Biblioth. nov. t. IV, p. 102.

(*) En Studita agnoscit ut genuinum Epiphaniæ sermonem aliquem de Paschate. Reapse in sermone Epiphaniæ de Paschate non inveniuntur.

infelix, cum nihili eorum quæ commemoravi sim assecutus, in summo mœrore animi sanctarum precum tuarum opem efflagito, ut aperiantur oculi mentis meæ, ut verum amorem degustem. Sed est mihi simul cum animo corpus quoque imbecillum, ut scis; et quid agam incertus sum. Nam si paulo maiorem adhibere conatum velim, perdo etiam quantulum habeo. Una mihi consolatio superest; quam et tibi exponam necesse est, mi Pater: quod nempe didicerim, ex lectione et usu Orientalium, oportere eos qui vitam in secessum agunt, singulis diebus, si quidem fieri possit, participare divinam communionem. Hunc morem servavi, qui misero mihi opem attulit, revocata cogitatione a vitiosis animi motibus, propter doni præstantiam, quæ metum incutit. Nam quid majus, sive ad lætitiā, sive ad collustrationem animi esse omnino potest divina communione? In calicem autem vitreum peculiarem vino defuso, ac solemni precationi peracta, quamquam indignus doni compos fio. Indica mihi rectene agam, an secus. Ultra labores fructuum tuorum manducare: *beatus es, mi Pater, et bene tibi erit*⁸⁷, qui multorum Pater es, atque ad tantum virtutis gradum perduxisti, ut nunc omnes in exsilio propter legis Domini mandatum versentur. Tu vero pro omnibus ora, ut cursum ipsi consumment.

A δὲ ὁ τάλας, ἐν οὐδενὶ ὧν εἶπον ἑαυτὸν καταλαμβανόμενος, σκυθρωπάζω, τὴν τῶν ἁγίων εὐχῶν σου ἐπικουρίαν αἰτῶν, εἰς διάνοξιν τῶν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῶν· εἰς γεύσιν τοῦ ὄντος ἔρωτος. Ἄλλ' ἐστὶ μοι σὺν τῇ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα ἀσθενές, ὥς οἶσθα, καὶ οὐκ οἶδ' ὅ τι χρῆσμαι. Μικρὸν γάρ εἰ δόξω βιάζεσθαι, ἀπόλλω καὶ ὅπερ μικρὸν κατέχω. Μίαν ταύτην παρηγορίαν εὗρηκα· καὶ δέον ἀναθέσθαι σοι, Πάτερ μου· ἐξ ἀναγνώσεως καὶ χρήσεως τῶν ἀνατολικῶν μαθῶν, τὸ χρῆναι τοὺς ἡσυχάζοντας εἰ δυνατόν καθ' ἑκάστην μεταλαμβάνειν τῆς θείας κοινωνίας. Ἐχρησάμην οὕτως, καὶ εὗρον βοήθειαν ὁ ἄθλιος· ὑποστελλομένης τῆς διανοίας ἐκ τῆς ἐμπαθοῦς κινήσεως, διὰ τὴν τοῦ δώρου ἐμφοδὸν ὑπεροχὴν. Καὶ τί γὰρ μείζον εἰς ἀγαλλίαν καὶ φωτισμὸν εἴη ἢ τῇ ψυχῇ, πλεον τῆς θείας κοινωνίας; Ἐν ποτηρίῳ δὲ ὑαλίνῳ ἀφορισμένῳ· προβαλὼν οἶνον, καὶ εὐξάμενος τὰ συνήθη, μετέχω ὁ ἀνάξιος τοῦ δώρου. Καὶ δῆλωσόν μοι εἰ καλῶς ποῶ, ἢ οὐ. Πέρα καρπῶν σου φάγεσθαι· μακάριος εἰ, Πάτερ μου, καὶ καλῶς σοι ἔσται, Πατὴρ χρηματίσας πολλῶν· καὶ εἰς μέσον ἀρετῆς τοσοῦτον ἀγαγὼν, ὥστε τανῦν ἐν ἑξορίᾳ ὑπάρχειν τοὺς πάντας δι' ἐντολὴν νόμου Κυρίου. Ἄλλ' ὑπερεύχου πᾶσι, τελειώσαι αὐτοῖς τὸν δρόμον.

BIBAION ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογὴ τῆς τρίτης ἐξορίας.

LIBER SECUNDUS.

Ex diversis ejus epistolis collectio tertii exilii.

I. — *Iconomachicæ synodo, tanquam ex persona omnium praepositorum.*

C A'. — Τῇ Εἰκονοματικῇ συνόδῳ, ὡς ἐκ προσώπου πάντων τῶν ἡγουμένων.

Dogmatica de sanctis imaginibus. (Baron. an. 814, n. 36.)

Divinis legibus canonicisque decretis obsequentes, quæ præter episcopi sui sententiam in iis quæ ad ecclesiasticam disciplinam pertinent, nedum quæ ad dogmaticas quæstiones deducunt, nihil agi vel dici oportere definiunt; cum ab auctoritate vestra semel atque iterum ad talia nos humiles evocaremur; ausi non fuimus, præter ea quæ statuta sunt agentes, accedere; ut qui sub sacra manu Nicephori sanctissimi patriarchæ divino Spiritu constituti sumus. Postquam autem quidam ex ordine nostro præpositi, quasi periculum aliquod facturi, accedendum sibi, et oppositis sermonibus respondendum censuerunt: quid aliud nobis audire liceat, quam quæ humile cor nostrum obstupefaciunt? Ferunt siquidem conventum istum ad eversionem secundæ sanctæ synodi

Nόμοις θείοις καὶ κανονικοῖς θεσπίσμασιν ἐπόμενοι, τοῦ μὴ δεῖν παρὰ τὴν τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου γνώμην πράττειν τι ἢ λέγειν τῶν ὅσα εἰς ἐκκλησιαστικὴν φέρει εὐταξίαν, πολλοῦ γὰρ εἶπέν εἰς δογματικὴν ἐξέλκει συζήτησιν· τούτου χάριν τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας ἅπαξ καὶ δις ἐκκαλεσάσης πρὸς τὰ τοιαῦτα τὴν καθ' ἡμᾶς εὐτέλειαν, οὐκ ἐτόλμησεν ἔξω τι τῶν νενομιμμένων πράττουσα παραγενέσθαι· ὡς ὑπὸ τὴν ἱερὰν χεῖρα Νικηφόρου τοῦ ἀγιοτάτου πατριάρχου πνεύματι θείῳ τελοῦσα. Ἐπειδὴ δὲ τινες τῶν ὁμοταγῶν ἡμῖν ἡγουμένων ἀπόπειράν τινα ποιούμενοι κεκρίχασιν ἀφικέσθαι, εἰς τε λόγους ἰλθεῖν ἀντιθετικούς· τί ἄλλο ἢ ἐκεῖνα ἡμᾶς ἀκουισθῆναι, ἃ ἐβίστησιν ἡμῶν τὴν ταπεινὴν καρδίαν; Φασι γάρ τὴν πρόσκλησιν εἶναι ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ἐν Νικαίᾳ τῷ δευτέρῳ ἁγίας συνόδου· τὸ δὲ λεγόμενον ἐπ' ἀναίρε-

⁸⁷ Psal. cxxvii, 2.

ασι τοῦ προσκυνεῖσθαι τὴν σεπτὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου, καὶ πάντων ἡμῶν τῶν ἁγίων. Ὡς τίς ἐνηχηθεὶς ταῦτα οὐ στενάξειε πικρὸν ἐκ βάθους καρδίας· ὡς ἀνατρεπομένης ἤδη ἐν τούτοις τῆς σωτηρίου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ἀκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ· βοάτω μεθ' ἡμῶν ὁ μεγαλοφρονότατος Ἡσαίας· καὶ ὅσα τούτοις ἐπιφερόμενα κατὰ συνέχαιαν. Μᾶλλον δὲ ἐν οἰκειότερον φθεγξώμεθα· Ἀκουε ἀνατολή καὶ δύσις, βορρᾶ τε καὶ ἡ κατὰ θάλασσαν λῆξις, ἐν οἷς νῦν τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ ἐφ' οἷς συνεδρεῖται τετάλμηται. Ἡμεῖς μὲν οὖν οἱ ἐλάχιστοι, οἱ τε παραγενόμενοι καὶ μὴ παραγενόμενοι· ἀμφοτέροις γὰρ εἰς ὁ λόγος, ὡς συμψύχοις οὖσιν ἐν ἐνὶ θεῷ φρονήματι· τῇ ὑπ' οὐρανὸν Ἐκκλησίᾳ σύμφωνον πίστιν ἄγοντες· ἡγοῦν ἀναστήλουν τε καὶ προσκυνεῖν τὴν θεῖαν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς τε παναγίας Μητρὸς αὐτοῦ, καὶ οὐτινοσούντων ἁγίων· οὐχ ὅτι παρὰ τῇ ἐν Νικαίᾳ τῷ δευτέρῳ ἁγίᾳ συνόδῳ, ἢ παρὰ τῇ πρὸ αὐτῆς δογματισάσῃ θεοσίτατα, τὸ ἀσφαλὲς ἔχειν διαθεσθαι οὐμεθα· ἀλλὰ γὰρ ἀπ' αὐτῆς τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ, ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως ἐρηρουμενοί· ὅντες· ἀσφαλῶς βεβήκαμεν ἐπ' ἐκείνην τὴν ἔδραν, ἐφ' ἣ φησὶν ὁ Χριστός· Σὺ εἰ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς.

Τίς γὰρ καὶ λόγος ἐξευρεθῇ τῷ ἀντιγορεῖν ἐλομένῳ τοσούτῳ κράτει τῆς ἀληθείας; Εἰ γὰρ ὁμοιογουμενὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ἀνθρωπείᾳ μορφῇ, καὶ ἐν εἶδει τῷ καθ' ἡμᾶς ὥπται· ἀρα ῥύτως περιγράφεται τε καὶ εἰκονίζεται καθ' ἡμᾶς· εἰ καὶ μένει τῇ θεῇ μορφῇ ὁ αὐτὸς ἀπερίγραπτος· ἐπεὶ περ ἐστὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ἐκατέρων τῶν φύσεων ἐξ ὧν ἐστὶ τὰ ἰδιώματα ἀλώθητα διασώζων. Εἰ δὲ μὴ περιγράφοιτο, ἀπόλωλε τὸ εἶναι ἀνθρώπος, πολλοῦ γε εἰπεῖν, μεσίτης, διὰ τῆς ἀναιρέσεως τοῦ περιγραπτοῦ συναναιρουμένων πάντων τῶν ὁμοσολίων ἰδιωμάτων. Εἰ γὰρ οὐ περιγραπτός, οὐθ' ἄντρός· εἰ δὲ ἄντρός, ὁμοῦ καὶ ψηλαφητός· οἷς ἀντερεῖν ἡλιθιώδες. Σώματος γὰρ ταῦτα τοῦ ἀφῆ τε καὶ χροῖα ὑποπίπτοντος. Πῶς οὐχὶ καὶ περιγραπτός ἐξ οὗ καὶ παθητός; Εἰ δὲ περιγραπτός καὶ παθητός, πάντως καὶ προσκυνητός δηλαδὴ καθ' ἣν περιγράφεται ἰδέαν. Ὡς μὴ σχιζομένης τῆς δόξης τοῦ πρωτοτύπου ἐν τῷ παραγώγῳ, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· ἢ γὰρ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει· δηλονότι οὐτινοσούν, εἴτε φυσικῆς, εἴτε τεχνητῆς· ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ τιμίῳ σταυροῦ τὸ αὐτὸ θι· ῥημα νοητέον. Τῇ γὰρ προσκυνήσει τοῦ τύπου· συμπροσκυνεῖται τὸ ζωοποιὸν ξύλον· ὡς καὶ ἐμπάλιν τῇ ἀντιρῆσει συναναιρεῖσθαι ἔστιν ἐξ ἀναγκαίου. Ἡ οὐχὶ ἡ ὁμολογία τοῦ τύπου, ὁμολογία ἐστὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ; ὥσπερ οὖν καὶ ἡ ἄρνησις καθ' ὁμολοῖσιν ἀντιστροφῆς. Τὸ ἀνάλογον οὖν ληπτέον ἐπὶ τε τῆς εἰκόνης Χριστοῦ καὶ αὐτοῦ δὴ Χριστοῦ, παντὶ τῷ συνιόντι. Καὶ οὕτω καιρὸς διγ-

A Nicenæ, id est ad tollendam venerandam Domini nostri Jesu Christi et Deiparæ sanctorumque simul omnium imaginis adorationem constitui. Et quisnam hæc audiens, ex imo pectore non amare ingemiscat, tanquam jam eversa per hæc salutari œconomia Domini nostri Jesu Christi? Audi, cœlum, et auribus percipe, terra⁸⁸, et quæ sequuntur, nobiscum exclamet clarissimus Isaias: aut potius, et proprie magis, exclamemus: Audi, oriens, occidens, aquilo, et plaga quæ ad mare est, quo nunc redactæ sint res nostræ, et qua de re conventum isti agere non reformident. Nos itaque omnium minimi, qui præsentes, quique absentes; utrisque enim idem est sermo, tanquam unanimis in uno eodemque divino sensu; consonam universæ sub cœlo Ecclesiæ fidem tenentes, divinam Salvatoris nostri Jesu Christi, et sanctissimæ Matris ejus, et cujuscunque sanctorum imaginem erigere et adorare: non solum ex sancta Nicæna secunda synodo, alterave, quæ ante illam divinissime docuit, securum et tutum esse affirmamus, sed ab ipsamet præsentia Domini nostri ac Dei, tam scripto quam sine scripto fundati secure supra sedem illam consistimus, de qua Christus ait: Tu es Petrus: et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalent adversus eam⁸⁹.

Quenam enim reperiri possit oratio, si quis tantum veritatis robur impugnandum sibi proponat? Nam si communi omnium consensu Dominus noster Jesus Christus in humana forma et in specie nostra visus est, congruenter profecto circumscribitur et imagine exprimitur more nostro, quamvis incircumscripius ipse maneat secundum divinam formam: quippe qui est mediator Dei et hominum utriusque naturæ qua constat proprietates integras conservans. Quod si non circumscribereitur, homo esse desineret, ac multo magis mediator, sublatis una cum circumscriptionis privatione omnibus ejusdem ordinis proprietatibus. Etenim si circumscriptitius non est, nec tangi potest: sin tangi potest, utique et contrectari: quibus sane contradicere stultum esset: corporis enim hæc propria sunt quod sub tactu coloremque cadit. Quomodo non circumscriptitius quando et passibilis? Quod si circumscriptitius et passibilis, omnino etiam adorandus, secundum eam nimirum formam qua circumscribitur: cum prototypi gloria, sicut magnus Basilius docet, in similitudinis expressione minime dividatur: honor siquidem imaginis ad prototypum transit, quæcunque haud dubie illa sit, sive naturalis, sive arte facta: quandoquidem et in venerandæ crucis typo idem effatum locum habet. Cum typi enim adoratione vivificum simul lignum adoratur: sicut et vice versa, ea sublata, simul tolli necesse est. Nonne typi confessio, confessio est vivificæ crucis? eodemque modo negatio, juxta

⁸⁸ Isa. 1, 2. ⁸⁹ Matth. xvi, 18.

conversionis similitudinem. Par igitur analogia in imagine Christi et Christo ipso sumenda est omni recte ratiocinanti. Sed nondum est tempus dogmaticæ explanationis, quæ vel obscuræ admodum mentis homini facile persuadeat attollere oculos et suspicere ad splendorem veritatis. Hæc nostra, licet peccatores simus, fides est; hæc humilium apostolica confessio nostra: hæc minimorum a Patribus tradita religio nostra. Præter hanc, non solum si quis aut si qua ex his qui nunc sunt vel olim fuerunt, sed neque si Petrus, et Paulus (dicimus enim quæ evenire nequeunt quasi evenire possint), neque si ex coelis ipsis veniat quispiam aliud docens et evangelizans, illum in communionem recipere possumus, ut qui sanam fidei doctrinam non sequatur. Demum quidquid libet potestati vestræ, parata est humilitas nostra usque ad mortem perpetui potius, quam ut negatores simus sinceræ hujusce nostræ confessionis.

II. — Monasticam vitam agentibus.

De quibusdam præpositis qui in causa imaginum segiores fuerant. (Baron. an. 814, n. 24.)

In hoc temporis articulo, cum persecutionem in imagine sua Christus patitur: non solum qui dignitate et scientia præcellit, certare is debet, recte fidei doctrinam proferens et cæteris tradens; sed et discipulus quoque ipse fiduciam sumere, et veritatem intrepida ac libera voce profiteri. Non mea sunt hæc verba, qui peccator sum, sed divini Chrysostomi, quinimo et aliorum Patrum. Quod vero Domini præpositi ab imperatore detenti hoc minime præstiterunt, quamvis dignitatis gradu et doctrina omnibus hujus oræ præpositis anteirent; at contra potius conticuerunt, neque id solum, quod re ipsa grave est: sed chirographo etiam suo, se neque congressuros mutuo, neque docturos confirmarunt: id vero est prodere veritatem, et præfecturam abnegare, et subditos sibi atque adeo æquales et socios subvertere. Apostoli enim, cum a Judæis denuntiatio illis esset, ne docerent in nomine Christi, his verbis responderunt: *Judicate, si justum est in conspectu Dei vos potius audire quam Deum nostrum*⁹⁰. Et rursus: *Obedire oportet Deo magis quam hominibus*⁹¹. Hæc et similia illos dicere oportebat, ut per eos glorificaretur Deus et edificarent orthodoxos: ut monasteria confirmarent, et confortarent eos qui in exiliis patientur. Sed quid, quod pluris facimus monasteria quam Deum; et pluris commoda quæ inde capimus, quam mala quæ boni causa sustinemus? Ubinam est illud: *Loquebar in conspectu regum, et non confundebam*⁹². Et illud: *Ecce labia mea non prohibebo: Domine, tu scisti*⁹³. Ubi gloria et fortitudo ordinis nostri? Quoniam pacto beati Sabas et Theodosius, cum impiam hæresim tunc temporis imperator Anastasius amplecteretur, insurrexerunt pro fide acriter pugnantes: tum eos qui perperam in Ecclesia sentiebant excommunicando, tum ad imperatorem ipsum scribendo, se mortem potius oppetere paratos quam ut de constitutis aliquid immutarent? Et

ματικῆς ἐξαπλώσεως, πειθοῦσης καὶ τὸν ἄγαν ἀμυδρόνουν ἀνανεῦν εὐπετῶς πρὸς τὰς αὐγὰς τῆς ἀληθείας. Αὕτη ἡ εὐαγγελικὴ ἡμῶν πίστις τῶν ἀμαρτωλῶν· αὕτη ἡ ἀποστολικὴ ἡμῶν ὁμολογία τῶν εὐτελῶν· εἰ δ' οὖν, ἡ πατροπαράδοτος ἡμῶν θρησκεία τῶν ἐλαχίστων. Παρὰ ταύτην, οὐχ ὅτι ὁ τις δεῖ ἡ τις δε τῶν νῦν ἢ τῶν πάλαι, ἀλλ' οὐδ' εἰ Πέτρος καὶ Παῦλος· ἐκπομὲν γὰρ ἀνένδεκτα ὡς ἐνδεχόμενα· οὐδ' ἂν ἐξ αὐτῶν ἦκη τῶν οὐρανῶν δογματίζων καὶ εὐαγγελιζόμενος· δυνάμεθα αὐτὸν κοινωνῶν προσήκασθαι, ὡς μὴ στοιχοῦντα τῇ ὑγιαίνουσῃ τῆς πίστεως διδασκαλίᾳ. Καὶ πρὸς ταῦτα ὅτι ἂν δοκῇ τῇ ἐξουσίᾳ ὁμῶν, ἐτοίμη ἡ ταπεινώσις ἡμῶν μέχρι θανάτου ὑποστῆναι, ἢ ἐξάρρους ἡμᾶς γενέσθαι τῆς τοιαύτης ἡμῶν εἰλικρινοῦς ὁμολογίας.

B'. — Μορδίζουσιν. [σθ'.]

Ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς διώκεται διὰ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ· οὐ μόνον εἰ βαθμῷ τις καὶ γνώσει προέχων ἐστίν, ὀφείλει διαγωνίζεσθαι, λαλῶν καὶ διδάσκων τὸν τῆς ὀρθοδοξίας λόγον· ἀλλὰ γὰρ καὶ εἰ μαθητοῦ τάξιν ἐπέχων εἴη, χρεωστεῖ παρρησιάζεσθαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐλευθεροστομεῖν. Οὐκ ἔμβος ὁ λόγος τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ Χρυσοστόμου· ἐπὶ καὶ ἄλλων Πατέρων. Τὸ δὲ τοὺς κυρίους τοὺς ἡγουμένους κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ βασιλέως, μὴ τὰ προεξημένα πράξει· καίπερ ὄντας καὶ ἐν βαθμῷ καὶ γνώσει παρὰ πάντας τοὺς καθηγουμένους τῆς γῆς ταύτης· τούναντιον δὲ μάλλον σιωπῆσαι. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, καίπερ ὃν δεινόν· ἀλλὰ καὶ χειρογράφον ποιῆσαι, μήτε εἰς ἀλλήλους συνέρχεσθαι, μήτε διδάσκειν· τοῦτο ἐστὶ προδοσία τῆς ἀληθείας, καὶ ἄρνησις τῆς προστασίας, καὶ κατάλυσις τῶν ὑποτακτικῶν, ἐπὶ καὶ τῶν ὁμοταγῶν. Οἱ ἀπόστολοι παραγγελθέντες ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, τάδε φασίν· Ὑμεῖς κρίνατες, εἰ δίκαιόν ἐστιν ὁμῶν ἀκούειν, ἢ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ πάλιν· Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. Τοιαῦτα καὶ παρόμοια ἐχρῆν λαλῆσαι αὐτοῖς· ἵνα ἐδοξάσθῃ ὁ Θεὸς δι' αὐτῶν· ἵνα ψυχόδομησαν τοὺς ὀρθοδόξους· ἵνα ἐστήριξαν τὰ μοναστήρια· ἵνα ἐνεδυνάμωσαν τοὺς πάσχοντας ἐν ἐξορίαις. Ἀλλὰ τί ὅτι προτιμώμεθα μάλλον Θεοῦ τὰ μοναστήρια· καὶ τῆς ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ κακοπαθείας τὴν ἐντεῦθεν εὐπάθειαν; Ποῦ ἐστὶ τό· Ἐλάλου ἐν τῷ βασιλεῖ, καὶ οὐκ ἡσυχνύμην; Ποῦ ἐστὶ τό, Ἰδοὺ τὰ χεῖρά μου οὐ μὴ κωλύσω· Κύριε, σὺ ἔργως. Ποῦ ἐστὶ τό κλέος καὶ ἡ ἰσχύς τοῦ καθ' ἡμᾶς τάγματος; Πῶς Σάβας καὶ Θεοδοσίος οἱ μακάριοι· τὴν τιμὰν αὐτῶν Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως δυσσεβεῖν ἐλομένου· διανέστησαν θερμῶς προμαχοῦντες τῆς πίστεως· τοῦτο μὲν, μεθ' ὧν ἀνεθεμάτισαν τοὺς κακοδόξους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· τοῦτο δὲ, ἐν οἷς ἐπέστειλαν τῷ βασιλεῖ· διαμαρτυρόμενοι θάνατον ἐλέσθαι, ἢ τι μετακινήσαι τῶν καθεστώτων;

⁹⁰ Act. ix, 19. ⁹¹ Act. v, 29. ⁹² Psal. cxviii, 46.

⁹³ Psal. xxxix, 10.

Καὶ λέγουσιν, ὥς φασιν, οἱ κύριοι ἡγοῦμενοι· Ἡμεῖς A
 τίνες ἐσμέν; πρῶτον Χριστιανοί, οἱ ὀφείλουσι πάν-
 τως ἀρτι λαλεῖν· ἔπειτα μονάζοντες, οἱ μὴ δὲ τὸ τυχόν
 ὑφαρπαζόμενοι· ὥς ἄδειο τῷ κόσμῳ καὶ ἀκράτῃ τοι·
 ἔπειτα ἡγοῦμενοι, οἱ καὶ τὰ τῶν ἄλλων προσκόμ-
 ματα ἐκβάλλοντες· καὶ ἐν μηδενὶ προσκοπῇ διδόν-
 ναι χρεωστούντες· Ἰνα μὴ, φησί, μωμηθῇ ἡ διακο-
 νία. Ὅταν δὲ προσκοπῇ καὶ μώμησιν, μᾶλλον δὲ
 συγκατάβασιν, διὰ τοῦ ἰδιοχείρου αὐτῶν δίδωκαν, τί
 χρὴ καὶ λέγειν; Εἰ γὰρ σιωπῇ μέρος συγκαταθέσῃς·
 τὸ καὶ ἐγγράφως αὐτὴν κυρῶσαι ἐπὶ τῆς δόξης Ἐκ-
 κλησίας, πόσον τὸ χαλεπόν;

Καὶ λέγετε, ὅτι κρυπτῶς ἱερουργῶν Νικηφόρον
 [ἢ Νικηφόρος] ἀναφέρει τὸ λάθρα· καὶ πάντες οἱ
 πατριῖκοι, ἵνα τοῦ; ἄλλους ἑάσω, ὀρθοδοξοῦσιν. B
 Ἀλλὰ τί λέγει ὁ Χριστός· Εἰ τις ὁμολογήσῃ ἐν
 ἡμοῖς ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κατὰ
 αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρα-
 νοῖς. Ὡς περ καὶ τὸ ἐναντίον ἐπὶ τῆς ἀρνήσεως·
 κἂν μόνον τὸ μὴ συνέρχεσθαι εἰς ἀλλήλους ἐποίησαν
 τὸ χειρόγραφον, τὸ αὐτὸ ἐστίν. Πῶς γὰρ φυλάξουσιν
 ὁ φησὶν ὁ Χριστός· Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με, οὐ μὴ
 ἐκβάλω ἔξω; Ἐρχεται τις διερωτῶν καὶ ζητῶν μά-
 θεῖν τὴν ἀλήθειαν· εἴτε ἡγοῦμενος, εἴτε τις ἄλλος·
 τί ἀποκριθῆσεται ὁ ἡγοῦμενος; Δηλονότι· παραγγε-
 λίαν ἔλαβον μὴ λαλεῖν· εἴθε οὕτω μόνον! Ἀλλὰ
 μὴδὲ εἰσδέξασθαι σε εἰς τὸ μοναστήριον καὶ συναλι-
 σθῆναι. Ὁ Χριστὸς λέγει· δέξαι καὶ δίδαξον· Ἐάν
 γὰρ ὑποστείλῃ, φησὶν, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου C
 ἐν αὐτῷ. Ἐγγράφως οὖν ἐποίησαν, ἵνα τῷ βασιλεῖ
 πειθαρχῶσιν ἀπεναντίας τοῦ Χριστοῦ. Τοσαῦτά εἰσιν,
 ὧ ἀδελφοί καὶ Πατέρες, ἃ συνεπίσταμαι ἐξ ἀληθείας
 ποιηθέναι αὐτοῦς. Καὶ ἐπειδὴ κατεκρίνατέ με
 εἰπεῖν τὸ παριστάμενόν μοι· ἀνήγγεila ἐπὶ μάρτυρι
 Θεῷ, λαβὼν καὶ λόγον ὡς [Suppl. ex cod. Vaticano
 633, f. 29] φησὶν τοῦ πει-
 ρασμοῦ· λοιπὸν ὑμεῖς ὥσωντες σώζετε τὰς ταυτῶν
 ψυχὰς, εὐχόμενοι καὶ ὑπὲρ ἡμοῦ τοῦ ταπεινοῦ.

Γ. — Ἡγουμένω.

Δ. — Θεοφυλάκτῳ Νικομηδείας ἐπισκόπῳ. [ps.]

Dogmatica de sanctis imaginibus. (Baron. an. 816, n. 36.)

Διετίαν ἄγω μεριμνῶν καὶ κάμων τοῖς λογισμοῖς
 εἰς τὸ ἐπιστεῖλαι με τῇ ἱερᾷ σου κορυφῇ· καὶ μόλις
 μέχρι τοῦ νῦν ἐξεπλήρωσά μου ὁ ταπεινὸς τὸν πό-
 θον. Ἀλλ' εὖγε ὅτι ἀξιούμαι διὰ τοῦ γράμματος
 ἀπάστασθαι σε τὸν ἐμὸν Πατέρα, τὸν σῦλον τῆς
 ἀληθείας, τὸ ἐδραῖωμα τῆς ὀρθοδοξίας, τὸν φύλακα D
 τῆς εὐσεβείας, τὸ στήριγμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸν
 νικηφόρον ἄνδρα, τὸν Χριστοφόρον ἀρχιερέα, τὸν
 ὁμολογίας Θεοῦ μάρτυρα. Μὴ γὰρ οὐ μαρτυρίου
 στέφανός σοι; ὅτι διὰ Χριστὸν ἐξόριστος, ἄποικος,
 πολυτίλας· καὶ ταῦτα ἐν ἀπαλῇ τῷ σώματι ὅσον ἐκ
 φύσεως· προτετροχωμένω δὲ ἐξ ἀσκητικῆς οἰᾶς ὅτι
 θεοδρόμιος. Αὐχεῖ ἐν σοὶ τῶν ὀρθοφρόνων ὁ χορὸς, ὁ
 τῆς Νικομηδείας χώρος χαίρει, καὶ εὐδοκεῖ προῖκα
 προσβαλλόμενός σε τῇ ὑπ' οὐρανόν· ἀποσεισάμενός
 τὰ πάλαι θρυλούμενα ἐκ τῶν ἐκεῖσε προεδρευσάντων

dicunt, ut fama est, Domini præpositi: Quinam su-
 mus nos? Primum Christiani, qui nunc prorsus
 loqui debebant: deinde monachi, quos re nulla ab-
 duci nec abripi par sit, tanquam mundo minime
 astrictos minimeque obnoxios: denique præpositi,
 qui et aliorum scandala tollere, et in nullo dare
 offendiculum debent, ne vituperetur, inquit, mini-
 sterium nostrum²². Cujusmodi vero scandalum et
 vituperationem, seu potius condescensum, chiro-
 grapho suo præbuerint, quid attinet loqui? Nam si
 consensui par est silentium: illum ipsum scripto
 in totius Ecclesie oculis firmare, quantum est
 nefas?

At occulte, dicitis, sacrificans Nicephorus clam
 offert, et patricii omnes, ut cæteros omittam, sunt
 orthodoxi. Verrum quid ait Christus? Si quis confi-
 tebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum
 coram Patre meo qui in cælis est²³. Et e contra de
 negatione. Quanquam enim hoc solum chirographo
 suo pacti sint, se mutuo non congressuros: idem
 plane est. Quomodo enim observabunt quod ait
 Christus: Eum qui venit ad me non ejiciam foras²⁴?
 Veniat quispiam percontans, et discere cupiens
 veritatem, seu præpositus ille sit, seu quis alius.
 quid respondebit præpositus? Mandatum nempe,
 dicet, accepi ne loquar. Atque utinam id solum!
 sed ut nec te monasterio ipso excipiam, nec tecum
 vescar. Christus dicit, suscipe et doce: Quod si
 subtraxerit se, inquit, non placebit animæ meæ²⁵.
 At hi scripto fidem obstrinxerunt, ut imperatoris
 decreto contra Christum obedirent. Hæc sunt, fra-
 tres ac Patres, quæ ab eis gesta pro certo comperi.
 Quæ, quoniam dicere me quod scirem voluistis,
 coram Deo teste nuntiavi, sermonem etiam arri-
 piens tanquam.....

633, f. 29] φησὶν τοῦ πει-
 ρασμοῦ, εὐχόμενοι καὶ ὑπὲρ ἡμοῦ τοῦ ταπεινοῦ.

III. Præposito²⁶.

IV. — Theophylactō Nicomediæ episcopo.

Biennium est cum in hac cura et cogitatione
 versor, ut scribam ad sacrum verticem tuum: ac
 vix nunc tandem impleo desiderium humilitatis
 meæ. Sed recte quod dignus habeor, qui per litten-
 ras salutem Patrem meum, columnam veritatis, recte
 fidei fundamentum, custodem pietatis, Ecclesie
 firmamentum, victorem virum, Christiferum ponti-
 ficem, confessionis Dei martyrem. Annon enim
 martyrii corona tibi præsto est? qui propter
 Christum exsul et peregrinus graves ærumnas sus-
 stines, idque in corpore tum natura sua imbecillo,
 tum pristinis, sat scio, asceticæ vitæ laboribus
 attrito. Gloriatur in te orthodoxorum chorus, læta-
 tur Nicomediensium civitas, et triumphat orbis ter-
 rarum te ostentans: et vetera olim decantata
 præsulum suorum probra depellens. Ac si proprie

²² I Cor. vi, 3. ²³ Matth. x, 32. ²⁴ Joan. vi, 57. ²⁵ Hebr. x, 38. ²⁶ Tantum hujus epist. titulus,
 isque mutilus, extat in mss.

magis loquendum est, exultat animo sanctus Tarsius, ex caula manumque sua prius ovem, tum pastorem inclytum videns depugnantem modo, et discrimen omne petentem pro fide orthodoxa: qui quod in se erat, per synodum Dei gratia contulit temporibus Augustæ, quæ pacis cognomen gessit et pacem dedit, ita ut res ipsæ nominibus apte congruerent. Verum illa quidem sic fuerunt: præsentia vero amara et luctuosa. Qui enim aliter? altaribus exterminatis, eversis ecclesiis, sursum deorsum omnia miscente hæresi, et Christum cum matre et servis suis persequente. An vero persecutionem passi non sunt, dejectis et prostratis sanctis ipsorum imaginibus? Num ergo, si vivifici ligni typus aboleatur, sublatam e medio crucem quis neget? Quod si in typo dici hoc nullo modo potest, cur non idem etiam in imagine fatendum sit? siquidem et typus ipse imago est, ac vice versa recurrit oratio. At quisnam ego sum miser et sacrorum imperitus, qui hæc divino Patri et magistro edisseram? Tu ipse nos, sanctissime, perfectiora doce, ut divinis imbutus: tu factis instrue ad fortiter ferendam præsentem seu castigationem, seu probationem: quorum illud prius in nos quadrat propter peccata: posterius in te propter divinam charitatem Christi: quem tu orare ne cesses ut impietatis umbram discutiat, et sereno tranquillæ fidei diluculo celerrime permutet.

V. — *Naucratio filio.*

Thaddæi monachi martyrium. De quibusdam lapsis querela. Hortatio ad constantiam. (Baron. an. 814, n. 55.)

Nuntius supra nuntium, et sermo supra sermonem. Quid dicam, aut quid loquar? Quem sensum miser capiam in iis quæ acciderunt? Gaudium mihi et dolor, jubilatio et luctus. In affectum duorum medio positus sum, nec statuere possum, ad utrum me convertam. Veruntamen vincit qui Satanam vicit et principes et tortores hujus sæculi. Morti pro Christo datus est Christi agnus flagellis concisus, Thaddæus¹ ramus meus, viscera mea, filius obedientiæ, surculus pietatis, Apostoli cognominis. Gaudium immensum, incredibilis lætitia, non mihi tantum pusillo, sed et Angelis pariter et hominibus. *Quam magnificata sunt opera tua, Domine*²! quod nunc etiam in humili generatione ista incorruptum veritatis tuæ testem produxisti: et hunc non ex sapientibus, aut nobilibus hujus mundi, sed e plane diversis: ut Apostoli sermo compleretur: *Ignobilia mundi et contemptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret*³. Et quonam mihi abiisti, beate fili? ubi tam cito exaltatus es in martyrum album ascriptus? O sortem tuam! o generositatem tuam! o prudens consilium tuum! Uno die infinita sæcula promerui: per cruciatuum tormenta inexplicabilem lætitiā adeptus es: centum et triginta verberum suffragio plenam laboris merce-

A *δνειδῇ. Εἰ δέ τι οἰκειότερον* δεῖ φάναι· θυμηδία Παράσιος ὁ ἐν ἁγίοις, ἐκ τῆς αὐτοῦ αὐλῆς καὶ χειρὸς πρόβατον πρὶν, ἔπειτα ποιμένα περιβόητον ὄρων, ταῦν ἀγωνιζόμενον καὶ προκινδυνεύοντα ὑπὲρ ὀρθοδοξίας· ἥ συνεισέηγε καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ συνοδικῶς χάριτι Θεοῦ ἐν ἡμέραις Βασιλείας εἰρηνωμένου καὶ εἰρηνόδου· ὡς συνδραμεῖν φερωνύμως τοῖς ὀνόμασι τὰ πράγματα. Ἄλλ' ἐκεῖνα μὲν τοιαῦτα. Τὰ δὲ νῦν πικρά τε καὶ ἐπώδυνα. Πῶς γὰρ οὐ; θυσιαστηρίων ἀφανιζομένων, ἐκκλησιῶν πορθουμένων, ἄνω καὶ κάτω κυκώσης τῆς αἰρέσεως, καὶ Χριστὸν διωκούσης σὺν μητρὶ καὶ θεράπουσιν. Ἡ γὰρ οὐχ οὕτοι δεδιωγμένοι, τῶν ἁγίων εἰκόνων αὐτῶν πορθουμένων; Εἰ μὴ ἄρα καὶ τοῦ τύπου τοῦ ζωοποιοῦ ξύλου ἀφανιζομένου, λέγοι τις τὸν σταυρὸν μὴ ἐκποδὸν γενέσθαι; Εἰ δὲ ἐπὶ τοῦδε οὐχ οὕτως δοτέον· πῶς οὐχὶ καὶ ἐπὶ τῆς εἰκόνος συγκαταθετόν; εἰκὼν γὰρ καὶ ὁ τύπος· ὡς ἀνάπαλιν ἀντιστρέφει ὁ λόγος. Ἄλλὰ τίς εἰμι ὁ τάλας καὶ ἀμύητος, θείῳ Πατρὶ καὶ διδασκάλῳ αἰτιολογῶν ταῦτα; Σὺ ἡμᾶς διδάσκοις, ὦ ἱερώτατε, τὰ τελεώτερα ὡς θεομύητος· καὶ ἔργῳ παιδεύοις; φέρειν καρτερώς τὴν νῦν εἴτε παιδεῖαν, εἴτε δοκιμασίαν· τὸ πρῶτον ἐφ' ἡμῖν διὰ τὰς ἀμαρτίας· τὸ δεύτερον ἐπὶ σοί, διὰ τὴν θείαν ἀγάπην Χριστοῦ· ᾧ λιτανεύειν μὴ ἡλλείποις ἐκτρέφαι τὴν τῆς ἀσεβείας σκιάν εἰς πρῶταν εἰρηνικῆς ὀρθοδοξίας τάχιστα.

E. — *Naukratίω τέκνῳ. [ρις'.]*

C Ἀγγελία ἐπ' ἀγγελία· ἄλγος ἐπὶ λόγῳ. Τί εἶπω, καὶ τί λαλήσω; πῶς διατεθῶ ὁ τάλας ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις; Χαρά μοι καὶ λύπη· ἀνέσις καὶ ἀπόκλαυσις. Ἐν μεταίχμιῳ δύο παθῶν ἀπειλημένος γέγονα· καὶ οὐκ ἔχω πότερον αἰρήσομαι λέγειν. Ὅμως νικᾷ ὁ νικήσας τὸν Σατανᾶν, καὶ τοὺς ἀρχοντας καὶ κολαστάς τοῦ αἰῶνος τοῦδε. Ἐθανατώθη ὑπὲρ Χριστοῦ τὸ ἄρνιον τοῦ Χριστοῦ μαστιγούμενον, θαδδαῖος ὁ ἐμὸς ὀρηγῆς, τὸ ἐμὸν σπλάγχνον, ὁ υἱὸς τῆς ὁπακοῆς, τὸ στέλεχος τῆς εὐσεβείας, ὁ τοῦ Ἀποστόλου συνώνυμος. Ἀδάστακτος ἡ χαρὰ, ἀνυπέροβλος ἡ εὐφροσύνη, οὐκ ἐμοὶ τῷ ταπεινῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! ὅτι καὶ νῦν ἐν τῇ ταπεινῇ γενεᾷ ταύτῃ μάρτυρα τῆς ἀληθείας σου ἀπαράγραπτον ἀνέδειξας; καὶ τοῦτον οὐκ ἐκ τῶν σοφῶν καὶ εὐγενῶν τοῦ τῆδε κόσμου, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐναντίας ἔχοντων· ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου· ὅτι, *Τὰ ἀγενῆ καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο, καὶ τὰ μὴ ὄντα· ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ*. Ποῦ μοι ἀπέστης, ὦ μακάριον τέκνον; ποῦ ὅσσον ὑπερυψώθηκες μάρτυσι συναριθμοῖς γεγονῶς; Ὡς τῆς ἐπιτυχίας σου! ὦ τῆς εὐγενείας σου! ὦ τῆς εὐβουλίας σου! Ἐν ἡμέρᾳ μὲν ἐκέρθησας ἀπείρους αἰῶνας· ἐν ἁνίαις βασανιστικαῖς ἐκτῆσω τὰς ἀνεκκαλήτους εὐφροσύνας· ἐν πληγαῖς ἐκατὸν πρὸς τριάκοντα ἐληψας τὸν τέλειον τῆς

¹ Vide infra epist. 21. ² Psalm. xci, 6. ³ I Cor. i, 28.

ἐργασίας μετὸν σὺν μάρτυσι παρὰ τῆς ἁγίας Τριάδος. Εἴπερ ὁ μὲν τῆς τελειότητος, ὁ δὲ τῆς Τριάδος ἀναλογῶν ἐστὶν ἀριθμὸς· ἵνα καὶ αὐτοῦ τοῦ κολασμοῦ σου παραδείξειε Θεὸς τὸ μεγαλοφυές σου. Τὸ αἷμά σου, μύρον· τὸ λείψανόν σου, ἁγιασμοῦ μεταδοτικὸν τοῖς ψαύουσιν.

Δέομαί σου, ἅγιε τοῦ Θεοῦ Θαδδαῖε, πρέσβευε ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου δούλου σου· οὐ γὰρ τολμῶ σε καλεῖσαι τέκνον. Ὁρᾶτε, ἀδελφοί μου, τί γέγονε· ποῖον θησαυρὸν καὶ μέλος ἐκεκτῆμεθα. Ἀρκεῖ εἰς τὸ Θεοῦ δόξαν καὶ ἡμέτερον καύχημα, ὅμοι τε καὶ τῆς ὁλῆς Ἐκκλησίας χαρμόσυνον, ὁ μάρτυς Χριστοῦ Θαδδαῖος. Τί τᾶλλα; Ἔσονται, φησὶν, οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. Τοῦτο ἐπὶ τοῦ Ἰακώβου φημι καὶ Λουκιανῷ· τοῦ μὲν ἐναβλήσαντος· εἴη καὶ ἐναβλήσοντας μέχρι τέλους· σὺν Δωροθέῳ καὶ Βησσαρίωνι [Reg. cod. Βισαρίωνι]! Τοῦ δὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου ναυαγήσαντος σὺν τοῖς ὁμοπρόποις. Ὡ πῶ; ἔπασον ἐν μέσῳ φωστήρων οἱ οἰκτιστοί! Ἐπελάθοντο τοῦ εἰρηκότος ἄρα· Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα. Μὴ γὰρ οὐ κατεμέτρησε τὸ δυνατὸν ὁ μόνος δυνάστης καὶ δυναμῶν τοὺς ἀσθενούντας; Καὶ οἱ μάρτυρες ἐγγύθεν. Μὴ γὰρ οὐκ ἐξαιρούμενος ἐξ ἀνάγκης τοὺς ἐτι μὴ ἰσχύοντας τῇ φύσει, οὐ τῇ προθέσει; Καὶ ὁ μάρτυς Θαδδαῖος ἐν οὐρανῷ πιστός.

Μὴ δὴ οὖν, ἀδελφοί μου, ποτηθῶμεν, μὴδὲ ἐμφοβοί γανοίμεθα τῇ τῶν ἡττημένων πτώσει· ὥς ὅτι καὶ ἡμεῖς οὐχ ὑποίσομεν τὰς πληγὰς. Οἴσομεν Θεοῦ δυνάμει, καὶ διαθυσόμεθα, κἂν πῦρ, κἂν ξίφος. Θεὸς ὁ προηγούμενος καὶ προσκαλούμενος εἰσελθεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπηγγελμένην ἡμῖν βασιλείαν, ὥς τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Οὐκ ἴστε τί πεπότησιν οἱ τότε ἀναστατούντες τὸν λαόν, λέγοντες· Οὐ δύνησόμεθα διαθῆναι· ὅτι ἐκεῖ πόλεις τευχήρεις ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ γίγαντες ἐν οἷς ὁ Ἐνάκ. Καὶ τί τὸ γεγονός; οὐχὶ διὰ τοῦτο αὐτοὶ μὲν πυρκαῖσται· ὁ δὲ γογγυστὴς λαὸς ἅπας ὤλετο· ὧν τὰ κῶλα ἔπεσαν ἐν τῇ ἐρήμῳ; Μὴ τις τοιοῦτος ἀναστάτης· μὴ τις ὀλίγωρος· μὴ τις δύσελπις. Διαθυσόμεθα οὖν, ἀδελφοί, διαθυσόμεθα ὥς Καλὲδ λέγω, καὶ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, οἱ τῆς ἐπαγγελίας κληρονόμοι. Τεῖχη ἡμῖν κατασείσθῃσονται νοητὰ, ὥς τηνικαῦτα τὰ Ἰερικιόνητα σάλπιγγι εὐχαριστίας, ἣν ἦσεν ὁ μακάριος Θαδδαῖος, ψάλλας ἐκ βαλδίων τῶν πόνων· Αὕτη ἡ ἡμέρα ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Οὕτω παρακαλῶ, οὕτως ἀντιβολῶ· Ὑπὲρ Χριστοῦ γὰρ, φησὶ, πρεσβεύομεν, ὥς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν. Δέομεθα μὴ δειλυνθῆσαι πρὸς τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ θάνατον, ἐὰν δέη. Πρὸς πάντας ἡ ἐπιστολὴ· κἂν εἰς πρόσωπόν σου, τέκνον ἀγαθόν. Διδὼ καὶ πάντας ἀσπάζομαι, καὶ πᾶσι συχαίρω ἐν τοῖς παθήμασι. Καὶ τίς ἄξιός ἀνταναπληρῶσαι τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ; Καὶ οὐαὶ τῷ ἐξάρνῳ καὶ ἐκκεκλικότε, κἂν θάνατος· ὅτι ὁ αἰώνιος θάνατος ποίμανεῖ αὐτὸν, καὶ κατακυριεύσουσιν

A dem a sancta Trinitate eum martyribus accepisti. Nimirum ille perfectionis, hic Trinitatis speciem numerus repræsentat; ut vel ex ipso supplicio tuo animi tui magnitudinem Deus ostendat. Sanguis tuus, unguentum; reliquiae tuæ, sanctificationis tangentibus largitricæ.

Oro te, sancte Dei Thaddæe, intercede pro me indigno famulo tuo; neque enim audeo te filium appellare. Videtis, fratres, quid acciderit, qualem thesaurum, et quale membrum possideamus. Sufficit ad Dei gloriam, ad ostentationem nostram, ad Ecclesiæ totius exultationem Christi martyr Thaddæus. Quid cætera? Erunt, inquit, primi novissimi, et novissimi primi. Hoc de Jacobo dixerim et Luciano: quorum alter quidem decertavit, et utinam usque ad finem decertasset, cum Dorotheo et Bessarione! alter propter peccata mea naufragium fecit cum sui similibus. O quomodo ceciderunt in medio luminum infelices! Obliti illius qui dixit: Nolite timere eos qui occidunt corpus. Annon enim vires et facultatem dimensus est, qui solus potens est, et infirmos confortans? At testes adsunt de propinquo. Annon eos eripit de tribulatione qui vires nondum habent natura non voluntate? At testis Thaddæus in cælo fidelis.

Ne igitur terreamur, fratres, neque anime consternemur ob cladem eorum qui lapsi sunt, quasi plagas et ipsi perferre non possimus. Perferemus Dei virtute, et transilemus quamvis per ignem, quamvis per gladium. Deus est qui nos ducit, et invitat ut promissum nobis regnum intremus, sicut Israel terram promissionis. Nescitis quid his contingerit, qui populum tunc subvertebant, dicentes: Non poterimus penetrare, quoniam illic urbes usque in cælum muratas vidimus, et gigantes, inter quos Enac. Quid deinde secutum est? Nonne ob eam causam igne succensi sunt, et murmurator populus universus interiit, et membra eorum ceciderunt in solitudine? Nullus sit huiusmodi perturbator, nullus contemptor, nullus desperabundus. Transgrediemur omnino, fratres, transgrediemur, sicut Caleb, inquam, et Jesus filius D Nave, promissionis hæredes. Corruent ante nos spirituales muri, sicut tum Jerichuntini ad gratiarum actionis buccinam, qua cecinit beatus Thaddæus ex ipsa laborum meta personans: Hæc dies quam fecit Dominus. Sic oro, sic obtestor: Pro Christo enim, ait, legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus ne reformidetis mortem ipsam, si opus sit, pro illo et cum illo sustinere. Ad omnes hæc epistola, tametsi ad te inscribitur, fili optime. Propterea omnes saluto et omnibus gratulor in arumnis. Et quis dignus erit adimplere ea quæ desunt passionum Christi in carne sua? Et vix neganti aut succum-

¹ Math. xxi, 16. ² Math. x, 28. ³ Pal. lxxxviii, 58. ⁴ Deut. ix, 12, ⁵ Josue. vi, 20. ⁶ Psal. cxviii, 24. II Cor. v, 20. ⁷ Coloss. i, 24.

beni, licet mors impendat : quia mors æterna depascet eum : et dominabuntur ejus recti in matutino¹¹. Pax vobis Christi, robur, fortitudo, consolatio pro fratribus universis, et pro me orantibus, ut ad quæ hortor, ipse impleam Dei misericordia. Salutant vos fratres qui mecum sunt.

VI. — Presbytero qui subscripserat.

De sanctis imaginibus.

Quid passa reverentia tua est in hoc subscriptionis naufragio? et quantopere lapsum deflevisti? Lapsus enim revera est sanctæ Christi imaginis violatio, vel manu tantum. Ex libello tuo intellexi, o vir Dei, et commiseratus et conquestus sum, et vicem tuam dolui, miserabiliter ejulans, et ut hominem decet fraterne amantem. Etenim sumus invicem membra¹². Et : Sive patitur unum membrum, compati debent omnia membra (vox est Apostoli), sive gloriatur unum membrum, gaudium ad omnia pertinet¹³. Sed o calamitatem! spoliati sumus, terribi, pavore perculsi, ubi nulla pavoris, nulla causa terroris fuit : siquidem legimus : Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, animam autem non possunt lædere¹⁴. Quorsum me igitur, qui sum ad nullam rem utilis, sermone compellas, o amice? Quæ mihi medendi vis est, cum sim a peccatis æger, nec ex eorum numero quibus talium vulnerum concredita curatio sit? Non enim Deus confusionis est : quæ presbyteros attinent sive sacerdotes, emendandi jus ac sanandi episcopis attribuit. Quid a mea poscis quibus sum impar? Non licet. At istud interim tum dandi consilii causa, tum benevolentia significandæ, suggero ac dico, ne te dimittam omnino a responso vacuum. Bonus est Deus qui non vult mortem hominis, sed ut magis convertatur et vivat¹⁵. Si igitur ex animo penitentia est, sacris operam dare omnino. desine : nisi forte necessaria causa interveniente, sancta nonnullis impertieris. Fit enim interdum ex necessitate ac difficultate, ut a seipso quis accipiat propter hæresim declinandam. Quæ igitur præstitisti, sive a te ipso, sive inductus ab alio, egregia sunt et digna laude ad flectendum Deum. At nulla res omnino potest veniam dare rei sacræ faciendæ, vel si a quocunque antistite data videatur : idque dum Ecclesia Dei pace perfruat : quo tempore synodali judicio, ut par est, quæ ad similia spectant negotia, per canones sancientur. divino tamen calculo sententiam corroborante. Quod si dixeris, Inter subscribendum exclamavi adorare me sanctas imagines : ignosce, frater, et Pilatus, dum expertem se Christi cædis ore faceret, calamo necem confirmavit. Hæc tibi nostra tenuitas, tanquam spectante Deo. At preces, quæso, funde pro mea salute, in penitentia ac dolore animi tui. Consolare eos, quos a te conspici ais, sanctos Patres meos ex episcopis, et jube salvere tanquam a me miserabili.

¹¹ Psal. XLVIII, 15. ¹² dogmatica. ¹³ Ephes. IV, xxxiii, 11.

A αὐτοῦ οἱ εὐθεῖς τὸ πρωτὶ. Εἰρήνη ὑμῖν Χριστοῦ, κράτος, ἰσχύς, παράκλησις· προσευχομένοις περὶ πάντων ἀδελφῶν, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα πληρωθῇ, ὧν νοουθετῶ, ἔλκει Θεοῦ φανῶ. Οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ ἀσπάζονται.

Γ'. — Πρεσβυτέρῳ ὑπογράφαντι. [ρμδ']

Ὅσον πέπονθεν ἡ τιμιότης σου ἐν τῷ ναυαγίῳ τῆς ὑπογραφῆς; καὶ ὅσῳ ἀπεκλάσω τὸ πτώμα; Πτώμα γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἡ κατὰ τῆς ἀγίας εἰκόνας· τοῦ Χριστοῦ ἑκτασις, καὶ μόνου τῆς χειρὸς. B Ἔγνων διὰ τοῦ πιττακίου σου, ὡ ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, καὶ συμπέπονθα, καὶ συνεποτίνασα, καὶ συνήλγησα, σθένος φθεγγόμενος, καὶ οἷα εἰκὸς ἀρμόζει τῷ φιλαδέλφῳ ἔχοντι. Καὶ γὰρ μέλη ἀλλήλων ἐσμέν. Καὶ· Ἐπεὶ πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει ὁ πᾶς. Ἐπεὶ πάντα τὰ μέλη· (φωνὴ ἐστὶν ἀποστολική)· Ἐπεὶ δοξάζεται ἓν μέλος, ἡ χαρὰ ἐπὶ πᾶσιν. Ἀλλ' ὡ τῆς ἐπηρείας! ἐσυλήθημεν, ἐπιοθήμεν, ἐφοβήθημεν, ἐν οἷς οὐ φοβητέον, οὐδ' αὖ πτοητέον· εἴπερ ἀναγινώσκωμεν τὸ, Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων λαβεῖσθαι [i. βλαβεῖσθαι]. Τί οὖν πρός με τὸν ἀγρεῖον, ὡ φίλε, ἀνήμενος τὸν λόγον; Τίς ἐγὼ πρὸς λατρεῖαν ὁ νοσῶν ἐν ἁμαρτίαις· καὶ οὐ τῶν τὰ τοιαῦτα πεπιστευμένων ἰδοῦναι συντριμματα; Ἐπεὶ μὴ ἀταξίας ὁ Θεός· τὰ τῶν πρεσβυτέρων, ἤγουν ἱερέων, ἐπισκόπους ἀπένειμεν ἐπανορθοῦν καὶ ἰδοῦναι. Πῶς παρ' ἐμοῦ ἐπιζητοῖς τὰ ὑπὲρ ἐμῆ; Οὐκ ἐγγυρεῖ. Τοῦτο δὲ συμβουλευτικῶς καὶ ἀγαπητικῶς ὑποτίθημι καὶ λέγω· ἵνα μὴ σε ἀναπόκριτον ἔασω πάντη. Ὁ Θεὸς ἀγαθός ἐστιν οὐ θέλων τὸν θάνατον τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τὸ ἐπιτρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν. Εἰ οὖν ἐν ἀληθείᾳ ἡ μετάνοια· στήθι τῆς ἱεουργίας παντάπασιν οὐκ οἶδα εἰ μὴ κατὰ ἀνάγκην τὴν ἐνεστῶσαν μεταδοίης τισὶ τῶν ἁγιασμάτων. Ἔστι γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀπορίας, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ μεταλαβεῖν τὸν τυχόντα, διὰ τὸ φευκτὸν τῆς αἰρέσεως. Ὅσα οὖν ἐποίησας, εἴτε παρ' ἑαυτοῦ, εἴτε καὶ πρὸς ἄλλου ἐπιτραπέε, καλὰ μὲν καὶ ἐπαινετὰ εἰς Θεοῦ ἐπίχαρμιν. Οὐδὲν D δὲ τὸ καθόλου θυνάμενον λύσαι τῆς ἱεουργίας· κἂν ἐξ οἰουδηποτοῦν ἀρχιερέως εἰδεῖν εἶναι· καὶ τοῦτο ἕως εἰρήνης τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας· ἐν ἣ τῇνικαῦτα κρίσει συνοδικῇ ὡς δέον πᾶν ὁτιοῦν τῶν τοιούτων κανονισθῆσεται, καὶ κρίσιν ἔξει θεόφρων. Εἰ δὲ φῆς, ὅτι ὑπογράφων ἔκραζον προσκυνεῖν με τὰς ἀγίας εἰκόνας· σύγγνωθι, ἀδελφε, καὶ Πιλᾶτος, τῷ στόματι ἁθωῶν ἐαυτὸν τῆς σφαγῆς Χριστοῦ, τῷ καλᾷμῳ ἐκύρου τὸν θάνατον. Ταῦτά σοι παρ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ ὡς ἐνώπιον Θεοῦ. Ἀλλὰ δέδομαι μνεῖαν ποιοῦ ὑπὲρ ἐμῆς σωτηρίας, ἐν τῇ μετανοίᾳ τῆς συνθλίψεως σου. Προσαγορεύσαι τε παρακληθῆναι οὐς ἔφης ὅρῳ ἁγίους Πατέρας μου ἐν ἐπισκόποις, ὡς ἐξ ἐμοῦ τοῦ οἰκτροῦ.

¹⁴ 1 Cor. xii, 26. ¹⁵ Matth. x, 28. ¹⁶ Ezech.

Z'. — Ἰωάννη τέκνῳ. [ρμῃ'.]

VII. — Joanni filio.

Respondet ad quæsitā.

"Ἦδομαι, τέκνον καὶ ἀδελφε, ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς σου· ὅτι καθ' εἰρμὸν ἔρχονται, καὶ τὸν τῆς πολυλογίας ναυτιασμὸν ἀπανάινονται. Καὶ γὰρ ἐπιστολῆς ἀρετὴ, εὐθὺς τῆς προκειμένης ὑποθέσεως ἀπτεσθαι, καὶ τοσαῦτα λέγειν ἅτα ἐπάναγχε· ἀλλὰ μὴ ἐπικυκλεῖν τὰ οὐχ οὕτως. Ἐξεν. Περὶ ὧν ἡρώτησας, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ τὰ τοιαῦτα φιλοπευστεῖν· οὔτε πρὸς ἡμῶν μυεῖσθαι σε, ὡ καλὲ πατήρ· ἐπειδὴ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἀμύητος ἐγὼ τῶν δυσεφίκτων. Ὡς δ' ἂν μὴ παραλυησῶμαι τῇ ἀφασίᾳ· ἐκεῖνο λέγω περὶ τοῦ πρώτου· ὅτι οὐδεὶς πω τῶν ἄλλων θεοφόρων Πατέρων ἐλεύκανε τὸ πρόβλημα οὕτως ὡς ὁ Νυσσεύς Γρηγόριος. Ἀρκεσθῶμεν οὖν τῇ τοῦ πνεύματος θεωρίᾳ ἐν ἀνηγγέμῃ θεωρίᾳ ἄγαν. Τὸ γὰρ ἐπὶ ἐκείνῃ Γαλεῖρων οὐ περατὸν· ὡς ὁ λόγος. Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου· Ὁ συνιών ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σιωπῇ σέται· ὅτι καιρὸς σπορῆς ὅστις· οὐ δοκεῖ μοι καμπύλον καὶ σκολιδὸν εἶναι. Καιρὸς γὰρ τοῦ λαλεῖν ἡμᾶς διώριστα ὑπὸ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, καὶ καιρὸς σιωπῆς, κατὰ τὴν ἐπιβάλλουσαν χρεῖαν, σκοπούμεν τῶν ἡμῶν καὶ οἰκονομούμεν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Ἡ γὰρ οὐχὶ μὴ βάλλειν τοῖς κυσὶ τὰ ἄγνα, μήτε ῥίπτειν τοὺς μαργαρίτας ἐμπροσθεν τῶν χοίρων προστετάγμεθα; Ἀθροῖ τοὺς θεοφόρους· καὶ τοὺς δὲ εὐρήσεις, πῇ μὲν ὑπὸ τὸν μόδιον τῆς σιωπῆς τὸν λόγον τιθέντας, ὅπῃ ἀλυσίται δὲ τὸ λέγειν, μᾶλλον δὲ καὶ ζημιώδες. Πῇ δὲ, ἐπὶ τῆς λυχνίας αὐτῶν ἀνιέντας [Reg. cod. ἀνιόντας], ὁπλινά εὐκαρπὸς ἢ σπορά καὶ οὐ πετρώδης. Τοσαῦτά μοι συνεώραται ἐν τῇ προτάσει. Ἐξευρίσκειν δὲ παρὰ σεαυτοῦ ἢ καὶ ὑπ' ἑτέρων τὰ δοκιμώτερα· μὴ φθονήσεις μεταδοῦναι ἡμεῖς τῷ σπῷ πατρὶ καὶ ἀδελφῷ, ἐνδεεῖ τῶν νοημάτων ὑπάρχοντι. Ἐρρώσο, πλεῖστά μοι ποσοευχόμενος.

H'. — Θεόδωρος κάσαις ταῖς ἀδελφότησιν ἦτοι συνοδίαῖς ταῖς πανταχοῦ διὰ Χριστὸν διασπαρμέναις, σὺν τοῖς ἐν φυλακαῖς τε καὶ ἐξορίαις κρατούμενοις, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. [ρν'.]

Dogmatica de sanetis imaginibus. (Baron. an. 814, n. 43.)

Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν· ὑπὲρ οὗ καὶ δι' ὃν ὁ διωγμὸς, ἡ θλίψις καὶ ἡ στενωχρία, ἡ ἐρημία καὶ φυγαδεύς, αἱ εἰρεκαὶ καὶ ποιναὶ καὶ ὅσα ἄλλα καθ' ἐκαστὴν εἰς τάλαιπωρίαν ὑπαντήματα καὶ συμβάματα. Τοῦτο χάριν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, τῆς ἀπολειψῆς τοῦ ταπεινοῦ ἡμῶν προσώπου παραμυθίαν τινὰ ἐπισητάμενοι, στέλλομεν ὑμῖν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, γνωρίζοντες, ὡς ἀδιαλείπτως μνησθῆναι ἡμῶν ποιούμεθα ἐν ταῖς ταπειναῖς ἡμῶν προσευχαῖς, ἕνα ἕκαστον ἀναπολύνοντες καὶ ἀναλογιζόμενοι, δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς ἀφροντες χεῖρας εἰς Θεόν· ἵνα καθὼς ὑπεδυσάμεθα τοὺς ὑπὲρ ἀληθείας ἀγῶνας, καὶ ἐξ-

A Delector, fili ac frater, litteris tuis: quod et continuæ perferuntur, et multiloquii fastidium vitant. Hæc enim epistolæ laus propria est, ut statim a proposito argumento initium dicendi faciat, eaque dicat quæ necesse est, nec ea revolvat quæ non sunt ejusmodi. Ad alia porro pergamus. De quibus interrogasti, neque est hujus temporis talia sciscitari, nec nostrarum virium edocere te, puer optime: quandoquidem, præter alia, rudis sum et imperitus in iis quæ sunt captu difficilia. Ne vero molestiam nostra tibi taciturnitas afferat, de priore sic statuo: a nemine cæterorum divinatorum Patrum illustratam hanc quæstionem esse perinde atque a Gregorio Nysseno. Satis igitur nobis sit ea spiritu contemplari, patefacta oppido ad contemplandum via. Nam quæ ultra Gades, inaccessa: ut est in proverbio. De altero vero capite: *Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus malum est*¹⁷; non mihi videtur aut prave dictum, aut præpostere. Tempus enim loquendi nobis a Scriptura divinitus inspirata definitum est¹⁸, et tempus tacendi, ut poscit usus, nobis explorantibus, ac dispensantibus verbum veritatis. Annon enim nec dare sancta canibus, nec mittere margaritas ante porcos jubemur¹⁹? Sanctos viros intueri: hos profecto intelliges nunc quidem sub silentii modio sermonem ponere, cum loqui supervacuum est, imo et damnosum: nunc vero super candelabrum attollere, cum spem proventus sementis habet, nec lapidosa est. Hæc sunt quæ in proposita quæstione animus intuetur. Si vel per te ipse, vel aliorum ope compereris quæ magis probentur, fac me participem libens, patrem videlicet, fratremque tuum, consilii in primis egentem. Vale, ac plurimum pro me precare.

VIII. — Theodorus omnibus ubique propter Christum dispersis fratribus, et iis qui in carceribus et exiliis detinentur, in Domino salutem²⁰.

Gratia vobis et pax, ut Apostoli verbis utar, a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo²¹, qui est spes nostra, pro quo et propter quem persecutio, tribulatio, angustia, solitudo, exsilium, carceres et poenæ, et quotquot alia in dies ad cumulum calamitatis incidunt et occurrunt. Hujus rei gratia, fratres charissimi, absentiae humilis faciei nostræ solatium ali-quod excogitantes, hanc ad vos epistolam mittimus, notum facientes quod sine intermissione memoriam vestri facimus in humilibus orationibus nostris²², unumquemque animo recolentes ac commemorantes, cum lacrymis ac gemitibus levantes manus ad Deum: ut sicut certamen pro veritate suscepimus, et in uno spiritu et anima una, tan-

¹⁷ Amos v, 13. ¹⁸ Eccle. iii, 7. ¹⁹ Matth. vii, 6. ²⁰ Catechetica. ²¹ Galat. i, 3. ²² Rom. i, 9. ²³ Philipp. ii, 2.

quam ex nido a sacris nostris asceteriis processimus; ita usque ad finem, Domini virtute, perseveremus, eandem fidem, eandem charitatem habentes, *unanimes, id ipsum sentientes* ²² et veritatis dogma retinentes, quod annuntiatum est, et inscriptum oculis et auribus in omni creatura quæ sub cælo est: adorare quidem Patrem et Filium et Spiritum sanctum, venerandam et beatam Trinitatem, sicut theologiæ ratio docet: confiteri autem unum e Trinitate, Filium ac Verbum Dei, et Dominum nostrum Jesum Christum, seipsum exinanisse ²³, servique formam accepisse, et in similitudinem hominum factum, in forma nostra effingi, efformarique corporis figura, quatenus idem perfectus Deus simulque et homo est: sic inter circumscriptionem secundum nos, quorum formam assumpsit, consistens, quemadmodum ab ea per divinæ naturæ incomprehensibilitatem remotus est. *Non enim* utique, ait Scriptura, *angelos apprehendit* (quanquam et illis effingi convenit, ut viderunt quibus videre a Spiritu concessum est), *sed semen Abraham apprehendit* ²⁴. Unde oportuit eum per omnia fratribus assimilari. Dicant ergo Christomachi, quomodo potest semen Abraham non effingi? aut rursus quomodo per omnia similis nobis erit, quorum frater vocatur, si circumscriptionis proprietatem, prout in nobis est, qui ejus fratres sumus, non sumpsisse demonstretur? Non igitur frater, nec similis nobis est; ac proinde nec homo. Ita concluditur ex eo quod negat Christum per imaginem exprimi more nostro. Ita illi salutarem œconomiam destruunt: perinde ac Manichæi, Valentiniani, et Marcionistæ. Quorum communionem fugiamus, fratres, tanquam serpentis venenum non corpus infuscans, ut quodam loco ait Theologus, *sed animæ intima*.

Nos apostolicæ et universali Ecclesiæ consentientes (hæc enim Byzantina segmentum est hæreticum, cui solemne est et ab aliis frequenter abscondi) Dominum nostrum Jesum Christum corporali figura depingimus: serie sursum ab ipso ejus adventu ex apostolico facto deducta, imaginem ex imagine derivantes, quemadmodum et vivificæ crucis: non autem ut hanc quidem exprimamus quæ Christi armatura est adversus diabolum, ipsum autem non exprimamus qui armiger est et intersector Satanæ. Qui enim depingi queat armatura victrix ac vera, quæ armatum quoque ipsum oculis non subjiciat? Adoramus deinde sanctam ejus imaginem, tanquam expressum in ea Christum adorantes. Expressus enim et efformatus ex utero prodiit Deiparæ matris suæ: sin minus, abortivum quiddam et non formatus homo fuit, o theomachi! Quod si conformatus infans prodit, ut verum est, de quo dixit propheta: *Omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Deo vocabitur* ²⁵; necesse prorsus est ut exprimi natura sua possit et effingi. *Surdi, audite; cæci, aspice* ²⁷. Una in re duntaxat novitatem in Christo agnosci-

A εληλύθαμεν ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ ψυχῇ, ὡς ἐκ καλῆς ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀσκητηρίων· οὕτω διαμείνωμεν μέχρι τέλους, δυνάμει Κυρίου, τὴν αὐτὴν πίστιν ἔχοντες, τὴν αὐτὴν ἀγάπην, σύμφυχοι, τὸ ἐν φρονούντες, καὶ κρατοῦντες δόγμα τῆς ἀληθείας, τὸ κηρυχθὲν, καὶ ἐγγραφὲν καὶ ὅψει καὶ ἀκοῇ, ἐν πάσῃ τῇ κτίσει ὑπὸ τὸν οὐρανόν· προσκυνεῖν μὲν οὖν Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν πολυθμνητον καὶ μακαρίαν Τριάδα κατὰ τὸν τῆς θεολογίας λόγον· ὁμολογεῖν δὲ τὸν ἕνα τῆς Τριάδος, τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, Κύριον δὲ ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ταυτὸν κεκενωμένον, δοῦλον τε μορφῇ ἀναλαβόντα, ἐν ὁμοιώματι τε ἀνθρώπων γεγνότα, ἐν εἰδει τῷ καθ' ἡμᾶς εἰκονίζεσθαι, χαρακτηρίζεσθαι χαρακτηρί σώματος, καθότι ὁ αὐτὸς τέλειος Θεός, ὁμοῦ τε καὶ ἀνθρώπος ἐχρημάτισε· τοσοῦτον περιγραφῆς εἶσω γεγόμενος καθ' ἡμᾶς, ὥν καὶ τὴν φύσιν εἰληφεν· ὅσον ταύτης τῇ ἀπεριγραπτῇ τῆς θείας φύσεως ἀνέκτισται. Οὐ γάρ, δήπου κατὰ τὰ λόγια, ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται· εἴπερ κακείνους τὸ εἰκονίζεσθαι· ὡς ὥπται τοῖς βλέπουσιν ὑπὸ Πνεύματος· ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται. Ὅθεν ὥφεϊλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι. Εἰπάτωσαν οὖν οἱ Χριστομάχοι, πῶς οἶόν τε τὸ Ἀδραμαῖον σπέρμα μὴ εἰκονίζεσθαι; πῶς δ' αὐτῷ ἔξει τὸ κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, ὥν ἀδελφὸς κέκληται· εἴπερ οὐ τὸ περιγραφῆς ἰδίωμα καθ' ἡμᾶς τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ εἰληφώς δεικνύται; Οὐκοῦν ἀδελφὸς οὐδ' οὐ μὴ ὅμοιος ἡμῖν· διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀνθρώπος. Οὕτω συνήχεται ἐκ τοῦ μὴ λέγειν αὐτοὺς Χριστὸν καθ' ἡμᾶς εἰκονίζεσθαι· καὶ οὕτως ἀποσκευάζονται τὴν σωτηρίον εἰκονομίαν· ἐπίσης τῶν Μανιχαίων, Οὐαλεντινίων τε καὶ Μαρκωνιστῶν· ὥν φύγοιμεν τὴν κοινωνίαν, ἀδελφοί, ὡς ἴην ὅψεω, μελαίνουσιν οὐ σῶμα, ὡς ποῦ φησιν ὁ Θεολόγος· ἀλλὰ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς.

Τῇ ἀποστολικῇ δὲ καὶ ὅπ' οὐρανὸν Ἐκκλησίᾳ τὰ ἴσα φρονούντες· αὕτη γάρ ἡ Βυζαντιαία τμήμα αἰρετικόν, ὡς εἴδοιται αὐτῇ πολλαχῶς τῶν ἄλλων ἀποσχίζεσθαι· εἰκονίζομεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν σωματικῇ χαρακτηρί, εἰρμῇ τῷ ἀνέκαθεν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἐξ ἀποστολικῆς πράξεως παρηγγμένῃ, ἐξ εἰκόνης εἰκόνα μεταγράφοντες, καθάπερ καὶ τοῦ ζωοποιῦ σταυροῦ· καὶ μὴ τὸν μὲν τυποῦντες, ὅς ἐστιν ὅπλον Χριστοῦ κατὰ τοῦ διαβόλου· τὸν δὲ οὐκ εἰκονίζοντες, ὅς ἐστιν ὁπλίτης καὶ καθαιρέτης τοῦ Σατανᾶ. Ποῦ γάρ ἂν ἐγγραφεῖν ὅπλον νικητικόν καὶ ἀληθές, μὴ τὸν ὁπλίτην ἔχον ὅπ' ὅψιν δεικνύμενον; Εἴτα καὶ προσκυνούμεν αὐτοῦ τὴν ἁγίαν εἰκόνα, ὡς ἐν αὐτῇ προσκυνούμεν τὸν ἐξεικονισμένον Χριστόν. Ἐξεικονισμένος γάρ προήλθεν ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ τῆς Θεοτόκου· εἰ δὲ μὴ, ἀμβλωθρίδιον τι καὶ οὐ μεμορφωμένος ἀνθρώπος, ὧ θεομάχοι! Εἰ δὲ ἐξεικονισμένον τὸ βρέφος πρόεισιν, ὥσπερ ἀληθές· περὶ οὗ φησιν ὁ προφήτης· *Πᾶρ ἄρσεν διανοῦγον μήτραν ἁγίαν τῷ Θεῷ κληθήσεται*· πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἐξεικονίζεσθαι πέφυκεν. *Οἱ κωφοί, ἀκούσατε, καὶ οἱ τυ-*

²² Philip. 7. ²³ Hebr. 11, 16. ²⁴ Exod. 13, 2; Luc. 11, 13. ²⁵ Isa. 45, 18.

φλοι, ἐμβλέψατε· ἐν ἐνὶ μόνῳ ἢ καθ' ἡμᾶς καινο-
τομία ἐπὶ Χριστοῦ· ὅτι ἀνευ σπορᾶς συνεληφται ἐν
μήτρᾳ Παρθένου, καὶ δίχα φθορᾶς γεγέννηται· κα-
θότι οὐδὲ ἀμυρτίαν ἐποίησε γραφικῶς· οὐδὲ δό-
λος εὐρέθη ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Τὰ δ' ἄλλα
πάντα καθ' ἡμᾶς· ἔφαγεν· ἔπιε· διεπνεύσθη· ἡ-
ξησεν· ἐδάδισεν· ἔδρωσεν· ἐκοπίασεν· ἐσταυρώθη·
ἀπὶθανε· κἀν, ὡς Θεός, τριήμερος ἐγήγερται, ἔχων
καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐξεικονισμένην ἡμῶν
μορφὴν θεωθεῖσαν καὶ ἀφθαρτισθεῖσαν ἐν αὐτῷ· καθ'
τὴν καὶ ἐθεάθη τοῖς ἀποστόλοις, καὶ συνέφαγε καὶ
συνέπιεν ἐτηγερμένους, καὶ ἐψηλαφήθη ὑπὸ Θωμᾶ·
λέγων τοῖς πᾶσιν ὑποτοπήσασιν αὐτὸν πνεῦμα εἶναι·
Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμά σὰρκά καὶ
δοτέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμε θεωρεῖτε ἔχοντα. Οὐ-
τω καὶ ἀνελήφθη ἐν δόξῃ· ὡσαύτως καὶ ἤξει ἐν
μορφῇ τῇ αὐτῇ τοῦ καθ' ἡμᾶς εἰδους· ὃν ὁφεται
πᾶσα σὰρξ ἀπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμει
αὐτοῦ ἐν πυρὶ φλογός, διδόντα ἐκδίκησιν τοῖς
μὴ εἰδόσι Θεόν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσιν τῷ Εὐ-
αγγελίῳ αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται· μεθ' ὧν οἱ
σταυρώσαντες αὐτὸν Ἰουδαῖοι κόψονται, καὶ οἱ μὴ
ἀνεχόμενοι αὐτὸν εἰκονίζειν εἰκονομάχοι. Ταῦτά
ἐστίν, ἀδελφοί, τὰ εὐαγγελικὰ κηρύγματα· ταῦτα τὰ
ἀποστολικὰ διδάγματα. Οἱ δὲ τὰναντία φρονούντες,
εἰς ἕτερον Εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, πειρῶν-
ται μεταστρέψαι τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, προφέροντες
νόθα συγγράμματα· ἐκ κοιλίας φωνούντες, καὶ οὐκ
ἀπὸ στόματος Κυρίου. Εἰσθε γὰρ ἅσι τῷ σίτῳ τὰ
ζιζάνια παρασπείρεσθαι, καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος
παρτιθεσθαι. Ἐπεὶ πῶς καὶ φανεῖν ἀλήθεια μὴ ἀν-
τιλογίαν ἔχουσα; Ἀλλὰ καὶ ἔὰν ἡμεῖς, φησὶν ὁ
Ἀπόστολος, ἢ ἀγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται
ὑμῖν παρ' ὃ εὐαγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω·
ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω· Ἐἰ τις
εὐαγγελίζηται ὑμῖς παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω

Περὶ δὲ τῆς Θεοτόκου, ἣ οὐτινοσούν τῶν ἁγίων,
ὅτι εἰκονίζονται, περισσόν μοι ἔστι τὸ γράφειν ὑμῖν.
Ἥλιθιον γὰρ ὄντιναοῦν ἄνθρωπον φαῖν μὴ χα-
κτηρίζεσθαι. Ἀλλ' οἱ Χριστὸν ἀπαναινόμενοι περι-
γράφεσθαι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς
Ἐκκλησίας, συμπεριελεῖν ἔδοξαν καὶ τὰ μέλη Χρι-
στοῦ μὴ εἰκονίζεσθαι· εἴπερ σῶμα Χριστοῦ ἡμεῖς
πάντες, καὶ μέλη ἐκ μέρους. Ἐλέγχος γὰρ αὐτοῖς,
μητέρα μὲν Θεοῦ εἰκονίζεσθαι· οὐ μὴν τὸν ἐξ αὐ-
τῆς τεχθέντα, καὶ αὐτῇ ὑπομάzion ὀφθέντα, καὶ ὅσα
τῆς σωματικῆς αὐτοῦ παρουσίας ὑπεἰκοντα· ἢ
πάλιν τοὺς αὐτόπτας καὶ ὑπηρέτας στηλογραφεῖσθαι·
τὸν δὲ ὑπηρετηθέντα καὶ συναναστραφέντα μὴ χα-
κτηρίζεσθαι. Καὶ Ἰουδαίων χεῖρους δείκνυνται· ὅτι
οὐδὲ Μωσῆς, οὐδ' εἰ τις ἄλλος τῶν προφητῶν
εἰκόνα προσέβη· προσειμένον ἐκείνων τῶν πρὸ
τῆς χάριτος, ὡς νομιζῶν καὶ οὐ Χριστιανῶν. Οἱ δὲ
τοσοῦτον ἀνοηταίνουσιν ὡς καὶ ἑαυτοῖς καὶ Ἰουδαίοις
μάχεσθαι· καὶ μήτε Ἰουδαίους εἶναι νομοφύλακας
μήτε Χριστιανούς, οὐκ εἰδογραφούντας τὸν Χριστὸν,
ὃν προσήκοντο ἄνθρωπον γεγονότα. Φωνὴ Πέτρου τοῦ

mus, quod sine semine in Virginis utero conceptus
sit, et sine corruptione prognatus : quippe qui pecca-
tum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus²⁰.
Cætera autem omnia more nostro, edit, bibit, spiri-
tum duxit, crevit, ambulavit, sudavit, laboravit,
crucifixus est, mortuus est : etsi, ut Deus, tertio
die resurrexit, habens etiam post resurrectionem
expressam formam nostram jam deificatam et im-
mortalem in ipso factam : secundum quam et visus
est ab apostolis, et cum illis edit, bibit, redivivus,
et a Thoma contractatus est : omnibus qui eum esse
spiritum suspicabantur, dicens : *Palpate me et videte,*
quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut videtis me
*habere*²¹. Sic et assumptus est in gloria : sic et veniet
in forma eadem speciei nostræ : quem videbit omnis
caro de²² cælo, cum angelis virtutis ejus, in flamma
ignis, vindictam dantem iis qui non noverunt Deum,
et qui Evangelio ejus non obedierunt²³, sicut scriptum
est : cum quibus plangent et qui crucifixerunt eum
Judæi, et qui ejus effigiem fieri non ferunt Iconoma-
chi. Hæc est, fratres, evangelica prædicatio : hæc
sunt apostolica documenta. Qui vero contra sentiunt,
ad aliud Evangelium²⁴, quod quidem non aliud est,
Dei populum traducere conantur, adulterina scripta
proferentes, ex ventre loquentes, et non ex ore Do-
mini. Solent semper cum tritico zizania seminari,
et veritati mendacium aspergi. Quomodo enim ve-
ritas elucescat, si contradictionem nullam habeat?
Sed licet nos, inquit Apostolus, aut angelus de cælo
evangelizet vobis, præter quam quod evangelizavi-
mus vobis, anathema sit : sicut prædisimus, et nunc
iterum dico : Si quis vobis evangelizet præter id quod
accepistis, anathema sit²⁵.

ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω· Ἐἰ τις

De Deipara autem et unoquoque sanctorum, quod
eorum imagines efformantur, supervacaneum²⁶ est
mihi scribere vobis. Stultum quippe dixerim, quem-
cunque hominem non figurari. At qui Christum
circumscribi negant, qui est caput corporis Eccle-
siæ ; inferre una voluerunt, membra iidem Christi
non effingi : siquidem corpus Christi nos sumus om-
nes, et membra ex parte²⁷. Ipsorum autem confuta-
tio est, matrem quidem Dei effingi, nec tamen eam
qui ex ea natus est, qui ejus uberibus adhæsit, et
quæcumque alia illius in corpore adventum secuta
sunt : aut rursus oculatos testes ac famulos sta-
tuis exprimi ; ipsum vero cui serviebant, et quo-
cum versabantur, non exprimi. Et Judæis plane
deteriores se ostendunt : quia nec Moysis, nec alte-
rius cuiuspiam et prophetis imaginem recipiunt :
admittentibus illis eos qui ante gratiam fuerant,
ceu legis cultores, et non Christianos. Isti vero
eo vecordes sunt, ut secum ipsi et cum Judæis
pugnent : ut neque Judæi sint legis custodes, neque
Christiani : qui Christi effigiem exprimi nolint, quem

²⁰ I Petr. II, 22. ²¹ Luc. XXIV, 39. ²² Thess. I, 7. ²³ Galat. I, 7. ²⁴ Galat. VIII, 9. ²⁵ I Cor. XII, 27.

hominem factum agnoscunt. Petri apostoli vox est in historia martyrii sancti Pancratii : « Fili Joseph, affer imaginem Domini nostri Jesu Christi, et imprime illam in pyrgisco, ut cernant populi qualem formam assumpserit Filius Dei : ut videntes amplius credant, formæ typum influentes et reminiscantur eorum quæ per nos eis annuntiata sunt³². » Vox Pauli est : *O insensati Galatæ ! quis vos fascinavit non obedire veritati ; ante quorum oculos Jesus Christus præscriptus est in vobis crucifixus*³³ ? Vox Basilii magni est : « Exprimitur in tabula certaminis præses Christus³⁴. » Et iterum : « Imaginî habitus honor ad exemplar transit³⁵. » Tot palmis inclyti Athanasii vox est : « Nos, qui fideles sumus, imagines non adoramus tanquam deos, quod Græci faciunt : absit : sed affectum tantummodo et charitatis nostræ studium erga figuram personæ per imaginem expressæ declaramus³⁶. » Vox Chrysostomi est : « Ego ex æera fusam amavi picturam, pietatis ergo factam³⁷. Vidi enim angelum in imagine copias barbarorum versantem in fugam, vidi protritas barbaras gentes, et Davidem vera voce concinentem : Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges³⁸. » Quod in Christum hoc tempore, et in Deiparam ac sanctos, faciunt Icononomachi : o rem auditu horrendam ! sanctas illorum imagines abolendo. Atque ut cæteras aliorum auctoritates prætermittam ; multæ enim suppetunt ; si unam adjecero, ad aliud orationem convertam.

Vox est divinorum Patrum qui sextæ sanctæ synodo affuerunt : « In quibusdam venerandarum imaginum picturis, agnus qui Præcursoris digito monstratur exprimitur, qui in gratiæ typum assumptus est : Agnum verum nobis per legem demonstrans Christum Deum nostrum. Nos igitur figuras veteres atque umbras, tanquam veritatis notas ac signa Ecclesiæ tradita complectentes, gratiam et veritatem anteponimus, quam ut legis plenitudinem accepimus. Itaque ut id quod perfectum est, omnium etiam oculis subijciatur in picturis ; statui-mus ut posthac veteris agni loco, Agnus ille qui tollit peccatum mundi, humana forma etiam in imaginibus erigatur ; ut per ipsum, celsitudinem humilitatis Dei Verbi comprehendentes animo, ad memoriam conversationis etiam in carne et cruciatus ipsius, ac salutiferæ mortis, unde mundo facta redemptio est, deducamur³⁹. » His ergo instructi testimoniis, charissimi, cum illa nostra, et ab ipsa veritate minime dubia demonstratione, ut supra demonstratum est, *Vigilate, obsecro, state in fide : viriliter agite, et confortamini*⁴⁰ : in nullo terreamini ab adversariis⁴¹, neque a falsis fratribus qui seducti fuerunt, et in fraudem inducti : quæ illis est causa perditionis, nobis autem salutis : et

A αποστόλου ἐστὶν ἐν ἱστορίᾳ μαρτυρίου τοῦ ἁγίου Παγκρατίου. « Τέκνον Ἰωσήφ, ἐξένεγκε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ · καὶ ἐντύπωσον αὐτὴν ἐν τῇ πυργίσκῃ · ἵνα εἰδῶσιν οἱ λαοὶ ποίαν μορφὴν ἔλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ · ἵνα ἰδόντες ἐπὶ πλείον πιστεύσωσιν, ὁρῶντες τὸν τύπον τῆς μορφῆς, καὶ ὑπόμνησιν λαμβάνωσι τῶν παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς κηρυχθέντων. » Φωνὴ Παύλου ἐστὶν · « Ὁ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐδῶκεν τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προσεγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος ; Φωνὴ Βασιλείου τοῦ μεγάλου ἐστὶν · « Ἐγγραφέσθω τῇ πείνῃ καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός. » Καὶ αὐθις · « Ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει. » Φωνὴ Ἀθανασίου τοῦ πολυάθλου ἐστὶν · B « Οὐχ ὡς θεοὺς τὰς εἰκόνας προσκυνοῦμεν οἱ πιστοί, μὴ γένοιτο, ὥσπερ οἱ Ἕλληνας. Ἀλλὰ τὴν σχέσιν μόνον, καὶ τὸν πόθον τῆς ἡμῶν ἀγάπης πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ προσώπου τῆς εἰκόνος ἐμφανίζοντες. » Φωνὴ τοῦ Χρυσοστόμου ἐστὶν · « Ἐγὼ καὶ τὴν κηρόχυτον ἡγάπησα γραφὴν, εὐσεβείας ἕνεκεν πεπληρωμένην. Εἶδον γὰρ ἀγγελὸν ἐν εἰκόνι ἐλαύνοντα βαρβάρων στίφη · εἶδον πατούμενα βαρβάρων φύλα, καὶ τὸν Δαυὶδ ἀληθεύοντα · Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουθενώσεις. » Ὅπερ οἱ εἰς Χριστὸν νῦν εἰκονομαχοῦντες εἰς τε τὴν Θεοτόκον καὶ τοὺς ἁγίους ἐργάζονται, ὡς τοῦ φοβεροῦ ἀκούσματος ! τὰς ἁγίας αὐτῶν εἰκόνας εἰξουθενούντες. Καὶ ἵνα τὰς τῶν ἄλλων φωνὰς παραδράμω· πολλὰ γάρ εἰσι. C Μίαν προσέειπεν, ἐπ' ἄλλο τρέφοιμι τὸν λόγον.

Φωνὴ τῶν τῆς ἑκτῆς ἁγίας συνόδου θεοφόρων Πατέρων ἐστὶν · « Ἐν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεται · ὅς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος, τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προῤῥοπαίνων ἀμνόν, Χριστὸν τὸν Θεόν ἡμῶν. Τοὺς οὖν παλαιούς τύπους καὶ τὰς σκιάς, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδομένους κατασπαζόμενοι, τὴν χάριν προτιμῶμεν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς πληρῶμα νόμου ταύτην ὑποδείξαμενοι. Ὡς ἂν εὖ τὸ τέλειον κἀν ταῖς χρωματουργίαις ἐν ταῖς ἀπάντων ὕψεσιν ὑπογράφῃται · τὸν τοῦ αἵροντος τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀμνόν Χριστὸν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα · καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντὶ τοῦ παλαίου ἀμνοῦ ἀναστηλοῦσθαι ὀρίζομεν. Δι' αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως ὕψος τοῦ Θεοῦ Λόγου καταννοοῦντες · καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ, καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγοῦμενοι, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γινόμενης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως. Ταύτας οὖν ἔχοντες, ἀγαπητοί, τὰς μαρτυρίας, μετὰ τῆς οἰκοδεν καὶ παρ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀναμφιλόχτου ἀποδείξεως, καθὼς προαποδέδεκται, παρακαλῶ, ἰρηγορεῖτε · στήκετε ἐν τῇ πίστει· ἀνδρίξεσθε, κραταιοῦσθε, μὴ πνυρόμενοι ἐν μηδερὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, μὲδ αὖ

³² Hæc ipsa testimonia retulit in Refut. Poem. Icon. supra, p. 154, Ex Vita S. Pancratii. Exstat apud Bollandum. ³³ Galat. iii, 1. ³⁴ hom. 18 in S. Barlaam. ³⁵ De Spiritu sancto c. 18, p. 189. ³⁶ Ex Quæst. ad Antiochum, quæst. 39. ³⁷ Ex serm. i De diversis utriusque Testam. locis. ³⁸ Psal. lxxii, 20. ³⁹ Can. 82. ⁴⁰ I Cor. xvi, 13. ⁴¹ Philip. i, 28, 30.

ὡπὸ τῶν ὑποσκελισθέντων καὶ φρεναπατηθέντων
 ψευδαδέλφων· ἥτις ἐστίν, αὐτοῖς μὲν ἐνδειξίς
 ἀπωλείας, ἡμῖν δὲ σωτηρίας· καὶ τοῦτο ἀπὸ
 Θεοῦ, καθὰ γέγραπται· Ὅτι ὁμῖν [Reg. cod. ἡμῖν]
 ἐχαρίσθη ἀπὸ Θεοῦ τὸ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μό-
 ρον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεῦναι, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ
 αὐτοῦ πάσχειν· τὸν αὐτὸν ἀτῶνα ἐχόντες, ὅλον
 εἰδότες ἐν ἡμῶν τῷ ἁμαρτωλῷ, καὶ νῦν ἀκούετε.
 Συμφοροῦντες, συμψυχοῦντες, συναθλοῦντες
 τῇ πίστει τοῦ Εὐαγγελίου· μετὰ φόβου καὶ τρό-
 μου τὴν ἐαυτῶν σωτηρίαν καταργαζόμενοι· ἵνα
 ἀκούων τὰ περὶ ὁμῶν χαίρω ὁ ἁμαρτωλός. Βλέπετε
 τὸν Σατανᾶν· βλέπετε τὴν παρῆρσιν· ὁρᾶτε μὴ τις
 ἐν τινι παραπικράνοι τὸν Θεόν. Ὁ γὰρ δράκων ὁ
 μέγας, πολύτεχνός ἐστι καὶ πολύπειρος· Ἐνθεν διὰ
 πίστεως οὐχ εὐρίσκει ὁλεῖσαι· ἐκείθεν τρέχει διὰ
 παραπτώματος τὸ αὐτὸ κακὸν ἀπεργάσασθαι ἐν ἡμῖν
 αὐτοῖς διὰ τοῦ ἀντιστρατευομένου νόμου τῆς ἁμαρ-
 τίας τῷ νόμῳ τοῦ νοῦς ἡμῶν. Βρυχᾶται, ἐπιτιθεῖ
 ὡς λείων ἀρπᾶσαι, γαργαλλεῖ· πῦρ ἀνάπτει· ἐμπιπρᾶν
 ὁρέγεται τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς. Ἐχομεν ἐκ Θεοῦ τὰ
 καθαιρετικά αὐτοῦ ἀμυντήρια· ὕδωρ κεφαλῆς, πη-
 γὴν θαυμάτων· δέησεις· προσευχάς· Ἐπὶ πᾶσιν ὁ
 θεὸς φόβος ἐκδερῶν καὶ καθήλων τὰς σάρκας ἡμῶν
 ἔστω. Μηδαμῷ φόβος αὐλιξέσθω· μὴδ' αὖ ἐρις· μὴ
 μὴ κενοδοξία· μὴτε τι τῶν ἔργων τοῦ σκότους· ἕως
 ὅτε ἀκροβολεῖ τὰ πάθη ἐκκρουέσθω· ἵνα μὴ εἰσροί-
 σθέντα καὶ φαρμάξαντα τὴν ψυχὴν δυσάλλακτα
 γένηται· Ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐκκρατεῖται.
 Οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβετε· ὁπεῖθε οἱ ἐσχα-
 τοὶ τοῖς πρώτοις. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκαταστασία ὁ
 Θεός, ἀλλ' εἰρήνη· Ἀγαπᾶτε θεϊκῶς οἱ προηγού-
 μενοι τοὺς ἐπομένους· καὶ μὴ ἐξ αὐθεντίας, ἀλλ' ἐξ
 ἀρετῆς· καὶ ἀγαθότητος ἀπαίτολητε τὸ ὑποτακτικόν,
 καὶ ὑπήκουον. Μὴ χωρίζεσθε ἀπ' ἀλλήλων, ἀμείβοντες
 πολλοὺς πρώτους [i. τόπους], καὶ οὐδαμῷ χρησι-
 μούστες. Μάρκον τὸν εὐαγγελιστὴν οὐχ εἴπω συμ-
 παραλαβεῖν Παῦλος, ὡς γέγραπται, διὰ τὸ μὴ συνελ-
 θεῖν, ἀλλ' οἶκοι ἀναστρέψαι τὸ πρότερον. Πόσω μάλ-
 λον ἡμεῖς ὀφείλεται ἐσμὲν στέργειν; Ἐκαστος ἐν ᾧ
 ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μετέτω. Καθαρίζομεν
 ἑαυτοὺς, ἀγαπήτοί, ἀεὶ ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ
 σαρκὸς καὶ πνεύματος· ἐπιτελοῦντες ἀνωσύνην
 ἐν φόβῳ Θεοῦ. Τὰς παραδόσεις κρατεῖτε, ἃς ἐδι-
 δάχθητε· κατηχεῖτε ἀλλήλους· ὑπόμνησιν λαμβά-
 νετε ἀεὶ τοῦ θανάτου. Εὐχεσθε οὖν, παρακαλῶ, ὑπὲρ
 πάντων. Εὐλόγεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλο-
 γεῖτε, καὶ μὴ καταρῶσθε· περιεργόμενοι ἐκ τόπου
 εἰς τόπον, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχοῦμενοι·
 ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι πλανώμενοι· ἢ τάχα καὶ ἐν
 ὁπαῖς τῆς γῆς εἰσδύοντες. Αὐχεῖτε ὅτι διὰ Χριστὸν,
 ὅτι ὁμῶν οὐκ ἔστι· ὁ κόσμος· Ἐνέγκατε, τεχνία μου,
 τεχνία, ἐνέγκατε μικρὸν, καὶ ἐλευσεται· Κύριος ὁ
 στεφανοδότης, ὁ μισθαποδότης· οὐ συγκληρονόμοι
 γεγενῆσθαι ἐπιγγέλματα· Ἐπερ συμπάσχομεν,
 ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν· ἐπὶ πᾶσι προσευχόμενοι

*A hoc a Deo; sicut scriptum est: Quia vobis donatum
 est a Deo pro Christo, non solum ut in eum credatis,
 sed ut etiam pro illo patiamini: idem certamen
 habentes, quale vidistis in me, peccatore, et nunc
 auditis: idem sentientes, unanimes, collaborantes
 fidei Evangelii: cum metu et tremore salutem ves-
 tram operantes* ⁴¹: ut ego peccator gaudeam, cum
 audio de vobis. Videte Satanam: videte audaciam:
 videte ne quis in ullo Deum irritet. Draco enim
 magnus, valer et callidus in varias partes se versat.
 Ubi per fidem perimere non potest, illic per lapsum
 eandem perniciem nobis ipsis asferre studet per
 legem peccati repugnantem legi mentis nostræ.
 Rugit, querit sicut leo quem rapiat, titillat, ignem
 accendit, inflammare cupit animæ domum. Habe-
 mus a Deo unde illum disturbemus, aquam capitis,
 lacrymarum fontem, supplicationes, orationes. Sit
 in omnibus timor Dei, qui carnem nostram robo-
 ret et configat. Nusquam invidia habet, nec con-
 tentio, nec inanis gloria, nec quidquam de operibus
 tenebrarum: dum adhuc emergunt et oriuntur
 perturbationes, arceantur: ne postquam admissæ
 fuerint, animamque infecerint, difficilius expellan-
 tur. Qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere ⁴².
 Sic currite, ut comprehendatis ⁴³: cedite novissimi
 primis. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis ⁴⁴.
 Diligite, sicut Deus, præpositi subditos: et non ex
 auctoritate, sed ex virtute et bonitate subjectionem
 exigatis et obedientiam. Ne separamini ab invicem,
 loca multa mutantes, et nusquam proficientes.
 Marcus evangelistam secum assumere noluit Paa-
 lus, sicut scriptum est ⁴⁵, eo quod non isset cum
 iis, sed domi prius remansisset. Quanto magis nos
 acquiescere debemus? Unusquisque in quo vocatus
 est, fratres, in hoc permaneat ⁴⁶. Mundemus nos,
 dilecti, semper ab omni inquinamento carnis et spi-
 ritus, perficientes sanctificationem in timore Dei ⁴⁷.
 Tenete traditiones quas didicistis ⁴⁸: instruite invi-
 cem, mortem semper recogitate. Orate itaque
 obsecro, pro omnibus. Benedicite persequentibus
 vos: benedicite, et nolite maledicere ⁴⁹: circum-
 euntes de loco in locum, egentes, angustati, af-
 flicti ⁵⁰, in desertis et montibus errantes, forsan et
 cavernas terræ intrantes. Gloriamini quia propter
 Christum: quia vobis dignus non est mundus.
 Sustinete, filii mei: filii, sustinete modicum:
 et veniet Dominus coronæ dator, et mercedis re-
 tributor: cuius nos cohæredes fore nobis promi-
 sum est: Si tamen compatimur, ut et conglorifice-
 mur ⁵¹, in omnibus orantes, pro me etiam misero,
 ut confirmetur cor meum ad perferenda usque ad
 mortem ea quæ nobis insiguntur: ut non repellat
 me Christus propter indignitatem meam: ut liberer
 a malo per omnia usquequaque. Nunc vivo, dile-
 ctissimi, dum statis in Domino. Quæ est enim nostra
 spes, aut gaudium, aut corona gloria ⁵²? Nonne vos

⁴¹ Philip. ii, 12. ⁴² I Cor. ix, 25. ⁴³ ibid. 24. ⁴⁴ I Cor. xiv, 33. ⁴⁵ Act. xv, 38. ⁴⁶ I Cor. vii, 24.
⁴⁷ II Cor. vii, 1. ⁴⁸ Thess. ii, 14. ⁴⁹ Rom. xii, 14. ⁵⁰ Hebr. xi, 37. ⁵¹ Rom. viii, 17. ⁵² I Thess.
 ii, 19.

estis tum in hoc, tum in futuro sæculo? Vos enim et solatium charitatis, et consolatio mea estis. *Ipsæ autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, et anima, et corpus sine querela servetur*⁵⁶. Fidelis Deus noster, fratres, qui et faciet. *Salutate invicem in osculo sancto*⁵⁷. Salutatio mea, humilis Theodori ad omnia membra mea ex labiis cordis mei. Salutant vos qui mecum sunt fratres. Gratia cum spiritu vestro. Amen.

ἀγαπᾶσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὁμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμείπτως τηρηθῆναι. Πιστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· ὃς καὶ ποιήσει, ἀδελφοί. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. Ὁ ὁσπασμός μου τοῦ ταπεινοῦ Θεοδώρου πρὸς πάντα τὰ μέλη μου ἀπὸ χειλέων μου καρδίας. Ἀσπάζονται, ὁμᾶς οἱ μετ' ἐμοῦ ἀδελφοί. Ἡ χάρις μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.

IX. — *Josepho fratri et archiepiscopo.*

Quorundam prævaricationem deflet. (Baron. an. 815, n. 11.)

Semper mihi optabile scribere sanctitati tuæ, ac tanto magis, quanto exsilii nostri longiora sunt intervalla: facit enim ut propius quodammodo veniam in venerabilem conspectum tuum, et levamen affert ipsa tui allocutione: quod et nunc quoque accidit graviter mœrenti ob proditam a quibusdam præpositis veritatem. Ut enim jam novit sanctitas tua, vetus illa custodia, Josephus, inquam, adulteri copulator, Photinodites, Heracleotes, Mediciotes, Mylianus, Hypolichniotes, Gulæates, et, o peccatum meum! etiam Philubuteus, stulta simplicitate captus, unanimi consensu, dispensationem scilicet propugnantes, abrepti ab eo qui talia patrare solet Josepho, post Satanam abierunt, semel atque iterum cum impiis communicantes. Qua de causa benevole dimissi, in errorem suum instabiles impellunt. Quinetiam, ut apparet, Nicæus quoque in ruinam positus est episcoporum. Revocant enim ab exsiliis, ut talia faciant. Et nisi nos fulciens præveniat manus Dei, perimus et nos qui residui sumus. Quid ergo est quod et iterum in nos humiles cum paucis aliis incumbere fabula videtur? Exsurge itaque, vir Dei, tanquam pontifex Christi veri principis pastorum, tantoque impensius, quanto cæteris omnibus superemines culmine sacerdotii, uno dempto, qui in addito detinetur: *Glorifica Deum in corpore tuo et in spiritu tuo*⁵⁸. Non penitus in insula relinqueris: exerceri forsitan et probari te, sicut antea, oportet, ut coronam inde referas illustriorem. Heu! heu! frater, in quæ tempora reservati sumus? Sed gratia tamen ei qui reservavit: Et hoc a Deo, ait Apostolus, qui a nobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credamus, sed etiam ut pro illo patiamur⁵⁹. Non desepit Dominus humilitatem nostram in iis quæ antecesserunt: sed neque nunc, spero, despiciet reverentiam tuam: sed sicut tunc, ita et nunc magnificabitur Christus in corpore tuo, faciens supra modum misericordiam suam ad ostensionem virtutis tuæ. Propterea, vir sancte, et mihi quoque porrigere manum intercessionis, ut confirmer et eruar ab ingruente hieme

καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀθλίου· ἵνα μου στερεωθῇ ἡ καρδία ἐνεγκεῖν μέχρι θανάτου τὰ ἐπαγόμενα ἡμῖν· ἵνα μὴ με ἀπόσπῃται Χριστὸς διὰ τὴν ἀναξιώτητα μου· ἵνα βυσθῶ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ διὰ παντός ἐν παντὶ τρέπω. Νῦν ζῶ, ἀγαπητοί, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν Κυρίῳ. Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπίζει, ἡ χαρὰ, ἡ στέφανος καυχήσεως; ἀλλ' οὐχὶ ὑμεῖς καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι; ναί, ὑμεῖς γὰρ καὶ παραμύθιον ἀγάπης, καὶ παράκλησίν μου. Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης

Θ. — *Ἰωσήφ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ. [ρνα'.]*

Ἐμοὶ τὸ ἐπιστέλλειν τῇ ἀγιωσύνῃ σου πάντοτε ποθητόν· καὶ τοσοῦτον ὅσον καὶ τὸ τῆς περιορίσεως διάστημα μακρότερον· ἐγγὺς γὰρ με ποιεῖ τοῦ τιμίου προσώπου σου· καὶ βραδύνῃν ἐμποιεῖ διὰ τῆς προσφωνήσεως· ὅσα καὶ νῦν λυπηρῶς διακειμένη ἐν τῇ τῶν τινῶν ἡγουμένων προδοσίᾳ τῆς ἀληθείας. Ἰνα γὰρ οἶδῃ σου ἡ ἐσότης, ὅτι ἡ πάλας κουστωδία λέγω δὴ Ἰωσήφ ὁ μοιχοζεύκτης, ὁ Φωτεινουδίτης, ὁ Ἡρακλειώτης, ὁ Μηδικιώτης, ὁ Μυλιανός, ὁ Ὑπολινιώτης, ὁ Γουλαϊάτης, ἀλλὰ φεῦ τῆς ἀμαρτίας μου! ὅτι καὶ ὁ Φλουδουτήνης [Reg. cod. Φλουδουτίνος], συλληφθεὶς ἐξ ἄφρονος ἀπλότητος· ὁμοθυμαδὸν, μικρόν ἐνστάνας δῆθεν οἰκονομίας, ὁφρομηθέντες παρὰ τοῦ εὐδοκίτου κατεργάζεσθαι τὰ τοιαῦτα Ἰωσήφ, ἐξετράπησαν ὅπισθ' οὗ Σατανᾶ, κοινωνήσαντες ἅπασι καὶ δις τοῖς ἀσεδέσιν. Ἐν ᾧ καὶ εὐμενῶς ἀπολυθέντες, ἀλλασκουσιν ἐν τῷ οἰκείῳ πτώματι τοῖς ἀστυρξίκοις. Ἀλλ' ὥς ἔοικε, καὶ ὁ τῆς Νικαίας εἰς πτώμα κεῖται τῶν ἐπισκόπων. Ἀνακαλοῦνται γὰρ τοὺς ἐν ἐξορίᾳ πρὸς τὸ τὰ ὅμοια πράξει. Καὶ εἰ μὴ προφθάσῃ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ ὑπερεῖδουσα, ὁλλύμεθα καὶ οἱ ὑπολειφθέντες. Τί οὖν ἐστίν ὅτι καὶ πάλιν, ὥς φαίνεται, εἰς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς περιστάται τὸ ὄραμα σὺν ὀλίγοις; Ἀνάστα οὖν, ὦ ἄνθρωπε, τοῦ Θεοῦ· ὥς ἀρχιερεὺς τοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἀρχιποιούμενος· καὶ τοσοῦτον ὅσον τῶν ἀπάντων εἰ ὑπερέχων τῇ κεφαλίδι τῆς ἱερωσύνης, πλήν τοῦ ἐνὸς ἐν παραδύσῳ κειμένου. Δόξασον δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματί σου καὶ ἐν τῷ πνεύματί σου· οὐ πάντως ἀφῆθη ἐν τῇ νήσῳ· τυχὸν πειρασθῆναι σε δεῖ κατὰ τὰ πάλα· ἵνα καὶ στεφανίτης κἀνταῦθα λαμπρότερος χρηματίσῃς. Αἶ, αἶ, ἀδελφε, εἰς οἷους καιροὺς ἐταμεύθημεν; Ἀλλὰ χάρις ὅμως τῷ ταμειουσαμένῳ· καὶ τοῦτο ἀπὸ Θεοῦ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι ἡμῖν ἐχαρίσθη ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεῦναι, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. Οὐ παρεῖδε Κύριος τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν· ἀλλ' οὐδὲ νῦν, κέποιθα, ὑπερόψεται τῆς τιμιότητός σου· ἀλλ' ὥς τηνικαῦτα οὕτως· καὶ ἔσθι μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί σου· ποιῶν ὑπερεκπερισσὸν τοῦ ἔλεος αὐτοῦ εἰς ἐνδειξιν τῆς ἀρε-

⁵⁶ I Thess. v, 23.

⁵⁷ II Cor. xiii, 12.

⁵⁸ I Cor. vi, 20.

⁵⁹ Philipp. i, 28.

τῆς σου. Δι' ὁρέγοις καὶ μοι χεῖρα πρεσβευτικὴν, ὅσπερ ἀμάρτανον, ὅπως ἀποδοῦναι ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος χειμῶνος πικροῦ. Στήθι καὶ λίσσασαι, μεταστραφῆναι τὴν καταιγίδα εἰς αὐρανὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· γένοιτο! Τοὺς ἀδελφούς ἀσπαζόμενος πλείστοι· καὶ παρακαλῶ ὑπερέχουσαί μου τῆς ταπεινώσεως. Οἱ σὺν ἐμοὶ τοῖς ποσὶ σου προσπίπτουσιν.

I. -- *Ναυκρατίῳ τέκνῳ.* [ρνβ']

Dogmatica de sanctis imaginibus. Ne quorundam lapsu perturbentur alii : potius eo ipso excitentur ad constantiam. (Baron. an. 815, n. 15.)

Πονηρὰ ἡ ἀγγελία τῶν γραμμάτων σου, ὦ τέκνον· ἥτις καθαψαμένη μου τῆς ταπεινῆς ψυχῆς τῷ ὄντι ὠδύνησε, καὶ δάκρυον προσεκαλέσατο καρδιακόν· μικροῦ δεῖν, ἄπνόν μοι τὴν νύκτα καθ' ἣν ἐδεξάμην ἐπὶ χεῖρας τὴν ἐπιστολὴν ἐμποιήσασα. Τοῦτο μὲν ἐπὶ πάντων τῶν συμπεπιτωκότων· ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὸν τῆς Φλουδοῦτης. Ὅτι οἱ μὲν τοῖς προλαβοῦσιν ὁμοία καὶ τανῦν ἐπραξαν· ὁ δὲ τῶν δοκούτων ἐστά- ναι ἀσφαλῶς γνωρίζετο. Ἐθαύμαζον οὖν, ἔτι ἐστη- κότες αὐτῶν, ὅτι μὴ ὁμολογήσαντες τὴν προτέραν ἐπὶ μοιχείᾳ καὶ μοιχοζευξίᾳ ἦσαν αὐτῶν, ἀν- εποιούντο ἐπὶ τῇ προκειμένῃ ὑποθέσει· καὶ τάχα ὑ- περβόλῃ ἰδίᾳ καὶ καθ' ἑαυτοὺς τὴν μεταμέλειαν ἐσχ- κέναι· καὶ ἔχαιρον ὁ ταπεινὸς ἐπὶ τῇ ὀρθοποδίᾳ αὐτῶν. Ἄλλ' ὡς εἶκεν, ἐν σαβοῖς τὴν οἰκίαν αὐτῶν οἰκοδομήσαντες, τῷ λαλλᾷ τῆς προσπεσούσης αἰρέ- σεως, πεπνύχασιν πτώσιν τὴν χαλεπωτάτην· πάλιν οἰκονομίαν λέγοντες τὴν ἀθέτησιν τῆς ἀληθείας. Οἱ αὐτοὶ καὶ πρότερον σκάνδαλον γεγόνασι τῇ Ἐκκλη- σίᾳ τοῦ Θεοῦ· καὶ νῦν τὸ αὐτὸ δι' ὧν ἐπραξαν πάν- τας προσκαλούμενοι εἰς ἀπώλειαν. Καί γε ἔτι μοι οἱ πλείστοι πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ μετουσίαν ἐν ταῖς ἀνάγκαις ζητοῦντες ἐξευρεῖν τινα πρόφασιν· δι' ἧς ἀθλιπτος καὶ ἀταλαίπωρος αὐτοῖς ὁ ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγὼν ὑπαχθεῖ· ἐκοινωνήσαν ἐπὶ τῇ ἀρνήσει Χρι- στοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν πάντων ἁγίων. Τοῦτο γὰρ ἡ τῆς εἰκόνης οὐτινοσούτων ἀρνήσις. Θεῷ τῆς συμφο- ρᾶς! φεῦ τῆς ἀπάτης! οἱ μοι! πῶς ἐναρξάμενοι κα- λῶς, ἐστράφησαν εἰς τὰ ὀπίσω; οἱ μοι! πόσοις ἔσον- ται καταστροφή· ὁμοταγέσι καὶ ὑπερέχουσι· λαϊκοῖς τε καὶ κληρικοῖς καὶ μονασταῖς; Ἄλλ' ἡ ἀρχαία πληγὴ, τὸ ἐγκόλπιον κακόν. Ἰωσήφ· ὁ πάλαι εἰκότως κληθεὶς Μοιχοζεύκτης, νυνὶ δὲ Χριστεμπαίκτης· αὐ- τὸς ὁδηγὸς τοῖς τῆς ἀρχαίας κουστωδίας. Τί πρὸς ταῦτα; ἐκλυθησόμεθα; καταπεσόμεθα; ἀποκαμού- μεθα πρὸς τὴν Χριστοῦ ὁμολογίαν ὁμοῦ καὶ ἐνστα- σιν; μηδαμῶς, ὦ ἀδελφοί, μηδαμῶς. Εἰ γὰρ, ἀσεβῶν καταπιπτόντων, οἱ δίκαιοι ἐμφοβοὶ ἔσονται· ἄλλ' οὖν τῷ τοῦ πέλας πτώματι ἀσφάλεια τῷ ἐστηκότι μεγί- στη. Στώμεν οὖν ἐν Κυρίῳ βεβαύτερον, μᾶλλον παρακαλῶ· μὴ πυρρόμενοι ἐν μηδὲν ὑπὸ τῶν ἀντι- κειμένων. Μὴ γὰρ ἐνεκεν τῶν ὑποσκειλισθέντων ἡ ὁμολογία ἡμῶν; ἢ τῇ τούτων στάσει ἐπεριδόμενοι ἐστερεούμεθα, ἵνα καὶ τῇ σκελίσῃ αὐτῶν κατασει- σθώμεν; μὴ γένοιτο! οὕτε τούτων, οὕτε ἄλλων· Χρι- στὸς ἡμῶν ὁ θεμέλιος, ἐν ᾧ στήκομεν· ἐν ᾧ καυχώ- μεθα· σὺν τῷ Παύλῳ λέγοντες· Τίς ἡμᾶς χωρίσει

A amara. Sta, et propitium fac, ut procella in an- ram Spiritus sancti convertatur : utinam ! Fratri- bus salutem plurimam dico, eos obsecrans, ut orent pro humilitate mea. Qui mecum sunt, pedibus tuis advolvuntur.

X. — *Naucratio filio.*

Pessimus nuntius litterarum tuarum, o fili : qui simul humilem animam meam attigit, revera con- tristavit, et cordis lacrymas elicit, tantum non insomnem mihi reddens noctem illam qua litteras accepi. Atque hoc quidem omnium causa qui una lapsi sunt, maxime autem ob Phlubutæ præposi- tum. Nam quod ad alios attinet, consentanea præ- teritis egerunt : hic vero ex iis erat, qui secure stare videbantur. Mirabar itaque, priusquam rue- rent illi, quod pristinam suam circa adulterium et adulteri nuptias ignaviam minime agnoscentes, in re præsentī aliquid auderent : cogitabamque illos privatim forsitan et apud se pœnitentia tactos fuisse : ideo gaudebam miser, quasi recte ambularent. Sed in marcidis, ut apparet, domum suam ædificantes : ingruentes hæreseos turbine, ruina pessima cor- ruerunt : dispensationem iterum appellantes, ipsam veritatis condemnationem. Illi ipsi qui Ecclesiæ Dei scandalo antea fuerant, eodem nunc relabuntur, et facti sui exemplo ad interitum provocant universos. Et quidem paratis plurimi ad criminis societatem, prætextum quempiam in necessitatibus reperire ge- stientes, quo ærumnarum et calamitatum expers ipsis pietatis certamen reddatur ; in negatione Chri- sti, Deiparæ, sanctorum omnium, communionem inierunt. Hoc siquidem est cujuslibet imaginis nega- tio. O perniciem ! o fallaciam ! heu mihi ! quo- modo, cum recte cœpissent, retro conversi sunt ? heu mihi ! quam multis fraudi erunt et subversioni, æqualibus, et majoribus, laicis, clericis et monachis ? Etenim antiquum vulnus, intestinum malum, Jose- phus olim Mœchozeuctes merito dictus, nunc Chri- stempæctes, ipse dux fuit veteris custodiæ præpo- situs. Quid ad hæc ? languidiorene erimus ? frange- mur ? concidemus animis ad confessionem, defen- sionemque Christi ? Minime gentium, fratres, mi- niime. Etenim si, corruentibus impiis, justī metu percelluntur ; at vicini lapsus maxima est stantia securitas. Stemus igitur in Domino constantiores, amplius obtestor, nec in ullo conterriti ab adver- sariis. Nunquid enim propter eos qui subversi sunt confessio nostra ? aut illorum stabilitate nixi con- sistebamus, ut eorum quoque lapsu concutiamur ? Absit ! neque horum, neque aliorum. Fundamen- tum nostrum Christus est, in quo stamus, in quo gloriamur, cum Paulo dicentes : *Quis nos separabit a charitate Dei ? Tribulatio ? an angustia ? an sa-*

*ures? an persecutio? an nuditas? an periculum? An gladius? Sed enim in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos*⁶⁰⁻⁶¹. Itaque qui accinctus pro Christo non certaverit, Christianus esse non potest.

An vero incassum martyrum agones, certamina, tormenta? an eandem nobiscum carnem non gesserunt? An tantis suppliciis subjecti laborem nullum senserunt? Annon eos vivere tadebat, ut ait Apostolus⁶²? Sed perennium poenarum metu, celestiumque præmiorum desiderio, carnis mortem, ut prudentes, quam æternam subire maluerunt. Nihil expavescebant, minime animo consternabantur, et futura tanquam præsentia meditantes, læti et alacres ad tormenta pergebant, muneris loco habebant plurima pati: *Nobis enim pro Christo donatum est non solum ut in eum credamus, sed ut etiam pro illo patiamur*⁶³. Et alibi rursum: *In multo enim experimento tribulationis abundantia gaudii ipsorum fuit*⁶⁴. Ita gaudebant, ita lætabantur, cum pro Christo paterentur sancti omnes. Delibemus et nos, dilectissimi, charitatem Christi, incedamus per sanctorum vestigia: sæculi hujus affectus omnes abjiciamus: *Non habemus hic manentem civitatem*⁶⁵. Superna Jerusalem patria et civitas nostra est, o viri potentes in Spiritu, o filii Dei, non enim mei qui peccator sum! Ne procumbamus, quamvis omnes subvertantur, quod absit. Ipsi autem, ut olim, a Deo corroborati: vel soli etiamnum depugnemus. Stat a nobis Deus, sanctique omnes qui unquam fuerunt. Nobiscum Oriens, nobiscum Occidens: exigua pars est quæ ab Ecclesia universa sese abruptit, et sejunctit, idque metu, et propter hæc temporalia, propter carnem: quam postmodum, nisi veritatem defendimus, sempiternis ignibus una cum anima ipsa trademus. Exerceamur, esto, et flagellemur, neque id semel, sed sæpius: denique moriamur. Nonne post hæc gaudium erit ineffabile, nos celorum regnum consequi, et gloriam inde referre immortalem, non contra iis quæ dixi vitatis, propterea irrideri perpetuo, et ignominiam interminatam sustinere? Utique vos oro, filii mei, quos genui in Domino, quibus incrementum dedit Christus: per ærumnas et labores non solum asceticos, verum etiam athleticos. *Implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes: nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed humilitate, superiores sibi invicem arbitrantur*⁶⁶. Apostolica hæc monita: licet a me misero in memoriam reducantur. Orate et pro me, obsecro, ut detur mihi fortitudo, robur, sermo per vos, quamvis divina gratia indignus sim: ut unanimiter in uno spiritu glorificetur Deus in corpore et spiritu nostro. Mitte ad archiepiscopum egregium Dionysium. Saluta Petrum abbatem, Ignatium ab-

⁶⁰⁻⁶¹ Rom. viii, 35, 36. ⁶² II Cor. i, 8. ⁶³ Philip. i, 29. ⁶⁴ II Cor. viii, 2. ⁶⁵ Hebr. xiii, 14. ⁶⁶ Philip. ii, 2, 5.

ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ λιμός, ἢ διωγμός, ἢ τυμωρτής, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; Καὶ γὰρ ἐν τοῦτοις πᾶσιν ὑπερνικώμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. Οὕτως ὁ μὴ παραταγμένος οὐκ ἀγωνίζεται ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐδὲ δύναται Χριστιανὸς εἶναι.

Οὐκ εἰχὴ οἱ ἀγῶνες τῶν μαρτύρων, τὰ ἄθλα, αἱ βάσανοι; μὴ γὰρ οὐχ ὁμόσαρκοι ἡμῶν; μὴ οὐκ ἐπὶ τῶν τοσαύταις τιμωρίαις ὑποβαλλόμενοι; μὴ οὐκ ἐξηγοροῦντο καὶ τοῦ ζῆν, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος; ἀλλὰ τῷ φόβῳ τῶν αἰωνίων κολάσεων, καὶ τῷ πόθῳ τῶν οὐρανίων ἀμοιβῶν, εἴλοντο μᾶλλον, ὡς ἔμφρονες, τὴν τῆς παρθένου θάνατον, ὑπὲρ τὸν αἰώνιον ἡνεγκαν. Οὐκ ἐποθήθησαν οὐ κατεπλάγησαν. Καὶ ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα φανταζόμενοι, χαρὰ ἐχώρουν πρὸς τὰς βασάνους· ὡρεὰς γηγόνοντο τὰς πολυπαθείας. *Ἡμῖν γὰρ ἐχαρίσθη ὑπὲρ Χριστοῦ οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεῦναι, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. Καὶ αὕθις ἐτέρωθι· Ἐν γὰρ πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεια τῆς χαρᾶς αὐτῶν. Οὕτως ἔχαιρον, οὕτως ἠγάλλοντο ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχοντες πάντες οἱ ἅγιοι. Γενουόμεθα καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοί, τῆς ἀγάπης Χριστοῦ· περιπατήσωμεν ἐν ἴχνεσιν ἁγίων· ῥήξωμεν τὰς προσπάθειας τοῦ αἵματος τοῦτου. Οὐκ ἔχομεν ὥδε μένουσαν πόλιν· ἡ δὲ αὐτὴ Ἱερουσαλὴμ πατρὶς καὶ πόλις ἡμῶν· ὧ ἄνδρες, δυνατοὶ ἐν Πνεύματι, ὧ τέκνα Θεοῦ· οὐ γὰρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ! Μὴ δκλάσωμεν, κἀν πάντες τραποῖεν· ὑπερ μὴ γένοιτο. Ἄλλ' ἡμεῖς ὡς πάλοι ὑπὸ Θεοῦ δυναμωθέντες, καὶ τὰ νῦν μονομαχήσωμεν. Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός· πάντες οἱ ἀπ' αἵματος ἁγιοί· μεθ' ἡμῶν Ἄνατολὴ καὶ Δύσις· μικρὰ μέρος ἡ ἀπορρήγξασα ἑαυτὴν ἀπὸ τῆς ὑπ' οὐρανὸν Ἐκκλησίας· καὶ τοῦτο διὰ φόβον· διὰ τὰ πρόσκαιρα· διὰ τὴν σάρκα· ἦν μικρὸν ὑστερον παραδώσομεν τῷ αἰωνίῳ πυρὶ σὺν τῇ ψυχῇ, εἰ μὴ ἀντισχώμεθα τῆς ἀληθείας. Ἔστω, καὶ πειρασθώμεν· καὶ μαστιχθώμεν· καὶ τοῦτο πολλάκις· τέλος, καὶ ἀποθάνωμεν. Εἴτα οὐκ ἔστι χαρὰ ἀνεκλάλητος ἐπιτυχεῖν ἡμᾶς βασιλείας οὐρανῶν· κἀντεῦθεν ἀπενέγκασθαι κλέος ἀθάνατον· ἡ τοῦναντίον φυγόντας τὰ προεξηρημένα, κἀντεῦθεν κωμωδηθῆναι μέχρι τέλους· καὶ αἰσχύνῃν ὑποδοῖαι ἀτελεύτητον; Ναί, δέομαι, τέκνιά μου, οὐς ἐγέννησα ἐν Κυρίῳ· οὐς ἠύξησε Χριστὸς ἐν πόνοις καὶ κόποις οὐ μόνον ἀσκητικοῖς, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀθλητικοῖς. Πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν· ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῇτε· τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες· σύμφυχοι· τὸ ἐν φρονούντες· μηδὲν κατ' ἐρίθειαν ἢ κερδοξίαν· ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ· ἀλλήλους ἠγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν. Ἀποστολικά τὰ παραγγέλματα· κἀν παρ' ἐμοῦ τοῦ ταλαιπώρου ὑπομιμνησκόμενα. Προσεύχεσθε καὶ περὶ ἐμοῦ, παρακαλῶ· ἵνα μοι δοθῇ ἰσχύς, κράτος, λόγος δι' ὑμᾶς· κἀν ἐγὼ ἀνάξιος θείας χάριτος· ὅπως ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ πνεύματι δοξασθῇ ὁ Θεός ἐν τῷ σώματι καὶ ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν. Στείλον εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τὸν καλὸν Διονύσιον. Προσαγόρευσον τὸν ἀδελφὸν Πέτρον·*

τὸν ἀββᾶν Ἰγνάτιον· καὶ τὸν ἀββᾶν Τιθήνην· καὶ ὑπόδειξον αὐτοῖς τὴ γράμμα. Ἐτι ἐτοιμάζου σὺν τοῖς λοιποῖς, καὶ μάλιστα τοῖς προγεγραμμένοις· ὅτι τῶν ἐγγύθεν ἡμῶν ὀλισθησάντων, οὐκ ἔστιν ἡμᾶς [Reg. cod. ὁμᾶς] ἐαθῆναι ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων ἐνδιαβαλλομένους. Δοίη δὲ Κύριος σθένος, κράτος, νοῦν, ὀφθαλμὸν, σύνεσιν, πᾶν ὅτι οὖν εὖ πράξαι ὁμᾶς εἰς ἐπαινον καὶ δόξαν Χριστοῦ· εἰς καύχημα ἡμῶν· εἰς κλέος ὑμῶν αἰώνιον. Προσαγορεύουσιν οἱ συνόντες μοι ἀμφοτέρους. Ὁ Χριστὸς μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

IA. — Τῷ αὐτῷ. [ρνδ'.]

De quibusdam, qui lapsi erant, recipiendis. (Baron. an. 816, n. 16.)

Παρὰ προσδοκίαν εἶδον τὰ γράμματά σου, τέκνον ἡγαπημένον, καὶ τοὺς ἀδελφούς· οὐ γὰρ, ὡς προέγραφα, ἐπέσχες μέχρι Σεπτεμβρίου. Ἀλλ' ὅμως ἀπεδεξάμην σου τὸ πρόθυμον, τὸ οὐκ ἀνεκτὸν τῆς ἀγάπης, τὸ διάπυρον τοῦ πόθου, τὸ περὶ πάντα φιλόθεον· προσθεῖν δ' ἂν καὶ φιλοπάτριον. Σὺ μου χαρὰ καὶ παραμύθιον· σὺ μου ἐν Κυρίῳ ἐν πᾶσι τοῖς κινδύνους καὶ θλίψεσιν ἔδραμα, καὶ στέφανος καυχήσεως, μετὰ πάντων τῶν συνάθλων σου· καὶ πρὸ πάντων ἀδελφῶν ἡμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τέκνων. Διὸ καὶ χαίρω, εὐλογῶν τὸν Θεὸν τοῦ Πατρὸς μου· ὅτι ὑγιάζῃ ψυχῇ καὶ σώματι· οὕτως ὅπῃ Θεοῦ οἰκονομηθέντος· εἶναι σε ἀρετὸν ἐκ δεσμῶν· ἵνα τοὺς ἐν δεσμοῖς ἀλείψῃς, τοὺς ἀφεμένους συνδέων ἐπιστηρίζεις. Ὁ καὶ ποιεῖς χάριτι Χριστοῦ, παρακαλῶν, νοθεύων, παραμυθεύμενος ἕνα ἕκαστον. Ὡς ἀληθῶς Θεοῦ οἰκονόμος. Δέομαι οὖν αὐτὸ τοῦτο μὴ ἐκκαεῖν ἐργάζεσθαι σε εἰς δόξαν Χριστοῦ, εἰς περιποίησιν σωτηρίας σου, εἰς καύχημα ἡμῶν τῷ ἡγορημένῳ ἐν παντί οὖν ἀγαθῷ. Πλὴν, ἀδελφε, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἐδράμομεν καὶ τρέχομεν πάλοι τε καὶ νῦν· οὐδ' εἰς κενὸν κοπιῶμεν· ὑπὲρ Χριστοῦ γάρ καὶ διὰ Χριστὸν ὑπὲρ οὗ τὸ πάσχειν, πάσχα· ὑπὲρ οὗ τὸ λυπεῖσθαι, χαρὰ. Εἴπερ συμπάσχομεν, φησὶν, ἵνα καὶ συνδοξασθώμεν. Λογίζομαι γάρ ὅτι οὐκ ἀξία τὰ παθήματι τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. Καὶ εἰκότως. Ἡ γὰρ ἐνταῦθα σύνθλιψις, ὅποια οὖν σκιώδης καὶ ὀνειρώδης· ἡ δὲ ἐκεῖσε ἀντάμειψις, ζωὴ ἀπέραντος μετὰ δόξης αἰωνίου. Μὴ οὖν ἐπαισχυνθῶμεν, ὦ τέκνον, τὸ παρὼν μαρτύριον· τοῦ Κυρίου γάρ ἐστι. Πολλοὶ ἐπεθύμησαν ἐξ ἀγάπης Χριστοῦ τοῦτο ἰδεῖν· ἀλλ' οὐκ ἐπέτυχον· ἡμεῖς δὲ κατηξιώμεθα. Τί τοῦτο; ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν· διώκεσθαι· αἰχμαλωτίζεσθαι· φυλακίζεσθαι· ἐκ τόπου εἰς τόπον περιορίζεσθαι· ἢ τάχα καὶ τύπτεσθαι· θέατρον γίνεσθαι καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους.

Εἰ δὲ ὅτι καὶ τὸ ὄνομα ἡμῶν ὡς πονηρὸν ἐξέβαλον, ἀναθεματίζοντες ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ σὺν ἁγίοις· οὐκ ἐνι χαρὰ· οὐκ ἐνι σικερίᾳ· Οἶδα, τέκνον, τὸν μακαρισμὸν Κυρίου. Τοῦτοις καὶ αὐτοὶ γῆθου· τέρπου σὺν ὅλοις τέκνοις. Ὑμεῖς γάρ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. Καὶ εἴτε πάσχει

batem, et Titheon abbatem, et ostende illis hanc epistolam. Porro accingere, et paratus esto cum cæteris, et cum iis maxime quos scripsi : quoniam cum lapsi sint qui nobis vicini erant, fieri nequit ut relinquamur ab illis ipsis delati. Det autem Dominus vobis vires, robur, intellectum, oculum, prudentiam, omnia recte agere in honorem et gloriam Christi, ad laudem meam et gloriationem vestram sempiternam. Salutant qui mecum sunt utrosque. Christus vobiscum. Amen.

XI. — Eideῖ.

Præter expectationem, dilecte fili, litteras tuas et fratres vidi. Non enim, ut antea scripseram, usque ad Septembrem distulisti. Cæterum amplexus sum alacritatem tuam, charitatem non remissam, ardens desiderium, in omnibus pietatem erga Deum, addiderim etiam erga patrem. Tu lætitia et consolatio mea : tu meum in omnibus periculis et tribulationibus firmamentum in Domino et exultationis corona, cum certaminum tuorum sociis universis, præ omnibus nostris in Christo Jesu fratribus et filiis. Quocirca et hætor plurimum, Deum Patris mei laudans, quod animo et corpore recte vales : Deo sic omnia disponente, ut tu vinculis solutus fueris, quo illos qui in vinculis sunt subleves, eos autem qui soluti sunt conjungendo confirmes. Quod quidem facis per Christi gratiam, unumquemque adhortans, admonens, consolans, tanquam verus Dei dispensator. Precor igitur ne animo deficias illud ipsum agendo ad Christi gloriam, ad salutis tue assertionem, ad meam, qui cujuscunque boni sum inops, gloriationem. Tametsi, frater, non in vacuum olim concurrimus, neque in vacuum laboramus ; siquidem pro Christo et per Christum, pro quo aliquid pati, pascha est : pro quo tristari, lætitia. Si modo compatimur, inquit, ut et conglorificemur. Existimo enim quod non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis⁹⁷. Et merito. Istic enim afflictio qualiscunque, umbræ et somnio similis : illic autem compensatio, interminata vita cum gloria sempiterna. Non erubescamus ergo, fili, præsens testimonium : Domini enim est. Multi præ Christi amore illud videre optaverunt, sed nacti non sunt : nos autem digni habiti sumus. Quidnam illud? pro ipso pati, vexari, captivitatem ac vincula sustinere, de loco in locum pelli, aut fortassis etiam verberari, spectaculum fieri et angelis et hominibus⁹⁸.

Quod si et nomen nostrum ejecerunt tanquam malum, anathematizantes privatim et publice cum sanctis ; nonne gaudium est? nonne licet exsultare? Novi ego, fili, beatitudinem a Domino prædicatam. Tu quoque ob hæc, latere : gaude cum universis filiis : Vos enim estis corpus Christi et membra ex

⁹⁷ Rom. viii, 17, 18. ⁹⁸ Luc. vi, 22.

parte. Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra : sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra ⁶⁹. Quare, ait, quæ restant, sputa, colaphos, crucem denique : dulces mihi clavos Christi, quibus crucifigi cum ipso equis erit qui dignus habeatur : servus cum Domino lancea confodi, sanguinem miscens sanguini : homo, Dei viventis ? Sancti hoc affectu pleni, gaudebant cum dilaniarentur : gestiebant cum membra secarentur. Advenit itaque et nostrum gaudium : ex parte tentati fuimus : et utinam consummata esset tentatio, gratia et benignitate Jesu Christi Domini nostri ! per gratiam enim victoria contingat in quocunque : ut non gloriatur quisquam quasi aliquid ex se habeat : sed ut Dei misericordiam in Christo Jesu consequamur per animi demissionem et effacem confidentiam. Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas fidei, si qua viscera et miserationes, implete gaudium meum ⁷⁰ ; ut ego miser cum Apostolo dicam : Idem sapite, eandem charitatem habentes, unanimes, idipsum sentientes, nihil per contentionem neque per inanem gloriam ⁷¹, invicem adversantes. Interdum enim in iis etiam quæ pro pietate geruntur certaminibus aucupatio primarum partium et pervicacia contentionem obrepit. Vos vero tanquam Dei ministri ; nam in persona tua eos comprehendi volo qui præsunt, quique hanc epistolam legerint : Nemini dantes ullam offensionem, ut ministerium vestrum non fiat vituperabile ⁷².

De illis autem quos scribis mihi erroris sui poenitentia duci : erga eos qui de corpore nostro sunt, medicus sumus, quamvis indigni. Quam igitur poenam Oresti, qui ad nos huc venit, per fratres indiximus (neque enim convenire multas ob causas visum est, ut in conspectum nostrum admitteretur), hanc eandem et cæteri suscipiant : nimirum ut sanctis mysteriis non participant ; una cum aliis observationibus. Quousque tandem ? rogas. Quoad orthodoxæ fidei tranquillitas redeat. Si mors interveniat, inquit, communicent. Remissum illis peccatum arbitramur. Quod vero significasti, vos de hac et illa re inter vos dissidere : tollite quæstiones vestras, et mutuam pacem habetote. Non sicut hi qui ab hæresi convertuntur, recipiendi sunt isti ; quanquam et illic quoque non leve discrimen est huius ad illam ; sed tanquam qui nomen Domini abnegarint, sive ad ejus abnegationem Christomachis communicarint, seu metu adacti seu aliam ob causam. Ad huius enim abnegationem manifesto communicarunt sanctam ejus imaginem negantibus : quia negatio imaginis ad prototypum transit, ut clamans clamat ⁷³. Nec aliter se res habet, tametsi negationem elevare quidam velint. Si ergo non prius recte sentientes, nec veritatem edocti, sed divina quadam providentia veritatis lumine illustrati ad nos convolassent : alia ratio esset, nec temere eos admitti oporteret, nisi ex plurimorum orthodoxorum con-

Α ἔν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἐν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. Ζήτει, φησί, τὰ λειπόμμενα, ἐμπτύσματα, κολαφίσματα, τέλος τὸν σταυρὸν· τοὺς γλυκεῖς μοι Χριστοῦ ἥλους· οἷς τίς ἂν καταξιώθῃ συσταυρωθῆναι· συλλογισθῆναι δοῦλο; δεσπότη· μίξαι αἷμα αἵματι· ἀνθρώπος, Θεοῦ τοῦ ζῶντος; Τοιαύτη διαθέσει χωροῦντες οἱ ἅγιοι ἔχαιρον κοπτόμενοι· ἤδοντο μαλοτομούμενοι. Ἐφθασε τοιγαροῦν καὶ ἡ ἡμετέρα χαρὰ· ἐκ μέρους ἐπειράθημεν· εἴγε καὶ πειραθῆμεν τέλειον· χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν! Τῇ γὰρ χάριτι εἴη τὸ νίκω; ἐφ' ὅσων· ἵνα μὴ τις καυχῆσθαι οἰκοθὲν τι ἔχειν· ὥστε ἔλκομεν τὸν βίον Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ ἐνεργούσης πεποιθήσεως. Εἰ τις οὖν παράκλησις B ἐν Χριστῷ· εἰ τι παραμύθιον ἀγάπης· εἰ τις κοινωνία πίστεως· εἰ τινα σπλάγγνα καὶ οἰκτιρμοὶ, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν· σὺν τῷ Ἀποστόλῳ ὁ τάλας λέγειν· Τὸ αὐτὸ φρονεῖν, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες· σύμφυχοι· τὸ ἐν φρονούντες· μὴδὲν κατ' ἐρίθειαν ἢ κενοδοξίαν ἀντιπράττοντες, καὶ ἀντικαθιστάμενοι ἀλλήλοις. Πέφυκε γὰρ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγώνων τὸ φιλόπρωτον καὶ φιλόνοιον παραιοῦσθαι. Ἄλλ' ὑμεῖς ὡς Θεοῦ διάκονοι (συμπαράλαμβάνω γὰρ τῷ προσώπῳ σου τοὺς ὑπερέχοντας, οἱ καὶ ἀναγνοῖεν τὴν ἐπιστολήν), Μηδεμίαν ἐν μηδενὶ δοίητε προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμητῇ ἡ διακονία ὑμῶν γένοιτο.

C Περὶ ὧν ἐγραψάς μοι ἐν μετανοίᾳ γεγονέναι· εἰς τοὺς τοῦ σώματος ἡμῶν, εἰ καὶ ἀνάξιοι, ἀλλ' οὖν ἡμεῖς ἱατροί. Ὁ τὸν οὖν ἐδώκαμεν ἐπιτίμιον τῷ Ὁρέστῃ ἐλθόντι ἐνταῦθα, διὰ φωνῆς τῶν ἀδελφῶν (οὐδὲ γὰρ κεκρίκαμεν εὖ ἔχειν συνοψισθῆναι αὐτῷ διὰ πολλὰ αἰτία), τοῦτο σχολοῖν καὶ οἱ λοιποὶ· ἀμετόχους εἶναι τῶν ἁγιασμάτων· καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις παρατηρήμασιν. Ἐρωτᾷς ἕως ποῦ; ἕως ἂν ἀναλάμψῃ ἡ τῆς ὀρθοδοξίας αἰθρία. Εἰ, φησί, τύχοι θάνατος; Κοινωνεῖσθαι. Πιστεύομεν συγκεχωρηθῆαι αὐτοῖς τὸ ἁμάρτημα. Ἐπειδὴ δὲ γέγραψας, τοῦτο κάκεῖνο ἀντικεινῶν ὑμᾶς πρὸς ἀλλήλους· διαλύεσθε τῶν προβλημάτων ὑμῶν, καὶ εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. Οὐχ ὡς οἱ ἐξ αἰρέσεως ἐπιστρέφοντες, οὗτοι δεκτοί· D εἴπερ κάκεῖ παρὰ τῆς διαφορᾶς οὐ τῆς τυχούσης τῆσδε πρὸς τήνδε· ἀλλ' ὡς ἀρνησάμενοι τὸ ὄνομα Κυρίου, ἥτοι ἐπὶ τῇ ἀρνήσει αὐτοῦ κεκοινωνήκατες τοῖς Χριστομάχοις διὰ φόβον ἢ τινα ἄλλην περιπέτειαν. Ἐπὶ γὰρ τῇ ἀρνήσει αὐτοῦ ἐκοινωνήσαν προδήλως ἡρνημένους τὴν ἀγίαν αὐτοῦ εἰκόνα. Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνης ἀρνήσις ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, ὡς βοᾷ ὁ βοῶν. Καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλοιως· κἂν τινες σμικρύνειν τὴν ἀρνήσιν βούλιντο. Εἰ οὖν μὴ ὀρθοδοξοῦντες τὸ πρότερον, μὴδὲ μνησθέντες τὴν ἀλήθειαν, ἐκ θείας προνοίας αὐγασθέντες τάλῃθες μετεπήδησαν εἰς ἡμᾶς, ἄλλως εἴχε· κάκεῖνους οὐχ ὡς ἔτυχε προσδεκτέον, εἰ μὴ διὰ πλείστων ὀρθοδόξων συμφωνήσεως· ὡς δεδήλωκεν ὁ θεὸς Βασίλειος πρὸς τοὺς

⁶⁹ I Cor. xii, 2, 26. ⁷⁰ Philipp. ii, 1, 2. ⁷¹ ibid. 3. ⁷² II Cor. vi, 3. ⁷³ S. Basilus.

ἐν Μεσοποταμίᾳ ἐξ Αἰγύπτου περιωρισμένους· καθ' ἀπομένους αὐτῶν ἐν τῷ ἀφυλάκτως προσήκασθαι.

Ἡ ἀγνοεῖτε ὃ φησιν ὁ αὐτός Πατήρ ἐν ἐτέρᾳ ἐπιστολῇ; ἢ Οὐκ οἶδα ἐπισκοπον, μηδὲ ἀριθμῆσαι ἐν ἐπισκόποις τὸν ἐπὶ καταστροφῇ τῆς πίστεως ὑπὸ τῶν βεβήλων χειρῶν προαχθέντα εἰς προεδρίαν· ὅσοι εἰσι τανῦν, οὐ δι' ἀγνοίαν, ἀλλὰ διὰ φιλαργίαν, ἐπιτηδῶντες τοῖς θρόνοις· προέμενοι ἀκουσίως [ἢ ἐκουσίως] τὴν ἀλήθειαν· καὶ ἀντιλαμβάνοντες τὴν τῆς ἀσεβείας προεδρίαν. *Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθνηριομάχησα*, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἐν Ἐφεσῷ, *εἰ μοι τὸ ὄφελος*; λέγω χάρις· *Εἰ καθ' ὑμᾶς μετὰ τὴν ἀρνησιν ἦτοι κοινωνίαν τῶν Χριστομάχων εὐθὺς δεκτοὶ καὶ ἀνεπιτήμητοι οἱ τοιοῦτοι*· τί μάτην κινδυνεύω καθ' ἐκάστην ἡμέραν· καὶ μὴ αὐτομολήσας πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, αὖθις διὰ μετανοίας τοῖς ὀρθοδόξοις ἀνεπιτήμητως συνταχθεῖν; *Μὴ πλανᾶσθε, φθέρουσιν ἡθὴ χρηστὰ ὀμίλλαι κακαί*. Ἐκνήψατε ἐν Κυρίῳ. *Τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος*· ἵνα ἐκ παραλλήλου τῶν Χριστομάχων τὰ ἡμέτερα τηρῇται; ὥς οὖν, φησὶν, αὐτοὶ τοὺς ἐξ ὀρθοδοξίας πρὸς αὐτοὺς χωροῦντας χαρὰ ἀνεπιτήμητως προσέινεται. Οὐδ'· δέον οὖν καὶ στεφανοῦν ἡμᾶς τοὺς ἀρνητάς τοῦ Χριστοῦ, καὶ σολυμνιάζειν ὥς ἐκεῖνοι τινὰς ἐκείνων. Ἀδελφοί, *δέομαι ὑμῶν, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν*· ἀλλὰ τελειοῦσθε διὰ τῆς ἀληθείας ἐπιγνώσεως. Περὶ τῶν ἐξω τῆς ἀδελφότητος ἡμῶν, τίς εἰμι δοῦναι λόγον; *Εἰ δὲ καὶ ἀναγκάζοι τίς*· ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη πλήρωμα οὖσα νόμον ἔχει καὶ τὴν παιδίᾳ· τοῦτό φημι ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων· ἡμεδαποὶ γὰρ καχεῖνοι. Πρεσβύτερος εἶτε ὑπογράψας, εἶτε κοινωνήσας φῶς μὴ φέρων τὴν κάκωσιν, εἰργέσθω τῆς κοινωνίας. Κατὰ Χριστοῦ γὰρ κοινωνήσας, πῶς δύναται ἂν Χριστῷ κοινωνεῖν; Τῆς γὰρ ἐγκρατήσεως τῆς ἱερουργίας παρὰ συνοδικῆς ἐπιστάσεως ἡ λύσις. Ὁ δόξας μετὰ τὴν ἥτταν ἀναπαλαῖσαι· ἀποχωρεῖτω τοῦ ἐν ᾧ ἐκαθέζετο πρὶν τόπου· ἐπεὶ πῶς γνωσθήσεται αὐτῷ τε ἐκείνῳ ἢ ἀρνησίς ἢ ὑπέστη, καὶ ἄλλοις;

Ὁδὸ χωρῶ ἐπιτρέψαι· ἐπ' αὖν ἡ ἀναπάλαισις αὐτοῦ μάλιστα οὐκ ἐγένετο ἐν ἐπισήμῳ τινὶ δράματι ὅσον ἐπὶ τοῦ Λαοδικεῖας. Οὐδὲ γὰρ ἐκείνῳ συμβουλευσάμην ἂν ἔγωγε ἱεουργεῖν, ἢ μόνον κοινωνεῖν διὰ τὸ ἐπίσημον. Οὕτως ἐπὶ τοῦ τυχόντος· μονάζοντος· οὕτως ἐπὶ λαϊκοῦ· εἰρξίς τῆς κοινωνίας, μετὰ τῶν ἄλλων ἀξίων καρπῶν τῆς μετανοίας· ἀναμένειν τε τὸν καιρὸν τῆς ὀρθοδοξίας. Πλὴν ἐπειδὴ ἐνδέχεται, καὶ ὕψουν καὶ πρόσθεσιν γίνεσθαι παρὰ τοῦ ἐπιτιμώμεντος· ἐπὶ τῆς κοινωνίας λέγω· ἐκτεινόμενων τῶν χρόνων τῆς ἀίρεσεως κατὰ τὰ ἀθεώρητα κρίματα τῆς δικαίας ὀργῆς τοῦ Θεοῦ· ἔστι καὶ πρὸ συνόδου λύσαι ἐν Κυρίῳ· καθὼς ὑποπέπτωκε τὸ πρῶτον βαρύτερον ἢ ἐλαφρότερον· καὶ καθ' ἣν πάλιν ὑποδείκνυσαι μετάνοιαν· εἰς τε τοὺς ἡμετέρους καὶ τοὺς ἐξω, συνεσιθῆσθαι αὐτοὺς οὐ κωλυτέον

⁷¹ Epist. 213. ⁷² Epist. 192, Nicopolit. presbyt. ⁷³ I Cor. xiv, 20. ⁷⁴ Rom. xiii, 10.

A sensu : ut divinus Basilus docet ⁷¹, ad eos scribens qui in Mesopotamiam fuerant relegati ex Aegypto : perstringens illos quod temere admitterent.

An nescitis quid idem Pater dicat in alia epistola? « Non agnosco episcopum, nec inter episcopos illum adnumerarim, qui a profanis manibus ad fidei destructionem praesul electus est ⁷². » Quales nunc sunt qui, non per ignorantiam, sed dominandi studio, in sedes insiliunt, veritatem sponte sua prodentes, et praemii loco impietatis principatum accipientes. Si secundum hominem, inquit Apostolus, ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest ⁷³? Aio et ego : Si post negationem vel communionem cum Christomachis, tales statim, sententia vestra, sine poena recipiendi sunt : cur incassum periclitor in dies, ac non potius ad adversarios ultro occurrens, orthodoxis iterum, mox ut facti poenituerit, sine poena ulla me aggrego? Nolite seduci : corrumpunt bonos mores colloquia prava ⁷⁴. Evigilate in Domino. Quae autem societas luci ad tenebras ⁷⁵ : ut Christomachorum instar res nostrae dirigantur? Quoniam ipsi, inquit, eos qui ab orthodoxa parie ad illos transeunt, cum gaudio, nulla poena irrogata, suscipiunt. Vae ; ergo et coronandi sunt nobis negatores Christi, et solemni honore afficiendi, ut ab illis quidam eorum affecti sunt. Fratres, oro vos, nolite pueri effici sensibus ⁷⁶, sed per veram scientiam perficimini. De his autem qui extra fraternitatem nostram sunt, quis ego sum ut verba faciam? Si cogat tamen quispiam : quoniam quae plenitudo legis est dilectio ⁷⁷, suam quoque suadellam habet : hoc ipsum dico, quod de nostris : nam et nostri sunt etiam illi. Presbyter seu subscripserit, seu metu communicarit afflictionem non ferens ; a communione arceatur. Qui enim adversus Christum communionem iniiit, qui potest cum Christo communicare? Privationis enim sacrificii relaxatio synodicae est consultationis. Qui post lapsum ad certamen iterum revertitur, absteineat ab eo loco quem prius obtinuit : alioquin quomodo innolescat tum ipsimet negatio quam passus est, tum aliis?

Non possum permittere : praesertim quando iterata ipsius pugna insigni quopiam opere non cernitur : quemadmodum in episcopo Laodiceae. Neque enim illi ego auctor fuero sacrificandi, sed communicandi tantum propter celebritatem. Sic in monacho unoquoque, sic in laico : arcendus est a communione, cum aliis dignis fructibus poenitentiae : expectandumque tempus fidei orthodoxae. Caeterum, quoniam et remitti et intendi poenam ab eo fas est qui imponit : de communione loquor ; si occultis iustae Dei irae iudiciis haereseos tempora prorogentur, licebit etiam ante synodum in Domino relaxare, prout persona gravius levius lapsa est, et pro ea rursus poenitentia, quam praese fert : tum erga nostros, tum erga extraneos prohibendum non est ; quin una epulentur, non tamen ut benedicant ante

⁷⁸ I Cor. xv, 32. ⁷⁹ ibid. 33. ⁸⁰ II Cor. vi, 11.

relaxationem. Hæc sunt quæ de his habeo in timore Dei et veritate. Si quid novi vel a vobis vel ab aliis proferatur, discam. Fateor enim me in multis peccare : et multa nescire non abnuo. Saluta fratres tuos et filios meos, Petrum æbbatem, et Ignatium, et Tithoen, desideratos mihi in Domino et adjuutores meos. Saluta eos qui mihi chari sunt ex sancta congregatione. Saluta mysteriorum custodes, viscera mea charissima. Saluta eam cujus magnus est labor in Domino : de qua recipio et abundo in bonis. Saluta omnes in Christo fratres, etiam qui sunt laici, ex quibus est Sergius pius et Engius. Qui mecum sunt fratres semper dilecti te et alios saluant. Mementote tenuitatis meæ. Dominus noster Jesus Christus vobiscum, fratres.

XII. — Paschali papæ Romæ.

Romani pontificis opem adversus Iconomachos exposcit. (Baron. an. 817, n. 21.)

Prorsus sanctissimo luminari magno, antistitiū supremo, domino nostro, domino apostolico papæ, Joannes, Theodosius, Athanasius, Joannes, Theodorus, minimi presbyteri et præpositi eorum qui apud Cathara, Picridium, Paulopetrium, Eucariam, et Studium.

Audita jam sunt haud dubie supremæ vestræ beatitudini ea quæ propter peccata nostra in nostram Ecclesiam invasere. Etenim facti sumus in parabolam et proverbium omnibus gentibus, ut secundum Scripturam loquar¹ : nondum tamen fortasse eā perfecte et per epistolas renuntiata fuere. Quare nos minimi, etsi membrum corporis Christi ultimum sumus : tamen, cum is qui caput nostrum est, captivus sit, atque ii qui inter fratres eminent, huc atque illic dissipati : aliquo modo potuimus, ex eo quod prope sumus, et ex mutua significatione, tanquam uno spiritu et communibus verbis quamvis temerarium sit, ista scribere. Audi, apostolicum caput, a Deo præpositum pastor ovium Christi, janitor regni cælorum, petra fidei super quam ædificata est catholica Ecclesia. Petrus enim tu, Petri sedem exornans et gubernans. Lupi graves irruerunt in caulam Domini : portæ inferi, ut olim, rupiæ sunt in ipsam. Quid hoc? Persecutionem patitur Christus cum matre et ministris : siquidem contra imaginem incursus, prototypi est persecutio. Hinc de sentio patriarchalis capitis : exsilia et relegationes archiepiscoporum et sacerdotum, et monachorum monacharumque compedes et vincula ferrea, tormentaque et ad extremum mors. O horribilem auditionem ! Veneranda imago salvatoris Dei nostri, quam etiam dæmones perhorrescunt, contumeliis affecta et ludibrio habita est, non solum in regia urbe, verum etiam in omni regione et opido. Altaria deleta sunt, templa destructa, sacra profanata, effusus est sanguis et effunditur eorum qui retinent

¹ Psal. LXXIII, 12.

οὐχ ἵνα εὐλογῶσιν ἕως λύσεως. Τοσαῦτά μοι ὥπται· περὶ τούτων ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ ἀληθείᾳ. Εἰ δέ τι ἐξ ὁμῶν ἢ ἀπ' ἄλλων ναιότερον, διδασχῶ. Ὁμολογῶ γάρ ὡς πολλὰ ἀμαρτάνων, καὶ πολλὰ ἀγνοεῖν ἐχομαι. Ἀσπασαι τοὺς ἀδελφοὺς σου καὶ τὰ τέκνα μου, τὸν ἀδελφὸν Πέτρον, καὶ Ἰγνατίον, καὶ Τιθέον [cod. Reg. Τιθόιον], τοὺς ἐν Κυρίῳ ἐπιποθήτους μου καὶ συνεργούς. Ἀσπασαι τοὺς ἐκ τῆς ἀγίας συνοδίας φιλητούς μου. Ἀσπασαι τοὺς μυστηριοφύλακας, τὰ ἐμὰ ἡγαπημένα σπλάγχνα. Ἀσπασαι τὴν κοπιῶσαν ἐν Κυρίῳ· ἥ· ἀπέχω καὶ περισσεύω ἐν ἀγαθοῖς· ἀσπασαι πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς, κἀν λαῖκοι, ἐξ ὧν Σέργιος· ὁ εὐσεβὴς καὶ Ἑγγιος [f. ἄγιος]. Ἀσπάζονται σὲ καὶ τοὺς ἄλλους οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ ἀειπώθητοι. Μνημονεύετέ μου τῆς ταπεινώσεως. Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μεθ' ὁμῶν, ἀδελφοί.

IB'. — Πασχαλῶ πάπᾳ Ῥώμης.

Τῷ πάντα παναρεστάτῳ, φωστῆρι μεγάλῳ, ἀρχιερεῖ πρωτίστῳ, κυρίῳ ἡμῶν, δεσπότη ἀποστολικῷ πάπᾳ, Ἰωάννῃ, Θεοδόσιος, Ἀθανάσιος, Ἰωάννης, Θεόδωρος, ἐλάχιστοι πρεσβύτεροι καὶ ἡγούμενοι τῶν Καθαρὰ, τῶν Πικριδίου, τοῦ Πανλοπετρίου, τῆς Εὐκαρίας, τῶν Στουδίου.

Ἡδὴ πού πάντως ἤκουσται τῇ κορυφαίᾳ ὁμῶν μακαριότητι τὰ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ ἐπελθόντα. Καὶ γὰρ γεγενήμεθα εἰς παραβολὴν καὶ διήγημα ἐν παντί τοῖς ἔθνεσι, Γραφικῶς εἰπεῖν· οὐ μὴν ἴσως ἡ ἀπαγγελία ἐντελῶς τε καὶ ἐπιστολικῶς. Διόπερ ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι, εἰ καὶ μέλος πού τοῦ σώματος Χριστοῦ ἔχατον τυγχάνοντες· ὁμῶς τῆς κεφαλῆς ἡμῶν εἰργομένης, τῶν τε ἐν ἀδελφότητι προεχόντων ὧδέ τε καὶ ἐκείσε διεσπαρμένων· ἡδυνήθημέν πως ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἶναι καὶ διὰ τῆς εἰς ἀλλήλους καταμνησίσεως εἰς ἐν γενέσθαι καὶ πνεῦμα καὶ ῥῆμα· γράφοντες εἰ καὶ τολμηρῶς τάδε. Ἄκουε, ἀποστολικὴ χάρα, θεοπρόβλητε ποιμὴν τῶν Χριστοῦ προβάτων· κλειδοῦχε τῆς οὐρανῶν βασιλείας· πέτρα τῆς πίστεως, ἐφ' ἣ ὠκοδομεῖται ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία. Πέτρος γὰρ σὺ, τὸν Πέτρον θρόνον κοσμῶν καὶ διέπων. Λύκοι βάρεις εἰσεφάρησαν ἐν τῇ αὐτῇ Κυρίῳ· πύλαι ἄδου, ὡς πάλοι, προσεβράβησαν αὐτῇ. Τί τοῦτο; διώκεται Χριστὸς σὺν μητρὶ καὶ θεράποισιν· εἴπερ ἡ τῆς εἰκόνος καταδρομὴ, τοῦ πρωτοτύπου διωγμός. Ἐντεῦθεν κατένευξεν πατριαρχικῆς κεφαλῆς· ἐξορίαι τε καὶ περιορισμοὶ ἀρχιερέων τε καὶ ἱερέων, μοναστῶν τε καὶ μοναζουσῶν· εἰρκταί τε καὶ σιδηρώσεις· βάσανοι τε καὶ τέλος θάνατοι. Ὡ τοῦ φοβεροῦ ἀκούσματος ! ἡ σπῆτὴ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, ἣν καὶ δαίμονες φρίττουσιν· ἐνύδριςται· ἐξουδένωνται· οὐ μόνον ἐν τῇ βασιλευούσῃ πόλει· ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν. Θυσιαστήρια ἠφανίσθη· ναοὶ ἡμαυρώθησαν· ἱερὰ ἐκοινώθη, ἐχέθη αἵματα καὶ χέεται τῶν ἀντι-

εχομένων τοῦ Εὐαγγελίου. Διωγμοὶ καὶ φυγαδαὶ αὐτῶν ἔτι ὑπολειπόμενων. Ἐσίγησε πᾶν εὐσεβοῦν στόμα δέει θανάτου· ἀνέψχεται ἡ ἀντίθετος καὶ βλάσφημος γλῶσσα· σεσάλευται πᾶσα σὰρξ ἀφορρίζουσα. Οἱμοί, φησὶν, δεῖ ἐγενήθημεν ὡς συνάγων καλῶν ἐν ἀμνητῇ, καὶ ὡς ἐκφυλλίδα ἐν τρυγητῇ· οὐχ ὑπάρχοντος βότρου.

Ἐφ' ἡμᾶς, ὧ μάκαρ, ἐγένετο ταῦτα πάντα. Ἄ τίς μὲν οὐκ ἐπισυνάσειεν εἰς αὐτὸν τὰ τοῦ πλησίον ἀναθεωρῶν πάθῃ; Τίς δὲ οὐ λογιέσεται προσιόδια εἶναι τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας· τοσοῦτον διαφέροντα ὅσον εἰκὼν ἀρχετύπου, ἐφ' ἣ καὶ μαίνεται; Δεῦρο δὴ οὖν ἀπὸ Δυσμῶν ὁ Χριστομίμητος, Ἀνάστηθι, καὶ μὴ ἀπόσῃ εἰς τέλος. Πρὸς σὲ εἰρηκε Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· Καὶ σὺ ποτὲ ἐπιστρέψας στηρίξεις τοὺς ἀδελφούς σου. Ἰδὲ ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος· βοήθησον ἡμῖν ὁ πᾶν τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς τοῦτο· ὕψων χεῖρα καθ' ὅσον οἶδόν τέ ἐστιν· ἔχεις τὸ ἰσχυεῖν παρὰ Θεῷ ἐκ τοῦ πάντων πρωτεύειν· ἐν ᾧ καὶ ἐτέθης. Πτόησον, δέόμεθα, τοὺς αἰρετικούς θήρας σύριγγι τοῦ Θεοῦ λόγου σου. Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, θὲς τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων ἱκατεύμεν. Ἀκουσάτω ἡ ὕψ' οὐρανὸν, ὅτι ὅψ' ὁμῶν ἀναθεματίζονται συνοδικῶς οἱ ταῦτα τετολμηκότες, καὶ γε ἀναθεματίζοντας τοὺς ἁγίους Πατέρας ἡμῶν. Τοῦτο εἰη Θεῷ εὐπρόσιτον· ἀγγέλοις καὶ ἁγίοις χαρμόσυνον· σαλευομένοις στήριγμα· ἔδραιουμένοις ἐπισφράγισμα· κατακλιπτοκόσιν ἀνάστημα· πάσῃ Ἐκκλησίᾳ ὀρθοδόξων ἀγαλλίαμα· καὶ γε τῇ σῇ κορυφαίῳ κατὰ τοὺς πάλαι προφηταμένους μνημόσυνον αἰώνιον. Οἱ ἐν τοῖς ὁμοίοις καιροῖς τὰ παρ' ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν νῦν αἰτούμενα δεδρακότες πνευματοκινήτως· καὶ μνημονεύονται, καὶ μεμακάρινται. Πάντως δὲ πιστεύομεν ὡς ἔλεψ' οἰκτιρῶν καμπτόμενος δέξῃ ἡμῶν τὸ εὐτελὲς γράμμα· Χριστὸν μιμούμενος· ὃς Θεὸς ὢν τῶν ἀπάντων, οὐκ ἀπηξίωσε τὴν παρὰ Αὐγάρου ἐπιστολήν καὶ δέξασθαι, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀντιγράψαι.

II. — Τῷ αὐτῷ. [σ']

Ejusdem ac superior argumenti. (Baron. an. 818, n. 2.)

Τῷ τὰ πάντα παραγεσάτω Πατρί, κορυφαίῳ φωστῆρι οἰκουμένῳ, κυρίῳ ἡμῶν, δεσπότη ἀποστολικῷ πατρί, Ἰωάννῃ, Θεοδόσιῳ, Ἀθανάσιῳ, Θεόδωρῳ, ἐκλήχιστοι πρεσβύτεροι καὶ ἡγουμένοι τῶν καθαρῶν, τῶν Πικριδίου, τοῦ Παυλοπετρίου, τῶν Στουδίου.

Ἐπεσκέψατο ὁμᾶς Ἀνατολὴ ἐξ ὕψους. Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν· τὴν σὴν ἐν τῇ Δύσει μακαρίτητα, ὥσπερ τινὰ λυχνίαν θαυγῆ, εἰς περιλαμπρὴν τῆς ὕψ' οὐρανὸν Ἐκκλησίας, ἐπὶ τὴν ἀποστολικὴν πρωτίστον θρόνον θέμενος. Καὶ γὰρ ἥσθημεν φωτὸς νοεροῦ οἱ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου ἐνισχημένοι τῆς πονηρᾶς αἰρέσεως· καὶ τὸ νέφος τῆς ἀθυρίας ἀπεθίμεθα· καὶ πρὸς χρηστὰς ἐλπίδας ἀνευέσαμεν μεμαθηκότες δι' ὧν ἀπεσταλαμεν ἀδελφῶν ἡμῶν καὶ συνδούλων, οἱ καὶ ἡλίκα πέπραχέ τε καὶ λέλαχεν ἡ ἀγατὴ ὁμῶν κορυφαίότης· τοὺς μὲν αἰρετικούς

Evangelium, persecutiones et exilia eorum qui adhuc relictī sunt. Conticuit omne os pium mortis metu: aperta est adversaria et blasphema lingua: commota est omnis caro in ambiguitate versans. *Hei mihi!* inquit, quia facti sumus ut qui colligit culam in messe, et tacemur in vindemia, cum non sit botrus²².

In nos, o beate, hæc omnia facta sunt. Quæ quis non ægre tulerit, in seipso proximi damna considerans? Quis autem ratiocinatus non fuerit, esse adventus Antichristi præludia, tantum differentia quantum ab exemplari imago, in quam etiam insanitur? Huc igitur ab Occidente, o Christi imitator: *Exsurge et ne repellas in finem*²³. Tibi dixit Christus Deus noster: *Et tu aliquando conversus confirmabis fratres tuos*²⁴. Ecce tempus, ecce locus: opitulare nobis, qui es a Deo ad hoc ordinatus: porrige manum quantum fieri potest: habes potestatem a Deo, eo quod omnium princeps es: in quo et positus es. Terreto, supplicamus, hæreticas seras calamo divini verbi tui. Pastori bone, pone animam pro ovibus, supplicamus. Audiat Ecclesia quæ sub cælo est, quod a vobis anathematizantur per synodum qui hæc ausi, et ipsi sanctos Petres nostros anathematizant. Hoc fuerit Deo acceptum, angelis et sanctis gaudium, concussis armamentum, fundatis stabilimen, lapsis resurrectio, omni orthodoxorum Ecclesiæ exsultatio, et tuæ certe celsitudini, secundum eos qui antiquitus præcesserunt, æternum monumentum. Qui similibus temporibus cum fecerint ea quæ a nobis peccatoribus nunc petuntur, Spiritu sancto affati; et commemorantur, et beati habiti sunt. Prorsus aulem credimus et confidimus, quod misericordia miserationum flexus nostram tenuem epistolam accipies, Christum imitatus, qui, Deus cum esset omnium, non recusavit ab Abgaro epistolam accipere, et acceptæ rescribere.

XIII. — Eidem.

Per omnia religiosissimo Patri, supremo luminari universali, domino nostro, domino apostolico patri, Joannes, Theodosius, Athanasius, Theodorus, mini presbyteri et Præpositi Catharorum, Picridii, Paulopetrii, et Studii.

Respexit nos oriens ex alto²⁵, Christus Deus noster, tuam in Occidente beatitudinem, tanquam faciem quamdam divinitus lucentem, ad Ecclesiæ quæ sub cælo est illuminationem, in apostolica prima sede constituens. Etenim spirituale lumen percepimus, qui in tenebris et in umbra mortis improbe hæreseos tenebamur: et tristitiæ nebulam deposuimus, atque in spem optimam emersimus, cum didicissemus ex fratribus nostris et conservis quos missimus, qualia et quanta egerit et dixerit sancta celsitudo vestra: quando hæreticos quidem. Apocrista-

²² Mich. vii, 1. ²³ Psal. xliiii, 25. ²⁴ Luc. xii, 32. ²⁵ Luc. i, 78.

ὁ ἀμαρτανλὸς ἀποπληρώσω, διὰ νοεράς προστάσεως τῶν ἱερῶν σου ἰχνῶν· οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἦν δυνατόν τὸ καταθῆναι πληρωθῆναι· ἑτέρου δέ, ὃ καὶ μᾶλλον κατεπιέγον, πρὸς τὸ γνωριμώτερα παραστήσαι τὰ ἐπαλθόντα δεινὰ ἐνταῦθα, τῇ θεοτάτῃ σου κορυφῇ, ὡς συμπασχούσῃ τοῖς τοῦ ὅλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας μέλυσιν. Ἄ ἐξήκουσται, ὡς οἶμαι, καὶ εἰς τὰ ἔσχατα τῆς οἰκουμένης, διὰ τὸ τῆς κακίας περιδύτον.

Διωγμὸς καταβλήσκει ἡμᾶς, ὃ μακαριώτατα, καὶ δωγμῶν ὁ βαρύτατος. Πάλαι μὲν οὖν Ἀχάβ ζητῶν Ἥλιαν τὸν προφήτην, πάντα τόπων ἐμφορᾷ λέγεται· τοῦ ἐμφορᾷ τὸν θυμὸν τοῦ ἀσεβοῦς ὑποβαίνοντος. Νυνὶ δὲ ὁ Ἀχάβιτης καὶ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν καρδίαν, οὐ τὸν Ἥλιου μόνον ἐγγεγραμμένον· ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦτο Δεσπότην Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν· τὴν Θεοτόκον καὶ πάντα ἄγιον ζητῶν ἐκζητεῖ, καὶ εὐρὺν ἐξαφανίζει θυμῷ μεγάλῳ ἐκ πάσης πόλεως καὶ χώρας τῆς ὑπὸ χεῖρα. Ἐντεῦθεν θυσιαστήρια κατασκευάμενα· νοσὶ Κυρίου ἡχρεωμένοι, καὶ κατ' οἴκους καὶ καθολικῶς καὶ ἐν ἀνθρώποις, καὶ ἐν παρθενώσιν, οἱ πάλαι, οἱ νεωστὶ ἐγγεγραμμένοι. Ἐλεεινὸν θέαμα ὡσπερ ἐξοφισθέντας ἀνθρώπους τέρατά τινα· οὕτως τὰς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας βλέπειν ἀφηρημένας τὸν οἰκεῖον κόσμον, καὶ ἀμορφώτους καθιστώσας. Τίς ἤκουσε τοιοῦτον ἢ ἑώρακεν ἐν τοῖς πάλαι ἀσεδήμασι; Τάχα ὁ ἐπικείμενος ὁμνᾷ Ἀραβ αἰδοὶ χρώμενος φιλοχριστιανιστῶν διέξεισιν ἐν τούτῳ. Ἄλλ' οὐχ ὁ ἡμέτερος Ταβέλ· Φεῖσαι, Κύριε, καὶ μὴ δῶς τέλειον τὴν κληρονομίαν σου εἰς ἐνείκερ. Καὶ εἰ τοὺς ἐν πῖναξι χαρακτήρας, τοὺς ἐν ἱεροῖς ἀναθήμασι, δέλους τὰς ὑπομνηματιζούσας περὶ αὐτῶν, σκώπτει, κοιμῶν, διασφύρει ὡς βδελύγματα· ὡς θεοστυγῇ τὰ θεωρεῖν, καὶ κόσμον σωτήρια· ὦ! τίς οὐκ ἐπιστάμενος δάκρυον; τίς οὐκ ἀφῆσιν στεναγμὸν ἐκ βάθους καρδίας ἀναπεμπόμενον; Ὅδοι Σιών περνοῦσι παρὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς εὐσεβῶς διδοέοντας. Καὶ γε πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἡχρεώθησαν. Ἰερარχεῖν δοκούντες καὶ ἱερεῖς, μονασταὶ καὶ μιγάδες, πᾶν γένος, καὶ πᾶσα ἡλικία· οἱ μὲν τέλειον ναυαγίσαντες περὶ τὴν πίστιν, οἱ δὲ εἰ καὶ τοὺς λογισμοὺς οὐ καταποντισθέντες, τῇ δὲ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ ἐξ ἡμιοῖας δέει σωματικοῦ θανάτου συγκινδυνεύοντες. Πλὴν οἱ εἰσὶν ὑπολειμμένοι, οἵτινες οὐκ ἐλαφρῶν γόνυ τῇ Βαλ. Καὶ τοιοῦτοι

intellectualis contactu sacerorum pedum tuorum, quandoquidem aliter votum explere non licet: altera, quæ magis urget, ut notiora fiant divinissimo vertici tuo, quæ hic dira seciderunt: ut qui totius corporis Ecclesiæ membris condeat. Quæ quidem vel in ultimis terræ finibus ob extremam impietatem audita existimo.

Invasit nos persecutio, beatissime, et persecutionum gravissima. Olim quidem Achab Eliam quærens prophetam, loca omnia incendisse dicitur, incendio illo impii iram et furorem demonstrante. Nunc vero et dignitate et corde Achabites, non Eliam solum depictum, sed hujus quæque Dominum Jesum Christum, Dominum et Deum nostrum, Deiparam et sanctum unumquemque quærens quærit, inventumque magna ira delet in omni civitate et regione ditionis suæ. Hinc eversa altaria, templa Domini vastata, et privata et publica, quæ in virorum et virginum habitaculis, tam vetera quam recens exstructa. Miserabile spectaculum! tanquam facie deformatos homines et ostenta quædam, sic Dei Ecclesias ornatu suo destitutas et informes relictas contemplari. Quis talia audivit aut vidit unquam in prisce improbitatis exemplis? Ille ipse, qui cervicibus vestris incumbit Arabs, militis forsitan hac in parte erga Christum se gerit. At non sic Tabeel noster: *Parce, Domine, ne des ultra hereditatem tuam in opprobrium*. Cum ergo pictas in tabulis imagines e sacris donariis sublatas, et libros qui mentionem earum continent, proscindit, irridet, subsannat tanquam abominanda et invisita Deo piacula, quæ Deo accepta sunt et mundo salutaria: *Heu! quis lacrymas teneat? quis gemitus ex imo pectore non edat? Vix Sion lugent, eo quod non sint qui pie ambulent in eis*. Et vero *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt*. Qui episcopi videbantur et sacerdotes, monachi et sæculares, omnis sexus et omnis ætatis, alii quidem circa fidem ultimum naufragium passi sunt, alii, si minus mente et cogitatione demersi, hæretica saltem communionem mortis metu contracta, eodem ex parte periculo involuti. Relicti tamen quidam sunt qui non curvantur genua ante Baal: siquidem tot numero, quot et numerati sunt a Domino. Ante omnes, qui primus est inter nos, sacrum caput nostrum, et ejusdem tecum dignitatis; episcopi et sacerdotes Domini; monachi et monachæ: quorum hi ludibriis et verberibus tentati fuerunt; illi vinculis et carceribus, pane modico et aqua vitam trahentes; alii exsiliis relegati; alii in desertis et montibus, in speluncis et cavernis terræ versantes; quidam insuper flagellis cæsi, martyres ad Dominum emigrarunt. Sont qui sarco inclusi in mare demersi docta fuerunt, ut ab iis qui viderant, relatum est.

⁶⁶ III Reg. xviii, 1 seqq. ⁶⁷ Joel ii, 17. ⁶⁸ Thren. i, 4. ⁶⁹ Psal. lxxv, 4. ⁷⁰ III Reg. x, 18; Rom. xi, 4.

Quid cætera? Anathemate feriuntur sancti Patres nostri: prædicantur qui impii fuerunt, infantes impietatis dogmata, tradito magistris tomo, docentur: non est usquam salutis perfugium inter mortales: pium verbum proferri non licet, prope instant insidiæ, ita ut vir a conjuge sua caveat: indices et pittaciorum oblatores ad hoc ipsum ab imperatore mercedem capiunt, ut observent, ubi quis quid dicat a Cæsare discrepans, aut impietati non communicet, aut librum habeat de imaginibus tractantem: vel imaginem ipsam, aut exsulem recipiat, aut captivis pro Domino ministret. Qui si deprehendatur, illico rapitur, cæditur, relegatur: unde et dominos videas servis supplicantes indicii metu. Nobis illud dicere fas est: *Non est in tempore hoc princeps, et propheta, et dux, neque locus primitiarum coram Domino, ut possimus invenire misericordiam*¹¹. Propterea hæc apud sanctam animam tuam indigni lamentamur, tanquam ex ore omnium qui veritatem defendunt, ejus patrocinium et miserationem implorantes. Scimus enim, si juvare aliter non possit, precum saltem subsidio magnum nobis in summis angustiis, cum propitium Deum habeat, emolumentum allaturum. Quo autem ex parte cognoscât, qualia sint nefaria impiorum dogmata, his ea litteris adjunxi in quaternionibus: quæ piorum rogatu refutanda imperitus suscepi. Oro autem divinam sapientiam tuam, ut omnia inspicias, et imperfecta corrigat, veniamque tribuat mihi erratorum, meique inutilis filii in suis flectentibus Deum precibus recordetur.

Hæc autem epistola missa est etiam ad patriarcham Antiochiæ.

Adversus Iconomachorum hæresim et immanitatem. (Baron. an. 817, n. 50.)

XV. — In omnibus sanctissimo Patri Patrum, lumini luminum, magistro meo, domino patriarchæ Hierosolymorum, Theodorus minimus, presbyter, et præpositus Studitarum.

Quis annuntiabit Abraham, quod lætat puerum Sara¹²? ait uspiam sermo divinus. Et quis indigno mihi nuntiet humilem epistolam meam ad sacras apostolici vestri beatissimi culminis manus pervenisse? Attamen perveniet, ut spero: non enim vesana cupiditate, sed necessaria causa impulsus peccator et epistolam mittere ausus sum, et latorem una fratrem charissimum Dionysium destinare, fidelem prorsus, et qui supplere per se omnia queat quæ epistolæ desunt. Itaque velut absens corpore, præsens autem spiritu, primum quidem ejus pedes secundum Deum ambulantes humilis amplector: hinc enim mihi benedictio et sanctificatio. Deinde tanquam ab ea jussus ad sancta loca proficiscor, adveneror sacrum solum, quod divina vestigia calcarunt, vivificum monumentum, in quo

Τί τὰλλα; Ἀναθεματίζονται οἱ ἅγιοι ἡμῶν Πατέρες· ἀνακηρύττονται οἱ ἡσεθηκότες· τὰ νήπια ἐν τοῖς τῆς ἀσεβείας δόγμασιν ἀνατρέφονται, τῷ θεῷ ἐν τῷ τῷ τοῖς διδασκαλοῖς· οὐκ ἔστι που καταφευχτήριον σώματος ἐν οἰκουμένοις· οὐκ ἔστι προσεῖν εὐσεβείᾳ· καὶ ἡ θῆρα ἐγγύθεν· ὡς φυλάττεσθαι ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ τῆς συγκαίτου· μὴνυται καὶ πιττακοῦται εἰς αὐτὸ τοῦτο παρὰ τοῦ κρατοῦντος μεμισθωμένοι, ποῦ τίς τι λέγει ἀπαρέσκον τῷ Καίσαρι, ἢ μὴ κοινωνῶν τῇ ἀσεβείᾳ, ἢ βίβλον ἔχων περὶ εἰκόνων ἔχουσαν τι λεγόμενον, ἡγουν αὐτὴν εἰκόνα· ἂν τε φυγαδεύμενον εἰσεδεχόμενος, ἢ τοῖς διὰ Κύριον φρουρουμένοις διακονῶν. Κἂν φωραθῇ· εὐθὺς ἀνάρπαστος, δαρρήμιος, ἐξορίστος· ἐξ οὗ καὶ τοῖς δοῦλοις οἱ δεσπόται ὑποκίπτοντες δεῖε μὴνύσεως. Ἡμῖν πρέπει λέγειν, ὅτι *Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καιρῷ τοῦτῳ ἄρχων, οὐτε προφήτης, οὐτε ἡγούμενος*· οὐ τόπος τοῦ καρπώσαι ἐνώπιον Κυρίου, καὶ εὐρεῖν ἔλεος. Διὰ τοῦτο ταῦτα ἐπεδοξασάμεθα οἱ ἀνάξιοι τῇ ἁγίᾳ σου ψυχῇ, ὡς ἀπὸ στόματος πάντων τῶν ἀνεχομένων τῆς ἀληθείας, εἰς ἀντίληψιν καὶ συμπάθειαν ἡμῶν ἐκκαλοῦμενοι αὐτήν. Οἴδαμεν γάρ, ὅτι κἂν μὴ ὁλόν τε ἐπικουρεῖν ἄλλως, ἀλλὰ γε τῇ τῶν εὐχῶν βοηθείᾳ μέγα παρέξει ἡμῖν ἐν τοῖς ἀναγκασιότατοις τὸ ὄρελος, εὐμενῇ τὸν θεὸν ἔχουσα. Ἵνα δὲ γνοῖη ἐκ μέρους, οἷα τὰ ἀσεβῆ δόγματα τῶν ἀθείων, συναπέστειλα τοῖς γράμμασι καὶ ταῦτα ἐν τετραδίοις. Ἄ καὶ ἔδοξα ὁ ἀμαθὴς ἀνατρέπειν, προτραπείς παρὰ εὐσεβῶν. Αἰτῶ δὲ ὅπῃ τῆς θείας σου μεγαλοῦς ἐπισκεφθῆναι καὶ τὸ ἐλλειπὲς ἀνορθωθῆναι, καὶ συγγνώμην τῶν ἐπωφλημένων δεῖξασθαι με, λαμβάνεσθαι τε εἰς μνήμην ἐν ταῖς θεοκλινέσιν αὐτῆς προσευχαῖς, ὡς ἀχρεῖον τέκνον.

Ἡ αὕτη δὲ ἐπιστολὴ καὶ πρὸς τὸν τῆς Ἀντιοχείας πατριάρχην ἀπεστάλη.

1E. — Τῷ τὰ πάντα ἀγνωστῷ Πατρὶ Πατέρων, φωστῆρι φωστῆρων, κυρίῳ μου, δεσπότῃ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων, Θεόδωρος ἐλάχιςτος, πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου. [σε.]

Τίς ἀναγγελεῖ Ἀβραάμ ὅτι Σάρρα θηλάζει; φησὶ που ὁ ἱερὸς λόγος. Καὶ τίς ἐμοὶ τῷ ἀναξίῳ εὐαγγελίσειτο, ὅτι μου τὸ ταπεινὸν γράμμα εἰς ἱερὰς χεῖρας φθάσει τῆς ἀποστολικῆς ὡμῶν μακαριωτάτης κορυφῆς; Ὅμως πιστεύω, ὅτι γενήσεται· οὐ γὰρ ἄλόγῳ ἐπιθυμῶ, ἀλλὰ ἀναγκαίᾳ ὑποθέσει κινήσει ὁ ἀμαρτωλὸς· ἐτόλμῃσα καὶ τὸ γράμμα ἀποστείλαι, καὶ τὸν ἐπιστοληφόρον Διονύσιον τὸν ποθεινότατον ἀδελφὸν συνεχέμψασθαι, πιστὸν ὄντα, καὶ δυνατόν ὅσα ἐλλείπει τῇ ἐπιστολῇ ἀφ' ἐαυτοῦ ἐξηγορησαί. Τοιγαροῦν ὡς ἀπὸν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, πρῶτον μὲν ὁ ταπεινὸς κατασπάζομαι τὰ θεοῦ ὁδοῦ αὐτῆς· τούτου γὰρ ἐμοὶ εὐλογία τε καὶ ἁγισμός. Ἐπειτα ὡς πρὸς αὐτῆς ἐπιτραπείας ἀπειμι ἐν τοῖς σεβαστοῖς τόποις· προσπύσσομαι τὸ θεῖον ἔδαφος, οὗ τὰ θεῖα ἱγνὴ βέβηκε· τὸ ζωοποιὸν μνήμα,

¹¹ Dan. iii, 38. ¹² Gen. xxi, 7.

ἐφ' ᾧ τὸ πανάγιον σῶμα τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατετέθη· τὴν χῶρον τοῦ ἁγίου Κρανίου, ἐν ᾧ ἐσταύρωται ὁ Κύριος τῆς δόξης. Μέτειμι ἀλλαχού· ὁρῶ τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ ὡς τὴν Ἑδέμ· προσκυνῶ τὴν θείαν φάτιν ὑπὲρ τὴν στάμνον τὴν χρυσῆν, ἐν ᾗ οὐ μάννα, ἀλλ' ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος τέθειται. Καὶ μὴν βλέπω τὸ ἅγιον ὄρος, οὗ ἡ θειοτάτη μεταμόρφωσις· τὸ τῶν ἐλαίων ὄρος, ἀφ' οὗ ἀνέπηλ' πρὸς οὐρανοὺς ὁ τῶν ὄλων Κύριος· τὴν ἁγίαν Γεθσημανῆ, ἐφ' ᾗ ὁ τάφος τῆς πνισθείσης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου· τοῦτο κἀκεῖνο· ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτεινοίμι λόγον. Ὡς πῶς καὶ ἀπ' αὐτῆς μόνης ἐπιμνήσεως ἁγίασμού ἐστι μετέλληψις! Ὡς πηλίκων καὶ φορικτῶν σεδασμάτων ἡ τῆς σῆς μακαριότητος ὑπάρχει κορυφή! Σὺ πρῶτος πατριαρχῶν, καὶ πεντάζοις τῷ ἀριθμῷ. Οὐ γὰρ ὁ ἐπίσκοπος τῶν ψυχῶν, καὶ τῶν ὄλων ἀρχιερεὺς καὶ ἐγεννήθη, καὶ ἔδρασε τὰ θεουργὰ πάντα, καὶ ἔπαθε, καὶ τέθαπται, καὶ ἀνέστη, καὶ ἔζησε, καὶ ἀνελήφθη· ἐκεῖ δὴλονότι τὸ ὑπεραίρον ἀπάντων ἀξίωμα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων τοσαῦτα πόθῳ καὶ τρόμῳ τετὸλμηται μοι λαλῆσαι· ἐπὶ δὲ τὸ ἕτερον τρέφομαι ἀπάγγελμα.

Διωγμὸς ἡμᾶς κατελλήφεν, ὧ μακαριώτατε, καὶ διωγμῶν ὁ Ἑλληνοειδέστατος. Ἐπεὶ γὰρ ᾤσθητο ὁ Σατανᾶς ἐν προθύροις εἶναι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μείζους τῶν αἰρέσεων ἀνᾶπτε τὰς φλόγας, προεισδὶα τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου παρουσίας. Τί τοῦτο; τὴν πάλαι ἐπὶ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου διεγερθεῖσαν ἀσέβειαν, καὶ μαγεῖσαν ἐπὶ πολλῷ, καὶ βραγέσαν θείᾳ ἐπιτιμῇ, αὐθις ἄρτι ὁ δμῶνυμός καὶ συνώνυμος τῇ ἀσεδείᾳ κρατῶν ἀνενώσατο. Καὶ τοσοῦτον, ὥς ἀποκρύψει τὴν ἐκείνων λύτταν. Διώκει τὸν Χριστὸν ἐγγεγραμμένον σὺν Μητρὶ καὶ θεράπονσι· καὶ οὐ ἀν' εὐροί, καθάριε, φέγει. Ἐντεῦθεν θυσιαστήρια κατεσχαμμένα· ἱεροὶ ναοὶ ἡμαυρωμένοι· σκευὴ ἱερὰ ἐμπεπρησμένα· οὐκ ἔστιν ὅτι μὴ ἀλλέλειπται μέρος τῆς ὑπ' αὐτὸν βασιλείας εἶδεν ἀκαθαίρετον. Ἀλλ' εἴ πως εὐρεθῇ τις ἐγκεκρυφῶς σεπτήν εἰκόνα, ἢ δέλτον περὶ αὐτῆς λεκτόν τι ἔχουσαν· ἀνάρπαστος εὐθὺς, μάστιγι καταξαινόμενος, καὶ πᾶν ἄλλο δεινὸν ὑπιστάμενος. Ἐντεῦθεν δαίματα, καὶ τρόμοι, καὶ ἐκστάσεις περὶ πάντα ἀνθρώπων· ὡς καὶ χαίρειν λέγειν ἀδελφῷ ἀδελφῶν, καὶ φίλῳ φίλον, ἐκτρέπεται. Σύνοδος κυρουῖσα τὴν πάλαι ἀσεβεστάτην, καὶ καταναθεματίζουσα τὴν ὀρθόδοξον. Ἱερεῖς ἡφρονεύσαντο, καὶ τὸν Κύριον οὐκ ἐξεζήτησαν· ἀλλὰ τὸ τῷ Ἀχαὶδ δόξαν συνεκρότησαν. Πάντες ἐξέκλιαν, ὅμα ἡχρειώθησαν· πλὴν ὀλίγων κομιδῇ. Τίνων τούτων; ἐπισκόπων τε καὶ ἡγουμένων· μοναζόντων τε καὶ μοναζουσῶν· αὐτοῦ τε, χάριτι Θεοῦ, τοῦ κορυφαίου τῶν ἡμῶν ἀρχιερέως· ὧν οἱ μὲν ἐμαστίχθησαν· ἄλλοι ὑπερωρίσθησαν· ἕτεροι ἐφυλακίσθησαν. Ἐνιοὶ δὲ καὶ παραυτὰ τῶν ποιῶν πρὸς Κύριον ἐξεδήμησαν, ἀθλητικὸν στέφανον ἀράμενοι.

Τί τὰ τῆς βλασφημίας; Κωμωδεῖται ἡ σεπτή καὶ

A sanctissimum Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi corpus depositum fuit, sacrum Calvariae locum, ubi Dominus gloriae crucifixus. Alio pergo: sanctam Bethleem quasi Edem conspicio: divinum adoro praesepe supra urnam auream, in quo non manna, sed panis vitae conditus est. Video etiam sanctum montem, in quo divinissima Transfiguratio: Olivarum montem, unde ad coelos Dominus omnium evolavit: sanctam Gethsemanen, ubi sepulcrum omni honore colendae Dominae nostrae Deiparae. Hoc atque illud, ne longam texam orationem. O quanta vel ex ipsa commemoratione manat sanctificatio! o quot et quantis culturis praestet beatitudinis tuae vertex! Tu primus patriarcharum, licet quintus numereris. Ubi enim episcopus animarum ac pontifex omnium natus est, et divina omnia operatus, et passus, et sepultus, ubi resurrexit, et vixit et assumptus est; illic suprema omnium procul dubio dignitas. Sed de his hactenus, desiderio ac reverentia impulsus loqui ausus sum. Nunc ad alteram narrationem me convertio.

Invasit nos persecutio, beatissime, et persecutionum omnium ethnicae similima. Postquam enim sensit Satanas in januis esse beatam spem, et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, majores haeresum faces accendit, praeludia adventus Antichristi. Quid hoc rei est? Exortant olim sub Leone et Constantino impietatem, diuque debacchatam, sed divina vindicta compressam, nunc iterum cognominis et aequae impius imperator renovavit, idque tanto conatu, ut illorum rabiem obscuraret. Expressum picturis Christum insectatur cum Matre et ministris: ubicunque nactus eas est, delet, exurit. Illic eversa altaria, aedes sacra deformatae, sacra vasa concremata, nec ulla pars in ejus regno est ab illa grassatione immunis. Quin si repertus quispiam fuerit venerandam imaginem occultasse, aut librum qui de ea retractet, rapitur et vestigio, verberatur, et dira alia omnia perperitur. Hinc terrores ac trepidationes, stuporesque omnium hominum: adeo ut frater fratri valedicat, et amicus amicum aversetur. Synodus facta est, veterem illam impiam confirmans, et orthodoxam D anathemate condemnans. Sacerdotes non intellexerunt, Dominum non requisierunt: sed quod Achab placuit, comprobarunt: *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt*⁹², paucis admodum exceptis. Quibusnam illis? Episcopis et praepositis, monachis et monialibus, et ipso, Dei gratia, supremo archiepiscopo nostro. Quorum quidem alii flagellis caesi sunt, alii relegati, alii in carcerem detrusi, alii per hasce poenas ad Dominum migraverunt, athleticam coronam reportantes.

Quid de blasphemia loquar? Irridetur veneranda

⁹² Psal. LII, 4.

et tremenda imago Christi, tanquam abominatio desolationis, tanquam idolum erroris : eodem modo quælibet alia Dominæ nostræ et sanctorum. Nunc, inquit, sincera et inculcata fides : nunc Dominus locutus est *pacem populo suo, et sanctis ejus, et iis qui ad illum cor convertunt* ⁹⁶. Quasi sublata pax esset, ex quo Christus dixit : *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis* ⁹⁷, ad hoc usque tempus : et ejus Ecclesia contaminata, quam sanctus Paulus *non habentem maculam prædicat, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed sanctam et immaculatam* ⁹⁸. Et alii quidem ultimum circa fidem naufragium fecerunt ; alii vero quamvis mente et cogitatione submersi non sint, ipsa tamen hæresis communione, una perierunt. Enimvero etiam ii qui recte sentiunt, persecutionis diuturnitate titubant circa veritatem : quemadmodum iis contingit qui ad decumanos maris fluctus navigationis rudes caligant. Miseranda nobis omnia, luctuque digna. Subtrahuntur cantica ab antiquis accepta, in quibus imaginum fit mentio : canuntur pro eis nova impia dogmata palam exposita, quæ et pueris ipsis traduntur a magistris. Omnium rerum impia est conversio. Faci sumus, ut proprie loquar, sicut Sodoma et Gomorrha propter peccata nostra ⁹⁹ : et procella hæresis altius in dies assurgens nos operit : nec inventus est qui Christum Deum nostrum expergeficiat, ut increpet turbulentum hoc mare.

At tu esto vobis unus e duodecim apostolis, beatissime : excita e somno insomnem oculum dispensatorie dormitantem, quia perimus omnino. Si quod est et aliud auxilii pharmacum ad sanandos infirmos ; ut peritus adhibe. Deprecamur, sanctissime, obtestamur, hortamur. Membra tua sumus : quandoquidem fideles omnes *corpus sunt Christi, et membra ex parte* ¹⁰⁰. Præcipe et aliis sanctis Patribus nostris, intercessoriam manum porrigant, ut multorum interposito, suam Deus nobis misericordiam impertiat. Hunc in finem epistola, et tabellarius ab omnibus animo destinatus, etsi a nobis solis omnium minimis illorum vicem agentibus missus. Ut autem ex parte cognoscat celsitudo vestra, cujusmodi sint dogmata impiorum : ea in quaternionibus descripta epistolæ adjeci : quæ et aliorum rogatu refutanda imperitus suscepi. Ora autem ut ea inspicat divina tua sapientia, et quod deest suppleat, veniamque mihi tribuat errorum : atque adeo conservum fratrem nostrum litteras quas accepit sanctis aliis reddere, et huc postea, Deo volente, redire permittat.

των ἁγίων προσώπων ἐπιστολῶν · καὶ δὴ, Θεοῦ θέλοντος, εἰς ἐπιστροφὴν παλινωδίας αὐτοῦ τῶν ἐν-
ταῦθα.

XVI. — Ad Lauram sancti Sabæ.

A Deo honorato, dilecto et spirituali Patri meo, domino præposito percelebris lauræ beatissimi sancti Patris nostri Sabæ, et iis qui sub ea sunt sanctis

A φορικτῇ εἰκὼν Χριστοῦ, ὡς βέβλυγμα ἐρημώσεως, ὡς εἰδωλὸν πλάνης · οὕτως πᾶσα ἄλλη θεοποιτικὴ, ἀγιο-
τικὴ. Ἄρτι, φησί, καθαρὰ καὶ ἀμώμητος πίστις · ἄρτι, φησί, Κύριος ἐλάλησεν *εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτόν*. Ὡς ἦδη ἀρθεί-
σης τῆς εἰρήνης, ἀφ' οὗ Χριστὸς ἔφη· *Εἰρήνην ἀφ-
ίημι ὑμῖν · εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν* · μέχρι τοῦ δεῦρο · καὶ ἐβρύκωμένης οὐσης τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ · ἦν ὁ ἱερὸς Παῦλος βοᾷ *μὴ ἔχειν σπῆλον, ἢ ρυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων* · ἀλλ' *εἶναι ἁγίαν καὶ ἁμωμον*. Οἱ μὲν τέλειον περὶ τὴν πίστιν ἐνάυαγῃσαν · οἱ δὲ, εἰ καὶ τοῖς λογισμοῖς οὐ κατεποντίσθησαν, ὁμως τῇ κοινωνίᾳ τῆς αἰρέσεως συνόλυνται. Ἀλλὰ γὰρ καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ νοῦν ὀρθοδοξοῦντες, τῇ ἐπιμονῇ τοῦ διωγμοῦ λιγγωῦσι περὶ τὴν ἀλήθειαν · ὥστε οἱ ὑπὸ τρικυμιῶν θαλάσσης ἀπειρίζοντες σκοτούμενοι. Ἐλεεινὰ τὰ πάντα ὑμῖν καὶ ὀδυρμῶν ἀξία. Παραστέλλονται ψαλμοὶ ἀρχαιοπαράδοτοι, ἐν αἷς περὶ εἰκόνων φέρεται τι · ἀντὶδρατα τὰ ἀσεβῆ νεά δόγματα εἰς προὔποντες μέμενα · ἄλλα τοῖς καισὶ πρὸς τῶν διδασκάλων παραδιδόμενα. Καὶ μεταστοιχείως τῶν ἀπάντων ἀθεωτάτη. Ἐγενόμεθα, κυρίως εἰπεῖν, ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν · καὶ ἡ καταιγὶς τῆς αἰρέσεως κορυφουμένη κορυφούται ὁσμέραι · καὶ ὁ διαναστήσων Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐπιτιμῆσαι τῇ πονηρᾷ ταύτῃ θαλάσῃ οὐχ εὐρηται.

C Ἀλλὰ γενεὴ ἡμῖν εἰς τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ὧ μακαριώτατε · διῦπνισον τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν οἰκονομικῶς καθειμένον · ὅτι ἀπολλύμεθα τέλειον. Εἰ πως καὶ ἄλλως ἐστὶ τι φάρμακον βοηθείας, ἱατρεῦσαι τοὺς ἡσθενηκότας · ὡς ἐπιστῆμων ἐπιείχῃ. Ναί, δέόμεθα, ἀγιώτατε · ἀντιβόλουμεν · παρακαλοῦμεν. Σοῦ ἔσμεν μέλη · ἐπεὶ οἱ πάντες πιστοὶ σῶμα Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους. Ἐπίτρεψον καὶ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις Πατράσιν ἡμῶν χεῖρα πρεσβευτικὴν ὀρέξαι · ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς ἔλεος εἴῃ παρὰ Θεοῦ. Τοῦτου δὴ χάριν τὸ γράμμα, καὶ ὁ γραμματικὸς πρὸς πάντων τῇ προθέσει ἀπεσταλμένος · εἰ καὶ παρ' ἡμῶν μόνων τῶν ἐλαχίστων ἀναπληρούντων τὸ ἐκείνων πρόσωπον. Ἴνα δὲ γνῷ ἐκ μέρους ἡ κορυφαίότης σου, οἷα τὰ τῶν ἀθέων δόγματα

D συναπέστειλα τοῖς γράμμασι ταῦτα ἐν τετραδίοις · ἃ καὶ ἔδοξα ὁ ἀμαθὴς ἀνατρέψειν, προτραπείς ὑφ' ἐτέρων. Αὐτῷ δὲ παρὰ τῆς σῆς θεοσοφίας ἐπισκεφθῆναι · καὶ τὸ ἐλλειπὲς ἀνορθωθῆναι · συγγνώμην τε τῶν ἐπωφλημένων δέξασθαι με · οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν σύνδουλόν ἡμῶν ἀδελφὸν συγκροτηθῆναι · πρὸς τε διάδοσιν τῶν ἐν οἷς ἐπεστείλαμεν ἐτέ-
ρων ἁγίων προσώπων ἐπιστολῶν · καὶ δὴ, Θεοῦ θέλοντος, εἰς ἐπιστροφὴν παλινωδίας αὐτοῦ τῶν ἐν-
ταῦθα.

ΙΓ'. — Εἰς τὴν Λαύραν τοῦ ἁγίου Σάβα.

Τῷ θεοτιμῇτῳ, ἡγαπημένῳ καὶ πνευματικῷ μου Πατρὶ, κυρίῳ καθηγμένῳ τῆς περιβοήτου λαύρας τοῦ παμμάκαρος ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Σά-

⁹⁶ Psal. LXXIV, 9. ⁹⁷ Joan. XIV, 27. ⁹⁸ Ephes. V, 27. ⁹⁹ Isa. I, 9. ¹⁰⁰ II Cor. XII, 27.

θα, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῇ ὁσίοις μου Πατράσι, Θεό- A
δωρος ἐλάχιστος, πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος
τῶν Στουδίου. [ς'.]

Μαρά μοι μεγάλη καὶ δόξης περιβολὴ τῷ ἀναξίῳ·
ὅτι περ ἡξίωμαι εὐτελὲς μοι γραμματεῖον ἀποστελεῖται
ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ἐν σκηναῖς ὁσίων τῆς ὑμετέρας περι-
ποθήτου πατρότητος. Ἐπειδὴ γὰρ τῇ τοῦ σώματος
παρουσίᾳ οὐχ οἶόν τε ἦν παραγενέσθαι με πρὸς τὰ
ἱγνὴ ὑμῶν, καὶ ἰδεῖν τὸ ἅγιον τέμενος, τὴν ἱερὰν
περιοχὴν ὑμῶν, ἣν ἐγὼ ὁ ταπεινός, ὡς πόλιν Θεοῦ δι-
αίδοις ἔχων εἰμί· εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς διὰ τῆς
τοῦ γράμματος ἐπισκοπῆς τὸ καταθύμιόν μου πλη-
ρῶσαι τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Καὶ δὴ ὡς παρὼν πρὸ τῶν
ποδῶν ὑμῶν, καὶ περιπτύσσεται ὑμᾶς τῷ ἁγίῳ πό-
θῳ· καὶ προσκυνῶ τὸ θεῖον ἔδαφος, ἐν ᾧ τὸ ἐκλε-
κτὸν σκεῦος τοῦ Θεοῦ τεταμεινται· τὸ φῶς τῶν μο-
ναζόντων· ὁ λαμπτήρ τῆς οἰκουμένης· ὁ τοῦ νοητοῦ
Φαραὼ καταποντιστής· καὶ τοῦ ἁγίου ἔθνους καθ-
ηγητής, ὁ τῆς ἁγίας γῆς ἐγκρατής, καὶ τῶν θείων
μονῶν κληροδότης. Συνασπάζομαι καὶ τὰς λοιπὰς
σεβασμίας θήκας, ἐφ' αἷς τὰ ἱερὰ σώματα τῶν
δοξίων· οἷς ὁ πλοῦτος τῶν ἀρετῶν, ἐν νυχτὶ τοῦ τῆδε
βίου ἄττοις εἰκόσαι θεοφάσιν. Ὅρῳ τὸν χῆρον,
ἐφ' ᾧ ὁ στῦλος τοῦ πυρὸς τῷ στύλῳ τῶν ἀρετῶν
ῶπται· ἢ πρὸς τοὺς ἀοράτους ἑχθροὺς νικηφόρος πά-
λη· τὸ τῆς θαυματουργίας δρᾶμα· τοῦτο χάκεινο
ποικιλλόμενον ταῖς κατὰ καιρὸν ἐνεργείαις τοῦ Πνεύ-
ματος. Ὡς πᾶσα μοι ὁ πόθος ἐπιβάλλει λέγειν! καὶ ὁ
τρόπος εἶργει τοῦ μὴ εἰς ἄμετρον ἐκπαινεῖν τὴν ἐπι-
στολὴν. Ὡς πόσον ἀγαθὸν πρέξωον σύμβολα καὶ ὑπο-
μνήματα ἐν ὑμῖν! μονοουχὶ καὶ ὑπὸ θέας αὐτῆς δυ-
νάμενα παρακαλεῖν ψυχὴν εἰς ἐπίδοσιν ἀρετῆς. Ἄλλ'
ὁ μὲν πρῶτος λόγος ἔχεται ταῦτα· εἰ καὶ ἐνδεέστερον
τῆς ἐπιθυμίας. Ἐφ' ἕτερον δὲ μετελεύσομαι ὁδοι-
κόν, οὐ περιχαρῇ· δι' ὃν καὶ ὁ πρότερος ὕμωρμήθη
μοι ὑπάρξει. Ὁρῇ Θεοῦ ἡμᾶς κατέλαβεν, ὦ Πατέ-
ρες ἀγνώστοι, διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, φυ-
γίσης τῆς ἀγάπης, ὡς ὁ Κύριος εἰρῃχε. Διωγμὸς
Ἑλληνοσιδῆς, χαλεπώτατος λίαν. Ἀπληθήν τῆς αὐ-
λῆς ὁ ἀρχιποιμήν ἡμῶν· διεσκορπίσθη τὰ Χριστοῦ
πρόβατα· λύκοι βαρεῖς εἰσεφάρησαν [f. εἰσεφθα-
σαν] ἐν τῇ ποιμνῇ, καί γε μανίως ἄρριοις κατενεμή-
σατο αὐτήν. Τί τοῦτο; Πάλιν ἐνταῦθα ἡτιμάσθη ἡ
σεπτὴ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, παντὸς οὐδενισσοῦν ἁγίου.
Διὰ τοῦτο ποιμένες ἡγορευέσασθε, καὶ οὐχ ὅτι
τὸν Κύριον, προφητικῶς εἰπεῖν, οὐκ ἐξεζήτησαν·
ἤττον γὰρ ἂν ἦν τὸ ἀσέβημα· ἀλλ' ὅτι συνήχθησαν
Ἰουδαϊκῶς κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ
Χριστοῦ αὐτοῦ· ἀποδοκιμάσαντες αὐτοῦ τὴν ἁγίαν
εἰκόνα, τῆς τε αὐτοῦ Μητρός, καὶ τῶν θερα-
πόντων.

Διὰ τοῦτο θυσιαστήρια ἅγια ἠφανίσθη· καὶ ναοὶ
Κυρίου ἡμαυρώθησαν, ἐν πάσῃ πόλει καὶ χώρᾳ τῆς
τῆδε ἐξουσίας, εἰς πένθος προκειμένοι τοῖς ὀρώσι,
τὸν οἰκεῖον κόσμον τῆς θέας εὐμορφίας ἀφρημένον.
Διὰ τοῦτο ἱερὰ σκευὴ ἀναχωνεύμενα, καὶ ἐσθῆς

Patribus meis, Theodorus minimus, presbyter et
praepositus Studitarum.

Magna mihi lætitia, ingensque gloria, indignus
sim licet quod tenuem epistolam mittere in loca
sacra contigerit, in tabernacula sanctorum, vestrae
scilicet plurimum desideratae paternitatis. Quan-
doquidem enim adesse coram non licet, ac vestigiis
vestris advoli, et sanctam aedem vestram intueri,
sacrumque septum, quod ego humilis, tanquam
Dei civitatem, religiose veneror, placuit Deo opti-
mo per litteras, veluti per speculam, votis meis,
licet peccatis sim obnoxius, obsecundare. Itaque
tanquam vestris pedibus advolutus, sancto vos de-
siderio complector, et divinum animo exosculor
B solum, in quo vas Dei electum servatur, lux mona-
chorum, orbis terrarum lucerna, qui spiritalem
Pharaonem demersit, genti sanctae moderator viae,
terrae sanctae compos, divinarumque mansionum
distributor. Saluto una et reliquos venerandos lo-
culos, in quibus sacra sanctorum condita corpora,
in quibus virtutum opes repositae, quippe quae in
nocte hujusce vitae divinatorum siderum instar efful-
gent. Locum mihi videre videor, in quo columna
ignis per virtutum columnam representatur: ubi
lucta adversus hostes invisibiles cum adeptione
victoriae, ubi scena referta miraculis, ubi hoc et
illud opportune illustrat multiplex spiritus vis et
efficacia. O quanta dicere suggerit animus! sed
C modus tenendus est, ne in immensum excurrat
epistola. O quod rerum praeclare gestarum argu-
menta apud vos ac monumenta existant, quae vel
ipso conspectu impellere animum possint ad virtu-
tis profectum! Sed sit haec prior [pars orationis,
quoniam abundavit iniquitas, refrigerante chari-
tate, sicut Dominus pronuntiavit]. Persecutio
ethnicae similis, praeter modum saeva. Abactus ab
ovili summus pastor noster, dispersae sunt oves
Christi, lupi rapaces invaserunt gregem, et singu-
laris serus depastus est eum¹. Quid istud rei est?
D Iterum hic affecta probris est veneranda imago Dei
et Servatoris nostri Jesu Christi, Deiparae, et sancti
cujuslibet. Idcirco stulte egerunt pastores, non quod
Dominum, ut cum propheta loquar, non quæsie-
runt², levius enim piaculum foret; sed quod Judae-
orum more convenerunt in unum adversus Dominum,
et adversus Christum ejus³: sanctam ejus imagi-
nem reprobantes, Matris item ac famulorum.

Eam ob rem sancta altaria diruta, et templa Do-
mini labefactata, in omni civitate ac regione, quae
huic imperio paret, ingens intuentibus luctus ar-
gumentum, cum sint illa proprio divini decoris
ornatu nudata. Idcirco vasa sacra liquata, et divina

¹ Matth. xxiv, 12. ² Psal. lxi, 14. ³ Jerem. x, 21. ⁴ Psal. ii, 2.

vestis igni tradita, cum depletis in tabella imaginibus, et libris in quibus aliqua mentio imaginum esset. Eam ob causam magnum incarnationis mysterium deridetur, et abominanda res appellatur, quod et horresco referens, quæ salutari orbi est expressa Christi figura, vel Christus ipse potius cum Matre et famulis: quandoquidem honore et appellatione idem ambo sunt, imago et exemplar. Idcirco quæstiones et inquisitiones per singulos quosque viros ac domos, terrores ac minæ, non modo ne omnis, sed ne aliqua, hæreticis intacta imago subtrahatur. Idcirco sacerdotes inique agunt, et monachi, exuto monachatu, irruunt in ejusdem instituti viros, alumni adversum præpositos, defectionis præmium præfecturam accipiunt; et qui vehementius in Christum insanit, pluribus is honoribus cumulat. Idcirco verbera, vincula, carceres, inedia, exilia, necesse in eos qui obnituntur.

Non est impiis sacerdotii reverentiam, non canitiei commiseratio, non cultus pietatis, aut aliud quidpiam eorum quæ veniam commerentur. Lex una his principis arbitrium est: cura item una, omnes ut hoc laqueo intercipientur. Nunc eos qui se fugæ dederunt, solitudines habent: rupes ac speluncæ eos, qui consuluerunt salutis suæ. Ut similes facti sumus pellicano solitudinis *! ut dati sumus in captionem dentibus impiorum *! et plura prætermitto, quæ fastidium afferrent. At vicem nostram vos lugete, quibus est in alienis malis tenebrum pectus tanquam ejusdem corporis: precibus fosis, porrigite manum tanquam fratribus. Acerbiora sunt quæ hic patimur, quam quæ uspiam a barbaris gesta sunt. Jam sicut Sodoma facti sumus, et sicut Gomorra similes sumus *. Hanc igitur ob causam sanctitatis vestræ auxilium humiles imploravimus, velut uno ore omnium fratrum qui pariter vexantur. Novimus enim quantum valeat justa vestra deprecatio assidua †, ut, exorato Deo, hæretici gladii acies conquiescat: ad rectam fidem cum pace conjunctam revocante Domino nostram quoque Ecclesiam. Ut autem et vos vicissim intelligatis, viri venerabiles, qualia sint sacrilegorum impia dogmata: simul hæc cum litteris nisi in quaternionibus, quæ indoctus licet confutare aggressus sum, proborum virorum hortatu. Oro autem ut ea pro divina vestra sagacitate expendatis, quod vitiosum est emendetis, erratorumque veniam tribuatis, et ut mei memineritis in vestris flectentibus Deum precibus: denique ut tanquam postremum vestræ Ecclesiæ.

Hæc eadem epistola missa est etiam ad monasterium sancti Theodosii.

Adversus eosdem Iconomachos. (Baron. an. 817, n. 51)

XVII. — A Deo honorato, dilecto et spiritali Patri meo, domino moderatori maximæ lauræ beatissimi sancti Patris nostri Charitonis, et iis qui sub

θεία πυρὶ παραδιδόμενην, σὺν τοῖς ἐν πίναξιν χαράκῃσιν καὶ βιβλίοις ἐν αἷς τι λεκτόν περὶ εἰκόνων. Διὰ τοῦτο γελᾶται τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον· καὶ βδέλυγμα κέκληται, ὃ καὶ φρίττω λέγων, τὸ σωτήριον κόσμῳ ὁμοίωμα Χριστοῦ· μᾶλλον δὲ Χριστὸς σὺν Μητρὶ καὶ θεράπουσιν· εἴπερ ὡς τῇ τιμῇ καὶ τῇ κλήσει ταυτὸν ἀμφοτέρω, εἰκὼν καὶ πρωτότυπον. Διὰ τοῦτο ἐξερευνήσεις καὶ ἐκζητήσεις, καὶ κατ' ἀνδρα καὶ κατ' οἶκον· καὶ φόβοι καὶ ἀπειλαί, μὴ ὑπολειφθῆναι ἀνάλωτον τῇ αἰρέσει τινὰ μὴδ' αὐτὴν πᾶσαν εἰκόνα. Διὰ τοῦτο ἱερεῖς ἀνομοῦντες, καὶ μοναχοὶ ἀμόναχοι κατὰ τὸν ὁμοσχῆμον φερόμενοι· φοιτῶντες κατὰ τὸν ἡγουμένον, ἄθλον τῆς ἀποστασίας τὴν προσεδρίαν κομιζόμενοι· καὶ ὁ τὰ πλεῖστα μανείς κατὰ Χριστοῦ, πλειόνων καὶ τιμῶν ἡξιωμένος. Διὰ τοῦτο μέστιγες, δεσμοὶ, φυλακαί, λιμοκτονήσεις, ἐξορίαι, θάνατοι, ἐπὶ τοὺς ἐνισταμένους.

Οὐκ ἀρχιερωσύνη τοῖς ἀσεβέσιν αἰδέσιμος· οὐ πάλαι οἰκτειρήσιμος· οὐκ ἄσκησις εὐσεβείας· οὐκ ἄλλο τι τῶν φειδοῦς ἀξίων. Εἰς νόμος τὸ τοῦ Καίσαρος θέλημα· καὶ μία σπουδὴ ἅπαντας ἐν τούτῳ ἄλυναι. Αἱ ἐρημίαι τοὺς διαπεφευγότες ἔχουσιν· αἱ πέτραι καὶ τὰ σπήλαια τοὺς διασεσωσμένους. Ὡς πῶς ὁμοιωθῆμεν πελεκᾶνι ἐρημικῷ! Ὡς πῶς παρεδόθημεν εἰς χεῖρας τοῖς ὁδοῦσι τῶν ἀσεβῶν! καὶ τὰ πλεῖστα παρήκα διὰ τὸ προσκορῆς. Ἀλλὰ στενάξατε ἐφ' ἡμᾶς, ὡς συμπαθέστατοι, ὡς σύσσωμοι· ὁρᾶτε χεῖρα προσευτικὴν ὡς φιλάδελφοι. Τῶν αὐτόθι χεῖρωνα τὰ ἡμέτερα βαρβαρίζεται. Ὡς Σόδομα ἤδη γεγόναμεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἤδη ὁμοιωθῆμεν. Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν καὶ ἐπεδοησάμεθα τῇ ἀγιωσύνῃ ἡμῶν οἱ ταπεινοί, ὡς ἐν ἐνὶ στόματι τῶν πάντων ἀδελφῶν καὶ συμπασχόντων. Ἰσμεν γὰρ ὅτι ἰσχύει ἡ δικαία ἡμῶν δέησις· ἐνεργουμένη· ὡς ἂν τῷ ἐξιλασμῷ αὐτῆς κοπάσῃ ἡ θραῦσις τῆς αἰρετικῆς ῥομφαίας· τοῦ Κυρίου εἰς εἰρηνικὴν ὀρθοδοξίαν ἐπανάγοντος καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν. Ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς, ὡς σεβασμιοί, ἐκ μέρους, οἷα τὰ ἀσεβῆ δόγματα τῶν ἀθέων· συναπέστειλα τοῖς γράμμασι ταῦτα ἐν τετραδίοις· ἃ καὶ ἔδοξα ὁ ἀμαθὴς ἀνατρέπειν, προτραπείς παρὰ εὐσεβῶν. Αἰτῶ δὲ ὑπὸ τῆς θείας ὑμῶν ἀγχινόλας ἐπισκεφθῆναι· καὶ τὸ ἐλλειπὲς ἀνορθωθῆναι· καὶ συγγνώμην τῶν ἐπωφλημένων δέξασθαι με· λαμβάνεσθαι τε εἰς μνήμην ἐν ταῖς θεοκλινέσιν ὑμῶν προσευχαῖς· καὶ μὴν καὶ συντάττεσθαι ὡς ἔσχατον πάντων μέλος ἐν τῷ πληρώματι τῆς ἁγίας ὑμῶν Ἐκκλησίας.

omnium membrum censear in plenitudine sancitæ

Ἡ αὐτὴ ἐπιστολὴ ἀπεστάλη καὶ πρὸς τὴν μονήν τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου.

ΙΖ'. — Τῷ θεοτιμῷ, ἡγαπημένῳ καὶ πνευματικῷ μου Πατρὶ, κυρίῳ καθηγεμόνι τῆς μερίσσης λαύρας τοῦ παμμάκαρος ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν

* Psal. ci, 7. * Psal. cxiii, 6. * Isa. i, 9. † Jac. v, 16.

Χαρίτωρος, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῇ ὁσίοις μου Πα- A
τρῶν, Θεόδωρος ἐλάχιστος, πρεσβύτερος καὶ
ἡγούμενος τῶν Στουδίου. [σζ.]

Ἐπειδὴ παρ' ἐλπίδα ἡ ἐπίτευξις τῶν γραμμάτων,
θαυμαστικῶς βοήσονται· Πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἀξιωθῶ
ὁ εὐτελὲς ἐπιστεῖλαι ὑμῖν τοῖς ἁγίοις μου Πατρῶσιν;
Ἰδοὺ γὰρ ὡς κατεβλήθη ἡμᾶς διὰ τὰς ἁμαρτίας
ἡμῶν ὁ χαλεπώτατος διωγμὸς οὗτος· οὐ ἡ ἀκοή
πάντως μέχρι καὶ ὡμῶν ἐφθασεν. Ἐσκόπουν καὶ
ἀνηρεύων ὁ ταπεινός, πῶς καὶ δι' οὐτίνος προσώπου
δυνήσεται ἀποδύρασθαι, καὶ πρὸς ὕμᾶς τοὺς ἁγίους
τὰ συμβάντα ἡμῖν δεῖναι, οὐκ ἄλλου τινὸς ἔνεκεν, ἢ
τοῦ εἰς συμπάθειαν ἐκκαλέσασθαι ὑμῶν τὰς ἁγίας
ψυχὰς, ἀντιλαβέσθαι ἡμῶν διὰ τῶν προσευχῶν,
συμπάσχειν δηλονότι εἰδόντες κατὰ τὴν ἀποστολικὴν
διδασκαλίαν. Εἴπερ ἐσμέν οἱ πάντες σῶμα Χριστοῦ
καὶ μέλη ἐκ μέρους. Καὶ ὡς ἦδη ταῦτα ἐνένουν·
ἐπίστη ἀθρόως καὶ ὁ γραμματοφόρος ἐκ τῶν αὐτῶν
ἦκον· καὶ οὗτος υἱὸς ἐμὸς ἐν πνεύματι, καὶ λίαν
πιστότατος. Πῶς οὖν οὐκ ἐμελλον ὁ ἁμαρτωλὸς ἐκ-
πλαγῆναι ἐπὶ τῷ ἔρματι; Πῶς δὲ οὐκ ἀνθομολογή-
σασθαι Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου τὰ εἰκόνα; Ἀλλὰ πρὶν
ἐξεῖπεν τὰ ὀδυνῆρά, τὸν πρὸς ὕμᾶς μου πόθον
ἀφοσιώσομαι ὁ ταπεινός. Χαίρετε, ὦ μακαριώτατοι
Πατέρες· οἱ τῆς ἁγίας γῆς οἰκῆτορες· τὸ χρυσοῦν
γένος· οἱ τὴν πίστιν δοκιμώτατοι, καὶ τῶν παθῶν
δαμάτορες· χαίρετε, ἡ περιβόητος ὁμήγυρις Χριστοῦ·
οἱ ἐργάται τῶν ἐντολῶν Κυρίου· καὶ τῆς ἐν παρα-
δείῳ διαίτης τὴν θεοειδῆ ζωὴν μιμούμενοι· χαίρετε,
ἡ τοῦ Θεοῦ πόλις ἐκλεκτή· εἴπερ ἐν μέσῳ ὑμῶν
Κύριος, διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐργῶν ἀναλήψεως θε-
ραπεύομενος. Ἐβούλομην ὅψει ὑπολαβεῖν τὴν θείαν
ὑμῶν περιοχὴν, καὶ προσάψασθαι τῶν ἱερῶν ὑμῶν
ἰχνῶν· ἰδεῖν τὸ ἅγιον τέμενος· προσκυνῆσαι τὸ θείον
ἔδαφος· ἕκαστα κατασκοπεῖσαι, ποῦ ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ
ὁ φερωνύμως· Χαρίτων πεπληρωμένος ἐνήθλησε
μαρτυρικῶς τε ἡμῶν καὶ ἀσκητικῶς· πῇ δὲ τὸ ἱερὸν
αὐτοῦ σῶμα τεταμένεται· ὁ ὄντως θησαυρὸς τῶν
ἀρετῶν· ὁ τῆς ἐρήμου πόλις, καὶ τῆς οἰκουμένης
λαμπτήρ· οὐ τὸ ἐντιμον σπέρμα οὐκ ἐκτέλειπεν,
οὐδὲ ἐκλείψειεν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Εἴθε
εἶδον ταῦτα, καὶ περιεπυξάμην τὸν χοῦν ἕως ἐμφυ-
χον! ὦφελον καὶ ἀπήχθην ἐν ταῖς λοιπαῖς θήκαις
τῶν ὁσίων, ἀπ' αὐτῆς μόνης ὄψεως ἁγιαζόμενος!
Ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἐξ ὀλίγου μοι ὑμνῆται, φέρε δι-
ηγῆσμαι καὶ τὰ ὀδύνης ἐμπλεᾶ· Ἀνάστη βασιλεὺς
ἕτερος, φησὶ που τὸ ἱερὸν Γράμμα, ὃς οὐκ ἦδει τὸν
Ἰωσήφ.

Τοιοῦτος δὲ οὖν ὁ ἡμέτερος Φαραὼ, ὃ ἀγιώτατος·
οὐ τὸν Ἰωσήφ ἀγνοῶν, ἀλλὰ τὸν ἀγοράσαντα αὐτὸν
Δεσπότην ἀρνούμενος. Ἀπλὸν γὰρ ὡς ὁ ἀθετῶν αὐτοῦ
τὴν εἰκόνα, αὐτὸν ἀθετεῖ. Οὕτω καὶ τὴν Θεοτόκον,
καὶ πάντα ἅγιον ἠθέτησεν. Οὐ γὰρ ἔφερε φύσις ὦν
ἀρνητικῇ, μὴ οὐκ τῇ κεφαλῇ συμπεριελείν καὶ τὰ
μέλη πάντα· ἵνα μόνῃ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἐμφανίζηται,
Ναβουχοδονοσορικῶ δόγματι. Ἐντεῦθεν ἐρήμωσις
πατῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἀφανίζομένης

• 1 Cor. xii, 2. • Exod. i, 8.

illa sunt sanctis Patribus meis, Theodorus minimus,
presbyter et praepositus Studitarum.

Quandoquidem praeter spem occasio se dat lit-
terarum, stupens exclamabo : Unde hoc mihi, ut
cum nullius sim pretii, ad vos, Patres mei sancti,
litteras conscribam ? Ecce enim ubi nos oppressit
ob scelera nostra acerba haec in primis persecutio,
cujus fama omnino ad vos usque pervenit. Explo-
ravigo misellus, et animo volutavi, quemadmodum
et per quem mihi fas esset ea lugere etiam apud vos,
viri sancti, quae nobis contingere infortunia, neque
aliam ob causam, quam ut sanctum pectus vestrum
ad commiserationem provocarem, ut nos precibus
sublevaretis, qui compati videlicet apprimere nostis,
juxta Apostoli adhortationem. Siquidem omnes Chri-
sti corpus sumus, et membra ex parte. Et cum haec
jam ipse mecum reputarem, astitit repente tabellarius
ex illis regionibus reversus ; et ille quidem filius
meus in spiritu, idemque integerrima fide. Quomo-
do igitur non me peccatorem oportuit tam inspe-
rato lucro obstupescere ? Quomodo non decuit ju-
stissimas agere gratias Domino meo Deo ? Sed
priusquam ea quae sunt digna luctu eloquar, obitu
meum erga vos desiderium indignus exponam.
Gaudete, Patres felicissimi, terrae sanctae incolae,
genus aureum, fide supra caeteros probati, vitorum
domitores : gaudete, percelebris Christi caetus,
effectores mandatorum Dei, ac divina vivendi nor-
ma imitatores ejus vitae quae in paradiso degitur :
gaudete, electa Dei civitas, siquidem est in medio
caeli vestro Dominus, quem bonorum operum
exercitatione colitis. Vellem utique divinum illud
vestrum septum oculis usurpare, sacra vestra con-
tingere vestigia, sanctam intueri sedem, divinum
solum osculari, singula lustrare attentius, ubi Deo
plenus, ac suo respondens nomini sanctus Dei Cha-
rito, tum martyrii tum vitae monasticæ palmam
tulit : ubi sacrum illius corpus reconditum : vere
thesaurus virtutum, eremi civis, orbis terrarum
lucerna : cujus pretiosum semen non defecit, nec
voro deficiet usque in consummationem saeculi.
Utinam haec oculis cernerem, pulveremque com-
plecterer veluti spirantem ! Utinam et progrededer
ad reliquos sanctorum loculos, vel solo intuitu
expiatus ! At postquam haec strictim commemoravi,
dicam porro et quae sunt plena luctus : Surrexit
rex novus, alicubi referunt sacrae paginae, qui igno-
rabat Joseph.

Talis profecto Pharaonoster est, viri sanctis-
simi, non qui Joseph nesciat, sed qui eum, a quo
redemptus est, Dominum ipsum neget. Quippe
manifestum est, qui ipsius imaginem aspernatur,
ipsum aspernari. Sic ille et in Deiparam et in
sanctum quemlibet injurius fuit. Neque enim
ferre potuit natura ad negandum proclivis, quomi-
nus una cum capite universa quoque membra au-
ferret : ut sola sit ipsius imago conspicua, Nabu-

chodonosorico edicto. Hinc omnium Dei Ecclesiarum desolatio, ubique sublata e medio omni veneranda imagine. Hinc sacrorum donariorum exustio, in quibus imago; ac voluminum, in quibus aliqua imaginis mentio. Hinc plenæ impietatis subscriptiones exiguntur: et sacrilegæ communionis participatio facta diligenti ac sollicita inquisitione, ne quis mortalium non devictus se ruinæ subtrahat. E duobus enim alterutrum necessarium est: aut colenda imago aurea, aut acerba cruciatuum flamma perferenda. Ac nihilominus numerare in promptu est eos qui persistere immoti. Quinam illi porro? Sacer utique patriarcha noster, episcopi et sacerdotes, monachi et monachæ. Neque enim meretricius oculus veritus est vel in hos usque flagella immittere. Quo enim pacto palam exponam vexationes, carceres, vincula, inedia, exsilia, damna illata, necesse? Et hæc omnia sumus experti: in montibus fugas, occultationes in speluncis et cavernis terræ. Abdias propheta, cum esset adhuc e ducibus Achab, cum Jezabel cædes patraret, dicitur filios prophetarum quinquagenos in duabus speluncis occultasse, quos et pavit¹⁰.

Hic vero si quis deprehendatur vel unum modo occuluisse, in magnum ille discrimen venit: imo si vel clam impiam communionem refugisse, aut penes se servasse imaginem, aut volumen aliquod in quo quid inesset ejus argumenti. Silent domi ora piorum; nefaria lingua solvitur; magnum incarnationis mysterium in contemptum venit. Nunc, inquit: *Dominus locutus est pacem in plebem suam, et super sanctos suos, et in eos qui convertunt cor ad ipsum*¹¹: qui initio propriis discipulis dixit: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*¹². Nunc, inquirunt, sublata e medio idola ethnicæ superstitionis, quæ Deorum multitudinem astruit: clamante jam olim Apostolo: *Nihil est idolum in mundo*¹³. Nunc, aiunt, mundata Ecclesia est, quam olim idem Apostolus pronuntiavit¹⁴ non habere maculam neque rugam, aut aliquid ejusmodi, sed esse sanctam et immaculatam. Nunc, inquirunt, lux Christianis affulsit ignorantie caligine implicatis: quibus jam pridem a principio Christus dixit: *Ego lux in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat*¹⁵. Videtis, fratres sancti, discessionem, quam oportet primum venire, quemadmodum Apostolus loquitur¹⁶. Nunc oculis ipsi cernimus Antichristi primordia. Defecimus, consumpti sumus: *Defecit sufflatorum*¹⁷; occidit spes omnis, si facultas humana spectat. At vicem nostram vos lugete, quibus est in alienis malis tenerum pectus, tanquam ejusdem corporis. Opem nobis per vestras preces ferte, tanquam fratrum amantes. Acerbiora sunt quæ hic patimur, quam quæ uspiam a Barbaris geruntur. Jam sicut Sodoma facti sumus, et sicut Gomorrha similes sumus¹⁸. Hanc igitur ob causam sanctitatis ve-

A πανταχοῦ πάσης σεπτῆς εἰκόνης. Ἐνταῦθεν ἐμπρησῖς ἱερῶν ἀναθημάτων, ἐν οἷς εἰκόν· καὶ βίβλων, ἐναῖς περὶ αὐτῆς τὸ λεκτόν. Ἐνταῦθεν τὰ τῆς ἀσεβείας χειρόγραφα ἀπαιτούμενα· καὶ ἡ μέθεξις τῆς ἀθέου κοινωνίας διὰ πολλῆς ἐκζητήσεως καὶ ἐρεῦνης· ὡς μὴ ὑπαλειφθῆναι ἀνάλωτον πάντα ἀνθρώπων. Δυσὶν γὰρ θάτερον ἀνάγκη· ἢ προσκυνῆσαι τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ, ἢ τῇ πονηρᾷ φλογὶ τῶν βασάνων ὑποβληθῆναι. Καὶ ὁμως εὐαρίθμητοι οἱ ἀκαμπεῖς. Τίνες οὗτοι; Ὁ ἱερὸς ὑμῶν πατριάρχης, ἱεράρχαι τε καὶ ἱερεῖς, μονασταὶ καὶ μονάζουσαι. Οὐδὲ γὰρ ἡ πόρνη [f. πόρνης] ὤφει, ἡδέσθη καὶ μέχρι τούτων τὰς μάστιγας ἐπαφείναι. Πῶς γὰρ ἂν ἐναργῶς παραστήταιμι τὰς θλίψεις, τὰς φυλακὰς, τοὺς δεσμούς, τὰς λιμοκτονήσεις, τὰς ἐξορίας, τὰς ἀπαγωγὰς, τοὺς θανάτους; Ἐπεὶ καὶ μέχρι τούδε ἡ πείρα, τὰς ἐν ὁρεσὶ φυγαθείας, τὰς ἐν σπηλαίοις καὶ ὁπαῖς τῆς γῆς κατακρύψεις. Ἀβδίου ὁ προφήτης, ἐτι ὦν τριστάτης Ἀχαάβ, τῆς Ἰεζάβελ φονῆστος· λέγεται κατακρύψαι υἱοὺς τῶν προφητῶν ἀνὰ πεντήκοντα εἰς δύο σπήλαια, οὓς καὶ διέτρεφεν.

Ἐνταῦθα δὲ εἰ φωραθῇ τις καὶ μόνον ἓνα κεκρυφῶς, ἐν κινδύνῳ μέγαλῳ· ἀλλὰ γὰρ καὶ κρύβδην, φεύγων τὴν ἀσεβῆ κοινωνίαν, ἢ εἰκόνα φρουρῶν, ἢ βίβλον περιέχουσαν τὰ κατ' αὐτὴν. Σιγᾷ τὰ τῶν εὐσεβοῦντων ἔνδον στόματα· ἀνεῖται βλάσφημος γλῶσσα· κοιμῶδεται τὸ μέγα τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Ἀρτι, φησὶ, Κύριος ἐλάλησεν εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτόν· ὁ ἐν ἀρχῇ φήσας τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς· Εἰρήνην ἀφ' ἡμῶν, εἰρήνην τῇ ἐμῇ διδῶμι ὑμῖν. Ἀρτι, φασίν, ἡρῆθη ἐκ μέσου βεβύγματα Ἑλληνικῆς πολυθείας· τοῦ Ἀποστόλου ἀρχῇθεν βοῶντος· Οὐδὲν εἰδωλὸν ἐν κόσμῳ. Ἀρτι, φασὶ, κεκάθαρται ἡ Ἐκκλησία, ἣν πάλαι ἀπέστρεφεν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος μὴ ἔχειν σπῖλον, ἢ βρωτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων· ἀλλ' εἶναι ἁγίαν καὶ ἀμωμον. Ἀρτι, φασὶ, τὸ φῶς ὑβγάσε τοῖς Χριστιανοῖς ἐνισχημένοις ζῶφῳ ἀγνοίας· οἷς ἄνωθεν καὶ ἀπ' ἀρχῆς Χριστὸς ἔφησεν· Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα· ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, ἅγιοι, τὴν ἀποστασίαν ἣν δεῖ πρῶτον ἔλθεῖν, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος. Ἦδη ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ὀρώμεν τὰ εἰσόδια τοῦ Ἀντιχρίστου. Ἐκλελοιπάμεν· παρανηλώμεθα· Ἐξέλιπε φωνητήρ· ἀπελήλαται πᾶσα ἐλπίς ὅσον κατὰ ἀνθρώπων. Ἀλλὰ στενάξατε ἐφ' ἡμᾶς, ὡ συμπαθέστατοι, ὡς σύσσωμοι. Ὁρέξατε χεῖρα πρεσβευτικὴν, ὡς φιλάδελφοι. Τῶν αὐτῶν χεῖρωνα τὰ ἡμέτερα βαρβαρίζεται. Ὡς Σόδομα ἤδη γεγόναμεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἤδη ὠμωώθημεν. Διὰ τοῦτο τοιγαροῦν καὶ ἐπεδοησάμεθα τῇ ἀγνοσίῳ ὑμῶν ὁ ταπεινός, ὡς ἐν ἐλπί σῶματι τῶν πάντων ἀδελφῶν καὶ συμπασχόντων. Ἰσμεν γὰρ ὅτι ἰσχύει ἡ δικαία ὑμῶν δέσπαις ἐνεργουμένη, ὡς ἂν τῷ ἐξίλα-

¹⁰ III Reg. xviii, 4. ¹¹ Psal. lxxxiy, 9. ¹² Joan. xiv, 27. ¹³ I Cor. viii, 4. ¹⁴ Ephes. v, 27. ¹⁵ Joan. xii, 46. ¹⁶ II Thess. ii, 5. ¹⁷ Jerem. vi, 29. ¹⁸ Isa. i, 9.

σμῶ αὐτῆς κοπάτῃ ἡ θραύσις τῆς αἰρετικῆς ῥομφαίας· τοῦ Κυρίου εἰς εἰρηνικὴν ὁδοδοξίαν· ἐπαν-
 ἄγοντος καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν. ἵνα δὲ εἰδῆτε
 καὶ ὑμεῖς, ὡς σεβάσμιμοι, ἐκ μέρους, οἷα τὰ ἀσεβῆ
 δόγματα τῶν ἀδελῶν· συναπέστειλα τοῖς γράμμασι
 ταῦτα ἐν τετραβίοις· ἃ καὶ ἔδοξα ὁ ἀμαθὴς ἀνατρέ-
 πειν, προτραπείς παρὰ εὐσεβῶν. Αὐτῷ δὲ ὑπὸ τῆς
 θείας ἀγγελοῦς ὑμῶν ἐπισκεφθῆναι, καὶ τὸ ἐλλειπὲς
 ἀνορθωθῆναι· καὶ συγγνώμην τῶν ἐπωφλημένων
 δεξασθῆναι με· λαμβάνεσθαι τε εἰς μνήμην ἐν ταῖς
 θεοκλινέσιν ὑμῶν προσευχαῖς· καὶ μὴν καὶ συντάτ-
 τεσθαι ὡς ἔσχατον πάντων μέλος ἐν τῷ πληρώματι
 τῆς ἀγίας ὑμῶν Ἐκκλησίας.

veniam tribuatis : et ut mei memineritis in vestris
 num omnium membrum censear in plenitudine

Ἡ αὐτὴ ἐπιστολὴ πρεσβύτη καὶ πρὸς τὴν μο-
 νήν τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου.

III. — Νικηφόρῳ τῷ ἀριωπάτῳ πατριάρχῃ. [σιε']

Solatur exsulem. (Baron. an. 814, n. 29.)

Πολλάκις προθέμενος ἐπιστεῖλαι τῇ ἱερᾷ κορυφῇ
 τῆς μακαριότητός σου· ἐνεκόπην, πῇ μὲν τὴν αὐτοῦ
 ἀναξιοσύνητα λογιζόμενος [Reg. cod. ἐπισκεπόμενος],
 πῇ δὲ ὑποδεῆς ὢν τοὺς πειρασμούς. Νυνὶ δὲ περιφρο-
 νήσας ἀμφοτέρων, καὶ τῇ Τριάδι ὁ τάλας θαρρόντας,
 λέγων εἰμὶ τάδε· Χαίρε, ἀληθῶς νικητήριον ἀσεβείας,
 ὁ ἐν τεθρίπῳ ἀρετῶν διανύων τὸν τῆς πίστεως
 δρόμον· χαίρε, ὁ μέγας ἥλιος τῆς ὁρθοδοξίας, οὗ ταῖς
 ὁμολογητικαῖς ἀκτίσι φωτοβολεῖται ἡ οἰκουμένη·
 χαίρε, ὑπέρμαχε τῆς ἀληθείας κατὰ τοὺς ἑκκαλὶ
 θεοφόρους διαπρέπων τῷ τῆς ἀρετῆς κάλλει. Ἀπ-
 ἔλιπες τὸν ὑψηλὸν θρόνον διὰ τὸν αὐτὸν ταπει-
 νώσαντα μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ·
 ἀπλίπες ἀρχιερατικὰς ὑπηρεσίας καὶ ἀναπαύσεις·
 μέλλον ἐλόμενος συγκακοχυεῖσθαι τῷ ὁμολογητικῷ
 τρόπῳ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπόλαυσιν.
 Ὅμοιος οὐτὶ οὐδὲ κατ' αὐτάς, κἂν ἐν αὐταῖς, ζῶν ἤ-
 νεκρῶν τὰ μέλη τῇ ἐν Κυρίῳ ζωῇ· ἡνεγκας ἀγίας
 Μητρός στέρησιν· ἀδελφῶν τιμῶν, πάντων ὁμοῦ
 ἐν ἡσυχίᾳ ἀφαιρεθεῖς. Καὶ οὕτω λέγων τοὺς Χριστο-
 εἰδεῖς σου ὀνειδισμούς, τὰς ἐκ τῶν κρατούντων
 προσβολὰς, ἐρεσχέλιας, στενοχωρίας, καὶ οἷον ἐξ ἀπο-
 νίξεως. Κατηνέχθῃς σὺν Χριστῷ ἐν νυκτί· ἐπειδὴ
 καὶ αὐτὸς προδιδομένος, περὶ ὁρίσθη, μεθωρί-
 σθης ἐν γεωλόφῳ που καθεζόμενος ὁ μάρτυς Χρι-
 στοῦ.

Ἄλλ' εὖγε, ὅτι πάντα εἰς καλὸν σοι. Ἄρον κύκλῳ
 τοὺς ὀφθαλμούς σου ἀπὸ τῆς τοῦ νοῦ σκοπιᾶς· καὶ
 ἴδε σου τὰ τέκνα, εἴς τὸν πρόβατον, ὁ ποιμὴν ὁ κα-
 λός, εἰ καὶ διεσκορπισμένα σώματι, ἀλλ' ἡνωμένα
 πνεύματι, διεληφθέντα σχεδὸν ἅλλα κατ' ἄλλο μέρος
 τὴν Ἐκκλησίαν σου πᾶσαν· καὶ ταῖς αὐγαῖς τῆς
 ὁμολογίας δίκην ἀστέρων φρυκτωροῦντα τοῖς ἐν
 νυκτομαχίᾳ τῆς αἰρέσεως, τὸ φῶς τῆς ὁρθοδοξίας·
 τὰ μὲν τυθέντα θεῷ δι' ἀθλητικῆς τελειώσεως· τὰ
 δὲ ἀθλοῦντα, μηδὲν ὑποπητήσοντα τῶν παρόντων·
 ἀλλὰ ῥωννύμενα ταῖς θεοκλινέσι σου προσευχαῖς.
 Αὕτη ἡ δόξα σου τῆς Ἐκκλησίας· τοῦτό σου τὸ

Astræ auxilium nos humiles imploravimus, cum
 sit unum corpus omnium fratrum qui pariter
 vexantur. Novimus enim quantum valeat iusta ve-
 stra deprecatio assidua¹⁹, ut, exorato Deo, hære-
 tici gladii acie conquiescat : ad rectam fidem cum
 pace conjunctam revocante Domino nostram quo-
 que Ecclesiam. Ut autem, et vos, viri venerabiles,
 ex parte intelligatis qualia sint sacrilegorum impia
 dogmata : simul hæc misi cum litteris in quater-
 nionibus : quæ confutare aggressus sum, quan-
 quam inductus, proborum virorum hortatu. Oro
 autem ut ea pro divina vestra sagacitate expendat-
 is : quod vitiosum est emendetis : errorumque
 apud Deum precibus : denique ut tanquam postre-
 mæ vestræ Ecclesiæ.

Eadem epistola missa est etiam ad monasterium
 sancti Euthymii.

XVIII. — Nicephoro sanctissimo patriarchæ.

(Baron. an. 814, n. 29.)

Cum sæpenumero ad sacrum beatitudinis tue
 verticem scribere instituissem, destitui ab incæpto,
 partim indignitatis meæ consideratione, partim
 etiam infirmitate ex ærumnis nata præpeditus.
 Nunc vero utrumque parvipendens, et Trinitate
 fretus, miser hæc dico. Gaude, vere victor impie-
 tatis, qui virtutum quadrigis fidei cursum consum-
 mas : salve, magne sol doctrinæ orthodoxæ, ejus
 confessionis radiis universus orbis illustratur : salve,
 propugnator veritatis, veterum sanctorum instar vir-
 tutis pulchritudine collucens. Reliquisti excelsam
 thronum ejus causa, qui semetipsum humiliavit us-
 que ad mortem, mortem autem crucis²⁰ : reliquisti
 turbam famulorum et oblectamenta archiepiscopa-
 lia : et variis incommodis, confessorum more,
 exerceri maluisti, quam temporarii frui deliciis
 peccati²¹. Ac certe, quoniam non ex illis, etsi in
 illis, vivebas, membra per vitam in Domino totam
 mortificans, sanctæ matris privationem pertulisti :
 charis fratribus, omnibus simul omnino, spolia-
 tus. Necdum opprobria tua Christi opprobriis si-
 milia commemoro, immixtas ab imperatoribus
 oppugnationes, indificationes, angustias : ac veluti
 suffocationes. Noctu cum Christo abductus es :
 etenim proditus etiam ipse relegatus es, in collis
 confinium redactus es, martyr Christi.

Sed euge, quoniam in bonum tibi omnia. Attolle
 in orbem oculos ex specula mentis, et aspice filios
 tuos, seu mavis oves, pastor bone, quamvis cor-
 pore dispersas, animo tamen conjunctas, in tota
 pene Ecclesia tua variis locis positas, et confessio-
 nis suæ fulgore, stellarum instar, iis qui in no-
 cturnis hæreseos tenebris versantur, orthodoxæ
 fidei lumen ostendentes : alias quidem Deo immo-
 latas per athleticam consummationem, alias decer-
 tantes sine ullo præsentium rerum metu : sed
 Deum flectentibus precibus tuis corroboratas. Hæc
 est gloria Ecclesiæ tuæ : hoc insigne ac symbolum

¹⁹ Jac. v, 16. ²⁰ Philip. ii, 8. ²¹ Hebr. xi, 25.

martyrii : quod sequens ætas excipiens, Deum in te, uti nunc, glorificabit. Multa tibi pro Christo imagine pugnanti encomia debentur. Sed ignosce mihi, Dei imitator, qui hæc ex amore ausus sum, quæ dixi : sacras preces tuas impertiens, ut minimus filius tuus esse non desinam, qui omnium maxime inutilis sum propter peccata.

XIX. — *Monialibus.*

Ad religiosæ vitæ perfectionem excitat.

Optima ad me fama perlata de reverentia vestra, ego humilis lætor : imprimis quod sanguis et spiritus estis hominis Dei, et communis parentis. Vehementius autem gaudeo et glorifico Deum, cum audio perstitisse vos hactenus nulla communionis hæreticæ labe aspersas. Et eos utique oportet, qui sunt corpore illibati, fidei quoque integritatem custodire. Fornicationis enim genus est, o prudentissimæ, vel communiōne copulari : a qua vos Dominus usque in finem servet intactas, qui vos ipse sibi per virginitatis votum despondit. Hæc prior pars orationis meæ. Institutionem autem a me peccatore cur flagitatis, cum sitis ipsæ per Christi gratiam a Deo edoctæ? Nam et ex piis ambæ ortæ parentibus, et scientiæ eximias, et ipso vitæ genere doctrinam mandatorum præferentes. Si quid autem et a nobis imperitis poscitis, timor Dei conquirendus imprimis. Nam is ubi animum subiit, lux affulsit, vitiosos temperavit affectus. Inde compunctio, lacrymæ, mundi odium, cœli desiderium; et quid non inde rectum oritur? Hæc Dei videlicet inhabitatio est : ubi vero Deus, ibi fons bonorum, pax, gaudium, charitas. Hortor vos itaque ego humilis, non ad ea quæ circumstant exempla intueri, maxime vero non ad simulatam, quam pleræque moniales præferunt, conversationem tepidam, ut ita loquar, et remissam : sed ad egregia exemplaria, quorum vitas habetis præ manibus divino passim amore coruscantes : quandoquidem nec pietor ex deformibus, sed ex decoris imaginibus ac vetustate conspicuis imaginem expresserit.

Quid in illis vobis exploratum sit? Solutio ab affectuum vinculis, virilis aspectus fuga, quoad ejus fieri potest, demissus animi sensus, vestis sordida, dejectus in terram oculus, inutiles narrationunculas auris evitans, os divina loquens, vexatio corporis. Nam sic affectus carnis superarunt : quandoquidem caro concupiscit adversus spiritum, ut scriptum est, spiritus autem adversus carnem : hæc enim sibi invicem adversantur²¹, et est bellum implacabile. Quare omni die necesse est, prope dixerim omni hora, adversus vitia strenue nos dimicare, Deo spectante ac juvante, post diuturnum certamen hostem vincentes, qui nostrum semper exitium sinit : cuius jacula nullius demum sunt

σύσημον τῆς μαρτυρίας · ὅπερ ὁ μέλλων χρόνος ὑποδεξάμενος, δοξάσειε τὸν Θεὸν ἐν σοί, ὡς καὶ τὰ νῦν. Πολλὰ σοὶ τὰ ἐγκώμια ὀφείλεται τῷ ὑπὲρ τῆς εἰκόνης Χριστοῦ ἐναθλοῦντι. Ἀλλὰ μοι σύγγνωθι, ὃ θεομίμητε, τολμήσαντι ἐκ πόθου ἐν οἷς ἐφθεγγάμην· χαριζόμενος τὴν ἱερὰν σου προσευχὴν, ὡς ἂν μὴ ἀποπέσοιμι τὸν εἶναί σου ἐλάχιστον τέκνον, ὃ τῶν ἀπάντων ἀχρεϊότερος διὰ τὰς ἁμαρτίας.

19'. — *Μοραζούσαις. [σκα'.]*

Ἀγαθὴν ἀκοὴν ἐνηχοῦμενος περὶ τῆς τιμιότητος ὑμῶν χαίρω ὁ ταπεινός· μάλιστα ὅτι αἷμα καὶ πνεῦμά ἐστε τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ καὶ κοινοῦ Πατρός. Ἐτι δὲ περισσοτέρως ἡδομαι καὶ δοξάζω τὸν Θεόν, μανθάνων ὅτι ἀχραντοὶ διαμενηχάτε ἕως τοῦ νῦν τῆς τῶν αἱρετικῶν κοινωνίας. Καί γε δεῖ τοὺς τὰ σώματα ἀνέπαφα ἔχοντας, καὶ κατὰ τὴν πίστιν παρθενεύειν. Μοιχεία γάρ ἐστιν, ὃ πανσύνετοι, καὶ τὸ τῆς κοινωνίας μετέχειν· ἥς ὑμᾶς Κύριος μέχρι τέλους διατηρήσει ἐναψαύστους· ὁ νυμφευσάμενος ἑαυτῷ διὰ τοῦ κατὰ τὴν παρθενίαν ἐπαγγέλματος. Οὗτος ὁ πρῶτός μοι λόγος. Διδασκαλίαν δὲ παρ' ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἵνα τί αἰτέσθε; ὑμεῖς θεοδιδάκτοι ἐστε χάριτι Χριστοῦ. Καὶ γὰρ καὶ ἐκ γονέων εὐσεβῶν ἀμφοτέραι, καὶ γυνώσκει διαφέρουσαι· καὶ τῷ βίῳ τὸ διδασκάλιον τῶν ἐντολῶν προβαλλόμεναι. Εἰ δέ τι καὶ παρ' ἡμῶν δέοισθε τῶν ἀμαθῶν· ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ τὸ ζητούμενον. Οὗτος γὰρ ἐν καρδίᾳ δεχθεὶς, φῶς ἐλαμψε, τὰ πάθη ἐμέλεισεν. Ἐξ οὗ κατὰ νουξίς· δάκρυον· μίσος κόσμου· ἐπιθυμία οὐρανῶν· καὶ τί γὰρ οὐ καλὸν ἐντεῦθεν προσγίνοιτο; Τοῦτο οὖν ἐστὶν ἐνοικησις Θεοῦ· οὗ δὲ Θεός, ἐκεῖ τῶν ἀγαθῶν ἡ πηγὴ, εἰρήνη, χαρὰ, ἀγάπη. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ὁ ταπεινός, μὴ πρὸς τὰ τῶν πλησίων ἀποδιέπειν παραδείγματα· καὶ μάλιστα τῆς ἐπιπλάστως ἐν ταῖς πλείσταις τῶν μοναζουσῶν ἐπιδεδειγμένης πολιτείας χλιαρᾶς, ἣν οὕτως εἶπω, καὶ συγχευμένης· ἀλλὰ πρὸς τὰ ἀρχέτυπα κάλλη, ὧν οἱ βίοι ἐν χερσὶν ὑμῶν, ἀστραπφοροῦντες τοὺς θεοὺς ἔρωτας· ἐπεὶ καὶ ζωγράφος οὐκ ἐκ φαύλων, ἀλλ' ἐξ ὠραῖσμένων καὶ ἀρχαιότητι διαφερόντων εἰκόνων μεταγράφοιεν εἰκόνα.

Τί ἦν ἐν ἐκείναις γνωστὸν ὑμῖν; Λύσις τῶν δεσμῶν τῆς προσηλασίας· φυγὴ ἀρβενικῆς ὕψεως ὅσον ἐνδέχεται· καταδεδημένον φρόνημα· ῥυπῶσα ἐσθὴς, ὄμμα κάτω νενευκός. Οὓς φεῦγον ἀνωφελῆ ἀκούσματα· στόμα λαλοῦν ἐνθεα, ὅπως πιασμός σώματος. Οὕτω γὰρ περιεγένοντο τοῦ τῆς σαρκὸς φρονήματος· ἐπεὶ περ ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, ὡς γέγραπται· τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς· ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις· καὶ ἀκήρυκτος πόλεμος. Καὶ δεῖ ἡμᾶς πᾶσαν ἡμέραν, εἶπω καὶ ὦραν, ὀπίσασθαι κατὰ τῶν παθῶν ἀνδρικῶς μετὰ Θεοῦ καὶ σὺν Θεῷ, ἐν πολλῇ ἀγῶνι νικιώντας τὴν ἐχθρὸν, τὸν ἀεὶ διφῶντα τὴν ἀπώλειαν ἡμῶν· οὐ αἰ ῥομφαίαι· εἰς τέλος ἐξέλιπον τοῖς προσέχουσιν

²¹ Galat. v, 17.

ἀσφαλῶς. Οὐκ ἔστι δὲ μὴ ἡττᾶσθαι πάντως, καὶ Ἀ πλῆττεσθαι, τὸν ἀγωνιζόμενον, ἐν λόγῳ καὶ ἐννοίᾳ, καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις τοῖς μὴ πρὸς θάνατον ἁμαρτίας· ἀλλὰ τὸ θάπτον ἀναπαλαίειν χρεὶ, καὶ ἐπὶ τῆς δεούσης ἵστασθαι καταστάσεως. *Παραπτώματα γὰρ τίς συνήσει; Καὶ τίς καυχῆσεται τὴν ψυχὴν ἀγνὴν ἔχειν; Καὶ ἐν ὀλίφῃ μὲν ὁ ἐν Κυρίῳ ζῶν· ἐπειδὴ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν· ὡς περ ἡ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις. Ὅτε δὲ ἔλθοι τὸ πέρας τῶν ἀγώνων, τότε εἰσεσθε, ὡ νόμφαι Χριστοῦ, τί προσέξενσεν ὑμῖν ἡ πολιτεία· ἀρῆσθε γὰρ ἐν χρεὶ ἀνεκλαλήτῳ ὑπὸ ἀγαθῶν ἀγγελίων· καὶ εἰσελεύσεσθε εἰς τὴν ἀχειρτέυκτον παστάδα, εἰς τὸν οὐράνιον νομφῶνα, πάντοτε σὺν Κυρίῳ εἰς αἰῶνα ἐσόμεναι. Ἦν μὲν καὶ πλέον τι λέγειν· ἀλλ' ἐπειδὴ στοχάζομαι ὑπερβηκέναι τὸ μέτρον τῆς ἐπιστολῆς, ἐνταῦθα καταπαύσομαι τὸν λόγον· ὑπὲρ οὗ χαρίσασθέ μοι τῷ ἁμαρτωλῷ τὰς ἀγίας ὑμῶν εὐχάς.*

K'. — Μακαρίῳ ἡγουμένῳ. [σχγ'.]

De quodam præposito, aliisque lapsis.

Τί ποιεῖς, ὦ θεῖε Πάτερ, ἐαυτὸν ταπεινῶν τὸν ὑψηλὸν τῇ ἀρετῇ· καμὲ ὤφων ἐν τοῖς τιμίῳι λόγοις σου, τὸν χθαμαλὸν τῇ κακίᾳ, ὡς μυρίοι πάθεισι πολιορκούμενον καθεκάστην; Ἐγὼ τοίνυν δοῦλός σου καὶ παῖς, μαθητὴν μᾶλλον ἐφιέμενος, ἢ διδάσκειν δυνάμενος. Ὅμως ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ τοιοῦτος σὺ καὶ ὀρώμενος καὶ ἀναγινωσχόμενος. Περὶ μὲν οὖν τοῦ τῆς Δημητριάδος, καὶ τῶν μαθητῶν, ὅτι ἔρχοντο· ἵνα γνῶις ἐκ τῶν καρπῶν τὸ δένδρον· καὶ εὗξῃ ἐκεῖνοις μὲν μετάνοιαν, ἐμοὶ δὲ τῷ ἀθλίῳ στηριγμῶν πρὸς τε τοὺς πολεμοῦντας ἀοράτως τε καὶ ὀρωμένως· ὡς ἂν κατόπιν ἀξιωθείην ἔλθειν τῶν νυνὶ πάντων ὁμολογητῶν Χριστοῦ· ὁμολογητῆς γὰρ πᾶς ὁ ἐνιστάμενος. Περὶ δὲ τῶν δύο ἄλλων κεφαλῶν, τοιοῦτον τὸ παριστάμενόν μοι· Ὑπογράφας πρεσβύτερος τῇ ἀσεβείᾳ, μετανοεῖν ὀφείλει, καὶ προσκλαίειν θερμῶς· συγχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἀσέβημα· λειτουργεῖν δὲ, καὶ οὐ μνημονεύει τοῦ ἀσεβοῦς [i. ἀσεβοῦς]· οὐδαμῶς, ἀλλ' εἰργασθαι τῆς ἱερουργίας· ἔως ἂν ἐπίδοι Κύριος, καὶ δοίῃ καιρὸν ὀρθοδόξου συνόδου· ἐν ᾗ λήφεται [Reg. cod. ἕκαστα] ἕκαστος τὰ κατ' ἀξίαν θεοκρίτως. Ἐγὼ δὲ συμβούλευω, εἰ μετέσχε τῆς ἀσεβοῦς κοινωνίας, ἐν μεταλήφῃ καὶ τῶν ἁγιασμάτων ἀπέχσθαι μέχρις ἐνδὸς ἡ δυοῖν χρόνῳ. Γέγραπται γάρ· *Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων.* Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν. Τίς συγκατάθεσις γὰρ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων; Οὐδεὶς οὖν εἰσέναι εἰς τὰ μαρτύρια τῶν αἰρετικῶν· προστάτταται ἡμῖν ὑπὸ τῆς ἀγίας συνόδου· οὐκ οἶδα εἰ μὴ ἐπ' ἐξουσίαν τελείως γίνοντο ὁ ναὸς ὀρθοδόξου τοῦ μηκέτι λειτουργεῖσθαι ὑφ' αἰρετικοῦ· τότε γὰρ καὶ εἰστέον

A roboris in eos qui sibi sedulo prospiciunt. Non contingit autem non vinci omnino, ac nullum vulnus recipi inter præliandum, verbo vel cogitatione, aliisque similibus, quæ mortem peccati non inferunt : sed pugna confestim redintegranda, et in propria statione consistendum. *Delicta enim quis intelligit* ²²? Et quis gloriabitur animum se castum gerere? In tribulatione utique est, qui vivit in Domino : quandoquidem *arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam* ²³ : quemadmodum via contraria e contrario. At cum certaminum finis advenit, tunc intelligetis, o sponsæ Christi, quid vobis suscepta vivendi ratio contulerit : auferent enim vos sublimes cum inenarrabili lætitia angeli optimi, et in thalamum ingrediemini non manufactum, in cœlestem torum, semper cum Domino in omne ævum futuræ. Habebam equidem plura dicere : sed quoniam sentio me modum epistolæ supergressum, finem imponam huic sermoni : pro quo mihi peccatori sanctas vestras preces impertite.

XX. Macario præposito.

Quid agis, o divine Pater, cum teipsum depri-
mis, qui sublimis es virtute : ac me honorifica
oratione tua extollis, qui sum improbitate abje-
ctus, quippe innumeris quotidie vitiis profigatus?
Ego igitur servus tuus, ac pene puer, cui major
discendi cupiditas, quam facultas docendi. At
bonus homo de bono thesauro cordis sui profert
bona ²⁴ : cujusmodi tu quidem et videris et agnos-
ceris. De præposito autem Demetriadis ac disci-
pulis ejus quod quæris, periisse scito, ut ex fru-
ctibus arborem agnoscas : ac pro illis quidem
resipiscantiam depreceris : pro me autem infelice
robur adversus hostes tum invisibiles tum visi-
biles : ut vestigiis insistere merear omnium hoc
ævo Christi confessorum : confessor enim est
quisquis se strenue gerit. De duobus aliis capiti-
bus, nunc illud occurrit animo. Qui subscripsit
impietati presbyter, debet is scelus expiare pœnis,
et magnam vim profundere lacrymarum ; ut venia
deinde flagitii tribuatur : ut autem rem sacram
faciat ; etiamsi hominem impium non comme-
moret ; minime sane, sed a sacro munere prohi-
bendus est, donec respexerit Dominus, dederitque
tempus synodo orthodoxæ, in qua admitteitur unus-
quisque pro merito, tanquam ex Dei judicio. Auctor
vero sum, ut, si communionis impiæ particeps fuit, in
perceptione rei sacræ sanctificatis donis absterneat an-
no uno aut altero. Scriptum est enim : *Non potestis
calicem Domini bibere, et calicem dæmoniorum : non
potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ dæmo-
niorum* ²⁵. Idem et de Ecclesiis statuendum. *Quis con-
sensus templo Dei cum idolis* ²⁶? Nefas igitur in
hæreticorum martyria pedem inferre : sic sancta
nobis synodus præcepit : nisi forte orthodoxorum

²² Psal. xviii, 13. ²³ Matth. vii, 14. ²⁴ Luc. vi, 45. ²⁵ I Cor. x, 20. ²⁶ I Cor. vi, 16.

ædes non omnino in alienam potestatem venerit, nec liturgiam hæreticus ibi peregerit. Tunc enim et ingredi orthodoxo fas, et rem sacram obire. Quæ quidem sine præiudicio dicta sint hactenus. Sic ego humilis, Pater mi, sentio: divinorum Patrum exempla recognoscens. Tuæ verò præstantiæ fuerit, meliora contemplari, ac meis exhibere oculis. Valetudine integra pro Deo dimicans tu mihi esto incolumis, o inter Patres celebratissime: simul et pro me indigno orans partim ex charitate, partim verò ut legi ita præcipienti obtemperes.

XXI. — Theodorus iis qui propter Dominum in diversis carceribus detinentur fratribus dilectis salutem (*).

De sanctis imaginibus. (Baron. an. 816, n. 27.)

Quidnam hæc rei sunt, quæ videmus? gaudium et exultatio: quoniam martyria pro Christo subire dignati fuimus: quia carceribus et tormentis traditi sumus propter Dei verbum: quoniam plagis et contumeliis propter Christum qui pro nobis verbera, opprobria, crucem denique passus est, subditi sumus. Quis non laudet? Quis non gloriæ ducat? Oriens lætatur, gaudet Occidens, universæ per quatuor mundi cardines exsultant Ecclesiæ. Et quid terrenum orbem loquor? Cælum ipsum gaudio repletum est: quod non solum supremus antistitem nostrorum, episcopi ac sacerdotes, præsides cœnobiorum et discipuli, sed et monachæ cum moderatricibus suis martyrii stadium ingressæ sunt. Mitto illos dicere qui in desertis et montibus, in speluncis et in cavernis terræ, exsules affliguntur, inopiam patiuntur et dura pro Christo persecutione vexantur. Merito itaque, *fratres mei dilecti et desideratissimi, gaudium et corona mea*²⁷, gaudeo et congratulor vobis. Id ipsum autem et vos gaudeate et congratulamini mihi. Beati quidem Pauli sunt hæc verba, sed huic tempori congruentia: *Omnia siquidem ad nostram doctrinam scripta sunt*²⁸, et imitatores sui nos esse obtestatur. Primum ergo illud vere dixerim, non quantum volunt, cupiuntque ii qui nos vexant, ærumnis et afflictionibus nos premi. Sic enim intolerabilis foret tentatio: qualis quæ a dæmonibus occulte nobis infertur: sed quantum permittit certaminis præses et particeps nobiscum Christus, qui pro cuiusque virum modulo ac mensura, justo iudicio agones immittit, vel ad delictorum vindictam, si modo sponte ad patiendum accedimus, vel ad victicium coronarum retributionem, e gloria in gloriam progredientibus. Non enim in iisdem nos, quibus Petrus et Paulus cum æqualibus, aut Georgius et Theodorus cum ejusdem gloriæ sociis, aut Thecla et Febronia cum paribus, affecti tormentis fuimus, in quibus, cum multum diligenter, proportionem abundarunt et Christi concessæ passionem. At quibus exigua est charitas, iis minora etiam pati con-

καὶ λειτουργήτεον τὸν ὁρθόδοξον. Οὐκ ὄντος προκρίματος τὰ προλαβόντα. Οὕτω φρονῶ, Πάτερ μου, ὁ ταπεινός· ἀναθεωρῶν τὰ ὑπὸ τῶν θείων Πατέρων παραδείγματα. Τῆς σῆς δ' ἂν εἴη τελειότητος τὰ κρείττονα καὶ θεωρῆσαι, καὶ ἐμοὶς ὁμμασιν ὑποδείξαι. Ἐρρωμένος καὶ ἐναθλῶν ὑπὲρ Θεοῦ διαφυλαχθεὶς μοι ἔτι· ὁ ἐξάρχουστος ἐν Πατράσιν· ὁμοῦ τε καὶ ὑπερευχόμενός μου τῆς ἀναξιοτήτος, τὸ μὲν ἐξ ἀγάπης, τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν.

ΚΑ'. — Θεόδωρος τοῖς διὰ Κύριον ἐν διαφόροις φυλακαῖς τηρουμένοις ἀδελφοῖς ἀγαπητοῖς χαίρειν. [σλ']

Τί τὰ παρόντα; χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις· ὅτι ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίοις ἐναθλεῖν ἤξιώμεθα· ὅτι φυλακαῖς τε καὶ θλίψεσι διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ παρεδόθημεν· ὅτι πληγαῖς τε καὶ ὕβρει διὰ Χριστὸν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν μαστιγθέντα καὶ ὀνειδισθέντα· ἔπειτα καὶ σταυρωθέντα ὑπεβλήθημεν. Τίς οὐκ αἰνέσει; τίς οὐ δοξάσει; Ἀνατολὴ ἡδεται, Δύσις εὐφραίνεται· πᾶσα Ἐκκλησία τῆς τετραπεράτου κτίσεως ἀγάλλεται. Καὶ τί λέγω τὸν περίγειον κόσμον; Ὁ οὐρανὸς αὐτὸς θυμηδίας πεπληρωται· ὅτι οὐ μόνον ὁ κορυφαῖος τῶν καθ' ἡμᾶς ἱεραρχῶν, ἱεράρχαι τε καὶ ἱερεῖς, καθηγεμόνες τε καὶ φοιτηταί, ἀλλὰ καὶ μονάζουσαι σὺν προσετώσαις, εἰλοντο τὰ τῆς μαρτυρίας σκάμματα. Ἐὼ λέγειν τοὺς ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, ἐκ φυγαδεῖας θλιβομένους, ὕστερουμένους, κακουχομένους διὰ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμὸν. Εἰκότως οὖν, ἀδελφοί μου ἡρασιμῆναι καὶ ἐπισπόμενοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, χαίρω καὶ συγχαίρω ὑμῖν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι. Παύλου μὲν τοῦ μακαρίου αἰφωνα· τῷ καιρῷ δὲ πρέπουσαι· Ἐπειδὴ εἰς ἡμετέραν νοουθεσίαν πάντα γέγραπται· καὶ μιμητὰς αὐτοῦ ἐκλιπαρεῖ γίνεσθαι ἡμᾶς. Πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἀληθὲς εἰπεῖν· ὅτι οὐχ ὅσον προαιροῦνται καὶ βούλονται οἱ κακοῦντες ἡμᾶς, ταῖς θλίψεσι καὶ περιστάσεσι παραδιδόμεθα. Οὕτω γὰρ ἂν ἀνύποιστος ᾗ ἡ πείρα· καθὰ καὶ ἡ παρὰ τῶν δαιμόνων ἀοράτως ἡμῖν προσβάλλουσα· ἀλλὰ καθ' ὅσον παραχωρεῖ ὁ ἀγνωσθετῶν καὶ συναθλῶν ἡμῖν Χριστὸς, μέτρῳ καὶ σταθμῷ τῆς ἐκάστου δυνάμεως, ἐν κρίσει δικαίᾳ τοὺς ἀγῶνας ἐπαφείς, ἥ εἰς ἐκτίσιν ἀμαρτιῶν· εἰ καὶ αὐθαιρέτως ἤχομεν πρὸς τὸ πάσχειν· ἥ ἐπὶ στεφάνῳν ἀλλοφορικῶν ἀμοιβῶν ἐκ δόξης εἰς δόξαν προερχομένοις. Μὴ γὰρ ὡς Πέτρος ἢ Παῦλος σὺν τοῖς ὁμοταγέσιν, ἢ Γεώργιος καὶ Θεόδωρος σὺν τοῖς ὁμοκλέσιν, ἢ Θέκλα καὶ Φεδωνία σὺν ταῖς ὁμοδόξοις, βεβασανίσμεθα· οἷς πολὺ ἀγαπήσασιν ἀναλόγως περιέσσευσεν καὶ τὰ Χριστοῦ παθήματα δεδωρημένα. Οἷς δὲ τὸ τῆς ἀγαπήσεως ὀλίγον, ἐνδεέστερον καὶ τὸ πάσχειν· ὥστε λυπεῖσθαι καὶ δυσφορεῖν, ὅτι μὴ πολλὰ πανθάνομεν· οὐκ ἄλλοιού-

²⁷ Philip. iv, 4. ²⁸ Rom. xv, 4.

(*) Dogmatica.

σθαι δεῖν καὶ ἀποκάμνειν ἐν οἷς μετρίως ἐσμέν τι-
μωρούμενοι.

Εἰ δὲ ἐκπέσοιμεν· ὅπερ ἀπειρή καὶ ἔννοεῖν· οὐ
παρὰ τὴν θεόκριτον ἐπαφὴν· παρὰ δὲ τὴν τοῦ κα-
ταμαλακισθέντος ἀτονίαν, καὶ ἀκαρδίαν, καὶ ἀθείαν.
Ὁ μὲν γὰρ δέδωκε τὸ ἰσχύειν κατὰ τοῦ πονηροῦ κρά-
τους· νικηφόρον βουλόμενος τὸν ἀγωνιστὴν ἔσεσθαι·
ὁ δὲ ὀλιγωρῆς ῥήψας τὰ τῆς ὑπομονῆς ὅπλα ὤλετο.
Μάρτυς τοῦ λόγου ὁ κράζων· Πιστὸς ὁ Θεός, ὃς
οὐκ ἔδωκε ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε·
ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν
τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπερνεγκεῖν. Ὡς ἡ ὑπομονή,
ἀδελφοί· ὥδε οἱ θεόπλοκοι στέφανοι τῆς εὐπιστίας.
Μὴ οὖν ἐπαισχυνθῶμεν τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου
ἡμῶν· μηδὲ ἀπολειφθῶμεν θαύματος τοῦ νεολέκτου
μάρτυρος, καὶ τῶν συνομολογησάντων, καὶ συνεκδη-
μησάντων ὅπως αὐτοῦ· ὧν ἴστα δὴ τὰ ὀνόματα.
Αἵματι μαρτύρων ἡρδεύθη καὶ νῦν ἡ Ἐκκλησία τοῦ
Θεοῦ· ἐπεὶ καὶ ἀρδεύεται διὰ τῶν ἐτι ἀθλούντων καὶ
πολυτρόπως ἐκπειρομένων ταῖς θλίψεσιν. Αἷμα κε-
νοῖ ὁ καθιεργμένος, ὁ μεμνημένος, ὁ στενοχωρού-
μενος, ὁ ἀφῆρπασμένος ἐκ παντὸς προσώπου, ὁ ὑπε-
ρούμενος τῶν κατὰ χρεῖαν, ὁ πεινῶν, ὁ διψῶν, ὁ μὴ
τὴν τοῦ ἡλίου ἀκτίνα δεχόμενος, καθημέραν ἀπο-
θνήσκων, ὡς βοᾷ Παῦλος, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν θανα-
τούμενος, ὡς ᾄδει Δαβὶδ. Ἄλλ' εἰ ἀποθάνωμεν, καὶ
συνήσομεν Χριστῷ· εἰ ὑπομεινόμεν, καὶ συμ-
εασιλεύσομεν αὐτῷ. Ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐξελέξατο
ἡ χάρις οὗς ἐξελέξατο εἰς τὸ Χριστῷ μαρτύριον.
Κατὰ γενεὰν καὶ γενεὰν ἀνίσχουσι μάρτυρες. Ἀνάγκη
γὰρ ἔλθεῖν τὰ σκάνδαλα· Χριστὸς ἐφησεν· ἵνα οἱ
ἐκλεκτοὶ λάμπωσιν ἡλιοειδῶς· καὶ τὰ ζῆζάνια φανερά
γένηται νυκτοειδῶς.

Γενόμεθα, ὦ ἀδελφοί, ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ σκο-
λιᾷ καὶ διστραμμένῃ, ὡς φωστῆρες αὐγάζοντες ἐν
σκοτομῇ τῆς αἰρέσεως· καθὰ ἡμεῖς ἐξελέξατο
Χριστὸς εἰς καύχημα αὐτοῦ εἰς κλέος ὀρθοδοξίας.
Ὡς ἡμῖν οἱ ἀνέκαθεν, οὕτως ἡμεῖς τοῖς μετέπειτα
στηριγμῶς καὶ ὑπογραμμῶς ὑποδειχθῆμεν· καὶ εἰς
ἡμέραν Χριστοῦ εὐρεθῆμεν χορεύοντες. Καίτοι γε
τῶν προσέχων ἡμεῖς μᾶλλον φανερώτερον τὸ μαρτύ-
ριον ἔχομεν. Οὐδὲ γὰρ περὶ τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων
ἡ θελημάτων, καὶ ὅσα πρὸς τούτοις ἀμφισβητούμενα·
ὧν ἡ διαμάρτησις κατὰ τὰ νοήματα οὐσα, οὐδὲν
αἰσθητῶς παρῆχε τὴν ἀπόδειξιν· νῦν δὲ σὺν τοῖς
νοήμασι καὶ κατ' ὀφθαλμοὺς τὸ ἀμφισβητούμενον,
ἤτοι ἀσεβοῦμενον. Τὸν γὰρ Χριστὸν οἱ ἀντικείμενοι,
οὐ μόνον οὐκ εἰκονίζεσθαι λέγουσι τε καὶ λοξονοοῦσι
σὺν τῇ Θεότητι καὶ οὐκ ἐκείνους τῶν ἁγίων· ἀλλὰ καὶ
ἐγγεγραμμένους ἐξαφανίζουσι· πλάνην καὶ βλεθρον
ψυχῶν τοὺς θεοὺς χαρακτηρᾶς δογματίζοντες. Ὡς
τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ Ἑλληνικῆς ἀντιπεπονητότος ἀσε-
βείας! Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ καθόλου· ἡ παρὰ τὸ τῆς
οὐσίας διάφορον, ἡ ἐξαλλαγὴ ἐν ᾧ ὁ λόγος. Φηὶ ὁ
Ἰουδαῖος ἦτοι ὁ Ἕλλην τῷ Χριστιανῷ· Ἀρῆσαι τὸν
Χριστὸν, τὴν Μαρίαν. Τοῦτο καὶ ὁ Εἰκονομάχος. Ἡ

A ceditur; ut dolere atque ægre ferre quod multa
non patimur, non turbare nos deceat, neque frangi
ob medioeria hæc supplicia quæ sustinemus.

Quod si ceciderimus, quod absit vel cogitare!
non ad divinum impulsus, sed ad ejus qui factus
est remissionem, et ignaviam, impietatemque re-
ferendum. Deus enim vires dedit adversus dæmonis
potentiam, victorem volens athletam fieri: hic
vero negligentia sua, patientiæ arma projiciens
periit. Testis horum qui clamat: *Fidelis Deus, qui
non patietur vos tentari supra id quod potestis; sed
faciet cum tentatione proventum, ut possitis sus-
tinere*²⁰. Hic, fratres, patientia; hic quæ a Deo ne-
cuntur fidei coronæ. Ne igitur erubescamus testi-
monium Domini nostri, nec vinci nos patiamur a
Thaddæo recenti martyre, iisque qui una confessi
post eum abierunt: quorum ipsi nomina tenetis.
Martyrum sanguine irrigata etiamnum est Ecclesia
Dei: atque adeo irrigatur per eos qui adhuc decer-
tant, et variis ærumnis afficiuntur. Sanguinem
fundit qui inclusus tenetur, qui ab aliis sejunctus
est, qui in angustiis positus, qui ab omni conspectu
remotus, qui rebus necessariis destitutus, qui
esurit, qui sitit, qui solis radium non videt, quo-
tidie moriens, ut loquitur Paulus²¹, et tota die
mortificatus, ut canit David²². Sed si commortui
erimus, et convivemus Christo: si sustinuerimus,
et conregnabimus²³. Superioribus sæculis elegit
gratia quos elegit ad Christi testimonium. Per
ætates singulas exoriuntur martyres. *Necesse enim
est ut veniant scandala*, dixit Christus²⁴: ut solis
ritu splendeant electi, et zizania nocturna sua ob-
securitate manifesta fiant.

Simus, fratres, in natione hæc prava et perversa,
tquam stellæ lucentes in tenebris hæreseos, sicut
elegit nos Christus in gloriam suam, ad laudem
fidei orthodoxæ. Quemadmodum nobis ii qui olim
fuerunt, ita nos posteris stabilimento, atque
exemplo simus: ut in die Christi exsultantes re-
periamur. Et vero clarior atque manifestius, quam
maiores nostri, testimonium habemus. Non enim
de Christi naturis, aut voluntatibus, et cæteris
quæ in quæstionem vocata fuerunt; in quibus
hallucinatio, quoniam in notionibus ipsis posita
erat, nullam sub sensus demonstrationem dabat:
sed nunc de iis quæ cogitationes simul atque
oculos feriunt, dubitatio est, seu potius impia
negatio: Christum siquidem adversarii non solum
effingi posse negant ac prave sentiunt; eodemque
modo Deiparam, atque sanctos quoslibet; verum
expressos etiam abolerent, errorem ac perniciem
animarum sacras imagines esse affirmantes. O
Judaicam pariter et ethnicam impietatem! Nulla
igitur universe, aut quoad substantiæ differentiam,
varietas in eo de quo sermo est. Ait Judæus aut
ethniscus Christiano: Nega Christum, nega Mariam:

²⁰ II Cor. x, 18. ²¹ I Cor. xv, 31. ²² Psal. xliii, 22. ²³ II Tim. ii, 12. ²⁴ Matth. xviii, 7.

hoc ipsum ait et Iconomachus. Imago enim Christi et Deiparæ, eodem nomine Christus et Deipara nuncupatur. Quare qui imaginem negari jubet, eum cujus imago est, negari laud dubie jubet. Non mea, qui nullus sum, hæc sententia. Audi quid Moysi dicat universorum Deus : *Fac Cherubim*²⁶. Itaque Cherubim imagines fieri jussit. Nec enim naturam Cherubim designasse, mentis compos ullus dicet. Et rursum : *Fac serpentem æneum*²⁷ : et hic quoque serpentis imaginem exprimi jubet. Verum hæc est natura prototypi, et exempli ab eo deducti, ut exemplum archetypi nomen sumat, et uno sublato alterum tollatur, tanquam quæ simul sint. Erat angelus, ideo et angeli imago : erat serpens, ideo et imago serpentis. Eadem est ratio rei cujuslibet. Itaque vocantur interdum quidem imagines, quorum reipsa sunt : interdum vero, propter habitudinem, tanquam archetypa ipsa nuncupantur, et non imagines eorum.

Hoc modo divinus Apostolus ait : *Superque eam Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium*²⁸ : prototypi nomen tribuens imaginibus. Audi et Basilium magnum : « Exprimatur etiam in tabula certaminum præses Christus²⁹. » Non enim ait : Exprimatur imago præsidis certaminum Christi, sed, Christus. Audi et Gregorium Nyssenum : « Præsto est Isaac. » Ipsam Isaac imaginem, Isaac appellat. Audi Chrysostomum : « Vidi angelum in imagine. » Non enim imaginem angeli in imagine a se visam dixit, sed angelum. In imagine quippe prototypum representatur : sicut et in typo crucis crux ipsa vivifica : quatenus inseparabile est unum ab altero in adoratione. Propterea et archetypi nomen obtinet imago. Crux enim crucis typus appellatur. Sic de rege, omnique homine, et de omni alia re, vere nobis dicere liceat, regem dici etiam regis imaginem ait divinus Basilium, et Petrum, Petri imaginem ; et Paulum, Pauli imaginem. Dicam aliquid sublimius, et Deum quoque hominem dici, tanquam Dei imaginem. Ergo juxta ea quæ Basilium docuit, etiam Christus imago Christi. Dixit enim, et iterum dico : Exprimatur in tabula, non imago Christi, sed Christus. Quod si hæc non ferunt contentiosi ; primum divinas voces improbant ; deinde Christum hominem non esse, si non verbo, reipsa docent. Si enim est homo, depingitur utique ; hominis enim proprietas prima est depingi. Si vero non depingitur, homo non est, sed carnis experts : et nondum venit Christus, sicut Judæi nugantur. Hanc ob causam et Deiparam quoque depictam exterminant, et sanctos omnes : quasi non mater Christi, nec famuli Christi essent.

Exclamat vox aurea : Verbis tuis opera mihi credibilia sunt. Consequitur ergo judaizare revera Iconomachos : et qui ab iis patitur, propter Chri-

A γὰρ εἰκὼν Χριστοῦ, ὡς περ καὶ τῆς Θεοτόκου, ὁμω-
νύμως Χριστὸς καὶ Θεοτόκος λέγεται. Ὡς τε λέγων
τὴν εἰκόνα ἀρνεῖσθαι· τὸν οὐτινος ἡ εἰκὼν, ἐκεῖνον
διαρρήδην ἐξαρνεῖσθαι ἀπαίτησι. Μὴ γὰρ ἐμοῦ τοῦ
οὐδαμῖν οὐ ὁ λόγος. Ἄκουε τί φησι τῷ Μωσῇ ὁ τῶν
ὄλων Θεός· *Ποίησον Χερουβίμ*. Καὶ τοὶ εἰκόνα Χε-
ρουβίμ ποιῆσαι προστέταχεν. Οὐ γὰρ τοὶ φύσιν Χε-
ρουβικὴν φρονῶν τις παραστήσαι αὐτὸν φαῖεν ἄν.
Καὶ αὖθις· *Ποίησον ὄφιν χαλκοῦν*· καὶ μὴν
κάνταῦθα εἰκόνα ὁφews ποιεῖν προστάσσει. Ἄλλ'
αὐτῇ ἡ φύσις πρωτοτύπου καὶ παραγού· τὸ πα-
ραχθὲν εἶπ' οὖν τὸ εἰκονισθὲν τοῦ ἀρχέτυπου τῷ ὀνό-
ματι καλεῖσθαι, καὶ τῇ θατέρου ἀναιρέσει θάτερον
ἀναιρεῖσθαι, ὡς τῶν ἅμα ὄντων. Ἦν ἄγγελος, διὰ
τοῦτο καὶ εἰκὼν ἀγγέλου· ἦν ὄφης, διὰ τοῦτο καὶ
εἰκὼν ὁφews· καὶ οὐτινοσούν ἄλλου τῶν ὄντων. Καὶ
καλοῦνται πῇ μὲν εἰκόνες ὄντες καὶ εἰσι· πῇ δὲ,
διὰ τὴν σχέσιν, ὡς αὐτὰ τὰ ἀρχέτυπα ὀνομαζόμενα,
καὶ οὐκ εἰκόνες αὐτῶν.

Οὕτω φησὶ καὶ ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος· Ὑπεράνω δὲ
αὐτῆς Χερουβίμ δόξης κατισκιάζοντα τὸ Ἰλαστή-
ριον· τῷ ὀνόματι τῶν πρωτοτύπων χρησάμενος ἐπὶ
τῶν εἰκόνων. Ἄκουε καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος·
« Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων
ἀγωνοθέτης Χριστός. » Μὴ γὰρ εἶπεν· Ἐγγραφέσθω
ἡ εἰκὼν τοῦ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτου Χριστοῦ·
ἀλλὰ, Χριστός. Ἄκουε καὶ Γρηγορίου τοῦ Νυσσεως·
« Πρόκειται ὁ Ἰσαάκ. » τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰσαάκ,
Ἰσαάκ ὀνομάσαντος. Ἄκουε τοῦ Χρυσοστόμου·
« Εἶδον ἄγγελον ἐν εἰκόνι. » Μὴ γὰρ ἀγγέλου εἰκόνα
εἶπεν ἐν εἰκόνι ἰδεῖν, ἀλλ' ἄγγελον. Ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι
τὸ ἀρχέτυπον ἐκφαίνεται· ὡς καὶ ἐν τῷ τύπῳ τοῦ
σταυροῦ ὁ ζωοποιὸς σταυρός· καθὰ καὶ ἀχώριστόν
ἐστι θάτερον θατέρου τῇ προσκυνήσει· διὰ τοῦτο
καὶ τὴν κλῆσιν τοῦ πρωτοτύπου ἔχει τὸ εἰκονισμα.
Σταυρός γὰρ ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ κέκληται. Οὕτω
καὶ ἐπὶ βασιλείῳ, καὶ παντὸς ἀνθρώπου, καὶ παν-
τὸς εἰδους, ἀληθὲς ἡμῖν λέγειν, ὅτι βασιλεὺς λέγεται
καὶ ἡ τοῦ βασιλείου εἰκὼν, φησὶν ὁ θεὸς Βασιλεὺς·
καὶ Πέτρος ἡ Πέτρου εἰκὼν· καὶ Παῦλος ἡ Παύλου
εἰκὼν. Εἴπω τι καὶ ὑψηλότερον, καὶ θεὸς ὁ ἀνθρω-
πος, ὡς Θεοῦ εἰκὼν. Τοιγαροῦν καθάπερ Βασιλεὺς
εἶπεν, καὶ Χριστὸς ἡ Χριστοῦ εἰκὼν· εἶπε γὰρ, καὶ
αὖθις λέγω· Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι, οὐχ ἡ εἰκὼν
Χριστοῦ· ἀλλὰ, Χριστός. Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχονται οἱ δύσ-
κριτοι, πρῶτα μὲν ἀθετοῦσι τὰς θείας φωνάς· ἔπειτα
ἐνταῦθεν μὴ ἀνθρώπων γενέσθαι τὸν Χριστὸν ἔργῳ,
κἀν λόγῳ οὐ, δογματίζουσιν. Εἰ γὰρ ἀνθρώπος, καὶ
εἰκονίζεται δηλονότι· ἀνθρώπου γὰρ τὸ εἰκονίζεσθαι
πρῶτον ἰδίωμα· εἰ δὲ οὐκ εἰκονίζεται· οὐκ ἀνθρω-
πος, ἀλλὰ ἀσάρκος· καὶ οὕτω ἔφη Χριστός· ὡς οἱ
Ἰουδαῖοι φανακίζονται. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν Θεοτόκον
εἰκονίζομένην ἐξορίζουσι, καὶ πάντα ἅγιον, ὡς οὐ
Μητέρα Θεοῦ, οὐδὲ θεράποντας ὄντας Χριστοῦ.

Καὶ βοᾷ ὁ χρυσορρήμων· Τῶν λόγων σου τὰ
ἔργα ἐμοὶ πιστότερα. Συνῆκται οὖν ἐξ ἀληθείας
Ἰουδαῖζειν τοὺς Εἰκονομάχους· καὶ ὁ πανθάνων ὕπ'

²⁶ Exod. xiv, 18. ²⁷ Num. xxi, 9. ²⁸ Hebr. ii, 9. ²⁹ Testimonia hæc vide supra, col. 477.

αὐτῶν· διὰ Χριστὸν καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχω· διὰ τὴν Θεοτόκον καὶ ὑπὲρ τῆς Θεοτόκου· διὰ πάντα ἄγιον καὶ ὑπὲρ πάντων ἁγίων· μάρτυς ἀπαράγραπτος, καὶ ὁμολογητὴς Χριστοῦ, ὁ ἐναβλὼν καὶ ἐνιστάμενος. Καὶ οὐδεὶς ἀντερῆσει λόγος. Οἱ Μακαδαῖοι μάρτυρες, μὴ κρεῶν ὑεῖον ἀνασχόμενοι παρανόμως γεύσασθαι. Ὁ Πρόδρομος μάρτυς ὑπὲρ ἡλεγκοῦ ἀληθείας· καὶ ἄλλος ὑπὲρ τοῦ μὴ καταβαλέσθαι ὄβολον εἰς οἰκοδομὴν εἰδωλείου· καὶ ἕτερος δὲ ἕτερον ἐνταλμα. Τί γὰρ δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; καὶ ἐνταῦθα προδήλως ὁ διὰ Χριστὸν ἐναβλὼν οὐ μάρτυς, ὥς φασί τινες τῶν δυστήνων; μάρτυς ἀληθής, μηδ' ὅτι οὖν ἐνδεὼν τῶν ἐφ' Ἑλλήνων ἢ Ἰουδαίων μαρτυρησάντων· Καὶ ὁ μάρτυς ἐν οἱρανῷ πιστός. Ὡς οὖν, εἰ ὁ τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ ἀθετῶν, εἰς Χριστὸν ἀναφέρει τὴν ἀθέτησιν· πολλῷ μᾶλλον ὁ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ ἀρνοῦμενος, εἰς Χριστὸν ἀναπέμπει τὴν ἀρνήσιν. Οὕτως καὶ ὁ ἐφ' ἑκατέρᾳ μαρτυρῶν, μάρτυς ἀληθέστατος· καὶ μᾶλλον ἐν τῇ εἰκόνι· ὅτι ὁ μὲν σημεῖον· ὁ δὲ μορφή Χριστοῦ. Παρακαλῶ, ἀδελφοί μου ἄγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, πρῶτον μνήμη μου ποιέσθαι τοῦ ταπεινοῦ· οἷς λέγω, ἔργῳ ἀποδεχθῆναι με εὐχόμενοι· μηδαμῶς ὑποχαυνούμενον ἐκ τῶν ἀοράτων καὶ ὁρωμένων προσβολῶν· ἔπειτα προσέχειν ἑαυτοῖς καὶ τῇ ἐνισταμένῃ ἀθλήσει. Ἀλλὰ μὴ τοῖς λογισμοῖς ἐμπυρρίζεσθαι διὰ πτωγείαν συνέσεως ἐν τῇ τῶν πραγμάτων δεξιᾷ ὑπὸ τῆς προνοίας διοικουμένου βαθέως, καὶ ὥς οὐκ ἐφικτὸν ἀνθρώπου διανοίᾳ· μηδὲ δ ψάλλετε πάθοιτε. Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλευθήσαν οἱ πόδες· παρ' ἄλλον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου· ὅτι ἐξήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις, τὸ καὶ τὸ θεωρῶν. Ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούειν τοῦ Κυρίου λέγοντος· Ὑπομένετε μοι εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου. Καὶ ὅτι Ὁ ὑπομείρας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

KB'. — Τοῖς ἀπούσιν ἀδελφοῖς. [σλα']

In carcere scripta tanquam testamentum. (Baron. an. 816, n. 33.)

Πάντοτε μὲν διατίθεσθαι χρὴ τὸν Χριστιανὸν τὰ πρὸς θάνατον· μάλιστα δὲ ὅποτεν πειρασμοῖς περιπαρῇ θάνατον ἀπειλοῦσιν. Ἐπεὶ οὖν τοιοῦτον τὸ καθ' ἡμᾶς, διὰ τὴν σφύζουσαν τῶν διωκτῶν μανίαν εἴνεκα τῆς Χριστοῦ ἀγάπης· τοῦ προκειμένου δὴ μαρτυρίου τῆς περὶ αὐτὸν ὁμολογίας· καὶ οὐκ οἶδα τί μοι ἀποδίδεται ἀδρόως ὄντι μεμονωμένῳ καὶ περιεργμένῳ μακρὰν που ἀφ' ὧν τῶν ἀπάντων ἀδελφῶν μου καὶ Πατέρων· ἔδοξα καλῶς ἔχειν τελευταίαν οἰονεὶ φωνήν, ταύτην τὴν ἐπιστολὴν παραθέσθαι ὅμιν, καὶ δι' ὧν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι. Καλὸν γὰρ πολλάκις διατίθεσθαι καὶ ἐπιμένειν, ἢ προσδοκίᾳ ζωῆς ἐξάπινα ἀνάρπαστον γινόμενον, ἀδιάθετον ἀδούλως ἐγκαταλιπνέσθαι. Τί τοίνυν τὸ παρόν; Ἐπειδὴ πολλάκις ὅσα ἔδει εἰπεῖν, εἴτε βαρέως νοσήσας, εἴτε διωγμῶν προκειμένων, καὶ διεθιμῇ καὶ ὑπεμνημάτισα· καὶ οὕτω χρεῖα περὶ τῶν ἡδὴ λεχθέντων δευτερολογεῖν. Ἐκεῖνο πρῶτον, ἀδελφοί μου, ἵνα μοι συγγνώμην

stum et pro Christo pati; propter Deiparam et pro Deipara; propter sanctos omnes et pro sanctis quibuscunque; martyrem irrefragabilem et confesorem Christi esse, qui decerlat et resistit. Nec opponi contra quidquam potest. Machabæi martyres facti, quod suillas carnes edere abnuerent. Præcursor martyr fuit propter indicium veritatis, alius quod obolum conferre nollet ad structuram idolii; et alius aliud ob mandatum. Quid enim attinet multa loqui? Et hic qui manifeste pro Christo decerlat, martyr non erit, ut miseri quidam affirmant? Martyr plane verus, nulla re discrepans ab illis quos ethnici vel Judæi martyres fecerunt: Et testis in cælo fidelis³⁹. Omnino ergo, si quis crucis typum spernit, in Christum ipsum contempnum hunc torquet: multo magis qui imaginem Christi negat, negationem in Christum refert. Sic, qui martyrium pro alterutro suffert, martyr verissimus: ac magis etiam in imagine: quia typus signum, imago forma est Christi. Obsecro, fratres mei sancti, cælestis vocationis participes, primum quidem memoriam mei humilis facialis, orantes ut quæ dico, re præstem, nullis cedens nec apertis nec occultis insultibus: deinde vobis ipsis attendatis et præsentī certamini. Nec vero cogitationibus uramini ex inopia scientiæ in harum rerum contemplatione, quæ a providentia alto consilio gubernantur, quod assequi nequit humana intelligentia; nec vobis id contingat quod canitis: *Mei autem pene moti sunt pedes: pene effusi sunt gressus mei; quia zelavi super iniquos*⁴⁰, hoc et illud videns. Sed audite potius dicentem Dominum: *Exspecta me in die resurrectionis meæ*⁴¹. Et: *Qui sustinuerit usque in finem, hic salvus erit*⁴².

XXII. Fratribus absentibus.

Semper quidem ad mortem omnia disponere Christianum oportet: sed tum maxime cum æcumnis mortem intentantibus urgetur. Quando igitur hoc in statu sunt res nostræ, sæviente persecutorum rabie ob Christi charitatem, sive ob præsens testimonium confessionis ejus; nec scire possum quid subito eventurum sit mihi ab aliis sejuncto, proculque a vobis omnibus fratribus meis ac Patribus circumcluso: recte facturum me existimaui, si, supremam veluti vocem, hanc epistolam vobis commendarem, et per vos universæ fraternitati. Melius enim est sæpe testari, et exspectare, quam vite longioris expectatione subito abripi, et intestatum inconsulto relinqui. Quid ergo non restat? Quandoquidem sæpe quæcunque dicere conveniebat, vel gravi quopiam morbo decumbens, vel instante persecutione, recensui, memoriarque suggesti; neque nunc opus est quæ dicta sunt, iterum repetere. Hoc primum, fratres mei, ut veniam

³⁹ Psal. LXXXVIII, 38. ⁴⁰ Psal. LXXII, 2. ⁴¹ Sophon. III, 8. ⁴² Marc. XIII, 13.

mibi delis eorum, quæ præter rationem in gubernatione adversum vos dixi vel egi, tum verbo, tum facto. *Delicta enim quis intelliget* ⁴³? Et: *Offendimus omnes* ⁴⁴; et ego præsertim omnium nequissimus. Unde et preces vestras imploro ad consequendam salutem ærumnosæ animæ meæ: deinde pro fratribus, qui propter peccata mea segregati, avulsique sunt a nostra in Spiritu sancto congregatione. Est quidem, est plane omnibus patefactum quod eis impendit justum Dei iudicium: verumtamen quia filii sunt et membra, condolendum illis est; et amplius contestandum. Dico autem, fratri Leontio, Maximo, Clementi, aliis omnibus, qui seipsos quacunque inanis prætextus specie segregarunt; quæ in me quidem admiserunt, olim dixi, et nunc dico, ignoscendum illis est. Sed quoniam quæ in Deum commissa sunt, hominis non est, si absque pœnitentia maneat, solvere; illi autem pœnitentia nondum tacti videntur; quin alia insuper hæc et illa egisse quæ ipsi norunt: obsecro, ut per vos sive nunc, sive post mortem meam, hoc illis, tentationum metu, denuntiatur: quia videtis, fratres, terribile et inevitabile iudicium, nisi Deum digna pœnitentia placaveritis: quantum enim ad me peccatorem ignoscendum est vobis. Hoc est quod nonnihil me contristat, et menti occurrit: quod ut erga omnes perficiatis vos oro. Valete in Domino.

XXIII. — *Præposito* (*).

De sanctis imaginibus. (Baron. an. 816, n. 34.)

Paternæ sanctitatis vestræ scribendi moram feci: C ita quidem impeditus ab ea custodia quæ me circumstat. Audi enimvero olim carceris propter Dominum ac certaminis tui laborem. Sed benedictus Deus qui et sanctitatem tuam vocavit ad confessionem Filii sui Jesu Christi, Domini et Dei nostri. Neque enim aliud est pro imagine formæ illius corporeæ decertare, quam pro ipso martyrium facere: quandoquidem unum idemque est, quoad repræsentandi vim, et imago et is qui imagine adumbratur. Depingi autem Christum, vel lapides ipsi clamant. Idcirco similis factus est nobis per omnia absque peccato, sicut scriptum est ⁴⁵: absque peccato autem, quod sine semine carnem accepit, conceptusque est virginali more ex sanctissima Matre ac Deipara.

Quando nostrum igitur unusquisque pingitur (nam qui pingi nequit, non is homo, sed abortivum quiddam est: vivens enim quodlibet, quod in lucem exit, natura habet ut ipsum pingi possit), pictus videlicet et Christus est: etsi aliter impiis videtur, qui salutaris proinde dispensationis mysterium abnegant. Nam quo pacto confiteri licet Filium Dei hominem, sicut nos, appellatum, quorum et frater nuncupari voluit; nisi æque ac nos circumscribatur? Aut quomodo lege naturæ natum, nisi

⁴³ Psal. xviii, 45. ⁴⁴ Jac. iii, 2. ⁴⁵ Hebr. iv, 15.

(*) Dogmatica.

A δοίητε ἐφ' οἷς παρὰ λόγον διὰ τῆς καθηγήσεως
ἔλεξα ἢ ἔδρασα εἰς ὑμᾶς λογικῶς καὶ πραγματι-
κῶς. Ἀμαρτίας γὰρ τίς συνήσει; Καὶ Ἱταλο-
μεν ἅπαντες· καὶ γε μάλιστα ἐγὼ ὁ πάντων
ἀχρεϊότερος ἀνθρώπων. Διὸ καὶ ἐξαιτούμαι ὑμῶν
τὴν προσευχὴν εἰς ἐπίτευξιν σωτηρίας τῆς ταλαι-
πύρου μου ψυχῆς. Ἐπειτα διὰ τοῦς κατὰ τὰς
ἀμαρτίας μου ἀπορραγέντας τῆς ἐν Πνεύματι
ἀγίῳ συναφείας ἡμῶν ἀδελφούς. Ἔστι μὲν οὖν,
ἐστι δεδηλωμένον ἐν ἅπασιν τὸ ἐνδικον αὐτοῖς παρὰ
Θεῷ κρίμα· ἀλλ' ὅμως ἐπεὶ τέχνα καὶ μέλη,
συμπαθητέον, καὶ διαμαρτυρητέον αὐτοῖς ἔτι.
Λέγω δὴ, τῷ ἀδελφῷ Λεοντίῳ, Μαξίμῳ, Κλήμεντι,
τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, τοῖς καὶ ὁιονόητοισιν τρόπῳ
προφασιολογίας ματαίας ἀποσχιθεῖσι· τὰ εἰς ἐμέ·
B καὶ εἶπον πάλαι, καὶ λέγω ἄρτι. Συγχωρητέον
αὐτοῖς. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ εἰς Θεόν, οὐκ ἀνθρώπου
λύειν ἀμετανόητα μένοντα· οὐ δὴπου δὲ μετανοή-
σόντες φαίνονται· ἀλλὰ καὶ προσεξεργασάμενοι
τοῦτο κακείμεν, ἃ ἴσασιν· παρακαλῶ, δι' ὑμῶν ἡ νῦν,
εἴτε μετὰ θάνατόν μου, φέδω τῶν πειρασμῶν,
δοθῆναι αὐτοῖς τὸν λόγον· ὅτι βλέπετε, ἀδελφεῖ,
φοβερὸν τὸ κρίμα καὶ ἀπαράιτητον· εἰ μὴ μετα-
νοήσῃ ἀξιολόγῳ ἐξιλεώσεται τὸν Θεόν· τὸ γὰρ ἐν ἐμοὶ
τῷ ἀμαρτωλῷ συγχωρητέον ὑμῖν. Τοῦτό ἐστι τὸ
ὕπολυτόν με καὶ παριστάμενον· ὃ διατελέσαι
πρὸς πάντας δυσωπῶ ὑμᾶς. Ἐρρώσθε ἐν Κυρίῳ.

ΚΓ'. — Ἱγουμενῶ. [σλβ'.]

Ἐδράζονα ἐπιστεῖλαι τῇ πατρικῇ σου ἀγνωσυνῇ·
οὕτω πως ἐμποδισθεὶς ὑπὸ τῆς περιεχούσης με
ἀσφαλείας. Ἐπεὶ πάλαι ἀνηκούως εἰμι τῆς διὰ
Κύριον φυλακῆς καὶ ἐναθλήσεώς σου τὸν ἀγῶνα.
Ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ καὶ τὴν σὴν ὁσιότητα,
καλέσας εἰς τὴν ὁμολογίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν. Οὐ γὰρ τι
ἄλλο ἐστὶ τὸ ὑπὲρ τῆς εἰκόνος τοῦ σωματικοῦ αὐτοῦ
χαρακτῆρος ἐναθεῖν, ἢ τὸ περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖν.
Ἐπειδὴ ἐν καὶ ταυτὸν τῇ ὁμοιωτικῇ ὑποστάσει, ἡ
εἰκὼν πρὸς τὸν εἰκονιζόμενον. Ὅτι δὲ εἰκονίζεται
Χριστός, καὶ οἱ λίθοι κεκράγασιν. Διότι ὁμοιος ἡμῖν
γέγονε κατὰ πάντα πλην ἀμαρτίας· καθὰ γέγραπται·
ἀμαρτίας δὲ, ὅτι ἀνευ σπορᾶς εἰλφε τὴν σάρκα, καὶ
ἐκυθῆθη παρθενικῶς ἐκ τῆς παναγίας αὐτοῦ μητρὸς
D καὶ Θεοτόκου.

Ἐπεὶ οὖν ἡμεῖς εἰκονιζόμεθα ἅπαντες· ὅς γὰρ
οὐκ εἰκονίζεται, οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τι ἔκτρωμα·
ὅτι καὶ πᾶν ζῶον εἰς φῶς ἔλθον εἰκονιζέσθαι πέφυ-
κεν· εἰκονίζεται δὴλονότι καὶ Χριστός· κἄν τοῖς
ἀθέοις οὐ δοκῇ, ἀρνούμενοις ἐντεῦθεν τὸ τῆς σωτη-
ρίου οἰκονομίας μυστήριον. Πῶς γὰρ ἂν ὁμολογη-
θεῖ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος χρηματίζεσθαι καθ' ἡμᾶς,
ὧν καὶ ἀδελφὸς ἡξίωσε κληθῆναι, μὴ ἐπίσης ἡμῖν
περιγραφόμενος; Πῶς δὲ γεννηθῆναι νόμῳ φύσεως,
μὴ ἐμφερῆς ὧν τῇ οἰκείᾳ μητρὶ; Εἰ οὖν οὐ περι-

γέγραπται, οὐκ ἐκ τῶν παρθενικῶν αὐτῆς αἱμάτων, ἔξ ὧν ἐπλαστούργησεν ἑαυτῇ ναόν, ἀλλ' οὐράνιον φέρων σῶμα· καθὼς Μαρκέλλω τῷ αἰρετικῷ δοκεῖ, καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ πάλαι ἀσεβέσιν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν οὐδὲ μήτηρ ἀληθῶς ἢ μήτηρ, ἀλλὰ ψευδώνυμος· οὐδ' ἡμῖν ὁμοιος, ἀλλ' ἑτεροούσιος. Οὐ μὴν οὕτε Ἀδὰμ ἀνακέκληται· πῶς γὰρ ἄν; ἑτερογενεῖ ἀναστήσεται σῶματι τὸ χοικόν; Διότι τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοιον ἀνασῶζεσθαι δέδεικται. Οὕτε οὖν ὁ θάνατος κατεπόθη, κατὰ τὸ ἀκόλουθον· οὕτε ἡ νομικὴ λατρεία πέπνυται· χρεῖα περιτομῆς, καὶ τῶν λοιπῶν.

Ὁρᾷς, ὦ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπε, εἰς ὃ βάραθρον ἀσεβείας ἐληλακότες ἐνεπάρησαν, ἐκ τοῦ μὴ ἐγγράφεισθαι τὸν Χριστὸν ἐν πίνακι δοξάζειν οἱ εἰκονομάχοι; Ἰουδαῖζουσιν ἄρα ἀσφαλῶς. Ἐντεῦθεν οὕτε τὴν Θεοτόκον, οὕτε τινὰ τῶν ἁγίων παραδέχονται, διὰ τῆς τῶν οἰκείων αὐτῶν χαρακτήρων ἀρνήσεως, τοῖς χαρακτηριζομένοις βδελυτόμενοι. Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνης τιμὴ καὶ ἀτιμία ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, ὡς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος. Βδελύξαι τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ· καὶ τίνα βδελύσσει; οὐχὶ τὸν ζωοποιὸν σταυρόν; Οὕτως τοῦ βασιλέως, οὕτως οὐτινοσούτων ἀνθρώπων· οὕτω καὶ τοῦ Χριστοῦ, τῆς τε Μητρὸς αὐτοῦ, καὶ παντὸς ἁγίου. Ἥρνηται νῦν ὁ Χριστὸς, καὶ δεδιώκεται, καὶ ἐξουδένεται. Καὶ μακάριος εἰ, Πάτερ, ἐναθλῶν καὶ ἀντεγχομένος τῆς ὀρθοδοξίας. Ἀλλὰ προσεύχου καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ οἰκτροῦ, κατόπιν λέναι τῆς ἀγιοσύνης σου, καὶ μὴ ἀπωσθῆναι, διὰ τὰς ἁμαρτίας μου.

ΚΔ'. — Ἰγνατίῳ τέκνῳ. [αλζ'.]

Celebrat illius laudes.

Ἄ γέγραφας, τέκνον ἡγαπημένον, ἔγνων· καὶ χαίρω ἀκούων σου τῆς φωνῆς· οὐ μὴν ὡς ὑπολαμβάνεις τὰ κατ' ἐμὲ· ἔωλα γὰρ καὶ οὐδαμινά· πλὴν εἰ λόγοις ὠφελείσθαι ἐν τοῖς λόγοις μου. Γράψε καὶ δέχου· καὶ φθόνος οὐδεὶς. Συνήμι βίον ἔλκειν σε στενωχωρητικὸν ἐν τῇ παρόντι διωγμῷ· ὥσπερ καὶ οἱ ὁμοτρόπως σοι κρυπτόμενοι. Ἄλλ' ἡ ἐλπίς κουφίζειτω. Ἐχε τὰ κατὰ σὲ ἀσφαλῶς, μετὰ τοῦ καλοῦ Εὐσεβίου, ὃν καὶ προσαγορεύω. Ἡ παρὰ τῶν αἰρετικῶν κοινωνία οὐ κοινὸς ἄρτος, ἀλλὰ φάρμακον, οὐ σῶμα βλάπτον, ἀλλὰ ψυχὴν μεταίνον καὶ σκοτίζον· βίπτειν δὲ καὶ κρύβδην, οὐκ ἐμοὶ τὸ λέγειν. Ἀλλὰ τῶν ποιούντων φόβῳ· περὶ ὧν ἐκεῖνο λέγειν ἔστιν, ὅτι Πολλοὶ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευον εἰς αὐτόν· ἀλλ' οὐκ ὡμολόγουν διὰ τοὺς Φαρισαίους· Ἰνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. Ἡγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ ὀρθοδόξων αἰ εὐχαὶ τῆς ἰερουργίας· τί τοῦτο, εἰ παρὰ αἰρετικῶν γίνοντο, συμβάλλεται; Οὐ γὰρ ὡς ὁ ποιήσας αὐτὰς φρονεῖσιν· οὐδὲ ὡς αὐταὶ αἱ φωναὶ σημαίνουν, πιστεύουσιν· ἐπειπερ πᾶσα ἡ μυσταγωγία, Χριστὸν ἄνθρωπον ἀληθῶς γεγενῆσθαι δοξάζει· οἱ δὲ ἀρνοῦνται, καὶ λέγωσι, διὰ τὸ φρονεῖν μὴ ἐξεκονίζεσθαι αὐτόν.

⁴⁴ Jo. xii, 42.

A sit matri suæ similis? Nisi igitur est circumscriptus, non ex virginali ipsius sanguine, ex quo sibi ipse templum exstruxit, sed cœleste præfert corpus, uti Marcello hæretico visum est, cæterisque olim impiis ante ipsum. Unde consecrarium est, ut neque mater vere mater sit, sed falsum nomen gerat: nec ille similis nobis, sed naturæ dissimilis. Neque igitur Adam appellatus est: nam quo id pacto? In alterius naturæ corpore resurget quod terrestre est? Certe simili simile salvari intelligitur. Neque igitur (nam id est ex eo consequens) mors absorpta est, neque legalis servitus desit: tum vero et circumcissione, et reliquis opus.

Vides, o homo Dei, in quem demersi impietatis gurgitem Iconomachi devenerint, non depingi Christum in tabula statuentes? Absque ulla dubitatione judaizant, hinc neque Deiparam, nec sanctorum quemquam admittunt, per negationem propriæ ipsorum formæ, eos quoque quorum forma exprimitur, execrantes. Imaginis enim honor et contemptus in prototypum redit, ut magnus ait Basilus. Crucis similitudinem execraris: quam rem te execrari censes? nonne ipsam viviſcam crucem? Sic de regis effigie, aut cujusvis hominis: sic et Christi, et Matris ejus et sancti cujuslibet. Nunc Christus negatus est, et persecutionem passus est, et despiciatui habitus est. Et beatus es, Pater, cum dimicas ac obniteris pro orthodoxa fide. Sed et pro me misero precare, ut vestigiis sanctitatis tuæ insistam, nec propter peccata mea ejiciar.

XXIV. — Ignatio filio.

Quæ scripeisti, dilecte fili, intellexi, ac vocem tuam quidem audire me delectat: at res meæ non sic sunt, ut tu existimas; nam sunt inanes ac nullius pretii, nisi quod sermonibus meis juvari te ais. Scribe et accipe: nec invidere. Intelligo vitam trahere te plenam molestiarum in præsentī persecutione: quemadmodum et hi qui similiter ac tu in latebris degunt. Sed laborem spes sublevet. Tibi sedulo cave cum egregio Eusebio, quem et saluto. Communio cum hæreticis non panis communis est, sed venenum, quod non corpus quidem, sed animum obscurat et obtenebrat: proficere vero occulte, non est meum dicere; sed sunt qui meta faciant; de quibus illud usurpare fas est: Multi ex principibus crediderunt in eum: sed propter Phariseos non confitebantur, ut e Synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei ⁴⁴. Quod si orthodoxorum sunt et preces quibus res sacra peragitur: quorsum, an ab hæreticis illæ fiant, disceptatur? Neque enim eas perinde atque ipsarum auctor intelligunt: neque id credunt quod voces ipsæ significant: siquidem rei sacræ peractio omnis Christum hominem vere factum statuit: hi vero negant, quidquid dicant, qui eum pingi posse inficiantur.

Quomodemum si diceret aliquis : Credo in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, sentiret autem Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum unam esse hypostasim sub triplici nomine; quod fuit insipientis Sabellii dogma; age, hunc quisquam nostrum dicat in Trinitatem credere? minime sane : quamquam is asseveret. Sic igitur, neque hic, ut loquitur, ita credit, quamvis rei sacræ ritus orthodoxus est : sed is incassum loquitur, vel potius ludos agit, ac liturgiæ contumelia afficit : quandoquidem et præstigiatores et incantatores divinis abutuntur canticis in dæmoniorum sacris. Præstabilius est eum, qui nondum sit sacro fonte tinctus, si baptizator orthodoxus non adsit, a monacho; aut si desit ille, a laico baptizari, dicente : Baptizatur talis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; quam lavari expertem e vita abire : et ille vere baptizatus est. Ex necessitate enim fit legis commutatio; uti olim factum et constitutum est.

XXV. — Petro Nicææ (1).

De hæreticorum vitanda communione. (Baron. an. 816, n. 46.)

Sciens tibi cordi esse, ut tecum, sacro capite meo, nihili homo loquar; amoris ergo, non necessitatis causa, nunc loquor. Et quidem jam ante locutus per alteram epistolam videor : quam utrum acceperis nescio. In utraque autem eadem vox mihi, ut corpore valeas, mi Pater, firmum veritatis fundamentum ad multorum stabilitatem, ad Dei signaculum, ad laudem Christi, ad gloriam universæ Ecclesiæ : quoniam conspicuus tu oculus præ cæteris, Orienti et Occidenti notus, habens una cum vita sancta, facultatem sermonis eximiam. Unde et imperatoribus charus factus es, et principibus amabilis, et monachis laudabilis, propriæ vero Ecclesiæ quid dicere opus est? cum beatum te prædicet, te exspectat, ametque ob plurima quæ patrasti egregia facinora, ut infantes ubera materna, ut pulli nutriceem, ut ægni verum pastorem. Quidni autem? cum auribus insonantia habeant vivifica verba tua; præ oculis erecta per te Dei templa. Necdum dico eleemosynarum copias, et reliqua opera sancta. Nec vero arbitrare me amicitie gratificari. Nam etsi oculis non usurpavi, audiavi nihilominus ex iis qui viderant. Quod si nunc hæc occupat piaculum, vere luscus ille et externis et internis oculis : ne contristeris, beate, neque adeo mireris. Apostoli in cenaculo erant, et celeberrimum templum deicide occupabant. Eadem nunc Iconomachorum ratio, et Judaica sentientium : quos convertat Dominus, et custodiat te pro me orantem filio tuo.

ψαίνεν ὁ Κύριος, καὶ σὲ περιφυλάξειε προσευχόμενον περὶ ἐμοῦ τοῦ σοῦ τέκνου.

XXVI. — Theophylacto Nicomediæ.

De sanctis imaginibus. (Baron. an. 816, n. 39.)

Jamdum optabam beatitudini tuæ scribere : sed defuit mihi humili copia tabellarii. Nunc Dei voluntate

Ὡς ἂν εἰ καὶ λέγων τις· Πιστεύω εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα· φρονῶν δὲ ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μία ὑπόστασις· ἐστὶ τριῶν ὁμοῦς· ὅπερ ὑπάρχει· δόγμα Σαβελλίου τοῦ ματαιόφρονος· τί οὖν; εἴπωμεν τὸν τοιοῦτον πιστεύειν εἰς Τριάδα; οὐδαμῶς· καὶν λέγει. Οὕτως οὖν, οὐδὲ ἐνταῦθα πιστεύει ὡς λέγει· καὶν ὁρθόδοξος ἡ μυσταγωγία· ἀλλ', εἰκαιολογεῖ ὁ τοιοῦτος [Reg. cod. ἐκάτερος]· μᾶλλον δὲ ἐνυβρίζει καίρων τὴν λειτουργίαν· ἐπεὶ καὶ γόνιτες καὶ ἐπαιδοὶ χρῶνται θείαις ψαλαῖς ἐν τοῖς δαιμονιώδεσι. Συμφέρει τὸν ἀβάπτιστον, εἰ μὴ εὐρίσκοιτο ὁρθόδοξος ὁ βαπτίζων, ὑπὸ μοναχοῦ, ἢ, καὶ τούτου μὴ ὄντος, ὑπὸ λαϊκοῦ βαπτισθῆναι, λέγοντος· Βαπτίζεται ὁ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἢ ἀφώτιστον ἐκδημησαί· καὶ ἀληθῶς ἐβαπτίσθη. Ἐξ ἀνάγκης γὰρ καὶ νόμου μετάθεσις· ὡς γέγονε πάλαι καὶ ἀποδείκεται.

KE. — Πέτρῳ Νικαίας. [σβ'.]

Εἰδὼς ὅτι φιλεῖς φθιγγεσθαι με τὸν οὐδενὸς ἄξιον πρὸς σὲ τὴν ἱερὰν μου κεφαλὴν· φιλίας χάριν, οὐ χρείας ἔνεκα ἤδη φθέγγομαι· φαίνομαι δὲ καὶ προφθεγγάμενος δι' ἑτέρας ἐπιστολῆς· ἣν εἰ ἐδέξατο οὐκ ἐπίσταμαι. Ἐν οὖν αἰμοφτέραις εἰς μοι ὁ λόγος, ὑγιαίνειν σε τῷ σώματι τὸν ἐμὸν Πατέρα, τὸν στερεὸν θεμέλιον τῆς ἀληθείας, εἰς ἔδρασμα πολλῶν, εἰς σφραγίδα πίστειος, εἰς ἔπαινον Χριστοῦ, εἰς κλέος τῆς ὁλῆς Ἐκκλησίας· ἐπιθεὶ περὶ φανῆς· σὺ ὀφθαλμὸς παρὰ τοῦς ἄλλους, Ἀνατολῇ καὶ Δύσει γνωριζόμενος· ἔχων μετὰ τοῦ ἱεροῦ βίου καὶ τὸν λόγον πολλοστὸν. Ἐξ οὗ καὶ βασιλεύει γέγονας φιλητὸς, καὶ ἀρχουσιν ἑραστὸς, καὶ μονασταῖς ἐπαινετός· τῇ δὲ οἰκίᾳ Ἐκκλησίᾳ τί δεῖ καὶ λέγειν; μακαρίζουσί σε καὶ ἐπιποθοῦσι, δι' ἃ ἔδρασας ἡλεῖστα ὅτι μάλιστα κατορθώματα, ὡς νῆπια τοὺς μητρικοὺς μαζοὺς, ὡς νεοττοὶ τὴν τροφὴν, ὡς ἄρνες τὸν ἀληθῶς ποιμένα. Καὶ πῶς γὰρ οὐ; ἔναυλα ἔχοντες τὰ ζωηρὰ σου ῥήματα, καὶ ὀφθαλμοὺς βλέποντες τοὺς ὑπὸ σοῦ ἀνορθωθέντας ναοὺς Θεοῦ. Καὶ οὕτω λέγω τὸ θαυμάσιον τῆς ἐλεημοσύνης, καὶ τὰ λοιπὰ δσιώματα. Καὶ μὴ δόξιας φιλεῖ με χαρίζεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ μὴ ὕψι ὑπέλαβον, ἀλλ' ὁμῶς κατήκοος ἐγενόμην παρὰ τῶν εἰδόντων. Εἰ δὲ ὅτι νῦν κάθαρμα ὁ ὡς ἀληθῶς ἐτερόφθαλμος καὶ τοῖς ἔξω καὶ τοῖς ἐνδον ὁμοῦ κατέχει ταῦτα, μὴ λυποῦ, ὦ μάκαρ· μήτε μὴν θαυμάσης. Οἱ ἀποστολοὶ ἐν τῷ ὑπερφῶ ἦσαν, καὶ τὸν περιβόητον νεὺν οἱ θεοκτόνοι περιελάμβανον. Τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν Εἰκονομάχων καὶ Ἰουδαίωφρονων νῦν. Οὐς ἐπιστρέψαιεν ὁ Κύριος, καὶ σὲ περιφυλάξειε προσευχόμενον περὶ ἐμοῦ τοῦ σοῦ τέκνου.

KG. — Θεοφυλάκτῳ Νικομηδείας. [σγ'.]

Πάλαι ἐπεθύμουν ἐπιστεῖλαι τῇ μακαρίστῃ σου καὶ οὐκ ἐξεγένετό μοι τῷ ταπεινῷ ἀπὸρίᾳ γραμμα-

NOTÆ.

(1) Hujus Petri episcopi honorifica mentio est in Vita S. Nicetæ apud Surium 3 Aprilis.

τηφόρου· νῦν δὲ εὐδοκία Θεοῦ ἐπιτυχὼν, τὸν πό-
 θον μου ἀποπληρῶ, ὃν εἰκότως ἐπ' αὐτῇ κέκτημαι·
 οὐ μόνον διὰ τὴν ἐν Κυρίῳ ὁμολογίαν· ἀλλὰ γὰρ
 καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἐξαίρετόν σου παρὰ τοὺς πολλοὺς
 ἰδιωτροπίαν, τὸ μελίχιον, τὸ ἀπλοῦν, τὸ ἐπίχαρι,
 τὸ γλυκὺ ἐν ταῖς διηγήσεσιν, τὸ εὐπροσέγγιστον ἐν ταῖς
 ἐντεύξεσιν, τὸ περὶ πάντα ἀγαθοεργές· ὃν ὁ τῆς
 ἱερᾶς σου ψυχῆς χαρακτήρ, καὶ μὴ ὁρώμενος, τε-
 θεώρηται ὡραϊσμένος τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἀρετῶν. Ἀλλὰ
 περὶ τοῦδε μὲν ἱκανῶς, ὅτι μὴδὲ καιρὸς ἐγκω-
 μίων. Τί δέ σοι ὤπται, ὦ μάκαρ, τὰ παρόντα; ἀλλ'
 οὐχὶ μικροῦ δεῖν Ἰουδαϊσμός, ἥτοι Ἑλληνισμός;
 Ἀφῆρέθη ὁ κόσμος τῆς Ἐκκλησίας, ἡ βίβης τῶν ἱερῶν
 ναῶν πυρὶ παρεδόθη τὰ ἅγια· ἄλλο τι σχῆμα γνω-
 ρίζεται ἐν τῷ Χριστιανισμῷ· εἴγε δεῖ Χριστιανι-
 σμὸν, ἀλλὰ μὴ Ἰουδαϊσμὸν καλεῖν. Εὐχαιροῦν καὶ νῦν
 λέγειν· Κύριε, τοὺς Προφῆτας σου ἀπέκτειναν,
 καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν. Καί γε
 ἔκτειναν καὶ γε κατέσκαψαν. Τὸ γὰρ ἔστιν καὶ ἐξ-
 ορύσσειν τὴν ὄψιν αὐτῶν, οὐχὶ κατασκάπτειν ἐστὶν
 ἐμφανῶς; Ἀφῆκε ὄψιν ἀνθρώπου· καὶ οὐκέτι ἀν-
 θρωπος, ἀλλὰ τι ἐκτρώμα· εἴγε καὶ ἐστὶ ζῆν·
 Ἐπεκύρωσαν ἐν πυρὶ τὰ θυσιαστήριά σου. Καὶ
 ταῦτα ἀληθῶς· πᾶσαν θείαν εἰκόνα ἐν πάσῃ ὕλῃ
 χαραχθεῖσαν ἐμπρόσηαντες. Ἀνέφυκα γλώσσα βλάσ-
 φημος, τὸν Χριστὸν εἰδὼλον λέγουσα, τὴν Θεοτόκον,
 πάντα ἅγιον. Καὶ γὰρ τοῦ ἀρχετύπου τὴν κλῆσιν
 τὸ παράγωγον κέκτηται· ἐπειδὴ καὶ τὴν προσκύ-
 νησιν. Διὰ τοῦτο καὶ [πάντα σταυροῦ τύπον, σταυ-
 ρὸν καλοῦμεν, καὶ *] προσκυνοῦντες τὸν ζωοποιὸν
 σταυρὸν, προσπετυσσομένη. Ἀλλὰ ταῦτα ἐξετραγ-
 ῶδησα ὁ ταπεινός, οὐχ ὥς ἀγνοούσης σου τῆς
 πανσόφου τελειότητος τῆς πλάνης τὸν ὀλεθρον, μὴ
 τι πάθοιμι μωρικόν· τὸ θλιπτικόν δὲ πάθος παρα-
 μυθούμενος τῆς ἑμαυτοῦ καρδίας διὰ τῶν ἀναφο-
 ρῶν· αἱ πῶς πεφύκασι λαλούμεναι, κουφίζειν τὰ
 ἐκρυφῆ ἀλγεῖνά· καὶ ἅμα ὑποκινῶν αὐτὴν θερμό-
 τερον προσεῖναι Θεῷ, ταχέϊαν ἐπιτίμησιν ποιῆσαι τῇ
 πονηρᾷ ταύτῃ αἰρέσει· εἰς σωτηρίαν τοῦ λαοῦ αὐ-
 τοῦ. Προσεύχου καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου σου

KZ. — Τιμοθέῳ τέκνῳ. [σμδ.]

Laudat ob constantiam pro imaginum defensione : tum jejunio modum praescribit.

Οἷα σου ἡ ψυχὴ, τέκνον μου ποθητὸν, τοιαῦτα
 καὶ τὰ γράμματα, θαρσαλέα, εὐθύμα, εὐπρόθυμα,
 φιλόθεα, φιλομάρτυρα· καί γε τῆς ψυχῆς εἰκόνες οἱ
 λόγοι· καὶ ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας
 ἕκαστος φέρεται τὰ λόγια· ὥστε καὶ ἡμᾶς ἀκούσαντάς
 σου τῶν ῥημάτων, ἐπιβρῶσθῆναι, καὶ μάλλον ἀν-
 δρειωθῆναι, καὶ πρὸς ἀθλήσιν ἐπιειχθῆναι. Ἢ μὲν δὲ
 καὶ ὁ ἀδελφός· Ἀδριανὸς ἐξηγησάμενος πλέον ἐξέ-
 νισεν· ἀναγγεῖλας σου τὸ εὐθαρσὲν καὶ σταθιρὸν
 καὶ εὐπαρόρησιστον· καὶ μὲν τοι καὶ διαλεκτικὸν
 πρὸς τοὺς ἐρεθίζοντας. Πόθεν σοι ταῦτα; ἢ οὐχὶ ἐπὶ
 τῆς προαγωγῆς ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ θείας
 περιποιήσεως· δι' ἧς ἠνεγκας τὰ προλαβόντα, καὶ
 ἐσθηκας τῇ ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, μέχρι θα-

A nactus, expleo desiderium meum, quod erga te jure
 suscepi, non solum ob tuam in Domino confes-
 sionem, sed peculiariter etiam ob egregios prae multis
 mores tuos, suavitatem, candorem, gratiam, et meli-
 litam conversationem, affabilitatem in congressi-
 bus, et supra omnia beneficentiam : ex quibus
 sacrae animae tuae character, etsi non inspectus,
 ornatus visus est virtutum varietate. Sed de hac
 re satis : nec enim tempus est encomiorum. Quid
 vero tibi, o beate, visa sunt haec quae geruntur?
 Annon prope Judaismus, aut paganismus? Deira-
 ctus est ornatus Ecclesiae, sacrarum aedium facies :
 igni tradita sunt sancta : alia quaedam forma cer-
 nitur in Christianismo : si Christianismum dici fas
 est, et non potius Judaismum. Nunc opportunum
 est ut dicatur : Domine, prophetas tuos occiderunt,
 et altaria tua destruxerunt. Et quidem occide-
 runt, et quidem destruxerunt. Eradere enim et effo-
 dere faciem eorum, quid aliud est, quam aperte de-
 struere? Ausfer hominis faciem, non jam homo
 erit, sed abortivum quiddam, si tamen vivere possit.
 Incenderunt igni sanctuarium tuum. Et hoc vero
 item : omnem divinam imaginem quacunque ma-
 teria expressam concremantem. Apertum est os
 blasphemum, Christum idolum appellans, et Dei-
 param, et omnem sanctum : archetypi siquidem
 nomen retinet etiam exemplum, quando et ado-
 rationem quoque. Idcirco et omnem typum crucis,
 crucem appellamus, et vivificam crucem adorantes
 amplectimur. Verum haec ego humilis deplora-
 ravi, non quasi erroris pernecientiam ignoret exacta
 sapientia tua : ne stultus videar : sed ut cordis mei
 dolorem ipse leniam commemorando : solent si-
 quidem narrationes, cum efferruntur, oculos le-
 vare molestias ; atque ut illam una excitent ad
 Deum enixius deprecandam, ut celerem vindictam
 pravae huic haeresi reddat ad populi sui salutem.
 Ora etiam pro me minimo filio tuo, Pater sanctis-
 sime.

τέκνου, ἀγιωτάτῃ μου Πάτερ.

KXVII. — Timotheo filio.

D Qualis animus tuus, illi mi desideratissime, tales
 et litterae plenae fiducia, alacritate, strenuitate, in-
 signi erga Deum et martyres charitate. Quippe imago
 animi sermo est, et ex abundantia cordis unus-
 quisque profert oracula. Ita ut et nos, postquam ver-
 bis tuis aures praebuimus, fortiore animo ac magis
 virili fuerimus, et ad certamen incundum multo
 promptiores. Me vero et frater Adrianus de te nar-
 rans vehementius percussit : cum et fiduciam ille
 tuam, et robur animi, et dicendi libertatem refer-
 ret, quineliam et artem disserendi adversus provo-
 cantes. Unde hae tibi dotes? annon ex bono pro-
 posito antecedente, ac fiducia in Deum ; cuius
 ope superiora pertulisti, ac spe gloriae Dei per-

* III Reg. xix, 14. * Psal. lxxiii, 7.

* Includa, in edit. Sirmondi typographi vitio omissa, supplē-
 vimus. Edit.

stitisti, usque ad obitum ad pugnam accinctus? Gaude, lætare: cum Deo valebis omnia tolerare, corona victoriæ redimitus. Sed et pro me ora, frater, ut et tua, et cujusvis alterius similis vestigia consequar. Sunt autem satis multi per Christi gratiam: etenim veluti curriculum est in luce et conspectu positum: plurimi quoque martyres. Ne aliud igitur hæc quæ geruntur existimes quam Christi negationem, quoad eos qui persequuntur, factumque pro Christo martyrium, quoad eos qui præmia referunt. Atque istud quidem est in confesso. Nam ut in crucis imagine crux ipsa vivifica et agnoscitur, et negatur: sic et in imagine Christi idem sine discrimine statnendum. Mundus licet obcæcatus sit, vel ubi Christum abnegat, contumeliam jocum reputat, propter illius tolerantiam, quem contumeliose tractat. Sed quid mirum si ille sustinet, furiosorum conversionem quærens? Annon spineam coronam capiti ejus imposuere milites? annon vestem ei circumdedere purpuream qui et dixere: Ave, rex Judæorum: et dabant ei alapas⁴⁴. Ipse vero omnia perferebat, cum derideretur, habereturque ludibrio, cum et in cruce alia plurima pateretur. Talia nunc quoque propter imaginem suam, et in sua ipse imagine perpetitur, siquidem archetypum in imagine conspicitur, ut viri sancti dixere. Sed miserescat ille celeriter Ecclesiæ suæ, confessores corroborans. Audio te jejunium protrahere, et lætor utique: tibi vero auctor sum ut quotidie post vesperam cibum sumas. Hæc enim via regia est, et hæc laudabilis abstinencia C in isto martyrii genere.

XXVIII. — Basilio præposito.

Ut fortiter pro Christo pati pergat, nec trepidet si ante imperatorem aut præsides ducatur.

Ubi intellexi omnia quæ propter Dominum passa est sanctitas tua, cum sacro suo subdito; glorificavi optimum Deum nostrum valde: quod utique exortus et ipse es veluti sidus in mundo cum aliis sideribus, in hac præsentī quasi nocturna hæreseos pugna, vas electionis, columna et firmamentum veritatis. Quam admirabile par illud vestrum! quam Christo amabile, quod plagas ipsius causa pertulit, exsilia, carceres, et ea usque in præsentem diem! Sed quid est quod, antequam periculum faceres, ad me humilem venisti, sicuti ex te intellexi, nec tamen conspectu meo frui licuit: nec mirum utique. Quandoquidem enim, ut conjiciebas, non aderam; miser enim ego ac tenebris obsitus; quid te incommodo affecisti? nisi quod nunc te ipsum nobis per litteras conjunxisti: et jam nos spiritu invicem intuemur, et in unum convenimus in spiritu, una in Domino anima effecti, ego humilis in vobis sanctis, et vos in me. Quamobrem Christus in medio nostrum, juxta veracem illius pollicitationem. Quid deinde reliquum est? Ut, quemadmodum cœpimus in laboribus pro Christo, consummemus propositum nobis certamen, nihil reformi-

A νάτου εὐτρεπίζόμενος; Καίρε, εὐφραίνου· ἰσχύσεις σὺν Θεῷ πάντα ἐνεργεῖν, ἀθλοφορικὸν στέφανον ἀναδυσάμενος. Ἄλλ' εὐχου κάμολ, ἀδελφε, συνέπεσθαι σοὶ τε καὶ εἰ τινι ἄλλῳ παραπλησίῳ. Ἰκανοὶ δὲ χάριτι Χριστοῦ. Καὶ γὰρ ὡς τὸ στάδιον λαμπρὸν καὶ ἐμφανές· πλεῖστοι καὶ οἱ μάρτυρες. Μὴ γὰρ οἴου τι ἄλλο εἶναι τὰ παρόντα, ἢ Χριστοῦ ἄρνησιν ἐπὶ τοὺς διώκοντας· καὶ Χριστοῦ μαρτυρίαν εἰς τοὺς τὰ ἄθλα φέροντας, καὶ τοῦτο εὐδῶλον. Ὡς γὰρ ἐν τῇ εἰκόνι τοῦ σταυροῦ ὁ ζωοποιὸς σταυρὸς καὶ ὁ μοιδωγῆται καὶ ἡρῆται· οὕτω καὶ ἐν τῇ εἰκόνι Χριστοῦ τὸ αὐτὸ ἀπαρallάττω. Εἰ καὶ τετύφλωται ὁ κόσμος· καὶ Χριστὸν ἀρνούμενος, παίζει τὴν ὕδριν, διὰ τὴν τοῦ ὑβριζομένου μακροθυμίαν. Καὶ τί θαυμαστὸν εἰ ὑπομένει, ζητούν τὴν τῶν παραινούντων B ἐπιστροφὴν; Μὴ οὐχὶ στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ οἱ στρατεύμενοι; μὴ οὐχὶ καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν; οἱ καὶ ἔλεγον· Καίρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐδίδουν αὐτῷ βραχίονα. Ὁ δὲ ἔφερε πάντα, καταγελῶμενος, μνηστριζόμενος, καὶ ὅσα ἄλλα πάσχων ἐν σταυρῷ. Τοιαῦτα ἐστὶ νῦν πάσχων διὰ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ· ἐπειδὴ τὸ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι ἐκφαίνεται, ὡς εἴρηται τοῖς ἁγίοις. Ἄλλ' εἴη ἔλεος ἐν τάχει τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, ἐνδυναμῶν τοὺς ὁμολογοῦντας. Ἀκούω δὲ νηυσταίαν ἔλκει· καὶ χαίρω μὲν, συμβουλευῶ δὲ καθ' ἐκείτην ἐσθίειν μετὰ τὰ ἐσπερινά. Τοῦτο γὰρ ἡ βασιλικὴ ὁδός, καὶ αὕτη ἐκπεινετὴ ἐγκράτεια· ἐν τῇ μαρτυρίᾳ.

KH'. — Βασιλεῖω ἡγουμένῳ. [σμς'.]

Πάντα καταμαθὼν ἅπερ διὰ Κύριον ὑπέστη σου ἡ δσιότης σὺν τῷ ἱερῷ ὑπηκόῳ· ἐδόξασα τὸν ἀγαθὸν Θεὸν ἡμῶν ἵαν· ὅτι περ ἀνέτειλας καὶ αὐτὸς φωστὴρ ἐν τῷ κόσμῳ σὺν ἄλλοις λαμπτήρσιν, ἐν τῇ νυκτὶ νυκτομαχίᾳ τῆς αἰρέσεως, σκευὸς ἐκλογῆς, στύλος καὶ ὀδράϊσμα τῆς ἀληθείας. Ὡς θαυμαστὴ ἡ δὴ δὴς ὑμῶν! ὡς ἐραστὴ τῷ Χριστῷ, πληγὰς δι' αὐτὸν ὑπομείνασα, ἀπαγωγὰς, φυλακὰς, καὶ ταῦτα D ἕως τοῦ παρόντος. Ἀλλὰ τί ἐστι πρὸ τῆς τείρας ἤκεις πρὸς με τὸν ταπεινὸν, καθὰ ἐδίδαξας, μὴ ἐπιτυχῶν μου τοῦ συνοψισμοῦ; καὶ εἰκότως. Ἐπειδὴ γὰρ, ὡς ὑπελάμβανες, οὐκ ἦν· οἰκτρὸς γὰρ ἐγὼ καὶ σκοτεινός· τί ἵνα καὶ ἐδιδάξῃς; πλὴν ὅτι συνήφας ἡμῖν ἑαυτὸν νυκτὶ διὰ τοῦ γράμματος· καὶ ὀρώμεν ἀλλήλους ἡδὲ τῷ πνεύματι· καὶ εἰς ταῦτον συνήλθομεν ἐν πνεύματι· μία ψυχὴ ἐν Κυρίῳ γεγονότες, ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἐν ὑμῖν τοῖς ἁγίοις, καὶ ὁ μείζων ἐν ἐμοί· ὅτι περ Χριστὸς ἐν μέσῳ ἀμφοτέρων, κατὰ τὴν ἀφυσὴν ἐπαγγελίαν. Τί λοιπὸν εἰ; ἵνα, καθὰ ἐνηρξάμεθα ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίαις, τελειώσωμεν τὸν προκειμένον ἡμῖν ἀγὼνα, μηδὲν ὑποπτήσσαντες· μὴ πληγὰς αὐθις, μὴ δεσμά, μὴ στρεβλωτήρας, μὴ πῦρ, μὴ ξίφος, μὴ ὕδωρ, μηδὲ

⁴⁴ Joan. xxi, 5.

μάχαιραν. Οὕτως ὑποτίθεται ἡμῖν ὁ λόγος · οὕτως ἂν
 βοᾷ ὁ Ἀπόστολος · οὕτως ἡ τελείωσις τῶν μαρτύ-
 ρων ἀπάντων. Οὐκ ἐσμέν ἀγενέστεροι αὐτῶν · καὶ
 ἐγὼ τάλας, ἐκ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ ἐγεννήθημεν · τὴν αὐ-
 τὴν μητέρα τῆς υἱοθεσίας κατήμεθα. Ἐκεῖνοι ἡλο-
 φόρησαν · καὶ ἡμεῖς ἀσχημονήσομεν; γυναῖκες καὶ
 κόραι ἐστεφώθησαν · καὶ ἡμεῖς φιλοσαρχήσομεν;
 γέροντες καὶ νήπια νενικήκασιν τυράννους καὶ βασι-
 λεύοντας · καὶ ἡμεῖς διγυγιάσομεν; οὐδαμῶς. Δώμεν
 τὰς σάρκας τοῖς σαρκοφίλοις · ἡ ψυχὴ ἀληπτος. Μὴ
 φοβηθῶμεν τοὺς σωματοκτόνους · ἀλλὰ τὸν δι-
 νύμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἐν γέννῃ ἀπο-
 λῆσαι. Τανῦν ἀγαλλίαςαι καὶ θυμῷ. Εἴπερ γὰρ
 συμπάσσομεν, καὶ συνδοξασθῶμεθα. Θρηνητῷ
 ὁ διάβολος, καὶ οἱ αὐτοῦ ὑπηρέται · τοῦτο γὰρ πά-
 σουσιν ἐν τῇ ἀκαταπλήκτῃ ἐνστάσει τῶν μαρτυρούν-
 των. Φῆς μὴ ἰδεσθαι πώποτε βασιλεῖα · μηδὲ ἄρξουσιν
 παρестάναι · κἀντεῦθεν πως δεδιῖν. Μηδαμῶς. Ὁ
 Πάτερ, καταφρόνησον ἀμφοτέρων, ὁ Χριστὸν ἔχων
 ἐνδεδυμένον. Ἐκεῖνός σε πηξάτω ὥσπερ καὶ δαί-
 μονες · ἀνοίξον σὸν στόμα παρὼν πρὸς αὐτόν. Δο-
 θήσεται γὰρ σοι λόγος · Χριστὸς ἐπηγγέλατο. Ἐ-
 λεγξον αὐτόν, εἰ ματαιολογεί. Οὐ τὸν Ἀχάβ ἤλεγ-
 ξεν Ἡλίας; οὐ τὸν Ἡρώδη Ἰωάννης; οὐκ ἄλλοι
 τοὺς ἄλλους; ἢ καὶ μὴ κατονομάζων μακρολογῷ. Ὁ
 τότε θεός, καὶ νῦν. Ὡς ἡγάπησεν ἐκείνους, καὶ
 ἡμᾶς. Μαθητῶν ἦς τοὶ ἀποστόλοις, μάρτυσι, προ-
 φήταις, Πατράσιν, ὅσοις. Ὁ καρπὸς τῆς δυνάμεως
 ἐξομοιούσθω, καὶ εἰ μὴ οὕτω περιπατήσομεν ·
 σκαίω καὶ οὐχὶ μαθηταί, οὐδὲ υἱοί, οὐδὲ καρποί ·
 ἀλλὰ τῆς ἀντικειμένης μερίδος · τῶν φιλοκόσμων δὲ,
 λέγω, καὶ δουλοσάρκων · ὧν τὴν μίμησιν φύγοιμεν,
 ἐπιτύχοιμεν δὲ Θεοῦ, τελειοφρόνας ἀγωνιζόμενοι
 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν εἰρηκότες · θαρ-
 σεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

frui Deo possimus, omni ope certantes in Christo
 mundum²².

KΘ. — Μεγαλὴ καὶ Μαρία μοναζούσαις. [σνο'.]

In obitu præpositi.

Τὸ γράμμα ὑμῶν τίμιον · καὶ ἡ προσηγορία συν-
 τετή · ἡ δὲ ἀγγελία, τί εἶπω; ὀδυνηρά, ἡ χαρο-
 ποίος; Ὁ ἐμὸς Πάτερ ἐξεδήμησεν, ὁ ὁμολογητὴς
 Χριστοῦ, ὁ δευτέρος Ἰώβ, τὸ ἐγκαλλώπισμα τῶν
 μοναστῶν, ὁ τῆς ἀγάπης Δημιουργός, ὁ παντοφίλος
 ἀνὴρ, ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ὁ πολυδάκρυς ὀφθαλμός,
 ὁ φιλομαθὴς νοῦς, ὁ θεῖα γνῶσις πεπλουτισμένος, ὁ
 πολὺς ἐν ταπεινοφροσύνῃ, καὶ πολλοστὸς ἐν συνέσει,
 ὁ περιφανὴς πρὸ σχήματος, καὶ μετὰ τὴν μοναχι-
 κὴν τελείωσιν ὑπέρτερος. Ὁ δεθεὶς ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ ·
 κἀντεῦθεν μισήσας κόσμον · δούς τε προίκα πάντα
 Χριστῷ πολυόλβον οὐσίαν · εἶτα διασυνχθεὶς περι-
 δέξω ὁμοῦ ὄγου, γένους τε καὶ φύλων καὶ συνήθων ·
 ὁ καταλειπὸς περιγίγειον ἀξίωμα, οἶκον, πόλιν,
 πατρίδα, καὶ ταῦτα ἐν ἀκμαζούσῃ ἡλικίᾳ · εὐπρε-
 πεία τε προσώπου καὶ ὕψος ἡλικίας · εὐσθενεία τε
 σώματος, καὶ ἀμφοτεροδεξιότητι τρόπων, νοητῶν τε
 καὶ ὁρατῶν · καὶ πλείω τούτων ἂν τις εἰπὼν, ἐλάτ-

dantes, non plagas porro, non vincula, non tormen-
 ta, non ignem, non ense, non aquam, non gla-
 dium²². Sic ipsa nos Scriptura admonet : sic Apo-
 stolus clamat : sic martyrum omnium consumma-
 tio. Non sunt nobis, quam illis, minus clari na-
 tales, quanquam ego infelix ; ex Deo et ipsi nati
 sumus eandem adoptionis matrem adepti. Illi præ-
 mia retulere : et nos degeneres erimus ? feminæ
 ac puellæ coronatæ sunt : et nos carni blandiemur ?
 senes et pueri tyrannos vicere et reges : et nos
 stupentes hærebimus ? Minime vero. Carnem di-
 mittamus his qui carnem diligunt : animus inte-
 rim expugnari nequit. Ne timeamus eos qui occi-
 dunt corpus : sed eum qui potest animam et cor-
 pus perdere in gehennam²³. In præsentī læti-
 tia est et alacritas : *Siquidem enim compatimur, et
 conglorificabimur*²⁴. Lugeat diabolus et ministri
 ejus : hunc enim ipsis dolorem parit invicta mar-
 tyrum constantia. Nunquam te regem ais co-
 ram intuitum, nec in conspectum venisse pro-
 cerum, atque idcirco extimescere. Absit, O Pater,
 utrosque sperne, qui Christum habes quem indui-
 sti. Ille te timeat uti et dæmones. Resera os tuum,
 cum apud ipsum coram ages. Dabitur enim tibi
 sermo ; Christus pollicitus est²⁵. Argue eum si
 inania loquitur. Non Achab Elias coarguit ? Non
 Herodem Joannes ? non alios alii ? ut ne singulos
 appellando sim longior. Qui tunc Deus, idem et
 nunc. Ut illos dilexit, ita et nos. Alumnum te pro-
 fessus es apostolorum, martyrum, prophetarum,
 Patrum, sanctorum. Arbori fructus respondeat.
 Nisi enim nos ita gerimus, degeneres sumus, non
 discipuli, non filii, non fructus : sed in contraria
 parte sumus, eorum dico, qui mundum diligunt,
 qui carni serviunt : quorum exempla fugiamus, ut
 Jesu Domino nostro, qui dixit : *Confidite, ego vici*

XXIX. — Megaloni et Maria monialibus.

Venerabilis epistola vestra, cordata salutatio :
 nuntius vero, quid dicam ? plenusne lucius, an gau-
 dii ? Pater meus excessit e vivis, Christi confessor,
 Job alter, decus monachorum, charitatis conciliator,
 vir omnibus charus, homo Dei, cui perpetuo ma-
 dens oculus lacrymis, mens discendi cupida, divi-
 nis doctrinis locuples, in humilitate assiduus,
 idemque perspicacia animi inclutus, ante sæcrum
 habitum conspicuus, et idem post monasticam per-
 fectionem longe præstantior. Ille Dei charitate de-
 vincus, ac deinde mundum exosus, gratuitoque
 munere facultates omnes, cum prædices esset,
 Christo elargitus : mox sejunctus est ab illustri
 conjuge, a cognatis et amicis et familiaribus : abdi-
 cato terrestri magistratu, relicta domo, civitate,
 patria ; et hæc in florenti ætate : oris forma per-
 elegante, eminenti statura, optima corporis valetu-
 dine, utroque laudum genere præditus, et quæ

²² Rom. viii, 35. ²³ Matth. xx, 28. ²⁴ Rom. iii, 17. ²⁵ Matth. x, 19. ²⁶ Joan. vi, 33.

animo continentur, et quæ incurrunt in oculos : et si quis 'picra dixerit, non is tamen viri virtutem oratione consequatur. Vixit ille, ad Dominum abiit : ubi autem, et quo pacto ? Ereptus importune gregi ob morbum difficilem ; inclusus carcere in civitate annis duobus aliis et eo amplius : deinde in quamdam ablegatus insulam, ubi, qui confessorum decet, pro Christo cursum consummavit.

Non igitur mihi mœrorem hic casus affert, sed lætitiā singularem. Non ille est mortuus, sed in sempiternam vitam migravit : non hunc terra tegit, sed cœlum amplectitur. Excepit hunc confessorum chorus, cœtus ascetarum : ubi lux vera, ubi beata requies, propter quam adipiscendam labores ac molestias ultro in carne subiit, ascetarum confessorumque ritu. Nunc mihi sollemnis iste festusque dies; nunc animi ingens oblectatio est, sed et orthodoxis omnibus, quod adiutorem ad Deum transmissere, qui eodem modo atque martyres hætenus cursus absolvit. Lætetur Ecclesia, quod cœlumnas adhuc habet : sacer ordo exsultet, quod stellæ in mundo rursus oriuntur, quæ iis qui in tenebris hæreses versantur lucem ostendant. Oh ! Pater, Pater ! quam egregius cursus ille tuus est ! quam sanctum monumentum tuum ! quam beata recordatio tui ! Totus tu splendidus, pulcher totus. Quis te intuitus non dilexit ? Quis tibi obviis non delimitus est ? Consuetudo tua optabilis, virtus explorata ; quid reliquum est ? Memenio tum gregis tui, tum mei ipsius, filii tui, quamquam minimi quidem ac vilis. Quo ego te prosequar amore, nosti : et quod tu me, novi. Fer toti Ecclesiæ supplicias apud Dominum. Pro me misero deprecare, ut statim ac te veniam, quo more diem clausisti. Hæc quidem mea est apud commune Patrem oratio. Vos vero adhortor, ne fidem prodatis : ut sancte vivatis, cum sitis ambæ illius, et alterius altera, hæc quidem conjux, illa autem conjugis paterina.

XXX. — Simeoni monacho.

Gratulatur quod pro Christo strenue dimicasset adversus Iconomachos. (Baron. an. 818, n. 22.)

Reddita mihi epistola sanctitatis tue. Ubi eam legi, et singula didici quæ illi cæterisque, qui cum ea sunt, sanctis Patribus nostris : Quorum nomina sunt in libro vite²², acciderant; sacram omnium expulsionem, longinquam deportationem, molestam illam et gravem, ob variam huc atque illic abductionem, et duram impiorum custodiam; ingemui simul humilis, in cuiusmodi tentationes Dei Ecclesiæ tempus perduxit animo considerans : simul etiam beata duxi persecutionem pro Christo serentium certamina; teque pariter qui gestorum omnium nobis nuntius fuisti, nec renuisti erga me, nihil hominem, et manum movere ad scribendum, et totam afflictionis seriem singulatim percensere. Quo nomine benedicat tibi Dominus, ac magis magisque confirmet et corroboret in acerbis ista testi-

²² Philipp. iv, 3.

των Ελθοι της του ανδρος αρετης. Ουτος φητο, ανηλθε προς Κυριον. Που και πως; αρθεις φορτα (sic) εκ της ποιμνης δια την δυσοιστον νωσην· φυλακισθεις εν αστεί· Αλλοις δυο ετεσι και προς· Επειτα εξορισθεις εν νησω τινη· κακεισε τελειωσας τον ομολογητικον δρομον υπερ Χριστου.

Ουκ οδυνηρον μοι ον το παθος· αλλα και λιαν περιχαρες· ου τεθνηκεν· αλλα μετεστη εις αλωνιον ζωην· ου γη αυτον εκάλυψεν· αλλ' οορανος οπεδεξατο. Υπελαβεν αυτον η ομολογητων χορηγία, η ασκητων ομοσκηγία· οπου το φως το αληθινον, ενθα αι μακαριαι αναπαυσεις, ανθ' ον ειλετο κόπον και πονων εν σαρκι ασκητικως τε και ομολογητικως. Νυν μοι πανηγυρις, εορτη, θυμηδία· αλλα μην και πασιν οδοδοξοις, προστάτην ει; Θεον παραπέμψαι συνδρομον των προδραμόντων μαρτύρων τωνυν. Αγαλλιάσθω η Εκκλησία, οτι στυλος ετι κταται· ευφραινέσθω ο Ιερως θιασος, οτι φωστηρες εν κόσμω παλιν ανίσχουσι φρυκτωρουντες τους εν σκοτει της αιρέσεως. Ω! Ω Πάτερ, Πάτερ, ως καλός σου ο δρόμος! ως εσιον το μνημόσυνόν σου! ως μακάριον το όπόμνημά σου! όλος σύ φαιδρος, όλος χαριεις. Τίς σε ιδών ουκ ηγάπηκε; τίς δε συντυχών ου γελύκωνται; Η συνούσια σου εφετή· η αρετή γνωριστική. Τί το λοιπόν; Μέννησο ως της ποιμνης σου, κάμου του σου υιού, κιν ελαχιστου και έρριμμένου. Οιδας τον πόθον σου τον εν έμοι· ως κάγω τον εν σοι έμου. Βοήθησον [f. Βήσον] υπερ πάσης της Εκκλησίας προς Κυριον δεθητη; και περι έμου του οικτρού τάχει έλθειν προς σε, εν η τρώπῳ τετελειωσαι. Αυται μέν μοι αι φωναί προς τον κοινον Πατέρα. Υμεις δε παρακαλώ, μη προδοῦναι την πίστιν· όσιως βιούν, ως εκείνου ούσαι, θατέρα θατέρα· η μέν ομώζυγος· η δε της ομοζύγου ομαίμων· ως αν ον εκείνω δόξης της διδίου απολαύσονται.

consanguinea ; ut cum illo gloria perfruiamini sempiterna.

Α. — Συμῶν μονάζοντι. [σεα'.]

Δεξιόμενος επί χειρας την της αγιωσύνης σου επιστολήν, και αναγνούς και διδαγθεις έκαστα των συμβεβηκότων αυτη τε και τοις ον αυτη αγίοις Πατέραςιν ημών· Ων τα όνόματα εν βίβλω ζωής· δια την άπάντων Ισράν φυγαθειαν, και αλλοδαπήν μετάναστασιν, και πειραστικήν και Ολιπτικήν, δια της ωδέ τε κάκεισε απαγωγής τε και φρουρητικής παρὰ των άθίων καταπράξεως· όμου μέν εστéναξα ό ταπεινός, εις οια ηγαγεν ό χρόνος πειραστήρια τάς Εκκλησίας του Θεου κατασκοπών· όμου δε έμακάρισα τά άθλα των δεδιωγμένων ενεκεν Χριστου· Επειτα και σε τον άγγελον ημιν γεγονότα άπάντων των δραματουργηθέντων· ουκ αποκνήσαντα προς με τον ούδενός άξιον, και χείρα επί το γράφαι δοῦναι, και Ιχνομυθῆσαι όλην την της κακώσεως υπόθεσιν· ανθ' ον ευλογήσαι σε Κύριος,

στηρίξει τε ἐπὶ πλὴν, καὶ βεβαιώσει ἐν τῇ ἀμειλίκτην ἐνστάσει τῆς μαρτυρίας Χριστοῦ. Καὶ γὰρ ἔμαθον ὅτι περ συμβαλὼν μετὰ τὴν ἐνστασιν τῷ ἀσεδάρχη Ἰωάννῃ οὐχ ὑπεστάλης, οὐδὲ δευτέρως ἤλθες τῆς εἰς λόγους συμπλοκῆς· ἀλλὰ στεφάνῳ ἀντικαταστάς, περιέλας αὐτὸν, καὶ ἀπεστομάτισας νεανικῶς λόγῳ ἀληθείας τῆς δοθείσης σοι ὑπὸ ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Καὶ γὰρ οὐδὲ πάρεστιν ἐν τοῖς ἡπατημένοις δυνάμεις λόγου· ἐπεὶ μηδὲ φῶς· οὐδὲ ἀληθείας ἀποδείξεις, οὐδὲ τι εὐθές, οὐδὲ ὅσιον ἐν σκότει διαπορευομένοις τῇ ἀσύνετῳ καρδίᾳ καὶ μεμωραμένη σοφίᾳ, τάληθός δὲ εἰπεῖν, ἀσοφίᾳ καὶ ἀμαθίᾳ καὶ τυφλότητι. Ἐν δὲ μόνον καὶ πρῶτον καὶ τελευταῖον, ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους· τοῦτο αὐτοῖς καὶ λόγος, καὶ ὁρὸς, καὶ πίστις, καὶ δόξα, καὶ ὅπλον. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐκινῶσθε αὐτοὺς, ἔφη ὁ Κύριος. Τί γὰρ οὐκ ἔδρασαν ἀσεβείς τε καὶ Ἰουδαῖόν; Χριστὸν ἐνύδρισαν, τὴν Θεοτόκον, τοὺς ἁγίους· ὧν γὰρ οἱ σωματικοὶ χαρακτήρες ἀτιμάζονται, αὐτοῖς κείνοις ἡ ὕβρις ἀναπέμπεται τοῖς πρωτοτύποις· καὶ διὰ τοῦτο εἰκότως Ἀντίχριστοι ῥηθεῖεν οἱ Εἰκονομάχοι· ἐπειδὴ λέγει ὁ Θεολόγος καὶ εὐαγγελιστής· Καὶ νῦν πολλοὶ Ἀντίχριστοι. Ταῦτα μικρὰ μὲν πρὸς τὴν σὴν σύνεσιν· τῆς ἀγάπης δὲ σύμβολα, τῆς ἐν ἐνὶ φρονήματι καὶ μὲν ψυχῇ δοθείσης ἡμῖν ὑπὸ Θεοῦ, Ἀλλὰ μοι προσέχου, ἀδελφε καλῶς, τὰ ἱσά σοι ἐναθλεῖν· καὶ γνωρίσαι μοι πάλιν ἀξίωσον ὅπως σὺ τε διάγοις, καὶ ὅπως ἔχει καὶ ἔξει τὰ τῆς ἱερᾶς σου συνοδείας.

ΛΑ'. — Ἰωσήφ ἀδελφε καὶ ἀρχιεπισκόπε. [σξβ'.]

Varia tum ab Iconomachis impie, tum contra Iconomachos an. 816, n. 43.)

Ὅσον μὲν ἀπὸ γραμμάτων, οὐκ ἔμαθον τὰ τῆς ὁγείας σου, ἀλλὰ φεῦ τῶν ἀμαρτιῶν μου ὅτι οὕτω γέγονεν! Ἐδηλώθη γάρ μοι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἡ τοῦτον μετ' ἐτέρων ἀπόκλιμα· καὶ ἦδε τοῦ διαδόλου ἐνέργεια. Ἀλλὰ δόξα τῷ Θεῷ τῷ κρύψαντι αὐτὰ ἀπὸ τῶν κρατούντων. Ἐμῶν γὰρ πολλοὶ κινδυνεύουσιν. Ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ ἱαμβοὶ συναπώλοντο, οὐς εὖ ποιῶν ἐμέτρησας κατὰ τῶν Εἰκονομάχων. Οὐ πάντως δὲ ἀμεταγράφους καὶ ἀπαρσημειωτοὺς ἔμελλες αὐτοὺς πέμπειν. Ταῦτα μὲν ἐλύπησεν ἡμᾶς, ὡς τὸ εἶδος. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινός, καὶ αὖθις προσ-αγορεύω τὴν ἀγισμένην σου γλιχόμενός σου τὸ τίμιον πρόσωπον· καὶ τίνας γὰρ πρὸ σοῦ; καὶ οὐχὶ αἰεὶ; οὐ τοσοῦτον ἐκ φύσεως, ὅσον ἐκ συμπτρίξεως οὐ τῆς χαμόθεν ἐλατρωμένης, ἀλλ' οὐρανῶθεν ἐνεργουμένης, ἐκ πρώτης βαλθίδος σχεδὸν μέχρι τοῦ δευροῦ ὡς ἴσασιν πάντες· καὶ ἐμόρφωσαν οἱ γεννήσαντες, εἶπω καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς; Εἴη δὲ μένεν ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς ὁσαύτως· καὶ μὴ με διαίρεισθαι σου τῆς ἀρετῆς πληθεῖ τῶν ἀμαρτιῶν· ἐκ θείας φιλανθρωπίας συγκροτούμενους, καὶ ἐν-τεύξεως τῶν εἰς φῶς ἐνεγκόντων. Τὰ μὲν δὴ τῆς εὐχῆς τοιαῦτα.

Τὰ δ' ἄλλα οἷα καὶ ὅσα, ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, στεναγμῶν καὶ ὀδυρμῶν ἄξια, ᾗη πάντως

Math. vii 16. I Joan. ii, 19.

A monii Christi dimicatione. Enimvero cognovi quem- admodum post dimicationem ipsam, cum Joanne impiorum duce congressus, haudquaquam metu cesseris; nec inferior sermonis conflictu exstiteris, sed fortiter obistsens ipsum viceris; et elinguem juvenili vigore reddideris verbo veritatis subnixus, quam tibi Spiritus sancti operatio suggerebat.

Nulla videlicet in iis qui decepti sunt residet vis sermonis; quoniam nec lumen, nec veritatis specimen, nec rectum aliquid, aut sanctum in tenebris ambulanti bus stulto corde et evanida sapientia, seu, ut verius dicatur, indipientia, imperitia, cecitate. Unum autem inest, et primum et postremum, potestas tenebrarum: hoc illis et sermo; et definitio, et fides, et gloria, et arma. Ex operibus eorum cognosceitis eos¹⁹, ait Dominus. Quid enim impium aut Judaicum non egerunt? Christum contumelia affecerunt, Deiparam et sanctos: quorum enim corporeæ figuræ ignominia afficiuntur, in prototypa ipsa transmittitur contumelia: ideoque Antichristi merito dici possunt Iconomachi: quandoquidem, uti a Theologo et evangelista scriptum est: Et nunc multi sunt Antichristi²⁰. Hæc parva quidem ad prudentiam tuam: sed charitatis, quæ nobis a Deo in uno sensu et anima una donata est, symbola sunt. Tu vero, frater egregie, pro me ora, ut pari tecum pugna decertem: et indicare porro non graveris, quomodo et ipse agas, et quomodo se habeant habiturique sint sacri comites tui.

XXXI. — Josepho, fratri et archiepiscopo.

a Christi confessoribus fortiter gesta memorat. (Baron. n. 43.)

Quantum quidem ex litteris, de valetudine tua nihil cognovi, sed heu peccatis meis quod hæc ita evenerunt! Indicatum enim mihi est a fratribus, litteras illas una cum aliis intercidisse: et hæc quidem diaboli vis. Sed laus Deo, qui illas abscondit iis qui rerum potiuntur: multis enim impendebat periculum. Quinetiam perisæ simul iambos, quos recte agens contra Iconomachos scripseras: omnino autem sine exemplo et nota eos mittere non debueras. Hæc sane contristabant nos, ut par erat. Ego vero humilis iterum alloquor sanctitatem tuam, faciem venerandam videre desiderans; cujus enim potius quam tuam? Ac nonne semper? neque id ex natura tantum, quantum ex actionum conspiranti societate, non humi nata, sed cœlitus profecta, a primis sere cæcibus in hanc diem, ut sciunt omnes; ac formaverunt parentes, corporaliter dicam an spiritualiter? Usinam autem sic maneamus etiam in posterum, ut a virtute tua non divellar peccatorum meorum multitudine, ex divinæ benignitate consentientes, et ex eorum deprecatione qui genuerunt! Ac vota quidem nostra talia sunt.

Cætera autem qualia et quam multa, in Ecclesia Dei, gemitu ac lacrymis digna, jam prorsus audi-

sti : quæ enim ne prisci quidem contra Christum egerant hæretici, ea nunc majori rabie patrata sunt. Et dormit Christus, et salsum incredulitatis mare intumescit, extremam perniciem asserens. Sed adsint tecum germani discipuli, qui Christum ad increpationem periculique depulsionem exsuscitent. Abiit et meus in habitu susceptor ac sponsor, vir bonus, confessionis præmium reportans in molestissima, ut in lectulo se ipse versare non posset, infirmitate. Quomodo? Cum resisteret, abductus est et custoditus, deinde etiam relegatus, atque ita martyrium consummans. Itaque Dominus non despexit obedientiæ ejus labores, quantos nosti : tametsi propter peccata mea inter Mæchianos deprehensus fuerit, corpori parcens, non animo item abruptus, ut res ipsa declaravit. Propterea coëti a Deo subductus, in alteram partem victoriam vertit : quemadmodum et Mediciotes, atque adeo Nicænus quoque ; ut litteris ipsis edoctus sum. Et quid hunc aut illum dico ? Mihi enim persuadeo, sic affectos esse omnes qui restiterunt. Quin et ipse verus patriarcha noster veritatem profitetur, ut ex ejus ore didici qui illum audierat, ejusque defensionem laudabat. Hæc dixi, tum ut defunctum merito laudarem, tum ut sanctitati tuæ nota facerem quæ debebam. Sed non ignoras intestinum malum, Leontium illum quondam nostrum, qui et antea Mæchianis adhæsit, et nunc princeps est Iconomachorum. Eam ob causam et Studianum obtinui, et Saccudioni injuste dominatur. Ex impuro nihil purum : qualis genitor carnalis, talis et filius : quem Deus convertat sanctis precibus tuis ; et me peccatorem in timore suo confirmet. Saluto eos qui reverentiæ tuæ famulantur. Qui mecum est, ut famulus te veneratur.

XXXII. — Thalelæo filio.

De presbytero, qui, cum orthodoxus esset, metu, cum hæreticis cibum sumebat. (Baron. an. 818, n. 20.)

Recte egisti, qui ad me scripseris, dilecte fili. Hoc ipso enim tum fidem, tum amorem tuum prodidisti. Sed quid mihi laudes occinis, quarum omnino sum expertus? Non me peccatorem nosti, ac sermone rudem? Sed solers est admodum charitas, amicis eas quarum expertes sunt laudes attribuens. Laudandi igitur studio misso, ora potius, fili, ut in Domino constabiliar, et omni modo server a malo. Corporalis infirmitas tua cum gratiarum actione sit apud Deum : nec de modo contristare quo contigit. Novit Dominus quæ cuique prosint tribuere. Unde id tamen acciderit nescio. Maledicentia contemnatur, ac celeriter evanescet : si enim timeatur, magis ingruet ; quam vincas utinam, Deo corroborante. Quanquam plurimæ ab iis qui persequuntur, molestiæ ingruunt : at cœlestis remuneratio est. Siquidem igitur compatimur, et conglorificabimur⁵⁷. Non enim oblectationis fistud, sed martyrii tempus est.

⁵⁷ Rom. viii, 17.

ἀκούεις · ἂ γὰρ οὐδὲ οἱ πάλοι αἰρετίσαντες ἐπράξαν κατὰ Χριστοῦ, ταῦτα μανικώτερον ἐξείργασται νῦν. Καὶ Χριστὸς καθυύδει · καὶ ἡ ἀλμυρὰ τῆς ἀπιστίας θάλασσα κεκορύφωται, πανολεθρίαν ποιοῦσα. Ἄλλ' εἴσαν σὺν σοὶ οἱ γνησιεύοντες τῶν μαθητῶν, Χριστὸν εἰς ἐπιτίμησιν καὶ καταστόρευσιν τῆς κινδυνεύσεως διεγείροντες. Οἴχεται μου καὶ ὁ τοῦ σχήματος ἀνάδοχος, ἀνὴρ ἀγαθός, ὁμολογίας ἄλλων ἀπενεγκάμενος ἐν τοιαύτῃ χαλεπωτάτῃ νόσῳ · ὡς ἐνδεὼς ἔχαιν καὶ τοῦ ἐπὶ κλίνῃς στρέφεσθαι. Πῶς ; ἐνστάς, καὶ ἄρβεις καὶ φυλακισθεὶς, εἴτα καὶ ἐξορισθεὶς · καὶ ταύτῃ τὸ μαρτύριον τελέσας. Οὐ παρ- εἶδεν οὖν αὐτοῦ Κύριος τοὺς ὑποτακτικὸς κόπους, ὁπόσους οἶσθα, καὶ ἐάλω κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου ἐν τοῖς Μοιχειανοῖς, φειδοὶ τοῦ σώματος, οὐ συναίρου- μένος τῇ φρονήματι · ὡς τὸ πρᾶγμα ἐδείκνυ. Διὰ τοῦτο ὑπὸ Θεοῦ καὶ βασιλεὺς τῆς συμμορίας, ἐτεράλκεια τὴν νίκην πεποιτῆται, ὥσπερ καὶ ὁ Μηδικιώτης · ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Νικαίας · ὡς γράμμασιν αὐτοῖς ἐπιστώ- θην. Καὶ τί λέγω τοῦτον χάκεινον ; Καὶ γὰρ πείθο- μαι καὶ ἕκαστον τῶν ἐνισταμένων οὕτως ἔχειν. Ἄλλ' ἂν καὶ αὐτὸς ὁ ἀληθινὸς ἡμῶν πατριάρχης ὁμολο- γῶν ἐστὶ τὴν ἀλήθειαν · ὡς ἔμαθον ἐκ στόματος τοῦ παρ' αὐτοῦ ἀκηκόοτος, καὶ ἐπαινοῦντος τὴν τότε ἐνστασιν. Εἰρηκα ταῦτα, ὁμοῦ μὲν τὸν ἐκδημήσαντα εἰκότως ἀποτιμῶν · ὁμοῦ δὲ καὶ τῇ σῇ ὁσιότητι γνῶριμα καθιστῶν τὰ ὀφειλόμενα. Ἄλλ' οἶδας ὅτι τὸ ἐγκόλπιον κακὸν Λεόντιος, ὁ ποτὲ ἡμέτερος, ὡς συναπήχθη τοῖς Μοιχειανοῖς πρότερον, καὶ νῦν προστάτης τῶν Εἰκονομάχων. Διὰ τοῦτο καὶ τὰ Στουδίου παρέλαβε · καὶ τοῦ Σακκουδίου ἀνόμως ἄρχει. Ἐξ ἀκαθάρτου οὐδὲν καθαρὸν · οἷος ὁ φύσας κατὰ σάρκα, τοιοῦτον δὴ καὶ τὸ γέννημα · ὃν ὁ Θεὸς μεταστρέψει ἐν εὐχαίς σου ἀγίαις · καμὲ στη- ρίξει ἐν ἁμαρτωλῶν εἰς φόβον αὐτοῦ. Τοὺς ἔξω- μένους ὑπηρετεῖσθαι τῇ τιμότητι σου προσφθέγγο- μαι. Ὁ σὺν ἐμοὶ σε δουλικῶς προσκυνεῖ.

AB. — Θαλελαῖφ τέκνον. [σζβ'.]

Καλῶς ἐποίησας, ἐπιστεῖλας μοι, τέκνον ἡγαπη- μένον. Ἐδείξας γὰρ ἐν τούτῳ τὴν πίστιν καὶ ἀγάπην σου. Ἀλλὰ τί μοι ἐπαίνους ᾄδεις, ὦν ἀμοιβὴ κατὰ πάντα ; Οὐκ οἶδας ὅτι ἁμαρτωλὸς ἐγὼ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ ; Ἄλλ' ἡ ἀγάπη κλεπτίστατος, τὰ μὴ ὄντα τοῖς ἀγεράστοις παρὰ τῶν φιλοῦντων προσάπτουσα. Ἀφ' ἐμοῦ οὖν τοῦ ἐπαινεῖν, προσεύχου μᾶλλον, τέκνον, στηρίξεσθαι με ἐν Κυρίῳ, καὶ σώζεσθαι ἐν παντὶ τρόπῳ ἀπὸ τοῦ Πονηροῦ. Ἡ σωματικὴ σου ἀσθένεια ἐν εὐχαριστίᾳ εἴη πρὸς Θεόν · καὶ μὴ λυποῦ τὸν τρόπον ἐξ οὗ ἤλθεν. Οἶδε Κύριος τὰ συμφέροντα ἐκάστῳ τιθέναι · πλὴν ἀγνοῶ ὅθεν σοι ἦεν. Ἡ βλασφημία καταφρονεῖσθω · καὶ οἰχέσεται θάπτον · φοβοῦσα δὲ μᾶλλον παραγίνεται. Ἡς βυσθίης Θεοῦ ἐπιβρώσει. Εἰ καὶ καταπόνησις πολλὴ παρὰ τῶν διωκτῶν · ἀλλὰ τὸ βραβεῖον οὐράνιον. Εἴπερ οὖν συμπάσχομεν, [ἴνα] καὶ συνδοξασθώμεν. Οὐ γὰρ εὐπαθείας ὁ καιρὸς, ἀλλὰ μαρτυρίου.

Τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ πρεσβυτέρου τοῦ ὀρθοδόξου δοκοῦντος, συνεσθλόντος δὲ ἐπισκόπου καθὰ εἰρηκας· εἰ μὲν παύσοιτο τῆς τοιαύτης συνεσιτάσεως, μετ' ἐπιτιμίου ἀπειρξέως τῆς ἱερουργίας ἕως τινὸς χρόνου, μηκέτι εἰς τὸν αὐτὸν ὁλισθὼν ὑποπίπτειν· ἔχει ἱσθὶν τοῦ ἱερουργεῖν Θεῷ. Εἰ δὲ ἀδιαφοροίη· μὴ γένοιτο λύτερον ἀνδρὸς ὁ ἴδιος πλοῦτος· τοῦ φυγεῖν σὺν τῇ δόσει καὶ αἰρετικῆς κοινωνίας, καὶ ἀμαρ[τ]ητικῆς ἄλλης πράξεως· οὐ μὴν τῇ ἀνταλλαγῇ δοῦναι τὸ καλὸν, καὶ λαβεῖν τὸ χεῖρον· οἷον δοῦναι φῶς, καὶ λαβεῖν σκότος. Οὐδ' ἂν τὰ ὅλα χρήματα τοῦ κόσμου παρέξει τις· καὶ κοινωνῶν εἴη τῇ αἰρέσει, φίλος Θεοῦ καθίσταται, ἀλλ' ἐχθρός. Καὶ τί λέγω κοινωνίας; Κἂν ἐν βρώματι, καὶ πόματι, καὶ φιλίᾳ συγκατέισι τοῖς αἰρετικοῖς ὑπεύθυνος. Τοῦ Χρυσοστόμου ἡ ἀπόφασις· ἔπει καὶ παντὸς ἀγίου. Πῶς δὲ ἀκούσιον, καὶ οὐκ ἔργον τῶ δοκοῦντι ὀρθοφρονεῖν, κοινωνοῦντι δὲ ὅμως τῇ ἀρέσει; Ἀκούσιόν ἐστιν, ὅταν τὸ στόμα τις τοῦ ὀρθοδόξου βιαίως ἀναχάνας, ἐγγέῃ τὴν αἰρετικὴν κοινωνίαν· ὅπερ ἐποίησαν οἱ πάλαι αἰρετικοί, καὶ ποιοῦσιν, ὡς ἔμαθον, οἱ νυνὶ Χριστομάχοι. Τὸ δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ μεταστρεῖν, ἐκούσιον. Εἰ δὲ οὕτω δέει· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ζητούμενον· οὐδὲ οὕτως ἔξει ἀπολογία. Μὴ φοβείσθε γὰρ ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, ἀλλὰ Θεόν, τὸν τὸ συναμψότερον γεέννη αἰωνίου πυρὸς παραπέμποντα. Ἀκούομεν; Ἀληθῶς ὁ κόσμος ὅλος μίᾳς ψυχῆς οὐκ ἐστὶν ἀντάξιός, τῆς φυλαττοῦσης ἑαυτὴν ἀμέτοχον καὶ αἰρετικῆς κοινωνίας καὶ παντὸς καχοῦ. Οἱ δὲ ἀμφοτέρων μέτοχοι, ὁρτῶ ἰσότημοι, ξύλοις, καλάμη. Ἄ κατακαύσει τὸ δοκιμαστικὸν πῦρ τῆς κρίσεως· τοὺς δ' αὐτῶν πράκτορας συντηρήσει, ἀτίως φλογιζομένους, καὶ μὴ χωνευομένους.

stipulae : quæ quidem explorator ignis iudicii cremabit : eorum autem auctores in sempiternum ævum servabit, exurendos idem, non vèro purgandos.

ΑΓ. — Πρὸς τοὺς λέγοντας μὴ περιγραφτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν [σπῆ].

Ὁ μὴ περιγραφτὸν εἶναι σώματος χαρακτηρὶ τὸν Χριστὸν λέγων· εἰρημῷ τινι πάντως φυσικῷ, καὶ ἀποδείξει λογικῇ κεσχημένος, τὴν περὶ τούτου ἔγνωσιν παπιοῖται, εἰς βεβαίωσιν ἀληθείας καὶ διασάφησιν τῶν ἀμυήτων.

Οὐκοῦν παρελθὼν διδασκῆτω, ὅπως ἔχει φύσεως ὁ λόγος, καὶ τίς ἡ αἰτία τῆς ἀγραφίας. Ὅτι τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει οὐ μεμόρφωται; ὅτι ὁστέοις τὸ σῶμα οὐ διεσπῆται; ὅτι βλεφάροις καὶ ὀφρύσι τὰς ὀπτικὰς κόρας οὐκ ἐφῆρμσται; ὅτι ὡσεὶ τοὺς ἐλικοειδεῖς πόρους οὐ τετόνωται; ὅτι βιοὶ τῶν ὁσφραντῶν ἀνταλαμβάνειν οὐκ ἠθέλασται; ὅτι παρειαῖς ἠδῶσαις οὐκ ἐξήρτηται; ὅτι στόματι καὶ γλώττῃ, χεῖλεσσι τε καὶ ὀδοῦσιν, οὐ διελεχται, βέβρωκέ τε καὶ πέπωκεν; ὅτι ὤμων, καὶ ὠλενῶν, καὶ χειρῶν περιθέσει οὐ διέπλασται; ὅτι στέρνα αὐτῷ καὶ νῦτα σὺν κνημίσιν καὶ ποσὶν οὐκ ἐμπέφυκεν; ὅτι παράτασιν χρονικὴν κατὰ προκοπὴν καὶ αὔξησιν ἡλικίας οὐκ ἐπληξεν; ὅτι κίνησις αὐτῷ πορευτικῇ, ἡ ἄνω, ἡ κάτω, ἡ ἐντὸς, ἡ ἐκτὸς, ἡ δεξιὰ, ἡ ἀριστερά, ἡ κυκλοφορικῇ, οὐ συνεκπέφωται; ὅτι κόποις καὶ

¹⁰ Matth. x, 28.

A Quæstio de presbytero, qui cum orthodoxus crederetur; cum episcopo, quemadmodum dixisti, una cibum capit; si quidem ita convivari desierit, imposita pœna, abstentus ut sit ab re sacra obeunda usque ad certum tempus, ne posthac simili lapsu offendant: sanari potest, ut sacris operetur. Sin is parvipendat; ne sint homini propriæ opes pro redemptionis pretio. Fugienda enim cum donatione communio hæretica, et aliud quodvis scelus: nec sic instituenda commutatio, ut quod bonum est detur, accipiat quod deterius: cuiusmodi est lucem impertiri, ac tenebras referre. Nec si quis universas mundi divitias offerat, communicetque hæresi, amicus Dei censebitur, sed hostis. B Quamquam quid communionem dico? Vel si in cibo potuque, et amicitia cum hæreticis congregiatur, reus est. Hæc Chrysostomi, imo et cuiusvis sancti, oratio est. Quomodo vero id contra voluntatem ac non sponte fit, cum quis orthodoxus quidem videtur, hæresi tamen interim communicat? Contra voluntatem est, si quis orthodoxi os per vim aperiens, hæreticam communionem infundat: id quod fecerunt olim hæretici, et faciunt, ut didici, huius ætatis Christomachi. Cum quis autem a seipso particeps fit, id sponte fit. Sin autem quoniam timet; hoc enim est quod quaeritur: nec sic habebit excusationem. Nolite enim timere eos qui occidunt corpus ¹⁰; sed Deum, qui utrumque potest in gehennam sempiterni ignis amandare. Audimus? Vere mundus totus non est cum anima una conferendus, quæ seipsam tum ab hæretica communione, tum ab omni malo servat immunem. Qui vero sunt utriusque participes, feno similes sunt, ligno,

XXXIII. — Ad eos qui dicunt non circumscripti Christum.

Qui circumscriptum esse corporis forma Christum negat; consecutione quadam omnino physica, et demonstratione logica, usus, hanc de isto argumento instantiam protulit ad confirmationem veritatis, et ut profani homines manifesti fiant.

Prodiens itaque in medium, doceat cujus sit naturæ sermo, et quæ causa sit, cur Christus pingi non possit. An quod non est ad similitudinem nostram informatus? quod corpus ei non est divisum ossibus? quod pupillas oculorum non habet palpebris instructas ac superciliis? quod aures non sunt sinuosis compactæ meatibus? quod non sunt apice compositæ nares ad percipiendos odores? quod non est pubescentibus genis instructus? quod ore, lingua, labiis dentibusque, nec vocem protulit, nec comedit aut bibit? quod non est humeris, et ulnis, et manibus circumductis conformatus? quod nec pectus ei nec dorsum, cum cruribus pedibusque, inest a natura? quod progressu temporis non est prior factus, juxta processum, et incrementum ætatis? quod nullus ei ad incessum motus, supra, in-

fra, intra, extra, dextrorsum, sinistrorsum, in orbem, deprehensus est? quod laboribus ac molestiis aliisque affectionibus, quæ culpa vacant, obnoxius non fuit; capitis comam nutrienda, et vestibus universum corpus obvelans? Sin autem in confesso est visum in his quæ collegimus hominem verum, cujus fieri delineatio possit quoad formam corporalem, veraxque pictura, sine qua nec constare ullum corpus compositum possit: siquidem tactu et colore continetur: quæ ingens illa cæcitas est, impiaque altercatio, ut Christum, qui nobis consubstantialis apparuit, ac per omnia similis, pingi non posse contendat? Quomodo vero, eo pereunte quod pingi potest, non una perire necesse est cognatas omnes proprietates? Est enim immutabilis inmutata evanescensque proprietates? Respondeat adversarius.

XXXIV. — *Naucratio filio.*

Carcere inclusum cohortatur: tum, quæ et ipse in suo carcere pateretur, exponit. (Baron. an. 816, n. 8.)

Quid jucundius audire ego peccator poteram, B quam te dilectum filium meum, cum aliis septem fratribus tuis, quorum nomina sunt in libro vitæ²², pro Christo optimo Deo nostro flagris cæsum fuisse? Laus ei qui vos vocavit ad confessionem veritatis suæ: laus ei qui honorandas animas vestras corroboravit, ut ante alios certamen subirent: ut non reformidarent, nec refugerent a conspectu impii, sed pulchram confessionem vestram obirent, et propter eam dorsum verberibus cum Christo præberent. Vos chorus alius confessionis Ecclesiæ Dei adjecti estis: vos fraternitatis in Christo gloriæ auxistis. Beati omnino, dilecti mei, et ter beati: quin et beati ventres qui in lucem vos ediderunt. Quod si de me aliquid etiam dicendum est; beatus ego quoque infelix ac miser, qui tantorum audio pater filiorum, Dei filiorum et hæredum Christi. Quodnam hoc gaudium? Annon omni gaudio delectabilis? Quænam gloria hæc? Annon diadema gestantium gloria mirabilior, ferre stigmata Christi: vivificas ejus passiones, ceu coronas?

Sic igitur vestra se habent, quæ et cælum laudavit, et terra audivit. Nostra vero nullius sunt momenti, et plena peccatis, qualia nimirum Adrianus frater nuntiavit: omnino enim salvus evasit. Quod si quid adjici oporteat: hæc quoque indicabimus. Post dilanationem incluserunt nos ambo in sublimi loco, janam obstruentes: et, scalis remotis, additi sunt circumquaque custodes, ne quis propius accedat, contingatque domicilium. Quin et castrum ingredientibus singulos obvii custodes observant, nec alio divertere sinunt quam ad proprias domos, quoad illi rursus egrediantur. Interdictum est severe, ne quid nobis detur præter æquam solum et lignum. Ita nos plane tanquam in sepulchro locarunt, ut enecent nos. Deus autem benignitatis suæ misericordia, per ea quæ intulimus necessaria, et quod insuper ab eo qui admo-

A ἀχθηδόναι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀδιαβλήτοις πάθειν, οὐ συνουσίωται· θριξὶ τὴν κεφαλὴν κομῶν, καὶ χιτῶνι τὸ ὅλον σῶμα σκεπόμενος; Εἰ δὲ ἐν τοῦτοις ὁμολογούμενως ὥπται, ὧν ἡ ἀθροῖσις, ἀνθρώπος ἀληθῆς, καὶ οὗ ἡ κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα ἐξεικόνισις, γραφῆς ἀψευδῆς· καὶ ἥς ἀνευ οὐδὲ συστήναι πᾶν σῶμα σύνθετον οἶόν τε· εἴπερ ἐν ἀφῇ καὶ χροῖ· τὸ τοιοῦτον· τίς ἡ ἄγαν τυφλότης καὶ ἄθεος ἔρις, τὸν ἡμῖν ὁμοούσιον καὶ ὅμοιον κατὰ πάντα περηνότα, ἀγραπτον Χριστὸν λέγειν; Πῶς δὲ καὶ τοῦ γραπτοῦ οἰχομένου, οὐ συνοικήσεται ἅπαντα τὰ σύστοιχα ἰδιώματα; Ἡ γὰρ ἰδιότης, φησὶν ὁ Θεολόγος, ἀκίνητος, ἥ πῶς μένοι ἰδιότης κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα; Εἰπάτω ὁ ἀντικείμενος.

proprietas, ait Theologus; aut quomodo permanet

ΔΔ'. [TE.] — *Naukratio τέκνῳ.*

Τί τούτου χαριέστερον, τοῦ ἀκούσαι με τὴν ἀμαρτωλὸν, ὅτι περ σὺ ὁ ἀγαπητός μου υἱός, μεθ' ἑτέρων ἐπὶ ἀδελφῶν σου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς, ἐμαστίχθητε ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν Θεοῦ; Δόξα τῷ καλέσαντι ὑμᾶς εἰς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀληθείας αὐτοῦ· δόξα τῷ σταθερώσαντι τὰς τιμίας ὑμῶν ψυχὰς τῶν ἄλλων προκινδυνεύσαι εἰς τὸ μὴ πτήξαι, μηδὲ ὑποχωρῆσαι ἀπὸ προσώπου τοῦ ἀλάστορος· ἀλλὰ τὴν καλὴν ὑμῶν ὁμολογίαν ὁμολογῆσαι, καὶ διὰ ταύτην σὺν Χριστῷ δοῦναι τὸν νῶτον εἰς μίστιγας. Προσετέθητε χορὴς ἄλλος ὁμολογίας τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Ἠύξησαν τὸ κλέος τῆς ἐν Χριστῷ ἀδελφότητος. Μακάριοι ὄντως, ποιητοί μου, καὶ τρισμακάριοι, μακάριοι καὶ αἱ κοιλῆαι, αἱ εἰς φῶς ὑμᾶς ἤγαγον. Εἰ δέ τι καὶ περὶ ἐμοῦ· μακάριος καὶ γὰρ ὁ ἀμακάριστος καὶ ἀθλιός· ὅτι τηλικούτων ἀκούω, Πατὴρ τέκνων, Θεοῦ υἱὸν, καὶ κληρονόμων Χριστοῦ. Τίς ἡ χαρὰ αὕτη; ἀλλ' οὐχὶ πάσης χαρᾶς θυμρεστέρα; Τίς ἡ δόξα αὕτη; ἀλλ' οὐχὶ τῶν τὰ διαθήματα φορούντων θαυμασιωτέρα, στίγματα φέρειν τοῦ Χριστοῦ, τὰ ζωοποιὰ αὐτοῦ πάθη, ὡς στέφη;

Οὕτως μὲν οὖν τὰς ὑμᾶς· ἃ καὶ οὐρανὸς ἤνεσε, καὶ γῆ ἠκούσθη. Τὰ δὲ ἡμέτερα μηδαμινὰ καὶ ἀμαρτωλὰ· πλην ὡς ἀπήγγειλεν ὁ ἀδελφός Ἀδριανός· πάντως γὰρ ἀποσέσωσται. Εἰ δέ τι δέοι καὶ προσθεῖναι, ταῦτα καὶ δηλώσωμεν. Μετὰ τὸν δαυρὸν ἐκλείσαν ἡμᾶς τοὺς δύο εἰς ἀνώγειον, ἀναφράξαντες τὴν θύραν, καὶ ἀραντες τὴν κλίμακα· κυκλόθεν φύλακες· μή τίς που θίγῃ, μηδὲ ἀψῆται τοῦ δωματίου· ἀλλὰ καὶ πάντα τὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸ κάστρον, προὔπαντιώντες οἱ φύλακες, οὐκ ἔως πού τραπῆναι πάρεξ τοῦ ἰδίου οἴκου, ἕως ἂν αὐθις [i. αὐτί.] ἐξέλθοι. Παραγγελία κραταιὰ, μὴ ἐπιδοθῆναι ἡμῖν τὴν πάρεξ ὕδατος μόνου καὶ ξύλου. Οὕτως ἀπλῶς θέμιμον ὡς ἐν τάφῳ, καὶ πρὸς τὸ κτεῖναι ἡμᾶς. Ὁ δὲ Θεός· ἔλεει φιλανθρωπίας αὐτοῦ· δι' ὧν προεισηγάκαμεν χρεῶν· καὶ ἐτι δι' οὗ ἐπιδέδοται ἡμῖν τὸ προσταθῆναι δι' ὁπῆς τῆς θρη-

²² Philipp. iv. 5.

δος, ἐπὶ κλῖμακος ἀνόντος· κατὰ τὴν ὥραν ἐστῶσης· διατρέφει. Οὐ τολῶμεν φῆσαι· ἐκεῖνο δ' φησὶ Δανιὴλ δεξιόμενος παρὰ τοῦ Ἀβδακού· μὲν τὸ ἄριστον· Ἐμνησθή γὰρ μου ὁ Θεός. Πλὴν ἐτι ἐμνήσθη καὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν· καὶ ἐλεεῖ, καὶ περιέπει, καὶ σκέπει. Ἔως ἂν οὖν πάρεστιν ἡμᾶς τρέφεσθαι ἐκ τῶν ἐνδον· ἢ ὅπως ποτὲ ἐνδὸς τῶν πορταρίων οἰκοθὲν λάθρα ἐπιδιδόντος τοῦ καὶ ἐδομαρησίου· τρέφει ἡμᾶς, καὶ δοξάζομεν τὸν Θεόν. Ἐπιλιπόντων δὲ τῶν χρειῶν, οἰκονομία Θεοῦ, συγκαταλείβομεν καὶ ἡμεῖς τὴν ζωὴν, καὶ ἐν τούτῳ χαίρομεν· καὶ τοῦτο τῆς μεγαλοδωρεᾶς τοῦ Θεοῦ.

Καὶ τίς εἰμι ἐγὼ ὁ τάλας, τοιούτῳ τρόπῳ καταληφθεὶς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς, ὡς κελεύει, δόξης περισσοτέρας τὸν ἀγέραςτον καταξιώσασιν σὺν τῷ ἀδελφῷ; Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, συναγωνίσασθί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα βυθῶ ἐν παντὶ τρόπῳ διὰ παντὸς ἐκ τοῦ Πονηροῦ· καὶ ἵνα ὁ ἐνοχλούμενος ἐν ἡμῖν ἔργον ὁμολογίας αὐτοῦ διὰ σπλάγχχνα οἰκτιρμῶν, οὐκ ἐξ ἔργων μου τινῶν· οὐ γὰρ ἐποίησά τι ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ τοῦναντίον· αὐτὸς καὶ ἐπιτελέσειεν ἐν ἀμφοτέροις. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ πρὸς ὑμᾶς· τοὺς τὰ αὐτὰ πάσχοντας οὐ διαλιμπάνομεν αἰτεῖσθαι μετὰ δακρύων. Οὐ μόνον τοὺς ὁκτῶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Κυρίου· ἀλλὰ καὶ τὸν ἀβδῶν Πέτρον, καὶ τὸν καλὸν Λητότιον· καὶ εἰ τινα ἄλλον, ἀσπαζόμεθα ἐν Κυρίῳ.

ΑΕ. — Ἐπιφανίῳ τέκνῳ. [τς].

C

Epiphanius mittitur ad Paschalem summum pontificem. (Baron. an. 818, n. 4.)

Ἰδοὺ, τέκνον μου ἡγαπημένον, καθὼς προσευμήθης, ἀπάραι ἐν τῇ Δύσει, εἰπόντος μου ἄραι γράμματα ταῦτα. Ἀπέστειλα δύο ἐπιστολάς, τοῦ τε ἀποστολικοῦ, καὶ τοῦ κυροῦ Μεθοδίου. Οἱ γὰρ περὶ τὸν ἀδελφὸν Διονύσιον εὐδοκίᾳ Θεοῦ καὶ ἀπεσώθησαν ἕως τῶν ἐκεῖ, καὶ χρηστὰς ἐλπίδας ἤνεγκαν· πρὸς ἃς καὶ πάλιν ἐπιστεῖλαι εὐ ἐνόμισα. Ἐπέστειλα δὲ, οὐχ ὡς ἀπ' ἐμοῦ μόνον, ἀλλ', ὡς τὸ πρότερον, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἡγουμένων, οὓς δηλοῖ ἡ ἐπιστολή, πάρεξ τοῦ τῆς Εὐκαιρίας· οὗτος γὰρ, ὡς ἔμαθον, κατὰ τὰς ἀμαρτίας μου κατέπεσε. Γινώσκει οὖν καὶ κοινῇ γνώμῃ, διὰ μηνύματος λαθραίου, καὶ ἀναγνώσεως τῆς ἐπιστολῆς, τότε ἐπεστεῖλαι, ὡς καὶ ἐδήλου τὸ ἀπὸν γράμμα. Νῦν δὲ, κἂν οὐ δεδύνημαι τοῦτο ποιῆσαι διὰ τὴν ἀσφάλειαν, ἀλλ' ὡς ἦδη ὁμογενιζομένων ἀμφοτέρων, καὶ αὕτη ἡ ἐπιστολή. Ἵσως δὲ καὶ μετὰ ταῦτα ἐνδέχεται κάκεῖνους ἐπιγῶναι. Ἀπὸ οὖν, ὦ καλὲ Ἐπιφάνιε· ἐπῆραν τῇ Δύσει ἀγγελὸς πιστός, φρόνιμος, ἀρχαιογνώριστος· ἀποδίδους τὴν ἐπιστολὴν, καὶ κατὰ τὰ θεοκινήτως τυπωθέντα ἐν τῷ ἁγίῳ ἀποστολικῷ, ὑποθετικῷ τρόπῳ καὶ λόγῳ τοῦ ἱεροῦ Μεθοδίου, καὶ τοῦ τῆς Μονεμβασίας ἁγίου ἐπισκόπου, καὶ αὐτὸς συνεπιπροσβέδων καὶ ἐκλιπαρῶν εἰς πέρας ἐνεχθῆναι ταῦτα Θεοῦ εὐδοκίᾳ, τοῦ ἔχοντός σε καὶ ἀποσῶσαι, καὶ παραστῆσαι τῇ ἱερᾷ καὶ μαχα-

A tis stata hora scalis redit, nobis tribuitur imperatum per foramen ostioli, nos sustentat. Dicere non audent quod Daniel dixit, cum prandium ab Habacuc accepisset : *Recordatus enim est mei Deus* ⁶⁰. Verumtamen recordatus est nostri qui peccatores sumus, et miseretur, et regit, et protegit. Quandiu igitur suppetit intus unde alatur, aut quocunque modo aliquis ostiariorum qui hebdomadarius sit, clam elargitur domo allatum cibum ; alit nos, et Deum glorificamus. Desicientibus autem necessariis, Dei permisso ; vitam una ponemus ipsi atque in hoc gaudemus, idque ipsum est Dei munificentia.

Et quis ego sum miser, qui pro ejus nomine in hunc modum detinear, ut abundantiore post gloria, sicut jubet, inhonoratum cum fratre remuneret ? Obsecro ergo vos, fratres, juvate me precibus vestris ad Deum, ut semper a malo liberer omnibus modis : et qui confessionis suae opus in nobis capit, per viscera misericordiae suae, non ex operibus meis ullis ; neque enim bonum aliquod in terra egi, sed contrarium ; ipse perficiat in ambobus. Hoc etiam et nos humiles pro vobis, qui eadem patimini, cum lacrymis orare non cessamus. Non octo tantum in Domino electos, sed abbatem quoque Petrum, et egregium Letoium, et si quis alius, in Domino salutamus.

XXXV. — Epiphanio filio.

En, dilecte fili mi, sicut alacri animo institui, solve in Occidentem, litteras istas laturus quas dictavi. Nisi epistolas duas, ad apostolicum, et ad dominum Methodium. Frater enim Dionysius Dei nutu et incolumis eousque pervasit, et spem optimam reportavit : ad quam iteratas litteras addere operae pretium duxi. Scripsi autem, non tanquam a me solum, sed, sicut antea, ex persona utrorumque praepositorum, quos indicat epistola, praeterquam Eucariae : is enim, ut accepi, propter peccata mea lapsus est. Ex communi ergo sententia et scientia, tum per occultam significationem, tum per epistolae ipsius lectionem, tunc scripsimus, ut epistola missa etiam declarabat. Nunc vero, etsi propter arctam custodiam id facere non potui, attamen veluti jam consentientibus utrisque, eorum etiam est haec epistola. Fortasse autem postea contingit ut et ipsi certiores fiant. Vade igitur, egregie Epiphani, appare Occidenti nuntius fidelis, prudens, jam olim probatus : redde epistolam, et juxta ea quae divino instinctu impressa sunt in sancta apostolico, suggestionem verbisque sancti Methodii, et sancti Monembasiae episcopi simul intercede et ipse, et ora, ut ad finem haec perducantur Dei voluntate, qui potest et salvum te servare, et sistere sacro, et beato vertici. Ne formides · multa tibi

⁶⁰ Dan. xiv, 37,

merces, et magnum cernamen. Christus tecum. Saluta sanctos omnes, et maxime eos qui notissimi sunt: præcipue sanctum Patrem meum archimandritam, ac dominum meum Chartophylacem: cuius charitas infixæ est in humili corde meo.

ῥιζ κορυφῇ. Μὴ δέσῃς· πολὺς σοι ὁ μισθός, καὶ μέγας ὁ ἀγών. Χριστὸς μετὰ σοῦ. Πρόσκειπε πάντας τοὺς ἁγίους, καὶ μάλιστα τοὺς γνωριμωτάτους· ἐξαιρέτως τὸν ἀγιὸν μου Πατέρα τὸν ἀρχιμανδρίτην. Ἀλλὰ καὶ τὸν δεσπότην μου τὸν Χαρτοφύλακα· ὃ ἡ ἀγάπη ἐγκαίται ἐν τῇ ταπεινῇ μου καρδίᾳ.

XXXVI. — *Naucratio filio.*ΛΓ'. [Θ']. — *Nauκρατίῳ τέκνῳ.*

Dogmatica de sanctis imaginibus.

De te gaudeo, mi frater Naucrati, quod lætitiæ filius factus es, quod est pro Christo pati. Nam quod isto majus lætitiæ argumentum, aut quid est ad laudem illustrius? Flagellis igitur cæsus es, Christi exemplo: e carcere pertractus in carcerem, in manus impii Joannis traditus es, sub quo et ego humilis decertavi. Quinetiam, quod illo aggrediente non es subversus, sed e contrario insanæ mentis hominem repulisti et confutasti, utique audiui ego miser, et magnam animo cepi voluptatem. Adsit vero tibi et in posterum ad eventus omnes a Domino subsidium. Quoniam vero insinuasti, quasdam ab eo inter disputandum proferri sententias, ad eversionem sanctarum imaginum, videlicet Asterii, Epiphani, et Theodoti: operæ pretium duxi ad instructionem amborum, hoc loco recensere, quamquam id epistolæ modum excedit, tum ipsas illorum voces, tum nostram, Deo juvante, etsi imperiti sumus, earum confutationem. Asterii itaque oratio ad verbum est hujusmodi. « Christum ne pingere. Sufficit enim ipsi quod ad corpoream naturam assumendam nostra causa se sponte dimisit: sed mente et intellectu Verbum incorporeum circumfer¹. » Interrogetur itaque arguator, quamobrem Christum pingi negat. Sufficere ei dicit unicam incorporationis humilitatem, quippe quæ semel suscepta est sine honore, refugiente ipso alteram humilitatis manifestationem. Et quomodo illius memoriam per auditum reficere non piaculum sit: si quidem per visum rem divulgare, quasi iterare injuriam fuerit? Est enim alterum alteri consonum et æquale, ut magnus Basilius divino ore pronuntiavit. Intelligetur autem et per comparisonem, si crux semel delineatur, alterius videlicet esse crucis iterationem, sicut et de Evangelio. Et quoniam semper utrumque describitur; innumeras esse cruces, multoque plura Evangelia, non unam et unum. Quod si una crux et non alia est, etsi mille pin-

Χαίρω ἐπὶ σοί, ἀδελφέ μου Ναυκράτιε, ὅτι τῆς χαρᾶς υἱὸς χρηματίζεις· ὅπερ ἐστὶ τὸ διὰ Χριστὸν πάσχειν. Καὶ τί γὰρ τούτου χαριέστερον; τί δὲ εὐκλεέστερον; Ἐμασίχθης οὖν Χριστομιμήτως· ἤρθης ἐκ φυλακῆς εἰς φυλακὴν, παραδοθεὶς εἰς χεῖρας Ἰωάννου τοῦ ἀσεβοῦς, ἐφ' ᾧ ὁ ταπεινὸς καὶ ἡγωνίασα. Ἀλλ' ὅτι προσβαλόντος αὐτοῦ οὐ περιετράπη, τὸναντίον δὲ καὶ ἀπεπέμφω διελεγκτικῶς τὸν ματαίφρονα, πάνυ ὁ τάλας ἦσθην, καὶ εὐθύμησα. Εἴη δέ σοι καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν συμφερομένων παρὰ Κυρίου βοήθεια. Ἐπειδὴ δὲ ἐφης προτείνειν αὐτὸν ἐν τῇ διαλέξει φωνὰς ἐν ἀνατροπῇ τῶν ἁγίων εἰκόνων· ἤγουν Ἀστερίου, Ἐπιφανίου, καὶ Θεοδοῦ· ἀναγκαῖον ὥσθην πρὸς καταρτισμὸν ἀμφοτέρων, παραθέσθαι ἐνταῦθα· εἰ καὶ ὑπερτείνει τὸ ἐπιστολιμαῖον ὕψος· αὐτὰς ἐκείνων τὰς φωνὰς, καὶ τὴν σὺν Θεῷ παρ' ἡμῶν τῶν ἀμαθῶν ἀνατροπὴν αὐτῶν. Ἡ οὖν τοῦ Ἀστερίου (1) ἐπὶ λέξεις τάδε· « Μὴ γράφει τὸν Χριστὸν· ἀρκεῖ γὰρ αὐτῷ ἡ μία τῆς ἐσωματώσεως ταπεινοφοροσύνη, ἣν αὐθαίρετως δι' ἡμᾶς κατεδέξατο· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς σου βασιτάζων νοητῶς τὸν ἀσώματον Λόγον περιέφερε. » Ἐρωτάσθω τοιγαροῦν ὁ λογογράφος, ἀνθότου ἀπαγορεύσας Χριστὸν γράφεσθαι, ἀρκεῖν αὐτῷ λέγει τὴν μίαν τῆς ἐσωματώσεως ταπεινοφοροσύνην· ὥς καὶ τὴν ἅπαξ αἰρεθεῖσαν ἄδοξον ὑποφύγοντι τὴν δευτερεύουσαν τῆς ταπεινοφοροσύνης φανέρωσιν. Καὶ πῶς αὐθαίρετος εἰ ἄδοξος; τὸ γὰρ αὐθαίρετον ἐνδοξον, οὐκ ἔχον τοῦ ἀκουσίου τὸ ἄδοξον. Εἰ δὲ τοῦτο οὐ· ἀλλ' ὅτι δευτέρως ἢ τὸ αὐτὸ καὶ πρῶτον καθ' ὁμοίωσιν δεικνύουσα γραφή. Πῶς δὲ καὶ τὸ ὑπομνηματίζεσθαι δι' ἀκοῆς οὐ παραίτησται· εἴγε τὸ δι' ὕψους θριαμβεύεσθαι ὥς δευτέρως φέρον νεμεσητὸν αὐτῷ; Ἐκότερον γὰρ θατέρου σύνοδόν τε καὶ ἰσοδύναμον, ὥς τὸ θεῖον στόμα, Βασίλειος ὁ μέγας, ἀπιφθέγγατο. Λογισθῆσται δὲ καὶ κατὰ τὸ ἀνάλογον, καὶ τὸ τὸν σταυρὸν ἅπαξ γραφῆναι, ἐτέρου δηλαδὴ σταυροῦ δευτέρως· ὥς καὶ ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ ἐπειδὴ ἀεὶ γράφεται ἀμφοτέρα· ἀπείρους σταυροὺς, πρὸς δὲ καὶ Εὐαγγέλια, οὐχ ἓνα καὶ ἓν, ὑπάρχειν. Εἰ δὲ εἷς καὶ οὐδέτερος, καὶ μωριστῶς γράφοιτο, σταυρὸς (2). Καὶ ἓν καὶ οὐδέ-

NOTÆ.

(1) In cod. Reg. ad oram libri: Ἰστέον ὡς ἔστιν Ἀστέριος ὑπὸ τοῦ ἀγιοτάτου Σωφρονίου ἐν τοῖς αὐτοῦ συνοδικαῖς ἀναθεματίζόμενος, καὶ ὑπὸ Ἰλλου Πατρὸς Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχεῖ συνταττόμενος. Sciendum quod Asterius a sanctissimo Sophronio est anathematizatus; et ab alio cum Apollinario et Eu-

tyche conjunctus.

(2) In cod. Reg. ad oram libri: Εἷς ἔστι Χριστὸς, καὶ γράφονται μυρίοι. Καὶ σταυρὸς οὗτος, καὶ γίνονται πλείονες. Unus est Christus; etsi innumeri pingantur. Sic et crux, licet plures conficiantur.

τερον, κἂν ἀπειρώς γράφοιτο, Εὐαγγέλιον· καὶ εἰς καὶ οὐ δύο, κἂν ὡσαύτως γράφοιτο, Χριστός. Γραφόμενος γάρ ἐστιν, ὡς ἀναγινωσκόμενος· καὶ οὐ πλησθῆσεται οὐς ἀπὸ ἀκροάσεως, οὔτε μὴ ὀφθαλμοῦς ἀπὸ ὁράσεως· ὅτι ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε· καὶ ὅτι ὥσθι βρέφος ὁ αἰώνιος· καὶ γαλακτοτροφεῖται ὁ τρέφων τὰ σύμπαντα· καὶ ἀγκαλίζεται ὁ ἀπερλήπτος· καὶ χρηματίζει ἀνὴρ ὁ ὑπέρθεος· καὶ βαπτίζεται ἡ τῆς σοφίας δβυσσος· καὶ δρᾷ τὰ θεοπρεπῆ καὶ ἀνθρωποπρεπῆ ὁ ὑπερούσιος· καὶ σταυροῦται ὁ τῆς δόξης Κύριος· καὶ θάπτεται καὶ ἀνίσταται ὁ ζωοποιῶν τὰ σύμπαντα· καὶ ἀναλαμβάνεται ἀνθρωποπρεπῶς ὁ μηδαμῶ χωρούμενος. Πausάσθω ἀπαγορεύειν τὴν οὕτω σωτήριον κόσμου καθ' ἑκάτερα φανέρωσιν· καὶ τὴν δόξαν Κυρίου ἀδοξίαν ὑποτιθέμενος, καὶ τὴν αὐθαίρετον ταπεινωρσύνην ἀκούσιν ὑποβαλλόμενος· παυσάσθω δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ ἀντιφερόμενος, οὗ ἡ φωνή, Θεοῦ φωνή· ὡδὲ που προστάσσοντι· « Ἐγγραφέσθω τῷ πύνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός, » Ἐρρίφθω δὲ που θείου χόρου σὺν τῇ παρουσίᾳ ἀποφάσει· καὶ ἡ ἐξῆς κατάφασις, ὡς τὸ ἴσον τῆς ἀτοπίας ἔχουσα.

Τί γάρ φησιν· Ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς σου βαστάζων νοητῶς τὸν ἀσώματον Λόγον περιέφερε. Ὡς τῆς ἀλογίας! Οὐτίπου γὰρ θεῖον στόμα ἀσώματον τὸν Λόγον, μετὰ τὸ γενέσθαι αὐτὸν σάρκα, ἔλεγεν· Οὐκέτι μὲν γὰρ σάρκα Χριστὸν, ἀλλ' οὐκ ἀσώματον τὸν Λόγον ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος εἰρηκεν, ἐν οἷς φησιν· Ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἰδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνωκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκουμεν. Ὅπερ ἐρμηνεύων ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, τὰ σαρκικὰ ἐφ' ἡμῶν, καὶ χωρὶς ἀμαρτίας ἡμέτερα· ὡς καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· Οὐκέτι μὲν σάρκα, οὐκ ἀσώματον δέ. Ὁ δὲ ἀσώματον τὸν Λόγον φήσας, οὐ μόνον τοῖς δυσὶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς θεοφόροις μαχόμενος εἶεν. Δέδεικται τοίνυν φύσεως λόγῳ ἀτόπῳ ἀτοπον ἐπακολουθήσαν· καὶ τῇ τοῦ ψεύδους ἀνατροπῇ κείσθω ἀντιστρόφως ἡ ἀλήθεια. Πῶς; Γράφε τὸν Χριστὸν ὅπου δεῖ· ὡς ἔχων αὐτὸν κατοικοῦντα ἐν τῇ καρδίᾳ σου· ἵνα καὶ ἀναγινωσκόμενος ἐν δέλτῳ, καὶ ὁρώμενος ἐν Γραφῇ· ὡς ταῖς δυσὶν αἰσθήσεσι γνωριζόμενος διττῶς, φωτίῃ σου τὰς φρένας· μυσθόντος ὅπερ διὰ λόγου κατηχήθης, τοῦτο βλέπειν κατ' ὀφθαλμούς. Καί γε ἐν τῷ οὕτως ἀκουτίζεσθαι καὶ ὁρᾶσθαι, οὐκ ἔχει φύσιν μὴ οὐχὶ δοξάζεσθαι Θεόν, καὶ κατανύττεσθαι ἄνθρωπον εὐσεβῆ· οὐ τί ἂν γένοιτο σωτηριωδέστερον καὶ Θεῷ εὐπρόσιτον; Οὕτως οὖν οἱ οὐδαμῶ νοοῦμεν τὰ ληθῆ· εἰ καὶ τινες τῶν πρὸ ἡμῶν ἱερῶν Πατέρων ἐτέρως ὑπελήφασιν τὸ διελεγθὲν πρόβλημα. Τῆς γοῦν τοῦδε φωνῆς παραιωθείσης, τίς ἡ τοῦ Ἐπιφανίου (5); Νοήσει ἡ θεοσέβεια, εἰ πρότερον ἐστὶ

“ Homil. 1 De divite et Lazaro. “ Orat. in S. Barlaam, in fine. “ II Cor. v, 16. “ Orat. 11, de Filio.

NOTE.

(5) In cod. Reg. ad oram libri: Ἰστέον ὡς Ἐπιφανίους ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἐπιφανίου, ἐν τῷ 18^ῳ. κεφαλαίῳ τῶν αἰρέσεων, Οὐαλεντίῳ καὶ Ἰσιδώρῳ συντάττεται.

A gantur : si unum, et non alterum, Evangelium est, etsi infinite describatur : sic unus, non geminus, etsi similiter pingatur, Christus est. Pingitur enim, ut et legitur : nec multiplicatur auris audita, aut oculus visu. Jam cum Deus factus homo sit, infans habitus qui sempiternus : cum lacte alatur per quem universa aluntur ; cum incomprehensibilis ulnis contineatur ; cum vir appelletur qui Deus eximius est ; cum baptizetur is cujus inexhausta sapientia est ; cum divina humanaque peragat qui naturam omnem superat ; cum cruci Dominus gloriæ affigatur ; sepeliatur ac resurgat is qui rebus omnibus vitam impertit ; accipiat denique ut hominem decet is qui nullo spatio continetur. Desinat tam salutarem mundo utraque ex parte manifestationem prohibere, et cum Domini gloriam ignominiam reputat, et cum spontaneam humilitatem contra voluntatem fuisse falso supponit : desinat et magno Basilio adversari, cujus vox, Dei vox est : sic autem is alicubi præcipit : « Pingatur in tabula et certaminum præses Christus ». Repudietur autem a piorum cœtu cum hac sententia, sequens quoque assertio, cum ait illa ex æquo absurda.

Quid enim ait ? In animo tuo per contemplationem incorporeum Verbum circumfer. O dementia ! Nunquid enim Dei vox incorporeum Verbum, postquam caro factum est, appellavit ? Non carnem quidem Christum, sed neque incorporeum Verbum sacer Apostolus dixit, ubi sic ait : *Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem : etsi cognovimus secundum carnem Christum ; sed nunc jam non novimus* “. Quod interpretatus Gregorius Theologus “, carnis dixit affectus, et quæ nostra sunt absque peccato : ut et alibi dicit : jam quidem non carnem, non incorporeum tamen. Qui vero incorporeum Verbum dicit, non duobus modo, sed et omnibus sanctis Patribus adversatur. Ostensum igitur ratione physica, absurdum ex absurdo consequi. Jam profligato mendacio, ex adverso veritas statuatur. Quo pacto ? Christum pingere ubi operæ pretium fuerit : tanquam ipsum gerens habitantem in corde tuo : ut sive in libro legatur, sive cernatur in pictura ; tanquam duplici sensu agnitus, bifariam animum tuum collustret, expertum utique quod per sermonem edoctus es, hoc ipsum oculis intueri. Atqui cum sic audiat ac cernitur, natura omnino comparatum est ut et glorificetur Deus, et homo pius dolore pungatur, quo quid salutaris fieri potest, aut facilius ad Deum aditus ? Sic igitur nos pusilli vera cogitamus : etsi quidam e sanctis Patribus, qui nos præcesserunt, confutata quæstionem aliter acceperunt. Hac igitur connecta illius sententia, quænam altera Epiphani

ὑπὸ δὲ τοῦ ἁγίου Σωφρονίου μετὰ Καρποκράτην Ἐπιφάνιος ἀναθεματίζεται. Sciendum quod Epiphanius a sancto Epiphanio, hæreseon capite xxxiii,

est? Viderit pietas tua, num deceat depictum coloribus nos habere Deum. Vide porro mendacem. Non Christum dixit, in quo circumscriptione cum incircumscriptione demonstratur: sic enim utriusque naturæ declaratio fit: sed Deum habere nos depictum, Verbum humanitate exuens ex Manichæorum sententia, ac Deum nudum proponens, ut propositionis absurditate terreat audientem. Sic profecto et visibilem Deum dicere absurdum est: siquidem ait divina Scriptura: *Deum nemo vidit unquam*, et quidem *unigenitus Filius*, cum Deus esset et cerneretur, hoc ipsum *enarravit*⁶⁵. Sed, procul dubio, nudum humanitate Deum nemo vidit. Quoniam vero unigenitus non ita nudus post incarnationem; idcirco et aspectabilis est. Hinc sacer Apostolus clamat: *Deus manifestatus est in carne, justificatus est in spiritu, apparuit angelis, prædicatus est in gentibus, creditus est in mundo, assumptus est in gloria*⁶⁶. Illud utique in carne, in quacunque enuntiatione æquo jure subintelligendum est. Cohæret enim vox illa prior, non modo cum subsequenibus, sed et cum omnibus incorporationis proprietatibus. Quemadmodum igitur Deus manifestatus est in carne; sic et in singulis quæ sunt ante commemorata. Neque enim natura fert, ut, nisi subintelligatur illud in carne, aut *apparuerit*, aut *assumptus sit*. Ita videlicet et lacte nutritur in carne, et proficit ætate, et pedibus ambulat, et in agonia sudat, et lingua loquitur, et quotquot

Hæc vero si sic habent, quandoquidem una ex omnibus corporis proprietatibus circumscriptio est, manifestum est et circumscribi Deum in carne, sive coloribus adumbretur, seu quovis alio modo. E duobus enim alterum omnino necessarium est. Si visus est in carne, et in carne circumscribitur: siquidem hæc cognata sunt inter se, et alterum alterius causa. Si itaque posterius verum non est, certe nec prius: atqui verum prius: igitur et posterius. Sic et juxta divinas paginas, et secundum vulgarem ratiocinandi modum, insipientis est non confiteri Deum in carne pingi, siquidem visus in carne est. Deinde alio in loco vir strenuus ait: « Audiui quosdam jubere incomprehensibilem Dei Filium pingi. Cum istud audis, exhorresce. » Quis itaque sanæ mentis desipientem non rideat! Non legit utique, quod *comprehenderunt Jesum, et ligaverunt eum; et adduxerunt eum ad Annam primum*⁶⁷, principem sacerdotum? Et alibi rursum: *Acceperunt ergo corpus Jesu, et ligaverunt illud linteis eum aromatis*⁶⁸? Annon confitetur Deum esse Jesum? Si Deus igitur, quomodo is qui comprehendendi nequit, comprehensus est ac ligatus nisi manifeste in carne, quemadmodum sapientissimus Paulus confessus est? Sileat igitur furens in Christum et hic fraudulentus. Sicubi vero audiat ha-

A Θεὸν ἔχειν ἡμᾶς ζωγραφητὸν διὰ χρωμάτων. Ὅρα δὴ τὸν ψευδηγόρον. Οὐ Χριστὸν εἶπεν, ἐφ' ᾧ δηλοῦται ἡ περιγραφή μετὰ τοῦ ἀπεριγράπτου· ὥδε γὰρ τῶν ἐκατέρων φύσεων ἡ δῆλωσις· ἀλλὰ Θεὸν ἔχειν ἡμᾶς ζωγραφητὸν· ἀπαμφεινὺς τὸν Λόγον τῆς ἀνθρωπότητος Μανιχαϊκῷ φρονήματι, καὶ Θεὸν γυμνὸν προτείνας· ὥς ἂν τῷ ἀτόπῳ τῆς προτάσεως τὸν ἀκροατὴν ἐκπλήξῃεν. Οὕτω δὲ καὶ ὁρατὸν Θεὸν εἰπεῖν ἐκτοπον· εἴπερ φησὶ τὰ θεῖα Λόγια· Θεὸν οὐδεὶς ὥρακε πώποτε· καὶ μὴν ὁ μονογενὴς Υἱὸς Θεὸς ὢν καὶ ὁρώμενος, τοῦτο ἐξηγήσατο· ἀλλ' εὐδελον οἷοι γυμνὸν Θεὸν ἀνθρωπότητος οὐδεὶς ὥρακεν. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μονογενὴς οὐ γυμνὸς μετὰ τὴν σάρκωσιν, διὰ τοῦτο καὶ ὁρατός. Καὶ βεβόηκεν ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος· Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη B ἐν ἀνέμῳ, ὥρθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ. Τὸ οὖν ἐν σαρκί, ἐπὶ πάσῃ ἀποφάνσει ἀπὸ κοινοῦ ληπτέον. Εἰρήδος γὰρ τίς ἐστιν ἡ πρώτη φωνή, οὐ μόνον ταῖς ἐφεξῆς· ἀλλὰ γὰρ καὶ πάσαις ταῖς τῆς ἐνσωματώσεως ιδιότησιν. Ὡς οὖν ὁ Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, καὶ ἐφ' ἐκάστῳ τῶν προειρημένων (οὐ γὰρ ἂν ἔχοι φύσιν, μὴ προσωπαχομένου τοῦ ἐν σαρκί, ἢ ὁφθῆναι, ἢ ἀναληφθῆναι)· οὕτω δηλαδὴ καὶ γαλουχεῖται ἐν σαρκί, καὶ προκόπτει ἡλικίᾳ, καὶ βαδίζει ποδί, καὶ ἰδρὸς ἀγωνίας, καὶ διαλέγεται γλώττῃ· καὶ ὅσαπερ ἄλλα τῆς αὐτῆς συστοιχίας.

et in agonia sudat, et lingua loquitur, et quotquot

C Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως· ἐπειδὴ ἐν τῶν ἀπάντων ἰδιωμάτων τοῦ σώματος καὶ ἡ περιγραφή, εὐδελον οἷοι καὶ περιγράφεται Θεὸς ἐν σαρκί, εἴτε χρωματομετρικῶς, εἴτ' οὖν ἐτεροτρόπως. Δυσὸν γὰρ ἐκάτερον, πᾶσα ἀνάγκη. Εἰ ὥπται ἐν σαρκί, καὶ περιγράφεται ἐν σαρκί· ἐπαίπερ σύστοιχον καὶ ἀλληλαίτιον ἐκάτερον ἐκάτερου. Εἰ οὖν μὴ τὸ δεύτερον ἀληθές, οὐδ' ἄρα τὸ πρῶτον. Ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον ἀληθές· οὐκοῦν καὶ τὸ δεύτερον. Οὕτω καὶ κατὰ τὰ θεῖα Λόγια, καὶ κατὰ κοινὸν συλλογισμόν, ἡλίθιον τὸ μὴ ὁμολογεῖν Θεὸν ἐγγράφεισθαι ἐν σαρκί, εἴπερ ὥπται ἐν σαρκί· Ἐπεὶ καὶ ἐτέρωθεν ὁ γεννάδας φησὶν· « Ἦκουσα ὅτι καὶ τὸν ἀκατάληπτον Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τινες γράφειν ἐπαγγέλλονται. Φρίξαι ἐπὶ τοῦ ἀκούσαι. » Τίς γοῦν νοῦν ἔχων οὐκ ἐπιγέλασσε τὸν ματαίωφρον; Οὐτίπου D ἀνέγνω, ὅτι *ἐνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδθησαν αὐτὸν, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἀννᾶν πρῶτον, τὸν ἀρχιερέα; Καὶ ἐτέρωθεν πάλιν· Ἐλάβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἔδθησαν αὐτὸ ἐν ὁδοῖς μετὰ τῶν ὁρμάτων; Οὐχ ὁμολογεῖ Θεὸν τὸν Ἰησοῦν; Εἰ Θεὸς οὖν, πῶς ὁ ἀκατάληπτος ἐλήφθη καὶ ἐδέθη, ἢ ὅλον οἷοι ἐν σαρκί, καθὰ ὁμολόγησεν ὁ πάνσοφος Παῦλος; Σιγάτω οὖν λυτῶν κατὰ Χριστοῦ καὶ οὗτος ὁ πλάσος. Ἐὰν δὲ που ἀκούσειεν ὅτι καὶ ἐσθιάμενον ἔχομεν Θεὸν, τάχα ἂν οὐ μόνον φρίξοι, ἀλλὰ καὶ διαβόλησθαι, μὴ φέρων τὸ ἀκού-*

⁶⁵ Joan. i, 11. ⁶⁶ 1 Tim. iii, 16. ⁶⁷ Joan. xvii, 12. ⁶⁸ Joan. xix, 40.

cum Valentino et Isidoro conjungitur: a sancto autem Sophronio post Carpocratem anathematizatur.

σμα. Ἀλλὰ τί φησιν ὁ Χριστός; Καὶ ὁ τρώων A
με, κακείνος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὐκ ἂν δὲ ἄλλως
βρωθεῖν εἰ μὴ ἐν σαρκί. Καὶ γὰρ ὁ Χριστός ὁμοῦ
θεός· καὶ ἄνθρωπος τέλειος· ὑπάρχων, ὁπότερον καθ'
ἐκότερον τῶν ἐξ ὧν συνετέθη φύσεων ὀνομάζοιτο·
καὶ καθ' ἐκότερον κυρίως νοούμενος λέγοιτο· οὐ
τῆς θατέρου ιδιότητος ἐν τῷ μοναδικῷ τῆς ὑποστά-
σεως μειουμένης ἢ συμφυρομένης.

Καὶ μάρτυς τοῦ λόγου αὐτοῦ ὁ Θεός καὶ Λόγος,
πῇ μὲν λέγων· *Τί με ζητεῖτε ἀποκτείνειν, ἄνθρω-
πον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα*; Καίτοιγε
ὁ λέγων καὶ Θεός ἀθάνατος ἦν. Πῇ δὲ φάσκων·
«*Ὑμεῖς λέγετε, ὅτι βλασφημεῖς· ὅτι εἶπον· Ὑἱὸς
τοῦ Θεοῦ εἰμι.*» Καὶ μὴν ὁ εἰπὼν, καὶ υἱὸς
B *ἀνθρώπου ἦν.* Οὕτω τὸ πεφυκὸς ἐκατέρου ὀνόμα-
τος θατέρῃ φύσει ἀπονέμονται οὐτίπου διασφα-
λόμεθα. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦδε τέλος ἐληφεν ἡ φωνή,
τίς ἡ Θεοδότου (4); «*Τὰς τῶν ἁγίων ιδέας οὐκ
ἐν· εἰκόσιν ἐξυλικῶν χρωμάτων ἀνα· μορφοῦν παρ-
εἰλήφαμεν· ἀλλὰ τὰς τούτων ἀρετὰς διὰ τῶν ἐν
Γραφαῖς περὶ αὐτῶν δηλουμένων, οἷον τινὰς ἐμ-
ψύχους εἰκόνας ἀναμάρτεσθαι δεδογήμεθα· ἐκ τού-
του πρὸς τὸν ὅμοιον αὐτοῖς διεγυρεύμενοι ζῆλον.*
Ἐπεὶ εἰπάτωσαν οἱ τὰς τοιαύτας ἀναστηλοῦντες
μορφὰς, ποίας ἄρα ἐκ τούτων καταπολαύοιεν ὠφε-
λείας· ἢ ἐν ποίᾳ διὰ τῆς τούτων ἀναμνήσεως ἀνά-
γονται πνευματικῇ θεωρίᾳ. Ἀλλ' εὐδῆλον ὡς μα-
ταία ἡ τοιαύτη ἐπίνοια, καὶ διαβολικῆς μεθοδεῖας
εὗρεμα. » Εὐθύς ἡ βαλὶς τοῦ λόγου οὐ νεμεσητῇ,
C εἰ καὶ τῶν ἐφεξῆς ἀτόπων κατασκευαστικῇ· ἐπεὶ
καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν διδασκάλων τῆς εἰκονικῆς
θείας τὴν διὰ λόγων ἱστορίαν προδύργαιετραν τίθενται·
οὐ διαβάλλοντες τὴν θατέραν· ἔτεροι δὲ τὸ ἐμπαιγν'
ἔχοντες τὸ ἴσον, καθά φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· «*Ἄ-
γὰρ ὁ λόγος τῆς ἱστορίας δι' ἀκοῆς παρίστησι, ταῦτα
γραφικῇ σιωπῷ δια μιμήσεως δείκνυσσι.*» Καὶ οὐ
πάντες ζωγράφοι, οὐδὲ πάντες λογογράφοι· ἀλλ'
ἐκάστη ὡς ὁ Θεός ἐμέρισε μέτρον χάριτος. Ὡστε
τῇδε τὴν πρότασιν παρὲς, λεγέτω τὴν ἐξῆς· «*Ἐπεὶ
εἰπάτωσαν οἱ τὰς τοιαύτας ἀναστηλοῦντες μορφὰς,
ποίας ἐκ τούτων ἄρα καταπολαύοιεν ὠφελείας· ἢ
ἐν ποίᾳ διὰ τῆς τούτων ἀναμνήσεως ἀνάγονται
πνευματικῇ θεωρίᾳ.*»

Ἀντερωτάσθω οὖν ὁ γεννάδας· ποίαν γὰρ ἐνησιν
καὶ ἱερὰν θεωρίαν οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν εὐρέσθαι; Εἰ
γὰρ αὕτη φύσις εἰκόνας, μίμημα εἶναι τοῦ ἀρχετύ-
που, καθά φησιν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· καὶ ἐν τῇ
εἰκόνι τὸ ἀρχετυπον ἐκφαίνεται, καθά φησιν ὁ πάν-
σοφος Διονύσιος· δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ μιμήματος,

⁴⁰ Joan. vi, 58. ⁴¹ Joan. vii, 40. ⁴² Joan. x, 36. ⁴³ Concil. Nicæni ii, act. 6. ⁴⁴ Hom. 20 in 40
martires, initio, t. I, pag. 527.

NOTÆ.

(4) In cod. Reg. ad oram libri: Ἰστέον ὡς Θεό-
δοτος τέσσαρες ὑπὸ τοῦ ἁγίου Σωφρονίου ἀναθεματί-
ζονται· ἀλλ' οἱ μὲν τρεῖς πρόδηλοι· ὁ δὲ εἰς ἀνώθυ-
μος, ὑπὸ δὲ ἑτέρου πατρὸς, ὡς ἀνέγνω, Θεόδοτος
Ἀγκύρων διαβέβηται. Sciendum est quatuor Theo-

dothos a sancto Sophronio anathematizari ac tres qui-
dem noti sunt: hic autem unus sine cognomine, ab
altero Patre, sicut legi, infamatur tanquam sit Theo-
dorus Ancyranus.

Et testis quidem hujus sententiæ Deus idem ac
Verbum, alicubi dicens: *Quid me queritis interfice-
re, hominem qui veritatem vobis locutus sum*? Et
qui hæc tamen dixit, Deus etiam immortalis fuit.
Alibi vero aliens: *Vox dicitis, quia blasphemus,*
B *quia dixi: Filius Dei sum*.⁴¹ Et sane cum hæc
diceret, filius etiam hominis fuit. Sic quod pro-
prium est alterutrius appellationis alterutri naturæ
tribuentes, a vero neulquam aberramus. Quando
autem et hujus vox finem accepit, jam Theodoti
quenam est? Sanctorum ideas non in imaginibus
ex crassis coloribus informare accepimus, sed
eorumdem virtutes per ea quæ de ipsis declarantur
in sacris Scripturis, quasi quasdam animatas ima-
gines exprimere edocti sumus, ex quo pari cum
ipsis studio incitatur. Dicant deinde qui tales for-
marum effigies erigunt, quem ex illis denique fru-
ctum consequantur: aut ad quam ex earum admoni-
tione spiritalem contemplationem assurgant. Sed
perspicuum est inanem ejusmodi excogitationem
C esse, et diabolicæ artis inventum.⁴² Non statim
reprehendendum orationis exordium est, etsi viam
muniat ad absurda quæ consequuntur: quando-
quidem et multi e sacris doctoribus narrationem
quæ voce fit, uiliore arbitrantur aspectu imagi-
num, neque hunc tamen vituperant; alii vero vice
versa. Sed perinde est, ut magnus ait Basilus:
«*Nam quæ narrationis sermo per auditum ingerit,
hoc pictura silens per imitationem ostendit*». At
nec omnes pictores, nec omnes sunt oratores: sed
prout unicuique Deus gratiæ modum impertit.
Quare, ommissa hac propositione, ad sequentem ve-
niat. «*Dicant deinde qui tales formarum effigies
aut ad quam ex earum admonitione spiritalem eri-
gunt, quem ex illis denique fructum consequantur:*
D *contemplationem assurgant.*»

Interrogetur vicissim vir strenuus, quis non inde
fructus, quæ non pia contemplatio oriatur. Nam si
imaginis natura est ut sit archetypi simulacrum,
quemadmodum ait Gregorius Theologus, et in
imagine archetypum ceruatur, ut sapientissimus
Dionysius loquitur: perspicuum est ex simulacro,

dotos a sancto Sophronio anathematizari ac tres qui-
dem noti sunt: hic autem unus sine cognomine, ab
altero Patre, sicut legi, infamatur tanquam sit Theo-
dorus Ancyranus.

hoc est, ex imagine magnam utilitatem percipi, ac per simulacrum existere multiplicem circa archetypum mentis contemplationem. Ac testis quidem divinus Basilus, alicubi dicens: « *Imaginis honor ad prototypum ascendit* »⁷⁶. » Si ascendit autem, et descendit haud dubie ad imaginem a prototypo. Nemo vero ita desipit ut dicat honorem nullius esse utilitatis, aut simulacrum non esse rei assimilatae expressam effigiem, ita ut alterum in altero sit, juxta divinum Dionysium: quo quid esse utilius potest vel ad sublimia animo contemplanda! Est enim representatio ipsi rerum aspectui par: est imago, ut proprio exemplo utar, ad solis lucem quasi lunæ lux. Alioqui si res secus habet, quid veteribus tabernaculum testimonii profuit, quod fuit coelestium simulacrum? Nam et illic cum cæteris Cherubim gloriæ propitiatorium obtegebant⁷⁷, hoc est, imagines humana similitudine expressæ: omnes ad mentem sursum attollendam aptæ, et contemplationes adorationis in spiritu. Frustra vero nobis, secundum illam propositionem, et imago crucis: frustra et quæ lanceam: frustra et quæ spongiam representat: siquidem et hæc simulacra sunt, etsi non humanæ similitudinis: frustra et quæcunque alia sensibilibus imaginibus, ut cum Dionysio loquar⁷⁸, nobis sunt tradita: per quæ ad intelligibilem, quoad ejus fieri potest, inquit, contemplationem assurgimus.

Deinde vero et una e quinque animæ facultatibus phantasia est: phantasia vero imago quædam merito videatur: utrumque enim simulacrum est. Non inutilis igitur imago, quæ sit phantasie similis. Quod si inutilis ea est quæ præstantior, multo utique magis ea quæ deterior, frustra naturæ congenita. Ac si frustra, pariter et quæ sunt ejusdem cum illa ordinis, sensus, opinio, cogitatio, mens. Sic ratione physica utens oratio insipientem ostendit, magis probabili contemplatione, imaginis sive phantasie contemplorem. Ego vero et alio nomine phantasiam miror. Aiunt enim nonnulli mulierem hausta Æthiopis imagine sub ipso conceptu, Æthiopem peperisse. Simile quiddam de patriarcha Jacob narratur in virgarum decorticatione⁷⁹: quo ex visu, varii coloris pecora nascebantur, et, o rem miram! imagini similis phantasia vim effectricem visa est consummasse. Sed ad propositum revertatur oratio: « Dicant qui tales formarum effigies erigunt, quem ex illis denique fructum consequantur: aut ad quam ex earum admonitione spiritalem contemplationem provehantur. » Ecquis, o amice, ex imaginis aspectu, siquidem exacte fixisque dextrorsum, ac sinistrorsum oculis cernat, simulacra hauriens non infigat in animo: et optima quidem, si ex imagine optima: sin ex turpi, turpia? ita ut persæpe et domi habitans nunc compungatur, nunc vero succenseat. Annon et aliquis interdum obdormiens visis noctur-

A ἡγουν εἰκόνας, πολὺ τὸ ὕψος πρόβεισι· καὶ διὰ τοῦ μιμήματος πλείστη ἐπὶ τὸ ἀρχέτυπον ἢ πνευματικὴ θεωρία ἀνεῖσι. Καὶ μάρτυς ὁ αὐτὸς θεὸς Βασίλειος ὡς ποὺ λέγων· « Ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει. » Εἰ δὲ ἀναβαίνει, καὶ κάτεστιν εὐδὴλον ἐπὶ τὴν εἰκόνα ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου. Οὐκ ἂν δὲ τις ἀνοηταίων ἀνοφελῇ τὴν τιμὴν εἰποιεν· οὐδ' αὖ τὸ μίμημα μὴ οὐχὶ τοῦ μεμιμημένου ἀποτύπωμα· ὥς εἶναι ἐκάτερον ἐν ἐκατέρῳ κατὰ τὸν θεῖον Διονύσιον· οὐ τί ἂν γένοιτο ὠφελιμώτερόν τε καὶ ἀναγωγικώτερον; Ἐμφασις γάρ ἐστι τῆς αὐτοφίας, καὶ σεληνισμὸς τι φῶς, ἵνα καὶ οἰκείῳ παραδείγματι χρῆσθαι, πρὸς ἡλιακὸν φῶς ἢ εἰκὼν· ἐπεὶ εἰ μὴ τοῦτο, τί ὀνίνησι τοὺς πάλαι ἢ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου, μίμημα οὖσα τῶν ἐπουρανίων; Βάκχι γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων Χερουβὶμ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱερόστηριον· τοῦτέστιν εἰκόνες ἀνθρωπομόρφῳ εἶδει διατυπούμεναι· ἀναγωγικὰ πάντα, καὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας θεωρήματα. Μάτην δὲ ἡμῖν ὅσον ἐπὶ τῇ τοιάδῃ προτάσει καὶ ἡ σταυροειδὴς εἰκὼν· μάτην καὶ ἡ λογχοειδὴς· μάτην καὶ ἡ σπογγοειδὴς. Ἐπειπερ καὶ ταῦτα μιμήματα, κἂν οὐκ ἀνθρωπόμορφα· μάτην καὶ ὅσα ἄλλα αἰσθηταῖς εἰκόσι, Διονυσιακῶς εἰπεῖν, παραδέδοται ἡμῖν· δι' ὧν ἐπὶ τὰς νοητὰς κατὰ τὸ δυνατόν, φησὶν, ἀναγόμεθα θεωρίας.

C Ἐπειτα καὶ ἡ μία τῶν πέντε τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἡ φαντασία· φαντασία δὲ δόξειε τις εἰκὼν· ἰνδάλματα γὰρ ἀμφοτέρω. Οὐκ ἀνοφελὴς ἄρα ἡ εἰκὼν τῇ φαντασίᾳ εἰκοιῦα. Εἰ δὲ ἀνοφελὴς ἡ προὔρ-
D γαιτέρα, πολλῶ οὖν μάλλον ἢ ὑφειμνεστέρα, μάτην συνυπάρχουσα τῇ φύσει· καὶ εἰ μάτην, καὶ αἱ σύστοιχοι αὐτῆς, αἰσθησις, δόξα, διάνοια, νοῦς. Οὕτω φυσιολόγων ὁ λόγος ἄνουν ὑπαγορεύει διὰ θεωρίας ἐπαγωγικωτέρας τὸν τῆς εἰκόνης ἥτοι φαντασίας ἐξουδενωτήν. Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως ἀγαμαι τὴν φαντασίαν. Φασὶ γάρ τινες γυναῖκα κατὰ τὸν συλλήψεως καιρὸν Αἰθίοπα φαντασθεῖσαν, Αἰθίοπα ἀποτεκεῖν. Τοιοῦτον καὶ τὸ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἰακώβ ἐπὶ τῶν ράβδων λεπισμῷ· ἐξ ἧς φαντασίας ἐποικη-
λοντο τὰ ἐν τοῖς θρέμμασι τικτόμενα, καὶ, ὦ τοῦ θαύματος! ὅτι πραγματικῆς ἐνεργείας ἡ εἰκονοειδὴς φαντασία ὥπται ἀποτελεσμα. Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προ-
κείμενον ὁ λόγος· « Εἰπάτωσαν οἱ τὰς τοιάδῃ ἀναστηλοῦντες μορφὰς, ποίας ἄρα ἐκ τούτων καταπο-
λαύοιεν ὠφελείας· ἢ ἐν ποίᾳ διὰ τῆς τούτων ἀναμνήσεως ἀνάγονται θεωρίᾳ. » Καὶ τίς, ὦ τῶν, οὐκ ἐκ τῆς εἰκονικῆς ἰδέας, εἴπερ ἐναργῶς ἀτενίσσει, δεξιὰς τε ἢ ἀριστερὰς, ἰνδάλματα λαβὼν ἐν νῷ ἀπεισιν; ἄλλ' εἰ μὲν ἐξ ἀρίστης ἀρίστα· εἰ δὲ ἐξ αἰσχίστης αἰσχίστα· ὥστε πολλὰκις καὶ οἶκοι μένων τῇ μὲν κατανύττεσθαι, τῇ δὲ παθαίνεσθαι. Ἡ οὐχὶ καὶ τις ἐνίοτε ἀφυπνώσας τοῖς νυκτερινοῖς φαντάσμασι περὶχαρῶς ἢ λυπηρῶς διανίσταται; Εἰ δὲ ἐκεῖ οὕτως, πολλῶ μάλλον ἐν τοῖς καθ' ὑπάρ εἰκονίσμασι διατί-

⁷⁶ Lib. De Spiritu sancto, c. 17. ⁷⁷ Exod. xxv, 20. ⁷⁸ De coelesti hierarchia, cap. 1. ⁷⁹ Gen. xxx, 37.

θεσθαι ἔστι πρὸς ἑκάτερα τὸν βλέποντα· Ὁ δὲ πού A
ἀνέγνω, ὃ βέλτεται, ὡς οἱ πάλαι ὑποδείγματι καὶ
σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων. Τί; ἑκάτερον
οὐκ εἰκὼν; οὐκ ἐν εἰκόνι ἀνήγοντο πρὸς τὴν τῶν
ἐπουρανίων θεωρίαν; οὐκ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται
πᾶς ἄνθρωπος, Δαυϊτικῶς εἰπεῖν; οὐκ αὐτὸς σὺ ὁ
Εἰκονομάχος εἰκὼν Θεοῦ, καὶ κατὰ ἰδέαν πατρῶν
γεννηθεὶς, καὶ εἰκονικῶς ἐν πίνακι ἐγγραφόμενος;
ἢ μόνος σὺ ἀνεξεικόνιστος, ὡς οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ'
ἀμβλωθρίδιος· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς ἁγίους οὕτως
οἰόμενος; Ἄλλ' ἵνα μᾶλλον ὁ περὶ τοῦδε λόγος πί-
στωσιν δέξοιτο· παρεῖς τὸ οἰκοθεῖν δογματίζειν, αὐ-
τοὺς προστήσεται τοὺς τῆς οἰκουμένης λαμπτήρας,
ἀποκρινομένους σοι πρὸς τὴν ἐρώτησιν. Γρηγόριος
ὁ Νύσσης· « Εἶδον πολλάκις ἐπὶ γραφῆς εἰκόνα
τοῦ πάθους· καὶ οὐκ ἄδακρυτὴν τὴν θεάν παρῆλθον·
ἐναργῶς τῆς τέχνης ὕπ' ὅψιν ἀγούσης τὴν ἱστορίαν. »
Ὁ Χρυσόστομος· « Εἶδον καὶ τὴν κηρόχυτον ἡγά-
πησα γραφὴν εὐσεβείας ἔνεκεν πεπληρωμένην. Εἶ-
δον γὰρ ἄγγελον ἐν εἰκόνι ἐλαύνοντα Βαρδάρων στίφη·
εἶδον πατούμενα Βαρδάρων φύλα· καὶ τὸν Δαβὶδ
ἀληθεύοντα· Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐ-
τῶν ἐξουθενώσεις. Κύριλλος Ἀλεξανδρείας· « Εἶ-
δον ἐγὼ κατὰ τοίχου γραφὴν, ἐναθλοῦσαν τοῖς σκάμ-
μασι κόρη· καὶ οὐκ ἄδακρυτὴν τὴν θεάν κατώπτευσα. »
Γρηγόριος ὁ Θεολόγος·

Alexandrinus : « Vidi ego in pariete picturam, puellam in stadio decertantem : nec licuit sine lacrymis
spectaculum contueri. Gregorius Theologus » :

Τῆς δ' ἦν ὑπερχύπτων Πολέμων ἐν εἰκόνι.

Ταύτην ἰδοῦσα [supple, ἑταιρίκις] (καὶ γὰρ ἦν C
σεβασμία),

Ἀπῆλθεν εὐθύς· καὶ θεὰς ἤττημένη.

Ὡς ζῶν· ἐπαισχυνθεῖσα τὸν γεγραμμένον.

Βασίλειος ὁ μέγας· « Ἀνάστητέ μοι νῦν, ὃ λαμ-
πρὸς τῶν ἀθλητικῶν κατορθωμάτων ζωγράφος· τὴν
τοῦ στρατηγοῦ κολοβωθείσαν εἰκόνα ταῖς ὑμετέrais
μεγαλύνετε τέχναις· ἀμαυρότερον παρ' ἐμοῦ τὸν
στεφανίτην γραφέντα τοῖς τῆς ὑμετέρας σοφίας πε-
ριλάμψατε χρώμασιν. Ἀπέβηθ' ἐπὶ τῶν ἀριστευμά-
των τοῦ μάρτυρος νενικημένος γραφῇ. Χαίρω τῇ
τοιαύτῃ τῆς ὑμετέρας ἰσχὺς σήμερον νίκη ἡττώμε-
νος· ἰδὼ τῆς χειρὸς πρὸς τὸ πῦρ ἀκριδέστερον παρ'
ὑμῶν γραφομένην τὴν πάλιν. Ἰδὼ φαιδρότερον ἐπὶ
τῆς ὑμετέρας τὸν παλαιστὴν γεγραμμένον εἰκόνας.
Κλαυσάτωσαν δαίμονες καὶ νῦν ταῖς τοῦ μάρτυρος
ἐν ὑμῖν ἀριστεταῖς πληττόμενοι· φελογομένη πάλιν
αὐτοῖς ἡ χεὶρ καὶ νικῶσα δεικνύσθω. » Ὁρᾷ ὅπως
ὁ μὲν προτιθῇ τῆς λογογραφίας τὴν ζωγραφίαν·
ἐν ἣ ἡλίκῃ ἡ ἐκθείσας, ὡς καὶ κλαίειν τοὺς δαί-
μονας· ὁ δὲ πηλίκως πῶς σεβαστὴν τὴν εἰκονουρ-
γίαν κέκληκεν, ὡς ἑταιρίδος συμφρονισμὸν ὑπάρξα-
σαν; Εἶτα πάλιν πῶς ὁ ἕτερος οὐκ ἄδακρυς ἐκ τῆς
γραφικῆς θεὰς ἀπεισιν, ἐν τῇ γραφῇ ἀθλοῦσαν
βλέπων τὴν μάρτυρα; Πάλιν πῶς ὁ ἄλλος ἡγαπη-
μένην καλεῖ τὴν κηρόχυτον γραφὴν, ὡς ἐν αὐτῇ
ἰδὼν τὰ πρωτότυπα; Ἐπειτα καὶ ὁ μετ' αὐτοὺς,
πῶς οὐδ' αὐτοὺς ἐκ τῆς γραφῆς τῆσδε δακρυς ἀπει-

nis excitatur, seu læta ea sint, seu tristia? Quod
si sic res illic habet; multo magis in iis imagini-
bus quæ inter vigilandum informantur, utrolibet
modo necesse est affici contuentem. Non legisti
scilicet, vir optime, quod veteres *exemplari et um-
bræ deservunt celestium* ⁷⁸. Quid? utrumque non
imago est? non in imagine ad cœlestium contem-
plationem subvehantur? non in *imagine pertran-
sit omnis homo* ⁷⁹, ut cum Davide loquar? non
ipse tu, Iconomache, Dei imago, et ad patris simi-
litudinem genitus, et graphice depictus in tabula?
An tu solus sine imagine es, tanquam non homo
sis, sed partus abortivus, atque ideo sic et de
sanctis existimas? Verum ut maiorem hæc oratio
inveniat fidem, propria ratiocinatione prætermis-
sa, ipsa exhibebit orbis terrarum lumina, quæ tibi
ad interrogata respondeant. Gregorius Nyssenus :
Vidi sæpenumero in pictura imaginem rei misera-
bilis, nec oculis siccis spectaculum præterit : adeo
manifeste sub oculos rem gestam ars exhibebat ⁸⁰.
Chrysostomus ⁸¹ : « Ego et in cera expressam amavi
picturam, pietatis causa confectam. Vidi enim an-
gelum in imagine Barbarorum copias dissipantem :
vidi Barbarorum agmina conculcantem : Davidem
quæ vere dicentem : *Domine, in civitate tua imagi-
nem ipsorum ad nihilum rediges* ⁸². » Cyrillus

Eminebat exinde Polemon in imagine :

Quam cum (scortum) videret ; erat enim pictura
[venerabilis ;

Repente abiit, nec ferre spectaculum potuit.

Cum puderet intueri quasi viventem qui pictus erat.

Basilii magnus : « Exsurgite mihi nunc, o præ-
clari athleticorum gestorum pictores, mutilam ducis
imaginem eximio vestro artificio illustrate : coro-
natum athletam, obscurius a me depictum, vestræ
vos industriæ coloribus conspicuum reddite. Disce-
dam rerum præclare a martyre gestarum pictura
victus. Gaudeam tali vestræ solertię victoria ho-
dierno die superatus. Liceat intueri manus huiusce
cum igne luctam diligentius a vobis delineatam.
Videam alacriorem pugilem vestra depictum ima-
gine. Lugeant dæmones et nunc martyris inter vos
virtute perculsi : ardens iterum ipsis manus, et
victrix quidem, ostendatur ⁸³. » Viden', quemad-
modum alter narrationi picturam anteposit, in qua
tantum insit divinæ virtutis, ut dæmones ad lacry-
mas adigat : alter ut venerabilem picturam appellet,
quod scortum adegerit ad continentiam? Mox ut
alter iterum non sine lacrymis visa tabella abierit,
quasi in pictura martyrem puellam decertantem
vidisset? Rursum ut alius charissimam vocet pi-
cturam encausticam, quasi in ipsa prototypa in-
tueretur? Postea et is qui cæteros subsequitur, ut
nec ipse siccis ab aspectu huiusce tabulæ oculis
abierit, perinde atque rem ipsam oculis usurpasset?

⁷⁸ Hebr. viii, 5. ⁷⁹ Psal. xxxviii, 7. ⁸⁰ Orat. in Abraham, t. II, pag. 908. ⁸¹ Serm. de diversis utrius-
que Testamenti locis. ⁸² Psal. lxxii, 20. ⁸³ Iamb

Vide quot ex ea re commoda : contemplare quantæ sint utilitates. Et postquam sciscitatus audiisti, non ab hoc vel illo ex hominum plebe ac face, sed ab iis qui cum Spiritu Dei loquerentur, orbem universum quasi tonitruo terruere ; subijce quod ex iis concluditur, o ratiocinator. *Sed perspicuum est inanem ejusmodi excogitationem esse, et diabolicæ artis inventum* ⁸⁷. Opportune hic licet contenta voce exclamare : *Obstupescere, cælum, super hoc* ⁸⁸ : quoniam frivola excogitatio ac diabolicæ artis inventum id appellatur, quod divini Patres docuere. At non ita est, impostorum nequissime : sed e diverso regerenda in te linguæ vibrantis jacula. Quandoquidem igitur tela est ad finem usque pertexta, illud pervelim te nosse, frater, has sententias ab Iconomachis proferri : quarum aliæ ab hæreticis manifeste petuntur ; fieri enim, fieri omnino non potest, ut non interseratur mendacium veritati, ut frumento zizaniam : aliæ ex sanctis Patribus, quas illi obducta tenebris cogitatione perversa accipiunt : aliæ denique a proposito alienæ, ea quæ idola spectant, Christi imagini accommodantes : quorum non oportet temere vocem admittere, neque, contra sanctionem apostolicam, cum hæreticis conferre sermonem. Cæterum salvus sis, fili : et ut salvus sis ora.

XXXVII. — *Theodorus omnibus ubique dispersis fraternitatibus.*

Cohortatur ad patientiam.

« *Gratia vobis et pax adimpleatur* ⁸⁹. » *Æquum enim est Apostolicis verbis affari eos qui pro Christo persecutionem patientur. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui humilitati nostræ januam aperuit, quamvis arcte custodiamur, ut vobiscum charissimis fratribus nostris epistolarum colloquio congregari possimus. Vere Verbum Dei non est alligatum* ⁹⁰ : etsi alligare se putent qui dominantur. Vere lætari plurimum debemus, cum divinarum prædicationum eventa in nobis ipsis peccatoribus conspicimus. Age, cum Apostolo dicamus, fratres : *Quis nos separabit a charitate Dei ? tribulatio ? an angustia ? an fames ? an persecutio ? an nuditas ? an periculum ? an gladius* ⁹¹ ? Nam enim de seipso tantum hæc dixit, ac non etiam de nobis : et. ut nos erga Deum sic affecti simus, ut afflictionibus istis quas sustinemus, minime frangamur, sed ea quæ desunt passionum cum gaudio perferre amemus ⁹². Gaudium enim est inenarrabile, pro Christo et cum Christo pati, quemadmodum ostendunt sancti omnes usque ad Thaddæum martyrem nostrum, et quemlibet alium confessorem, egregia animi constantia, et persecutioni convenientibus factis : qui sive ex carcere, sive ex alio exsilii quovis loco, post illum abierunt.

σιν, ὡς αὐτὴν ὑπολαβὼν τὴν αὐτοψίαν ; Ἰδε ὅσα τὰ ὀνησιφόρα · σκόπησον πηλίκᾳ τὰ ὠφέλιμα. Καὶ ἐπειδὴ ἐρωτήσας ἤκουσας, οὐ παρὰ τοῦδε καὶ τοῦδε σμικρῶν ἀνθρώπων καὶ οὐδαμινῶν, πρὸς αὐτῶν δὲ τῶν πνεύματι φεγεξαμένων Θεοῦ, καὶ βροντῶν τῶν τῆν ὑπ' οὐρανὸν, φράσον καὶ τὸ συμπεράσμα τοῦ λόγου, ὃ δογματιστά. 'Αλλ' εὐδελον ὡς ματαία ἡ τοιαύτη ἐπίνοια, καὶ διαβολικῆς μεθοδείας εὖρεμα. Εὐκαιρον ἐνταῦθα ἐκδοῦναι μέγα · Ἐκστηθι, οὐρανέ, ἐπὶ τούτῳ · ὅτι ματαίαν ἐπίνοιαν, καὶ εὖρεμα μεθοδείας διαβόλου τὰ παρὰ τῶν θεοφόρων ἱερὰ δόγματα ἐκπέφασται. 'Αλλ' οὐχ οὕτως, ὃ πλάνων μέγιστε · τοῦναντίον δὲ ἐπὶ σοὶ ἀναθετόν τὰ τῆς γλῶττης σου ἀμαρύγματα. Ἐπεὶ οὖν τέλος ἔχει τὸ ὕψος · ἐκεῖνο βούλομαι σε, ἀδελφέ, εἰδέναι, ὅτι ὥσπερ προφέρεισαι χρήσεις οἱ Εἰκονομάχοι · αἱ μὲν προδῆλως αἰρετικῶν · οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι, μὴ οὐχὶ παρυφίστασθαι τῇ ἀληθείᾳ τὸ ψεῦδος, ὡς καὶ τῷ σίτῳ τὰ ζιζάνια · αἱ δὲ Πατέρων ἁγίων, στρεβλῶς ὑπὸ τῆς ἐσκοτισμένης αὐτῶν διανοίας ἐκλαμβανόμεναι · αἱ δὲ παντάπασιν ἀλλόκοτοι, τὰ κατὰ εἰδωλὸν τῇ εἰκόνι Χριστοῦ ἀνάπτουσαι · ὧν οὐδεὶς ὡς ἔτυχε προσίσθαι φωνήν, οὔτε μὴν συναίρειν λόγον αἰρετικῶς παρὰ τὴν ἀποστολικὴν νομοθεσίαν. Τὸ λοιπὸν, σώζοιο, τέκνον · καὶ μὲ σώζεσθαι προσεύχου (1).

ΔΖ'. — *Θεόδωρος ταῖς παρταχοῦ διεσπαρμέναις ἀδελφότησι.* [τ'.]

(Baron. an. 818, n. 7.)

Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθεῖη. Δίκαιον γὰρ ἀπὸ φωνῶν ἀποστολικῶν τοῖς διὰ Χριστὸν διωγμένοις ἐπιφθέγγεσθαι. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ἀνοίξας ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς θύραν, καίπερ τηρουμένους ἀσφαλῶς, τῇ διὰ τοῦ γράμματος ἐμιλίᾳ συναφθῆναι ὑμῖν τοῖς ἡγαπημένοις ἀδελφοῖς ἡμῶν. Ὅντως ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται · κἂν δεσμεῖν οἱ κρατοῦντες οἴωνται · ὅντως μέγα ὀφειλόμεν χαίρειν · ὅτι ὁρῶμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς ἀμαρτωλοῖς τὰς ἐκβάσεις τῶν θείων προρρήσεων. Δεῦτε, εἰπωμεν, ἀδελφοί, μετὰ τοῦ Ἀποστόλου · *Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ; θλίψις ; ἢ στενοχωρία ; ἢ λιμός ; ἢ διωγμός ; ἢ γυμνότης ; ἢ κίνδυνος ; ἢ μάχη ;* Μὴ γὰρ δι' αὐτὸν μόνον ταῦτα εἰρηκεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν · ἵνα καὶ ἡμεῖς τοιαύτῃ διαθέσει τὰ πρὸς Θεὸν ἔχωμεν, ὥστε μὴ ἐκκακῶμεν ἐν οἷς ἐσμεν θλιβεροίς · ἀλλ' ἀγαπῶμεν καὶ τὰ ἐλλείποντα παθήματα ὑποῖσαι μετὰ χαρᾶς ; χαρὰ γάρ ἐστιν ἀνεκλάλητος ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστοῦ πάσχειν · καθὼς εἰδείξαν οἱ ἅγιοι πάντες μέχρι Θαδδαίου τοῦ ἡμετέρου μάρτυρος, καὶ οὕτως ἄλλοι ὁμολογητοῦ μετόπισθεν ἀπάραντος, ἢ ἐκ φυλακῆς, ἢ ἐκ τινος ἄλλου φυγαδεύειας τόπου, καλῇ προθυμίᾳ καὶ ἀξιοδυνάτῳ πράττει.

⁸⁸ Jerem. ii, 42. ⁸⁹ ibid. ⁹⁰ II Petr. i, 2. ⁹¹ II Timoth. ii, 9. ⁹² Rom. viii, 35. ⁹³ Coloss. i, 24.

NOTÆ.

(1) Cod. Reg. hic : Ἀρχὴ βιβλίου β'. initium libri II ; nēpē posterior iste Theodori eistolarum

liber, seu sylloge, dividitur in hoc codice in libros quatuor, quorum primus ibi desinit.

Γενοίμεθα, ἀδελφοί μου, καὶ ἡμεῖς μάρτυρες ἅπαντες τοιούτου τρόπου· ἐν τῷ αἰεὶ παρασκευάζεσθαι συλληφθῆναι, ὁμολογῆσαι, φραγελλωθῆναι, ἀποθανεῖν. Τοῦτο ἐστὶ καθ' ἡμέραν μαρτυρεῖν· τοῦτο καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκειν· ἐξ οὗ καθαίρεσθαι συμβαίνει τὴν ψυχὴν· ἀναχωρεῖν τῶν παθῶν· ἐγγίξειν τῷ Θεῷ· μισεῖν κόσμον· φαντάζεσθαι οὐρανόν, τὰ εἰς αἰῶνας ἀποκείμενα ἀγαθὰ· ἀλλ' οὐν καὶ σκυθρωπά. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἡ τοιαύτη παρασκευὴ δίδωσι σχολὴν τῷ νῷ φιληθνεῖν, καὶ διακεῖσθαι προσπαθῶς ὥδε χάρισι· ἀλλὰ νευροὶ μᾶλλον τὴν καρδίαν· κατανύσσει δακρυρροεῖν τοὺς ὀφθαλμούς· ἐφίσταται τὴν ἀπὸ σώματος ἔξοδον ὡς ἐκ τινος δεσμωτηρίου ἐπαχθοῦς. Σκοπῶμεν οὖν λοιπὸν ὅποιοί ἐσμεν, καὶ εἰ οὕτως, εὖγε μάλα· εἰ δ' ἄλλως, ἐπιαναγώμεθα, καὶ καθαιρώμεθα. Θεύγωμεν τὸν ἀνήμερον δράκοντα διάβολον· τὰ πεπυρωμένα τῆς πικρᾶς καὶ θανασίμου ἐπιθυμίας βέλη. Οὐκ ἐστὶν ἡδονή, ἀλλ' ὀδύνη· οὐχ ἡδύτης, ἀλλὰ χολή· οὐκ εὐπάθεια, ἀλλὰ δυσμένεια, δουλεία, φόβος, δαιμονισμός, ἀλλοιώσεις τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως. Ἐπεὶ εἰ καλὴ καὶ ἡδεῖα, πῶς οὐς ἔλη, εὐθὺς δείκνυσσι μωροὺς, κτηνώδεις, ἡσχυμένους, δουλοπρεπεῖς, δυσελπίστους, ἐκλελυμένους, ὑποδίκους θανάτου αἰωνίου· Ὅστε φαρμακεύει ἐξιστώσα καὶ ἀλλοιοῦσα, οὐκ οὕσα ὡς ὑποτίθεται καὶ ἀρχιφάρμακος, καθάπερ τοὺς δαιμονίωντας, οὐ συνιόντας δ' ὑφίστανται, εἰ μὴ μετὰ τὴν ἀνάτην. Βλέπωμεν οὖν λοιπὸν, ἀγαπητοί, τὰ καταγῶγια ἡμῶν, τὰς ἀναστροφὰς ποῦ καὶ μεθ' οὗ. Καὶ εἰ βλαβερὸν ἐκεῖ μεταστέον. Καὶ εἰ μετὰ σκανδαλίζοντος, ἐκκοπτέον. Καὶ εἰ οὐ μετ' οὐδενός, προσληπτέον· ἐπεὶ περ ἀρατὸν τὸ μεμονωμένον, ἕως ἂν ἀναγκαῖος τρόπος οὐ πάρεστι. Τηρητέον τὰλλα, τὴν βρώσιν, τὴν πόσιν, τὸν ὕπνον, τὴν ἐργασίαν· ὡς ἂν τὰ πάντα στάθμηνα δυνατόντα τὸ σῶμα ὑπουργεῖν ταῖς ἐντολαῖς, ἀλλ' οὐκ ἐξαγριούντα κατεξαναστήναι τῆς ψυχῆς. Πῶλός ἐστιν· ἐὰν ὑπερμαζῇ, ἀτακτεῖ, φέρει κάτω τὸν ἀναδάτην νοῦν. Ἀφ' ἡμῶν καὶ τὰ ὕμνων ἐξηγοροῦμεν· ἐπεὶ πάντες ἀνθρώποι τὰς ἡνίας τοῦ αὐτεξουσίου ὁμοίως πρὸς Θεοῦ εἰληφότες αὐτοκρατορικῶς· καὶ αἰεὶ πόλεμος, ψυχῆς καὶ σώματος ἀντικαθεζομένων.

Ὁ μὲν δὲ περὶ τοῦτου λόγος ἐγένετο ταῦτα. Τί δὲ τὰ ἐξῆς; Ἡ πίστις ἀκλινής, ἀπερίτρεπτος, καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, καὶ παρέλαβον παρὰ τῶν ἁγίων· μᾶλλον δὲ ἀμφοτέροι ἀφ' ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος. Χριστὸς οὐ Χριστὸς, εἰ μὴ ἐγγράφοιτο. Ἄμα γὰρ εἰπεῖν Χριστὸν, ἐννοεῖν ἐστὶ τὸ τῆς σωματώσεως αὐτοῦ μυστήριον. Οὐ γὰρ ἂν Χριστὸς λέγοιτο γυμνὸς σώματος ὁ Λόγος, ἐννοούμενος. Ἐπεὶ δὲ σὰρξ ὁ Λόγος, σὰρξ ἐκλήροτο καὶ περιγράφεται· καὶ τῷ Χριστὸς ὀνόματι, καὶ τὸ τῆς περιγραφῆς συνεισήνεκται καὶ συνεπινενόηται ἰδίωμα. Ὅστε οἱ μὴ λέγοντες αὐτὸν γράφεσθαι, ἡγουν εἰκονίζεσθαι· ἀσάρκον αὐτὸν ὑπολαμβάνουσι. Καὶ πόρρω τῆς αὐλῆς Χριστοῦ· καὶ Πέτρος εἶεν, καὶ Παῦλος· ὡς

⁹¹ Eccle. iv, 10.

PATROL. GR. XCIX.

Simus et nos, fratres mei, martyres ad hunc modum : ut parati nimirum semper simus comprehendere, confiteri, flagris caedi, mori ; hoc est enim quotidie martyrem esse, hoc est quotidie mori. Ex quo quidem purgari mentem contingit, a perturbationibus abscedere, Deo appropinquare, mundum odisse, caelum meditari, bona in aeternum reservata, nec non et tristitia. Nec enim locum menti relinquit ejusmodi praeparatio, ut voluptates consecetur, ut hoc illudve carnali desiderio amplectatur : sed vires cordi et nervos addit, oculos in lacrymas solvi compellit, desiderium injicit ex corpore, tanquam ex gravi quodam carcere, emigrandi. Consideremus itaque quales simus : et si quidem sic affecti, recte sane : sin aliter, redeamus in viam, et emundemur. Fugiamus immitem draconem diabolum, et ignea tela amaræ et lethiferæ cupiditatis. Non est voluptas, sed dolor : non dulcedo, sed fel : non benevolentia, sed odium, servitus, corruptela, daemoniaca vexatio, ejus qui secundum naturam est status immutatio. Etenim si bona est et dulcis, quomodo quos abripuit, eos fatuos statim reddit, jumentis similes, probrosos, serviles, desperabundos, enervatos, aeternæ mortis reos ? Itaque fascinat, a mente alienans, pervertens, non id revera existens quod prae se fert praestigatrix, tanquam energumenos a dæmone correptos, qui id quod patiuntur, priusquam ad se redeant non agnoscunt. Videamus ergo, dilecti, quænam sunt diversoria nostra, ubi et quibuscum habitatio et consuetudo. Quod si quid ibi noxium est, migrandum. Si cum eo qui scandalum afferat, abscindendum : si cum nemine, asciscendum : quia execrabile, solum esse⁹¹, quandiu necessitas non cogit. Observanda sunt et alia, cibis, potus, somnus, opus : ut in mensura fiant omnia quæ corpori vires præbeant ut pareat et jussa faciat, non efferatum reddant ut insurgat et animæ repugnet. Eculeus est : si affatim alatur, lascivit, sessoremque animum proster nit. Ex rebus nostris de vestris etiam enuntiamus. Omnes siquidem homines liberi arbitrii habenas a Deo pari jure acceperunt cum summa potestate : licet, anima et corpore inter se pugnantibus, perpetuum bellum sit.

De hoc igitur hactenus hæc dicta sint. Quid cætera deinde ? Fides firma, immutabilis, sicut tradidi vobis, et a sanctis accepi, vel potius ab uno utrique et eodem spiritu. Christus jam Christus non est, nisi pingi potest. Simul enim ac Christum dicimus, necesse est incorporationis ejus mysterium intelligi. Neque enim Christus dicatur, cum nudum a corpore Verbum agnoscitur. Postquam autem Verbo caro ; et carne utique circumscribitur : et jam Christus appellatione est, et circumscriptionis simul inducitur intelligiturque proprietas. Quamobrem qui ipsum describi negant, hoc est, delineari ; carnis ipsum expertem faciunt. Sed longe illi a Christi grege, vel si Petrus fuerit vel Paulus ut Petrus ipso

et Paulus denunciavit ad securitatem nostram. Non quod aliquis apostolorum, aut sanctorum qui deinde sunt subsecuti, circumscribi corpore Christum negarit, quemadmodum impii adulterina proferentes aiunt : absit ! Sinceram hanc teneamus fidem, o fratres : egregiam hanc confessionem tueamur, nullam in partem declinantes. Christum abnegant qui secus sentiunt : qui id defendunt, Christi sunt martyres, cum quadraginta, cum omni athletarum qui unquam fuerunt cœtu censendi, Quid ? ne comederent carnes suillas, quod ea tempestate nefas erat, martyres fuerunt Machabæi : et tu perpeccus eo quod negare nolis Christum circumscriptum, non martyr censeberis ? Joannes præcursor ob defensionem veritatis adversus Herodem interemptus, martyrum ornamentum fuit : nec eris tu in albo martyrum pro Christo moriens ? *Nemo vos seducat inanibus verbis : propter quæ venit ira Dei in filios diffidentie* ⁹².

Legitimus martyr est qui confitetur : et eo magis quo pluribus vexatur malis. Minime vos conturbet duratio persecutionis : haud multos annos pertulimus, ut antiqui olim confessores. Nondum examinati fuimus legitimo igne probatissimæ tentationis : adhuc admistum est plumbum, adhuc ruga peccatrix. Tu quis es qui incomprehensorum iudiciorum profunda scruteris ? *Quæ tibi præscripta sunt, illa cogita* ⁹³. Abrahæ semen illud, cui promissa, Dei benedictione, terre sanctæ hæreditas fuerat, quadringentis triginta annis Pharaonis manu servitutem servire Deus permisit. Christi Ecclesia ab apostolorum prædicatione usque ad Constantinum, primum Christianorum regem, supra annos ducentos passa est frementem persecutionem. Qui secuti sunt, remissam quidem, ætamen diuturniorem passi sunt : præterquam sub Juliano apostata. Paulus magnus annis quinque et triginta persecutionem pertulit, quotidie moriens ⁹⁴ : et tu quinque annorum spatio langues ? Clemens multorum certaminum vir in perpetuo martyrio fuit viginti octo annis : et tu intra paucos deficis ? Et quod mihi tempus satis sit ad alios martyres commemorandos ? Non audisti sufferentiam Job ⁹⁵ ? Nonne annis quindecim et amplius ulcere gravi vexatus est, præter alios qui adjecti fuerunt lugubres casus ? Atque hoc cum nullius sibi mali facinoris conscius esset, quin potius laudabilium quamplurimorum. Quid autem ei respondet oraculum ? « Ut justus, inquit, appareas ⁹⁶. » Ita et nunc cribrat quodammodo Providentia homines hujus mentum purum maneat.

Non audis quid Jeremiæ dicat ? *Depone eos in conflatorium, et vide si probatum est sicut ego probatus sum pro eis* ⁹⁷. Feramus adhuc, o strenui milites Christi. *Dies sicut umbræ prætereunt* ⁹⁸ : quamvis persecutores manere existiment. Si me persecuti sunt, inquit, et vos persequentur : si ser-

αὐτὸς Πέτρος καὶ Παῦλος ἀπέφηνε πρὸς ἀσφάλειαν ἡμετέραν. Οὐχ ὅτι τις τῶν ἀποστόλων, ἢ τῶν μετ' αὐτοὺς ἁγίων, εἰρηκε μὴ περιγραφόμενον σώματι Χριστὸν, ἀπαγε ὡς οἱ δυσσεβεῖς τὰ νόθα προφέροντες λέγουσι. Ταύτην τὴν εἰλικρινὴ πίστιν κατέχωμεν, ὡ ἀδελφοί· τῆνδε τὴν καλὴν ὁμολογίαν ὁμολογῶμεν, μὴδ' ὅλως παραφερόμενοι. Ἀρνησάμενοι οἱ μὴ οὕτως ἔχοντες· Χριστομάρτυρες οἱ ἐνιστάμενοι, μετὰ τῶν τεσσαράκοντα, μετὰ τῆς ἀπ' αἰῶνος ἀθλητικῆς ὁμηγύρεως. Οὐδ' ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀπογεύσασθαι σείων κρεῶν τὸ τηνικαῦτα παρανόμως τοὺς Μακκαβαίους μαρτύριον· καὶ σὺ ὑπὲρ τοῦ μὴ ἀρνήσασθαι Χριστὸν ἐγγεγραμμένον πανθάγων, οὐ μάρτυς· Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ὑπὲρ ἐλεγκμοῦ ἀληθείας τῆς πρὸς Ἡρώδην τυμπανισθεὶς, μαρτύρων διάκοςμος· καὶ σὺ οὐκ ἐν μάρτυσι θνήσκων ὑπὲρ Χριστοῦ; *Μηδεὶς ὑμᾶς ἐξαπατάτω κενοῖς λόγοις· δι' οὗς ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας*.

Μάρτυς ἀπαράγραπτος ὁμολογῶν· καὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον καὶ πλεονάζει τοῖς παθήμασι. Μὴ σαλευέτω ὑμᾶς ἡ ἐπικράτης τοῦ διωγμοῦ· οὐπὼ ἐπολυετήσαμεν κατὰ τοὺς προλαβόντας ὁμολογητάς· οὐπὼ ἐπυρῳήμεν τῷ διαρκεῖ περὶ τῆς δοκιμωτάτης πείρας· ἐτι μόλιδος ἐμμιγῆς· ἐτι ρυτίς ἀμαρτητικῆς. Σὺ τίς εἶ ὁ ἐμβατεύων ἐν τοῖς τῶν ἀθεωρήτων κριμάτων βάθεσιν; Ἀ *προσετάγη σοι, ταῦτα διαγοῦ*. Τὸ ἐπαγγελθὲν σπέρμα, ἐν εὐλογίᾳ Θεοῦ, Ἀβραὰμ κληρονομεῖν τὴν ἁγίαν γῆν, τετρακόσια τριάκοντα ὑπὸ χεῖρα Φαραὼ προδεδουλωθῆαι φκονόμησε Θεός. Ὁ Χριστιανισμὸς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κηρύγματος τῶν ἀποστόλων ὑπὲρ τὸ διακοσιοστὸν ἔτος, μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ πρώτου βασιλέως Χριστιανῶν, ἐν διωγμῷ βρέμενοι. Οἱ μετέπειτα, ὕφαιμένως μὲν, ὁμως μακροετίζοντες· πάρεξ τοῦ κατὰ Ἰουλιανὸν τὸν ἀποστάτην. Παῦλος ὁ μέγας τριακονταπέντε ἔτσι διωκόμενος, καὶ καθημέραν ἀποθνῆσκων· καὶ σὺ ἐν πέντε χρόνοις ἡτονχῶς; Κλήμης ὁ πολυάθλος εἰκοσιοκτὼ ἔτσι μαρτυρῶν· καὶ σὺ ἀγανῶν ἐν βραχείᾳ; Ποῦ μοι καιρὸς τὰ τῶν ἄλλων μαρτύρων λέγων; Οὐκ ἤκουσας τὴν ὑπομονὴν Ἰώβ; Οὐχὶ πεντεκαίδεκα ἔτη, ἢ καὶ πρὸς, ἔλκει πονήρῳ ἐβασανίζετο· πρὸς τοῖς ἐπενεχθεῖσιν αὐτῷ ἄλλοις τραγωδίαισι; καὶ ταῦτα οὐ συνειδῶς τι πεπραχέναι τῶν ἀριστέρων· μάλλον μὲν οὖν γε καὶ τῶν λίαν δεξιῶν. Ἀλλὰ τί αὐτῷ ὁ χρηματισμός; « Ἰνα δίκαιος, φησὶν, ἀναφανῆς. » Οὕτω καὶ νῦν κοσκινίζει ἡ Πρόνοια οἰνοὶ τοὺς παρόντας· Ἰνα τὰ ζιζάνια ἐτι ἐκριφῇ· Ἰνα ὁ σίτος ἐναπομείνῃ καθαρός.

temporis, ut quæ insunt zizania ejiciat : ut fructus temporis, ut quæ insunt zizania ejiciat : ut fru-

Οὐκ ἀκούεις τί λέγει τῷ Ἰερεμίᾳ; Κάθες αὐτοὺς εἰς τὸ χωνευτήριον· καὶ σκέψαι εἰ δοκίμῳ ἐστι καθὼς ἐγὼ ἐδοκιμώσθην ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐνέγκωμεν ἐτι, ὡ γενναῖοι στρατιῶται Χριστοῦ. Αἱ ἡμέραι ὥσει σκιαί παράγονσι· καὶ οἱ διώκοντες ἐπιμένειν ὀλῶνται. Εἰ ἐμὲ ἐδῶξαν, φησὶ, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν.

⁹² Ephes. v. 6. ⁹³ Eccli. iii. 22. ⁹⁴ I Cor. xv. 50. ⁹⁵ Job xxxiii, 52. ⁹⁶ Zach. xi, 15. ⁹⁷ Psal. cxliiii, 4.

εἰ τὴν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον Α
τηρήσουσιν· Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν
διὰ τὸ ὄνομά μου· ὅτι οὐκ οἶδουσιν τὸν πέμψαντά
με. Ἐπ' ἀληθείας γὰρ οὐκ οἶδασιν, ὅτι Ὁ Θεὸς καὶ
Πατὴρ ἐπεμψε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ
γενόμενον ἐκ γυναικὸς, γενόμενον ὑπὸ νόμον·
ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ· ἵνα τὴν οἰκουμέ-
νην τῷ ἰδίῳ Πατρὶ κατακτήσῃται. Ἡ γὰρ ἂν οὐκ ἂν
ἤρνούντο αὐτὸν ἐγγράφεσθαι· οὐδεὶς γὰρ ἐκ γυναι-
κὸς γεννώμενος, ἀνεικόνιστος, εἰ μὴδ' ἂν εἴεν
ἐκτρωμα. Οὕτω τοιγαροῦν, ἀδελφοί, καταρτίζωμεν
ἐαυτούς. Καὶ οὕτω παρακαλοῦμεθα τοῖς λόγοις τοῦ
Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἀναμένοντες τὴν
ἀνταπόδοσιν. Ἀλλ' οἰδατε ὅς ὁ Λεόντιος· εὐνούχων
γένος, οὐ μόνον ἀτιμον, ὥς τις τῶν θεοφόρων εἰρη-
κεν, ἀλλὰ καὶ ἀρνησέχριστον· καὶ οὐδ' οὕτως ἀρχού-
μενον, ἀλλὰ καὶ ἀγρίως τιμωρούμενον ἀδελφούς
ἡμῶν. Ὁ πρὶν μαθητῆς, νῦν ἀρνητῆς Ἰουδαίων· ὁ
ἐν ἀδελφοῖς ὑπερέχουσι, κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὑπὲρ
ἅπαντας τοὺς δικάζοντας· ὁ μὴ λέγων ἀπλῶς εἰκόνα,
ἀλλὰ ἁγίαν εἰκόνα, Χριστοῦ τυχόν, τῆς Θεοτόκου, ἥ
τινοσούν τῶν ἁγίων· ἄρτι ἐστὶ καίων, καθαιρῶν, ὥς
θῆρ μαινόμενος βλασφημῶν. Ἐξ οὗ καὶ τῷ κρα-
τοῦντι φιλούμενος, καὶ τῶν μοναστηρίων ἡμῶν ἀρ-
χων, καὶ πάντα πράττων ὁ τάλας εἰς Χριστοῦ ὕβριν.
Ἀλλ' οὐαί μοι! ἐμὰ γὰρ τὰ ἐκείνου κομωδῆματα.
Ὅμως ὅτι τῷ κατὰ σάρκα φύσαντι ὁμοιος· ἐπεὶ
κάκεϊνος ἐν τοῖς πάλαι καιροῖς ἀχροβίτιον ἀσεβείας,
ὥσπερ καὶ τοῦ Ἑρμίου. Ἀμφω γὰρ δαιμονῶσι· καὶ
οὐ μίγει ὁ Θεὸς κορώνην καὶ περιστεράν· ἀλλὰ τὰ
ὁμοια τοῖς ὁμοίοις. Ἐκεῖνοι μὲν οὕτως. Καὶ δοίη αὐ-
τοῖς Κύριος ἐπίγνωσιν ἀληθείας, ἐξωγρημένους ὑπὸ
τοῦ διαβόλου εἰς τὸ ἐκεῖνου θέλημα. Ὑμᾶς δὲ Χριστὸς
σὺν οἷς ὁ ἀποστάτης κολάζει, στηρίζει, δυναμώσκει,
κρατύνει, ὑπενεγκεῖν ἐτι, πεινῶντας, διψῶντας,
γυμνητεύοντας, κολαφιζομένους, ἀστατοῦντας, κο-
πῶντας, λοιδορουμένους, διωκομένους, βλασφημου-
μένους, ὥς περικυβάρματα ὄντας τοῦ κόσμου,
πάντων περίφημα, κατὰ Παῦλον τὸν μέγαν, μεθ'
οὗ εἴεν καὶ ἡ μερίς ὑμῶν. Ἀδελφοί, προσεύχεσθε
περὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν, ἵνα σωζοίμεθα· ἀξιού-
μενοι πάντων τῶν ἐνισταμένων τοῦ ἐσχάτου βαθμοῦ.
Ἀσπάζεται ὑμᾶς ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφὸς Νικόλαος. Ἡ
χάρις τοῦ Θεοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

ΔΗ.— Θεόδωρος ταῖς πανταχοῦ διεσπαρμέναις D XXXVIII. — Theodorus ubique dispersis fraterni-
ἀδελφότητι. [τις.] tatibus.

Catechetica. E carcere suos adhortatur. (Baron. an. 819, n. 18.)

Χαίρετε, ἐπιπόθητοί μου ἀδελφοί καὶ Πατέρες,
ὅτι χαρὰς εὐαγγελία. Πάλιν ἤξωθημεν οἱ ἀνάξιοι
ὁμολογῆσαι τὴν καλὴν ὁμολογίαν· πάλιν ἠκίσθημεν
ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἀμφοτέροι. Καὶ γὰρ
καὶ ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος ἐνήθλησε κάλλιστα καὶ πιστό-
τητα. Εἶδομεν ἐκ σαρκῶν ἡμῶν κενούμενα [f. γεό-
μενα] ἐπὶ γῆς αἵματα οἱ ταπεινοί· ἐθεασάμεθα μώ-
λωπας, ἰχθύας, τὰ τοῦτοις ἀκόλουθα. Οὐ ταῦτα χα-
ρᾶς; οὐ ταῦτα ἀγαλλιάσεως ψυχικῆς; Ἀλλὰ τίς εἰμι

A monem meum servaverunt, et vestrum servaverunt.
Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum :
quia nesciunt eum qui misit me⁹⁹. Vere enim ignorant
quod Deus et Pater misit Filium suum unigenitum
factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub
lege erant redimeret¹, et Patri suo mundum acqui-
reret. Nisi enim ignorarent, illum pingi non nega-
rent : nemo quippe qui ex muliere natus sit, talis
est ut exprimi non possit : alioqui abortivum
quiddam esset. Sic itaque, fratres, perficiamus nos
ipsos : sic consolationem habemus in verbis Salva-
toris nostri Jesu Christi, exspectantes remunera-
tionem. Sed nostis qualis sit Leontius : eunuchorum
genus, non solum inglorium, ut quidam sanc-
torum dixit, sed et Christum negans ; neque adeo
his finibus se continens, verum acerbè et crudeli-
ter fratres nostros ex crucians. Qui ante discipulus,
nunc negator judaizans : qui inter fratres eminenti-
ores, nunc contra fratres supra iudices omnes :
qui non simpliciter imaginem dicebat, sed sanctam
imaginem, sive Christi, sive Deiparæ et cujuslibet
sanctorum ; nunc eas incendit, et abolet, insanien-
tis instar feræ blasphemans. Unde et imperatori
charus factus est, et monasteriis nostris politur,
et omnia miser facit in contumeliam Christi. Sed
heu me ! mea enim hæc ejus ludibria. Attamen
similis illi est, qui genuit secundum carnem : nam
et ille olim primitiæ fuerat impietatis, sicut et
Hermiæ : ambo enim furentes aguntur : nec miscet
Deus cornicem columbæ, sed similia similibus.
Ergo illi ad hunc modum. Det illis Dominus agno-
scere veritatem, quos captos diabolus tenet pro
sua voluntate. Vos vero Christus cum iis, quos
vexat apostata, confirmet, viresque ac robur tri-
buat, ut sustinere adhuc possitis, esurientes, si-
tientes, nudi, colaphis cæsi, instabiles, laborantes,
maledicta et persecutionem patientes, blasphe-
mati, tanquam purgamenta hujus mundi, omnium
peripsema², ut Paulus magnus : quocum pars
vestra sit. Fratres, orate pro nobis peccatoribus ut
salvemur, digni habiti omnium qui restiterunt in-
fimo gradu. Salutat vos qui mecum est frater Ni-
colaus. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen³.

Gaudete, Fratres mei ac Patres desiderandi,
quoniam gaudii adsunt nuntia. Digni rursum ha-
biti fuimus, indigni, qui pulchram confessionem
confiteremur. Rursum plagis affecti ambo fuimus
pro nomine Domini. Etenim et frater Nicolaus
pulcherrime et fidelissime decertavit. Vidimus hu-
miles ex carnibus nostris fluentem in terram san-
guinem : conspeximus vibices, saniem, et quæ his
adjuncta. Annon hæc gaudii sunt? nonne hæc

⁹⁹ Joan. xv, 20, 21. ¹ Galat. iv, 4. ² I Cor. iv, 15. ³ Tit. iii, 15.

exultationis spiritualis? Sed quis ego sum infelix, qui vobiscum dignis Christi confessoribus adnumerer, omnium hominum inutilissimus? Causa autem, cujus gratia hæc contigerunt, pristina fuit Catechesis: quæ cum in manus venisset imperatoris, ad magistrum militum eam misit, comitem cohortis ad nos venire iubens. Qui cum ducibus ac militibus intempesta nocte adveniens, et domunculam in qua eramus repente obsidens cum clamore, veluti feram nactus: objectum septum per fossos celerrime perfregit: deinde protulit, excussit, ostendit Catechesim. Confessi sumus nos eam fecisse, sicut Deus voluit. Et ille quidem unum hoc petebat, ut ad imperatoris voluntatem descenderemus. Respondimus quod veritas postulabat: Absit! Deum nostrum non rejicimus; et alia quæ consentaneum erat respondere. Tum acriter ab eo verberati sumus. Et frater quidem nihil hujusmodi post primam comprehensionem et inscriptionem in ærumnis passus est. Ego vero humilis et infirmus febribus immensis correptus et intolerandis doloribus, parum absuit quin vita privaret. Attamen bonus Deus sensim misertus est mei, adjuvante fratre in quibus decuit: etsi adhuc maneat plagæ ad integram sanitatem nondum perductæ. Hæc igitur sic se habent, et vim mali vobis exposui, id cupere vos sciens ad condolendum. Quid autem post hæc? et minæ graviore, et custodia arctior. Nam verbera et custodibus, et custodiæ præfecto proposita, ut nec putire nobis, nedum alicui scribere liceat. Deterrebimur ergo, et silebimus, obediētes præ timore hominibus et non Deo? Nequaquam sane. Sed donec januam nobis aperiat Dominus, non desistemus, quod in nobis est, officium præstare, reformidantes ac timentes impendens silentii iudicium: *Quod si subtraxerit se, inquit, non placebit animæ meæ*¹. Et rursum Apostolus: *Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animæ*².

Hanc ob causam hæc epistola mea ad omnes quidem dispersos fratres, qui persecutionis tribulationem ægre sustinent: præcipue autem ad vos, confessores Christi. Sustineamus, fratres mei dilecti, magis adhuc ac magis corroborati, at non conterriti in afflictionibus. Carnes sunt, ne parcamus. Pro Christo tormentis subjecti, exsulemus. Cui abundant labores, amplius gaudeat, tanquam præmiis abundans: qui verberum pœnas reformidat, metum exequiat, sempiternos cruciatus cogitans. Illorum enim plagæ, si cum his conferantur, somnium sunt et sagittæ parvulorum. Næ quæso, obtestor: in ærumnis pro Christo delectemur, quantumvis secundum carnem sint amaræ. Contemblemur futura et permanentia, non præsentia et prætereuntia. Expetamus sanguinem nostrum martyrum sanguini admiscere, partem nostram confessorum parti: ut cum eis exsulemus

Α ἐγὼ δὲ τάλας, σὺν ὁμίῳ τοῖς ἀγίοις Χριστοῦ ὁμολογηταῖς ἐνταγῆναι, πάντως ἀνθρώπων ὢν ἀχρεϊότερος; Τὸ δὲ αἴτιον οὐ χάριν τὸ συμβῆναι, ἡ πάλαι κατήχησις ἦν ἐπὶ χειρὶς δεξιόμενος ὁ κρατῶν, πέποιθε περὶ τὸν στρατηγούντα, παραγενέσθαι ἐγκλεισάμενος τὸν τῆς κόρης κόμητα πρὸς ἡμᾶς· ὃς ἐληλυθὼς σὺν ἀρχοῦσι καὶ στρατιώταις ἐν ἀωρίᾳ, καὶ περιστοιχίσας τὸ οἰκίδιον ἐν ᾧ ἦμεν ἀθρόως μετὰ κραυγῆς, ὡς ἐπὶ τι θηράσιμον εὗρεμα· ὀρυκτῆρσι κατέαξαν [ἰ. κατέαξαν] τὸ ἀνάφραγμα τάχιστα· εἶτα ἐξήνεγκεν, ἀνέκρινεν, ὑπέδειξε τὴν κατήχησιν. Ὁμολογήσαμεν ἡμεῖς αὐτὴν πεποιχέναι, ὡς ὁ θεὸς ἠθέλησεν. Ὁ μὲν ἐν ἐξῆτι μόνον, ἐλθεῖν ἡμᾶς εἰς τὸ τοῦ βασιλέως θέλημα. Εἴπομεν ὅπερ ἀπῆτει ἡ ἀλήθεια. Μὴ γένοιτο! οὐκ ἀθετοῦμεν τὸν θεὸν ἡμῶν· ὅσα τε ἄλλα ἦν ἀκούοντας ἀνταποκρίνασθαι. Ἐν τοῖς τοῖς ἐδεῖρε βαρέως· καὶ ὁ μὲν ἀδελφὸς οὐδὲν τοιοῦτον μετὰ τὴν εὐθὺς κάθειρξιν καὶ ἀναγραφὴν δεῖν ἐν πόντοις ὑπέστη. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινὸς καὶ σαθρὸς, πυρετοῖς λαύροις συσχεθεῖς, καὶ πόντοις δυσυποστοῖς, μικροῦ δεῖν ἐξηγορήθη καὶ τοῦ ζῆν· ἔμωσ ὁ ἀγαθὸς θεὸς κατὰ μικρὸν ἐλεῖν ἡλέησέ με· συνυπουργοῦντος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ ἐν τοῖς καθήκουσι· καὶ ἐτι αἱ πληγαὶ ἐπιμένονσι μὴ λαθεῖναι τελείαν ἴασιν. Ταῦτα μὲν ἐν τοῖς τοῖς καὶ ἐξηγόρησα ὑμῖν τὸ πάθος· εἰδὼς ἐπιμένοντος μαθεῖν εἰς συνάληθσιν. Τί οὖν ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα; Καὶ ἡ ἀπειλὴ δευνότερα· καὶ ἡ ἀσφάλεια κραταιότερα. Δαρμὸν γὰρ καὶ ἐπὶ τοὺς φύλακας, καὶ ἐπὶ τὸν παραφύλακα. Τοῦ μὴ γρύζειν ἡμᾶς, μὴ ὅτι γε καὶ γράφειν τί. Ὑποπτιζόμεν ἄρα καὶ ἀποσιωπήσομεν, πειθαρχοῦντες τῷ φόβῳ ἀνθρώποις καὶ οὐχὶ θεῷ; Οὐ μνοῦν. Ἄλλ· ἔως ἂν ἀνοίγῃ ἡμῖν θύραν ὁ Κύριος, οὐ παυσόμεθα τὸ δέον ἀποκληροῦν κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἡμῖν, φοβούμενοι καὶ τρέμοντες τὸ ἐπηρηγμένον τῆς σωτῆς κρῖμα. Ἐὰν ὑποστῇται, φησὶν, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ. Καὶ ἄλιν ὁ Ἀπόστολος· Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Διὰ τοῦτο μοι καὶ ἡ παρούσα ἐπιστολὴ πρὸς μὲν πάντας τοὺς διεσπαρμένους ἀδελφοὺς, καὶ διαφέροντας τὸν διωγμὸν θλιπτικῶς· ἐξαιρέτως δὲ εἰς ὑμᾶς τοὺς ὁμολογητὰς Χριστοῦ. Ἐνέγκωμεν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἐτι μάλλον δυναμούμενοι, ἀλλ' οὐ κατὰ πῆσσαντες ἐν τοῖς παθήμασι. Σάρκες εἰσὶ. Μὴ φεισώμεθα· ὑπὲρ Χριστοῦ βασανιζόμενοι, ἀγαλλιώμεθα. Ὁ περισσεύων ἐν τοῖς πόντοις, χαίρετω μάλλον, ὡς πλεονεκτῶν ἐν τοῖς μισθοῖς· ὁ δεικνόμενος· μαστίγων ἐνεγκεῖν πόνους, διὰ τοῦτο ἀποσεισέτω τὸ δέος, τὰς αἰωνίους ἀνάς ἐννοούμενος. Αἱ γὰρ πληγαὶ αὐτῶν πρὸς ἐκείνας, ὅναρ, βέλη νηπίων. Ναὶ δέομαι, ἀντιβολῶ· γλυκανθῶμεν ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ ἀλγήμασι· καὶ λίαν ὀδυνηρὰ κατὰ σάρκα. Ἀναθεωρῶμεν τὰ μέλλοντα καὶ μένοντα· ἀλλὰ μὴ τὰ παρόντα καὶ παρερχόμενα. Ποθήσωμεν τὸ αἷμα ἡμῶν μίξαι τῷ τῶν μαρτύρων αἵματι· τὸ μέρος ἡμῶν τῇ τῶν ὁμολογητῶν μερίδι· ἵνα χορεύσωμεν

¹ Hebr. x, 38. ² ibid. 39.

σὺν αὐτοῖς αἰώνια. Τίς φρόνιμος; τίς σοφός; τίς καλὸς πραγματευτής, δοῦναι αἷμα καὶ λαβεῖν πνεῦμα· καταφρονῆσαι σαρκὸς καὶ ἐπιτυχεῖν βασιλείας Θεοῦ; Ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν, εἶπεν ὁ Κύριος· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. Ἐνωτισθῶμεν τοὺς λόγους αὐτοῦ· ἀκολουθήσωμεν αὐτῷ. Ὅπου ἐγὼ εἰμι, φησὶ, ἐκεῖ ἔσται καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμός. Ποῦ ἐκεῖνος; Ἐπὶ σταυροῦ καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοί, ὡς μαθητιῶντες αὐτῷ, ἐκεῖ. Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀνέχεσθαι τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. Καὶ γὰρ διὰ βραχείων ἡ ἐπιστολή. Γινώσκετε ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς χαίρειν, ἀλλ' οὐκ ἄθυμειν, ὥς ἂν ὑμεῖς μόνον στήκετε ἐν Κυρίῳ. Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς Νικόλαος ὁ σύγχλειςτος καὶ σύμποιος καὶ συστρατιώτης μου, ὁ μὲν δὲ ἀδελφὸς ἀληθέστατος. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ, οἱ ἀθληταὶ τοὺς συναθλητάς, οἱ δεδιωγμένοι τοὺς δεδιωγμένους· οἱ πάντες τοὺς φιλοῦντας ὑμᾶς ἐν πίστει. Εἰ τις οὐχ ὁμολογεῖ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγγραφόμενον σώματι, ἤτω ἀνάθεμα ἀπὸ τῆς Τριάδος. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

ΛΘ'. — Ἀθανασίῳ τέκνῳ. [τιβ']

XXXIX. — Athanasio filio.

Propositæ de mendacio quæstioni respondet.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο ἡμῖν ἀγαθὸν ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀγωνιζομένοις ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, συχνότερον τῆς παρ' ἀλλήλων φωνῆς διὰ τοῦ γράμματος ἀκούειν, καὶ ἀνακοινοῦσθαι τὰς ἐν καρδίᾳ διαθέσεις. Ὅρᾳς γὰρ, ἀδελφε ἡγαπημένε, ὥπως ὥσανε ἐφημερίδας αἱ ἐπιστολαὶ ὑπάρχουσι, συνάπτουσαι ἡμᾶς φιλικώτερον. Ἴδε πόσα καλά ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμὸς παρέσχετο· καὶ ἐτι παράσχοιεν· ἐπὶ ἂν θερμότερους ἡμᾶς πρὸς τὸ ἐξῆς λάβοιεν, μὴδὲν ὑποπτήσσοντας τῶν ἀνθρωπίνων. Ἀλλὰ γλιχομένους τὰ θεομίμητα ὑπολείπει παθήματα, δι' ἃ ὧδε κάκεισε φερόμενος καὶ αὐτὸς ἀθλεῖς. Ἀλλ' αὖ ἔσται τοῖς βοηθοῖσι καὶ συνδιαφέροσι σοὶ τὰ ἀγωνίσματα· οἷς καὶ καλῶς προαπελογησάμην, καὶ αὐθις δὴ ἀπολογησομαι.

Ἐπὶ δὲ τὴν ἐρώτησιν μέτειμι, ἔων ὑπὲρ ὧν δώρων ἐγκωμιάζεις με, τὰς ἀντιλέξεις ἀπολείπειν· ὡς μὴ οἰηθῆναι με συγκαταθέσθαι τοῖς ἐπαινοῖς. Εἰμὶ γὰρ ἔρημος παντὸς ἀγαθοῦ. Ὅπου οὖν ὁ μέγας Βασίλειος, τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ἀποφῆσαι, τίτιν τολμητέον ἔχοντι νοῦν ὅπως ἀντιφέρεσθαι; Ἔστι δὲ τοῦτο ἐν τῇ ἐρωτήσει τῶν ἀσκητικῶν, καθὰ ὑπεσημῆκον· ἔχουν· Ἐἰ χρὴ οἰκονομίας δῆθεν χρησίμου ψεύδεσθαι. Πρὸς δὲ φησιν· Ἡ ἀπόφασις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦτο οὐ συγχωρεῖ; ἅπαξ εἰπόντος, ὅτι τὸ ψεῦδος ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστὶ· διαπορᾶν ψεύδους μηδεμίαν ἐμφάναντος. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ μαρτυρεῖ γράψας, ὅτι *Kān ἀλλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, εἰ μὴ νόμιμος ἀθλήσει.* Ταῦτα μὲν παρὰ τοῦ Πατρὸς. Ἐφης δὲ προσκεῖσθαι ἐν τῷ κεφαλαίῳ σκόλιον, ὅτι χρησίμου ἐνεκεν ἡ ἐρώτησις, οὐκ ἀναγκαῖον· οὐ γὰρ ταυτὲν ἀμφοτέρω. Καὶ πάλιν

in æternum. Quis prudens? quis sapiens? quis bonus negotiator, ut det sanguinem et spiritum accipiat: carnem aspernetur, et regnum Dei consequatur? Qui amat animam suam, perdet eam, ait Dominus; et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam. Audiamus verba illius, et sequamur eum: Ubi sum ego, inquit, illic erit et minister meus. Ubinam ille? In cruce. Et nos humiles, tanquam ejus discipuli, ibidem. Obsecro vos ut sufferatis verbum exhortationis: etenim perpauca scripsi vobis. Scitote nos peccatores gaudere, et animum non despondere, quando statim in Domino. Salutat vos Nipolaus concaptivus meus, et laboris socius, et commilito meus, vester autem frater verissimus. Salutate invicem in osculo sancto; athletæ, eos qui simul pugnant; persecutionem passi, eos qui persecutionem passi sunt; universi eos qui vos amant in fide. Si quis non constitetur Dominum nostrum Jesum Christum corpore depictum, anathema sit a Trinitate. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen.

Ad cætera bona et istud nobis hac tempestate contigit, qui pro Dei veritate dimicamus, ut frequentius mutuam per litteras vocem audiamus, animique nostri affectiones communicemus. Vides enim, dilecte frater, ut quotidianæ propemodum epistolæ sunt quibus majore inter nos benevolentia copulamur. Vide quot bona pepererit pro Christo persecutio, et adhuc paritura sit, postquam nos ardentiores ad ea quæ instant effecerit, nihil humanorum casuum extimescentes, sed Dei exemplo molestias perferendi cupidos, per quas huc et illuc et ipsæ agitatae dimicæ. Sed recte cum his agetur qui tibi opem ferunt, ac bellum una tolerant: quos et jam ante egregie defendi, rursusque defendam.

Ad interrogationem venio, omittens quidquam reponere in earum laudum vicem quibus me oneras; ne videar laudationi assentiri. Sum etenim omnis boni expertus. Ubi igitur magnus Basilius, lux orbis, sententiam protulit, quis sanæ mentis oblectari ausit? Est istud in interrogatione Asceticorum, ut subnotasti; videlicet: « Nunquid utilis dispensationis causa mentiendum sit? » cui respondet. « Hoc sententia Domini nostri Jesu Christi non sinit, a quo dictum præcise est¹⁰, mendacium ex diabolo esse: nec ullum is mendacii discrimen ostendit. Quin hoc idem Apostolus quoque testatur his verbis: *Et si certaverit aliquis, non coronatur nisi legitime certaverit*¹¹. » Hactenus Pater. Aiebas autem appositam capiti adnotationem, quod de utilitatis causa interrogatio sit, non necessitatis. Neque enim utrumque idem. Rursum-

⁸ Joan. xii, 25. ⁹ ibid. 26. ¹⁰ I Thess. 28. ¹¹ Interrog. 76. ¹² Joan. xviii, 44. ¹³ II Timoth. ii, 5.

que altero capite ab eodem doctore tradi¹¹, A ponendam pro amicis animam vel ad mortem usque, sive amicus peccator, sive justus sit. Ita ut dubium sit, hinc quidem num mentiaris incidente causa ubi agatur necessario de morte fratris; inde vero num pro ipso animam ponas. At enim nisi mentiar, inquis, actum est de amici vita: sin autem mentior, nec legitime certo, et a Deo desisco. Hoc igitur caput affert mihi dubitationem, et, ut arbitror, multis etiam aliis. Conabor nihilominus, quoad fieri poterit, responsum dare charitati tuæ, Deo largiente. Quod igitur secundum illam adnotationem, non idem sit utile quod necessarium, verum est, illud enim contingens est. Verbi gratia: utile est me cum illo homine de tali argumento disserere: sed tamen etsi non dissererem, fieri potest ut quæsitum per se inveniat. Et rursum: utile est ab errore quempiam revocare: at quanquam hodierno die non revocem, possim ipsum cras revocare. Ejusmodi est igitur quod utile dicitur, nempe contingens. At quod necessarium, idem inevitabile est, nec potest omnino in utramque partem accipi. Exempli gratia: Nisi sum sacris initiatus, fieri non potest ut non ablatus salutem consequar. At rursum si dixero: Possum non ducere spiritum et vivere; mendacium est: necesse est enim aerem ducere, sine quo nec fas vivere.

Dei itaque mandata necessarie ab ore veraci protata sunt, ac necessarie eadem custodienda: neque sunt naturæ versatilis, ut interdum quidem servari ea fas sit, interdum nefas: aut ab illo quidem, ab isto minime: aut illo utique tempore, non item isto, sed semper, et a quovis homine, et quovis tempore. Quapropter dixit magnus Basilus: « Discrimen mendacii nullum ostendit, » ut de necessitate responsio sit, quanquam interrogatio proposita sit de contingente. Idem enim est, ut dixi, utile et contingens. Quid postea fiet, ut præmonuisti, si fratrem mori contingat, eo quod mentiri non ausim? Hoc vero mendacium non est, opinor. Juvat exemplum tale in me ipso fingere. Venit ad me puella quam aliquis stuprator insequitur, orat: Ne stupratori me prodas roganti num apud te domi sim; alioqui me continuo vitiat. Igitur, corruptore veniente, ac percontante: Num venit huc apud te puella? Si negem, non mentior: non quod non esse domi puellam cogitem: sed quod istud admissurum apud me scelus per reticentiam negem. Iterum aliud: Gladium mihi commisit aliquis quo se ipse interimat; mox veniens hunc a me reposcit. Si dixero igitur: Nec novi, nec accepi; non mentior; nosse enim vero me nego aut accepisse ut gladium tibi ad mortem porrigam. Nam si dixero: Sic est: vitiatu puella est, et sibi necem intulit qui gladium dedit. Hoc vero malum est: malum autem non ex bono sed ex mendacio est. Nam mendacii pater, idem et auctor mali. Puel-

en ἐτέρῳ κεφαλῇ τὸν αὐτὸν φωστῆρα λέγειν· ὅτι περ δεῖ τιθέναι τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν φίλων μέχρι θανάτου, εἴτε ἀμαρτωλοῦ, εἴτε δικαίου ὄντος τοῦ φίλου. Ὡς ἐντεῦθεν ἀπορεῖν σε καὶ μὴ ψεύδεσθαι ὅλως ἐν ταῖς συμβαινούσαις ἀνάγκαις εἰς θάνατον ἡκούσαις ἀδελφοῦ· καὶ πάλιν τὴν ψυχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τιθέναι. Ἐὰν γὰρ μὴ ψεύσωμαι, φῆς ἀποθνήσκειν τὸν φίλον· καὶ ψευδόμενος οὐκ ἀθλῶ νομίμως καὶ ἐκπίπτω τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο οὖν τὸ κεφάλαιον καὶ ἔμοι ἡπορημένον ἐστὶ· δοκῶ δὲ καὶ πολλοῖς. Πειράσσομαι δ' οὖν ὁμως, ὥς οἶόν τέ μοι, δοῦναι ἀποκρισιν τῇ ἀγάπῃ σου, εὐδοκοῦντος Θεοῦ. Ὅτι μὲν οὖν κατὰ τὸ σχόλιον οὐ ταῦτ' ἐν χρησίμῳ καὶ ἀναγκαίῳ, ἀληθές. Τὸ μὲν γὰρ ἐνδεχόμενον ἐστίν· οἷον, χρησίμῳ δὲ διαλεχθῆναι με τῷ δέειν περὶ τοῦδε· ἀλλὰ μὴν καὶ οὐ διαλέξαιμι, ἐστὶ δυνατόν ἐπιτυχεῖν τοῦ ζητουμένου. Καὶ πάλιν· χρησίμῳ ἐστὶν ἀποστραφῆναι τὸν δεῖνα· ἀλλὰ γὰρ καὶ σήμερον μὴ ἀποστραφῶ, δυναμὴν αὐτὸν αὐρίον ἀποστραφῆναι. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ χρησίμῳ, ἥτοι ἐνδεχόμενον. Τὸ δὲ ἀναγκαῖον, ἀπαραιτήτόν ἐστι. Τὸ πάντως μὴ ἀμφοτερίζειν. Οἷον· εἰ μὲν ἀμύητος, οὐκ ἐνδέχεται μὴ βαπτισθῆσθαι σωθῆναι με. Καὶ πάλιν, εἰ μὲν εἴπω· Δύναμαι μὴ ἀναπνεῖν, καὶ ζῆν· ψεύδους· ἀναγκαῖον γὰρ τὸ ἀναπνεῖν, οὐ χωρὶς οὐκ ἐστὶ ζῆν.

Αἱ τοίνυν ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον παρὰ τοῦ ἀψευδοῦς στόματος διηγορεύθησαν· καὶ ἐξ ἀνάγκης ὀφείλουσι φυλάττεσθαι· οὐ τρεπόμεναι εἰς τὸ πῃ μὲν ἐνδέχεσθαι φυλάττεσθαι, πῇ δὲ, οὐ· ἢ ὑπὸ τοῦδε μὲν, ναί· ὑπὸ τοῦδε δὲ, οὐ· ἢ ποτὲ μὲν, ναί· ποτὲ δὲ, οὐ· ἀλλ' αἰεὶ καὶ ἐπὶ παντός προσώπου καὶ καιροῦ. Κατὰ τοῦτο εἰρηκεν ὁ μέγας Βασίλειος· « Διαφορὰν ψεύδους μηδεμίαν ἐμφάνησαντος· » ὥς ὅτι ἐξ ἀναγκαίου ἡ ἀπάρασις· καὶ ἡ ἐρώτησις προεστέθη ὥς ἐνδεχομένη. Ταυτὸν γὰρ, ὡς ἔφην, χρησίμῳ καὶ ἐνδεχόμενον. Εἴτα τί γενήσεται, καθὰ προέφης, ἐν τῇ συμβάσει τοῦ ἀποθνήσκειν τὸν ἀδελφὸν τῷ μὴ αἰρήσασθαι με ψεύσασθαι; Τοῦτο δὲ οὐκ ἐστὶ ψεύδος, ὥς δοκῶ· οἷον μετασχηματίζω εἰς ἑμαυτὸν τοιοῦτόν τι. Ἦλθε κόρη πρὸς με διωκομένη ὑπὸ τινος φθορῆως, αἰτούσα μὴ φανερωσάι ἐπιφθορεῖ ἐρωτῶντι ὅτι με φυλάττοις· ἐπεὶ φθεῖραι με πάντως. Τοίνυν ἐλθόντος τοῦ φθορῆως, καὶ ἀνακρίναντος· ἦλθεν ὡδὲ κόρη πρὸς σε; λέγων ἐγὼ, οὐ· οὐ ψεύδομαι· οὐχ ὅτι οὐκ ἔχω τὴν κόρην λογίζομενος· ἀλλ' ὅτι οὐ ποιήσει τοῦτο ἐγγὺς μου τὸ πονηρὸν κατὰ τὸ σιωπῶμενον λέξας. Καὶ πάλιν ἄλλο· Παρέθετό μοι τις ξίφος πρὸς τὸ ἀνααιρεῖν αὐτόν· εἴτα ἐλθὼν ἐπιζητεῖ τοῦτο παρ' ἐμοῦ. Ἐὰν οὖν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἔλαβον· οὐ ψεύδομαι. Οὐκ οἶδα γὰρ, λέγω, οὐδὲ ἔλαβον πρὸς τὸ ἐπιδοῦναι μέ σοι τὸ ξίφος εἰς θάνατον· ἐπεὶ, εἰ μὲν εἴπω, ναί, ἐφθάρη ἡ κόρη· καὶ ἔσφαξεν αὐτὸν ὁ δοὺς τὸ ξίφος· καὶ ἐστὶ τοῦτο κακόν. Τὸ δὲ κακὸν οὐκ ἐξ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἐκ ψεύδους· πατήρ γὰρ τοῦ ψεύδους, ὁ τῆς κακίας εὐρετής. Τὸ δὲ μὴ φθαρῆναι τὴν κόρην,

¹¹ Interrog. 176.

καὶ μὴ ἀναιρεῖν ἑαυτὸν τὸν ξιφοδότην, ἀγαθόν· τὸ δὲ ἀγαθόν, ἡ ἀλήθεια· ὁ Θεὸς γὰρ ἀγαθὸς ὁμοῦ καὶ ἀλήθεια. Εὐρέθη οὖν τὸ δοκοῦν ψεύδος, ἀλήθεια δὲ ἀπολογούμενη εἶναι. Καὶ ἐβηκα τὴν ψυχὴν ἐν τῷ δῆθεν δοκοῦντι ψεύσματι ὑπὲρ τοῦ φίλου· καὶ ἐρρώται ἀμφοτέρωθεν ἡ ἐντολή· οὐκ ἐν ψεύσματι, ἀλλ' ἐν ἀληθείᾳ τελειωθείσα. Οὐ μέντοιγε εἵνεκα ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνω, τοῦτο ποιεῖν χρή· ψεύδος γὰρ ὧδε. Οὐτε μὴν ὁμῶσαι τὸ καθόλου, οὔτε περὶ ἑαυτοῦ, οὔτε περὶ ἄλλου σωτηρίας· προφανὴς γὰρ ἡ παράδοσις. Οὕτω τὸ ἐμὸ φαινόμενον ἔχει. Ἐπεὶ καὶ ἡ Σάρρα εἶπε τῷ Ἀβιμέλεχ, ὅτι Ἄδελφὴ εἰμι τοῦ Ἀβραάμ. Καὶ ὁ προφήτης Ἰερემίας τοῖς ἐρωτῶσιν αὐτὸν ἀρχοῦσι· *Τί σοι εἶπεν ὁ βασιλεὺς*; ἄλλο ἀντὶ ἄλλου ἀπεκρίθη, καθότι ὑπέθετο αὐτῷ ὁ βασιλεὺς, δέει θανάτου, καὶ τότε οἰκείου. Καὶ εἰς τὰ ἀποφθέγματα τῶν Πατέρων ἐμφέρεται τὸ τοιοῦτον. Εἰ δέ τι αὐτὸς παρὰ σεαυτοῦ, ἢ παρ' ἐτέρου εὐροις, φανερώσαι ἡμῖν μὴ παραιτήσῃ, πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ φωτισμὸν νοῦς ἡμῶν ἀμυδροῦ. Τὸν συγκακοπαθοῦντά σοι προσγαροῦσω. Ὁ σὺν ἐμοὶ προσαγορεύει σε.

Μ'. — *Ναυκρατίῳ τέκνῳ.*

[τιγ'.]

De lapsis eorumque poenīs. (Baron. an. 816, n. 19.)

Εἰσθας αἰεὶ μακρὸν ποιεῖσθαι τὸ τῆς ἐπιστολῆς προσέμιον· πολλὰ ἡμῖν τοῖς ἀναξίως συμφέρων τὰ ἐγκώμια, οὐκ ὄντα ἀληθῆ, φιλικῆς δὲ διαθέσεως ἐνδείγματα. Ἐγὼ δὲ ἐν βραχείῳ. Τί τοῦτο; ἵνα ὑγιαίνοις ἐν Κυρίῳ, ἀδελφε μου, θερμότερος αἰεὶ γινόμενος τῇ ἀγάπῃ Χριστοῦ ὑποφέρῃν τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ· ἀλλ' οὐτίπου ὑπολήγειν ἐκ βραθυμίας. Καὶ εἴη σοι εἰτι ἑξαφίς· ὥς ἂν ἐπάδῃς σε μετὰ Δαβὶδ τοῦ ἁγίου· *Ὁ τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλπις ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὕδατων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σε, ὁ Θεός.* Τοῦτο δὲ ἐνεργῶς ἔδοικεν ἂν τις κεκαθαρμένην ἔχων τὴν καρδίαν, ἢ καθαιρομένην. «Ὁ γὰρ κάθαρις, ὥς φησιν ὁ Θεολόγος, ἔλλαμψις.» Ὡς μακαρία ἡ ψυχὴ αὕτη, ὅφ' ἥς τὸ πάντα παθεῖν διὰ Χριστοῦ ἐπιποθῇτον λίαν, καὶ τὸ βέλγυμα ἡγεῖσθαι ἅπαν σαρκὸς ἔργον. Εὐχαί [εὐχαί], ἀδελφε, δαφρανθῆναι με τῆς εὐωδίας ταύτης, τὸν ὁδωδῶτα τοῖς πάθεσιν. Οὗτος ὁ πρῶτος λόγος. Ὁ δεῦτερος, περὶ τοῦ Ἀνατολίου. Ὡς λυπηρόν μοι τὸ πῶμα αὐτοῦ· πλὴν ἀπεδεξάμην σου τὴν ἰατρειάν. Ἐτι οὖν ἐπιμελήθητι αὐτοῦ φιλαδέλφῳ διαθέσει. Ὁ τρίτος, περὶ ὧν προέτεινας κεφαλalaίω.

Α'. Ἐὰν ὀρθόδοξος διαβληθεὶς ὥς μὴ κοινωνῶν, ποιήσῃ σταυρὸν, ὅτι Κοινωνῶ· μὴδὲν ἕτερον πολυπραγμονηθεὶς παρὰ τῶν αἰρετικῶν· αὐτοῦ δὲ ἔχοντος ἐρῶδῆν τῷ λογισμῷ· ὅτι περ' Ἐξ ὀρθοδόξου κοινωνῶν εἰμι· οὐκ οἰκονομία τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ προδοσία τῆς ἀληθείας. Τὸ ἐπιτίμιον ἡμισευμένον πρὸς τὸν ἑλωτρόπω· τῇ αἰρέσει κοινωνήσαντα. Πόσον δὲ τὸ τοιοῦτον ἦδη προσρωτηθεὶς καὶ ἀποκριθεὶς, περιττὸν ἐστὶ δις τὰ αὐτὰ ἐπανακυκλεῖν.

lam autem non vitari, nec sibi necem asferre qui gladium dedit, bonum est : bonum autem veritas est. Deus enim, idem et bonus est et veritas. Deprehensum est igitur id quod mendacium videbatur, sine controversia veritatem esse. Sic et animam posui, in eo videlicet quod mendacium videbatur, amici causa. Et salvum est ex utraque parte mandatum, non in mendacio sed in veritate praestitum. Nefas utique hoc fieri mea causa, ne moriar : mendacium enim tunc est. Nec jurandum omnino, neque pro sua ipsius, neque pro alterius salute : manifesta est enim legis violatio. Sic, ut equidem arbitror, se res habet. Nam et Sara dixit Abimelech : *Soror sum Abraham* ¹³. Et Jeremias propheta sciscitantibus ex eo principibus : *Quid tibi rex dixit* ? responsionem alio derivavit, quemadmodum rex ei suggesserat, metu mortis, et tunc quidem propriae ¹⁴. Et inter Patrum sententias istud ipsum inseritur. Quod si quid vel per te ipse, vel alterius ope inveneris, significare nobis ne graveris ad agnitionem veritatis, ac mentis nostrae hebetioris collustrationem. Socium ærumnarum tuarum saluto. Qui mecum est salutem tibi dicit.

XL. — *Naucratis filio.*

Semper solitus es prolixius facere litterarum exordium : dum plurima in nos qui indigni sumus, congeris encomia, non vera illa quidem, sed tamen singularis benevolentiae argumenta. At ego paucis. Quid hoc ? ut recte valeas in Domino, frater mi : *serventior factus in dies, tum ut Christi charitate quidlibet ipsius causa perpetiare, tum ut nihil ex sociordia praetermittas. Atque utinam fervor tibi mentis adsit, ut cum sancto Davide possis accinere. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus* ¹⁵. Id autem magno animo cecinerit, quisquis vel purgato jamdudum corde fuerit, vel purgando det operam. « Ubi enim purgatio est, ut ait Theologus, ibi illuminatio ¹⁶. » Quam felix ille animus est, cui summa votorum est omnia propter Christum perpeti : et abominandum censere omne carnis opus ! Ora, frater, ut suavem hunc odorem olfaciam, et ærumnarum perpessione redoleam. Hæc prior pars orationis. Altera, de Anatolio. Quam acerbus mihi illius lapsus exstitit ! Sed tamen gavisus sum medicamine tuo. Adhuc igitur illius curam habe fraterno affectu. Tertia, de capitibus quæ proposuisti.

I. Si orthodoxus accusatus quod non communicet, facta cruce dixerit : Communico, nihil ei amplius negotii facessentibus hæreticis ; clam autem ipso habente istud in animo, cum orthodoxis communico ; non dispensatio istud est, sed proditio veritatis. Dimidium huic subeundum poenæ quæ ei statuitur qui plane hæresi communicarit. Quanta vero ea sit, cum ad interrogatum jam antea responsum sit, supervacaneum est his eadem iterare.

¹³ Gen. xii, 1. ¹⁴ Jerem. xxxviii, 25 seqq. ¹⁵ Psal. xiv, 15. ¹⁶ Greg. Naz. orat. 39, pag 728.

II. Si quis impiorum suasu, eorum conspectui A prodat presbyterum latitantem propter recte fidei dogmā, nec hæreticos commemorantem, et ab ipso fiat sacrorum mysteriorum particeps : et iste, ut proditor veritatis, in pœnam anno uno a sacris absteineat.

III. Si quis juraverit nec se divinam imaginem adoraturum, nec orthodoxos monachos suscepturum ; post iusjurandum autem culpam agnoscens respiscat, et adoret occulte : grave delictum ; jam Christum ille ac Deiparam et sanctos ejuravit : tribus annis ille divinis mysteriis arceatur, non sine magna humanitate.

IV. Si quis per metum imaginem Christi pungat, vel sancti cujuslibet ; per annum a communione prohibeatur.

V. Si quis sacerdos hæreticum publice commemo- ret, privatim autem ab orthodoxo aliquo in oratorum vocatus, commemorare hæreticum nolit an religiosum hominem oportet in oratorio isto preces peragere ? Minime.

VI. An possit aliquis recte, dum peccata pœnis expiat, asciscere aliquem sibi socium ad levationem pœnæ. Circa communionem quidem, minime : circa alia autem, non omnino improbandum. Neque vero eleemosynis per se ipse potest quidquam ex eo subtrahere quod est definitum. Nam qui pœnam irrogat, novit omnino et personam, et tempus, et adjuncta perpendere, ut relaxet. Nam certo fine, juxta canones qui sunt contingenter positi, non possunt ista comprehendendi : quemadmodum magnus ipse Basilius dixit ¹⁷. Dans enim episcopo potestatem augendi ac remittendi, non ex necessitate videlicet ineluctabili canonem sanxit, sed quoad ejus fieri potest : ut qui dat, quemadmodum det, videat. Neque enim ego humilis definiendi cupiditate sed vi adactus, et quidem dandi consilii causa, ut sæpe dixi respondeo ad propositas mihi sive a te, sive ab alio quæstiones. Cæterum pro me humili precare : pro viribus opem iis præbens, qui propter Studii negotia dimicant, quandocunque et ubicunque valebis in Domino. Salutat te frater Nicolaus.

XLI. — *Theophilo Ephesi [episcopo].*

De sanctis imaginibus. (Baron. an. 816, n. 41.)

Et sacram epistolam tuam accepi tanquam divinitus scriptum libellum, et eulogiam simul accepi veluti amoris incitamentum. Et quis ego sum miser, qui a sancto ore tuo sic clauder, qui nec corrigiam calceamenti tui solvere dignus sum ? En humilitatis Deum æmulantis proprietas. Tu, beatissime Pater, qui et magnus diceris, et extolleris, ac prædicaris Orienti atque Occidenti, maximi apostoli, evangelistæ ac theologi thronum digne condecorans per ea quæ passus es, et pateris etiam nunc, sanctæ carnis tuæ sanguine vitam illustrans, et pingi Christum constans ut corporeum, non,

¹⁷ Can. 74.

B. 'Εάν τις τῆς πληροφορίας τῶν ἀσεδῶν ἐπ' ὁφείσιν αὐτῶν ἐνεγκο. κρυπταζόμενον πρεσβύτερον κατὰ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας δόγμα, καὶ μὴδὲ ἀναφέροντα αἰρετικόν· καὶ πρὸς αὐτοῦ μεθέξῃ τῶν ἁγιασμάτων· καὶ οὗτος ὡς προδότης τῆς ἀληθείας, τὸ ἐπιτίμιον ἐχέτω ἐν αὐτὸν ἀποχὴν τῶν ἁγιασμάτων.

Γ'. 'Εάν τις ὁμῶς μὴ προσκυνεῖν θεῶν εἰκόνα, μὴτ' αὖ δέξασθαι ὀρθόδοξον μονάζοντα· μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν εἰδὼς τὸ πταίσμα, μετανοή, καὶ προσκυνῇ κρυπτῶς· βαρὺ τὸ πῦμα· ἥδη ἔξαρνος ἐγένετο Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου, καὶ τῶν ἁγίων· τριετὴ χρόνον ἐργάσθω τῶν ἁγιασμάτων, σὺν πολλῇ φιλανθρωπίᾳ.

Δ'. 'Εάν τις χρίσεις δεδοικὸς εἰκόνα Χριστοῦ, ἢ τινος τῶν ἁγίων· ἐν αὐτὸν ἐργάσθω τῆς κοινωνίας.

B

Ε'. 'Εάν τις ἱερεὺς ἀναφέρῃ τὸν αἰρετικὸν δημοσίᾳ· ἰδίᾳ δὲ προσκαλούμενος ὑπὸ τινος ὀρθόδοξου ἐν εὐκτηρίῳ, στείλεται ἀναφέρειν τὸν αἰρετικόν· εἰ δὲ ἐν τῷ τοιοῦτῳ εὐκτηρίῳ τὸν ἀκριβῆ δὲ προσεύχεσθαι ; Οὐδαμῶς.

Ζ'. 'Εάν τις ἐπὶ τῷ οἰκίῳ ἐπιτίμιον δύναται κατὰ λόγον προσλαβέσθαι ἵνα εἰς ἐπικουφισμὸν τοῦ ἐπιτιμίου ; ἐπὶ μὲν τῆς κοινωνίας, οὐδαμῶς· ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, οὐκ ἀπόβλητον. Οὐτε δὲ ἐλεημοσύναις δύναται· ἂν ὑφαιρῇ τι τοῦ ὀρίσμου ὡς ἀπ' ἑαυτοῦ. Ὁ γὰρ ἐπιτιμιάζων οἶδε πάντως καὶ πρόσωπον, καὶ χρόνον, καὶ τὰ ἐκτὸς δοκιμάζειν πρὸς τὸ ὑφείναι. Ὅρῳ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐνδεχομένων καιμένων κανόνων περιλαβεῖν τὰ τοιαῦτα οὐχ οἷόν τε, καθὼς αὐτὸς ὁ μέγας Βασίλειος εἴρηκε. Δοὺς γὰρ τῷ ἐπισκόπῳ ἐξουσίαν προσθήκης καὶ ὑφέσεως, οὐκ ἐξ ἀναγκαίου ἦγουν ἀπαραιτήτου τὸν κανόνα ἔθετο, ἀλλ' ἐνδεχομένως ὥστε ὁ διδούς, βλέπειτω πῶς διδοί. Κάγω γὰρ ὁ ταπεινὸς οὐχ ὀριστικῶς, ἀλλ' ἐκδιαστῶς, ἤτοι συμβουλευτικῶς, ὡς πολλάκις εἴρηκα, ἀποκρίνομαι πρὸς τὰς προτεινομένας μοι εἰτε ὑπὸ σοῦ, εἰτε παρ' ἄλλου πύσεις. Τὸ λοιπὸν προσεύχου περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου· βοηθῶν τὸ κατὰ δύναμιν τοῖς εἰς τὰ Στουδίου ἐναθλοῦσιν, ἐπειπερ καὶ ὅπου περ ἂν ἰσχύης ἐν Κυρίῳ. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσαγορεύει σε.

C

MA'. — *Θεοφίλῳ τῆς Ἐφέσου. [τις.]*

D Καὶ τὴν ἱερὰν σου συλλαβὴν ἐδεξάμην ὡς βιβλίον θεόγραφον, καὶ τὴν εὐλογίαν συναπεδεξάμην ὡς πόθου ἐμπύρευμα. Καὶ τίς εἰμι ἐγὼ ὁ τάλας τοιαῦτα παρὰ τοῦ ἁγίου σου στόματος εὐφημούμενος, ὁ μὴδὲ τοῦ λύσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματός σου ἐπ' ἐξίης ; Ἴδε ταπεινοφροσύνης θεομιμήτου ἰδιώματα. Σὺ, ὦ μακαριώτατε προπάτορ, μέγας καὶ λαλούμενος, μεγαλυνόμενός τε καὶ ἐπαινούμενος Ἀνατολῇ τε καὶ Δύσει· ὁ τοῦ μεγίστου Ἀποστόλου, εὐαγγελιστοῦ τε καὶ θεολόγου κοσμήσας τὸν θρόνον ἐπάξια, δι' ὧν ἔβληκας, καὶ ἐτι ἄλλεις, αἵμασι σαρκὸς σου ἁγίας λαμπρύνας τὸν βίον, καὶ Χριστὸν ὁμολογῶν ἐγγρά-

φασθαι ὡς ἐνσώματον, ἀλλ' οὐχὶ ὡς οἱ ἀσεβεῖς ἐξαρ-
νοῦμενος· ἐπ' αὐτὸν δὲ δέχονται αὐτὸν εἰκονιζόμενον.
Ὁ γὰρ οὐκ εἰκονίζεται, οὐδὲ ἐνσώματον. Ἐγὼ λέγειν
ὅτι περ καὶ ἄγγελος ὢν ἀσώματος, αἰσθηταῖς εἰκόσιν
ὕπὸ τῶν θεολόγων ἀναγράφεσθαι παραδέδοται. Οἱ δὲ
καὶ τὸν ἐνσώματον δεσπότην, καὶ τὸν ἀσώματον δοῦ-
λον, προσέτι καὶ τὴν τε τοῦ Θεοῦ Μητέρα, σὺν πᾶσι
Κυρίου θεράπουσιν, ἡρηνῆται ἐγγεγράφαι, διὰ τῶν
εἰκόνων ἀριδὴλως συναπαρνούμενοι τὰ πρωτότυπα.
Οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ἐννοοῦντες, ὅτι τῇ παραδοχῇ τοῦ οἰ-
κείου χαρακτήρος τὸ κρατεῖν ἔχουσιν· οὐκ ἀφαιρεθέν-
τος ἢ ἀτιμασθέντος, ἀφήρηται δηλονότι καὶ ἡ τιμη-
ται αὐτῶν τὸ κράτος. Ἄλλ' ὁμως οὐ βούλονται
συνιέναι τοῦ ἀγαθῦναι. Ἐκείνοις μὲν οὖν εἰς κέντρα
λακτίζειν ἐστι. Σὲ δὲ ἡ κραταιὰ χεὶρ περιφυλάξειεν
εἰς κλέος τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ὡς στύλον, ὡς
ἐδραῖωμα, ὡς πρόμαχον. Καὶ ἰδοιμὲν σε οἱ ταπεινοί,
ἢ ἐνθεν ἐπὶ τὴν Ἀσιατικὰν χθόνα ἐπανατρέφοντα·
ὡς οἱ πάλαι ἀπὸ τῆς ἐν Πάτμῳ φυλακῆς τὸν τοῦ
Εὐαγγελίου ἥλιον ἢ ἐν οὐρανοῖς ἐπάνω δέκα πόλεων
ἱεραρχικῶς δοξαζόμενον.

MP. — Θαλελαῶ τέκνον. [τγκ']

Dogmatica. De sanctis imaginibus. Adversus Gregorium Adelphiensem, qui Iconomachis adhæserat. Tum Chrysostomi locus explicatur.

Ἄ μὲν οὖν ἐσθμᾶνας διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐπέγνων,
τέκνον· ἃ δὲ ἐγὼ ἀποκρινοῦμαι σοι, ταῦτά ἐστι·
Στέλλεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως
περιπατοῦντος, διακελεύεται ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος.
Πῶς οὖν λέγει Γρηγόριος ὁ τῶν Ἀδελφίων, ἀλόγως
ὡμὰς αὐτὸν ἀποστρέφεσθαι, ὅποτε αὐτὸς οὐχ ἀπλῶς
ἀτάκτως, ὁλοσφύτως δὲ συναπήχη τοῖς Εἰκονομά-
χοις, ὑπογράφας τῇ αἵρεσει, συνεσθῶν τε καὶ συμ-
πίνων καὶ συναναστρεφόμενος αὐτοῖς; Εἰ δὲ λέγοι
μετανοοῦνταί, καὶ ἐπιτίμια κρατεῖν· δεῖξάτω τοῦτο
δι' ἐγγράφου ὁμολογίας, ἀναθεματίζων τε τοὺς αἰ-
ρετικὸς σὺν τῇ αἵρεσει, καὶ μηδαμῶς συναπτόμενος
αὐτοῖς. Ἔως δ' αὖ τοῦτο οὐ ποιῇ, ἀποτρόπαιος ὡμῶν
ἐστω τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον. Δόλιος γάρ ἐστιν
ἐν προσηγορίᾳ ἐπιστροφῆς, ὑπελκόμενος ὡμᾶς, καὶ
ὁποσπεῖρων λόγους λοιμῶδες, ὡς ἐκ προσώπου δῆθεν
τῶν ἐναντιῶν. Ὅθεν σὺ ὡς ἀτελέστερος ἐμπαρεῖς
τῇ διαλέξει αὐτοῦ ἡ πόρηξας εἰς τοῦτο κάκειν. Ἄλλ',
ἐπειδὴ ἤτησας τὴν λύσιν, δέξαι σε συνετῶς. Τὸ εἰρη-
κέναι τὸν Χρυσόστομον· Ὁ ἡμέτερος Χριστὸς
τοίχοις οὐ περιγράφεται· ἐγκαυμάζοντα τὸν ἄγιον
Ῥωμανόν· οὐχ ἀπλῶς ἐκλαμβάνειν δεῖ, ἀλλὰ γινῶναι
τίνι διαλεγόμενος εἰρήκων· ἐπειδὴ ἐν ταῖς διαλέξεσι
παρατηρητέον καὶ χρόνον, καὶ πρόσωπον, καὶ πρό-
πον. Χρόνον, διὰ τὸ μὴ τὰ αὐτὰ νενομοθετῆσθαι τοῖς
πάλαι· πρὸς τοὺς ἐν τῇ χάριτι. Πρόσωπον, ὅτι ἄλλο
αἰρετικόν, καὶ ἕτερον ὀρθοδόξον. Τρόπον, ἐπειδὴ οὐ
ταυτὸν ἐστὶ δογματικῶς διαλέγεσθαι, καὶ ἀπολοιώ-
τερον προτείνειν τὸν λόγον. Τίνι οὖν διελέχτο ὁ
Χρυσόστομος; Ἀρὰ ᾗ ὀρθοδόξῳ ἀναστηλοῦντι τὴν
εἰκόνα Χριστοῦ; οὐδαμῶς· ἀλλὰ τίνι Ἑλλήνι· ὅς τιν
πάντων ὑπερκαμίνην αἰτίαν, καὶ ἐκ τῶν ἐν τοῖς
οὖσιν ἐσχάτων χαρακτηρίζει, ὡς φησιν ὁ θεὸς Διο-
νύσιος· καὶ οὐδὲν αὐτὴν ὑπερέχειν φησὶ τῶν κλατ-

A sicut impii faciunt, negans, quando depingi eum
non admittunt. Quod enim non exprimitur Imagine,
nec corporeum quidem est. Mitto dicere quod cum
angelus incorporeus sit, per sensibiles imagines a
theologis exprimi traditum est. Hi autem corpo-
reum Dominum, et incorporeum famulum, Ma-
tremque Dei insuper cum omnibus Domini mini-
stris depingi negarunt, per imagines videlicet pro-
totypa ipsa simul negantes. Neque hoc intelligen-
tes, ea propriæ figuræ et characteris susceptione
viri suam et statum obtinere : quo sublato, vel de-
decere affecto, tollitur procul dubio, et dedecore
afficitur eorum vis omnis et dignitas. Attamen
intelligere nolunt ut bene agant. Illis autem ad-
versus stimulum calcitrare libet. Te vero potens
B manus custodiat ad gloriam Ecclesiæ suæ, ut co-
lumnā, ut fundamentum, ut propugnaculum :
videamusque te humiles, aut inde in Asiaticam
terram redeuntem, sicut illi olim ex Patmi custo-
dia solem Evangelii; aut in cœlis supra decem
civitates ¹⁸ pontificis gloria decoratam.

XLII. — Thalelæo filio.

Quæ quidem per litteras significasti, hæc, fili,
perlegi : quæ vicissim habeo tibi dicere, hæc sunt.
Sanctus Apostolus præcipit, ut *subtrahamus nos ab
omni fratre ambulante inordinate* ¹⁹. Quomodo ergo
dicit Gregorius Adelphiensis, vos ipsum aversari
C sine causa : quando ipse non tantum inordinate
ambulat, sed ad eosdem plane mores cum Icono-
machis abduci se passus est, subscribens hæresi,
cum ipsis cibo, potu, consuetudine conjunctus !
Quod si dixerit resipuisse se, ac delicti poenā
exsolvere ; hoc ipsa subscripta confessione signi-
ficet, hæreticos cum hæresi anathematizans, omni
cum ipsis amicitiae conjunctione præcisa. Id vero
donec effecerit, sit ille detestabilis vobis qui timetis
Dominum. Necsit enim dolos, dum resipiscientiam
simulat, irretiens vos, et pestiferos occulte sermo-
nes serens, tanquam ex persona videlicet adver-
sariorum. Unde tu, utpote imbecillior, illius oratione
læsus, circa hoc et illud hæsisisti animi dubius.
D Sed quandoquidem solutionem sciscitatus es, so-
lertè accipe. Quod Chrysostomus dixit, in lauda-
tione sancti Romani, « Christus noster parietibus
non circumscribitur ²⁰, » non est simpliciter acci-
piendum : sed explorandum quem tum alloqueretur
cum hæc diceret : quandoquidem in sermocina-
tione observari necesse est et tempus, et personam,
et modum. Tempus, quod non eadem præcepta
veteribus dantur, atque iis qui sunt sub lege gratiæ.
Personam, quod alia sit hæretici, orthodoxi alia.
Modum, quandoquidem aliud est dogmatice disse-
rere, aliud simpliciore filo orationem texere. Quem
igitur Chrysostomus est allocutus ? An orthodoxum
qui Christo imaginem statuit ? Minime ; sed gen-
tilem quempiam, qui supremam rerum omnium

¹⁸ Luc. xix, 49. ¹⁹ II Thess. iii, 6. ²⁰ Hom. 11, de S. Romano.

causam ad formam vilissimarum quæ quidem existant, depingit, ut ait divinus Dionysius : neque ipsam putat ulla re præstare formis illis multiplicibus ac divinitatis expertibus quas illa finxit. Egrege igitur et valde apposite Pater pronuntiavit : « Christus noster parietibus non circumscribitur : » subintelligendum, secundum naturam divinitatis, ut ethnici illius dii, qui intra parietes sedent, eo spatio conclusi, nec aliud habent quod intelligatur animo, quam quod cernitur intuentibus. Oculos habent et non vident : aures, et non audiunt ; manus, et non palpant : pedes, et non ambulant : nares, et non odorant : sicut a Propheta exprobratur ¹¹.

At Christus noster non secundum externam speciem modo, est homo proprie ac vere, siquidem similis nobis per omnia audiit, et corpore, et anima, et ætate, et quibuscunque rebus, quæ ex confesso humanæ naturæ competunt, dempto solum peccato : sed et Deus natura ac veritate, et idem utroque constans. Exempli gratia dico quemadmodum alicubi idem Chrysostomus loquitur : « Infra fatigatur, supra commovet elementa ; infra esurit, supra emitit imbres ; infra pavet, supra tonat ; infra coram tribunali astat, supra prospicit universa. » Eadem igitur sententia gentilem est allocutus : « Christus noster parietibus non circumscribitur. » Nec puta sententiam accuratius exprimendam propter hæresim nunc insanientem. Manifestum autem est quod et fatigatum, et esurientem, et paventem, et astantem coram tribunali vidit haud dubie vir sanctus effigie corporis circumscribi, sive in pariete coloribus, sive in tabula. Et vero in rebus perspicuis explanationem causa nulla poscebat. Nam si corporis expertem angelum visum a se narrat in imagine, Christum corporatum non idem in imagine viderit ? Dementis utique est de viro sancto tale aliquid suspicari. Si igitur hunc testem advocat sui pravi dogmatis, cur eundem rejiciunt, ac vel angelum, vel e sanctis aliquem pingi ægre ferunt ? Cum dicat alicubi Chrysostomus : « Quod igitur in nominibus fecistis, hoc ipsum in ejusdem imagine præstitistis ¹², » sancti Meletii scilicet. « Nam et in annulorum palis, et in poculis paterisque, et in cubiculorum parietibus, et ubique passim sanctam illam imaginem multi insculpserrunt (1). » Nec tamen aures ei præbere sustinent. De historia sancti Pancratii quod non liqueat a quo sit exarata, quid tum ? Martyrum gesta pleraque omnia nullo sunt inscripta titulo : at sunt eadem tamen sincera : atque inde doctores depromunt argumenta in martyrum laudem. Colitur in Sicilia sanctus Pancrati, æde maxima, in qua et miracula edi narrant. Qui igitur historiam non admittit, martyrem una videlicet aspernatur. Hæc quidem

Α τομένων αὐτῷ ἁθέων καὶ πολυειδῶν μορφωμάτων. Καλῶς οὖν καὶ πάνυ εἰκότως ἔφη ὁ Πατήρ· « Ὁ ἡμέτερος Χριστὸς τοίχοις οὐ περιγράφεται· » προσυπακουστέον τῇ τῆς θεότητος φύσει· ὡς τῶν ἐκείνου θεῶν ἐν τοίχοις ἰδρυμένων, καὶ περικυλισμένων· οὐκ ἐχόντων τι ἄλλο νοούμενον παρ' ὃ βλέπονται [ἢ βλέπεται] τοῖς ὁρώσιν. Ὑφθαλμοὶ αὐτοῖς, καὶ οὐ βλέπουσιν· ὦτα, καὶ οὐκ ἀκούουσιν· χεῖρες, καὶ οὐ ψηλαφῶσι. Πόδες, καὶ οὐ περιπατοῦσιν· ῥῖνες, καὶ οὐκ ὁσφραίνονται· καθὰ προφητικῶς κατηγοροῦνται.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέτερος Χριστὸς οὐ κατὰ τὸ ὁρώμενον μόνον ἀνθρώπος κυρίως καὶ ἀληθῶς· ἐπεὶ περ ὁμοῖος ἡμῖν κατὰ πάντα χρηματίσας, καὶ ἐνσώματος, καὶ ἔμπρους, καὶ ἐνῆλιξ, καὶ ὅσα ἄλλα γνώριμα τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει, πλὴν μόνης ἁμαρτίας· ἀλλὰ καὶ θεὸς φύσει καὶ ἀληθεὶς· καὶ ὁ αὐτὸς ἀμφοτέρω. Οἶόν τι λέγω· ὡς φησὶ πού ὁ αὐτὸς Χρυσόστομος· « Κάτω κοιτᾷ, καὶ ἄνω συγχροτεῖ τὰ στοιχεῖα· κάτω πεινᾷ, καὶ ἄνωθεν ὑετοὺς χορηγεῖ· κάτω δειλιᾷ, καὶ ἄνω βροντᾷ· κάτω δικαστηρίῳ παρίσταται, καὶ ἄνωθεν πάντα θεωρεῖ. » Κατὰ τοῦτο οὖν εἰρηται αὐτῷ πρὸς τὸν Ἕλληνα· « Ὁ ἡμέτερος Χριστὸς τοίχοις οὐ περιγράφεται. » Καὶ οὐχ ἡγεῖτο χρῆναι ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τὴν ἀπόφασιν εἵνεκα τῆς νυνὶ λυττώσης αἰρέσεως. Δῆλον δὲ ὅτι τὸν κοιτῶντα καὶ πεινῶντα, δειλιῶντά τε καὶ παριστάμενον κριτηρίῳ οἶδεν ἀσφαλῶς ὁ ἅγιος, σώματος χαρακτῆρι περιγράφεσθαι, εἶτε ἐν τοίχῳ χρώμασιν, εἶτε ἐν πίνακι. Καὶ ἐν τοῖς ἐναργέσιν οὐκ ἦν λόγος αὐτῷ διασαφῆσεως. Εἰ γὰρ τὸν ἀσώματον ἄγγελον οἶδεν ἔφη ἐν εἰκόνι, τὸν ἐνσώματον Χριστὸν οὐ βλέπει εἰκονιζόμενον ; ἡλίθιον οὖν τοιοῦτόν τι περὶ τοῦ ἁγίου ὑπολαμβάνειν. Εἰ οὖν εἰς μαρτυρίαν αὐτὸν ἔχουσι τοῦ πονηροῦ αὐτῶν δόγματος· τί τὸν αὐτὸν ἀποβάλλονται, μὴ δεχόμενοι ἄγγελον εἰκονίζεσθαι, μὴδ' αὖ τινος τῶν θεοφόρων ; λέγοντος ὡδὲ πού τοῦ Χρυσόστομου· « Ὅπερ γοῦν ἐν ὀνόμασιν ἐποίησατε, τοῦτο ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἐπράξατε τῆς ἐκείνου· » ἔγουν Μελετίου τοῦ ἁγίου· « Καὶ γὰρ καὶ ἐν δακτυλίων σφενδόναϊς, καὶ ἐν ἐκπέμασι καὶ φιάλαις, καὶ ἐν θαλάμῳ τοίχοις, καὶ πανταχοῦ τὴν εἰκόνα τὴν ἁγίαν ἐκείνην διεχάραξαν πολλοί. » Ἄλλ' ὅμως οὐδὲ ἀκούσαι αὐτοῦ ἀνέχονται. Περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ἁγίου Παγκρατίου, ὅτι οὐ δηλοῖ πρὸς τίνος συνεγγραφή, τί τοῦτο ; σχεδὸν πάντα τὰ μαρτυρογράφια, ἀνεπίγραφά εἰσιν· ἀλλ' ὅμως βέβαιά εἰσι· καὶ οὐδὲν οἱ διδάσκαλοι ἀφορμίζονται ποιεῖν τὰ τῶν μαρτυρησάντων ἐγκώμια. Ὁ ἅγιος Παγκράτιος ἐν Σικελίᾳ τιμᾶται, ναὶ μεγίστῳ· ἐν ᾧ φασὶ καὶ σημεῖα γεγενῆσθαι. Ὁ οὖν μὴ δεχόμενος τὴν ἱστορίαν, συναπεβάλετο τὸν μάρτυρα δῆλονότι. Ταῦτα μὲν ὡς ἐν ὀλίγοις. Σὺ δὲ, τέκνον, ὑγιαίνε τε

¹¹ Psal. cxiii, 6, 7. ¹² Hom. 45, de S. Meletio Antiocheno.

NOTE.

(1) Meminit hujus Nicephorus in Antirrhetico ms.

καὶ σώζοιο· καὶ τοῦ Γρηγορίου μακρὰν ἀπόστηθι·
μὴ σε ὀλέσῃ ἐξ ἀπροσεξίας.

A paucis. Tu vero, fili, salvus sis et incolumis : et
a Gregorio abscede procul, ne imprudenti tibi exi-
tium afferat.

ΜΓ'. — Ἐγκλείσθη. [τρε'].]

XLIII. — *Inclusæ.*

Præcepta monasticæ vitæ tradit : simul quæ ad constantiam in catholica fide adhortaretur.

Ἀνέγνωσεν σου τὸ γράμμα τῆς εὐλαβείας· ἀλλὰ τίς
ὁ ἔπαινος ὃν ἐποίησας ἡμῖν ξένους οὖσι παντὶς ἀγα-
θοῦ; τίς δὲ δὴ καὶ ἡ ἐπιζητήσις τοῦ διδασκαλικοῦ λό-
γου, μὴ ἔχουσιν οἰκαιοποτεῖν, οὐχ ὅτι γε καὶ ἑτέροις
ἄρδουσιν νόματα; ὅμως ἐπειδὴ γέγραπται, *Παῦλ' τῷ*
αἰτοῦντί σε δίδου· δέξαιτο βραχυλογίαν τινὰ τῆς πε-
νιχρότητος ἡμῶν. Τῶν ἐν τῷ κοινῷ βίῳ ἀναστρεφο-
μένων οὐχ οὕτως εὐναίτ' ἂν ὁ τῆς διανοίας ὀφθαλμὸς
κεκαθάρθαι, ὥς ἐνατενίζεῖν ἀπαρεμποδίτως τῷ
κάλλει τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ· οἷόν τινα λύμη τῇ τῆς
σαρκὸς προσπάθειά μωπάξων. Ἡμῖν δὲ οἷς πᾶσιν
ἀποτακτέον, καὶ μόνον τὸν Χριστοῦ σταυρὸν αἰρεῖν
ἐγκλεισόμενοι, εὐπειθῆς ἡ θεοπτία· ἥγουν τὸ μηδὲν
ἄλλο καὶ ἔχειν καὶ ἐννοεῖν, ἢ τὸ πῶς εὐαρεστήσοι-
μεν τῷ Κυρίῳ· καθαρά καρδίᾳ λατρεύειν αὐτῷ, ἐν
ἀπορρήξει πάσης σχέσεως σαρκικῆς. Ἔστω οὖν ὑμῶν
ἡ τῆς ἐγκλείσεως περιοχὴ, πόλις Θεοῦ πεποικιλμένη
χρυσεῖς κατορθώμασι· μὴ κλείς περὶ τὸ σῶμα μό-
νον, ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ πνεῦμα. Προσῆκον τοίνυν
φεύγειν ὑμᾶς τὰς τῶν ἀνδρῶν ὕψεις, τὰς πρὸς τοὺς
ἄφ' αἵματος σχέσεις, τὰς πρὸς ὅλον τὸν κόσμον φι-
λίας· αὐτὰς δὲ ἐφ' ἑαυτὰς συνανεστράφηαι· καὶ
ἔχειν μίαν ψυχὴν καὶ καρδίαν, κατὰ μέμησιν τῶν
ἀρχῶν ἐπὶ τῶν ἀποστολῶν πεπιστευκότων. Ἡ καθ-
ηγούμενη οὕτω καθηγεῖσθω ὥς Χριστοῦ ἐπέχουσα
χαρακτῆρα, ποιοῦσα πρῶτον, εἰδ' οὕτως διδάσκουσα·
μηδὲν ἐλλιμπάνουσα τῶν κατ' ἐντολὴν πρακτικῶς
ὀποδεικνύωναι. Ἡ καθυποτασσόμενη οὕτω πειθεσθαὶ
καὶ ὑπαίκειν, ὥς αὐτῷ Χριστῷ τὴν ὑπακοὴν ἀνύου-
σα. Ὅπου δὲ ταῦτα, ἐκεῖ πάσης ἀγαθοεργίας καρ-
πός· οὐ δὲ οὐ ταῦτα, ἐκεῖ πάντως τὰ ἐναντία,
ἐταιρίαι, φιλονεικίαι, ψιθυρισμοί, ἰδιοκτημοσύναι,
φυσώσεις, προσπάθειαι, πρὸς τε ἀλλήλους καὶ
πρὸς τοὺς ἐξωθεν, εἴτε ἐκ γένους, εἴτε ἐκ φιλίας
ἄλλης.

Οὕτω μὲν οὖν ὡς ἐν ὀλίγῳ ἡ περὶ τοῦδε ὑπόμνη-
σις. Ἐγὼ δὲ ὁ ταπεινὸς παρακαλῶ, σὺν τῷ βίῳ καὶ
τὴν πίστιν ἡγλαϊσμένην κεκτῆσθαι ὑμᾶς· μηδαμῶς
τῇ Χριστομάχῳ αἰρέσει κοινωνεῖν, ἥτις Ἰουδαϊσμοῦ
οὐδὲν διενήνοχε, τὴν σωτήριον Χριστοῦ οἰκονομίαν,
διὰ τῆς καθαιρέσεως τῶν σεπτῶν εἰκόνων αὐτοῦ τε
Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων,
ἀρνούμενη· ἐπειδὴ περ ἡ εἰκὼν ταυτὴν ἐστὶ τῷ πρω-
τοτύπῳ τιμῇ τε καὶ προσκυνήσει· οἷον ἐπ' αὐτοῦ τοῦ
ζωοποιοῦ [σταυροῦ] καὶ τοῦ τύπου. Μὴ δὲ οὖν ἀρνήση-
σθε τὸν Χριστὸν αἱ Χριστοφόροι τῷ ἁγίῳ περιβλήματι·
μήτε τοὺς τοσοῦτους κόπους, οὓς ἀνατλάτε τὸν ἐν παρ-
θενίᾳ βίον μετὰ καθειρξέως διανύουσαι, ἐνθεν ὀλέσαι,
καὶ τῆς ἀντικειμένης μερίδος, ὅπερ ἀπίσῃ καὶ ἐν-
νοεῖν καὶ λέγειν, γινόμεναι· ἀλλ' εἰδυῖαι ὅτι οὔτε
βίος δίχα πίστεως ὀρθῆς, οὔτ' αὐ πίστις δίχα πρά-
ξεως θείας σώζειν δύναται, ἀμφοτέρωθεν εἰλητε δι-

Legi epistolam pietatis tuæ, sed quæ laus ea est,
qua nos affecisti qui sumus ab omni bono inopes ?
aut quid a nobis magistri monita flagitas, qui vix
sumus propriæ siti explendæ pares, nedum ut aliis
riguæ præbeamus ? Quoniam tamen scriptum est :
Omni petenti te tribue ²² : exiguum pro nostra ino-
pia orationem accipe. Qui in sæculari vita degunt,
haud proclive est ut hic mentis oculus ita purga-
tus sit, ut sine obice intendat aciem in pulchritu-
dinem gloriæ Dei : quasi quadam lippitudine,
carnis affectu cæcutiens. Nobis vero quos renuntiare
omnibus rebus oportet, qui et solam Christi crucem
tollere jussi sumus, facile est Deum intueri : hoc
est, aliud nihil spectare vel cogitare quam quemad-
modum Domino placeamus : mundo corde ei ser-
vire, præciso omni carnis affectu. Sit ergo claustrī
vestri ambitus, civitas Dei, virtutibus quasi auro
distincta : nec corpus modo clavibus, sed et spiri-
tus cohibeatur. Est igitur consentaneum ut virorum
conspectum fugiatis, affectum erga consanguineos,
amicitias erga mundum universum : et ut inter
vos ipsas degatis, habeatisque animam unam et
cor unum, ad exemplum eorum qui jam olim a
principio, apostolorum temporibus crediderunt.
Præposita sic regat tanquam Christi personam
sustinens, primum faciens, deinde sic docens ²³ :
nihil prætermittens eorum quæ sunt imperata
exemplo monstrare. Quæ subdita est, ita obtem-
perare ac parere consuecat, tanquam Christo ipsi
morem gerat. Nam hæc ubi affuerint, ibi omnis boni
operis fructus : ubi non adsint illa, ibi omnino
contraria, conventicula, contentiones, murmura-
tiones, privata peculia, tumor animi : vitiosus af-
fectus tum erga se invicem, tum erga extraneos,
sive ob cognationem, sive ob aliam necessitudinem.

Paucis itaque verbis hæc de isto argumento com-
monitio sit. Ego humilis obsecro, ut cum moribus
illibatam fidem tueamini, nullo modo communi-
cantes Christomachorum hæresi, quæ nihil a Ju-
daismo discrepat, salutarem Christi dispensationem
negans, sublati e medio venerandis ipsius Christi,
tum Deiparæ, omniumque sanctorum imaginibus :
quandoquidem imago idem est cum prototypo,
honore et adoratione : ut in vivifica ipsius cruce
contingit, et in ejusdem effigie. Nolite igitur Chri-
stum negare, qui sacro habitu Christum gestatis :
nec tantorum laborum, quos transacto in virgini-
tate ævo intra claustra perfertis, inde jacturam
facite, in adversariorum castra, quod vel dicere
vel cogitare nefas est, transvolantes : sed probe
intelligentes, nec mores sine recta fide, nec rursum
fidem sine divinis operibus, efferre salutem posse,

²² Luc. vi, 30. ²³ Act. i, 1.

utraque dote fulgeatis ad gloriam Dei, ad Ecclesiæ splendorem, ad consecutionem æternorum honorum quæ promissa sunt : orantes etiam pro nobis peccatoribus, ut salvi simus.

XLIV. — *Simeoni filio.*

Cum aliis novem latenti, de fili qui martyrio se ipsi obijciunt. (Baron. an. 818, n. 18.)

Sero quidem, sed tamen litteras tuas accepi, fili, et gratias egi Domino tum ob defensionem tuam, tum ob solertiam et curam qua tot fratres tutos prestas ab hæreticorum laqueis, qui non corpora sed animos discernunt : quanquam et corpora, plagis mortibusque illatis. Esto mente integra, fili mi dilecte, strenuus esto, fratres tuos rege, fac esse eos animo alacri, quæ veritatem attinent exhibe, ad martyrium impelle. Tempus enim id postulat : quanquam juste latebras petiistis. Projicere enim seipsum in tentationem, quemadmodum ut doceretur rogasti, illud est, impelli sua sponte quemquam, ut se ipse interfectorebus prodatur. Quod si sanctus Gordius, quemadmodum et alii nonnulli e martyribus, obtulere ultro sese²² ; sic temporum ratio poscebat : nemine, ut fit, libere loquente, et vehementius exardescente impietate. Deinde illi et puro corde Deum intuiti clare, et ab eodem incitati. Nam et magnus Præcursor intrepido animo Herodem coarguit. Novissime vero Dei beneficio restituti multi et martyrium sustinuerunt. Nefas alioqui in pericula sese inferre. Gavisus autem sum vehementer, quod cæteri tecum Patres conspirant, *Quorum nomina sunt in libro vitæ*²³ : quos et per te saluto, quorum sanctis precibus egeo ad salutis subsidium. Valde me juvat, quod ab Hypatio fratre boni aliquid impetraris. *Fratres in angustiis comprobentur*²⁴, ut sacræ paginæ admonent. A nostra enim tenuitate nulla utilitas cuiquam est : quanquam ipse de nobis magnifice loqueris ex charitate. Quoniam vero et catechesim rogasti quam habui ad universos fratres, nuper ad te misi. Tu mihi porro assidua prece salutem exora. Accepi poculum servoque ut sit obvia magis tui recordatio. Novem fratres meos filiosque salvere jubeo, enixe preces implorans. Nicolaus frater qui mecum est inclusus, tibi cum omnibus salutem dicit. Gratia vobiscum. Amen.

XLV. — *Basilio præposito.*

De recipiendis lapsis deque eorum poenitentia. (Baron. an. 816, n. 19.)

Brevem epistolam tuam, Pater sancte, legi cum voluptate tanquam ex puro corde profectam : nec laudibus tamen delectatus sum, quippe expertus earum quas commemorasti. Sed tu, si ita vis, potius ora ut partem ac statum tuum proxime attingam. Sed hac de re hactenus. Utinam vero, quemadmodum ais, utilis Deo sit Hypatii fratris opera, alteriusve cujuslibet eorum qui decertant : ut vel per ipsos habeamus et nos humiles propitium Numen. Interrogatio de his qui prolapsi sunt in ea

A ηγασμένοις εις δόξαν Θεού, εις κλέος της Εκκλησίας, εις επίτευξιν των εν επαγγελίαις αιωνίων αγαθών · προσευχόμεναι και περι ήμών των αμαρτωλών, ως αν σωζοιμεθα.

ΜΑ'. — *Συμεών τέκνφ.* [τλζ'.]

Ὅψε μὲν, ὅμως ἐδεξάμην τὰ ἀντίγραφά σου, τέκνον · και ἡὐχαρίστησα τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τῇ ἀπολογίᾳ σου, τῇ τε συνέσει και διασώσει · ὅτι περ και τοσούτους ἀδελφούς ἔχεις συνδιαφυλάττων ἀπὸ της θήρας των αἰρετιζόντων, και οὐ σάρκας, ἀλλὰ ψυχὰς σπαρασσόντων · πλην ὅτι και σώματα, δι' ὧν ἐπιφέρουσι πληγῶν και θανάτων. Ὑγιαίνε, υἱέ μου ἀγαπητέ, ἀρίστευε, ἡγοῦ των ἀδελφῶν σου, προθυμοποιεῖ, παραδείκνυε τὰ της ἀληθείας, παράθῃγε εις μαρτυρίαν. Ὁ γάρ καιρὸς τοιούτος · κἀν ὑποκρύβεσθε ἐν νόμῳ. Τὸ γάρ ἐπιβρίβει αὐτὸν ἐν πειρασμῷ, καθὰ ἐζήτησας μαθεῖν, τοῦτό ἐστι, τὸ ἀφ' αὐτοῦ κινηθῆναι τινα, και φανεῶσαι αὐτὸν τοῖς φονεύουσιν. Εἰ δὲ ὅτι ὁ ἅγιος Γόρδιος, ὥσπερ και τινες ἄλλοι των μαρτύρων, αὐτόκλητοι ἦχον · ὁ τρέπος οὕτως ἀπῆτει · οὐδενὸς ὡς ἔτυχε παρήρσιαζομένου, και ἀναπτούσης της ἀθείας σφοδρότερον. Ἐπειτα και καθαρὰ καρδίᾳ Θεὸν ἐνοπτρισάμενοι, και πρὸς αὐτοῦ νυχθέντες. Ἐπεὶ και ὁ μέγας Πρόδρομος ῥιψοκινδύνως ἤλεγξε τὸν Ἡρώδη. Ἀρτι δὲ πολλοὶ χάριτι Θεοῦ ἐνιστάμενοι και μαρτυροῦντες · και οὐκ ἐννομον τὸ ἐπιβρίβειν. Ἐχάρην δὲ λίαν ὅτι και ἕτεροι Πατέρες συμπνεύουσι σοι, Ὡν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς· οὗς και προσαγορεύω διὰ σε, και δεδῆμαι των ἀγίων προσευχῶν εις ἐπικουρίαν σωτηρίας. Ὁφελον ὅτι παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ὑπατίου εὐρές τι των καλῶν. Ἀδελφοὶ ἐν ἀνάγκαις ἔστωσαν χρήσιμοι · ἡ Γραφή ἐγκειλεῖται. Παρὰ γάρ της ἐμῆς ταπεινώσεως οὐδὲν ὄφελος · κἀν αὐτὸς μεγαλαυχῆς ἡμᾶς ἐξ ἀγάπης. Ἐπεὶ δὲ ἐζήτησας και κατήχησιν, ἦν πρὸς πάντας τοὺς ἀδελφούς ἐποίησα, ἀρτι ἐπέστειλα και πρὸς σε. Σὺ τε προσεύχου ἀδιαλείπτως τὴν σωτηρίαν μοι. Τὸ χισσὺβιον ἐδεξάμην · και ἔστω σου εις ἐναργεστέραν μνήμην. Τὴν ἐννεᾶδα των ἀδελφῶν μου και τέκνων προσαγορεύω, πλείστα δεόμενος και της εὐχῆς. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος ὁ σὺν ἐμοὶ ἐγκεικλεισμένος προσαγορεύει σε σὺν πᾶσιν. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

ΜΕ'. — *Βασίλειφ ἡγουμένφ.* [τλζ'.]

Ἡδέως σου ἀνέγνων τὸ γραμματεῖον, ὃ πατρότης ἀγία, ὡς ἀπὸ καρδίας καθαρᾶς προσενηνεγμένον· οὐ μὴν ἐν τοῖς ἐπαίνοις ἦσθην, ὡς ξένος των λελεγμένων. Ἀλλ' αὐτὸς, εἰ βούλει, μᾶλλον προσεύχου της μερίδος και στάσεώς σου ἐγγύθεν παραθίγειν. Τοῦτο μὲν τοιοῦτον. Εἴη δὲ κατὰ τὸ ῥῆμά σου χρησιμεῖν τῷ Θεῷ Ὑπατίῳ τε των ἀδελφῶν, και ὄντινα ἄλλον των ἐναθλούντων · ὡς ἀν δι' αὐτῶν σχοίημεν και ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ εὐμένες τὸ Θεῖον. Τὸ ἐρώτημα των ἐμπαρέντων ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἢ παρὰ φύσιν

²² Basil. Hom. in S. Gordium martyrem. ²³ Philipp. iv, 5. ²⁴ Prov. xvii, 17.

πτώμασιν, ἐκείνην ἔχει τὴν ἀπόκρισιν· ὅτι ἡ ἀληθὴς μετάνοια ἐν ἐπιδείξει τῶν κατ' αὐτῆς καρπῶν· ἀτινά ἐστιν, ἡ ἀποχὴ τῶν ἁγιασμάτων κανονικῶς, μετὰ καὶ τῆς συντελουμένης ἐγκρατείας, τὴν συγχώρησιν τῶν ἡμαρτημένων ἀντιλαμβάνει, καὶ ἀνευ μαστίγων καὶ μαρτυρίου. Ἔως ἂν γὰρ μὴ ἀποκλείσῃ καθ' ἡμῶν, ὡς γέγραπται· ἀποκλείεις δὲ ὁ θάνατος· καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς ζωῆς ἡ ἀληθὴς μετάνοια φθάσειεν, ἔσωσε τὸν ἐπιστρέψαντα τῆς ἁμαρτίας. Οὕτω θεὸς διὰ Ἰεζεκιὴλ τοῦ θεολόγου διωρίσατο· καὶ τοιοῦτον φιλόφρονον θεὸν ἔχομεν, τὸν καὶ ληστὴν μὴ ὥρα εἰσοικισάμενον, τὸν πάλαι καὶ τὸν ἐσχάτον, καὶ τελώνην ὡσαύτως δικαιοῦσαντα. Εἰ δὲ, κατὰ τὰ φθάσαντα ἄρτι, ἐπιδοῖεν ἑαυτὸν ὁ ἡμαρτηκὼς, καὶ πληγὰς ἐπὶ νώτου δέξασθαι, καὶ τι ἄλλο περισσότερον· τίς ἀμφιδόλοι μὴ συγκεχωρησάτω αὐτὸν τῆς ἁμαρτίας; Τὸ γὰρ καὶ θανεῖν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ, μάρτυρα ἀποτελεῖ κυρίως Κυρίου. Ἀλλ' ἴσως ὁ λόγος περὶ τοῦ ἐπειμιῶν. Ὅτι ἐάν ὑποδολῇ βασάνοις, μὴ μέντοι θάνοι· τοῦτο παρὰ τοῦ δόντος τὸ ἐπιτίμιον κανονικῶς, πόσον ὠφελεῖν διὰ τὰ παθήματα, ὅλου τὸ ἥμισυ. Ἡμῖν γὰρ ὀρίζειν οὐχ ὁλόν τε. Οὕτως δὲ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν λόγος. Εἰ δὲ δεῖ ἄλλως, δίδαξον, Πάτερ, καὶ φώτισον ἡμᾶς τοὺς ἀμυήτους. Τὸν ἀδελφόν μου τὸν κύριν Προκόπιον πλεῖστα πρόσεσιπε.

edoce, Pater, et nobis imperitis præbe lumen. Fratri meo domno Procopio plurimam dic salutem.

MG'. — Ἀρχαδίῳ μοναχῷ. [τλ.^α.]

XLVI. — Arcadio monacho.

Exsulem vinctum, et verbera passum, hortatur ad constantiam.

Δὶς ἄρτι γράφω ἀφ' οὗ συνελήφθης, ἡγαπημένε, ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Τὴν πρώτην οὐκ ἐδέξω· εὐχομαι καὶ ταύτην τὴν ἐπιστολὴν εἰς χεῖράς σου ἐλθεῖν. Ἐγὼ γὰρ πρῶτον μὲν κατὰ τὸν κοινὸν τῆς ἀγάπης νόμον, χρεώστην ἑμαυτὸν λογιζόμενος· ὅτι χρὴ ἀλλήλους συμπροθυμοποιεῖσθαι τοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνημμένους τῷ φρονήματι τῆς ὁμολογίας Χριστοῦ· τὸ ἐπιστεῖλαι σοὶ ἀναγκαῖως ἔγω. Ἐπειτα καὶ διὰ τὴν ἰδιότροπον σχέσιν· ἣν οἶσθα ὅποια καὶ πόση ἀπαρχῆς ἡμῖν ὑπῆρξε· πάνυ ἐπειγομένως γράφω. Ἀλλὰ χάρις τῷ θεῷ, ἀδελφέ μου τιμώτατε· ὅτι ἐν τῷδε τῷ πικρῷ χειμῶνι τῆς ἀπιστίας ἄνθος διεφάνης ὀρθοδοξοῦν· μέλλον δὲ ὁμολογητῆς Χριστοῦ, ἀπαξ ἐνεχθεὶς εἰς ὕψος [Reg. cod. ὅψιν] τῶν κρατούντων οὐχ ὑπέπηξας· Ὁμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν· ἐμαστιγώθης ἱκανά, ἐξωρίσθης, περιωρίσθης ὡδὲ που ἐν παραβύσιον. Πάλιν ἤχθης ἐν χερσὶν [i. χερσὶν] κολαστῶν· οὐκ ὠλιγόρησας· οὐκ ἐξηρνήσω τὴν πίστιν· κατεξάνθης αὐθὶς ταῖς πληγαῖς· καὶ μετένθηκας ἀήττητος· μὴ φοβούμενος ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸν μόνον Κύριον καὶ θεὸν καὶ βασιλέα, κατὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐντεταλμένον. Μακάριος εἶ, καὶ καλὸν σοὶ ἔσται· ὡς εὐγενὴς σὺ, καὶ τῶν ἀφ' ἡλίου Ἀνατολῶν εὐγενέστερος. Εἰ δὲ ὅτι τοῖς ἱστορικοῖς σε συνηριθμήσαν, ὡς βασιλικὸν οἰκῆτην, μὴ

Nunc iterum ad te scribo, dilecte, ex quo comprehensus es a judaizantibus. Priores litteras non accepisti: precor ut saltem ad te hæc epistola perferatur. Primum enim, juxta communem amicitiae legem, cum debitorem me ipse repute: quod animos sibi invicem addere oporteat eos qui sunt in eodem Christi confessionis proposito consociati: imposita mihi quedam ad te scribendi necessitas est. Deinde et propter privatam consuetudinem, quam nosti qualis et quanta inter nos ab initio intercesserit, vehementer impellor ad scribendum. Sed Dei gratia, frater mi reverendissime, quod in hac tristissima infidelitatis hieme veluti rectæ fidei flos emicui: imo potius quod ut Christi confessor, semel abreptus ad eorum tribunal qui rerum potiuntur, non expavisti. Confessus es bonam confessionem²⁰: plurimas excepisti plagas, ejectus es in exsilium, in terrâ nescio quem angulum exterminatus. Incidisti rursus in tortorum manus, nec animo concidisti: fidem non negasti: plagis iterum laceratus, tamen invictus perstitisti: nihil eos extimescens qui occidunt corpus, sed Dominum solum et Deum et regem, quemadmodum ipse præcepit²¹. Beatus es, et bene tibi erit²²: quippe tu vir nobilis, et totius Orientis clarissimus.

²⁰ Luc. xiii, 25. ²¹ Ezech. xxxiii, 12. ²² 1 Timoth. vi, 12. ²³ Matth. x, 28. ²⁴ Psal. cxvii, 2.

NOTÆ.

(1) De utrisque peccatis illis, videsis Pœnitentialem librum Joannis Jejunatoris, apud Joan. Morinum in Commentario de pœnitentiæ disciplina.

Quod vero te una cum textoribus adnumerarunt, A tanquam regis mancipium, desine mirari: nam talia sanctis contingunt: deinde vel inviti vere ostenderunt mundo, te famulum esse regis cœlestis, exemplum obeundi pro Deo martyrii, reprehensorem impietatis. Itaque sta forti animo, Christi miles: esto ex omni parte strenuus: *Labora: opus fac: evangelistæ*³³; confessionem tuam imple. cum Deum occulte habeas adiutorem; custodem vitæ tuæ angelum, qui te totum complectatur ac foveat, qui de te valde lætetur, qui preces tuas ad Deum deferat in odorem suavitatis, in quibus et nostri memento, qui quamvis peccatores plurimum te amamus.

XLVII. — *Præposito.*

Ex quo te intellexi damnatum in judicio, et Christi causa cæsum, o amantissime, gaudeo, et tibi gratulor. Hoc enim gaudium et exultatio est, non juxta mundi lætitiā: hæc enim illatibilis: quæ cum esse lætitiā videatur, non est reipsa, quandoquidem labitur illa nec stare potest, eademque cum desinit, mortem operatur: sed eam dico, quæ sola secundum Deum est: ipsa enim unicum animi oblectamentum est, et perpetuo sibi constans, cuius finis vita sempiterna. Quamobrem jure gaudeo et gratulor tibi, Pater reverendissime. Nam quod, ut aiunt, centum, nivis ritu, impactæ sunt plagæ, quibus concisa cutis; hæc vero nova gaudii accessio est. Istud quidem non sine aliquo doloris sensu licet absens accepi. Sed Deo tamen gloria, qui te glorificavit. Nam quod immania vulnera dorso ab impiis exceperis, laus tua immortalis est, perpersio sancta, firmamentum eorum qui pariter confitentur, alacritas orthodoxorum, hæreticorum fremitus, ædificatio Ecclesiæ Dei. *Lapides sancti voluntur super terram*³⁴, ut ait propheta. Quorsum istud? ad æquabilitatem pietatis, ad Ecclesiæ structuram. Ipse igitur unus omnium a Spiritu sancto, angulari lapidi coaptatus es et coagmentatus. Sed et nostri, qui peccatores sumus, memento, o sanctissime, in orationibus: ne a structura excidamus, sed alicubi vel tanquam silex inveniamur, gratia ac benignitate optimi Dei nostri.

XLVIII. — *Theodorus dispersis ubique Fraternitatibus cum iis qui in confessione Christi certant, salutem.*

Omne gaudium existimare debetis, fratres, in præsentī tribulatione: quandoquidem propter Christum et persecutio est eorum qui vexantur, et eorum carcer qui detinentur: adjici potest, et eorum verbera qui cæduntur. Non igitur cessabo et omnes conjunctim et seorsim singulos compellere, hortari, commonere: quamvis non sim nec scius esse vos in fide stabiles, et habere domi adhortationem ac documentum. Sed tamen debitor

³³ II Timoth. iv, 5. ³⁴ Zach. ix, 16 sec. LXX.

θαυμάσῃς· τοιαῦτα γὰρ τοῖς ἁγίοις· ἔπειτα ὅτι καὶ μὴ βουλόμενοι, ὡς ἀληθῶς ὑπέδειξαν τῷ κόσμῳ δοῦλόν σε εἶναι τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν, ἐνδειγμα μαρτυρίας Θεοῦ, ἐλεγχον ἀσεβείας. Στῆθι οὖν, γενναίᾳ στρατιῳτῶα Χριστοῦ· ἀρίστευσον τελείως· *Κακοπαθήσον· ἔργον ποιήσον· εὐαγγελιστοῦ*· τὴν ὁμολογίαν σου πληροφόρησον· ἔχων ἀοράτως Θεὸν ἐπίκουρον, τὸν φύλακα τῆς ζωῆς σου ἀγγελὸν κυκλοῦντά σε, περιέποντά σε, χαίροντα λίαν, καὶ τὰς προσευχάς σου ἀναφέροντα εἰς Θεὸν εἰς ὁσμὴν εὐωδίας· ἐν αἷς μέμνησο καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν μὲν, ποθοῦντων δὲ σε λίαν.

MZ'. — *Ἡγουμένω. [τιμῇ].*

Confirmat Christi confessorum.

Ἐπειδὴ ἔμαθον εἰσαγώγιμόν σε γενέσθαι, καὶ τε-
τύφθαι ὑπὲρ Χριστοῦ, ὃ τριπλόητε, χαίρω καὶ συ-
χαίρω σοι. Τοῦτο γὰρ χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις· οὐ κατὰ
τὴν τοῦ κόσμου χαρὰν (ἀχαρῆς γὰρ ἦδε, δοκοῦσα
μὲν, οὐκ οὕσα δὲ, ἐπείπερ βέουσα οὐχ ἴσταται, καὶ
τελευτῶσα θάνατον κατεργάζεται), ἀλλὰ τὴν κατὰ
Θεόν· αὕτη γὰρ καὶ μόνη [Reg. cod. μόνον] θυμη-
δίᾳ, καὶ ὡσαύτως ἔχουσα, ἥς τὸ τέλος ζωὴ αἰώνιος.
Εἰκότως οὖν γήθω καὶ συγγήθω σοι, Πάτερ τιμιώ-
τατε. Ἄλλ' ὅτι, ὡς φασί, ἑκατοστέουσιν ἡ νιφὰς, καί γε
βαρύδαρτος· ἴδε [f. ἦδε] πάλιν ἐπίταξις τῆς εὐφροσύ-
νης. Οὐκ ἀπαθῶς ἤνεγκα τὴν ἀκοὴν καὶ ἀπῶν. Ἄλλ'
ὅμως δόξα τῷ δοξάσαντί σε Θεῷ. Ἐπὶ νῶτον τε κταν-
θῆναι ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν, ἀσβεστόν σου τὸ κλέος, ἱερὸν
σου τὸ πάθος, στήριγμα τῶν συνομολογούντων, προ-
θυμία τῶν ὀρθοδόξων, διάρρηξις τῶν αἰρετιζόν-
των, οἰκοδομὴ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας. *Λίθοι ἅγιοι
κυλλοῦνται ἐπὶ τῆς γῆς*, ὡς φησιν ὁ προφήτης. Τί
τοῦτο; εἰς ὁμαλισμὸν εὐσεβείας, εἰς ἐνδόμησιν τῆς
Ἐκκλησίας. Τῶν ἀπάντων οὖν εἰς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ
ἀγίου Πνεύματος τῷ ἀπορωγιαίῳ λίθῳ συναρμολο-
γούμενος καὶ συμβιδαζόμενος. Ἄλλὰ μέμνησο καὶ
ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀγιώτατε, ἐν ταῖς προσευ-
χαῖς, μὴ ἀποπεσεῖν τῆς ἐνδομήσεως, ἀλλ' ὡδὲ που
κἂν ὡς χάρις εὐρεθῆναι, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ
ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

MH'. — *Θεόδωρος ταῖς πανταχοῦ διεσπαρμέναις
ἀδελφότησι σὺν τοῖς ἐναθλοῦσιν ἐν τῇ ὁμολο-
γίᾳ Χριστοῦ, χαίρειν. [τνα'.]*

Ad patientiam, Christi amorem, et perseverantiam excitat.

Πᾶσαν χαρὰν ἡγητέον, ἀδελφοί μου, ἐν τοῖς παρ-
οῦσι θλιβεροῖς. Ἐπείπερ διὰ Χριστὸν καὶ ὁ διωγμὸς
τῶν διωκομένων, καὶ αἱ φυλακαὶ τῶν κατειργημένων
προσθεῖναι δ' ἂν, καὶ αἱ μάστιγες τῶν μαστιγουμέ-
νων. Οὐκ ἀποπαύσοιμι τοιγαροῦν καὶ κοινῇ πᾶσι καὶ
ἰδίᾳ ἐκάστῳ προσφωνεῖν, παρακαλεῖν, ὑπομιμνή-
σκειν· καίπερ εἰδῶς ἐστηριγμένους ὑμᾶς ἐν τῇ πί-
στει, καὶ οἰκοθεν ἔχοντας τὸ παρακλητικὸν καὶ νου-
θετητικόν. Ἄλλ' ὅμως ὀφειλέτης εἰμὶ τῷ ἁμαρτωλῷ

καὶ τὸ παρ' ἑμαυτοῦ προστιθέναι [Reg. cod. προστιθεῖν], ἄλλως τε καὶ τοῦ πόθου ἐκδιαζομένου. Ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς ζήλω Θεοῦ· ἐγκαλλωπίζομαι ὁ ἀκαλλώπιστος ταῖς ὁμολογητικαῖς ὑμῶν ἀρεταῖς. Χαρά μοι καὶ στέφανος ὑμεῖς, εἰσισμα καὶ ἀκαταγώνιστον κραταίωμα. Ναὶ ἐρωτῶ καὶ παρακαλῶ ἀσλεύτους διαμένειν ἅπαντας ἐν πάσῃ εὐθυμίᾳ καὶ προθυμίᾳ. Πάντοτε, φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, χαίrete· ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε. Καὶ οὐ χαρὰ ταῦτα καὶ ἀγαλλίασι; ὅτι εἴπερ συμπαύσομεν, καὶ συνδοξασθῶμεθα· εἰ ἀποθάνωμεν, καὶ συζήσομεν· εἰ ὑπομείνωμεν, καὶ συμβασιλεύσομεν, ὡς γέγραπται. Ἡλίχη ἡ ἐπαγγελία, ἀγαπητοί! Εἰ γὰρ εἰς πῦρ ἐμβληθῶμεν, ὠσωμεν· εἰ καὶ θηροῖν ἐκδοθῶμεν, ἐνέγκωμεν. Οὕτω γὰρ ἤνεγκαν οἱ ἀπ' αἰῶνος ἀθλοφοροῦντες, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, τὰ ἐκεῖθεν προβλέποντες, καὶ τὸ παρὸν ὁδονήρον ταῖς ἐλπίσι κουφίζοντες, καὶ τρυφὴν ἠγοούμενοι τὰ ἐπώδυνα, καὶ τὴν προσθήκην τῶν παθημάτων ἐπιθυμοῦντες, οὐκ ἀποσυνοῦντες, ὥστε οἱ τὰ πλεῖω χρήματα τῶν συνεταίρων ἀρπάσσοντες· ὡς ἴστε ὑμεῖς ἀπ' ἑαυτῶν γευσάμενοι τῆς ἀθανάτου γλυκύτητος. Ὡς κόσμος πλάνε! ὅτι πικρὸν σου τὸ δοκοῦν ἡδῦ, καὶ θανάτιμον, κατὰ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ περιχάρεϊαν. Καὶ ὡς πόθος Χριστοῦ, ὅτι σοὶ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ χαρὰ, καὶ ἡ δεσποσύνη, καὶ ἐπὶ τοὺς κατόχους σου. Ἰδετε πηλίκους ὑμᾶς φθέγγασαι παρακαλῶ ὁ εὐτελής· οὐ τί σου τῶν ἀξιεπαίνων, ἀλλ' ὅτι φιλικούς. Ὅσοι βραδύτητα ἠγοοῦνται τὴν ἐπισκοπὴν Κυρίου· ἐκεῖνο ἐννοεῖται, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιαν ἄγει τοὺς διώκοντας, εἰς δοκιμὴν δὲ τοὺς πᾶσχοντας. Καὶ μὴ ἀθυμεῖσταν, μηδὲ τὰ κρίματα Κυρίου ἐξεταζέσταν. Οὐκ εὐγνωμόνων δούλων λέγει· ἕως πότος; Οὐκ εἶπε τοῦτο Ἰωβ ὁ ἀοίδιμος, οὐχ ὁ Πέτρος, οὐδ' ὁ Παῦλος, οἱ μυρίαθλοι, οὐδέ τις τῶν μαρτύρων.

Οἶδεν ὁ ἀκόιμητος ὀφθαλμὸς τὸ ἀρκοῦν ἐπ' ἀμφοτέροις. Οὐκ ἐλεεῖς, ὅτι θησαυρίζεις ἑαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, ὁ τοιοῦτος, οὐ οὐκ ἐστὶ πέρας τῆς κολάσεως, οὐδὲ ἐξαγόμενους τῶν ἐν πυρὶ ἀσδέκτων ἀνυπολόγων ἀνιῶν; Καὶ παρακαλεῖν ὑμᾶς δεῖ τὴν ἀνοχήν, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν· ἢ μὴ ἂν διὰ τοὺς ὀλλυμένους, καὶ ἐκπεπτακότες τῆς ὑπομονῆς. Ὁ ἐπειγόμενος τὸν θάνατον ἰδεῖν τοῦ ἀμαρτωλοῦ, οὐ δύναται εἰρήνην ἔχειν πρὸς τὸν Θεόν· οὐ χεῖρον οὐδέν. Ἀεὶ γὰρ ἐν ταραχῇ κατὰ ψυχὴν ἐπιθυμῶν, ὅπερ Θεὸς ἀποστυγεῖ, καὶ θέλων ὁ οὐ θέλει. Ἐντεῦθεν ἀκηδία, ἐκλύσεις, βλασφημίαι, καὶ τὰ λοιπὰ βλαστήματα τῆς πονηρίας. Εἰπώμεν, ἀδελφοί· Γενηθήτω τὸ θέλημα σου· ἐκ καρδίας. Κτηνώδης ἐγενήθη παρὰ σοί, καθὼς διαπαντὸς μετὰ σοῦ. Καὶ οὕτως εἰρηνεύουσα ἡ ψυχὴ παρρησίαν ἔξει πρὸς Θεόν· ἐκατονταετί- ζειν ἐν τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ παθήμασι προαιρουμένη. Οὕτε γὰρ ἐὰν κατευξώμεθα τὸ τάχος, ἐπιστῇ· οὕτ' ἂν ἐπευξώμεθα, βραδυεῖ· ἀλλὰ τότε ἤξει,

A sum, etsi peccator, ut et aliquid de meo conferam, ipso alioqui amore impellente. *Æmulator enim vos Dei emulatione*³³; et cum nihil habeam unde gloriari possim, confessionis vestrae virtutibus glorior. Gaudium mihi et corona vos estis³⁴, fulcrum et robur invictum. Utique precor et hortor, ut omnes firmi maneatis in omni gaudio et alacritate. Semper gaudete, inquit divinus Apostolus, sine intermissione orate: in omnibus gratias agite³⁵. Annon istud gaudium est et exsultatio? Quoniam si computimur, et conglorificabimur: si commortui fuerimus, et convivemus³⁶: si sustinuerimus, et conregnabimus³⁷, sicut scriptum est. Quale promissum, dilecti? Igitur vel si conjiciamur in ignes, feramus: vel si tradamur bestiis, patiamur. Sic enim tulere qui ab omni ævo vicerunt viri ac mulieres. Alterius vitæ bona prospicientes, presentemque molestiam spe lenientes, ærumnas deliciarum loco habuere, et accessionem exoptaverunt dolorum, nedum ægre tulere: quemadmodum qui copiosiores quam socii cogunt opes. Id quod per vos ipsi nostis, immortalem hanc experti dulcedinem. O munde fallax! quam amara est et letifera illa tua quæ videtur suavitas! quam omni voluptati lætitiæque contraria! O Christi amor, tibi benedictio, gaudium, imperium, et iis qui sunt tui compotes. Videtis quibus ego, qui tantillus sum, verbis vos adhorter, nec illis quidem exquisitis, sed tamen amicis. Quicunque Domini visitationem tarditatis insimulant, secum illi reputent, *benignitatem Dei ad pœnitentiam adducere*³⁸ eos qui persequuntur, ad probationem eos qui patiuntur. Nec despondeant animum, nec judicia Domini explorent. Nefas est servos candidos ac probos dicere: Usquequo? Non in hanc vocem erupit inclutus Job, non Petrus, non Paulus, viri plurimorum certaminum, non e martyribus quisquam.

Novit pervigil oculus quid utrisque competat. Non te tui miseret, qui *thesauris tibi iram in die iræ et revelationis et justi iudicii Dei*³⁹, quisquis is es, ubi nullus supplicii finis, nec fas est eloqui intolerabiles in igne inextincto dolores? Hortari vos utique ad tolerantiam, quantum est situm in nobis, operæ pretium est, saltem ob eos qui pereunt, et a patientia exciderunt. Qui mortem peccatoris enixius optat intueri, pacem is habere cum Deo nequit: quo nihil est tetrius. Semper enim perturbato animo est, quisquis quæ Deus aversatur expetit, aut ea vult quæ Deus nolit. Hinc tædium, animi languor, maledicentia, ac cæteri fructus improbitatis. Dicamus, fratres, *Fiat voluntas tua*⁴⁰; idque ex animo. *Ut jumentum factus sum apud te, et ego semper tecum*⁴¹. Atque ita pacatus animus fiduciam habebit ad Deum⁴², certus vel annos centum in laboribus ejus causa degere. Neque enim si accelerationem imprececur, instabit: nec si deprececur moram faciet. Sed tunc veniet, quando, qui ante

³³ II Cor. xi, 2. ³⁴ Philipp. iv, 1. ³⁵ I Thess. v, 16. ³⁶ Rom. viii, 17. ³⁷ II Timoth. ii, 12.

³⁸ Rom. ii, 4. ³⁹ ibid. 5. ⁴⁰ Matth. vi, 10. ⁴¹ Psal. lxxii, 25. ⁴² I Joan. iii, 21.

mundi constitutionem definiit, convenire justum judicium novit Deus. Precamini, oro vos, pro nobis qui peccatores sumus, ut salutem consequamur. Nicolaus frater vesper et meus omnes salutat. Gratia vobiscum. Amen.

XLIX. — *Exsultibus propter Dominum sanctis Patribus meis spiritualibus, Theodorus minimus presbyter ac prepositus Studitarum, in Domino salutem*

Quod Christi causa profugi secesserint in montem, gratulatur tanquam caelo ac Deo propioribus: mox ad varia, circa lapsorum poenas, vitandamque Iconomachorum societatem, interrogata respondet.

Vel ab orthodoxo uno accipere aliquid litterarum difficillimis hisce temporibus, multo vero magis a multis in unum congregatis tam pro hac tempestate novum, quam hyeme, rosa foliis dives. Et est id humilitati meæ jucundum in primis: ita ut vel ipsius inscriptionis intuitu spiritus exsultaverit, et gratias, ut par est, Domino egerit: qui in presenti persecutione, Achabice simili, reliquit sibi tot viros, qui non curvaverunt genua ante Baal¹⁵. Nec pauciores enim esse nunc reor qui fracti non sint, quam tunc fuere: non propter eos modo qui ex confessione innouerunt: verum etiam ob eos qui huc et illuc incolumes evasere, in solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et cavernis terræ¹⁶; ut Apostoli verbis utar: quemadmodum cœtum vestrum mons ille tergimini verticis, tanquam decus immortale consecutus, ostentat. Deo igitur grates agendæ, qui dives est in vos, et in omnes qui invocant nomen ejus¹⁷. Sacram hanc vestram fugam laudo: vestrum illud in monte domicilium prædico, calamitosum illud quidem, sed tamen divinum. Moses in monte Sina cum Deo est collocutus. Elias in monte Horeb Deum intueri, quantum fas est, meruit. Jesus ipse divinissimus in montem ascendit ut homo, ad orandum. Quid istud rei est? signum esse existimo mentis ascensus, contemplandum nobis. Nam uti mons elatior est subjecta planitie locisque concavis: eadem proportionem precantis animus ex sublimi loco ascendit ad Deum. Videte, o desideratissimi, qualis et quanta sedes vestra sit. Nostri porro mementote, qui peccatores sumus, qui hic humi degimus: ut consociemur vobis, qui estis altivolæ Domini aquilæ. Sed de his hæcenus, quamquam plura dicere ardet animus. Quæ vero tam demisse de vobis sentire causa impulit, ut a me, qui sum indoctus, responsa discatis ad interrogata quæ protulistis? cum quæ Christi gratia est, quid agendum sit per vos, ipsi teneatis: sin minus, per eos certe qui et dignitate et dicendi facultate præstant. Sunt enim plurimi, ut subindicavit oratio, quos edoceri necesse est. Verius igitur ne vos contristare, simulque vobis obtemperare nolle videar: memet ad morem gerendum accingo. At illud prius habeo dicere: hanc hæresim (quæquam majoribus visa forte est, aut quibusdam etiamnum videatur, non scelesti adeo nec valde gravis), mihi certe, qui hebes sum, nihil aliud videri, quam Christi negationem esse. Si

ἀπονήκα ὁ πρὸ καταβολῆς κόσμου διορίσας, τὸ συμφέρον δίκαιον κρίμα οἶδε Θεός. Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, παρακαλῶ, ἵνα σωζώμεθα. Ὁ ἀδελφός ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ Νικόλαος προσαγορεύει ἅπαντας. Ἡ χάρις μετ' ὑμῶν. Ἀμήν.

ΜΘ'. — Τοῖς διὰ Κύριον πεφυγαδευμένοις πνευματικοῖς ἀγίοις μου Πατέρας, Θεόδωρος ἐλάχιςτος ἀρεσθύτερος, καὶ ἡγουμένος τῶν Στουδίου, ἐν Κυρίῳ χαίρειν. [τνγ'.]

Καὶ ἄφ' ἐνὸς τοῦ ὀρθοδόξου τὸ δέξασθαι γραμματεῖον ἐν ταῖς χαλεπαῖς ἡμέραις ταύταις, μὴ ὅτι γε ἐκ πολλῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνεληλυθότων, ξένον πως τῷ καιρῷ, ὥς ἐν χειμῶνι πολυφύλλον ῥόδον. Καὶ τῇ ἐμῇ ταπεινώσει χάριεν ὅτι μάλιστα· ὥστε ἀπ' αὐτῆς τῆς προγραφῆς σκιρτήσαι μου τὸ πνεῦμα, καὶ ἀνθομολογήσασθαι Κυρίῳ τὰ εἰκότα· ὅς καὶ ἐν τῷ παρόντι Ἀχάβεικῳ διωγμῷ, κατέλειπεν ἑαυτῷ τοσοῦτους μὴ κάμψαντας ῥόνῳ τῇ Βααλ. Οἶμαι γάρ τῶν τηλικαῦτα ἱσχυρίσθους εἶναι τοὺς νῦν ἀκαμπεῖς· οὐ μόνον διὰ τῶν εἰς προὔπτον κειμένων ἐξ ὁμολογίας· ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ τῶν ὧδε τε κάκεισε διασσευσμένων, ἐν ἐρημίαις, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, ἀποστολικῶς εἰπεῖν· καθάπερ καὶ τὴν ὑμῶν ὁμάδα τὸ τριχόρυπον ὄρος ὡς τρισόλκιον κλέος φέρον ὠραίζεται. Χάρις οὖν τῷ Θεῷ τῷ πλουτοῦντι ὑμᾶς σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἐπεινὼ τὴν ἱερὰν φυγαδεῖαν ὑμῶν· ὑμῶν τὴν ὀρεῖν ἡν συνοικίαν ὑμῶν· ὅτι εἰ καὶ ἐληπαθῆς, ὁμοῦ θεοποιός. Μωσῆς ἐν ὄρει τῷ Σιναιῷ Θεῷ συνωμίλει. Ἥλίας ἐν ὄρει τῷ Χωρὲθ Θεὸν ἰδεῖν ὡς δυνατόν ἡξίωται. Ἰησοῦς αὐτὸς ὁ θεαρχικώτατος εἰς τὸ ὄρος ἀνεισιν ἀνθρωποπρεπῶς προσεύχασθαι. Τί τοῦτο; ἐμοὶ δοκεῖ σύμβολον τῆς κατὰ ψυχὴν ἀναβάσεως τὸ θεώρημα εἶναι. Ὡς γὰρ τὸ ὄρος ὑπερανιστάς ἐστι τῆς ὑπάρξεως πεδιάδος καὶ τῆς κοιλότητος· τοσοῦτω δὴ μέτρῳ ὁ νοῦς τοῦ προσευχομένου ἀνείσι πρὸς Θεὸν διὰ τοῦ μετεώρου τόπου. Ὁρᾶτε, ὦ τριπόθητοι, οἷον καὶ ἤλικον ὑμῶν τὸ ἐνδιαίτημα. Μιμνήσκεσθε καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ χαμοῶνων ἐνταῦθεν· ὡς ἂν συναφθεῖμεν ὑμῖν τοῖς ὑψιπατέσιν ἀετοῖς Κυρίου. Ἄλλ' ἐγέτω μὲν ταῦτα ὧδε, εἰ καὶ ὁ πόθος ἄττει πλέον λέγειν. Τί δὲ εἰς τοσοῦτον ἐληλυθάτε ταπεινώσεως μέτρον, παρ' ἐμοῦ τοῦ ἀμαθοῦς μαθεῖν ὧν προτείνετε πεύσειν τὰς ἀποκρίσεις; αὐτοὶ χάριτι Χριστοῦ ἄφ' ἑαυτῶν εἰδότες τὸ δεῖν· εἰ δὲ μὴ, πρὸς τῶν προεχόντων καὶ ἀξιώματι καὶ λόγῳ. Εἰσὶ γὰρ πλείστοι, ὡς ὑπέδειξεν ὁ λόγος, ὀφειλοντες ἐκδιδαχθῆναι. Ἴν' οὖν μὴ δόξω λυπεῖν ὑμᾶς, ἅμα τε καὶ δεδιώς τὸ ἀνῆκοον, καθήμι ἐμαυτὸν πρὸς τὸ ἐπιταγμα. Ἄλλ' ἁπλῶς ἐκεῖνον ἔχω λέγειν· ὅτι ἡ αἵρεσις αὕτη, εἰ καὶ τοῖς προλαβοῦσιν ἐφάνη ἄλλως, ἢ καὶ τισι φαίνεται νῦν, μεσοπόνθηρος καὶ οὐ λίαν χαλεπή· ἐμοὶ γοῦν τῷ ἀμύδρῳτι οὐδὲν ἄλλο δοκεῖ, ἢ ἀρνησις Χριστοῦ εἶναι. Εἰ γὰρ ἐν τῇ εἰκόνι τὸ ἀρχέτυπον ἐκφαίνεται, ὡς φησὶν ὁ πάνσοφος Διονύσιος· καὶ εἰ ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρῶτότυπον

¹⁵ Ill Reg. xix, 18. ¹⁶ Hebr. xi, 38. ¹⁷ Rom. x, 12.

διαβαίνει, ὡς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· ἐξουδένωνται δὲ νῦν ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, ἡρνηταί, πεπάτῃται παρὰ τῶν Χριστομάχων· ἄρα ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς εἰκόνης ἡρνήθη Χριστὸς, ἡτιμάσθη, ἀπεδοκιμάσθη Ἰουδαϊκῶς· καὶ ἀλλοίως οὐκ ἔστιν ὑπεξαγαγεῖν τὸ θεῶρημα. Διὰ τοῦτο θρήνων καὶ κοπετῶν ὁ καιρὸς· διὰ τοῦτο καὶ τοσοῦτοι οἱ ἐνιστάμενοι, οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες· ὡς λογικῶς τε καὶ πραγματικῶς ἀρνούμενου Χριστοῦ· ὅπερ ἐπὶ τῶν πάλαι αἱρέσεων οὐκ ὤπται· λογικῶς μὲν, ἐν τῷ λέγειν τοὺς ἀσεβεῖς, μὴ οἶόν τε ἐγγεγραφεῖν Χριστὸν σώματος χαρακτῆρι· πραγματικῶς δὲ, ὅτι καθαιροῦσι πᾶσαν εἰκόνα ἁγίαν Χριστοῦ, τῆς Θεοτοκῆς, ἀγγέλων, ἁγίου παντὸς καὶ ἁγίας, ἐκ πάσης Ἐκκλησίας, ἀπὸ παντὸς ἱεροῦ ἀναθήματος, πυρὶ παραδιδόντες, ἐπιτωθάζοντες, γελῶντες τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον, βδελύγμα Χριστὸν ἐγγεγραμμένον σὺν Μητρὶ καὶ θεράπουσιν ἀποκαλοῦντες· ὅπερ φρονεῖν καὶ λέγειν καὶ πράττειν, Ἰουδαίων ἐστὶ καὶ Ἑλλήνων. Οἱ γὰρ Ἀραβες καὶ Σκυθαὶ αἰδοὶ χρώμενοι οὐδὲν τοιοῦτον, ἐφάνησαν πεποιηκότες. Πῶς οὖν οὐκ ἄρνησις τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ ταῦτα; Ἀλλ' ἐπὶ τὰς προτάσεις ὁ λόγος. Τινὲς ἐξ ἰδίας προαιρέσεως ὑπέκυψαν, ἄνευ τοῦ καταναγκάζοντος· ἄλλοι μετὰ πληγῶν· ἄλλοι δι' ἀπειλῆς καὶ μόνῃς· ἕτεροι ἄνευ ἀπειλῆς, καὶ βραδύων, δέει, καὶ μόνον· ἄλλοι διὰ τὸ μὴ ἐκπεσεῖν τῶν ἰδίων. Τινὲς δὲ καὶ κατὰ ἄγνοιαν. Τούτους ἐπιστρέφοντας πῶς δεῖ ἀποδείξεσθαι; ἐπιδεικνυμένους δηλαδὴ ἀξίους καρποῦ τῆς μετανοίας ἀπαντας. Τινὲς δὲ οὔτοι; Ἀποχὴ τῶν ἁγιασμάτων, μετὰ προσκλαύσεως, καὶ ἐπιπόνου δεήσεως· ἐπὶ μὲν τῶν πρώτων, τριετίζουσα· ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων, διετίζουσα· ἐπὶ τῶν τρίτων καὶ τετάρτων καὶ πέμπτων, ἡ τῶν πρώτων· ἐπὶ τῶν ἕκτων, ἐνιαυσιαία. Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν πῶς δεῖ ἔχειν αὐτοὺς; Εἰ μὲν ἐξ ἱερατικοῦ πληρώματος, καὶ οὐχ ὑπέγραψε, μηκέτι μετέχων τῆς ἀσεβοῦς κοινωνίας τις. Ὡς ἐν ᾧ ἐτέτακτο κλήρω. Εἰ δὲ καὶ ὑπογράφας, εἴη ὡς εἰργόμενος τῆς ἱερουργίας ἕως ὀρθοδόξου συνόδου· κοινωνῶν δ' οὖν ὁμοῦς τῶν ἁγιασμάτων. Τότε πάντῃ ἀσεβείᾳ ἐξέσθαι κατὰ ἀνάγκην ὁδὸς ἕνεκα, ἢ διὰ λιμὸν, ἢ καὶ ἄνευ ἀνάγκης, ἢ καὶ διὰ βίαν ἄλλοις κοινωνοῦσιν, ὀρθοδόξους δὲ αὐτοὺς ὁμολογοῦσι, συνασθεῖν; Οὐδαμῇ οὐδαμῶς· εἰ μὴ τί γε τοῖς ἐσχάτοις, οὐκ ἀδιαφόρως, ἀλλ' ἐξ ἀναγκαίου τινὸς τρόπου, ἅπασι ἡ δις. Εἰ τῶν τούτοις ἐδωδῆμων τὰ λείψανα ἐσθῆιν κατὰ ἀνάγκην, ἢ καὶ ἄνευ ἀνάγκης, διότι προεσχημάτιται ἐν αὐτοῖς ὁ σταυρὸς; Εἰ μὲν παρὰ ἱερέως, οὐδαμῶς· εἰ δὲ μὴ, μεταληπτέον κατὰ βίαν. Εἰ δὲ εἰς εὐκτήριον αὐτῶν εἰσερχεσθαι εὐχῆς χάριν· καὶ εἰ δεῖ τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν ἐν αὐτῷ ἐπιτελεῖν μετὰ ἰδίας τραπέζης; Οὐδαμῶς ἑκότερον. Εἰ δὲ χαίρειν αὐτοῖς, λέγειν, καὶ ἀσπάζεσθαι; Οὐδαμῶς, ὡς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος. Ὁ Κύριος ἐκώλυσε τὸν κοινὸν ἀσπασμόν. Ὡς τοῦτο κατὰ σύμβασιν· ὡς δὲ ἐξ ἀγάπης καὶ φιλίας, φευκτέον· ἵνα πληρωθῇ ἐν τούτῳ. Οὐκ ἔστι λέγειν χαίρειν τοῖς ἀσεβέσιν. Εἰσὶ τινες τῶν μοναστηρίων, οἱ οὔτε λόγῳ, οὔτε ἔργῳ συνῆλθον φυγῇ

PATROL. GR. XCIX.

A enim in imagine archetypum elucet, ut sapientissimus Dionysius ait: ac si imaginis honor ad prototypum ascendit, ut magnus loquitur Basilius: nunc autem despiciatui habita est imago Christi, negata, conculcata a Chrystomachis: utique Christus in imagine ipsius et per imaginem negatus est, ignominia affectus, more Judaico reprobat: nec colligere aliud, re plane perspecta, licet. Idcirco plangendi et ejulandi tempus istud est: idcirco et tam multi reluctantur, non viri modo, sed et mulieres, eo quod non voce solum, sed et opere ipso Christus negatur: quod in vetustis hæresibus minime visum est. Voce quidem, cum negent impii corpora similitudine pingi Christum posse: opere autem ipso, cum omnem evertant Christi sanctam imaginem, Deiparæ, angelorum, sancti ac sanctæ cujusvis, ex omni aede sacra, ex omni sacro monumento, igni tradentes, conviciis insectantes, magnum pietatis mysterium irridentes, Christum depictum, cum matre et famulis, abominandam rem nuncupantes: quod quidem cogitare, et dicere, et facere, Judæorum est atque gentilium. Arabes enim ac Scythæ reverentia ducti, nihil tale visi sunt præstitisse. Quid est igitur dispensationem Christi negare: si hoc non est? Sed ad propositiones revertatur oratio. Quidam propria sponte manus dedere, nemine per vim cogente: alii cum plagis: alii minis duntaxat exterriti: alii citra minas ac supplicia, solo metu: alii, ne exuerentur bonis: nonnulli autem per inscientiam. Hi si resipiscant, qua ratione sunt admittendi? Utique si dignos videlicet penitentiae fructus omnes exhibeant. Qui sunt illi porro fructus? Dilata Eucharistiæ perceptio, cum fletu, et assidua deprecatione, primis quidem, per triennium: secundis, per annos duos: tertiis, quartis, et quintis, quemadmodum primis: sextis denique, unius anni spatio. Quibus ubi perfuncti fuerint, qua ratione sunt habendi? Si quidem est ex sacerdotali ordine aliquis, nec subscripsit, nec fuit impie communione particeps; in quo ordinatus est clero permoneat. Sin vero subscripsit idem; abstentus a re sacra facienda sit usque ad synodum orthodoxam: communice tamen sacris mysteriis. Si hominibus omni

D ex parte impiis, propter necessitatem ingruente metu, vel ob famem, vel etiam citra necessitatem aut per vim, alii communicent qui orthodoxos se profiteantur, an licet cum istis cibum sumere? Nullo prorsus modo: nisi forte sint ex infima plebe: nec passim ac promiscue, sed casu aliquo necessario, semel aut iterum. An licet eorum cœnæ reliquias ex necessitate, vel citra necessitatem edere, eo quod in his signum crucis prius expressum sit? Si quidem a sacerdote, minime: sin minus, cogente vi sumi oportet. An licet orationis causa eorundem oratorium ingredi? ac num licet sanctam ibi oblationem peragere cum mensa propria? Neutrum licet. An fas est gratulari ipsis, confabulari cum iis, eosdem salutare? Neutiquam, ut ait magnus Basi-

lius. Communi salutatione Dominus interdixit. Quamobrem istud ex occasione fiat : ut vero ex amicitiae ac benevolentiae significatione, declinandum : ut sic istud impleatur : Nefas est dicere Ave impiis⁴⁸. Sunt quidem e monachorum caetu qui neque verbo neque opere consenserunt, fuga salutem consecuti : rursumque post secessionem ab impiis se subtrahere. Recte habet. Si autem ab impiis sacra peracta sint in Ecclesia aliqua semel duntaxat, in eam ingredi poterunt solas peracturi preces : si vero saepius, secedant ab ea longissime. Saeculares quidam ac monachi impietatem vehementer detestantur ac lugent : propter minas autem impiorum, ad eorum se communionem adiungunt, ita eos allici posse arbitraii, preces autem fieri pro ipsis a nobis efflagitant. An licet his divina mysteria impertiri ? Preces quidem peragere licet, impertiri vero sacra non licet, quidquid illi dicant aut agant. Si secus viam publicam cruces ii statuerint, an sunt adorandae ? Nihil vetat. An licet horum oblationes consecrare ? Minime. Haec igitur pro eo ac Dominus in mentem injectit, elocuti sumus : non quasi sancientes legem : neque enim ex antistitum numero sumus, penes quos potestas est condendi canones ; sed consilium dantes, quoniam ejusdem vobiscum ordinis sumus : ac propterea quod ii desunt qui statuere summo jure debeant, huc a vobis coacti descendimus. Vos vero, Patres sanctissimi, veniam date, si quid in praedictis displicet. Praeterquam quod medicus tum animi tum corporis, et personae qualitatem, et temporis opportunitatem, habitum, affectus, vires, imbecillitatemque contemplatur : et sic remedia conficit adhibetque : medicamenti modum nunc augens, nunc minuens : quae uno capite ac genere comprehendere rite non possunt : quemadmodum ipsi quoque sancti Patres nostri definierunt.

L. — Luciano filio.

C

N'. — Λουκιανῷ τέκνῳ. [τνδ.]

Poenitenti absolutionem impertitur. (Baron. an. 816, n. 19.)

Deus noster optimus, cum humanae naturae imbecillitatem noverit, fierique interdum ut, quamvis inoffenso pede ingredi aliquis videatur, is tamen si remittat paululum, quo nescit modo dejiciatur : insigni benignitate poenitentiam dedit, quae hominem a lapsu revocet, restituatque in integrum. Quandoquidem igitur et ipse, frater mi, similiter offendisti, ac laudabilis poenitentiae tempus explesti ; acerbo animi dolore, profusisque lacrymis ut accepi, exorato Deo ; nunc vero absolutionem efflagitas : (1) quemadmodum et ab oeconomio et ab oeconomii vicario significatum mihi est : hanc habeto a Domino, et eris, filii mi, ab hodierno die sanus, in Christo gaudens, et in ipso prospere vitam agens, ut ne posthac decidas obligata Domino fide, sed pro ipso mortem obeas, quemadmodum et ipse pro te pertulit. Antea igitur per litteras ejulans, indignus licet, sic te compellabam : Adam, ubi es⁴⁹ ?

⁴⁸ II Joan. 10. ⁴⁹ Gen. iii, 9.

Α τὴν σωτηρίαν πορίζομενοι· καὶ πάλιν μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἀσεβῶν ἀνθυποστρέφοντες. Εὖ ἂν ἔχοι. Εἰ δὲ καὶ ἐλειτουργήθῃ ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν, εἰ μὴ ἅπαξ· εἰσέτωσαν ἐπιτελοῦντες ἐν αὐτῇ τὰς προσευχὰς μόνον· εἰ δὲ πολλάκις, ὑποχωρεῖτωσαν ταύτης πόρῳ. Κοσμικοὶ τινὲς εἰσιν ἡ καὶ μοναχοί, σφοδρῶς μυστατίζοντες, ἡ καὶ ἀποδυρόμενοι τὴν ἀσέβειαν· διὰ δὲ τὰς ἀπειλὰς τῶν ἀθέων προσέρχονται τῇ αὐτῶν κοινωνίᾳ, οἴονται αὐτὴν δηλητήριον εἶναι, αἰτοῦνται δὲ εὐχὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἡμᾶς ποιεῖσθαι. Εἰ ἔξεστιν αὐτοῖς μεταδίδόναι τῶν θείων μυστηρίων ; Εὐχὴν μὲν ποιεῖσθαι ἐξὸν, οὐ μὴν μεταδίδοναι, κἄν ὅ τι λέγωσιν ἡ πράττωσι. Σταυροῦς ἐὰν ἰστώσι κατὰ τὰς λεωφόρους, εἰ δεῖ προσκυνεῖν ; Οὐ κωλυτέον. Εἰ δεῖ τῶν τοιούτων τὰς προσφορὰς προσκομίζειν ; Οὐδαμῶς. Ταῦτα οὖν ὡς ὁ Κύριος κατὰ νοῦν ἐπήγαγεν ἡμῖν, ἐφθελγᾶμεθα· οὐ νομοθετικῶς· ἐπεὶ μηδὲ ἔσμεν τῶν ἱεραρχούντων· αὐτῶν γὰρ τὸ τυποῦν κανονικῶς· ἀλλὰ συμβουλευτικῶς, ἐπεὶ ἔσμεν ὑμῖν ὁμοταγεῖς καὶ ἐπειδὴ ἐξ ἀπορίας τῶν ἱεραρχικῶς ὀφειλόντων τυπῶσαι· ἀναγκασθέντες ἀφ' ὑμῶν ἐληλύθαμεν εἰς τοῦτο. Ὑμεῖς δὲ, ἀγιώτατοι Πατέρες, σύγγνωτε, εἰ τί ἐστὶν ἀπαρέσκον ὑμῖν ἐν τοῖς εἰρημένοις. Πλὴν ὅτι ὁ ἱατὴρ καὶ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ προσώπου ποῦτήτα, καὶ καιροῦ ἰδιότητα, ἔξιν τε καὶ πάθος, δύναμιν τε καὶ ἀδράνειαν ἐπιτηροῖ· καὶ οὕτω φαρμακεύει καὶ ἰσται· ἔλλειψει καὶ προσθήκαις χρώμενος· ἃ ἐν κεφαλῇ περιλαβεῖν οὐχ οἶδν τε κανονικῶς· ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες ἡμῶν ὥριζαντο.

Ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν Θεός, εἰδὼς τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως εὐέλκιστον, καὶ ὅτι εἰ καὶ δοκεῖ τις κατορθῶν πορεύεσθαι, ὡς οὐκ οἶδε μικρὸν βαθυμήσας ὑποσκελίζεται· φιλανθρώπως ἰδωρήσατο τὴν μετάνοιαν, ἀνακαλουμένην τὸν ἀνθρωπὸν τῆς πτώσεως, καὶ εἰς τὸ ὑγιὲς ἀποκαθιστῶσαν. Ἐπεὶ οὖν καὶ αὐτὸς, ἀδελφέ μου, πέπονθας ὁ πέπονθας, καὶ τὸν τῆς ἀξιολόγου μετανόας καιρὸν πεπλήρωκας, πολλὴ κατανύξει καὶ πλείστοις δάκρυσιν, ὡς ἀκήκοα, ὡς ἐξιλεωσάμενος τὸν Θεόν· ἐπιζητοῖς δὲ ἄρτι λύσιν· καθὰ διὰ τοῦ οἰκονόμου καὶ τοῦ παροικονόμου ἐδηλώθη μοι. Εἴη σοι αὕτη παρὰ Κυρίου· καὶ ἔση ὑγιαίνων ἐκ τοῦ δούρο, υἱέ μου, καὶ χαίρων ἐν Χριστῷ, καὶ καταευδοκούμενος ἐν αὐτῷ· μηκέτι συμπίπτειν διδούς, ἐγγύας τῷ Δεσπότη, ἀλλὰ θνήσκειν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς καὶ αὐτὸς ὑπὲρ σοῦ ἔπαθε. Πρώτερον μὲν οὖν διὰ γράμματος ὁ ἀνάξιος κλαυθμυρικῶς ἐφθελγᾶμην πρὸς σέ· Ἀδάμ, ποῦ εἶ ; τὴν θείαν φωνὴν ὑπαιπῶν· διὰ τὸ

NOTÆ.

(1) Hanc absolutionem, minime sacramentalem explicat Joan. Jejunator in libello *Pœnitentiali* apud Joan. Morinum in *Commentario de Pœnitentiis*.

ἐξ ὕψους σε βίου οἶον· παραδεισιακοῦ ἐκπεπτωκέ-
ναι. Νῦν δὲ ἀναγκαῖον ἀποτολμῆσαι με τὸν τάλανα
καὶ εἰπεῖν· Εἰρήνη σοι, ἀνάστα, Χριστὸς κελεύει· ζῇθι
εἰς αἰῶνα.

NA'. — Ἀλθενέκα πρωτοσπαθάρια. [τῷ.]

Renuntiare saeculo cupientem docet quo pacto id impetrare a marito possit.

Ἐξένισέ με τὸ γράμμα τῆς εὐγενείας σου οὐκ ὀλ-
γόν· οὕτω μὲν ἐκ φιλοθέου καρδίας ὑπαγορευθέν·
οὕτω δὲ ὑπὸ συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης
διαθέσεως πραχθέν· ὥστε δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀναγνόντα
με ἐπιλέγειν. Τίς καὶ ὁποῖα καὶ ἡλικία ἡ ψυχὴ αὕτη,
ἡ ταῦτα φθειρομένη πρὸς με τὸν ταλαίπωρον· ὡς
δὲ καὶ παρὰ τοῦ γραμματεφόρου ἀνηγγέλη μοι
ἄπερ ζώσῃ φωνῇ παρέθου αὐτῷ ἐξεῖπεν· τότε
καὶ μάλλον ἡγάσθην λίαν, καὶ ἐδόξασα τὸν ἀγα-
θὸν ἡμῶν Θεόν, ὃς ἐνέπνευσέ σοι τοιοῦτον δια-
λογισμὸν, καὶ εἰς ἔργον αὐτὴν προαγαγεῖν ἐφ-
ειμένην.

Μέγα τοιγαροῦν τὸ ἔργον ὃ ἐπιπόθησας, κυρία, καὶ
τῶν δυσανύστων· οὐ μόνον διὰ τὸ ὕψλιν καὶ οὐ-
ράνιον τοῦ βίου (οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἢ ἀποταγὴ, ἢ σταυ-
ροῦ καὶ θανάτου ἐπαγγελία τῷ γε ἀληθινῷ μονά-
σαντι), ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ δεδέσθαι σε ἀνδρὶ· οὐπερ οὐχ
ὡς ἔτυχεν ἔστι διαzeugθῆναι, διὰ τὸ θεοσύναπτόν σοι
εἶναι ζηλονότι. Τίς οὖν ἀποσυνάφειεν, ἢ δηλαδὴ ὁ
συνάφας, ἐπὶ μείζονα ἡπειγμένην προσελθεῖν πολι-
τεῖαν; Δεῖ οὖν καθάπερ ἡ διαταγὴ τοῦ ἁγίου Βασι-
λείου πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ὁμόζυγον εὖ διαθέσθαι. Τί
τοῦτο; Ἀπογυμνῶσαι τὸν λογισμὸν τῆς ἐφέσεως·
ὑποδείξαι τὸ τοῦ κόσμου μάταιον καὶ ἐντερωδες·
ὡς οὐδὲν μόνιμον ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ παρatreχόν· ἴσα καὶ
σκιαί, καὶ περιχαρές τι, καὶ ἀπολαυστικόν, καὶ
πολύλοβον, καὶ ἐνέδον, καὶ βασιλεία αὐτῇ. Ὡσεὶ
ἄνθος γὰρ τοῦ ἀγροῦ πάντα ἀφίπτταται. Καὶ οὐ τοῦτο
μόνον· ἀλλὰ καὶ κρίμα ἀπαράττητον ἐπὶ τῶν προσ-
παθῶς ζησάντων ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι, καὶ μὴ κατὰ
τὰς ἐντολάς τοῦ Χριστοῦ· ὅπερ ἐργώδες ἐκτελέσαι
ἐν τῷ κοινῷ βίῳ. Ταῦτα λάλησον, παρακάλεσον, ἐκ-
μελιζαι, ὡς ἀν πείσεως αὐτὸν συναπέρχασθαι σοι
τὸν σκοπὸν τῆς ἀποταγῆς· *Τί γὰρ οἶδας, φησὶ, γύ-
ναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις;* Καὶ τοῦτο ἐπὶ χρόνον
ἱκανόν. Καὶ εἰ μὲν συνέλθοιεν, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ,
τότε εἰ τοσοῦτον ἀνάπτει σε ὁ Θεοῦ πόθος, πράττεις
τὰ δόξαντά σοι, καὶ μὴ βουλομένου τοῦ ὁμόζυγος.
Ἄλλ', ὡς προσέφηται, *δυσεξίνυστον τὸ πρᾶγμα*· καὶ
μάιστα ἐν ταῖς τοῦ διωγμοῦ ἡμέραις· καὶ ὅτι οὐχὶ
τυχούσα αὕτη, ἀλλὰ τῶν ὑπερχουσῶν, καὶ γε τῶν
συναίμων τῇ βασιλευούσῃ. Ἐφ' ᾧ καὶ θαυμάζειν
ἔστι πῶς ἐν τῇ ἁγαν εὐδοξίᾳ τοῦ τῆδε βίου, ταύτην
βδελυσσομένην, τὴν ταπεινώσιν Χριστοῦ ἐπιποθεῖς
ἐνδύσασθαι. Εὐλογητὸς Κύριος ὁ οὕτω πεῖθων· καὶ
γὰρ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ὡς ἀληθῶς βδελυγμά
ἔστι τὰ ἐνδοξα τοῦ ματαίου βίου. Ἐχου τοίνυν τοῦ
καλλίστου βίου σου. Ἀκούω γὰρ οἷα ἀγαθουργεῖς·
καὶ πῶς ἀφιεμένη τὰς βασιλικὰς διατριβὰς, σχολά-
ζεις ἐν αὐτῇ καὶ ἐν ἀγαθοῖς. Ἔστι γὰρ καὶ ἐν τῷ

A Dei vocem inculcans, quod ex sublimi vitæ genere
tanquam ex paradiso excidisses. Nunc vero necesse
est miserum me audacter ac libere dicere : Pax
tibi : exsurge, Christus jubet : in æternum vive.

LI. — *Albenecæ protospathariæ.*

Me litteræ nobilitatis tuæ haud mediocriter peren-
lere : sunt enim tam religioso animi affectu dicta-
tæ, tam intimo pii doloris sensu confectæ, ut iis-
dem iterum perlectis in hanc denique vocem eru-
perim : Quæ et qualis, et quanta anima est, quæ ad
me infelicem ista perscribit ? Ut vero nuntiata
sunt mihi a tabellario ea quæ viva voce ut mecum
ille communicaret mandasti ; tunc vero obstupui
multo vehementius, et laudavi Deum nostrum op-
timum qui tale tibi propositum in mentem iniecit,
idemque te perficiendi cupiditate incendit.

Magnum utique quiddam est quod expetiisti,
domina, et arduum, non modo propter cælestis
hujus vitæ sublimitatem ; nihil enim aliud renun-
tatio est, quam crucis ac mortis denuntiatio
ei qui vere monachus sit ; verum etiam quod
sis cum viro copulata, a quo divelli magnum nego-
tium est, propterea quod ambos videlicet conso-
ciaverit Deus⁸⁰. Quis ergo disjunget ? Ipse nimi-
rum qui conjunxit, qui progredi cogit ad præstan-
tius vitæ institutum. Necesse est igitur, ex præ-
scripto sancti Basilii, ea primum quæ ad maritum
spectant recte componi. Quid istud est ? Quid
consilii ceperis, aperire : quam sint res mundanæ
inanes ac somnii similes, suggerere : ut nihil hic
fixum sit ac stabile, nihil non instar umbræ præter-
iens, quantumvis jucundum illud gratumque sit,
quantumlibet felicitatis afferat ac voluptatis, vel si
potestas regia fuerit. Nam velut flos agri omnia
evanescent. Neque hoc solum : sed et judicium
inexorabile erit eorum, qui in præsentis ævō vitiosis
affectibus inquinati vixerint, nec secundum Christi
præcepta : id quod perdifficile est in sæculari vita.
Hæc loquere, adhortare, verborum blanditia adhibe,
ut animum is inducat renuntiationis propositum
una tecum amplecti. *Unde enim scis, inquit, mul-
lier, si virum salvum facies ?* Et istud ad tempus
satis est : Ac si quidem ille consenserit, belle ha-
bet : sin minus, tunc si te Dei tantus amor incen-
dit, id efficies quod libitum erit, vel invito conjuge.
Sed res ea, ut dictum est antea, multum habet
difficultatis ac laboris : præsertim vero persecutio-
nis tempore : et quod non quælibet e plebe sis, sed
e primariis et principibus feminis, ac Augustæ
consanguineis. Unde et mirari subit quemadmo-
dum in tam abundanti vitæ præsentis gloria, ea
repudiata, Christi humilitatem induere concupiscas.
Benedictus Dominus a quo hæc injecta mens est :
vere enim præ Dei gloria, abominanda res est

⁸⁰ Matth. xiv, 6. ⁸¹ I Cor. vii, 16.

quidquid est in hac inani vita gloriosum. Tene igitur tuum optimum vitæ institutum. Tua enim facta illustria audio, et quemadmodum abdicata principum familiaritate, tibi uni ac rebus bonis vaces. Nam et in isto vitæ genere salutem consequi potes, etiam cum viro : deinde autem subsequenti tempore, ut fortunaverit Dominus, sic et ages, nec virum contristans, sed potius inflectens divina conversatione. De sorore, significavi ei quo res mea loco tibi gratias ago, quod omni eum humanitatis officio sis prosecuta. A Domino misericordiam consequare.

LII. — *Mariæ moniali.*

Non improbat, quod persecutionis metu sub sæculari habitu lateret.

Legi reverentiæ tuæ schedulam, ac pium consilium intellexi : quod idem cum beato illo Patre propositum habeas propter Christum patiendi : idque jure optimo : ut palam sit, unam utrique carnem et mentem unam esse, nec te discrepare fide. Deo igitur grates agendæ, qui vos ita, ex ipsius metu et amore, disjunxit invicem Evangelii gladio, quoad corpus ; rursumque uno spiritu ac sensu, quoad animum consociavit. Enitere igitur, domina mea, ut æquali cum eo conditione digna censearis, ut illic eidem occurras, ut sis cum eo semper, ipsum eligens, ut ipse te elegit. Insigni enim charitate curam ille ingentem in salute tua procuranda suscepit, quemadmodum et ipse novi : nam is humilitati tuæ tanquam filio sua negotia communicabat. Quod propter persecutionis difficillima tempora, dissimulandi causa, sæcularem externo habitu ornatum geris, idque modice, nec diu : repertum istud in sanctis ex causa aliqua necessaria : in omne vero tempus, minime ; ceterum quid dicturus sim hæreo. Nam si auctor sim ut fictum habitum deponas, imparem te martyrio dices : vocaberis enim et ad pœnas. Si rursum te sic dimittas, scripta nulla auctoritas est quæ suffragetur. Duobus igitur propositis malis, præstabilius est clam monialem esse, quam, si plagas perpeti nequeas, perduelli communicare hæresi, atque a Christo desciscere, in quo sors tua futura est sempiterna.

LIII. — *Moniali.*

Hortatoria. Ut pro recta fide martyrium perferre parata sit.

Ea temporis hujusce conditio est, ut de aliis nos esse sollicitos oporteat : cum pari animo simus ac pari fide præditi : quandoquidem veluti in Ecclesiam unam sive cœtum convocavit Deus eos omnes qui pro veritate dimicant, in eaque consentiunt. Quemadmodum igitur citra offensæ periculum non est, qui cum ejusdem monasterii sit, nihil de condiscipulis curet ; aut præpositus qui nulla pariter de discipulis sollicitudine sit : sic est profecto de nobis omnibus : quandoquidem, ut dictum est, Ecclesia una cœnolica sumus. Inviso te per epistolam, et rogo quomodo utique in Domino valeas, soror spiritalis : utrum in egregia Christi confessione permanes : an depositum fidei integrum serves ope Spiritus sancti : an sis in Deo corroborata, nec impios expavescas.

NB. — *Μαρία μοναζούση.*

Ἀνέγνων σου τὴν τιμίαν συλλαβὴν, καὶ ἐπέγνων σου τὸν εὐσεβῆ λογισμόν· ὅτι τῆς αὐτῆς τῷ μακαρίῳ ἐκεῖνῳ Πατρὶ διαθέσεως ἀκολουθῶν ἔχεις ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχειν· καὶ εἰκότως· ἵνα φανῇ ὅτι ἡ μία τὰς ἐν καὶ φρόνημα κρατεῖ, οὐχ ἑτεροζυγοῦσα περὶ τὴν πίστιν. Χάρεις οὖν τῷ Θεῷ τῷ οὕτως ὑμᾶς διὰ τὸν φόβον καὶ πόθον αὐτοῦ διαζεύξαντι ἀπ' ἀλλήλων μαχαίρᾳ εὐαγγελικῇ σωματικῶς, καὶ πάλιν τῷ ἐνὶ πνεύματι καὶ φρονήματι συνάψαντι ψυχικῶς. Σπούδαςον οὖν, κυρία μου, τῆς Ἰσῆς αὐτῷ μερίδος ἀξιωθῆναι, καὶ συντεύεσθαι ἐκεῖ, καὶ συνεῖναι εἰσελθὲν αἰρουμένην αὐτῷ ὡς ἡρετίσαστό σε. Καὶ γὰρ πολλῇ ἀγάπῃ πολλὴν καὶ φροντίδα ἔσχεν ἐν τῇ σωτηρίᾳ σου, ὡς οἶδα καὶ γὰρ· καθότι κοινωνῶν ἦν τῇ ταπεινώσει μου τὰ κατ' αὐτὸν ὡς υἱῷ. Περὶ τῆς κατὰ ἀνάγκην τοῦ διωγμοῦ ὑποκριτικῆς σου ἐξωθεν κοσμοφορήσεως, πρὸς μικρὸν χρόνον καὶ τρόπον· εὐρηται ἐν τοῖς ἁγίοις κατὰ τινα ἀναγκαίαν ὑπόθεσιν· εἰς δὲ τὸ δεῖ, οὐδαμῶς. Λοιπὸν οὐκ οἶδα τί εἴπω. Ἐάν ἐπιτρέψω ῥίψαι τὴν ὑπόκρισιν, εἰποις ἂν μὴ φέρειν τὸ μαρτύριον· ἐνεχθῆσθαι γὰρ καὶ εἰς βάσανα. Ἐάν τε πάλιν ἐπαφῇσαι μὴ οὕτως, οὐκ ἔχω Γραφικὴν μαρτυρίαν. Δύο τοίνυν κακῶν προκειμένων, κριτέον ἐστὶ κρυπτομόναχον εἶναι, ἢ μὴ φέροντα τὰς πληγὰς, κοινωνῆσαι τῇ ἀρνητικῇ αἰρέσει, καὶ ἀποστῆναι Χριστοῦ, ἐφ' ᾧ ἔσται δεῖ ἡ μερίς σου.

NI. — *Μοναζούσα. [τ'εα'.]*

Ὁ Παρὼν καιρὸς τοιοῦτος, ὃς ἀναγκάζει ἡμᾶς μεριμνᾶν ὑπὲρ ἀλλήλων· διὰ τὸ τῆς ἰσοψυχίας καὶ ὁμοπιστίας ἀξίωμα· ἐπειδὴ ὡς μίαν Ἐκκλησίαν ἔχουν συνοδίαν συνεκαλέσατο ὁ Θεὸς ἅπαντας τοὺς ἀντεχομένους τῆς ἀληθείας, καὶ ἐν αὐτῇ ὁμολογούντας. Καθάπερ οὖν οὐκ ἀκίνδυνον τῷ τῆς αὐτῆς μονῆς ὄντι, μὴ ὑπὲρ τῶν συμβαλλόντων φροντιοῦντι, ἢ καθηγουμένῳ, τὸ μὴ περὶ τῶν φοιτητῶν ὡσαύτως φροντίζειν· οὕτω δὲ καὶ ἡμῖν πᾶσιν· ἐπειδὴ περ, ὡς εἴρηται, μία Ἐκκλησία κοινοβιακῇ ἔσμεν. Ἐπισκέπτομαί σε διὰ τοῦ γράμματος, καὶ ἐρωτῶ πῶς δὲ ἔχεις ἐν Κυρίῳ, ὃ ἀδελφὴ πνευματικὴ· εἰ ἐμμένεις ἐν τῇ καλῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ· εἰ τηρεῖς τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως διὰ Πνεύματος ἁγίου ἀσφαλῆ· εἰ κρατῶν ἐν Θεῷ μὴ πυρομένη ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν.

Εὐγε, εὐγε· στηριχθεῖς ἐτι πλειόνως· καὶ το-
σούτον ὡς ἂν ἄδεις σε σὺν τῷ ἁγίῳ Δαβὶδ· Οὐ φο-
βηθήσομαι ἐν τῷ ταρασσεσθαι τὴν γῆν, καὶ
μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν. Καὶ
γὰρ ὁ ὡς ἀληθῶς βεβαιόπιστος, ἀμετακίνητος ἐστι
πάνπαν τῆς ἀγάπης Χριστοῦ· ἥς οὐ θλίψις, οὐ στε-
νοχωρία, οὐ λιμὸς, οὐ διωγμὸς, οὐ κίνδυνος, οὐ
μάχαιρα χωρίζειν δύναται. Ταύτῃ τῇ πεποιθήσει οἱ
ἅγιοι πάντες ἐτελειώθησαν· τῇ αὐτῇ καὶ ἡ σὴ τι-
μότης εἴη. Οὐ γὰρ εἰ ἀγενεστέρα Θέκλῃς, Θεβρω-
νίας, καὶ τοῦ περὶ αὐτάς μακαρίου χοροῦ· θυγάτηρ
Θεοῦ, νύμφη Χριστοῦ, ὡς καθεῖναι, καὶ αὐτή.
Ἵπὲρ οὗ καὶ ταῦν τὸ μαρτύριον ὥσπερ τηνικαῦτα.
Ἵπομεινόμεν οὖν, παρακαλῶ, οὐχ ὅτι ἐν οἷς ἐσμεν
θλιπτικοί· ἀλλὰ καὶ τὰ προειρημένα ἅπαντα
ἐπιστῇ. Ἀπροσωπώλητος ὁ Θεός· τῇ αὐτῇ ἀγάπῃ
ἀγαπῶν ἡμᾶς, ἥ ἡγάπησε καὶ τοὺς πάλαι. Ταῦτα
ὡς ἐν ὀλίγοις· εἰδὼς ὅτι οἰκοθεν καὶ ἐξ ἄλλων τὰς
παρακλήσεις ἔχει σου ἡ σεμνοπρέπεια· ὅμως καὶ
παρ' ἡμῶν, ἵνα γνοίης ὅτι οἰκειαπαθοῦμέν σοι ὀφει-
λομένως· καὶ ὅπως προσεύχῃ, τοῦ στηριχέσθαι ἡμᾶς
τοὺς ἀμαρτωλοῦς.

ΝΔ'. — Βασίλειφ πατρικίφ. [ρξς']

Consolatur in morte filii.

Τῆς θεομιμήτου σου συγκαταβάσεως ἔργον, οὐ
μόνον εἰς ὅψιν σου ἱερὰν ἐνεγκεῖν τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν
ἐν πνεύματι, ὁμιλῆσαι τε τὰ δόξαντα, οὕτω προσ-
ηνῶς καὶ μετρίως· ἀλλ' ὅτι καὶ τὴν κυρίαν καὶ ἐμοὶ
σεβασμίαν πατρικίαν, ἅμα τοῖς εὐγεγεστάτοις σου
βλαστοῖς ἀγαγὼν, κλίνει τε οὐ κεφαλὴν, ἀλλὰ γόνυ
πρὸς αὐτὸν ἐπιτέτραφας. Ὡς τῆς μεγίστης σου τα-
πεινοφροσύνης! Ὡς τῆς φιλοθέου συνέσεως! Ὡς τῆς
ὑπερβαλλούσης σου ἐν ἀμαρτωλοῖς πίστεως! Καὶ
οὐχ ἀποτεύξῃ τοῦ τῆς εὐαποδεξίας μισθοῦ. Διὰ ταῦτά
σοι πάντα· καὶ ἔτι πλέον εἰς ἀρετῆς λόγον, εἰκότως
ὁ ἐμὸς δεσπότης καὶ αἵματι καὶ πνεύματι φιλού-
μενος γέγονας πρὸς πάντων τῶν γνωρισάντων καὶ
ὀρώντων σε. Καὶ μάρτυρες τοῦ λόγου αἱ κατὰ τὰς
ἀξίας ὑπεροχαί σου, ἀρετῆς ἐπαθλον ὑπάρξασαι·
ἐφ' ἣ σὺν τῷ τῆς φύσεως νόμῳ μορφώσας υἱούς τε
καὶ θυγατέρας· ἅμα τῇ ὁμοζύγῳ· εἰκόνας ὄντως
ἐναργεῖς τῆς εὐσεβείας σου ἐναπέδειξας· ἐκ τῆς
πρὸς σὲ ἐπιφαινομένης αὐτοῖς ὁμοιότητος ἐπιγινω-
σκομένους ἀψευδέστατα.

Ἄλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος τοιοῦτος. Τίνα δὲ
λόγον παραμυθητικὸν ἐπὶ τῷ πάθει τοῦ Προδρόμου
ὁμωνύμου ἔρρους σου παγκραλίστου ἐξεύροισι ὁ τα-
πεινός, λεαίνοντα μικρὸν τι τὸ τῶν τιμῶν ψυχῶν
ὡμῶν θλιβερόν; Ἐπεὶ ἀπηγγέλη μοι πρὸς αὐτοῦ τοῦ
ἀδελφοῦ ὅποσον τὸ ἄλγος· οἷα τὰ δάκρυα ἀποστάζοντα
θερμὰ ἐξ ὀφθαλμῶν· τὰς τε ἀνακλήσεις, ἑλεεινολο-
γίας τε καὶ στοναχάς· ὡς ἀκούσαντι ἕκαστα τὰ τοῦ
παιδὸς πλεονεκτήματα, παθεῖν τι μικροῦ δεῖν ὁμοιο-
παθὲς ὕμιν. Ὡς πῶς ὠμοιώθημεν τῷ Δαβὶδ πενθήρη
ψαλμὸν ἐπὶ τῷ υἱῷ ἔσαντι! Εἰ δὲ ἐκεῖνος οὕτως ἐπὶ
ἀτασθαλίᾳ καὶ ἀντάραντι καὶ δικαίαν δίκην τῆς πα-
τραλοίας δώσαντι· τί δεῖ ἐνταῦθα εἰπεῖν; καὶ πηλί-

A Euge, euge : adhuc amplius confortare : imo in
tantum ut cum sancto David possis accinere :
Non timebo dum turbabitur terra, et transferentur
montes in cor maris". Enimvero qui prorsus firma
fide est, dimoveri omnino nequit a charitate Chri-
sti : a qua non tribulatio, non angustia, non fa-
mes, non persecutio, non periculum, non gladius
potest separare". Hac fiducia omnes sancti con-
summati sunt : eadem reverentiam tuam consum-
met. Neque enim es Thecla ignobilior, aut Febronia,
aut felici illarum cœtu : cum sis Dei filia, Christi
Sponsa, quemadmodum illæ, sic et ipsa : quam ob
causam nunc quoque martyrium instat, uti olim.
Sustineamus igitur, obsecro, non modo eas quibus
preminur molestias, sed vel si supra dicta omnia
B ingruant. Non est personarum acceptor Deus" :
eadem nos charitate diligit qua et majores dilexit.
Sed hæc paucis : cum probe sciam gravitatem
tuam domi atque ab aliis habere solatia : tamen
et a nobis hæc habe : ut intelligas nos tuis rebus, et
par est, affici : et ut nobis peccatoribus vires ac
robur precibus impetres.

LIV. — Basilio patrio.

Fuit divinæ ejusdam demissionis, quod non
modo in sacrum conspectum tuum venire passus
sis fratrem nostrum spiritalem, eaque profari quæ
liberet, tam leniter ac moderate : verum etiam
dominam mihiq̃ venerandam patriciam cum no-
bilissima tua sobole adduxeris, jusserisque, non
C caput, sed genu ante ipsum inflectere. O insignem
animi demissionem ! o plenam pietate prudentiam !
o nimiam tuam in peccatoribus fiduciam ! Neque
vero admissionis hujus præmio fraudabere. Ea
propter tibi omnia insunt : ac magis etiam ob vir-
tutem, merito Dominus meus et sanguine et spiritu
charus es omnibus qui te noverunt et videntur.
Atque harum rerum testes sunt illæ pro meritis
prærogativæ tuæ, quippe totidem præmia virtutis :
ad quam cum, tu simul cum uxore, juxta naturæ
legem filios filiasque informasti ; vere conspicuas
pietatis tuæ imagines effinxisti, quæ ex indiscreta
tecum ac manifesta similitudine certissime digno-
D scantur.

Sed de hoc argumento hactenus. Quam vero ego
humilis consolatoriam orationem inveniam in
pulcherrimi nati tui morte, qui Præcursori cogno-
minis fuit ? quam arte vel tantillum mitigabo
venerandarum animarum vestrarum ægritudinem ?
Mihi enim ab eodem fratre nuntiatum est, quantus
sit vester dolor, quales, quam serventes ex oculis
lacrymæ manent : quæ deinde implorationes, quæ
lugubris oratio, quæ suspiria : ut cum singulas
pueri dotes audirem, pari propemodum vobiscum
doloris affectu commoverer. Heu, quam Davidi si-
miles effecti sumus, cum luctuosum de filio carmen
accineret ! Quod si ille sic affectus est erga implum

ac perduellem, meritas parricidii poenas luentem : A quid nunc dicendum? aut quam necesse est orationis conferri symbolam? Puer interiit cum ætatis flore ipso frueretur, et suapte ingenio et magistri voce pereruditus, moribus et sermone blandus, vel ipso aspectu quemvis in sui amorem alliciens : et, quod majus est, purus corpore, animo candidus : illud quidem ob virginitatem, quæ dos maximam habet admirabilitatem ; neque enim perditorum more irretitus est, sed vitium superavit : istud autem, quod nullam cum hæresi quæ nunc bacchatur societatem inierit. Itaque divinitus coiere in unum integritas animi, integritasque corporis. Quanta digni laude parentes, qui talem genuisse puerum feruntur : qui non solum corpore, sed et spiritu, tam egregia indole prolem finxere ! O felicem partum, sive quod patrios mores imitatus est, sive quod in se ipse Christum expressit : qui cum nascens ex Virgine virginitatem honore affecerit, sui assecclam, utpote filium lucis, filium vestrum excepit. Quid ergo? Luctus id, an lætitiæ argumentum? Gaudii utique ; licet mœrorem vobis illius excessus attulerit. Ipse nunc gaudio triumphat in cœlis, princeps factus. Et nos igitur gaudere ejus gaudium deinceps necesse est, non eum nostro pro transmissio munere gratiarum actionem simul et excusationem referens.

LV. — *Gregoræ laico.*

Pro fide captivum roborat. (Baron. an. 818, n. 19.)

Salve, confessor Christi. Merito Dei hominem te olim appellavi : en mentitus non est humilis sermo meus, qui sublimis in te apparuit. Quomodo carcer? Ferrea etiam vincula sustines, ut audio, corpore constrictus. Res laboriosa. Verumtamen confortare in Domino, sancte et martyrum more depugnans. Belle, belle, frater, qualis eluxisti ! quantum exaltatus es ! Unus ex omnibus laicus (de iis loquor qui sub hoc imperio degunt) tu solus Deo confessor ostensus es et angelis et hominibus. Cernis ubinam te detineant persecutores? In palatio : ceu margaritam, ceu regem affectuum : quamvis ita non sentiant. Ne timeas, amice, ne terrearis ob imminetia verbera ; sustine ; Christus una sublevans, simul adjuvans, ut simul pugnans et simul percussus. Si ergo a quopiam e subditis detentus, imperatorem haberes defensorem, et cum verberaris, tecum et animo et affectu verberatum : nonne pati gauderes, ornamentum amplectens, quasi patiendo perciperes quas desiderabas opes, gloriam, principatum? Quanto vero magis hoc in re præsentī sentiendum ! Quod et amplectendum nobis necessario, ut non somni similia hæc et inania, sed sempiterna et vera et ineffabilia bona consequamur, æterna supplicia declinantes, quæ, qui pingi Christum negant, sustinebunt : a quibus liberemur, frater, pro nobis invicem orantes.

LVI. — *Leoni Patricio et Sacellario.*

Persecutionis acerbiteriam cum illo deplorat.

Ea si nosse desideras quæ nostram humilem

αὐτὸν ἐρανον τοῦ λόγου ποιήσασθαι ; Οἴχεται παῖς, αὐτὸς τῆς ἡλικίας ἄγων τὸ βιώσιμον, εὐπαιδευτός καὶ τρόπῳ καὶ λόγῳ, εὐμελής καὶ ἥβης καὶ φθέγματι· ἀπ' αὐτῆς τῆς δόξσεως εἰς φίλτρον ἐπισπώμενος τὸν θεώμενον· τὸ μείζον, καθαρὸς τὸ σῶμα, λευκὸς τὴν ψυχὴν· τὸ μὲν τῇ παρθενίᾳ, ὅπερ ἐστὶν ἀξιάγαστον· μὴ κατὰ τοὺς ῥηξίφρονας ἀλοὺς, ἀλλὰ τοῦ πάθους ὑπεραλλόμενος· τὸ δὲ τῇ ἀμεθεσίᾳ τῆς νῦν κορυθαντιώσεως αἰρέσεως. Ὅπερ θαυμασίως εἰς ταυτὸν συνέδραμεν, ἀφθορία ψυχῆς, ἀφθορία σώματος. Ὡς ἐπαινετοὶ οἱ γεννήτορες, τοιοῦτον παιδὸς πατέρες χρηματίζαντες, ἐνεγκόντες, οὐ σωματικῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς εὐφυσέστατον ἔρνος ! Ὡς μακαριστὸς ὁ γόνος· ὁμοῦ μὲν πατρῶζων· ὁμοῦ δὲ καὶ ἑαυτὸν Χριστῷ ἰσθαλματίζας· ὅς τῇ παρθένῳ γεννήσει τὴν παρθενίαν τιμήσας, ὅπαδὸν ὡς υἱὸν φωτὸς τὸν υἱὸν ὁμῶν ἐλῆφε. Τί οὖν ; κλαυθμοῦ τὸ δρᾶμα, ἢ χαρᾶς ; Διηλαδὴ εὐφροσύνης. καὶ ἂν ἀνίας ὁ μὲν ὁ χωρισμὸς αὐτοῦ ἐνεποίησεν. Οὗτος χαίρει χαρᾶ νῦν ἐν οὐρανοῖς, πρέσβυς καθιστάμενος. Δεῖ οὖν συγχαίρειν ἡμᾶς ; καὶ χαίρομεν ἀπάρτι, ἀλλὰ μὴ λυπεῖν αὐτὸν ἐν τῷ λυπεῖσθαι. Πέρας ὁ λόγος ἐχέτω· τὴν ἐπὶ τῇ πεμφθείσῃ εὐλογίᾳ εὐχαριστίαν καὶ ἀπολογία συναναφορέμενος.

mœrore contristare. Habeat hunc epistola exitum,

NE. — *Γρηγορῷ λαϊκῷ. [τξη'.]*

Χαίρε, ὁμολογητὰ τοῦ Χριστοῦ· εἰκότως ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ πάλαι προσηγόρευσά σε· Ἰδὲ, οὐ διεψεύσθη ὁ ταπεινὸς μου λόγος, ὕψηλός ἐν σοὶ ἀποφανθεὶς. Πῶς ἡ φυλακὴ ; φέρεις καὶ σιδήρα, ὡς ἀκούω, ἔνδον πιεζόμενος τὰς σάρκας. Κοπῶδες τὸ πρᾶγμα. Πλὴν ἐνδυναμωθείς ἐν Κυρίῳ, ὁσίως καὶ μαρτυρικῶς διαβλῶν. Ὡ, ὦ, ἀδελφὲ, ποῖος ἐξέλαμψας ! ἡλίκον ὑψώθη ! Εἰς ἐκ πάντων λαϊκῶς, τῶν ὑπὸ τῇδε τὴν ἐξουσίαν λέγω, σὺ μῶνός τῳ Θεῷ ὁμολογῶν ὑπεδείχθης καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους. Ὅρξες ποῦ σε καὶ κατέγουσιν οἱ διώκται ; Εἰς τὰ βασιλεια· ὡς μαργαρίτην, ὡς βασιλεῖα τῶν παθῶν· καὶ οὐχ οὕτως νομίζωσι. Μηδὲ, φίλε, δέισις, μηδ' αὐτὸς φοβήθης μάστιγας ἐρχομένας· ὑποταξίας· Χριστὸς ὁ συγκουφίζων, ὁ συναντιλαβανόμενος, ὡς συναβλῶν καὶ συντυπόμενος. Ἐὰν οὖν κατεχόμενος ὑπὸ τινος τῶν ὑπὸ χεῖρα, εἶχες τὸν βασιλεῦσιντα ὑπερασπιζόμενόν σου, καὶ ἐν τῷ δέρεσθαι συνδεδρόμενόν σοι· τῇ διαθέσει· οὐκ ἂν ἔχαιρες παθεῖν, φιλῶν τὸν κόσμον· ὡς ἂν τῷ πάθει ἐδρέψω ἃ ἐπὶ τοῖς χρήματι, δόξας, πρωτεῖα ; Πόσῳ δὲ ᾗδε μᾶλλον τοῦτο νοητέον. Ὁ καὶ φιλητέον ἡμῖν ἐξ ἀναγκαίου· ἵνα μὴ τὰ ὄνειρώδη ταῦτα καὶ μάταια· ἀλλὰ τὰ αἰδία καὶ ἀληθινὰ καὶ ἀνεκλάλητα ἀγαθὰ ἀπολάβοιμεν· φυγόντες τὰς αἰωνίους τιμωρίας· ἃς οἱ ἀπαρνούμενοι Χριστὸν ἐγγράφονται, ὑποστήσονται· ὧν βουθεῖται, ἀδελφὲ, ὑπὲρ ἀλλήλων προσευχόμενοι.

NG. — *Λέοντι Πατρικῷ καὶ Σακελλαρίῳ. [τπβ'.]*

Ei autem filiis manebant in tā tēs ταπεινῆς

ζωῆς ἡμῶν, ὡς τῇ ἀγαθῇ καὶ φιλαλλήλῃ διαθέσει
 χρώμενος εἴρηκας· πόσον ἐγὼ ὁ ταπεινὸς προθυμη-
 θεῖην ἐπιστέλλειν τῇ ἀνυπερβλήτῃ σου ὑπεροχῇ·
 αὐτὸ τοῦτο μανθάνων τὰς εὐκατάς· ὁ γὰρ σου·
 καὶ δοκῶν ὁρᾶν σου τὸ φιλούμενον πρόσωπον· καὶ
 ἀκούειν σου τῆς ἡδυστάτης φωνῆς· τῇ πρὸς τὸν γραμ-
 ματηφόρον συγκαταβατικῇ ὁμιλίᾳ καὶ θεωρίᾳ σου!
 Δέχῃ γὰρ διὰ Θεὸν εὐμενέστεστα, καὶ ὁμιλεῖς εὐ-
 πρόσιστα καὶ τῷ τυχόντι· "Ὅς καὶ ἀπήγγελέ μοι
 ὅπως ἐπιστυγάζεις τοῖς ἤδη κατὰ τὰς ἁμαρτίας
 ἡμῶν τετολημμένοις· στένων, καὶ ἀλγῶν τὴν καρ-
 διαν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν γιγνομένων. Καὶ εἰκότως· "Αν-
 θρώπος γὰρ εἰ Θεοῦ, νοῦν ἔχων ἱερὸν, ψυχὴν Χριστο-
 φιλῇ, γνῶσιν θεοτελῇ, διάνοιαν ἐμμελῇ, δόξαν εἰλι-
 κρινῇ· ἐν οἷς σφαδάζεις, μὴ δυνάμενος βοηθῆσαι
 τοῖς· πράγμασι, κατὰ τὸ εἰωθός· ἀλλ' ὁρῶν οὕτω
 κινδυνεύουσιν τὴν Ἐκκλησίαν, ἣν περιποιήσατο
 Κύριος διὰ τοῦ οἰκείου αἵματος· "Ὁ δέσποτα, εἰς
 οἷα δεῖνὰ ἐφθάσαμεν καὶ ἡλίκα κακὰ τεθεάμεθα!
 Ἀμοιβὰς ταῦτα προλαβόντων ἁμαρτημάτων· Ἐπειδὴ
 γὰρ οὐκ ἔδοκίμασamen τὸν Θεὸν ἔχειν ἐν ἐπι-
 γλώσει, διὰ φυλακῆς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐλύ-
 σαμεν οὐ μίαν, ἀλλὰ καὶ πολλὰς, καὶ ἰδίᾳ καὶ δη-
 μοσίᾳ σχίσαντες τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· οἴσθα,
 ὁ σοφὸς, ἃ λέγω· παρέδωκεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν οἷς
 πάσχομεν· ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν·
 καί τις οἱ δοκοῦντες εἶναι τι· "Ὡς μὴ ὑψούσθωσαν
 ἐν ἑαυτοῖς οἱ ἀσεβοῦντες, ὡς ἄρα εὐσεβοῦντες,
 ἀλλὰ καὶ λίαν γινωσκέτωσαν Χριστὸν ἀρνεῖσθαι τῇ
 ἀθετήσει τῆς σεπτῆς αὐτοῦ εἰκόνης, ὅς ἐτι ἀναβάλ-
 λεται ἐπαφεῖναι τὴν ἐκδίκησιν, φειδοῖ καὶ ἐλέω φι-
 λανθρωπίας καὶ μετανοίας· οἷδε δὲ ἐν τέλει ἀμύνα-
 σθαι τοὺς ἀνεπιστρέφους. Αὐτὸς οὖν προσεύχου, ὡς
 θεοφιλῆς, τὴν τῶν δυσχερῶν λύσιν· Ἀλλὰ μὴ ἡμῖν
 ἐπιτρέπε· οἱ οὐκ ἀρκοῦμεν καὶ περὶ τῶν οἰκειῶν
 ἁμαρτιῶν ἐξιλεῖσθαι τὸν ἀγαθὸν Θεόν· Ὅμως ὅτι
 καὶ ἡμεῖς αἰτούμεθα.

mandare, qui vix pares sumus placando vel pro peccatis
 nos ipsi flagitamus.

NZ. — Ἀναστασίῳ πρωτοσπαθάρῳ. [τγ'.]

Grates pro ipsius erga se studio agit : tum quibus æromnis conflictetur exponit.

"Ὅς καλὴ ἡ φίλα, τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅτι ἀποῦσα
 ὦ· παρούσα τοὺς φιλούμενους εὐεργετεῖν εἴωθε.
 Τοιαύτη δὴ ἡ περιφανὴς σου καὶ ἀγάπη καὶ εὐ-
 σέβεια πρὸς με τὸν δύστηνον ἔκπαλαι καὶ μέχρι τοῦ
 δεῦρο· καὶ παρούσα κατ' ὄφθαλμοῦς, καὶ ἐν τοσοῦτῳ
 ἀπειροπληθεὶ μήκει διεστῶσα· ἀπὸ Σικελίας με
 εὐεργετοῦσα ἐν τῷ Βυζαντίῳ ὄντα, καὶ ἀπὸ τοῦ
 Βυζαντίου ὧδε κάκεισε περιωρισμένον, ὥσπερ καὶ
 τανῦν. Καὶ τί τοῦτο, ὅτι εἰς ἀνθρώπων ἁμαρτωλὸν
 καὶ ἀνάξιον τῆς εὐγενείας σου οὕτω πράττεις· πλὴν
 ὅτι ἀγαπῶντά σε λίαν διὰ τὴν ἐν ἁπασιν ἀρετὴν καὶ
 φιλοθεῖαν σου· ἣν ἄδει οὐ μόνον Σικελία, καὶ ἡ
 τίςδε χώρα καὶ τίς· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ βασιλεύουσα
 πόλις. Διὰ τοῦτο καὶ βασιλεῦσι σὺ φιλητὸς, καὶ τοῖς
 ἐν τέλει· καὶ αἱ ἀξίαι σοι ἀπ' ἀρετῆς. Οὕτω φιλῶν
 τὸν Θεόν, πεφίλησαι καὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν αὐ-

⁸⁵ Act. xx, 28. ⁸⁶ Rom. i, 28. ⁸⁷ I Cor. xi, 32.

A vitam spectant, quemadmodum ex sincera ac multa
 charitate significasti : quanta me humilem alacritate
 par est ad eminentem tuam excellentiam litteras
 dare : cum hoc ipsum de te discam, belle te, ut
 cupidissime opto, valere : cum suavissimum os
 tuum videar intueri, ac jucundissimam vocem
 audire, ubi humanissimo tuo alloquio et aspectu frui
 tabellario nostro licet ! Excipis enim blandissime
 propter Deum, ac benevole affaris vel privatum
 quemlibet. Ad me autem ille retulit, quam acerbo
 animo ea feras quæ jam illi, propter peccata nostra,
 ausi sunt facinora : ingemiscens, ac singulis quæ
 accidunt malis offensus cum intimo sensu doloris.
 Et merito. Nam et homo Dei es, cui sacra mens,
 anima Christi amans, divina peritia, circumspecta
 cogitatio, rerum existimatio sincera ; quocirca
 vehementer angeris quod opem ferre non possis,
 ut soles : Ecclesiam autem ita periclitantem intel-
 ligas, quam Dominus acquisivit sanguine suo ⁸⁵. O
 Domine, in quas devenimus calamitates ! quanta
 vidimus mala ! Pœna hæc justa criminum quæ
 præcesserunt. Quandoquidem enim non probavimus
 Deum habere in notitia ⁸⁶, mandata illius obser-
 vantes ; sed non unum modo, verum ex his plurima
 negleximus, et privatim et publice Evangelium
 Christi scindentes ; intelligis, vir sapiens, quid
 velim ; idcirco tradidit nos Deus his quæ patimur,
 ut non cum hoc mundo damnemur ⁸⁷ : etsi videmur
 aliquid esse. Quamobrem non exaltentur in semet-
 ipsis ⁸⁸ impii, tanquam sint utique pii : sed plane
 intelligant negari Christum, ubi veneranda ejus
 imago abrogatur : qui nihilominus inferre pœnam
 cunctatur ex benignitate erga homines ac miseri-
 cordia, utque illos ad poenitentiam adducat : novit
 autem malo demum afficere eos qui non resipiscunt.
 Tu igitur, quippe Deo gratus, ærumnarum libera-
 tionem precibus exora. Sed noli has nobis vices
 peccatis propriis Deo optimo. Nihilominus illud et

LVII. — Anastasio protospathario.

Eximium quiddam amicitia est, cum ob cæteras
 causas, tum quod de absentibus æque ac præsen-
 tibus amicis bene mereri solet. Talis utique insi-
 gnis illa tua benevolentia pietasque erga me ! Infe-
 licem jamdudum usque ad hodiernum diem, et cum
 te coram spectarem oculis, et nunc cum tanto loco-
 rum intervallo dissides : cum ex Sicilia me Byzantii
 commorantem, et a Byzantio hic vel illic exsulante-
 tem, beneficiis oneras, sicut et nunc. Ecquid istud
 rei est, quod erga hominem peccatorem, ac gene-
 rositate tua indignum, sic es animatus : nisi quod
 ille te vehementer diligit propter absolutam virtutem
 ac pietatem tuam, quam non Sicilia modo, aut hæc
 vel ista regio concelebrat, sed et ipsa imperatoria
 civitas. Quapropter et regibus ipsis tu charus et
 optimatibus : ac dignitates tibi ob virtutem data.

⁸⁸ Psal. lxxv, 7.

Sic, cum Deum diligas, et ab ipso diligeris, et ab eis qui sunt ejus. Ego vero nec cuiquam charus, et idem parentibus destitutus. Dereliquit enim me pater meus migrans ad Dominum, quemadmodum et ipse omnino nosti. Similiter et Calogerus. Archiepiscopus et idem frater, solus est relictus. Verum et ipse, propter ea quæ nos comprehenderunt mala, longissimo terrarum spatio dirimitur. Angustiae mihi utrinque: quæ tamen Christi causa latissimæ ac suavissimæ sunt. Sed quid ad infidelitatis tempestatem: in qua universus propemodum orbis, qui huic paret imperio, naufragium facit? Vide, domine, ad quæ mala reservati sumus: quæ nihil vel parum admodum a Judaismo discrepent: quandoquidem Christi, sanctissimæquæ Deiparæ, et sancti cujusvis imago spreta, nihili habita, dedecore affecta est. Ipse enim Christus, cum matre et famulis, ista perpetitur: etsi negantibus aliter videtur. Verum custodiat te Dominus in recta sententia, servetque a naufragio; quanquam hæresis fluctibus extrinsecus respergaris: quandoquidem declinare id minime potes, in media tempestate positus. Idem et humilitatis meæ vice multiplicem sæculo.

LVIII. — *Fratribus Studianis.*

Monachos Studianos in Christi confessione confirmat. (Baron. an. 818, n. 20.)

Salvete in Domino, fratres ac Patres: salvete, milites Christi: salve, fratrum trias, sanctæ Trinitatis gratia dives, vere digni talibus salutationibus, quia propter Christum generose durissimum carcerem patimini, a Leontio nefario vexati. O Judaicam apostasiam! Si agrestis fera esset, satiari utique jam posset, sanguinem vestrum tandiu pœnis fundens et hauriens. At nunc insatiabilis manet sanguinis potor dæmoniacus, nullum sensum misericordiæ, nullam humanitatis commiserationem erga vos suscipiens agnos Christi, sed affligens omnique modo devorare vos cum Satana moliens: ut gloriatur draco: ut per vos, non omnes etiam perierelaciat. Sed frustra. *Fidelis enim Deus, qui non patietur vos tentari supra quam potestis, sed faciet etiam cum temptatione proventum, ut possitis sustinere* ³⁹. Recordamini sanctorum qui a sæculo fuerunt, quia nemo temptationum et tribulationum expers placuit Deo. Hic quidem sectus est; ille lapidatus; alius igne consumptus; alii distenti sunt ⁴⁰. Et quod tempus sufficiat recensendæ nobis circumpositæ nubi martyrum; quorum vos cum participes sitis et certaminum socii, gaudete, fratres mei, gaudio ineffabili, regnum obtinentes contra hæresim, contra affectus. Tu, nomini congruenter, forti es animo, Carterius: tu in patientia dives, opulentissimus Aphthonius: tu divina charitate corroboratus, verissime Agapius. Carceris obscuritas æternæ vobis et inaccessibleis lucis est conciliatrix: fames, paradisi deliciarum; nuditas, pallii immortalitatis; solitudo, conversationis cum Deo; coma intonsa, decoræ venustatis: ut revelata

³⁹ I Cor. x, 11. ⁴⁰ Hebr. xii. 35.

A τοῦ. Ἐγὼ δὲ ὁμοῦ μὲν ἀπόθητος, ὁμοῦ δὲ καὶ ὄρφανός. Ὁ πατὴρ μου ἐγκατέλειπέ με, χωρήσας πρὸς Κύριον, καθὰ πάντως διέγνωσ καὶ αὐτός. Ὡσαύτως καὶ ὁ Καλόγηρος. Ὁ ἀδελφὸς καὶ ἀρχιεπίσκοπος μόνος μοι ἐγκαταλείπεται. Ἀλλὰ καὶ οὗτος, διὰ τὰ νῦν κατελιγφότα ἡμᾶς δεινὰ, διεσπασμένος λίαν πόρρω. Στενά μοι ἐκατέρωθεν ὅμως ὅτι διὰ Χριστὸν καὶ λίαν γλυκεία καὶ εὐρύτατα. Ἀλλὰ τί πρὸς τὸν κλύδωνα τῆς ἀπιστίας· ἐφ' ᾧ τὸ παγκόσμιον ὅσον τὸ κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐξουσίαν ναυάγιον; Ἰδὲ, δέσποτα, εἰς οἷα πονηρὰ ἐταμειώθημεν, οὐδὲν ἢ μικρόν τι ἀποδέοντα Ἰουδαϊσμοῦ· ἡνίκα ἢ εἰκὼν Χριστοῦ, τῆς τε ἀγίας Θεοτόκου, καὶ παντὸς ἁγίου, ἡθέτηται, ἐξουδένωνται, ἐνουθεῖται. Αὐτὸς γὰρ Χριστὸς σὺν μητρὶ καὶ θεράπουσιν ἐστὶν οὗ ταῦτα ὑφιστάμενος· καὶ οὐ δοκῇ τοῖς ἀρνούμενοις. Ἀλλὰ σε Κύριος φυλάξειεν ἐν τῷ ὀρθῷ φρονήματι ἀκαταβάπτιστον· εἰ καὶ τοῖς αἰρετικοῖς κύμασι καταβρῶντιζόμενον ἐξωθεν· ἐπεὶ οὐχ οἷόν τε διαφυγεῖν σε παντάπασιν ἐν μέσῳ στρεφόμενον. Καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως μισθόν σοι παράσχοι πολυπλασίονα, ὧδέ τε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

tibi persolvat mercedem, tum in isto, tum in futuro

NH. — *Τοῖς εἰς τὰ Στουδίον ἀδελφοῖς.* [υς'.]

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ, ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες· χαίρετε, στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ· χαίρετε, τριὰς ἀδελφική, τῆς ἀγίας Τριάδος τὴν χάριν καταπλουτήσαντες· ὅντως ἀξιοὶ τοιούτων χαριετισμῶν· ὅτι διὰ Χριστὸν φέρετε γενναίως τὴν δεινοτάτην φυλακὴν, ὑπὲρ Λεοντίου τοῦ ἀλάστορος κολαζόμενοι. Ὡ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἰουδαίου φρόνος! Εἰ θῆρ ἦν ἀγρίος, τοσοῦτοις χρόνοις ἐκκενὼν τῇ κακώσει καὶ πίνων τὸ αἷμα ὑμῶν, ἐκορέσθη ἄν. Ὁ δὲ μένει ἀκόρεστος αἱματοπότης ἀγριούμενος ὁ δαιμονίων, οὐ λαμβάνων ἀσθησιν ἐλέους, οὐκ οἰκτιρμὴν φιανθρωπίας εἰς ὑμᾶς τὰ ἄρνια τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐκθλίβων καὶ παντὶ τρόπῳ μηχανουργῶν σὺν τῷ Σατᾶ καταπαεῖν ὑμᾶς· ἵνα ἐγκαυχήσῃται ὁ δράκων· ἵνα πώση δι' ὑμῶν καὶ ἡμᾶς πάντας· ἀλλ' οὐδαμῶς. Πιστὸς γὰρ ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἔδωκε ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ τὸ δύνασθε· ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑπερεγκεῖν. Ἀναμνήσθητε τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων, ὅτι οὐδεὶς ἀνευ πειρασμῶν καὶ πολλῶν θλίψεων εὐηρέστησε τῷ Θεῷ. Ὁ μὲν ἐπρίσθη· ὁ δὲ ἐλιθάσθη· ἄλλος πυρίκαυστος γέγονεν· ἕτερος ἀπετυμpanίσθη. Καὶ ποῦ καιρὸς ἐξαριθμεῖν τὸ περικαίμενον ἡμῖν νέφος τῶν μαρτύρων; ὧν ὄντες καὶ ὑμεῖς κοινωνοὶ καὶ σύναθλοι, χαίρετε, ἀδελφοὶ μου, χαρὰ ἀνεκκαλήτῳ· βασιλεύοντες κατὰ τῆς αἰρέσεως, κατὰ τῶν παθῶν. Σὺ δὲ φερωνύμως καρτερόφυχός μου Καρτέριος· σὺ δὲ ἐν ὑπομονῇ δεδιπλευμένος, ἀφθονώτατος Ἀφθόνιος· σὺ δὲ εὐσθενημένος τῇ θεῇ ἀγάπῃ, ἀληθέστατα Ἀγάπιος. Τὸ ζῶφωδες τῆς φρουρᾶς πρόξενον ὑμῖν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀπροσίτου φωτός· ἡ λιμοκτόνησις, τῆς τροφῆς· τοῦ παραδείσου· ἡ γυμνήτευσις, τοῦ

τῆς ἀθανασίας περιβολαίω· ἡ μόνωσις, τῆς μετὰ
 Θεοῦ διαγωγῆς· ἡ τῆς κόμης ἀκαρσίς, τῆς εὐπρε-
 πούς θεομορφίας· εἰς τὸ ἀνακαλυμμένῳ προσώπῳ
 τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτρίζεσθαι. Οὐκ ἐνὶ χαρὰ
 ταῦτα; οὐκ ἐνὶ ἀγαλλίαςι πάσης ἀγαλλιάσεως
 ὑπεραίρουσα; Τάχα ὀφειλομεν καὶ ἀνίσθαι, ὅτι μὴ
 καὶ εἰς ξύλον ὁ πούς, καὶ ἄλλους περικειμένην. Ὅσον
 γὰρ πλεονάζει τὰ παθήματα, τοσούτον καὶ ἡ παρὰ-
 κλήσις τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα ἐν ὀλίγοις· εἰδὼς
 ὅτι οἰκοθεν ἔχετε τὴν ὑπομονήν, παρεκάλεσα ὑμᾶς,
 φίλτατοι. Ὑμεῖς δὲ ἀντιδοίητέ μοι, σὺν τῷ συνόντι
 ρεύει, τὰς ἱεράς προσευχὰς εἰς τὸ σῶζεσθαι ἡμᾶς.

ΝΘ'. — *Moraζούσαις.* [υκ'.]

Triginta moniales quæ pro Christo carcerem et verbera pertulerant, laudat, et ad perseverantium adhortatur. (Baron. an. 816, n. 20.)

Χρὸς εἶπερ ἄλλο τι ἔμοι τῷ ταπεινῷ, ὑμᾶς τὰς
 τοῦ Κυρίου ἀδελφὰς καὶ μητέρας κατὰ τὸ ἀληθές,
 ὡς αὐτὸς ἔφησεν ἡ ἀλήθεια, λόγῳ παρακαλῶν, καὶ
 παραινέσει ἀλείφειν· ὑπομενοῦσας διὰ Χριστὸν καὶ
 στέρῃσιν μητρὸς πνευματικῆς, καὶ διάζευξιν ἀλλή-
 λων, καὶ μονῆς εὐαγούς ἀφαίρεσιν, καὶ γε φυλακῆς
 τήρησιν, ἥδη προμαρτυρηθείσας ὁμολογίᾳ ἀληθείας.
 Ἀλλὰ τί τοσούτον εἶπω ἐπαίρων ὑμῶν τὸ ἀξιώχρεον
 ἔγκωμιον; Μῖς μονῆς ὅλη ἀδελφότης τριακοντ-
 ἄριθμος ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ, ὅτε ἐξετράπησαν ὁμοῦ
 μὲν ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, δέει θανάτου παρακρου-
 σάμενοι τὸν τοῦ Κυρίου λόγον· ὁμοῦ δὲ μονάζοντες
 καὶ μονάζουσαι, εἰ καὶ τινες ὀλιγοστοὶ ὑπελείφθησαν
 ὁμοφυλῆσαι οὕτως, καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἄεθλον
 ἀναδῆσασθαι, τοῦτο τοῖς πάλαι χρόνοις παραβλήτεον.
 Τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα ἡ ὁμοίωσις, ἣ τισιν ἄλλοις
 τῶν μακαρίων ἀθλοφόρων ἐξεικονιζόμενον. Ὡς μα-
 κάρται ὑμεῖς, μία τῆς μῖδος τῷ διαπύρῳ ζήλῳ ὑπερ-
 βάλλουσαι, καὶ πᾶσαι ὁμοῦ ἀλλήλας παραθήξασαι εἰς
 τὸ τῆς ὁμολογίας στάδιον. Ἀξίον θέαμα ἀγγελικῆς
 χορείας· μαρτυρικῆς ὁμηγύρευς ἐπείραστον Θεῷ,
 ὑπὲρ οὗ καὶ τὰ παθήματα. Δεῦρο δὲ οὖν, θυγατέρες
 τῆς ἁγίας Ἰερουσαλὴμ, κλήματα τῆς ἀληθινῆς ἀμπέ-
 λου, μαθήτριάι ἀψευδῶς τοῦ Λόγου· ἀγαλλιασώμεθα
 θεοπρεπῶς· ἀνθομολογησώμεθα τῷ δυναμώσαντι
 ὑμᾶς Χριστῷ ὑποῖσαι τὰ φθάσαντα· εἴτα καὶ πρὸς
 τὰ μέλλοντα παρασκευασώμεθα. Τί τοῦτο; Κἂν
 αὐθις μᾶστιγες, κἂν δεσμὴ, κἂν πῦρ, κἂν ἕρως·
 μηδαμῶς ἀναδύηται, ἀλλὰ πάντα προθυμῆθαι
 ἐνεργεῖν σὺν Χριστῷ. Ἰσχύσομεν γάρ· ἐπεὶ περ
 εἴρηκε· *Τῷ πιστεύοντι πάντα θνῃσκέ.* Ὅρατε
 οἷα τὰ ἐγκώμια; Τί λοιπόν, τὰ μέλλοντα ἀνταπο-
 δόματα, βασιλεία οὐρανῶν, χαρὰ ἀνεκλάλητος; Μή
 τις οὖν ὑποπίπτουσα τῷ Σατανᾷ· μή τις φιλόζωος,
 ὡς εἰς τῶν τεσσαράκοντα, ἐκ τῶν τριάκοντα. Ἐκεῖνοι
 τῆς ἐγκρατείας τὸ ἀπεικόνισμα· ὑμεῖς τῆς ἁγίας
 Τριάδος τὸ ὑποτύπωμα, τριαδικῶς δεκατούμενον.
 Τοιαύτη ἡ οὐδαμινὴ ἡμῶν παράκλησις. Ὑμεῖς δὲ
 ἀντιδοίητέ μοι τὰς προσευχὰς, ὧς καὶ ἡμεῖς, οἱ
 εἰς σωτηρίας ἐφρόδιον.

⁶¹ Marc. ix, 22.

A facie Dei gloriam conspiciatis. Non gaudium sunt
 ista? Non exultatio omni exultatione major?
 Egredere forsitan laturi sumus; quod non inditus pes
 ligno, non imposita catena. Quo enim magis abun-
 dant ærumnæ, tanto abundantior consolatio gloriæ
 Dei. Hæc paucis: sciens vos a vobis ipsis habere
 patientiam, hortatus sum, charissimi. Vos vero
 rependite mihi, simulque Nicolao qui mecum est
 fratri; nostro, qui vos et salutatur, sacras preces
 vestras, ut salvi simus.

Νικολάῳ τῷ ἀδελφῷ ἡμῶν, ὃς ὑμᾶς καὶ προσαγο-

LIX. — *Monialibus.*

B Debeo, si quid aliud, humilis ego vos, Domini
 revera sorores matresque, ut Veritas ipsa dixit,
 verbis hortari, et monitis accendere, quæ propter
 Christum, et spiritualis matris privationem, et mu-
 tuam a vobis separationem, et sancti cœnobii adem-
 ptionem, et carceris custodiam sustinetis, verbera
 jam ante pro veritatis confessione perpessæ. Sed
 quid satis magnum dicam, præclarum encomium
 vestrum extollens? Unius monasterii congregatio-
 nem universam, sororum numero triginta, hoc tem-
 pore cum una desciverunt principes et subditi,
 verbum Domini mortis metu rejicientes, monachi
 etiam ipsi et moniales, licet pauci quidam sint
 reliqui; sic animis conspirasse, certamenque pro
 Christo suscepisse; hoc vero cum priscis est tem-
 poribus comparandum. Sanctorum quadraginta hæc
 similitudo, aliorumve quorumpiam e beatis victo-
 ribus expressa imitatio. Quam beatæ vos estis, alia
 aliam ardenti zelo superans, et omnes pariter ad
 confessionis stadium vos invicem acuentes! Dignum
 angelicis choris martyrumque cœlu spectaculum.
 Deo imprimis gratum, cujus causa susceptæ affli-
 ctiones. Adeste igitur, filiæ cœlestis Jerusalem, veræ
 vitis palmites, Verbi haud dubiæ discipulæ: divi-
 num in morem exsultemus: Christo confiteamur,
 qui vos ad toleranda quæ præterierunt confirma-
 vit: deinde ad futura quoque accingamur. Quid-
 nam hoc rei est? Etsi rursum verbera, etsi vincula,
 etsi ignis, etsi gladius: nullo modo refugere, sed læ-
 tis animis perferre omnia cupere cum Christo. Enim-
 vero poterimus: quandoquidem dixit: *Omnia possi-
 bilia sunt credenti* ⁶¹. Cernitis qualia sint encomia?
 Quid demum futuræ retributiones, regnum celo-
 rum, gaudium ineffabile. Nulla ergo Satanæ suc-
 cumbens, nulla vitæ amans, sicut ille unus ex
 quadraginta, in his triginta reperitur. Illi absti-
 nentiæ symbolum: vos sanctæ Trinitatis simula-
 crum tripliciter decumatum. Talis est infima et
 nihili exhortatio nostra. Vos vero preces mihi, o
 matres ter beatæ, ad salutis iter persiciendum
 rependite.

LX. — Ad Canonicas.

Ε'. — Κατοικαῖς. [υκτ'.]

Gratias agit pro beneficiis in Naucratrium aliosque Christi confessores collatis.

Et superioribus temporibus egregium specimen religiosi vestri erga nostram humilitatem affectus accepimus, et nunc ut cum maxime: ita ut plane obstupescamus, cum quæ quantæque sint largitiones vestrae intuemur: atque ubi edocti sumus a tabellario, qui spectator ipse intellexit, quanta cura vobis sollicitudoque sit, charitas, commiseratio, ad cibum, potum, vestimentumque suggerendum; qua alacritate tenuitati nostræ subministretis si quid ad vitam necessarium est: quam cupide idipsum inquiratis, ut opere ipso effectum detis. Nonne igitur jure optimo grates Deo agere me de his rebus par est, qui matres sororesque spirituales invenerim? Annon et merito consentaneum est ut laudes vobis accinam, quæ Deum ex toto corde quaeritis? Gaudete, matres ac filiae in Domino. Gaudete, quæ Evangelica mandata sedulo perficitis. Gaudete, lilia agri spiritualis, in mediis quidem spinis positæ, si locus spectetur; sin autem mores, longe ab hæretico spineto summatæ. Gaudete, cætus egregius, invicem cohærentes, et ad Dei obsequium invicem colligatæ. Quanta vestra illa secundum Deum concordia est, illa amica conjunctio, illa vita solitaria!

Gaude, domina alteri consociata dominæ, matri mater, moderatrici moderatrix; simul præposita simulque subdita. Quam egregia tua exercitatio est atque professio! ut ex obedientia mercedem colligas, et præpositæ securitatem præstes. Gaude, tum quæ es magistra, tum quæ es subdita: illa, quod pluribus præes; ista, quod uni pares. Felix prudentia tua, sive quæ regis, sive quæ regeris, et in portum salutis deducers. Laus utique brevis: sed licet ex paucis multa intelligere. Rependat vobis Dominus vice nostra mercedem, similiter æconomi vice, vice cujusvis alterius de quo bene meritæ estis. Custodite vos, obsecro, ab hæresi, qua nihil animæ exitiosius est: cujus communio, a Christo alienatio est. Simul vestram vivendi rationem reddite splendidiorem, velut catenam auream, et a multitudine sejunctam; ut ex utraque parte ornata, cum lucidis lampadibus in Domini thalamum perveniat, sempiternis bonis fruituræ.

LXI. — Naucrati filio.

Christi confessorum præconia. (Baron. an. 818, n. 24.)

Tam fidum nactus es tabellarium, ut Dei optimi providentiæ dispensationem esse putaverim ego humilis, per eum litteras ad te mitti, fili sancte. Quod porro didicimus te recte valere cum omnibus confessoribus ac fratribus tuis, quomodo non foret nobis peccatoribus causa latandi; cum tu præsertim, qui coryphæus es, constanti animo sis, atque huc illuc feraris per epistolas plenas charitatis et sollicitudinis erga omnes, ut virum divinum decet? Deinde quod et frater Adrianus incolumis pervenit usque ad eos qui istic sunt, jam cura levati sumus

Καὶ ἀπὸ τῶν προλαβόντων ἱκανὴν ἀπόδειξιν τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν πρὸς τὴν ταπεινῶσιν ἡμῶν διαθέσεως εἰληφάμεν, νῦν δὲ καὶ μάλα· ὥς ἐκστῆναι ἡμᾶς τῷ ὄντι, διαδιδέποντας τὰς δωρεὰς ὑμῶν, ὅπως καὶ ἡλίκαί· ἔπειτα καὶ ἐκδιδαχθέντες παρὰ τοῦ γραμματικῆς αὐτοῦ ὑπερλήφους, ὅση ἡ φειδῶ καὶ ἡ φροντίς περίεστιν ὑμῖν· ἐλεεῖν, οἰκτεῖρειν, τρέφειν, ποτίζειν, ἐνδιδύσκειν· εἰ τι ἄλλο ἐπιτήδειον ζωῆς εἰς τὴν εὐτέλειαν ἡμῶν ἐπιειγομέναις ποιεῖν· καὶ ἐκζητούσαις μαθεῖν εἰς τὴν τελείαν. Ἄρα οὖν οὐκ εἰκότως εὐχαριστεῖν με ἔστιν ἐν τούτοις τῷ Θεῷ, μητέρας εὐρηκότα καὶ ἀδελφὰς πνευματικάς; ἄρα οὐκ ὀφειλομένως πρέπον μοι ὑμῶν ἀναθεῖναι, ἐκζητούσαις Θεὸν ὁλοκαρδίως; Χαίρετε, μητέρες καὶ θυγατέρες ἐν Κυρίῳ· χαίρετε, φιλεργάτιδες τῶν εὐαγγελικῶν προσταγμάτων. Χαίρετε, κρίνα τοῦ ἀγροῦ τοῦ νοητοῦ, ἐν μέσῳ ἀκανθῶν ἐνιμμένα: κατὰ τόπον· κατὰ δὲ τρόπον, τῆς αἰρετικῆς ἀκανθώσεως πορρωτέρω θέουσαι. Χαίρετε, ἡ καλὴ ξυνορία ἐν ἀλλήλαις ἐχόμεναι, καὶ δι' ἀλλήλων πρὸς Θεὸν συνδεσμούμεναι. Ἠλίκα ὑμῶν ἡ κατὰ Θεὸν ὁμόνοια· ἡ ἀγαπητικὴ σύνδεσις· ἡ μοναδικὴ βίωσις!

Χαίρε, ἡ κυρία τῆς κυρίας· ἡ μήτηρ τῆς μητρὸς· ἡ καθηγουμένη τῆς καθηγουμένης· ὁμοῦ μὲν ἀρχουσα, ὁμοῦ δὲ καὶ ἀρχομένη. Ὡς καλὴ σου ἡ ἐργασία καὶ τὸ ἐπιτήδευμα· ἵνα καὶ τὸν ἐξ ὑποταγῆς μισθὸν ἐρανίσῃ, καὶ τῇ προσετώσῃ ἀσφαλὲς ὑπάρχῃς. Χαίρε, ἡ καθηγουμένη καὶ ὑποτασσομένη· τὸ μὲν, τῶν πολλῶν· τὸ δὲ, τῇ μιᾷ. Μαχαρία σου ἡ σύνεσις· κυβερνώσα καὶ κυβερνωμένη, καὶ εἰς λιμένα σωτηρίας ἀπευθυνομένη. Βραχέα τὰ ἐγκώμια· ἀλλ' ἐξ ὀλίγων τὰ πολλὰ συνεξακούεται. Ἀνταποδοῖ ὑμῖν Κύριος τὸν ὑπὲρ ἡμῶν μισθόν· τὸν ὑπὲρ τοῦ οἰκονόμου, τὸν ὑπὲρ οὐτινοσὺν ἄλλου εὖ πανθάνοντος. Φυλάξατε ἔτι ἑαυτάς, παρακαλῶ, τῆς ψυχροθύρου αἰρέσεως· ἥ· ἡ κοινωνία ἀλλοτρίως Χριστοῦ. Τὴν πολιτείαν ὁμοῦ φαιδρότεραν ἀπεργάζοισθε, τὴν χρυσὴν σειρὰν καὶ τοῖς πολλοῖς ἀπλοκον· ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων κοσμούμεναι, λαμπραῖς ταῖς λαμπάσιν εἰς τὸν νομφῶνα Κυρίου καταντήσοιτε, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύουσαι.

ΞΑ'. — Ναυκρατίῳ τέκνῳ. [υθ'.]

Τοιοῦτου πιστοῦ γραμματικῆς ἐπιτελὺχης, δι' οὗ οἰκονομίαν ἡγησάμην εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάθ' ὃ ταπεινὸς ἐπιστεῖλαι σοι, ἱερὸν τέκνον. Αὐτὸ μὲν ὅν τὸ μαθεῖν ἡμᾶς, ὅτι υἱαίνεις σὺν πᾶσι τοῖς ὁμολογηταῖς καὶ ἀδελφοῖς σου· πῶς [Reg. cod. πόσης] χαρὰς! οὐκ ἂν εἴην ἡμῖν τοῖς ἀμαρτωλοῖς χαρὰ· σοῦ μάλιστα τοῦ κορυφαϊοτάτου εὐσταθοῦντος, καὶ συμπεριφερομένου τῷ λόγῳ ἀγάπης καὶ φροντίδος πρὸς ἅπαντας θεοπρεπῶς; Ἐπειτα ὅτι καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀδριανὸς ἀποσείσεται μέχρι τῶν αὐτόθι, ἀνεβήμεν τῆς μερίμνης, εὐχαριστήσαντες

τῷ Κυρίῳ· εἰ καὶ ὅτι εἰσαὶ διὰ τὸν ἀδελφὸν Ἐπιφάνιον, καθὰ προσέδηλως ἐμμέριμοι ἐσμεν, καὶ ἐμπράσκειοι πρὸς πειρασμὸν, ὑπονοοῦμενοι τὰ ὑφορμῶντα, κατὰ τὸ εἶδος. Ὅση δὲ τῷ Θεῷ φίλον, ἐχέτω ταῦτα καὶ ἀγέσθω. Τοῖς δραπῶσι Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν· ὡς ψησιν ὁ ἐρὸς λόγος. Τοιοῦτους ἡμεῖς, ἀδελφε, προσεύχου γενέσθαι· καὶ μακρὰν ἐσμεν ἀπὸ Θεοῦ ταῖς ἀμαρτίαις· καὶ οὐ φοβηθήσόμεθα τί ποιήσκειν ἡμῖν ἄνθρωπος. Οὐδὲν οὖν τοιοῦτον, ὅλον ἥσας ἡμῖν καταστέφων τοῖς ἐπαίνοις, ὑπέστημεν. Εἰ δὲ καὶ τι δεξιὸν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δι' ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑμῶν· ταῖς εὐχαῖς εὐναμωθέντες καὶ ἀειωθέντες. Εἴη καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους. Ἦσθην ὅτι συμπεριγένης τῇ πατρικίᾳ ἐν Κυρίῳ, καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς. Καὶ γὰρ κάκειν αὐτὸ τοῦτό μοι δεδήλωκε· καὶ προσετέθη μᾶλλον ἀγαθοποιεῖν. Δεῖ ἡμᾶς ζῆς, ἀδελφε· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς δι' ὑμᾶς. Μὴ θαύμαζε ὅτι κορυθαντιῶσιν οἱ Χριστοδιώκται, μηδ' ὅτι ἀνέχεται Χριστός. Δεῖ πάντα τελεσθῆναι· ἵνα καὶ οἱ δόκιμοι φανερώτεροι ἐκλάμψωσι· καὶ οἱ ἀνομοῦντες τέλει ἀποτίσωσιν ὧν εἰργάσαντο τὴν ἀντιμισθίαν. Ἀπέσταλκά σοι βιβλιόδικιον, καὶ τετράδας δεκατέσσαρας· ἐφ' οἷς εἰσι λόγοι καὶ βίοι τῶν ἀδελφῶν ἐμμέτροις στίχοις· ὅπερ ἀναγνούς αὐτὸς τε καὶ τινες τῶν πιστῶν ἀδελφῶν, ἀσφαλῶς κατὰκρυψον. Οὐδὲν οὖν ποιῶ, ἀδελφε, ἄξιον λόγου· ἀλλ' ἐπειδὴ εὐκαιρῶ, καὶ ἐπειδὴ νύσσομαι ὡς ὑπὸ τοῦ ἁγίου μου Πατρὸς· ἀκούων τε πάλιν τοῦ Θεοῦ Παύλου λέγοντος τῷ ἁγίῳ Τιμοθέῳ· *Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος*· ὡς ἀνάξιος μετὰ φόβου καὶ τρόμου ποιῶ ἃ ποιῶ. Τὸν ἀδελφὸν Ἀθανάσιον σὺν τῷ παροικονόμῳ ἄσπασαι. Εἰ καὶ ἔγραψα, ὡς ὅτι εἰσῆλθεν ὁ ἀδελφός· Ἀδριανός, ἀγνῶν εἶπον· ὕστερον μαθὼν ὅτι οὕτω ἔφθασεν ἡνίκα ἐπέστεilas. Ὁ ἀδελφός Νικόλαος πλείστη σε προσαγορεύει, αἰδοῦμενος τοὺς λόγους σου. Ὁ Κύριός μετὰ τοῦ πνεύματός σου, ἀδελφε πατερ.

ΕΒ. — Κατήχησις. [υλς']

E Smyrnenſi carcere, dispersos fratres suos cohortatur. (Baron. an. 819, n. 22.)

Πρώτην ὑμῖν ἐξ Ἀνατολικῶν ἀναγινωσκόμενος, νῦν ἀπὸ Θρακησίων ἐπιφαινομαι. Ἐν γὰρ τῇ Σμύρνῃ μεθωρίσαντο ἡμεῖς οἱ ἀρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου· καὶ μᾶλλον τῆς προτέρας φυλακῆς ἀσφαλέστερόν τε καὶ πειραστικώτερον. Ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται· οὐδ' ὁ πόθος ἡρεμεῖ, οὐδὲ ἡ ἐντολὴ παρασιωπῆ. Διὰ τοῦτο ὁ ταπεινὸς πάλιν φθέγγομαι· Χαίρετε ἐν Κυρίῳ, Πατέρες καὶ ἀδελφοί, χαίρετε, οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· χαίρετε, οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἐνδιαιτῶμενοι· ἀλλὰ μὴ καὶ οἱ ἐν πόλεσι, καὶ ἐρημικωτέροις τόποις κρυπταζόμενοι. Εἰ γὰρ πάντοτε δεῖν ἡμᾶς, χαίρειν ἐπιτέτραπται παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ· πόσω γε μᾶλλον ἄρτι, ὅποτε ὑπερ Χριστοῦ τὰ παθήματα τοῦ ἐγγραφομένου τῷ πίνακι· τοῦ ἐμφαινομένου ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰκότι· τοῦ

A et grates Domino egimus : quanquam semper ob fratrem Epiphanium, quemadmodum ante significasti, solliciti et anxii sumus et ad tentationem parati, adversa, ut par est, animo præsumentes. Quocunque autem modo Deo libuerit, cedant ista et evadant : *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum* ⁶⁵, ut aiunt sacræ paginæ. Tales nos fieri, frater, exora : quanquam ob peccata procula a Deo absumus : nec timebimus quid faciat nobis homo ⁶⁶. Nihil utique tale perpessi sumus quale commemorasti, laudibus nos exornans. Si quid autem est dignum laude, istud vero ipsum propter vos et a vobis est : precibus vestris roborati, dignique habiti sumus. Utinam et deinceps Dominus misericordiam nobis licet indignis exhibeat. Gavisus sum quod cum patricia comiter in Domino et indulgenter egeris, idque propter nos. Nam et illa mihi istud ipsum significavit : decrevitque plus solito bene facere. Propter nos vivos, frater : sed et nos æque propter vos. Noli mirari quod Christi persecutores insaniant, aut quod Christus tacitus ferat. Oportet omnia consummari ⁶⁷, ut qui probati sunt manifestius fulgeant, et iniqui tandem eorum quæ patrarint pœnas luan. Misi ad te libellum et quaterniones quatuordecim, in quibus sunt sermones, et Vitæ fratrum metrico carmine : quæ cum tu legeris, et e fideis fratribus nonnulli ; diligenter abscondito. Nihil equidem ago, frater, quod ullius preti sit : sed quoniam mihi suppetit otium, ac veluti extimulor a sancto Patre meo, rursusque audio divinum Paulum ad sanctum Timotheum ita scribentem : *Noli negligere gratiam quæ in te est* ⁶⁸ ; tanquam indignus cum timore ac tremore facio quæ facio. Fratrem Athanasium cum œconomi vicario saluta. Et si scripsi fratrem Adrianum iter confecisse, ignorans dixi : postmodum intellexi eum nondum pervenisse cum ad me scripsisti. Frater Nicolaus plurimam salutem dicit, ac sermones tuos admodum reveretur. Dominus cum spiritu tuo, frater mi ac pater.

LXII.—Catechesis.

Nuper a vobis lectus ex Oriente, nunc ex Thracia advenio. Smyrnam egim nos transtulerunt principes sæculi hujus, et arctius quam in priori carcere severiusque custodiunt. *Sed verbum Dei non est alligatum* ⁶⁹, nec quiescit amor, nec silet mandatum. Propterea humilis iterum loquor : Gaudete in Domino, Patres et fratres : gaudete qui persecutionem propter justitiam patimini ⁷⁰ : gaudete qui in montibus et speluncis versamini : sed et qui in urbibus, et qui desertioribus in locis abditati latetis. Si enim semper gaudere nos oportere monuit Apostolus ⁷¹ : quanto magis nunc cum pro Christo patimini, qui in tabula depictus est, qui in imagine sua cernitur, qui per eam honoratur ? Non mea sunt miseri hominis hæc verba : Dio-

⁶⁵ Rom. viii, 28. ⁶⁶ Psal. cxvii, 6. ⁶⁷ I Cor. xi, 19. ⁶⁸ I Tim. iv, 14. ⁶⁹ II Tim. ii, 9. ⁷⁰ Math. iii, 10. ⁷¹ I Thess. v, 16.

nysii sapientissimi sunt, et magni Basilii. Nec jam tempus est aliorum sanctorum sententias his litteris apponere. Audi, *cælum, et auribus percipe, terra* ⁹⁹. Moab spreuit, Byzantina regio, scilicet Evangelicum jugum excussit; velut vitula insaniens, habenas detrectavit. Vias tuas scire nolo, factis verbisque pronuntiavit ¹⁰⁰. Corybantum more agitur: insanit: sanguinem bibit ut læna: ut aspis aures obturat: reprehensa reluctatur.

Venit ad eam vox commonitoria velut e cælo missa, a supremo, a Romano throno: Quid fecisti? clamans; Christum negasti, Christi abrogans imaginem; Deiparæ, et sanctorum omnium. Aperi obedientem aurem, audi evangelica, apostolica, prophetica, paterna verba. Et non admisit, non suscepit: sed avellens seipsam a quini verticis corpore Ecclesiæ; quandoquidem etiamnum vivit et Nicephorus sacer; adversus Deum omnipotentem cervicem erigit, Christo insultans, sancta proculcans. Talia sunt ejus facinora, o desideratissimi. Et nobiscum Deus, Oriens, Occidens, Aquilo, mare. In his gaudium: sin luctus etiam, propter eos qui pereunt. Age ergo state fortes, gratis animis has pro Christo ærumnas, quasi thesauros, abripientes. Quam opportunum tempus certantibus, suaviter spirans, unguentis tribulationum fragrans supra omnia aromata! Fluit martyrum sanguis in Ecclesiam, irrigans eam ultra quam Edem quadruplicis fluminis fonte perfusam. Accedunt martyrum chori qui omni ætate fuerunt: quæ olim confessorum felicitates prædicabantur, nunc oculis cernuntur. An igitur non festines ad certamen hæc audiens, fastidians montanam, aut deserti, aut qualemcunque occultationem? Attamen mane ubi es: habes et tu beatitudinem ingentem. Ora, et lauda beatiores; percutite mihi inaspectabilem draconem; debella intestinum carnis bellum; vincat spiritus, serviat corpus: ut libertate fruatur anima tanquam hera ac domina, pacem habens cum Deo. Hoc si fiat, quotidianum martyrium, a Deo textæ corollæ.

De nobis peccatoribus ne sitis anxii, licet, audieritis et nos flagellis cæsos iterum fuisse. Tulimus ope vestrarum precum cum gratiarum actione, hilariter: etsi diuturna non fuit acerbitas doloris. Tantum ne sanctas manus vestras extendere cessate. Speramus enim quamvis valde imbecilles, de Amalec isto tropæum erecturos. Salutat vos plurimum Nicolaus frater vester. *Salutate invicem in osculo sancto* ¹⁰¹, socii socios, parvi magnos, atque iuprimis vicinos Patres. Cumque a vobis lecta fuerit epistola, ne pigeat et apud illos legi, si modo digna fuerit: quandoquidem unanimes omnes, et unum corpus, quamvis diversa membra. Dominus Jesus Christus vobiscum et nobiscum peccatoribus. Amen.

⁹⁹ Isa. I, 2. ¹⁰⁰ Job. xxi, 14. ¹⁰¹ II Cor. xiii, 12.

Α τιμωμένου δι' αὐτῆς; Μὴ γὰρ ἐμὰ τὰ ῥήματα τοῦ οἰκτροῦ· Διουσιεύου τοῦ πανσόφου, καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου. Καὶ οὕτω καιρὸς τῶν ἄλλων θεοφόρων τὰς χρήσεις εἰσάγειν ἐν τῷδε τῷ γράμματι. Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ. Μωᾶδ ἰθὺτέησεν, ἡ Βυζαντίς δηλονότι· τὸν εὐαγγελικὸν ζυγὸν ἀπεσεῖσαστο· ὡς δάμαλις παροιστρῶσα ἡφηνίασεν. Ὁδοὺς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι, πραγματικῶς τε καὶ λογικῶς ἀπεφθέγγετο. Κορυθαντῆ, μαινεται, αἰμοποτεῖ ὡς λέλινα· ὡς ἀσπίς μύει τὰς ἀκοὰς, ἐλεγχομένη ἀποτινάσσεται.

Ἦκεν αὐτῇ φωνὴ ὑπομνηστικὴ ὡς ἀπ' οὐρανοῦ, ἐκ τοῦ κορυφασιώτου, ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου· Τί πέπραχας; βῶσα. Χριστὸν ἡρνησαι, Χριστοῦ τὴν εἰκόνα ἀθετοῦσα, τῆς Θεοτόκου, τῶν πάντων ἁγίων.

Β Ἀνοιξον εὐήκοον ὡς· ἐνώτισαι λόγους εὐαγγελικούς, ἀποστολικούς, προφητικούς, πατερικούς. Καὶ οὐ προσήκατο, οὐκ ἐδέξατο· ἀλλὰ διαβρόχασα ἑαυτὴν τοῦ πενταχορδίου σώματος τῆς Ἐκκλησίας· ἐπειδὴ ἐτι ζῇ καὶ Νικηφόρος ὁ ἱερός· τραχηλιᾷ κατὰ Θεοῦ παντοκράτορος· ἐνυβρίζουσα Χριστὸν, πατοῦσα τὰ ἅγια. Τοιαῦτα τὰ παρ' αὐτῆς, ὧ τριπόθητοι. Καὶ μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, Ἀνατολή, Δύσις, Βορρᾶ, θάλασσα. Ἐν τούτοις ἡ χαρὰ· εἰ δὲ καὶ θρῆνος, διὰ τοὺς ἀπολλυμένους. Δεῦρο δὴ στήτέ μοι γεναῖοι, εὐχάριστοι, ἀρπάζοντες τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ παθήματα, ὡς θησαυρίσματα. Οἶος ὁ καιρὸς ἀγαθὸς πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους, ἡδύπνοις, μυρίζων τὰ ἀθλοφορήματα ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα! Αἶμα ρεῖ μαρτυρικὸν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ἔρδον αὐτὴν ὑπὲρ Ἐδὲμ ἐκ τετραποτάμου κρήνης ποτιουμένην. Προστίθενται οἱ χοροὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος μαρτύρων· τῶν ὁμολογητῶν τὰ πάλαι μακαρίζόμενα, ἐν ὀφθαλμοῖς νῦν ὁράται. Ἄρ' οὖν οὐκ ἐπέτιγ' πρὸς τὴν ἀθλήσιν ὁ ἀκούων, δυσχεραίνων τὴν ὀρεσινήν, ἢ τὴν ἐρημίαν, ἢ τὴν ὀπωσούων κρυπταδίαν; Ἄλλ' ὅμως μένε ἐν οἷς εἶ· ἔχεις καὶ σὺ τὸν μακαρίστην ἡλίον. Προσεύχου, καὶ ἐπαίνει τοὺς πλεομακαρίστους· βάλλε μοι τὸν ἀόρατον δράκοντα· τρέπε μοι τὸν ἐμφύλιον τῆς σαρκὸς πόλεμον· νικάτω τὸ πνεῦμα· δουλοῦτω τὸ σῶμα· ὡς ἂν ἡ ψυχὴ ἐλευθεριάζει, ἡ κυρία καὶ δέσποινα, εἰρήνην ἔχουσα πρὸς τὸν Θεόν. Ἐάν οὕτω, μαρτύριον καθεκάστην· στέφανοι θεόπλοκοι.

Δ Περί ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν μὴ ἀνιάσθε· κἂν ἀκηκόατε ὅτι καὶ αὐθις ἐμαστιγύωθημεν. Ἠνέγκαμεν εὐχαῖς ὑμῶν εὐχαρίστως, περιχαρῶς· κἂν πρὸς ὀλίγον ἢ δριμυζίς. Μόνον μὴ ἀνῆτε τὰς ὁσίας ὑμῶν χεῖρας ἐκτείνοντες. Πιστεύομεν γάρ, εἰ καὶ ἀσθενεῖς λίαν, ἐν τούτῳ τὸν Ἀμαλὴν τροπώσασθαι. Ἀσπάζεται πολλὰ Νικόλαος ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπῃ· αἱ συνοδίαί τὰς συνοδίας· οἱ μικροὶ τοὺς μεγάλους· καὶ μέντοι τοὺς πλησιάζοντες Πατέρας. Καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολὴ μὴ παραιτήσθε καὶ παρ' ἐκείνοις ἀναγνωσθῆναι· ἐάν ἡ ἀξία μόνον· ἐπειδὴ πάντες ὁμόθυχοι, καὶ ἐν σῶμα, κἂν διάφορα μέλη. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μεθ' ὑμῶν καὶ μεθ' ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν. Ἀμήν.

Οὐ
ἀκροά
δ καὶ
χαριστ
Ἐκκλ
αὐτῆς
ἐλεγχο
νυκτο
ἀτερά
Μαρτ
ἐαυτο
κορυ
πίστε
κατισ
ἀρετ
σγες
κὸς κ
ἐξέπι
κατ'
τοὺς
τῷ Θ
τὴν
τῶν
σις·

Τ
Δύσ
κοῦ
διεσ
ἐνεκ
ὅτι
στα
κεν
ταῦ
Λεο
Σὺ
τὸν
πρ
λέ
νο
λε
λα
ἀσ
Χρ
λε
ζε
γ
ὁ
γ
δ
σ
ἐ
ρ
δ
δ

ΕΓ. — *Ναυκρατίῳ τέκνῳ.* [υλγ'.]I.XIII. — *Naucratio filio.*

Romani episcopi, aliorumque Occidentalium adversus Iconomachos suffragia predicat. Postea suum cum Chonaram, Phrygiæ urbis, præfecto, homine hærellico, congressum narrat. (*Baron. an. 819, n. 25.*)

Οὐ πλησθήσεται τὸ οὖς μου ἀπὸ φωνῶν σου Ἀ ἀκροάσεως. Φωναὶ γὰρ ἀναγκαῖα καὶ κατεπεύγοντα· ἃ καὶ νῦν ἐνωτισθαίς, ὦ παῖ καλὲ, ἦσα ὁ ταπεινὸς χαριστήριον· ὡς οὐ καταλείποις τέλειον Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ· ἀλλ' ἔδειξεν ἔτι ἔχειν τὴν ἰσχὺν αὐτῆς· κινήσας τοὺς ἀπὸ Δύσεως ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἐλεγχον τῆς παροινίας τῶν τῆδε, καὶ φωτισμὸν τῶν νουτομαχοῦντων τῇ αἵρεσει. Κἂν ἀπεσεύσαντο οἱ ἀτεράμονες· κἂν ὀφθαλμοὺς καρδίας οὐκ ἤνοιξαν. Μαρτυρῶ ἄρτι κατενώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ἐαυτοὺς ἀπέβρῃξαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ κορυφαίου θρόνου, ἐν ᾧ Χριστὸς ἔθετο τὰς κλεῖς τῆς πίστεως· ἥς οὐ κατέσχυσαν ἀπ' αἰῶνος, οὐδ' ἀν κατισχύσωσι μέχρι συντελείας πύλαι ᾄδου, τὰ τῶν αἵρετικῶν δηλαδὴ στόματα· ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὁπόσχεσις. Χαιρέτω οὖν ὁ μακαριώτατος καὶ ἀποστολικὸς καὶ φερώνυμος Πασχάλιος· ὅτι τὸ ἔργον Πέτρου ἐξεπλήρωσε. Σκιρτάτω πᾶς ὀρθοδόξων βίσιος· ὅτι κατ' ὀφθαλμοὺς εἶδε τὴν ἐπισκοπὴν Χριστοῦ, κατὰ τοὺς πάλαι ἁγίους Πατέρας ἡμῶν. Τὰ γὰρ ἄλλα ὅπη τῷ Θεῷ φίλα ἀγέσθω. Ἀρδεύτω τὸ μαρτυρικὸν αἷμα τὴν Ἐκκλησίαν· αὐξανέσθω ὁ χορὸς τῶν ὁμολογητῶν· τοῦτο εὐδοκία Θεοῦ· τοῦτο χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις· κἂν διὰ τοὺς ἀπολλυμένους ἐλεεινότετον.

Τί φήσοιεν οἱ ἐναντιοί; Ἀνατολὴν οὐκ ἔχουσι· Δύσεως ἐστέρηται· τοῦ πεντακορύφου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος (ζῇ γὰρ ἔτι καὶ Νικηφόρος ὁ ἱερός) διεσπάρθησαν. Οὐκοῦν ἡλλοτριῶνται Χριστῷ· ἄρα ἐνεκρώθησαν· ἄρα ἐν σκότει διαπορεύονται. Εἰ δὲ ὅτι ἀρχοῦσιν ἐπ' ἐρήμου αἵρέσεως, τοῦτο καὶ λησταί· ἐπὶ καὶ κτείνουσιν, ὥσπερ καὶ οὗτοι· αἵματα κενοῦντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καθεκάστην. Ἐχέτω ταῦτα ὧδε. Ἠλίχον δὲ ᾄσκει ἐπὶ τῇ μεταβολῇ Λεοντίου; Ὡ τῶν μεγίστων τοῦ Θεοῦ τεραστίων! Σὺ μὲν, ὦ τᾶν, εἰς τοῦτο κάκεινο μετασχημάτισας τὴν δύσχριστον. Ἐγὼ δὲ Κυπριανίζειν αὐτὸν ἐν τῷ πράγματι φήθην· ἀποκρουσθέντα παρὰ τοῦ βασιλέως προδραμῖν τοῖς ἀθλοφοροῦσι καὶ ἐναγωνίζομένοις· κατ' Ἰουστίναν τὴν αἰδέομαι. Δὴ Κύριος τέλειον ἐπὶ ἀμφοῖν τὰ ἀμφοτέρω ἀποφανθῆναι. Ἡ φυλαχὴ σου ὅτι ἐνδότερον ἐγένετο, λυπηρὸν μοι διὰ τὸ ἀσθενές σου. Πλὴν ἰσχυε καὶ κραταίω, ὁμολογητὰ Χριστοῦ, ὡς προσσημάναμεν. Ἵνα δὲ γνοίης ἔτι λευκότερον, προστίθημι καὶ ταῦτα· ὡς ἔτι ἀσφαλιζέται ἡμᾶς ὁ φρουράρχος. Διὰ τί, καὶ πῶς; Ἐπεὶ γὰρ δεῖ οἰκονομῆν κεχρησθαι ἐν τοῖς ἀναγκαίοις· ὁπνίκα συνωψίσθημεν τῷ Χωνῶν αἵρεσιάρχῃ (ἐκεῖ γὰρ πρῶτον ἀπήχθημεν ὅπῃ τῶν ἀπὸ Ἀνατολικῶν ἀράντων ἡμᾶς), καὶ γόνυ ἐκλινάμεν, συγγονυκλιτήσαντος κάκεινου· καὶ ἡσπασάμεθα αὐτόν. Καὶ ἐπειδὴ εἶπεν εἰς ταυτὸν ἐλθεῖν ἐμέ τε καὶ τὴν κύριον Ἀθανάσιον· καὶ συνεπιόμεν αὐτῷ ἀπαξ καὶ δις· οὐ μέντοι συνεφάγομεν· ἐκλιπαροῦντος τοῦ δρεως, καὶ ψιθυρίζοντος ἀπατηλὰ. Τοῦτω τῷ μέτρῳ

Non satiabitur auris mea vocum tuarum auditu. Necessaria enim loqueris et opportuna: qualia et nunc audiens, o fili egregie, charisteria humilis decantavi: quoniam non dereliquit in finem Dominus Ecclesiam suam; sed illam vires suas adhuc habere docuit, fratres nostros excitans ab casu ad reprehensionem temulentiae nostratium, et illuminationem haeresis noctu dimicantium. Quamquam rejecerunt praefracti, et cordis oculos non aperuerunt. Testor nunc coram Deo et hominibus: seipsos avulserunt a corpore Christi, et supremo verticali throno, in quo Christus claves posuit fidei: adversus quam non praevalere hactenus, nec praevalerunt usque ad consummationem portae inferi⁷³, ora scilicet haereticorum: sicut pollicitus est. qui non mentitur. Gaudeat igitur beatissimus et apostolicus et nomine suo dignus Paschalis, quoniam Petri opus adimplevit. Exsultet omnis orthodoxorum chorus, quia ob oculos vidit episcopatum Christi, secundum sanctos olim Patres nostros. Caetera enim ut Deo visum fuerit ferantur. Irriget martyrum sanguis Ecclesiam, augeat confessorum chorus: hoc Deo gratum; hoc gaudium et exultatio: quamvis propter eos qui pereunt miserimum.

Quid dicere possint adversarii? Orientem non habent; Occidente privati sunt: a quini verticis corpore ecclesiastico avulsi sunt; vivit enim etiamnum et Nicephorus sacer. Igitur a Christo alienati sunt: igitur mortui: igitur in tenebris ambulant. Quod si principatum tenent in haeresis deserto, hoc faciunt et latrones: quippe qui occidunt etiam, sicut isti: sanguinem, ut uno verbo dicam, quotidie fundentes. De his autem ad hunc modum. Quantum vero concinam in Leontii mutatione? O maxima Dei prodigia! Tu quidem, amice, in hoc et illud Christi hostem transformasti. Ego vero Cyprianizare illum in negotio arbitratus sum: extrusum ab imperatore, ad certantes et in agone versantes accurrere, juxta celebrem Justinam. Dei Dominus ut in utrisque tandem utraque conspiciantur. Custodia tua quod interius reducta est, grave mihi est propter infirmitatem tuam. Caeterum confortare et sustine, confessor Christi, ut ante significavimus. Ut autem clarius adhuc cognoscas, haec addo: clausos nunc etiam nos tenet carceris praefectus. Quare, et quomodo? Quoniam oportet dispensatione uti in rebus necessariis: quando cibum sumpsimus cum Chonaram haeresiarcha. Illic quippe deducti primum fuimus ab iis qui nos ex Oriente abduxerant: et genufleximus, genuflectente pariter illo: et amplexi eum sumus. Et postquam permisit ut unum in locum conveniremus ego et dominus Athanasius, bibimus una cum eo semel atque iterum: nequaquam tamen comedimus, ob-

⁷³ Matth. xvi, 18.

testante serpente, et insusurrante fraudulenta. Hac moderatione usi sumus cum abducti inde fuisset ad draconem, quocum hic versamur. Qui cum seriem ante didicisset, nihil amplius ursit, ut qui persuadere non posset : iniecit tamen, ut vidit nos, de argumento sermonem, quia nihil est, inquit, aut perexiguum, id de quo est quaestio.

Ad quæ respondimus, vel ex longe maximis esse. Quod si jubes, inquam, dic, et vicissim audi. Sed omittamus in præsentia, quod et factum est. Alia quidem dicere longum sit : ad finem tendit oratio cujus gratia exorsus sum. Putabat callidus se nos sensim pellecturum, non sermonem de imaginibus conferendo, sed benefaciendo fortasse, et amice colloquendo, et præfecturæ mentionem interserendo (Thematibus enim quinque præfectus est), quin et imperatorem divinis laudibus extollendo. Venit, hujusmodi colloquia movet : et, quod ne semel quidem fecerat in carcere, potum præbuit. Anxius accepi, ebibi ter obsignans, factum extimui. Vah! Paulo post clam abducit. Injeci sermonem de veritate. Incitabatur et ille. Sententiis ultro citroque depugnabimus ; illo quidem pleno are ridicule effluente, me vero remissem in quibusdam procedente : eo quod ad imperatorem tenderet sermo, et ne cum tumultu sejungeremur. Postquam sane propositionem meam et ipse objeci, non habuit quod responderet. Et dixi : Quænam est hæc blasphemia? Pater et Spiritus communicarunt in iis quæ Christus humanitus gessit, annon? Et ille annuit, et affirmavit ita rem habere. Propter hæc remissa contentio, et quasi a pugna discessum est. At ille discedens : Ita putabam, inquit, hunc penitus nihil scire : sed et elinguem eum reddidi. Ego vero noram quidem illum ratione carentem, et quam maxime fatuum cum impietate. Unum autem quesivi, ut fictionem deponerem, et aliam personam agerem, qualem decet adversus ducem impietatis : quia nefas est ante porcos mittere margaritas. Hinc magna custodiæ cura, et interdictum ne hominem ullum videamus : tametsi aliter dispenset Deus. Hæc licet per digressionem, necessario tamen dicta sunt, quo enixe postules ut

A ἔχρησάμεθα, ἀπαχθέντες ἔνθεν, καὶ πρὸς τὸν ἐν ᾧ ἔσμεν δράκοντα. Ὅς προμαθὼν τὸν εἰρμὸν, οὐδὲν πλέον ἠνάγκασεν, ὥς μὴ ἰσχύων πείσαι· συνεκίνησε δ' οὖν ὁμῶς λόγους ἐν τῷ ἰδεῖν ἡμᾶς περὶ τῆς ὑποθέσεως· Ὡς οὐδὲν ἔστι, φησὶ, καὶ σμικρὸν τὸ ἀμφισβητούμενον.

Πρὸς ἃ ἀπεκρινάμεν, ὅτι καὶ τῶν μεγίστων λίαν. Καὶ, εἰ κελεύεις, λέγε καὶ ἀντάκουε. Ἄλλ' ἑάσωμεν τὸ νῦν, ὃ καὶ γέγονε. Τάλλα μὲν πολλοῦ τὸ λέγειν· ἐπὶ δὲ τὸ τελεώτερον ὁ λόγος, δι' ὃ καὶ ἀπηρεξάμεν. Ὡς το δεινὸς κατὰ μικρὸν ἡμᾶς ἔλκειν· οὐκ ἐκ τοῦ συναίρειν λόγον περὶ εἰκόνων· ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀγαθοποιεῖν τυχόν· τοῦ τε φιλικὰ ὁμιλεῖν καὶ ἀνατίθεσθαι τοὺς τῆς ἐξαρχίας λόγους (ἐπὶ γὰρ τῶν πέντε θεμάτων τίθεται), καὶ μὴν καὶ τὰ τοῦ κρατοῦντος ἐκθειάζειν. Ἦκεν, ἐκίνησε τὰς τοιαύτας ὁμιλίας· εἰς ὃ οὐδ' ἀπαξ ἐποίησεν ἐν τῇ φυλακῇ, ἐπέδωκε πείν. Ἐλαβὼν θαυθεῖς· ἐπὶ οὐ κατασφραγίσας τρεῖς· ἐφοβήθη τὸ δρᾶμα. Οὐδὰ! Κατὰ βραχὺ, ἀνεπαίσθητως κατασπᾶ. Συνήρα λόγον περὶ ἀληθείας. Ὡτρύνθη κάκεινος. Ἀντετοξέυσμεν χρήσεσιν ἀλλήλους· αὐτοῦ μὲν ἀποστοματίζοντος χλευαστικῶς, κάμου ὑφειμένως ἐρχομένου ἐν τισι· διὰ τὸ ἀποτείνασθαι τοὺς λόγους· πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ τὸ μὴ παραχῇ καταδιαστῆναι ἀλλήλων. Ἐπειδὴ καὶ πρότασίν μου προτείναντος ἠπόρησε. Καὶ εἶπον· Βλασφημία τίς αὕτη; Ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα κεκοινωνήκειν ἐν οἷς ἔδρασαν ἀνθρωπίνως ὁ Χριστὸς, ναὶ ἡ οὐ; Ὁ δὲ κατένευσε, καὶ διςχυρίζετο οὕτως ἔχειν. Διὰ τοι ταῦτα ἡ ὑφεςις, καὶ ἡ ὥς ἐν μάχῃ διάστασις. Ὁ δὲ ἐξελθὼν, φησὶν· Ἐδόκουν ὅτι ἦδει τι οὐδ' ὅλως· ἀλλὰ καὶ ἀπεστομάτισα αὐτόν. Ἐγὼ δὲ ἔγνω μὲν αὐτὸν ἄλογον ὅτι μάλιστα σὺν ἀσεβείᾳ. Ἐν δὲ ἐζήτησα, τὴν ὑπόκρισιν ἀποθεῖσθαι με, καὶ ἄλλο πρόσωπον ἐπιδείξαι· ὥς δεῖ πρὸς ἀσεβάρχην· ἐπεὶ οὐ θεμιτὸν εἰς ὕας βάλλειν τοὺς μαργαρίτας. Ἐντεῦθεν ἡ πολλὴ ἀσφάλεια, καὶ παραγγελία τοῦ μὴ ἰδεῖν ἡμᾶς ἀνθρώπων, καὶ ἄλλως οἰκονομῇ Θεός. Ταῦτα εἰ καὶ παρεκβατικώτερον, ὁμῶς ἀναγκαίως εἰρηται· πρὸς τὸ θερμῶς αἰτεῖσθαι σε βυσοῦναι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐνέδρας τοῦ ἀσεβοῦς. Ὁ ἀδελφός σου προσαγορεύει σε.

ab impii insidiis liberemur. Frater tuus tibi salu-

Pro Christo certantes prædicat confirmatque proposito martyrum exemplo.

D

LXIV. Theodorus peccator monachus, spiritualibus meis Patribus ac fratribus qui confessi sunt, decertantque in carceribus : quorum nomina sunt in libro vitæ.

Ubi accepi, o desideratissimi, testimonium eximie vestre confessionis pro Christo ; in laudes erupi : glorificavi Deum qui vos ex peregrina regione in regiam civitatem vocavit, tanquam oves rationales, ad profundendum sanguinem in odorem suavitatis ipsi : tanquam lucem eorum qui in tenebris dimicant hæreticæ caliginis ! Incredibili deinde

ΕΔ. — Θεόδωρος ὁ ἀμαρτωλὸς μοναχὸς, τοῖς πνευματικοῖς μου Πατράσι καὶ ἀδελφοῖς, ὁμολογήσους, καὶ ἐναθλοῦσιν ἐν εἰρκταῖς· ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βιβλῷ ζωῆς. [υλῆ'.]

Ἀχκοῦς, ὃ τριπόθητοι, τὸ μαρτύριον τῆς καλῆς ὑμῶν ὁμολογίας ὑπὲρ Χριστοῦ, ὕμνησα· ἐδόξασα τὸν Θεὸν ἐν καλέσαντα ὑμᾶς ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, οἶονεῖ ἄρνας λογικοῦς, αἶμα κενῶσαι εἰς ὁσμὴν εὐωδίας αὐτῷ· φῶς τῶν ἐν σκότει τῆς αἰρετικῆς νυκτομαχίας. Εἶτα ἐπιθυμῶ ἐπεθύμησα ὁ ταπεινὸς ἰδεῖν ὑμᾶς τοὺς ἀθλητάς, καὶ περι-

⁷² Matth. vii, 6.

πτόξασθαι ἓνα καθ' ἓνα, πόθω διαπύρρῳ ἐλκόμενος. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο σωματικῶς ἀδύνατον· διὰ τοῦ γράμματος ἀρπαγεῖς, καὶ μέσος ἐστὼς, καὶ ἀσπάζομαι τὰ ἅγια ὑμῶν ἰχνη, καὶ φιλῶ φιλήματι ἁγίῳ τὰ ἱερὰ ὑμῶν πρόσωπα. Ὁ καλὸς στρατιῶται Χριστοῦ, ὡς ἀπ' οὐρανόθεν στρατολογίας κεκλημένοι· ὧς ἀστέρες φασινοὶ ἐν νυκτὶ ἀσπερίας διαυγάζοντες ὁρθόδοξαν! ὑπὲρ χρυσοῖν τιμαλφέστεροι, ὑπὲρ σμάραγδον καὶ μάργαρον ἐκλαμπρότεροι! Πολλοὶς ὑμᾶς ὁνόμασι καταστέφειν ἀξιολόγως ἐφιέμενος, οὐ παραχωροῦμαι τῷ μέτρῳ τῆς ἐπιστολῆς στενωγοῦμένου. Ἐνὶ δὲ λόγῳ τὸ πᾶν περιλαβὼν λέγοιμι· ὅτι τὸ μαρτυρίον ὑμῶν ἰσοστάσιον τοῖς ἁγίοις μαρτυρίοις· ἐπεὶ περ τηλαυγῶς Χριστὸν ὁμολογεῖ ὁ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ ὁμολογῶν δέχεσθαι· ὡς καὶ τὸ τῆς ἀρνήσεως ἔχει. Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, ὡς ὁ μέγας Βασίλειος ἔφη· καὶ τὸ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι ἐκφαίνεται, ὡς αὐτὸς Διονύσιος ὁ πάνσοφος εἶπε. Καὶ ἐπεὶ Χριστὸς ἄνθρωπος τέλειος, μηδὲν ἐκλειπὼς τῶν ἐν ἀνθρώποις θεωρουμένων· ἔχει τὸ ἐξεικονίζεσθαι ὡς πᾶς ἄνθρωπος· ὥσπερ ἔχει τὸ μὴ περιγράφεσθαι, καθὼς καὶ Θεὸς ὁ αὐτὸς τέλειος. Εἰ δ' οὐκ ἐγγράφοιτο σωματικῶς χαρακτῆρι, οὐτίπου ἄνθρωπος. Σημεῖον γὰρ πρῶτον καὶ ἀληθές· ὅτι ἄνθρωπος, εἰ ἐξεικονίζεται. Καὶ οὕτω περὶ τῆς δεσποσύνης τοῦ παντὸς Θεοτόκου, καὶ ὧν συλλήβδην τῶν ἁγίων· ὧν ἀθέτησις ἡ τῶν σεπτῶν αὐτῶν εἰκόνων ἀναίρεσις. Ἄλλ' ὁ συνίων συνιστᾷ· καὶ ὁ ἀθετῶν ἀθετεῖ ὁλεθρίως· τοῖς λόγοις ἀντιφωγγόμενος. Καὶ ἡ ἐξουσία δρᾷ αἰεὶ ἐξουσιαστικῶς· καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ ὄλγοι, εἰ καὶ πάντες πλάσματα· καὶ τέλος τῇ θεοκλήτῳ πέτρᾳ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς πύλαι Ἰδοῦ προσήγγυνται· ἀλλ' οὐδαμῶς κατισχύσαν, οὐδ' ἂν κατισχύσασιν αὐτῆς· ὡς ἡ τοῦ ἁψευδοῦς ὑπόθεσις. Διὸ, Πατέρες μου καὶ ἀδελφοί, *στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε ἐν Κυρίῳ*. Οἱ χοροὶ τῶν μαρτύρων πρὸς ἑαυτοὺς ὑμᾶς ἐγκαλοῦνται· τῶν ὁμολογητῶν ὡσαύτως. Ταῦτα ὡς ἐν ὀλίγοις. Συνάπτοντες ὑμῖν ἑαυτοὺς οἱ ἐλάχιστοι, καὶ ἄποντες, τῷ πνεύματι· ὡς ἂν γινώητε ὅτι ἔχετε μέρος ἔσχατον ὧδε που περιωρισμένον ἐπὶ τῇ αὐτῇ ὁμολογίᾳ· καὶ αἰτοῦν ὑμᾶς συλλαμβάνειν ἐν ταῖς ἁγίαις προσευχαῖς, κατόπιν ἵνα τῶν τιμίων ὑμῶν ἰχνῶν.

D ista paucis : nosque, qui minimi sumus, et locorum spatio disjungimur, spiritu vobis consociamus : ut intelligatis habere vos membrum vilissimum, quod alicubi pro eadem confessione exsulat : ac poscit ut illud quoque sanctis precibus vestris exoretis, ut fas sit veneranda vestigia vestra subsequi.

EE. — *Ναυκρατίῳ τέκνῳ*. [υλθ.]

LXV. — *Ναυκρατίῳ filio*.

Dogmatica, et valde necessaria, de sacra Christi imagine : exponens quomodo intelligi oporteat quod imago Christi perinde ac ipse Christus adoretur : nimirum ratione similitudinis sive relationis, non autem confirmative aut naturaliter.

Ἐπειδὴ ἔμαθον παρὰ τοῦ γραμματεφόρου, ὧς καλὲ ἀδελφε, ὅτι ἐρίδες ἐν ὑμῖν ἀνεφύησαν (λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ὁ μὲν λέγει· Ἐγὼ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ ὡς αὐτὸν τὸν Χριστὸν προσκυνῶ· ὁ δὲ ἀπαναίνεται), οὔτε ἄλλως ἐδεξάμην· εἰδὼς ὅτι αἱ ἐρεσγελίαι αὐταὶ παρὰ τοῦ διαβόλου ὑποσπειρόμεναι, τέμνειν εἰώθασιν

A cupiditate exarsi ego humilis, vos athletas intuenti, ac amplexandi unumquēque, incenso omnium amore pertractus. Sed quoniam fieri non potest ut coram adsim corpore ; per litteras abreptus, ac veluti stans in medio, et sanctissima amplector vestigia vestra, et ora sacra osculo sancto exosculor. O strenui milites Christi, quasi cœlesti delectu conscripti ! o sidera lucida per impietatis noctem rectæ fidei splendore fulgentia ! omni auro pretiosiora ! smaragdo et unione micantiora ! Cum multis vos exornare nominibus, ut par est, desiderem ; non sinunt epistolæ unius angustia quibus includor. Uno autem verbo universa complexus dixerim, superiorum temporum martyriis vestrum esse par et æquale martyrium : quandoquidem manifeste Christum confitetur, qui se Christi imaginem confitetur admittere : idemque de negatione vicissim sentiendum. Imaginis enim honos ad prototypum transit, ut magnus dixit Basilus : et in imagine archetypum cernitur, ut rursus ait sapientissimus Dionysius. Et quoniam Christus homo perfectus est, cui nihil eorum defuit quæ in hominibus intuemur : natura habet, perinde ac quivis hominum, ut delineari possit : quemadmodum habet ut circumscribi non possit, quatenus idem et Deus perfectus est. Quod si corporea similitudine depingi non potest, utique nec homo est. Argumentum enim primum est ac verum, quod homo sit, si est ejusmodi ut ejus imago effingatur. Necdum loquor de regina universi Deipara : aut de omnibus sanctis generatim : quorum contemptus est, venerandarum ipsorum imaginum eversio. Sed qui intelligens est, intelligit : et qui spreto est, damno suo spernit, sacris paginis contradicens. Et abutuntur quidem imperio potestates : et qui pro Deo dimicant pauci sunt ; quanquam omnes ab eo conditi ; denique ad petram, sic enim Deus appellat, jampridem atque a principio portæ inferi alliduntur : sed nequaquam prævalere : nec prævalebunt adversus eam ⁷⁴, ut pollicitus est is qui verax est. Quamobrem, Patres mei fratresque : *State in fide, viriliter agite, confortamini in Domino* ⁷⁵. Vos ad se chori martyrum invitant æque ac confessorum. Sed

D ista paucis : nosque, qui minimi sumus, et locorum spatio disjungimur, spiritu vobis consociamus : ut intelligatis habere vos membrum vilissimum, quod alicubi pro eadem confessione exsulat : ac poscit ut illud quoque sanctis precibus vestris exoretis, ut fas sit veneranda vestigia vestra subsequi.

Postquam a tabellario didici, frater egregie, exortas inter vos esse contentiones (hoc autem dico quod nempe alius dicat : Ego imaginem Christi sicut ipsum Christum adoro, alius dicere detrectet) ; non sine mœrore id accepi, sciens rixas hujusmodi, quæ a diabolo suscitantur, solitas ipsam

⁷⁴ Matth. xvii, 48. ⁷⁵ I Cor. xvi, 15.

quoque sanam partem orthodoxorum discindere : quæ res lætitiā affert adversariis, ex infirmitatibus nostris suam ipsorum impietatem valere confirmantibus. Nec vero convenire judicavi ut silentio premerem quod audieram, sed ut aliquod etiam ipse curationis remedium Deo annuente adhiberem. Argumenti ergo summa talis est. Particula ὡς in divina Scriptura interdum sumitur ad significandam similitudinem : interdum affirmationem. Priore modo : *Factus sum sicut* (ὡς) *passer solitarius in tecto*⁷⁶. Et : *Ego sicut* (ὡς) *oliva fructifera*⁷⁷. Posteriore : *Quam* (ὡς) *bonus Israel Deus*⁷⁸ ! Et : *Quam* (ὡς) *dilecta tabernacula tua, Domine virtutum*⁷⁹ ! Non enim secundum similitudinem, sed ad affirmationem hic sermo est. Quocirca si quis illo modo dicat se adorare imaginem Christi sicut ipsum Christum, recte sentit : sin autem affirmative, nequaquam. Neque enim natura idem sunt archetypum et imago, sed idem similitudine. Ambo enim quæ eodem modo efferuntur, substantia prorsus differunt. De imaginibus utique loquor quæ arte fiunt. Quo igitur pacto imaginem sicut ipsum Christum affirmative adorabit, cum in ea Christus physice non sit, sed relative, sive per similitudinem ? Alioqui verum non fuerit quod dicitur : Archetypum in imagine conspicitur, et in imagine adoratur Christus. Dicendo itaque, in imagine, alterum in altero demonstratum est, et aliud per aliud adoratur. Vidit Chrysostomus angelum in imagine : Cornelius vero angelum ipsum⁸⁰. Cernimus nos Christum in imagine : apostoli vero Christum ipsum. *Vidimus enim*, inquit, *Dominum*⁸¹. Adoramus illum in propria imagine : illi vero eum ipsum. *Et videntes eum*, inquit, *adoraverunt*⁸². Secundum similitudinem ergo adoratur in imagine Christus, sive relative, sive homonyme ; nam eodem recidunt ambo : non autem quod ipse cernatur. Et sine imagine rursus imagine cerni omnino non possit.

Quod si quis dicat : Ergo, quandoquidem per cogitationem adorare mihi licet, supervacaneum est ut in imagine : sciat, quisquis est, negatum etiam sic esse quod Christus mente adoretur. Nisi enim mens contemplata fuerit illum in hominis similitudine ad dexteram Dei et Patris consedis, adorationem non inferet : nisi forte Verbum carnem factum esse neget. Quod autem similis homini factus sit, fide digna testis est imago : qua suscepta et adorata, susceptus est adoraturque Christus : sicut e contrario si respuatur. Adoravit Abgarus, fide suscepta, intellectualiter Christum : adoravit et multo manifestius in imagine non manufacta ab ipso Christo ad eum missa. Quare in illa et secundum similitudinem, et simul per intellectum, adoratus est Christus : nunc quidem sic, in futuro autem sæculo intuitive. Ac visibilis qui est ipsius Dei apparitionis, ut sapientissimus

⁷⁶ Psal. ci, 8. ⁷⁷ Psal. li, 10. ⁷⁸ Psal. lxxii, 1. ⁸² Matth. xxviii, 17.

καὶ αὐτὸ τὸ ὑγιαῖνον μέρος τῆς ὀρθοδόξιας· ὅπερ ἐστὶ χαροποιὸν τοῖς ἐναντίοις, ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀβρώστημάτων τὸ οἰκεῖον ἀσίδημα βεβαιούμενοις εὖ ἔχειν. Οὕτε μὴν σωπῇ τὸ ἀκουσθὲν κατασχέιν καλὸν ἐνόμισα, ἀλλὰ τι καὶ παρ' ἑαυτοῦ φάρμακον ἐξευρεῖν θεραπείας, Θεοῦ εὐδοκούντος. Ἔστιν οὖν τὸ λήμμα τοιοῦτον. Τὸ, ὡς, πῇ μὲν ἐπὶ ὁμοιώσεως εἰληπται παρὰ τῇ θεοπνεύστῃ Γραφῇ· πῇ δὲ ἐπὶ βεβαιώσεως. Τὸ πρῶτον· Ἐγενόμην ὡς στρούθιον μονάζον ἐπὶ δώματι. Καί· Ἐγὼ ὡς ἐλάλη κατάκαρπος. Τὸ δεύτερον· Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τοῦ· Ἰσραὴλ ! Καί· Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων ! Οὐ γὰρ καὶ ὁμοίωσιν, ἀλλὰ βεβαιώσιν ἐνταῦθα ὁ λόγος. Εἰ οὖν οὕτω λέγοι τις προσκυνεῖν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, ὡς αὐτὸν Χριστὸν, ἐρῶται τῷ φρονήματι· εἰ δὲ βεβαιωτικῶς, οὐδαμῶς. Οὐ γὰρ ταυτὸν εἰκὼν καὶ ἀρχέτυπον τῇ φύσει, ἀλλὰ ταυτὸν τῇ ὁμοιώσει. Ταυτιζόμενα γὰρ ἄμφω, τῇ οὐσίᾳ διαφορεῖται παντάπασιν· ἐπὶ τῶν τεχνητῶν εἰκόνων δὴ λέγω. Πῶς οὖν τὴν εἰκόνα ὡς αὐτὸν Χριστὸν προσκυνήσει βεβαιωτικῶς· οὐκ ἐν αὐτῇ ἐντος τοῦ Χριστοῦ φυσικῶς, ἀλλὰ σχετικῶς, ἥγουν ὁμοιωματικῶς ; Διέφυσται τῆς ἀληθείας καὶ ἄλλως τὸ λεγόμενον· Ἐν εἰκόνι ἐκφαίνεται τὸ ἀρχέτυπον· καὶ ἐν εἰκόνι προσκυνεῖται Χριστός. Τὸ οὖν εἰπεῖν, ἐν εἰκόνι, ἐν ἑτέρῳ ἑτερον δεδήλωται· καὶ δι' ἄλλου ἄλλο προσκυνεῖται. Εἶδεν ὁ Χρυσόστομος ἄγγελον ἐν εἰκόνι· ὁ δὲ Κορνήλιος αὐτὸν τὸν ἄγγελον. Βλέπομεν Χριστὸν ἐν εἰκόνι· οἱ δὲ ἀπόστολοι αὐτὸν τὸν Χριστόν. Ἐώρακαμεν γὰρ, φησὶ, τὸν Κύριον. Προσκυνούμεν αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰκόνι· οἱ δὲ αὐτὸν ἔκεινον. Καὶ ἰδόντες αὐτόν, φησὶ, προσεκύνησαν. Ὁμοιωματικῶς οὖν προσκυνεῖται ἐν εἰκόνι, εἴτ' οὖν σχετικῶς, εἴτ' οὖν ὁμωνύμως, ὁ Χριστός· εἰς ταυτὸν γὰρ ἀμφοτέρω συντρέχει· οὐκ αὐτοπτικῶς. Καὶ διότι οὖν εἰκόνας ἐστὶ προσκυνούμενος νοερῶς· οὐ γὰρ πάντως πάντοτε αἰσθητῇ εἰκόνι βλέποιο.

mente et cogitatione adoratur, cum sensili semper

Εἰ δὲ τις φαίη· Οὐκοῦν, ἐπειδὴ ἔστι μοι νοερῶς προσκυνεῖν, παρέλκον ἐν εἰκόνι· ἴστω ὁ τοιοῦτος, ἡρνήσεται καὶ τὸ νοερῶς προσκυνεῖν Χριστόν. Εἰ μὴ γὰρ ὁ νοῦς ἐνοπριστηθεῖ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου αὐτὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κεκαθῆσθαι· οὐκ εἰσίοισι τὴν προσκύνησιν· εἰ μὴ τι ἄρα ἀποσκευάζει σάρκα γενέσθαι τὸν Λόγον. Τοῦ δὲ ὁμοιωθῆαι αὐτὸν ἀνθρώπῳ, μάρτυς ἡ εἰκὼν αὐτοῦ πιστή· καὶ τῇ αὐτῆς παραδόξῃ καὶ προσκυνήσει, παραδέδεκται καὶ προσκυνεῖται Χριστός· ὡς ἔμπανιν ἐπὶ τῆς ἀθετήσεως. Προσεκύνησεν Αὐγαρος, δεξάμενος πίστιν, νοερῶς Χριστόν· προσεκύνησε δὲ μάλλον αὐτὸν ἐμφανέστερον ἐν τῇ πρὸς αὐτοῦ Χριστοῦ πεμφθείσῃ αὐτῷ ἀχειροποιήτῃ εἰκόνι. Ὅστε ἐν αὐτῇ ὁμοιωματικῶς ὁμοῦ τε καὶ νοερῶς προσεκύνηται Χριστός· νῦν μὲν οὕτως· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι αὐτοπτικῶς· τῆς μὲν ὁρατῆς αὐτοῦ θεοφανείας, ὡς φησὶν ὁ πολύσοφος Διονύσιος, ἐν πανάγνοις θεωρίας ἀποπληροῦ-

⁷⁹ LXXXIII, 2. ⁸⁰ Act. x, 30. ⁸¹ Jean. xx, 25.

μενοι, φανεράταις ἡμᾶς μαρμαρυγαῖς περιστρα-
πεύουσιν· ὥς τοὺς μαθητὰς ἐν ἐκείνῃ τῇ θειοτάτῃ
μεταμορφώσει· τῆς δὲ νοητῆς αὐτοῦ φωτοδοσίας ἐν
ἀπαθεί καὶ ἄλλῃ τῷ νῷ μετέχοντες. Ταῦτα, εἴτε ἐλ-
λιπῶς, εἴτε ἀρκούντως, πρὸς ἡμῶν. Ὑμᾶς δὲ παρα-
καλῶ ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις εὐλαδῶς τε βίμα καὶ
προσεκτικῶς τὰς ἐπιζητήσεις ποιεῖσθαι· καὶ ἡ παρ'
ἐαυτῶν, ἡ παρ' ἐτέρων τὸ ἀληθὲς ἐξευρίσκειν, πόρρω
ἀφέντας τὸ ἐρεσχελεῖν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰ τι ἐσφαλ-
μένον ἐν τοῖς εἰρημένιοις, διορθώσεως τυχεῖν· ἐπειπερ
ὀλιγόνους καὶ ἀμαρτωλὸς ἐγώ.

ΞΓ'. — Κατήχησις. [υμεί.]

Primum aliqua de suis rebus scribit : deinde adversus Iconomachos. Romani etiam pontificis sententia damnatos esse
lætaur. Suos ad perseverantiam hortatur : piarum feminarum curam commendat : demum patiendi pro Christo
studium excitat. (Baron. an. 818, n. 13.)

Τὸ παρὸν κοινῶς πᾶσι καὶ οὐκ ἰδίᾳ ἐκάστῳ ἐπι-
στεῖλαι με· οὐκ ἐκ καταφρονήσεως, οὐδὲ ἐξ ὀλιγω-
ρίας, ἀπαγε· πῶς γὰρ ἂν καταφρονήσαιμι τῶν ἐμῶν
σπλάγγνων καὶ ὁμολογητῶν Χριστοῦ, μὴ οὐχὶ μάλ-
λον καὶ τὸ αἷμά μου κενοῦν ἀντὶ μέλανος, καὶ τὰς
σάρκας παρέχειν ἀντὶ χάριτος· εἰς τὸ καθεκάστην, εἰ
οἶόν τε ἦν, γράφειν καὶ προσφωνεῖν ὑμᾶς; Καὶ οὐχ
ὅτι οὐκ ἐστὶ ἀφ' ἐαυτῶν ἐστηριγμένοι. Οἶδα γὰρ καὶ
πέπεισμαι ὅση ὑμῖν ἡ παρὰ Θεοῦ δύναμις· ἀλλὰ
τὸν ἐμαυτοῦ πόθον θεραπεύων, καὶ τὸ τῆς ἐντολῆς
ἀποπληρῶν χρέος. Αἴτιον δὲ τὸ τῆς φυλακῆς, μᾶλλον
ἀσφαλέστερον· μεθορισθέντων ἡμῶν ἄρτι, καθὼς καὶ
προηκούσατε, ἐξ Ἀνατολικῶν εἰς Θρακησίους ἐν
Σμύρνῃ· τῷ τε μὴ δέξασθαι ἀντίγραφα ἀπὸ χρόνου·
καὶ ἄλλως ὅτι τοῖς ἰσοῖς ἀγωνισταῖς ἡ αὐτὴ ἐπιστολὴ
ἀρκέσειεν ἄρα.

Δεῦρο δὴ οὖν, ἀδελφοί μου, ἥσσωμεν καὶ νῦν χαρι-
στήρια, ὅτι ἡξιώθημεν δουλεῦειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀλη-
θινῷ· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν· ὅπερ
ἐστὶ δόξης ἀπάσης ἐνδοξότερον, καὶ χαρᾶς ἀπάσης
χαριέστερον· Ἐν τίνι γὰρ τὸ πάθος ὑμῖν; Ἄλλ' οὐχ
ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ; Χριστὸν ὁμολογοῦσιν ἄνθρωπον
γεγονότα, ἀληθινῶς σαρκεὶ περιγράφεσθαι· εἰτ' οὖν
ἐξεικονίζεσθαι· καὶ τὴν τῆς εἰκόνος παραδοχὴν τῆς
ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ εἶναι κέκωσιν· ἥς ἀναιρου-
μένης καὶ ἀθετουμένης, δηλονότι συνανήρηται καὶ
συνηθῆται καὶ ἡ ἐνανθρώπησις. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐτύ-
φλωσεν ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου τὰ νοήματα
τῶν Εἰκονομάχων, πρὸς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν
φωτισμὸν τῆς εἰκόνος αὐτοῦ· διὰ τοῦτο ἐν σκότει
διανοούμενοι ἀρνοῦνται Χριστὸν, ἀρνοῦμενοι αὐτοῦ
τὴν εἰκόνα· καὶ φιλονεικοῦσι πάντας συνεκτυφλωθῆ-
ναι αὐτοῖς· διώκοντες, αἰκίζοντες, φυλακίζοντες, καὶ
ὥς εἰπεῖν δεῖ ἀποκτείνοντες. Ἄλλ' οὐχ ἔλθουσι τοὺς
βεβαιωθέντας καὶ ἐστηριγμένους τῇ ἀμεταπτώτῃ
ἀληθείᾳ. Οὐδ' οὐ μὴν διέφυγον μὴ οὐχὶ καὶ ὑπὸ τοῦ
κορυφαίου θρόνου τῆς Ἐκκλησίας διελεγχθῆναι,
καθὼς καὶ ἐγένετο, καὶ οἶδατε. Καὶ ἦν μὲν ἡμῖν τὸ
ἀσφαλὲς καὶ εἰλικρινές, καὶ πρὸ τῆς τῶν Δουτικῶν
ἐλευσεως. Προσεγένετο δὲ πλέον ὅτι μάλιστα κἀν-

A ait Dionysius ³³, castissimis contemplationibus
pleni, lucidissimis splendoribus nos irradiantis,
perinde ac discipulos in divinissima illa transfigu-
ratione; intelligibilis vero ejus illustrationis,
secundum mentem passionibus et materia caren-
tem, participes erimus. Atque hæc, sive non
plene, sive sufficienter, a nobis accipite. Rogo
autem vos ut, cum de Deo sermo est, religiose et
attente quæstiones moveatis, veritatemque aut a
vobis ipsis, aut ab aliis inquiratis, procul rejecta
contentione: sed et si quid in iis quæ diximus
erratum est, corrigatis: cum exigui sim ingenii,
et peccator.

LXVI. — Catechesis.

B Præsens temporis conditio poscit, ut conjunctim
omnibus non singulis privatim litteras dem, non ex
contemptu vel neglectu; absit: nam quomodo
viscera mea spernam et confessores Christi, nec
potius sanguinem vice atramenti fundam, pellem-
que pro charta præbeam, ut singulis diebus, si
fieri possit, vos scriptis litteris alloquar? At neque
idecirco quod per vos ipsi firmo animi robore præ-
diti non sitis. Novi enim ac persuasum habeo
quanta sit vobis a Deo virtus: sed desiderio meo
obsecundans, ac mandati debitum exsolvens. Scri-
bendi autem causa est, diligentior multo custodia:
quod traducti sumus, quemadmodum et prius
inaudivistis, ex Orientis tractu in Thracensem
Smyrnam: tum vero quod jamdudum ad nos re-
C scripta non perferuntur: deinde, quod ex æquo
dimicantibus epistola una abunde futura est.

Agite itaque, fratres mei: nunc quoque non
sine cantu grates agamus, quod digni habiti sumus
qui Deo vivo ac vero serviamus: neque hoc solum,
sed et qui pro ipso patiamur: quod omnem glo-
riam superat, omnemque lætitiā. Nam quæ
vobis causa patiendi? Annon propter Christum?
quod Christum hominem factum constitemini vere
carne circumscribi, atque adeo delineari pictura;
ac ejusdem imaginis susceptionem, illius incorpo-
rationis fidem esse: qua sublata et contempta,
tollitur omnino et contemnitur incorporatio. Sed
quoniam Deus hujus sæculi excæcavit mentes Ico-
nomachorum ³⁴, ut ne afflueret iis splendor ipsius
D imaginis: idecirco in tenebris ambulantes Chri-
stum abnegant, ipsius imaginem abnegantes: atque
omni ope contendunt ut omnes cum ipsis cæcu-
tiant: persequentes, cædentes, carceri mancipan-
tes, ac propemodum semper occidentes. At non
pertrahent eos qui confirmati sunt ac corroborati
immutabili veritate. Sane non effugerunt, quin a
supremo Ecclesiæ throno arguerentur, sicut factum
est, et ipsi scitis. Et nobis quidem tuta et sincera
erant omnia, etiam ante Occidentalium adventum.
Plurimum vero etiam inde accessit, ut cognosca-

³³ de Div. nominibus, cap. 4. ³⁴ II Cor. iv. 4.

mus, uti superiores ætates, sic et nostram quoque Deo curæ esse, atque ab ipso ante omnium oculos constitui testimonium, quod ab eo alieni sint qui imaginem negant. Si enim a coryphæo abrupti sunt, et ab aliis tribus patriarchis; utique et a Christo, qui caput est prædictorum: et lugere illorum causa et mœrere convenit, nostra vero lætari supra modum.

Deinceps itaque, dilecti, carceris molestias perferamus, ac tentationes quæ impendunt; istud ipsum, quotidie mori, testimonium reddere, decertare quoad usque pacis tempus adveniat: quod Dominus iudicavit satis esse ad eorum probationem qui continentur, et ad ultionem eorum qui fidem veritati abrogant. Dies diem trudit per patientiam et alacritatem: manus quaecunque opus operetur: lingua psallat: corpus in servitutem redigatur: sibi ipse attendat animus, ne vitii pandat fores: ut eo pacto spatiosa fiat custodia, gratiosa, jucunda, Christi palatium: nam res videtur contra se habere. Penes vos est fiducia eorum qui foris sunt, virorum ac mulierum, monialium ac plebis: et iure optimo: quandoquidem Christi beneficio lux estis Byzantii, ne dicam orbis totius. Sed diabolus intueamur interserentem frumento zizania: et spiritali cribro fidem utique admittamus, excutiamus autem affectus: ne spiritalis ager pessumdetur. Habuit et magnus Paulus charissimas, Appiam⁸⁵, Persidem⁸⁶: et Evodiam rogat, et Syntychem deprecatur, *Idipsum sapere in Domino*⁸⁷: tanquam laborum certaminumque socias et adiutrices. Et habere omnino necesse est, sed quemadmodum ille habuit. Deinde inquit de Priscilla et Aquila: Siquidem *pro anima mea cervices suas supposuerunt*⁸⁸.

Vides amoris ardorem, et Apostoli commendationem? Sic, fratres mei, et nos et vos, pariter habeamus et amplectamur eas quæ ejusdem conditionis ac meriti, nobis adjunctæ sunt ac deditæ: ut, et glorificetur Deus, et nos illuminemur, non inquinemur autem et perturbemur. De vobis tribus ad me perlatum est, consociatos vos esse per poenitentiam et mutationem Leontii: et Deum glorificavi ego peccator, tum ob illius mitigationem, si modo perseveret, tum ob vestrum certamen: quod, tanquam e camino ignis tres sancti pueri, sic et ipsi e tetro carcere illæsi existitis, tyranno perterriti. Sed adhuc, viri strenui, dimiccate, et vos ad tentationem comparate usque ad sanguinem. Hæc enim lex martyrii est. Sint illi benedicti qui vos corroborant, seu domi, seu foris. Nos miseri rursus plagis cæsi sumus: sed cum gratiarum actione excepiimus: et nunc magis etiam nobis placemus. Quare nec vos contristemini in humilitate nostra: sed gaudeat potius, et orate ut valeamus adhuc in omnibus, et ea tolerare quæ a potestatibus inferuntur, et ea sustinere quæ ab

A τεύθεν, ὡς ἂν γνῶμεν ὅτι ἀκόλουθα ταῖς ἀνω γενεαῖς, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπισκοπῶν ἐπισκοπεῖ· καὶ ὑπ' ὅσων ἤγαγε τὸ μαρτύριον, ὅτι ἡλλοτριῶνται αὐτοῦ οἱ τῆς εἰκόνης ἀρνηταί. Εἰ γὰρ τοῦ κορυφαίου εἰσὶ διεβήρηγμένοι, τῶν τε ἐτέρων τριῶν πατριαρχῶν δηλαδὴ καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὃς κεφαλὴ τῶν προειρημένων· καὶ πενθεῖν ἐστὶ καὶ σκυθρωπάσειν ἐπ' αὐτοῖς· ἡμῖν δὲ χαίρειν μέγα καὶ ὑπερφυές.

Ἐνέγκωμεν οὖν λοιπὸν, ἀγαπητοί, τὰ θλιπτικὰ τῆς φυλακῆς· τὰ προσδοκώμενα ἔτι πειρατήρια· αὐτὸ τοῦτο, ἀποθνήσκειν καθήμεραν, μαρτυρεῖν, ἀθλεῖν ἕως ἂν ἐπιστῇ ὁ καιρὸς τῆς εἰρήνης· ὃν ὁ Κύριος βεδοκίμακεν ἀρκοῦντως ἔχειν εἰς δοκίμιον τῶν ὁμολογούντων, καὶ ἀνταπόδομα τῶν ἀπειθούντων. Ἡ ἡμέρα τὴν ἡμέραν διαδιδαζέτω δι' ὑπομονῆς καὶ προθυμίας· ἡ χεὶρ ἐργαζέσθω οἰονδηποτοῦν ἔργον· τὸ στόμα ψαλλέτω· τὸ σῶμα δουλαγωγείσθω· ὁ νοῦς προσεχέτω ἑαυτῷ· μὴ ἀνοίγειν θύραν τοῖς πάθεσιν· ὡς ἂν ἡ φυλακὴ εὐρύχωρος εἴεν, εὐχάριστος, γλυκεῖα, παλάτιον Χριστοῦ. Τὸ γὰρ ἐναντίον πρόδῃλον. Πίστις παρὰ τῶν ἐξωθεν πρὸς ὑμᾶς, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· μονάζουσῶν τε καὶ μιγάδων. Καὶ εἰκότως· ἐπεὶ φῶς ἐστε χάριτι Χριστοῦ τῆς Βυζαντίδος· ἵνα μὴ εἴπω, ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ βλέπωμεν τὸν ἐπισπεύροντα τῷ οἴτῳ ζιζάνια διάβολον· καὶ τῷ διανοητικῷ κοσκίνῳ τὴν μὲν πίστιν προσιέμεθα· τὰς δὲ σχέσεις ἀποσεισώμεθα· ἵνα μὴ ἡ ψυχικὴ χώρα λυμηνῇται. Ἐἴχε καὶ Παῦλος ὁ μέγας ἀγαπητά· τὴν Ἀρπῳαν, τὴν Περσίδα· καὶ Εὐδοίαν παρακαλεῖ, καὶ Συντρίχην παρακαλεῖ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν Κυρίῳ· ὡς συγκαπιώσας καὶ συναθλούσας καὶ διακονούσας. Καὶ ἀναγκαῖον πάντως ἔχειν· ἄλλ' ἔχειν, ὡς εἶχεν ἐκεῖνος. Ἐπεὶ φησι περὶ Πρισκίλλης καὶ Ἀκύλα· *Οἱτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτὸν τράχηλον ὑπέθηκαν*.

Ὁρᾷς τὸ θερμὸν τῆς ἀγάπης, καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἀποδοχὴν; Οὕτως, ἀδελφοί μου, καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς, καὶ ἔχωμεν καὶ ἀσπαζώμεθα τὰς ἐν τάξει τῶν τοιούτων ἡμῖν καθισταμένας. Ὡς ἂν δοξάζηται ὁ Θεός, καὶ φωτίζωμεν· ἀλλὰ μὴ θαλώμεθα καὶ συγχωώμεθα. Ἦκουσται μοι περὶ ὑμῶν τῶν τριῶν, ὅτι ἠνώθητε ὑπὸ μεταμελείας τοῦ ταπεινοῦ [*Reg. cod. ἔλεσινοῦ*] Λεοντίου, καὶ τὸν θεὸν ἐδόξασα ὁ ἁμαρτωλὸς, ἐπὶ τε τῇ μετοκλάσει ἐκείνου· εἴπερ καὶ διαμείνοι· καὶ τῇ ὑμετέρᾳ ἐναθλήσει· ὅτι ὡς ἀπὸ καμίνου πυρὸς οἱ ἅγιοι τρεῖς παῖδες, καὶ οἱ τῶν δεινῶν φυλακῶν ἀσινεῖς ἐξεληλύθατε, καταπλήξαντες τὸν θύραννον. Ἄλλ' ἔτι, γεναῖοί μου, ἐναθλοῖτε· καὶ τὸ πειρασθῆναι ἐτοιμάζεσθε μέχρις αἵματος. Τοιοῦτος γὰρ ὁ νόμος τῆς μαρτυρίας. Εὐλογηθεῖσαν οἱ ἀλείπτει ὑμῶν, οἱ ἐνδοθεν καὶ ἐξωθεν. Ἡμεῖς οἱ ταλαίπωροι καὶ αὐθις ἑμαστιγώθημεν· ἀλλ' εὐχαρίστως ἐδεξάμεθα· καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον καὶ ἔτι. Ὡστε ὑμεῖς μὴ ἀνιάθετε ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρετε, καὶ προσεύχεσθε ἰσχυρῶς ἡμᾶς· ἔτι ἐν πᾶσιν· οἴσειν τε καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐξουσιαζόντων ἐπαγόμενα· φέρειν τε καὶ τὰ παρὰ τοῦ ἀοράτου

⁸⁵ P.ilem. i, 1. ⁸⁶ Rom. xvi, 12. ⁸⁷ Philipp. iv, 2. ⁸⁸ Rom. xvi, 4.

πολεμίου [Reg. cod. πολέμου] συμβαλλόμενα, σὺν Ἀ
τῷ ἀδελφῷ Νικολάῳ· ὃς καὶ προσαγορεύει ὑμᾶς
θερμότατα. Μνημονεύετε μου τῶν στεναγμῶν. Ἡ
χάρις μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

ΞΖ'. — *Ναυκρατίῳ τέκνῳ.* [υμζ']

Captivum pro Christo solatur confirmatque spe præmii. De quorundam lapsorum poenitentis respondet: necnon de aliquibus imaginum inscriptionibus.

Παρ' ἐλπίδα μὲν, ἐπ' ἐλπίδι δὲ ὅμως, ἐδεξάμην σου
τὴν ἐπιστολὴν, τίμιον τέκνον· τὸ πρῶτον, διὰ τὴν
ἐπίσφιγξιν τῆς φυλακῆς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ βασιλέως·
τὸ δεύτερον, διὰ τὴν ὑπεράπειρον ἀγαθότητα τοῦ φιλ-
ανθρώπου Θεοῦ· δι' ὑμᾶς τοὺς ἁγίους καὶ τὰ ἡμῶν
τῶν ἀμαρτωλῶν εὖ διατιθεμένου· καὶ οἱ ἄνθρωποι
δυοδιεξόδευτα πειρῶνται φέρειν. Καὶ τί εἶπα, ἢ τί
διανοηθῶ ὁ τάλας; ἢ ὅτι *Πάντα τὰ ὁσά μου ἐροῦσι,*
Κύριε, Κύριε, τίς ὁμοίός σοι; *Ῥυόμενος πτωχὸν*
ἐκ χειρὸς στερηωτέρων αὐτοῦ. Αὕτη μου ἡ πρώτη
φωνὴ τοῦ οἰκτροῦ· καὶ ἐκ Δαυιδικῆς ᾠδῆς. Δεύτερον,
ὅτι καὶ ἀδολεσχίας ἀνέβην ἀναγνούς τὸ γράμμα·
ἐπεὶ εὗρον τὴν μέθειρξιν σου οὕτως ἔχουσαν ὡς ἐδί-
δαξας. Ἡμῇ γὰρ προμαθὼν ὅτι μόνον μετεφρου-
ρήθης. Εὐψύχει, ἀδελφε, καὶ εὐφραίνεται, ὅτι καθὼς
πλευράζει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς σέ, καὶ εἰς
τοὺς ὁμόφρονάς σου καὶ ὁμοτρόπους σοι· οὕτω καὶ ἡ
πράκλησις, καὶ ὁ μισθός, καὶ τὸ κλέος. Καὶ πῶς ἂν
εἶχεν εἰς τοῦ μωροῦ ἐλθεῖν τὰ σκευὴ τῆς ἐκλογῆς,
εἰ μὴ παρὴν τὰ σκάνδαλα, παραχωροῦντος Θεοῦ,
τοὺς μὲν ποιοῦντας αὐτὰ δεικνύντος ὅσοι εἶεν, ὡς
ζιζάνια τηρούμενα εἰς καυσίν πυρὸς αἰωνίου· τοῦ;
δὲ ὑπομονητικοὺς τῶν πειρασμῶν δοκιμάζοντας,
ἡλιοειδῶς ἐκλάμψοντας ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;
piterni: probantis autem eos qui tentationem sustinent, solis instar splendidos in celorum regno
futuros?

Ὅστε μὴ σε ξεσίζετω τὰ γινόμενα καθεκάστην·
εἰ ὁ μὲν ἤρθη, ὁ δὲ δέδεσται· καὶ ἄλλη τέτυπται,
ἐτέρα δὲ ὑπερώρισται· καὶ ὅσα ἄλλα οὕτως ἢ ἐτέρως
ἔχει. Ἦξει μικρὸν ὑστερον ὁ τῆς ἀναποδόσεως
καιρὸς. Ἀνέγνων δ' ἐπινοήμας (καὶ ἐπινοήμας καὶ
ἐ'χριστήσας τῷ Κυρίῳ, αὐθις ἀντέπεμψα) περὶ
τοῦ ἀδελφῆ Ἰγνατίου· οἱμοὶ! ὅτι ἐάλω· ἐπεὶ φίλος ὁ
ἄνθρωπος διαφερόντως. Ἀλλ' εὗγε πεποίηκας, δούς
μετανοοῦντι τὴν ἱατρείαν. Ἰκανὸν, τέκνον, τὸ παρὰ
σοῦ δοθέν· καὶ ὁ τάλας εὐχόμεαι αὐτῷ τὴν ἀναπά-
λαισιν· οὐ καὶ δέδεγμαί τὰς προσφοράς. Εἰς τὸν
ἀδελφὸν Ἀνατόλιον σπλαγχνίζομαι ὁ ταπεινός· ἐπεὶ
φιλαδελφεὶς καὶ αὐτός. Διὰ τοῦτο τολμῶ καὶ λέγω·
Κουφισθῆτω αὐτῷ καὶ ἕτερος χρόνος· ὥστε πληρου-
μένης τῆς διαιτίας, μετεχέτω τῶν ἁγιασμάτων. Οἱ
κοιμηθέντες τῶν ἀδελφῶν, φωτὸς υἱοὶ ὑπὲρ φωτὸς
τῷ διωγμῷ τελειωθέντες, πρόσευξοιντο περὶ ἡμῶν.
Οἱ ἄλλως τεθνηκότες, ἐλκενοὶ τῆς ἐκδημίας, κατὰ
τὰς ἡμᾶς ἀμαρτίας, ὡς λέλεχας. Τοιοῦτος καὶ ὑπὲρ
ὁ Σευηριανός. Πλὴν καὶ ἐκ τῶν ἐνδιαστροφῶν εὐ-
στροφία τοῖς ἐμμελέσι· καὶ ὁ λόγος βαλλέσθω εἰς
ζήτησιν ὁσάκις προσοίσι, καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων· ὡς
ἐν τῇ βασάνῳ, καθάπερ ἐν παρατρέψει λίθων, τὸ
πῦρ ἐξέλλοιτο τῆς ἀληθείας. Καὶ ὅτι καὶ νῦν τοιαύτη

LVII. — *Ναυκρατίῳ filio.*

Præter spem quidem, at juxta spem tamen,
accepi litteras tuas, fili reverende: alterum, quod
jussu regis arctior sit custodia: alterum, quod
immensa clementissimi Dei benignitas sit, propter
vos qui sancti estis, res quoque nostras, qui pec-
catores sumus, egregie fortunantis: quamvis co-
nentur homines difficilia creare negotia. Ecquid
porro dicam, aut quid cogitabo miser, nisi istud?
*Omnia ossa mea dicent: Domine, Domine, quis si-
milis tibi? Eripiens inopem de manu fortiorum
ejus*⁹³. Hanc primam vocem miser emitto, quan-
quam ex Davidico carmine. Hæc deinde altera;
quod solutus sum labore prolixioris sermonis, ubi
libellum legi: quandoquidem intellexi sic se ha-
bere captivitatem tuam quemadmodum insinuaras.
Prius enim didiceram te unum in carcere deten-
tum. Forti et magno animo esto, frater, et gaude
quod quemadmodum abundant passiones Christi in
te, et in eos quibus iidem sensus assimilesque
mores; sic erit et consolatio, et merces, et gloria.
Nam quo pacto manifesta fierent vasa electionis,
nisi scandala interessent, Dei permissu, manifi-
stantis quidem quales ii sint qui talia agunt, quos
tanquam zizania servat ad exustionem ignis sem-

Quamobrem ne te ea terreat quæ quotidie gerun-
tur: si raptus ille quidem est, iste conjectus in
carcerem; hæc verbera pertulit, illa in exsilium ab-
legata; et quæcunque hoc vel illo pacto se habent.
Veniet paulo post remunerationis tempus. Legi ea
quæ misisti; atque ubi ea intellexi, actis Domino
gratiis, iterum ad te remisi. De abbate Ignatio,
hei mihi quia periit: siquidem amicus ille vir su-
pra ceteros. Sed recte egisti, qui poenitenti Jede-
ris medicinam. Sufficit, fili, quod dedisti: et ego
miser eidem apprecor pugnae redintegrationem:
nam et ejus oblationes accepi. Erga fratrem Ana-
tolium misericordia humilis commoveor: quando-
quidem et tu eum fraterne diligis. Idcirco dicere
audeo: Dematur ei et alter annus; ut exacto bien-
nio sit Eucharistiae particeps. Ex fratribus ii qui
diem obiere, filii lucis pro luce vi persecutionis,
consummati, pro nobis deprecantur. Qui aliter in-
teriere, horum miserabilis exitus, ob peccata mea,
quemadmodum dixisti. Talis ac multo deterior
Severianus est. Verumtamen et e perversis, rever-
sionis spes est iis quibus id curæ est: eaque agi-
tanda in sermone quæstio, quoties accesserit aliquis
vel ex adversariis: ut in examine, tanquam auritu

⁹³ Psal. xxxiv, 10, 11.

lapidum, veritatis ignis exsiliat. Et nunc quidem huiusmodi est propositio tua. In quibusdam historiis repertæ sunt imagines sic inscriptæ: Divinitas, Dominatio, Regia potestas. Palam est quod de Christi imagine hoc dicas. Id vero quo pacto? Tales appellationes de Trinitate in commune, non de una persona separatim intelliguntur. Etsi enim Deus et Dominus unaquæque persona dicatur, at non simpliciter divinitas aut dominatio. Exempli gratia: *Ego Deus patris tui*, inquit⁹⁰, non, *Divinitas*. *Ego sum qui sum*⁹¹; non: *Ego sum existentia*. Et: *Pluit Dominus ignem a Domino*⁹², non, *Dominatio a Dominatione*. Si igitur in rebus divinis sic se res habet: multo utique magis in mysterio incarnationis nefas est imagini Christi subscribi, Divinitas, aut Dominatio. Deus quidem dicatur ac Dominus, aut eorum aliquid quæ sunt ejusdem potestatis; atque hoc ipsum homonymie: non utique Divinitas, ac Dominatio. Sic, exempli gratia, homo si pictus sit, homo sane dicatur, non humanitas: terrenusque rex, non certe potestas regia. Itaque vitiosa illa, ut mihi videtur, inscriptio est: circumscribit enim et Patrem et Spiritum, quod est absurdum. Atque hæc quidem breviter strictimque dicta sint. Tu vero pro mea humilitate enixius precare: verum etiam et pro fratre, qui te peramantem salutem. Vestem accepi: et quousque non cessabis indumenta nobis suppeditare, dilectissime? Vicissim te Dominus in spiritu foveat. Cætera tabellarius significabit. Omni ex parte vale.

LXVIII. — *Irenæ patriciæ.*

Cum lapsa fuisset, postmodum confessam, et graves ærumnas passam, hortatur ut in confessione perseveret. (Baron. an. 818, n. 18.)

Superiori tempore, quod pœnitentiæ fuit, pigebat scribere ad reverentiam tuam: nunc vero et imprimis jucundum, postquam exsurrexisti, exceptis etiam venerando tuo corpore pro Christi confessione verberibus. Sed euge, euge, virili maxime animo femina, quod, accepta clade, redintegrationem pugnae splendidiorem effeceris: Deum angelosque exhilarans, et ex hominibus amantissimos pietatis. Ac tu vere utique nobis, ex Orientalibus ortum trahens: tu Dei ac virtutis amans: tu vitiorum dominatrix, et mundi inimica. Quanta tui nominis commendatio est! quam est in ore ac sermone omnium martyrium tuum! Quid enim? Evangelicum arripuisti gladium, ut Christi miles: in mentis excessu affectus corporis præcidisti, demisso capite dirempta es ab unica filia: valere jubens regiam civitatem, illustrem prosapiam, præstantes amicos, familiam splendidam, eximiam dignitatem, terrestrium domesticorum ingentem numerum, omnigenas facultates, alia denique quæ commemorare vix possim: arrepto vitæ instituto, in quo sit crux tollenda: longe quopiam ablegata es, ut didici, in insulam. Benedicta tu, et benedictus fructus martyrii tui. Et unde tibi totum hoc quidquid est boni, ingens gloria, summa commendatio, nisi ex virtutibus illis

⁹⁰ Exod. III, 6. ⁹¹ ibid. 14. ⁹² Gen. XIX, 24.

A ἡ πρότασις σου. Ἐν τισιν ιστορίαις εὐρηναὶ εἰκό-
νες ἐπιγράφουσαι· Θεότης, Κυριότης, Βασιλεία.
Δηλονότι ἐπὶ τῆς Χριστοῦ εἰκόνης τοῦτο λέγοις. Καὶ
πῶς τοῦτο; Αἱ τοιαῦται φωναὶ κοινῶς ἐπὶ τῆς
Τριάδος· οὐκ ἐφ' ἐνὸς προσώπου διακεκριμένως νε-
νόηται. Εἰ γὰρ καὶ Θεὸς καὶ Κύριος ἕκαστον πρόσω-
πον λέγοιτο· ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς καὶ Θεότης καὶ
Κυριότης. Οἶον, Ἐγὼ ὁ Θεὸς τοῦ Πατρὸς σου,
φησὶν· οὐχ, ἡ Θεότης. Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, οὐχ,
ὄντοτης. Καὶ· Ἐβρεξε Κύριος πῦρ παρὰ Κυρίου·
οὐχ, Κυριότης παρὰ Κυριότητος. Εἰ οὖν ἐπὶ τῆς
θεολογίας οὕτως· πολλῶ οὖν μᾶλλον ἐπὶ τῆς οἰκονο-
μίας οὐκ ἔχει λόγον τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, Θεότης
ἐπιγράφειν, ἢ Κυριότης. Θεὸς μὲν γὰρ λέγοιτο, καὶ
Κύριος, ἢ τι τῶν ὁμοδυνάμων τούτοις· ἀλλὰ καὶ
B τοῦτο ὁμυνύμως· οὐ μὴν Θεότης ἢ Κυριότης. Ὡς,
φέρει εἰπεῖν, καὶ ἐπὶ τοῦ γεγραμμένου ἀνθρώπου,
ἄνθρωπος μὲν λέγοιτο, οὐ μὴν ἀνθρωπότης· καὶ
βασιλεὺς τῶν ἐπὶ γῆς, οὐ μὴν βασιλεία. Ἐσφαλμέ-
ως οὐχ ἔχει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἡ ἐπιγραφὴ· συμπερι-
γράφει γὰρ καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅπερ
ἄποπον. Τοσαῦτα μὲν ὡς κατ' ἐπιτομήν. Αὐτὸς δὲ
προσεύχου περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου θερμότερον·
ἀλλὰ γὰρ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ, ὃς καὶ προσαγορεύει
γνησιώτερον. Τὸ ἱμάτιον ἐδεξάμην· καὶ ἕως πότε οὐ
παύσῃ ἐνδοθύσθων ἡμᾶς, ἀγαπητέ; Ἀντιθάψαι
σε Κύριος ἐν πνεύματι. Τὰ ἑλλείποντα ὁ γραμμα-
τηφόρος ἀπαγγελεῖ. Ἐρῶσο ἐν πᾶσιν.

C

ΕΗ'. — *Ειρήνη πατρικίᾳ.* [υπα']

Πρότερον ἦνίκα ἡ ὑπόπτωσις, λυπηρόν μοι τὸ
γράμμα πρὸς τὴν τιμιότητά σου· νῦν δὲ καὶ λίαν
περιχαρὲς διὰ τὴν ἐξανάστασιν, καὶ τὰς ἐπὶ τῶν
τιμίων σου σαρκῶν ὑπὲρ ὁμολογίας Χριστοῦ μάστι-
γας. Καὶ εὖγε, εὖγε, ἀνδρειοτάτῃ ἐν γυναιξίν, οἷ
τῆς ἡττικῆς περιφανεστέραν τὴν ἀναπάλαισιν ἀπειρ-
γάσω· εὐφράνασα Θεόν τε καὶ ἀγγέλους, καὶ τῶν
ἀνθρώπων τοὺς εὐσεβεστάτους. Καὶ σὺ ὄντως ἀλη-
θῶς εὐγενής, τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν ὀρμυμένη·
σὺ φιλόθεος καὶ φιλάρετος· σὺ παθοκτόνος καὶ
ἐχθρόκοσμος. Ὡς αἰνετὸν σου τὸ ὄνομα· καὶ διαλα-
λητὴ σου ἡ μαρτυρία! Τί ταῦτα; Ἐλαβες τὴν
εὐαγγελικὴν μάχαιραν, ὡς στρατιώτης Χριστοῦ·
διέκοψας ἐν ἐκστάσει τὰς σχέσεις τοῦ σώματος·
D ἀπετμήθης κεφαλῇς ὑποκυπτούσης θυγατρὸς μονο-
κλαδοῦσης· ἐρῶσθαι φράσασα πόλει βασιλευούσῃ,
γένει περιδελπνῶν, φίλοις ὑπερέχουσιν, οἰκίᾳ ὑπερ-
λάμπρῃ, ἀξίᾳ ὑπερφουεστάτῃ, τῶν κατὰ χθόνα
οἰκετῶν πλήθει, ὑπάρξει παντοδαπῇ, τοῖς ἄλλοις,
οἷς οὐκ εὐμαρὲς μοι λέγειν· καὶ ἀραμένη τὸν σταυ-
ροφόρον βίον· ἀπωρισθῆς που μακρὰν, ὡς μεμά-
θηκα, ἐν νήσῳ. Εὐλόγημένη σὺ, καὶ εὐλογημένος ὁ
καρπὸς τῆς μαρτυρίας σου. Καὶ πόθεν σοι τοῦτο
ἔλον τὸ ἀγαθόν, τὸ μέγα κλέος, ἡ μεγίστη εὐφημία,
ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν προὑπηργμένων σοι κατορθωμάτων,

ἐκ τῆς πολλῆς σου ἐντεύξεως καὶ προσευχῆς, ἐκ τῆς Α
ὑπερβαλλούσης σου φιλευποιίας καὶ φιλομονάχου
καρδίας; Οὐκ ὤλοντο οἱ καρποὶ, καὶ ἐπὶ μικρὸν
διασεύθησαν· οὐ κατέαξέ σου τὸν ἀρετῆς πύργον ὁ
ἀντικείμενος ὄφις, εἰ καὶ δέδακεν. Ἀποκέρχονται
φθόνος τῶν ἐπιτωθασάντων· πέπτωκεν ὀνειδίζοντων
ὄβλος· νενίκηκε Χριστὸς ἐν σοὶ, καὶ διὰ σοῦ, ὦ
καλλίγυνα, ὦ φιλόμαρτυς· καὶ, τὸ τρίτον, ὦ μητέρα
ἐμὴ· καλῶ γὰρ τοῦτο ἐν πνεύματι, ὡς σύναθλον,
καὶ τῶν ἀπὸ σαρκὸς γνωριζομένων σπλάγγων ἐγγύ-
τερον. Οὕτω γὰρ οἶδε τὸ πνεῦμα συνάπτειν τοὺς
ἀπ' αὐτοῦ κυοφορούμενους. Οἶδ' αὖ σου τοὺς πόνους·
οἶδα τὰς ἰνοκοπίας τῆς ψυχῆς· πάντα ὅσα βραβεῖσα
κέρσου ὑπόλω. Ἀλλὰ θάρσει· πολὺς σου ὁ μισθός
ἐν οὐρανοῖς· νόμῳ Χριστοῦ χρηματίζεις, καὶ ἀπὸ
ἀνδρός· συμπολίτης τῶν δικαίων καὶ ἁγίων· εἴπερ Β
ἐμμενοῦμεν ταῖς θέλαις ὁμολογίας ἕως τέλους. Νῦν
δὲ λιπαρῶ καὶ παραινῶ, ὑπομονητικῶς σε ἐνεργεῖν
τὴν ἐφορίαν καὶ ἐρημίαν πάντων, ἀναθεωροῦσαν τὰ
οὐράνια· εἰδύται τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον καὶ ὠκύμορον.
Μετὰ σοῦ ὁ φύλαξ σου τῆς ζωῆς ἄγγελος· Χριστὸς
αὐτός, ὁ εἰπών· Ἐγὼ καὶ ὁ Πάτερ ἐλευσόμεθα,
καὶ μονήν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Ἐνδὲ ὑπομνή-
σκω· σεαυτὴν περιποιῶ, διαίταν παρακλητικωτέραν
ἀσπασζομένη. Οὐ γὰρ καιρὸς ἐγκρατείας ἄρτι το-
σοῦτον, ὅσον τὸ πρότερον. Καὶ τέλος, προσεύχου
περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ὡς ἂν τοῖς λόγοις τὸν
βίον συναρμόσοιμι.

ΞΘ'. — Εὐφημία ἐγκλείσθη. [σογ'.]

Ut Christo sponso suo, tota mente serviat.

Εἰ καὶ ἑλλείπομεν συχνότερον τῇ τιμότητι σου C
ἐπιστέλλειν· ἀλλ' οὖν τοῦ μεμνησθαι αὐτῆς ἐν Κυ-
ρίῳ, οὐκ ἐπιλελήσμεθα· διὰ τὸ κοινωνικὸν τῆς προ-
θέσεως, καὶ τὸ ἐπιδοτικὸν τῆς προαιρέσεως. Ὁ Ἰζα-
νῶς ἔχει, ὡς μανθάνω, ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἡρετίσω
τὸν σταυρωθρόνον βίον· καὶ εἴ τι τὴν φρονητικὴν δια-
βίωσιν. Καὶ ἡλίκον σου τὸ ἐγκώμιον, νόμῳ Χριστοῦ.
'Αλλ' ὑπομνήσκω περιέπων σε πνευματικῶς, ὡς
ἀδελφὴν. Ἐπείχθῃ, κυρία, ἐπείχθῃ θεραπεύσαι
σου τὸν Νυμφίον. Ἡ νυμφευθεῖσα, πάσης σχέσεως
ἐαυτὴν ἀποδίστασεν, ὅλην τὴν καρδίαν, καὶ ψυχὴν,
καὶ ὅλην τὴν διάνοιαν ἐρωτικῶς πρὸς τὸν ἑαυτῆς
Νυμφίον ἔχουσα. Εἰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ φθαρτοῦ καὶ ρέον-
τος ἔχει· πόσω οὖν μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ἀφθάρτου καὶ
ἀθανάτου; Οὕτως ὀφειλομένη (κοινὸς ὁ λόγος) καὶ
ἡμεῖς διακείσθαι πρὸς τὸν Κύριον καὶ Δεσπότην, καὶ D
μὴ λαμβάνειν κόρον τοῦ πῶθου αὐτοῦ· καὶ ἐν τούτῳ
ἐξίστασθαι πάσης ἡθονῆς φθοροποιοῦ. Ὅτι καὶ αὐτὸς
ἐρωτικῶς πρὸς ἡμᾶς ἔχεται· καὶ οἶνε ἐξίσταται τῇ
ὑπεραπαίρῳ ἀγαπήσει. Μὴ γὰρ οὐ διὰ σέ, Θεὸς ὢν,
δοῦλον μορφήν ἀνέλαθεν, ἦν νῦν ἀτιμάζουσιν οἱ
Εἰκονομάχοι; μὴ οὐκ ἐπώχευσε πλοῦσι; ὥν; μὴ
οὐκ ὑπέμεινε τὰ θλιβερά ἅπαντα, ὕβρεις, ἐμπύ-
σματα, ραπίσματα, μάστιγας, σταυρὸν καὶ θάνα-
τον; Οὕτως ὀφείλει ἐκάστη ψυχὴ διατίθεσθαι· ὡς
ὑπὲρ αὐτῆς μόνης, καὶ ὑπὲρ πάσης, τὰ παθήματα,
καὶ στέργειν καὶ ἀγαπᾶν, καὶ ἐφίεσθαι ἐξ ἑσού ἀντι-

tuis, quæ præcessere : ex plurima supplicatione ac
prece : ex beneficentissima tua erga monachos vo-
luntate? Non periere fructus, etsi concussi paulu-
lum : tuam illam virtutis turrim non subvertit ser-
pens inimicus, quanquam morsum intulit. Repulsa
irrisorum invidia est : expiderunt conviciatorum
nugæ : vicit Christus in te et per te, o femina egre-
gia, o martyrii cupida, ei, quod tertium est, o ma-
ter mea : nam eo te nomine appello in spiritu, ut
certaminis sociam, et conjunctiorem iis quæ carnis-
sunt visceribus. Sic enim eos spiritus novit copu-
lare, quos ipse genuerit. Novi labores tuos : novi
quot animo molestias hauseris, quæ, cum a mundo
avulsa es, toleraris. Sed confidito : plurima tibi mer-
ces in cælo : Christi sponsa diceris, etsi post con-
jugium : justorum ac sanctorum civis, si quidem ad
finem usque in divina confessione perstemus. Nunc
vero obsecro et hortor ut æquo animo exsilium fer-
ras, rerumque omnium penuriam, cœlestium con-
templatione : cum probe intelligas, quidquid terre-
num est, ludicrum esse et cito perituro. Tecum
custos vitæ tuæ angelus, Christus ipse qui dixit :
Ego et Pater veniemus, et mansionem apud eum fa-
ciemus⁹³. Unum vero moneo : ut valetudini consulas,
suaviorem amplexa vivendi normam. Neque enim
nunc tempus abstinentiæ tam rigidæ est, quam an-
tea exstitit. Denique pro me peccatore preces funde,
ut cum sermonibus via mea consentiat.

LXIX. — Euphemia inclusa.

Etsi omisimus crebriores ad reverentiam tuam
litteras mittere; at non desimus ejusdem memi-
nisse in Domino, tum ob instituti communionem,
tum ob voluntariam novi propositi accessionem.
Quod per se maximum est, a prima ætate, ut in-
telligo, vitæ normam arripisti, in qua tollenda
cruz : ac præterea sponte inclusa degis ævum.
Proh quanta tua commendatio est, Sponsa Chri-
sti! Unum tamen suggere tui spiritualiter curam
gerens, tanquam sororis. Adnitere, domina, adni-
tere Sponsum tuum demereri. Tanquam nuptia,
omnem exue affectum, pectus omne, omnem ani-
mum, cogitationem omnem amoris impulsu trans-
ferens in Sponsum tuum. Quod si in mortali ac
perituro id accidit, quanto magis in sempiterno et
immortali! Sic debemus, pari ratione, et nos erga
Dominum et magistrum affici, nec ullam illius aman-
di satietatem capere; atque eam ob rem omni ca-
rere exitiosa voluptate. Nam et ipse peramans
nostri est, ac veluti extra se fertur incredibili cha-
ritate. Annon enim propter te, cum Deus esset,
servi formam accepit, quam nunc Iconomachi de-
decere afficiunt? non vixit inops, cum dives esset?
non perpersu aspera omnia pertulit? contumelias?
sputa? alapas? verbera? crucem ac necem? Sic
quamlibet animam esse affectam decet (quippe pro
ipsa sola, perinde ac pro omnibus hæ perpressiones

⁹³ Joan. xiv, 23.

susceptæ sunt), ut et concupiscat, et amet, et ex æquo pati vicissim gestiat. Ac si fortasse nullus sit ista perferendi locus, propositum vicem operis ac laudem habet, Deo optimo sic remunerante. Hæc sunt a me prolata, non quasi non ante oculos habebas, sed quod mihi tecum in Domino mens una sit.

LXX. — *Theophilo Ephesi.*

Gratulatur, tanquam confessori perillustri. (Baron. an. 816, n. 42.)

Cum epistolam fenori dedissem, exspectabam ut debitum charitatis reciperem : sed quia non accepi, cupio et iterum fenerari. Dulce enim mihi valde hoc fenus, id est, cum sacro capite tuo colloqui, Christi causa patiente, vel potius confessoris instar coronato et exornato. Non enim quibus oculis videt mundus, iisdem mens cernit, Deum ac divina conspiciens. Ille siquidem corruptibilia et pereuntia nomen bonorum obtinere censet, male iudicans et perverse : hæc vero illam ac solam beatitudinem censet, quæ non istis finibus definit voluptatem, sed venturum in ævum reposita est, ad interminatæ fructum jucunditatis. Hoc modo sanctitatis tuæ res intuens miser, gaudeo et gratulor, desideratissime, Contempsisti gloriam terrenam : elegisti cum Christo humilia et contemptibilia, imo vero tribulationem et angustias, verbera et exsilia. Quam beata sunt quæ gessisti ! Quam laudanda quæ passus ! Orienti Occidentique celebrata, in cælis descripta, angelos exhilarantia, confessores ac martyres oblectantia, dæmones, et his sensu ac moribus similes Iconomachos, pungentia ! Merito igitur tibi gratulor, princeps Patrum. Sed peto ut pro me etiam ores misero undequeque, ut a vestigiis vestris consecrandis non aberrem.

LXXI. — *Naucratio filio.*

Imple et crudeliter ab Iconomachis gesta exponuntur : orthodoxorum in iis ferendis constantia prædicatur. (Baron. an. 820, n. 1.)

Serius ad te scripsimus, dilecte fili : sed quia fervet hic etiam persecutio, plagæ, vincula, carceres : ita ille qui nos detinet, spirat furorem et minas, et hic aut illic inventos pios comprehendit ac divexat. Qui quidem in urbem proficiscens ; ibi enim nunc agit ; dicere non dubitavit : Rogabo imperatorem, ut mecum ducam regium ministrum, qui aut capite penitus obtruncet, aut linguam abscindat. Equidem nescio an verba ad exitum pervenerint. Ob hanc quidem causam nos omnia jam disposuimus, conjecturam ex alio etiam capientes, hominis scilicet perversitate et concursu episcoporum : quandoquidem adsunt, ut fertur, quo tale aliquid perficiatur. Minister vero timore et metu percussus (graves enim antea minas impiorum dux intenterat, morte proposita si vel levissimi errati reus inventus esset) chartam et atramentum nobis dare omnino reformidavit. Hinc tarditas. Accessit ad impedimentum, quod audivam te ex carcere eductum esse : sed et Sardensem, qualis non de-

A πεπονθέναι. Κάν τυχόν οὐ παραχωρήται ὑποῖσαι ταῦτα· καὶ ἡ πρόθεσις ἀποδίδεσθαι εἰς ἔργον· οὕτω τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ φιλοτιμουμένου. Ταῦτα οὐχ ὥς οὐκ ἐχρύσης σου ἑναυλα· ἀλλ' ὥς συμψυχῶν σοι ἐν Κυρίῳ.

Ο'. — *Θεοφίλω τῆς Ἐφέσου.* [υος']

Δανείσας τὸ γράμμα, ἀπεκαρὰδόνου λήψεσθαι τὸ χρέος τῆς ἀγάπης· ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ εἴληφα, φιλῶ καὶ αὐθις δανείσαι. Ἡδὺ γάρ μοι τὸ δάνειν λίαν· ἤγουν τῇ σῇ ἱερᾷ κορυφῇ διαλέγεσθαι, διὰ Χριστὸν πασχούσῃ, ἀλλὸν δὲ ὁμολογητικῶς στεφανουμένην καὶ καλλωπιζομένην. Οὐ γὰρ οἷς ὀφθαλμοῖς βλέπει κόσμος, τοῦτοις ἀρεῖ καὶ νοῦς ὁρῶν Θεὸν καὶ θεῖα. Ὅτι ὁ μὲν τὰ φθερόμενα καὶ ἀπολλύμενα οἶεται τῶν ἀγαθῶν μοῖραν τυγχάνειν, κακῶς εἰδῶς καὶ πεπλανημένος· ὁ δὲ ἐκεῖνον καὶ μόνον κρίνων μακάριον, ὃ οὐκ ἐνταῦθα τὴν εὐπάθειαν ὀρίζει· ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἐναποθησαυριζόμενον, εἰς χαρὰν ἀπέραντον θυμηδίας. Οὕτω τὰ κατὰ τὴν ἀγιωσύνην σου ἐγὼ ὁ τάλας ὁρῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω, τριπλόητε. Περιεφρόνησας δόξης ἐπιγείου· εἰλου σὺν Χριστῷ τὰ ταπεινά καὶ ἐξουθενήμενα· μάλλον δὲ θλίβιν καὶ στενωχῶριαν, πληγὰς καὶ ἐξορίας. Ὡς μακάριά σου τὰ πρακτέα ! ὥς αἰνετά σου τὰ παθήματα ! Ἀνατολῇ καὶ Δύσει διαδούμενα, ἐν οὐρανοῖς ἀπογραφόμενα, ἀγγέλους εὐφραίνοντα, ὁμολογητάς καὶ μάρτυρας ἡδύνοντα, δαίμονας καὶ τοὺς τοῦτοις ὁμόφρονάς τε καὶ ὁμοτρόπους εἰκονομάχους στίζοντα ! Εἰκότως οὖν σοι συναγάλλομαι, πρωτοπάτορ. Ἄλλ' αἰτῶ δέσσεσθαι σε καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ κατὰ πάντα οἰκτροῦ· ὥς ἂν μὴ ἀποπεσεῖν με τῆς κατ' ἔχνης ὑμῶν παραστάσεως.

ΟΑ'. — *Ναυκρατίω τέκνῳ.* [υπγ']

Ἀψίσθημεν ἐπιστεῖλαι σοι, τέκνον ἡγαπημένον· ἀλλ' ὅτι καὶ ἐνταῦθα διωγμὸς ζέων, πληγαί, δεσμά, φυλακαί· οὕτω τοῦ κατέχοντος ἡμᾶς πνέοντος θυμοῦ καὶ ἀπειλῆς, καὶ τοὺς ὧδε κάκεις εὐρισκομένους εὐσεβεῖς συλλαμβάνοντός τε καὶ κολάζοντος. Ὅς γε καὶ ἀπαίρων ἐν ἄστει· αὐτῷ γὰρ νῦν διατρίβει· οὐκ ὠκνησεν εἰπεῖν, ὅτι περ Ἐξαιτήσομαι τὸν βασιλέα, βασιλικὸν συνεπάραι, εἰς τὸ πάντως ἀποκεφαλῆσαι, ἢ καὶ γλωσσοκοπήσαι. Οὐκ οἶδα μὲν εἰ ὁ λόγος εἰς πέρας ἔλθοι. Ἐφ' ᾧ ἡμεῖς μὲν τὰ συντακτήρια ἤδη ἐποιήσαμεθα· καὶ ἄλλως στοχαζόμενοι ἐκ τε τῆς κακοθελείας τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν αὐτῷ ἐπισκόπων· ἐπέπερ, ὥς φασι, πάρεσιν, ὅτι τοιοῦτάν τι ἀποτελεσθεῖη. Ὁ δὲ ὑπηρέτης ἐμφοδὸς καὶ ἐντρομος γενόμενος· ἐπέπερ ἦν καὶ προαπειλούμενος σφόδρα πρὸς αὐτοῦ τοῦ ἀσεβάρχου, εἰ εὐρεθείη κἄν τι μικρὸν ὑπαίτιος, μηκέτι ζῆν· ἔδεισε παντάπασιν ἐπιδοῦναι ἡμῖν χάριν καὶ μέλαν. Ἐνταῦθεν ἡ βραδυτής. Ἐπειτα προσγένετα εἰς ἐμπόδιον καὶ ἀκοή τοιαύτη· ὅτι τοι αὐτὸς ἐπὶ ἡ-

θης τῆς φυλακῆς· ἀλλ' ὅτι καὶ δι' ἀνοσιουργίαν τινὰ ὁ Σάρδης, ποῖος, οὐχ ὠρισμένος, ἐκαρτομήθη. Ἐξ ἀμφοτέρων οὖν ἡ ὑποκράτης. Ὅμως ὅτι ἡγιώθημεν οἱ ταπεινοὶ καὶ αὐθις ῥῆξαι φωνὴν εἰς τὰ ὠτά σου, γνωρίζοντές σοι ὅτι ἐβρώμεθα σώματι, εἴη δὲ εἰπεῖν καὶ πνεύματι, εὐχαίς ὑμῶν ἀγίαις, σὺν τοῦ μακαρίου μου Πατρὸς.

Πρὸς ἃ δὲ αὐτὸς ἐσήμανας, τί εἶπω, καὶ τί λαλήσω, ἢ ὅτι κατὰ τὸ χυλεῖν τῆς αἰρέσεως ἀκόλουθος καὶ ὁ πικρὸς διωγμός; Τί γὰρ βούλει ὄρῃν, ἐπὶ ἃν ὁ Χριστὸς ἤρνηται δι' ὕβρεως τῆς ἀγίας αὐτοῦ εἰκόνης; Οὐχὶ αἱματακενούμενα, καὶ σάρκας τευνομένας; οὐ θλίψεις καὶ στενοχωρίας; οὐ δεσμά καὶ φυλακὰς, καὶ ἄλλον παντοῖαν κἀκώσιν; οὐχὶ σκευὴ ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, ὧν εἰς ὃν εἴπας; Καὶ εἰ ὅφει, ἀδελφε, δεινότερα, ἐπὶ ἃν μακροχρονὴ ἡ αἵρεσις. Ἀλλὰ μακάριοι οἱ ὑπομένοντες ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἡδὲ οἱ χοροὶ τῶν ὁμολογητῶν, τῶν μαρτύρων, ἀγάλλονται, εὐφραίνονται· οὐς μὲν διὰ θανάτου αἰσίου ὑποδεχόμενοι· οὐς δὲ ἐπαλείφοντες δοράτους ταῖς ἐπισκέψεσι. Καὶ τί λέγω μάρτυρας; αὐτὸς Χριστὸς ὁ μαρτυρούμενος, χαίρων τε καὶ συναθλῶν ἐστὶν ἐνὶ ἐκαστῇ τῶν ὁμολογούντων. Εἰ μὴ γὰρ οὕτως, οὐκ ἂν ἔφερον οἱ φέροντες τὰ παρόντα γενναίως· οὐκ ἂν καὶ γυναῖκες ἠνδρίζοντο κατὰ τὰς πάλαι ἀγίας· οὐκ ἂν καὶ λαῖκοι καὶ συγκλητικοὶ ἀπεδύοντο πρὸς τοὺς ἀγῶνας· οὐκ ἂν καὶ κόραι κατεφρόνουν ὅπως ἀβρένων ἀσεβούντων· οὐκ ἂν ἐδείκνυντο πανταχοῦ δημόσιοι φυλακαὶ, καὶ ἐπληροῦντο ἐρημοί, ὅρη τε καὶ νάπαι καὶ σπήλαια, τῶν διὰ Κύριον πεφυγαδευμένων· οὐκ ἂν ἐκωδωνεῖτο ἡ ὑπ' οὐρανῶν, τέλος εἰπεῖν. Ὡστε πιστεύονται ἐναργῶς ὅτι Χριστὸς δεδιώκεται· ὥστε ἐπιστέον ὁμοῦ καὶ προθυμητέον, ὅτι οἴσκει πᾶς τις ἐν ἀληθείᾳ πιστεύων πᾶν ὀτιοῦν κολαστικὸν μετὰ Χριστοῦ καὶ σὺν Χριστῷ. Τοιαῦτα τὰ ἡμέτερα διηγῆματα. Ἀκουσάτωσαν πράξεις καὶ εὐφρανθήτωσαν. Ἀκουέτω Ἀνατολὴ καὶ Δύσις τὰ ἐν Βυζαντίῳ, καὶ αἰναίτω. Ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερπερίσσευσεν ἡ χάρις. Ὡδε ἐνστασις ἀθλητικῇ· Ὡδε αἶμα βεῖ ἄρδον τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ ὑπὲρ τὸν ποτισμὸν τοῦ ἐν Ἑδέμ παραδείσου. Ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος, ἀλλ' ἡ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω· καὶ ὁ ἐξουθενῶν με ἀτιμασθήσεται. Ἀπόγραφαι καὶ οὐ ὅστις ἂν εἴης ζηλῶν τῷ Κυρίῳ, τὰ νεουργά, μᾶλλον δὲ θουργά, μαρτύρια· ὡς ἂν εἶδεν οἱ μεταγενέστεροι, ὅτι ὁ Θεὸς ὄντως ἐν ἡμῖν ἐστὶ· καὶ ζῇ τὸ σπέρμα τῶν δικαίων· καὶ Χριστοφορεῖ τὸ χρυσοῦν γένος τῶν μαρτύρων· οὐ πύλαι ἄδου οὐ κατίσχυσαν, οὐτε κατισχύσειαν· ὡς ἡ ὑπόσχους τοῦ ἀψευδοῦς. Σκληρὸν σοι, φησὶ, πρὸς κέντρα λακτίζειν, καὶ ἀλλοίως οὐκ ἐστίν. Ἐγὼ μὲν ὁ τάλας ταῦτα προσφώνω. Σὺ δὲ, ὦ παῖ ἱερὲ, ἀντιδίδου μοι τὰς εὐχάς. Ἀσπασαί τοὺς συνομολογητάς σου κατ' ὄνομα καὶ συμμαθητάς· καὶ οὐ μόνον τοῦσδε, ἀλλ' εἰ φθάσεις καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ· τοὺς ἐκλελογισμένους ἀπὸ μυριάδων· τοὺς

A finiebatur, ob nefarium aliquod facinus capite plexum fuisse. Utraque igitur ex causa distulimus. Humilibus tamen nobis concessum est, ut auribus tuis vox nostra rursum insonet, significans tibi nos corpore valere; dicere autem liceat, etiam spiritu, sanctis precibus vestris cum beato meo Patre.

Ad ea vero quæ indicasti, quid dicam, aut quid loquar, nisi quod hæreseos atrocitati congruat acerbitas persecutionis? Quid enim videre velis, quando Christus negatur per sanctæ imaginis suæ contumeliam? Annon fluentem sanguinem, carnesque concisas? non afflictiones et angustias? non vincula et carceres, et alias omnis generis vexationes? non vasa iræ præparata in interitum⁹⁶, ex quibus unus est quem dixisti? Et videbis, frater, etiam graviora, si diutius duret hæresis. Sed beati qui sustinent, quoniam ipsorum est regnum celorum⁹⁷. Jam chori confessorum, martyrum exsultant, lætantur, alios quidem per legitimam mortem suscipientes, alios invisibiliter consolantes et confirmantes. Et quid martyres dico? Christus ipse, quem martyres confitentur, gaudens et una certans adest unicuique confitentium. Nisi enim ita res esset, haudquaquam perferrent qui præsentia strenue perferunt: haudquaquam mulieres virilem animum gerent ad exemplum antiquarum sanctarum: haudquaquam et laici et senatores ad agones prosilirent: haudquaquam puellæ ipsæ impiorum marium aspectum contemnerent: haudquaquam ostenderentur ubique publicæ custodiæ; nec refertæ essent solitudines et montes et silvæ et speluncæ: iis qui propter Dominum ejecti sunt: non denique, ut concludam, universa concuteretur terra. Quare manifesto credunt persecutionem pati Christum; sperandumque simul et audendum: ut supplicia quævis in veritate credens, cum Christo, et adjuvante Christo, quisque sustineat. Hæc sunt quæ narramus. Audiant mansueti et lætentur⁹⁸. Audiat Oriens et Occidens ea quæ apud Byzantium fiunt, et laudem dicat. Ubi abundavit delictum, superabundavit gratia⁹⁹. Hic pugilum certamen, hic sanguis fluit Ecclesiam Christi rigans uberius quam paradisi Edem irrigabatur. Vivo ego, dicit Dominus, quoniam glorificantes me glorificabo: et qui me spernit, erit inglorius¹⁰⁰. Describe et tu, quisquis es zelum Domini habens, nova, seu potius divina martyria: ut sciant posteri, quia Deus vere in nobis est, vivitque semen iustorum, et Christum gerit aureum genus martyrum, adversus quod portæ inferi non prævaluerunt¹⁰¹: nec prævalebunt, quemadmodum promisit qui verax est. Durum est, inquit, tibi contra stimulum calcitrare¹, et aliter esse nequit. Ego quidem infelix hæc dico. Tu vero, sacer fili, repende mihi tuas preces. Saluta nominatim confessores qui tecum sunt, et condiscipulos; neque hos tantum, sed si possis, et alios

⁹⁶ Rom. ix. 22. ⁹⁷ Matth. v. 10. ⁹⁸ Psal. xxxiii, 3. ⁹⁹ Rom. v. 20. ¹⁰⁰ 1 Reg. ii, 30 ¹⁰¹ Matth. xvi, 18. ¹ Act. xxvi, 24.

omnes electos Dei, electos ex millibus, lumina mundi, vasa misericordiæ, Deo utiles, desideratos Trinitati: quorum precibus salvemur et nos indigni. Te cum omnibus salutatur qui tecum est.

LXXII. — Nicolao filio (*).

De sanctis imaginibus. Quatuor genera argumentorum pro catholica de imaginibus doctrina: Natura corporis: Historia: Patres: Synodi. Frustra adversarios argumenta eorumdem generum obtinere.

Quandoquidem nosse aves, Nicolæ frater, quibus quatuor argumentis circa venerandam Christi imaginem veritas confirmetur: sic habeto, physico dogmate, vetere historia, sanctorum vocibus, synodica acclamatione.

Quomodo physico dogmate? Quoniam hæc natura est corporis ut tactum et colorem admittat: quod vero tactum et colorem admittit, idem circumscribi, hoc est, in effigie delineari potest. Tale autem corpus est Christi, quemadmodum et nostrum, contractibile et coloratum. Ac sane scriptum est: *Et quicumque tetigerunt eum, salvi facti sunt*¹. Et alibi: *Et facta est species vultus ejus altera*². Itaque depingitur secundum corporis formam: illæsa interim ratione incircumscripti, quæ ejusdem divinitati competit: quandoquidem neque ego, licet corpore circumscriptus, necessario et secundum animum, qui cerni oculis nequit, circumscriptus sum: neque, quoniam corpus quidem meum circumscriptum est, animus autem incircumscriptus: unus in duos divisus est. Sic multo magis nec Christus partitionem divisionemve patitur, eo quod corporali forma depingitur.

Quomodo ab historia vetere? Quoniam universus orbis ab ipso Christi ascensu venerandam ipsius imaginem in sacris templis depictam exhibet. Quo quid esse possit ad demonstrandam veritatem illustrius? siquidem est res ipsa multo quam oratio certior, locupletiorque testis visus est quam auditus.

Quomodo a sanctorum vocibus? Quoniam alicubi sane coryphæus apostolorum Petrus ait: « Profer imaginem Domini nostri Jesu Christi, et eandem insculpe in turricula: ut intelligant populi quam Dei Filius formam assumpserit³. » Alicubi vero magnus Basilius dicit: « Depingatur in tabula et certaminum præses Christus⁴. » Quibus videlicet omnes sancti consentiunt.

Quomodo a synodica acclamatione? Quoniam quæ post sextam œcumenicam synodum congregata est, hæc habet: « Jubemus deinceps, loco agni veteris, erigi imaginem Domini ac Servatoris nostri Jesu Christi⁵. »

Si vero dixerint et Iconomachi, iisdem quatuor argumentis suum ipsorum dogma stabiliri: ostendant, exempli gratia, in primo causæ capite, quemadmodum id verum sit. An corpus tale dicunt quale veritas exhibuit, annon? Si enim vero tale: vel inviti confitebuntur depingi Christum. Si

ἐν κόσμῳ φωστῆρας, τὰ σκεῦη τοῦ ἁγίου, τοὺς χρησίμους Θεῷ, τοὺς ἐφετούς τῇ Τριάδι· ὧν εὐχαίς σθεθεῖμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι. Σε σὺν πᾶσι καὶ ὁ σὺν ἐμοὶ ἀσπάζεταιται.

OB. — Νικολᾶφ τέκνῳ. [υπερ.]

Ἐπειδὴ φιλοπευστεῖς μαθεῖν, ἀδελφε Νικόλαε, ἀπὸ ποίων τεσσάρων ὑποθέσεων ἡ περὶ τὴν σεπτὴν εἰκόνα Χριστοῦ ἀλήθεια κρατύνεται· ἰστέον, ἀπὸ φυσικοῦ δόγματος· ἀπὸ ἀρχαίας ἱστορίας· ἀπὸ φωνῶν ἁγίων· ἀπὸ συνοδικῆς ἐκφωνήσεως

Β Πῶς ἀπὸ φυσικοῦ δόγματος; Ὅτι αὕτη φύσις σώματος ἀφ᾽ ἧ καὶ χροῖα ὑποπίπτει· τὸ δ' ἀφ᾽ ἧ καὶ χροῖα ὑποπίπτον, περιγραφτὸν· ἦγουν ἐξεικονιζόμενον. Τοιοῦτον δὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καθάπερ καὶ τὸ ἡμέτερον, ἀπτόν καὶ ὑπόχρῳον. Καὶ γοῦν γέγραπται· Καὶ ὅσοι ἄν ἤπτοτο αὐτοῦ, ἐσώζοντο. Καὶ ἐτέρωθι· Καὶ ἐγένετο τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον. Οὐκοῦν ἐγγράφεται κατὰ τὸν τοῦ σώματος χαρακτῆρα· μηδὲν πεπονθὸς εἰς τὸ ἀπερίγραφτον αὐτοῦ τῆς θεότητος· ὅτι μηδὲ ἐγὼ σῶματι περιγραφόμενος, ἐξ ἀνάγκης καὶ κατὰ τὴν ἀθέατον φύσιν συμπεριγέγραμμαι· οὐδὲ, ἐπειδὴ τὸ μὲν σῶμά μου περιγραφτὸν, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπερίγραφτος· ὁ εἰς εἰς δύο τέτμηται. Οὕτω πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ Χριστὸς τομῇ ἡ διαίρεσιν ὑφίσταται διὰ τὸ ἐξεικονίζεσθαι αὐτὸν σωματικῷ χαρακτῆρι.

Πῶς ἀπὸ ἀρχαίας ἱστορίας; Ὅτι ἡ ὑπ' οὐρανὸν ἀπ' αὐτῆς ἀναλήψεως Χριστοῦ, τὴν σεπτὴν αὐτοῦ εἰκόνα ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἐγγεγραμμένην ὑποδείκνυσιν. Οὐ τί ἂν γένοιτο εἰς ἀπόδειξιν ἀληθείας ἐναργέστερον; εἰπερ ἔργον λόγου βεβαιότερον, καὶ ὁφθαλμὸς μάρτυς ἀκοῆς ἀξιοπιστότερος.

Πῶς ἀπὸ φωνῶν ἁγίων; Ὅτι τοῦ μὲν ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος λέγει· Ἐξένεγκον τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐντύπωσον αὐτὴν ἐν τῷ πυργίσκῳ· ἵνα ἴδωσιν οἱ λαοὶ ὅταν μορφήν ἀνέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ποῦ δὲ ὁ μέγας Βασίλειος φάσκει· Ἐγγράφεσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός. Οἷς συνομοφρονοῦσι δηλαδὴ πάντες οἱ ἅγιοι.

Πῶς ἀπὸ συνοδικῆς ἐκφωνήσεως; Ὅτι ἡ μετὰ τὴν ἔκτην οἰκουμένην σύνοδον συναβροσθεῖσα, τάδε φησὶν· Ὅριζομεν τοίνυν ἀπὸ τοῦ νῦν, ἀντὶ τοῦ παλαίου ἁμνοῦ, ἀναστηλοῦσθαι τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Εἰ δὲ λέγοιεν καὶ οἱ Εἰκονομάχοι ταῖς αὐταῖς τείσεσιν ὑποθέσει τὸ ἐαυτῶν κρατύνειν δόγμα· διεξάτταναν ὅσον ἐπὶ τοῦ πρώτου κεφαλαίου, ὅπως τοῦτο. Πότερον σῶμα τοιοῦτον λέγουσιν ὅσον ὑπέδειξεν ἡ ἀλήθεια, ἡ οὐ; Εἰ μὲν τοιοῦτον, καὶ μὴ βουλόμενοι, συνομολογήσουσιν ἐξεικονίζεσθαι Χριστόν. Εἰ δὲ οὐ

¹ Matth. xiv, 36. ² Luc. ix, 29. ³ In Vita S. ⁴ Orat. in S. Basilicam. ⁵ Synod. Trull. can. 8.

(*) Dogmatica.

Pancratii, apud Bollandum, Aprilis, die 3.

τοιοῦτον· λειπόμενον ἔστι πάντως λέγειν αὐτοὺς ἀναφές τε καὶ ἀχρῖον· τοῦτον γὰρ μέσον οὐδέν· ὡς οὐδὲ ἐνύλου καὶ ἄλλου, ὀρωμένου τε καὶ ἀοράτου. Τὸ δὲ τοιοῦτον ἀνεληφέναι τὸν Χριστὸν σῶμα λέγειν, Μανιχαίων, δοκῇσι καὶ φαντασίᾳ τὴν σωτήριον Χριστοῦ οἰκονομίαν φληναφούντων γεγενῆσθαι. Ἐπὶ τοῦ δευτέρου, καὶ αὐτοὶ σιωπῶσι τὴν ἀλήθειαν, οἱ λίθοι κεκράζονται, τὴν ὑφ' ἡλίῳ τῇ εἰκόνι Χριστοῦ περιαστράπτειν. Ἐπὶ τοῦ τρίτου· οἱ τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ, καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ ἀντιδιατιθέμενοι, τῆς αὐλῆς Χριστοῦ παντάπασιν ἄλλοτριοι. Ἐπὶ τοῦ τετάρτου· ἡ ἐν Βλαχέρναις παρ' αὐτοῖς λεγομένη σύνοδος κατὰ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ, πολὺ μεταγενεστέρα τῆς μετὰ τὴν ἔκτην συναθροισθεῖσης ὑπὲρ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ. Καὶ ἡ μὲν ἀποδεχγμένη παρὰ τοῖς πέντε πατριάρχαις· ἡ δὲ ἀναθεματιζομένη παρὰ τοῖς τέσσαρσιν ὡς Χριστομάχος. Ἐπειτα καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δευτέρον, ὡς ὁμόφρων τῇ μετὰ τὴν ἔκτην συνόδῳ, εὐπρόσitos παρὰ τοῖς πέντε· ἡ δὲ νῦν ἀθροισθεῖσα ἐπὶ βεβαιώσει τῆς ἐν Βλαχέρναις κατὰ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ, ἀπόπτυστος ὡς κακείνη. Αὕτη τοιγαροῦν σύντομος ἀπόδοσις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐλεγχος τῶν ἐναντίων.

adversus imaginem Christi ; detestabilis, uti et illa, est. Hæc igitur compendiaria expositio veritatis, et adversariorum confutatio est.

ΟΓ'. — *Ναυκρατίῳ τέκνῳ.* [ὡ.α.']

De Leonis Armeni orthodoxorum persecutoris immanissimæ onere. (Baron. an. 821, n. 23.)

Τὸ μὲν ἱερὸν γράμμα φησί· *Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ* ἤκουσθη, θρήνος καὶ ὄδυρμος πολὺς. *Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι.* Ἐγὼ δὲ ὁ τάλας μεθαρμόσας τὴν φωνήν, ἐκείνο ἐν εἰκόντι φράσαιμι· *Χαρὰς εὐαγγέλια* ἤκούσθη ἡμῖν παρὰ τῆς τιμιότητος σου· ἐφ' ᾧ σκιρτᾶν ἔστιν, οὐ τὴν πόλιν τήνδε, ἢ τήνδε· ἀλλὰ σχεδὸν εἰπεῖν ἅπασαν τὴν ὑπ' οὐρανόν· ὅτι καθέλε Κύριος, οὐ τὸν Σηὼν βασίλειά τῶν Ἀμορραίων· οὐδὲ τὸν Ὠγ βασίλειά τῆς Βασάν, βασιλεῖς μικροὺς, καὶ μικρὸν μέρος τῆς οἰκουμένης ἐκθλίβοντας· ἀλλὰ τὸν νεφανῆ καὶ μέγαν δράκοντα, καὶ πολλὴν οἰκουμένην ληΐζοντα· τὸν σχολιδὸν ἔφιν καὶ συρίζοντα βλάσφημα· τὸ βδελύγμα τῆς ἐρημώσεως· τὸ σκεῦος τῆς ὀργῆς· τὸν υἱὸν τοῦ Ταβεήλ· ἵνα μὴ λέγω Καβαλλίνου· τὸν ἀπόγονον τοῦ Ἀχάβ· τὸ ἐξεμπλάριον Ἰουλιανοῦ· τὸν πλῆρωμα τοῦ πονηροῦ· τὸν ὑίριστην Χριστοῦ· τὸν ἐχθρὸν τῆς Θεοτόκου· τὸν ἀντίπαλον τῶν ἀπάντων ἁγίων. Ὡν γὰρ τοὺς σεπτοὺς χαρακτῆρας ἰδὼν τε καὶ ἠφάνισε, δηλονότι τοῦτον ὁλοτελῶς ἐχθρὸς καὶ διώκτης ἐχηρμάτισεν. *Εὐφραίνεται ὅσοι οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ· ῥαγάτωσαν τὰ ὄρη γλυκασμῶν, καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνης.* Πέπτωκεν ὁ ἐχθρὸς· συνετρίβη ὁ κόπτων ἡμᾶς. *Ἐρεφράγη στόμα λαλοῦν ἀδικία· ἐπισχέθη χεὶρ Ἀβεσσαλὼμ· οἴχεται ὁ σκληροκάριος Φαραώ· καὶ οὐπω μοι καιρὸς καὶ τόπος ἐκφράσαι τὰ ἀκοῆς ἄξια τοῦ παγκρατιστοῦ δράκοντος.*

Ἐκεῖνο δὲ προσθεῖναι τοῖς εἰρημένοις· ὅτι ἐχθρὸν τὸν ἀποστάτην τοιοῦτον τρόπον καθὰ γέγραφας, ἀπορ-

⁷ Jerem. xxxi, 15 ; Matth. ii 18. ⁸ Num. xxi, xlii et xxxiv. ⁹ Psal. xcvi, 11. ¹⁰ Joel iii, 18 ; Psal. lxxi, 5. ¹¹ Psal. lxxii, 12.

A vero tale non est ; reliquum omnino est ut dicant iidem : non esse illud tactui aut colori obnoxium, nam inter hæc medium nihil interest, ut neque inter id quod materia constat, et id quod expers materiæ est : inter id quod videtur, et id quod videri nequit. Tale autem dicere a Christo corpus assumptum, Manichæorum est, specie tenuis et in phantasmate salutarem Christi dispensationem factam esse stulte nugantium. Ad secundum : quantumvis illi veritatem silentio premant, lapides inclamabunt universum orbem Christi imagine colustrari. Ad tertium : qui coryphæo Petro, et magno Basilio adversantur, sunt illi prorsus ab ovili Christi alieni. Ad quartum : Synodus illa quam isti in Blachernis vocant, adversus Christi imaginem, multo posterior est ea quæ post sextam coacta est pro Christi imagine. Atqui hæc quidem recepta est a quinque patriarchis : illa autem a quatuor anathemate damnata, tanquam inimica Christo. Deinde et Nicæna altera, utpote ei consentiens, quæ post sextam dicitur, facile a quinque admittitur : quæ vero nunc congregata est ad confirmationem illius quæ in Blachernis appellatur.

LXXIII. — *Ναυκρατίῳ τέκνῳ.*

Sacrarum litterarum verba sunt : *Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus : Rachel plorans filios suos, et noluit consolari* ⁷. Ego vero infelix voce commutata, jure illud dixerim : Gaudii fausta nuntia nobis audita sunt ex reverentia tua, quorum gratia exsultet, non civitas hæc aut illa, sed prope dicam quæ sub cælo sunt universæ ; quia sustulit Dominus, non Sehon regem Amorrhæorum, neque Og regem Basan, reges parvos, et parvam orbis partem vexantes ⁸ ; sed nuper exortum magnum draconem, et magnam orbis partem populantem : tortuosum serpentem et blasphemam sibilantem, abominationem desolationis, vas iræ, filium Tabeel, ne dicam Caballini ; nepotem Achah, Juliani exemplar, complementum mali, contumeliosum in Christum, Deiparæ hostem, adversarium sanctorum omnium. Quorum enim sacros characteres persecutus est, et e medio sustulit ; eorum procul dubio hostis penitus et persecutor fuit. *Latentur cæli et exsultet terra* ⁹ : *fluant montes dulcedinem, et colles justitiam* ¹⁰. Cecidit hostis : contritus est qui nos cædebat : *Obstructum est os loquens iniqua* ¹¹ : repressa manus Abessalom : periit durus corde Pharaos : et nondum mihi tempus nec locus, ut auditu digna eloquar de pessimo dracone.

Hoc vero adjiciam ad ea quæ dixi : oportuit apostatam eo quo scripsisti modo vitam abrumper.

Oportebat noctu tenebrarum filium occumbere : A oportebat eum, qui divina templa devastarat, in Domini templo nudatos in se gladios cernere : oportebat ad divinum altare confugientem non salvari, qui altare ipsum destruxerat : in eam manum, quæ extensa in sancta fuerat, sectionem inferri : in fauces quæ impia eructarant, gladium distringi : in humerum ejus qui contumeliose Christo insultabat, opportunum vulnus infligi : pro justis sanguinis effusione, injustum sanguinem spargi : pro sectione et dilanatione membrorum atque tergorum, invisa Deo membra concidi : pro morte sancta impiam mortem exhiberi : et pro purpura centonibus indui semen inglorium. Nec vero de casu impij gaudens, quin gemens et lugens, mortis genus sugillo : sed quia malus male peribit, ut veracis est sententia ¹² : et omnis qui contra Deum proterve insurgit, condigna factis capiet etiam hic. Necdum enim dico futurum et extremum ignem, quo exterminabuntur impij omnes et injusti. Quid vero post hæc? Novo Josia opus est, vel, si vis, Joviano quopiam, vel alio ex similibus, qui Domini zelo ardens, dejecta erigere studeat, divulsæ coaptare, Deo reddere quæ Dei sunt ¹³, ut dicitur, restituere imaginem Christi et Deiparæ ac sancti cujusque : non quod conciderit unquam Christi imago, absit ! sed ut nos qui per impietatem cecidimus, suscitetur. Eum nos peccatores optamus imperatorem qui videatur et sit piissimus et a Deo promotus. Et si quidem ita sit, optimum et æterno præconio celebrandum. Sin ob peccata mea non ita, attamen nos ita in Christi confessione : non spernentes sacrum ejus carcerem, nec formidantes, aut quidquam præ Deo metuentes, ut Deus ipse hortatur. Hæc ostende confessoribus sociis tuis : quos et ex nobis saluta ; deinde et amicos et pios qui tibi probati fuerint. Utinam digni essemus quibus coram congradi liceret. Quod si non est Dei voluntas, utere, frater mi, epistola ut hinc videas et videaris. Frater tuus Nicolaus impense salutatur.

LXXIV. — Michaeli imperatori principi.

Novum imperatorem magnis præconiis extollit, orthodoxum ratus. (Baron. an. 821, n. 21.)

Æquum est quam maxime hoc tempore ex ore D omnium, qui persecutionem passi sunt, parari laudem, primum quidem Christo universorum regi : deinde vestro, divinitus constituto imperio, per quod adepti sumus relaxationem victi, dimissionem carcerati, consolationem afflicti, sanitatem vulnerati, libertatem condemnati, reditum exsules. Et quidem recte videor existimare imitationem Christi imperium vestrum futurum : ut simile simili reddens, dicat nunc et ipsum, cum Christo et post Christum, his qui victi sunt : Exite ; et his qui in tenebris : Revelamini ¹⁴, et : Benedictus Dominus

ῥῆξαι τὴν ζοήν. Ἐδεῖ ἐν νυκτὶ τὸν τοῦ σκότους υἱὸν ἐπικαταλαβεῖν θάνατον· ἔδει τὸν τοὺς θεοὺς ναοὺς ἐρημώσαντα, ἐν ναφ̄ Κυρίου ἰδεῖν τὰ κατ' αὐτοῦ ξίφη γυμνούμενα· ἔδει προσφυγόντα τῷ θεῷ θυσιαστηρίῳ μὴ σωθῆναι τὸν τοῦτο ἀφανίσαντα· κατὰ τῆς εἰς τὰ ἅγια ἐκταθείσης χειρὸς τομὴν ἐπαχθῆναι· κατὰ τοῦ λάρυγγος τοῦ ἐρευξαμένου ἀθεα, μάχαιραν διελάσαι· κατὰ τοῦ ὤμου τοῦ παλλομένου ἐφ' ὕβρει Χριστοῦ, καιρίαν πληγὴν ὑποδῦναι· ὑπὲρ ἐκχύσεως αἱμάτων δικαίων αἷμα ἀδικῶν χεθῆναι· ἀντὶ κοπῆς καὶ ξεσμῶν μελῶν καὶ νώτων, μέλη κοπήναι θεοστυγῇ· ἀντὶ θανάτου ὀσίου, ἀνόσιον θάνατον ἀποδειχθῆναι, καὶ ἀντὶ πορφυρίδος ῥάκος ἐνδύσασθαι τὸ ἀτιμον σπέρμα. Καὶ οὐκ ἐπιχαίρομενος τῷ πτώματι τοῦ ἀσεβοῦς, ἐπεὶ καὶ στένων καὶ κλαίων, κωμῶδῶ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου· ἀλλ' ὅτι κακὸς κακῶς ἀπολείται, ὡς ἡ τοῦ ἀφειδουῦς ἀπόρατις· καὶ πᾶς νεανιεύμενος κατὰ Θεοῦ ἐφάμιλλα ὧν ἔδρασεν ἀπολήφεται κἀνταῦθα. Οὕτω γὰρ λέγω τὸ μέλλον καὶ τελευταῖον πῦρ, ᾧ δοκιμασθήσεται πᾶς ἀσέθης καὶ παράνομος. Τί οὖν πρὸς ταῦτα; Νέου Ἰωσήφ χρεῖα· εἰ δὲ βούλει, Ἰωδιανοῦ τινος, ἡ ἄλλου τῶν τοιούτων· ὃς ζηλῶν τῷ Κυρίῳ, σπεύσειεν ἀνορθῶσαι τὰ κατεργάμενα, συνάψαι τὰ διεσπῶτα, ἀποδοῦναι Θεῷ τὰ τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ λεγόμενον, ἀναστήσαι τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου, καὶ ἐκάστου τῶν ἁγίων· οὐχ ὅτι πέπτωκε ποτε ἡ Χριστοῦ εἰκὼν, ἀπαγε· ἀλλ' ἵνα οἱ πεσόντες ἡμεῖς, τῇ ἀσεβείᾳ, ἀνασταθῇμεν. Τοιοῦτον ἐπευχόμεθα οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ φανῆναι καὶ ἔσεσθαι τὸν εὐσεβέστατον βασιλεῖα καὶ θεοπροδότητον. C Καὶ εἰ μὲν οὕτως, ἄριστον καὶ εἰς αἰῶνας ὑμνούμενον. Εἰ δὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου, οὐχ οὕτως, ἀλλὰ γε ἡμεῖς οὕτως ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ, μὴ ὀλιγωροῦντες τῆς ἁγίας αὐτοῦ φυλακῆς· μηδὲ τι ὑποπτήσαντες· μηδὲ φοβούμενοι ἄλλο τι πρὸ Θεοῦ· ὡς αὐτὸς Θεὸς ἐγγυᾶται. Ταῦτα ὑπόδειξον τοῖς συνομολογηταῖς σου· οὐς καὶ παρ' ἡμῶν προσαγόμευσον· ἐπεὶ καὶ φιλοῦς καὶ εὐσεβεῖς οὓς δοκιμάσεις. Ἀξιωθείμεν καὶ ἐπὶ τῆς κατ' ὀφθαλμοὺς ὁμιλίας ἔλθειν. Εἰ δὲ οὐ θελητὸν Θεῷ, χρῶ, ἀδελφε μου, τῷ γράμματι· θεωρῶν ἐνταῦθεν καὶ θεωρούμενος. Ὁ ἀδελφός σου Νικόλαος θερμῶς προσαγορεύει.

ΟΔ'. — Μιχαὴλ αυτοκράτορι βασιλεῖ. [υλδ'.]

Δίκαιόν ἐστιν ὅτι μάλιστα ἐν τῷ παρόντι καιρῷ ἐκ στόματος πάντων τῶν δεδωγμένων καταρτίζεσθαι αἶνον, προηγούμενος μὲν Χριστῷ τῷ παμβασιλεῖ, ἔπειτα τῷ ὑμετέρῳ θεοπροδότην κράτει, δι' οὗ ἐσχέκαμεν τὴν ἀπολύτρωσιν οἱ πεπεδημένοι, τὴν ἄφεσιν οἱ πεφυλαχισμένοι, τὴν παράκλησιν οἱ τετραυχωμένοι, τὴν ὑγίειαν οἱ τετραυματισμένοι, τὴν παρρησίαν οἱ καταχεκριμένοι [Reg. cod. καταχεκρυμένοι], τὴν ὑποστροφὴν οἱ πεφυγαδευμένοι. Καὶ γε νομίζω καλῶς ὑπολαμβάνειν, ὡς ὑποτύπωσιν Χριστοῦ τὸ τῆς ὑμετέρας βασιλείας πάθος προὑπάξει· ὡς ἂν τῷ ὁμοίῳ τῷ ὁμοίον δράσασα, εἴποι νῦν

¹² Matth. xxi, 41. ¹³ Matth. xxii, 21. ¹⁴ Isa. xlix, 9.

καὶ αὐτὴ σὺν Χριστῷ καὶ μετὰ Χριστοῦ, τοῖς ἐν Ἀ
 δεσμοῖς, Ἐξέλθετε καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, Ἀνα-
 καλύπτεσθε. Καὶ, Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ
 Ἰσραὴλ, ὅτι ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῶν, τὸν
 νέον Δαυὶδ, τὸν δεύτερον Ἰωσὶαν, τὸν τῆς εἰρηναρ-
 χίας βασιλέα· ὃς ποιῶν ποιήσει τὰ ἀρεστὰ Θεῷ· ὃς
 τὰ πεπτωκότα ἀναστήσει· τὰ διατηρηθέντα συν-
 ἄψει· μοτώσει καὶ ὑγιάσει· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ,
 προφητικῶς εἰπεῖν, ἀναστήσειεν. Ἐπειδὴ δὲ· βασι-
 λεὺς Χριστομίμητε, οἱ φθάσαντες ἐν τῇ αἰρέσει τε-
 λευτήσαι ἐν μερίδι ἀπωλείας ὄχοντο, Χριστὸν ἡρην-
 μένοι τῇ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ ἀρνήσει, καὶ Χριστία-
 νοὶ ὀνομάζονται. Τὸ γὰρ τοι πιστεύειν εἰς Χριστὸν
 οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πα-
 τὴρ, ἀνθρώπος γεγωνὸς τέλειος, ἐξεικονίζεται καθ'
 ὁμοίωσιν ἡμῶν· ἵνα μὴ ἄλλο τι εἴη παρ' ἡμᾶς·
 μένων ὁ αὐτὸς ἀπερίγραπτος σὺν Πατρὶ τε καὶ
 Πνεύματι, καθὼς ἐστι Θεὸς ἀληθινός. Οὕτως οὖν νοοῖτο
 μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὡς ἀμφοτέρων ἀμφο-
 τέρα ἔχων, καὶ ἐν ἑκατέρῳ οὐδ' ὀνισθὺν λειπόμενος·
 καθὼς ἅπας ὁ τῶν θεοφόρων χορὸς βοᾷ. Καὶ ὥσπερ
 ἐπὶ τοῦ ὑμετέρου κράτους ἡ παραδοχὴ τῆς τυπουμέ-
 νης εἰκόνος, ὁμολογία ἐστὶ τοῦ βασιλεύειν ὑμᾶς·
 καθάπερ καὶ τὸ ἐμπάλιν· οὕτω καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ
 βασιλέως πάσης τῆς γῆς, τὸ αὐτὸ ἐστὶ λαβεῖν, καὶ
 πολλῷ μᾶλλον, ὅτι τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται
 τέλος. Εἰ οὖν ἐν τῇ ἀρνήσει τῆς εἰκόνος Χριστοῦ,
 αὐτὸν ἡρῶν· θάβει Χριστὸν ἀποδίδειται πάση ἀληθείᾳ·
 δηλονότι καὶ ἐν τῇ ἀθετήσει τῆς προσκυνήσεως
 αὐτῆς, αὐτὸς Χριστὸς ἡθέτηται προσκυνεῖσθαι. Καὶ
 διὰ τοῦτο ἡ ὑπ' οὐρανὸν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ
 κηρύγματος· ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ ὁψις δι' ἱστορίας,
 καὶ ἡ ἀκοὴ διὰ λογογραφίας· τὴν ἁγίαν εἰκόνα Χρι-
 στοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀγγέλων· ἐπειδὴ σωματο-
 γραφοῦνται καὶ οὗτοι θεοκαλεῦσθαι, καίπερ ὄντες
 ἀσώματοι, τῶν κατὰ καιρὸν ἁγίων, ἐν τε τοῖς θείοις
 ναοῖς, καὶ ἱεροῖς σκεύεσι φέρουσά ἐστι καὶ προσκυ-
 νοῦσα. Κἂν ἄρτι ἡ καὶ ἡμᾶς Ἐκκλησία διαρῥα-
 γείσα τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν, ἡνὸμνησε διακενῆς.
 Ἀλλὰ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, δέσποτα φιλο-
 χριστότατε· νῦν ἡμέρα σωτηρίας, καταλλαγῆναι
 ἡμᾶς Χριστῷ, τῇ μεσιτείᾳ καὶ εὐδοκίᾳ τῆς εἰρη-
 νάρχου σου βασιλείας· ἐνωθῆναι ἡμᾶς τῇ κορυφῇ
 τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ Ῥώμῃ· καὶ δι' αὐτῆς τοῖς
 τριῶν πατριάρχαις· ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι
 Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὺν τῷ Υἱῷ καὶ Πνεύματι ἁγίῳ
 πολυεύχοντο βασιλείαν.

OE. — Εὐφράνῃ Ἀσκηρῆτις. [υλ'ε']

LXXV. — Stephano a Secretis

De Leonis Armeni nece. Quædam deinde pro defensione imaginum : utque Stephanus iste orthodoxorum causæ faveat apud novum imperatorem.

Εὐ μὲν, ὦ φίλότης, προσηγόρευσας ἡμᾶς τάλα·
 διὰ φωνῆς τοῦ φρουροῦντος ἡμᾶς· οὐ βυθισθῆμεν
 ἀμφοτέροι τῆς μανίας. Ἐπειπερ ἐστὶν ὑπερβαλλόν-
 τως πνέων ἀπειλῆς καὶ θυμοῦ εἰς τοὺς εὐσεβεῖς·
 δεσμῶν τε καὶ φρουρῶν, αἰκίζων τε καὶ πορθῶν
 τὰς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ σὺν πάσῃ βλασφημίᾳ καὶ
 παροινίᾳ· ὡς οὐκ ὀλοῖ εἰ τις ἄλλος τῶν ἐν ἀρεταῖς

A *Deus Israel, quoniam erexit cornu salutis nobis*¹³,
 novum David, alterum Josiam, pacifici imperii regem :
 qui faciens faciet quæ placita sunt Deo : qui lapsa
 restituet, dissecta conjunget, percutiet et sanabit,
 et tertia die, ut propheticæ loquar¹⁴, resuscitabit.
 Quoniam autem, Christi æmule imperator, quos in
 hæresi mors occupavit, li in perditionis partem
 abierunt, Christum negantes dum ejus imaginem
 negarunt, quamvis Christiani appellarentur. Cre-
 dere enim in Christum nihil aliud est, quam quod
 Filius Dei et Patris, perfectus homo factus, ima-
 gine exprimitur secundum similitudinem nostram :
 ut non sit aliud quidpiam quam sumus nos : ma-
 nens idem incircumscribitus cum Patre et Spiritu,
 quatenus est verus Deus. Sic itaque intelligatur
 mediator Dei et hominum, tanquam utriusque utra-
 que habens, et in utrovis nulla parte destitutus :
 sicut omnis sanctorum Patrum chorus vociferatur.
 Et sicut in imperio vestro, expressæ imaginis
 susceptio, confessio est imperii vestri : et contra :
 ita et in Christo rege universæ terræ idem sumere
 licet, ac multo magis, quia *regni ejus non erit finis*¹⁵.
 Si ergo in negatione imaginis Christi, negari Chri-
 stum ipsum, omni veritate demonstratum est : per-
 spicuum est et in adorationis ejus improbatione,
 Christi quoque ipsius adorationem abrogari. Atque
 ideo universa quæ sub cælo est, ab ipsa apostolica
 predicatione, et æstatur et aspectus per picturam,
 et auditus per scripta monumenta, sanctam ima-
 ginem Christi, Deiparæ, angelorum (quandoquid-
 em et isti cum corpore pinguntur divino man-
 dato, licet sint incorporei), et sanctorum qui di-
 versis temporibus fuerunt, in divinis templis sa-
 crisque vasis gerit et adorat. Quamvis nuper Ec-
 clesia nostra a quatuor patriarchis divulsa, ne-
 quidquam prævaricata est. Sed nunc tempus acce-
 ptabile, Domine Christi amantissime, nunc dies
 salutis¹⁶ : ut reconciliemur nos Christo, aspice
 et conciliatore pacato imperio tuo : ut unaniam
 nos vertici Ecclesiarum Dei Romæ, et per eam
 tribus patriarchis : ut unanimiter uno ore glorifi-
 cemur Deum et Patrem Domini nostri Jesu Chri-
 sti, cum Filio et Spiritu sancto, celebrantes et
 vestrum piissimum et valde optabile imperium.

δοξάζωμεν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν
 καὶ τὴν ὑμετέραν εὐσεβεστάτην καὶ

D Tu quidem, amice, salvare nos olim jussisti
 illius ore a quo captivi tenemur : a cujus furore
 utinam ambo liberemur. Quippe minas supra mo-
 dum iramque spirat in eos qui pietatem colunt :
 in vincula custodiasque conjiciens, cædens, atque
 Ecclesias Dei vastans, cum omni blasphemix et
 contumeliæ genere : quomodo haud scio an alius

¹³ Luc. i, 68 69. ¹⁴ Osc. vi, 2, 3. ¹⁵ Luc. i, 35. ¹⁶ II Cor. vi, 2.

egcit eorum qui impietate famosi exstiterē. Ego vero animum tuum philosophicum laudo, et quidem jure optimo. Nam philosophi fuit, eam, quam scis, apud imperatorem edidisse vocem, aliaque et dixisse, et molitum esse pro restitutione Ecclesiæ nostræ collapsæ. Et sane oportuit sapientem virum, cujus pietas perspecta esset, id præstare quod tum e re sua erat, tum e re totius corporis Christi, quod draco ille magnus dilaceravit, ille apostata, ille tortuosus anguis, ille Antichristi præcursor, os impiorum et scelestum, ille qui supra omne Dei templum extollitur¹⁹, mens illa Assyria, barbaricus ille abortus, manus illa qualis Rapsaci fuit, illud cor Deo execratum, ille totus quantus est Satanæ minister; nec, quibus verbis pestem hanc uti meretur describam, satis scio: cum multis appellari nominibus possit nefarii hominis impietas. Sed alterius temporis fuerit ista enarrare. Nunc autem mihi istud refer, o desideratissime, quomodo, transacta hieme, perfectum ver non est, sed tantum brevis quædam serenitas, ac prosperæ navigationis spes affulgens. Ignis exstinctus est: quid adhuc fumi reliquum est? Rursum exsurge, desiderium meum, fortius dimica, Christi membrum. Non videtis impium, ut igne torretur, quomodo ceciderit caput et dictu et auditu execrandum? Nisi nos hujus exitium sapientiores reddat, inquit os illud aureum, quis nostri deinde miserebitur? Non evigilabimus? non intelligemus, nisi Christus spreta ipsius sancta imagine negaretur, nunquam futurum fuisse ut imaginis contemptorem sic perderet? *Audite hæc, omnes gentes: auribus percipite, omnes qui habitatis orbem*²⁰, quid apud Græcos acciderit. Ante Antichristum Antichristus: ereptum nobis regni Christi signum.

Nam si istud quod est ipsius formæ corporeæ simulacrum, apud nos non apparet crucis typum capite gerens; sed unum rejicitur, alterum admittitur; divisus est Christus: vel potius despiciatur rex qui diabolum interemit; hastam vero qua hostem confodit, quæ est ipsius potentia, alligavit regia potestas; eum qui interemit, pari victoria cum eo qui peremptus est, tanquam hostem subiciens: *Audi, cælum, et auribus percipe, terra*²¹. Quis iste stupor qui Dei populum dementavit? Audi, Oriens et Occidens, quomodo excæcata est Byzantina regio; quomodo obscuruit, neque reprehensionis vestræ vocem audit, nec testimonii vestri exemplum inspiciat, sed Jannem et Jambrem, Christi hostium par exitiabile, quod Trinitas, sat scio, brevi dissolvat: ut cum duobus impiis qui jam perierunt, tollatur de medio istud quoque par, quadrijugus ille diaboli currus. Huc vero, huc frater: iterum certamina consere: Dominus jubet. Bona verba venerandis auribus ingere pii imperatoris nostri. Imitetur celebratum illum Josiam. Sit novus David, sive ut Saulem, sive ut Ammonem, Leonis execrandi acta rescindens, et hoc modo

κατεγνωσμένων. Ἐγὼ δὲ σου ἐπαινῶ τὸ φιλόσοφον καὶ μάλα εὐκρίτως. Φιλόσοφον γὰρ τὸ ῥῆξαι σε φωνὴν ἐπὶ τοῦ κράτους ἣν οἶδας· τὰ τε λοιπὰ σου λαλήματά τε καὶ σπουδάσματα ὑπὲρ ἀνακλήσεως τῆς πεπτωκυίας καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας. Καὶ ὁντως ἔδει τὸν σοφὸν ἄνδρα, καὶ διεγνωσμένον ἐν εὐσεβείᾳ, τοῦτο δρᾶν· πρὸς τε τὸ οἰκεῖον συμφέρον, καὶ τοῦ ὅλου σώματος Χριστοῦ· ὃ διέτεμεν ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ἀποστάτης, ὁ σχολιὸς ὄφεις, τὸ προεισόδιον τοῦ Ἀντιχρίστου, ἡ μιὰ καὶ βλάσφημος γλῶσσα, ὃ ὑπεραιρέμενος ἐπὶ πάντα ναὸν Θεοῦ, ὁ νοῦς ὁ Ἀσσύριος, τὸ βαρβαρικὸν ἔκτρομα, ἡ Ῥαψακοειδὴς χεὶρ, ἡ θεοκατάρτος καρδία, ὃ ὀλόσωμος τοῦ Σατανᾶ ὑπηρέτης· καὶ οὐκ οἶδ' ὅτι φράσω ἐπάξιον τοῦ ἀλιτηρίου καμώδημα· διὰ τὴν πολυώνυμον τοῦ ἐξαγίστου ἀσέβειας. Πλὴν ἄλλω· χρόνον τὸ ταῦτα διαστίζειν. Νῦν δέ μοι τοῦτο λέξον, ὦ τριπόθητε, πῶς τοῦ χειμῶνος παρελθόντος οὐ τέλειον ἔαρ, ἀλλ' ἡ μόνον καλλιῶρα τις, καὶ ἀπαυγασμὸς εὐπολοῦσεως. Τὸ πῦρ ἐσβεσται· τί ἐτι καπνώδεις ὑπολείπεται; Κινήθητι ἐτι, πόθημα ἐμὸν· διαγωνίσαι μάλλον, μέλος Χριστοῦ. Οὐχ ὁρᾷτε τὸν ἀσεβοκαύστην, οἷον πέπτωκεν, ἐξάλειον, καὶ λαλούμενον, καὶ ἀκούμενον; Ἐάν ὁ τοῦδε διεθρὸς οὐ σωφρονίσῃ ἡμᾶς, φησὶν ὁ Χρυσορόβημον, τίς λοιπὸν ἐλεήσει ἡμᾶς; Οὐκ ἀνανήψομεν; οὐκ ἐννοήσομεν ὅτι εἰ μὴ Χριστὸς ἤρνητο ἀθετουμένης αὐτοῦ τῆς ἀγίας εἰκόνης, οὐκ ἂν τὴν ταύτης ὕδριστὴν οὕτως ὠλεθρίωσεν; *Ἀκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη· ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην, τί γέγονεν ἐν Γραικοῖς.* Πρὸ τοῦ Ἀντιχρίστου Ἀντιχρίστος· ἦρθη ἀφ' ἡμῶν τὸ σημεῖον τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἱδάλμα τοῦ σωματικοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος· ἐμφανίζοιτο ἐν ἡμῖν κατηφορῶν τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ· ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκρίπτοιτο, τὸ δὲ προσέληπται· μεμρίσται Χριστός· ἡ μάλλον ὁ βασιλεὺς ἀπέπτυσται ὁ κτείνας τὸν διάβολον· τὸ δόρυ δὲ δι' οὗ τὸν ἐχθρὸν ἐσφαξε, τὸ τοῦτου κράτος ἀνεδήσατο διάδογμα· ἐπ' ἴσῃ νίκη τοῦ σφαγέντος ὑποτάξαν, ὡς ἐχθρὸν, τὸν κατασφάζαντα. *Ἀκουε, οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ.* Τίς ἡ ἑκστασις αὕτη ἣν ἐξέστη ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ; Ἀκουε, Ἀνατολὴ καὶ Δύσις, ὅπως ἐξετυφλώθη ἡ Βυζαντίας· ὅπως κεκώφωται, φωνῆς ὑμῶν ἐλεγκτικῆς οὐκ ἀκούσασα· ὑποδεικτικῆς ὑμῶν μαρτυρίας οὐκ ἐμβλέπουσα· ἀλλ' Ἰαννοῦ καὶ Ἰαμβροῦ τῶν ἀντιστατῶν Χριστοῦ, τῆς διεθρίου δοῦδος, ἣν εὖ οἶδ' ὅτι ἡ Τριάς ἐν τάχει καταλύσειεν· ὡς ἂν σὺν τοῖς προολεσθεῖσι δυσὶν ἀσεβέσιν ἀπαχθεῖν καὶ αὕτη ἡ δυὰς, τὸ τετρακέφαλον τοῦ διαβόλου ἄρμα. Δεῦρο δὲ, δεῦρο, ἀδελφέ· καταβαλοῦ ἐτι ἀγῶνας· Κύριος καλεῖ. Αἰλήσον ἀγαθὰ εἰς τὰς τιμίας ἀκοὰς τοῦ εὐσεβοῦς βασιλεῖος ἡμῶν. Μιμησάσθω Ἰωσὶάν τὸν ἀοιδίμον. Γίνονται νέος Δαυὶδ, εἴτε ὡς Σαοὺλ, εἴτε ὡς Ἀμὼν, τὰ τοῦ ἐξαγίστου Λέοντος καταπτύων· κἀντεῦθεν Θεὸν ἐξευμενίζο-

¹⁹ II Thess. II, 4. ²⁰ Psal. XLVIII, 2. ²¹ Isa. I, 2.

μενος, καὶ τῷ τῆς εἰρηναρχίας στέφει τὸ τῆς βασι-
λείας αὐτοῦ κράτος ἀνίκητον περιποιοῦμενος.

ΟἸ. — *Στεφάνῳ μαγίστρω.* [υἱς.]

Solatur in uxoris obitu : tum ut pro imaginibus apud novum principem agat, hortatur.

Οἶδα, δέσποτα, ταῖς ὑπεροχαῖς ὑποστέλλεσθαι, καὶ μάλιστα τῇ σῇ ἀνυπερβλήτῳ. Ἄλλ' ὅμως τὸ εὐπρόσιτόν σου καὶ μέτριον τοῦ φρονήματος, ἔδωκεν ἡμῖν παρρησίαν, καὶ πάσαι ποτὲ ἐπιστελλαι, καὶ ἄρτι τὸ αὐτὸ ποιῆσαι, καλοῦντος τοῦ χρόνου καὶ ἀπεμμένων ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τῆς διὰ Κύριον φυλακῆς, κατὰ τὴν τοῦ διώκοντος παῦλαν· ἥτις ἀκουθεῖσα ἤχησε παντὸς ἀνθρώπου ἀμφοτέρω τὰ ὦτα· οὐχ ὅτι ἀπλῶς ἤρθη· ἀλλ' ὅτι τοιουτοτρόπως. Αὕτη μὲν οὖν ἡ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς. Ἐγὼ δὲ πρὸ τῆς ὀρμηθείσης μοι ὑποθέσεως εἰς τὸ γράψαι, ἐκείνο ὑποδελῶ· ὅτι οὐκ ἀστενάκτως καὶ ἀπαθῶς ἤνευχα τὴν ἀκοὴν τοῦ θανάτου τῆς ἀγαθῆς καὶ ἀειμνήτου ὁμοζύγου σου· ἐνθυμούμενος ἡλίχην πληγὴν ἔλαβεν ἡ τιμία σου ψυχὴ τῇ διαζεύξει· ἐπεὶ ἦν μακαρία τῶν ὄντων ἐπαινετῶν γυναικῶν· ὅσον ἀπὸ τῆς ἑξω ἀκοῆς, ἥς πείραν καγὼ μικρὰν ὁ ταπεινὸς, πλεον δὲ μάλ-
λον ὁ μακάριός μου πατήρ εἰληψε· τὰ δὲ πάντα κατὰ πάντα αὐτὸς εἰ, κύριέ μου, εἰδώς. Ἐκείνης μὲν εἴη τὸ μνημόσυνον μετὰ δικαίων. Τεκμαίρομαι γάρ ὅτι καὶ ὀρθόφρων ἦν λίαν μετὰ τῆς ἀλλης ἀρετῆς.

Οὗ δὲ χάριν τὸ γράμμα, πρόδηλον τῇ μεγαλοφύει σου ἐξουσίᾳ. Ἐπιζητεῖ σε ὁ χορὸς τῶν διδωγμένων· ἐπικαλεῖται σε ὁ λόγος τῆς ἀληθείας· ὁ μὲν ὡς φι-
λεσεβὴ καὶ φιλομόναχον· ὁ δὲ ὡς ἐραστήν αὐτῆς εὐπαρρησίαστον. Οὐχ ὅτι οὐκ ἐκινήθης ἔως τοῦ νῦν προμαχῶν ἀμφοτέρων· ἐπείπερ ἡκούσαμεν οἷα θεοκινήτως καὶ πέπραχας καὶ λέλεχας· ἀλλ' ὅπως καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς. Ὅρξ, δέσποτά μου, ὅλον τὸ κα-
κὸν τῆς αἰρέσεως; Οὐδὲ γὰρ εἰ μὴ τηλικούτον, τοσοῦτοι οἱ πάσχοντες, καὶ τοσαῦτα τὰ αἰκίσματα καὶ θλιπτήρια, ἃ μέχρ' ἐσχάτων τῆς οἰκουμένης διέδραμε. Βλέπεις καὶ τὸν τοῦ διώξαντος θάνατον. Παρακλήθητι, ὁ εὐπαράκλητος. Συγκινήθητι, ὁ θεοκί-
νητος. Ὅρεξον χεῖρα χαμὰ καίμην τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ ὅσον ἐνδέχεται· ἐφ' ὅσον ἰσχύς λάλησον εἰς τὰ ὦτα τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως ἐπὶ ἀγαθὰ. Ὑπὲρ Χριστοῦ σοὶ τὸ ἀγώνισμα, ὑπὲρ τῆς Θεοτόκου, ὑπὲρ πάντων τῶν ἁγίων. Οὐδὲ γὰρ εἰ τις τῆς τοῦ βασιλέως εἰκόνης ἀντεγόμενος λέγει τι ἢ πράσσει, ἄλλω τινὶ ἢ τῷ βασιλεὶ χαρίζεται τὸν λόγον. Καὶ περὶ ἐνὸς ἁγίου εἰ ἦν τὸ λεγόμενον· μέγιστόν σοι τὸ ἄθλον. Ὅπου δὲ Χριστὸν, καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ ἡ διάπραξις· ἄρα οὐχὶ χαρὰ σοι, δόξα τε καὶ ἀγα-
λασίς, σὺν πολλῇ προθυμίᾳ ὅλον σεαυτὸν ἐπιδοῦναι; Ναί, κύριέ μου ἀειπώθητε, ἐκδυσωπῶ καγὼ ὁ τά-
λας. Καὶ ἄλλως ὅτι ἡμῖν αὐτοῖς εὐεργετοῦμεν τοῦ κοινού φροντίζοντες· ἐπείπερ συννοσοῦμεν· καὶ οὐ φρονήματι στρεβλῶ, ὅμως δ' οὐν χραινόμενοι τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ταπεινὴ ἡμῶν

A Deum placans, atque administrationis tranquillæ corona robur imperii sui reddens insuperabile.

LXXVI. — *Stephano magistro.*

Novi, domine, dignitates revereri, maxime vero sublimem illam tuam. Tua tamen comitas animi-
que modestia loquendi potestatem nobis fecit, et jampridem ad te scribendi, et nunc idem faciendi : quoniam id tempus poscit, nosque peccatores car-
cere propter Dominum tolerato soluti sumus per interitum persequentis : cujus ut fama percerebuit, ambæ omnium hominum aures tinnierunt : non
quod simpliciter sublatus de medio, sed quod tali modo. Hæc porro hujus epistolæ præfatio esto. Nunc vero antequam ad propositum mihi scribendi
argumentum aggrediar, istud obiter significo ; non sive luctu intimoque sensu doloris accepisse me nuntium de obitu optimæ æternæque memoria di-
gnæ conjugis tuæ : cum apud me reputem quan- tum hac disjunctione veneranda anima tua vulnus
acceperit : quandoquidem felix illa vere inter fe-
minas laudabiles exstitit, quantum quidem fama popularis retulit, cujus leve experimentum ego
humilis, multo vero majus beatus pater meus ac-
cepit : omnia vero omnino ipse, Domine mi, probe nosti. Sit autem illius memoria cum justis. Sic enim
conjicio : quoniam præter cæteras virtutes erecto
excelsoque animo fuit.

Quæ sit autem scribendi causa, magnificæ tuæ potestati liquet. Tuam implorat opem cætus eorum
qui persecutionem patiuntur : invocat te sermo veritatis : ille quidem, ut pietatis peramantem ac
monachorum : iste, ut sui amatorem, in loquendo liberum. Non quod non olim usque in hunc diem
pro utrisque acriter dimicaris ; audivimus enim vero qualia Dei impulsu egeris dixerisve ; sed ut et
deinceps. Vides, domine mi, quanta hæreseos im-
probitas sit ? Neque enim, nisi tanta foret, tol-
essent qui paterentur : nec tot contumeliæ et ærum-
næ, quæ ad ultimos orbis terrarum limites perve-
nere. Cernis et persequentis obitum. Solatium cape,
qui facile illud admittis. Commovere, qui a Deo
moveris. Manum porrige humi jacenti Ecclesiæ
nostræ, quantum res patitur : quantum potes, ad-
huc in aurem pii nostri imperatoris dic bona. Pro
Christo tibi certamen, pro Deipara, pro sanctis
omnibus. Neque enim si quis imperatoris am-
plexus imaginem, aliquid dicit aut facit, alterum
quempiam quam imperatorem sermone compellat.
Ac, si unum e sanctis hæc causa spectaret, ingens
maneret te præmium. Ubi vero Christus, et pro
Christo negotium est ; non tibi lætitia, gloria, et
exultatio est, cum ingenti alacritate teipsum to-
tum impendere ? Utique, Domine mi desideratis-
sime, obsecro et ego miser. Quanquam et nostræ
ipsorum utilitati servimus, cum publicæ rei prospici-
mus : quandoquidem pari morbo laboramus :

non quod perverse sentiamus, sed quod hæreticorum communicatione inquinemur. Nostra hæc humilis postulatio est, hic noster libellus: et quod vel pro bono duntaxat sermone non contemnenda tibi merces reposita sit; multo magis pro tanto labore, quantum te ultro suscepisse accepimus. Servet te incolumem præpotens Dei manus, virum pempt senatus.

LXXVII. — Sanctis confessoribus Patribus fratribusque.

De imperatoris Iconomachi obitu, deque persecutionis fine gratulatur.

Nunc tempus exclamandi cum Davide, ac dicendi: *Exsultate, justi, in Domino: rectos decet collaudatio*²². *Cantate ei, et psallite ei*²³: quoniam exaudivit Dominus, cum omnibus qui sunt pari gloria præditi, vestras assiduas preces. Ecquid ergo factum est? Perit impius, contritus est qui nos cædebat: vicistis filium iniquitatis: furem bellum prostravistis, mentem perversam. O desideratissimi, quam potens est sanguis vester! Hanc ille pestem, hunc carnificem exstinxit: ille detestandum homicidæ sanguinem fudit: siquidem pollicitus est ille qui verax est, fore ut præbeat aures iis qui clamant ad se nocte ac die, ut sacræ paginæ loquuntur. Disce, Christi contemptor, quantum illius vox valeat, cujus carnes lacerasti. Vide, perduellis, quantum adversus Christum profeceris. Quoniam adversus stimulum calcitrasti, dejectus es in præceps cum strepitu: non viscera quidem tua, sed sceleratus cruor effusus tergemino vulnere, quippe qui Trinitatem offenderis per contumeliam sanctæ imagini Christi illatam. Abi cum Juda, quippe qui sis Judæ mente similis. Obviam ito Patri tuo Uralyphio, cui a Caballo nomen. Bibe hoc primum, ut ait propheta²⁴: et id quod acerbius in novissimis.

Proh, qui illius fuit in Christum furor! quæ vestra confessio! Vos viri Christum gestantes, alumni pietatis, immortalitatis unguenta, triumphatores inimici. Vos Ecclesiæ nervi, firmamentum fidei, orbis universi decus. Auspicatissima vestri memoria est, quam et futura ætas excipiet. Corona vestra cœlestis, divinarum laudum floribus rite contexta. Quid deinde reliquum est, nisi ut Deo laudes, pio principi grates agantur, quod carcerum ac dolorum finem denique fecerit? Sperandum fore ut qui prospera dedit initia Deus, adjiciat ut respondeant extrema primis, et recta fides cum pace conjuncta caput exerat. Tantum obsecro, mementote mei in orationibus impensius, ac vobis ipsis semper attendite. Quandiu enim spiritum hunc vitalem ducimus, tentator instat. Frater vester Nicolaus pro more salutem dicit.

LXXXVIII. — Nicetæ præposito.

De persecutoris interitu, et contra Iconomachos.

Misit ad humilitatem meam, ut accepi, sanctitas

Ἀ ἐξαίτησις, τοῦτο τὸ ὑπόμνημα· καὶ ὅτι καὶ ὑπὲρ λόγου ἀπλῶς ἀγαθοῦ οὐκ εὐκαταφρόνητοι μισθοὶ σοὶ ἀπόκεινται· μὴ ὅτι γε τοσοῦτον μόχθῳ ἑαυτὸν ἐπιδύσωνται, καθὰ ἠκούσαμεν. Σῶσαι σε ἡ κραταιὰ χεὶρ τοῦ Θεοῦ, τὸν ὡς ἀληθῶς ἀξιάγαστον, καὶ τῆς συγχλήτου πρωτόδαθρον.

profecto dignum admiratione, eundemque princi-

ΟΖ. — Τοῖς ἀγίοις ἐμολογηταῖς Πατράσι καὶ ἀδελφοῖς. [υλζ'.]

Νῦν καιρὸς ἐκδοῆσαι βασιλῆα τοῦ Δαυὶδ, καὶ εἰπεῖν· Ἀγαλλιάσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ τοῖς εὐθέσι πρέπει ἀνέστη. Ἄσπετε αὐτῷ, καὶ ψάλλετε αὐτῷ· ὅτι ἐπαχέως Κύριος, σὺν ἅπασιν τοῖς ἰσοκλέσιν, ὁμῶν τῆς ἐκτενοῦς ἰκετηρίας. Καὶ τί γέγονεν; Ὡλετο ὁ ἀσεβὴς, συνετριβή ὁ κόπτων ἡμᾶς. Νενικήκατε τὸν τῆς πονηρίας υἱόν· κατεβάλατε τὸ θηρίον τῆς ὀργῆς, τὸν σχολιόγνωνον νοῦν. Ὡ, ὡ τριπόθητοι· οἷα τὰ αἵματα ὁμῶν δυνάτῃ! Τάδε ἐβράσαν τὸν ἀλάστορα κολαστὴν· ταῦτα ἐκένωσαν τὸ ἐναγὲς αἷμα τοῦ φονευτοῦ· εἰπερ ὑπακούειν ὁ ἀψευδὴς ἐπηγγεῖλατο τῶν βοῶντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καθὰ φησι τὰ Λόγια. Μάθε, Χρίστουβρι, ὅσον ἰσχυρὸν ἡ βοή ᾧ [Reg. cod. ὦν] κατέβαναι τὰς σάρκας. Ἰσθι, μυσάρχα, ἡλίκων σοὶ τὸ κατὰ Χριστοῦ ἀποτέλεσμα· ἐπειδὴ πρὸς κέντρα λακτίζων ἦς, ἐλάχηςας πρηνής· ἐξεχύθη σου, εἰ καὶ οὐ τὰ σπλάγγνα, ἀλλὰ τὸ ἐναγὲς αἷμα, ἐντομαῖς τρισίν, ὡς τῇ Τριάδι προσκρούσαντος, διὰ τῆς ὕδρεως τῆς ἀγίας εἰκόνας Χριστοῦ. Ἀπὸ τοῦ μετὰ τοῦ Ἰουδα, Ἰουδαίωφρον. Εὐτύχη τῷ πατρί σου Οὐραλυνφῷ Καβαλλωνύμῳ. Πίε τοῦτο πρῶτον, ὡς φησὶν ὁ προφήτης, καὶ τὸ δριμύτερον ἐπ' ἐσχάτων.

Ὡ τῆς ἐκείνου Χριστομανίας, καὶ τῆς ὑμετέρας ἐμολογίας! Ὑμεῖς ἄνδρες Χριστοφόροι, θερέμματα εὐσεβείας, μυρίσματα ἀθανασίας, στηλιτεύματα τοῦ ἐχθροῦ. Ὑμεῖς νεῦρα τῆς Ἐκκλησίας, ἐδραῖωμα πίστεως, κλέος τῇ ὧφ' ἡλίῳ. Ὑμῶν τὸ μνημόσυον αἰσίων, ὃ καὶ ὁ μέλλων ὑποδέξοιτο χρόνος. Ὑμῶν τὸ στεφάνωμα οὐράνιον, τοῖς ἁσματικοῖς ἄνθεσιν ἀξιοχρεῖως συμπλεκόμενον. Τί τὸ λοιπόν; αἰνετέον Θεόν, εὐχαριστέον τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ, ὅτι τῶν φυλακῶν καὶ ὀδυνῶν εἴσατε τέως· καὶ ἐλπιστέον ὅτι ὁ δοὺς Θεὸς τὴν ἀπαρχὴν δεξιάν, συναποίσει τῇ ἀρχῇ καὶ τὸ τέλος· τῆς εἰρηνοχότου ὀρθοδοξίας ἐξανασταῖλα· τὸ κέρα. Μόνον παρακαλῶ μνημονεῖν μου ἐν προσευχαῖς θερμότερον, καὶ προσέχειν ἑαυτοῖς πάντοτε. Ὅτι ἔως ἂν ἐμπνέωμεν, ὁ πειράζων πάρεστιν. Ὁ ἀδελφὸς ὁμῶν Νικόλαος ἀσπάζεται κατὰ τὸ σύνθημα.

ΟΗ. — Νικήτα ἡγουμένῳ. [φδ'.]

Ἐπέστειλεν, ὡς ἔμαθον, ἡ ἀγωνίστη σου πρὸς

²² Psal. xxxiii, 1. ²³ Psal. civ, 2. ²⁴ Isa. ix, 1, sec. LXX.

τὴν ταπεινότην μου· ἀλλ' οὐκ ἐδεξάμην διὰ τινὰ περιπέτειαν. Ἐγὼ δὲ ὡς δεξάμενος, χαράσω σοι τότε τὸ εὐτελές μου γραμμάτων· προσηγορίαν κομίζον καὶ τὸ, Χαίρει, φεγγόμενον. Διὰ τί; ὅτι συνετρίβη, μᾶλλον δὲ κατεκόπη ὁ κόπτων ἡμᾶς· ὅτι δέδειχε Κύριος ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπάντων, ἀρνῆτην αὐτοῦ εἶναι τὸν τῆς ἀγίας αὐτοῦ εἰκόνος ἀθετητήν. Ὡς γὰρ οὐ χωρίζεται ἀκτίς ἀπὸ ἡλίου· οὕτως οὐδὲ εἰκὼν τοῦ πρωτοτύπου, ἢ μόνον κατὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. Ἐπὶ τῶν τεχνητῶν δὴ λέγω. Ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἀσφαλείας τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔστιν ἀθρήσις, οὐδαμῶς ἀνάνηψις. Καὶ τίς οὐ στενάζει; καὶ τίς οὐκ ἀποκλαύσκει; οὐ τοὺς ἀθλοφοροῦντας· μήτιγέ τις τοῦτο ὑπολάβει· πῶς γὰρ οἱ θεομακάριστοι ἐπικλαύσιμοι; ἀλλὰ τοὺς ἀβλεπτοῦντας καὶ τῷ αὐτῷ ζῶντι τῆς ἀσθείας ἐπηρευομένους. Ἐγὼ μὲν οὖν ὁ τάλας οὕτω καὶ διανοοῦμαι, οὕτω καὶ ἀποκλαίωμαι. Σὺ δὲ, ὦ ἱερὰ κεφαλὴ, καὶ τῆς ἐμῆς οὐθενότητος φίλη, μὴ ἀπολήξεις προσευχομένη καταλλαγὴν φθάσαι ἀνωθεν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα τοῦ καὶ ἡμᾶς διασωθῆσθαι τοὺς ἀναξίους, κατόπιν ὑμῶν τῶν ἁγίων ἰόντας. Ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφὸς προσγορεύει. Τοὺς μετὰ τῆς ἀγιοσύνης σου ἀδελφούς μου ἀσπάζομαι· καί γε μάλιστα τὸν ἱερὸν Ἀρσένιον.

ΘΘ'. — Νικηφόρου πῶ ἀγιωτάτου πατριάρχου. [φς.]

Dolentem quod Ecclesiae suae pax Leonis Armeni morte nondum penitus reddita esset, spe meliorum solatur. (Baron. an. 821, n. 42.)

Ἐπίστευα πάλαι ὁ τάλας, οὐ πρὸς ἀντίδοσιν γραμμάτων ἀποσκοπῶν· ὅτι μὴδὲ δούλοις παρὰ δεσποτῶν ὀφείλη· ἀλλὰ τὴν ἑαυτοῦ διάθεσιν γλιχόμενος ὑπεκφάναι· οὕτω τοῦ πόθου καὶ τοῦ καιροῦ βιαζομένων, οὐκ ἀπεικόντως. Αὐτὸς δὲ, ὦ θεία καὶ κορυφαία τῶν ἱερῶν κεφαλῶν ἀκρότης, οὐ μόνον ἀντεπιστεῖλαι ἡξίωσας τῷ ἀναξίῳ, θεομιμήτως δηλονότι φερόμενος· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς προγραφῆς τοσοῦτον ἡμῖν ἐν τῆς ταπεινοφροσύνης σου θεῖον ὕψος ὑπέδειξας, ὡς καταπληγῆναι ἡμῶν τὴν οἰκτρὰν διάνοιαν. Ὁ τοῦ θαύματος! Εἰ ὁ τοσοῦτος καὶ τηλικούτος τὴν ἀξίαν, καὶ τῇδε συνισουμένην ἔχων τὴν ἀρετὴν ἀναστράπτουσιν, ὡς αὐτὰ μαρτυρεῖ τὰ πράγματα, οὖν ἑαυτὸν τοῦ ἀσθενοῦς ἀπεκάλασεν· ὁ οὐθενὴς καὶ ἀφανὴς τί ἑαυτὸν ὀνομάσει; Καὶ εἰ ὁ τῆς ἀγιοσύνης λαμπρὴ ἀμαρτωλῶν ἑαυτὸν ὑπογράφειν· ὁ ἀμαρτωλὸς καὶ ἡγορημένος τί δ' ἂν καὶ ἀποκριθῇσεται; Ἄρα εἰ καὶ μὴδὲν ἕτερον ἐγγράπτο τῇ ἐπιστολῇ, ἤρκει τοῦτο μόνον τοῦ τε δεχομένου τὸν νοῦν ἐκθαμβῆσαι, καὶ τοῦ πεπομφότος τὸ ἀνυπερβλητὸν ἐν ἀρετῇ θριαμβεῦσαι. Ἐπὶ δὲ καὶ τὸ ὅλον ὕψος τοῦ ἱεροῦ βιβλίου διέγνωνεν οἱ ταπεινοί, τότε καὶ μᾶλλον ἡσθημεν, τῇ κεφαλίδι τὸ ὅλον σῶμα τῆς διαλέξεως καταλλήλως εὐρηκότες ἀπηρτισμένον. Οἶδας, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ, οἷα ἐφθέγων πνευματοκινήτως· ὡς ἐπέβρωσας ἡμῶν τὴν ἀσθενὴ διάνοιαν ἐπαίνων φαρμακεύματι· ὡς συνεβρίβωσας ἡμᾶς ὑπομονητικῶς, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσι, καὶ ὅσα ἄλλα ὑπεσημάνετο θεοσοφία καλλυνόμενα. Ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς ἐν τοιούτῳ σεισμῷ ἀσθείας, τηλικούτον ὑπέρμαχον ὁμοῦ καὶ κυβερνήτην τῇ

tua litteras. sed non sunt ad me nescio quo casu perlatæ. Nunc vero, tanquam accepissem, hoc tibi tenue epistolium exaro, quod tibi salutationem ferat, et gaudere jubeat. Quorsum? quoniam contritus est, vel potius concisus est qui nos cædebat: quoniam palam fecit Dominus in conspectu omnium, negatorem ejus esse, sanctæ ipsius imaginis contemptorem. Quemadmodum enim non disjungitur a sole radius, sic neque imago a prototypo, nisi sola substantiæ differentia: de arte factis utique loquor. At nihilominus, cum tantopere veritas fulgeat, nemo est qui respiciat, nemo qui expergiscatur. Et quis porro non ingemiscat? et quis non defleat? non eos qui fortiter certant; neque vero quis id suspicetur: nam quomodo lugendi sint quos Deus beavit? sed eos qui cæcutiunt, atque in ipsa impietatis caligine gloriantur. Ego sane miser sic mecum animo reputo, sic et lugeo. Tu vero, sacrum caput, ac tenuitatis nostræ amicum, ne precari desine, uti populo Dei cœlitus pax contingat: deinde ut et nos salvi simus, indigni licet, vestigia vestra qui sancti estis subsequentes. Frater qui mecum est, tibi salutem dicit. Fratres meos, qui cum sanctitate tua degunt, saluto: imprimis vero sacrum Arsenium.

LXXIX. — Nicephoro sanctissimo patriarchæ.

Scripti olim miser, non ut mihi vicissim scriberes: nec enim servis domini debent; sed meum ipsius affectum declarare cupiens, amore ei opportunitate ita cogentibus, non incongrue. Tu vero, o divine et supreme sacrorum capitum vertex, non solum respondere indigno dignatus es, Dei videlicet exemplo ductus, sed et ab ipso inscriptionis exordio tactum nobis tuæ humilitatis divinum culmen ostendisti, ut stuporem infelici mentis nostræ injecceris. O rem admirandam! Si tantus ac talis dignitate, et huic quidem parem gerens emicantem virtutem, ut facta ipsa testantur, illum se homuncionis appellavit; vilis homo ac nullius pretii quod sibi nomen imponet? Et, si sanctimoniz lampas, peccatorem se ipsum subscribit; peccator et inops quid respondebit? Igitur si aliud nihil scriptum fuisset, satis hoc unum erat et ad accipientis animum obstupesciendum, et ad scribentis insuperabilem virtutem extollendam. Postquam autem totum sacri libelli contextum humiles perlegimus; tum multo magis gavisi sumus, totum orationis corpus suo capiti apte respondere animadvertentes. Scis, sancte Dei, qualia Spiritu movente locutus sis: quomodo infirmam mentem nostram laudum medicamentis confirmaveris: quomodo ad patientiam nos corroboraveris, ne in afflictionibus despondeamus; et quæcunque alia divina sapientia pulchre suggestit. Sed benedictus Deus, qui in tanto impietatis motu et concussione, talem propugnatores simul ac gubernatores Ecclesie suæ largitus est, inconcussus, immobilem, verba vitæ habentem, confessionis lu-

men universo orbi accendentem. Quod si hiems A nondum præterit, licet parva quadam serenitas affulserit: non desperandum, o ter beate. Potest enim qui brevem pacis scintillam concessit Dominus, Deum flectentibus precibus tuis inflexus, etiam totum orthodoxæ fidei ver pandere: et tunc nimirum, quando iræ nubes omnino mutabitur, et piorum ac Deum amantium amor probatus clarius fuerit. Hæc ausus sum in præsentia tanquam catulus quispiam mutire optimo meo revera archipastori: qui et venerandum enchiridium cum ingenti exsultatione suscepi.

LXXX. — Joanni Logothetæ.

De Leonis Armeni morte ipsius sceleribus congruente. (Baron. an. 831, n. 24.)

Reservavit tempus januarum libertatis, ut loquamur B nos cum bonis viris simul et amicis. In his autem quis potius obtineat locum quam pietas tua? qui ob hunc ipsum pietatis cultum non exiguas perpersus es molestias ærumnasque ab eo qui et Deum offendit, et mundum impietate perdidit, et parem apostasiæ vitam violenter finivit, non in loco sancto, licet id horribile dictu sit: quia nequaquam templum Dei sanctum, quod ab hæreticis profanatum est, sed domus profana est, sicut ait magnus Basilius: præside illius angelo, ut præest Ecclesiæ unicuique, abscedente propter impietatem. Quapropter nec Deo accepta est quæ in eo immolatur hostia. Et audi ipsum dicentem: *Iniquus, qui immolat mihi vitulum, quasi qui interficit canem* ²⁵. Quod si tanquam in templo mortuum esse impium contendas; id ita commode explicabitur. Oportebat enim, oportebat eum, qui Dei templis bellum indixerat, in templo strictos in se gladios videre: oportebat eum, qui divinum altare destruxerat, ante altare a medio tolli: eam manum, quæ fuerat in Christi probrum elata, cædi et amputari: in caput, quod ad perniciem aliorum movebatur, ense distringi: humero, qui ad piorum plagas erigebatur, lethale vulnus infligi; regio e palatio cum dedecore pelli eum, qui Christi, qui Deiparæ, qui sancti cujuslibet sanctam imaginem probro affecerat. Quorsum autem tibi, Domine mi, scelerati mortem in hunc modum tragice descripsi? Quia necesse est hinc non modo pium imperatorem, congruentem impietati exitum impii agnoscere, sed etiam hominem unumquemque. Ac miror equidem vehementer quomodo hæc intelligens optimus Dominus noster, de nefandi persecutoris impietate triumphum non agat, nec sibi ac subditis orthodoxæ fidei reconciliationem impertiat, tanquam princeps pacis, ad exemplum Christi. Propterea peto, humilis obtestor, ut tu, qui eximie pius es, porro pergas, quemadmodum accepi te sponte aggressum, ut totum te tradas restituendæ fidei, in qua est salus et imperii et subditorum.

²⁵ Isa. LXVI, 3, sec. LXX.

αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ ἐδωρήσατο, ἀσειστον, ἀκράδαντον, λόγον ζωῆς ἐπέχοντα· φῶς ὁμολογίας τῇ ὑψηλῇ πυρσεύοντα. Εἰ δὲ ὅτι ὁ χειμὼν οὐτίπου παρήλθεν, εἰ καὶ τις μικρὰ αἰθρία ὑπῆστραψεν· οὐκ ἀθυμήσῃς, ὦ τρισμακάριστε. Δυνατὸς γὰρ ὁ δοῦς τὸ βραχὺ τῆς εἰρήνης ἐμπύρευμα Κύριος, ταῖς θεοκλι- νέσι σου χαμπότμενος προσευχαῖς, καὶ τὸ ὅλον τῆς ὀρθοδοξίας ἀναπετάσαι ἔαρ· καὶ τότε δηλονότι, ὅποτε καὶ τὸ τῆς ὀργῆς νέφος ἀμειψθεῖται τέλειον, καὶ ὁ πόντος τῶν θεοφιλῶν δοκιμασθεῖται λαμπρότερον. Ταῦτά μοι νῦν τετόλμηται ὥσπερ τι κυνίδιον γρύξαι τῷ χρηστῷ μου ὡς ἀληθῶς ἀρχιποίμενι, εἰληφότι καὶ τὸ προσκυνητὸν ἐγχειρίδιον μεθ' ὑπερβαλλούσης ἀγαλλιάσεως.

Π. — Ἰωάννη Λογοθέτῃ. [φζ'.]

Ἦνοιξεν ὁ καιρὸς θύραν παρήρησις, φθέγασθαι ἡμᾶς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ὁμοῦ τε καὶ φίλοις. Τῶν δὲ τοιούτων τίς ἂν εἴη μεζίων τῆς σῆς εὐσεβείας; ὅς γε δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ εὐσεβεῖν σε, οὐκ ὀλίγας ἀνέτηξεν βλίβεις; τε καὶ κακώσεις παρὰ τοῦ καὶ Θεοῦ προσκρούσαντος, καὶ κόσμον ὀλέσαντος ἐν ἀσεβείᾳ, καὶ ἱσθρῶτον τῆς ἀποστασίας τὴν ζωὴν ἀπορρήξαντος, οὐκ ἐν ἀγίῳ τόπῳ, καὶ μορμολύττῃ τὸ λεγόμενον· διότι οὐ ναὶς Θεοῦ ἅγιος ὁ ὕψ' αἰρετικῶν βεβηλούμενος, ἀλλ' οἶκος κοινὸς, ὧς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· τοῦ φεστωτός ἀγγέλου ἐν αὐτῷ, ὡς ἐφ' ἐκάστης Ἐκκλησίας, ὑπεκστάντος διὰ τὴν ἀσεβειαν. Διόπερ οὐδ' ἡ τελούμενη ἐν αὐτῷ θυσία, Θεῷ εὐ- πρόσδεκτος. Καὶ ἀκουσον αὐτοῦ λέγοντος· Ὁ ἀσεβὴς ὁ θύων μοι μόσχον, ὡς ὁ ἀποκτείνων κύνα. Εἰ δὲ καὶ ὡς ἐπὶ ναοῦ λάβοις τεθνᾶναι τὸν ἀσεβῆ, ἀρμό- σσει καὶ οὗτος ὁ τρόπος. Ἐδεῖ γὰρ, εἶδει τὸν κατὰ τῶν ναῶν τοῦ Θεοῦ γενόμενον, ἐν ναβ' ἰδεῖν τὰ κατ' αὐτοῦ γυμνούμενα ξίφη· εἶδει τὸν τὸ θεῖον θυσια- στήριον ἀφανίσαντα, ἐν θυσιαστηρίῳ ἐξαφανισθῆ- ναι· κατὰ τῆς ἐκταθείσης ἐφ' ὕβρει Χριστοῦ χειρὸς, τομὴν ἐπαχθῆναι· κατὰ τῆς κινήθεισης κεφαλῆς ὀλεθρίως, ξίφος διελάσαι· κατὰ τὸ ὅμου τοῦ ἐπ' αἰκισμῷ τῶν εὐσεβῶν ἐπαρθέντος, καιρίαν ἔλθειν πληγὴν· ἀτιμον ἀποπεμφθῆναι τῶν βασιλικῶν αὐ- λῶν τὸν ἀτιμάσαντα τὴν ἁγίαν Χριστοῦ εἰκόνα, τῆς Θεοτόκου, καὶ οὐτινοσούν τῶν ἁγίων. Τί δήποτε οὕτω σοι, Κύριε μου, ἐξετραγώδησα τοῦ ἐξαγίστου τὸν θάνατον; ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐντεῦθεν οὐ μόνον τὸν εὐσεβῆ βασιλέα ἐπιγῶναι τὸ κατὰλληλον τῇ ἀσεβείᾳ τοῦ ἀσεβοῦς ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ καὶ πάντα ἄνθρωπον. Καὶ ἀγαμαι λίαν πῶς ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν Δεσπότης γνούς τοῦτο, οὐ θριαμβεύει τὴν τοῦ πα- λαυναίου δυσσεβειαν· καὶ χαρίζεται αὐτῷ τε καὶ τῷ ὑπηκόῳ τὸ τῆς ὀρθοδοξίας ἐξίλασμα, ὡς βασι- λεὺς εἰρηναρχίας Χριστομιμήτης. Διὰ τοῦτο αἰτῶ, ἀντιβολῶ ὁ ταπεινὸς, ἐπιγῆθῃν σε τὸν εὐσεβεύον- τον, καθάπερ καὶ ἡκουσται μοι ὅτι ἐκινήθης, δοῦναι αὐτὸν ὀλικῶς εἰς ἀνθρώπῳ τῆς πίστεως· ἐν ᾗ ἐστὶ τὸ σωτήριον τοῦ τοῦ κράτους καὶ τοῦ ὑπηκόου παντός.

ΠΑ'. — Παντολέοντι Λογοθέτῃ. [φῆ']

LXXXI. — Pantoleonti Logothetæ.

Pro fide libere locutum laudat : hortaturque ut cultum imaginum novo imperatori persuadeat.

"Αλλων μὲν ἡ ἀρετὴ ἐξ ἀκοῆς ἡμῖν διέγνωσται· σοὺ δὲ τοῦ ὑπερτίμου θεσπότου μου, πρότερον δι' ὁφθαλμοῦ, νῦν δὲ ἐξ ἀκοῆς μέχρι τῆς ἐσχάτης· ἐν ἣ ἔσμεν φθασάσης. Τίς δὲ ὁ λόγος; ὅτι ἐπαρρησιάζομαι σοὺ τὸ πνευματικόν σου σῶμα λαλῆσαι σοφίαν θεοῦ, λόγους ἀληθείας, ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ σωτηρίᾳ τῆς τοῦ οἴκεας ψυχῆς καὶ πάσης τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας. Καὶ μακάριος εἰ, καὶ εὐλογούμενον τὸ ὄνομα σου· καὶ σὲ αἰνέσαισαν πάντας ὁ ἀκούσας εὐσεβεῖς. Καὶ στέφανος χαρίτων ἐπὶ τὴν τιμὴν σου κάραν· καὶ κλοῖδς χρύσεος ἐπὶ τὸν ἱερὸν σου τράχηλον, ὑπὲρ ὑπακοῆς, τέκνον φωτὸς, θρέμμα εὐσεβείας. Τάδε λέγει Κύριος· "Ανοιξον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτὸ· ἀνθ' ὧν ὑπήκουσας φωνῆς μου. Μετὶ τοῦ γὰρ Κυρίου μὴ σιωπῆν ἐν καρτῶν κινδυνεύουσας πίστεως. Λάλει γὰρ, φησί, καὶ μὴ σιώπα. Καὶ, "Εὰν ὑποστέλληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ. Καὶ· "Εὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ λίθοι κερᾶν ἔξορται. "Ὅστε ὅτι περὶ πίστεως ὁ λόγος, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, "Εγὼ τίς εἰμι; "Ιερεὺς; ἀλλ' οὐδαμοῦ. "Ἀρχὴν; καὶ οὐδ' οὕτως. Στρατιώτης; καὶ ποῦ; Γεωργός; καὶ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο. Πένης, μόνον τὴν ἐφήμερον τροφὴν πορίζομενος. Οὐδεὶς μοι λόγος καὶ φροντίς περὶ τοῦ προκειμένου. Οὐδ' αὖ, οἱ λίθοι κερᾶν, καὶ σὺ σιωπηλὸς καὶ ἀφροντής; ἡ ἀναίσθητος φύσις θεοῦ ἐπαχέως, καὶ αὐτὸς λαίλαπτος; ὃ μὴ ἐφύγεται, μὴ δὲ ἐν κριτηρίῳ λελογοθέτῃται, δεδοικὸς οἰοῖται τὸ πρόσταγμα φωνοβολεῖ· καὶ σὺ ὁ μέλλων εὐθύνεσθαι ὑπὸ θεοῦ ἐν καρτῶν ἐτάσεως, καὶ περὶ ἀργοῦ ῥήματος, κἄν ἐπαίτης εἰ, διδοῖναι λόγον· λέγεις ἀλογῶν. Τίς μοι ἐν τούτῳ φροντίς; Ταῦτα, ὡ δέσποτα, φησὶν ὁ Παῦλος, μετασχημάτισα εἰς ἐμὰντὸν καὶ "Απολλῶ δι' ὁμᾶς· ἵνα ἐν ἡμῖν μάθηται τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν. "Ὅστε καὶ αὐτὸς ὁ πένης πάσης ἀπολογίας ἐστέρηται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, μὴ τανῦν λαλῶν ὡς κριθόμενος καὶ διὰ τοῦτο μόνον· μὴ ὅτι γέ τις τῶν ἐφεξῆς καθ' ὑπεροχὴν, μέγας αὐτοῦ τοῦ τὸ διάδημα περικειμένου· ὃ καὶ ἀνυπερόβλητον τὸ κρῖμα· ἀνυπατοὶ γὰρ δυνατῶς ἐτασθήσονται, φησί. Καὶ· Κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν. Λάλει οὖν, κύριε μου, λάλει. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ τάλας δεδοικὸς τὸ κριτήριον λαλῶ. Φθέγγει ἕως τῶν θεοῶν ὧτων [τ. ὧτων] τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως· ἐπαίπερ εἰ τῶν ὑπερεχόντων.

Οὐδεμία αἰρεσις τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀναβρασάντων, τῆς εἰκονομαχικῆς ταύτης αἰρέσεως δεινότερα. Χριστὸν ἤρηνται, εἰς πρόσωπον δέρεται, πραγματικῶς καὶ λογικῶς λυτῶσα. Τὸ μὲν φληναφεί, Χριστὸν μὴ περιγράφειν κατὰ τὴν τοῦ σώματος χαρακτῆρα· ὅπερ ἐστὶν ἀναιρετικὸν τοῦ σώματος γενέσθαι τὸν Λόγον. Εἰ γὰρ σὰρξ, πάντως καὶ περιγράφεται· ἐπεὶ φάντασμα τὸ εὐαγγελιζόμενον Μινυχαῖκῳ φρονήματι. Τὸ δὲ ὅτι ξέει, κλῆ, κατασκάπτει, πυρκαεστὶ πάντα θεῶν ναὺν, πᾶν ἱε-

A Aliorum quidem virtus nobis est auditione ac fama perspecta : tua vero, Domine mi imprimis colende, visu primum, nunc vero fama ad ultimas terrarum oras delata, in quibus degimus. Quis porro de te sermo ? Quod afflatus Spiritu, Dei sapientiam audacter ac libere sis locutus, sermones veritatis, ad utilitatem ac salutem tum animæ propriæ, tum nostræ totius Ecclesiæ. Et beatus es, et benedictum nomen tuum : et laudent te omnes pii, qui audierint, et corona gratiarum super venerandum caput tuum : monile aureum collo sacro tuo circumdatum, filii obedientiæ, lucis proles, alumne pietatis. Hæc dicit Dominus : *Aperi os tuum, et implebo illud* ²⁴ ; quoniam audisti vocem meam. Jussio enim Domini est, tum minime silere, cum periclitatur fides.

B Loquere enim, inquit, et non sile. Et : *Si subtracterit se, non placet animæ meæ in eo* ²⁵. Et : *Si hi tacuerint, lapides clamabunt* ²⁶. Quamobrem quando de fide sermo est, non est quod quis dicat : Quis ego sum ? Sacerdos ? minime. Princeps ? ne istud quidem. Miles ? ubi porro ? Agricola ? neque istud ipsum. Egenus, quotidianum modo victum quæritans. Nihil id quod incidit in disputationem, curæ mihi aut sollicitudini est. Vah, lapides clamabunt, et silebis securus ? Sensus expert natura Deum exaudiat : et tu sensu audiendi cares ? Quod neque est animatum, a quo neque in iudicio ratio poscitur, velut ad mandatum expavescebat vocem edit : et tu qui reus coram Deo peragendus es inquisitionis tempore, ac de verbo otioso rationem redditurus, vel si mendicus fueris, stulte dicis : Quid mihi istud curæ est ? Hæc, Domine, ait Paulus, *transfiguravi in me et Apollo propter vos : ut in nobis discatis ne supra quam scriptum est sapiatis* ²⁷. Quamobrem et mendicus ipse omni excusatione caret in die iudicii, nisi in præsentī veluti iudicium subiturus loquatur, vel ob id unum : multo magis quispiam eorum qui dignitate pollent, utque ad eum qui insignitus diademate est, cui intolerandum iudicium erit. *Potentes enim, inquit, potentiora patientur* ²⁸. Et, *Judicium durissimum his qui præsumunt* ²⁹. Loquere igitur, Domine mi, loquere. Idcirco et ego infelix, iudicium veritus loquor. Usque in divinas religiosi principis nostri aures vocem mitte

D te : quandoquidem ex eorum numero es qui præsumunt.

Nulla hæresis ex iis quæ ab Ecclesia ebullierunt, hac Iconomachica hæresi acerbior fuit. Christum negavit, in faciem cædit, opere ac sermone furit. Pars quidem adeo desipit ut Christum neget circumscribi secundum corporis formam : quod est plane negare Verbum carnem factum. Nam si caro, omnino et circumscribitur : phantasma enim esse, Manichæorum Evangelii sententia est. Pars vero radit, frangit, diruit, incendit omnem sacram ædem, sacrum omne donarium in quo sit Christi

²⁴ Psal. LXXX, 11. ²⁵ Hebr. x, 38. ²⁶ Luc. xix, 40. ²⁷ I Cor. iv, 6. ²⁸ Sap. vi, 7. ²⁹ ibid 6

effigies, Deipara, aut cujuslibet sancti. Actum est de nobis Christianis. *Præoccupemus faciem Christi in confessione*^{22.21}: Christum amplectamur, quem per ipsius sanctæ imaginis contemptum negamus.

LXXXII. — *Demochari Logothetæ generali.*

Laudat quod impium Joannem pro meritis coarguerit : tum ut pro fide apud imperatorem agere pergat hortatur. Virorum proborum affabilitas ad eos libere adeundi vel ignoto cuique potestatem facit : multo magis iis qui et noti sunt, et eorumdem comitatus experimentum cepere. Ea re confisi nos humiles, ad eximiam et religiosissimam magnificentiam tuam litteras scribimus, gratulantes ei, ut par est, quod sis optima radicis egregiæ soboles, quod sagacis prudentiæ divinum opus, quod multiplicitatis institutionis decus expetendum : unde et regibus acceptus es, et omnium ore ac sermone celebraris : eamque ob causam magistratus alios ex aliis gerens, ad supremum denique celeriter pervenisti. Gaude, et jure quidem optimo. Quamquam autem quod ob eandem hanc virtutem nobis tenuibus desiderium tui facis, haud tanta dignum admiratione est, cum nullius pretii simus : tamen ratio temporis admonet, ut et a tenuibus viris tibi supplicationis libellus offeratur : ut nostræ nimirum Ecclesiæ, impietatis ruina collapsæ manum porrigas. In hoc autem te jam elaborasse ad nos fama detulit : et id ut operam dares, nos peccatores precati sumus : ac summis te laudibus extulimus sincero animi affectu, quod justa reprehensione Joannem coarguisti impietatis principem, ea obiciens quæ scelestum hominem audire par fuit : quæ cum nobis, tum plurimis aliis, ut opinor, comperta fuerunt. Quoniam nihil est occultum, alioqui impietatis duces talium scelerum rei manifeste comperti convictique sunt.

Noli igitur, Domine mi, tam præclaro illo tuo certamine desistere : sed confer eximix dignitati tuæ haud imparem opem, quippe qui sis ad id a Deo vocatus in his temporum ac rerum angustiis. Sic enim majorem gloriam consequere, tum apud Deum cui res ea acceptissima est, tum apud imperatorem qui jam religionis signum sustulit, tum apud universos qui rectum veritatis sermonem annuntiant : quinetiam amuletum adversus labem quæ ab hæretica communione oritur ipse tibi conficies.

LXXXIII. — *Sanctis Patribus meis, et confessoribus Christi, Joanni, Michaeli, et Basilio.*

Carcere atque exsilio solum se nuntiat, ac multa pro Christo passis gratulatur.

Et nunc ad Patres meos scribere æquum existimavi, et simul scribere tanquam ad ejusdem virtutis ac sententiæ martyriique pro Christo participes. Quandoquidem enim Deo nostro optimo placuit, ut et nos peccatores dimitteremur e carcere, optimi principis interventu : instar ejusdam muneris vobis epistolam offero, gaudens, gratulansque pa-

ρον ἀνδράμα, ἐφ' ᾧ ὁ Χριστοῦ χαρακτήρ, τῆς Θεοτόκου, εἰκνισοῦν τῶν ἁγίων. Χριστιανοὶ ἀπολλύμεθα. Προφθάρωμεν τὸ πρόσωπον Χριστοῦ ἐν ἐξομολογήσει· ἀσπασώμεθα Χριστὸν, ὃν δι' ἀθετήσεως τῆς αὐτοῦ ἁγίας εἰκόνος ἀρνούμεθα.

ΠΒ'. — *Δημόχαρι Λογοθέτῃ γενικῷ.* [φθ'.]

Ἡ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐντευξίς παρρησίαν δίδωσι καὶ τοὺς ἀγνώτας πρὸς αὐτοὺς ἰσθαι· μὴ ὅτι τοὺς γνωρίζουσιν, καὶ τῆς αὐτῶν εὐφημοσύνης πείραν ἐληφότες. Διὰ τοῦτο τεθαρρήκοτες οἱ ταπεινοὶ, ἐπιστέλλομεν τῇ ὑπερφυεῖ καὶ εὐσεβεστάτῃ σου μεγαλωσύνῃ, εὐφημοῦντες αὐτὴν κατὰ τὸ εἰκὸς, ὅτι βίβλης εὐφροῦς ἀγαθὸν βλάστημα· ὅτι φρονήσεως δεξιᾶς ἱερὸν ἀποτέλεσμα· ὅτι παιδεύσεως ποικίλης ἀγλάισμα περισπούδαστον· ἐνθεν καὶ βασιλεῦσιν ἀσπαστὴ, καὶ πᾶσι διαλαλητὴ. Κάκ τούτου ἀρχὰς ἐξ ἀρχῶν ἀμείβουσα, εἰς τὴν κορυφαιοτάτην τῶν ἐν τέλει ἀνέδραμεν. Εὐγε, καὶ πάνν εἰκότως. Εἰ δὲ καὶ ὅτι ἡμῖν τοῖς εὐτελεῖσι δι' αὐτὴν τὴν ἀρετὴν ποθητῇ, οὐ πάνν τῃ τῶν ἀγαθῶν, διὰ τὸ οὐδαμινόν· πλὴν ὅτι ὑποβάλλοι ὁ καιρὸς καὶ ἐξ εὐτελῶν παράκλησίν σοι προσάγεσθαι. Ἡ δὲ ἐστὶν ὀρέξει σε χεῖρα τῇ καταπεσοῦσῃ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ πτώματι ἀσεβείας. Τοῦτο δὲ καὶ ἡκουσται ἡμῖν ἐνεργήσαντα· καὶ εὐξάμεθά σοι ὡς ἀμαρτωλοὶ, καὶ εὐλογήσαμέν σε ἀπὸ καρδίας πεποιημένους, ὅτι καὶ ἐλεγμῷ δικαίῃ ἡλεγκας τὸν ἀσεδάρχην Ἰωάννην, τὸσαῦτα εἰπὼν, ὅσα ἦν ἄξιον ἀκοῦσαι τὸν μουσάρων· ἅττα καὶ ἡμῖν, οἶμαι, καὶ πολλοὶς ἄλλοις προδεδήλωται. Ἐπεὶ οὐκ ἔστι κρυπτὸν δὸς γνωσθῆσθαι. καθά φησι τὰ Λόγια. Καὶ ἄλλως ὅτι οἱ ἀσεβείας ἑξαρχοὶ τοιούτων πράξεων ἐνοχοὶ δικαιοτάτως πεφανεῖωνται, quod non scietur²², ut aiunt sacræ paginæ. Et

Μὴ τοίνυν, ὡ δέσποτά μου, ἀπολήξειας τοῦ καλοῦ σου ἀγῶνος· ἀλλὰ συνεισένεγκον τῇ μεγίστῃ σου ὑπεροχῇ ἰσόρροπον τὴν βοήθειαν, ὡς ὑπὸ Θεοῦ εἰς ταύτην προσκληθεὶς ἐξ ἀναγκαίου τοῦ χρόνου. Οὕτω γὰρ μᾶλλον εὐκλεθηθῇ παρὰ τε Θεῷ τῷ εὐδοκῆσαντι, καὶ βασιλεῖ τῷ ἀπαρξάμενῳ εὐσεβεῖν, καὶ ἅπασιν τοῖς ἐν ὁρθῶν λόγον τῆς ἀληθείας προσθεύουσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σεαυτῷ τῆς κατὰ τὴν αἵρετικὴν κοινωλίας χράνσεως, ἐντεῦθεν χαρίσιν ἀλεξιτήριον φάρμακον.

ΠΓ'. — *Τοῖς ἁγίοις μου Πατράσι καὶ ὁμολογηταῖς Χριστοῦ, Ἰωάννῃ, Μιχαήλ, καὶ Βασίλειῳ [φι'.]*

Καὶ νῦν ἐπιστεῖλαι εὐ ἔχων ἐδοκίμασα τοῖς ἐμοῖς Πατράσι, καὶ ἐπιστεῖλαι ὁμοῦ ὡς τῆς αὐτῆς ἀρετῆς καὶ ὁμονοίας, μᾶλλον δὲ μαρτυρίας Χριστοῦ ἡξιωμένοις. Ἐπεὶ γὰρ εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν ἀφεθῆναι καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς φυλακῆς, τῇ μεσιτείᾳ τοῦ ἀγαθοῦ δικαίως· ὥσπερ τι ἔνον προσφέρω ὑμῖν τὸ γράμμα, χαίρων καὶ συγχαίρων

^{22.21} Psal. xciv, 2. ²² Matth. x, 26.

ὁμῶν τῇ πατρυσύνῃ, καὶ τῇ, οἷον εἰπεῖν, κατὰ Χριστὸν νίκῃ. Καὶ γὰρ νενικήκατε τὸν πονηρὸν, ὃ θαυμάσιοι, καὶ ἔνδον διὰ τῆς πάλης τῶν λογισμῶν, καὶ ἔκτος διὰ τῆς ἐνθέου ὑπομονῆς· μὴ χάμψαντες γόδῳ τῷ ὑπηρετοῦντι δράκοντι. Ἐκείνου γὰρ ἀριθλῶς ὑπουργὸς Λέων, ὁ παγκράτιστος ἐκείνου θεραπευτῆς, ὁ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ ὑδρίστης, καὶ τῶν ἁγίων φρονετής. Ἐκάτερος ἐκάτερον συμφωνήσας· καὶ συνθήκην ἀμφω ποιησάμενοι περιελθεῖν τὸ ὄνομα Χριστοῦ, δι' ἀφαιρέσεως τοῦ θείου καὶ προσκυνήτου αὐτοῦ χαρακτήρος. Ἐπεὶ μὴ πέφθακεν ὁ καιρὸς τῆς δευτέρας θείας ἐπιφανείας, ἵνα ὁλοφανῶς Χριστὸς ἀρνηθεῖται. Ἄλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς καὶ τὸν διώκτην ὥλεσε θανάτῳ περιδοτήτῃ καὶ ἀξιολόγῃ τῆς ἀποστασίας· ἔδει γὰρ τὸν τεμνόντα τὸ Κυριακὸν σῶμα, εἴφει κατατμηθέντα ἀπορρήξαι τὴν ζωὴν· καὶ ὁμᾶς στεφανίτας ἀναδείξας, κλέος τῇ ἑαυτοῦ Ἐκκλησίᾳ περιποιήσατο, ἀρετῆς ἀλείπτας· ἐρείματα πίστεως, ἑδραιώματα ἀληθείας, ὑποδείγματα καρτερίας, τῷ ὄντι καθηγητὰς, ὡς ἀληθῶς μοναστὰς, ἀπεικονίσματα τῶν μακαρίων ἐκείνων καὶ πάλαι ἁγίων· οἱ ἐν τοῖς ὁμοίοις ἀνδρικοῖ γεγονότες, τῷ ἀμαράντῃ τῆς δικαιοσύνης στεφάνῳ κατεκοσμήθησαν, χορεύοντες αἰώνια. Τοιοῦτοι ὑμεῖς, καὶ ὑμῶν ὁ ἑκαίνος· ὑπέρτερος τῆς ἐμῆς οὐδαμινῆς· γλώττης· τοσοῦτον δὲ μόνον ἁδοῦσης, ὅσον τὸν καιρὸν ἀφοσιώσασθαι, καὶ τὸν πόθον θεραπεύσαι, καὶ τὸ πνεῦμα ἀναλωπυρῆσαι, εἰς ἄληκτον δέξιν τοῦ ἐπικληθῆναι Θεὸν, τέλεον ἡμῖν τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθὸν ἐξανατελεῖται. Ὅρατε γὰρ, ὃ σεβάσμιοι, ὅπως ἐτι κραδαίνει τὰ πράγματα. Δυνατὸς δὲ ἔστι τῇ ἀρχῇ καὶ τὸ τέλος δεξιὸν συναναφάναι. Εὐχεσθαι παρακλήθητε περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου, ἀεισέβαστοι.

ΠΔ'. — Θεοδώρῳ μονάχῳ. [φκβ'.]

De sancta imagine. Basilii dictum interpretatur.

Ἐγὼ σου τὴν θεοσέβειαν παρεκάλεσα, τῶν κατ' ἐμοῦ ἐγκωμίων ἀφένεον, μᾶλλον προσεύχεσθαι, μὴ πάντῃ με Θεοῦ ἀπομακρύνεσθαι· καὶ οὗτος οὐκ οἶδ' ὅθεν φερόμενος, εἰς μέλεις ἐξήφθης λόγους αἰνέσεως. Μὴ οὕτω, Πάτερ, μηδαμῶς. Ἡ οὐκ οἶσθα ὅτι ἀνθρώπων ἀπάντων ἐγὼ ὁ τάλας ἀμαρτωλότερος; καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως ἔλεις Θεοῦ εἰς φυλακὴν αὐτοῦ ἡξίωμαι διατελεῖν. Διὸ καὶ δέδια, μήπως ἐπισκεψάμενος· ἐν τῷ τελευμένῳ ὁμολογητικῷ γάμῳ, ἴσοι με οὐκ ἐνδεδυμένον ἐνδυμα γάμου, εἴτ' οὖν καθαρότητος· καὶ εἰποι τοῖς ὑπηρεταῖς ἀγγέλοις· Ἀἴσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἐκβάλετε αὐτὸν, καὶ θρῆσκετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ὡς παρενεῖραντα ἑαυτὸν ἀναξίως τοῖς ὁμολογηταῖς μου. Ὡστε τοῦτο εἰδὼς, κλαίει με μᾶλλον, Πάτερ, καὶ προσεύχου, μὴ τοῦτό μοι συμβῆναι. Καὶ ὥδε μὲν ταῦτα. Περὶ δὲ τοῦ Διὰ καὶ Ἀνὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος εἰρημένων, δηλονότι ἐν τῇ χῆρσιν κειμένων τῶν προθέσεων τῆς εἰκόνος· οὐχ ὑπὸ τοῦ ἁγίου δοκεῖ μοι ἐκφωνηθῆναι καὶ οὕτως καὶ οὕτως, ἀλλ' ἐκ μεταγρα-

⁸⁸ Matth. xiii, 15.

(') Dogmatica.

A tēnitati vestræ, ac reportatæ, ut ita dicam, secundum Christum victoriæ. Dæmonem enim vicistis, o viri admirandi : tum intus per luctum adversus cogitationes : tum foris per tolerantiam plane divinam, non flectentes genu coram administro ipsius dracone. Fuit enim haud dubie minister illius Leo, ille pessimus ipsius cliens, ille imaginis Christi contemptor, ille sanctorum intersector. Conspirantibus enim invicem sententiis fœdus ambo iniere, ut Christi nomen e medio tollerent, sublata utique divina et adoranda ipsius effigie. Verumenimvero nondum tempus advenit secundi adventus Domini, ut penitus Christus negetur. Sed benedictus Deus, tum qui vexatorem perdidit turpissimo necis genere, pro defectionis suæ meritis (oportuit enim eum qui Domini corpus discidit, gladio intercisum vitam abruptere), tum qui vos et victores exhibuit, et in Ecclesiæ suæ decus servavit, virtutis propugnatores, firmamenta fidei, stabilimenta veritatis, specimina fortitudinis, vere magistros, vere monachos, beatorum illorum ac veteris ævi sanctorum imagines : qui in pari certamine cum strenue se gesserint, incorrupta justitiæ corona exornati nunquam desituro gaudio perfruuntur. Tales cum sitis, vestra laus nostram exiguum in dicendo facultatem superat : tantumque commemorari, quantum satis est ut tempori satisfaciam, et desiderio obsecundem : ut studium incendam assidua preceationis, ad exorandum Deum, ut perfectæ tranquillitatis bono perfruamur. Videtis enim, o venerandi, quemadmodum adhuc res fluctuant. Sed potens est Deus felicibus initis conjungere prosperum finem. Orare pro humilitate mea ne gravemini, o semper venerandi.

LXXXIV. — Theodoro monacho (').

Pietati tuæ auctor exstiti, ut laudibus meis supersedens, funderes potius pro me preces, ne a Deo magis avertar : tu vero nescio qua impulsus ratione in uberioribus multo erupisti laudes. Mitte omnino sic agere, Pater. An nescis miserum esse mortalium omnium maxime esse peccatis obnoxium? Quanquam nescio qua Dei misericordia sub ejus tutela præsidioque semper sum versatus. Quamobrem vereor ne, cum visitaverit in consummatis confessionis nuptiis, videat me non indutum veste nuptiarum, hoc est puritatis : angelisque administris dicat : *Ligatis manibus et pedibus ejus, mittite eum et projicite in tenebras exteriores*⁸⁹ ; quippe qui se temere confessoribus meis inseruerit. Quamobrem hoc cum probe scias, me potius desse, Pater, et ne istud mihi eveniat, deprecare. Sed de his hactenus. De voculis autem διὰ et ἀνὰ (trans et ad) quas Basilii Magnus usurpavit, videlicet in proposito de imagine argumento : non mihi videntur a sancto et hæc et illa prolata, sed

exscribentis erratum istud est: quanquam idem ambarum est intellectus. Exempli causa, imaginis honor ad prototypum ascendit: idque verum est, tum in imaginē naturali, tum in ea quæ est arte facta: nihil aliud significante ascensu, quam eundem esse in arte factis honorem, præter discrimen substantiæ: in naturalibus vero, etiam secundum similem amborum substantiam. Enimvero ipsa veritas dixit: *Qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me*⁸¹. Naturalis utique Dei et Patris imago est Filius: arte facta vero Filii quemadmodum et Patris, nos sumus, hoc est, factitia: sictor enim et artifex omnium Deus sane appellatur.

Intellexit autem sanctus Basilius arte factum, in imaginibus quæ sunt in tabulis pictæ: et idem de nobis qui ad imaginem Dei conditi sumus, intelligere est, et eam quam nos ipsi in tabula finimus imaginem in arte factis censere. Magis autem ac verius nostrā effigies unum et idem est nobiscum in similitudine (quemadmodum et effigies Christi cum ipso) quam nostra cum Deo: quandoquidem Deus et homines infinito distant intervallo. Nam ille increatus, incomprehensibilis, incircumscriptus, et quæ sunt ejusdem generis: homines vero res creata, corpus, circumscriptio, et quæ sunt ordinis ejusdem. Homo autem et imago hominis, utrumque creatum: quanquam est utriusque rei creatæ in substantia discrimen. Est utique quod de proposita a te quæstione gaudeam. Patuit enim inde nobis ex ipso divino oraculo, spreto ipsius imagine ipsum sperni: spreto autem ipso Christo, sperni Patrem qui misit ipsum: ac deprehenduntur Iconomachi non negatores Christi modo, sed et ter negatores. Jam quod ad vocem διαβαίνει: (transit) eodem recidit et transitus et ascensus. Ait Dominus: *Ascendo ad Patrem meum*⁸². Et Moyses: *Transiens videbo*⁸³. Amborum similis motus est, neque alter alterum orbiculata vel tortili figura representat: sed quidquid est discriminis, quoad situm est, non quoad habitudinem. Septem enim aidnt esse motus. Ascensus autem, ut et figura rem exhibeam, sic se habet | : transitus hoc pacto — . Amborum igitur, ut dictum est, par ratio. Linea enim philosophico more exempli instar est. Quam igitur habitudinem dicit summum ad imum, eandem et dextrum latus ad sinistrum. Quamobrem ascendere et transire eodem recidunt. Ac si quidem nostra scriptum oratio attigit, agantur Deo ac Verbo gratiæ: sin minus, doce me imperitum, vir optime.

LXXXV. — *Athanasio filio* (*).

De sanctissima Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi imagine.

Quomodo, inquis, latria non colitur imago Christi, sed qui in ipsa adoratur Christus: cum una in ambobus sit adoratio? Quoniam in ipso quidem Christo latriæ est adoratio (nam cum ipsum adoro, simul adoro Patrem ac Spiritum sanctum:

⁸¹ Luc. x, 46. ⁸² Joan. xx, 17. ⁸³ Deut. xxv, 3.

(*) Dogmatica omnino necessaria.

φῆς τὸ σφάλμα· πλὴν εἰς ταυτὸν φέρει τὸν νοῦν ἀμφοτέρω. Οἶον· Ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει· καὶ ἀληθὲς τοῦτο καὶ ἐπὶ φυσικῆς εἰκό-
νος, τοῦτο καὶ ἐπὶ τεχνητῆς· τῆς ἀναβάσεως οὐδὲν ἄλλο δηλοῦσης, ἢ ὅτι ἡ αὐτὴ ἐστὶ τιμὴ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον ἐπὶ τῶν τεχνητῶν· ἐπὶ δὲ τῶν φυσικῶν, καὶ κατὰ τὸ τῆς οὐσίας ταυτὸν ἀμφοῖν. Καὶ γοῦν αὐτὴ ἡ ἀλήθεια εἰρχεν· Ὁ ἀδελτῶν ὁμῶς, ἐμὲ ἀδετεῖ· καὶ ὁ ἐμὲ ἀδετεῶν, ἀδετεῖ τὸν πέμψαντά με. Φυσικὴ οὖν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἰκὼν ὁ Υἱός· τεχνητὴ δὲ τοῦ Υἱοῦ, ὡς περ καὶ τοῦ Πατρὸς, ἡμεῖς, ἡγουν ποιητικὴ· καὶ ποιητῆς γὰρ καὶ τεχνί-
της τῶν ἀπάντων λέγοιτο Θεός.

Εἰληπταὶ δὲ τῷ ἁγίῳ Βασιλείῳ τὸ τεχνητὸν, ἐπὶ τῶν ἐν πίναξιν εἰκόνων· καὶ ταυτὸν ἡμεῖς λαβεῖν τοὺς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότας, καὶ τὴν ἐν πίνακι ὑφ' ἡμῶν τεχνουργημένην εἰκόνα ἐπὶ τοῦ τεχνητοῦ. Καὶ μᾶλλον ἔγγυσς ταυτισμός ἐπὶ τοῦ καθ' ὁμοίωσιν ὁ ἡμέτερος χαρακτήρ πρὸς ἡμᾶς, ὡς περ καὶ ὁ Χριστοῦ πρὸς αὐτὸν, ἡ ὁ ἡμέτερος πρὸς Θεόν· ἐπειδὴ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὸ μέσον ἀπειρον· διό μὲν ἄκτιστος, ἀπερίληπτος, ἀπερίγραπτος, καὶ ὅσα τῆς αὐτῆς συστοιχείας· ἀνθρωποὶ δὲ κτίσμα, σῶμα, περιγραμμός, καὶ ὅσα ὁμοστοιχεῖα τούτων. Ἀνθρώπος δὲ καὶ εἰκὼν ἀνθρώπου, ἐκίτερπ κτίσμα· κἰν διαπορότης κτίσεως κατὰ θάτερον ἐπ' οὐσίᾳ. Καὶ εὖγε τὸ πρόβλημά σου· ὅτι ὑπέδειξεν ἡμῖν ἐξ αὐτῆς τῆς θεολέκτου φωνῆς, ἐν τῇ ἀδετῆσει τῆς εἰκόνης αὐτὸν ἀδετῆσθαι· καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ Χριστοῦ ἀδετῆσει ἀδετῆσθαι τὸν Πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν· καὶ εὐρίσκονται οἱ Εἰκονομάχοι οὐκ ἀρνησίχριστοι μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ τρισάρηγοι. Τὸ δὲ Διαβαίνει, ὅτι εἰς ταυτὸν φέρει ἡ διάβασις· τῇ ἀναβάσει. Εἶπεν ὁ Κύριος· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου. Καὶ ὁ Μωϋσῆς· Διαβάς ὄψομαι. Ἀμφοῖν ὁμοιοφανὲς ἡ κίνησις, καὶ οὕτε κυκλοφορικὴ θάτερα θάτερα, οὕτε ἐλικοειδὴς· ἀλλ' εἰ καὶ διάφορος, κατὰ θέσιν, οὐ κατὰ σχέσιν. Ἐπεὶ γὰρ φησιν εἶναι τὰς κινήσεις· ἡ οὖν ἀνάβασις, ἵνα καὶ σχηματίσω, τοῦτο | . Καὶ ἡ διάβασις, τοῦτο — . Ἀμφοῖν οὖν, ὡς εἰρηται, ἰσοφανῇ. Γραμμὴ γὰρ φιλοσοφικῶς τὸ δεῖγμα. Ἦνοῦν ἔχει σχέσιν τὸ ἄνω πρὸς τὸ κάτω, τὴν αὐτὴν καὶ τὸ δεξιὸν πρὸς τὸ ἀριστερόν. Ὡς τε τὸ ἀναβαίνειν καὶ τὸ διαβαίνειν εἰς ταυτὸν φέρει. Καὶ εἰ μὲν ἐπιτετευγμένος ὁ λόγος, τῷ Θεῷ καὶ Λόγῳ χάρις· εἰ δ' οὖν [Γ. οὐ], διδάξον, λῶστε, τὸν ἀμαθῆ ἐμὲ.

ΠΕ'. — Ἀγαπᾶσθαι τέκνῳ. [φμβ']

Πῶς, φῆς, οὐ λατρεύεται ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῇ προσκυνούμενος Χριστός· μὴς οὕτως ἐπ' ἀμφοῖν προσκυνήσεως; Ὅτι ἐπ' αὐτοῦ δὴ Χριστοῦ λατρευτικὴ ἡ προσκύνησις. Προσκυνῶν γὰρ αὐτόν, συμπροσκυνῶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὁμοῦ.

ὅπερ ἐστὶν ἡ τριαδικὴ ἡμῶν προσκύνησις καὶ λατρεία· ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνης, ἡ αὐτὴ μὲν (πῶς γὰρ οὐ; ὧν γὰρ ἐν τῷ κράτει, καὶ ἡ δόξα μία, τούτων δηλαδὴ ἐν τῷ σέβει, καὶ μία ἡ προσκύνησις), σχετικὴ δὲ ὁμῶς, ἤγουν ὁμωνυμική. Προσκυνῶν Χρὶς αὐτὴν, οὐ συμπροσεκύνησα, ἀλλὰ προσεκύνησα Χριστὸν, οὐ δια-
 α:ρούμενον καθ' ὑπόστασιν, ἀλλὰ διαφορούμενον κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον· ὅπερ ἐστὶ σχετικὴ, ἀλλ' οὐ λατρευτικὴ· καὶ ἡ αὐτὴ, ἐκεῖ μὲν οὕτως νοου-
 μένη καὶ λεγόμενη, καθότι τριαδική, ἤγουν φυσική· ἐνταῦθα δὲ τὸ ἐμπάλιν, καθότι σχετικὴ, ἤγουν ὑπο-
 στατικὴ. Εἰ γὰρ εἰποῖς, λατρευτικὴ, ἐσημάνας σεσάρ-
 κωσθαι, ὡς τὸν Υἱόν, τὸν τε Πατέρα, καὶ τὸ Πνεῦμα· ὅπερ ἐστὶν ἔκτοπον. Τοιγαροῦν προσκυνῶν τὴν εἰ-
 κόνα Χριστοῦ, οὐ τὴν θεότητα προσκυνῶ, ὡς τινὲς φασί· τοῦτο γὰρ τῆς Τριάδος σημαντικόν· καὶ οὐ σεσάρκωται ἡ Τριάς· ἄπαγε. Ἀλλὰ τί; αὐτὸν Χρι-
 στὸν σχετικῶς. Μόνος γὰρ αὐτὸς ὁ σαρκωθείς Θεός· Λόγος. Προσκυνῶν δὲ αὐτὸν Χριστὸν, δηλώνοντι
 συμπροσεκύνησα τὸν Πατέρα ὁμοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα. Ὡς τε ἐπὶ τῆς εἰκόνης [σχετικὴ προσκύνησις], ἂν νο-
 οῖτο καὶ λέγοιτο· ἐπ' αὐτοῦ δὲ Χριστοῦ λατρευτικῶς· συνεπινοοῦμένου τε καὶ συμπροσκυνουμένου τοῦ
 τε Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος.

ΠΓ'. — *Ἐπιστολὴ ἐκ προσώπου πάντων τῶν ἡγουμένων πρὸς Μιχαὴλ βασιλέα.* [φμν'.]

Vinculis et exsilio liberati gratias agunt. Orant ut ipsum alloqui liceat. Cum hæreticis vero colloqui minime licere. (Baron. an. 821, n. 56.)

Ἡμεῖς οἱ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναληλυθότες κατὰ κέλευ-
 σιν θεοσέπτου ὑμῶν βασιλείας, ἐλάχιστοι ἐπίσκοποι
 τε καὶ ἡγούμενοι, πρῶτην φωνὴν ταύτην φεγγόμεθα
 ἐπὶ τοῦ θεοπροβλήτου ὑμῶν κράτους, εὐχαριστήριόν
 τε καὶ αἰνετήριον· ὅτι ἀνεκλήθημεν οἱ ἄποσμένοι,
 ὅτι ἡλεήθημεν οἱ τεταλαιπωρημένοι, ὅτι ἀνεψύξαμεν
 οἱ ἐκλελειπότες· ἀπὸ χειμῶνος εἰς ἔαρ, ἀπὸ ζάλης
 εἰς γαλήνην, ἀπὸ ἀθυρίας εἰς εὐθυμίαν· ἐνεα τινὰ
 καὶ παράδοξα ἐωραχότες. Τοιαύτη γὰρ ἡ δικαία
 ὑμῶν βασιλεία χαρμόσυνος, εὐφρόσυνος, πολυευκτος,
 εἰρήναρχος, φιλοδίκαιος, πολλὰς ἐτέρας προσηγο-
 ρίας ἀξιώνυμος· μιμήσει Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ
 Θεοῦ ἡμῶν, τὰ διεστῶτα συνάπτουσα, καὶ νενοσηκότα
 ὑγιαζούσα, τὰ λυπηρὰ χαροποιούσα· ἐξαίρετός τις
 οὖσα βασιλεία, καὶ τῶν πάσαι μαχαρῶμενων ισόρ-
 ρητος· ἣν ἀποσεμνύνειν τοῖς ἐγκωμίοις οὐκ ἂν εὐ-
 μαρῶς γλώσσα ἀνθρώπου ἐξαρκέσειεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ
 ταῦτα οὕτως, παρακαλοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν οἱ
 ἀνάξιοι, καὶ αὐτῆς τῆς ἱερᾶς ὑμῶν θέας ἀξιοῦσθαι,
 καὶ φωνῆς ἡδίστης ἀκούσαι τοῦ παντίμου καὶ θεοσό-
 φου στόματος ὑμῶν· ὡς ἂν ἅπερ ὥσιν ἀκούομεν,
 ταῦτα κατ' ὀφθαλμοὺς θεασάμενοι σκιρτήσοιμεν τῷ
 πνεύματι· ὥς περ τι ἐνδομα πενθικὸν τὴν κατήφειαν
 μετενδιδοσκόμοι εὐφροσύνης ἀγαλλιᾶματι. Ἐπειδὴ
 δὲ ὁ δεῦτερος λόγος περὶ τῆς εὐχρινεῖας τε καὶ ἀμω-
 μήτου ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἐστὶ πίστει· ἐκεῖνο
 μετὰ αἰδοῦς τολμῶμεν ἀνενέγκαι, ὡς εἰ μὲν ἀνθρώ-
 πινόν τι ἦν τὸ λεγόμενον, καὶ ἡ πρὸς τοῦ ἀγιωτάτου
 ἡμῶν ἀρχιερέως, ἡ παρ' ἡμῶν τῶν ἀναξίων ἐξου-
 σιαζόμενον· οὐτεῖ που τὸ μικρὸν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ πᾶν
 παραγῶρεῖν ἔδει· οὕτω τῆς ἐντολῆς καλεούσης.

A atque hæc nostra est Trinitatis adoratio et latria),
 in imagine vero eadem quidem est : quomodo enim
 non eadem ? nam quorum imperium et gloria una,
 horum utique et cultus unus, et una adoratio est :
 at relativa tamen, sive homonymica. Adorans
 enim ipsam, Christum non coadoravi, sed adoravi
 non divisum secundum hypostasim, sed discrepan-
 tem ratione substantiæ, quod est adoratio relativa,
 sed non latreutica; quanquam eadem; illic quidem
 sic intellecta dictaque quatenus Triadica est sive
 naturalis: hic vero vice versa, quatenus relativa
 est sive hypostatica. Nam si latriæ adorationem
 dixeris, indicasti carnem factum, sicut Filium, ita
 et Patrem et Spiritum: quod est absurdum. Itaque
 cum imaginem Christi adoro, non divinitatem
 B adoro, ut quidam aiunt: nam id Trinitatem signi-
 ficat: non est autem Trinitas caro facta, absit!
 Quid ergo? ipsum Christum relative. Solus enim
 ipse caro factus est Deus Verbum. Cum vero Chri-
 stum ipsum adoro, simul et Patrem scilicet coado-
 ravi, et Spiritum. Quamobrem in imagine relativa
 adoratio recte intelligatur et dicatur, in Christo
 autem ipso latriæ: quoniam tunc simul subintelli-
 gitur atque adoratur et Pater et Spiritus.

LXXXVI. — *Epistola ex persona omnium præpo-
 sitorum ad Michaelem imperatorem.*

C Nos qui vestri a Deo coronati imperii jussu
 in unum convenimus, minimi episcopi et præpositi,
 primam hanc vocem sub divinitus constituto re-
 gno vestro edimus, actionis gratiarum et laudis:
 quod revocati simus, qui fueramus ejeti; quod
 misericordiam experti, qui ærumnis pressi; quod
 refocillati fuerimus, qui deficiebamus; ab hieme
 ad ver, a tempestate ad tranquillitatem, a mœrore
 ad letitiam, nova quædam et incredibilia cernen-
 tes. Tale enim est justum imperium vestrum; læ-
 tum, jucundum, valde optabile, pacatum, æqui
 amans, multis aliis appellationibus dignum: quod
 ad Christi veri Dei nostri exemplum, dissidentia
 coaptat, ægra sanat, tristitia exhilarat. Eximium
 quoddam revera imperium, et iis quæ beata quon-
 dam prædicata fuerunt, par: quod laudibus exor-
 nare hominis lingua haud facile possit. Sed quan-
 doquidem hæc ita se habent, oramus et obtestamur
 indigni, ut sacro ipso conspectu vestro frui nobis
 liceat, et suavissimam vocem audire venerandi ac
 sapientissimi oris vestri: ut quæ auribus accepi-
 mus, oculis intuentes animo exsulemus, quasi lu-
 gubrem quamdam vestem mœrorem nostrum hila-
 ritate permutantes. Et quoniam alterum nobis lo-
 quendi argumentum de sincera et inviolata Chri-
 stianorum fide nostra est; illud cum reverentia re-
 ferre audemus, quod, si humanum quidpiam esset
 de quo sermo est, et vel in sanctissimi patriarchæ
 nostri potestate situm, vel in nostra; non solum
 parum aliquid, sed totum ipsum cedere oporteret,
 ita jubente mandato. Cum autem de Deo sermo

sit, et in Deum cui serviunt omnia : non modo hic aut ille, sed neque si Petrus et Paulus, neque si angelorum quispiam foret, demutare quidpiam vel minimum auderet, tanquam everso ea ratione Evangelio universo. Jam vero sermonem, refellendi causa, cum heterodoxis conferre apostolico mandato repugnat⁸⁷ : minimeque convenit nisi ad correptionem tantummodo. Propterea indigni nos pii imperii vestri famuli ne hiscere quidem audemus. Quod si quid est ejusmodi de quo ambigat aut diffidat divina magnificentia vestra pie a patriarcha dissolvi posse ; jubeat magna ipsius et a Deo confirmata manus, velut divinorum æmulatrix ad communem utilitatem, a vetere Roma suscipi declarationem, prout olim et ab initio paterna traditione transmissus mos fuit. Hæc enim, Christi æmule imperator, suprema est Ecclesiarum Dei, in qua Petrus sedem primus tonuit, ad quem Dominus dixit : *Tu es Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*⁸⁸. Hæc est indignorum famulorum tuorum postulatio : hæc nostra humilis secundum Deum exhortatio. Valida ego Dei manus servet te mundo desiderabilem, piumque Christianorum imperatorem, ad multos annos superstitem, et ad filiorum filios imperium transmittentem cum prosperis successibus, hostiumque et inimicorum victoriis. Fiat, fiat!

LXXXVII.— *Episcopis propter Dominum exalibus* (1).

Adoratio Christi imaginis quomodo intelligenda. (Baron. an. 816, n. 47.)

Cum de beatitudinis vestrae rebus nuper ego humilis audivissem, Patres desideratissimi, gavisus sum magnopere, et optimum Deum nostrum colaudavi : quod non etiam videre vos, nec gratias donis quæ in vobis sunt frui licuit, permoleste tuli. Visurus siquidem eram homines Dei, episcopos Domini, beatos viros, mundi lumina, fidei firmamenta, et si quid aliud honesti est, rem ejus ac nomen obtinentes. O jacturam ! o calamitatem ! Sed multa nimirum peccata nostra hujus casus nobis causa fuerunt. Nec jam miramur infortunium, sed offerimus supplicationem. Quid istud autem ? Ut quod defuit, litteris compensetis, instructes, illuminantes, confirmantes, ostendentes quæcunque vera sunt, quæ honesta, quæ justa, quæ ad fidei defensionem ac certamen idonea. Si qua virtus, si qua laus confessionis, hanc præscribite, et quomodo adorandus sit imagine expressus Christus, homonyme an synonyme : quoniam alterum quidem orthodoxæ, alterum vero contrariæ est sententiæ⁸⁹ : et quomodo intelligatur adoratio erga Christum ejusque imaginem : unane an duæ ; quoniam alterum quidem nostrum est, alterum vero

Ἀ Ἐπεὶ δὲ περὶ Θεοῦ καὶ εἰς Θεὸν ὁ Λόγος, οὗ δοῦλα τὰ σύμπαντα· οὐχ ὁ τίσας ἢ τίσας· ἀλλ' οὐδ' εἰ Πέτρος καὶ Παῦλος, οὐδ' ἂν τῶν ἀγγέλων εἴη, τολμήσειεν ἂν κἀν τὸ βραχύτατον παρακινῆσαι· ὡς διὰ τούτου τοῦ παντός Εὐαγγελίου ἀνατρεπομένου. Πρὸς τε τὸ συνᾶραι λόγον ἀντιβήτικόν μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ἐναντιούμενον, τῇ ἀποστολικῇ παραγγελίᾳ οὐ καθῆκον· εἰ μὴ τι πρὸς νοουθεσίαν μόνον. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἀνάξιοι δοῦλοι τοῦ εὐσεβοῦς ὑμῶν κράτους, καὶ γρύξαι μόνον οὐ κατατολμῶμεν. Εἰ δέ τι ἀμφιβαλλόμενον ἢ ἀπιστούμενον τῇ θεῇ ὑμῶν μεγαλοφρονίᾳ διαλύεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως εὐσεβῶς· ἢ μεγάλῃ καὶ θεοστίχτικῳ αὐτῆς χεὶρ, ὡς ζηλοτυπούσα τὰ θεῖα ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ παντός, κελευσάτω παρὰ τῆς πρεσβυτέρας Ὁμῆς βέβαιον τὴν διασάφηναι, ὡς ἀνορθῶν τε καὶ ἐξ ἀρχῆς πατροπαράδοτος ἐξεδόθη. Αὕτη γάρ, χριστομίμητε βασιλεῦ, ἡ κορυφασιώτατη τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἥς Πέτρος πρωτόθρονος, πρὸς δὲ ὁ Κύριός φησι· *Σὺ εἰ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ἅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς*. Τοῦτο ἡμῶν τὸ αἴτημα τῶν ἀναξίων δοῦλων σου· αὕτη σὺν Θεῷ ἡ παράκλησις τῶν τεταπεινωμένων. Ἡ κραταὶά σὺν χεὶρ τοῦ Θεοῦ σώζει σε, τὸν κοσμοπύθον καὶ θεοφιλῆ τὸν, βασιλέα τῶν Χριστιανῶν, ἐν πολλοῖς χρόνοις διατεινόμενον, καὶ εἰς παιδα· παίδων τὸ κράτος ἀμείβοντα ἐν εὐημερίαις τε καὶ νίκαις ἐχθρῶν τε καὶ πολεμίων. Γένοιτο, γένοιτο!

(*) ΠΖ.— *Ἐπισκόποις διὰ Κύριον ἀφωγυαδευμένοις*. [φξγ.]

Ἄρτι ἀκούσθησθε ὁ ταπεινός [τὰ περὶ τῆς μακαριότητος ὑμῶν, ὃ τριπλόθτοι Πατέρες, λίαν ἡσθη, καὶ ἐδόξασα τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν Θεόν. Ὅτι οὐδὲ ξηλώθην ἰδεῖν ὑμᾶς, καὶ ἀπολαῦσαι τῶν ἐν ὑμῖν χαρισμάτων, καὶ πάνυ ἠνιάθην. Ἐμελλόν γάρ ὅρῃ ἀνθρώπους Θεοῦ, ἱεράρχας Κυρίου, μακαρίους ἀνδρας, φωστῆρας κόσμου, ἐρείσματα πίστεως εἰ τι ἄλλο τῶν καλῶν, καὶ ὄντας καὶ ὀνομαζομένους. Ὡς τῆς ζημίας ! Ὡς τῆς συμφορᾶς ! Πλὴν αἱ πολλαὶ ἡμῶν ἀμαρτίαι αἴτιον τοῦ συμβεβηκότος. Καὶ οὐ θαυμάζομεν τὴν ἀτυχίαν· ἀλλὰ προβάλλομεν τὴν ἱκετηρίαν. Τί τοῦτο ; ἵνα γράμμασι παραμυθῆσθε τὴν ἀπολειψίν, νοουθετοῦντες, φωτιοῦντες, στηρίζοντες, υποφαίνοντες ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἐκστατικά, ὅσα ἐναθλα. Εἰ τις ἀρετὴ, καὶ εἰ τις ἐπαινος ὁμολογίας, ταῦτα γράφοιτε· καὶ πῶς προσκυνητέον Χριστὸν ἐγγεγραμμένον, ὁμωνύμως ἢ συνωνύμως, ἐπειδὴ τὸ μὲν ὀρθοδοξίας, τὸ δὲ ἀντιδοξίας· καὶ πῶς τῆς προσκυνήσεως νοουμένης εἰς Χριστὸν τε καὶ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα, μὴδ' ἢ διελθῇ· ἐπειδὴ τὸ μὲν, ἡμέτερον· τὸ δὲ, τῶν εἰκονομάχων ; ὧν γὰρ μία ἡ ὑποστατικὴ ὁμολογίς, τούτων μία καὶ ἡ αὐτῇ προσκυνήσις· παρὰ τὸ τὴν οὐσίαν τῆς εἰκόνος

⁸⁷ Tit. iii. 10. ⁸⁸ Math. xvi. 18. ⁸⁹ Ea de re Petavius, lib. v De incarnat. cap. 8, n. 10 ; et lib. xv, cap. 15, n. 5.

NOTÆ.

(1) Videri tamen possit scripta post mortem Leonis. (') Cod. Reg. 'Αρχὴ β:βλίου', initium libri tertii.

μήτιπου προσκυνέσθαι. Οὗτος ὁ μικρὸς ἡμῶν λόγος ὑπομνηματικὸς, ἀλλ' οὐ διδακτικὸς· ὑμῶν δὲ τὰ τελειώτερα πάντως τοσούτου, ὅσον καὶ τὸ καθυπερέχον τοῦ χρίσματος· ἐφ' ᾧ τελειοῖτε τὸν προκείμενον ὁρόμον ὁσιώτατοι, ἀνδρείωτατα· ὡς ἀποληψόμενοι τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον.

supereminet dignitas unctionis : in qua præsentem cursum viriliter peragite, sanctissimi, tanquam justitiæ coronam percepturi.

ΠΗ. — Ἀμμουὺν τέκνῳ. [ψ58'.]

LXXXVIII. — Ammoni filio.

Monachum apostatam, etiam conjugio implicatum, ad poenitentiam excitat.

Οἱμοι ἐξ αὐτῆς βαλδίδος τῆς ἐπιστολῆς καὶ στεναγμῶν ἀναπέμνω ἐκ βάθους καρδίας, καὶ δάκρυον ἀναμίγνυμι τῷ μέλανι ἐφ' οἷς ἡκουτίσθην περὶ σοῦ, ἀδελφε. Φασι γὰρ ἀπορήψασθαι σε τὸ ἅγιον ἐνδύμα τοῦ μοναχοῦ, καὶ τελεῖν ἐν λαϊκοῖς, καὶ γυναῖκα περιάγειν. Ὡ τοῦ ἐλκεῖνοῦ ἀκούσματος! ὡ τῆς ἐμῆς συμφορᾶς! Ἐμὴ γὰρ ἡ σὴ, τέκνον, ἀμαρτία, κατὰ τὸν τῆς πατρικῆς συμπαθείας τρόπον. Πού τὸ φῶς τῆς διανοίας; πού τῆς ἐλπίδος τὸ πτερόν; πού ὁ ἔρως ὁ πρὸς τὸν Θεόν; πού τῆς πίστεως ὁ θυρεός; πού τοῦ λογιστικοῦ τὸ κριτικόν; πού ὁ ἐντεῦθεν κόσμος δρασμὸς; πού ἡ ἐγκατάλειψις ἀπάντων τῶν ἐπὶ γῆς; πού ἡ ἐπιστάσις τῆς μονῆς; πού ἡ εὐκατάνυκτος παραδοχὴ τῆς εἰσοδοῆς; πού ἡ στοιχειώσις τῆς κοινωδίακῆς ζωῆς; πού ἡ φωτιστικὴ ἐξαγόρευσις; πού σὺν τὰ καλὰ δάκρυα; πού ἡ εὐλαβοειδὴς ἐξις; πού ἡ ἐκ τοῦ πληρώματος τῆς ἀδελφότητος μαρτυρία; πού ἡ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βήματος ὁμολογία; πού μάρτυρι Θεῷ τε καὶ ἀγγέλοις ὑποσχέσεις; πού ἡ ὑποφαινή φαιδρότης τοῦ σχήματος; πού ὁ πνευματικῶς νοούμενος γάμος; πού ὁ ὑπὲρ σοῦ τυθεὶς ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ; πού τὸ εὐαγγελικόν τε καὶ ἀδελφικὸν ἀγαλλίαμα; πού ὁ παρὰ πάντων ἱερώτατος ἀσπασμός; πού ἡ ἐν τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ παράστασις; πού ἡ τοῦ σώματος τε καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ θεία μετάλφις; πού ἡ ὅλη φαιδρὰ καὶ ἀγγελολογούμενος τελετή; πού ἡ φανὴ λαμπράς; πού ἡ ἀμπελὸς ἡ ἀληθινή; πού ἡ καρποφόρος φυτεία τοῦ Πνεύματος; πού ἐμοῦ γε τοῦ ἀθλίου ὁ υἱός, ὁ προαχθεὶς ἔτι καὶ ἔτι ἐν καλῷ, καὶ χρήσιμος ὄφθεις τῇ ἀδελφότητι, τὸ τέκνον τοῦ Θεοῦ, ὁ τοῦ φωτὸς χορευτής, ὁ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πολίτης, τὸ σκεῦος τὸ ἐκλεκτόν; Πῶς ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω; πῶς ἀπελάττισεν ὁ ἡγαπημένος; πῶς ἐσκοτίσθη ὁ πεφωτισμένος; πῶς ἀπεσεύσατο τὰ τῆς ἀγγελίας ὅπλα; πῶς ἐγένετο θήραμα διαβόλου, ἐξωγρημένος ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα, καὶ ἀρεῖς τὸν καλὸν Νυμφίον τὸν Κύριον τῆς δόξης, τὸν ἐξουσιαστὴν τῶν ἀπάντων; Ὡ τίς οὐ στενάξει ἐκ βάθους; τίς οὐκ ἐλεήσει τὸν ἐξηπατημένον; Οὐρανὲ, ἔκστηθι ἐπὶ τούτῳ γῆ, βόησον τὸ πάθος. Τί γέγονεν, ἀδελφε; οὐκ ἡδέσθης κλῆν τοὺς ὁρῶντας; οὐκ ἡρυθρίασας ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἄερος; οὐκ ἐδυσχέρανας τὴν δυσωδίαν τῆς παγκαταράτου ἀμαρτίας; ἔχεις νοῦν; ζῆς ἄρα; ἀθρεῖς ἥλιον; βλέπεις αἰθήνην; ὄρεῖς ἀστέρας; οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον τὸ ἀμάρτημα, ὅσος ὁ σκότος, ὅση ἡ ἀλογία. Καὶ εἴθε μέχρι τούτων ὁ λόγος· εἴχῃ, γὰρ ἂν ἡ ἀθλιότης συμμετρῆται. Ἄλλ' ὅτι κρῖμα, ἀδελφε, ἀπαράτη-

A leonemachorum? Quorum enim una est et hypostatica similitudo, horum una et eadem est adoratio : præterquam quod imaginis substantia nequaquam adoratur. Hic tenuis est sermo noster commonitorius, non ad docendum comparatus : vestra autem tanto prorsus perfectiora, quanto cursum viriliter peragite, sanctissimi, tanquam ju-

Hei mihi ! statim ab ipso epistolæ exordio mitto ex intimo corde suspirium, et lacrymas atramento commisceo, ob ea quæ de te accepi, frater. Ajunt enim te sanctum abjecisse monachi habitum, alique inter laicos degere, et uxorem circumducere. O tristem nuntium ! o ingentem calamitatem meam ! Tuum enim istud scelus, fili, meum est propter paternæ commiserationis affectum. Ubi mentis lumen ? ubi spei alæ ? ubi Dei amor ? ubi fidei clypeus ? ubi sagax consulandi vis ? ubi hujusce mundi fuga ? ubi terrenarum rerum abjectio ? ubi monasterii gubernatio ? ubi gesta non sine pietatis sensu cura hospitalitatis ? ubi cœnobiticæ vitæ disciplina ? ubi confessio lucem pariens ? ubi egregiæ tuæ lacrymæ ? ubi plena reverentiæ species ? ubi ex totius fraternitatis cœtu testimonium ? ubi emissum ad sacram aram votum ? ubi sub Deo teste et angelis factæ promissiones ? ubi fulgens habitus splendor ? ubi spirituales quæ mente intelliguntur nuptiæ ? ubi oblatus propter te Agnus Dei ? ubi fratrum ex Evangelii præscripto lætitia ? ubi sanctissimus omnium complexus ? ubi ad divinum altare accessus ? ubi corporis et sanguinis Christi divina perceptio ? ubi tota lætitiæ plena et angelico par gaudio cœremonia ? ubi lucerna fulgens ? ubi vitis vera ? ubi frugifera plantatio Spiritus ? ubi filius meus, miserum me, qui quotidie majores in virtute progressus habebat, idemque visus est fraternitati perutilis, Dei proles, lucis administer, regni cœlorum civis, vas electionis ? Quomodo conversus est retrorsum ? quomodo recalcitravit dilectus ? quomodo tenebris obsitus, qui luce plenus ? quomodo castimoniz arma posuit ? quomodo factus est diaboli præda, ab ipso captus, ejusdemque voluntati mancipatus, abdicato egregio Sponso Domino gloriæ, penes quem rerum omnium imperium est ? Quis non cum intimo sensu doloris ingemiscat ? quis delusum non commiseratione prosequatur ? Obstupesce, cœlum, super hoc : terra, calamitatem inclama. Quid factum est, frater ? Non veritus es saltem intuentes ? non hunc ipsum aerem erubuisti ? non tulisti graviter detestandi sceleris fetorem ? Tunc mentis compos ? vivisne ? num solem intueris ? an lunam cernis ? an sidera aspicias ? Dici omnino, dici non potest, quantum istud flagitium, quantæ tenebræ, quanta amentia sit. Atque utinam huc usque tantum progredi deberet.

oratio! haberet enim calamitas modum. Sed judicium, frater, inexorabile, ignis sempiternus, tenebrae exteriores ac teterrimae, stridor dentium, caetera supplicia, quibus improbi multantur, et illa quidem interminata in perpetuum. Omitto bonorum jacturam, quam ipse tibi accersivisti. Quae illa porro? Cum Deo esse, gaudium inexplicabile, vita immortalis, laetitia sempiterna, paradisi deliciae, sanctae Trinitatis splendor, quaevis alia, et quae dicuntur et quae intelligitur felicitas. Huc ades, huc, inquam, fili: expergiscere, revertere, renovare: excute injecta tibi ab hoste vincula peccati: ab Eva divellere: ad immemorem injuriarum plenissimumque humanitatis Jesum accede. Ex adverso clamat: *Venite, omnes qui laboratis et onerati estis* peccatis. Obviam procedit ipse, ruit in amplexum, domum inducit, nec priora exprobrat, diem festum rursum agit, prodigum servat. Utiue oro te, fili, audi, exardescere, vulnus infer ei qui tibi intulit. Veni itaque, veni confestim ad nos peccatores. Ego animam meam pono pro te: ego pro salute tua sponsor: ego te lenibus medicamentis sanabo: ego miser cum Deo amantius te quam olim amplectar. Tantum advola, tantum ne perstes adhuc: sed Evam quidem dimitte, suos ut habeat sibi ludos. Si autem voci divinae obtemperat, in monasterium trude: teipsum vero Deo exhibebis et nobis. Obtestor igitur coram Deo et electis angelis, ut haec audiens mores mutes, et ad nos accelleres, antequam finis adveniat, antequam contra te veniae fores occludat inexorabile responsum.

LXXXIX. — *Theophilo praeposito.*

Increpat quod persecutionis tempore cum Iconomachis

Non pauca ad me delata sunt de tua reverentia, ob quae non mediocri eram dolore affectus: sed haec discussit veneranda tua epistola. Admisit enim, audeo dicere, poenitentiam tuam Dominus, ac satisfactionem pro reversione in monasterium: et si tunc justa non fuit, cum persecutionem Christus pateretur. Nunc vero cum persecutio cessavit, quid fugam meditaris, ac non certamen potius? *Ex me, inquit, videbitis, atque ita facite*. Hoc te oportuit discipulis dicere, cum sollicitarentur domum ut redirent, non obtemperare, et succumbendi exemplum fieri: et haec quidem post lapsum. An nescis abnegato Christo fuisse tibi communionem cum iis qui impio errore abducti sunt? Deinde postquam poenitentiam subisti per secessionem (hoc enim poenitentiae caput fuit, sine quo nulla delicto venia foret), quid rursum ad vitium deflexisti? Ignosce, Pater: cum tradideris teipsum ultro humilitati meae, cogor tanquam ex Domini ore tibi convenientia loqui. Quin universos, ut similiter vexationem tecum tolerarent, commonisti? aut si nolent, quin dimisisti, ut osiores Christi, ut carnis amatores, ut inobsequentes, non autem filios? Quin vel minorem effecisti cladem, et sub-

τον, πῦρ αἰώνιον, σκότος ἐξώτερον καὶ ἀλαμπές, βρυγμός ὀδόντων, ἅπαντα τὰ ἄλλα κολαστήρια, ἐν οἷς ἡ εὐθὺνη, καὶ αὕτη ἀπέραντος εἰς αἰῶνας. Καὶ οὕτω λέγων τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀπόπτωσιν, ἦν σεαυτῷ προσέξηντας. Τίς αὖτις; μετὰ Θεοῦ γενέσθαι, χαρὰ ἀνεκλάλητος, ζωὴ ἀκήρατος, εὐφροσύνη αἰώνιος, τροφὴ παραδείσου, τῆς ἁγίας Τριάδος ἑλλαμψίς, πᾶσα ἄλλη καὶ λεγομένη καὶ νοουμένη μακαριότης. Δεῦρο δὲ οὖν, δεῦρο, τέκνον, ἀνάστησον, ἀνακλήθητι, ἀνακαίνισθητι, βίβον τὰ συμπλακέντα σοι ὑπὸ τοῦ ἔχθρου σχοινία τῆς ἁμαρτίας· διατηρήθητι τῆς Εὐαγ.· πρόσ- ελθε τῷ ἀμνησικακῷ καὶ φιλανθρωποτάτῳ Ἰησοῦ. Ἄντικρυς βοᾷ· Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι ταῖς ἁμαρτίαις. Ὑπαντῶ, περιπλέκεται, εἰσοικίζεται, οὐκ ἐγκαλεῖ περὶ τῶν προτέρων ἄγει καὶ πάλιν ἐορτὴν, σώζει· τὸν ἀσωτευθέντα. Ναὶ δέομαί σου, τέκνον, ἀκουσον, ἐξάφθητι, τῶσον τὴν τῶσαντά σε. Ἦκε οὖν, ἦκε τάχει πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἐγὼ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ σου· ἐγὼ ἐγγυητὴς τῆς σωτηρίας σου· ἐγὼ σε λατρεύσω ἀπαλοῖς φαρμάκοις· ἐγὼ σὺν Θεῷ ὁ τάλας ἀσπάζομαι σε ὑπὲρ τὸ πρότερον. Μόνον πρόσδραμε, μόνον μὴ στήῃ· ἐτι, ἀλλὰ τὴν μὲν Εὐὰν ἀφες εἰς ἑαυτὴν παίζειν· Εἰ δ' οὖν ἀκούεις· θέλω, ἐμβάλων εἰς σεμνεῖον· σαρτὸν δὲ παρέξεις τῷ Θεῷ καὶ ἡμῖν. Διαμαρτύρομαι οὖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα τούτων ἀκούων, ἀλλάξης ἑαυτὸν, κατεπείγων πρὸς ἡμᾶς πρὶν ἢ φθάσει τὸ τέλος· πρὶν ἢ ἀποκλείσει κατὰ σοῦ ἡ ἀπαραίτητος ἀπόφασις.

C

ΠΘ'. — *Θεοφίλω ἡγουμένῳ. [φθβ'.]*

communicasset. Hortatur ut culpam poenitentia eluat.

Οὐκ ὀλίγα τὰ ἀκουσθέντα μοι περὶ τῆς τιμιότητός σου, ἃ καὶ ἐλύπει με οὐ μετρίως· ὅμως δὲ ἀπεσκευάσθησαν διὰ τοῦ τιμίου σου γράμματος. Καὶ γε δίδεσται σου, τολμῶ λέγειν, ὁ Κύριος τὴν μετάνοιαν, καὶ τὴν ἀπολογίαν τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀνθυποστrophῆς· εἰ καὶ οὐκ ἀστεία τηνικαῦτα ἦν, ὅτε Χριστὸς ἐδωκετο. Ἄρτι δὲ ἐπὶ ἐλῶφθην ὁ διωγμός, τίς λόγος ὑποστrophῆς, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἀθλήσεως; Ἄπ' ἐμοῦ, φησὶν, δὴ· σθε, καὶ οὕτως ποιήσατε. Τοῦτό σε ἔδει φθέγασθαι τοῖς φοιτηταῖς ἐκκαλουμένοις οἴκῃ· ἐπαναδραμεῖν· οὐχ ὑπακοῦσαι, καὶ γενέσθαι ὑποτύπων ἡττης· καὶ ταῦτα μετὰ τὴν πτώσιν· ἡ οὐκ οἶσθα ὅτι ἐπ' ἀνήσει Χριστοῦ ἦν ἡ κοινωνία σοὶ τε καὶ τοῖς συναπχθεῖσιν ἀδελφῷ; Εἴτα ἐπειδὴ εἴλω μετάνοιαν αὐτῆς ὑποχωρήσεως· τοῦτο γὰρ τὸ κεφάλαιον τῆς μετανόας, καὶ ἥς ἀνευ ἀμεταμέλητος ἡ πῶσις· τί πάλιν ἐπὶ τὸ πλημμελὲς ἀνέκαμψας; Σύγγνωθι, Πάτερ· ἀναγκάζομαι ἐπιτόντος σου σεαυτὸν τῇ ταπεινώσει μου, λέγειν σοι ὡς ἀπὸ στόματος Κυρίου τὰ προσήκοντα. Τί οὐ πάντας ἡ ἑμοτρόπως συνδύωκεσθαί σοι νενοσθεύηκας· ἡ μὴ βουλομένους εἰσας ὡς μισοχρίστους, ὡς φιλοσάρκους, ὡς ἀπειθεῖς, ἀλλ' οὐχ υἱοὺς; Κἂν τούτῳ καὶ τὴν ἤτην ἀνεκαλέσω καλῶς, καὶ τοῖς ὑπὸ χεῖρα ἐγένου ὑπογραμ-

D

⁹⁹ Matth. xi, 23. ¹⁰⁰ Judic. vii, 17.

μὲς χρηστὸς, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ ὡφθῆς οἰ-
κοδομῇ, ἀντὶ καταλύσεως προτέρης.

Οὕτως εἰργάσατο ὁ θεοφιλέστατος ἀδελφός ἡμῶν,
καὶ ἡγούμενος τοῦ Μηδικίου· οὕτως ὁ ἀγώτατος
Πατήρ ἡμῶν τῆς Λαοδικείας· ἐπεὶ καὶ ἑτεροί.
Δυσὸν θάτερον· εἰ οὗτοι ἐνόμω, αὐτὸς ἀνόμω, καὶ
εἰ τίς τοι ὁμοίως δέδρακεν. Ἄλλ' εἰσὶ τινες, ὡς
μανθάνω, τῆς συμπτωματοτικῆς συστοιχίας· ὧν τὰ
ὀνόματα ἐκὼν ὑπερβήσομαι· οἱ λέγουσιν ὑπὲρ αὐτῆς
μηδ' ὅτι οὖν μετανοεῖν, μηδ' αὖ ἐν συγχωρητικῶν καὶ
μόνον ἐξαιτεῖν, καὶ καλῶς πεποιτημένοι· ἐξ οὗ καὶ
οἱ ἀδελφοί, φασί, σέσονται, καὶ οἱ ναοὶ ἀσίναντοι.
Ὡ τῆς παύσεως! ὦ τῆς θεομαχίας! Χριστὸς
ἤρνητο, ἀθετομένης τῆς ἀγίας αὐτοῦ εἰκόνος· ἡ
θεοτόκος, ὅστισιν τῶν ἁγίων· δι' ὧν καὶ ἀρχιε-
ρεὺς δεδίωκτο, καὶ ἐπίσκοποι περιορίζοντο, καὶ
ἡγούμενοι ταυτοπαθοῦντες, μοναχοὶ καὶ μονάζου-
σαι, λαῖκοι, λαΐζουσαι· οἱ μὲν τυπτόμενοι, οἱ δὲ
φρουρούμενοι· ἄλλοι λιμοκτονοῦμενοι, ἑτεροὶ
ξεδόμενοι· ἄλλοι θαλαττεύμενοι, ἑτεροὶ θανατούμε-
νοι· ἄλλοι κρυπταζόμενοι, ἑτεροὶ δραπετεύοντες.
Πλήρεις αἱ ἐρημίαι καὶ τὰ σπήλαια· πλήρη τὰ ὄρη
καὶ αἱ νάπαι· σάρκες κοπτόμεναι, αἱματα βέοντα,
ἡ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη κωδωνίζομένη τῷ διωγμῷ.
πᾶσα ἡ ὑπ' οὐρανὸν ὡς εἰπεῖν στοναχίζουσα, καὶ
κατακλαίουσα· καὶ σὺ, ὦ τρισάθλις, ἐάλωκας τῇ
ψυχοφθόρῳ κοινωνίᾳ, καὶ μένων εἰς τὸ ὀλετήριον·
ἐπ' αὐτῶς· ἀλλ' οὐ μοναστήριον· λέγεις εὖ ἔχειν·
καὶ ἐγγελᾶς Ἰουδαϊκῶς τοὺς Χριστοφόρους, μᾶλλον
δὲ αὐτὸν Χριστὸν, ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ πάσχειν. Ποῖον δὲ
καὶ διεσώσω ναὸν, τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μίανας σεαυ-
τόν; Τίνας δὲ καὶ ἀδελφούς ἐφυλάξω· διεφθορά-
τας τῇ ὀλεθρίᾳ σου κοινωνίᾳ, καὶ ἐν βρώμασι;
σκάνδαλον τοῦ κόσμου, ὑπόδειγμα ἀρνήσεως, προ-
τροπὴ ἀπωλείας, σὰρξ, ἀλλ' οὐ πνεῦμα, σκοτὴρ,
ἀλλ' οὐ φωστὴρ. Ταῦτα αὐτὴ ἡ ἀλήθεια βοᾷ πρὸς
τοὺς οὕτως ἀσεβοῦντας· οὐ; εἰ μὴ μετανοήσουσιν
ἐπιλέγειν οὕτως ἄθλια, οὐ Χριστιανούς ἡγητέον.

Ἦκουσας τὸ κρίμα, Πάτερ· ἡμάρτηκας ὑπο-
στρέψας καὶ ἡθετηκώς τὴν ὑπόσχεσιν. Πλὴν ὁ ἀγα-
θὸς Θεὸς συγχωρήσει σοι. Μείνον οὖν ἀρτί ἐν τῷ
μοναστηρίῳ, ἐπ' αὐτῇ μετῇ· ἢ ἄλλως τὰ πράγματα·
ἐγόμενος τοῦ ὁμολογοῦν παντὶ ἀνθρώπῳ τὸ ἡμάρτον·
ὡς ἂν ὁ Θεὸς εὐμενισθεῖν, καὶ ἀναγάγῃ σε εἰς τὸ
πρότερον φῶς, ὅτε ἦγεῖς ὁ λύχνος τῆς πολιτείας
σου· ὅτε ἦς σεβαστὸς καὶ βασιλεὺς· ὅτε οὐδὲ τὸ
τυχὸν παροφθὲν ἦν σοι ἀκαταφρόνητον. Καὶ πρὸς
τὸ ἐξῆς ὡς οἰκονομήσει Κύριος τὰ τῆς Ἐκκλησίας,
οὕτω καὶ λαλήσομεν· οὕτω καὶ συναποθανοῦμεθα
σοι διὰ τὴν ἀγάπην ἐν τῇ ἀγάπῃ. Προσεύχου περὶ
ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν· καὶ μὴ οἶου ὑπεροπτικῶς
ἡμᾶς γράφαι· ἴσμεν γὰρ ἑαυτοὺς βδέλυγμα ἐν ἁν-
θρώποις ὅσοις· ἀλλὰ διὰ τὸ ἀληθὲς καὶ σου σωτή-
ριον. Εἰ δὲ καὶ ἄλλων, ὁ παθὼν ὁμολογήσῃ Θεῷ τὴν
χάριν.

A ditis factus es exemplum optimum, et Ecclesiam
Christi ædificare visus es, loco ruinæ antea il-
lata?

Sic egit Deo amicissimus frater noster, et idem
Medicii præpositus: sic sanctissimus Pater noster
Laodicensis: deinde et alii. Necesse est alterutrum
sit e duobus: hi si ex legis præscripto fecere; tu
præter legem, et quisquis tecum paria fecit. Sed
nonnulli sunt, ut audio, quorum similis lapsus at-
que offensio est, quorum nomina libens prætermittam,
qui pro eo lapsu agere poenitentiam renunt,
aut porro veniam postulare: seque recte egisse
dicunt: ex eo enim fratrum, inquit, salutis pro-
spectum, ac templorum incolumitatem. O duritiem
cordis! o Dei odium! Negatus est Christus spreta
sanctissima ipsius imagine: negata Deipara, et e
sanctis quilibet: propter quos et archiepiscopus
vexatus est, et fugati in exsilium episcopi, et præ-
positi idem perpassi, monachi ac moniales, e laicis
viri ac feminae: alii verberati, alii in custodiam
missi, alii fame enecti, alii dilacerati, alii in mare
ejerti, alii morte multati, delitescunt alii, alii ca-
pessentes fugam. Plenæ sunt solitudines ac spe-
luncæ: pleni montes ac saltus: carnes concisæ
sunt, profluit sanguis, nostra regio persecutionis
rumultu personat, orbis terrarum propemodum
universus ingemiscit ac luget: et tu, miserrime,
cum te exitialis communio captivum teneat, ma-
neasque in pestifero loco; nam sic est, non in mo-
nasterio; ais te recte habere: ac Judæorum more,
eos qui Christum gestant irrides, imo Christum ip-
sum potius, cujus gratia illi patiuntur. Quale porro
templum servasti; cum templum Dei teipsum fœ-
dasti? Quos vero fratres custodiisti, cum eosdem pesti-
fera tua communione, vel solo cibo, corruperis
mundi scandalum, defectionis exemplum, ad exitium
adhortator: caro, at non spiritus; tenebrio,
at non lux. Hæc veritas ipsa inclamat ad eos qui
sic impie agunt: quos nisi poeniteat tam nefaria
loqui, non sunt ii Christiani censendi.

Audisti iudicium, Pater. Peccasti, cum violata
fide terga vertisti. Sed veniam tibi Deus optimus
dabit. Mane itaque nunc in monasterio, quoad alio
se negotia verterint: assidue hanc unicuique ho-
mini confessionis vocem inculcans, Peccavi: ut
exoretur Deus, revocetque te ad illam priorem lu-
cem, cum conversationis tuæ fax effulgeret, cum
esses principibus ipsis venerandus, cumque nihil
non despectui esset, ubi tecum conferretur. Ac
deinceps, prout Ecclesiæ negotia Dominus dispensa-
bit, sic et loquemur, sic et commoriemur tibi mutue
charitatis officii. Pro me peccatore preces funde:
nec me existimes arroganter scribere; sciens
enim inter viros sanctos esse nos abominationis
instar; sed studio veritatis, ac tuæ salutis deside-
rio. Quod si hæc et aliis prosint; qui beneficium
acceperit, gratiam is Deo referat.

XC (*). — *Dilectis spiritualibus filiis et fratribus, A. Laurentio, Simeoni, Dionysio, Poemeni, Litoio, et reliquis huc et illuc dispersis, Theodorus peccator monachus in Domino salutem.*

— *Τοῖς ἡγαπημένοις πνευματικοῖς τέκνοις τε καὶ ἀδελφοῖς, Λαυρεντίῳ, Συμεῶν, Διονυσίῳ, Ποιμένι, Λιτωίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ὡς ἀκαίως διεσπαρμένοις, Θεόδωρος ἀμαρτωλὸς μοναχὸς ἐν Κυρίῳ χαίρειν. [φπ'.]*

Ut persecutione liberati, et gratias agant Deo, nec quidquam de virtutis studio remittant.
(Baron. an. 821, n. 44.)

Gaudere semper licet iis qui secundum Deum vitam agunt: etiam si in tristia et lætitiæ contraria devolvantur: quia unum veræ lætitiæ opus est spes in Deum, ac pro ipso et per ipsum vivere et moveri, et aliud quidvis agere. Quod vero ita vos comparati sitis, res ipsæ testantur. Qua enim alia de causa dispersio et labor et vexatio vestra, quam propter ipsum bonum Deum nostrum? Tametsi nunc, ejusdem providentia, per optimi imperatoris reuentionem, cessavit persecutio: et iis qui eam patiebantur, libertatis osium patefactum est, modica illis relaxatione et pace concessa per urbes singulas atque provincias. Quo nomine agere Domino gratias debemus, Patres, et precari eum, tum pro abundantiori pace, tum pro confirmatione electorum a Deo imperatorum nostrorum. Hic igitur primus sermo noster. Proximus, ut et nos et vos relaxationem istam missionemque ad virtutis solutionem minime accipiamus; sed ubicunque singuli simus, id ipsum sentiamus²², eandem normam teneamus, in nullo dantes offensionem, ut non vituperetur ministerium: sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos, ut scriptum est, sicut Dei ministros, in patientia, in tribulationibus, in angustiis²³; in aliis quibus hujus temporis vita obnoxia est. Ita enim et ea quæ jam peracta sunt stabilia confirmabimus, et ea quæ nunc instant, faciliora reddemus, et futuris, ut pietati convenit-occurremus.

Nos hic sumus ad urbem habitantes, sciente imperatore: videmus pariter et videmur ab adventantibus fratribus et Patribus nostris: et libertas ab pio imperatore constituta est. De futuro, ut dirigat Dominus, et jubeat imperator, sive hic manere, sive alio secedere, iter faciemus. Tantum vos in opus vestrum intenti insistite, et pro humilitate nostra assidue precamini, ut sine offensione simus his atque illis et Ecclesiæ Dei. Fratres, qui avulsi a nobis temere fuerunt variis modis, per idoneum sermonem nobis uniri optimo Deo placuit. Et gavisus sumus indigni gaudio magno, quia quæ non sperabamus, vidimus oculis nostris, et cicatricem obdlexerunt divisa membra, et festum Domino agimus in uniuscujusque concursu, et confitemur Domino et gratias agimus imperatoribus; quoniam si aliud nihil, nobis certe magnum est beneficium: deinde quia nobis hæc nequaquam ita apte cecidissent, nisi e carceribus ita dimissi fuisset, et in tali loco consedissemus. Omnia nobis belle evenerunt, et evenient, sat scio, sanctis

Χαίρειν ἔστι πάντοτε τοῖς κατὰ Θεὸν ζῶσι· καὶ τοῖς τῆς χαρᾶς ἐναντίους ὑποπέσοιν· ἐπειδὴ ἐν εὐφροσύνης ἀληθινῆς ἔργον ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς, καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸν ζῆν, καὶ κινεῖσθαι, καὶ πᾶν ὅτι οὖν ἄλλο πράττειν. Ὅτι δὲ οὕτως ὑμεῖς, μαρτυρεῖ αὐτὰ τὰ πράγματα. Οὐτινος γὰρ ἄλλου ἔνεκεν ὁ σκorpισμὸς καὶ κόπος καὶ κλόνος ὑμῶν, ἢ δι' αὐτὸν τὸν ἀγαθὸν Θεὸν ἡμῶν; Εἰ καὶ ἐτι νῦν τῇ αὐτοῦ προμηθεῖα ἐλώφησεν ὁ διωγμὸς. Ἀναβρῆσει τοῦ χρηστοῦ κράτους· καὶ παρρησίας θύρα ἀνεψύχθη τοῖς ἐδιωγμένοις, ἀπολαύουσι μετρίας ἀφέσεως καὶ εἰρήνης κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν. Ἐφ' οἷς ὀφείλεται ἔμμεν, ὦ Πατέρες, εὐχαριστίας προσάγειν Κυρίῳ, καὶ πρεσβείας ὑπὲρ τε πλουσιωτέρας εἰρήνης, καὶ ἐπιστηρίξεως τῶν θεοπροβλήτων ἡμῶν βασιλέων. Οὗτος οὖν ὁ πρῶτος λόγος. Δεύτερον δὲ, ἵνα καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς μὴ τὴν ἀφῆσιν εἰς διάλυσιν ἀρετῆς δεξιόμεθα· ἀλλ' ὅπου περ ἔσμεν ἕκαστος, τὸ αὐτὸ φρονεῖν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν· ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία· ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστώμεν ἑαυτοὺς, καθὰ γέγραπται, ὡς Θεοῦ διάκονοι, ἐν ὁπομορῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν στενοχωρίαις, ἐν ἄλλοις οἷς ὁ βίος τῶν παρουσῶν ἡμερῶν ὑποκίπτεται. Οὕτω γὰρ καὶ τὰ προηγουμένα φυλάττοιμεν ἀναφαίρετα, καὶ τὰ ἤδη προσπίπτοντα εὐμαρτίζομεν, καὶ τὰ μέλλοντα θεοπρεπῶς ὑπαντήσοιμεν.

Ὡς ἔσμεν πρὸ τοῦ ἄσπεως παροικούντες εἰδῆσαι τῆς βασιλείας, ὁρῶντες καὶ ὁρώμενοι ὑπὸ τῶν φοιτῶντων ἀδελφῶν καὶ Πατέρων ἡμῶν· καὶ ἡ ἐλευθερία πρὸς τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως ἐπιτεταγμένη. Πρὸς τὸ ἐξῆς ὡς ἂν εὐδοκίῃ Κύριος· ἡ κελεύη τὸ κράτος ἐπιμένειν ἐνταῦθα, ἡ ἀλλαγὴ μεταπίπτειν τε καὶ ὑποχωρεῖν, οὕτω καὶ ἐνεχθῆσόμεθα. Μόνον αὐτοὶ τοῦ ἔργου ὑμῶν ἐχόμενοι, ἔχασθε καὶ τοῦ προσεύχεσθαι περὶ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν· ὡς ἂν ἀπρόσκοποι ὦμεν τοῖςδε ἀκαίνοις, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Τοὺς πρὶν ἀποβραγίντας ἀδοúlως ἀδελφούς κατὰ πολλοὺς τρόπους εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ὁ ὑπεράγαθος, ἐνωθῆναι ἡμῖν μετὰ τοῦ προσήκοντος λόγου. Καὶ ἐχάρημεν οἱ ἀνάξιοι χαρὰν μεγάλην· ὅτι ἂν οὐκ ἡλπίζομεν οἶσθαι ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, καὶ συνουλώθη τὰ διασπασθέντα μέλη, καὶ ἐορτάζομεν ἐορτὴν Κυρίῳ ἐν τῇ ἐνδὲς ἐκάστου συνδρομῇ, καὶ ἀνθομολογοῦμεθα τῷ Κυρίῳ, καὶ ἀπευχαριστοῦμεν τοῖς κρατούσιν· ὅτι εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, ὅσον πρὸς ἡμᾶς μέγα τὸ δῶρημα· καὶ πάλιν, ὅτι οὐκ ἂν ἄλλως εὐθέως ἔσχομεν τὴν σύμβασιν, ἢ τὸ οὕτως

²² Philipp. II, 2. ²³ II Cor. VI, 3.

(*) Catechetica.

ἀφ'εθῆναι ἡμᾶς τῶν φυλακῶν· καὶ καθεσθῆναι ἐν A
καθίσματι τηλικούτῳ. Πάντα εἰς καλὸν ἡμῖν συν-
έδραμε, καὶ συνδράμοιεν εὖ οἷδ' ὅτι εὐχαῖς ὑμῶν
ἀγίας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ ἀνακλήσεως· ἀν-
εκλήθη καὶ ἡνῶθη ἡμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ πλεόν
μᾶλλον τῶν ἄλλων ὁ γραμματεφόρος, ὁ ἀγαπητός
ἡμῶν υἱὸς Κλέμης ὁ εὐλαβέστατος ἡγούμενος,
πάντα ἀσμένως εἰσδεξάμενος ἃ ἔδει αὐτῷ λαληθῆναι,
καὶ περὶ πάντων ποιησάμενος τὴν προσήκουσαν
ἀπολογία. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀρεσθέντες ἡσπασάμεθα αὐτὸν
ἐνστερνισμένους· ἐλπίζοντες καὶ δι' αὐτὸν αὐχνημα
ἔχειν οἱ ἁμαρτωλοὶ σωτήριον αὐτὸ τοῦτο. Καὶ ὑμεῖς
προσῆκασθε παρακαλῶ τὸν ἀδελφὸν ὡς ἀδελφοί, τὸ
μέλος ὡς μέλη, τὸν ὁμόφρονά ὡς ὁμόφρονες. Οὕτω γάρ αὐτὸν εὐροῖτε χάριτι Χριστοῦ ἐν πᾶσιν εὖ
ἔχοντα καὶ ζητοῦντα Θεόν.

A'. *Ἡγουμένη τῆς Νικαλας.* [φπς']

Gratulatur ob constantiam tempore persecutionis.

Καὶ πρότερον αἱ περὶ τῆς τιμιότητός σου ἀγαθαὶ B
ἀκοαὶ εἰκυσαν ἡμᾶς ἐπιστελεῖν σοι. Καὶ νῦν ταῖς
αὐταῖς εὐφημίαις ἐπεριεδόμενοι καὶ γράφομεν καὶ
προσαγορεύομεν τὴν σεμνοπρέπειάν σου· ἀποδεχό-
μενοι καὶ μακαρίζοντες, ὅτι εἰλου διὰ Κύριον ὑπεί-
σαι θλίψεις καὶ στενοχωρίας, διωγμὸν τῆς μονῆς,
καὶ ἐξορίαν μεταθέσεως, καὶ εἴ τι ἄλλο περιστάτικόν
καὶ ὁμολογίας ὑποδεικτικόν. Ταῦτα αἰνέσεως καὶ
ἱσομολογήσεως· ταῦτα Νύμφης Χριστοῦ ἐπαθλα καὶ
ἀγωνίσματα, καὶ τὸ ἐτι ἀξιαγαστότερον, ἢ περὶ τὰς
ὑπὸ χεῖρα ἀδελφᾶς οὐσίτης· ὅτι καὶ αὐτῶν εἰλοντο
συναποδύσασθαι σοι τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ ἡνδρίσαντο,
καὶ ἐμαστιγώθησαν καὶ περιωρίσθησαν, καὶ ἐδό-
ξασαν τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι αὐτῶν, καὶ ἐν τῷ
πνεύματι. Ὡ τῶν ἄθλων! οὐδ' αὖ τῆς καλῆς παιδαγω-
γίας! οἷον τὸ ἄρχον, τοιοῦτον καὶ τὸ ἀρχόμενον· οἷα
ἡ διδασκαλός, τηλικαῦται καὶ αἱ μαθήτριά. Σοὶ εὖ
ἔχει λέγειν· Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παῖδιά ἃ μοι ἔδωκεν
ὁ Θεός, ἐναθλοὶ, ἀνδρικά, φιλόχριστοι· μᾶλλον ἢ
φιλόσαρκοι, πάντα σκύβαλα ἡγούμεναι, ἵνα Χριστὸν
κερδήσωσι· πάντα τὰ μέλη Χριστῷ προσενέγκασαι,
ἵνα τὸν ἑραστὴν θεραπεύσωσι. Μετὰ ὁμολογητῶν
συνετάγητε, μετὰ μαρτύρων ἐστεφανώθητε, ὅσον ἐκ
τοῦ φθάσαντος. Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὦ μῆτερ, οὐδεὶς στε-
φανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ, νόμιμον δὲ
ἐστὶ τὸ μέχρι τέλους καὶ πίστει καὶ βίῳ ἀριστεύσαι·
παρακαλῶ καὶ ὑπομνήσκω· ἀέλιως περιπατῆσαι
ἡμᾶς τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθημεν· μετὰ πάσης
ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος· μετὰ ἀσφαλείας
πρὸς τὸ ἐξῆς, μῆτε ἀλῶναι τῇ ἐτι κορυθαντιώσει
αἰρέσει ἀρνησιχρίσῳ· μῆτε τι κατὰ τὸν ὀφειλόμενον
κανονίζεσθαι ἀσκητικὸν βίον πατρὸς πέπεισθαι· ἀλλὰ
πάντα ποιεῖν εἰς δόξαν Θεοῦ· παντοίως διαλάμπειν
τῷ φωτισμῷ τῶν ἐντολῶν· ὅπερ πιστεύω ἐνεργεῖν
ὑμῶς εἰς ἔπαινον δόξης Χριστοῦ, εἰς αὐχνημα αἰώνιον
ὑμῶν· εἴη δὲ εἰπεῖν καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν.
Καὶ γὰρ εἰ ἐνδὲς Πατρός ἐσμεν, ἀδελφοί πάντες
ἀλλήλων χρηματίζομεν· καὶ τὰ πάντων σπουδά-
σματα, ἐκκαυχήματα οἱ πάντες οὐκ ἀπεικόντως ἡγού-

precibus vestris. Et quoniam de revocatione inci-
dit mentio, revocatus est nobisque cum aliis con-
iunctus, imo plusquam alii, tabellarius dilectus
filius noster Clemens, religiosissimus praepositus,
omnia libenter accipiens, quæ ipsi dici par erat,
et de omnibus rationem idoneam reddens. Qua
quidem re nos recreati, toto eum sinu amplexi su-
mus, sperantes eum etiam saluari nobis peccatoribus
gloriæ fore. Hunc ipsum et vos, quæso, admittite
fratrem ut fratres, membrum ut membra, consen-
tientem ut consentientes. Sic enim illum reperie-
tis Christi gratia in omnibus recte habentem, et
quærentem Deum.

XCI. — *Præpositæ Nicææ.*

Et prius optima de reverentia tua ama nos im-
pulsit ut ad te scriberemus : et nunc eadem com-
mendatione famæ permoti tum scribimus, tum
gravitatem tuam salutamus, laudantes ac felicem
prædicantes, quod propter Dominum ultro pertuli-
sti ærumnas atque angustias, vexationem mona-
sterii abductionemque in exsilium, et si quid est
aliud calamitosum, quo confessio exploratur. Lau-
dis hæc sunt et prædicationis plena : hæc Sponsæ
Christi certamina et prælia, et, quod est majori
admiratione dignum, sororum subditarum sancti-
monia : nam et sunt ex ipsis quæ propter confes-
sionem tecum bonis exutæ sunt, et forti animo
fuerunt, et plagas exceperunt, et eiecæ sunt in ex-
siliū, et glorificaverunt Deum tum in corpore
suo, tum vero et in spiritu. O certamina! vah præ-
claram institutionem! Quale quod imperat, tale et
quod subest : qualis magistra, tales et discipulæ.
Te vox decet ista : Ecce ego et puellæ meæ quas
dedit mihi Deus **, strenuæ, fortes, Christi magis
quam carnis amatrices, omnia arbitratae ut ster-
cora, ut Christum lucrificarent ** : quæ membra
omnia Christo consecrarunt, ut amantem se de-
mererentur. Cum confessoribus annumeratæ estis,
cum martyribus coronatæ, quantum ad præterita.
Sed quandoquidem, o mater, nemo coronatur nisi
legitime certaverit ** : legitimum est autem usque
in finem fide ac moribus excellere : obsecro et ad-
moneo, ut *digne ambulemus vocatione qua vocati*
sumus, cum omni humilitate et mansuetudine ** ;
caventes sedulo in posterum ne irretiti teneamur
insaniente adhuc hæresi quæ Christum negat : nec
detorqueri nos patiamur ab optima et regulari vita
monastici instituti : sed omnia faciamus in gloriam
Dei, omni ex parte mandatorum splendore fulgeamus :
quod et existimo vos præstare, in laudem gloriæ
Christi, in gloriationem vestram sempiternam, uti-
nam fas sit addere, et nostram qui peccatores su-
mus. Nam si ex uno Patre sumus, omnes invicem

** Hebr. ii, 13. ** Philipp. iii, 8. ** II Tim. ii, 5. ** Ephes. iv, 1.

fratres appellamur : et omnium virtutibus gloriari singulos laud temere posse arbitramur. Orate pro nobis. Salutatio nostra in Spiritu. Dominus Jesus Christus cum spiritu vestro. Amen. Audiui abstinentiam te protrahere longiorem, et gavisus sum : sed tamen quoniam modus in rebus omnibus optimus est, commoneo ut vel in ea re modum teneas, ut et corpus in servitutem redigatur, nec sit mandatis exsequendis impar.

XCH. — *Episcopis propter Christum exsulis in Chersone.*

Gratias agit quod nuntium de suis rebus ad ipsum miserint : laudat quod exsules præclara ubique fidei pietatis exempla præbuerint. (Baron. an. 821, n. 54.)

Veræ charitatis opus est, fideique non fictæ demonstratio, quod tanto ex locorum intervallo unum de coexsulis fratribus misit paterna sanctitas vestra, Agapetum monachum reverendissimum, vel potius beatissimum, juxta id quod a Domino dictum est de iis qui persecutionem patiuntur propter justitiam **: ad visitandum primum quidem divinum ac supremum caput ; deinde nos quoque minimos in fratribus et filiis spiritualibus. O præclarum consilium ! o sinceram dilectionem ! et quorumnam aliorum, quam eorum qui propter Christum elegerint a domesticis separari, et longinquam in oram secedere tanto maris spatio disjunctam, eaque illic pati quæ fert talis exsilii conditio ? Clarissimum hoc vestræ charitatis argumentum est. Benedictus ergo Dominus Deus qui vos erga tenuitatem nostram sic excitavit, et vires ac gratiam delegato dedit, ut nota nobis faceret omnia quæ peregistis, quæque adhuc sustinetis, felicissimi Patres, pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Quæ quidem audientes gavisi sumus, laudavimus, gratias egimus, et diximus, vere in vobis complacitum esse Deo, quem colitis confessione veritatis.

Ego vero sic existimo, non vestræ tantum incolunitatis gratia, sed etiam salutis incolatarum, ab omnium conservatrice providentia constitutum fuisse vestrum in eas oras exsilium. Eo siquidem perfecti, mox luminaria in tenebris vitæque errore versantibus vos præbuisistis, duces cæcorum, virtutis magistros, præcones pietatis, nuntios omnium quæ hic contra Christum per horrendam temeritatem gesta sunt. Ita et ibi et ubique terrarum ac maris, veluti faces accendit Dominus confessores ad ostensionem veritatis, eversionem impietatis, quemadmodum sæculis superioribus. Et magnificatum est nomen ejus, et probatus est populus Christi electus, et Christi osor cætes reprobus : denique magnus draco, mens Assyria, finem vitæ sortitus est dignum temeritate sua, quam in Deum exercuit. Quomodo autem nunc se res hic habeant, supervacaneum foret dicere, cum idoneus, Christi gratia, sit tabellarius ut omnia doceat exacte : cui nos cum epistola distributionem quamdam commisimus, quam suscipere dignemini, venerandas preces ad animum corroborandum nobis largiendo.

** Matth. v, 10.

μεθα, Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν· ὁ ἀσπασμὸς ἡμῶν ἐν Πνεύματι. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ Πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν. Ἀχέκοα ὅτι ἐγκράτειαν ἔλκεις πολλήν, καὶ ἤσθην· πλὴν ἐπειδὴ τὸ μέτριον ἐν πᾶσιν ἄριστον, ὑπομιμνήσκω, μετρίωςσον ἑαυτὴν καὶ τούτῳ, ἵνα καὶ δουλαγωγῇται τὸ σῶμα, καὶ μὴ ἀτονῇ ὀπουργεῖν ταῖς ἐντολαῖς.

LB'. — *Ἐπισκόποις τοῖς διὰ Χριστὸν φυγαδευθεῖσιν ἐν Χερσῶνι.* [φπς']

Ἀληθινὴς ἀγάπης ἔργον καὶ πίστεις ἀνυποκρίτου ἀπόδειξις τὸ ἐκ τοσούτου διαστήματος τοπικοῦ ἀποστεῖλαι τὴν πατρικὴν ὑμῶν ἀγιοσύνην ἓνα τῶν συνδεδωγμένων ἀδελφῶν, Ἀγαπητὸν τὸν αἰδεσιμώτατον μοναστήν· μᾶλλον δὲ μακαριώτατον κατὰ τὸ ὑπὸ Κυρίου φέρον ἐν τοῖς δεδιωγμένοις ἔνεκεν δικαιοσύνης· ἐπισκοπὴν ποιησόμενον, προηγουμένως μὲν τῇ θεῇ καὶ κορυφασιότῃ κάρφῃ, ἔπειτα ἡμῖν τοῖς ἐλαχίστοις ἐν ἀδελφοῖς καὶ υἱεῖσι πνευματικοῖς. Ὡς τῆς καλῆς εὐθουσίας ! Ὡς τῆς εὐλαχρυνούσης ἀγάπης ! καὶ τῶν ἄλλων, ἧς τῶν διὰ Χριστὸν ἐλομένων καὶ τῶν οἰκείων ἐκστῆναι, καὶ εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν ἐκπεφυγῆναι· τοσούτῳ μῆκει θαλάσσης διειργόμενῃ· καὶ τληπαθεῖν ἔκει ὅσα εἰκὸς ἐπισυμβαίνειν, τοῦτο ἐναργέστατον δειγμα καθέστηκεν. Εὐλόγητός οὖν Κύριος ὁ Θεός, ὃς κατένυξεν ὑμᾶς ἐπὶ τοσούτον πρὸς τὴν εὐτέλειαν ἡμῶν· καὶ ὃς ἔδωκεν ἰσχύϊ καὶ χάριτι τῷ Ἀποστόλῳ γνωρίσαι ἡμῖν πάντα, ἅπερ καὶ ἠνύστατε· καὶ ἔτι φέρετε τρισόλβιοι Πατέρες· ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐφ' οἷς ἀκούσαντες ἐχάρημεν, ἠνέσασμεν, ἀνθρωπολογησάμεθα· εἰπομεν, ὅτι ὁ Θεός ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστίν· εὐαρεστούμενος καὶ θεραπευόμενος τῇ ὑπὲρ ἀληθείας ὁμολογίᾳ.

Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, οὐχ εἴνεκα ὑμῶν σώματος μόνον· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς σωτηρίας τὴν φυγαδεῖαν οἰκονομηθῆναι, παρὰ τῆς τὰ πάντα σωζούσης προνοίας. Ἐπειδὴ περ ἐπιστάντες ὥφθητε φωστῆρες τῶν ἐν σκότει καὶ πλάνῃ βίου, ὁδηγοὶ τυφλῶν· παιδευτὰ ἀρετῆς, κήρυκες εὐσεβείας· διδάσκαλοι τῶν ἐνταῦθα πρᾶχθέντων κατὰ Χριστοῦ φοβερῶν τολμημάτων. Οὕτω καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς καὶ πανταχοῦ γῆς τε καὶ θαλάσσης ἤγασε Κύριος τοὺς ὁμολογητάς, εἰς ἐνδειξιν ἀληθείας, εἰς ἀποτροπὴν ἀσεβείας· καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀνωθεν χρόνων· καὶ ἐμεγαλύνθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἐδοκιμάσθη ὁ ἐκλεκτός λαὸς Χριστοῦ, καὶ ἀπεδοκιμάσθη ὁ μισόχριστος ἔθνος· καὶ τέλος ἔλαβεν ὅρον ζωῆς, ἐπάξιον τῆς τόλμης ὁ μέγας δράκων, ὁ Ἀσσύριος νοῦς, ἧς ἔδρασε κατὰ Θεοῦ· τὸ δὲ ὅπως νῦν ἔχει τὰ ἐνταῦθα, παρέλκον ἂν εἶη λέγειν· διὰ τὸ τὸν γραμματιφόρον ἱκανὸν εἶναι χάριτι Χριστοῦ, ἕκαστα ἐκδιδάξαι ἐμμελῶς· ὥ καὶ παρεθέμεθα μετὰ τῆς ἐπιστολῆς καὶ τινα διανομήν, ἣν καὶ καταξιώσατε εἰσδέξασθαι, χαριζόμενοι ἡμῖν τῇ τιμῇ προσευχᾷ εἰς στηριγμὸν ψυχῆς.

ΛΓ'. — Τῇ ἡγουμένῃ τῶν Γόρδωρα. [φ.λα'.]

XCIII. — *Propositæ Gordinensis monasterii.*

Monasterii illius alumnas laudat ob constans fidei ac pietatis veræ studium.

Ἀπῆλθην ἡμᾶς ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Ἀν-
τωνίος· τὸ παρὸν γραμματεῖον, λέγων ὅτι τοῦτο
ὑπεσχόμην πάλαι ποιῆσαι. Καὶ δι' αὐτὸ οὖν τοῦτο,
καὶ διὰ τὰς ἀποστολὰς ὑμῶν, ἰδοὺ προσφθέγγομαι
καὶ προσαγορεύω ὑμᾶς, ὡς μητέρας, ὡς ἀδελφὰς ἐν
Κυρίῳ· μεμνημένους τῆς ὑπαντῆς ὑμῶν, καὶ τοῦ
κόπου τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐ-
τοῦ· διαφυγοῦσαι τὴν κοινωνίαν τῶν αἵρετικῶν, καὶ
διατηρήσασαι ἀσπίλους ἐαυτὰς ἀπὸ τοῦ κόμμου.
Βλέπετε οὖν καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς, ἀγίαι· ἐπειδὴ
ἐνίσταται ἡ...

ΛΔ'. — *Eὐδοκῷ παρθενουσίῃ.*

Gratias agit de obsequiis sibi in carcere præstitis. (Baron. an. 818, n. 14.)

..... ἐφυλακίσθημεν ἐν τοῖς αὐτοῖς, ἐγὼ B
τε καὶ ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος, ἡνίκα πρὸ τῆς ὁπῆς τῆς
φυλακῆς φύλακες, μὴ ἐῶντες θίγειν ὄντινα οὐκ κατὰ
τὴν τῶν ἀσθεῶν πρόσταξιν τῷ φρουρείῳ· τότε, ἵνα τὰ
πρότερα ἐάσω λέγειν· καί περ ὄντα ἱκανὰ· παρρησια-
ζομένη τῇ κατὰ θεὸν πεποιθήσει· ἐπεμπεας, ἐγαλούχεις
ὁλοῖ, διέτρεφες, ἐπότιζες, παρεχάσεις, ἡλεῖφες,
σεαυτὴν ἐπιδίδους βίφοκινδύνως εἰς θάνατον· ὅπερ
μικρὸν δεῖν, εἰ μὴ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ φθάσασα εἰδέ-
σε· καὶ ἐνέπιπτες εἰς ἔργον. Οἶδας τὰς κατηγορίας
τῶν γειννιάζοντων, τὰς εἰσπράξεις τῶν ἀρχόντων·
ὅτι δῶρα εἰληφας παρὰ τοῦ καταδίκου· ὅτι λόγους
διαταγῆς ὑπακούεις· τοῦτο, κάκεινο. Ἀλλ' ὅμως,
ὦ τῆς μεγαλοπρέπειας! οὐδὲ οὕτω τοῦτων τυρβασθέν-
των ὑφῆρας τὸ καθόλου. Ἀλλ' ὡς μηδεὶς καινοῦ
γεγονότος, ἔχου πάλιν τῆς διακονίας· δώροισ τοὺς
φύλακας ἐξευμενίζομένη, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον, Θεὸν
δι' ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν θεραπεύουσα· ἐξ οὗ καὶ ἡ
ἀρπαγὴ τῶν κινδύνων· καὶ ἡ παρ' ἐλπίδα σωτηρία.
Τί τοῦτο δεύτερον Πρισκίλλης καὶ Φοιβῆς ἐκείνης·
ἡ τῶν ταύταις ὑποστασίων κατὰ τὴν τῆς διακονίας
θεωρίαν, ἐφ' ἣ μακαρίζονται ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ἀπο-
στόλου; οὐδαμῶς ὡς ἐμογε δοκεῖ, εἰ μὴ ὅτι εἰς ἀνα-
ξίτους· ἀλλὰ καὶ τοῦτο μάλλον αἰνεσιώτερον· ἐκεῖ
γὰρ τὸ μεγαλοφυὲς τοῦ προσώπου τάχα ἂν καὶ τοὺς
ἀναισθήτους λίθους ἐκίνησεν εὐεργετῆν· ἐναυθα
δὲ τούναντίον, καὶ τοὺς ἀναισθήτους νόας ναρχῶν
ἐπεισε τὸ ἀπόπτυστον τῶν ὑποκειμένων. Ἀλλ' ὅτι
τοῦτο οὕτως, καὶ ἀντιπεπονητῶς ὥφθης δρᾶσασα,
σκόπησον τὸ ἐγκώμιον. Ἀπέχομεν τοίνυν, ὦ καλ-
λιπάρθε, τὸ ἔλεος, καὶ αἰνοῦμέν σε εὐχότως, προσ-
αποδεγόμενοι καὶ συνεπαινούντες, καὶ τὰ ἄλλα σου
σεμνολογήματα, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν αὐχμηρὰν κό-
μην, τὴν ἡμελημένην ἐσθῆτα, τὴν ἐλεημοσύνην, καὶ
ἐπ' ἄλλοις τὴν φιλαγνείαν, καὶ ἐπὶ τούτῳ μεθαρμῶς·
καλωσοκότητεσιν πρὸς τινοσὺν τῶν ἀνθρώπων· ὦ
τῆς καλῆς σου ἐργασίας· ὦ τῆς θεοφιλοῦς καὶ γηρα-
λέας κεφαλῆς! ἡνθῆσας ἐν μέσῳ ἀκανθῶν ὡς ῥόδον·
εὐωδίασας ἐν μέσῳ γενεᾶς σχολιάς καὶ διστραχημέ-
νης, ὡς ὀρθοφυὲς κρίνον. Τί το λοιπόν; διαμένειν
σε καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς ἀπόρσκοπον, σεσωμένην, φιλο-
κρινούσαν πᾶσαν ἄλλην ἐντολήν Κυρίου· ὥστε
μήτε ὀμνύειν τὸ ὄνομα Κυρίου τὸ παρόπαν· μήτε τι

Hanc epistolam a nobis expetiit dilectus frater
noster Antonius, suggerens pollicitum me dudum
sic esse facturum. Et ob hanc igitur causam, et
propter missas a vobis sorores, ecce vos alloquor
et saluto tanquam matres, tanquam sorores in Do-
mino, memor periculi vestri et laboris, in quo to-
lerando eximiam ejus nominis charitatem signifi-
castis, communionem hæreticorum aversatæ, ac
vosmet a mundo illasas servantes. Videte igitur et
in posterum, feminæ sanctæ; quandoquidem im-
minet.

XCIV. — *Eudoconî virgini.*

..... in carcere illic detine-
bamur ego fraterque Nicolaus, cum ante custodiæ
foramen positi custodes neminem, ex impiorum
interdicto, propius contingere sinebant: tum tu
(ut superiora, quamvis memorabilia, præteream)
fiducia Dei freta, mittebas, quodammodo lacta-
bas, alebas, potum dabas, consolabaris, hortabaris,
teipsam in apertum mortis periculum conjiciens:
quam quidem, nisi te Dei manus prævertens eri-
puiisset, re ipsa pertulisses. Nosti vicinorum accu-
sationes, exactiones magistratuum; quia a reo
munera accepisti; quia aurem mandatis præbuiisti,
hoc et illud. Atiamen, o fidei magnitudinem! nec
sic quidem commotis illis, ullo modo destitisti. Sed
quasi novi nihil accidisset, ministerio iterum insi-
stebas, custodes muneribus concilians, et, quod
dici solet, Deo per nos peccatores deserviens, a
quo et periculorum liberatio, et præter spem salus.
Quanam in re cedunt ista Priscillæ et Phœbæ illi,
aut earum æqualibus in ministerio, cujus causa
celebrantur a divino Apostolo? Nullo modo mea
quidem sententia, nisi quod erga indignos: sed
hoc tanto laudabilius. Ibi enim personæ amplitudo
vel sensu carentia saxa ad beneficentiam permo-
visset: hic autem e contrario etiam sensu præditas
mentes languere cogeret vilitas eorum quibus
ministrabatur. Cum ergo hæc ita essent, et tu
nihilominus secus agere visa fueris; vide quam
laudem merearis. Suscepimus itaque, egregia virgo,
misericordiam, et jure te laudamus, amplectentes
simul et collaudantes alia tua ornamenta, tempe-
rantiam, incomptam comam, neglectam vestem.
in alios quoque beneficentiam, amorem castimo-
niæ, et quod de ea nunquam reprehensa fueris ab
ullo mortalium. O præclaras actiones tuas! o Deo
charum et senile caput! Effloruisti in medio spina-
rum, sicut rosa: odorem dedisti in medio nationis
pravæ atque perversæ, tanquam rectum lilium.
Quid reliquum est? Ut salva permancas etiam in
posterum absque offensione, servansque cætera
omnia Domini mandata: ut nec prorsus jures Do-
mini nomen, nec ullum aliud contemnas ex man-
datis. Hoc autem dico, non quasi te culpæ obnoxiam

esse deprehenderim, sed quod in omnibus perfectam te esse cupiam, et promissa inde bona consequi. Salutat te frater Nicolaus: et ego Dominum ac consobrinum tuum.

XCv. — *Basilio præposito.*

Dolenti quod Iconomachis consenserit, ac resipiscenti, poenitentiam indicit.

In his quæ scripsit reverentia tua, frater, in poenis ultro subeundis, acquiescere se significavit, et ad meliora porro ferri: quemadmodum non tabellarius modo edocuit, sed et ante ipsum reverendissimus frater noster Petrus, et idem amicus tuus: ob quæ gavisus sum ego humilis et gratias egi. Neque enim leve est aut contemnendum quod admisimus, vir optime, cum negatoribus imaginis Christi communicando, sed ingens piaculum, et plane cum fidei negatione conjunctum: quoniam imaginis negatio ad prototypum ascendit: et huic ipsi negationi Christi communicarunt, quotquot quomodo-cunque communicarunt. Postquam vero iterum confessus es, sivisse te, metu persequentis, ut imagines e medio tollerentur, gravius istud flagitium est. Quod autem et subscripsisse te ais, consummata iniquitas et negatio est. Quid agendum igitur, cum et salutis remedium quæras, nec ferre te posse dicas exiguum illud quod adiciendum poenæ restat, valetudinem obtinens, atque hoc et illud potius subire præoptans? Utriusque in magnas angustias adducor; hinc amore fratris, ne te deseram: inde gravitate sceleris, ne medicamentum minuam. Attamen vehementius charitate impulsus hæc cum timore ac tremore definio. Uno adhuc anno, frater, sacris mysteriis abstinere, ob geminum delictum, sanctorum imaginum eversionem dico, et subscriptionem impiam. Subscriptio enim est, vel si modo adductus es ut crucis signum pingeres. Easdem interim preces perages ac genuflexiones, citra morbum. Quoniam autem exigua plane poena reliqua est, congrua in pauperes pecuniæ erogatione æqualem repende compensationem. Quantam autem esse illam oporteat, declarabit....

XCvi. — *Nicetæ curatori* (*).

..... convenienter: atque adeo dicendum erit: D Non est manifestatus Deus in carne: quo quid esse potest Judaicum magis? Hæc pro epistolæ brevitate dicta sint. Quod si Deus dederit nos tandem invicem coram intueri, tunc tibi tot proferentur placita veritatis, de pictura et adoratione sanctorum imaginum, quot vix aures tuæ, vir reverende, capere possint.

XCvii. — *Basilio filio spirituali.*

Præcipue ad fratrum curam hortatur.

Optabamus enim domino Gregorio et te illic intue-

A ἄλλο παραθεωρεῖν τῶν ἐντεταλμένων· τοῦτο δὲ λέγω οὐχ ὡς καταλαβανόμενός σε ὑπαιτιᾶσθαι· ἀλλ' ὡς ἔχων ἐν ἐφέσει τοῦ ἐν πάσῃ ἄρτιον εἶναι, πάντεσθαι ἐπιτυχεῖν τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν· ὁ ἀδελφός Νικόλαος προσαγορεύει· κατὰ τὸν Κύριον καὶ ἀδελφίδου σου.

ΙΕ'. — *Βασιλείῳ ἡγουμένῳ.* [χ'.]

Ἐν οἷς γέγραφεν ἡ τιμιότης σου, ἀδελφε, ὑπέδειξεν ἑαυτὴν εὐδοκοῦσαν ἐν τοῖς ἐπιτιμίοις, καὶ ἐπειγομένην πρὸς τὰ κρεῖττονα· καθὰ ἐξεδίδαξεν οὐ μόνον ὁ γραμματικὸς ἀδελφός· ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ τιμιώτατος ἀδελφός ἡμῶν Πέτρος ὁ καὶ σοὶ φιλούμενος· ἐφ' οἷς ἤσθη ὁ ταπεινὸς καὶ ἡὐχαρίστησα. Οὐ γὰρ τι μικρὸν τε καὶ εὐκαταφρόνητον ὁ πεπνυθήμεν, ὡς εἶπες, ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῆς Χριστοῦ εἰκόνης κεκοινωνηκότες· ἀλλὰ καὶ λίαν ἔκτοπον καὶ ἀρνητικὸν ἀριθμῶς τῆς πίστεως· διότι ἡ τῆς εἰκόνης ἀρνήσις ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει· καὶ ταύτῃ τῇ ἀρνήσει Χριστοῦ, πάντες οἱ ὕψωσούν κεκοινωνηκότες, κεκοινωνήκασιν. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἐξηγόρευσας, καὶ ἐπιτρέψαι δεῖ τοῦ διώκοντος ἀφανίσαι εἰκόνας· χαλεπώτερον τὸ ἀνόμημα· δεῖ δὲ καὶ ὑπογράφαι ἔφη, ὁλόσωμος ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ ἀρνήσις. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν, ὅτι καὶ ἐπιζητοῖς τὸ τῆς ὑγιείας φάρμακον, καὶ οὐ φέρειν πάλιν φῆς τὴν κατ' ὀλίγον ἐπίθεσιν· ἀσθενείαν προβαλλόμενος, καὶ τοῦτο κάκεινο C μᾶλλον εἰσδέξασθαι προαιρούμενος; Στενά μοι ἐκατέρωθεν, καὶ ἔωντι διὰ τὸ φιλάδελφον· καὶ σμικρύνοντι τὸ φάρμακον διὰ τὸ τῆς ἁμαρτίας μέγεθος. Ὅμως συμπιεζόμενος μᾶλλον τῇ ἀγάπῃ ὀρίζω σὺν φόβῳ καὶ τρόμῳ τὰδε· ἐν ἔτος ἄλλο ἀπόσχου, ἀδελφε, τῶν ἁγιασμάτων, ἐφ' ἑκατέροις τοῖς συμπτώμασι, τῆς τῶν ἁγίων εἰκόνων κατενέξεως λέγω, καὶ ἀσεβοῦς ὑπογραφῆς· ὑπογραφή γὰρ κὲν ὅτι μόνον ἐάλως σταυρὸν χαράξαι· ποιῶν καὶ τὰς προσευχὰς τὰς αὐτὰς καὶ γονυκλισίας, ἀνευ ἀσθενείας. Ἐπεὶ δὲ ὀλίγον λίαν τὸ ἐπιτίμιον, ἐπιδόσει ἑλεημοσύνης ἱκανῆς, ἀντιστοχούσαν συνεισένεγκας τὴν ἀντιστάθμην. Ὅποσος δὲ ταύτης, δηλώσει....

ΙΖ'. — *Νικήτῳ κουράτωρι.*

... ἀπαρόντος· καὶ οὕτως ἀνάγκη λέγειν· οὐκ ἐφανερώθη Θεὸς ἐν σαρκί· οὐ τίς ἂν γένοιτο ἰουδαϊκώτερον; ταῦτα ὡς ἐν ἐπιστολῇ μέτρῳ ἡλεεκται. Ἐάν δὲ ὁ Θεὸς ὅψι ποτε ἰδεῖν ἡμᾶς ἀλλήλους, τότε τοσαῦτά σοι λαληθήσεται ἀληθείας δόγματα περὶ τῆς γραφῆς καὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὅσα οὐδὲ τὸ τίμιόν σου οὐδὲ θυνηθεῖ ἀκούσαι.

ΙΖ'. — *Βασιλείῳ υἱῷ πνευματικῷ.*

NOTÆ.

(*) Dogmaticam hanc fuisse apparet.

ἐνταῦθα θεωρῆσαι, τέκνον ἡγαπημένον· ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο οὐ γέγονε, γράμμασι παραμυθεύμεθα τὴν ἀπολειψίν· γνωρίζοντές σοι ὅτι ἔχομέν σε ἀεὶ ἐπὶ καρδίας ἡμῶν ταπεινῆς· φιλοῦντες τὴν σωτηρίαν σου καὶ τῶν μετὰ σοῦ ἀδελφῶν, καὶ τέκνων. Καὶ γὰρ πατρὶ κλέος, υἱοῦ εὐδοξία· καὶ αὐχμηὰ ἱερὸν, τὸ ὑπὲρ σεμνολόγημα. Παρακαλῶ οὖν σε ἐν Κυρίῳ ἔχεισθαι οὐ μόνον τῆς οἰκείας εὐσταθείας, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐπιμελείας ποθοῦμενον καὶ ποθοῦντα· στεργόμενον καὶ στέργοντα. Ὅπου γὰρ ἀγάπη πνευματικὴ, ἐκεῖ ἐν μέσῳ Χριστός, καθὰ ἐπηγγεῖλατο. Ὡς καλὸς καθηγητής, ἀγε τοὺς ἀρνας Χριστοῦ· συμπαθῶς πεφαισμένως ὀνειρόμενος αὐτῶν ὡς οἰκείων μελῶν· οἷσας τίς εἴ, ὅτι ἀπροσπαθῆς· ὅτι συμπεριφερόμενος· ἀλλ' οὖν ὅτι καὶ ἀκριβολογούμενος, περὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Ἐἴεν ἀπάντων ἡ ψυχὴ μία διὰ τοῦ πάντα εἶναι κοινά. Ἐἴεν ἐξαγόμεναις ἐπεὶ περ πᾶν τὸ φανερούμενον φῶς ἐστίν, ὡς καὶ τὸ ἐμπάλιν· εἴεν ὑπακοή, ὅφ' ἡ ὁ ληστὴς εἰσοδὸν ἐξαπάτης οὐχ εὐρίσκει· εἴεν ταπεινώσεις, ἣν ἀμπεχόμενος ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε, Θεοῦ ἐντεῦθεν τοὺς ἀνθρώπους δημιουργῶν. Ὡ καλὲ Βασίλειε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξον· ἐκτρέπόμενος τὰ ποιηρά· ἐγκολπούμενος τὰ θεϊκά· τύπος ἀγαθοργίας πάσῃ προκειμένος τῇ ἀδελφότητι· καὶ οὕτως ὁ σε ἀθετῶν, ἀθετᾷ Θεόν· καὶ ὁ ὑπαίσιον σοι, ὑπαίσιαι Θεῷ. Μνημόνευέ μου τῆς ταπεινώσεως σὺν τοῖς ἀδελφοῖς.

ἹΗ'. — Τοῖς ἡγαπημένοις ἀδελφοῖς Γρηγορίῳ, Ἰακωβίῳ, Ἐράστῳ, Θεοφάνει, Ἀννῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐν Ἑλλάδι.

Monasticæ vitæ præcepta dat, præcipue de paupertate.

Καίρὸς τοῦ λαλεῖν, καὶ καίρὸς τοῦ σιγᾶν. Ἐπεὶ οὖν τοῦ δευτέρου ὁ λόγος ἐν ταῖς προλαβοῦσαις ἡμέραις· εἶπω δὲ καὶ ἐν αἷς τὸ παρόν. Διὰ τοῦτο μάλιστα καὶ ἀρετὴ ἐξηλθούσας τῆς πόλεως· εὐδοκία Θεοῦ, φεγγόμεθα ὑμῖν, πατέρες καὶ ἀδελφοί· φεγγόμεθα δὲ ἀποστολικαῖς φωναί· Χαίrete ἐν Κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάντῃ ἔρω, χαίrete· οὐ κατὰ τὴν χαρὰν τοῦ τῆδε κόσμου· πλὴν ὅτι οὐδὲ χαρὰ, ἀλλὰ πᾶν ὀλέψις, ἀτακτοῦντος τοῦ ὑπάρχου. Ἀλλὰ χαίrete κατὰ Πνεῦμα ἀγασύνης, ὅτι ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἔχθρου, ἐκ τῆς ματαίας ἀναστροφῆς, ἀπὸ σαρκὸς καὶ αἵματος, δουλεύοντες Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ· ἐξ οὗ καὶ ὁ πρότερος κατὰ τὸν διωγμὸν μακαρισμὸς, καὶ ὁ νῦν ξενισμὸς· ὧδέ τε κακίστοις διεσπαρμένων ὑμῶν, ἕως οὗ ἐπίδοι Κύριος εἰρήνην βραβεύων τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀποκαθιστῶν ἡμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

Τὸ δὲ νῦν ἔχον δέομαι ὑμῶν, ἀδελφοί, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθημεν· μετὰ πάσης ἀσφαλείας καὶ προσοχῆς· μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ ὑπακοῆς τῆς εἰς ἀλλήλους· ἔχοντος τοῦ προσηγουμένου τὸν τόπον τῆς ἀρχῆς, οὐκ εἰς ἐπαρσιν δαιμονικῶν, ἀλλ' εἰς τύπον ἀρετῆς τῶν ἐπομένων, καὶ τῶν δὲ ὑπεικόντων καὶ πειθόμενων, ὡς ἔμοι τῷ ἀναξίῳ, μᾶλλον δὲ Χριστῷ, δι' ὃν καὶ τὸ πᾶν τοῦ

'' Matth. xviii, 20. ' Eccle. iii, 8. ' Philip. iv, 4.

A ri, filii dilecte : sed quando id minime factum est, litteris desiderium mitigamus : ut intelligas a nobis humilibus gestari te semper in sinu ; tuam enim salutem optamus, et eorum qui tecum sunt fratrum ac filiorum. Enimvero filii gloria, laus patris est : et pie exsultandi causa, vita filiorum gravis et composita. Obsecro te itaque in Domino, ut non propriæ modo stabilitati consulas, sed et fratrum curam geras : ut et ab iis diligaris et eos vicissim diligas, ut ameris et ames. Ubi enim charitas spiritalis, ibi Christus in medio, sicut pollicitus est ". Tanquam egregius ductor, Christi oves agito : commiseratione quadam atque indulgentia ipsas ceu propria membra diligens. Nosti qui sis, expers scilicet pravæ affectionis, insigni facilitate et comitate, exacta morum disciplina, et observatione mandatorum Dei. Omnium sit anima una, ut sint communia omnia : sit animi manifestatio, quandoquidem omne quod in aperto est, lux est : et vice versa. Sit obedientia : quæ si est, nullum sur invenit decipiendi locum : sit humilitas, quam Deus amplexus homo factus est, ut homines vel sic deos efficeret. O egregie Basili, serva depositum, prava respuens, divina complectens : tanquam recte agendi forma toti fraternitati propositus. Sic enim qui te spreverit, Deum spernit : et qui tibi paruerit, Deo paret. Memor esto una cum fratribus humilitatis meæ.

XCVIII. — Dilectis fratribus, Gregorio, Ezechieli, Erasto, Theophani, Aninæ, et reliquis in Græcia.

C Tempus loquendi, et tempus tacendi '. Quando-

quidem igitur posterior sententiæ pars locum habuit superioribus diebus, dicam et nunc quæ fert præsens conditio. Idcirco ægre nunc tandem urbe egressi Dei beneficio, vos alloquimur, Patres fratresque. Alloquimur autem verbis Apostoli : Gaudete in Domino semper, et iterum dicam, gaudete ; non secundum huius mundi gaudium : neque enim gaudium, sed gravis afflictio est, ubi subditus flagitiose vivit. Sed gaudete secundum Spiritum sanctitatis, quoniam ab hostili captivitate redempti estis, ab inani conversatione, a carne et sanguine, servientes Deo vivo ac vero : ex quo tum prior illa ex persecutione felicitas, tum istud quod nunc perfertis exsiliū, huc atque illuc dispersi, donec respiciat Dominus, pacem Ecclesiæ suæ concedens, nosque in unum concilians.

In præsentī autem rerum statu, oro vos, fratres, ut digne ambuletis vocatione qua vocati sumus, cum omni diligētia et attentione, cum omni humilitate et obedientia invicem : præfecturæ locum tenente præposito, non ad diabolicam elationem animi, sed ad virtutis exemplum alumnis, iisque qui ipsi obtemperant ac morem gerunt tanquam mihi indigno, vel Christo potius, propter quem et vita

' Ephes. iv, 1.

omnis, et voluntaria mors quotidiana, o filii, magnum salutis mysterium est. Videte quemadmodum degatis : non ut vituli obnoxii, sed ut expertes victorum : non ut carnis, sed ut Dei amatores. Ne oculos in seminarum ora conjicite : sed neque erga vos invicem liberiores in agendo estote. Est enim licentia, ignis animum perurens. Mortem animo semper cogitate, ut sitis ad egressum ex vita parati et alacres. Traditiones servate : quæ sunt præstituta perficite, tum quæ psalmodiam attinent, tum quæ orationem et quidvis aliud. Nolite aurum vobis ipsis colligere, ut, cum eritis in unum coacti, propinquis et amicis illud tribuatis : quoniam monasterio cura est rerum nostrarum. Non est hoc filiorum Dei, sed eorum qui ea quæ carnis sunt sapiunt. Quomodo igitur ? ut in communem usum cõpferatur : et quidquid contigerit, fraternitati tribuatur : ut ex multorum symbola res cœnobii constituatur. Hæc a me idcirco dicta sunt, quod ad nos fama detulit esse quosdam qui jam nunc ita statuunt : Hoc pecus, inquit, et hoc indumentum, sive quidpiam aliud, volo tali relinquere ! O miseriam ! o dementia ! Atqui non est e filiorum numero qui ejusmodi est, nec frater, sed alienus, sed sacrilegus, ejus sors cum Giezi fure....

XCIX. — Abrahamio hospitalario.

Hortatur ad lenitatem erga subditos.

..... obscuratur sic facienti metu. Nam Dei timore nihil est majus : et nihil animi salute magis necessarium. Quid enim proderit homini, inquit, si lucretur mundum totum, et detrimentum animæ suæ faciat ? Et medicum quæri par est in adversa corporis valetudine, et in tempestate gubernatorem. Annon vides magnam esse tempestatem et plagam divinitus immissam ? Medere, domine, rege, ut et te ipsum serves incolumem, et eos qui rei sunt sanes, et ad stabilitatem reducas, minas cohibeus, cum et ipse in corpore sis et lapsui obnoxius. Sic enim et propitio uteris Deo. Deo autem protegente quis efficere malo possit ? Memento, domine mi, quod et ipse caro es, et ut lapsum metuis, lapsis ignosce : Eadem quippe mensura qua mensi fuerimus, remetietur nobis *. Memento, frater optime, quod hodie sumus, nec scimus quid superventura pariat dies : ut ne inveniamur notati cum dedecore ac maledicti, tum in præsentī sæculo, tum in futuro. Memento horrendæ illius inexorabilisque sententiæ, qua immiseriordes in ignem inextinctum mittentur. Memento fore ut nobis sistantur ob oculos ii, qui fuerint a nobis aut beneficio aliquo aut damno affecti. Ecquid tum proderit egregia per hanc vitam fama fuisse ? Ne sic, obtestor, nostro nos ipsi gladio jugulemus. Hæc tui peramans dico, maximeque de te, domine, sollicitus, ut finem dicendi faciam. Latos posthac nuntios audiam de comitate in erudiendo ac facilitate domini mei : ut cantem, ut intelligam quantopere mihi deinceps amicus meus

* Marc. viii, 36. * Luc. vi, 38. * Prov. xxvii, 1.

βίου καὶ ὁ καθ' ἡμέραν προαιρετικὸς θάνατος, ὃ τέκνα, μετὰ τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον. Βλέπετε πῶς ἀναστρέφεσθε, μὴ ὡς ἐμπαθεῖς, ἀλλ' ὡς ἀπαθεῖς· μὴ ὡς φιλόσαρκοι, ἀλλ' ὡς φιλόθεοι. Μὴ ἐπιβάλλοιτε τὰ ὅμματα ὅψει γυναικῶν, ἀλλὰ μὴδὲ εἰς ἑαυτοὺς εἴητε παρρησιαστικοί. Παρρησία γὰρ πῦρ καταφλέγον ψυχὴν. Μελετᾶτε τὸν θάνατον ἀεὶ, ὡς ἂν εἴητε παρεσκευασμένοι πρὸς τὴν ἔξοδον ἐν χαρᾷ. Τὰς παραδόσεις κρατεῖτε· τὰ ὠρισμένα τελεῖτε, κατὰ τὴν ψαλμωδίαν καὶ προσευχὴν καὶ εἴ τι ἕτερον. Μὴ θησαυρίζετε ἑαυτοῖς χρυσίον εἰς τὸ ἐν καιρῷ ἐπισυναγωγῆς παρασχεῖσθαι αὐτὸ ἰδιοῖς καὶ φίλοις· ὡς ἔτε τὸ μοναστήριον φροντίζει τὰ καθ' ἡμᾶς. Οὐ τέκνων Θεοῦ τοῦτο, ἀλλὰ σαρκοφρόνων· πῶς δέ ; ἵνα τὸ κατὰ θρείαν γένοιτο· καὶ τὸ φθᾶσαν εἶναι προσενεχθῇ τῇ ἀδελφότητι· ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ συστατικὸν εἴη τοῦ κοινωβίου. Ταῦτα δὲ μοι εἰρηται ἐπειδὴ ἤκουσται ὅτι πέρ τινες ἤδη ἀπεντεῦθεν ὀρίζονται. Τόδε, φησὶ, τὸ ζῶον, καὶ τόδε τὸ ἱμάτιον, εἴτ' οὖν ἕτερον, βούλομαι τῷ δεῖνι εἶσαι. Ὡς τῆς ἀθλιότητος ! Ὡς τῆς ἀφροσύνης ! Οὐκοῦν οὕτε τέκνον ὁ τοιοῦτος, οὕτε ἀδελφός· ἀλλ' ἄλλότριος, ἀλλὰ ἱερῶς, οὐ ἡ μερὶς μετὰ Γιεζὶ τοῦ κλέπτου

LC. — Ἀβραμῷ ξενοδόχῳ.

..... συσχιάζεται φόβῳ οὕτω διαπράττεσθαι. Φόβου γὰρ Θεοῦ οὐδὲν μείζον, καὶ σωτηρίας ψυχῇ οὐδὲν ἀναγκαϊότερον. Τί γὰρ ὠφελήσει ἀνθρώπον, φησὶν, ἐὰν ὅλον τὸν κόσμον κερδίσῃ, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ; Καὶ ὁ ἱατρὸς ἐν ταῖς περιστάσεσι ζητητέος· καὶ ὁ κυβερνήτης ἐν τῷ κλύδωνι. Ἡ οὐχ ὀρᾷ ; ὅτι κλύδων μέγας καὶ θεομηνῆς πληγὴ ; λάτρευσον, δέσποτα, κυβερνήσον, ἵνα καὶ σεαυτὸν σώσῃ, καὶ τοὺς ὑπαίτους ἐξάσῃ, καὶ ἀναστοιχειώσῃς εἰς εὐστάθειαν, ἀνεχόμενος τὴν ἀπειλὴν, ὡς καὶ αὐτὸς ὢν ἐν σώματι καὶ ὑπὸ τὸ πταιστὸν. Οὕτως γὰρ καὶ Θεὸν κτήσῃ ὁ Θεὸς δὲ περιέποντος τίς ὁ κακώσεων ; Μνήσθητι, Κύριέ μου, ὅτι σὰρξ εἰ καὶ αὐτός· καὶ ὡς φοβῇ τὰς πληγὰς, εἶδου τῶν πληγῶν. Ἐπειπερ οἷον μέτρω μετροῦμεν, ἀντιμετρηθήσεται ἡμῖν. Μνήσθητι, ἀδελφε καλῆ, ὅτι σήμερόν ἐσμεν, καὶ τί τέξεται ἡ ἐπιούσα οὐκ οἶδαμεν· ὡς μὴ εὐρεθῆναι ἡμᾶς κωμωδουμένους καὶ κατηραμένους, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Μνήσθητι τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης τῆς φοβερᾶς καὶ ἀπαρλογίστου, ὅφ' ἧς οἱ ἀνελεῖσθες εἰς πῦρ ἄσπεστον ἐκπεμφθήσονται. Μνήσθητι ὅτι παραστήσονται ἡμῖν τὰ εὖ πεπονθότα πρόσωπα, καὶ τὰ δεινοπαθήσαντα ὑφ' ἡμῶν. Καὶ τί ὠφελήσει τότε τὸ ἐνταῦθα ἀκοῦσαι ἡμᾶς ἱκανούς ; Μὴ, παρακαλῶ, μὴ οὕτως εἰς ἑαυτοὺς τὸ ἔλεος ὠθώμεν. Φίλων λέγω καὶ μάλα κηδόμενος, δέσποτα, τέλος τοῦ λόγου. Ἀκούομαι ἀπὸ τοῦ νῦν ἀγαθὰς ἀκοῆς καὶ φιλανθρώπως παιδευτικὰς περὶ τοῦ ἑμοῦ Κυρίου· ἵνα ᾔσω, ἵνα γνῶ ὡς ὑπακούμενος ἔσομαι καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς ὑπὸ τοῦ ἑμοῦ

φλου. Ἦδη γὰρ οἱ γεινιάζοντες ἡμῖν ἐνταῦθα ἐμ-
φοβοὶ καὶ ἐντρομοὶ εἰσιν ἐξ ὧν ἀκούουσι· καίπερ μὴ
ἐπαικότες τι. Τύραννός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος· μάχαι-
ραν ἐπιφέρειται· πτωχὸς οὐχ ὑποίσει ἀπειλήν· οὐχ
ἵνα ἀνταγωνισθῇ, δέχεται, καὶ μὴ βούλοιο, ἐπὶ
τούτῳ οὐχ ὑπεύθυνος· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐγὼ καταλη-
φθεὶς οὕτως, θυνηθεῖν ἂν ἐτέρως δρᾶσαι. Ἐάν δὲ
πέρα τούτῳ τὸ αἷτιον, καλῶς· ἀλλὰ καὶ οὕτως συμ-
παθῶς ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου· ἐξ οὗ καὶ εὐσταθῆσει
μᾶλλον τὸ ὑπήκοον, δουλούμενον εὐνοίᾳ τοῖς νικο-
ποιοῖς βασιλεῦσιν.

P. — Ὑπάτω τέκνω. [Χ.Υ.]

Jacobum monachum, egregium Christi confessorem, defunctum laudat. (Baron. an. 818, n. 23.)

Οὐκ ἀπαθῶς καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ δεξαμέθα, ὧ
τέκνον, τὴν ἱερὰν κοίμησιν Ἰακώβου τοῦ ὁμολογητοῦ
Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἀδελφοῦ ἀξιέραστου· ἀλλ' οὐν
οὐδὲ ἀπεριχαρῶς. Τὸ πρῶτον διὰ τὸ πνευματικὸν
φιλετρον· τί γὰρ ἡ υἱὸς, καὶ υἱὸς τηλικούτος, οὗ ἐγὼ
διὰ τῆς ἁμαρτίας οὐδὲ παῖς καλεῖσθαι ἄξιός· Τὸ δὲ
διὰ τὴν ἐλπίδα, μᾶλλον δὲ διὰ τὸ λυσitelές, καὶ οὐχ
ἡμῶν μόνον, ὧν ὡς μέλος κόσμος ἱερὸς καθίστασθαι
ἐφύκεν· ἀλλὰ γὰρ καὶ πάσης τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη-
σίας. Τί γὰρ οἶει τὸν ἄνδρα; ἀλλ' οὐχ ὁμολογητὴν;
ἀλλ' οὐχὶ μάρτυρα; ἀλλ' οὐχ ὅσιον; Ἐκ νεότητος
ἤθλησεν ἀσκητικῶς, ὑποπαγεὶς ἐν νόμῳ, κατὰ παθῶν
ἀνδρισάμενος, παρθένον τὸ σῶμα φυλάξας, δι' ὑπ-
ωπιασμῶν ἐγκρατικῶν καὶ δουλαγωγίων· οὕτως ὡς
ἔτυχεν ἐσθλῶν, οὕτως καθεύδων, ἐπὶ ὑγιαίνων, ὡς ζε-
νίζειν τοὺς ὀρῶντας ὑποχωρητικῶς ὡς τὰ πολλὰ, ἐφ'
ὅσον οἶδόν τε, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐπαναγόμενος, κἀντεῦθεν
περὶ αὐτὸν πρὸς τὸν οὐράνιον ἔρωτα. Καὶ μὴ τις
νομίσειεν ὑποκλάττεσθαι με ψυχαγωγίας ἔνεκεν τῶν
ἀκούοντων λόγους· μάρτυς Θεὸς καὶ ὁ ἐκείνου παιδ-
αγωγὸς Λουκιανὸς ὁ ἱερὸς, καὶ δυσανέγερτος· ἐξ οὗ
μοι καὶ ἡ τῶν ἀγνωσμένων δῆλωσις. Ταῦτα ὡς ἰδὼν
μά τι σχέδιον τῆς ἀσκήσεως.

eorum quæ nesciebam facta explicatio. Atque hæc
plinae.

Ἐπὶ δὲ τῆς ὁμολογίας πόσον καὶ ἥλικον θεάτρον
ἐγενήθη καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Ὡς τῆς εὐθύμου
καὶ θεοφιλοῦς καρδίας! εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον ὡς
Χριστοῦ στρατιώτης, ἀδελφάντας, ἀτρέμας· ἐντεῦθεν
καὶ ἐντεῦθεν οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ σκότους κατέβησαν
ταῖς πληγαῖς νῦτα, στέρνα, βραχίονας· ἐξέχεν
αἵματα, ὑπέτεμον σάρκα, εἶσαν εἰς γῆν ἐρρόιμέ-
νον τὸν ἅγιον, μὴ προέμενον ῥῆμα ἀριτερεὶν τὸ καθ-
όλου, ἀλλὰ θεοτελῆ τὴν μαρτυρίαν ποιούμενον· καὶ
ταῦτα ὑπὲρ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ
ἡμῶν. Τὸ γὰρ περὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ εἰκόνης ἐναθλεῖν,
ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκείνου ἐστὶ μαρτυρεῖν. Ἀκουσάτωσαν
πρῶτοι καὶ εὐφρανθήτωσαν· χορευσάτωσαν φιλο-
μάρτυρες καὶ γεγηθέτωσαν· αἰσχυνέσθω διάβολος·
πιπτέτω εἰκονομάχων σείφος· ἐκ τῶν ἔργων ἀμφο-
τέρων θεοκαλεύσεως ἐπιγνώσατε ἀμροτέρους. Οἱ μὲν
γὰρ οὐ τόνδε μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ πολλοὺς τῶν ἡμε-
τέρων, καὶ οὐχ ἡμετέρων, ἡμετέρων δ' οὐν ὅμως·

† Psal. xxiii, 2. * Math. vii, 20.

PATROL. GR. XCIX.

A obsequetur. Jam enim et qui hic in nostra vicinia
sunt, pavent ac contremiscunt ob ea quæ ad ipsos
perferuntur, etsi nusquam offenderint. Tyrannus
imminet, gladium intentat, non sustinet minas
pauper. Non quo reluctetur: sed excipiet vel invi-
tus, in hac re minime reprehendendus: neque enim
ego si sic comprehensus sim, possim aliter facere.
Si vero hic deinceps in culpam incidat, recte: sed
et tum cum quadam commiseratione, tanquam in
oculis Domini: ex quo subditus magis confirmabi-
tur ut ex benevolentia victoribus imperatoribus
serviat.

C. — Hypato filio.

B Nec nos humiles sine dolore, fili, accepimus sa-
eram dormitionem Jacobi confessoris Christi, et
amabilis fratris nostri, nec porro sine letitia. Illud
quidem ex spirituali affectu: quid enim ille ni-
si filius, et talis filius cujus ego propter peccata
mea ne filius quidem dici merebar? hoc vero spei
causa vel utilitatis: nec nostræ dumtaxat, quorum
ille velut membrum sacer ornatus futurus erat?
verum etiam totius Dei Ecclesiæ. Quid enim? qua-
lem virum censes? annon confessorem? annon
martyrem? annon sanctum? A primis annis in as-
ceticæ vitæ laboribus desudavit legitime subditus,
obediens, adversus animi motus viriliter pugnans,
incorruptum corpus afflictionibus custodiens, qui-
bus illud continebat, et in servitum redigebat,
sine delectu comedens et dormiens cum adhuc sa-
nus esset, ita ut in admirationem raperet intuentes:
secessum colens ut plurimum et quoad poterat, et
seipsum colligens, atque ad cœlestem amorem inde
assurgens. Ac ne quis hæc a me fingi existimet
animi gratia propter illos qui hæc audient: testis
est Deus, et qui ejus pædagogus fuit sacer Lucia-
nus, quamvis ægre produci possit, a quo mihi
velut rude quoddam speciem asceticæ disci-

In confessione autem quantum et quale specta-
culum factus est et angelis et hominibus! O gene-
rosus Deoque charus cor! Ingressus est stadium
tanquam Christi miles impavidus, intrepidus: hic
et inde tenebrarum ministri terga verberibus la-
niarunt, pectora, brachia: sanguinem hauservit,
carnem conciderunt, stratum humi sanctum reli-
querunt, cum sinistram vocem nullam prorsus
emitteret, sed martyrium Deo acceptum expleret,
et hæc pro Christo Filio Dei ac Deo nostro. Nam
pro sancta ejus imagine decertare, pro ipso est
martyrium [pali: Audiant mansueti et letentur?];
exsultent martyrum amatores et tripudiant: con-
fundatur diabolus: concidat iconomachorum ca-
terva, ex utroque operibus, juxta divinum
mandatum, ntrosque agnoscite. Hi enim non hunc
solum, sed et multos e nostris, ac non nostris,
sed nostris tamen; siquidem omnes unum corpus

sumus in Christo Jesu qui est caput omnium; et pariter divexarunt, occiderunt, inedia enecarunt, et quæcunque alia consecuta sunt. Ille vero ex diversis illis vulneribus membris omnibus solutus, et artubus laxatus, et corpus acerbissimis doloribus chirurgicæ curationis subiecit, et fractus inde ad finem usque tanquam quotidie moriens vitam traxit, et quidem cum gratiarum actione, atque adeo cum humilitate. Quod si, ut scribis, suum etiam obitum prædixit, hoc ipsum erat consequens ex certaminibus. Quia vero adjecisti maximum ad funus concursus fuisse etiam illustrium utriusque generis; id quoque facit ad testificationem eorum quæ dico. Neque enim nisi Dei nutu ad hominem obscurum secundum carnem talis factus concursus esset. Ille igitur in cælum abiit, et appositus est ad commilitones: auctusque est chorus confessorum ac martyrum priorum, ex quo gaudium est in cælo et animi lætitia, cujus precibus salvemur, fratres: ipse autem dignam obsequii sui mercedem nanciscatur, Beati autem et qui convenerunt, revera pii, revera martyrum amatores, quorum pars cum eo sit quem extulerunt. De venerandis ejus reliquiis, sicut scripsi de canone, faciam si Domino placet: *Salutate invicem in osculo sancto*. Etenim omnibus fratribus hæc legenda. Salutat vos dominus archiepiscopus, protopresbyter, œconomus, et reliqui fratres. Dominus sit vobiscum. Amen.

CI. — *Petro Nicææ*. (')

Lapis tempus ad modum pœnitentiæ præscribit.

De interrogatione Domini præpositi hoc nostrum est consilium, ut usque ad sanctos apostolos solvantur omnes a pœnitentia, et participes fiant sacramentorum: non tamen ut presbyteri munia obeant sacerdotii, quoad conveniat orthodoxa synodus, in qua integra erit absolutio et plena animi lætitia. In communi autem omnes, ut communes monachi, sive sacris initiati sive non, benedicant et benedicantur, et precentur et preces suscipiant. Et quoniam necesse est Missas celebrari ut ordinentur et presbyter et diaconus, qui eorum qui arcentur vices impleant, quorum non invidia sed gratiarum actio innotescat: quandoquidem *alter alterius onera portare*¹⁰ jubemur verbis apostolicis, hoc jam ab omnibus antea palam constituto, ut, si Deus per inscrutabilia justitiæ suæ judicia permiserit persecutionem iterum excitari, perferre omnia usque ad mortem malint, quam prodere veritatem. Ita nos humiles sentimus, atque omnibus respondemus. Quod vero paternæ sanctitati tuæ videbitur, id prorsus recto iudicio magis consentaneum.

CII. — *Evaristo filio*. (').

Apostatam monachum revocat ad officium.

Et gravi angore et cordis mei angustia, addam et laerymis, epistola hæc ad te, frater: eo quod

¹⁰ I Petr. v, 14. ¹¹ Galat. vi, 2.

(') Parænetica.

ἅπειθ' οἱ πάντες ἐν σῶμα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ δε-
κα-
παλὴ πάντων· ὡσαύτως ἤλκισαντο, ἔκτειναν, ἐλι-
μαγχονήσαντο, καὶ ὅσα ἄλλα τοῖς ἐπόμενα. Ὁ δὲ
ἀπὸ τῶν δυσφορωτάτων ἐκείνων πληγῶν παραλυθεὶς,
καὶ ἐξαρθρωθεὶς, καὶ χειρουργεῖται ἀναιεὶς δριμύ-
ταις τῷ σῶμα, καὶ ἔκτοτε μέχρι τέλους ἐντεῦθεν διὰ λευ-
μένους, ὡς καθήμερον ἀποθνήσκων διατέλει, καὶ γε ἐν
εὐχαριστίᾳ, καὶ γε ἐν ταπεινοφροσύνῃ. Εἰ δὲ, ὡς σὺ
φῆς, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ προηγόρευσε, καὶ τοῦτο
ἀκόλουθον τῶν ἁθλῶν. Ἐπειδὴ δὲ προσεΐπας καὶ
πολύανθρωπον συνδρομὴν γενέσθαι τῆς κηδείας, καὶ
γε ἀπὸ τῶν περιφανῶν κατ' ἀμφοτέρας, ἐτι μαρτύ-
ριον τοῦ λόγου. Οὐ γὰρ ἂν εἰς ἄνθρωπον ἀφανῆ τὸ
κατὰ σάρκα, εἰ μὴ θεοῦ νέουσι, ἢ τοιαύτη συνάθροι-
σις ἐγγόνει. Ἐκεῖνος μὲν οὖν μετέβη πρὸς οὐρα-
νὸν, καὶ προσετέθη τοῖς συνάβλοις, καὶ ἠδύσησεν ὁ
χορὸς τῶν ἀπ' αἰῶνος ὁμολογητῶν καὶ μαρτύρων.
Ἐφ' ᾧ χαρὰ ἐν οὐρανῷ καὶ θυμὸς οὐρανῷ, οὐ ταῖς εὐχαῖς
συνείημεν, ἀδελφοί· εὗροι τε μισοπαροδοσίαν ἀξίαν
τῆς ὁσίας ἐξηγητηθείσης αὐτοῦ. Εὐλογημένοι δὲ
καὶ οἱ συναγεθρηνέντες, ὡς ἀληθῶς εὐσεβεῖς, ὡς
ἀληθῶς φιλομάρτυρες· ὧν μερὶς μεθ' οὗ ἐξ-
εκομίσαντο εἶεν. Περὶ τοῦ τιμίου αὐτοῦ λειψά-
νου, ὡς γέγραφα περὶ κανόνος, εἰ εὐδοκεῖ Κύριος,
ποιήσω· Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπῃ.
Καὶ γὰρ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς ἀναγνωστέον. Ἀσπάζεταιται
ὁμας ὁ κύριος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ πρωτοπρεσβύτε-
ρος, ὁ οἰκονόμος, καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί. Ὁ Κύριος
μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

C

PA'. — *Πέτρῳ Νικαίας*. [χιδ'.]

Αὕτη ἡ παρ' ἡμῶν συμβουλὴ πρὸς τὴν ἐρώτησιν
τοῦ κυρίου ἡγουμένου, ἵνα μέχρι τῶν ἀγίων ἀποστό-
λων καὶ λυθῶσι πάντες τοῦ ἐπιστημίου, μετέχοντες
τῶν ἁγιασμάτων· οὐ μέντοι θύνην τοὺς ἱερεῖς τῆς
ἱερωσύνης, ἕως ἐλεύσεως ὀρθοδόξου συνόδου, ἐν ᾗ
πᾶσα λύσις καὶ πᾶσα θυμὸς οὐρανῷ. Κοινῶς δὲ πάντες
ὡς κοινοὶ μοναχοί, εἴτε ἱερώμενοι, εἴτε μὴ, εὐλογεί-
τωσαν καὶ εὐλογεῖσθωσαν, καὶ εὐχέσθωσαν καὶ εὐχὰς
λαμβάνεσθωσαν. Ἐπειδὴ δὲ ἀναγκαῖον καὶ λειτουρ-
γίαν θέλει ἐπιτελεῖσθαι, ἵνα χειροτονηθῇ καὶ πρε-
σβύτερος καὶ διάκονος, ἀναπληροῦντες τὸν τόπον
τῶν εἰργομένων· ὧν οὐχὶ φθόνος, ἀλλ' εὐχαριστία
γνωρίζεσθω· ἐπείπερ ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζειν
ἀποστολικῶς διατετάγμεθα. Ἦδη τοῦτου προδιομολο-
γούμενου ὑπὸ πάντων· τοῦ εἰ παραχωρήσοι θεὸς
κατὰ τὰ ἀθεώρητα αὐτοῦ κρίματα τῆς δικαιοσύνης,
πάλιν διωγμὸν ἀναφθῆναι· πάντα ἐλεῖσθαι μέχρι θά-
νατου, ἢ τὴν ἀλήθειαν προδοῦναι. Οὕτως ἡμεῖς οἱ τα-
πεινοὶ φρονούμεν, ἐπεὶ καὶ πᾶσιν ἀποκρινόμεθα· ὡς
δὲ δοκεῖ τῇ πατρικῇ σου ἀγαπῶν, εἴη πάντως τὸ
εὐκρινέστερον.

PB'. — *Εὐαρέστῳ τέκνῳ*. [χγγ'.]

Ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας μου,
προσθεῖν καὶ θαυρώων, ἢ ἐπιστολὴ πρὸς σε αὕτη,

ἀδελφε· διότι ἀκήκοα ἀποθανεῖν σε τὸν τῆς ἀμαρτίας θάνατον. Φασὶ γὰρ ἀπορριψάμενον τὸ ἐπάγγελμα τῆς παρθενίας, τὸ ἐνδυμα τὸ εὐαγγελικὸν, τὸ σεβάσιμον καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις πολίτευμα, λαβεῖν σε γυναικὶ μοιχικῶς, μᾶλλον δὲ τὴν Εὐαν εἰπεῖν κυριώτερον. Αὕτη γὰρ σε τοῦ παραδείσου τῆς ἀγίας ζωῆς ἐκβαλοῦσα ἔθετο, εἰς πένθος μὲν ἐμοὶ τῷ ἀμαρτωλῷ σου πατρὶ, εἰς τε αἰσχύνῃν τῆς ἀγγελικῆς σου ἀδελφότητος, καὶ εἰς ἑπαρσιν καὶ αὐχνημα τῷ διαδόλῳ. Ὡς τί γέγονε; φεῦ! πῶς σε ἐχειρώσατο ὁ δράκων; εἰς οἷον δὲ σε ἀπέρριψε βάθος δυσωδίας; Τὸ φῶς γέγονας σκότος· ἡ Χριστοῦ εὐωδία ὁ ἱερὸς, μίμρος· ὁ τιμιος, ἀτιμος· ὁ ἐνδοξος, ἄδοξος· ὁ ἀσχετός, τῷ δαίμονι χειροδέσιμος· ὁ φιλητός, μισητός· τὸ πρόβατον Ἰησοῦ, θηριόλωτον. Προσθήσω τὰ μείζω. Ὁ δεδιωγμένος ἔνεκεν τῆς δικαιοσύνης, κατελιγμένος ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας· ὁ ὁμολογητής, ἀρνητής· ὁ τὸν μακαρισμὸν ἐπὶ κορυφῆς ὡς διάδημα φέρων, ἀφηρημένος τὸ θαυμαστὸν ὄνομα τοῦ μοναχοῦ.

Οἱμοὶ! τίς ἀκούσας οὐ στενάξει; τίς δὲ κατανοῶν οὐ φρίξει; ἥσυχνας τὸ μοναχικόν, ἐφόδισας τοὺς ἐστηκότας, ἐσάλευσας τοὺς οὐκ ἄλκοντας, ἐπὶ ποτήριον ἄνομίας, εἰλκυσας τὸ καθ' ἑαυτὸν τοὺς ὁμοταγεῖς ἀπογεύσασθαι τοῦ θανάτου. Ὡς καὶ αὖθις λέγω, τί πέπονθας ἔλασιν; πῶς ὁ Ἐωσφόρος ἐσκοτίσθης; πῶς τὸ χρησιμεῖον σκεῦος συνετρίβη; οὐκ αἰδῆ καὶ τὸ ὄνομά σου, ὅτι Εὐάρεστος καλούμενος, δυσάρεστος ἐξηγμάτισας; Οὐ πέρυσι ἦκας πρὸς με ἐπεὶ καὶ πρὸς τὸν κύριν τὸν ἀρχιεπίσκοπον ὅλος ὕγις, εὐθυμος, πρόθυμος, ὑπὲρ ἑτέρου μᾶλλον ἀδελφοῦ σου παρακλητήρ καὶ ἀνορθωτής; πῶς ἐξέλιπες ἐξ ἁπλῆς; πῶς ἀπετυφλώθης; πῶς ἡμνημόνησας καὶ Θεοῦ καὶ ἡμῶν, τῶν τε προηγουμένων ἀσκητικῶν σου πόνων καὶ ἰδρυτῶν· ἐπεὶ ἦς καὶ τῶν χρησίμων, καὶ τῶν ἐν ταῖς ὑπερεχούσαις διακονίαις τεταγμένων; Εἴτα τί; μικρὰ προσβολὴ τοῦ ἔθροου, ἐπιθυμία ἐχουσα μὲν τῷ δοκεῖν γλυκὺ, συνειλιγμένη δὲ διστόμῳ μαχαίρῃ, ἥς τῆς πικρίας οὐδὲν χολωδέστερον, δραξάμεν ἡ σε κατήγαγεν ὡς ἀπ' οὐρανοῦ τῆς ὕψλης πολιτείας, δαίνυσαι δὲ ὡσεὶ τραυματῆαν καθεύδοντα ἐν τάφῳ. Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶν εἶναι τὸν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ, ἢ ἐν φθορᾷ; Οὐτίπου φῶς νοερὸν, οὐδεμία ἐλπίς, οὐδεμία γλυκύτης ψυχῆς, οὐδεμία διανοήσις ἱερὰ, ἀλλὰ νῦν βαθεῖα, μύσις τοῦ διανοητικοῦ, δαγμὸς καρδιακός, φόβος καὶ τοῦ τυχόντος, ἐν τῷ βορβόρῳ κυλινδρῆσθαι καθεκάστην, ὡσεὶ τι λυσπώμενον κνώδαλον. Τί ἐργάσατο ὁ δαίμων; τί σε ἀπέτέλεσεν ἡ παγκατάρτος ἐπιθυμία; δι' ἣς ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οἱ ἡπατημένοι, οὐδὲ τὰ ἐνταῦθα κεκερδάκασιν, ἀλλὰ καὶ τὰ οὐράνια ἀπώλεσαν, ἐν κληρονομήσαντες μόνον τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

Ἀλλὰ δεῦρο, υἱέ μου, ἀνακληθῆτι, καλῶ σε ἀπὸ βαθέων καρδίας μου, ἀπὸ σπλάγγνων ἐμπυριζόντων με· ἐπειδὴ ἡ σὴ δόξα ἐμῇ, ὡς καὶ ἐμπαλιν ἡ αἰσχύνῃ. Δεῦρο, ἐξεγέρθητι, ὁ Κύριος κεκέλευεν· Ὁδὸ μὴ μνησθῶ, φησὶ, τῶν ἀνομιῶν σου. Καὶ· Μὴ

A audiavi te peccati morte mortuum esse. Aiunt enim abjecisse te propositum virginitalis, indumentum evangelicum, venerandum et angelis et hominibus vitae institutum, et feminam adulterio tibi ascivisse, quam proprie magis Evam dicere liceat. Hæc enim te de sanctæ vitæ paradiso exturbatum exposuit mihi quidem peccatori Patri tuo ad luctum, ad pudorem vero angelicæ confraternitatis tuæ, diabolo autem ad ostentationem et jactantiam. O quid factum est? heu! quo pacto te subjugavit draco? quale te in fetoris profundum demersit? Lumen in tenebras, Christi bonus odor in grave olentiam mutatus es: ex sacro profanus, ex honorato inhonoratus, ex glorioso inglorius, ex soluto et libero mancipium factus diaboli, ex dilecto exosus, ex Christi ovis præda lupi. Addam his majora. Qui persecutionem justitiæ causa patiebatur, captus est a peccato; qui confessor erat, nunc negator; qui beatitudinem in vertice velut diadema gestabat, admirando monachi nomine spoliatus est.

Mei mihi! quis hæc audiens non gemat? quis cogitans non exhorrescat? Pudore suffudisti monachos, stantibus terrorem injecisti, lapsantes impulisti, bibisti calicem iniquitatis, traxisti quantum in te fuit socios ut mortem degustarent. O iterum dico, quid passus es, miser? quomodo tenebris offusus es, Lucifer? quomodo vas utile contritus es? Nec ipsum nomen tuum revereris; quod Evarestus cum appelleris, Dysarestus evasisti? Nonne anno præterito ad me venisti atque ad dominum archiepiscopum totus sanus, hilari animo et alacri, pro altero etiam fratre tuo deprecator et erectior? Quomodo repente defecisti? quomodo excecatus es? quomodo Dei oblitus es et nostri? exactorumque in ascetica vita laborum sudorumque, quandoquidem eras inter utiles, eosque in primis ministeriis fungebantur? Quid post hæc? Parva hostis impressio, cupiditas specie quidem dulcedinem præferens, sed ancipiti gladio implicita, cujus acerbitate nihil amarior, abreptum te dejecit tanquam de cælo excelesæ conversationis, ostenditque velut plagis onustum in sepulcro dormientem. Quid enim aliud est in peccato esse quam in morte? Nullum jam lumen intellectus, nulla spēs, nulla suavitas animæ, nullæ sacra cogitatio: sed profunda nox, mentis obstructio, et cordis morsus, ac timor ex re qualibet: in cæno versari assidue, velut animal quoddam in luto se volutans. Quid operatus est dæmon? quid tibi contulit execranda cupiditas? per quam qui ab ævo decepti fuere, neque ea quæ hic sunt lucrifecerunt, et celestia amittere, unum solum hæreditate possidentes ignem æternum.

Verum huc ades, filii mi: ab imo corde voco te, ex visceribus me inflammantibus: quoniam gloria tua, gloria mea est: sicut dedecus e contrario. Age, expergiscere, Dominus jussit. Non recordabor, inquit; iniquitatum tuarum. Et: Nunquid qui cæ-

dit, non resurgit ¹¹ ? Et : Vidi quia tristis ambulabas ¹². Et : Remedium tuum contritio tua ¹³. En bonum Deum, en medicum misericordem. Utique oro te, fili; filius enim meus es, tametsi moortuus es; ne permaneas in peccato: dirumpens dirumpe quantocius innexus tibi a diabolo foniculos: et tanquam e fossa exsurgens transili in admirabile lumen pristinae vitae tuae. Et ego te supinis manibus excipiam, non exprobrans sed commiserans: non aggravans medicamenta poenitentiae, sed leniens illa et leviora reddens quoad fieri poterit. Itaque festina, festina, priusquam repente veniat inexorabilis angelus, miserandum in modum te abducens e corpore, et ad poenam transferens sempiternam.

CHL. — Gregorio praeposito.

Ut gregi suo, boni pastoris exemplo, invigilet.

Jam tibi juxta promissionem scripsimus tanquam filio nostro, ut gregem qui istic est prudenter pascas secundum Domini praecceptum, nihil praetermittens eorum quae ad fratrum utilitatem conducant. Etenim si is cui expertes rationis oves sunt commissae non dormit sed vigilat, nec curam intermitte, sed nocte dieque certat ne qua vel a feris rapiatur, vel impasta aut macilenta maneat; sed et fures ac latrones observat, et feras abigit, et pecudes affatur, et ante illas gradicus postum illi procurat, quietem prope aquas et umbracula designans, et alia quaecunque videre est in virga pastoritia: quid et quantum est si cui oblitit animarum curam gerere: quarum sanguis si quo modo effundatur, de manibus ejus requiretur, sicut scriptum est ¹⁴. Insiste ergo de caetero, fili, in gregis praefectura diligenter invigilans: sana infirmos, reduce errantes, hortare, admone, revoca in mentem promissum tuis regnum qui ut decet sanctos ambulantes, atque ex adverso indesinens supplicium tuis qui vitiosam vitam agunt: *Ut teipsum hoc pacto saluum facias, et eos qui te audiunt* ¹⁵. Qui amat studiose castigat: qui autem odio habet, susque deque omnia habere subditos sinit. Sed et vos, fratres et filii in Domino, estote sicut oves, amantes ejus praeccepta servare, et monasticam vitam ducere non saecularem. Una sit voluntas omnium, cor unum, anima una, non meum et tuum, omnia communia, omnia munda per confessionem. Quod si aliter fiat: et quod saeculi erat amisistis, et cum veri monachi non sitis, justae vindictae obnoxii eritis. Charitate impulsu commonefecimus. Vos vero valete, et Deo placete; pro nobis etiam peccatoribus orantes, ut quae docemus, eadem opere praestemus in Christo Jesu Domino nostro, cui sit gloria. Amen.

CIV. Irene et Euphrosynae monialibus.

Ut in sancto vitae monasticae instituto perseverent.

Proficiscente fratre paraeconomu, opportunum

¹¹ Jerem. viii, 4. ¹² Gen. iv, 6. ¹³ Nahum iii, 19. ¹⁴ Ezech. iii, 18. ¹⁵ I Tim. iv, 16.

Α ὁ πικτωρ οὐκ ἀνίσταται; Καὶ Ἐδον οὐκ πορεύη στυγνός. Καὶ Ἰαμα τὸ σύντριμμα σου. Ἴδε θεὸς ἀγαθός, ἴδε ἱατρός ἐλεήμων. Ναὶ δέομαί σου, τέκνον· τέκνον γάρ μου εἶ, καὶ ἀποτέθνηκας. Μὴ ἀναμείνης ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ· διαβρῆσαι διὰ βρῆξιν τάχει τὰ συμπλεκέντα σοι ὑπὸ τοῦ διαβόλου σχοινία· καὶ ὡς ἀπὸ βόθρου ἀναστὰς, μεταπήδησον εἰς τὸ θαυμαστόν σου τῆς προτέρας ἀγωγῆς φῶς. Κἀγὼ σε ὑπταῖς χερσὶν ὑποδέξομαι, οὐκ ἐνειδίζων ἀλλ' οἰκτεῖρων· οὐ βαρύνων τὰ φάρμακα τῆς μετανοίας, ἀλλ' ἡπιῶν αὐτὰ κουρίζων ὅσον οἶόν τε. Καί γε σπεῦσον, σπεῦσον πρὶν ἢ ἀφνιδιον ἐπαλεῦσται ὁ ἀπότομος ἄγγελος, ἐλεεινῶς σε χωρίζων τοῦ σώματος, καὶ εἰς χρίσιν αἰώνιον ἀποφύρων.

PG. — Γρηγορίῳ ἡγουμένῳ. [χκς'.]

Β Ἦν ἐπεστελαμέν σοι κατὰ τὴν ὑπόσχασιν ὡς ἡμετέρῳ υἱῷ ποιμαίνειν τὸ αὐτόθι ποιμνιον μετ' ἐπιστήμης κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, μηδὲν παραθεωροῦντι τῶν συντεινόντων εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀδελφῶν. Εἰ γὰρ ὁ τὰ ἄλογα πρόβατα ἐμπιστευθεὶς οὐ καθεύδει· ἀλλ' ἀγρυπνεῖ, οὐδὲ ἀμελεῖ, ἀλλὰ πυκτεῖται νύκτωρ καὶ μεθιμέραν, μήτε θηριάλωτόν τι ἐργάσασθαι· μή τε ἀλίπαντον· ἀλλὰ καὶ κλέπτας καὶ ληστὰς κατασκοπεῖ, καὶ θήρας ἀποσοβεῖ, καὶ προαλαλεῖ τοῖς θρέμμασι. Καὶ ἐμπρόσθεν αὐτῶν πορευόμενος τὰς τροφὰς αὐτοῖς περιποιεῖται, ἐφ' ὧδωρ ἀναπαύσεως καὶ σκιαδίων περιορίζων, καὶ ὅσα ἄλλα ἔστιν ὁρᾶν ἐν ποιμαντικῇ ῥάβδῳ· τί δεῖ καὶ πόσον, εἶναι τῶν ψυχῶν λαχόντα προστατεῖν· ὧν τὸ αἷμα εἰ κατὰ τι ἁμιγρὸς γίνοιτο, ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐκζητηθήσεται, καθὰ γέγραπται. Ἐπίσθηθι οὖν λοιπὸν, ὦ τέκνον, γρηγορῶν τῇ ποιμνιαρχίᾳ· ἵασαι τοὺς ἡσθενηκότας, ἐπίστρεψε τοὺς πεπλανημένους, παρὰ κάλει, νοθεύει, ὑπομίμησθε τὴν ἐπηγγελμένην βασιλείαν τοῖς ἀγιοπρεπῶς πορευομένοις, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν ἀτελευτήτην χρίσιν τοῖς ἐμπαθῶς διαζώσιν. Ἰνα οὕτως καὶ σεαυτὸν σώσῃς, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου. Ὁ ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδεύει· ὁ δὲ μισῶν, ἐξ ἀδιαφορίας τοὺς ἐπομένους. Ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ, ὡς πρόβατα ἔσεσθε, φιλοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐργάζεσθαι, καὶ μοναχικῶς ἀναστρέφεσθαι, ἀλλὰ μὴ κοσμικῶς, ἐν ἔσω θέλημα πάντων, μία καρδία, μία ψυχὴ μὴ καὶ τὸ ἐμὸν τὸ σὸν, πάντα κοινὰ, πάντα καθαρὰ διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως. Εἰ δὲ μὴ οὕτως, καὶ τὸν κοσμικὸν ἀπωλέσατε, καὶ μοναχοὶ μὴ ὄντες ἀληθινοὶ, ὑπόδοχοι γενήσεσθε κατακρίσεως δικαίας. Ἀγαπῶντες ὑπεμνήσαμεν. Ὑμεῖς δὲ εὖ πράξοιτε, καὶ τῷ θεῷ εὐαρεστήσοιτε, εὐχόμενοι καὶ περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, ὧν διδάσκωμεν, τούτων ἐργάται εἶναι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα. Ἀμήν.

PA' (1). — Εἰρήνῃ καὶ Εὐφροσύνῃ μοναζούσαις. [χκγ'.]

Εἰσερχομένου τοῦ ἀδελφοῦ καὶ παροικονόμου, εὐ-

καιρον ἡγησάμεθα χαράξει ὑμῖν βραχέα·ν συλλαβὴν Α
ταῖς κατὰ Κύριον ἀδελφαῖς. Καὶ δὴ ἐρωτῶμεν,
πῶς ἔχει ἡ ἀγία δοῦς ὑμῶν, αἱ πᾶσαι ἀδελφαί.
Ὅρατε πῶς, καὶ οὐκ ἄλλαις ἀδελφαῖς, ὑμῖν προσ-
κειμένοι κατὰ Θεὸν ἐρωτῶμεν καὶ διαλεγόμεθα· καὶ
εἰκότως· οὐ γὰρ πίστις, ἐκεῖ καὶ πόθος, ἔλκων καὶ
ἀνθελκόμενος διὰ Πνεύματος· ἀγίου· οὐ δὲ ταῦτα,
ἐκεῖ καὶ φροντίς σώματος. Διὰ τοῦτο γράφομεν πα-
ρακαλοῦντες ὑπὲρ Χριστοῦ οἱ ἀνάξιοι, ἔχουσαι ἡμᾶς
τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἧς ὁμολογήσαμεν ἅπαντες ἐν-
ώπιον Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων· ζῆσαι ἐν Κυρίῳ
ἐν τῇ ἀποθέσει τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος· ὅπερ ἐστὶ
τὸ βραγχεῖν τῶν δεσμῶν τῆς προσπαθείας τοῦ τῆδε
αἰῶνος, καὶ μετὰ Θεοῦ γενέσθαι, ὃν καὶ ἡγαπήσα-
μεν, ᾧ καὶ ἐνομφεύθημεν, μεθ' οὗ καὶ συνεσόμεθα
εἰσαί. Τοῦτον ἐρωτεύόμεθα τὸν ἀληθινὸν ἔρωτα, τὸν
ἀπρόσιτον πόθον, τὸν μόνον δεσπότην οὐρανοῦ καὶ
γῆς. Οὐ ἡ πρὸς ἀνθρώπους ἀγάπησις τοσαύτη, ὥς
δούλου μορφήν αὐτὸν ἀναλαβεῖν, εἰς τὸ ἀνακαλέσα-
σθαι ἡμᾶς τῆς φθορᾶς, καὶ θεοῦς ἀπεργάσασθαι.
Ὡς μεγίστη ἡ ἐπαγγελία. Ὡς ἐξαίσιον τὸ ἐν οὐ-
ρανοῖς ἀπάντημα! Ἐκεῖ ἐκλάμπουσιν οἱ δίκαιοι
ὥς ὁ ἥλιος· ἐκεῖ αἱ τὴν παρθενίαν ἐνδεδυμέναι
τῷ ἀφθάρτῳ νυμφίῳ συναφθήσονται· ἐκεῖ αἱ τὴν
ὑποταγὴν καὶ ὑπακοὴν ἐξασκήσασαι ὥς ἀρχουσαι
Χριστοῦ, χορεύουσιν αἰῶνια· αἱ δὲ ἐναντίαι, τὰ
ἐναντία, δηλονότι πείσονται.

Ἦστε, ἀδελφαί, σταυροφόροι, μὴ λάθωμεν ἑαυταῖς
ἀντὶ ζωῆς καὶ χαρᾶς ἀπείρου, κώλασιν καὶ πῦρ αἰ-
ώνιον ἀποθησαυρίζουσαι δι' ἀμελείας καὶ φθορᾶς C
σαρκὸς, παρακοῆς τε καὶ ἐμπαθοῦς ἀναστροφῆς· ἡ
ἀρετὴ ἐκ Θεοῦ καὶ θεῶν· ἡ κακία ἐκ Σατανᾶ, καὶ Σα-
τανᾶς. Οἱ τὴν πρώτην ἐλόμενοι, Θεοὶ καὶ Θεοῦ· οἱ
τὴν δευτέραν δαίμονες, καὶ τοῦ Σατανᾶ. Οὕτως
ὑμεῖς καὶ νῦν δεξιούμεθα. Καὶ μὴ βαρὺς ὑμῖν λογι-
σθεῖν ὡς φορτικὰ λαλῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἡδύς, ὥς
ὑπὲρ Θεοῦ παραινῶν. Καὶ οὐ πρὸς τὰς κυρίας ὁ
λόγος· αὐταὶ γὰρ διδάσκαλοι καὶ ἐτέρων. Ἀλλὰ
πρὸς τὸ τῆς ἀδελφότητος πλήρωμα· ὅπερ φυλαχθεῖν
ἐτι· τε καὶ ἐτι, εὐεκτηῶν, εὐθνηῶν εἰς καύχημα,
καὶ ἐμοὶ ὡς παρακλήτορι, εἰς ἡμέραν Χριστοῦ· ᾧ
ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

PE'. — Ἀνθίμω τέκνῳ. [χ'ο']

Ad quemdam qui defecerat.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ὁ φόβος τε καὶ ὁ τρόμος αὐτοῦ, D
ὅς φησι· Σκοπὸν σε τέθεικα τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ.
Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς ἀγγελίας, ἡνάγκασέ με, ἀδελφε,
διὰ γράμματος πάλιν ἀναγγεῖλαι σοὶ τὴν ἐρχομέ-
νην βομφαίαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σέ, βομφαίαν φοβεράν,
βομφαίαν πύρινον, βομφαίαν οὐ σῶμα, ἀλλὰ ψυχὴν
ἐμβάλλουσαν, εἰς γένναν πυρὸς εἰς ἀπεράντους αἰ-
ῶνας. Καὶ δακρύω γράφων ὁ τάλας, καὶ στένω πικρὸν,
ὅτι ἐπὶ τὸν ἐμὸν υἱὸν καὶ μαθητὴν ὁ λόγος. Ἀλλὰ
τί πάθω; ἐὰν μὴ ἀναγγεῖλω, τὸ αἷμά σου ἐκ τῶν
χειρῶν μου ἐκζητεῖν ἐφ' Θεός· οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὸ
αὐτό με τῆς τιμωρίας συναπολαύσαι κρίμα. Ὡ

duximus brevem ad vos, in Domino sorores episto-
lam exarare. Et quidem rogamus quomodo se habeat
sanctus binarius vester, sororesque universæ. Videtis
quemadmodum vobis ei non aliis sororibus addicti
secundum Deum sciscitamus et verba facimus. Nec
immerito, ubi enim fides, ibi et amor, trahens tractus.
que vicissim per Spiritum sanctum; ubi enim hæc
sunt, ibi et cura corporis. Idcirco scribimus, vos vice
Christi hortantes indigni, ut persistamus in pulchra
pactione quam pacti sumus omnes coram Deo et
electis angelis; vivere in Domino in depositione
sensus carnalis, quod est dirupisse vincula cupidi-
tatum sæculi huius, et cum Deo versari quem di-
leximus, et cui desponsatæ sumus, cum quo et
semper erimus. Hunc adamemus qui verus amor
est, desiderium inaccessum, solus cœli terræque
Dominus. Cujus erga homines tanta dilectio, ut
servi formam assumpserit, quo nos revocaret ab
interitu, et deos efficeret. O maximam promissio-
nem! o stupendum in cœlis occursum! *Ibi ful-
gebunt iusti sicut sol*: ibi, quæ virginitatem induer-
unt, incorrupto sponso conjungentur: ibi, quæ
subjectionem et obedientiam coluerunt, velut prin-
cipes Christi perpetuo tripudiabunt: contrariis au-
tem contraria sine dubio evenient.

Quare, sorores, crucem portantibus caveamus
nobis, ne pro vita et gaudio immenso supplicium
ignemque æternum acquiramus per negligentiam et
carnis corruptionem, per inobedientiam inoliorem-
que conversationem. Virtus a Deo, et divina: vi-
tiositas a Satana, et Satanæ. Qui priorem eligunt,
dii sunt et Dei: qui posteriorem, dæmones sunt
et dæmonis. Sic ego vos nunc etiam complector.
Nec vero gravis videar vobis tanquam dura lo-
quens, sed gratus potius, ut qui pro Deo vos mo-
neam. Neque ad dominas spectat hic sermo; illæ
enim aliarum etiam sunt magistræ; sed ad commu-
nem cœlum sororum: qui magis magisque sanus et
vigens servetur, ad meam etiam ut hortatoris gloria-
tionem in die Christi: cui gloria in sæcula. Amen.

CV. — Anthi.no filio (*).

¹⁷ Matth. xiii, 45. ¹⁸ Ezech. xxx, 7. ¹⁹ Ezech. iii, 18.

(*)Paranetika.

cepturum. O frater, cur oculos cordis ita clausisti? cur Deum contempsisti, cuius nutu moventur universa, nec possunt moventi resistere? Antea resiliisti e palæstra ascetica: abiisti ad loca quæ non respicit Dominus: solvisti signaculum castitatis, corrupisti animam et corpus, factus es mancipium peccati; deinde ad nos sero tandem rediisti in principio persecutionis, confitens, pœnas luens, promittens regressum post finem persecutionis. Ad hæc et ab Œconomio institutus es, et a fratre Dionysio susceptus, et pulchrum exilium elegisti, ex malis locis migrans, et in bonis locis habitans super quæ oculi Domini, et beatitudo persecutionis supra caput tuum circumvolitans. Et euge ob hanc revocationem, purgationem, angelicam opitulationem. Quid ergo rursus factum est? Quid est quod a Deo te abduxit, et diabolo tradidit? Heu meam infelicitatem! Reversus es denuo ad cœnum peccati, corrumpens et corruptus a muliere, vel potius a mulieribus. Domine, miserere; parce, Deus; dimisit te custos tuus angelus, suscepit Satanæ. An vivis, miser? et quomodo vivat is qui ab homicida devoratur? An lumen vides? et quomodo videat qui peccati tenebris est obsitus? An Deum oras? et quomodo ad Dominum accedat, qui sese diabolo mancipavit? Ubi est præclarum tuum initium? fervor? compunctio? obedientia? lacrymæ? ad Deum volans oratio? cœlestis conversatio? Abierunt omnia, perierunt. O acerbos gemitus meos in tua dementia! Utinam rationis expertus animal esses, quod non est obnoxium iudicio. Sed quod sis animal a Deo formatum, quod resurget, et iudicabitur; hoc vero miserandum. Agedum, filii mi, qui periisti: age, ad Dominum convertere: quia cum benignus sis, iterum recipit, iterum sanctificat, iterum nuptiali veste induit, iterum vitulum saginatum mactat, et gaudens convocabit supernas Virtutes, quia inventus es. Ne igitur audire detrectes, filii mi, filii mi: sed revoca te, sed revertere, ad hærescens egregio fratri tuo Dionysio, priusquam te mortis æternæ rhomphæa invadat.

CVI. — *Eustratio præposito.*

Lapsus, et scelus defendentem

Gavissus sum accepta venerabili epistola tua, D Patrum charissime, ubi de sanctitatis tuæ rebus hæc et illa cognovi. Cæterum, quod ex nuntiis tantum, sed tamen fide dignis accepi, ægerrime tuli audiens fictam subscriptionem. Ac sustine me, reverendissime, liberius disserentem. Non sine causa fuit quod cum a regio ministro tenereris, indemnis dimissus fuisti. Hoc enim est quod rumores qui jactantur induxit. Nullum itaque eorum qui libertate usi sunt, sine carcere, aut saltem sine exilio mansisse, in confesso est. Qui verò harum rerum expertes fuerunt, ii seducti sunt, ut ne quid asperius dicens te offendam.

(5) In cod. Reg. p^o.

A ἀδελφε, τί ἐμυσας τὰ ὁρματα οὕτω τῆς καρδίας; τί κατεφρόνησας Θεοῦ, ὃ τῷ βλέμματι τὰ σύμπαντα σείεται καὶ οὐ φέρεται στήκειν; ἀπεπήδησας πάλαι τῆς ἀσκητικῆς παλαίστρας; ἐπορεύθης εἰς τόπους οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος. ἔμυσας τὴν σφραγίδα τῆς ἀγνείας, ἐφθείρας τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἐγένου δούλος τῆς ἀμαρτίας, εἴτα ὁφέποτε ἐπνῆξας πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ ἀπαρχῇ τοῦ διωγμοῦ, ἐξομολογούμενος, ἐπιτιμώμενος, ἐπαγγελλόμενος τὴν ἀναδρομὴν μετὰ τὴν παύλαν τοῦ διωγμοῦ. Ἐπὶ τούτῳ καὶ πρὸς τοῦ Οἰκονομοῦ ἐστοιχειώθης, καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ Διονυσίου προσελήφθης, καὶ τὴν καλὴν φυλακίδα ἐπὶ τοῦ πονηρῶν εἰς τόπους ἀγαθοῦς διατρώμενος, ἐφ' οὓς ὀφθαλμοὶ Κυρίου. καὶ ὁ μακαριστὸς τοῦ διωγμοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς σου περικυκλούμενος. Καὶ εὖγε τῆς ἀνακλήσεως τῆς καθάρσεως, τῆς ἀγγελικῆς ἐπικουρήσεως. Τί οὖν πάλιν τὸ γεγονός; τί τὸ ἐκστῆσάν σε Θεοῦ, καὶ παραδῶσαν τῷ διαβόλῳ; Φεῖ τῆς ἐμῆς ἀθλιότητος! Ἐπέστρεψας πάλιν εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἀμαρτίας, φθείρων καὶ φθειρόμενος, ὑπὸ γυναικῶν, μᾶλλον δὲ γυναικῶν. Κύριε, ἐλέησον· φείσαι, ὁ Θεός. Ἀφῆκέ σε ὁ φύλαξ σου ἄγγελος, προσελάβετο ὁ Σατανᾶς. Ζῆς ἄρα, ἀθλίε; καὶ πῶς ἐστι ζῆν τὸν ὑπὸ ἀνθρωποκτόνου κατεσθιόμενον; Ὅρξ ἄρα τὸ φῶς; καὶ πῶς ἐστι βλέπειν τὸν ἐσκοτισμένον τῇ ἀμαρτίᾳ; προσεύχη ἄρα τῷ Θεῷ; καὶ πῶς ἐστι προσιέναι Κυρίῳ, τὸν αὐτὸν δουλώσαντα τῷ διαβόλῳ; Ποῦ ἐστὶν ἡ καλὴ σου ἀρχὴ; ἡ θέρμη; ἡ κατάνυξις; ἡ ὑποταγὴ; τὸ δάκρυον; ἡ θεοπτέρωτος προσευχὴ; ἡ οὐράνιος πολιτεία; ἔρχοντο πάντα, ἀπολώλασιν. Ὡ στεναγμῶν μοι πικρῶν ἐπὶ τῇ σῇ ἀλογία! εἴθε ζῶον ἀλογονῆς; ὅπερ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται. Ἄλλ' ὅτι θεόπλαστον, ἀνιστάμενον καὶ κρίνεσθαι μέλλον, τοῦτο ἐλεείνῃ. Δεῦρο δὲ, ὁ ἀπολωλώς μου υἱός. Δεῦρο, ἐπιστρέφον πρὸς Κύριον, ὅτι φιλόανθρωπος ὢν πάλιν δέχεται, πάλιν ἀγιάζει [Reg. cod. ὑγιαίνει], πάλιν νυμφοστολεῖ, πάλιν θύει τὸν μόσχον τὸν σιτευτὴν, καὶ χαίρων συγκαλέσει: εἰς δὲ ὧν δυνάμεις ἐπὶ τῇ σῇ εὐρίσει. Μὴ δὲ οὖν ἀπειθήσης, υἱέ μου, υἱέ μου· ἀλλ' ἀνακληθῇ, ἀλλ' ὑπόστρεψον, συγκαλλήθεις τῷ καλῷ σου ἀδελφῷ Διονυσίῳ, πρὶν σε καταλάβῃ ἡ ῥομφαία τοῦ αἰωνίου θανάτου.

PG' (5). — *Eustratiῳ ἡγουμένῳ.* [χλ'.]

objurat. (Baron. an. 822, n. 47.)

Ἐχάρην δεξιμένός σου τὸ τίμιον γράμμα, Πατέρων φίλτατε, καὶ διδαχθεὶς τὰ κατὰ τὴν ὁσιότητά σου οὕτως ἔχειν καὶ οὕτως, ἐπεὶ, ὅσον ἐκ τῶν ἀπαγγειλάντων, καίτοι ἀξιοπίστων, λυπηρῶς διεκείμην, ἀκούσας τὴν ὑποκριτικὴν ὑπογραφὴν. Καί με δέξαι, τιμώτατε, παρῆρσιαστικώτερον διαλεγόμενον. Οὐκ ἐξω αἰτίας τὸ κατασχεθέντα σε ὑπὸ βασιλικῷ μείναι ἀπαθῆ, ἔχουν ἄφετον. Τοῦτο γάρ τῶν τεθρυλλημένων ἐπαγωγόν. Οὐδεὶς οὖν τῶν πεπαρῆρσιασμένων ἀτερ φυλακῆς, ἢ τοῦλάχιστον, ἐξορίας, ἤτοι φυλακῆς ὡμολόγηται διαμείναι. Οἱ δὲ τούτων ἐκτός, ἐν τῇ ἀπαγωγῇ, εἶνα μὴ τραχύτερον εἰπὼν λυπήσω.

Ἡ οὐ διεβλέψω, διορατικώτατε, τὸν χαλεπὸν Ἀ
διωγμὸν Λέοντος τοῦ θηριωνύμου; οὐ ἡ Ἀχαιο-
τική χεὶρ εἶλε καὶ τοὺς ἐξ ἄλλου κράτους, ἔκτεινέ τε
καὶ ὤλεσε· τὸ γε φιλανθρωπότερον ἐπρουήρει μετὰ
πικρὰν μαστίγωσιν· μὴ οὐ γὰρ τοὺς ὑπὸ χεῖρα. Εἰ
δ' αὐτὸς οὐτίπου τῶν τοιούτων πεπονθὼς μετὰ τὴν
σύλληψιν, σύγγνωθι, ἐσυλήθης, ἄγε. Καὶ μὴ μοι
φωλάττεσθαι τὰς οἰκείας Ἐκκλησίας λέγε, καὶ
σῶας τὰς ἱστορίας μένειν, τὴν τε ἀναφορὰν τοῦ
ἀγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου. Τοῦτο γὰρ καὶ ἄλλοι
ἀπαχθέντες φιλολογοῦσιν. Οὐ δύναται ταῦτα διασε-
ῶσθαι, εἰ μήτοι προσδοίῃ ἀληθινῆς ἐνστάσεως
ἐγένετο. Τί τὸ ὄφελος, εἰ ἡμεῖς οἱ ναὸς Θεοῦ, καὶ
ὄντες καὶ λεγόμενοι, ἡχρειώθημεν, καὶ ἀψύχους
οἴκους περιποιησάμεθα; ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, οὔτε
τῆς Θεοτόκου, οὔτε τινὸς ἁγίου διαπίπτει. Μένει
γὰρ ἐν αὐτοῖς ὡς πρωτοτύποις· πίπτουσι δὲ οἱ δο-
κοῦντες καθαιρεῖν αὐτάς· ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ φειδοί
τούτων προέμενοι τὴν παρῆρσιν, καὶ τὴν δὲ αὐτῆς
κάκωσιν. Οὐά! ἄλλοι ἀποθνήσκοντες, ἕτεροι ὑπερ-
οριζόμενοι, ἄλλοι μαστιζόμενοι, ἕτεροι προφρουρούμε-
νοι· τὰ ὄρη ἔχοντα καὶ αἱ ἐρημίαι, πέτραι τε καὶ
σπήλαια τοὺς μακαρίως δεδιωγμένους· καὶ ἡμεῖς
οἴκοι μένοντες, καὶ οἰόμενοι ἀδλαδῶς διαμένειν;
οὐδαμῶς. Ἀπολέσθω πᾶσα ἡ τοῦ κόσμου ὕλη τῶν
δοκούντων· ἡ ὁμολογουμένη βλάβη ψυχῆς προκρι-
νέσθω τῇν ὑπέστη πᾶς προφασιστής. Ταῦτα φιλῶν
καὶ ὑπομιμνήσκων εἰρηκα, καὶ ὡς ὑπὸ ἐπιτιμίαν
ἔσμεν ἄξιοι ἔλθεῖν· καὶ οὐ ἐν καιρῷ ὀρθοδοξίας,
οὐδὲν ἀψηλάφητον ἀφεθείη. Καὶ εὖ ἔχει, διὰ ταπει-
νώσεως βαδίσαι, καὶ ἰάσασθαι τὸ ἡσθητικόν, ἢ διὰ
ἀνατιτασμοῦ προστρίβειν ἑαυτοῖς μελίζονα αἰτιάματα.
præstatque per humilitatem incedere, et sanari quod infirmum est, quam per impunitatem accire
sibi maiora delicta.

PZ' (4). — Τοῖς ἐν ἄστει ἀδελφοῖς. [χλγ']

Quædam contra officium ac præter fas agentes increpat.

Εὐχαιρον ἡγησάμην τανῶν εἰσιόντος τοῦ ἀδελφοῦ
Λέοντος ἐπιστεῖλαι κοινῶς πᾶσιν, εὐλογημένοι ἀδελ-
φοὶ καὶ Πατέρες· προσυπομιμνήσκων τὰ ἐχόμενα
σωτηρίας. Ἐπειδὴ κἀν τῇ ἀπουσίᾳ ταύτῃ καὶ ἐξορία
ἔμφοδός εἰμι καὶ ἐντρομος μετὰ τοῦ οἰκείου φορτίου
τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ περὶ τῆς ἀνηκούσης μοι εἰς
ὕμᾶς φροντίδος καὶ προστασίας. Φοβοῦμαι γὰρ καὶ
δέδια, μήπως ὑμεῖς οἱ ἐν ἄστει διατρίβοντες, εὐρι-
πιστότερον εἰς ἔμπτωσιν τινα ἐμπέσσετε, καὶ ἅπερ
διὰ πολλῶν κόπων τε καὶ θλόνων, τῶν πρὸ διωγμοῦ,
καὶ ἐν τῷ διωγμῷ συνθηροῦσάμεν ἀγαθουργήματα,
ἀφωλακτήσαντες πρὸς βραχὺ, ἄρθρον ἀπολέσωμεν.
Ἀκούω ἀστασίαν, μεταβάσιν· ἄλλον ἐξ ἄλλου καὶ
ἀδελφοῦ καὶ τόπου μεταβαίνοντα· καὶ τὸ γε ἐλεεινό-
τερον, μόνον ἄλλον καθεζόμενον, καὶ ἕτερον, τὸ
κελλίον εἰς οἶκον ἐνθα γυναῖκες, ἔχοντα· καὶ ἄλλον
πάλιν εἰς μοναστήριον γυναῖκεσιν διατρώμενον εἰσ-
αἶ· ἕτερον πάλιν ὧδε τε κάκεισε οἰκοτριβοῦντα,
ἐνθα κόραι, ἐνθα πῦρ οὐκ ἐμπυρίζον χόρτον, ἀλλ'
οἶκον ψυχῆς· ἐνίοις πάλιν ἐπιλαθομένους τῆς ἐννό-
μου ζωῆς, δοῦλους ὠνησαμένους αὐτοῖς συζῆν· καὶ

(4) In cod. Reg. p. 12.

Annon vidisti, vir oculatissime, gravem Leonis,
nomine serino digni persecutionem? cujus Achabi-
tica manus etiam eos qui sub alio imperio erant ap-
prehendit, occidit, interemit, aut, quod humanius
fuit, in carcerem detrusit post diram flagellatio-
nem: nedom iis parcens qui erant sub ejus pote-
state. Quod si tu nihil hujusmodi passus es post
comprehensionem, ignosce: spoliatus es, vir sancte.
Neque mihi dixeris servatas fuisse proprias eccle-
sias, et picturas integras servamus? Imago Christi,
nec Deiparæ, nec sancti ullius intercidit. Manet
enim in eis tanquam prototypis: excidunt vero qui
illas e medio tollere sibi videntur, tum et qui,
ut his parcant, libertatem abjecerunt, et, quæ ex
ea sequitur, vexationem. Væ! alii moriuntur, alii
exsulant, alii flagellis caduntur, alii carceribus
addicuntur: montes et solitudines, saxa et spelun-
cæ beatos illos qui persecutionem patiuntur, passim
habent: et nos domi hærentes, absque incommodo
mauere nos posse arbitramur? Nullomodo. Pereat
universa mundi aspectabilis materia: anteponat
certa animæ perniciēs, quam subit quisquis excu-
sationem præterdit. Hæc amoris ergo, ut commo-
nesfaciam, dixi, et ut digni simus qui ad poenitentiam
veniamus: et quia, cum tempus fidei orthodoxæ
opportunitum erit, nihil relinquetur non excussum:

CVII. — Fratribus in urbe degentibus.

Opportunum existimavi proficiscente nunc fratre
Leone, communes omnibus litteras dare, benedicti
fratres Patresque; revocans in memoriam quæ per-
tinent ad salutem, quia per absentiam istam et ex-
siliū in metu et timore versor, ob illam quæ mihi
præter propriū peccatorum onus incumbit, vestri
curam et præfecturam. Metuo enim ac vereor ne
vos qui in urbe habitatis, facilius in lapsum
aliquem incurritis, et quæ multis laboribus certa-
minibusque, tum ante persecutionem, tum in per-
secutione, bona opera collegimus, brevis temporis
negligentia funditis deperdatis. Audio instabili-
tatem, audio emigrationem, alium ab alio et fratre
et loco abeuntem; et, quod miserabilius est, alium
solum residentem, alium cellulam in domo in qua
sunt mulieres habentem; alium rursus in muliebri
monasterio perpetuo diversantem; alium denuo ibi
frequenter ubi sunt puellæ, ubi ignis non fenum,
sed domum animæ comburens: quosdam rursus
astictis legibus vitæ oblitos, servos emere, et cum
illis vivere; alios item mercari agros. O infelicem

ἀνιμῶν meam! quomodo in his non ingemiscam? A quomodo non metum si justum Dei præceptum non annuntium? Utquid, fratres, de statu mentis exiistis? utquid Domini servi, vitiorum servi facti estis? cum sub lege sitis, cur contra legem agere sustinetis? cur Christi cultores, filii exacerbantes, a prava seductione non receditis? non residetis in locis scandalo carentibus? non bini et bini aut etiam plures simul estis more apostolico?

Væ soli: vae sedem non habenti: vae mulieribus dedito: vae servi servo: vae Giezi, qui emptis agris et vinetis, lepræ Naaman hæres fuit ²⁰! An divinæ voces non sunt hæ? An ego a meipso profero? Quando fervebat persecutio, habebat qua se defenderet necessitatem, qui in eorum quæ recensimus aliqua lapsus esset; et ob fidem exorta necessitas reum absolvebat. Nunc vero nullus est persecutor, nullus qui prohibeat quominus honeste habitetis, et cum aliis vel minimum duobus. Nam male viventes, condemnatis ex vobis ipsis eos qui secundum legem vivunt. Annon hæc vestra instabilitas indicio est, vos in pace minime conventuros? Respicite, obsecro, fratres mei sancti, cælestis vocationis participes ²¹: nisi corrigamini, non sic appellandi, sed nominibus contrariis, quod absit. Hæc ego contester coram Deo electisque angelis: si quis correctus non fuerit, et post constitutum temporis spatium perstiterit, a divinorum sacramentorum participatione arcebitur pro ea potestate quæ mihi in vos a Domino data est; ad ædificationem, non ad destructionem loquor. Vos vero, fratres mei, tanquam filii obedientie bene agite, ut et Deo serviatis, et me miserum a peccati morte vindicetis, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria cum Patre et sancto Spiritu. Amen.

CVIII. — Joanni Sardensi.

Ut ex gravi morbo convalescat, Ecclesiæ imprimis causa precatur.

Dudum audivimus ægrotare paternam sanctitatem tuam, nunc vero pene etiam desperatam esse. Quo nuntio nos humiles ita sumus consternati, tantoque percussi dolore, ut proficisci istuc animus fuerit, et ingratum rumorem oculis usurpare. Id vero propter instantia negotia factum non est. Quare coacti fuimus litteris quodammodo volare ceu corpore, atque intueri te egregium patrem, sincerum amicum, generosum testem veritatis. Pro hac siquidem et exsiliū pertulisti, et carceris vincula: quin et ante hæc spectaculum factus, ut Apostoli verbis utar ²², et angelis et hominibus: quo die allisum est solo ab impiis coram Caiphaico concilio, sacrum caput tuum. O quid nobis accidit? Quid abire hinc festinat columna Ecclesiæ? Mane nobiscum, adhuc mane, patere pro Evangelio ceu bonus miles. Vides ut bellum ardet? ut pro fide impugnatur et pugna-

γουν ἑτέρους ἀγρούς ἀγοράζειν. Ὡς τῆς ἀθλήσεως μου ψυχῆς! πῶς ἐν τούτοις οὐ στενάξω; πῶς δὲ οὐ φοβηθήσομαι μὴ ἀναγγέλλων τὴ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ; Τί δὲ ἐξέστητε, ἀδελφοί; τί δὲ οἱ δοῦλοι Κυρίου δοῦλοι παθῶν γέγονατε; τί οἱ ἐν νόμῳ ἀνομεῖν ἀνέχεσθε; τί δὲ οἱ θεραπευταὶ Χριστοῦ, υἱοὶ παραπικρῶντες, οὐ μετέρχεσθε τῆς πονηρᾶς ἀπαγωγῆς; οὐ καθέζεσθε εἰς τόπους ἀσκανδαλιστοῦς; οὐ δύο δύο ἢ καὶ πρὸς, σύνεστε ἀποστολικῶς;

Οὐαὶ τῷ μόνῳ! οὐαὶ τῷ ἀκαθίστῳ! οὐαὶ τῷ γυναιάζοντι! οὐαὶ τῷ δουλοδοῦλῳ! οὐαὶ τῷ Γιεζί, ὃς ὠνησάμενος ἀγρούς, καὶ ἀμπελώνας, κεκληρονόμηκε τὴν λέπραν Νεεμάν! μὴ οὐχὶ θείαι μὴ φωναυαῦται; μὴ τι ἐγὼ παρ' ἐμαντοῦ εἰσφέρω; ὅτε ἐβραζεν ὀδυνῶδες, εἶχε τις λόγον ἐξ ἀνάγκης, ἐν τισιν ὧν ἀπρηριθμησάμην, ἐμπίπτειν· καὶ ἡ διὰ τὴν πίστιν ἀνάγκη, ἔσωζε τὸν εὐρισκόμενον. Νῦν δὲ οὐδεὶς ὁ διώκων, οὐδ' ὁ κωλύων καλῶς ἡμᾶς καθέζεσθαι, καὶ σὺν ἄλλοις δυοῖν εἶναι τοῦλάχιστον. Ἐξ ὑμῶν γὰρ αὐτῶν κατακρίνεσθε τῶν ἐννόμως διαζώντων, οἱ κακῶσοι. Ἡ οὐχὶ προδήλωμα τῆς ἐν εἰρήνῃ ἀσυνδρομίας ὑμῶν ἡ παροῦσα ἀθεσία; Ἀναήψατε, παρακαλῶ, ἀδελφοί μου ἄγριοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι· ἂν μὴ διορθώσητε, οὐχ οὕτως κλητέοι, ἀλλ' ἐναντίως, ὑπερ ἀπεινῇ. Ταῦτα διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων· εἰ τις μὴ διορθώσεται μετὰ τὴν ὀρισμένην εἰς χρόνον τινὸς σύμφωσιν ἐπιμονὴν, τῶν ἁγιασμάτων ὑπὸ Θεοῦ εἰς μετέληψιν εἰργεται, κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκε μοι ὁ Κύριος ἐν ὑμῖν· εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθάρσιν ὁ λόγος. Ὑμεῖς δὲ, ἀδελφοί μου, ὡς υἱοὶ ὑπακοῆς, εὖ πράξατε, ἵνα καὶ Θεὸν θεραπεύσητε, καὶ μετὰ τὸν ἐλκεῖν τὸν θανάτου τῆς ἁμαρτίας ἐξέλθητε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἀμήν.

PH' (5). — Ἰωάννῃ Σάρδης. [χλ'.]

Ἀπὸ χρόνου ἠκούσαμεν νοσηλεῦσθαί σου τὴν πατρικὴν ἀγιοσύνην, ἄρτι δὲ μικροῦ δεῖν καὶ ἀπογνωσθεῖσαν. Καὶ τοσοῦτον ἐθροβήθημεν οἱ ταπεινοί, καὶ συνεκινήθημεν λυπηρῶς, ὡς ὀρμηταὶ καταλαβεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς αὐτοῖς, καὶ ὅψει ὑπολαβεῖν τὴν ἀπεικτικὴν ἀκοήν. Οὐκ ἐξεγένετο δὲ διὰ τὰ παριστάμενα τούτῳ. Διὸ ἠναγκάσθημεν οἰοεῖν πετασθῆναι τοῖς γράμμασιν ὡς ἐν σώματι, καὶ ἰδεῖν σε τὸν καλὸν πατέρα, τὸν γνήσιον φίλον, τὸν γενναῖον μάρτυρα τῆς ἀληθείας. Ἐπερ ὑπὲρ αὐτῆς σὺ καὶ ἐξόριστος καὶ φρουροδέσμιος· καὶ γε πρὸ τούτων θέατρον γενόμενος, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, καθ' ἣν ἡμέραν ἐρρίπτει σου ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν, κατὰ πρόσωπον τοῦ Καταφαίτου συνέδριου, εἰς τοῦδαφος ἡ ἱερὰ κορυφή. Ὡς τί γίνεται ἐν ἡμῖν; τί ἀπαίρειν τῶν τῆδε σπεύδει ὁ στυλὸς τῆς Ἐκκλησίας; Μείνον μεθ' ἡμῶν, ἔτι μείνον· συγκακοπάθησον τῷ

²⁰ IV Reg. v, 26. ²¹ Hebr. iii, 4. ²² I Cor. iv, 9.

NOTÆ.

(5) In cod. Reg. p. γ'.

Εὐαγγέλιον ὡς καλὸς στρατιώτης. Ὅρξες ὅπως ἐν- A
 εστιν ὁ πόλεμος; ὅπως βαλλόμεθα καὶ βάλλομεν ὑπὲρ
 τοῦ λόγου; Ναὶ ἀντιδοῦμεν, ἐπιμένουν. Αἰτησαὶ ὅν
 ὁμολόγησας Χριστὸν, καὶ ὁμολογεῖς προσκυνεῖν
 ἀνθρωποπρεπῶς ἐγγραφόμενον· καὶ εἰσχοῦσαι τῆς
 δεξιᾶς σου. Εἰ δὲ πάντως ἀπαίρεις, οὕτω τῆς Προ-
 νοίας κελευούσης, αὐτὸς μὲν χωρήσεις, εὖ ἴσμεν,
 ὁμολογίας ἐπαθλὸν ἀπενεργάμενος· ἡμῖν δὲ ἴσω τὸν
 Θεὸν τὸν ἀγαθὸν καταστήσεις ταῖς πρεσβείαις· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ταχύναι ἐπισκέψασθαι τὴν ἐαν-
 τοῦ Ἐκκλησίαν.

PΘ' (6). — Ἡμεῖς τέκνον. [χλζ'.]

Ad quemdam lapsum.

Τίς ὁ ἀναγκάσας με ἐπιστεῖλαι σοι, ἄνθρωπε; B
 Θεὸς δηλονότι ὁ καταστήσας με ἐπὶ σὲ ποιμένα καὶ
 νομοθέτην· ᾧ δώσω, ὡς ὑπὲρ πάντων τῶν ἀδελφῶν
 σου, καὶ περὶ σοῦ λόγον. Ἀπετάξω δὲ οὐκ αὐθαι-
 ρῆτως, ὑπετάγης εὐχόσας· εἴτα εἰσινάσῃ σε ὁ Σα-
 τανᾶς ἀπορρήξας τῆς θείας συναφείας. Αὐθις ἐλθεῖ
 Θεοῦ συνήφης· καὶ πάλιν ἐνεργείᾳ δαίμονος ἀπ-
 επύθησας. Ἐπειτα πάλιν ἐλθὼν, ἐξωμολογήσῃ, ὑπο-
 σχόμενος τὴν πρὸς τὸ ἐξῆς ἀσφάλειαν· καὶ ἐπειδὴ
 ὑποστροφή τῆς ἐξουρίας ἐπὶ τοῦ Νικηφόρου, οὐ συν-
 ἦλθες τοῖς λοιποῖς, ἀλλ' ἔμεινας ἐφ' ἑαυτοῦ δελεα-
 ζόμενος ὑπὸ τοῦ θρασέως· καὶ τοῦτο ἔως τοῦ νῦν
 βασιλευσέντος τετάρτου μετὰ Νικηφόρου. Ἐως πότε,
 ἐλθεῖν, ἐγκυλίῃ τοῖς τῆς ἀμαρτίας τέμασιν; ἔως
 τίνας οὐκ ἀνήσεις ἀσχημονεῖν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ
 ἀνθρώπων; Οὐκ ἐνὶ θάνατος; οὐκ ἐνὶ χρητήριον; C
 Οὐ δώσεις τίςιν αἰώνιον, ἧς καὶ μόνον ἐνθύμησις
 καταστῆλπει ψυχὴν καὶ ἐπιστρέφει πρὸς μετάνοιαν;
 Ἀνάμψον, ἄνθρωπε, ἀνακλήθητι, παρακαλῶ· ἄφες
 οἰκοδομεῖν οἰκίαν κοσμητικῶς, ὁ τὸν οἶκόν σου τῆς
 ψυχῆς καταλελυκῶς· ἔα τεκτονεῖν ὡς λαϊκός, ὁ τε-
 κταινόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· μὴ προφασίσῃ τοῦτο
 κίχαινον· οὐδεὶς σε ἐξελεῖται ἐκ χειρὸς Κυρίου. Μὴ
 εἴπῃς ἡμαρτηκῶς· Οὐκ ὅσω τὰς ἐπιτιμῆσεις. Οἴσεις,
 τέκνον μου· καλῶ γὰρ σε οὕτως ἐλπίδι τῆς ὑπο-
 στροφῆς, ἐγὼ ὁ ταπεινός. Εἰ Πατήρ, πεφεισμένως
 λατρεύσω, συμπαθητικῶς, φιλοστόργως. Μόνον θέ-
 λησον, μόνον κινήθῃ, διὰ ῥήξον τὰ κατέχοντά σε
 δεσμὰ τοῦ θανάτου· ἐγγύθεν Θεοῦ βοήθεια, καὶ ὁ
 φύλαξ σου τῆς ζωῆς ἄγγελος προπορεύεται· χαρὰ
 ἐν οὐρανῷ γενήσεται, θρηνησέι ὁ διάβολος, σχιρ- D
 τήσω ἐγὼ ὁ τάλας, εὐρηκῶς τὸ ἀπολωλός μου πρό-
 θάτον, καί γε ἡ ἀδελφότης σου. Εἰ δὲ μὴ, ἔσθ' ἡράμα
 τῷ διαβόλῳ, τοῦ οὐαὶ κληρονόμος, οὐ βύσθειης
 ὑπακούσας, καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ σου Σίλᾳ ἐλευσέ-
 μενος.

PI' (7). — Τῇ δμοῦντι Δημόχαρι. [χλη'.]

Consolatur in obitu mariti.

Ἄφ' ἧς ἡμέρας ἀνγγέλι ἡμῖν ὁ θάνατος τοῦ μα-
 χαρίου στρατηγού, μέχρι τοῦ δεῦρο, πολλὰ δοκιμά-
 σαντες οὐκ εὐδωθήμεν ἐπιστεῖλαι τῇ τιμωρίᾳ
 σου· καὶ νῦν δὲ ἐπιστέλλοντες οὐδὲν σε ὠφελεῖν,
 οὐδὲ ἐλαφροποιεῖν τοῦ βάρους τῆς ἐνδύνου καρδίας

mus? Næ, oramus ut maneat. Roga Christum
 quem professus es et profiteris adorare humana
 specie depictum; et exaudiet preces tuas. Sin autem
 omnino discedis ita iubente Providentia; ipse qui-
 dem, sat scimus, abibis confessionis referens præ-
 mium: nobis vero Deum optimum reddes interces-
 sione tua propitium; simul etiam ut festinet Eccle-
 siæ suæ prospicere.

CIX. — Elie filio (*).

Quis me coegit ut ad te, mi homo, scriberem?
 Deus haud dubie, qui me tibi pastorem et legistato-
 rem constituit; cui redditurus sum ut pro cæteris
 fratribus tuis, sic pro te quoque rationem. Renun-
 tiasti igitur mundo tua utique ipsius voluntate,
 libenter subditus fuisti: postea cribravit te Satanas
 abripiens a divina societate. Iterum Deo miserante
 nobis consociatus, et iterum dæmonis opera resili-
 isti. Post hæc denuo reversus exomologesim fecisti,
 stabilitatem in posterum promittens: et postquam
 exsilii relaxatio fuit sub Nicephoro, cum cæteris non
 redisti; sed apud te inescatus a serpente mansisti:
 idque ad eum usque qui nunc imperium tenet
 quartus a Nicephoro. Quousque tandem volutaris in
 cæno peccati? Quousque non desinis indecore agere
 coram Deo et hominibus? An nulla mors est? nul-
 lum iudicium? non pœnam lues æternam, cuius
 sola cogitatio coercet animam, convertitque ad
 pœnitentiam? Expergiscere, homo, respisce, obie-
 stor. Omite domos sæculi more exstruere, qui animæ
 tuæ domum destruxisti: desine ut laicus fabricari,
 qui structura sis Satanae: neque hac aut illa excu-
 satione utaris. Nemo te auferet de manu Domini.
 Ne dicas postquam peccasti: Pœnas non dabo. Dabis,
 filii mi: sic enim ego humilis te nomino spe con-
 versionis. Si pater sum, medicinam adhibeo parce,
 commiseranter, amanter. Velis tantummodo: tan-
 tummodo movearis: rumpe quæ te detinent mortis
 vincula. Prope adest Dei auxilium, et vitæ tuæ cus-
 tos angelus gradietur ante te. Gaudium erit in cælo,
 lugebit diabolus, ego miser inventa ove mea quæ
 perierat exultabo, et utique fratres tui omnes. Sin
 minus, præda eris diaboli, et hæres maledictionis:
 qua utinam, mihi obediens, et cum Sila fratre tuo
 veniens, libereris.

CX. — Uxori Demochari.

Ex quo nobis renuntiata mors est beati magistri
 militum, ad hunc usque diem, cum multa explora-
 verimus, nullam excellentiæ tuæ scribendi viam
 idoneam nacti sumus: et nunc cum scribimus,
 nihil juvare te, nec gravem possumus cordis mæro-

NOTÆ.

(6) In cod. Reg. ρι'.

(7) In cod. Reg. ριζ'. (*) Parenthetica.

rem sublevare. Quæ enim reperiri queat oratio, quæ tanto dolori medeatur? Attamen ut illius nos quoque in partem venire ostendamus, non ejus tantum causa qui ad Dominum abiit; siquidem vir bonus et pius, doctrinæ orthodoxæ propugnator, pacisque pugil dereliquit nos, o calamitas! sed et tui gratia quæ derelicta es, conjugali auxilio destituta, præsertim cum viri amans esses admodum. Sed quoniam divini decreti ignara non es: *Terra es, et in terram reverteris*²²; et rursum: *Ut non contristemini de dormientibus, sicut et cæteri qui spem non habent*²³; cum illi a Deo adducendi sint cum Jesu in resurrectione: hortamur et oramus ut nimium dolorem abjicias, consolationem aliquam accipias, ad te redeas, animum exilares: quandoquidem liberos habes, et familia tibi est indole animi præstans; et nisi mens erigat se ad cohibendum dolorem, regere ac rite gubernare nullo modo poterit. Ad extremum beato etiam illi profuturum est id quod suademus: quo quid esse possit optabilius? Quid ergo restat, domina? Da gloriam bono Deo; præfer illa verba Job: *Dominus dedit, Dominus abstulit; sicut Domino placuit ita et factum est*²⁴. Maxima inde revera tibi laus fuerit, patebitque quam eruditi viri uxor fueris. Doctus ille siquidem et sapiens, et institutor non initiatorum. Quare sicut ille viris præclarum fuit exemplum, esto et ipsa mulieribus, lugendi studium declinans, et ostendens tutorem tibi Deum esse, qui, cum non esses, ut esses de nihilo te produxit, et ad florentem ætatem perduxit, et tanto viro conjunxit, disjunctamque iterum uniet per resurrectionem. Quare excessum ipsius peregrinationem esse cogita. Annon igitur privationem ferres si rex terrenus mandaret? Fer, domina mea, et istam quam solus verus et omnium rex imperavit. Ita prorsus hortamur: et vero speramus recepturam te eum in die illa, postquam viduitatem in Domino servaveris, et egregia germina quam optime institueris: quæ et nos salutamus, et hortamur ut pari ac tu animi moderatione paternam absentiam ferant, et materna directione ad recta omnia informantur.

CXI. — *Monachis Myelensibus.*

Elogium Dionysii monachi qui apud Myelenses hospes, illos obierat.

Dormitio quidem dilecti fratris nostri Dionysii, definito Dei consilio ante constitutionem mundi, jam accidit. Vobis vero, fratres, benefaciat Dominus, quod illum morbo affectum, in præstanti monasterio vestro, cum illac iter haberet, excepistis idque quoadusque tabernaculum in terra deposuit, evolavitque in cælum. Dignum porro qui eo perveniret fratrem fuisse multa testantur. Pri-

²² Genes. iii, 19. ²³ I Thess. iv, 12. ²⁴ Job i, 21.

NOTÆ.

(7) In cod. Reg. p. 10.

δυνάμεθα. Τίς γάρ καὶ ἐξευρεθεῖν λόγος ἀλλος τοσούτων θεραπεύειν; Ἄλλ' ἵνα καταδήλους ἑαυτοὺς ποιήσωμεν ὡς μετέσχομεν καὶ αὐτοὶ λύπης, οὐ μόνον ἐπὶ τῷ ἐνδομήσαντι πρὸς Κύριον· ὅτι ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ εὐσεβὴς, πρὸμαχος ὀρθοδοξίας, καὶ ἀγωνιστὴς εἰρήνης, ἀπολείπειν ἡμᾶς, ὧ τῃ συμφορᾷ! ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σοὶ τῇ καταλειφθείσῃ ἐρήμῳ τῆς ὁμοφυικῆς ἐπικουρίας, ἄλλως τε καὶ φιλονδρούσῃ λίαν. Οὕτως οὖν ἀπαρμύθητον τὸ πάθος ἀπέδειξεν ὁ λόγος. Ἄλλ' ἐπεὶ οὐκ εἰ ἀδίδακτος τοῦ θεοῦ διατάγματος, ὅτι *Γῆ εἰ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ*. Καὶ πάλιν· *Ἴνα μὴ ἐπὶ τοῖς κεκοιμημένοις λυπήσθῃς, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἔλπιδα*· ὡς ἀχθισομένοις σὺν τῷ Ἰησοῦ ὅπῃ θεοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει· παρακαλοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν κενῶσαι σε τὸ πολὺ τῆς λύπης, λαβεῖν παραμύθιον μικρὸν, εἰς ἑαυτὴν γενέσθαι, ἱλαρῶναι τὴν ψυχὴν· ἐπειδὴ καὶ τέκνα ἔχεις, καὶ οἰκία σοι πάρεστι μεγαλοφυῆς· καὶ εἰ μὴ ὁ νοῦς ἀνενέγκῃ τῆς κατακρατήσεως τοῦ πάθους, διοικεῖν καὶ διέπειν ὀρθῶς οὐκ ἂν ποτε δυνήσῃ. Ἐπὶ πᾶσι δὲ κάκεῖν τῷ μακαρίῳ λυσitelήσει τὸ λεγόμενον· οὐ τί ἂν γένοιτο περισπουδαστότερον; Τί οὖν λοιπόν, ὦ κυρία; δὸς δόξαν τῷ ἀγαθῷ θεῷ· φθέγγαι τὰ τοῦ Ἰωβ, *Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο*· ὡς τῷ Κυρίῳ *ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο*. Εἴη ἐντεῦθεν ὡς ἀληθῶς μέγιστον κλέος, καὶ φανεῖς οἶου πεπαυτευμένου ἀνδρὸς ὁμόζυγος ἐγένου. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος καὶ γνωστικός, καὶ σοφὸς, καὶ παιδευτὴς τῶν ἀμυήτων. Ὡς γὰρ οὖν ἐκεῖνος ἀνδράσιν ὑπόδειγμα καλὸν, ἔσο καὶ αὐτὴ γυναῖξιν, ἐκκλίνουσα τὸ φιλοπενθὲς, καὶ δεικνύουσα ὅτι σοὶ προστάτης ὁ θεός, ὃς καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι σε παρήγαγε, καὶ εἰς ἀκμὴν ἡλικίας ἤγαγε, καὶ τηλικούτῳ ἀνδρὶ συνέζυξε, καὶ αὐτὸς διαζεύξας ἐνώσειε διὰ τῆς ἀναστάσεως· ὥστε νόμισον ἀποδημίαν εἶναι τὰ πράγματα. Οὐκ ἄρα ἤνεγκας τὴν στέρνησιν, εἰ βασιλεὺς ἐπίγειος ἐπέτρεψεν; Οἶσον, δέσποινα μου, καὶ τήνδε, ἣν ὁ μόνος ἀληθινὸς καὶ πάντων βασιλεὺς ἐκέλευσε. Ναί, παρακαλοῦμεν, καὶ γε πιστεύομεν ἀπολήψεσθαι σε αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· φυλάττουσαν τὴν χηρείαν ἐν Κυρίῳ, καὶ τεκνοτροφοῦσαν ἄριστα τὰ καλὰ βλαστήματα· ἅπερ καὶ προσαγορεύομεν· καὶ ὁμοιοτρόπως σοὶ παραινοῦμεν φέρειν τὴν πατρικὴν στέρνησιν, καὶ μητρικὴ διαπλάττεσθαι δὲ ρυθμίσει πρὸς πᾶσαν εὐθύτητα.

PIA' (7). — *Τοῖς μονάζουσιν Μυέλης.* [χμγ'.]

Ἡ μὲν κοίμησις τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ Διονυσίου, τῇ ὀρισμένῃ βουλῇ τοῦ θεοῦ πρὸ καταβολῆς κόσμου, ἤδη ὄρον ἔλαβεν. Ὑμῖν δὲ, ἀδελφοί, εὖ ποιῆσαι Κύριος, ὅτι ὑπεδέξασθε αὐτὸν ἀσθενήσαντα κατὰ πάροδον ἐν τῇ διαφερούσῃ ὑμῖν μονῇ· καὶ τοῦτο μέχρις ἂν ἀπέθῃτο τὸ σκήνος ἐν γῇ, καὶ ἀπέπτη εἰς οὐρανόν. Ὅτι δὲ ἄξιός τῆς ἐκείσε πορείας ὁ ἀδελφός, μαρτύρια πολλὰ. Πρῶτον μὲν ἡ μέχρι γῆ-

ρους ἀπὸ νεότητος, δοκιμας αὐτοῦ ὑποταγή. Ἐπειτα καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἀπόστολος ὄνπερ εὐλόγησεν ἀποστολικὸν στόμα, καὶ ἦνσε Ῥωμαίων Ἐκκλησία ὧς καὶ μεμαρτύρηται ὑπὸ πολλοῖς ἀδελφότητος αὐτοῦ. Ἀνὴρ δυνατός ἐργῶ καὶ λόγῳ, ἐργάτης ἐν τολῶν Θεοῦ, στόλος καὶ ἐδραῖωμα τοῦ οἰκείου κοινοβίου· πολλὰ ἐνδείξάμενος ἀρετῆς ἰδιώματα, καὶ νῦν αὐτὸ τοῦτο κατὰ τὸν παρόντα διωγμὸν, περιερχόμενος πῶλεις τε καὶ χώρας, ὑστερούμενος, θλιβόμενος, ἐν τῷ διακονεῖν τὸν τῆς ἀληθείας λόγον, μέχρις ἀπέπνει ἐκδημήσας πρὸς Κύριον. Τοιοῦτον οὖν, ὡς ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐξαναγῆσατε δοῦλον Κυρίου, καὶ τηλικούτων λείψανον ἄγον παρ' ὑμῖν ψκονομήθη ἀποθησαυρισθῆναι. Διὸ καὶ μᾶλλον προστετέθημεν τῇ κατὰ Θεὸν ἀγάπῃ ὑμῶν, καὶ ἐπευχόμεθα ὑμῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἡγῶ Ἰερουσαλήμ, ἀνθ' ὧν μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ὑπεδέξασθε τὸν ὄσιον Διονύσιον, οὗ τὸ μνημόσυνον μετὰ τῶν ὁμοταγῶν ἁγίων.

PIB' (8). — *Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς θαντοῦ μαθητάς.* [χμδ.]

De obitu Dionysii et Anthi, monachorum : quorum virtutem ac facta praelara commendat.

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες. Ἄλλοι μὲν λυπηρῶς ἀναγγέλλουσι τὰς τῶν οἰκείων ἀποδιώσεις· ἐγὼ δὲ καὶ λίαν περιχαρῶς. Διὰ τί; ὅτι οἱ ἀποθεβιώκοτες ἀδελφοὶ ἡμῶν ἄγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, Ἄνθος ὁ φερώνυμος ἠνθηκῶς τὰς ἀρετάς, καὶ Διονύσιος ὁ διαπρέψας Διονυσιακῶς καθ' ὁσιότητα. Οἷος δὲ καὶ ὁ θάνατος ἀμφοτέρων, δίκαιον εἰπεῖν. Ὁ μὲν ἐληλυθὼς ἀπὸ τῆς οἰκείας ξενίας ἄρτι, καὶ γὰρ συνταξάμενος ἡμῖν αὐτὰ δὴ τὰ τελευταῖα, ἐν τῇ ὑποτροπῇ καθ' ὅδον νοσηλευθεῖς κεκοίμηται ἱερῶς ἐν μοναστηρίῳ τῆς Μυέλης. Ὁ δὲ ἀσθενεὶς περιπεσὼν, ὑπέστη, εἰ μὴ προπετὲς εἰπεῖν, τὰ τοῦ αὐιδίμου Ἰωὴ παθήματα. Καὶ γὰρ τὰς σάρκας αὐτοῦ εἶδε ρυτσκομένας, καὶ τὰ ὁστά κεκολλημένα τῇ σαρκί. Πόντοι ἀνύποιστοι, πληγαὶ τραυμάτων, ρύσις τῆς γαστρὸς ἄμετρος, μόνῃ ἡ πνοὴ παραμένουσα· ἐν οἷς εὐχαρίστως καὶ αὐτὸς πρὸς Κύριον. Ἰδε οἱ μακάριοι, ὡς καὶ αὐτοὶ μάρτυρες, Διονύσιος ὁ τοῦ Θεοῦ ἐργάτης δοκιμας, καὶ Ἄνθος τὸ ἀρνίον τοῦ Χριστοῦ. Διονύσιος ὁ μέχρι γήρους τὸ τῆς ὑποταγῆς ἄεθλον ἀπὸ νεότητος τετελεσμένος· καὶ Ἄνθος ὁ ἐκ παιδὸς ὁσιωθεὶς μέχρι μεσηλικιότητος· καθ' ὑποταγὴν· ἀμφοτέροι οὐ σκευὴ εὐχρηστα τῷ Δεσπότη Θεῷ. Οὐ μόνον ἐν οἷς ὑμνήθησαν πρότερον καὶ ὕστερον· πρὸς δὲ καὶ φυλακῶν διαδήματα ἐνεκεν δικαιοσύνης περιεβάλλοντο. Οὐ τί ἂν γένοιτο ἐνδοξότερον; Ἐχει δὲ ἄτερος ἄλλο καύχημα, τὸ ἐξυπηρετῆσαι αὐτὸν τῷ κυρίῳ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ ἐξυπηρέτησιν μακρὰν, καὶ οὐ μόνον μακρὰν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινουμένην λίαν. Ἀμφοτέρωθεν οὖν ἀξιάγαστος ὁ ἀδελφός.

⁸⁰ Luc. xxiv, 19.

(8) In cod. Reg. px.

A muni quidem, ab juventute ad senium usque spectata fuit ejus obedientia. Deinde in vinctulis his fuit : semel in Occidentem pro Ecclesia nostra legatus profectus est : huic benedixit os apostolicum : hunc laudavit Ecclesia Romana : qui testimonium etiam habuit a fratribus suis quamplurimis. Vir potens opere ac sermone⁸⁰, observator mandatorum Dei, columna et firmamentum cœnobii sui : qui multa exhibuit virtutis veræ documenta, idque maxime in hac præsentī persecutione, urbes regionesque percurrens, egeus, ærumnis pressus, dum veritatis verbum dispensat, donec animam efflavit ad Dominum proficiscens. Talem ergo, ut se res habet, Domini famulum hospitio excepistis ; et tam sanctæ apud vos reliquæ ut recondenderentur, divina providentia contigit. Unde et arctius vestræ secundum Deum charitati obstricti sumus, vobisque supremæ Jerusalem bona optamus pro eo quod sincero corde suscepistis sanctum Dionysium, cujus memoria est cum sanctis ejus commillionibus.

CXII. — *Catechetica ad discipulos suos.*

Fratres Patresque. Alii quidem dolenter suorum obitus annuntiant ; ego vero magna cum lætitia. Quid ita ? quia qui vita excesserunt sancti fratres nostri, cœlesti vocatione potiuntur, Anthus qui juxta nomen suum virtutibus floruit ; et Dionysius, qui Dionysii instar sanctitate præcelluit. Qualis autem utriusque mors fuerit, æquum est exponere. Ille quidem a peregrinatione sua jam redux, cum antea scilicet mandata suprema nobis commisisset, in reditu morbo in via correptus, pie obdormivit in monasterio Myelensi. Ille vero valetudinis infirmitate detentus, celeberrimo Job, nisi temerarium est dicere, paria perpressus est. Nam et carnes suas defluentes vidit, et ossa carni agglutinata ; labores intolerabiles, plagæ contracti corporis, profluvium ventris immodicum, solus restans anhelitus : quæ cum gratiarum actione et patientia perferens migravit et ipse ad Dominum. Beati revera, tanquam et ipsi martyres, Dionysius, probus Dei operarius, et Anthus agnellus Christi. Dionysius, qui a juventute ad senium usque obedientiæ certamen perduxit ; et Anthus, qui a puero usque ad mediam ætatem obediendo sanctitatem adeptus est. Ambo vasa utilia Domino Deo : non in iis modo quorum causa prius ac posterior laudati sunt ; sed quod præterea carcerum coronis propter justitiam redimti sunt : quo quid possit esse gloriosius ? Habet autem alter aliud quo se jactet, quod nimirum famulatus sit domino fratri et archiepiscopo, et quidem longo famulatu, nec longo solum, sed et valde laudato. Utroque igitur nomine admiratione dignus est frater.

NOTÆ.

Ad hæc ergo, fratres, quid dicemus? Migrare nos hinc prorsus quotquot homines sumus, migrationemque esse ab incolatu ad veram requiem, a tenebris ad lucem, a tumultu ad tranquillitatem, a bello ad pacem, ubi non est mordens coluber, ubi non est mutationis metus, ubi recipiet unusquisque prout in corpore gessit, sive bonum, sive malum²⁷. Quare contendamus, fratres mei, ut sancte moriamur; quo æternam damnationem effugiamus, et regnum cælorum consequamur. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis*²⁸. *Deus noster ignis consumens est*²⁹. Pertimescamus, illi dilecti, exhortescamus, adversus draconem diabolum exsurgamus, et qui stare videntur, et qui prostrati sunt: quoniam illis quidem brevis relaxatio casum mortis affert; his vero parva mentis erectio præstat vulnerum animæ curationem. *Nunquid qui cadit non resurgit? aut qui avertitur, non revertitur*³⁰? Imo, fratres mei: nondum clausa est janua, nondum solutus est conventus. Parcamus nobis ipsis: consideremus quemadmodum in urbe versemur, ubi consideamus, quibuscum verba faciamus, quantus sit cibus noster, quies, somnus, confabulatio, hymnorum decantatio, tota Deo placens, tota utilis proximo.

Miseremini, auxiliamini, ne quisquam aliquid faciat contra ac decet. Quid prosit si lucrum universum mundum, et miseræ animæ meæ jacturam faciam³¹? Quis mihi hujus vitæ voluptatum fructus erit in die mortis? quo autem dolore afficiar, cum socios et æquales meos videro in Dei regnum evehi, me vero in tenebras exteriores abripi? Vere, fratres mei, nihil est delectatio carnis, nihil regnum terrenum, nihil gloria ad tempus durans, nihil divitiarum fluxus et caducus, nihil delicarum quæ defluunt, nulla in ullo eorum, quæ ab hujus vitæ cupidinis pulchra et speciosa existimantur utilitas: sed omnia vanitas et superfluitas spiritus³², ut loquitur is qui omnes hujus sæculi suavitates fuerat expertus. Atque utinam vanitas duntaxat: cum pro illa sempiterni cruciatus iis parentur qui in ea volutantur. Nobis vero quibus spiritualem vitam Dominus largitus est, quale quantumque, nisi eam fugiamus, imminet supplicium? Propterea, fratres mei, moneo, hortor, obseco, tanquam debitor et servus vester propter Dominum, ut juste et sancte vivamus etiam in posterum, ut vitam æternam adipiscamur in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

CXIII. — Euphrosynæ præpositæ.

Consolatur in obitu matris.

Postulabat hoc quod accidit beatæ dominæ matricque communi (nec enim refugiam matrem quoque nostram illam appellare propter virtutem) ut

²⁷ II Cor. v, 10 ²⁸ Hebr. x, 31. ²⁹ Hebr. xii, 29. ³⁰ Jerem. viii, 4. ³¹ Matth. xvi, 26. ³² Eccle. i, 14.

Τί οὖν εἰπωμεν πρὸς ταῦτα, ἀδελφοί; ὅτι μεταβαίνομεν πάντως πάντες ἀνθρώποι ἐντεῦθεν, καὶ ἡ μετάβασις ἀπὸ παροιχίας εἰς ἀληθινὴν κατάπαυσιν, ἐκ σκότους εἰς φῶς, ἀπὸ ταραχῆς εἰς γαλήνην, ἐκ πολέμου εἰς εἰρήνην, ὅπου οὐκ ἐνὶ δάκνων ὄφεις, ὅπου οὐκ ἐνὶ τροπῆς ψόθος, ὅπου κομίζεται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἐπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν. Διὸ σπεύσωμεν, ἀδελφοί μου, καὶ ἡμεῖς ὁσίως ἀποδιῶσαι· ὡς ἂν φύγοιμεν αἰωνίας κρίσεως, καὶ ἀξιοθεσθῶμεν βασιλείας οὐρανῶν. Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. Ὁ Θεὸς ἡμῶν, πῦρ καταναλίσκον. Φοβηθῶμεν, τέκνα ἀγαπητὰ, φρίξωμεν, διαναστῶμεν κατὰ τοῦ δράκοντος διαβόλου, καὶ οἱ δοκοῦντες ἐστάναι, καὶ οἱ ὑποσκελισθέντες· ὅτι τοῖς μὲν βραχεῖα χαύνωσις πῶσιν ἀπεργάζεται θανάτου· τοῖς δὲ μικρὰ ἀνάνευσις Ιασιν ἀνατελεῖ ψυχικῶν τραυμάτων. Μὴ δὲ πίπτωρ οὐκ ἀνίσταται; ἢ δὲ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; Ναί, ἀδελφοί μου· οὕτω ἡ θύρα κέχλεισται, οὕτω ἡ πανήγυρις διαλέλυσται. Φεισώμεθα ἑαυτῶν· σκοπώμεν πῶς ἐν ἁστέι διατρίβομεν, τοῦ καθεζόμεθα, μεθ' οὓων προσώπων διαλεγόμεθα, πληλὴς ἡ τροφή ἡμῶν, ἡ ἡσυχία, ἡ ὑπνωσις, ἡ ὁμιλία, ἡ ὑμνησις· ὅλη ἀρεστή Θεῷ, ὅλη ἐπωφελής τῷ πέλας.

Ἐλεεῖτε, βοηθεῖτε· μὴ τίς τι πράττοι παρὰ τὸ εἰκός. Τί ὄφελος ἂν ὦλον τὸν κόσμον κερδήσω, καὶ ζημιωθῶ τὴν ἐλεεινὴν μου ψυχὴν; τί μοι προσθήσεται ἐν ἡμέρᾳ θανάτου τῶν τῆδε ἡδοναθειῶν τὸ τέλος; τί δὲ πείσομαι ὅταν τοὺς ὁμοταγεῖς μου ἴδω προσλαμβανομένους εἰς βασιλείαν Θεοῦ, ἑμαυτὸν δὲ αἰρόμενον εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος; Ὦντως, ἀδελφοί μου, οὐδὲν ἡ εὐπάθεια τῆς σαρκὸς, οὐδὲν βασιλεία ἐπίγειος, οὐδὲν δόξα πρόσκαιρος, οὐδὲν πλοῦτος ρευματιζόμενος, οὐδὲν τρυφή ἀπορρέουσα, οὐδὲν ἐν οὐδενὶ τῶν νομιζομένων τοῖς φιλοζώοις καλὸν καὶ ὥραϊον ὄφελος· ἀλλὰ τὰ πάντα ματαιότης καὶ περισσεία πνεύματος, ὡς φησὶν ὁ τῶν ἀπάντων ἡδῶν τοῦ τῆδε αἰῶνος ἀπόπειραν ποιητάμενος. Καὶ εἴθε ματαιότης μόνον· ἀλλ' ὅσον αὐτῆς αἰωνιοὶ βάσανοι ταμιεύονται τοῖς ἐγχεκλυσιζόμενοις αὐτῇ. Ἡμῖν δὲ οἷς ἡ πνευματικὴ ζωὴ κεχαρίσται ὑπὸ Κυρίου, πόση καὶ πληλὴς τιμωρία, εἰ μὴ φευδόμεθα αὐτῆς, ἀποκείσται; Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί μου, ὑπομνήσκω, παραινῶ, παρακαλῶ, ὡς ὀφειλέτης, ὡς δούλος ὑμῶν διὰ Κύριον· δικαίως καὶ ὁσίως πολιτευσώμεθα καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς. Ἵνα κληρονομήσωμεν ζωὴν αἰώνιον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

PII'. (9). — Εὐφροσύνη ἡγευμένη. [Χμε']

Ἀπῆται τὸ συμβᾶν περὶ τὴν μακαρίαν κυρίαν καὶ κοινὴν μητέρα· οὐ γὰρ παραιτούμαι καὶ ἡμῶν μητέρα αὐτὴν ὀνομάζειν διὰ τὴν ἀρετὴν· αὐτοὺς

NOTÆ.

(9) In cod. Reg. pxi'.

ἡμᾶς ἀφίχθαι, καὶ τὸν προσήκοντα ἐπιτάφιον ἐκείνην ἂν ἡμεῖς ἔσται· σὺ δὲ τῇ ὑπολειμμένῃ, καὶ οἰοῖται ὀρφανῇ τῆς μητρικῆς σου συναφείας τε καὶ συμπονοίας, φθόγγασθαι παραμύθιον· εἶγε καὶ ἐξευρεθείη τοιοῦτον φάρμακον, δυνάμενον καταπραῦσαι σου τὸ τῆς ψυχῆς ἀλγινόν καὶ συμπεπωκός. Ἄλλ' ἐπεὶ τοῦτο οὐκ ἐνδέχεται, διὰ γράμματος ἡ ἐπισκοπῇ. Ὡς πῶς ἀπέπτυ ἀφ' ἡμῶν ἡ καλὴ ἀμμάς, ἡ Χριστοφόρος γυνή, τὸ κειμήλιον τῆς σωφροσύνης, τὸ κεχαριτωμένον πρόσωπον, τὸ τῆς εὐλαβείας τέμενος, τὸ πλήρες ἡμερῶν, τῶν τε λυομένων καὶ μενουσῶν θέαμα, ὁ ἡγιασμένος ναός, ὁ ἐλαίων τῆς συμπαθείας, ὁ οἰκτιρμὸς τῆς ἐπιδόσεως, τὸ ζῶον ἔντως τὸ θεόπλαστον, ὁ ἀφθονός ὄφθαλμός, ἡ ἀδάσκακος καρδιά, ἡ πρὸ τοῦ θανάτου ἐκδήμος τῶν τῆδε διὰ τὸν ποθοῦμενον νυμφῶν Χριστὸν, καὶ διὰ τὴν ἔκτισε ἀλυτον ζῶν καὶ ἀκήρατον; Ὡς, ὦ, πόσα λαλήσας δυνηθείην κενῶσαι τὸ συνωθοῦν τὴν καρδίαν μου σεμνολόγημα! Καίτοιγε ὀφειμένης ἐγὼ τῆς κυρίας καὶ τῶν ἐνουσῶν ὑμῖν ἀρετῶν, καὶ τοσούτον ἐν πείρᾳ, ὅσον ἀκρὸς δακτύλῳ ἐφαψάμενός τις μέλιτος. Ἄλλ' ὅμως ἡ βραχεία γεῦσις δὴλωσιν παρίστανται τῆς ὅλης γλυκύτητος, ἄλλως τε καὶ παρὰ τῶν μᾶλλον πεπειραμένων ὑμῶν τῆς ἀρετῆς ἀδελφῶν ἐκδιδαχθεῖς, ἀκούσαντες ἔχον τὴν περὶ αὐτῆς γνώσιν ἐν Κυρίῳ. Ἐκείνη ἀπὸ τοῦ τοιοῦτου βίου ἤχθη εἰς τόδε τὸ πολίτευμα. Δεῖ γάρ με ἀνωθεν ὑπολαβεῖν, καὶ μικρόν τι ἐνδιατρίψαι τῷ λόγῳ παρηγορίας χάριν.

Ἔχει οὕτως. Τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν τὸ γένος, καὶ κατὰ τόπον, καὶ κατὰ τρόπον· εἴπερ ἡ Ἀρμενία, ὅθεν καὶ ἡ ἀρετὴ. Εἰ δὲ καὶ τὸ αἶμα δεῖ ζητεῖν· ἐκ βασιλικῶν κράματος στρατηγίας καὶ δημαγωγίας, καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ ἐν Γραικίᾳ τὸ ὁμοῦλον λέγω· ἐπεὶ καὶ τὴν πρώτην στρατηγίδα εἶλεν ἐνταῦθα, ὥσπερ καὶ τὴν πατρικίστην, ὁ ἀνὴρ. Οὗ ἀπορρήγισσα διὰ θανάτου, οὐκ ἤνεγκεν ἀζῶς μένειν, ἀλλ' ἔχειν μνηστῆρα· τίνα ἄρα; οὐ τόνδε καὶ τόνδε ἄρχοντα ἡ βασιλέα, ὡς ἡ τῶν πολλῶν ἑφεσις, σαρκὶ καὶ αἵματι προσκειμένον· ἀλλὰ τὸν μόνον ὠραίον νυμφῶν, τὸν ἄρχοντα τῆς εἰρήνης. Διὸ καὶ εἰρηνώνυμος ἡ νύμφη, τὸν τῶν ὅλων βασιλέα Χριστὸν, τὸν Κύριον τῆς δόξης, καὶ τοῦτον διὰ τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος μνηστευσαμένη. Ἐφ' ᾧ ὅπως ἡρίστευσε πράττουσα τὰ τοῦ ἑραστοῦ, προεδόκλων ὁ λόγος ὡς ἐν σκιαγραφίᾳ. Ταύτης ἡ ἀστράπτουσα προσεῦχη, ἡ κατάνυξις· ἡ τῶν θαυμάτων χύσις, ἡ ἀκατάλαλος γλῶττα, ἡ ἀπαρρησίαστος ἔξις, ἡ Χριστομίμητος ταπεινωφροσύνη, ἡ φιλέντολος διέξις, ἡ θεηγόρος διάνοια, ἡ καιομένη τῷ τῆς ἀγάπης Χριστοῦ πυρὶ καρδίᾳ, καὶ τέλος ἡ ὀρθόδοξος λατρεία, καὶ τὸ πεφυλαγμένον τῆς αἰρετικῆς κοινωνίας μετὰ ἀνυποστόλου παρρησίας. Καὶ θαῦμα πῶς ἐν τῷ παρικτεῦσαντι διωγμῷ, οὐ μόνον ἑαυτήν, ἀλλὰ καὶ σὲ, κυρία, καὶ ὅλην σου τὴν ἁγίαν συνοδίαν, ἀμέθεκτον σὺν Θεῷ ταύτης διεφυλάχματο· καλὴν κορωνίδα τῷ τέλει ἐπισφραγισμένη· ἐκ τῶν ὀρθοδόξων πηγῶν μετασχοῦσα τῶν ἁγιασμάτων, κάνεῦθεν ἀπράσα, χαίρομένης· ὅπερ σημεῖον μέγιστον τῆς ὧν ἐπεπόθει

A nos ipsi veniremus, et illam quidem congrua laudatione funebri prosequeremur; tibi vero derelictæ et materna quodammodo animi corporisque conjunctione orbatæ consolationem adhiberemus: si tamen remedium inveniretur ejusmodi, quod posset afflicti prostratique animi dolorem mitigare. Sed quoniam id fieri nequit, per litteras fiet visitatio. O quo pacto a nobis avolvit bona mater, Christi-fera mulier, thesaurus continentia, gratia ornatum caput, religionis sacrarium, plenum dierum tum obeuntium tum permanentium spectaculum, templum sanctificatum, olivetum compassionis, commiseratio largitionis, vere a Deo formatum animal, oculus invidiæ expers, cor sine malevolentia, in hoc seculo ante mortem peregrina ob desiderium Sponsi Christi, et propter futuram illic vitam indissolubilem et immortalem? O, o, quibusnam verbis exsequi illam possim, quæ cor meum sollicitum habet, laudationem! Et quidem serius ego dominam, et virtutes vestras cognovi, nec experientiæ plus habeo, quam qui summo digito mel attigit. Attamen tenuis degustatio totius dulcedinis specimen exhibet: præsertim cum ab iis sororibus, quibus virtus vestra magis perspecta erat, edoctus, sufficientem de ea notitiam habeam in Domino. Vitæ conditio a qua transit illa ad istud institutum, fuit hujusmodi. Oportet enim me rem altius repetere, et consolationis gratia paulisper dicendo immorari.

C Sic autem se res habet. Genus illius ex Orientalibus, et quoad locum, et quoad indolem: ex Armenia scilicet, unde et virtus. Quod si etiam habenda ratio sanguinis, hunc cum regibus commistum habuit. Accedunt militares ac civiles, tum in Armenia, tum in Græcia præfecturæ, conjugis dico; siquidem primariam in exercitu dignitatem pariterque patriciatum adeptus est vir ille. A quo per mortem divulsa, innuptam manere se non tulit, sed sponsum habuit, quemnam vero? non hunc vel illum principem aut regem, quod ambiunt multæ, carni et sanguini addictæ; sed eum qui solus est sponsus speciosus, princeps pacis. Unde et pacis nomen habens sponsa, universorum regem Christum gloriæ Dominum, sibi per monasticam professionem sponsum ascivit. In quo quidem quam præclare egerit, quæ dilecti sunt exsequens, superior sermo adumbrata quadam descriptione demonstravit. Hujus oratio fulguris instar emicans, compunctio, lacrymarum effusio, nulli obtrectans lingua, verecundi mores, Christum imitans humilitas, mandatorum amans dextera, mens divina tractans, cor ardens igne charitatis Christi, denique orthodoxus cultus, et cauta hereticæ communionis cum intrepida libertate devitatio. Ac mirum sane quo pacto non seipsam modo, sed et te, domina, et sanctam congregationem tuam universam, dum grassaretur persecutio, illius expertem Dei ope conservavit; pulchram tibi coronidem imponens, ab orthodoxis fontibus sacra participans, animo

lætanti excedens e vita : quod indicium est maximum, compotem factam eorum esse quæ optabat, Christo scilicet frui, et cum Christo in æternum esse. Sic igitur vivebat beata, sic et sancte obiit : atque ita esse credimus nos peccatores. Nunc ad te convertenda est oratio. Domina mea, quid hoc est, quod, etsi acerbæ est separatio, tulisti tamen cum gratiarum actione, ut audivimus ; vehementerque te laudavimus, non ejulatus a ratione alienos fundentem ; non spei vacuas lamentationes ; sed ut pulchrum erat et ut decebat veram monialem et optimam magistram, exemplo suo animas sibi a Domino creditas informantem, aut potius, ut apertius dicam, clarissimæ illius et unanimæ conspirantem filiam in Domino, nunc in carne, æquales in gubernatione virtutis ! Unam enim in duobus corporibus animam fuisse, et laudabile est, et vobis gloriosum.

Non ergo penitus a te, domina, separata est domina, sed ad modicum tempus, donec eandem et nos viam insistamus. Præterquam quod spiritualiter nunc etiam adest, et sua tibi studia impendit : quodque majus est, Deo prior facta, pro te tuisque deprecatur. Quod ergo restat, ne animo concidas, oramus, quasi præside carens, aut quasi sola derelicta. Habes illam, et præ illa Deum cuius sunt omnia ; sed et nos peccatores, sicut illa et ante mortem, et in morte ipsa postulavit, habes, si quid prodesse queat homo peccator. Hæc nostra est funebris allocutio. Tu vero, o beata anima ; ad hanc enim oratio convertenda ; ne a nobis poscas ut Deus tibi per nos sit propitius : sed tu illum nobis concilia deprecationibus : hoc enim te posse confidimus : neque ut adjuutores nos habeat domina, soror, mater, filia tua ; sed teipsam impende et illi et nobis et universi gregi tuo, in Domino, cui gloria in sæcula. Amen.

CXIV. — Juliano vestitori.

Varia morum documenta tradit.

Quandoquidem per fratrem nos salutasti, præclare frater, æquum duxi salutem tibi per litteras reddere : ea re ostendens charam mihi esse excellentiam tuam ; neque hoc solum, sed sollicitum me esse ut salvus evadas a diaboli tentationibus ; scis enim, amice, circuire illum semper tanquam leonem, et querere quem devoret²⁴. Quare attende diligenter, et pactionum recordare. Scriptum est : *Peccasti ? non adjicias iterum : sed et de pristinis deprecare*²⁵. Et rursum Dominus ait : *Omniem palmitem non ferentem fructum, tollit eum Pater meus, et in ignem mittit, et ardet*²⁶. Reformidemus igitur exemplum, pro animabus nostris decertemus, priusquam instet hora mortis : ne velut infructuosi et

ἀπειθεῖς, Χριστοῦ τυγεῖν, καὶ μετὰ Χριστοῦ ἔσεσθαι εἰσασι. Οὕτως οὖν εἶδω ἡ μακαρία, καὶ οὕτως ἀγίως ἀπῆρε· καὶ οὕτως πιστεύομεν ἔχειν οἱ ἀμαρτωλοὶ. Λοιπὸν ἐπὶ σὲ ὁ λόγος μετενεκτός. Δέσποινά μου, τί τοῦτο ; ἵνα εἰ καὶ ὁριμὸς ὁ χωρισμὸς, ἀλλ' ὁμοῦ ἐνέγκῃς εὐχαρίστως, καθὰ καὶ ἀκηκόαμεν, καὶ ἐπηνέσαμεν σε πάντῃ· μὴ προϊεμένην κωκυτοῦς ἀλόγους, καὶ θρήνους ἀνελπιδίους· ἀλλὰ δόντως, καὶ ὡς ἀληθῶς μοναζούσης, καὶ ἀρίστης διδασκάλου, ὑποτυπούσης τῷ καθ' ἑαυτὴν ὑποδείγματι τὰς πιστευθείσας σοὶ ψυχὰς ὑπὸ Κυρίου· μάλλον δέ, ἵνα γνωριμώτερον εἴπω, ὡς ἐκείνης τῆς αἰοδήμου ὁμοφύχου ὁμογνώμονος θυγατρὸς ἐν Κυρίῳ, νόμφης ἐν σαρκὶ, ἱσαρέτου ἐν πολιτείᾳ. Καὶ γὰρ μία ψυχὴ ἐν δυσὶ σώμασι τὸ καθ' ὑμᾶς, καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον.

Οὐ τοίνυν εἰς ἅπαν ἐχωρίσθη σου, κυρία, κυρία· ἀλλὰ πρὸς μικρόν, ἕως ἂν καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ὁδεύσωμεν ὁδόν· πλὴν ὅτι καὶ πνευματικῶς καὶ ἄρτι πάρεστι καὶ συμφέρει σοὶ τὰ σπουδάσματα· καὶ τὸ μείζον, ὅτι καὶ ἐγγυτέρω γενομένη Θεοῦ, ἀντιβολεῖ τὰ περὶ σοῦ καὶ τῶν σῶν. Μὴ δὲ οὖν λοιπὸν καταπέσοις, παρακαλοῦμεν, ὡς ἀπροστάτευτος, μηδὲ ὡς μεμονωμένη. Ἔχεις αὐτὴν καὶ πρὸ αὐτῆς τὸν Θεόν, οὗ τὰ πάντα· εἰ δὲ καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, κατὰ τὴν ἐκείνης καὶ πρὸ θανάτου, καὶ ἐν τῷ ἀποπνεῖν αἰτησιν, ἔχεις· εἴπερ τι καὶ λυσιστελεῖν δύναιτο ἀνθρωπος ἀμαρτωλός. Αὕτη ἡμῶν ἡ ἐπιτάφιος προσφώνησις. Εὐ δέ, ὦ μακαρία ψυχὴ (πρὸς αὐτὴν γὰρ ἐπιστρέπτειν), μὴ πρὸς ἡμῶν αἵτου τὸν Θεόν σοὶ πλεονεξέσθαι. Ἄλλ' αὕτη αὐτὸν ἡμῖν κατὰλλαξον ταῖς προσεβαιῖς· θαρρῶμεν γὰρ τοῦτο ἰσχύειν σε· μηδὲ ὑμᾶς ἐπικούρους ἔχειν τὴν κυρίαν ἀδελφομητρότεκνόν σου. Ἄλλὰ σαυτὴν πάρεχε καὶ αὐτῇ, καὶ ἡμῖν, καὶ ὅλῃ τῇ ποιήμῳ σου ἐν Κυρίῳ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

PIA'. (10). — Ἰουλιανῷ βεσέτητορι. [Χμς'.]

Ἐπειδὴ προσηγόρευσας ἡμᾶς διὰ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀδελφε καλὲ, καλὸν ἡγησάμην διὰ γράμματος ἀντιπροσαγορεύσαι σε· δεικνύων ἐντειθεῖν, ὡς ἀγαπητῶς ἔχω περὶ τὴν τιμιότητά σου· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μεριμνητικῶς εἰς τὸ σῶσθαι αὐτὴν ἀπὸ τῶν τοῦ διαβόλου πειρατηρίων· ἰσθὶ γὰρ, ἀγαπητέ, ὅτι ὡς λέων ἀεὶ περιέρχεται ζητῶν τίνα καταπίῃ. Ἐχὼ οὖν προσεχτικῶς· μέμνησο τῶν συνθηκῶν. Γέγραπται· Ἥμαρτες ; μὴ προσθήῃς· καὶ περὶ τῶν προτέρων σου δεήθητι. Καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγει· Πᾶρ κλημα μὴ γέρον καρπὸν, αἰρεῖ αὐτὸ ὁ Πατήρ, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, καὶ καλεται. Φοβηθῶμεν οὖν τὸ ὑπόδειγμα· ἀγωνισώμεθα ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, πρὶν ἢ ἐπιστῆναι τὴν ὥραν τοῦ θανάτου· μὴ ἔκκο-

²⁴ 1 Petr. v, 8. ²⁵ Eccli. xxi, 4. ²⁶ Joan. xv, 2.

NOTE.

(10) In cod. Reg. pxx'.

φθῶμεν ὡς ἄκαρποι καὶ ἀτελεσφόρητοι τῆς ἀγαθῆς ἀμπελίου, ἥτις ἐστὶ ὁ Χριστός. Διὰ τοῦτο ἦλθον, φθῶν ὁ Κύριος, οὐχ ἵνα κρῖνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω. Καὶ πάλιν λέγει· Ἐὰν μὴ ἦλθον, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἀμαρτίας οὐκ εἶχον· ὡς δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν. Καὶ πάλιν· Ὁ λόγος δὲ ἐλάλησα, ἐκείνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡδὲ, ἀγαπητέ, ὁ καλὸς θεὸς ἡμῶν πάντα τὰ εἰς ἡμᾶς ἐπλήρωσεν· ἐπὶ γῆς ὥφθη, δοῦλου μορφῇ ἀνέλαθεν, ὑπήκοος ἐγένετο μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Καὶ ταῦτα Κύριος ὢν τῆς δόξης, καὶ τὰ πάντα φέρων τῷ βήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· ἀνακαλούμενος ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐγγενομένης ἡμῖν διὰ τοῦ πρωτοπλάστου φθορᾶς· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ θεώσας ἡμᾶς διὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκός· οὐ καὶ ἀδελφοὶ ἡξιώμεθα καλεῖσθαι, καὶ σύσσωμοι, καὶ συμμετοχοὶ, καὶ συγκληρονόμοι. Δεῖ οὖν ἡμᾶς πάσῃ φυλακῇ φυλάττειν ἑαυτούς. Ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις ἐν τῇ πόλει διερχόμενος· ὅρα μὴ ἐμπαῖης. Ἐν φόβῳ Κυρίου ἡ ἀναστροφὴ σου ἔστω μετὰ ἀνδρῶν ἀγαθῶν· φεῦγε τοὺς ἀφυλάκτους ζῶντας· φεῦγε παῖγνια καὶ γελοιάσματα νεωτερικά· φεῦγε κραυγὰς καὶ πολυποσίας φθοροποιούς. Πᾶν ῥήμα σαπὸν ἐκ τοῦ στόματός σου μὴ ἐκπορεύσθω· ἀλλ' εἰ τι καλὸν εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἀκουόντων. Μὴ φρόντιζε πλοτεῖν· ὅτι γυμνὸς εἰσῆλθες εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσῃ. Μὴ ἀγάπα τὴν δόξαν τοῦ κόσμου τούτου· ὅτι ὡς καπνὸς παρέρχεται. Ἐν φθίσει μόνον τὸ ἀγαθόν, τὸ καθαρὸν ἔχειν τὴν καρδίαν ἀπὸ τῆς ῥυπαρᾶς ἀμαρτίας· τὸ ἐπιτυχεῖν βασιλείας οὐρανῶν· καὶ φυγεῖν κρείττους αἰωνίου. Τὰς ἐντολάς, ἃς ἔλαβες, φύλαττε· κλίνον πτωχῷ τὸ οὖς σου· ἡνίκα ἔχει ἡ χεὶρ σου βοηθεῖν, ὁρεξον τῷ δεομένῳ. Δύο λεπτά χήρας πτωχῆς ὑπερηκόντισαν πάντων τῶν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ ἐμδεβλημένων. Ὁρκος ἐν τῷ στόματί σου μὴ αὐλιεῖσθω· ὁ γὰρ ὁμνῶν οὐ σωθήσεται, κἂν δοκῇ πᾶσαν ἐντολήν ποιεῖν. Ἐπισκέπτου ἄνθρωπον ἐν φυλακῇ, ἵνα ἐπισκεφθῇς ὑπὸ Κυρίου. Προσεύχου συνεχῶς, καὶ ψάλλε ἐν καρδίᾳ· ἵνα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποδείξῃ σύνοικον. Ταῦτα ἐκ πολλῶν ὀλίγα δειγμάτων ἀγάπης, ἐντολαὶ ἀγαθαί, ἃς ἀμφοτέροις πράξομεν, καὶ σωθῆμεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

PIE' (11). — Εὐφροσύνη ἡ γρουμένη. [χμζ'.]

CKV. — Euphrosynæ præpositæ.

Rursum de ipsius matris obitu scribit.

Ὡς καλὰ τὰ γράμματα τῆς τιμιότητός σου, καὶ τὸ λυπηρὸν ἐπιδεικνύμενα τῆς ἐπὶ τῇ ὀσίᾳ μητρὶ κοιμήσεως, καὶ τὸ ὑπομνηστικὸν τῆς ἐλπίδος ἔχοντα! Ὡς γὰρ τὸ πάντῃ ἄλυπον καὶ ἄδακρυ ἐπὶ τῇ τῶν κεκοιμημένων διαζεύξει, κατηγορεῖται (ἀναίσθησις γὰρ τευχῆριον)· οὕτως τὸ πέραν τοῦ μέτρου πάλιν κατακλᾶσθαι τῇ λύπῃ, τῶν μὴ ἐχόντων ἐστὶν ἐλπίδα ἀναστάσεως. Δεῦρο λοιπὸν, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ, τὸ

A inutiles abscindamur a bona vite, quæ est Christus. Propterea veni, ait Dominus, non ut iudicem mundum, sed ut salvificem³⁶. Et iterum dicit: Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo³⁷. Et iterum: Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die³⁸. Jamque ipse erga nos omnia, dilecte, bonus Deus noster explevit. In terra visus est, formam servi accepit, factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis³⁹. Atque hæc cum esset gloriæ Dominus, portansque omnia verbo virtutis suæ⁴⁰: revocans nos ab insita nobis per protoplastum corruptione; neque id tantum, sed per sanctam quoque carnem suam nos deficiens: cuius et fratres appellari meruimus, et concorporei, et consortes, et coheredes. Convenit ergo ut omni custodia nos custodiamus. In medio laqueorum ingrederis per civitatem ambulans, vide ne sis remissus. In timore Domini sit conversatio tua cum viris bonis: fuge illos qui sine cautione vivunt: fuge ludos risusque juveniles: fuge crapulam et ebrietatem pestiferam. Omnis sermo malus ex ore tuo non procedat; sed si quis bonus ad ædificationem audientium⁴¹. Ditescere ne studeas, quia nudus in hunc mundum ingressus es, et nudus recedes⁴². Ne ames gloriam mundi hujus, quia sicut fumus prætervolat. Unum solum ama bonum, purum sorde peccati cor habere, regnum cælorum adipisci, et æternam sugere damnationem. Serva mandata quæ accepisti: aurem tuam inclina mendico: cum opitulari manus tua potest, porrige indigenti. Minuta duo pauperis viduæ antelata sunt omnibus quæ missa fuerant in gazophylacium⁴³. Juramentum non habet in ore tuo: nam qui jurat non salvabitur, tametsi omnia præcepta servare videatur. Visita hominem carcere detentum, ut visiteris a Domino. Assidue ora, et psalle in corde, ut Spiritum sanctum contubernalem excipias. Hæc pauca de multis dogmata charitatis, bona præcepta, quæ ambo exsequamur ut salvi simus, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

D Quam præclaræ fuerunt reverentiæ tuæ litteræ: quæ et dolorem ex sanctæ matris obitu testatæ sunt, et spei mentionem continebant! Quemadmodum enim non dolere prorsus, nec flere mortuorum discessionem, merito reprehenditur; stuporis quippe est argumentum: sic etiam ultra modum dolore frangi, eorum est qui resurrectionis spem non habent. Age nunc ergo, soror in Domino, legitimo

³⁶ Joan. xii, 47. ³⁷ Joan. xv, 22. ³⁸ Joan. xii, 48. ³⁹ Philipp. ii, 7, 8. ⁴⁰ Hebr. i, 3. ⁴¹ Ephes. iv, 29. ⁴² Job. i, 41. ⁴³ Marc. xii, 43.

NOTÆ.

(11) In cod. Reg. ρλγ'.

planctu perfuncti, ad nos redeamus : non ut sanctæ illius simulacrum ex mente abjiciamus ; absit. Erit enim apud nos omnis adhortationis gubernationisque monumentum : sed ut alacriore animo simus, ac peragamus propositum certamen exercitationis. Non igitur reliquit te mater immatura ætate, nec rudem rerum divinarum, nec humanarum imperitam ; sed, Christi gratia, omnibus rebus instructam, et vitæ usu peritam, et prudentiæ plenam, et scientia locupletem, et gubernationi peridoneam. Cumque humanæ vitæ definiti sint dies, prospice imprimis propriæ securitati, adjutricem assumens sive e domo, si suppetat, sive extrinsecus. Quippe fieri omnino potest, ut feminam invenias cui negotia quæ interdum occurrunt difficillima committas, quæ expedire per se mens una nequeat.

Attende similiter subditarum sororum gubernationi : regens illas in Domino, cum omni longanimitate et commiseratione exigens quæ sunt officii : neque urgens vehementius, sed sicut nutrix filios suos fovens, totamque te illis impendens : ita ut animam ipsam pro illis exponas, neque freni habenas e contrario penitus remittens, quæ causa esse solet dissolutionis, confusionis, et nullius erga filios amoris. Scis quomodo te, præsentē matre, gereres : scis in te omnium illarum oculos tanquam in Deum esse conversos, personam tuam intuentium velut conciliatricem apud Deum. Quod si ipsa sic agas ; perspicuum est aliud illas spirare nihil debere, quam quod tu magistra et cupis, et jubes, et enuntias : prorsus ut genuinæ filiæ erga matrem, ut membra de membro erga caput, ut flores erga rosarium. Ad hoc enim et in unum convenerunt, mundo relicto, et iis quæ in mundo sunt, parentibus ac fratribus, necessariis et amicis, facultatibus et carnis affectibus, cælibatum amplexæ, Christoque desponsæ : ut sancte et quemadmodum virgines decet viventes, regnum cælorum consequantur, intrentque cum Christo in cælestem illum et ineffabilem thalamum nuptialem. Tale et illis et tibi, domina, certamen est et professio : proinde huic attendamus : in hac moveamur, et vivamus : non huc et illuc respicientes, quod sic illud monasterium, vel sic aliud monasterium. Noxium hoc est : cum ex præceptorum norma metiri nos debeamus, non autem ex vicinis. Hinc enim nemo assequitur ut recte incedat, Deoque digne ambulet. Quia præsens ætas negligens est, et ab exacta disciplina descivit, et ab ea vivendi regulam petere vanum est et inutile ; illuc spectemus ubi sancta vita et Domino placeans resplenduit. Vides, soror et mater spiritualis, quemadmodum adiecit me charitatis Dei liberius apud vos loqui ? Nihil amplius facturus eram, si ad ipsam parentem meam et germanas sorores verba fecissem. Præterquam quod omnes corpus Christi sumus, et unum Patrem invocamus bonum Deum nostrum. Quare fratres quoque omnes invicem, et corpus unum, et consortes,

Α ἱκανὸν τοῦ πένθους ἀπορωσάμενοι, εἰς ἑαυτοὺς γενώμεθα· οὐχ ὅτι ἐκβαλεῖν τῆς καρδίας τὸ ἰνδαλμα τῆς ἀγίας ἐκείνης· μή τι γένοιτο· εἴη γὰρ ἐν ἡμῖν ὑπόμνημα πάσης παρακλήσεως καὶ διακυβερνήσεως· ἀλλὰ τὸ ἀγεσθαὶ εὐθυμότερον, καὶ διανύειν τὸν προκειμένον ἀγῶνα τῆς ἀσκήσεως. Οὐκ εἴασεν οὖν σε ἐν ᾧ ῥῳψ ἡλικία· ἡ μήτηρ, οὐδ' ἀμαθὴ τῶν θείων, οὐδ' ἀπειρον τῶν ἐν βίῳ, πάντοθεν χάριτι Χριστοῦ ἱκανομένην, καὶ βίου ἐμπειρον, καὶ φρονήσεως ἐμπλεων, καὶ γνώσεως εὐπορον, καὶ διοικήσεως εὐθετον. Καὶ ἡμερῶν ἀπηρτισμένων τῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων, ἔχου δὴ τῆς οικίας ἀσφαλείας, λαμβάνουσα βοήθην, εἴτε οἰκοθεν, ἄνπερ καὶ ἔστιν, εἴτε ἐξωθεν. Οὐκ ἀπορον γὰρ εὐρεῖν γυναῖκα ἐπ' ἀναθέσει τῶν συμπιπτόντων ἔστιν ὅτε δυστεκμήρτων πραγμάτων, ὧν τὴν λύσιν εἰς νοὺς οὐχ οἷός τέ ἐστι δοῦναι.

Β Ἐχου δὴ ὁμοίως καὶ τῆς κυβερνήσεως τῶν ὑπὸ χεῖρα ἀδελφῶν, καθηγούμενη ἐν Κυρίῳ μετὰ πάσης μακροθυμίας, μετὰ συμπαθείας, μετὰ ἐκζητήσεως τῶν ὀφειλομένων· μήτε καταπιέζουσα σφοδρῶς, ἀλλ' ὡς ἀντροφὸς θάληη τὰ ἑαυτῆς τέκνα, τὰ κατ' αὐτὰς ἀμειβομένη· ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν προέσθαι ὑπὲρ αὐτῶν· μὴδ' αὖ ἀνείσα ὀλικῶς τὰς ἡνίας τοῦ χαλινοῦ· ἄκτιον γὰρ τοῦτο διαλύσεως, ἀταξίας τε καὶ ἀφιλοτεχνίας. Οἶδας ὅπως συνοῦσας τῆς μητρὸς ἐπολεῖς· οἶδας ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ πασῶν αὐτῶν εἰς σὲ βλέπουσιν ὡς εἰς Θεόν, ὀρῶσαι τὸ πρόσωπόν σου, μιστεῦσθαι αὐταῖς τὰ πρὸς αὐτόν. Εἰ δὲ αὕτη οὕτως, ὅλῳν ὅτι κἀκεῖναις ὀφειλόμενόν ἐστιν ἄλλο μὴδὲν ἀναπνεῖν, ἢ ὅπερ σὺ ἡ διδάσκαλος καὶ ἑρῆς, καὶ ἐντέλλῃ, καὶ διαγορεύεις· καὶ ἀπλῶς ὡς τέκνα γνήσια πρὸς μητέρα, ὡς μέλη ἐκ μέρους πρὸς κεφαλὴν, ὡς ἄνθη πρὸς ῥοδωνιάν. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ἐληλύθεισαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καταλιπούσαι κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, γονεῖς τε καὶ ἀδελφοὺς, οἰκείους καὶ φίλους, ὑπάρξεις τε καὶ σχέσεις σαρκὸς, ἀδελφὰν ἀγάπησασαι, καὶ Χριστὸν νυμφευσάμεναι. Ἵνα ὁσῶς καὶ παρθενοπροπτῶς ζῆσαι, κληρονομήσωσι βασιλείαν οὐρανῶν· καὶ τὸ μετὰ Χριστοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὸν οὐράνιον ἐκεῖνον καὶ ἀνεκλάλητον νυμφῶνα. Τοιοῦτον καὶ αὐταῖς καὶ σοί, κυρία, τὸ ἀγώνισμα καὶ ἐπάγγελμα· τούτῳ καὶ προσέχουσαι· ἐν τούτῳ καὶ κινώμεθα καὶ διαζῶμεν· μὴ ἀποδύεσθαι ὧδέ τε κἀκεῖ, ὅτι οὕτως ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον, καὶ οὕτως τὸ ἄλλο μοναστήριον. Βλαβερόν τοῦτο· τῇ ἐντολῇ δεῖ παραμετρεῖν ἑαυτοὺς, ἀλλὰ μὴ τοῖς πέλας. Ἐντεῦθεν γὰρ οὐκ ἔρχεται τις εἰς τὸ ὀρθοποδεῖν, οὐδὲ θεοπροπτῶς πορεύεσθαι. Ἐπειδὴ ἡ παροῦσα γενεὴ καὶ ὀλιγωρὸς ἐστίν, ἐκλειοπιτυλα τοῦ ἡκριθωμένου βίου, καὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς κανονίζεσθαι ἔωλον καὶ ἀλυσιτελές· ἔκει' σκοποῦμεν οὐ ὁ ἱερὸς βίος, ἐνθα ἑλαμψεν ἡ εὐαρέστησις Κυρίου. Ὁρᾷς, ἀδελφὴ καὶ μήτηρ πνευματικῇ, ὅπως με ἠνάγκασεν ἡ κατὰ Θεὸν ἀγάπη παρῆρσιασθῆναι ἐν ὑμῖν; οὐδὲν πλέον ἐμελλον ἀνποιεῖν, εἰ πρὸς μητέρα τὴν ἐμὴν, καὶ πρὸς ἀδελφὰς κατὰ σάρκα ἦν μοι διαλέγεσθαι. Πλὴν ὅτι πάντες σῶμά ἐσμεν Χριστοῦ, καὶ ἕνα πατέρα ἐπικαλούμεθα τὸν ἀγαθὸν Θεὸν ἡμῶν. Ὡστε ἀδελφοὶ πῖντες ἀλλή-

λων, καὶ σύσωμοι, καὶ συμμετοχοί, καὶ συγκληρονόμοι. Κάντευθεν τὸ φιλεῖν ἡμᾶς καὶ σώζεσθαι ὑμᾶς, καθὼς ἀγαπᾷ Κύριος, καὶ ἐντέλλεται. Εἰρήνη σοι τῇ κυρίᾳ μητρί. Εἰρήνη ταῖς ἀδελφαῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

PIG* (12). — Ἰωάννη ἐρημίτη. [Χμῆ'.]

De quodam eremita hæretico ad fidem catholicam adducendo.

Ἦδὺ θέαμα ὅπταν τις θεάσοιτο, τοῦτο καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν εἰς νοῦν δεῖ ἀναθεωρεῖν εἰσθεῖν. Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοί, θεοτίμητε, ἀπαξ σε βλέψαντες, καὶ ὠμιληκότας, οὐκ ἐπιλελήσμεθα· ἀλλὰ φανταζόμενον ἔχομεν ἐν τῇ διανοίᾳ· αὐτὸ τοῦτο γαννύμενοι ὁρᾶν ἄνθρωπον Θεοῦ, προσώπῳ τε καὶ ὁμιλίᾳ χάριν θείαν λάμποντα, καὶ εἰς δοξολογίαν Θεοῦ προτρεπόμενον. Ἔσχες δὲ τοῦτο τῇ ἐρημικῇ μονῷ, καὶ τῇ προσευκτικῇ προσελεύσει· λαμπρυνθεὶς Μωσαικῶς τὴν ὄψιν πρὸ τοῦ ἀρρήτου φάους. Διὸ καὶ αὐθὺς γλιχόμεθά σε κατοπτεῦσαι, καὶ συμμετασχεῖν τῶν ἐν σοὶ χαρίτων, κατὰ δευτέρωσιν ἀγαστικῶν μετουσιασμοῦ, σὺ πρὸς Θεόν, καὶ ἡμεῖς παρὰ σοῦ. Ὅρᾳς ὅσον σε Θεὸς ἐδόξασεν, ἐπεὶ ἐδόξασας αὐτόν· ἀλλὰ καὶ ἐτι δόξασειν ἐν τέλει τοῦ βίου, ἀποπεραινόμενα ἀζήτως τὸν δρόμον. Ἡμῖν δὲ τοῖς ἀμαρτωλοῖς εὐξαίετο κἄν ἀρξασθαι τοῦ σωτηρίου δρόμου· ἐπεὶ περ μακρὰν ἀπὸ Θεοῦ οἱ ἐλάχιστοι. Ἡ πρώτη ἐπιβολὴ τοῦ λόγου ἐν τούτοις.

Τίς ἡ δευτέρα; Περὶ Θεοκτίστου τοῦ ἐρημίτου· ὃς ὅπως διεβράβη ἐξ αἰρετικῶν τινῶν ὑποθέσεων τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸς ἡμῶν μάλλον ἐπίσταται, τιμῶνται. Πλὴν ὅτι καὶ ἡμεῖς προπερυσὶ πλῆσιόσαντες τοῖς καθ' ἡμᾶς [f. ὑμᾶς] ἐνδια-
C
τήμασιν, ἐξεμάθομεν παρὰ τῶν εἰδῶτων τὰ τοῦ ἀνδρός. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ γραμμάτων ὑπεμνησάμεν καὶ παρακαλέσαμεν ἀποσχέσθαι αὐτὸν τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων καὶ δαιμονοποιῶν φεγγμάτων, ὀρθοδοξεῖν δὲ μάλλον ἐπὶ τῇ παναγίᾳ Θεοτόκου, καὶ τῶν ἄλλων τρόπων. Νῦν οὖν Νικάνωρ ὁ ἡμέτερος ἀδελφὸς φοιτήσας πρὸς ἡμᾶς, ἀπήγγειλεν ἔλθειν εἰς μετάρη-
D
σιν τὸν ἄνδρα, καὶ ἐθέλειν ὁμορροεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ· λέγειν δὲ μηδὲ γράμμα ἐμὸν εἰληφέναι, ἀλλὰ καὶ ἔρᾳν δέξασθαι. Ἐπεὶ οὖν, Πάτερ ἅγιε, γέγραπται· Ὁ ἐξάγων ἀξίον ἐξ ἀναξίου ὡς στόμα μου ἔσται. Καὶ, Ὁ ἀποστρέφων ἄνθρωπον ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, καλύψει πλῆθος ἀμαρτιῶν· δεῖ τὴν ἀγιωσύνην σου διαναστῆναι, καὶ δοῦναι χεῖρα βοηθείας τῷ πλανημένῳ. Ἐν τούτῳ γὰρ Θεοῦ συνεργὸς ἔσθι. Ἔσται δὲ τοῦτο πῶς; Ἰνα δηλώματι ἁγίοις τὸν Θεοκτίστον πρὸς σέ, εἰποις τε καὶ διαλεχθῇς τὰ εἰκότα. Καὶ εἰ μὴν εὐροῖς αὐτὸν εἰκοντα τῷ θεῷ λόγῳ, εἰποις καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο κελίημαι φιλῶν τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ· κἄν δοκιμάζεις, ὁ Πατήρ, κἀκεῖνος ἐρᾷ, ἐπιστελῶ αὐτῷ εὐθέτως, ὥστε ἀμφοτέρωθεν ἐλκυσθῆναι, καὶ κερδηθῆναι τὸν ἀπολλύμενον. Τοῦτο γὰρ βούλεται Θεός, κἄν τοῦτο

A et coheredes. Atque inde est quod nos salutem vestram amamus sicut amat Dominus, ac sicut præceptum est. Pax tibi dominæ matri. Pax sororibus in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

CXVI. — Joanni eremita.

De quodam eremita hæretico ad fidem catholicam adducendo.

Si jucundum spectaculum viderit quispiam, hoc, et postquam recesserit, animo semper intueri solet. Sic igitur et nos humiles, vir a Deo honorate, ex quo te semel vidimus et locuti tecum sumus, minime obliti sumus; sed impressum menti gerimus, illum ipsum videre gestientes hominem Dei, et vultu et verbis divinam gratiam spirantem, et ad Dei laudes incitantem. Hoc vero adepius es eremitica solitudine, et orationis frequentatione, faciem gerens Moysis instar ineffabili luce resplendentem. Quocirca et iterum intueri te cupimus, et gratiæ donorum quæ in te sunt participes fieri, ac sanctitatis quam tu a Deo, nos abs te, minus tamen quam quanta in te est, hauriemus. Vides quanta te Deus gloria affecerit, quoniam tu illum gloria affecisti? Atque utinam ornare te pergat in fine vitæ, curriculum ut par est absolventem. Tu vero pro nobis ora peccatoribus, ut vel inchoemus salutarem cursum; quippe qui a Deo longe absumus hominuculi. Atque hoc primum orationis propositum.

Quodnam alterum? De Theoctisto eremita: qui quoniam modo per hæreticas quasdam quæstiones ab Ecclesiæ corpore divulsus sit, ipse nosti melius quam nos, reverendissime. Attamen et ipsi nuper ad cellulas vestras cum venissemus, de hominis rebus ex iis qui noverant didicimus. Quin etiam per litteras commonefecimus hortatique sumus, ut ab tenebrosos illis et dæmoniis sermonibus abstineret, et orthodoxe potius sentiret tum de sanctissima Deipara, tum de aliis capitibus. Nunc ergo Nicanor frater nos ter ad nos veniens respicuisse hominem renuntiavit, velleque Ecclesiæ consentire, negare autem se litteras meas accepisse; sed et illas optare. Quoniam igitur scriptum est, Pater sancte: Qui educi dignum ex indigno, sicut os meum erit⁴⁴, et: Qui converti fecerit hominem ab errore viæ suæ, operiet multitudinem peccatorum⁴⁵; sanctitatem tuam exsurgere oportet, et auxilii manum porrigere erranti. In hoc enim Dei D
adjutor eris. Qui vero id fiet? Ut Theoctistum ad te advoces, eique dicas et edisseras quæ par erit. Et si quidem cedere illum videris divino sermoni; de me etiam humili significes, eandem meam mentem esse, ejus salutis desiderio: et, si probabis, Pater, idque ille expetere, scribam ad illum apposite, ut utraque parte trahatur, et lucrifiat qui perit. Hoc enim vult Deus, et hujus gratia in terram venit, quod perierat quærens reducere⁴⁶: et amo-

⁴⁴ Jerem. xv, 19. ⁴⁵ Jac. v, 20. ⁴⁶ Matth. xviii, 13.

(12) In cod. Reg. ρκδ'.

rem proximi esse jubet nobis amoris erga se argumentum. Omnique conatu excitari nos convenit, Pater sancte : in hunc enim finem ut ad te scriberem permotus sum. Quod si post talem conatum detrectans non obsequetur, videbit iniquus ⁴⁷. Ait Dominus : *Sinite illos; cæci sunt* ⁴⁸. Quem igitur successum Dominus dederit, indicare mihi, Pater, venerandis tuis litteris bonitas tua ne gravetur.

CXVII. — Mariano spathario.

De mundi contemptu.

Compellit me ad scribendum pietas tua, tanquam inde fructum, inquit, capiens; ego vero non puto, quia sermo noster, quemadmodum et vita, inutilis est; sed ut charitate potius incitata. *Charitas* enim, ait Apostolus, *non cogitat malum* ⁴⁹. Cæterum quomodo res se habeat, cedo et obsequor amico nostro, viro bono, laudatissimo præsidi, alumno pietatis, doctrinæ orthodoxæ discipulo, homini Dei, monachorum amatori. Multa sunt encomia tua, egregia facinora. Sed vide, domine mi, quomodo ambules; hoc enim clamat Apostolus ⁵⁰ : non ut insipiens, sed ut sapiens; non ut carni deditus, sed ut amans Deum; non tanquam immortalis, sed tanquam de exitu sollicitus. Commune est debitum, præfixus terminus qui transcendendi non potest. *Non est enim, ait, qui vivet et non videbit mortem* ⁵¹. Quænam ergo, dices, utrorumque propriæ sunt notæ? Ego, amice, tibi exponam. Priorum quidem choræ, risus, ludi, turpiloquia, ebrietates, crapulæ, clati spiritus, inanes jactantiæ, exquisiti ad gloriam ornatus alii aliis succedentes, divitiarum desideria, quæque his plura et graviora ob dignitatis tuæ reverentiam prætermitto. Et quidem, *qui talia agunt, regnum Dei non consequentur* ⁵², ut pronuntiavit Apostolus. Age vero alterius quoque partis quæ sint propria ostendam. Paupertas spiritus, compunctionis lacrymæ, mansuetudo, pax, misericordia, mentis in Deum contemplatio, contemptus pecuniæ, odium mundi, frugalitas, continentia pro cuiusque virium facultate : supra conjugem, supra filios, supra parentes, supra fratres, supra omnes omnino amare Dominum qui fecit nos, qui seipsum ad mortem tradidit pro unoquoque nostrum.

Hæc atque his similia, veri sunt Christiani. Noli enim de monacho interpretari, domine, quæ dicta sunt, et non de laico æqualiter omnia (tametsi de monacho impensius) præter continentiam et paupertatem, de quibus sæcularis non condemnabitur. Et tamen istic quoque sunt tempora continentiae, et frugalitatis leges. *Habentes enim alimenta, inquit, et quibus tegamur, his contenti simus* ⁵³. *Qui autem divites fieri volunt, incidunt in barathrum ineluctabile* ⁵⁴. Et rursum, *Ut et qui habent uxores, tanquam*

A ἤλθεν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἀπολωλὸς ἐκζητῶν ἐπιστρέφει· καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἀποδείξιν τὴν τοῦ πέλας φιλίαν ποιεῖται ἡμῖν. Καὶ δεῖ παντὶ σθῆναι κινήθῃναι ἡμᾶς, Πάτερ ὅσις· εἰς τοῦτο γὰρ κινήθεις ἐγραψά σοι. Εἰ δὲ μετὰ τὴν τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἀπειθῶν ἀπειθεῖ, *δύσεται ὁ ἀνθρωπῶν*· λέγει Κύριος· *Ἄφες αὐτοὺς, τυφλοὶ εἰσιν*· ὡς οὖν εὐδοῖ Κύριος, ἀγαθύνῃται, Πάτερ, δηλοποιήσῃ μοι γράμματί σου τιμῶ.

PIZ' (13). — *Μαριανῶ σπαθάρῳ.* [χνη']

Ἐλκει ἡμᾶς ἡ εὐσθεσία σου πρὸς τὸ γράφειν, ὡς ὄφελος, φησὶν, εὐρίσκουσα· καὶ οὐ δοκῶ· ἐπείπερ ἡμῶν σὺν τῷ βίῳ, καὶ ὁ λόγος ἀχρηστός· ἀλλ' ὡς ἀγάπη φερομένη. *Ἡ ἀγάπη γάρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, τὸ κακὸν οὐ λογίζεται*. Πλὴν ὁποτέρως ἂν ἔχοι, εἴκω καὶ παῖθωμαι τῷ ἡμετέρῳ ἑραστῇ, τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ, τῷ πανευφύμῳ ἀρχοντι, τῷ τροφίμῳ τῆς εὐσθεσίας, τῷ θέρμῳ τῆς ὀρθοδοξίας, τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, τῷ φιλητῇ τῶν μοναστῶν. Πολλὰ σου τὰ ἐγκώμια, κάλλιπτα τὰ ἀριστεύματα. Ἀλλὰ βλέποις, ὁ δεσπότης μου, πῶς περιπατεῖς· τοῦτο γὰρ βοᾷ ὁ Ἀπόστολος, μὴ ὡς ἄσφορος, ἀλλ' ὡς σοφός· μὴ ὡς φιλόπαρκος, ἀλλ' ὡς φιλόθεος· μὴ ὡς ἀθάνατος, ἀλλ' ὡς ἐμμέριμος ἐξόδου· τὸ κοινὸν χρέος, τὸ ἀνυπέρβατον ὁροῦσιν. *Οὐκ ἔστι γάρ, φησὶν, ὃς ζῇσεται, καὶ οὐκ δέχεται θάνατον*. Τίνα οὖν ἀμφοτέρων τὰ ἰδιώματα, εἰποις ἂν; Ἐγὼ σοὶ διεξιγμι, φίλε· τοῦ μὲν πρώτου χορεύματα, γελοιόσματα, παίγνια, αἰσχρολογήματα, οἰνοφυλγίαι, γαστριμαργίαι, μετεωρισμοὶ, διάκενα ψυχήματα, καλλωπίσματα ἀλλεπάλληλα, φιλοπλουτίαι, ἐρωτες, καὶ τὰ πλεῖον καὶ βαρύτερα αἰδοῖ τῆς ἐξουσίας σου ἀφίγημι. Καὶ γε οἱ τὰ τοιαῦτα πρᾶσσοντες *βυσιλεύειαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν*, ἀπέφηεν ὁ Ἀπόστολος. Δεῦρ σοὶ καὶ τοῦ ἐτέρου ὑποδείξαιμι τὰ κράτη. Πτωχεία πνεύματος, κατανύξεις δάκρυα, πραΐτης, εἰρήνη, ἐλεημοσύνη, νοῦ πρὸς Θεὸν θεωρία, ἀφιλαργυρία, μισοκοσμία, αὐτάρκεια, ἐγκράτεια· κατὰ δύναμιν τῆς ἐφ' ἐκάστῳ δυνάμεως, ὑπὲρ ὁμολυγόν, ὑπὲρ τέκνα, ὑπὲρ γονεῖς, ὑπὲρ ἀδελφούς, ὑπὲρ ἅπαντας ἀπλῶς, ἀγαπᾶν τὸν Κύριον τὸν ποιήσαντα ἡμᾶς, τὸν ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου ἐκδεσπότα ἑαυτὸν εἰς θάνατον.

Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, καὶ τοῦ ἀληθινοῦ Χριστιανοῦ. Μὴ γάρ τοι νομίσῃς, δέσποτα, ἐπὶ μονάζοντος τὰ λεγθέντα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπὶ λαϊκοῦ τὰ πάντα ἐπίσης (κἂν ἐν τῷ μονάζοντι ἐπιτεταμένως)· πλὴν ἀγαμίας καὶ ἀκτημοσύνης, ἐν οἷς ὁ κοσμικὸς οὐ κατακέκριται· ὁμοῦς κἀναυθὰ ἐγκρατείας καιροὶ, καὶ αὐταρκειᾶς θεσμοί. *Ἐχοντες γάρ, φησὶ, διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθῆσόμεθα*. *Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ ἀφυκτον βάραθρον*. Καὶ πάλιν, *Ἴρα καὶ οἱ ἐχοντες*

⁴⁷ Psal. cxi, 10. ⁴⁸ Matth. xv, 14. ⁴⁹ I Cor. xiii, 5. v, 4. ⁵⁰ I Tim. vi, 8. ⁵¹ I Cor. vii, 29.

NOTÆ.

(13) In cod. Reg. ρα'.

⁵² Ephes. v, 15. ⁵³ Psal. lxxviii, 49. ⁵⁴ Ephes.

γυναικας, ὡς μὴ ἔχοντες ὤσιν. Ἰδοὺ, δέσποτὰ μου, ἡνάγκασάς με τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἀναγγεῖλαι σοι. Σπεύσωμεν ἀμφοτέροι οὕτως. Ἀρκετὸς ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς κατεργάσασθαι. Νῦν, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, καιρὸς εὐπρόσδεκτος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας. Ἰδοὺ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἐκδέχεται ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς τὸν καρπὸν ἡμῶν· μὴ εἰποι· Ἐκκοψόν αὐτόν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; μὴ κλείσῃ καθ' ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔσιν ἀνοιγίς· μὴ λάβῃ ἡμᾶς ὁ διάβολος εἰς μέρος αὐτοῦ, συγκολαζομένους αἰώνια· μὴ ἀνάρπαστοι ἄρνω γενοίμεθα. Ποσάκις ἐγγύας δεδώκαμεν, ὡς εἰ τῆς ἀσθενείας, ἥ τοῦδε τοῦ κινδύνου, ἥ τῆςδε τῆς θλίψεως ρυσθώμεν, Θεῷ γνησίως δουλεύσομεν· καὶ πάλιν ἐπελαθόμεθα τῶν συνθηκῶν; ἕως πότε ἀνέξεται; ἕως τίνος ἔασει; Ἀνάγκη πάντως μικρὸν ὕστερον ἐξελεῖν τῶν ἐνθύνων. Μὴ τοίνυν εὐρεθώμεν ἀπαρασκεύαστοι τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἵνα μὴ τὸ οὐαὶ ἡμῖν εἴη αἰώνιον καὶ ἀπέραντον· ἀλλ' ἐν ἐτοιμσίᾳ εὐαρεστήσεως, ὅπως συμβασιλεύειν Κυρίῳ καταξιωθώμεν εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Γένοιτο.

PIH (14). — *Euphrosynē ἡγουμένη*. [xvγ'.]

Ut matris, cujus obitum defleverat, virtutes imitari studeat, praesertim in monasterii gubernatione.

Ἄρτι μᾶλλον ἀποδέχομαι τὴν τιμωρίαν σου· ἀποκλαυσαμένην τὴν μακαρίαν μητέρα· ὅτε ἐξεληλυθὼς ὁ οἰκονόμος, ἀπήγγειλε παρακληθῆναι αὐτὴν ἐν Κυρίῳ. Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ταπεινότης μου ἀνέβη φροντίζοντος τὰ κατὰ σὲ ὡς ἀδελφῆς ἐν Χριστῷ. Δεῖ γάρ, ὦ κυρία, ἐν τοῖς φιλάτοις, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης ἐνδεικνυμένους, πενθῆσαι φυσικῶς, καὶ τῷ τῆς ἐλπίδος ἐπηρειδομένους δόγματι, παρακληθῆναι θεοκρεπτός, μὴδ' ὀπότερος λυμῆναςθαι τὸ καλόν. Ἰσὺν γάρ ἐστιν ἀναλγησίας ἡ ὑπέρμετρος περιωδυνία. Μέτροις ἀγόμεθα καὶ κανόνι θείοις, καὶ μάλιστα οἱ τὸ τῆς τελειότητος ἐπάγγελμα ἐπανηρημένοι. Ἐκλαυσε καὶ Μωσῆς τὸν θεόπτην ὁ λαός, ἀλλὰ τσαρᾶνκοντα ἡμέρας· καὶ Ῥαχὴλ τὴν θαυμασίαν Ἰακώβ ὁ πατριάρχης σὺν τέκνους· ἀλλὰ βραχεῖαις ἡμέραις· καὶ αὐτὸν Ἰωσήφ ὁ πολυθρύλλητος, καὶ ἄλλους ἄλλοι ἐν τε Παλαιᾷ καὶ Νέᾳ Διαθήκῃ· ἀλλ' ὠρισμένοι, καὶ οὐκ ἀεί· οὕτω δὲ καὶ αὐτὴ ποιήσασα καὶ ποιούσα, ἐπαινετὴ, παρὰ τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις. Βλέποις ἀεὶ κατὰ νοῦν τὴν ποθουμένην, καὶ μάλα συμβουλευώ· ἐξ οὗ εὐκατάνηκτος ἔσῃ, μισόκοσμος, φιλόθεος, ἐμπαράσκευος πρὸς τὴν αὐτὴν ἔξοδον· οὐ τί ἂν γένοιτο σωτηριωδέστερον;

Τὸ πιστευθέν σοι ποίμνιον τοῦ Θεοῦ ποιμαίνεις ὁσίως ὡς μήτηρ πνευματικῇ, ἀλλ' οὐκ ἄρχουσα ἀνθρωπίνως, ὡς τυποῦσα δι' ἑαυτῆς ἐν τοῖς κατ' ἐντολὴν, ἀλλ' οὐκ ἀπαιτοῦσα τὰ ὑπὲρ δύναμιν· ὡς ἐπίσης ἐν πάσαις τῇ ἀγάπῃ καταμεριζομένη, ἀλλ' οὐ προστιθεμένη ἄλλη ἄλλως δι' αἵματος τρόπον. Ὅρῳ ὅπως νουνομοθετήμεθα πρὸς τῆς ἀληθείας; Ἀλ-

A non habentes sint²². Ecce, mi domine, adigesti me ut justam Dei legem annuntiarem tibi. Contendamus ambo ut salvi simus. Satis nobis fuerit praeteritum vitae tempus, ut desideria carnis expleremus. Nunc, ait Apostolus, *tempus acceptabile, nunc dies salutis*²³. Ecce bonus Deus usque ad extremum spiritum exspectat fructum a nobis; ne dicat: *Succide illum, ut quid etiam terram occupat*²⁴? ne claudat nobis, et non sit qui aperiat: ne assumat nos diabolus in sortem suam cum ipso in aeternum puniendos: ne repente abripi nos contingat. Quoties spopondimus, nos, si ab infirmitate, si ab hoc periculo, si ab hac aeternum liberaremur, Deo sincere servituros: et postea pactionum oblitii sumus? Quousque tandem sustinebit? quousque cessabit? Necesse est prorsus paulo post hinc abire. Non igitur deprehendamus a bonis operibus imparati, ne nobis aeternum et sine carens vix obveniat; sed praeparantes nos ad obtinendam Dei pacem, ut cum Domino regnare mereamur in saecula non desinentia. Fiat.

CXVIII. — *Euphrosynē praeposita*.

Nunc jam magis laudo reverentiam tuam, quod beatam matrem defendi finem fecit, quando egressus Oeconomus te consolationem in Domino admississe renuntiavit. Ex quo et dolorem quoque remissit humilitas mea, de te tanquam de sorore in Christo sollicita. Decet namque, domina, ut amici inter se et charitatis specimen dantes lugeant naturae ductu, et iis quae spes docet innixi secundum Deum consolentur, neutramque in partem honestum violetur. Par enim est stupori, qui modum excedit nimis dolor. Mensuris agamur et regulis divinis, nos maxime qui perfectionis professionem elegimus. Planxit et Moysen Dei conspectorem populus, sed diebus quadraginta: et admirandam Rachelem cum filiis patriarcha Jacob, sed paucis diebus: et hunc ipsum celeberrimus Joseph, aliosque alii tum in Vetere, tum in Novo Testamento, sed certo tempore, non semper. Quod et tu similiter cum egeris agasque, laudabilis es apud Deum et apud homines. Intuere semper animo quam desideras: magnopere id suadeo; ex quo et facile compungeris, et odium concipis mundi, amorem Dei, teque ad mortem ipsam comparabis: quo quid esse potest ad salutem accommodatius?

Commisum tibi Dei gregem sancte governa, ut spiritualis mater, non ut humano more praesidens: ut per teipsam dans exemplum in iis quae praecepta sunt, non quae supra vires exigens; tanquam ex aequo charitatem omnibus impertiens, non aliam alii per affectum sanguinis anteponeas. Vides quae leges impositae nobis sint a veritate? Sed quid

²² I Cor. vii, 29. ²³ II Cor. vi, 2. ²⁴ Luc. xiii, 7.

NOTÆ.

(41) In cod. Reg. ρηγ'.

ait magnus Petrus? Et cum apparuerit princeps A
pastorum, percipietis immarcescibilem glorie co-
ronam⁵⁸. Quanta tibi laus erit coram Domino,
exclamare: Ecce ego et puellæ quas dedisti mihi⁵⁹.
Addam et illud: Non sum defatigatus te se-
quens: et diem hominis non desideravi, Domine⁶⁰.
Etenim sic se res habet, Omnia Deo dedisti,
omnia existimasti ut stercora, ut Christum lucrif-
acias⁶¹. Quare, si quæ sunt etiam tribulatio-
nes, quibus conflictantur qui secundum Deum vi-
tam agunt; fer, domina. Multæ enim tribulatio-
nes justorum⁶², ut testatur sanctus David, quæ et
in mente et in sensibus ab inimico excitantur;
cujus tu cogitata ignorare noli, cujus ver-
sus tuis precibus averte, Non est nobis collu-
ciatio, ut ait Apostolus, adversus carnem et san-
guinem, sed adversus principatus et potestates mun-
di hujus⁶³: quarum laqueos evadere, magni est
revera certaminis. Animam habeas in qua retractes
quæ contingunt. Hinc enim frenum est peccati,
et auxilium divinum. Tanquam germanæ sorores
tibi sint quibus præes: oportet enim ut singulæ
suos tibi affectus exponant, et quam ad rem una-
quæque sit proclivior: tu vero illas benigne exci-
pias, et hanc quidem consoleris, huic animos ad-
das, illam confirmes, et quod singulis demum
utile est conferas. Nec vero tædium hac in re te
capiat. Deus adjutor Dominus corroborans; inci-
piamus nos tantum; et ipse docet scientiam⁶⁴.
Æmulor vos, inquit Apostolus, æmulatione Dei:
despondi vos uni viro, virginem castam exhibere
Christo⁶⁵. Sic res nostras se habere cogita, quan-
tum hujus assimilationis possumus assequi; licet
alioqui peccatores simus. Et Deus pacis, qui co-
gnominem pacis Irenem matrem tuam ad se in
pace et sanctitate assumpsit, per illius vestigia vi-
tam et conversationem tuam dirigere dignetur, pas-
cens pascentem, ducemque deducens, in Christo

CXIX.— Jacobo monacho.

Cum eo qui, post lapsum, retineat episcopatum, communicandum non esse, etiamsi errorem damnaverit.

Tardius etiam ad rescribendum tibi nos accinxi-
mus, frater honorande, propter temporis difficul-
tatem: attamen pari charitatis mensura vicem
tibi reddimus, moleste quidem ferentes encomia quæ
in nos excogitasti, qui laude dignum nihil habemus;
recreati autem ardenti zelo accuratæ con-
versationis tuæ, qua caves ne quo modo tepidio-
rum negligentiae adjungaris, de qua tibi omnis est
sermo. Ego vero, charissime, non puto illum,
quem indicasti, sic loqui aut agere. Quo enim pacto
qui ad hierarchiæ gradum provectus est, ad in-
fima deprimatur? quomodo qui confessionis certamen
sustinuit, cum illaudatis profanisque abripiatur?
Ais enim affirmare illum, quod in cathe-

λά τί φησιν ὁ μέγας Πέτρος; Καὶ φανερωθέντος
τοῦ ἀρχιεπισκόπου, κομισοίσθε τὸν ἀμαρτανό-
της δόξης στέφανον. Ἠλίκον σοι βοῦσαι ἐνώπιον
Κυρίου· Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παῖδια ἃ μοι δέδωκας.
Προσθεῖν δ' ἂν καέينو· Ἐγὼ οὐκ ἐκοπίασα κα-
τακολουθῶν σοι, καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπ-
εθύμησα, Κύριε. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. Πάντα Θεῷ
δέδωκας, πάντα ἡγήσω σκύδαλα, ἵνα Χριστὸν κερ-
δήσῃς. Ὡστε εἰ καὶ θλίψεις, αἷς συζῶσιν· ὡν θείως
διαβιῶντες, φέροις, κυρία. Πολλὰ γὰρ αἱ θλίψεις
τῶν δικαίων, ὡς βοᾷ ὁ ἅγιος Δαυὶδ, νοητῶς τε καὶ
αἰσθητῶς ἀναπτόμεναι παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οὐ τὰ νοή-
ματα μὴ ἀγνοεῖ· οὐ τὰς μεθοδεῖας ταῖς προσευχαῖς
τροποῦ. Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ
σάρκα, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ πρὸς τὰς
ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας τοῦ τῆδε κόσμου· ὡν διαφυ-
γεῖν τὰς παγίδας, ἀγωνιστικὸν τῷ ὄντι. Ἐχοῖς ψυχὴν
ἐν ᾗ ἀναθήσῃ τὰ συμβαίνοντα. Ἐντεῦθεν γὰρ χαλι-
νὸς ἀμαρτίας καὶ βοήθεια θεία. Οἶον αἱ ἀδελφαὶ
τὴν σὴν ἔχουσai προστασίαν· δεῖ γὰρ αὐτὰς ἀνατί-
θεσθαι σοι τὰς ἐαυτῶν ὁρμάς, καὶ πρὸς τί ἐκάστη
ἐπιβρεπέτερον ἔχει, καὶ αὐτὴν ὑποδέχεσθαι· καὶ
τὴν μὲν παρακαλεῖν, τὴν δὲ προθυμεῖσθαι, τὴν δὲ
ἀσφαλίζεσθαι, καὶ ἁπλῶς τὸ πρόσφορον ἀπάσαις
προσφέρειν. Καὶ μήτοι ἀκηδίας ἐν τῷδε. Θεὸς
συνασπιστὴς, Κύριος ὑπερείδων· ἡμεῖς μόνον ἀρ-
ξώμεθα· καὶ αὐτὸς διδάσκει γνῶσιν. Ζηλῶ ὑμᾶς,
φησιν ὁ Ἀπόστολος, ζήλω Θεοῦ· ἡρμοσάμην ὑμᾶς
ἐν ἀνδρί, παρθένον ἀγνήν παραστήσαι τῷ Χρι-
στῷ. Οὕτως ὑπολάμβανε τὰ καθ' ἡμᾶς, ὅσον κατὰ
ἐσχάτον ἀπήχημα ἀφομοιώσεως· καὶ ἄλλως ἀμαρ-
τωλοὶ ἡμεῖς. Καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ καὶ τὴν συν-
ῶνυμον εἰρήνην κληθεῖσάν σου μητέρα ἐν εἰρήνῃ
καὶ δαίτῃ πρὸς αὐτὸν προσλαβόμενος, καὶ σὲ κατ'
ἔχνος ἐκεῖνης κολιτεύεσθαι· ἀξιώσεια, ποιμαίνων ποι-
μαίνουσαν, καὶ ὁδηγῶν ὁδηγοῦσαν, ἐν αὐτῷ Χριστῷ
τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὃ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.
Deo nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

PIΘ' (15). Ἰακώβω μονάζοντι. [χρδ'.]

Βραδεῖς καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν τῶν γραμμάτων ἀν-
τίδοσιν ἀπηντήχαμεν, ἀδελφεὰ τιμώτατε, οὕτω τοῦ
χρόνου δυσκολήσαντος· ἀλλ' ὁμῶς ἀμειβόμεθα σε
τοῖς ἰσοῖς τῆς ἀγάπης μέτροις· δυσχεραίνοντες μὲν
ἐφ' οἷς ἐξεῦρες καθ' ἡμῶν ἐγκωμιοῖς, ὡς οὐκ ἐχόν-
των ἐπαίνου λόγον· εὐφραίνόμενοι δὲ ἐπὶ τῇ διαύ-
ρῳ ζηλοτυπίᾳ τῆς ἡκριωμένης σου πολιτείας· φυ-
λαττούσης ἐαυτὴν ἀκατάτακτον τῶν ὑδασιμένων
τῇ ἀδιαφορίᾳ, περὶ ἧς σοι καὶ ὁ πᾶς λόγος. Ἐγὼ
δὲ οὐκ οἶμαι, φίλτατε, ὅπερ ἐσημανας πρόσωπον
οὕτω καὶ λέγειν καὶ πράττειν. Καὶ πῶς γὰρ ὁ ἐν βα-
θμῇ ἱεραρχίας ἀνηγμένος χαμαιζήλως ἀγοίτο; πῶς δὲ
καὶ ὁ ἡθλητικῶς δι' ὁμολογίας συνυποφέρεται τοῖς
ἀζηλώτοις καὶ ἀνίεροις; φῆς γὰρ λέγειν αὐτὸν, ὅτι

⁵⁸ I Petr. v, 4. ⁵⁹ Isa. viii, 18. ⁶⁰ Jerem. xvii, 16. ⁶¹ Philipp. iii, 8. ⁶² Psal. xxxiii, 20.
⁶³ Ephes. vi, 12. ⁶⁴ Psal. xciii, 10. ⁶⁵ II Cor. xi, 2.

NOTÆ.

(15) In cod. Reg. p2c'.

τὸ καλεῖσθαι εἰς ἐπισκοπεῖον, ἐν ᾧ περ ἡσέθησεν ὁ κατέχων, τὸ κωλύον οὐδέν· καὶ τὸ παρὰ συγκαταβασίων ἀνεπισκόπων ἀντιλέγεσθαι, οὐδὲν μάχεται τῷ κανόνι τῆς εὐσεβείας. Καὶ πῶς τοῦτο οὐ μάχεται τῇ ἀληθείᾳ; τοῦ ἀγίου Δαυιδ ψάλλοντος· *Ἐλαίον ἀμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου*. Τοῦ τε ἀγίου Ἀθανασίου προστάσσοντος, μηδεμίαν κοινωνίαν ἔχειν ἡμᾶς πρὸς τοὺς αἵρετικούς, ἀλλὰ μὴν μηδὲ πρὸς τοὺς κοινωνοῦντας μετὰ τῶν ἀσεβῶν. Πῶς δὲ οὐ κοινωνία, εἴπερ δεῖ καθέζεσθαι ἐν τῷ πρῶ· οὕτω, καὶ τῶν τοιούτων σιτίζεσθαι; οὐκ ἔχει φύσιν καὶ μὴ ἐκείσε καθῆται τις, ἐκεῖθεν δὲ τρέφοιτο, αὐτὴ ἡ δόσις καὶ λήψις κοινωνίαν ἐργάζοιτο· φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· *Οἰδατε καὶ ὑμεῖς Φιλιππησίους ὅτι οὗτε ἐξηλθόν ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδέ μιν μοι ἔκκλησία ἐκοινώνησε χάριν δόσεώς τε καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνον· ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἀπαξ καὶ δις εἰς τὴν χρεῖαν μοι ἐπέμψατε*. Εἰ οὖν τὸ ἀπαξ, καὶ δις λαβεῖν, κοινωνίαν ἀπέφηνε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· τὸ δεῖ λαμβάνειν εἰς ἂν εὐφρονῶν οὐ φεύγοιτο ὡς ἀντίθετον φωτός;

Δεῖ δὲ τὴν ἀγνισύνην σου ἐπεικῶς καὶ ταπεινοφρόνως τῷ Πατρὶ τὰς ὑπομνήσεις εἰσῆσαι· καὶ μὲν πεισθῇ, ἐκερδῆσάμεν τὸν Πατέρα· εἰ δὲ μὴ, τὸ αὐτῶν ἀσφαλὲς μὴ προῦμεθα. Περὶ γὰρ τοῦ παιδία βαπτίζεσθαι, ὑπὸ τῶνδε, τὴν ἐπιστολὴν ὅλην ἦν πρὸς τὸν αὐτὸν ἐγκαλέσαντα περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἑκάρονα, καὶ τῇ σῇ τιμιότητι ἀπέστειλα, περιττὸν ἡγησάμενος δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰκασιλογεῖν. Οὕτως οὖν ἐγὼ ὁ ταπεινὸς φρονῶ, καὶ φρονούντας τοὺς ἁγίους ὁρῶ, ὡς δὲ ἐκάστῳ δοκεῖ ἔχειν εὐροῖεν. Ἰσως δὲ φαίη ὁ ἀρτιζόμενος, ἐκ τοῦ ὀρθοφρονήσαντος καὶ ἐπιτιμηθέντος εἶναι τὴν λήψιν· ἀλλ' οὕτω ταῦτα. Ἔως δ' ἂν κατέχοι τὴν ἐπισκοπὴν, εἰ καὶ μὴ ἱεραρχεῖ, μηδὲ μετέχοι τῶν ἁγιασμάτων· Ἡ δὲ ἀληθὴς μετάνοια, τῷ ἀφῆσαι τὴν ἐπισκοπὴν, καὶ πόρῳ γενέσθαι, ὥσπερ τινὲς ἐποίησαν· ἀφ' ὧν ἀδελφεὸς τὸ λαμβάνειν· μετ' ὧν καταδεχτὸν καὶ τὸ συνεσθῆναι. Ἄλλο τι λέγειν οὐκ ἔχω· ἢ τὸ παρακληθῆναι σε προσεύχεσθαι περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου· οὐ μόνον ὀρθολογεῖν, ἀλλὰ καὶ ὀρθοποδεῖν περὶ τὴν πρᾶξιν.

PK' (16). — *Νικήτη τοποτηρητῇ*. [χρς'.]

CXX. — *Nicetæ locum tenenti*.

Pro muneribus ab illo missis gratias agit, ac monita salutaria rependit.

Ἐπειδὴ ἐδωροφόρησεν ἡμῖν ἡ φιλέντολός σου δεξιὰ, τοῦτο χάριτον, δέσποτα, δέξοιτο καὶ τὰ πρὸς ἡμῶν τῶν εὐέλων. Αἱ ἡμέτεραι, ἀποστολαί, προσευχαί, εὐχαριστίαι, εἰ δέ τι καὶ ἕτερον δεῖ προσεῖναι, νοουθεσίαι. Καὶ τίνες αὗται; φρεῖσθαι ὑμᾶς τὸν Θεόν, πιστὴν ἔχειν ὁρῆν, ἀπέχεσθαι σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, πορνείας, μοιχείας, ἀκαθαρσίας, πάσης ἄλλης ἀσελγείας· ἀλρεῖσθαι δὲ τὰ θεῖα πράττειν, ἐλεεῖν πτωχόν, φεῖεσθαι δούλον, ὀρέγειν χεῖρα τῷ πλησίον, ταπεινοφρονεῖν, συνεσταλμένον εἶναι, καὶ

A dra episcopali sedere nihil prohibeat eum, qui in illa sedens impie se gessit; et quod a condescendentibus pseudoepiscopis pasci ipsum, pietatis regulæ non repugnet. Et quo pacto veritati hoc non repugnet? cum sanctus David canat⁶⁶: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum*, et sanctus Athanasius præcipiat, ne ullam cum hæreticis communionem habeamus, ac ne cum iis quidem qui cum impiis communicant. Qui autem communio non sit, si tali in loco sedere, atque a talibus cibum accipere oporteat? Non est ita. Tametsi quisquam ibi non sedeat, si tamen inde alatur, præbitio ipsa et acceptio communionem efficiet. Dicit enim Apostolus: *Scitis et vos, Philippenses, quod quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati et accepti, nisi vos soli, quia et Thessalonicam semel et bis in usum mihi misistis*⁶⁷. Si ergo semel et bis accipere, communionem appellavit lux mundi; semper accipere quis recte sentiens non refugiat tanquam lumini contrarium?

Oportet autem sanctitatem tuam modeste et humiliter Patri admonitiones suggerere; ac, si quidem persuasum ei fuerit, lucrati Patrem sumus: sin minus, quod tutum nobis est non abiciamus. De infantibus autem qui ab his vel ab illis baptizantur, integram epistolam, quam ad eum ipsum qui criminatus est de eadem re exaravi, ad reverentiam quoque tuam misi, supervacaneum ratus bis de eadem re frustra loqui. Sic igitur humilis ego sentio: sic sentio, et sanctos ita sentire video: ut quisque autem sentiet, sic inveniat. Fortasse autem dixerit qui pascitur, se a recte sentiente, quique poenitentiam suscepit, accipere: sed non ita est. Quandiu vero retinet episcopatum, etsi non sacrificat, nec sacris participet. Vera autem poenitentia, episcopatum abdicare, et procul abire, quod quidam fecerunt; a quibus accipere innoxium est; cum quibus et vesi fas est. Aliud dicere non habeo, nisi hortari te ut ores pro humilitate mea; non solum ut recte loquar, verum etiam ut recte mein factisipsis geram.

D Quandoquidem his illis muneribus nos, domine, mandatorum amans dextera tua cumulavit, accipiat vicissim quæ a nobis vilibus proficiscuntur. Munera nostra sunt preces, gratiarum actiones, et, si quid præterea est addendum, admonitiones. Et quænam hæc? Timere vos Deum, fidem rectam tenere, abstinere a desiderii carnalibus, fornicationis, adulterii, impuritatis, omnis alterius impudicitiae; malle autem divina exsequi, pauperum misereri, servis parcere, manum præbere proximo,

⁶⁶ Psal. cxi. 5. ⁶⁷ Philipp. iv, 15, 16.

humilia sentire, colligere se, nec effusum esse licentia sensuum, per quos peccati mors ascendit; paucis contentum esse, non inebriari vino, in quo, ut loquitur Apostolus, est luxuria⁶⁸; non studere avaritiæ⁶⁹, in qua radix est malorum omnium; assiduum esse in orationibus, in lectionibus, in psalmodiis, in mortis meditatione, in qua est animæ compunctio cum lacrymis. Lacrymarum enim est præsens vita, o Christiani, sed non risum. Nullo modo jurare, nec venerandum Dei nomen in iuramentis usurpare: salvari enim qui iurat non potest. Immunem esse ab odio Cainitico, ab exitiosa detractatione, ab odio Dei inimico, a convicio quod excludit a regno cœlorum: regem honorare ac parentes: conjugem ut seipsum diligere; nec aliud fornicarium latus cognoscere, in quo ira est Dei: *Fornicatores enim et adulteros judicabit Deus*⁷⁰. Filios secundum Deum instituere, et exemplum se illis ad prudentiam præbere; et alia quæcunque ad animæ salutem præcepta sunt. Hæc sunt, domine, quæ egregiis muneribus tuis rependimus: quæ ne spreveris, tametsi ab inhonore capite profecta sint. Dei enim mandata pluris faciendi sunt quam omne aurum et lapis pretiosus.

CXXI. — Thomæ patriarchæ Hierosolymitano.

Α μη διακεχυμένον ταῖς αἰσθήσεσι, δι' ὧν θάνατος ἀμαρτίας ἀνεισιν, αὐταρκειᾶς ἔχεισθαι, μὴ μεθύσκεισθαι οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστίν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ἀσωτία· μὴ φιλαργυρεῖν, ἐν ᾧ ἡ ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶ· σχολάζειν ἐν δεήσεσιν, ἐν ἀναγνώσεσιν, ἐν ψαλμῳδίαις, ἐν μερίμνῃ θανάτου, ἐφ' ἣ κατάνυξις ψυχῆς καὶ δάκρυα. Δακρύων γὰρ ὁ παρὼν βίος, ὡ Χριστιανοί, ἀλλ' οὐ γελώτων. Μηδαμῶς ὀμνύειν· μηδὲ ὄρκιον τὸ πολῦτιμον ὄνομα τοῦ Θεοῦ διὰ στόματος φέρειν· οὐ γὰρ ἐστὶ τὸν ὀμνύοντα σωθῆναι. Καθαρεύειν φθόνου τοῦ καίτου, καταλαλιᾶς τῆς ὀλεθρίου, μίσους τοῦ ἐχθροῦ Θεοῦ, κοιδωρίας τῆς ἐξω τιθείσης βασιλείας οὐρανῶν· τιμᾶν τὸν βασιλέα, τοὺς γεννήτορας· ἀγαπᾶν ὡς ἑαυτὸν τὴν ὁμόζυγον, καὶ μὴ γνωρίζειν ἄλλην πλεωρὰν πορνικὴν, ἐφ' ἣ ὁργὴ Θεοῦ. *Πόρνοι γὰρ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός*. Παιδεύειν ἐνθέως τὰ τέκνα, καὶ ἑαυτὸν ὑποδείγμα τιθέναι τῆς αὐτῶν συνείσεως· καὶ ὅσα ἄλλα ὁ τῆς ἐντολῆς λόγος ἀπαιτεῖ εἰς σωτηρίαν ψυχῆς. Ταῦτα, ὡ δέσποτα, ἀμειψτήρια τῶν καλῶν σου παροχῶν· ἃ μὴ ἀτιμάσοις, κἂν ἐξ ἀτίμου στόματος προήχθῃ. Θεοῦ γὰρ ἐντολαὶ πάντῃς χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτίμων τιμαλφέστεραι.

PKA' (17). — Θωμᾷ πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων.
[ΧΥ'.]

Gratias agit pro acceptis ab ipso litteris: tum laudat quod Christi causam adversus Iconomachos defenderit. (Baron. an. 821, n. 53.)

Quanto nos humiles affecti fuerimus gaudio ex sapientissima qua nos per epistolam dignati estis allocatione, perspicere potest suprema beatitudo vestra: quippe qui apostolico gradu supereminentes, et fratris Domini per legitimam successionem personam gerentes, vel solo affatu honorare nos inglorios merito poteratis: nedum tantarum laudum fastigiis, a quibus nos tam longe absumus, ut pene arbitrari non ausimus de nobis dicta hæc a vobis fuisse: ac ne ullius quidem ex iis qui fortiter se gesserunt esse hæc encomia, sed divinissimi antistitis nostri, in quem merito conveniat quælibet cujuscunque laudationis oratio. Sed qui aliter patefacta fuisset benignitas vestra divinæ æmula, nisi paternis affectibus splendide esset prodita: sicut et solis lux erumpens radiis diffunditur? Qui aliter unanimis et conspirans nobiscum sensus agnosceretur; nisi ab iis secerneretur, qui ad adversarios, qualescunque illi sint, sponte defecerunt? De quibus, etsi audacius sit a nobis, æquum tamen est dici, quid tandem? quod ebulliente hæresis persecutione conveniebat sublimium sedium antistites, tanquam Spiritus adiutores, et apostolicis institutionibus plenos, fraterno animo commoveri, manum pro veritate certantibus compatiendo porrigere. Si quid enim, ait, patitur unum

Ἠλίκων ἡσθημεν οἱ ταπεινοὶ τῆς διὰ τοῦ γράμματος πανσόφου ὑμῶν προσφωνήσεως ἡξιωμένοι, συνορθεῖν πάρεστι τῇ κορυφαίᾳ ὑμῶν μακαριότητι· ὅλγε τῷ ἀποστολικῷ βαθμῷ ὑπερανεστῶτες, καὶ τὸ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοῦ δι' ἐννόμου διαδοχῆς ἐπέχοντες πρόσωπον, καὶ ψυχὴν προσρήσει τιμᾶν ἔχετε τοὺς καθ' ἡμᾶς ἀγεράστους, κατὰ τὸ εἶδος· μὴ ὅτιγε τηλικούτων ἐπαίνων ὑψώμασιν· ὧν ἡμεῖς τοσοῦτον ἀποδέομεν, ὥς μικροῦ δεῖν μηδὲ τολμᾶν οἰεσθαι περὶ ἡμῶν ὑφ' ὑμῶν ταῦτα λελέχθαι· ἀλλ' οὐδὲ τίνος τῶν ἀνδρικῶν εἶναι τὰ ἐγκώμια· ἥγουν τοῦ θεσπεσιωτάτου ἡμῶν ἀρχιποιμένος· ἐφ' ᾧ πᾶς καὶ πάντῃς ὁ τῆς εὐφημίας εἰκότως ἀνάπτοιο λόγος. Ἀλλὰ πῶς ἂν ἄλλως τὸ θεομύμητον ὑμῶν καὶ εὐσυμπάθητον ὑπεδείχθῃ· μὴ οὐχὶ ταῖς Πατρικαῖς διαθέσεσι θριαμβευόμενον· ὡς καὶ ἡλίω ἐξαλμα ἀκτίσι κατασπειρόμενον; Πῶς δ' ἂν ἐτέρως τὸ σύμφυχον ἡμῖν καὶ ὁμόγνωμον ἐγνωρίσθῃ· μὴ οὐχὶ πρὸς τοὺς τοῖς ἐναντίοις ὅποιοι ποτε ἦσαν αὐτομολήσαντας διακρινόμενον; ἐφ' οἷς εἰ καὶ τολμηρὸν, πρὸς ἡμῶν ὅμως ἐνδικόν ἐστι φάναι· Τί ταῦτο; ὅτι τῆς αἰρέσεως διωκτικῶς ἀναπαφασσάσης, ἐχρῆν τοὺς τῶν ὑψηλῶν θρόνων ἐξάρχους, ὡς τοῦ Πνεύματος συμμάχους, καὶ τῶν ἀποστολικῶν ὑποθηκῶν ἐμπλέους, συγκληθῆναι φιλαδέλφως, χεῖρα ὀρέξαι τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας κάμνουσι συμπαθοπρεπῶς. *Εἰτε γὰρ, φησὶ, πάσχει ἐν*

⁶⁸ Ephes. v, 18. ⁶⁹ I Tim. vi, 10. ⁷⁰ Hebr. xiii, 4.

NOTÆ.

(17) In cod. Reg. ρλβ'.

μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξά-
ζεται ἢ μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη· κεφα-
λῆς δηλαδὴ οὗτος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὅλου σώμα-
τος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ
ἡμῶν.

Ὅπερ ὁ τῆς Δύσεως ἀποστολικὸς πεπραχὼς ὅσον
ὤνησε, τίθει καὶ λέγειν· ἐπιβρώσας μὲν τὰ τῶν ἐν-
ισταμένων ὅτι μάλιστα φρονήματα. Εἴπερ καὶ σμικρὰ
βρομὴ σθένος ἐμποιεῖν εἴθε τῷ κάμνοντι, ἐπιβράβι-
σας δὲ τῷ πνευματοκινήτῳ ἐλεγμῶ τῶν ἀσεβοῦντων τὰ
φρυάγματα· ὅτι εἴ ἂν γένοιτο σωτηριωδέστερον·
οἷς δὲ τοῦτο ποιεῖν ἐξόν, οὐτίπου ποιήσασι, τού-
ναντίον δὲ, οὐκ ἔχω λέγειν ὁ τάλας, αἰδοῖ τοῦ τῆς
μακαριότητος ἡμῶν ἀγγέλου, ὅσον ἂν εἴη τὸ κατ-
ηγόρημα. Ἄλλ' ἐκεῖνα μὲν πέρας εἰληφεν, οἷον καὶ
ἐξήκουσται ἅπασα· τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἐκ ποδῶν ποιή-
σαντος τὸν ἀλιτήριον δράκοντα, καὶ γε θανάτῳ ἐξαι-
σίων καὶ τῆς ἀποστασίας ἐνδίκῃ. Οὐ μὴν τὰ παρόντα
καθὼς ὑπετόπασέ πως. Ὅτι ὁ μὲν χειμῶν παρῆλθεν
οὐτίπου δὲ τὸ ποθοῦμενον ἔαρ· ἢ ὅσον αἰθρίαν τινὰ
ὑπαυγάζει, καὶ τῇδε διὰ τὸ ἀπ' ἡοῦς νέφος. Ἀρ-
κεῖν γὰρ ἡγοῦμαι ἐπὶ τῆς εἰκόνης ἐᾶσαι τὸν λόγον,
μήτε τῆς ὑμῶν μεγαλονοίας ἐνδομένης μαθήσεως·
μήτ' αὖ τοῦ καιροῦ ἐπιτρέποντος φαῖναι ἐκδηλότερα.
Ὅν χάριν καὶ αἱ ἱερὰ ὑμῶν κεφαλαὶ ἀνεπίδοτοι. Πῶς
γὰρ ἂν καὶ ἐπεδόθησαν, ἡμῶν τῶν εὐτελῶν ὧδέ που
πορρώτερω τοῦ ἀστεος παρεβρίμμενον· ὥσπερ καὶ
ἄλλων ἀλλαγῇ τῶν δεδιωγμένων· Καὶ γοῦν καὶ λο-
γίζαι, ὥσπερ ἐπεδοῦμεν, οὕτω ἐγένοντο· πλὴν ἡ γε-
νομένη ὥς ἐν τῷ ἐμβολιμαίῳ πιτταλίῳ δεδιλωται·
τῶν ἐπιδωσάντων, εἰληφέναι μᾶλλον ἢ προέσθαι χά-
ριν ὁμολογούντων· ὅτι ἡξίωνται κοινωνίαν τινὰ
σεῖν ἐν τοῖς ἀγιάτοις τόποις, ἐφ' οἷς τὸ μέγα τῆς
εὐσεβείας ἀπετελέσθη μυστήριον, Θεὸς ἐν τῷ καθ'
ἡμᾶς ὀφθεῖς εἶδει.

communiquarent, in quibus magnum pietatis mysterium peractum est, Deus in specie nostra appa-
rens.

Ὡ τοῦ παναρόρητου θούματος! Ὅνπερ ἐγγεγραμ-
μένον κἀν τῇ Γραφῇ, πατροπαράδοτως, ἦτοι θεοκη-
ρύκτως, ἡμεῖς, μᾶλλον δὲ ἢ ὑπ' οὐρανὸν, ὁμολογοῦ-
μέν τε καὶ προσκυνούμεν, ἐξ αὐτῆς βασιλίδος τοῦ
κηρύγματος. Οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ὁμολογηθεῖεν Χριστὸς,
ὥς οἱ μακαριώτατοι διδάσκατε, ἡρηνῆται δὲ Ἰουδαί-
κως οἱ δυσώνυμοι Εἰκονομάχοι, ὥς ὑπὸ πνεύματος
πονηροῦ ἐνεργούμενοι. Καὶ ὃν ταῖς θεοκλινέσι προσ-
ευχαῖς πλεω ποιήσεις, ὧ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλῇ,
ἐκτρέψαι τὴν λαοπλάνον αἵρεσιν, ἀνάψαι ὀρθοδοξίας
ἥλιον· εἴτα καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐν τέχναις σου τελούντας
ἐλαχίστους περιποιήσασθαι, ἐπομένους τῷ μακα-
ριωτάτῳ Πατρὶ καὶ ἀρχιερεῖ ἡμῶν. Εἴεν. Τοὺς
ἐξυπηρετομέγους ὑμῖν Πατέρας καὶ κλεινοὺς ἀδελ-
φοὺς ἡμῶν, ἐγὼ τε καὶ ὁ ἐμὸς ἀδελφός, Θεσσα-
λονικῆς ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος, πλεῖστα
προσαγορεύομεν. Ἐπὶ γὰρ τῷ ἁγίῳ σου προσώπῳ,
πρὸ τῶν ποδῶν σου, μᾶλλον εὐλογηθῆναι ἄμφω, καὶ
ὅσοι τῶν σὺν ἡμῖν, εἰπεῖν πρεσβυδέστερον.

A membrum, compatiuntur omnia membra : sive glo-
riatur unum membrum, congaudent omnia mem-
bra⁷¹ : quia nimirum caput est totius ecclesiastici
corporis Christus, verus Dominus ac Deus no-
ster.

Quod Occidentis apostolicus cum præstitisset,
quantum profuerit, quid attinet dicere? partim qui-
dem certantium mentes summopere confirmandi :
siquidem exiguum momentum vim et robur fessis
et laborantibus addere solet : partim impiorum
fremitus a Spiritu profecta reprehensione compe-
scens : quo quid fieri potuit salutaris? Contra
vero qui idem facere cum possent, minime præsti-
terunt, dicere miser vereor propter angeli beatitudi-
nis vestrae reverentiam, quanta illis debeat reпре-
hensio. Verum hæc ita, ut omnes audierunt, sinem
cepere, Deo bono funestum draconem exterminante,
et quidem atroci morte et apostasia congruente.
Nec tamen eo loco sunt utquequaque præsentia
quo suspicatus es. Quoniam hiems quidem transit,
nondum tamen adest ver exoptatum, nisi quatenus
serenitas quædam affulget, et hæc per nebulum ab
aurora. Sufficit enim, opinor, imagine adumbrari
orationem : quia nec doceri opus est prudentiam
vestram, neque ego, vel si tempus permitteret, cla-
riora dicerem. Quæ etiam causa fuit cur sacri api-
ces vestri erogatione pecuniarum caruerint. Qui
enim illam acceperant a nobis nullius pretii homi-
nibus qui in hunc locum procul ab urbe ejeti su-
mus, sicut et alio alii ex iis qui persecutionem
sunt passi? Ita ne collectæ quidem quemadmodum
cupiebamus factæ sunt, præter eam de qua in sche-
da litteris inserta indicatum est : iis qui contule-
runt, acceperant potius gratiam quam dedisse profi-
tentibus; quod digni fuerint qui sanctissimis locis
peractum est, Deus in specie nostra appa-

O ineffabile prorsus miraculum! Quem quidem
etiam pictura expressum, paterna traditione, seu
potius divina voce nos, vel potius orbis universus,
constemur et adoramus ab ipso prædicationis
exordio. Aliter enim non contisteremur Christum :
sicut vos beatissimi docetis, negant vero Judæorum
more detestabiles Iconomachi, tanquam a malo
spiritu agitati. Quem ipsum tu acceptissimis Deo
precibus propitium reddas, o divinum et sacrum
caput : ut populi seductricem hæresim profiget,
fideique orthodoxæ solem accendat : deinde et nos
qui minimi in filiis tuis sumus, foveat, beatissimi
Patris et præsulis nostri vestigiis inherentes. Ita
sit. Eos qui ministrant vobis patres præclarosque
fratres nostros, ego et frater meus Thessalonice
archiepiscopus Deo charissimus plurimum saluta-
mus. Coram sancta enim facie tua, ante pedes
tuos, benedictionem accipere nos ambos et quot-
quot nobiscum sunt, multo convenientius dicatur.

⁷¹ I Cor. xii, 26.

Rogatus exponit quæ sint hominis Christiani officia.

En tibi, domine; litteras quas petis, et absolve nos ab accusatione. Cur vero, dices, non citius? Quia pudor nobis erat, vel hortando, vel docendo reverentiam tuam alloqui. At quia desideras, accipe, amantissime. Nihil ergo aliud est verus Christianus, quam imitamentum et signaculum Christi: cum illi conciliari sic debeat, ut membra singula capiti, et palmes viti. Dominus quippe ipse dixit: *Ego sum vitis, vos palmites* ⁷³⁻⁷⁵. Et rursum Apostolus: *Vos estis corpus Christi, et membra de membris* ⁷⁶. Fructum ergo feramus, domine, uvæ virtutum, et ne infructuosi simus. Ait enim Dominus: *Omnis palmes qui non facit fructum bonum, exciditur, ei in ignem mittitur* ⁷⁷, gehennæ videlicet. Formidabiles minas pertimescamus: glorificemus Deum in corpore nostro et in spiritu nostro. Præcipit iterum Apostolus; ejus enim etiam sunt ista: *Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit* ⁷⁸! Sic observemus. Amemus uxores nostras sicut corpora nostra; et impudica corpora non amabimus. *Uxor, inquit, virum timeat* ⁷⁹. Amori enim metum miscens, rectam vitam ducet. Filii, obedite parentibus, ut rursum dicit ⁸⁰. Justum enim est parentes honorari et in senio sustentari a filiis. Ipsi enim illis secundum Deum auctores sunt vitæ. Et: *Benedictio patris firmat domos filiorum; maledictio autem matris eradicat fundamenta* ⁸¹. Et: *Patres, rursus ait, nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina et correptione Domini* ⁸². Itaque parentum opus est pacare filios, instruere et formare illos caractere pietatis. Quid reliquum? servos subjici dominis cum timore et tremore, sine dolo, et forti animo: sed et dominos remittentes minas, æquali cura omnes intueri, scientes unum esse omnium Dominum Deum ⁸³. Et hic quidem est servitus, sicut et nuptiæ: in futuro autem sæculo utraque cessabunt: omnesque unum erunt, sicut angeli.

Ἔδε μὲν ἡ δουλεία ὡς καὶ ὁ γάμος· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τῶν ἀμφοτέρων ἀναίρεσις· οἱ πάντες δὲ ἐν ὡςπερ οἱ ἄγγελοι.

Quamobrem quicumque vult salvus fieri, vigilare debet ut juxta præceptum vivat: non juret, non extollatur, non rideat, non delicietur, non ludat, non excandescat, non fornicetur, non inebrietur, non congreget aurum: sed quid? oret, lugeat, hymnos canteat, mandata pro viribus servet, paucis sit contentus, humilia sapiat, proximum diligat, non loquatur adversus fratrem, non invidet, non succenseat, paratus sit semper ad subeunda pro recto discrimina: præter bonum Deum, alium in terra non formidet: regi subjectus sit in iis in quibus Dei mandatum non violatur: honoret magistratus tanquam disciplinæ administratos: gaudeat in Domi-

Ἰδοὺ, δέσποτα, τὸ γράμμα ἀπαιτοῦντι, καὶ ἀπόλυσον ἡμᾶς τῆς ἐγκλήσεως. Διὰ τί δὲ, φαίης, μὴ τάχιον; Ὅτι αἰδομένως εἶχομεν νομοθετικῶς τῇ τιμιότητι σου προσφέρειν τὸν λόγον. Ἐπεὶ ποθοίης, δέξαι, προσφιλέστατε. Οὐδὲν οὖν ἄλλο ἐστὶν ὁ ἀληθὴς Χριστιανός, ἢ Χριστοῦ μίμημα καὶ ἀποσφράγισμα· τοσοῦτον ὀφείλων οἰκτιροῦσθαι αὐτῷ, ὡς ἔχει μέλος ἑκαστον πρὸς κεφαλὴν, καὶ κλῆμα πρὸς ἀμπελον. Αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος εἶρχεν· Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος. Ὑμεῖς τὰ κλήματα. Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος· Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. Καρποφορῶμεν οὖν, ὡς δέσποτα, τοὺς τῶν ἀρετῶν βότρυας, καὶ μὴ ἀκαρποὶ ὦμεν. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· Πᾶρ κλῆμα μὴ ποιοῦν καρπὸν καλόν, ἐκκόπεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται, τὸ τῆς γεέννης δηλαδὴ. Φοβηθῶμεν τὴν φοβεράν ἀπειλήν· δοξάσωμεν τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν. Κελεύει πάλιν ὁ Ἀπόστολος· αὐτὸς γὰρ καὶ ταῦτα· Ἄρας οὖν τὰ μέλη Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; Μὴ γένοιτο! Οὕτω φυλαττώμεθα. Ἀγαπῶμεν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα· καὶ οὐκ ἐραστούμεθα ἀσελγούς σώματος. Ἡ γυνή, φησὶ, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα. Τῷ φιλτρῷ γὰρ τὸν φόβον κινῶσα, ἀριστον βιώσειε βίον. Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς κυρτοῖς, ὡς φησὶ πάλιν. Δίκαιον γὰρ τοὺς γονεῖς τιμᾶσθαι καὶ τηροῦσθαι ὑπὸ τῶν πατέρων. Αὐτοὶ γὰρ αἵτιοι μετὰ Θεοῦ τοῦ εἶναι αὐτοὺς εἰς φῶς. Καὶ· Εὐλογία πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων· κατὰ δὲ μητρὸς ἐκρίζοι θεμέλια. Καὶ· Οἱ πατέρες, πάλιν φησὶ, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν· ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νομοθεσίᾳ Κυρίου. Ὡστε καὶ γονεῦσιν ἔργον, εἰρηνεύειν τὰ τέκνα, στοιχειοῦν καὶ πλάττειν εὐσεβείας χαρακτήρι. Τί λοιπόν; δούλους δεσπόταις ὑποτάττεσθαι μετὰ φόβου καὶ τρόμου· ἀδόλως καὶ εὐψύχως· ἀλλὰ καὶ τοὺς δεσπότης ἀνέντας τὰς ἀπειλὰς, ἰσομοιρῶ φροντίδος τοὺς πάντας ὄραν· εἰδότας ὅτι εἰς Κύριος πάντων, ὁ Θεός. Καὶ αἰῶνι μὲν ἡ δουλεία ὡς καὶ ὁ γάμος· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τῶν ἀμφοτέρων ἀναίρεσις· οἱ πάντες δὲ ἐν

διὰ τοῦτο γρηγορητέον παντὶ τῷ θέλοντι σωθῆναι κατ' ἐντολὴν ζῆν· μὴ ὀμνύειν, μὴ μετεωρίζεσθαι, μὴ γελᾶν, μὴ τρυφᾶν, μὴ παίζειν, μὴ θυμοῦσθαι, μὴ πορνεύειν, μὴ μεθύειν, μὴ θησαυρίζειν χρυσόν· ἀλλὰ τί; προσεύχεσθαι, προσκλαίειν, ὁμολογεῖν, ἐντολοποιεῖν κατὰ τὸ δυνατόν, ὀλιγαρχεῖσθαι, ταπεινοφρονεῖν, ἀγαπᾶν τὸν πλησίον, μὴ καταλαλεῖν ἀδελφοῦ, μὴ φθονεῖν, μὴ ὀργίζεσθαι· ἔτοιμον εἶναι αἰετὶ πρὸς τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ κινδύνους, μὴ φοβεῖσθαι πλὴν Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ἄλλον ἐπὶ γῆς ὑποτάττεσθαι βασιλεῖ ἐν οἷς ἐντολὴ Θεοῦ οὐ παραβιάπτεται· τιμᾶν ἀρχοντας ὡς διακόνους εὐταξίας· χαίρειν ἐν Κυρίῳ πάντοτε· κἂν σύμβασις εἰεν λυπηρῶν, εὐχα-

⁷³⁻⁷⁵ Joan. xv, 5. ⁷⁶ I Cor. xvii, 22. ⁷⁷ Matth. vii, 19. ⁷⁸ I Cor. vi, 15. ⁷⁹ Ephes. v, 33. ⁸⁰ Ephes. vi, 1. ⁸¹ Eccli. iii, 11. ⁸² Ephes. vi, 4. ⁸³ ibid. 5-9.

ριστῶν Κυρίῳ ἐφ' οἷς ἂν οἰκονομῇ τὰ κατ' αὐτόν. Ταῦτα ὡς ἐν ὀλίγοις ὑπέμνησα τὴν εὐλογημένην σου ψυχὴν· ἵνα γνωρίσω ὡς φιλῶν εἰμι τὸν ἐμὸν δμῶνυμον, καὶ εὐσεβῆ ἄνδρα, καὶ φίλον διάπυρον. Ἐὰν δὲ ἔτι ζῶμεν, ἔτι λαλήσομεν, ἔτι παρακαλέσομεν, ἔτι συμβουλευσόμεθα πάντα δεύτερα ἡγήσασθαι τῆς Θεοῦ ἀγάπης. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; Οὐ φύγοιμεν· εὐροιμεν δὲ ἔλεος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, καὶ τὸ μετὰ Θεοῦ γενέσθαι ἐν χαρᾷ ἀνεκλήτῳ εἰς τοὺς αἰῶνας.

PKΓ' (19). — *Eὐφροσύνη ἡτοῦμένη.* [Χζα'.]

Monasterio praepositam hortatur ut eo vivere sancte ac praeclare fungatur.

Ἀκηκῶς καὶ νῦν ὅτι παρεμυθίσθῃ σου ἡ τιμότης ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν μακαρίαν μητέρα πάθους, εὐχαρίστησα τῷ Κυρίῳ· ὃς ἐγνώρισέ σε καὶ φιλομήτορα γνησιεύουσιν, καὶ φιλόθεον ἀριστεύουσιν· τὸ μὲν διὰ τοῦ ἀγαπητικοῦ λυπρού· τὸ δὲ διὰ τοῦ συμμεμετρημένου παρακλητικοῦ· ἐξ ὧν ἀποδέδεικται, ὅτι καὶ μητέρα καὶ Θεὸν ἡγάπησας. Ἀλλὰ δεῦρο, κυρία, χαίρουσα καὶ τρέμουσα βιάζε τὴν ὁδόν σου· χαίρουσα μὲν, ὅτι ἡξίωσαι τοιαύτης μητρὸς θυγάτηρ χρηματίζα· τρέμουσα δὲ, ὅτι τὸ τῆς προστασίας φροντιστήριόν σοι πάριστιν· οὐ οὐχ ὁ τυχὼν ἀγῶν, οὐδὲ εὐκαταφρόνητος ὁ μισθός· ἀλλὰ καὶ λίαν ἀμφοτέρωθεν τὸ ὕψωμα τοῖς νοῦν ἔχουσι. Σὺ οὖν ὡς ἐξέφρων, ὡς συνετὴ, ὡς μητρόθεν ἡγμένη ἐν Πνεύματι, ἀριστον βίον καὶ κεκανονισμένον διέλασον· τύπον ἑαυτὴν προθεῖσαι ἀγαθοεργίας ταῖς ἀδελφαῖς. Μὴ νοστήσῃ τὸ ὄμμα τῆς καρδίας σου ἀπὸ φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Μὴ βύσῃς τὸ οὖς τῆς ψυχῆς εἰσακοῦειν φωνῆς διδασκαλικῆς· διδασκομένη καὶ διδάσκουσα· φωτιζομένη καὶ φωτίζουσα· χειραγωγούμενη καὶ χειραγωγούσα· προσαγομένη Θεῷ καὶ προσάγουσα. Ἀκουστέον εἴη τὸ νομᾶ σου ἐν ἀγαθῇ πολιτείᾳ· ὡς ἂν δοξάζηται Θεὸς ἐν σοὶ καὶ ἐν τῇ μονῇ σου· μὴ χυδαίουμένη κατὰ τὴν τῶν πολλῶν χλιαρότητα, ἀλλ' ἀκριβαζομένη κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Πνεύματος, ἐν ἐνὶ φρονήματι, ἐν ἐνὶ θελήματι, ἐν μιᾷ καρδίᾳ τε καὶ ψυχῇ, μιμησαί τῶν ἐν ἀποστολικαῖς Πράξεσιν ἱστορουμένων ἁγίων. Ἦρ γὰρ, φησί, πάντων μία ψυχὴ καὶ καρδία· καὶ οὐδεὶς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἰδίον εἶναι.

Αὕτη ζωὴ ἀγαθὴ, αὕτη μερίς Κυρίου· τοῦτο κοινόν ἐστιν ἀληθινόν. Οὐ δὲ οὐ ταῦτα, τούναντίον δηλονότι· Ἥλιχ σοι χαρὰ καὶ ὄψα, τιμιωτάτη, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς τέκνοις σου, ἀποστολικῶς πολιτεύεσθαι· πατροπαράδοτως, ἄγεσθαι εὐγενεοπρεπῶς! τοῦτο γὰρ εὐγένεια, θεαρέτως ζῆν, ἀγιοπρεπῶς πολιτεύεσθαι, γένος ὡμὰς χρηματίζειν ἐκλεκτὸν, σπέρμα ἐντιμον, τίνος; Θεκλὴς ἐκεῖνης τῆς πρωτομάρτυρος, Φεβρωνίας, Εὐπραξίας, τοῦ κατ' αὐτὰς ἱεροῦ καὶ μακαρίου καταλόγου. Εἰ γὰρ κόσμον κατελπίκατε, εἰ γονεῖς

A no semper : et, si molesta quæpiam occidant, gratias Domino agat, quoque modo res ipsius disponat. Hæc paucis suggesti benedictæ animæ tuæ : ut ostendam amare me cognominem meum, piumpque virum, et amicum ardentem. Quod si adhuc vivemus, adhuc loquimur, adhuc hortabimur, adhuc suadebimus, ut omnia inferiora ducas amore Dei. Quid enim proderit homini si universum mundum lucretur, animæ vero detrimentum patiat⁹⁴? Quod fugiamus : ut inveniamus misericordiam in die iudicii, et cum Deo simus in gaudio inenarrabili in sæcula.

CXXIII. — *Euphrosynæ praepositæ.*

B Cum nunc quoque audiui dolorem, quem reverentia tua ex beatæ matris obitu ceperat, mitigatum esse ; egi Domino gratias, qui te et in matris amore sinceram agnovit, et in Dei amore præcellentem : illud quidem per amoris plenam tristitiam, hoc vero per congruentem consolationem : ex quibus patuit quod et matrem et Deum amaveris. Sed age, domina, gaudens et tremens viam tuam insiste : gaudens quidem, quod talis matris filia dici merueris : timens vero, quia tibi monasterii præfectura incumbit, cuius non leve certamen est, nec merces contemnenda, sed sublime virumque apud eos qui recte sapiunt. Tu ergo ut sapiens, ut prudens, tanquam a matre in spiritu educta, vitam age quam optimam et regularem : teipsam sororibus in exemplum recte agendi proponens. Vigilet cordis tui oculus ad custodiendam mandatorum Dei. Ne obtures aurem animæ ad audiendam vocem docentis : discens et docens, lumen accipiens et illuminans, manuducta et manuducens, oblata Deo et offerens. Celebre sit nomen tuum in bona conversatione, ut glorificetur Deus in te et in monasterio tuo : neque illud dissolvatur per multarum tepiditatem, sed diligenter in officio maneat juxta directionem Spiritus, in uno sensu, in una voluntate, in uno corde et anima, ad exemplum sanctorum, qui in Actibus apostolicis memorantur. Erat enim, inquit, omnium anima una et cor unum : nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat⁹⁵.

D Hæc bona est vita, hæc portio Domini, hoc verum cœnobium. Ubi vero hæc non sunt, contrarium utique. Quanta lætitia et gloria tibi, reverendissima, et filiabus tuis, apostolice vivere, traditionem patritam retinendo nobiliter agere? Hæc enim est nobilitas, acceptam Deo vitam ducere, conversari ut sanctos decet, genus electum vos appellari, semen honorabile, cuiusnam? Theclæ illius protomartyris, Febronix, Eupraxiæ, et reliqui secundum illas sacri ac beati catalogi. Etenim si mundum

⁹⁴ Matth. xvi, 26. ⁹⁵ Act. iv, 32.

NOTE.

(19) In cod. Reg. ρλζ'.

reliquistis, si parentes abnegastis, si virginitatem elegistis, si Christo desponsæ estis, si regnum cœlorum adamastis, cur non studium vestrum curamque omnem ad hoc conferatis? gaudentes quod tali munere et Deo dignatæ estis, dignitate incomparabili: non dico secundum humana: umbra enim hæc sunt et somnia, quæ cum præsentī sæculo interibunt: sed secundum spiritualia: siquidem virginitas et paupertas inter maxima dona præcipuum. Quod si non exsatiuntur qui in mundo sunt, et acquirunt inania et peritura: quam insaturabiles nos esse debemus in perpetuis et inenarrabilibus bonis? Utique hortor, utique obsecro: acquirite cœlestia, filiæ Dei estote, reginæ in cœlo gloriosæ, sponsæ Christi, Christi cohæredes, lux in mundo, sermo sanctus, conversatio laude digna: B tu quidem, domina antistes et in Christo præsidens, et vos egregia pignora, filiæ supernæ Jerusalem, in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

CXXIV. — *Catechesis ad discipulos suos.*

Horum contentiones inter se, et quædam alia castigat.

Catechesibus ego humilis operam do, non ostentationis studio, neque ex absurda mentis elatione, sed ex metu ac tremore, ex corde anxio et charitate, fratres patresque. Amantis siquidem signum est sollicite docere. *Argue, inquit, increpa, opportune, importune*“. Ad hæc, hortare, instrue, et quæcunque alia habet lex Dei ac præcipit. Quid ergo significare volumus his verbis? De petulantia; quod ad psalmodiam a piis et religiosis vocati, non sicut decet convenitis et noctem ducitis: sed in verborum contentionibus, primisque consensibus. Anticipasti tu, inquit, et me non expectasti. Propriam cœnam sumpstisti, et me non advocasti. Ego chorum moderabor, et non tu, inquit. Atque hæc in Ecclesia: atque hæc audientibus illis qui invitarunt: ex quibus ira quidem divina invisibilis, dolor vero et offensio aperta invitantium. An potestatem non habetis, si quid molestiæ incidat, privatim accusandi mutuo, et quæ occurrunt conciliandi per satisfactionem et congruam humilitatem? Sed frater cum fratre contendit, irascitur, injuria afficit, indecenter se gerit in oculis omnium. O petulantiam? o alienum a monachis spectaculum! o divinarum legum contemptum!

Deinde causa præposito attribuitur. Talis, inquit, magistri tales et discipuli. Annon exosum me iis etiam qui in urbe sunt reddidistis? Annon præclarum nomen, quod in sancta fraternitate nostra celebratum fuit, in contrarium convertitur? Pugnat is et belligeratis: comeditis et bibitis, non

“ II Tim. iv, 2.

A ηρησασθε, εἰ παρθενίαν ἐπλεσθε, εἰ Χριστῷ ἐνωμ-
φεύθητε, εἰ βασιλείαν οὐρανῶν ἡγαπήσατε, τί μὴ
πᾶσαν ὑμῶν τὴν σπουδὴν καὶ μέριμναν πρὸς τοῦτο
ἔχοιτε, χαίρουσαι ὅτι τοιοῦτου θεοσδότου δώρου ἡξιώ-
θητε, ἀξιώματος ἀνυπερβλήτου· οὐ λέγω κατὰ τὰ
ἀνθρώπινα (σχιὰ γὰρ ταῦτα καὶ ὄνειρατα, καὶ τῷ
παρόντι αἰῶνι συγκαταλυόμενα), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ
πνευματικά· ἐπεὶ παρθενία καὶ ἀκτημοσύνη τῶν
μεγίστων δωρεῶν τὸ ἐξαίρετον; καὶ εἰ ἀπληστεύον-
ται οἱ κατὰ κόσμον μετασχεῖν τῶν ματαίων καὶ ἀπο-
λυμένων· τί καὶ πόσον ἡμεῖς ὀφειλομεν ἀπορέσθαι;
ἔχειν ἐν τοῖς ἀμηρτοῖς καὶ ἀνεκκλητοῖς ἀγαθοῖς;
Ναί, παρακαλῶ· ναί, ἀντιβολῶ, κατακτήσασθε τὰ
οὐράνια· γένοισθε Θεοῦ θυγατέρες, βασιλίδες οὐρα-
νοτίμητοι, Χριστοῦ νόμῳ, Χριστοῦ συγκληρονόμοι,
φῶς ἐν κόσμῳ, λάλημα ἁγίων, πολίτευμα ἀξίεπα-
νον. Σὺ τε ἡ κυρία καθηγούμενη, καὶ ἐν Χριστῷ ἄρχουσα,
ὁμεις τε αἱ καλλιτέχνιοι θυγατέρες τῆς ἁγίας Ἰερου-
σαλὴμ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα
εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

PKA' (20). — *Κατήχησις πρὸς τοὺς αὐτοῦ μα-
θητάς.* [χξζ'.]

Ἔργον ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἐργάζομαι ἐν ταῖς κα-
τηχήσεσιν, οὐκ ἐξ ἐπιτηδεύματος φανητισμοῦ, οὐδὲ
ἀπὸ συνεπάρευσ· διανοίας ἀλλοκροῦ· ἀλλ' ἐκ φόβου
καὶ τρόμου, ἐξ ἐπιπόνου καρδίας καὶ ἀγάπης, ἀδελ-
φοί καὶ Πατέρες. Ἐπεὶ ἀγαπῶντος δείγμα τὸ ἐπι-
μελῶς παιδεύειν. *Ἐλεγε*· ὡς, ἐπιτίμωσον,
ἐνκαίρως, ἀκαίρως. Ἐπεὶ καὶ παρακάλεσον, νου-
θέτησον, ὅσα ἄλλα ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος ἔχει καὶ δια-
κελεύεται. Τί δὴ οὖν βούλεται μοι ὁ λόγος ὑποδελῶ-
σαι; Περὶ ἀταξίας· ὅτι προσκαλούμενοι ὑπὸ εὐσεβῶν
εἰς ψαλμῳδίας, οὐ κατὰ τὸ προπῶδες συναθροίσεσθε
καὶ παννυχίζετε, ἀλλ' ἐν λογομαχίαις καὶ πρωτο-
κλισίαις. Προῦλαβες σὺ, φησί, καὶ οὐκ ἀνέμεινας.
Τὸ ἴδιον δειπνον ἔφαγες, καὶ οὐ συνεχάλεσας.
Ἐγὼ κανοναρχήσαιμι, ἀλλ' οὐ σὺ, φησί. Καὶ ταῦτα
ἐν ἐκκλησίᾳ· καὶ ταῦτα ἀκούοντων τῶν κεκληκόντων·
ἐφ' οἷς ὀργὴ μὲν Θεοῦ ἀοράτως· λύπη δὲ καὶ βλάβη
ὁμολογούμενῃ τῶν κεκληκόντων. Μὴ γὰρ χώραν οὐκ
ἔχητε, εἰ καὶ τι γίνοιτο θλιπτικόν, εἰς τὸ ἰδίᾳ ἐγκα-
λεῖν ἀλλήλους, καὶ τὰ συμπύπτοντα καταλλάσσειν δι'
ἀπολογίας καὶ τῆς θεούσης ταπεινώσεως; Ἀλλ' ἀδελ-
φός μετ' ἀδελφῷ μάχεται, ὀργίζεται, ὀδρίζει, ἀσχη-
μονεῖ, ἐπὶ προσώπῳ πάντων. Ὁ τῆς ἀταξίας! Ὁ
τῆς ἀμονάχου θεωρίας! Ὁ τῆς καταφρονήσεως τῶν
θειῶν νόμων!

Ἔτα ἡ αἰτία ἐπὶ τὸν καθηγούμενον. Τοιοῦτου
φησί, διδασκάλου τληικοῦτο καὶ μαθηταί. Ἀρ' οὐχ
μισητόν με πεποιθήκατε καὶ τοῖς ἐν ἁστί; Ἀρ' οὐχ
τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τῇ ὁσίᾳ ἀδελφότητι
ἡμῶν, εἰς τούναντίον περιτρέπεται; Μάχεσθε καὶ
πολεμεῖτε· τρώγετε καὶ πίνετε· οὐκ εὐλαβῶς, οὐχ

NOTÆ.

(20) In cod. Reg. ρλζ'.

ἡσύχως, ἀλλ' ἀσίμῳ, ἀλλ' ἀμονάχως. Εἰτε οὖν ἄσθλιε, εἰτε πίνετε, εἰτε τί ποιεῖτε, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, καὶ καταισχύνετε τὸ ἅγιον σχῆμα· σκανδαλίζετε τοὺς εὐλαβεῖς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνευλαβεῖς. Εἴθε ἤκούετο περὶ ἐνὸς ἐκάστου ὑμῶν. Ὅποιον εὐλαβὲς πρόσωπον φέρει ὁ δεῖνα! Οὐδ' ἤλικον τὸ σιωπηλὸν τοῦ δεῖνα! εὐγε τὸ ἀπαρρησίαστον ἐκείνου· τοῦ δὲ τὸ τακτικόν· ἄλλου τὸ σεμνόφαλτον· ἐτέρου τὸ εὐαπάντητον! Ταῦτα καὶ τοὺς ἔχοντας καλλύνει, καὶ τοὺς θεωροῦντας ὀνίνησι, τὸν τε Θεὸν εὐφραίνει, καὶ τὸν ἀμαρτωλὸν σεμνύνει. Νῦν δὲ κατὰ τὰς ἀμαρτίας μου ἀντίστροφα. Καὶ οὐ πάντων καθάπτομαι· ἐπεὶ πολλοὶ χάριτι Θεοῦ, οὖτος ζητεῖ ὁ λόγος· ἀλλ' ἐκείνων τῶν ἐνισχημένων τῇ ἀπροσεξίᾳ. Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μᾶλλον δὲ ἐντέλλομαι, ἀλλάξτε τὰ πονηρὰ ἥθη καὶ ἔθη, τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους· τὰ σχήματα καὶ τὰ στόματα. Ἐπεὶ τίς χρεῖα ἀντὶ ἀγαθοῦ πονηρίαν ὑποδεικνύει τοῖς κλητορσι, Θεὸν τε λυπεῖν, καὶ τὸν ἐλεεινὸν καταισχύνειν; Ἀκουσθήσομαι, ἀδελφοί μου, ἐπεὶ βοήσω πρὸς Κύριον ὁ ἀνάξιος. Ἐπειτα καὶ διαστελοῦμαι ἀπὸ τοῦ ἀπειθοῦτος. Ἀπλῶς δὲ λέγω τυχὸν καὶ ἀδιαφόρως φέρομαι· μὴ διαστῆλλον τὸν ὄπιν ἀπὸ τοῦ ἀνοσίου. Ὑμεῖς Θεὸν οὐ φοβεῖσθε; Οὐχὶ δὲ περὶ ἀργοῦ ῥήματος δώσομεν λόγον; Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλλίσκον, ἀδελφοί. Ὅν φοβηθῶμεν, ᾧ ἀπὸ τοῦ δευρο δουλεύομεν ὁσίως· ἵνα κακίας ἀπάσης μέχρι καὶ ἀργολογίας ἀπεχόμενοι, ἀρετῆς δὲ ἐχόμενοι, κληρονόμοι γενόμεθα ζωῆς αἰώνιου· φυγόντες τὰ ἡπαιλημένα κολαστήρια τοῖς καταφρονήταις, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

PKE' (21). — *Karontikaῖς πριγκιπου* [χξθ'.]

Harum virtutes laudat, et ad perfectam sanctimoniam hortatur.

Χθὲς ἰδὼν ὑμᾶς τὰς ἐν Κυρίῳ ἀδελφάς, ἐπεὶ κατεπεῖγον ἦν διὰ τὴν τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου ἀσθένειαν, ἐκωλύθη ὑμῖν λαλῆσαι ὅσον ἔχρη. Νῦν δὲ διὰ τοῦ γράμματος τὸ ἐλλιπὲς ἀναπληρῶσαι καλῶς ἔχειν ἐνόμισα. Εἶδον ὑμῶν τὴν ἀδελφότητα ὅση καὶ ἡλικία, ὅτι τε πλήθει ἡὑξημένη, καὶ συνέσει διαφέρουσα· καὶ ἐδόξασα τὸν ἁγθὸν Θεὸν ἡμῶν· ὅς συνήγαγεν ὑμᾶς τοσοῦτον πληθὸς ἐπὶ τὸ αὐτὸ, τῷ σταυροφόρῳ βίῳ δουλεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. Τίνα οὖν ἐπαινέσω; τὴν καθηγουμένην κλέον, ἢ ὑμᾶς τὰς ἐπομένους καὶ ὑποτασσόμενας; Ἀμφοτέραι ἐγκωμίων πλήρεις, αἴων καὶ ἐπαίων. Καὶ οὐ μόνον κατὰ τὸ συναφὲς τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀλλ' ὅτι καὶ βίῳ ἡκριβωμένῳ, κατὰ τε ἐγκράτειαν, καὶ τὴν ἐφ' ἑαυταῖς δουλείαν καὶ πᾶσαν διακονίαν, καθὰ μεμάθηκα, διατηρεῖσθε. Εὐλογημένοι οὖν ἐν Κυρίῳ· μακάριον τὸ σύνταγμα ὑμῶν· αἰνετὸν τὸ πολέτευμα

A reverenter et pacifice, sed inhoneste, sed contra morem monasticum : Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive quid aliud facitis, ait Apostolus, omnia in gloriam Dei facite⁹⁷. Vos vero non sic : et ignominia afficitis sacrum habitum : verecundis offendiculo estis, imo potius inverecundis. Utinam de unoquoque vestrum audiat : Quam vultu modestiam praefert ille ! O quantum silentii studium est illi ! quanta modestia est istius, ordinis cura in hoc, in alio gravitas cantus, in alio comitas ! Haec et illos qui his praediti sunt ornant, et spectantes juvant, Deumque exhilarant, et me peccatorem honestant. Nunc vero, quod peccatis meis debetur, omnia contraria. Nec tamen omnes perstringo : quia per Dei gratiam multi sunt quales exigit ratio : sed illos qui negligentia implicati sunt. Hortor ergo vos, aut potius praecipio : mutate perversos mores et consuetudines, modum agendi et loquendi, gestus atque oris habitum. Etenim quid juvat boni loco malitiam ostendere vocatoribus, Deumque contristare, et me miserum pudore afficere ? Exaudiat, fratres mei, cum clamabo indignus ad Dominum. Deinde subducam me ab inobediente. Fortasse autem minus prudenter loquor, et indiscriminatim feror, pium ab impio non distinguens. Vos Deum non timetis ? Annon de otioso verbo rationem reddemus⁹⁸ ? Deus noster ignis consumens est⁹⁹, fratres. Illum timeamus, illi sancte serviamus in posterum, ut a malo omni usque ad verbum otiosum abstinentes, virtutisque lasistentes, haeredes fiamus vitae aeternae, intentata contemploribus supplicia effugientes ; in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

CXXV. — *Ad canonicas principenses.*

Cum vos hesternae die in Domino sorores vidi, quia propter dilectissimi Deo archiepiscopi valetudinem res urgebat, prohibitus sum vos quantum opus erat alloqui. Nunc vero congruum existimavi per litteras supplere quod defuit. Vidi namque societatem vestram, quanta qualisque sit, quod et numero ampla, et prudentia praestans : bonumque Deum nostrum glorificavi, qui tanta vos multitudine in unum congregavit, ut sub cruce viventes, in sanctitate et iustitia serviatu illi. Quam igitur laudabo ? Ducemne vestram potius, an vos quae sequimini et subditae estis ? Ambae enim encomiis cumulatae, laudibus et praeconiis. Nec ideo tantum quod spiritualis vitae nexu copulatae estis, sed quod exacta disciplina et continentiam et mutuum inter vos famulatum ac ministerium quodcumque, ut didici, observatis. Benedictae vos in Domino : beatus catus vester : laudabilis conversatio vestra :

⁹⁷ I Cor. x, 31. ⁹⁸ Matth. xii, 36. ⁹⁹ Deut. iv, 24.

NOTÆ.

(21) In cod. Reg. ρλζ.

omnes sponsæ Christi : virgo unaquæque, ut Canticorum verbis loquar *hortus conclusus, fons signatus* ⁹⁰, rosa boni odoris Deo, liliū incorruptionis. O pulchrum paradisum ! o pratum, quo delectatur Deus. Christus in medio vestrum, qui lignum est vite.

Sed quoniam ad experimentum probationemque virtutis est etiam arbor vetita, quæ pulchra ad contemplandum, nec est sane id quod videtur; imo amara et mortifera si edatur : et quid hoc aliud est quam voluptas, qua Eva prima parens capta est? Commonemus vos et hortamur, ne unquam lethalem fructum attingatis, sed mandatum arripiatis speciosi undequeque ac veri reipsa fructus, obedientiam et humilitatem excolentes, charitatem ad invicem et vacuum invidia æquitatem, paupertatem, pacisque curam et studium. Sic enim viventes glorificabitis Deum in corpore vestro et in spiritu, sicut sanctus prædicat Apostolus ⁹¹. Sic et amplius multiplicabimini : sic et sanctitatis nomen in hac vita obtinebitis, et in futuro sæculo gloria simul fruamini. Scriptum est : *Si compatimur, et conglorificabimur* ⁹². Et quid tandem vobis decorum magis? quid augustius quam Dei filias dici, sacra donaria, templa virginitalis? Cum ergo hæc ita sint, gaudete, sorores in Christo, gaudete, odio habentes affectum erga carne junctos, odio habentes sortem in terra possidere, odio habentes omnia quæ optabilia in mundo sunt : quoniam conversatio vestra in cælis est, et hæreditas regnum cælorum, et sponsus Christus ipse, qui vos vocavit ut ipsum sequamini : qui et vos per consummationem, in celestem thalamum cum prudentibus virginibus introducet. Hæc ego paucis, ut agnoscatis me in Spiritu sancto tanquam sorores vos habuisse, vobisque optima omnia exoptare.

CXXVI. — *Monachis Photinudii.*

De morte abbatis, quam laudat : tum de successore, quem hortatur ut bene præsit, ac monachos, ut ei pareant.

Lætitiam quidem vobis affert, fratres, quod scribo, sed summam tristitiam argumentum scriptionis : quia dereliquit vos pastor bonus, Pater in Domino, via, dux et lumen, qui multis annis multas oves pavit, et caulam alumnis plenam reliquit, viginti numerantem supra ducentos : vir venerandus, et divinæ gratiæ compos : candidus admodum capillis, et candidum simul cor gerens; dives charitate, ditiorque misericordia : plurimis revera virtutibus ornatus, ne singulas recensendo longior faciam orationem. Eheu! eheu! quo pacto gravia hæc non sint? quo pacto non luctuosa? aut quis desolatum posthac gregem non videat, si quis ea spectet quæ acciderunt? Verum quid tandem? Utrum in luctu persistemus? an mœrore dejicie-

A ὁμῶν· πᾶσαι νύμφαι Χριστοῦ· ἐκάστη παρθένος, Ἀσματικῶς εἰπεῖν, κήπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη, ῥόδον εὐσμίας Θεοῦ, κρίνον ἀχραντίας! Ὡ καλοῦ παραδείσου! Ὡ λειμῶνος θεοτερούς. Χριστὸς ἐν μέσῳ ὁμῶν, ὃς ἐστὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ πρὸς πείραν καὶ δοκιμὴν ἀρετῆς ἐστὶ καὶ τὸ φυτὸν τὸ ἀπειρημένον· ὅπερ ὥραϊον εἰς κατανόησιν· οὐ μὴν ὑπερφαίνεται ἐστὶν, ἀλλὰ πικρὸν καὶ θανάσιμον τῇ μεταλήψει· καὶ τί τοῦτο, ἀλλ' [ἡ] ἡδονὴ ὑφ' ἧς ἑάλω Εὐα ἡ προμήτωρ; ὑπομνήσκουμεν καὶ παραινοῦμεν, μήποτε ἀφασθαι ὑμᾶς τοῦ θανάσιμου καρποῦ· ἀλλὰ μεταλαβάνειν τῆς ἐντολῆς τοῦ πανωραίου καὶ ἀληθινοῦ ὡς ἀληθὺς καρποῦ· ὑπακοῇ καὶ ταπεινοφροσύνῃ κεχρημένας· ἀγάπῃ τῇ εἰς ἀλλήλας καὶ ἀφθονίᾳ, ἀκτημοσύνῃ καὶ εἰρηνοποιίᾳ. Οὕτω γὰρ βιῶσαι δοξάζοιτε τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὁμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι· καθὰ βοᾷ ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος· οὕτω καὶ μᾶλλον πληθυνθήσεσθε· οὕτω κάνταῦθα ὀνομασθήσεσθε ὀνόματι ὁσιότητος, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι συνδοξασθήσεσθε. Εἴπερ γὰρ *συμπάσχομεν, καὶ συνδοξασθῶμεθα*, γέγραπται. Καὶ τί λοιπὸν ὥραιότερον ὁμῶν; τί δὲ σεβασμιώτερον; θυγατέρας Θεοῦ καλεῖσθαι, ἀναθήματα, ἱερὰ, ναοὺς παρθενίας. Ἐπεὶ οὖν ταῦτα, χαίρετε, ἀδελφαί ἐν Κυρίῳ, χαίρετε, μισοῦσαι τὴν χαρὰν τοῦ κόσμου· μισοῦσαι τὸ πρὸς τοὺς κατὰ σάρκα ἰδίους προσπαθεῖς· μισοῦσαι τὸ κληρὸν ἔχειν ἐπὶ γῆς· μισοῦσαι τὰ κατὰ κόσμον ἐραστὰ ἅπαντα. Ἐπειπερ ὁμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς, καὶ κληρονομία ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· καὶ νυμφίος αὐτὸς Χριστὸς, ὁ κεκληκὼς ὑμᾶς ὀπίσω αὐτοῦ ἀκολουθεῖν· καὶ εἰσάγων διὰ τελειώσεως εἰς τὸν ἱπουράνιον νυμφῶνα, μετὰ τῶν φρονίμων παρθένων. Ταῦτα δὲ ἐπ' ὀλίγον, ὥς ἂν γνῶτε ὅτι ἐν Πνεύματι ἀγίῳ ὡς ἀδελφὰς ὑμᾶς λελογισμέθα, καὶ ἐπευχόμεθα τὰ κρείττονα.

PKC⁹ (22). — *Τοῖς μοναχοῖς τοῦ Φωτεινοῦ διού.* [χθ'.]

Χαρὰς μὲν ἡ προγραφὴ ὑμῖν, ἀδελφοί· λύτης δὲ ἐστὶ μάλιστα ἡ ἐπὶ τὸ γράφειν ὑπόθεσις· ὅτι ἀπολέλοιπεν ὑμᾶς ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, ὁ ἐν Κυρίῳ Πατήρ, ὁ ὁδηγὸς καὶ φωστὴρ, ὁ πολλοῖς ἔτεσι καὶ πολλὰ πρόβata ποιμάνας, καὶ τὴν λείαν ἑάσας πληρὴν θρεμμάτων. Εἴπερ ἐν διακοσίῳ παρὰ εἴκοσιν ἡριθμημένην· ὁ αἰδέσιμος ἀνὴρ καὶ χάριτος θείας μέτοχος· ὁ λευκὸς ἄγαν τὴν τρίχα, καὶ ἔτι λελευκασμένος τὴν καρδίαν· ὁ πλούσιος τὴν ἀγάπην, καὶ πλουσιώτερος τὴν ἐλεημοσύνην· ὁ πλείστιν ἀρεταῖς ὡς ἀληθῶς κατακεκοσμημένος· ἵνα μὴ ἐν καθ' ἐν ἀπαριθμούμενος μακρὸν εὐρεθῶ ἀποτεινὼν λόγον. Ὡ! ὦ! πῶς οὐ ταῦτα θλιπτικά; πῶς δὲ οὐκ ὀδυρτικά; πῶς δὲ οὐκ ἐπ' ἐρημίας ἡ θεωρία τῆς ποίμνης ὅσον κατὰ τὰ φθάσαντα; Ἀλλὰ τί ἄρα; ἐπι-

⁹⁰ Cant. iv, 12. ⁹¹ I Cor. vi, 20. ⁹² Rom. viii, 17.

NOTÆ.

(22) In cod. Reg. ρλη'.

μείνωμεν τῷ πένθει; κατηφιάσωμεν δυσθυμότερον; ἐναφεθώμεν τῷ πάθει; Οὐμενοῦν, ὦ ἀδελφοί· ἀλλ' εἰδότες ὅτι δόγμα Θεοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις εἰς γένεσιν ἐλθοῦσιν αὖθις ἀναλύειν, καὶ τὴν κρείττονα καὶ ἀπήμενα μεταλαμβάνειν ζωὴν, ἧς ἀπαρχὴ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῆς ζωῆς ἀρχηγός· παρακληθώμεν παρακλησῆαι Θεοῦ, εἰς αὐτοὺς γενώμεθα· εἰπωμεν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο, τὸν καλὸν διδάσκαλον, τὸν ἱερὸν καθηγεμόνα. Τίς γάρ ἐστιν ἀνθρώπος ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὀφείτα θάνατον; ἵνα τοῦ ἡμετέρου Πατρὸς ξηνοπαθεῖν ἔχωμεν. Εὐχαριστήϊόν ἐστι τοιοῦτου ἡξιώμεθα· καὶ ἐτι ζωῶν γήρους καὶ πρεσβείου ἢ χρονικῇ παράτασις· καὶ ἐτι γε ἐγκατέλιπεν, οὐκ ἀπροστατεύτους, οὐδὲ ἐρήμους· ἀλλὰ καὶ εὐλόγησεν ἐξόδια, καὶ ἐπηύξατο ἀρμόδια· καὶ ἕνα τῶν σὺν ὑμῖν κατέστησεν ἐφ' ὑμᾶς προστατεύοντα· ὃν παραινῶμεν ζῶσασθαι ὡς τέλειον ἄνδρα τὴν ὁσφύν, καὶ Χριστομιμήτην ταπεινώσει τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ διακονίας ἔχειν· κανόνι καὶ ἔχειν τοῦ μακαρίου ἐκείνου πορευόμενον τῷ κατ' ἐντολὴν Θεοῦ λόγῳ.

Παρακαλοῦμεν δὲ ὡσαύτως καὶ ὑμᾶς, τὴν καλὴν ἀδελφότητα, ὁμογνώμῳ πίστει τε καὶ ἀγάπῃ τῷ νεοκτιστῷ καθηγεμόνι ὑπέλκειν ἐν Κυρίῳ· καὶ δεῖξαι ὅτι ὅτως ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστι· καὶ ὁ ὅσιος Πατήρ προθυμούμενος καὶ συνδέων πάντας, εἰς ὁμόνοιαν τε καὶ σύμπνοιαν. Ναί, ἀδελφοί ἐπιπόθητοι· οὕτως ἔσεσθε, οὕτω παγιώθητε· κἂν πᾶσα ἀρχὴ οὐκ εὐμάριαν ἔχοι· χρόνῳ δὲ προΐουσα, εἰς ἔξιν ἐπιστημονικὴν καθίσταται· μὴδὲ ὁμοιωθῆτε τοῖς ἐκ εὐθὺς (sic) φιλαρχίας ἀστάτοις καὶ ἀνεπιστήμοσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ ξυροῦ τὸ τοῦ διωγμοῦ πρᾶγμα, μὴ προδῶτε, ὑμῶν δέομαι, τὴν πίστιν, μὴδὲ τὴν εὐσέβειαν· ἀλλ' εἰ ἤξει μεθ' ὑμῶν τοῖς αἰρετικοῖς καθ' ὅσον δὴ ποτε τρόπον συνυπαχθῆναι. Φέροιτε γενναίως πάντα δεύτερα ἡγούμενοι, μὴ μόνον μοναστήρια, καὶ τὰ ἐν μοναστηρίοις ἅπαντα, κἂν εἴεν ὑπὲρ λίαν ἄπειρα· ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰ αὐτῶν σώματα· τὴν καλὴν φυγαδεύαν ἐλόμενοι, καὶ τὸν τοῦ διωγμοῦ μακαρισμὸν στεφανοῦμενοι τὸν ὑπερένδοξον καὶ ὑπερβαύμαστον· καθὰ καὶ ἐντέταται ὑμῖν ὁ μακάριος. Εἰ δὲ ὅτι ἐάλω ἐκεῖνος· ναὶ καὶ φεῦ τῆς ἡττῆς! πλὴν ὅτι ἀνακέκληται· πλὴν ὅτι ἐπιτετέμνηται, καὶ μετὰ τῶν εὐσεβῶν συνῆπται, καὶ εἰς ἐστὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ Πατέρων ἡμῶν· καθότι καὶ εἰσοδέσκειται πρὸς τοῦ ἱεροτελεστοῦ ἡμῶν μακαριώτατον πατριάρχου. Ταῦτα οὖν εἰδότες, ἀδελφοί, εὐφυχήσατε, εὐτακτήσατε, εὖ πράξοιτε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃς χάριτον ἀναπαύσει μετὰ δικαίων, καὶ ὑμᾶς καταρτίσει ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, ἡγαπημένους ἡμῶν ἀδελφοί.

A mus animum? an dolori succumbemus? Nequaquam, fratres? sed cum sciamus statutum esse a Deo omnibus in lucem prodeuntibus hominibus, rursum dissolvi, et meliorem malique expertem vitam recipere, cujus primitiæ Christus⁵⁵ Deus noster qui princeps est vitæ; consolemur nos consolatione Dei, ad nos ipsos redeamus, dicamus· Dominus dedit, Dominus abstulit⁵⁶ bonum magistrum, sacrum institutorem. Quis enim est homo qui vivet et non videbit mortem⁵⁷? ut Patris nostri desiderium ferre assuescamus. Agendæ sunt gratiæ quod talem adepti fuimus, et quod ad provectam usque ætatem seniumque perductum est ejus vitæ tempus, et quod sine rectore nos non reliquit, nec solitarios; sed et abiens benedixit, et congruentia precatus est, et unum e vobis constituit qui vobis præsint: quem hortamur ut tanquam vir perfectus lumbos accingat, et Christi æmula humilitate impositum sibi ministerium amplectatur, beati illius regulæ et vestigiis incedens, hoc est, Dei verbo et mandato.

Hortamur autem et vos pariter, præclaram fraternitatem, ut unanimi fide et charitate novo rectori obtemperetis in Domino: ostendatisque Deum revera inter vos esse, sanctumque Patrem, qui omnes accendat, connectatque ad concordiam et consensum. Utique, fratres amantissimi, sic estote, sic stabiliamini. Quamvis principium omne non statim facilitatem habeat: progressu tamen temporis usum et scientiam adipiscitur. Nec similes eis fueritis, qui ex dominandi studio inquieti sunt et impatientes disciplinæ. Cæterum quoniam in summo discrimine persecutionis versamur, fidem vestram, obsecro, pietatemque ne prodatis: sed si ingruat, minime cum hæreticis quocunque pacto abducamini. Forti animo sustinete, omnia posthabentes, non solum monasteria, et quæcunque in monasteriis sunt, quamlibet supra modum sint copiosa, sed propria etiam corpora: pulchram fugam eligentes, et persecutionis beatitudine coronati, quæ gloriam incredibilem et admirabilem habet: quemadmodum beatus etiam ille vobis præcepit. Quod si quis victum illum fuisse dicat, utique et deploranda clades: at revocatus est, at penitentiam egit, at piis aggregatus est, unusque est fratrum Patrumque nostrorum. Itaque receptus est etiam ab antistite nostro, beatissimo patriarcha. Hæc igitur cum vobis comperta sint, fratres, bono animo estote, disciplinam servate, bene valete in Christo Jesu Domino nostro, qui et illi quietem tribuat cum justis, et vos in bonis omnibus perficiat, dilecti fratres nostri.

PKZ' (23). Πέτρος Νικαίας. [χρσ.]

CXXVII. — Petro Nicææ.

Apologetica adversus calumniatores. (Baron. an. 823, n. 19.)

Νῦν εὐδοκούμεθα ἐπιστεῖλαι τῇ πατρικῇ σου

Nunc opportuna scribendi paternæ sanctitati

⁵⁵ I Cor. xv, 20 ⁵⁶ Job i, 21. ⁵⁷ Psal. xviii, 49.

NOTE.

(23) In cod. Reg. ρλθ'.

tuxæ datur occasio, postquam ab exsilio reversi sumus. Siquidem incursus Arabum nos quoque humiles cum aliis permultis ejiciens ab hospitio, in principem insulam ante urbem abegit. In qua quibus ærumnis affecti fuimus partim a profugorum urgente nos turba, partim ab æstu et aquis ad potum minime idoneis, quid opus est dicere? Postea vero, ut inde progressi sumus ad vicina Chalcedoni loca, ad ista duo accessit, et hoc alterum, quod in gravissimum incidimus morbum qui miserum corpus nostrum totos septem dies rerum doloribus afflixit: atque ut semel dicam, plane laboriosum iter nostrum fuit. Attamen tria hæc divino munere nobis obtigerunt: primum ut beatissimum pontificem nostrum salutarem, sacris ejus precibus fruentes; deinde hos atque illos sacros Patres ac fratres; ac tertio, ut objectiones et criminationes Dei misericordia diluerentur, quas contra nos, nescio unde, suscitaverunt pacis opifices. Schismaticos nos antea depinxerunt, a divini pontificis nostri consortio aversos: privata auctoritate usos fuisse affirmarunt in eorum pœnis, qui hæreticæ communioni adhaeserunt: et alia multa quæ epistola includere difficilior est.

Verum ad singula, ut diximus, auxilio precum tuarum appositæ respondentem, et cum sacro pontifice nostro communicare nos ostendimus, qui et summa humanitate nos excepit, et amanter tractavit et dimisit, nulla mentione facta eorum, quæ per dolum conflictæ fuerant. Quinetiam cum mentio fieret de Domino beato Tarasio (nam et ab eo dixerant, Patrum scilicet amatores, nos descivisse, et secundam in Nicæa sanctam synodum, localem appellare), nos vero probavimus et illum in sanctis Patribus habere, et synodum verbis scriptisque œcumenicam confiteri: licet uspiam aliquando et aliquo modo et quibusdam aliter responderimus. Quæ quidem non oportet, sicut nec ea quæ tum aliter acta fuerunt, nunc inquirere et reficere. Id enim tumultus causam præbet, nec emolumentum ullum affert, sed altercationes potius et offendiculum Ecclesiæ Dei. Hoc et illo modo hi et illi scripserunt ac egerunt: singuli se veritatem tenere arbitantes. Multis annis, ut nosti, amantissime, peractum fuit, quod in ore nunc est omnium, quodque Orienti atque Occidenti innotuit quæ gesta et scripta sunt evertere neutra pars potest. Nunc tempus est concordix, nunc tempus in commune decertandi. Eorum qui quid scripsere, monumenta, si quidem recte habere posteris videbuntur, erunt laude digna: sin minus, secus. Fidelis sermo, nec aliud hac de re dicere libet, neque in præsens, neque in posterum. Et ostendet, inquit, dies revelationis, et novissimus ignis quo judicantur facta nostra et purgantur⁹⁹. Hæc partim quidem, tanquam unanimo patri et pacis auctori; partim etiam quia doloris commemoratio solatium dolentibus afferre consuevit, necessario a me scripta sunt.

⁹⁹ II Thess. 1, 7, 8.

ἁγιοσύνη· ὁπνίχα ἀνθυπεστρέψαμεν τῆς φυγάδεας· ἐπειπερ ἡ τῶν Ἀρράβων ἐφοδος σὺν πολλοῖς ἄλλοις καὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς μεθεῖσα τῆς ξενίας, ἀπήγαγε πρὸ τοῦ ἁστέος ἐν τῇ Πριγκίπῳ νήσῳ. Ἐν ᾗ ὅσον ἐταλαιπωρήσαμεν, ἀπὸ τε τοῦ συνέχοντος ἡμᾶς φυγαδευτικοῦ λαοῦ· τοῦ τε καύσωνος, καὶ τῶν δυσπώτων ὕδατων, τί δεῖ καὶ λέγειν; Εἴτα ἐπειδὴ προῦθημεν ἐγγυτέρῳ κατὰ τὴν Χαλκηδὼνα, ἐκεῖ τοῖν δυοῖν θάτερον· κατεπέσαμεν ἐν ἀσθενείᾳ δυσόιστῳ νεφριτικοῖς πόνοις παιδευσὴν ἡμῶν τὴν ἐλευθερίαν σάρκα μέχρις ἐβδοματῆος χρόνου· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀργαλειωτέρα ἡμῶν ἡ ὁδὸς ἐγεγονέη. Ὅμως τρία ταῦτα γέγονεν ἡμῖν ἐπιτεύγματα Θεοῦ χάριτι· τὸν τε μακαριώτατον ἡμῶν ἀρχιερέα προσκυῆσαι κοιμισαμένους τὰς ἱερὰς προσευχὰς αὐτοῦ· ἔπειτα τοῦσδε καὶ τοῦσδε τῶν ἱερῶν Πατέρων καὶ ἀδελφῶν· καὶ τρίτον, τὸ διαλυῖσαι ἐλπί Θεοῦ τὰς ἐνοτάσεις καὶ ἀντιπαραστάσεις, ἃς καθ' ἡμῶν οὐκ οἶδ' ὅθεν ἀνῆψαν οἱ τῆς εἰρήνης δημιουργοὶ· σχισματικούς ἡμᾶς προανεζωγράφησαν τῆς τοῦ Θεοπεσίτου ἡμῶν ἀρχιερέως συναφείας· ἰδιονόμους ἀπεφῆγαντο ἐν ταῖς ἐπιτιμίαις τῶν θαλωκώτων τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ.

Ἄλλα ἅττα ἐργωδέστερον τῇ γράμματι ἐπικυχεῖν. Πλὴν, ὡς προεῖρηται, εὐχαῖς σου πρὸς ἐν ἑκάστον ἀπαντήσαντες εὐθυδῶως, καὶ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν πατριάρχου κοινωνικοὶ εἶναι ἀποδεδείχαμεν· ὃς καὶ μετὰ ὑπερβαλλούσης συγκαταβάσεως καὶ ἐδέξατο καὶ ἐφιλοφρονήσατο, καὶ ἀπέστειλεν ἡμᾶς· μὴ τινος λόγου τῶν σκαιωρηθέντων ἐπιμνηματισθέντος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ κυρίου Ταρασίου καὶ ἐν ἁγίοις μνημονευομένου· ἔφασαν γὰρ οἱ δὴθεν φιλοπάτορες καὶ τούτου ἡμᾶς διεσχίσθαι, καὶ τὴν γε ἐν Νικαίᾳ τὸ δεῦτερον ἁγίαν σύνοδον τοπικὴν ἀποκαλεῖν· ἡμεῖς δὲ συνεστῆσάμεθα ἑαυτοὺς, καὶ αὐτὸν ἐν Πατράσιν ἁγίοις ἔχειν· καὶ τὴν γε σύνοδον οἰκουμένην ὁμολογεῖν ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως· εἰ καὶ πού, καὶ ποτε, καὶ πῶς καὶ τίσιν ἀπεκρίθημεν ἐτέρως. Ἄ οὐ δεῖ ὥσπερ καὶ τὰ τνηκαῦτα ἐτέρως πεπραγμένα νῦν ἀναζητεῖν καὶ ἀναξάνειν· ἔστι γὰρ παραχῆς αἴτιον, καὶ οὐδὲν ἐνησιν φέρον· ἢ μᾶλλον λογομαχίαν καὶ προσκοπὴν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· οὕτως καὶ οὕτως, οἶδε καὶ οἶδε, ἔγραψαν, ἔδρασαν, ἑκάστοι τὸ ἀληθὲς ἔχειν οἰόμενοι. Μακροὶς ἔτασιν, ὡς οἶσθα, τριπόθητε, τὸ θρυλλούμενον κατεπράχθη, Ἀνατολὴ καὶ Δύσις γινώριμον γενόμενον; τὰ πεπραγμένα καὶ γεγραμμένα, οὐθ' ἕτερον μέρος ἀνατρέπειν οἶδ' ἐστι. Νῦν καιρὸς ὁμονοίας, νῦν καιρὸς συναθλήσεως· τὰ ἐγκαταλείμματα τοῦ γεγραφέντος, εἰ μὲν εὐῆξιν δοκεῖ τοῖς μετέπειτα ἐπαίνου ἐνδοξα· εἰ δὲ μὴ, τούναντιον. Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ περὶ τούτου λέγειν ἄλλο οὐ βουλόμεθα· οὔτε νῦν, οὔτε πρὸς τὸ ἐξῆς. Καὶ δηλώσει, φησὶν, ἡ τῆς ἀποκαλύψεως ἡμέρα, καὶ τὸ τελευταῖον πῦρ, ᾧ κρίνεται καὶ καθαίρεται τὰ ἡμέτερα. Ταῦτα ὁμοῦ μὲν ὡς Πατρὶ συμψύχῳ καὶ εἰρηνάρχῳ ὁμοῦ δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξεῖπεν τὰ λυπηρὰ, βραστώνην οἶδε φέρειν ἐν τοῖς ὀδυνομένοις, ἀναγκάτως γέ-

γραπται. Εἰ δὲ παρακληθεῖς ὁρθῆς ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς, κόπον ἀγάπης ἀναλαμβάνοντες, πάντως ἰδίους ἡμᾶς ποιήσεις περὶ πάντα. Οἱ σὺν ἡμῖν προσαγορεύουσι πλεῖστα τὴν ἀγωνσύνῃ σου. Τοὺς σὺν σοὶ καὶ ἡμεῖς πλεῖστα προσφθεγγόμεθα, παναγιώτατε.

PKH' (24). *Μαρία παρθενευούση.* [χορ'.]

De laudibus virginittis.

Ἐπειδὴ καὶ ἀπαξ καὶ δις ἀποστολὰς ἐφθάσαμεν παρὰ τῆς τιμιότητός σου δέξασθαι, ἀναγκαῖον ἐκρίναμεν μὴ μόνον ψιλῇ προσήσει, ἀλλὰ καὶ διὰ γράμματος προσαγορεύσαι τὴν σεμνοπρέπειάν σου· καὶ οὐ τοσοῦτον διὰ τὰς ἀποστολὰς, ὅσον διὰ τὴν σεμνότητά σου. Μανθάνομεν γὰρ ὅτι τὸν ἐν παρθενίᾳ βίον ἐλομένη δουλεύειν τῷ Κυρίῳ κατεδέξω ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. Τί γὰρ κρεῖττον παρθενίας; ἥς ἡ μέριμνα πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, πῶς ἐπιτεύξεται τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· πῶς δυνηθεῖ διαδράσαι τὰς πολυπλόκους μεθοδείας τοῦ διαβόλου. Ἡ δὲ ὑπὸ γάμον τελοῦσα, τοῦναντίον, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρὶ, πῶς τὰς τοῦ κόσμου εὐ διαθεῖ· ἡ περικλυζομένη τοῖς ἄλμυροῖς κύμασι τοῦ βίου, ἐν τῷ φροντίζειν περὶ τέκνων τε καὶ δούλων καὶ δουλῶν· καὶ πρό γε τούτων, τὰ περὶ ἀρέσκειαν τοῦ ἀνδρός· οὕτω δυναμένη ὑπερανεστάναι τῶν στροφῶν τοῦ κόσμου, καὶ τῷ τῆς διανοίας πτερῷ κουφίζεσθαι πρὸς Κύριον. Σὺ οὖν, ὦ καλλίστη γυναικῶν, μαχαρία ὡς ἀληθῶς, καὶ τρισμαχαρία, ὅτι τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξω, μετὰ Μαρίαν ἐκείνην τὴν αἰοδιμον, οἷοναί παρακαθεζομένη παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀκούουσα δι' ἀπραγμονεστέρου βίου τὸν λόγον αὐτοῦ· ἡγίασας ἑαυτὴν ὡς κειμήλιον Θεῷ ἀναθεμένη τὴν ζωὴν σου. Ἐξευγένισας τὸ αἷμά σου ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, καλὸν ὑπόδειγμα ἑαυτὴν προθεμένη. Τί γὰρ καὶ κερδήσουσιν αἱ ὑπὸ ζυγόν; εἰ μὴ τι ἄρα ἐκζητήσοιεν καὶ ψηλαφήσοιεν καὶ αὐτὰι τὸν Θεὸν καθ' ἑσπον ὁλόν τε. Οὐχὶ πᾶσαι συγγίαι ἀπορροῦνται διὰ θανάτου; οὐχ ὡς ὅναρ τὰ ὥρατα τοῦ τῆδε βίου ἀπέρχονται; Ὅσα δὲ περὶ τὸν γάμον ἐλεεινά! οἱ μὲν ἀπαιδεῖς, οἱ δὲ κακόπαιδεῖς. Πενίαι, καὶ πλοῦτοι· αἱ μὲν πιέζουσαι, καὶ οἷοναί ἀποτηγανίζουσαι· οἱ δὲ μεταρρίπτουμένοι ὡς ἐν κύβοις ἐκ τῶνδε εἰς τόνδε· παστάδες ἐγειρόμεναι· ἀλλὰ καὶ μετὰ θρήνους καταλυόμεναι· θρήνοι· καὶ κοπτετοί· ἀλλεπάλληλοι συμφοραί· ὧν πλήρης ὁ βίος, καὶ τὰ παραδείγματα πρὸ ὀφθαλμῶν.

Σὺ δὲ τούτων πάντων ἀπέφυγες, καλλιπάρθενε, κατοικοῦσα μονοτρόπως ἐν οἴκῳ· φυλαττομένη ὡς ῥόδον εὐωδίας Κυρίῳ τῇ παρθενίᾳ· ἔχουσα μενούγγε πάντως καὶ θλιπτικὰ ἐκ τε ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν. Ἐπειδὴ ὅπου ἀνάθημα Κυρίῳ, ἐκεῖ ὁ ληστής ἐφεδρεύει κλέψαι καὶ συλῆσαι τὸ ἱερόν. Ἀλλὰ θάρσει ἐν Κυρίῳ, ἐν ᾧ πέποιθας, ἐν ᾧ στέργεις τοὺς κόπους· ὅτι αὐτὸς φύλαξ τῆς ζωῆς σου· ἐπίκουρος

A Quod si consolatore te nobis humilibus prebueris, charitatis laborem suscipiens; omnino tuos nos reddes in omnibus. Qui nobiscum sunt sanctitatem tuam plurimum salutant: eos qui tecum sunt salutamus et nos plurimum, sanctissime.

CXXVIII. — *Maria virginittatem colenti.*

Quoniam semel iterumque a reverentia tua nuntias accepimus, necessarium duximus non nudis solum verbis, sed etiam litteris affari gravitatem tuam: neque hoc tam propter nuntias, quam propter honorificentiam tuam. Audivimus enim te, suscepta virginittis professione, Domino in sanctitate et justitia servire constituisse. Quid enim præstantius virginittate, cujus cura est quomodo placeat Domino¹, quomodo futura bona consequatur, quomodo multiplices queat diaboli fraudes declinare. Quæ vero matrimonio alligata est, e contrario, quomodo placeat viro², quomodo quæ mundi sunt recte procuret, amarum vitæ fluctibus æstuans, dum sollicita est de liberis, servisque et ancillis, et præ his omnibus, curans quæ viro grata sint: nondum valens mundi versutias transcendere, et mentis alis evolare ad Dominum. Tu ergo, seminarum præstantissima, beata revera et ter beata, quia optimam partem elegisti, post Mariam illam celeberrimam, sedens quodammodo secus pedes Jesu³: et per quietiorem vitam verbum illius audiens. Sanctificasti teipsam, vitam tuam Deo in munus offerens. Nobilitasti sanguinem tuum in Spiritu sancto, pulcherrimum exemplum in te ipsa proponens. Quid enim lucri referent quæ sub jugo sunt, nisi et ipsæ querant et attrahant Deum quantum possunt⁴? Annon conjugia omnia morte dissolvuntur? Annon speciosa hujus vitæ abeunt instar somnii? Quam multa vero in nuptiis miseranda? alii liberis carent, alii pessimos habent. Egestas, et divitiæ: illa augens, et quodammodo excoquens; hæc ab isto ad illum, talorum instar, emigrantes. Thalami nuptiales exstructi, sed et cum luctu destructi: lamenta et planctus, et alternæ calamitates, quibus referta est vita, et quorum exempla ob oculos.

D Tu vero hæc omnia evasisti, virgo præstantissima, seorsim domi habitans, ut suaveolens rasa per virginittatem Domino custodita: habens et ipsa prorsus tribulationes a visibilibus et invisibilibus inimicis: quippe ubi donarium est Domino, ibi fur insidiatur, ut quod sacrum est rapiat et deprædetur: sed confide in Domino, in quo spem collocasti, in quo ærumnas amplecteris: quoniam ipse custos est

¹ 1 Cor. vii, 32. ² ibid. 34. ³ Luc. x, 42. ⁴ Act. xvii, 27.

NOTÆ.

(24) In cod. Reg. ρμλ'.

vite tue, adjutor et auxiliator in tribulationibus : A καὶ βοηθὸς ἐν ταῖς θλίψεσιν ὅς καὶ τελειῶν σου τὸν δρόμον, ἀξίαν σε ποιήσει τῆς οὐρανόου βασιλείας αὐτοῦ. Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν προσπεφώνηται· ἵνα εἰδῇς ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου δοῦλη καὶ ἡμᾶς τοὺς σπεύδοντας δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἔχεις κατὰ πνεῦμα ἀδελφούς σου, ὥσπερ καὶ ὁμοδόλους κατὰ φύσιν, ὑπερευχομένους σου τῆς τιμῆς.

CXXIX. — *Leoni sacellario.*

Discepcionem de imaginibus coram imperatore fieri non debere. Baron. an. 83, n. 9.

Ingenti gratiarum et responsionum quas debemus, nomine obstricti, parvam quamdam debiti partem reddere nos censemur per litteras ad laudatissimam ac desideratissimam excellentiam tuam ab humilitate nostra exaratas. Nam et nunc Silvani fratris causa quid respondebimus? Primum quidem, quod cum eum in conspectum suum admiserit Deo chara anima tua, quasi unum ex familiaribus, mellea affabilitate, hilarique vultu cum homine tenui colloquens ac tractans. Deinde quod de rebus nostris, qui peccatores sumus, et de utriusque nostrum humilis corporis infirmitate sciscitata sit, et aliis modis suæ in nos charitatis affectum ostenderit, adeo ut diceret: Ego in suspicionem apud eos qui erga vos male affecti sunt venio, quod Studita sim: et deprecaretur, ne tanti amoris conjunctio unquam labefactetur. Hæc nos omnia devinxerunt et magis magisque in sincera dilectione confirmarunt ut hæc verba usurparemus: Nunquam, o Domine universorum, oblivisci nos sinas egregii benefactoris, fidi, unanimis, probati amatoris, sacri hominis, per omnia et in omnibus tutoris ac patroni, Herique et Domini nostri: sed hæreat in nobis infixus amor etiam post mortem, unaquæ in futuro sæculo comitetur, quando nos invicem cognituos speramus, et congratulatuos in Deo iis qui Spiritus impulsu nos amarint. Verum hinc egrediens oratio, in duplici, si jubes, argumento versabitur. In priore itaque, qui sensus tuus fuerit, domine mi, idem et noster erit. Sic igitur ordiamur.

ἐνδιατρίψαι κατὰ τὴν κέλευσιν· ἐπὶ μὲν οὖν τῆς πρώτης, ὡς ἔχεις, ὁ κύριος ἡμῶν, οὕτως καὶ ἡμεῖς διατιθέμεθα. Προδιατίτθω δὲ ὁ λόγος οὕτως·

Homicida postquam victus fuerit, debitas legibus pœnas dabit. Nunc autem civile bellum adest, quod, sicut alia iræ divinæ signa, terræ motus et fames, eluviones maris atque incendia; ad correptionem nostram a Deo est justo iudicio excitatum, et populi vim tantam, quanta periiit, absumpsit. Postquam ergo misertus Dominus plagam repressit, minime vult superstites perire; alioqui communem omnium ciadem, quemadmodum diluvii tempore, induxisset. Quid igitur? Servari vult eos qui relictii sunt, et venia dignos fieri. Ait enim in Evangeliiis¹: *Dimittite, et dimittetur vobis.* Et beati Pauli voce: *Ne quis malum pro malo alicui reddat, sed*

¹ Matth. vi, 14.

Πολλοῦ χρόους εὐχαριστιῶν καὶ ἀπολογιῶν ὑπεύθυνοι ὄντες, μικράν τινα νομίζομεν ἀποδιδόναι ὀφειλὴν ἐν ταῖς πρὸς τὴν πανεύφημον καὶ παμπόθητόν σου ὑπεροχὴν ὑπὸ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν ἐγχαρτατομέναις ἐπιστολαῖς. Ἐπεὶ καὶ νῦν ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ Σιλουανῷ, τί καὶ ἀπολογησόμεθα; πρῶτον μὲν ὅτι οὕτως αὐτὸν προσήκατο ἰδεῖν ἡ θεοφιλῆς σου ψυχὴ· ὡς ἕνα τινὰ τῶν συνήθων· μειλχίῳ, ἤθει καὶ εὐπροσίτῳ προσώπῳ συλλαλήσασα καὶ συνανακραθεῖσα μετὰ τοῦ εὐτελοῦς. Ἐπειτα τὰ περὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν οὕτως συνανακρίναι, τὴν τε τοῦ ἀμφοτέρων ἡμῶν ταπεινοῦ σώματος ἀσθένειαν, καὶ τὴν ἄλλην ὑποφῆναι ἀγαπητικὴν συνδιάθεσιν· ὡς τοσοῦτον εἰπεῖν· ὅτι καὶ Στουδιώτης ὑποπτεύομαι πρὸς τινῶν τῶν ἀντιθέτως πρὸς ὑμᾶς ἔχοντων· καὶ τὸ ἀπεῦξασθαι μὴ ποτε γενέσθαι τινὰ τῶσιν τῆς τηλικαύτης φιλικῆς ἀνακράσεως. Τοῦτο ὅλον ἐξένισεν ἡμᾶς, καὶ συνέρρίψωσε μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ αὐτῆς ἀγαπήσει τὰ αὐτὰ λέγοντες· Μὴ ποτε, ὡ δέσποτα, τῶν ἀπάντων ὁμῶς ἡμῖν ἐπιλαθέσθαι τοῦ καλοῦ εὐεργέτου, τοῦ πιστοῦ συμψύχου, τοῦ δοκίμου ἔραστοῦ, τοῦ ἱεροῦ ἀνθρώπου, τοῦ κατὰ πάντα ἐν πᾶσι καὶ προστάτου καὶ κηδεμόνος, καὶ Κυρίου ἡμῶν καὶ δεσπότου· ἀλλ' εἴη τὸ φιλετρον καὶ μετὰ πότμον ἐνιζάνον ἐν ἡμῖν· μᾶλλον δὲ καὶ συμμετερχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐν ᾧ πιστεύομεν γνωρίζειν ἀλλήλους· καὶ συγκαίρειν ἐν Θεῷ τοὺς φιλήσαντας ἑαυτοὺς πνευματοκινήτως. Ἄλλ' ἐντεῦθεν ὁ λόγος μεταλθὼν ἐν ταῖς δυσὶν ὑποθέσεσιν, πρώτης, ὡς ἔχεις, ὁ κύριος ἡμῶν, οὕτως καὶ ἡμεῖς

PKΘ' (25). — *Λέοντι σακελλαρίῳ. [χπ.]*

Φονίσκος ἐπ' ἂν κρατηθῇ, δικαίως ἀποτίσει πρὸς τοῦ νόμου τὴν ἀντιστοχούσαν ποινὴν. Νυνὶ δὲ ἐμφύλιος πόλεμος πρόκειται· ὅς ὥσπερ αἱ ἄλλαι θεομηνίαι· σεισμοὶ τε καὶ λιμοὶ, καταποντισμοὶ καὶ ἐμπρήσεις· παρὰ Θεοῦ πρὸς σωφρονισμὸν ἡμῶν, δικαίᾳ κρίσει ἀνεβρίπισθη, ὁλέσασα τοσοῦτον ἀριθμὸν, ὅσος καὶ ὅλλυτο· ἐπεὶ οὖν σπλαγχνισθεὶς κηρόπακε τὴν θραύσιν Κύριος, οὐ βούλεται τοὺς ὑπολειφθέντας ὀλλυσθαι. Ἐπεὶ πάντως πανολεθρίαν εἰργάσατο, ὡς ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ. Ἀλλὰ τί; τὸ διασεσῶσθαι τοὺς ἐσθέντας, καὶ φειδύς γενέσθαι ἀξίους· φησὶ γάρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· Ἀφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν. Καὶ διὰ τοῦ μακαρίου Παύλου· Μὴ τίς τι

NOTE.

(25) In cod. Reg. ρμγ'.

κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδότω· ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. Οὐ μὴν ἀνεπιτιμήτως. Ἐπεὶ καὶ Κάιν φονεύσας τὸν ἀδελφὸν, τὸ πολυεῖδες καὶ ἀδόμενον ἐπιτίμιον εἰκότως εἴληφεν. Ἐπιτετίμηται πρὸς αὐτοῦ καὶ Λάμεχ, καὶ Ἀβессαλὼμ, ἀδελφὸν Ἀμνὼν κτείνας, ἐάθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, κατὰ τὸ ὑπὸ τῆς Θεοκοήτιδος πρόβλημα ἄκταντος· καὶ αὐτὸς Δαυὶδ οὐκ ἐβούλετο τὸν Ἀβессαλὼμ, τὸν πατρὸς αὐτοῦ κτενεῖσθαι. Ἀλλ' οὐδὲ τοὺς συναποστατήσαντας αὐτῷ μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ πολέμου γέγραπται προστάξαι φονεῦσθαι· τσαυτὰ ὡς κατ' ἐπιτομήν περὶ τοῦδε. Ἐλετήμων γὰρ ὢν ὁ Θεὸς, θέλει δι' ἐπιτιμήσεων ἡγῶν ἐξοριῶν, φυλακῶν, ἄλλων τινῶν ὑποθέσεων τὸ τῆς μετανοίας αὐτοῖς διὰ ζωῆς συντηρεῖσθαι.

Ἐπὶ δὲ τῇ ἐτέρᾳ ὑποθέσει, τί καὶ φῶμεν; εἰδότες σου τοῦ ἐχέφρονος καὶ δραστηρίου νοῦ τὰ πάντα. Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἡ τοῦ προάρχαντος Λέοντος ἐνστάσις, συνᾶραι ἡμᾶς λόγον μετὰ τῶν ἑτεροδόξων· ἀντιθετικῶς κρίσιν ἀποίσοντος, ὡς ἐνόμιζεν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἡδὴ τοῦ βασιλευμένου ἡ αὐτῇ ἐνστάσις ὀπηνίκα κατὰ πρόσωπον πρὸς τριῶν ἐτῶν διελέχθη ἡμῖν· οὐκ αὐτοῦ λέγοντος κρίνειν τὴν διαδικασίαν, ἀλλὰ τοῦτον κάκεινον τῶν δῆθεν ὁμοφρόνων ἡμῖν. Ἀλλ' οὔτε ἡμεῖς οἱ παρόντες κατὰ πρόσωπον· οὔτε ὁ κλεινὸς ἡμῶν ἀρχιερεὺς ἡγήσχετο, ὡς ἐχθεσμον καὶ ὀνεινέον· ὅπερ καὶ ἀληθές, παμπόθητε ἡμῶν δέσποτα· οὐδὲ γὰρ περὶ βιωτικῶν καὶ σαρκικῶν ὁ λόγος· ὢν βασιλεὺς τὸ κράτος ἔχει τοῦ κρίνειν, καὶ τὸ βιωτικὸν κριτήριον· ἀλλὰ περὶ θείων καὶ οὐρανίων δογμάτων, ὃ ἄλλοις οὐκ ἐπιτέτραπται, ἢ ἐκείνοις, οἷς φησιν αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος· Ὅσα ἂν δῶσθε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδομένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἂν λύσῃτε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. Τίνας δὲ οὗτοι οἱ ἐντεταλμένοι; Ἀπόστολοι, καὶ οἱ τούτων διάδοχοι. Τίνας δ' οὖν οἱ διάδοχοι; Ὁ τῆς Ῥωμαίων νυνὶ πρωτόθρονος, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δευτερεύων, Ἀλεξανδρείας τε καὶ Ἀντιοχείας, καὶ ὁ Ἱεροσολύμων. Τοῦτο τὸς πεντακόρουφον κράτος τῆς Ἐκκλησίας. Παρὰ τοῦτοις τὸ τῶν θείων δογμάτων κριτήριον. Βασιλέων δὲ καὶ ἡγεμόνων, τὸ συνεπικουρεῖν καὶ συνεπισφραγίζειν τὰ δεδομένα· καὶ διαλλάττειν τὰ σαρκικῶς διαφορούμενα. Οὐκ ἄλλο τι ἐν τοῖς θείοις δόγμασιν, οὔτε δέδοται πρὸς Θεοῦ, οὔτε γενησόμενον στήσεται. Διὰ τοῦτο ἀπεδοκιμάσθη ἐπὶ τοῦ δόγματος τῶν θείων εἰκόνων τὰ ἐπὶ τοῦ πάλαι Κωνσταντίνου καὶ Λέοντος βασιλικῶς κράτει καὶ θράσει συνεδριασθέντα τε καὶ βατταρισθέντα· ἐφ' οἷς ἐτμήθη ἡ τῆδε Ἐκκλησία τῶν ἐτέρων τεττάρων ἀναθεματισμοῦ ὑποβαλλομένη αἰωνίοις, σφραγίδι τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἴτα ἐλέω Θεοῦ ἡγέρθη κέρα· ὀρθοδοξία· ἐπὶ Εἰρήνης τῆς πάνυ σὺν τῷ αὐτῆς ραδάμνῳ· ἐφ' ἧς συνήφθη τὰ διεστῶτα μέχρις Λέοντος τοῦ προσεχούς· ἐφ' ᾧ αὐθις διετμήθη ἡ τῆδε Ἐκκλησία, ἀναθεματιζομένη ὑπὸ τῶν προτέρων ἰσορρόπως.

quo tempore quæ divulsa erant coaluerunt usque ad proximum Leonem : sub quo iterum discripta est Ecclesia nostra, et ab iisdem pariter anathemate damnata.

^a I Thess. v, 15. ^b Matth. xvi, 19.

PATROL. GR. XCIX.

A quod bonum est sectamini in invicem, et in omnes^a. At non sine multa. Nam et Cain cum fratrem occidisset, multiformem et celebratam poenam merito subiit. Pœnam quoque a seipso repetiit Lamech, et Absalon, qui fratrem Amnon necarat, a patre, juxta Thœcuditidis problema, nequaquam cæsus est; nec Absalon parricidam suum occidi volebat ipse David, sed neque eos qui cum eodem defecerant, post belli finem perimi jussisse proditum est. Ac de his hactenus veluti compendio. Misericors enim Deus per castigationes, id est, exsilia, carceres, et similia, poenitentiam ab illis tota vita vult observari.

B De altero autem capite quid dicemus, cum perspecta sint omnia prudenti ac solerti menti tuæ? Eodem nimirum tendebat Leonis nuper imperatoris conatus, ut nos cum heterodoxis sermonem conferremus disceptante illo: ut contrariam nobis sententiam ferret, sicut putabat. Quin et ejus qui nunc imperat, mens eadem fuit, cum ante tres annos nobiscum coram egit, ita tamen ut nequaquam judicem se futurum diceret, sed hunc atque illum scilicet ex iis qui nobiscum eadem sentiebant. Sed neque nos qui præsentem aderamus, neque inclutus pontifex noster id tulit, quippe iniquum et alienum, quod sane verum est, domine mi desideratissime. Non enim de rebus sæculi carnisque sermo est, de quibus judicandi penes imperatorem potestas est, et judicium sæculare: sed de divinis ac cœlestibus dogmatibus, quæ aliis commissa non sunt quam iis quibus Deus ipse Verbum dixit: Quæcunque ligaveritis super terram erunt ligata et in cælo: et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo^b. Quinam autem hi sunt quibus hoc jussum fuit? Apostoli et eorum successores. Quinam porro sunt successores? Qui Romanam nunc primam sedem tenet: qui Constantinopolitanam secundam; qui Alexandrinam, et Antiochenam, et qui Hierosolymitanam. Hæc quinivertex potestas Ecclesiæ: penes hos divinatorum dogmatum judicium. Imperatorum vero et præsidum est opem ferre, et comprobare quæ decreta sunt, et reconciliare qui carnaliter dissident ac discrepant. Haud aliud quidquam de divinis dogmatibus, neque a Deo traditum est, nec si fiat, stabit. Propterea explosa et rejecta fuerunt circa divinarum imaginum dogmata, ea quæ sub Constantino quodam et Leone regia potentia atque audacia in conciliabulo acta et perperam dicta sunt. Quorum causa divisa hæc nostra Ecclesia fuit a cæteris quatuor, anathematismis affecta perennibus, approbante Spiritu sancto. Post hæc, Deo miserante, erectum est cornu fidei orthodoxæ, magna Irene imperium obtinente cum surculo suo,

Fieri ergo nulla ratione potest, domine, ut sæculari iudicio divinum iudicium comparetur, aut ut coalescat hæc Ecclesia non consentientibus quinque patriarchis. Quod si roget quispiam, quo pacto id fieri possit? Si excedant, inquam, Dei Ecclesiis heterodoxi, et propriam sedem recipiat quondam Nicephorus sacer patriarcha. Qui, coacto eorum conventu cum quibus certamen sustinuit (si fieri non possit ut ab aliis patriarchis adsint vicarii, quod certe fieri potest, si velit imperator Occidentalem interesse, cui et potestas summa defertur synodi œcumenicæ), attamen pacem conficiat et conjunctionem, synodicas suas ad primæ sedis præsulem mittendo. Quod si hoc minime probet imperator, deflexitque, ut ipse ait, a veritate Nicephorus patriarcha: mittenda est ad Romanum ex utraque parte legatio, *et inde fidei accipienda certitudo*. Etenim sic res habet, ut, si aberret unus e patriarchis, a cæteris ejusdem ordinis, quemadmodum divinus Dionysius tradit, correctionem admittat, non ab imperatoribus iudicetur: exsurgant licet omnes quotquot unquam fuerunt imperatores orthodoxi. Atque hoc sane caput despicere minime debet imperator noster, sed ante omnia magni facere, in quo et imperii felicitas, et juste regnandi munus positum est. Aliud nihil sentimus nos humiles et indigni, orantes pro optabilis vitæ tuæ prosperitate. Si quid denique huic epistolæ deest, de eo venerandorum vestigiorum tuorum adorator tabellarius respondebit.

CXXX. — *Cizarensium fraternitati.*

De obitu abbatis, quem magnopere laudat.

Nuntius dormitionis spiritualis Patris nostri ac vestri, dilectissimi fratres, animam nostram consternavit, ut par erat, acerbumque gemitum elicuit, non mortui causa; beatus enim ille, qui beatam vitam consummavit: quandoquidem et probus fuit monachus et præclare se exercuit usque ad senium, quodque caput est, orthodoxam fidem conservans inter persecutiones et susceptas pro recto ærumnas excessit e vita, justitiæ quodammodo propter Christi confessionem corona redimitus: sed nostri causa, aut vestri ipsorum potius, qui derelicti estis, velut grex boni pastoris obitu destitutus. Enimvero commiserationem doloremque cordis provocat præsulis recordatio, dum animum subit cujusmodi fuerit ejus in Domino gubernatio: quo pacto hunc quidem collapsum solabatur, illum vero pervicacem objurgabat: alium frena detrectantem hortabatur, alium torpescentem excitabat, mansuetudine et æquitate regens ad ipsius Domini exemplum, qui dixit: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde*^a: atque in omnibus demum, quibus in medio vestrum velut stella matutina reful-

^a Matth. xi, 29.

A Ἀμήχανον οὖν ἐστίν, ὃ δέσποτα, βιωτικῷ κριτηρίῳ παραβάλλεσθαι τὸ θεῖον κριτήριον, ἢ συναφθῆναι τήνδε τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ οὐχὶ ὁμονούντων τῶν πάντε πατριαρχῶν. Εἰ δέ τις ἐρωτοίῃ καὶ πῶς ἐνδέχεται τοῦτο γενέσθαι· τῷ ἐκστῆναι τοὺς ἑτεροδόξους τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν· καὶ ἀπολαβεῖν τὸν οἶκion θρόνον Νικηφόρον τὸν ἐρὸν πατριάρχην· ὃς συνεδρεύσας μεθ' ὧν συνήθλησεν (εἰ οὐκ ἐνδέχεται ἐκ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν παρῆναι ἀντιπροσώπους. Ὅπερ δυνατόν ἐστίν, εἰ θέλοι βασιλεὺς τὸν ἐκ Δύσεως παρῆναι· ὃ καὶ τὸ κράτος ἀναφέρεται τῆς οἰκουμένης συνόδου), ἀποπεράναι ἂν τὸ τῆς εἰρήνης, καὶ τὸ τῆς συναφείας βραδευτήριον, δηλονότι δι' οἰκείων συνοδικῶν ἀποστελλομένων τῷ πρωτοθρόνῳ. Εἰ δὲ οὐ τοῦτο καταδεχέον τῷ βασιλεῖ, καὶ ὥς φησι παρεστράπη σὺν ἡμῖν τῆς ἀληθείας Νικηφόρος ὁ πρόεδρος, ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀποσταλέον πρὸς τὸν Ῥώμης. *Κἀκεῖθεν δεχέσθω τὸ ἀσφαλὲς τῆς πίστεως*. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει· εἰ παρατραπῇ εἰς ἐκ τῶν πατριαρχῶν ὑπὸ τῶν ὁμοταγῶν, καθά φησιν ὁ θεὸς Διονύσιος, τὴν ἐπανόρθωσιν λήψεσθαι, οὐχ ὑπὸ βασιλέων κρίνεσθαι· καὶ ἐξαναστῶσι πάντες οἱ ὀρθοδόξῃσαντες βασιλεῖς· καὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου οὐκ ὀφείλει ἀφειδέσθαι ὁ βασιλεὺς ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων γε φροντίσαι· ἐν ᾧ καὶ τὸ βασιλεῖον μακάριον· καὶ τὸ βασιλεύειν ἐν νόμῳ δεδωρῆται. Ἄλλο τι οὐ φρονοῦμεν οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀνάξιοι· ὑπερευχόμενοι τῆς πολυεύχτου σου εὐζωίας. Εἰ δέ τι ἐλλίπες ἐν τοῖς γράμμασιν, ὁ προσκυνητῆς τῶν τιμιῶν σου ἱγῶν καὶ ἐπιστολή-

G φόρος ἀπολογῆσεται.

PA' (26). — *Τῇ ἀδελφότητι Κιζάρων*. [χρδ.]

Ἡ ἀγγελία τῆς κοιμήσεως τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν καὶ ὁμῶν Πατρὸς, ἡγαπημένοι ἀδελφοί, ἐθρόησεν ἡμῶν τὴν ψυχὴν, ὥς τὸ εἰκὸς, καὶ εἰς στεναγμὸν ἤγαγε θλιπτικόν· οὐ διὰ τὸν κοιμηθέντα· μακάριος γὰρ ἐκεῖνος μακαρίῳ βίῳ τελειωθείς, ἐπειδὴ καὶ μονάζων δόκιμος· καὶ ἕως γῆρους ἐξησκηκὼς ἄριστα, καὶ τὸ κεφάλαιον, πεφυλαγμένη καὶ ὀρθοδόξῳ πίστει μετὰ διωγμῶν καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ταλαιπωριῶν ἐξεληλυθὼς τῶν ἐνθένδε, καὶ οἶονεῖ ἐστεφανωμένος τῆς ὑπὲρ Χριστοῦ ὁμολογίας δικαιοσύνης· ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ ὑμᾶς αὐτοὺς [cod. Reg. καὶ τοὺς] ἐναφειθέντας ὡς ποίμνιον ἠπορημένον τῇ τοῦ καλοῦ ποιμένος μεταστάσει. Καὶ γὰρ ἔλκει πρὸς οἶκτον καὶ συντριμμὸν καρδίας ἡ τοῦ προσετώτος μνήμη, ἀναθεωρουμένη κατὰ τόπον καὶ τρόπον τῆς ἐν Κυρίῳ ἀφηγήσεως· πῶς ὃν μὲν παρεκάλει συμπύπτοντα· ὃν δὲ ἐπέπληττε θρασυνόμενον· ἕτερον προσεκαλεῖτο ἀφηνιάζοντα, καὶ ἄλλον διῆπνιζε νυθρευόμενον, πρᾶτῃ καὶ ἐπεικεία διέπαιον, κατὰ μίμησιν αὐτοῦ τοῦ εἰπόντος Δεσπότη· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ*; καὶ ἀπλῶς ἐν πᾶσιν οἷς δι-

NOTÆ.

(26) In cod. Reg. ρμζ'.

ἐπρεπεν ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ἐκθινὸς ἀστήρ· ἄλλωστε καὶ τῇ πολυχρονίᾳ ἔθει, βαρύνειν εἴωθε τὴν ψυχὴν σφόδρα ὁ τοῦ Πατρὸς χωρισμός.

Ἄλλὰ τί ποιήσομεν, ἀδελφοί, πρὸς νόμον Θεοῦ οὕτω κελεύοντα· Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελευθῇ; μᾶλλον δὲ ἐκδημία πρὸς Κύριον, ἡ διάσφυξις. Ἐπετράπη τὴν μετέσταςιν, καὶ ἐξῆλθε τοῦ σώματος. Ἐχωρίσθη ἀφ' ὑμῶν, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ. Καλὸν ὑπόδειγμα τὸν ἑαυτοῦ βίον τῆς ἀρετῆς ὁμοίωσιν ἐγκαταλελοιπώς ὑμῖν. Τί οὖν λοιπὸν ἐστὶ τὸ ζητούμενον; Εἰς ἑαυτοὺς ὑμᾶς γενέσθαι, καὶ παρακαλέσαι ἀλλήλους ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Καὶ καθὼς ὑμῖν εἶπας τὸν κύριον Ἀντώνιον καθηγούμενον, τῷ αὐτῷ κανόνι καὶ τοῖς αὐτοῖς ἔχνεσι τῆς εὐσεβείας ἀπάρασθαι ὑμᾶς πολιτεύεσθαι, φρουροῦντας τὴν πίστιν, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς κακοπαθεῖν, εἰ δέοι, μέχρι θανάτου, κατὰ τὸν παρόντα διωγμὸν· καὶ μηδαμῶς προδοῦναι τὴν ἀλήθειαν, τὴν τε ἀγάπην πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὴν πρὸς τὸν καθηγούμενον ὑπακοὴν παντὶ σθένει ἀσπάσασθαι. Τοῦτο γὰρ πρὸς τὴν ὑμῶν σωτηρίαν· τοῦτο καύχημα καὶ τῷ μακαρίῳ ἐκείνῳ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ· τοῦτο καὶ ἡμῖν τοῖς φίλοις καὶ ἀδελφοῖς ὑμῶν ἐρασιμώτατον. Οὕτω γὰρ περιπατοῦντες κάλλιστα, ἔξετε ἡμᾶς συνεπομένους ὑμῖν, ὅσον ὁλόν τε, εἰς τὰ πρὸς Κύριον, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι.

ΡΑΑ'. (27).—Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς.

CXXXI. — Catechetica ad suos discipulos.

Vitæ monasticæ officia commendat.

Θεόδωρος ἐλάχιστος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου, ἡραγημένοις ἀδελφοῖς μου καὶ πνευματικῶς υἱοῖς, τοῖς διὰ Κύριον ὥδε κάκεισε διεσπαρμένοις.

[χπε'·]

Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ χαρισαμένου ὑμῖν τὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ διωγμὸν. Ὅς καὶ εἰ λυπηρὸς κατὰ σάρκα, ἀλλὰ χαροποιὸς κατὰ πνεῦμα· μακαρισμῶν γὰρ θεολέκτων αἴτιος, καὶ στεφάνων αἰωνίων πρόξενος. Οὐ χάριν καὶ γὰρ ὁ εὐτέλης χαρὰ χαίρω καὶ ἀγαλλιᾶσαι ἀγαλλιώμαι, ὅτι ἡξιώμαι τοὺς ἐμοὺς ἀγαπητοὺς ἰδεῖν ἐν τοιαύτῃ προκοπῇ, ἐν τηλικούτῃ βαθμῇ τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἣν ὁμολογήσαμεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, προσκυνεῖν Χριστὸν ἐγγεγραμμένον ἦγον ἐξεικονισμένον, καθὼς πάντες οἱ ἅγιοι Πατέρες ἡμῶν. Μόνον παρακαλῶ καὶ ὑπομνησκω, ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ὑμᾶς πολιτεύεσθαι. Τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντας καλὴν, ἐν οἷς διατρίβετε καὶ τόποις καὶ προσώποις· τὸν λόγον ἐν χάριτι ἁλατι ἡρτυμένον· τὴν ἐξιν εὐλαβεῖα μεμεστωμένην. Τὴν βρώσιν καὶ τὴν πόσιν αὐταρχεῖα τετηρημένην· τὸ ἐνδομα καὶ βάδισμα συνᾷσει τεθεωρημένον· ὡς ἂν φωτισμός ἐστε τῶν λαϊκῶν, ἀλλὰ μὴ τούναντιον· ὑπόθεσις θείας ἐξομολογήσεως, ἀλλὰ μὴ τούναντιον. Ἐκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διοικούντες, ὡς καλοὶ

A sit: cum præsertim ex diuturna etiam consuetudine gravare animum vehementer soleat paterna separatio.

Sed quid ageamus, fratres, adversus Dei legem sic præcipientem: Terra es, et in terram reverteris? Quin potius profectio est ad Dominum, hæc disjunctio. Jussus est migrare, et abiit ex corpore. Separatus est a vobis, et appositus est ad patres suos, præclarum exemplar suam ipsius vitam virtutis effigiem vobis relinquens. Quid ergo restat inquirendum? Ut ad vos ipsos redeatis, et invicem vos consolemini in Spiritu sancto. Et quia dominum Antonium rectorem vobis instituit, eadem norma, iisdemque pietatis vestigiis fidem conservantes, et pro eo pati parati vel usque ad mortem, si opus sit, juxta præsentem persecutionem. Veritatem utique nequaquam prodatis, charitatemque inter vos mutuam, et obedientiam erga rectorem pro viribus omnibus amplectamini. Hoc enim ad salutem vestram: hæc beato illi in die Domini futura gloriatio: hoc quoque nobis, amicis et fratribus vestris, optatissimum. Sic enim rectissime ambulantes, nos pariter sectantes in via Domini, quantum fas erit, habebitis, fratres reverendissimi.

C Theodorus minimus presbyter Studii præpositus, dilectis fratribus meis, et filiis spiritualibus huc et illuc propter Dominum dispersis.

Gratia vobis et pax a Deo Patre et Domino Jesu Christo, qui dedit vobis pro ipsius nomine persecutionem pati; quæ etsi tristis est secundum carnem, at lætitiæ plena secundum spiritum. Nam et beatitudinum divinarum causa est, et æternarum coronarum conciliatrix. Quapropter et ego abjectus gaudio gaudeo et exultatione exulto, quod dignus habitus sim qui dilectos meos viderem adeo profecisse, ac pervenisse ad sublimem gradum præclaræ confessionis, quam coram Deo et hominibus professi sumus, de adorando Christo pictura sive imagine expresso, juxta omnes sanctos Patres nostros, Unum hortor et moneo vos, ut ambuletis digne Evangelio Christi, bonam exhibentes conversationem vestram, quibus in locis et quibuscum personis degitis; sermonem in gratiæ sale conditum; tenorem animi circumspectione plenum, cibum et potum frugalitate, vestitum et incessum prudentia temperatum, ut laicis lux sitis, non contra: divinæ confessionis argumentum, non contra: Unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes, tanquam boni dispensatores multiformis

* Gen. iii. 19.

gratiæ Dei, sicut scriptum est. Si quis loquitur, tanquam sermones Dei, non inanitates: si quis ministrat, tanquam ex virtute ⁷, non per superbiam: si quis laborat propriis manibus, ne gravis sit, non autem ne tanquam otiosus damnetur et non manducet. Si quis in omnibus mandatum exsequitur, ut operarius Dei, non autem ne scandalum sit proximo; et ut in omnibus glorificetur Deus, et ego miser audiens, exhilarer et gaudeam.

Cernite perversas conspirationes: cernite perniciosam libertatem: cernite adulteriorum matrem edacitatem. Nullus cum muliere colloquatur sine necessitate: nullus sedeat solitarius: nullus avaritiæ studeat, lucro lucrum adjiciens, et aurum augens, in quo radix est peccati, et Judæ portio ⁸. Nullus comparet, cum monasticam libertatem possideat, emptitium servum. Eo usque enim progressa est quorundam nequitia, qui vitiosis affectibus se manciparunt, et monasticæ dignitatis jacturam fecerunt. Nullus vino se ingurgitet, Apostolum audiens: *Modico vino utere, propter stomachum tuum et crebras infirmitates tuas* ⁹. Ex quibus rebus incendantur adversus animam carnalia desideria, et exurit domus Dei, qui interior homo noster est. Sed tanquam hospites et peregrini simus, singuli vestrum, fratres, in hac persecutione quasi morientes, et ecce vivimus: ut castigati et non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentēs, multos autem spiritualiter locupletantes: tanquam nihil habentes, et omnia possidentes ¹⁰, ut apostolicis verbis utamur. Oculi mei semper ad vos quos desidero: cor meum in vobis ardet in Domino: sensus mei percelluntur, cum sinistram quidpiam audio de aliquo: cum accipio aversionem Deo exosam, lacrymas fundunt oculi. Conteritur anima mea, si quando contra traditionem et constitutionem, et eorum quæ ante dicta sunt demonstrationem ambulet quis Deum non amans. Existitis, patres, ex monasterio ad altiores lucem persecutionis. Nunquid enim ad tenebras, Spiritus impulsu, discreti ab invicem sumus? Nunquid ut voluptuose vivamus? Nunquid Deus non videt! Nunquid ad hominum aures opus uniuscujusque non pervenit, quo modo conversemini?

Hæc, qui servos habetis, audite; qui soli habitatis, qui mulieres sectamini, ne quid amplius dicam: avari, gyrovagi. Non libens vituperō, ignoscite: sed ægre accuso, tanquam ad hoc constitutus: *Implete gaudium meum, filii, ut idem sapiatis* ¹¹, eadem norma ambuletis, bona exempla et documenta in animas intuentium imprimentes ad gloriam Dei, ad decus vestrum immortale, ad lætitiā quoque meam qui peccator sum, ad laudem fraternitatis vestræ in Christo Jesu Domino nostro; cui gloria

Α οἱ κλονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ, καθὼς γέγραπται· Εἰ τις λαλεῖ ὡς λόγια Θεοῦ, ἀλλὰ μὴ ματαιολογίας· εἰ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἀλλὰ μὴ καθ' ὑπερηφανίαν· εἰ τις ἐργάζεται ταῖς ἰδίαις χερσὶ, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆς εἶναι, ἀλλὰ μὴ ὡς ἀργὸς κατακρινόμενος καὶ τοῦ ἐσθλῆν. Εἰ τις ἐν πᾶσι κατ' ἐντολὴν πράσσει, ὡς ἐργάτης Θεοῦ, ἀλλὰ μὴ κατὰ σκάνδαλον γιγνόμενος τοῦ πέλας· ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζεται ὁ Θεός· καὶ γὰρ ὁ τάλας ἀκούων, εὐθυμῶ καὶ χαίρει.

Βλέπετε τοὺς καχοὺς συνδυασμούς· βλέπετε τὴν ὀλεθρίαν παρῆρησίαν· βλέπετε τὴν πορνοποιὸν ἀδηφάγίαν· μήτις μετὰ γυναικὸς ὁμιλεῖται ἀνευ ἀνάγκης· μήτις μεμονωμένους καθεζεσθῶ· μήτις φιλαργυρεῖται κέρματι κέρμα προστιθεῖς, καὶ αὐτῶν χρυσίων, ἐν ᾧ ριζοῦται ἡ ἁμαρτία, καὶ ἡ μερίς τοῦ Ἰούδα. Μήτις ἀπεμπολεῖται, τὴν μοναχικὴν ἐλευθερίαν κτῶμενος, ἀργυρώνητον δούλον. Μέχρι γὰρ τοῦδε ἐφθασεν ἡ τινῶν πονηρία, δουλωθέντων τῇ προσπαθείᾳ, καὶ ἀπολωλεκότων τὸ μοναχικὸν ἀξίωμα. Μήτις οἰνοφυλεῖται, ἀκούων τοῦ Ἀποστόλου· Ὁλίγω ὀίνῳ χρῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πνεύρας σου ἀσθενείας. Ἀφ' ὧν ἀνάπτονται κατὰ τῆς ψυχῆς αἱ σαρκικαὶ ἐπιθυμίαι, καὶ ἐμπυρίζεται ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ὅς ἐστιν ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος. Ἀλλ' ὡς ξένοι καὶ παρεπίδημοι ὦμεν, ὡ ἀδελφοί, ἔκαστος ὑμῶν ἐν τῇδε τῇ διωγμῷ, ὡς ἀποδεδειγμένοι, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι· ὡς λυπούμενοι, ἀλλ' ὡς χαίροντες· ὡς πτωχοί, πολλοὺ δὲ πνευματικῶς πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ τὰ πάντα κατέχοντες, ἀποστολικῶς εἰπεῖν. Οἱ ὀφθαλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς ὑμᾶς τοὺς ποθητοὺς μου· ἡ καρδία μου καιομένη ἐν ὕμνῳ ἐν Κυρίῳ· τὰ αἰετήθηρά μου μαυιάσσει με, ἡνίκά ἀκούσω ἀπευκτὴν ἀκοήν ἐπὶ τινι· ἐπ' αὐτῷ ἐκτροπὴν θεωρίστητον· οἱ ὀφθαλμοί μου κατάγουσι δάκρυα. Ἡ ψυχὴ μου συντρίβεται, ὅποταν παρὰ τὴν παράδοσιν καὶ κατὰστασιν καὶ τὴν τῶν προειρημένων ἐκφανσιν περιπατεῖ ὁ ἀφιλόθεος. Ἐξέλθθατε, ὦ Πατέρες, ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου εἰς ἐψηλότερον φάος τοῦ διωγμοῦ. Μὴ γὰρ εἰς ἐπισκώτωςιν διηρέθημεν ἀπ' ἀλλήλων πνευματοκινήτως; μὴ γὰρ ἵνα περιπαθῶς ζήσωμεν; μὴ γὰρ ὁ Θεὸς οὐχ ὀρᾷ; μὴ γὰρ οὐκ ἀκουστὸν γίγνεται ἑκάστου τὸ ἔργον, ὅπως ἀναστρέφοισθε;

Οἱ τοὺς δούλους ἔχοντες, ταῦτα ἀκούετε· οἱ μονοκάθιστοι, οἱ γυναικίζόμενοι, ἵνα μὴ τι πλέον λέγω· οἱ φιλόγυροι, οἱ φιλόδυροι. Οὐχ ἐκὼν ὀνειδίζω, σύγγνωτε· ἀλλὰ πονῶν κατηγορῶ, ὡς εἰς τοῦτο κείμενος. Πληρώσατέ μου τὴν χάριν, ὡς τέκνα, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονήτε, τῷ αὐτῷ στοιχῆτε κανόνι· ἀγαθὰ ὑποδείγματα καὶ ὑπομνήματα ἐναποσφραγίζοντες ταῖς ψυχαῖς τῶν ὁρώντων, εἰς δόξαν Θεοῦ, εἰς κλέος ὑμῶν ἁσθεστον, εἰς εὐφροσύνην καμμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, εἰς ἔπαινον τῆς ἀδελφότητος ὑμῶν

⁷ I Petr. iv, 10. ⁸ I Tim. vi, 10. ⁹ I Tim. v, 23. ¹⁰ II Cor. vi, 9. ¹¹ Philipp. ii, 2.

ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ
τὸ κράτος, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

PAB' (28). — Τῇ ἡγουμένῃ Ἰγνῶν. [χρζ'.]

Ut sanctimonialibus, quibus præest, sit exemplo.

CXXXII. — Præpositæ Ignorum.

Ἀπεδεξάμην τὴν εὐλάβειάν σου, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ,
καὶ ἐφ' οἷς ἀπέστειλας ὁρώεις· καὶ ἐν αἷς διαθέσε-
σιν ὑπολαμβάνεις τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἀλλ' οὐ τοιοῦτο
ἡμεῖς· οἱ γὰρ οὐδὲ ἑαυτοῖς ἀρκοῦντες ἐν ἀγαθοῖς,
πῶς ἂν ἄλλοις μεταδοίμεν ἀγαθοειδοῦς διδασκα-
λίας; Γένοιτο δὲ κατὰ τὴν πίστιν σου θεοπρεπῶς
πολιτεύεσθαι, τὸν ἐν παρθενίᾳ βίον ἀμέμπτως δια-
τελοῦσαν· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς προστασίας
βαθμὸν ἀκατακρίτως περιέπειν. Ἰσθὶ γὰρ ὡς πολὺ
μισθὸν τὸ πρᾶγμα· ἀλλ' οὖν γὰρ τοῖς μὴ προσ-
έχουσιν καὶ ἐπικινδύνον, ψυχῶν ἀρχεῖν τῶν κατ' εἰκόνα
Θεοῦ κατεσκευασμένων. Ὡς οὖν ἐν Κυρίῳ ἀρχουσα
ἡγοῦ, καὶ κατευοοῦ τῆς ποιμένης σου, παντὸς ἀγα-
θοῦ προτύπωμα ἐαυτὴν τιθεῖσα· ἵνα ἀξιοθῇς εἰπεῖν·
Ἰδοὺ ἐγὼ, καὶ τὰ παῖδιά ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός.
Θεὸς γὰρ παραδεδωκέν σοι τὰς ψυχὰς δι' ἀποταγῆς·
καὶ αὐτῷ δεῖν σε αὐτὰς προσάξει ὡς θυσίαν εὐπρόσ-
δεκτον· κἂν τούτῳ πολὺς σου ὁ μισθὸς ἐν οὐρανοῖς
ἰπάρξει. Δίδασκε αὐτὰ, νοουθετεῖ τὰ σωτήρια ἐντάλ-
ματα, ποθεῖν μόνον Χριστὸν, ἀλλὰ μὴ σάρκα καὶ
αἷμα· ἀκτεμονεῖν, ἀλλὰ μηδὲν ἔχειν ἰδιόκτητον·
ἀπροσπαθεῖν, ἀλλὰ μὴ φιλοιδιάζειν πρὸς τοὺς
ἀγχιστεῦντας· προθυμοεργεῖν, ἀλλὰ μὴ ὀκνηρῶς
ἔχειν πρὸς τὴν ἀσκήσιν. Ἄν γὰρ οὕτως, ἀπαντήσῃ
αὐταῖς ὁ νυμφίος Χριστὸς μικρὸν ὕστερον λαμπρῶν
φοροῦσαι, καὶ ἀπαντηθήσεται περιχαρῶς· ἀσπάσε-
ται καὶ ἀσπασθήσεται ἱεροπρεπῶς· ἀνοίξει αὐταῖς
τὸν οὐράνιον καὶ ἀχειρότευκτον νυμφῶνα· δώσει
αὐταῖς βασιλείαν οὐρανῶν, τρυφὴν παραδείσου, πό-
ματα ἀθανασίας, γλυκάσματα ἀειζωίας· ἐνδύσει αὐτὰς
περιβλήματα φωτεινὰ, κοσμήσει κόσμοις ἀφθαρσίας,
νυμφαγωγικοῖς διαδήμασιν· ἐμπλήσει τῶν ἀπείρων
ἀγαθῶν, εἰς αἰῶνας αἰώνων. Διὰ ταῦτα καὶ σὺ κά-
κειναι μοχθήσατε· διώξατε [i. ἐμοχθήσατε] ἡμέρα
καὶ ἡμέρα κατεργάζεσθαι τὴν ἐαυτῶν σωτηρίαν· ἀνα-
ψύχετε ταῖς ἐλπίσι· σθένετε τὸ ἐπισταγόμενον πῦρ
παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν ψυχαῖς, τῷ θεῷ ἔρωτι· ὅτι ἂν
ἄλλοι παχθεῖς τῆς ἀσκήσεως. Ταῖς ἀναλήψεσι τῶν θείων
ἀναγνωσμάτων τε καὶ ᾠδῶν παραμυθεῖσθε,
περιφρουροῦσαι καὶ τὸ ἀκοινώνητον τῆς αἰρέσεως·
κἂν δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ παθεῖν τι μέχρι καὶ θανάτου·
μηδὲ μὴ προέμεναι τὴν πίστιν. Τῆς γὰρ ἀγάπης
Χριστοῦ οὐδὲν προτιμότερον· καθὼς ἀπέδειξαν αἱ
ἀπ' αἰῶνος παρθένοι μέχρι τοῦ δεῦρο· ἐπειδὴ περ
εἰσὶ καὶ νῦν διωκόμεναι, καὶ τῶν μονῶν ἐξωθεῖσαι
διὰ Χριστὸν, ἢ μετασχεῖν τοῦ αἰρετικοῦ ἔργου.
Ταῦτα ὡς κατὰ Χριστὸν ἀδελφῇ οὐστὶ καὶ θυγατρὶ,
γέγραφα σοὶ καὶ ταῖς μετὰ σέ· ὡς ἂν ἴδοις ὅτι

Pietatem tuam laudavi ac probavi, soror in Do-
mino, tum in iis donis quæ misisti, tum in eo
affectu quo nostra accipis. Nihil simile autem in
nobis est, qui cum nec satis ipsi instructi a virtute
simus, quomodo aliis doctrinam virtutis impertie-
mus? Utinam autem secundum fidem tuam divino
more converseris, vitamque in virginitate peragas
inculpate: atque adeo præfecturæ quoque munus
sine reprehensione obeas! Scis enim rem esse cum
ingenti mercede conjunctam, sed et iis qui sunt minus
cauti, periculi plenam, præesse animis ad similitu-
dinem Dei conditis. Itaque tanquam in Domino
moderatrix præesto, et gregem tuum feliciter rege
teipsam omnis boni effigiem præbens; ut possis di-
cere: Ecce ego et puellæ, quas dedit mihi Deus¹¹.
Tradidit enim tibi animas Deus per renuntiationem:
etque ad ipsum adduci a te has oportet, tanquam
hostiam acceptam: eamque ob rem maxima tibi
merces in cælis erit. Illas doce, salutaria his præ-
ceptaingere, unum amare Christum, non carnem
et sanguinem, inopem vitam ducere, nihil habere
privatim, nullo affectu teneri, nec propinquos pecu-
liariter diligere: alacres exhibere se, nec esse in
instituto monastico segnes. Nam si ita sit, ipsis
suas lampades gerentibus paulo post sponsus Chri-
stus occurret, et excipietur idem cum gaudio, sacros
vicissim accipiet ac reddet amplexus, cœlestem ipsis
nec manufactum thalamum aperiet, donabit eis re-
gnum cœlorum, paradisi voluptatem, potiones im-
mortalitatis, suavitatem vitæ sempiternæ: induet
eas amictu lucido, incorruptionis decore exornabit,
sponsali diademate: innumeris bonis in sempiternum
ævum cumulabit. Propter hæc et tu et illæ ærum-
nas pertulistis: magno studio quotidie enitentes ut sa-
lutem vestram operaremini. Spes vos illa reficiat ac
recreat. Inductum in animos ab hoste ignem divino
amore exstinguite. Quod si quid aliud in disciplina
grave est ac molestum, id lectione sacra arrepta
hymnisque decantandis leniter ac mitigate, ab hæ-
retica communionē sedulo caventes: vel si necesse
sit huius rei causa usque ad mortem pati, nullo
pacto abicientes fidem. Nihil enim præstabilius est
Christi charitate: quemadmodum præ se tulerunt
ab omni ævo virgines usque ad hunc diem. Quando-
quidem nunc quoque sunt quæ vexantur, atque ex
monasteriis propter Christum extrusæ sunt, ne hæ-
reticum panem participarent. Hæc tibi tanquam so-
rori in Christo ac filiæ scripsi, et iis quæ tecum

¹¹ Isa. viii, 18.

sunt: ut intelligas et communem nobis Dominum am-
 bobus esse, et quantum omnes esse salvos optemus,
 quippe qui sint unius corporis Christi, atque ex eo
 fratres invicem appellati. Nam in Christo Jesu non
 est masculus neque femina, sed omnia et in omnibus
 Christus¹², qui et vos et nos servet incolumes.

CXXXIII. — Ephraim et Agathon cæterisque filiis.

In obitum Laurentii præpositi.

Quod beatus Laurentius diem obiit, mors illi qui-
 dem pro requie est: nam qui possit non ita esse viro
 bono? Illum in hujus vitæ egressu quies a mona-
 sticæ vitæ laboribus, vel potius a vexatione propter
 justitiam excipiet, migrantem ad Dominum: cujus
 virtutum testes quamplurimi. Vobis autem, fratres
 reverendissimi, deinde et nobis humilibus, triste hoc
 et acerbum accidit, qui probatum monachum ami-
 simus, reverendum fratrem, constitutum ut caput
 esset ac spiritualis viæ dux. Sed tristitia tamen
 utrisque versa est in gaudium, quod electus Dei
 raptus est a nobis, optimi Dei jussu, in sanctitate
 et justitia. Quapropter et ego humilis gaudeo, gra-
 tulatorque vobis quod tale vas ad Deum præmissi-
 mus: revera enim vas electionis Laurentius fuit,
 primum quidem sincera renuntiatione atque obe-
 dientia, deinde studio progressuque virtutum, ob
 quas et sacerdotio dignus est habitus, ac multorum
 fratrum præfecturam suscepit, hos benigne regens
 utilis gregi, Deo vivens revera ac præposito suo,
 non mundo, nec mundi negotiis: cujus et nota ex-
 silia propter Dominum, et vexationes tum priores
 tum posteriores: cujus et speciosi pedes, ut cum
 Scriptura loquar: cum huc et illuc obiret, et evan-
 gelizaret fratribus salutaria præcepta. Unguentum
 spiritualis ejus sudor: ros sacer, certamen illius
 et virtutis curriculum. Qui in hac præsentī perse-
 cutione assumptus, quid aliud quam beatitudinem
 a Domino obtinuit? Et nunc ille quidem in cælo
 est, in eandem cum sodalibus civitatem ascriptus:
 nos autem adhuc in certamine constituti, atque in
 metu ne dejiciamur. Neque enim consummata ho-
 mini felicitas inest ante excessum e vita: cum sit
 incertus exitus.

Quamobrem obsecro vos, fratres, ut vigiletis ac
 sobrii sitis, ut virili ac forti animo in proposito
 certamine tum intelligibilis, tum sensibilis perse-
 cutionis. Qui enim secundum Deum vivit, semper
 patitur persecutionem ab invisibili vexatore, ut
 teneatur peccati laqueo: quem, o strenui Christi mi-
 lites, fugiamus. Quæ porro fugæ ratio est? Nempe
 si sub potenti manu Dei simus, in omnibus ei pla-
 centes. Id vero consequemini, si non ex proprio
 arbitratu sed ex communi lege vivatis: habentes
 videlicet fratrem Ephraim in præpositi vicem, quem-
 admodum et ille consensit, et nos assensu sumus,
 et tempus ac ratio postulant. Sint omnia commu-
 nia: meum ac tuum exsulet: charitas exprimat,ur,

A κοινός ἐστιν ὁ θεσπότης ἀμφοτέρων ἡμῶν· καὶ ὡς
 φιλοῦμεν πάντας σώζεσθαι· ὡς ἐνὸς ὄντες σώματος
 Χριστοῦ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀδελφοὶ ἀλλήλων χρηματι-
 ζόμενοι· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, οὔτε ἀρσεν, οὔτε
 θῆλυ, ἀλλὰ πάντα καὶ πᾶσι Χριστός, ὃς διασώ-
 σαι καὶ ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς.

ΠΑΓ· — Ἐφραίμ, καὶ Ἀγάθωνι, καὶ τοῖς λοιποῖς
 τέκνοις. [χρη.]

Ὅτι ἐκοιμήθη ὁ μακάριος Λαυρέντιος, ἐκεῖνο
 μὲν ἀνάπαυσις ὁ θάνατος· ἀνδρὶ γὰρ ἀγαθῷ πῶς
 οὐχὶ τοῦτο ἀπαντήσεται, ἀπὸ κόπων ἀσκητικῶν μετα-
 βάντι τοῦ βίου, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τοῦ κατὰ δικαιοσύνην
 B διωγμοῦ ἐνδημήσαντι πρὸς Κύριον· οὗ τῶν ἀρετῶν
 μάρτυρες πολλοί· Ὑμῖν δὲ συνέβη ἀδελφοὶ τιμωτάτοι,
 ἐπεὶ καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς τὸ λυπηρὸν, ἀπολέσασαι
 δοκίμον μοναστήν, τίμιον ἀδελφόν, εἰς κεφαλὴν
 καθιστάμενον τῆς κατὰ ψυχὴν ὁδηγίας. Ἀλλ' ὅμως
 τὸ λυπηρὸν εἰς χαρὰν ἀμφοτέροις περιστράφη, διότι
 ἐκλεκτός Θεοῦ ὁ ἀρπασθείς ἀφ' ἡμῶν κελεύσει Θεοῦ
 τοῦ ἀγαθοῦ, ἐν ὁσίᾳ τῇ καὶ δικαιοσύνῃ. Διὸ καὶ γὰρ ὁ
 ταπεινὸς χαίρω καὶ συγχαίρω ὑμῖν, ὅτι παρεπέμ-
 ψαμεν πρὸς τὸν Θεὸν τλησκοῦτον σκευός. Ἐκλογῆς
 γὰρ σκευός ὡς ἀληθῶς Λαυρέντιος, πρῶτον μὲν διὰ
 τῆς ἀψευδοῦς ἀποταγῆς καὶ ὑποταγῆς· δευτέρον διὰ
 τῆς φιλαρέτου σπουδῆς τε καὶ προκοπῆς· ἐξ ὧν καὶ
 ἱερωσύνης ἡξίωται, καὶ πολλῶν ἀδελφῶν ἐπιστασίας
 ἀνεδέξατο ἀξίωμα, φιλητῶς ποιμαίνειν χρήσιμος τῇ
 C ποίμνῃ ζῶν Θεῷ καὶ τῇ καθηγουμένῳ ὡς ἀληθῶς, ἀλλ'
 οὐ κόσμῳ καὶ τοῖς κατὰ κόσμον πράγμασιν· οὐ καὶ
 ἐξορία διὰ Κύριον, καὶ διωγμοί, καὶ πρότερον καὶ
 ὕστερον· οὐ καὶ οἱ πόδες ὠραῖοι, γραφικῶς εἰπεῖν,
 ὧδέ τε καὶ περιόντος, καὶ εὐαγγελιζομένου τοῖς
 ἀδελφοῖς τὰ σωτήρια ἐπαγγέλματα. Μύρον, ὁ
 πνευματικὸς αὐτοῦ ἰδρώς· ὁρὸς, ὁ ἐναγώνιος
 αὐτοῦ δρόμος· τῆς ἀρετῆς. Ὅς προσληφθείς ἐν αὐτῷ
 τῷ παρόντι διωγμῷ, εἰ ἄλλο ἢ τὸν ὑπὸ Κυρίου μα-
 καρισμὸν ἀνεδήσαστο· Καὶ νῦν ἐκεῖνος μὲν ἐστὶν ἐν
 οὐρανῷ συμπολεύων τοῖς ὁμοταγέσιν· ἡμεῖς δὲ ἐτι
 ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος ἰστάμενοι, καὶ ἐπὶ φόβον τροπῆς
 καίμενοι. Οὐ γὰρ ἐστὶ μακαρισμὸς τέλειος ἀνθρώ-
 πῳ, ἕως ἀποθώσεως, διὰ τὸ ἀδελφὸν τῆς ἐκθάσεως.

D Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, γρηγορεῖν καὶ
 νῆφειν, ἀνδρίζεσθαι καὶ κραταιοῦσθαι ἐν τῷ προ-
 κειμένῳ ἀγῶνι τοῦ τε νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ
 διωγμοῦ. Δεδιώκται γὰρ αἰὶν ὁ κατὰ Θεὸν ζῶν
 ὑπὸ τοῦ ἀοράτου διώκτου εἰς κατάληψιν ἀμαρ-
 τίας· ὃν φύγωμεν γενναῖοι στρατιῶται Χριστοῦ.
 Πῶς δὲ ἐστὶ φυγεῖν; Τῷ ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα
 τοῦ Θεοῦ γενέσθαι, διὰ τῆς εἰς ἅπαν εὐαρε-
 στήσεως αὐτοῦ. Ἔσται δὲ τοῦτο, ἐὰν μὴ ἰδιοφύ-
 λως, ἀλλὰ κοινοδιακῶς ζήσητε· δηλονότι ἐχόντες
 τὸν ἀδελφόν Ἐφραίμ προκαθηγούμενον, καθὼς
 καὶ ἐμεῖς, καὶ ἡμεῖς συνευδοκούμεν, καὶ ὁ
 χρόνος καὶ ὁ τρόπος ἀπαιτοῖται. Ἔστωσαν πάντα
 κοινὰ, τὸ ἐμὸν καὶ σὸν ἐξοριζέσθω· ἡ ἀγάπη χα-
 ρα-

¹² Galat. iii, 28; Coloss. iii, 11.

κηριζέτω· ἡ ὑπακοή φυλαττέτω. Καί· *Ei ταῦτα* A obedientia sequitur. Et: Si haec scitis, beati estis, *οἰδατε, μακάριοι ἐστε*, φησίν, *ἐὰν ποιήτε αὐτά*. inquit, si feceritis ea¹².

ΡΑΔ' (25).—*Εὐφροσύνη ἡγουμένη*. [χθ'.]

CXXXIV. — *Euphrosynē praeposita*.

Rursus de ipsius matris obitu.

Ἡ μνήμη τῆς μακαρίας μητρὸς, σοῦ μὲν ἀμφι-
τέρωθεν, ἐμοῦ δὲ κατὰ πνεῦμα, θαρρῶν δὲ εἰπεῖν
καὶ πολλῶν ἄλλων· ἐπεὶ περ σεβασμὰ ἡ κυρία·
προὔτρεψάτο με ὥσπερ ὕπ' ἐκείνης νουτρώμενον,
προσφθέγγεσθαι σε, ἀδελφεῇ ἐν Κυρίῳ, βραχέα τινὰ
καὶ τανῦν. Τίνα δὲ ταῦτα; Ἰνα ἀγωνίσῃ τὸν καλὸν
ἀγῶνα τῆς ἀσκήσεως, εἰς ἣν ἐκλήθης, καὶ ὡμολό-
γησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύ-
ρων. Πῶς δὲ ἔστιν ἀγωνίσασθαι; Ἐκ τοῦ ἔχειν τὸν
φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ. Οὐ γὰρ φόβος, ἐκεῖ
ἐντολῶν τήρησις. Ἐκ τοῦ μελετᾶν τὸν θάνατον.
Ἐνθα γὰρ μελέτη θανάτου, παθῶν ἀλλοτριώσις.
Ἐκ τοῦ μεριμᾶν τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος διάξυζιν,
τὴν ἐπὶ ταύτῃ ἀγγελικὴν ἐπιστάσιαν, τὴν ἀπαγω-
γὴν τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ οὐράνια. Πῶς ἄρα διέλθῃ
τὸν ἄργοντα τοῦ τῆδε αἰῶνος, πειρώμενον πρὸς
ἑαυτὸν τὴν ἀνιούσαν ψυχὴν ἐπισπᾶσθαι, εἴπερ
ἴδοι αὐτὴν κατεστιγμένην τοῖς πάθεσιν· εἴτα ποῦ
τὴν ἀποκατάστασιν λάβοι μέχρι καιροῦ ἀναστάσεως·
ἡμίκα τὸ συζυγὲς σῶμα ἐνωθεῖν κατὰ τὴν ἁρρήτον
τοῦ Θεοῦ δύναμιν. Καὶ οὕτω λέγω τὴν μικρὸν ὕστε-
ρον ἐπέλευσιν τοῦ νυμφίου Χριστοῦ, ἀπ' οὐρανοῦ
μετ' ἀγγέλων δυνάμει αὐτοῦ· τὴν τε εἰς ἄερα
ἄρπαγὴν τῶν θεοφιλῶν ψυχῶν· καὶ τὴν ὁμοῦ πά-
σης τῆς κτίσεως συναγωγὴν πρὸ προσώπου τοῦ φο-
βεροῦ βῆματος· εἴτα τὴν ἀπόφασιν ἐκατέρων τῶν
παριστάμενων μερῶν· τοὺς μὲν δικαίους καλοῦ-
σαν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν· τοὺς δὲ ἁμαρτωλοὺς
ἀποπέμπουσιν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον. Τοῖνον ἡ
ταῦτα ἐννοοῦσα εὐαισθήτως ψυχῇ, τρέμει, δεδιᾷ,
κατανύσσεται, δακρύει, καθαίρεται, φωτίζεται,
ἐξοσταμένη τῶν τῆδε σχέσεων· ἀλλοιούμενὴ τε τὴν
καλὴν ἀλλοίωσιν, καὶ πρὸς Θεὸν ἀνατρέχουσα ἐν
χαρᾷ πνευματικῇ καὶ ἁρρήτῳ θυμηδίᾳ· ὅς ἀπο-
στρέφεται μὲν καὶ ἥλιον ὄραν, καὶ τῶν ἄλλων
ἡδέων τοῦ παρόντος βίου, διὰ τὴν ὑπερνικῶσαν τοῦ
καλοῦ θεωρίαν. Οὕτως ἔστι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγω-
νίσθαι, τιμωτάτῃ. Τοῦτον δὲ ἀγωνισαμένη ἡ
καλὴ σου μήτηρ, ἐκολλήθη Θεῷ, καὶ μετέβη ἐπαινε-
τῶς τῶν ἐνθένων.

Ἐπειχθῶμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, παρακαλῶ, τοῖς
ἐκείνης ἔχουσιν ἐπεσθαι· καὶ μήτ' ἐλιγγιάσῃ πρὸς
τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς ἐκκαλούμενῃ· τὸ μὲν ὅτι χάρι-
τι Θεοῦ καὶ συνεπαίρῃ ταῖς καλαῖς ἀναβάσεσιν, ἐξ
ἧς ἀκούω εὖ πράττειν σε· τὸ δὲ ὅτι οὐ τὸ θέλει
πάρεστιν, ἐκεῖ κατὰ μικρὸν καὶ ἡ τελειώσις προσ-
γίνεται, τοῦ Θεοῦ δυναμοῦντος, καὶ φιλοῦντος τὴν
σωτηρίαν τοῦ οὕτως προαιρουμένου. Τάχα δὲ τὴν
προστασίαν τῶν ἀδελφῶν ἐμπόδιον ἡγήσῃ τῆς τοιαύ-
της προθέσεως, προσβαρουμένη τῇ ὀδηγίᾳ· ἀλλὰ
μηδαμῶς, ὦ κυρία. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀγαπητὸν Θεῷ,

Memoria beatæ matris, tuæ quidem corpore ac
spiritu, tum vero meæ secundum spiritum, ausim
dicere et complurium aliorum, quoniam sancta est
ac præcipuæ venerationis domina; impulit me,
tanquam matre ipsa instigante, ut te, soror in Do-
mino, paucis verbis in præsentī alloquerer. Quæ
sunt illa porro? Ut bonum certamen certes mona-
sticæ vitæ ad quam vocata es, et confessa bonam
confessionem coram multis testibus¹⁴. Qua autem
ratione certandum? Si Dei timorem insitum in ani-
mo habueris. Nam ubi timor, ibi observatio man-
datorum. Si mortem mediteris. Ubi enim mortis me-
ditatio, ibi a vitiis alienatio est. Si tecum reputes
animi sejunctionem a corpore, cui sejunctioni præ-
erit angelus; abductionem deinde animæ in cœle-
stem plagam. Quemadmodum effugiat utique hu-
jus sæculi principem conantem videlicet pertrahere
ad se evolantem animam, siquidem viderit eam
vitiis tanquam maculis inustam; deinde ubi sub-
sidendi locum accipiat usque ad resurrectionis tem-
pus, cum socium corpus adjungetur inenarrabili
Dei virtute. Needum commemoro mox futurum
Christi sponsi adventum *de cælo cum angelis virtu-
tis ejus*¹⁵, acceptarum Deo animarum raptum in
cælum, ac simul omnis creaturæ convocationem
coram horrendo tribunali: deinde de utraque
parte quæ præsens aderit sententiam, quæ justos
quidem in regnum cælorum invitet, peccatores
autem in exteriorē ignem ableget. Hæc igitur se-
cum animus sedulo reputans, pavet, timet, dedit
se lacrymis cum intimo doloris ex noxa sensu, pur-
gatur, illuminatur, hujus vitæ affectibus exiit,
in egregium statum immutatus, et ad Deum evo-
lans in lætitia spiritali, et inenarrabili alacritate:
ita ut vel intueri solem, vel præsentis vitæ deliciis
frui tædeat, ob præstantiorem honesti contempla-
tionem. Est id bonum certamen certare, o reve-
rendissima. Hæc igitur cum egregia tua mater cer-
taverit, Deo copulata est, et ex hac vita cum laude
migravit.

Festinemus igitur et nos, obsecro, ejusdem ve-
stigiis insistere. Ne vero obstupescas, ad virtutis
fastigium invitata: tum quod Dei beneficio et subli-
mis attolleris egregiis progressibus, in quibus
sirennæ rem a te geri audio: tum quod ubi vo-
luntas adest, ibi res brevi e sententia conficitur,
Deo corroborante, ac salutem illius qui sic affe-
ctus sit diligente. Forte autem sororum præfecturam
impedimentum esse talis propositi arbitrabere, re-
gendi cura prægravata. At nequaquam, o domina.
Nihil enim tam acceptum Deo, quam subditos.

¹² Joan. XIII, 47. ¹³ I Tim. VI, 12. ¹⁴ II Thess. I, 7.

(25) In cod. Reg. p. 10.

pascere ac regere. Sic enim magnum Petrum compellat : Si diligis me, pascere oves meas ¹⁶. Iterumque : Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris ¹⁷. Ac rursus : Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et operiet multitudinem peccatorum ^{17*}. Siquis enim advolans ex dominandi cupiditate pastorale pedum arripiat, odiosus ille est et abominandus Deo, nec salutem alteri parat, nec ipse consequitur. Sin vocatus a Deo ac morem gerens præfecturam accipiat, et is amicus Deo intelligetur, et idem alteri ac sibi salutem afferet. Quandoquidem igitur ipsa sic vocata es, gaude et time : illud quidem ob spem ; istud vero ob sollicitudinem. Sic præsides, et prospere agas, pascens, gerensque de sororum contubernio curam. Terrent te ea quæ fama narrat, inquis : sed habes adiutorem Deum, efficaxque mittere precum auxilium. In illam curam omnem tuam abjice, et ipse expedita efficiet consilia tua. Beesse tibi aliquem dixeris qui te rite defendat? sed præsidem habes ipsum quem dilexisti Dominum : deinde et custodem vitæ tuæ angelum, qui te ex omni malo eripiat. Quare ne demitte animum, sed erige : firmas adhibe, non imbecillas vires : prospiciens integram valetudinem corporis, ut Deo rite servias, et sorores regas, ac sorores vicissim (ad ipsas enim convertatur oratio) ut recte gubernentur, ac religiose pascantur, te unam spirantes, te veram matrem agnoscentes, ac se invicem sincere cognatas.

Nam ubi talis adest concordia animorum, ibi Christus in medio, et beatæ vitæ consummatio. Vitam enim beatam adeptæ sunt, virginitatem amplexæ, et Christum sponsum habentes, non mortales procos, quorum molesta consociatio est, et quæ paulo post disjunctio fit, multo acerbior. Quem vero sponsum habent Christum, is nunquam moritur : sed et vita omnium est. Et una cum eo ingredientur ipsæ, votum servantes abstinentiæ, in cœlestem thalamum. Edant illæ, bibant, vestiantur, quidquid ex usu vitæ est accipiant a perspicaci charitate tua : quandoquidem Apostolus ait : Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras ¹⁸. Sint modo unius sententiæ, uniusque mentis, animam unam habentes : una sit voluntas, communia omnia, peculiare nihil, diversa nusquam sententia : et perfecerint omnia quæ ad salutem necessaria : ac brevissimum et egregium cœnobitiæ vitæ curriculum emens in perpetuum exsultabunt cum egregia tua ac religiosa matre. Sic enim insigne cœnobia, et quæ præclare administrat, communi lætitia perfruentur, et erunt cum Domino semper. Nostra hæc brevis nulliusque pretii allocutio est. Tu vero, domina, pauca hæc semina excipiens, ex teipsa quæ desunt adice : ac pro nobis peccatoribus preces fundere ne graveris :

ὡς τὸ ποιμαίνειν καὶ ὁδηγεῖν τοὺς ἐπομένους. Φησὶ γὰρ πρὸς τὸν μέγαν Πέτρον · *Εἰ ἀγαπᾷς με, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου*. Καὶ πάλιν · *Ὁ ἐξάρων ἄξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἐσθ*. Καὶ πάλιν · *Ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν*. Ἄν μὲν γὰρ ἐπιτρέχων τις, ἐκ φιλαρχίας δράζηται τῆς ποιμαντικῆς ράβδου, μισητὸς καὶ ἀποπίπτους Θεῷ, οὔτε σώζων, οὔτε σωζόμενος. Ἄν δὲ κληθεὶς δι' ὑπακοὴν Θεοῦ δέξηται τὴν προστασίαν, καὶ φίλος Θεῷ καὶ σώζων καὶ σωζόμενος ἀποδείχθῃται. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὴ οὕτως κέκληται, χαίρει καὶ τρέμει · τὸ μὲν διὰ τὴν ἐλπίδα, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀγωνίαν · ἡγοῦ καὶ κατευσδοῦ, ποιμαίνουσα καὶ διαφέρουσα τὴν φροντίδα τῆς ἀδελφότητος. Ὅρθωδε σε τὰ θρυλλούμενα ὡς φῆς · ἄλλ' ἔχεις Θεὸν ἐπίκουρον, συναργία τῶν προσευχῶν τῆς μητρὸς. Ἐφ' ᾧ τὴν μέριμνάν σου ἐπιβρίθῃς, καὶ αὐτὸς ποιήσει ῥόδους τὰς διαθέσεις σου. Οὐκ ἔχειν λέγοις τινὰ τὸν προστατοῦντά σου γνησίως ; Ἄλλ' ἔχεις τὸν πρωτοστάτην αὐτὸν ὃν ἡγάπησας Κύριον · ἔπειτα καὶ τὸν φύλακα τῆς ζωῆς σου ἄγγελον, ρυθμιζόν σε ἐκ παντὸς κακοῦ. Διὸ εὐθύμει καὶ μὴ ἀθύμει · εὐρύνεται καὶ μὴ ἀρβύνεται · πρόνοιαν ποιοῦσα τῆς εὐεξίας τοῦ σώματος · ἵνα δουλεύῃς Θεῷ ἀρκούντως, καὶ διέπης τὰς ἀδελφάς. Καὶ αἱ ἀδελφαὶ πάλιν · πρὸς αὐτὰς γὰρ ὁ λόγος ἐπιστρέφοιτο · ἵνα ἔκωνται κατὰ λόγον, καὶ ποιμαίνωνται θεοπρεπῶς, σὲ μόνον ἀναπνεύουσαι, καὶ σὲ μητέρα ἀληθινήν

γνωρίζουσαι, καὶ συγγόνους ἀψευδεῖς ἀλλήλας. Ὅπου γὰρ ἡ τοιαύτη συμψυχία πάρεστιν, ἔκει ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ, καὶ ἡ μακαρία ζωὴ τελειουμένη · μακαρίαν γὰρ ζωὴν εἰλοντο παρθενίαν ἀσπαράμεναι, καὶ Χριστὸν νυμφίον ἔχουσαι, καὶ οὐκ ἐπιτήδρους μνήστορας · ὧν ἡ συνάφεια ὁδυνήρῃ, καὶ ἡ μικρὸν ὕστερον διάζευξις ἀλγεινότερα · ὃν δὲ νυμφίον ἔχουσι Χριστὸν, οὐποτε ἀποθνήσκει · ἀλλὰ καὶ ζωὴ ἐστὶ τῶν ἀπάντων · καὶ συνετελεύσσονται αὐτῷ, τηροῦσαι τὸ ἐπάγγελμα τῆς νηστείας, εἰς τὸν οὐράνιον νυμφῶνα · καὶ φαγέτωσαν, καὶ πίετωσαν, καὶ ἐνδιδυσκέσθωσαν, καὶ ὁ τὶ ἄλλο χρειώδες λαμβανέτωσαν πρὸς τῆς εὐδιακρίτου σου θεοφιλείας · ἐπισπερφήσιν ὁ Ἀπόστολος · Οὕτως ἡμεῖς ὁμιλοῦμεν ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐαυτῶν ψυχὰς. Μόνον ὁμογνωμονέτωσαν, συμφρονέτωσαν, μίαν ψυχὴν ἔχουσαι, ἐν θέλημα, πάντα κοινὰ, μηδὲν ιδιόκτητον, μηδὲν ἐτερόγνωμον · καὶ τὸ πᾶν αὐταῖς τῆς σωτηρίας ἐξείργασται · καὶ ὁ σύντομος καὶ ὁ πάγκαλος τοῦ κοινοβιακοῦ βίου δρόμος διήνυσται · καὶ χορεύουσιν εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων μετὰ σοῦ τῆς καλῆς μητρὸς καὶ θεότρονος. Οὕτω γὰρ τὸ καλὸν κοινόνδιον, καὶ ἡ καλῶς ποιμαίνουσα εὐφρανθήσονται ὁμοβίαιον εὐφροσύνην, καὶ ἔσονται σὺν Κυρίῳ πάντοτε. Αὕτη ἡμῶν ἡ μικρὰ καὶ μηδαμινὴ προσφώνησις · σὺ δὲ, κυρία, τὰ βραχεία σπέρματα λαβοῦσα, παρ' ἐαυτῆς πρόσθετος τὰ ἐλλείποντα · καὶ

¹⁶ Joan. xxi, 18. ¹⁷ Jerem. xv, 19. ^{17*} Jac. v, 20. ¹⁸ I Thess. ii, 8.

προσεύχεσθαι περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν παρακλή-
θητι· ἵνα ὧν λόγων ἐσμέν διδάσκαλοι, τοῦτων ἐνε-
ργεῖς ὁφθῶμεν πράκτορες· καὶ σωθῶμεν σὺν ὑμῖν
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

PAE (26). — Κατηχητικὴ. [χ'α'.]

Pietatis documenta tradit in sacratum Quadragesimæ tempus.

Ὅτι ἐπεζητήσεν ἡ τιμιότης σου λόγον νοουθεσίας
παρὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν· καὶ ὁ λόγος ἡμῶν
ἐξουθενήμενος, καὶ ὁ βίος ἡμῶν ἡμελημένος. Ὅμως
ὅτι ἐρωμέν τῆς σωτηρίας σου, καθότι καὶ παρ-
θένος εἰ νόμφη Χριστοῦ, κειμήλιον ἀγιότητος,
καὶ καθὼς ἐκ πεποιθήσεως ἐπιζητεῖς ἡμῶν τὴν
νοουθεσίαν· ἐπιζητεῖς δὲ αὐτὴν διὰ τὴν ἐπὶ θύραις
ἐπισταμένην ἁγίαν τεσσαρακοστήν· καὶ ἡ ἀλη-
θινή παρθένος Χριστοῦ οὐκ ἐν ἡμέραις ἀφωρι-
σμέναις, ἀλλ' ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ ἐν ἐκάστη ἡμέρᾳ
ζητεῖ πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ καὶ Νυμφίῳ αὐτῆς. Ἐχει
δὲ τι πάντως καὶ ὁ τῶν νηστειῶν χρόνος ἰδίωμα
σπουδῆς ἐναρέτου πρὸς τὸν ὅλον ἐναυτόν· τοιγαρ-
οῦν, ὡ τιμιωτάτη, τὸν συνήθη σου κανόνα τῆς ἀσ-
κήσεως ἐνεργεῖν καὶ ἀρτι προθυμήθητι· οὐ γὰρ δυ-
νάμεθα ὁρθετεῖν τοῦτο κακῆιον, ἢ σοί, ἢ ταῖς μετὰ
σοῦ συνασκουμέναις, διὰ τὸ μὴ πω εἰδέναι τὴν τάξιν
καὶ τὴν ἀγωγὴν ὑμῶν. Εἰς δὲ ὅρος καὶ κανὼν κοινω-
φελῆς πᾶσι κεχρεωστημένος, καὶ μάλιστα τοῖς ἀν-
ηρημένοις τὸ μοναχικὸν ἐπάγγελμα, τὸ μηδὲν ἐξω-
τῶν ἀπαρσεχόντων Θεῷ πράττειν ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν
φρόνῳ καὶ τρόπῳ τῇ σωτηρίᾳ ἡμῶν κατεργά-
ζεσθαι· καὶ γὰρ νηστεία ἀληθὴς, ἢ παντὸς κακοῦ
ἀποχῇ. Νηστεύσωμεν πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ μὴ
εἰσοικίζεσθαι τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ,
κάντεσθαι ἀνάπτεσθαι εἰς ἐπιθυμίας ἐκτόπους. Μία
γὰρ ἐπιθυμία καὶ εἰς ἔκρωσ ἀληθινὸς, ὁ Κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς Χριστός, ὁ καλὸς καὶ ὠραίος Νυμφίος· οὗ
ἡ ἐφιεμένη ἐξ ὁλοκλήρου ψυχῇ, μισεῖ σάρκα καὶ
αἷμα, καὶ πάντα τὰ τῆς φθορᾶς ἰνδάλματα· αἶν δὲ
πεπερουμένη τῷ περὶ αὐτὸν πόθῳ, ἀποστρέφεται
σχεδὸν εἰπεῖν, καὶ αὐτὸν τὸν ἥλιον ὁρᾶν· καὶ σφαδά-
ζει καὶ τοῦ σώματος ἐκθῆναι, καὶ πρὸς τὸν ποθοῦ-
μενον γενέσθαι· ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀκρότατον ὁρεχτὸν
τοῖς λόγου μετεληφόσι. Νηστεύσωμεν δὲ κατὰ δεύ-
τερον λόγον, καὶ ἀπὸ βρωμάτων ποσότητός τε καὶ
ποιότητος· καὶ τοσοῦτον, ὅποσον ἡ δύναμις τοῦ σώ-
ματος φέρει· φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· Ἐκαστος
καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης, ἢ
ἐξ ἀνάγκης· τὸ ἵλαρὸν γὰρ ἀγαπᾷ ὁ Θεός· καὶ
τὸ κατὰ δύναμιν. Τοῦτο δὲ ἐπὶ σοῦ τῆς καθηγουμέ-
νης κυριολεκτεῖσθαι δύναται· ἐπὶ δὲ τῆς ἀδελφότη-
τος οὐκ ἔχει δύναμιν· διὰ τὸ κατὰ τὴν ὑπὸ σοῦ
δεδομένην διάταξιν καὶ ἐσθίειν καὶ πίνειν, καὶ τὴν
ἄλλην ἀγωγὴν εἶναι ἐφ' ἐκάστης, ὥστε διακρι-
τικοῦ ὁρμᾶτος· σοὶ χρεῖα προσηκόντως τὰ κατ' αὐτάς
ἐπιθεωρεῖν. Κοινῶς δὲ ἐπὶ πᾶσι, τὸ ἀπέχεσθαι μα-
ταυλογίας ἀκαίρου, βασκανίας ἀτόπου, ἀργίας

A ut quæ docemus ore, ea opere perficere conspicia-
mur, ac salvi vobiscum simus in regno cælorum.

CXXXV. — Catechetica.

Quod reverentia tua sermonem adhortationis ab
humilitate nostra flagitavit· nec sermo noster ul-
lius pretii est, et vita despicibilis. Quoniam tamen
salutis tuæ percupidi sumus, propterea quod et vir-
go es Christi sponsa, specimen sanctitatis, ac veluti
ex fiducia nostram desideras quod veluti pro fori-
bus astat sancta Quadragesima, ac vera quidem
Christi virgo non certis ac definitis diebus, sed
omni tempore et quolibet die sollicita est quomodo
placeat Domino ac Sponso suo. Habet tamen om-
nino jejuniorum tempus peculiarem vim quamdam,
ut studium acuat capessendæ per totum annum vir-
tutis. Quamobrem, o reverendissima, da ultro ope-
ram ut consuectam tibi in monasterio vivendi nor-
mam nunc quoque teneas: neque enim possumus
hoc vel illud definire, seu tibi, seu reliquis quæ te-
cum exercentur, quod vestra mihi minus sit co-
gnita vitæ institutio. Una vero lex, regula una est
quam par est omnibus esse communem, sed ma-
xime iis qui monasticum vitæ institutum profiten-
tur; nihil ut exterius agamus eorum quæ Deo mi-
nus placent: sed in timore ac tremore salutem no-
stram operemur^{18*}. Verum enim jejunium, ab omni
malo abstinencia est. Sic igitur primum jejunemus,
ut ne pravas cogitationes subire in animum patia-
mur, alque in scelerata deinde desideria exarde-
scere. Unum enimvero desiderium et opus amor
verus, Dominus noster Jesus Christus, Sponsus
egregius ac speciosus: quem quæ anima omnino
desiderat, carnem odit et sanguinem, omnesque
rerum corruptibilibus imagines: semper autem il-
lius desiderio in sublime evolans, refugit, prope
dixerim, vel ipsum intueri solem: gestitque et e
corpore exire, et cum eo quem amat versari: quod
caput ac summa votorum est iis qui Verbi partici-
pes existere. Jejunabimus utique secundo loco,
tum quantitate ciborum, tum a qualitate, et quate-
nus coporis vires ferunt. Ait enim Apostolus: Unus-
quisque prout destinavit in corde suo: non ex tristitia,
aut ex necessitate: hilaritatem enim diligit
Deus¹⁹: et pro ratione virium. Hoc vero in te, quæ
preposita es, designari distincte potest: in soro-
rum cœtu, non potest: quod ex tradita abs te lege,
et edendi et bibendi modus, et reliqua vivendi ra-
tio singularum pendere debeat. Quamobrem perspi-
caci tibi oculo est opus, ut quæ singulis expeditant
contempleris. Convenit autem ex æquo omnibus,

^{18*} Philipp. II, 18. ¹⁹ II Cor. IX, 7.

intempestiva garrulitate abstinere, inepta æmulatione, inutili otio : ac potius tempestivum silentium servare, loqui opportune, amare invicem ac diligere secundum Dominum : et habere communia omnia, et nihil privatim sepositum.

(Deest pagina una.)

CXXXVI. — Theodoro stratego.

ΠΑΓ'. — Θεοδώρῳ στρατηγῷ.

Lapsum excitat ad poenitentiam.

..... Contrarius eventus. O calamitatem! Quænam ista est involuntaria abductio? quemam per vim illata participatio, intentans carnis periculum ei qui nolit heterodoxum panem participare? Voluntarium sacrificium, o christianissima cogitatio! corpus et sanguis Domini nostri Jesu Christi. Ait enim magnus Apostolus de eo, *Qui cum in forma Dei esset, se non rapinam arbitratus est esse æqualem Deo: sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*¹⁰⁰. Quoniam igitur voluntarium sacrificium et voluntarie datum volentibus, non autem nolentibus. Etenim Dominus ipse in Evangeliiis ait apostolis: *Nunquid et vos vultis abire*¹⁰¹? propter eos qui jam discesserant ab eo, qui discipuli videbantur: et magni Petri responsio huiusmodi: *Ad quem ibimus?* Verba vitæ æternæ habes. Et nos credidimus, et cognovimus, quia tu es Christus Filius Dei viventis¹⁰². Et rursus magnus Petrus in Epistola sua, *Voluntarie pascere oportet non coacte*¹⁰³.

Cognoscant proinde qui nolentes vi trahunt ad suam communionem, se gentium more hoc facere: non corpus Christi quod sponte oblatum est, porrigentes, sed contra, quod victimæ idolis oblatae speciem habeat, prout coactum est sacrificium in libationibus dæmoni acceptis quæ apud ipsos fiunt. Et verus est sermo, et demonstratio perspicua: et nemo audit. Sed *Parce, Domine, parce: et ne des hæreditatem tuam in opprobrium perfectum*¹⁰⁴, ut alicubi ait quidam e prophetis. Quid vero nobis eveniet, o desideratissime, et ab omnibus laudate? Dicitur enim nobis: Siquidem asperius, quomodo amicitia est? Cedamus adhuc tempori. Reformidabimus potestatem plusquam honestum est? Et ubi vox Domini quæ homines timeri vetat, et statuit ut potius timeatur Deus solus, in quo omnis potestas et virtus, qua potest animum et corpus perdere in gehennam ignis¹⁰⁵? Heu lapsum! o trepidationem! in qualibet persona, et maxime in Christiano. Verumtamen huc ades iterum, amice ac domine optime, excitemur, poenitentiam agamus. *Prope est Dominus querentibus illum*¹⁰⁶, nec

A περιέρχου· μάλλον μὲν οὖν ἡσυχίαν ἀγειν εὐκαιρὸν· καὶ λόγον φέγγεσθαι δέοντα· καὶ ἀγαπᾶν καὶ στέργειν ἀλλήλας κατὰ Κύριον· καὶ πάντα κοινὰ ἔχειν, καὶ μηδὲν ἀποσταταγμένως ἴδωιν... *Λέλειπει σε. λ. α'.*

(27)..... οὕσι τὸ ἐναντίον ἀπάντημα. Ὡς τῆς συμφορᾶς! τίς αὕτη ἡ ἀκούσιος ἀπαγωγὴ; τίς δὲ ἡ ἀναγκαστικὴ μέθεξις ἐπαπειλοῦσα τὸν κατὰ σάρκα κίνδυνον ἐν τῷ μὴ προαιρεῖσθαι μεθέξειν τοῦ ἑτεροδόξου ἄρτου; ἐκουσιόθου· ὦ χριστιανικώτατε λογισμὲ· τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Φησὶ γὰρ ὁ μέγας· Ἀπόστολος περὶ αὐτοῦ· *Ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο εἶναι ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφῇ δούλου λαβὼν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι ἐεισθεὶς ὡς ἄνθρωπος· ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Ἐπεὶ οὖν ἐκουσιόθουτο καὶ ἐκουσιόδοτο τοῖς θεέουσιν, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς μὴ θεέουσιν. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φησὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους· *Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ἀπελθεῖν;* διὰ τοὺς ἡδὴ ἀπελθόντας ἀπ' αὐτοῦ τῶν δοκούντων μαθητιᾶν. Καὶ ἡ παρὰ τοῦ μεγάλου Πέτρου ἀπόκρισις τοιαύτη· *Πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Ρήματι ζωῆς αἰώνιον ἔχεις. Καὶ ἡμεῖς πεπιστευκάμεν, καὶ ἐγνωμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.* Καὶ πάλιν ὁ μέγας Πέτρος ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐπιστολῇ, *Ἐκουσίως ποιμαίνει δεῖ, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαστικῶς.**

Γνώτωσαν οὖν λοιπὸν οἱ βιαστικῶς ἔλκοντες πρὸς τὴν ἑαυτῶν κοινωνίαν τοὺς μὴ προαιρουμένους, ὡς ἑλληνοειδῶς τοῦτο πράττουσιν· οὐ σῶμα Χριστοῦ τὸ ἐθελόθουτο παρέχοντες, ἀλλὰ τούναντίον εἰδωλοθύτου ἔχον ἔμφρασην, κατὰ τὴν ἀκούσιον τοῦ θουομένου ἐν ταῖς κατ' αὐτῶν φιλοδαίμοσι σπονδαῖς. Καὶ ὁ λόγος ἀληθής, καὶ ἡ δεξις ἐναργής, καὶ ὁ ἀκούων οὐδεὶς. Ἀλλὰ, *Φεῖσαι, Κύριε, φεῖσαι, καὶ μὴ ὥς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ἐνείδος τέλειον,* ὡς ποῦ τις ἔφη τῶν προφητῶν. Τί δὲ ἡμεῖς πάθωμεν, ὦ τριπόθητε καὶ πανεύφημη; Εἰρήσεται γὰρ, εἰ καὶ τραχύτερον, πῶς φίλα ὁ λόγος; ἀπαχθειμεν τῷ καιρῷ ἐτι· ὑποπτήξωμεν τὴν ἐξουσίαν πλεον ἢ καλῶς ἔχει; καὶ ποῦ ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου ἀπαγορεύουσα τὸν ἀνθρώπινον φόβον, καὶ μάλλον καθορίζουσα τὸν Θεὸν μόνον, ἐφ' ᾧ ἡ πᾶσα ἐξουσία; καὶ ἡ δύναμις τοῦ καὶ ψυχῇ καὶ σῶμα ἐμβαλεῖν εἰς γένναν πυρός; Φεῦ τῆς συμπτώσεως! Ἀθάλας τῆς ὑποπτήξεως! ἐφ' ὅτῳ οὖν προσώπῳ καὶ μάλιστα γὰρ χριστιανώμῳ. Πλὴν ὁμοῦ δεῦρο πάλιν, φίλε καὶ κύριε καλῶ, ἀνακληθῶμεν, μεταμεληθῶμεν. Ἐγγύς Κύριος τοῖς ζητοῦσιν αὐτόν, καὶ οὐ βούλεται μὲν τὴν πῶσιν

¹⁰⁰ Philipp. II, 6-8. ¹⁰¹ Joan. VI, 68. ¹⁰² ibid. 69. ¹⁰³ I Petr. V, 2. ¹⁰⁴ Joel II, 17. ¹⁰⁵ Luc. XII, 5. ¹⁰⁶ Psal. CXLIV, 18.

NOTÆ.

(27) Ibi inscriptionem non habent codices mss.; sed istam repræsentat codex Regius in Indice Epistolarum.

ἡμῶν κατὰ τι τῶν ἀμαρτανομένων· πεσόντας δὲ ἅπαντας ἀνίστασθαι· ἡμᾶς θάττον, καὶ ἀμαρτάνοντας ἐπιστρέφειν· καὶ τοῦτο ὁσάκις ἂν καὶ συμβαίῃ κατὰ τινα περιπέτειαν ἀβουλίας. Εἴποι δ' ἂν τυχὸν ἡ τιμία σου ψυχὴ· Ὁ βαλὼν καὶ ἰάσεται· καὶ οἷον τὸ ἐπιτίμιον· οὐδὲν γὰρ ἀνιάτρευτον θεραπευόμενον· οὐ βαρὺς ὑμῖν ὁ τῆς ἰατρείας λόγος.

PAZ' (28).— Προκοπίῳ μονάζοντι. [χλδ'.]

Reprehendit quod extra cœnobium degeret.

Ἀρτι ἐπιστέλλω τῇ τιμιότητι σου, ὅποτε τὸν διάκονον τοῦ γράμματος ἐμόν τε καὶ σὺν εὖρον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρορμήσαντά με εἰς αὐτὸ τοῦτο, ὡς καὶ τῆς εὐσεβείας σου οὕτως ἐπιζητούσης, καὶ φιλοσύνης. Ἀλλὰ χαῖρε, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ. Χαῖρε, φίλων ἀριστε, καὶ μάλα τῶν ἀρχαίων. Χαῖρε, ὦ εὐλαθεῖα [Reg. cod. ὁ εὐλαθεῖα.] περιδόχτος, καὶ ἐν γνῶσει ἐξακουτιζόμενος. Ποῦ ποτε ἀπολέλοιπας ἡμᾶς, τοσοῦτοις χρόνοις ὑποκρύψας σου τὸ τίμιον πρόσωπον; Τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς κατὰ τὴν ἐστίαν περιουσιῶς σου, μὴ πω προΐόντος καὶ ἐμφανιζομένου δημοσίᾳ; καὶ τρίτον, ἵνα παρῆρσιαστικώτερον φήσω, μᾶλλον μὲν σὺν ἀγαπητικώτερον· ἀγάπης γὰρ ἴδιον, τὸ μὴ ὑποστέλλεσθαι ἐν ταῖς ὠφελίμοις πρὸς τὸν ἀγαπώμενον ὑπομνήσεσι· τίς ἡ ἐργασία σου αὕτη· πεφευγὸς κόσμον διὰ τῆς μοναχικῆς τελειώσεως, καὶ οἰκαδὲ πάλιν ἀναστρέψαντος· λυθέντος δεσμῶν προπαθείας, τοῦτο γὰρ ἡ ἀποταγὴ, καὶ αὖθις δεθέντος τῇ συνοικίᾳ τῆς κυρίας τῆς ὁμοζύγου, καὶ τῶν θεοφυλάκτων τέκνων; καὶ ὅ ἐτι ξενικώτερον, ἀποκαρθέντος τῷ τῆς ἐνιαίας ζωῆς ἰδιώματι, καὶ τελειωθέντος τῷ θεῷ μυσταγωγίᾳ, καὶ αὖθις καρηκομῶντος ἐρημικοῖδεῖ πολιτεύματι; Ἐκαστος, φησὶ ὁ Ἀπόστολος, ἐν τῇ κλήσει, ἢ ἐκλήθη, μενέτω. Καὶ πάλιν ἐτέρωθι· Ἀπόστολοι γίνεσθε καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ Ἑλλήνι, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀλλαχθὺ πάλιν αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ· Οὐ μὴ φάγω κρέυ εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλλίσω. Καὶ ἕκαστος ἐκ τοῦ ἰδίου σχήματος γινώριμον ἑαυτὸν καθίστησι, στρατιώτης ἐκ τοῦ φορεῖν μάχαιραν, ἀστικὸς ἀπὸ τοῦ φορεῖν περιβόλαιον. Καὶ ἀπλῶς ἕκαστος σχεδὸν τῶν ἐν ἀρχαῖς, ἢ τέχναις, ἢ μεθόδοις τὰ προσήκοντα αὐτῷ σκευὴ ἐπιφέρειται· οὔτε γὰρ ἱατρὸς ποιμαντικὴν ῥάβδον ἔλοιτο βαστάζειν· οὔτε ποιμὴν ἱατρικὸν ὄργανον ἐπὶ χεῖρα ἔχει. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως, πολλῷ γε μᾶλλον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν καὶ μεγίστων οὐκ ὀφείλει τις παρὰ τὰ οἰκεία τῆς καταστάσεως, οὔτε ζῆν οὔτε μετασχηματίζεσθαι· ἵνα μὴ τὸ ἐπηρηγμένον παρὰ τοῦ Κυρίου κρίμα, ὡς τὸν κόσμον σκανδαλίζων ἀποίσῃ· οὐ φύγοιμεν, ὡς τριπόθητε· καὶ μάλιστα ἡμεῖς οἱ καὶ γνῶσι καὶ βαθμῶ τῶν πολλῶν διαφέροντες. Ἐπειδὴ κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν. Ὁ δὲ ἐλάχιστος συγγνωστὸς, καθά

A vult ruinam nostram propter aliquod perperam factum²²: sed cum ceciderimus, optat nos resurgere confestim, et peccantes converti: et hoc, quotiescunque contigerit, ex qualibet occasione imprudentiæ. Dixerit autem fortasse veneranda anima tua: Qui percussit et sanabit²³: et possibilis est pœnitentia: nihil enim insanabile si curetur. Non gravis vobis est medicina: mentio.

CXXXVII. — Procopio monacho.

Scribo nunc excellentiæ tuæ, quando litterarum ministrum meum tuumque nactus sum, qui ad hoc ipsum etiam me instigavit, quasi pietas tua id exigat et amet. Salve igitur, homo Dei. Salve, amicorum optime, et quidem vetustiorum. Salve, cujus circumspectio et scientia in ore et auribus est omnium. Ubina tandem nos deseruisti, tot annis abscondens honorandam faciem tuam? Quis porro hic modus, quo te intra domum conclusisti, nusquam prodiens et apparens publice? Ac tertio, ut liberius loquar, vel potius, ut amantius, amoris siquidem proprium est, non subtrahere se in opportunis erga eum quem ames admonitionibus: quænam tua isthæc agendi ratio, ut qui mundum per monasticam perfectionem effugeras, domum iterum sis reversus: qui affectionum vincula exueras; hoc enim est renuntiatio; dominæ conjugis, et Deo charorum liberorum cohabitatione iterum astringaris? Et, quod stupendum magis, qui, quod solitariæ vitæ insigne, detonsus fueras, et divina initiatione consecratus, promissam rursus comam alas in morem eremitarum? Unusquisque, ait Apostolus, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat²⁴. Et iterum alibi: Sine offensione estote, et Judæis, et gentibus, et Ecclesia Dei²⁵. Et alio rursum loco ipse de seipso: Non manducabo carnem in æternum, ut non scandalizem fratrem meum²⁶. Et unusquisque ex propria forma cognoscendum se præbet: miles gladium portans, urbanus togam gerens. Atque in summa singuli propemodum, qui magistratum, vel artem, vel opificium aliquod profitentur, congruentia sibi insignia præferunt. Nec enim pastoritiam virgam medicus gestandam sumpserit, nec pastor proprio medici instrumento manum admoverit. Quod si hæc ita se habent, multo sane magis in spiritualibus et maximis non debet quisquam, præter ea quæ status sunt propria, vel in vita, vel in habitu externo præ se ferre, ne impendens a Domino iudicium perferat, tanquam mundum scandalizans. Quod fugiamus, o charissime: nos præsertim, qui cognitione et gradu alios vulgo præcellimus. Quoniam iudicium durissimum his qui præsumunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia, sicut scriptum est²⁷.

²² Ezech. xxxiii, 11. ²³ Osceæ vi, 4. ²⁴ I Cor. vii, 20. ²⁵ I Cor. x, 32. ²⁶ I Cor. viii, 13. ²⁷ Sap. vi, 6.

Et rursum Dominus : Cui multum datum est, amplius requiretur ab eo ²⁸. Ne nos igitur, obsecro, qui lux esse debemus, eorum contra qui in tenebris versantur, e numero simus : nec, qui ad condiendum, juxta Evangelium ²⁹, constituti sumus, infatuemur per inconsiderantiam : *Omnia honeste et secundum ordinem fiant* ³⁰, clamat Apostolus : omnia ad utilitatem proximi, non ad damnum. Et cum in iis ipsis, quæ nobis induiguntur, scissio fuerit, hoc rursum clamat magnus Basilius, ac totum prorsus Vetus et Novum Testamentum, in propriis quemque finibus ac moribus permanere præcipit. Neque vero me, domine, arroganter in te invecium existimes, sed valde amanter potius, et studiose : ut qui quæ tua sunt in me recipiam, juxta charitatis communicationem ; et pretiosæ animæ tuæ salutem cupiam perinde ac meam. Quod si quid extra quam deceat, a me dictum est ; doceat oratio tua, humilitatique nostræ persuadeat, decenter te agere in iis quæ ut absurda reprehensa sunt.

CCXXXVIII. — *Theotisto eremita.*

Revocare a prava doctrina nititur.

Mandatum Dei, quod exigit ut invicem diligamus, et usque adeo, ut animam alter pro altero ponamus ³¹, adegit me, spiritualis frater, ut iterato ad te scribam, de salute tua satagens : cum audiam inter vos et alios fratres schismaticam esse divisionem, non vulgarem, sed valde gravem, ita ut in duas partes oppositas divulsa sit populi multitudo, altera alteri instante, proculque a mutua communione abscedente. Totum hoc autem Sathanæ, antiqui homicidæ, est opus, et scandalum ingens : cum a Domino dictum sit : *Vae mundo a scandalis* ³². Et rursum : *Expedit ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, et demergatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis* ³³. Mirorque quo pacto reverentia tua, quæ tot jam annorum spatio exercetur, Deoque adhæret, de hoc periculo nihil sollicita sit : quod, nisi omni tuo studio ac diligentia corrigatur, non modo inanem penitus exercitationem tuam reddet, verum etiam te, quod absit, longe a Deo submovebit. Quo impulsus fratris amans, frater, ante tres annos, cum Smyrna rediens isthuc appropinquassem, et schisma didicissem, scripsi ad te quæ audieram, et quomodo de veritate sentire te oporteret, et impendens scandali periculum effugere. Tu vero non rescripsisti mihi : et iterum significavi, et mihi non respondisti. Quod quidem manifestum est argumentum, nolle te Deo servire, nec circa veritatem recte incedere. Ignosce mihi, nec ægre feras me quod verum est dicere. Scriptum est : *Palam argues proximum tuum, et non coinquinaberis peccato il-*

A γέγραπται. Καὶ πάλιν ὁ Κύριος · Ὁ παρέθετο πολὺ, περισσώτερον ἀπαιτήσουσι. Μὴ οὖν, παρακαλῶ, ἡμεῖς οἱ ὀφείλοντες ὥς εἶναι τῶν ἐν σκότει, τοῦναντίον ὦμεν · μὴδὲ οἱ ἀλλήλῃν εὐαγγελικῶς τεταγμένοι, μωρανθεῖν μὲν ἐξ ἀπροσεξίας · Πάντα εὐσχημῶν καὶ κατὰ τάξιν γενέσθω, βοᾷ ὁ Ἀπόστολος · πάντα πρὸς ὠφέλειαν τοῦ πλησίον, ἀλλὰ μὴ πρὸς βλάβην. Κἂν ἐπ' αὐτῶν τῶν συγκεχωρημένων ἡμῖν σκινδαλμὸς γίνοιτο, τοῦτο πάλιν βοᾷ ὁ μέγας Βασιλεὺς, καὶ πᾶσα ἀπλῶς ἡ τε Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη, ἐν τοῖς ἰδίοις ὅροις καὶ τρόποις ἐκαστον διαμένειν ἐγκειμέναι · καὶ μὴ μενομιᾶς, δέσποτα, κατεπαρτικῶς σοι ἐνεχθῆναι · ἀλλὰ καὶ λίαν ἀγαπητικῶς καὶ πεπονημένως · ἀναδεχόμενον τὰ σὰ ἐν ἐμοί, κατὰ τὴν τῆς ἀγάπης ἀνάγκασιν, καὶ ἐφιέμενον τὸ σωτήριον τῆς τιμίας σου ψυχῆς, ὡς τὸ ἐμαυτοῦ · εἰ δέ τι ἐξω τοῦ εἰκότος ὁ λόγος ἔχει, ὁ παρὰ σοῦ λόγος διδάσκει, καὶ πεισάτω τὴν ἐμὴν ταπεινότητα, τὰ εἰκότα σε πράττειν ἐν τοῖς ἀπειλεγχοῖσιν ἐκτόπως ἔχειν.

PAH (29). — Θεοκτίστω ἐρημίτη. [χ'ς']

Ἡ τοῦ Θεοῦ ἐντολὴ ἡ ἀπαιτούσα ἡμᾶς ἀγαπᾶν ἀλλήλους, καὶ τοσοῦτον ὅσον τὴν ψυχὴν τιθέναι ὑπὲρ ἀλλήλων, ἠνάγκασέ με, ἀδελφε ἐνευματικέ, καὶ πάλιν ἐπιστεῖλαι σοι, πονούμενα περὶ τῆς σωτηρίας σου · καὶ ἀκούοντα διαίρειν εἶναι σχηματικὴν μεταξὺ ὁμῶν καὶ ἐτέρων ἀδελφῶν οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ καὶ λίαν χαλεπὴν, ὥστε καὶ συναπορραγῆναι εἰς δύο μέρη ἀντικείμενα τὸν ἀγέλαον λαόν, ἑκατέρου ἑκατέρῳ προσκειμένου, καὶ πόρῳ ἀφισταμένου τῆς ἀλληλοῦχος κοινωνίας · καὶ τοῦτο ὅλον ἔργον τοῦ Σατανᾶ τοῦ ἀρχαίου ἀνθρωποκτόνου · καὶ τοῦτο σκάνδαλον μέγα · καὶ λείκεται παρὰ τοῦ Κυρίου · Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. Καὶ πάλιν · Συμφέρει ἵνα μύλος ὀνικὸς δεθῇ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ βρῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἓνα τούτων τῶν ἐλαχίστων. Καὶ θαυμάζω πῶς ἡ τιμιότης σου, ἀσκοῦσα καὶ προσκειμένη Θεῷ ἐν τοσοῦτοις ἔτεσιν, ἀφροντίστως ἔχει περὶ τοῦ κινδύνου τούτου · ὅς εἰ μὴ διωρθωθῇ διὰ πάσης σπουδῆς σου καὶ ἐπιμελείας, οὐ μόνον κενὴν πᾶσάν σου τὴν ἀσκήσιν ἐργάσεται, ἀλλὰ καὶ πόρῳ σε Θεοῦ ποιήσει, ὃ μὴ γένοιτο. Διὰ τοῦτο, ἀδελφε, φιλαδέλφως κινήθεις πρὸ τριῶν ἐτῶν, ἤνικα ἐπλησίασα τοῖς αὐτόθι ἀπὸ Σμύρνης ἐπανιών καὶ τὸ σχίσμα μεμαθηκῶς, ἐγραψά σοι ἄπερ ἀκήκοα, καὶ ὡς δεῖ σε φρονεῖν περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ ὡς φυγεῖν τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τοῦ σκανδάλου. Καὶ οὐκ ἀντέγραφάς μοι · καὶ πάλιν δεδήλωκα, καὶ οὐκ ἀπεκρίθης μοι · καὶ τοῦτο κατηγορία ἐναργής, τοῦ μὴ θέλειν σε Θεὸν θεραπεύειν, μὴδὲ ὀρθοποδεῖν περὶ τὴν ἀλήθειαν. Καὶ συγχώρησον, μὴ καταγανακτῆς

²⁸ Luc. xii, 48. ²⁹ Matth. v, 43. ³⁰ I Cor. xiv, 40. ³¹ Joan. xv, 12. ³² Matth. xviii, 7. ³³ ibid. 6.

NOTE.

(29) In cod. Reg. pny'.

obtigit, Deo ascribendum est, qui quæ profutura sunt, inter hos illosque mutuo dispensat. Atque hæc ita sint. De eo autem quod ab iis qui per pœnitentiam erecti sunt, signum in mensa, aut alia quapiam occasione fieri approbaverint ii qui lapsum jam evaserant; jam a sanctis Patribus prope dixerim synodice inquisitum et decretum est, bene habere, si et nos humiles rem merito probandam custodiamus, et aliis tradamus.

Si ergo et ipse vis id servare, et laudamus et admittimus. Quod enim renunt quidam, superstitionis opus est, quam reprehendit Apostolus, sed quæ nec legi consentanea sit, nec fraternæ dilectioni. Unde namque tutum id esse confirmabunt, cum nec canon exstet qui sanciat, nec divinus hierarcha noster hoc recipi a nobis velit? Annon potius destruit pœnitentiam, et desperationem affert salutis? ut, cui sacramenta participare conceditur, et signare seipsum crucem imagine, huic non liceat cibum communem vel privatim vel publice obsignare? An nescimus bonum Deum nostrum et Dominum, qui solus expers est peccati, et tollit peccatum mundi, pertulisse ut immaculatos ipsius pedes meretrix manibus tangeret, ungeretque lacrymis pariter et unguento? Sed et cum publicanis manducat, et apud publicanos, et publicanos habet discipulos: nihilque illi adeo charum est, ac conversio a peccato, et mutua dilectio. Inde et agnoscere discipulos suos designat: et quidem beatum Petrum, post negationem, reliquorum apostolorum principem renuntiat: quo quid majus ad rei propositæ confirmationem? Quid vero dementius iis qui eos, qui ex pœnitentia meliores jam facti sunt, signare et orare, imperite et arroganter non admittunt? Nos itaque humiles sic sentimus, ut dictum est, et vobis id suademus. Alii qui aliter sentiunt, de hoc videbunt. Nos ad ea quæ Simeon frater noster interrogavit respondimus: cupimusque humiles, ut vobis, viris honorandis, ad quietem cedant in omnibus; et optamus illesos vos in omnibus custodiri.

CXL. — Catechetica ad Cyzicenos.

Ad perseverantiam et monasticæ vitæ perfectionem hortatur.

Libenter vidimus cum iis qui una venerunt, Simeonem fratrem, qui vobis caput rectorque est constitutus: partim ob diuturnam absentiam, partim ob egregiam conversationem. Bona siquidem conversatio et ipsi et nobis, quod tam multi in unum fratres simul vivant temporibus persecutionis. *Ubi enim duo vel tres fuerint* ²⁵, laude dignum est; cum Christus in medio sit, juxta promissionem. Tot vero numero esse totum monasterium, magnamque congregationem, encomium est sine contro-

²⁵ Matth. XVIII, 20.

τικῶς φερόμενος. Εἰ δὲ καὶ τὴν ὀνησιφόρον σου γίνωται, Θεῷ τὸ πρᾶγμα ἀναθετέον, τῷ δὲ ἀλλήλων καὶ ἐν ἀλλήλοις οἰκονομοῦντι τὰ κατὰ χρεῖαν. Ἐλεν δὲ ταῦτα. Πρὸς δὲ τῶν ἐκ μετανοίας ἀνασφαλάντων σφραγίδα ἐπὶ τραπέζης, ἣ κατὰ ἄλλην τινα περιπέτειαν δεδεχθῆναι τοὺς ἡδὴ διαπεφευγότες τὸν δλισθόν· ἡδὴ ἐπὶ Πατέρων ἁγίων σχεδὸν εἰπεῖν συνοδικῶς συνεζητήθη καὶ συνεκροτήθη, εὖ ἔχειν καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς εὐαπόδεκτον τὸ πρᾶγμα φυλαττόμενον, καὶ ἄλλοις μεταδιδόμενον.

Εἰ οὖν καὶ αὐτοὺς οὕτω βούλοιο κρατεῖν, καὶ ἐπαινοῦμεν καὶ ἀποδεχόμεθα. Τὸ γὰρ τινος ἀπαναίνεσθαι, ἐθελοθησκειας ἐστὶν ἔργον κατηγορουμένης ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ἀλλ' οὐκ ἐχούσης οὔτε τὸ ἐννοεῖν, οὔτε τὸ φιλάδελφον. Πόθεν γὰρ ἐρεῖδονται τὸ ἀσφαλὲς ἔχειν, μήτε κανόνος θεσπίζοντος, μήτε τοῦ θεσπεσίου ἡμῶν ἱεράρχου ἀπειργοντος ἡμᾶς τοῦτο δέχεσθαι; Ἡ οὐχὶ μᾶλλον ἀναιρετικόν ἐστὶ μετανοίας, καὶ ἀπογνωστικόν ἐστὶ σωτηρίας; τὸ τὸν ἀξιούμενον μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων, καὶ σημειοῦν ἑαυτὸν τῇ σταυροειδεῖ εἰκόνι, μὴ ἐξεῖναι σφραγίζεῖν βρῶμα κοινόν, εἴτε ἰδίᾳ εἴτε δημοσίᾳ; Ἡ οὐκ ἴσμεν ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν Θεὸς καὶ Κύριος, ὁ μόνος ἀναιμάρτητος, καὶ ἀφρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὑπὸ πόρνης τοὺς ἀχράντους πύδας ἠνέσχετο καὶ χειραπτεῖσθαι, καὶ ὑπαλείφεσθαι δάκρυσιν, ὥσπερ καὶ μύρῳ; Ἀλλὰ καὶ μετὰ τελωνῶν ἐσθίει καὶ παρὰ τελωναῖς, καὶ μαθητεύει τελωνᾶς· καὶ οὐδὲν αὐτῷ οὕτω φιλητὸν ὥς τὸ ἐπιτρεπτικὸν ἐξ ἁμαρτίας καὶ ἀγαπητικὸν ἐπ' ἀλλήλοις. Ἐντεῦθεν καὶ χαρακτηρίζεσθαι τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὑπογράφει· καὶ γὰρ τὸν μακάριον Πέτρον, μετὰ τὴν ἄρνησιν, πρῶταρχον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ἀναδείκνυσιν· οὐ τί μείζον εἰς παράστασιν τοῦ προκειμένου λόγου; τί δὲ ἀσυνετώτερον τῶν ἀμαθῶν καὶ οἰηματικῶς μὴ καταδεχομένων, σφραγίζειν καὶ προσεύχεσθαι τοὺς ἡδὴ τῇ μετανοίᾳ βελτιωθέντας; Ἡμεῖς τοιγαροῦν οἱ ταπεινοὶ οὕτως ἔχομεν, ὥς προεῖρηται, καὶ ὑμῖν συμβουλευόμεν. Ἄλλοι δὲ ἄλλως ἔχοντες, ὁφονται περὶ τούτου. Πρὸς ἃ δὲ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Συμεὼν ἠρώτησεν, ἀπεκρίθημεν καὶ ἐφιέμεθα ἐν πᾶσι πρὸς ἀνάπαυσιν ὑμῶν εἶναι τῶν σεβασμίων οἱ ταπεινοὶ· καὶ εὐχόμεθα ἀσινεῖς ὑμᾶς διαφυλάττεσθαι ἐν πᾶσιν.

PM (31).—Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἐν Κυζίκῳ. [ψβ'.]

NOTÆ.

(31) In cod. Reg. ρνς'.

σου γί-
λων και
Εἰεν δὴ
λάντων
επιπέ-
λισθον·
οδικῶς
ἐν τοῖς
ον, και

ἐπαι-
ναίνε-
μένης
ἐνο-
αι τὸ
ε τοῦ
οὔτο
ετα-
τὸν
ζῆιν
μεν
ἀν-
ου,
και
καί
ερ
ρὰ
τῶ
αι
ἐ-
ον
ς

πνεύματι, μετ' ψυχῇ συναθλεῖν τῇ πίστει τοῦ·Εὐαγ-
γελίου, καὶ διαφέρειν ἐν ταυτῇ τὸν ἀσκητικὸν βίον
διαθλον καὶ διαυγῇ, καὶ διαστεφῇ ἀγῶνα ἐν τούτῳ
περαιούσθαι. Ἐβουλόμεθα δὲ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς τοὺς
ἀπόντας κατ' ὀφθαλμοὺς ἰδεῖν, καὶ συμπαρακληθῆ-
ναι τῇ κοινωνίᾳ τοῦ πνεύματος· ὡς ἂν καὶ τοῦνομα,
καὶ πρόσωπον, καὶ ἥθος, καὶ λόγους ἐνδὸς ἐκάστου
κατεμάθομεν. Ἄλλ' ἐπεὶ τοῦτο ἡδυνάτε γενέσθαι·
εἶδομεν ὑμᾶς ἤδη διὰ τοῦ προηγουμένου καὶ τῶν
ὁμοταγῶν ὑμῶν, ὧν ἡ θεία εὐρεψεν ἡμῶν τὰς καρ-
δίας εὐλαθεῖα κεχαракτρισμένη. Τί οὖν ἐστι λοιπὸν
εἰπεῖν; ἵνα καθὼς χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἡθροίσθητε, καὶ συνηρτηθῇτε ἀρμονίᾳ
πνευματικῇ, καὶ συμφύχῃ ὁμονοητικῇ διαλάμψαντες
ἐν τοῖς αὐτόθι· καθάπερ τινὲς ἀστὲρες ἐν τῇ ζοφερᾷ
τῆς αἰρέσεώς νυκτι, καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς οἱ αὐτοὶ δια-
μείναιτε, σύμφυχοι, τὸ ἐν φρονούντες, ὁμογνώμονες,
ὑποτακτικοὶ, πειθίμιοι, εὐχάριοι, εὐχάριστοι, εὐκλη-
τοι, φιλαγνοὶ, σώφρονες, ἀπαρβήσιαστοι, ἄρτιοι,
κατηρτισμένοι ἐν παντί ἔργῳ ἀγαθῷ· ἔτι λάμποντες,
ἔτι αὐγάζοντες, ἔτι φωτοβολούντες, ἔτι ἀλλζοντες, ὡς
ἂν καὶ περὶ ὑμῶν εἰκότως ῥηθῇ ἐκ τοῦ Κυρίου·
Ἵμμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· καὶ αὖτις· Ἵμμεῖς
ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς. Τάχα δὲ ἐπειδὴ τὴν ὀρεινὴν
καταλλήλως ἐπέδδοιτο κάκεινο περὶ ὑμῶν· Ὁδὸν
ταῖς πόλεσι κρυβήναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· ὄρους
δηλαδὴ ὑψηλῆς πολιτείας, ἐφ' ἣ οἱ ἐπιθεσθῆκοτες, ὡς
ἐν οὐρανῷ, ἐπὶ τῆς γῆς διατρίβουσιν· ὧρ οὐκ ἀξίως
ὁ κόσμος, κατὰ τὸ ἀποστολικῶς εἰρημένον.

Βλέπετε, τέκνα καὶ ἀδελφοί, ὅπως ὑμᾶς ἦρεν ὁ
λόγος τῆς ἀληθείας, ἄνω θεὸς τοῖς ἐγκωμίοις, καὶ
ὑποδείξας ἀληθινούς εἶναι μοναστάς, ὁμολογητὰς
Χριστοῦ, φυγάδας κόσμου, ἀνδρας ἐπιθυμιῶν τῶν
κρείττωνων, σαρκὸς παθοκτόνους, στεφανίτας ἐν
πνεύματι. Καὶ ταῦτα μὲν λόγοι γυμνοὶ τῆς ἀνταπο-
δόσεως ἄρτι. Ἐὰν δὲ τὸν ἀγῶνα ὑμῶν τῆς τε ὑπο-
ταγῆς καὶ ὁμολογίας ἐκτελέσητε κυριώτατα· τηνι-
καῦτα μεταβαίνοντες τοῦ βίου τὴν τῶν ἔργων ἀπο-
λήψεσθε μακαριότητα, ἥς γίνονται πάντας ἡμᾶς
ἐπιτυχεῖν, χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

PMA (32). — Ἵγρουμένη. [ψθ'.]

Gratulatur de Amnone quem curator ad monasterium reduxerat.

Μέγιστον δῶρον δέδωκεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς
ἐπαρχίᾳ, τιμιώτατε ἀδελφεῖ, τὸν εὐκλεέστατον κου-
ράτωρα, καὶ κράτιστον ἐν εὐσεβείᾳ· ὅτι Χριστοῦ
ἐκδικος γεγονώς, εἶλκεν ὑπὸ χεῖρα τὸν ληστρικῶς
πολιτεύμενον ἐν τοῖς Χριστιανοῖς, καίπερ ὄντα τὸ
πρότερον ἀνάθημα Θεοῦ διὰ τῆς μοναδικῆς τελειώ-
σεως. Ἀμμοῦν λέγω τὸν ποτε ἡμέτερον ἀδελφόν, νῦν
δὲ ὑπὸ χεῖρά σου τελοῦντα διὰ μεσιτείας τοῦ ἀξι-
αγάστου ἀνδρὸς, τῇ εὐδοκίᾳ αὐτοῦ Χριστοῦ, τοῦ χαί-
ροντος ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀπολωλὸτος. Ὡς θαυμαστὸν
ἔργον τετέλεται πρὸς τοῦ θεοφιλοῦς κουράτωρος,

²⁷ Philipp. II, 2. ²⁸ Matth. V, 14. ²⁹ ibid. 15. ³⁰ ibid. ³¹ Hebr. XI, 51.

(32) In cod. Reg. βξ'.

A versia. Et Deo laus, qui nobis dedit in uno spiritu,
anima una collaborare fidei Evangelii; et asceti-
cam vitam simul ducere, et præclarum coronaque
dignum hoc certamen peragere. Animus autem
erat vos etiam ipsos, qui abestis, oculis cernere,
et communione spiritus consolari: ut et nomen et
personam uniuscujusque, et mores, et sermonem
cognosceremus. Sed quia id fieri non poterat, vi-
dimus jam vos per præpositum sodalesque vestros,
quorum conspectus animos nostros expressione
pietatis refecit. Quid ergo restat dicendum? ut
quemadmodum gratia Domini nostri Jesu Christi
congregati estis, et connexi concentu spirituali, et
unanymi concordia conspicui, istis in locis velut stellæ
quædam in caliginosa hæresis nocte resurgentes; sic
deinceps iidem permaneat, unanimes, idipsum sap-
ientes²⁷, consentientes, subjecti, morigeri, obedien-
tes, grati, boni nominis, casti, sobrii, timidi, integri,
perfecti in omni opere bono, adhuc lucentes, ad-
huc splendentes, adhuc radiantes, adhuc condien-
tes: ut et de vobis merito dictum sit a Domino:
Vos estis lux mundi²⁸; et rursus: Vos estis sal
terræ²⁹. Forsan etiam, quia montana incolitis,
congruenter et illud de vobis occinatur: Non po-
test civitas abscondi supra montem posita³⁰; mon-
tem scilicet excelsæ conversationis: ad quam qui
conscenderunt, sic in terra tanquam in cælo com-
morantur; quibus dignus non est mundus³¹, sicut ab
Apostolo dictum est.

Videtis, filii ac fratres, quo pacto vos sermo veri-
tatis exexerit, in sublimi collocans encomiis, veros-
que monachos esse ostendens, confessores Christi,
fugitivos mundi, desideriorum viros meliorum, car-
nis affectuum peremptores in spiritu coronatos. Et
hæc quidem verba sunt adhuc remunerationis ex-
pectantia. Postquam vero vestrum obedientia et con-
fessionis certamen proprie peregeritis, tum e vita
migrantes operum beatitudinem recipietis, quam
utinam nobis omnibus adipisci contingat, gratia
Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et imperium
in sæcula sæculorum. Amen.

CXLI. — Præposito.

D Maximum Deus provincie nostræ donum largitus
est, frater honoratissime, gloriosissimum curato-
rem, et pietate præstantissimum: qui Christi de-
fensor factus, sub potestatem redegit eum, qui
prædonis more inter Christianos versabatur, quam-
vis antea Deo dicatus fuisset per monasticam per-
fectionem. Ammonem dico olim fratrem nostrum.
nunc admirandi viri opera tibi subditum: quia
Christo sic visum est, de illius qui perierat sa-
lute gaudens. Quam admirandum opus a Dei
amante curatore perfectum est, quamque ipsius

NOTÆ.

virtute dignum; sed et te pariter spirituali patre, qui perditum sicut Christus in humeros sustulisti! Lætatus sum itaque humilis ego, et exsultavi, quoniam qui perierat inventus est, et qui ejectus fuerat, domum reductus⁴². Et gratia potestati ac misericordiæ gloriæ Dei, qui et illius misertus est, et me humilem mœrore liberavit. Mœrebam enim a multis annis ob filii mei ruinam. Tu igitur pater illius nunc Dei miseratione factus es, boni mediatoris opem ferens: et tu illum deinceps ad Deum adduces. Ecce enim illum in manus tuas, ac si eoram ob oculos, commendo: et discipulus tuus vocetur, et a te discat usque in finem: tuque mercedem illius percipies in sæcula. Atque hanc epistolam leges ipsi, ut securus sit, quemadmodum ipsi scripsi; et ut impleatur quod ab Apostolo scriptum est: *Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi*⁴³; qui te cum universa a Deo electa societate tua custodiat, meliora pro nobis etiam peccatoribus orantem.

CXLII. — *Basilio præposito.*

Arguit, quod ab imperatore haud

Quæ supra meritum nostrum sint scribere, semper fraterna reverentia tua consuevit, tennitatem nostram laudibus et encomiis exornans, nos vero propriis finibus nos continere didicimus, et nihili, quod sumus nos æstimare. Ac de his satis. Cæterum tarditas venerabilium litterarum tuarum minime nos contristavit. Cur enim? aut quæ fuit necessitas? Contristavit autem (aperienda enim quæ in animo sunt) tua in urbe commemoratio, et ad imperatorem sermo, ejusque allocutio, responsio, et tuus ex mandato discessus; cum in iisdem nos iterum incommodis versemus, sub manu heterodoxorum detenti. Adjecerim autem et missionem œconomom ad principem eundem, et cibi communionem, et abductionem. Hæc omnia nos contristarunt, reverendissime: et inhibet nos ignosce, deceptio vestra, congressio, et conversatio, munerum exceptio et donatio, et si qui benevolentiae indicia alia usurpari consueta, *Ut quid enim, inquit, libertas mea judicatur ab aliena conscientia*⁴⁴? Et quandoquidem antehac satis dispensavimus, idque, ut Deus solus novit, cum magno affectu et misericordia; nunc etiam dispensare oportet, et non utraque ex parte detrimentum pati, nec, aliena usurpantes; nostra inconsulto projicere. Scientibus loquor: *Nemo potest duobus dominis servire*⁴⁵, veritas pronuntiavit. Domini estis et heri et rectores propriorum monasteriorum et consiliorum: nos vero humiles et errabundi hunc in locum ejecti ob persecutionem. Concedite hanc

καὶ ἀξιὸν τῆς κατ' αὐτὸν ἀρετῆς· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σοῦ τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς, καὶ τὸν ἀπολωλότα ὡς Χριστὸς ἐπὶ τῶν ὤμων ἀναλαβόντος. Εὐφράνθην οὖν ὁ ταπεινὸς ἐγὼ, καὶ ἡγαλλιασάμην, ὅτι τὸ ἀπολωλὸς εὗρέθη, τὸ ἀπωσμένον εἰσῳκίσθη. Καὶ χάρις τῷ κράτει καὶ ἐλπίς τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης, τοῦ κάκεινον ἐλεήσαντος, καὶ μετὰ τὸν ταπεινὸν ἐκ τῆς ἀθυρίας ἀνακομίσαντος. Ἡθύμουν γὰρ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ υἱοῦ μου. Σὺ οὖν ἄρτι πατὴρ αὐτοῦ ἐλπίς Θεοῦ κεχηρμάτικας, τῇ ἐπικουρίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ μεσίτου· καὶ σὺ αὐτὸν προσάξεις Θεῷ πρὸς τὸ ἐξῆς. Ἰδοὺ γὰρ παροδίδωμι αὐτὸν εἰς χεῖράς σου, ὡς ἀπὸ αὐτοφίας ὀφθαλμῶν, καὶ καλεῖσθαι σου μαθητῆς, καὶ μαθητεύσει σοι ἕως τέλους· καὶ κληρονομήσεις τὸν μισθὸν αὐτοῦ εἰς τοὺς αἰῶνας. Καὶ τήνδε τὴν ἐπιστολὴν ἐπαναγνώσεις αὐτῷ, ὡς ἂν ἔχῃ τὸ ἀσφαλές, καθὰ κάκεινός αὐτῷ γέγραφα· καὶ πληρῶσαι τὸ τοῦ Ἀποστόλου· Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ· ὃς φυλάξει σε μετὰ πάσης τῆς θεολέκτου σου συνουσίας, προσευχόμενον καὶ περὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν τὰ κρείττονα.

PMB (55). — *Βασιλεῖφ ἡγουμένεφ. [ψία.]*

satís orihodoxo munera acceperit.

Τὰ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἡμῶν πάντοτε ἡ ἀδελφὴ τιμωτῆς σου ἐπιστέλλειν εἴωθε, τιμαῖς καὶ εὐφημίαις ἀποσεμνύνουσα τὴν οὐθένηιαν ἡμῶν· ἡμεῖς δὲ τῶν οἰκείων μέτρων μὴ ἐξίστασθαι δευδιδάγμεθα, ἀλλ' ἡγεῖσθαι ἑαυτοὺς οὐθέν, ὅπερ ἐσμέν. Καὶ τοῦτον μὲν ἄλις. Ἡ δὲ βραδύτης τῶν τιμῶν σου γραμμάτων οὐ δὴ ποὺ λελύπηκεν ἡμᾶς. Διὰ τί γάρ; καὶ ἐφ' ὅτι τινι τὸ ἀναγκάζον; Λελύπηκε δὲ, δεῖν γὰρ ἐκκαλύψαι τὰ παριστάμενα, ἣ ἐν τῷ ἄστει διατριβῇ, καὶ ἡ πρὸς τὸν κρατοῦντα φάσις καὶ ἀντίφασις, καὶ ἡ ὑπὸ κέλυσιν ἐξοδος· ἐπὶ τῶν αὐτῶν πάλιν ὄντων ἡμῶν πρακτικισμάτων, τῆς ὑποχειρίου τῶν ἐτεροδόξων κατοχῆς· προσθεῖναι δ' ἂν, καὶ ἡ πρὸς τοῦ οἰκονόμου ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κράτους ἀποστολὴ, συνεστίαςίς τε καὶ συναπαγωγῇ. Ταῦτα πάντα λελύπηκεν ἡμᾶς, ὧ τιμωτάτε, καὶ εἰργεῖ ἡμᾶς, σύγνωθι, ἡ πρὸς ὑμᾶς ἀπάτη, καὶ θανάκραςις, καὶ συναναστροφή, λήψις τε καὶ δόσις, καὶ εἰ τι ἄλλο τῶν φιλικῶν, καὶ ἐξ ἑθους. Ἴρα τί γάρ, φησὶν, ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἀλλοῦ συνειδήσεως; Καὶ ἐπειδὴ ἱκανῶς ψικονομήσαμεν ἐν τοῖς προλαβοῦσι, καὶ, ὡς θεὸς μόνος οἶδε, σὺν πολλῇ διαθήσει καὶ ἐλεημοσύνῃ· δεῖν ἄρτι καὶ οἰκοδομησθαι, καὶ μὴ ἀμφοτέρωθεν ζημιουῖσθαι, μήτε τὸ ἀλλότριον προλαμβανόμενους, καὶ τὸ οἰκεῖον ἀλόγως προσέσθαι. Εἰδόσιν ὁ λόγος· Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρτοῖς δουλεῖν, ἢ ἀλήθεια ἀπεφάνετο. Κύριοι ἐστε καὶ δεσπόται καὶ καθηγούμενοι τῶν ἰδίων μονῶν καὶ βουλευμάτων· ἡμεῖς δὲ ταπεινοὶ καὶ ἀλήτι· μοι ὧδέ ποὺ παρερρίμμενοι διὰ τὸν διωγ-

⁴² Luc. xv, 24. ⁴³ Galat. vi, 2. ⁴⁴ 1 Cor. x, 29. ⁴⁵ Matth. vi, 24.

μὴν. Χαρίσασθε ἡμῖν τὴν ἐλευθερίαν ταύτην, καὶ ἅς τοις οἰκείοις ἐπιστυγνάζειν ἀμαρτήμασι. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι λυπηρὸν τὸ γράμμα τῇ τιμιότητι σου, ὥσπερ καὶ ἡμῖν, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης οὐδὲν προτιμότερον δι' ἣν καὶ ἡμεῖς σὺν τοῖς ἀγίοις Πατέρας ἡμῶν ἐπὶ τῇ ὕβρει Χριστοῦ ἡρνησάμεθα ἃ ἡρνησάμεθα, καὶ προαιρούμεθα ἃ προῖσχόμεθα.

PMΓ' (34). — Τῷ αὐτῷ. [ψιβ.]

Gratulatur, cum audivisset, ipsum, fidei causa, de praepositura decedere.

Βραχὺ τι παρεμυθήθη τὸ περὶ ὑμᾶς τοὺς τιμωτάτους λυπηρὸν τῆς ψυχῆς ἡμῶν εἶγε ὡς γεγράφατε ἔχει, καὶ ὑποχωρεῖτε τῆς ἡγουμενικῆς διακρατήσεως. Οὐδεμία γὰρ κοινωνία, ὡς φιλότης, δεδιωγμένοι καὶ ἀδιώκτοι, καὶ οὐ μόνον ἀδιώκτοι, ἀλλὰ καὶ ὑποτελοῦσι τοῖς διώκταις καθηγεμονιώντων ὧν περ ἔξουσιν αἰάζουσι μοναστηρίων· εἰ μὴ ἅρα τις κοινωνία ὡμολόγηται φωτὶ πρὸς σκότος. Ἄλλ' οὐκ ἐνδέχεται, ὡς ὁ ἱερὸς λόγος ἀπεφάνητο. Τὸ γὰρ ἕως τοῦ παρόντος ἐπιδοῦναι ἑαυτοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις δι' ὑποκτίσεως ἱατρικῆς, κατὰ τὸνδε τὸν τρόπον γέγονε, τὸ λαβεῖν ἡμᾶς ἐγγύας, μήτε λόγῳ, μήτε ἔργῳ, καθ' οἷον δὴποτε τρόπον ὑπαχθῆναι πάλιν τοῖς ἑτεροδόξοις, καὶ οἷον ἐν μεταχειμῶν ἑστᾶσι κρατήσεως καὶ οὐ κρατήσεως τῶν μονῶν· καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, ὡς νόμιμον γενέσθαι τὴν ὁμολογίαν διὰ τῆς τῶν ἐναντίων ὑπελκύσεως, καὶ τῶν ἐνισταμένων ἀντιπράξεως. Ἐπ' αὖν δὲ καιρὸς ἦκε τοῦ ζητουμένου, καὶ τὸ ὁμολογηθῆναι οὐκ ἐξηνύσθη ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, πρὸς ἀκριβεστέραν τῆς προτέρας ὑποκτίσεως ἐξίασιν· ἀλλὰ πάλιν ἀπαγγελῆ, καὶ πάλιν ἀποπτώσις, ἐν τε λόγοις καὶ ἔργοις· ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ, καὶ τῶν εἰδῶτων ἀκηκόαμεν· καὶ πάλιν καθηγεμόνες ἀπαρσάλευτοι, διὰ τῆς ἀρτι ὑπὸ τοῦ κράτους ὑποδοχῆς καὶ ἀποστολῆς. Ὁ λόγος δὲ ἐπὶ πάντων τῶν οὕτως πεπραχέντων· καὶ γελῶν ἐστιν ἀρτι τὸ ἐπιτιμᾶν, μᾶλλον δὲ φρενοβλάβεια τῶν ἐπιτιμώντων, καὶ σκινδαλὸς τῶν εὐσεβούντων, σύγχυσις τε καὶ ἀδελφία ἐπὶ τῇ Χριστοῦ ὁμολογίᾳ. Δεῖν τοῦ Ἀποστόλου ἀκοῦσαι λέγοντος· *Στέλλετε ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν· μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ προφήτου βοῶντος· Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἀπτεσθε· καὶ γὰρ εἰσδέχομαι ὑμᾶς, τοὺς οὕτως διαστελλομένους δηλονότι, καὶ μὴ συγχέοντας τὴν Χριστοῦ ὁμολογίαν. Τί γὰρ φήσουσιν, ὡς τιμώτατε, ὅτε τῶν κωμῶν ἡγούμενος καὶ ὁ τοῦ Γουλαίου, σὺν τοῖς ὁμοίως ἀρτι διωχθεῖσιν ἐν τῇ ἐνστάσει· εἴπερ ὁρῶσιν ὑμᾶς τοὺς προδοσίᾳ τῆς ἀληθείας κατέχοντας τὰ μοναστήρια, καὶ ἡμᾶς ὑμῖν συναπαγομένους; εἰ δὲ οἱ ἐν τοῖς ὄρεσι τληπαθεύοντες κατὰ τὸ τοῦ διωγμοῦ στενωχωρητικόν; οὐ στενάξουσιν; οὐκ οἰμώξουσιν; οὐκ ἡγήσονται παιδιάν*

⁴⁶ II Cor. vi, 14. ⁴⁷ II Thess. iii, 6. ⁴⁸ Isa. lvi, 11.

nobis libertatem, ut nostris peccatis indoleamus. Et scio quidem injucundam reverentiae tuae hanc epistolam fore, sicut et nobis : sed nihil est anteponendum Dei charitati : propter quam et nos cum sanctis Patribus nostris, ob Christi contumeliam, negavimus quae negavimus, et amplectimur quae professi sumus.

CXLIII. — *Eidem.*

Nonnullam consolationem capit animae nostrae de vobis reverendissimis tristitia : si verum est quod scripsistis, et praepositurae potestate ceditis. Nulla enim, amice, persecutionem passis communio est cum iis qui passi non fuerunt, quique non modo passi non sunt, sed et iis qui insectantur tributum pendunt praesidentes monasteriis quae possident : nisi forte societas aliqua esse dicatur luci ad tenebras ⁴⁶ : quae nulla esse potest, ut sermo sacer ostendit. Quod enim hactenus propensi fuimus erga lapsos per medicam indulgentiam ; res hoc modo gesta est, quod promissum nobis esset, illos neque verbo, neque facto amplius adhaeruros ullo modo heterodoxis, et iis qui tanquam in medio positi erant, ut neque monasteria possiderent, neque non possiderent, ac denique ita ut legitima esset concessio, subtrahendo se ab adversariis, et oppugnantibus resistendo. Postquam vero advenit rei postulatae tempus, tum vero id quod pactum fuerat, expletum non fuit coram Deo et hominibus, ad accuratorem pristinae ruinae curationem ; sed rursum abductio, rursum ruina, et in verbis et in factis, sicut res ipsae testantur, nosque ab iis qui viderunt accepimus : et praepositi rursum inconcussi, postquam et accepti benigne a principe, et remissi fuerunt. De omnibus sermo est, qui sic egerunt : ac ridiculum est poenam modo imponere : imo id fieri non potest sine imponentium amentia, et piorum inani argutia, et perturbatione, et inconsiderantia in Christi confessione. Audire oportet Apostolum praecipientem : *Subtrahite vos ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem, quam acceperunt a nobis* ⁴⁷ : vel potius Deum ipsum qui per prophetam clamat : *Exite de medio eorum, et recedite, et pollutum nolite tangere* ⁴⁸ ; et ego recipiam vos ; eos videlicet qui se hoc modo subtrahunt, et confessionem Christi non confundunt. Quid enim dicent, reverendissime, tum vicorum praepositi, tum et Gulzei, cum aliis qui, quod resisterent, similiter vexati modo sunt ; si videant vos veritatis prodictione monasteria retinere, et nos vobiscum pariter abripi ? Quid autem ii qui in montibus dura patiuntur ob persecutionis asperitatem ? Non lugebunt ? non plangent ? non lu-

NOTAE.

(34) In cod. Reg. ρξγ.

PATROL. GR. XCIX.

46

dicram existimabunt confessionem Christi? Quid vero qui monasteriis antea præfuerunt, et propter Christum nobiscum expulsi sunt? Nonne confirmabant ludicrum quiddam esse id quod patimur? *Nolite errare*, inquit Apostolus, *Deus non irridetur*²². Christi confessio profanata non est, etsi nonnulli aliter sentire et loqui existimantur. Quare si vis, dilecte frater, nobiscum humilibus censeri, secede a monasterii possessione, sicut promissisti: hoc enim te hortamur: ob hanc causam oramus, ut sicut interior, ita etiam exterior sis orthodoxus, servans pretiosam animam tuam, quam æquiparare nihil potest eorum quæ oculis cernuntur. Dominus archiepiscopus plurimum te nobiscum salutatur, salutem tuam amans impense; itemque cæteri fratres.

CXLIV. — Theodoro patricio.

Sera nimis epistola: sed quia serius nuntium fœdalem accepimus de calamitate quæ domino nostro accidit. O gemebundam narrationem! Dereliquit nos desiderabilis domina; avulsus es ab egregia conjuge; abruptus a laudata carne, sicut sermo sacer loquitur: *Erunt duo in carne una*²³. Quod si plane caro una, haud dubie separatio tantam plagam infert iis qui separantur, quantam gladius efficit, hominem unum in duas partes secans. Acerba prorsus sectio: fluitque quodammodo ab oculis vestris sanguis: nec est malagma quod imponatur, nec fascia quæ circumliget, quantum ad opem humanam attinet. Præterquam quod quæ obiit, conjux erat non vulgaris pretii, sed laudanda valde et admiranda. Primum quidem fidei pietatem habens firmam, virique amorem, si quæ alia: quod sanctus Apostolus ante omnia requirit in conjugiiis²⁴. Inde et pro viri capite preces ipsius et orationes clamoresque, et assiduitas apud Deum; cum nocturna itinera nudis pedibus iniret beata mulier, ut Deus his rebus ad misericordiam flecteretur. Quid autem cura domus? quid liberorum educatio? quid protectio servorum? morum candor, et gratia apud amicos? generis conciliatio? nulla adversus honore pares invidia? in rebus autem omnibus gravitas et modestia? quæ pro inonilibus aureis, ordinibusque margaritarum, et vestibus pretiosis laudatissimam feminam revera ornabant, et domi manentem, et foras procedentem, et cum in regiiis palatiis cernebatur. Attamen abierunt hæc omnia, factique sumus, ut ex vehementi affectu loquar, semineces et abrupti; vel ut cum psalmis potius dicam, *sicut nycticorax in domicilio, et sicut passer solitarius in te-cto*²⁵, domum conspicientes præside sua destitutam, atque in oculis vestris liberos, qui vos amplectuntur et quos amplectimini, non habentes ubi eorum

Α τὴν ὁμολογίαν τοῦ Χριστοῦ; Τί δὲ οἱ ἡγουμενεύσαν-
τες τῶν μοναστηρίων ἀπαρχῆς; καὶ διὰ Χριστὸν δε-
διωγμένοι σὺν ἡμῖν; οὐ κατασφραγίσονται, ὡς
παιγνιώδεις τι πασχόντων ἡμῶν; Μὴ πλανᾷσθε,
φησὶν ὁ Ἀπόστολος, Θεὸς οὐ μωκτηρίζεται. Ἡ
ὁμολογία Χριστοῦ οὐ κεκοίνωται· κἀν τινες οἴωνται
ἄλλως φρονεῖν καὶ λέγειν. Ὅστε εἰ βούλει, ἀδελφε
ἡγαπημένε, μεθ' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν τετάχθαι, ὑπο-
χώρησον τῆς κατοχῆς τοῦ μοναστηρίου, καθὼς καὶ
ὑπέσχου· τοῦτο γὰρ καὶ παρακαλοῦμεν· εἰς τοῦτο
καὶ προσευχομένθα· ἵνα ὡς τὸ ἐντὸς, οὕτως καὶ τὸ
ἐκτὸς ὁρθόδοξος ὑπάρχῃς, τὴν τιμίαν σου ψυχὴν σώ-
ζων, ἥς οὐδὲν ἀντάξιον τῶν ὁρωμένων. Ὁ κύριος
ἀρχιεπίσκοπος σὺν ἡμῖν πλείστα προσαγορεύει σε,
φιλῶν τὴν σωτηρίαν σου ἄγαν, ἐπεὶ καὶ οἱ λοιποὶ
B ἀδελφοί.

PMD' (35). — Θεοδώρῳ πατρικίῳ. [ψκτ'.]

Consolatur in obitu uxoris.

Βραδὺς τοῦ καιροῦ τὸ γραμματεῖον, ἀλλ' ὅτι καὶ
βράδιον ἤκουτίσθημεν τὴν ἀνευκταίαν ἀκοὴν τῆς
ἐπελθοῦσας συμφορᾶς τῇ ἡμετέρῃ δεσπότῃ. Καὶ ὡ
τῆς στενακτικῆς ἀπαγγελίας! Ἀπολέλοιπεν ἡμᾶς ἡ
ποθητὴ κυρία· ἐτμήθης τῆς καλῆς ὁμοζύγου· ἀπερ-
βάγης τῆς ἐπαινουμένης σαρκὸς, ἥπερ φησὶν ὁ ἱερὸς
λόγος· *Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν*. Εἰ δὲ μία
σὰρξ ὁμολογουμένης, δηλονότι ὁ διαχωρισμὸς τηλι-
καύτην τὴν πληγὴν ἐνίησι τοῖς χωρισθεῖσιν. οἶαν
ποιεῖ μάχαιρα τέμνουσα εἰς δύο τὸν ἕνα ἄνθρωπον.
Ἀλγεινή ἡ τομὴ τῷ θντί, καὶ τὸ αἷμα οἶονεῖ ῥεῖ κατ'
ὀφθαλμοὺς ὁμῶν καὶ οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι,
οὐδὲ καταδέσμους, ἔσον ἐξ ἀνθρωπείας βοήθειας.
Ἄλλως ὅτι καὶ ἡ ἀπολιπούσα, οὐχ ὡς ἔτυχε τῶν
C ὁμοζύγων, ἀλλὰ καὶ ἵλαν ἐπαινετὴ καὶ θαυμασία.
Πρῶτον μὲν οὖν ἔχουσα τὸ εὐσεβὲς τῆς πίστεως ἀκλι-
νὲς, τὸ φιλανδρον, εἰ καὶ τις ἄλλη· ὅπερ ἀπαιτεῖ πρὸ
πάντων ἐν ταῖς συζυγίαις ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος. Ἐξ
οὗ καὶ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς δεήσεις τε καὶ προσευχαί,
βοήσεις τε καὶ προσεδρίαὶ Θεῷ, γυμνοποδοῦσης τῆς
μακαρίας ἐν ταῖς νυκτοπορίαις, ὡς ἂν κἀντεῦθεν
κάμπτειτο πρὸς ἔλεον Θεός. Τί δὲ τὸ οἰκουρὸν; τί
δὲ τὸ τεκνοτρεφές; τί δὲ τὸ πρὸς τοὺς δούλους πε-
ριποιητικόν; τὸ τε ἀπλοῦν τοῦ ἡθους, καὶ χαρίεν
πρὸς τοὺς φίλους; καὶ συναπτικὸν τοῦ γένους;
ἀφθονόν τε πρὸς τὰς ἰσχυρεῖς; καὶ τὸ περὶ πάντα
σεμνοπρεπές τε καὶ κόσμιον; ἅπερ ὑπὲρ ἐμπλοκίων
χρυσέων καὶ διακοσμήσεων μαργαριτῶν, καὶ ἐσθή-
των πολυτελῶν, διεκόσμηι θντως τὴν αἰδοῖμον ἐκεί-
D νην, καὶ οἶκοι μένουσαν, καὶ προόδους ποιουμένην,
καὶ ἐν βασιλείῳ αὐλαῖς ὁρωμένην. Ἀλλ' ὅμως οἴχε-
ται ταῦτα πάντα, καὶ ἐγενόμεθα, περιπαθῶς εἰπεῖν,
ἡμιθνεῖς καὶ ἀπερβωγότες· μάλλον δὲ, ψαλμικῶς εἰ-
πεῖν, ὥστε νυκτικῶρθε ἐν οἰκοπέδῳ, ὡς στρουθίον
μορᾶζον ἐπὶ δώματι· ὁρῶντες τὴν οἰκίαν ἐρημον
τῆς προστατούσης· τὰ τέχνα πρὸ ὀφθαλμῶν ὁμῶν

²² Galat. vi, 7. ²³ Gen. ii, 24. ²⁴ Tit. ii, 4. ²⁵ Psal. ci, 7.

NOTÆ.

(35) In cod. Reg. ρξε'.

περικυκλῶντα καὶ περικυκλούμενα, οὐκ ἔχοντα τοῦ ἀπερίσειε τὰς χεῖρας, ὅθεν λάβοιεν μητρικὸν πομπυρῶν, γαλουχικὸν ἐμφύχωμα· στεγνὴ ἡ ἐστία, οἶονεῖ ἡλίω αὐτὴν ἀπολιπόντος· κελαδεῖ δὲ οὐδεὶς ἐν τε τοῖς ὡς σοῦ τε καὶ τῶν τέκνων καὶ πάντων τῶν ὑποχειρίων, ἀπούσης ἐκείνης τῆς ὄντως καλλοφώνου, καὶ τερπούσης τοὺς ἐπαίοντας τῇ ὡς ἀληθῶς ἐμμελεῖ διαλέξει τε καὶ ὑπαντήσει. Ἐλεεινὰ ταῦτα ὄντως, καὶ στενακτικὰ, καὶ τροπολογούμενα, καὶ διανοούμενα.

Ἄλλὰ τί πάθωμεν, ὦ δέσποτα; Θεοῦ πρόσταγμα ἐστὶ, μᾶλλον δὲ ἀπόφασις, διὰ τοῦ θείου Δαυὶδ ᾄδον· Ὁὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὃς ζήσεται καὶ οὐκ ὀψεται θάνατον. Οὕτω πᾶς τις ἀπὸ Ἀδὰμ τοῦ προπάτορος ἡμῶν μέχρι τοῦ δεῦρο εἰσελθὼν εἰς τὸν κόσμον διὰ γεννήσεως, πάλιν ἔξεισι δι' ἀναλύσεως εἰς τὸν ἐκεῖσε κόσμον ὑψηλότερον τε καὶ θεοειδέτερον. Σπείρεται γάρ, φησὶν, ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. Ἰσάγγελοι γὰρ ἐσόμεθα, καὶ υἱοὶ τῆς ἀναστάσεως, τοῦ θνητοῦ ὑπὸ τῆς ζωῆς καταποθέντος. Ὁρᾷς, ὦ δέσποτα, ὅτι εἰ καὶ ἀπολείπειν ἡμᾶς ἡ κυρία, ἀλλ' εἰς φῶς ἐξεληλύθεν ἀπὸ σκότους, καὶ ἐν ζωῇ ἐπικηρύου εἰς ἀθάνατον λῆξιν; ἐκεῖ αὐτὴν ὄψαι μικρὸν ὕστερον, μεταβαλὼν καὶ αὐτός. Ὡστε μὴ λυπώμεθα καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα· ἐλπίζοντες τῇ ἀναστάσει βελτιωθῆναι εἰς ἀπήμονα ζωὴν. Εἰς ἑαυτοὺς δὲ μᾶλλον, ὑπομνήσκω, γενώμεθα, καὶ τῆς οικίας ἀντεχώμεθα, καὶ τῶν παίδων φροντισώμεν, καὶ πρό γε πάντων, τῆς οικίας τιμῆς ψυχῆς, κατ' ἐκείνην τὴν μακαρίαν, ἀρεταῖς κοσμούμενοι, καὶ τούτῳ χαίροντες, ὅτι παρεπέψαμεν ὁμόζυγον ἱκετίδα πρὸς Θεὸν, καὶ ὑπόδειγμα καλοῦ βίου, ἐπαφήσασαν ἡμῖν τε καὶ πᾶσι τοῖς γνωρίμοις.

PME' (36). — Τῇ Τουρμαρχίᾳ τῆς Ἑλλάδος.
[ψκβ'.]

Consolatur de morte filii, in bello interempti.

Ὅσον ἀπὸ λόγου ἀσυνοψίστως, οὐκ ἐμέλλομεν ἐπιστέλλειν τῇ τιμιότητι σου, ἄγνωστοι ἀλλήλοις καὶ ἀσυνήθεις. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ θεοφίλους προσώπου καὶ ἐγνωσμένου ἡμῖν, λέγω δὴ τῆς ἀγχιστευούσης σοι πανευφήμου Πατρικίας, καὶ τῆς ταύτης κυρίας εὐλογημένης θυγατρὸς, ἡ προτροπῇ, εἶτα καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ γραμματηφόρου Ἰγνατίου, τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν υἱοῦ, ἡ πρὸς ἡμᾶς σου τοὺς ταπεινοὺς προσηγορία ἐγεγόνει· ἀναγκαίως ἡλθομεν ἐπὶ τὸ γράψαι λόγον παρακλήσεως τῇ τετρυχωμένῃ σου ψυχῇ, ἐκ τοῦ συμπεσόντος αὐτῇ τεθνεώτος ἐν τῷ πολέμῳ. Ἄλλὰ ποῖον ἂν καὶ ἐξευρεθῇ φάρμακον παραμυθίας· εἰς ἱασιν τῆς δυσιάτου πληγῆς; Ὡ τῆς καὶ ἐν ἀκοῇ μόνῃ ἐξηγορουμένης συμφορᾶς! ὤχετο ἐντιμον ὑπέρμα, μητρῶος ὀφθαλμὸς, ἐγκάρδιον σπλάγχχνον, κλάδος εὐφύης, ὅλον δι' ὅλον τῆς τεκούσης τὸ φῶς.

A manus innitantur, unde matris oscula, lacteam vitæ inspirationem hauriant. Mœsta domus, ut quam sol deseruerit: nec ullus sono mulcet tuas aut liberorum subditorumve omnium aures, absente illa cujus vox vere præclara, et quæ audientes oblectabat concinno prorsus eloquio et occursu. Miseranda omnino hæc omnia, et ingemiscenda, seu figurate dicantur, seu cogitentur.

Sed quid agimus, domine? Dei est præceptum, aut potius sententia, per divinum quoque David decantata: *Non est homo qui vivet, et non videbit mortem*⁵³. Sic quicumque ab Adam progenitore nostro ad hanc usque diem, nascendo in mundum ingreditur, rursus per interitum migrat in mundum illum et sublimiorem et præstantiorem. *Seminatur enim, ait, in corruptione, surgit in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surgit in gloria: seminatur corpus animale, surgit corpus spirituale*⁵⁴. Pares enim angelis erimus, et filii resurrectionis, cum mortale hoc absorptum fuerit a vita. Vides, domine, quod etsi reliquit nos domina, in lucem tamen abiit ex tenebris, et ex vita mortali ad sortem immortalem? Ibi illam postmodum conspicias, emigrans et ipse. Quare non contristemur sicut cæteri qui spem non habent⁵⁵; cum speremus per resurrectionem, nos in meliorem statum migraturos vitæ nullis malis obnoxia. Quin ad nos potius, suadeo, redeamus, et domum tueamur, et liberorum curam geramus, et præ omnibus pretiosæ animæ propriæ, virtutibus, ad beatæ illius instar, ornati, et hoc nomine gaudentes, quod uxorem præmissimus quæ apud Deum supplicet, et quæ vitæ præclaræ exemplum nobis et notis omnibus reliquit.

CXLV. — Turmachissæ Græciæ.

Hoc me deteruisset a scribendo excellentiæ tuæ, quod invicem ignoti neque unquam congressi simus. Sed postquam a religiosa persona nobisque nota, D propinqua, inquam, tua, clarissima patricia, et ab hujus dominæ filia benedicta, mandatum, ac deinde per ipsum qui litteras attulit, Ignatium spirituales filium nostrum, tua simul humilibus nobis allata est salutato; necessario adducti sumus ad scribendam consolationem animæ tuæ afflictæ ob ærumnam quæ ipsi contigit, ex beati filii obitu, in bello interempti. Verum quodnam tandem solatii remedium inveniri queat sanando vulnere, cujus difficillima est curatio? O quæ vel auditu solo declaratur calamitas! Periiit semen honoratum, oculus maternus, pars cordis intima, ramus virescens, totum prorsus lumen genitricis, paternas in se gerens

⁵³ Psal. LXXXVIII, 49. ⁵⁴ I Cor. xv, 42. ⁵⁵ I Thess. iv, 12.

notas, et viduitatis solitudinem, quoad fieri poterat, sublevans, qui totius vitæ solatium erat, tum erga propriam domum, tum erga consanguineos. Quid autem factum est avolvit ex oculis maternis, excisus est a bona radice : ac neque in oculis mors contigit ; unde consolationem ex novissimis verbis et ex sancta sepultura capiunt qui domesticos præmittunt. Nunc vero, præter alia, hoc etiam levamento orbat sumus ; eximio surculo gladii hostilibus exciso. O miserandam tragædiam ! o casum inconsolabilem ! Fluctuat nunc animus hæretique, ærumnam considerans, ubi et quomodo res gesta sit, quam in corporis partem cruenta manus incubuerit, quo loco ipse cadens animam efflavit : an subito ; an uno ab ictu ; an quidpiam effatus. Heu spectaculum ! Proh horam illam ! Thesaurum cum bona spe dimisimus, et luctum ineluctabilem collegimus.

Et quis ærumnam deplorans, dignum quidquam eloqui possit ? Fortasse et sol ipse insuavis, et invisus aer, et mare injucundum, et terra non optabilis, et cælum odiosum, intellectualem stellam tuam non habens. Hæc atque his plura animam tuam concutientia, cor constringentia, et calentes lacrymas fundentia, et ejulatus edentia, et ad vitæ istius tædium redigentia. Verum age, domina, age, revalesce ; tempus est ut animum relicias. Aperi aures, divinas voces exaudiens. *Homo sicut senum : dies ejus tanquam flos agrî, sic deflorescet* ⁹⁶. — *Non erit homo qui vivet, et non videbit mortem* ⁹⁷. — *Si credimus quod Jesus mortuus est et resurrexit ; ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo* ⁹⁸. Non igitur prorsus amisimus filium ; sed paulo post, cum insonuerit novissima tuba, resurget in occursum Domini in aera, et ibi illum videbimus ⁹⁹. Lethali plaga istic cæsus est : at ibi mœrore sempiterno non afficietur, Christo indutus per baptismum, fidemque orthodoxam complexus, ac sæculi hujus voluptatibus vixdum summo digito per juvenilem ætatem degustatis. Quam ob causam credimus illum veniam eorum, quæ ut homo prætermisit vel admisit, per immaturam et injustam hanc mortem impetraturum. Quam multis enim, domina, in carne manens, exercendus malis erat ? Annon tibi videtur hæc vita homini ad tentationem attributa ? conjugem accipere, liberos procreare, servis, aliisque rebus ad vitam utilibus abundare : addiderim et terrenæ gloriæ progressum. Quibus omnibus expeditus, magnam habiturus est animæ libertatem, Deo conjunctus, et salsis vitæ fluctibus animam leviter aspersus.

ἀπαλλαγείς, πολλὴν ἔξει τῆς ψυχῆς τὴν ἐλευθερίαν, τῆς ἀλμυρᾶς τοῦ βίου τρικυμίας τὴν ψυχὴν.

Hinc igitur remitte ac depone, domina, inconsolabilem dolorem : statue terminum ærumnæ congruentem : *Immola Deo hostiam laudationis* ⁹⁹, con-

φέρων τοὺς πατρώους ἐν ἑαυτῷ χαρακτῆρας· καὶ τὴν ἐρημίαν τῆς χηρείας καθ' ὅσον οἶόν τε ὑποτεμνόμενον, καὶ οἴου τοῦ βίου ἐν παραμύθιον, κατὰ τὴν ἰδίαν ἐστίν, καὶ τοὺς ἀφ' αἵματος. Καὶ τί γέγονεν ; Ἀπέπτη τῶν μητρικῶν ὀφθαλμῶν, ἐξεκότη τῆς ἀγαθῆς βίης· καὶ οὐδὲ κατ' ὀφθαλμοὺς ὁ θάνατος· ἐφ' ᾧ καὶ παρηγορίαν διὰ τῶν ἐξοδίων ῥημάτων, καὶ τῆς ὁσίας ταφῆς ἐρανίζονται οἱ τοῦς οικείους προπέμποντες. Νῦν δὲ, μετὰ τῶν ἄλλων, ἀφηρέθημεν καὶ τῆσδε τῆς παρακλήσεως, τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου μαχαίρα πολέμικῃ τμηθέντος. Ὁ τῆς ἐλεεινῆς τραγῳδίας ! ὦ τῆς ἀπαρακλήτου συμπτώσεως ! Ἀστατεῖ ἄρτι ὁ νοῦς ἀναθεωρῶν τὸ πάθος, ποῦ καὶ πῶς ὑπῆρχθη, κατὰ ποῖον μέλος ἡ φονία χεῖρ ἐτάθη, κατὰ τίνα τόπον πσιῶν ἀπέπνει· ἄρα θάττον· ἄρα ἐκ μιᾶς πληγῆς· ἄρα τί ἐπειπῶν. Θεῷ τῆς ἰστορίας ! Ἀθάλα τῆς ὥρας ἐκείνης ! Ἀπεστείλαμεν μετ' ἐλπίδος χρηστῆς τὸν θησαυρὸν, καὶ ἐτρυγῆσαμεν ἀπαραμύθητον ὀδυρμόν.

Καὶ τί ἂν τις εἰποι ἄξιον θρήνους ἐλεεινολογῶν τὸ πάθος ; Τάχα σοὶ καὶ ὁ ἥλιος στυγνός, καὶ ὁ ἀήρ κατηφής, καὶ ἡ θάλασσα οὐχ ἡδέια, καὶ ἡ γῆ οὐκ ἐφετή, καὶ ὁ οὐρανὸς ἐπαχθής, οὐκ ἔχων σου τὸν νοητὸν ἀστέρα. Τοσαῦτα καὶ ἐτι πλείω τούτων τὰ κραδαίνοντά σου τὴν ψυχὴν, καὶ συνέχοντα τὴν καρδίαν, καὶ προχέοντα τὰ θερμὰ δάκρυα, καὶ ἀναπέμποντα τὰς οἰμωγὰς, καὶ ἐξαπορούντα καὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν. Ἀλλὰ δεῦρο, κυρία, δεῦρο, ἀναψύχσον· καίρως γὰρ ἀνακλήσεως· ἀνοιξὸν σου τὰ ὦτα, ἐπακρωμένῃ τῶν θεῶν φωνῶν. Ἀνθρωπος ὥσει χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ· ὥσει ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει. — Οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον. — Εἰ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. Ὁ τοίνυν λοιπὸν ἀπολώλαμεν τὸν υἱόν· ἀλλὰ μικρὸν ὕστερον, ἤνικα ἡ ἐσχάτη σάλπιγξ φωνήσῃ, ἀγαστήσεται εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα· κἀκεῖ αὐτὸν ὀφόμεθα. Ἐπλήγη καιρίαν ἐνταῦθα πληγὴν, ἀλλ' ἐκείσε ἀνίας αἰωνίου οὐ πειραθήσεται, Χριστὸν ἐνδεδυμένον διὰ τοῦ βαπτίσματος, τὴν τε πίστιν ὁρθόδοξον ἐσχότως, καὶ οὐπω ἐμπληθεὶς τῶν τῆδε ἡδῶν, ὅσον ἄκρῳ τῷ δακτύλῳ ἀπογεύσασθαι διὰ τὴν νεότητα. Οὗ χάριν πιστεύομεν καὶ τῶν ὡς ἀνθρώπῳ αὐτῷ παρεωραμένων καὶ πεπλημμελημένων, διὰ τὴν τοιοῦτον ἄωρον καὶ ἄδικον θάνατον συγχώρησιν λήψεσθαι. Πόσων γὰρ ἐμελλεν, ὦ κυρία, ἐπιμένων τῇ σαρκὶ ἐμφορηθῆναι κακῶν ; ἡ οὐ δοκεῖ σοὶ ὅτι ὁ τῆδε βίος πειρατήριον τῷ ἀνθρώπῳ καθέστηκε ; συζύγου λήψις, τέκνων κτήσις, δοῦλων καὶ ἄλλων τῶν κατὰ τὸν βίον χρησιμευόντων περιουσία· προσθεινὴ δ' ἂν καὶ ἐπιγέλοι κλέους πρόσδος. Ὡν ἀπάντων τῷ Θεῷ προσοικειούμενος· καὶ ὀλίγα βαντισθεὶς ἐκ

Ἐντεῦθεν τοιγαροῦν, ἄνες, ἄφες, δέσποινα, τὸ ἀπαρηγόρητον λυπρὸν, πῆξον ὅρον τῷ πάθει διαρκῆ· θύσον τῷ Θεῷ θυσιὰν αἰρέσεως, ἀνθομολογήσεως.

⁹⁶ Psal. cii, 15. ⁹⁷ Psal. lxxxiii, 49. ⁹⁸ I Thess. iv, 13. ⁹⁹ ibid. 15. ¹⁰⁰ Psal. xlix, 14.

Εἰπὲς μετὰ τοῦ μακαρίου Ἰώβ· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ
Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ
ἐγένετο. Φθέγγει τὰ Δαυὶδ· Ἐπιστρέψον, ψυχὴ
μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου. Ψυχὴ γάρ σου, ἡ τοῦ
υἱοῦ ἀποδίδωσις· πρὸς δὲ τὴν χηρείαν ἀναδίδεπουσα
[Reg. cod. ἀποδίδουσα], ἀνάκραζον· Κύριος ἐμοὶ
βοηθός· οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρω-
πος. Οὕτω γὰρ διατιθεμένη ἑαυτὴν, πρῶτον μὲν
θεοδευφρανεῖς ὡς αὐθαίρετως θυσίαν, κατὰ Ἀβραάμ,
τὸν υἱὸν προσφέρουσα. Ἔτα καὶ αὐτῷ τῷ φιλότατῳ
τέκνῳ χαρίσῃ τὰ κράτιστα, ὁρῶντί σε εὐχαρίστως
φέρουσαν. Τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν ὑπόδειγμα ὑπομο-
νῆς ἀγαθῆς καταστήσῃς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυ-
ρίῳ ἡμῶν· ὃν ἐχόμεθα ἀψάμενόν σου τῆς καρδίας ἐν
ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, ἐμποιήσαι σοι φῶς· εὐπαρηγόρη-
τον, διατελέσαι τε τὴν ζωὴν σου εἰρηνεύουσαν· κἀν-
ταῦθα ἀραμένην θεοτελῇ βίον καταξιώσαι τῆς τε τοῦ
υἱοῦ σου συνοψίσεως, καὶ συναγαλλιάσεως αἰωνίου.

PMΓ' (37).—Τῇ ἀδελφότητι Πελεκήτης. [ψχς'.]

Ut novo praeposito rite obtemperant.

Λυπηρὸν μὲν τὸ συμβεβηκὸς τῇ τιμιότητι ὑμῶν,
ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες. Πῶς γὰρ οὐ; ὅτι τὸν ποι-
μένα ὑμῶν ἀποβεδήκατε, καὶ ἐγένεσθε ὡς ποιμνιον
ἡπορημένον, καὶ ταῦτα ἐν ἡμέραις τοιαύταις, ἐφ' αἷς
λύκοι βαρεῖς ἐπὶ τὰ ποιμνία τοῦ Χριστοῦ ἐπερχό-
μενοι, καὶ συλαγωγεῖν ψυχὰς σοφίζομενοι. Ἄλλ'
ὅμως· ἐπειδὴ παρὰ Θεοῦ τὸ συμβῆναι, καὶ παρ' αὐτοῦ
προσελήφθη ὁ ποιμὴν ὑμῶν, καθ' ὃν καιρὸν ᾗδε τὸ
συμπερὸν ἀμφοτέρων, ὁ τὰ πάντα ἐν τῇ αὐτοῦ σοφίᾳ
δυνικῶν Κύριος· εὐχαριστήσιον, καὶ οὐκ ἀγανακτη-
τέον. Αὐτὸς γὰρ ἔδωκεν, αὐτὸς καὶ προσελάβετο,
καὶ ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο. Τί
οὖν ἐστὶ τὸ ἐπιζητούμενον; Ἰνα εἰς ἑαυτοὺς ἀρτι-
γέννησθε· καὶ καθὼς ἡρετίσασθε ἐλθεῖναι ποιμένα τὸν
κύριον Σέργιον τὸν εὐλαβεστάτον ἀδελφὸν ἡμῶν· εἴπερ
μὴ ἐστὶ τι πρὸς τὸν κύριον Μακάριον τὸν πνευματι-
κὸν ἡμῶν Πατέρα ἐνδοιάζον· ἐπιμεινῆτε εὐθυνόμενοι
καὶ ἀρχόμενοι ὑπ' αὐτοῦ, οὐ ἐξελέσθε πνευματικοῦ
πατρὸς, εἰς ἐπισύστασιν ὑμῶν θεόσωστον, καὶ εἰς
ἀποπεραίωσιν βίου θεοκλινοῦς· ὡς ἂν τὴν ζάλην τῶν
αἱρετικῶν πνευμάτων διαφύγοιτε, καὶ εἰς λιμένα σω-
τηρίας ἐμβιβάσῃσθε· εἰς τὸ μὴ βλασφημηθῆναι δι'
ὑμᾶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μάλλον δὲ δοξασθῆναι· κατὰ
τὴν προκρατήσασαν εὐαγγέλιον ζωῆς τῆς ζωῆς ὑμῶν.
Σὺ δὲ, ἀδελφε· ἀγαπήτῃ, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος πέπρα-
χας, ἐπ' ἂν οὕτως ἐγένετο, κατελθλυθὼς ἐκ τῆς
ὀπῆς τῆς πέτρας, καὶ ἡγησάμενος τῶν ἀδελφῶν.
Καὶ γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς συγκατα-
βάσει χρησάμενος, τὸ τῆς οἰκονομίας ἐξετέλεσε μυ-
στήριον ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ παντός. Στήθι οὖν, καθὼς
κίερχικας, καὶ κίερχιται ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, ἕως ἡμέ-
ρας ἀναδείξεως τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀρχιερέως· καὶ τότε
γενήσεται ὁ δαὶ γενέσθαι νομιμώτερόν τε καὶ κανο-
νικώτερον. Ἔως δὲ ἂν μὴ παρῇ καιρὸς ἐπιζη-

fessionis. Dic cum beato Job : Dominus dedit,
Dominus abstulit; sicut Domino placuit, ita et fa-
ctum est⁶¹. Effare illud Davidis : Convertere, anima
mea, in requiem tuam⁶². Anima enim tua, filii obi-
tus. Ad viduitatem vero respiciens, exclama : Do-
minus mihi adjutor : non timebo quid faciat mihi
homo⁶³. Sic enim componens teipsam, primum
quidem Deum oblectabis, tanquam voluntarie victi-
mam, sicut Abraham, filium offerens. Deinde et ipsi
charissimo filio gratissimam rem facies, cum te grato
animo ferentem aspicias. Cæteris etiam omnibus
exemplum sanctæ patientiæ præbebis in Christo Jesu
Domino nostro; quem oramus ut cor tuum tangens
in misericordia et miserationibus⁶⁴, lumen consola-
tionis tibi infundat, ac vitam tranquillam peragere
concedat; vitæque hac secundum Deum peracta,
filii tui conspectus, et æternæ cum eo exsultationis
comptem faciat.

CXLVI. — Fraternali Peleceles.

Triste illud quidem quod vobis accidit, hono-
randi fratres Patresque. Qui enim secus? cum pa-
storem vestrum amiseritis, factique sitis velut ovile
destitutum, idque in his diebus, per quos lupi atro-
ces Christi caulas ingrediuntur, et animas depræ-
dari avent. Attamen, quoniam a Deo est quod con-
tigit, ab eoque assumptus est pastor vester, quo
tempore utrisque expedire noverat, qui omnia in
sapientia sua disponit Dominus; gratias agere con-
venit, non ægre fere. Ipse namque dedit, ipse ab-
tulit; et sicut Domino placuit ita et factum est⁶¹.
Quid ergo expectatur? ut ad vos ipsos nunc redeat-
is: cumque vobis visum sit pastorem eligere do-
minum Sergium, religiosissimum fratrem nostrum;
nisi dubitationis aliquid a domino Macario spiritali
Patre nostro intercedat; pergatis ab illo dirigi et
gubernari, quem spiritalem Patrem elegistis, ad
salutarem constantiam vestram, et consummatio-
nem vitæ Deo devotæ; ut procellam hæreticorum
spirituum devitetis, et in salutis portum inveha-
mini: ne blasphemetur propter vos nomen Dei,
sed potius glorificetur, juxta eam quæ antea vixit,
vitæ vestræ sanctam institutionem. Tu vero, frater
charissime, non incongrue fecisti, quando ita res
cessit, quod ex rupis caverna prodiisti, ac fratrum
præfecturam suscepisti. Nam et Dominus noster
Jesus Christus condescendendo incarnationis myste-
rium ad salutem universorum peregit. Sta igitur,
quemadmodum decrevistis, decretumque est a fra-
tribus, quoad designetur sanctus antistes noster;
et tunc exactius sient quæ juxta leges et canones
præstanda sunt. Donec vero absit tempus expetitum,
præsto fratribus, et prosperare in Domino, tan-
quam pro animabus illorum rationem redditurus,

⁶¹ Job i, 21. ⁶² Psal. cxiv, 7. ⁶³ Psal. cxvii, 6. ⁶⁴ Psal. cii, 4. ⁶⁵ Job i, 21.

NOTÆ.

(37) In cod. Reg. po'.

sed et tanquam mercedem, eorum causa, recepturus. Quanto enim majus est jugum præfecturæ, tanto merces copiosior.

Tantum oculos habe ut videas, et aures quibus audias, cor vigilans et Deum quærens, affectum pastorem, sermonem aptum ad docendum, mores compositos, statum et incessum fausta denotantem. Sermonem omni ex parte ratio observet ac regat. Ac beatus es, apostolicum opus peragens. Dominus siquidem, præcipuum amoris erga ipsum demonstrationem esse, Petro coryphæo apostolorum ostendit, virgam pastorem: *Sidiligris me*, inquit, *plus his, Petre, pasce oves meas*⁶⁶. Pasce igitur oves Domini; tutas illas præstans in mandra orthodoxæ fidei, nutriens illas gramine mandatorum ejus, et collocans prope aquam requietis voluntatis ejus. Vide ne aut abripiaris ipse, aut ulla ovium tuarum, ab hæreticis belluis. Sufficiunt quæ hactenus contigere. Nunc secure ambulemus et sine lapsu: nulli rei parcentes, si res postulat, nec ipsis etiam corporibus, nedum alteri cuiquam rei corruptibili, pro dilectione Dei; cujus pax regnet in cordibus vestris et in cogitationibus vestris, et dirigat viam vestram in Christo Jesu Domino nostro.

CXLVII. — *Catechetica ad suos discipulos.*

Ut Quadragesimam sancte pergant: ac præcipue mulierum colloquia fugiant.

Instante sacra Quadragesima, opportunum duxi paucis vos affari, filii charissimi, fratresque honoratissimi: et quidem ab Apostolo admonitus obsecrare, arguere, increpare, opportune, importune⁶⁷. Nunc vero jejunii tempus per seipsum adhortationem habet, quippe quod novit etiam durum ac præfractum compungere. Suscipite igitur, fratres, libenti animo dies lætitiæ; unusquisque in quo diversorio hospitatur, quæ moris sunt peragens pro viribus, ut per silentium victusque parvitatem cor purgemus, animam evehamus, vitia conculcemus. Hoc enim jejunium, hoc silentium, hoc mandatum exigit: hoc salutis nostræ est caput; ex quo et ad participanda sacramenta facilis nobis erit aditus, atque adeo vitæ æternæ viaticum. Qui enim manducat et bibit indigne, hoc est, non pure, quoad humili naturæ nostræ licet, *judicium sibi manducat et bibit*, juxta sententiam apostolicam, *non dijudicans corpus Domini*⁶⁸. Quapropter eniti debemus, fratres mei, ut ab indecenti desiderio, et ab invidia quæ animam exedit, et ab avaritia quæ mentem submergit, et ab acedia quæ animæ oculo tenebras offundit, puros nos custodiamus, semper expectantes corporis exitum, quo vitia exarescunt, et

⁶⁶ Joan. xxi, 15. ⁶⁷ II Tim. iv, 2. ⁶⁸ I Cor. xi, 29.

Α τούμενος, ἡγοῦ τῶν ἀδελφῶν, καὶ κατευοδοῦ ἐν Κυρίῳ, ὡς λόγον ἀποδώσων ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ὡς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν μισθὸν κομιούμενος. Καθ' ὅσον γὰρ μέγας ζυγὸς τῆς προστασίας, κατὰ τοσοῦτον καὶ πολὺμισθος.

Μόνον ἔχε ὀφθαλμοὺς τοῦ ὁρᾶν, καὶ ὥτα τοῦ ἀκοῦειν, καρδίαν ἀγρυπνον καὶ θεοζήτητον, ἔξιν ποιμαντικῇ, λόγον διδασκαλικὸν, εὐρυθμὸν ἥθος, εὖσημον στάσιν καὶ βάσιν· ὁ λόγος δὲ ὅλου ὑπὸ τοῦ λόγου συντηρούμενος καὶ διευθυνόμενος. Καὶ μακάριος εἰ ἀποστολικὸν ἔργον διατελῶν. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἀποδείξει τῆς εἰς αὐτὸν φιλίας προδουσαν ὑπέδειξε τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων Πέτρῳ, τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον· *Εἰ φιλεῖς με γὰρ, φησί, πλέσον τούτων, Πέτρε, ποιμαινὲς τὰ πρόβατά μου*. Ποιμαινέ οὖν τὰ πρόβατα Κυρίου. Ἀσφαλιζόμενος αὐτὰ ἐν τῇ μάντρᾳ τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ ἐκτρέφῶν αὐτὰ εἰς γλῶσση τῶν ἐπιστῶν αὐτοῦ, καὶ κατασκευῶν ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ. Βλέπε μὴ που ὑφαρπαγῆς ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν σαυτοῦ τι προβάτων, ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν θηρῶν. Ἀρκεῖ τὰ προλαβόντα ἐν τοῖς προλαβοῦσι. Νῦν δὲ ἀσφαλῶς περιπατήσωμεν, καὶ ἀνεμπύτως· πάντα δεύτερα ἡγούμενοι, καιροῦ καλοῦντος, καὶ αὐτὰ τὰ σώματα, μὴ ὅτι γε ἄλλο τι τῶν φθειρομένων, ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· οὐ ἢ εἰρήνῃ βραβεύσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν· καὶ κατευθύναι τὴν ὁδὸν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

PMZ' (58). — *Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς αὐτοῦ μισθῆτας.* [ψκθ'.]

Τῆς ἱερᾶς Τεσσαρακοστῆς ἡδὲ ἐπιούσης, εὐκαιρὸν ἡγησάμην βραχεία φθέξασθαι πρὸς ὑμᾶς, ὧ τέκνα ἡγαπημένα, καὶ ἀδελφοὶ τιμώτατοι· καίτοιγε ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου παρακαλεῖν, ἐλέγχειν, ἐπιτιμᾶν, εὐκαίρως, ἀκαίρως προτρεπόμενος. Νῦν δὲ ὁ τῆς νηστείας καιρὸς αὐτοδίδαχτον ἔχει τὴν παράκλησιν, κατανύσσειν εἰδῶς καὶ τὸν ἀτερράμονα. Ὑποδέξασθε οὖν, ὧ ἀδελφοὶ, ἄσμενοι τὰς ἡμέρας· ἕκαστος ἐν τῷ καταλύματι ᾧ ξενίζεται, τὰ εἰσθότα κατὰ δύνανμιν ἐπιτελῶν· ὥς ἂν διὰ τῆς ἡσυχίας καὶ μετριοτροφίας καθάρσωμεν καρδίαν, πετρώσωμεν ψυχὴν, περνίσωμεν πάθη. Τοῦτο γὰρ ἡ νηστεία· τοῦτο ἡσυχία· τοῦτο ἡ ἐντολὴ ἐπιζητούσα· τοῦτο τῆς σωτηρίας ἡμῶν κεφάλαιον· ἐξ οὗ καὶ τὸ μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων εἴη ἂν ἡμῖν εὐπρόσβιτον, μέλλον δὲ ζωῆς αἰωνίου ἐφῆδον. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, ἡγουν μὴ καθαρῶς, ὅσον ἐνδέχεται τῇ ταπεινῇ ἡμῶν φύσει, *κρίμα αὐτῷ ἐσθίει καὶ πίνει*, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἀπόφασιν, *μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου*. Διὰ τοῦτο ἀγωνιστέον, ἀδελφοὶ μου, καὶ ἀπὸ ἐπιθυμίας ἐκτόπου, καὶ ἀπὸ φθόνου κατεσθίουτος ψυχῇ, καὶ ἀπὸ φιλαργυρίας βυθιζούσης νοῦν, καὶ ἀπὸ ἀκηδίας σκοτιζούσης ὀφθαλμὸν ψυχῆς, καθαρὸς αὐτοὺς διατηρεῖν, προσδεχομένους ἀεὶ τὴν

NOTÆ.

(58) In cod. Reg. 103^r.

τοῦ σώματος· ἔξοδον, ἐφ' ᾧ τίχεται τὰ πάθη, καὶ νευ-
ροῦται ψυχῇ. Κλείετε τὰς εἰσόδους τῶν παθῶν· φεύ-
γετε τοὺς τῶν πτωμάτων τόπους· φεύγετε τὰς γυ-
ναϊκίας ὁμιλίας καὶ συνδιαιτήσεις. Πῶς γὰρ ἂν καὶ
μὴ φλεγεθῇ καρδία, μᾶλλον δὲ ἐμπυρισθῇ, λόγους
διδούσα καὶ λαμβάνουσα μετὰ παρθένου· μετὰ ψαλ-
λούσης· μεθ' ὅας δῆποτε γυναικός· Πῶς, φησί,
θεολογικῶς εἰπεῖν, σώσει ἡ ἄλλοτρία ὃν ἀπώλεσεν ἡ
ἰδία· κἂν γὰρ πραγματικῶς δόξειε τις φυλάττεσθαι·
ἀλλὰ γε καρδιακῶς οὐ διασωθῇ, κατὰ τὴν ἀπόφασιν
τοῦ Κυρίου.

Ὁ διωγμὸς οὖν οὐ δι' ἀπώλειαν, ἀλλὰ διὰ σωτη-
ρίαν· οὐδὲ τοσαύτη ἀνάγκη κατεπεύγουσα εἰς τὸ συνδια-
ταῖσθαι γυναικι, καθὼς ἐν τοῖς Πατράσι τὸ περιστα-
τικὸν ἠνάγκασεν ὑπὸ παρθένῳ τὸν αἰοῖδιμον Ἀθανά-
σιον ἐπισταετῆσαι· ἡ τόνδε καὶ τόνδε τὸν ἅγιον ὑπὸ
γυναικὸς ἐξυπηρετήθη. Ἀλλὰ νῦν καὶ πόλεις καὶ
χωῖραι τὸ ἐλευθέριον ἔχουσι, τῆς ἀσυνδυάστῃ τρόπῳ
γυναιξὶ ξενίας. Σὺ δὲ ὤθεν ὁμολογίας καὶ διωγμοῦ
τοῦ ὑπὲρ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Χριστοῦ κινούμενος οὐκ
ἐπαισθάνῃ γυναιξὶ πυκνῶς ὁμιλῶν· συμπάλλον
ἴσως· τάχα δὲ καὶ συνεσθίων ἢ καὶ συνοικῶν· ἐσθίων
τὴν ὄψιν τῆς συνοίκου, καὶ ἐσθιόμενος ὑπὸ τῆσδε
ὀλεθρίῳ· Φύγετε ὡς ἀπὸ πυρός· καὶ οἱ ἄνδρες ἀπὸ
γυναικῶν, καὶ αἱ γυναῖκες ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν· εἰ δὲ
καὶ σύμβασιν δεῖ γενέσθαι, τοσοῦτον ὅσον ἡ ἀνάγκη
καὶ ἡ χρεῖα ἀπαιτοῖ, διαδιδράσκοντες, καὶ τὸ τι-
θέναι σκάνδαλον ἄλλοις. Ἴνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία
μου, φησί, κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως· Καὶ,
Εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ
φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου
σκανδαλίσω. Ἀσκανδαλιστὴς οὖν πολιτεύεσθε, ὡς
τέκνα, καὶ ἀπροσκόπως, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἑλ-
λησι, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, καθὼς γέγρα-
πται· ἐπινοοῦντες καὶ τὸ ἀγῆλον τοῦ θανάτου ἤδη
παρῆλθε καὶ ὁ ἀδελφὸς Σίλας, καὶ πρό γε τούτου ὁ
ἀδελφὸς Θεόσωτος, καὶ γε ὁ ἀδελφὸς Προκόπιος, καὶ
οὐδεὶς ἐπιμενεῖ. Καὶ μακάριος ὁ συνιών ἀκαταγνώ-
στως παρελθεῖν τὸν τῆς βίον. Προσεύχεσθε περὶ
ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἀνεπιλήττως, ἵνα σωθῶ-
μεθα.

PMH' (59). — Δημητρίῳ ὑπάτῳ. [ψλ'α']

Ut gemino magistratu probe fungatur.

Ἡ ἀπουσία τοῦ σώματος τίνα ἄλλην εὖροι παρα-
μυθίαν, ἢ τὴν διὰ τοῦ γράμματος συνάφειαν· Ταύ-
τη τοιγαροῦν, ὡ φίλων ἀριστε, συναπτόμεθά σου
τῇ ἀγάπῃ οἱ ταπεινοὶ τὸ παρὸν, προσπτυσσόμενοι
σε τῷ πνεύματι, καὶ γνωρίζοντες ὅτι οὐχὶ ἡ ἀπου-
σία διέζυγε τὴν ἀγάπην· ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐκκα-
λεῖται αὐτὴν διὰ τῶν ἀγαθῶν τὸ φιλετρον, καθάπερ οἱ δι-
ψαλέως ἔχοντες ἐπιτρέχουσι πρὸς τὰς πηγὰς τῶν
ὕδατων. Ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς ἀγάπης δεικτικὸν τοσοῦ-
τον. Πῶς δὲ αὐτὸς διατελοῖς ἐν τῇ πιστευθείσῃ πα-
ρὰ τῶν βασιλέων ἀρχῇ, ἀγνοοῦμεν· μᾶλλον δὲ καὶ

A anima corroboratur. Claudite auditus vitiorum :
offensionum loca fugite : fugite muliebria colloquia
et contubernia. Quo enim pacto non ardeat cor, vel
potius non ignescat, mutuos sermones cum virgine
dans, et accipiens ? cum psallente ? cum quacunque
demum muliere ? Quomodo, ut theologi verbis utar,
salvabit aliena, quem propria perdidit ? Quamvis
enim reipsa videatur quispiam sibi cavere ; at cordi
consultum satis non erit, juxta Domini effa-
tum ⁶⁹.

Itaque persecutio non ad exitium, sed ad salu-
tem : neque tanta est necessitas, ut cum femina
versari cogat, sicut inter Patres gloriosum Athana-
sium adegerunt angustiae, ut septem annos sub vir-
ginis cura transigeret ; aut hunc vel illum sanctum,
ut muliebri ministerio uteretur ⁷⁰. Sed nunc et
urbes et regiones liberum praebent hospitium, ita
ut necesse non sit una cum mulieribus versari. Tu
vero non animadvertis scilicet te confessionem et
persecutionem pro Christo, adversus Christum
convertere, dum frequenter colloqueris cum mulie-
ribus ; una psallis fortasse, ac fortasse simul come-
dis, et simul habitas, visu te pascens hujusmodi
contubernalis, ac illam oblectans exitiose ? Fugite
tanquam ab igni, et viri a mulieribus, et mulieres
a viris. Quod si convenire oportebit, id tantisper
fiat quantum usus exigit ac necessitas : fugiendo id
omne quod aliis scandalum praebere queat. *Ut quid
enim libertas mea judicatur, inquit, ab aliena con-
scientia* ⁷¹. Et, Si esca scandalizat fratrem meum,
non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem
meum scandalizem ⁷². Sine scandalo igitur conver-
samini, o filii, et sine offensione, et Judaeis, et Grae-
cis, et Ecclesiae Dei, sicut scriptum est ⁷³ ; incru-
tium quoque mortis tempus reputantes. Jam exces-
sit et frater Silas, et ante hunc abbas Theosostus,
frater itidem Procopius : nec ullus in vita perpetuo
manebit. At beatus qui novit sine noxa transigere
hanc vitam. Nunquam obliviscamini orare pro no-
bis humilibus, ut salvi simus.

CXLVIII. — Demetrio consuli.

D Absentia corporis etquam consolationem inveniat,
praeter congressum per litteras ? Illo igitur, amico
rum optime, tuae nunc charitati humiles conjungi-
mur, amplectentes te spiritu, et certiorum facien-
tes, charitatem absentia non esse dissolutam, sed
potius illam sitientem attrahi philtro ; quemadmo-
dum qui siti uruntur, accurrunt ad fontes aquarum.
Verum hactenus de charitatis testificatione. Quo
autem pacto demandatam tibi ab imperatoribus pro-
vinciam gerere pergas, ignoramus ; aut potius anxii et
solliciti sumus : quoniam audimus, praeter priorem

⁶⁹ Math. v, 28. ⁷⁰ Sozomen. lib. v, cap. 6; et Pallad. in Lausiac. ⁷¹ I Cor. x, 29. ⁷² I Cor. viii, 13.
⁷³ I Cor. x, 32.

NOTE.

(59) In cod. Reg. 807'.

provinciam, impositam tibi alteram fuisse, non volent, sed principe sic jubente : atque hanc, cum priore sit remotior vicinam esse Barbaris ; ideoque metu affligi, ut aiunt, præstantem animam tuam : ut quæ nec velit, nec propensa sit ad gestandum gladium, bellumque vel inferendum vel sustinendum. Hæc omnia nos etiam permoverunt ad preces orationesque fundendas, ut sis in utroque magistratu incolumis. Et vero speramus salvum te fore, si præ oculis habeas timorem Dei, et quod inde advocatur auxilium. Ubi enim Deus adjutor, illinc facesset omne malum. *Immittet enim angelus Domini, inquit, in circuitu timentium eum, et eripiet eos* ⁷⁴. καὶ οὕτως γίνονται. Παρεμβαλεῖ γὰρ ἄγγελος Κυρίου, φησὶ, κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς.

Talis igitur esto et tu, domine noster desiderate, per pietatem tuam bonaque opera, sub custodis vitæ tuæ angeli præsidio. Vigila in orationibus, attende precibus, justum profer judicium, benignum pauperi oculum exhibe, defensor esto eorum qui injuriam patiuntur, in cibo potuque modum retine : intemperantia quippe malorum mater. Si ludant alii et redeant, domine mi, audi Dominum omnium dicentem : *Væ ridentibus, quia lugebunt* ⁷⁵. Si alii turpia loquantur, tu, obsecro, aures sepi ; sermones enim ad res ipsas viam sternunt. Si alii muneribus dexteras suas implent ; tu qui Deum amas, contentus sis obsoniis, ut cum Evangelio loquar ⁷⁶, quæ more antiquo dari solent. Si impie agant alii, tu pius esto ; subducens te, quoad fieri potest, a nefariis hominibus. Nosti enim mundum hunc, instar somnii, decipere illos qui ipsi serviunt. Et quid proderit homini, si mundum universum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur ⁷⁷ ? Quod absit de excellentia tua cogitare ? quæ insitam habet virtutem, Deoque servire amat, qui ex nihilo te produxit, ac vitam ipsam, et motum, et respirationem dedit. Quare depositum quod commisit tibi per Spiritum sanctum, fidemque, et rectam operationem, vide, ut salvam illi reddas in exitus tempore, auditurus ab ipso : *Euge serve bone et fidelis ; super pauca fuisti fidelis : super multa te constituam ; intra in gaudium Domini tui* ⁷⁸. Atque utinam tibi contingat hanc vocem audire, et cum tota domo salvari, in Christo Jesu Domino nostro ! Amen.

εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Καὶ γένοιτό σοι ταύτης τῆς φωνῆς ὑπακούσαι, καὶ σωθῆναι πανοικίαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

CXLIX. — *Lycosto consuli.*

Consolator de uxoris, piæ admodum mulieris, obitu.

Qui excellentiæ tuæ litteras attulit, idem nobis calamitatem quæ tibi acciderat nuntiavit ; ac tetigit nos profecto dolor tuus. Tuus enim sum, et propinquus, et simul antiquus amicus, et contineus : herique non potest quin is qui sincere amat,

ἡμετέρῳ ἔχομεν· ἐπειδὴ καὶ μανθάνομεν τῇ προτέρᾳ ἀρχῇ καὶ ἑτέραν ἐπιτεθῆναι σοὶ οὐκ ἐθέλουσι, ἀλλὰ προστάσσοντος τοῦ κρατοῦντος· καὶ ὅτι πορρωτέρω τῆς προτέρας οὔσαν, ἐγγίξει τοῖς βαρβάροις· ἐφ' ᾧ καὶ δέος ἐσχηκέναι τὴν τιμίαν σου ψυχὴν, ὥς φασι, μήτε ἐθέλουσαν, μήτε ἐξηρητημένην εἰς τὸ φορεῖν μάχαιραν, καὶ πολεμεῖν καὶ πολεμεῖσθαι. Ταῦτα ἅπαντα συνεκίνησε καὶ ἡμᾶς δεήσεις καὶ προσευχὰς ποιεῖσθαι ὑπὲρ τοῦ ἀπὸ ἡμῶν σε φυλάττεσθαι ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἀρχαῖς. Καί γε πιστεύομεν διατηρεῖσθαι σε σῶσον, ἔχοντα πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐκείθεν ἐκκαλουμένην βοήθειαν. Οὗ γὰρ Θεὸς ἐπίκουρος, ἐκεῖ ἐκποδῶν πᾶν

Τοιοῦτος οὖν ἔσο καὶ αὐτὸς, δέσποτα ἡμῶν ἐπιπόθητε, διὰ τῆς εὐσεβείας σου καὶ ἀγαθοεργίας, ὑπὸ τοῦ φύλακος τῆς ζωῆς σου ἀγγέλου φρουρούμενος. Γρηγόρει ἐν προσευχαῖς, νῆφε ἐν δεήσεσιν, ἔκφερε ἐνδοκον κρίμα, ἐπιδείκνυστο εὐμενὲς ὄμμα πτωχῷ, προασπιστῆς γενοῦ τῶν ἀδικουμένων, μετριότητα ἐν τε βρώσει καὶ πόσει φέρων· ἡ γὰρ ἀκρασία, τῶν κακῶν μήτηρ. Ἄν ἄλλοι παύσῃ καὶ γελῶσιν, ὁ κύριός μου, ἄκουε τοῦ Κυρίου πάντων λέγοντος· *Οὐαὶ οἱ γελῶντες, ὅτι κλαύσονται*. Ἄν ἄλλοι αἰσχρολογῶσιν, αὐτὸς, παρακαλῶ, ἐπιφράξαι τὰ ὦτα. Ὅδὲ γὰρ ἐπὶ τὰ πράγματα οἱ λόγοι τυγχάνουσιν. Ἄν ἄλλοι πληρῶσι δώρων τὰς δεξιὰς αὐτῶν, ὁ φιλόθεος μου, ἀκούμενος· εἰς τοὺς ὀφωνίους, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, τοὺς κατὰ συνήθειαν ἀρχικῶς διδομένοις. Ἄν ἄλλοι ἀσεβῶσιν, αὐτὸς εὐσέβει· ὅσον οἷόν τε στελλόμενος τῶν ἀτασθαλῶν ἀνδρῶν. Οὐσα γὰρ ἐστὶ ὁ βίος οὗτος ὁνειρῶ διχην παραπέμπει τοὺς λειτουργούντας αὐτῷ. Καὶ τί ὠφέλησει ἀνθρώπος, ἐὰν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ ; Ὅπερ ἀπειλὴ περὶ τῆς τιμιότητός σου ἐννοεῖν· ἐχούσης ἐμφυτον τὸ ἀγαθόν, καὶ φιλούσης Θεὸν θεραπεύειν, τὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντα σε, καὶ αὐτὸ τὸ ζῆν διδόντα, καὶ τὸ κινεῖσθαι, καὶ ἀναπνεῖν. Ὡστε τὴν παραθήκην τὴν παρέθετό σοι διὰ Πνεύματος ἁγίου, τὴν τε πίστιν καὶ τὴν δεξιάν προᾶξιν φυλάξαι ἀποδοῦναι αὐτῷ σώαν ἐν καιρῷ ἐξόδου, ἀκούσων παρ' αὐτοῦ· *Εὐ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὅλην τὴν πίστιός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε*

PMΘ (40).— *Ανκάστιψ ὑπάτω. [ψλδ.]*

Αὐτὸς ὁ τὸ γραμματίον ἐπιφερόμενος τῇ τιμότητί σου, ἀπήγγειλεν ἡμῖν τὴν ἐπελθούσάν σοι συμφορὰν, καὶ τῷ ὄντι καθήψατο ἡμῶν ἡ περὶ σὲ λύπη. Ἰδίους γὰρ σοὶ καὶ ἀρχιστέμνω, ὁμοῦ τε φίλος ἀρχαῖος καὶ συνηλικιώτης· καὶ οὐκ ἔστι τὸν φιλοῦντα

⁷⁴ Psal. xxxiii, 8. ⁷⁵ Luc. vi, 25. ⁷⁶ Luc. x, 7, 8. ⁷⁷ Matth. xvi, 26. ⁷⁸ Matth. xxv, 25.

NOTÆ.

(40) In cod. Reg. ροδ'.

γνησίως μὴ συμπάσχειν τῷ φιλούμένῳ· ὥς καὶ ἔμ-
 παλιν ἐπὶ τῇ χαρᾷ. Ἄλλ' ὦ τῆς ἀπεικταίας ἀγγε-
 λίας! Ἀπολλέλοιπεν ἡμᾶς ἡ κυρία ὑπάτισσα, τὸ δὴ
 λεγόμενον, γυνὴ τῶν ἐπαινουμένων, ὥς καὶ παρ'
 ἄλλων ἀκηκόαμεν, καὶ αὐτοὶ ἡμεῖς ὀφθαλμοῖς ὑπ-
 ελάβομεν. Πρῶτον μὲν ὅτι φιλάνδρος· ὁ ὑπὸ τοῦ
 Ἀποστόλου ὑποτυπῶνται κάλλιστον εἶναι ἐν συζυγίᾳ
 φρόνιμος, οἰκουργός, εὐαπάντητος, εὐπροσήγορος, φι-
 ευσεθής, φιλόπνευτος· τὸ μείζον, σωφροσύνη κατ'
 ἡγλαίσμένη, καὶ ὀρθοδοξία περιηργυρωμένη· ἧς καὶ οἱ
 καρποὶ τὰ τέκνα μαρτύριον τῆς ἀμφοτέρων ὑμῶν
 εὐζωίας. Καὶ γὰρ ὡς περ ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον
 ἐπιγινώσκειται, οὕτως καὶ τῶν παιδῶν οἱ φύσαντες
 ὅποιοι εἰσι καὶ ἡλικιοί. Καὶ οὕτω βαθεῖαν πείραν
 ἐσχηκὸς τῆς μακαρίας ἐκείνης, πῶς ἂν δυναίμην
 ἐκθειάσαι τὰ κατ' αὐτὴν· ἢ μόνον δις αὐτῇ συν-
 οφισθεῖς, καὶ εἰς ὁμίλῳ ἐλθὼν, ἔγνων ὅτι γυναῖκα
 ἐχαρίσατό σοι ὁ Θεός τῷ ὄντι βοηθόν· οὐ κατὰ τὴν
 παλαιὰ προμήτορα, ἀπάτης αἰτία, ἀλλὰ γε σωτηρίας
 ὑπόθεσις γεννηθεῖσα σοι διὰ παντὸς τοῦ βίου.

Ἡ τῆς συμφορᾶς ἰσχυροτέρα αὐτῇ ἀπέπηξεν ἐξ ὀφθαλ-
 μῶν ὑμῶν· ἐγκατέλιπεν ὑμᾶς ἡμιθνήεις ἀποβράγνεν-
 τας τῆς καλῆς ὁμοζύγου. Οὐκ ἔχομεν ὀφθαλμοῖς ὄρεῖν
 τὸ ὑπὲρ πάσαν θυμῶν παραμύθιον· οὐ τὴν ἐν
 θλίψει παράκλησιν· οὐ τὴν ἐν συμφοραῖς παρηγο-
 ρίαν· οὐ τὴν ἐν ἅπασιν τοῖς ὀφειλουμένοις ὑπόμνησιν
 καὶ συνεργῶν, καὶ σύμπραξιν. Ὁ ἥλιος τῆς ἐστίας
 ἴδου· τίς ὁ ὑπαντήσων· τίς ὁ χαριούμενος· τίς ὁ πα-
 ρακαλέσων· ἥδη ἐγενήθημεν ὡς μόλις ἀποχειραμένη
 τὸν ἑαυτῆς κόσμον· Ὡς στρουθίον μονάρον ἐπὶ
 δώματι, Δαυιτικῶς εἰπεῖν. Τί οὖν· λυπηθῶμεν πέρα
 τοῦ μέτρου· καὶ περιβαλούμεθα ἀπαρμυῆστον πέν-
 θος· Οὐδαμῶς οὖν, οὐδαμῶς, ὡς τριπόθητε, ἀλλ' εἰδόν-
 τες ὅτι ὁ δοὺς ἡμῖν αὐτὴν Θεός τὰ πρῶτα εἰς κοινω-
 νίαν βίου, αὐτὸς ἐστιν ὁ νῦν προσλαβόμενος, ὁσω-
 μεν εὐχαρίστως τὸ συμβάν, μιμούμενοι τὴν μακα-
 ρίαν ἐκείνην φωνήν, ἣν ἐκεῖνος οὐκ ἐπὶ ἀποβολῇ γυ-
 ναϊκός, ἀλλ' ἐπὶ παισὶ δέκα ὁμοῦ τενηκόσι, σὺν
 ταῖς προτετραῖς τῶν ἐκτὸς πάντων ἀφαιρέσει· καὶ
 αὐτῇ τῇ ὑστεραίᾳ πληγῇ τοῦ σώματος· ἐπὶ κοπρίας
 ὁ πρὶν βασιλεὺς καθήμενος, καὶ ξέων τοὺς ἰχθύας
 τῶν ἑαυτοῦ σαρκῶν βύλαξαι, τάδε φησὶν· Ὁ Κύριος
 ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὥς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν,
 οὕτως καὶ ἐγένετο.

Ἐάν οὖν ταῦτα, ὦ φίλδης, ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ δια-
 θώμεθα καὶ φθεγώμεθα, οὐ μακρὰν εἴημεν τῆς
 μερίδος ἐκείνων· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῇ μακαρίᾳ ἐκεί-
 νῃ τοῦτο καλὸν ἐπιτάφιον ποιησάμεθα· αὐτοὺς
 τε τοὺς ἐκ Θεοῦ δοθέντας ἡμῖν κλάδους ὑποτυπωσά-
 μεθα δι' ἑαυτῶν εἰς εἰκόνα θεοτερποῦς βιώσεως· καὶ
 πάντα ὑμῖν ἐντεῦθεν εἰς καλὸν ἀπαντήσοι. Ἄ γὰρ
 ὁ Θεός ὁ αἰώνιος ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης ποιῶν ἐν
 ἡμῖν εὐροίην εὐμενῶς δεχομένους· πῶς οὐκ ἂν καὶ
 τὰ παρόντα ἡμῖν εὖ διδάθῃται, τῇ παρακλήσει τοῦ
 ἀγίου αὐτοῦ Πνεύματος· καὶ τὰ μέλλοντα ἐτοιμά-
 σεῖεν ἀπολαυστήρια ἐν αἰῶσιν ἀπείροις· Ταῦτα ἔγω

A ei quem amat compatistur : ut contra, si in lætitia
 sit. Sed o tristem nuntium ! Dereliquit nos domina
 consulissa, ut fama est : mulier laudabilis, sicut et
 ab aliis audivimus, et ipsi oculis usurpavimus.
 Primum quidem, quia viri amans, quod ab Apo-
 stolo ⁷⁹ tanquam pulcherrimus in conjugio designa-
 tur : prudens, domus curam habens, comis, affa-
 bilis, pia, pauperum amatrix ; et, quod majus est,
 castitate illustris, et orthodoxa fide ornata ; ejus
 etiam fructus, liberi, recte utriusque vestrum vitæ
 fidem faciunt. Etenim sicut arbor ex fructu cognos-
 citur, sic ex liberis parentes, quales et quanti
 sint. Cum autem beatæ illius non magnam habue-
 rim notitiam ; qui possim res ejus extollere laudi-
 bus ? nisi quod his tantum ab ea conspectus, et
 colloctus, animadverti a Deo datam tibi fuisse
 conjugem reipsa adjutricem, quæ non, ut illa quon-
 dam prima parens, deceptionis causa, sed salutis
 tibi per totam vitam occasio fuerit.

O calamitatem ! abiit illa : oculis vestris evolavit :
 reliquit vos semimortuos, ab egregia conjuge abrep-
 tos. Jam non possumus oculis cernere illud omni
 suavitate majus solatium ; non eam quæ in omnibus
 ærumnis levamentum erat ; non eam quæ calamitates
 leniebat, et quæ in omnibus, ubicunque opus foret,
 consilio, et opera, et factis auxilio erat. Sol familiæ
 occidit : quis obviam occurret ? quis gratificabitur ? quis
 hortabitur ? Jam facti sumus ut civitas ornamento suo
 spoliata : Sicut passer solitarius in tecto ⁸⁰, ut cum
 Davide loquamur. Quid ergo ? an tristabimur ultra-
 modum, et mœrore inconsolabili conficiemur ? Ne-
 quaquam utique, nequaquam, o desideratissime ; sed
 scientes Deum, qui hanc prius ad vitæ societatem
 nobis dederat, ipsum esse qui hanc nunc abstulit ;
 cum gratiarum actione eam hunc seramus, cele-
 berrimum Job imitantes, beatamque illam ejus vo-
 cem usurpantes, quam ille, non conjuge amissa,
 sed cum decem filiis ac filiæ simul interissent, or-
 batusque antea bonis omnibus externis fuisset, ac
 novissime corporis plaga oppressus, in sterqui-
 linio, qui rex ante fuerat, jaceret, sanieque ex
 ulceribus suis manantem testa raderet, protulit :
 Dominus dedit, Dominus abstulit : sicut Domino pla-
 cuit, ita factum est ⁸¹.

Si ergo hæc apud nos, o amice, constituerimus
 et dixerimus ; ab illorum sorte non procul aberi-
 mus ; sed et beatæ illi pulchrum hoc epitaphium
 confecerimus ; ipsosque a Deo datos nobis surculos
 informabimus per nos ipsos ad imaginem Deo ac-
 ceptæ vitæ : et omnia inde vobis prospere succe-
 dent. Si enim Deus æternus, omnium Dominus,
 quæ nobis fecerit, ea libenter acceptantes viderit,
 quomodo non et præsentia nobis recte dispertiet
 interventu sancti ipsius Spiritus, et futuras parabit
 delicias in sæculis interminatis ? Hæc ego, etsi
 pauca, tamen ut tuus in charitate, et scripsi, et ad-

⁷⁹ Tit. II, 4. ⁸⁰ Psal. CI, 5. ⁸¹ Job I, 21.

hortatus sum. Tu vero, Domine, ipsos liberos tuos
præclaros verbis nostris salutare ne graveris.

Α μὲν εἰ καὶ βραχέα, ὁμῶς ὡς σὸς ἐν ἀγάπῃ καὶ γέ-
γραφα καὶ παρεκάλεσα. Αὐτὸς δὲ, ὃ δέσποτα,
αὐτὰ τὰ τίμιά σου τέκνα προσεπεινὴν περὶ ἡμῶν
ἀξιῶσον.

CL.—*Euphrosynæ præpositæ.*

PN (41). — *Εὐφροσύνη ἡγουμένη.* [ψλε'.]

Ut sanctimonialium præfecturam qua par est diligentia administret.

Quod curæ nobis sit reverentia tua, testis est
nostra hæc tenuis epistola. Cum enim beatæ illi
sanctæque matri polliciti simus verbis nostris, fore
ut dignitatem tuam, quoad fieri posset, foveremus
visitando, sive longius, sive propius abessemus;
fallere nefas fuerit. Et vero, etiamsi ratio nos illa
non moveret, ipsa tua de nobis humilibus fiducia,
tuaque erga nos merita persuaderent, ut tibi curam
per litteras impenderemus. Salve igitur, femina mihi
honoratissima, et gregem, quem tibi sancta mater,
aut potius Deus per illam commisit, rege congruen-
ter Deo ac sollicitè. Scito maximum esse munus
præfecturæ quam suscepisti. Agnosce animarum
quæ sub manu tua sunt conditionem. Receptaculum
quippe est sponsarum Regis cælorum, solius spec-
ciosi et immortalis Sponsi Christi: qui non unicam
tibi sponsam credidit, in diem desponsationis suæ
per conjunctionem in Spiritu sancto; sed tot nu-
mero quot habes: cum tu ipsa, prima sis sponsa.
Despondet enim Jesus etiam quæ sicut tu de sæculo
venerunt; tanquam multarum atque infinitarum
Sponsus, omnesque tum virorum tum mulierum
animas copulari sibi desiderans: ad implendum
supernum conclave, in quo multæ mansiones ve-
lut thalami quidam a Patre parati animabus, quæ
dignæ habitæ fuerint per vitam puram, et fidem
sinceram, ut, cum tempus adventum Sponsi aderit,
post illum currant, et simul intrent in conclave,
lætitiæque illa æterna perfruantur in sæcula sæculo-
lorum.

Ecce demonstratum tibi est ministerium quod a
Domino accepisti, et magnum, et multa in cælis
mercede compensandum; ut non te solam, sed
multas æterno Sponso sponsas adducas; pro qui-
bus quanta et qualis retributio? Collocabit te in-
ter præcellentes sponsas, inter electas adolescentu-
las; monilia tibi exhibebit, perennia Spiritus cha-
rismata, vestimenta lucida, incorruptibilitate coru-
scentia: coronabit te corona justitiæ: choream
ages indissolubilem, angelicæ parem, cum exulta-
tione sempiterna. Quod reliquum est, vide, domi-
na, et attende tibi ipsi; Christique sponsas cum
cura custodi: ciba illas puro pane doctrinæ ortho-
doxæ: pota fluente bonæ operationis; ut pingues
sint et speciosæ, de animæ pulchritudine et specie
loquor, quam concupiscit, sicut pollicetur sanctus
David, Christus Deus noster. Sic enim ait: *Audi,
filia, et vide, et inclina aurem tuam; et obliviscere*

Ὅτι μέλει ἡμῖν περὶ τῆς τιμιότητός σου, μαρτύ-
ριον τὸ τῆς ἡμῶν ταπεινῶν γράμμα. Οὐδὲ γάρ ὃν
λόγον ὑπεσχόμεθα τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ καὶ ἀγίᾳ μη-
τρὶ, ἐπὶ τὸ περιεπεῖν ἡμᾶς τὴν σεμνοπρέπειάν σου
ἐν τῇ διὰ λόγου ἐπισκέψει, καθ' ὅσον οἶδόν τε, μακρό-
θεν ἢ ἐγγύθεν ὄντας, ὅσον διαφεύσασθαι. Καίτοι
γε εἰ καὶ μὴ ἐκείθεν εἰχομεν τὸν λόγον, καὶ αὐτῆς
σου μόνῃς τῆς περὶ ἡμᾶς τοὺς εὐτελεῖς πεποιθήσεώς
τε καὶ περιποιήσεως ἐπειθόμεθα ἂν διὰ τοῦ γράμ-
ματος προσοίσειν ἐπιμέλειαν. Ὑγιαίνει τοιγαροῦν, ὃ
τιμιωτάτῃ μοι, καὶ ἀγίῳ τὸ ποίμνιον, ὃ παρέθετό
σοι ἡ ἀγία ἀμμάς, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῆς ὁ Θεὸς θεο-
πρεπὴς καὶ ἐπιμελὴς. Ἰσθὶ ὡς μέγιστον τὸ τῆς προ-
στασίας σου ἐγγέλρημα. Γνωθὶ τῶν ὑπὸ χεῖρά σου
ψυχῶν τὸ θεώρημα· ὅτι νυμφοφυλακτήριόν ἐστι τοῦ
βασιλέως τῶν οὐρανῶν, τοῦ μόνου ὠραίου καὶ ἀφ-
θάρτου Νυμφίου Χριστοῦ. Ὅς οὐ μίαν νύμφην σοι
παρέθετο εἰς ἡμέραν νυμφεύσεως αὐτοῦ, διὰ τῆς ἐν
ἀγίῳ Πνεύματι συναφείας· ἀλλὰ τσαύτας ὅσας γε
καὶ ἔχοις· σοὺ τε αὐτῆς πρωτονύμφου τυγαυόσης.
Νυμφεύεται γάρ Ἰησοῦς καὶ τὰς ὡς σὺ διὰ βίου
ἐληλυθούσας, καὶ πολύνυμφος καὶ ἀπειρόνυμφος, καὶ
πάσας ψυχὰς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐρῶν ἀρμό-
ζεσθαι, εἰς τὸ πληρῶσαι τὸν ἄνω νυμφῶνα· ἐν ᾧ
πολλὰ αἱ μοναὶ οἷά τινες θάλαμοι παρὰ τοῦ Πατρὸς
ἡτοιμάσθησαν ταῖς ἀξιωθησομέναις ψυχαῖς, διὰ βίου
καθαροῦ καὶ πίστεως ἐλιχρινούς· ἥνικα φθάσει ὁ
καιρὸς τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Νυμφίου, ὅπῃ αὐτοῦ
δραμεῖν καὶ συνεισελθεῖν ἐν τῷ νυμφῶνι, καὶ τῆς
ἀπεράντου χαρὰς ἐκείνης ἀπολαῦσαι εἰς αἰῶνας αἰῶ-
νων.

Ἰδοὺ ὑποδείκναι σου ἡ διακονία ἦν παρέλαβες
παρὰ Κυρίου, μεγάλη τε, καὶ πολλῶν ἀμοιβὰς μι-
σθῶν οὐρανίων· ὡς μὴ μόνον σέ, ἀλλὰ καὶ πολλὰς
νύμφας προσοίσει τῷ ἀθανάτῳ Νυμφίῳ· ὑπὲρ ὧν
δοξὴ καὶ ἡλίξη ἡ ἀνταπόδοσις! τετάσσεται σε ἐν προ-
ούχούσαις νύμφαις, ἐν ἐκλεκταῖς νεάνισιν· ἐμπλόκιά σοι
παράττοι, τὰ τοῦ Πνεύματος αἰδία χαρίσματα· ἐπι-
δμήματα φωτισμοῦ, ἀφάρσιαν ἀστράπτοντα· στεφανώ-
σαι σε τῷ τῆς δικαιοσύνης στεφάνῳ· χορεύσεις χορεῖαν
ἄλυτον, ἴσα καὶ ἀγγέλοις, σὺν ἀγαλλιάσει ἀκηράτῳ
[cod. Reg. ἀμηρύτῳ]. Βλέπε λοιπὸν, κυρία, καὶ πρόσ-
εχς σαυτῇ, καὶ τὰς νύμφας τοῦ Χριστοῦ φυλάττειο πε-
ριμερίμως· τρέφεις αὐτὰς τῷ καθαρῷ ἄρτῳ τῆς ὀρ-
θοδόξιας· ποτίζεις τῷ νάματι τῆς εὐπραξίας, ὡς ἂν
εἰεν πόντες, ὠραισιδεῖς· πρὸς τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς
ὁ λόγος· οὐ καὶ ἐπιθυμεῖ, καθὼς ὑπισχνεῖται ὁ
ἅγιος Δαυὶδ, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Φησὶ γάρ· Ἄκου-
σον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ

NOTÆ.

(41) In cod. Reg. pos'.

ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πα-
τρὸς σου, καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους
σου· ὅτι αὐτὸς ἐστὶ Κύριός σου, καὶ προσκυνή-
σεις αὐτῷ. Ὁρᾷς ὅτι ἐν τῷ ἐπιλαθέσθαι ὑμᾶς, ἦγον
ἀποτάσσασθαι γονεῦσιν, ἀδελφοῖς τε καὶ συγγενέσι,
φίλοις τε καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον, ἐπεθύμησεν
ὑμῶν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς εἰς νυμφίω-
σιν; Τὸ δὲ, αὐτὸς ἐστὶ Κύριός σου, καὶ προσκυ-
νήσεις αὐτῷ, γενήσεται ὑμῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπι-
φανείας αὐτοῦ.

Ὡ, ὦ, οἷον ἐφρονήσατε ἐπιλαθόμενοι τῶν πάν-
των! Βαβαί, βαβαί, οἷον ἐπετύχετε Νυμφίου! Κροτή-
σατε χεῖρας ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλ-
λιδέσας· ὅτι ὑπὲρ πάσας τὰς ἐπὶ γῆς βασιλείας
ὑψώθητε· ὑπὲρ πάντα τὰ ὠραία τῆς γῆς ὠραίσθητε.
Αἰδοῦνται ὑμᾶς καὶ ἄγγελοι, περιέπουσιν ὑμᾶς καὶ
ἀρχάγγελοι· προσκυνοῦσιν ὑμῖς βασιλίδες ἐν οὐρανοῖς,
ὑπεράνω πατρῶν μητέρων καὶ θυγατέρων τῶν ἀπὸ
σαρκὸς ἐρχομένων. Οὐκοῦν χαίρετε, καὶ συχαίρετε
ἀλλήλοις· τὰ ἐπίπονα ἐντεῦθεν τῆς ἀσκήσεως, εἴτ'
οὖν θαλαμεισεύς, φέρουσαι εὐφύως· εἰδῶναι ὅτι
πᾶσα σὰρξ χέρτος· πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς
ἄνθος χέρτου· πᾶσαι τὲ ἐπιθυμίαι τοῦ αἰῶνος τού-
του ἐκ φθορᾶς καὶ εἰς φθορὰν καταλήγουσαι· μόνον
δὲ ὑμῶν ὁ ἔριος καὶ ἡ ἐπιθυμία ἀπειρος καὶ ἀφθα-
ρτος. Μικρὸν λοιπὸν ὅσον ἀναμείνατε, ὑπομείνατε,
ὑποτασσόμενοι μὲν ὑμῖς τῇ κυρίᾳ τῇ πρωτοτύμῳ
καλῶς καὶ εὐχρώς, τὰ τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ ἐρω-
τικά ἰδιώματα καὶ φυλάγματα ἐπιτατούση· αὐτὴ
δὲ κυρία ὡς νυμφιοφόρος, καὶ τὴν ψυχὴν ποιεῖμένη,
μὴ ὅτι γέ τι τῶν ἄλλων, εἰς περιποίησιν τῶν νεα-
νίδων, οὐ λέγω ψυχῆς μόνης, ἀλλὰ καὶ σώματος·
πληροῦσα τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον· Ἰμει-
ρόμενοι εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον
τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῶν
ψυχᾶς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ὃν καὶ
περὶ ἡμῶν αἰτεῖσθε τὴν σωτηρίαν τῆς ταπεινῆς ἡμῶν
ψυχῆς· ἵνα οἷς ἐνουθετήσασιν νενουθετήμεθα, καὶ
σωζοίμεθα πάντες ἀπὸ τοῦ Πονηροῦ.

PNA' (42). — Σευηριανῷ νιφ̄ πνευματικῷ (45).

Quod neque Christus in sua imagine colitur
latria; neque imago Christi latria colenda.
Ὅσον εὐφρανεν ἡμᾶς ἡ μικρὰ ἐπιστολή, τέκνον,
τοσοῦτον ἐλύττησεν ἡ μερίμνη. Ὡς γὰρ μὴ πῶ κινή-
σαντός σου λόγον περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐμπερομένων
προτάσεων· μήτε ἀκηκόετος πρὸς ἡμῶν τὸ δέον·
ἤχθης νῦν προτείνει τὰς φωνάς, ὅθην μὲν ἄλλῳ
μαχόμενος προσώπῳ, μάλλον μὲν οὖν τῇ ἀληθείᾳ
ἀντικαθιστάμενος· καίτοι μὴ ὀφείλων διδάσκειν·
οὐ λέγω τοσοῦτον διὰ τὸ ὑφειμένον σε εἶναι· καὶ γε
φέρει μακροθύμως· ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ τὸ τοὺς ἀλόν-
τας τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ, ἐξ ὧν εἰς σὺ, μὴ ἔχειν
παρρησίαν ἀνοίγειν τὸ στόμα· μένειν δὲ ἐν ἡσυχίᾳ
καθηκούσῃ, καὶ αἰτεῖσθαι συγγνώμην μέχρι βίου

¹⁸ Psal. XLIV, 11, 12. ¹⁹ Ibid. 12. ²⁰ Psal. XLVI, 2. ²¹ Isa. XL, 6. ²² I Thess. II, 8.

NOTÆ.

(42) In cod. Reg. p⁸.
(45) Hæc epistola, et quæ sequuntur usque ad 174,
in cod. Regio separatim scriptæ sunt ante supe-
riores omnes, atque ibidem dicuntur ad tertium

A *populum tuum, et domum patris tui, et concupiscet
rex decorem tuum: quoniam ipse est Dominus tuus,
et adorabis eum* ¹⁸. Vides quod, dum oblitz vos
estis, hoc est, renuntiastis parentibus, fratribus-
que et cognatis, amicisque et cunctis hujus
 sæculi rebus, concupivit rex pulchritudinem animæ
vestræ ad desponsationem? Illud vero: *Ipse est
Dominus tuus, et adorabis eum* ¹⁹; vobis, in die
adventus ipsius obvenerit.

O, o quam sapienter egistis obliviscentes omnium!
Papæ, papæ, qualem Sponsum adeptæ estis! *Plau-
dite manibus, jubilate Deo in voce exultationis* ²⁰:
eo quod super omnia terræ regna exaltatæ estis:
super omnia speciosa terræ speciosæ factæ estis.
B Reverentur vos etiam angeli, circumstant vos et
archangeli: præcellentes in cælis reginæ vos estis
supra omnes matres ac filias quæ ex carne na-
scuntur. Quapropter gaudete, et congaudete invi-
cem: labores inde asceticæ vitæ, tanquam illa tha-
lamus sit vobis, ferentes alacriter; scientes quod
omnis caro fenum: *omnis gloria hominis sicut flos
feni* ²¹; et omnia hujus sæculi desideria ex corruptione
in corruptionem desinunt; solus vero amor vester et
desiderium expers est finis et corruptionis. Pusillum
quod restat exspectate, sustinete: vos quidem quæ
ad Christi Sponsi amorem conciliandum et con-
servandum faciunt, imperanti obedientes ut decet;
ipsa vero domina, ut Sponsum representans, et
C animam exponens, ne alia dicam, ad puellarum
defensionem; neque animæ tantum, sed etiam
corporis: implens quod dicit Apostolus: *Cupide
volebamus tradere vobis, non solum Evangelium Dei,
sed etiam animas nostras* ²², in Christo Jesu Domino
nostro; a quo et vos pro nobis salutem humilis
animæ nostræ petite: ut de quibus alios monui-
mus, eorum meminerimus ipsi, et a malo omnes
liberemur.

CLI. — Severiano filio spirituali (*).

Quanto nos gaudio affecerat brevis epistola tua,
fili, tantum doloris ex prolixiore cepimus. Perinde
D enim ac si de contentis in ea propositionibus non-
dum verba feceris, neque a nobis quod par erat
audiveris; in istas nunc voces erumpis, per spe-
ciem quidem quasi cum alio dimicans, reipsa au-
tem veritati repugnans: quamvis docere omnino
tibi non liceat. Nec solum ob tenuitatem tuam hoc
dico, patienter sustine, sed quia qui hæretica com-
munionem obstricti tenentur, quorum e numero tu
unus es, oris reserandi facultatem non habent: sed
in convenienti silentio manere, ac veniam petere

Theodori exsilium pertinere, habentque titulum
hunc, Ἀρχὴ τοῦ πρώτου βιβλίου,
(*) Dogmatica.

tota vita debent. Accedit, quod non tanta scientiæ dogmaticæ peritia est tibi, ut accurate loqui scias: cum nec grammaticam, nec philosophiam attigeris: cumque ii etiam qui in his apprime versati sunt, de Deo proprium dogma nullum afferant ipsi, sed divinorum virorum vestigiis insistant. Undenam ergo, tibi, quæso, subiit dicere: Per habitudinem non adoratur imago Christi? An nosti quid sit habitudo? Habitudo eorum est quæ sunt ad aliquid: ad aliquid vero prototypum, et quod inde expressum est: verbi gratia, Christus et ejus imago: quia utrumque in utroque habetur, nec disjunctum est vel potentia, vel gloria. Ecce, imperite, nescis, atque hoc usurpare licet: Vidi iniquitatem sub sole, virum qui sibi sapere videbatur; et, quod pejus est, alios docere conabatur.

Qualis porro est secunda tua propositio? Latria colitur in imagine sua Christus: itaque latria coli debet etiam imago. Unde vel a quo didicisti ista quæ doces? Nam sanctorum nullus hoc dixerit, sed, adorari in imagine sua Christum, et adorandam esse imaginem, id est, honorandam, seu venerandam (amborum enim idem est sensus) et merito: quoniam latria, sicut et fides, soli sanctæ Trinitati competit: alia vero aliis, Matri Dei, sanctæ cruci, sanctis, venerandæ imagini Christi, et aliis omnibus sacratis imaginibus: atque in tantum, quantum supereminet prototypa iis quæ ex illis expressa sunt. Quod si latria colitur, ut ais, in imagine Christus: cum Trinitatis proprium sit latria coli, latria simul colitur in imagine et Pater et Spiritus. Quid autem inde conficitur? Et Patrem et Spiritum carnem induisse: quo quidem impium magis dici quid possit? Et rursus: Quoniam, ut ais, latria itidem colenda est imago Christi; consequens est ut Tetradita deprehendaris, latria colens cum Trinitate imaginem Christi. At vero si quis Trinitatem adoret, necnon et imaginem, non idem sequetur absurdum. Dictum est enim, honorem et adorationem communicari etiam homini simplici: non vero fidei et latriam. Quemadmodum enim solummodo in Patrem et Filium et Spiritum sanctum credimus: sic et latriam exhibemus. His aures præbens recede, frater, oro, a vaniloquio hæresis Tzycalicæ; sive Centuclidicæ, quæ ex diametro pugnat cum Iconomachica. Sin autem, quod absit, perstiteris, scito te nobiscum, vel potius cum omnibus orthodoxis, partem non habere. Nonnisi agre hanc ad te epistolam dictavi.

CLII. — Theodoro monacho (*).

De sacerdotibus et diaconis lapsis per subscriptionem et communionem hæreticam: et de Ecclesiis quæ ab hæreticis detinebantur.

Voluptate non molestia me affecerunt ea quibus me perstrinxisti, vir reverende. Non enim sum

A παντός. Ἐπειτα, οὐδὲ τοσαύτη σοι εὐτεχνίας δογματικῆς ἐπιστήμη, ὥς εἰδέναι ἀκριβῶς φεγγεσθαι, μήτε γραμματικῆς, μήτε φιλοσοφίας ἀψαμένῳ· ὅποτε καὶ οἱ τοῦτων ἐπιστήμονες κατὰ θεὸν οὐκ ἰδίῳ τι δογματίζουσιν, ἀλλ' ἐπομένως τοῖς θεοφόροις. Πόθεν οὖν σοι ἐπῆλθεν, ἔρωτῶ, λέγειν· Οὐ σχετικῶς προσκυνεῖται ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ; οἶδας γὰρ τί ἐστὶ σχέσις; Ἡ σχέσις τῶν πρὸς τί ἐστὶ· πρὸς τί δέ, τὸ πρωτότυπον καὶ παράγωγον· ἦτοι ὁ Χριστὸς καὶ ἡ αὐτοῦ εἰκὼν, ὅτι ἔχεται ἐν ἐκατέρῳ ἐκάτερον, καὶ οὐκ ἀπέσχισται οὔτε τῷ κράτει, οὔτε τῇ δόξῃ. Ἰδοὺ, ἀμαθαινόν, οὐ οἶσθα, καὶ καλῶς ἐστὶν ἐκεῖνο εἰπεῖν· Εἶδον ἀνομίαν ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἄνδρα δόξαντα παρ' ἑαυτῷ σοφὸν εἶναι, καὶ, ὁ τοῦτου χαλεπιώτερον, παιδεύειν ἄλλους φιλονεικούντα.

B

Οἶον δέ σου καὶ τὸ δεύτερον πρόβλημα; Λατρεύεται ὁ Χριστὸς ἐν τῇ αὐτοῦ εἰκόνι· ὥστε καὶ ἡ εἰκὼν λατρευτὴ. Πόθεν τοῦτο ἢ παρὰ τίνος μαθὼν δογματίζεις; οὐδεις γὰρ πω τῶν ἁγίων τοῦτο φαίη· ἀλλ', ὅτι προσκυνεῖται ἐν τῇ αὐτοῦ εἰκόνι Χριστὸς, καὶ προσκυνητὴ ἡ εἰκὼν, εἴτ' οὖν τιμητικῇ, εἴτ' οὖν σεβαστῇ· ἀμφότερα γὰρ εἰς ταυτὸν φέρεται τὸν νοῦν· καὶ εἰκότως· ἐπειδὴ ἡ λατρεία, ὡς περ καὶ ἡ πίστις, τῇ ἁγίᾳ Τριάδι μόνῃ ἀναφέρεται· τὰ δ' ἄλλα τοῖς ἄλλοις, τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ, τῷ ἁγίῳ σταυρῷ, τοῖς ἁγίοις, τῇ σεπτῇ εἰκόνι Χριστοῦ, καὶ πάσαις ἄλλαις ἀγνωστικαῖς εἰκόσι· καὶ τοσοῦτον ὅσον ὑπερέχει τὰ πρωτότυπα τῶν κατὰ ταῦτα παραγώγων. Εἰ οὖν λατρεύεται, ὡς φησὶ, ἐν τῇ εἰκόνι Χριστός· ἐπειδὴ τῆς Τριάδος τὸ λατρεύεσθαι, συλλατρεύεται ἐν τῇ εἰκόνι καὶ ὁ Πατήρ, καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν συναγόμενον; τὸ, καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα σεσαρκῶσθαι· οὐ τί ἂν γένοιτο ἀσεβέστερον; Ἐπειδὴ δὲ αὐτὴς φησὶ, Λατρευτὴ καὶ ἡ Χριστοῦ εἰκὼν· κατὰ τὸ ἀκόλουθον, οὐδὲν ἄλλο ἢ Τετραδίτης εὐρεθῆση, λατρεύων μετὰ τῆς Τριάδος καὶ τῇ εἰκόνι Χριστοῦ. Οὐ μὴν, ὅτι καὶ προσκυνοῦνται τῇ Τριάδι, ἐπειδὴ καὶ τῇ εἰκόνι, τὸ αὐτὸ ἀκολουθήσει ἀποπον. Εἰρηται γὰρ, ὅτι ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις κοινοποιούνται μέχρι καὶ τοῦ τυχόντος ἀνθρώπου· οὐ μὴν ἡ πίστις καὶ ἡ λατρεία. Ὅσαπερ γὰρ πιστεύομεν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα μόνον· οὕτω καὶ λατρεύομεν. Ταῦτα ἐνωτισθεὶς ἀπόσχου, ἀδελφε, παρακαλῶ, τῆς κενοφωνίας καὶ Τζυκαλικῆς, ἥγουν Κεντουκλαδικῆς αἰρέσεως, ἥτις ἐκ διαμέτρου πρὸς τὴν Εἰκονομαχικὴν ἀντιφέρεται. Εἰ δέ, ὅπερ μὴ γένοιτο, ἐπιμενεῖς, γίνωσκε μέρος μετ' ἡμῶν μὴ ἔχειν, μᾶλλον δὲ μῆδὲ μετὰ παντὸς ὀρθοδόξου. Μετὰ πόνου μοι περὶ σοῦ ὑπηγορεύθη ἡ ἐπιστολὴ αὕτη.

PNB (44). — Θεόδωρος μονάχῳ. [χχζ'.]

NOTE.

(*) Dogmatica.

(44) In cod. Reg. p⁵.

ταῖς ἀγαπητικαῖς ὑποκρούσεις δυσχεραίνειν. Εἰ δὲ ἐδάχθην, οὐ διὰ τὴν ὑπόμνησιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκάστου αἵρεσιν· ἐξ ἧς τέτμηται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἰς μυρίας δόξας διαιρούμενον. Ἐγὼ τοίνυν ἵνα ἐκ βαλίδος ἀφηγήσωμαι (δεῖ γάρ με ἀπολογῆσθαι ἐγκληθέντα), δοῦς ἐπιτίμιον καταναγκαζόμενος ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, καὶ τοῦτο ἀπὸ φυλακῆς διὰ γραμμάτων· ὅτι καὶ διὰ γράμματος ἡ ἐξαίτησις μοναζόντων τε καὶ ἱερωμένων· τοῦτο ἀπεκρίθην ὡς οὐχ ὀριστικῶς, ἀλλὰ συμβουλευτικῶς πρὸς ἐμοῦ τὸ ἐπιτίμιον. Διὰ τί; ὅτι οὐχ ἱεράρχης ἐγὼ, ἀλλ' ἱερεὺς, πρὸς μὲν τοὺς οικεῖους μαθητὰς νοουσετικῶς [Reg. cod. νομοθετικῶς] ἀγόμενος· πρὸς δὲ ἄλλους οὐχ οὕτως· ἀλλ' ὡς ἐρρηται, ἀναθέμενος τὸν λόγον αὐτοῖς ἕως καιροῦ εἰρήνης, καὶ τηνικαῦτα ὅπερ διορισθῇ παρὰ τοῦ ἀγιοτάτου πατριάρχου, σὺν ἐπικρισίᾳ τῆς ἁγίας συνόδου, εἰσδέξασθαι, εἴτε πρόσθεσιν ἔχοντος τοῦ ἐπιτιμίου, εἴτε ὕφεισιν. Καὶ οὐκ ἔξω, οἶμαι, τοῦ εἰκότος πεποίηκα· ὁρέξας χεῖρα τοῖς πεπτωκόσι φιλανθρώπως· οὐ μὴν εἰς ἐμαυτὸν περιστήσας τὸ κράτος· ὅπερ ἔκτοπον. Τί δὲ τὸ ἐπιτίμιον; ποικίλον ἐπὶ ποικίλοις τοῖς ἁμαρτήμασιν [cod. Reg. παραπτώμασιν]· ὅπερ οὐκ ἐπιστολῆς μέτρον ἐξαγορεύει. Ἐν κεφαλῇ δὲ εἰπεῖν, τὸν ἡ ὑπογραφήν ἢ κοινωνίᾳ αἰρετικῇ ὄλοντα ἱερέα, ἢ ἀπλῶς διάκονον εἰργεσθαι παντάπασι τῆς ἱερουργίας· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς κοινωνίας· μετὰ δὲ τὴν τῆς ἐπιτιμίας περαίωσιν, τῶν μὲν ἁγισμάτων μετέχειν, τῆς δὲ λειτουργίας οὐδμῶς, ἕως ἁγίας συνόδου· εὐλογεῖν δὲ ἡ εὐχεσθαι ὡς κοινὸν μοναχόν, οὐχ ὡς ἱερωμένον· ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ συμπληρῶσιν ἐπιτιμητικῆν. Ἐξ τε τὰς ὑπὸ αἰρετικῶν κατεχομένας ἐκκλησίας μὴ εἰσεῖναι, μήτε ἐὰν ἐαθῇ ναὸς, κρατεῖσθαι ὑπὸ ὀρθόδοξου μετὰ τὸ ἐκείσε αἰρετικὰς ἀναφοράς γενέσθαι, λειτουργεῖν τὸν ὀρθόδοξον, ἀνευ λύσεως ὀρθοδοξούντος ἐπισκόπου.

Ἐπεὶ οὖν εὐδοκία Θεοῦ ἀφείθημεν τῶν φυλακῶν καὶ συνήφθμεν τῷ τε ἀγιοτάτῳ πατριάρχῃ, καὶ τοῖς ἁγίοις ἐπισκόποις, πρὸς δὲ καὶ ὁσίοις ἡγουμένοις ἀνεθέμεθα τοὺς λόγους, καὶ οὐκ ἐμέμφθημεν παρὰ τινος ἐν οὐδενί· ἢ μόνον πρὸς ἐνὸς ἐπὶ τῷ εὐλογεῖν· ᾧτινι ἀπεκρίναμεθα· ὅτι εἰ μεμπτόν· Ἐξενεχθῇ ὁρος παρὰ τῆς κεφαλῆς· καὶ ἡμεῖς σιωπῶμεν. Ὅστε οἱ ἐγκαλοῦντες, μὴ ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς κυρίοις ἐπισκόποις ἐγκαλεῖσθαι· οἷς ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς καὶ ὑπειμένοι ἐπόμενοι· καὶ παρ' αὐτῶν ἀναγκαστικῶς προτρεπόμενοι μέχρι σήμερον καὶ ἐδωκαμεν ἐπιτίμια κατὰ τὸν εἰρημέων εἰρμὸν, καὶ ἐπιδιδόμεν ὅποτε τύχη. Σκοπεῖσθαι δὲ οἱ φιλεγκλήμονες, μήπως τὸν κώνωπα διϋλίζοντες, λεληθῶσι τὴν κάμηλον καταπίνοντες· καὶ τὰ κάρφη ψηλαφῶντες, οὐκ αἰσθάνονται τὴν δοκὴν περιφέρειντες. Ἡμεῖς οὖν οὕτω, θεοτίμητε ἀδελφε, ὡς ὑπὸ Θεῷ μάρτυρι διεγενόμεθα συμπαθεῖα καὶ φιλαδελφία, οὐ κατὰ πρόσκλησιν, ἢ τινα ἄλλην περιπέτειαν ἀνθρωπίνην. Ὁ δὲ ταρασσὼν ἡμᾶς, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, βασιτάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἀρ ἡ.

A adeo indocilis, ut amicae oburgationes graviter feram. Quod si qua molestia fuit, ea non utique ob commonitionem, sed ob cuiusque haeresim, qua Christi corpus scinditur, varias in opiniones divisum. Verum ut a principio rem exponam; oportet enim ut accusatus meipsum defendam; quod a prima die poenas irrogare coactus fui, idque ex carcere per litteras; quoniam pariter per scriptum monachi et sacerdotes pro se deprecari sunt; illud ego non tanquam definirem aliquid, sed tanquam consilium dans respondi circa poenas a me irrogatas. Cur ita? quoniam ego episcopus non sum, sed sacerdos, qui proprios quidem discipulos castigo, alios vero non item, sed sententiam, ut dictum est, ipsius proposui usque ad pacis tempus, atque interim id admittere quod a sanctissimo patriarcha definitum est cum sanctae synodi approbatione, sive quod poenam imponendam spectat, sive quod remittendam. Neque quidquam, ut reor, praeter jus feci: lapsis dexteram benigne protendens, non autem potestatem mihi arrogans, quod certe non decuit. Quenam autem poena illa? diversa pro diversis peccatis: id quod epistolae brevis declarare non sinit. Ut summam autem dicam, quicumque sacerdos, ut porro diaconus convictus fuerit subscriptionis aut communionis cum haereticis, prorsus illum a ministerio sacro arceri, quin etiam a communione: postquam autem poenas exsolverit, sacramentorum quidem participem fieri, at non ministerii sacri, usque ad sanctam synodum: sed benedicere et orare tanquam monachum duntaxat, non ut sacerdotem: sed neque id priusquam poenitentiam expleverit: neque ingredi in ecclesias quae ab haereticis tenentur, neque, si templum post peractas ibi haereticas oblationes, a catholico teneri contingat, in eo sacra facere orthodoxum, absque permissu episcopi orthodoxi.

Quando igitur, Dei benignitate, dimissi ex carcere, et cum sanctissimo patriarcha et sanctis episcopis conciliati sumus, atque insuper sanctis praepositis rationem reddidimus, neque ulla in re de nobis quisquam conquestus est, nisi unus in eo quod spectat ad benedictionem; cui hoc respondimus: Si offensionem habet istud: *Mons excisus est ab ipso vertice*⁸⁷⁻⁸⁸; nos vero silebimus: accusatores igitur non jam nos, sed dominos accusent episcopos, quos sequimur nos humiles et infirmi: atque ab iis quasi per vim impulsam ad hunc usque diem, et poenas imposuimus eo quod diximus ritu, et cum opus est imponimus. Videant autem delatores illi, ne culicem excolantes, camelum incauti deglutiant⁸⁹: neve dum vestigant festucas, trabem circumferre se non sentiant. Nos igitur, frater a Deo honorate, sic tanquam sub Deo teste perseveravimus in concordia et benignitate in fratrem, non juxta propensionem animi, aut alterius humani affectus temeritatem. *Qui autem conturbat nos, ait Apostolus, portabit iudicium, quicumque est ille*⁹⁰.

⁸⁷⁻⁸⁸ Dan. ii, 34. ⁸⁹ Matth. vii, 3; xxiii, 24. ⁹⁰ Galat. v, 10.

XLIII. — *Laurentio filio* (*).PNT' (45). — *Λαυρεντίω τέκνῳ*. [χλβ'.]

Ne fiat oblatio et res sacra pro quodam qui se laqueo suspenderat, sed solum elemosyna.

Ad aures nostras pervenit facinus, filii Laurenti, A quod mali dæmonis instinctu in Antisarensium Comopoli patratum est; ejusque causa vehementer ingemuimus, tum ex communi lege humanæ charitatis, tum quia fratri Athanasio protopresbytero, cujus ergo adductus sum ut scriberem, sanguine junctus erat is qui seipsum præfocavit. O tragicum spectaculum! hominem honoratum, indigenis loci antecellentem, cui affatim vitæ subsidio suppetebant, virum prudentem, in orationibus precibusque assiduum, atque in reliquo vitæ cursu probatum, cum nihil accidisset sinistri eventus, quæ persæpe causa est ab officio deflectendi; sic in nulla rerum perturbatione id sceleris admisisse, ut laqueum indueret. O, et iterum dicam, detestandam vocem! Tales sunt diaboli machinationes. *Ille homicida ab initio*, ut ait Dominus⁹¹. Ille primum quidem Achitophel, deinde Judam adegit ad suspendium: et ad hanc usque diem non cessat idem persuadere iis qui ipsi obtemperant. Duobus autem, opinor, modis hominem prædatur, sicut experientia comperimus: aut ex dolore cordis inconsolabili, aut ex insana cupiditate, tenebras offundens, et pessumdans. Quemadmodum enim in homicidio, vel adulterio, vel in cæteris flagitiis, tenebras exhibet quasi lucem, et amarum ut dulce; neque enim, nisi ita sentire de rebus doceret, venari et capere nos posset: sic et in suspendio, dulcem fecit mortem, tenebris mentem obduxit, peregit suspendium. Credo equidem; qualis est draco ille, et quam multis præstigiis; homines ubique interimet, hoc istum modo, alium aliter; nec quisquam est qui ejus pedicas evadat, absque Dei auxilio, quod aderit viventi fideliter cum metu et tremore, juxta ipsius mandatum⁹².

Sed ad institutum veniat oratio. Significasti omnes loci illius incolas aversari domum ipsius, et uxorem, et liberos, neque contrectare, velle, aut attingere quidquam, ac ne panem quidem mutuo datum. Et quidem si ejus, qui se strangulavit, familiares dicunt recte illum fecisse, seque optare ut sibi idem exitus contingat; merito relinquuntur; quanquam neque id statim. Oportebat enim prius eos docere, illuminare, hortari ut suggerent interitum: hoc enim Christianorum est: hoc fratres amantium; quia et Dominus, cum sciret quid faciurus esset Judas, multis benevolentiae indiciiis, idoneisque ad correptionem prædictionibus deterere illum conabatur, vix ipsi denuntians, et expedire dicens ut natus non esset homo ille⁹³. Sed non intellexit miser. Quod si, ut ais, et illum lugent qui eodem ac Judas exitio periit, et ab omni Chri-

Ακουστών ἡμῖν ἐγένετον, τέκνον Λαυρέντιε, ὅπερ ἐκ τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐτελέσθη δράμα ἐν τῇ Ἀντισάρων [cod. Reg. Ἀντιζάργῳ] κομποπόλει· καὶ ἐστενάξαμεν ἐπ' αὐτῷ μεγάλως, καὶ κατὰ τὸν κοινὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης ἀγάπης, καὶ διότι ἀφ' αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ Ἀθανασίου καὶ πρωτοπρεσβυτέρου (ὅψ' οὗ καὶ κινήθεις γράφω) ἐστὶν ὁ ἀπαγχονισθεὶς. Ὡ φοβεροῦ τραγυδῆματος! ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, προφερέστερος τῶν ἐκεῖσε αὐτοχθόνων, αὐτάρκης κατὰ τὸν βίον, ἀνὴρ συνετὸς, προσκαρτερῶν εὐχαῖς τε καὶ δεήσεσι, καὶ τῇ λοιπῇ τῆς ζωῆς ἀγωγῇ ἐμπρέπων· μηδὲν περιστατικὸν συμβεβηκότος, ἐξ οὗπερ πολλάκις ἐστὶ περιτρεπέσθαι τοῦ δέοντος κατὰ τι μικρὸν· οὕτως ἐν ἀταραξίᾳ πραγμάτων τηλικούτον κακὸν ἀπεργάσασθαι ἀγχόνῃ χρησάμενος! Ὡ, καὶ αὖθις ἐρῶ, τῆς ἀπευκτῆς φωνῆς [cod. Reg. ἀκοῆς]! Τοιαῦτα τοῦ διαβόλου τὰ μηχανήματα. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἀπ' ἀρχῆς, καθὼς ἐφη ὁ Κύριος. Ἐκεῖνος πρῶτα μὲν τὸν Ἀχιτόβελ, ἔπειτα τὸν Ἰούδαν ἐπεισεν ἀπάγξασθαι· ὃς οὐ παύεται καὶ μέχρι σήμερον τὰ αὐτὰ ἀποτελεῖν ἐν τοῖς πειθόμενοις αὐτοῦ. Οἶμαι δὲ κατὰ δύο τρόπους συλᾶν τὸν ἄνθρωπον, ὡς παῖρξ ἔγνωμεν· ἢ ἀπὸ δόδυνης καρδίας ἀπαρκαλήτου, ἢ ἀπὸ ἐφέσεως ἀλογίστου, σκοτώσας, καὶ περιτρέψας. Ὡς γὰρ ἐπὶ φόβου, ἢ μοιχείας καὶ τῶν ὁμοίων ἀσεληγμάτων, ὑποδείκνυσσι τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ πικρὸν γλυκίον (οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ οὕτως ἀναστοιχειώσαι λογίσασθαι, ἡμᾶς εὐρίσκει θερεῖται)· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀγχόνης, ἥδυνε τὸν θάνατον, ἐξόφωτε τὸν νοῦν, ἀπέτελεσε τὴν ἀγχόνην. Οἶμαι [cod. Reg. Οἱ μοι], οἷός ἐστιν ὁ δράκων, καὶ ἐφ' ὅσοις μαγανεύμασιν ἀνθρωποκτονεῖ ἐκάστοτε. Τοῦτον οὕτως, ἄλλον ἄλλως· καὶ οὐκ ἐστὶν ὃς ἐκφεύξεται τὰς πάγας αὐτοῦ, ἀνευ βοηθείας τοῦ Θεοῦ, ἥτις εἴη μετὰ φόβου καὶ τρόμου τῷ κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ πιστῶς βιοῦντι.

Ἀλλ' ἐπὶ τὸ κατεπιγὼν ὁ λόγος. Ἐδήλωσας, ὡς οἱ τοῦ χωρίου ὁμοῦ ἅπαντες ἀποτρέπονται τῆς οικίας αὐτοῦ, ἤγουν γυναικὸς, καὶ τέκνων, μήτε ἀπτεσθαι, μήτε θίγειν, μέχρι καὶ μεταδόσεως ἄρτου δακτυλίου. Καὶ εἰ ἐπιλέγουσιν οἱ τοῦ ἀπαγξαμένου καλὴν εἶναι τὴν πρᾶξιν τῆς ἀπαγχονίσεως, καὶ τὴν αὐτὴν αὐτῷ φιλεῖν τελέσαι κάκεινοι· καλῶς ἀφίστανται· ὅπως οὐδ' οὕτως εὐθύς. Δεῖν γὰρ πρῶτον διδάξαι, φωτίσαι, παρακαλέσαι φυγεῖν τὸν βλεβρον· τοῦτο γὰρ Χριστιανῶν· τοῦτο φιλαδέλφων· ὅτι καὶ ὁ Κύριος τὸν Ἰούδαν πολλοῖς χρηστεύμασι, καὶ διορθωτικοῖς προφητεύμασι, εἰδὼς ὃ ἐμελλε ποιεῖν, ἐπειράτο ἀναπείθειν· τὸ οὐαὶ αὐτῷ ἐπιφθεγγόμενος, καὶ τὸ, «Συνέφερον εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος», λέγων, καὶ οὐ συνήχεν ὁ τάλας. Εἰ δὲ, ὡς φῆς, καὶ καταθρηνοῦσι τὸν Ἰουδοτέλεστον, καὶ ἀπεύχονται τῇ, μερίδος ἐκείνης πάντα Χριστιανὸν, καὶ ἔκστασιν

⁹¹ Joan. vii, 44. ⁹² Philip. ii, 12. ⁹³ Matth. xxi, 24.

NOTÆ.

(*) Dogmatica.

(45) In cod. Reg. ρνγ'.

ἐξέστησαν ἀναφορήτου θλίψεως, καὶ ζητοῦσι παρά-
 κλησιν· τί τοῦτο ὅπερ διηγῇ, ἡ ὅτι τῷ Χριστῷ
 ἐναντιοῦνται οἱ χωρίται, καὶ τῷ διαβόλῳ ἀνοίγουσι
 θύραν ἀπωλείας τῶν ἀξιοπαράκλητων; Οὐαὶ τοῖς οὕτω
 ποιοῦσιν, ὅτι συνεργοὶ εἰσι τοῦ διαβόλου. Καλῶς
 οὖν ὁ κύριος Μακάριος καὶ πνευματικὸς Πατὴρ παρ-
 εκάλεσε τοὺς τοιοῦτους· καλῶς καὶ ἐστίαθη ἐν ἐκείνῃ
 τῇ οἰκίᾳ· καὶ μηδὲς Χριστιανὸς διακρινέτω τὸ αὐτὸ
 ποιεῖν. Ἐπειδὴ δὲ λόγος περὶ ἐπιτιμίου· οὐχ ὅτι
 ὑπαίτιοι (Ἐκαστος γὰρ, φησὶν, ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐ-
 τοῦ ἀποθανέεται, καὶ οὐκ ἀποθανοῦνται τέκνα
 ὑπὲρ πατέρων, ὡς καὶ ἐμπάλιν), πρὸς δὲ παρηγο-
 ρίαν, μὴ Τεσσαρακοστῇ φυλάξονται κρεωφαγίας,
 δηλονότι καὶ τοῦ μὴ μετέχειν τῶν ἁγισμάτων. Εἰς
 δὲ τὴν ἐκκλησίαν εἰσέτωσαν εὐχόμενοι, μέχρι τῶν
 κατηχομένων ἐπιμένοντες, δότωσαν καὶ τὴν ἀν-
 ήκουσαν μοῖραν τοῦ ἀθλίου τοῖς πτωχοῖς [Reg. cod.
 εἰς πτωχοῦς]. Προσφορά μὲν γὰρ καὶ λειτουργία
 ὑπὲρ αὐτοῦ οὐ θέμις γίνεσθαι πάντῃ· ἡ δὲ ἐλεημο-
 σύνη γινέσθω· ὡφελεῖ γὰρ αὕτη καὶ εἰς ἀπιστον,
 ὡς φησὶν ὁ Χρυσόστομος· καὶ ἄλλως ὅτι τοῦ Ἰούδα
 τὰ ἀγκυτικὰ ἀργύρια εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις ἐδόθη.
 Πηξάτωσαν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ
 εἰς τὸν τόπον, οὗ ἡ ἀγχόνῃ· ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ σταυρὸς
 ἐν τῷ Κρανίῳ τόπῳ πήγνυται· διότι ἐκεῖ τοῦ ἀνθρω-
 ποκτονηθέντος Ἀδάμ τὸ κρανίον, ἀφ' οὗ καὶ ὠνόμα-
 σται. Τοσαῦτα ἔχομεν λέγειν ἐκ τῶν ἐν Γραφαῖς· καὶ
 τοὺς μὲν τοῦτο παθόντας παρακαλοῦντες καταλῆξαι
 τῆς πολλῆς λύπης, καὶ δι' εὐχαριστίας καὶ ἀγαθοερ-
 γίας προσεδρεύειν τῷ ἀγαθῷ Θεῷ. Τοὺς δὲ τοῦ χω-
 ρίου παραινοῦντες ἀφεμένους τῆς πονηρᾶς διακρί-
 σεις, κοινωνοὺς ἔχειν ὡς πρὶν τοὺς τῆς οἰκίας
 ἐκείνης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.
 Ἀμήν.

PNA' (46). — Νικήτα ἡγουμένῳ. [χλβ'.]

CLIV. — Nicetæ præposito (*).

Quod participatio et communio idem sint: atque adeo panis hæreticorum, cum participatur ab aliquibus, cum hære-
 ticiis communicantes efficiat.

Οὐκ ἀκαιρον, οἶμαι, τὸ παρὸν γραμματεῖον τῇ
 πατρικῇ σου ἀγίωσύνῃ· οὐ μόνον ὅτι τὸ τῆς ἀγάπης
 πληροῖ· ἀλλ' ὅτι καὶ λυπηρόν τι ἐνίσχυνον ἡμῶν τῇ
 ταπεινῇ ψυχῇ, φανεροποιεῖ. Καί, εἰ κελεύεις, πρόσ-
 χες τοῖς λεγομένοις. Μεθ' ὑποστροφῆς τῆς ἐν τῷ
 Ἀκριτᾷ συνόψεως ἡμῶν τῶν ἁγίων Πατέρων, συν-
 ἔτυχον τῷ ἡμετέρῳ ἀδελφῷ Ἀθανασίῳ, διηγούμενος
 ἕκαστα τῶν ἐν Κυρίῳ διειλεγμένων· ἐπειπὼν, ὅτι καὶ
 ὁ τοῦ Μηδικίου, συνίστασι τὸν Μαξιμίνου ἐπὶ τῇ
 καλλίστῃ μεταβολῇ αὐτοῦ, ἔγουν ἀπολογία καὶ ὁμολο-
 γία. Ὁ δὲ ἀνένευσε, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀνανεύ-
 σως· ἐγὼ μὲν ἀπήκουσ, ἐκείνος δὲ φησὶν· Ἐν τῷ
 Ἀπολογητικῷ ὅπερ συνεγράψατο, καὶ αὐτὸς ἀνέγνων,
 λέγει μεταλῆξεν· ἀλλ' οὐχὶ κοινοῦνται, καὶ οἰκονο-
 μίαν εἶναι καὶ ὅπως ἀκριβείας, ἀλλ' οὐκ ἐκπτώσιν
 ἀληθείας τοῦτο. Τί ταῦτα, ὦ Πάτερ τιμώτατε; Οὐχ
 ὁμολογεῖ, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, ὅτι φειδοῖ τοῦ γήρους,

A stiano sortem illam deprecantur, intolerandæ autem
 afflictionis vehementia extra se positi, consolatio-
 nem quærunt; quid hoc est quod narras, nisi quod
 Christo adversantur vicani, et diabolo januam
 aperiunt ad perniciem eorum qui consolatione digni
 sunt? Væ iis qui sic agunt, quia cooperatores sunt
 diaboli. Recte igitur dominus Macarius et spiritua-
 lis Pater istos consolatus est; recte et in illa domo
 cibum sumpsit; nec ullus Christianus idem facere
 cunctetur. Quoniam autem de indicenda pœna sermo
 est; non quod sint culpandi: Unusquisque enim, ait,
 in peccato suo morietur; et non morientur filii pro
 patribus. Aut vice versa: sed ad consolationem:
 Quadragesima una ab esu carniû abstinebunt, et
 utique sacramentis quoque non participabunt. In
 Ecclesiam autem ingrediantur oraturi, tandiu dum
 catechumeni dimittantur, permanentes; partem
 etiam quæ ad miserum illum pertinebat, dent pau-
 peribus. Nam oblationem et liturgiam pro illo fieri
 omnino non licet: elemosyna vero fiat: prodest
 enim hæc etiam infideli, ut dicit Chrysostomus; et
 ex Judæ laqueo nummi argentei ad sepulturam pe-
 regrinorum donati sunt. Signum etiam vivificæ cru-
 cis in eo loco defigant, ubi præfocatus fuit: siquidem
 crux ipsa in Calvariæ loco defixa fuit, eo quod ibi
 hominis mortui Adam calvaria: unde et nomen
 loco datum. Hæc habuimus quæ ex Scripturis dic-
 ceremus; quo illos hortaremur quibus id accidit, ut
 magno dolori finem imponant, et cum gratiarum
 actione, bona opera bono Deo sedulo exhibeant.
 Vicanos vero admonemus, ut pravo affectu deposito,
 cum iis qui in domo illa sunt, pristino more com-
 municent, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

C Vicanos vero admonemus, ut pravo affectu deposito,
 cum iis qui in domo illa sunt, pristino more com-
 municent, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

* Deut. xxiv, 16.

NOTE.

(46) In cod. Reg. ριβ'.

(*) Dogmatica.

matim dicam : Senectuti parcens, animam meam A perdididi, communicans in negatione imaginis Christi, et Deiparæ, sanctorumque omnium : hæc enim Iconomachica est hæresis, atque in hoc cum impiis aggregatus sum. Deinde ad finem usque in monasterio meo permansi persecutionis expers, cum ageretur Ecclesia nostra. Annon ita confitetur et deplorat? Verum nugas illas occidit, atque, ut refert is qui mihi narravit ad suam defensionem Dianium quemdam e Patribus producit, qui idem fecerit, et a sancto Basilio, ut ait, susceptus sit ; tum etiam patrem Gregorii Theologi.

O justam indignationem, et særi antistitis nostri, et totius confessorum chori ! Si enim hoc communicare non est, neque prolabi ; quisnam fructus est susceptorum ab illis certaminum et præliorum, ac sanguinis profusi et ærumnarum ? cur et ipse abscissus est ? cur monasterium relinquit ? cur inhibetur a sacrificio ? O, et iterum dieo, divinam indignationem : quod veritatem in injustitia detinens **, idem quod ipse fecit, Patres levisse existimat. Age ergo, inconsultum sermonem expendamus. Participavi, sed non communicavi. Ait itaque uspiam theologorum celeberrimus : Participes factus sum imaginis, et non custodivi. Participes sit meæ infirmitatis, ut et imaginem servet, et carnem mortii tradat. Secunda ergo communionem communicavit, quæ priori longe admirabilior est. Ecce vocem hanc, *participavi*, communionem significare ostensum est. *Participatio* enim seu μετάληψις, et communicatio, idem sunt ; atque illa quidem sic dicta ex eo quod est simul haberi ; hæc autem ex eo quod qui simul habent, commune faciant. Et divinus item Apostolus : *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Domini est ? panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est ? Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus* **.

Ecce hic etiam qui mundi lumen fuit, ostendit, participationem sive μετοχήν esse communionem. Nemo autem mentis compos, qui neget μετοχήν esse μετάληψιν. Sicut ergo divinus panis ab orthodoxis participatus, omnes qui participant unum corpus efficit, sic profecto et hæreticus panis conjungens inter se eos qui illum participant, unum corpus oppositum Christo exhibet : et qui aliud effluit, inepte et frustra loquitur. Quod si mens, tunc cum ipse participabat, facto non consentiebat ; hoc magis negare est, si, non ignorans absurde se agere, in scientia tamen peccavit, non veritus Deum, qui et animam et corpus occidit, mittens in gehennam ; sed illum reveritus qui corpus ad tempus cædit. Quid juvant quæ non congruunt ? Quid faventes sibi putat sanctos, qui contradicunt ? Illorum judicio, annuisse duntaxat vel abuisse, cum de confessione aut negatione agitur, perinde

ὡλεσά μου τὴν ψυχὴν, κοινωνήσας ἐπὶ τῇ ἀρνέσει τῆς εἰκόνης Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου, καὶ πάντων ἁγίων· τοῦτο γὰρ ἡ εἰκονομαχικὴ αἵρεσις· καὶ τοῦτο συνηλίσθη τοῖς ἀσεβέσιν. Εἶτα καὶ ἐως τέλους ἐνέμεινα ἐν τῷ μοναστηρίῳ μου ἀδιώκτος δονουμένης τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας [cod. Reg. οἰκουμένης]. Οὐχ οὕτως ἐξομολογείται καὶ προσκλαίει ; ἀλλὰ τὰ βαπτίσματα ἐκεῖνα φαίη, καὶ ὡς φησιν ὁ ἐξηγουόμενος, ὅτι γε καὶ παράγει εἰς συνηγορίαν αὐτοῦ Διάνειον τινα τῶν Πατέρων ταυτὸ πεποιηκότα, ὃν, φησὶν, εἰσεδείξατο ὁ ἅγιος Βασίλειος· ἐπεὶ καὶ τὸν πατέρα Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Ἡ δικαίως ἀγανακτήσεως, τοῦ τε ἱεροῦ ἡμῶν ἀρχιερέως, καὶ παντὸς τοῦ ὁμολογητικοῦ πληρώματος ! Εἰ γὰρ ἐκεῖνο οὐ κοινωνία, οὐδὲ ἐκπτώσις· τί τὸ ὄφελος τῶν ἐκείνοις ἀγώνων τε καὶ ἀθλῶν, αἱμάτων τε καὶ ταλαιπωρημάτων ; τί δὲ καὶ αὐτοὶ ἀπεμύθη [cod. Reg. ἐπεμύθη] ; τί δὲ καὶ ἀφήσιν τὸ μοναστήριον ; τί δὲ καὶ ἐργεταὶ τῆς ἱεραρχίας ; Ὡ, καὶ αὐθις λέγω, τῆς θείας ἀγανακτήσεως ! ὅτι τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατέχουν, οἷεται καὶ τοὺς Πατέρας ταυτοπαθεῖν αὐτῷ. Φέρε οὖν, ἰδωμεν τὸν ἀλόγιστον λόγον· Μετέλαβον, ἀλλ' οὐκ ἐκοινωνήσα. Λέγει τοιγαροῦν ὡς πού τῶν θεολόγων ὁ διαδόχτος· Μετέλαβον τῆς εἰκόνης, καὶ οὐκ ἐφύλαξα· μεταλαμβάνει τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ, καὶ τὴν σάρκα ἀθανάτισῃ. Δευτέραν οὖν κοινωνίαν κοινωνεῖ, καὶ πολὺ τῆς προτέρας παραδοστέραν. Ἰδοὺ, τὸ, μετέλαβον, κοινωνεῖν, ἐκπέφασται. Μετάληψις γὰρ καὶ κοινωνία ταυτὸν· ἡ μὲν ἐκ τοῦ μετέχουσθαι· ἡ δὲ ἐκ τοῦ τοὺς μετέχοντας κοινοποιεῖσθαι, ὁνομαζομένη. Καὶ τοίνυν ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος· Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου ἐστὶ ; τὸν ἄρτον, ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἐστίν ; οἱ εἰς ἄρτος, ἐν σώμα ὁ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν.

Ἰδοὺ δέδειχε κἀναπαῖδα τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὅτι κοινωνία ἐστὶν ἡ μετοχή· οὐκ ἂν τις δὲ φρενῶν εἰσω ὢν, οὐχὶ τὴν μετοχὴν, μετάληψιν εἰποι. Ὡς οὖν ὁ θεὸς ἄρτος ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων μετεχόμενος, πάντας τοὺς μετόχους ἐν σώμα ἀποτελεῖ· οὕτω δὲ καὶ ὁ αἰρετικὸς ἄρτος κοινωνοὺς τοὺς οὕτω αὐτοῦ μετέχοντας ἀλλήλων ἀπεργαζόμενος, ἐν σώμα ἀντίθετον Χριστῷ παρίστηται· καὶ ὁ κενολόγος μάτην ἱκευολογεῖ. Εἰ δὲ ὅτι ὁ νοῦς, ὅποτε μετέλαβανεν, οὐ συνδιετίθετο τῷ πραττομένῳ, τοῦτό ἐστι τὸ μάλλον ἀναίρετικόν· ὅτι καίπερ εἰδὼς ἐκπομπουργεῖν, ὁμως ἐν γνώσει ἡμάρτανε, μὴ φοβηθεὶς τὸν ἀποκτείνοντα θεὸν καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα διὰ τῆς ἐν γέννη ἐμβολῆς, ἀλλὰ τὸν προσκαίριον σῶμα τύποντα. Τί συμφέρει τὰ ἀσύμβατα ; τί οἴεται συνηγόρους τοὺς ἀντηγόρους αὐτοῦ ἁγίους ; ἥδη καὶ μόνον κατάνευσις ἢ ἀνάνευσις, ἐπὶ τε ὁμολογίας καὶ ἀρνήσεως, ἔργου πληρωσις αὐτοῖς δογματίζεται· καὶ οὐδὲ ὑπόκρισιν εἰς μαρτύ-

** Rom. i, 18. ** II Cor. x, 16-18.

ριον πρόσκειντο, τοῦ μόνον ἀφασθαι θύματος, οὐκ εἰδωλικού, ἀλλ' οὐδὲ ἰδιούτου· καὶ τὰ παραδείγματα ἄπειρα. Τί θι οὖν ἄλλο ἢ τοῦτο ἐνὶ τῷ προλαβόντι διωγμῷ; Ὁ ἱερὸς πατριάρχης κατηνέχθη, ἐξωστραχίσθη, περιωρίσθη ἐν παραβύσσει τῷ· ἀντίθρονος Χριστομάχος· σύνοδος ἀθετούντων· ἀναθεματισμὸς τῆς ἐν Νικαίᾳ ἁγίας συνόδου· ἀνάρβησις τῆς πάλας ἀντιχριστούσης· ὑπερορία τῶν ἁγίων ἐπισκόπων τε καὶ ἡγουμένων, μοναζόντων καὶ μοναζουσῶν· αἵματα χεόμενα, θάνατοι ἄωροι, εἰρκταί, λιμάγχονήσεις, λεηλασίαι· τὸ φοβερώτερον καὶ ὁρώμενον καὶ ἀκουόμενον, ἡ σπῆτή εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἐνυδριζομένη, καταπατουμένη, τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀπάντων ἁγίων· ὅς τε ναὶ καὶ τὰ θυσιαστήρια ἐρεπούμενα· τὰ ἅγια βεβηλούμενα, πυρὶ παραδιδόμενα. Τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐ πᾶς ὁ κοινωρήσας ἤρουν μεταλαβὼν τοῦ ἰοδόλου ἄρτου, ἀρνησάμενος; ἔκθετος, ἀνόσιος· εἰ μὴτε διὰ μετανοίας ἀνακληθῇ; Οὕτως ἔχει ἡ ἀλήθεια· καὶ ταύτη ἀπεκτανθήσαν οἱ μάρτυρες, καὶ ὑπόσαν ἅπαντα οἱ ἀντεχόμενοι. Καὶ εἰ τις τῷ κανόνι τούτῳ στοιχεῖ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, εἰρήνη ἐκ αὐτῶν, καὶ εἰς εἰρήνην, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ. Τὸ γὰρ τοῦ Διανίου, καὶ τοῦ Πατρὸς τοῦ Θεολόγου, εἰ τι καὶ τοιοῦτον ἕτερον· τεχνικοῦ γράμματος ὑπὸ αἰρετικῶν σκαιωρηθέντος· κλοπῇ ἦν ἀπλότητος κατασοφισθέντων, καὶ οὐκ ἐκ φόβου τινὸς, ἔπαγε! ὑπογραφάντων τῶν ἁγίων ἐκείνων. Διόπερ αὐτοῖς εὐθὺς ἅμα τοῦ γινῶναι τὸν ὁδὸν ἡ ἀνάγκησις καὶ ἡ εὐθαρσος ἀπολογία. Ταῦτα, Πάτερ ἅγιε, εἰ σοι θεμιτὸν, ἐκπερομούθησον τῷ ἀνδρὶ, ἵνα εἰδῶς τὴν ἀληθεῖαν, ἀπορρίψῃ τὴν ἄδικον συγγραφὴν ἐκείνην, καὶ μετὰ εὐσεβῶν τάττοιτο· ἐπ' αὐτὸν καὶ γέρων, καὶ ἐπιτιμηθεὶς, καὶ διὰ τοι τοῦτο ἐάσας τὴν περιβόητον μονήν. Εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἡμῖν γε εὖσαι μηδεμίαν κοινωρίαν ἔχειν ἐν τῷδε τῷ μέρει μετὰ τοῦ ἀνδρός, εἴπερ καὶ οὐ μεταμέλειτο.

PNE (47). — Θεοφίλω τῆς Ἐφέσου. [χλθ']

Quod haereticos doceri, non interfici oporteat.

Ἐλαβὼν ἐπὶ χεῖρας τὸ γραμματεῖον, ὅπερ ἐπέστειλεν ἡ ἐρὰ σου κορυφῇ Ἀθανασίῳ τῷ ἡμετέρῳ ἀδελφῷ, καὶ ἀναγνοὺς ἐλυπήθην, τιμωτάτῃ μου Πάτερ, λύπῃ ἰκανήν. Πρῶτον μὲν ὅτι ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τοῖς ὀρθοτομοῦσι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας κατὰ τὴν νῦν λυττώσαν αἵρεσιν τῶν Εἰκονομάχων, ἐρεσχάλαι γίνονται, καὶ σχίσματα ἐπιφύονται· ἔπειτα ὅτι ἀναγκάζομαι ὁ ἐλάχιστος ἀντιθετικῶς τὴν διδλεξὶν ποιήσασθαι. Ἀλλὰ συγγινωσκέτω ἡ μεγαλειότης σου· περὶ γὰρ ἀληθείας ὁ λόγος· ἥς οὐδὲν προσιμώτερον, οὐδὲ αἰδεσιμώτερον [cod. Reg. αἰδεσιμώτερον]. Τί δὲ τὸ ἐμπερόμενον ἐν τοῖς γράμμασι, περὶ οὗ ἡ λύπη; Ἡμεῖς, φησὶν, οὕτε κτενεσθαι τοὺς Μανιχαίους, οὕτε μὴ κτενεσθαι, συνεβουλευσάμεν. Εἰ δὲ καὶ ἐπετρέψαμεν, τῶν καλλίστων τὸ μέγιστον εἰχόμεν

⁹⁷ Galat. vi, 16.

A est ac opus ipsum perfecisse: ac ne simulationem quidem admittunt tangendae victimae, neque solum sacrificatae idolis, sed nec privatim caesae: cujusmodi exempla sunt innumera. Quae enim alia quam haec erant in priori persecutione? Sacer patriarcha detentus est, in exilium pulsus, in obscurum locum relegatus: in ejus sede locatus homo Christomachus: synodus abrogantium, anathematizatio sanctae synodi Nicenae, instauratio belli contra Christum, exsilia sanctorum episcoporum et praepositorum, monachorum ac monialium: sanguis effusus, mortes immaturae, carceres, homines fame enecti: depredationes et, quod oculis auribusque horrendum, contumeliose habita, proculcata, imago Christi veneranda, Deiparae, omnium sanctorum: templa et altaria solo aequata, sancta profanata, ignique tradita. Quae cum ita se habeant, quicumque communicat seu participat venenatum panem, nonne Christi est negator; ejectus, impius, nisi per poenitentiam respiscat? Sic habet veritas: et pro hac occisi sunt martyres, et omnia pro illius defensione pertulerunt: Et si quis hanc regulam secutus fuerit, ait Apostolus, *paen super ipsum, et misericordia, et super Israel Dei*. Quod enim de Dianio, et de Theologi patre, et si quid aliud ejusmodi, haereticorum artificio scriptum et excogitatum, fraus fuit ad fallendos simplices, non quod timore aliquo, absit, subscripserint sancti illi. Quocirca simul atque dolum agnoverunt, revocarunt se, et cum fiducia responderunt. Haec, Pater sancte, si fas erit, viro renuntia: ut agnita veritate, injustam syngrapham illam abjiciat, et in numerum piorum ascribatur. quandoquidem et senex, et reprehensus, et propterea reliquit celeberrimum monasterium; sin minus: at pro nobis ora, ut nullam cum viro communionem habeamus in hac parte, nisi animum mutet.

CLV. — Theophilo Ephesi (*).

Sumpta in manus epistola quam sacra sublimitas tua fratri nostro Athanasio misit, ubi hanc legi, gravi dolore affectus sum, Pater mi honoratissime; primum quidem quod etiam inter nos ipsos, qui furente nunc Iconomachorum haeresi, ex norma veritatis loquimur, rixae oriantur et existant schismata: deinde quod cogar ego minimus contrariam ex adverso dissertationem instituere. Sed ignoscat magnificentia tua; cum de veritate agatur, qua nihil est honore, nihil veneratione dignius. Quid autem est in litteris de quo ipsa doleat? Nos, inquit, neque ut occidantur Manichaei, neque ut non occidantur, consilium dedimus. Id vero si permitteremus, pulcherrimarum rerum maximam faceremus. Quid ais, vir a

NOTAE.

(47) In cod. Reg. ριζ'.

PATROL. GR. XCIX.

(*) Dogmatica.

Deo honorate? Dominus in Evangeliiis vetuit, dicens: *Non, ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis triticum. Sinite crescere usque ad messem* ¹⁸. Et tu pulcherrimarum rerum maximam dixeris, eradicationem permittere? Quod enim zizania vocarit hæreticos, tum eos qui tunc erant videlicet, tum omnes qui postea orituri essent, Chrysostomum audiamus hoc ipsum interpretantem his verbis ¹⁹: « Quid ergo vetat Dominus dicens: *Ne forte eradicetis simul cum eis triticum*. Hoc vero aiebat, bella vetans, et sanguinem fundi et cædes fieri. Non enim oportet hæreticos occidere; alioqui bellum implacabile in terris futurum erat. Et post alia: Quid porro aliud, *Ne eradicetis cum eis triticum*, quam hoc innuit? Quod si arma movere cõperitis, et hæreticos interficere, multos quoque de Sanctis una perire necesse est. » Quod et temporibus nostris accidit. Nam et sanguis effusus, et cædes regionem nostram complevere, multique de numero sanctorum simul sublatis sunt, et verbum Domini non excidit: sicut testatum est apud multos. Quid autem dicimus, non permitendum ut occidantur hæretici? illis ne quidem imprecari concessum nobis est. Audiamus enim rursus Dominum sancto Carpo, ut sapientissimi Dionysii verba insinuant, sic loquentem: « Percute me deinceps; paratus enim sum pro hominum salute et iterum pati: pergratum quippe hoc mihi; dum alii homines non peccent. Cæterum vide an e re tua sit, habitationem in voragine cum serpentibus, permutare cum illa quæ cum Deo est bonisque et homines amantibus angelis ¹. » Vides, vir prudentissime, divinam indignationem, eo quod ille contra hæreticos precaretur, ut e vita excederent: et quo pacto condemnandus erat vir sanctus, si in proposito perstitisset. Nequaquam ergo, ut veritas monstravit, imprecari fas est: imo potius pro his orandum: sicut Dominus ipse cum patetur, Patrem suum oravit dicens: *Pater, dimitte illis peccatum: non enim sciunt quid faciunt* ². Quod vero dicit sanctitas tua, habere se aliquos sanctos qui in eadem ac tu sententia sint; ignosce, Pater, sanctorum verba non recte accipimus, atque inde intelligimur Patribus et Deo ipsi repugnare. Divinus enim Cyrillus in opere contra Julianum, juxta id quod olim sanctum fuerat, locutus est: non Testamentum Vetus cum Novo committens; absit; neque enim nesciebat, quæcunque lex loquitur, iis qui sub lege erant, loqui: neque ignorabat comparisonem qua utitur Salvator, cum ait: *Dictum est illud antiquis; ego autem hoc dico vobis* ³. Quare, sicut Demophilo cuidam divinus dicit Dionysius, minime æmulandos impetus tuos non approbamus, etsi millies proferas Phinees et Eliam. Hæc enim cum audiret Jesus, nequaquam ipsi placuerunt hujus mansueti et boni spiritus expertes discipuli. Nam et divinissimus noster sacro-

an ποιῆσαι. Τί φης, ὦ θεοτίμητε; ὁ Κύριος ἀπηγόρευσεν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τοῦτο, εἰπὼν· Ὁδὲ μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκρίζωσθε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. Ἄρσεν συναυξάνεσθαι μέχρι τοῦ θέρους. Καὶ αὐτὸς τῶν καλλίστων τῷ μέγιστον φαίης εἶναι, τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἐκρίζωσης; Καὶ ἐτι τὰ ζιζάνια τοὺς αἰρετικούς εἰρηχε, τοὺς τε τῆνικαῦτα δηλονότι, καὶ τοὺς ὕψ' ἑτέρων, ἦγουν ἅπαντας, ἀκούσμεθα τοῦ Χρυσοστόμου αὐτὸ τοῦτο ἐρμηνεύοντος· ἐφ' ᾧ τάδε· « Τί οὖν ὁ Δεσπότης κωλύει λέγων, Μήποτε ἐκρίζωσθε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον; Τοῦτο δὲ ἔλεγε, κωλύων πολέμους γίνεσθαι καὶ αἵματα καὶ σφαγὰς. Οὐ γὰρ δεῖ ἀναιρεῖν αἰρετικούς· ἐπεὶ ὁ πόλεμος ἀσπονδὸς ἐμελλεν εἰς τὴν οἰκουμένην εἰσάγεσθαι. » Καὶ μεθ' ἑτέρα· « Τί δὲ ἄλλο, διὰ τοῦ, Μὴ ἐκρίζωσθε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον, ἢ τοῦτο φησιν, ὅτι Εἰ μέλλοιτε κινεῖν ὅπλα, καὶ κατασφάττειν αἰρετικούς, ἀνάγκη πολλοὺς καὶ τῶν ἁγίων συγκαταβάλλεσθαι. » Ὅπερ καὶ γέγονεν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις. Καὶ γὰρ αἵματα καὶ σφαγαὶ ἐπλήρωσαν τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην· καὶ πολλοὶ τῶν ἁγίων συναπλήθον· καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου οὐ διέπαισεν, ὡς ὠμολόγηται παρὰ πολλοῖς. Καὶ τί λέγομεν περὶ τοῦ μὴ ἐπιτρέπειν κτενεσθαι αἰρετικούς; οὐδὲ γὰρ κατεύχεσθαι αὐτῶν συγκαχώρηται ἡμῖν. Ἀκουσώμεθα γὰρ αὐθις τοῦ Κυρίου πρὸς Κάρπον τὸν ἅγιον, ὡς ὑποδείκνυται διὰ φωνῆς Διονυσίου τοῦ πανσόφου, λέγοντος· « Παῖς κατ' ἐμοῦ λοιπὸν· ἔτοιμος γὰρ εἰμι καὶ αὐθις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀνασωζομένων παθεῖν· προσφιλές μοι τοῦτο· μὴ ἄλλων ἀμαρτανόντων ἀνθρώπων. Πλὴν ὅρα εἰ καλῶς ἔχει σοι, τὴν ἐν τῷ χάσματι μετὰ τῶν ὁσίων μονὴν ἀνταλλάξασθαι τῆς μετὰ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ φιλανθρώπων ἀγγελῶν. » Ὅρξ, θεοσύνατε, τὴν θείαν ἀγανάκτησιν· ἐπειδὴ κατηγόχοι τῶν αἰρετικῶν ἀπαλλαγῆναι τῆς ζωῆς· καὶ ὅπως, εἰ ἐπιμένον τῇ διαθέσει ταύτῃ ἦν, ἐμελλεν ὁ ἅγιος καταδικάζεσθαι. Οὗτε οὖν, ὡς δέδειχεν ἡ ἀλήθεια, κατεύχεσθαι δεῖ ὅλω· μέλλον μὲν οὖν ὑπερέχεσθαι· ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος ὑπέδειξεν ἐν τῷ τοῦ πάθους καίρῳ, λέγων πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα· Πάτερ, ἀφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσι. Τὸ δὲ φάναι σου τὴν ἀγνωσίαν ἔχειν αὐτοὺς συμφωνοῦντας ἐν τῷ προβλήματι [cod. Reg. προβλημάτι] τοῖςδε τοῖς ἁγίοις· σύγγνωθι, D Πάτερ, οὐ καλῶς ἐκλαβάνομεν τὰς τῶν ἁγίων φωνὰς, κἀντεῦθεν εἰσισκόμεθα πατρομαχίαν, μέλλον δὲ θεομαχίαν εἰσφέροντες. Ὁ γὰρ τοι θεὸς Κύριλλος ἐν τοῖς κατὰ Ἰουλιανὸν κατὰ τὸ πάλαι νενομοθετημένον προὔτεινε τὴν ῥῆσιν· οὐκ ἐφάρμιλον τῇ Νέῃ τῇ Παλαιᾷ συμβάλλων· μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ἠγνόει ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. Οὐδὲ τὴν τοῦ Σωτῆρος σύγκρισιν, ἐν ᾗ φησιν· Ἐρβήθη τοῖς ἀρχαίοις τόδε· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν τόδε. Ὅστε, καθὰ φησιν ὁ θεοφάντωρ Διονύσιος πρὸς τινα Δημόφιλον, οὐκ ἀποδείξμεθὰ σου τὰς ἀζηλώτους ὁρμὰς, κἀν εἰ [cod. Reg. οὐδ' εἰ] μυριακὴς ἐπαναλάβοις τὸν Φινεὲς καὶ τὸν Ἠλίαν. Ταῦτα γὰρ ἀκούοντα τὸν Ἰησοῦν,

¹⁸ Matth. xiii, 29. ¹⁹ Hom. 47 in Matth. ¹ Epist. 7, ad Demophilum monachum, num. 6. ² Luc. xxi, 34. ³ Matth. v, 21, 22.

οὐκ ἤρεσκον οἱ τοῦ πρᾶτος τούτου καὶ ἀγαθοῦ πνεύ-
ματος ἀμέτοχοι μαθηταί. Καὶ γὰρ καὶ ὁ θεώτατος
ἡμῶν ἱεροθέτης ἐν πραότητι διδάσκει τοὺς ἀντιδρα-
στιθεμένους τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Θεοῦ. Διδάσκεισθαι
γὰρ, οὐ τιμωρεῖσθαι χρὴ τοὺς ἀγνοοῦντας. Ἡνωτί-
σμεθα οὖν, ὦ μάκαρ, ἃ λέλεγε καὶ ὁ ἱερός Παῦλος,
ὁ ἥλιος τῆς ὑπ' οὐρανόν. Λέγει τοίνυν καὶ ὁ θεοφόρος
Ἰγνάτιος· Τοὺς μισοῦντας οὖν τὸν Θεὸν μισεῖν χρὴ,
καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ ἐκτετηκέναι· οὐ μὴν δὲ
διώκειν ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ τύπτειν· καθάπερ τὰ ἔθνη
τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν. Εἰ δὲ οὐ τύπτειν δεῖ, σχολῇ
γούν αὐτοὺς κτένειν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸν ἕγγον Συ-
μεὼν τὸν τοῦ θαυμαστοῦ ὄρους ἐλληφας, δέσποτα,
συνάδειν σοι· μὴ τοῦτο οἶσιν, ἱερεῖ, ὡς μάχεται Χρι-
στῷ, ἢ τοῖς ὑπὲρ αὐτὸν διδασκάλοις. Ἀλλὰ τί· ἐπὶ
ἐθνῶν τραυματίζοντι τὸ Χριστιανὸν φύλον ὁ λόγος
αὐτῷ τῆς πρὸς τὸν τρηναῦτα βασιλέα παρακλήσεως,
ὡς ἂν μὴ πορβοῖντο ὑπὸ Σαμαριτανῶν οἱ Χριστιανοί.
Καὶ εὖγε ἔχει. Καὶ νῦν ταυτὸ τοῦτο παρακαλοῦμεν·
καὶ Σκύθας καὶ Ἀρράβας θανατοῦντας τὸν λαὸν τοῦ
Θεοῦ πολεμεῖν, καὶ μὴ φείδεσθαι τοὺς βασιλέας.
Ἄλλο τοῦτο, κἀκείνῳ ἔτερον· τὸ μὲν ἐπὶ τοὺς πολε-
μίους· τὸ δὲ ἐπὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα αἰρετικούς. Τὸ
γὰρ τοι περὶ τοῦ Νηστευτοῦ Ἰωάννου τοῦ τῆς Κων-
σταντινουπόλεως προέδρου, οὐ μοι φαίνεται ἀληθές,
ἐπιτρέψαι ἀνασκοπισθῆναι τοὺς γόητας, ἀλλὰ
παρακεχωρηκέναι. Φονεῖς γὰρ καὶ οὗτοι· ἐφ' οὓς οὐ
κυλιεῖται τοὶς κρατοῦσι τὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν νόμων
δρᾶν. Οὐ γὰρ εἰκῇ, φησὶ, τὴν μάχην φοροῦσιν·
ἐκδικοί εἰσι τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι· οὐ μὴν ἐφ'
οὓς ὁ Κύριος ἐκώλυεν, ἐπιτρέπειν χρῆ. Σωμάτων

γὰρ ἀρχόντες, τοὺς ἐν τοῖς σωματικοῖς ἀλόγως ἐξόν
αὐτοῖς κολάζειν· οὐχὶ τοὺς ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν· τῶν
γὰρ ψυχῶν ἀρχόντων τοῦτο· ὧν τὰ κολαστήρια, ἀφ-
ορισμοί, καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιτιμῖαι.
Οὕτως οὖν, ὦ δέσποτα, ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς φρονού-
μεν· καὶ γε, ἵνα ἐν ἀφροσύνῃ εἴποιμεν, καὶ παρρη-
σίᾳ λελαλήκαμεν τῷ μὲν μακαριωτάτῳ ἡμῶν πατρι-
άρχῃ, ὅτι μαχαίρᾳ ἡ Ἐκκλησία οὐκ ἐκδικεῖ, καὶ
κατένευσεν· τοὺς δὲ τὴν σφαγὴν δρᾶσαι βασιλεῖς·
τῷ μὲν πρώτῳ, ὅτι οὐκ ἠρέσθη Θεὸς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ
ἀναιρέσει· τῷ δὲ δευτέρῳ ἀπειτοῦντι τὴν συνηγο-
ρίαν τῆς ἀναιρέσεως, ὅτι πρότερον ἡ κεφαλὴ μου
αἵρεται, ἥπερ συνθέσθαι με τούτῳ. Ταῦτα δὲ παρ'
ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν. Ὑμεῖς δὲ, ἀγνώστατοι, εἰ ἔτε-
ρον Εὐαγγέλιον ἀνέγνωτε, ὅπερ ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν, εὖ
ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ, σκοπήσατε τί ὁ Ἀπόστολος ἀπο-
φαίνοιτο.

PNQ' (48). — Τῇ περὶ τὸν Πατρίκιον υἱὸν ἀδελ-
φότητι.

De Theologia, et de immaculata imagine sacra Domini et Dei nostri Jesu Christi.

Ἀδελφοί καὶ Πατέρες, παρακληθεῖς παρὰ τοῦ Πα-
τρὸς ὡμῶν, ὡς Πατὴρ κἀκεῖνον, καὶ ὡμῶν δι' ἐκεί-
νου, λαλήσαι ὑμῖν τὰ πρὸς σωτηρίαν· καὶ ἐπεισθὲν
εἰκότως, καὶ φθέγγομαι ὁ ταπεινὸς ἔθνην ἐλόν· Ἡ

* Epist. interpolata ad Philadelph. n. 3. * Psal. LXXVIII, 6. * Rom. XIII, 4.

NOT.E.

(48) In cod. Reg. ρη'.

(*) Dogmatica.

rum institutor in mansuetudine docet eos qui do-
ctrinae Dei adversantur. Doceri enim non puniri
oportet ignorantes. Audivimus igitur, o beate, quae
dixit sacer Paulus, sol orbis universi. Ait autem et
deifer Ignatius * : Odio itaque Deum habentes conve-
nit odio habere, et super inimicos ejus tabescere ;
non tamen illos persequi aut verberare, sicut gentes
quae non noverunt Deum. Quod si verberare non
oportet, nullo utique modo illos occidere. Quod
autem id sumpsisti, sanctum quoque Simeonem,
qui in admirando monte est, tecum, domine, con-
sentire : noli hoc existimare, vir sacer, quod ille
Christo repugnet, aut magistris potioribus quam
ipse sit. Sed quid ? Sermo illi erat hortatorius ad
illius temporis imperatorem, de gente quae popu-
lum Christianum infestabat : ne a Samaritis oppri-
merentur Christiani. Quod bene habet. Nunc etiam
idipsum obtestamur, ut Scythas et Arabas, qui Dei
populum perimunt, bello petant, nec illi parcant
imperatores. Sed est istud ab illo diversum ; hoc
enim adversus hostes, illud contra subditos haere-
ticos. Quare, quod de Joanne jejunatore, Constan-
tinopolitano antistite ferunt, mandasse ut praesti-
giatores in crucem agerentur, mihi verum non vi-
detur, sed permisisse. Homicidae namque sunt et
ipsi : de quibus vetandum non est, quominus qui
rerum potiuntur, ex legibus Romanis decernant.
Non enim sine causa, inquit, gladium portant ;
vindictes sunt ei qui malum agit * ; sed non in eos
de quibus Dominus prohibuit, permittere oportet.
Qui enim corporibus praesunt, his licet plectere eos
qui in corporalibus convicti fuerint : non autem
eos qui in spiritualibus ; hoc enim eorum est qui
animas regunt ; quorum animadversiones sunt ex-
communicationes, et reliquae poenae.

Sic ergo, domine, nos humiles sentimus : et qu-
dem, ut in insipientia dicamus, libere locuti sumus
beatissimo patriarchae nostro, quod Ecclesia gladio
non vindicet ; qui quidem annui ; imperatoribus
vero, qui caedem patrantur, priori quidem, quod
Deo talis caedes non placuerit ; posteriori autem,
cum caedis defensionem exigeret, prius mihi adi-
mendum caput, quam ut his consentirem. Haec
itaque a nobis peccatoribus. Vos vero, sanctissimi,
si aliud Evangelium legistis, quod nos non novimus,
bene habebit ; sin minus, considerate quid dicat
Apostolus.

CLVI. — Fratribus qui cum Patricio filio sunt (*).

nostra, filii charissimi, recte credere in sanctam A Trinitatem, et opera facere quæ a sanctis Dei mandatis testimonium habeant. In Christo enim Jesu, quemadmodum ait Apostolus, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur⁹. Et fidei quidem ratio ad dogma orthodoxiæ; charitatis vero, ad bonæ operationis considerationem reducitur. Credimus ergo in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, quæ tres sunt personæ, natura una, una potestas, unum omnium princeps regnum, in uno, ut natura, sic et voluntate, et operatione adoratum imperio et gloria. Credimus quod unus de sancta Trinitate, Filius et Verbum Dei et Patris, per summam bonitatem exinanivit semetipsum, et formam servi accepit, in forma nostra conspectus. Hoc enim est quod ait Theologus: *Et Verbum caro factum est*¹⁰; et quod magnus Apostolus dicit: *Deus apparuit in carne*¹¹. Et unus idemque est in duabus naturis, perfectus Deus, et perfectus homo: et in utroque perfecto proprietatem nullam non assumpsit, habens scilicet ut Deus omnia quæ Patris sunt; et ut homo, omnia quæ Matris, tanquam germanus filius. Quemadmodum ergo ex Patre incircumscriptus, sic ex Matre circumscriptus, hoc est, qui per imaginem, perinde ac mater, exprimitur. Quare iconomachi, ad quos pertinet hæc disceptatio, non confitentes illum circumscribi, haud dubie nec germanum Matris filium confiteri deprehenduntur, sed alienum potius. Qui enim germanum, et non alienum penitus, nisi in omnibus naturæ proprietatibus genitrici simile sit quod ex illa genitum? Ut enim secundum circumscriptionem commune nihil habet cum Patre, sed cum Matre, ita secundum incircumscriptionem, vice versa, cum Genitore communio est, non cum Genitrice.

Sic se habet rectum veritatis dogma: hæc apostolica fides: circumscriptum confiteri Christum in carne. Sic enim magnus Basilius: « Depingatur in tabula certaminum præses Christus. » Et depictam imaginem venerari, tanquam adorato in ea Christo. In imagine quippe videre se angelum clamat aureus Chrysostomus. Si autem incorporeum in imagine, quanto magis corpore indutum Verbum? Quod si videt, certum est quod etiam adoret in imagine angelum: quemadmodum et Christum. In imagine enim videre meruisse, par est ac adorare: « Quandoquidem honor imaginis ad prototypum transit, » ut rursum ait magnus Basilius. Negatores itaque sunt Christi, qui contumeliosi sunt in imaginem: atque hanc spernentes, contemptio-nem in ipsum transferunt, licet Christum confiteri se dicant: quomodo dæmones etiam confitentur¹², inquit, Christum, factis vero negant¹³. Magna igitur, fratres, impietas illorum, et præclara confessio nostra, nihilo inferior quam martyrum antiquorum. State igitur fortiter, nullatenus titu-

σωτηρία ἡμῶν, τέχνα ἡγαπημένα [Reg. eod. ἀγαπητά], πιστεύειν ὁρθῶς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα, καὶ ἔργα ἔχειν μαρτυρούμενα ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, οὐτε περιτομὴ ἰσχύει, οὐτε ἀκροβυστία· ἀλλὰ πᾶσις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. Καὶ ὁ μὲν τῆς πίστεως λόγος, εἰς τὸ τῆς ὁρθοδοξίας δόγμα· ὁ δὲ τῆς ἀγάπης, εἰς τὸ τῆς εὐπραξίας θεώρημα ἀναφέρεται. Πιστεύομεν οὖν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα· ἅπερ ἐστὶ τρία πρόσωπα, μία φύσις, μία δύναμις, μία ἀρχικὴ τῶν ἀπάντων βασιλεία· ἐν ἐνί, ὡς φύσις, καὶ θελήσει, καὶ ἐνεργείᾳ προσκυνουμένη κράτει καὶ κλέει. Πιστεύομεν ὡς ὁ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, δι' ἅκραν ἀγαθότητα κενώσας B ἑαυτὸν, μορφὴν δούλου ἔλαβεν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει ὀφθείς. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὃ φησιν ὁ Θεολόγος· Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο· καὶ ὁ φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος· Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί. Καὶ ἐστὶν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ἐν δυοὶ φύσεσι· τέλειος Θεὸς, καὶ τέλειος ἄνθρωπος, καὶ ἐν ἑκατέρῳ τελείῳ οὐχ ὑφεῖς τι ἰδίωμα ἀνθρώπου, ἔχον δὲ μᾶλλον τὰ πάντα τοῦ Πατρὸς θεϊκῶς, καὶ πάντα τὰ τῆς Μητρὸς ἀνθρωπικῶς, ὡς υἱὸς γνήσιος. Ὡς οὖν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀπερίγραπτος, οὕτως ἐκ τῆς Μητρὸς περιγραπτὸς, ἦγον ἐξεικινιζόμενος μητρομοίως. Οἱ οὖν εἰκονομάχοι, περὶ ὧν καὶ τὸ ταῦτα δογματίζειν, μὴ ὁμολογούντες αὐτὸν περιγράφεσθαι, εὐρίσκονται ἀσφαλῶς μὴδὲ ὁμολογεῖν αὐτὸν γνήσιον υἱὸν τῆς Μητρὸς· C ποῦ γὰρ τὸ γνήσιον, καὶ οὐ πάντῃ μᾶλλον ἄλλοτριον, ἂν μὴ κατὰ τὴν γεννήσαντα ἐν πᾶσι τοῖς φυσικοῖς ἰδιώμασιν εἶεν ἂν καὶ τὸ γέννημα; Ὡς γὰρ κατὰ τὴν περιγραφὴν οὐδεμίαν κοινωνίαν ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα, ἀλλὰ πρὸς τὴν Μητέρα· οὕτως οὐδὲ κατὰ τὴν ἀγραφίαν τὸ ἐμπάλιν· πρὸς τὸν γεννήσαντα γὰρ ἡ κοινωνία, οὐ πρὸς τὴν τεκοῦσαν.

Οὕτως τὸ ὁρθὸν δόγμα τῆς ἀληθείας· αὕτη ἡ ἀποστολικὴ πίστις· περιγραπτὸν ὁμολογεῖν τὸν Χριστὸν ἐν σαρκί. Καὶ γοῦν ὁ μέγας Βασίλειος· « Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός. » Καὶ τὴν ἐγγεγραμμένην εἰκόνα τιμᾶν, ὡς ἐν αὐτῇ προσκυνουμένου Χριστοῦ. Ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι βοᾷ ὁ χρυσὸς Χρυσόστομος ἰδεῖν ἄγγελον. Καὶ εἰ τὸν ἀπώματον ἐν εἰκόνι· πῶς οὖν μᾶλλον τὸν ἐν σώματι D Λόγον; Καὶ εἰ ὁρᾷ, ὅηλον ὅτι καὶ προσκυνεῖ ἐν εἰκόνι τὸν ἄγγελον· ὥσπερ καὶ τὸν Χριστόν. Τὸ γὰρ ἀξιοθῆναι ἰδεῖν ἐν Γραφῇ, ἴσον ἐστὶ τῷ προσκυνεῖν· « Ἐπεὶ περ καὶ ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ, ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, » ὡς πάλιν φησὶν ὁ μέγας [cod. Reg. φωνὴ ὁ θεῖος] Βασίλειος. Ἀρνῆται τοιγαροῦν εἰσι Χριστοῦ, οἱ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ ὕβρισταί, διὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἀθετήσεως, εἰς αὐτὸν τὴν ἀθέτησιν ἀναφέροντες· καὶ λέγων ὁμολογεῖν Χριστόν· ἐπεὶ καὶ τὰ δαιμόνια ὁμολογοῦσι, φησὶ, Θεὸν, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνούνται. Μέγα οὖν, ἀδελφοί, τὸ ἀσέβημα αὐτῶν· καὶ μεγάλῃ ἡ ὁμολογία ἡμῶν· καὶ οὐτίπου ἀποδέουσα τῶν παλαιοῦ μαρτύρων. Στήτε οὖν

⁹ Galat. v, 6. ¹⁰ Joan. i, 14. ¹¹ I Tim. iii, 16. ¹² Jac. ii, 19. ¹³ Tit. i, 16.

κραταιῶς [cod. Reg. κραταιοί] μηδὲν ὀκλαζόντες A
περὶ τῶν ἡδὴ ἀποδεικτικῶς ἠληθευμένων· ἀλλὰ
ταύτῃ τῇ πίστει μέχρις αἵματος, εἰ καλοὶ καιροί,
ὕποδύμενοι τοὺς ἀγῶνας. Ἐντεῦθεν ἀνατέλλει καὶ
ὁ φαινὸς βίος, ἐξ ἡλίου ἡλίου· ἐπεὶ περ θάτερον θα-
τέρου μαρτύριον ὁ ἀδελφός θεός ἀποδέδεικεν εἶναι.
Ἀγαπᾶτε τὸν Θεὸν ἐξ ὁλοκλήρου τῶν τριῶν δυνά-
μεων, καθὼς ἡ ἐντολὴ κελεύει. Ἀγαπᾶτε καὶ ἑαυ-
τοὺς ὡς μέλη Χριστοῦ. Ἐν τούτῳ γάρ, φησί, γινώ-
σκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγά-
πην ἔχετε ἐν ἀλλήλοις. Διὰ πίστει; ἀγετε τὸν
καθηγούμενον ὑμῶν· μηδεὶς ἔστω ἀνεξαγόρευτος
αὐτῷ· ὁ γὰρ τοιοῦτος ὀφεισμένος. Μηδεὶς χλιαρόπι-
στος· ὁ γὰρ τοιοῦτος ἡμέτοχος τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύ-
ματος ζήτησεως. Μηδεὶς κρυψιοκλήμων· ὁ γὰρ τοιοῦ-
τος· Ἰουδοκλέπτης. Μηδεὶς ἰδιόγνωμος· ὁ γὰρ τοιοῦτος
ἐξωμόναχος. Μηδεὶς παρρησιοποιός· ὁ γὰρ τοιοῦτος
φθοροεργάτης. Μηδεὶς κλεψιφάγος· ὁ γὰρ τοιοῦτος
δουλόμοιος. Μηδεὶς ἐν μηδερὶ διδούς προσκοπήν·
ἴνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ὡς βοᾷ ὁ Ἀπόστολος·
ἐλπί· ἐν παντὶ συνιστῶν ἑαυτὸν ὡς Θεοῦ διάκο-
νον, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν στενο-
χωρίαις, καὶ τοῖς λοιποῖς, οἷς αὐτὸς ἀπηριθμήσατο,
καταρτίζων τὸν ἀληθινὸν Χριστιανόν. Εἰ δὲ ὁ ὑπ-
ήκοος οὕτως· τί καὶ πόσον ἀπαιτοῖτο ὁ καθηγούμε-
νος; τύπος ἀγαθός ὃν διδάσκει ὀφειλῶν προκρίσθαι;
Μέγας ὁ ἄγων· ἀλλὰ καὶ ὁ μισθός ἀπειροπλάσιος.
Βασιλεία οὐρανῶν, ἥς ἀξιοθεύηται καὶ ἀρχοντες· καὶ
ἀρχόμενοι, θείως βιοτεύοντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
Κυρίῳ ἡμῶν. Ὡς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ
καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

PNZ' (49). — Ἀντιρίπ τῷ Δυρράχλου. [χμβ'.]

De baptismo qui fit ex necessitate.

Ὅφει μὲν τοῦ καιροῦ, ὅμως ὅτι κατελάβομεν τῶν
πάσαι γεγραμμένων ἐπιστολῶν τιμᾶν τοῦ ἀγιοτάτου
ἡμῶν Πατρὸς, πάνυ ἡσθημεν οἱ ταπεινοί· οὐδὲν γὰρ
αὐτῶς συνδεῖν οἶδεν ἀγάπην καὶ ἀδισακέδαστον φυ-
λάττειν, ὡς ἀντιδιδομένη διάθεσις. Ἀλλὰ τί ἐστι οὗ-
τως, ὡς θέσποτα, ἦρες τῷ ἐγκωμιαστικῷ λόγῳ τῆς
πολυσέφου σου γλώττης, τὰ καθ' ἡμᾶς τοὺς μὴ
ὄντιον ἀγαθὸν ἔχοντας; Ἡ πάντως ἡ ἀγάπη αἰτία,
κλέπτουσα τ' ἀληθῆ, καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα τοῖς
ἐκλουμένοις ἀνάπτουσα; Πλὴν ὅτι ἐν τούτῳ καὶ
ἡμεῖς ἔχομεν (εἰρήσεται γάρ), εἰ μὴ ἀπατώμεθα, τὸ
στεργεῖν καὶ ἀγαπᾶν τοὺς ἀδελφούς καὶ Πατέρας,
καί γε τοὺς οἷος εὖ εἶ, ἔλκων τῇ χρηστότητι τῶν
ἀγαθῶν τρόπων πρὸς φιλίαν καὶ τὸν ἡγριωμένον
ἦθει. Ταῦτα μὲν σὺν παρ' ἀμφοτέρων ἡμῶν τῇ ἱερᾷ
σου κορυφῇ βραχέει συλλαβαῖς ἀμειψαμένων τὴν
πολύστιχον καὶ πολυὸλβον ἐπιστολήν. Ἄ δὲ πρὸς
ἡμῶν εἰς ἀπολογία τῆς περὶ τὸν ἀδελφὸν Ἐραστον
ἐγκλήσεως, ἐν τούτοις. Ἡμεῖς, ἱερῶτατε, εἰ καὶ
ἄλλως εὐτελεῖς ἐσμεν, οὐ μὴν οὕτως ἀμαθεῖς, ἥ

bantes in his quæ vera esse demonstratum est ;
sed pro hac fide certamina usque ad sanguinem,
si res exigat, non refugientes. Hinc exoritur et
lucida vita, ex sole sol ; alterum siquidem alterius
indiciū esse frater Domini comprobavit ¹¹. Dili-
gite Deum ex totis tribus facultatibus quemadmo-
dum præcipit mandatum ¹². Diligite et vos ipsos
velut membra Christi. In hoc enim, ait, cognoscent
omnes, quia discipuli mei estis si dilectionem ha-
bueritis ad invicem ¹³. Fidem habete præposito :
nemo sit qui se illi non aperiat : qui enim talis
est serpentem nutrit. Nullus tepidam fidem habeat :
qui enim talis est, is Spiritus sancti fervorem non
participat. Nullus clam bona possideat : qui enim
talis est, occultus est Judas. Nullus propriæ tenax
sententiæ sit : qui enim talis est, extra monachum
est. Nullus sermo sit licentior ; qui enim talis est,
perniciem operatur. Nullus furtim comedat ; qui
enim talis est, servum imitatur. Nullus in ulla re
det offensioem, ut non vituperetur ministerium ;
sicut clamat Apostolus ; sed in omnibus exhibeat
seipsum sicut Dei ministrum, in multa patientia, in
tribulationibus, in angustiis ¹⁴, et reliquis, quæ
idem recenset, perficiens verum Christianum. Quod
si hæc a subdito, ecquid et quantum requiratur
a præposito, qui iis quos doret, tanquam egregia
forma proponi debet ? Magnum certamen : sed et
merces infinita, regnum cælorum ; quo utinam et
præsides et subditi donemur, Deo digne viventes
in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et impe-
rium cum Patre et sancto Spiritu nunc et semper,
et in sæcula sæculorum. Amen.

CLVII. — Antonio Dyrrhuchii (*).

Sero quidem, quia tamen dudum scriptam san-
ctissimi Patris nostri epistolam accepimus, valde
nos humiles gavisi sumus. Nihil enim adeo chari-
tatem colligare, indissolubilemque servare solet, ac
reciproca communicatio. Sed quid ita nos, domine,
qui omnino nihil boni habemus, encomiasticis peri-
tissimæ linguæ tuæ verbis extulisti ? An causa est
prorsus charitas, vera suppressans, et quæ non
sunt, ac si essent, amicis adaptans ? Nisi quod
habemus et nos istud certe (dicendum est enim)
quod, si non fallimur, fratres patresque amamus
et diligimus, eos præsertim qui similes sunt tui,
qui egregia morum probitate in amorem trahas
etiam agrestis ingenii hominem. Atque hæc de
utroque nostrum, sacro vertici tuo pauca, ad pro-
liam et locupletem epistolam breviter responden-
tes. Quæ vero ad fratris Erasti, quem accusant,
defensionem habemus, hæc sunt. Nos, vir sacra-
tissime, etsi viles alioqui sumus, non tamen adeo
imperiti, aut divinarum constitutionum contem-

¹¹ Jac. II, 18. ¹² Matth. XXII 27. ¹³ Joan. XII, 35. ¹⁴ I Cor. vi, 5, 4.

NOTÆ.

(49) In cod. Reg. ριβ'.

(*) Dogmatica.

piores, ut discipulo nostro, extra sacerdotium constituto, præciperemus ut quæ sacerdotis sunt, aggredi auderet, ac proinde parvulos baptizare. Hæc enim est accusatio. Quod si necessitatis ratio id exigebat iis diebus, in quibus hæresis populum seducens grassabatur; maximeque in præteritis deprædationibus, quando ei qui sibi cautum vellet, nec extra domuncula latebras prospicere licebat; non possum, pro exigua mea intelligentia, neque hunc monachum, neque alium damnare; quandoquidem ex necessitate, legis quoque mutatio. Et quidem præcis temporibus talia facta cernimus; atque hunc arena infusa, in deserto, eo quod mors instaret, baptizasse et baptizatum esse, et alium aliter: nec vero perfectionem tuam latent, quæ ad sanctum spectant Athanasium. Attamen puerilis actio a beatissimo Alexandro conspecta, recepta est tanquam divinitus facta: et qui initiavit, habitus pro sacerdote; et qui initiatus, pro regenerato, quanquam nulla tunc erat necessitas. Sed et sexta synodus in divinis canonibus permittit¹⁷, ut laicus ex necessitate, si non adsit sacerdos, sibi ipsi porrigat sacramenta: quod quidem citra urgentem rationem non est recipiendum.

Quare si hoc modo res gesta est; ignosce, vir honoratissime, non audemus præter ea quæ divinitus a Patribus monstrata sunt, dicere quidquam aut reprehendere. Comprobat autem fratrem sic fecisse, idque magno cum animi angore, primum quidem ipse qui coegit, vir inter insignes pietate ac prudentia, atque inter illustres, Thomas consul et chartularius: deinde Jacobus religiosissimus monachus, cui pars nulla cum hæresi: tum Enthy-mius, venerandus alter monachus et persecutionem passus. *In duobus vel tribus testibus stabit*, inquit, *omne verbum*¹⁸. Ais, domine, non ita rem habere; tu quidem omnibus haud dubie illustrior. Quid igitur faciam, in medio tantorum testium constitutus? Si ita res habet ut dicis, atque ille astantibus presbyteris, dominandi studio sacerdotium sibi despondens hoc egit, nunquam apud nos ad dignitatem sacerdotii provehatur, præter alias poenas. Hoc enim justum. Sin autem coactus, ut testes et ipsemet narrant, et cum duo proposita essent, aut infantem non initiatum mori, quod in duobus antea pueris, quia obtemperare noluit, acciderat; aut hæreticis objici eos qui pietatem observabant: nihil ausim ego peccator injungere, quoad beatissimus sacrorum antistes noster re considerata proferat sententiam. Tu vero vilitatem meam, Patrum amicissime, ne deploras: sed potius ora, ut intra modulum nostrum consistamus, mendasamque vitam corrigamus. De aliis autem erratis, quorum indicium nobis religio tua et significationem dedit, nullo modo inique illum egisse existimavimus; sed rem laude dignam, si, quosdam mœchæri audiens, veritus non est rem denuntiare iis qui inhibere

τῶν θείων διαταγῶν καταφρονῆται, ὧς ἐντελεσθαι μαθητῇ ἡμῶν ἔξω ἱερωσύνης τελοῦντι, κατατολμῶν ἐγχειρεῖν τὰ τῆς ἱερωσύνης, κἀντεῦθεν βαπτίζειν παῖδια· τοῦτο γάρ τὸ ἐγκλημα. Εἰ δὲ ὁ λόγος ἀνάγκης ἀπήτησεν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς αἰρεσις λαοπλάνος, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς προλαβούσαις λεηλασίαις, ἐφ' αἷς οὐδὲ προκύπτειν ἦν τὸν φυλαττόμενον τοῦ κρυπτικοῦ δωματίου· οὐκ ἔχω ἀποκρίνεῖν, κατὰ τὴν ἐνοῦσάν μοι βραχέα συνεῖν, οὔτε τόνδε τὸν μονάζοντα, οὐτ' αὖ ἕτερον· ἐπειδὴ ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετὰθεσις. Καί γε ὁρῶμεν ἐν τοῖς πάλαι χρόνοις τοιαῦτα γιγνόμενα· καὶ ὃν μὲν ἀμύνει ἐπιχύσει κατ' ἐρημίαν, ἐπειδὴ θάνατος παρῆν, βαπτίσαντα καὶ βαπτισθέντα, καὶ ἄλλον ἄλλως· οὐκ ἔξω δὲ γνώσεως τῇ τελεωτέτῃ σου τὰ κατὰ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον. Ὅμως ἡ παιδικὴ πρᾶξις ὁραθεῖσα πρὸς τοῦ μακαριωτάτου Ἀλεξάνδρου, ἐνεκρίθη ὡς θεοταλῆς, καὶ ἐλογίσθη ὁ τελῶσας ὡς ἱερεὺς, καὶ ὁ τελειώσας ὡς ἀναγεννηθεὶς· καίπερ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὁ καιρὸς. Παραχωρεῖ δὲ καὶ ἡ ἐκτὴ συνόδος ἐν τοῖς θείοις κανόσιν, εἰ μὴ παρέστιν ἱερωμένος, ἐξ ἀνάγκης λαϊκὸν ἑαυτῷ μεταδόναι τῶν ἁγιασμάτων· ὅπερ οὐ θεμιτὸν, ἀνευ περιστατικοῦ λόγου.

Οὕτως οὖν εἰ γέγονεν, ἡμεῖς, σύγγνωθι, πάντιμε, οὐ τολμῶμεν παρὰ τὰ θειωδῶς τοῖς Πατράσιν ἐκπερασμένα εἰπεῖν τι ἢ ἐπιτιμῆσαι. Συνίστησι δὲ τὸν ἀδελφὸν οὕτω πράξαντα, καὶ μετὰ πολλῆς ἀγωνίας, πρῶτον μὲν αὐτὸς ὁ ἀναγκάσας, καὶ ἔστιν ὁ ἀνὴρ τῶν λίαν καὶ εὐσεβῶν καὶ ἐμφορῶν, καί γε περιφανῶν, Θωμᾶς δὲ ὑπατὸς τε καὶ χαρτουλᾶριος· ἔπειτα Ἰάκωβος ὁ εὐλαβεστάτος μονάζων, καὶ τῆς αἰρέσεως ἀμέτοχος. Εἶτα καὶ Εὐθύμιος, ἕτερος αἰδέσιμος μονάζων, καὶ δειδιωγμένος. *Ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθίσεται*, φησὶ, *πᾶρ ῥήμα*. Λέγεις, ὁ δεσπότης, οὐχ οὕτως ἔχειν· καὶ προφερέστερος δηλονότι τῶν πάντων. Τί γοῦν ποιήσω ἐγὼ ἀπειλημμένος; ἐν μέσφ τοσούτων μαρτύρων; Ἐάν, ὦ; αὐτὸς φῆς, ἔχῃ, ὅτι παρόντων ἱερῶν, φιλαρχία προμνηστευόμενος αὐτῷ ἱερωσύνην, τοῦτο εἰργάσατο· εἴη πρὸς ἡμῶν μήποτε εἰς τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα προβαίνων, μετὰ καὶ ἑτέρων ἐπιτιμίων· δίκαιον γάρ. Εἰ δὲ, ὡς οἱ μάρτυρες καὶ αὐτὸς διηγείται, ἀναγκασθεὶς, καὶ δυσὶν προκειμένων· ἢ ἀμύητον τὸ βρέφος ἀποτεθνάναι· ὅπερ ἔπαθεν ἐν δυσὶ πρότερον οὐ πεισθεὶς παισὶν· ἢ πρόσθαι τοῖς αἰρετικοῖς τοὺς φυλαττομένους τὴν εὐσέβειαν· οὐδὲν ἐγὼ ὁ ἀμαρτωλὸς τολμῶ ἐπισχῆσαι, ἕως ἂν ὁ μακαριωτάτος ἡμῶν ἱεροτελεστῆς ἐπιθεωρήσας ἔξοισι· χρίσιν. Καὶ μὴ μου τῆς ταπεινώσεως, Πατέρων φίλτατε, καταστενάξαις· ἀλλ' ἢ μᾶλλον προσεύχου ἐν τοῖς ἰδίῳις μέτροις ἐστάναι, καὶ τὸν ἐσφαλμένον βίον διορθώσασθαι ἡμᾶς. Περὶ δὲ ἑτέρων σφαλμάτων, ὧν ἔδωκεν ἐμφασιν ἡ θεοσεβεία σου, καὶ ἐξηγόρευσεν ἡμῖν, καὶ οὐδ' ὅλως ἐπενοήσαμεν ἐκθέσθαι· αὐτὸν πρᾶξαι, ἀλλ' ἢ καὶ ἐπαύου ἄξιον, εἰ μοιχεύοντα ἀκούων, οὐχ ὑπεστελέκτο μὴ οὐχ' ἀναγγεῖλαι τοῖς δυναμένοις

¹⁷ Trull. can. 58. ¹⁸ Deut. xix, 15.

ἀπειρῆσαι τὸ ἀσέβημα [cod. Reg. ἀσέληγμα]· ἢ τὸ
τῇ κομιτῇ αἰρουμένη ἀγχόνῃ χρήσασθαι· ἰδεῖν
τὰ προσήκοντα ἐπιπράξασθαι. Τάδε γὰρ οἶδεν ὡφλη-
κέναι, καὶ οὐκ ἄλλο· καὶ πολλῆς εὐφημίας πρὸς τῶν
ἀνωτέρω δηλωθέντων ἀνδρῶν, ὡς αὐτῆκος ἐγενό-
μην, προανεδήσατο ὁ ἀδελφὸς Ἑραστός ἐπαίνους. Οὐ
σοῖσιν, ἄγχι, διὰ τὸ σκινδαλμὸν αὐτὸν ἐμποιῆσαι ἐν
τοῖς αὐτόθι, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀδιόρθωτα σκάνδαλα, εἰρξα-
τὸν ἀδελφὸν τῆς παλινωρίας· ὡς ἂν ἐντεῦθεν ἀθωω-
θεῖη μὲν ὁ κατηγορούμενος τῶν ἐγκλημάτων· εἰρη-
νεύσειαν δὲ οἱ φιλεγκλήμονες, καὶ παθοπράται.
Ὅτε μακαριώτατος ἡμῶν Πατὴρ ὑπακουσθεὶς, χα-
ρίσῃ ἡμῖν τὰς θεοκλινεῖς σου προσευχάς, ἐπεὶ καὶ
τῷ ἀδελφῷ συγχώρησιν.

PNH (50). — Ἰωάννη Σπαθάρῳ.

De Theologia, et de divina incarnatione, et de sanctis ac sacris imaginibus.

Τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας τοῦ εὐλογημένου
μου δεσπότη καὶ πνευματικοῦ ἀδελφοῦ καὶ πρὸ τοῦ
γράμματος ἀπαγγελθὲν, ἤδυνεν ἡμῶν τὰς ταπεινάς
καρδίας· ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνεγνώσθη, τελείως εὐφρανε
καὶ ἡγαροποίησε· καὶ οὐχ ἡμᾶς μόνους τοὺς ἀμαρ-
τωλοὺς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις· ἐπερ-
εῖ· ἐνὶ ἀνθρώπῳ μετανοοῦντι χαρὰ ἐν οὐρανοῖς γίνε-
ται, κατὰ τὰ ἱερὰ λόγια. Ἀλλ' εὐλόγητός ὁ Θεὸς ὃς
οὐκ εἶπεν τὴν τιμωρίαν σου ἕως τέλους συναπαχθῆ-
ναι τῇ πονηρᾷ αἰρέσει τῶν Χριστομάχων· ἀλλὰ διὰ
τῆς καλῆς· καὶ μακαρίας θυγατρὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὸ
φῶς τῆς ἀληθείας. Καὶ ὦ τοῦ θαύματος, καὶ τοῦ
γεννησαντος, καὶ τῆς γεννηθείσης! Ὡς τῆς τῶν ἀμ-
φωτέρων εὐχρινούς ἀγάπης! τῆς μὲν φροντισάσης
ἐπ' αὐταῖς ταῖς τελευταῖαις ἀναπνοαῖς τὸ πατρικὸν
σῶμα· τοῦ δὲ κλίναντος θεοπροπῶς τὸ οὖς, καὶ
χαρισσαμένου τῇ αἰτησαμένῃ καλὸν ἐντάφιον, τὴν
ὁρθόδοξον ἐπιστροφὴν. Ἀπῆλθεν ἡ μὲν ἔχουσα μετὰ
τῆς οἰκείας καλοκαγαθίας ξένιον τερπνὸν προσοῖσαι
τῷ Θεῷ, τὸ πατρῷον σωτήριον· ὃ δὲ ἐπέμεινε θυγα-
τρὸς ἱερᾶς εὐσεβείας ἐγκαλλώπισμα, καὶ πάντων τῶν
ὁρθόδοξων ὡς ἀληθῶς εὐφραντήριον. *Τί γὰρ οἶδας,*
φῆσιν, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας,
ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; Ἡμῖν δὲ μικρὸν
ὑπαλλαχτέον, ὅτι ἔσωσεν ἡ θυγάτηρ τὸν πατέρα. Καὶ
μακαρία ἔκειν ἡ ὁσία, μακάριος καὶ σὺ, ὦ τριπό-
θητε. Πείθομαι γὰρ ὅτι σὺν σοὶ καὶ ὅλην οἰκίαν, τάχα
δὲ καὶ γένος προσαγάγῃς ὁρθοδοξοῦν τῷ δεσπότη
Χριστῷ· ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ὑμᾶς χά-
ρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστήσῃ ὑπὲρ ὡμῶν. Τοιαύτη
ἡ θεία προσφορά, καὶ καλλίστη σου ἡ ὁμολογία, ἣν
ἐν τοῖς γράμμασιν ὡμολόγησας ἐνώπιον Θεοῦ καὶ
ἀνθρώπων.

Οὕτω γὰρ ἡ ἀληθινὴ πίστις τῶν Χριστιανῶν κατὰ
μὲν τὸ τῆς θεολογίας δόγμα πιστεύειν εἰς Πατέρα,
καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα· ἐν οἷς καὶ τὸ βάπτισμα
τῇ τελειώσει ἔχει· Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱόν,
Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· εἰς ἕνα Θεόν, καὶ οὐ τρεῖς,

¹⁹ Luc. xv, 7. ²⁰ I Cor. vii, 16.

A poterant impietatem, aut, cum uti laqueo vellet
comitissa, videre quid facto esset opus. Hæc enim
officii sui fuisse novit, et non aliud, et magnas a
viris supra memoratis, ut ipse audiui, laudes re-
tulit frater Erastus. Non igitur, vir sanete, quod
discordiæ illis in locis ipse auctor fuerit, sed pro-
pter perversa scandala, vetui ne frater palinodiam
caneret; ut et accusatus absolvatur criminibus, et
quiescant qui criminationes amant, et vitia vendunt.
Tuque beatissimus Pater noster his auditis preces
tuas Deum inflectentes largiaris nobis, et fratri
veniam

CLVIII. — Joanni Spathario (*).

B Faustus de salute benedicti domini mei et spi-
ritualis fratris nuntius ante litteras allatus, humilia
corda nostra oblectabat; post lectas vero litteras
plene ac perfecte exhilaravit et lætitia affectit; ne-
que nos solum peccatores, sed angelicas etiam
virtutes: siquidem de homine uno pœnitentiam
agente gaudium est in cœlis, juxta sacra eloquia¹⁹.
Sed benedictus Deus, qui honorificentiam tuam
non permisit usque in finem abduci perversa hæ-
resi Christomachorum: sed per egregiam et bea-
tam filiam convertit ad lucem veritatis. Et, o rem
miram, tum in genitore, tum in genita! o sinceram
utriusque charitatem! hujus quidem, quod in ex-
tremo ipso spiritu paternæ salutis curam gessit;
illius vero quod autem pie inclinaverit, et roganti
pulchras exsequias, persolverit conversionem or-
thodoxiam. Decessit illa quidem, habens, cum
propria sanctitate, jucundum munus quod offerat
Deo, paternam salutem; hic vero exspectabat a
sacra filia pium ornamentum, omniumque revera
orthodoxorum exultationem. *Unde enim scis, mu-
lier, inquit, si virum salvum facies? aut unde scis,*
*vir, si mulierem salvam facies?*²⁰ Nobis paululum
immutandum, quia salvavit filia patrem. Et felix
illa sancta: et tu quoque beatus, o charissime.
Persuasum enim habeo fore ut totam tecum fami-
liam, ac fortasse cognationem, orthodoxam reddas,
et ad Christum Dominum adducas: ut ex perso-
narum numero, beneficium quod accepistis per
multos cum gratiarum actione pro vobis celebre-
tur. Talis est divina oblatio, et pulcherrima tua
confessio, quam per litteras confessus es coram
Deo et hominibus.

Sic enim vera fides Christianorum; secundum
theologiæ quidem dogma, credere in Patrem, et
Filium, et Spiritum sanctum, in²¹ quibus et bap-
tisma perfectionem habet: Deum Patrem, Deum Fi-
lium, Deum Spiritum sanctum, in unum Deum, et

NOTÆ.

(50) In cod. Reg. ρχς'.

(*) Dogmatica.

non tres, absit; quoniam una deitas, non divisa tribus hypostasisibus, sed tota in singulis personis spectata indivisim: quod plane intelligentiam excedit: Deum dicere unumquemque, et in unum Deum recolligere confessionem: secundum vero incarnationis dogma, rursum credere quod *Verbum caro factum est*¹¹, sive unus de sancta Trinitate natus est ex immaculata virgine Maria; manens quidem id quod erat, Deus immutabilis, et Patri coæternus; sed assumpta natura nostra per virginalem in Spiritu sancto generationem. Estque idem totus Deus, et totus homo: totas sine defectu habens in seipso duarum naturarum ex quibus constat, deitatis scilicet atque humanitatis, in una hypostasi proprietates; circumscriptus et non circumscriptus: hoc quidem propter deitatem, illud vero propter humanitatem: hæ sunt enim proprietates: et qua incircumscriptus, unus existens de sancta Trinitate; qua circumscriptus, unus de nobis. Atque in hoc creditur mediator Dei et hominum factus, ut qui in seipso extrema coniungat, et per se ipsum divinæ naturæ participes Deique filios nos efficiat: quod admirandum et omni laude majus, sive cogitatur, sive dicitur. Qui ergo illum ait non circumscribi in carne, quatenus similis est nobis; negat, benedictæ mi frater, Deum in carne apparuisse, contradicens Evangelio Christi, et par est Judæis. Ubi enim verum erit illud, similem nobis per omnia factum esse, si imagine, more nostro, non exprimatur? Ubi illud: *Palpate me et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere*¹²? Ubi et illud: *Quid me vultis interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Patre*¹³? Qui ergo non circumscribitur, nec similis nobis est haud dubie, nec palpatur, neque porro occiditur. Atqui occisus est, et palpatum post resurrectionem. Ergo et circumscribi sicut nos per imaginem potest. Sed *evanuerunt in cogitationibus suis Iconomachi, et obscuratum est insipiens cor eorum*¹⁴: ex eo quod negant imaginem Christi, et Deiparæ, et omnium sanctorum, negantes salutarem dispensationem; et Christum ore quidem confitentes, sicut dæmonia, operibus autem negantes. Neque enim Christus Christus est, si non circumscribatur; neque adoratur, si non creditur in imagine sua adorari.

Sic igitur, o homo Dei, se habet veritas; atque ita docuerunt et apostoli, et prophetæ, et Deo pleni Patres; si non iisdem verbis, at certe per veram eorum quæ ab illis dicta sunt explanationem. Nam, velut semina quædam, propositæ sunt omnes dogmaticæ sententiæ in divinorum eloquiorum notionibus: subinde autem exorientibus hæresibus opponuntur pietatis dogmata, inde Spiritus impulsu exculpta; et impietatis zizania abolentur. Sic et tu cre-

A ἅπαγε· ἐπέπερ μία ἡ Θεότης, οὐ διαιρουμένη ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἀλλ' ὅλη ἐφ' ἐκάστῳ προσώπῳ θεωρουμένη ἀμερίστως· ὃ καὶ παράδοξον· Θεὸν λέγειν ἕκαστον, καὶ εἰς ἓνα Θεὸν ἀνακεφαλαιοῦν τὸ ὁμολόγημα· κατὰ δὲ τὸ τῆς οἰκονομίας, πάλιν πιστεύειν, ὅτι Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο· ἤγουν ὁ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος ἐγεννήθη ἐκ τῆς παναχράντου παρθένου Μαρίας· μέινας μὲν ὅπερ ἦν, Θεὸς ἀναλλοίωτος, καὶ τῷ Πατρὶ συναΐδιος, προσλαβὼν δὲ τὸ ἡμέτερον διὰ τῆς παρθενικῆς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ γεννήσεως. Καὶ ἔστιν ὅλος Θεός, καὶ ὅλος ἄνθρωπος· ὅλα φέρων ἀνελλιπῶς ἐν ἑαυτῷ τὰ τῶν ἑκατέρων φύσεων ἐξ ὧν συνετέθη· Θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, ἐν μιᾷ ὑποστάσει ἰδιώματα· περιγραφτὸς καὶ οὐ περιγραφτὸς· τὸ μὲν κατὰ τὴν Θεότητα, τὸ δὲ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ταῦτα γὰρ τὰ ἰδιώματα· καὶ τῷ μὲν ἀπεριγράφτῳ εἰς ὧν τῆς ἁγίας Τριάδος· τῷ δὲ περιγραφτῷ, εἰς ὧν ἐξ ἡμῶν. Κἀν τούτῳ πιστοῦται μεσότης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γεγόμενος, ὡς συνάπτων τὰ ἄκρα πρὸς ἑαυτὸν, καὶ δι' αὐτοῦ θέας φύσεως κοινωνοῦς καὶ Θεοῦ υἱὸς ἡμᾶς ἀπεργασάμενος· τὸ θαυματοῦν καὶ ὑπεραίνετόν, καὶ νοούμενον καὶ λεγόμενον. Ὁ οὖν λέγων αὐτὸν μὴ περιγράφεσθαι ἐν σαρκὶ καθ' ὁμοίωσιν ἡμετέρων, ἀρνεῖται, εὐλογημένε μου ἀδελφε, Θεὸν ἐν σαρκὶ φᾶναι· ἀντιτασσόμενος τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔστιν Ἰουδαίος Ἰσως. Ποῦ γὰρ ἀληθεύσει τὸ ὅμοιον ἡμῖν κατὰ πάντα γεγόμενα, εἴπερ μὴ ἐξεικονίζοιτο καθ' ἡμᾶς; Ποῦ δὲ τὸ· *Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα*; Ποῦ δὲ τὸ, *Τί με θέλετε ἀποκτείνειν, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς*; Ὁ τοίνυν μὴ περιγραφόμενος, οὐθ' ὅμοιος ἡμῖν δηλονότι, οὐτ' αὖ ψηλαφᾶται, οὐδ' οὐ μὴν ἀποκτείνεται. Ἀλλὰ μὴν ἀπεκτάνθη καὶ ἐψηλαφῆθη μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Οὐκοῦν καὶ περιγραφτὸς τῇ καθ' ἡμᾶς ἐξεικονίσει. Ἀλλ' *ἐμαυτῶθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν οἱ Εἰκονομάχοι, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία*· ἐκ τοῦ ἀρνεῖσθαι τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, σὺν τῆς Θεοτόκου, καὶ ἀπάντων τῶν ἁγίων, ἀρνούμενοι τὴν σωτήριον οἰκονομίαν, καὶ Χριστὸν μὲν ὁμολογούντες, ὡς τὰ δαιμόνια, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνούμενοι. Οὐ γὰρ τοι Χριστὸς ὁ Χριστὸς, εἰ μὴ περιγράφοιτο· οὐδὲ προσκυνεῖται, εἰ μὴ πιστεύεται ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ προσκυνούμενος.

Οὕτως οὖν, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀλήθεια· καὶ οὕτως δεδηργάμισται παρὰ τὰ ἀποστόλων, καὶ προφητῶν, καὶ θεοφόρων Πατέρων· κἀν οὐκ αὐταῖς λέξεσιν, ἀλλὰ γε διὰ τῆς ἀληθοῦς τῶν ὑπ' αὐτῶν λελεγμένων ἀναθεωρήσεως. Οἷα γὰρ τινα σπέρματα, προβέβληνται πᾶσαι αἱ λογιστικαὶ δυνάμεις ἐν ταῖς τῶν θείων λογίων νοήσεσι· ταῖς δὲ κατὰ καιρὸν ἀναφύονταί· αἰρέσεσιν ἀντεπεξάγεται τὰ εὐσεβῶς δογματιζόμενα, ἐκείθεν πνευματοκινήτως γεωργού-

¹¹ Joan. 1, 14. ¹² Luc. xxiv, 39. ¹³ Joan. viii, 40. ¹⁴ Rom. i, 21.

μενα καὶ τὰ τῆς ἀσεβείας ζιζάνια ἐκτῶνται. Αὐτὸς καὶ αὐτὸς πιστευόμενος, ἐρρώσσο ἐν Κυρίῳ, προσκυνῶν τὸν Χριστὸν, προσκυνῶν καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ· τὴν Θεοτόκον, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῆς· τοὺς ἁγίους, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν· ἐπειδὴ ἐν ταῖς εἰκόσι τὰ πρωτότυπα προσεκύνηται· καὶ ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος.

PNΘ' (51). — *Θωμᾷ χαρτουλαρίῳ*. [χρ'.]

Quod qui monasterium condidit, si manus in illud injiciat, postquam præposito tradidit, Deo non placet

Ἐντυχὼν τοῖς γράμμασι τῆς τιμιότητός σου, καὶ καταμαθὼν ὅτι παρῆλθε τοῦ βίου ἡ κυρία καὶ ὁμόζυγος, συνήλθ᾽ σοι, δέσποτα, εἰδὼς ὅσον ἐστὶν ἀλγεῖν τὸ πᾶθος. Ὅν γὰρ ποιεῖ μάχαιρα τέμνουσα σῶμα πόνον, τὸν αὐτὸν καὶ ὁ τῆς ὁμοζυγίας χωρισμός. Μία γὰρ κἀνταῦθα σάρξ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Ἄλλ' ὅμως· ἐγένετο, καὶ ὑπέστημεν τὸ κοινὸν πᾶσιν ἐπιτίμιον τῆς διαζεύξεως. Μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ὁδὸν πορευόμεθα, ὡς οἶσθα· καὶ οὕτως ὁ βίος, οὐκ ἔντας γενέσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. Ἐπηνέσασμεν δὲ τὴν εὐσέβειάν σου, τῇ διαζεύξει αἰρησαμένην μονάσει, καὶ κολληθῆναι ἐξ ὁλοκλήρου τῷ Κυρίῳ. Τοῦτο γὰρ ἐδήλου τὸ γράμμα· καὶ ὅτι ἀδελφός τις μονάζων πάρεστιν εἰς ὁδηγίαν τοῦ τηλικούτου βίου. Ὅν αὖθις ἀπέκρινεν ὡς ἀδελφίμῳ, διὰ δηλώματος Γεωργίου τοῦ καλοῦ ἀνδρός, καὶ οἰκείου Νοταρίου· ἄλλον δὲ πρὸς ἡμῶν δοθῆναι μᾶλλον αἰτούσα, τὸν ἱκανῶς ἔχοντα κυβερνῆσαι ψυχάς, καὶ ὅλην μονὴν διασωσάσθαι. Ὁ μὲν οὖν ἔπεινος εἰκότως ἡμῖν προεῖρηται. Αὐτὸ δὲ πρῶτον μαθεῖν ὅμεις, εἰ τὸ μοναχικὸν ἐπάγειν, καὶ ὅσον τὸ τοῦ βίου ὕψος· ἵνα μὴ ἀπείρως εἰσαχθέντες, κινδυνεύσωμεν περὶ τὸν πλοῦν. Ἡ ἀποταγὴ οὐδὲν ἄλλο καθέστηκεν, εἰ μὴ σταυροῦ καὶ θανάτου ἐπαγγελία. Τί τοῦτο; κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν ἀποτάξασθαι τὸν βουλόμενον, καὶ ἄρματα τὸν σταυρὸν, ἀκολουθεῖν ὁπίσω αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ πρόσωπον ἐπέχει Χριστοῦ πᾶς ἀληθινὸς ἡγούμενος· Χριστῷ διὰ μέσου ἐκείνου ἀκολουθεῖν ἐστὶν ἀφευδῶς. Καὶ οὕτως σωθήσεται τὸ σῆς ἐντολὴς ἀξιόμαστον.

Ὁ δὲ μὴ οὕτως ἐλόμενος, ἀλλὰ κτίζειν μοναστήριον ἐν τοῖς οἰκείοις, καὶ καθηγητὴν προκαλούμενος, ὡς ἂν εἰ τοῖς αὐτοῦ καὶ μονάτῃ, καὶ σωθῇ, καὶ ὁδηγηθῇ· ἀγνοεῖ ὅτι εἰς τὴν καὶ μάτην κοπιᾷ, καὶ ἅπερ ζητεῖ, οὐχ εὐρήσει, ἀλλὰ τούναντίον ἔκτοπα· ἐπειδὴ οὐ κατ' ἐντολὴν Κυρίου ἡ τοιαύτη ἀποταγή, ὅφελον γυμνωθῆναι πάσης ὕλης, καὶ πόρρω τῶν ἰδίων γενέσθαι, καὶ καθηγεμόνος τυχεῖν ἀρίστου, καὶ οὕτω περαιωθῆναι τὸ μέγα πέλαιος τοῦ τῆδε βίου ἀκινδύνως· οὐχ ὅτι μηδὲν τῶν προεῖρημένων· ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ οἰκοδομεῖν μοναστήριον καὶ τὸν βῆδιν [cod. Reg. τὸ φαῖν] περιβαλέσθαι· καὶ ἡγούμενον δοκεῖν ἔχειν ὄντα μᾶλλον ἐπίτροπον, καὶ συμποδίζοντα καὶ συμποδίζόμενον· καὶ οὕτε σώζοντα, ὅτε σωζόμενον. Ἐξέλθε, φησὶν, ἐκ τῆς γῆς σου

²² Matth. xix, 5. ²³ Luc. ix, 23.

A dens, vale in Domino, Christum adorans, et adorans imaginem ejus; Deiparam, et ejus imaginem; sanctos, et eorum imagines; quandoquidem in imaginibus prototypa adorantur; et honor imaginis ad prototypum ascendit, ut ait magnus Basilius.

CLIX. — *Thomæ chartulario* (').

Lectis litteris honorificentiae tuae, ut cognovi dominam conjugem tuam ex vita excessisse, tibi, domine, condolui, non ignorans quam acerba sit hæc ærumna. Quem enim dolorem inferi corpus secans gladius, eundem ipsum conjugii separatio. Una enim hic etiam caro, juxta Domini vocem ²². Attamen id accidit, et communem omnibus disjunctionis pœnam pertulimus. Postmodum autem eandem et nos, ut scis, viam ingrediemur; et hæc est vitæ conditio, eos qui non sunt, nasci, et natos interire. Laudavimus sane pietatem tuam, quod post disjunctionem, monasticam vitam elegeris, et Domino penitus conglutinari. Hoc enim litteræ tuæ indicabant; tibi que monachum quemdam fratrem præsentem adesse ad hujus vitæ directionem: quem rursum rejecisti ut improbum, indicio Georgii, viri egregii, et domestici Notarii: alium vero a nobis dari expetis, qui idoneus sit ad regendas animas, et totum monasterium conservandum. Jure ergo a nobis ante laudatus es. Scire autem primum vos oportet, quid sit monastica professio, et quanta illius vitæ sublimitas, ne inconsulto admissi, periculum adeamus in navigatione. Renuntiatio aliud nihil est, quam crucis et mortis professio. Quid hoc est? juxta Domini verba, omnibus bonis suis renuntiare eum qui hoc vult, et subblata cruce illum sequi ²³. Quoniam autem Christi personam sustinet omnis verus præpositus, illius ductu Christum sequi licet absque fallacis metu. Ita servabitur admirabile mandatum.

Qui autem non constituit sic agere, sed in propriis monasterium exstruere, et moderatorem advocare, qui apud ipsum monachus sit, a quo dirigatur, atque ita salutem consequatur; is non videt se vanum laborem sumere, et quod querit, non inventurum, sed prorsus contraria, quia non juxta Domini mandatum est hujusmodi renuntiatio, cum deberet spoliari facultatibus omnibus, et procul a propriis abesse, et optimum ductorem nancisci, atque ita magnum hujus vitæ pelagus sine periculo trajicere; non autem horum quæ dicta sunt nihil agere, sed ex sola monasterii exstrukctione gratiam a Deo inire velle, atque in speciem duntaxat præpositum habere, qui procurator sit potius, qui simul impediatur et simul impediatur, qui neque sal-

NOTÆ.

(51) In cod. Reg. ρλ'.

(*) Dogmatica

vet neque salvetur. *Egredere, inquit, de terra tua et de congnatione tua*²⁷; accipe crucem in humeros, conspuere, colaphis cæditor, bibe acetum, flagellare, crucem ascende, sanguinem funde, sive intellectu, sive sensu. Quod si hæc non feras, sede in domo tua, humilior vita salvari contendens. Neque enim sine labore hic salus, sed per multas angustias. Ne mihi hodierna exempla proferas. Quidquid non est ex mandato; improbum, inane, plenum scândali, ejus qui sic renuntiavit opus, non divini præcepti. Quod si monasterium novum exstruere cupis; id non est alienum a ratione: sed simul ac tradideris ipsum viro qui regat, ne amplius manum injicias, tanquam in rem tuam: et Deo acceptum id erit; et occurret tibi in hospitium sempiternum. Non ad eum qui sic eligitur, addimus fratrem illum quem elegerit is qui requirit, cum aliis novem fratribus qui praeposito subijci volunt. Ecce, bone amice, monachi officium exposui tibi: sic agere debet qui vult exstruere monasterium: sic proficietis. Quod restat, Dominus sit consolatio tua, erudiens te in omnibus ad salutem.

CLX. — Gregorio filio (*).

De sæculi restitutione: et qualem videlicet hanc esse futuram magnus Pater doceat.

Quæ in priore epistola de sanctissimo Chalcedonis metropolita, et patre nostro, tanquam in transcurso dicta sunt, uberius et explicatius nunc dicentur. Dic illi, qua patrem alloqui decet reverentia, quid? quod omnino, juxta dictum Apostoli: *Uniuscujusque opus quale sit ignis probabit. Si cujus opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*²⁸. Percontor itaque: illud, arserit, absolutam abolitionem denotat, annon? Si primum dicitur, sicut Paulo coherenter ait alibi Theologus Gregorius, isque postremus est ignis, quo nostra omnia damnantur vel purgantur; quid est cur audiens quispiam existimet non recte dixisse sanctum Maximum²⁹ tres esse restitutiones in pristinum, quas novit Ecclesia? Unam quidem uniuscujusque pro ratione virtutis: in qua restituitur qui virtutis quem poterat modum implevit. Alteram naturæ universæ, in resurrectione: restitutionem scilicet in incorruptibilitatem et immortalitatem. Tertiam, qua frequentius utitur sanctus Gregorius Nyssenus in Sermonibus suis³⁰: per quam animæ facultates per peccatum collapsæ, in eum rursus statum quo conditæ sunt, restituntur. Sicut enim universa naturæ in resurrectione, incorruptibilitatem carnis diu speratam recipiet; ita et animam oportet facultates quæ longa sæculorum duratione defluerunt, recipere: et cum sæcula omnia transierit, nec statum invenerit, ad Deum venire qui fidem non

καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου· λάβε τὸν σταυρὸν ἐν ὤμων σου, ἐμπύσθητι, κολαφισθητι, πίε ὄξος, φραγελλώθητι, ἀνθὶ ἐπὶ τὸν σταυρὸν, κίνωσον αἷμα, εἴτ' οὖν νοητῶς, εἴτ' οὖν αἰσθητῶς. Εἰ δὲ μὴ φέροις ταῦτα, κάθου ἐν τῷ οἴκῳ σου, τῷ ταπειντέρῳ βίῳ ἐκδιαζόμενος σώζεσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἀμογήτι τὸ σώμα, ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ πολλῶν θλίψεων. Μή μοι τὰ νῦν παραδείγματα προσοίσης· πᾶν ὅπερ οὐ κατ' ἐντολὴν· ἀδόκιμον, ἔωλον, σκανδαλώδες, τοῦ οὕτως ἀποταξαμένου ἔργον, ἀλλ' οὐ θεοῦ προστάγματος. Εἰ δὲ ἐρᾷς νεουργῆσαι μονήν, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος· ἀλλ' ἐπ' ἂν παραδώσεις αὐτὴν ἀνδρὶ καθηγούμενῳ, μηκέτι ἐπιβαλεῖς τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτῷ, καθάπερ ἐπὶ τῶν οὐσῶν· καὶ θεῷ τὸ πρᾶγμα εὐάρεστον· καὶ ἀπαντήσει σοι εἰς ξενίαν αἰώνιον. Ἡμεῖς ἐπὶ τὸν οὕτως αἰρούμενον ἐπιδιδούμεν ἀδελφὸν ἐκείνον ὃν ἐκλέγοιτο ὁ ἐπισκεπτήν, μετὰ καὶ ἐτέρων ἐνέα ἀδελφῶν ἐθελόντων ναυτεῦσθαι τῷ προηγούμενῳ. Ἰδοὺ, φίλε καλὲ, τὸ δικαίωμα τοῦ μοναχοῦ ἀνήγαγίλα σοι· ὁ τρόπος τοῦ συνιστάσαντος· τὸ μοναστήριον, ἡ ὑμετέρα ἐπίδοσις. Τὸ λοιπὸν, εἴη Κύριος παραμυθίῳ σου, συνετίζων σε κατὰ πάντα εἰς σωτηρίαν.

PΞ' (52). — Γρηγορίῳ τέκνῳ. [ΧΖ'.]

Ἄ μὲν οὖν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ περὶ τοῦ τῆς Χαλκηδόνος ἀγιοτάτου μητροπολίτου, καὶ πατρὸς ἡμῶν εἰρηται, ὡς ἐν παραδρομῇ, νῦν δὲ διεξοδικώτερον εἰρήσεται. Εἰπέ αὐτῷ πατροπρεπεῖ διαλέξει, τί; ὅτι πάντως, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου ἀπόφασιν, Ἐκάστου τὸ ἔργον δοκίμασει. Εἰ τιнос τὸ ἔργον μένει ὁ ἐκφυκοδόμησας, μισθὸν λήψεται. Εἰ τιнос τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. Πυνθάνομαι οὖν, τὸ, κατακαήσεται, ἐξαφάνισις ἐστὶ τελεία, ἢ οὐ; Εἰ δὲ ἐμολογούμενως τὸ πρῶτον· καθά ποῦ φησιν ἐπομένως τῷ Παύλῳ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος· καὶ τὸ τελευταῖον πῦρ, ὃ πάντα κατακρίνεται ἢ καθαίρεται τὰ ἡμέτερα· τί ἐπισσεῖ τὸν νοῦν τοῦ ἀκούοντος· οὐκ εὖ εἰρηκέναι τὸν ἱερὸν Μάξιμον, τρεῖς εἶναι τὰς ἀποκαταστάσεις, ἃς οἶδεν ἡ Ἐκκλησία; Μίαν μὲν τὴν ἐκάστου κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον, ἐν ἣ ἀποκαθίσταται τὸν ἐπ' αὐτῷ λόγον τῆς ἀρετῆς ἐκπληρώσας. Δευτέραν δὲ τῆς ὅλης φύσεως τῇ ἀναστάσει· τὴν εἰς ἀφθαρσίαν καὶ θάνατον ἀποκατάστασιν. Τρίτην δὲ, ἣ καὶ μᾶλλον κατακέχρηται ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος· Νύσσης, ἐστὶν αὕτη, ἣ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τῇ ἁμαρτίᾳ ὑποπεσουσῶν, εἰς ὅπερ ἐκτίσθησαν, πάλιν ἀποκατάστασις. Δεῖ γὰρ ὥσπερ τὴν ὅλην φύσιν ἐν τῇ ἀναστάσει τὴν τῆς σαρκὸς ἀφθαρσίαν χρόνῳ ἐλπιζομένην ἀπολαβεῖν· οὕτως καὶ τὰς παρাত্রαισας τῆς ψυχῆς δυνάμεις τῇ παρατάσει τῶν αἰώνων ἀπολαβεῖν· καὶ παράσασαν τοὺς πάντας αἰῶνας, καὶ μὴ εὐρίσκουσιν στάσιν, εἰς

²⁷ Gen. xii, 1. ²⁸ I Cor. iii, 13. ²⁹ tom. I, p. 304. ³⁰ Lib. De opific. hom., cap. 21.

NOTE.

(*) Dogmatica.

(52) In cod. Reg. ριδ.

τὸν Θεὸν ἔλθεῖν τὸν μὴ ἔχοντα πέρας· καὶ οὕτως τῇ ἐπιγνώσει, οὐ τῇ μεθέξει τῶν ἀγαθῶν, ἀπολαβεῖν τὰς δυνάμεις, καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατασταθῆναι, καὶ μὴ δειχθῆναι τὸν Δημιουργὸν αἴτιον τῆς ἀμαρτίας.

Οὐδὲν οὖν ἑτερόν ἐστιν [abest in cod. Reg. ἑτερόν ἐστιν] ἡ τρίτη ἀποκατάστασις· περὶ γὰρ τοῖν δυοῖν ἀναμφλεκτόν· ἡ ὅπερ δεδογμάτισται τῷ Ἀποστόλῳ, τοῦ τὸ ἀμαρτητικὸν ἔργον κατακαῆναι, καὶ τὸν πεπραχότα σωθῆναι ἀκατάχαυστον· οὕτως δὲ ὡς οὐ μετέχοντα τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐπιγινώσκοντα τὴν στέρησιν τῆς μεθέξεως. Καὶ μάλα εἰκότως εἰρηται τῷ Πατρὶ· καὶ μὴ δειχθῆναι τὸν Δημιουργὸν αἴτιον τῆς ἀμαρτίας. Ὁ μὲν γὰρ παρὰ Θεοῦ, ἦγουν ἡ καθ' ἡμᾶς φύσις, ὡς ἐκ τοῦ ὄντος παραχθεῖσα, ἀνάλωτος τῷ πυρὶ ἐκείνῳ. Ὁ δὲ οὐκ ἐκ Θεοῦ, ἦτοι ἡ ἀμαρτία, ἀλλὰ τῇ τοῦ πρᾶξάντος δημιουργηθείσα προαιρέσει· ὡς οὐ τι τῶν ὄντων οὔσα, ἀλλὰ παρυφιστάσα, οἰχῆσεται, ἀκατάτακτος οὔσα τοῖς οὖσιν. Οὕτως οὖν, κὰν μήτε Γρηγόριος ὁ Νυσσαεὺς, κὰν μήτε Μάξιμος ὁ Πατὴρ λέγοι· ἀλλὰ γε ὁ μέγας Ἀπόστολος ἀπέφησεν, ὅτι ἀμειψίς διάπυρος εἴη τῆς ἀμαρτίας· ἡ δὲ ἔμφασίς ἐστιν ἀποκαταστάσεως, ὡς εἰρηται τῷ Πατρὶ, οὐκ Ὀριγενιστικῇ· ἀπαγε· οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος· οὐδὲ συμφώνησις ἀγίοις πρὸς αἰρεσιάρχας· πρὸς οὓς σφετεριζομένους τὰ τοῦ θειοτάτου Γρηγορίου ἱερὰ δόγματα, πρὸς τὴν σφῶν κακόννοιαν, καὶ ἡ ἀνόθευτος καὶ ὁ κλεπτέλεγχος, ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν προειρημένων, ὡς ἡμῖν φαίνοντο. Εἰ δέ τι βαθυτέρον ἐξευρεθείη τῷ ἀγιωτάτῳ μητροπολίτῃ, ἀκουσόμεθα πάλιν. Ἐπεὶ καὶ ὁ ἱερώνυμος ἡμῶν πατριάρχης ἀκηκοὺς τὰ λεχθέντα τῷ ἁγίῳ Μαξίμῳ, οὐδὲν ἀπεμφαίνον τηνικαῦτα ἐφησεν.

PEA' (53). — Νικήτα Σπαθάρῳ.

De sanctissima Christi imagine : et quod idololatra sit qui imaginem Christi latria colit. Relativa enim eius adoratio, et qui in ea relative adoratur Christus latria colitur cum Patre et sancto Spiritu.

Ἐδὴλώθη μοι ὑπὸ τοῦ καλοῦ σου ἀδελφοῦ, ὅτι τις τῶν ἡμετέρων ἱεραρχῶν ἐνδιέβαλε με ἐπὶ τοῦ τιμίῳ προσώπῳ τῆς ἀγάπης σου, ὡς θεοποιούμενον τὴν Χριστοῦ εἰκόνα· καὶ τοῦτο κεῖσθαι ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ἀθανάσιον ἐπιστολῇ μου. Ἐφ' ἣ διαβολῇ ἐστὲναξα ὁ ταπεινὸς, ἐννοούμενος πῶς οἱ κατηγγελλμένοι καὶ περὶ ἁγίου ρήματος δώσειεν λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἐπὶ τῶν οὕτω μεγίστων· τί γὰρ μεῖζον πίστει; ἀπλῶς καὶ ἀφυλάκτως ὑθέγγονται, κατηγορίας βέλει τιτρώσκοντες τοὺς ἀνευθύνους· καὶ οὐχὶ μᾶλλον, εἴπερ καὶ τι ἦν ἐσφαλμένον, ἀγαπητικῶς ὑπομνήσαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἐλεγγὺ ἔλεγγεις τὸν πλῆσιον σου, καὶ οὐ λήψῃς αὐτὸν ἀμαρτίαν. Τὸ δ' οὕτως ἐνδιαβάλλειν, οὐ μόνον ἐστὶ τῆς ἐντολῆς ἀναιρετικόν· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῷ ὀνόματι τῆς διαβολῆς αὐτοῦ ἐαυτὸν ἄξιον ὀνομάζεσθαι ἀποφαίνει· οὐ τί χεῖρον εἶεν ἐν ἀνθρώποις; Ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἐγκλησιν ὁ λόγος. Θεοποιεῖται, φησὶ, τὴν

A habet; atque ita per cognitionem, non per participationem bonorum, recipere facultates, et in pristinum restitui, et palam fieri quod Creator peccati auctor non sit.

Aliud igitur nihil est tertia restitutio : de aliis enim duabus non est dubitatio quam quod Apostolus docuit, opus peccati ardere, illum autem qui fecit, servari incombustum : sic autem tanquam qui non sit particeps bonorum, sed participationis privationem agnoscat. Apposite vero a Patre dictum est, neque ostendi quod Creator sit auctor peccati. Quod enim a Deo est, scilicet natura nostra ex nihilo producta, igne illo consumi nequit. Quod vero non est a Deo, peccatum scilicet, sed illius qui commisit, propria voluntate effectum est; quippe quod nihil est eorum quæ sunt, sed inhæret; exolescet, non valens in eorum quæ sunt ordine consistere. Sic igitur, quamvis neque Gregorius Nyssenus, neque Maximus Pater diceret; attamen magnus Apostolus pronuntiavit, quod per ignem fiat vindicta peccati²¹. quæ restitutionis est expressa significatio, sicut a Patre dictum est (non Origeniana, absit : nulla enim communio luci cum tenebris, neque sanctis consensio cum hæresiarchis²²), et adversus eos qui divinissimi Gregorii sacra dogmata sibi vindicant per pravam suam intelligentiam germana interpretatio, qua ille furtum eorum coarguit, sed non evertit quæ modo dicta sunt, ut nobis videtur. Quod si profundius aliquid excogitatum fuerit a sanctissimo metropolitā, iterum audiemus. Nam et sanctissimus patriarcha noster iis auditis quæ a sancto Maximo sunt dicta, nihil dissentaneum tunc dixit.

CLXI. Nicetæ Spathario (*).

Certior factus sum ab egregio fratre tuo, quemdam ex episcopis nostris obtractasse mihi coram charitate vestra, quasi pro Deo habeam imaginem Christi; atque hoc exstare in epistola quam ad Athanasium fratrem scripsi. Quam ob calumniam humilis ingemui, animo reputans quo pacto ii quibus denuntiatus est, etiam de verbo otioso reddituros rationem in die iudicii²³, maximis in rebus, quid enim fide majus? adeo temere et incaute loquantur, criminationis jaculo confodientes innoxios : ac non potius, si quid erratum foret, amanter admoneant, juxta id quod scriptum est : Publice argues proximum tuum, et non habebis super illo peccatum²⁴. Qui sic calumniatur, non modo præceptum tollit de medio, sed et ipse dignum se ostendit qui calumniatoris nomine appelletur : quo quid pejus inter homines esse possit? Verum ad accusationem veniat oratio. Deum, inquit, facit Christi imaginem. Nequaquam, o charis-

²¹ II Thess. i, 1 seqq.

²² I Cor. vi, 14.

²³ Matth. xii, 36.

²⁴ Levit. xix, 17.

NOTÆ.

(53) In cod. Reg. ρμ'.

(*) Dogmatica.

sime, hoc in epistola mea, sed quod latria coli non debet imago Christi, idololatrarum enim hic est sensus, siquidem id soli sanctæ Trinitati deferendum. Et quod in sancta imagine adoratus Christus, latria colatur cum Patre et Spiritu; imago autem Christi adoranda sit adoratione relativa; et quod hanc adorantes, Christum adoremus, non distinctum secundum hypostasim, sed discrepantem secundum rationem essentialis, quod et verum est. Archetypum enim elucet in imagine, et alterum in altero, secundum essentialis differentiam, ut ait sapientissimus Dionysius.

Quo igitur pacto, cum epistola sic habeat, calumniatur adversarius, et seipsum sanctis oppositum ostendit? Sed quid cum velle censemus? an ut nos, cum imaginem Christi adoramus, aliam hypostasim adorare consteamur? O absurditatem! hoc enim est ea quæ sunt indivisa, dividere. At hoc fieri non potest: neque imperium quippe scinditur, neque gloria dividitur, ut rursum ait magnus Basiliius. Quare adorata imagine, adoratur Christus, cuius est et similitudo: non autem materia quæ similitudinem recepit: quemadmodum et in effigie crucis ostenditur. Qui enim materiam putat se adorare, puer est, et rationis expertus. Neque igitur materia, in qua est imago, adoratur; neque alia, præter eam cuius imago expressa est, hypostasis. Par enim in utrisque est erroris impietas. Propterea itaque et effigies crucis, crux appellatur; et imago Christi, Christus dicitur, non proprie, sed per catachresim. Si ergo nobis hoc persuaserit, crucis effigiem crucem non appellari, persuadebit etiam nobis imaginem Christi Christum non appellari. Et rursus, si in primo, non adorant crucem, qui adorant effigiem; nec, in secundo, adorare Christum, qui Christi adorant imaginem. Atqui primum verum est, quod propria crucis effigies et nuncupatur crux, et adoratur. Verum igitur et secundum, quo et Christus dicitur, et adoratur, propria ejus imago; et incassum inania blaterat, qui novi quidpiam præter hæc sentit aut loquitur. Hæc scripsi, partim quidem ut extra culpam esse me probarem; partim etiam amantissimæ eminentiæ tuæ rationem habens; ut fidem orthodoxam amplectatur, nec alterius doctrinæ sermonibus abducatur.

CLXII. — Theodoro monacho (*).

De diversis argumentis: atque in fine, de sanctis imaginibus.

Accepi epistolam reverentiæ tuæ, quæ sic inscripta erat, *Epistola encyclica*, videlicet medicinalis: statimque ab initio obstupi, frater. Ulterius vero progressus, mente propemodum excidi, nec quid edisseram habens, nec quid ei quem valde amo respondeam. Neque tu graviter feras, etsi asperiora videantur quæ sum dicturus: cum nequeam aliter

A Χριστοῦ εἰκόνα. Οὐτίπου τοῦτο, ὡς τριπλόητε, ἐν τῇ ἐπιστολῇ μου· ἀλλ' ὅτι τῇ Χριστοῦ εἰκόνι οὐ λατρευτέον· εἰδωλόλατρίας γὰρ φρόνημα τοῦτο· μόνῃ γὰρ τῇ ἁγίᾳ Τριάδι τοῦτο ἀναθετέον. Καὶ ὅτι ὁ ἐν τῇ ἁγίᾳ εἰκόνι [cod. Reg. οικείᾳ] προσκυνούμενος Χριστός, λατρεύεται σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι· τὴν δὲ Χριστοῦ εἰκόνα προσκυνητέον σχετικῇ προσκυνήσει, καὶ ὅτι ταύτην προσκυνούντες, τὸν Χριστὸν προσκυνούμεν, οὐ διαίρουμενον κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ἀλλὰ διαφορούμενον κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον· ὅπερ καὶ ἀληθές. Τὸ γὰρ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι ἐκφαίνεται· καὶ ἐκάτερον ἐν ἐκατέρῳ, κατὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον, ὡς φησιν ὁ πάνσοφος Διονύσιος.

Πῶς οὖν, οὕτως ἐχούσης τῆς ἐπιστολῆς, ἐνδιαβάλλει ὁ δι' ἐναντίας, καὶ ἀποδείκνυσιν αὐτὸν ἀντίθετον τοῖς ἁγίοις; Ἀλλὰ τί βούλοιο; προσκυνούντας ἡμᾶς τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα, ὁμολογεῖν προσκυνεῖν ἄλλην ὑπόστασιν; Θεῷ τῆς ἀτοπίας! τοῦτο γὰρ μερίζειν ἐστὶ τὰ ἀμέριστα, ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται. Οὐνε γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα μερίζεται, ὡς αὐθις φησιν ὁ μέγας Βασίλειος. Αὐτὸ καὶ προσκυνουμένης τῆς εἰκόνης, ὁ Χριστὸς προσκυνεῖται, οὗ ἐστι καὶ ὁμοιότης· καὶ οὐχὶ ἡ ὑποδεξαμένη ὦλη τὴν ὁμοιότητα, ὥς καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ σταυροῦ διαδίδνυται. Ὁ γὰρ τὴν ὦλην δοκῶν προσκυνεῖν, νήπιος, ἄλογοι. Οὐτε οὖν ἡ ὦλη, ἐφ' ἣ ἡ εἰκὼν, προσκυνεῖται, οὔτε παρὰ τὴν τοῦ εἰκονιζομένου, ἄλλη ὑπόστασις. Ἐπ' ἀμφοτέροις γὰρ ἐπίσης ἡ παρατροπὴ τὸ ἀσεδὲς ἔχει. Τοιγαροῦν διὰ τοῦτο καὶ ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ σταυρὸς εἴρηται, καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ Χριστὸς εἴρηται· οὐ κυρίως, ἀλλὰ κατὰ κατάχρησιν. Ἐὰν οὖν τοῦτο ἡμᾶς πείσῃ μὴ τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ σταυρὸν ὀνομάζειν, πείσειεν ἡμᾶς μήτε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ Χριστὸν ὀνομάζειν. Καὶ, ἐὰν ἐν τῇ πρώτῃ τὸ μὴ προσκυνεῖν τὸν σταυρὸν, προσκυνούντας τὸν τύπον, μηδὲ ἐν τῇ δευτέρῃ προσκυνεῖν Χριστὸν, προσκυνούντας τὴν Χριστοῦ εἰκόνα. Ἀλλὰ μὴν τὸ πρῶτον ἀληθές, ὅτι σταυρὸς καὶ λέλεσται καὶ προσκυνεῖται ὁ οικεῖος αὐτοῦ τύπος. Οὐκοῦν καὶ τὸ δεύτερον ἀληθές, ὅτι Χριστὸς καὶ λέλεσται καὶ προσκυνεῖται ἡ οικεία αὐτοῦ εἰκὼν· καὶ μάτην εἰκαιολογεῖ ὁ παρὰ ταῦτα καινότερόν τι φρονῶν ἢ λέγων. Ταῦτα γέγραφα, ὁμοῦ μὲν αὐτὸν ἐξω αἰτίας τιθεῖς· ὁμοῦ δὲ καὶ τῆς σῆς φειδόμενος ἀγαπητικῆς ὑπεροχῆς· εἰς τὸ ἀντιποιεῖσθαι ὀρθόδοξου πίστεως, καὶ μὴ παρασύρεσθαι λόγοις ἑτεροδιδασκαλίας.

PEB (54). — Θεοδώρῳ μονάχῳ.

NOTÆ.

(54) In cod. Reg. 216.

(*) Dogmatica.

τὰ ἐνοχήσαντα τῇ ταπεινῇ μου καρδίᾳ κατὰ τὸ εἰ-
 κλὸς ἐκφερομυθῆσαι, καὶ ἀναγκαῖον εἶπαι. Ἄρα μὴ
 τις, ἀγαπητὲ, τὸ σὺν πρόσωπον ὑποδύς εἰς τοσοῦ-
 τον ἐξετραχηλιάσθη ὄγκον φρονήματος, ὥστε ἐν-
 νοῆσαι τὰ ὑπερνεφθ, καὶ δρᾶσαι τὰ κατάρτισοντα;
 Ἄρα μὴ αὐτοὶ ἡμεῖς ἔξω ποτὲ φρενῶν γενόμενοι
 παιδῶν τινα προσιδόμεθα, συγγράφεσθαι, ἐν οὐ παι-
 κτοῖς, ἀλλὰ καὶ λίαν χαλεποῖς τολμήμασι; Τί λέγεις,
 ὦ τᾶν; Ἐξεστὶν ἡμῖν τοῖς μὴ τινα κλῆρον ἱερωσύ-
 νης ἔχουσιν, ἢ μόνον ἐν μοναχοῖς τελοῦσι, δίχα κιν-
 δυνευούσης ἀληθείας, ἀρπαγμῶ ἱερατικοῦ ἀξιώμα-
 τος ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν ἐντάττειν· καὶ ταύτῃ κα-
 τεξάνιστασθαι· ἐραρχῶν τε καὶ ἱερωμένων, μονα-
 στῶν τε καὶ καθηγούμενων· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νόμους
 ἰδικούς ἀποίσειν ἐξ ἰδιοκρίτου καρδίας· πρὸς δὲ καὶ
 ὕβρεσι καὶ οὐκείδαισι, κατακρίσεις τε καὶ ἀλλοτριώ-
 σεσιν ὑποβάλλειν τὸ ὅλον πλήρωμα τῆς ὁμολογητι-
 κῆς ἀδελφότητος; Οὗτοι γάρ, ὡς φῆς, καὶ οὐχὶ
 πάντες οἱ τῆς ἀληθείας ὑπάσπισται· τὸ τῆς μετα-
 νοίας ὑποκρινόμενοι, ὃν τρόπον οἱ τῆς ἐναντίας μοί-
 ρας· τὸ τῆς εὐσεβείας ὄνομα ψευδῶς ὑποδυσάμενοι,
 ἐξ ἰσοῦ παγγάλεπα τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν μετάνοιαν
 διέθικαν, δεινοὶς κατακυντίζοντες λόγοις, καὶ συρ-
 φετὸν ἀθλίων εἰσχομίζοντες λογισμῶν· διχοστασίας
 ἐγείροντες, τὴν ἀμώμητον πίστιν ἀδικοῦντες, τὸν
 ἀπάντων ἡνίοχον καὶ ἐπιστάτην καὶ δημιουργὸν ἀτι-
 μάζοντες, ἀλλήλους ἐρίζοντες, λημμάτων ἠτῶμενοι
 πόρους· ἐπινοοῦντες, τοῖς δμόφροσι τῶν ἀπεθισάν-
 των χάριν προσκρούοντες· τῶν ὁμολογησάντων, καὶ
 τῆς ἀληθείας κεινδυνευούτων· τοὺς τὰ μέγιστα
 ταύτην ἀδικήσαντας καὶ διώξαντας πρότιμῶντες καὶ
 προτιθέμενοι· οἷς τε δρῶσι τῇ ἀληθείᾳ χαλεπαίνον-
 τες· καὶ τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ παθεῖν οὐδὲν ἡγούμενοι·
 κακῶς εἰδότες, καὶ ὑπὲρ ὧν κεινδυνεύουσιν, ὡμῶς
 καὶ ἀκαθάρκτως ἀμνημονήσαντες· Ἐξέστη δ' οὐρα-
 νὸς ἐπὶ τούτῳ· καὶ ἐφρίξα ἐπὶ πλεῖον ἐγὼ ὁ τάλας·
 καὶ εἰ μὴ τῶν σὺν φρενῶν ἐπαίειν, οὐκ ἂν ἐπι-
 στεῦσα τῷ προδεδηλωκὸς ἐπιστολὴν συντετάχθαι ὑπὸ
 τῆς τιμιότητος σου κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας·
 Κατ' αὐτῆς γάρ ἐστι, τὸ τοὺς κλεινοὺς καὶ ὁμολο-
 γητὰς ἄνδρας, οἱ περιήλθον ἐν ποικίλοις πειρα-
 σμοῖς· ὁστεροῦμενοι, θλιβόμενοι, κακοσυχούμενοι,
 διωκόμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ δρεσι
 καὶ ταῖς ὁπταῖς τῆς γῆς· ὧν οὐκ ἄξιός ἐ ὁ κόσμος,
 ἀποστολικῶς εἶπαι· καταγορεύειν τὰ τοιαῦτα βατ-
 τάρισματα· καὶ οὕτως ἐκπέφαται τὰ αἰτιολογικώ-
 τερα καὶ ἀπανθρωπότερα.

Τολμᾷ τις, ἐροῦν, ἐν τοῖς στρατιώταις κατελεγε-
 μένος, βασιλικῶ συγγράμματι· ἐξαυθεντήσας, τοῦτο
 κακῆς διαγορεύειν, καὶ τοὺς ἐν ὑπεροχαῖς καθυ-
 βρίζειν, ὡς ἀτάκτους καὶ εἰκῆ φερομένους; Εἰ δὲ
 τοῦτο φωραθεῖ πεποιχῶς, ἀνάρπαστος εὐθὺς
 καὶ ἀγώγιμος ὡς ἐπιθανάτιος· τί καὶ οὐ πε-
 σεται ὁ ἀπλῶς μοναστής ὑπὸ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας
 κριτηρίου παραπλήσιον ἐκείνῳ τετολημῶς; Μὴ γάρ
 οὐκ ἔχομεν ἀρχιερεῖς τὸν δυνάμενον συμπαθεῖσαι
 ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· με-

A ea quæ humile nostrum pectus gravant, commode
 explicare; et me ea eloqui necesse sit. Num quis,
 dilectissime, personam tuam induens in tantum
 se animi tumorem extulit, ut adeo superba animo
 meditat' sit, tamque execranda peregerit? Nun-
 quid nos ipsi aliquando mente capti, ludum esse
 censuimus, nomen subscribere, non in rebus ludi-
 cris, sed in difficillimis negotiis? Quid ais, vir op-
 time? An nobis licet, qui nullo sumus sacerdotii
 honore insignes, solumque inter monachos cense-
 mur, nisi periclitetur veritas, sacerdotali arrepto
 munere, encyclicam interponere epistolam, in eâ-
 que adversus episcopos et sacerdotes, monachos
 præpositosque invehi: quinesiam et privatas leges
 ex insipienti pectore proferre: ingerere ad hæc
 contumelias ac vituperia, damnare ac pro alieno
 habere universum fratrum confessorumque cœtum?
 Hi enim, ut ais (etsi non omnes veritatis propu-
 gnatores), pœnitentiam simulantes; quemadmodum
 qui ex adversa parte pietatis nomen fallaciter usur-
 parant; veritatis confessionem ac pœnitentiam ex
 æquo difficiles reddidere, gravibus impugnantes
 verbis, et quisquillas infelicitum rationum obtru-
 dentes, dissidia suscitantes, inculpatam fidem vio-
 lantes, rerum omnium gubernatorem ac rectorem
 effectoremque injuria afficientes, litigantes inter
 sese, lucri cupiditate devicti, parandæ pecuniæ exco-
 gitantes rationem ac viam, adversantes iis qui ut
 impiis gratificentur, in unam conspirare senten-
 tiam ex confessoribus, et ex iis qui pericula adierunt
 pro veritate: præferentes ac pluris æstimantes eos
 qui maxime illam læsere atque impugnare: his qui
 veritati patrocinantur infens: pati pro Christo flo-
 cipientes. prave guarî, et quorum causa periculi-
 tati sint, nefarie et turpiter oblii. Obstupuit celum
 super hoc, atque ego infelix penitus exhorruî: ac
 nisi verba tua agnoscerem, non crederem ei qui
 prius significavit concinnatam a reverentia tua
 fuisse epistolam adversus Ecclesiam Dei: nam
 adversus Ecclesiam est, in viros inclytos et confes-
 sores, qui circumierunt in variis tentationibus, egen-
 tes, angustiatî, afflicti, vexati, in solitudinibus erran-
 tes, et montibus, et cavernis terræ: quibus dignus
 non erat mundus²², ut verbis Apostoli utar; tales
 effutire nugæ: nec quæ graviora sunt adhuc retu-
 limus, et acerbiora maledicta.

Ausitne aliquis, amabo, qui in militum numero
 sit, regio libello veluti pro potestate confecto, hoc
 vel illud mandare, et iis qui magistratus obtinent,
 dedecus ac notam incurrere, tanquam temere agant
 et inconsulto? Quod si, qui deprehensus sit id
 egisse; rapitur confestim, ac morti addicitur:
 quam pœnam ab Ecclesiæ foro meretur simplex
 monachus, qui fuerit paria ausus? Annon enim
 habemus Pontificem qui possit compati infirmitati-
 bus nostris, sicut scriptum est²³; et qui condoleat

²² Hebr. II, 37, 38. ²³ Hebr. IV, 15.

possit iis qui ignorant et errant³⁷; a quo encyclica epistola mittatur secundum datam ei a Spiritu potestatem? qui, si quid in his quæ geruntur, præter fas ac non ex usu esse intelligeret, omnino quæ par est loqueretur. Sed cum prævalere hæresim, et angustias undique instare videat: recte vir plane divinus egit, cum sivit omnes qui maxime cupere, prout quisque posset, ingruentibus morbis mederi. Ita neque lex suprema promulgata, nec tamen absque remediis relicta est anima, pro qua Christus est mortuus: et hoc nimirum usque ad synodum orthodoxam: quo tempore et quæ recte cæpta fuerint, comprobabuntur: et quæ secus gesta, rejiciuntur. Et est hæc ratio in primis Deo grata, qui vult salvos fieri omnes: quanto magis eos qui ad poenitentiae remedium accurrunt? qui fert opem una cum eo qui fraterno affectu manum tendit: qui collaborat ei qui jacentem erigit. Illius enim ea vox est: *Consolamini, consolamini, sacerdotes, populum meum: loquimini ad aures Jerusalem*³⁸. Quid est aliud porro consolatio, quam adversariorum conservatio, et eorum qui de via deflexerint, per poenitentiam emendatio? Deinde ad eos qui peccarunt: *Cum reversus ingemueris, tunc salvus eris, et scies ubi fueris*³⁹. Et rursum: *Adhuc verba precum loquente te, dicet: Ecce adsum*⁴⁰. Et auxiliator est eorum qui convertuntur a via mala: et ovem deperditam humeris tollit: et donec hodie cognominatur⁴¹, poenitentiae medicamenta præbet: et latronem momento temporis ad paradisum admisit: et magnum Petrum, qui eum negarat, post amarum fletum recepit: ac Davidi, perinde ac si nihil peccasset, prophetiae iterum donum impertit. Quorsum vero attinet plura suggerere exempla, ac sermonem protrahere? Benignus est in eos qui erga conservos suos benigni: et in eos severus qui immisericordes exstiterint. Quamobrem poenæ quæ in præsentī penduntur, remedia sunt: non ut reverentia tua male jocata est, absit enim tale convicium: neque ea quæ geruntur, scandalorum initia, sed veræ charitatis argumenta sunt. Ait enim Dominus: *Talem charitatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*⁴².

Posuere igitur animas suas medici pro iis qui d egebant curatione, juxta verum sermonem: nec divinæ dispensationis mercaturam fecerunt Christi negotiatores. Ac populus Dei quotidie repurgatur: et domus Saul decrescens imminuta est: domus autem David major effecta et amplificata, semper in melius proficiente sanitate⁴³. Sed enim quid optas, vir egregie, his temporibus prævalente hæresi, ac divino pereunte opificio, nullum uspiam medicum inveniri? nullam esse medendi artem? non præberi cæco manum? non sanari ægrotum? non indī vulneri lineamentum? non c'audum erigi

τριπαθεῖν τε δυνάμενον τοῖς ἀγροῦσι καὶ πλά-
τωμένοις· οὗ ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ κατὰ τὴν δεδο-
μένην αὐτῷ ἐξουσίαν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος; ὅς εἰ ᾔδει
ἐν τοῖς γινομένοις ἔκθεσμον τι καὶ οὐ λυσιτελοῦν,
πάντως δὴ ἐφ' ὀφθαλμοῖς τὰ εἰκότα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁρᾷ
ἐπικρατοῦσαν τὴν αἵρεσιν, καὶ στενὰ ἀμφοτέρωθεν
παριστάμενα· εἶασεν ἅπαντας τοὺς προθυμωμένους
ἰσθαι τὰ συμπεσόντα νοσήματα, ὡς ἕκαστος ἔχει
δυνάμει, εὖ ποιῶν ὁ θεσπεσιώτατος. Ὡς μὴτε
νομοθεσίαν εἶναι τὸ τελούμενον, μὴτε μὴν ἀσθερά-
πττον ψυχὴν ὑπὲρ ἧς Χριστὸς ἀπέθανε, καταλι-
πάνεσθαι· καὶ τοῦτο δηλαδὴ μέχρις ὀρθοδόξου
συνόδου· ὅπου καὶ τὰ καλῶς ὑπὲρ γινόμενα ἐγκριθέ-
ται· καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα ἀποδοκιμασθήσεται· καὶ τὸ
B πρῶτον θεῶ προσφιλὲς ὅτι μάλιστα, ὅς ἐρᾷ πάντας
σῶζεσθαι· μὴ ὅτι γε τοὺς τῷ τῆς μετανοίας φαρ-
μάκῳ προστρέχοντας; ὅς καὶ συνεπικουρεῖ τῷ
φιλαδελφῶς χεῖρα ὀρέγοντι, καὶ συνανίστησι τῷ
συνεγείροντι τὸν κάμνοντα. Αὐτοῦ γὰρ φωνὴ ἐστὶ·
*Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε, οἱ ἱεροῖς, τὸν λαόν μου· ἰαλήσατε εἰς τὰ ὅσα ἱερουσαλήμ. Τί δ' ἂν ἄλλο εἴη ἢ παράκλησις, ἢ ἡ τῶν ἀνθέστη-
χότων συντήρησις, καὶ τῶν ἐκτραπέντων διὰ μετα-
νοίας ἐπανόρθωσις; Εἰτα πρὸς τοὺς ἡμαρτηκότας·
"Ὅταν ἀποστραφῇς στενάξης, τότε σωθήσῃ, καὶ
γνώσῃ πού ἦσθα. Καὶ αὖτις· "Ἐτι σου τὰ ῥήματα
τῆς προσευχῆς ἰαλοῦντος, ἔρει· Ἰδοὺ πάρεμι.
Καὶ βοηθὸς ἐστὶ τῶν ἀποστρεφόντων ἀπὸ ὁδοῦ πο-
νηρῶς· καὶ τὸ πεπλανημένον πρόβατον ἐπὶ τῶν
C ὤμων αἶρει· καὶ ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται,
τὰ τῆς μετανοίας φάρμακα προστίθῃσι· καὶ τὸν λη-
σθῆν ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ τοῦ παραδείσου ἤξωσεν·
καὶ τὸν μέγαν Πέτρον ἀρνησάμενον τῷ πικρῷ κλαυθ-
μῷ προσήκατο· καὶ τῷ αὐτῷ, ὡς μὴδ' ὅτι οὐκ
ἀμαρτήσαντι, πάλιν τὸ τῆς προφητείας ἐνίησι χάρι-
σμα. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ παραδείγματα ὑποφαίνειν,
καὶ μηχανῆναι τὸν λόγον; καὶ χρηστός ἐστιν ἐν τοῖς
πρὸς τοὺς ὁμοδόλους χρηστευομένοις, καὶ ἀπότη-
μος ἐν τοῖς ἀσυμπαθέσιν. Οὐ εἶνεκα αἱ ἱατρεῖαι, αἱ
ἐπιτιμίαι κατὰ τὸν παρόντα χρόνον τελούμεναι· οὐχ
ὡς ἡ τιμιότης σου κεχωμώδηκεν, ἀπαγε τῆς βλασφη-
μίας, οὐδὲ σκανδάλων παραίτια τὰ γινόμενα, ἀλλ'
ἀληθινῆς ἀγάπης τεκμήρια. Θεοὶ γὰρ ὁ Κύριος,
Τοιαύτην ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα εἰς τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ.*

Τιθέασιν οὖν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τῶν ἱατρου-
μένων οἱ ἀκέστορες, κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον· οὐχ
ἐμπορευόμενοι τὴν θεόκριτον οἰκονομίαν ὡς Χριστ-
έμποροι. Καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὁσμήραι ἀνακαθαί-
ρεται· καὶ ὁ οἶκος Σαουλ ἀσθενῶν ἡλάντῃται· ὁ δὲ
οἶκος Δαυὶδ μεγαλυνόμενος ἐπιφύξῃται· ἐκ τούτου
εἰς τοῦτο μεταταττομένου τοῦ ἀνοσήματος [Cod.
Reg. ἀνασφῆλαντος]. Ἀλλὰ τί βούλοιο, ὦ θαυμάσιε·
ἐν τοσοῦτοις χρόνοις ἐπικρατούσης τῆς αἵρέσεως,
καὶ ὀλλυμένου τοῦ θεοῦ πλάσματος, μὴ ὀπτανθῆναι
ἱατρὸν τί που; μὴ εἶναι θεραπευτικὰς μεθόδους;
μὴ χειραγωγηθῆναι τυφλώττοντα; ὑφ' ὀφθαλμοῦ

³⁷ Hebr. v, 1. ³⁸ Isa. xl, 1 ex LXX. ³⁹ Isa. xxx, 15 ex LXX. ⁴⁰ Isa. lvi, 9 ex LXX. ⁴¹ Hebr. iii, 13. ⁴² Joan. xv, 13. ⁴³ Il Reg. iii, 1.

νοσπλεούμενον; μὴ μοτωθῆναι τραυματιζόμενον; μὴ ὀρθοποδῆσαι χυλούοντα; μὴ καταδεσμευθῆναι συντριβόμενον; μὴ ἐπιστραφῆναι πλανώμενον; μὴ κατὰ πᾶν ἐτιοῦν νόσημα καθόσον ὁδὸν τε ἐπαγωνίσασθαι τὸν προαιρούμενον; Καίτοι γε ὁρῶμεν ἐν τοῖς τῶν σωμάτων ἰατροῖς πολλὴν τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ πολλὰ τὰ ἱατῆρια· καὶ ὅς μὲν τόνδε, ὅς δὲ τόνδε ἐκ χειρὶς τῆς θεραπεύειν· καὶ οὐδὲ ὁ ἐν τάξει [Cod. Reg. στάσει] ὑπέρτερου κατατεταγμένος κακώλυνται χειραπτεῖν κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἱατρικὴν ἐπιστήμην, ἣ προδουσαν, ἣ ὑφισταμένην [Cod. Reg. ὑφειμένην]. Καὶ καθεκάστην οἱ συγκύπτοντες, καὶ πλήρεις αἱ τούτους ὑποδεχόμεναι ἐστίαι· καὶ οὐδεὶς κατεγκαλεῖ τὴν ἐπιμέλειαν· οὐδὲ κατατιτᾷται τὸν περὶ τὴν ἱατροίαν σπουδαιολογούμενον. Ἀλλὰ καὶ πρῶταρχοι, καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ μέσοι, καὶ τελευταῖοι, τὴν φιλόφρονος δρῶντες οἰκονομίαν. Εἰ δὲ ἐκεῖ οὕτως· πολλῶ δῆπουθεν ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν, κατὰ τὸ ἀνάλογον, πάντα καὶ ὁράται καὶ ὀφείλει γίνεσθαι. Καὶ ὁ κωλύσων, λυμῶν τις καὶ κοινὸς ἐχθρὸς τοῦ γένους, ὡς τῷ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνῳ συνεργῶν λογισθῆσεται. Οὐ, φησὶ, τοιοῦτον τὸ ἡμέτερον· ἀλλ' ἐκεῖνο πυνθάνομαι, ὅτι εἰ ὁ Κύριος τὴν μετάνοιαν παρατροπὴν οὔσαν τῆς τοῦ δικαίου ἀκριβείας διὰ τὸ ἀγαθὸν οὐ τεθάρρηκε δωρεῖσθαι, πρὶν πᾶσαν ὀφειλομένην τοῖς τοῦ δικαίου σταθμοῖς τε καὶ ζυγοῖς, δι' αὐτοῦ καταθέσθαι δικαίαν τιμωρίαν· τίς τοιμηρὸς καὶ ὑπερήφανος, ὅς ἐπιτρέψει αὐτοῦ μέτανοιαν καθαρίζειν τῶν ἀρνησάμενων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν παθήματα· μὴ πρότερον ἅπασαν ἔκτισιν ἀποδοῦναι τῇ τοῦ δικαίου ἀπαράδωτον αὐστηρίαν;

Φεῦ τοῦ τοιμηροῦ καὶ ἀσυνέτου προβλήματος! Πότε ὥπται ὁ Χριστὸς τὴν μέτανοιαν εὐαγγελίζόμενος; πότε τῷ παραλυτικῷ εἰρηκε· *ἴσθαι, τέκνον, ἀφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου*; Πότε τῇ θακρῶν βρεχούσῃ πόρῃ τοὺς θεοὺς πόδας; ἢ αὕτη συγχώρησις δεδωρηται, ἐπιπλήττουσα Σίμωνι τὸν ἐστιάτορα; Πότε τῷ ἐν ἀσθενείᾳ κατακειμένῳ ἐν τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτεσιν εἰρηται· *ἴδε ὁ γιγὴς γέγονας, μηκέτι ἀμαρτανε· ἵνα μὴ χεῖρόν τι σοι γένηται*· ὡς ἐξ ἁμαρτίας δηλαδὴ τῆς ἀσθενείας ἐπισκηψάσης; ἀλλὰ ἅττα οὐκ εὐκαιρον ὑποφαίνειν ἀνελιττομένην θεοσημείας ἔργα· πρότερον πρὸ τοῦ πάθους, ἢ μετὰ τὸ πάθος; Εἰ δὲ πᾶσιν εὐδελον καὶ ὁμολογούμενον, ὅτι πρὸ τοῦ πάθους, ὥσπερ καὶ τοὺς μαθητὰς ἀπεσταλκῶς δίδωσιν ἐξουσίαν, *πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν θεραπεύειν*· ἢ τίς διὰ τῆς τῶν προσευχομένων [Cod. Reg. προσερχομένων] μετανόιας καὶ ὑποπτώσεως ἐδεδωρητο· τίς ἢ τοιμηρὰ γλώσσα ἐπιφθεγγόμενη μὴ τεθάρρηκεν αἰναι Χριστὸν, πρὸ τοῦ πρὶν πᾶσαν ὀφειλομένην τοῖς τοῦ δικαίου σταθμοῖς τε καὶ ζυγοῖς δι' αὐτοῦ καταθέσθαι δικαίαν τιμωρίαν· κἀντεῦθεν ἐπιτιμῶν τοῖς τῆς μετανόιας ἀναδεξαμένοις τὴν οἰκονομίαν· ὡς τοιμηροῖς καὶ ὑπερήφανοις· μὴ πρότερον ἅπασαν ἀποτίσαι τὴν τοῦ δικαίου αὐστηρίαν; ἢ δὴλον

A ut recto pede incedat? non quod confractum est colligari? non contra quemlibet morbum pro virili decertare eum qui facere id possit? Et utique in medicis corporum maximam diligentiam adhibemus, ac medicamenta plurima. Et hic quidem istum, alium iste curandum suscipit: neque qui in ordine ministrorum censetur, admoveere manum prohibetur, juxta eam quam callet artem medicandi, sive excellentem, sive inferiorem. Et sunt quotidie qui vulnera inspiciant, et plenae sunt quae hos excipiunt aedes: nec quisquam diligentiam reprehendit, aut accusat eum qui medicæ arti perdiscendæ dat operam. Sed et principes ac præcipui medicorum, et mediocres, et infimi, plenum humanitatis obsequium deferunt. Quod si ita se res illic B habet: multo verius utique in iis quæ animam spectant, proportionem fieri omnia et videntur et necesse est. Ac si quis prohibuerit, humani generis ille pestis quædam et communis hostis censebitur, tanquam ei qui ab initio homicida fuit, consentiens. Non sic, inquis, nostræ res habent; sed illud rogo: si Dominus poenitentiam, quæ defectio est ab exacta iustitia et virtute, quantumvis commendanda sit, non ausus est præmio donare, antequam debitam meritis poenam omnem ad juris et æquitutinem ac stateram per se ipse solveret: quis audax adeo ac temerarius, qui hoc sibi ipse arroget, ut poenitentiam tollere velit eorum, qui toleratos a Christo Servatore nostro propter nos cruciatus negarunt; nisi prius omne debitum exsol- C verint, ad exactam et inviolabilem summi juris legem?

Proh audax et inconsultæ mentis quæsitum! Quandonam visus est Christus poenitentiam annuntians? Quandonam paralytico dixit: *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua*⁴⁴? Quando ei quæ lacrymis divinos pedes rigavit, eadem asserta venia est, cum reprehensione Simonis qui convivio ipsum exceperat⁴⁵? Quando ei qui erat in infirmitate positus ab annis octo et triginta, dictum est: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare: ne deterius tibi aliquid contingat*⁴⁶: tanquam orta videlicet ex peccato ægitudine? Cætera, quæ intempestivum sit suggerere divinæ virtutis opera pervolventi, utrum ante passionem gesta sunt, an post passionem? Quod si manifestum omnibus confessumque est, ante passionem gesta: quemadmodum et discipulis quos misit, dedit potestatem, ut *curarent omnem languorem et omnem infirmitatem*⁴⁷: quæ propter precantium poenitentiam ac submissionem data est: quanta audacia est lingue dicentis, non ausum esse Christum, antequam debitam meritis poenam omnem ad juris trutinam et stateram per se quisque solveret: atque idcirco iis qui poenitentiam admittunt, dispensationem exprobrare, tanquam audacibus ac superbis, nisi omnem prius juris rigorem expleverint? Nonne hæc manifeste

⁴⁴ Matth. ix, 2. ⁴⁵ Luc. vii, 44. ⁴⁶ Joan. v, 14.

⁴⁷ Matth. x, 1.

Pharissææ mentis objurgatio, ac Novatianæ crudelitatis prohibitio est? Vide igitur, o vir, ut, te in sublimē effrens, in præcipitium corrueris, extra proprios fines et cancellos egressus, nec servans eum quo præditus es dignitatis gradum? Non legisti omnem episcopum sedis alienæ invasorem, excommunicatum esse? *Non mittebam eos*, inquit, *et ipsi prophetabant*¹⁸. Et: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo. Sic et Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret: quemadmodum scriptum est, sed qui locutus est ad eum: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*¹⁹. Te vero, frater, quis vocavit, aut quis legislatorem constituit in Ecclesia Dei, qui neque parere forte didicisti? Ac proinde cum visus nondum sis cuiquam imperare: legem accipere te verius est quam imponere, manu regi quam regere, lucem mutuari quam impertiri, discere quam docere: et ex rei prioris experimento ad alteram gradum facere: quemadmodum fert divina lex, egregie divinis humanisque sententiis constituta.

Neque enim sic existimemus, o amice, si qui ex insulsa sapientia sciant aliquid, ac nefarium inculcent sermonem, ea re legum latores effici: siquidem et Moabitibus et Ammonitis aditus ad divinum altare non patuit: sed quos Christi imitatrix obedientia probaverit, quos diuturna patientia exploraverit, quos evangelica doctrina perfecerit: si vero etiam externa adsit, non aspernanda: si tamen humilitate est exornata, si evangelicæ doctrinæ subijcitur, nec propriis placitis insolescit: quibus qui gloriantur, tanquam arundineo innixi baculo, merito acrepta plaga confringuntur. Verum, inquit, *zelo zelatus sum pro Domino*²⁰, nec tolerabilia sunt ea quæ videntur. At ubi nobis, vir optime, prophetiæ donum? ubi mons Carmelus? ubi cæli claves? ubi pallium, Jordanem dividens, quod cum dono spiritus duplicis Elisæo obtigit²¹? Nobis vero etsi donum aliquod inest, cui relinquamus, qui nec discipulum habemus? Jam itaque videamus, ne majora viribus appetentes, a justis etiam ac legitimis excidamus: neve culicem excolantes, glutinamus camelum²²: aut festucam ex oculis fratrum tollere tentantes, ipsi trabem in oculis, ut vulgo dicitur, gestare videamur²³: propterea quod hic et illic conversamur et convivamus, jure dammati. At ille, inquit, flicte simulateque confessus est, turpe facinus suum occultans: alius impletatem celans, alia pro aliis narrat: quo itaque pacto medicus asseveret sanationis hos esse compotes? Non fidem hoc, o bone vir, sed acrem objurgationem meretur. Neque enim quisquam ad curationem ultro se conferat, qui non reterege proprium scelus cupiat. Utrum vero et sincere semper: non nostri iudicii est, sed insipientis Dei. Ait enim: Quæ quidem paten^t, Deo ac nobis: quæ latent, Domino Deo tuo²⁴. *Tu vero quid iudicas fratrem tuum? quid*

A ὅτι Φαρισαϊκῆς διανοίας ἢ ἐπιπληξίς, καὶ Ναυατιανικῆς ἀπαρθρωπίας ἢ ἀπαγόρευσις; Ὅρα δὲ οὐν λοιπὸν, ὦ ἄνερ, οἷον ἀπομετρωρισθεὶς κατεκρήμνισθης, τῶν οἰκείων μέτρων ἐκστάς, καὶ μὴ συντετηρηκὼς ἑαυτῷ τὸ ἐνὸν σοὶ ἀξίωμα; Ἡ οὐκ ἀνέγνως ὡς πᾶς ἀλλοτριοεπίσκοπος ἐκκήρυκτος; Καὶ οὐκ ἀπέστειλλον αὐτοὺς, φησὶ, καὶ προσεφίτενον. Καὶ, Οὐχ ἑαυτῷ τις τὴν τιμὴν λαμβάνει, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενέσθαι ἀρχιερέα· κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν· Σὺ Ιερὺς εἰ εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μαλχισεδέκ. Σὺ δὲ τίς κέκληκεν, ἀδελφε, τίς δὲ κατέστησε νομοθέτην ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, ὃς μὴδὲ ἀρχεσθαι τυχὸν μεμαθηκὼς; Κἀκ τοῦτου μὴ ἀρχεῖν τινὸς τεθεωρημένος; ὀφείλεις νομοθετεῖσθαι μᾶλλον ἢ νομοθετεῖν· χειραγωγεῖσθαι μᾶλλον ἢ χειραγωγεῖν· φωτίζεσθαι ἢ φωτίζειν· διδάσκεσθαι ἢ διδάσκειν· καὶ τῆς τοῦ προτέρου πείρας ἐπὶ τὸ δευτερον ἀνίεναι· ὥσπερ δὴ θεὸς νόμος καὶ κάλλιστα ἔχων καὶ τοὺς θεοῖς, καὶ τοὺς ἀνθρωπίνους ἀξιωμασίαι.

Μὴ γὰρ οἴωμεθα, ὦ φίλε, τὸ ἐκ τῆς μωρανθείσης σοφίας εἶδέναι τι φθέγγεσθαι, καὶ ἐλπίριπτον λόγον συνεισθᾶλιν, τοῦτο καθίστησι νομοθέτας· ἐπεὶ καὶ Μωαβίταις καὶ Ἀρμανίταις οὐκ εἰσῆιτητὸν θυσιάστηριον· ἀλλ' οὗς ὑπακοὴ χριστομίμητος ἐδοκίμασε, καὶ πολυχρόνιος ὑπομονὴ ἐμαρτύρησε, καὶ εὐαγγελικὸς λόγος ἐτελείωσεν; εἰ δὲ καὶ ἐξωτερικὸς πάρεστιν, οὐκ ἀχαρίς· εἴγε ὑπὸ ταπεινοφροσύνης κεκδομένηται, καὶ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἡγεμονεύοιτο· ἀλλὰ μὴ τοὺς οἰκείους ἀξιωμασίαι ἐναθρόνυνται· οἷς οἱ ἐναθρόνόμενοι, ὡς ἐπὶ καλαμίνῃ ράβδῳ ἐπεριδόμενοι, εἰκότως τιτρωσκόμενοι καταράσσονται. Ἀλλὰ, φησὶ, *ζηλῶν ἐξήλωκα τῷ Κυρίῳ*, καὶ οὐκ ἀνεκτὰ τὰ ὀρώμενα. Καὶ ποῦ ἡμῖν τὸ τῆς προφητείας χάρισμα, ὦ βέλτιστε; καὶ ποῦ τὸ Καρμήλιον ὄρος; καὶ ποῦ αἱ οὐράναια κλεῖς; καὶ ποῦ ἡ διατέμνουσα τὸν Ἰορδάνην μηλωτὴ, ἐν διπλῷ χάρισματι τῷ Ἐλισσαίῳ ἐπιφύθησασα; ἡμῖν δὲ εἰ καὶ τι πάρεστι χάρισμα, τίτι καταλειπτόν; μὴδὲ φοιτητὴν ἔχουσιν; Ὅθεν σκοπώμεν ἤδη μήπως τῶν ὑπὲρ δύναμιν ἐπιμένοντες, αὐτοὶ τὴν δοκὴν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μὴ δοκοῦντες; φέρωμεν τὸ δὴ λεγόμενον· εἰς ὧν συναναστρέφόμεθα καὶ συνεσθίομεν ὥδε κακίαις, καταγινωσκόμενοι. «Ὁ δεῖνα, φησὶ, ψευδῶς ἐξηγόρευκε, κρύπτων τὸ αἰσχρὸν αὐτοῦ ἀμάρτημα· καὶ ἄλλος κρύψας τὸ ἀσέβημα, ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων ἐξηγείται. Καὶ πῶς ὁ δὴθεν ἰατρικὴν δύναται φάναι θεραπείας τοῦδε τετυχημένοι;» Οὐ πιστευτέον, ὦ τᾶν· ἀλλὰ καὶ λίαν κατηγορητέον. Οὐδεὶς γὰρ αὐθαίρετως ἰὼν πρὸς ἱατρὴν μὴ οὐχὶ ἀπογυμνοῦν τὸ οἰκεῖον πάθος αἰρήσεται. Εἰ δὲ καὶ ποι ἀληθές, οὐχ ἡμῶν τὸ κρίνειν, ἀλλὰ Θεοῦ τοῦ ἐφορῶντος. Φησὶ γάρ· Τὰ μὲν φανερά, Θεῷ καὶ ἡμῖν· τὰ δὲ κρυπτά, Κυρίῳ τῷ

¹⁸ Jerem. xxiii, 21. ¹⁹ Hebr. v, 4, 5. ²⁰ III Reg. xix, 10. ²¹ IV Reg. ii, 8. ²² Matth. xiii, 24.

²³ Matth. vii, 3. ²⁴ I Reg. xvi, 7.

Θεῷ σου. Ἐν δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σὺν τί ἐξουθενεῖς τὸν ἡγῆρα; Πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν· καὶ τότε ὁ ἔπαινος γερήσεται ἐκάστῳ ἀπὸ Θεοῦ.

« Πάντες, φησὶν, ὑπερβάθμιον ἐκτείνουσι πόδα, καὶ τῶν οὐ παρακεχωρημένων κατατολμῶσι, καὶ τοῖς ὑψηλοτέροις ἐπακτείνονται. » Τοῖς οἰκείοις ἐάτως περὶ τοῖς, ὡς ποῦ τις ἐφῆ τῶν ἐξω· ἀπ' οὗ καὶ ἡ πρότασις σου. Πού γάρ τεταγμένοι, εἰς κεφαλὴν ἐξ αὐθαδείας ἤρθη. Ταῖς ἄλλαις ὁμοῖ προτάσεσι περιπαρεῖς, ὡ γενναῖε, ἑτέρα πάλιν ἐγκλησίς· « Πάντες ἑαυτοῖς ἐπιτρέπουνσι τὰ ὑπὲρ δύναμιν, καὶ ἡττονας ἡγούνται τοὺς ἄλλους· καὶ τῷ λύειν καὶ δεσμεῖν ἀσχετῶς καὶ ἀκλήτως ἐπιτρέχουσι· καὶ πάντας φιλοεικοῦσι πρὸς τοὺς οἰκείους ἔλκειν πόδας· καὶ μηδὲν ἕτερον τὸν λύοντα ἢ εἶναι, ἢ νομίζεσθαι θέλουσι· καὶ φθονοῦσι τοῖς τὰ τοιαῦτα πράττουσι· καὶ τούτους μόνους δεῖξασθαι, οὓς αὐτοὶ λελύκασι· τῶς δὲ ὑπ' ἑτέρων τετυχηκότες ἐπιτιμήσεως, ἀποστρέφεσθαι, καὶ ἐγκαλεῖν· ἐπεὶ μὴ πρὸς αὐτοῖς δεδραμῆκασι, καὶ παρ' αὐτῶν ἡτήσαντο τὴν ἀρετὴν. » Ἀναπλάσματα διανοίας δαιμονιῶδους τὰ κατηγορήματα, καὶ ἐκ φθονερᾶς καρδίας τὰ προβλήματα· οἷς ἐπιγελάσειε τις εἰκότως ὡς παιδιὰς τινας, καὶ ὕβλους, καὶ ἀθύρματα· ἢ μᾶλλον, τὰληθὲς εἰπεῖν, ἐπεὶ μηδεὶς ἡμῖν ἐξ ἀπιστίας ὁ προστρέχων κατὰ λήψιν ἐπιτιμήσεως, μισνόμεθα, πρὸς τοὺς ἐκ πεποιθήσεως τῶν προσκόντων θεραπεύοντας, δαιμονίον τι πάθος πάσχοντες, καὶ τοῖς Εἰκονομάχοις τὰ ἴσα τοὺς αἰδόμενας καθυβρίζοντες.

« Τί, φησὶ, τὸ διάφορον τῆς προαιρέσεως ταύτης πρὸς τὸν Μανιχαϊσμόν; Οὐχὶ κατὰ Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως ἡγωνισμέθα καὶ λόγοις καὶ ἔργοις; καὶ δηλοῦσι τὰ ἔγγραφα συντάγματα τῶν κατ' αὐτῆς ἀγωνισαμένων, ἐν οἷς ἀπαρалоγίστοις συλλογισμοῖς, καὶ ἀκαθαίρετοις ἀποδείξεσιν ἀπέδειξαν· εἰ καὶ νῦν ἑαυτῶν καὶ τῶν οἰκείων ὑπομνημάτων ἀννημονοῦσιν. "Εοικας, ὦ ἑταῖρε, ἀσυλλογίστως συλλογίζεσθαι, καὶ ἰδίοις λογισμοῖς ἐπ' ἀθετήσει ἀληθείας στηρίζεσθαι· μὴ εἰδὼς ὅτι τὰ παραδείγματα τοῖς πρωτοτύποις παραβαλλόμενα, οὐκ αὐτὰ ἐκεῖνα εἰν τὰ ἀρχέτυπα· ἀλλὰ τοσοῦτον ἔχοντα τὸ πρὸς ἄλληλα ταύτην, ὅσον τὸ κατὰ τοῦνομα κοινὸν τοῖς ἄλλοις ἐξαιλάττοντα. Καὶ τὰ μὲν κυρίως ὠνόμασται· τὰ δὲ οὐ κυρίως· καὶ τὰ μὲν κατὰ κατάχρησιν λέλεκται· τὰ δὲ κατὰ ἀλήθειαν, οἷον φέρε εἰπεῖν, ἐπὶ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ καὶ αὐτοῦ Χριστοῦ· ὅτι ὁ μὲν κατὰ ἀλήθειαν Χριστὸς καὶ ἐστὶ καὶ ὀνομάζεται· ἡ δὲ κατὰ κατάχρησιν ἦτοι ὁμοωνυμία. Ἐπεὶ καὶ Παῦλος ὁ ἱερός πῶστολος, τὴν φιλαργυρίαν, δευτέραν εἰδωλολατρίαν ἀπεκάλεσεν, αἰτιολογικῶς, καὶ κατὰ ἀναφορὰν ὁμοωνυμικὴν τῆς ὁσσης εἰδωλολατρείας. Ἐξ οὗ οὐδὲ ἐπιτιμητέον τοῖς φιλαργύροις, ὡς εἰδωλολάτραις· ἐπεὶ ἄρα ὀφειλομέν ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελεῖν. Νῦν δὲ πολλοὶ φιλάργυροι, καὶ πάντῃ ἀνεπιτιμητοί.

A medicum spernis? Stabimus autem omnes ante tribunal Christi: qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium: et tunc laus erit unicuique a Deo²².

« Omnes, inquit, ultra quam fas est pedem inferunt, et ea invadunt quæ sunt propria eorum qui non secesserunt, et ad sublimiora enituntur. » Propriis ipse alis peristi, ut quidam profanus ait: atque inde propositio tua. Nam cum sis pedis loco constitutus, ex arrogantia locum capitis occupasti. Duabus aliis propositionibus tuis confossis, vir egregie, rursum altera hæc criminatione: « Omnes sibi majora viribus arrogant, aliosque inferiores se arbitrantur: et ad solvendum ligandumque sine modo ullo, sine vocatu convolant: et omnes pertrahere ante proprios pedes obnituntur: nec alium quemquam volunt aut esse aut existimari qui solvat: invident iis qui illa agunt: atque adeo admittunt eos duntaxat, quos ipsi solverunt: qui vero sunt ab aliis ad poenitentiam admissi, ad hos accusandos se convertunt: quoniam ad ipsos non convolarunt, nec ab ipsis relaxationem flagitant. » Figmenta sensus diabolici sunt hæc criminationes, et invidi animi quæsitæ, quæ quisque merito irrideat tanquam quosdam jocos, et nugas, lususque: vel potius, ut vere dicam, quando, ob diffidentiam, nemo ad nos advolat ad accipiendam poenitentiam, insanimus adversus eos qui sanant advenientes ad se cum fiducia, diabolico abrepti vitio quodam, pari ignominia viros probos atque leconomachos afflicientes.

« Quodnam, inquit, discrimen sectæ hujus a Manichaica? Nonne contra Manichaicam hæresim sermone et opere decertavimus? Testes sunt scripti eorum commentarii, qui contra hanc dimicarunt, in quibus invictis argumentis et inexpugnabilibus exemplis id ostenderunt, quanquam nunc sunt et sui ipsorum, et propriorum monumentorum obliiti. » Videris, o bone vir, imperite ratiocinari, ac privatis rationibus ad abrogationem veritatis inniti: cum nescias exempla prototypis collata; non ipsa esse exemplaria illa primigenia: sed habere tantum similitudinis inter se, quantum ea quæ commune nomen habent, cum cæteris rebus differant. Et alia quidem proprie appellata sunt, alia autem improprie: alia secundum abusionem dicta, alia secundum veritatem. Exempli gratia, in imagine Christi et ipso Christo, iste quidem secundum veritatem Christus et est et nominatur: hæc autem secundum abusionem, hoc est homonymiam. Quandoquidem et sanctus apostolus Paulus avaritiam nuncupavit²³, idololatriam alteram, causam dicti subjiciens, secundum relationem videlicet similitudinis cum ea quæ vere idololatria est. Quare non eadem poena avaris imponenda, quæ idololatriis: alioqui debere-mus e mundo migrare. At nunc avari multi, et

²² Rom. xiv, 10. ²³ I Cor. iv, 5, 6. ²⁴ Ephes. v, 5.

quidem absque indicta ipsis poenitentia prorsus A relictī. Quid igitur et hic absonum, si Iconomachica hæresis cum Manichaica componatur, quantum ad imaginis ac prototypi rationem : quamvis et Nicæna secunda œcumenica et sancta synodus eos qui per hanc hæresim perierant, non tanquam Manichæizantes damnans curaverit : et nequaquam obliti sint ii qui operam suam adversus Manichæos contulerunt, se et sermone et opere contra ipsos dimicasse. Omnino teipsum ignorasti, quæ culpæ non mediocris ac stuporis reprehensio est.

Vellem itaque et propositiones alias libelli multarum paginarum, in quibus eadem iterum atque iterum repetuntur, superius commemoratis adnectere ; et quod penitus recta ratione confutatae sint ostendere : sed alias quidem tanquam inutiles et ineptas : alias vero ut quæ seipsas refellant : nonnullas autem tanquam obscuras et oppositas veritati, procul, veluti in Vulcani ignem, ablegans ac projiciens, ac finem dicendi faciens, istud adjicio : quod, si quidem veniam poscimus, quod inconsiderate et ad iracundiam Deum movimus, et Sanctos ignominia affecimus, et confessores damnavimus, et Ecclesiam infamavimus ; agetur sane præclare. Sin minus, at nos certe humiles manum ori admovebimus, nec sanctitatem tuam ad alteram scriptionem exarandam provocabimus.

CLXIII. — *Theodoro patricio* (*).

Ex honorandis litteris conspeximus laudatissimam eminentiam tuam, ex auditione vero rerum quas significabant, egregiam animam tuam agnovimus. Quod enim erga nos peccatores tam honorificis verbis usus es, quodque humilem faciem nostram videre desideras, ac salutarem deinde sermonem audire ; hominis est vere a Deo afflati, et animæ Deum concupiscentis. Quam mirabilia autem opera magni et solius nostri Christianorum Dei ; quod te de gente non sancta in venerandam agnitionem veritatis suæ vocavit tali modo, in speciem quidem minime voluntario, sed reipsa liberæ quam maxime voluntatis, una cum cognatis qui simul adducti sunt ! Non aliter enim vos ab impietate eripere visum est divinæ dispensationi. O mirabilem vocationem ! o laudandam redemptionem ! Translatus es de tenebris in admirabilem ipsius lucem : exutus veteri homine, cum absurdis ethnicisque cogitationibus et actibus ; Christum induisti, Christianus reipsa pro ethnico, filius lucis et diei pro filio tenebrarum et noctis impietatis ; unum Deum colens, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto adoratur ; multitudinis deorum et Bulgaricæ idololatriæ fugiens falsam religionem : confitens deinde unum de sancta Trinitate, Filium ipsum et Verbum Dei per summam erga genus

παρεωραμένοι. Τί οὖν ἀπέδον κἀνταῦθα, εἰ Εἰκονομαχικὴ αἵρεσις τῇ Μανιχαϊκῇ παραβάλλοιτο, ὅσον κατ' εἰκόνας καὶ πρωτοτύπου λόγον· καθὼ καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον οἰκουμένην τε καὶ ἁγία σύνοδος, τοὺς ἐν ταύτῃ ἐαλωκότας, οὐχ ὡς Μανιχαῖστας ἐπεξεληθούσα τεθεράπευκε· καὶ οὐτίπου ἡμνημόνηκασιν οἱ τὰ περὶ αὐτῆς πονήματα καταβαλλόμενοι· καὶ λόγοις καὶ ἔργοις κατ' αὐτῆς ἀνταγωνισάμενοι ; Ἡγνόηκας δ' αὐτὸς ὄντως ἑαυτὸν, ὃ πολλῆς ἐστὶ κατηγορίας καὶ ἀδελτηρίας ἐγκλημα.

Ἐβουλόμην οὖν καὶ ἐτέρας προτάσεις τοῦ πολυσχιδοῦς καὶ ταυτολογούντος γραμματείου συνεισῆσαι τοῖς προλεχθεῖσι, καὶ ἀποδείξαι πάντῃ ἐξ ὁρθοῦ λόγου ἐληλεγμένας· ἀλλὰ ἅς μὲν ὡς ἀλυσιστελεῖς καὶ ἀσυναρτήτους· ἅς δὲ ὡς αὐτόθεν ἐχούσας τὸν εἰληχὸν· ἐνίας δὲ ὡς σκοτεινάς καὶ ἀντιθέτους [Cod. Reg. ἀντιδόξους] τῇ ἀληθείᾳ, πόρρω που ἀποβρίψάμενος ὡς εἰς πῦρ Ἡφαίστου· ἐπὶ τέλει τοῦ λόγου ἐκείνο ἐπιφθέγγομαι· ὅτι εἰ μὲν αἰτούμεν συγγνώμην, ἐφ' οἷς προπετῶς καὶ θεὸν παρωργίσσαμεν, καὶ ἁγίους ἠτιμήσαμεν, καὶ τὴν ὁμολογίαν κατηγιασάμεθα, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν δευσαφημήκαμεν, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἡμεῖς γε οἱ ταπεινοὶ ἐπὶ στόματι χεῖρα ἐπιθήσομεν, μὴ ἐκκαλούμενοί σου τὴν ὁσιότητα εἰς δευτέραν γραμματικὴν προσφώνησιν.

C PEG' (55). — *Θεοδώρῳ πατριᾷ*. [χπγ'.]

De sanctis imaginibus.

Ἀπὸ τοῦ τιμίου σου γράμματος εἰδομένη σου τὴν πανεύφημον ὑπεροχὴν, καὶ ἀπὸ ἀκροάσεως τῶν σημαινόμενων ἐπέγνωμέν σου τὴν καλὴν ψυχὴν. Τὸ γὰρ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς τοιοῦτοις χρήσασθαι τιμητικοῦς λόγους, ἐπιθυμοῦμεν τε ἡμῶν ἰδεῖν τὸ εὐτελὲς πρόσωπον, εἶτα καὶ ἀκουτισθῆναι λόγον σωτήριον, ἀνδρὸς ἐστὶν ὄντως ἐνθέου, καὶ ψυχῆς ἐπιποθύσης Θεόν. Καὶ ὡς θαυμαστά τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου καὶ μόνου Θεοῦ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν· ὅτι ἐκάλεσέ σε ἐξ ἔθνους οὐχ ὁσίου εἰς τὴν σεπτὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τρόπῳ τηλικούτῳ, δοκοῦντι μὲν ἀκουσίῳ, αὐθαίρετῳ δ' ὅτι μάλιστα, σὺν τοῖς συνεξεληθούσιν ἀρχιερεῦσιν [Cod. Reg. ἀγχιστεῦσιν]· ἐπεὶ περ ἄλλως οὐ δεδοκίμασαι τῇ θεῇ οικονομίᾳ ἀφαρπάσαι ὑμᾶς τῆς ἀθεότητος. Ὡς τῆς θαυμαστῆς κλήσεως ! ὡς τῆς ἐπαινετῆς ἀπολυτρώσεως ! ἡνέχθης ἐκ σκότους εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς· ἀπεκδυσάμενος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, σὺν τοῖς ἀτόποις καὶ ἐθνικοῖς λογισμοῖς τε καὶ πράξεσιν, ἐνεδύσω τὸν Χριστὸν, Χριστιανὸς ἀντ' ἐθνικοῦ χρηματίζων· υἱὸς φωτὸς καὶ ἡμέρας, ἀνθ' υἱοῦ σκότους καὶ νυκτὸς ἀσέβειας· ἕνα Θεὸν σέβων, τὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνούμενον· πεφευγὼς τῆς πολυθείας καὶ Βουλγαρικῆς εἰδωλολατρίας τὴν δυσσεβείαν· εἶτα καὶ ὁμολογῶν τὸν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδος, αὐτὸν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ

NOTÆ.

(*) Dogmatica.

(55) In cod. Reg. ρμδ.

Θεοῦ, δι' ὑπερβάλλον ἔλεος τοῦ καθ' ἡμᾶς γένους, ἡμῶν γεγενῆσθαι ὅμοιον ἡμῖν κατὰ πάντα, μετὰ καὶ τοῦ εἶναι τὸν αὐτὸν Θεὸν τέλειον. Θεὸς γὰρ ὁ Πατήρ, Θεὸς καὶ ὁ Υἱός, Θεὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· εἰς Θεὸς, οὐ τρεῖς θεοί, ἀπαγε· τὸ μὲν, διὰ τὴν μίαν θεότητα· τὸ δὲ διὰ τὰ τρία πρόσωπα. Αὕτη ἡ ἀληθινή πίστις τῶν Χριστιανῶν, καταργοῦσα πᾶσαν πλάνην καὶ αἵρεσιν.

Ἐπειδὴ δὲ διπλοῦς ὁ Χριστὸς, καθὼς Θεὸς τέλειος, καὶ ἄνθρωπος τέλειος· τὸ μὲν ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς πρὸ αἰώνων, ὡς ἐξ ἡλίου ἀπαύγασμα· τὸ δὲ ἐκ τῆς μητρὸς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, ὡς ἡ καθ' ἡμᾶς γέννησις, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς· ἐπειδὴ παρθένος ἡ τεκούσα, καὶ πρὶν, καὶ ἐν τῷ τίκτειν, καὶ μετὰ τὸ τίκτειν· ἐφ' οἷς καὶ Θεοτόκος ὡς ἀληθῶς καὶ νεύεται καὶ προσηγόρευται. Διὰ τοῦτο, ὡς περ κατὰ τὴν Πατέρα ἀπερίγραπτος, οὕτως καὶ κατὰ τὴν μητέρα ἐν πίνακι περιγραφόμενος· καὶ ἡ περιγραφή αὐτοῦ ἦτοι ἡ εἰκὼν, προσκυνητὴ καὶ σεβαστὴ, ἐν ἣ βλέπεται ὅφ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ὅταν μορφήν ἀνέλθαι καὶ δεδοξολόγηται ὡς ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα γεγονώς πλην ἁμαρτίας· καταργήσας πᾶν εἰδωλικὸν ὁμοίωμα, ἐφ' ᾧ ὧλλυτο λατρεῖν, ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος, τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ γοῦν μὴ καταδεχόμενος αὐτὸν εἰκονίζεσθαι, ὧ καλὲ φίλε, ἀπαναίανται αὐτοῖς πράγμασι, καὶ λόγῳ συγκατατίθεται, γενέσθαι τὴν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον· καὶ ὁ μὴ προσκυνῶν αὐτοῦ τὴν ἁγίαν εἰκόνα, μὴ προσκυνεῖν αὐτὸν ἀποδέδεικται, καὶ ὁμολογῇ προσκυνεῖν. Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνης αὐτοῦ τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει· ὡς περ καὶ ἡ ἀρνησις αὐτῆς· εἰ· αὐτὸν τὴν ἀρνησιν ἀναπέμπει. Ἐπεὶ οὖν, ὡς μανθάνω, οὕτως καὶ αὐτὸς πέποιθας, καὶ διὰ τοῦτο στέλλῃ τῆς κοινωνίας τῶν Εἰκονομάχων· χαίρω καὶ συχαίρω σοι, εὐχαριστῶ καὶ συνεχαριστῶ σοι, ὅτι ὁρᾷς τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοι ὀψιμαθὴς ὢν, καὶ ἀρτιγέννητος υἱὸς Θεοῦ. Καὶ μὴ τοι θαυμάσης ὅτι καὶ ἐν Χριστιανοῖς εἰσέρχεται πλάνη. Ὅπου γὰρ ἡ σωτηρία, ἐκεῖ τρέχει ὁ δράκων διάβολος ποιήσας ἀπώλειαν· καὶ τοῦτο δι' ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ ἐξουσιάζοντος. Ἄρτι γὰρ ἡ πλάνη αὐτῆς ἐπιστήχθη ἐν τοῖς Χριστιανοῖς. Ἐπεὶ ἐξ αἰῶνος ἡ Χριστοῦ εἰκὼν, τῆς τε Θεοτόκου, καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

Ταῦτά σοι, δέσποτα τιμώτατε, ὡς παρὰ Θεοῦ κινήεις, καὶ ἁμαρτωλὸς εἰμι, ἐφθεγγάμην πρὸς βεβαίωσιν τῆς πίστεώς σου· ἐπειδὴ ἀδελφὸς σὺ ἡμέτερος, καὶ οὐ ξένος, καθὼς εἰρηκας. Εἰ δὲ ξένος τοῦ κόσμου, εὖ ἂν ἔχοι. Καὶ ἡμεῖς γὰρ οἱ ταπεινοὶ τὸ αὐτὸ ἔχομεν· καὶ διὰ τοῦτο ἔσμεν ἀπερρήμιμοι ἐν ταῦθα διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ μακάριος εἰ πιστεύων εἰς Χριστὸν ὁρθῶς, καὶ πάντα δεύτερα ὑπὲρ αὐτοῦ ἡγούμενος. Ἰδέσθαι δὲ ἀλλήλους· δύσκολον διὰ τὴν ἐξουσίαν· εἰ μὴ τι Θεὸς κελεύει καθ' ὃν οἰκονομήσει· τρόπον. Μεμνηθῆναι δὲ σου οὐ διαλειψόμεθα, καὶ ἀγαπᾶν σε ὡς ἀδελφὸν ἡμῶν· ὃν ποτε οὐκ ἐγνωρίσαμεν ἀπὸ σαρκὸς καὶ αἵματος· νῦν δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔχομεν ὡς σύγγονον· ἀποτεχθέντες ἀμφοτέροι ἐκ μητρὸς τῆς υἱοθετικῆς, κολυμβήθρα;

A nostrum misericordiam hominem esse factum similem nobis per omnia, cum idem ipse perfectus esset Deus. Deus enim Pater, Deus et Filius, Deus et Spiritus sanctus; unus Deus, non tres Dii, abest: hoc quidem, propter unam deitatem; illud vero, propter tres personas. Haec vera est fides Christianorum, abolens errorem omnem et haeresim.

Quoniam autem duplex est Christus, quatenus Deus perfectus et homo perfectus; illud quidem tanquam ex Patre natus ante saecula, sicut splendor ex sole; istud vero ex matre, in novissimis temporibus, ut nativitas est nostra, vel potius supra nostram; quandoquidem, et ante, et in partu, et post partum virgo est quae ipsum peperit: quare et Deipara verissime et intelligitur et appellatur. Ea propter, quemadmodum incircumscribitur est secundum Patrem, sic et secundum matrem in tabula describitur, et descriptio ejus sive imago, adoranda et veneranda; in qua cernitur a nobis Christianis qualem formam assumpserit; et declaratur est similis nobis factus per omnia praeter peccatum: abolens omnem idololicam similitudinem, quam colens perit hominum genus a diebus saeculi. Qui ergo illum imagine representari non admittit, o bone amice, judicio contendit, tametsi verbo annuat, Filium Dei hominem factum fuisse: et qui ejus sanctam imaginem non adorat, ipsum non adorare convictus est, licet adorare se profiteatur. Honor enim imaginis ejus ad prototypum transit: quemadmodum et imaginis ipsius negatio ad ipsum transfert negationem. Cum ergo, ut audio, sic etiam ipse persuasum habeas, ideoque ab iconomachorum communione te subtrahas; gaudeo et congaudeo tecum; gratias ago, et tua causa gratias ago, quod cernas veritatem, tametsi sero edoctus, ut filius Dei nuper genitus. Nec vero mireris quod etiam inter Christianos error obrepit. Ubi enim est salus, eo accurrit draco diabolus ut inferat exitium: atque hoc per hominem unum, penes quem est potestas. Nuper enim hic error inter Christianos invectus est. Nam ab omni memoria imago Christi, et Deiparae, et sanctorum ejus.

D Haec ego tibi, domine honoratissime, tanquam a Deo impulsus, licet peccator sim, prolocutus sum ad confirmationem fidei tuae: quoniam frater tu noster; non peregrinus ut dixisti. Quod si peregrinus es mundi, bene habet. Nos quippe humiles hoc ipsum sumus: et propterea ejecti huc sumus propter verbum Dei. Ac beatus es qui recte in Deum credis, et omnia illi proponenda ducis. Videre autem nos invicem difficile est, prohibente id principe: nisi Deus disponat quo ipsi modo videbitur. Tui vero meminisse non desinemus, et amare te ut fratrem nostrum, quem non usquam novimus ex carne et sanguine, nunc vero ut cognatum habemus ex Spiritu sancto; geniti ambo ex matre adoptiva, sci-

licet piscina baptismatis. Pax tibi, amice et frater A
et domine. Pax et domui tuæ, et omnibus qui ad
te pertinent, a Patre, et Filio, et Spiritu sancto.
Amen.

CLXIV. — Archimandritæ Gotthiæ (*).

De monastico instituto.

Gratiam habemus sancto Deo, quod digni habiti
sumus qui amicas sanctitatis tuæ litteras accipere-
mus. Nec vero tarditatis excusatione nobis est opus.
Quinam enim sumus nos homines tantilli? aut qua
de causa vos ulatenus de negotiis vestris maximis
ad tenuitatem nostram referatis? Attamen quia
modice de vobis sentientes, nostis etiam minimos
complecti: conveniens fuit et vos scribere, et nos
discere, non solum quæ epistola continebat, verum
etiam quæ reverendissimi fratres ac patres docuere,
qui eas attulerunt. Contra quæ omnia Deus pro-
tector noster, et inconsiderate objectarum crimina-
tionum depulsor. Conferemus autem et nos humi-
les, si quando incidat sermo, quæ in nobis erunt,
apud eos qui voluerint calumniari; non quo bene-
ficio vobis rependamus, sed ut quod charitati de-
betur, expleamus. Quam ob causam scribere coacti
fuimus Dei amantissimo Patri et pontifici domino
Philareto: si forte suscepta fuerit humilis nostra
intercessio, ad componendam pacem, quia nihil est
conducibilius, et qua Christi discipuli, qui ab ipso
vocati sunt, insigniri debent. Hæc velut in summa
de iis quæ urgent. De aliis vero quorsum a nobis
quæsitum est ut respondeamus? cum vos divinitus
edocti librum magni Basilii a Deo exaratum ha-
beat, docentem quæ monasticæ seu cœnobiæ
vitæ salutaria sunt et utilia: absque quo nec guber-
nare digne Deo possit præses, nec utiliter guber-
nari subditus. Ille de quolibet et argumento et ma-
teria sacræ vitæ cœnobiæ propria interrogatus,
per Spiritum sanctum respondet: ut qui ejus ductum
sequitur, ductum sequatur Spiritus sancti:
qui ei non credit, Christo qui per eum locutus est,
non credat. Quæ ergo per incuriam fratribus obre-
punt delicta, ea per laicos homines judicari non
licere sacer ipse clamat Apostolus: *Audet aliquis*
vestrum habens negotium adversus alterum, judicari
apud iniquos et non apud sanctos^{55.56}. Et post alia:
Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit ju-
dicare inter fratrem suum; sed frater cum fratre
*contendit, et hoc apud infideles*⁵⁷? Perinde autem est,
ac si apud infideles fiat, apud laicos monachorum
negotia, examinari, et janum iis aperire, quos ne-
fas est res nostras inspicere: absurdumque hæc
piorum et damnosum et Ecclesiis Dei.

Α τοῦ βαπτίσματος. Εἰρήνη σοι, φίλε καὶ ἀδελφε καὶ
δέσποτα. Εἰρήνη καὶ τῷ οἴκῳ σου, καὶ πᾶσι τοῖς
διαφέρουσί σοι, ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ΡΞΔ' (56). — Ἀρχιμανδρίτῃ Γοτθίας. [Ψ.]

Χάριν ὁμολογοῦμεν τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ὅτι ἡξιώθημεν
δέξασθαι γράμματα ἀγαπητικὰ τῆς ὁσιότητος ὑμῶν·
οὐ μὴν χρῆζομεν ἀπολογίας διὰ τὴν βραδυτητα. Τίνας
γὰρ ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς; ἢ τίνας ἔνεκεν ὧως τὸ τῇ
ἡμετέρᾳ οὐθενότῃ ἀναφέρειν ὑμᾶς περὶ τῶν συγ-
κινούντων ὑμᾶς ἀναγκάων; Ὅμως ἐπειδὴ μετρίοφρο-
νες τυγχάνοντες οἰδατε καὶ τοὺς ἐλαχίστους συμπερι-
φέρεισθαι· εἰκότως καὶ αὐτοὶ γεγράφατε, καὶ ἡμεῖς
ἐδιδάχθημεν, οὐ μόνον ὅσα ἡ ἐπιστολὴ, ἀλλὰ καὶ ὅσα
οἱ ταύτην ἐπιφερόμενοι αἰδεσιμώτατοι ἀδελφοὶ καὶ
Πατέρες ἐδίδαξαν. Καθ' ὧν ἀπάντων ὁ Θεὸς ἡμῶν
ὑπερασπιστὴς· καὶ τῶν ἐπιφερομένων ἀλογίστως
αἰτιαμάτων διαλλακτής. Συνεισοίσωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς
οἱ ταπεινοί, εἴ ποτε λόγος γένοιτο τὰ παρ' ἐαυτῶν, ἐν
τοῖς φθάζουσιν ἐνδιαβάλλειν, οὐ χάριν ὑμῖν κατα-
βαλλόμενοι, ἀλλὰ τὸ κεχρεωσθημένον τῇ ἀγάπῃ ἀπο-
πληρώσοντες. Οὐ χάριν ἡναγκάσθημεν ἐπιστεῖλαι
καὶ τῷ θεοφιλεστάτῳ Πατρὶ καὶ ἀρχιερεῖ κυρίῳ Φιλ-
αρέτῳ· εἴγε καὶ προσδεχθεῖν ἡ παράκλησις ἡμῶν
τῶν ταπεινῶν, συνδέουσα τὰ πρὸς εἰρήνην, ἥς οὐδὲν
λυσιτελέστερον, καὶ ἐφ' ἣ Χριστοῦ μαθηταὶ οἱ ἀπ'
αὐτοῦ κεκλημένοι, ὀφείλουσι χαρακτηρίζεσθαι. Ταῦτα
ὡς ἐν κεφαλῇ περὶ τῶν κατεπειγόντων. Ὑπὲρ δὲ
τῶν ἄλλων, τί καὶ ἐπεζητήθημεν ὧως ἀποκριθῆναι;
ἐχόντων ὑμῶν τῶν θεοδιδάκτων τὴν θεοχάρακτον βί-
βλον τοῦ μεγάλου Βασιλείου, διδάσκουσαν τοῦ μονα-
χικοῦ, εἴτ' οὖν κοινοδιακοῦ βίου τὰ σωτήρια καὶ ὁνη-
σίφορα· ἥς χωρὶς οὐκ ἔστιν οὔτε καθοδηγήσαι θεο-
πρεπῶς, οὔτε καθοδηγηθῆναι λυσιτελῶς, καὶ ἀρχοντα
καὶ ἀρχόμενον. Ἐκεῖνος ἐρωτώμενος ἐπὶ πάσῃ ὑπο-
θέσει καὶ ἀγορῇ τῆς ἐν κοινότητι ἱερᾶς ζωῆς, διὰ
Πνεύματος ἁγίου ἀποκρίνεται· καὶ ὁ ἐκεῖνον στοιχῶν,
ἐστοιχῆς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· ὁ δ' αὐτῷ ἀπειθῶν,
ἡπειθῆσε τῷ ἐν αὐτῷ φεγξαμένῳ Χριστῷ. Τὰ γοῦν
συμπίπτοντα ἐξ ἀπροσεξίας τοῖς ἀδελφοῖς σφάλματα,
οὐκ ἐξόν ἐπὶ λαϊκῶν προσώπων κρίνεσθαι, καὶ αὐτὸς
ὁ ἱερεὺς Ἀπόστολος βοᾷ· *Τολμᾷ τις ὑμῶν πρῶγμα*
ἐχωρ κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν
ἀγίων; Καὶ μεθ' ἑτέρα· Οὕτως οὐκ ἔστι ἐν ὑμῖν
σοφὸς οὐδὲ εἷς, ὃς δυνησεται ἀνακρίναι ἀνὰ μέ-
σον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ· ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ
ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων. Ἰσὺν
δὲ τῶν ἀπίστων ἐστὶ τὸ ἐπὶ τῶν λαϊκῶν τὰ τῶν μονα-
χῶν ἐξετάζεσθαι, καὶ ἀνοίγειν θύραν οἷς ἀθέμι-
τον παρακύπτειν εἰς τὰ ἡμέτερα· καὶ τοῦτο ἀπ-
φθον ἐστὶ παντάπασι καὶ ἀσύμφορον τῇ Ἐκκλησίᾳ
τοῦ Θεοῦ.

^{55.56} I Cor. vi, 11. ⁵⁷ ibid. 5.

NOTÆ.

(*) Dogmatica.

(56) In cod. Reg. ρνδ'.

Περὶ ἀποταγῆς καὶ ἀποκάρσεως, ἐπειδὴ καὶ τούτου Ἀ λόγος, οὔτε τὸ ἀποσεῖσθαι ἀκίνδυνον· φησὶ γάρ. *Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με, οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω*· οὔτε τὸ προσεῖσθαι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε· καὶ ἀποκείρειν ἀνεπιστημένως, ὅσιον. Εἰ γὰρ οὐδεὶς στρατενόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ, καθὰ γέγραπται· πόσω δὴ οὖν μᾶλλον ἐπὶ τῇδε τῇ θεολέκτῳ στρατιᾷ; Πᾶσιν ἀποτάξασθαι δεῖ, πάντων ἀπογυμνωθῆναι χρῆ, πάντων ἀποβράχῃναι δέον, καὶ σχέσεων, καὶ οἰκείων, καὶ φίλων, καὶ συγγενῶν, καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου κατὰ διάθεσιν ξενωθῆναι, τὸν γε ὡς ἀληθῶς ἀκολουθεῖν μέλλοντα τῷ Χριστῷ· εἶθ' οὕτως στοιχηθῆναι καὶ διαπλασθῆναι τὴν θεοστοιχίᾳ καὶ θεόπλαστον μοναδικὴν ἔξιν· καὶ πείραν δόντα καὶ βάσανον ἀρετῆς, οὕτως εἰσαχθῆναι τῇ μαρτυρίᾳ τῶν πολλῶν εἰς τὴν μοναχικὴν τελείωσιν, καὶ ἕνα γενέσθαι τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων. Ἀμύητως δὲ καὶ ἀμαθῶς, ὡς ἀπὴγγέλται ἡμῖν, ἀποκείρεσθαι, ἐπακίνδυνον καὶ ὀλεθριώτατον, καὶ τῷ χειρομένῳ καὶ τῷ χείροντι. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀποσχηματίζειν μοναχὸν, ἴσον ἐστὶ τῷ ἀποβαπτίζειν. Ὅπως τοιμᾶται τοῦτο γίνεσθαι· φρικτόν ἐστι καὶ ἀκουόμενον. Εἰ δὲ μετὰ τοῦ δέοντος ἀποκείραι, ἐπειδὴ ὑπονοστοῦσι τινες πρὸς τὰ χείρονα· τοὺς τοιοῦτους ἐπιμένοντας τῇ κακίᾳ, καὶ μὴ ἰωμένους ἑαυτοὺς ἐν τοῖς ψυχικοῖς ἀβρυστήμασιν, ἐκκόπτεσθαι χρῆ τῆς ἀδελφότητος, καθ' ὁμοίωσιν τῶν σεσηπότεων μελῶν, ὡς ἂν μὴ τῇ συνεχείᾳ καὶ τὸ ὕγιες βλάπτειτο. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· *Συμπερέεσσοι ἵνα ἐν τῶν μελῶν σου ἀποκοπῇ, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός*. Ἐάν δὲ ἄλλω δυνατὸν ἢ τὸν ἐκκοπέντα προσήχασθαι κατὰ φιλανθρωπίας τρόπον, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος· εἰ γε εὐρεθείη ἐπιστημονικώτερος λατρεύειν, ἀλλὰ μὴ ἀπολλυμένους συμπεριφερόμενος. Οἱ δὲ ἄλλως κουφότεροι ἀποπηδῶντες τοῦ κοινοβίου, ἀπρόσδεκτοι ἕστανσαν ταῖς ἁλλοῖς ἀδελφότησιν· ἵνα συναπισμὸς ἢ καὶ συμφωνία κατὰ πάντα τοῖς πᾶσι· καὶ μὴ ὅτ' ἀλλήλων τὰ ἀλλήλων καταλύοντες σπουδάσματα· ἐξ ὧν οὐ κεφαλὴ ὁ Χριστὸς, ὁ τῇ εἰρήνῃ συνδέων τὰ πάντα, ἀλλὰ τίς; ἀπεικταῖον καὶ λέγειν. Δούλον δὲ ἔχειν μοναχὸν εἰς μοναστήριον, τοσοῦτον ἔξενον ὡς καὶ τὸ ἔχειν γυναῖκα· ἀμφοτέρω γὰρ τῆς παρακοῆς εὐρέματα· καὶ τοῖς εἰς τὸ κατ' ἀρχὰς ἀναδραμεῖν ἐπιμεμένους διὰ τῆς μοναδικῆς πολιτείας, καὶ τὴν ἀτήμονα τοῦ παραδείσου ζωὴν μιμεῖσθαι ἐξῆλωκόσιν, ἀπόβλητα τὰ προειρημένα. Ταῦτα οὐκ οἰκοθεν, ἀλλ' ἐξ ὧν οἱ θεοφόροι Πατέρες φθέγγοντες, συνεληχότες ὑπομνηστικῶς ἐφθεγγάμεθα· αἰτούμενοι ὑμᾶς τοὺς παντέρους προσεύχεσθαι μὴ μόνον λέγειν ἡμᾶς τὰ καλὰ, ἀλλὰ καὶ πράττειν ἐν Κυρίῳ.

ΠΕΕ' (57). — Γρηγορίῳ τέκνῳ. [στ'.]

De diversis argumentis.

Ἐχάρην ἐπὶ τῷ γράμματι σου, τέκνον ἡγαπημένον, ὅτι καὶ ἀστεία ἢ ὁδὸς τῶν ἐν ἀστεί· καὶ ὕψισαν

" Joan. vi, 37. " II Timoth. ii, 4. " Matth. v, 29.

NOTÆ.

(57) La cod. Reg. ρμζ.

De renuntiatione et tonsura, quandoquidem hoc etiam sermo: nec periculo vacat repellere; ait enim: *Eum qui venit ad me, non ejiciam foras*⁶¹: neque temere ac fortuito admittere, et tondere imperite, sanctum est. Nam si nemo militans implicat negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit⁶², sicut scriptum est, quanto magis in hac a Deo constituta militia? Omnibus renuntiare oportet, omnibus spoliari necesse est, ab omnibus avelli convenit, et affectibus, et domesticis, et amicis, et cognatis, et a mundo universo voluntate peregrinari eum, qui vere secuturus sit Christum: atque ita institui et formari monasticam professionem a Deo conditam: eumque cujus virtus spectata atque experta fuerit, sic introduci sub multorum testimonio ad monasticam perfectionem, et unam fieri de ovibus Christi. Sine initiatione autem et sine scientia, ut nobis denuntiatur fuit, tonderi periculosum est, ac perniciosissimum et tonso et tondenti. Sed et habitum detrahare monacho, perinde est ac baptismis spoliare. Omnino eo proceditur audaciæ ut istud fiat, orrendum est vel auditu. Si vero postquam tonsura rite facta fuerit, ad deteriora redeant aliqui, iique persistant in improbitate, nec animæ suæ morbos curent; excindi debent a fratrum coetu, sicut solent putrida membra, ne contactu quod sanum est lædatur. Dicit enim Dominus: *Præstat unum de membris tuis abscindi, quam totum corpus tuum mitti in gehennam ignis*⁶³. Eum autem qui rescissus est, ab altero suscipi humanitatis gratia, non est præter fas et æquum; si modum peritior medicus inveniatur qui eum sanet, nec a pereuntibus simul abducatur. Cæterum qui per levitatem et cœnobio resiliunt, ab aliis fraternitatibus nullo modo recipiantur: ut mutua sit dilectio et concordia omnium in omnibus; et ne alii aliorum invicem pia studia destruant; ex quibus sit, ut caput non sit Christus, qui per pacem colligit universa; sed quis? detestandum est dictu. Quod autem servum habeat monachus in monasterio, id non minus alienum est quam si habeat mulierem; utraque enim inventa sunt inobedientiæ: et iis qui ad primigeniam integritatem redire per monasticam conversationem cupiunt, et mali expertem paradisi vitam imitari student, respuenda sunt quæ dixi. Hæc non domi nata, sed ex iis quæ divini Patres docent collata protulimus; postulantes ut vos sanctissimi oretis, ut nos bona non dicamus modo, sed et faciamus in Domino.

CLXV.—Gregorio filio.

Gavisus sum litteris tuis, dilecte fili: quod urbane et honeste se gerant qui sunt in urbe, quod

valetudinem cum fratre Zosima receperis per sanguinis detractionem et quod alia vobis ex animo successerint. De Xenodochi autem propositionibus, quod adhuc a nobis declarationem flagitasti; cum probe illi ex divinorum Patrum doctrina responderis, nihil habemus quod ad responsiones tuas addi possit. Temere autem garriunt, ut apparet, nec discere cupiunt, qui interrogant. Attamen quia scriptum est: *Parati ad satisfactionem omni poscenti* *tos rationem de ea quæ in vobis est spe* ⁶⁴, respondebimus et nos ista. Monachorum habitus virginitatis est progressio, et mysterium est monachicæ perfectionis, ut loquitur divinus et sapientissimus Dionysius. Et quod quæerunt nonnulli: Undenam orta traditio, qua homo renuntiat sæculo, et fit monachus, aliud nihil respondendum, quam: Undenam orta traditio qua Christianus fit aliquis? Qui enim prius sanxit apostolica traditione, posterius etiam edidit (57*) sex mysteria instituens: primum de baptismo: secundum, de synaxi seu communione: tertium, de consecratione unguenti: quartum, de sacerdotalibus initiationibus: quintum, de monachica perfectione: sextum, de sancte dormientibus. Quid ergo in his dicendum? Quod qui de uno dubitat ex iis quæ dicta sunt, ambigit haud dubie et de aliis, utrum a divina traditione habeantur; et uno sublato, simul necessario tolluntur et reliqua, et neque baptisma, neque synaxis, neque divinum unguentum, neque sacerdotalis initiatio, neque sancte dormientium dispositio erit ulla, si non adsit monachica perfectio; et uti gentiles sapimus, et athei sumus in mundo, neque spem habemus. Talis est qui propositionem hanc profert: Undenam sumpsum sit quod aliquis fiat monachus. Ac nondum dico præcellentes omnes divinos Patres, et monachos fuisse, et monachicam vitam, velut angelicam, divinis laudibus efferre; a quibus et de sacræ vitæ institutis scripta exstant volumina. Quod si quis animum advertat, inveniet divinum ipsum Dionysium, ad instar angelicorum ordinum, et sacerdotales gradus, et eos qui extra sacerdotium, pari numero tres in ordines distribuere; primum adhuc incipientium, seu catechumenorum; alterum baptizatorum; tertium monachica perfectione præditorum: iis autem quæ manifesta sunt repugnare, sensu carentium est, aut minime baptizatorum.

Secunda propositio, de infantibus: quod sanctus Basilus in Regulis præcipiat, ut qui ad legitimam pervenit ætatem, si virginalis vitæ iugum non ferat. habitu spoliatur; non est ita, sed omnia in omnibus divino Spiritu, et opportune ad mundi salutem constituit. Et ne cui veniat in mentem melius aliquid esse, quantumvis meliora insipientes quidam statuere conentur, ipse de illis etiam qui

A προσελάβου ἅμα τῷ ἀδελφῷ Ζωσίμῳ διὰ τῆς ἀφαιμάξεως· καὶ ἅλλα ὑμῖν ὅτι κατὰ σκοπὸν ἀπέβη. Ἐπὶ δὲ ταῖς παρὰ τοῦ Ξενόδοχου προτάσεσι, τί ὅτι παρ' ἡμῶν ἐπεζητήσας ἔτι διασάφησιν, ἐγχεκριμένως ἀποκριθεὶς αὐτῷ κατὰ τὴν τῶν θεοφόρων Πατέρων διδασκαλίαν οὐδὲν περισσώτερον ἔχομεν λέγειν τῶν σὺν ἀντιπαραστάσεων. Εἰκαιολογοῦσι δὲ, ὡς εἰοικε, καὶ οὐ φιλομαθοῦσιν οἱ ἐπερωτῶντες ὅμως ἐπειδὴ γέγραπται· Ἔτοιμοι ὄντες πρὸς ἀπολογίαὺν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐκλήδος· ἀποκρινοῦμεθα καὶ ἡμεῖς τάδε. Τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα, παρθενίας ἐστὶν ἐπάγγελμα, καὶ μυστήριόν ἐστι μοναχικῆς τελειώσεως, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ θεοῦ καὶ πανσόφου Διονυσίου. Καὶ τὸ λέγειν τινὰς τὸ, Πόθεν παρεδόθη τὸ ἀποστάσεσθαι, καὶ γίνεσθαι μοναχόν; οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν εἰπεῖν, ἢ ὅτι, Πόθεν παρεδόθη γίνεσθαι τινα Χριστιανόν; Ὁ γὰρ τὸ πρότερον θεομοθετήσας ἀποστολικῇ παραδόσει, καὶ τὸ δεύτερον ἐξέδωκεν, ἐξ ἑμυστήρια ἐκτεθεικώς· πρῶτον, περὶ φωτισματος· δεύτερον, περὶ συνάξεως, εἰς τὸν οὖν κοινωνίαν· τρίτον, περὶ τελετῆς μύρου· τέταρτον, περὶ ἱερατικῶν τελειώσεων· πέμπτον, περὶ μοναχικῆς τελειώσεως· ἕκτον, περὶ τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων. Τί οὖν ἐστὶν εἰπεῖν ἐν τούτοις; ὅτι ὁ ἀμφισβητῶν περὶ ἐνὸς τῶν εἰρημένων, ἀμφιβάλῃ δηλονότι καὶ περὶ τῶν ἄλλων, μὴ θεοπαραδότως ἔχειν· καὶ τῇ τοῦ ἐνὸς ἀναιρέσει συνανήρηται ἐξ ἀναγκαίου καὶ τὰ λοιπά· καὶ οὔτε ἱερατικὴ τελειώσις, οὔτε τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων διατύπωσις εἴεν ἂν, εἴπερ μὴ πάρεστιν ἡ μοναχικὴ τελειώσις· καὶ ἔσμεν ἐθνόφρονες, ἄθεοι ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ ἐκπίδα μὴ ἔχοντες. Τοιοῦτός ἐστιν ὁ τὴν πρότασιν εἰσαγών, τὸ πόθεν παρελήφται μονάζειν ἀνθρώπων. Καὶ οὕτω λέγω, ὅτι καὶ πάντες οἱ ἔχοντες τῶν θεοφόρων Πατέρων, καὶ μονασταὶ γεγόνασι, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον, ὡς ἀγγελικὸν, ἐκθειάζουσι· πρὸς ὧν καὶ τὰ διατυπωτικά τῆς ἱερᾶς ζωῆς συγγράμματα. Εἰ δέ τι νῦν πάρεστι, πάντως εὐρήσει, καὶ αὐτὸν τὸν θεῖον Διονύσιον, πῶς κατὰ τοὺς ἀγγελικοὺς διακόσμους, καὶ τοὺς ἱερατικοὺς βαθμοὺς, καὶ τοὺς ἐξω ἱερωσύνης, ἱσθηθῶν τρισὶ τάξεσιν ἀπένειμε· πρῶτην καὶ εἰσαγωγικὴν, τῶν ἐτι ματευσόμενων, ἥτοι κατηχουμένων· δευτέραν τῶν πεφωτισμένων, καὶ τρίτην τῶν μοναχικῶς τελειουμένων· καὶ τὸ τοῖς

D ἐναργέσι μάχεσθαι, ἀναισθήτων ἐστὶν, ἢ ἀδαπίστων.

Τὸ δεύτερον πρόβλημα, περὶ τῶν νηπίων, ὅτι, φησὶν, ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐν τοῖς Κανόσιν ἐπιτρέπει ἐρχόμενα εἰς τὴν ἔννομον ἡλικίαν, εἰ μὴ φέροισιν τὸν ζυγὸν τῆς ἐν παρθενίᾳ ζωῆς, ἀποσηματίζεσθαι, οὐχ οὕτως· ἀλλὰ νομοθετήσας πάντα ἐν πᾶσι θεῷ Πνεύματι, καὶ σωτηρίῳ τῷ κόσμῳ. Καὶ ὡς οὐκ ἂν ἐπινοηθεῖεν, βελτιωτέρον τι γίνεσθαι, κἂν τινες ἀφρονεῦοντες πειρῶνται τὰ κρείττονα νομοθετεῖν·

⁶⁴ 1 Petr. iii, 15.

NOTÆ.

(57*) Hanc Dionysii et Theodori sententiam explicat Leo Allatius lib. iii *De consensu*, cap. 16.

αὐτὸς καὶ περὶ τῶν ἀπὸ πρώτης ἡλικίας προσερχομένων, τοῖς ἀναδεγμένοις, τὸν τῆς ἡγεμονίας θεσμὸν νενομοθέτηκε· καὶ ἡ βίβλος δηλοῖ, καὶ τὸ κατ' ἔπος λέγειν ἐνταῦθα οὐκ ἐπαρκές. Πλὴν ὅτι μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λόγου, ἔχουν ἀπὸ ἐκκαίδεκα-ετίας, καὶ πρὸς, μεθ' ὧν καὶ τιμαὶ καὶ τιμωρίαι, ὥς φησιν αὐτός· περὶ αὐτῶν ἐκκρίνεσθαι δεῖν, καὶ συνάπτεσθαι ταῖς ἀδελφότητι διὰ τῆς μοναχικῆς τελειώσεως προστέταχ· καὶ ἔκτοτε μετατιθεμένους πρὸς τὸν κοινωνικὸν βίον, ἐξ ἀνατροπῆς πονηρᾶς, μηδὲ θύραν ἀνοίγεσθαι αὐτοῖς κατὰ ψιλὴν παράδοσιν [Cod. Reg. περίοδον] ἐξ ὧν ἀπέστησαν κεκέλευεν. Ἐνδοθεν δὲ τοῦ προειρημένου ἔτους, εἰ μὴ αἰρουμένους τὸν ἐν παρθενίᾳ βίον, ἢ καὶ αἰρουμένους, ἀλλὰ μὴ θέλοντας καταρτισθῆναι πρὸς τὴν μοναχικὴν ζωὴν, ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἀποπέμπεσθαι εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον· ὥς μὴ ὁνειδῇ ἀνάπτεσθαι τῷ ἱερῷ βίῳ. [Cod. Reg. ἀνάπτεσθαι ταῖς ἀποτυχίαις τῷ ἱερῷ βίῳ]. Ταῦτα δὲ ἐπεὶ οὐ πάντως γίνονται ἐν τισὶ καθὼς ἐντέταται, ἀλλὰ ἀποκείρουσι νηπιόθεν· ἢ καὶ κατὰ ἡλικίαν ἔννομον, ἀλλ' οὐ νομίμως, καὶ κατηρητισμένους· διὰ τοῦτο τὰ ἄνω κάτω· καὶ ἱερεὺς καὶ προφήτης ἐξέστησαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ μυριάδος παράδοσις, καὶ αὐτόκριτος νομοθεσία, οὐ διὰ φιλίαν, ἀλλὰ διὰ φιλαργυρίαν· οὐδὲ διὰ σωτηρίαν, ἀλλὰ διὰ φιλοκερδίαν. Καὶ πρὸς ταῦτα ἐγὼ ὁ τάλας ἀποκρίνεσθαι οὐκ ἔχω, ἢ στένειν καὶ σκυθρωπάζειν, καὶ τὰς ἐαυτῶν ἀμαρτίας ἀποκλαίειν· οὐ δὲ σωθεῖς, τέκνον ἡγαπημένον.

ΡΕΓ'. (58) — Θεοκτίστῳ ἐρημίτῃ. [ψδ.]

De diversis argumentis : et in fine de sacris imaginibus.

Δεξιόμενος τὸ γραμματεῖον τῆς τιμιότητός σου, καὶ ἀναγνοὺς εἰς ἐπήκοον τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀδελφοῦ μου, ἅμα τοῖς συνοῦσιν ἀδελφοῖς· ἡχαρίστησα ὁ ταπεινὸς τῷ Κυρίῳ, ὃς ἔκλινε τὴν καρδίαν σου γράψαι ὁρθῶς τὸ τῆς πίστεως σύμβολον. Τὸ γὰρ ὁμολογεῖν δέχεσθαι τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην, καὶ πάντα τὰ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων παραδεδομένα τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, κεφαλαιωδῶς ἡ ὁρθότης ἐστὶ τῆς πίστεως. Ἐπειδὴ δὲ αἰρετικοὶς ἐστὶ ταῦτα λέγειν, οὐ μὴν εὐρίσκεισθαι κατὰ τοὺς λόγους αὐτῶν ὁρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας· διὰ τοῦτο παρὰ τῶν πεμφθέντων ἀδελφῶν, καὶ μάλιστα παρὰ τοῦ ἀββᾶ Σωσιπάτρου ἐπεζητήσαμεν τὸ ἀκριβές, καθὰ καὶ ἐζητήσας ἐν τοῖς γράμμασι· διὰ τὸ μὴ πάντα ἔγχωρεῖν ἀπαγγέλλειν τὴν ἐπιστολήν· καὶ εὐρομεν χάριτι Χριστοῦ, ἀπαγγέλλοντας αὐτοῖς ὁρθοφρόνως τὰ παρὰ σοῦ αὐτοῖς παρατιθέντα. Τίνα δὲ ταῦτα· δεῖν ἐν κεφαλαίοις ἐπισημανθῆναι. Πρῶτον περὶ τῆς ἁγίας Θεοτόκου· φασὶ γὰρ λέγειν σε, ὅτι πρὸ τῶν αἰώνων ἡ Παρθένος. Τοῦτο ἐπειδὴ ἀρνησθαι μῆτε λέγειν, μῆτε δὲ φρονεῖν, ἀλλ' ὁμολογεῖν ἐξ ἀνδρός καὶ γυναικὸς Ἰωακείμ καὶ Ἀννης τετάχθαι αὐτὴν, εὖ ἂν ἔχοι. Δεύτερον, περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι οὐκ ἐσταυρώθη. Ἐπειδὴ δὲ ὁμολογεῖς

Isa. xxviii, 7.

A a prima aetate veniant, quomodo regendi sint, legem praecepit iis qui ipsos receperint : idque liber explicat, et ut singula hic ad verbum recitentur, tempus non sufficiat. Ceterum, ubi plane compotes rationis jam sunt, hoc est ab anno aetatis decimo sexto et ultra, tunc cum et honores et poenae locum habent, ut ipse ait, de illis statui, et fraternitati ipsos per monasticam perfectionem adjungi jubet : ex eoque tempore, si per improbam conversionem velint ad communem vitam transferri, nec januam illis, etiam minimo post tempore, aperiri voluit ut ad ea redeant quae reliquerunt. Intra dictum autem annum, qui non elegerint vitam virginalem, aut elegerint quidem, sed ad vitae monachicae perfectionem nolint contendere, hos secerni jubet et ad communem vitam amandari, ne sacrae vitae infamiam inurant. Quae quoniam in quibusdam non ita prorsus sunt ut praecepta sunt, sed tenduntur ab infantia ; aut si legitima aetate, at non legitime et perfecte ; propterea susque deque omnia, et sacerdos et propheta mente alienati sunt, sicut scriptum est ⁴⁸, et numero infinita traditio pro arbitrio cujusque, et quam suo quisque judicio fingit legislatio, non ex dilectione, sed ex avaritia : neque salutis, sed lucris studio. Et ad haec ego miser quid respondeam non habeo, nisi ut gemant et tristentur, et sua ipsorum peccata defleant : tu vero salvus sis, fili dilecte.

CLXVI.—Theoctisto eremita.

B Brevem epistolam reverentiae tuae cum accepissem, legissemque audiente Dei amantissimo archiepiscopo et fratre meo, una cum fratribus qui aderant ; Domino humilis ego gratias egi, qui cor tuum inflexit, ut fidei symbolum recte perscriberes. Quod enim confiteris te Vetus Novumque Testamentum recipere, simulque omnia quae a sanctis Patribus tradita sunt Ecclesiae Dei, recta est atque omnia breviter complectens fidei professio. Sed quia haeretici etiam haec dicere solent, nec tamen recte, ut ipsi jactant, veritatis doctrinam explicare deprehenduntur : idcirco ab iis qui missi sunt fratribus, maximeque ab abbate Sosipatro rem exquisivimus, quemadmodum ipse per litteras postularas ; eo quod omnia enuntiare non posset epistola ; Christique beneficio comperimus, orthodoxe ab ipsis referri quae tu illis commiseras. Quoniam haec sunt ? necesse enim est ut ea capitulatim designentur. Primum, de sancta Deipara : aiunt enim dicere te, Virginem ante saecula exstitisse. Hoc quia negas te vel dicere vel sentire, sed confiteris illam ex viro et femina, Joachim et Anna, progenitam, bene habet. Secundum, de Domino, quod crucifixus non fuit. Quoniam autem confiteris eru-

NOTÆ.

(58) In cod. Reg. ρνη'.

cifixum fuisse secundum Scripturas; bene habet. Tertium, de angelis et daemonibus: quod post iudicium futura est iterum restitutio in pristinum, *sicque unum ovile, et unus pastor* ⁶⁶. Et quia hoc negas, faterisque æternam fore tum damnationem, tum regnum cælorum, bene habet. Quartum, de monacho unoquoque, quod possit pœnis liberare centum quinquaginta damnatos. Et quoniam hoc negas, et dicis nec pœnitentiam esse post mortem, nec quemquam qui possit ab inflictiis a Deo pœnis eruere, bene habet. Quintum, de libro, qui dicitur Antonii; quod eum dicas merito recipiendum, in quo multa sunt blasphemata; sicut ipsi legentes cognovimus. Et quoniam fateris te hunc rejicere tanquam alienum ab Ecclesia Dei, nec amplius habere aut legere: neque te, neque illos qui tecum sunt; bene habet. Benedictusque sit Deus, qui prædictis scandalis vos purgavit: et benedictum nomen gloriæ ejus, quod persuasit ut diceret rusticum esse atque imperitum, cessurumque in omnibus, et obtemperaturum verbis humilitatis meæ.

Ego vero nihil præter ea quæ a sanctis apostolis et prophetis et Patribus divinitus enuntiata sunt, suadebo vel præscribam: sed hoc ipsum, sicut scripsisti, ut credas in sanctam Trinitatem, indivisam essentia, divisam characteribus: in Patrem et Filium et Spiritum sanctum; unum Deum, unum Dominum: sicut et una fides. Est autem et Pater Deus, et Filius Deus, et Spiritus Deus; non tres dii, absit! sed unus Deus, quemadmodum et Dominus. Hoc est thelogiæ dogma, De œconomia autem credere, unum de sancta Trinitate, Patris beneplacito, et cooperatione sancti Spiritus, incarnatum esse de sancta Deipara, superveniente in illam Spiritu sancto, et ita obumbrante Altissimi virtute, sicut est in Evangelio ⁶⁷; ex qua et natus est homo perfectus simul et Deus perfectus; unus hypostasi, duplex natura; quemadmodum divini Patres, et septem sanctæ œcumenicæ synodi exposuerunt. Confiteri etiam virginem Deiparam esse, omnibus sublimiorem et honoratiorem; quæ materno jure apud Filium suum ac Dominum possit pro universo mundo intercedere, Angelos confiteri quoque ut angelos, qui et ipsi magnopere pro omnibus hominibus deprecantur. Horum autem consortio genus dæmonum exclusum esse in sæcula sempiterna, eosdemque proprio domicilio per apostasiam ejectos, atque a Deo ad justa supplicia damnatos. Confiteri etiam sanctos omnes, velut famulos Dei, pro salute nostra posse apud Deum intercedere. Confiteri præterea sanctas imagines, et ipsius Domini nostri Jesu Christi, et matris ejus, Angelorumque ac sanctorum omnium, et adorare, et suscipere, juxta id quod est in Nicæna secunda synodo constitutum; et anathematizare omnes hæ-

A ἑσταυρωσάαι αὐτὸν κατὰ τὰς Γραφάς, εὖ ἂν ἔχοι. Τρίτον, περὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων, ὅτι μετὰ τὴν κρίσιν ἀποκατάστασις ἔσται πάλιν· καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἰς ποιμήν. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἀπαρνήσαι, καὶ ὁμολογεῖς αἰώνιον εἶναι καὶ τὴν κρίσιν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εὖ ἂν ἔχοι. Τέταρτον περὶ μοναχοῦ ἐνός, ὅτι δύναται τῆς κολάσεως ῥύσασθαι ἑκατὸν πεντήκοντα κρινομένους. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἀπαρνήσαι, καὶ λέγεις, μήτε μετανοοῖαν εἶναι μετὰ θάνατον, μήτε τινὰ τὸν δυνάμενον ἐξελεῖσθαι ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀπονεμηθείσης ἐκάστης κολάσεως, εὖ ἂν ἔχοι. Πέμπτον περὶ βιβλίου τοῦ ἐπιλεγμένου τοῦ Ἀντωνίου· ὅτι λέγεις· εὐαπρόδεκτον εἶναι ἐν ᾧ πολλὰ βλάσφημα, ὡς ἡμεῖς αὐτοὶ ἀναγνόντες ἔγνωμεν. Καὶ τοῦτο ἐπαίπερ ὁμολογεῖς ἀποβάλλεσθαι ὡς ἀλλότριον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ μηκέτι μήτε ἔχειν μήτε ἀναγινώσκειν, μήτε σέ, μήτε τοὺς μετὰ σοῦ, εὖ ἂν ἔχοι. Καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ποιησάμενος καθαρισμόν ἐν ὅμιν τῶν προειρημένων σκανδάλων· καὶ εὐλογημένος τὸ δογμα τῆς δόξης αὐτοῦ, τὸ πείσάν σε εἰπεῖν χωρικὸν εἶναι καὶ ἀμαθῆ, καὶ εἶκναι κατὰ πάντα καὶ πείθεσθαι τῷ λόγῳ τῆς ταπεινώσεώς μου.

Ἐγὼ δὲ οὐδὲν παρὰ τὰ θειωδῶς ἐκπεφασμένα τοῖς ἀγίοις ἀποστόλοις καὶ προφήταις καὶ Πατράσι, παραινέσω ἢ διατυπώσω· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, καθὼς γέγραπας, πιστεύειν σε εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τὴν ἀμερῇ κατ' οὐσίαν, διαιρουμένην δὲ τοῖς χαρακτήρσιν· εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἓνα Θεόν, ἓνα Κύριον, καθὼ καὶ μία πίστις. Ἔστι δὲ καὶ ὁ Πατὴρ Θεός, καὶ ὁ Υἱός Θεός, καὶ τὸ Πνεῦμα Θεός, οὐ τρεῖς Θεοὶ, μὴ γένοιτο! ἀλλ' εἷς Θεός, ὥσπερ καὶ Κύριος. Τοῦτο τῆς θεολογίας τὸ δόγμα. Περὶ τῆς οἰκονομίας πιστεύειν, ὅτι ὁ εἷς τῆς Τριάδος, εὐδοκία τοῦ Πατρὸς, καὶ συνεργία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐσαρκώθη ἐκ τῆς ἁγίας ἑσθότου, προεισληλυθότος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν αὐτῇ, καὶ οὕτως ἐπισκιάσαντος τῆς τοῦ Ὑψίστου δυνάμεως, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον· ἐξ ἧς καὶ ἐτέχθη ἄνθρωπος, τέλειος ὢν ἐν ταῦτῳ καὶ Θεός τέλειος· εἰς τῇ ὑποστάσει, διπλοῦς τῇ φύσει· καθὼς οἱ θεοφόροι Πατέρες, καὶ αἱ ἐπτά ἁγίαι οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ἐξέθεντο· ἡ Ὑμολογεῖν τε τὴν Παρθένον Θεοτόκον, πάντων οὖσαν ὑψηλοτέραν καὶ τιμιωτέραν· δυνάμενην τε πρεσβεύειν μητρικῶς τῷ αὐτῆς Υἱῷ καὶ Κυρίῳ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου. Ὑμολογεῖν τε τοὺς ἀγγέλους, ὑπερδεομένων καὶ αὐτῶν πάντων ἀνθρώπων. Τό τε δαιμόνιον φύλον ἀμύγες εἶναι εἰς αἰῶνας ἀτελευτήτους, πρὸς αὐτοὺς τὸ βίον οἰκητήριον δι' ἀποστασίαν ἀπολιπόντας, καὶ καταδεδικασμένους ὑπὸ Θεοῦ ἐνδίκῃς κολάσεσιν. Ὑμολογεῖν τε καὶ τοὺς ἁγίους πάντας ὡς θεραπεύοντας Θεοῦ, πρεσβεύειν τῷ Θεῷ δυνάμενους εἰς σωτηρίαν ἡμῶν. Ἐτι ὁμολογεῖν τὰς ἁγίας εἰκόνας, αὐτοῦ τε τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς τε αὐτοῦ Μητρὸς, ἀγγέλων τε καὶ πάντων ἁγίων, προσκυνεῖν τε καὶ ἀποδέχεσθαι, κατὰ τὸ δογματισθῆναι τῇ ἐν Νικαίᾳ τῷ δευτέρῳ συνόδῳ· ἀναθεματίζειν τε πάντας αἰρετικούς τοὺς ὑπὸ τῆς

⁶⁶ Joan. x, 16. ⁶⁷ Luc. i, 35.

συνέδων ἀναθεματιζομένων· ἀνακηρύττειν πάντας A
τοὺς ὀρθοδόξους παρ' αὐτῶν εὐφημοῦμένους. Αὕτη ἡ
ἀληθινή [Cod. Reg. εὐκρινής] πίστις τῶν Χριστιανῶν·
τοῦτο τὸ μαρτύριον τῆς Χριστοῦ ὁμολογίας. Παρὰ
ταῦτα ὁ φρονὺν ἔτω ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ
τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καθά φησιν ὁ
ἀπόστολος Παῦλος· Ὅτι κἂν ἡμεῖς, ἡ ἀγγελος ἐξ
οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα,
ἀνάθεμα ἔστω. Ὡς προσέφηκα, καὶ πάλιν λέγω·
Εἰ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζηται παρ' ὃ παρελάβετε,
ἀνάθεμα ἔστω. Ἐπεὶ οὖν αὐτὸς λεπτομερῶς ταῦτα
ἐξεκάλυψας ἐν τοῖς γράμμασι σου· δέον πᾶσα ἀνάγκη
ὁμολογῆσαι σε οὕτω φρονεῖν. Τοῦτο δὲ ἔσται πῶς;
ἵνα ἐν τῷ πληρώματι τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὑπογράψῃς
κατὰ τὸ ἐμπερόμενον πιτῆκιον. Καὶ οὕτως ἡ
εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα B
ροῦν, φρουρήσει, καὶ βραβεύσει ἡμᾶς· τε καὶ ὑμᾶς
ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ, πιστεύειν καὶ λατρεύειν
τῇ ἁγίᾳ Τριάδι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν τε οὐρανίων
ψυχῶν, καὶ τοῦ διαιρεθέντος λαοῦ εἰς δύο μέρη·
ἀπέναντι τοῦ κυροῦ Ἰωαννικίου τοῦ πνευματικοῦ
ἡμῶν Πατρὸς, καὶ σοῦ τοῦ τιμίου καὶ πατρὸς καὶ ἀδελφοῦ
ἡμῶν.

PEZ (59). — Διογένης ἀσκηρῆτις.

De sanctissima imagine Christi, et quod adorari relati ve debeat, non latria coli.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ.

Πῶς δεῖ καλεῖν τὴν Χριστοῦ εἰκόνα, καὶ πῶς αὐτὴν προσκυνεῖν χρή.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ.

Ἡ ἐρώτησις διπλὴν τὴν ἀπόκρισιν ἔχει, ἡγουν τὴν C
κλήσιν. Αἰεταί γὰρ καὶ κυρίως, καὶ οὐ κυρίως τὸ ἐπ' αὐτῇ
ὀνομαζόμενον. Κυρίως μὲν γὰρ, εἰκὼν Χριστοῦ
εἰρηται, ἡ εἰκὼν αὐτοῦ· οὐ κυρίως δὲ, ὅταν καλῇται
Χριστὸς, ἀλλὰ κατὰ κατάχρησιν ὡς ἔχει. Ἐπὶ τε τοῦ
ζωοποιοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ τύπου αὐτοῦ, ὁμολογοῦν
τὸ θεῶρημα. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς προσκυνήσεως, παραπλησίως
τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ, ἡ προσκύνησις. Σχετικὴ γὰρ,
ὡς τῶν πρὸς τι ὄντων, πρωτοτύπου τε καὶ εἰκόνας,
κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Ἡ γὰρ τιμὴ
τῆς εἰκόνας ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει· ἔστι τῶν
ἀμφοτέρων μία ἡ προσκύνησις· οὐ σχιζομένη, οὐδὲ
διαιρουμένη, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ πρωτοτύπου οὐσιωδῶς·
ἐπὶ δὲ τοῦ παραγώγου σχετικῶς ὑπάρχουσα· ὡσπερ
καὶ τὸ εἶδος τῆς μορφῆς· ὅτι ἐκεῖ μὲν φυσικῶς,
ἐνταῦθα δὲ μεθεστῶς πάρεστιν. Ὁ D
γὰρ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα οὐτινοσούν, εἴτε Χριστοῦ,
εἴτε τῆς Θεοτόκου, εἴτε ἁγίου, εἴτε ἀπλῶς βασιλέως,
εἴτε ἀρχόντος, εἴτε ὑφειμένου ἀνθρώπου, ἐν ταύτῃ
προσκύνησις τὸν οὐπερ αὕτη τυγχάνει εἰκὼν· καὶ
οὕτως προσκυνῶν οὐ σφάλλει· ἀλλ' ὀρθοδόξως ἐρει-
δόμενος, τοὺς ἐφ' ἑκάτερα τῇ ἀληθείᾳ ἀντιτίποντας,
ἐνδίκως ἀποκρούεται. Τίνες δὲ οὗτοι; οἱ τε ἀπ-
αναινόμενοι προσκυνεῖν τὰς σεπτὰς εἰκόνας· καὶ οἱ
ἐν τῇ προσκυνήσει λέγοντες, αὐτὰ τὰ πρωτότυπα

reticos qui a synodis anathematizati sunt, prædicare
eos omnes quos eadem ut orthodoxos laudibus ex-
tulerunt. Hæc vera est Christianorum fides : hoc
testimonium confessionis Christi. Extra hæc qui
sentit, anathema sit a Patre, et Filio, et Spiritu
sancto : sicut Paulus apostolus ait : *Licet nos, aut
angelus de celo evangelizet vobis præterquam quod
evangelizavimus, anathema sit.* Sicut prædixi, et
nunc iterum dico : Si quis vobis evangelizet præter
quod accepistis, anathema sit⁵⁹. Quoniam ergo hæc
singillatim exposuisti in litteris tuis ; necesse est
prorsus confitearis te ita sentire. Hoc vero qui
fiet ? Si ad finem epistolæ hujus subscribas juxta in-
sertum in ea pittacium. Atque ita *pax Dei, quæ ex-
superat omnem sensum, custodiet*⁶⁰, præmioque affi-
ciet nos et vos in uno spiritu et uno corde, ut
credamus, colamusque sanctam Trinitatem, ad salu-
tem nostrarum animarum, et populi in duas par-
tes dissecti : coram domino Joannicio spirituali pa-
tre nostro, teque et patre et fratre nostro honoran-
do (58*).

CLXVII. — Diogeni secretario (*).

INTERROGATIO.

Quomodo appellanda sit imago Christi, et quomodo illam oporteat adorare.

RESPONSIO.

Interrogatio duplicem habet responsionem, sive
appellationem. Dicitur enim et proprie, et non
proprie, id quod in ea nominatur. Proprie, si
nempe imago Christi, ejus imago dicatur ; non
proprie autem, si Christus appelletur, sed per ca-
tachresim. In vivifica item cruce, et in ejus
effigie, par est ratio. Sic etiam in adoratione
imaginis similiter atque in crucis effigie, se
habet adoratio. Relativa enim est, tanquam eo-
rum quæ ad aliquid sunt, prototypi et imaginis,
juxta effatum magni Basilii⁶⁰. Honor enim ima-
ginis ascendit. ad prototypum : una quippe est am-
borum adoratio, non scissa, neque divisa ; sed in
prototypo quidem essentialiter existens, in effigie
vero expressa, relative. Quemadmodum et formæ
species, illic quidem naturaliter, hic vero partici-
patione. Qui ergo adorat imaginem cujuscunque,
sive Christi, sive Deiparæ, sive sancti, sive simpli-
citer regis, sive principis, sive inferioris hominis ;
in hac adoravit illum cujus ipsa est imago ; et ita
adorans non errat, sed orthodoxe firmatus, eos
qui veritati alterutram in partem obsistant, merito
repellit. Quinam vero hi sunt ? tum ii qui veneran-
das imagines adorare abutunt ; tum ii qui in ado-
ratione dicunt, prototypa ipsa se physice adorare ;

⁵⁹ Galat. i, 8, 9. ⁶⁰ Philip. iv, 7. ⁷⁰ Tom. II, De Spiritu sancto, c. 18, p. 189.

NOTÆ.

(58*) Baronius qui ad ann. 825, n. 68, hanc epist. recitat, notat ultimam fortasse fuisse a Theodoro datam, siquidem anno sequenti e vivis excessit.

(59) In cod. Reg. ρθ'.
(*) Dogmatica.

quorum par est utrorumque blasphemia : illorum quidem, ut qui incarnationis mysterium tollant ; horum vero, ut qui deos sive substantias faciant ea quæ natura procul absunt a prototypis. Quapropter adoranda est imago Christi (hic enim est colophon dissertationis) relative, non autem cultu latriæ : hoc enim naturæ ipsi Christi convenit ; quandoquidem unica est Trinitatis latria. Ac ne ipsa quidem Deipara colenda est latria, neque crux ipsa vivifica. Sic neque Christi imagini deferenda est latria, sed adoratio : ita ut omnes adorationes, per media illorum prototypa, ad unam solamque sanctæ Trinitatis adorationem referantur. Aliæ namque non lateuticæ, sed adorativæ omnes, secundum discrimen inferioris aut eminentis personæ.

CLXVIII.—Joanni Grammatico (*).

Minime fucatum sinceræ charitatis candorem demonstravit honorabilitas tua in his quæ corrigenda observavit in libro a nobis imperitis composito. Et erunt illa quidem sigillatim cum libro conferenda. Quod vero hæsitasti, quo pacto suppositum sic intellexerimus ; quasi aliter a te accipiat, sicut significasti : hæsitavimus nos quoque, quomodo hæsitavit vir undequaque doctissimus. Suppositum autem, vir admirande, beatus Leontius, cujus scholia exstant præstantissima, substantiam esse dicit cum hypostasi. Dicit porro et magnus Basilii, non in supposito. de sancta loquens Trinitate. Sed et sapientissimus Dionysius quodam loco ait : « Multa quidem, ratione accidentium ; sed unum ratione suppositi. Accidentia autem non in substantia universali, sed in hypostasi spectantur, sicut nosti. » Itaque cum ait : « Multa quidem ratione accidentium, unum vero ratione suppositi : » suppositum intellexit substantiam cum hypostasi ; neque, ut reor, aliter quam debuit, in libro scriptum est. Quare enim, si non est unum supposito, non tribus etiam nominibus et rebus a theologis explicabitur ? ita ut suppositum aliud nihil sit quam substantia cum hypostasi. Quod si quid acutius inventum fuerit a sanctitate tua, id docere nos, et perpolitum ab ipsa munus impertiri non recuset.

CLXIX. — Theodorus pro Eustratio præposito (**).

Quod Christus sit incircumscriptus et circumscriptus.

Propositio, quam sanæ doctrinæ arbitraris, o D amice, ut alias antecedentes vel subsequentes dictiunculas, tanquam ineptas et solæcas omittam ; ad verbum est huiusmodi : Quandoquidem Christus verus Deus noster, duas naturas, duas voluntates, duas operationes, unicam vero habeat duarum naturarum personam, cujusnam effingam personam ? Quoniam igitur, Ecquam personam, rogasti, audi attente. Quæ formam assumpsit : siquidem formæ expers imago

A φυσικῶς προσκυνεῖν· ὧν ἀμφοτέρων ἐπίσης τὸ βλάσφημον· τῶν μὲν, ὡς ἀναιρούντων τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον· τῶν δὲ ὡς θεοποιούντων, ἧτοι οὕσι ποιοῦντων τὰ μακρὰν ἀπέχοντα τῇ φύσει ἀπὸ τῶν πρωτοτύπων. Τοιγαρὺν προσκυνητέον τὴν εἰκόνα Χριστοῦ· ὧς γὰρ ὁ κολοφῶν τοῦ λόγου· σχετικῶς, ἀλλ' οὐ λατρευτέον· τοῦτο γὰρ φυσικῶς ἐπ' αὐτοῦ Χριστοῦ· ἐπείπερ ἡ λατρεία μία τῆς Τριάδος. Καὶ οὐδὲ αὐτῇ Θεοτόκῃ λατρευτέον· οὐδὲ αὐτῇ τῷ ζωοποιῷ σταυρῷ. Οὕτως οὐδὲ τῇ Χριστοῦ εἰκόνι λατρευτέον· ἀλλὰ προσκυνητέον· πασῶν τῶν προσκυνήσεων διὰ μέσου τῶν κατ' αὐτὰς πρωτοτύπων, ἐπὶ τὴν μίαν καὶ μόνην λατρευτικὴν προσκύνῃσιν τῆς ἁγίας Τριάδος ἀναφερομένων. Αἱ γὰρ ἄλλαι οὐ λατρευτικαὶ, ἀλλὰ προσκυνῆται ἅπασαι, κατὰ τὸ διάφορον τοῦ ὑφειμένου, ἢ προὔχοντος προσώπου.

B ΠΕΗ' (60). — Ἰωάννῃ Γραμματικῷ. [Ψ.]

Quid sit suppositum.

Τὸ ἀνυπόκριτόν σου τῆς ελλικρινούς ἀγάπης δέδειχεν ἡ τιμότης σου ἐν τοῖς ἐπανορθωτικοῖς σημειώμασι, τοῦ πρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαθῶν συναχθέντος λόγου. Καὶ ἔχει μὲν ἐκεῖνα οὕτως ἢ οὕτως συγκεκρίσθαι τῷ λόγῳ. Ἐπειδὴ δὲ ἠπόρησε, πῶς ἡμῖν νενόηται τὸ ὑποκείμενον, καὶ ὡς ἄλλως ἐκλαμβάνεσθαι παρ' αὐτοῦ [Cod. Reg. αὐτῆς], καθὰ ὑπέσθημην· συνεπορήσαμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ἠπόρησεν ὁ περὶ πάντα σοφός. Τὸ γὰρ ὑποκείμενον, ὧ θαυμάσιε, κατὰ Λεόντιον τὸν μακάριον, οὐ τὰ σχόλια ὑπερκαλῇ, οὐσίαν εἶναι λέγει μετὰ ὑποστάσεως. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, οὐκ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ πάνσοφος Διονύσιος ὧς πού φησι τὸ· « Πολλὰ τοῖς συμβεβηκόσιν, ἐν τῷ ὑποκειμένῳ. Συμβεβηκότα δὲ οὐκ ἐν τῇ καθόλου οὐσίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ὑποστάσει τεθεωρεται, ὡς οἶσθα. » Ὡς εἰπὼν τὸ· « Πολλὰ τοῖς συμβεβηκόσιν, ἐν τῷ ὑποκειμένῳ » τὸ ὑποκείμενον, οὐσίαν μετὰ ὑποστάσεως εἴληφε· καὶ οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος, ὡς οἶμαι, τῷ κεῖσθαι ἐν τῷ λόγῳ. Πῶς γὰρ ἂν τῷ μὴ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, μὴ οὐχὶ τρισὶ καὶ ὀνόμασι καὶ πράγμασι θεολογηθῇσεται ; ὡς εἶναι τὸ ὑποκείμενον οὐδὲν ἄλλο, ἢ οὐσίαν μετὰ ὑποστάσεως. Εἰ δὲ τι ὀπτικώτερον ἐξευεχθεῖ [Cod. Reg. ἐξευεχθείη] ἐν τῇ ἀγνώσει σου, μὴ παραιτήσῃται διδάξαι, τὸ δῶρον πρὸς αὐτῆς ἐγκαλλωπιζόμενον [Cod. Reg. ἐγκωμιαζόμενον].

ΠΕΘ' (61). — Θεόδωρος ὑπὲρ Εὐστρατίου ἡγουμένου. [Ψδ.]

Τὸ πρόβλημα τῆς δοκούσης σοι εὐδοξίας, ὧ τᾶν, ἵνα τὰλλα σοι προηγούμενα καὶ ἐπόμενα λεξείδια, ὡς ἀσύφιλὰ τε καὶ σεσολοικισμένα παρῷ· τοιοῦτόν ἐστιν ἐπὶ λέξεως· Χριστὸς δὲ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, δύο φύσεις, δύο θελήσεις, δύο ἐνεργείας, ἐν δὲ πρόσωπον ἔχων τῶν δύο φύσεων, τίνος εἰκονίσω πρόσωπον ; Ἐπειδὴ οὖν ἠρώτησας, Ποῖον πρόσωπον ἀκουσον ἐμμελῶς. Τὸ εἰδοποιηθὲν· ἐπειδὴ ὁ ἀναίδεος χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς εἰδοποιήθη

NOTÆ.

(*) Dogmatica.

(**) Dogmatica.

(60) In cod. Reg. ρεγ'.

(61) In cod. Reg. ρεγ'.

τι καθ' ἡμᾶς. Τὸ ἔγχρονον· ἐπειδὴ ὁ αἰδιος παρά-
 τασιν ἔχει [Cod. Reg. εἰληφε] χρονικήν. Τὸ ἔχον
 ὀφθαλμούς, ὦτα, ρίνα, στόμα, παρειαί· ἐπειδὴ ὁ
 ἀσχημάτιστος ἐν σχήματι εὐρέθῃ ὡς ἄνθρωπος. Τὸ
 φιλήθην· ἐπειδὴ ὁ ἀπερίληπτος περιλήφθεις, ἐφιλήθη
 ὑπὸ τοῦ προδότη. Τὸ βαπτισθὲν· ἐπειδὴ ὁ ἀναφής
 ἔπαρος γεγωνώς, ἐρραπίσθη ὑπὸ τοῦ ὑπέρτερου. Τὸ ἐν
 σταυρῷ ὀφθὲν ἐγκάρσιον· ἐπειδὴ ὁ ἀθάνατος κλίνας
 τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ Πνεῦμα. Καὶ οὐ δύοιν
 προσώπων τοῦτο ἐμφαντικόν· ἀπαγε τῆς ἀσθελείας·
 ἀλλ' ἐνὸς προσώπου τοῦ ἐκ δύο, καὶ ἐν δύοι φύσεσιν
 ὅντος ἀδιαίρετως καὶ ἀσυγχύτως ἀποδεικτικόν. Διό
 φησιν ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος· Περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ
 τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα·
 τοῦ ὀρισθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦ-
 μα ἀνωσύνης. Τοῖνον δίδειχέ σοι, διὰ τοῦ εἰπεῖν,
 κατὰ σάρκα, περιγραπτὸν εἶναι, ἥτοι ἐξεικονισμέ-
 νον· διὰ δὲ τοῦ φάναι, κατὰ πνεῦμα ἀνωσύνης,
 ἀπερίγραπτον τὸν αὐτὸν ὑπάρχειν Ἰησοῦν Χριστόν·
 ἃς οὐ ἐξείληφότες πάντες οἱ θεοφόροι Πατέρες βοῶ-
 σι· τρανότατα περιγραπτὸν αὐτὸν καὶ ἀπερίγραπτον,
 ὁρατὸν τε καὶ ἀόρατον, ἔγχρονόν τε καὶ αἰδιον.

Εἰ δὲ οὐ χωρεῖς, Ἰουδαϊκὸν τὸ λῆμμα· πῶς δὲ καὶ
 δύο φύσεων τὸν Χριστὸν λέγω, φῆς ἀπερίγραπτον
 μόνον; τοῦτο γὰρ μᾶς φύσεως αὐτοῦ ἐστι σημαντι-
 κόν. Τὸ δὲ τῶν δύο, τὸ περιγραπτὸν εἰπεῖν ἀκολού-
 θως καὶ ἀπερίγραπτον. Οὐκοῦν ἑαυτῷ ἐναντιολογεῖς.
 Εἰ γὰρ ἀπερίγραπτος μόνον δοκεῖ σοι, τοῦτο καὶ
 Μανχαῖφ τῷ ἀπαμεινυνόντι τὸν Λόγον τῆς ἀν-
 θρωπότητος. Ὁ γὰρ τῆδε γυνὸς, ἀπερίγραπτος
 καὶ ἀνεξεικονιστος. Ταῦτ' ὅν γὰρ ἀμφοτέρω. Ἡ πῶς
 πάλιν μετέχεις τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χρι-
 στοῦ, αὐτοῦ ὄντος κατὰ σὲ ἀπερίγραπτου, ὣν δὲ
 μετέχεις περιγεγραμμένων; ἢ μὴ μέτεχε, ὡ βέλτι-
 στε, ἢ μετέχων ὁμολόγει τοῦ περιγεγραμμένου Χρι-
 στοῦ μετέχειν τὸ περιγεγραμμένον σῶμα καὶ αἷμα·
 ἵνα μὴ Παυλιανίζης· ὡς ψιλοῦ ἀνθρώπου μετέχων,
 ἀλλ' οὐ Θεοῦ σεσαρκωμένου. Συνῆχται οὖν ἐξ ἀλη-
 θείας ἀσρότως, ὡς ὁ περιγράφων τὸν Χριστὸν, οὐκ
 ἀνθρωπολάτρης κατὰ Νεστορίον, ἢ κτισματολάτρης
 κατὰ Ἀρειον, ὡς ἐφληνάφησας ἀμαθῶνων· ἀλλ'
 ἀπρὶς ὀρθόδοξος Χριστιανὸς ἀληθέστατος· ὡς καὶ ὁ
 μὴ περιγράφων κατὰ σὲ, Μανχαῖζων ὁμοῦ τε καὶ
 Παυλιανίζων· τὸ μὲν τῇ τοῦ ἀπεριγράπτου φωνῇ
 γυνὸν Θεὸν εἰσάγων, φαντασιωδῶς ἐνανθρωπή-
 σαντα· τὸ δὲ τῇ αὐτῇ φωνῇ τὸ ἀπερίγραπτον,
 ὡς ψιλοῦ ἀνθρώπου μετέχων σῶμα καὶ αἷμα κα-
 τὰ Παῦλον, καὶ οὐ Θεοῦ ἀληθῶς ἐνανθρωπή-
 σαντος.

PO' (62). — Θεοδώρῳ διακόνῳ. [ψκγ'.]

Consultatoria hereticarum questionum.

Ἦκω τῇ ἐπιτροπῇ τῆς ἀγάπης σου ἐπὶ τῇ ἀπαν-
 '1 Rom. 1, 3.

A substantiæ Patris, formam scilicet nostram induit.
 Quæ temporī subest : quia æternus extensionem
 habet temporariam. Quæ oculos habet, aures, na-
 sum, os, malas : quia figura carens, in figura in-
 ventus est ut homo. Quæ osculum excepit : quia
 incomprehensibilis comprehensus, osculo affectus
 est a proditore. Quæ alapam pertulit : quia qui
 tangi non poterat, is tactui factus obnoxius, alapa
 cæsus est a ministro. Quæ in cruce visa est trans-
 versim exporrecta : quia immortalis inclinato capi-
 te tradidit spiritum. Neque vero duas personas hoc
 demonstrat : apage hanc impietatem : sed unam
 personam, ex duabus et in duabus naturis indivise
 inconfuseque existentem ostendit. Unde ait sanctus
 Apostolus : De Filio suo, qui factus est ex semine Da-
 vid secundum carnem : qui prædestinatus est Filius
 Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis¹¹.
 Igitur ostendit tibi, cum dicet secundum carnem,
 circumscribi posse seu effigiari : cum dicat autem
 secundum spiritum sanctificationis, incircumscrip-
 tum esse eundem Jesum Christum. A quo edocti
 omnes divini Patres clarissima voce prædicant, il-
 lum et circumscriptum et incircumscrip-
 tum, visibilem et invisibilem, temporarium et æternum.

Quod si non intelligis, Judaica est propositio :
 quo autem pacto, duarum naturarum Christum di-
 cens, tantummodo incircumscrip-
 tum dicis ? hoc enim unicam ejus naturam significat. Qui vero dua-
 rum dicat, et circumscriptum consequens est dice-
 re, et incircumscrip-
 tum, igitur tibi ipse contradicis.
 Nam si incircumscrip-
 tum tantum tibi videtur, id-
 ipsum et Manichæo, qui Verbum spoli-
 at humanitate : qui enim illa caret, incircumscrip-
 tus est et ineffi-
 giabilis. Idem enim sunt ambo. Aut rursus quomodo
 participas corpus et sanguinem Christi, cum ipse
 tua sententia sit incircumscrip-
 tus, et circumscripta
 sint ea quæ participas ? Aut participare abstinere,
 vir optime, aut participans confitere te circumscrip-
 ti Christi circumscriptum corpus et sanguinem
 participare : ut non Paulianizes, velut nudum ho-
 minem, et non Deum incarnatum participans. Aptè
 igitur ex veritate conclusum est, eum qui Christum
 circumscribit, non esse hominis adoratorem juxta
 Nestorium, nec creaturæ adoratorem, juxta Arium,
 sicut tu imperite nugatus es ; sed orthodoxum
 mordicus, verissimumque Christianum : quemad-
 modum qui tecum non circumscribit, in Manichæi
 simul et Pauli hæreses incurrit : in illam quidem,
 ipsa incircumscripti vocē inducens nudum Deum,
 phantastice hominem factum ; in hanc vero, per
 eandem incircumscripti vocem, ut qui nudi homi-
 nis corpus et sanguinem percipiat secundum Pau-
 lum, et non Dei vere hominis facti.

CLXX. — Theodoro diacono (*).

NOTÆ.

(62), In cod. R. g. ρζζ'.

(*) Dogmatica.

hæresicorum objectiones : quas si recte confutauero, A
scriptioni sigillum appone ; sin minus, explicabis
ipse dilucidius. Quia vero commode solvi hæretica
objectio non potest, nisi propositio ipsa exponatur,
priori illa loco statuetur, tum deinde fides ortho-
doxa.

Objectio hæretici.

Unam naturam Dei Verbi incarnatam confitens ,
totum quiddam Christum, sive unam totalitatem
ex partibus, diuinitate scilicet et humanitate, di-
citis. Interrogamus ergo, quidnam sanctæ Trini-
tati annumeratis ? totumne, an partem ? Et si qui-
dem totum, non erit sancta Trinitas consubstan-
tialis : si vero partem, aut diuinitatem annume-
rantes, extra sanctam Trinitatem perspicue hu-
manitatem relinquitis ; aut humanitatem annume-
rantes, diuinitatem extra Trinitatem dicere depre-
hendimini.

Solutio objectionis.

Unam naturam Verbi incarnatam confitentes,
non simpliciter totum quiddam Christum, sed ex
duabus totalitatibus simul conjunctis, diuinitate et
humanitate, confitemur : secundum quas totalitates,
quæ ut partes ad compositionem assumptæ sunt,
totus est, tanquam Deus, Patri et Spiritui sancto
naturaliter conjunctus ; et totus, velut homo, cum
matre et nobis substantialiter cooptatus ; singulari
charactere colligans extrema in seipso, extremorum-
que definitiones illæsas et inconfusas in unio-
ne conservans. In quo Trinitas manet Trinitas,
alienum quidquam a natura per additionem non
admittens ; et humanitas manet humanitas, ab
unita sibi diuinitate minime diuisa. Quapropter ra-
tionis expers fuit objectio tua, ex Acephalorum con-
fundentium hæresi ebulliens.

Objectio altera ejusdem hæretici.

Hic Christus, quem nos confitemur, annume-
ratur sanctæ Trinitati, vel non. Et si quidem sanctæ
Trinitati annumeratur, quo pacto jam Trinitas
erit consubstantialis ? Si autem non annumeratur,
nec Deus erit, sed nudus tantum homo. Quibus
vos verbis dubitationem solvetis, illæsam de uno
Christo seruantes opinionem ; eadem ipsa nobis ad
hanc sufficient.

Solutio objectionis.

Hic Christus, quem nos confitemur, quibus veri-
tatis verbis priorem objectionem repulit, iisdem et
præsentem repellat, ut quæ parem continet impie-
tatem. Quem vero vos Christum, unam scilicet ex
partibus, diuinitate et humanitate, totalitatem na-
turalem prædicatis, nec consubstantialis est Patri,
siquidem Pater Deus solum est, et non homo : ne-
que consubstantialis matri ; siquidem mater homo
est tantum, et non Deus : et tempus est ut Christos
alios quæeratis, quibus iste sit consubstantialis ; si-
quidem non est ullam reperire naturam quæ unius
tantum personæ propria sit. Quod si non inueniatis,

A τῆσει τῶν αἰρετικῶν προβλημάτων· καὶ εἰ μὲν εἰ
ἀπαντήσοιμι, ἐπιθεῖς τὴν σφραγίδα τῷ λόγῳ· εἰ δὲ
μὴγε, σαφηνίσαις αὐτὸς εὐκρινέστερον. Ἐπεὶ δὲ οὐ
οἶδ' ὅτε εὖ μάλα διαλύσαι τὸ αἰρετικὸν πρόβλημα,
[Cod. Reg. φρόνημα] εἰ μὴ αὐτὴ ἡ πρότασις ἀπο-
δείκνυται [Cod. Reg. ὑποδείκνυτο], πρῶτον καί σοι
αὕτη, καὶ εἴθ' οὕτως ἡ ὁρθόδοξος πίστις. [Cod. Reg.
λύσις.]

Πρόβλημα αἰρετικοῦ.

Μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὁμολο-
γοῦντες, ὅλον τι τὸν Χριστὸν, ἤγουν μίαν ὁλότητα
ἐκ μερῶν, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος δηλώνον,
λέγετε. Πυθανόμεθα οὖν, εἰ συναριθμεῖται τῇ ἁγίᾳ
Τριάδι ; τὸ ὅλον, ἢ τὸ μέρος ; καὶ εἰ μὲν τὸ ὅλον, οὐκ
ἔσται ὁμοούσιος ἡ ἁγία Τριάς· εἰ δὲ τὸ μέρος, ἢ τὴν
θεότητα συναριθμοῦντες, ἐκτὸς τῆς ἁγίας Τριάδος
τὴν ἀνθρωπότητα προβήλως καταλιμπάνετε· ἢ τὴν
ἀνθρωπότητα συναριθμοῦντες, ἀλώσεσθε τῆς Τριάδος
ἐκτὸς τὴν θεότητα λέγοντες.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὁμολογοῦν-
τες, οὐκ ἀπλῶς ὅλον τι τὸν Χριστὸν, ἀλλ' ἐκ δυοῖν
ὁλοτήτων συνενηνεγμένων, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπώ-
τητος, ὁμολογοῦμεν· καθ' ὅς ὁλότῃτας τὰς ὡς μέρη
πρὸς τὴν σύνθεσιν εἰλημμένας, ὅλος ἐστίν, ὡς Θεός,
τῷ Πατρὶ τε καὶ τῷ Πνεύματι φυσικῶς συνημμένος
καὶ ὅλος, ὡς ἄνθρωπος, τῇ μητρὶ καὶ ἡμῖν οὐσιωδῶς
συντεταγμένος· τῷ μοναδικῷ χαρακτῆρι τὰ ἄκρα
πρὸς ἑαυτὸν συνδεῶν, καὶ τοὺς τῶν ἁκρῶν ὅρους
ἀλωδύτους καὶ ἀσυγχύτους· ἐν τῇ ἐνώσει διαφυλάτ-
των. Ἐρ' ὅ ἡ Τριάς μένει Τριάς, ἀσυμφυῖς τι εἰς
προσθήκην μὴ προσετιμένη· καὶ ἡ ἀνθρωπότης μένει
ἀνθρωπότης, τῆς ἐνωθείσης αὐτῇ θεότητος μήπω
διαιρουμένη. Ὡστε σου ἀλογώδεις τὸ πρόβλημα ἐκ
τῆς τῶν Ἀκεφάλων συγχυτικῆς αἰρέσεως ἀποσεισνύ-
μενον.

Τοῦ αὐτοῦ αἰρετικοῦ ἕτερον πρόβλημα.

Οὗτος ὁ Χριστὸς ὁ παρ' ἡμῶν ὁμολογούμενος συν-
αριθμεῖται τῇ ἁγίᾳ Τριάδι, ἢ οὐ. Καὶ εἰ μὲν συναρι-
θμεῖται τῇ ἁγίᾳ Τριάδι, πῶς ἔσται λοιπὸν ἡ Τριάς
ὁμοούσιος ; εἰ δὲ οὐ συναριθμεῖται, οὐδὲ Θεός ἐσται,
ἀλλὰ μόνον ψυχὴς ἄνθρωπος. Οἷς τοίνυν ὑμεῖς τὴν
ἀπορίαν ἐπιλύσεσθε λόγοις, τὴν περὶ ἐνὸς Χριστοῦ
D φυλάττοντες δόξαν ἀπήμαντον, οὗτοι καὶ ἡμῖν πρὸς
ταύτην ἀρχέουσιν.

Λύσις πρὸς τοῦτο.

Οὗτος ὁ Χριστὸς ὁ παρ' ἡμῶν ὁμολογούμενος, οἷς
λόγοις ἀληθότῃτας ἐξεκρούσατο τὴν προτέραν πρότα-
σιν, τούτοις, καὶ τὴν παρούσαν συγχρούσειεν, ὡς
ισορρόπως τὸ ἀσεβὲς ἔχουσιν. Ὅν δὲ ὑμεῖς Χριστὸν,
ἤγουν μίαν ὁλότητα φυσικὴν ἐκ μερῶν, θεότητός τε
καὶ ἀνθρωπότητος, πρεσβεύετε, οὕτε ὁμοούσιος ἂν
εἴη τῷ Πατρὶ, εἴπερ ὁ Πατὴρ Θεὸς μόνον, ἀλλ' οὐχὶ
καὶ ἄνθρωπος· οὕτε ὁμοούσιος τῇ μητρὶ, εἴπερ ἡ μη-
τηρ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ Θεός· καὶ ὥρα
ὑμῖν ζητεῖν ἑτέρους Χριστούς, οἷς οὕτως ἂν εἴη ὁμο-
ούσιος· ἐπεὶ μὴ οἶόν τε μονοπρόσωπον φύσιν γνωρί-
ζεσθαι. Εἰ δὲ οὐκ εὐρίσκειται, τοῖς ἰδίῳ προβλήμα-

σιν ἐαλωκότες, τῷ κενῷ ἀναπλασμῷ οὐ Χριστὸν εἶναι Ἀ propriis objectionibus capti, hoc inani sigmento
 ὧς δοξάζοιτε. Christum prorsus non esse docebitis.

ΡΟΑ' (63). — Νικήτα μωρῶζοντι. [ψκδ'.]

CLXXI. — Nicetæ monacho (*).

Quod quemadmodum omnis vir perfectus, etiamsi in apostolico ordine, censeatur indiget libro evangelico; sic et
 pictura historiarum quæ in eo libro continetur.

Τὸ παρὰ τῆς ὁσιότητος ἡμῶν διὰ τοῦ θεωριεστά-
 του μητροπολίτου ἀποσταλὲν ἡμῖν βιβλίον ἀνέγνω-
 μεν. Καὶ οὐκ ἔστιν ὁ τοῦτο συγγραφάμενος ἐπὶ τῷ
 δόγματι τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὀρθοφρονῶν. Λέγει γάρ
 τάδε· « Τὴν ἀρρήτον καὶ ἀπερληπτον εἰς ἡμᾶς τοῦ
 θεοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ τοὺς ἱεροὺς τῶν ἁγίων ἀγῶ-
 νας ἐν Γράμμασι μὲν ἡμεῖς ἱεροῖς ἀνευφημισθαι
 διατυπώμεν, οὐδεμιᾷ πλάσει τὸ ἐφ' ἡμῖν ἢ γραφῇ
 καθάπερ [Cod. Reg. καθάπερ] ἡδόμενοι. Συγχωροῦ-
 μεν δὲ τοῖς ἀπλουστέροις ἀτελεστέροις αὐτοῖς ὑπ-
 Ἀ ἀρχουσιν, ὑπὸ συμφυοῦς αὐτῶν ἐναγωγῆς, καὶ ὅψει
 τῇ αὐτοῖς συμμέτρῳ, τὰ τοιαῦτα ἐν εἰσαγωγῇ τρό-
 πῳ μανθάνειν. » Τί οὖν ἔστιν ἐν τοῦτοις εἰπεῖν;
 Πρῶτον μὲν ὅτι διαίρεσιν τῆς μιᾶς καὶ ἐντελοῦς,
 καὶ μηδ' ὅτι οὖν πρόσθεσιν ἢ ὑφαίρεσιν προσεμέ-
 νης πίστεως ἡμῶν ἀπεργάζεται· ἐαυτῷ μὲν τὴν διὰ
 τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἀπονέμων διατύπωσιν· τοῖς
 ἀπλουστέροις δὲ δῆθεν καὶ ἀτελεστέροις ὑπάρχουσι
 τὴν ἐν πλάσει καὶ γραφῇ ἱστορίαν ἀπολαύσας. Ἐπειτα
 αὐτῷ μὲν ἀνάπτει τὸ τέλειον τῆς χάριτος· τοῖς δὲ
 τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀπορρήπτει νηπιότητα, δεομένοι· συμ-
 φυοῦς ἀναγωγῆς. Οὐκοῦν κατ' αὐτὸν διαψεύδεται ὁ
 ἱερὸς Ἀπόστολος φάσκων· Οὐκ ἐν Ἰουδαίῳ, οὐδὲ
 Ἑλλήνι· οὐκ ἐν δοῦλῳ, οὐδὲ ἐλεύθερῳ· οὐκ
 ἐν ἀρσεν καὶ θήλῳ. Πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἔστε
 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Εἰ δὲ ἀληθεύει, ὥσπερ οὖν ἠλ-
 θεύται, καὶ Εἰς Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα·
 τίς ἡ κενὴ αὕτη διαίρεσις εἰς δύο τμήματα ἀνίστα;
 τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα, ἀποκρί-
 νεσαι· καὶ τὸ μὲν εἶναι τῆς ἐντελεστέρας μοίρας· τὸ
 δὲ τῆς ὑφειμενεστέρας. Ἐπειτα, ὅτι ἐπειδὴ πᾶς εὖ
 φρονῶν ἐφίεται τελειότητος· νεμεσητὸν ἡγήσεται· ὃ
 ἀτελής· κἀντεῦθεν ἐξ ἀναγκαίου παρέλκων ἔστι τὸ
 τῆς ἱστορίας δόγμα. Ἐναντιοῦται δὲ ὅτι μάλιστα καὶ
 τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖ, μὴ ταυτίζων τὰ ὑπ' ἐκείνου
 ἐπίσης δογματιζόμενα. « Ἀ γὰρ ὁ λόγος, φησι, τῆς
 ἱστορίας δι' ἀκοῆς παρίστησι, ταῦτα γραφικῇ σιω-
 πῶσα διὰ μιμήσεως δείκνυσιν. » Ἀντανίσταται ἄρα
 ὁ γεννάδας τοῖς ἱεροῖς Λογίοις, ὥσπερ καὶ τῷ κορυ-
 φαίῳ Πατρὶ· καὶ οἰόμενος ἄλλον ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ
 τῷ δόγματι διορθοῦσθαι, αὐτὸς πεφύρωται ἐφελικῶ-
 νων μάταια. Καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς μὲν πάντῃ διαγρά-
 φομεν τὰ τοιαῦτα βατταρίσματα. Ὑπομιμνήσκομεν
 δὲ καὶ τὴν ὑμετέραν ἐμμέλειαν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν
 κανόνι τῆς ὀρθοδοξίας, εἰδύμεν ὅτι ὡς δέεται πᾶς τέ-
 λειος, κἀν ἐν ἀποστολικῷ ἀξιώματι κατελέσεται, τῆς
 εὐαγγελικῆς δέλου· οὕτω καὶ τῆς κατ' αὐτὴν γραφι-
 κῆς ἱστορίας· ὅτι καὶ τῆς ἰσῆς τιμῆς τε καὶ προσ-
 κονήσεως ἀμφοτέρω.

Quem sanctitas vestra per religiosissimum me-
 tropolitam ad nos librum misit, legimus, et profe-
 cto, qui hunc scripsit, in venerandarum imaginum
 dogmate non recte sentit. Hæc enim dicit: « Inef-
 fabilem et incomprehensam Dei erga nos benigni-
 tatem, et sacros Sanctorum agones in Litteris qui-
 dem sacris laudari affirmamus, nullo nos sigmento,
 quantum in nobis est, vel pictura velut oblectantes.
 Permittimus autem simplicioribus, cum imperfe-
 Ctiores sint, pro naturali ipsorum persuasione,
 etiam aspectu ipsis congruente, talia per modum
 introductionis doceri. » Quid ad hæc igitur dicen-
 dum est? Primum quidem, quod unius et perfectæ,
 nullamque vel additionem vel subtractionem ad-
 mittentis fidei nostræ divisionem instituit; sibi ipsi
 quidem petitam ex sacris Litteris delineationem
 attribuens; simplicioribus vero atque imperfectio-
 ribus videlicet, per fictas vel pictas effigies edi-
 scendi studium deferens. Deinde sibi quidem
 perfectionem gratiæ adaptat: aliis vero Judaicam
 relinquit infantiam, qui naturali institutione indi-
 geant. Igitur secundum ipsum mentitur sanctus
 Apostolus cum ait: Non est Judæus, neque Græcus:
 non est servus, neque liber: non est masculus, neque
 femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Jesu⁷¹.
 Sin autem verum dicit, ut certe dicit, et Unus
 Dominus, una fides, unum baptisma⁷²; quænam
 est hæc inanis divisio in segmenta duo inæqualia?
 gentem sanctam, regale sacerdotium⁷³, dirimi: et
 alios quidem perfectioris partis esse, alios deterio-
 ris. Deinde, quoniam unusquisque si sapit perfe-
 ctionem expetit; odio dignum ducet quod imper-
 fectum est; atque hinc necessario supervacaneum
 est dogma picturæ. Adversatur et quam maxime
 magno Basilio, non assentiens, nec ea simul con-
 jungens quæ ille ex æquo docuit. « Quæ enim, in-
 quit, historiæ sermo per aures representat, hæc pi-
 ctura silens per imitationem ostendit⁷⁴. » Repugnat
 ergo vir egregius sacris Scripturis, sicut et præ-
 stantissimo Patri: et dum alium in hoc ipso do-
 gmate corrigere stucl, ipse frivola dixisse deprehen-
 ditur. Et hanc prorsus ob causam tales nugæ nos
 quidem omnino rejicimus. Commonefacimus autem
 diligentiam vestram, ut eandem sequatur regulam
 fidei orthodoxæ, sciens, quemadmodum perfectus
 quisque, licet apostolica dignitate ornatus sit,
 evangelica eget pagina; ita et pictura secundum
 illam expressa: quoniam ejusdem honoris atque
 adorationis utrumque.

⁷¹ Galat. III, 28. ⁷² Ephes. IV, 5. ⁷³ I Petr. II 9. ⁷⁴ Hom. XI, in 40 martyres.

NOTE.

(63) In cod. Reg. ρ57.

(*) Dogmatica.

CLXXII. — *Hesychio protonotario* (').POB' (64). — *Πουχ'ω πρωτονοταριω*. [ψκ'.]

De filiae consecratione : et ne ullatenus cum hæreticis communicet.

Præclara quidem epistola præstantissimæ honorificentiae tuæ, et tanquam de bono thesauro cordis profecta, et tanquam pulchritudine radians charitatis : non hoc tamen nomine laudanda, quod nos imperitos laudibus extollebat. Ecquando enim factus sum, quod ais, *lucerna ardens et lucens* ⁷⁶, in qua tu Dominus meus luce collustratus exultaveris? aut fons limpidissime fluens, de quo dilectio tua sermonem salutarem hauserit? Annon potius obscurata est e contrario facies nostra supra fuliginem, ut cum propheta loquar ⁷⁷, per vitæ inutilitatem? et sermo noster operis viribus destitutus elanguit ad erudiendum talem auditorem? Quæ quidem a me dicuntur, non quod Smyrnensem custodiam vituperem; absit! veneranda enim illa, venerandæ confessionis meæ custos: sed ut meipsum culpam, qui non pro eo ac decuit in illa versatus sim. Verum his omissis, quæ indicia sunt charitatis, ad institutum orationem convertito. Significavit nobis bonitas tua, duas te, ut verbo dicam, habere filias a Deo datas; et priorem quidem, antequam nasceretur, Deo per vitæ monasticæ consecrationem spondidisse; alteram in medio et ancipiti reliquisse: nunc autem mutato consilio, vice versa facere constituisse ob quamdam necessitatem quæ incidit: ut nempe Deo promissam, mundo assignes, hoc est viro tradas omni ex parte laudabili, ejusdemque cum puella ætatis; in medio autem relictam, admodum juvenulam et imparem ætate, offeras Deo; et in hoc vacillare te ac perplexum esse, ne forte id repugnet voluntati Dei. Debueras quidem, Domine honoratissime, hac de re alios interrogare, ab iisque, ut qui scientia nobis antecellant, solutionem accipere; neque a nobis tam longo locorum intervallo disjunctis responsum requirere. Attamen quando pro ea quam habuisti fiducia sic statuisti; re cum Dei amantissimo archiepiscopo et fratre nostro considerata, judicavimus eam esse præter officium, et præter rectam fidem, præterque ea quæ unquam fuerint exempla. Olim Anna illa celebris Samuelem priusquam nasceretur pollicita, quem promiserat non commutavit, tametsi alios habebat filios, sed hunc ipsum obtulit Deo. Beata Nonna, cum Gregorium Theologum similiter promississet, votum suum Deo reddidit. Sanctus item Euthymius, Deo a parentibus datus ante nativitatem, non est postea commutatus. Qui admirabiles plane in mundo visi sunt: quorum causa et parentes beati prædicati sunt. Quo igitur pacto nos, vir admirande, contra hæc agentes, extra reprehensionem erimus? ac non potius perstringet nos beatus Petrus, alicubi dicens: *Nonne*

A Καλή μὲν ἡ ἐπιστολὴ τῆς παγκάλου σου τιμω-
τος, καὶ ὡς ἀπ' ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐξαγο-
ρευθεῖσα· καὶ ὡς τῷ κάλλει τῆς ἀγάπης ἐναγλαί-
σθεισα. Οὐ μὴν ὡς ἀπεσέμνυνεν ἡμᾶς τοὺς ἀμούσους,
λόγους ἐγκωμίων ἔχει. Πότε γὰρ ἐγενόμην, ὡς φης,
λύχνος καύμενος καὶ φαίνων, ἐν ᾧ ὁ Δεσπότης
μου ἡγαλλιάσω φωτιζόμενος; ἢ πηγὴ νάουσα διειδέ-
στατα, ἀφ' ἧς ἡρρύσατο ἡ φιλότης σου λόγον σωτή-
ριον; καὶ οὐχὶ τοῦναντίον μᾶλλον ἐσκοτάσεν ὑπὲρ
ἀσθλὴν, προφητικῶς εἰπεῖν, τὸ εἶδος ἡμῶν τῇ τοῦ
βίου ἀχρηστότητι; καὶ ὁ λόγος ἡσθένησεν οὐκ ἔχων
τὴν ἐξ ἔργου δύναμιν, εἰς ἐνδρυσιν τοῦ ἀκούοντος;
Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ τὴν ἐν τῇ Σμύρνῃ φυλακὴν κα-
κίζων· μὴ τι γένοιτο! ἢ μὲν γὰρ σεβαστῇ, σεβαστῇ
ὁμολογίας μοι φρουρός· ἐμαυτὸν δὲ αἰτιώμενος, ὡς
οὐκ ἀξίως ἐν αὐτῇ πολιτευσάμενος. Ἄλλ' ἀφελὲς ταῦ-
τα, ὡς τῆς ἀγάπης ὄντα συμβόλαια, ἐπὶ τὸ κατε-
πεῖγον τὸν λόγον μεθαρμόσομαι. Ἐσήμενον ἡμῖν ἡ
χρηστότης σου, ὡς δύο ἔχειν, συντόμως εἰπεῖν, θεο-
δωρήτους θυγατέρας· καὶ τὴν μὲν πρώτην πρὸ γεν-
νήσεως καθυποσχέσθαι δι' ἀφιέρωσιν τοῦ μοναδικοῦ
βίου Θεῷ· τὴν δὲ δευτέραν ἐν μεταίχμιῳ φέρεσθαι·
νῦν δὲ μεταβεβουλεύσθαι ἐναλλάξ ποιήσασθαι κατὰ
τινα ἀναγκαίαν περιπέτειαν· ὥστε τὴν ὑποσχεθεῖσαν
ἀπονεῖμαι τῷ κόσμῳ, ἵγουν ἀποδοῦναι ἀνδρὶ καλῷ
τε τὰ πάντα, καὶ τῇ παιδί συνηλικιώτῃ· τὴν δὲ ἐν
μεταίχμιῳ κομιδῇ νέαν εὖσαν καὶ οὐ συντρέχουσαν
τῇ ἡλικίᾳ, ἀναθεῖναι Θεῷ· καὶ τούτῳ σκάσειν, καὶ
δυσχεραίνειν, μὴ πως ἐναντιοθελὲς εἴη τῷ Θεῷ.
C Ἔδει μὲν οὖν, ὡς Δεσπота τιμωτάτε, ἄλλους πυνθί-
νεσθαι περὶ τοῦδε τοῦ δράματος, καὶ παρ' αὐτῶν ὡς
προφερεστέρων κατὰ γνώσιν τῆς ἡμῶν οὐθενήτους,
λαμβάνειν τὴν λύσιν, καὶ μὴ τοσοῦτῳ μῆκει διωκι-
σμένους ἡμᾶς τῇ θέσει τοῦ τόπου ἐπαναλαμβάνειν
εἰς ἀπόκρισιν. Ὅμως ἐπειδὴ κέκρικας, οἷς πεπύ-
στευκας τρόποις· τοῦτο δὲ μετὰ τοῦ θεοφιλεστάτου
ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν συνέσκεπται ὡς
παρὰ τὸ δέον τὸ πρᾶγμα, καὶ παρὰ τὴν ὁρθὴν πί-
στιν [Cod. Reg. κρίσιν], καὶ παρὰ τὰ ἐξ αἰῶνός
παραδείγματα. Πάλαι Ἄννα ἡ ἀοιδίμος τὸν Σαμουὴλ
πρὸ γεννήσεως ὑποσχόμενη, οὐχ ὑπῆλλαξε τὸν ὑπο-
σχθέντα, καὶ τοὶ ἔχουσα καὶ ἑτέρους παῖδας, ἀλλὰ
τοῦτον προστήγαγε τῷ Θεῷ. Νόννα ἡ μακαρία, ὡσαύ-
τως ὑποσχόμενη Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, ἀπέδωκε
D τῷ Θεῷ τὴν εὐχὴν αὐτῆς. Καὶ μὴν ὁ ἅγιος Εὐθύμιος
δοτὴς τῷ Θεῷ παρὰ τοῖς γονεῦσι πρὸ γεννήσεως, καὶ
οὐ διήλλαχται μετὰ τὴν γέννησιν. Οἱ καὶ χρημὰ τι
θαυμαστὸν τῷ κόσμῳ ὤφθησαν· ἐξ ὧν καὶ οἱ τοκεῖς
μεμακέρηνται. Πῶς δ' ἂν οὖν ἡμεῖς, ὡς θαυμαστό-
τατε [Cod. Reg. συνειτώτατε], παρὰ ταῦτα ποιούν-
τες, ἔξω ἐγκλήματος πέσοιμεν; καὶ οὐχὶ μᾶλλον
καθάρητο ἡμῶν ὁ μακάριος Πέτρος ὡδὲ που λέγων·

⁷⁶ Joan. v, 35. ⁷⁷ Thren. iv, 8.

NOTÆ.

(*) Dogmatica.

(64) In cod. Reg. ρ50'.

Οὐχὶ μένον σοι ἔμενε, καὶ πρᾶθ' ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; εἰ δὲ ἔθεν ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; καὶ τὸ ἐξῆς δύσφημον παρήμι λέγειν, εἰδότε διαλεγόμενος. Καὶ γὰρ ἐπὶ ὅτι οὐδὲν ἀποταγθεὶς Θεῷ δι' εὐχῆς αἰσίας, εἰς κοινὴν χρῆσιν μεταφέρειν οὐκ ἀκίνδυνον.

Κοινὴ δὲ χρῆσις ἐστὶν ἡ τοῦ βίου ἐπιγὰμια. Καὶ ὡς περὶ ὁ ὑποσχόμενος μονάσαι, καὶ ἐπὶ τούτῳ κείμενος, ὑπονοστήσας καὶ γῆμας κατακίερεται· οὕτω καὶ ὁ προεξιόμενος υἱὸν ἢ θυγατέρα προσποιεῖται Θεῷ, εἴτα μεταλλάξας, τὴν αὐτὴν κατάκεισιν ἔχει. Οὕτω νοούμεν, σύγγνωθι· καί περ ἐπιείμενοι τὸ ἀναπαυστικόν σου, καὶ τὸ περὶ σεαυτὸν εὐχθὲν, εἰς ἔργον ἀποδύναι· ἀλλ' οὐ δι' ἐντολῇ ἐντολῇ παραβαίνοντο· οὐδὲ διὰ τὸ θατέρου σωτηριῶδες, τὸ θατέρου ἐπιζήμιον θεραπεύοντο [Cod. Reg. πραγματεύονται]· ὡς οἱ θεοφόροι Πατέρες ἀπεφάναντο. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. Ἡ δὲ τρίτη ἐπιβολὴ τοῦ λόγου, ὅτι εἰσὶ τινες μοναχοὶ ὡς τὸ δοκεῖν τῆς ὁρθῆς πίστεως ἀντεχόμενοι, καὶ πολλοὺς διωγμοὺς ὑπὲρ ἀληθείας ὑπομεμνησκότες, συναναστρέφόμενοι δὲ ὁμῶς, καὶ συνεσθιόντες τοῖς αἰρετικοῖς, καὶ συγκαταβαίνοντες, καὶ ἀδιόφορον τὸ πρᾶγμα· οἰόμενοι, ὡς παρὰ τινι Πατρὶ νομοθετημένοι, τρία ταῦτα φυλάττειν· μὴ εὐλογεῖσθαι ὑπὸ τῶν αἰρετιζόντων· μὴ συμπάλλειν αὐτοῖς προαρχομένοις· καὶ τὸ ἀπέχεσθαι τῆς κοινωνίας τοῦ ἁγίου αὐτῶν. Παρὰ τὰ διατεταγμένα τοῖς ἁγίοις Πατράσι τὸ λεγόμενον. Οὕτε γὰρ συναναστρέφεσθαι, οὕτε συνεσθίειν, οὕτε συμπάλλειν, οὐθ' ὅπως ἔχειν τινὰ κοινωνίαν πρὸς αὐτοὺς καταδέχονται· ἀλλὰ καὶ τὸ οὐαὶ ἐπιφθέγγονται τοῖς μέχρι βρώματος, καὶ πόματος, καὶ σχέσεως κοινωνοῦσιν αὐτοῖς. Ὡστε ἐκκλῆρυκτος καὶ ἀλλοτριοδοιδάσκαλος ὁ ἐκείνα λέγων, ὅστις ἂν εἴη ἐν ἀνθρώποις.

ΡΟΓ'. — Γρηγορίῳ ὑπάτῳ. [ψκγ']

In illud Apostoli : In ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.

Ἐξημίον ἡμᾶς μέχρι τοῦ δεῦρο ἡ τιμότης σου μὴ ἐπιστελλασα· καί περ ἐπιστέλλουσα καλῶς· ὡς αὐτὰ τὰ γράμματα δηλοῖ. Ἐφ' οἷς καὶ ἐπηνέσαμεν αὐτῆς οὐ μόνον τὸ εὐμαθές, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐτι φιλομαθές· γλιχομένης παιδείας ὑψηλοτέρας μετασχεῖν· ἥς τὸ πυκνόν, καθὼς ἐπεζήτησεν, ἔχομεν μὲν, οὐ μὴν δ' ἐνταῦθα. Ἐὰν δὲ συμβαίη ἀφικέσθαι ἐν τοῖς αὐτοῖς τὸν παροικονόμενον ἡμῶν, λαβὼν ἐξ οὗ περ τεταμίευται τόπου ἐπιδύσειεν αὐτό. Καλὴ δὲ ἡ παιδεία, ὥς δέσποτα, ἕως ἂν συνεργὸς εἴη πρὸς τὴν ὅπως ἀληθινήν παιδείαν, ἀλλὰ μὴ κορυθαντική, ἀπαιδεύτους διαδεικνύη τοὺς μετόχους αὐτῆς. Τοῦ δὲ ἀποστολικοῦ ῥήτου ἡ ἔννοια· Ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλῆρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς· οὕτως μοι δοκεῖ ἔχειν· τούτεστιν ὅτι ἐν τῇ προσληφθείσῃ ἐκ Παρθένου σαρκὶ τοῦ Λόγου, ἥτοι ἐν τῷ ναῷ, ᾧ ψυχοδόμησεν ἑαυτῷ, κατοικεῖ πᾶν τὸ πλῆρωμα τῆς θεότητος· πᾶν τὸ πλῆρωμά φησιν, οὐ μέρος τι καθὰ πεφρόνεται τοῖς τὴν ἀμερὴ μερίζουσι θεότητα. Τὸ δὲ σωματικῶς, ἡγουν οὐσιωδῶς· οὕτω γὰρ ἐξέλιπται

A tibi manens manebat, et venumdatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem⁷⁸? Et quod sequitur mali ominis prætermitto: cum scienti loquar. Enimvero ubi quidpiam Deo fuerit felici voto sepositum, in communem usum id transferre, periculo non vacat.

Communis autem usus est sæculare connubium: et quemadmodum qui monasticam vitam promisit, eamque adorsus est, si retrocedat et conjugium ineat, condemnatur: sic et qui filium aut filiam offerre Deo instituit, si postea mutet, in eadem erit condemnatione. Sic sentimus, ignosce; quamvis ea dicere quibus acquiescas cupiamus, et id quod optas tibi ex sententia succedere; non est tamen præceptum præcepti causa violandum; nec ex eo quod salutare est alteri, curabitur; quod alteri est noxium, sicut divini Patres docuerunt. Ac de his quidem huc usque. Tertium epistolæ caput de monachis quibusdam, qui rectam fidem tueri videntur, et multas persecutiones pro veritate pertulisse; conversantur tamen et convalescunt cum hæreticis, et condescendunt, pro re indifferenti habentes (quasi hanc a Patre aliquo legem acceperint) tria hæc cavere, videlicet ne benedictionem ab hæreticis accipiant, ne cum illis psallant præeuntibus, et ut a panis ipsorum communione abstineant. A sanctorum Patrum Constitutionibus aliena sunt quæ dicunt. Nam neque conversari, neque convesci, neque una psallere, neque ullam omnino communicationem habere permittunt: quin et væ pronuntiant in eos qui vel in cibo, vel in potu, vel affectu cum illis communicant. Quare damnatus, et alienæ doctrinæ magister est qui hæc dicit, quisquis ille sit mortalium.

CLXXIII. — Gregorio consuli (*).

Damno affecit nos hactenus honorificentia tua, nihil scribens litterarum, quamvis egregie scribat, ut litteræ ipsæ demonstrant. In quibus laudavimus ejus non solum docilitatem, sed præterea discendi quoque studium, ut quæ sublimiorem doctrinam adipisci cupiat: cujus codicem quem expetis, habemus quidem, non tamen hoc in loco. Quare cum paræconomum nostrum eo proficisci continget, inde ubi conditus est ablatum tradet tibi. Bona res est eruditio, domine, quatenus conferre potest ad eam, quæ vera prorsus est, doctrinam: sed ne Corybantum more insaniens imperitos reddat illos qui hac imbuti sint. Apostolici porro dicti sensus: Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter⁷⁹, hic esse mihi videtur, nimirum, quod in carne Verbi, quam de Virgine assumpsit, sive in templo quod sibi exstruxit, inhabitet omnis plenitudo divinitatis. Omnem plenitudinem dicit, non partem aliquam, prout ii senserunt qui partibus carentem dividunt divinitatem. Corporaliter

⁷⁸ Act. v, 4. ⁷⁹ Coloss. ii, 9.

(*) Dogmatica.

vero, id est substantialiter; sic enim acceperunt Patres adversus eos qui affectu uniri garriunt. Tale est et illud: *Verbum caro factum est et habitavit in nobis*⁶⁰. Nam, ne opinaretur quispiam in carnem conversum esse Verbum, adjecit: *Et habitavit in nobis*. Perspicuum est autem aliud esse quod in tabernaculo habitat, et aliud tabernaculum in quo habitantis est habitatio: ut simul duo sint in una persona Christi, divinitas et humanitas. Quod si aliter tibi videtur res habere, noli perspicaciori et veriori speculatione privare nos, qui pauca didicimus, atque, ut hoc addam, negligentiores sumus, tametsi ipse nos, amicorum more, laudibus in cœlum sustuleris.

CLXXIV. — Philotheo possessori.

Ut omnem cum Iconomachus communionem devitet.

Acceptabiles Deo pioque homini sunt litteræ honorificentiae tuæ: siquidem hoc tempore, in quo nocturna pugna hæreticorum, et procella incredulitatis, palam nobis fecisti, te stellæ ejusdam instar hic fulgere, nec tenebris obscuratum hæreticæ communionis, nec obrutum salo infidelitatis. Benedictusque sit Dominus, qui etiam in ordine laico defensores habet legis suæ, in præsentī confusione ac subversione orthodoxæ doctrinæ. Beatus es, frater honoratissime, vereque tibi congruit nominis tui appellatio, quia et Deum adamasti, et depositum fidei servasti. Nuntiasii autem in litteris tuis, hunc et illum tibi affectum inditum fuisse a beatis illis Patribus, qui sancto fine migrarunt ad Dominum, quorum nomina sunt in libro vitæ⁶¹. Ac bene res habet: hoc quoque ardentis zeli tui proprium est. Et quoniam post illorum excessum orbis quodammodo, postulasti ab humilitate nostra iterum erudiri: nos viles quidem et nihili, quia tamen scriptum est, *Supportantes invicem in charitate*⁶², propter hanc in Domino charitatem, cedimus, approbamusque consecrationem tuam, pulchram prorsus et laudabilem. Igitur ab hæretica communione et abstinere conatus es, et abstinuisti, ut ais, Christi gratia; et abstine porro: sic enim tuam erga Deum dilectionem ostendes et communionem: contraria quippe communio separat a Christo. Quod autem cogimini a duce exercitus, simul psallere cum hæreticis, et quæ ab illis cruce signata sunt comedere, ita ut aliter agere dominus strategus non possit sine periculo; de ea re non habemus facile quod respondeamus: quoniam accurata disciplinæ ratio prohibet omnino, ne cum heterodoxis participet qui recte sentit, neque in cibo, neque in potu, neque in affectu cum ipsis communicet. Hæc bonitati tuæ cum perspecta sint, in bono zelo tuo permane, super pulchro fundamento utiles exactæ

Α τοῖς Πατράσι κατὰ ἀντίθεσιν τῶν σχετικῶς φληναφούντων. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ τις [εἰς] σάρκα τεράσθαι τὸν Λόγον, ἐπήγαγε, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ἀπλὸν δὲ ὅτι ἄλλο τὸ σκηνοῦν, καὶ ἄλλο τὸ σκηνώμα ἐν ᾧ ἡ σκηνώσις τοῦ σκηνοῦντος· ὥσθ' ἅμα μὲν εἶναι τὰ δύο, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ Χριστοῦ. Εἰ δέ σοι δοκεῖ ἄλλως ἔχειν, τῆς ὀπτικωτέρας καὶ ἀληθευτέρας θεωρίας μὴ ἀποστερήσεις ἡμᾶς τοὺς ὀλιγομαθεῖς· προσθεῖναι δ' ἂν καὶ ἀτημελεῖς· καὶ ἄλλως αὐτὸς ἐξεθείσας τοῖς φιλικαῖς ἐπαίνοισι.

B POA' (65). — Φιλοθέῳ κτήτορι (66). [ψλγ'.]

Εὐαπόδεκτα τὰ γράμματα τῆς τιμιότητός σου καὶ Θεῷ καὶ εὐσεβεῖ ἀνθρώπῳ· ὅτι ἐν τῷ παρόντι καιρῷ, ἐφ' ᾧ νυκτομαχία αἰρετικῇ καὶ ζάλῃ ἀπιστίας, δηλωνῶν ἡμῖν ἐποιήσατο, ὅτι ὥσπερ τις ἀστήρ φαίνοις ἐν τοῖς αὐτόθι, μὴ ζοφωθεῖς τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ, μηδὲ μὴν ὑποδρύχως γεγονώς τῷ τῆς ἀπιστίας σάλῳ. Καὶ εὐλογητὸς Κύριος, ὃς ἔχει καὶ ἐν τῷ λαϊκῷ τάγματι τοὺς ἀντεχομένους τοῦ νόμου αὐτοῦ, κατὰ τὴν νῦν σύγχυσιν καὶ ἀνατροπὴν τῆς ὀρθοδοξίας. Μακάριος εἰ, ἀδελφε ἐτιμώτατε, καὶ ὄντως φερωνόμος σοι ἡ κλησις· ὅτι καὶ Θεὸν πεφίληκας, καὶ τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως πεφρούρηκας. Ἀπήγγειλās δὲ ἐν τοῖς γράμμασιν, οὕτως καὶ οὕτως ἤχθαι σε ὑπὸ τῶν μακαρίων Πατέρων ἐκείνων τῶν τέλει χρηστῶ ἐκδημησάντων πρὸς Κύριον· Ὅν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Καὶ εὖ ἂν ἔχοι· καὶ τοῦτο τοῦ διαπύρου σου ἡλόυ ἰδίωμα. Ἐπειδὴ δὲ τῇ ἐκδημίᾳ ἐκείνων, οἷα ἀπορραπισθεῖς, ἐπεζητήσας πάλιν πρὸς τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν στοιχειωθῆναι· ἡμεῖς μὲν εὐτελεῖς καὶ οὐδαμῖνοι· ὁμοῦς ἐπεὶ γέγραπται, Ἀρχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ· διὰ ταύτην τὴν ἐν Κυρίῳ ἀγάπην, ὑπέικομεν, καὶ προσέμεθα τὴν ἀνάθεσίν σου, καλὴν οὖσαν τῷ ὄντι καὶ ἐπαίνετῇ. Τὸ μὲν οὖν ἀπέχεσθαι σε παντάπασιν τῆς αἰρετικῆς κοινωνίας, καὶ ἡγωνίσω, καὶ ἀπέσχου, ὡς φῆς, χάριτι Χριστοῦ· καὶ ἐτι ἀπόσχου· οὕτω γὰρ δεξιείας τὸ πρὸς τὸν Θεὸν σου φιλεῖν καὶ κοινωνικόν· ἡ γὰρ ἐναντία κοινωνία διίστησιν ἀπὸ Χριστοῦ. Εἰς δὲ ἀναγκάζεσθε ὑπὸ τοῦ στρατηγούντος εἰς τε τὸ συμπάλλειν τοῖς αἰρετικοῖς καὶ τὰ πρὸς αὐτῶν σφραγίζόμενα βρώματα ἐσθίειν· ὡς οὐκ ἂν ἄλλως δύνασθαι τὸν κύριον τὸν στρατηγὸν ἀκινδύνως διελθεῖν· καὶ πρὸς τοῦτο οὐκ ἔχομεν εὐπετῶς ἀποκρίνεσθαι· δύστι ἡ ἀκριβεία ἀπαίρει παντάπασιν ἀμέθεκτον εἶναι τῶν ἑτεροδόξων τὸν ὀρθόδογον· καὶ μήτε ἐν βρώσει, μήτε ἐν πόσει, μήτε ἐν σχέσει συνέρχεσθαι αὐτοῖς. Ταῦτα εἰδυῖα ἡ χρηστότης σου ἐχίσθω τοῦ ἀγαθοῦ

⁶⁰ Joan. i, 14. ⁶¹ Philipp. iv, 3. ⁶² Ephes. iv, 2.

NOTÆ.

(65) In cod. Reg. Ἀρχὴ βίβλου Δ'.

(66) In cod. Reg. ποδ'.

αὐτῆς ζήλου· ἐποικοδομοῦσα τῷ καλῷ θεμελίῳ τὰς ἀκριβείας χρυσοειδεῖς ἐνδομήσεις· εὐχομένη καὶ ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν.

POE' (67). — *Εἰρήνη πατριῶτα*. [ψλθ'.]

Ut ad officium et virtutem maritum excitet.

Ἐπειδὴ προσηγόρευσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, κυρία, διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου πρεσβυτέρου· ἀμειβόμεθα τὴν προσηγορίαν γράμμασιν, ἀποδεχόμενοι σου τὴν καλὴν πίστιν καὶ τὴν θερμὴν πεποθήσιν· ἐγνωνκότες ἐντεῦθεν ἀγαθὴν σε εἶναι ἐν γυναιξί, φιλόθεόν τε καὶ φιλομόναχον· ὥστε ἀρμόσαι· ἐκείνο ἐπιφθέγγασθαι τὸ Γραφικόν· *Γυναικὶς ἀγαθῆς μακάριος ὁ ἀνὴρ*. Ὁρᾷς, ὦ κυρία, ὅτι μακαρίζεται τῇ ἀγαθότητί σου ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὁ κύριος ὁ πατριῆς, καὶ θεοδοτός σου σύζυγος. Οὐκοῦν ζηλοῦσα ζήλωσον ἔτι μακαριώτερον αὐτὸν ἀπεργάσασθαι. Πῶς δ' ἂν εἴεν τοῦτο; ἐν τῷ σε ἔτι ἀγαθύνεσθαι· ἦγον ὑπομνηματίζειν αὐτὸν, παρακαλεῖν, ἐκλιπαρεῖν, τὸ τῆς στρατηγίας ὕψωμα διέπειν θεοφιλῶς, καθὰ καὶ διέπει· ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν· ἀσπίλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ ἀδικίας· φιλομόναχόν τε εἶναι καὶ φιλόπικρον· ἡμερότητι κεκραμένον· ἐπειδήπερ ἡ ἐξουσία αὐτῇ ἀρκούσά ἐστι καταπληξαι τοὺς ὑπὸ χεῖρα· καὶ μὴν ἀνεχόμενον ἀπειλῆς καὶ παιδευτικῶς μὲν πλήττοντα, φιλανθρώπως δὲ καὶ μεμετρημένως μαστίζοντα· ἐπειπερ οὐτε τὸ ἄρετον παντάπασι σωτήριον· οὐτε τὸ ὑπέρμετρον κληρικὸν εὐαπόδεκτον. Καὶ πρόγε πάντων, τὸ κατὰ πίστιν ὀρθόδοξον. Εἰ γὰρ καὶ πρὸς τὸ ἐξω ἐστὶ λέγειν ἀδυνατεῖν κατὰ τὰ φθάσαντα τοῦτο φυλάττειν· ὅπερ οὐδὲ τοῦτο ἀρκούνει θεοῦ ἀπολογίαν· «τῆς γὰρ αὐτοῦ ἀγάπης οὐδὲν προτιμότερον»· ἀλλ' οὖν γε κατὰ τὸν ἔσω ἀνθρώπον, δυνατόν τοῦτο παραφυλάττεσθαι, καὶ πολλῶν σωτήρα χρηματίζειν αὐτὴν καὶ μοναστῶν καὶ λαϊκῶν, καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. Ταῦτα ἐξ ἀγάπης πνευματικῆς τῆς πρὸς ὑμᾶς κινούμενοι, θεθαβρήκαμεν ὑπομνησαι· εἰδότες καὶ ἀνυπομνήτως ἔχεσθαι ὑμᾶς τοῦ καλοῦ.

POC' (68) — *Βρύνει στρατηγῷ*. [ψμ'.]

Consolatur de obitu matris.

Ἀνηγγέλι ἡμῖν ὁ θάνατος τῆς μακαρίας μητρὸς καὶ ὅσον ἐστραφάμεν τί χρὴ καὶ λέγειν; οὐ διὰ τὴν ὀσίως κεκοιμημένην, ἀπαγε· κέρδος γὰρ αὐτῇ ἐγένετο ἡ μετὰστασις, φυγούσῃ ἢ πολυαμάρτητον βίον τοῦτον· ἀλλ' ἐννοοῦντες τὴν σὴν καλοκαγαθίαν, ὡς ἀπορρανισθεῖσαν τέλεον, καὶ μηδεμίαν ἐν τῷ βίῳ παραμυθίαν κεκτημένην. Καὶ ταῦτα ἐν οὕτῳ σκυθρωπῇ καταστάσει ὑπάρχουσιν· καὶ οὐδὲ αὐτῆς τῆς ὀσίας κηδείας ἀπολαύσαν· ὁ φέρειν οἶδε μικρὰν παρηγορίαν· λόγος ἐξιτήριος καὶ τελευταία φωνή, πρόσπτυσξις τε τιμίου λειψάνου, καὶ αὐτῆς τῆς ἐν ᾧ κατατίθεται θήκης ἐπισκέψεως· καὶ ἔοικας τὸ τοῦ Ταντάλου παθεῖν) εἰ καὶ μυθικώτερον τὸ ἐπι-

⁸³ Eccli. xxvi, 4.

observationis structuram ædificans, et pro humilitate nostra orans.

CLXXV. — *Irenæ patriciæ*.

Quoniam per reverendum hunc presbyterum hu-

miles nos, domina, salutasti: mutuam salutationem per litteras rependimus, egregiam fidem tuam, ardentemque fiduciam probantes, atque hinc egregiam te inter mulieres, Deique et monachorum amantem esse agnoscentes, ut illud Scripturæ acclamare conveniat: *Mulieris bonæ vir beatus*⁸³. Vides, domina, bonitate tua beatum a Scriptura prædicari dominum patricium conjugem tibi a Deo datum. Quare omni studio contende ut illum beatiorē adhuc efficias. Quoniam autem pacto id fiet? Si bene illi facere pergas; hoc est, si illum commonefacias, hortieris, exores, ut militaris præfecturæ apicem ex Dei nutu regat, sicut reipsa regit; ut orphanorum viduarumque curam in eorum ærumnis gerat; intactum se ab iniquitate conservet; monachorum amator sit et pauperum; humanitate temperatus; potestas siquidem ipsa sufficit ut subditi terrorem injiciat; et minas utique spernens, et correctionis quidem gratia plectens, sed humane et moderate cædens: quia nec salutaris est immodica usquequaque remissio, et ægre admittitur quæ modum excedit severitas. Ante omnia vero ejus fides sit orthodoxa. Nam etsi fortasse dicat non posse ad ea quæ præcesserunt hanc foris servari: quod ipsum tamen non sufficit ut Deo satisfiat (Dei enim amorī nihil anteponendum est), at certe secundum interiorem hominem servari potest: ut salutis auctor multis sit ipse, et monachis et laicis, et principibus et subditis. Hæc spirituali erga vos charitate permoti suggerere ausi sumus: non ignorantes boni rectique studio, etiam sine monitore, vos teneri.

CLXXVI. — *Bryenæ stratego*.

Nuntiata nobis est mors beatæ matris: et quantum ingemuerimus, quid attinet dicere? non propter illam quæ sancte obdormivit, absit: lucrum enim ipsi fuit, quod multis peccatis obnoxiam hanc vitam evasit: sed cum cogitaremus proximam probitatem tuam velut orbatam esse penitus, omnique in vita solatio destitutam: atque hæc in tam tristi rerum tuarum statu: et quod nec justa sanctæ illi persolvere ac funus curare licuerit; quæ res aliquam afferre solet coosolationem: morientis oratio et postrema vox, chararum reliquiarum amplexus, ipsiusque in quo depositæ sunt loculi conspectus: viderisque mihi idipsum pati

NOTÆ.

(67) In cod. Reg. ρογ'.

PATROL. GR. XCIX.

(68) In cod. Reg. ρογ'.

quod Tantalus (etsi fabulosior est hæc commemoratio) in mediis fontibus siti confectus : cum tu auribus tantum, et non oculis, matris obitum acceperis. Quid ergo in istis ? An præterquam decet ingemiscemus ? an inexplebiliter flebimus ? effrenate stomachabimur ? Et ubi scientia ? ubi sapientia ? ubi prudentia ? quibus nobilitas tua ornata est, et quidem supra multos eorum qui magistratum nunc gerunt. Nequaquam, o amantissime, nequaquam : sed ubi moderate ingemueris et planxeris, quantum videlicet satis ut maternis funebribus defungare, et quod naturæ est patefacias ; redeamus iterum ad nos, si placet, sublimique contemplatione quæ hic sunt despiciamus : cum somnium, et umbra, et ludus sit quidquid in terra est, sicut Theologorum quidam ait : nasci eos qui non sunt, et natos interire. Nam et nos viam eandem ingrediemur, quam patres nostri ante nos tenuerunt : idemque omnes ex æquo expectat diversorium ; forsitan autem et aliud alio luctuosius ; quoniam hic in pace sepultus est fortasse, hic vero non item, aut enim belli ludibrium fuit ; aut maris fluctibus absorptus est, aut alio quopiam modo, quales videre est diversorum generum miserandas mortes repentinas. Quibus superior exstitit beata mater, quæ in sanctitate, et crucem gestante vita, hinc migravit. Reliquum ergo est ut in his celebrem illam beati Job vocem usurpemus : *Dominus dedit, Dominus abstulit : sicut Domino placuit, ita factum est* ⁸⁵. Addam, utilem nobis fore hanc vocem in quibus conflictamur rerum difficultatibus et angustiis quandoquidem præclarus ille vir, ut nosti, inter innumeras ærumnas, gratiarum actiones Deo reddebat : ne igitur animum remittamus, amicissime, nec vite tædio afficiamur : scientes non permissurum Dominum, ut tentemur supra quam possumus sustinere ⁸⁶. Quis scit quid paritura sit crastina dies ⁸⁷ ? Et : *Quis annuntiavit Abraham, quia lactat Sarra* ⁸⁸ ? Symbolicus est sermo. Oramus itaque Dominum ipsum gloriæ, ut cor tuum tangens, lumen in eo producat consolationis nunquam deficientis : ut in teipso habens quo te consolaberis, alterius voce non egeas. Vidimus porro dilectum etiam fratrem nostrum, et spiritualem filium, dominum Joannem, consanguineum celsitudinis tuæ ; qui nos peccatores opportune visitavit ; quem et paucis verbis consolati sumus de obitu matris : et fraterna conspiratione, una egimus de pietatis etiam tuæ consolatione.

CLXXVII. — *Euphrosynæ præpositæ.*

Ejus vitæ sanctitatem, ac præclaram monasterii administrationem commendat.

Nunc etiam per litteras invisimus reverentiam tuam, scire aventes quam constanter in vita spirituali rite ferenda perseveres. Etenim ut hoc aga-

A φθεγμα, ἐν μέσσις πηγαῖς δίψει τηκόμενος, ἀκοαῖς· μόναις, ἀλλ' οὐκ ὀφθαλμοῖς ὑπολαβὼν τὴν τῆς μητρὸς κοίμῃσιν. Τί οὖν ἐν τούτοις ; στενάζομεν ἄρα πέρα τοῦ δέοντος ; δακρυβρόησομεν ἀπληστα ; ἀποδυσπετήσομεν ἀκράτητα ; Καὶ ποῦ ἡ γνώσις ; ποῦ ἡ σοφία ; ποῦ ἡ σύνεσις ; οἷς κατεκοσμήθη σου ἡ εὐγένεια, καὶ γε ὑπὲρ πολλοῦς τῶν νῦν ὀρωμένων ἐν τέλει. Μηδαμῶς οὖν, ὦ ἐπιπόθητε, μηδαμῶς ἀλλὰ στενάξα ; καὶ κλύσας μετρίως, ὅσον καὶ τὰ μητρικὰ ἐπιχρῆδεια ἀποσιώσασθαι, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἐπιδείξασθαι· εἰς ἑαυτοὺς πάλιν, εἰ βούλει, γενώμεθα, καὶ διαβλέψωμεν μετεωρῶν θεωρίαν τὰ τῆδε· ὡς ὄναρ, καὶ σκιά, καὶ τὸ ἐπὶ γῆς τοῦτο παύγινον, ὥς ποῦ φησί τις τῶν θεολόγων. οὐκ ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. Καὶ γὰρ τὴν αὐτὴν ὁδὸν καὶ ἡμεῖς πορευσόμεθα, ἥνπερ οἱ Πατέρες ἡμῶν προοιεύουσι· καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν ἐξ Ἰσοῦ ἀναμένει κατὰλυμα· τάχα δὲ καὶ ἄλλου ἄλλο τραγυδικώτερον· ὅτι τοῦ μὲν ἐν εἰρήνῃ ἡ ταχὴ τυχὼν, τοῦ δὲ οὐχ οὕτως. Ἡ γὰρ πολέμου παρανάλωμα γέγονεν· ἡ θαλάσσης ὑποβρόχημα· ἡ πῶς ἄλλως, ὡς ὁρᾶται τὰ ἄλλοις τρόποις ἐλεεινὰ τῶν ἐξαπίνης θανάτων· ὧν ἡ μακαρία μήτηρ ἀνωτέρα, ἐν ὁσιότητι καὶ σταυροφόρῳ βίῳ ἀπάραστα τῶν ἐνθένδε. Λειπομένον οὖν ἔστιν ἐν τούτοις εἰπεῖν ἡμᾶς τὴν δοιδίμον ἐκείνην τοῦ μακαρίου Ἰωδ φωνήν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδωκεν, οὕτως καὶ ἐγένετο. Προσθεῖναι δ' ἂν λυσitelεῖν ἡμᾶς τὴν φωνὴν ταύτην, καὶ ἐν οἷς ἔσμεν θλιπτικῶς καὶ ἐξαπορητικῶς. Ἐπεὶ κάκεινος ὁ δοιδίμος, ὡς οἶσθα, ἐπὶ μυρίοις ἀλγεῖνοις τὰ εὐχαριστήρια τῷ Θεῷ ἀπεδίδου. Μὴ τοίνυν βῆρυκῃσωμεν, ὦ φίλατε, μηδὲ ἐξαπορησώμεν καὶ τοῦ ἔξιν εἰδότες ὅτι οὐκ ἔλασε ἡμᾶς Κύριος πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα. Τίς οἶδε τί τίξεται ἡ ἐπισύστα, καὶ τίς ἀναγγελεῖ Ἀβραάμ, ὅτι Σάρρα θηλάζει ; συμβολικὸς ὁ λόγος. Εὐχόμεθα οὖν αὐτὸν τὸν Κύριον τῆς δόξης, ἐπαψάμενόν σου τῆς καρδίας, ἐμποιῆσαι φῶς ἐν αὐτῇ ἀλήκτου παραμυθίας, ὡς ἂν οἰκοθεν ἔχουσιν τὰς ἀφορμὰς τῆς παρακλήσεως, μηδὲ δεῖσθαι φωνῆς ἐτέρας. Εἶδομεν δὲ καὶ τὸν ἀγαπητὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ πνευματικὸν υἱέα, τὸν κύριον Ἰωάννην, τὸν ὁμαίμονα τῆς ὑψηλότητός σου, D ἐπισκεψάμενον ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς κατὰ τὸ εἶκος· ὃν καὶ παρεμυθισάμεθα βραχέσι λόγοις διὰ τὸ μητρικὸν πάθος· καὶ συμπαρακαλέσαμεν οἰσεῖν τῇ ἀδελφικῇ συνδιαθέσει τὰ κατὰ τὴν θεοσιδεϊάν σου.

POZ' (69). — *Εὐφροσύνη ἡγουμένη.* [ψμα']

Καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπισκεπτόμεθά σου τὴν τιμωρίαν διὰ τοῦ γράμματος, γλιχόμενοι μαθεῖν ὅπως ὑγιῶς διατεῖν· ἡ φέρουσα εὐαγὺς τὴν πνευμα-

⁸⁵ Job 1, 21. ⁸⁶ I Cor. x, 15. ⁸⁷ Jac. iv, 14. ⁸⁸ Gen. xxi, 7 sec. LX

NOTE.

(69) In cod. Reg. ροθ.

τακὴν ζωὴν. Καὶ γὰρ ἔργον ἡμῖν ὀφειλόμενον τοῦτο ποιεῖν· καθάπερ καὶ αὐτὴ προσανατέθεικας ἑαυτὴν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν, ἀπ' αὐτῆς τῆς μακαρίας μητρὸς σου· ἥς τὸ μνημόσυον ἐν βίβλῃ ζώντων· καλῶς βιωσάσης, καὶ χαρακτηρὰ εὐσεβείας τὴν ἑαυτῆς βίον καταλιπούσης, οὐ μόνον σοι τῇ ἱερᾷ καὶ θεόφρονι, ταῖς τε ὑπὸ χεῖρα, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἄλλοις, οἷς ἐστι πόθος ζητοῦν τὰ καλὰ. Τὸ γοῦν ὑπόδειγμα τῆς ἀρετῆς μητρὸθεν ἔχουσα, πρόσθεος καὶ τὰ κατὰ σαυτὴν ἐτι, κυρία, παρακαλοῦμεν ἐξ εἰκόνης ἀρίστης εἰκὼν γινομένη καὶ αὐτὴ ἐνθεῖου βίου τοῖς ὁρώσι σε, ὥσπερ καὶ γίνοιο. Καὶ γὰρ ἀκούομεν ἐτι καὶ ἐτι τὰ καλὰ σε πράττουσαν· τοῦτο μὲν ἐν τῇ καθηγῆσει τῶν ἀδελφῶν, μὲν ψυχῇ ἀγαπητικῶς τὰς πάσας συνέχουσαν, γρηγοροῦσαν τὰ πρὸς θεὸν, ἐν προσευχαῖς, ἐν ψαλμοῖς, ἐν ἀναγνώσει· τοῦτο δὲ καὶ ἐν φιλαδέλφῳ ξενοδοχίᾳ πολυτρόπως διαμεριζομένην ταῖς φροντίσεσι τε καὶ ἐπιδόσει· καὶ οἷον τις ὀφθαλμὸς ἐν σώματι, τοῦτο ἐν τῇ Βυζαντίδι, ὡς καταπνῶν, τὸ σὸν μοναστήριον· δι' οὗ δοξάζεται θεός, καὶ ἱδεται ἀρρήτως ἡ μακαρία μήτηρ· ἐπειπερ ἡξίωται οἱ ἅγιοι βλέπειν τῶν σφῶν μαθητῶν τὰ κατορθώματα. Καίροις οὖν, ἀγαθὴ διδάσκαλε, καὶ μήτηρ γνησιεύουσα τῶν κατὰ θεὸν τέκνων· καὶ ἄλλοι μὲν ἐχέτωσαν ὁδὸς γῆρας καὶ λαμπρότητας, διαδήματά τε καὶ στεφανώματα πρόσκαιρα· σὺ δὲ ἀρχέσει ὁ σταυρὸς Χριστοῦ, ὁ θεόληπτος βίος, ὁ χριστοπόθητος παρθενῶν, εἰ δὲ βούλει, τὰ ὑπὲρ χρυσίου καὶ λίθου τίμιον τιμαλφέστερα λόγια τοῦ θεοῦ· τὸ φαῖν ἱμάτιον, ἡ ἀκολουθήσις τοῦ Χριστοῦ· ἀτινὰ ἐστι μεῖζον πάντων τῶν ἐπιγινών, καὶ ἀρραβωνίσματα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Μὴ σοι λοιπὸν ποτε νυστάξῃ τὸ ὅμα τῆς διανοίας, μὴδὲ ἡ ἀκοή τῆς καρδίας ἀνακουσθήσῃ· μὴδὲ λήξῃ σου ποτε ὁ θεὸς ἔρως· ἀλλὰ γὰρ καὶ προσθήκαις ἀρετῶν ἀεὶ ἐπαύξει, νύσσουσα καὶ κατανύσσουσα τὴν ψυχὴν, καὶ ὥσπερ ἐκ τινος πηγῆς προχέουσα δάκρυον. Καλὸν γάρ ἐστιν ἐπὶ μάστιγα τὸ ὕδωρ τοῦτο καθαίρει ψυχὴν, ἐστ' ὅτε ρυπουμένην ἐν λογισμοῖς· σβέννυσσι πῦρ ἐξ ἀπροσεξίας ἀναπτόμενον ὑπὸ ἔρωτος σαρκὸς· κατευνάζει ταραχώδῃ διάθεσιν καὶ δυσμενοῦς προσβολῆς· κάμπτει τῷ ὄντι θεὸν εἰς ἔλεον· καὶ ἱστησι πάλιν ἐπὶ τῆς προτέρας γνησιότητος τὸν ἔραστήν. Σοφὴ οὖσα, νέει ἅ λέγω. Δίδωσι γάρ σοι Κύριος ἵαριν, καὶ ὥστεῖ σοι ἐτι, εἰς τὸ στέργειν αὐτὸν καὶ ἀνιστέργεσθαι, ποθεῖν καὶ ἀντιποθεῖσθαι· ὡς ἂν ἔξει καὶ σοὶ εἰπεῖν μετὰ τοῦ Ἀποστόλου· Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγὼ, ὅτι ἐν ἐμοὶ Χριστός. Καὶ γὰρ ὁ ἀγαπῶν ὁλοχερῶς τὸν θεὸν ἐξίσταται ἑαυτοῦ, ἐν τῷ ἀγαπωμένῳ καὶ ζῶν καὶ κινούμενος καὶ ὢν. Τοιαύτην σε ὁ λόγος ἐπιζητεῖ τὴν Νύμφην τοῦ Χριστοῦ, καί γε τὰς ὑπὸ σε θυγατέρας θεοῦ. Καὶ τί τὸ ἐντεύθεν; ὁ Νυμφίος Χριστὸς ὁ ἐπουράνιος νομφῶν, καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀνω Ἱερουσαλὴμ, αὐτὴ ἡ βασιλεῖα τῶν οὐρανῶν καὶ ὅσα ἐπηγγέλλεται ἀναπαυστικὰ τοῖς ἁγίοις· ἀφθάσασα ἡ μακαρία μήτηρ, παρακαλεῖ ἐπιμένειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἀσκήσει, ἐν τῇ ὁμολοίᾳ, ἐν τῇ συμψυχίᾳ· πατεῖν τὰ πά-

mus, officii est nostri : quatenus tu teipsam humilitati nostrae commisisti post obitum beatæ matris tuæ ; cujus memoria in viventium libro est, ut quæ sancte vixit : pietatisque formam, suam ipsius vitam reliquit, non solum tibi, quæ sacra es, et divina sapis, et iis quæ sub manu tua sunt sororibus, sed aliis etiam omnibus, qui recta æmulari desiderant. Cum ergo virtutis exemplum a matre habeas, adice insuper quæ tua sunt, domina, obtestamur, ut ex optima imagine imago et ipsa divinæ vitæ sis intuentibus, quemadmodum revera futura es. Audio enim etiam atque etiam præclara quæ geris, partim circa præfecturam sororum, cunctas in anima una per charitatem continens, vigilans in iis quæ ad Deum spectant, in orationibus, in psalmodiis, in lectionibus : partim et in amica hospitum, sororum receptione, animum in curas largitionesque dividens : quodque oculus est in corpore, hoc in Byzantina urbe, ut intelligo, monasterium tuum : cujus gratia glorificatur Deus, et beata mater lætatur supra quam dici potest : hoc enim meriti sunt sancti, ut discipulorum suorum recte facta videant. Gaude igitur, bona magistra, et vera mater secundum Deum : sibi que habeant alii dignitates terrenas et claritates, diademata et brevis temporis coronas ; tibi vero satis erit crux Christi, vita Deo accepta, Christo chara virginum domus, ac, si modo vis, desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum, eloquia Dei : pulla vestis, consecratio Christi : quæ quidem terrenis omnibus bonis potiora sunt, et pignora regni cælestis.

Cæterum nunquam tibi dormitet oculus mentis, neque auris cordis obsurdescat, neque unquam cesset divinus amor tuus ; sed incrementis virtutum semper augearis, pungens et compungens animam, et tanquam ex fonte quodam lacrymas effundens. Pulchra enim est quam maxime hæc aqua, et animam cogitationibus interdum sordentem eluit ; ignem exstinguit, qui ex negligentia per carnis amorem accenditur ; sedat turbulentam affectionem ab hoste injectam ; inflectit prorsus Deum ad misericordiam : et in pristina sinceritate rursus constituet amatorem. Sapiens cum sis, intellige quod dico. Dat enim tibi Dominus gratiam, atque utinam det porro, ut ipsum ames et redameris, desideres et mutuo desidereris : ut tibi dicere liceat cum Apostolo : Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus⁸⁸. Etenim qui penitus amat Deum, exit de seipso, et in amato vivit et movetur et existit. Talem te esse postulat ratio, sponsam Christi, simulque tibi commissas Dei filias. Quid inde autem ? Sponsus Christus, cælestis thalamus, et bona supernæ Jerusalem, hoc est, regnum cælorum, et quæcumque sanctis ad quietem promissa sunt ; quæ cum jam adepta sit beata mater, hortatur nos ut in exercitatione persistamus, in concordia et unanimitate ; perturbationes animi con-

⁸⁸ Galat. II, 22.

culcemus; carnem oderimus et sanguinem; dediti A θη, μισέιν σάρκα καὶ αἷμα, ἀντέχεσθαι τῶν ἀρετῶν
 sinum virtutibus, per quas ineffabilia hæc bona δι' ὧν ἐστὶν ἐπιτυχεῖν τῶνδε τῶν ἀρρήτων ἀγαθῶν.
 consequi licet.

CLXXVIII. — Eudocimo spathario.

Ipsius patientiam, et in adversis constantiam laudat.

Iterum scribo ad excellentiam tuam, idque impulsu Silvani reverendissimi fratris nostri. Postquam enim in conspectum et colloquium venit, humilem animam nostram percussit, cum singula enarrasset, quemadmodum cum gratiarum actione feras, domine noster, quod accidit, et ad Deum referas hanc ærurnam; extra te omnia statuens quæ hominum iniustitia machinata est; atque unum denique hoc quærens, quo pacto acceptabilem Domino universorum vitam instituas in posterum. Quibus omnibus effecit ut merito illud diceremus: *Bonus homo de bono thesauro cordis profert bona* ⁹⁹. Etenim cum in anima tanquam in promptuario quodam, ex præterita institutione divina et humana thesauros scientiæ condideris: tempore videlicet opportuno spirituales profers divitias, ad salutem tuam dispensans. Ac vide, vir optime, ut in bonum tibi cesserint divina documenta; lectio et cognitio, otium et occupatio, congressus et oratio, sacrorum sermonum et codicum possessio: quam dives tu admodum, licet pauca tibi restent vitæ subsidia: quam pulchri tibi oculi et palpebræ, licet visu per injuriam orbatus sis: quam illustris valde sis et gloriosus, licet inhonoram et ingloriam vitam tolerare existimeris. Enimvero hæc haud dubie probatio est experimentumque virtutis, ut unde nos derelictos putamus, inde nos beneficio affectos a bono Deo comperiamus: qui per prospera et adversa, *per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam* ⁹⁹, et quotquot alia vox apostolica distinxit, vitam nostram novit utiliter dispensare.

Atque hoc vetus est decretum, et omnium qui accepti Deo sunt vitæ probatio. Sume mihi Abel Dei testimonio justum: annon fraternæ manus ludibrium fuit ⁹⁹? Enoch illum qui Deo placuit: annon propter illius temporis corruptores, qui et ipsum corrumpere nitebantur, Deus illum de medio rapuit, atque in ignota loca transtulit, ubi ad hanc diem permanet, prænuntius secundi adventus Christi futurus? Agnosce Abraham multis modis tentatum a Deo: cujus probatio fidei multo pretiosior auro ⁹⁹. Atque ut alios prætermittam, multos numero, et qui intra epistolæ modum commemorari non possunt; si cum ærurnis Job, cujus innumera fuerunt certamina, ærurnas nostras contendamus, has utique inferiores deprehendemus; et celebrem illam ejus vocem usurpantes nna cum ipso pronuntiabimus. Sic igitur hortamur te, ut de rebus tuis

POH' (70). — Εὐδοκίμῳ σπαθαρίῳ. [ψμβ'.]

Δευτερεύω τοῦ ἐπιτελλεῖν τῇ τιμότητι σου· καὶ τοῦτο προτραπείς παρὰ Σιλβανοῦ τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἡμῶν ἀδελφοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ἦλθεν εἰς ὁμιλίαν τὴν κατ' ὀφθαλμούς, κατέκλασεν ἡμῶν τὴν ταπεινὴν ψυχὴν, ἐξηγορήσας ἕκαστα ὅτι καὶ εὐχαρίστως φέροις, ὁ δεσπότης ἡμῶν, τὸ συμβεβηκός, καὶ ἐπὶ θεὸν ἀναφέρεις τὸ πάθος. Ἐξῶ αὐτὴν τιθεὶς τῶν σκαιωρηθέντων ἀνθρωπίναις ἐπιπρῆλαις· καὶ τέλος ἐν ζητῶν, ὅπως εὐπρόσδεκτον πρὸς τὸ ἐξῆς τὴν ζωὴν καταστήσεις τῷ δεσπότῃ τῶν ἀπάντων. Ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις διέθηκεν ἡμᾶς κατὰ τὸ εἶδος ἡκεῖνο εἰπόντας, ὅτι Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ. Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐν τινι ταμείῳ, τὰ ἐκ τῆς προλαβούσης παιδείας θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἐναποθέμενος τῇ ψυχῇ γνωστικὰ θησαυρίσματα, ἐπὶ καιροῦ εἰκότως χρεώδους προτοί· τὰ πνευματικὰ πλούτη, οἰκονομῶν τὸ κατὰ σεαυτὸν σωτήριον. Καὶ ἴδε, ἄνθρωπε ἀγαθὲ, ὅτι εἰς καλὸν σοὶ ἀπέβη τὰ θεῖα μαθήματα· ἡ ἀνάγνωσις καὶ ἡ ἐπίγνωσις, ἡ σχολή, καὶ ἡ ἐντριβή, ἡ ἐντευξις καὶ ἡ προσευχή, ἡ κτήσις τῶν ἱερῶν λόγων τε καὶ δέλτων· ὡς πλούσιος σὺ ἄγαν, κἂν εἰς ὀλίγα σοὶ περίεστι τὰ τῆς ζωῆς ἐφόδια· ὡς εὐώπης καὶ καλλιθέλαρος, κἂν τὴν ὕψιν ἀδικίᾳ ἀπεστέρησαι· ὡς περιφανὴς λίαν καὶ περίδοξος, κἂν τὴν ἀτιμίαν καὶ ἀδοξον ζωὴν ἀντὶ τῆς διανόησας. Καὶ γε πάντως, τοῦτο δοκιμὴ τίς ἐστι καὶ βάσανος ἀρετῆς, ἵνα ἐξ ὧν δοκῶμεν ἐγκαταλελειφθαι, ἐντεῦθεν εὐρωμεν εὐεργετῆσθαι πρὸς θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ· ὃς διὰ τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἡ ἀποστολικὴ διεστείλατο φωνὴ οἶδεν οἰκονομεῖν συμφερόντως τὴν ζωὴν ἡμῶν.

Καὶ τοῦτο δόγμα ἀρχαῖον, καὶ τῆς τῶν θεολόγων ἀνδρῶν πολιτείας γνωριστικόν. Λάβε μοι Ἀδελ τὸν θεοκρίτως μαρτυρηθέντα δίκαιον· οὐχὶ παρανάλωμα ἀδελφικῆς χειρὸς γέγονε; Τὸν Ἐνὼχ ἡκεῖνον θεῶν εὐαρεστήσαντα· οὐχὶ διὰ τοὺς τῆνικαῦτα φθορεῖς καὶ φθίρειν αὐτὸν ἐσπουδαχότας, θεὸς ἐκ μέσου ἤρπασεν, ἐν ἀδελτοῖς τόποις μεταίεμενος, ὃς καὶ μένει μέχρι τοῦ δευρο προάγγελος τῆς δευτέρας Χριστοῦ ἐπιφανείας ἐσόμενος; Γινώθι τὸν Ἀβραάμ πειραζόμενον ὑπὸ θεοῦ πολυτρόπως· ὃ τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως πολυτιμότερον χρυσοῦ ὅτι μάστις. Καὶ ἴνα τοὺς ἄλλους παραδράμοιμι, πολλοὺς ὄντας, καὶ οὐκ ἐν ἐπιστολῆς μέτρῳ ὑπομνηματίζεσθαι ἐγγωροῦντας, ἴδω τὸν μυριάθλον τάχα, εἰ παραβάλωμεν τὰ αὐτῶν τοῖς ἡκεῖνου πάθεσιν, εὐρωμεν δὴ ἐνδεῶς ἔχοντα· καὶ συμφεγεγόμεθα τὴν ἡκεῖνου αἰδοίμην φωνὴν ἐκαστοτε ἀναλαμβάνοντες. Οὕτως οὖν παρα-

⁹⁹ Matth. xii. 35. ⁹⁹ II Cor. vi. 8. ⁹⁹ Sap. iv. 11. ⁹⁹ I Petr. i, 7

NOTÆ.

(70) in cod. Reg. p^o.

καλοῦμέν σε, ἐπιπόθητε, διαθέσθαι τὰ κατὰ σαυτόν. Καὶ τὸν καιρὸν τῆς δυσπραγίας καὶ πολυπαθείας κρείττονι λογισμῷ καὶ βεβαιώσειν γνώμῃ εἰς εὐτυχίαν καὶ εὐπάθειαν μεταστοιχείωσασθαι. Τὴν γὰρ οὕτως ἐρρησιμὸν καὶ πεποιθήσει Θεοῦ ζῶντα, οὐδὲν παρακινήσει τῶν ἀνθρωπίνων· ὑψηλότερον περηνότα πάντων τῶν λυπεῖν εἰσθότων. Κἂν λέγῃς ἐν τῇ παρακροάσει τοῦ ἀναγινώσκοντος εἰς ὕμνον τρέπεσθαι, οὐ θαῦμα· πέφυκε γὰρ ἡ ἀφαίρεσις τῆς θύμης τοῦτο ἐργάζεσθαι. Κἂν φῇς μηδὲν ἔργον ἐπὶ χεῖρας ἔχειν, ἀπρακτοῦσιν τῆς φύσεως, μηδὲν σοι μελέτω. Φησὶν ὁ Ἀπόστολος· *Ψαλμὸν ἔχεις, διδασχὴν ἔχεις, γλῶσσαν ἔχεις, ἀποκάλυψιν ἔχεις· πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω*. Φάγε, πίε, ὑπνωσον. Μόνον τὸ εὐχάριστον κέκτησο· καὶ ὅσα σοι ὀκοθεν, καὶ ἐν τῷ φυσικῷ τοῦ νοῦ βελίῳ ἀπόκειται, ἀναγίνωσκε. Καὶ μικρὸν ὕστερον ἀναβλέψειας μέγα, καὶ ἰδοὺς τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον, Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν Θεοῦ ἀπ' οὐρανῶν ἐρχόμενον μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως αὐτοῦ ἐν πυρὶ φλογός· οὗς μὲν κρίνοντα ὡς ἐνδίκους κρίσεις· οὗς δὲ δοξάζοντα ὡς δόξης συνιστορας· μεθ' ὧν εἴης καὶ αὐτός, φιλιανέ μοι καὶ τιμώτατε, ἀπαστράπτων ἴσα καὶ ἡλίω βολιδι. Περὶ οὗ προώρισι· προαστείου εἰς μοναστήριον καθεστάναι, εἴ τι οὖν ἄλλο, οὕτως ἢ ἐτέρως, ἐν καλῷ διαύριστο, πάντα ὡς ἦδη γεγονότα Θεὸς ἐδέξατο· εἴπερ εὐχαρίστως τὴν ἀφαίρεσιν πάντων οἴσεις. Προσεύχου περὶ ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν· ἄρτι γὰρ οὐχ ἡμεῖς ὁ ἀμαρτωλοί, ἀλλὰ καὶ εἴ τις τῶν ὁσίων ἐξαιτήσαιο ἂν σου τὴν δέησιν, ὡς κάμνοντος τοῖς παθήμασιν. Ὁ θεοφιλέστατος ἀδελφός ἡμῶν καὶ ἀρχιεπίσκοπος πλεῖστα σε προσαγορεύει.

ΡΟΘ' (71). — *Σεργίῳ ἡγουμένῳ*. [ψμγ.]

Hortatur ad vigilantiam utque hæreticorum communionem vitet.

Χάρις Κυρίῳ, ὅτι ὑγιαίνει· ἡ τιμιότης σου· τοῦτο γὰρ ἀνήγγειλε τὸ γράμμα, καὶ ἡ δοῦς τῶν ἀδελφῶν. Ἀπεδέξαμεθα δὲ καὶ τὴν πρόθεσιν τοῦ ἐπιθυμεῖν σε ἀφίχθαι πρὸς ἡμᾶς, κωλυθέντα γε μὴν ὑπὸ τῆς συνοχῆς τῶν ἐμφυλίων πολέμων, καὶ τῆς κατὰ τὴν ἰδὼν ἀπηνείας· ἅτινα κακὰ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν διατρεχάσει ἐν τάχει, ἐπανάγων εἰς εἰρήνην τὸ ὑπὲρ ἡμῶν, καί γε ἀπαλλάττων τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν ἐπιδρομῆς. Ἐδιδόχθημεν γὰρ καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ῥομφαίαν, οἷα καὶ ἡλίχη γέγονεν ἐν τοῖς αὐτοῖσι. Καὶ ταῦτα πάντα ἐπιτιμία ἐστὶ παρὰ Θεοῦ, ἐπὶ τῇ ἀμετανοήτῳ ἡμῶν κακίᾳ. Ὅμως σὺ, ἄνερ ἀγαθὲ, καὶ ἀδελφὲ τιμώτατε, στήθι καὶ ἀνδρίζου ἐν τῷ καθηγεῖσθαι τῆς ἀδελφότητος· μὴ ὑποπίπτων ἀθυμία, κἂν πολλὰ αἱ δυσκολαί· μὴ ἀποκάνων ταῖς ἀπορίας, κἂν ἡ ἰσχὺς ἀπανῶται. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν, ὃ καὶ πρῶτον λόγου ἐστὶ ζήτημα, τὴν πίστιν φρούρει ἀσφαλῆ καὶ ἀκράδαντον, φεύγων τὴν κοινωνίαν τῶν ἑτεροδόξων παντοίῳ τρόπῳ. Ἰσθί γὰρ ὅτι διωγμός· πάρεστι· καὶ οὐ τελειότητος, τὸ ὑμᾶς οἰκοκαθεζεσθαι, καὶ ἀδούκτους διαμένειν· τῶν ζηλωτῶν τῆς εὐσεβείας πολλὰ πεπονθότων· καὶ μαρτυρίου διὰ

A statuas, charissime, tempusque adversitatis multarumque ærumnarum, meliori cogitatione ac fide nixa sententia, in felicitatem prosperitatemque converas. Eum enim qui sit confirmatus Deoque confusus vivit, nihil rerum humanarum commovebit; ut qui omnibus quæ tristitiam asferre solent, superior apparuerit. Quod si dicas, tibi, dum lectorem audis, somnum obrepere, nihil mirum: solet enim privatio visus hoc efficere. Si dixeris nullum te opus præ manibus habere, ob inertiam naturæ: ne tibi id curæ sit. Ait Apostolus: *Psalmum habes, doctrinam habes, linguam habes, apocalypsim [revelationem] habes: omnia ad ædificationem fiant*. Edde, bibe, dormi. Tantum grato sis animo, et quæ ex teipso tibi suppetunt, et in naturali mentis libro condita sunt, lege. Et postmodum acute perspicies, et videbis lucem inaccessibilem, Jesum Filium Dei de cœlis venientem cum gloria et potestate sua in igne flammæ; hos quidem condemnantem, ut reos judicii: hos vero glorificantem ut consortes gloriæ: quibuscum sis et tu, amicissime mi et honoratissime, coruscans instar solaris radii. De suburbano in quo monasterium constituere decrevisti, sive quid aliud isto vel illo modo recte ac præclare designatum est; omnia, ut jam facta suscepit Deus: modo omnium privationem grato feras animo. Ora pro nobis peccatoribus: neque pro nobis modo, qui peccatores sumus, sed si quis etiam sanctorum preces expetet tuas, ut qui ærumnis confliteris. Dei amantissimus frater noster et archiepiscopus plurimum te salutat.

CLXXIX. — *Sergio præposito*.

Gratias Domino, quod incolumis sit honorabilitas tua; hoc enim literæ renuntiaverunt, et fratres duo. Pergratum etiam habuimus, quod consilium et animus fuerit tibi ad nos veniendi, nisi bella civilia obstitissent, et injuriæ quibus viæ infestæ sunt: quæ incommoda brevi dissipabit Dominus Deus noster, subditos ad pacem revocans, eosdemque liberans ab Agarenorum incursione. Nam et de rhomphæa illorum didicimus, quales et quantas apud vos strages ediderit. Atque hæc omnia nostram infligit. Tu tamen, vir bone, ac frater honoratissime, sta et viriliter age in præfectura fratrum: nec animo cadas, quamvis multe sint difficultates; nec fatiscas in angustiis, etsi vires consumuntur. Sed primum quidem, quod primo loco quaeritur, fidem serva firmam et inconcussam, heterodoxorum communionem modis omnibus devitans. Scis enim adesse persecutionem, nec perfectionis esse residere vos domi, atque extra persecuti nem permanere; dum, qui zelo pietatis flagrant, multa patiuntur, nonnullis jam martyrii

⁹⁹ I Cor. xiv, 26. ¹⁰⁰ II Thess. ii, 8, vi.

NOTÆ.

(71) in cod. Reg. ρπα.

diademate coronatis. Quapropter exacta vobis vita est opus, quæ expleat quod reliquum est ætatis: qualem sectatus est qui antea vobis præfuit, et quam ab illo vos suscepistis: quale namque est caput, tale et totum corpus. Et hæc dico, non ut dissipemini, sed ut diligenter conservemini, et corroboremur, commune cum hæresi nihil habentes. Deinde, attendens attende, et vigilans vigila, quia multi ab alto impugnantes nos, quia diaboli complures sunt laquei: *Quia tanquam leo rugiens querit quem devoret*⁹⁵. Atque hunc quidem voluptate carnis exsorbere conatur; alium vero incredulitatis morbo a compage fratrum divellere. Alium invidia telis vulnerat, ut Cain alterum efficiat: alium avaritiæ casu dejicit, Judam alterum gestiens ostendere. Atque ut semel dicam, opus ejus noctes diesque nostrum est exitium. Observa, custodi re ac verbis oves Christi; et merces tibi multa erit a Deo. Ipse enim apostolorum coryphæo dixit: *Simon Jonæ, diligis me plus his? Pasce oves meas*⁹⁶. Itaque probatio amoris erga ipsum est, juxta Scripturam, virga pastoralis.

CLXXX. — Stephano filio.

Monasticæ paupertatis curam commendat.

Advenit et abbas Anthimus, egregie Stephane, et fili dilecte: cumque, ut par erat, tanquam teipsum acceperim, interrogavi quemadmodum te gereres. Nam quia hoc postulat præfecturæ ratio, sic etiam usus sum erga fratrem tuum Anthimum. Et charitatem quidem mutuum inter vos esse cognovi, sed eon qualem veritas exigit in germanis secundum Dominum fratribus. Quid hoc enim est quod non communia facitis omnia; sed et privatum ipse aurum habes, et aurum ille privatum habet, id quod dirimere solet charitatem? Quomodo enim anima una et cor unum queat esse, ubi meum et tuum nominatur? Hinc suspiciones, hinc obloquutiones: hinc tertio, quod non in medio vestrum Christus, qui dixit: *Ubi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*⁹⁷; sed hostis animarum nostrarum, qui dissecat membra Christi. Perspicuum enim est, ubi sit privata rerum possessio et non communitas, illinc abesse Christum: quoniam de apostolis scriptum est: *Erant illis omnia communia; nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat*⁹⁸. Non pudet nunc, date veniam, cum duo sitis, bona in commune non possidere: cum inter apostolos, qui numero tot erant, communitas existeret? Propterea ibi erat Christus: inter vos autem nequaquam, etsi grave est dicere: alioqui unanimes essetis, et consentientes, et concordēs; invicem sustinentes, invicem curantes, vobis sufficientes, bene affecti, blandi, hilares, præ-

A δημα στεφάνων τινών. Ὅστε ἀκριβοῦς ζωῆς ὁμὴν χρεια, ἀναπληρούσης τὸ ἐλλειπὲς τῆς ἡλικίας [cod. Reg. ὑποπτώσεως, *prænitentie*], ἣν ὑπέπεσαν ὁ προκαθηγησάμενος ὑμῶν, καὶ δι' αὐτοῦ πάντες ἡμεῖς τῇ ἐκείνου παραδοχῇ. Οἷα γὰρ ἡ κεφαλὴ, τοιοῦτον καὶ τὸ ὅλον σῶμα. Καὶ ταῦτα λέγω, οὐχ ἵνα διαλυθῇτε, ἀλλ' ἵνα συντηρηθῇτε ἀκριβῶς, καὶ ἐπιβρώνουσθε τῇ ἀμεθεσίᾳ τῆς αἰρέσεως. Αὐτέρον, νήφων νῆφε, καὶ γρηγορῶν γρηγόρει· ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντες ἡμᾶς ἀπὸ ὑφους· ὅτι πολλὰ τὰ θήρατρα τοῦ διαβόλου. Ὅτι ὡς λέων ὠρυόμενος ζητεῖ τίνα καταπιῇ. Καὶ ὃν μὲν ἔδον ἡ σαρκὸς πειράται βοήσαι· ὃν δὲ ἀπιστίας νοσήματι διαβρότῃ τῆς συναφείας τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἄλλον φθόνου βέλεσι κατατιτρώσκει, καὶ ἄλλον ἀποδείξαι βουλόμενος· ἑτέρον δὲ φιλαργυρίας πτώματι καταβάλλει, ἰούσαν δευτέρον γνωρίσαι γλιχόμενος. Καὶ ἅπαξ ἀπλῶς, ἔργον αὐτοῦ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, ἡ καθ' ἡμῶν ἀπώλεια. Σκότει, φυλάττου τρόποις καὶ λόγοις τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ μισθός σου πολὺς παρὰ Θεοῦ. Αὐτὸς γὰρ εἰρηξὶς πρὸς τὸν κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων· *Σίμων Ἰωάν, φιλεῖς με πλέον τούτων; Ποίμεινε τὰ πρόβατά μου*. Ὅστε ἀποδείξεις τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης, ἡ ποιμαντικῇ κατὰ λόγον βλάβος.

PII' (72-73). — *Στεφάνω τέκνω*. [ψμ'.]

Κατέλαβε καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀνθίμος, ὃ καλὲ Στέφανε, καὶ υἱὲ ἡγαπημένε· καὶ καθάπερ σε ὀφειλομένου ἰδὼν ἀνέκρινε, ὅπως διάγεις. Ἐπειδὴ ὁ λόγος τῆς προστασίας ἀπαιτεῖ τοῦτο, οὕτως ἐχρησάμην καὶ ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ σου Ἀνθίμου. Καὶ ὅτι μὲν ἀγάπην ἔχετε μετ' ἀλλήλων διέγνων, οὐ μὴν οἷαν ἐπιζητεῖ ἡ ἀλήθεια ἐπὶ ἀδελφοῖς γνησιεύουσι κατὰ Κύριον. Καὶ τί τοῦτο ὅτι οὐ κοινοποιεῖτε πάντα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἰδιοχρυσεῖς, καὶ οὗτος ἰδιοχρυσεῖ, ὅπερ ἐστὶ διαίρετικὸν ἀγάτης; Ποῦ γὰρ δύναται ἂν μία ψυχὴ καὶ μία καρδιά εἶναι, ὅπου τὸ ἐμὸν καὶ τὸ σὸν εἴρηται; Ἐντεῦθεν αἱ ὑποψίαι, ἐντεῦθεν αἱ καταλαλῖαι. Καὶ τὸ τρίτον, ἐντεῦθεν οὐχ ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὁ εἰπὼν· *Ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν*· ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὁ διατέμνων τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ. Δῆλον γὰρ ὅτι ὅπου ἰδιοκτημοσύνη καὶ οὐ κοινότης, ἀπασιν ἐκεῖθεν ὁ Χριστὸς· ἐπειδὴ γέγραπται ἐπὶ τῶν ἀποστόλων· *Εἶχον ἅπαντα κοινὰ, καὶ οὐδείς τῶν τι-ὕπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι*. Οὐκ αἰσχυρόμεθα ἄρτι, σύγγνωτε, δύο ὄντες μὴ κεκτησθαι κοινὰ τὰ ὄντα· ἐπὶ τῶν ἀποστόλων τοσούτου πλῆθους ὄντος τὴν κοινότητα ὑπάρχειν; Διὰ τοῦτο ἐκεῖ ἦν ὁ Χριστός. Ἐν ὑμῖν δὲ οὐδαμῶς· καὶ βάρυς ὁ λόγος· ἡ γὰρ ἂν τὸ σύμφυχοι ᾗτε, σύμφρονές τε καὶ ὁμοκάρδιοι, ἀλλήλων ἀνεχόμενοι, ἀλλήλων φρονεῖζοντες, αὐτάρχεις, εὐπειθεῖς, εὐμελιχοί, ἡλαροί, ἀρχομένοι τοῖς παροῦσι, γλυκεῖαν ζωὴν ἔχοντες, καὶ μετὰ μόνου ἄρτου καὶ ὕδατος, οἷαν

⁹⁵ I Petr. v, 8. ⁹⁶ Joan. xxi, 15-17. ⁹⁷ Matth. xviii, 2. ⁹⁸ Act. iv, 32.

NOTÆ.

(72-73) In cod. Reg. ρπβ'.

εἶχον οἱ ἄγιοι. Νῦν δὲ τοῦναντίον κατὰ τὰ ποσειρη-
μένα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ περισπασμὸς ὑμῖν, ἵνα προ-
σθεῖη ἐν ἀργύριον, ἢ ἐν χρυσίον τῷ ἤδη προστοι-
θασθέντι κέρματι· ὅπερ ἐστὶ φιλαργυρίας πάθος,
καὶ Ἰουδαϊκὸν ἀποτέλεσμα.

Ἐρωτῶ, καὶ ἀποκρίθητέ μοι· Ἔχετε ἄρτον καὶ
οἶνον, καὶ ἔλαιον κατ' ὀλιγότητα, σὺν τοῖς ἄλλοις
ἐπιτηδείοις καὶ τροφευτικοῖς τοῦ σώματος, μέχρι
μηνὸς ἑνὸς ἡ ὁσίου; ἐὰν κατανεύσητε, χάρις Κυρίῳ.
Εἰ δὲ μὴ, πρίασθε, ἐξ οὗ δέδωκα ὑμῖν νομίματος
ἄρτι· καὶ οὐδεὶς περισπασμὸς, καὶ οὐδεμία ταραχή.
Ἰκανῆσαι γὰρ οἶδ' ὅτι καὶ τετραμηνιαῖον χρόνον εἰς
χρεῖαν. Καὶ ὅτε ἀπορήσετε, πάλιν ἢ ἐντεῦθεν ἢ
ἄλλοθεν, προσθεῖναι δ' ἂν καὶ ἐκ τοῦ ἐργοχείρου
ὑμῶν, ὃ τρέφων τὰ πάντα, θρέψει καὶ ὑμᾶς. Οὗτος
ὁ βίος ἄριστος· οὕτως τὸν Χριστὸν μέσον ὑμῶν
σχοίητε, πῇ μὲν ἐργαζόμενοι, πῇ δὲ προσευχόμενοι,
καὶ ποτὲ μὲν ἡσυχάζοντες, ποτὲ δὲ ἀναγιγνώσκοντες.
Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν φῶς γλυκύ· καὶ τοῖς ὁρῶσιν
ἔσεσθε ἑραστοί· καὶ Θεὸς δοξασθήσεται ἐν ὑμῖν· καὶ
ἀντιδοξάσειεν ὑμᾶς καὶ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
αἰῶνι. Ἡμῶν τε αὐτῶν τῶν ἡμαρτωλῶν ἔσεσθε
καύχημα, καὶ ὁλῆς τῆς ἀδελφότητος κλέος. Ταῦτα
εἶρηκα, οὐχ ὡς ἐχόντων ὑμῶν χρυσίον τεθησαυρι-
σμένον· μηδὲ εἴη ἔχειν ὑμᾶς, ὡς ἂν μὴ ἀκούσητε·
Ὅπου ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία
ὑμῶν ἔσται. Θησαυρὸς δὲ ἐστὶ μοναχῷ, ἐὰν ἐπάνω
τῶν τριῶν νομισμάτων, κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν
τοῖς Πατράσι, περιποιησθῇ τις ἑαυτῷ, καὶ τοῦτο
ἐπὶ τῶν πτωχῶν τὴν διάνοιαν· ἐπεὶ ὅγε ἀκριβὲς
μοναχὸς, καὶ δεσπῶν κίσμου δι' ἀκτημοσύνης,
οὐδὲ ἐν ἀργύριον κέκτηται· καὶ κράζει μετὰ τοῦ
ἀγίου Παύλου· Ὡς πτωχὸς ἐγώ, πολλοὺς δὲ πλου-
τίζων· καὶ ὡς τὰ πάντα κατέχω, καὶ μηδὲν
ἔχω. Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς τῷ τοιοῦτῳ πάντοθεν ἀνοίγει
θύραν, καὶ ἡσυχάζοντι, καὶ διωκομένῳ, καὶ φυλακι-
ζομένῳ, καὶ ὅτιοις πάσχειν ἔσπερον. Καὶ Χριστοφό-
ρος ὁ τοιοῦτος καὶ Χριστιανὸς ἀληθινὸς, καὶ ἀγγελος
ἐπὶ γῆς, καὶ θεομίμητος ἀνὴρ, καὶ κληρονόμος Θεοῦ,
συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ.

Σκέψασθε οὖν λοιπὸν, ὡ ἀδελφοί, τὸν λόγον· καὶ
εἰ μὲν τρινομεῖτε ἀμφοτέροι, οὐκ ἀπόδλητοι ἐν μο-
ναχοῖς, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τὸ πατρικόν· εἰ δὲ ἐπὶ
ἀνω δεκανομῶντες, καθὼς ἀκούω, ἢ καὶ πρὸς γι-
νώσκετε ἔκπτωτοι εἶναι τῆς μοναχικῆς καταστάσεως,
καὶ θεραπεύεσθαι οὐ Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου· καὶ
τέκνα οὐκ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἀλλὰ τοῦ φιλοχρυσού-
τος. Δόξειεν ὑμᾶς λέγειν, ὅτι Ἐχεις, ναί· ἐπεὶ καὶ
Χριστὸς διὰ τοῦ γλωσσόκομου οὐ ἐτεφέρετο, καὶ
πᾶς καθηγούμενος καὶ προσετῶς τῶν Ἐκκλησιῶν.
Ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀδελφότητος. Φησὶ γὰρ
ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος πρὸς τὸν Ἰούδαν· Ὁ
ποιεῖς, ποιήσον τάχιστα. Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω
τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ
ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε Ἰούδας, ὅτι

A sentibus contenti, dulcem vitam agentes, etiam
cum solo pane et aqua, qualem duxerunt sancti.
Nunc vero res aliter se habet, ut superius dictum
est. Hanc ob rem et distractio vobis: ut argen-
teus unus vel aureus unus addatur ad nummulos
jam coacervatos: quod avaritiæ morbus est, opus-
que Judaicum.

Quæso, respondete mihi, nonne panem habetis
et vinum, modicumque oleum, cum aliis opportu-
nis, quibus ad mensem unum duosve sustentari
corpus possit? Si annueritis, laus Domino. Sin
minus, emite pecunia, quam vobis nuper dedi;
et nulla erit distractio, et nulla perturbatio. Suffi-
ciet enim, sat scio, vel ad quatuor mensium neces-
sitate. Et cum indigebitis, rursus qui alit omnia,
illinc aut aliunde, addiderim ego, et ex opere ma-
num vestrarum, vos nutriet. Hæc vita præstan-
tissima: sic Christum inter vos habebitis, nunc la-
borantes, nunc orantes, et interdum quidem quie-
scentes, interdum legentes. Et orietur vobis lux dul-
cis, et intoentibus amabiles eritis; et Deus glori-
ficabitur in vobis, et vicissim glorificabit vos, et
nunc et in futuro sæculo. Ac nostra quoque, qui
peccatores sumus, gloriatio eritis, et universæ so-
cietatis decus. Hæc dixi, non quasi aurum recon-
ditum vos habeatis: neque vero contingat vos ha-
bere, ne audiat: *Ubi thesaurus vester, ibi et cor
vestrum erit*. Thesaurus porro est monacho, si
supra tres nummos, sicut apud Patres scriptum
legitur, sibi acquirat: idque ut inter mendicos
censeri possit: quæ exactus monachus, et qui mundi
dominus est per egestatem, ne unum quidem ar-
genteum possidet, clamatque cum sancto Paulo:
*Sicut egens ego et multos locupletans; et tanquam om-
nia possidens, et nihil habens*. Etenim Deus ei, qui
talis est, ubique aperit januam, et quietem habenti,
et persecutionem patienti, et in custodia detento,
aut alia quavis ærumna oppresso. Et talis, Christi-
fer ac verus est Christianus, et angelus in terra, et
Deum imitans vir, et hæres Dei, cohæres autem
Christi.

Attendite igitur, fratres, ad hunc sermonem;
et si quidem tres tantum nummos habetis ambo,
non estis rejiciendi ex monachis, juxta Patrum
exemplum. At si supra decem nummos, ut audio,
vel amplius, scitote vos monachorum statu exci-
disse, cultoresque esse, non Christi, sed adver-
sarii; et filios esse, non humilitatis meæ, sed illius
qui aurum amat. Dicetis fortasse habere vos qui-
dem, sed et Christum loculos habuisse, itemque
præpositum omnem ac præsidem Ecclesiarum. At
illi hoc tanquam fratrum œconomi. Dicit enim in
Evangelio Dominus Judæ: *Quod facis, fac citius.*
*Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid di-
xerit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habe-
bat Judas, quod dirisset ei: Eme ea quæ opus sunt*

nobis ad diem festum : aut egenis ut aliquid daret ³. Sic ad imitationem Christi, omnibus qui vere præsumunt, loculos habere licet, non ob aliud quidquam, absit ! Deo enim magnopere displicet. Si ergo præsidet etiam vos estis, et vobis aliqui largiti fuerint, quemadmodum et Christo ipsi, *de facultatibus suis*, sicut scriptum est, *mulieres quæ illum sequebantur* ⁴ : et sanctis similiter alii et alia : bene habet, possideatis licet, non decem nummos, sed decies mille : nihil enim vestrum est, sed Christi ; et dispensatores vos estis bonorum Christi ; sicut et Paulus omnia possidens, nihil habebat, et quicumque alius ad hunc diem cum Dei timor præfecturam gessit. Quod si præpositi non estis, ac dispensatores animarum, hortor et obsecro, ut quamprimum erogetis quod præscriptam mensuram excedit, ne avaritiæ morbo capti a diabolo, discipuli Christi esse desinatis. Hæc non vobis solis dixi, sed per vos cunctis fratribus ; nec odio habens, absit ; sed magnopere diligens ; neque in angustias redigi vos cupiens, sed admodum dilatari. In angustia quippe latitudo : et in tristitia secundum Christum, exultatio spiritus. Et audite me, filii, peccatorem recte consulente, legitime præcipientem ; ut per omnia et in omnibus placentes Christo, hæredes simus bonorum æternorum.

CLXXXI. — *Mariæ regina.*

Ne in palatio cum filia Augusta habitat : quo fugiat hæreticorum consortium. (Baron. an. 816, n. 25.)

Quales, nos abjecti, ! et quinam sumus, quos in C occurrentibus molestiis defendere, et laudibus supra modum efferre et consecrare dignata sit præcellens dominatio tua ? Attamen quod istam pietatis tue dignationem susceperimus, res ipsa fidem faciet : quando etiam necessarium est, multos abs te liberari falsa suspitione, quæ in huiusmodi occasionibus solet obrepere : nec mirum. Effusus enim sermo cum in multos dispergatur, tum non est in singulorum ore verus usquequaque. Nos vero quibus verbis utemur afflictissimi cordis tui dolorem abstergere conantes ? aut quonam molliore contactu asperrimum animi sensum lenire possimus ? Pertulisti ergo (ut ab initio provehatur oratio) injustum conjugis divortium, ab imperio quoque simul avulsa, cujus rei causa concussus est mundus. Miserandum spectaculum ! Adultera purpuram gerens, et regina pullo amictu tecta : famula imperans, et domina serviens. Atque ut cætera omittam, tibi, quæ passa es, notiora quam nobis ignorantibus : exilium pro veritate pertulisti a propriis visceribus separata. Ex quo et dolor tibi summus, et præcipua laus a Deo, piisque omnibus. Tertia hæc plaga est, de qua, quid deceat, exponere jussi

A λέγει αὐτῷ, Ἀγόρασον ὧν χρειαί· ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἣ τοῖς πτωχοῖς ἵνα δῶ τι. Οὕτως κατὰ μίμησιν Χριστοῦ, ἐν πᾶσι τοῖς ἀληθινοῖς προσεστώσιν, ἔστι πάντως τὸ γλωσσόχομον καὶ οὐ δι' ἄλλο τι, ἀπαγε ! ἔχουσιν γὰρ Θεῷ. Εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς ἐστέ προσεστώτες, καὶ ἐπιδοῦσιν ὑμῖν τινες, ὡς καὶ αὐτῷ Χριστῷ, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν, καθὰ γέγραπται, αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ γυναῖκες· καὶ τοῖς ἀγίοις ὁμοστροφῶς ἄλλοι καὶ ἄλλαι· εὖ ἂν ἔχοι· καὶ σχοίητε μὴ ἀπὸ δέκα νομισμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μυρίων· οὐδὲν γὰρ ὑμέτερον, ἀλλὰ Χριστοῦ· καὶ οἰκονόμοι ὑμεῖς διὰ τοῦ Χριστοῦ· καθὰ καὶ Παῦλος τὰ πάντα κατέχων, οὐδὲν εἶχε, καὶ πᾶς τις ἄλλος μέχρι τοῦ δεῦρο θεωρῶντας ἔχων τὴν προστασίαν. Εἰ δὲ οὐκ ἐστέ προστάται, καὶ οἰκονόμοι ψυχῶν, παρακαλῶ καὶ ἀντιβολῶ, διανέματε τὸ παρὰ τὸ ὠρισμένον μέτρον τάχει· ἵνα μὴ τῷ τῆς φιλαργυρίας πάθει ἀλόντες ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἐκπέσετε ἀπὸ τῆς μαθητείας Χριστοῦ. Ταῦτα οὐχ ὑμῖν μόναις εἶρηκα, ἀλλὰ καὶ δι' ὑμῶν πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς· καὶ οὐ μισῶν, ἀπαγε ! ἀλλὰ καὶ πάνυ φιλῶν· καὶ οὐ στενοχωρῆσαι ὑμᾶς αἰρούμενος, ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐρυχωρῆσαι. Ἐν γὰρ τῇ σθενότητι ἡ πλατύτης· καὶ ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν θλήψει ἡ ἀγαλλίασις τοῦ πνεύματος. Καὶ ἀκούσατέ μου, τέκνα, τοῦ ἀμαρτωλοῦ καλῶς συμβουλευόντος, ἐνὸνμῶς προστάσσοντος. Ἴνα κατὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν εὐαρεστούντες Χριστῷ, κληρονόμοι γενώμεθα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

PIIA (74). — *Μαρία βασιλισσὴ.* [ψμζ.]

Ὅποιοι ἡμεῖς καὶ τίνες οἱ εὐτελεῖς, ἀπολογίας ἡξιοῦμεν ἐπὶ τοῖς συμβέδαισι ἀναφοῖς, πρὸς δὲ καὶ ἐπαίνους ὑπεράγαν ἀφοσιωθέντες παρὰ τῆς ὑπερήμου σου κυριότητος ; Ὅμως οἱ ἀποδεξίμαθα τὸ εὐσυγκατάθετόν σου τῆς εὐσεβείας, διδάξει τὸ ἀληθὲς τῶν πραγμάτων· ἐπαίτοιοι καὶ ἀναγκαῖον, ἀπαλλάξεις τοὺς πολλοὺς ψευδοπαῖδας ὑπολήψεως, εἰσθλίας ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσι παρεισκήνεσθαι, καὶ οὐ θαυμαστόν. Ρυτίζόμενος γὰρ ὁ λόγος σκιδνάται ἐπὶ πολλοῖς· οὐκ ἔχων ἐφ' ἑκάστῳ τάληθες ἐντελῶς. Ἡμεῖς δὲ ποίοις λόγοις χρησόμεθα, πειρώμενοι σου θεραπεύειν τὸ ἄλγος τῆς πολυωδύνου καρδίας ; ἡ τίσις πραιοτέρα ; ἐπαρεῖς λειδῆναι σου δυνηθεῖσιν τὸ τραχύνον τῆς ψυχῆς ; Ἠνεγκας τοιγαροῦν ἴν' εἰς ἀρχῆς ἡμῖν προτοὶ ὁ λόγος· ἄδικον ὁμοζύγου χωρισμόν· συνεκραγεῖσα καὶ τοῦ κράτους, ἐφ' ᾧ θεδόνηται ὁ κόσμος. Ἐλεεινὸν θέαμα ! Ἡ μοιχαλὶς πορφυροφοροῦσα, καὶ ἡ βασιλὶς μελανειμονοῦσα· ἡ δοῦλὴ δεσπύουσα, καὶ ἡ δεσποῖνα θητεύουσα. Καὶ ἴνα τᾶλλα παραδράμωμεν· σου τῆς παθούσης μελλῶν εἰδούας, ὑπὲρ ἡμᾶς τοὺς ἀγνώτας· ἡνεγκας ἐξορίαν ὑπὲρ ἀληθείας, ἐκμηθεῖσα τοῦ γνησίου σπλάγγνου. Κάνταῦθα καὶ ὁ πόνο· μέγας, καὶ ὁ ὕμνος σοι μάλα παρὰ τὴν Θεῷ καὶ πᾶσι τοῖς εὐσεβεῖσι. Τρίτη πληγὴ

³ Joan. xiii, 27, 28. ⁴ Luc. viii, 3 ; xiii, 49.

ἡ παροῦσα· ἐφ' ἣ τὸ δέον παραδείξαι κεκαλεύεσθαι. Ἀλλὰ μὲν οὖν ἄλλοι φερόμενοι συνέπεσθαι μητέρα θυγατρὶ. Ὅτι τοῦτο καὶ θεοῖς φασὶ φυσικῇ ὁλῇ συμβαίνειν. Ἰδοί τις ἂν ἡμεῖς δὲ οἱ εὐτελεῖς τὰ τοῦ Δεσπότου· τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου; καὶ τίνας εἰς τὴν αἰδέλφους μου; Καὶ αὖθις· Ἐἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μοσεῖ τὴν θυγατέρα, οὐκ ἐστὶ μου ἀδελφός. Τί τὸ συναγόμενον; τὸ τὴν σὴν θεοσέβειαν οἰκοι μένειν, τῆς Αὐγούστης ἐχούσης τὰ βασιλεία ἐφ' ἣν δέδωκεται· ἡ εὐαγγελικὴ μάχαιρα τὴν τομὴν ἐπάγουσα. Ταῦτα σύγγνωθι, δέσποινα, σὺν πολλῇ προσοχῇ καὶ συνοχῇ καρδίας τεθαβήκαμεν, ὡς ἂν εἰς οὓς ὁμιλοῦντες, ἐπιστελλῶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων προσευχόμενοι τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας νῦν τε καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς.

ΠΠΒ (75). — Βασιλείῳ μωράζοντι. [ψμν.]

De obitu ejusdam præpositæ et decem sororum.

Οὐ παραιτούμεθα γράφειν τὸν τάπεινόν ἡμῶν λόγον, ὅσῳ ἂν εὐλόγως ἐπιζητῇ ἡ τιμιότης ὑμῶν· εἴπερ καὶ εἴη λυσιστελὼν ὑμῖν. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῇ προλαβούσῃ ἐπιστολῇ ἐπισημνήσαμεθα. Οὐχοῦν καὶ νῦν προσέμεθα αὐτὸν, ὁμοῦ μὲν παρακλητικὸν, ὁμοῦ δὲ καὶ ὑπομνηστικόν. Τίς δὲ ὁ παρακλητικός; Ὅτι ἐπειδὴ ἀπεβίωσεν ἐν Κυρίῳ ἡ καθηγουμένη σὺν δεκαδικῷ ἀριθμῷ ἀδελφότητος, ὡς φασί, οὐκ ἀπαθὲς τὸ ὄραμα, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐκστατικόν· ἐπείπερ κεφαλῆς ἀπουσίας ὅλον τὸ σῶμα νεκρὸν, καὶ μελῶν τῶν τιμιωτάτων ἐκκοπέντων τὰ ἐναπολειφθέντα εἰδεχθῇ. Τοιοῦτον οὖν ὅσον τὸ κατὰ σάρκα τὸ γεγονός. Ἀλλ' ἐπειδὴ πνευματικὰ πνευματικοῖς συγκρίνονται, ὁμοῦ μὲν λυπηρὸν, ὁμοῦ δὲ καὶ περιχαρὲς τὸ συμβῆναι· τὰ μὲν διὰ τὴν στέρησιν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἐλπίδα. Παραπέμψατε καθηγουμένην ἱερὰν ὄντι μάλιστα, καθὼς διηγεῖσθε, ἀδελφὰς σεβασμίας· χαρὰς ὑπόθεσις· ἐκείνων μὲν τῶν προσληφθεισῶν, ἑτοιμαζουσῶν ὑμῖν τόπον ἀναπαύσεως διὰ πρεσβευτικῆς ἐντεύξεως, ὡς ἂν οἱ προκαταλαμβάνοντες καθ' ὅδον τὰ καταλύματα· ἡμῶν δὲ τῶν ἀπομεινάντων, ἵγγον ἀπομεινῶν, ζηλούντων καὶ ζηλουσῶν προκαταλάβεσθαι τὸν ἀγαθὸν βίον, καὶ τὴν σεμνὴν πολιτείαν· καὶ αἰεὶ ἐκεῖ βλέπόντων καὶ βλέπουσῶν, ὅπου μικρὸν ὕστερον συντευξόμεθα τῇ κατὰ Θεὸν μητρὶ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς. Ἰδοί τοιοῦτον τὸ καθ' ὁμᾶς πάθημα εὐέλπι καὶ περιχαρὲς, καὶ οὐχ ὡς τῶν κατὰ σάρκα τεθνηκότων· οἱ θρήνοις καὶ κοπετοῖς ὁλόγοις βαλλόμενοι, ἴσα τοῖς μὴ ἔχουσιν ἐλπίδα ἔθνεσι, λύπῃς πεπληρωμένοι. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐπιθυμητὴ αὐτοῖς ἡ μετὰστασις, ἀλλὰ καὶ λίαν φευκία. Ἡμῖν δὲ οἷς τὸ ζῆν Χριστός, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος· χαρὰς περιπέτεια ἡ κοίμησις τῶν πνευματικῶν Πατέρων, ὡς ἐν Κυρίῳ ζώντων, καὶ μᾶλλον τῆς ἐνθάδε ζωῆς ὀφελότερον καὶ ἀθανατώτερον.

Ἀποβέβησαντες οὖν καὶ ἀποβέβησιν πᾶσιν ἅλοις.

* Math. xii, 48. * Luc. xiv, 26. * I Cor. ii, 13. * II Thess. iv, 12. * Philipp. i, 1.

NOTÆ.

(75) In cod. Reg. ρπδ.

A sumus. Et alia quidem alii pronuntiabant : filiam matri adesse, eamque sequi oportere. Hoc enim, aiunt, ipsis in belluis naturæ instinctu contingit. Viderint illi : nos vero humiles usurpabimus illud Domini : Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei ? Atque iterum : Si quis venit ad me, et non odit filiam, non est me dignus *. Quid consecrarium ? religiosam pietatem tuam domi manere, Augusta palatium obtinente : in quo cernitur evangelicus gladius sectionem inducens. Hæc ignosce, domina, cum multa cordis attentione et sollicitudine ausi simus, tanquam in aurem loquentes, scribere, pro ambabus orantes meliora et saluti propria, et nunc et in futurum.

CLXXXII. — Basilio monacho.

Humilem sermonem nostrum litteris mandare non abnuimus, quoties cum ratione id expedit honorificentia tua : siquidem id nobis etiam utile fuerit. Hoc enim ipsum præcedenti quoque epistola significavimus. Quapropter illum nunc etiam exponimus, partim quidem consolatorium, partim vero commonitorium. Qua in re consolatorius ? Quia, quod in Domino diem obiit præposita cum denario numero sororum, ut dicitis, non vacuus doloris est sermo, sed qui vehementer perturbare mentem possit : quandoquidem capite ablato totum corpus mortuum est, et nobilissimis membris abscissis, cætera quæ restant, deformia. Tale igitur est secundum carnem quod accidit. Sed quia spiritualia spiritualibus comparantur : et triste simul est, et simul perjurandum : illud quidem propter privationem : hoc vero propter spem. Extolitis præpositam summa præditam sanctitate, sicut exponitis, sorores venerandas : lætitiæ argumentum : dum illæ quidem quæ assumptæ sunt, quasi legatione funguntur ut quietis locum vobis præparent, sicut qui diversoria in itinere præoccupant : vos vero qui relictæ, et quæ relictæ estis, bonam vitam, gravemque conversationem, maturare certatim studetis, semperque illuc spectatis, ubi postmodum matri in Deo sororibusque occurremus. Talis nempe vester est dolor, cum spe et lætitiæ conjunctus ; neque ut mortuorum secundum carnem ; qui lamentis et plangoribus insanis oppressi, perinde ac gentes quæ spem non habent *, tristitia implentur. Quapropter nec optanda illis est emigratio, sed valde refugienda. Nobis vero, quibus vivere Christus est, et mori lucrum *, inexpectatæ lætitiæ occasio est spiritualium Patrum mors, tanquam in Domino viventium, vita multo, quam hæc nostra, sit, sublimiore et immortalis.

Abjicientes ergo singuli et singulæ omnem tri-

stitiam a ratione alienam, et degeneres lacrymas : A prout per Christi gratiam constituti estis, hic quidem in regendo virorum domicilio; hæc vero in domiciliis virginum præfectura : *Sobrii estote, vigilate* ¹⁰, *viriliter agite, confortamini : omnia vestra in charitate* ¹¹, omnia in mandatorum custodia, juxta præceptiones sancti Basilii. Atque hæc in duobus monasteriis vestris vigeant; ut sine offensione et reprehensione vitam ducentes, glorificetis Deum in corpore vestro et in spiritu vestro : alterumque ab altero monasterium excitetur, et sancte conspiret : te videlicet, fratre Basilio, qui ad nos scripsisti, et nobis comprobatus es, simul assistente, curamque participante utriusque monasterii, quoad potes : quamvis præsidis onus non sustines : sed quasi desiderio tuo per successoris promotionem expleto, teipsum enixius impendens, et adjuvans ubi est opus. Habetis itaque, ad virtutis incrementum, præclara exempla eorum earumve, qui et quæ obierunt. Habetis vitas sanctorum, leges sanctionesque Patrum; habetis, quod his majus est, universorum conditorem Deum in medio vestrum, juxta ipsius promissionem, minime fallacem ¹². Habetis sanctam Deiparam auxiliatricem, omnes sanctos intercessores. Habetis et tenuitatem nostram promptam et paratam vobis in bono. Omnia ergo bene agite, omnia pacifice. *Semper gaudete; sine intermissione orate : in omnibus gratias agite*, clamat magnus Apostolus ¹³ cujus intercessionibus utinam salvemur et nos et vos.

CLXXXIII. — *Elia presbytero.*

Dè pueris qui parentum voluntate inviti tenduntur.

Osculum quidem tuum, vir sancte, venerandum C quam maxime, idemque concordie servans indicium : interrogatio autem, vix audeo dicere, indigesta, nec satis explorata humilitati nostræ. Ad hunc enim diem non audieramus, pueros a patre per vim ac non sponte detonsos fuisse. Nam si plane infantes ii, sive ante pubertatem, non est in ipsis voluntarium : neque enim rectum a pravo possunt dignoscere : sed eorum arbitrio, cum adoleverint, res tota permittenda....

..... Res permittenda. Unde nobis ac vobis animi futura est et corporis salus. Sed de his satis : quoniam nec mihi prolixi sermonis est otium, aliis occupato negotiis haud facilibus expeditu. De episcopo Chii, quid hoc et istud narras? Nos neque D virum in conspectum nostrum, ubi huc venit, admissimus, suspitionis vitandæ causæ, neque omnino sine responso dimissimus : quod neque fas fuit vel

γον λύπην καὶ ἀγενεῖς δάκρυον, καθ' ὃ κατέστησε, χάριτι Χριστοῦ · ὁ μὲν ἐπὶ τῇ καθηγῆσει τοῦ ἀνδρῶνος· ἡ δὲ ἐπὶ τῇ ἀφηγῆσει τοῦ παρθενῶνος· *Νήφετε, γρηγορεῖτε, ἀνδρίξεσθε, κραταιοῦσθε· πάντα ὁμῶν ἐν ἀγάπῃ*, πάντα ἐν φυλακῇ ἐντολῶν, κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Μεταξὺ δὲ ὁμῶν τοῖν δυοῖν μοναστηρίων ἔτισταν· ἵνα ἀπρίσκοτον καὶ ἀνενοχον βίον διανύοντες καὶ διανύουσαι, δοξάσητε τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὁμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὁμῶν· ἕτερον ὅφ' ἑτέρου μοναστηρίου θεοπρεπῶν συγκροτούμενόν τε καὶ συνιστάμενον, δηλονότι σοῦ τοῦ ἀδελφοῦ Βασιλείου, τοῦ καὶ γεγραφότος ἡμῖν, καὶ συνεγνωμένου, συμπρόντος καὶ συναντιλαμβανομένου ἐκατέρας τῶν μονῶν καθ' ὅσον οἶόν τε, καὶ μὴ ὅτι οὐχ ὑπέχεις λόγον προεστώτος· B ἀλλ' ὡς τῆς ἐφέσεώς σου πληρωθείσης διὰ τῆς τοῦ προβληθέντος ἀναδοχῆς· μάλλον ἐαυτὸν συνεισβάλλων καὶ συνεπαμύνων τὰ δέοντα. Ἔχετε τοιγαροῦν καλὰ παραδείγματα εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, τὰς ἐκδημησάσας εἰς τὸν ἐκδημήσαντας. Ἔχετε τοὺς βίους τῶν ἁγίων, τὰς νομοθεσίας τῶν Πατέρων. Ἔχετε τὸ μείζον αὐτῶν τὸν ποιητὴν τῶν ὅλων Θεὸν ἐν μέσῳ ὁμῶν κατὰ τὴν ἀψευδῆ αὐτοῦ ἐπαγγελίαν. Ἔχετε τὴν ἁγίαν Θεοτόκον ἐπίκουρον, τοὺς πάντας ἁγίους προσευτάς. Ἔχετε καὶ τὴν ἡμῶν οὐθενότητα προθυμουμένην ὁμῖν ἐν τάχαθῳ. Πάντα οὖν εὖ πράττετε, πάντα εἰρηνικῶς διατελέσατε. Πάντοτε χαίρετε· ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε· ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε, βοᾷ ὁ μέγας Ἀπόστολος· οὐ ταῖς προσεβαιῖς σωθεῖσθαι καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς.

PHΓ (76). — *Ἡλία πρεσβυτέρῳ. [ψ.]*

Τὸ μὲν φίλημά σου, ὧ ἱερὲ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ, σεπτὸν ὅτι μάλιστα, καὶ τὸ τῆς συμψυχίας ἀποσώζον γνώρισμα· τὸ δὲ ἐρώτημα, οὐκ οἶδ' ὅπως εἶπω, ἀκατάλληλον καὶ οὐ συνεγνωσμένον τῇ ταπεινώσει ἡμῶν. Οὐδέπω γάρ καὶ τήμερον ἀκροάμεν, πρὸς πατρός ἀναγκαστικῶς καὶ οὐκ ἐθελουσίως ἀποκαρθῆναι παῖδας. Εἰ μὲν γάρ χομιδῇ νήπιοι, εἰς τὸν πρὸ τῆς ἡλικίας, οὐκ ἐν αὐτοῖς τὸ θελητόν· οὐδὲ γάρ εἰσι διαγνωστικοὶ καλοῦ τε καὶ κακοῦ· ἀλλὰ τῇ τῶν φυσάντων προαιρέσει ἀναχτέον [cod. Reg. ἀνεκτέον] τὸ πρᾶγμα....

..... (77) ἀναχτέον τὸ πρᾶγμα. Παρ' οὗ καὶ ἡμῖν καὶ ὁμῖν τὸ σωτήριον ψυχῆς τε καὶ σώματος. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλλος· ὅτι μὴδὲ καιρὸς μοι μακρηγορεῖν, ἐν ἄλλοις ἀσκολομένῳ πράγμασιν οὐκ εὐδαλῶτοις. Περὶ δὲ τοῦ ἐπισκόπου Χίου, τί τοῦτο κἀκεῖνο γέγραπας; Ἡμεῖς οὐτε τὸν ἄνδρα εἰς ὅτιν ἡμῶν ἡγάγομεν ἐληλυθότα ἐνταῦθα, τὰς ὑποφίας διαφεύγοντες, οὐτε παντὶ ἀνυπόκριτον εἰδάμεν· ὅτι μὴδὲ

¹⁰ I Petr. v, 8.

¹¹ I Cor. xvi, 13, 14.

¹² Matth. xviii, 20.

¹³ I Thess. v, 16.

* NOTE.

(76) In cod. Reg. *ρπς*.

(77) Ibi magna satis lacuna in Regio codice. Quæ autem sequuntur, alterius epistolæ esse (cui tamen, quia initium deest, apposita non sit sua numeri nota) indicare videtur Syllabus Epistolarum in eodem codice : ibi enim inter inscriptiones epistolæ *ρπς* Ἡλία πρεσβυτέρῳ, et epistolæ *ρπς* Ἀδελφάντῳ

ἡγουμένῳ. autem est inscriptio Μακαρίῳ μονάζοντι, *ρπς*. Etsi autem superioris fragmenti voces ultimæ repetantur initio posterioris, eoque videantur partes esse unius ejusdemque epistolæ, cui nihil admodum desit; tamen quæ sequuntur, vix possent cum superioribus sententia coherere.

θεμιτὸν καὶ τὸν τοχόντα ἀποπέμπεισθαι· μὴ δὲ γε ἅ
 ὁμόσημον καὶ ἐπισκοπῆς ὄνομα κεκληρωμένον.
 Ἡμενίσσαμεν οὖν ὅτι ὁφέποτε ἀπενόσφισε ἐπισκο-
 πῆς, ἐλόμενος ὧδε ποὺ παρερρίθθαι· ὑποβάλλοντες
 αὐτὸν καὶ ἐπιτιμίῃ προσήκοντι· ὥσπερ πεποιήκα-
 μεν ἐπὶ τοῖς ὁμοίως αὐτῷ δράσασιν. Καὶ ὁ Θεὸς τῶν
 μετανοούντων ἐστὶ. Καὶ τοῦτο ἐναργὲς ὑπόδειγμα
 μετανοίας ἐπεζητήται καὶ παρ' ἡμῶν καὶ πρὸς ἄλ-
 λων τῶν λατρεῦν ἐπιταταγμένων ἢ τοῦ ὑποπεπτω-
 χότος· ὑποχώρησις τῆς ἐπισκοπῆς· καὶ εἰρξὶς τῆς
 λειτουργίας, σὺν ἐπιτιμίῃ ἕως καιροῦ εἰρήνης. Εἰ
 οὖν ταῦτα ὠμολόγηται τῷ ἀνδρὶ· τίνες ἤμεν ἡμεῖς
 ἀποσελεσθαι τὸν προσιόντα, καὶ ἐχθραίνειν ἐν τούτῳ
 Θεῷ; Μὴ οὖν, ὦ θαυμάσιε, βαρέως φέροις ἐπὶ τῷ
 ἀνδρὶ· καὶ ὅτι μάλιστα ἃ λέγεις πεπραχέναι αὐτὸν,
 ἀποδέδεικται ἀληθῆ εἶναι· ἐπεὶ ἡμεῖς οὔτε ἀκηκόα-
 μεν ἕως τοῦ παρόντος, οὔτε, εἰ καὶ ἀκηκόαμεν,
 κρίνομεν αὐτὸν ἐν τούτοις. Γέγραπται γάρ· *Μὴ ὁ
 νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ
 παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γινῶ τι ποιεῖ*; Καὶ
 πάλιν ὁ Ἀπόστολος λέγει· *Κατὰ πρεσβυτέρου κατα-
 ηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτός εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ
 τριῶν μαρτύρων*. Ἐπειτα οὐδὲ τούτων πρόκειται
 λόγος ἢ ἐξουσία τοῦ κρίναι· ἀλλὰ περὶ τοῦ προσε-
 λθεῖν τοὺς ὑποπεπτωχότας τὴν μετάνοιαν· ταμειο-
 μένων τῶν ὑπὸ τῆς τιμωρίας σου λελεγμένων, ἢ
 ἐνταῦθα καιρῷ τῷ δέοντι τοῖς προσετώσι τῆς Ἐκ-
 κλησίας, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῷ κριτῇ τῶν
 πάντων. Διὸ συμβουλεύω τῇ χρηστότητί σου ἀφ-
 εμένη τῶν λόγων ἐκεῖνων ἐν τῷ τῶς εὐχαριστεῖν τῷ
 Κυρίῳ ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνδρός μετανοίᾳ· ὡς ἂν συνεργοὶ
 εἴημεν Θεῷ τῷ φιλοῦντι σώζεσθαι πάντα ἄνθρωπον·
 καὶ τούτῳ εἰρήνην ἔχωμεν πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ
 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ τέλος ὅταν λά-
 βῃς· καιρὸν, εἴπερ καὶ ζητεῖς, τότε εὐθύτητας κρί-
 νοις. Τὸ δὲ νῦν προσεύχου περὶ ἡμῶν, σώζεσθαι
 ἡμᾶς ψυχῇ τε καὶ σώματι· ὅτι ὁμολογοῦμεν πάντων
 ἁμαρτωλότεροι εἶναι. Ὁ Κύριος ὁ ἀρ-
 χιεπίσκοπος· πλείστα σε προσαγόμενος, προσ-
 αγορευθεὶς ὑπὸ τῆς φωνῆς σου· ἐπεὶ καὶ πάν-
 τες οἱ μετ' ἡμῶν ἀδελφοί. Ἐβρώσο ἐν Κυρίῳ,
 ἀδελφέ.

PHΛ' (78). — *Ἀδελφεῖ τῷ ἡγουμένῳ. [ψνδ']*

Respondet ad quasdam ejus interrogationes.

Τὸ μὲν γράμμα τῆς τιμωρίας σου ἐδεξάμεθα, D
 καὶ ὡς ἦν ἡμῖν δυνατόν ἐπήλθομεν· τὰ μὲν καθ'
 ἡμῶν ἐγκώμια πορρωτέρω θέμενοι, ὅς οὐκ ἀξίον
 ἐγκωμιαστικῆς οὐδ' ὅλως ἐμφάσεως· ὅτι μὴ καὶ
 κατηγορητικῆς μᾶλλον ἐπισκώψεως. Τίνες γὰρ ἐσμεν
 ἡμεῖς οἱ ἀχρεῖς, καὶ οὐδὲ ὀνόματος ἀξιοὶ οὐ ἐπικε-
 κλημέθα; Πρὸς δὲ τὰ ἐπιστηθέντα σοι κεφάλαια
 Γραφικῇ, πάντῃ ἐξετίσθημεν, ὅτι καὶ πρὸς ἡμῶν τῶν
 ἀμαθῶν ἢ ἐξηγησίς, καί γε περὶ τούτων ἐμφάσεων,

A unum e multis repellere, nedum ejusdem instituti
 virum, et episcopale nomen adeptum. Itaque gra-
 tulati sumus quod episcopatum tandem abdicarit,
 eligens vel sic pro neglecto haberi: ipsum conve-
 nienti poenae subjecimus: quemadmodum egimus
 in iis qui similia perpetrarunt. Deus autem poeni-
 tentium est. Et hoc manifestum poenitentiae argu-
 mentum requisitum est tum a nobis tum ab iis
 quibus alios sanandi cura demandata est, eum qui
 lapsus est, de episcopatu cedere: et a sacris arceri,
 eum poena subeunda usque ad tempus pacis. Si hæc
 itaque vir ille præ se aperte tulit: quinam sumus
 nos ut accedentem repellamus, et in odium idcirco
 Dei incurramus? Ne tu, vir admirande, homini
 illi succenseas, vel si maxime, quæ ab eo patrata
 narras, vera esse constet: quandoquidem nos ne-
 que in hunc diem audivimus: nec, licet audissemus,
 ipsum de his judicamus. Scriptum est enim:
 Nunquid lex nostra judicat hominem, nisi prius au-
 dierit ab ipso, et cognoverit quid faciat¹⁶? Et rur-
 sum Apostolus ait: Adversus presbyterum accusa-
 tionem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus tes-
 tibus¹⁷. Deinde neque ratio suppetit vel potestas
 de his judicandi, sed eos qui se poenitentiae subje-
 cerint, admittendi: reservatis iis quæ a reverentia
 tua commemorata sunt, vel in hac vita opportuno
 tempore, præpositis Ecclesiæ; vel in futuro sæculo
 judici omnium. Quamobrem auctor sum pietati
 tuæ, dimissis his sermonibus nunc quidem Dominæ
 gratias agere ob viri poenitentiam¹⁸; ut adiutores
 Dei simus, qui vult omnem hominem salvum
 fieri¹⁹: et eatenus *pacem habeamus ad ipsum per
 Dominum nostrum Jesum Christum*²⁰. Denique
 cum acceperis tempus, siquidem hoc quæris, tunc
 justitias judicabis²¹. In præsentī vero pro nobis ora
 ut salvi tum animo tum corpore simus: nam su-
 pra mortales omnes nos peccatores profitemur.
 Dominus archiepiscopus plurimam tibi salutem di-
 cit, quem et tuo nomine salutavimus: deinde et
 omnes qui nobiscum sunt fratres. Vale in Domino,
 frater.

CLXXXIV. — *Auxentio præposito.*

Litteras honorificentiae tuæ accepimus, et quoad
 integrum nobis fuit legimus, encomiis nostris pro-
 cul sepositis, ut qui encomiastica laudatione digni
 nullo modo sumus, sed accusatoria potius expo-
 sitione. Quinam enim sumus nos inutiles, ne no-
 mine quidem digni quo nuncupamur? Ad illa vero
 Scripturæ capita de quibus interrogasti, vehemen-
 ter obstupimus, quod a nobis indoctis facienda
 sit enarratio, et quidem arcanorum ejusmodi, quo-

¹⁶ Joan. vii, 51. ¹⁷ I Tim. v, 19. ¹⁸ Ezech. xxxiii, 11. ¹⁹ I Tim. ii, 4. ²⁰ Rom. v, 1. ²¹ Psal. lxxiv, 3.

NOTE.

(78) In cod. Reg. ρζ.

rum dilucidatio ad divinos tantum interpretes pertineat, a quibus jam edita est declaratio, maximeque ad verbum a magno et divino Basilio. Sumpto igitur commentario ejus codice in Isaiam, discas quæ desideras; præsertim cum epistolæ modum excedat; quæ integram scriptionem exigit, talium rerum disceptatio. Quod vero ais propositam esse Judæis verborum contentionem: sine Christomachos, Patrum optime, furere in seipsos. Qui enim ipsius Christi, veri Dei nostri, doctrinam exploserunt, qui apostolorum præcepta repulerunt, qui omnium denique divinorum Patrum eelsa eloquia detestati sunt; haud sane conveniat cum his ambulare, aut sermonem conferre. *Sinite illos*, ait Dominus, *cæci sunt* ²⁰. Et propheta ait: *Non est gaudium impiis, dixit Dominus* ²¹. Præterquam enim quod nihil juvaremur ex eorum colloquio; nos ipsos venenatis verbis velut serpentium afflatu læderemus. *Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confregit Dominus* ²². Sufficiant hæc tibi. Quid autem nobis necessario præstandum est, ut placeamus Domino? Quo pacto diaboli laqueos effugiemus? nimirum si spiritu tanquam alis sublevemur, quæ sursum sunt quærentes, quæ sursum sunt sapientes, ubi Christus est in dextera Dei sedens ²³: unde et venturus est cum angelis virtutis suæ in flamma ignis, vindictam inferens iis qui non noverunt Deum, et qui non obediunt Evangelio ejus ²⁴; hoc est Judæis, et qui consentiunt Judæis, aut perversione fidei aut vitæ pravitate.

τοῦ, ἤγουν Ἰουδαίους, καὶ εἰ τισι σύμφορον Ἰουδαίων, καὶ κατὰ πίστειος διαστροφὴν, καὶ κατὰ βίου στρεβλωτήτα.

Hæc meditare, o amice, in his insiste, ut profectus tuus manifestus sit in omnibus. Hortatur te Paulus magnus præco veritatis: *Stultas autem quæstiones, et genealogias, et contentiones, et pugnas Judaicas devita* ²⁵. Ut autem in summa de iis quæ proposuisti respondeamus, totum argumentum propheticæ de adventu est Domini nostri Jesu Christi: in quo et populus qui expulsus erat, restitutus est, a quatuor aliis seu partibus terra, et quod in manibus descripti sunt muri ²⁶ novæ Jerusalem, crucis passionem significat. Clavis siquidem manus sanctas confixus, homines retrahit ab immodica peccati affectione, et speciosos reddit archetypa pulchritudine deificationis. Quare, ad exemplum resurrectionis post tres dies noctesque,

Leva oculos tuos in circuitu, et filios tuos omnes vide: ecce congregati sunt et venerunt ad te. Vivo ego, dicit Dominus ²⁷. Quæ postea sequuntur, connexa propheticæ, læta sunt et festiva, et plena jucunditatis; et qui grato est animo, intelliget, simulque acclamabit congruentia: ingratus vero Judæus pravum erit corde, ac neque Vetus, neque Novum Testamentum audiet ad salutem. A quo liberemur sanctorum precibus, sanctificate Pater,

A ἡ ἀνήκει μόνοις τοῖς θεοφόροις διαλευκαίνειν, παρ' ὧν καὶ ἡ διασάφης ἐγεγόνει· καί γε μάλιστα κατὰ λέξιν ὑπὸ τοῦ μεγάλου καὶ θεοῦ Βασιλείου. Λαβὼν οὖν τὸ εἰς τὸν Ἰσαΐαν ἐρμηνευτικὸν αὐτοῦ πυκτίον, μαθήσῃ τὰ ἐπιζητούμενα· ἄλλως τε ὅτι καὶ μέτρον ὑπερβαίνει ἐπιστολῆς, ὅλης συγγραφῆς δεομένη ἡ τῶν τοιούτων ἐπίκρισις. Πρὸς δὲ ὅτι τοῖς Ἰουδαίοις λογομαχία πρόκειται· ἐκ τούτων Χριστομάχους, ὧ Πατέρων ἀριστε, λυττῶν εἰς ἑαυτούς. Οἱ γὰρ αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὰς διδαχὰς ἀπορβαπίσαντες, τὰς τε τῶν ἀποστόλων ὑποθήκας παρασάμενοι, καὶ συλλήθδην πάντων τῶν θεοφρόνων τὰς ὑφηγορίας βδελυξάμενοι· σχολῇ γ' ἂν ὑφ' ἡμῶν αὐτούς ὁδηγεῖσθαι, ἢ συναίρειν λόγον, καθήκον. Ἄφετε αὐτούς, ὁ Κύριος εἶπε, *τυφλοὶ εἰσι*. Καὶ ὁ Προφήτης φησὶν· *Ὅχι ἐστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει Κύριος*. Πρὸς γὰρ τῷ μηδὲν ὠφελεῖσθαι ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ λόγου, καὶ ἑαυτοὺς παραβλάσκειν τοῖς ἰοδόλοις ῥήμασι, δίκην ὁρεως φαρμακευόμενοι. Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν ὁ Κύριος. Ἰκανούσθω σοι ταῦτα. Τί δὲ ὀφειλόμενον ἡμῖν ἐξ ἀναγκαίου, ὅπως εὐαρεστήσωμεν τῷ Κυρίῳ; Πῶς διαφρευόμεθα τὰς πάγας τοῦ διαβόλου; Δηλονότι ὑπόπτεροι τῷ πνεύματι γιγνώμενοι, τὰ ἄνω ζητοῦντες, τὰ ἄνω φρονούντες, οὗ ὁ Χριστὸς ἐστίν, ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος· ἀπ' οὗ καὶ ἤξει μετ' ἀγγέλων δυνάμειος αὐτοῦ ἐν πυρὶ φλογός· διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι

C Θεόν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ, καὶ κατὰ πίστειος διαστροφὴν, καὶ κατὰ βίου

Ταῦτα μελέτα, ὦ τῶν, ἐν τούτοις ἰσθί· ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερῇ ἢ ἐν παντί. Παρακαλεῖται σοι Παῦλος ὁ μέγας τῆς ἀληθείας κήρυξ· *Τὰς δὲ μωρὰς ζητήσεις καὶ γενεαλογίας, καὶ ἐρις, καὶ μάχας Ἰουδαϊκὰς παραιτήσαιο*. Ἴνα δὲ ἐν κεφαλῇ περὶ ὧν προέτινας ἀποκριθῶμεν, ὅλον τὸ λῆμμα τῆς προφητείας περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστίν· ἐν ᾧ καὶ ὁ λαὸς ὁ ἀπωσμένος ἀνασέσωσται ἐκ τῶν τεσσάρων περὶ ὧν, εἴτε οὖν περάτων τῆς γῆς. Τό τε ἐπὶ τῶν χειρῶν ἐξωρησθῆναι τὰ τείχη τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ, τὸ σταυρικὸν πάθος ὁλοῖ. Ἐπεὶ περ ἤλοις ἐμπεπαρμένος ταῖς ἁγίαις χερσίν, ἀφῆλοι τὸ ἀνθρώπινον τῆς ἐμπαθοῦς καθ' ἁμαρτίαν ἕξεως, καὶ ὥραιοι τῷ ἀρχετύπῳ κάλει τῆς θεώσεως. Ἐφ' οἷς μικρὸν διὰ τῆς τριημερονύκτου ἀναστάσεως, Ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, καὶ ἴδε πάντας τοὺς υἱοὺς σου· ἰδοὺ συνήχθησαν καὶ ἤλθον πρὸς σέ. Ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος. Ἐπόμενα τούτοις τὰ συνημμένα τῇ προφητείᾳ, χαρίσματα τε καὶ ἑορτάσιμα, καὶ πλήρη θυμηδίας· καὶ ὁ μὲν εὐγνώμων, εἰσέταί καὶ συνεπιφθέγγεται τὰ εἰκότα· ὁ δὲ ἀγνώμων Ἰουδαῖος στρεβλοκαρδιάσει, καὶ οὔτε Παλαιᾶς, οὔτε Νέας Διαθήκης ἐπακούσεται ὁγῶς. Οὗ βυθωθείμεν εὐχαί· ἀγίων, ἡγιασμένε Πα-

²⁰ Matth. xv, 14. ²¹ Isa. xlviii, 22. ²² Psal. lvii, 7. ²³ Coloss. iii, 1. ²⁴ II Thess. i, 8. ²⁵ Tit. iii, 9. ²⁶ Isa. xlix, 16. ²⁷ Isa. lx, 4.

τερ, καὶ σωθῆμεν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐν ᾧ A et salvemur in regno cœlorum, in Christo Jesu Domino nostro. Amen.

ΡΠΕ' (79). — Εὐδοκίμῳ σπαθαρίῳ. [ψνε'.]

CLXXXV. — Eudocimo spathario.

Consolatur de cæcitate oculorum.

Καὶ ἀφ' ἐαυτῶν ἐπαιθανόμεθα, ὅσον τὸ ἄλγος καὶ τὸ πάθος τὸ συμπεσὼν τῇ τιμότητι σου. Νῦν δὲ ἐπειδὴ ἡκούσαμεν σου καὶ τῶν πολυστενάκτων φωνῶν, ὑποδηλουσῶν ἕκαστα τῶν συμβεβηκότων ἀναιρῶν, πλέον ἐπησθάνθημεν, καὶ συνηγήσασμεν, κατὰ τὸ εἶκός. Ἄλλ' ὅμως ὅπως ἂν μεθοδεύσῃς τὰ πράγματα κατὰ δικαίαν ἔκτισιν Θεοῦ ἀπαντήσαντά σοι, εὐπράττων καὶ τούτῳ, ὥς κακίας μάλλον καὶ οὐκ ἀρετῆς βάσανον τὰς ἐπιφορὰς ἐνεχθῆναι. Ἡμεῖς δ' οὖν οὐ παυσόμεθα καὶ ἐτι πρὸς τὸ εὐσημον καὶ εὐδαιγνιστον ἀνθυποφέρειν τὸν λόγον. Ἐστέρησαι τοιγαροῦν ὄψεως. Καὶ ἀλγεῖνόν (πῶς γὰρ οὐ;), τὸν λύχνον τοῦ σώματος ἀπολωλεκέναι. Ἀλλὰ πάλιν εὐχαριστήριον, ὅτι ἀλεπτοῦμεν τὰ τοῦ κόσμου μάταια· ἐξ οὗπερ ὑποφέρεσθαι πέφυκε πᾶς νοῦς οὐκ εὐκταίως. Εἰργχθῆς προόδων καὶ συνόδων ἀστικῶν τε καὶ ἀνακτορικῶν· ἀλλ' οὖν γε λελύτρωσαι Ἐκκλησίας πονηρευομένων, καὶ συναναστροφῆς παρανομούντων. Οἶδας δὲ λέγω, ἐψιλώθης τὰ ὑπάρχοντα; καὶ τοῦτο δυσφορώτατον· ἀλλ' ἔχεις; τὸ κούφως φέρεσθαι, καὶ ὑπερπλεῖν τῶν βιωτικῶν περιστάσεων καὶ συναλλαγμάτων. Ποῦ ποτ' ἂν εὖρας, ὧ θαυμάσιε, τόπον τοιούτου, οἷον νῦν, ἐν ᾧ ἔστι σε σχολάζειν Θεῷ, καὶ γινῶναι αὐτὸν καθ' ὅσον οἶόν τε; Ποῦ δὲ C καὶρὸν τοιούτου προσευχῆς, στεναγμοῦ, κατανώξεως, ἐκπετάσεως χειρῶν, ὅσον πρόκειται ὑμῖν ἀπολαβεῖν ἐκ τῆς ἐπενεχθείσης ἐπιηρείας; Οὐχ ὅρξῃς ὅτι εἰς καλὸν σοι ἀπήντηξαι τὰ πράγματα, περιτραπίσης τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων εἰς σωτηρίαν σου; ἐν ἐπὶ πάντων διαγνωστίῳ· ὅτι κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν δυστέκμαρτον ἦν ἐπιλαβείσθαι τοῦ σωτηρίου συντάγματος, πολλῶν ὄντων, ὥς οἶσθα, τῶν ἀντιπραττόντων τῷ εὐσεβεῖ σκοπῷ. Νῦν δὲ ἡνοικταὶ ὑμῖν οὐχὶ μόνῃ τῆς μετανοίας ἡ θύρα· ἀλλὰ καὶ τῆς οὐρανίου βασιλείας ἡ εἰσοδος· καὶ πᾶς τις τῶν εὐφρονούντων ἐν τῷ μέρει τῶν σωζομένων σε τετάσσεται· καὶ περὶ οὗ πᾶς σπουδαῖος ἐπείγεται· καὶ οὗ τοῦ τυχεῖν οὐδὲν τῶν ἀπάντων ἀνταξιώτερον. Εἴθε ἦν πῶς ἀντάλλαγμα γενέσθαι εἰς τὸ ἀμείψασθαι ἀλλήλοισι τὰς αἰσθήσεις. Καὶ πολλοὺ ἂν εὐχῇς μοι ἔργον ἦν τῇ ἀφαιρέσει τῆς ὄψεως συναφαιρεθῆναι καὶ τῶν πρὸ τῆς ὄψεως κέντρων τῆς ἀμαρτίας. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ φιλίας τρέπον. Σὲ δὲ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν παρακληθεῖσι παρακληθεῖσι πολλῇ οἴσειν πάντα εὐχαρίστως, κατὰ μέμνησιν τοῦ μακαρίου Ἰωβ· καὶ ἀξιώσεις καὶ εἰς τὴν κατ' ὀφθαλμοῦς ὁμιλίαν ἐλθεῖν ἡμᾶς ποτε· ἵνα ὅσα νῦν διαφεύγει τοῖς γράμμασι, ζώσῃ φωνῇ ἀναπληρώσαιομεν· καὶ μάλλον τηνικαῦτα γνωρίσωμεν ἀλλήλους, ἐκ μικρὰς πρότερον πείρας ἀπογευσάμενοί σου τῆς γλυκείας ἀγάπης.

Et per nos ipsos sentiebamus, quantus dolor quantaque sit calamitas quæ accidit honorificentie tue. Nunc vero, postquam te audivimus, et luctuosas voces, quæ molestias quas passus es, sigillatim enarrabant, amplius sensimus, et condolumus ut par erat. Cæterum quoque modo ad justam Dei vindictam hæc referas quæ tibi evenerunt, recte in hoc etiam agens, quasi ærumnæ istæ ad puniendam malitiam potius quam ad probandam virtutem fuerint inductæ: non differam ultra disertis et perspicuis verbis rem eloqui. Visu itaque orbatus es. Grave prorsus: qui enim grava non sit lucernam corporis amisisse? At est vicissim unde gratiæ agantur, quia mundi vanitates non cernimus, ex quo ferri trabique omnium mentes solent aliter quam optandum sit. Inhiberis ab egressibus congressibusque tum urbanis tum palatinis: sed hoc modo liber factus es a conventu malignantium, et societate iniqua agentium. Intellegis quid dicam, spoliatus es facultatibus, et hoc ferre difficillimum: sed habes quo leviter seras, et sæculi opportunitatibus commerciisque sis superior. Ubinam unquam, vir admirande, locum talem nactus es, qualem nunc, in quo tibi vacare Deo licet, ipsumque nosse, quoad fieri potest? Ubi tam commodum tempus orationis, gemitus, compunctionis, expansionis manuum, quam quo frui volis in promptu est ex inflata calamitate? Annon vides bono tuo res cessisse, conversa in salutem tuam hominum nequitia? Unum super omnia dijudicandum, quod in priori vite conditione, intellectu fuit difficile, an salutis viam insisteres, multis, ut nosti, pio proposito resistentibus. Nunc vero aperta vobis est non solum penitentiae janua, sed regni quoque cœlorum ingressus; teque omnes qui recte sentiunt, in salvandorum ordine collocabunt: cujus rei studio boni omnes ducuntur, et cujus adeptioni nulla omnium res est quæ æquiparari possit. Utinam permutatio fieri posset ad sensus invicem commutandos. Et mihi quidem summi voti res foret, cum visus adeptione adimi simul eos qui oculis obversantur, stimulos peccati. Verum hæc amicitie jure dicta sint hactenus. Te vero bonus Deus noster consolatione multa consoletur, ut cum gratiarum actione feras omnia, beati Job exemplo, digneturque præstare, ut in mutuum colloquium coram veniamus nos aliquando; quo ea quæ nunc litteris explicari non possunt, viva voce suppleamus; et tunc amplius mutuo nos agnoscamus, qui ex tenui antehac experientia dulcem tuam charitatem degustavimus.

NOTÆ.

(79) In cod. Reg. ρη'.

De uxoris obitu.

In parvis quidem doloribus consolationes invenire facile est ei qui afflictos consolari velit. In huiusmodi vero maximo dolore, quo pietas tua obsessa est, quænam reperiri consolatoria oratio queat? aut quis mœrorem tantum curare aggressus, scite id præstare possit? O luctuosum nuntium! Abrepta tibi est domina conjux, ut proxime audivimus: ablata est unica consolatio in iis quæ accidunt ærumnis: spoliata est ornamento suo benedicta domus: tristantur rami excisa bona radice: famuli et famulæ huc illuc oberrant, dominam quæ domum collustrabat, præsentem non habentes. Omnia mœroris plena: fortasse et aer ipse tibi mutatus ob mentis mutationem. Ubi est illa quæ te domi a palatinis commorationibus redeuntem hilariter excipiebat? Ubi illa quæ genere propinquos perhumaniter excipiebat? quæ hoc et hoc, atque ut paucis dicam, omnia rite disponebat, et ad exitum perducebat, dispensans et curans singula quæ ad domum spectabant, quæque ad domesticos vel hospitio receptos. Abierunt et interierunt omnia, et tanquam in solitudine bonis omnibus nostris orbatī sumus. Talis ac tanta est, domine, honorandæ animæ tuæ calamitas, ut nullum ab hominibus solatium leniendo inflammati cordis tui dolori par fuerit, sed a solo Deo qui humiles corde, per bonarum cogitationum susceptionem consolatur. Illa quidem beata: nam beata est, quæ et fidem erga Deum firmam coluit, et vitam egit honestam; cujus indicia multa sunt, quorum nos etiam expertes non fuimus: ad extremum, quæ tanquam aurum in igne, diuturno ac difficili morbo probata hinc evolavit. Quare hoc nobis satis est ad consolationem, quod talem uxorem ad Deum præmiseris, quæ pulcherrimæ conversationis exemplum suam ipsius vitam nobis reliquit. Accedit quod, cum in divinis ipse sis eruditus, non debes ex eo quod accidit, conturbari. Scis enim, simul atque in hanc lucem Deo volente nascendo venimus, nobis exitum impendere, prorsus nativitati adnexum nec immortalem ullum hominem esse, nec conjugium nllum indissolubile. Contemplemur, si placet, ab Adam ad hunc usque diem, et reperiemus aliam ex alia, quandiu stabit hic mundus, descendentem successionem. Ubi sunt qui te genuerunt, Domine, et qui illos procrearunt? et sursum versus commeans, aliud nihil reperies quam fluxum ac defluxum in hominibus esse perpetuum. Quid igitur nunc est quod queritur? Ut apud nos simus, et nunquam obliviscendæ mulieri congrua quidem justa persolvamus (pro qua nos quoque humiles non minimum peccati sumus ut in hac vita permaneret; tametsi exauditi, ut peccatores, non

A Ἐπὶ μὲν μικροῖς πάθεσιν ἔστιν ἐξευρίσκειν εὐκόλως τὰς παρακλητικὰς τὸν προαιρούμενον παραμυθεῖσθαι τοὺς κακουμένους. Ἐπὶ δὲ τοιοῦτῳ μεγίστῳ πάθει, ἐν ᾧ περιεσχέθη ἡ θεοφιλεία σου, τίς ἂν καὶ ἐξευρεθῇ λόγος παρακλητικός; τίς δὲ ὁ ἐπιχειρῶν θεραπεύειν τοιοῦτον ἄλγος ἐπιστημῶνς δυνηθείη; ὦ τῆς ἀπευκαταῖς ἀκοῆς! Ἀπερρώγαί σοι ἡ κυρία ἡ ὁμόζυγος, ὥς ἄρτι ἤκουσαι ἡμῖν· ἀφῆρέθη τὸ μόνον παραμύθιον ἐν ταῖς συμβατικαῖς περιστάσεσιν· ἀπεκοσμήθη ἡ εὐλογημένη ἔστις· οἱ κλάδοι κατηφέες, τῆς ἀγαθῆς βίτης ἐκκοπίσης· οἱ θεράποντες καὶ αἱ θεράπαιναι ὧδε κάκεισε περιειλούμεναι, ὥς οὐκ ἔχουσαι τὸ δεσποτικὸν πρόσωπον ἐπιλάμπον τῇ οἰκίᾳ. Τὰ πάντα κατηφέας μετὰ· τάχα καὶ ὁ ἄῃρ σοι ἡλωμένος τῇ ἀλλοιώσει τῶν φρενῶν. Ποῦ ἡ προσεμένη σε ἐπανιόντα οἶκοι περιχαρῶς ἀπὸ τῶν ἀνακτορικῶν διατριβῶν; Ποῦ ἡ τοὺς ἀγγιζομένους δεξιουμένη ἐπιεικῶς; ἡ τότε, καὶ τότε καὶ ὅσα ἐστὶ, συντόμως εἰπεῖν, διευθετοῦσα καὶ συμβιδάξουσα, οἰκονομοῦσα τὴν καὶ οἰκουροῦσα, ὅσα τὰ κατ' οἶκον· ὅσα τὰ πρὸς ἄλλους οἰκείους τε καὶ ἐπιξενουμένους. Πάντα οἴχεται καὶ ἀπόλωλε· καὶ γεγόναμεν ὥς ἐν ἐρημίᾳ πάντων τῶν προσόντων ἀγοθῶν ἀπαστερημένοι. Τοιοῦτον καὶ τηλικούτον τὸ πάθος τῆς τιμίας σου ψυχῆς, ὃ δέσποτα, καὶ οὐδεμία παραμυθία πρὸς ἀνθρώπων ἱκανομένη καταλεῖναι τὴν φλεγμαίνουσάν σου καρδίαν, ἥ παρὰ μόνου Θεοῦ τοῦ παρακαλοῦντος τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ, διὰ τῆς τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν ἀναλήψεως. Ἐκεῖνη μὲν οὖν ἡ μακαρία· C μακαρία γάρ ἐστιν, ἐπ' ἃν τὴν πίστιν πρὸς Θεὸν ἐκέκτετο ἀσφαλῆ, καὶ τὸν βίον διετέλει σεμνόν· οὐ γνωρίσματα πολλὰ, ὧν καὶ ἡμεῖς οὐκ ἄμοιροι τετυγχάμεν· τὸ δὲ τελευταῖον, ὅτι ὥς χρυσοῦς ἐν πυρὶ τῇ μακροτέρᾳ καὶ δυσόιστῳ νόσῳ δοκιμασθεῖσα ἀπέπτη τῶν ἐνθένδε. Οὐκοῦν ἀρκετὸν ἡμῖν τοῦτο εἰς παρηγορίαν· ὅτι τηλικαύτην ὁμόζυγον παρέπεμψα; μὲν Θεῷ, ὑπόδειγμα καλλίστης πολιτείας τὴν ἑαυτῆς βίον ἐναφύσασαν ἡμῖν. Καὶ ἄλλως ὅτι τὰ θεῖα ὧν πεπαιδευμένοι αὐτὸς, οὐ τοσοῦτον ὀφείλεις ἐκσταθῆναι ἐπὶ τῷ γεγονότι. Οἶδας γὰρ ὅτι εἰς γέννησιν ἐληλυθότες κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ, πάντως τῇ γεννήσει συνευγμένη καὶ ἡ ἔξοδος ἡμῖν προσγίνεται. καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπος ἀθάνατος, καὶ οὐδεμία συζυγία ἀδιάσχυτος. Ἀναθεωρήσωμεν, εἰ δοκεῖ, τοὺς ἀπὸ D Ἀδὰμ μέχρι τήμερον, καὶ εὐρήσομεν τὴν ὑπάλλῃλον διαδοχὴν κατιούσαν ἕως ἂν καὶ συσταῇ ὁ τῆδε κόσμος. Ποῦ οἱ φύσαντές σε, δέσποτα, καὶ οἱ ἐκείνου τεκόντες; καὶ ἀναποδίξων οὐδὲν ἄλλο εὐρήσεις, ἢ βοῆν καὶ ἀπορόβην τὰ ἀνθρώπινα. Τί οὖν ἐστὶ νῦν τὸ ζητούμενον; ὅπως εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς γενοίμεθα, καὶ τὰ μὲν εἰκότα ἐπιτάφια ἐπιτελέσωμεν τῇ ἀειμνήστῳ· ὑπὲρ ἧς καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ οὐκ ἐλάχιστα ηὐξάμεθα, εἰ καὶ οὐκ ἠκούσθημεν ὥς ἀμαρτωλοὶ,

NOTÆ.

τὸ ἐπιμεῖναι αὐτὴν ἐν τῷδε τῷ βίῳ· τὰ δὲ τῶν παι-
δων, εὖ διαθώμεθα, καὶ τὰ ἡμέτερα ἐξέδωκα προε-
τρέψωμεν, ἐμιοιστεύοντες τῷ βίῳ θεοπροπῶς· ἵνα
μεταστάντες τῶν ἐνθένδε, ὁπνίκα ἐπιτρέψει ἡ πρό-
νοια, εὐρήσωμεν ἐκεῖσε τὴν καλὴν ἐμύζυγον ἐν ἀπεί-
ροις αἰῶσι χαίρουσαν σὺν ἡμῖν αὐτοῖς ἐπὶ μεθέξει
τῶν ἀπορρήτων αγαθῶν. Ταῦτα εἰ καὶ ἐλάχιστα
πρὸς παρηγορίαν· ὅμως οὐκ ἐπιδεικτικὰ τῆς ἀγάπης
σου, ἥτις καὶ χαρισθεῖη ἡμῖν εὐθυμος καὶ εὐ-
παρηγόρητος ἐπὶ τῆς ἐπὶ πάντα εἰς θεὸν ἀναθέσεως
ὁμῶν.

PIIZ' (81). — *Λέοντι Σακελλαρίῳ.* [ψνθ'.]

Gratias agit et virtutes ejus prædicat.

Καὶ σιωπῇ οὐκ ἐπιτρέπομεθα τῶν εὐεργεσιῶν
τῆς μεγίστης καὶ ἐπιποθέτου σου ὑπεροχῆς ἀπο-
λαύοντες· καὶ ἀπαντῇ κατ' ἀξίαν οὐκ εὐποροῦμεν,
λόγου ἀπορῶντες προσήκοντος. Εἰ δὲ οὐκ ἡ θεοφιλὴς
σου ψυχὴ μὴ οὕτως οἴεται, οὐ θαυμαστόν. Ἡ ἀγάπη
γάρ, φησί, τὸ κακὸν οὐ λογίζεται· ἐπεὶ καὶ ἐκ-
παλαι τὸ αὐτὸ εἴθε φιλικῶς ὑπολαμβάνειν καὶ σε-
μνύνει ὑμᾶς δωρεὰν τοῖς ἀλητέμοις· καὶ ὡς φασιν,
οὐδὲ συγκρίνειν ἔχεις πρὸς ἀλλήλους καθ' ὑπεροχὴν.
Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς εἰρηται, τῆς ἱερᾶς στοργῆς τὰ
συμβόλαια. Αὐτὸς δὲ, ὃ παντεπαίνετε, ἔοικας ἀκρό-
πολιν τις ἐνιδρῦσθαι ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων· ἡ
τάληθες οἰκειότερον εἰπεῖν, λιμὴν πολυχώρητος, θλι-
βομένων ἀνάπαυλα, διψώντων λόγου ἑμμελοῦς ἱκανὸν
παραμῦθιον, καθεκάστην, ὡς εἰπεῖν, εἰσδεχόμενος
καὶ ἰώμενος, θεραπεύων τε καὶ ἀφροσιούμενος τοὺτους
κακείνους, μελίκους καὶ ἐλάττους, ἱερεῖς καὶ ἀρχ-
ιερεῖς, ἐντελεῖς καὶ ὑφειμένους. Ὡς μεγαλοπρεπὲς
σου τὸ θεῖον ἀξίωμα, καὶ τὸ θεοφιλὲς πρακτῆριον!
Προσθήκει σοι καὶ τὰ τοῦ ἀοιδίου Ἰωβ τὰ ἐπιφθέ-
γματα· *Πατήρ ἐγενόμην ὀρφανῶν, πούς δὲ χω-
λῶν, [παρτί δὲ ἀνθρώπῳ ἀνέσχηται μου ἡ θύρα,*
καὶ ὅσα τοῦτοις συνεπόμενα. Σὺ τὸ λείψανον τῆς εὐ-
σεβείας· αὐτὸς τὸ κειμήλιον τῆς ὀρθοδοξίας· καὶ τὰ
πολλὰ πατρὲς οἱ λόγοι· ἵνα μὴ δόξη πρὸς χάριν
λέγειν, καὶ κολακίαν τὰ εἰς πρόσωπον ἀκουτίζό-
μενα. Ὅμως μίαν φωνὴν προσθεὶς ἀποπαύσει τοῦ
λέγειν· μία παραμυθία Πατρὶ, μονογενῆς τε καὶ
φιλοπάτωρ υἱός, καὶ τῇ βασιλίδι πόλει ἡ σὴ μεγα-
λοφυῆς καὶ περιδότης ἀρισταρχία.

PIIH' (82). — *Τῇ σπαθαρίᾳ τοῦ Φλαβιανοῦ.* [ψνθ'.]

In obitu filii.

Ἐφθασεν ἡ ἀπευκτὴ ἀγγελία τοῦ περὶ τοῦ ἀιμνήσ-
του υἱοῦ σου πάθους, μέχρι καὶ τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως.
Ἐν ἧ ὥστερ οἱ τὰς ἀκοὰς βροντηδὸν καταπλαγέντες
πεπτήχασιν ὅλως· οὕτως ἡμῖν ὁ λόγος ἐξαπορεῖσθαι
πεποίηκε, καὶ μηδὲ ἔχειν τι φθέγγεσθαι ἀξίον τῆς
δύνης. Ὡς τί γέγονεν ἐξάπνια· πῶς ὤχετο ἀνὴρ θαυ-
μαστός, αὐτὸς τῆς ἡλικίας ἄγων τὸ βιώσιμον· ὡς
μεγαλοψύχῃ! ὡς ὠραῖος τὴν ὕψιν! ὡς εὐγενὴς τὸ

"1 Cor. xiii, 5. "Job xxix, 15.

A fuerimus) ut quæ ad filios spectant, recte consti-
tuamus, et ad exitum nostrum nos comparemus,
vitam hanc Deo digne transigentes : ut hinc trans-
lati tunc cum jusserit providentia, illic nancisca-
mur egregiam conjugem infinitis sæculis nobiscum
in participatione ineffabilium bonorum gaudentem.
Hæc, licet exigua ad consolationem, nostram ta-
men testabuntur benevolentiam erga te : quem
velim semper esse bono animo et ad consolatio-
nem capiendam parato pro tua in Deo fiducia.

CLXXXVII. — *Leoni Sacellario.*

B Et silere nobis non licet qui summæ et deside-
ratæ excellentiæ tuæ beneficiis fruimur, et respon-
dere pro dignitate non possumus, congruenti ser-
mone destituti. Quod vero Deum amans anima tua
non sic sentit, mirum non est. *Charitas quippe, ut*
*ait, non cogitat malum*¹; quia jæm pridem id-
ipsum solita est amice præsumere, et nos indignos
gratis honore afficere; teque cum aliis tanquam
excellenteribus, minime audes, uti dicitur, com-
parare. Verum hæc, ut dixi, sacræ dilectionis
sunt indicia. Tu vero, unde quaque laudabilis, vi-
deis in urbium regina, tanquam arx quædam col-
locatus, aut, ut proprie magis verum dicam, velut
portus capacissimus, afflictorum requies, audire
jucunda cupientibus consolatio idonea, quotidie,
ut dicam, admittens et sanans, procurans et reli-
giose colens hos et illos, majores ac minores, sa-
cerdotes et episcopos, primores et subditos. Quam
magnifica est dignitas tua divina, et Deo accepta
exercitatio. Tibi etiam conveniunt decantati Jon
verba : *Pater eram orphanorum, et pes claudorum,*
*et omni homini aperta erat janua mea*²; et alia
quæ sequuntur. Tu reliquæ pietatis, tu recepta-
culum orthodoxiæ : et multa prætermittit oratio,
ne ad gratiam loqui quæ in os dicuntur, et adu-
lari videatur. Verbum tamen unum addens conti-
nuescet. Patris una est consolatio, unigenitus et
patrem amans filius, tum regiæ urbi magnanima
et celebris optima tua administratio.

CLXXXVIII. — *Spathariæ Flaviani* (*).

D Pervenit usque ad humilitatem quoque nostram
feralis nuntius de æternæ memoriæ filii tui casu.
In quo, quemadmodum ii quibus aures tonitru per-
cussæ sunt, toti metu consternantur; ita nos hic
rumor in summas angustias redegit, ut nec verba
suppetant quæ paria sint dolori. O quid repente
factum est? quomodo excessit vir admirandus, ea
ætate quæ maxime vitalis est, quam procerus sta-

NOTÆ.

(*) Consolatoria.

(81) In cod. Reg. ρ4α'.

(82) In cod. Reg. ρ4α'.

tura? quam pulcher aspectu? quam nobilis sanguine? quam illustri fama gloriosus? tanquam solus relictus fanstæ matri consolatio, paternæ familiæ firmamentum, generi decus et ornamentum; addiderim et regiis palatiis inusitatum spectaculum. Hic longinqua in regione res imperatoris administrans, avolavit: matrem relinquens laudatissimam, relinquens simul et illustrem conjugem, cum egregiis filiis, et lautam domum, sanguinem celeberrimum, rem opulentam, industrios famulos, stipatores dominum amantes, hæc et illa; simul omnia: ne minuta quæque singillatim cōsectetur oratio: dehinc ab exteris oris domum reversus, onus miserandum, lamentabilis occursus et urbi regiæ, et domui spectatissimæ. O calamitatem immodicam! Ingenuerint muri ipsi urbis, ne dicam principes et æquales. Ingenuerint et imperatores ipsi, germine orbatī multis nominibus administrando. Lacrymata fortasse urbana multitudo: mœsta autem merito fuerit universa cognatio. Quod si hæc ita sunt, quis dolorem tuum, o domina, luctuose satis explicet? quis et conjugis? quis et sororis? quis et domesticorum? Nec ipsæ fluminum profluente aquæ in lacrymas conversæ vobis ad lamenta sufficerent. Quid aer? annon oculis vestris mutatus est? sol neque ortus est, sole domus amisso? Hæc atque his similia suggerit dolor ad lugendum. Sed quia mulierem alloquimur et divinis olim eruditam, et quæ omne virtutis argumentum in sua ipsius vita exhibet, sicut omnium prope aures oculique testantur; admonitione multa non est opus, cum domi habeat medicamenta consolationis. Multos codices sacros in manus sumpisti: multa Patrum scripta evolisti, nocte dieque vacans orationibus, in precibus pernoctans, hoc est, in nocturnis diurnisque psalmorum hymnorumque modulationibus. Ex quibus et continentia, et attritio corporis? liberalitas erga pauperes, erga sacerdotes et monachos observantia, et quidquid in aliis pietatis generibus laudatur et canitur. Domi ergo et a teipsa sat habes unde animæ suggeras quæ convenient. Sed et sponsæ, et filię, et toti Abrahamiticæ domui, tanquam communis magistra, et virtutis exemplar, et quæ jampridem divinorum eloquiorum thesauros condidisti; potes et in tempore tritici mensuram distribuere³⁰. Memineris, o generosa et admiranda inter mulieres, nec novum nec præter expectationem evenisse quod accidit. Contemplantur omnes qui ab Adam fuerunt ad hunc usque diem, et in profunda Dei judicia ingredi; ac vide, quia *homo velut fenum: dies ejus velut umbræ prætereunt*³¹. Quoniam igitur progenitor mortalis per peccatum, mortales et posterī invicem succedentes. Verum ex quo Christus, mors non amplius mors est, sed immortalis regenerationis principium. Pietate insignem filium, et orthodoxum, et

A αἷμα! ὡς εὐκλεῆς τὸ κῦδος! ὡς μόνος ἐγκαταλειμμένος παραμύθιον μητρὶ αἰσίδα. οἰκία πατρὶα ἐρείσμα, γένει ἐγκαλλώπισμα· προσθεῖν δ' ἂν καὶ βασιλείας αὐλαῖς ξένον ὄραμα. Οὗτος ἐν ἀλλοδαπῇ τὰ βασιλείας διοικούμενος, ἀπέπηγ· καταλιπὼν μὲν τὴν περιδότην μητέρα, συναπολιπὼν δὲ καὶ τὴν περιδοξὸν ἐμψύγα, σὺν εὐγενεσί νεογνοῖς, καὶ λαμπρὰν ἐστίαν, τὸ πολυθρύλλητον αἷμα, τὸ πολυούσιον κτῆμα, τοὺς δεξιούς ὑπηρέτας, τοὺς φιλοδεσπότους παραστάτας, ταῦτα κάκεινα, ὁμοῦ τὰ πάντα, ὡς ἂν μὴ κατακερματίζοιεν ἐν ἑκαστῷ ὁ λόγος· εἶτα ἐπ' ἀνελθὼν ἐκ τῆς ξένης οἰκαῆς, φόρτος ἐλεεινός, σκυθρωπὸν ἀπάντημα καὶ βασιλίδι πόλει, καὶ ἀξιαγὰστω ἐστία. **Β** Ὡς οὖν ὑπερβαλλούσης συμφορᾶς! Στενάζει δ' ἂν καὶ αὐτὰ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως, μὴ ὅτι ἀρχόντες καὶ ὁμήλικες, στενάζειαν δ' ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ αὐτοκράτορες, ἀποβεβληκότες ἔρκος πολυθαύματος. Δακρύσει τάχα καὶ ὁ ἐπιπόλιος ὁμιλος· ἐπιστυγνᾶται δὲ εἰκότως καὶ πᾶν τὸ γένος. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως, τίς τὸ ἐπὶ σοὶ πάθος ἐκτραγῶδῆσειεν, ὃ δέσποινα; τίς δὲ τὸ τῆς ὁμοζύγου; τίς δὲ τὸ τῆς ἀδελφῆς; τίς δὲ τὸ τῶν οἰκετῶν; οὐδ' ἂν τῶν ποταμῶν τὰ βεῦματα εἰς ὀάκρον μεταποιούμενα ἐξαρκέσειεν ὑμῖν ὑπηρετεῖσθαι τῷ θρήνῳ. Τί δὲ ὁ ἀήρ; οὐκ ἡλλοιωταὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν ἄρα; καὶ ὁ ἥλιος οὐκ ἀνατεταλκώς, τὸν τῆς ἐστίας ἥλιον ἀπολωλεκώς; Τοσαῦτα καὶ ὅσα τοῦτος ἐράμμιλλα ὑποβάλλει τὸ πάθος ἀποδύρασθαι. Ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς γυναῖκα ἡμῖν ὁ λόγος πάλαι τὰ θεῖα πεπαιδευμένην, καὶ ὅλην ὑπόθεσιν ἀρετῆς τὸν ἑαυτῆς βίον ὑποδεικνύουσαν· ὡς μαρτυρεῖ σχεδὸν πᾶσα ἀκοή καὶ ὅψις· οὐ πολλῆς χρεῖα ὑπομνήσεως· οἰκοθεν ἔχουσιν τὰ φάρμακα τῆς παρामυθίας. Πολλὰς ἱερὰς βίβλους ἐπὶ χεῖρας εἰληφας· πολλὰ πατρικὰ ἀναγνώσματα διεξελέλυθας. Νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν σχολάζουσα ταῖς προσευχαῖς, ταῖς δεήσεσιν ἐπιμένουσα ταῖς παννύχιοις, εἰτ' οὖν νυκτεριναῖς καὶ ἡμεριναῖς ψαλμωδαῖς τε καὶ ὕμνοῖς. Ἀφ' ὧν καὶ τὸ ἐγκρατὲς, καὶ τὸ ὑπομιαστικὸν τοῦ σώματος· τὸ πρὸς τοὺς ἐνδεδεῖς ἐπιδοτικόν, ἱερεῖς τε καὶ μοναστὰς θεραπευτικόν· τὸ ἐπὶ πολλοῖς οὖν ἄλλοις εὐσεβείας τρόποις ὑμνούμενόν τε καὶ ᾄδόμενον. Οἰκοθεν τοιγαροῦν καὶ παρ' ἑαυτῆς ἱκανῶς ἔχεις ἐπὶ τῇ ψυχῇ τὰ εἰκότα. Οὐ μὲν, ἀλλὰ καὶ τῇ νόμῳ, καὶ τῇ θυγατρὶ, καὶ πάσῃ τῇ **D** Ἀβρααμιαῖ ἐστὶ· ὡς κοινὸς διδάσκαλος, ὡς ἀρετῆς ὑπόδειγμα, ὡς ἑκπαλαὶ τὰ θεῖα λόγια θησαυρίσασα, καὶ ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον ἐκάστῳ διανέμειν ἔχουσα. Ἀναμνήσθητι, ὦ γενναία καὶ θαυμαστὴ ἐν γυναιξίν, ὡς οὐδὲν ξένον καὶ τῶν παρ' ἐλπίδα τὸ συμβεβηκός. Ἀναβύωρσον τοὺς ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς σήμερον· καὶ χώρησον εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ βαθεῖα κρίματα· καὶ ἴδε, ὅτι *ἄνθρωπος ὥσει χέρτος· αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὥσει σικαὶ παρήγουσιν*. Ἐπεὶ οὖν ὁ προπάτωρ θνητὸς διὰ ἁμαρτίαν, θνητὸς καὶ ὁ γόνος ἀλληλούχως ἴδων μέχρι τοῦ δεῦρο. Ἀλλ' ὅμως ὅτι ἀφ' οὗ Χριστὸς, οὐκέτι θάνατος, ὁ θάνατος, ἀλλ' ἀρχὴ παλιγγενεσίας ἀθανάτου. Εὐσεβῇ παιδεία, καὶ ὀρθόδοξον,

³⁰ Luc. xii, 42. ³¹ Psal. cii, 15.

φιλομόναχόν τε καὶ φιλάγαθον, καὶ γεγέννηκας, καὶ A
προῦπεμψας. Ἔστω σοι παραμυθία αὐτάρκης καὶ
εὐχαριστίας ὑπόθεσις. Καὶ παρακαλοῦμέν σε τὴν
θεοπαράκλητον καὶ πανσύνετον· γενοῦ, ὡς ἐν πᾶσι
τοῖς ἄλλοις, κἀνταῦθα μεγαλοφυΐας ὑπόδειγμα·
καλὸν ἐντάφιον καὶ τῷ παγκάλῳ νιψί, ὡς καὶ ψυχι-
κῶς ἱμερομένη τὰ αὐτῷ ἐπιβάλλοντα, ἀπόμοιραν
θεῷ εἰσπίσους. Τάχα γὰρ διὰ τοῦτο θεός σε ἐταμιεύ-
σατο τῶν προλαβόντων ὑστάτην, ἵνα πάντα θεοπρε-
πῶς διαθεμένη, εὐκταίως συναπάρῃς τῶν ἐνθύνων,
καὶ κληρονομήσῃς σὺν αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. Ταῦτα
καὶ ὁ ἀδελφὸς τῶν ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκο-
πος συμφεγγόμενός ἐστι, πολυτιμωτάτη κυρία
μου.

ΠΘ' (83). — Παντολέοντι λογοθέτῃ. [ψξτ'.]

B

CLXXXIX. — Pantoleonii Logothetæ.

Deprecatoria pro Theodoto Protospathario.

Ἴσμεν καὶ τὸ εὐπαρρησίαστον νεμεσητὸν ὑπάρ-
χειν· συνεπιστάμεθα καὶ τὸν καιρὸν συστολῇν ἡμῖν
ἐπιτρέπειν· ἀλλ' ὅμως τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀμυθῆτου
σου περὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς εὐδιάθετον ἠνάγκασεν
ἡμᾶς τολμηρότερον χρῆσασθαι καὶ τῷδε τῷ γραμ-
ματίῳ. Τολμηρὸν γὰρ ἐστὶν ὡς ἀληθῶς οὐ μόνον τὰ
καθ' ἑαυτοὺς ἀναφέρειν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἐτέρων δε-
δεσθαι· ὅμως, ὡς εἴρηται, τὸ πολὺ σου εὐμενὲς καὶ
διπλοῦν εὐσεβές, παρεθάρρυνεν ἡμᾶς τολμῆσαι. Τί
οὖν τὸ λεγόμενον; περὶ Θεοδότου τοῦ πρωτοσπαθα-
ρίου, ὃς ὅπως ἐστὶν ἐναγώνιος, αἰτία τοῦ συναπ-
άραντος αὐτῷ οἰκονόμου τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Δύσει,
διαγινώσκει πάντως ἡ ἀνυπερβλητὸς σου ὑπεροχή.
Τίς οὖν ἄλλος ἂν ἐξευρεθῇ ἀρβύλος ἐπὶ τῇ ἀντι-
λήψει τοῦ ἀνδρός; τίς δ' ἂν ἐχφερονέστερος τῆς σῆς
C
μεγαλονοίας συνιδεῖν τὸ δέον; τίς δὲ καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ
κράτους τὸ ὑπόγυον ἔχων πλέον τῆς σῆς γνησιευτι-
κῆς παραστάσεως; Ἀδὲ ὁ εὐληφας παρὰ Θεοῦ ἑλεος,
δέσποτα παμπόθητε, τῷ δεομένῳ. Προκυλινδοῦμεθα
σου τοῖς τιμίαις ἔχνεσι· βουλὴ σου ὡς βουλὴ ἀγγέ-
λου· φωνὴ σου ὡς βοῆς ἀστράπτουσα τῇ τε λαμ-
πρότητι τῆς παρρησίας, καὶ τῇ τῆς ἀγάπης ἀγλαΐᾳ·
τῆς εἰ ἀξιωθείη μέτοχος γενέσθαι ὁ ἰκέτης σου, πάν-
τῃς ἂν ἐξω που γένηται τῶν κατηγορητικῶν βελῶν
τοῦ ἀντικειμένου αὐτῷ, ὡς οἶδας ὁ ὑψηλόνους, κατὰ
διαφόρους τρόπους. Ἡμεῖς τε οἱ ταπεινοὶ προσοίσο-
μέν σοι πολλὰς τῆς εὐχαριστίας τε καὶ προσευχᾶς
ὑπὲρ ὑγείας ἀμφοτέρων ὑμῶν, τῆς καλῆς ὁντως καὶ
ἀξιαγαστοῦ συζυγίας. Καὶ τάχα ὑπὲρ τῶν χρύ-
D
σεια δῶρα προσηρόντων οὐκ ἀτιμωτέρα εἴη ὑμῖν ἡ
θεοπάροχος δωρεά, καὶ ἡ ἀπὸ Κυρίου χορηγούμενη
εὐμένεια, εἰς σωτηρίαν ψυχῆς τε ὁμοῦ καὶ σώματος
ὑμῶν τῆς παμπόθητου καὶ πανευφύμου δαΐδας.

Πζ' (84). — Θεοφάνῃ μονάχῳ. [ψξζ'.]

CXC. — Theophani (84*) monacho (*).

Quod Christus, Christus non est, nisi circumscribatur nostra effigie.

Εἰ σοι φίλον τὸ πρὸς ἡμῶν τῶν εὐτελῶν γράμμα,

Si te humilitatis nostræ litteræ delectant, rursum

NOTÆ.

(83) In cod. Reg. p. 46.

(84) In cod. Reg. p. 47.

(84*) Cerameo, postea archiepiscopo Tauromeni-

PATROL. GR. XCIX.

tano, cujus exstant Homiliæ in Evangelia Domini-
calia et festa, etc.

(*) Dogmatica.

accipe, vir charissime, non quæ facundiæ et elegantiae quidquam habeant, ut tu blandiens dicis; at quæ charitatis symbolum sunt procul dubio: quantoque crebriores fuerint litterarum vices, tanto et charitatis crescat affectus: quo quid optabilius esse possit? Verum hæc missa faciamus: ad sequentia pergat oratio. Quid hoc est quod apud vos tentatum est novi? et quinam hi novi dracones, Charybdis instar absorbentes animas, quæ veritatis verbo firmatæ non sunt? Tu quidem haud nominasti: nos vero, etiam antequam litteræ tuæ significarent, vehementer planximus, unius hominis causa hæretici, seu potius revera blasphemi in Deum, qui chartularii munus istic ab imperatore adeptus est, hanc celeberrimæ Siciliæ perniciem dicentes obtigisse. Istud autem exitium non ex dogmatica doctrina conflatum est: doctrinæ enim expers ingens hæc statua: sed ab impia mente profectum, atque, ut quod verius est dicatur, ad impietatem a maioribus natum: et quidem cum duobus aliis consanguineis. Sed hos Trinitas, scio, profligabit, et vestro et aliorum qui veritatem una defendunt ore divino. Te vero et tui similes minime turbet adhuc furens hæresis. Nondum enim excussum et contusum est malum, nec satis adhuc probatus fidelium in Deum amor: ac præterea non possumus ingredi in abyssum iudiciorum Dei, quomodo populum suum infidelitatis procella usque adeo agitari sinat. Cæterum sermonis conclusio est, ut *qui probati sunt, manifesti fiant*³²; sicut sapientiæ dispensator Paulus dixit. Quapropter hortamur, et obsecramus, ne fatigeris, neque cesses adversarios coarguere, ex intimo cordis tui penu divina promens documenta, atque hinc perspicue demonstrans, Christum non esse Christum, nisi juxta figuram nostram circumscribatur. Nam si caro factus est, utique veluti caro circumscribatur. Quod vero non circumscribitur, id intra humanitatem non est, sed extra hanc haud dubie, necnon extra locum, et tempus: Deus nudus, quem natura incomprehensibilem et indefinitum dicimus et cogitamus. Atque hoc ex rerum natura per certam veritatis demonstrationem sequi necesse est: circumscribi nempe Christum, et in imagine adorari: « Siquidem in imagine archetypum repræsentatur, » sicut alicubi divinus ait Dionysius: et alibi: « Alterum in altero, præter substantiæ differentiam. » Quare qui negat depingi Christum, is natum hominem esse negavit: et qui ejus imaginem non adorat, prorsus ne ipsum quidem adorat, licet adorare se putet: quandoquidem, ut sermo sacer ait: *Infideles confitentur se Deum nosse, factis autem negant*³³. Hæc ego reverentiæ tuæ non tanquam ignofanti exposui, sed tanquam eadem sentienti, ac veluti guttam ex dogmatum pelago hauriens: cum infinitæ præterea suppetant Patrum sententiæ, una cum vetere historia ab exordio ipso evangelicæ prædicationis, ad

A δέχου καὶ αὐτοῖς, ὡς τριπλόητε· οὐδὲν μὲν ἔχον εὐ-
 πρεπὲς τε καὶ εὐφραδὲς, ὡς χάριτι φῆς, τὸ δ' οὖν
 τῆς ἀγάπης σύμβολον καὶ πάντοτε ὁμολογουμένως· καὶ
 γε ὅσον ἡ ἀντιδόσις τῶν γραμμάτων γίνετο, τοσοῦ-
 τον ἡ τῆς ἀγάπης διάθεσις αὐξοίτο. Οὐ τί ἂν εἴη σπου-
 δαιότερον; Ἀλλὰ τοῦτο νῦν κείσθω ἐν ταῦθα· πρὸς δὲ
 τὸ ἐξῆς βαδιστέος ὁ λόγος. Τί τὸ νῦν καινοτομηθὲν
 ἐν τοῖς αὐτοῖσι; καὶ τίνες οἱ νεοφανεῖς δράκοντες
 Χαρυβδῶδιν καταπίνοντες ψυχὰς μὴ ἐστηριγμένας
 τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας; Αὐτὸς μὲν οὖν οὐκ ἐξωνομά-
 τισας· ἡμεῖς δὲ, καὶ πρὸ τῆς δηλώσεως τῶν γραμ-
 μάτων, κατεστενάξαμεν ὅτι μάλιστα ἐφ' ἀνδρὶ αἰρε-
 τικῷ, μᾶλλον δὲ βλασφημῷ τῷ ὄντι εἰς Θεόν, λα-
 χόντι ἐν τοῖς αὐτοῖσι παρὰ τοῦ κράτους χαρτοουλα-
 ρεῦειν, καὶ τοῖς εἰπόντες, ὅτι γε τῆς περιδοῆτος Σι-
 κελίας ἐφθασεν ὁλεθρος. Τόδε τὸ πῆμα οὐκ ἐκ δογ-
 ματικῆς πείρας τετεχνωμένον· ἀπειρον γὰρ τὸ ἀν-
 δριαντάριον· ἀλλ' ἐξ ἀσέβους γνώμης πεπληρωμέ-
 νον, καὶ ἵνα τάληθέστερον ῥηθεῖη, πατρῶθεν ἐπὶ τὸ
 ἀσβεῖν ἡγμένον· καὶ γε σὺν δυσὶν ἄλλοις ὁμαίμο-
 σιν. Ἀλλὰ τοὺτους μὲν ἡ Τριάς οἶδ' ὅτι ἐπιβράβι-
 σαιεν, ἐνθέοις στόμασιν ὡμῶν τε καὶ τῶν ἐν ταῦθα
 ὑπεραρχούντων τῆς ἀληθείας. Σὲ δὲ καὶ τὸν, ὅς σὺ,
 μηδὲν ξενίζετω ἡ ἐτι λυττώσα αἵρεσις. Οὐπω γὰρ
 ἐκτέτριπται τὸ κακὸν, οὐτε δεδοκίμασαι ἱκανῶς
 τῶν πιστῶν τὸ φιλόθεον, καὶ τρίτον οὐχ οἷοί ἐσμεν
 ἐμβατεύειν εἰς ἀβυσσον κριμάτων Θεοῦ· καθ' οὓς
 τρόπους ἀνέχεται ἀκμὴν κλυδωνίζεσθαι τῷ σάλῳ τῆς
 ἀπιστίας· τὸν λαὸν αὐτοῦ. Πλὴν συμπέρασμα τοῦ
 λόγου, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γίγνουντο, ὡς ὁ τῆς
 σοφίας ταμίας Παῦλος· λέλεγε. Διὸ καὶ παρακαλοῦ-
 μεν καὶ ἀντιβολοῦμεν μὴ ἐκκακεῖν, διακατελέγγειν
 σε τοὺς ὑπεναντίους, ἐκ τῶν αὐτῶν ταμείων τῆς
 καρδίας σου προσφέρων τὰ θεῖα διδάγματα· καὶ ὑπο-
 δεικνύων ἐντεῦθεν ἀριθμία, ὅτι Χριστὸς οὐ Χρι-
 στὸς, εἰ μὴ περιγράφοιτο τῇ καθ' ἡμᾶς ιδέᾳ. Ἐπερ
 γὰρ σὰρξ ἐγενόνη, πάντως καὶ ὡς σὰρξ περιγρά-
 φεται. Ὁ δὲ μὴ περιγράφοιτο, τοῦτο οὐκ εἶσω ἀν-
 θρωπότητος, ἀλλ' ἐξω δηλονότι καὶ τόπου καὶ χρό-
 νου· Θεὸς γυμνὸς τῇ ἀπεριληψίᾳ τε καὶ ἀοριστίᾳ
 καὶ λεγόμενος καὶ νοούμενος. Καὶ τοῦτο ἀραρώτως
 εἰς ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας φυσικαῖς
 ἀκολουθίαις ἀναγκαζόμενον· περιγράφεσθαι Χρι-
 στὸν, καὶ τῇ εἰκόνι προσκυνούμενον. « Ἐπεὶ περ ἐν
 αὐτῇ τὸ ἀρχέτυπον ἐκπέφασται, ὡς ποῦ φησιν ὁ θεο-
 φάντωρ Διονύσιος· » καὶ ἀλλαχοῦ· « Ἐκατέρωθεν ἐν
 ἑκατέρῳ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. » Ὅστει ὁ
 ἀπαναντιόμενος ἐγγράφεσθαι Χριστὸν, ἡρνηταὶ ἀν-
 θρωπον γεγονέναι· καὶ ὁ μὴ προσκυνῶν αὐτοῦ τὴν
 εἰκόνα, οὐτίπου προσκυνεῖ αὐτὸν τὸ καθόλου, καὶ
 νομίζῃ προσκυνεῖν· ἐπεὶ φησιν ὁ ἱερὸς λόγος· Οἱ
 ἀπιστοὶ ὁμολογοῦσι Θεὸν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις
 ἀρνούνται. Ταῦτα οὐχ ὡς ἀγνοοῦσιν τῇ τιμωρίᾳ
 σου ὑπεδῆλωσα, ἀλλ' ὡς συνομογνωμονοῦσιν· καὶ
 ὡς περ βάνιδα ἐκ πελάγους δογμάτων ἀνελκύσας
 πρὸς τῷ καὶ ἀπειρον ἐσμὲν εἶναι πατρικῶν· μετὰ
 καὶ τῆς ἀρχαιολόγου ἱστορίας ἀπ' αὐτῆς βαλβίδος

³² I Cor. xi, 49. ³³ Tit. i, 16.

τοῦ κηρύγματος, εἰς σύστασιν τῆς ἀμωμῆτου ἡμῶν A illibata fidei nostrae Christianae confirmatio-
 τῶν Χριστιανῶν πίστεως. nem.

PLA' (85). — Φιλοθέφ κτήτορι. [ψζη']

CXCI. — Philotheo possessori.

Laudat ejus virtutes, genus, patriam.

Μέγα κέρδος ἡγεῖται σου ἡ τιμιότης, ὥς φησι, δεχομένη ἡμῶν γράμματα, ὁμοῦ τε καὶ μνημονευομένη πρὸς ἡμῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ τῆς σῆς θεόφρονος διανοίας ταπεινοφροσύνη πολλῇ κεχηρημένης ἐγκώμιον, οὐχ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν [cod. Reg. εὐτελῶν], καὶ οὐδενὸς ἀξίων λόγου. Ὅμως κατὰ τὴν πεποθησιν αὐτῆς λήφεται τὸν μισθὸν ὑπὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν Θεοῦ δικαιοκρισίας, ἀμειβομένου τὴν πίστιν ἐκάστου ἀμοιβαῖς οὐρανίαις, καὶ εἰς ἑαυτὸν τὸ τοῦ πέλως γιγνόμενον Χριστοειδὲς ἀνατιθεμένου. Ἡμεῖς δὲ τῷ ὄντι χαίρομεν, ἀνδρὶ τοσοῦτῳ καὶ τηλικούτῳ φιλιᾷζειν γνωρίσαντες· οὐ ἡ ἀρετὴ διαπρύσιος, καὶ ὁ ἔπαινος δικαιοτάτος, καὶ τὸ πολίτευμα πολλοῖς ὑπόδειγμα τοῖς ἐθέλουσιν εὐσεβεῖν ἐν τῇ παρουσίᾳ γενεᾷ, ὥς ἐν περιωπῇ δρους ἀρετῶν προκείμενον. Καὶ φερωνύμως ὡς ἀληθῶς ἐξέλαμψας φιλόθεος, φιλεῖν Θεοῦ τὸ ἀπραγμον καὶ ἡσύχιον αἰρητάμενος, ἐπιτηρᾷ θείων ἐντολῶν. καὶ ἐπιτεύξει τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Καίτοι ὑπάρχων, καὶ κατὰ ἰδέαν δέξις τυραννίδος, καὶ κατὰ γένος ὑπέρλαμπρος τὸ αἷμα· ἀλλ' ὁ θεὸς πόθος σθέσας ταῦτα πάντα, καὶ οὐδαμινὰ δεῖξας, ὅπερ καὶ ἀληθές, πρὸς τὴν ὑπέρφωτον τῆς θείας ὑπαιότητος ἡρᾷ σου τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς, αἰγλὴν ἐκεῖ βλέπειν, ἐκεῖ φαντάζεσθαι, ἐκεῖ μετατιθεῖναι τὸ πολίτευμα, οὐ χερὰ ἀνεκλάητος, ἐνθα ζωὴ ἀχρήματος [cod. Reg. ἀμήρυτος], ὅπου ἡ εὐλαμπής τῆς μακαρίας καὶ ἀρχικῆς Τριάδος. Ἀλλὰ γένοιτό σοι, ὦ θαυμάσιε καὶ ἐπιπόθητε ἡμῖν, ἐπαύξεις ἀρετῆς ἔτι καὶ ἔτι, καὶ θησαύρισις ἀγαθῶν ἔργων, εἰς τὸ μεγαλεμπόριον ἀπᾶραι σε τῶν ἐνθένδε, ἐπὶ μεθέξει τῶν αἰδίων. Σὺ μὲν οὖν τῆς προσηγορίας ἐνταῦθα κείσθω. Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἐπηρώτησας αὐθις, ὑποδείξας τὸ ἀνεξαγόρευτον ὄφλημα· ἐκεῖνο λέγομεν, ὅτι ὁ κανὼν οὐδὲ εἰς διγαμοῦντος γάμον ἐστιαθῆναι τὸν πρεσβύτερον παραχωρεῖ· πόσῳ γε μᾶλλον στεφανῶσαι τὸν τοιοῦτον; Ὁ γὰρ στέφανος ἐπιτίθεται ἐπὶ τῷ νικῶντι τὴν ἀκρασίαν, καὶ τὸ τῆς παρθενίας κλέος ἀποσωσάμενον. Ὁ δὲ διγαμῶν, πρὸς τῷ μὴ ἀξίος εἶναι στεφανωθῆναι, καὶ ἐπιτιμίοις ὑποβέβληται κανονικῶς. Πῶς οὖν οὐκ ἔδεισε στεφανῶσαι τοὺς ὑπὸ κανόνας κειμένους τῆς διγαμίας; Παρ' ἡμῶν τοίνυν, σύγγνωθι, ἵνα μηδὲν ᾖ ἄλλο αἰτίημα, οὐκ ἐπιτέτραπται τὸ καθόλου ἐσυργεῖν· οὐκ οἶδ' ὅτι εἰ μὴ τι κατ' οἰκονομίαν, μεταδιδόναι ὑμῖν τῶν ἁγιασμάτων, παρὰ σεσωσμένου πρεσβυτέρου τετελεσμένων. Περὶ τοῦ ἀναγνώστου, ὅτι ἐπέστρεψεν ἐπιτιμιασθεὶς, δικάσιμν ἐστὶν ἔως καιροῦ συνόδου μὴ ἀποστολιζέσθαι αὐτόν· ὁ μὲν γὰρ πρεσβύτερος εἰργεταὶ τῆς λειτουργίας ἐπιτιμιασθεὶς, ὁ δὲ διάκονος τῆς διακονίας, καὶ ὁ ἀναγνώστης τῆς

Magnum lucrum putat honorificentia tua, ut ait, cum litteras nostras accepit, simulque cum ipsius a nobis sit mentio. Hoc vero divinæ mentis tuæ, magna humilitate præditæ encomium est, non nostrum, qui abjecti, et nullius pretii homines sumus. Attamen juxta fiduciam tuam mercedem accipies a justo judicio boni Dei nostri, qui uniuscujusque fidem cœlestibus præmiis remuneratur, et quod proximo factum est, ut sibi ipsi Christus imputat. Nos vero gaudemus reipsa cum palam facimus amicos nos esse tanti ac talis viri, cujus virtus celeberrima, lausque justissima, et vivendi ratio multis pie in hoc sæculo vivere volentibus, exemplum est, tanquam in summo montis virtutum vertice propositum. Ac tuo certe nomini congruenter Philotheum te exhibuisti, Dei amore vitam tranquillam et a negotiis remotam eligens, ut divina serves mandata, et æterna bona consequaris. Et vero cum sis et ob formam dignus imperio, et, si genus spectetur, sanguine perillustri: divinus tamen amor exstinguens hæc omnia, et nihili esse docens, sicut verum est, et divinæ pulchritudinis splendorem omni lumine superiorem oculos tuæ mentis erexit; ut illuc spectes, illuc contemplationem, illuc conversationem tuam transferas, ubi gaudium est ineffabile, ubi vita immortalis, ubi coruscatio beatæ et supremæ Trinitatis. Sed contingat tibi, vir admirande nobisque desiderande, majus majusque virtutis incrementum, et bonorum operum congeries: ut magni mercatoris instar hinc solvas ad participationem æternorum. Quod igitur ad tuum nomen attinet, hic finis esto. Quia vero de presbytero etiam rursus interrogasti, pœnam minime expressam significans; illud dico, canonem ne concedere quidem presbytero ut in digami nuptiis convivetur; quanto minus ut illum coronet qui talis est? Corona enim ei imponitur, qui vicit intemperantiam, et virginitatis decus conservavit. Qui vero secundas nuptias init, præterquam quod dignus non est qui coronetur, canonum etiam pœnis est obnoxius. Quo igitur pacto coronare ausus est eos, qui ex canonibus de digamia multandi sunt? Quamobrem, ignosce, ut crimen aliud nullum esset, nullatenus sacrificare permissum est; haud scio an per indulgentiam dispensare circa sacramenta, quæ ab innoxio presbytero fuerint consecrata. De lectore, qui pœna suscepta reversus est, æquum est ut ante synodi tempus Apostolum non legat. Nam et presbyter inhibetur a sacrificio, et diaconus a ministerio, et lector a lectione. Nos ita sentimus et sancimus.

NOTÆ.

mus. Sicut autem pietati tuæ visum fuerit, sic faciat.

CXCH. — *Irenæ Patriciæ.*

De monasterio feminarum ad viros non transferendo.

Bonæ fiduciæ tuæ argumentum est, quod nos humiles salutaveris, Domina mihi honoratissima, per dilectum fratrem nostrum dominum Petrum propinquum tuum : per quem et nos vicissim quam debemus salutationem reddimus, laudantes pietatem tuam, rectamque in bonis æmulationem. Hoc quippe et ipsi per nos scimus, et a fratre persæpe discimus, quodque ob Dei amorem, ipsum etiam in honore habes, sicut virtuti tuæ, et viri moribus convenit. Quoniam autem percontata es de monasterio, quod Leones vocant, utrum conveniat viris illud attribuire, sicut est consilium tuum in ejus instauratione, cum antea muliebri monasterium diceretur, et reipsa esset : hoc habemus quod respondeamus, quod nempe, si a te nunc primum consecratus esset locus, integrum foret facere quod velles. Sed quia consecratus antea fuit per beatæ memoriæ defunctam filiam tuam illic præsentem, quæ et multis annis monasterium rexit cum virginum cœtu ; etsi superiore bello civili facta est sororum illius loci translatio, atque ipsius præpositæ, quæ ibi quiescebat in sacris loculis, cum aliis quæ præcesserant ejusdem ordinis animabus ; fas non est, ut opinor, Domina, mutationem a te fieri, aut porro illius quæ præcessit, sorores filiasque dimittere, quæ ibi Deo servire malunt, ubi sepulta est præposita. Apostolicus sermo est : *Unusquisque in quo vocatus est, in hoc maneat* ²¹. Monasterium muliebri appellatum est : quæ causa immutationis, ut virorum nomen gerat ? præsertim cum viri non appareant ? quæ autem expulsæ sunt, non ferant se non ibi vivere. Quod si sæpe mutatio facta est in quibusdam monasteriis, aut persecutio causa fuit, aut subreptio injusta, aut potentia non legitima. Quibus vero recta est fides, et vita fidei non repugnans, eos consentaneum fuerit secundum leges et canones loqui et agere. Quamobrem hortamur et obsecramus, ac si ipsa beatæ memoriæ filia tua per nos humiles vocem ederet, monasterium Leones pergat muliebri nuncupari, et ipsius filias in spiritu, servientes Deo custodire. Hæc enim ut illius, sic et tuæ quoque pietati laus erit sane maxima, neque ansam reprehensionis dabit iis qui nostra observant : quod præcipit Apostolus cum ait : *Sine offensione estote et Judæis, et Græcis, et Ecclesiæ Dei* ²². Quoniam nisi ita feceris, res quidem non subsistet, ab eo quod convenit, ad id quod præter naturam est, translata ; nos vero non effugiemus publicam ca-

A ἀναγνώσεως. Ἡμεῖς οὕτως ἐροῦμεν καὶ τυπούμεν. Ὡς δὲ ἡ εὐσεβεία ὑμῶν νομίζει, ποιεῖτω.

PLB' (86). — *Εὐφροσύνη πατρικία.* [φωδ'.]

Τῆς ἀγαθῆς σου πεποιθήσεως σύμβολον τὸ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς προσαγορεύσαι, κυρία τιμιωτάτη μοι, διὰ τοῦ ἡγαπημένου ἡμῶν ἀδελφοῦ Κυρίου Πέτρου καὶ συγγενοῦς σου· δι' οὗ καὶ ἡμεῖς ἀντιπροσαγορεύομεν ὀφειλομένως, ἐπαινοῦντές σου τὸ εὐσεβές, καὶ εὐζήλων ἐν ἀγαθοῖς. Ὅτι τοῦτο καὶ ἀπ' αὐτῶν ἴσμεν, καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ πολλὰκις διδασκόμεθα· καὶ γὰρ ὡς διὰ Θεοῦ ἀγάπη, καὶ αὐτὸν διὰ τιμῆς ἄγοις, ἀξίως τῆς ἐνοῦσης σοι ἀρετῆς, καὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς πολιτείας. Ἐπειδὴ δὲ ἡρώτησας περὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἐπιλεγομένου τοὺς Λέοντας, ὡς εἰ δέοι ἀνδρεῖον αὐτὸ καταστήσασθαι· οὕτως αἰρέσεως ἔχουσα ἐν τῷ μετασχηματισμῷ τοῦ πρὶν γυναικεῖαν μονὴν ὀνομαζομένου καὶ χρηματίζαντος· τοῦτο ἀποκρίνεσθαι ἔχομεν· ὅτι εἰ μὲν νεωστὶ ἤρξαται σοι καθιεροῦν τὸν τόπον, ἐξὸν ὕπερ αἰρῆ διαπράξασθαι. Ἐπειδὴ δὲ προκαθιέρωται διὰ τῆς ἐν μακαρίᾳ μνήμῃ τελεσθείσης σου θυγατρὸς ἐκείσε καθηγουμένης, καὶ τοῦτο ἐπὶ χρόνοις ἱκανοῖς διακρατησάσης, μετὰ καὶ συνδίας παρθενικῆς· εἰ καὶ ὅτι μετὰ σεως γέγονεν ἐκ τοῦ προλαβόντος ἐμφυλίου πολέμου, τῆς ἀδελφότητος τῶν ἐκείσε, αὐτῆς τε τῆς ἡγουμένης δεῦρο κατακειμένης ἐν θῆκαις ὁσίοις μετὰ καὶ προλαβουσῶν ἄλλων ὁμοταγῶν ψυχῶν· οὐ θεμιτὸν, ὡς οἶμαι, κυρία, ἐξῆλλαξιν ποιήσασθαι σε· μάλιστα τῶν ἀφειθεῖσων ἀδελφῶν καὶ τέκνων τῆς προηγησάμενης ὥδε αἰρουμένων λατρεύειν Θεῷ, ἐνθα καὶ ἡ καθηγουμένη κατὰκειται. Ἀποστολικὸς ὁ λόγος ἐστίν· *Ἐκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω*. Μονὴ ἐκλήθη γυναικεῖα· τίς λόγος τῆς μεταλλαγῆς ἀνδρῶνιμον γενέσθαι ; καίτοι ἀνδρῶν μὴ κατ' ὀφθαλμοὺς φαινομένων, καὶ τῶν ἐκβεβλημένων οὐκ ἀνεχομένων μὴ οὐχὶ ἐκείσε διαζῆν. Εἰ δὲ ὅτι γέγονε πολλὰκις ἐξῆλλαξις ἐν τισὶ μοναστηρίοις, ἀλλὰ κατὰ διωγμοῦ αἰτίαν, καὶ ὑφαρπαγῆν οὐχ ὁσίαν, καὶ ἐξουσίαν οὐκ ἐνθεσμον. Οἷς δὲ καὶ πίστις ὀρθὴ καὶ βίος μὴ ἀνθιστάμενος, τοῦτοις ἀκόλουθον ἂν εἴη ἐνθέσμως καὶ καὶνῶν λέγειν καὶ πράττειν. Διὰ τοῦτο καὶ παραινῶμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν, ὡς αὐτῆς τῆς μακαρίας θυγατρὸς σου φωνὴ ἀφιεῖς δι' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν· μενέτω τὸ μοναστήριον οἱ Λέοντες γυναικεῖον χρηματίζον, καὶ φρουροῦν τὰς καταλειφθείσας θυγατέρας αὐτῆς, ἐν πνεύματι λάτριδας Θεῷ. Τοῦτο γὰρ σὺν ἐκείνῃ καὶ τῇ σῇ θεοσεβείᾳ κλέος ὅτι μάλιστα, καὶ ἀνεπήφογον τοῖς ἐπισκῆπτουσι τὰ ἡμέτερα· ὅπερ παρεγγυᾷ ὁ Ἀπόστολος λέγων· *Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἑλλήσι, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ*. Ἐπεὶ ἐὰν

²¹ I Cor. vii, 20. ²² I Cor. x, 32.

μη οὕτω πράξεις, τὸ μὲν δῖαμα στάσει οὐχ ἔξει, ἀπαξ κινήθην ἐκ τοῦ καθήκοντος εἰς τὸ παρὰ φύσιν· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἔξω κωμῳδίας, προσθίην δ' ἂν καὶ καταχρίσεως ἀπενεγκοίμεθα παράπτωμα.

ΡΛΓ' (87). — Εὐδοκίμῳ σπαθαρίῳ. [ψοβ'.]

De præscientia Dei et prædestinatione.

Ὡφίσταμεν ἀντεπιστεῖλαι τῇ τιμιότητι σου· ὥστε μικροῦ δεῖν καὶ ἐκκεκροῦσθαι ἡμᾶς τῆς τῶν ἐπισταλμένων δυνάμεως. Ἀλλὰ τὸ αἴτιον, τὸ μὴ παρ- εἶναι πιστὸν γραμματικὸν. Νῦν δὲ ἐπειδὴ ἐξ ἀναγκαίου ἀπεστείλαμεν τὸν οἰκονόμον τῆς καθ' ἡμᾶς μονῆς ἐν τοῖς αὐτοῖς· εἰκότως τὸ ἐλλειπὲς ἀπο- πληροῦμεν· ἐκεῖνο πρῶτον λέγοντες, ὅτι οὐχ οἳοί ἐσμεν φαρμακεύειν ψυχὴν λυπούμενην, καὶ πολλοῖς τετραχωμένην πάθεισιν. Ὅμως πειρατέον ἐκ τῶν θεοπνευστων Λογίων τὴν θεραπείαν ἐξευρίσκειν. Τί οὖν φησιν ὁ τούτων μέγιστος ταμίης; *Πάντοτε χαίρετε, ἀδελφεῖς, προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε*. Εἰ οὖν ἐν παντὶ καίρῳ, καὶ ἐν παντὶ πράγματι, καὶ ἀδελφείπῳ τὸ χαίρειν, καὶ εὐχα- ριστεῖν, καὶ προσεύχεσθαι ἡμῖν διατάσσεται· οὐκ ἂν ἐξοιχέσεται χρόνος, οὐδὲ ὁ ἀκαρτίος, μὴ οὐχὶ περιοριζόμενος ἐν τῇ χαίρειν καὶ εὐχαριστεῖν τὸν ἀληθινὸν Χριστιανόν. Οὐκοῦν λοιπὸν θλιπτικά τὰ παρόντα, καὶ οἷά ποτ' ἂν εἴεν τῆς δυσπραγίας ἔχον- τα τὸ ὑπέρογκον; Καὶ ταῦτα οὐχ ὡς ἀγνοοῦσθαι τῇ ἀγαθῇ σου ψυχῇ, ἀλλὰ ὑπομνηστικῶς εἴρηται μοι· ἐπειδὴ κάμνοῦσα ψυχὴ ἔσθ' ὅτε ἀτνοεῖ πρὸς τὸ ἀνηγμένον τῆς θεωρίας. Δεύτερος λόγος μοι· ὅτι εἰ καὶ πολλῶν τῶν ἐνόντων ἀπεγύμνωσάν σε οἱ ἐξου- σιάζοντες· ἀλλ' οὐδαμῶς ἀποστέρῃσαι σε τοῦ τιμιω- τέρου κτήματος ἡδυνήθησαν. Οὐχ ὁρᾷς καὶ εὐχαρι- στεῖς, ὅταν σοι γινώσκῃς ὁ Θεὸς ἐθυσάυρισε; πηλίκην γλῶσσαν; ἐξ ἧς ὡς ἐξ ἀδύτων θησαυρῶν τῆς καρ- δίας προφέρει· τὰ ἀγορεύματα καὶ διανοήματα προῆξ ὅτι μάλιστα. Τοῦτο προφερέστατον καὶ πάντων χρημάτων χρηματιστικώτερον, καὶ πάσης οὐσίας ὑπερουσιώτερον· ὃ εἰ τις κέκτηται, τῶν ἀγαν πο- λουσιῶν αἰρετώτερός ἐστι τῷ νοῦν ἔχοντι, καὶ βα- κίους μόνον ἀμπεχόμενος. Καὶ τοῦτο δέδειχε σύμπας μὲν ὁ τῶν δικαίων χορὸς· ἐν δὲ τοῖς ἐξωτερικοῖς, προσώποις ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκεῖνος, ἐκ ναυαγίου γυ- μνός, ὁφθεὶς τῇ βασιλίδι.

Ἀλλ' ἐπὶ τὸ ἐρώτημά σου τρεπτέον τὸν λόγον. Καίτοι εἰδὼς ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ εὖ ἔχον, φιλοπευστεῖς· πρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαθῶν ἐκδιδάσκειν. Φῆς γὰρ ὅτι πῇ μὲν λογισμὸς προτρέπεται σε εἰς προσευχὴν· πῇ δὲ ἀνακόπεται, ὡς τοῦ Θεοῦ εἰδότος ὅτι βουλόμεθα αἰτῆσαι [cod. lieg. αἰτεῖσθαι]· ὡς ἐντεῦθεν παρέλκον ἂν τὸ προσεύχεσθαι. Πρὸς τούτοις, ἐπεὶ ἀμαρτωλὸς εἶς, οὐδὲν ὄνει [cod. Reg. ὄννησι] τὸ προσεύχεσθαι. Καὶ ἀπλῶς εἰ τι ἄλλο ἐδῆλον τὸ γράμμα· οὐ γὰρ παρῇν μοι ἐπὶ χεῖρας ἔχειν. Τί οὖν ἔστιν εἰπεῖν ἐν τούτοις; Ὅτι τύχης καὶ εἰμαρμένης ἔμψασιν ἔχει· ἡ

villationem, addiderim etiam, in condemnationem ob delictum incurremus.

CXCIII. — Eudocimo Spathario (*).

De præscientia Dei et prædestinatione.

Cunctati supra modum sumus honorificentiae tuae litteris respondere; adeo ut pene nobis exciderit quid potissimum continerent. Sed causa fuit, quod fidum tabellarium non haberemus. Nunc vero, quando quidem necesse fuit istuc mittere æcono- mum monasterii nostri, quod omisum fuit exple- mus ut par est, atque illud primo loco dicimus, non posse nos animæ morienti, et multis ærumnis attritæ remedium afferre: connitendum tamen ut ex divinis eloquiis curationem nanciscamur. Quid ergo ait maximus illorum dispensator? *Semper gaudete, sine intermissione orate, in omnibus gratias agite* **. Si ergo et omni tempore, et in omni re, et sine intermissione gaudere, et gratias agere, et orare nobis præceptum est; nullum utique tempus effluet, ne momentaneum quidem, quod vero Christiano, ut gaudeat et gratias agat, definitum non sit. Rur- sum, nonne afflictionem parere solent præsentia, gravique rerum adversarum oneri sunt obnoxia? Atque hæc me bonæ animæ tuæ, non ut ignorant, sed excitandæ memoriæ causa dicta sunt; quia æger animus languescit interdum, quominus possit ad contemplationem assurgere. Altera mihi est ratio, quod etsi multis te opibus spoliarent qui rerum potiuntur, at nullo modo privare te pretiosiori possessione potuerunt. Qualem tibi scientiæ copiam donavit Deus, annon vides, et gratias agis? qualem linguam? ex qua tanquam ex abditi cordis thesau- ris dicta et cogitata profers quam maxime gratuita. Hoc longe præstantissimum, et omnibus opibus opulentius, et rerum omnium copia copiosius: quod qui possideat locupletissimis præferendus est, iudicio sapientum, etiamsi panniculis in- duatur. Et hoc quidem demonstravit justorum chorus universus: inter extraneos autem Ulysses ille, qui post naufragium spoliatus a regina con- spectus est.

Verum ad interrogationem tuam convertenda est oratio. Licet per te noris ipse quid rectum sit, quæris a nobis ineruditis edoceri. Ex una parte ratio, ut ais, te provocat ad orationem; ex altera inhibet, tanquam sciente Deo quid petere velimus: ut proinde supervacaneum sit orare. Ad hæc quia peccator es, nihil juvat orare; ac demum si quid aliud litteræ significabant; neque enim ad manus erant. Quid in his ergo dicendum est? Quod for- tunæ et fati significationem habeat hæc cogitatio, atque, ut totum dicatur, liberi arbitrii eversionem.

** I Thess. v, 27.

NOT.E.

(87) In cod. Reg. ρ.γ.σ'.

(*) Dogmatica.

Idcirco huic opinioni adherere nos oportet, qui prudentes sumus, et Dei cognitione locupletati; sed, quod secundam propositionem attinet, persuasum habere, etiam peccatores, optima pœnitentia utentes, audiri a Deo. Quo enim pacto, cum super pœnitentibus gaudeat, juxta divina oracula²⁷, horum preces non exaudiat? In præcedenti propositione sic respondendum: Divina præscientia, non tollit liberum arbitrium. Etenim non quia præscit, facimus quæ facimus, sed quia facturi sumus prænoscit; et confirmatur in hoc, et præscientiæ definitio, et liberi arbitrii ratio. In iis enim quæ non sunt in nostra potestate, præcedit Dei definitio, de tempore, loco ac modo: in iis vero quæ in potestate nostra sunt, in quibus est liberum arbitrium, subsequitur quodammodo Dei præscientia, tum in virtute, tum in vitio. Quare oportet nos et amare et orare meliora, ut Deum inde habeamus subsequentem nos, sed contrariis modis. Nosenim modis contrariis subsequetur, si hic quidem puniat et castiget; ibi vero coronet et regnum cœlorum nobis rependat.

CXCIV. — Joanni grammatico.

Quandam suam de imaginum cultu epistolam propugnat.

Cum accessissem ad sermones de venerandis imaginibus, et colloquio adesset Plato noster: dixit is facundiam tuam, accepta olim mea de hocce argumento epistola, addubitas, quasi ea non satis liquidam doctrinam contineret, atque a vero fortasse auditorem abduceret. Ego vero, si unus de multis esset is qui ferit, non cito commoverer, ut qui norim et jacula invidiæ, et ignotorum contumelias sustinere. Postquam vero ab amico est reprehensio, et amico doctissimo; necessarium existimavi epistolam ipsam ob oculos ponere, et quoad in me foret discussam et approbatam mittere ad benevolentiam tuam, ut aut percontandi cura liberet, aut corrigatur a solertia tua. Oportet enim eum qui increpat, vicissim proferre propriam sententiam, quid redarguendum existimet. Est igitur epistola hujusmodi.

Theodorus Athanasio.

« Quomodo, inquis²⁸, latria non colitur imago Christi, sed qui in illa adoratur Christus, cum una in ambobus sit adoratio? Quoniam in ipso quidem Christo latriæ est adoratio (adorans enim ipsum, coadoro Patrem et Spiritum sanctum; quæ Trinitatis est adoratio simul et latria), in imagine vero eadem est quidem; qui enim non sit? nam quorum unum est imperium et gloria una, horum profecto et cultus unus et una est adoratio: at relativa tamen, sive homonymica. Adorans enim illam, Christum non coadoravi, non divisum secundum hy-

²⁷ Luc. xv, 10. ²⁸ Supra, epist. 85.

Α δίανοια, καὶ, τὸ ὅλον εἰπεῖν, τοῦ αὐτεξουσίου ἀναίρεσιν. Οὐ μὲν οὖν ταύτῃ τῇ ὁρῇ ἐπερείδεται ἡμᾶς χρῆ [cod. Reg. δειν], ἐγέφρονας ὄντας· καὶ ὁρᾶν [cod. Reg. γυνῶσιν] Θεοῦ περικλουτισμένους· ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ δευτέρου προβλήματος, πεπείσθαι, ὅτι καὶ ἀμαρτωλῶν ἀκούει ὁ Θεὸς μετανοίᾳ κεχρημένων ἀρίστη· πῶς γὰρ ἐφ' οἷς χαίρει μετανοοῦσι, κατὰ τὰ ἱερὰ Λόγια, μὴ οὐχὶ καὶ εἰσακούειν τῆς τούτων δεήσεως; Περὶ δὲ τοῦ προηγουμένου προβλήματος οὕτως ἀπαντήσέον· οὐ ἡ βεῖα πρόγνωσις οὐκ ἀναίρει τὸ αὐτεξούσιον. Καὶ γὰρ οὐχ ὅτι προγινώσκει, πράττομεν ἂν πράττομεν· ἀλλ' ὅτι πράττομεν, προγινώσκει· καὶ ἐρῶνται ἐν τούτῳ, καὶ ὁ τῆς προγνώσεως ὅρος, καὶ ὁ τοῦ αὐτεξουσίου λόγος. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν, προηγούμενός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ ὅρος, ἐπὶ τε χρόνου, καὶ τόπου, καὶ τρόπου· ἐπὶ δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἐφ' οἷς τὸ αὐτεξούσιον, οἷον εἰ ἐπομένη ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ πρόγνωσις, ἐπὶ τε ἀρετῆς καὶ κακίας. Ὡστε δεῖ ἡμᾶς καὶ ἐρᾶν καὶ εὐχέσθαι τὰ κρείττενα· ἵνα ἔχωμεν ἐντεθεὶν τὸν Θεὸν ἐφεσόμενον ἡμῖν, ἀλλὰ τούναντίον. Ἐξεναντίας γὰρ ἔψεται ἡμῖν, ὥδε μὲν κολάζων καὶ τιμωρῶν, ἐκεῖ δὲ στεφανῶν καὶ ἀποδίδους ἡμῖν βασιλείαν οὐρανῶν.

PLA' (88). — Ἰωάννη γραμματικῷ. [ψος'.]

Ἐν λόγοις ἐληλυθότος μου τῶν σεπτῶν εἰκόνων, παρῆν δὲ συνδιαλεγόμενος Πλάτων ὁ ἡμέτερος· ἔφη δὲ πάλαι εἰληφύϊαν τὴν λογιότητά σου, ἐπιστολὴν ἐμὴν, περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἡπορηκέναι, πῶς οὐκ εὐκρινῶς δογματισθεῖσαν, ἢ τάχα που καὶ παρακομίζουσαν τοῦ ἀληθοῦς τὸν ἀκροατὴν. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν τῶν ὡς ἔτυχεν ἦν ὁ βάλων, οὐ ταχέως ἐπεστράφην ἂν, εἰδὼς καὶ φθόνου βολίδας, καὶ ἀγνώτων ἐπιτιμήσεων ὑπολίσσειν. Ἐπεὶ δὲ παρὰ φίλου ἡ ἐπιληψίς, καὶ φίλου σοφωτάτου· ἀναγκαῖον ᾤφθην αὐτῇ τὴν ἐπιστολὴν ὑπ' ἑβὴν ἀγαγεῖν· καὶ καθ' ὅσον οἶδόν τέ μοι ἐπικριθεῖσαν, ἀποστειλῆαι τῇ φιλότῃ σου· ἢ ἀπολύουσιν τῆς ἀπορίας, ἢ ἐπανορθουμένην ὑπὸ τῆς ἀγγιγνοίας σου. Δεῖ γὰρ ἀντείστασθαι πρὸς τοῦ ἐπιτιμῶντος τὴν οἰκείαν γνώμην τῆς μεμφθείσης ὑπολήψεως. Ἔστιν οὖν ἡ ἐπιστολὴ ἡδε·

Θεόδωρος Ἀθανασίῳ.

Πῶς, φῆς, οὐ λατρεύεται ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῇ προσκυνούμενος Χριστὸς, μίς οὕσης ἐπὶ ἀμφοῖν προσκυνήσεως; Ὅτι ἐπ' αὐτοῦ δὲ Χριστοῦ λατρευτικὴ ἡ προσκυνήσις (προσκυνῶν γὰρ αὐτὸν, συμπροσκυνῶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ὅπερ ἐστὶν ἡ Τριαδικὴ ὁμοῦ προσκύνησις καὶ λατρεία)· ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνος ἡ αὐτὴ μὲν (πῶς γὰρ οὐ; ὡς γὰρ ἐν τῷ κράτος καὶ ἡ ὁρᾶ μία, τούτων δηλαδὴ ἐν τῷ σέβας, καὶ μία ἡ προσκύνησις), σχετικὴ δὲ ὅμως, ἡγουν ὁμωνυμικὴ. Προσκυνῶν γὰρ αὐτὴν, οὐ συμπροσεκύνῃσα, ἀλλὰ προσεκύνῃσα Χριστὸν, οὐ διαι-

NOTE.

88) In cod. Reg. ρλγ'.

ρούμενον καθ' ὑπόστασιν, ἀλλὰ διαφορούμενον κατὰ λατρευτικήν, καὶ ἡ αὐτὴ · ἐκεῖ μὲν οὕτως νοούμενη καὶ λεγομένη, καθότι τριαδική, ἔχουν φυσική · ἐνταῦθα δὲ τὸ ἐμπαλιν, καθότι σχετική, ἔχουν ὑποστατική. Εἰ γὰρ εἴποις, λατρευτική, ἐσημανας σεσαρκῶσθαι, ὡς τὸν Υἱόν, τὸν τε Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα · ὅπερ ἐστὶν ἔκτοπον. Τοιγαροῦν προσκυνῶν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, οὐ τὴν θεότητα προσκυνῶ, ὡς φασί τινες · τοῦτο γὰρ τῆς Τριάδος σημαντικόν · καὶ οὐ σεσαρκῶται ἡ Τριάς · ἅπασι ! ἀλλὰ τί ; αὐτὸν Χριστὸν σχετικῶς. Μόνος γὰρ αὐτὸς ὁ σαρκωθείς Θεὸς Λόγος. Προσκυνῶν δὲ αὐτὸν Χριστὸν, δηλονότι συμπροσεκύνῃσα τὸν Πατέρα ὁμοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα. Ὡς διὰ τῆς εἰκόνης σχετικῆς εἰκότως ἂν νοοῖτο καὶ λέγοιτο· ἐπ' αὐτοῦ δὲ Χριστοῦ λατρευτικῇ· ὡς συνεπινοούμενου τε καὶ συμπροσκυνουμένου τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος. »

Καλῶς οὖν, ὦ τᾶν, ἔχειν μοι δοκεῖ τὸ θεώρημα, ἐπὶ μὲν τῆς μακαρίας καὶ προσκυνητῆς Τριάδος τὴν, σὺν, πρόθεσιν εἰληφθαι. Ἡ γὰρ, σὺν, διάκρισιν τῶν ὑποστάσεων ὑποφαίνουσα, ἐνότητα φυσικὴν παρίσται· καθὼς ἐπὶ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως παρὰ πᾶσι Χριστιανοῖς ἄδεται. Ἐπὶ δὲ τῆς προσκυνήσεως Χριστοῦ τε καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκόνης οὐκ ἔχει χώραν ἡ, σὺν, πρόθεσις εἰληφθαι · ἡ γὰρ ἂν, εἰς δυάδα ὑποστάσεων κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας λόγον [cod. Reg. τὸν ἀποδοθέντα λόγον] διεσάσα τὴν μίαν ὑπόστασιν, ἀποκομίσῃ ἡμᾶς εἰς τὸ τῆς κτισματολατρείας ἀσέθημα. Οὐκοῦν εἰκότως ἡ ἀντανουμία παρελήφθη, ἥτις τὸ ἐνιαῖον τῆς ὑποστάσεως ἐπ' ἀμφοῖν τηρήσασα διίσταται τὸ ἑτεροῖον τῶν φύσεων. « Καὶ γοῦν, φησὶν ὁ πάνσοφος Διονύσιος, ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. » Διαφορότητα οὖν οὐσίας φήσας, ταυτότητα δηλονότι ὑποστάσεως, κατὰ τὸ ἑκάτερον ἐν ἑκατέρῳ ὑπέδειξε· καθ' ἣν καὶ ἡ κατὰ σχέσιν προσκύνῃσις τεθεώρηται. Ἡ γὰρ σχέσις, ὡς φασί, τῶν πρὸς τί ἐστιν· ἅμα τε γὰρ ἐστὶ, καὶ ἀντιστρέφει πρὸς ἄλληλα, οἷον ὁρχέτυπον πρὸς εἰκόνα. Οὐ γὰρ ἂν εἴη θάτερον μὴ θατέρου παρόντος· καθὼ καὶ περὶ τῶν ἅμα πεφύλοσφῆται. Πρόσκειται δὲ, ἔχουν ὁμωνυμική· καὶ γε τῆς αὐτῆς ἐμφάσεως καὶ ἥδε ἡ λέξις. Τὸ γὰρ ὄνομα, ὀνομαζόμενον ὄνομα. Ὡςτε κἀνταῦθα τῶν πρὸς τι ὁ λόγος · ἐπεὶ καὶ κατὰ φιλοσοφίας λόγον [cod. Reg. ὅρον] ὁμώνυμά ἐστι διδασκόμεθα, ὧν ὄνομα μόνου κοινόν· ὁ δὲ κατὰ τοῦνομα λόγος τῆς οὐσίας ἑτερος· οἷον αὐτὸς Χριστὸς, καὶ ὁ γεγραμμένος. Ἐπεὶ δὲ καὶ, ὑποστατική, πρόκειται, τοῦτο διαβρόχῃν ὁμολογήται [cod. Reg. ἀποδέδεικται]· ὅτι οὐχ ἑτέρα ὑπόστασις παρὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ εἰκόνι, ἀλλ' αὐτὴ δὴ ὑπόστασις Χριστοῦ, ἔχουν ὁ χαρακτηριστὴ τῷ τῆς μορφῆς αὐτοῦ εἶδει ἐκφανόμενος· τὴ ἐστὶ ἐν τῇ εἰκόνι καὶ προσκυνούμενος· καὶ ἐβρίωται ὁ πᾶς λόγος τοῖς ὑγυῖς φρονούσι. Πρὸς δὲ τὸ πιστάσιν ἔχειν μᾶλλον τὸν λόγον, ἀναγκαῖον ἡγησάμεν τρεῖς χρήσεις Πατρικῆς ὑποθεῖναι τῇ ἐπιστολῇ· ὡς ἂν

²⁹ Deut. xix, 15.

A postasim, sed discrepantem juxta substantiæ rationem ; quod est relativam esse, non latreuticam, tametsieandem, illic quidem sic intellectam dictamque, quatenus triadica est sive naturalis, hic vero quatenus relativa sive hypostatica. Nam si latreuticam dixeris, incarnatum significasti, ut Filium, sic et Patrem et Spiritum, quod est absurdum. Itaque adorans imaginem Christi, non deitatem adoro, sicut quidam aiunt : hoc enim Trinitatem designaret : at Trinitas incarnata non est ; absit : quid autem ? ipsum Christum relative. Solus enim ipse incarnatus est Deus Verbum. Ipsum vero Christum adorans, haud dubie coadoravi Patrem una et Spiritum. Quare in imagine merito intelligitur et dicetur relativa, in ipso autem Christo latreutica ; utpote simul intellecto et simul adorato et Patre et Spiritu. »

Recte igitur, amice, habere mihi decisio videtur, de beata quidem et adoranda Trinitate præpositionem simul usurpari. Simul enim hypostasum discrimen innuens, naturæ unitatem exhibet, quemadmodum in symbolo fidei apud Christianos omnes canitur. In adoratione vero Christi et imaginis ejus, locum non habet præpositionis simul usurpatio ; alioqui, quod inde sequeretur, duas in hypostases unam dirimens hypostasim, abduceret nos ad creaturæ cultus impietatem. Itaque merito assumptum est pronomen, quod unitatem hypostasis in ambobus servans, diversitatem distinguit naturarum. « Est igitur, ait sapientissimus Dionysius, alterum in altero, præter substantiæ discrepantiam. Discrepantiam autem substantiæ cum dixit, identitatem videlicet hypostasis, quatenus alterum in altero, insinuavit : juxta quam relativa quoque adoratio constituta est. Relatio enim, ut aiunt, eorum est quæ aliiquid ; simul enim sunt, et inter se convertuntur, ut archetypum ad imaginem. Nec enim alterum esse possit altero non præsentem ; sicut de iis quæ simul sunt philosophatum est. Adjectum porro, sive homonymica ; quod nempe eandem emphasim habeat hæc dictio. Nomen enim nominati nomen est. Quare hic quoque relativorum est ratio : quoniam, D ex philosophiæ præceptis, homonyma esse docemur, quorum nomen solum commune est ; essentiæ vero ratio, quæ nomini subest, diversa ; ut Christus ipse, et qui pictus est. Cum autem additur, sive hypostatica, hoc diserte æsseritur, non aliam, quam Christi, in ejus imagine hypostasim esse, sed ipsammet utique hypostasim Christi, sive characterem per formæ ipsius speciem conspici in imagine et adorari : atque ita confirmata est tota oratio apud eos qui recte sentiunt. Ad majorem autem fidem eorum quæ dicta sunt, necessarium duximus fidem Patrum sententias epistolæ subijcere ; ut hic etiam impleatur quod scriptum est : In duobus et tribus testibus stabit omne verbum ³⁰.

πληρωθῇ πάντα ὅσα · Ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθίσεται πᾶν ῥῆμα, Γραφικῶς εἰ-
πεῖν.

Chrysostomi ex interpretatione in Pelvim.

Ut cum regiae effigies et imagines in urbem as-
feruntur, obviam procedunt magistratus et populi
cum faustis acclamationibus, non tabulas, aut
cereas picturas honorantes, sed regiam imaginem;
sic creatura, non terrenam figuram honorat, sed
coelestem effigiem veneratur.

Synodi Antiochenae sub Theodorito patriarcha.

Non ut alterum forma, sed ut ipsum unum Do-
minum in una forma existentem; quatenus et
character unus Patris substantiae natus, et ante
carnem incorporeus erat, et in carne unus est; et
in imagine idem unus est, non divisus in duos char-
acteres, nec in duas scissus glorias; sed in unam
coalescens. *Et post alia* : Sed quemadmodum ipse
unus est ex duobus contrariis, et in unam coale-
scit personam; sic etiam ipsius imago et una est et
ejusdem unius Christi: neque alterum characte-
rem secundum carnem apparuisse nobis dicimus,
et alterum in imagine efformatum characterem
juxta speciem formae ipsius; sed eundem unum:
quoniam neque character dictus est quatenus cor-
pus, sed quatenus incorporeus: et hoc clarius per
divinum Chrysostomum explicabitur, qui characte-
rem coelestem dicit, quippe qui e caelo, non quate-
nus corpus, sed quatenus incorporeus, unigenitus
Deus descendens de caelis incarnatus est, et appa-
ruit corpore nostro indutus. *Et post pauca* : Ergo
quia per relationem ipsum ostendit characterem, ip-
sum Christum adoramus, et non materiam arte
figuratam in imagine.

Synodi Nicenae II.

Et qui adorat imaginem, adorat in ea hypostasim
ejus qui depictus est.

CXCV. — *Eudaciae Candidatissae.*

Aegrum vanis terroribus animum corroborat.

Indicatum est mihi a fratre Silvano, honorificen-
tiam tuam in mœrore esse, propter metum quem-
dam et terrorem, qui animam absque ulla causa
occupavit. Quod audiens ego humilis haud sine
animi sensu tuli, sed dolui, precatusque sum, li-
cet indignus qui a Deo exaudiar, ut a te abscedat
hic metus. Quin nunc etiam et ego et dominus archie-
piscopus, et fratres simul orant ut pietas tua ab hoc
morbo convalescat. Ceterum morbus hic, domina, ab-
surdus est et jure contemnendus; neque existimare
debes ipsum tibi quidquam mali afferre posse: siqui-
dem Christum induta es, et crucem ejus pro armis
habetes: cujus signo te muniens, omnes protinus dæ-
monis machinas expulsuram te crede, sive interdiu,

A *Τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ*
Νικητῆρος.

Ὅταν βασιλικοὶ χαρακτῆρες καὶ εἰκόνες εἰς πόλιν
εἰσφέρωνται, ὑπαντῶσιν ἄρχοντες καὶ ὄντοι μετ'
εὐφημίας · οὐ σανίδα τιμῶντες, οὐδὲ τὴν κηρόχυτον
γραφὴν, ἀλλὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ βασιλέως · οὕτως ἡ
κτίσις, οὐ τὸ γήινον σχῆμα τιμᾷ, ἀλλὰ τὸν οὐράνιον
χαρακτῆρα αἰδεῖται.

Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐπὶ Θεοδορίτῳ πα-
τριάρχῳ.

Οὐχ ὡς ἕτερον τῇ μορφῇ, ἀλλ' ὡς αὐτὸν ἓνα Κύ-
ριον ἐν μιᾷ μορφῇ ὄντα · καθ' ὃν καὶ χαρακτῆρ εἰς
πεφυκὼς τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, καὶ πρὸ σαρ-
κὸς ἀσώματος εἰς τε ἦν, καὶ ἐν σαρκὶ εἰς ἔστι, καὶ
ἐν εἰκόνι ὁ αὐτὸς εἰς ὑπάρχει · μὴ διαιρούμενος εἰς
δύο χαρακτῆρας · μήτε δὲ σχιζόμενος εἰς δύο δόξας ·
ἀλλ' εἰς μίαν συναγόμενος. *Καὶ μεθ' ἕτερα* · Ἀλλ'
ὥσπερ αὐτὸς εἰς ἔστιν ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, καὶ εἰς
ἐν συνάγεται πρῶτον · οὕτω καὶ εἰκὼν αὐτοῦ μία
τέ ἔστι, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς Χριστοῦ · καὶ οὐχ ἕτερον
χαρακτῆρα ἐροῦμεν τὸν κατὰ σάρκα ἐπιφανέντα
ἡμῖν, καὶ ἕτερον τὸν κατ' εἰκόνα σχηματιζόμενον
χαρακτῆρα ἐν εἰδεί μορφῆς αὐτοῦ · ἀλλὰ τὸν αὐτὸν
ἓνα · ἐπεὶ μήτε καθὼς σῶμα ὁ χαρακτῆρ εἰρηται,
ἀλλὰ καθὼς ἀσώματος · καὶ τοῦτο μᾶλλον διὰ τοῦ θεοῦ
Χρυσοστόμου διευκρινισθῆσεται, τὸν χαρακτῆρα οὐ-
ράνιον λέγοντος, ἐπεὶ περ καὶ ἐξ οὐρανοῦ, οὐ καθὼς
σῶμα, ἀλλὰ καθὼς ἀσώματος, ὁ μονογενὴς Θεὸς κατε-
λθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐσαρκιώθη, καὶ ἐπέφανε σῶμα
περιθέμενος τὸ ἡμέτερον. *Καὶ μετ' ἄλλα* · Οὐκοῦν
ἐπεὶ κατὰ ἀναφορὰν αὐτὸν δείκνυσι τὸν χαρακτῆρα,
αὐτὸν Χριστὸν προσκυνούμεν, καὶ οὐ τὴν ὕλην τε-
χνικῶς σχηματιζομένην ἐν τῇ εἰκόνι.

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὸ Β'.

Καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ
τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν.

PL'E' (89). — *Εὐδοκίᾳ Καρδιδατίσῃ.* [ψκ'.]

D Ἐδηλώθη μοι ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Σιλουανοῦ περὶ
τῆς τιμιότητός σου, ὅτι ἐν λύπῃ ἐστὶ διὰ τὸ ἐγγίνε-
σθαι σοὶ φόβον τινὰ καὶ πτόησιν ἐν τῇ ψυχῇ ἀνευ
τινὸς αἰτίας. Καὶ ἀκούσας οὐκ ἀπαθῶς ἤνεγκά ὁ τα-
πεινός · ἀλλὰ καὶ ἐλυπήθην, καὶ ᾔδῃ μὴν, εἰ καὶ
ἀνάξιος ὑπακούεσθαι παρὰ Θεοῦ, λυθῆναι τὸ δέος
ἐκεῖνο ἀπὸ σοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐτι κατὰ καὶ ὁ κύριος
ὁ ἀρχιεπίσκοπος. καὶ οἱ ἀδελφοὶ συνεύχονται καταρ-
ραίσθῃναι τὸ πάθος ἀπὸ τῆς εὐσεβείας σου. Τοῦτο
δὲ, κυρία, ἀλλόκοτόν ἐστι τὸ πάθος, καὶ εὐκαταφρό-
νητον · καὶ οὐκ ὀφείλεις λογίζεσθαι αὐτὸ ὅλως ἐν
τινὶ δυνάμενόν σε παραβλάπτειν · διότι τὸν Χριστὸν
ἐνδοδυσμένην, καὶ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἔχεις ὄπλον · ἐφ'
ᾧ σημειουμένην, ἀποδιώκειν παρὰ τὰς πίστει πᾶσαν

NOT.E.

(89) In cod. Reg. ρζη'.

σκαωρίαν δαιμονικήν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, καὶ ἐν νυκτὶ
 τυμβαίνῃ σε ἐκθροεῖσθαι. Ψάλλε οὖν πρὸς Κύριον·
 Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξελεύσῃ τὴν ψυχὴν μου. Καὶ
 πάλιν· Οὐ φοβηθήσονται ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ,
 ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος
 ἐν σκοτίᾳ διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος
 καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. Καί· Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ
 σοῦ, τίς κατὰ σοῦ; οὐ καὶ τὸ σῶμα ἐσθίεις, καὶ τὸ
 αἷμα πίνεις· ἐφ' οἷς καταπατοῦμεν ἐπάνω ὄψεων καὶ
 σκορπίων, καὶ ἐπὶ πάσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.
 Μὴ τοίνυν συγκαταπέσης, μηδὲ ῥαθυμῆσης ἐν τῷ
 ἀκαίρῳ τούτῳ φόβῳ· ἀλλ' εὐθύμει ἐν Κυρίῳ·
 καὶ, ὅπομιμνήσκεμεν, προσεύχου, καθὼς καὶ εἰθιστά
 σοι, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, εἰ δύνῃ, καὶ μικρὸν
 ἀναγίνωσκε· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ φρουρήσει σε,
 καὶ ἀπήμονα διατηρήσει ἐν πάσιν.

Ρη' (90). — *Eὐφροσύνη ἡιομένη.* [ψλβ'.]

Quomodo gerere se debeat erga quamdam, quæ ex ipsius monasterio dimitti postulabat.

Μεμάθηκα παρὰ τοῦ εὐ' εἰδότος, ὅτι σου ἦφατο
 λύπη τῆς τιμιότητος, διὰ τὸ ἐθέλειν μίαν ἀδελφὴν
 τετμηθεῖν σου τῆς ἀγίας συνοδίας· καὶ οὐκ ἔξω τοῦ
 εἰκότος ἢ λύπῃ. Πῶς γὰρ ἂν καὶ οὐκ ἀλγῆσαι ψυχὴ
 ἐκκοπτομένου τοῦ οἴκελου μέλους; Ἀλλ' ὅμως ὅτι
 συμβαίνει τὰ τοιαῦτα ἐξ ἐπηρείας τοῦ ἐνεδρεύον-
 τος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· καὶ χρὴ ἡμᾶς μα-
 κροθύμους φέρειν· πάσαν ἐπιδεικνυμένους ἐπιμέ-
 λειαν, ὅσον ἐπιτρέπει ὁ ἀληθὴς λόγος· ὡς ἂν ἀδῶσι
 τοῦ αἵματος εἰήμεν τοῦ τοιούτου, ἡγουν τῆς τοιαύ-
 δε, ἀδελφοῦ τε ὀνομασθέντος ἢ ἀδελφῆς. Ἐπεζή-
 τησας δὲ μαθεῖν, εἰ ἀνένοχόν ἐστι τῇ τιμιότητι σου
 ἀπολύσαι τὴν φιλονεικίαν ἐκραγῆναι σου ἀδελ-
 φήν. Καὶ πῶς σοφὴ οὖσα καὶ συνετὴ, οὐκ ἀρ' εἰ-
 τῆς ἐπιγινώσκεις τὸ δέον; Οὕτε οὖν σεαυτῇ τῇ διδα-
 σκάλῳ, οὕτε τῇ μαθητευθείσῃ ἀκίνδυνος ἢ διάστασις
 ἐθελοούτως γινώμενη. Διὰ τί γὰρ καὶ πᾶν τὸ εὐ-
 λογὸν ἔχουσα; εἰ μὲν γὰρ τελεία οὖσα καὶ κατηρ-
 τισμένη ἡ μαθήτρια, πρὸς τὸ ἄλλων ἀδελφῶν καθ-
 ηγεῖσθαι, ἥδη ὑποζητουμένης ἀδελφότητος, οἰκονο-
 μία τὸ τοιοῦτον, καθὼς φησὶν ὁ ἅγιος Βασίλειος, καὶ
 οὐ διάστασις. Ἀπαῖς! Καὶ γοῦν ἀπὸ τοῦ ὀρχασθαι
 καλῶς, ἀνείσι τις ἐπὶ τὸ ἀρχειν ἐννόμως. Κάντεῦθεν
 ζῆλος ἀγαθὸς ταῖς ὁμοτρόποις, λέναι ἐπὶ τὴν τελειό-
 τητα, καὶ ταυτοπραγῆσαι θεοπρεπῶς· ἐπειδὴ ἐν-
 δεικνὺς τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν
 τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων ὑποδεικνύς ἐφη· Εἰ
 ἀγαπᾷς με, βόσκει τὰ ἀγρία μου. Καὶ πάλιν· Ποί-
 μαιρε τὰ πρόβατά μου. Ὡς ὅγε τοιαύτη προθέσει
 ἐκδεσθῶς εἰς τὸ ποιμαίνειν, μακάριος ἂν εἴη, Χρι-
 στὸν μιμούμενος τὸν ἀληθινὸν πρῶτον ἀρχιποίμενα.
 Ἔστι γοῦν καὶ ἑτέρα οἰκονομία ἐν τοῖς Πατράσιν
 ἡμῶν θεστωρμένη· ὅποταν ψυχὴ δυστροπεύουσα,
 μετὰ πολλὴν καὶ μακράν ἐπιμέλειαν, αἰρηται μετα-
 πσεῖν εἰς ἄλλην ἀδελφότητα, ὡς ἐκείνη χρησιμεύ-
 ειν μέλλουσα, κατὰ μίμησιν τῶν μεταφωτισμένων
 δένδρων ἐκ τοῦδε εἰς τόνδε τόπον. Ἐάν οὖν καὶ τοῦτο

A sive noctu te perturbari contigerit. Psalle igitur ad
 Dominum : A timore inimici eripe animam meam⁴⁰.
 Et rursum : Non timebo a timore nocturno, a sa-
 gitta volante in die, a negotio perambulante in tene-
 bris, ab incursu et demonio meridiano⁴¹. Et : Si
 Deus pro te, quis contra te⁴², quæ corpus ejus edis,
 et sanguinem bibis; quorum ope proculeantes in-
 ambulamus super serpentes et scorpios et super om-
 nem virtutem inimici⁴³? Ne igitur anima concidas,
 nec languidior fias in hoc timore importuno : sed
 letare in Domino ; et, quod admonemus, ora, ut
 soles, nocte dieque, si potes, et aliquantulum lege :
 et pax Dei te custodiet, et illæeam servabit in om-
 nibus.

B

CXCVI. — *Euphrosynæ præpositæ.*

Quomodo gerere se debeat erga quamdam, quæ ex ipsius monasterio dimitti postulabat.

Didici ab eo cui probe nota res erat, dolore tac-
 tam esse reverentiam tuam, eo quod una de sororibus
 a sancta congregatione tua abscindi vellet : neque abs re
 profecto hic dolor. Quo enim pacto anima non doleat
 cum proprium membrum rescatur? Verumtamen quia hæc
 per vim contingunt, atque ex illius improbitate, qui
 insidias struit filiis inobedientiæ; magno animo nos
 ferre oportet, omnemque, quoad ratio vera præcipit,
 diligentiam adhibere, ut innocentes simus a sanguine
 hujus vel illius, seu frater nominetur seu soror. Scire
 autem quæsiisti, an extra culpam futura sit reverentia
 tua, si sororem illam dimittat quæ contendit per vim
 exire. Et quomodo tu, cum sapiens sis et intelli-
 gens, non per teipsam discernas quid facto sit opus?
 Ergo, nec tibi ipsi magistræ, nec discipulæ, periculo
 vacat, quæ sponte fiat separatio. Quo enim modo
 aut unde rationi esset consentanea? Nam si jam
 perfecta et consummata est discipula, ut sororibus
 aliis præfici possit, et a sororum communi expetitur,
 dispensatio hæc est, sicut ait sanctus Basilius,
 et non dissidium; absit. Utique ab eo quod quis
 sub imperio rite fuerit, ascendit ut legitime
 imperet. Indeque sodalibus bona æmulatio
 tendendi ad perfectionem, idemque agendi quam
 accuratissime : quandoquidem amoris erga se
 argumentum Dominus et Deus noster apostolorum
 coryphæo exhibens ait : Si diligis me, pasce agnos
 meos⁴⁴. Et iterum : Pasce oves meas⁴⁵, ut is qui
 isto consilio egressus est ad pascendum, beatus sit,
 Christum imitans verum principem, primum pasto-
 rum. Est porro et altera dispensatio, quæ apud
 Patres nostros cernitur : quando anima ingenio
 moribusque difficilis, post multam et longam dili-
 gentiam, ad aliam congregationem, tanquam utilis
 ibi futura, transire delegerit, arborum ritu quæ ab
 uno in alium locum transplantantur. Et hoc ergo si

D

⁴⁰ Psal. LXXXII, 2. ⁴¹ Psal. xc, 5, 6. ⁴² Rom. viii, 31. ⁴³ Luc. x, 19. ⁴⁴ Joan. xxi, 15. ⁴⁵ ibid. 17.

NOTÆ.

feceris, subest aliqua ratio: utrisque videlicet, tum ea quæ dimittit, tum ea quæ recipit, adjuvantibus se mutuo, ut apostolicum præceptum impleatur: *Alter alterius onera portate, et sic adimplete legem Christi* ⁴⁴.

Aliam vero separationem non recipit verbum veritatis. Primo quidem, quia dirumpitur conventio Spiritus sancti, quæ coram Deo et hominibus celebrata est in monastica professione: quo quid esse potest perniciosius? Et vero quadrat hic etiam verbum Domini: *Quos Deus conjunxit, homo non separet* ⁴⁵. Nam si ibi, tametsi in carnali conjunctione, interdicta est separatio, quanto magis in spiritali copulatione? nisi forte ludicra sunt divinæ: sed absit. Fidelis est sacramenti sermo, tum in remissione peccatorum, tum in vinculo indissolubili conjunctionis. Deinde quomodo non offendetur sororum congregatio ex qua avellitur, si culpa vacet illa quæ a præposita dimittitur? ac non potius abducatur ad dissidium simili studio abscissa, nunc hæc, postmodum altera, et non multo post alia (et sic integrum Christi corpus disperibit penitusque corumpetur), a primis carceribus vix egressa? Et maledictionis esse hæres, ut clamat sanctus Basilius, quæ totum hoc malum perpetrat: neque enim stabilitatem, nec basim habebit, neque monasterium tuum, neque aliud porro ubi id fiat. Quare qui non credit, non credat; et qui inique agit, inique agat, sicut scriptum est ⁴⁶. Tu vero servans serva animam tuam, non abiciens leges Dei, sed innitens doctrinis sanctorum, quorum primus in his magnus Basilius: etiamsi cum duobus aut tribus virginibus tibi contingat vivere! *Ubi enim sunt duo vel tres in nomine meo*, inquit Dominus, *ibi sum in medio eorum* ⁴⁷; non autem cum iniqua agentibus, et si decies mille sint.

CXC VII. — Dorotheo filio.

Ejus qui ante mortem resipuerit, commemorationem in publicis precibus fieri debere.

Cognovi, dilecte fili, etiam ex ea quæ nuper a te scripta est epistola, fidem erga nos humiles ac dilectionem tuam; quod quidem indicium est veræ subjectionis; etsi nos peccatores et nullius pretii sumus. In quo utinam perseveres in posterum, bene placens Domino, et virtute collucens apud fratres tuos, imo etiam apud alios multos. Bonum siquidem natura sua occultari non solet; sed tum etiam cum latere magis videtur, conspicuum reddit operarium; ita ut civitas Dei appelletur, sicut scriptum est ⁴⁸. Verum hoc quidem hactenus. De eo autem quod significasti, hoc est, de illius commemoratione facienda; debes tecum ipse dispicere, quod, si in morte, cum antea humano terrore communicasset hæresi, substituit confitens, et velut a

ποιησεας. ἔχει τινὰ λόγον· ἀμφοτέρων δηλονότι, τῆς τε ἐπιδιδούσης καὶ τῆς ἐπιδεχομένης, συναιρομένων ἀλλήλαις, πληρουμένου τοῦ ἀποστολικοῦ παραγγέλματος· Ἀλλήλων τὰ ἑαυτῶν βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ.

Ἄλλον δὲ χωρισμὸν οὐκ ἐπιδέχεται ὁ λόγος τῆς ἀληθείας. Πρῶτον μὲν, ὅτι ἡ σύμβασις τοῦ ἁγίου Πνεύματος διασπᾶται ἡ καθομολογηθεῖσα ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐπὶ τῇ μοναχικῇ τελειώσει· οὗ τί ἂν εἴη ὀλεθριώτερον; Καὶ γε ἀρμόζει κἀνταῦθα ὁ λόγος τοῦ Κυρίου· Οὗτος ὁ Θεὸς ἐξέυξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω. Εἰ γὰρ ἐκεῖ, καίτοι ἐπὶ σαρκικῇ ζεύξει, ἀπηγόρευται ὁ χωρισμὸς· πόσω γε μᾶλλον ἐπὶ πνευματικῇ συσφραγίᾳ; εἰ μὴ τι ἄρα παίζεται τὰ θεῖα· ἀλλ' ἀπαγε! πιστὸς ὁ λόγος τοῦ μυστηρίου, ἐπὶ τε ἀφίσσει τῶν ἡμαρτημένων, ἐπὶ τε δεσμῷ αὐτῶν τῆς συναφείας. Ἐπειτα πῶς οἰκοδομηθήσεται ἡ ἀδελφότης ἐξ ἧς ἀπορόρῃγγονται, εἴπερ ἀνεύθυνος ἢ ἡ ἀπολελυμένη παρὰ τῆς καθηγούμενης; καὶ οὐχὶ μᾶλλον ὑπαχθῆσεται εἰς διάστασιν τῶ ὁμοίῳ ζήλῳ τεμνομένη, νῦν μὲν αὐτῇ, πρὸς δὲ τὸ ἐξῆς ἑτέρα, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἄλλη (καὶ οὕτω τὸ ἅρτιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ οἰχῆσεται καὶ διαφραθήσεται πάνπαν), ἐκ τῆς πρώτης βαλθίδος ἀφορμηθεῖσα; καὶ τοῦ οὐαὶ κληρονόμος, ὡς βοᾷ ὁ ἅγιος Βασίλειος, ἡ τοῦτο ὄλον τὸ κακὸν ἀπεργαζομένη. Οὕτε γὰρ στάσιν, οὕτε βάσιν ἔξει, οὕτε ἡ σὴ μονή, οὕτε ἑτέρα, ἡ οὕτως πράττουσα. Ὡστε ὁ ἀπειθῶν, ἀπειθεῖτω· καὶ ὁ ἀνομῶν ἀνομεῖτω, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Σὺ δὲ σώζουσα σῶζε τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν, μὴ προτεμένη τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἐρηραιομένη ἐν ταῖς διδασκαλίαις τῶν ἁγίων· ὧν πρῶτος ἐν τοῦτοις ὁ μέγας Βασίλειος· καὶ μετὰ δυοῖν ἢ τριῶν παρθένων φθάσης συζῆν· Ὅπου γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς ἐν τῷ ὀνόματι μου, φησὶν ὁ Κύριος, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν· οὐ μὴν μετὰ παρανομούντων, καὶν μυρία ὧσιν.

PLZ' (91). — Δωροθέῳ τέκνῳ. [ψλγ']

Ἔγνων, τέκνον ἡγαπημένον, καὶ ἐκ τῆς ἀρτίως γραφείσης σου ἐπιστολῆς, τὸ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς πιστὸν τε καὶ ἀγαπητὸν σου· ὅπερ ἐστὶ γνώρισμα ἀληθινῆς ὑποταγῆς· εἰ καὶ ἡμεῖς ἁμαρτωλοὶ καὶ οὐδαμνοί. Ἐφ' ᾧ καὶ συντηρηθεῖς πρὸς τὸ ἐξῆς, εὐαρεστῶν Κυρίῳ, καὶ διαλάμπων τῇ ἀρετῇ ἐν τῇ ἀδελφότητι σου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς. Φέσιν γὰρ οὐκ ἔχει κρύπτεσθαι τὸ ἀγαθόν· ἀλλὰ καὶ μᾶλλον λανθάνει δοκοῦν, εὐδολον τὸν ἐργάτην ἀποκαθίστησιν· ὡς πάλιν Θεοῦ χρηματίζειν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. Περὶ δὲ ἧς ἐστήμανας ὑποθέσεως, ἤγουν τοῦ ποιεῖν μνήμην τοῦ θείου, ὀφείλεις ἐξ ἑαυτοῦ συνορᾶν, ὅτι εἰ μὲν ἐν τῷ θανάτῳ προκοινωνῶν ἐν τῇ αἰρέσει διὰ φθόνον ἀνθρώπινόν ἐστι ἐξαγορεύων, καὶ οἰοεὶ ἐπιτι-

⁴⁴ Galat. vi, 2. ⁴⁵ Matth. xix, 6. ⁴⁶ Apoc. xii, 11. ⁴⁷ Matth. xviii, 20. ⁴⁸ Psal. xlvii, 9.

NOTÆ.

(91) In cod. Reg. σ'.

μώμενος πρὸς τινος, εἴθ' οὕτως τῆς ὀρθοδόξου κοι-
νωρίας, καὶ ταύτῃ συναπέστη· ἔχει φύσιν ἐν μνη-
μοσύνοις τάττεσθαι ὀρθοδόξων· τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν
θεοῦ, διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν, ἐπ' αὐτῆς τῆς τε-
λευταίας ὥρας δεχομένου τὸν μεταμελούμενον, καὶ
ὥδε αὐτὸν κρίνοντος. Ὡστε εἰ οὕτως ἐγένετο, ποιεῖ-
σθαι λειτουργίας ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς θεὸν οὐ παραιτη-
τέον. Εἰ δὲ οὐδὲν τούτων γέγονεν, ἀλλὰ κοινωνῶν ἦν
τῇ αἵρεσει, καὶ οὐκ ἐφθασε μεταστῆναι τοῦ σώματος
καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου· αἱρετικὸς γὰρ ὁ ἄρτος
ἐκεῖνος, καὶ οὐ σῶμα Χριστοῦ (Ὁ δὲ τολμητὸν εἰπεῖν
συναξιν περὶ αὐτοῦ ποιεῖν)· οὐδὲ γὰρ παῖγνια τὰ
θεῖα. Ὡς ἂν μὴ ἀκούσῃ ὁ αἰτῶν περὶ τοῦ τοιούτου·
Ἀιτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε.
Ἄλλο τι λέγειν οὐκ ἔχω, ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ γινώσκαι τὸ
ἀληθές. *Οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος·* B
οὔτε ἐν τῷ μέρει τῶν ὀρθοδόξων τετάσσεται ὁ μὴ κοι-
νωνῶν τῇ ὀρθοδοξίᾳ, καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ὥρᾳ. Ὅπου
γὰρ εὗρεθῇ, ἐκεῖ καὶ κριθήσεται· καὶ οἷον ἐφόδιον
εἴληψε πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν, τούτῃ καὶ συναρι-
θμηθήσεται. Τόλοιπὸν εὐχὸν ὑπὲρ ἡμῶν. Ἀσπάζεται-
σε ὁ κύριος ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ οἱ ἀδελφοὶ σου.
Τοὺς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ ὡς τέκνα μου προσαγορεύω·
ἐπεὶ καὶ τὴν κυρίαν θέλειαν ὡς θυγατέρα ἐν Χρι-
στῷ.

PLH' (92). — Ἀβολίῳ καὶ Ἰωάννῃ μονάζουσιν.

CXCVIII. — Abolio et Joanni monachis.

De sancta imagine.

Προσηγορίαν ὑμῶν τῶν ἀγίων κομισάμενος παρὰ C
Ἡσαίου τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ πνευματι-
κοῦ Πατρὸς, οὐ μόνον ἐξεδουάθην τίς ἡ ὅσια καὶ
πατρικὴ ὑμῶν δυάς· ἀλλὰ γὰρ καὶ προεστράπην
χαράξαι ὑμῖν τὴνδε τὴν οἰκτρὰν συλλαβὴν. Ἡμεῖς
δὲ ταπεινοὶ μὲν καὶ ἀμαρτωλοὶ, ἔμως φιλοῦντες ὑμᾶς
ἀνάψαι εἰς ἀγάπην, ἥς οὐδὲν προτιμότερον. Ἄλλως
τε καὶ ὑπακοὴν πληροῦντες, ἐπεδύκαμεν ἑαυτοὺς τῷ
γράμματι. Καὶ δὴ εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ, ὅτι καὶ
ὑμεῖς ἐν τῷ σείσμῳ τῆς Εἰκονομαχικῆς αἵρέσεως
ἀσειστοὶ διεμείνατε, ἄγιοι Πατέρες, μὴ ἄλλοις τῇ
κατ' αὐτὴν ψυχοφθόρῳ κοινωνίᾳ· ἀλλὰ τῇ φυγῇ τοῦ
διωγμοῦ τρισμαχάριστον [cod. Reg. θεομαχάριστον]
στέφανον κομισάμενοι, ἄξιον ὄντως τῆς ἀρετῆς, καὶ
κατάδηλον τῶν προδιηυσμένων ὑμῖν ἀσκητικῶν
ἀγώνων. Διότι ἐκ τῶν ἡδὴ φθασάντων ἀπέδειξιν
ἐκφέρει πᾶς τις τοῦ προτέρου βίου, εὖ τε καὶ ὡς ἐτέ-
ρως ἔχει. Οἱ τὴν ὁσιότητα ἀμπεχόμενοι ἐνεδύσαθε
καὶ τὴν ὁμολογίαν Χριστοῦ, ἀμφοικαλεῖς γενόμενοι.
Ὁμολογία γὰρ Χριστοῦ, Πατέρες, ἡ τῆς ἁγίας αὐ-
τοῦ εἰκόνος ὑπερμάχησις· ὡς καὶ ἐμπάλιν ἀθετῶν
ἐστὶ Χριστὸν ὁ ταύτην ἐξαρνούμενος· διότι, φησὶν ὁ
μέγας Βασίλειος, ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτό-
τυπον διαβαίνει [cod. Reg. ἀναβαίνει]· καὶ ἐν ἐκατέ-
ρῳ ἐκάτερόν καὶ ὁρώμεν ἔστι καὶ προσκυνούμενον·
καὶ ἄλλων ὁ θηριώδης, καὶ τοῦ Σατανᾶ ὑπηρέτης,

A quopiam castigatus, atque ita orthodoxæ commu-
nionis particeps factus est, in eaque defunctus, con-
sentaneum est ut in orthodoxorum commemoratio-
nibus locum habeat, bono Deo nostro per summam
clementiam in ultima illa hora poenitentem susci-
piente, ibique eum judicante. Quare si ita se res
habuit, non recusandum est quominus publicæ
preces pro illo fiant ad Deum. Sin autem horum
nihil factum est, sed qui hæresi communicabat,
non anteparticeps fuit corporis et sanguinis Domini
(hæreticus enim panis ille et non corpus Christi),
non audendum est dicere, ut pro illo synaxis fiat.
Neque enim ludicra sunt divina, ut non audiat qui
pro illo petit : *Petitis, et non accipitis, eo quod male
petatis* ¹¹. Aliud quod dicam non habeo, quoad pos-
sim id quod verum est cognoscere. *Nulla enim est
societas luci ad tenebras* ²²; neque in orthodoxorum
parte collocabitur, qui orthodoxiæ vel in ultima
hora non communicat. Ubi enim fuerit deprehen-
sus, ibi judicabitur; et quale viaticum sumpserit
ad vitam æternam, ex eo connumerabitur (93).
Quod reliquum est, ora pro me. Salutat te domi-
nus archiepiscopus, et fratres tui. Fratres qui
tecum sunt, ut filios saluto : tum et dominam
Theclam ut filiam in Christo.

¹¹ Jac. iv, 3. ²² II Cor. vi, 14.

NOTÆ.

(92) In cod. Reg. ρβ'.

(93) De hac sententia, quæ tanquam ex Scriptura citatur a Patribus, videsis quæ notavit Cotelierius
t. I, Monum. Eccl. Græcæ, pag. 821.

exstitit, impietatis æmulatione ferociter adversus Christum insaniat, adversus Deiparam, sanctumve quemlibet: cujus memoria perit cum sonitu⁸³ anathematis sempiterni. Vos vero utinam servemini, Ecclesiæ Dei columnæ ac firmamenta, nobis autem humilibus, apud optimum Deum defensores ac patroni: ut fidem habentes quæ per charitatem operatur⁸⁴, a maligno servemur. Quandoquidem vero litteras ad vos misimus, charitatis officium explentes: vicissim et a vobis scripta reddatur epistola; ut magis invicem agnoscamus, et mutuo veluti perfruemur aspectu, commercio litterarum, in Christo Jesu Domino nostro: cujus imago incorrupta, mundi salus, idolorum errori opposita.

CXCIX. — *Michaeli et Theophilo imp.*

De fide orthodoxa, et de sanctis imaginibus. (Baron. an. 823, n. 14)

Regibus piissimis et religiosissimis a Deo Augustis et imperatoribus, apologia et allocutio eorum qui hic atque illic dispersi sunt.

Perspectum est iis qui ratione præditi sunt, Deum regem universorum, terreni imperii rem nomenque propterea naturæ humanæ concessisse, ut terra, imitatione cœli, pacem atque tranquillitatem obtinens, perili eum laude et adoratione prosequatur. Cujus nunc habenas divino sortitum suffragio vestrum Christi æmulum imperium, jure nos minimos advocavit, ut cum iis sermonem conferamus, qui circa fidei doctrinam a nobis dissentiant: ut hinc nimirum cognoscatis ultra pars verum proferat, et huic palmam tribuatis, ut non sint inter nos schismata, sed idem omnes orthodoxe sentiamus. In quo quidem vestrum laudavimus perdiscendæ fidei studium; ac magis etiam pacis componendæ consilium laudavimus; quo subditorum utilitati ac saluti consulitis. Et vobis quidem hinc præmium erit, in claritate claritas ineffabilis, et in regno regnum sempiternum. Verum, o domini optimi et Deo amantissimi, non potest magnum hoc et exoptandum facinus tam facili negotio et sine labore confici: quoniam magnarum rerum semper sunt difficultates. Quid hoc sibi vult? Primum quidem, quoniam adversarii nostri longo tempore, et per synodicos conventus in opinionibus suis obfirmati sunt; nos vero, apostolorum Patrumque sanctionibus prohibemur sermonem de fide cum iis conferre, qui sic sunt errore occupati. Deinde, quoniam hujusce rei judicium non ad alios pertinet, quam ad eos, qui soli hanc a Domino potestatem per Spiritum acceperunt, consentientibus et comprobantibus etiam vobis, qui ad hoc ipsum a Deo præcipue vocati estis. Sincera autem

ζήλω τῆς τοῦ πάλας Κωνσταντίνου δυσσεβείας μανείς ἐμάνη κατὰ Χριστοῦ, τῆς τε ἀγίας Μητρὸς αὐτοῦ, καὶ παντὸς ἀγίου· οὗ τὸ μνημόσυνον ὀλοῖτο μετ' ἡχους ἀναθέματος αἰωνίου. Ὑμεῖς δὲ φυλαχθεῖτε τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ στυλοὶ καὶ ἐδραῖώματα, ἡμῖν τε τοῖς ταπεινοῖς πρὸς Θεὸν τὴν ἀγαθὴν προασπισταὶ τε καὶ παρακλήτορες· ὥς ἂν τὴν πίστιν ἐνεργουμένην δι' ἀγάπης ἔχοντες, σωθῆιμεν ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπιστελλάμεν τὸ τῆς ἀγάπης ἔργον πληροῦντες· καὶ ἀντιδεχοίμεθα λόγον ἐγγράμματον· ἵνα μᾶλλον καὶ γνωρίσωμεν ἀλλήλους, καὶ ὥς ὁρῶντες ὁρώμενοι τῇ γραμματικῇ προσφωνήσῃ διαμενοῦμεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· οὗ ἡ ἀχραντος εἰκὼν σωτηρία κόσμου, τῆς εἰδωλικῆς πλάνης ἀντίθετος.

B ΡΙΘ' (93'). — *Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλω βασιλεῦσιν.*
[ψλ'.]

Βασιλεῦσι θεοφιλεστάτοις καὶ εὐσεβεστάτοις ἐκ Θεοῦ Αὐγούστοις καὶ αὐτοκράτορσιν, ἀπολογία καὶ προσφώνησις, παρὰ τῶν ὡδὲ τε κἀκεῖσε διεσπαρμένων.

Ἐγνωμένον ἐστὶ τοῖς λόγου μετέχουσιν, ὅτι ὁ παμβασιλεὺς τῶν ἀπάντων Θεὸς, τὸ τῆς ἐπιγείου βασιλείας χρῆμά τε καὶ ὄνομα τούτου χάριν ἐδωρήσατο τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει, ἵνα μιμῆσαι τῶν οὐρανίων καὶ τὰ ἐπίγεια τὸ εἰρηναῖον καὶ ἀστασίαστον κακτημένα, σύμφωνον ἄγοιεν τὴν εἰς αὐτὸν δοξολογίαν τε καὶ προσκύνησιν. Ἦς τὰς ἡνίας λαχοῦσα θεοκρίτως ἡ ὑμετέρα Χριστομίμητος βασιλεῖα, εἰκότως προσκέκληκεν ἡμᾶς τοὺς ἐλαχίστους; εἰς λόγους ἔλθειν μετὰ τῶν ἀντιδιετιθεμένων ἡμῖν τῷ τῆς πίστεως λόγῳ· ὥς ἂν ἐντεῦθεν γνοίῃ πότερον μέρος τὸ ἀληθὲς προσεβούλι, καὶ ταύτῃ δοίῃ τὰ νικητήρια· εἰς τὸ μὴ εἶναι σχίσματα ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ὀρθοδόξως ἅπαντας. Ἐφ' ᾧ ἠνέσαμεν μὲν ὑμῶν τὸ φιλομαθὲς τῆς πίστεως, ὑπερῆνεσαμεν δὲ τὸ εἰρηνοθελεὲς τῆς προαιρέσεως· τὸ οὕτως ἐφιεμένης ἐπ' ὧφελείᾳ καὶ σωτηρίᾳ ὑπῆκοον καταστήσασθαι. Εἴη γὰρ ὑμῖν ἐντεῦθεν ἀμειψίς, ἐπὶ λαμπρότητι λαμπρότης ἀρρήτος, καὶ ἐπὶ βασιλείᾳ βασιλεῖα ἀτελεῦτος. Ἄλλ', ὧ δεσπόται κράτιστοι καὶ φιλοθεώτατοι, οὐχ οἷόν τέ ἐστι τοῦτο τὸ μέγα καὶ πολύευκτον κατόρθωμα ἀπλῶς οὕτως καὶ ἀκαμάτως γενέσθαι· διότι τῶν μεγίστων πραγμάτων μέγισται συναναφαίνονται καὶ αἱ τληπαθήσεις. Τί τοῦτο; Πρῶτον μὲν, τὸ τοὺς ἐναντιούμενους ἡμῖν, χρονίως τε καὶ συνοδικῶς πεπαγῶσθαι ταῖς οἰκείαις δόξαις· ἡμᾶς δὲ ἀποστολικῶς τε καὶ Πατρικῶς κακωλύσθαι συναῖραι μετὰ τῶν οὕτω κεκατημένων τὸν περὶ πίστεως λόγον. Ἐπειτα, ὅτι καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ κρίσις οὐκ ἄλλοις ἀνέκει, ἢ μόνοις τοῖς ὑπὸ τοῦ Κυρίου τὴν ἐξουσίαν διὰ τοῦ Πνεύματος εἰληφόσι, συναιρομένων τε καὶ συνεπισφραγίζόντων ὑμῶν

⁸³ Psal. ix, 7, 8. ⁸⁴ Galat. v, 6.

τῶν ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ Θεοῦ προηγουμένων κεκλη-
μένων. Τὸ δὲ ὕγιές καὶ ἀμώμητον τῆς Χριστια-
νικωτάτης ἡμῶν θρησκείας φρόνημα ὁποῖόν ἐστιν,
ἀναγκαῖον ἐκθέσθαι.

Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, τὸν ἐν Πατρὶ τε, καὶ
Υἱῷ, καὶ Πνεύματι ἁγίῳ προσκυνούμενον τε καὶ
συνδοξαζόμενον· τὴν πολυθμῆτον, παντουργὸν καὶ
ἀρχικὴν Τριάδα, κατὰ τὸ ὑπὸ τῶν ἁγίων τριακοσίων
δέκα καὶ ὀκτὼ Πατέρων παραδοθὲν ἡμῖν θεόπνευ-
στον σύμβολον· δι' οὗ πᾶσα αἵρεσις ἐκκέκρουσται,
καὶ παρ' οὗ πᾶσα ἁγία σύνοδος ἡρτηται, οἷά περ
ἀπὸ ρίζης κλάδοι, καὶ πηγῆς ποταμοί. Ἐντεῦθεν
γάρ ἡ δευτέρα τὴν κυρίαν φωνὴν τοῦ Πνεύματος
ἐράνωσεν. Εἶτα ἡ τρίτη τὴν ἁγίαν Mariαν Θεοτό-
κον, ὡς αὐτὸν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀποκυή-
σασαν, ἐκήρυξεν. Ἐπειτα ἡ τετάρτη ἐκ δύο καὶ ἐν
δύοι φύσει καθ' ὑπόστασιν ἐνικὴν τὸν Κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν Χριστὸν ἔδογματίσεν. Εἶτα ἡ πέμπτη τὴν
πρὸ αὐτῆς ἐπισφραγίσασα, Ἀριγένην τε καὶ τοὺς
ἄμψ' αὐτὸν Προὑπαρκτίτας ἀνεξέματίσεν. Ἐπειτα
ἡ ἕκτη ἀκολούθως ταῖς δύοι φύσει, δύο θελήματά
τε καὶ ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ ἐξεδήλασεν.
Εἰθ' ὕστερον ἡ ἑβδόμη, ἐπομένως ταῖς πρὸ αὐτῆς,
ὡς διπλᾶ πάντα καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ φυσικὰ
ἰδιώματα, τὸν αὐτὸν ἀπερίγραπτον κατὰ τὸ ἀόρατον,
καὶ περιγραφτὸν κατὰ τὸ ὁρώμενον ἀνεκήρυξε·
τέτρασι τρόποις ἐγγραφισμένως τὸ ἀληθὲς ἔχουσα·
ἐκ τε φυσικοῦ δόγματος, παρὰ τε Πατρικῶν χρή-
σεων, ἐκ τε συνοδικῶν ἐκφωνήσεων, καὶ παρὰ Ἀρ-
χαίης θεσμοθεσίας. Κατὰ μὲν οὖν φυσικὴν ἀκολου-
θίαν, φέρε εἰπεῖν, ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὑποδεί-
κνυσι λέγων· Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκή-
νωσεν ἐν ἡμῖν. Εἰ τοίνυν ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο,
ὁῖον ὅτι ὡς μὲν Λόγος, ἀπερίγραπτος· ὡς δὲ σὰρξ,
περιγραφόμενος. Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· ἄλλο δὲ
τὸ σκηνοῦν, καὶ ἕτερον ἡ σκηνή· καθ' ἕτερον μὲν
περιγράφεται· καθ' ἕτερον δὲ περιγραφῆς ἀνώτερος.
Ἐπεὶ ποίους σημεῖους ἄνθρωπος γεγενῆαι ἐπιγνω-
σθήσεται, εἰ μὴ τὸ τῆς ἐξεικονίσεως ἰδιῶμα, ὅπερ
ἐστὶ πρῶτον ἐν μεμορφωμένῳ ἀνθρώπῳ, φυσικῶς
κέκτηται· οὐ τῇ ἀναιρέσει, φροῦδος ὁ ἄνθρωπος;
Ἀλλὰ μὴν ἄνθρωπος ἀληθῶς οὐκοῦν καὶ ὡς ἄνθρω-
πος περιγραφόμενος, ὁ ὡς Θεὸς ὢν ἀπερίγραπτος.
Ἐφ' ὅπερ λόγῳ μεσότης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐρη-
μάτισεν, ὡς τὰ ἀμφοτέρω ἀκρα πρὸς ἑαυτὸν συν-
άπτων, καὶ ἀμφοτέρα ὑπάρχων, καὶ τὰ τῶν ἀμφο-
τέρων, ἐξ ὧν συνετέθη, φύσεων ἰδιώματα ἐν μιᾷ
ὑποστάσει ἀνελλιπῶς κεκτημένος· ἐκ τε Πατρὸς, σὺν
πᾶσι, καὶ τὸ ἀπερίγραπτον· ἐπεὶ περ εἶρηκε· Πάντα
τὰ ἐμὰ σὰ ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ· ἐκ τε Μητρὸς,
σὺν πᾶσι, καὶ τὸ περιγραφτὸν· ἐπεὶ περ γέγραπ-
ται. Οὐ γὰρ δῆπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται,
ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται. Ὅθεν
ἔφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι. Ἐν οὖν
καθ' ἑκατέραν φύσιν ἀναιρούμενον ἰδιῶμα, συναν-

A et incorrupta Christianissimæ religionis nostræ
sententia qualis sit, necesse arbitror exponi.

Credimus in unum Deum, qui in Patre, et Filio,
et Spiritu sancto adoratur et conglorificatur: lau-
datissimam omnium effectricem et principem Tri-
nitatem, juxta nobis traditum a trecentis octodecim
sanctis Patribus symbolum divinitus inspiratum:
per quod omnis hæresis explosa est, et a quo omnis
sancta synodus pendet, tanquam rami a radice, et
a fonte fluvii. Hinc enim secunda propriam Spiritus
vocem declaravit. Dein tertia sanctam Mariam
Deiparam, ut quæ ipsum unigenitum Dei Filium
enixa esset, pronuntiavit. Tum quarta ex duabus et
B in duabus naturis singularem secundum hyposta-
sim Dominum nostrum Jesum Christum asseruit.
Postmodum quinta, eam quæ præcesserat consi-
gnans, Origenem, et asseclas ipsius Prohyparciti-
tas (93^a) anathemate damnavit. Tum sexta, conso-
quenter ad duas naturas, duas quoque voluntates
et operationes in uno Christo esse docuit. Demum
septima, superiores sequens, uti duplices omnes in
uno Christo naturales proprietates, ita eundem in-
circumscriptum juxta id quod non cernitur, cir-
cumscriptum vero juxta id quod cernitur, esse
sanxit: quaternis modis fundatam tenens verita-
tem: ex naturali nimirum doctrina, ex Patrum
auctoritatibus, ex synodiciis decretis, et ex antiqua
consuetudine. Secundum naturalem ergo conse-
quentiam, verbi gratia, evangelista Joannes demon-
strat, cum ait: *Et Verbum caro factum est, et ha-*
C *bitavit in nobis*⁹³. Etenim si Verbum caro factum
est, perspicuum utique, quod, ut Verbum, incir-
cumscriptum; ut caro, circumscriptum. *Et habita-*
vit in nobis: cum aliud sit quod inhabitat, et aliud
ipsum habitaculum; secundum alterum circumscri-
betur; secundum alterum autem omnem circumscrip-
tionem excedit. Et vero quibusnam signis ho-
mo esse cognoscetur, nisi assimilationis proprieta-
tem, quæ in efformato homine prima est, naturaliter
obtineat: qua sublata, vanus et nullus est homo?
Atqui homo vere est: ergo, ut homo, circumscrip-
tus; et ut Deus, incircumscriptus. Qua quidem
D ratione mediator Dei et hominum factus est, ut
qui extrema ambo in seipso conjunxit, et utrumque
existit, et utriusque, qua constat, naturæ proprie-
tates in una hypostasi plene et sine defectu habet:
ex Patre, cum aliis omnibus, incircumscriptionem;
quippe qui dixit: *Omnia mea tua sunt, et tua mea*
sunt⁹⁴; et ex matre, cum reliquis omnibus, etiam
circumscriptionem: quia scriptum est: *Non enim*
angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehen-
dit⁹⁵. Unde per omnia fratribus assimilari debebat.
Vel unica igitur in alterutra natura proprietas si

⁹³ Joan. i, 14. ⁹⁴ Joan. xvii, 10. ⁹⁵ Hebr. ii, 16.

NOTÆ.

(93^a) Animarum præexistentiæ assertores.

tollatur, omnes ejusdem ordinis aliæ simul tollantur necesse est. Sublatis autem proprietatibus, una utique tolluntur et earum nature.

Testis horum sacer martyr Justinus, cujus in quodam loco hæc sunt verba : « Nihil enim in rebus id quod est permanet, si unum, vel solum ex iis, quæ naturaliter ei insunt, deficiat. » Atque hinc cassa et vana per novam hypothesim sunt fidei nostræ mysteria. Congruenter autem evangelistæ Apostolus hæc ait : *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens*²⁸. Igitur si, in forma Dei cum esset, formam servi accepit, sine controversia, quatenus quidem in forma Dei est, imagine non exprimitur; quandoquidem Deus supra comprehensionem est: quatenus vero formam servi accepit, exprimitur, quoniam comprehensioni, quæ tactui et colori subest, servilis forma subjicitur. Quomodo enim in similitudine hominum factus credetur, nisi hominum more aptus sit qui per imaginem exprimitur? Quomodo rursus et habitu inventus ut homo dicetur, nisi humano habitu pictus cernatur? Videtis, o serenissimi, quo pacto, qui per omnia fratribus assimilari debuit, quibuscum ex æquo carnem ac sanguinem habuit, ex æquo pariter exprimi, sicut illi, necessario debeat. Sin minus, similis factus non est; mentitusque est qui dixit: Et natura immutata est. Et tamen Deus ipse ac Verbum alicubi dixit: *Quid me queritis interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui a Deo*²⁹? Nunquam autem, qui non exprimitur, hominem seipsum fecit: nec, qui occidi queat, non idem etiam natura exprimi possit: alterum enim alterum infert et confirmat. Hic est mortificatus quidem carne, *vivificatus autem spiritu*³⁰, sicut beatus Petrus dixit. Quid autem hoc aliud est, quam dicere, exprimi secundum carnem, qui exprimitur spiritu? Hic est, qui dixit: *Qui manducat me, et ipse vivet propter me*³¹. Minime autem qui circumscriptus non esset, manducari se diceret, nisi forte phantasma quodpiam foret. Quod quidem si admisserimus, in Manichæorum opinionem prolabemur, magnum pietatis mysterium destruentes.

Ille siquidem in aspectabili et non aspectabili Filium propriam substantiam in monte manifestasse dicit, non duas habentem naturas, sed unicam. Quare ii pariter, qui non circumscribi Christum affirmant, tanquam naturam unam prædicantes, in ejus sententiam devolvi convincuntur. Quod enim incircumscriptum, idem incorporeum. Neque vero, eo quod circumscribitur, idcirco in duas personas unica Christi persona, ut quidam putant, dividitur. Quoniam neque natura imaginis ac prototypi secundum hypostasim dividitur; sed ex substantiæ ratione differentiam sortitur. Ait enim sapientissimus Dionysius : « Utrumque in utroque

Α αἰρεῖν πέφυκεν ἐξ ἀναγκαίου πάντα τὰ ὁμόστοιχα. Ἀναιρουμένων δὲ τῶν ἰδιωμάτων, δηλονότι συναναιροῦνται καὶ αἱ τούτων φύσεις.

Καὶ μάρτυς τοῦ λόγου ὁ ἱερόμαρτυς Ἰουστίνος ὡδὲ που λέγων· « Οὐδὲν γὰρ διαμένει τῶν ὄντων, ὅπερ ἐστίν, ἐνὸς καὶ μόνου τῶν προσόντων αὐτῷ φυσικῶς ἑλλειπόντος. » Κάντεῦθεν φροῦδα τὰ τῆς πίστεως ἡμῶν ἐκ τῆς καινῆς ὑποθέσεως καθέστηκεν. Ἐπομένως δ' οὖν τῷ εὐαγγελιστῇ καὶ ὁ Ἀπόστολος τάδε φησὶν· « Ὁς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι Ἰσα Θεῷ· ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφῇ δούλου λαβών. Τοῖνον εἶπερ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων μορφῇ δούλου ἔλαβεν· ἀναντιρρήτως ἢ μὲν ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχει, οὐκ ἐξαικονίζεται· ὅτι περ τὸ Θεῖον ὑπὲρ κατάληψιν· ἢ δὲ μορφῇ δούλου ἔλαβεν, ἐξαικονίζεται, ὅτι ὑπὸ κατάληψιν τῆς ἐν ἀφῇ τε καὶ χροιά ἡ δουλικὴ μορφὴ περιορίζεται. Πῶς γὰρ ἂν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γεγενῆσθαι πιστευθῇσεται, εἰ μὴ ὁμοίως τοῖς ἀνθρώποις ἐξείκονιζεσθαι πέφυκε; πῶς δὲ καὶ σχήματι εὐρεθῆναι· ὡς ἄνθρωπος λεχθῆσεται, εἰ μὴ τῷ ἀνθρωπίνῳ σχήματι γεγραμμένος ὀφθῇσεται; Ὑρᾶτε, ὦ γαληνῶτατοι, πῶς ὀφειλομένως κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιούμενος, οἷς καὶ παραπλησίως μετέσχηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, ἐξ ἀναγκαίου ἔχει τὸ ἐπίσης τούτοις ἐξαικονίζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, οὐχ ὁμοιωταί, καὶ διέψευσται ὁ ἀποφηνάμενος· Καὶ ἡ φύσις παρήλλακται. Καὶ μὴν αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Λόγος ὡδὲ ποῦ, φησὶ· *Τί με ζητεῖτε ἀποκτείνειν, ἄνθρωποι*, δὲ τὴν ἀλήθειαν ὁμῖρ λέλλήκηαι, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ Θεοῦ; Οὐκ ἂν δὲ ὁ μὴ ἐξαικονιζόμενος ἄνθρωπον ἐαυτὸν εἰποιέ ποτε· οὐδ' ἂν ὁ πεφυκὼς ἀποκτείνεσθαι, μὴ οὐχὶ πεφυκὼς εἶη καὶ τοῦ ἐξαικονίζεσθαι· θάτερον γὰρ θατέρῳ εἰσαγωγικὸν καὶ ὁρολογητικόν. Οὐτός ἐστιν ὁ θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι· καθὼς ὁ μακάριος Πέτρος ἔλεγε. Τί δ' ἄλλο εἶεν τοῦτο, ἢ τὸ φάναι, ἐξαικονίζεσθαι σαρκικῶς, ἐξαικονιζόμενον πνεύματι; Οὐτός ἐστιν ὁ εἰρηκός· Καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζῆσεται δι' ἐμέ. Οὐκ ἂν δὲ ὁ μὴ περιγραφόμενος εἰπόμενος ἐσθίεσθαι, εἰ μὴ τί γε ἄρα φάντασμα εἶεν. Ὑπερ εἰ καταδεξοίμεθα, ἐμπεσοῦμεθα εἰς τὸ τῶν Μανιχαίων φρόνημα, ἀποσκευαζόμενοι τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον.

Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐν τῷ ὁρατῷ καὶ ἀοράτῳ τὸν Υἱὸν τὴν ἰδίαν οὐσίαν ἐν τῷ ὅρει πεφανερωμένον [cod. Reg. πεφανερωκέαι] φησὶν, οὐ δύο ἔχοντα φύσεις, ἀλλὰ μίαν. Ὡστε καὶ οἱ μὴ περιγράφεσθαι Χριστὸν δισχυριζόμενοι, ὡς μίαν φύσιν πρεσβεύοντες, ἐκείνου τῷ φρονήματι συνεμπίπτειν ἀπελέγχονται. Ὁ γὰρ ἀπερίγραφτος, τοῦτο καὶ ἀνώματος. Οὐδ' αὖ ἐν τῷ περιγεγράφθαι, εἰς δύοῖα προσώπων τὸ ἐν Χριστοῦ πρόσωπον, ὡς δοκεῖ τισι, διατέμενεται. Ὅτι μὴ δὲ φύσις εἰκόνας τε καὶ πρωτοτύπου ὑποστατικῶς οἶδε τέμενεσθαι· ἀλλὰ τῷ νῆς οὐσίας λόγῳ τὴν διαφορὰν κέκτηται. Φησὶ γὰρ ὁ πάνσοφος Διονύσιος· « Ἐκάτερον ἐν ἐκατέρῳ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. »

²⁸ Philipp. II, 6.²⁹ Jo. in. VII, 20; VIII, 40.³⁰ I Petr. III, 18.³¹ Joan. VI, 28.

Ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, οὐκ ἂν τις εἴποι τὴν σταυροειδῆ εἰκόνα ἄλλο τι παρὰ τὸ ταύτης πρωτότυπον, ἢ μόνον τῷ φυσικῷ λόγῳ διαφορουμένην· καὶ τὸ παράδειγμα ἐγγύθεν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἀναμφιβέλτος. Οὗτος οὖν ὁ πρῶτος τρόπος τῶν εἰρημένων. Τίς ὁ δεῦτερος; Αἱ τῶν ἁγίων φωναί, οὐ συλλογιστικῶς, ἀλλὰ γυνῶς, ἐξεικονίζεσθαι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διαγορεύουσαι· ἃς εἰ πάσας ἐνταῦθα βουλευσείμεν ἐντάξει, ἐκθεσόμεθα τοῦ μετρίου τῆς προσφωνήσεως. Ἐκ πολλῶν δὲ δύο ἢ τρεῖς, καὶ ταύτας προϋργατιτέρας ἀναλεξάμενοι, ἐκ τῶνδε καὶ τὰς λοιπὰς πιστωσόμεθα· πληρουμένου κἀνταῦθα τοῦ γεγραμμένου· Ἐπὶ στόματος δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθίσεται πᾶν ῥήμα. Φωνὴ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἐν ἱστορίᾳ τοῦ ἱερομάρτυρος Παγκρατίου ὑπομνηματιζομένη· Ἐξένεγκον τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐντύπωσον αὐτὴν ἐν τῷ πυργίσκῳ· ἵνα ᾧσιν οἱ λαοί, ποίαν μορφήν ἔλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἵνα ἰδόντες ἐπὶ πλεῖον πιστεύσωσιν, ὁρῶντες τὸν τύπον τῆς μορφῆς, καὶ ὑπόμνησιν λαμβάνωσι τῶν εἰς αὐτοὺς παρ' ἡμῶν κηρυχθέντων. Ὡς φοβερὸς ὁ λόγος οὗτος! Μονονοῦχ' καὶ ἐπιδοῶντες· Ἐξένεγκον τὴν εἰκόνα τοῦ τῇ ἀρετῇ τοὺς οὐρανοὺς κηλύψαντος, καὶ ἐντύπωσον οἰοῦν ἐν τῷ μετεώρῳ εἰς μαρτύριον ἐμφανές· ἵνα ᾧσιν οἱ λαοί ποίαν μορφήν ἔλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οὐκ ἀγγέλου, οὐδὲ ἀρχαγγέλου, οὐδέ τινος ἄλλης δυνάμεως· ἀλλὰ τὴν καθ' ἡμᾶς δουλικὴν μορφήν· ἵνα ἰδόντες, ἐπὶ πλεῖον πιστεύσωσιν· ὥς οὐκ ἀρκούσης τῆς διὰ λόγου ἱστορίας, ἀλλὰ θεωμένης καὶ τῆς δι' ὄψεως ἐνεργείας εἰς πλείονα πιστεύσωσιν· ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Υἱὸς ἀνθρώπου γέγονε· καὶ ὑπόμνησιν λαμβάνωσι τῶν παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς κηρυχθέντων· ὅμοιον τοῦ εἰπεῖν· Τοῦτο ὑμῖν μνημόσυνον εἰς γενεὰς γενεῶν.

Ἐπισημαίνει δὲ ἡ ἱστορία, ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι τὸ αὐτὸ ἐποίουν ἐν τε πόλεσι καὶ κώμαις· ἅπασαν ἱστορίαν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διακοσμοῦντες ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε ὁ ἄγγελος τὸ, Χαῖρε, κέκραγε τῇ Παρθένῳ, μέχρις ὅτου καὶ ἀνελήφθη. Ἀς, φησὶ, καὶ φόβῳ παρήνουν τιμᾶσθαι. Ὅρᾳτε, ὦ φιλανθρωπότατοι [cod. Reg. φιλοθεώτατοι], ὅτι ὁμοῦ τῇ ἀναστηλώσει τῶν ἱερῶν εἰκόνων, καὶ τὸ προσκυνεῖσθαι αὐτάς φόβῳ, ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἀπ' ἀρχῆς παραδίδεται; Τὸ γάρ τοι τιμᾶσθαι, ἰσόβροπος δηλονότι τοῦ προσκυνεῖσθαι ὡμολόγηται. Φωνὴ Ἀθανασίου τοῦ πολυάθλου, ἐκ τῆς ἐν Βηρυτῇ προσφωνήσεως· ἘΑρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν, καὶ ἴδετε τὸ καινὸν θέαμα τοῦτο. Καὶ μεθ' ἑτέρα· Ἐ Τότε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἱ Ἰουδαῖοι κατενέγκαντες ἐφησαν, ὅτι καθὼς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐνέπτυσαν αὐτὸν ποτε, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐμπτύσωμεν αὐτῷ. Τότε ἤρξαντο ἐμπτύειν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς εἰκόνος τοῦ Κυρίου, καὶ ἐρράπισαν αὐτὴν κατὰ πρόσωπον τῶν συνελθόντων ἐνθεν χάσειθαι, ἥγουν τὴν εἰκόνα

A præter substantiæ differentiam. » Quandoquidem etiam in vivifica cruce, nemo cruciformem imaginem aliud ab ejus prototypo esse dixerit, sed naturali tantum ratione discrepare: et exemplum de propinquo est, et veritas extra controversiam. Hic igitur primus est modus ex iis quos diximus. Quisnam est secundus? Sanctorum voces, quæ non syllogistice, sed nude et aperte, exprimi per effigiem Dominum nostrum Jesum Christum enuntiant: quas si omnes digerere hic velimus, egrediemur terminos moderate allocationis. Ex multis autem duas tresve, et ad rem magis aptas seligentes, ex illis fidem de cæteris faciemus. Ita ut hic etiam locum habeat quod scriptum est: *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum*²². Vox coryphæi apostolorum Petri in historia sacri martyris Pancratii, memoriæ prodita²³: « *Affer imaginem Domini nostri Jesu Christi, eamque exprime in turricula, ut videant populi qualem formam accepit Filius Dei, et videntes amplius credant, figuram formæ intuentes, et recordentur eorum quæ per nos illis prædicata sunt.* » Quam formidanda hæc oratio! quasi tantum non exclamaret: *Profer imaginem ejus, qui cælos virtute operit: et efforma, tanquam in sublimi, ad conspicuum testimonium: ut videant populi qualem Filius Dei formam sumpserit, non angeli, neque archangeli, alteriusve cujuscumque potestatis, sed servilem secundum nos formam: ut videntes amplius credant; quasi non sufficiat verborum narratio, sed necessaria etiam sit ad pleniorē faciendam fidem, sub oculos et aspectum cadens efficax demonstratio: quod Filius Dei, Filius hominis factus sit: et recordentur eorum quæ per nos ipsis prædicata sunt: quasi diceret: Hoc vobis est monumentum in generationes generationum.*

Indicat autem historia, solitos idem facere cæteros apostolos in urbibus et vicis, universam Incarnationis Domini nostri Jesu Christi seriem describendo ab initiis ipsis, quando angelus Virginem salutavit, quousque assumptus est. « *Quas, inquit, imagines cum timore honorandas monebant.* » Videtis, o benignissimi, una cum sacrarum imaginum erectione, illarum etiam cum timore adorationem ab apostolis in exordio ipso traditam fuisse? Honore siquidem, vim eandem habere atque adorare, utique in confesso est. Vox strenui athletæ Athanasii ex allocutione in Beryto habita²⁴: « *Levate oculos intellectus vestri, et novum hoc spectaculum contemplamini.* » Et post alia: « *Tum imaginem Domini nostri Jesu Christi proferentes Judæi dixerunt: Quemadmodum patres nostri illuserunt ei quondam, ita et nos illudamus nunc ei. Tunc cæperunt expuere in faciem imaginis Domini, colaphisque hinc illinc cædentes dixerunt: Quæcunque designarunt patres nostri in illum, ea et nos quoque faciamus in illius imaginem. Et dicunt: Illu-*

²² Deut. xiv, 15. ²³ Apud Bollandum, 3 die mensis Aprilis, pag. 257. ²⁴ In libello *De passione imaginis Domini nostri Jesu Christi*, t. II, pag. 627.

serunt ei, et nos idem faciamus. Mox infinita convicia evomuerunt in imaginem Domini, quæ nec efferre quisquam ausit. Addunt deinde : Audivimus patres nostros, pedes manusque illius clavis fixisse: quid obest quominus idem tentemus? Confestimque imaginis Domini pedes manusque clavis foraverunt. Rursus insano ore clamant : Audivimus quod aceto et felle imbuta spongia illum potaverunt; faciamus et nos similiter. Acceptaque spongia aceto plena, ad os imaginis applicuerunt. Rursus aiunt : Notum nobis est, quod arundine caput illius Patres nostri percusserunt : fiat idipsum etiam a nobis. Sumpta itaque arundine, caput Domini cedere cœperunt. Tandem aiunt : Clarum nobis est, quod et lancea latus ejus pupugerunt, nihil omitamus : addamus et hoc ipsum. Itaque lanceam cuidam suorum porrigentes, jusserunt ut latus imaginis dominicæ transfigeret : ex eo autem confestim sanguinis et aquæ rivuli emanare cœperunt. » Fidelis sermo, o sapientissimi, partim quidem, quia signa incredulis dantur, non autem credentibus; partim vero ut et nos intelligamus, per imaginis contumeliam probro affici prototypum; ut contra per imaginis honorem honore afficitur.

πιστεύουσι· τὸ δὲ, ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς γνῶμεν, ὅτι τῇ ἐμπλην, τῇ τῆς εἰκόνος τιμῇ ἀποτετρίμνται.

Vox Basilii magni ex laudatione in Barlaam martyrem⁶⁶ : « Exprimatur in tabula et certaminum præses atque auctor Christus. Hic etiam, serenissimi, certissima lex imaginis erigendæ. Neque enim, ut frustra garriunt quidam, mentis tabulæ imprimi Christum jussit vir divinus. Non enim depictum in nobis, sed inhabitantem Christum per fidem in cordibus nostris habemus, sicut vociferatur Apostolus⁶⁷. Deinde, conjunctionem et inserens, præcedentia utique designavit, quæ sic habent : Exsurgite nunc, o præclari athleticorum gestorum pictores : mutilam ducis imaginem vestro illustrate artificio; et obscurius a me depictum, coronatum athletam, vestræ industriæ coloribus conspicuum reddite. Abeam, certaminum ac victoriarum martyris a vobis posita imagine victus : gaudeam tali hodie per vestram dexteritatem victoria superatus. Videam manus hujus luctam cum igne exactius a vobis depictam. Videam alacriorem pugilem per vestram depictum imaginem. Florent dæmones etiam, martyris in nobis percussi victoriis : ardens iterum illis ac victrix manus ostentetur. »

Hæc ille haudquaquam in nobis pingi diceret : et, si hoc etiam daretur, non prius servum, ac deinde dominum pingi juberet. Sed et initio cum ait : Exsurgite nunc, o præclari athleticorum certaminum pictores : imaginum procul dubio, et non ora-

A τοῦ Κυρίου, λέγοντες· Ὅσα ἐποίησαν αὐτῷ οἱ ἁγίοι· τὴν εἰκόνα αὐτοῦ· καὶ λέγουσιν, ὅτι Ἐνέπαιξαν αὐτῷ· καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ ποιήσωμεν. Ἐμπαιγμοὶς οὖν ἀπείροις ἐνέπαιξαν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου, ἅπερ οὐδὲ λέγειν ἡμῖν τετόλμηται. Εἶτα λέγουσιν· Ἐκούσαμεν ὅτι φλώσαν αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας· τοῦτο καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν αὐτῷ· τότε τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τῆς τοῦ Κυρίου εἰκόνος ἐπήξαν τοῖς ῥήλοις. Πάλιν λέγουσι μεμνηνότες· Ἐκούσαμεν ὅτι βξος καὶ χολὴν ἐπότισαν αὐτὸν μετὰ σπόγγου· ποιήσωμεν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς. Καὶ ἐποίησαν, προσθέντες τῷ στόματι τῆς εἰκόνος τοῦ Κυρίου, τὸν σπόγγον τοῦ βξους πεπληρωμένον. Πάλιν λέγουσι· Μεμαθήκαμεν ὅτι καλὰ μὲν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐτυψαν οἱ πατέρες ἡμῶν· τὸ αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν. Καὶ λαβόντες κάλαμον, ἐτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ δεσπότου. Τέλος λέγουσιν· Ὡς ἀκριβῶς μανθάνομεν, ὅτι λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἐνύσαν· μὴδὲν παραλείψομεν· ἀλλὰ προσθῶμεν καὶ τοῦτο. Καὶ ποιήσαντες ἐνεχθῆναι λόγχῃν, ἐπέτρεψάν τινι αὐτῶν ἄραι τὴν λόγχην, καὶ κρούσαι κατὰ τῆς πλευρᾶς τῆς εἰκόνος τοῦ Κυρίου· καὶ τοῦτο γενομένου εὐθὺς ἀνέβλυσεν ἀπ' αὐτῆς πλῆθος αἵματος καὶ ὕδατος. » Πιστὸς ὁ λόγος, ὡ σοφώτατοι· τὸ μὲν, ὅτι τὰ σημεῖα τοῖς ἀπίστοις, οὐ τοῖς

τῇ τῆς εἰκόνος ὕδρει ἐφύδριται τὸ πρωτότυπον· ὡς

C Φωνὴ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐκ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ εἰς τὸν μάρτυρα Βαρλαάμ· « Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός· Κάνταῦθα, ὦ γαληνόςτατοι, ἀσφαλὴς ὁ ὅρος τῆς εἰκονικῆς ἀναστηλώσεως. Οὐ γὰρ, ὡς τινες εἰκαιολογοῦσι, τῷ πίνακι τῆς ψυχῆς ἐγγεγράφθαι Χριστὸν εἴρηται τῷ θεοφόρῳ. Οὐδὲ γὰρ ἐγγεγραμμένον ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ κατοικοῦντα τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἔχομεν, ὡς ὁ Ἀπόστολος βοᾷ. Ἐπειτα, ὅτι καὶ τῇ ἐπιφορᾷ τοῦ, καὶ, συνδέσμου τὰ προηγούμενα ὑπεσημνήτα, ἅτινά ἐστι τάδε· Ἀνάστητέ μοι νῦν, λαμπροὶ τῶν ἀθλητικῶν κατορθωμάτων ζωγράφοι, τὴν τοῦ στρατηγοῦ κολεωθεῖσαν εἰκόνα ταῖς ὑμετέραις μεγαλύνετε τέχναις· ἀμαυρότερον παρ' ἐμοῦ τὸν στεφανίτην γραφέντα, τοῖς D τῆς ὑμετέρας σοφίας περιλάμψατε χρώμασιν. Ἀπέλθω τῇ τῶν ἀριστευμάτων τοῦ μάρτυρος παρ' ὑμῶν νενικημένος γραφῇ. Χαίρω τῇ τοιαύτῃ τῆς ὑμετέρας ἰσχύος σήμερον νίκη ἡττώμενος. Ἰδὼ τῆς χειρὸς πρὸς τὸ πῦρ ἀκριβέστερον παρ' ὑμῶν ἐγγεγραμμένην τὴν πάλιν. Ἰδὼ φαειρότερον ἐπὶ τῆς ὑμετέρας τὸν παλαιστὴν γεγραμμένον εἰκόνας. Κλαυσάτωσαν δαίμονες καὶ νῦν, ταῖς τοῦ μάρτυρος ἐν ἡμῖν ἀριστείαις πληττόμενοι· φλεγόμενη πάλιν αὐτοῖς ἡ χεὶρ καὶ νικῶσα δεικνύσθω. »

Ταῦτα οὐ δῆπου ἐγγεγράφθαι φαίη ἐν ἡμῖν· εἰ δὲ καὶ τοῦτο δοθεῖν, οὐκ ἂν πρότερον τὸν δούλον, εἰθ' οὕτως τὸν δεσπότην παρεγγυᾶτο. Ἄλλως τε καὶ τὸ εὐθύς ἐν τῇ ἀπαρχῇ λέγειν· Ἀνάστητέ μοι νῦν, ὦ λαμπροὶ τῶν ἀθλητικῶν κατορθωμάτων ζωγράφοι·

⁶⁶ Tom. I, hom. 18, pag. 515. ⁶⁷ Ephes. iii, 17.

θλασθὲ τοὺς εἰκονουργοὺς, οὐ τοὺς λογογράφους ἐσή-
μανε καθὼς καὶ ἐν τῷ ἐγκυμῶν τῶν τεσσαράκοντα
μαρτύρων, οὗτος τὰς φησὶν· « Ἐπεὶ καὶ πολέμων
ἀνδραγαθήματα, καὶ λογογράφοι πολλάκις, καὶ ζω-
γράφοι διασημαίνουσιν, οἱ μὲν τῷ λόγῳ κοσμοῦντες,
οἱ δὲ τοῖς πίναξιν ἐγχαράττοντες. » Ἐπεὶ γοῦν καὶ ὁ
δεύτερος τρόπος πέρας εἰληψε, τίς ὁ τρίτος; Φωνὴ
τῶν μετὰ τὴν ἕκτην συνεδρευσάντων Πατέρων ἐν
Κωνσταντινουπόλει. Ἐν τισι τῶν σεπτῶν εἰκόνων
γραφαῖς ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος
ἐγχαράττεται, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς χάριτος·
τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προὑποφαίνων ἀμνὸν
Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν. Τοὺς οὖν παλαιούς τύπους
καὶ τὰς σκιὰς, ὡς τῆς ἀληθείας σύμβολά τε καὶ
προχαράγματα, τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδομένους κατε-
σπαζόμενοι, τὴν χάριν προτιμῶμεν καὶ τὴν ἀλη-
θειαν, ὡς πλήρωμα νόμου ταύτην ὑποδεξάμενοι. Ὡς
ἂν οὖν τὸ τέλειον κὰν ταῖς χρωματουργίαις ἐν ταῖς
ἀπάντων ὕψεσιν υπογράφηται· τὸν τοῦ αἵροντος τὴν
ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀμνὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν
κατὰ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτήρα, καὶ ἐν ταῖς εἰκό-
σιν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνεῦ, ἀναστη-
λοῦσθαι ὀρίζομεν· δι' αὐτὸν δὲ τῆς ταπεινώσεως
ὕψος τοῦ Θεοῦ Λόγου κατανοοῦντες, καὶ πρὸς μνή-
μην τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ,
καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγωγούμενοι, καὶ τῆς
ἐντεῦθεν γινομένης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως. Ἐν-
ταῦθα ὁμοῦ τῇ Χριστοῦ εἰκόνι, καὶ τῶν ἀπάντων
ἀγίων εἰκόνων λόγος πρόσεστι. Πρῶτον μὲν, ὅτι, ὡς
ἦδη προεξεικονισμένον καὶ λείποντος τοῦ καὶ ἀντὶ
τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ, αὐτὸν ἀναστηλοῦσθαι ἡ διαγέ-
ρευσις. Ἐπειτα ὅτι οὐ μόνον ἀσπαστὴ ἡ τοῦδε εἰκὼν,
κατὰ τὰ ἐν νόμῳ σύμβολά τε καὶ προχαράγματα
ἀσπαστὰ κεκλησθαι· ἀλλὰ καὶ προσκυνητὴ αὐτοῦ τε
καὶ παντὸς οὐτινοσούν ἁγίου.

Δήλον γὰρ ὅτι τὸ σεπτὸν, καὶ προσκυνητὸν ἂν τις
ὁμολογήσειεν. Ἐτι τε ὅτι πᾶσα ἡ εἰκὼν ὁμουνύμως
τῷ αὐτῆς πρωτοτύπῳ κέλῃται, διὰ τοῦ εἰπεῖν·
« Ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγχα-
ράττεται. » Ὡς καὶ ὁ Νυσσαῖος θεῖος Γρηγόριος
ὡδὲ πού φησι· « Πρόκειται ὁ Ἰσαὰκ τῷ Πατρὶ, παρ'
αὐτῷ τῷ θυσιαστηρίῳ. » Φωνὴ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ
συνεδρευσάντων Πατέρων· « Οὐχ ὡς ἕτερον τῇ μορ-
φῇ, ἀλλ' ὡς αὐτὸν ἓνα Κύριον ἐν μιᾷ μορφῇ ὄντα·
καθ' ὃν καὶ χαρακτήρ εἰς πεφυκὸς τῆς τοῦ Πατρὸς
ὑποστάσεως, καὶ πρὸ σαρκὸς ἀσώματος, εἰς τε ἦν,
καὶ ἐν σαρκὶ εἰς ἐστὶ, καὶ ἐν εἰκόνι ὁ αὐτὸς εἰς
ὑπάρχει, μὴ διαιρούμενος εἰς δύο χαρακτήρας· μήτε
δὲ σχιζόμενος εἰς δύο χαρακτήρας· μήτε δὲ σχιζό-
μενος εἰς δύο ὁδούς· ἀλλ' εἰς μίαν συναγόμενος. »
Καὶ μεθ' ἕτερα. « Ἄλλ' ὥστερ αὐτὸς εἰς ἐστὶν ἐκ
δύο τῶν ἐναντίων, καὶ εἰς ἐν συνάγεται πρόσωπον·
οὕτω καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ μία τέ ἐστι, καὶ τοῦ αὐτοῦ
ἐνὸς Χριστοῦ. Καὶ οὐχ ἕτερον χαρακτήρα ἐροῦμεν
τὸν κατὰ σάρκα ἐπιφανέντα ἡμῖν, καὶ ἕτερον τὸν
κατ' εἰκόνα σχηματιζόμενον χαρακτήρα ἐν εἰδὲ μορ-
φῆς αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἓνα, ἐπεὶ μήτε καθὼ σῶμα

tionum artifices designat; quemadmodum et in
quadraginta martyrum encomio, cum hæc dicitur:
« Nam magnifica in bellis gesta, et oratores sapenu-
mero, et pictores pulcherrime demonstrat, hi ora-
tione, illi tabulis describentes atque ornantes. »
Quoniam igitur secundus quoque modus ad finem
perductus est, quis est tertius? Vox Patrum, qui
post sextam synodum Constantinopoli convenie-
runt⁸⁷; In quibusdam colendarum imaginum pictu-
ris agnus exprimitur, quem Præcursor digito de-
monstrat, qui in typum assumptus est gratiæ. Refert
enim nobis verum illum agnum, quem lex significa-
bat, nempe Christum Deum nostrum. Has igitur
veteres figuras atque umbras, ut veritatis notas et
signa Ecclesiæ tradita complectentes, gratiam et
veritatem anteponimus, quam ut plenitudinem legis
accepimus. Itaque ut id quod perfectum est, in
picturis etiam omnium oculis subjiciamus, agnum
illum, qui mundi peccatum tollit, Christum Deum
nostrum, loco veteris agni, humana posthac forma
exprimendum decrevimus: ut per humilitatem
cogitemus Dei Verbi celsitudinem, et in memoriam
conversationis ejus in carne, et cruciatuum, ac
salutiferæ mortis ejus, ex quo mundo redemptio parta
est, reducamur. Hoc loco simul cum Christi ima-
gine de omnium etiam sanctorum imaginibus ser-
mo est. Primum quidem, quod, tanquam antea
pingeretur, et jam desineret, veteris agni loco ex-
primi eum jubeat. Deinde, quod non solum ample-
ctenda sit ejus imago, ad eum modum quo legis
note et signa amplectenda dicuntur, sed etiam
adoranda, tum ipsius, tum uniuscujusque san-
ctorum.

Manifestum enim est concessurum quonvis, ve-
nerandum quod dicatur, idem dici adorandum:
itemque quod omnis imago homonymæ cum pro-
totypo suo nuncupetur; cum dicitur: « Agnus ex-
primitur, quem Præcursor digito demonstrat. »
Quomodo et divinus Gregorius Nyssenus quodam in
loco ait⁸⁸: « Procumbit Isaac coram patre ad aram. »
Vox Patrum, qui Antiochiæ conveniunt: « Non
tanquam alterum forma, sed tanquam unum ipsum
Dominum in una forma existentem: quomodo et
character unus existens subsistentiæ Patris, atque
ante Incarnationem incorporeus, unus erat: et in
carne unus est, et in imagine idem unus existit,
non divisus in duos characteres, neque dissectus
in glorias duas, sed in unam collectus. » Et post
alia: « Sed quemadmodum ipse unus est ex duobus
contrariis, et in unam coalescit personam; sic et
imago ejus et una est, et ejusdem unius Christi.
Neque alterum characterem dicamus eum qui se-
cundum carnem nobis apparuit, alterum autem
characterem qui secundum imaginem exprimitur
in figura forma illius, sed unum et eundem: si-

⁸⁷ S. Basil. l. I, hom. 20, pag. 536.

⁸⁸ Concil. Quinisext., can. 82.

⁸⁹ Orat. in Abraham, l. 4,

quidem neque ratione corporis ille character dicitur, sed ut est incorporeus. Hoc vero magis per divinum Chrysostomum declarabitur, qui characterem celestem vocat, quoniam ex cælo, non quatenus corpus, sed quatenus corporis expers, unigenitus Deus descendens de cælis incarnatus est, et apparuit corpore nostro indutus. » Et post pauca : « Igitur, quoniam secundum relationem ostendit illum eundem characterem : ipsum Christum adoramus, et non materiam artificiose figuratam in imagine. » En apertior dogmatica declaratio : primum quidem unam esse formam in ambobus, Christo scilicet et imagine : deinde, characterem ipsum subsistentiæ Patris, in imagine, figura formæ ipsius, conspici simul et adorari gloria indivisa. Reliquus est quartus modus, antiquæ consuetudinis et instituti. Attolle in orbem oculos tuos, vir humanissime, et vide terram universam, ex ipsa apostolica prædicatione, ubique gentium, in sacris templis, vasisque divinis, et sanctis donariis, expressum Christum gestantem, et factis ipsis vocem edentem quod Christus regnavit super eos qui in terra sunt, sicut cecinit David : *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ* ⁷⁰ : et : *Quia nihil est idolum in mundo* ⁷¹, juxta dictum Apostoli : et quod omnia beato lumine repleta sint, veniente eo qui dixit : *Ego lux in mundum tenei* ⁷². Qualia enim sunt quæ cernuntur ? Hic quidem in spelunca natus, et ab angelis glorificatus : hic vero in ulnis a matre gestatus, et a magis adoratus. Deinde puer, quando in medio doctorum sedens visus est. Tum baptizatus a Præcursore : tum miracula cum apostolis faciens : in crucem ascendens, expirans, sepultus, resurgens, in cælos revertens. In hac igitur omnia per imaginem intenti, sicut tunc per contuitum ipsum apostoli, jure et nos dixerimus : *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis* ⁷³. Hæc igitur est ab ævo annuntiata fides : hanc amplexæ sunt synodi sanctæ : et huic suffragantur omnes ubique locorum Ecclesiæ, in Oriente et Occidente ⁷⁴, in Septentrione et mari : quam et nos minime amplectentes, oramus, jureque supplicamus pro vestro, quod Deus charum habet, imperio. ψηφοι τυγχάνουσι πάσαι αἱ πανταχοῦ κατὰ τόπον καὶ θαλάσση· ἦν καὶ ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι ἀσπαζόμενοι, εὐχόμεθα καὶ ὑπερευχόμεθα ὀφειλομένως τῆς θεοφιλοῦς ὑμῶν βασιλείας.

CC. — Petro Nicææ.

De morte metropolitæ Synadorum.

Audiverunt prorsus sacræ aures tuæ id quod accidit beato et communi Patri nostro metropolitæ Synadorum : planxitque sancta anima tua illius causa, prout par fuit : necdum videlicet gemitus cessavit, nec sedatus est dolor, qui tanquam ex dissectione quadam natus est. Verum huc ades, et a nobis, vir desideratissime, clarius edisce : ut et

⁷⁰ Psal. ii, 8.

⁷¹ I Cor. viii, 4.

⁷² Joan. xii, 46.

⁷³ Joan. i, 14.

⁷⁴ Psal. cxi, 5.

NOTE.

(94) In cod. Reg. 88.

ἂ ὁ χαρακτήρ εἴρηται, ἀλλὰ καθὼ ἀσώματον. Καὶ τοῦτο μᾶλλον διὰ τοῦ θεοῦ Χρυσοστόμου διευκρινεῖται, τὸν χαρακτήρα οὐράνιον λέγοντος, ἐπεὶ περ καὶ ἐξ οὐρανοῦ, οὐ καθὼ σῶμα, ἀλλὰ καθὼ ἀσώματον ὁ μονογενὴς Θεὸς κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐσαρκώθη, καὶ ἐπέφανε σῶμα περιθέμενος τὸ ἡμέτερον. » Καὶ μετ' ὀλίγα : « Οὐκοῦν ἐπεὶ κατὰ ἀναφορὰν αὐτὸν δείκνυσιν τὸν χαρακτήρα αὐτὸν Χριστὸν προσκυνούμεν, καὶ οὐ τὴν ὕλην τεχνικῶς σχηματισμένην ἐν τῇ εἰκόνι. » Δεῦρο τρανοτέρᾳ ἢ δογματικῇ διασάφῃσι· πρῶτον μὲν, ὅτι μία μορφή ἐπ' ἀμφοῖν, τοῦ τε Χριστοῦ καὶ τῆς εἰκόνος· ἔπειτα, ὅτι ὁ αὐτὸς ὁ χαρακτήρ τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, ἐν εἰκόνι τῷ εἶδει τῆς μορφῆς αὐτοῦ, ἐκφανόμενός τε ἐστὶν ὁμοῦ καὶ προσκυνούμενος ἀσπίστῃ δόξῃ. Λειτουργόμενός ἐστιν ὁ τέταρτος τρόπος τῆς ἀρχαίας θεσμοθεσίας [cod. Reg. νομοθεσίας]. Ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, ὦ φιλανθρωπώτατε, καὶ ἴδε τὴν ὑπ' οὐρανῶν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, πανταχοῦ γῆς τε καὶ θαλάσσης, δι' ἱερῶν ναῶν, θείων τε σκευῶν, καὶ σεπτῶν ἀναθημάτων, τὸν Χριστὸν ἐξεικονισμένον φέρουσαν, καὶ αὐτοῖς ἔργοις φωνῇν ἀφιεῖσαν, ὅτι Χριστὸς βεβασιλεύει τῶν ἐπὶ γῆς, κατὰ τὸ ᾄδόμενον Δαυιδικῶς· Αἰτεῖσαι παρ' ἐμοῦ καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσιν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· καὶ, Ὅτι οὐδὲν εἰδῶλον ἐν κόσμῳ κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον. Καὶ ὅτι πάντα ὀλίγου φωτὸς περιλήρωται, ἐληλυθότος τοῦ εἰπόντος· Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα. Οἷα γὰρ τὰ ὀρώμενα ; ὥδε μὲν ἐν σπηλαίῳ τικτόμενος, καὶ ὑπ' ἀγγέλων δοξαζόμενος· δεῦρο δὲ ἐπ' ὀλέων ὑπὸ τῆς Μητρὸς βασταζόμενος, καὶ ὑπὸ μάγων προσκυνούμενος. Εἶτα ἐν μετρητοῖς, ὀπηνίκα μέσος τῶν διδασκάλων ὥπται καθήμενος. Ἐπειτα βαπτιζόμενος ὑπὸ τοῦ Προδρόμου· εἶτα θαυματουργῶν σὺν ἀποστόλοις· ἐπὶ τὴν σταυρὸν ἀνιὼν, ἀποπνέων, θαπτόμενος, ἀνίστάμενος, εἰς οὐρανὸς ἀνερχόμενος. Τούτοις οὖν πᾶσιν εἰκονικῶς ἐνατενίζοντες, ὡς τηνικαῦτα αὐτοπτικῶς οἱ ἀπόστολοι, εἰπομεν ἂν εἰκότως καὶ ἡμεῖς· Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογεντοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Αὕτη οὖν ἐστὶν ἡ ἐξ αἰῶνος χρηρυττομένη πίστις· ταύτην ἠσπάσαντο αἱ ἅγαι σύνοδοι, καὶ ταύτην σύμ· Ἐκκλησίαι, ἐν τε Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, Βορρᾷ τε

Σ' (94). — Πέτρος Νικαλας. [ωγ'.]

ἡμεῖς τὸ ὀφειλόμενον χρέος τίσωμεν· καὶ αὐτοῖς ἱστορικώτερον ἐπιγινούσιν τὰ κατ' αὐτὸν, βασιτῶν τινὰ λάβοις ἐκ τῆς ἐξηγορίας. Ὡ, ὦ! πῶς ἀδακρυτὴ ἐνέγκοιμεν τὸ ὀδυρτικὸν ἀπάγγελμα; ὕψαινον ἦν ὁ Πατήρ, τὰ συνήθη ἐνεργῶν τῆς ἀνυποκρίτου αὐτοῦ ἀγάπης, καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς καὶ Πατέρας δεξιώσεως. Τίς γὰρ ὁ πλέον ἐκείνου φιλοξενίαν ἀσπαζόμενος, καὶ θεραπεύων φιλουμένους; ὃν οὐχὶ ἡ ἐπάλληλος τῶν ἐπιφοιτῶντων παρουσία καὶ ἐπιμονὴ ἐδάμασεν· ὅσον ἡνία μᾶλλον ἢ σπάνις τούτων, καὶ ταχεῖα καλινοδία. Καὶ τί δεῖ πρὸς σὲ τὸν εὖ ἐιδότα ὑποδειγματίζειν τὸ λεγόμενον; Ἦν οὖν, ὡς εἴρηται, ἐν τούτοις. Ἐπεὶ δὲ παρῆν ἡ ἡμέρα τῆς μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν δευτέρας ἐορτάσιμος, ἀναστὰς ἀπὸ τῆς ἐστίασεως, ἐλήφθη πόνους καταβρόχας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς γενομένης ἐπὶ τὸν σπόνδυλον καὶ τοὺς τόπους τῶν μεταρρήνων. Ἐφ' ᾧ κινήθεντες οἱ ταπεινοὶ, εὐρομεν αὐτὸν κάμνοντα τῷ ὄντι, καὶ διασαφούντα τὰς αἰτίας τῆς συμπτώσεως. Εἶτα ἐπειδὴ ὑπεστρέψαμεν οἰκοὶ· αὐθις τῇ ἐξῆς παραγενόμενοι, εὐρομεν αὐτὸν ἐτι βαλλόμενον σφοδροτέrais ἀλγυδῶσι, καὶ διακαεῖ πυρετῷ· μόλις δυνηθέντα ἡμῖν ἡρέμα προσφθέγγεσθαι· καὶ τὴν ἀπόγνωσιν τοῦ ζῆν ἐν σαρκὶ αἰνιττόμενον. Τί τὸ ἐξῆς; τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ δεσμὸς τῆς γλώττης πάμπαν, καὶ οὐ μετ' οὐ πολὺ ὁ πικρὸς θάνατος. Ἀλλ' ἡμῖν μὲν, διὰ τὴν στερήσιν τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς, τὸ πικρὸν εἰρήσθω· ἐκείνῳ δὲ καὶ πάνυ γλυκὺ, διὰ τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι· οὐ τί ἂν εἴη μακαριώτερον; Ἐκεῖτο οὖν ὁ μακαρίτης (καλὸν γὰρ καὶ τοῦτο ὑπογράφαι, ὥσπερ τὴν ξένον θέαμα), αἰδέσιμος τῇ ὄψει, ἀγγελαίδης τῷ σχήματι· τῆς ἐνδημησάσης πρὸς Κύριον ψυχῆς ὥσπερ τινὰς ἡλιοειδὲς χαρακτῆρας ἐναπομαζήμενης τῷ ἱερῷ σώματι, μεθ' οὗ καὶ ἐφ' ᾧ λελάτρευκε τῇ ἀγίᾳ Τριάδι. Ἡθροίσθη ἐξαπίνῃ· ὁμιλος, ὁμοῦ μὲν μοναστῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ μιγάδων, πολλὸς ὅτι μάλιστα· περιεκέχυτο εἰς αὐτὸ ὡς ἱερὸν κειμήλιον ἀποδλέπων, ἢ μᾶλλον οἰκειότερον εἰπεῖν, ὡς ἐμπνουν καὶ φανεῖν δυνάμενον. Ἐχεῖτο δάκρυα τῶν μὲν αἰδημόνων ἀφορητῇ, τῶν δὲ θεραπευτῶν ἐκτραγέστερον. Οὕτως οὖν σὺν ψαλμῳδαῖς ταῖς καθηκούσαις καὶ ἐπικλήσεσιν ἱερουργικαῖς παρεδόθη τῷ τάφῳ, καθ' ὃν τόπον εἰώθει ὁ μακάριος λειτουργεῖν Κυρίῳ καί γε προστεθῇ ὁ Πατήρ τοῖς Πατέρασιν, ὁ ὁμολογητῆς τοῖς ὁμολογηταῖς, ὁ διδάσκαλος τοῖς διδασκάλοις, ὁ ὑποφῆτης τοῖς ὑποφῆταις· προσβείημεν δ' ἂν καὶ ταῦτα· ὁ ἐγκρατῆς τοῖς ἐγκρατέσιν, ὁ ἀγνὸς τοῖς φιλάγνοις, ὁ φιλόξενος τοῖς φιλοξένοις, ὁ μέτριος τοῖς μετρίοφροσιν· ὁ πάντα τοῖς πᾶσιν εὖ γεγινώς, καθ' ὅσον οἶόν τε, ἵνα τοὺς πάντας, ἢ τοὺς πλείονας κερδήσῃ· ἀποστολικοὶ· κατορθώμασιν ἐπεριδόμενοι. Καὶ νῦν ἡμεῖς μὲν οἱ ταπεινοὶ ὀφρανικῶς ἀποδουρόμενοι τὸν ὡς ἀληθῶς καὶ φιλοπάτορα καὶ φιλάδελφον· ἡ δὲ κατ' αὐτὸν Ἐκκλησία, εἴτε οὖν τὸ μικρὸν ποίμνιον, ἡπορημένον λίαν, καὶ ἀνακαλούμενον τὸν ποιμένα καὶ Πατέρα, οἷα εἰκόσ νεοττοῦς...

A nos munus debitum solvamus, et tu res ejus certiore historia cognoscens, quietem aliquam ex narratione accipias. O, o, quo pacto luctuosam commemorationem sine lacrymis feram? Incolumis erat Pater, solitis minime fucate charitatis suae operibus intentus, fratribusque ac Patribus hospitio recipiendis. Quis enim hospitalitatem plus illo adamavit, aut amice exceptis ministravit impensius? quem nec continua aliorum ex aliis adventantium frequentia, nec diuturnior mora frangebatur: quantum angebat potius horum raritas, et cita profectio. Et quid opus est hæc tibi, cui proba nota sunt, exemplis confirmare? In his igitur erat, ut dictum est. Cum autem festa dies ageretur secunda Pentecostes, surrexissetque a convivio, correptus est catarrho, a capite in vertebra et alia dorso vicina defluente. Quo casu exciti nos humiles, offendimus ipsum revera languentem, et ejus quod acciderat, causas explicantem. Deinde cum regressi domum essemus, iterum die sequenti accedentes, invenimus illum acrioribus adhuc doloribus ardentique feбри laborantem: ita ut ægre nos leni voce alloqui posset, ac de vita in carne desperare se innueret. Quid postea? die tertio et lingua impedita prorsus, nec multo post acerba mors. Sed illa nobis quidem, qui sancto viro privati sumus, acerba dicatur; illi vero et valde dulcis, ut dissolveretur, et esset cum Christo; quo quid esse queat beatius? Jacebat ergo vir beatus (bonum enim est hoc etiam designare, tanquam inusitatum quoddam spectaculum), venerandus aspectu, angeli referens speciem, cum ad Dominum proficiscens anima, solis instar, radiantes notas quasdam impressisset in sacro corpore, cum quo et in quo sanctam coluerat Trinitatem. Coactus est illico cœtus monachorum seculariumque quam maximus; circumfusus illum tanquam sacrum pignus intuebatur; vel, ut magis proprie dicam, tanquam spirantem, et qui loqui posset. Fundebantur lacrymæ ab honoratis quidem viris sine strepitu, a servis autem sonitu majore. Sic ergo cum psalmodiis congruentibus et faustis episcoporum appreciationibus sepulturæ mandatus est eo in loco, ubi vir beatus sacra Domino facere consueverat: appositusque est Pater Patribus, confessor confessoribus, magister magistris, interpres interprelibus: addiderim vero et ista: continens continentibus, castus castimonie amantibus, hospitalis hospitalitatem colentibus, modestus modice de se sentientibus: qui omnia omnibus⁷⁸ rite fuerat, quoad fas fuit, ut omnes aut complures lucrifaceret, apostolicis recte factis subnixus. Et nos quidem humiles aunc orphanorum more lugemus illum vere Patrum fratrumque amatorem: ejus vero Ecclesia, seu pusillus grex, quo se vertat nesciens, pastoremque et patrem reposcens, quemadmodum pullos verisimile est.

⁷⁸ 1 Cor. ix, 10 et 22.

CCI. — Philotheo possessori.

ΣΑ' (95). — Φιλοθέῳ κτήτορι.

Presbyterum, qui digamos coronaverat, sacris operari non debere : sicut jam de eodem presbytero ad eundem Philotheum scripserat epistola 191.

... . cuius laus est per totam Macedoniam, a monachis piisque laicis, in ore habentibus decorem et virtutem pietatis tuæ. Det tibi adhuc Dominus bene agere, in bonis operibus ditescere, facilem esse ad erogandum et communicandum, tibi in futurum thesaurizare fundamentum bonum, ut vitam æternam consequare. O Philothee optime, depositum fidei diligenter custodi, divinis actionibus semper refulgens. Ac de his quidem satis. Quoniam autem de presbytero iterum sermo est, postulante honorificentia tua, ut liberum ei sit sacris operari : recte id quidem, si humanum esset quod quaeritur : namque ad obsequendum tibi in omnibus festinarem, inservire cupientes tibi, qui assidue nobis obsecundas. Sed quia de Deo agitur, deque divino canonum decreti prævaricatione, ignosce, frater charissime, non possumus contra Deum et sacros canones ferre iudicium, præsertim cum in negotio plane consimili, superioribus temporibus totam vitam nostram posuerimus ; in adeundis periculis, et exiliis, et mortibus, potius quam consentiremus iniquitati et violationi Evangelii Christi. Neque ergo adulterorum copulator a nobis, neque copulator digamorum, facultatem habuit sacrificandi. Etenim si non patitur sacer canon, ut presbyter convivetur in digami nuptiis, multo sane magis prohibet ne illum coronet.

Quod si alii aliter judicant, viderint quid agant. Nos enim, inquit, talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei⁷⁶. Quare, cum iudicium videas cum periculo conjunctum, noli vim facere humilitati nostræ. Nam si pro veritatis defensione ad pericula quotidie accingimur, quo pacto contra veritatem dissimili consilio irruemus ? Non est consentaneum, Domine, præter ea quæ divinitus iudicata sunt, facere quidquam aut loqui. Credimus autem te, qui unam quaeris divinam voluntatem et salutem animæ tuæ, assensurum his quæ diximus, oraturumque ut divinæ legi firmiter inhaeremus, nec quidquam admittamus quo mandatum Dei vel canon violetur.

CCII. — Mariæ Svathariæ.

Pœnitentiam indicit ob violatum Ecclesiæ asylum.

Agnoscit honorificentia tua, Ecclesiam salutis D esse perflugium, ad eamque tanquam in manus Dei, profugum accurrere eum, quem circumstant angustiae. Neque igitur in Veteri Testamento fas erat eorum qui ad refugii civitatem evaserant, abripere quemquam ; et multo magis in Novo Testamento nefas est extrahere ab ecclesia qui eo confugerint.

⁷⁶ 1 Cor. xii, 16.

(95) In cod. Reg. σδ'.

... οὐ ὁ ἔπαινος διὰ πάσης τῆς Μακεδονίας, παρά τε μοναζόντων καὶ λαϊκῶν εὐσεβῶν, ἐπὶ γλώσσης φερόντων τὴν καλλοῦν καὶ ἀρετὴν τῆς εὐσεβείας σου. Ἄλλ' ἐτι δῶρ σοι Κύριος ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμετάδοτον εἶναι, κοινωνικόν, ἀποθησαυρίζοντα ἑαυτῷ θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον· ὡς ἀνέπιτευσῇ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὡ φιλόθεε κράτιστε, τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως ἀκριβῶς [cod. Reg. ἀσφαλῶς] κάταχε, ἀεὶ λαμπρυνόμενος ταῖς θεουργοῖς πράξεσι. Καὶ περὶ τούτων μὲν αἴλις. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐθὶς περὶ τοῦ πρεσβυτέρου ὁ λόγος, ἐξαιτούσης τῆς τιμιότητός σου τὴν λύσιν τοῦ ἱερουργεῖν αὐτόν· εἰ μὲν ἀνθρώπινον ἦν τὸ ζητούμενον, εὖ ἂν εἴχεν· ἐχωροῦμεν γὰρ πρὸς πᾶσάν σου ὑπακοήν, φιλοῦντές σε θεραπεύειν τὸν πολλοστὸν θεραπευτὴν ἡμῶν. Ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ Θεοῦ τὸ κινούμενον καὶ τῆς τῶν θείων κανόνων ὁροθεσίας ἡ περὶ βασις· σύγγνωθι, ἀδελφε φιλῶτα· οὐχ οἱοί τέ ἐσμεν κατὰ τε Θεοῦ καὶ ἱερῶν κανόνων ἀποῖσαι κρίσιν· μάλιστα ὅτι ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ παρομοίῳ κεφαλαίῳ ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐθέμεθα· χωρῆσαι πρὸς κινδύνους, καὶ ἐξορίας, καὶ θανάτους, ἥπερ συνθέσθαι τῇ ἀνομίᾳ, καὶ λύσει τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Οὕτε οὖν μοιχοζεύκτης παρ' ἡμῶν, οὕτε διγαμοζεύκτης, λέλυται τῆς ἱερουργίας. Εἰ γὰρ ὁ ἱερὸς κανὼν οὐκ ἀνέχεται εἰς διγαγιόντος γάμον ἐστιαθῆναι τὸν πρεσβύτερον· πολλῷ γε μᾶλλον ἀπείργει τοῦτον τοῦ στεφανῶσαι.

Εἰ δὲ ἄλλοι ἄλλως κρίνουσιν, ὕφονται ἐφ' οἷς πράττουσιν. Ἡμεῖς γὰρ, φησί, καὶ αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν. Ὡστε εἰδὼς τὸ ἐπικινδυνον κρίμα, μὴ παραδίδου τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας καθ' ἐκástην ἡμέραν εἰς κινδύνους παρατάγμεθα, πῶς κατὰ τῆς ἀληθείας ἑτεροτρόπως κινηθώμεθα ; οὐκ ἔχει φύσιν, ὧ δέσποτα, παρὰ τὰ θεωδῶς κεκρμένα τοῖς κανόσι, δρᾶσαι τι ἢ εἰπεῖν. Πιστεύομεν δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς ἐν ζητῶν τὸ θέλημα, καὶ τὸ σωτηριῶδες τῆς ψυχῆς σου, συμφήσεις ἡμῖν ἐπὶ τοῖς λελεγμένοις· καὶ προσεύξῃ μᾶλλον ἐπερείδεσθαι ἡμᾶς τῷ θεῷ νόμῳ, καὶ μὴ προτεσθαι τὸ οἰοῦν ἐπὶ παραβάσει ἐντολῆς Θεοῦ καὶ κανόνος.

ΣΒ' (96). — Μαρίᾳ σπαθαρίᾳ. [ωδ'.]

Ἡ τιμιότης σου γνωρίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία φυγαδευτήριον ἐστὶ σωτηρίας· καὶ ὥσπερ εἰς χεῖρας Θεοῦ ὁ πρόσφυς ἀποτρέχει περιστατηθεὶς ὑπὸ ἀναγκῶν. Οὕτε οὖν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἔξω ἦν τῶν εἰς τὴν πόλιν τῶν φυγαδευτηρίων ἀποσιτισσόμενων ἀπαρπάξεν τινὰ· οὐ πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ Νέᾳ θεμιτὸν ἀποσπᾶν τῆς ἐκκλησίας τοὺς καταφεύγοντας. Καθ-

NOTÆ.

(96) In cod. Reg. σς'.

ύβρισις γάρ ἐστι τοῦτο τῶν θείων νόμων, καὶ τοῦ A
 θείου θυσιαστηρίου. Ὡστε σκοπησάτω σου ἡ εὐσέ-
 βεια, ἡλίκον τὸ τὸλμημα. Τίς δὲ ἡ θεραπεία; Πρῶ-
 τον μὲν τὸ θέσθαι ἑαυτῇ ὄρον, μηκέτι τολμᾶν τοῦτο
 πρᾶξαι, κἂν τὰ ἄνω κάτω γένηται. Ἐπειτα Τεσ-
 σαρακοστὴν ὅλην ἀπέχεσθαι τῶν ἁγιασμάτων, γονυ-
 κλινούσα καθεκάστην δεκάκις, καὶ πεντηκοντάκις
 λέγουσα· Κύριε, συγχώρησόν μοι τὴν ἁμαρτίαν·
 Κύριε, ἰλάσθητί μοι τῇ ἁμαρτωλώ. Ὁμοίως καὶ·
 Κύριε, ἐλέησόν με δωρεάν. Τρεῖς τε ψαλμοὺς στιχο-
 λογεῖν· ἐξαιρέτως τὸν ζ', τὸν λζ', καὶ τὸν ν', καὶ
 εἰθ' οὕτως ὁ θεὸς συγχώρησει σοι, κυρία, τὴν ἁμαρ-
 τίαν. Εἰ δὲ καὶ πάρεστι δύναμις, τεσσαράκοντα ἀρ-
 γύρια δοῦναι πτωχοῖς.

ΣΓ' (97). — *Εἰρήνη ἡγουμενή.* [ωια'.]

Rursus de presbytero qui cum hæreticis communicaverat : sacrificare non debere usque ad synodum, qua de talibus statuatur.

Μακρὰν ἀπὸ τῶν ἐγκωμίων σου οἱ τρόποι καὶ οἱ B
 λόγοι τῆς πολιτείας μου, τιμωτάτη γυναικῶν. Ἄλλ'
 εἰώθε ψυχὴ πιστὴ καὶ ζητοῦσα τὸν Κύριον, ἐπαίνους
 ἀνάπτειν τοῖς ἀγεράστοις, ὡς ἀνέντεῦθεν ἐρανίσοιτο
 τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης κλέος. Τοιαύτη οὖν ὑπεδεί-
 χθης ἡμῖν, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ. Ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς γι-
 νώσκοντες τὰ καθ' ἑαυτοὺς, οὐδὲ τῶν νῦν ἐσχάτων
 ἰσοστατεῖν κρίνομεν ἑαυτοὺς· μὴ ὅτι γε ὕψι τηλι-
 κοῦτῳ παρενεῖρην, καθὰ γέγραφας. Ἄλλ' ὧδε μὲν
 ταῦτα κείσθω. Ἐπὶ δὲ τῇ τοῦ πρεσβυτέρου ὑποθέ-
 σει μετακτεῖν τὸν λόγον. Οὐτίμω ἡμεῖς, ὦ ἀμμάς,
 νῦν μὲν τοῦτο λέγομεν, αὐριον δὲ ἕτερον· ἀλλ' ὁ αὐ-
 τὸς λόγος ἐν ἡμῖν ἐστιν ἀεὶ. Τί τοῦτο; τὸν ἀλόντα
 πρεσβύτερον τῇ κοινωνίᾳ τῶν αἱρετικῶν, εἴγε μά-
 λιστα καὶ ὑπογραφῇ, μὴ ἐξεῖναι ἱεουργεῖν, ἕως C
 καιροῦ ὀρθοδόξου συνόδου, ἐφ' ἣ τὰ τοιαῦτα καὶ
 θεωρηθῇσεται· καὶ διακριθῇσεται· ἡ μόνον τὸ κατὰ
 περιστάσιν βαπτίζειν, ἐκχομίζειν νεκρὸν, διδοῖναι
 [cod. Reg. διδεῖν] σῆμα μοναχῷ, ἀγιάζειν τῶν
 θεοφανίων τὸ ὕδωρ, εὐαγγελίζεσθαι κατ' ἄρθρον, καὶ
 μεταδιδόναι τῶν ἁγιασμάτων ἡδὴ θεωρηθέντων
 ὑπὸ σεωσμένου πρεσβυτέρου. Καὶ ταῦτα, ὡς εἶπον,
 ἐξ ἀνάγκης. Ἐπεὶ εὐρισκόμενον τοῦ μὴ ἐμπαρέντος
 τῇ κοινωνίᾳ ἱερέως, οὐδὲ τὰ προσηρμένα πράττειν
 ἐξόν.

Ὁ μὲν οὖν ἡμέτερος λόγος τοιοῦτος. Εἰ δὲ ἄλλοι
 ἄλλως ἢ φρονοῦσιν ἢ κρίνουσιν, εἴτε ἰσοστάσιοι, εἴτε
 ὑπερβάθιοι· ἐπειδὴ περ οὐχ ὅρος ἐξ[εν]ήνεκται ἀπὸ
 τοῦ ἀρχιερέως, ἐφ' ᾧ ἀναγκαῖον ἦν στέργειν πάντας·
 τῆς ἐξουσίας εἰσὶ κύριοι, καὶ ἡμεῖς γε σιωπὴν ἐξο-
 μεν. Παρκαλοῦμεν δὲ τὴν τιμιότητά σου, ὡς ἐπὶ
 τῇ ἀγαθῇ πολιτείᾳ, οὕτως καὶ ἐπὶ τῇ ὀρθοδόξῃ
 ἀκρίβειαν ἔλκειν· ἀκούουσιν τοῦ Ἀποστόλου λέγον-
 τος· Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυ-
 σμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἀγιω-
 σύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ. Οἶδας γὰρ ὅτι οὐ μικρὸς ἀνεβ-
 ζιπτόση διωγμὸς ἐν τῇ λυσσώσῃ μέχρι τοῦ παρόντος

A Contumelia enim hæc est divinarum legum divi-
 nique altaris. Quare consideret pietas tua, quan-
 tum sit hoc facinus. Quænam vero est medela ?
 Primum quidem tibi ipsi ut legem statuas, ne hoc
 facere audeas amplius, et pessum eant omnia. De-
 inde ut totam Quadragesimam a sacris abstineas,
 decies genua flectens singulis diebus, et quinquagies
 dicens : Domine, condona mihi hoc peccatum. Do-
 mine, propitius esto mihi peccatrici. Similiterque :
 Domine, miserere mei gratis. Tres quoque psalmos
 recites, præcipue sextum, tricesimum septimum,
 et quinquagesimum : atque ita Deus peccatum tibi,
 domina, remittet. Quod si etiam suppetit facultas,
 quadraginta argenteos des pauperibus.

CCIII. — *Irenæ præpositæ.*

Longe absunt ab encomiis tuis mores et sermones
 vitæ meæ, honoratissima mulierum. Sed solet ani-
 ma fidelis et quærens Dominum laudes tribuere
 immeritis, ut humilitatis inde gloriam nanciscatur.
 Talem igitur te esse agnovimus, soror in Domino.
 Nam cum nos ipsos cognoscamus, nec postremis
 qui nunc sunt, nos exæquamus : nedum ut tanto
 nos inferamus fastigio, sicut scripsisti. Verum hæc
 quidem ita se habeant. Ad presbyteri causam trans-
 ferenda est oratio. Haudquaquam nos, o mater,
 nunc quidem hoc dicimus, cras autem aliud : sed
 idem nobis semper est sermo. Quid hoc est ? Pre-
 sbytero, qui in hæreticorum communione depre-
 hensus est, maximeque si subscripsit, sacris fungi
 non licere, usque ad synodum orthodoxam, in qua
 hæc discutientur, et dijudicabuntur : nisi tantum-
 modo re urgente baptizare, mortuum efferre, habi-
 tum dare monacho, Theophaniorum aquam san-
 ctificare, evangelizare diluculo, et impertiri sacra-
 menta jam ante ab innoxio presbytero consecrata.
 Atque hæc, ut dixi, ex necessitate. Nam si reperia-
 tur sacerdos qui a communione illa immunis manse-
 rit, ne hæc quidem quæ dicta sunt, facere licet.

Nostra igitur hæc est sententia. Quod si alii ali-
 ter vel sentiunt, vel judicant, sive ejusdem sint
 gradus, sive superioris : quoniam non ab episcopo
 lata lex est, in qua necesse sit omnes acquiescere ;
 libertatis suæ sunt domini, et nos in silentio erimus.
 Hortamur autem reverentiam tuam, ut sicut in bo-
 na conversatione, sic etiam in fide orthodoxa dili-
 gentiam adhibeat : audiens Apostolum dicentem :
 Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiri-
 tus, perficientes sanctificationem in timore Dei 77.
 Nosti enim non exiguam excitatam esse persecu-
 tionem a furente hactenus hæresi : sed et sangui-

77 Cor. vii. 1.

nem exhaustum, et carnes dilaniatas, et martyres consummatos. Quam multa porro in custodiis carceribusque inflicta sint acerbis, quid opus est dicere? relegationes, abactiones, raptus, vincula ferrea, famis cruciatus, solitudines, cætera omnia, quæ longum sit narrare. Si ergo hæc ita sunt, an presbyterum illum oportet pari conditione hinc abire, immarcescibilem gloriæ coronam percepturum? E contrario, cum in communione ille deprehensus sit atque subscriptione contra Christum, Deiparam, et sanctos omnes concepta; sic enim se res habet, ob propriarum imaginum relationem ad prototypa: quo pacto non magnum ducit quod vivat, vel quod sceleris veniam impetret, prorsus devitans vel attingere ea quæ per indulgentiam dicta sunt; nedum ut licere sibi velit omni ex parte sacris operari? Ergo vana sunt omnia, et frustra martyria, et incassum athleticæ contentiones: sed absit! Et martyr, martyr est in hac confessione; et qui negavit, lapsus est in hac negatione: et usque ad mortem flere necesse est, quisquis lapsus fuerit, si me audiat recta consulentem.

CCIV. — *Theodosiæ Augustæ et Basilio, filio ejus (*)*.

De immaculata prorsus Domini imagine. (Baron. an. 825, n. 25.)

Cum ex variis fide dignis, imprimisque ex Dei amantissimo Isaia, episcopo, et ex reverendissimo Medicii antistite, sanctis Patribus nostris, de rerum vestrarum statu accepissemus, quod Dei nostri optimi nutu, ad pietatis rectæque fidei rationem et modum conversi fueritis, pristino vale dicentes errori, ut qui a Deo non sit ortus, sed ab adversa parte: cum religio tua ex pia sit radice, (talem siquidem fuisse fatendum est virom illum Deo dilectum, omnique probitate conspicuum), egimus gratias Deo, qui non permisit nos in heresis caligine permanere, sed mentes vestras felici lumine implevit, ut cognosceretis Jesum Christum Filium Dei in forma nostra per misericordiæ suæ viscera natum, ut signum suum ab interitu redimeret, more nostro depingi atque effingi: ne qua illi desit humanarum proprietatum: cum manifestum idem incircumscriptionis: quatenus Deus; ut qui paternas quoque omnes proprietates sub eadem persona retinet: ex quo mediator Dei et hominum apparuit, medio ipsa extrema participans, et per seipsum divinæ nos naturæ participes efficiens. Sic ut enim fieri nequit ut, Deus ipse cum sit Patrique æqualis, non extra omnem sit incircumscriptionem (infinis siquidem est Deus et interminus et incomprehensibilis), sic etiam fieri non potest, ut, cum vere homo sit ipse, et nobis similis factus per omnia, intra circumscriptionem non maneat. Comprehensibile quippe est ejus corpus, tactuque palpabile, et colore visibile. Quod non contentes

A αἰρέσει· ἀλλὰ καὶ αἱμὰ ἐκινώθησαν, καὶ σάρκες κατεξάνθησαν, καὶ μάρτυρες ἀπετελέσθησαν. Ὅσα δὲ τὰ ἐν φυλακαῖς καὶ εἰρκταῖς κακωτικὰ, τί δεῖ καὶ λέγειν; τὰς ἐξορίας, τὰς ἐπαγωγὰς, τὰς ἀρπαγὰς, τὰς σιδηρώσεις, τὰς λιμαγχονήσεις, τὰς μονώσεις, τὰ ἄλλα πάντα, ὧν οὐ μικρὰς ἐστὶν ἱστορίας ἔργον. Εἰ τοίνυν ταῦτα οὕτως, καὶ δεῖν τὸν πρεσβύτερον Ἰσοπαθῶς διεξελθεῖν, κομιούμενον τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον; τοῦναντίον, ἐπειδὴ ἕλῳ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ ὑπογραφῇ τῇ κατὰ Χριστοῦ, τῆς τε μητρὸς αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν οἰκείων εἰκόνων ἢ ἐπὶ τῶν πρωτοτύπων ἀναφορά· πῶς οὐ μέγα ἡγείται καὶ τὸ ὅλως ζῆν, καὶ τὸ ὅλως συγκεχωρηθῆαι αὐτῷ τὸ ἀνόμημα· φεύγων ἐφάπτεσθαι καὶ τῶν προσειρημένων κατὰ φιλανθρωπίαν· μὴ ὅτι γε καὶ ἐξ ὁλοκλήρου λελούσθαι αὐτὸν ἱεουργεῖν; Οὐκοῦν ἔωλα τὰ πάντα, καὶ εἰκὴ τὰ μαρτύρια, καὶ μάτην αἱ ἀθλητικαὶ ἐνστάσεις· ἀλλὰ μὴ γένοιτο. Καὶ ὁ μάρτυς, μάρτυς ἐν τῇδε τῇ ὁμολογίᾳ· καὶ ὁ ἡρνημένος, ἐκπτώτος ἐν τῇδε τῇ ἐξαρνήσει· καὶ δεῖν προσκλαίειν μέχρι θανάτου πάντα τὸν ἁλόντα· εἴγε ἐμοὶ πείθοιτο καλῶ συμβούλῳ.

ΣΔ'. (98) — *Θεοδοσία Αὐγούστη καὶ Βασίλειος υἱὸς αὐτῆς. [ωιζ'.]*

image. (Baron. an. 825, n. 25.)

Ἐκ διαφορῶν ἀξιοπίστων προσώπων, καί γε πρὸ τῶν ἄλλων παρὰ τε τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἡσαίου, καὶ τοῦ τιμιωτάτου καθηγουμένου τοῦ Μηδικίου, ὁσίων Πατέρων ἡμῶν ἐκδιδαχθέντες τὰ καθ' ὑμᾶς, ὅτι εὐδοκίᾳ τοῦ ὑπεραγαθου Θεοῦ ἡμῶν μεμετεστοιχειώθητε εἰς τὸν τῆς εὐσεβείας καὶ ὀρθοδοξίας τρόπον καὶ λόγον· χαίρειν φράσαντες τῇ πάλαι κακοδοσίᾳ, ὡς οὐκ ἡργημένη θεόθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐναντίας μερίδος. Καθὼ καὶ ὠρμηται πατρόθεν ἐξ εὐσεβοῦς ῥίζης ἡ σὴ θεοσέβεια. Ὁμολογητέον γὰρ ὅτι τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ ἐκείνος· Θεῷ τε πεφιλημένος καὶ πάσῃ καλοκαγαθίᾳ κατηγγαῖστος· ἡ χάρις αὐτῷ ἐν τῷ Κυρίῳ, ὅς οὐκ εἴσεν ὑμᾶς ἐν τῷ ζῳφῷ τῆς αἵρέσεως διαμῖναι· ἀλλ' ἐπλησε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ὀλβίου φωτὸς εἰς τὸ ἐπιγνώσκειν, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει γεγονῶς διὰ σπλάγχνα οἰκτιρῶν, εἰς τὸ ἀνασῶσθαι τὸ ἐαυτοῦ ἐκπεπρωκὸς εἰς φθορὰν πλάσμα, ὁμοίως ἡμῖν ἐξεικονίζεται· ὡς ἂν μηδὲν λείποιεν αὐτῷ τῶν ἀνθρωπίνων ἰδιωμάτων· μένων ὡς Θεὸς· ὁ αὐτὸς ἀπερίγραπτος· ὡς καὶ τὰ πατρῷα ἰδιώματα ἅπαντα ὑφ' ἐνὶ προσώπῳ κεκτημένος· καθὼ καὶ μεσότης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων πέφηνε, τῇ μεσότητι τοῖς ἀχροῖς κοινωνῶν· καὶ δι' ἐαυτοῦ κοινωνοὺς ἡμᾶς θείας φύσεως ἀπεργασάμενος. Ὡς γὰρ οὐκ ἐνδέχεται Θεὸν αὐτὸν ὄντα, καὶ ἴσον τῷ Πατρὶ, μὴ οὐχὶ ἔξω περιγραφῆς εἶναι· ἀπειρον γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀόριστον καὶ ἀπερίληπτον· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ἀνεγχώρητόν ἐστιν ἀνθρώπων αὐτὸν ἀληθῶς ὄντα, καὶ ὅμοιον ἡμῖν κατὰ πάντα γεγονότα, μὴ οὐχὶ περιγραφῆς εἶσω μέναι· περιγρα-

NOTÆ.

(*) Dogmatica

(98) In cod. Reg. σζ'.

πτόν [cod. Reg. περιληπτόν] γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα, ἅπῃ καὶ χροῖα φηλαφώμενον. Ὅπερ οὐχ ὁμολογούντες οἱ εἰκονομάχοι, ἀρνησίσχριστοι ἀριδῆλως καθεστήκασι, τὸν ἐν σώματι ἀσώματον ὑπολαμβάνοντες· καὶ τὸν μετ' ἡμῶν γεγονότα ἐξω τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως δογματίζοντες. Ἐντεῦθεν ἐδονήθη ὁ κόσμος· ἠρνήθη Χριστὸς διὰ τῆς σεπτῆς αὐτοῦ εἰκόνος· ἦ τε θεοτόκος, καὶ πᾶς τις τῶν ἁγίων. Τῇ γὰρ παραδοχῇ τῆς εἰκόνος παραδέδεται ὁ εἰκονιζόμενος· ὥς καὶ ἐμπαλιν τῇ ἀθετήσει ἡθέττειται. Ἐντεῦθεν διωγμὸς ἀναδρασσόμενος, καὶ πατριάρχης θεσπέσιος ἐκσκορακίζόμενος, ἱερεῖς τε καὶ ἱεράρχαι, μονασταὶ τε καὶ μὴγάδες ἐνθεώτατοι, οἱ μὲν ἐξοριζόμενοι καὶ φυλακίζόμενοι· ἕτεροι δὲ μαστιγούμενοι, καὶ λιμοκτονούμενοι· ἐνιοὶ δὲ καὶ ἀποκτενόμενοι. Ἐντεῦθεν ἐν ὄρεσι φυγαδεύμενοι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄποις τῆς γῆς, οἱ μὲν ἐν τῇδε προκρίνοντες Θεοῦ. Ἐντεῦθεν ναοὶ κατασκαπτόμενοι, καὶ ἅγια βεθηλουμένα, καὶ ἐν συντόμῳ εἰπεῖν.

Τοιαῦτα τὰ τῆς ἀσεβείας ἐγγειρήματα· ὥς ἂν ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκηται. Ἐπειδὴ δὲ ὑμᾶς, ὥς προείρηται, ἡ θεία χάρις ἠγκαλίστατο διὰ τῆς καλῆς ὁμολογίας ἧς ὁμολογήσατε τοῖς Πατράσιν· ὑπὲρ ἧς καὶ μέχρις οἴματος προθυμαίσθε ἀντικαθίστασθαι· καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ταύτῃ δὴ τῇ ὁμολογητικῇ πεποιθήσει, σέ τε τὴν κυρίαν δέσποιναν, τόν τε κύριον καὶ δεσπότην, σὺν τοῖς λοιποῖς εὐκλεεῖσι κλάδοις καὶ εἰσδεδῶγμεθα, καὶ συνεισκρίνομεν τῷ μέρει τῆς ὀρθοδοξίας· μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ· καὶ ἔχοντας ὑμᾶς πρὸς τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν προσκυνούμεν, καὶ συγκοινωνούμεν ὑμῖν· εὐχαριστήρια τῷ ἀγαθῷ Θεῷ ἀναπέμποντες τῷ ποιοῦντι μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς· τῷ ἐκ σκότους εἰς φῶς ἄγοντι, καὶ ἐξ ὁδοῦ πλάνης εἰς τρίβον εὐσεβείας μεταφέροντι πάντα τὸν ἐξ ἀληθινῆς καρδίας ἐπιέμενον σώζεσθαι. Ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεδόθη ὑμῖν παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως ἡ νῆσος τῆς Χαλκίδου εἰς κατοικητήριον διαίτης, οὐ μικρῶς ἐλύπησεν, οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν Πατέρων, οἱ ἀδελφότης ὅλη σὺν καθηγούμενῃ τῆς πάλαι οἰκείας μονῆς ἐξεώθη· καὶ νῦν ὥδε κάκεισε περιφέρεται· καὶ οἱ ἐωφθήμεν ἀνοίγοντες· γλώσσας ἐπὶ προτέραις δυσφημίαις. Ὅμως ἐπειδὴ ἀπελογήσασθε διὰ τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν υἱοῦ Κλήμεντος, τοῦ εὐλαβεστάτου ἡγουμένου, οὕτως καὶ οὕτως ὑπάρξει τὴν ὑπόθεσιν ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀπελύθημεν τῆς λύπης. Τοῦτο δὲ παρακαλοῦμεν, ὅσον ἐνδέχεται ἐκδιᾶσθαι ὑμᾶς θεραπεύσαι τὸ ἄλγος τῶν ἐξιόντων· ἐπειδὴ γέγραπται· Μὴ ὧς ἀνθρώπων τόπον καταρᾶσθαι σε. Καί· Ἰνα τί, φησὶν, ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως;

ΣΕ'. — *Κασία* (99) *καρδιαστίσιση*. [ωκα'.]

Interrogatum se ab ea, superioribus litteris respondisse id quod verum et æquum putavit, nec posse a sententia discedere.

Χρονία ἡ ἐπιστολὴ τῆς τιμιότητός σου, καὶ αὕτη

" Job v, 9. " Prov. xxx, 10. " I Cor. x, 29.

NOTÆ.

(99) In cod. Reg. ση'.

A Iconomachi, Christi negatores manifeste facti sunt corporatum incorporeum arbitantes, eumque qui nobiscum natus est, naturæ nostræ expertem discernentes. Hinc concussus est mundus : negatus est per venerandam imaginem suam Christus, et Deipara, et sancti omnes. Per imaginis enim receptionem recipitur is cujus est imago : sicut contra per rejectionem rejicitur. Hinc ebullit persecutio, et divinus patriarcha relegatus est, sacerdotes atque episcopi, monachi et sæculares sanctissimi, alii exsilio et carceribus addicti, alii verberibus fameque cruciati : nonnulli etiam enecti. Hinc extorres in montibus, in speluncis et cavernis terræ, qui Deo mortale nihil prætulērunt. Hinc diruta templa, et sancta profanata, et divina donaria igni tradita, clamoreque, ut paucis dicam, et direptione plena omnia.

Tales erant impietatis conatus : ut ex fructu arbor cognoscatur. Postquam autem divina vos gratia, sicut dixi, amplexa est per egregiam confessionem, quam Patribus professi estis : pro qua usque ad sanguinem decertare parati estis : nos quoque humiles istius nimirum confessionis fiducia freti, te dominam et magistram, simul etiam dominum et magistrum, cum cæteris inclytis ramis et suscepimus, et orthodoxæ fidei partibus, seu potius Ecclesiæ Dei accensemur, venientesque ad humilitatem nostram vos veneramur, et vobiscum communicamus, gratias agentes Deo optimo qui fecit magna et inscrutabilia absque numero⁷⁸ ; qui ex tenebris ad lucem deducit, ex via erroris ad pietatis semitam transfert eum omnem, qui ex animo salvari cupit. Atque hæc quidem in hunc modum. Cæterum postquam Chalcita insula vobis designata fuit a magno imperatore ad domicilium habitationis, per duos annos, non mediocriter doluimus, neque solum nos, sed multi etiam ex Patribus, quod universus fratrum cœtus cum antistite, veiere suo monasterio ejectus sit, et nunc huc illucque circumagatur, et quod visi simus linguas aperire ad pristina convicia. Verumtamen, quoniam per Clementem spirituales filium nostrum, reverendissimum præpositum, respondistis, ita atque ita constitutam ex regia auctoritate rem fuisse, tristiciam depulimus. Hoc vero obtestamur, ut, quantum conniti vobis licet, egredientium dolorem mitigetis ; quia scriptum est : Ne des homini locum, ut maledicat tibi⁷⁹. Et : Ut quid, ait, libertas mea judicatur ab aliena conscientia⁸⁰ ?

CCV. — *Cassia* candidatissæ.

Prolixa epistola honorificentie tue, eademque

expostulatoria; et nunc humiliter se deprimens, nunc insurgens adversus tenuitatem nostram; tanquam temere et inconsiderate contra te calumnias admittamus; sed et voces quæ sine iudicio proferuntur: idque in rebus maximi momenti. Nos vero cum tales amandare soleamus tum illud denuntiamus, quæ vulgo jactantur, sic nos audire ceu ludicra quædam; sic nos loqui, non ut hominibus placentes, sed Deo qui probat corda nostra: tametsi alioqui peccatores sumus. Nam si Balaam augur adduci non potuit, ut præter Dei voluntatem Balac allophyliorum regi responderet; qui fieri queat ut nos in sacerdotii gradu constituti, rationemque in die iudicii eorum interrogati responderimus reddituri, aliquid præterquam decet proferamus?

Sic igitur ad interrogata respondimus, non ipsi per nos ut hoc vel illud fieret imperantes, sicut ipsa dicere non dubitasti. Quid enim vis? an ut cuique placet, mercatorum more, nos respondere? An potius veritatem ut se habet profiteri? Ne igitur plectamur nos humiles intempestive, ut a teipsa, aut a domina sorore, aut ab alio, cui proscindere ac traducere nos liceat. Scito autem nos erga dignum æterna memoria Strategum alieno animo non esse, quin et valde benevolo; quemadmodum et erga ipsius quoque conjugem. Dolenus sane ac vicissim jure expostulamus, quod vos et scientia præstantes, et religionem amplexæ, non vera charitate illum in fine persecutæ sitis. Oportebat enim ante omnia ei super omnia, id quod ejus animæ salutis erat, ut sacramentorum particeps fieret contendere, cætera omnia ut stercora existimare, modo in orthodoxa communione inveniretur; quia scriptum est: *Ubi te invenero, ibi te iudicabo*⁸¹. Nos quidem hic sentimus et dicimus. Quod si alii aliter, propriæ ipsi vocis sunt domini: et nos utique sileamus. *Cognovit Dominus qui sunt ejus; et discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini*⁸², sicut scriptum est.

CCVI. — *Hypocoe moniali.*

Rursus eam de fratris obitu consolatur.

Qui monasticam vitam sunt amplexi, ac mundo proinde mortui, velut carnalibus affectibus casibusque superiores jam facti, in propinquo calamitatibus quæ accidunt, frangi animo non solent, nec in illorum funeribus dolere. Sed quoniam invenimus ipsos quoque sanctos in consanguineorum dolore commotos fuisse, calentesque lacrymas in eorum excessu fudisse; non alienum ducimus, idem ipsam nobis contigisse, ac præsertim fratris causa, fratrisque prudentia et circumspectione præstantissimi, et qui velut patris loco nostræ erga vos sollicitudinis vices sustinebat. Gravis prorsus dolor, soror in Domino, cujus plaga cor

⁸¹ Vide supra col. 1598. ⁸² II Tim. II, 19.

(4) In cod. Reg. 86'.

ἑγκλητική· καὶ πῇ μὲν ὑποταπεινούμενη· πῇ δὲ κατεξανισταμένη τῆς οὐθενότητος ἡμῶν· ὡς ἀπλῶς καὶ ἀνεξετάτως προσιεμένων τὰς κατὰ σοῦ διαβολάς· οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ἀκρίτως ἐκπερόντων φωνάς, καὶ ταύτας ἐν τοῖς μάλιστα ἀναγκαίοις. Ἡμεῖς δὲ τοῖς τοιοῦτοις κατεθισθέντες χαίρειν λέγειν, ἐκεῖνο δηλοῦμεν, ὅτι οὕτως ἀκούομεν τὰ θρυλλούμενα ὡς παιδίας τινάς· καὶ οὕτως λαλοῦμεν οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν· εἰ καὶ ἄλλως ἀμαρτωλοὶ τυγχάνομεν. Εἰ γὰρ Βαλαὰμ ὁ οἰωνοσκόπος οὐ παρὰ τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ ἠνέσχετο ἀποκριθῆναι τῷ Βαλὰκ βασιλεῖ τῶν ἁλλοφύλων· πῶς ἡμεῖς οἱ ἐν βαθμῇ ἱερωσύνης κεῖμενοι, καὶ λόγον ὑφέζοντες ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀνθ' ὧν ἐρωτώμενοι ἀποκρινοῦμεθα δυνατόν παρατετραμμένως φθέγγεσθαι τοῦ δέοντος;

Οὕτως οὖν ἀπεκρίθημεν τοῖς ἐρωτήσασιν· οὐκ αὐτοὶ ἀφ' ἐαυτῶν ἐπιτετροφότες τοῦτο κάκεῖνο γενέσθαι, ὡς αὕτη προήχθης εἰπεῖν. «Καὶ τί βούλει; πρὸς τὸ ἀρέσκον ἐκάστη ἐμπορικῶς ἡμᾶς ἀποκρίνεσθαι; ἢ ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας; Μὴ τοῖνον μῆτε αὕτη πλῆττου εἰς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς ἀκαίρως, μῆτε ἡ κυρία ἡ ἀδελφὴ, μῆτε ἄλλος ὁ πρῶταιρούμενος σκώπτειν καὶ διασύρειν ἡμᾶς. Ἀλλὰ γίνωσκε ὅτι καὶ τὸν ἀειμνηστον Στρατηγὸν οὐκ ἐχθροῦς ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ μάλα ἀσπασίως· ὥσπερ καὶ τὴν ὁμόφυλα αὐτοῦ. Λυπούμεθα δὲ καὶ ἀνατεγκαλοῦμεν εἰκότως· ὅτι ὅμεις αἱ καὶ γνώσει διαφέρουσαι, καὶ εὐλαβείας ἀντιποιούμεναι οὐκ ἀληθινῇ ἀγάπῃ ἤχθητε ἐν τέλει πρὸς αὐτόν. Ἐπεὶ ἔδει πρὸ πάντων καὶ ὑπερ πάντα, τὸ σωτηριώδες τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, εἰς τὸ μετασχεῖν τῶν ἁγιασμάτων, ἀγωνίσασθαι· τὰ ἄλλα πάντα σκύδαλα ἡγούμεναι· ὥστ' ἂν εὐρεθῇ ἐν τῇ ὀρθοδόξῃ κοινωνίᾳ· ἐπειδὴ γέγραπται· «Ὅπου ἀν εὗρω σε, ἐκεῖ σε κρίνω. Ἡμεῖς μὲν οὕτως φρονούμεν καὶ λέγομεν. Εἰ δὲ ἄλλως, αὐτοὶ κύριοι τῆς οικείας φωνῆς· καὶ ἡμεῖς γε σιωπῶμεν. Οἶδς Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ· καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ἐρομᾶζων τὸ ὄνομα Κυρίου» καθὰ γέγραπται.

ΣΤ' (1). — Ὑπακοὴ μορᾶζούση. [ωκγ'.]

Οἱ τὸν μονήρῃ βίον ἐπανηρημένοι, καὶ τῷ κόσμῳ ἐντεῦθεν ἐσταυρωμένοι, ὡς ἤδη ἀνώτεροι γενόμενοι τῶν σαρκικῶν σχέσεων καὶ συμβάσεων, οὐ πεφύκασι κατακάμπεσθαι ἐν ταῖς συμβατικαῖς τῶν συγγενῶν περιστάσεσιν, οὐδὲ λυπεῖσθαι ἐν ταῖς τούτων ἀποδιώσεσιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ εὐρίσκομεν, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἁγίων κεκάμφθαι ἐν τῷ τῶν συναίμων πάθει, καὶ δάκρυον ἀποστάζειν θερμὸν ἐν ταῖς τούτων ἀποδιώσεσιν· οὐ ξένον τι κρίνομεν καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ πεπονθέναι, καὶ μάλιστα ἐπὶ ἀδελφῷ, καὶ ἀδελφῷ κατὰ τε φρόνησιν καὶ περιφάνειαν καλλίστῃ, καὶ οἷον ἐν τάξει πατρός· ἐπείχοντι τῆς καθ' ὅμᾳ φροντίδος τὸν λόγον. Δεινὸν ὄντως τὸ πάθος, ἀδελφῇ ἐν Κυρίῳ,

NOTÆ.

καὶ ἦφατο ὁμῶν τῆς καρδίας ἡ πληγὴ καθάπερ ὑπὸ μαχαίρας τεμνούσης. Τί τοῦτο; ἐκκαλυπτέον γάρ τὸ πρόσωπον. Ὁ κύριος ὁ ἀδελφός, ὡς φασι, κεκοιμήται. Ὁ γὰρ ἀνὴρ ἀγαθός, ἐσθίετο ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ γένους, ἀπέστη τὸ παραμύθιον ὁμῶν · ὀρφανοὶ μὲν οἱ παῖδες οὐς ἤνεγκεν · ὀρφανὴ δὲ καὶ αὕτη σὺν ταῖς ἀδελφαῖς, οὐκ ἔχουσα ποῦ ἐρείσης τὴν χεῖρα ὀκλάζουσαν, ἢ ποῦ ἀποβλέψῃς περιστατοῦμένη. Ἄλλ' ἵνα τί ἐπὶ πλεῖον ἐλεεινολογοῦμεν τὸ πάθος; πρὸς θεοφιλῇ ἡμῖν ὁ λόγος, πρὸς συνετὴν, πρὸς ἐχέφρονα, πρὸς πολύπειρον, πρὸς ἐμπλεῶν τῇ θείᾳ γνώσει, δυναμένην καὶ ἄλλους σωφρονίζειν τῷ καθ' ἑαυτῆς ὑποδείγματι. Ἐκβαλε ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας σου τὸν πνευματικὸν πλοῦτον, τὰ φάρμακα τῆς παραμυθίας, ἐπαρκούσα σαυτῇ τε καὶ ταῖς ἀδελφαῖς. Ἰσμεν γάρ ὅτι κάκεινων ἦφατο ἐξ Ἰσοῦ ἡ λύπη · ἐπεὶ καὶ τῆς κυρίας ἡγουμένης · ἀλλὰ γὰρ καὶ οἴου τοῦ γένους, προσθείην δ' ἂν καὶ αὐτῆς τῆς συγκλήτου. Τίς ἐπ' αὐτῇ μὴ ἐπιστενάζει; τις δὲ μὴ καταγάγοι δάκρυα; οὐπερ καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καίπερ οὕτω φιλοσοφοῦντων, ἦφατο ἡ λύπη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπεδέξαμεν ὅτι οὐδεὶς εἰς γέννησιν ἐλθὼν μὴ οὐχὶ καὶ ἐκδημήσει τῶν ἐνθάδε · καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ προκατόρου ἡμῶν Ἀδάμ μέχρι τοῦ δευροῦ οὐδὲν ξένον ἡγησάμεθα ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι · ξένον δ' ἂν εἶεν, εἴπερ ἡ θεοσύνητός σου καρδία ἐνέγκοι εὐχαρίστας, ὑποτύπωσης γενομένη σὺν τῇ κυρίᾳ καθηγούμενῃ, ταῖς τε ἀδελφαῖς, καὶ πάσῃ τῇ συγγενείᾳ.

Διάθου κατὰ τὸ εἰωθός σοι εὐφυγῶς πάντα, μεγαλοθυμῶς καθ' ὅσον ἐνδέχεται ἐπικουρούσα καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀδελφοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐρήμην καταδραμεῖν τοὺς ἐφεδρεύοντας, ἐν ταῖς περιστάσεσι τῶν ἀνθρώπων. Φρόντισον οὖν ὅσον δυνατόν, καὶ τῆς τιμίας ψυχῆς τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐκείνου · ὅτι καὶ μετὰ θάνατον βοηθοῦνται παρὰ τῶν ζώντων οἱ ἐκδεδημηκότες. Καὶ ἀπλῶς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν σιδαμένῳ σε εὐ διατίθεσθαι, καὶ στρατηγεῖν τὸν λογισμὸν μάλλον, ἢ στρατηγεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἀθυμίας καίμοχθηρας. Εἰς αὐτὸ γάρ τοῦτο καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀθανάσιον ἀπεστάλκαμεν, ἐπιδεικνύντες τὸ περιπαθεῖς ἡμῶν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν τιμιότητα ἐπικαμπτικόν · ὃν εὐχόμεθα τάχυν ἀποδέξασθαι ἀγαθὸν ἄγγελον τῆς εὐχαρίστου ὁμῶν ὑπομονῆς γιγνόμενον.

ΣΖ' (2). — Ὁλβιανῷ πατρικίῳ. [ωκδ'.]

Ut in magistratu pie ac sancte, et uti Christianum decet, se gerat

Γεώργιος ὁ θεοφιλὴς ἀνὴρ καὶ περίδοξος νοτάριος προσηγορίαν ἡμῖν κεκοιμήτως παρὰ τῆς πανευφύμου καὶ διαδοῆτου ὁμῶν ὑπεροχῆς, ἀπήτησε τὸν ἀντασπασμὸν ἐγγράμματον ἡμᾶς ποιήσασθαι, ὡς τοῦτο κελουσύσης τῆς μακαρίστους ὁμῶν. Ἡμεῖς δὲ ἑαυτοὺς πεπεισμένους ὑπέκειν ἐν τοῖς φιλικῶς καθήκουσι, χαράττομεν τῇδε τὴν ἐπιστολὴν · πρῶτον μὲν προσαγορεύοντες τὰ εἰκότα οἱ εὐτελεῖς, αὐτὸ

A vestrum, quasi gladio feriente, perculit. Quid hoc est? relegendum enim est persona. Dominus frater, ut aiunt, obdormivit. Abiit vir bonus, exstinctus est oculus familiae, avolavit consolatio vestra: patre orbatu sunt filii quos genuit: orbatu et tu ipsa cum sororibus, non habens ubi manum figas titubantem, nec quo periculis obsessa, respicias. At quorsum ærumnam pluribus deploramus? Ad Dei amantem nobis sermo est, ad intelligentem, ad prudentem, ad multa expertam, ad divina scientia plenam, quæ et alios possit suæ ipsius exemplo emendare. Exprome de bono thesauro cordis tui spiritualia divitiis: consolationis remedia, et tibi ipsi, et sororibus suppedita. Scimus enim has quoque pari affectas esse tristitia: quemadmodum et domina preposita, quin et tota familia, addiderim autem, et senatus ipse. Quis illius causa non ingemiscat? quis lacrymas non fundat? quando et nos humiles, qui sic philosophamur, tetigit tamen dolor. Verum postquam perspeximus neminem nasci qui hinc itidem non exeat, idque a primo usque parente Adam ad nostram hanc ætatem; nihil singulare arbitrati sumus in eo quod accidit, singulare potius fuerit, si sapiens cor tuum cum gratiarum actione hoc ferat; ita ut exemplo sis, perinde ac domina preposita tum sororibus, tum sororum liberis, cognatorumque universe familie.

C Dispone, ut solebas, tranquillo animo omnia, magno quoad fieri potest consilio, fratris quoque domum adjuvans, ne ope destituta in eos incurrat, qui insidias struunt in adversis hominum rebus. Curam igitur, quoad potes, habe anime boni illius viri: quoniam etiam post mortem a viventibus adjuvantur qui vita functi sunt. Denique omnia in omnibus novimus te recte disponere, ac potius rationem sequi ducem, quam a mœrore et molestia regi. Hac enim de causa fratrem etiam Athanasium misimus, dolorem nostrum testantes erga defunctum, et affectum erga reverentiam vestram: quem optamus brevi reducem, bonumque gratæ patientiæ vestræ nuntium recipere.

CCVII. — Olbiano patricio.

NOTÆ.

(2) In cod. Reg. σ'.]

fleri par est, atque hoc ipsum approbantes ac superapprobantes, quod vocem nostram audire cupit, qui miselli sumus et peccatores. Etenim hoc argumentum est pietatis non vulgare, quod celsitudine sublimis ad humilium vocem inflectitur, ac præsertim hoc tempore, quando plerique etiam valde amicos homines aversantur, ne dicam obscuriores: deinde commonefacientes, ut cum moderatione præsit et subditos divine regatis.

Nam si omnis principatus et potestas a Deo est ordinata, sicut loquitur Apostolus²², perspicuum est eum, qui principatum et potestatem obtinet, Dei more populum sibi commissum regere debere: tum ut incorrupta sint ipsius judicia in iis quæ in discepcionem et controversiam veniunt: tum ut benigno pacatoque vultu cernat adeuntes, facilisque aditus fiduciam det eloquendi quod opus est. Mendicus enim, ut aiunt, non sustinet minas. Dehinc ad mendici et abjecti res descendere, et castigare quidem ubi necesse est, castigare autem non per iram, sed studio emendationis, absque perturbatione animi; neque per verberum frequentiam: quod enim immite est, Deo non placet: sed iudicium adhibeat, quantum satis est, ut quod extra disciplinam est revocet, correctionemque efficiat, sicut filio pater, et sicut medicus ægroto. Ac beatus ille qui ad hunc modum vel civili præst imperio vel militari. Nam et Moyses Dei famulus populum regens, et Jesus filius Nave copias ducens, multique non solum regum, sed iudicum et principum, qui vel ante legem, vel sub lege, vel post gratiam imperarunt, primasque tenuerunt. Domino placere, quod cum pietate administrarent. Hoc igitur exemplo te, laudatissimum et desideratissimum dominum nostrum, præesse cupimus, et oramus, atque inter hos sanctos et admiratione dignos viros recenseri. Nec vero admonitionem nostram sic accipias quasi ab arrogantia profectam, sed potius tanquam a charitate; quoniam amamus te, qui Deum amas, et amicitie argumentum est, utilia ei qui amatur, loqui: quod ostenderunt humiles litteræ nostræ. Tribuat autem nobis bonus Deus noster, ut coram in colloquium tandem aliquando veniamus, et bonis quæ in te sunt perfruamur: ut quæ fama et audito non exhibet coram hæc oculata cognitio demonstrans, paratior nos reddat capacioresque ad amicam conjunctionem: quando quidem a bono tabellario didicimus, pietatem tuam non paucis egregiis facinoribus insignitam, quam utinam Dominus ut pupillam oculi, noxias omnes injurias superantem custodiat, servetque ad ipsius regnum quod in cælis est.

CCVIII. — Antonio episcopo.

Sindium ejus erga Christi confessores prædicat: tum metropolitæ Synadorum, et quorundam aliorum mortem nuntiat.

Decenti compellatione nunc usa est paterna san-

²² Coloss. 1, 16.

(3) In cod. Reg. σ'α'.

A τούτο ἀποδεχόμενοι: καὶ ὑπεραποδεχόμενοι, ὅτι γίγνεται τῆς φωνῆς ἡμῶν ἀκούσαι οἰκτρῶν ὄντων καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ γὰρ εὐσεβείας δείγμα τούτο οὐ τὸ τυχόν, ὅτι ὁ ὑψηλὸς τῇ ὑπεροχῇ πρὸς τὴν τῶν ταπεινῶν φωνὴν ἐπικάμπτεται, καὶ μάλιστα ἐν τῷ παρόντι καιρῷ, ὅποτε ἀποτροπάζην οἱ πολλοὶ, καὶ τοὺς ἄγαν φίλους ἔχουσι, μὴ ὅτιγε καὶ τοὺς ἀφανιστέ-
ρους· ἐπειτα ὑπομνήσκοντες μετ' ὑποστολῆς ἀρ-
χειν, καὶ διέπειν τὸ ὑπὲρ ἡμῶν θεοπροπῶς.

Εἰ γὰρ πᾶσα ἀρχὴ καὶ ἐξουσία ἀπὸ Θεοῦ ἐστὶ τεταγμένη, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, δηλονότι ὁ ἀρχὼν καὶ ὁ ἐξουσιάζων θεοτελὺς ὀφείλει διεξάγειν τὸν ὑπὸ χεῖρα λαόν· τούτο μὲν ἐν ἀδεκάστοις κρίμασι τῶν ἐν ταῖς διαδικασίαις ἀμφισθητουμένων· τούτο δὲ καὶ ἐνευμενεῖ καὶ εἰρηνικῶς προσώπῳ ὁπτάνεσθαι τοὺς
B προσιόντας, καὶ διδόναι τῇ εὐπροσίτῳ παραδοχῇ θάρσος φέγγεσθαι τὸ παριστάμενον. Πτωχὸς γὰρ, φησὶν, οὐχ ὀφίσταται ἀπειλῇ. Εἴτα καὶ περὶ τὸ πτωχόν μέρος καὶ τεταπεινωμένον ἐπικάμπτεσθαι, καὶ παιδεύειν μὲν ὀπνίνα ἢ χρεῖα ἀναγκάζει· παιδεύειν δὲ μὴ ἐν θυμῷ, ἀλλὰ σκοπῷ διορθώσεως ἀταράχως· μὴδὲ ἐν πολλαῖς μάστιξι· τὸ γὰρ ἀπηνὲς ἀφίλον Θεῷ· ἀλλ' ἐγκακριμένως, καὶ ὅσον τὸ ἀπαίδευτον ἀναστεῖλαι, καὶ τὸ διορθωτικὸν περιποιήσασθαι· οἷα πατὴρ παιδί, καὶ ὡς ἱατρός τῷ κάμνοντι. Καὶ μακάριος ὁ οὕτως δημαγωγῶν καὶ στρατηγῶν. Ἐπειδὴ καὶ Μωσῆς ὁ θεράπων τοῦ Θεοῦ ἀρχιεὶς, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυτῆ στρατηγός, καὶ πολλοὺς ἐστὶ φάναι, ὅσοι οὐ μόνον ἐν βασιλεῦσιν, ἀλλὰ καὶ κρίταις καὶ ἀρ-
C χουσι, καὶ πρὸ νόμου, καὶ ἐν νόμῳ, καὶ μετὰ τὴν χάριν ἀρχαῖζοντες καὶ πρωταρχοῦντες, εὐηρέστησαν τῷ Κυρίῳ σὺν εὐσεβείᾳ ἀναστρεφόμενοι. Ταύτη δὴ οὖν καὶ σὲ τὸν πανεύφημον καὶ ἐπιπόθητον ἡμῶν Δεσπότην φιλοῦμεν καὶ αἰτοῦμεν διέπειν· καὶ τούτοις δὴ τοῖς σεσωσμένοις καὶ ἀξιαγάστοις ἐναρτίθμιον γενέσθαι. Καὶ μὴ τοι δέξῃ τὴν ὑπόμνησιν ἡμῶν ὡς αὐθαδισμὸν, ἀλλ' ὡς ἀγαπητικὸν τρόπον· ἐπειδὴ φιλοῦμέν σε φιλοῦντα τὸν Θεόν, καὶ φίλου δείγμα, τὰ ἐπωφελῆ φέγγεσθαι τῷ φιλούμένῳ· ὅπερ δέδειχε τὸ εὐτελὲς ἡμῶν γράμμα. Ἀξιώσεις δὲ ἡμᾶς ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν καὶ εἰς τὴν κατ' ὀφθαλμοὺς ὁμιλίαν ὁφείποτε ἔλθειν, καὶ ἀπολαῦσαι τῶν ἐν σοὶ καλῶν· ἵνα ὅσα ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς οὐ παρίσται, ταῦτα ἢ αὐτοπτικῇ ἱστορίᾳ ὑποδείξασα ἐνεργεστέρους ἡμᾶς
D καταστήσει τῆς φιλικῆς ἀνακράσεως· ἐπειδὴ περ ἐξεδιδάχθημεν παρὰ τοῦ χρηστοῦ γραμματεφόρου, οὐκ ὀλίγων κατορθωμάτων κεχακτηρίσθαι τὴν εὐσέβειαν ὡμῶν· ἦν καὶ διασώσειεν ὁ Κύριος ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ὑπερβέουσαν πάσης βλαπτικῆς ἐπηρείας, καὶ σώσειεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον.

ΣΗ' (3). — Ἀντιρίφ ἐπισκόπῳ. [ωκί.]

Πρέπουσαν προσώψησιν ἡ πατρικὴ σου ἀγωνιστή

NOTÆ.

πειοῖται τὰ νῦν, οὐκ ἔφ' ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς, ἀπα-
γε· σὺνισμεν γὰρ ἑαυτοὺς οἷοι ἔσμεν ὡς ἀποδέοντες
καὶ τῶν ἐν τῷ ἐσχάτῳ βαθμῷ ἀπονενεμημένων κατὰ
τὴν τῆς ἀρετῆς λόγον· ἀλλὰ τοῖς πᾶσι θεοῖς τε Πα-
τρίσι καὶ ὁμολογηταῖς ὡς περ τις ἄγγελος ἀγαθὸς
ἀναγγέλλων τὰ προσαγορευτικά, καὶ συνδέων τοὺς
ἀπαντας ἡμᾶς τῷ ἀγαπητικῷ τρόπῳ γε [f. Καί γε
τοῦτο.] Τοῦτο δίκαιον καὶ προσήκον, τοὺς ἄλλους
ἀλλαχῇ διεσπαρμένους διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ
τὴν μαρτυρίαν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φθέγγεσθαι ἀλλήλοις τοῖς
γράμμασι καὶ συνάπτεσθαι πνευματικῶς τοῖς ὑπο-
μνήμασι· καὶ μηδαμῶς τῇ ἀφωνίᾳ ὡς τεθνεώτας
λελογίσθαι. Τοῦτο γὰρ ἴσμεν καὶ τὸν μακάριον ἀπό-
στολον Παῦλον σὺν τοῖς ὁμοταγῶσι θεοστόλοις ἀλλή-
λους μακρόθεν φωνούντας, καὶ εἰς ταυτὸν ἐρχομέ-
νους τῷ συναπτικῷ λόγῳ, καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῆς βα-
σιλείας Θεοῦ καταγγέλλοντας παντὶ τῷ κόσμῳ· ἐν ᾧ
καὶ ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ τολητηρὸν εἰπεῖν,
θέμενον παρεγγυᾷ· *Λάλει γὰρ, φησί, καὶ μὴ σιω-
πήσης, ὅτι λαὸς μοι πολλὸς ἐστὶν ἐνταῦθα.* Καὶ
ἀλλαχοῦ· *Ἐὰν ὑποστῇ, λέγεται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ
μου ἐν αὐτῷ.* Ὅστε φοβερὸν κρίμα τῆς σιωπῆς, καὶ
ταῦτα ἐν τῇδε τῇ ἐθελόκακῳ κωφεύσει τῶν αἰρετι-
ζόντων. Ὅπερ ἡ ἀγωνιστὴ σου καθὰ γέγραπεν
ἐνεργούσα θεοπρεπῶς πολλοὺς πειρασμοὺς ὑφίστα-
σθαι φαίη παρὰ τῶν οὐκ ἐθελόντων λόγον δεῖον ἐν-
ηγεῖσθαι· ἀλλ' ἡρνημένων τὴν θεόγραφτον Χριστοῦ
εἰκόνα, τῆς Θεοτόκου, καὶ οὐτινοσούν τῶν θεραπόν-
των αὐτοῦ. Μένους οὖν, τριπλόητε, ἐπὶ τῆς *λυχνίας*
τοῦ λόγου κείμενος εὐαγγελικῷ προστάγματι, καὶ
λάμπων πῦρι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ· ὡς ἂν ἀπλοῦντες
τὰς θύεις, τὸ φῶς εἰσδύχοιεντο· οἱ δὲ μόνοντες τὰς
αἰσθήσεις, τῆς οἰκείας ἀδελφίας τὸν καρπὸν δρέ-
ψονται. Καί γε εὐδαίον τοῦτο καὶ ἡμᾶς ποιεῖσθαι, καὶ
ἀνένοχον τὸ τῆς προστασίας δῶρον ἀπενέγκασθαι.
Γινώσκειν δὲ σε βουλόμεθα, ὅτι εἰς τῶν λαμπτήρων
ἀπέστη πρὸς Κύριον· οὗτος δὲ ὁ ἀγώτατος Μητρο-
πολίτης Συνάδων· ἐπεὶ καὶ πρότερον οἱ κλεινοὶ
ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, Ἀθανάσιος δὲ τοῦ Παυλοπε-
τρίου καθηγεμῶν, καὶ Ἰωάννης ὁ τῆς Χαλκίδου καθ-
ηγῆτης. Καὶ οἱ αἰρετικοὶ μὲν δοκοῦσιν ὑποτέμνεσθαι
τὸ ὁμολογητικὸν πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ. Ἀγνοοῦσι δὲ,
ὅτι καὶ μᾶλλον πληθύνεται ἡ γλῶττι τῶν προσηλυτῶν
συνανιπτάμενον, καὶ τὸ πτεροβύρυσαν τυχὸν στίφος.
Χριστὸς δὲ ἔτι καθεύδει, τοῖς μὲν ὑπανόγων θύραν
χρηστότητι ἀνεκδιγῆται, τῶν δὲ δοκιμάζων τὸν πό-
θον ἐν ὑπομονῇ στεφανώματι, τοὺς δὲ καὶ ὡς
χρυσὸν δεδοκιμασμένον προσλαμβάνουν ἐκάστοτε εἰς
διάδημα κάλλους δόξης αὐτοῦ. Ταῦτά σοι περ' ἡμῶν,
ὦ μακάριε. Αὐτοὺς δὲ ἔτι δυσωπήσεις ἀπὸ Θεοῦ, εἰρήνην ἐμποιῇσαι τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ· ἐκτῶν πᾶν
κακῶν ἐκ μέσου, καὶ τοὺς ὑπολειμμένους ἡμᾶς ἀξίων εἰς τὴν κατ' ὀφθαλμοὺς ἐμύλειαν ἐλθεῖν ἐλ-
θεῖν, καθὰ καὶ εὐκτικῶς ὑπεδέχλωσας.

Σθ'. (4) Διονυσίῳ μονάχῳ. [ωκς']

CCIX. — Dionysio monacho.

Pœnitentem, et ad rectæ fidei confessionem reversum, confirmat.

Οἱ παρὰ τῶν ἐπιστημόνων ἱατρῶν θεραπευόμε- Qui a peritis medicis curantur deteriorum in-

¹¹ Psal. xxxviii, 15. ¹² Hebr. i, 38. ¹³ Matth. v, 15.

NOTÆ.

(4) In cod. Reg.

spectione opus non habent; etsi ex charitate aliquos interdum benevolentes non respuunt. Quare supervacaneam rem egit fraterna reverentia tua, cum a Patre nostro Dei amantissimo archiepiscopo Dyrrachii sanata, non conquievit: sed a nobis etiam infimis et abjectis curationem expetiit. Sed quandoquidem permovit nunc vos charitatis ratio ut scriberetis; persuasit et nobis, qui nihili sumus, ut vobis rescriberemus, nobisque vos charitatis affectu conjungeremus. Debent enim, etsi nulla res cogat, qui institutum idem amplexi sunt, eundem etiam sensum amplectentes, amanter inter se contemperari. Nam eo quod multiplicata est iniquitas, refrixisse charitatem multorum, dixit Dominus⁸⁷. Quod igitur circa curationem vestram a sanctissimo archiepiscopo statutum est, integre observetur. Hoc vero adhortamur, et admonemus, non fatiscere, ad ea respectantes quæ retro sunt, neque ad exitiosam submissionem his aut illis quibuslibet indicibus abduci. Sufficiunt enim præterita: de quibus gemere, et cum lacrymis deprecari perpetuo debemus, plorare ac lamentari, quod cum ejusdem habitus fratres, velut aquilæ, sursum per confessionem evolarint, nos sub hæresis laqueo detinemur; dumque illi persecutionem patiuntur, nos domi manemus: et cum illi usque ad martyrium decertaverint, nos negatores, si non corde, ore tamen manumque, facti sumus: et, aliis in carcere detentis fameque enectis, nos liberi et securi vivimus. Quo igitur modo hæc animo veranda non sunt, vel horum causa non lugendum? « Quo pacto, ait magnus Basilius, cum Job ero, qui nec minimam afflictionem cum gratiarum actione suscepi? quomodo cum unoquoque sanctorum, qui per eorum vestigia vitam non duxi? » Videte, fratres, cujusmodi sint terrores: quantum intercedat discriminis. *Quid proderit, inquit, homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur*⁸⁸? Nonne hæc Domini vox est? Timeamus ergo et contremiscamus: ac de prioribus quidem veniam porro imploremus; in posterum autem recto gressu ambulemus, non vacillantes ullo modo, neque in duas partes, quod scriptum est, claudicantes⁸⁹; sed in Dei mandatis recta incedentes, fidem sinceram, vitæque doli expertem conservantes; ut hæreditatem adipiscamur, non agrorum et vinearum, et ficorum, et quæcunque sunt mortis obnoxie et corruptibilis vitæ; sed bonorum quæ promissa sunt, vitæ æternæ, regnique cælorum. Quod enim contrariis actionibus rependatur merces ipsis contraria, absit ut cogitemus aut dicamus. Pax vobis, fratres in Domino. Pacifici estote invicem; orate pro nobis fratribus; consolamini.

⁸⁷ Matth. xxiv, 12.⁸⁸ Matth. xvi, 26.⁸⁹ Hebr. xii, 15.

νοί, οὐ χρεῖαν ἔχουσι τῆς τῶν ὑφειμένων ἐπισκέψεως· εἰ μὴ τι ἄρα ἀγάπης τρόπος ἀποσιούμενοι τοὺς γενήσονται. Ὡστε καὶ ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν τιμότης περιττόν τι ἂν εἰργάζετο, παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν πατρὸς καὶ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Δυρράχου λαθεῖσα καὶ μὴ ἐμμεύασα, ἀλλ' ἔτι καὶ παρ' ἡμῶν τῶν ὑφειμένων θεραπείαν ἐπιζητοῦσα. Ἀλλ' ἐπεὶ λόγος τῆς ἀγάπης κεκίνηκε νῦν ὑμᾶς ἐπιστεῖλαι, πέπεικε καὶ ἡμᾶς τοὺς οὐδαμινούς ἀντεπιστεῖλαι ὑμῖν, καὶ συνάψαι πρὸς ἑαυτοὺς τῇ ἀγαπητικῇ διαθέσει. Χρὴ γάρ, καὶ δίχα τινὸς ἀναγκαίου, τοὺς πρὸς αὐτὸ ἐπάγγελμα ἐπανηρημένους, καὶ τὸ αὐτὸ οὐ φρόνημα ἀσπαζομένους ἀγαπητικῶς συνανακαρᾶσθαι. Καὶ γὰρ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, φυγῆναι τὴν τῶν πολλῶν ἀγάπην, ὁ Κύριος εἰρηκε. Τὸ μὲν οὖν τῆς λατρείας ὑμῶν κατὰ τὸ κεκανονισμένον ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου, συντηρήσθω ἀνυστον. Τοῦτο δὲ παραινοῦμεν καὶ ὑπομιμνήσκουμεν, μὴ ὑφίστασθαι πάλιν εἰς τὰ ὅπισθ'· μηδὲ πρὸς τὴν ἐλασθρίαν ὀπίσσω τινι ἀπάγεσθαι διὰ τῶνδε καὶ τῶνδε τῶν γνωρισμάτων. Ἀρχεῖ γὰρ καὶ τὰ πάλαι· ἐφ' οἷς καὶ ὑφειόμεν στένειν καὶ ποτνεῖν εἰς τὸ ἀελ, κλαίειν τε καὶ οἰμῶζειν, ὅτι τῶν ἀδελφῶν ὁμοσχήμεων, μετασθέντων ὡς ἀστῶν ὑψοῦ τῇ ὁμολογίᾳ· ἡμεῖς ὑπὸ παλῖδα κεκρατῆμεθα τῆς αἰρέσεως· κἀκείνων διωκομένοι, ἡμεῖς οἰκοί μένομεν· καὶ τῶνδε ἡθληκῶν μαρτυρικῶς, ἡμεῖς ἔξαρνοι γεγόναμεν χειρὶ καὶ στόματι, κἂν οὐ καρδίᾳ· καὶ ἄλλων φυλακισμένων καὶ λιρωκτουμένων, ἡμεῖς ἐν ἀδείᾳ διηγόμεν. Πῶς οὖν οὐκ ἐνθυμητέον ταῦτα, καὶ διὰ τὰδε ὀδυρτέον; « Πῶς ἔσομαι, φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, μετὰ Ἰωβ ὁ μὴδὲ τὴν τυχοῦσαν θλίψιν μετ' εὐχαριστίας δεξάμενος; πῶς δὲ μεθ' ἐκάστου τῶν ἁγίων, ὁ μὴ τοῖς ἔχουσιν αὐτῶν ἐμπολιτευσάμενος; » Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, οἷοι οἱ φοβερικοί, οἷα τὰ διαστήματα. Τί, φησὶν, ὠφελεῖται ἄνθρωπον, ἐὰν ὀλεσῇ τὸν κόσμον κερδήσει, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; Οὐχὶ τοῦ Κυρίου φωνὴ αὕτη; Οὐκοῦν φοβηθῶμεν καὶ τρομάξωμεν· καὶ περὶ μὲν τι τῶν προτέρων δεηθῶμεν ἐπὶ τὴν συγχώρησιν· πρὸς τε τὰ ἐξῆς βαδισόμεθα ὀρθοποδοῦντες, μηδ' ὅλως σκελιζόμενοι· μηδ' ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγυῖσι χωλανοῦντες, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἀλλ' εὐθυποροῦντες ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ· τὴν πίστιν ἀκραίην, τὴν πολιτείαν ἀκίβδηλον συντηροῦντες· διὰ κληρονομήσωμεν, οὐκ ἀγροὺς, καὶ ἀμπελῶνας, καὶ συκάς, καὶ ὅσα τῆς ἐπικήρου καὶ φθαιρομένης ζωῆς· ἀλλὰ τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθὰ, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τὸ γὰρ ἐναντίον ἐκ τῶν ἐναντίων πράξεων ἀπάντημα, ἀπειλὴ καὶ ἐννοσίαι καὶ λέγειν. Εἰρήνη ὑμῖν, ἀδελφοί ἐν Κυρίῳ. Εἰρηγεύετε ἐν ἀλλήλοις· εὐχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀδελφῶν· παρακληθῆτε.

ΣΤ' (3) — Ἰωσήφ καθηγουμένῳ τῶν Κερα-
μέων. [ωκτ']

A CCX. — Josepho præposito Cerameorum.

Deile! obitum metropolitæ. Deinde hunc Josephum ad perseverantiam cohortatur

Καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ καλοῦ Σεργίου ἡκου-
τίσθη ἡμῖν τὸ περὶ τὸν μακάριον Μητροπολίτην
πένθο· ὁμῶν, ὃ ἀδελφοὶ τιμιάτατοι· καὶ ὅσον ἐστε-
νάξαμεν, προσθεῖν δ' ἂν, καὶ ἑαχρύσαμεν, οἶδεν
ὁ τῶν κρυπτῶν [Cod. Reg. γνώστης.] Ἐπειδὴ κοι-
νὸς ὁ Πατὴρ καὶ ὁμῶν καὶ ἡμῶν, φίλος τε πιστός·
τὸ παρὰ πᾶσι ζητούμενον καὶ σπάνιον εὐρισκόμενον.
Ἡ πῶς κατέπεσε στύλος τῆς Ἐκκλησίας ἀκράδαντος·
πῶς δὲ ἀπεσέβητο φῶς τῶν ἐν σκότει, καὶ τὸ ὑμέ-
τερον ἰδιαίτατον αὐγασμα· σεσίγηκε γλῶσσα ἡδυσ-
πῆς, ὥχετο νοῦς ἐμφορονέστατος· ὑπεσπάσθη ἔρι-
σμα πίστεως, πρόμαχος Ἐκκλησιῶν, μελιχίος λό-
γος, πειθηνίος φωνή· πᾶν ὅσον καλὸν καὶ ἄδεται
περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ γνωρίζεται. Καὶ γεγονάμεν, οὐ
λίγω τὸ ὁμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τῶν ὀρθοδό-
ξων πληρωμα, ὀρφανοὶ ἐπὶ προλαβούσαις ὀρφανίαις.
Προῦλαβεν ὁδὸς ὁ μακάριος Πατὴρ· ἐπηκολούθη-
σεν ἕτερος· συναπέπτυ ἄλλος· σχεδὸν πάντες οἱ φω-
στήρες τῶν πιστῶν ἔδωσαν, κοίμῃ ὀλίγων ἐναπο-
λειφθέντων. Καὶ στυγνάζει μὲν ὁ οὐρανὸς, νέφει
περιεχόμενος· στυγνάζει δὲ ὅτι μάλιστα ἡ Ἐκκλη-
σία νῦν, τοὺς ἀστέρας αὐτῆς ἀποβεβληκυῖα. Πλὴν
ὁμῶς ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος εἴληψε τοὺς Πατέρας
[Cod. Reg. ἀστέρας.] μακαρίῳ τέλει ἀποβύσαντας·
καὶ αὐτοὺς ὑπέσχετο ὡς τῆς συντελείας τοῦ αἰ-
ῶρος ἔσεσθαι μεθ' ἡμῶν. Ὅστε εἰ καὶ λυπηρὰ τὰ
παρόντα· ἀλλὰ πάλιν περιχαρὴ διὰ τὴν ἐλπίδα, ὅτι
ἔχομεν εἰς Θεὸν τοὺς Πατέρας ἡμῶν ὑπερασπιστάς,
ἀνωθεν ἐποπτεύοντας ἡμᾶς ὡς, καὶ κάμπτοντας
εἰς τὸν περὶ ἡμᾶς οἶκτον, τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα.
Λοιπὸν ἐφ' ὅμῃν ἐπιστρέπτει ὁ λόγος. Οὐ ποίμινδ
ἐστε ἡπορημένοι, ὡ ἀδελφοί. Ὁ γὰρ καλὸς ἀρχιποι-
μὴν ὁμῶν, ὁ τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου
ὁμῶνυμος, ἦδη καὶ ἐτύπωσε καὶ ἐστοιχείωσεν, ἔτι
τε ζῶν ἡγούμενον ὁμῖν προσέστησεν· καὶ πᾶν ὅτι
οὖν ὀφειλόμενον διετάξατο· καὶ ὅλον ἐν αὐτῷ, ὡς
ἦδη ἀπαίρων καθ' ἐκάστην ἡμέραν, τοὺς συντακ-
τηρίους λόγους ἐπιφωνῶν, καθήρτισεν ἕνα ἕκαστον·
καὶ εὐχῆς μὲν ἔργον, μὴ κατὰ τὴν δυσκολίαν τοῦ
χρόνου, ἄλλως ἀπαντήσῃ τὰ πράγματα, ἀλλ' ὡς διε-
τάξατο, διαμείναι καὶ ὁμᾶς καὶ αὐτά. Οὐ μὴν εἰ δὲ
ἐναντίας εἶλθοι, τοῦτου χάριν προέσθαι ὁμᾶς τὴν
ἀλήθειαν· ἀλλὰ καθὼς κάκεινος διετάξατο ἐγγρά-
φως, πάντα σκύβαλα ἡγήσασθαι διὰ Χριστὸν, καὶ μὴ
προβοῦναι τοὺς περὶ πίστεως καὶ ἀληθείας λό-
γους.

Ταῦτα μὲν πᾶσιν ὁμῖν λεκτέον, προηγουμένως δὲ
σοὶ τῷ κυρίῳ καθηγεμόνι· ἐπειδὴ οἶον τὸ ἄρχον,
καὶ τὸ ἀρχόμενον πέφυκε γίνεσθαι. Καὶ γε ἀπαξ
ἐαλώκαμεν ἐπὶ τῇ αἱρετικῇ κοινωνίᾳ, φειδοί τῶν
ὀρωμένων· μὴ πάλιν, δέόμεθα καὶ ὑπομνησχο-

⁹⁹ Matth. xxviii, 20.

Josephum ad perseverantiam cohortatur

Et ante adventum boni Sergii, de luctu vestro
circa beatum metropolitam audiveramus, fratres
honoratissimi: quantum ingemuerimus, addam
autem, lacrymati simus, novit occultorum Cogni-
tor. Communis quippe pater erat et vester et no-
ster, fidusque amicus, qualis ab omnibus quæ-
ritur, et raro invenitur. O quomodo cecidit colum-
na Ecclesiæ inconcussa? quomodo extinctum est
lumen in tenebris commorantium, et splendor
vester peculiaris? obmutuit lingua suaviloqua,
abiit mens prudentissima, convulsus est columen
fidei, propugnator Ecclesiæ, mellissus sermo, vox
persuadens: quidquid denique boni de viro prædi-
catur et agnoscitur. Et facti sumus, non dico vos
tantum, sed omnes ubique orthodoxi, orphani su-
pra præcedentes orbitates. Antecessit beatus hic Pa-
ter, subsecutus est alter, simul avolavit alius, om-
nia prope fidelium lumina occiderunt, paucis ad-
modum relictis. Et tristatur quidem cælum nubibus
circumsusum; tristatur autem in primis nunc Ec-
clesia, stellis suis sibi detractis. Verumtamen Sol
justitiæ assumpsit Patres beato exitu vita functos:
et ipse nobiscum usque ad consummationem sæ-
culi⁹⁹ futurum se promisit. Quare licet tristitia sint
præsentia, læta sunt rursus propter spem, quod
Patres nostros apud Deum protectores habeamus,
ab alto nos benigne respicientes, ejusque bonitatem
ad nostri commiserationem inflectentes. De cætero
ad vos convertenda est oratio. Haudquaquam de-
stitutus grex estis, fratres. Egregius enim vir, pri-
mus pastor vester, beati Petri apostoli cognomi-
nis, jam vos erudit et informavit, et cum adhuc
viveret, præpositum vobis præfecit; et quæ debe-
bat, omnia constituit; totoque anno, velut diebus
singulis migrans, comparatis ad discessum ver-
bis vos alloquens, perfecte instruxit unumquemque:
adeoque optandum est, ut non aliter, ob temporis
difficultates, res succedant; sed sicut ipse consti-
tuit, ita permaneatis et vos, et res ipsæ. Neque ta-
men, si quid contra evenierit, idcirco abjiciatis vos
veritatem; sed, quemadmodum scripto ille
præcepit, omnia propter Christum arbitremini ut
stercora, et in fidei veritatisque defensione non præ-
varicemini.

Hæc omnibus quidem vobis dicenda; sed tibi
potissimum domino præposito; quia quales sunt
qui præsumt, tales esse solent et subditi. Et quidem
semel deprehensi sumus in hæretica communione,
propter studium rerum visibilium: ne iterum,

NOTÆ.

(3) In cod. Reg. σιγ'.

oramus et admonemus, propter monasteria, vineas-
que et oliveta et ficeta, quæ nos postmodum sicut
patres nostri relicturi sumus, et relicturi in sæ-
cula, attentum instituti nostri studium negligamus,
polluamurque heterodoxa communione, prava exem-
pla hinc inde circumspicientes. Non ista nobis
auxilio erunt tempore mortis, in hora iudicii; sed
bona conscientia, et inculpabilis conversatio. At-
que hæc nos sic hortamur, non tanquam velimus
grave aliquid vos pati, sed quod tanquam fratres
fratribus opem ferre cupiamus, prout mandato præ-
ceptum est. Etenim miseret nos, compatimurque
domino Gregorio, spirituali fratri nostro, ut qui
prosperè jam consenserit, talisque sit qualem no-
stis, tum ex carnis officiis, tum ex spiritualibus
recte factis: quique Christum imitatus humilitate,
subire omnia maluerit, quam adversus paternas
dellutiones quidquam perpetrare. Donetur vobis
per gratiam pax Dei, quam sanctis apostolis suis
ad cælos abiens impertit; quinetiam et mutua
inter vos dilectio. *In hoc enim, ait, cognoscunt om-
nes quia discipuli mei estis, si dilectionem habue-
ritis ad invicem*¹¹. Bono sis animo, domine præ-
posite; et ipse dominus Gregorius; tum et cæteri
omnes ex ordine; universi tristitiam refugientes,
et tanquam novum quiddam iter, spirituale certa-
men vestrum obeuntes: pro nobis etiam humili-
bus orantes meliora et viciniora saluti¹².

CCXI. — Euphemio Sardensi.

Abstinerè a sacris functionibus debere eos, qui cum hæreticis communicaverant.

Tu quidem, o beate, consueta utens humilitate,
nos inhonoratos verbis efferre non desinis. Nos
vero plane te novimus et basim verbi esse, et fir-
mamentum Ecclesiæ: maximeque hoc tempore,
quando deseruerunt nos hi aque illi conspicui
Patres, gloria orthodoxorum; et tuque velut fax
prope unica discurrens, præluceas iis qui in urbe
remissiores sunt: multos illuminans, lucis inopia
cæcutientes, plures ad Deum adducens, per exube-
rantem, fluminis cujusdam instar, mellifluam do-
ctrinam tuam. Verum tu nobis porro conserveris,
vir desideratissime, imo Ecclesiæ universæ, ad
stabilimentum, divinamque exultationem. De pre-
sbytero autem, de quo significari jussisti, quomodo
se habeat, et quod redemptus sit a captivitate bar-
barica, scimus et nos, singula ab ipsomet edocti.
Sed vir iste nec vult, nec patitur, ex norma inter
nos recepta se corrigi. Nosti enim, Deo dilecte,
communi calculo confessorum, qui aut adhuc su-
perstites sunt, aut paulo ante ad Dominum abie-
runt, statutum esse, ut sacris initiati, qui semel
in hæretica communione deprehensi fuerint, a sa-
cra functione penitus arceantur, quoad videlicet
superna Providentia nos respiciat. Et quomodo ca-

¹¹ Joan. xiii, 35. ¹² Hebr. vi, 9.

μεν, διὰ μοναστήρια, ἀμπελώνας τε καὶ ἐλαιῶνας
καὶ συκῶνας, ἃ μικρὸν ὕστερον καὶ ἡμεῖς ὡς οἱ πα-
τέρες ἡμῶν καταλείβομεν εἰς αἰῶνας, προδῶμεν
τὴν ἀκρίθειαν τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ χρανθῶμεν τῇ
ἑτεροδόξῳ κοινωνίᾳ, τὰ σκαμβὰ ὑποδείγματα κύκλο-
θεν περιδιδέποντες. Οὐ προστήσεται ἡμῖν ἐν καιρῷ
θανάτου, ἐν ᾧρα κρίσεως εἰς βοήθειαν ταῦτα· ἀλλὰ
τὸ χρηστὸν συνειδὼς, καὶ ἡ ἀκατάγνωστος πολιτεία.
Καὶ ταῦτα οὐχ ὡς βουλόμενοι ὑμᾶς πάσχειν τι δι-
κὸν, προτρέπομεθα· ἀλλ' ὡς ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς βοη-
θεῖν προαιρούμενοι κατὰ τὴν κελεύουσιν ἐντολὴν.
Ἐπεὶ καὶ καταλειπούμεν, καὶ οἰκτείρομεν τὸν κύριον
Γρηγόριον τὸν πνευματικὸν ἡμῶν ἀδελφόν, ὡς ἦδη
λίπαρως γεγηρακότα, καὶ τοιοῦτον ὄντα ὡς ἴσται,
ἀπὸ τῶν σαρρικών καθυκόντων, καὶ ἀπὸ τῶν
πνευματικῶν κατορθωμάτων· εἰ καὶ ὅτι χριστομι-
μήτῳ ταπεινώσει οἴσειν πάντα προέκρινεν, ἥ τι
ἐναντίον τῶν πατρικῶν ὁρισμῶν διαπράξασθαι. Χα-
ρισθεὶ ὑμῖν ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἥνπερ ἐπεφθέγγαν
τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποστόλοις ἀπαίρων ἐν οὐρανῷ·
ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ εἰς ἀλλήλους ἀγάπη. Ἐν τούτῳ γὰρ,
φησὶ, ὁ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ,
ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Εὐθύμει, ὁ κύ-
ριος· ὁ ἡγούμενος, αὐτὸς ὁ κύριος Γρηγόριος· εἰπα
εἰς ἕκαστος τῶν ἐξῆς· ἀνανεῶντες ἅπαντες ἀπὸ τῆς
λύπης, καὶ ὁδοποιῶντες ὥσπερ νέαν τινὰ ὁδὸν τὴν
πνευματικὴν ὑμῶν ἀγῶνα· προσευχόμενοι καὶ περὶ
ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ κράττορα καὶ ἐχόμενά
σωτηρίας.

C ΣΙΑ' (6). — Εὐφημίου Σάρδης. [ωλδ'.]

Σὺ μὲν, ὦ μακάριε, τῇ συνήθει ταπεινοφροσύνῃ
χρῶμενος οὐ διαλιμπάνεις ἀποσεμνύνειν ἡμᾶς τοὺς
ἀγεράτους. Ἡμεῖς δὲ σε ἴσμεν, ὡς ἀληθῶς, καὶ
κρηπίδα τοῦ λόγου, καὶ ῥεῖσμα τῆς Ἐκκλησίας
καὶ μάλιστα γὰρ ἄρτι, ὅπνῃκα ἀπολειοίπασιν ἡμᾶς
ὁ δαίμων καὶ ὁ δαίμων, οἱ διαφανεῖς Πατέρες, τὸ κλέος
τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ὡς εἰς σχεδὸν πυρὸς ὑπερλάμ-
πων τῶν ὑφειμένων διαθείεις τῶν ἐν ἡστίᾳ· πολλοὺς
μὲν φωτίζων μυωπάζοντα· ἐκ φωτολειψίας, πλείους
δὲ προσάγων τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἐπικλυζούσης, ὡς
ρεύματι τινι, μελισταγοῦς διδαχῆς σου. Ἀλλὰ φυλαχ-
θεῖς ἡμῖν ἐτι, ὦ τριπόθη· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάσῃ
τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰς στηριγμὸν τε καὶ θεῖον ἀγαλλία-
μα. Περὶ δὲ οὗ πρεσβυτέρου ἐκέλευσας σημεῖναι οὐ-
τως καὶ οὕτως, εἶναι τε καὶ ἐκλειυτῶσθαι τῆς βαρ-
βαρικῆς αἰχμαλωσίας, σύνισμεν πρὸς αὐτοῦ τούτου
ἕκαστα ἐκμεμαθηκότες. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ οὐ βούλεται,
εἰτ' οὐκ ἀνέχεται, τῷ καθ' ἡμᾶς τύπῳ κεκανο-
νίσθαι. Οἶσθα γὰρ, θεοτίμητε, ὅτι κοινή ψήφῳ τῶν
τε ἐτι ὑπὲρ γῆν ὄντων, καὶ τῶν ἐναγχοῦς ἐκδημη-
σάντων πρὸς Κύριον ὁμολογητῶν, τοὺς ἀπαξ ἐαλω-
κότας τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ λερωμένους εἰρᾶται τῇ
λερουργίᾳ, διωρίσται, ἕως δηλονότι καιροῦ ἐπισκο-
πῆς τῆς ἀνωθεν προνοίας. Καὶ πῶς ἂν δυνηθῇμεν

NOTÆ.

(6) In cod. Reg. c. 8.

λύσαι τὸν κανόνα, καὶ διὰ τῆς τοῦ ἐνὸς παραδοχῆς Ἀ νόμον ἐπὶ πάντας τοὺς προεργμένους ἀποῖσαι, καὶ τούτῳ ὑπεναντία μὲν δρᾶσαι τῷ θεῷ ἡμῶν καὶ πρωτάρχῳ καθηγμένῳ· ὅτι μὴδὲ ἀπλῶς αὐτὸς τοὺς τοιοῦτους εὐλογεῖν κοινῇ βρῶσιν ἀνέχεται· μὴ ὅτι γε πλεόν τι ἐνεργεῖν ἱερατικῶς· τοὺς ἄλλους τε τῶν ὁμολογητῶν σκανδαλίσαι, καὶ ὑποῖσαι διχόνοιαν τοὺς ἀκριβεῖας ἀντεχομένους;

Κάν τινες ἰσως ἐφθασαν τῇ κατ' αὐτοὺς διακρίσει διὰ τὸ στενὸν τοῦ χρόνου, καὶ τὸ τῶν ἐπιζητούντων ἀναγκαστικόν, τινὰς τῶν προεσφύτων μετὰ τὴν ἐπιτιμίαν ἀπολελυκέναι· ἡμῖν δὲ οὐδαμῶς τοῦτο κατεργάσθαι ἄτερ τοῦ προέδρου· ὅτι καὶ νομι-
στέον εἶναι ἔχειν τὸν λόγον τῆς καθιερωσεως. Ποῦ γὰρ φανεῖται τὸ διάφορον τῶν προδωσάντων τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴ; τῶν γενναίως ἐνηθληκότων, καὶ μηδαμῶς ἐλομένων ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τληπαθεῖν; Καὶ ποῦ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Βελίαλ, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος· εἴπερ ἀναμῆξ τὰ πάντα, καὶ πρὸ κρίσεως συνοδικῆς, κρί-
σις· καὶ πρὸ εἰρήνης, εἰρήνη; Ἀπόμωτον τοῦτο, ὡ Πατέρων κράτιστε, ὡς ἡμῖν γε δοκεῖ· εἴποιμεν δ' ἂν καὶ τῇ ἀληθείᾳ. Ἀρκετόν γε τῷ τοιοῦτῳ ἡ ἐπι-
τιμία αὐτῇ ἢ ὑπὸ τῶν πλειόνων, ὡς φησὶν ὁ Ἀπό-
στολος, ὡς ἂν μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. Οὐ μὴν προακτέον εἰς τὸν ἀπ' οὗ εἰρχθῇ ἐὰν τὴν παράδασιν βαθμὸν, ἕως τοῦ θέντος και-
ροῦ· ἵνα καὶ τὸ τοῦ πλημμεληθέντος εἶδος ἔτι κολά-
ζοιτο παρὰ πλεονεξίαν, καὶ ὁ τῆς ὑγιώσεως τρό-
πος ὑποφαίνοιτο διὰ τῆς προλήψεως τὸ ἱκανὸν ἔχον.
Εἰ καὶ ὅτι ἐξαίρετά τινα κατ' ἀπορίαν, μὴ παρόντος σεωσμένου, συγχωρῶνται δρᾶν ἱερατικῶς, ἀ καὶ συνεπίσταται ἡ τελειότης σου, ὁ ἥδη εἰργμένος ταύ-
τη. Ἀλλ' οἷον ὅδε ὁ πρεσβύτερος καὶ πρὸ τῶν [Cod. Reg. τῆς] Βαρβάρων πεπραγμένα αὐτῷ συννοῶν, καὶ ὡς πολλοὺς ἥδη ἐφώτισε, καὶ δεῖν, φασί, διὰ πάντα ταῦτα λελυμένον εἶναι, οὐκ ἠνέσχετο ὑπελ-
θεῖν ὁμοιοπαθῶς τοῖς ἐνταῦθα εἰρχθεῖσι· διὸ παρα-
χωρήχαμεν αὐτῷ τὰ κατ' αὐτόν, ὡς ἂν διακρίνοιτο πρᾶξι· οὐτε λύσαντες, οὐτε εἰρξαντες. Ἐρρώσω ἐν Κυρίῳ, ὑπερεύφημε, ἡμεῖς τε καὶ οἱ μετ' ἡμῶν ἀδελφοὶ πλείστα προσαγορεύομεν.

ΣΙΒ'. (7) — Ἰωδρρη Γραμματικῷ. ὡς'.

Quod adorari debeat imago Christi, non latraria coli, sed Christus, qui in ea relative adoratur.

Χάριν ὁμολογῶ τῷ ἁγίῳ θεῷ, ὅτι σου ἡκουίσθη· εἰ καὶ ὅψις τοῦ καιροῦ τὴν φίλην φωνήν· οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι χάριν εὐρεῖν τῷ ταύτῃ ἀσυμφίως [cod. Reg. ἀσυμφίω προπετὶς διακόψαντι] πρότερον διακό-
ψαντι. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁμοῦ τῇ ἀποσκευῇ τῆς λύπης ἡ σοφὴ σου τιμότης, καὶ τὸν περὶ τῆς σεπτῆς εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ λόγον ἀντεξήγαγεν, ἐκείνο ἔχω λέγειν, ὡς τριπλόητε, ὅτι συνηγοροῦσαν, ἀλλ' οὐκ ἀντηγο-
ροῦσαν τοῖς πρὸς ἐμοῦ ἀπεσταλμένοις πάλαι τὴν ἐναγγέλιόν σου ἐπιστολὴν συμβαίνουσαν εὖρον. Ὁμολο-

⁹⁹ II Cor. II, 6, 7.

NOTÆ.

(7) In cod. Reg. «it».

(*) Dogmatica.

nonem violare possimus, ac per susceptionem unius, legem eandem ad omnes jam absentes transferre; atque hac in re, contraria agere divino et primo moderatori nostro (quippe qui tales ne communem quidem cibum benedicere patitur; nedum ut amplius quidpiam sacerdotalis muneris exsequantur), reliquis etiam confessoribus scandalo esse, et dissensionis causam præbere iis, qui accuratam retinent disciplinam?

Etsi autem jam aliqui fortasse tale de illis tulere iudicium, propter temporis angustias, et flagitantium violentiam, ut presbyteros quosdam per penitentiam absolvent: nobis tamen nullo modo id fieri placet injussu antistitis: quia prohibitionis causam legitimam esse, censere debemus. Ubi enim elucet discrimin illorum qui veritatem prodiderunt, et eorum qui non prodiderunt? eorum qui certamen strenue sustinuerunt, et eorum qui nec boni honestique studio dura perpeti voluerunt? Et ubinam Christus et Belial, lux et tenebræ, si confusa sunt omnia: et ante synodicum iudicium, iudicium; et ante pacem, pax? Vitandum hoc, Patrum optime, ut nobis quidem videtur, dixerim autem, etiam veritati: Sufficit illi qui ejusmodi est, objurgatio hæc quæ fit a pluribus, ut ait Apostolus, ne forte abundantiori tristitia absorbeat qui ejusmodi est⁹⁹. Sed in eum gradum, a quo per prævaricationem decedit, restituendus non est ante idoneum tempus; ut et qui deliquit, severius adhuc puniatur; et sanationis modus id quod satis sit, per anticipationem habuisse videatur. Quanquam peculiariter quædam ob inopiam, quia innoxius aderat nullus, sacerdotis ritu obire permissus est (quod et perfectioni tuæ notum est), is ipse qui nunc prohibetur. Verum, quia hic presbyter, intelligens quæ apud Barbaros egerat, et quod multos ibi baptizasset, quodque propter hæc omnia absolute indigeret, recusavit eadem subire quæ qui hic abstinenti sunt: ideoque permisimus illi ut res suas pro arbitrio suo ageret, nec solventes illum, nec prohibentes. Vale in Domino, vir laudatissime. Nos, et qui nobiscum sunt fratres, plurimum salutamus.

CXXI. — Joanni Grammatico (*).

Gratiam habeo Deo sancto, quod vel sero tandem amicam vocem tuam audierim: nec enim dixerim gratiam habere me ei, qui hanc antea turpiter discidit. At quoniam simul, cum dolorem deponeret sapiens reverentia tua, de veneranda etiam imagine Christi sermonem iniecit, hoc habeo dicere, vir desideratissime, patrocinari, non contradicere, et iis quæ a me dudum missa sunt coherere visam esse proximam epistolam tuam. Confliteris enim, juxta præstitutas tibi propositionum-

culas, omnem imaginem esse demonstrativam aliterius, nimirum prototypi : ac, si ex arte grammatica loquendum est, hoc relativum erit, quod similitudinis significativum, et demonstrativum, et representativum appellatur. Quinetiam non ut materię tribuendam esse adorationem imagini Christi, sed ut Christo ipsi : siquidem honor imaginis ascendit ad prototypum, subducta, per actionem mentis, materia ex caractere qui in ea formatur. Et latria cultu deferenda est, ut ais, adoratio Servatori Christo, et ante carnem, et post incarnationem ; et ante imaginem, et per illam : nec sane mente quisquam est, opinor, qui huic recte constitutę doctrinę se opponat. Sed et exemplis, vel solis ad aquam vel trianguli immaterialis, hoc est, mathematici, ad materialem, non videtur insistendum. Quoniam per hypothesim si sumatur, latria colendum esse solem, et figuram triangularem, priusquam vel ille in aquis micet, vel hæc in materia cernatur : manifestum est, etiam postquam hæc acciderint, vel simul facta fuerint, latria colendum utrumque esse. Sic enim et Dominum nostrum Jesum Christum apposite ostendisti, ut ante, sic et post incarnationem, latria coli debere et adorari. Latria ergo colendum esse Christum, o amice, in confesso est : at non ita veneranda ejus imago latria prosequenda est, sicut juxta hypothesim, sol aquę immixtus, at non imago solis : et triangulus materię affixus, at non imago trianguli. Attende enim, apud nos Christianos unicam esse latriam, quam soli sanctę et consubstantiali Trinitati exhibet universa natura visibilis et invisibilis. Nec fas est venerandam imaginem Christi, latria colendam dicere. Duorum enim alterum : aut id quod latria, sicut illa, colendum sit, Trinitatis latrię inseri, quod impossibile ; quia Trinitati additio inferri nulla potest, jam enim quaternitas foret : aut si non inseratur, sed ipsum per se colendum sit, duas apud nos latrias doceri : quo quid a nobis expeterent gręcizantes Iconomachi, quam ut inde ostenderent, nos, admissa duplici latria, creaturam præter Creatorem colere, Ariariorumque impietati nihil concedere ? Adoranda igitur est imago Christi, at non deferenda illi latria, sed Christo, qui in ea adoratur, juxta consequentię rationem : quoniam hæc duo sunt, imago et prototypum ; et discrimen est, non in hypostasi, sed in essentia.

CCXIII. — *Michaeli Synkello Hagropolitano.*

Laudat illum ob ea quę Hierosolymis pro veritatis confessione pertulerat, tum nuntiat persecutionem Constantino-poli cessasse. (Baron. an. 845, n. 43.)

Scribo nunc ad reverentiam tuam, quando mihi Dei novu obtigit ut epistolę ministrum nanciscerer :

A γουμένως γάρ κατὰ τὰ προσκευασθέντα σοι λεημά-
τια, ὅτι πᾶσα εἰκὼν ἐστὶ θελωτικὴ, δηλονότι
τοῦ πρωτοτύπου· καὶ εἰ χρὴ φάναι κατὰ τὴν γραμ-
ματικὴν τεχνολογίαν, τοῦτ' ἂν εἴη ἀναφορικὸν, ὃ
καὶ ὁμοιωματικὸν καὶ δεικτικὸν, καὶ ἀνταποδοτικὸν
καλεῖται. Καὶ μὴν οὐχ ὡς ὕλη δεῖν προσάγειν τῇ
Χριστοῦ εἰκόνι τὴν προσκύνησιν· ἀλλ' ὡς αὐτῷ Χρι-
στῷ· εἴπερ ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον
ἀναβαίνει, ὁπεξαιρουμένης τῆς ὕλης τῇ τῆς ἐπι-
νοίας λόγῳ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ σχηματιζομένου χαρακτή-
ρος. Καὶ λατρευτῶς, ὡς φῆς, προσακτέον τὴν προσ-
κύνησιν τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καὶ πρὸ σαρκός, καὶ
μετὰ σάρκωσιν· καὶ πρὸ τῆς εἰκόνος, καὶ δι' αὐτῆς·
καὶ οὐδὲς τῶν ἐν φρονούντων, οἶμαι, ἀντιφέρεσθαι
τοῖς ὁρθῶς δεδογματισμένοις. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς
ὑποδείγμασι τοῦ τε ἡλίου πρὸς τὸ ὕδωρ, καὶ τοῦ
ἀύλου τριγώνου, ἥτοι μαθηματικοῦ, πρὸς τὸ ἐνυλον,
οὐκ ἀπεμφαίνον ἐπεσθαι. Ἐπεὶ καθ' ὑπόθεσιν εἰ
ληφθεὶς λατρευτὸς ὁ ἥλιος, ἡ τὸ τρίγωνον σχῆμα,
πρὸ τοῦ τὸν μὲν ἐν ὕδασι πάλλιν, τὸ δὲ πρὸ τοῦ ἐν
ὕλῃ ὑποφανθῆναι· δηλονότι, καὶ μετὰ τὴν ἐκείσε
ἐμπύωσιν, ἥτοι συμφύαν, λατρευτὸν ἐκάτερον. Οὐ-
τω γὰρ καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρα-
ρότως ὑπέδειξας, καὶ μετὰ σάρκωσιν ὡς πρὸ σαρκώ-
σεως λατρευτὸν εἶναι τε καὶ προσκυνεῖσθαι. Λατρευ-
τὸς οὖν, ὡ τῶν, ὁ Χριστὸς ὁμολογουμένως· ἀλλ' οὐχὶ
ἡ σεπτὴ αὐτοῦ εἰκὼν λατρευτὴ, ὥσπερ καὶ ὁ ἥλιος
καθ' ὑπόθεσιν συμμετῆς τῷ ὕδατι, ἀλλ' οὐχὶ ἡ εἰκὼν
τοῦ ἡλίου· καὶ τὸ τρίγωνον ὕλωθεν, ἀλλ' οὐχὶ ἡ εἰ-
κὼν τοῦ τριγώνου. Ὅρα γὰρ ὅτι μία ἡ λατρεία ἡμῶν
τῶν Χριστιανῶν μόνῃ τῇ ἀγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι
προσηνεγγμένη ὑπὸ τε πάσης ὁρατῆς φύσεως καὶ
ἀοράτου. Καὶ οὐκ ἐγγυρεῖ τὴν σεπτὴν εἰκόνα Χρι-
στοῦ λατρευτὴν φάναι. Δουλοῖ γὰρ θάτερον· ἡ τὸ κατ'
αὐτὴν λατρευτὸν τῇ τριαδικῇ λατρείᾳ συνεισκρίνειν.
ὅπερ ἀδύνατον· ἐπειπερ οὐκ ἐνδέχεται προσθήκην
τινὰ συνεισοῦσιν τῇ Τριάδι· εὐρεθήσεται γὰρ τε-
τρὰς οὕσα· ἡ μὴ συνεισκρινόμενου ἐκείσε, καθ' ἑαυ-
τὸ δὲ ὅπως λατρευτοῦ, δύο τὰς λατρείας ἡμῶν δογ-
ματίζειν· καὶ τί ἄν ἄλλο ζητοῖεν Ἑλλήνιοι (cod. Reg.
ἐλεῖν) Εἰκονομάχοι πρὸς ἡμῶν, ἡ τὸ ἐντεῦθεν ἀπο-
δεῖξαι ἡμᾶς τῇ δοικῇ λατρείᾳ λατρεύοντας τῇ κτίσει
παρὰ τὸν Κτίσαντα, καὶ οὐδὲν τῶν Ἀρειανῶν ἐλάτ-
τους κατὰ ἀσέβειαν ; Προσκυνητέον οὖν τῇ εἰκόνι
Χριστοῦ, οὐ λατρευτέον· ἀλλὰ τῷ ἐν αὐτῇ προσκυ-
νουμένῳ Χριστῷ, κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας [cod.
Reg. ἀληθείας] λόγον· ἐπειδὴ ταῦτα δύο, εἰκὼν τε
καὶ πρωτότυπον, καὶ ἡ διαφορότης οὐκ ἐπὶ τῆς ὑπο-
στάσεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς οὐσίας λόγον.

ΣΠ'. (8) — *Μιχαὴλ Εὐγκέλῳ Ἀγιοπολίτῃ*
[ωλζ']

Ἄρτι ἐπιστέλλω τῇ τιμιότητι σου, ὁπηνίκα εὐω-
δῶθαι μοι ἐν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ εὐρεῖν διάκονον

NOTÆ.

(8) In cod. Reg. σις.

τοῦ γράμματος· ἐπεὶ ἐμελλον ἀνέξαι αὐτῆς τῆς καθ' αἰρέσεως ἡμῶν αὐτοῦ τοῦτο ποιεῖν, καὶ οὐχ ἅπασι, ἀλλὰ καὶ οἷς καὶ πολλάκις ἴσως· οὐδὲ γὰρ οἱ ὑμεῖς ἀλλοδαποί, ἡμεῖς ὑμῶν ἑτεροεπίδοι. Ἀλλ' οἱ ἐκ μιᾶς μητρὸς τῆς υἰοθεσίας γεγεννημένοι, καὶ τῷ αὐτῷ χαρακτήρι τῆς εὐαγγελιστικῆς πίστεως μεμορφωμένοι, καὶ ἀδελφοί, καὶ συμπολίται, κεφαλὴν ἔχοντες τὸν Χριστόν· οὐπερ ὡς σῶμα τελούντες, καὶ μέλη ἐκ μέρους ὀφείλεται ἐσμεν καὶ συγκαίρειν ἀλλήλοις ἐν τοῖς δεσίοις, καὶ ἀνιδεῖσθαι αὐτῷ ἐπὶ τοῖς λυπηροῖς. Ἀλλ' ὡς πῶς, ἀλλὰ τῇ ὀρμητικῇ ὑμᾶς πορεύεσθαι, ἡν-ἀγκασεν ἡ φορὰ τοῦ καιροῦ ἐν ἀρκυσίν ἐμπροσθέν τῶν τῆδε κρατούντων; Τί οὖν ἐστὶν εἰπεῖν πρὸς ταῦτα; ἢ ὅπερ φησὶ τὸ ἱερὸν γράμμα· *Καὶ ὁ ἀνὴρ ἤγε τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἐκεῖ μὲν εἰς τὸ βασιλεῦσαι τοῦ Ἰσραὴλ ἐνταῦθα δὲ, εἰς τὸ μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ*· ὡς ἂν πληρωθῇ τὸ εἰρημένον καὶ τανῦν· *Ἐκ Σιών ἐξελεύσεται λόγος, καὶ νόμος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλὴμ*. Ὡς δὲ νοῦς, ὡς πάμμαχαρ Cod. Reg. μάχαρ.] Στῆθι γενναίως, ὑπομιμνήσκωμεν· *Δόξα σοι ὁ θεὸς ἐν τῷ σῶματί σου καὶ ἐν τῷ Πνεύματι*. Εἰπέ καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ θεοπεσιῦ Παύλου· *Οἶδα ὅτι τοῦτο μοι ἀποθήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαταβολὴν καὶ ἐλπίδα μου· ὅτι ἐν οὐδενὶ ἀσχυρήσομαι· ἀλλ' ἐν πάσῃ παρρησίᾳ ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται ἐν τῷ σῶματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου*. Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Ὅτε ὁ γλυκὺς ἀνὴρ, ὅς ὁ μακάριος συναλλαγμὸς, βραχείαις θλίψεσι τε καὶ περιστάσεσιν, εἰς οὖν πληγαῖς τε καὶ ῥανίσιν αἵματος θεὸν γενέσθαι, καὶ θεοῦ τοῦ ὄντως ὄντος ἐπιτυχεῖν. Ἐμονώθη τοιγαροῦν, ὡς ἀκηκόαμεν, τμηθεὶς τῷ φρονήματι ἀπὸ τῶν ἀγαπησάντων τὸν νῦν αἰῶνα· ἀλλὰ συναιώθη; πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου. Ἐνταῦθεν σε ὁ χορὸς τῶν μαρτύρων ὑπολαβεῖν βούλεται ὁλόκληρον· ἐκείθεν τῶν ὁμολογητῶν τὸ στίφος χεῖρα προτείνειν ἐλεῖν ὁμόχρον.

Μὴ δὲ ἀπολειφθῶμεν τῆς καλῆς χορείας, ὡς σεβάσμιε· μὴδ' αὖ κατασχύνωμεν τὰς πάντων ἐλπίδας, ὡς τριπόθητε. Πόσα ἂν ἔκαμες, ὥστε σου τὸ ὄνομα ἀκουστόν ἐν ἀρετῇ γενέσθαι τοῖς ὧδε κἀκεῖσε; Νῦν δὲ ὡς ἐπ' ἔρους ἀρετῶν διὰ τῆς ὁμολογίας ἀναβεβηκώς, ἐμφανὴς ἐγένου τῷ κόσμῳ, καὶ λαμποφορεῖς ἡλίου φωτεινότερον σὺν τῷ λόγῳ καὶ τὸν βίον, εἰς δόξαν τοῦ Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· εἰς τόπον ἡρχῆς ὑπεραῖνοντα, εἰς γλῶσσαν παρεδόθης βλάσφημον· πόσα μὲν οὖν οὐ σάινουσιν; πόσα δὲ οὐ ψευδολογοῦσαν καὶ περιωμμένην ὑποκλίνειν ἀπὸ τοῦ ὕψους καὶ θεοῦ φρονήματος; ἀλλ' ἴσμεν ἐξ ἀκοῆς, ὅσος καὶ αὐτὸς εἰ χάριτι· Χριστοῦ, λόγον ἐπέχων ζωῆς, σοφίας ῥεῖθρον ἀπὸ στόματος προβαλλόμενος, ἀντεπεσφάγειν τὰ εἰκότα ταῖς ματαίαις προτάσεσιν. Ἡμεῖς δὲ οἱ ταπεινοὶ ἐκείνο λέγομεν καὶ διασαφύουμεν, ὅτι λογάδες πᾶσι τε καὶ νῦν προέσταντα τοῦδε τοῦ ἱεραρχικοῦ θρόνου, εὐτεχνίᾳ δογμάτων τὸ περὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων θεώρημά τε καὶ σύνθημα διατυπώ-

alioquin ex ipsa custodia nostra idipsum facturus eram, nec semel modo, sed bis etiam ac saepius fortasse: neque enim, quia exteri vos estis, ideo a vobis specie discrepamus. Sed cum ex una adoptionis matre geniti simus, et eodem sinceræ fidelis caractere insigniti, et fratres, et concives, caput habentes Christum, ut qui ipsius corpus sumus, et membra de membro⁹⁵: congaudere inter nos debemus in prosperis, angique pariter in adversis. Verum quomodo vos, cum alio profecti essetis, impulit temporum violentia, ut in eorum qui rerum hic potiantur, retia incideritis? Quid ad hæc dicemus? nisi id quod sacra Scriptura ait: *Et multitudo duxit Jehu*⁹⁶, sed illic quidem ad regnum Israel; hic vero ad testimonium veritatis, ut nunc etiam impleatur quod dictum est: *De Sion exibit sermo, et lex Domini de Jerusalem*⁹⁷. Huc animum adverte, o beatissime: sta fortiter, monemus: glorifica Deum in corpore tuo, et in spiritu⁹⁸. Dic et ipse cum divino Paulo: Scio quia hoc mihi proveniet ad salutem, per vestram orationem et subministrationem Spiritus Jesu Christi, secundum expectationem et spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, et nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem. Mihi enim vivere Christus est, et mori lucrum⁹⁹. En dulce certamen, en felicem commutationem, per breves tribulationes et angustias, seu plagas et sanguinis guttas, Deum fieri, et Deo, qui vere est, potiri. Solus ergo factus es, ut accepimus, ab iis sensu divisus, qui seculum hoc amarunt: sed cum iis omnibus conjunctus, qui veritatis sustinent defensionem. Hinc te martyrum chorus integrum suscipere desiderat: hinc confessorum cuneus manum porrigit, ut in locum suum recipiat.

Haudquaquam ab hac præclara chorea desciscamus, vir venerande, neque spes omnium confundamus, vir desideratissime. Quanta pertulisti? adeo ut nomen tuum passim ab his et illis auditum sit. Nunc autem, tanquam in virtutum montem per confessionem subvectus, conspicuus mundo factus es, et faciem geris sole lucidiorem, vitam simul cum sermone, ad gloriam Patris nostri, qui in cælis est¹⁰⁰. Excelsus in locum evectus es, linguæ objectus es maledicæ, quid non vellicanti? quid non mentienti? dum te ab excelso et divino sensu deflectere conatur. Sed auditione accepimus quantus et ipse sis gratia Christi, vitæ sermonem adhibens, sapientiæ flumen ex ore profundens, vanis propositionibus congruentia opponens. Nos vero humiles illud dicimus et testamur, viros eximios et olim et nunc hierarchicæ huic sedi præfuisse, qui, dogmatum peritia, totam de sacris imaginibus speculationem et doctrinam descripserunt tradideruntque. Et, si

⁹⁵ I Cor. xii, 27. ⁹⁶ IV Reg. ix, 15. ⁹⁷ Isa. ii, 3. ⁹⁸ I Cor. vi, 20. ⁹⁹ Philipp. i, 19 seqq. ¹⁰⁰ Matth. vi, 9.

apostolicis verbis dicendum est, *Ubi abundavit peccatum, superabundavit et gratia* ⁹⁹. Hinc enim progressa, tanquam ex portis inferi, hæresis leonmachica, hic quoque repressa est : quin et reprimetur deinceps magis Spiritus sancti afflatu, quando increpabit Christus perversum hoc revera mare, in quo multa circa fidem naufragia fiunt, non tam mentis perversitate, quam imperantium metu. Attamen multi e procella emeruerunt, Spiritus sancti clavo nixi : et multa exstiterunt martyria, et pietatis scripta monumenta, universum errorem refellentia, et veritatis pulchritudinem cunctis fidelibus mentibus demonstrantia : quibuscum servetur et beatitudo tua, *bonum certamen certans, cursum consummans, fidem servans* ; ut *justitiæ coronam accipiat* ¹. Ita 'sit.

CCXIV. — *Hypocoe moniali.*

Consolatur de morte fratris.

Etsi timide scribo, facere tamen non possum, quin ad gratias et laudem os meum aperiam honorificentiae tuæ. Quousque igitur non desines, præclara mater, teipsam nobis impendere ? Quousque munerâ hinc et inde transmissa non cessabunt ? ac nunc maxime, quando multa te tristitia obsederunt : propter quæ impulsus ad scribendum præcipue sumus, cum didicissemus te, circa beati fratris tui reliquias, hæc et illa egisse. Aiunt enim te capsam, cum alia ex regione fuisset allata, reserasse ; tum reliquiis affusam, in ulnas sumpsisse, novisque illas, velut ipsum mortuum, linteis aliis induisse. Quis hic fratrum amorem tuum non admiretur ? aut quis tum præsens lacrymas non effudit ? non doluit vehementer ? quando nos etiam longe remotos, ex auditu solo tetigit dolor, gravique tristitia cor affecit. O acerbum nuntium ! o luctuosum ! quid fuimus ? et quid facti sumus ? repente orphanum, et fratre destitutum. Ingemuit fortasse sol et ipse, hoc cernens : flevit luna eventum : tristiores fuerunt stellæ, velut mœrentes : similique in luctu fuisse dixerim singula elementa. Quid ergo ? num in tristitia persistemus, dolorisque nube contenebrescemus, sicut ii qui perierunt ? Minime vero, soror in Domino. Nec enim sine providentia sunt res nostræ, nec sine spe, quemadmodum apud gentes mysteriis non initiatas : sed sunt in manu Dei, quæ omnia continet ; a quo facti sumus, et nos, et qui nos genuerunt ; cuius munere et spiramus et vivimus ; a quo item ad hanc, quæ omnium maxima est dignitas, virginitatis professionem evecta es. Planximus quantum satis erat fratris necem. Nunc tempus est consolationis, nunc dies gratiarum actionis. Deponamus ergo lugubrem habitum, et magni animi arma induamus. Præmisi-

⁹⁹ Rom. v, 20. ¹ II Tim. iv, 7.

Α παντές τε καὶ ἐκδύσαντες. Καὶ, εἰ δὲ ἀποστολικῶς εἰπεῖν, "Ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις". Ὡς γὰρ προειλοῦσα ὡς ἐξ ἁδου πωλῶν ἡ Εἰκονομαχικὴ αἵρεσις, ὥς καὶ καταργηται, ἀλλὰ καὶ ἐτι καταργηθήσεται ταῖς αὐραῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὁπνίκα ἐπιτιμήσει Χριστὸς τῇ πονηρᾷ ταύτῃ ὡς ἀληθῶς θαλάσση, περὶ ἣν πολλὰ τὰ περὶ τὴν πίστιν ναυάγια, οὐ τοσοῦτον διαστροφῇ νόος, ὅσον δέει τῶν κρατούντων. Πλὴν ὅτι περιεῖλοντο πολλοὶ τοῦ κλύδωνος πηδαλιουχοῦμενοι Πνεύματι ἁγίῳ· καὶ πολλὰ τὰ μαρτύρια, καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας συγγράμματα πάσαν πλάνησιν διελέγχοντα, καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ὡραϊότητα πάσαις πισταῖς διανοαῖς ὑποφαίνοντα. Μεθ' ὧν φυλαχθεῖη καὶ ἡ σὴ μακαριότης, τὸν ἄγωνιαν τὸν καλὸν ἀγωνιζομένην, **B** τὸν δρόμον τελούσα, τὴν αἰσιν ἐπρούσα, εἰ ἀπόληψιν τοῦ τῆς δικαιοσύνης στεφάνου. Εἴερ.

ΣΙΔ'. (9) — Ὑπακοῇ μοναζούσῃ. [ωλή']

Καὶ εὐλαβούμενοι γράφειν, ὅμως ἀναγκαζόμεθα στόμα εὐχάριστον καὶ αἰνέσιμον ἀνοίγειν τῇ τιμότητι σου. Ἔως πότε οὖν οὐκ ἀνήστη, καλλιμῆτορ, κίχρῃν ἡμῖν σεαυτὴν ; Ἔως τίνος τὰ ζωρήματά σοι οὐκ ἀπολήξουσιν ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν παραπεμπόμενα ; καὶ μάλιστα γε νῦν· ὅτε πολλὰ σε τὰ λυπηρὰ περιεστοίχισαν· ἐφ' οἷς καὶ ἐκινήθημεν μᾶλλον ἐπιστεῖλαι· μαθόντες οὕτως καὶ οὕτως, ἐπὶ τῷ λευφάνῳ τοῦ μακαρίου ἀδελφοῦ σου καταπράξασθαι σε. Φοσὶ γὰρ ἀνεψφῆναι σε τὴν θήκην παραγενομένην ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, εἴτα περιπλακῆναι τῷ λευφάνῳ, καὶ εἰς ἀγκύλας ἐλεῖν μετενταφιάζουσιν [f. μεταμφιάζουσιν] ὁλονεῖ τὸν νεκρὸν ἄλλοις καινῶς ὀθονίοις. Τίς οὖν οὐκ αἰάσατο [Cod. Reg. ἀγάσαιο] τὸ φιλάδελφόν σου ; τίς δὲ τηνικαῦτα παρὼν οὐκ ἂν ἐξέχεε δάκρυα ; οὐκ ἀνώλοφύρατο θερμῶς ; ὅπου γε καὶ ἡμῶν πρῶτοντέρῳ διακειμένων ἐξ ἀκοῆς μόνον ἤψατο τὸ πάθος, καὶ περιωδύνησε τὴν καρδίαν σφόδρα. Ὡ ἀγγελίας πικρὰς ! ὦ συναντήματος ὀδυρτικοῦ ! τί ἤμεν, καὶ τί ἐγενόμεθα ; ἐξαπίνης ὀρφανοὶ, ἐρημῶδες. Τάχα ἐστέναξεν ὁρῶν καὶ ὁ ἥλιος τὸ γενόμενον· ἐδάκρυσε δὲ σελήνη τὰ φθάσαντα· ἐσῦγναν δὲ ἀστέρες, ὡς λυπούμενοι, ὅτι οὖν εἰπεῖν ἄλλο τῶν στοιχείων πεπονθὲς τὰ ὅμοια. Τί οὖν ἐπιμείνωμεν τοῖς λυπηροῖς ; συσκοτάσωμεν τῷ νέφει τῆς λύπης, καὶ γενόμεθα ὡς οἱ ἀπολωλεκότες ; Ὁυμενον, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ. Οὐ γὰρ ἀπρονόητα τὰ ἡμέτερα· οὐδὲ ἀνέλπιστα, κατὰ τὰ ἔθνη τὰ ἀμύητα· ἀλλ' ἐν χερσὶ Θεοῦ τοῦ τὰ πάντα συνέχοντος· παρ' οὗ καὶ γεγόναμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ οἱ γεγεννηκότες ἡμεῖς· ἐξ οὗ καὶ τὸ ἀναπνεῖν καὶ ζῆν ἐκτέμμεθα· καὶ τὸ εἰς τόδε προαχθῆναι τοῦ μεγίστου τῶν ἀξιομάτων παρθενικὸν ἐπάγγελμα. Ἐκλαύσαμεν οὖν τὰ εἰκότα ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ. Νῦν καιρὸς παρακλήσεως, νῦν ἡμέρα εὐχαριστίας. Ἀποθώμεθα οὖν τὸ πενθικὸν σχῆμα, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τῆς μεγαλοφυχίας.

NOTE.

(9) l: cod. Reg. σ:7.

στολικῶς
περεπε-
ως ἐξ
καὶ κατ-
αυραῖς
Χριστοῦ
τὴν πολ-
ὺν δι-
αλὴν ὅτι
ὁμοῖοι
τὰ τῆς
ἐγγον-
ισταῖς
ἢ τῇ
μένῃ,
ἀπό-

μεθα
μιό-
τορ,
σοι
πρό-
ρα
τι-
νω
σι
ὅτι
ἵς
ἰ-

Προὔπεμψαμεν ἀδελφὸν ἀγαθὸν τῷ τε εἶδει, καὶ τῇ γυνάμει, καὶ τῇ πίστει, ὥσπερ καὶ πρότερον τοὺς ὁμαίμονας, καὶ τοὺς γεννήτορας· μικρὸν ὕστερον συνεβόμεθα καὶ ἡμεῖς. Οὐδεὶς ὁ ζῆσων, καὶ μὴ θνηξόμενος· οὐδεὶς ὁ γεννηθεὶς, καὶ μὴ ταφείας. Παρασκευασόμεθα ἅπαντες [Col. Reg. λοιπὸν] καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν ἐξοδὸν· ἐτοιμάσωμεν τὰ ἐφόδια τῆς μεταστάσεως· τυπώσωμεν τὰς ἀδελφὰς τῶ οἰκείῳ καταστάματι, καὶ πειθεῖν εὐκαίρως, καὶ εὐχαριστεῖν ἀρμοδίως. Δείξωμεν τοῖς ὁρώσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐστι δοξαζόμενος, εὐχαριστεύμενος ἐφ' ὅς κελεύει. Αὐτὸς ἐδωκεν, αὐτὸς καὶ ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἐδοξεν, οὕτως καὶ ἐπείετο. Ναὶ παρακαλῶ τὴν τιμιότητά σου Ἰσα καὶ μητρί καὶ γεννησάσῃ ἡτοῖ ἀδελφῇ τῇ φιλάτῃ μοι· ἀφῆσωμεν φωνὴν αἰνέσεως· ὑποδείξωμεν πρόσωπον παιδρότητας· διδάξωμεν ἔργοις, ὅτι τὸν σταυρὸν ἐπ' ὧμων φέρομεν· καὶ τῇ προαιρέσει ἀπεθάνομεν, καὶ εἰκομεν κατὰ πάντα τοῖς θεοῖς προστάγμασιν. Ἐὰν οὕτω πράξῃς, ὅσον εὐ καλὸν, εὐφρανείας Χριστὸν, τὸν ἀθάνατον σου νομφίον. Ἐπεὶ ἐὰν λυπῇ, λυπεῖς αὐτὸν ὡς τὸ εἶδος, ὡς ἄλλον περισσότερον ἐκείνου φιλοῦσα. Ὅρξαι ποῦ σε ὁ λόγος ἤγαγεν; ὡς οὐδὲ ὁρῶν ὡσαν, οὐδὲ ἀνεπίσκοπον, οὐδὲ ἀπροστατευτον· Εἰ γὰρ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; εἰ αὐτὸς ὁ περιέπων, τίς ὁ ἀντιπέπων; Οὕτως καὶ τανὺν προήχθη, ἀδελφῇ, παρακαλεῖσαι σε. Αὐτὴ δὲ εὖ πράττουσα πειθοῖται ἀσφύ γέροντι, εὖ συμβουλευσάντι, καὶ τῷ ὄντι οἰκιοπαθούντι ὀφειλομένως, ὡς οἰκίᾳ, τὰ σά.

ΣΙΕ' (9'). — Μεθοδίῳ (10) μονάζοντι. [ωμ'.]

De diversis argumentis.

Ὅσην ἔχει ἐπιποθίαν ἡ τιμιότης σου ἰδεῖν τὴν ταπεινώσιν ἡμῶν, τοσαύτην οἰσθῶ καὶ τὴν ἡμετέραν εἶναι πρὸς τὴν κατ' ὀφθαλμοὺς ὁμιλίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ γέγραπται· Ὁ τοῦ βέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλθόντος Θεοῦ· αὐτῷ ἀναθετὸν τὸν πόθον, καὶ ἐπιβρίπιόν τὴν μέριμναν, καὶ αὐτὸς ποιήσει, ἐπὶ ἡμῖν ἂν καὶ βούληται, θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν. Τὸ δὲ νῦν ἔχον, ἀναγκαῖον περὶ τῶν προταθέντων κεφαλαίων ὑπὸ τῶν πνευματικῶν ἡμῶν ἀδελφῶν Ἰλαριωνὸς τε καὶ Εὐστατίου, μεσολαβούσης τῆς σῆς εὐλαθείας, ἀποκριθῆναι τὰ εἰκότα. Ὡς ἂν ὁ εὐσύννοτα γένηται τὰ λεγόμενα, ἐνδὸς ἐκάστου προταθέντος κεφαλαίου κατὰ συνέχειαν, καὶ ἡ ἀπόκρισις εἴεν.

Ἐρώτησις Α'. — Περὶ τῶν χειροτονηθέντων πρεσβυτέρων ἐν Ῥώμῃ, ἐν Νεαπόλει, καὶ ἐν Λογυθαροῖς, ἀκηρύκτων, καὶ ἀπολελυμένων· εἰ χρὴ τοὺς τοιούτους δεχέσθαι, καὶ κοινωνεῖν αὐτοῖς, καὶ συνεσθίειν, καὶ συνεύχεσθαι.

Ἀπόκρισις. — Ἐν καιρῷ αἰρέσεως οὐ κατὰ τὰ ἐν εἰρήνῃ τυπωθέντα πάντως ἀπαρλείπτως γίνεται, διὰ τὴν ἀναγκάζουσαν χρεῖαν. Ὅπερ φαίνεται παποικῆς ὁ τε μακαριώτατος Ἀθανάσιος, καὶ ὁ ἀγιώ-

¹ Job i, 21. ² Rom. viii, 31. ³ Rom. ix, 16. ⁴ Psal. cxliv, 19.

NOTÆ.

(9') In cod. Reg. σιγ'.
(10) Hanc epistolam edidit Cotelierius, t. III Monum. Eccles. Græcæ, ex cod. Regio, n. 1770, sub nomine Nicephori CP.; at Theodoro nostro vindicant

A tem, sicut et antea consanguineos et parentes : paulo post et nos subsequemur. Nullus vivet, qui non sit moriturus : nemo natus et non sepultus. Accingamur et nos deinceps ad exitum : migrationis vialica comparemus : sorores exemplo nostro informemus, ut et tempestive luceant, et ut decet, gratias agant. Ostendamus iis qui nos vident, Deum a nobis glorificari, eique gratias agi ob ea quæ jubet : *Ipse dedit, ipse abstulit : sicut Domino placuit, ita factum est* *. Utique obtestor honorificentiam tuam, perinde ac matrem quæ me genuerit, aut sororem mihi charissimam : promamus vocem laudationis : exhibeamus vultum hilaritatis : doceamus operibus, nos crucem humeris gestare, et voluntate nostra mortuos esse, et divinis mandatis in omnibus obtemperare. Hoc modo si te gesseris, prout rectum est ac præclarum, Christum exhilarabis immortalis Sponsum tuum ; quoniam, si tristaris, contristas illum, ut par est credere, tanquam alium præ illo amans impensius. Vides quo te hic sermo perduxit : quod neque orba sis, nec inspectore careas, nec tutore. Si enim Deus pro nobis, quis contra nos ? si ipse curam gerit, quis adversabitur ? Sic et nunc, soror, adductus sum ut te hortarer. Tu vero recte feceris si credas indocto seni consulenti, et qui rebus tuis, prout debet, sic afficitur tanquam propriis.

CCXV. — Methodio monacho (*).

Quanto flagrat excellentia tua desiderio videndi tenuitatem nostram : tantum et putet esse nostrum, ut tecum coram congregiamur. Sed quia scriptum est : *Non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei* ; ad ipsum referendus est affectus, ac projicienda in eum cura : atque ipse, cum voluerit, *Voluntatem timentium se faciet* *. Quod vero ad hoc tempus attinet, de capitibus propositis a spiritualibus fratribus nostris Hilarione et Eustratio, interveniente reverentia tua, necessarium est quæ convenientia videbuntur respondere. Verum ut facilius percipi possint quæ dicuntur, unicuique propositæ quæstioni conjunctim subiungetur ordine responsio.

Interrogatio I. — De presbyteris, qui Romæ aut Neapoli, et in Longobardia ordinati absque acclamatione sunt, et dimissi : utrum eos recipere oporteat, cum eisque communicare, et cibum sumere, et orare.

Responso. — Hæreseos tempore, propter cogen-tem necessitatem, non plane omni ex parte sunt quæ in pace sancita sunt. Id quod fecisse cernimus tum beatissimum Athanasium, tum sanctissimum

cod. Reg. n. 1987, quo usi sumus, et duplex apographum Sirmondi.

(*) Dogmatica.

Eusebium : qui ambo exterorum ordinationes fecere. Idemque nunc in præsentī hæresi fieri conspicitur. Itaque presbyteri memorati, si palam damnati non sint, nequaquam ob ejusmodi ordinationem aversandi sunt, sed admittendi secundum quatuor propositiones.

Interrogatio II. — De presbyteris extra provinciam in Sicilia ordinatis : utrum admitti debeant.

Responsio. — Hæc interrogatio similis est superiori, licet ratione loci discrepet : similem itaque responcionem accipiet.

Interrogatio III. — De Ecclesiis inquinatis per sacerdotes qui hæresi communicarunt, a quibus detinentur : utrum in eas orationis vel psalmodiæ causa ingredi oporteat.

Responsio. — Nullatenus in hujusmodi ecclesias ingrediendum est, juxta modos memoratos : quandoquidem scriptum est : *Ecce relinquetur domus vestra deserta* *. Simul enim atque introducta est hæresis, abscessit angelus loci præses, juxta magni Basilii vocem † : ac templum ejusmodi, communis et profana domus factum est : *Et non introibo, inquit, in ecclesiam malignantium* ‡. Et Apostolus : *Qui consensus templo Dei cum idolis* § ?

Interrogatio IV. — De ecclesiis per eosdem sacerdotes pollutis, sed quæ ab ipsis non detinentur : num in illis psallere et orare oporteat.

Responsio. — Oportet sane in eas ecclesias intrare ad psallendum et orandum, si modo illæ non amplius polluantur ab hæreticis, sed ab orthodoxis in perpetuum detinentur. Constitutum autem hic est, ut ab episcopo vel sacerdote sanæ fidei, solemnibus apertio ecclesiæ, exhibitæ prece, fiat. Itaque si hoc fiat, et sacrum ibi celebrari non erit absolum. Exemplo sit sanctus Athanasius, qui, cum imperator Constantius ipsum hortaretur ut hanc unam gratiam concederet, tradendi scilicet Arianis apud Alexandriam templum unum ubi convenirent; annuit, modo ipse quoque gratiam eandem Constantinopoli consequeretur, ut nempe orthodoxi convenirent in templum unum, ab Arianis detentum.

Interrogatio V. — De sanctis qui in corpore : utrum ingredi oporteat in eorum cæmeteria, ibique orare et adorare, dum ea a pollutis sacerdotibus tenentur.

Responsio. — Non permittit canon, secundum ea quæ prius declarata sunt, in eorum cæmeteria introire. Scriptum est enim : *Ut quid libertas mea judicatur ab aliena conscientia* ¶ ? nisi forte ex necessitate, tantummodo ad venerandas sancti reliquias, fiat ingressus.

Interrogatio VI. — De iis qui habitum mona-

A τatos Εὐσέβιος, ὑπερορίους χειροτονίας ἀμφοτέρω ποιησάμενοι. Καὶ νῦν δὲ τὸ αὐτὸ ὁράται πραττόμενον ἐν τῇ παρούσῃ αἵρέσει. Ὅστε οἱ ὑποδηλωθέντες, εἰ οὐ προδῆλως εἰσὶ κατεγνωσμένοι, οὐδαμῶς ἐκ τοῦ οὕτως χειροτονηθῆναι ἀποτρόπαιοι, ἀλλὰ προσδεκτοὶ κατὰ τέσσαρας προτάσεις.

Ἐρώτησις Β. — Περὶ τῶν χειροτονηθέντων πρεσβυτέρων ὑπερῶρια ἐν Σικελίᾳ · εἰ χρὴ τούτους δεῖσθαι.

Ἀπόκρισις. — Τοῦτο τὸ ἐρώτημα ὁμοίον τοῦ προτεθέντος, εἰ καὶ καθ' ὕψους τόπου ἀνόμοιον. Ὅμοιαν δηλονότι ἔξει καὶ τὴν ἀπόκρισιν.

Ἐρώτησις Γ. — Περὶ τῶν κοινωθέντων ἐκκλησιῶν ἐκ τῶν ἱερῶν τῶν κοινωνησάντων τῇ αἵρεσει, καὶ κατεχομένων ὑπ' αὐτῶν · εἰ χρὴ ἐν αὐταῖς εἰσιέναι χάριν εὐχῆς καὶ ψαλμωδίας.

Ἀπόκρισις. — Οὐ χρὴ τὸ καθόλου εἰς τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας εἰσιέναι, κατὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους · ἐπειδὴ γέγραπται Ἰδοὺ ἀφίσταται ὁ οἶκος ὑμῶν ἐρημος. Ἄμα γὰρ τῷ εἰσαχθῆναι τὴν αἵρεσιν, ἀπέπτῃ ὁ ἐφορος τῶν ἐκείσε ἀγγελος, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ μεγάλου Βασιλεῖος · καὶ κοινὸς οἶκος ὁ τοῖσδε χρηματίζει ναός. Καὶ οὐ μὴ εἰσελθῶ, φησὶν, εἰς Ἑκκλησίαν ἀδνηρευομένων. Καὶ ὁ Ἀπόστολος · Τίς συγκαταθεσὶς ναῷ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων ;

Ἐρώτησις Δ. — Περὶ τῶν τῶν κοινωθέντων ἐκκλησιῶν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἱερῶν, καὶ μὴ κατεχομένων ὑπ' αὐτῶν · εἰ χρὴ ἐν ταῖς τοιαύταις ψάλλειν καὶ εὐχεσθαι.

Ἀπόκρισις. — Χρὴ μὲν οὖν εἰσιέναι ἐν ταῖς τοιαύταις ἐκκλησίαις εἰς τὸ ψάλλειν καὶ εὐχεσθαι · ἀλλ' εἴπερ ἀσφαλὲς μηκέτι χραίνονται ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων εἰς τὸ ἀεὶ. Τετύπεται δὲ ἐνταῦθα, ὑπὸ σεσωσμένου ἐπισκόπου, ἢ ἱερέως τὰ ἀνοίξια τῆς ἐκκλησίας γίνεσθαι, ὑποφωνουμένης εὐχῆς. Ὅστε εἰ τοῦτο γένοιτο, καὶ τὸ λειτουργεῖν ἐκείσε οὐκ ἀπέδον. Παράδειγμα, τὸ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως παρακαλούμενον μίαν ταύτην χάριν παρασχέσθαι, τοῦ ἐν Ἀλεξανδρίᾳ ἕνα ναὸν παραδόναι τοῖς Ἀρειανοῖς εἰς τὸ συνάγεσθαι, κατανεῦσαι, ἅνπερ ἐν Κωνσταντινουπόλει λήφαιτο αὐτὸς τὴν αὐτὴν χάριν, τοῦ συνάγεσθαι τοὺς ὀρθοδόξους ἐν ἐνὶ ναῷ κατεχομένῳ ὑπὸ Ἀρειανῶν.

Ἐρώτησις Ε. — Περὶ τῶν ἐν σώματι ἁγίων · εἰ χρὴ εἰσιέναι εἰς τὰ κοιμητήρια αὐτῶν, καὶ εὐχεσθαι, καὶ προσκυνεῖν αὐτοῖς κατεχομένων [αἱ. κατεχομένοις, αἱ. καταδεχόμενοι] ὑπὸ τῶν μιανθέντων ἱερέων.

Ἀπόκρισις. — Οὐ παραχωρεῖ κανὼν, κατὰ τὰ προδῆλωθέντα, εἰσιέναι εἰς τὰ τοιαῦτα κοιμητήρια. Γέγραπται γάρ · *Ἰνα τί ἡ εὐθυβρία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως ;* εἰ μὴ τί ἂν ἐξ ἀνάγκης, κατὰ μόνον τὸ ἀσπάσασθαι τὸ τοῦ ἁγίου λείψανον, ἢ εἰς τοὺς γένοιτο.

Ἐρώτησις ΣΤ. — Περὶ τῶν λαβόντων τὸ μοναχι-

* Matth. xxiii, 58. † Epist. 491. ‡ Psal. xxv, 5. § II Cor. vi, 16. ¶ I Cor. x, 29.

χὼν σχῆμα ἐκ τῶν κοινωθέντων ἱερέων· πῶς χρὴ A
τούτους δέχεσθαι.

Ἀπόκρισις. — Ὁμολογούντας ἡμαρτηκέναι, καὶ ἐπιτιμηθέντας χρόνῳ τινί, εἴθ' οὕτως σφραγίδα δεχομένους παρασσεωμένους πρεσβυτέρου, προσδε-
κτέον.

Ἑρώτησις Ζ'. — Περὶ τῶν ὑπογραψάντων καὶ κοινωνησάντων μοναχῶν καὶ κληρικῶν ἐν τῇ αὐ-
τῇ αἰρέσει· πῶς χρὴ τούτους δέχεσθαι· χωρὶς ἐπι-
τιμίου, ἢ μετὰ ἐπιτιμίου· ἐὰν ὁμολογῶσι μηκέτι ἐνεργεῖν ἐν τῇ ἱερατείᾳ· καὶ εἰ ἐξεστὶν ἡμῖν, διδόναι ἐπιτίμια τοῖς τοιούτοις.

Ἀπόκρισις. — Δῆλον ὅτι μετὰ τῶν προσηκόντων ἐπιτιμίων. Πῶς γὰρ ἂν μὴ τοὺς καρποὺς τῆς μετα-
νοίας ἐπιδεικνύμενοι, εἰεν ἄξιοι συναφθῆναι τῷ ὀρθο-
δόξῳ σώματι; διδόναι δὲ καὶ ἡμᾶς ἐπιτίμια τοῖς B
τοιούτοις, οὐκ ἀποκριτέον. Γέγραπται γάρ, Ἀλλή-
λων τὰ βάρη βαστάετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ.

Ἑρώτησις Η'. — Περὶ τῶν μοναχῶν τῶν ἀδιαφό-
ρως παραβαλλόντων τοῖς τυχοῦσι, καὶ συνευχομένοις καὶ συνεσθίουσιν αὐτοῖς· εἰ χρὴ δέχεσθαι τοὺς τοιού-
τους εἰς συνεστίαν καὶ ψαλμωδίαν.

Ἀπόκρισις. — Τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· Στέλ-
λεισθαὶ ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περι-
παοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἢν παρ-
έλαβον παρ' ἡμῶν· πῶς οὐχὶ καὶ ἀφ' ἐαυτῶν τὸ καλὸν κρίνετε; εἰ μὲν οὖν ἀπόσχοιντο τῆς ἐφ' αὐτῶν
του συνηθείας, καταδεχόμενοι τε καὶ ἐπιτίμian τὴν
προσθήκουσαν, δεκτέοι. Ἐπιτηρητέον δὲ τίνες εἰσὶν C
οὗ; φῆτε τυχοῦτας· ἄρα αἰρετικοί, ἢ προδότης
κατεγνωσμένοι ἐπὶ τῷ βίῳ; περὶ τῶν τοιούτων γάρ,
φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμε-
νος πόρος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, καὶ
τὰ ἐξῆς· τῷ τοιούτῳ μὴ δὲ συνεσθίειν.

Ἑρώτησις Θ'. — Περὶ τῶν πρεσβυτέρων, τῶν
βεβρωκότων μετὰ τῶν αἰρετικῶν ἅπαξ καὶ δις, καὶ
μὴ κοινωνησάντων, ἢ ὑπογραψάντων, ἢ συλλειτουργ-
ησάντων· εἰ χρὴ τοὺς τοιούτους δέχεσθαι εἰς συν-
εστίαν, καὶ ψαλμωδίαν, χωρὶς σφραγίδος; ἢ μετὰ
σφραγίδος.

Ἀπόκρισις. — Ἐπὶ τῶν τοιούτων τηρητέον, εἰ οἱ
βεβρωκοίτες ἱερεῖς μετὰ ἱερέων αἰρετικῶν ἢ λαϊκῶν
ἐφαγον, καὶ ὁμολιγούμενων ἢ ὀρθοπρονοούντων μὲν,
κοινωνούντων δὲ τοῖς αἰρετικοῖς. Μεῖζον γάρ τὸ κρίμα D
ἐπὶ τῶν ἱερωμένων. Μετανοεῖ δὲ ἀξιολόγῳ ἐκατέ-
ρους προσδεκτέον κοινωῆσαι αὐτοῖς ἄλῶν τε, καὶ
προσευχῶν [αἱ. ἄλλων τε προσευχῶν] καὶ σφρα-
γίδος.

Ἑρώτησις Ι'. — Περὶ τῶν ὑπογραψάντων κο-
σμικῶν ἐν τῇ αἰρέσει καὶ κοινωνοῦντων· εἰ χρὴ
τοῖς τοιούτοις κοσμικοῖς ὀρθοδόξους κοσμικοὺς συν-
εσθίειν.

Ἀπόκρισις. — Ἡ ἀδιαφορία, τῶν κακῶν τὸ αἰ-
τιον. Ἀναμέσον γάρ, φησὶ, καθαρῶ καὶ βεβήλου
οὐ διαστέλλον. Χρὴ οὖν, εἴπερ ζηλωταὶ εἰσιν οἱ ὀρ-
θοδόξοι, μὴ προσέεσθαι τοὺς τοιούτους εἰς συν-

sticum a contaminatis sacerdotibus acceperunt :
quomodo recipi debeant.

Responsio. — Si confiteantur se peccasse, et ad
aliquod tempus poenitentiam egerint, atque ita con-
signationem deinde ab rectæ fidei presbytero acce-
perint, admittendi sunt.

Interrogatio VII. — De monachis et clericis qui
eidem hæresi subscripserunt communicaruntque :
quomodo recipiendi sint : sine poenitentia, an cum
poenitentia : si professi fuerint se non amplius
sacra munia obituros : et num liceat nobis poeni-
tentias talibus imponere.

Responsio. — Utiq̃ue cum poenitentiis convenien-
tibus ; quo enim modo, nisi exhibitis poenitentiae
fructibus, digni sint qui orthodoxo corpori uniantur ?
His autem et a nobis poenitentias injungi, non est
improbandum. Scriptum enim est : Alter alterius
onera portate, et sic adimplete legem Christi ¹¹.

Interrogatio VIII. — De monachis qui promiscue
cum obviis quibuscumque conveniunt, unaque orant
ac cibum sumunt : utrum ad communem cibum et
psalmodiam admitti debeant.

Responsio. — Cum Apostolus dicat : Ut subtra-
hatis vos ab omni fratre ambulante inordinate et non
secundum traditionem quam acceperunt a nobis ¹² ;
quomodo non ex vobis ipsis quod bonum est judi-
catis ? Itaque, si a prava consuetudine destiterint,
acceperintque convenientem poenitentiam, admit-
tendi sunt. Observandum autem est quinam sint ii
quos vocatis obviis quoscumque : num hæretici, aut
palam culpatae vitæ ? De talibus quippe Apostolus
ait : Si is qui frater nominatur, est fornicator, aut
avarus, aut idolis serviens, et quæ sequuntur ; cum
ejusmodi nec cibum sumere ¹³.

Interrogatio IX. — De presbyteris qui semel aut
iterum cum hæreticis cibum sumpserunt, non ta-
men communicaverunt vel subscripserunt, aut una
sacris operati sunt : sintne ad communem cibum
et psalmodiam admittendi, absque consignatione,
vel cum consignatione.

Responsio. — In istis observandum est, an sa-
cerdotes qui cibum sumpserunt, cum hæreticis
sacerdotibus, an cum laicis sumpserint, et num
cum iis qui recte quidem sentirent, sed com-
municarent cum hæreticis. Majus enim crimen
est in sacratis hominibus. Utrique porro cum po-
nitentia condigna suscipi debent, et admitti ad
communione salis, et precum, et consignationis.

Interrogatio X. — De sæcularibus qui in hæresi
subscripserunt communicaruntque : utrum cum illis
sæcularibus sæculares orthodoxos cibum sumere
conveniat.

Responsio. — Usus promiscuus causa est malo-
rum. Ait enim : Inter mundum et profanum non
habuerunt distantiam ¹⁴. Itaque orthodoxi debent,
si zelo flagrant, tales ad communem cibum non ad-

¹¹ Galat. iv, 2. ¹² II Thess. iii, 6. ¹³ I Cor. v, 11. ¹⁴ Ezech. xlii, 26.

mittere, nisi prius pœnas pro improba subscriptione A
dederint, seque ab hæretica communione abstraxerint. Sed quoniam aliqui ob angustias, dum pericula fugiunt, hæretica communione polluantur : hos, casu factum id esse confitentes, oportet ad convictum admittere : non tamen indiscriminatum, sed indulgentia quadam temporis accommodata, et quæ utriusque afferat emolumentum, non autem animæ detrimentum.

Interrogatio XI. — De iis qui baptizari volunt, si non reperiatur sacerdos orthodoxus aut inculpatus : an baptizari oporteat a sacerdotibus pollutis minimeque proclamatis, præcipue si mors immineat.

Responsio. — Hujusmodi formula istic a confessoribus, episcopis, et præpositis promulgata est : iis presbyteris, qui propter communionem cum hæreticis, a sacris officiis exclusi sunt, permitti ut, si non inveniatur sacerdos inculpatae fidei, et baptizent, et sacramenta tradant : quæ per sacerdotem minime culpæ affinem consecrata fuerint. Habitum quoque monasticum dent, ac preces faciant in exsequiis, et Evangelium in matutinis pronuntient, et aquam Theophaniorum benedicant, ut dictum est, cum rerum angustiae urgent : quo populi non permaneant prorsus absque Evangelii auditione, minimeque baptizati. Si ergo vobis etiam placet hæc formula, illis quoque in locis obser-
vetur.

Interrogatio XII. — De iis qui per schisma secesserunt, et pœnitentia ducti accurrunt : utrum nobis liceat pœnitentias talibus injungere, aut ipsos suscipere.

Responsio. — Jam in superioribus declaratum est, injungi debere : ac superfluum est, id ipsum bis retexere.

Interrogatio XIII. — Si episcopus in crimen lapsus, a synodo depositus fuerit, postea tamen presbyterum ordinaverit ; iste autem presbyter, postquam in monasterio venerit, pœnitentiam a suo præposito acceperit ad tempus, et postea sacerdote functus sit : doceri expetimus an ejusmodi sacerdotem, si inculpatus est, suscipere oporteat.

Responsio. — Cum manifesta sit absurditas, ne interrogationem quidem a vobis de hoc crimine fieri oportuit. Dixit quippe Christus : *Non potest arbor mala fructus bonos facere*¹¹. Itaque, non quia a proprio præposito, sed neque si a quopiam sancto, pœnitentiam acceperit, ideo solutus est ut sacrum facere possit. Neque enim ipse sacerdos, neque qui solvit, sanctus : quoniam sic omnes canonice constitutiones subvertentur ac disperibunt.

¹¹ Math. vii, 17.

εστίαν, εἰ μὴ πρότερον ὑπὲρ τῆς πονηρᾶς ὑπογραφῆς ἐπιτιμηθεῖαν· εἴτα καὶ ἀπόσχονται τῆς αἰρετικῆς κοινωνίας. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ περιστάσιν φεύγοντες τοὺς κινδύνους, χαίρονται τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ τινές· ὁμολογοῦντας τὴν περιπέτειαν καὶ μετανοοῦντας προσδεκτέον εἰς συνεστίαν· καὶ τοῦτο οὐκ ἀδιαφόρως, ἀλλὰ κατὰ τινὰ σύμβασιν περιστατικὴν, καὶ φέρουσιν ἐντεῦθεν κέρδος ἀμφοτέροις, ἀλλ' οὐ ζημίαν ψυχικὴν.

Ἑρώτησις ΙΑ'. — Περὶ τῶν θελόντων βαπτισθῆναι, ἐάν μὴ εὐρεθῇ ὀρθόδοξος ἱερεὺς, ἢ ἀμειπτός· εἰ χρὴ βαπτισθῆναι ὑπὸ τῶν κοινωθέντων ἱερέων, ἢ ἀκηρύκτων· μάλιστα ἐάν θάνατος κατεπέλγῃ.

Ἀπόκρισις. — Τύπος τοιοῦτος ἐξεφωνήθη ἐνταῦθα B
παρὰ τοὺς ὁμολογητῶν, ἱεραρχῶν τε καὶ καθηγουμένων· τοὺς εἰρημένους πρεσβυτέρους τῆς λειτουργίας διὰ τὴν αἰρετικὴν κοινωνίαν, συγχωρεῖσθαι, μὴ εὐρισκομένου σεσωσμένου ἱερέως, καὶ βαπτίζειν, καὶ μεταδίδοναι τῶν ἁγιασμάτων προτετελεσμένων καὶ ἐξ ἀκρατήτου [f. ἀχράντου] ἱερέως. Σχῆμά τε δίδομαι μοναχοῦ, εὐχὴν τε ποιεῖσθαι ἐπὶ ἐκκομιδῆς, Εὐαγγέλιόν τε ἐκφωνεῖν ἐπὶ ὄρθρου, καὶ τὸ τῶν Θεοφανίων ὕδωρ εὐλογεῖν, ὡς εἴρηται, κατὰ περιστάσιν· διὰ τὸ μὴ ἐναπομένειν τοὺς λαοὺς παντάπασιν ἀνηκόους τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀφωτιστοῦς. Εἰ οὖν συναρᾶσθαι ὑμῖν, κρατεῖται ὁ τοιοῦτος τύπος καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς.

Ἑρώτησις ΙΒ'. — Περὶ τῶν ἀποσχισάντων καὶ C
τῇ μετανοίᾳ προστρέχόντων· εἰ ἔξεστιν ἡμῖν τοῖς τοιοῦτοις ἐπιτίμια δίδοναι, ἢ δέχεσθαι αὐτούς.

Ἀπόκρισις. — Ἡδὲ ἐν τοῖς ἀνωτέρω δεδήλωται, ὅτι χρὴ δίδοναι· καὶ παρέλκον, ὅς τὸ αὐτὸ ἐπικυκλοῦν.

Ἑρώτησις ΙΓ'. — Κὰν ἐπίσκοπος εἰς ἐγκλημα περιπεσὼν, ὑπὸ συνόδου καθαιρεθῇ, εἴτα πάλιν μετὰ καθάρσεως χειροτονήσῃ πρεσβύτερον· ὁ δὲ αὐτὸς πρεσβύτερος· ἐν μοναστηρίῳ παραγενόμενος, ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἡγουμένου δέξεται ἐπιτίμιον πρὸς χρόνον [ai. πρὸ χρόνων, jam pridem], καὶ μετὰ ταῦτα ἐνεργῇ ἐν τῇ ἱερῶν· εἰ χρὴ δέχεσθαι τὸν τοιοῦτον ἱερέα, εἰ ἀνέγκλητός ἐστι, διδοχθῆναι δε-
D
δομεθα.

Ἀπόκρισις. — Προφανοῦς εὐσεβίας τῆς ἀτοπίας, οὐδὲ ἐπερωτῆσαι ὑμᾶς· ἐχρῆν περὶ τοιοῦτου ἐγκλήματος. Εἴρηκε γὰρ ὁ Χριστός· *Ὅν δύναται σαπρὸν δένδρον καρποὺς καλοὺς ποιεῖν*. Ὅστε οὐκ ἐστὶ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἡγουμένου, ἀλλὰ κὰν ὑπὸ ἁγίου τινός, ἐπιτιμηθεὶς ὁ τοιοῦτος ἀπολέσεται τοῦ λειτουργεῖν. Οὐχ ἱερεὺς, οὐδὲ ὁ λύσας, ἅγιος· ἐπεὶ οὕτω περιτραπήσεται πάντα κανονικὰ παραγγέλματα, καὶ οἰχέσεται (11).

NOTÆ.

(11) Quæ sequuntur hujus epistolæ, non exstant in codice Regio n. 1987, sed exstant in apographis

Sirmondi et Frontonis Ducæi, tum et in editione Cotelieri.

Ἐρώτησις ΙΑ'. — Περὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ὑπὸ ὀρθοδόξων χειροτονηθέντων, μὴ ὑπογραφάντων δὲ, μηδὲ κοινωνησάντων, συμφαγόντων δὲ μόνον μετὰ Γρηγορίου τοῦ μητροπολίτου.

Ἀπόκρισις. — Ἐν τοῖς ἀνωτέρω προᾶπεδόθη ὁ περὶ τούτου λόγος. Εἴτε οὖν μετὰ Γρηγορίου, εἴτε μεθ' οἷου δῆποτε τῶν ἑτεροδόξων, ἢ συνεστίας γέγονε· μετανοοῖα ἀξιολόγῃ ὁ συνεστιαθεὶς τοῦ ἐγκλήματος ἀπολύεται, οὐ μόνον πρὸς συνεστίας τῶν πεφυλαγμένων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἡξιώθησαν ἱερωσύνην. Τὸ δὲ μέτρον τοῦ ἐπιτιμίου οὐ δυνατόν ὠρισμένως ὑποβάλλειν, διὰ ποιότητα καὶ προσώπου καὶ τρόπου· ὥστε ἐν θυτὶν ἢ τρισὶ τεσσαρακοσταῖς ἀρκεῖσθαι τὸν ἐπιτιμηθέντα.

Ἐρώτησις ΙΕ'. — Περὶ πρεσβυτέρων ὁμοίως ὑπὸ ὀρθοδόξων χειροτονηθέντων, καὶ κατὰ ἀγνοίαν συμφαγόντων μετὰ πρεσβυτέρων βεβρωκότων μετὰ τοῦ αὐτοῦ μητροπολίτου.

Ἀπόκρισις. — Γέγραπται· Πᾶν τὸ ἐν ἀγνοίᾳ, καθαρισθήσεται. Ὅστε ἀνένοχοι εἰσι παντὸς ἐπιτιμίου.

Ἐρώτησις ΙΓ'. — Περὶ πρεσβυτέρων ὀρθοδόξων, ἥγουν Ἰλαρίωνος, καὶ Εὐστρατίου μοναχοῦ· ἂν ἔχωσιν ἐξουσίαν τοῦ δίδοναι ἐπιτίμια.

Ἀπόκρισις. — Προεῖρηται ἂν τοῖς ἀνωτέρω, ὅτι χρὴ δίδοναι. Ἐπειδὴ δὲ ἐμφαίνει ἡ ἐρώτησις, εἰ δεῖ καὶ τὸν μὴ ἔχοντα ἱερωσύνην, δίδοναι κατὰ ἀπορίαν πρεσβυτέρων, καὶ πίστιν τοῦ προσιόντος· οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος, καὶ τὸν ἀπλῶς μοναχὸν ἐπιτίμια δίδοναι.

Ἐρώτησις ΙΖ'. — Περὶ μονάζοντος τοῦ λαβόντος τὸ ἱερὸν σῆμα κατὰ ἀγνοίαν ἀπὸ πρεσβυτέρου χειροτονηθέντος ὑπὸ καθήρημένου.

Ἀπόκρισις. — Εἰρήται ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ, ὅτι Πᾶν τὸ κατὰ ἀγνοίαν, καθαρισθήσεται. Καὶ οὐκ ἔξω ἀποστρέφεται τὴν μετὰ τοῦ τοιοῦτου συνεστίας, καὶ ἐπὶ ἄλλων τὴν σύμβασιν ποιούντων ὁμοίως καὶ φίλων.

Ταῦτά σοι μὲν ὧς συμφύχῃ καὶ συμπόνῃ ἡμεῖς κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἀνεπιτόξμεν. Αὐτὸς δὲ μεταβολῆς ἀσφαλῶς τοῖς ἐπερωτήσασιν ἀδελφοῖς. Οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις· οὐδὲ πολλοῖς ἐκπέφρασαι τὰ τοιαῦτα· οὐ μόνον διὰ τὴν ἀνοίαν τῶν ἀνομησάντων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς πειρασμοὺς τῶν κρατούντων. Ἀνθ' ὧν δὲ οἱ εὐλαβέστατοι ἀπεστάλαξαι ἀποστόλων πολλῶν τε καὶ καλῶν, ἀμείψοιντο παρὰ Θεοῦ τὴν ἀξίαν μισθοδοσίαν, καὶ τάδε δύο μαλακίσκια εἰς ὑπόμνημα φιλίας. Ἐρβώσθε ἐν Κυρίῳ, τιμιώτατοι, προσευχόμενοι ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ κρείττονα, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας.

ΣΙΓ' (12). — Ἰωάννη κληρικῷ, [ωμγ'.]

Potius non peccare curet, quam qualis poena peccato statuenda sit.

Τὸ μὲν τῆς ἀγάπης σου δῶρον ἀπεδέξαμεθα, φίλε

Dilectionis tuae munus accepimus, amice since-

¹⁶ Levit. iv, 2. ¹⁷ II Thess. iii, 2. ¹⁸ Hebr. vi, 9.

NOTÆ.

(12) In cod. Reg. 719'.

Interrogatio XIV. — De presbyteris qui similiter ab orthodoxis ordinati sunt, et neque subscripserunt, neque communicarunt, sed duntaxat cibum sumpserunt cum Gregorio metropolitā.

Responsio. — Jam in superioribus de ista re lex est tradita. Sive igitur cum Gregorio, sive cum quolibet ex heterodoxis cibus sumptus sit; qui sumpserit, a crimine per poenitentiam congruam solvitur, non modo ut cum iis qui se immunes culpæ servarunt, cibumumat, sed etiam ut sacerdotio quo insignitus est fungatur. Poenitentia autem modum definite subicere, non est possibile ob qualitatem personæ et morum: ita ut duabus tribusve quadragesimis multatum fuisse sufficiat.

Interrogatio XV. — De presbyteris qui similiter ab orthodoxis ordinati sunt, ac per ignorantiam cibum sumpserunt cum presbyteris qui cum eodem metropolitā cibum sumpserant.

Responsio. — Scriptum est: Omne quod in ignorantia, mundabitur¹⁶. Quocirca nulli poenæ sunt obnoxii.

Interrogatio XVI. — De presbyteris orthodoxis, puta Hilarione, et Eustratio monacho: habeantne potestatem injungendi poenitentias.

Responsio. — Jam dictum est et in superioribus, injungi oportere. Quia vero innuit interrogatio, an qui sacerdos non est, debeat, ubi presbyteri non sunt, injungere propter fidem accedentis: præter fas non est ut vel simplex monachus poenitentias imponat.

Interrogatio XVII. — De monacho qui per ignorantiam sacrum habitum accepit a presbytero per depositum ordinato.

Responsio. — In alio capite dictum est: Omne quod per ignorantiam, mundabitur. Nec licet avversari communem cum isto cibum, neque alia similiter quæ concordiam et amicitiam fovant.

Atque hæc quidem tibi tanquam unanimi et laborum socio nos pro viribus explicuimus. Tu vero ea caute tradito fratribus qui interrogaverunt. Non enim omnium est fides¹⁷: neque hæc exposita sunt multis: non modo propter dementia eorum qui deliquerunt; sed etiam propter tentationes eorum qui dominantur. Pro iis autem multis præclarisque muneribus quæ religiosissimi homines miserunt, dignam a Deo remunerationem accipiant, et has duas sportellas in amicitia monumentum. Valet in Domino, reverendissimi, pro nobis peccatoribus precantes meliora et viciniora saluti¹⁸.

CCXVI. — Joanni clerico.

rissime. Ad interrogationem vero tuam, qua scire aves, quæ pœna sit luenda, si contigerit te cum hæreticis convivari; hoc respondemus: in omni quidem peccato paratam esse veniam idoneæ pœnitentiæ: cæterum ante peccatum pœnam statuere non licere, peccatique januiam hoc modo aperire. Neque enim si perconteris: Si mæchatus fuero, quod nolim, quænam erit pœna? de hac respondere debeo: incitatio enim est ad peccandum. Sed ita respondendum est: Cave ne peccatum admittas, pedemve ad lapidem offendas, sive intellectu, sive sensu. Ubi autem offenderis, tunc medicus obsecranti et pœnitenti idoneum ad sanationem remedium adhibebit. Hæc tibi magna cum attentione scripsi, orans, dilecte, ut ab omni malo libereris.

CCXVII. — *Thomaidi virgini* (*).

De eo quod nequaquam latria colitur imago Domini.

Propositionem reverentiæ tuæ, ex viva voce admodum honorandi domini archiatri lætus accepi, utpote a propinquo Deique amante expositam. Nec recuso vel a femina discere interdum quod me latet. Attamen de venerandarum imaginum adoratione, qualis esse debeat, ignorasse non videor. Nos itaque, reverendissima, ut de aliis in præsens dicere omittam, imaginem Domini nostri Jesu Christi sic adoramus, ut ipsum Dominum nostrum Jesum Christum. Hoc autem, *Sicut*, similitudinis est, non confirmationis: alioquin, non imago Christi, sed Christus ipse esset. At vero imago Christi est: et ille in sua imagine adoratus est, et tanquam alterum in altero est ostensus. Ait enim Chrysostomus¹⁹: « Vidi angelum in imagine: » et Gregorius Theologus rursus²⁰: « Hanc autem intente prospiciebat Polemon in imagine. » Igitur et Christus in ea imagine cernitur et adoratur: verum etsi per similitudinem; non tamen ideo, quia ipse adoratur et ipse latria colitur, imago latria colenda est: siquidem nullum foret discrimen imaginis et prototypi. Itaque hæc sunt duo, essentiæ differentia, sed non hypostasis similitudine. Ad hæc, si sola Trinitas latria colitur, quo pacto queat etiam imago latriæ coli? quaternitas enim facta Trinitas invenietur, additione suscepta, quod impium est. Quod si propriæ ac peculiariter habet imago Christi ut latria colenda sit; hoc etiam modo latriæ duæ deprehensæ, ad creaturæ cultum nos adducent, perinde ac hæresis Arianorum. Sed apage impium sensum. Te vero bonus Deus noster servet illasam, et sine offensione, tum in orthodoxa fide, tum in honesta vitæ conditione, quam per virginitatem elegisti, ut placeas Domino.

Α γνησιώτατε. Τὸ δὲ αἷτημα ὑπερ (12) ἤτησω πρὸς τὸ, ἐὰν φθάσῃ συνεστιαθῆναι αἰρετικοῖς, εἰδέναι τὸ ἐπιτίμιον, ἐκεῖνο λέγομεν, ὅτι ἐπὶ παντὸς ἀμαρτήματος ἡ ἀξιόλογος μετάνοια τὴν συγχώρησιν ἔχει· οὐ μὴν πρὸ τοῦ ἀμαρτήματος ἔξεστιν ἐπιτίμια τιθῆναι, καὶ ἀνοίγειν ἐντεῦθεν τὴν θύραν τῆς ἀμαρτίας. Οὐδὲ γὰρ ἐὰν ἐρωτήσῃς· Εἰ φθάσω πορνεῦσαι, ὡς οὐ βούλομαι, τί τὸ ἐπιτίμιον; χρὴ με ἀποκριθῆναι σοι τότε· προτροπὴ γὰρ γίνεται τοῦ ἀμαρτεῖν. Ἀλλὰ τοῦτο ἀποκριτέον· Μὴ ποιῆσαι τὴν ἀμαρτίαν, μηδὲ προσκλῆαι πρὸς λίθον τὸν πῦρα, καὶ νοητῶς, καὶ αἰσθητῶς. Ὅταν δὲ προσκλῆς, τότε ὁ πατὴρ παρκαλοῦντι καὶ μετανοοῦντι ἐπιδίδωσι τὸ θεραπευτικὸν ἱαμα. Ταῦτά σοι γέγραφα σὺν πολλῇ προσοχῇ, εὐχόμενος ρυσθῆναι σε, ἡγαπημένε, ἀπὸ παντὸς.

B κακοῦ.

ΣΙΖ' (15). — *Θωμαῖδι παρθενουόσῃ*. [ωμζ'.]

Περιχαρῶς ἐδεξάμην τὴν πρότασιν τῆς τιμιότητός σου, διὰ φωνῆς ζωῆς τοῦ ὑπερτίμου κυρίου ἀρχιῆτρου, ἅτε παρὰ συγγενούς καὶ θεοφιλοῦς προσφωνηθείσης. Καὶ οὐκ ἀπαναίνομαι καὶ παρὰ γυναικὸς μαθάνειν ἐσθ' ὅτε τὸ λαμβάνον. Οὐ μὴν δοκῶ ἡγνοῦν καὶ τὴν περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησιν, ὅπως ὀφείλει εἶναι. Ἡμεῖς τοιγαροῦν, ὦ τιμιωτάτη, ἵνα περὶ τῶν ἄλλων ἐάσω τὸ παρὸν λέγειν, τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὕτως προσκυνούμεν, ὡς αὐτὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Τὸ δὲ, Ὡς, τοῦτο ὁμοιωσεῶς ἐστίν, ἀλλ' οὐ βαδαιώσεως· ἡ γὰρ ἂν, οὐκ εἰκὼν Χριστοῦ, ἀλλ' αὐτὸς Χριστὸς ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν εἰκὼν Χριστοῦ ἐστίν, καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ εἰκόνι προσκεκύνηται, καὶ ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ δέδεικται. Φησὶ γὰρ ὁ Χρυσόστομος· « Εἶδον ἄγγελον ἐν εἰκόνι· » καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος πάλιν· « Τῇ δ' ἦν ὑπερκύπτων Πολέμων ἐν εἰκόνι. » Οὐκοῦν καὶ ὁ Χριστὸς ἐν τῇ ἐκείνῃ [αἰ. οἰκείῃ] εἰκόνι καὶ ὁρῶμενός ἐστι καὶ προσκυνούμενος. Ἀλλ' εἰ καὶ ὁμοιωματικῶς, ὅμως, ὅτι αὐτὸς προσκυνεῖται καὶ αὐτὸς λατρεύεται, οὐ μὴν ἡ εἰκὼν αὐτοῦ λατρευτὴ· ἐπεὶ οὐδὲν διάφορον εἰκόνας καὶ πρωτοτύπου. Καίτοιγε ταῦτα δύο, τῇ διαφορότητι τῆς οὐσίας, οὐ τῇ ὁμοιότητι τῆς ὑποστάσεως. Ἐπειτα, καὶ εἰ Τριάς μόνῃ ἐστὶ λατρευομένη, πῶς δύναται ἂν καὶ ἡ εἰκὼν λατρεύεσθαι; εὐρεθήσεται γὰρ τετράς ἡ Τριάς, προσθήκῃ δεξαμένη· ὅπερ ἐστὶν ἀσεβές. Εἰ δὲ καὶ ἰδιαζόντως· ἔχει τὸ λατρευτὸν ἡ εἰκὼν Χριστοῦ· καὶ οὕτω δύο λατρεῖαι εὐρίσκόμεναι εἰς κτισματολατρίαν ἡμᾶς ἀγάγοιεν, ἐπίσης τῆς τῶν Ἀρειανῶν αἰρέσεως. Ἀλλ' ἀπαγε τοῦ ἀσεβοῦς φρονήματος. Σὲ δὲ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν περιφυλάξειεν ἀσινῇ καὶ ἀπρόσκοπον τῇ τε ὀρθοδόξῃ πίστει, καὶ τῇ σεμνοπρεπεῖ πολιτείᾳ, ἣν διὰ παρθενίας προεῖλου, πρὸς εὐαρέστησιν Κυρίου.

¹⁹ Sermo 1 de diversis utriusque Testamenti locis. ²⁰ Iamb. 18.

NOTÆ.

(*) Dogmatica.

(15) In cod. Reg. αζ'.

Constantinum Iren. fil. ob nuptias adulterinas merito Herodem alterum dici, attamen ipsius mentionem in re divina fieri posse.

Μικροῦ καὶ προτερον διὰ τοῦ γράμματος ἀπελο-
γησάμεθα, ὡς πολλή καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἡμῶν ἡ
πίστις σου, Δέσποτα, ἣ τε τιμὴ καὶ ἡ ἀγάπησις.
Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐσμὲν καθὰ ὑπολαμβάνετε·
ἀλλ' ἁμαρτωλοὶ εἰς οὐδὲν ἐφελος, οὔτε ὁμῖν, οὔτε
μὴν ἄλλοις ὑπάρχοντες. Εἴη δὲ ὁμῖν κατὰ τὴν πε-
ποθήσιν ὁ μισθὸς καὶ ὁ ἔλεος παρὰ Κυρίου, σὺν τῇ
κυρίᾳ ὑπατίσσει, καὶ τοῖς εὐγενέσιν ὁμῶν κλάδοις·
ὧν καὶ τὰς πρόσφορὰς δεξάμενοι προσηγέκαμεν Κυ-
ρίῳ τὰ χαριστήρια. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ κατεπεῖγον ὁ λόγος.
Ἐλυπήθησαν, φησί, τινὲς διὰ τὸν δεῦτερον Ἡρώδην,
ὅτι ὀρθόδοξος ἦν καὶ ἡ Ἐκκλησία μνημονεύει αὐτοῦ.
Πρῶτον μὲν Ἡρώδην σύνηθες λέγειν τοὺς κρατοῦν-
τας· καθὰ φησὶν ὁ Θεολόγος· « Ἐὰν Ἡρώδης παρα-
στῇ, σώτησον. » Ἐπειτα σκοπεῖτωσαν οἱ ἐπισκῆ-
πτοντες, εἰ μὴ εἰκότως ἡ ἀφομοίωσις. Ὁ πρῶτος
Ἡρώδης γυναῖκα ἔχων τὴν θυγατέρα Ἀρέτα τοῦ βα-
σιλέως, καὶ ταύτην ἐκβαλὼν, ἐβίβηκε τὴν γυναῖκα
Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ εἰς δεῦτερον συνοικέ-
σιον· καὶ ἐπειδὴ παρὰ τὸν νόμον τοῦτο, ἐλέγχεται
ὑπὸ τοῦ Προδρόμου· καὶ μὴ φέρων τὸν ἔλεγχον, κτεί-
νει τὸν προφήτην. Εἶτα μετὰ μικρὸν ὑπὸ τοῦ ἰδίου
λαοῦ ἀνασθευθεὶς φονεύεται· τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ
ἀξίαν ἐπαγαγόντος δίκην τῷ φονεῦτῃ, ἀντὶ θανάτου
δείου θανάτου οὐκ εἰσιστίν. Ἐλθωμεν ἐπὶ τὸν περὶ οὗ
ὁ λόγος.

Γυναῖκα καὶ τὸς ἔχων Μαρίαν τὴν νομίμως συν-
αφθεῖσαν αὐτῷ ἐκ νεότητος, ἐκβαλὼν ταύτην, μοι-
χικῶς, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ἐβίβηκε γυναῖκα
Θεοδότῃν κουβικουλαρίαν εἰς δεῦτερον συνοικέσιον·
καὶ ἐπειδὴ παρὰ τὰ Εὐαγγέλια τοῦτο, ἐλέγχεται ὑπὸ
Πλάτωνος κατὰ πρόσωπον· καὶ μὴ φέρων τὸν ἔλεγ-
χον, κτείνει τὸν ὅσιον ὡς θεθαμμένον· εἶτα μετὰ μι-
κρὸν ὑπὸ τοῦ ὑπηκόου ἀνασθευθεὶς τυφλοῦται, τοῦ
δικαιοδότη Θεοῦ προσήκουσαν ἐπαγαγόντος δίκην
τῷ φρουριστῇ, ἀντὶ φυλακῆς ὁσίας πῆρυσιν ὀφθαλ-
μῶν. Ἐνωτισάσθω οὖν πᾶς ἔχων νοῦν, ὡς ἄρα δι-
καίως δεῦτερος Ἡρώδης Κωνσταντῖνος, ἐπ' ἂν οὐκ
ἄλλο ἔκτοτε μέχρι τοῦ δεῦρο πέπραχε τοιοῦτον, ὀνο-
μάζοντο· αὐτὸς ἑαυτῷ προξενήσας πρακτικῶς τὸ
ὄνομα. Καὶ περὶ τοῦτου πράγματα μὴ παρεχέτωσαν
ἡμῖν. Οὐ δύναται Χριστὸς ἡ ἀλήθεια ψεύσασθαι· ὅτι
μοιχὸς ἐστίν, οὐδὲ ὁ ἀντικείμενος, ὅτι μὴ οὐχὶ θεομα-
χεῖ. Καὶ οὐ λήξοι λαλούμενον δ' ἐποίησεν ὁ μοιχεύσας,
ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ λυπού-
μενοι συναπῆχθησαν τῇ μοιχείᾳ, ἀνιῶνται κακῶς
τῇ ὑπομνήσει· δέον αὐτοὺς ὁμολογεῖν τὸ ἀληθές, καὶ
προσπίπτειν καὶ προσκλαῖειν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς ἀπ-
αγωγῆς· ἐφ' ἣ καὶ δώσουσι λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως
μὴ μετανοοῦντες. Οἱ δὲ πρὸς τὸ παροξύνειν τὸν Θεόν,
ἔτι ἁμαρτίας· ἐφ' ἁμαρτίας ἐπισπῶνται· ἡ λήληθεν

Et paulo antea per litteras commemoravimus,
quanta esset et quam supra meritum nostrum fi-
ducia tua, Domine, observantia item, ac dilectio.
Nos vero non ii sumus quos esse arbitramini, sed
peccatores, quorum inanis tum vobis tum aliis
opera est. Sit autem vobis secundum fidem vestram
merces et misericordia a Domino, cum domina
consulissa, nobilique sobole vestra : quorum obla-
tionibus acceptis obtulimus Domino munera. Sed
ad negotium urgens ac necessarium oratio conver-
tatur. *Ægre fuit nonnullis, inquit, ob Herodem al-
terum, quod orthodoxus fuerit, et Ecclesia ipsum
commemoret. Primum quidem, solenne est Herodis
appellatione principes indicare. Ad quem modum*
Theologus ait : « Si coram Herode steteris, sile. »
Perpendant deinde qui accusant, annon conveniens
comparatio sit. Primus Herodes uxorem habens
filiam Aretæ regis, ea dimissa, conjugem Philippi
fratris sui accepit in alterum connubium : et quo-
niam id præter legem, arguitur a Præcursore ; ac
reprehensionem non ferens, prophetam occidit :
deinde haud multo post a proprio populo ejectus
occiditur : justo Deo vindice debitam rependente
homicidæ ultionem, pro viri sancti nece miserabi-
lem interitum. Ad eum porro veniamus, de quo
sermo est institutus.

Uxorem et hic cum haberet Mariam legitime
sibi ab adolescentia copulatam ; hac ejecta, per
adulterium, juxta verbum Domini, accepit conju-
gem Theodoten cubiculariam secundo connubio :
et quoniam id contra Evangelium est, a Platone
coram reprehenditur ; cumque non ferret reprehen-
sionem, virum sanctum, tanquam sepultum, inclu-
dit : deinde paulo post a subdito pulsus exaceratur :
justo iudice Deo congruas sumente pœnas a carce-
rario, pro viri sancti carcere orbitatem luminis.
Audiat itaque quisquis est mentis suæ compos, an-
non tanquam alter Herodes Constantinus, cum
nihil aliud ex eo tempore usque in hunc diem ege-
rit, merito sic nominetur, hanc ipse sibi reapse
appellationem adoptans, Ac de re ista ne nobis illi
facciant negotium. Non potest Christus, qui ve-
ritas est, mentiri : quoniam mœchus est qui non
obstistit : quinetiam Dei hostis est. Nec ulla silebit
aetas id quod mœchus egit, usque ad consummati-
onem sæculi. Sed quoniam ii qui conquerantur,
mœchiæ obsecundarunt ; hujus rei mentionem acerbe
ferunt. Debent ii verum confiteri, prosternere se et
coram Deo lugere ob sanctorum captivitatem, de
qua et reddituri sunt rationem in die judicii, nisi
ipsos poeniteat. Si vero ad irritandum Deum pecca-

NOTÆ.

(14) In cod. Reg. ρδ'.

(*) Dogmatica.

ia peccato adjiciant; an latet ipsios quanta persecutio hinc ubique conflagraverit, et quam multi mœchati sint propter insigne hoc exemplum? Sed alia mitto dicere, nonnullorum hominum reverentia. Desinant, quicumque illi sunt, dolorem præ se ferre qui Deo exosus est. *Deus enim personam hominis non accipit*²¹. Ac, præter id quod ex Evangelio accepimus, si quis aliud evangelizet, vel si angelus sit, anathemati subjicitur, quemadmodum beatus Apostolus clamat²². Hæc cum religiosissimus præpositus probe norit; ne conqueratur, quod sanctus Theophanes in hoc negotio accusationem non effugerit. Veritati enim nihil anteponendum. Nec ipse negat, cum audit: sicut neque magnus apostolus Petrus negationem suam, nec sanctus David mœchiam, nec sacer martyr Cyprianus magiam. Quod autem tanquam orthodoxus in Ecclesia commemoratur; nequaquam id Evangelio adversatur: quandoquidem commemoratur et Valentinianus: at non eo quod duas simul uxores habuerit præter legem, sed propter rectam fidem: et Jovianus, at non quod masculorum corruptor fuerit, quemadmodum narrant: et Nicephorus, at non eo quod avarus fuerit. Plura dici et de aliis possunt, qui quanquam aliis criminibus accusati, tamen ob rectam fidem duntaxat, memoria ecclesiastica perfuuntur. Sed de his hactenus. Tu vero, Domine, hanc epistolam serva sedulo, nec pervulgari sinas: non enim res periculo vacat, sicut tabellarius renuntiat. Dominus cum spiritu vestro. Amen.

CCXIX. — *Solutiones diversorum capitum.*

Interrogatio I. — De presbytero, et diacono, et lectore, qui cum recta fide essent, hæreticis tamen communicarunt ex humano metu: an oporteat pro ipsis oblationem facere, aut pervigilium, aut precationem.

Responsio. — Si usque ad obitum hæreticis communicantes perseverarint, nequaquam. Sin autem in exitu, et resipuerunt, et confessi sunt se timore victos, ac tertio, si sacra mysteria ab orthodoxis perceperunt, indulgendum ut pro ipsis fiant ea quæ prius commemorata sunt.

Interrogatio II. — De monachis [et monialibus] qui similiter in communione hæreticorum e vita decesserunt.

Responsio. — Superior responsio et in his servetur. Similiter et in laicis, viris, feminis, pueris. Hæc autem de mortuis dicta sunt. Nam si vivit adhuc quisvis ex omnibus ante appellatis, ac resipiscit, ex eo die metum deponens, eligensque pro recto et honesto dura pati; si quidem presbyter sit vel diaconus, sacro ministerio prohibeatur usque ad tempus synodi orthodoxæ: post convenientem vero pœnitentiam, particeps esto sacræ Eucharistiæ ab orthodoxo consecratæ. Pœnitentiæ

A αὐτοὺς οἷος διωγμὸς ἐντεῦθεν ἀνήθη πανταχοῦ· καὶ ὅσοι ἐμοίγευσαν ἐκ τοῦ προυχόντος παραδείγματος; καὶ τῆλλα σιωπῶ λέγειν, αἰδοῖ τινων προσώπων. Πασάσθωσαν λυπεῖσθαι λύπην θεοστυγῇ, οἵτινες ἂν εἰεν. *Πρόσωπον γὰρ θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει.* Καὶ, παρ' ὃ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου παρελάβομεν, εἴαν τις εὐαγγελίζεται ἕτερον, μέχρι καὶ ἀγγέλου, ἀναθέματι ὑποβάλλεται, καθὰ βοᾷ ὁ μακάριος Ἀπόστολος. Ταῦτα εἰδὼς καὶ ὁ εὐλαβέστατος ἡγούμενος, μὴ ἐγκαλεῖτω περὶ τοῦ ἁγίου Θεοφάνους, ὅτι ἠτιάθη ἐν τῷ πράγματι. Ἀληθείας γὰρ οὐδὲν προτιμότερον. Καὶ οὐκ ἀπαναίνεται ἀκούων, ὥς οὐδὲ Πέτρος ὁ μέγας ἀπόστολος τὴν ἀρνῆσιν, οὐδὲ Δαβὶδ ὁ ἅγιος τὴν μοιχείαν, οὐδὲ Κυπριανὸς ὁ ἱερόμαρτυς τὴν γοητείαν. Περὶ δὲ τοῦ ὅτι ὁ ὀρθόδοξος μνημονεύεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐδὲν πρόκειται τῷ Εὐαγγελίῳ· ἐπεὶ μνημονεύεται καὶ Οὐαλεντινιανὸς· ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ δύο ὁμοῦ γυναικας ἔχειν παρανόμως, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀρθὴν πίστιν· καὶ Ἰωσιανὸς, ἀλλ' οὐ καθὼς ἱστορεῖται ὅτι ἀρβρενοφθόρος ἦν· καὶ Νικηφόρος, ἀλλ' οὐ καθὼς πλεονέκτης. Καὶ πολλοὶ ἐστὶ λέγειν περὶ τῶν ἄλλων, οἷ, καὶ τὰ ἄλλα διαβεβλημένοι, διὰ δὲ τὴν ὀρθοδοξίαν μόνον μνήμης ἔτυχον ἐκκλησιαστικῆς. Ταῦτα ἐχέτω ὧδε. Αὐτὸς δὲ, Δέσποτα, κάτεχε ἀσφαλῶς τὸ σύγγραμμα· μὴ ἐκφορον αὐτὸ ποιῶν, ἐπειδὴ κίνδυνος, καθὰ ἀναγγελεῖ ὁ γραμματικὸς. Ὁ Κύριος μετὰ τοῦ πνεύματος ὡμῶν. Ἀμήν.

non enim res periculo vacat, sicut tabellarius

C ΣΙΘ' (15). — *Ἀύσις διαφόρων κεφαλαίων.* [ωμθ'.]

Ἑρώτησις Α'. — Περὶ πρεσβυτέρου, διακόνου τε καὶ ἀναγνώστου ἐσχηκῶτων φρόνημα ὀρθὸν, τοῖς αἰρετικοῖς δὲ κοινωνησάντων ἐξ ἀνθρωπίνου φόβου· εἰ χρὴ πρόσφορὰν ὑπὲρ αὐτῶν ποιῆν, ἢ παννυχίδα, ἢ εὐχήν.

Ἀπόκρισις. — Εἰ μέχρις ἀποδιώσεως κοινωνοῦντες τοῖς αἰρετικοῖς διέμειναν, οὐδαμῶς. Εἰ δὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ καὶ μετεμελήθησαν, καὶ ὡμολόγησαν φόβῳ κεκρατῆσθαι, καὶ τρίτον εἰ κοινωνήσαν τῶν ὀρθόδοξων ἁγιασμάτων· συγχωρητέον γίνεσθαι ἐπ' αὐτοῖς τὰ προειρημένα.

Ἑρώτησις Β'. — Περὶ μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν ὁμοίως τῇ κοινωνίᾳ τῶν αἰρετικῶν ἀποδιωσάντων.

D

Ἀπόκρισις. — Ἡ προειρημένη ἀπόκρισις φυλάττεσθαι καὶ ἐπὶ τοῖσδε. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ λαϊκῶν, ἀνδρῶν τε, καὶ γυναικῶν, καὶ παίδων. Εἴρηται δὲ ταῦτα περὶ τῶν τεθνεώτων. Εἰ γὰρ ἐστὶ ζῶν ἐστὶν ἐκ πάντων τῶν προειρημένων, καὶ μεταμελοῖτο, ἐξω ῥίπτων τὸν φόβον ἀπὸ τοῦ δεῦρο, καὶ αἰρούμενος ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ καχοπαθεῖν· εἰ μὲν πρεσβύτερος ἢ διάκονος, εἰργεσθαι τῆς ἱερουργίας ἕως καιροῦ συνόδου ὀρθοδοξίας· μετὰ δὲ ἐπιτιμίαν τὴν προσήκουσαν, μετεχέτω τῶν ὀρθόδοξων ἁγιασμάτων. Ἡ

²¹ Galat. II, 6. ²² Galat. I.

(15) In cod. Reg. exθ'.

δὲ δύναμις τῆς ἐπιτιμίας, ἀμεθεξία ἐστὶ τῶν ἁγιασμάτων, καθ' ὃν καιρὸν ἡ καιροῦς ὁ ἐπιτιμίου οἰκονομία. Οὐ γὰρ ὀριστικῶς ἐστὶν ἀποφύνασθαι· διὰ τὸ ἄλλον ἄλλου διαφέρειν καὶ προσώπων, καὶ γνώσει, καὶ σπουδῇ, καὶ ἡλικίᾳ. Εἰ δὲ μονάζων εἴη, ἡ ἀναγνώστης, ἡ μονάζουσα· τοῦ ἐπιτιμίου πληρουμένου εὐθὺς διδόνθω ἡ θεία μέθεξις· ὡσαύτως καὶ ἐπὶ λαϊκῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παίδων. Δηλον δὲ καὶ τούτους διαφοροῦν, κατὰ τε πρόσσωπον καὶ τὸ ἄξιωμα καὶ ἡλικίαν· ὥς καὶ μὴ τεσσαρακοστῇ ἱκανοῦσθαι τὴν ἐπιτίμειαν τῷ λαμβάνοντι. Φανερόν δὲ ἐστὶ τὸ ἐπιτίμιον τῆς ἀμεθεξίας τῶν ἁγιασμάτων συνεπιλαμβάνεται καὶ προσευχῶν, καὶ γονυκλισιῶν, καὶ ἐκγρατείας βρωμάτων, κατὰ τὴν ὑποκειμένην φύσιν τοῦ ἐπιτιμωμένου.

Ἐρώτησις Γ'. — Περὶ τοῦ δίδοναι δῶρα ἐν μοναστηρίοις ἀνδρεῖσι τε καὶ γυναικεῖσι.

Ἀπόκρισις. — Δοτέον, εἰ εἰσὶ πεφυλαγμένοι τῆς αἰρετικῆς κοινωνίας.

Ἐρώτησις Δ'. — Περὶ τοῦ ἀφ' ἑαυτῶν κοινωνεῖν ἡ μονάζοντα ἡ μονάζουσας τῶν ἁγιασμάτων.

Ἀπόκρισις. — Οὐκ ἐξὸν ἅπτεσθαι οὐδὲ τῶν θείων ἀναθημάτων τοὺς ἔξω ἱερουσύνης· πλην εἰ μὴ τι κατὰ πάσαν ἀνάγκην, μὴ εὐρίσκομένου πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ἀφ' ἑαυτῶν μετέχειν τοῦ δώρου. Τοῦτο δὲ πῶς; τιθεμένης βίβλου ἱερᾶς, καὶ ἐφαπλουμένης ὀθόνης καθαρᾶς, ἢ ἱερᾶς ἐπικαλυμματίδος, ἔκεισε τοῦ δώρου ἀπὸ χειρὸς σὺν φόβῳ προτεθέντος· μετὰ τὴν ὁμωφίαν, ἀπὸ στόματος ληπτέον· εἴθ' οὕτως διακλύσεως οἴνου γινομένης τῷ λαμβάνοντι.

Ἐρώτησις Ε'. — Περὶ λαϊκῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὀρθοδόξων ἐξ ὀρθοδόξου κοινωνούντων, φόβῳ δὲ ἀνθρωπίνῳ τὰλλα πάντα τοῖς αἰρετικοῖς συναμειγνυμένων· πῶς χρὴ τοὺς ἀκριβεσσομένους περὶ αὐτῶν ἔχειν.

Ἀπόκρισις. — Ἀπὸ μὲν ἱερατικοῦ ἔγγουν πρεσβυτέρου καὶ διακόνου, μονάζοντός τε καὶ μοναζούσης, ἀφεκτέον συνεσθίειν τὸν ἡκριβωμένον· οὐκ οἷδα εἰ μὴ τι οἰκονομίας τρόπων, καὶ τοῦτο σπανιώτερον. Ἀπὸ δὲ τῶν λαϊκῶν, ἀδιάφορον τὸ συνεσθίειν· καὶ τὴν πολλὰ καὶ κοινωνεῖν αὐτὸν φόβῳ τῇ αἰρέσει, ἔχοντα δὲ ὅμως ὀρθόδοξον τὸ φρόνημα. Πλὴν ἵνα μὴ ἀκόλαστον εἴη τὸ ἁμάρτημα, μικρὸν ἐπιτίμιον ἐπιδιδόνθω τοῖς ἀδιάφοροῦσιν ἐκ φόβου τοῖς αἰρετικοῖς. Τὸ δὲ ἐπιτίμιον, γονυκλισία πεντεκαίδεκα, εὐχαὶ ὡσαύτως· Κύριε, συγχώρησόν μοι τὴν ἁμαρτίαν· Κύριε, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· Κύριε, ἐλέησόν με· ἀπὸ πεντήχοντα, ἥτοι ἑκατόν.

Ἐρώτησις Γ'. — Εἰ χρὴ τοῖς συμπάλλουσι τοῖς αἰρετικοῖς, ἀπεχομένοις δὲ τῆς κοινωνίας αὐτῶν, ἂν τε πρεσβυτέρῳ, ἂν τε διακόνῳ, ἂν τε λαϊκῷ, ἂν τε γυναικί, μεταδιδόναι τῶν ἁγιασμάτων τὸν ὀρθόδοξον ἱερέα.

Ἀπόκρισις. — Τὸ μὲν οὖν μεταδιδόναι, μεταδιδόντω· τοῖς μὲν ἱερωμένοις, οἰκονομικῶς μετὰ ἐπιτιμίου, διὰ τὴν πρὸς τοὺς αἰρετικοὺς ἀπαγωγὴν ἐν τοῖς ἄλλοις· τοῖς δὲ λαϊκοῖς ἀνευ ἐπιτιμίου. Περὶ δὲ τοῦ διετίαν ἔχοντος ἀναγνώστου ἐν τῇ ἀποχῇ τῆς

A autem pars est, Eucharistiæ dilata perceptio, quanto temporis spatio censuerit is qui pœnam statuit. Neque enim præcise definire aut statuere licet: quod alius ab alio differat dignitate, doctrinâ, negotiis, et ætate. Si vero monachus sit, aut lector, aut monialis: penitentia peracta, statim divina Eucharistia donetur: quemadmodum et de laicis censendum, viris, feminis, puerisque. Manifestum est autem et in his discrimen esse personarum, dignitatis, et ætatis: ut vel una quadragesima satis ei sit qui penitentiam accipit. Liquido constat autem penitentiam, una cum dilata perceptione Eucharistiæ, complecti et orationes, et genuum flexiones, et abstinentiam a cibis, juxta illius qui pœnam subit, facultatem ac vires.

B **Interrogatio III.** — De donis, an monasteriis tum virorum tum seminarum dari debeant.

Responsio. — Danda sunt, si quidem ii sint hæreticæ communionis expertes.

Interrogatio IV. — De communione sacræ Eucharistiæ, quam per se ipsi monachi vel moniales accipiant.

Responsio. — Ne sacra quidem donaria tangere licitum est iis qui sacerdotes non sunt: nec, nisi forte necessitate urgente, si desit presbyter vel diaconus; per seipsum sumere Eucharistiani. Istud autem quo pacto? Posito sacro libro, extensoque puro linteo, aut sacro velamine, deposita prius illic e manu cum metu sacra Eucharistia, post hymnorum recitationem, ore sumi debet. Postea, qui accepit, ablueri os vino debet.

C **Interrogatio V.** — De laicis, viris ac feminis orthodoxis, qui ab orthodoxo communicant, humano autem timore in cæteris omnibus cum hæreticis miscentur: quomodo illos oporteat, qui exactioris disciplinæ studiosi sunt, cum his se gerere.

Responsio. — Sacro quidem homini, hoc est, presbytero et diacono, deinde monacho et moniali, cavendum ex disciplina exactiore ne cum his cibum sumat: nisi forte per dispensationis quemdam modum, et hoc ipsum rarius. Laicis vero licitum est, cibum cum his capere: etiamsi sæpe contingat hos ex metu communicare hæresi; dum rectam interim fidem animo teneant. Tamen, ne impunitum sit dilectum, exigua imponatur pœna iis qui cum hæreticis ex metu promiscue agunt. Pœna vero, quindecim flexiones genuum, preces totidem: Domine, ignosce mihi hoc peccatum; Domine, propitius esto mihi peccatori; Domine, misereere mei; quinquagies vel centies.

Interrogatio VI. — An oporteat iis qui cum hæreticis simul psallunt, ab ipsorum autem communione abstinere, sive presbytero, sive diacono, sive laico, sive mulieri, Eucharistiam impertiri ab orthodoxo sacerdote.

Responsio. — Quod ad impertiendum attinet, impertiatur utique: sacerdotibus quidem ex dispensatione cum penitentia, quod ab hæreticis in aliis rebus se abstrahant: laicis autem sine penitentia. Lector vero si jam per biennium hæretica

communione abstinit, æquum est eum participem fieri sacræ Eucharistiæ, etsi in aliis abreptus fuerit. Ex dispensatione autem hæc dicta sunt propter hominum imbecillitatem; ne dum eos optimus efficere omni hæretica conspersione puros, incaute ipsos in eadem pericula conjiciamus.

Interrogatio VII. — An oporteat una psallere cum iis qui hæreticis non communicant quidem, sed cum iis libere agunt in aliis rebus: aut accipere oblationes ab ipsis, seu ceram, seu oleum.

Responsio. — Si quidem sacerdotes fuerint, nec heterodoxis offerant, accipienda ab iis oblata, cum pœnitentia aliqua. Si vero laici, sine pœnitentia porro pergendum. Oportet enim discrimen esse, propter sacerdotis dignitatem.

Interrogatio VIII. — An licet nobis precationem adhibere iis qui poscunt, aut oleum benedicere, aut ceram accendere, aut sacro calice bibere?

Responsio. — Si heterodoxi sunt, minime: etsi cum fide accedant. Nulla enim societas luci ad tenebras²².

Interrogatio IX. — Si monachus aut monialis ad nos venerit divinæ Eucharistiæ causa, quænam exigenda confessio est, ubi, quo sint illi statu, lateat?

Responsio. — Omni venienti impertienda communio, si quo in statu sit ignoratur, rogandus an venerandam Christi imaginem et sanctorum colat: an fugiat hæreticorum communionem, nec aliam ullam hæreticam animo sententiam teneat. Atque ubi omnia confessus fuerit, et confessio tenebitur omnem detestata hæresim; tunc impertienda ei sacræ Eucharistiæ communio est.

Interrogatio X. — An liceat moniali aquam e sacro calice bibere. [Ut puta sanitatis causa.]

Responsio. — In summa sacerdotis aut monachi penuria, ob urgentem necessitatem, bibat.

Interrogatio XI. — In transitu num ingredi fas in Ecclesiam quam hæreticus obtineat?

Responsio. — Si penes hæreticum Ecclesia est, omnino non licet ingredi orationis causa: nisi ob aliam circumstantiam quæ excuset.

Interrogatio XII. — Ignotum abbatem ad nos venientem, an fas ante examen, ut sanctum compellere, ac precationem ab eo poscere.

Responsio. — Quandoquidem tempus est hæresis, ante examen non oportet neque, *Benedicite, sancti*, dicere, nec precationem ab eo poscere. Communis vero deneganda non est salutatio, secundum sancti Basilii constitutionem.

Interrogatio XIII. — De puteo, si pollutus sit, an precem peragere oporteat orthodoxum sacerdotem.

A αἱρετικῆς κοινωνίας, δίκαιον μετέχειν αὐτὸν τῶν ἁγιασμάτων, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις συναπάγεται. Οἰκονομικῶς δὲ ταῦτα εἰρηται διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀνθρώπων· ὥς ἂν μὴ πάντῃ ζητοῦντες αὐτοὺς καθαροὺς ποιεῖν τῆς αἱρετικῆς συμφορᾶς, λάθωμεν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια παραλύντες αὐτούς.

Ἑρώτησις Ζ'. — Εἰ δεῖ συμφάλλειν τοῖς μὴ κοινωνοῦσι τοῖς αἱρετικοῖς, ἀδιαφοροῦσι δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις· ἢ δέχεσθαι προσφοράς παρ' αὐτῶν, ἢ κηροῦς, ἢ ἑλαίου.

Ἀπόκρισις. — Εἰ μὲν ἱερωμένοι εἰσιν, καὶ οὐ τοῖς ἑτεροδόξοις προσφέρουσι, προσδεκτέον τὰ παρ' αὐτῶν προσενηγεγμένα μετ' ἐπιτημίου τινός. Εἰ δὲ λαϊκοί, ἀνεὺ ἐπιτημίου προσιτέον. Δεῖ γὰρ διαφορότητα εἶναι διὰ τὴν ἱερωσύνης ἀξίωμα.

Ἑρώτησις Η'. — Εἰ ἔξεστι ποιεῖν τοῖς αἰτοῦσιν ἡμῖν εὐχὴν, ἢ εὐλογεῖν ἑλαῖον, ἢ κηροῦς ἀνάπτειν, ἢ ἀπομυρίζειν ἅγια;

Ἀπόκρισις. — Ἐὰν ἑτεροδόξοι εἰσιν, οὐδαμῶς· καὶ νὰ πιστεῖ προσέρχονται. Οὐθέμι γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος.

Ἑρώτησις Θ'. — Ἐὰν μονάζων ἢ μονάζουσα ἡκοι πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τῇ θείᾳ κοινωνίᾳ· ποταπὴν ὁμολογίαν ἀπαιτητέον διὰ τὸ ἀδιάνγνωστα εἶναι τὰ κατ' αὐτούς;

Ἀπόκρισις. — Πάντα τὸν ἐρχόμενον κοινωνῆσαι. Εἰ ἀγνοεῖται τὰ κατ' αὐτὸν, ἐρωτητέον εἰ προσκυνεῖ τὴν σεπτὴν εἰκόνα Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων· εἰ μὴ κοινωνεῖ τοῖς αἱρετικοῖς, καὶ εἰς ὅ τι ἂν ἄλλο ὑποκπεύηται φρόνημα ἑτεροδόξον. Καὶ ὅταν κατὰ πάντα ὁμολογήσῃ, καὶ ἡ ὁμολογία σώζοιτο ἐπὶ πάσης αἰρέσεως ἀπαγορευτικῇ· τότε μεταδοτέον καὶ συγκαινωνητέον αὐτῷ τῶν ἁγιασμάτων.

Ἑρώτησις Ι'. — Εἰ ἔξεστι μοναστήριον ἀπομυρίζειν.

Ἀπόκρισις. — Ἐξ ἀπορίας πάσης ἱερωμένου ἢ μονάζοντος, ἀπομυρίζεω, διὰ τὴν κατεπεύγουσαν ἀνάγκην.

Ἑρώτησις ΙΑ'. — Εἰς ἐκκλησίαν κατὰ πάροδον ὑπὸ αἱρετικοῦ κρατούμενην εἰ δεῖ εἰσελθεῖν;

Ἀπόκρισις. — Ἄπαξ, εἰ ὑπὸ αἱρετικοῦ κρατούμενη ἐκκλησία ἐστίν, οὐ δεῖ εἰσελθεῖν προσευχῆς χάριν· εἰ μὴ τι κατὰ ἄλλην περιστατικὴν πρόφασιν.

Ἑρώτησις ΙΒ'. — Ἀββᾶν ἐρχόμενον πρὸς ἡμᾶς ἀγνώριστον, εἰ χρὴ πρὸ ἀνακρίσεως ἀγιολεκτεῖν αὐτὸν, καὶ αἰτεῖσθαι πρὸς αὐτοῦ εὐχὴν.

Ἀπόκρισις. — Ἐπὶν ὁ καθὼς αἰρέσεώς ἐστι, πρὸ ἀνακρίσεως οὐ δεῖ· οὐτε, *Εὐλογεῖτε, ἄγιοι*, λέγειν· οὐτε εὐχὴν αἰτεῖν παρ' αὐτοῦ. Τὸν δὲ κοινὸν ἀσπαρμόν οὐκ ἀπαγορευτέον, κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Ἑρώτησις ΙΓ'. — Περὶ φρέατος, ἐὰν μιν θῇ, εἰ δεῖ ποιῆσαι εὐχὴν τὸν ὁρθόδοξον ἱερέα.

²² II Cor. vi, 14.

Ἀπόκρισις. — Ἐκεῖ δὲ ποιεῖν τὴν εὐχὴν, οὗ A
ἐστὶν ἡ ὀρθόδοξος κοινωνία. Πρὸς δὲ τοὺς κοινωνοῦν-
τας τοὺς αἱρετικοὺς οὐκ ἰτέον. Ἐν οἷς γὰρ μαινοῦν-
ται κατὰ ψυχὴν διὰ τοῦ ἄρτου αὐτῶν, μιανθῆσονται
καὶ κατὰ σῶμα.

Ἐρώτησις ΙΔ'. — Περὶ βαπτίσματος, ὡς οὐκ ἐστὶν
ἐκκλησία κρατούμενη ὑπὸ ὀρθοδόξου, ἐὰν αἰτήση-
ται ἡμᾶς τις ποῦ χρὴ σφραγίζειν, κατηγεῖν, καὶ βα-
πτίζειν· ποταποὶ δὲ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἀνάδοχοι.

Ἀπόκρισις. — Οὐκ εἰσέλαι, καθὰ προεῖρηται, εἰς
ἐκκλησίαν κρατούμενην ὑπὸ αἱρετικοῦ δεῖ· πόσω
γε μάλλον τὰ λελεγμένα πρᾶξι; ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπο-
ρίαν ἀναγκαῖον εἰς τόπον καθαρώτατον οἰκίας· ἐφ'
ἣ διὰ θυσιαστηρίου καθηγιασμένου, ἥτοι τραπέζης,
τὴν ἱερουργίαν ὁ μέλλων ἐπιτελεῖν τὸ φῶτισμα βα-
πτίζειτω. Ἀναδόχους δὲ ἐκείνους προσιτέον, τοὺς B
οὗ τοὺς αἱρετικοὺς κοινωνοῦντας, καὶ γονεῖς τοὺς
ὁσαύτως πεφυλαγμένους.

Ἐρώτησις ΙΕ'. — Εἰσὶν ἐκκλησίαι ἔχουσαι δύο
κόγχας ἢ καὶ τρεῖς· ἐστὶ δὲ ἐξ αὐτῶν μία ἀνευθρο-
νίαστος· χρὴ ἐκεῖσε λειτουργῆσαι, ἢ οὐ;

Ἀπόκρισις. — Ἐὰν ὑπὸ τὸν ἀναφερόμενον αἱ-
ρετικόν ἐστὶν ἡ τοιαύτη ἐκκλησία, καὶ μία κόγχη
οὐ καθιέρωται, οὐ χρὴ λειτουργεῖν ἐκεῖ· εἰ δὲ κρα-
τεῖται ὑπὸ ὀρθοδόξου, ποιεῖτω λειτουργίαν εἰς τὴν
κόγχην ἥτις οὐ καθιέρωται.

Ἐρώτησις ΙΓ'. — Εἰ δύναται τις κρατῆσαι τὴν
ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἵνα μὴ λειτουργῇται ὑπὸ αἱρε-
τικοῦ· πόσον χρόνον ἔξεστι σφαιλισθῆναι· καὶ τί C
ὀφείλει περὶ αὐτῆς;

Ἀπόκρισις. — Τοῦτο ὅφ' ἡμῶν οὐ λέλυται τὸ
κεφάλαιον· ἐπισκόπου γάρ ἐστι τοῦ λύοντος τὰς ἐκ-
κλησίας.

Ἐρώτησις ΙΖ'. — Ἐὰν δὲ εἰσὶν ἄνδρες τε καὶ
γυναῖκες, λαϊκοὶ αἱρετικοὶ εἴτε ἀπὸ χωρικίας, εἴτε
ἐμψυτον ἔχοντες τὴν αἵρεσιν· εἰ ἔξεστιν ἐσθλεῖν μετ'
αὐτῶν, ἢ λαμβάνειν ἐξ αὐτῶν τί ποτε.

Ἀπόκρισις. — Οὐτε εἰ ἐκ κακονοίας εἰσὶν αἱρε-
τικοί, οὐτε εἰ ἐξ ἀμαθίας, ἔξεστιν ἢ ἐσθλεῖν ἢ λαμβά-
νειν τὰ παρ' αὐτῶν προσενηνεγμένα· οὐκ οἶδα εἰ μὴ
τι οἱ ἀμαθεῖς βελτιωθέντες ὀρθοδοξοῖν ἐπαγγέλλονται.

Ἐρώτησις ΙΗ'. — Περὶ τοῦ πατρός μου, εἰ ἐστὶν
ἄγιος εἰς λειτουργίαν μνημονεύεσθαι;

Ἀπόκρισις. Εἴτε πατὴρ, εἴτε μήτηρ, εἴτε ἀδελ- D
φός, ἢ ὅστισιν ἄλλος κατελείφθη μέχρι θανάτου
κοινωνῶν τῇ αἵρεσει, προεῖρηται ἐν τῷ ἀνωτέρῳ
κεφάλαιῳ, μὴ μνημονεύεσθαι ἐν τῇ λειτουργίᾳ· εἰ
μὴ τι ἕκαστος κατὰ διάνοιαν ἔλοιτο εὐχεσθαι περὶ
τῶν τοιούτων, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖν ἐλεημοσύνας.
Πῶς γὰρ ἂν ὁ ἐν ζῶν, μετέχων τε τῆς αἱρετικῆς
κοινωνίας, καὶ οὕτως ἐκκομισθεὶς, ληφθῇσεται ἐν
μνημοσύνῃ κατὰ τὴν μυσταγωγίαν τῶν ὀρθοδόξων;
οὐδαμῶς.

Ταῦτα οὐ κανονικῶς ἐφθεγγάμην· ἐπισκόπων
γὰρ τοῦτο· ἀλλὰ συμβουλευτικῶς ἐξ ἀγάπης· οὐδὲν
γὰρ ἀγάπης ἀναγκαιότερον, φθεγγάμενος. Εἰ δὲ τι
τῇ εὐλαβείᾳ σου ἄλλως δοκιμάζεται οἰκονομεῖσθαι·
ἡμεῖς περὶ τούτου λόγον οὐκ ἔχομεν, ἢ τὸ ἐξαιτεῖ-

Responsio. — Ibi precatio peragenda, ubi ortho-
dodoxa communio est. Ad eos autem qui cum hære-
ticiis communicant, non eundem. In quibus enim
animo polluti sunt ob panem ipsorum, et corpore
polluentur.

Interrogatio XIV. — De baptismo, ubi non est
Ecclesia quam orthodoxus obtineat, si quis a nobis
poscat, ubi signare oporteat, docere, et baptizare:
quales autem parentes ac patrini.

Responsio. — Nefas, ut dictum est, in ecclesiam
ingredi, quæ ab hæretico detineatur: quanto vero
magis quæ modo commemorata sunt agere? sed
propter loci penuriam, in locum ædium mundissi-
mum necesse est abire: ubi super altari consecrato
vel mensa, qui sacro fungi ministerio debet, bap-
tismum illuminationis impertiat. Patrini autem illi
admittendi, qui cum hæreticis non communicent: B
parentes similiter integre fidei.

Interrogatio XV. — Sunt ecclesie, quæ duas
habent aut tres ædículas: ex his autem una est
quam nemo occuparit: utrum fas ibi sacrum facere,
annon?

Responsio. — Si penes hæreticum declaratum
ejusmodi ecclesia est, etsi una ædícula sit non
dedicata, nefas ibi sacrum facere: si vero penes
orthodoxum fuerit, sacrum peragatur in ædícula
quæ non est dedicata.

Interrogatio XVI. — Si potest quis ecclesia sua
potiri, ut ne sacrum in ea hæreticus faciat: quanto
tempore debet expectare: et quid de ea statuendum?

Responsio. — Non nostrum est huic capiti sa-
tisfacere: est enim episcopi, a quo solvuntur ec-
clesie.

Interrogatio XVII. — Si qui autem sunt viri ac
mulieres et laici qui vel ob rusticitatem, vel ob inna-
tam hæresim sint hæretici: an liceat cum ipsis
edere, aut accipere quidquam ab ipsis.

Responsio. — Neque si ex animi pravitate hære-
tici sunt, neque si ex ignorantia, aut edere licet,
aut accipere quæ sunt ab iis oblata: nisi forte ru-
diores emendati, recte sentire se profitentur.

Interrogatio XVIII. — De patre meo, utrum
par est eum in re divina commemorari?

Responsio. — Sive pater, sive mater, sive frater,
seu quisvis alius, deprehensus fuerit ad obitum us-
que communicavisse hæresi: antea dictum est in sup-
periore capite, non esse memoriam illius in re sa-
cra faciendam: sed tamen quisque secum in ani-
mo precari pro his si lubet potest, ac pro iisdem
eleemosynas erogare. Quomodo enim, qui dum vi-
veret, particeps fuit hæreticæ communionis, et sic
elatus sepultusque, locum habebit in diptychis, dum
rem sacram peragunt orthodoxi? minime sane.

Hæc ego non tanquam sanciens legem: nam hoc
munus episcoporum est: sed ex charitate con-
silio juvenis dico: nihil enim charitate magis ne-
cessarium est. Si vero aliter dispensandum videtur
pietati tuæ: nos de ea re nihil habemus dicere,

nisi quod sanctas vestras preces flagitamus, quoniam homines peccatis obnoxii sumus.

CCXX.—*Sancti Patris nostri et confessoris Theodori præsidis monachorum Studii epistola ad spathariam, cui nomen Machara.*

(Ang. Mai, *Biblioth. nov. Patr.*, t. IV, p. 99.)

1. Quid sibi vult pulchra epistola nobilitatis tuæ, provinciali sermone dictata, et quod mirum est, statim præ se ferens tuimet revelationem, tanquam Deo gratum munus? Vel cur erga nos peccatores tanta tua fiducia et tam pia effusio? nisi scilicet ut nobis innotescat, quali tu quantaque pietate sis; quæ et dominum caputque tuum (virum scilicet) tecum perducis; insuperque in idem trahis, ceu quasi Dei mensa dignum opsonium, dominas quoque sorores. Adeo mirabilis est epistola tua, et pietatis vestræ imaginem ostendens speciosissimam! Jam vero, quod vosmet ipsos humilitati meæ tradideritis, mihi dicere non licet: verumtamen haud mihi, sed Deo vosmet tradatis. Quamobrem et de vestra præclara vita lætari debemus, et vobis sancta omnia precari, idque solum quod in nostra potestate est largiri, nostrum videlicet simplicem sermonem: quem nunc quoque præbentes, sciscitamus.

2. Cur tu, o veneranda, a me exigis ut de divina communione loquar, et cur tu jam a tot annis raro ea uteris: etenim hoc sine aliqua causa fieri non debet. Quippe neque raro neque quotidie, sed cum pura conscientia participandum est. *Nam qui indigne, inquit Scriptura, manducat et bibit, iudicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini.* Igitur si hac ratione, conscientiam tuam perscrutans, et reverenter te gerens, procrastinarius, bene est: sive id brevi sive longiore tempore fiat: nullusque alius huic rei terminus assignari potest, quam cum purò, quatenus homini possibile est, corde accessus. Quod si quis culpa gravatur quæ a communione prohibet, is tum demum participabit, cum impositam pœnam expleverit. Quod si rursus semet secernit ob hæresim, hoc quidem necessario fit. Etenim sacrosanctum mysterium accipere ab hæretico, aut vitæ palam vituperatæ

A σθαί ὑμῶν τὰς ἀγίας προσευχάς, ὅτι ἀμαρτωλοὶ ἀνθρώποι τυγχάνομεν.

ΣΚ'. — Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου ἐπιστολὴ (1) πρὸς τὴν σπαθαρίαν (2), ἥς τὸ ὄνομα Μαχάρά.

[Cod. Vat. 633, f. 1.] α'. Τί καλὴ ἐπιστολὴ τῆς εὐγενείας σου, τῇ ἐγγυρίῳ μὲν φωνῇ ὑψηλορευμένη, καὶ τὸ παράδοξον ἐξάπινα τὴν ἐξαγόρευσιν φέρουσα, ὥσπερ τι ἔδνον θεοχάριστον! Ἀλλὰ πόθεν ἡμῶν ὄντων ἀμαρτωλῶν, ἡ τοσαύτη σου πίστις καὶ εὐσεβὴς ἐπιγυσίς; Ἡ ἴνα καὶ ἡμῖν γνωσθεῖν, τίς καὶ ποταπὴ ὑπάρχεις τὴν εὐσέβειαν, συλλαμβάνουσα μεθ' ἑαυτῆς τὸν Κύριον καὶ κεφαλὴν, ἀλλὰ μὴν καὶ συνεφελκομένην, καθάπερ τι ὀφώνιον θεοτράπεζον, καὶ τὰς κυρίας σὰς ἀδελφάς. Οὕτω μὲν οὖν θεοπροπῆς ἡ ἐπιστολὴ, καὶ τὸν τῆς εὐσεβείας ὑμῶν χαρακτῆρα ὑποδεικνύουσα ὠριότητον! Ἐγὼ δὲ πρὸς τὸ λέγειν ἐπιβεβαιῶναι ὑμᾶς καὶ αὐτοὺς τῇ ἐμῇ ταπεινώσει, οὐχ ἱκανὸς εἰμι· πλὴν οὐχ ἡμῖν, ἀλλὰ Θεῷ ἑαυτοὺς ἐπιδίδοιτε. Διὰ τοῦτο ὀφείλεται ἐσμεν, καὶ χαίρειν ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ ζωῇ ὑμῶν, καὶ εὐχέσθαι ὑμῖν τὰ ὅσια, καὶ νέμειν μόνον ὃ ἔχομεν, παρέχειν τὸν λεπτὸν ἡμῶν λόγον, ὃ καὶ νῦν ἐπιδιδόντες, ἐρωτῶμεν.

β'. Τίτι λόγῳ ἐπιζητεῖ σου ἡ τιμιότης φάναί με περὶ τῆς θείας κοινωνίας, καὶ τίνος χάριν τοσαῦτα ἐπὶ σπανίως μετέχεις· τοῦτο γὰρ λόγον ὀφείλει τινὰ ἔχειν. Οὐ γὰρ τὸ σπανίως, ἢ τὸ καθεκάστην ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ μετὰ καθαρᾶς συνειδήσεως μεταλαμβάνειν δέον· Ὁ γὰρ ἀναξίως, φησὶν, ἐσθίω καὶ πίνω, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Εἰ οὖν τοιούτῳ τρόπῳ σκοποῦσα τὰ ἑαυτῆς καὶ εὐλαβομένη ἀναμένεις τὸν καιρὸν, εὖ ἂν ἔχοι, εἴτε συντομώτερον, εἴτε χρονικώτερον· καὶ ὅρος ἐν τούτῳ ἄλλος οὐκ ἔστιν, ἢ ἡ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καθόσον δυνατόν τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς ἐλευσίαν· ἂν δὲ διάπτεισμά τις ἔχῃ τὸ ἀκοινώνητον, δηλονότι τότε ἐκείνος κοινωνήσῃ, ὅπῃ ἂν πληρωθῇ αὐτῷ τὸ ἐπιτίμιον. Εἰ δὲ διακρίνηται αὐτὸς πάλιν δι' αἵρεσιν, τοῦτο ἀναγκαῖον. Τὸ γὰρ κοινωνεῖν παρὰ αἵρετικῶν ἢ προφανοῦς διαβεβλημένου κατὰ τὸν βίον, ἄλλοτριῷ Θεοῦ, καὶ προσοικειῷ τῷ διαβόλῳ. Σκέψαι οὖν, ὡ

** I Cor. xi, 29.

NOTÆ.

(1) Præcipuum fere inter Studitæ scripta locum tenere Epistolas ejus, exploratum est. Harum collectio plenissima, in quinque libros distributa, exstat magnam partem adhuc inedita in duobus codicibus Parisiis, quorum diligentem more suo notitiam tradit Fabricius B. G. ed. nov. T. X, p. 439, seqq. Quinque hos libros exstare etiam in bibliotheca Vaticana, dixit auctor Indicis alphabetici Patrum in Bibliotheca magna Lugdunensi; falso tamen, nam quantum ego scio vel exploravi, nihil est apud nos (præter sparsa epistolia aliquot) nisi Codex Vat. 1432, insignis hercle et satis antiquus, libros duos Epistolarum Studitæ continens: ex quo adamussim codice sumpta fuit Sirmondi

editio, ut ego conferens certo comperi: nam et lacunæ editionis sive majores sive minime cum hoc codice prorsus conspirant. Cum igitur Parisiacus ille thesaurus a me procul absit, vix ego unam aut alteram adjicere nunc queo epistolam, ex Vat. codice 633, cum brevissimis lacunarum aliquot supplementis.

(2) Apud Fabricium B. G., tom. cit., p. 444, ineditæ duæ nominantur Theodori nostri Epistolæ ad spatharium. Porro scimus spatharium titulum fuisse officii in aula Byzantina, uxoris quoque, ut fit, communicatum. Nostra igitur spatharia (cod. spatharea) uxor fortasse illius spatharii erat.

μακαρία, ᾧτινι τρόπῳ τῶν εἰρημένων εἰς σου ὁ σκοπὸς, καὶ κατ' αὐτὸ πρόσειθι τοῖς μυστηρίοις. Γνωστὸν δὲ πᾶσιν ὅτι νῦν αἵρεσις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ κατακρατοῦσα τῶν Μοιχιανῶν (3) ἐστὶ. Φεῖσαι τοίνυν τῆς τιμίας σου ψυχῆς μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐφης δέ μοι, ὅτι δέδοικας εἰπεῖν τῷ πρεσβυτέρῳ σου, μὴ ἀναφέρειν τὸν αἵρεσιάρχην (4). Καὶ τί περὶ τούτου εἰπεῖν σοι τὸ παρὸν, οὐ καθορῶ. Πλὴν ὅτι μολυσμὸν ἔχει ἡ κοινωνία ἐκ μόνου τοῦ ἀναφέρειν, οὐκ ἂν ὀρθόδοξος εἴη ὁ ἀναφέρων. Ὁ δὲ Κύριος ὁ ἐν τοσούτῳ μέτρῳ εὐσεβείας ὑμᾶς ἀγαγὼν, αὐτὸς ἐν πᾶσιν ἀπήμονας καὶ ὁλοτελεῖς σῶματί τε καὶ ψυχῇ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ πρὸς πᾶσαν αὐτάρκειαν βίου συντηρῶν διαφυλάξεις, τῇ τε ὑμῶν συζυγίᾳ φημί καὶ τᾷς εὐλαβεστάταις ἀδελφάς, ὑπερευχομένων πάντων τῆς ἡμετέρας ἀναξιώτητος.

ΣΚΑ'.—*Βασίλειε τῷ δοιδίμῳ ἡγουμένῳ σὺν πᾶσι τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Σάβα.*

[Cod. Vat. 653, f. 45 b.] Τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων καθεστῶτων, φιλοτάραχον τὸ κινεῖσθαι. Τούτων δὲ στασιάζοντων, ὡς νῦν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μάλιστα Ἐκκλησίᾳ, πῶς οὐκ ἀναγκαιῶς διεγερτέον, φειδομένους οὐδενός, μὴ ὅτι γε μακρὰς ὁδοῦ, τῶν τε ἄλλων τληπαθημάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ θανάτου καταφρονεῖν; Αὐτὴ ἡ αἰτία τῆς πρὸς ὑμᾶς τῆς ὁσιωτάτους τῶν πνευματικῶν ἡμῶν τέκνων Λητοῖου καὶ Συμεῶνος (5) ἀποστολῆς. Οὗτος ὁ τρόπος τῆς μετὰ θεὸν πεποιθήσεως κινδυνώδους ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐκδημίας. Ἀλλ' ὦ πατέρες ἅγιοι, πῶς ὑμῖν ἐναργῶς διηγῆσαιμὶ τὰ κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα τολμηθέντων καὶ πράχθεντων; Ἱερειίας ὁ πολυθρηνώτατος ὧδε ποῦ φησιν ἐν ταῖς ἐαυτοῦ προφητείαις· *Ποιήσατε ἡφρονησαντο, καὶ τὸν Κύριον οὐκ ἐξεζήτησαν.* Ἐνταῦθα δὲ γαλεπώτερόν τι καὶ λίαν ἔκτοπον· τοὺς γὰρ ἐκχρεῖν αὐτὸν προαιρουμένους καὶ ἀντεχομένους τοῦ νόμου αὐτοῦ, ἡλλοτριωμένους αὐτοῦ ἀναθέματι ἀνε (6)...

A homine, a Deo arcet et diaboli facit familiarem. Considera igitur, o beata, quamnam ex prædictis agendi rationem tibi proposueris, et secundum illam ad sacra mysteria accedito. Quippe exploratum est omnibus, quæ nunc hæresis Ecclesiam nostram occupet, Mœchianorum videlicet. Consule itaque pretiosæ animæ tuæ, et sororibus atque capiti (viro). Porro mihi ais vereri te dicere tuo presbytero, non licere hæresiarchæ liturgiam facere. Qua super re quidem quid tibi nunc dicam? ego hoc vacare culpa non judico. Nam quia illa communio inquinat, quæ in liturgia fit; ideo qui facit liturgiam, haud orthodoxus erit. Dominus autem, qui vos in tantum pietatis eum'en provexit, innoxios et undequaque incolumes corpore animæque ad omne opus bonum, omnemque vitæ usum conservet, vestrum, inquam, conjugium, et sorores religiosissimas: cunctique pro nostra indignitate enixe precemini.

CXXI. — *Basilio inclyto præsidī cum universis venerandi monasterii sancti Sabæ.*

Cum religionis dogmata stant, ille perturbatorem se præbet qui motus ciet. His tamen commotis, uti nunc in nostra præsertim Ecclesia usuvenit, quid ni necessario consurgendum sit, nullique labori parcendum, neque longo itinere, neque aliis ærumnis, quin et ipsa mors contemnenda? Hac de causa, ad vos misimus de spiritualibus filiis nostris sanctissimos Letoium et Simeonem. Hæc est ratio, cur hi post fiduciam erga Deum, periculosam isthuc expeditionem susceperint. Verumtamen, Patres sancti, quomodo perspicue vobis exponam quæ adversus Christi Evangelium a nostræ regionis hominibus ausa sunt et peracta? Luctuosissimus quidem Hieremias sic in sua prophetia loquitur: *Pastores stulte egerunt, et Dominum non exquisierunt?* At enim apud nos asperius, aliquid et valde perversum actum est: etenim eos qui Dominum exquirere maluerunt, ejusque legem tueri, tanquam apostaticos anathemate perculerunt.....

Supersunt præterea (in codice xciv Bibliothecæ Coislinianæ apud MONTFAUCON *Biblioth. Coislin.* pag. 194.) Epistolæ ducentæ et septuaginta septem, nunquam hactenus emissæ in lucem, quarum laterculum damus. Incipiunt a fol. 210 verso, ubi

Epistola 272 ad Josephum fratrem et archiepiscopum tertio exsulem. Initium: Ἐδεξάμην τὰ γράμματα τῆς σῆς ἀγιωσύνης, etc.

273. Ad eundem. Initium: Δις ἄρτι ἐπιστελλόμεθα τὴν ἀπὸ τοῦ Βοζαντίου ἀφίξιν, etc.

274. Euthymio Sardensi. Ἐμαχρύνθη σου ἡ ὁσιότης, etc.

275. Ignatio episcopo Mileti. Εὐρεμα καλὸν ἐθήρασα, etc.

NOTÆ.

(3) Notissima est in Studitæ scriptis hæresis hæc. Nam cum Constantinus Irenes filius, ejus temporis imperator, pulsa legitima uxore, aliam duxisset, tum ipse tum ejus favitores dicti sunt *mæchiani*, a *μοιχῆτις*, adulterio.

(4) Intelligit Josephum œconomum qui adulterinis imperatoris nuptiis benedixerat. De eo Studita Epist. lib. I, 21 et 22. Sic: Ἐστα οἰκονόμος; τί

καὶ ἀναξίως ἱεουργεῖ; Ἐξέλιπε πρεσβύτερος: *Esto œconomus; cur etiam indigne sacris operatur? Desiit esse presbyter.*

(5) Ad hunc Simeonem strenuum orthodoxiæ defensorem scribit Studita epistolæ lib. I, 21, 22, 23, et lib. II, 30.

(6) Innuit decreta synodi Ieonomachiæ, ad quam scribit Studita epist. lib. II, 1.

276. Joanni præposito Chalcedon. in exsilium misso. Ἐβουλόμην διακόνῳ χρήσασθαι, etc.
 277. Irenæ Patriciæ. Σοὶ πρέπει ὕμνος, etc.
 278. Zachariæ ὑπάτῳ. Ἀσπάζομαι σε, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, etc.
 279. Athanasio filio. Ἐγὼ ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ.
 280. Timotheo filio. Ὡ καλὲ Τιμόθεε.
 281. Anatolio et Sabbatio filiis. Τρίτην ταύτην ἐπιστολὴν ὑμῶν.
 282. Petro Nicææ. Πολλάκις προθέμενος ἐπιστεῖλαι.
 283. Josepho præposito. Ἦνεγκεν ὁ καιρὸς.
 284. Gregoræ laico. Ἡ πολλὴ σου καὶ θερμὴ διακονία.
 285. Annæ præpositæ inclusæ ob Christum. Τί ἂν ἀκούσας περὶ τῆς τιμιότητός σου.
 286. Leoni Patricio. Εἰ αὐτὸς οὐκ ἀτονεῖς εὖ ποιεῖν.
 287. Irenæ Patriciæ domo ob fidem ejectæ. Ἐγὼ κἀν οὐ δέχομαι γράμματα.
 288. Moscho laico. Πολλὰ σου τὰ ἀγαθὰ.
 289. Euschemoni Lampsaceno. Ἐγὼν ὡς ἡ ὁσιότης σου ἐληπτὰ ὑπὸ τῶν διωκτῶν.
 290. Hilarioni Archimandritæ. Εὗρον ὅψε τοῦ καιροῦ ἀσπασσάσθαι.
 291. Grammaticis duobus fratribus. Οὐδὲν ἰσχύει τὸ γράμμα τὸ ἐμόν.
 292. Stephano consobрино. Ἐμαθον ὡς κρατεῖσαι καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν δυσωνύμων αἰρετικῶν.
 293. Κηροπράτῃ, *cerario*. Ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις.
 294. Leoni ἀρωματοπράτῃ, *aromatario*. Ἐπιστέλλω σοι καὶ ὡς ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ.
 295. Politiano domestico. Ὅντως ἐργῶ καὶ λόγῳ φίλος εἰ.
 296. Annæ moniali. Καὶ μὴ δεχόμενος ἀντίγραφον.
 297. Zachariæ Hypato. Καὶ πάλιν γράψαι τῇ θεοφιλεῖ, εὐκλεῖ σου.
 298. Leoni amico. Οὐκ ἐπιλέλησμαι σου, ὦ φίλε.
 299. Hypato. Ἐδεξάμην σου, ἀδελφέ.
 300. Ἀνετίγραφος. Οὐκ ἔδει τὸν τῆς εὐσεβείας.
 301. Isidoro Bysantio. Μνημονεύεις μου ἀεὶ, ὦ φίλε καλέ.
 302. Georgio xenodochō. Καταγυγιόν σου μανθάνω εἶναι.
 303. Naucratio filio. Ἐπειδὴ εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς Θεός.
 304. Eidem. Εὐχαρίστησα τῷ Κυρίῳ ὁ ταπεινὸς ἰδὼν τὸν ἀδελφὸν Προτέριον.
 305. Eidem. Ἐν τοῖς πρὸς τὴν ἀδελφὸν ἀρχιεπίσκοπον γράμμασιν.
 306. Eidem. Παντὶ προλαμβάνεις, τέκνον μου.
 307. Eidem. Τῷ ὄντι, τέκνον, ἥσυχаллон ἐν τῇ βραδύτητι.
 308. Eidem. Καλῶς ἐποίησας, τέκνον μου.
 309. Eidem. Ἀπὸ τε τῆς πρώτης καὶ δευτέρας σου ἐπιστολῆς.
 310. Eidem. Τὸν ἀδελφὸν Σιλουανὸν ἅμα τῷ Δωροθέῳ.
 311. Josepho fratri et archiepiscopo. Ἐγὼ εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου.
 312. Euthymio Sardensi. Δις ἄρτι ἐπιστέλλω τῇ μαχηριότητί σου.
 313. Patricio. Ὁφειλέτην ἐμαυτὸν λογιζόμενος.
 314. Athanasio filio. Γράφω σοι τὰ νῦν, τέκνον μου.
 315. Naucratio filio. Καὶ μὴ παρεμπιπτούσης ἀφορμῆς γραμμάτων.
 316. Eidem. Ὅπόταν μάθω τὸν χελανδάριον ἐπιστῆναι μόνον.
 317. Eidem. Ἐγρηγόρησας, τέκνον μου, δοῦναί μοι μικρὰν ἀμεριμνίαν.
 318. Eidem. Ὡς καλὰ σου τὰ γράμματα.
 319. Eidem. Ἰκανῶς ἡμᾶς ἐξεδίδαξας, ὦ τέκνον.
 320. Eidem. Ἐξέπληξέ με λίαν ἡ ἀγγελία.
 321. Eidem. Κόπος ἐστὶ, τέκνον, ἐν τῷ τηλικούτῳ χειμῶνι.
 322. Gregorio filio. Νῦν καιρὸς καὶ μονομερῶς σοι ἐπιστεῖλαι.
 323. Theoctisto filio. Εἰ καὶ τῷ σώματι ἐχωρίσθην σου.
 324. Dorotheo filio. Καιρὸς μοι μονοπροσώπως σοι ἐπιστεῖλαι.
 325. Basiano filio. Καιρὸς μοι μονομερῶς σοι ἐπιστεῖλαι.
 326. Thaddæo filio et confessori. Ὡ θαυδατε στρατιῶτα Χριστοῦ. *Mutila est.*
 327. Leicio filio. Οὐ διὰ μακρὰς περιόδου μοι ὁ λόγος.
 328. Bessarioni filio. Χαρά μοι ἐπὶ σοί, τέκνον μου.
 329. Tito et Philoni filiis. Ἐπισκέπτομαι ὑμᾶς.
 330. Ignatio filio. Καὶ οὐκ ἥδυνήθην.
 331. Eidem. Ὡ καλέ μου Ἰγνάτιε.
 332. Naucratio filio. Πεπονημένος ἀπεσκόπουν.
 333. Eidem. Αἱ περιστάσεις τὰς τῆς ψυχῆς ὑποστάσεις αὐξοῦσι.
 334. Eidem. Ὅσον ἠθόμησεν ἡμᾶς.

335. Eidem. Καὶ ἀχῆκοα τὰ γεγονότα καὶ τεθαύμακα.
 336. Eidem. Μὲν καὶ τοῦ ῥοπῆ.
 337. Eidem. Τὴν πρώτην περιοχὴν τῆς ἐπιστολῆς σου.
 338. Joanni monacho Orientis. Ἐπαιδὴ καὶ αὐθις ἐπέστειλας.
 339. Nicetæ Mandatori. Διαγνοῦς τὴν μετὰ τῶν ἀδελφῶν.
 340. Logothetissæ. Ὁ καιρὸς χαλεπός.
 341. Canonicis. Ὅτι οὐκ ἐπιλέλησμαι.
 342. Præpositæ. Γνώριμος ἡμῖν ἐστὶν ἡ σεμνοπρέπειά σου.
 343. Hypatissæ. Χρεώστην ἑμαυτὸν λογισάμενος.
 344. Sergio Hypato et fratris filio. Ἐπέστειλάς μοι.
 345. Naucratio filio. Τὸ σπουδαῖόν σου, τέκνον μου.
 346. Eidem. Ἡδὴ ἀπεσώθην, τέκνον μου.
 347. Præpositæ. Ἐπιβὼν τὴν δύναμιν τῶν τιμῶν σου γραμμάτων.
 348. Theodoro Spathario. Τὴν ἐπιστολὴν ἄρτι εἰμὶ χαράττων.
 349. Naucratio filio. Γίνωσκε, τέκνον μου.
 350. Eidem. Ὅσα ἐπέστειλας, τέκνον.
 351. Eidem. Τετράκις ἄρτι γράφων εἰμὶ.
 352. Eidem. Ἐτάχυνας, τέκνον, τοῦ ἐπισκέψασθαι.
 353. Letoio filio. Διὰ τῶν ἀμφοτέρων σου ἐπιστολῶν.
 354. Eidem. Οἷα χαίρω ὁ ταπεινὸς δεχόμενός σου λόγον.
 355. Irenæ patriciæ. Καὶ γράφοντας καὶ μὴ γράφοντας.
 356. Joanni episcopo Sardensi. Οὕτω μοι μέχρι τοῦ δεῦρο ἡκουσται.
 357. Petro Nicææ. Καλεῖται με ἐπιστέλλειν.
 358. Macario præposito. Ἐμοὶ χαρὰ παντὶ μὲν ἄλλῳ ὀμιλεῖν.
 359. Τῷ φίλῳ ὁ φίλος. Καιρὸς μοι τοῦ γράφειν.
 360. Irenæ et Calæ sororibus. Ὅτι παρεκλήθη ἡ τιμὴ ὑμῶν δυᾶς.
 361. Sergio Hypato et fratris filio. Οὐχ ὅτε γράφω, τότε μνημονεύω σου.
 362. Gregorio Clerico. Χαίρε, στρατιῶτα Χριστοῦ.
 363. Anatolio filio. Χαίρω ὡς ἀκίς δέξομαι.
 364. Symeoni filio. Οὐχ ὅτε γράφω, μνημονεύω σου μόνον.
 365. Theophilo filio. Ἀδελφὲ Θεόφιλε.
 366. Pasaroni filio. Μαθὼν ὅτι ἀπέστης.
 367. Laurentio filio. Τίς ἐστὶν ἡ τοσαύτη χάρις.
 368. Athanasio præposito. Καὶ αὕτη σου ἡ ἐπιστολή.
 369. Præposito Panagri. Ἡ ἀγάπη οὐκ ἀνεκτὸν πρᾶγμα.
 370. Parthenio filio. Ὡ καλὴ Παρθένιε Θεοῦ στρατιῶτα.
 371. Hegesimo filio. Εὖγε, τέκνον Ἠγήσιμε.
 372. Stephano filio. Χάρις σοι, ἀδελφὲ Στέφανε.
 373. Ephræm filio. Χαίρε, τέκνον Ἐφραίμ.
 374. Eriphanio præposito. Παρὰ τὸ διδαχθῆναι με μεθορισθῆναι σου ἀγνωσύνην.
 375. Naucratio filio. Οἱ προμελετηχότες ἀκούειν τὰ θλιπτικὰ.
 376. Tithoeo filio. Μικρὰ ἡ ἐπιστολή σου, τέκνον.
 377. Eidem. Οὐ πολλοῦ μοι λόγου χρεῖα.
 378. Domitiano filio. Εἰώθας πάντοτε, τέκνον μου.
 379. Euthymio et reliquis fratribus. Τίς ἡ ἀκοή ἡ τὰ ὦτα τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως περιχρήσαται.
 380. Gennadio filio. Βραδὺ μὲν, ὁμῶς ἐδεξάμην σου γράμμα.
 381. Thaddæo filio et confessori. Τί καλὰ τὰ γράμματά σου.
 382. Ignatio filio. Ἐπὶ γνων σε καὶ νῦν διὰ τῶν γραμμάτων.
 383. Sergio notario. Ἀκούων ὅτι φυλάττει ἑαυτήν.
 384. Clydonio filio. Ἐναγώνιος τῇ τῶν ἀδελφῶν σου ἀθλήσει γέγονας.
 385. Dorotheo filio. Χαίρω καὶ συγχαίρω σοι.
 386. Jacobo filio Εὖγε, Ἰάκωβε τέκνον ἐμόν.
 387. Theodulo filio. Ἰδὲ τοῦ περιήλθες τόπον ἐκ τόπου μεταρχόμενος.
 388. Gregoræ laico. Ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, σήμερον ὁ Κύριος.
 389. Annæ patriciæ et moniali. Λύπης τὰ γράμματα τῆς ἀγνωσύνης σου.
 390. Spatharææ. Ὁ οἶκός σου, οἶκος εὐσεβείας.
 391. Athanasio filio. Ἡδὲως ἐδεξάμην σου καὶ νῦν ἐπιστολήν.
 392. Josepho fratri et archiepiscopo. Παραμύθιον τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ.

393. Eucharisto filio. 'Επειδὴ ἐπιστήτησας.
 394. Joanni præsposito. Καὶ πάλιν ἐπιστέλλω τῇ ἀγιοσύνῃ σου.
 395. Timotheo filio. 'Ὡς καλὴ ἡ ἐπιστολὴ σου.
 396. Basiano filio. 'Εμαθον ὅσα συνέβη ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν.
 397. Duabus sororibus Irenæ et Calæ. Πονῶν εἰμι περὶ τῆς τιμιότητος ὑμῶν.
 398. Antonio præsposito. Καὶ πάλιν ἐπιστέλλω.
 399. Arcadio monacho. 'Ηκουσταί μοι, πῶς ἄριστα διέθου.
 400. Comiti. 'Ακούων ἀκούω, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ.
 401. Naucratio filio. 'Αδολεσχίᾳ ἡδολέσχουν.
 402. Petro filio. Τὸ μὲν ἐπιστεῖλαι καλῶς.
 403. Patriciæ. Οὕτω οὕτε ἐν ὅφει, ὥς οἶμαι, ἦλθεν.
 404. Patriciæ alia. Τὰ νῦν ἐπιστεῖλαι τῇ ἐμῇ κυρίᾳ.
 405. Hilarioni filio. Χαῖρε, τέκνον ἀββᾶ 'Θαρίων.
 406. Nilo filio. Προσαγορεύω σε, ὦ τέκνον.
 407. Anepigrapha. Μανθάνω σε, ὦ μακαριώτατέ μου Πάτερ.
 408. Irenæ et Calæ sororibus. 'Ὡ τῆς συμφορᾶς.
 409. Eusebio filio. 'Εδεξάμην σου τὸ γράμμα.
 410. Euthymio filio. 'Εν τῶν γραμμάτων σου ἐπέγνων.
 411. Theophani præsposito τοῦ 'Αγρου. 'Ὁψέ τοῦ καιροῦ, ὅμως ἔμαθον συλληφθῆναί σε.
 412. Callisto filio. Οὐκ ἐπιλέλησμαι σου.
 413. Cassiæ Candidatissæ. 'Απερ ἀπέστειλάς μοι, διὰ Κύριον ἔδεξάμην.
 414. Meletio filio. Καὶ ἀπὸ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀδελφοῦ 'Ιωάννου.
 415. Joanni filio. Καὶ νῦν ἂ γέγραφας, ἐπέγνων.
 416. Josepho fratri et archiepiscopo. 'Εμοὶ τὸ ἐπιστέλλειν τῇ ἀγιοσύνῃ σου.
 417. Naucratio filio. Τίς ὁ ἐμὸς βίος καὶ λόγος.
 418. Ignatio filio. 'Απὸ τῶν γραμμάτων σου θεωρῶν εἰμι.
 419. Mariæ Augustæ. Νῦν δοξάζειν ἔστι τὸν Θεόν.
 420. Spatharæ. 'Εκ πολλῶν προακηχοῦς τῆς κατὰ Θεὸν σου πολιτείας.
 421. Hypatissæ. 'Ανέγνων τὴν ἐπιστολὴν τῆς τιμιότητός σου.
 422. Macario præsposito. Καὶ πρὸ ἀναγνώσεως.
 423. Athanasio præsposito. 'Αδολεσχούντά με ἦδη πολλοῦ χρόνου.
 424. Philippo monacho. Τὰ συμβεβηκότα σοι.
 425. Constantino curator. 'Ακοῇ ἀγαθῇ τῆς τιμιότητός σου.
 426. Sisoë episcopo. 'Ηνεσα τὸν Θεὸν ἡμῶν τὸν ἀγαθόν.
 427. Bessarioni filio. 'Ηδέο; ἀνέγνων σου τὴν ἐπιστολὴν.
 428. Hypatio filio. 'Ηρέσθην ἐν τοῖς γράμμασί σου.
 429. Bassiano filio. 'Επισκέπτομαι σε καὶ αὐθις διὰ τοῦ γράμματος.
 430. Evodio et Joanni filiis. Καὶ νῦν δεξιόμενος τὴν ἐπιστολὴν.
 431. Dorotheo filio. Καὶ πάλιν κατάρχω τοῦ γράφειν σοι.
 432. Alteri Dorotheo filio. Καλὲ Δωρόθεε, χαῖρε.
 433. Tito et Philoni filiis. 'Ὡ καλὲ Τίτε, καὶ ὦ καλὲ μου Φίλων.
 434. Nicolao mancipi. Πῶς οἶσι δέχασθαι με τὰς ἀποστολάς σου.
 435. Isidoro lico. Καὶ πάλιν κόπους σοι παρέσχον.
 436. Præspositæ. 'Απὴγγεῖλέ μοι ὁ ἀδελφός.
 437. Joanni Chalcedonensi. 'Ὅν ἐκ μακροῦ χρόνου ὠδινον πίνου.
 438. Euthymio filio. Ὑγίαινε, τέκνον μου.
 439. Hyperechio filio. Εὖγε, εὖγε, Ὑπερέχιε τέκνον μου.
 440. Aphrodisio filio. Χαίροις, 'Αφροδίσιε τὸ ἐμὸν τέκνον.
 441. Amonæ filio. 'Αδελφε 'Αμωνᾶ, χαῖρε ἐν Κυρίῳ.
 442. Symeoni filio. Χαῖρε, τέκνον μου.
 443. Theophylacto presbytero. 'Εξ ὧν ἐπέστειλεν ἡ τιμιότης σου.
 444. Bessarioni filio. Εἰ καὶ μὴ ἔδεξάμην ἀντίγραφα.
 445. Joanni filio. 'Επέγνων τὴν δύναμιν τῶν γραμμάτων σου.
 446. Evodio filio. 'Επεὶ ἔδεξάμην σου τὴν διὰ τοῦ γράμματος ἀπολογίαν.
 447. Nicetæ præsposito. Καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων.
 448. Antiocho Silentario. 'Αξιον τῆς εὐσεβείας σου.
 449. Gregorio. Αἱ ἀποστολαὶ τῶν ἐπιστολῶν σύζυγοι.
 450. Luciano filio lapso. 'Αδᾶμ, ποῦ εἶ; φωνὴ ἔστι.
 451. Myroni. 'Ὁψίσθην ἐπιστεῖλαι τῇ θεοσεβείᾳ σου.

452. Georgio 'Ιθανῇ. Ὡ πῶς καλὸν τὸ πλάσμα τῆς ψυχῆς σου.
 453. Pardo 'Ιθανῇ. Ἐπιστέλλω τῇ τιμιότητί σου.
 454. Gennadio filio. Ἄ ἐπέστεilas, τέκνον ἡγαπημένον, ἀντεπιστεῖλαί σοι.
 455. Cleonio filio. Ἄρτι συνέφθασα, τέκνον ἡγαπημένον.
 456. Eustratio ἀρχιερέω. Ἐγίνωσκον μὲν τὴν τιμιότητα.
 457. Josepho fratri et archiepiscopo. Ἡξίωμαι καὶ τανῦν μαθεῖν σου τὰ τῆς ὑγιείας.
 458. Antho filio. Τὸ μικρὸν ἐπιστολίδιον σου.
 459. Ignatio episcopo Miletī. Παρὰ τὸ μὴ εἰδέναι με ἀκριβῶς τὸν τῆς ἐξορίας τόπον.
 460. Joanni præposito. Δύο ἐπιστολῶν τῆς ἀγιοσύνης σου.
 461. Gregorio filio. Ἄρτι ἀποκρίνομαι πρὸς ἃ ἐπέστεilas.
 462. Protospatharex. Ἐγὼ φειδόμενος καὶ εὐλαθεύεις.
 463. Basilio archimandrita Romæ. Καὶ τὸ πρότερον οὐκ ἔγραψα διὰ τινὰ περιπέτειαν.
 464. Joanni episcopi Monembasie et Methodio præposito. Καλὴν βουλὴν ἐβουλεύσατο ἡ ἐμμελής ὤμων ἀγιοσύνη.
 465. Isaac et Arsenio monachis in sancta civitate. Ἀγαπητὸν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς.
 466. Nicetæ præposito. Οἷα τὰ συμβεβηκότα τῇ ἀγιοσύνῃ σου.
 467. Arsenio monacho. Ἐδεξάμην τὰ γράμματα τῆς ἀγάπης σου.
 468. Sergio hypato τοῦ αἰρικοῦ. Πάλαι ἂν ἐπέστεila τῇ εὐγενείᾳ σου.
 469. Naucratio filio. Βραχέσι συλλαβαῖς ἀμείβομαι.
 470. Eidem. Εἰ καὶ οὐκ ἐδεξάμεθά σου γράμματα.
 471. Eidem. Ἔως πότε, τέκνον, οὐ παύσῃ ἀποσεμνύνων ἡμᾶς τοῖς λόγοις.
 472. Eidem. Ἐξ ἀγώνων εἰς ἀγῶνας.
 473. Silvano. Ἀξίαν τῆς εὐλαθείας σου.
 474. Annæ moniali. Αἱ πρὸς τὰ τέκνα μητέρων ἀποτροφαί.
 475. Ignatio filio. Ὅσάκις ἂν δέξωμαι σου γράμμα.
 476. Theophani præposito et confessori. Φίλον παιδί πατρικὴ προσφωνήσις.
 477. Leoni patricio. Ὁφειλέτης εἰμι οὐ χάρτην καὶ μέλαν.
 478. Gregoræ laico. Ἐπέγγων σου, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐπιστολήν.
 479. Naucratio filio. Ὅτι ζῆς ἐν Κυρίῳ.
 480. Proterio filio. Ὡς βαρεῖα ἡ ἐπιστολή σου, τέκνον.
 481. Joanni præposito. Παρὰ τὸ ἀρθῆναι τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν.
 482. Nicolao mancipi. Ὅτι μνημονεύω σου, φίλε καλέ.
 483. Constantino laico. Πολυτρόπως ὁ Θεός.
 484. Proterio filio. Ἐθροήθην, τέκνον μου ἡγαπημένον.
 485. Zachariæ hypato. Ἐγὼ καὶ γράφω πάλιν.
 486. Oeconomō. Ἦκουσα περὶ τῆς τιμιότητός σου.
 487. Timotheo filio. Τί ἀχέουσα.
 488. Ignatio filio. Ἄ γέγραφας, τέκνον ἡγαπημένον.
 489. Mariæ Augustæ. Ἐνέτυχον καὶ αὐτῆς τῇ ἐπιστολῇ.
 490. Evodio et Joanni filiis. Ἦσθην, τέκνα, ἐπὶ τῇ ἀμφοτέρων προσφωνήσει.
 491. Anatolio filio. Ἡ βραδύτης σου τῶν γραμμάτων.
 492. Joanni Chalcedonensi. Καὶ ὡς πατὴρ ἡξίωσας τέκνον ἐλάχιστον προσεπεῖν.
 493. Annæ præpositæ. Ὅτι ἐπέστεilas μοι, εἰκότως.
 494. Joanni præposito. Αὐτὸς εἰ οὐκ ἐπιστέλλεις.
 495. Nicetæ præposito τοῦ Μδ (sic). Φιλῶ τοῦ δέχεσθαι ἀντίγραφον.
 496. Joanni præposito. Ἡδέως ἐδεξάμην σου ἁγίαν ἐπιστολήν.
 497. Athanasio præposito. Τίνας ἐνεκεν ἐχρόνισα ἐπιστεῖλαι.
 498. Basilio Monacho. Ὡς ἔμαθον ὅτι καὶ αὐτὸς συλληφθεῖς.
 499. Gennadio filio. Ἄ μὲν γέγραφας, τέκνον ἐμὸν, ἔγνω.
 500. Callisto filio. Ἐν βραχέσι συλλαβαῖς ἡ ἐπιστολή σου.
 501. Cleonio filio. Τί με ἐγχαυμιάσεις, ὦ τέκνον.
 502. Meletio filio. Ἄφ' οὗ ἔμαθον ἀπατηθῆναι τὸν ἑλεεινὸν Γρηγόριον.
 503. Jacobo filio. Γέγραφάς μοι τοῦτο.
 504. Euprepiano filio. Ἐγὼ, ὦ τέκνον.
 505. Spathariæ Flavii. Ἐν καιρῷ πειρασμοῦ.
 506. Mariæ moniali. Ἀγαθὸν ὄνομα ἡκουτίσθη μοι.
 507. Athanasio filio. Χαίρω, τέκνον, δεχόμενός σου γράμμα.
 508. Antho filio. Καὶ γράφων σοι, τέκνον.

509. Eucharisto filio. Καὶ πάντα σοι χρεῖα ἐπιστεῖλαι με.
 510. Leoni. Εὖ πεποίηκας, τέκνον πνευματικόν.
 511. Constantino. Τίς ἡ αἰτία ἐπιστεῖλαι με.
 512. Presbytero. Ἐν χειμῶνι εἰ τις ἴδοι ῥόδον.
 513. Theodulo filio. Ἡδέως ἔχω, τέκνον μου, δεχόμενός σου γράμματα.
 514. Symeoni filio. Ἄρτι ἔφθασα ἐπιστεῖλαι σοι.
 515. Euthymio filio. Χαῖρε ἐν Κυρίῳ.
 516. Ephræm filio. Χάρις σοι παρὰ Κυρίου.
 517. Aphrodisio filio. Εὖγε, τέκνον μου.
 518. Hyperechio filio. Εὖγε, εὖγε, Ὑπερέχιε.
 519. Amonæ filio. Καλὲ Ἀμώνα, χαῖρε.
 520. Stephano filio. Χαῖρε, Στέφανε τέκνον μου.
 521. Symeoni filio. Χαίροις, Συμεὼν τέκνον μου.
 522. Parthenio filio. Ὡ καλὲ Παρθένιε, χαῖρε.
 523. Hegesimo filio. Ἡ χάρις σοι ἀπὸ Θεοῦ, Ἠγήσιμε.
 524. Dorotheo filio. Εὐλογηθείς ὑπὸ Κυρίου.
 525. Petro filio. Αὐτὸς οὐ διαλιμπάνεις.
 526. Oeconomō tῆς συμβόλου. Ἀπεδεξάμην τὴν ἐπιστολήν.
 527. Josepho fratri et archiepiscopo. Ὅτι ἤκουσα τῆς φωνῆς σου.
 528. Leteo filio. Μετὰ τὸ ἀπαρτίσαι με τὴν ἀνατροπὴν.
 529. Theodulo filio. Ἐφ' ὅσον ὥκονόμησεν ὁ Θεὸς οὕτω γενέσθαι.
 530. Naucratio filio. Ὅτι ἀνέσφηλας, εἰ καὶ μὴ τελέως ἦς.
 531. Timotheo filio. Ὑπομένων ὑπόμεινον τὸν Κύριον.
 532. Basilio monacho. Τίς οὗτος ὁ ἀπὸ δύσεως ἀνατείλας ἀστήρ;
 533. Macario præposito. Αὐτάρκως διηπτεύων ὁ τῆς σιωπῆς χρόνος.
 534. Constantino præposito. Προστίθιμι τῇ προτεραίᾳ ἐπιστολῇ.
 535. Michael synadensi. Πάλαι ἔμαθον, ὅτι σε τὸν στύλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας μεθῆκαν τοῦ προ-
 τέρον περιορισμοῦ.
 536. Tithoe filio. Καλῶς καὶ προσηκόντως, ἀδελφε, τὸ γράμμα σου.
 537. Silvano filio. Ἦνεσα τὸν Θεόν μου.
 538. Evodio et Joanni filiis. Μικρὰ συλλαβῇ.
 539. Symeoni filio. Ἐπειδὴ ἀνέγνων σου τὴν ἐπιστολήν.
 540. Constantino laico. Εὐλογία Κυρίου ἐπὶ σέ.
 541. Casiæ. Οἶα ἡμῖν καὶ αὖθις ἐφθέγγετο ἡ κοσμιότης σου.
 542. Macario præposito. Πάνυ ἐφιέμενος μαθεῖν.
 543. Irenæ patriciæ. Τί σοι κόπους παρέχω.
 544. Paulo filio. Ἀνέγνων σου τὴν ἐπιστολήν.
 545. Leteo filio. Χαίρω ἀκούων σου τῆς φωνῆς.
 546. Canoniciis, κανονικαῖς. Ἐπειδὴ ὑμεῖς οὐκ ἐνδιδούν φιλεῖτε εἰς τὸ εὐποιεῖν.
 547. Epiphanio filio. Καὶ αὖθις ἤκουσα τῆς φωνῆς σου.
 548. Eidem. Ἐκ παραδόξου μοι τὸ γράμμα σου.

IV. MISCELLANEA.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Δ'.

S. P. N. THEODORI STUDITÆ

CAPITULA QUATUOR.

(PETR. POSSIN, *Thesaurus Asceticus*, pag. 311.)

Α'. Οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ, ἀλλ' ἡ ἐγ-
κράτεια παθῶν, ἐπιστάσις τε λογισμῶν, καὶ διηγε-
τικὴ πάλῃ πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς· καθαρὰν τε
τὴν ψυχὴν τηρεῖν ἀπὸ ρυπαρῶν λογισμῶν οἱ κοι-
νοῦσιν ἡμᾶς· ἐν γὰρ τῷ λογίζεσθαι, ὡς πῦρ ἡ ἐπι-
θυμία ἀνάπτεται· ἀλλὰ πῦρ ὄντων τῶν παθῶν ἰσ-
τάμενοι, ἐξ αὐτῆς προσβολῆς ἀποκρούμεν τὸν πειρά-
ζοντα.

Β'. Νήψεως πολλῆς χρεῖα ἡμῖν καὶ προσοχῆς· καὶ
ἐτοιμασίας τῆς καρδίας εἰς τὸ χαλινῶσαι τὸν νοῦν
ἡμῶν, μὴ ἐκφέρεσθαι εἰς ἃ μὴ δεῖ, μὴ κενεμβατεῖν
εἰς ἔκτοπα, μὴ ἀναζωγραφεῖν τύπους πονηρῶν, μὴ-
δὲ συλλαμβάνειν ἐπιθυμίας ἀμαρτητικὰς, ἐξ ὧν οὐ-
δὲν ὠφελοῦμεθα, τοῦναντίον δὲ μάλλον, ὀδυνώμεθα
καὶ συντριβόμεθα, εἰς οὐδὲν χρήσιμον τελεσφοροῦν-
τες. Μία οὖν ἀνάπαυσις, καὶ μία ἡδονὴ τὸ καθα-
ρεῖν τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς ἀπάθειαν βλέπειν.

Γ'. Στῶμεν οὖν πρὸς τὸ κατὰ συνείδησιν διηγετὲς
μαρτύριον· μὴ κάμψωμεν γόνυ τῇ Βάαλ, ἀδελφοί,
μηδὲ ἐνδῶμεν τυπτόμενοι ὑπὸ τῶν λογισμῶν·
μάλλον μὲν οὖν κατασθενύνωμεν τὰ βέλη τοῦ πω-
νηροῦ τὰ πεπυρωμένα, τοῖς δάκρυσι, τῇ προσοχῇ,
τῇ δεήσει, τῇ κατανύξει, τοῖς ἄλλοις ὑπωπιασμοῖς
τοῦ σώματος· ὁ γὰρ ἀντικεινὸς ἡμῶν, ὃς λέων ὠρυό-
μενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίοι, τίνα λά-
βοι θηράσιμον, εἴτε ἀπὸ μέρους, εἴτε ἐξ ὁλοκλή-
ρου· οὐδὲ γὰρ ἐπ' αὐτὸ ἀπὸ μέρους λάβοι, ἀρκεῖται,
ἀλλὰ πρόεισιν αἰεὶ εἰς τὸ χεῖρον· ἕως ἂν ἀποτελέσῃ
θάνατον ἀμαρτίας. Οἷον πειράται πρῶτον δέξασθαι
ἡμᾶς τὴν προσβολήν· εἴτα φερόμεθα τι κατὰ καρ-
δίας πονηρὸν· εἴθ' οὕτως χράνας καὶ φαρμάξας τὴν
ψυχὴν, ἐξίστην αὐτὴν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως·
καὶ ποιεῖν αὐτὴν ἄνουν καὶ ἄλογον καὶ τυφλὴν, ἐπιε-

I. Nihil aliud est vita ascetica nisi cohibitio pas-
sionum, vigilia super cogitationes, continua lucta
contra hostes invisibiles; et puram animam servare
a sordidis cogitationibus quæ inquinant nos. Dum
enim talia mente versamus, concupiscentia sicut
ignis inflammatur. At sic nos elongantes a vitiis,
in ipso primo assultu repellamus tentatorem.

II. Multa vigilia opus nobis est, multa attentione
et præparatione cordis ad frenandam mentem no-
stram, ne efferatur in ea quæ non conveniunt: ne
imaginationes pravæ fingat: aut obversari animo
sinat: neve concipiat cupiditates ad peccandum
incitantes; ex quibus nihil proficimus: quin e con-
trario vulneramur et conterimur, nullam utilem
fructum maturantes. Una igitur requies, una vo-
luptas est, purgare animam, et scopum sibi præfi-
gere quo spectemus, extinctionem perfectam pas-
sionum.

III. Stemus igitur prout standum monstrat per-
petuum conscientie testimonium. Ne flectamus
genu ante Baal, fratres: neque cedamus dum pul-
samur cogitationibus. Potius autem exstinguamus
tela ignea nequissimi, lacrymis, attentione, ora-
tione, compunctione, aliisque vexationibus cor-
poris. Adversarius enim noster: *Tanquam leo*
*rugiens circuit, quærens quem devoret*¹, quem ve-
nando prædam suam faciat, vel ex parte, vel totum.
Neque enim cum ex parte ceperit, satis id habet:
sed pergit semper progrediens in pejus donec con-
summet peccatum mortis. Exempli causa, conatur
primum efficere ut excipiamus patienti conniventia
quemdam ejus impulsu: deinde sinamus insu-
rari ab eo cordi nostro pravum aliquod consi-
lium. Hoc cum obtinuit, deinde miris modis agens.

¹ Petr. v, 8.

ferensque, miscens, ac fascinans animam, tandem eam exturbat ab eo qui secundum naturam est habitus, et reddit eam dementem, irrationalem, cæcam, cupientem ea quæ fas non est. *Omni ergo custodia servemus cor nostrum*², non dantes locum diabolo³, sed ad primum hostis statim abnuentes accessum, procul eum repellamus. Quod si usque ad assensum vincamur : at ne polluamur prodeundo ad opus. Quod si et hoc acciderit, ne in tali moremur statu, trahi nos sinentes in ultimum peccati terminum impœnitentiam finalem. Contingit autem nos hoc pati ex præsumptis ex longo opinionibus, et ex recordationibus eorum quæ nobis olim acciderunt. Quare fugiamus delentes ex animo quantum possumus falsas istas persuasiones : fugiamus quoque recordationes malarum rerum quas quondam in juventute vidimus, passi sumus, aut egimus. Nam voluntaria et morosa talium contemplatione teneri ac titillari nos, quid aliud est, quam reverti corde in Ægyptum? Quod cavendum est nobis, si

IV. Certemus igitur, fratres, et omni virtute confortati, summa contentione conemur spiritus ejus qui in nobis est cogitationes purgare, juxta quod scriptum est : *Et omnem altitudinem quæ elevatur contra scientiam Dei*⁴. Et hoc perenniter. Hoc enim est bellum illud, in quo nunquam debellatur, in perpetuum durans. Et hoc idem martyrium est non uno ictu consummatum, sed in dies multos continenter sæviens longa sibi succedentium serie tormentorum. Enimvero qui cogitationibus assidue pulsatus pravis, nunquam cedit, nec flectit genu coram Baal : sed strenue resistens, vivo superinsillit impetu in passiones concupiscibilis et irascibilis quas conculcat omnes : hic videlicet quotidianum martyrium suffert et post Paulum potest dicere : *Quotidie morior*⁵. Et in fine certaminum istorum audebit dicere : *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi ; in reliquo reposita est mihi corona justitiæ*⁶.

Α μένην & μὴ δεῖ. Πάσῃ οὖν φυλακῇ τηρήσωμεν τὴν καρδίαν, μὴ διδόντες τόσον τῷ διαβόλῳ· ἀλλ' εὐθύς τὴν προσβολὴν ἀπαναινόμενοι. Εἰ δὲ ἐτηθώμεν ἐντεῦθεν, κἂν μὴ χρανθῇ· εἰ δὲ καὶ τοῦτο πάθοιμεν· ἀλλὰ μὴ ἐγχνονίσαι καὶ κατασρῆναι εἰς τὸ τέλος τῆς ἀμαρτίας. Συμβαίνει δὲ ἡμᾶς τοῦτο παθεῖν ἐκ τῶν προλήψεων, ἐκ τῶν πάλαι ἀναμνήσεων· ἀλλὰ φύγωμεν τὰς προλήψεις· φύγωμεν τὰς νεωτερικὰς ἀναμνήσεις. Ἐν γὰρ τῷ ἐκείσῃ διὰ τῆς ἀναθεωρήσεως γίνεσθαι ἡμᾶς, τί ἄλλο ἐστὶν εἰπεῖν, ἢ ὅτι ἐστράφημεν τῇ καρδίᾳ εἰς Αἴγυπτον ; Ὅπως φυλακτέον ἡμῖν κατὰ τὸν ἔνδον ἀνθρώπον.

Δ'. Ἀγωνισώμεθα οὖν, ἀδελφοί, καὶ πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς ἰσχύος τοῦ ἐν ἡμῖν πνεύματος, λογισμοὺς καθαιροῦντες κατὰ τὸ γεγραμμένον· Καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρέμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· καὶ τοῦτο ἀενάως. Τοῦτο γάρ ἐστιν ὁ πόλεμος ὁ ἀκαταμάχητος· καὶ τοῦτο τὸ μαρτύριον τὸ πολυθάσανον καὶ πολυήμερον. Ὅς γὰρ οὐκ ἐνδίδωσι τοῖς λογισμοῖς ἀεὶ τυπτόμενος, οὐδὲ κάμπτων γόνυ τῇ Βααλ, ἀλλ' ἀνταγωνιζόμενος καὶ ὑπεραλλόμενος τῶν παθῶν, ἐπιθυμία καὶ θυμῷ, οὗτος δὴλονότι μαρτυρεῖ καθεκάστην, καὶ κατὰ τοῦ Παύλου δυνατός ἐστι λέγειν τὸ, Καθεκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκω. Καὶ ἐπὶ τῷ τέλει τῶν ἀγώνων παύρησιάζεται εἰπεῖν· Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἡγήσασα· τὸν δρόμον τετέλεκα· τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος.

² Prov. iv, 23. ³ Ephes. iv, 27. ⁴ II Cor. x, 5. ⁵ I Cor. xv, 31. ⁶ II Tim. iv, 7.

MONITUM.

(Ang. Mai, Biblioth. nov. t. IV, 91.)

In vetere codice Vaticano 431, f. 168 b, exstant S. Basilii *Constitutiones monasticæ*, haud tamen cujusmodi sunt in tomo secundo editionis Garnerii, sed breviores, quanquam initium idem est : Τὴν κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίαν ἐπανελάμενος : et in capitula tantum triginta distribuuntur. Prorsus codicis Vaticani eadem ratio est, quæ Cesarei Vindobonensis LXV, a Lambecio descripti *Comment. B. Cas. lib. iii*, ed. Kollar. p. 315. Titulus autem operis duplex est in codice Vat., nempe initio : Διατάξεις ἀσκητικῆς, πρὸς τοὺς μονάζοντας καὶ τοὺς ἐν κοινοβίῳ ἀσχοῦντας, ut in editione Garnerii. In calce autem : Τέλος τῶν κεφαλαίων τῶν μικρῶν ἢ τοῦ τῶν μερικῶν ἀσκητικῶν τοῦ ἀγίου Βασιλείου : *Explicunt Capitula parva, seu particularia Ascetica sancti Basilii*. Habemus igitur, ut antea, Regularum Compendium in Regulis brevius explicatis ; ita nunc *Constitutionum monasticarum* quasi Compendium, vero auctore eodem Basilio, ut ipse Lambecius ultro agnoscit atque fatetur. Jam vero post id Basilii opusculum legitur in codice Vat. (at in Vindob. præcedit) Theodori Studitæ Scholion, quo demonstratur, hunc esse genuinum S. Patris fetum. Contendit nimirum Studita, id palam inde fieri, quod stylus et tota scripti ratio sensusque aliis sancti Basilii Asceticis conformis sit. Porro ut argumentum suum Studita firmiter teneat, defendit simul, illa quæ habemus in editionibus Basilii *Ascetica*, esse genuina, contra nonnullorum vanas dubitationes : quæ re confirmata, sequitur ut æque Διατάξεις, *Constitutiones*, Basilii sint. Jam hoc ineditum Studitæ Scholion (a) præcidendæ quæstioni idoneum est, quæ prolixè agitur a

(a) Fallitur vir clarissimus. Hoc scholion jam ediderat Christ. Frid. Matthæi et nos post eum Operum Basilii tom. III, col. 1519. Edit.

Garnerio, t. II, in Praef. p. xxxv et seqq. de Asceticorum vero parente Basilio; itemque alieri, qua idem Garnerius. praef. p. lxi et seqq., immerito contendit contra Combefisium, *Constitutiones monasticas* non Basilio, sed Eustathio Sebasteno, esse inscribendas. Jam veterum auctoritates a Studita laudatas partim hauserat ex aliis fontibus etiam Garnerius, verumtamen hoc insigne Studitae Scholion, seu Prologum, ignoravit: quam nos scriptunculam in hac nostra Studitae mantissa omittendam non judicavimus, tum quia praeclara per se est, tum quia crisi operum sancti Basilii perutilis. Nam quod ad hoc proprie brevium Basili opusculum spectet Studitae Scholion, dubitari nequit: non quia tantum illi in codice subtextitur, sed quia in eo diserte nominatur titulus Μερίκᾱ, qui proprius, ut supra diximus, scripti illius Basiliani est.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΣΤΟΥΔΑΙΟΥ.

A

THEODORI PRAEPOSITI STUDII.

α'. "Οτι γνήσιον τοῦ μεγάλου Βασιλείου τὸ παρὼν σύνταγμα, δῆλον μὲν καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χαρακτῆρος τῆς ὑψηγορίας, τοῦ τε εἶδους τῆς φράσεως· δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ συνεμπίπτειν ταῖς τῶν ἄλλων ἀσκητικῶν ἐννοίαις τε καὶ λέξεσιν· ὥς μὴ δοκεῖν τι ἄλλο τῷ καὶ μικρὸν γοῦν ἐπεσκευασμένῳ ἀναγινώσκοντι, ἢ ὁύτερον ἐν ὁτέρῳ διέρχασθαι. "Οτι δὲ ἐκεῖνα τοῦ πατρὸς, τίς ἀντερῆσει, ἢ δὲ τυφλώττοι κατὰ νοῦν ἐνεργούμενος τὴν κακίαν; Οἶμαι γάρ τινας δριμυττομένους τῷ ἀκριδασμῷ τῆς διδασκαλίας, προσλαβόντας τε ἐπιχοῦρον τῆς αὐθαδείας τὸ εἰπεῖν τινα τῶν ιστοριογράφων (1) παρὰ τισιν ἀμφιβάλλεσθαι βίβλων δυνάμει νόθα αὐτὰ φάναι· οἱ δ' αὐτοὶ μου δοκοῦσι καὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν, τὴν τε Πέτρου δευτέραν, Ἰωάννου τε τὴν Ἀποκάλυψιν, ἐτέρας τε καθολικὰς πρὸς συγγράμμασί τισι πατρικοῖς, ἐπειδὴ ὁμοίως ἀμφιβάλλονται, ἀποβάλλεσθαι. Ἀλλ' εἰ τὸ δεύτερον ἀσεβὲς, πῶς οὐχὶ καὶ τὸ πρότερον, ἥδη ἀποθεδεγμένην παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀμφοτέρων, καὶ οὐδαμῶς τοῦ ἀμφιβόλου χώραν ἔχοντός ἐστι (2). Εἰ δὲ τὸν Θεολόγον (3) μὴ ὑπομηματίσαι φήσωσιν, ἢ ἐπιπολαίως ἀνέγνων, ἢ συνιέντες καχοῦργοῦσι. Νομοθεσίαι γὰρ μοναστῶν ἦνίκα, φησὶν, ἐγγράφοι τε καὶ ἄγραφοι (4), τί ἄλλο ἢ πάντως γε ταῦτα δηλοποιεῖται; Ἀποδείξεις δὲ καὶ ἐξ ἐτέρας θεωρίας· ὃ γὰρ λέγει Βασίλειος ἐν τοῖς Ἀσκητικοῖς, τὰ ἱερὰ γράμματα παρὰ τῶν γονέων μεμαθημένοι (5), φησὶ Γρηγόριος, τὰ μὲν δὴ πρῶτα, παρὰ τῷ πατρὶ σπαργανούται τε καὶ διαπλάττεται (6). Εὐροὶ δ' ἂν τις καὶ τὸν ὄσιον Θεοδόσιον (7) πρὸς τισιν ἄλλοις κεχρῆσθαι αὐτοῖς, ὥς δηλοῖ ὁ περὶ αὐτοῦ βίος. Πρὸς τίνα δ' αὖ ἄρα ἐμελλον ἕτερον ἐπερωτᾶν τὰ καθ' ἡμᾶς οἱ πάλαι ἐπερωτηκότες μονάζοντες; ἢ τίνας ἢν ἄλλου ἐν τηλικαύτῃ ἐξουσίᾳ νομοθετεῖν, καὶ ὅλην ὑπόθεσιν σωτηρίας τὴν περὶ αὐτὰ πραγματείαν συστήσασθαι; ὥς μὴδ' εἶναι ἄλλως σχεδὸν βαδίζειν ἀπαλτωσὺς τὴν κατὰ Θεὸν πορείαν, ἐκ τῆς κατ' αὐτὴν ὑψηγῆσιν. Ἡ τοίνυν δῶσιν ἰσόρροπα ἕτερα Ἀσκητικὰ ὡς ἐκείνων ὄντων τοῦ μεγάλου Βασιλείου· καίπερ

1. Quod praesens opus magni Basilii genuinum sit, patet tum ex caractere sublimis eloquii, tum etiam ex genere phraseos: postremo inde etiam apparet, quia consonat cæterorum Asceticorum sententiis ac verbis: ita ut vel parum attente legenti, nihil aliud videatur quam unum in altero insertum procedere. Jam vero quod illa (Ascetica) parentem Basilium habeant, quis contradicet, nisi qui et caecus sit et pravitate mentis laborans? Puto enim nonnullos doctrinae severitatem ægre ferentes, suæque audaciæ auxilium inde sumentes, quod historicus quidam, de scripto hoc dubitari dixerit, idcirco temere nothum pronuntiare. Porro iidem hi videntur mihi, Epistolam quoque ad Hebræos, et Petri secundam, et Joannis Apocalypsin, et alias catholicas nec non Patrum scripta nonnulla, quandoquidem æque de iis dubitatum fuit, videntur, inquam, rejecturi. Quod si hoc alterum impium est, quod ni et illud? postea quam hæc æque omnia ab Ecclesia recepta fuerunt, nihilque jam ambiguitati locus superest. Quod si Theologum horum mentionem non fecisse dicent, ii vel supine legerunt, aut rem intellectam male dissimulant. Nam cum dicit Theologus legationes monachorum scriptas et non scriptas, quid, oro, aliud quam has incubrationes prorsus designat? Sed alia quoque ratione idem demonstratur. Nam quod ait Basilii in Asceticis, sacras se litteras a parentibus didicisse; ait ecce Gregorius illum primo quidem apud parentes infantem fuisse atque educatum. Quin etiam sanctum Theodosium comperimus his Asceticis usum, ut ejus vita ostendit. Nam quem alium consulturi fuissent de rebus nostris monachi veteres consilia petentes? vel quisnam alius pari auctoritatis pondere leges ferre potuisset, et universam salutis summam in hujusmodi statuto concludere? extra quod nemini ferme licet tutum ad Deum iter tenere, id est sine ipsius ducatu. Aut igitur concedant, impari esse ponderis hæc altera

NOTÆ.

- (1) Est hic Sozōmenus, *Hist.* lib. iii, 14.
(2) Vides Studitæ judicium de Ecclesiæ in designandis admittendis Scripturis canonicis auctoritate; cui sententiæ etiam de minoribus partibus, faveat Eusebius in *Questionibus ad Marinum*, apud nos t. IV, part. i, p. 250.
(3) Dicit Gregorium Nazianzenum orat. 45, quæ est funebris sancti Basilii laudatio, ubi n. 67 enumerans aliquot sancti Patris scripta, de Asceticis, ut de aliis multis, silet.

- (4) Verba hæc sunt in dicta oratione, n. 54.
(5) In edit. Garnerii t. II, p. 213.
(6) Greg. Naz. orat. cit. n. 12.
(7) De hoc Theodosio Garnerius in praef. p. xxxiv. Ibidem Garnerius inter testes Asceticorum nominat etiam Studitam nostrum, qui in laudatione Platons magistri sui (n. 25), ait hunc sancti Basilii *νομθεσίᾳς* legere solitum. Attamen, ut supra diximus, Studitæ hoc Vaticanum Scholium Garnerium la-

Ascetica, ut illa quæ sunt magni Basilii : quam reapse hūd aliud cogitari potest Basilii, propter æqualem spiritus verborumque vim : aut inviti etiam, hæc esse magni Basilii admittant. Sciendum vero est priora illa dici universaliter Ascetica; hæc autem particularia. Oportebat autem mundi lampadem, præter alios doctrinarum suarum radios, quibus subsolanam regionem collustrat, his quoque ambabus lucubrationibus nos illuminare.

Α οὐδ' οὕτως ἄλλος εἶη Βασίλειος διὰ τὸ ἰσοδύναμον τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ φθέγματος· ἢ μὴ καὶ οὐ βουλόμενοι, πάντως καταδέξονται τοῦ μεγάλου Βασιλείου εἶναι. Ἰστέον δὲ ὡς τὰ μὲν ἄλλα τὰ καθόλου ἀσκητικὰ εἰρηται· ταῦτα δὲ, τὰ μερικὰ· ἔδει γὰρ τὸν λαμπτήρα τοῦ κόσμου πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ ἀκτίσι τῶν διδασμάτων καταυγάζοντα τὴν ὑφ' ἡλίον, φωτίζειν ἡμᾶς καὶ τοιοῦτοις τοῖς δυοῖ συγγράμμασι (8).

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ (9).

S. P. N. THEODORI STUDITÆ

EXPLICATIO DIVINÆ LITURGÆ PRÆSANCTIFICATORUM.

Audi me diligenter, fili, quomodo debeas præsanctificatorum ritum exsequi : namque in sacris aliis functionibus aperte et extra omnem ambiguitatem res sancta peragitur : hæc autem velato ac lugubriter fit : ideoque magis mystica in cunctis hæc functio evadit. Igitur sacerdos ornatus sacerdotali indutus, trisagium totum recitans, nec non diei troparium, dicensque ter verba : *Propitius esto, Deus, mihi peccatori*, orationem quoque thymiomaticis recitans, ante sacram mensam consistit, et in modum crucis thurificans exclamat : non tamen verba *benedictum regnum* pronuntiat, quæ sunt veluti triumphalia et absolutæ auctoritatis propria ; sed *benedictus Deus* dicit, tanquam humilitatis indicium et enixæ deprecationis. Tum etiam propheticum illud proœmium a fratribus recitatur, et sacerdos preces vesperi dicit : qua utraque dictione expleta, collectam elata voce peragit. Statim vero a lectore graduum canone incepto, sacer mystagogus quinquagesimum psalmum ore tenus recitat, et præsanctificatum panem in prothesi totum componit. Statimque ad singulas graduum antiphonas, perquam precem elata voce dicit : et dum a Psalte canitur psalmus, ipse sanctuarium totum cum templo thurificat : cantatisque tropariis post gloria, introitus sine evangelio cum thurificatione dicitur : lectisque lectionibus, fratres sedent. His expletis, sacerdos canit *dirigatur*, cum ei adjunctis versiculis, fratribus genu flectentibus, quod etiam

Β Ἀκούσον δὴ μοι, τέκνον, καλῶς τὸ πῶς δεῖ τὴν τῶν προηγιασμένων ἐπιτελεῖν τελετὴν. Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἱερουργίαις ἀνοσχεκαλυμμένως καὶ ἀνεδοιάστως ἡ ἱερουργία ἐπιτελεῖται· ἐν δὲ γε ταύτῃ συνεσκιασμένως καὶ πενήτρως· διὸ καὶ μυστικωτέρως εἰς πᾶν ἡ τελετὴ γίνεται. Τοῖνον ὁ ἱερεὺς τὴν ἱερτικὴν ἐνδύμενος στολὴν, τὸ τρισάγιον ὁλοκληρῶς φθεγγόμενος, καὶ τὸ τῆς ἡμέρας τροπάριον, σὺν τῷ Ἰλδοσθητί μοι, ὁ Θεός, τῷ ἁμαρτωλῷ, ἐπιλέγων τρίτον, καὶ τὴν εὐχὴν τοῦ θυμιάματος λέγων ἐνώπιον τῆς θείας τραπέζης ἐφίσταται, καὶ σταυροειδῶς θυμίων ἐκφωνεῖ· οὐχὶ τὸ ἐκλογημένῃ ἡ βασιλεὺς ἀνακηρύττει, ὡς νίκης τρόπαιον καὶ αὐθεντίας ἀπροσωπολήπτου, ἀλλ' Εὐλόγητός ὁ Θεός λέγων, ὡς ταπεινότητος σύμβολον καὶ ἱκετηρίας ἀπαρᾶραυστου· τὸ δὲ προφητικὸν ἐκεῖνο προόμιον παρὰ τῶν ἀδελφῶν κηρύττεται, καὶ ὁ ἱερεὺς τὰς εὐχὰς ἐπιλέγει τοῦ λυχνικοῦ· τέλος δὲ κάκεινων καὶ τούτων λαδόντων, τὴν συναπτήν σὺν τῇ ἐκφωνήσει ἐπιτελεῖ· καὶ ὁ ἐτοιμῶς ὁ ἀναγνώστης τὸν τῶν ἀναβαθμῶν κανόνα ἐναρξάμενος, ὁ θεὸς οὗτος μυσταγωγὸς τὸν ὕ ἀνὰ στόμα διεξιὼν, τὸν προηγιασθέντα ἄρτον ἐν τῇ προθέσει διακοσμεῖ ἀνελλιπῶς· εὐθύς δὲ εἰς ἐν ἕκαστον ἀντίφωνον τῶν ἀναβαθμῶν, μικρὰν αἴτησιν ἐκφωνεῖ· τοῦ δὲ γε ψαλμοῦ παρὰ τοῦ Ψάλτου ἤχουμένου, τὸ ἱερατεῖον ὅλον σὺν τῷ ναῷ ἐπιθυμῇ· καὶ τῶν τροπαρίων ψαλλομένων μετὰ τὴν δόξαν, ἡ εἰσόδος χωρὶς τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ θυμιατοῦ λέγεται, καὶ τῶν ἀναγνωσμάτων ἀναγινωσκομένων, οἱ

NOTÆ.

(8) Theodorum nostrum Basilii scriptis valde delectari solitum, præcipueque illis πρὸς μονάζοντας, quæ diurna nocturnaue manu versabat, mores suos iisdem conformando, narrat Michael monachus in ejus Vita, cap. 15.

(9) De missa Præsanctificatorum apud Græcos exstat copiosa Leonis Allatii dissertatio in calce operis ejus *De consensu Eccl. Occid. cum Orient.*, ubi plurimis relatis auctoritatibus, hanc tamen Studitæ scriptiunculam ignorasse videtur.

A inter preces fit. Et enim post divinum donorum introductionem, statim januæ clauduntur. Tum sacerdos superiore seu extimo velo, quod etiam aerem dicere solemus, dona cooperit. Elevationis autem tempore, haud aufert velum, sed ab infima hujus parte, panem elevans dicit : *præsanctificata sancta*. Deinde aer aufertur. Atque his aliisque indicis mystica immolatio proclamatur, tum illa nuper effecta, tum et illa præsanctificata, crucis quoque accessione et sancto sanguine conjuncta. Deinde fratribus ad communicandum invitatis, *cum timore Dei*, inquit, *et fide, et charitate* : quibus verbis divinam ac vivificam Trinitatem denotat : timorem appellans divinam luminisque fontem Patris gloriam : fidem, unigenitum et coæternum Verbum : charitatem denique, bonum et sanctissimum Spiritum. Jam post fratrum communionem, *Salva, Domine, populum tuum*, dicitur : factoque simul sancto venerandæ crucis signo, divinis haud jam in sacra mensa repositis, sed illico in prothesi consumptis, absolvitur tota subsequens oratio post communionem suam, ab eo qui sacerdotis munere fungitur. Hæc ego tibi, fili, scienter propono, quemadmodum summe peritos homines vidi facientes. Neque in hoc solum sacrificii genere, verum etiam in aliis perinde fit. Deinde communio proclamatur, et donorum ad prothesim translatio, et venerabilium januarum clausura : excepta panis elevatione, qui palam elevatur. Et perfecta oblatio initio fit ; et *Benedictum regnum tuum* cantatur Deo nostro ; cui honor per sæcula. Amen (11).

προθέσει, καὶ αἱ κλείσεις τῶν θεῶν πυλῶν· ἐκτὸς
ὑφ' οὗται, καὶ ἡ τελεία προσκομιδὴ ἐν τῇ ἀρχῇ
ἐστὶν τῷ Θεῷ ἡμῶν ὃς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

(10) Cod. oöst. Quoniam vero codex Otuob. recente manu imperite scriptus fuit, menda quoque alia plura tollere debui, ne syntaxis vel sensus claudicaret.

(14) Quoniam in Græcæ missæ argumentō versati sumus, placet hic brevier narrare de picturis aliquot adhuc ineditis, sed a me postea oblata occasione vulgandis, sacrosanctum hunc ritum (missæ tamen communis, non præsantificatorum), repræsentantibus; quibus ego nihil fere vidi elegantius, aut floridiore colorum gratia jucundius, inter Græcæ liturgiæ monumenta. Igitur pictura I. Pars Græci templi sacris iconibus exornati, ante quas taupades pendent. In medio thronus, in quo residet sanctus Gregorius theologus episcopaliter indutus, id est phelonio crucibus interstincto, et omophoribus seu pallio, librum tenens, et benedicens tribus. Græco more, elatis digitis, id est *ῥηφιδὶ τῶν δακτύλων*, ut loquitur sanctus Siphronius p. 47, in egregio suo Commentario liturgico a nobis edito in *Spicil. Rom.* tomo IV. Datus autem locus Gregorio in hac prima pictura fuit, quia is unius et sacris liturgiis auctor est, quam habemus apud Renaudotium t. I. (Et quidem ibi in *Dissert.* p. xcvi proferitur ejus titulus: *Ἡ θεία λειτουργία τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὶς ἡμῶν Γρηγορίου Θεολόγου.*) Circumstantiæ

monachi grandi schemate induti cum cucullis cruce
signatis : et quidem monachi, decore et gravitate
conspicui, in his picturis, ipsorum jussu aut opera,
ut puto, elaboratis, nunquam desunt. II. Diaconus
cum tonsura clericali, sicchario indutus, orarium
seu stolam tribus digitis tenens (de qua re Goarius
D in *Eucholog.* p. 35) ante bematis januam, βημό-
θυρον, canens : 'Εν εὐφῆνῃ Θεῷ δοξάζομεν. Cancellus
bematis ornant pervenisse imagines Jesu, Mariae,
et Praecursoris (de cujus imagine in missæ ἐνάρξει
præferri solita Sophronius p. 39), item Christi se-
pultura, et crux insignis. Infra Michael archange-
lus loriceatus et chlamydatus, necnon monasterii
abbas senior in sella cum cruce de collo pen-
dente. III. Rursus nobiles picturae in bematis πρυ-
γέλλοις. Infra sacerdos cum phelonio rubro (de quo
Sophron. p. 36) ad missam procedens cum libro
Evangelii, comitantibus diacono et subdiacono cum
cereis; prorsus ut ait Sophronius p. 42 : Ὁ ἱερεὺς
ἑξέρχεται βασιτάων τὸ εὐαγγέλιον, ὡς ὁ Χριστὸς
τὸν σταυρὸν. Τὰ κηρία ὀψικεύοντα ἐν τῇ εἰσόδῳ δαι-
κνύουσι τὸ θεῖον φωῦ. Et quidem iam in hac iam in
sexta pictura gestatur sacerdos ab angelis, dum bematis
januam ingreditur vel inde egreditur. Namque
idem Sophronius ait p. 43 : Ὁ ἱερεὺς ἐν τῷ συνθρόνῳ
βασιτάμενος ὑπὸ διακόνων ὡς ἀγγέλων. Elr. p. 52.

DE TYPICO THEODORI STUDITÆ MONITUM.

(Ang. Mai, *Biblioth. nov. t. IV, p. 102.*)

De græcis Typicis, eorumque multitudine ac varietate, docte more suo Allatius in peculiari opusculo de libris ecclesiasticis Græcorum. Et quidem nominatim *Typicon Studiticum* memorat Nico apud Cotele-rium, *Monum. eccl. Gr.*, t. III, p. 440. Ego notitiam codicis Vaticani 1609 lectoribus non inuidebo, cui Græce Latineque inscribitur titulus: *Typicon Theodori Studitæ*. Ipsum vero Typicon sic incipit: Ὁ Θεὸς Τυπικὸν περιέχον τὴν ἅπασαν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου καὶ τῶν λοιπῶν. Hoc ego ms. Studitæ Typicon cum Hierosolymitano sancti Sabæ conferens, longe brevius esse comperiebam. Oblatus autem fuit hic codex anno 1583 pontifici maximo Sixto V, cum supremus tunc esset bibliothecæ Vaticanæ protector Antonius cærdinalis, a quodam Francisco Græcorum catholi- corum in urbe Messana protopapa, ut testatur epigraphe, quæ ita se habet: Ὁ κύριος Φραγκίσκος Ἀρχ... τοῦ Ἐμμανουὴλος χωρεπισκόπου Ῥοδίου υἱὸς, πρωτονοτάριος καὶ πρωτοπάπας καθολικὸς Μεσσηνίας τῆς Σικελίας, ἐκ πολλῆς εἰς τὴν ἀποστολικὴν καθέδραν προθυμίας, τοῦτο τὸ βιβλίον πολλῶ πόνῳ καὶ δαπάνῃ συνάξας ἐκ τῶν ἀνατολικῶν, προσέφερε τῷ μακαριωτάτῳ πάπᾳ Σίξτῳ πέμπτῳ, ἐν τῇ Βατικανῇ βιβλιοθήκῃ φυλαχθὲν, ἐπὶ μεγάλῳ φύλακός τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ἐκκαμπροτάτου καὶ αἰδουσιμωτάτου κυρίου Ἀντωνίου Καρόνηλι Καράφα· ἔτει αφαπτε'.

NOTÆ.

τῶν διακόνων ἱσταμένων εἰς τύπον τῶν ἀγγέλων. IV. A sacerdos, seu episcopus, intra βημόθυρον phelonio albo (de quo idem Sophr. p. 36.) indutus, manibus extensis orans: post quem diaconus stichario et orario ornatus, legens. Quia vero angeli a Græcis liturgicis et a Patribus (adi Chrysostomum *De Sa- cerd.* lib. vi, 4) assistere huic tanto mysterio di- cuntur, idcirco a pictore duo hic sunt additi an- geli, nempe ut dicunt inscriptiones: Ἐφ' Μιχαὴλ ὁ ἀρχὼν, σοφία (id est, ut explicat Sophronius, p. 48. θεῆ) καὶ ὁ Γαβριὴλ πρόσχωμεν. In superioribus Christus Dominus de nube benedicens: ὁ Δεσπότης ἔφη, Εἰρήνη πᾶσι. Ibidem David cum harpa, ob in- dicandam psalmodiam. (Confer rursus Sophr. p. 45.) V. Sacerdos ad altare liturgia fungens, mani- bus passis. Altari imminet curvum lacunar, Græce κόγχη, κατὰ τὸ ἐν Βηθλεὲμ σπήλαιον, ut ait So- phronius p. 32. Sustinet κόγχην quatuor παρακλιό- νια, columnæ, κατὰ μίμησιν τῶν τεσσάρων ζώων τῶν ὀφθέντων τῷ προφήτῃ, ut scribit idem So- phronius, p. 33. Ignis de altari in cælum conscen- dens, quia, ut ait epigraphe, ἕκαστος λόγος τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου ὡς πῦρ ἐγένετο, καὶ ἐφθασεν μέ- χρι τοῦ οὐρανοῦ. Vel quia, ut ait Sophronius, p. 33, ἀρμύζει τὸν ἱερέα ὡς πῦρ φλέγον εἶναι. Cui miris verbis consonat S. Cyrillus Alex. (*De ador. in sp. et rer. lib. xii, opp. t. I, p. 437*): Πρέπει ἄνδρας τοὺς ἱερούς, καὶ Χριστῷ τὴν οἰκίαν ἀναθέντας ζωὴν, θερμούς καὶ ζέοντας ὁρᾶσθαι τῷ πνεύματι, καὶ τοῦτο διὰ παντός, οὐκ εἰς ἀπόψυξιν καταφερομένους διὰ κοσμικῶν ἡθονῶν, ἀναζωπυροῦντας δὲ μᾶλλον ἐν ἁγιασμῷ τὸν νοῦν εἰς φιλοθεῖαν καὶ ἐφ' ἑσθιν ἀρε- τῆς: Decet sacros viros, qui Christo vitam suam dicant, calentes ferventesque spiritu conspici, idque perpetuo: neque ad refrigerium delabi per mundanas voluptates, sed mentem potius sanctitate ad Dei amo-

rem et virtutis appetitionem exsuscitare. Adest mo- nasteri abbas in parvo throno sub minore lacu- nari rectus stans. Item Michael archangelus dia- bolum expellens εἰς τὸ ἐξώτερον πύρ; ut significet- male conscientia homines nec non catechumenos ecclesia sanctisque mysteriis esse excludendos, quod satis colligitur ex epigraphe. VI. Sacerdos sacrum calicem gestans gestatus ipse ab angelis, ut ait inscriptio: Ἀγγελοὶ βαστάζοντες τὸν ἱερέα μετὰ τῶν ἁγιασμάτων. Rursus sacerdos ad altare, ubi calix, asteriscus, et candelabra ardentia duo. Astat Michael archangelus, desuperque æternus Pater benedicens, duoque angeli preces hominum suscipientes vel deferentes. VII. Sacerdos ad altare manibus passis, retro diaconus legens. In superiore parte insignis pictura angelorum et seraphinorum, medium habentium puerum Jesum, tanquam in rota splendidissima. Ignis (de quo diximus supra) sacerdotem involvens, ut ait epigraphe: Πυρὸς φλόξ ἐπέσεν ἐπὶ τὸν ἱερέα, καὶ ἐγένετο ὁ ἱερεὺς φλογόπυ- ρος ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἕως τῶν ὀνύχων αὐτοῦ. VIII. Sacerdos, seu episcopus, stans in bematis janua, sanctificatis et dignis divinam eucharistiam de ca- lice sumptam distribuit sacro cochleari. Astant in- clinati, diaconus cum orario in crucis formam disposito, et duo pueri cerophorarii. Qui commu- nicant, non genu flectunt, sed more Græco stant: οἱ παριστάμενοι μεταλαμβάνουσι. IX. Eulogiarum, id est panis benedicti in disco positi, distributio a sacerdote extra bematis januam fit. In supernis angeli, imitantes quasi distributionem terrestrem, oblationes Ecclesiæ ad Deum deferunt: Αἱ τῆς Ἐκκλησίας ἀπαρχαὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναρχόμεναι, ut ait inscriptio. Hactenus de his novem pulchris eru- ditisque picturis, quæ luce publica dignissimæ sunt.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΚΗ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΟΥ.

(Πολλὰ γὰρ κατηχήσεις εἰσὶ τοῦ Στουδίτου, ἀλλ' αὕτη λέγεται *Κατήχησις χρονική* [12].)

S. P. N. THEODORI STUDITÆ

DOCTRINA CHRONICA MONASTERII STUDII.

(Et multæ quidem sunt Studitæ catecheses, sed hæc dicitur *Catechesis chronica*.)

α. Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, νῦν ἐπιχειρῶ πᾶσιν ὑμῖν τοῖς ἐθέλουσι βιώναι ὀρθῶς καὶ θεοφιλῶς, ἀριθλότερα ὑποδείξαι, ὡς ἐφικτὸν, τὸ πῶς δεῖ τηρεῖν τὴν κυκλοτερικὴν τοῦ χρόνου περιόδον· ὅσον δὲ πρὸς εὐσέβειαν τῶν πιστῶν, καὶ ὅσον πρὸς ἀνατροφὴν τῶν αἱρετικῶν. Καλὸν τὸ ἅλας, καλὸν τὸ φῶς· εἰ δὲ τις ἐκτὸς τούτων τυφλὸς ὢν, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, καθὼς ὁ ἡμέτερος Κύριος εἶπεν. Ὁρθοδοξίας μὲν οἶκον οἰκοδομῆσαι ἐπιχειρῶν, θεμέλιον ἀσειστον ἐμπῆξαι· δέει, ἐκ τῶν θείων ἀποστόλων, καὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων τοῖς παραδοθεῖσι κανόσι· καὶ πρὸ γε πάντων εἰδωμένον ἂν, τί τὸ ἱερὸν λόγιον ἔφησεν. Λέγει μὲν πάλαι ὁ Κύριος πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωϋσέα· « Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἑνιαυτοῦ φυλάξατέ μοι, νηστείαν ἁγίαν, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου ὑμῶν· τὴν ἑορτὴν τῶν ἁζύμων τῇ πρώτῃ μηνί, ἡμέρας ἐπὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ ἄρτον κακώσεως ἔδεσθε· εἰτὰ ἀριθμῶνται ὑμῖν ἑβδομάδες ἐπὶ τὰ ὀλόκληραι ἡμέραι πεντήκοντα, καὶ καλέσατε αὐτὴν κλητὴν ἁγίαν ἡμέραν νηστείας δεκτὴν. Καὶ τῇ δεκάτῃ ε' μεσοῦντος τοῦ ἑνιαυτοῦ, ἑορτὴ ἁγία σκηνοπηγία ἔσται ὑμῖν καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὑμῶν· καὶ πᾶσα ψυχὴ ἥτις οὐ ταπεινωθήσεται, ἐξολοθρευθήσεται ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. » Ἐντεῦθεν, ὡς εἰσιν, καὶ παρ' ἡμῖν τρεῖς νηστεῖαι φυλάττονται, ἃς προσεύπου ἑορταῖ ἐκείναι. Τὸ δ' ἂν βούλεται ἐν ἡμῖν, ἀδελφοί, τὸ Τρεῖς καιροὺς τοῦ ἑνιαυτοῦ φυλάξατέ μοι νηστείαν ἁγίαν ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου ὑμῶν; τύπος δ' ἂν, ὡς οἶμαι, ἀφαιφνῆς εἴη τοῦτο τῆς μᾶς καὶ μόνης θεότητος, καὶ ἐν τρισὶ χαρακτῆρσιν ὁρωμένης τε καὶ λατρευομένης παρ' ἡμῶν τῶν τῆς ἀληθείας προσκυνητῶν. Διὸ τρεῖς παρ' ἡμῖν νηστεῖαι νενομοθέτηνται εἰς τύπον τῆς ζωαρχικωτάτης Τριάδος ἐκ τῶν θείων μαθητῶν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ (13)· καὶ αὗ ἡμέραι

1. Fratres mei ac Patres. Nunc aggredior vobis omnibus recte et religiose vivere volentibus, perspicue prout fieri poterit demonstrare, quomodo observanda sit circularis anni periodus, tum quod attinet ad fidelium pietatem, tum etiam quod ad hæreticorum refutationem refertur. Bonum sal, et bona lux : a quibus si quis abest, cæcūtit nec quo vadit scit, sicut Dominus noster dixit. Qui orthodoxiæ domum ædificare aggreditur, fundamentum immobile ponere debet, ex traditis a divinis apostolis et inspiratis Patribus regulis. Atque in primis videamus, quid sacra oracula dicant. Ait olim Dominus hierophanti Moysi : « Tribus anni temporibus sanctum jejunium mihi observabitis, a parvo inter vos ad magnum. Festum azymorum primo mense : diebus septem humiliabitis animas vestras, et panem afflictionis manducabitis. Deinde numerabuntur vobis hebdomadæ septem, omnino dies quinquaginta; et appellabitis hunc proprio nomine diem sanctum, jejunium acceptabile. Et decima quinta mensis septimi, medio anno, festum sanctum scenopægiæ vobis erit, et animas vestras humiliabitis coram Deo vestro. Et omnis anima, quæ se non humiliaverit, delebitur de medio vestrum¹. » Hinc, ut videtur, apud nos quoque tria jejunia observantur, quæ a solemnitatibus illis denotabantur. Quid enim significant apud nos, o fratres, verba : tribus anni temporibus observate sanctum jejunium a parvo ad adultum inter vos? Figura hæc est, ut arbitror, accurata unice ac solius deitatis in tribus personis spectatæ cultæque a nobis veritatis adoratoribus. Ideo tria apud nos jejunia sancita fuerunt a divinis discipulis unigeniti Filii Dei ob figurandam vividam Trinitatem. Et quidem duæ sanctæ erunt vobis in hebdomada ferie,

¹ Exod. xxiii; Deut. xvi.

NOTÆ.

(12) Incognita est hæc catechesis, quæ in neutra catechesium Studitæ collectione nominatur.

(13) De tribus quadragesimis scribit Anastasius

Sinaita apud Cotel. *Monum. Eccl. Gr.* t. III, p. 425.

quarta et sexta. Quid porro hoc quoque significat, ex septem diebus duo observabuntur. sanctificati? Ut arbitror, in periodico tempore rotæ heptacyclæ, duæ res sanctæ observabuntur, divinitas et humanitas unius et sublimi ratione uniti Filii Dei, et sanctæ Matris. Aliunde etiam videtur, hebdomadario cyclo trinus denotari typus per dies, sicut in anno a fidelibus manifeste honoratur genuinus Trinitatis typus.

2. Primus quadragesimæ terminus. Prima est ipsa Christi nativitatis solemnitas, quæ in Patris typum assumitur, quatenus ipse sciens complacuit sibi de Filii sui conceptione ac nativitate. Quamobrem et quadraginta dierum numerus præscriptus est, ut jejuniis Moysis et Eliæ.

3. Secundus terminus. Post illam secunda, quæ magna quadragesima dicitur, typum refert Unigeniti: quam quidem ipse etiam manifeste ostendit, dum tribus annis eam observavit, postquam a baptismo ascenderat. Unde autem id innotescat, intelligat mecum et certo agnoscat auditor: nempe trigesimo ætatis anno baptismum suscepit Dominus, et triennio posthinc mortem subiit. Quare, ut e probe gnaris rescivimus, ter hoc annum jejunium observavit.

4. Tertius terminus. Tertia vero post hanc quadragesima, quæ etiam apostolorum a nonnullis appellatur, typus habeatur vivificantis Spiritus, qui etiam apostolos docuit omnia quæ ipsi a Patre Filioque significata fuerunt. Est vero trium unum nomen deitas, in tribus tamen personis agnita et adorata.

5. Sed age jam sermo ad propositum suum accedat, et singula proprio tempori deputemus, tam diebus quam hebdomadis, et quæ de causa ita constitutum sit. Quarta sane et sexta feria jejuniis semper sanctificantur jejunando a caseo, piscibus et oleo, quemadmodum divi Apostoli, et post illos divinitus inspirati Patres constituerunt. Sed tamen in purissimæ Deiparæ Nativitate, ejusque in templum Ingressu, et in alio festo quod Hypapante dicitur, insuper in Annuntiatione, et in mirabili Assumptione, utimur oleo et piscibus, si forte in prædictos dies incidant, nempe in quartam aut sextam feriam. Similiter etiam in Præcursoris et supremorum apostolorum Petri et Pauli Nativitatibus. Haud tamen in festis sanctorum martyrum aut pontificum piscibus utimur, si forte occurrant in quarta vel sexta feria.

6. Et monachi quidem in honorem ac laudem crucis, quatuordecim dies observant, alii duodecim, alii quatuor. Sed universus Christi populus sanctificati omnes observant diem Exaltationis, id est xiv Septembris. Verumtamen Nativitatis Christi jejunium tribus diebus observetur in hebdomada, id est secunda, quarta, sextaque feria, et cavendo a piscibus oleoque, jejunium strenue transigatur: parique

A δύο ἀγναί ἔστωσαν ὑμῖν ἐν ἑπτὰ ἡμέραις, τετράδι φημι καὶ τῇ ἑκτῇ. Τί δὲ καὶ τοῦτό ἐστι δηλοῦν, τὸ, Ἐν ἑπτὰ ἡμέραις δύο τηρηθῶσιν ἀγναί; ὡς οἶμαι τοῦτε, τῷ περιοδικῷ χρόνῳ τῆς ἑπτακύκλου τροχῶ, δύο τηρηθῶσιν ἀγναί, θεότης καὶ ἀνθρωπότης τοῦ ἐνὸς καὶ ὑπερηγμένου Υἱοῦ Θεοῦ τε, καὶ Μητρὸς ἁγίας. Ἄλλως δ' αὖ δοκεῖ, ὅτι καὶ τῷ ἑβδομαδικῷ κύκλῳ ὁ τριαδικὸς χαρακτηρίζεται τύπος διὰ τριῶν ἡμερῶν, ὡς τῷ ἐνιαυτῷ παρὰ τῶν πιστῶν ἀριθλήως τιμᾶται ὁ ἀκραίφνης τῆς Τριάδος τύπος.

β'. Ὅρος τεσσαρακοστῆς πρῶτος. Ἔστι μὲν οὖν αὐτῇ τε ἡ πρώτη ἑορτὴ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, ἡ εἰς τύπον ἂν ἐληφται τοῦ Πατρὸς, ὡς οἶδεν ὁ εὐδοκῆσας αὐτὸς τὴν τοῦ Υἱοῦ σύλληψιν τε καὶ γέννησιν. Διότι καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας νενομοθέτηνται, ὡς B Μωυσέως ἡ νηστεία καὶ Ἡλίου.

γ'. Δεύτερος ὅρος. Ἡ δὲ μετ' αὐτὴν β', ἡ καὶ μεγάλη τεσσαρακοστὴ λέγεται, εἰς τύπον εἴη τε τοῦ Μονογενοῦς· ἦν καὶ αὐτὸς ἀριθλήως ὑπέδειξεν, τρεῖς ἐνιαυτοὺς τοῦτο ποιῶν, μετὰ τὴν τοῦ βαπτίσματος ἄνοδον. Καὶ πόθεν ἤλθον τοῦτό ἐστι, συνίη μοι ὁ ἀκροατὴς, καὶ ἰδέτω καλῶς· τριακονταετὴς δηλονότι ὁ Κύριος βάπτισμα ὑπέδεξάτο, καὶ ἐν ἄλλοις τρισὶ τῷ θανάτῳ ὑπέστη· διὸ ὡς ἐγνωμεν ἐν τοῖς ἀκρῶς ἐπισταμένοις, τρεῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ τὴν παρούσαν νηστείαν ὑπέδειξεν.

δ'. Τρίτος ὅρος. Ἡ δὲ μετ' αὐτὴν τρίτη, ἡ καὶ παρὰ τισὶ τῶν ἀποστόλων κηρυττομένη, τύπος ἂν εἴη καὶ αὐτῇ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος, τὸ καὶ τοὺς ἀποστόλους διδάξαν πάντα ἃ παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ C Υἱοῦ μεμυσταγῶνται. Ὄνομα δὲ τῶν τριῶν ἐν, ἡ θεότης, ἀλλ' ἐν τρισὶν ὑποστάσει γνωριζομένη τε καὶ προσκυνουμένη.

ε'. Ἄλλ' ἵτεον· ὁ λόγος καὶ τῷ κειμένῳ πελάσει, καὶ ἕκαστα τῷ ἰδίῳ καιρῷ παραθήσομεν, ἐν τε ἡμέραις καὶ ἑβδομάσι, καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν νενομοθέτηνται· τετράς τε καὶ παρασκευὴ παντελῶς ἀγναί εἰς νηστείαν ἀεὶ τηρηθῶσι, τυροῦ, ἰχθύων, ἐλαίου, καθὼς οἱ θεοὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς θεοφύροι Πατέρες ἐνομοθέτησαν. Τὴν γὰρ γέννησιν τῆς παναχράντου Θεοτόκου, καὶ τὴν αὐτῆς εἰς ναὸν εἰσόδον, καὶ τὴν ἐτέραν ἡ καὶ ὑπαπαντὴ λεγόμενη, καὶ αὐτὴν τοῦ εὐαγγελισμοῦ, καὶ τὴν θείαν μετὰστασιν, διαλύομεν εἰς ἔλαιον καὶ ἰχθῦας, εἰ τύχῃσι ταῖς γεγραμμέναις ἡμέραις, τῇ τε τετράδι καὶ παρασκευῇ. D Ὡσαύτως καὶ τὸ τοῦ Προδρόμου γενέσιον, καὶ τῶν κορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου· τῶν δὲ ἁγίων μαρτύρων καὶ ὁσίων ἱεραρχῶν οὐ διαλύομεν εἰς ἰχθῦας, εἰ τύχῃσι δ' ἡ ε'.

ς'. Οἱ μὲν οὖν μονάζοντες εἰς ὁῶσαν καὶ ἐπαινον τοῦ σταυρικοῦ ξύλου, δέκα καὶ τέσσαρας ἡμέρας διαφυλάττουσιν, ἄλλοι β', ἄλλοι δ'· ὁ δὲ σύμπας λαὸς τοῦ Χριστοῦ, ἀγνοί πάντες διατηρῶσιν αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ὑψώσεως, ἥτοι τὴν 18^{ην} τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός (14). Τὴν δὲ αὐτὴν νηστείαν τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, τὰς τρεῖς ἡμέρας διαφυλάττεσθαι τῆς ἑβδομάδος, ἥτοι β', δ', καὶ ε', ἰχθῦας καὶ ἔλαιον, καὶ νη-

NOTÆ.

(14) Videsis Nicenem apud Cotelerium Op. cit. t. III, p. 458 et seqq.

ετραδι
ν, τδ,
οίμαι
ροχού,
υ' ενδς
ιγίας.
κλψ δ
ερών,
αται
ν ουν
ς, η
υδο-
ρσιν.
ως
με-
του
ρεϊς
τος
οι δ
ντί
οιαι
ως
ν-
και
ειη
το-
του
η
τε
ι,
ε-
ε-
αι
υ,
-
ς
-
ι
-

σταίαν ἐνθῶς ποιεῖτω· ὡσαύτως καὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ποιεῖτω, καὶ τὴν τῆς Θεομητορὸς ἁγίαν νηστείαν (15). Ἐν μὲν οὖν τῇ παραμονῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, νήστεις διατελοῦμεν, καὶ τὴν ἡμέραν ἀγνεύοντες (16) εἰς ἰχθῦας καὶ ἔλαιον, πάρεξ Σαββάτου ἢ Κυριακῆς· τότε ταῦτα ἐσθίομεν. Ὡσαύτως ποιοῦμεν καὶ τὰς ἄλλας παραμονὰς τῶν τοῦ Χριστοῦ πανηγύρεων· τῇ δὲ ἐπαύριον διαλύομεν ἐν οἰαδηποτοῦν ἡμέρᾳ τύχῃ· καθὼς ἄνωθεν εἰρήκαμεν, εἰς δόξαν τοῦ εὐδοκῆσαντος Πατρὸς, καὶ τοῦ γεννηθέντος Υἱοῦ· καὶ γὰρ ὡς αὐτὴν τὴν ἡμέραν καὶ ἐτέρας ἐξ διαλύομεν, ἵνα μὴ σκυθρωποὶ φανώμεν, ὡς οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι, ἐν τῇ γεννήσει τοῦ ἡμᾶς ἀναπλάσαντος.

Ζ. Τὴν δὲ αὐτὴν παραμονὴν τῶν φώτων, καὶ αὐτὴν ὁμοίως νήστεις διαπεραιοῦμεν ἐκ τε ἑλαίου καὶ ἰχθύων καὶ ἐτέρων εἰδῶν τὴν πᾶσαν ἡμέραν· ταύτην δὲ γε τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, οἰανοῦν ἡμέρα τύχῃ, διαλύομεν εἰς πᾶν, εἰς χάριν καὶ δόξαν τοῦ βαπτισθέντος, καὶ ἀρχὴν ἁγίαν τῆς τοιαύτης χάριτος, καὶ τὸν βωθισμὸν θαυρίζοντες. Ἔστι δὲ ἡ τοιαύτη χαρμονὴ ἡμῖν τοῦ βροτογόνου τοιοῦτω τρόπῳ, ὡς οἷα τις εἰληφῶς χάριν τινὰ πλούτου ὑπὸ τινος βασιλέως, καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ καὶ χαίρων ἐν τοῖς καλοῖς οἷς εἰληφε· μετὰ δὲ τινὰ χρόνον, ἑτερός τις ἐχθρὸς ἀνάρτης καὶ ἀλαζῶν πηδῆσας ποθὲν, καὶ τοῦ ἔχοντος πλούτου τοῦδε ἀποστερήσει, προσέτι καὶ τιμωρήσει βιαίως· εἴτε οὖν τοῦτο κατὰδῆλον τῷ βασιλεῖ γεγονός· ὁ δὲ ἤκει, καὶ τὸν ἀποστὰντὴν ἐκείνον τιμωρήσας ἀνηλεῶς, καὶ τὸν ἀφελόμενον πλούτου τῷ ἔχοντι ἀποδώσει· καίτοι καὶ πλεῖον τοῦ προτέρου ἐπιχαρήσει σημειῶν βασιλικῶν, ὃ καὶ φοβερόν γίνεται τοῖς ὑπεναντίοις· τοιοῦτω τοιγαροῦν παραδείγματι καὶ ὁ ἡμέτερος Κύριος ποιήσας τῷ ἀποστάτῃ ἐχθρῷ, δέδωκεν ἡμῖν πλεῖω τοῦ προτέρου ἐκείνου τὴν χάριν τῆς καλιγγενείας. Εἰς γοῦν τὴν ἀναγέννησιν δι' ὕδατος τε καὶ Πνεύματος, διττὴ ἡμῖν γίνεται ἡ παρούσα κάθαρσις· διὰ μὲν τοῦ ὕδατος τὸ σῶμα σμῆχεται, καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τὸ πνεῦμα ἀνακαθίγεται. Πῶς γὰρ οὐ δυνατόν εὐφρανθῆναι τε καὶ χορεῦσαι τὴν ἡμῶν σωτηρίαν; καὶ γὰρ, ὡς ἔγωγε οἶμαι, ὁ μὴ εὐφραινόμενος τὴν παρούσαν ἡμέραν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, οὐ σωτήριος αὐτῷ φαίνεται ἡ παρούσα χάρις, ἀλλὰ σκυθρωπῶς ὑποφαίνεται, καὶ ἀθῶς διάκειται καὶ πονηρῶς ἐπὶ τῇ σωτηρίῳ δόσει.

Περὶ τῆς ἑβδομάδος τῆς προφωνησίμου (17).

η'. Ὡσαύτως τὴν τῆς προφωνῆς ἑβδομάδα, ἐν ἣ δ ἀναγιγνώσκεται τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον τοῦ τελῶνου καὶ τοῦ Φαρισαίου, διαλύομεν καὶ αὐτὴν εἰς πᾶν εἶδος, καθὼς ἄρα παρελάβομεν ὑπὸ τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων Πατέρων· οὐχὶ διὰ τινὰ ὀρθοδοξίαν ἢ νῦν ἑβδομάς

A ratione sanctorum quoque apostolorum ac Deiparae sanctum servetur jejuniū. Nativitatis Christi pervigilium jejuni peragimus, et hunc diem sanctificamus absque piscibus et oleo, excepto Sabbato ac die Dominico, quibus his vescimur. Simili ratione transigimus cætera quoque pervigilia Christi solemnitatū : festo tamen sequente jejuniū solvimus, quacunque demum die obvenerit, ut supra diximus, in honorem Patris cui complacuit, et nati Filii. Jam sicut ipsum illum diem, ita et alios sex peragimus, ne tristes appareamus, sicut ingrati Judæi, in ejus, qui nos reformavit, natalitate.

7. Porro in pervigilio quoque luminum jejuna-
B mus similiter ab oleo, piscibus, aliisque condituris, toto die. At vero ipsum diem Epiphaniæ, .quilibet dies sit, absque ulla abstinētia agimus, ad gratiam et gloriam baptizati; atque ob tantæ gratiæ exordium, mersionem quoque publicam facimus. Hoc autem nostrum de homicida diabolo gaudium ejusmodi est; ceu si quis opum gratia a rege accepta, ea potitus apud se lætabundus fueretur : at enim post tempus aliquod, nescio quis alius hostilis adversarius atque superbus eum alicunde aggrediens, possessis opibus spoliaret, insuperque violenta pœna affligeret : quo mox facinore regi nuntiato, is superveniret, ac rebellem illum sine misericordia puniret, et ereptam prædam priori domino restitueret. Et quidem magis etiam quam antea lætabitur ob hoc regium facinus, quod formidabile adversarii sit. Pari ergo modo Dominus quoque noster contra rebellem hostem se gerens, dedit nobis majorem quam illi priori homini gratiam regenerationis. Ergo in hac per aquam et Spiritum regeneratione duplex nobis fit purificatio : etenim per aquam corpus lavatur, per Spiritum spiritus renovatur. Quidni igitur lætandum ac gestiendum salutis nostræ causa sit? Namque, ut ego existimo, si quis hoc die sancti baptismi non lætatur, huic nequaquam affulget præsens gratia, sed mæstus apparet, et irreligiose improbeque se habet, dum salutare donum tribuitur.

De hebdomada proclamationis (Latinis septuagesima).

D 8. Similiter etiam proclamationis hebdomadam in qua legitur sacrum evangelium publicani et Pharisei, peragimus omni abstinētia liberam, sicut a sanctis nostris traditum Patribus accepimus. Neque ob aliquam orthodoxiam hanc hebdoma-

NOTÆ.

(15) De jejuniō Deiparæ appellato agit Anastasius apud Cotelierum Op. et tom. cit.
(16) Quia fortasse ambiguitas est hic locus, en ejus declarationem ex alio scripto de jejuniis in eodem codice, p. 163 : Τῇ παραμονῇ τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως καὶ τῶν ἁγίων θεοφανείων νήστεις διατῇ-

ροῦμεν, καὶ οὐ καταλύομεν ἔλαιον ἢ ἰχθῦας, ἐκτὸς εἰ τύχῃαι Σαββάτῳ ἢ Κυριακῇ.
(17) Scribitur aliquando etiam προσφ. Sic autem dicitur, quia tunc admonentur fideles de venturo jejuniō Super hac Dominica et hebdomada Allatius dissert. mox citanda, col. 1414 seq.

dam ita transigimus, sed ut irreligiosum illud dogma explodatur impurissimi Petri Armeniorum episcopi, quem Lycopetrum vulgo dicunt. Quippe ille plane maledictus dogma statuit sectatoribus suis, ut hanc hebdomadam seu sanctam observarent totam, propter lupum nescio quem pessimum et abominabilem. Nos vero Dei plebs liberam totam transigimus, ob illorum cum suo irreligioso stultoque dogmate refutationem. Testatur autem aliqui ipsorum absurditatem magnus etiam in theologia Gregoriussie: Haud simplex mihi comperta est Armeniorum gens, sed latebrosa et subdola; quibus verbis horum fidem seu obvolutam sugillat. Similiter et in hebdomada caseoprivii, post horam nonam caseo et ovis vescimur, ut ab impio ritu recedamus Jacobitarum et Tetraditarum. Nam in tyrophagie hebdomada, idcirco vetiti sumus, ut ego arbitror, a sanctis Patribus carne vesci, vel ob monastici ordinis memoriam, vel ob typum novæ puræque vitæ exhibendum.

9. Jam in sancta magnaue quadragesima semel in die vescimur, hora nona, et quidem aridis, aut etiam leguminibus absque oleo; neque vino utimur, excepto Sabbato et die Dominico. Comedimus et omne genus testaceorum, et ossibus carentium, et salsamenta, indubitanter: pisces nequaquam per hoc sanctum jejunium, excepto Sabbato, et die palmarum Dominico, ad honorem ejus qui a jejuniis veniens, convivio interfuit post Lazari suscitationem: vel omnino etiam, quia et hæc una est de sacris Christi solemnitatibus. At enim sancta magna hebdomada jejuni omnino perstamus, si fieri potest, absque etiam oleo et vino; nisi quod in nocturna vigilia sanctæ passionis, bibimus aliquid ob necessitatem ac laborem. Jejunium pariter usque ad vesperam magnò Sabbato continuamus, hoc, inquam, solo totius anni Sabbato. At vero totam diacenesimi (lat. in albis) hebdomadam jejunio liberam agimus, ad honorem ejus qui nos vivificavit Filii Dei. Quod si quis in hac haud indubitanter comedat, sed judaice tristem se gerat, sanctorum Patrum anathemati subiciatur.

10. At enim a secunda Thomæ (dom. in albis) incipimus defunctos fratres commemoare, et feriis quarta et sexta abstinentiam observamus a carne et caseo. Verumtamen quartam feriam Mesopentecostes visum est nonnullis ante nos sanctis Patribus, propterea quod est solemnitas Domini,

Orat. XLIII, 17.

(18) De hoc Armeniorum jejunio, cui nomen artiziburium, docte inter alios multos Allatius De Dominicis et hebdomad. Græcorum, post opus De consensu dissert. col. 1515 seqq.

(19) Lupum dicit, qui canem Sergii hæresiarchæ devoravit. Allat. dissert. cit. col. 1518.

(20) In codicis margine glossa est: ὕψαλον λέγει τὸ λινθάνομενον.

(21) Ita etiam Nicephorus patriarcha can. 53 apud Cotelier. op. cit. t. III. d. 449.

διαλύεται, ἀλλ' ἵνα ὅπως τὸ ἄθεον ἐκεῖνο δόγμα διαλυθῇ τοῦ παμβεβήλου Πέτρου ἐπισκόπου Ἀρμενίων (18), ὃν καὶ Λυκοπέτρον οἶδεν ὁ λόγος καλεῖν. Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ τρισκατάρτος ἐνομοθέτησε δόγμα τοῖς αὐτῷ συνεπομένοις, ἵνα τὴν νῦν ἐβδομάδα ἀγνὴν πᾶσαν διατηρῶσιν, διὰ τινος λύκου (19) σκαιοῦ καὶ μυσαρωτάτου. Ἡμεῖς δὲ ἐκ τοῦ Κυρίου λαὸς διαλύομεν πᾶσαν, πρὸς ἀνατροπὴν ἐκεῖνων καὶ τοῦ ἄθεου καὶ ἀνοήτου δόγματος. Συμμαρτυρεῖ που τούτων τὴν ἀπανθρωπότητα καὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος λέγων· Οὐχ ἁπλοῦν γένος εὐρίσκω τῶν Ἀρμενίων, ἀλλὰ μᾶλλον κρυπτόν τε καὶ ὑψαλον (20)· διακυμνῶν τούτων τὴν τῆς πίστεως ὑψαλότητα. Ὡσαύτως καὶ τὴν τῆς τυροσποθέσεως ἐβδομάδα διαλύομεν καὶ αὐτὴν μετὰ τὴν ἐννάτην εἰς τυρόν καὶ ὠά, ἢ ἀνατρέψωμεν τὴν δυσσεβῆ ἰθρησκείαν τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ Τετραβιτῶν (21)· αὐτὴ τοίνυν ἡ τυροφάγος ἐβδομάς, ὡς ἐγὼ γε οἶμαι, ἐκωλύθη τοῦ μὴ ἐσθίειν αὐτὴν χρεά ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων, δι' ἀνάμνησιν τῆς μοναχικῆς τάξεως, ἣ διὰ τύπου τῆς νέας καὶ καθαρᾶς πολιτείας (22).

θ'. Τὴν δὲ ἁγίαν καὶ μεγάλην τεσσαρακοστὴν ἅπας ἐσθίομεν τῆς ἡμέρας ἐν τῇ θ' ξηροφάγιαν, ἣ καὶ ὕσπρια ἄνευ ἐλαίου· οὔτε οἶνον, πᾶρες Σαββάτου καὶ Κυριακῆς· ἐσθιομέν τε καὶ ὀστρακοδέρματα πάντα ἀνστήα τε καὶ ταρύχια ἀνευδοκίστως· ἰχθύας δὲ οὐδαμῶς ἐσθίομεν τὴν ἁγίαν αὐτὴν νηστείαν, πλην τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Σαββάτου, καὶ τῇ Κυριακῇ τῶν βαίων, εἰς δόξαν τοῦ κατελθόντος ἐκ τῆς νηστείας, καὶ συν-
C ἐσθιασθέντος· ἐπὶ τῇ τοῦ Λαζάρου ἐγέρσει· ἣ καὶ ἀριθλῶς ὡς μία οὐσα καὶ αὐτὴ τῶν τοῦ Χριστοῦ θεῶν ἑορτῶν. Τὴν δὲ ἁγίαν μεγάλην ἐβδομάδα νηστεῖς πάντως διατηροῦμεν, εἰ δυνατόν, οὔτε ἐλαιον, οὔτε οἶνον, πᾶρες τῇ ἀγρυπνίᾳ τῶν ἁγίων παθῶν, πίνειν τι πρὸς τὴν χρεῖαν διὰ τὸν κόπον· ὁμοίως νηστεῖς ἕως ὅτε τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ διατηροῦμεν, αὐτῷ καὶ μόνῳ, οὐποτοῦν ἄλλῃ τῷ ὅλῳ ἐνιαυτῷ· τὴν δὲ γε ἅπασαν ἐβδομάδα τῆς διακαινησίμου (23), διαλύομεν καὶ αὐτὴν εἰς δόξαν τοῦ ζωοποιήσαντος ἡμᾶς Ἰησοῦ τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ τις οὐκ ἐσθίει αὐτὴν ἀνευδοκίστως, ἀλλὰ λουδαϊκῶς σκυθρωπάζων, τῷ ἀναθέματι πιπτεῖτω τῶν ἁγίων Πατέρων.

ι'. Ἀπὸ δὲ τῆς β' τοῦ Θωμᾶ ἀρχόμεθα μνημονεύειν τῶν κεκοιμημένων ἀδελφῶν, καὶ διατηροῦμεν ἐν τῇ δ' καὶ γ' εἰς χρεά καὶ εἰς τυρόν. Τὴν δὲ γε τετράδα τῆς Μεσοπεντηκοστῆς (24) ἐδοξέτισιν τῶν πρὸ ἡμῶν ἁγίων Πατέρων, διὰ τὸ εἶναι δεσποτικὴν, καὶ διὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα διαλύσαι αὐ-

NOTÆ.

(22) Confer Callisti Synaxarium, nec non Balsamonem apud Allatium dissert. cit. col. 1424.

(23) Hebdomada, quæ festum Paschæ proxime sequitur, dicitur διακαινήσιμος, quod nomen habuit ex Christi resurrectione, qua omnia renovata fuerunt. Ita sanctus Epiphanius serm. De Pasch. Ἐν ταύτῃ καινῶς ἐπέζητο τῇ κτίσει ὄρους καὶ νόμου.

(24) De Mesopentecoste Allatius dissert. cit. col. 1459.

τὴν (25). Ὡςπερ γοῦν ὁ Χριστὸς λίθος ἀκρογωνιαίος ἂν λέγεται τε καὶ ἔστιν, καὶ ὁμοῦ τὰς δύο διαθήκας εἰς ἓν συνάπτων, οὕτως καὶ ἡ παροῦσα ἡμέρα ἐπισυνάπτει τὴν τε ἀνάστασιν, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν· καὶ ἐπιφαιίνεται χαρμόσυνος ἡ νῦν ἐορτὴ τοῦ Μονογενοῦς, ὡς μέσων θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος αὐτοῦ δοξαζόμενος καὶ προσκυνούμενος· διὰ τοι τοῦτο οἱ πρὸ ἡμῶν αὐτὴν ἀνενδοιάστως ἐόρταζόν τε καὶ εἰς πᾶν ἔσθιον. Νῦν δὲ ὁ χωρῶν, χωρεῖτω ἐν ταύτῃ, εἰ δυνατόν (26)· τὴν δὲ γε πάλιν ἐβδομάδα τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαλύομεν καὶ αὐτὴν εἰς πᾶν, διὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐπιφοίτησιν. Ὡςπερ γὰρ δεῖ χαίρειν ἐπὶ τῇ τοῦ Υἱοῦ γεννήσει, καὶ ἐπὶ τῇ τούτου ζωοποιῷ ἀναστάσει, δεῖ χαίρειν καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ Πνεύματος καθόδῳ.

ἰα'. Ἰστω δὲ μοι πᾶς, ὅτι αἱ μὲν οὖν τρεῖς ἐβδομάδες, δηλονότι τῆς γεννήσεως, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, εἰς τύπον ἂν ἡμῖν εἰληπταί· τῆς ζωαρχικῆς καὶ τριτυποστάτου Τριάδος. Αἱ δὲ μετ' αὐτάς δύο τῆς προσηνῆς καὶ τῆς τυροσποθέσεως, διὰ τε τὰς αἰρέσεις, ἃς ἀνωθεν εἰρήκαμεν, ὅπως μὴ συνεπόμενος φαίνομεν ταῖς τῶν εἰρημένων ἀνοσιωτάταις διδασκαλίαις. Τὴν δὲ γε νηστείαν, ἣ καὶ τῶν ἀποστόλων κηρυττομένη, διατηροῦμεν ὡς καὶ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως ἐν τῇ β', δ', σ'· τὴν δὲ ἡμέραν τῶν ἀποστόλων τῶν δύο ἢ τῶν δωδεκα οὐ διαλύομεν εἰς κρέα καὶ εἰς τυρὸν, εἰ τύχη δ' ἢ σ', ἀλλ' ἢ μόνον ἰχθύας καὶ εἰλαιον. Ὡσαύτως καὶ τὴν τῆς Θεοτόκου νηστείαν διατηροῦμεν· καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς μεταμορφώσεως διαλύομεν εἰς ἰχθύας καὶ εἰλαιον· εἰ καὶ ἔδει διαλύσαι αὐτὴν ἄλλοτρόπως, ἀλλὰ διὰ τὴν νηστείαν κεχώλυται. Τὴν δὲ αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας κοιμήσεως τῆς παναμωμήτου καὶ Θεομήτορος, εἰ τύχη δ' ἢ σ', οὐ διαλύομεν εἰς κρέα, ἢ εἰς τυρὸν, διὰ τὸ μέγα θαῦμα καὶ φρικτὸν τοῦ παραδόξου τούτου ὕπνου. Οἱ γὰρ θεοὶ τότε τοῦ Σωτῆρος ἀπόστολοι, ὡς εὐρομεν ἐν τοῖς θεοῖς συγγράμμασι· Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίου, τρεῖς πλήρεις ἡμέρας τῷ τάφῳ προσμένοντες ἦσαν, ἕως οὗ ὑπὸ θεοῦ ἀγγέλου τὸ πᾶν ἐμυθίσαν (27). Ἐν δὲ γε τῇ ἀποτομῇ τοῦ θεοῦ Προδρόμου, εἰ τύχη δ' ἢ σ', οὐ διαλύομεν ὡσαύτως (28), διότι καὶ αὕτη φόνον ἀνάσιν καὶ θάνατον ἐπιφέρει.

ιβ'. Ἔως ὧδε ἡ παρ' ἐμοῦ, ἀδελφοί, συγγρηγῇ, ἥν τε ἀνέγνων ἐν τῶν ἀποστολικῶν καὶ ἁγίων Πατέρων θεοῖς συγγράμμασι καὶ ἐνομωτάτοις κανόσι· καὶ τὴν τῆς ὀρθοδοξίας οἶκον βεβαίως ψαροδομήκαμεν, ὃ ἐξ ἀρχῆς ὁ λόγος ἐπιχειρῶν ἱμερετο· θαρβῶ τοίνυν παγίως καὶ ἀραρότως τῷ μόνῳ καὶ ἐν τριάδι προσκυνουμένῳ Θεῷ, ὅτι εἰς ὀρθοδοξίαν τὸ

ad hujus ritus normam transigere. Sicut ergo Christus dicitur et est angularis lapis, et utrumque testamentum conjungens, ita hic dies conjungit resurrectionem cum Spiritus adventu: apparetque laeta haec solemnitas Unigeniti, qui ut divinitatis et humanitatis mediator glorificatur et adoratur. Propterea majores nostri ipsam indubitanter solemnem habebant, et quolibet cibo utebantur. Nunc vero qui capit capiat in hac, si potest. Rursus sancti quoque Spiritus hebdomadam liberam omnino habemus, propter Spiritus adventum. Nam sicuti letandum est in Filii natiuitate, et in ejusdem vivifica resurrectione, ita etiam in Spiritus descensu gaudendum est.

B 41. Omnes autem mecum agnoscant, tres hebdomadas scilicet natiuitatis, resurrectionis, et sancti Spiritus adventus, in typum esse assumptas supersubstantialis Trinitatis, quae et vitae omnis fons est. At duae, post has, hebdomadae: proclamationis (septuagesimae) et caseoprivii (quinquagesimae), propter supradictas haereseis, liberas agimus, ne videamur praedictorum sectari irreligiosissimas doctinas. Porro jejunium, quod etiam apostolorum dicitur, observamus, quemadmodum Christi quoque natiuitatis, feriis secunda, quarta et sexta. Attamen die apostolorum duorum vel duodecim carne non utimur neque caseo, si forte sit quarta vel sexta feria, sed piscibus tantum et oleo. Par ratione Deiparae quoque jejunium observamus: et ipso die transfigurationis piscibus et oleo utimur: et quanquam hunc aliter transigere oporteret, nihilominus id per jejunium vetatur. Ast ipso die dormitionis immaculatae Deiparae, si contingat feria quarta vel sexta, non utimur carne vel caseo, propter magnum tremendumque somni hujus admirandi prodigium. Tunc enim venerabiles Salvatoris apostoli, ut in sacris scriptis comperimus Clementis Romani, tres integros dies apud sepulcrum manserunt, donec a dive angelo de re tota certiores facti fuerunt. In decollatione autem divi Praecursoris, si ejus memoria contigerit quarta vel sexta feria, aequè jejunium non solvimus, quia et ipsa eadem impiam necemque menti oggerit.

D 42. Hactenus mea, fratres, scriptura, qualem tum in apostolicorum sanctorumque Patrum sacris libris et apprime legitimis canonibus; atque ita orthodoxiae domum firmiter aedificavimus, quod jam inde ab exordio sermo noster sibi faciendum proposuerat. Confido igitur firmiter enixaeque uni et in Trinitate adorato Deo, nos omnia ad ortho-

NOTÆ.

(25) In codice f. 162. b. Alius auctor. Studitam nostrum citans, de hac quarta feria Mesopentecostes ita scribit: Ἀνόντες εἰς πᾶν τὴν τετράδα τῆς Μεσοπεντηκοστῆς, καθὼς ὁ θεοφόρος Πατὴρ ἡμῶν Θεόδωρος ὁ Στουδίον παρέδωκεν ἡμῖν.

(26) Nempe qui potest ferre, ferat, id est jejunaet; ex Matth. xix. 12: ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρεῖ-

τω; quod dictum videtur mihi pulchre illuminari a Didymo in II ad Cor. viii. 2, apud nos T. IV. part. II, p. 134.

(27) Recole dicta a nobis ad sermonem V Studitae nostri (supra col. 725 et 727).

(28) De jejuniis Græcorum promittebat se scripturum esse Allatius in dissert. cit. col. 1460.

doxiæ regulam conscripsisse; cui omnis gloria debetur, honor, atque adoratio, in sæcula sæculorum. Amen.

Α πᾶν συνεγράψαμεν ὃ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΥΠΟΤΥΠΩΣΙΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΟΥ (29).

DESSCRIPTIO

CONSTITUTIONIS MONASTERII STUDII.

1. Cum multæ diversæque sint in sacris monasteriis perseverantes antiquitus traditiones, atque alii aliis regantur, dum ad regnū cælorum tendunt, constitutionibus; una est ex omnibus nostra quoque stabilita traditio, quam accepimus a magno Patre nostro et confessore Theodoro; neque nos tantummodo, verum etiam pars magna meliorum monachorum hanc eligunt, ceu optimam et regalissimam, et excessus defectusque vitantem. Utique et nos hodie Patris impulsu præceptis, ut hanc in chartis regulam, quo ejus indelebilis sit memoria, posteris ætatibus, pro viribus, relinquamus, docilem animum fleximus; Deo scilicet, pastoris nostri pro nobis precibus, nobis concedente congruam orationis compagem, ita ut integre et utiliter ac salubriter theophori Patris nostri constituta exponamus, ad gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, custodiamque et salutem illorum qui cum fide hanc observantiam amplecti voluerint. Igiture Deo favente initium lucubrationis faciamus.

σωτηρίαν τῶν ταῦτα μετὰ πίστεως προαιρουμένων σὺν Θεῷ.

Quomodo nos geramus in synaxibus sanctæ et gloriosæ triduanæ resurrectionis Servatoris nostri. De ligno.

2. Sciendum est quod transacta noctis secunda custodia, seu post horam sextam, incipiente septima, rato hydrologii puncto, crepitante signo, surgit is qui exspurgandi officium habet, et cubicula circumit cum lucerna, fratres excitans ad matutinam doxologiam. Statimque ligna dant signum suum, tuncque fratribus cunctis in ecclesiæ narthece congregatis, et cum silentio orantibus, sacerdos thuribolum manu tenens thurificat primo sacrum bema, deinde ex anteriore cancello egressus,

[Cod. vat. 2029, f. 179.] α'. Πολλῶν ὄντων καὶ διαφόρων τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς μοναστηρίοις κεκρατηκυῶν ἀνωθεν παραδόσεων, καὶ ἄλλων ἄλλαις διοικουμένων τε καὶ ἰθυνομένων πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ὑποτυπώσεσι, μία τίς ἐστι τῶν πασῶν καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς κρατούσα παράδοσις, ἣν παρεilhφάμεν πρὸς τοῦ μεγάλου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ τοῦ Θεοδώρου· καὶ οὐκ ἡμεῖς μόνοι, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ πλείους τῶν ἐγκρίτων μοναστῶν ταύτην αἰροῦνται, ὡς ἀρίστην τε καὶ βασιλικωτάτην, καὶ τὰς υπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις ἐκκλίνουσιν. Ἀμέλει καὶ ἡμεῖς σήμερον πατρικαῖς προσαχθέντες ἐντολαῖς, ταύτην ἐν χάρταις εἰς ἀληπτον μνήμην ταῖς μετέπειτα γενεαῖς καταλιπεῖν, ὡς ἡ δύναμις, πρὸς τὴν ὑπακοὴν ἑαυτοῦς καθήκαμεν· Θεοῦ δηλαδὴ παρέχοντος ἡμῖν ταῖς τοῦ ποιμένου ὑπὲρ ἡμῶν προσευχαῖς τὴν κατάλληλον ἀρμογὴν τῆς τοῦ λόγου συνθέσεως, εἰς τὸ ἐκθέσθαι ὀγιῶς τὰ ὀνησιφόρα τε καὶ σωτήρια τοῦ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν ἐντάλματα, εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, καὶ φυλακὴν τε καὶ φυλάττειν. Ἔστω τοίνυν ἀρχὴ τῆς συντάξεως αὐτῇ

Ὡπως διοικούμεθα ἐν ταῖς συνάξεσι τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου τριημέρου ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Περὶ τοῦ ξύλου (30).

β'. Ἰστέον ὅτι μετὰ τὸ παρελθεῖν δευτέραν φυλακὴν τῆς νυκτὸς, ἦτοι τὴν ζ' ὥραν, ἀρχομένης τῆς ζ', πίπτει τοῦ ὕδρολογίου τὸ σύστημα, καὶ τῇ τούτου σημασίᾳ ἐγείρεται ὁ ἀφύπνιστής, καὶ περιέρχεται τοὺς κοιτώνας μετὰ φανοῦ, προτρεπόμενος τοὺς ἀδελφούς εἰς ἐξανástασιν τῆς ἐωθινῆς δοξολογίας· σηματοῦσι δὲ παραυτίκα καὶ τὰ ξύλα ἄνω τε καὶ κάτω· καὶ τῶν ἀδελφῶν πάντων ἀθροιζομένων ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ Κυριακοῦ, καὶ προσευχομένων ἡσυχῇ, ὁ ἱερεὺς τὸ πύριον μετὰ χειρὸς ἐπιλαβόμε-

NOTÆ.

(29) Hypotyposin Studitanam appellat Allatius in dissert. cit. col. 1160.

(30) De hoc ligno semanterio, itemque de tuba,

apud Græcos præsertim monachos, legatur cardinalis Bona Rer. liturg. lib. 1, 22, qui et Allatii recitat descriptionem prædicti semanterii.

νος, θυμῷ πρῶτον τὸ ἱερὸν βῆμα· κάκειθεν διὰ τῆς ἐμπροσθεν κυγκλίδος ἐξελθὼν, διέρχεται τὸ βόρειον κλῖον τοῦ ναοῦ, καὶ φθάσας τὴν βασιλικὴν πύλιν, θυμῷ τοὺς ἀδελφούς, καὶ εὐθὺς ἀνατρέχει διὰ τοῦ νοτίου μέρους ὅθεν ἐξῆλθεν· οἱ τε ἀδελφοὶ κατόπιν αὐτοῦ εἰσερχόμενοι εἰς τὸν ναόν. Αὐτὸς δὲ τὸ πύριον ἀποθέμενος εἰς τὸ ἄγιον βῆμα, ἐξελθὼν ἵσταται κατὰ πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου, καὶ ἄρχεται τροπάριον, ὃ ἦχος πλ. α', Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. Ὅπερ μετὰ τὸ ψαλθῆναι τρίτον παρὰ τ' ἐκείνων καὶ τῶν ἀδελφῶν, λέγει ὁ πρεσβύτερος στίχον, Αὕτη ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος· οἱ ἀδελφοὶ δὲ τὸ τροπάριον στιχ. β', Συστήσασθε ἑορτὴν, ἕως τέλος· καὶ πάλιν ὁ λαὸς τὸ τροπάριον δοξάζει. Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τούτου, ἄρχεται εὐθὺς ὁ κανὼν (31), καθότι ἐξάψαλμον πᾶσαν τὴν ἑβδομάδα ταύτην οὐ ψάλλομεν. Γίνονται δὲ δύο ἀναγνώσεις, καὶ ὁ ν' ἀπὸ τῆς β' ἀναγνώσεως· καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὁρθρου, γίνεται ὁ ἀσπασμὸς καὶ ἡ ἀπόλυσις· εἰς δὲ τὰ λυχνικά ταύτης τῆς ἑβδομάδος λέγομεν τὸ, Χριστὸς ἀνέστη καὶ εὐθὺς τὸ, Κύριε, ἐκέκραξα, καὶ ἀπολυτικὸν τὸ, Χριστὸς ἀνέστη· ὁμοίως ἐν τοῖς ἀποδειπνίσι τὸν τρισάκιον ὕμνον, καὶ τὸ, Κύριε, ἐλέησον, ἱβ' τῷ δὲ Σαββάτῳ τῆς διακαινησίμου, καὶ τῇ Κυριακῇ ὅψε τῆς λαμπροφόρου, εἰς τὰ ἀποδειπνια ἀπὸ τοῦ, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, καὶ ἐπέκεινα.

γ'. Τῇ δὲ Κυριακῇ τῆς λαμπροφόρου ἄρχεται καὶ τὸ ἐξάψαλμον (32), καὶ λέγομεν τὸ, Θεὸς Κύριος εἰς πλ. δ'· καὶ εὐθὺς τοὺς ἀναβαθμούς εἰς τὸν αὐτὸν ἦχον· τὸ τε προκειμένον (33)· καὶ τὸ πᾶσα πνοὴ· εἰτα τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὸ, ἐν ταῖς νυκτί. Καὶ μετὰ τὸν ν', ἄρχεται ὁ κανὼν· γίνονται δὲ ἀναγνώσεις β'. Καὶ τῇ Κυριακῇ ἐσπέρα ἄρχεται τὸ, μακάριος ἀνὴρ. καὶ τῇ β' εἰς τὸν ὁρθρον ψάλλομεν πάλιν τὸ, Θεὸς Κύριος, εἰς πρῶτον ἦχον, καὶ ἐν καθίσμα (34) ψαλμοῦ, εἰτα τὸν κανόνα ἀναστάσεως· γίνονται δὲ ἀναγνώσεις γ'· ἐκ τότε τὰ ἀποδειπνια ὁλόκληρα ποιούμεν, πλὴν Σαββάτου ἐσπέρας, καὶ ἑορτῆς δεσποτικῆς, καὶ μνήμης ἁγίου, ἀργίαν ἡμῖν τῶν ἐργῶν ἡ· καὶ τῶν ὥρων καὶ τῶν μετανουῶν ὅτις γίνονται προξενούσης· ἐν ταύταις γὰρ ἀπὸ τοῦ, μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, καὶ ἐπέκεινα. Κάμνουσι δὲ καὶ αἱ διακονίαι ἀπὸ πρωῒ, τῇ γ' τῆς β' ἑβδομάδος ἀρχομένης· ἕως δὲ τῆς ν' ἐν τῷ λυχνικῷ προκειμένα ψάλλομεν ἐκάστης ἡμέρας.

δ. Χρὴ γινώσκειν ὅτι ἐν τοῖς λυχνικοῖς (35) πᾶσι τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν τὸ, Μακάριος ἀνὴρ ἄρχεται εἰς πλ. δ'· εἰτα ἡ δευτέρα ἐναρεῖς καὶ ἡ τρίτη εἰς τὸν ἦχον τῆς ἡμέρας· εἰτα τὸ Κύριε, ἐκέκραξα εἰς τὸν ἦχον τῶν στίχων τῆς ἑορτῆς.

NOTE.

(31) Canon est determinata quædam mensura hymnorum canendorum. Goar. p. 351.

(32) Ita Studita constanter genere neutro; quam lectionem præfero aliis scribentibus gen. masc. Sunt autem psalmi III, XXXIII, LXII, LXXX, VII, CII, CXLII.

(33) Procimenon intelligit Goarius proprios cu-

PATROL. GR. XCIX.

A transit per boreale latus templi, et cum ad regiam portam venerit, thurificat fratres, statimque per meridianum latus revertitur unde discesserat; simulque fratres post illum ingrediuntur in templum. Ipso autem thuribolo deposito in sancto bemate, egressus sistit coram propitiatorio, fitque initium troparii, tono obliquo primo: *Christus surrexit a mortuis*. Quod postquam ter ab illo fratribusque cantatum fuerit, dicit presbyter stichum: *Hæc est dies quam fecit Dominus*. Fratres autem troparium stich. 2: *Constituite diem solemnem, usque ad finem*. Rursusque populus troparium canit. Et post hujus finem, statim incipit canon; quoniam hexapsalmum tota hac hebdomada non cantamus. Sed sunt duæ lectiones, et dicitur psalmus quinquagesimus post secundam lectionem. Completo autem matutino, fit salutatio et absolutio. Jam in lychnico hujus hebdomadæ dicimus illud: *Christus resurrexit*. Et mox: *Domine, clamavi*; et conclusionem extremam: *Christus resurrexit*. Similiter in completoriis hymnum trisagium; et *Domine, miserere*, duodecies, Sabbato autem hebdomadæ diacænēsimi, et Dominica lamprophora (in albis) vespere completorium ab illis verbis *nobiscum Deus*, cum sequentibus.

3. Porro in Dominica lamprophora incipit etiam hexapsalmum, et dicimus *Deus Dominus* tono obliquo quarto. Et mox graduales psalmos eodem tono; nec non procimenon; et illud: *omnis spiritus*. Deinde evangelium, et illud: *in noctibus*. Et post quinquagesimum psalmum incipit canon. Fiunt autem duæ lectiones. Et die Dominico ad vespertas incipit: *beatus vir*. Et feria secunda ad matutinum psallimus rursus: *Deus Dominus*, primo tono, et unum cathisma psalmi; deinde canonem resurrectionis. Et sunt lectiones tres. Exin completoria integra recitamus, excepto Sabbato vespere, et Domini solemnitate, et alicujus sancti commemoratione quæ feriari nos faciunt ab horis et metanœis; post illa scilicet verba: *nobiscum Deus*, et sequentia. Laborant autem etiam officinæ a mane, feria tertia secundæ hebdomadæ incipientis. Porro usque ad Pentecosten procimena psallimus quotidie.

4. In omnibus lychnicis solemnitatibus Domini, psalmus *Beatus vir* incipit tono obliquo quarto. Deinde secunda inchoatio, et tertia tono diei. Deinde illud: *Domine, clamavi* tono stichorum solemnitatis.

jusque diei versiculos ex psalterio decerptos. Vide Cangium.

(34) Cantio quæ a sedentibus concinitur. De tonis autem Græcorum Allatius *De lib. eccl. Gr. in Octoecho*.

(35) Lychnicum proprie pars prior officii vespertarum. Goar. edit. Ven. p. 24.

5. Usque ad Ascensionis solemnitate stichira anastasima præeunt cathismalibus catanycticis et apostolicis.

6. A Paschate usque ad Ascensionem dicimus : *resurrectionem Christi*. Deinde pari modo psalmum quinquagesimum ; et martyrica in psalmodia. Nequaquam ulterius.

7. Usque ad Pentecosten quanquam horas non psallimus, neque genu flectimus, mortuales tamen canones in Sabbatis psallimus. Et alio etiam die, si commemoratio fiat fratris alicujus, psallimus.

8. Sabbato Pentecostes ad exapostilarium psallimus : *memoria mortuorum, Domine* : atque id cantantes ad fratrum sepulcra venimus, ibique stantes psallimus diei illius stichira. Atque ita absolvitur matutinum. Id autem facimus etiam in Sabbato Carnisprivii.

9. Vespere Dominici diei sanctæ Pentecostes ad lychnicum, in quo etiam ter genua flectimus, post procemium statim dicitur : *Domine, clamavi*. Et mane ad matutinum post hexapsalmum dicimus : *Deus Dominus* ; statimque canonem, et duas lectiones. Hanc vero etiam hebdomadam sine cantu horarum transigimus.

10. Sequitur sancta apostolorum sanctorum quadregesima, et jam incipimus horas quoque psallere semper cum cathismate. Tum in fine psalmodiæ dicimus : *Domine, miserere ; Christe, miserere*. Et in primis facimus tres metaneas pari cuncti celeritate præsidem subsequentes : quas inter extendimus etiam aliquantum manus ad Deum. Deinde sic alias viginti, quanta quisque celeritate potest. Ita agimus in unaquaque synaxi. Ad com pletorium autem genua flectimus quinquages, et ad matutinum quadregies.

11. In omnibus matutinis post finem lectionis surgentes, duodecies dicimus : *Domine, miserere*. Atque ita denuo incipit psalmodia

12. Omni Sabbato ac die Dominico, quotiescunque in his non occurrit vel solemnitas Domini, vel alicujus sancti memoria, ex Epistolis Pauli legimus. Sabbatis autem ad matutinum psallimus cathisma ante psalmum *immaculati*. Deinde *immaculati*, et subiinde psalmum quinquagesimum, postea canonem ; et sunt lectiones tres. Namque ad psalmum *immaculati*, non legimus. Loco autem exapostilarii dicimus, *In memoria æterna erit justus, ab auditione mala non timebit*. Hæc quantitas qualitasque psalmodiæ protenditur usque ad vivitici ligni exaltationem.

13. Postridie dormitionis sanctissimæ Deiparæ in lychnico post procemium statim dicitur : *Domine, clamavi*. Et mane ad matutinum post hexapsalmum

ε'. Δεῖ εἰδέναι ὅτι ἄχρι τῆς Ἀναληψίμου ἑορτῆς προηγούνται τὰ ἀναστάσιμα στιχηρά (36) καθισμάτων τῶν τε κατανοκτικῶν καὶ ἀποστολικῶν (37).

ζ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἕως τῆς Ἀναληψίμου, τὸ ἀνάστασιν Χριστοῦ λέγομεν, εἰθ' οὕτως τὸν ν' καὶ μαρτυρικά (38) ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ ἐξ ἐκείνου δὲ οὐκέτι.

ζ'. Ἰστέον δὲ ὅτι ἕως τῆς ν', εἰ καὶ ὥρας οὐ ψάλλομεν, οὐδὲ γόνυ κλίνομεν, ἀλλ' οὖν κανόνας νεκροσίμους ἐν τοῖς Σάββασιν ψάλλομεν· καὶ ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρᾳ, εἰ τύχοι μνημόσυνον ἀδελφοῦ, ψάλλομεν.

η'. Δεῖ εἰδέναι ὡς τῷ Σαββάτῳ τῆς ν' εἰς τὸ ἐξαποσταίλαριον (39) ψάλλομεν, ἡ μνήμη τῶν κεκοιμημένων, Κύριε· καὶ τοῦτο ψάλλοντες καταρχόμεθα εἰς τοὺς τάφους τῶν ἀδελφῶν, καὶ κατὰ ἰστέμενοι ψάλλομεν τὰ τῆς ἡμέρας στιχηρά· καὶ ἀπολῶι ὁ ὁρθρος· τοῦτο δὲ ποιοῦμεν καὶ τῷ Σαββάτῳ τῆς Ἀποκρίτου.

θ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι ὅψε τῇ Κυριακῇ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς εἰς τὸ λυχνικόν, ἐν ς' καὶ τὰς γ' γονυκλισίας ποιοῦμεν, μετὰ τὸ προοίμιον (40) εὐθέως τὸ, Κύριε, ἐκέκραξα· καὶ τῇ ἑωθεν εἰς τὸν ὄρθρον μετὰ τὸ ἐξάψαλμον τὸ, Θεὸς Κύριος λέγομεν· καὶ εὐθύς τὸν κανόνα, καὶ ἀναγνώσεις β' ἀγομεν δὲ καὶ τὴν ἐβδομάδα ταύτην μὴ ψάλλοντες ὥρας.

ι'. Εἴτα ἐπέρχεται καὶ ἡ ἁγία τεσσαρακοστὴ τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἀρχόμεθα ψάλλειν καὶ τὰς ὥρας μετὰ καθίσματος πάντοτε. Μετὰ γόνυ τὸ τέλος τῆς ψαλμωδίας, λέγομεν τὸ, Κύριε, ἐλέησον, Χριστέ, ἐλέησον. Καὶ βάλλομεν ἐν πρώτοις γ' μετανοίας ἰσοταχῶς ἅπαντες τῷ προεστώτι ἐπόμενοι· ἐν αἷς καὶ μικρὸν τὰς χεῖρας ἐκτείνομεν πρὸς τὸν Θεόν. Εἰθ' οὕτως ἄλλας κ' ὡς ἔχει τάχους ἕκαστος. Οὕτως οὖν καθ' ἑκάστην σὺναξιν. Εἰς δὲ τὸ Ἀποδείπνιον, γονυκλισίαι ν', καὶ εἰς τὸν ὄρθρον μ'.

ια'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι εἰς ἕκαστον ὄρθρον μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀναγνώσεως ἔγειρόμενοι δωδεκάκις λέγομεν τὸ, Κύριε, ἐλέησον. Καὶ οὕτως ἀρχεται πάλιν ἡ ψαλμωδία.

ιβ'. Δεῖ εἰδέναι ὡς καθ' ἕκαστον Σάββατον καὶ Κυριακὴν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν αὐταῖς ἤτοι ἑορτὴ δεσποτικῇ, ἢ μνήμῃ ἁγίου, τὸν Ἀπόστολον ἀναγινώσκομεν. Ἐν δὲ τοῖς Σάββασιν εἰς τὸν ὄρθρον ψάλλομεν τὸ, πρὸ τοῦ ἀμώμου καθίσμα. Εἴτα τὸν ἀμώμον· εἴτα τὸν ν'· εἴτα τὸν κανόνα· γίνονται δὲ ἀναγνώσεις γ'. Εἰς γὰρ τὸν ἀμώμον οὐκ ἀναγινώσκομεν. Ἀντὶ δὲ τοῦ ἐξαποσταίλαριον λέγομεν τὸ, Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος, ἀπὸ ἀκοῆς ποτηρᾶς οὐ φοβηθήσεται. Αὕτη ἡ ποσότης τε καὶ ποιότης τῆς ψαλμωδίας διατείνει μέχρι τῆς ὥψωσεως τοῦ ζωοποιῦ ξύλου.

ιγ'. Ἰστέον ὅτι εἰς τὴν καίμησιν τῆς παναγίας Θεοτόκου ἤγουν εἰς τὸ λυχνικόν τὸ μεθέορτον μετὰ τὸ προοίμιον εὐθέως, Κύριε, ἐκέκραξα. Καὶ τῇ ἑω-

NOTÆ.

(36) Cantica pœnitentialia vel in honorem apostoli.

(37) Stichira, troparia, seu versus longiores.

(38) Ita intelligo sigla codicis. Sunt autem mar-

tyrica, hymni in honorem martyrum.

(39) Hymnorum genus, de quorum appellatione disputat Cangius.

(40) Est psalmus ciii. Videsis Goarium, p. 23.

θεν εις τὸν δρῶν μετὰ τὸ ἐξάγαλμον πάλιν τὸ, **Θεὸς Κύριος**, καὶ εὐθὺς ὁ κανὼν, ἀναγνώσεις β'. Ὁμοίως εἰς τὸ γενέθλιον τῆς αὐτῆς ὁμοίως εἰς τὴν Χριστοῦ Γένναν· ὡσαύτως εἰς τὰ Φῶτα· ὡσαύτως εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου. Ἐν ἄλλαις δὲ ἐορταῖς, πλὴν τῶν προγεγραμμένων, διπλῶς ἐορτάζειν οὐκ ἐνι. Ἀπὸ δὲ τῆς ὑψώσεως ἕως τῆς μεγάλης μ', προτίθεται καὶ ἕτερον κάθισμα ἐν τοῖς δρῶσι, καὶ τὰ τροπάρια δὲ τῶν καθισμάτων διπλοῦνται, λεγόμενου μεσοστήχου· γίνονται δὲ ἀναγνώσεις δ'. Ἐν δὲ τοῖς Σάββασιν τοῖς φάλλομεν τὰ πρὸ τοῦ ἀμώμου β' καθίσματα· εἰτα τὸν ἀμώμον, εἰθ' οὕτως τὸν κανόνα, γινόμενων δ' ἀναγνώσεων, καθέτι εἰς τὸν ἀμώμον οὐκ ἀναγνώσκομεν.

Περὶ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς.

ιδ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ μ' ψάλλομεν καθίσματα δ', καὶ τὸ τριψῆδιον· γίνονται καὶ ἀναγνώσεις δ'. Καὶ τῶν ἀδελφῶν μικρὸν ἀναπαυσαμένων, περὶ τὸ διάφασμα σημαίνει ὁ ἐκκλησιάρχης· καὶ πάντων συναθροισθέντων ἐν τῷ κυριακῷ, ψάλλομεν τὴν α', μετὰ καθίσματος· οὐ μὴν καὶ ἀναγνώσκομεν ἐν αὐτῇ. Ἐν δὲ τῇ γ' καὶ ε' καὶ θ' ἀναγνώσκομεν. Καθ' ἑκαστὸν ἀντίφωνον, ἤγουν δόξαν, εὐχὴ γίνεταί παρὰ τε τοῦ πρεσβυτέρου καὶ διακόνου. Ποιοῦμεν δὲ μετανοίας εἰς μὲν τὰς ὥρας καὶ τὸ λυχνικὸν ἀνὰ λ'· εἰς δὲ τὸ ἀποδείπνιον ρ', καὶ εἰς τὸν δρῶν π'.

ιε'. Δεῖ εἰδέναι ὅτι τῇ μεγάλῃ ἐβδομῇδι ὅλη ψάλλομεν τὰς ὥρας ὁμοίως ταῖς πρὸ αὐτῶν, πλὴν τοῦ ἁγίου Σαββάτου· καὶ μετανοίας δὲ ποιούμεν ἕως ὅτου ἀρξῇται τὸ ἐωθινὸν τρισάγιον, ὅπερ λέγεται μετὰ τὸ στιχηρὸν τοῦ στίχου· μεθ' οὗ προκείμενον, καὶ Ἀπόστολον καὶ προφητεῖαν καὶ Εὐαγγέλιον.

ις'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι δ' καὶ Παρασκευῇ καὶ Κυριακῇ, τῶν ἀδελφῶν ἱσταμένων μετὰ πάσης εὐλαβείας, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ δρῶν ἀναγινώσκειται ἡ κατήχησις τοῦ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου (41). Εἰτα λέγει καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ ὁ ἡγούμενος νοθετῶν τοὺς ἀδελφούς. Καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς κατήχσεως, *δοξάζουσιν*, καὶ λέγεται τὸ *Πάτερ ἡμῶν*, καὶ *εὐλογεῖτε, ἅγιοι, εὐλόγησον, Πάτερ*, καὶ ἀπολύει. Οὕτως καθόλου τοῦ ἐνιαυτοῦ.

ιζ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι τῷ Σαββάτῳ εἰς τὸ Κύριε, *ἐπέκραξα*, τὰ ἀναστάσιμα στιχηρὰ τρισσεύονται· εἰς δὲ τοὺς αἶνους διττεύονται. Ὁμοίως καὶ ἐν ταῖς Δεσποτικαῖς ἐορταῖς.

ιη'. Ἰστέον ὅτι καὶ ἐπιστημονάρχει εἰσὶν εἰς οὓς τὰ σφάλματα τῶν μικροτέρων ἀδελφῶν ἀναφερόμενα τὴν διόρθωσιν δέχεται. Καὶ ταξιάρχαι δύο κατὰ χορῶν, ὅφ' ὧν οἱ ἀδελφοὶ κοσμίως ἱστασθαι ἐν τοῖς χοροῖς ὑπομνησκονται. Καὶ ἀφυσπότης ἑτέρος, ὁ ἐν ταῖς ἀναγνώσεσι τοῦ δρῶν, ἡρέμα περιερχόμενος τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς κοιμωμένους ἐξυπνίζων. Ἀλλὰ καὶ ἐπιτηρεῖται καθ' ἑσπέραν δύο τάσσονται ἡμοιοῦσιν, οἱ τινες μετὰ τὴν φωνὴν τοῦ ξύλου προτρέπονται· τοὺς νωθροὺς συνδραμεῖν εἰς τὰ ἑσπερινὰ.

A rursus dicitur: *Deus Dominus*; statimque canon, et lectiones duæ. Similiter et in nativitate ejusdem; necnon in Christi Natalibus, et in festo Luminum, et in Hypapante Domini. In aliis autem solemnitatibus, exceptis prædictis, duplicare solemnem ritum non licet. A crucis vero exaltatione usque ad magnam quadragesimam, præponitur etiam aliud cathisma in matutinis, et cathismatum troparia duplicantur, dicto mesostichō; et sunt lectiones quatuor. In his autem Sabbatis psallimus duo cathismata ante psalmum *immaculati*: deinde psalmum *immaculati*: postea canonem factis quatuor lectionibus, quandoquidem ad psalmum *immaculati* non legimus.

De sancta Quadragesima.

B 14. In sancta magna Quadragesima psallimus cathismata quatuor, et triodium, suntque lectiones quatuor. Et fratribus paululum requiescentibus, circa diluculum signum dat ecclesiarcha: cunctique in ecclesia congregatis, primam horam cantamus cum cathismate, neque tamen in eadem sit lectio. Horis autem tertia, sexta, et nona sit lectio. Ad singulas antiphonas, id est *glorias*, oratio recitatur a presbytero et diacono. Facimus autem metanoeas in horis et lychnico, triginta; in completorio, centum; et in matutino octoginta.

15. Tota magna hebdomada psallimus horas, sicut antea, Sabbato sancto excepto: et metanoeas facimus donec incipiat matutinum trisagium, quod dicitur post stichicum stichi: simulque proximam, et lectio Pauli sit, nec non prophetie, et Evangelii.

C 16. Feria quarta et sexta et die Dominico, astantibus cum omnimoda devotione fratribus, post absolutum matutinum legitur catechesis theophori Patris nostri Theodori. Postea facit propriam abbas ad fratres adhortationem. Et finita catechesi, dicunt *gloria*, cum *Pater noster*, et *benedicite, sancti, benedic, Pater*, et finis sit. Sic toto anno usuvenit.

D 17. Sabbato ad psalmum *Domine, clamavi*, triplicantur anastasima stichira: ad laudes autem duplicantur. Sic etiam in solemnitatibus Domini.

18. Sunt etiam disciplinæ præfecti, ad quos culpe minorum fratrum emendandæ deferuntur. Item sunt chorales moderatores duo, a quibus fratres admonentur ut decore in choris se gerant. Præterea excitator alter, qui dum sunt matutinæ lectiones, tacite fratres circumiens, obdormientes vigilare facit. Quin etiam speculatores duo constituuntur alternatim, qui post ligni sonitum urgent pigriores ut ad vespertas et completorium concurrant. Rursusque absoluto completorio, iidem se-

NOTE.

(41) Lectio catechesium Studitæ incipiebat in Dominica Septuagesimæ. Allat. op. cit., col. 1430.

cretos monasterii locos invisunt, et si quos ad in-
tempestiva colloquia coire comperint, convenien-
ter increpitos dissociant.

19. Singulis completoriis salutatio fit manibus ad
crucis formam compositis, quod est singulorum
reconciliationis indicium, ob eas quæ interdiu con-
tingunt offensas.

20. In Nativitatis Christi pervigilio, et festi lumi-
num, et feria sancta quinta vespere, et Sabbato san-
cto item vespere, completorium non canimus, sed
trisagium tantummodo in refectorio.

21. In cunctis propemodum sanctæ Quadragesi-
mæ completoriis, modo a præside, modo ab aliquo
proveciore et dicendi perito, fit ad fratres cate-
chesis.

22. In singulis matutinis egreditur choro abbas
ad quartum hymnum exordium. Tum residens,
fratres excipit accedentes ad confessionem, et
unumquemque salubri medela curat.

23. Sanctæ Quadragesimæ tempore depulatur
frater, qui ab hora tertia in singulas officinas per-
git; et facta metanœa, dicit: Fratres atque Patres,
nobismet attendamus, quia morimur, morimur, mo-
rimur: regni quoque cœlestis memores simus.

24. Cum fratres recipimus sive ex alio monaste-
rio, sive ex cœtu laico ad vitam monachalem, fa-
cimus eos demorari in hospitum cubiculis hebdo-
madis duabus aut etiam tribus, ut observent et
experiantur monasterium. Quod si quis in propo-

(42) De hoc ritu ejusque varia significatione
Scholion eruditum Nicetæ Pectorati monachi Sin-
ditæ legebam in cod. Vat. 1105, f. 152, quod etsi
paulo diffusius hic recitabo, sed Græce tantum,
ne adnotatio enormior evadat.

Νικήτα μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου τῶν Στουδίων,
τοῦ Σπηθᾶτου, περὶ τοῦ διὰ χειρῶν ἀσπασμοῦ.

Ἄλλ' οὐδὲ ὁ διὰ χειρῶν ἀσπασμὸς ἐπὶ μόνῃ τῇ
πρακτομένῃ τὸν ἴδιον ἰσότησι λόγον· ἔχει δὲ καὶ αὐτὸς
ἀρα μουσικώτερόν τι πάντως ἐμφάνει τοῖς τὰ ἡμέ-
τερα ἐξετάζουσιν, ὡς τῷ ὁρωμένῳ συγκλειόμενος.
Τρία γοῦν ταῦτα τοῖς ὁρῶσι ψυχῆς ὀφθαλμοῖς ἐμ-
φαίνει τὰ μουσικώτερα· τὴν πρὸς ἀλλήλους καταλ-
λαγῶν· τὴν τοῦ νοῦ φασμάτων τὴν ἀποδίωξιν· καὶ
τὴν τοῦ ἁγίου ἐπισκίασιν Πνεύματος. Ἐπειδὴ γάρ
σταυρῇ μὲν τυποῦμεν τῶν μεγάλων τοὺς δακτύλους
καὶ πρώτους περιβαλλόμενοι τὸ τῆς ἀκρίκας κου-
κούλιον τὰς παλάμας δὲ ἐνθεν κἀκεῖθεν ἀπλωμένας
ἀντικρὺ πρὸς ἀλλήλους ἐκτείνουμεν· οἱ τε ἱερεῖς, καὶ
οἱ ὅλοι τὸ σῆμα τῆς ἐσταυρωμένης ἀναλαβόντες
ζωῆς, διὰ μὲν τοῦ σταυροειδοῦς δεσμοῦ τῶν δακτύ-
λων, τὸ ἐγκρατὲς καὶ δεδωμένον τῆς παθήσεως ἐμ-
φαίνουμεν· ἡ· χάριν ὡς ὅπλον τὴν εὐλάβειαν ἐνδύμε-
θα· διὰ τε τῆς ἀναπετάσεως τῶν χειρῶν τὴν τῆς
ἀγάπης διάθεσιν, ἣν εἰς ἀλλήλους ἔχειν πρὸς Χρι-
στοῦ ἐπετρέπημεν· καὶ ὅπως ἕκαστος ἑκάστου τὴν
φίλαν πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπεύσαι δεικνύουμεν· διὰ δὲ
τῆς προσφάσεως τῶν δακτύλων, ὅπως δεξιὰς ἀλλή-
λους κατὰ τὴν πάλαι διδόντας παράδοσιν· χεῖρας χερ-

καὶ εἰς τὰ ἀποδείπνια καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἀπόλυσιν
τοῦ ἀποδείπνιου περιστοῦσιν τοὺς κρυπτοὺς τοῦ
μοναστηρίου τόπους, καὶ τοὺς συνδυάζοντας εἰς
ἀκαίρους συντυχίας διαλύουσι μετὰ τῆς προσήκουσας
στυφότητος.

ιβ'. Χρὴ γινώσκειν ὡς καθ' ἕκαστον ἀποδείπνιον ὁ
διὰ χειρῶν σταυροειδὲς ἀσπασμὸς (42) γίνεται, ση-
μεῖον τυγχάνων ἀποκαταλλαγῆς ἑκάστου πρὸς ἕκα-
στον, διὰ τὰς μεθήμερινὰς συμβαινούσας προσκρού-
σεις.

κ'. Δεῖ εἰδέναι ὡς τῇ παραμονῇ τῶν Χριστοῦ Γεν-
νῶν, καὶ τῶν Φώτων, καὶ τῇ ἁγίᾳ ε' ὥρᾃ, καὶ τῷ
ἁγίῳ Σαββάτῳ ὥσθ, ἀποδείπνιον οὐ ψάλλομεν, ἀλλ'
ἡ τὸ τρισάγιον εἰς τὸ τραπέζιον.

κα'. Ἰστέον ὡς ἐν τοῖς ἀποδείπνιοις τῆς ἁγίας
μ', πᾶσι σχεδόν, πῇ μὲν παρὰ τοῦ προεστῶτος, πῇ
δὲ παρὰ τῶν προδεηκῶτων καὶ λόγου πεπειραμένων
κατήχησις ἐν τοῖς ἀδελφοῖς γίνεται.

κβ'. Δεῖ εἰδέναι ὅτι καθ' ἕκαστον ὄρθρον ἐξέρχεται
τοῦ χοροῦ ὁ ἡγούμενος τοῦ ἀρξασθαι τὴν δ' ὥρην.
Καὶ καθεζόμενος, εἰς τὴν ἐξαγγελίαν δέχεται τοὺς
ἀδελφούς προσιόντας, καὶ θεραπεύει ἕνα ἕκαστον
πρὸς τὸ συμφέρον.

κγ'. Χρὴ γινώσκειν ὡς τῇ ἁγίᾳ Τεσσαρακοστῇ
τάσσεται ἀδελφὸς γρηναῖος, καὶ ἀπὸ τῆς γ' ὥρας ἀπ-
έρχεται εἰς ἑκάστην διακονίαν, καὶ βάλλων μετά-
νοيان λέγει· Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, προσέχωμεν
ἑαυτοῖς, ὅτι ἀποθνήσκομεν, ἀποθνήσκομεν, ἀπο-
θνήσκομεν· μνημονεύσωμεν καὶ τῆς ἐπουρανίου βα-
σιλείας.

κδ'. Ἰστέον ὡς ὅτε δεχόμεθα ἀδελφούς, εἴτε ἀπὸ
ἄλλου μοναστηρίου, εἴτε λαϊκοῦ πρὸς τὸ μόνασαι,
ποιοῦμεν αὐτοὺς καθεσθῆναι εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἐβδο-
μάδας β', ἢ καὶ γ', πρὸς θεωρίαν καὶ πείραν τοῦ
μοναστηρίου· καὶ εἰ ἐπιμένει τῇ κρίσει τοῦ λογισμοῦ

NOTE.

ὡς ἐμβάλλοντες συναπτόμεθα, τὴν εἰς ἀλλήλους ἐνό-
τητα καὶ ὁμοτροπίαν, καὶ τὸ ἀρρήκτον τῆς ἀγάπης
δηλοῦμεν· διὰ δὲ τοῦ ἀσπασμοῦ τῶν σταυροειδῶς
δεδεμένων δακτύλων τὴν φίλαν αὐτοῦ ἐσταυρωμέ-
νου αἰνιγμένον βίον, ὅπως αὐτὸν ἐκθύμως ἀσπάζώ-
μεθα· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὴν νίκην τῶν με-
λῶν, καὶ τῶν τῆς σαρκὸς πράξεων καθήλων· καὶ
ἄλλως τὴν πρὸς ἀλλήλους ταπεινώσιν· ὅπως τῷ συν-
έσμῳ τοῦ πνεύματος συνδεδωμένοι, τὴν τοῦ πλησίον
πρόσφασιν ὡς ἁγιασμὸν δεχόμενοι ἀσπάζώμεθα.
Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν πρώτην τάξιν, πρὸς ἀλλή-
λους οἱ ἱερεῖς ὡς εἰρηται· καὶ οἱ τῷ μεγάλῳ σχή-
ματι τεθωρακισμένοι τῷ πράγματι, καὶ καταλλατ-
τόμενοι τῇ συναφείᾳ συναπτόμεθα τῆς ἀγάπης· οὐχ
οὕτως δὲ ἀρα καὶ ἐπὶ τὸν φέροντα τὸν ἀρράδωνα τοῦ
σχήματος γίνεται· ἐκεῖ γάρ ἐτι τῶν εἰσαγωγικῶν
εἰς ἀγῶνας τελούντες, καὶ τὴν στάσιν ἔχοντες, οὐ
πρὸς μόνας τὰς τῶν παθῶν ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ
πρὸς τὰς τοῦ νοῦ φαντασίας, καὶ πρὸς τὰ τῶν πο-
νηρῶν ἰνδάλματα λογισμῶν ἀπερικάλυπτοι τὰς κε-
φαλὰς ἐργόμενοι κλινούσι ταύτας τῶν εἰρημένων
Πατέρων ἐνώπιον· τοῦτο μὲν, τὴν πρὸς αὐτοὺς δοῦ-
λωσιν καὶ ταπεινώσιν ἐνδεικνύμενοι· τοῦτο δὲ, καὶ
τὴν παρ' ἑαυτῶν εὐλογίαν τυπούμενοι καὶ αἰτούμε-
νοι· οἱ δὲ πρῶτα μὲν σταυρῇ τὰς τούτων ἐπισφρα-
γίζουσι κεφαλὰς· εἰτα τὰς δεξιὰς χεῖρας ταῖς κά-
ραις ἐπιτιθέντες αὐτῶν, καὶ ἅμα τὰς ἐπιτεθείσας οἱ
θέντες ἀπωσάμενοι χεῖρας ἐπιευχόμενοι αὐτοῖς· ἀπο-
λύουσιν· ἴδιον δὲ τούτους πᾶσιν ἐστὶν τὸ τοῖς μὲν,
εὐλόγησον εὖδομαι λέγειν· τοῖς δὲ, σῶσαι σε ὁ Θεός.

αὐτοῦ, μετὰ τὸ διαμαρτύρασθαι αὐτῷ τὸν ἡγούμενον ἅ τὰ συμβησόμενα, τὴν καὶ ἐπὶ κατηχήσεως εἰσάγει αὐτὸν καὶ συναρθεῖ τῇ αὐτοῦ ποίμνῃ, βάλλοντος τοῦ προσερχομένου μετάνοιαν τοῖς ἀδελφοῖς κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ ἡγουμένου, κάκεινων ἐπευχόμενων αὐτῷ.

κε'. Χρὴ γινώσκειν ὡς καὶ ἀπορίστριαι εἰσι παρ' ἡμῖν, ἐν αἷς οἱ ἀπειθεῖς καὶ δυσήνιοι κατακλείονται, ξεροφαγούντες καὶ παιδεύμενοι τὴν ἀρετὴν· ἡ γὰρ διὰ μαστίγων παιδεύσεις, ὡς τοῖς κοσμητοῖς ἀρμόζουσα, τοῖς Πατράσιν ἡμῶν ἀπόδηλος εἰκότως ἐκρίθη.

κς'. Δεὶ εἰδέναι ὅτι ἐν αἷς ἡμέραις ἀργίαν ἀγομεν τῶν σωματικῶν ἔργων, κρούει ὁ βιβλιοφύλαξ τὸ ξύλον ἁπαξ, καὶ συνάγονται οἱ ἀδελφοὶ εἰς τὸν τόπον τῶν βιβλίων, καὶ λαμβάνει ἕκαστος βιβλίον, καὶ ἀναγινώσκει ἕως ὅψε· πρὸ δὲ τῶν σήμαντήρων τοῦ λυχνικοῦ, κρούει πάλιν ἁπαξ ὁ ἐπὶ τῶν βιβλίων, καὶ ἐρχόμενοι πάντες κατὰ τὴν ἀναγραφὴν ἀποστρέφουσιν αὐτά· εἰ δὲ τις ὑστερίσει εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς βιβλίου, ἐπιτιμῶν ὑποβάλλεται.

κζ'. Χρὴ εἰδέναι ὡς ἡνίκά ἐννάτην ποιούμεν, ἀπὸ τῆς ζ' λειτουργεῖ ὁ πρεσβύτερος· εἰ δὲ καὶ μέλλομεν ἐσθλεῖν, ἀπὸ τῆς γ'· ἐὰν δὲ ἀργίαν ἀγομεν τῶν ὁρῶν καὶ κάμνεμεν, ἡ μὲν θεία λειτουργία ὥραν γ' σημαίνει· μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν αὐτῆς, κρούει τὸ ξύλον τρις, καὶ συνάγονται πάντες οἱ ἀδελφοὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ μετὰ τὸ ψάλλαι τὰ τυπικά, καὶ λαβεῖν εὐλογίαν, ἀπερχόμεθα εἰς τὴν τράπεζαν.

Περὶ τῆς ἐν βρώμασι καὶ πόμασι ποσότητος καὶ ποιότητος, καὶ τῆς ἐν ταῖς τραπέζαις εὐταξίας.

κη'. Ὑπερχομένων τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸ ἀριστῆσαι, ὁ σίτος αὐτῶν ἐπὶ στόματος φέρεται· κάθηται δὲ κατὰ τράπεζαν ἀκόσμητος (43) θ'. οἱ ταξιάρχαι δὲ τὰς ἀναπληρώσεις τῶν τραπέζων ποιοῦνται, καὶ εὐτάκτως ἐκτὸς θυροῦ· γίνεται δὲ ἡ ἀνάγνωσις, τῶν ἀδελφῶν τὰ κουκούλλια ἐπὶ κεφαλῆς ἐχόντων. Σημεῖον δὲ τοῦ τέλους τῆς ἀναγνώσεως ταύτης ἐστὶν ὁ ἦχος τῶν κλιριῶν ἐν τῇ ὑστάτῃ μαγειρίᾳ, πάντων ὁμοῦ ἐπὶ τῶν παροφίλων ἐρηπτομένων ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κεράσαι καὶ τὸ παραθῆσαι διὰ κρούσματος γίνεται.

κθ'. Ἰστέον δὲ ἔτι ἀπὸ τῆς πασχαλίας (44) μέχρι τῶν ἁγίων πάντων (45), τὰς β' μαγειρίας τὸ τε λάχανον καὶ τὸ ὄσπριον μετὰ ἐλαίου ἐσθίον· χρώμεθα δὲ καὶ ἰχθύων, καὶ τυροῦ, καὶ ὠοῦ· πίνομεν δὲ τὰ ἀρίστα γ'· κρούοντος τοῦ ξύλου, ἀπέρχονται οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἐσθίουσιν ἄρτον· καὶ ἐὰν ἐπερίσσευσεν μαγειρία πρῶτῃ (ἐπίτρεδες γὰρ ἕδεσμα τὸ ὅψε τῷ κοινῷ οὐ γίνεται), κινὰ δὲ δύο. Εἰς δὲ τὴν μ' τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἰχθύας καὶ τυρὸν καὶ ὠὺν οὐκ ἐσθίον· πληρὴ τῶν ἡμερῶν ἐν αἷς ὥραν οὐ ψάλλο-

A silo suo permanserit, tunc postquam ei abbas futurum vitæ genus intima verit, introducit ad catechesim, et gregi suo adnumerat; dum interim admissus, data ab abbate licentia, facit metanœam coram fratribus, atque hi vicissim pro illo orant.

25. Sunt etiam apud nos loci quidam separati, in quibus inobedientes et contumaces includuntur, arido victu nutriti, atque ita virtutem edocti. Namque emendationem per verbera, quæ mundanis hominibus convenit, merito Patres nostri repudiandam censuerunt.

26. Diebus quibus a corporali opere seriamur, signum ligno semel edit bibliothecarius, conveniuntque fratres ad librorum aulam, sumitque unusquisque librum, et usque ad vesperam legit. Sed priusquam lychnici signa dantur, pulsatur rursus semel bibliothecarius; cunctique venientes secundum scriptam schedam libros reddunt. Quod si quis reddere librum cunctatur, pœnæ subijcitur.

27. Quo tempore horam nonam recitamus, ab hora sexta sacrum facit presbyter: quod si etiam pransuri sumus, ac hora tertia. Jam si ab horis feriamur, et laboramus, divina liturgia horæ tertiæ deputatur: quæ expleta, lignum ter pulsatur, conveniuntque omnes fratres, et cantatis typicis, acceptaque benedictione, ad mensam pergimus.

C De ciborum et potuum quantitate et qualitate, et decet in mensis ordine

28. Venientibus ad prandium fratribus, versiculus in ore cujusque est, sedentque ad mensam ἀκόσμητος θ'. Qui autem recto ordini sunt præpositi, mensas ferculis replent composite et sine tumultu. Et interim lectio, fratribus cucullata capita habentibus. Signum vero finiendæ hujus lectionis est, sonitus cochlearium in postremo ferculo, cum omnia simul in paropsides projiciuntur. Miscendi pariter et apponendi signum pulsatione fit.

29. A paschali tempore usque ad festum sanctorum omnium, duo fercula, olus nempe et legumen oleatum comedimus. Vescimur etiam piscibus, caseo, et ovis. Bibimus autem in prandio ter. Ubi lignum increpuerit, abeunt fratres, et panem comedunt, et si quid ex ferculo matutino superfuit (nam vespere proprium edulium communitati non paratur) et bibimus pocilla duo. In quadragesima vero sanctorum apostolorum pisces, caseum, et ova non comedimus, præter quam diebus quibus horam

NOTE.

(43) Ita cod. Mihi vero obscurus et ambiguus hic locus est, propter vocabuli novitatem.

(44) Pollux Chron. apud Allatium dissert. cit. col. 1151: Δύο πασχαλίας ἑβδομάδες, μία πρὸ, μία δὲ μετὰ· duæ paschaliū hebdomadæ, altera quæ præ-

cedit, altera quæ subsequitur.

(45) Festum omnium sanctorum a Græcis agitur in Dominica prima Mauthæi; quæ est prima post Pentecosten. Allat. diss. cit. col. 1463.

non canimus. Manducamus autem hora nona fercula duo : olus oleatum , legumen absque oleo comedimus. Bibimus hora nona cyathos duos, vespere item duos. Diebus autem feriatis, quibus diximus nos caseo et reliquis vesci, hora sexta comedentes, ter bibimus; vespere bis. Hunc morem in quadregesima etiam sancti apostoli Philippi servamus : sed propter brevitatem dierum quadregesimæ sancti Philippi, semel in die comedimus, sed ter bibimus. Jam ab apostolorum commemoratione usque ad sanctum Philippum, nonam recitamus. Quod si in hos dies incurrat commemoratio alicujus sancti, quæ nos feriatis reddat ab horis et metanœis, tunc caseum et ova et pisces, siquidem Deus suppeditaverit, comedimus; cum cyathis tribus in prandio, vespere duobus.

De sancta magna Quadregesima.

50. In sancta magna Quadregesima semel in die vescimur, excepto Sabbato, et die Dominico. Comedimus autem prima et mediana hebdomada eodem modo, id est fabas coctas, et salsamentum absque oleo, et caricas quinque, et si adsint castaneæ, et pira cocta, et Damascenica. Secunda autem hebdomada, et tertia, et quinta, et sexta sic comedimus: pruna nimirum cocta et salsamentum in scutellis; et ferculi loco legumen cum nuce fracta; poma tamen et ficus his hebdomadis non comedimus. Tota autem sancta Quadregesima mixtum bibimus, exceptis infirmis aut senibus. Porro mistum constat ex pipere, cumino, et aniso calido. Feriis sanctis secunda, tertia, quarta, et quinta, et sexta cibi primæ hujus hebdomadæ adhibentur. Attamen sancta feria quinta unum ferculum comedimus, legumen scilicet cum nuce fracta, et coctas fabas, et mistum bibimus. Sabbato autem sancto hora undecima incipit lychnicum, quo absoluto, caseum comedimus et pisces et ova, ac bibimus ter.

De festo Annuntiationis.

51. Hora sexta ad ligni pulsum convenimus ad sacellum purissimæ Dei Matris, et coëpto lychnico, perstant illic pauci fratres ob illud persolvendum: reliqui faciunt processionem, et monasterium circumambientes veniunt, si est introitus et liturgia perfecta. Tunc vescimur piscibus et oleo, et bibimus ter.

52. In media hebdomada sanctorum jejuniorum post nonam cantatam, proponitur vivificum lignum, et omnes adoramus.

(46) De quadregesimali jejunio, S. Philippi appellati, quod idem est ac jejunium natalis Domini, legatur Anastasius Sinaita in opusculo *De tribus Quadregesimis*, apud Cotelierum opere cit. t. III, p. 450. Credebatur enim Philippi apostoli mandato institutum.

(47) Aliter loquitur de misto monastico Martenius in Comm. ad Reg. S. Ben., p. 493. Sed idem Martenius magis congruit cum Græcis, p. 657.

(48) De hoc ritu Enthymsius Neopatreus apud Allat. op. cit. 1138. Exstat etiam Studitæ nostri

A μὲν τρώγοντες δὲ θ' μαγειρίας β', τὸ μὲν λάχανον μετὰ ἐλαίου, τὸ δὲ ὄσπριον ἀνευ ἐλαίου ἐσθίοντες· κίρνὰ δὲ δύο τῇ θ', καὶ δύο ὀφέ· ἐν δὲ ταῖς ἀργησίμοις ἐν αἷς ἡνιξάμεθα τυρὸν ἐσθίειν καὶ τὰ λοιπὰ, τῇ ζ' τρώγοντες, γ' πίνουμεν, καὶ ὀφέ β'· οὗτος τύπος καὶ τῇ μ' τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Φιλίππου (46)· διὰ δὲ τὴν σμικρότητα τῶν ἡμερῶν τῆς μ' τοῦ ἀγίου Φιλίππου μονοσιτοῦμεν, πίνουμεν δὲ γ'. Ἀπὸ δὲ τῶν ἀποστόλων μνήμης ἕως τοῦ ἀγίου Φιλίππου, τετράδα καὶ παρασκευὴ θ' ποιοῦμεν· ἐν δὲ ἔπασεν ἐν αὐταῖς μνήμη ἀγίου, σχολὴν ἡμῖν ἐμποιοῦσα τῶν τε ὥρων καὶ μετανοιών, καὶ τυρὸν καὶ ὠν καὶ ἰχθύν, εἴπερ χορηγοίῃ ἡμῖν ὁ Θεός, ἐσθίοντες· κίρνὰ δὲ γ' τὸ ἄριστον, καὶ ὀφέ β'.

B

Περὶ τῆς ἀγίας μεγάλης Μ'.

λ'. Ἐν δὲ τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Τεσσαρακοστῇ μονοσιτοῦμεν, πλὴν Σαββάτου καὶ Κυριακῆς· ἐσθίοντες δὲ τῇ πρώτῃ καὶ τῇ μέσῃ ἑβδομάδι μονοτρόπως, ἔχοντες φάβα ἐξοσθὼν, καὶ ἀλμυρὰν χωρὶς ἐλαίου, καὶ ἰσχάδας ἀνὰ ε', καὶ εἰ τύχοι κάστανα, καὶ ἀπίεφθα, καὶ δαμασκηνὰ· τῇ δὲ β' ἑβδομάδι, καὶ γ', καὶ ε', καὶ ζ' ἐσθίοντες οὕτως· κόκκους ἐξεστούς, καὶ ἀλμυρὰν εἰς τὰ σκουτέλλια, καὶ μαγειρίαν ὄσπριον μετὰ καρίου τριπτοῦ· ὁπώρας δὲ ἢ ἰσχάδας ἐν ταύταις· οὐ τρώγοντες· πᾶσαν δὲ τὴν ἀγίαν μ' εὐκρατον πίνουμεν, χωρὶς τῶν ἀσθενοῦντων ἢ γερόντων· τὸ δὲ εὐκρατον συνίσταται ἐκ τε πιπέρεως καὶ κυμίνου καὶ ἀνίσου θερμοῦ (47). Τῇ δὲ ἀγίᾳ β', καὶ τρίτῃ, καὶ δ', καὶ ε', καὶ ζ', τὰ βρώματα ταύτης πρώτης ἑβδομάδος πίνουσιν· τῇ δὲ ἀγίᾳ ε' ἐσθίοντες μίαν μαγειρίαν ὄσπριον μετὰ καρίου τριπτοῦ, καὶ ζεστὰ κουνία· πίνουμεν δὲ καὶ πρὸς ἑνκρατιν· τῷ δὲ ἀγίῳ Σαββάτῳ ὥρα ἐνδεκάτῃ ἀρχεται τὸ λυχνικόν· καὶ ὅπου σῶσει ἢ ἀπόλυσις, ἐσθίοντες δὲ τυρὸν καὶ ἰχθὺς καὶ ὠά· καὶ πίνουμεν ἀνὰ γ'.

C

Περὶ τοῦ εὐαγγελισμοῦ.

λα'. Ἰστοῦν ὡς ὥρα ζ' τοῦ ξύλου κρούαντος συναγόμεθα εἰς τὸν οἶκον τῆς παναχράντου Θεοτόκου καὶ ἀρξαμένου τοῦ λυχνικοῦ, ἵστανται ἐκεῖ ὄλγαι ἀδελφοὶ ἐκτελοῦντες αὐτό· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπαίρουσι λιθὴν, καὶ περικυκλεύσαντες τὸ μοναστήριον ἐρχονται, εἰ εἰσοδος, καὶ λειτουργία τελεία· ἐσθίοντες δὲ τότε

D

ἰχθῦας· καὶ ἐλαιον, καὶ πίνουμεν ἀνὰ γ'.

λβ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι τῇ μέσῃ ἑβδομάδι τῶν ἀγίων νηστειῶν, καθεκάστην μετὰ τὸ φάλθῃναι τὴν θ', προτίθεται τὸ ζωοποιὸν ξύλον, καὶ προσκυνοῦμεν πάντες (48).

NOTE.

sermo de hac crucis adoratione in media Quadregesima. In basilica etiam Vaticana, hoc ipso tempore, crux pio frequenterque populo adoranda proponitur. Et quidem de crucis adoratione, quam leonemachi etiam retinuerunt, legatur in hoc nostro volumine magnus Nicephorus adv. Copronymi antirr. III, 53 et seqq. Plurima de hoc cultu coacervavit eruditus monachus Leander Correrius de Sessorianis præcipuis passionis D. N. J. C. reliquiis part. II, 8, qui vultur legetur. Sed instar omnium sunt Jacobi Gretseri de cruce volumina.

Περὶ τῆς ἐν διακονίαις συμμετρίας.

λγ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι τῇ ἁγίᾳ μεγάλῃ τεσσαρακοστῇ, μετὰ τὸ ψάλλαι ἡμᾶς τὴν α' ὥραν, ἡλίου ἤδη ἀνίσχοντος, ἀπέρχεται ἕκαστος εἰς τὴν αὐτοῦ διακονίαν· στιχολογία δὲ γίνεται τοῦ ψαλτῆρος ὅλου ἐν αὐταῖς, πλὴν τῶν καλλιγραφῶν· κάμνουσί τε ἕως τῆς θ'. Μετὰ δὲ τὸ λυχνικὸν ψάλλαι ἡμᾶς, καὶ δειπνίσαι, ἰδιάζει ἕκαστος ὡς βούλεται. Ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμέραις, ὅτε μὲν οὐ ψάλλομεν ὥρας, κρούει τῷ πρωτῷ γ', καὶ ἀπέρχεται ἕκαστος εἰς τὴν αὐτοῦ διακονίαν, καὶ ἐνεργεῖ μέχρις ἀρίστου. Μετὰ δὲ βῶσιν ἰδιάζει ἕκαστος ὡς βούλεται, εἴτε μελετῶν (49), εἴτε κοιμώμενος ἕως ὥρας η'· τῇ δὲ η' κρούει τὸ ξύλον γ', καὶ πάλιν ἀπέρχεται εἰς τὴν αὐτοῦ διακονίαν ἕκαστος ἕως τοῦ λυχνικοῦ. Ὅτε δὲ ψάλλομεν ὥρας, τελέσαντες τὴν ὥραν πρωτῷ, ἀπέρχονται οἱ ἀδελφοὶ εἰς τὰς ἑαυτῶν διακονίας, ἕως ὥρας ζ' κάμνοντες, κἄν τε ἐστὶν θ', κἄν τε μή· καὶ μετὰ τὴν ζ' ἡσυχάζει, ὡς εἰρηται ἕως τῆς η'.

λδ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι κατὰ καιρὸν τῆς παραμονῆς τῆς βασιφόρου εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα, ἀλλάσσονται οἱ χοροὶ· καὶ οἱ μὲν δεξιὸι ἀπέρχονται εἰς τὰ ἀριστερά, οἱ δὲ ἀριστεροὶ εἰς τὰ δεξιά.

λε'. Δεῖ γινώσκειν ὅτι ἡνίκα κλάσει ἀδελφὸς σκευὸς εἴτε ὁστράκινον εἴτε σιδήρεον, τῷ καιρῷ τοῦ ἀρίστου ἐσιόντων τῶν ἀδελφῶν παρίσταται πλησίον τῆς τραπέζης, ἡγουμένου τὴν κεφαλὴν τῷ αὐτοῦ κερικαλύπτοντος κουκουλλῶ, καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ συντριβὴν μετὰ χεῖρας, φέρων εἰς ἐπιθεῖξιν τοῦ οἴκειου σφάλματος.

λς'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι μετὰ τὸ στιχολογήσαι ἡμᾶς τὸ ψαλτήριον, εἰς τὴν γ' ὥραν τὸ καθίσματος, κρούει τὰ γ' ὁ ἐπὶ τοῦ κανόνος, ἐν' ἐπισυναγθῶσιν οἱ τὸ ψαλτήριον ἔτι μανθάνοντες, τοῦ ψάλλαι ἡμᾶς ὁμοῦ τὸν κανόνα· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἐξαψάλμου ἐξέρχονται, καὶ μελετῶσιν ἕως τότε· τρία δὲ κρούει πάλιν, καὶ εἰς τοὺς αἶνους, ὅτε μέλλει κατήχησις ἀναγινώσκεισθαι τοῦ μεγάλου Πατρὸς καὶ καθιγητοῦ Θεοδώρου.

λζ'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι ἐν τῇ παραμονῇ τῶν φώτων, μετὰ τὸ ἀπολύσαι τὴν θείαν λειτουργίαν, λαμβάνομεν τὴν εὐλογίαν· εἴτα διακλυόμεθα μὲν οἱ κοινωνήσαντες, τὴν δὲ εὐλογίαν οὐκ ἐσθίομεν (50)· συστεῖας δὲ ὁ ἱερεὺς τὰ σκεύη, ἔρχεται εἰς τὰ ἁγία θύρια, καὶ ποιῶν εὐχὴν, ἐξέρχεται μὲτ' αὐτῶν ἀδελφῶν εἰς τὸν λουτήρα, ψάλλον τὸ Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτισθέντος σου, Κύριε· καὶ τούτου λεγομένου γίνεται πρὸς τοῦ διακόνου εὐχὴ συναπτῇ· ἥς τελεσεθείσης, ἄρχεται ὁ ἱερεὺς τῆς εὐχῆς τοῦ ἁγιασμοῦ· μετὰ δὲ τὸ ἁγιασθῆναι τὰ ὕδατα, καὶ τοὺς ἀδελφούς βαντισθῆναι, ψάλλεται τροπάριον· ὁ ἦχος πλ. θ', Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὕδατων βοᾷ λέγουσα· στιχ. α', Ἡ θάλασσα ἶδεν καὶ ἐκρυψεν· στιχ. β', Τί σοι ἔστιν

De recto in officinis ordine.

33. In sancta magna Quadragesima, postquam horam primam cantavimus, sole jam oriente, pergunt unusquisque ad propriam officinam, recitaturque in eis psalterium totum, præterquam a calligraphis. Laborant vero usque ad nonam. Jam postquam lychnicum cantavimus, et coenavimus, unusquisque sibi vacat pro libito. Cæteris tamen anni diebus, cum horas non canimus, sunt pulsus mane tres, et unusquisque pergunt ad suam officinam, et usque ad prandium operantur. Cibo sumpto, singuli sibi vacant, prout voluerint, sive aliquid commentantes, sive dormientes usque ad octavam horam: namque hora octava lignum pulsatur ter, denuoque pergunt unusquisque ad officinam suam usque ad lychnicum. Sed quo tempore horas psallimus, absoluta una hora, pergunt fratres ad officinas suas, usque ad sextam laborantes, sive recitanda sit nona sive secus. Et post sextam quies est, ut diximus, usque ad octavam.

34. In Palmarum pervigilio, ad verba *Ad te, Domine, clamavi*, permutantur chori, ita ut dexteri in sinistram partem transeant, sinistri autem in dexteram.

35. Siquando frangat vas frater sive figulinum sive ferreum, prandii tempore dum fratres vescuntur, stat ille prope mensam, abbate interim caput caput suum obnubente; et vas a se fractum manibus præfert, ad culpæ suæ ostensionem.

36. Postquam psalterium recitavimus, ad tertiam cathismatis gloriam, ter pulsatur is qui canoni præest, ut conveniant ii qui adhuc psalterium ediscunt, ut conjunctim canonem cantemus. Namque ab hexapsalmo deinceps exeunt, et usque ad id tempus prædicto studio operam dant. Mox rursus tres pulsationes, et ad laudes pergunt quando legenda est catechesis magni Patris et abbatis Theodori.

37. In luminum pervigilio, post expletam divinam liturgiam, benedictionem accipimus: deinde os quidem colluimus qui communicavimus, eulogiam tamen non comedimus. Tum sacerdos compositis vasis, ad sanctas januas, dictaque prece, egreditur cum fratribus ad baptisterium cantans illud: *Cum in Jordane baptizareris, Domine*; quo dicto, pronuntiatur a diacono oratio collecta: qua finita, incipit sacerdos precem sanctificationis. Post aquas sanctificatas, est post aspersos eisdem fratres, canitur troparium tono obliquo quarto: *Vox Dei super aquas clamat dicens. Stichus primus: Mors vidit, et fugit. Stichus secundus: Quid est tibi, mare, quod fugisti?* Et post ter cantatum hoc tro-

NOTÆ.

Celeberrimus item est crucis cultus in Græcorum et Orientalium, præcipueque Armenorum, ecclesiis.

(49) Μελετᾶν, meditari, pro simplici etiam lectione vel studio dictum ab antiquis, observat Martenius in Comm. cit., p. 249, 251.

(50) Scilicet propter jejuniū. Alioqui mos erat

post communionem gustandi aliquid ex oblatis: itemque os abluendi, auctore etiam divo Chrysostomo. Legatur isagoge liturgica in opp. s. Gregorii PP. ed. Ven. t. IX, cap. ii, 13, p. 161. Enlogiarum varios usus tradit Martenius Comm. cit. ad Reg. S. Ben. cap. 54.

parium, egressi in ecclesiam, canimus troparium A
 tono quarto: *Qui amictus es lumine mirabiliter.*
 Hoc ter dicto, recitatur oratio a sacerdote, atque
 ita hæc divina doxologia desinit. Deinde sic per-
 git stichologia ad refectorium. Similiter sancta
 quoque feria quinta post communionem et ablu-
 tionem, sit pedum lotio. Et postquam omnes loti
 fuerint, pergit stichologia ad refectorium.

*De quantitate vestimenti, calceamentorum, et de
 lecti materia, ac similibus.*

38. Unusquisque frater habere debet subuculas
 duas, vestes exteriores duas, villosam unam, cu-
 cullas duas, superhumera parva ad ministeria, B
 et aliud latius ad ecclesiam, quo ex lege utendum
 est vespere Sabbati ad lychnicum, et die dominico
 ad matutinum, denuoque vespere ad lychnicum, et
 antea ad divinam liturgiam, pariterque in solem-
 nitatibus Domini. Habeat et aliud villosum super-
 humerale magnum. Habeat calceos tum brevioris co-
 thurno tum etiam longioris, et caligas. Item pro lecto
 habeat matiam cilicinam, et duas villosas lodices.

Θάλασσα, οὗ ἐφυγες; καὶ μετὰ τὸ ψαλθῆναι γ' τοῦτο
 τὸ τροπάριον, ἐξερχόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ψάλ-
 λουμεν τροπάριον, ἥχος θ', Ὅ τὸ πῶς ἀναβαλλόμε-
 νος θεϊκῶς· τοῦτου οὖν τρισευομένου, γίνεται
 εὐχή παρὰ τοῦ ἱερέως, καὶ καταπαύει αὕτη ἡ θεία
 δοξολογία. Εἰθ' οὕτως ἀπέρχεται ὁ στίχος εἰς τὸ τρα-
 πεζάριον. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῇ ἁγίᾳ ε', μετὰ τὸ κοι-
 νωνῆσαι (51) καὶ διακλίσασθαι, γίνεται ὁ νικητῆρ·
 καὶ μετὰ τὸ ἀπονίφασθαι πάντας, ἀπέρχεται ὁ στί-
 χος εἰς τὸ τραπεζάριον.

*Περὶ ποσότητος ἐνδύματός τε καὶ ὀποδημάτων
 καὶ καταστάσεως στρωμάτων καὶ τῶν τοιούτων.*

λη'. Χρὴ γινώσκειν ὅτι ἕκαστος ἀδελφὸς ὀφείλει
 ἔχειν ὑποκαμήσα β', ἐπανωφόρια β', μαλλωτὸν ἐν,
 κουκούλλια β', ἐπώμιον μικρὸν εἰς τὸ διακονεῖν, καὶ
 ἑτέρον τὸ τῆς ἐκκλησίας βαθύτερον, ᾧ νόμος ἐστὶ
 κεχρησθαι Σαββάτῳ ὅφει εἰς τὰ λυχνικὸν, καὶ τῇ Κυ-
 ριακῇ εἰς τὸν ὄρθρον, καὶ πάλιν ὅφει εἰς λυχνικὸν,
 καὶ πρὸ τοῦ γε εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν, ὡσαύτως
 καὶ ἐν ταῖς δεσποτικαῖς ἑορταῖς. Καὶ ἑτέρον ἐπώμιον
 μαλλωτὸν μέγα· ὀποδήματα δὲ κονδοτζάγγια, καὶ
 ἑτέρα μακροτζάγγια, καὶ καλίκην· εἰς δὲ τὴν κλίνην
 ἔχέτω ψάβον κλίκην καὶ δύο μαλλωτάρια (52).

NOTÆ.

De divina communione.

*Volentibus dicere, utrum divina communio azy-
 mis an non azyms in cæna peracta fuerit, longo
 tempore opus est et plenior scriptura. Nos itaque
 multis prætermisiss, id tantum dicemus quod utile
 est et pacificum et paciferum, vel potius quod est
 magis commodum ac necessarium et veritatis tena-
 cius. Venerabilis ille panis, ante quam sanctificetur,
 sive azyms sit sive non azyms, aque panis est et
 et dicitur in divinis Scripturis, ut postea demonstra-
 bimus. Post sanctificationem vero neque fermenta-
 tus est neque azyms, sed corpus atque caro Do-
 mini nostri; neque hæc alia est atque alia, sed illa
 una eademque, quæ de incorrupta deipara Virgine
 a Deo Verbo sumpta fuit, quæque ad Patris dexte-
 ram sedet, et a nobis orthodoxis mystice sumitur:
 proptereaque mysterium dicitur, utpote arcanum et
 vulgo haud intellectum. Revera enim divina mu-
 nera convertuntur a sancto Spiritu in Christi corpūs
 ac sanguinem. Id quod ab arcana sacra formula sic
 demonstratur: Te rogamus, sancte sanctorum, ut
 beneplacito bonitatis tue veniat Spiritus sanctissimus
 tuus super nos et super proposita munera ista, eaque
 benedicat et sanctificet; ostendatque panem quidem
 hunc, ipsum pretiosum corpus Domini et Dei ac Sal-
 vatoris nostri Jesu Christi; quod autem in hoc calice
 est, ipsum pretiosum sanguinem Domini et Dei et Sal-
 vatoris nostri Jesu Christi. Si ergo divinus Spiritus
 proposita munera in corpus et sanguinem Christi
 convertit, supervacaneum jam erit contendere utrum
 id in azyms an potius in non azyms effectum fuerit,
 et utrum in albo an rubro fortasse vino; et stultas hu-
 jusmodi curiositates circa tremenda mysteria scrutari.*

Exin citat Theorianus beatum Gregorium Dialo-
 gorum auctorem (id est Greg. PP.) ἐν τῷ περὶ τῆς
 θείας κοινωνίας, ubi eum loqui dicit de vario usu
 circa azyum et fermentatum in quatuor ecclesiis
 Rom., Alex., Antioch., Hierosol. Item citat magnum
 Epiphanium Cyprium ἐν τῷ περὶ πίστεως; denique
 Titianum quemdam monachum Studitam de azy-
 mis scribentem.

(52) De monachorum vestibus earumque nomi-
 nibus agit Martenius in Comment. ad Reg. S. Ben.
 cap. 53.

(51) Ad hoc vocabulum κοινωνῆσαι venit mihi C
 in mentem præclara Theoriani doctissimi viri ad
 monachos de diversis rebus epistola, cujus olim
 fragmentum, de concordia cum Latinis fovenda,
 edidi in tomo VI Script. vel., p. 414, ex codice
 Vat. 1481. Nunc autem ex eodem codice recitare
 placeat aliam prædictæ epistolæ particulam, in qua
 quæstionem de azyms attingens, splendidum reci-
 tat (ex divi Basilii liturgia) fidei Græcorum erga
 SS. Eucharistiam testimonium, quod nostris bo-
 realium et occidentalium regionum heterodoxis
 præ oculis ponere non incongruum sit.

Περὶ τῆς θείας κοινωνίας.

Τοῖς μὲν τοι βουλομένοις εἰπεῖν περὶ τῆς θείας
 κοινωνίας εἰ ἐξ ἀζύμων ἢ ἐνζύμων ἐν τῷ δειπνῷ
 γέγνητο, χρόνου μακροῦ καὶ τελειοτέρου συγγράμμα-
 τος ἀνάγκη. Ἡμῖν δὲ τὰ πολλὰ παρωσαμένοις, τὸ
 χρησίμον καὶ εἰρηναῖον καὶ εἰρηνεύον, ἢ μᾶλλον εἰ-
 πεῖν τὸ οἰκονομικώτερον καὶ ἀναγκαϊότερον καὶ τῆς
 ἀληθείας ἐχόμενον ῥητέον· Ὁ θεὸς ἄρτος πρὸ μὲν τοῦ
 ἁγιασθῆναι, εἴτ' ἄζυμος εἴτ' ἐνζυμος ἦν, ἀδιαφόρως
 ἄρτος ἐστὶ τε καὶ λέγεται πρὸς τῶν θείων λογίων,
 ὡς ὕστερον δείξομεν· μετὰ δὲ τὸ ἁγιασθῆναι, οὔτε
 ἐνζυμος, οὔτ' ἄζυμος, ἀλλὰ σῶμα καὶ σὰρξ τοῦ Κυ-
 ρίου ἡμῶν, καὶ οὐκ ἄλλη· οὐτ' ἄλλη· μὴ γὰρ ἐστὶ
 καὶ αὕτη ἡ ἐκ τῆς ἀφθόρου Παρθένου καὶ Θεοτόκου
 ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου ληφθεῖσα, καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ Πα-
 τρός καθήμενη, καὶ ἡ ὧ' ἡμῶν τῶν ὀρθοδόξων μυ-
 στικῶς μεταλαμβάνομένη· διὸ καὶ μυστήριον λέγεται
 ὡς κρυφίον, καὶ τοῖς πολλοῖς οὐ καταληπτόν· με-
 ταβάλλεται γὰρ τὰ θεία δῶρα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς
 σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ· ἡ ἱεροκρυψία δηλοῖ· Σὲ
 παρακαλοῦμεν, ἅγιε ἅγιον, εὐδοξίᾳ τῆς σῆς ἀγαθό-
 τητος, ἐλθεῖν ἐν Πνεύμα σου τὸ πανάγιον ἐφ' ἡμᾶς·
 καὶ ἐπὶ τὰ προκειμένα δῶρα ταῦτα, καὶ εὐλογῆσαι
 αὐτὰ καὶ ἁγιάσαι, καὶ ἀναδείξαι τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον
 αὐτὸ τὸ τίμιον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτή-
 ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ
 τοῦτῳ, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ
 Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εἰ οὖν τὸ θεῖον
 (πνεῦμα) μεταβάλλει τὰ προκειμένα δῶρα εἰς σῶμα
 καὶ αἷμα Χριστοῦ, περισσὸν λοιπὸν τὸ φιλονεικεῖν εἰ
 ἐξ ἀζύμων ἢ ἐνζύμων ἦν, ἢ λευκοῦ, ἢ ἐρυθροῦ τυ-
 γχόν οἶνον· καὶ τοιαύτας τινας περιεργείας· μωρὰς
 περὶ τῶν φρικτῶν μυστηρίων διερευνᾶν.

DE CONFESSIONE ET PRO PECCATIS SATISFACTIONE CANONES.

Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου τῶν Στουδίου περὶ ἐξαγορεύσεως καὶ τῶν ταύτης διαλύσεων κανόνες ἐκτεθέντες παρ' αὐτοῦ (1).

α'. Περὶ ἐξαγορεύσεως.

[Cod. vat. 840, f. 195, b.] Ἐξαγορεύσεις ἐστὶ λόγων καὶ ἐνθυμήσεων αἰσχρῶν ἀνήθονος ὑπόμνησις· διάλυσις δὲ ἡ τούτων διάκρισις, ἐπὶ ἀγαθῇ ἰδῶν ὀδηγοῦσα τοὺς προσερχομένους· λέγει γὰρ σὺ πρῶτος τὰς ἀμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῇς· Καὶ πάλιν· Εἶπα, Ἐξαγορεύσω τὴν καρδίαν μου ἀμαρτίας τῷ Κυρίῳ· καὶ ἰδοὺ ἀφείλετο πάσας τὰς ἀμαρτίας μου. Δύναται γὰρ ἐξομολόγησις, καὶ πῦρ αἰώνιον ἀποσβέσαι· καὶ γὰρ λογισμοὶ κρυπτόμενοι, τίκτουσι πάθη· ἐξαγορευόμενοι δὲ, θεωρεῖς ἀπεργάζονται· γύμνου σὺν μύλωπα τῷ σὺν ἱατρῷ· εἰπὲ, καὶ μὴ αἰσχυνθῇς· πρόσελθε σὺν τῇ πίστει τῷ σὺν ἡγουμένῳ, ἀπονήρω ἀπλότῃ, καὶ ὡς ἐκ Θεοῦ στόματος τὰ παρ' αὐτοῦ συμβουλευόμενά σοι δέχου, εἰ καὶ ἐναντία τῷ σὺν σκοπῷ τὰ εἰρημένα τυγχάνουσιν· εἰ καὶ μὴ πάνυ πνευματικοὶ οἱ ἡγούμενοι καθεστήκασιν, μὴ σκανδαλίζου· οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεός, πίστει καὶ ἀκακίᾳ ψυχὰς ἑαυτὰς ταπεινώσας, τῇ τοῦ ἡγουμένου συμβουλῇ καὶ κρίσει ἀπατηθῆναι, καὶ ἄλλοι οἱ ἀπατηθέντες τυγχάνωσιν.

β'. Περὶ μνησικακῶν ἐντολῇ.

Ὁ μνησικακὸς τῇ τοῦ Ἰακώβ κλίματι (2) προσελθὼν, τῇ τοῦ χορυφαίου Πέτρου ἐκπεσούσῃ ἀλύσει ἐνδέσεται· καὶ γὰρ μνησικακία, θυμοῦ ἐστὶ κατάληξις, δικαιοσύνης μίσος. Κατὰ μὲν τοὺς τῶν μεγάλων Πατέρων κανόνας, ἐν τρισὶν ἔτεσι τῶν ἀγιασμάτων ἀπεχέσθω· κατὰ δὲ τοὺς μοναχοὺς ἐνιαυτὸν ξηροφαιεῖτω ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς τῶν ἀδελφῶν καταλύσεως, ποιῶν μετανοίας καθ' ἡμέραν μ'.

γ'. Περὶ καταλαλιᾶς.

Οἶμαι ἐκ μίσους καὶ μνησικακίας τὴν καταλαλιὰν τίττεσθαι· καὶ γὰρ καταλαλιά ἐστιν ἀποκύημα μίσους, βδέλλα ἀγάπης, ἐξαφανίζουσα καὶ ἐκδαπνώσα αἶμα ψυχῆς· λέγομεν δὲ ὡσαύτως, κατὰ μὲν

A Sancti Patris nostri et confessoris Theodori presbyteri et praepositi monachorum Studii canones a su-
pradicto editi.

1. De confessione.

Confessio est verborum et cogitationum turpium dolens expositio : satisfactio autem est illorum peccatorum discussio, quæ in bonam viam accedentes reducit. Dic tu prior peccata tua, ut justificeris¹. Rursusque : Confitebor adversus me peccatum meum Domino. Et ecce abstulit omnia peccata mea². Potest enim confessio ignem quoque æternum extinguere. Et silentio quidem pressæ cogitationes culpas pariunt : quas si confessi fuerimus divinam pulchritudinem acquirimus. Denuda ulcus tuum medico : fare, neque erubescas : accede cum fide ad ducem tuum, et cum simplicitate sine malitia, et tanquam ex ore Dei consilia ejus excipe, quamvis hæc tuo contraria proposito sint. Et si forte haud satis spirituales videantur duces tui, ne scandalizeris : non enim injustus est Deus, ut animas quæ se cum fide et sinceritate humiliant, sinat a duce consilio et judicio decipi ; utneque hebetes sint ii quibus fraus intenditur.

2. Adversus injuriarum memores decretum.

Injuriarum memor ad Jacobi scalam accedens, coryphæi Petri cadente catena illigatur. Quippe injuriarum memoria, est iræ habitaculum, et justitiæ odium. Juxta quidem magnorum Patrum canones, homo ejusmodi triennio a sanctis rebus arceatur. Verum inter monachos anno uno vescatur aridis hora qua fratres jejunium solvunt, et metanœas quotidie faciat quadraginta.

3. De obtrectatione.

Arbitror ex odio et injuriarum memoria obtrectationem gigni. Etenim obtrectatio est odii filia, charitatis hirudo quæ animæ sanguinem prorsus consumit. Similiter autem dicimus, ex aliorum

¹ Gr. Isai. XLIII, 26. ² Psal. XXXI, 5.

NOTÆ.

(1) Ne quis forte dubitet de hoc nostri Studitæ opusculo, en testis accedit etiam codex Arabicus Vat. CLXXIV, in catalogo a me impresso p. 316, his verbis : « Constituciones sancti Patris Theodori abbatidis monasterii Studii, seu monachorum Studitarum, de poenitentibus qui de peccatis suis occultis confitentur, deque confessariis, qui eos de illis interrogant. » Est autem hic libellus instar tot Latinorum qui exstant tum editi tum manuscripti de

vitiis et de virtutibus.

(2) De scala Jacobi S. Benedictus Reg. cap. 7, plura verba facit, plurima postea Martenius in Comm. Nihil tamen ad hunc Theodori locum : quanquam Benedictus reapse de humilitate agit, heic autem haud scio an superbia innuatur. Videtur ergo potius proverbium quoddam. Sed alii judicant.

quidem præscripto hunc uno anno flere: monachum autem quatuor mensibus arido cibo uti debere dum reliqui comedunt; et metanœas facere quotidie centum. Quia *detrahentem secreto proximo suo, hunc persequerbar* ².

4. De garrulitate.

Garrulus linguæ vitio infectus, sex menses pœnitendo expleat: sic enim canones de huiusmodi hominibus decernunt. Quippe garrulitas est inscitiae indicium, obrectationis janua, mendacii ministra. Nos tres mensibus hunc a communione removemus, aridis omnino vespertem hora sexta, et metanœas quotidie centum quinquaginta facientem. Etenim valde lubricum periculosumve ipsis quoque æstimatione dignis hominibus hoc vitium est.

5. De mendacio.

Mendax quasi lepidus homo existimatur. Atqui mendacium charitatis destructio est; perjurium autem, Dei negatio. Nemo itaque, si modo sapiat, leve credat esse peccatum mendacium. Nam ipse Spiritus sanctus jam dixit: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium* ⁴. Cuncti autem mendaci homini trimestrem pœnitentiam decernunt. Nos tamen quadraginta dierum aridum omnino victum hora sexta huic imperamus, et metanœas quotidianas centum quinquaginta. Etenim timendum est præ ceteris hoc peccatum.

6. De acedioso.

Acediosus quasi de sua salute desperans reputatur. Etenim acedia est monasticæ regulæ observandæ odium, mundanarum rerum admiratio. Acediosus Deum accusat, quasi immisericordem et hominum osorem; ad psalmodiam precesque torpet. Vitio huic decernimus qua draginta dierum pœnitentiam; et ut per tres hebdomadas vino et oleo acediosus non utatur, quotidie faciens metanœas ducentas quinquaginta. Namque in profundum inferni potest deducere acediæ vitium.

7. De guloso.

Gulosus similis est sepulcro putrescentibus carnibus pleno. Gulositas est ventris hypocrisis, qui cum sit satur, nihilominus se egere clamat; et gravatus, esurire cogit. Gulositas est oculorum deceptio. Decernimus huic quoque vitio triginta dierum luctum; et unius hebdomadæ aridum victum hora nona, nec non quotidianas metanœas octoginta. Quippe gulositas sibi deditos æterno igni transmittit.

8. De avaro.

Avarus insanabili morbo laborat, qui interiorem hominem exedit. Avaritia est idolorum servitus, infidelitatis filia, infirmitatum prætextus, voluntaria apostasia. Huic item decernimus quadrimestrem pœnitentiam, quadraginta dierum aridum victum hora nona, et quotidianas metanœas quinquaginta; cum sit vitium animam consumens.

² Psal. c, 5. ⁴ Psal. v, 7.

Α τοὺς ἐτέρους, ἐνιαυτὸν προσκlausάτω· κατὰ δὲ τοὺς μοναχοὺς, τετράμηνον ξηροφαγεῖτω, ὅτε οἱ λοιποὶ ἐσθίουσι, μετανοίας ποιῶν καθ' ἡμέραν ἑκατὸν· Ὅτι τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδιώκατο.

δ. Περὶ πολυλογίας.

Ὁ πολυλογῶν ὑπὸ γλώττης σκοτιζόμενος, εξαμηνιαῖον χρόνον ἐν μετανοίᾳ πληροῦται· οὕτως γὰρ οἱ κανόνες περὶ τῶν τοιούτων ὀρίζονται· ἐπειδὴ πολυλογία ἐστὶν ἀγνωσίας τεκμήριον, καταλαλιᾷς θύρα, ψεύδους ὑπουργός· ἡμεῖς δὲ τρίμηνον λέγομεν ἀκοινώνητον εἶναι, ξηροφαγεῖντα ἄκρως ὥρα ἕκτη, μετανοίας ποιοῦντα καθ' ἡμέραν ρκ'· ἐπισηπάλεις γὰρ λαν καὶ αὐτοῖς τοῖς δοκοῦσι τὸ πάθος ἐστίν.

B

ε'. Περὶ ψεύδους.

Ὁ ψεύστης ὡς εὐτράπελος λογίζεται· καὶ γὰρ ψεύδός ἐστιν ἀγάπης ἀφανισμός· ἐπιπορκία δὲ, Θεοῦ ἀρνήσις· μηδεὶς οὖν τῶν εὐφρονούντων, μικρὰν τινα τὴν τοῦ ψεύδους ἁμαρτίαν εἶναι νομίσαι· καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα προείρηκεν· Ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. Ὅρίζονται δὲ πάντες ὅτι τρίμηνον ἐν μετανοίᾳ διατελεῖτω· ἡμεῖς δὲ μ' ἡμερῶν ξηροφαγίαν ἄκρως ὥρα ἕκτη, καὶ μετανοίας καθ' ἡμέραν ρν'· καὶ γὰρ φοβερά ὑπὲρ πάσας ἡ ἁμαρτία αὕτη.

ς'. Περὶ ἀκηδιστοῦ.

Ὁ ἀκηδιστὴς ὡς ἀπογινώσκων τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας λογίζεται· καὶ γὰρ ἀκηδία ἐστὶν ἀσκήσεως μίσος τοῦ μοναχικοῦ ἐπαγγέλματος, κοσμικῶν μακαριστῶν, Θεοῦ διαβλήτωρ, ὡς ἀσπλάγγνου καὶ ἀφιλανθρώπου, ἀπανία ψαλμωδίας ἐν προσευχαίς ἀσθενούσα· ὀρίζομεν δὲ καὶ ταύτην μ' ἡμέρας μετανοεῖν· ἑβδομάδας τρεῖς οἶνου μὴ μεταλαμβάνειν καὶ ἐλαίου· μετανοίας ποιεῖν καθ' ἡμέραν σν'· ὅτι εἰς βεθὼν ἔδου δύναται κατάγειν τὸ πάθος τῆς ἀκηδίας.

ζ'. Περὶ γαστριμαργου.

Ὁ γαστριμαργός· ἔοικε τάφῳ γέμοντι σαρπηδόνων· γαστριμαργία ἐστὶ κοιλίας ὑπόκρισις· κεκορεσμένη γάρ οὖσα, ἐνδείας ἀναβοᾷ· καὶ πεφορτισμένη, πεινρὴν ἀναγκάζει· γαστριμαργία ἐστὶν, ὀφθαλμῶν ἀπάτη· ὀρίζομεν δὲ καὶ ταύτην ἐν τριάκοντα ἡμέραις προσκλαίειν· ἑβδομάδα μίαν ξηροφαγεῖν ὥρα ἐννάτη· ποιεῖν μετανοίας καθ' ἡμέραν π'· ὅτι τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παραπέμπει τοὺς πειθόμενους αὐτῇ.

η'. Περὶ φιλαργυρίου.

Ὁ φιλάργυρος νοσεῖ νόσον ἀνίατον, δαπανῶσαν τὴν ἐντὸς ἀνθρωπίνου· φιλαργυρία ἐστὶν, εἰδῶλων προσκύνησις, ἀπιστίας θυγάτηρ, ἀσθενειῶν προφασίστρια, ἐκουσίως παραβάτης· ὀρίζομεν δὲ καὶ ταύτην, τετράμηνον ἐν μετανοίᾳ εἶναι, ἡμέρας μ' ξηροφαγεῖν ὥρα θ', μετανοίας ποιεῖν καθ' ἡμέραν ν'· ὡς τοῦ πάθους ἐκχαλόντος τὴν ψυχὴν.

D

θ'. *Περὶ ἀνασθήτου.*

Ὁ ἀνασθητός εἰκε λίθῳ ὀξυγώνῳ, κρούοντι καὶ μὴ διαλυομένῳ. Ἀνασθησία ἐστὶ νέκρωσις μελῶν, δαιμονιῶντων ἀδελφῇ, μεθύντων ὁμόνοια· ὀρίζομεν δὲ καὶ ταύτην, διμηναῖον προσκλαίνειν χρόνον, ἡμέρας κα' ἐλαίου καὶ μόνου μεταλαμβάνειν, τῶν δὲ λοιπῶν ἀπέχεσθαι, ποιεῖν μετανοίας καθ' ἡμέραν ρ'· καὶ γὰρ ὁ ἀνασθητός δύναται βαλεῖν τὸν ἀδελφὸν εἰς βάραθρον.

ι'. *Περὶ κενόδοξου.*

Ὁ κενόδοξος ὡς ὑπερήφανος καταλογίζεται· καὶ γὰρ κενόδοξία ἐστὶ, κατὰ μὲν τὸ εἶδος φύσεως ἐν ἀλλαγῇ, καὶ ἡθῶν διαστροφῇ, καὶ παρατήρησις μίμψων, ὑπερηφανίας τρίβολος· ἐργασία. Ὀρίζομεν δὲ καὶ ταύτην ἐν λ' ἡμέραις· προσκλαίνειν, ἑβδομάδας δύο ἄκρωσ ξηροφαγεῖν ὥρα θ', μετανοίας ποιεῖν καθ' ἡμέραν ρμ', ὡς δαίμονος αἰτιον τὸ πάθος καὶ πρόξενον.

ια'. *Περὶ θεилоῦ (λαίπαι).*ιβ'. *Περὶ ὑπερηφάνου.*

Ὁ ὑπερήφανος ὁμοίως ἐστὶ τῷ διαβόλῳ τῷ κατὰ θεοῦ τραχηλίσαντι· καὶ γὰρ ὑπερηφανία ἐστὶ θεοῦ ἄρνησις, δαιμόνων εὐρημα, ἐξουδένωσις ἀνθρώπων, κατακρίσεως μήτηρ, θυμοῦ πηγὴ, ὑποκρίσεως ρίζα· ὀρίζομεν καὶ ταύτην ἐν ἐξ μηνῶν προσκλαίνειν τῇ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ· ἑβδομάδας δ' ξηροφαγεῖν ἄκρωσ ὥρα ἐννάτη· καθ' ἡμέραν μετανοίας ρθ'.

ιγ'. *Περὶ βλασφημοῦ.*

Ὁ βλάσφημος· τῇ τοῦ Κάιν μερίδι καταλογίζεται· χαλεπὴ γὰρ ἡ ρίζα τῆς σατανικῆς ὑπερηφανίας, ἀδελφοί· διὸ ἀναγκαῖον αὐτὴν εἰς μέσον ἀχθῆναι· οὐ γὰρ τῶν τυγόντων, ἀλλὰ γε πολλῶν μάλλον χαλεπώτερος ὁ ἐχθρὸς πάντων καθίσταται· ὀρίζομεν δὲ προσκλαίνειν μέχρι κατορθώσεως τοῦ πάθους, ἀκοινῶνητον εἶναι, ξηροφαγεῖν ἥλιον θυμῶν, μετανοίας ποιεῖν καθ' ἡμέραν ε', μέχρις ἂν ἀποστῇ τῆς ἀθεμίτου βλασφημίας.

ιδ'. *Περὶ θυμώδους.*

Ὁ θυμώδης εἰκε δαιμονιώντι· θυμὸς γάρ ἐστιν ἐταιρία δαιμόνων. Ἀγὴρ θυμώδης, οὐκ εὐσχήμων· ὁ θυμὸς ἐστὶ σοὶ κατὰ μόνου τοῦ ὄψεως, δι' ὃν ἐξέπτεας· ὀρίζομεν δὲ μ' ἡμέρας προσκλαίνειν, ἑβδομάδα τυροῦ καὶ ὡοῦ καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου ἀπέχεσθαι, μετανοίας ποιεῖν καθ' ἡμέραν ρ'· καὶ γὰρ ῥοπή τοῦ θυμοῦ αὐτοῦ, πτώσις αὐτῷ ἐστὶ· καὶ ὀργὴ ἀπόλλυσι καὶ φρονιμούς.

ιε'. *Περὶ ὀργίλου.*

Ὁ ὀργιζόμενος· ὁμοίως τοῖς τοῦ Ἰωσήφ ἀδελφοῖς καθέστηκεν· ὀργὴ γάρ ἐστὶ φρονήσεως διαρπαγὴ, καὶ καταστάσεως ἀδελφῶν ἐκτρεποσύνη, καὶ ἡγρωμένη μορφή κράσεως. Ὀρίζομεν δὲ τὸν ὀργίλον μῆνας δύο προσκλαίνειν, μ' ἡμέρας ξηροφαγεῖν ὥρα ἐνάτη, μετανοίας ποιεῖν σ'· τὸν γὰρ ὀργιζόμενον τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ὁ Κύριος ἐφησεν ἔνοχον εἶναι τῆς κολάσεως· ὅθεν καὶ τὸ πτώμα φοβερόν ἐστιν.

A

9. *De torpido.*

Torpidus assimilatur lapidi acutis angulis praedito, qui percussit, neque tamen ipse frangitur. Torpedo mortificatio membrorum est, furiosorum germanitas, ebriorum concordia. Decernimus huic etiam vitio bimestrem fletum, et per dies viginti unius olei usum, abstinentioniam a cæteris, et quotidianas metanceas centum. Utique torpidus fratrem suum in barathrum conjicere potest.

10. *De inanis gloriae cupido.*

Inanis gloriae cupidus superbi instar habetur. Namque inanis gloriae cupiditas, specie quidem, naturæ est immutatio, morum perversio, vituperationum captatio, superbiae senticosa operatio. Huic quoque decernimus triginta dierum fletum, duabus hebdomadis aridum prorsus victum hora nona, et metanceas quotidianas centum quadraginta. Namque hoc vitium causam demoni suppeditat et hospitium.

B

11. *De timido (deest in cod.).*12. *De superbo.*

Superbus similis diabolo est, qui Deo restitit. Nam superbia negatio Dei est, demonum inventio, hominum ruina, damnationis mater, iræ fons, hypocriseos radix. Huic item decernimus semestrem fletum in sancta ecclesia, quatuor hebdomadis aridorum strictum usum hora nona, et quotidianas metanceas septuaginta supra centum.

13. *De blasphemo.*

Blasphemus in Caini partibus reputatur. Dira est enim, fratres, Satanicæ superbiae radix: quamobrem eam in apertum producere necesse est: quandoquidem haud vulgaris est hostis, sed omnium asperrimus. Decernimus hominem ejusmodi in fletu versari quoad hic morbus sanetur, extra communionem esse, aridis vesci sub solis occasu, et quotidianas facere metanceas trecentas, donec ab impia blasphemia recedat.

C

14. *De iracundo.*

Iracundus similis est demonium habenti; namque ira demoniorum sodalitas est. Vir iracundus non est decorus. Ira tibi sit adversus serpentem tantummodo cujus causa cecidisti. Decernimus quadraginta dierum fletum, et una hebdomada a caseo, ovis, vino, oleoque abstinere, et metanceas centum quotidie facere. Etenim impetus iræ ejus, ruina ipsius est. Et ira perdit etiam prudentes.

15. *De eo qui facile irascitur.*

Qui irascitur similis est Josephi fratribus. Est enim ira intellectus direptio, tranquillii fratrum status eversio, et sævæ quædam compaginis forma. Decernimus prono ad iram bimestrem fletum, et quadraginta diebus arido cibo uti hora nona, et metanceas facere ducentas. Namque irascentem fratri suo Dominus reum poenæ agit. Quare culpa formidabilis est.

D

⁹ Prov. xi, 25. gr. ¹⁰ Eccli. i, 10. gr. ¹¹ Matth. v, 22.

16. De tristitia.

Tristitia demersus similis est homini qui in mari tempestatem patitur. Tristitia est animæ ariditas : *Viri enim tristic exsiccantur ossa* *. Et tristitiam longe repelle a te *. Decernimus hominem hujusmodi incessantibus precibus apud altare flere, quotidie metaneas centum quinquaginta facere, et quingenties dicere : *Domine, miserere*. Nam tristitia potest ad blasphemiam impellere.

17. De homicida.

Homicida legis quidem præscripto moriatur. Sed sanctus Basilius huic annorum quindecim fletum constituit, et aridis districte vesci hora nona, et extra communionem manere. Nos ad triennium canonem hunc redigimus, siquidem poenituerit, et afflictio ejus appareat. Quod si poenam hanc neglexerit, quindecim annis luat, prout magnus vult Basilius.

18. De adultero.

Adulter homicidæ similis est. Nam qui proximi sui uxori insidiatur, gladium ancipitem movet, et dissidium inducit. Sanctus quidem Basilius constituit, hunc annis quindecim arido districte cibo uti, hora nona. Nos vero, si vitium abruptum fuerit, biennii excommunicationem decernimus, cum arido omnino cibo, et metaneis quotidianis ducentis.

19. De fornicatore.

Fornicator sex annis extra communionem sit, cibo arido vescens hora nona, cum metaneis centum quinquaginta. Quod si neglexerit, grandiori poenæ sancti Basili sit obnoxius.

20. De masculorum concubitore.

Qui turpitudinem cum masculis commiserit, hunc sanctus Basilius quindecim annis extra communionem esse decrevit jejunantem ac fientem. Nos tamen, siquidem a peccato se recessisse credibiliter demonstrat, biennio tantum extra communionem eum esse, arido cibo utentem hora nona, jubemus. Quod si poenam hanc neglexerit, quindecim annorum poenam sustineat.

21. De coeunte cum bestia.

Qui cum bestiis rem turpem habuerit, juxta sanctum Basilius quindecim annis extra communionem erit. Nos tamen si a flagitio cessaverit, biennii excommunicationem ei inferimus, cum arido cibo hora nona, et cum metaneis ducentis. Quod si neglexerit, quindecim annorum poenam expleat.

22. De incestu.

Qui in sororem propriam lapsus fuerit, quindecim annis communionem careat, prout vult magnus Basilius. Nos tamen, si posthinc flagitio abstinerit, triennalem poenam decernimus aridi cibi hora nona, cum ducentis metaneis.

23. De incestu cum nuru.

Qui in nurum lapsus fuerit, undecim annis ex sancti Basili sententia extra communionem sit.

* Prov. xvii, 23 gr. * Eccli. xxx, 24.

A

15. *Περὶ λύπης.*

Ὁ τῇ λύπῃ βεθυδισμένος ἔοικεν ἀνδρὶ κλυδωνιζομένῳ ἐν τῷ πελάγει· λύπη γάρ ἐστι ψυχῆς ξηρότης· Ἀνδρὸς γὰρ λύπῃ τοῦ ξηραίνεται δοτᾶ· Καὶ, Μακρὰν ποίησον ἀπὸ σοῦ λύπην· ὀρίζομεν δὲ τὸν τοιοῦτον προσκλαίειν τῷ θυσιαστηρίῳ εὐχαῖς ἀδιάλειπτον· ποιεῖν καθ' ἡμέραν μετανοίας σ', τὸ Κύριε ἐλέησον φ' δύναται γὰρ λύπη εἰς βλασφημίαν ῥίψαι.

16. *Περὶ φονέως.*

Ὁ φονεὺς κατὰ μὲν τὸν νόμον ἀποθνησκέτω· ὁ δὲ ἅγιος Βασίλειος 15 ἔτη ὥρισεν αὐτὸν προσκλαίειν, ξηροφαγεῖν ἄκρως ὥρα ἑννάτῃ, καὶ ἀκοινώνητον εἶναι· ἡμεῖς δὲ τριετὴ χρόνον τὸν κανόνα τοῦτον ὀρίζομεν, ἐὰν μετανοῇ, καὶ ὁ μόχθος αὐτοῦ φαίνεται· ἐὰν δὲ ἀμελῇ, τὰ 15 ἐκτελείτω 16 ἔτη, κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον.

B

17. *Περὶ μοιχοῦ.*

Ὁ μοιχὸς ὁμοῖος τῷ φονεῖ· ὁ γὰρ τῇ τοῦ πλησίον γυναικὶ ἐπιβουλεύων, μάχαιραν δίστομον κινεῖ, καὶ χωρισμὸν ἀποτελεῖ. Καὶ ὁ μὲν ἅγιος Βασίλειος (ὥρισεν) 15 ἔτη 17 ξηροφαγεῖν ἄκρως ὥρα ἑννάτῃ· ἡμεῖς δὲ τοῦ πάθους ἐκκοπτομένου, διετὴ χρόνον ἀκοινώνητον εἶναι, ξηροφαγεῖν ἄκρως, μετανοίας καθ' ἡμέραν διακοσίας.

18. *Περὶ πόρνου.*

Ὁ πόρνος 18 ἔτη ἀκοινώνητος, ξηροφαγεῖν ὥρα ἑννάτῃ, μετανοίας ρν'· εἰ δὲ ἀμελῇ, τῷ μεγάλῳ ἐπιτίμῳ τοῦ ἁγίου Βασιλείου καταδικασέσθω.

C

19. *Περὶ ἀρσενοκοίτου.*

Ὁ τὴν ἀσχημοσύνην ἐν τοῖς ἀρρεσιν ἐπιδεικνύμενος, ὁ μὲν ἅγιος Βασίλειος 15 ἔτη ὥρισεν ἀκοινώνητον νηστεύοντα καὶ προσκλαίοντα· ἡμεῖς δὲ ἐὰν ἀποστῇ τοῦ κακοῦ μετὰ πληροφορίας, διετὴ χρόνον ἀκοινώνητον, ξηροφαγεῖν ὥρα ἑννάτῃ, μετανοίας σ'· εἰ δὲ ἀμελῇ, τὰ δεκαπέντε 19 ἔτη ἐκτελείτω τὸ ἐπιτίμιον.

20. *Περὶ κτηνοδότου.*

Ὁ ἐν ἀλόγοις τὴν ἀσχημοσύνην ποιοῦμενος, κατὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον 15 ἔτη ἀκοινώνητος ἔσται· ἡμεῖς δὲ ἐὰν τοῦ κακοῦ ἀποστῇ, διετὴ χρόνον ἀκοινώνητον εἶναι ὀρίζομεν, ξηροφαγεῖν ὥρα ἑννάτῃ, μετανοίας σ'· εἰ δὲ ἀμελῇ, τὰ 15 ἔτη ψυλατέτω.

C

21. *Περὶ ἀδελφοφιλίας ἢ τοῦ αἰμομιλίου.*

Ὁ εἰς ἀδελφὴν ἰδίαν ἐμπέπων, 15 ἔτη ἀκοινώνητος κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον· καθ' ἡμᾶς δὲ ἐὰν ἀποστῇ τοῦ κακοῦ, τριετὴ χρόνον ἐπιτιμάσθω, ξηροφαγεῖν ὥρα ἑννάτῃ, μετανοίας σ'· ἐὰν δὲ ἀμελῇ, τὰ 15 ἔτη ἐκτελείτω.

22. *Περὶ νύμφης ὁμοφιλίας αἰμομιλίου.*

Ὁ εἰς νύμφην ἐμπέπων, 15 ἔτη κατὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον ἀκοινώνητος ἔστιν· ἡμεῖς δὲ ἐὰν ἀποστῇ

τοῦ κακοῦ, διετῇ χρόνον ἀκοινώνητον εἶναι προστάσσομεν, ξηροφαγούντα ὥρα ἐννάτη, μετανοίας ποιούντα τ'· εἰ δὲ ἀμελῇ τούτου τοῦ κανόνος, καὶ ἐπιμένῃ τῇ κακίᾳ, τὰ ἰα' ἐτη ἐκτελείτω τὸ ἐπιτίμιον.

κδ'. *Περὶ κλέπτου.*

Ὁ κλέπτης, εἰ μὴ ἐξαγγεῖλῃ, φησὶν ὁ ἅγιος Βασίλειος, δύο μόνας ἑβδομάδας ἐπιτιμάσθω· εἰ δὲ παρ' ἄλλου ἐλεγχθῇ, διετῇ χρόνον· ἡμεῖς δὲ μ' ἡμέρας ὀρίζομεν, ξηροφαγεῖν ὥρα θ', καὶ μετανοίας ποιεῖν ρ', ἐκκοπτομένου δηλονότι τοῦ πάθους.

κε'. *Περὶ τυμβωρύχου.*

Ὁ τυμβωρύχος, κατὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον ἰε' ἐτη ἀκοινώνητος ἔσται· ἡμεῖς δὲ τοῦ πάθους ἐκκοπτομένου, ἐν αὐτὸν ἀκοινώνητον εἶναι ὀρίζομεν, ξηροφαγούντα ὥρα θ', ποιούντα μετανοίας σ'.

κς'. *Περὶ γοητείας καὶ φαρμακείας.*

Ὁ γοητεῖαν καὶ φαρμακείαν ἐξαγορεύων, κατὰ τὸν ἅγιον Βασίλειον ἰε' ἐτη ξηροφαγῶν ἔσται ὥρα θ'· ἡμεῖς δὲ τριετῇ χρόνον ὀρίζομεν τὸν αὐτὸν κανόνα μετὰ τὸ ἀποστῆναι τῆς ἀμαρτίας, καὶ μετανοίας ποιεῖν καθ' ἡμέραν διακοσίας.

κζ'. *Περὶ γοητείας καὶ μαρτείας.*

Τὸν μάντεσι προσερχόμενον, ὁ μὲν μέγας Βασίλειος ἰε' ἐτη ὥρισεν ἀκοινώνητον εἶναι· ἡμεῖς δὲ τὸν προλαβόντα κανόνα τὸν περὶ φαρμακείων, ἀποστάντα τῆς τοιαύτης ἐργασίας.

κη'. *Περὶ ἀγαθοῦ βίου (2').*

Εἰ τις βούλοιο βίον ἀτάραχον καὶ ἀκύμονα ὀδεῦσαι, λογιζέσθω ἑαυτὸν γῆν καὶ σποδὸν, καὶ εὐχαριστεῖτω ὡς ἄγγελος Θεοῦ· εἰ δὲ συμδῇ καταλαῆσαι αὐτὸν, ἑβδομάδα μίαν ξηροφαγεῖτω, μετανοίας ποιῶν πεντήκοντα, ὡς τοῦ Θεοῦ καταλαλήσας.

A Nos autem, si flagitium emendaverit, biennio carere communione iubemus, aridis vescentem hora nona, cum metanoëis trecentis. Quod si hunc nostrum canonem neglexerit, et in vitio perseveraverit, undecim annis poenam ferat.

24. *De fure.*

Fur, si ipsemet confessus fuerit, duarum tantum hebdomadarum poenam ferat, inquit sanctus Basilii: quod si ab aliis furti coargutus fuerit, duorum annorum. Nos tamen quadraginta diebus volumus eum aridis vesci hora nona, cum metanoëis centum; si certe a vitio cessaverit.

25. *De sepulcrorum prædatore.*

Sepulcrorum prædator, juxta divum Basilium, quindecim annis extra communionem futurus est. B Nos tamen, vitio emendato, anno uno extra communionem esse decernimus, cum arido cibo hora nona, et metanoëis trecentis.

26. *De incantamentis et veneficiis seu præstigiis.*

Qui incantamenta et veneficia seu præstigias, confitetur, is juxta sanctum Basilium quindecim annis vescetur cibo arido hora nona. Nos vero eundem canonem ad triennium coarctamus, postquam homo a peccato recesserit, cum metanoëis quotidie ducentis.

27. *De incantamentis et divinatione.*

Ei qui ad vates accesserit, magnus Basilii quindecim annorum excommunicationem decrevit. C Nos tamen ei poenam tantum præcedentis nostri canonis de veneficiis aut præstigiis imponimus, si ab hujusmodi opere se retraxerit.

28. *De bona vita.*

Si quis vult imperturbatam vitam et tranquillam transigere, existimet se esse terram ac cinerem, gratiasque agat quasi angelus Dei. Quod si aliquando obloqui ei contigerit, hebdomada una vescatur aridis, metanoëas simul faciens quinquaginta, ceu si contra Deum oblocutus fuisset.

QUÆSTIONES.

Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου τῶν Στουδίου περὶ ἐρωτήσεως καὶ τῶν ταύτης διαλύσεων κανόνες συλλεγόντες παρ' αὐτοῦ.

[Cod. Vat. 840 f. 202 b.] α'. *Ερώτησις.* Ἐν τοῖς συνοδικαῖς κανόσι τοῖς θεοῖς γέγραπται περὶ τῆς μεγάλης πέμπτης, ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῇ ὑστεραίᾳ ἑβδομάδι τὴν τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν· εἰ οὖν οὕτως ἐστὶ τοῖς θεοῖς κανόνισιν ἐμπεριελημμένον, πῶς ἡμεῖς καταλύομεν τὴν μεγάλην πέμπτην εἰς ἑλαῖον καὶ οἶνον;

D Sancti Patris nostri et confessoris Theodori presbyteri et præpositi monachorum Studii de quibusdam questionibus canones ab eo collecti.

1. *Interrogatio.* In sacris synodorum canonibus scriptum est de magna feria quinta, non oportere in quadragesima, ultima hebdomada, quintæ feriæ solvere jejunium, atque ita totam quadragesimam inhonorare. Si ergo in sacris canonibus ita res se habet, cur nos in magna feria quinta oleo utimur atque vino?

NOTE.

(2*) Huc refer caput præstantissimum Benedictinæ Regulæ sextum de bonis operibus seu de bona vita.

Responsio. Olim quidem ex quadam peculiari consuetudine in magna feria quinta homines comedebant caseum et ova. Verum qui postea existerunt Patres, prædictam rem absurdam reputantes, canonem hunc ediderunt; neque tamen de oleo vinoque id intelligebant. Etenim est hæc sustentatio et solamen ex summa afflictione jejunii eorum qui divina mysteria sumunt.

2. *Int.* Similiter de sancta Pentecoste scriptum est, ne genu flectamus neve omnino jejunemus. Cur ergo qui in suis cellis resident, id non servant, sed et jejunant, et genu flectunt tota hebdomada, excepto nimirum Sabbato ac die Dominico?

Resp. Evangelii prædicatio, communis cum esset toti mundo, nuperque facta, generalia tradebat etiam præcepta. Et quia Christi resurrectio a plerisque non credebatur, ob eam suadendam hoc etiam decretum editum fuit, velans quodammodo ac docens, quod sicuti peccati causa mortui eramus, et humi strati, nec resurgere valentes, nisi appareret is qui nos revocaturus ad vitam erat; sic adveniente postremis temporibus, illo cui repositum erat^{10.11}, Christo Deo nostro, et impeccabili pro peccatis nostris patiente, nos resurreximus, ac propterea mysterii hujus confirmandi causa, canon iste conditus fuit, qui et vim obtinuit, et utique obtineat. Neque idcirco tamen peccant monachi, privatim his diebus genu flectentes. Nam cum se reos jam constituerint, et quasi carceri voluntario manciperint, semper debent ad Dominum clamare, et humilitate sua misericordiam implorare. Neque enim monacho solemnitas est in terra, ut quidam dixit.

3. *Int.* Si quis tum numero tum qualitate non parum peccatis carnalibus semet impiavit; deinde vero de his confessus, congrua culpis ejusmodi remedia accepit sibi adhibuit; quomodo cognoscet prædicta peccata sibi fuisse remissa, ut persuasum habeat tale se bonum esse assecutum?

Resp. Nemo unquam comperiretur poenitere et confiteri, nisi firmam antea spem haberet, quod si sincere, inquam, confitear et impositam poenam admittam, prorsus mihi remissio fiet. Quia igitur homines multitudinem culparumstrarum consideramus, ideoque de multa erga nos Dei misericordia quasi dubitamus, idcirco ad confessarios nostros confugimus, postulantes plenam per ipsorum manus impositionem remissionem, qui personam tollentis peccata nostra repræsentare creduntur.

4. *Int.* Si quis peccaverit vel sermone otioso, vel improbando, vel interrogando, vel stultiloquio,

^{10.11} Gen. XLIX, 10.

Ἀπόκρισις. Πάλαι μὲν ἐκ τινος συνήθειας ἰδιωτικῆς τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ ἔσθιον οἱ ἄνθρωποι τυρὸν καὶ ψά· ἔλθοντες δὲ ὑστερον οἱ πατέρες, καὶ τοῦτο ἀτοπον διαγνόντες, τὸν κανόνα τοῦτον ἐξέθεντο, οὐ μὴν δὲ περὶ ἐλαίου καὶ οἴνου τοῦτο ἐξελάδοντο· συγκράτησις γὰρ τοῦτο καὶ παραμυθία τῆς ἀκρας κακοπαθείας ἐκ νηστείας τῶν μεταλαμβάνοντων τῶν θείων μυστηρίων.

β'. Ἐρώτ. Ὡσαύτως καὶ περὶ τῆς ἀγίας Πεντηκστῆς γέγραπται μὴ κλίνειν γόνυ, ἢ ὅλως νηστεῖαν ἐργάσασθαι· πῶς οὖν οἱ καθήμενοι ἐν τοῖς αὐτῶν κελλίοις οὐ τοῦτο φυλάσσουν, ἀλλὰ καὶ νηστεύουσι καὶ γόνυ κλίνουντι ὅλην τὴν ἑβδομάδα, ἀνευ Σαββάτου ὁλοκλήρως καὶ Κυριακῆς;

Ἀπόκ. Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου κοινὸν πάντῃ τῇ οἰκουμένῃ, καὶ νεωστὶ διδόμενον, καθολικῶς ἐποιεῖται καὶ τὰ ἐπιτάγματα· καὶ ἐπεὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασις τοῖς πολλοῖς ἠπιστεῖτο, πρὸς πληροφορίαν ταύτης ἐδογματίσθη τοῦτ' ἐδόγμα, διαγορεύον ὥσπερ καὶ διδάσκον, ὅτι ὥσπερ τῇ ἁμαρτίᾳ ἐνεκρώθημεν πεσόντες κάτω, καὶ μὴ θυνάμενοι ἀναστῆναι μὴ φαινόμενοι τοῦ ἀναστήσοντας, οὕτως ἔλθοντες ἐν ὑστάτοις καιροῖς τοῦ ᾧ ἀπέκειτο Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ παθόντος ἀνὰ ἁμαρτήτως διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἡμεῖς ἀνέστημεν· διὰ τοῦτο πρὸς πίστιν τοῦ μυστηρίου ἐτέθη οὗτοσ' ὁ κανὼν, καὶ ἐκράτησε, καὶ κρατεῖται· οὐκ ἄρα δὲ ἁμαρτάνουσιν οἱ μοναχοὶ κρυφίως γόνυ κλίνοντες ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις· κατακρίτους γὰρ ἑαυτοὺς ποιήσαντες, καὶ οἰοῦντες ἑκαστὸν ἐμπεφυλακισμένους, ὀφείλουσιν ἀεὶ βοᾶν πρὸς Κύριον, καὶ ἐκζητεῖν διὰ ταπεινώσεως τὴν συμπάθειαν· οὐ γὰρ ἐστὶ μοναχῷ ἐπὶ τῇ γῆς ἑορτὴ, κατὰ τὸν εἰπόντα.

γ'. Ἐρώτ. Ἐάν τις ἡμαρτε ποσότητι τε καὶ ποιότητι οὐκ ὀλίγα τῶν σωματικῶν ἁμαρτημάτων, εἴτα ἐξωμολογήσεται καὶ ἐδέξεται προσήκοντα φάρμακα τοῖς τοιοῦτοις ἁμαρτήμασι, καὶ εἰργάσεται αὐτά, πόθεν ἔχει γινῶναι εἰ ταῦτα τὰ προβόρηθέντα ἁμαρτήματα αὐτῷ ἀφῆσαν, ὥστε πληροφορίαν σχεῖν τῷ λογισμῷ περὶ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν;

Ἀπόκ. Οὐδέποτε τις εὕρισκεται μετανοῶν καὶ ἐξωμολογούμενος, εἰ μὴ πρῶτον βεβαίαν σχῆ ἔλπιδα, ὅτι Ἐάν ἐξωμολογήσεται καθαρῶς, καὶ καταδέξω τὰ ἐπιτίμια, ἐκ παντὸς γεγῆσται μοι ἄφεσις· ἐπεὶ δὲ ἀφορῶμεν οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων πταισμάτων, καὶ οἰοῦντες ἐν δισταγμῷ τινι εὕρισκόμεθα τῆς πολλῆς περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, διὰ τοῦτο καταφεύγομεν πρὸς τοὺς ἀναδόχους (3) ἡμῶν, ἐξαιτούμενοι τὴν τελείαν ἄφεσιν διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἀντιπροσώπων εἶναι πεπιστωμένων τοῦ αἵροντος τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν.

δ'. Ἐρώτ. Ἐάν τις προσπέσῃ διὰ τε λόγου ἁγροῦ, ἢ διὰ κατακρίσεως, ἢ ἀνακρίσεως, ἢ μωρολογίας, ἢ

NOTE.

(3) Ἀνάδοχοι· vulgo dicuntur susceptores in baptismo. Hic tamen intelligendi videntur confessarii.

εὐτραπέλας, ἢ ἄλλως διὰ γλώττης ἀμαρτίας, καὶ Ἀ ἐπιγνῶ καὶ καταγνῶ ἑαυτοῦ, τί ὀφείλει ποιῆσαι ἀντιστοχούν εἰς μετάνοιαν ἀξίαν καὶ εἰς πληροφρορίαν τοῦ ἰδίου λογισμοῦ;

Ἀπόκ. Τοῦτο οὐκ ἔστι νομοκανόνου, ἀλλὰ τῆς μοναχικῆς, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις κοινοδιακτικῆς καταστάσεως ἀκριβεία, καθημερινὰς ἔχοντα τὰς ἐπιτιμήσεις, ἢ καὶ ἐβδομαδιαίας, καθὼς περιέχει τὰ τοῦ ἀγίου Βασιλείου ἐνκρυφῆ, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἀγίων Πατέρων. Οἶόν τί φημι· Ῥαθυμῆσας τις καὶ ἀπονυστάσας ἑκουσίως ἐν τῷ ὁρθρῷ οὐχ εὐρέθη· τοῦτο ἐξομολογησάμενος τῷ Πατρὶ αὐτοῦ, ἔλαβεν ἐπιτίμιον ξηροφαγίαν ἄρτου καὶ ὕδατος, καὶ μετανοιών ποσότητος τῶσων καὶ τῶσων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Οὕτως νοήσωμεν καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τρόπον παιδεύσεως εὐρισκόμενα πρὸς τοὺς καταδεχομένους.

vel jocosus verbis, vel jactantia, aut alio linguae peccato, et tamen resipiscat et semet condemnet; quid ei agendum est, quod justæ pœnitentiæ æquipolleat, et animi sui fidem faciat?

Resp. Hoc non pertinet ad nomocanonem; sed est monachalis ac veluti cœnobiticæ vitæ severum officium, quotidianam agere pœnitentiam, aut hebdomadariam, sicut est in sancti Basilii secretioribus, et sanctorum deinceps Patrum. Verbi gratia, deses aliquis et dormitans sponte, matutino officio non affuit: quam rem Patri suo spiritali confessus, pœnitentiæ loco accepit aridorum esum, id est panis et aquæ, et certum metanœarum numerum illo die faciendarum. Sic etiam reliqua intelligemus, quæ emendandi causa sunt excogitata B erga illos qui ea excipiunt.

PŒNÆ MONASTERIALES.

Α'. Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδοῦρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου ἐπιτίμια. Κοινὰ τῆς ὅλης ἀδελφότητος ἐπὶ τῶν παραλειπόντων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς τὸν κανόνα.

[Cod. Vat. 430, f. 20 b. Ουοβ. 350, f. 14.]

α'. Ὁ μὴ εὐρισκόμενος εἰς τὴν εἰσοδὸν τοῦ Δόξα ἐν ὑψίστοις, ἀνευ ἀσθενείας ἢ ἐτέρας εὐλόγου κατοχῆς, ἐν τῇ εὐλογίᾳ μενέτω κεκυφώς μέχρι παρελεύσεως τῶν ἀδελφῶν, ἐξαιτούμενος συγχώρησιν· καὶ εἰθ' οὕτως λαμβανέτω τὴν εὐλογίαν.

β'. Ὁ ὑστερούμενος τοῦ ἐξαψάλμου^α, παρεστηκένω ἐν τῇ τραπέζῃ· εἰ δὲ καθίσματος^β, βαλλέτω ἀνὰ μετανοίας ιε'. Μετὰ τὸν ἐξαψάλμον ἐξερχόμενος ἢ περιερχόμενος ἀνευ ὑπομνήσεως, παρεστηκένω ἐν τῇ τραπέζῃ.

γ'. Ὁ μὴ ἀνιστάμενος ἕως τοῦ πεντηχοστοῦ, ξηροφαγέτω.

δ'. Ὁ τὸν ὅλον κανόνα^α ἀπολιμπανόμενος, ξηροφαγίαν ἀκάθιστον ἐπιτιμάσθω.

ε'. Ὁ μὴ φθάνων εἰς τὸ προσέμιον ἐκάστης ὥρας, τῷ ἐπιτιμῷ ὑποβαλλέσθω τοῦ μὴ εὐρισκομένου εἰς τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις.

ς'. Ὁ ἀπολιμπανόμενος τοῦ προκειμένου ἐκάστης Δ ὥρας, ἢ καὶ ἕως τέλους, ξηροφαγέτω.

ζ'. Ὁ μὴ εὐρισκόμενος ἀπὸ τῆς ἐνάρεως, τῷ ἐπιτιμῷ ὑποβαλλέσθω τοῦ μὴ εὐρισκομένου εἰς τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις.

η'. Ὁ τοῦ μεγαλείου μὴ ὑπακούων, παρεστηκένω ἐν τῇ τραπέζῃ.

θ'. Ὁ ἐναπομένον ἔξω τῶν θυρῶν, ξηροφαγέτω.

ι': Ὁ μὴ κοινωῶν κατ' ἰδίαν γνώμην, ἀφορίζέσθω ἡμέραν μίαν.

ια'. Ὁ ἐν ἐπιτιμῇ ὢν, καὶ μὴ παριστάμενος μετὰ τῶν κατηχουμένων ἐν τῷ νόρθρῳ τῆς λειτουργίας ἐπιτελουμένης, μετανοίας βαλλέτω πεντήκοντα.

^α Confer. Goar. p. 27, de Hexaps. ^β Goar. ibid. de cathismate. ^α Goar. p. 26, de canone.

I. Sancti Patris nostri et confessoris Theodori pœnæ Studii pœnæ. Et primo quidem communes toti fraternitati adversus eos qui contra regulam in Ecclesia peccant.

1. Qui non interfuerit initio cantus Gloria in excelsis, absque infirmitate vel alio probabili impedimento, dum datur benedictio, maneat incurvatus in transitu fratrum, veniam petens; atque ita deinde accipiat benedictionem.

2. Qui non auferit hexapsalmo, stet ad mensam. Quod si cathismati defuerit, puniatur metanœis quindecim. Si post hexapsalmum exiverit aut obambulaverit, sine admonitione, stet mensæ tempore.

3. Qui rectus non steterit usque ad psalmum quinquagesimum, aridis vescatur.

4. Qui totum canonem deseruerit, aridis stans vesci jubeatur.

5. Qui non adfuerit initio cujusque horæ, eidem pœnæ subijciatur atque ille qui cantui Gloria in excelsis defuerit.

6. Qui recesserit ante responsorium cujusque horæ, vel etiam ante ejus finem, aridis vescatur.

7. Qui initio non interfuerit, eidem pœnæ subijciatur atque ille qui defuerit cantui Gloria in excelsis.

8. Qui psalmum magnificat non audierit, stet ad mensam.

9. Qui manserit extra fores, aridis vescatur.

10. Qui sua voluntate sacram communionem omiserit, extra consortium fiat uno die.

11. Qui pœnæ suppositus, non interfuerit cum catechumenis in narthece dum peragitur liturgia, metanœis subijciatur quinquaginta.

12. Qui cum fratribus, absque probabili causa, A ad refectionem non venerit, stare jubeatur, vel aridis vesci: vel juxta magnum Basilium maneat impransus usque ad statutam horam sequentis diei.

13. Qui sine admonitione ecclesia excesserit, plus quam semel, vel sederit dum singulae liturgiæ peraguntur, extra fores altaris sine admonitione, decem metanceis puniatur.

14. Quisquis tribus hebdomadæ catechesibus non interfuerit, absque honesta causa, aridis vescatur.

15. Qui non affuerit serotinæ catechesi, stare jubeatur.

16. Quisquis audita trina pulsatione non statim convenierit, viginti metanceis puniatur.

17. Quisquis ultra statutam relaxationem obambulet et vagetur in monasterio, uno die separetur.

18. Qui ex una in alteram officinam se conferet, sine idonea causa, uno die separetur.

19. Qui post preces quæ a mensa surgentibus dicuntur, non decedet prout ordinatum est, viginti metanceis puniatur.

20. Qui colloquiis post completorium indulserit, puniatur metanceis quinquaginta.

21. Quisquis operarius cum silentio non operetur, sed cum externis verba commutet, biduo separetur.

22. Qui in quolibet furto compertus fuerit, una hebdomada separetur.

23. Qui præter modum clamet, triginta metanceis puniatur.

24. Si quidquam alicubi apud aliquem deprehendatur, ultra ea quæ cum benedictione data fuerunt, illud quidem auferatur, ipse autem aridis vescatur.

25. Si quis aliquid inconfessum retineat, vel etiam cuiquam præter destinatos confiteatur, separetur uno die.

26. Si quis elapsis duabus hebdomadis non confiteatur præsidii, separetur uno die.

27. Si quis sponte audiat detractorem, neque hunc corrigat, vel nolentem corrigi ad præsidem non deferat, centum metanceis puniatur.

28. Qui ab aliquo vocatus statim non responderit, si certe haud de longinquo vocetur, triginta metanceis puniatur.

29. Quisquis Sabbato vestimentum suum sponte non mutaverit, vel etiam statim mutatorium eodem die vel postero non tradiderit, aridis vescatur.

ιβ'. Ὁ μετὰ τῶν ἀδελφῶν (4), ἀνευ εὐλόγου προφάσεως, μὴ ἐρχόμενος εἰς τὴν ἐστίασιν, παρεστηχέτω, ἢ ξηροφαγείτω, ἢ κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον μαινάτω ἄσιτος ἕως τῆς ὠρισμένης ὥρας τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ.

ιγ'. Ὁ ἀνευ ὑπομνήσεως ἐξερχόμενος τῆς ἐκκλησίας· πλὴν τοῦ ἀπαξ, ἢ καθεζόμενος ἐκάστης ἐπιτελουμένης λειτουργίας ἀνευ ὑπομνήσεως πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ θυσιαστηρίου, ἀνὰ δέκα μετανοίας βαλλέτω.

ιδ'. Πᾶς ὁ μὴ εὐρισκόμενος ἐν ταῖς τριοῖς τῆς ἑβδομάδος κατηχήσεσιν, ἀνευ εὐλόγου προφάσεως, ξηροφαγείτω.

ιε'. Ὁ ἀπολιμπανόμενος τῆς ἑσπερινῆς κατηχήσεως, στηκείτω.

ις'. Πᾶς ὁ ἀκούων τοῦ τρικρούσματος ἐπὶ παντὸς, καὶ μὴ συνερχόμενος μετὰ σπουδῆς, ἀνὰ κ' μετανοίας βαλλέτω.

ιζ'. Ὁ παρὰ τὴν ὠρισμένην ἄνεσιν ἀναπατῶν, καὶ περιερχόμενος ἐν τῷ μοναστηρίῳ, ἀφοριζέσθω ἡμέραν μίαν.

ιη'. Ὁ ἀφ' ἐτέρου ἐργαστηρίου εἰς ἕτερον μεταερχόμενος ἀνευ καθηκούσης αἰτίας, ἀφοριζέσθω ἡμέραν μίαν.

ιθ'. Ὁ μετὰ τὴν εὐχὴν τῆς ἐκ τῆς τραπέζης ἐγέρσεως· μὴ ἀπὼν καθὼς διατέτακται, βαλλέτω ἀνὰ μετανοίας κ'.

κ'. Ὁ συντυγχάνων ἀπὸ τῶν ἀποδείπνων, βαλλέτω ἀνὰ μετανοίας ν'.

κα'. Πᾶς ὁ ἐργοχειρίδης μὴ ἐν ἡσυχίᾳ ἐργαζόμενος, ἀλλὰ ἀνακινῶν ξένους ὀμιλίας, ἀφοριζέσθω ἡμέρας δύο.

κβ'. Ὁ εὐρισκόμενος ἐπὶ παντὶ κλέμματι, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μίαν.

κγ'. Ὁ κραυγάζων παρὰ τὸ εἶκος, βαλλέτω ἀνὰ μετανοίας λ'.

κδ'. Ἐάν εὐρεθῇ τινὶ κατὰ πάντα τόπον, πάρεξ τῶν δοδωμένων μετ' εὐλογίας, ταῦτα μὲν ἀφαιρείσθω, ἐκείνος δὲ ξηροφαγείτω.

κε'. Ἐάν τις ἐξῇ ἀνεξάγγελτός τι, ἢ καὶ ἀνευ τῶν ὠρισμένων ἐξαγγέλλῃ τινὶ, ἀφοριζέσθω ἡμέραν μίαν.

κς'. Ἐάν τις διερχομένων β' ἑβδομάδων μὴ ἐξαγγέλλῃ εἰς τὸν ἡγούμενον, ἀφοριζέσθω ἡμέραν μίαν.

κζ'. Ἐἴ τις τινὸς ἀνέχεται καταλαλοῦντος, καὶ μὴ αὐτὸς ἐπιδιορθώσεται τὸν καταλαλοῦντα, ἢ μὴ ἀνεχόμενον ἀνένεγκῃ τῷ προεστώτι, βαλλέτω ἀνὰ μετανοίας ἑκατὸν.

κη'. Ὁ καλούμενος ὑπὸ τινος, καὶ μὴ εὐθὺς ἀποκρινόμενος, τῆς κλήσεως οὐ μακρὰν οὔσης, βαλλέτω ἀνὰ μετανοίας λ'.

κθ'. Πᾶς ὁ μὴ κατὰ Σάββατον ὑπαλλάσσειν τὸ ἐνδυμα αὐτοῦ ἰδίᾳ γνώμῃ, ἢ καὶ πάλιν μὴ παραδοῦς τὸ ἀντάλλαγμα τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἢ καὶ τῇ ἑξῆς, ξηροφαγείτω.

NOTÆ.

(4) Perturbatus vel corruptus hic est in codicibus locus. Sed adest interpres sanctus Basilius vox citatus cujus epitimion 35 ejusmodi est: Ὁ ἀπο-

λιμπάνων τῶν τραπέζων, μὴ εἰρηκὼς τὴν αἰτίαν, μενέτω ἄσιτος: Qui a mensa abfuerit, absque causa probabili, maneat impransus.

λ'. Πᾶς ὁ φρατριᾶζων κατὰ τοῦ προσετώτος, καὶ ἅ A συνταράσσων τὴν ἀδελφότητα, ἀφορίζεσθαι ἡμέραν μίαν.

λα'. Εἰ τις ὡς ἔτυχεν ἐξελθὼν εἰς ἀγάπην ἐν τῇ ὑποτροπῇ διηγῆσεται τὰ συμβάντα καθ' οἷον δῆποτε τρόπον μάλιστα ἐν τῇ τραπέζῃ, ἐκτὸς τῶν ἐρωτωμένων ὑπὸ τοῦ προσετώτος, ἀφορίζεσθαι ἡμέραν μίαν.

λβ'. Εἰ τις τὰ τῶν ἄλλων μοναστηρίων ἐπιφοιτῶν πρὸ τῶν γραμμάτων ἐξαγγελιοί, ἢ καὶ μὴ ὄντων γραμμάτων, ἀνευ τοῦ προσετώτος, καθ' οἷον δῆποτε τρόπον καὶ μάλιστα ἐπὶ βρώσεως ἢ ἄλλου τινὸς πράγματος, ἀφορίζεσθαι ἡμέρας γ'.

λγ'. Εἰ τις ἐν Κυριακῇ, καὶ μάλιστα ἐν ἑορτασίμῳ ἡμέρᾳ, μὴ φορέσῃ τὸ μεῖζον αὐτοῦ ἱμάτιον, τουτέστιν εἰς τὰ δύο λυχνικά * καὶ εἰς τὸν ὄρθρον, ποιείτω πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου ἀνὰ μετανοίας γ', καὶ εἰθ' οὕτως ἀναστρέψας περιβαλλέσθαι αὐτό.

λδ'. Οὐ τινος εὐρεθείη ἐν τῷ ἰδίῳ πίνακι διαγεγραμμένον ἕτερον τι ἢ Γραφικὴν ἢ λεξικὴν ἢ πρὸς ἀδελφὸν ἐπισταλτικὴν, πλὴν ὅσπερ ἐκμανθάνοι στιχηροῦ ἢ καθίσματος, ἀφορίζεσθαι ἡμέραν μίαν.

λε'. Ὁ συνεγνωκὺς ἀδελφοῦ τὴν ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἔξοδον, ἢ συνομιλήσας, ἢ συνοδεύσας, καὶ μὴ προαναγγεῖλαι, ἀφορίζεσθαι ἑβδομάδα μίαν.

Περὶ τοῦ καλλάρτου.

λς'. Χύμα γίνου ἐὰν γένηται, μετάνοιαι κατὰ τὸ μέτρον τοῦ χύματος ἀνὰ ε', καὶ τὴν ἀνω ὥσαύτως καὶ χύμα ὄρους, ἢ παράχυμα ἐλαίου, ἢ παράχυμα ὀσπρίου ἐὰν γένηται.

λς'. Σῆψις εἰδους παντοῦ βιθρωσκομένου ἐὰν τύχοι, κατὰ τὰ ταυτά.

λη'. Ἐὰν τι σκευὸς εὐρεθείη ἀσκήπαστον ἐπὶ πολὺ, αἱ αὐταὶ μετάνοιαι.

λθ'. Ἐὰν πλείω παραθήσεται τῇ τραπέζῃ ἢ ἐλάττω τῶν διατετυπωμένων, ἀνὰ ρ' μετάνοιαι.

μ'. Συντριβὴ ἐὰν γένηται οἰουδῆποτε σκευὸς ἀέχρι βαυκαλοῦ, μετάνοιαι ρ' καὶ σ' καὶ ε', ἢ καὶ παρστάσιμον μετὰ τοῦ σκευοῦ αὐτοῦ.

Περὶ τοῦ ὀφιοποιου.

μα'. Ἐὰν μὴ γέμῃ ὁ λέβης, μετάνοιαι λ', ὥσαύτως καὶ ὁ κούκουμος.

μβ'. Ἐὰν περισσεύμα ἀφανισθῇ ^δ, μετάνοιαι ρ'· εἰ δὲ ριπῇ ἀχρεωθῇ, παρστάσιμον μετὰ ξηροφάγας.

μγ'. Ἐὰν μὴ προσισθῇ ἐν καιρῷ τὸ ἐλαίον καὶ τὸ ἔλαιον ἴνα συνεψηθῶσι, μετάνοιαι κ'.

μδ'. Εἰ ζωμὸν ἐλαωμένον ἀποχύσει, μετάνοιαι λ'.

με'. Εἰ τις ἀρῇ βαυκαλῶν ἀπὸ τοῦ ἀριστηρίου, καὶ μὴ πάλιν ἀντιστρέψῃ αὐτὸ εἰς τὸν ἴδιον τόπον, μετάνοιαι γ'.

* De lychnio Goar, p. 24. ^δ al. cod. ἀναφανισθῇ.

30. Conjurans in præsidem, turbansque fraternitatem, separetur uno die.

31. Si quis forte egressus ad agapen, in reditu narret ea quæ quomodolibet præsertim in mensa acciderint, nisi a præside interrogetur, uno die separetur.

32. Si is qui aliena monasteria adit, ante litteras nuntiet aliquid, vel etiam nullis cum litteris et sine præsidis facultate, præsertim circa epulas vel aliud negotium quodlibet, separetur triduo.

33. Si quis die Dominico, et præsertim solemnī vestem suam majorem non gestet, id est usque ad duo lychnica et matutinum, is faciat coram altari metanceas quinquaginta; atque ita reversus vestio illa induatur.

34. Si in alicujus pluteo scriptum aliquid reperi- tum fuerit, aut ex bibliis, aut ex lexicis, aut quidquam epistolare ad fratrem, præter id quod didicerit ex metricis versiculis, aut ex cathismate, uno die separetur.

35. Qui conscius fuerit fratris monasterio egredientis, vel cum eo collocutus fuerit, aut comitatus, neque prænuntiaverit, una hebdomada separetur.

De cellario.

36. Si vini effusio fuerit, metanceas faciat pro mensura effusionis quinque vel ultra. Similiter si effusio aceti, vel superfluentia olei, vel item superfluentia leguminum contigerit.

37. Corruptio eduliorum cujusvis generis eadem poena animadvertatur.

38. Si vas comperiat diu intectum, fiant eadem metanceæ.

39. Si mensæ obtulerit plus minusve quam sit præscriptum, centum faciat metanceas.

40. Confusio si acciderit cujuslibet vasis usque ad pateram, metanceas faciat centum aut ducentas vel trecentas; aut etiam stet coram cum ipso vase.

De coquo.

41. Nisi lebes plenus fuerit, vel cucumus, triginta faciat metanceas.

42. Si reliquæ aliquæ pereant, centum faciat metanceas. Quod si jam factæ inutiles abjiciantur, stet coram, et aridis vescatur.

43. Nisi idoneo tempore oleum immiserit et sal, ut simul coquantur, metanceas faciat viginti.

44. Si juscum oleatum effuderit, metanceas triginta.

45. Si quis pateram ex refectorio sustulerit, neq̃ illam in locum suum reposuerit, metanceas quinquaginta.

46. Si confringatur testa, ut olla, aut cacabus, aut atricula, aut aliud quodvis culinare vas ex neglectu, centum vel ducentas vel trecentas faciat metanœas.

De librorum custode.

47. Si quis librum acceperit, neque nitidum servaverit, vel alium attigerit sine permissione ejus qui tenet, vel alium quæsierit murmurans præter illum quem jam acceperat, prorsus illo die non impetrabit.

48. Si librorum custos debitam sedulitatem haud præ se tulerit, libros singulos excutiens, transponens, pulvere purgans, aridis vescatur.

49. Si quis librum abdens in cubiculo, hunc pulsationis tempore custodi non reddiderit, sine honesta causa, stet mensæ tempore.

De suture.

50. Si quis ex negligentia sululam aut sutorium aliud instrumentum fregerit, metanœas centum, et quinquaginta, et triginta faciat.

51. Si coriis abusus fuerit aut malleis, et nisi coria caute inciderit, calceisque supposuerit, lisdem pœnis obnoxius esto.

52. Si ex peculiari affectu det alicui, aut sine usus necessitate, aridis vescatur.

De calligrapho.

53. Si præter usum gluten fecerit idque situ marcescat, metanœas faciat quinquaginta.

54. Si haud mundum servet quaternionem, pariterque librum unde exscribit, neque suo tempore utrumque operiat, neque curam gerat antistichorum, accentuum, et interpunctionum, metanœas faciat triginta supra centum.

55. Si quis memoriter recitaverit scripta in libro unde ipse exscribit, separetur triduo.

56. Si quis plus quam est in scripto legerit ex eo quem exscribit libro, aridis vescatur.

57. Si ex ira calamus fregerit, metanœas faciat triginta.

58. Si alter alterius quaternionem, absque scribentis consensu, sibi vindicaverit, metanœas faciat quinquaginta.

59. Si minime obtemperaverit imperatis a primo calligrapho, separetur biduo.

60. Si primus calligraphus peculiari aliquo affectu pensa distribuerit, neque bene membranas paraverit, et omnia reliqua ad tegendos libros instrumenta, ita ut nihil fiat inutile eorum quæ ad id ministerium conferunt, metanœis quinquaginta et centum et separatione puniatur.

De sartore.

61. Si ex negligentia fregerit acum aut forcem, aut subtemen conciderit, vestem sciderit, metanœas faciat triginta, aut quinquaginta, aut centum.

* Deest hic titulus in god.

μς. Ἐὰν συντριβῇ χύτρα ἢ πυροστάτης ἢ καχιδιον ἢ ἐσχάρα ἢ ἄλλο τι σκεῦος μαγειρικὸν ἐκ καταφρονήσεως, ἀνὰ ρ' καὶ σ' καὶ τ' μετανοίας.

Περὶ τοῦ βιβλιοφύλακος.

μζ. Ἐὰν τις λάβῃ βιβλίον, καὶ μὴ φιλοκάλως κρατῇ αὐτὸ, ἢ ἀφῆται ἄλλου ἄνευ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ κρατούντος, ἢ ἐπιζητοῖ ἕτερον παρ' ὃ ἐλάβε γογγύζων, μὴ ἀφῆται ὅλως τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.

μη'. Ἐὰν ὁ βιβλιοφύλαξ τὴν δέουσαν ἐπιμέλειαν μὴ ἐπιδείκνυται, τινάσεων καὶ μεταστοιδιάων καὶ χονιορτῶν ἕκαστον, ζηροφαγέτω.

μθ. Ὅστις εὐρεθῇ ἀποκρύπτων εἰς κοιτᾶριον, καὶ μὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πρὸς ματος ἀποδοῖν τοῦτο τῷ βιβλιοφύλακι, ἄνευ εὐλόγου προφάσεως, παρ-
εστηκένω ἐν τῇ τραπεζίᾳ.

Περὶ τοῦ σκυτέως.

ν. Ἐὰν ἐκ καταφρονήσεως κλάσῃ σουβλίον, ἢ ἕτερον ἐργαλεῖον σκυτοτομικόν, ἀνὰ μετανοίας ρ', καὶ ν', καὶ λ'.

να'. Ἐὰν παραχρήσῃται τοῖς δέρμασιν ἢ ταῖς σφύραις, καὶ μὴ μετὰ ἀσφαλείας διακόπῃ καὶ ὑποβάλῃ ἐν τοῖς ὑποδήμασιν, ἐκένω τὰ αὐτὰ ἐπιτίμια.

νβ'. Ἐὰν προσπαθῶς δῶ τινι, ἢ καὶ ἀχρειάστως, ζηροφαγέτω.

Περὶ τοῦ καλλιγράφου.

νγ'. Ἐὰν ὑπὲρ τὴν χρεῖαν ποιῶν κώλλαν, σήπη αὐτὴν διὰ τῆς ἀπομονῆς, μετάνοιαι ν.

νδ'. Εἰ μὴ φιλοκάλως κρατῇ τὸ τετράδιον, καὶ τίθῃσι τὸ ἀρ' οὐ γράφει βιβλίον, καὶ σέκει ἐν καιρῷ ἑκάτερα, καὶ παρατηρεῖται τὰ τε ἀντίστιχα καὶ τοὺς τόνους καὶ τὰς στιγμὰς, ἀνὰ μετανοίας λ', καὶ ρ'.

νε'. Ἐὰν τις ἐκσκηθῇ ἐκ τῶν γεγραμμένων τοῦ ἐξ οὐ γράφει βιβλίου, ἀφορίζεσθω ἡμέρας γ'.

νς'. Εἰ τις πλεον τῶν γεγραμμένων ἀναγνώσει ἐξ οὐ γράφει βιβλίου, ζηροφαγέτω.

νζ'. Εἰ ἐκ θυμοῦ συντριβῇ κάλαμον, μετάνοιαι λ'.

νη'. Εἰ ἐπάρῃ ἕτερος ἐτέρου τετράδιον ἄνευ γνώμης τοῦ γράφοντος, μετάνοιαι ν'.

νθ'. Εἰ μὴ στοιχεῖ τοῖς τετυπωμένοις παρὰ τοῦ πρώτου καλλιγράφου, ἀφορίζεσθω ἡμέρας δύο.

ξ'. Ἐὰν ὁ πρωτοκαλλιγράφος ἐμπαθῶς διανέμῃ τὰ ἐργόχειρα, καὶ εἰ μὴ περιστέλλῃ καλῶς τὰς μεμβράνας καὶ πάντα τὰ ἀμφιστοιχὰ ἐργαλεῖα, ὥστε μὴ τι ἀχρειωθῇ τῶν χρησιμευόντων εἰς τὴν τοιαύτην διακονίαν, ἀνὰ μετανοίας ν', καὶ ρ', καὶ ἀφορισμὸν ἐπιτίμησης.

*Περὶ ἀξεστοῦ *.*

ξ'. Ἐὰν ἐκ καταφρονήσεως συντριβῇ βελόνην ἢ ψαλῖα, ἢ συγκόψῃ τρεῖς, ἢ διασχίσῃ ἱμάτιον, μετάνοιαι λ', ἢ ν', ἢ ρ'.

ἔξ'. Εἰ παραδίδῃ καὶ τὸ τυχὸν ῥάκιον, ἢ τὰ ἀχρηστωμένα μὴ ἀνακαινίσῃ, καὶ προσεμπαλοῖ καὶ ἀποφθειροῖ¹, καὶ ἀπαθῶς καταδίδῃ ἑκάστῳ τῶν ἀδελφῶν τὰς καθ' ἑβδομάδας ὑπαλλαγὰς, ξηροφαγεῖτω, ἢ παραστηκῶς, ἢ ἀποριζέσθω ἡμέραν μίαν.

Περὶ τοῦ ὀστιarioῦ.

ἔγ'. Ἐάν ὁ ὀστιarius ἐξ ἀμελείας ἑάσῃ τὸ θυρώριον, καὶ γένηται ἐξ ὁδοῦ ἀδελφοῦ λαθραία, ἀποριζέσθω ἑβδομάδα μίαν.

ἔδ'. Ἐάν ἐκ καταφρονήσεως ἑάσῃ εἰσερχεσθαι κοσμητικὰ ἀποκρισεις παρὰ τῶν προσφωιτώντων ξένων ἐν τῇ μονῇ, μετανοίας ς'.

ἔε'. Ἐάν μὴ μετ' εὐλαδείας δίδῃ καὶ λαμβάνῃ λόγον παρὰ τῶν ἐπιγενομένων, ἢ τὰς φάσεις μὴ ποιῇ· πρὸς τὸν ἡγούμενον ἀρμοδίως καὶ πρεπόντως, ἀνὰ μετάνοιαν ς'.

ἔς'. Ἐάν ἐξ ἀπροσεξίας ἀπολέσῃ κλειδίον, ξηροφαγεῖτω.

Περὶ τοῦ νοσοκόμου.

ἔζ'. Ἐάν μὴ ἐπιμελῇται καθ' ὅσον δυνατόν ἐκίστου τῶν ἀρρώστων, καὶ προσάγῃ τὰ κατὰ χρεῖαν ἀρμοδίως, κατὰ τὰ διατετυπωμένα ἐμέτρως· καὶ ἢ ὑπερβάλλῃ, ἢ καὶ ἑλλείψῃ, μετάνοιαν ν', καὶ ς', ἢ ξηροφαγεῖτω καὶ ἀποριζέσθω ἡμέραν μίαν.

ἔη'. Ἐάν μὴ ὁ παρανοσοκόμος στρωννύῃ τὰς κλινὰς τῶν νοσούντων, καὶ διατηρῇ καλῶς τὰ εἶλαια, καὶ εἰ μὴ ἐχρ' ἀκρίβειαν μέχρι καὶ ἐνὸς κοκκίου, ξηροφαγεῖτω, καὶ ἀποριζέσθω ἡμέραν μίαν.

ἔθ'. Ἐάν τις τοῦ νοσοκόμου χωρὶς ἀνατίσει εἰς κλινὴν, ἢ κα' ἀλλάξῃ ἄλλην παρὰ τὴν δοθείσαν αὐτῷ, μετάνοιαν ν'.

ἔ'. Ἐάν παραχρῆσθαι τοῖς καρβωνίοις, ἢ συντρίψῃ ἐκ ῥαθυμίας τι τῶν χαλκευτικῶν ἐργαλείων, ἢ ἀπολέσῃ, ἢ ἀνευ προστάξεως λάθῃ τί παρὰ τινος, καὶ ἐργάσῃται ἐργαλείον, λ', ἢ ν', καὶ ς' μετάνοιαν, ἢ καὶ ξηροφαγεῖτω.

Περὶ καρθηλαρίου.

οα'. Ἐάν μὴ ποιῇται τὴν ἀφῆν τῆς κανδήλας, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀξιολόγως καὶ ἐμμέτρως τὰς ἀρτύσεις, μῆτε ὑπερβαλλούσας μῆτε ἑλλειπούσας, προμύσεων καὶ ἀποκαθαίρων τὰ ῥύπη τῶν κανδῆλων κατὰ τὸ εἰωθὸς τῆς ἑβδομάδος, μετάνοιαν ς', καὶ ξηροφαγεῖτω.

οβ'. Ἐάν συντρίψῃ κανδήλαν, κατὰ τὴν τιμὴν τῆς κανδῆλας ἔχῃ τὸ ἐπιτίμιον.

ογ'. Ἐάν ἀδιαφόρως καίηται τὰ παπύρια, ἢ ποιῇται χύστιν ἀποκανδήλισματος, ἢ ἐξάψῃ λάδρως, ἢ ὑποστυγνάζῃ παρὰ τὸ προσήκον, ἀνὰ μετάνοιαν λ'.

οδ'. Ἐάν μὴ καθαίρῃ τὰ πολυκάνδηλα ἢ τὰ κρεμαστάρια ἢ τὰ τοῖδια, ὥστε μὴ ἐξ ἰώσεως ἀχρεωθεῖν, ἀνὰ μετάνοιαν ς'.

¹ Puto, ἀποφθειροῖσι.

62. Si vel lacerum quamvis panniculum neglexerit, aut detrita non sarserit, neque inverterit et pediculis emundaverit, et nisi indifferenter singulis fratribus dederit mutatoria hebdomadaria; aridis vescatur, aut stet in loco convivii, aut una die separetur.

De ostiario.

63. Si ostiarius januam deserat, et clandestina fratris egressio contingat, separetur una hebdomada.

64. Si negligenter sinat introduci mundana responsa a supervenientibus hospitibus in monasterium, metanceas centum faciat.

65. Si minus pie vel ipse loquatur vel loquentes B externos aut hospites audiat, vel cum præsidente prout par est decetque verba non faciat, metanceis centum puniatur.

66. Si per incuriam claviculam amiserit, aridis vescatur.

De nosocomii curatore.

67. Si singulorum ægrotorum curam pro viribus non gerat, quæ opus fuerit convenienter præbendo et pro mensura præscripta, quam vel excedat vel minuat, metanceas faciat quinquaginta et centum, vel aridis vescatur, et separetur uno die.

68. Si nosocomii mansionarius non straverit ægrotorum lectos, nec sanctum oleum bene servaverit, nec diligentiam usque ad unam quoque pilulam adhibuerit, aridis vescatur, et separetur uno die.

69. Siquis sine nosocomii curatore in lectum se recipiat, vel hunc cum sibi jam dato commutet, metanceas quinquaginta faciat.

70. Si carbonibus abutatur, aut per incuriam æneum aliquod instrumentum confringat, aut perdat, aut non jussus quidquam ab aliquo accipiat, faciatque instrumentum aliquod, triginta aut quinquaginta et centum metanceis puniatur, vel etiam aridis vescatur.

De lucernario.

71. Si lampadem non accenderit, nec ecclesie convenienter sufficienterque condituras fecerit, neque immodicas neque defectivas, emunctis purgatisque lampadum sordibus, prout mos est in hebdomada, metanceas centum faciat et præterea aridis vescatur.

72. Si lampadem fregerit, prout fuerit lampadis pretium, pœnam referat.

73. Si oscitanter inflammet papyria, aut faciat lampadarii olei effusionem, aut largius incendat, aut exiliiter præter modum, metanceas triginta.

74. Si lampades non emundaverit, vel pendulas coronas, vel ornamenta, quominus rubigine corrumpantur, metanceas centum faciat.

75. Si minus aut plus quam ei præscriptum fuerit A lampades incendat, ita ut ipsum significet tempus solemnitatis Domini, et Dominicalis diei, et commemorationis sanctorum; et nisi bis terve in hebdomada templum Dei verrat, metanœas triginta.

De hortulano.

76. Si tempore idoneo non severit olera, metanœas quinquaginta.

77. Nisi pulchre excoluerit, tanquam Domini paradisum, commissum sibi hortum, ita ut omne genus olerum fraternitati affatim suppeditet, metanœas centum.

78. Si oscitanter negligat rigationem, nec justa mensura adaquet, metanœas centum.

De vinitore.

79. Nisi bene coluerit vitem Domini, amputans, purgans, fodiens, foveas excavans, et omni modo eam pulchre excolens, metanœas centum.

De aratore.

80. Si ira impellente bovem percusserit, aut inconditum verbum in eum intenderit, metanœas decem.

81. Si uitalia sibi vasa et instrumenta prudenter et accurate non servaverit, aridis vescatur.

De hospitum exceptore.

82. Nisi bene et cum omnimoda pietate hospites exceperit, lavans pedes illorum, in cubiculis convenienter collocans, metanœas centum.

83. Si lectum non straverit, nec quæ sunt in cella stragula excusserit et curaverit, aridis vescatur.

84. Similiter si cubiculum bene non mundaverit intra hebdomadam.

De pistore.

85. Si quis in officina panificii verba fecerit, fratribus panem elaborantibus, metanœas triginta.

86. Si pistor immodicam sarmentorum flammam subjiciat aut lignorum, vel male panem coquat, metanœas tres.

De fabro lignario.

87. Si lignum securi pessumdet, vel abundantius cadat, vel præter datam mensuram concidat, vel etiam aliter efficiat inutile, aridis vescatur.

88. Si quis abstulerit instrumentum, fabro lignario inconsulto, vel ex alia officina sumpserit, metanœas quinquaginta.

89. Si instrumentum pessumdederit in quavis officina, aridis vescatur et separationis prænam luat.

90. Ruptura si evenierit ascie, terebelli, serræ, securis, vel cujusvis ferramenti, metanœas centum.

* Vide Cangium in Δεσποτικῇ ἱστορίᾳ.

οε'. Ἐὰν ἐκλείψῃ ἢ προσθήσῃ παρὰ τὸ προσταχθέν αὐτῷ μέτρον τῆς ἀφῆς τῶν κανδήλων, ὥστε γνωρίζῃ αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς Δεσποτικῆς ἑορτῆς, καὶ τῆς Κυριακῆς, τῆς μνήμης τῶν ἁγίων, καὶ ἐὰν μὴ οὕτως καὶ τρίς τῆς ἐβδομάδος φιλοκαλῇ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, ἀνὰ μετανοίας λ'.

Περὶ τοῦ κηπουροῦ.

οζ'. Ἐὰν μὴ ἐν καιρῷ ποιῇται τὰς σποράς τῶν λαχάνων, μετάνοιαι ν.

οδ'. Ἐὰν μὴ καλλιερῇ ὡς παράδεισον Κυρίου τὸν πεπιστευμένον αὐτῷ κήπον, ὥστε ἐπαρκεῖν αὐτὸν τῇ ἀδελφότητι κατὰ πᾶν εἶδος λαχάνου, μετάνοιαι ρ'.

οη'. Ἐὰν ἀδιαφόρως παραμελῇ τὰς ἀρδείας, καὶ μὴ ἐμμέτρως ποτίζῃ, μετάνοιαι ρ'.

Περὶ τοῦ ἀμπελοφυτοῦ.

οθ'. Ἐὰν μὴ φιλοκαλῇ τὴν ἀμπελον Κυρίου, διατέμνων, καθαίρων, σκάπτων, βοθρεύων, καὶ παντοίως αὐτὴν καλλιερῶν, μετάνοιαι ρ'.

Περὶ τοῦ ἀροτριωτοῦ.

π'. Ἐὰν ἀπὸ θυμοῦ πληξῇ τὸν βούν, ἢ προσενέγκῃ ῥῆμα ἀτακτον, μετάνοιαι ρ'.

πα'. Ἐὰν μὴ τὰ χρησιμεύοντα αὐτῷ σκεύη καὶ ἐργαλεῖα μετ' ἐπιστήμης καὶ ἐπιμελείας κρατῇ, ζηροφαγείτω.

Περὶ ξενοδοχοῦ.

πβ'. Ἐὰν μὴ ὑποδέχῃται καλῶς τοὺς ξένους μετὰ πάσης εὐλαβείας, νίπτων τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ κοιτάζων αὐτοὺς ἀρμόδιως, μετάνοιαι ρ'.

πγ'. Ἐὰν ἐάσῃ ἀστρωτον τὴν κλίνην, καὶ μὴ τὰ ἐν τῇ διακονίᾳ σκεπάζματα ἀνανάσῃ, καὶ περιποιῇται, ζηροφαγείτω.

πδ'. Ὡσαύτως καὶ ἐὰν μὴ φιλοκαλῇ τὸν κοιτῶνα διὰ τῆς ἐβδομάδος.

Περὶ μάγειρος.

πε'. Εἴ τις λαλήσῃ ἐν τῷ ἀρτοκοπέῳ, τῶν ἀδελφῶν τοὺς ἀρτους ἀρτοκοποιοῦντων, μετάνοιαι λ'.

πς'. Ἐὰν μὴ ὁ μάγειρ συμμέτρως ὑποβάλλῃ τὴν καῦσιν τῶν φρυγάνων ἢ τῶν ξύλων, ἢ ἐψῇ κακῶς τὸν ἄρτον, μετάνοιαι γ'.

Περὶ τοῦ τέκτορος.

πζ'. Ἐὰν ἀφανίσῃ τὸ πελεκώμενον ξύλον, ἢ ὑπερκόψῃ, καὶ παρὰ τὸ μέτρον παρακόψῃ, ἢ καὶ ἄλλως πῶς ἀφραδύνῃ, ζηροφαγείτω.

πη'. Ἐὰν ἐπάρῃ τις ἐργαλεῖον ἀνευ τοῦ τέκτορος ἢ ἐξ ἄλλης διακονίας, μετάνοιαι ν.

πθ'. Ἐὰν ἀπολέσῃ ἐργαλεῖον ἐπὶ πάσης διακονίας, ζηροφαγείτω, καὶ ἀφορισμοῦ ἐπιτίμιον ἔχῃτω.

ι'. Κλάσμα ἐὰν γίνῃται σκεπάρνου, περέτρου, πρίονος, πελέκους, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς, μετάνοιαι ρ'.

Περὶ τοῦ κτηνίου.

ιζ'. Ἐὰν μὴ τὴν προσήκουσαν ἐπιμέλειαν ποιῇται ἐν τοῖς κτήνεσιν, εἴθουν τὸ ἐν καιρῷ ὕδωρ διδοῖναι καὶ τὴν τροφήν, καὶ στρωννύειν, καὶ ἀναξύειν καὶ φιλοκαλεῖν, καὶ ἀποκαθαίρειν, καὶ ψηκτριζεῖν, μετάνοιαι λ'.

ιζβ'. Ἐὰν πολὺ καταλύνη ἐν τῷ μύλῳ ἢ ἐν ἄλλῃ ὁδῷ, ἢ καταβράβδιζῃ, ἢ ἐπιφορτίζῃ πλέον τοῦ δέοντος, ξηροφαγεῖτω, ἢ καὶ ἀφοριζέσθω ἡμέραν μίαν.

Περὶ τοῦ διακόνου.

ιγ'. Ἐὰν εἰσφέρῃ λόγους, ἢ εἶδη παρὰ τῶν ἐξω ἢ παρὰ τῶν συγγενῶν τοῖς ἀδελφοῖς, ἀφοριζέσθω ἡμέραν μίαν.

ιδ'. Ἐὰν ἐν ταῖς ἀγορασίαις ἢ ἐν καῖς πράξεις, διαμάχῃται, ἢ παροξύνηται, ἢ ὀρκοποιῇται, καὶ μὴ μέχρι β', καὶ γ' φωνῆς ποιῇται τὴν τε πράξιν καὶ τὴν ἀγοράσιαν, ἀνὰ μετανοίας ν', καὶ ρ'.

ιε'. Ἐὰν μὴ μετὰ προσήκουσας εὐλαβείας ποιῇται τὰς ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου ἐξόδους, ὥστε μετ' εὐχῆς περιπατεῖν καὶ σιτολογίας, μὴ περιβλεπόμενος εἰς γυναικείας ὄψεις, ἢ ἄλλα ἀνωφελῆ, ἵνα τὸ ὅσον ἐπ' αὐτὸν δοξάζεται ὁ Θεὸς διὰ τῆς τῶν ὁρώντων ὠφελείας, ξηροφαγεῖτω ἡμέραν μίαν.

Περὶ τοῦ διδασκάλου τῶν παιδῶν.

ις'. Ἐὰν μὴ σπλάγγνα οἰκτιρῶν καὶ πατρικὴν διάθεσιν ἔχῃ, ὥστε ἐκτρέφειν τὰ νήπια ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου, ἡμερόμενος αὐτῶν κατὰ ψυχὴν καὶ κατὰ σῶμα, θάλλων, καὶ περιέπων πᾶσαν τὴν σωματικὴν αὐτῶν ἐπιμέλειαν, ἀνὰ μετανοίας ρ', καὶ ξηροφαγεῖτω, ἢ ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μίαν.

ιζγ'. Πάντα αἰσχρὸν λόγον ἢ ὀνειδιστικόν, πάρεξ τῶν ἀρχόντων καὶ παιδευτικῶς ταῦτα λαλούντων, ὁ ἐκφέρων ἐν τῇ ἀδελφότητι, ἀνὰ μετανοίας ν'.

Περὶ τοῦ κοσμητοῦ.

ιη'. Ἐὰν μὴ δις τῆς ἑβδομάδος πᾶσαν τὴν μονὴν φιλοκαλῇ, μετάνοιαι ν', ἢ ξηροφαγεῖτω.

Περὶ τοῦ κανονάρχου.

ιθ'. Ἐὰν παρὰ τὴν ὠρισμένην ὥραν, ἔχουν τοῦ μεσονυχτίου τὸ καθήμερον, καὶ τοῦ προμεσονυχτίου τὸ κατὰ Κυριακὴν ὑπερβάλλον ἢ ἑλλείπον, τὴν πνευματικὴν καταφρονήσῃ σάλπιγγα, ἀνὰ μετανοίας λ', καὶ ν', καὶ ρ'.

ρ'. Ἐὰν μὴ πᾶσαν ὥραν λειτουργικὴν ἐγκαίρως σημαίνῃ, τὴν ἀδελφότητα καλῶν, μετάνοιαι ρ'.

ρβ'. Ἐὰν καταληφθῇ κατὰ πρόσκλησιν ἢ προσπάθειαν εἰσεβάλλων ἀδελφόν, εἴ τε πρὸς κατάγνωσιν ἢ καὶ ἀποστερῶν, ἢ καὶ ὑπερπλεονάζων, ξηροφαγεῖτω.

ργ'. Ἐὰν μὴ τὴν δέουσαν ἐπιμέλειαν καὶ καθαρεύτητα ἐνδείκνυται ἐν τοῖς πρωτολογίοις, εἰς τε τὰ κοντάκια εἰς ἕκαστον βιβλίον ὃ ἐπικρατεῖ, ὅπως μὴ

A

De jumentario.

91. Si debitam jumentorum curam non gesserit, sive tempore idoneo potum pastumque præbendo, sive stramine subjiendo, et fricando, et poliendo, ac mundando atque destringendo, metanæas triginta.

92. Si diu agitaverit in pistrino vel in via, aut virga nimis contuderit, vel plus æquo onus imposuerit, aridis utatur, vel etiam separetur uno die.

De administro.

93. Si deferat sermones, aut responsa, aut res aromaticas ab extraneis aut ab affinis ad fratres, separetur uno die.

94. Si in emptionibus aut venditionibus contenderit, aut excanduerit, aut juraverit, et non potius post unum aut alterum verbum venditionem emptionemque secerit, metanæas quinquaginta et centum

95. Si absque congrua religioſitate de monasterio egressionem faciat, videlicet precativè ambulando, psalmos recitando, muliebres aspectus aliaque vana vitando, ut quantum in ipso est Deus honoretur, cum spectantium utilitate, aridis vescatur uno die.

De puerorum magistro.

96. Si viscera misericordie et paternum affectum non habeat, ut pueros disciplina et monitis Domini educet, diligens eorum animas simul et corpora, fovens, omnemque corporalem curam impendens, metanæas centum faciat, et aridorum esu atque unius hebdomadæ separatione puniatur.

97. Quemlibet turpem aut contumeliosum sermonem, exceptis præsulibus et iis qui corrigendi causa sic aliquando loquuntur, si quis coram fraternitate protulerit, metanæas quinquaginta faciat.

De atriensi.

98. Nisi bis in hebdomada totum monasterium mundaverit, metanæis quinquaginta, vel aridorum esu puniatur.

De canonarcha.

99. Si præter definitam horam, id est noctem dimidium quotidie, et ante dimidium noctis die Dominico, excedens aut minuens, spiritalem tubam neglexerit, metanæas triginta et quinquaginta et centum.

100. Nisi omnem horam liturgicam tempore suo designaverit, fraternitatem vocando, metanæas centum.

101. Si is deprehendatur favore aut peculiari affectu fratrem prosequi, vel etiam improbare minus aut plus æquo, aridis vescatur.

102. Si debitam curam et munditiem non adhibuerit in protologiis, et erga contacia, et circa quemvis librum possideat, quominus depereat vel

jactatione præcentorum, vel ex impendente lampade, vel ceromatis effusione, vel sordibus et sudore manus, rectus stet extra januam triclinii.

103. Si lecturum vel psalmos cantaturum non præmonuerit, ut paratus meditatusque ad alteram rem accedat, metanceas viginti.

104. Si quis canon non fuerit cantatus proprio die, metanceas centum.

De taxiarcha.

105. Nisi rectum ordinem ipse primus custodiat, deinde pro sui officii potestate eundem in universa fraternitate retineat, et nisi omnes convenienter in choro disponat, et in primis opportune, proximate, peritia, et vocis harmonia; metanceas faciat triginta, et quinquaginta, et centum.

106. Nisi matriculam sedulo teneat, ut sciat uniuscujusque gradum, et totius fraternitatis numerum, ideoque negligat defunctos significare protodiacono qui ponat in diptychis: et si qui insipienter diffugerint, eos querendo non teneat; vel si quid aliud hujusmodi inciderit, metanceas centum faciat.

107. Si sacra divini sacrificii instrumenta non cum timore et tremore contrectet, ita ut suo tempore venerabilem mensam vestiat, nec non cætera spiritualia liturgiæ cimelia, et nisi plicet superque imponat tegumenta, metanceas triginta, et quinquaginta.

De textore.

108. Nisi ipse primus mane distribuat unicuique pensum, detque operam ne quis fiat abusus in veleribus et laneis staminibus, metanceas quinquaginta.

109. Si per incuriam præciderit subtemen, vel ira commotus pectinem frerit, metanceas quinquaginta.

110. Nisi decenter texantur tunice, servata in texendo et fimbriæ densitate, et filii æqualitate, et manus puritate, metanceas quinquaginta faciat.

II. Quotidianæ monachorum pænæ a sanctissimo Patre nostro Theodoro præscriptæ.

1. De monacho carnem clam comedente extra infirmitatem.

Qui carnem clam comederit absque necessitate et abbatis benedictione, is obsonium aut ova aut caseum per dies quadraginta non comedat. Scriptum est enim: *Et carnis curam ne feceritis ad concupiscentiam* ¹⁰ (8).

¹⁰ Rom. XIII, 14.

Confer Studitæ carm. XI. i Ita codd., ου non θε.

A ἀχρειωθῇ ἢ ἐκ σάλου τῶν κανοναρχούντων, ἢ ἐξ ἐπιστάσεως κανδήλας, ἢ ἐξ ἐκχύσεως κηραφίας, ἢ ἐκ ρύπου καὶ ἰδρωμάτων χειρὸς, παραστάσιμον ἐν τῇ ραπέζῃ ἔξω.

ργ'. Ἐάν [μὴ] πολέγῃ τῷ μέλλοντι ἀναγινώσκειν ἢ ψάλλειν, ὥς προκατηρτισμένον εἶναι καὶ διεσκευμένον εἰς ἑκάτερα, ἀνὰ μετανόιας x'.

ρδ'. Ἐάν ἀπομείνῃ κανὼν μὴ ψαλθεῖς κατὰ τὴν δέουσαν ἡμέραν, μετάνοιαι ρ'.

Περὶ τοῦ ταξιάρχου i.

ρε'. Πᾶσαν εὐταξίαν εἰ μὴ φυλάττοι, πρῶτον αὐτὸς, ἔπειτα δι' ἐξουσίας τῆς οἰκίας διακονίας παρατηρῇ καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι, ὥστε χοροστατεῖν αὐτοὺς ἁρμοδίως, καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ καταλλήλως πρὸς ἡλικίαν καὶ τὰς εἰδήσεις καὶ τὰς εὐφωνήσεις, ἀνὰ λ', καὶ ν', καὶ ρ' μετανόιας.

B ρς'. Ἐάν μὴ τὸ ματρίκιον κρατῇ ἐπιπόνως, εἰς τὸ εἶδέναι ἐνὸς ἐκάστου τὸν βαθμὸν, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς ὅλης ἀδελφότητος, ἵνα τοὺς κεκοιμημένους παραπέμψαι ἐγγράφεσθαι τῷ πρωτοδιακόνῳ ἐν τοῖς διπτύχοις· τοὺς δ' ἐξ ἀβουλίας ὑποδράσαντας διὰ ζητήσεως κατέχοι, καὶ εἰ τι ἄλλο ἐπιβάλλοι, ἀνὰ μετανόιας ρ'.

ρζ'. Ἐάν μὴ τὰ ἱερὰ καὶ θεῖα ἀναθύματα i μετὰ φόβου καὶ τρόμου διαχειρίζεται, ὥστε τὰς κατὰ καιρὸν ὑπενδύσεις ποιῆσθαι τῆς θείας τραπέζης καὶ τῶν ἄλλων πνευματικῶν ἱεουργικῶν χειμηλίων· καὶ εἰ μὴ διπλοῖ καὶ τίθῃσιν ἐπισπάστρας, μετάνοιαι λ', καὶ ν'.

Περὶ τοῦ ὑφάρτου.

C ρη'. Ἐάν μὴ ὁ πρῶτος ἐπιδιδῷ πρῶτον ἐκάστῳ τὸ ἔργον, καὶ φυλάττοι τοῦτο μὴ γενέσθαι παράρησιν τινα ἐν τε τοῖς ἑρῶις καὶ τοῖς ἱεουργηθεῖσι στήμοσιν, ἀνὰ μετανόιας ν'.

ρθ'. Ἐάν ἐξ ἀμελείας διακόψῃ τροιάν, ἢ ἐκ θυμοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς κινήθῃς συντριψῇ αὐτήν, μετάνοιαι ν'.

ρι'. Ἐάν μὴ πρεπόντως ὑφαίνοντο οἱ χιτῶνες παρατηρουμένης ἐν τῇ ὕφανσιν καὶ λώματος στιβαρότητος καὶ ἰσονημίας καὶ καθαροχειρίας, μετάνοιαι (5) πεντήκοντα.

B. Τὰ καθημερινὰ ἐπιτίμια (6) τῶν μοναχῶν ἐκτεθέντα παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου.

α'. Περὶ μοναχοῦ ἐσθλοῦτος κρέα λάβρα, ἐκτὸς ἀσθενείας.

Ἐὰν κρέα λαβροραγήας ἐκτὸς ἀνάγκης καὶ εὐλογίας τοῦ Πατρὸς, ὑφάρτιον, ἢ ὄρν, ἢ τυρὸν μὴ ἐσθίῃται ἡμέρας μ': γέγραπται γάρ· Καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖτε εἰς ἐπιθυμίαν (7).

NOTÆ.

(5) Quid sit metancea, satis docet Goarius in Euchologio p. 10, nempe illam a Græcis, præsertim monachis, duplici modo fieri: vel enim, inquit, ore manibusque terræ affixis, cum genuum inflexione profundissime inclinantur et procumbunt, et tunc est μετάνοια μεγάλη, quæ etiam σπρωτή. Si vero minus corpus inflectant, dicitur μικρά. Cum vero plures persolvunt, ultimas semper minores et minores faciunt, simulque oratiunculam aliquam profertur.

6 De Græcorum epitimiis exstat L. Allatii non longa epistola ad Joh. Morinum inter miscellanea Baluzii ed. nov. t. III, p. 115.

(7) Vides novum, immo alienum, Paulini textus propositum a Studita sensum. (Conf. ad Gal. V. 16.) Græci quidem obijciunt nobis Latinis, quod nostri monachi carnibus vescantur. Marten. Comm. p. 531.

(8) Confer constitutiones Studitanas n. 22. Etiam cogitationes monachum abbati suo revelare mandat S. Benedicti Regula cap. 4. et 7.

β'. Περὶ τοῦ μὴ ἐξαγγέλλοντος μοναχοῦ δι' ὁλης Α 2. De monacho qui tota hebdomada non confessus
τῆς ἐβδομάδος.

Ὁ μὴ ἐξαγγέλλων τὰς καθ' ἑαυτὸν πράξεις καὶ λογισμοὺς τῷ Πατρὶ διὰ τῶν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος, ἐκ τότε μὴ ἐσθιέτω ἕως οὗ ἐξαγγελῇ.

γ'. Περὶ τοῦ λάθρα γενομένου ὁπώρας πρὶν εὐλο-
γηθῆναι παρὰ τοῦ ἱερέως.

Ὁ γενομένος ἐξ οἰαομένης ὁπώρας πρὶν ἐξα-
σθαι εὐλογίαν παρὰ τοῦ Πατρὸς, μὴ ἐσθιέτω ἐξ αὐ-
τῆς τὸν χρόνον ἐκεῖνον.

δ'. Περὶ τοῦ οὗ χρὴ ἐκτὸς μανδύου ἐργάζε-
σθαι μοναχόν.

Ὁ ἄνευ τοῦ μανδύου αὐτοῦ ἢ τοῦ κουκουλλίου ἐρ-
γάζομενος τὴν οἰανοὺν ἐργασίαν, ὡς καταφρονήτης
ἐπιτιμᾶσθω.

ε'. Περὶ τοῦ μὴ πίνειν ὕδωρ μετὰ τὰ ἀπό-
δειπνα.

Ὁ μετὰ ἀπόδειπνα πίνων ὕδωρ, ἢ συντυχάνων
τινί, ποιεῖται μετανόιας ς'.

ς'. Περὶ τοῦ μὴ μεταλαμβάνοντος ἐξ ἀμ-
λείας.

Ὁ ἐκτὸς μ' ἡμερῶν, ἄνευ ἐπιτιμίου, μένων ἀκοι-
νώνητος, λεγέτω τὴν αἰτίαν καὶ εἰ ἐξ ἀμελείας
εὐρίσκεται τοῦτο ποῶν, ἐπιτιμᾶσθω ἡμέρας μ'.

ζ'. Περὶ προσεγγέσεως προσφορᾶς ἐν μοναστηρίῳ
ὅτι οὐ χρὴ πάλιν αὐτοὺς ἐπιζητεῖν.

Εἰ τις μοναχὸς ἔλθοι εἰς μοναστήριον, καὶ φέροι
ἕως κεντηναρίου ὑπόστασιν, εἴτε ἕως φύλλεως μίδς,
οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ἐξ αὐτῆς ἕως τριχὸς μίδς ἐπι-
ζητεῖν.

η'. Κοσμικὸς ἀσθενῶν ἀποταξάσθαι, καὶ τὸν μο-
ναχικὸν βίον εἰσελθόν, τὸ ἐνδυμα καὶ (τὰ) τῆς κλι-
νης αὐτοῦ τῇ ἐκκλησίᾳ μενέτω.

θ'. Ὁ λέγων μοναχὸς λόγους κοσμικοὺς, ἢ ὅτι
ἔχω γενεάν ποῦ ποτε, ἀφοριζέσθω (9) ἡμέρας τρεῖς,
ξηροφαγῶν, καὶ ποιῶν μετανόιας ν' ἀπὸ γάρ τῆς
ἡμέρας ἥς τὸ σχῆμα ἔλαβεν, ἀποταξάμενος τοῖς κα-
τὰ σάρκα συγγενέσι τῷ Χριστῷ προσσηρόσθῃ.

ι'. Εἰ τις τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἀμαρτίας οὐ προσ-
δέχεται, ἀλλὰ λυπεῖ αὐτόν, ἐλύπησε τὸν Χριστὸν εἰ-
πόντα ὅτι Ἰαρά γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ
μετανοοῦντι.

ια'. Ἐάν φιλήσῃ μοναχὸς οἰανδῆποτε γυναῖκα,
ἔστω ἀκοινώνητος ἡμέρας μ' ἄλλ' οὐδὲ κατ' αὐτὴν
τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου τὴν αὐτοῦ
μητέρα ἀσπάσθῃ (10).

ιβ'. Ὁ τὸ ἄγιον σχῆμα ἀθετῶν, ἔστω ἀκοινώνητος
ἐτη τρία.

2. De monacho qui tota hebdomada non confessus
fuerit.

Qui confessus non fuerit actus suos et cogita-
tiones abbati per septem hebdomadae dies, deinde
ne comedat prius quam confiteatur.

3. De eo qui clam poma gustet ante quam a
sacerdote benedicantur.

Qui quodlibet pomum gustaverit ante abbatis be-
nedictionem, ex illis non comedat anno illo.

4. Quod non oporteat sine pallio monachum operari.

Qui sine parvo suo pallio aut cucullo quamlibet
operam fecerit, ceu contemptor puniatur.

B 5. Non esse aquam bibendam post completorium.

Qui post completorium aquam biberit, aut cum
aliquo collocutus fuerit, centum faciat metanœas.

6. De eo qui ex neglectu Eucharistiam non
partisipaverit.

Qui ultra quadraginta dies (præterquam si in
pœnæ persolutione sit positus) ad sacram commu-
nionem accedere omiserit, causam rei dicat : et si
ex negligentia ita se gessisse comperiat, pœnam
quadraginta dierum subeat.

7. Quod oblationem monasterio illatam, nequeant
monachi repetere.

Si quis monachus ad monasterium venit, et sine
centenarum librarum substantiam, sive unum soli-
dum ferat, non ei potestas est inde aliquid exqui-
rendi, ne capillum quidem.

8. Si homo sæcularis in infirmitate abrenuntiet,
et monachalem vitam suscipiat, vestis ejus et lecti
stragula maneant ecclesiæ.

9. Monachus mundanos sermones eloquens, aut
quod prosapiam suam alicubi habeat, separetur
ad tres dies, cum cibo arido, et cum metanœis
quinquaginta. Nam ex quo die sacrum schema
sumpsit, valedicens cognatis carnalibus, Christo
cohæsit.

10. Si quis resipiscentem ex peccato non exci-
piat, sed eum contristet, is Christum contristat qui
dixit : Gaudium fit in cœlo super uno peccatore pœ-
nitentiam agente.

D 11. Si monachus quamlibet mulierem osculatus
fuerit, sit extra communionem diebus quadraginta.
Quin adeo ne ipso quidem resurrectionis Domini
die matrem propriam ei osculari licebit.

12. Qui sanctam monachi vestem abjecerit, sit
extra communionem annis tribus.

NOTÆ.

(9) Quænam hæc esset ob leviores culpas excommu-
nicatio, intelligere licet ex cap. 24 Regulæ sancti
Benedicti. Si quis frater in levioribus culpis inveni-
tur, mensæ participatione privetur. Privati autem
mensæ consortio ista erit ratio, ut in oratorio
psalmum aut antiphonam non imponat, etc. Re-
fectionem cibi, post fratrum refectionem solus acci-
piat. Ut si, verbi gratia, fratres reficiunt sexta hora,

ille frater nona ; si fratres nona, ille vespera. Ita
intelliges multas excommunicationes in Studite
epitimiis scriptas.

(10) Respicit morem Græcorum osculandi invicem
in paschalis diei lætitia, de quo more Allatius tract.
De Dominicis Græcorum post opus De consensu col.
1430 seq.

15. Qui postquam in sancta quadragesima jejuna-
verit, feria magna quinta, distinctionis causa,
jejunium solverit, is totam debonestat sanctam
quadragesimam.

14. Si ignoranter antimensium lotum fuerit, non
polluitur; quia in ipso sanctificatio manet; neque
res sacra, sit profana.

15. Si quis sacerdos post missam vomuerit, si
hoc ob crapulam ei contigit, diebus integris sexa-
ginta sit extra communionem, jejunans, et mille
quotidie metanceas faciens: sin contra ex aliqua
valetudine id passus sit, diebus septem pœnæ
suberit, facietque metanceas viginti quinque.

16. Si quis canoni defuerit, aridis vescatur uno
die, et faciat metanceas centum.

17. Si quis lychnico non interfuerit aut comple-
torio, vinum una die non bibat, et faciat metanceas
quinquaginta.

18. Si quis hora, qua eulogia datur, negligenter
abfuerit, jejunet usque ad vesperam, cum metanceis
quinquaginta.

19. Si quis monasterio egrediatur, absque præ-
positi facultate, maneat extra communionem una
hebdomada, cum metanceis quadraginta.

20. Si quis aliquid possederit inscio præposito,
sit extra communionem diebus quindecim, aridis
vescens hora nona, cum metanceis quinquaginta.

21. Si quis cum aliquo conspiraverit, aut clam
de monasterio recesserit, sit extra communionem
diebus triginta, ciboque arido utens, metanceas fa-
ciat centum.

22. Si quis impositam a præposito pœnam non
observaverit, separetur hebdomada una a fratribus,
cum cibo arido, et quotidianis metanceis cen-
tum.

23. Si quis fratris alterius vestem, aut quidvis
aliud præter illius voluntatem tulerit, triduo aridis
vescatur cum centum metanceis.

24. Si quis deprehendatur noctu clam versari
cum aliquo, aut cubilis locum mutare, aut foris
manere, sine præpositi nutu, separetur una hebdo-
mada, aridis utens, cum septuaginta metanceis.

25. Præposito non annuente, si quis frater opus
suum manuale mutaverit, diebus quædraginta vescu-
tur aridis, cum metanceis octoginta.

26. Si quis rem suam aliquam cum alio fratre
commutaverit, inconsulto præposito, vel ipse per
se acquisiverit, aut ab aliquo acceperit, separetur
diebus duodecim, et metanceas octoginta faciat.

27. Si quis extra mensam comederit, absque
præpositi benedictione, vel extra infirmitatem, ari-
dis triduo vescatur, cum metanceis ducentis.

28. Si quis post completorium comedere deprehen-
datur, aridis nutriatur una hebdomada. Si autem
ridens comperiat, metanceas faciat ducentas.

17. Ὁ τῇ ἀγίᾳ Τεσσαρακοστῇ νηστεύων, καὶ τῇ
μεγάλῃ πέμπτῃ λύων λόγῳ διακρίσεως, ἀτιμάζει
τὴν τὴν ἀγίαν Τεσσαρακοστὴν.

18. Ἐὰν κατὰ ἀγνοίαν πλὺθῃ ἀντιμίνσιον, οὐ μο-
λύνεται· ὁ γὰρ ἀγιασμός ἐν αὐτῷ ἐστὶ· τὸ γὰρ ἱερὸν,
μιαρὸν οὐ γίνεταί.

19. Ὁ ἀπὸ λειτουργίας ἱερεὺς ἐμέσας, εἰ μὴν ἀπὸ
γαστριμαργίας τοῦτο πέπονθεν, ἡμέρας ξ' πληρώσει
μένων ἀκοινώνητος, νηστεύων καὶ πληρῶν καθ' ἐκά-
στην ἡμέραν μετανοίας χιλίας· εἰ δὲ ἀπὸ βλάβης ἐγένε-
το, ἡμέρας ζ' ἔξει τὸ ἐπιτίμιον, ποιῶν καὶ μετα-
νοίας κε'.

20. Εἰ τις καταλείψει τὸν κανόνα (10*), ξηροφαγίαν
ἡμέραν μίαν ποιεῖτω, καὶ μετανοίας ρ'.

21. Εἰ τις ἀπολείψει τοῦ λυχνικοῦ, ἢ τῶν ἀπο-
δείπνων, ἡμέραν μίαν οἶνον μὴ πῖετω, μετανοίας
ποιῶν ν'.

22. Ὅστις ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς δόσεως τῆς εὐλογίας λεί-
πει κατὰ ἀμέλειαν, νηστευέτω ἕως ὅψῃ, καὶ μετα-
νοίας ποιεῖτω ν'.

23. Εἰ τις ἐξέλθοι τοῦ μοναστηρίου χωρὶς τῆς τοῦ
ἡγουμένου παραθέσεως, μενέτω ἀκοινώνητος ἑβδομά-
δα μίαν, μετανοίας ποιῶν μ'.

24. Εἰ τις κτήσεται πρᾶγμα χωρὶς τοῦ ἡγουμένου,
μενέτω ἀκοινώνητος ἡμέρας ιε', ξηροφαγῶν ὥρα θ',
καὶ μετανοίας ποιῶν ν'.

25. Εἰ τις συνδυάσει μετὰ τινος, ἢ ἀναχωρήσει
τοῦ μοναστηρίου κρύφα, μενέτω ἀκοινώνητος ἡμέρας
λ', ξηροφαγῶν, καὶ μετανοίας ποιῶν ρ'.

26. Εἰ τις λαθὼν ἐπιτίμιον παρὰ τοῦ ἡγουμένου
μὴ φυλάξει, ἀφοριζέσθω ἑβδομάδα μίαν τῆς ἀδελφό-
τητος, ξηροφαγῶν, καὶ μετανοίας ποιῶν καθ' ἡμέραν
ἐκατόν.

27. Εἰ τις ἀδελφοῦ ἱμάτιον, ἢ ἄλλο τι παρὰ γνώ-
μην αὐτοῦ φορέσει, ἡμέρας τρεῖς ξηροφαγείτω, με-
τανοίας ποιῶν ἐκατόν.

28. Εἰ τις εὐρεθῇ τῇ νυκτὶ ἰδιόζων κρύφα μετὰ
τινος, ἢ ἀλλάσσω τὸν τόπον τοῦ κοιταρίου, ἢ μένων
ἔξω χωρὶς τῆς τοῦ ἡγουμένου γνώμης, ἀφοριζέσθω
ἑβδομάδα, ξηροφαγῶν, μετανοίας ποιῶν σ'.

29. Τοῦ ἡγουμένου μὴ ἐπιτρέψαντος, ἐὰν ἀδελφὸς
ἀλλάξῃ τὸ ἐργόχειρον, ἡμέρας μ' ξηροφαγείτω, με-
τανοίας ποιῶν π'.

30. Εἰ τις πρᾶγμα ἑαυτοῦ ἀλλάξῃ μετὰ τινος,
χωρὶς τοῦ ἡγουμένου, ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ κτήσεται, ἢ
λάβῃ παρὰ τινος, ἀφοριζέσθω ἡμέρας ιβ', μετανοίας
ποιῶν π'.

31. Εἰ τις ἔξω τῆς τραπέζης ἐσθίει, τῆς τοῦ
ἡγουμένου χωρὶς εὐλογίας, ἢ ἀρρώστιας δίχα, ξη-
ροφαγείτω ἡμέρας τρεῖς, ποιῶν μετανοίας διακο-
σίας.

32. Εἰ τις μετὰ τὰ ἀποδείπνια εὐρεθῇ ἐσθίων,
ξηροφαγείτω ἑβδομάδα· εἰ δὲ εὐρεθῇ γελῶν, ποιεῖτω
μετανοίας σ'.

NOTÆ.

(10*) Canon est pars officii Græcorum.

κθ'. Εἴ τις ἐν τραπέζῃ συντυγχάνει, ἢ γελιόσκει, A
ἐγειρέσθω εὐθὺς, ποιῶν μετανοίας ρ'.

λ'. Εἴ τις λυπήσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ κατα-
φρονήσας μὴ διαλλαγῇ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ παροργισμῷ
μείνῃ, ἀφορίζεσθω ἐβδομάδας δύο, ξηροφαγῶν καὶ
ποιῶν μετανοίας ν'.

λα'. Εἴ τις ἐν ἡμέρᾳ τῆς λειτουργίας οὐ μεταλαμ-
βάνει, εἰπάτω τὸ αἴτιον· εἰ δὲ μὴ εἴποι, νηστευέτω
ἕως ὅψε, ποιῶν μετανοίας ν'.

λβ'. "Ὅστις ἐν τῶν ἀδελφῶν προσπάθως μετ' αὐ-
τοῦ ψιθυρίζει, ἀφορίζεσθωσαν οἱ δύο, ἕως ἂν ἀπο-
στῶσιν ἀλλήλων, ποιοῦντες ἀνά μετανοίας ρ'.

λγ'. "Ὅστις ἀπολείπει εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης ψαλμ-
ωδίας, χωρὶς διακονίας ἢ προφάσεως ἀναγκαίας, B
ποιεῖτω μετανοίας ρ'.

λδ'. "Ὅστις ἐκ ῥαθυμίας λείποι τοῦ κανόνος, ἢ ἀπὸ
λυχνικοῦ, ἢ ἄλλης ψαλμωδίας, ξηροφαγεῖτω ἡμέραν
μίαν, ποιῶν μετανοίας ρ'.

λε'. "Ὅστις κατὰ ἀμέλειαν οὐ καθίσει μετὰ τῶν
ἀδελφῶν εἰς τὴν τράπεζαν, νηστευέτω λοιπὸν ἕως
ὀψέ.

λς'. "Ὅστις ἀνευ ἀνάγκης προσεγεῖται τῆς τραπέ-
ζης, τρεῖς ἡμέρας οἶνον μὴ πινέσθω, ποιῶν μετα-
νοίας ρ'.

λζ'. "Ὅστις ἀργολογεῖ, ἢ εὐτράπελα φθέγγεται (11),
οἶνον μὴ πινέτω τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ποιῶν μετα-
νοίας μ'.

λη'. Εἴ τις τῶν παιδευομένων τινὰ διὰ σφάλμα ἐκ-
δικήσῃ, ξηροφαγεῖτω ἐβδομάδα μίαν, ποιῶν καθ' ἡμέραν μετανοίας ρ'.

λθ'. Εἴ τις πολεμεῖται εἰς πορνείαν, ξηροφαγεῖτω
ἡμέρας μ'· εἰ δὲ μὴ παύσεται ὁ πόλεμος, ἕως ἀνα-
παύσεται ξηροφαγεῖτω, ποιῶν μετανοίας τὸν νυχθ-
ήμερον τ'.

μ'. Εἴ τις χαρίζεται τινὶ τὸ παλαιὸν αὐτοῦ ἱμά-
τιον, χωρὶς ἐπιτροπῆς τοῦ ἡγουμένου, ξηροφαγεῖτω
ἐβδομάδα μίαν, ποιῶν μετανοίας ς'.

μα'. Εἴ τις ἐνυπνιασθῇ εἰς πορνείαν, ἀκοινώνη-
τος ἔσται τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ποιῶν μετανοίας μ',
λέγων τὸν ν' ψαλμὸν, καὶ τὸ, Κύριε, ἐλέησον, ἑκα-
τόν.

μβ'. Ὁ μολακὸς ἡμέρας μ' ἀκοινώνητος ἔστω.

μγ'. Ὁ ψεύστης ἔστω ἀκοινώνητος ἡμέρας μ'.

μδ'. Ὁ κατάλαλος ὁμοῦς ἡμέρας μ'.

με'. Ὁ βλάσφημος· κατὰ πάντα τρόπον καὶ ὅπως-
δήποτε, ἄλαλος ἔστω ἡμέρας μ', ποιῶν μετανοίας
καθ' ἡμέραν ν'.

μς'. Ἐὰν θέλων τις μιαιοφαγήσῃ, ἔστω ἀκοινώ-
νητος ἕτη ε'· εἰ δὲ ἐκ βίας τοῦτο πάθῃ, ἡμέρας τεσ-
σαράκοντα.

μζ'. Ἐὰν μοναχὸς μεγάλῳ σχήμῳ πέσῃ εἰς πάθος,
ἔστω ἀκοινώνητος ἕτη ε'· εἰ δὲ μικρόσχημος, ἕτη

29. Si quis in mensa locutus fuerit aut riserit,
statim surgens faciat metanœas centum.

30. Si quis fratri suo molestiam creaverit, et
deinde reconciliari neglexerit, sed in similitate per-
manserit, separetur duabus hebdomadis, aridis ves-
cens, cum metanœis quinquaginta.

31. Si quis die liturgico Eucharistiam non sumat,
rei causam dicat. Si non dixerit, jejundet usque ad
vesperam, cum metanœis quinquaginta.

32. Si quis ex peculiari erga fratrem aliquem
affectu, cum eo mussitet, separentur ambo, donec
sodalitatem dirimant, faciantque metanœas cen-
tum.

33. Si quis uniuscujusque psalmodiæ initio de-
fuerit, neque ministerio, neque causa necessaria
impeditus, centum faciat metanœas.

34. Si quis ob pigritiam canonici non interfuerit,
aut lychnico, aut alii psalmodiæ parti, aridis ves-
catur uno die, cum metanœis centum.

35. Si quis ob socordiam non sederit cum fratri-
bus ad mensam, jejundet deinde usque ad vespe-
ram.

36. Si quis sine necessitate ante alios a mensa
surrexerit, triduo vinum non bibat, faciens simul
metanœas centum.

37. Qui otiosa verba aut jocosa effutiverit, vinum
ne bibat die illo, sed quadraginta metanœas fa-
ciat.

38. Si quis aliquem, qui ob culpam correctus
fuerit, defendat, aridis vescatur una hebdomada,
cum metanœis quotidianis centum.

39. Si quis tentatur ad fornicandum, arida com-
medat diebus quadraginta. Quod si tentatio non
desinat, tandiu aridis vescatur donec ea quiescat,
faciatque diu noctuque metanœas trecentas.

40. Si quis alicui veterem suam vestem largiatur,
sine præpositi licentia, aridis vescatur una hebdo-
mada, cum metanœis sexaginta.

41. Si quis somniet fornicationem, abstineat
communione die illo, faciat metanœas quadraginta,
recitetque psalmum quinquagesimum, cum Domine
miserere centies.

42. Mollis absque communione sit diebus qua-
draginta.

43. Mendax item diebus quadraginta.

44. Obtrectator similiter diebus quadraginta.

45. Blasphemus quomodolibet et quandolibet,
mutus sit diebus quadraginta, cum metanœis quo-
tidie quinquaginta.

46. Si quis cibis vetitis vescatur, sit extra com-
munionem annis quinque. Quod si coactus hoc fe-
cerit, diebus quadraginta,

47. Si monachus magni schematis labatur in lu-
xuriam, sit extra communionem quinquennio: si

NOTÆ.

(11) Sanctus Benedictus Reg. cap. 6: « Scurrili-
tales vel verba otiosa et risum moventia, æterna clau-
sura in omnibus locis damnamus; et ad talia eloquia

discipulum aperire os non permittimus. » Legatur
ibi Martenii Commentarius. Eadem porro senten-
tia est S. Basilii Const. cap. 12.

vero parvi schematis, biennio. Eadem lex de monialibus quoque valeat.

48. Si monachus ebrius fiat, habeatur ut fornicarius, et sit extra communionem biennio.

49. Si in publico riserit, sit extra communionem diebus quadraginta.

50. Si ob crapulam vomuerit, sit pariter extra communionem diebus quadraginta.

51. Si magni schematis monachus sine cucullo suo ambulaverit, sit extra communionem diebus quadraginta. Neque enim in ejus potestate est, ut sine schematis sui insignibus operetur, aut dormiat, aut quandocunque vel quolibet ambulet.

52. Si quis contradixerit præsidi suo, vel alicui fratri, sit extra communionem diebus quadraginta.

53. Monachus qui cum sæcularibus in convivio sederit, sit extra communionem diebus quadraginta.

54. Si monachus aut monialis monasterio suo diffugiant, penam excommunicationis duodecennis incurunt. Si vero vitiosa anima clam monasterio se subdixerint, opus est ut hi aliquem probatum monachum inveniant, eique pauca ex multis significant, quæ ad rei emendationem conferant; ut per sacerdotis prudentiam reconciliari præsidiis suis possint, et in propria monasteria, sanatis animæ culpis, reverti.

55. Monachus qui comederit aut biberit ante finem synaxeos, faciat ad mensam metanceas quinquaginta.

56. Si quis monachus synaxi in ecclesia assistens, haud usque ad finem ibi reperiatur, excepto superioris jussu, aut magna necessitate, faciat metanceas quadraginta, totiesque dicat *Domine, miserere*.

57. Si monachus cum aliis monachis ob quodlibet negotium conspiracy fecerit, centum faciat metanceas, et biduo vescatur aridis vespere.

58. Si quis monachus discinctus in lecto suo dormierit, metanceas faciat quinquaginta.

59. Si quis monachus in balneo unctionem fecerit, metanceas agat trecentas. Sæcularis autem, centum, uterque vero sit extra communionem hebdomada una.

60. Monachus qui in pago vel etiam cænobio, sine præpositi sui benedictione uno vespere dormierit, vigilabit nocte integra faciens metanceas centum quinquaginta.

61. Monachus qui in synaxi riserit, quadraginta metanceas faciat.

62. Monachus aut sæcularis, qui non sub poena canonica constitutus, per quadraginta dies communionem negligenter omiserit, anno uno separetur ab ecclesia.

63. Monachus qui cum moniali rem habuerit, postquam hi a peccato cessaverint, puniantur trienniali excommunicatione.

64. Sæcularis sacerdos qui sacrificaverit, et ex

A δύο· ὁ αὐτὸς δὲ ἕρος κρατεῖται καὶ ἐπὶ μοναστηρίων.

μη'. Ἐὰν μοναχὸς μεθύσῃ, ἐπόρνευσεν, καὶ ἔστω ἀκοινώνητος ἔτη δύο.

μβ'. Ἐὰν ἐπὶ δήμου γελᾷ, ἔστω ἀκοινώνητος ἡμέρας μ'.

ν'. Ἐὰν ἀπὸ γαστριμαργίας ἐμέσῃ, ὁμοίως ἀκοινώνητος ἔστω ἡμέρας μ'.

να'. Ἐὰν περιπατήσῃ μεγαλόσχημος ἄνευ τοῦ κουλλίου αὐτοῦ, ἔστω ἀκοινώνητος ἡμέρας μ'· οὐκ ἔχει γὰρ ἐξουσίαν τοιοῦτος ἄνευ τῶν συμβόλων τοῦ ἁγίου σχήματος ἐργάσασθαι, ἢ κοιμηθῆναι, ἢ περιπατήσαι ποτε πούποτε.

νβ'. Ἐὰν ἀντιλογησῇται τις τῷ προσεσῶντι αὐτοῦ, ἢ τινι ἀδελφῷ αὐτοῦ, ἔστω ἀκοινώνητος ἡμέρας τσσαράκοντα.

νγ'. Ἐὰν μετὰ κοσμικῶν καθίσῃ μοναχὸς εἰς συμπόσιον, ἔστω ἀκοινώνητος ἡμέρας μ'.

νδ'. Ἐὰν μοναχὸς ἢ μοναχὴ τοῦ μοναστηρίου αὐτῶν ἀποδράσωσιν, ἔχουσιν ἀκοινωνησίας ἐπιτίμιον ἔτη ιβ'· εἰ δὲ γε κατὰ ψυχὴν βλάπτωνται καὶ ἐξέλθωσι λαθραίως τῶν μοναστηρίων, δεῖ τούτους εὐρεῖν δόκιμον μοναχόν, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα ἀναγγεῖλαι· οὕτῳ πρὸς διόρθωσιν τῆς αἰτίας τοῦ πράγματος, ἵνα διὰ τῆς συνέσεως τοῦ ἱερέως δυνήθωσι καταλλαγῆναι τοῖς προσεσῶσιν αὐτῶν, καὶ ὑποστρέψωσιν εἰς τὰ ἴδια μοναστήρια, διορθουμένων τῶν ψυχικῶν σφαλμάτων.

C νε'. Μοναχὸς φαγῶς ἢ πῶν πρὸ τῆς ἀπολύσεως τῆς συνάξεως, ποιεῖται ἐν τῇ τραπέζῃ μετανοίας ν'.

νε'. Ἐὰν μοναχὸς ἴσταται εἰς σύναξιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸ τέλος οὐχ εὐρεθῇ χωρὶς προστάξεως τοῦ μειζότερου, ἢ χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης, ποιεῖται μετανοίας μ', λεγέτω τὸ, Κύριε, ἐλέησον, μ'.

νζ'. Εἰ τις μοναχὸς φρατρίας ποιεῖ μετὰ ἐτέρων μοναχῶν εἰς οἰονδήποτε πρᾶγμα, ποιεῖται μετανοίας ρ', ξηροφαγῶν ἕως ἐσπέρας ἡμέρας δύο.

νη'. Εἰ τις μοναχὸς ἄζωστος κοιμάται εἰς τὴν αὐτοῦ κοίτην, ποιεῖται μετανοίας ν'.

νθ'. Εἰ τις μοναχὸς ἐν βαλανεῖον χρῖσμα ποιήσει, ποιεῖται μετανοίας τ', ὁ δὲ κοσμικὸς ρ'· ἔστωσαν δὲ ἐμψότεροι ἀφωρισμένοι ἐβδομάδα μίαν.

D ξ'. Μοναχὸς ἐν χώρῃ ἢ κοινοβίῳ ἄνευ τῆς τοῦ ἡγουμένου εὐχῆς κοιμηθεὶς μίαν ἐσπέραν, ἔστω ἱστάμενος νύκτα ὁλόκληρον, πῶν μετανοίας ρν'.

ξα'. Μοναχὸς ἐν συνάξει γελᾶσας, ποιεῖται μετανοίας μ'.

ξβ'. Μοναχὸς ἢ κοσμικὸς μὴ ὢν ἐπιτετιμημένος, καὶ ἀμελήσας ἡμέρας μ' μὴ κοινωνῆσαι, ἐνιαυτὸν χωρίζεσθαι τῆς ἐκκλησίας.

ξγ'. Μοναχὸς μοναστρίᾳ συμφθαρεῖς, μετὰ τὸ παύσασθαι αὐτοῦ τῆς ἀμαρτίας, ἐχέτωσαν ἐπιτίμιον ἀκοινωνησίας ἔτη γ'.

ξδ'. Ἱερεὺς κοσμικὸς ἱερουργήσας, καὶ ἐκ γαστρι-

παργίας ἐμέσας τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, ἐχέτω ἐπιτίμιον ἡμέρας μ' τοῦ μὴ λειτουργῆσαι.

Ξε'. Εἴ τις ὑπὸ τοῦ διαβόλου πολεμούμενος ἀποσκιρτήσει, καὶ πάλιν στραφῇ, ἔχει ἐπιτίμιον χρόνον ἕνα. Εἰ δὲ καὶ εἰς τὴν ὥραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ μετανοήσῃ, δέχεται αὐτὸν ὁ Θεός· ἡλέησε γὰρ αὐτὸν ὁ Χριστὸς εἰπών· Χαρὰ γίνεται ἐν οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι.

A *crapula die eadem vomuerit, hac poena multetur ut quadraginta diebus sacrificando sit interdictus.*

65. Si quis oppugnatus a diabolo praevaricatus fuerit, sed postea resipuerit, anni unius poenitentia multetur. Quod si tamen in ipso mortis articulo poenituerit, recipit eum Deus. Namque ei veniam contulit Christus verbis illis: Gaudium est in caelo super uno peccatore poenitentiam agente.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ

ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΤΑΥΡΟΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΝ.

S. P. THEODORI STUDITÆ

CANON IN ADORATIONEM CRUCIS.

(GRETZER. *De Cruce*, t. III, p. 321.)

ΟΔΗ Α'.

Πανηγύρεως ἡμέρα. Τῇ ἐγέρσει Χριστοῦ θάνατος φρουδός ὤφθη, ζωῆς ἀνέτειλεν αὐγὴ, ὁ Ἀδάμ ἔξαναστὰς χορεύει χαρᾷ, διὸ ἀλαλάζωμεν ἐπινίκιον ᾄδοντες.

Προσκυνήσεως ἡμέρα τοῦ τιμίου σταυροῦ, δεῦτε πρὸς τοῦτον πάντες. Τῆς γὰρ ἐγέρσεως Χριστοῦ τὰς αὐγὰς φωτοβολῶν προτίθεται νῦν, αὐτὸν ἀσπασώμεθα ψυχικῶς ἀγαλλόμενοι.

Ἐπιφάνηθι, ὁ μέγας τοῦ Κυρίου σταυρός. Δεῖξόν μοι δὲν θείαν τῆς ὠραιότητός σου νῦν, ἄξιον [ἀξιῶσον] προσκυνητὴν αἰνέσεώς σου. Καὶ γὰρ ὡς ἐμψύχω σοι, καὶ φωνῶ, καὶ προσπτύσσομαι.

Αἰνεσάτωσαν συμφώνως οὐρανός, καὶ ἡ γῆ, ὅτι πρόκειται πᾶσιν ὁ παμμακάριστος σταυρός, ᾧ παγεὶς σωματικῶς ἐτύθη Χριστὸς, αὐτὸν ἀσπασώμεθα ψυχικῶς ἀγαλλόμενοι.

Τριαδικόν.

Ὁ Τριάς τοῖς χαρακτῆρσιν, ὦ μονὰ· τῇ μορφῇ, Πάτερ, Υἱὲ καὶ Πνεῦμα. Ἡ ὁμοδύναμος ἐνὰς ἐν βουλῇ, καὶ θελήσει, καὶ κράτους ἀρχῇ, τὸν κόσμον σου φύλαττε, τὴν εἰρήνην βραβεύουσα.

Θεοτόκιον.

Πεῖραν ὅλως ἡ Παρθένος μὴ εἰδῦτα ἄνδρὸς, ἀσπορον τίκτεις βρέφος, ἀχραντον φέρεις τοκετὸν, τὸν τῶν ὧων ποιητὴν Χριστὸν τὸν Θεόν, αὐτὸν ἐκδυσώπησον εἰρηνεύσαι τὰ σύμπαντα.

Καταβασία.

Ὁ θεότατος προετύπωσε πάλαι Μωσῆς ἐν Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ διαδιδάσας Ἰσραὴλ τὸν σταυρόν σου, τὴν ὑγρὰν τῇ ράβδῳ τεμῶν, ψδὴν σοι ἐξόδιον ἀναμείλων, Χριστὲ ὁ Θεός.

B

ΟΔΑ Ι.

Dies lætitiæ est. Christi resurrectione mors evanuit, vitæ splendor exstitit; Adam resurgens cum gaudio choreas ducit, propterea jubilemus victricia carmina concinentes.

Advenit dies adorandi pretiosam crucem; adeste omnes. Jaciens enim resurrectionis Christi lucidos radios, nunc prostat; eam proinde spiritali gaudio pleni amplectamur et exosculumur.

Appareto, o immensa Domini crux, ostende mihi nunc divinam faciem venustatis tuæ. Dignare adoratorem, ut præconia tua decantet. Nam ut cum re animata tecum loquor, teque amplector.

C Laudes consona voce decantent cælum et terra, quia omnibus crux beatissima proposita est, in qua Christus suo corpore fixus immolatus est, ipsam lætis mentibus osculemur.

Triadicum.

O Trinitas personis, o unitas natura, Pater, Fili, et Spiritus sancte. Unitas ejusdem et æqualis potentia consilio, voluntate, potestate, imperio mundum tuum custodi, pacemque concede.

Theotocium.

Omnino expers viri, sine semine paris infantem, partumque geris immaculatum, omnium conditorum Christum Deum, ipsum exora, ut cunctis pacem largiatur.

Catabasia.

D Olim divinus Moyses præfiguravit crucem tuam, traducens populum Israeliticum per mare Rubrum, virga aquis divisus; canticum exitus celebrandi gratia tibi, Christe Deus, decantans.

ODA II.

Adeste, novum canticum cantemus, destructionem inferni celebrantes. Nam Christus ex sepulcro exstitit, devicta morte, omnibusque salvatis.

Adeste fideles, hauriamus ex fonte scaturiente non aquam corruptibilem, sed fontem illuminationis, adoratione crucis, in qua et gloriamur.

Quam olim Moyses manibus præfigurabat crucem tuam nunc osculantes, Amalec spiritalem in fugam vertimus, Domine, per quam etiam salvati sumus.

Oculis et labiis puris exultationis melos modulantes Domini crucem cum gaudio adoremus plaudentes in canticis.

Triadicum.

Unum in tribus hypostasibus Deum principii expertem colo, non discretum essentia Patrem, Filium, et Spiritum vivificum, in quorum nomine baptizati sumus

Theotocium.

In rubo olim Moyses mysterium tuum typice vidit, o veneranda. Ut enim illum flamma, sic uterum tuum ignis Divinitatis non adussit.

Catabasia.

Confirma me, Domine, cruce tua in petra fidei, ne mens mea impressione inimici concutiat. Solus enim sanctus es.

ODA III.

Ecce surrexit Christus, ait Angelus ad mulieres, quæ unguenta afferebant: Ne ploretis. Eunties dicite apostolis: Gaudete, hodie salus mundo accidit: et tyrannis inimici per mortem dissoluta est.

Vivificæ crucis tuæ hodierna die celebritatem obeunt, prolusionem quamdam instituimus sanctissimæ passionis tuæ, quam ut omnipotens, in salutem mundi operatus es.

Hodie gaudium existit in cælo et terra, quia crucis signum mundo illucescit, crux ter beata; quæ proposita gratiam perennem stillat.

Quid tibi, Christe, retribuemus, quod copiam nobis fecisti venerandam crucem tuam adorandi, in qua sanctissimus tuus sanguis effusus est, cui etiam caro tua clavus est affixa? quam osculantes gratias tibi persolvimus.

Triadicum.

Unius deitatis tres hypostases indivisibiliter simplicis naturæ prædico et agnosco, Patrem principii expertem, Filium, et Spiritum sanctum, ejusdem solii dominationem unam, æqualis potestatis unam potentiam sempiternam.

Theotocium.

Sola tu castissima inter mulieres miraculum es admirabile et tremendum. Naturam enim novasti sine semine concipiens, et post partum virgo, ut antea, permanens. Verus enim Deus est, qui ex te natus est.

Catabasia.

Cum te, o potens sol in cruce conspiceret, hor-

A

ΩΔΗ Β.

Δεῦτε, ἄσμα ἄσωμεν καὶ τὸν καταλύσιν ἡδὺ πανηγυρίζοντες. Ἐκ γὰρ τοῦ τάφου Χριστὸς ἀνέστη, τὸν θάνατον ἐλὼν καὶ σώσας τὰ σύμπαντα.

Δεῦτε ἀρυσώμεθα, πιστοὶ, οὐκ ἐκ κρήνης βρουούσης ὕδωρ φθειρόμενον, ἀλλὰ πηγὴν φωτισμοῦ, σταυροῦ προσκυνήσει τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ καὶ καυχώμεθα.

Πάλαι δὲ ἐτύπου Μωϋσῆς ταῖς παλάμαις σταυρόν σου νῦν προσκτυσόμενοι, τὸν νοητὸν Ἀμαλὴν τροπούμεθα, Δέσποτα Κύριε, δι' οὗ καὶ σεσώσμεθα.

Ὁμμασι καὶ χεῖλεσιν ἀγνοῖς ἀνακρούοντες μέλος ἀγαλλιάσεως, τὸν τοῦ Κυρίου σταυρόν χαρὰ προσκυνήσωμεν πιστοὶ κροτοῦντες ἐν ᾗσμασιν.

Τριαδικόν.

Ἐνα ὑποστάσεις τρεῖς θεὸν ἀναρχον εἶδω, μὴ διαιρούμενον τῇ τῆς οὐσίας μορφῇ Πατέρα, Υἱὸν, καὶ Πνεῦμα ζῶν, ἐν οἷς βαθεπείσμεθα.

Θεοτόκιον.

Ἐν βάτῳ Μωϋσῆς σου τυπικῶς τὸ μυστήριον πάλαι, σεμνῇ, ἐώρακεν. Ὡς γὰρ ἐκείνην ἡ φλόξ, τὸ πῦρ θεότητος τὴν σὴν νηδὺν οὐ κατέφλεξεν.

Καταβασία.

Στερήσωσον, Δέσποτα Κύριε, τῷ σταυρῷ σου ἐν πέτρᾳ με τῇ τῆς πίστεως, μὴ σαλευθῆναι τὸν νοῦν ἐχθροῦ προσβολαῖς τοῦ δυσμενοῦς. Μόνος γὰρ εἰ ἅγιος.

ΩΔΗ Γ.

Ἰδοὺ ἀνέστη ὁ Χριστὸς, ταῖς μυροφόραις γυναιξίν ἀγγελὸς φησὶ. Μὴ θρηνεῖτε, πορεύθητε, εἰπατε τοῖς ἀποστόλοις. Χαίρετε, σήμερον σωτηρία τῷ κόσμῳ, ἡ τυραννὶς τοῦ ἐχθροῦ θανάτου λέλυται.

Τοῦ ζωηφόρου σου σταυροῦ τὴν προσκυνήσιμον χαρὰν σήμερον, Χριστὲ, ὑπαντῶντες προπομπὴν ποιοῦμεθα τοῦ παναγίου πάθους σου, ὅπερ εἰς σωτηρίαν τοῦ κόσμου ἐναπειργάσω, Σωτὴρ, ὡς παντεδύναμος.

Σήμερον γίνεται χαρὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ὅτι τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον κόσμῳ ἐμφανίζεται. Σταυρὸς ὁ τρισμακάριστος, οὗτος προτεθεὶς ἀναδύει χάριν ἀένναον.

Τί σοι προσάξωμεν, Χριστὲ, ὅτι τὸν τίμιον σταυρόν δέδωκας ἡμῖν προσκυνῆσαι, ἐν ᾧ τὸ πανάγιον κατεκένωθ' αἱμά σου, ᾧ καὶ ἡ σὰρξ σου ἦλως ἐπάγη; δὴ ἀσπαζόμενοι νῦν εὐχαριστοῦμέν σοι.

D

Τριαδικόν.

Μιάς θεότητος ὁμῶν τρεῖς ὑποστάσεις ἀμερῶς φύσεως ἀπλῆς δογματίζω, τὸν Πατέρα ἀναρχον, Υἱὸν, καὶ Πνεῦμα ἅγιον, σύνθρονον, κυριότητα μίαν, ὁμοουσιον ἐν κράτος ἀδίδιον.

Θεοτόκιον.

Μόνῃ ἐφάνης γυναικῶν χρῆμα πανθαύμαστον ἀγνὴ πρᾶγμα φοβερόν. Τὴν γὰρ φύσιν σὺ ἐκαινοτόμησας ἀνευ σπορᾶς κυήσασα, μένισσα πάλιν ὡς πρὶν παρ' ἑνός. Ὁ γεννηθεὶς γὰρ ἐκ σοῦ Θεὸς ἐστὶν ἄλῃ θῆς.

Καταβασία.

Ἐπὶ σταυροῦ σε, δυνατὲ, φωστὴρ ὁ μέγας κατ-

ιδὼν τρόμῳ ἐπαρθεὶς τὰς ἀκτῖνας συνέστειλεν. Ἄ
ἐκρυψε, πᾶσα δὲ κτίσις ὕμνησεν ἐν φόβῳ τὴν σὴν
μακροθυμίαν. Καὶ γὰρ ἐπλήσθη ἡ γῆ τῆς σῆς αἰνέ-
σεως.

ΩΔΗ Α'.

Ἐνέτειλας ἀπὸ τοῦ τάφου, ἄδυτον φῶς· τῷ κό-
σμῳ ἀστράπτων τὴν ἀφθαρσίαν, ἐκμειώσας, Κύ-
ριε, θανάτου τὴν κατήφειαν ἐκ τῶν περάτων ὡς εὐ-
σπλαγχνος.

Προσέλθωμεν κεκαθαρμένοι τῇ ἑγκρατεῖ, θερμῶς
προσπυτσόμενοι ἐν αἰνέσει ξύλον τὸ πανάγιον,
ἐν ᾧ Χριστὸς σταυρούμενος ἔσωσε κόσμον, ὡς εὐ-
σπλαγχνος.

Χορεύουσιν ἐν εὐφροσύνῃ ἀγγέλων τάξεις σήμερον
σταυροῦ σου τῇ προσκυνήσει. Ἐν αὐτῷ γὰρ τέθραυ-
κας τὰς τῶν δαιμόνων φάλαγγας, σώσας, Χριστέ, τὸ
ἀνθρώπινον.

Παράδεισος ἄλλος ἐγνώσθη ἡ Ἐκκλησία, ὡς πρὶν
ξύλον ἔχουσα ζωηφόρον τὸν σταυρὸν σου, Κύριε. Ἐξ
οὗ διὰ προσφάσεως, ἀθανασίας μετέχομεν.

Τριαδικόν.

Συνάναρχα τρία δοξάζω μὴς οὐσίας, Θεὸν τὸν Πα-
τέρα, Υἱὸν καὶ Πνεῦμα, ὧς ἐν τριλαμπέστατον, ὁμο-
κρατὲς βασιλείον, ἐν ἀσυγχύτῳ ταυτοτήτῃ.

Θεοτόκιον.

Ἐκύησας φύσεως νόμῳ, ἀλλ' ὑπὲρ νόμον. Σοῦ
γὰρ μόνης ἀσπορος ἡ λοχεία φρικτὸς καὶ νοούμενος
ὁ τρόπος καὶ λεγόμενος τοῦ τοκετοῦ σου, παν-
άμωμε.

Καταβασία.

Ὁρρίζοντές σε ἀνυμνοῦμεν, Σωτὴρ τοῦ κόσμου,
εἰρήνην εὐράμενοι τῷ σταυρῷ σου, δι' οὗ ἀνεκαίνι-
σας τὸ γένος τὸ ἀνθρώπινον, φῶς πρὸς ἀνέσπερον
ἄγων ἡμᾶς.

ΩΔΗ Ε.

Ἀνέστης τὸν θάνατον θρασύς, Χριστέ, ὥσπερ
μέγας βασιλεὺς, ἐκ τῶν ἁδου ταμείων ἀνακαλέσας
ἡμᾶς εἰς ἀπόλαυσιν βασιλείας οὐρανῶν, εἰς γῆν ἀθα-
νασίας.

Κροτοῦντες ἐν ᾠμασι θεοῖς πιστοὶ ἀλαλάζω-
μεν Θεῷ, τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου κατασπαζόμενοι.
Ἀγιότητος ἀναδύζει γὰρ πηγὴν πᾶσι τοῖς ἐν τῷ
κόσμῳ.

Πληροῦται ἡ ψαλμογράφος φωνή. Προσκυνοῦμεν
γὰρ ἰδοὺ τῶν ἀχράντων πόδων σου τὸ ὑποπόδιον,
παντοδύναμε, τὸν σταυρὸν σου τὸν σεπτόν, τὸ τριπό-
θητον ξύλον.

Ὁ εἶδς ξύλον τῷ σὺ ἄρτι βλήθην, προφητῶν ὁ
Θρηνητής, τὸν σταυρὸν σου, οἰκτίρμων, κατασπαζόμε-
νοι, ἀνυμνοῦμέν σου τὰ δεσμὰ καὶ τὴν ταφήν, λόγχην
τε καὶ τοὺς ἥλους.

Ἐπ' ὤμων, ὄνπερ κατεδέξω, Χριστέ, φέρειν ἄγιον
σταυρὸν, καὶ ἐν τούτῳ ἀρθῆναι καὶ σταυρωθῆναι
σὰρκι, προσπυτσόμενοι κομιζόμεθα ἰσχὺν κατ'
ἐχθρῶν ἀοράτων.

A rore percussus radios contraxit et abscondit: omnis
vero creatura celebravit cum metu longanimitatem
tuam. Etenim laude tua terra impleta est.

ODA IV.

Exstitisti ex sepulcro, o lumen nunquam oer-
dens: mundo immortalitatem irradians, mortisque
mœrorem, tanquam misericors, ex terræ sinibus
expulisti.

Accedamus expurgati continentia, et ferventer
amplectamur sacratissimum lignum non sine laudi-
bus, in quo Christus crucifixus mundum servavit,
tanquam misericors.

Hodie choreas cum lætitia ducunt angelorum or-
dines ob crucis tuæ adorationem; in illa enim da-
monum catervas vulnerasti, Christe, humano ge-
nere servato.

Alter paradisos effecta est Ecclesia, quæ ut prius,
vivificum lignum possidet, nimirum, crucem tuam,
Domine. Ex cujus contactu immortalitatis participes
efficimur.

Triadicum.

Tres personas initii expertes, unius essentia
glorifico, Deum Patrem, Filium, et Spiritum san-
ctum, lumen unum fulgentissimum ejusdem potentia
et regni inconfusa unitate seu identitate.

Theotocium.

Uterum gestasti naturæ lege, sed supra legem.
Tuus enim solummodo partus est absque semine.
Tremendus et cogitatu et dictu est partus tuus, o
immaculata.

Catabasia.

Diluculo celebramus te, Salvator mundi, pace per
crucem tuam inventa, qua genus humanum repa-
rasti, nosque ad lumen omnis occasus expers ad-
duxisti.

ODA V.

Resurrexisti, Christe, vulnerata morte, tanquam
potens rex, nobis, ex orci recessibus ad voluptates
regni cœlorum, terramque immortalitatis revocatis.

Plaudentes in canticis fideles jubilemus Deo,
crucem Domini osculantes. Omnibus enim mundi
incolis fluente sanctitatis scaturit.

Impletur Psalmistæ oraculum. Ecce enim adora-
mus immaculatorum pedum tuorum scabellum,
crucem tuam venerandam, desideratissimum illud
lignum.

Lignum, quod in panem tuum missum, vidit Je-
remias, crucem scilicet tuam, o misericors, oscu-
lantes, celebramus vincula tus, et sepulturam,
lanceam et clavos.

Vim et robur adversus inaspectabiles hostes re-
portamus, quando amplectimur crucem, quam hu-
meris tuis gestare, et subire, et in ea crucifigi
dignatus es.

Triadicum.

Unitatem tribus personis distinctam et Trinitatem in una natura adoratam celeberrime, tres qui simul sunt lux trina, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum.

Theotocium.

Miraculorum omnium maximum miraculum in te apparuit, intacta Virgo. Agnum enim, qui tollit peccata mundi, tu in utero gestasti: quem indesinenter pro nobis, qui laudes tuas concinimus, deprecare.

Catabasia.

Typum divinæ Crucis præfiguravit Jonas in ventre ceti, expansis manibus, exsiluitque incolumis ex bellua, virtute tua, Verbum.

Idiomelum.

Flammea rnomphæa non custodit amplius portam paradisi; etenim inopinatum supervenit vinculum, crucis videlicet lignum. Mortis stimulus, et mortis victoria depulsa est. Astitisti autem, Servator, illis, qui apud inferos erant, clamans: Intrate iterum in paradisum.

Œcus.

Tres cruces fixit Pilatus in Golgotha. Duas latro-nibus, et unam vitæ largitori, quam ut vidit Orcus, dixit inferni incolis: Sodales mei et adjutores, quis est, qui clavum in pectus meum adigit? Derepente vulneravit me lancea, et dirumpor. Interiora doleo, ventrem meum doleo. Sensus meus et spiritus turbantur, cogorque ejicere denuo Adamum et Adami posterios mihi per lignum datos; nam lignum istos iterum in paradisum inducit.

ODA VI.

Resurrexisti, Domine, ex sepulcro tertia die, tanquam dormiens, percussis divina virtute inferni custodibus. Excitatisque rursus a te primis parentibus, qui solus es benedictus et gloriosus Patrum Deus.

In canticis tripudiantes exsultemus hodie populi, crucis adoratione illum, qui in ea fixus est, Christum glorificantes, qui solus Deus Patrum nostrorum benedictus est et gloriosus.

Qui fecisti, ut crux tua mortalitatis instrumentum fieret vitæ, quasi officina, toti mundo desiderabilis, quotquot eam adorant, sanctifica, qui solus es Deus Patrum, benedictus et gloriosus.

Qui solus es misericors et clemens, illumina, sanctifica eos, qui crucem tuam divinamque passionem reverenter adorant, qui solus es Deus Patrum benedictus et gloriosus.

Triadicum.

Unam in tribus hypostasibus veneror divinitatem. Lux enim Pater est; lux Filius, lux Spiritus; quæ lux indivisibilis permanens in una natura tribusque personarum quasi radiis splendet.

A

Triadicón.

Μονάδα τρισὶ χαρκτηῖσιν ὁμῶς, καὶ Τριάδα ἐν μιᾷ φύσει προσκυνουμένην, Θεὸν τὰ τρία ὁμοῦ φῶς τρισήλιον, τὸν Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα.

Θεοτόκιον.

Θαυμάτων τὸ μέγιστον θαῦμα ἐν σοὶ ὤφθη, ἀσπι-λε Ἀμνάς. Τὸν γὰρ αἶροντα κόσμου τὴν ἁμαρτίαν Ἀμὸν ἀπεκύησας, ὃν δυσώπει ἱκετικῶς ὑπὲρ τῶν σε ὁμολούντων.

Katabasia.

Τὸν τύπον τοῦ θεοῦ σταυροῦ Ἰωάννης, ἐν κοιλίᾳ τοῦ κήτους, τεταμέναις παλάμαις, προδιεχάραξε, καὶ ἀνέθορε σεσωσμένος τοῦ θηρὸς τῇ δυνάμει σου, Β Λόγε.

Kortákiou idiómēlon.

Οὐκέτι φλογὴν ῥομφαία φυλάττει τὴν πύλην τῆς Ἑβὲμ, αὐτῇ γὰρ ἐπῆλθε παράδοξος δέσις, τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ. Θανάτου τὸ κέντρον, καὶ ἄδου τὸ νίκος ἐλήλαται. Ἐπέστης δὲ, Σωτὴρ μου, βῶτον τοῖς ἐν ἄδῃ, Εἰσάγεσθε πάλιν εἰς τὸν παράδεισον.

Ὁ οἶκος

Τρεῖς σταυροὺς ἐπέηξας, ἐν Γολγοθᾷ ὁ Πιλάτος, δύο τοῖς ληστεύσασιν, καὶ ἓνα τοῦ ζωοδότου, ὃν εἶδεν ὁ ἄδης, καὶ εἶπε τοῖς κάτω· Ὁ λειτουργοῦ μου, καὶ δυνάμεις μου, τίς ὁ ἐμπήξας ἦλον τῇ καρδίᾳ μου; ξυλὴν με λόγχῃ ἐκέντησεν ἄφνω, καὶ διαβήσσομαι. Τὰ ἔνδον μου πονῶ, τὴν κοιλίαν μου ἀλγῶ. Τὰ αἰσθητήριά μου μαιμάσσει τὸ πνεῦμά μου, καὶ ἀναγκάζομαι ἐξερεῦσασθαι τὸν Ἀδὰμ, καὶ τοὺς ἐξ Ἀδὰμ ξύλῳ δοθέντας μοι. Ξύλον γὰρ τούτους πάλιν εἰσάγει εἰς τὸν παράδεισον.

ΟΔΗ Γ'.

Ἀνέστης ἐκ τοῦ τάφου τρίτημερος, ὥς ὁ ὑπνῶν, Κύριε, ἄδου πυλωροὺς πατάξας θεῖα δυνάμει, καὶ τοὺς πάλαι ἐγείρας προπάτορας, ὁ μόνος εὐλογητὴς, τῶν πατέρων Θεὸς, καὶ ὑπερένδοξος.

Τῇ λύρᾳ τῶν ἀσμάτων χορεύοντες, ἀγαλλιασώμεθα σήμερον λαοί, τῇ τοῦ σταυροῦ προσκυνήσει, τὸν ἐν τούτῳ παγέντα Χριστὸν δοξάζοντες, τὸν μόνον εὐλο- D γητὸν τῶν πατέρων Θεὸν, καὶ ὑπερένδοξον.

Ὁ δειξας τὸ θνητότητος ὄργανον, ζωῆς ἐργαστήριον κόσμῳ ἀσπαστὸν, τὸν σὸν σταυρὸν, πανοικτίρ-μον, τοὺς αὐτὸν προσκυνούντας ἀγίασον, ὁ μόνος εὐλο- γητὴς τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Ὁ μόνος ἐλεήμων καὶ εὐσπλαγχνος φώτισον, ἀγία-σον, μόνε Ἰησοῦ, τοὺς προσκυνούντάς σου πιστῶς τὸν σταυρὸν, καὶ τὰ θεῖα παθήματα, ὁ μόνος εὐλο- γητὴς τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Triadicón.

Μονάδα ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ὁμῶς τὴν Θεότητα. Φῶς γὰρ ὁ Πατὴρ, φῶς ὁ Υἱὸς, φῶς τὸ Πνεῦμα, τοῦ φωτὸς ἀμεροῦς διαμένοντος, ἐνότητι φυσικῇ καὶ ἀκτίσι τρισὶ προσώπων λάμποντος.

Θεοτόκιον.

Τὸ πάντων προφητῶν πολυώνυμον σὺ ὑπάρχεις κήρυγμα. Πύλη γὰρ Θεοῦ, στάμνος χρυσοῦ, γῆ ἁγία ἀνεδείχθης, Παρθένε θεόνυμφε, κυήσασα ἐν σαρκὶ Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, τὸν τῶν πατέρων Θεόν, καὶ ὑπερένδοξον.

Καταβασία.

Φλογώσεως ὁ παῖδας ῥυσάμενος, σάρκα προσλαβόμενος, ἦλθεν ἐπὶ γῆς, καὶ σταυρῷ προσηλωθεὶς, σωτηρίαν ἡμῖν ἐδωρήσατο, ὁ μόνος εὐλογητὸς τῶν πατέρων Θεός, καὶ ὑπερένδοξος.

ΩΔΗ Ζ'.

Μύρα ἐν χερσὶ τί κατέχετε ὅπως; τίνα δὲ ἐκζητεῖτε; Νῦν ὁ φανεὶς νεανίας, ἐν τῷ τάφῳ βῶν, ἐξανέστη ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἀναστήσας φύσιν βροτῶν ἁδου κευθμῶνων.

Χαίροις, τὸ τρισὺλδιον ξύλον, καὶ θεῖον, σταυρὲ, φῶς τοῖς ἐν σκότει, ὁ τετραπτεράτιψ κόσμῳ τῇ ἑλλάμψει τῇ σῇ ἐγέρσει; Χριστοῦ προδεικνύς τὰς αὐγάς. Ἀξίωσον πάντας πιστοὺς φθάσαι τὸ Πάσχα.

Ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μυρίζει τὰ μύρα τῆς θαλάσσης μυροθήκης, τὸ ζωομύριστον ξύλον ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. Ὁσφρανθῶμεν τῆς αὐτοῦ θεοπνεύστου ὁσμῆς, αὐτὸν προσκυνῶντες πιστῶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Δεῦρο, Ἐλισσαίε προφήτα, εἰπὲ ἐμφανῶς, τί τὸ ξύλον ἐκείνο, ὃ εἰς τὸ ὕδωρ καθήκει; Ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ βάθους τῆς φθορᾶς ἀνελκύσθημεν, αὐτὸν προσκυνῶντες πιστῶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Πάλοι Ἰακώβ, προτυπῶν τὸν σταυρόν σου, Χριστὲ, Ἰωσήφ προσεκύνει τῆς θαλάσσης ῥάβδου τὸν ἄκρον, σκῆπτρον ταύτην φρικτὸν, βασιλείας τε τῆς σῆς προσώμενος, ὃν νῦν προσκυνῶντες πιστῶς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τριαδικόν.

Μίαν ἐν τρισὶ χαρακτῆρσιν οὐσίαν δοξάζω ἀσυγχῶτως, μονοπροσώπως τὰ τρία. Οὐδὲ τέμνω μορφῇ τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν σὺν τῷ Πνεύματι. Εἷς γὰρ ἐπὶ πάντων Θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Θεοτόκιον.

Μόνῃ ἐν μητράσιν ἐδείχθης, Παρθένος θεόνυμφε Μαρία, ἀνευ ἀνδρὸς τετοκυῖα τὸν Σωτῆρα Χριστόν τῆς ἀγνείας τὴν σφραγίδα φυλάξασα. Σὲ μακαριῶμεν πιστοὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Καταβασία.

Χείρας ἐν τῷ λάκκῳ βληθεὶς τῶν λεόντων ποτὲ, ὁ μέγας ἐν προφήταις σταυροειδῶς ἐκπετάσας Δανιὴλ ἀβλαβής, ἐκ τῆς τούτων καταδρώσεως σέσωσται, εὐλογῶν Χριστόν, τὸν Θεόν εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΩΔΗ Η'.

Ἐν τάφῳ κατήλθες, ὁ ζωοδότης καὶ Θεός, καὶ συνέτριψας πάντα, κλειθρὰ τε καὶ τοὺς μοχλοὺς, καὶ τοὺς νεκροὺς ἐξανέστησας, δόξα τῇ σῇ ἐγέρσει, βῶντας, Χριστὲ Σωτῆρ παντοδύναμε.

Ὁ τάφος ζωὴν μοι, Χριστὲ, ἀνέδωκεν ὁ σός. Ὁ κρατῶν τῆς ζωῆς γὰρ, ἐπιστάς ἐδόξας τοῖς κατοικοῦσιν ἐν μνήμασιν. Οἱ ἐν δεσμοῖς, λύθητε. Ἐγὼ γὰρ τοῦ κόσμου λύτρον ἐλήλυθα.

A

Theotocium.

Omnium prophetarum tu decantatissimum es praeconium. Porta enim Dei es, urna aurea; terra sancta, o Virgo Dei Sponsa, quae concepisti in carne Jesum Christum, qui est gloriosus Patrum Deus.

Catabasia.

Qui tres pueros de camino ignis liberavit, ille assumpta carne advenit, et cruci clavis affixus salutem nobis reddit, qui solus est benedictus et gloriosus Patrum Deus.

ODA VII.

Cur unguenta fertis in manu? Quem quaeritis? Qui tribus pueris apparuit, clamabat in sepulchro angelus, is resurrexit Christus Deus noster, simulque mortalium naturam ex inferni antris eripuit.

Salve, o ter beatum lignum, et divinum, crux, lumen his, qui in tenebris degunt, quae mundo quatuor finibus constanti illustratione tua radios resurrectionis Christi praemonstrasti. Dignare, ut omnes fideles ad Pascha pertingant.

Hac die odorem halant unguenta ex divinis myrotheciis, crux nimirum vitali unguento delibuta. Odoremur coelestem, quam halat, auram; eamque cum fide adoremus in saecula.

Adesto, Elisae, dic palam, quidnam lignum illud, quod in aquam demisisti? Crux Christi, qua ex profundo interitus extracti sumus: eam adoramus fideliter in saecula.

Jacob olim praefigurans crucem tuam, Christe, adorabat fastigium divinae virginis Joseph, praeviciens eam esse regni tui sceptrum tremendum, quam nunc fideliter in saecula adoramus.

Triadicum.

Unam in tribus personis substantiam inconfuse glorifico. Neque tres natura divido Patrem, Filium, et Spiritum sanctum. Unus enim Deus est in omnibus.

Theotocium.

Sola inter matres Virgo es, Dei sponsa Maria, quae sine viro peperisti Salvatorem Christum, pudicitiae tuae signaculo custodito. Te nos fideles in saecula beatam praedicabimus.

Catabasia.

Magnus propheta Daniel missus quondam in lacum leonum, manibus crucis in speciem expansis incolumis ex faucibus bestiarum evasit, benedicens Christum Deum in saecula.

ODA VIII.

Tu qui vitae largitor es et Deus, in sepulchrum descendisti, et omnia claustra vinctesque confregisti, et mortui resurrexerunt, gloria resurrectioni tuae, Christe Salvator omnipotens.

Sepulchrum tuum, Christe, vitam mihi produxit. Dominus enim vitae, habitantibus in sepulchris magna voce acclamasti. Solvimini, qui in vinculis estis. Ego enim, qui mundi sum solutio, jam adveni.

In hymnis exsultent omnia ligna silvæ intuentia A
hōierno die ejusdem nominis lignum Crucis os-
culis et amplexibus honorari, cujus Christus caput
exaltavit, ut vaticinatur divinus David.

Qui in ligno mortuus fueram, lignum vitæ te,
crux Christum ferens, reperi. Custodia mea insu-
perabilis, valida adversus dæmones virtus, te ho-
die adorans, clamo: Sanctifica me gloria tua.

Lætare, exsulta, Ecclesia Dei, quæ ter beatum san-
ctissimæ crucis lignum hodie adoras, cui tanquam
ministri, angelorum ordines, etiam cum timore
assistunt.

Triadicum.

Adoro te, sancta Deitas, Trinitatem in personis,
et unitatem in natura, Patrem et Filium, cum B
sancto Spiritu, unum imperium, unum regnum,
cui potestas in omnia.

Theotocium.

Tu, o Virgo magnus ille mons es, in quo Chri-
stus habitavit, ut divinus David canit, per quam
nos ad cælum elevati sumus, filii Dei per adoptio-
nem in spiritu effecti.

Catabasia.

Mater Virgo, et vera Deipara, quæ sine semine
genuisti Christum Deum nostrum, in cruce secun-
dum carnem exaltatum. Te omnes fideles digne
cum Filio tuo deprecamur.

Finis canonis.

Ἐν ὕμνοις σκιρτάτω πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ,
τὸ δμῶνυμον ξύλον τοῦ σταυροῦ θεώμενα κατασπα-
ζόμενον σήμερον. Οὗ ὁ Χριστὸς ὕψωσε τὴν κάραν,
ὡς προφητεῖει ὁ θεὸς Δαβὶδ.

Ἐν ξύλῳ τεθνήσκας ξύλον σε εὐρηκα ζωῆς, Χρι-
στοφόρε σταυρέ μου. Φυλακτήρ μου ἀρρήκτε, κατὰ
δαιμόνων ἰσχύς κραταῖα, σὲ προσκυνῶν σήμερον κραυ-
γάζω· Ἀγιάσον με τῇ δόξῃ σου.

Εὐφραίνου, ἀγάλλου, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τὸ
τρισὺλδιον ξύλον προσκυνοῦσα σήμερον τοῦ παν-
αγίου σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ, ᾧ ὡς λειτουργοὶ τάγματα
ἀγγέλων καὶ μετὰ φόβου παρίστανται.

Τριαδικόν.

Τριάδα προσώποις, μονάδα φύσει προσκυνῶ σε,
Θεότης ἅγια, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν σὺν τῷ ἁγίῳ
τε Πνεύματι, μίαν ἀρχὴν, μίαν βασιλείαν τὴν τῶν
ἀπάντων δεσπόζουσαν.

Θεοτόκιον.

Τὸ ὄρος τὸ μέγα, ἐν ᾧ κατέκχησε Χριστὸς, σὺ
ὑπάρχεις, Παρθένη, ὡς Δαβὶδ ὁ θεὸς βοᾷ, δι' ἧς ἡμεῖς
ἀνυψώθημεν πρὸς οὐρανὸν υἱοθετηθέντες τῷ πνεύ-
ματι, καίμακαρίσται.

Καταβασία.

Ὁ Μήτηρ Παρθένη, καὶ Θεοτόκε ἀλεουδής, ἡ τε-
κοῦσα ἀσπύρος Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ἐν σταυ-
ρῷ ὑψωθέντα σαρξί. Σὺ οἱ πιστοὶ ἀπαντες ἀξίως
σὺν τούτῳ νῦν μεγαλύνομεν.

Τέλος τοῦ κανόνος.

CANON EPINICIUS SEU VICTORIALIS

IN ERECTIONE SS. IMAGINUM.

BARONIUS, *Annales Ecclesiastici*, t. IX, p. 1059.

Confessor alius (etsi Theodorus Studita esse non potuit, qui jam ante hæc tempora ex hac vita migra-
rat) alium tunc temporis, Deo inspirante, conscripsit hymnum, quo concentu oblectaret Ecclesiam, et
aculeo impetoret perfidos Iconoclastas: quem in solemnī processione canendum tunc temporis Constan-
tinopolitana suscepit Ecclesia, cum veluti in triumphum sacræ veherentur imagines: quem etiam ne
quid tibi deesse possit ad plenum gaudium ob prostratam impietatem, et fidem catholicam exaltatam,
hic tibi occinendum posuimus, qui sic se habet hac inscriptione notatus: *Canon epinicius, seu victorialis*
a Theodoro Studita confessore conscriptus, et suis Odīs distinctus, usu receptus ut caneretur, dum sacræ
Dominicæ crucis lignum et venerandæ imagines processionaliter prima Dominica Quadragesimæ Constanti-
nopoli gestantur.

ALTER CANON

Qui canitur in erectione sanctarum imaginum: opus
videlicet sancti Patris Theodori Studitæ.

ODA I.

Ton. 6 instar illius: Adjutor et protector, etc.

Canamus, o fideles, cantum pro gratiarum actio-
ne universorum Deo et benefactori, quoniam erexit
cornu salutis, et potens imperium, ad rectam fidem
protegendam.

C

ΕΤΕΡΟΣ ΚΑΝΟΝ

Παλλόμενος εἰς τὴν ἀντιστήλωσιν τῶν ἁγίων
εἰκότων. Πόνημα τοῦ ἁγίου Πατρὸς Θεοδώρου
τοῦ Στουδίτου.

ΩΔΗ Α'.

Ἦχος πλῆριος δευτέρου, πρὸς· Βοηθὲς καὶ σκε-
παστὴς, κ. τ. λ.

Χαριστήριον ᾠδὴν τῷ εὐργετῇ Θεῷ τῶν ὧν ὄλων
ἄνωμεν, πιστοὶ, ὅτι ἔγειρε σωτήριον κέρα, βασι-
λείαν κραταῖαν, ὀρθοδοξίας πρόμαχον.

Ἐπαφάνη ἀληθῶς ἡ θεία χάρις τῇ οἰκουμένη δόξα Ἀ καὶ τιμῇ πεφανέρωται· σκιρτῇ Ἐκκλησία δεξαμένη τὴν στολὴν, τῆς ἐαυτῆς γυμνώσεως.

Τὸν χιτῶνα τοῦ Χριστοῦ διεσπῆγμένον ὑπὸ τοῦ πλάνου καὶ φαρμακοῦργοῦ Ἰωάννου τὸ πρῖν, οἱ θεοὶ Πατέρες ἐξυφάναντες σαφῶς, τῇ Ἐκκλησίᾳ δεδώκασι.

Τοῦ Κυρίου τὴν μορφήν ἀπαλαβοῦσα ἡ Ἐκκλησία, χαίρει καὶ σκιρτῇ σὺν τοῖς τέκνοις αὐτῆς, ὡς νίκης· βραβεῖα δεξαμένη παρ' αὐτοῦ, ὀρθοδοξίας σύμβολα.

Αἰσχυνθήτωσαν λοιπὸν, καὶ ἐντραπήτωσαν μεμνόντες· Ἀήϊξ ὁ δεινός, καὶ Ἀντώνιος, σὺν τῷ Ἰωάννῃ, καὶ Θεόδωρος ἄμφοιν, οἱ ἀρνηταὶ τῆς πίστεως.

Ἰωαννὶς, καὶ Ἰαμβρὶς ἀνθεστηκότες τῷ νομοθέτῃ, πάλαι Μωϋσῇ κατησχύνθησαν. Νυνὶ δὲ ὁ πλάνος Ἰωάννης ἀληθῶς, σὺν Ἀντωνίῳ δεικνύνται.

Σὺ διέσπῃς, Χριστέ, τὴν ξυνωρίδα τῶν θεομάχων, καὶ τὸν στολισμὸν ἀποδέδωκας τῇ σῇ Ἐκκλησίᾳ, ὑπὲρ ἧς ὡς ἀγάθος, τὸ αἷμά σου ἐξέχεας.

Θ (2). Σὲ Τριάς, Θεολογῶ, καὶ προσκυνῶ σου τὸ θεῖον κράτος· ῥύσαι πειρασμῶν ἐκ παντοίων με. Εἰ, σὲ γὰρ πιστεύω τὸν Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ Πνεῦμα τὸ πανάγιον.

Θ' (3). Τὴν βασιλείαν στολὴν ἐκ σοῦ, Παρθένε, Θεὸς φορέσας, ὥσθι τοῖς βροτοῖς ἀνθρωπώμορφος, διπλοῦς C κατ' οὐσίαν· οὐ τὸ εἶδος τῆς μορφῆς ἐν προσκυνήσει ἔχομεν.

ΦΔΗ Γ.

Εὐφραίνεσθε, ἅπαντες χοροὶ Πατέρων καὶ ἀποστόλων, καθορῶντες τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, ἥνπερ ἐμφανῶς παρεδώκατε.

Τὸ κάλλος μου ἔλαβον, καὶ τὴν στολὴν μου ἐνεδυσάμην, ἐκδοάτω ἡ πανάμωμος Ἐκκλησία, ἥνπερ Ἰωάννης ἐξέδυσεν.

Αἰσχύνθητε, ἄνομοι αἰρεσχοῦντες κατὰ Κυρίου· ἐσαρκώθη καὶ ἐφάνη γὰρ ἐν εἰκόνι· ἥνπερ σχετικῶς ἀσπαζόμεθα.

Τὰ βέβηλα δόγματα, καὶ τὰς ἀθέτους διδασκαλίας· Ἰωάννου τοῦ παράφρονος τίς ἐξείποι, τρόπου· δελφικούς ἐκτιθέμενος;

Ἀνάθεμα Ἀήϊκι, καὶ Ἰωάννῃ σὺν Ἀντωνίῳ, Θεόδωρῳ τῷ ἀθέῳ τε καὶ βλασφημῷ, ἅμα Θεοδότῳ παρὰ φρονι.

Τὰ αἵματα κράζουσι, τὰ ἐκχυθέντα ὑπὲρ τῆς θείας σαρκοφύρου ὁμοιώσεως τοῦ Δεσπότου, ἅπῃ Ἰωάννης ἐξέχεεν.

(1) Hunc illum perfidum puto, qui a Theodoro Studita in suis epistolis Leontius nominatur, corrupto vero vocabulo Lenius dictus.

(2) 6. Hoc signum apud Græcos dicitur τριαδικόν, id est, hymnus de sancta Trinitate, et propterea

Apparuit revera divina gratia, et universo orbi honor et gloria est manifestata. Exsultat propterea Christi Ecclesia, recepta stola, qua fuerat antea exuta.

Christi vestem antea discriptam a seductore et pharmacorum concinnatore Joanne sancti Patres iterum contextentes, Ecclesiam illam restituerunt.

Domini figuram resumens Ecclesia, gaudet et exsultat una cum filiis suis, cum ab illo victoriæ braviū acceperit rectæ videlicet fidei sacramenta.

Confundantur in posterum, et reveantur insani illi, Lezios (1) scilicet furens, et Antonius, una cum Joanne, et Theodoro, ambobus fidei desertoribus.

Joannes et Mambre legislatori Mosi olim adversari, ab ipso fuere confusi: nunc vero seductor Joannes una cum Antonio, eadem passi noscuntur.

Tu, Christe, Dei hostes dissipasti, et tuæ Ecclesie suum decorem reddidisti, pro qua, ut bonus pastor, sanguinem tuum sudisti. Gloria Patri.

Te Trinitatem, unum Deum agnosco et confiteor, et tuam divinam potentiam adoro, libera me, quæso, ab omnibus tentationibus. In te enim credo, Patrem, et Filium, et sanctissimum Spiritum.

Regiam stolam, ex te, Virgo Deus gestans hominibus apparuit, in hominum forma, duplex secundum essentiam, cujus effigiem et figuram veneramur.

ODA II.

Gaudete, omnes sanctorum Patrum cœtus et apostolorum chorus, respicientes imaginum venerationem, quam vos ipsi nobis aperte tradidistis.

Pulchritudinem meam accepi, et decus meum, ac mea stola sum induta, clamet immaculata Dei Ecclesia, qua illam Joannes exuerat.

Confundimini impii adversum Dominum oblatrantes; carnem enim assumpsit, et apparuit in imagine, quam nos ad ipsum referentes, veneramur.

Impia dogmata, et insanas doctrinas amentis Joannis quis enarret? quis ejus tropos, et versutias delphicas exponet?

Anathema dicamus Lezio, et Joanni, cum Antonio, et impio Theodoro et blasphemo, necnon insano Theodoto.

Sanguis clamat, qui effusus est a Joanne pro divina similitudine, et imagine Christi Domini carnem gestantis.

NOTÆ.

autē ipsum cantatur δόξα Πατρί, etc.

(3) 6. Hoc vero dicitur Θεοτόκιον, id est, hymnus de sanctissima Deipara cui præcedit καὶ νῦν, καὶ ἀντί, etc. Pro beata Virgine.

Expulit Dominus alienigenarum turmas, et A restituit sua suis : gloria sit propterea ejus bonitati. Gloria Patri.

Voluntatem principio carentem et potentiam, et regnum Trinitatis adoremus recta fide. Arium semper, ut par est, conviciis insectantes.

Vere te Dominam confitemur, quæ Deum peperisti, Nestorii nugis neglectis, et sanctorum Patrum dogmatibus inhæremus.

ODA IV.

Lætare, Ecclesia, et unaquæque civitas et regio, cum exultatione templa nunc aperiat, et virginum domicilia, sacras reliquias, venerentur, et imagines martyrum, dignis honoribus exornent.

Christus vos vocat : Convenite nunc alacri animo, divini Patres, et conspectum ejus incarnationis, apostolorum more, celebrate miracula, etiam et passionem, quæ sacrum nos docuit Evangelium.

Congregamini gaudentes monachorum cætus, et hilari animo : si enim male prævaluerint hostes fidei, iterum etiam vincuntur miseri, et consilium, quod hujusmodi homines inierint, Dominus dissipabit.

Patrum verbera, et vulnere sanguis revera desierunt, frequentia exsilia quieverunt, et pax omnibus procuratur. Non prævalebit amplius magicæ artis industria, Deus etenim est nobiscum.

Iniquitatis vinea impietatis palmites extendit, C et amarum botrum produxit, et ira draconum est vinum ipsorum, quo Domini populum revera inebriarunt, sua prava et obtenebrata mente.

Templum tuum contaminaverunt impii, suis profanis manuum impositionibus, et simoniaciis : et hac de causa juxta sacros canones : istiusmodi homines, a divina gloria sunt dejecti, quibuscum etiam Simon Magus, et Joannes et Antonius insanus.

Feras illas, et Dei hostes, profanum scilicet Antonium et transgressorem Joannem Satanæ mentem adeptum, et Ecclesiæ perturbatores, ut lupos infestos omnes fideles convenientes, anathemate damnumus. Gloria Patri.

Increata monarchia Pater, et Filius, et Spiritus D sanctus, te adoramus, quam Cherubim, multis oculis exornata, et Seraphini, sex alis circumdata laudant clamantia : Sanctus, sanctus, sanctus es, o excelsæ et omnipotens.

Sanctis sanctior, et omnibus creaturis excelsior, tu soia apparuisti Mater simul et Virgo Dei Genitrix, cum ipsum tuum Creatorem pepereris, quapropter tuam sanctam imaginem veneramur.

ODA V.

Christus vicit, exsultet terra, quievit tumultus, quieverunt et lacrymæ servorum Dei, fides vero ubique per universum orbem est promulgata.

Ἐδίδωκε Κύριος τὴν ξυνωρίδα τῶν ἀλλοτρίων, καὶ ἀπέδωκε τὰ ἱεῖα τοῖς ἱεῖοις· ὁδὴ τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι. Δόξα.

τὴν ἀναρχὸν θέλησιν, καὶ ἐξουσίαν, καὶ βασιλείαν τῆς Τριάδος προσκυνήσωμεν ὀρθοδόξως, Ἀρειὸν δὲι στηλιτεύοντες. θ'.

Κυρίως σὲ, Δέσποινα, ὁμολογοῦμεν Θεὸν τεκοῦσαν, μὴ προσέχοντες τοῖς ῥήμασι Νεστόριου, ἀλλὰ τῶν Πατέρων τοῖς δόγμασιν.

ΩΔΗ Δ'.

Ἀγάλλου, ἡ Ἐκκλησία, καὶ πᾶσα πόλις καὶ χώρα ἐν εὐφροσύνῃ· ἀνοίγέσθω νῦν τὰ ἀσκητήρια· καὶ, οἱ παρθενῶνες, καλλωπίζεσθε τὰ λείψανα· καὶ εἰκονίσματα τῶν μαρτύρων ἀξίως προσκυνείσθωσαν.

B Χριστὸς ὑμᾶς προσκαλεῖται· συνέλθετε νῦν προθύμως, θεῖοι Πατέρες· καὶ τὴν θέλαν τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως, ἀποστολικῶς ἀνιτορήσατε· τὰ θαύματα καὶ τὰ παθήματα, καθὼς γράφει τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον.

Ἀθροίσθητε γεγηθότες, τὰ πλήθη τῶν μοναζόντων ἐν παύρῃσι· ἐὰν γὰρ κακῶς ἰσχύσωσι, πάλιν ἡττηθήσονται οἱ δειλαιοί. Καὶ ἢν ἂν βουλὴν βουλευσονται οἱ τοιοῦτοι, διασχεδᾷσι Κύριος.

Αἱ μάστιγες τῶν Πατέρων, τὰ αἵματα τῶν μωλῶπων ἔλλειψαν ὄντως· ἐξορίαι συνεχεῖς ἐπαύσαντο· καὶ εἰρήνῃ πᾶσι πολιτεύεται, οὐκ ἔτι ἰσχύσει τὸ δράμα τῆς γοητείας· Θεὸς γὰρ μεθ' ἡμῶν ἐστίν.

Ἡ ἄμπελος τῆς κακίας ἐξέτεινε τὰ κλήματα τῆς ἀσεβείας, καὶ τὸν βότρυ τὸν πικρὸν ἐξήνθησε· καὶ θυμὸς δρακόντιος ὁ οἶνος αὐτῶν· ἐξ οὗ τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου ἐπότισαν ὄντως, τὴν θολερὰν κακόνειαν.

Ἐμίαναν τὸν ναὸν σου ἀθέσμοις χειροτονίαις διὰ χρημάτων· καὶ κανονικῶς οὗτοι ἐκδέδληνται. Καὶ τῆς θέας δόξης ἐκπεπτώκασιν, ὁ Σίμων ὁ Μάγος, σὺν τούτῳ καὶ Ἰωάννης καὶ ὁ δεινὸς Ἀντώνιος.

Τοὺς θῆρας καὶ θεομάχους, Ἀντώνιον τὸν βέδῃλον, καὶ παραβάτην Ἰωάννην τὸν σατανογνώμονα, καὶ τῆς Ἐκκλησίας πολεμήτορα, ὡς λύκους βαρεῖς συνελθόντες, ἀναθεμάτους πιστοὶ ἀναδοήσωμεν. θ.

D Ἡ ἄκτιστος μοναρχία, Πάτερ, Υἱὲ καὶ Πνεῦμα, σὲ προσκυνοῦμεν, ἦν τὰ Χερουδίμ τὰ πολυόμματα, καὶ τὰ Σεραφίμ τὰ ἐξαπτέρυγα, ὕμνοισι κραυγάζοντα· Ἄγιος, ἅγιος, ἅγιος εἰ, ὦ παντοκράτωρ Ὑψίστε. θ'.

Ἄγιων ἀγιώτερα, καὶ πάντων ὑψηλότερα τῶν ποιημάτων, μόνῃ ἀνεδείχθης, Μητροπάρθενε· ὡς αὐτὸν κυήσασα τὸν Πλάστην σου, διδὲ τὴν ἁγίαν μορφὴν σου, Θεογεννητὸρ, ἐν προσκυνήσει ἔχομεν.

ΩΔΗ Ε'.

Χριστὸς γενίχθη· σχιρτάτω ἡ γῆ· πέπαυται θόρυβος· πέπαυται καὶ ὁ κλαυθμὸς, τῶν τοῦ Κυρίου δοούλων· ἡ πίστις δὲ πανταχοῦ τῷ κόσμῳ ἐφ' ἡλικίῳ.

Ἐν εἰκόνι βλέποντες τὴν σταύρωσιν σέβοντες ἅ
στεργόμεν, ἀσπαζόμενοι Χριστὸν καὶ τὰ αὐτοῦ
σημεῖα, καὶ προσκυνούμεν αὐτὰ· οὐχ ὡς θεοὺς τι-
μῶντες.

Πνεῦμα τὸ πολυῤῥημον καὶ βλάσφημον Ἀήζικος
πέπαιται, τὸ λαλοῦν διαπαντός, ἡμέραν καθ' ἡμέ-
ραν κατὰ τῆς θείας μορφῆς Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων.

Ἵνα τί, τρισάθλιε, μεμίσθηας μόρφωσιν ἔχραντον,
τῆς σαρκώσεως Χριστοῦ, καὶ τῶν ἁγίων πάντων;
μὴ γὰρ εἰδῶλος κωφοῖς οἱ πιστοὶ προσκυνούμεν;

Ἀσεβείας ὄργανα τυγχάνοντες, ἔθροισαν σύνοδον
ιερέων ἀσεβῶν, κατὰ Θεοῦ ὑψίστου· ὡς Ἰουδαῖοι τὸ
πρὶν, Ἄννας καὶ Καϊάφας.

Ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, πανάθλιε, στήσονται ἑλεγχοί
τῆς ἀθέου σου ψυχῆς, ὁ δῆμος τῶν Πατέρων, ὧν περ
ἀμέτροις πληγαῖς ἐγύμνωσας τὰς σάρκας.

Ἐκκλησίαι ἅπασαι βοήσουσι, κράζουσαι ἅπασαι,
στερηθεῖσαι ὑπὸ σοῦ, τῆς μορφῆς τοῦ Κυρίου καὶ
τῶν ἁγίων αὐτοῦ τὰς ἱερὰς εἰκόνας.

Θ. Ἡ τὸ πᾶν συνέχουσα τῷ κράτει σου, δέξα σοι,
δέξα σοι, τρισυπόστατε μονάς, Πάτερ, Υἱὲ καὶ Πνεῦ-
μα, τοὺς πεποιθότας εἰς σὲ ρύσαι παντοίας βλά-
βης.

Θ. Ὡς χρυσοκαλλώπιστον λυχνίαν σε, δέσποινα, σέβο-
μεν, τὴν τὸ φῶς τὸ νοητὸν γεννήσασαν τῷ κόσμῳ,
καὶ τὴν ζοφώδη ἀγλὺν μειώσασα, Παρθένε.

ΟΔΗ Γ'.

Ἐδόξαν οἱ ἀγρυπνοὶ φύλακες τῆς Ἐκκλησίας
τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτὸν αἰτοῦντες, δοθῆναι τὴν εἰ-
ρήνην, καὶ εἰσέλθουσε, καὶ προσέσχε τῇ δεήσει.

Διήλεγχεται τοῦ πλάνου τὰ θύρατρα, ταῖς τῶν
Πατέρων διδασκαίς· καὶ Θεὸς ὑμνεῖται σαρκὶ μεμορ-
φωμένος, ὁ ἀπεριγράπτως θεότητι ὑπάρχων.

Θεὶ συνεργοὶ τῆς πλάνης, αἰσχύνεσθε· καὶ ἀπολέ-
σθωσαν ὅμοι, σὺν τῷ Ἀντωνίῳ, Θεόδοτος καὶ Ἀήζις,
καὶ Θεόδωρος, ὁ βυθὸς τῆς ἀπωλείας.

Τὸ στόμα σου διήνοιξας, ἄθλιε, οὐκ ἐν ὕδασι πνευ-
ματικαῖς, ἀλλ' ἐν βλασφημίαις, κατὰ τοῦ σοῦ Δε-
σπότη, ἀπωθοῦμενος τὴν σεπτὴν εἰκονουργίαν.

Διέστρεψας Πατέρων τὰ δόγματα, καὶ ἀποστό-
λων διδασκὰς, ἄλλην ἄλλως γράφων, κατὰ τὴν σὴν
θρησκείαν παράνομον, Ἰωάννη Χριστομάχε.

Σοὺ ὁ καπνὸς δακρύων ἐνέπλησε τῶν εὐσεβοῦν-
των ὀφθαλμούς· ἀλλὰ τῷ ἀνέμῳ τῶν θείων διδα-
σκάλων διεσκέδασται, ματαιόφρων Ἰωάννη.

Σὺ τὴν στολὴν τὴν θείαν διέβρηξας, ὥσπερ ὁ Ἀ-
ρείος τὸ πρὶν τὸν τοῦ Χριστοῦ χιτῶνα· διὸ τῆς Ἐκ-
κλησίας πόρρω βέβλησαι, ἐκβληθεὶς καθάπερ κύων.

Θ. Μίαν ἀρχὴν δοξάζω θεότητος, ἐν ὑποστάσει τρι-

In imagine cernentes cruci affixionem Domini,
illam veneramur, Christum et ejus signa ado-
rantes; non tamen ila veneramur ut gentilium
deos.

Spiritus ille loquax et blasphemus Lezius sci-
licet, jam quievit, qui frequenter quotidie adver-
sus divinam Christi effigiem, et sanctorum obla-
trabat.

Quanam de causa, miserrime homuncio, imma-
culatam effigiem incarnationis Christi Domini, et
sanctorum omnium es odio persecutus? Num surda
idola nos fideles veneramur?

Impietatis instrumenta cum convenissent, con-
ciliabulum coegerunt, impiorum videlicet sacerdo-
tum, adversus Deum excelsum, quod etiam olim
fecerunt Judæi, Anna scilicet et Caiphas.

In die illa extremi judicii, o infelicissime, ade-
runt, qui tuam impiam animam arguent, sanctorum
videlicet Patrum chorus, quorum denudata
corpora innumerabilibus plagis afflixisti.

Omnes Ecclesiæ clamare non desinent, cum a te
fuerint orbatæ Christi Domini imagine, et sanctorum
ejus sacris figuris. Gloria Patri.

Gloria tibi, et iterum gloria tibi sit, trina uni-
tas, Pater et Filius et Spiritus sanctus, quæ uni-
versum orbem potentia tua continet: te depreca-
mur, ut ab omni malo eos, qui in te confidunt,
liberare digneris.

Instar lucernarum auro exornati, te veneramur,
sancta Dei Genitrix, quæ lumen intellectuale mun-
do peperisti, et tenebrosam nebulam dissipasti.

ΟΔΑ VI.

Vociferati sunt vigiles Ecclesiæ Christi custodes,
ab ipso petentes, ut sibi pax largiretur, quos exau-
divit, et eorum precibus mentem adhibuit.

Detectæ sunt seductoris illius artes et doli san-
ctorum Patrum dogmatibus; et Deus carne indu-
tus ab omnibus celebratur, qui pro sua divinitate
incircumscribitur existit.

Socii seductionis pudore confundantur, et per-
cant una cum Antonio Theodotus et Lezius et
Theodorus, profundum perditionis.

Os tuum aperuisti, o miser, non in canticis spi-
ritualibus, sed in blasphemiiis adversus Dominum
tuum, venerandas imagines insectando.

Pervertisti sanctorum Patrum dogmata, aposto-
lorum doctrinis contraria scribendo, juxta tuam
falsam religionem et impiam, o Joannes Christi
inimice.

Fumus tuus piorum oculos lacrymis replevit, sed
vento sacrorum doctorum dissipatus est, o insane
Joannes.

Tu sacram stolam dilaniasti, quemadmodum
olim Arius Christi vestem; quapropter merito ab
Ecclesia procul, instar canis, es ejectus. Gloria
Patri.

Unum deitatis principium tribus personis glori-

fico. Unus enim Deus est, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, licet idiomatibus distinguantur, et personis.

O purissima Virgo a Deo glorificata, civitas Dei a prophetis merito es prænuntiata, ex qua ortus est ipsemet tui Creator, qui te post partum, ut ante, Virginem conservavit.

ODA VII.

Pæresis fornacem quatuor (4) annorum hebdomadas prædominantem, gratia nunc exstinxit divina, ardens quidem Chaldaeos, et refrigerans pios Trinitatis cultores.

Exornata est, et pulchra effecta Dei Ecclesia, recepta Dominicæ incarnationis sacra imagine, et ejus passionis, ac aliorum mysteriorum, juxta divinas leges.

Christiane Dei popule, exsulta, et hymnos Deo concine, dum vides Ecclesiam iterum illustratam divinæ imaginis pulchritudine, quam cum Deus esset, gestavit, ut homo, ut nos homines salvos faceret.

Pauperiem passus est, et famem, et sitim in carne Deus Verbum, hæc siquidem humanæ sunt naturæ idiomata, per quæ circumscriptur: ipse vero Deitate simplex existit, et incircumscribitur.

Portentis, et vanæ prædictiones Joannis illius Christo infensi sunt dissipatæ, qui se, instar gentilium, jactabat eorum scriptis, quæ merito justorum voces et preces disjecerunt.

Occulta, et profana, et animabus pernicioxia tua dogmata quænam lingua poterit enarrare, vel prædictionem tuæ ventriloquæ phytionissæ, o Joannes? hoc nomine indigne procul dubio, cum potius Satanæ præcursor, et Antichristi exsistas.

Non oportebat te, o scelestissime omnium, hoc nomine, Joannes videlicet nuncupari, sed potius Pythagoram, et Saturnum vel Apollinem, vel alium quempiam profanorum illorum deorum, quorum vitam es imitatus, eorum impudiciis delectatus. Gloria Patri.

Sempiternam omnipotentem incomprehensibilem Trinitatem fideles omnes adoremus, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, et divinis laudibus inconfuse celebremus, clamantes: Sanctus, sanctus, sanctus es Deus.

Sancta Dei Genitrix Mater et Virgo, hymnis celebranda, et glorificanda, libera nos ab omnibus delictis, qui tuum immaculatum partum veneramur: nullum enim aliud habemus præsidium præter te, o Dei sponsa.

ODA VIII.

Una cum propheta exsultemus et lætemur, fideles

σιν, εἰς Θεὸς γὰρ ἐστι, Πατὴρ, Υἱὸς καὶ Πνεῦμα, δι-
ήρηται χαρακτηρεῖται καὶ προσώποις.

θ. Προφητικῶς ἀγνήν θεοδόξαστε πόλιν ἐδεύθησεν τοῦ
Θεοῦ, ἐξ ἧς ἐγεννήθη αὐτὸς ὁ Ποιητὴς σου, μετὰ τό-
κον σε ὡς τὸ πρὶν διαφυλάξας.

ΩΔΗ Ζ'.

Τὴν χάριν τοῦ αἵρέσεως, νῦν κατέσβεσεν ἡ θεία
χάρις, φλέγουσα νοουμένους Χαλδαίους, καὶ ὀρσι-
ζουσα Τριάδος θεράποντας· τετραπλαῖς ἐδομάσασιν
ἐτῶν αὐτὴν διακρατήσασαν.

Πεποικιλταί, περιβέβληται, κεκαλλώπισται ἡ Ἐκ-
κλησία· μόρφωσιν τοῦ Δεσπότη τοῦ ὅλων τῆς σαρ-
κώσεως, καὶ τῶν παθημάτων αὐτοῦ καὶ τὰ σύμ-
βολα φέρουσα, εἰς τέλος κατὰ τὸ τοῦς θεοῦς θε-
σμούς.

Ἐόρταζε, πανηγύριζε, ὁ χριστῶνυμος λαὸς Κυ-
ρίου, βλέπων τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πάλιν διαλάμπου-
σαν, τὸ κάλλος τῆς θείας μορφῆς· ἦν Θεὸς ὢν ἐφόρε-
σεν, ὡς ἄνθρωπος διὰ τὸ σῶσαι ἡμᾶς.

Ἐπώχευσε, καὶ ἐπείνασε, καὶ ἐδίψησε σὰρξ ὁ
Λόγος· ταῦτα τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας ἰδιώματα, δι'
ὧν περιγράφεται. Οὗτος δὲ τῇ θεότητι ἄπλοῦς ἐστι
καὶ ἀπερίγραπτος.

Κατήργηται τὰ τεράττια καὶ μαντεύματα τοῦ Χρι-
στομάχου. Ἴσος γὰρ τῶν Ἑλλήνων ἐδείχθη ὕψαυ-
χούμενος, τοῖς τοῦτον συγγράμμασιν, ἃ δικαίως ἐλί-
κμησαν αἱ τῶν δικαίων φωναί.

Τὰ κρύφια καὶ παμβέβηλα, καὶ ψυχόλεθρα διδά-
γματά σου, πόλα ἐκδιηγῆσεται γλώσσα· ἡ τὴν πρόβ-
ρῃσιν τῆς ἐγγαστριμύθου σου, Ἰωάννην ψευδώνυμε,
καὶ πρόδρομε τοῦ ἀντιχρίστου Σατάν·

Οὐκ ἔδει σε, ὦ παράνομε, ὀνομάζεσθαι τοιαύτην κλη-
σιν, μᾶλλον δὲ Πυθαγόραν, καὶ Κρόνον, καὶ Ἀπόλ-
λωνα, ἢ τινα τῶν ἄλλων θεῶν, ὧν τὸν βίον ἐξήλω-
σας, τερπόμενος ταῖς ἀσελγείαις αὐτῶν.

θ. Ἀΐδιον παντοδύναμον ἀκατάληπτον Τριάδα πιστοί,
πάντες Πατέρα, Υἱὸν καὶ Πνεῦμα προσκυνήσωμεν,
καὶ θεολογήσωμεν ἀσυγχύτως κραυγάζοντες· Ἄγιος
ἄγιος, ἄγιος εἰ ὁ Θεός.

θ. Πανύμνητε πολυδόξατε, μητροπάρθενε θεοκυή-
τορ, λύτρωσαι χαλεπῶν ἐγκλημάτων, τοὺς τιμῶντάς
σου τὴν ἀχραντὸν κύνην· οὐ γὰρ ἄλλην βοήθειαν χέ-
κήμεθα πλὴν σου, Θεόνυμφε.

ΩΔΗ Η'.

Προφητικῶς ἀγαλλιασόμεθα, καὶ εὐφρανθώμεν

NOTÆ.

(4) A Leonis Armeni tempore, qui post Irenam Augustam regnavit, manifestum est hos computari annos: viginti octo namque anni intercedunt a

primo anno Leonis usque ad obitum Theophili, quando sacræ imagines sunt restitutæ.

πιστοὶ πάντες μυστικῶς. Αὕτη γὰρ ἡ ἡμέρα, ἐν ᾗ Ἰησοῦς ὁ Λόγος τὴν ἰδίαν στολὴν ἀπέδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Πολεμικῶς ὥσπερ παρητάξαντο, κατὰ Χριστοῦ τῆς μορφῆς, ὁμοθυμαδὸν Ἀἰῶνις καὶ Ἰωάννης, τὸ ζεύγος τοῦ Βελίαιρ, παλέκει κακίας ἐγκόφαντες τὴν Ἐκκλησίαν.

Τίς μὴ θρηνήσει τὸ μέγα τόλμημα, τὴν θεῖαν βλέπων μορφήν, τὴν ἐν τῇ χαλκῇ πύλῃ τοῦ παλατίου, ὑπὸ ἀνδρῶν ἀνόμενων λίθοις βαλλομένην, τῇ διδαχῇ τοῦ Ἰωάννου;

Πῶς οὐ συνήκας, τυφλὲ πανάθλιε, ἐσκοτισμένε τὸν νοῦν, τὴν ὑπ' οὐρανὸν βλέπων κακοσμημένην Χριστοῦ τῷ χαρακτήρι, ἀλλὰ μόνος ἔσγες τὸ φρόνημα τῶν Ἰουδαίων;

Σὺ παντελῶς καθελεῖν ἐνόμισας τῶν θεῶν ἑκκλησιῶν τὴν σαρκολαμπὴν μόρφωσιν τοῦ Κυρίου, καὶ τῶν ἁγίων πάντων· ἀλλ' ἡ θεία χάρις καθεῖλε σου τὴν τυραννίδα.

Τὰ ἱερὰ τῶν ἁγίων λείψανα, καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν Ἀἰῶνις ὁ δεινός, ἅμα τῷ Ἰωάννῃ, οὐδ' ὅλως προσκυνεῖσθαι ἔφασκον ἀνόμως, οἱ ἀρνῆται τῆς εὐσεβείας.

θ. Παντουργικὴν θεαρχίαν εἰδόντες, ἐν χαρακτῆρι τρισὶ, πάντες εὐσεβῶς, ἀναρχὸν τὸν Πατέρα, συνἀναρχὸν τὸν Λόγον, Πνεῦμα συνεκλάμπον δοξάζωμεν εἰς τοὺς αἰῶνας.

θ'. Χριστιανῶν ἡ βεβαία γέφυρα, τὸ καύχημα τῶν πιστῶν, καὶ καταφυγὴ· Δέσποινα Θεοτόκε, αὕτη ὑπάρχεις μόνη, πάντας βοηθοῦσα, καὶ σώζουσα ἐκ τῶν κινδύνων.

ΩΔΗ Θ'.

Τὰ ἔθνη, κροτήσατε· χοροὶ Πατέρων, σπεύσατε· οἱ ἀσκηταὶ τε καὶ οἱ ἐν τοῖς ὄρεσι, συνέλθετε· ἤκατε, οἱ διωγθέντες πάλοι ἀπὸ τοῦ πλάνου καὶ δυσσεβοῦς Ἰωάννου· στηλιτεῦσαι τὰς μαγείας καὶ μαντεῦματα.

Εὐφραίνου, ἡ ἔρημος καὶ οἰκουμένη ἅπασα, τὰ ὄρη πάντα, γλυκασμὸν σταλάζετε, βουνοὶ, ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι Χριστός, ὁ Λόγος, εἰρήνην δέδωκε τοῖς ἐν γῇ, καὶ ταῖς θεαῖς Ἐκκλησίαις τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως.

Θεὸς ἐκδικήσεων νῦν ἐπαρρόησάσατο, Χριστὸς ἐπέστη, ἐνισχύων σήμερον τοὺς θεοὺς διδασκάλους, ἐν παρρόησιν λέγειν τὴν συγκατάδοσιν αὐτοῦ, καὶ τὴν σάρκωσιν βεβαίως ἐν εἰκόνι περιγράφεσθαι.

Μακρόθυμε Κύριε, ὡς θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου! τίς ἀριθμήσει τὴν φιλανθρωπίαν σου; Πῶς βλέπων κτεινομένους διὰ τὴν σὴν εἰκόνα, τοὺς ἱερεῖς σου καὶ ἀσκητὰς, οὐ κατέφλεξας τοὺς πλάνους, ἀλλ' ἠνέσχου ὑβριζόμενος;

Ὁ πῆξας ἀσάλευτον τὴν Ἐκκλησίαν, Κύριε, καὶ πύλαι ἄδου ταύτης οὐ κατίσχυσαν, αὐτῆς τὴν εἰρήνην σου παράσχου τῷ λαῷ σου, ἵνα σε πάντες εἰ-

omnes : hæc enim est dies, in qua Christus Verbum Ecclesiæ suæ propriam restituit stolam.

Hostium instar acies struxerunt adversus Christi imaginem, eodem animi furore Lezius, et Joannes, socii Belial, iniquitatis securi Ecclesiam abscindentes.

Quis non deplorabit magnam hæreticorum audaciam, respiciens divinam imaginem, quæ est in ænea porta palatii, a nefariis hominibus lapidibus percussam, Joannis exemplo?

Quomodo non intellexisti, o cæpe oculis, et miserrimo, ac mentem obtenebrate, universum orbem Christi caractere insignitum, sed solus tu nactus es Judæorum mentem?

B Tu e medio omnino tollere animo cogitasti ex Dei Ecclesiis Christi Domini imaginem carne præfulgentem, et sanctorum omnium; sed divina gratia tuam tyrannidem destruxit.

Sacras sanctorum reliquias, et ipsorum imagines Lezius ille ferus, una cum Joanne, nullo pacto venerandas, impie asserebant, ut pietatis desertores. Gloria Patri.

Omnes pie venerantes Dei majestatem, omnium auctorem, in tribus personis, Patrem videlicet principio carentem, et Verbum coæternum. Spiritum quoque sanctum simul prælucentem glorificemus in sæcula.

C O Domina Dei Genitrix, tu sola existis Christianorum pons securus, et fidelium gloria atque refugium, a periculis cunctis, omnes adjuvans atque liberans.

ΟΔΗ ΙΧ.

Gentes omnes, plaudite manibus, et sanctorum Patrum chori accurrite, et qui claustra et montes incolitis, convenite omnes, et accedite, quos antea ille seductor et impius Joannes fuerat persecutus, ut eas magicas artes, et fraudes conculcetis, et profligetis.

Lætare, eremus et universus orbis, montes etiam omnes dulcedinem stillate, et valles exsultate, quoniam Christus Dei Verbum pacem omnibus est largitus, et sanctis Ecclesiis fidei unitatem.

D Deus ultionum nunc libere egit, Christus astitit, corroborans hodie sanctos Patres, ut ejus adventum libere prædicare valeant, atque imaginibus ejus incarnationem designare.

Longanimis, Domine, quam mirabilia sunt opera tua! quis tuam clementiam recensebit? et quomodo intuens tuos sacerdotes et monachos, dum interficerentur propter tuam imaginem, seductores illos tanti mali auctores non combussisti, sed tantas injurias æquo tulisti animo?

O Domine, qui Ecclesiam tuam inconcussam compegisti, ut portæ inferi adversus eam prævalere nequeant, ipse pacem tuam populo tuo largire, ut

te omnes alacri animo, uno ore laudemus et celebremus.

Anathema sit illis, Domine, qui tuæ incarnationis imaginem non venerantur, in primis vero Joanni, et Antonio, et Theodoro impio, una cum Theodoto, et aliis fidei desertoribus.

O Domine, qui apostolis tuis pacem tuam dedisti, largire etiam nunc omnibus tranquillitatem, tua manu illos congregans, qui sunt dissipati, et tanquam oves rationales, sanctæ tuæ Ecclesiæ gregi illos aggrega. Gloria Patri.

Deitatem glorifico Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unam scilicet naturam in tribus personis, essentiam indivisam suppositis distinctam, simul regnantem, omnia facientem, omnipotentem, perfectum imperium, omnia denique continentem.

Dei Genitrix quæ omnium es auxilium, refugium et protectio, ostende, quæsumus te, quod pro omnibus qui ad te confugiant, vales intercedere, sicut e contra impios rejicis, tui Filii potentia, omnia siquidem potes, ut ejus Mater.

Α λικρινῶς, ἐν μιᾷ δοξολογίᾳ προσκυνῶμεν καὶ δοξάζωμεν.

Ἀνάθεμα ἔστωσαν οἱ μὴ τιμῶντες, Δέσποτα, τὸν χαρακτῆρα τῆς σῆς σωματώσεως, πρὸ πάντων Ἰωάννης, ἅμα σὺν Ἀντωνίῳ, καὶ Θεοδώρῳ τῷ δυσσεβεῖ, Θεοδότῳ καὶ τοῖς ἄλλοις, τοῖς ἀλάστορσι τῆς πίστεως.

Ὁ δὸς τὴν εἰρήνην σου τοῖς ἀποστόλοις, Δέσποτα, καὶ νῦν παράσχου τὴν γαλήνην ἅπασι, συνάγων τῇ χειρὶ σου, τοὺς διεσκορπισμένους· καὶ ὥσπερ πρόβατα λογικὰ, συναρίθμησον τῇ μάνδρᾳ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας σου. θ.

Δοξάζω θεότῃ Πατρός, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος, τὴν μίαν φύσιν τρισὶν ὑποστάσεσι, οὐσίαν ἀμέριστον, διαίρετὴν προσώποις, ὁμοβασιλείον, παντουργόν, πανσθενή, τελεταρχίαν, τὴν συνέχουσαν τὰ σύμπαντα. θ'.

Ἡ πάντων βοήθεια, καὶ σκέπη καὶ ἀντίληψις, δεῖξον, ὅτι δύνασαι πρεσβεύειν ὑπὲρ πάντων εἰς τὸ καταφευγόντων, καὶ ἀπελαύνεις τοὺς δυσσεβεῖς τῇ δυνάμει τοῦ Υἱοῦ σου· ὥς γὰρ μήτηρ πάντα δύνασαι.

S. THEODORI STUDITÆ

IAMBI DE VARIIS ARGUMENTIS.

Sancti Patris nostri et confessoris Theodori prapositioni Studitarum Iambi de variis argumentis.

Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίου, Ἰαμβοὶ εἰς διαφόρους ὑποθέσεις.

(SIRMOND. p. 597.)

I.—In reliquias sanctorum martyrum.

Diam in reliquiis affluentem gratiam,
Hæmorrhoidæ qui fidem feret, auferet.
Nam qui has tetigerit, sicut illa simbriam,
Corpore validior fiet, anima sanctior.

II. — In cellam Patris nostri.

Me, cella, luge, segnem habens operarium,
Unum inter omnes, quos tulisti, pessimum.
Non ego precum te condecoro lumine,
Nec pinguefacio lacrymarum rivulis,
Nec purgo denique castitatis moribus.
At tu omnium lux, et salus, rerum sator,
Tui ad timorem expergefasc, exsuscita.
Annue, ad amorem charitatis ut tuæ
Subvectus alis evolem affectus supra,
Dum recte agendi tempus usque suppetit:
Ut gratiarum gloriam et laudem offeram
Tibi, qui salutem concupiscis omnium.

III.— In renuntiantes.

Procul, o doloso refugiamus sæculo,
Christus vocat, properemus, hæc tuta est via,

A'. — Εἰς τὰ λείψανα τῶν ἁγίων μαρτύρων.

Χάριν βρύουσαν θεῖαν ἐν τοῖς λειψάνοις
Πᾶς τις συλήσει πίστιν αἰμόρρου φέρων.
Ψάλλον γὰρ αὐτῶν, ὡς ἐκείνη κρασπέδου,
Ῥώσειε σῶμα, καὶ ψυχὴν ἁγιάσει.

B'. — Εἰς τὴν κέλλαν τοῦ Πατρὸς ἡμῶν.

Θρήναι με, κέλλα, σχοῦσα νωθρὸν ἐργάτην,
Μόνον κάκιστον ὧνπερ ἔσχες κτητόρων.
Οὐ λαμπρύνω σε τῶν προσευχῶν τῷ φάει,
Οὐ δὴ πιαίνω τῇ βοῇ τῶν δακρύων,
Οὐδ' αὖ καθαίρω τῆς ἀγνείας τοῖς τρόποις.
Ἄλλ' οὖν σὺ, Σῶτερ, Κτίστα, Φωστήρ τῶν ὅλων,
Ἐγειρον, ἐξύπνισσον εἰς τὸν σὸν φόβον·
Πρόσγειυσον ἂ εἰς ἔρωτα τῆς σῆς ἀγάπης,
D Πτέρωσον ἀρθῆναι με τῶν παθῶν ἄνω,
Ἐως πάρεστι καιρὸς εἰς εὐπραξίαν·
Ἵνα προσοίσω δόξαν εὐχαριστίαν
Σοὶ τῷ θέλοντι πᾶσι τὴν σωτηρίαν.

Γ'. — Εἰς ἀποτασσομένους.

Ἄνδρες βροτοί, φύγωμεν ἐκ κόσμου πλάνου,
Χριστὸς καλεῖ, δράμωμεν· εὐπλοὺς γὰρ βίος,

VARIÆ LECTIONES.

a al. πρόσνευσον.

Ζάλης, μερίμνων καὶ στροφῶν ὑπερπλέων
Φροντὶς γὰρ αὐτῇ τῷ μοναστῇ καὶ μόνον,
Τυχεὶν ἐκείνου τοῦ γαληνοῦ λιμένος,
Ἐν ᾧ πέπαυται τῶν λυπηρῶν πᾶς πόνος.
"Οὐ πῶς πάνυμνος ὁ ξένος τούτων βίος!
Καὶ τίς φρόνιμος πραγματευτὴς κερδάνων,
"Ὅς πάντ' ἀφείς ἔλοιτο τὸν σταυρὸν φέρειν;

Δ'. — *Εἰς ἡγούμενον.*

Οἷόνπερ ὕψος τῆς προεδρίας βλέπων,
Κατ' ἀξίαν πρόσβαινε τῷ βαθμῷ τρέμων.
Εἴλου γὰρ ἔργον κινδύνων πολλῶν γέμον,
Πολλῆς μερίμνης, οὐδὲ μικρᾶς φροντίδος.
Σκόπει, προμηθεὺ γρηγόρους οὖς ἐξάγεις,
Μὴ σου συληθῇ θρέμμα πως ἀπειρίᾳ.
Σαυτὸν τεθεικώς εἰς καλῶν ἔργων τύπον.
Εἴση γὰρ εἰδώς, ὡς ὑφέξεις τὸν λόγον.
"Ὅταν καθεσθῇ Χριστὸς εἰς πάντων κρίσιν.

Ε'. — *Εἰς ὑποτακτικόν.*

Δεῦρ' ἔλθε, πύκτα, δεῦρό μοι στήθι ζέων,
Τοὺς αὐγένας σου κλῖνον εὐεπηκῶς,
"Ὅλος ταπεινός, νεκρὸς ὢν ἐν τῷ θέλειν.
Πᾶν ἐνθύμημα φανερῶν τῆς καρδίας,
"Ὅς ἂν τελείως ἐμμένῃς τῷ σταδίῳ.
Μὴ σ' ἐκφοβέτω μήτ' ἔρημος, μὴ στύλος,
Μήτ' ἄλλο τάγμα τῶν θεοδρόμων βίων.
Προδχεῖς ἀπάντων, ὡς θεογράφως ἔχει.
Τοῦ μαρτύρων πρώτου γὰρ οὐδὲν ἀνύεις.

Γ'. — *Εἰς τὸν τὰ δεύτερα φέροντα.*

Μωσῆς μὲν ἄρχων, Ναυῖδης δὲ συνθέων,
Εὐθὺς μετ' αὐτὸν, ὡς παραστάτης ξένων.
Καὶ σὺ πρόσωπον δεύτερον στάσει πέλων,
Πῶς τὴν ἀδελφότητα συγκρατεῖς, σκόπει.
Ἦγοῦ, καθηγοῦ, καὶ συνασπίζου τόνη,
Εἰρηνικῶς τε, συμπαθῶς, καὶ πράως,
Νόμους φυλάττων ἐκ Θεοῦ τοὺς κειμένους,
Κρίσεις δικαίας ἐκφέρων ἀπροσκόπως.
Νῦν μὲν συναλγῶν τοῖς κάμουσιν ἐκ πάθους,
Νῦν δὲ προθυμῶν τοὺς τρέχοντας ἐκ πόθου.
Τὶν' ἀξιώθῃς ἐννόμου δημαρχίας,
"Ὅς αὐτὸς ἄξων τὸν λεῖον τοῦ Κυρίου.

Ζ'. — *Εἰς τὸν οἰκονόμον.*

Ἔργον Στεφάνου, τοῦ στέφους τῶν μαρτύρων,
Λαγὼν, ἐπάρχειν εἰς τὸ πᾶς χρείας νέμειν,
Τῇ Χριστολέκτῃ τῶν ἀδελφῶν πληθύνῃ.
Δίδου κόπους σου τῷ Θεῷ καθημέραν,
Τηρῶν ἕκαστον ὡς μέλος σὸν ἐμπόνως.
Οὐ γὰρ σγέσει τὸν, τὸν δὲ μίσει καὶ φθόνῃ,
Πάντων δ' ὁμοίως προσδλέπων τὸ συμπερόν,
"Ὅς μὴ κινεῖσθαι τὸν τινα πρὸς ἃ χρεῶν.
Ἄλλ' ἐξ ἑαυτοῦ τὸ προσήκον ἐισφέρεις.
"Ὅς ἂν περπόντως ἐκτελῶν σου τὸν δρόμον,
Ἀπροσκόπως τε, πανοθενῶς, θεοφρόνως,
Τὸν μισθὸν εὖροις ἥσπερ εἴλω φροντίδος.

Η'. — *Εἰς τοὺς ἐκιστημονάρχας.*

Οἱ τῆς ἀδελφότητος ἐξεληγμένοι,
Κρίσιν τε κρίνειν, καὶ δίκαιον ἐξάγειν,
Μὴ δὴ κατ' ὄψιν ἐξάγοιτε τὰς φάσεις.
Μὴ προσπαθεῖτε, μηδὲ μήνιδος χάριν,
Μὴ προσφιλεῖτε, μηδ' ἀπεχθεῖ καρδίᾳ.

A Curis, procellis, fraudibus supernatans.

Nam cura monacho residua est hæc unica,
Portum quietis tandem ad illum appellere,
Ubi labor omnis et molestiæ silent,
Ubi jugis hymnus, vitæque his carens malis.
Negotiator ergo quis prudens erit,
Qui derelictis omnibus tollat crucem?

IV. — *In præpositum.*

Quantum regentis sit cacumen, pervidens,
Tremebundus illum, ceu decet, gradum pete.
Vario subisti plenum opus discrimine,
Magnisque curis, plurimisque angoribus.
Vigilanter insta, quos regis circumspecte,
Nulla ut ovis usquam tibi pereat ignavia:

B Reddenda ratio te manet quippe, ut scies
Christus ubi iudex omnium conseriderit.

V. — *In subditum.*

Ades, pugil, ades fervidis votis flagrans:
Obtemperantes subde cervices jugo,
Totus humilis, totus volendi nescius:
Et cogitatus cordis omnes explica,
Quam par labori, quam libens, stadium teras.
Non te columna, non eremus terreat,
Non alia vitæ forma, quamvis asperæ,
Tu vincis omnes, Litteræ ut sacræ docent,
Viam supremi martyrum ducis tenens.

VI. — *In eum qui secundas obtinet.*

Regente Mose, Navides aderat comes,
Proximus ab illo, ceu novus parastates.
C Sic tu secundas qui gradu partes geris,
Quo more fratres temperes, considera.
Præi, gubernæ, omnique cura protege,
Pacifice, amanter, condolenter, comiter:
Leges superne traditas custodiens,
Casto integroque judicans examine:
Modo languidis, ægrisque ab affectu indolens,
Modo vegetos, alacresque per amorem incitans:
Ut populi habenis dignus, ex lege imperes,
Tanquam ipse ducens tu quoque populum Dei.

VII. — *In œconomum.*

Stephani, cōtonæ martyrū, munus gerens,
Hanc nactus es curam, ut quæ opus sunt dividas.
Fratrum catervæ, proprio Christi gregi.

D Deo labores offer in diem tuos,

Tua quasi membra sedulo cunctos fovens:
Non huic benignus, durus illi, aut invidus,
Sed cuique pariter providens quod congruit,
Nemo ut laboret quærere, quibus indiget
Sed ipse sponte subministres omnia.
Ut rite cursus spatia cum peregeris,
Forti, pioque animo, et inoffenso pede,
Sumas laborum, quos tulisti, præmia.

VIII. — *In epistemonarchas.*

Fratrum in corona qui sedetis iudices,
Ut æqua recto iudicetis calculo,
Nolite voces ad oculum depromere:
Non ullo amoris, non furoris impetu,
Nec ut favori dediti, nec ut odio,

Sed corde miti, condolenti, flebili,
Deliberate, leniter, viriliter :
Animum acuente, more teli, innoxium,
Dirigite certas in scopum sententias :
Veri incubantes semper ut vestigiis,
Judicia Christo deferatis integra :
Nam quæ facitis arbitria, vos eadem manent.

IX. — *In observatores.*

Vos, vicem oculorum fratribus qui impenditis,
Speculamini, observate cunctos acriter,
Interdiu, nocturne, seu meridie,
Ne quando juvenes uspiam una sint duo :
Ne coitiones, neve contubernia,
Licentiæque pestis, et tenebrarum opus,
Risus soluti, injuriæ petulantia,
Malique quidquid a Deo procul fugat :
Hæc nuntiantes perpetim rectoribus,
Sincera apertæ veritatis regula.
Sic vos reapse semper aspiciat Deus,
Et digna pulchri muneris det præmia.

X. — *In canonarchen.*

Lyræ sacrorum præsidēs qui carminum,
Tubæ instar esto cantuum moderamine.
Da signa ligno temporis, ceu res jubet,
Et plectra linguæ primus ad melos move,
Versum decenter concinendum proferens,
Clara, suavi voce, et instar organi,
Fratrum canoris ora concinnans modis.
Tum cuncta cunctis congruenter impera,
Nihil dolori, iræve dans, aut gratiæ :
Sed sicut æqua ratio poscit, ac modus.
Tua quippe cuncti membra sunt ; sunt et Dei.
Deus coronam sic agenti conferet.

XI. — *In taxiarchen.*

At tu, ordinandi cui potestas obtigit,
Ut taxiarches additus populo Dei,
Modum, ordinemque tempore observa et loco,
Sive redeundum, sive eundum est quopiam,
Dum dignitate præditis occurritur,
Dum Domini ad ædem convenire mos jubet :
Ratione cunctos collocabis, ac modo,
Suum cuique rite procurans gradum,
In veste, gressuque exigens decentiam,
Hæc si perite feceris, si serio,
Si mansuete, si pie, si provide,
Mercedis ingens a Deo stat gratia.

XII. — *In cellarium.*

Quis te magis, fili, Dei est operarius ?
Opus laboris plenum habes præ cæteris,
Fraternitatis qui præes cibariis.
Incumbe totis diligenter viribus,
Quod cuique debes, congrue dispertiens.
Assuesce multis postulatum vocibus,
Hoc illum, et illo sustinens vultu alterum,
Miti, sereno, condolenti, flebili.
Sic tibi corona cinget, ut Stephano, caput.

XIII. — *In prandii ministrum.*

Fratrum coronæ prandium, fili, apparans,
Ordine locatas rite mensas instrue.

* Al. πείρας

A 'Αλλ' ἡπίως τε, συμπαθῶς, οἰκτιριμῶνως,
Βουλευτικῶς τε, μακροθύμως, εὐτόνως·
Τὸν νοῦν ἀκραιφνῶς ὀξύναντες, ὡς βέλος,
Κατὰ σκοπὸν βάλλοιτε τοὺς εὐθεῖς λόγους.
Ὅπως τ' ἀληθὲς παντὶ θηρῶντες λόγῳ,
Θεῷ δικαίως προσφέροιτε τὰς κρίσεις·
Ἡ γὰρ κρινεῖτε, καὶ κριθήσεσθε τρόπῳ.

Θ'. — *Εἰς τοὺς ἐπιτηρητάς.*

Τάξει τεθέντες ὁμμάτων τοῖς συγγόνεις,
Ὅρατε, καὶ τηρεῖτε πάντας εὐσκόπως,
Ἐν ἡμέραις, ἐν νυξίν, ἐν μεσημβρίαις,
Μήπου πρόσωπα τῶν νέων εἶεν δύο,
Μήπου γίνωνται πατρίαι συσκηναί.
Παρόρησιών δλεθρος, ἔργα τοῦ σκότους,
Στερηοὶ γέλωτες, ὕβρεως ἀταξίαί,

B Καὶ πᾶν πονηρὸν τοῦ Θεοῦ πόρρω φέρον·
Ταῦτ' ἐκκαλοῦντες πυκνὰ τοῖς πρωτοστάταις,
'Απροσπαθεῖς, τῆς ἀληθείας λόγῳ·
Τύχοι τε θείας ἀτρεκῶς ἐποψίας,
Τὴν ἀντάμειψιν τῶν καλῶν ἐσχηκότες.

P. — *Εἰς τὸν κανονάρχην.*

'Αρχηγὸς ἐστὼς τῆς λύρας τῶν ᾠμάτων,
Σάλπιγξ φάνηθι τῇ μελουργίᾳ ξένη.
Σάλπιξε καιρῷ τὸ ξύλον, καθὼς δέοι,
Κίνει δέ σου τὴν γλῶτταν ὡς πληκτρον φέρων,
'Αεὶ πρεπόντως τὸν στίχον συνεισάγων
'Ασύγχυτον, κάλληχον, ὀργάνου δίκην,
Τὸ τῆς ἀδελφότητος εὐρυθμῶν στόμα.

C Τάστοις ἅπαντα πᾶσιν ἀξιοχρέως,
Μὴ πρὸς χάριν, μὴ μῆνιν, ἢ λύπης δόσιν,
'Αλλ' ἐν δικαίῳ τῷ λόγῳ, καὶ τῷ τρόπῳ.
Πάντες γὰρ εἰσι τοῦ Θεοῦ καὶ σοῦ μέλη.
Οὕτως φρονῶν γοῦν ἐκ Θεοῦ λήψῃ στέφος.

IA'. — *Εἰς τὸν ταξιάρχην.*

Τοῦ ταξιάρχῆν τὸν λόγον δεδεγμένως,
Ὡς ταξιάρχος τοῦ λεῶ τοῦ Κυρίου,
Τάξιν φύλαττε παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ,
Ἐν εἰσόδῳ ὁμοῦ τε καὶ διεξόδῳ,
Ἐν ταῖς ὕπανταῖς ὕψεων τῶν ἐξόχων,
Ἐν τοῖς ἀθροισμοῖς τοῦ ναοῦ τοῦ Δεσπότης.
Χοροστατῶν ἅπαντας εἰρμῷ καὶ λόγῳ,
Τηρῶν ἐκάστου τὴν τεταγμένην βάσιν·
Στολὴν ἀπαιτῶν, καὶ βάδισμα τὸ πρέπον.
Εἰ ταῦτα ποιῆς ἐμφρόνως, καὶ συντόνως,

D Θεοπρεπῶς τε, πραεῶς, κεκριμένως,
'Εξεῖς χάριν, καὶ μισθὸν ἐκ Θεοῦ μέγαν.

IB'. — *Εἰς τὸν κελλαρίτην.*

Τίς ὡς σὺ, τέκνον, ἐργάτης Θεοῦ πέλει ;
'Εχεῖς γὰρ ἔργον σφόδρα τῶν ἄλλων πλέον,
Τῶν τῆς ἀδελφότητος ἄρχων βρωμάτων.
'Ολος πρόσελθε πανσθενῶς τῇ φρονίδει,
Διδούς ἐκάστῳ τὸ προσήκον ἐν κρίσει.
Πυρὰς α' δέχοιο τῆς πολυζητησίας·
'Εκείνον οὕτως, ἄλλον ἄλλοιως φέρων,
Πράως, γαλήνως, συμπαθῶς, οἰκτιριμῶνως.
Οὕτως γὰρ ἐξεῖς σὺν Στεφάνῳ τὸ στέφος.

II'. — *Εἰς τὸν ἀριστοτάρχιον.*

'Αριστοποιῶν τοῖς ἀδελφοῖς σου, τέκος,
Εὖ μοι στύβαζε τῶν τραπέζων τὰς θέσεις,

Σταθμῶ τὸν ἄρτον, εἴ τι δ' ἂν βρωτὸν τύχη,
 Ἴσως μερίζων, τοῖς δὲ μείζοσι πλέων.
 Διπλῆς τιμῆς γὰρ ἀξιοῦν τούτους λόγος.
 Φεῖδον δ' ὁμοίως καὶ τὸν ὑστεροτάτην.
 Ἀπας γάρ ἐστι σὸν μέλος, καὶ οὐκ ἴσως.
 Καὶ μὴν παρεστὼς ὡς τραπέζῃ Δεσπότης,
 Ἀποστόλοις νόμιζε δουλείαν φέρειν.
 Στρέφου, θεώρει, νηρὸν ἄλλοπερ νέμων.
 Ἴν' εὖ γένηται καὶ χάρις σοι πλουσία.

ΙΔ'. — Εἰς τὸν ὀφιοποιόν.

Τὸν ὀφιοποιὸν τίς σε, τέκνον, οὐ στέφει,
 Πολὺν φέροντα τὸν κόπον κατημέραν;
 Δουλευτικόν σοι χρῆμα, μισθὸς δ' οὖν μέγας.
 Χρήσις ρυπώδης, ἀλλὰ πλουτὶς πταισμάτων.
 Φέγγει σε νῦν πῦρ, οὐ τὸ μέλλον δὲ κρίνει.
 Προσθὰς σταθρὸς λοιπὸν εἰς τὴν ἐφίαν,
 Ἐωθεν εὐθὺς κλῶν δαλοῦς, χύτρας κλύε,
 Βρώσεις προσεψών, ὡς Θεοῦ, τὰ τῶν τέκνων.
 Εὐχαῖς ἀλλήοις ταῦτα ὥσπερ ἄρτούσεις,
 Ἴν' εὐλογηθῇς ὡς Ἰακώβ τῷ πάλαϊ,
 Καὶ χαῖρε τούτοις ἐκτελῶν σου τὸν ὁρόμον.

ΙΕ'. — Εἰς τοὺς βαφεῖς, ἤτοι βεστιαρίους.

Ἵμεῖς ἑπαρχοί, καὶ διατητὰι μάλα
 Τῶν τῆς ἀδεκφότητος ἀμφιασμάτων,
 Ἄγῶν ὁμῖν οὐ μικρὸς ἐν τούτῳ πέλει,
 Φροντὶς δὲ πολλή, καὶ μέριμνα, καὶ κόπος,
 Ῥάπτειν, νεουργεῖν, ἐκκαθαίρειν, καὶ πλύνειν,
 Νέμειν ἐκάστῳ τὸ προσαρμόζον λόγῳ,
 Ἴσως μὲν οὐκ, ἴσως δὲ φιλιτρῶ καὶ πόθῳ.
 Ἄλλου γὰρ ἄλλος ἀξιώτερος πόνῳ.
 Σκοπεῖτε λοιπὸν ταῦτα ποιεῖν σωφρόνως,
 Ὅπως ἀμοιβῶν ἀντιλήψεσθε χρέος,
 Πρὸς τοῦ Θεοῦ διδόντος ἀξίας δόσεις.

ΙΓ'. — Εἰς τοὺς ἀρυκτιστάς.

Πρὸς πᾶσιν ἄλλοις οὐδ' ὁμῖν μικρὸς κόπος,
 Διεξανιστᾶν τοὺς ὑπνώδεις συγγόνους,
 Συνεισελαύνειν τοὺς γυρεντάς εἰς μέσον.
 Τοῖον ἐπειδὴν σαλπίζῃ τις τὸ ξύλον,
 Ὡς ἄγγελοι παρευθὺ δεδραμηχότες,
 Εἰς πάντα κοιτωνίσκον, εἰς κρηπτὴν τόπον.
 Ἐγείρετε πρὸς ὕμνον ἀχράντων λόγων,
 Συνεισφέροντες εἰς νεὼν τοῦ Δεσπότης,
 Ἐν ἡμέραις, ἐν νυξίν, ἐν μεσημβρίαις,
 Ἐκαστον αὐτῶν προσκαλοῦντες εὐθέτως.
 Ὅπως ὁμῖν τὸν μισθὸν ἀξίον νέμῃ,
 Ὅ πάντα μετρῶν, καὶ νέμων κατ' ἀξίαν.

ΙΖ'. — Εἰς τὸν νοσοκόμον.

Τὸ χρῆμα θεῖον, ἀσθενῶν βάρη φέρειν.
 Τοῦτου λαχὼν πύκτευσον, ὦ μοι τέχνιον,
 Θερμῶς, προθύμως ἐκτελεῖν σου τὸν ὁρόμον,
 Ἐωθεν εὐθὺς τοὺς κληνῆρεις σου βλεποῖς,
 Ἄλλου πρὸ παντὸς φαρμακεῶν τοῖς λόγοις,
 Εἴτ' αὖ πρεπόντως προσφέροις σίταν δόσεις,
 Ὡς χρὴ δ' ἐκάστῳ, συνδιακρίσει λόγου.
 Μέλος γάρ ἐστι, μὴ παρέρχου τὸν πέλας.
 Οὕτως ὑπηρετοῦντι μισθὸς σοι μέγας,
 Φῶς ἀπρόσιτον, οὐρανῶν εὐκληρία.

ΙΗ'. — Εἰς τοὺς νοσοῦντας.

Τὸ τῆς νόσου μοι δῶρον εὖ, τέκνον, δέχου.

A Panem ex amussi, et si quid est edulii,
 Partire ab æquo, plus tamen majoribus :
 Nam duplici honore hos affici ratio jubet.
 Reverere pariter infimo situm gradu,
 Nam membra cuncti sunt tua, haud æque tamen :
 Christique tanquam appareas convivio,
 Apostolis te tunc ministrare æstima.
 Appone, tolle, verte te, circumspice :
 Ut copiosa redeat ad te gratia.

XIV. — In coquum.

Dignum corona te coquum quis abnuat,
 Cujus perennis in dies durat labor ?
 Servile munus est, at ingens præmium :
 Immunda res, sed qua lavantur crimina.
 Nunc ignis urit, ne futurus devoret.

B Age ergo, lætus ad coquinam convola,
 Et mane torres dissecta, ollas elue,
 Fratrum tuorum, ceu Dei, cibos coque,
 Precibus subinde condians, tanquam sale :
 Benedictionis Jacob ut sis particeps :
 Istisque vitam claudere in studiis juvet.

XV. — In sartores seu vestiarios.

Vos administri et præsidēs potissimi
 Caltus domus, rei que vestiarie,
 Nec difficultas parva vestro in munere,
 Sed cura certe plurima, et studium, et labor,
 Suere, novare, colluere, detergere,
 Dividere cuique, recta quod ratio monet,
 Non sorte eadem, verum amore haud dispari,
 Quippe alter altero ob laborem est dignior.
 C Videte porro provide his fungamini :
 Mercedis ut ab illo feratis gratiam,
 Æquata meritis qui rependit præmia.

XVI. — In excitatores.

Nec parvus inter cæteros vobis labor,
 Exsuscitare somnolentos congreges,
 Locumque in unum parte ab omni cogere.
 Simul ergo ligni nota personuit tuba,
 Mox angelorum more cursum intendite
 Cellas per omnes, tecta per cubilia.
 Divini ad hymnos excitate carminis,
 Et Domini ad ædem sedulo compellite,
 Interdiu, noctuque, seu meridie,
 Unum evocantes quemque quam scitissime :

D Vos congruenti præmio ut remuneret,
 Qui cuncta justis rite partitur modis.

XVII. — In ægrorum curatorem.

Divina res est compati ægrorum malis.
 Has ergo partes sustinens, fili, stude,
 Prompte ac libenter, quem tenes, cursum sequi :
 Lecto jacentes luce prima invisere,
 Primumque blandis confovere affatibus :
 Post hæc parata condecenter inferens,
 Ut cuique quadrant, esculenta divide.
 Cave relinquo proximum : pars est tui.
 Dum sic ministras, magna merces te manet,
 Lux sempiterna, sors beata cœlitum.

XVIII. — In ægrotantes.

Mihi rite, fili, munus hoc morbi cape :

Cœlestis ista est cura providentiæ.
 Fer æstuantis fortiter flammam mali,
 Et molli habendæ rore tinge gratiæ.
 Job æmulare, paria cum viro loquens,
 Qui nec loquendo decipi se passus est.
 Si forte transit quispiam, laud cerne et tace,
 Contentus illa, quam tui curam gerunt,
 Ut sic in agro cor hilarescat corpore.

XIX. — *In sutores.*

O quantus artis est honos sutoriæ!
 Ars nempe Pauli maximi est apostoli.
 Ejus laborum provocati memoria,
 Perferte, velut operarios Christi decet,
 Quos hæc in horas cura sudores creat.
 Sectis decenter pellibus, quantum est opus,
 Vetera innovate, deinde nova compingite,
 Nec quidquam inerti projicite socordia,
 Quod velut ineptum projici non debeat:
 Ne quid vicissim parcius concidite.
 Nam cuncta recte si geritis, atque ordine,
 Par lucta vobis martyrum est certamini.

XX. — *In dormitorium.*

Somnum levandis qui dedisti sensibus,
 Longæ diei quos labores atterunt,
 Mibi soporem, Christe mi, Verbum Dei,
 Da, quæso, facilem, da brevi cursu levem,
 Et turbulentis liberum phantasmatis.
 Desiderandis affluentem somniis.
 Tum me vocantis suscita ad ligni sonum,
 Exspergefactum, alacrem et aptum cantibus,
 Stabiles in hymnis rite confirmans pedes,
 Mentem a protervis dæmonum tutans dolis,
 Clarosque linguæ dans modos, queis gloriam,
 Tuæque laudes intonet potentiæ:
 Ut sic peracta nocte purus, lumine
 Legum tuarum perfruar diluculo.

XXI. — *In divites ac pauperes.*

Memento qui sis, o homo, quid impendeat,
 Quam sedem inhabites, quo migrandum denique,
 Ad supera prorsus tende curis omnibus.
 Plurima ibi lux, at pœna porro indesinens.
 Hic quidquid est, id aura, fluctus, somnium.
 Liquatur aurum, laus perit, alia effluunt,
 Planctuque, lacrymisque hic redundant omnia.
 Cave ne inane tempus elabi sinas,
 Quod nec retro redire, nec falli potest.

XXII. — *In mundanos.*

Christi sequaces mansueti et optimi,
 Cur efferatos mutuis discordiis,
 Ejus tremendam non pudet domum ingredi?
 Sacrosancta dona quomodo libabitis?
 At enim et Judas impio accedens dolo,
 Foris salutans, sed furens intrinsecus,
 Dirus magistri venditor patuit sui.
 Huc ergo ne quis hostem habens gradum ferat:
 Mucronis aciem pectori infigans suo,
 Flammas perennes præmii referet loco.
 Hæc nos scientes, valde amemus invicem.

A Ἐπισκοπὴ γὰρ ἐστὶ θείας φροντίδος.
 Φέροις ἀνεκτῶς τῆς καμίνου τὴν φλόγα,
 Ἐν τῷ δροσιτμῷ τῆς ἀπευχαριστίας.
 Ἰὼθ γένοιο, τοὺς ἐκείνου φῶν λόγους,
 Ἐφ' οἷς ἀμαρτεῖν οὐκ ἀνῆκε καὶ λόγῳ.
 Κἂν δ' αὖ παρέλθῃ τίς σε, μὴ βλέψας, σίγα,
 Ἐν πᾶσιν αἰνῶν τῇ κατὰ χρεῖαν δόσει.
 Ἴν' εὖ παθήσης σώματι πρὸς καρδίαν.

10'. — *Εἰς τοὺς σκυτεῖς.*

Πεδιλοποιῶν ὡς ἄριστος ἡ τέχνη!
 Ἀποστόλου γάρ ἐστι Παύλου, τοῦ πάνου.
 Ζηλοῦντες αὐτοῦ τοὺς ἰδρωτάς τῶν κόπων,
 Δέξασθε θερμῶς τοὺς πόνους καθημέραν,
 Ὡς ἐργάται Χριστοῦ, τῆσδε φροντίδος.
 Δέξῃς τε βύρσας, ὡς δέον, τετμηχότας.
 B Παλαιὰ καινουργοῦντες, εἴτα καὶ νέα,
 Μὴ νωθρότητι πρὸς παράφρησιν λόγου,
 Ῥιπτοῦντες, εἰ τι τῶν ῥιφῆς οὐκ ἀξίων,
 Ἡ τὴν τομὴν φέροντες ἑλλειπῶς ὑπερ.
 Ἀπαντα γὰρ ποιοῦντες ἀξιοχρέως,
 Τῶν μαρτυρούντων ἐξανύσετε δρόμον.

K'. — *Εἰς τὸ κοιμητήριον.*

Ὁ δοὺς τὸν ὕπνον πᾶσιν, εἰς λύτρον πόνων,
 Ὄνπερ παρέσχεν ἡ διανγῆς ἡμέρα,
 Κάμοι παράσχου, Χριστέ μου, Θεοῦ Λόγε,
 Κούφον τὸν ὕπνον, ἥδῃ καὶ ταχὺ δρόμον,
 Φαντασμάτων μὲν τῶν κακῶν ἐξωσμένον,
 Ὀνειράτων δὲ τῶν καλῶν πεπλησμένον.
 Καί μ' ἐξέγειρον, κρουσματοῦντος τοῦ ξύλου,
 C Ἀνέκλυτον, σταθρὸν εὐθύμως ᾄδων,
 Ἰστών πόδας μου καρτερῶς ἐν αἰνέσει,
 Φρουρὸν νῆας μου δαιμόνων πανουργίας,
 Γλώσσαν τρανῶν μου πρὸς τὸ μέλειν εὐτόνω,
 Εἰς δόξαν αἰῶν τοῦ μεγίστου σου κράτους.
 Ὅπως τέλειος νυκτερεύσας, ὀρθρίσας,
 Τὸ φῶς ἰδῶ σου τῶν ἐντολῶν πρωΐθεν.

KA'. — *Εἰς πλουσίους καὶ πένητας.*

Ἰσθι τίς ὢν, ἀνθρῶπε, καὶ τί σοι μένει,
 Ὅπη παροικεῖς, καὶ μετασταλεῖν ἔχεις,
 Ὅλος γίνοιο πρὸς τ' ἄνω τῇ φροντίδι.
 Πλήρῃς γ' ἐκεῖ φῶς, ἀλλὰ καὶ κρίσις ἀληξ.
 Τῷ τῇδ' ὁ τ' εἰποις, αὔρα, ροῦς, καὶ νυκτόναρ
 Χρυσὸς χοοῦται, δόξ' ἀπανθεῖ, τᾶλλα βρεῖ,
 D Πολύστονα, θρηνητὰ πάντα τάνθάδε,
 Ἐχε προσεκτῶς μὴ σε κυλίσῃ χρόνος,
 Οὐ μὴ πάλιν ἄγραϊτον, ἢ παικτὸν πέλει.

KB'. — *Εἰς κοσμικοὺς.*

Χριστοῦ μαθηταί, τοῦ καλοῦ καὶ πραέος,
 Μῆνιν φέροντες εἰς ἑαυτοὺς ταῖς μάχαις,
 Πῶς εἰς τὸ αὐτοῦ βαίνετε φρικτὸν δόμον;
 Δώρων πανάγων πῶς μεθέξετε ξένως;
 Καὶ μὴν Ἰούδας ὁ προσελθὼν ἐν δόλῳ,
 Φιλῶν μὲν ἐξω, μηνιῶν δὲ τοῖς ἔσω,
 Ὄφθη μαθητῆς πεπρακὼς τὸν δεισπότην.
 Μηδεὶς παρείτω λοιπὸν ἐχθρῶδῶς ἔχων,
 Εἰς φος κατ' αὐτοῦ πηγνύων τῇ καρδίᾳ,
 Αἰώνιον πῦρ ἀντίθωρον λαμβάνων.
 Γινόντες τὰ τῆδε, προσφιλῶς σχῶμεν πάνυ.

ΚΓ'. — *Eis ödítēn.*

Ἐλθὼν καθέξου πᾶς τις ὕβρεως δίχα·
 Θεοῦ γάρ ἐστιν οἶκος ἔνθα περ, φίλε.
 Κρούσας δὲ, λίσσον αἰτίαν, καθ' ἣν πάρει,
 Πρὸς μικρὸν αὐτε μακροθυμῶν τὴν φάσιν.
 Εἴσω δὲ βαίνων σὺν φόβῳ τε καὶ πόθῳ,
 Τῷ Δεσπότη σου τὰς προσευχάς σου δίδου.
 Μηδὲν δὲ φάσκε τῶν ματαίων τοῦ βίου,
 Συντυγχάνων γε τοῖς φυγοῦσι τὸν βίον·
 Ἄλλ' ἐλ' τι σεμνὸν, ἐλ' τι τερπνὸν ἐν λόγοις,
 Ἴν' εὐαγῶς ἐνθένδε, καὶ σωτηρίως,
 Πάλιν στρωφῆσῃς εἰς τὰ οἰκεία τρέχων.

ΚΔ'. — *Eis τοὺς παριόντας.*

Πῶς σου πορεύῃ τὴν ὁδὸν, φίλε, σκόπει·
 Τὴν πρακτικὴν δὲ λεκτέον, καὶ γνωστέον.
 Κρημνοί, λόγοι, θήρατρα πολλὰ τοῦ Πλάνου,
 Τὰ δὲ φθόνοι, γέλωτες, ὕβρεως χόροι,
 Πορνεία, δόξα, χρημάτων ἔρως, φόνοι,
 Μέθη, κλοπὴ, μοιχεία, καὶ πᾶν ἄλλο τι,
 Μὴ προσπαρῇς που, μὴ πέσης πτώμα μέγα ^b.
 Κἂν συμβέβηκεν, ἐξανάστα τῷ τάχει·
 Ἐπεὶ πυρὸς δίχῃ σε παμφάγου μένει.

ΚΕ'. — *Ἐπίγραμμα εἰς τὴν μονήν.*

Προαύλιον πέφνην ποίμνης αἰσίας.
 Τοῦ φερότατος ^c γάρ εἰμι φωτοπροδρόμου,
 Λίας ^d λογικῶν θρεμμάτων πεπλησμένης,
 Ὦν βίος ἄνδρ', ὦν πόλις ὕψους πόλος,
 Ὦν πᾶς ἕκαστος καὶ καθείς ἀπαξ πόθῳ,
 Ὦν οὐτινὸς τι τοῦ γε πάντων κτημάτων.
 Κλήρος γὰρ αὐτοῖς ἡ Θεοῦ σχέσις μόνη.
 Ὡς ἀσφαλῆς, ὥς ἐσθλὸς ἡνυσταὶ δρόμος,
 Τῶν κοινοδιακῶς πανταχῶς ἐξηκώτων.

ΚΖ'. — *Eis τὸν πυλωρὸν.*

Ἔσω παρεστῶς ἔνθα περ, τέκνον, φόβῳ·
 Πύλῃ γάρ ἐστι θείας εἰσοδεξίδου.
 Δίδου, δέχοιο τὰς φάσεις ἐν συγκρίσει,
 Ἄγγελε ταῦτα τῶν ὅσα πρέπον φάσαι,
 Σίγα δ' ἔκαίνα τῶν ὅσα βλάβην φέρει,
 Τοῖς ἔνδον, ἔξω, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ ξένοις,
 Κλείων, ἀνοίγων πρὸς δὲ καιρὸν, οἷς πρέπειν.
 Πτώχῳ τε χρεῖαν νεῖμον· εἰ δὲ μὴ, λόγον.
 Οὕτως γὰρ ἔξεις μισθὸν ἐν παραστάσει.

ΚΖ'. — *Eis ἀπερχόμενον ἀδελφὸν εἰς διακορίαν.*

Πρὶν ἐκπορεύσῃ τὴν πύλιν ταύτην, τέκος,
 Σφραγίδα προσθεῖς εἰς ἅπαν μέλους τόπον·
 Ἴθι πρὸς ἄσπερ ἐξεπέμφθης φροντίδας,
 Κάτω νενευκῶς ἐξωθούμενος βλάβας,
 Ψαλμῶν, προσευχῶν ταῖν δυοῖν ἐν προσλέγων,
 Τὰς ἀστικῶδεις ἐξωθούμενος βλάβας.
 Φεύγοις γυναιξὶ συστραφῆναι, καὶ τύχῃ·
 Στραφεὶς δὲ τάχει τῆς μονῆς εἴσω μένε,
 Μὴ ὥσπερ ἰχθὺς ἄλλος ^e ἐξωθεν θάνῃς.

ΚΗ'. — *Eis ὑποστρέφοντα ἀδελφὸν ἀπὸ διακορίας.*

Πάλιν στρωφῆσας, τέκνον, ἐκ τῆς φροντίδος,

A

XXIII. — *In viatorem.*

Procul hospes omnem pelle contumeliam :
 Est sacra sedes quam petis, domus Dei.
 Pulsando, causam, cur venis, edissere,
 Responsa, post hæc, opperire paululum.
 Cum limen intras, misto amore cum metu,
 Solvenda primum vota, fer Domino omnium :
 Deinde cave inanes sæculi nugas loqui :
 Nefas, fugaces cum alloquaris sæculi :
 Sed quæque honesta, quæque dictu suavia,
 Da, redde, verba singulis, ut convenit :
 Ut sanctitatis ac salutis præmio
 Auctus, penates melior hinc repetas tuos.

XXIV. — *In prætereuntes.*

Attende, amice, qui tuam carpas viam,
 B Viam, ne aberres, actionum intelligo.
 Abrupta, laquei, plurimæ hic fraudes Plani :
 Invidia, risus, multiplex injuria,
 Libido, laudis et opum amor, cædes, merum.
 Rapina, adulterium, et quod est usquam mali.
 Deflecte procul his, ne gravi lapsu ruas.
 Si cadere contigit, erige extemplo gradum :
 Nam te voracis supplicia flammæ manent.

XXV. — *Epigramma in monasterium.*

Gregis auspicati jure me caulam voces.
 Sum namque lucem præeuntis Prodrumi,
 Ovibus referta mentis usu præditis,
 Queis vita cælebs, civitas sursum est polus.
 Communis omnes nectit amor ac singulas,
 C Nullumque cuiquam proprium est peculium,
 Sed una cunctis sors, Dei possessio.
 Quam tutus illis, quam levis cursus fluit,
 Qui cœnobiacis legibus vitam regunt

XXVI. — *In janitorem.*

Jugi per horas excuba, filii, metu :
 Hac sacer aditus est exitusque janua.
 Cape, redde voces, qua decet prudentia,
 Hac sbla referens, nuntiari quæ juvet :
 Diversa retice, queis subest periculum,
 Intus, forisque, domesticis, extraneis,
 Claudens, aperiens tempori, ceu convenit.
 Stipemque egeno divide, aut verbis fave.
 Sic tibi parata mortuo merces erit.
 XXVII. — *In fratrem qui proficiscitur ad ministerium.*

D

Fili, priusquam proferas tectis pedem,
 Crucis adde membris omnibus signaculum :
 Tum perge recta quidquid est quo mitteris,
 Humoque fixum pronus obtutum gere,
 Psalmos, precesque mutua alternans vice :
 Immunis ut sis urbis periculis.
 Fuge obviantes convenire feminas :
 Post hæc reversus ocus, domi mane,
 Ne more piscis extra aquam mox occidas.
 XXVIII. — *In fratrem qui revertitur a ministerio.*

Opere peracto cum redis, fili, domum,

VARIAE LECTIONES.

^b Cod. Reg. ξένον. ^c Cod. Reg. προταγοῦς. ^d Cod. Reg. λείας. ^e f. ἄλός.

Ut membra, mentem sic vagam recollige,
Inane ut intro nil feras extrinsecus,
Sed gravia tantum, nec nisi rectoribus.
Cave ergo mundi fuitiles nugas loqui,
Vidi, comedi, tum hoc et illud incidit,
Aut hæc et illa tibi hic vel ille nuntiat.
Nam si hisce dictis proximum subverteris,
Diris propheta obnoxius, pœnas dabis.

XXIX. — *In hospitalem domum*

Eia, hospitali lectulo succedite,
Boni viantes, quos via fregit labor :
His vos reficite lautius quæ præbeo,
Frugæ expetita cordis ad solatium,
Vinoque dulci profluente largiter,
Et veste, vires quæ retundat frigoris.
Hæc sunt, amici, quæ Theognosio mihi,
Ex conditis suarum inexhaustis opum,
Opum tributor rex meus Christus dedit.
Illi ergo grates qui orbem alit persolvite :
Mihi sat superque, si preces rependitis,
Ut hospitalis pro laboris munere,
In Abrahami consequar sinu locum.

XXX. — *In sanctas imagines.*

Christi est imago, quam vides, atque hæc tibi
Dicenda Christus ipsa, verum homonyme.
Natura dispar est, idem vocabulum.
Utriusque cultus idem, eadem adoratio.
Hanc ergo adorat quisquis, et Christum colit.
Qui non adorat, idem et ejus hostis est.
Cujus figuram carnis, expressam typo,
Coli, furore mentis insano vetat.

XXXI. — *Aliud.*

Si corpus ipsum Christi edendum sumimus,
Vitæ parentem combibentes sanguinem ;
Pictum in tabella cur nefas ostendere,
Cujus reipsa corpus effingi potest ?
Nam quatenus simplex quidem, non pingitur :
Sic namque Deus est, capi loco nequit.
At quatenus nostram induit substantiam,
Homo est, et illa parte circumscribitur,
Naturam utramque rite discretam gereus,
Unaque constans semperiterna hypostasi.
Quicumque Verbo reddit his cultum modis,
Germanus ille foetus est Ecclesiæ.
Qui sentit aliter, a Deo aversus manet.

XXXII. — *Aliud.*

Pictoris arte perpolitam imaginem,
Omni decoram gratia qui cernitis,
Spectando fructum quem decet decerpere,
Animumque causas hinc ad ipsas tollite.
Nam claræ imago vocis instar personat :
Meus honor omnis, gloria est primi typi,
Quem propter ista, memoriæ causa, exstiti,
Magistra custosque omnium qui me colunt :
At, colere qui me respuunt analogice,
Hæreditate cœlica procul movens.

XXXIII. — *Aliud.*

Sine carne Christus dum fuit, non hic erat :
Homo nullus, inquit scilicet, vidit Deum :

† F. λαμβάνωμεν. § F. δείζομεν.

A Σύστροφον εὐθύς σαρκὶ καὶ νοῦν σου πλάνον,
Εἰκαζὼν οὐδὲν ἔνδον ἐξωθεν φέρων,
Ἄλλ' εἴ τι σεμνὸν, καὶ τὸ τοῖς πρωτοστάταις.
Λόγον γὰρ οὐ φῆς τῆς ματαιοκοσμίας,
Εἶδον, βέβρωκα καὶ τὸ, καὶ τὸ τυγχάνει·
Καὶ γοῦν ὅτις καὶ τίσδε φωνεῖ σοι τάδε.
Ἀνατροπὴν γὰρ τοῖσδε κερυῶν τῷ πέλας,
Ἀρᾶς προφῆτου χρηματίζεις ἄξιος.

ΚΘ'. — *Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον.*

Προβάτε, δεῦτε, τῇ ξενιζούσῃ στέγῃ,
Ἀνδρες πορευταί, τοῖς πόνοις κεκμηκότες,
Μετεκλάβετε τῶν ἐμῶν ξενισμάτων,
Ἄρτου ποθητοῦ, τοῦ τρέφοντος καρδίαν,
Ποτοῦ γλυκείου, τοῦ βέοντος ἀφθόνης,
Σκεπασμάτων τε τῶν φύχους ἀλλοτρίων.

B Ἀ μοι παρέσχε τῷ θεογνώστῳ, φίλοι,
Ἐκ τῶν πανόλκιων δωρεῶν αὐτοῦ χάριν,
Ὁ Δεσπότης μου Χριστὸς, ὁ πλουτοδότης·
Ἐπευλογούντες αὐτὸν, ὡς κοσμοτρόφον.
Κάμοι προσευχὴν ἀντιποιούμεντες μόνον,
Ὅπως ἐκείθεν τῷ φιλοξένῳ τρέψω,
Τοὺς Ἀβραὰμ τύχοιμι κόλπους εἰσδύναι.

Λ'. — *Εἰς ἀγίας εἰκόνας.*

Ἦνπερ βλέπεις εἰκόνα, Χριστοῦ τυγχάνει,
Χριστὸν δὲ καὶ τὴν λέξον, ἀλλ' ὁμωνύμως.
Κλήσει γὰρ ἐστὶ ταυτότης, ἀλλ' οὐ φύσει.
Ἀμφοῖν δὲ προσκύνῃς ἀσπίστως μία.
Ταύτην ὁ τοῖνον προσκυνῶν, Χριστὸν εἰσέει·
Μὴ προσκυνῶν γὰρ, ἐχθρὸς αὐτοῦ καὶ πάνυ.

C Ὡς τὴν ἀναγραφείσαν ἑσαρχον θέαν,
Τούτου μεμνηνὺς μὴ σεβασθῆναι θέλων.

ΛΑ'. — *Ἀλλο.*

Εἰ σῶμα Χριστοῦ λαμβάνομεν μὲν † ἐσθίειν,
Τούτου πίνοντες αἷμα τὸ ζωηφόρον·
Πῶς οὐκ ἂν αὐτὸν δεῖξωμεν § γεγραμμένον.
Οὐ καὶ τὸ σῶμα σχηματόγραφον πέλει ;
Ὡς μὲν γὰρ ἀπλοῦς, οὐ περιγραφὴν ἔχει.
Θεὸς γὰρ ἐστὶ, παντὸς ἐξωθεν τόπου.
Ὡς ἐνδοθεὶς δὲ τὴν καθ' ἡμᾶς οὐσίαν,
Ἀνθρωπῶς ἐστὶ, συνθέσει γεγραμμένος,
Ἐχὼν ἀφύρτως θάτερον κατ' οὐσίαν,
ὑποστάσει μιᾷ τε συντεθειμένος.
Ὁ τὸν Λόγον τοιῶσδε δοξάζων μάλα,
Πιστὸν πέφηνε θέρεμμα τῆς Ἐκκλησίας.

D Ἄλλως φρονῶν γὰρ, τοῦ Θεοῦ πόρρω θέει.

ΛΒ'. — *Ἀλλο.*

Ἐκ μορφοποιῶ χειρὸς ὠραϊσμένην,
Βλέποντες ἄνδρες ἐγγραφεῖσαν ἐνθάδε,
Δρέψασθε καρπὸν ὠφελείας ἀξίως,
Τὸν νοῦν ἄραντες εἰς τὰς αὐτῶν αἰτίας.
Ἰσοῦ λόγου γὰρ ἡ γραφὴ βοᾷ μέγα,
Ὡς Ἡ τιμὴ μου, δόξα τῇ· αὐτοψίας,
Δι' ἣν παρήχθη εἰς ὑπόμνησιν μόνον.
Φρουροῦσα, φωτίζουσα τοὺς ἐμοὺς φίλους,
Τοὺς προσκυνεῖν δὲ μὴ θέλοντάς με σχέσει,
Ἀλλοτριούσα τῆς ἀνω κληρουχίας.

ΛΓ'. — *Ἀλλο.*

Ἀσάρχος ὢν πρὶν Χριστὸς, οὐκ ἦν ἐνθάδε.
Θεὸν γὰρ οὐδεὶς, φησὶν, ἀνθρώπων ἴδεν.

Ἐπαὶ δὲ σαρκὸς ἐνδιδύσκειται πάχος,
 Ὁ παντὸς ἔξω καὶ χρόνου τε καὶ τόπου,
 Ἄπτως, παθητὸς γίνεται τῇ συνθέσει.
 Βρέφος κυηθεὶς ἐκ κόρης, σπορᾶς ἄνευ,
 Αὖξει, διψεῖ, παινεῖ τε, καὶ σύμπαν φέρει,
 Τῶν ἐν θέσει τε καὶ γραφῇ δεδειγμένων.
 Πῶς οὖν σὺ λοιπὸν, ὦ παράφρον, ὦ τάλα,
 Οὐ σαρκὶ σεπτῶς Χριστὸν ἐμπεριγράφεις,
 Κατ' εἶδος αὐτοῦ τὴν ὅλην παρουσίαν;
 Ἄλλ' ἢ μεταγνοὺς πιστὸς ἐκ πλάνης γίνου,
 Ἥ τῆς Θεοῦ πόρρωθεν αὐλῆς ἐκφέρει.

ΛΔ'. — Ἀλλο.

Ὁ Χριστὸς ἐστὶ τῇ γραφῇ δεδειγμένος,
 Ἐπεὶ βροτὸς πέφηνεν, ὦν Θεὸς φύσει.
 Ὁ μὴ γὰρ οὕτως προσδέλεται αὐτὸν θέλων
 Φαντασματωδῶς σωματοῦσθαι προσλέγει.

ΛΕ'. — Εἰς τὴν ἀγίαν Θεοτόκον.

Ἐν εἰκόνι βλέπων σε, μήτηρ Κυρίου,
 Φόβῳ πρόσειμι προσκυνεῖν σε, καὶ πόθῳ.
 Χάρις γὰρ ὄντως τηλικαύτῃ σοι πέλει,
 Ὡς τῇ σκιᾷ σου θαυματουργίας βρύειν.

ΛΓ'. — Ἀλλο.

Ἐπ' ὠλένης μου μητρόμοιόν μοι βρέφος,
 Τὸν παντάνακτα Χριστὸν ἐγγράφως φέρω,
 Τὸ φῶς ἀπαστράπτοντα τῆς ἀφθορίας,
 Καὶ κόσμον ἐξαίροντα δαιμόνων πλάνης.

ΛΖ'. — Ἀλλο.

Σὺ τὸν Θεὸν τεκοῦσα, προὔχεις ἀγγέλων.
 Ὅν οὐ δύναται καὶ γὰρ αὐτοὶ προσδέλεσαι,
 Ὡς Υἱὸν αὐτῇ χερσὶν ἀχράντοις φέρεις.

ΛΗ'. — Ἀλλο.

Μητροπρεπῶς τὸν Υἱὸν ἐγγράπτων φέρω,
 Ὡς ἂν φανείη γνήσιον μητρὸς τέκος·
 Ὁ πατρομοίως τῆς γραφῆς ἐπηρμένος,
 Ἐπείπερ ἐστὶ διττὸς ἀπρὸς τὴν φύσιν.

ΛΘ'. — Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.

Ἐξεἰκόνισμαι, καὶ Θεὸς πέλω φύσει,
 Ἐπείπερ εἰμι καὶ βροτὸς κατ' οὐσίαν·
 Καὶ τῇ σκιᾷ μου προσκυνεῖμαι παντὶ που,
 Μήπω μερισμὸν τοῦ κλέους προσλαμβάνων.

Μ'. — Εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου.

Τῆς Παρθένου τὸν οἶκον ὁ βλέπων, νόει.
 Ναὸς γὰρ αὕτη τοῦ Θεοῦ δεδειγμένος,
 Ναὸς ἑαυτῆς πανταχοῦ γαίης ἔχει.

ΜΑ'. — Ἀλλο.

Τὸν Κοσμοποιὸν σωματοῦμενον βλέπων,
 Σὺν τῇ τεκούσῃ τῇ γραφῇ τῶν εἰκόνων,
 Καταπλάγῃθι, πῶς Θεὸς βρέφος πέλει,
 Ἀπαντὰ τε ὁρᾷ πρὸς βροτῶν σωτηρίαν·
 Ἴν' εἰς ἑαυτὸν τὴν φορὰν κατακρίνας,
 Τὸ πλάσμα σώσῃ θεότητος τῷ κράτει.
 Τὸ δὴ φρονούσα τῇ Θεοτόκῳ φέρει,
 Πρὸς λύτρον αὐτῆς τ' ἀνδρὸς, ἀχραντὸν ὄμα.

ΜΒ'. — Εἰς τὸ κιβώριον τοῦ Προδρόμου.

Θείας τραπέζης συγκαλύπτραν με βλέπων,
 Χερουδικὴν νόμιζε ταξιαρχίαν·
 Χριστὸν γὰρ ἐνδὸν μυσταγωγείσθαι νόει,
 Τὸν τῶν ἄνω τε Δεσπότην, καὶ τῶν κάτω.

A At mole postquam corporis sese induit,
 Quem nec loci nec spatia claudunt temporis,
 Exin dolori factus est obnoxius.
 Intaminata natus infans Virgine,
 Augescit, esurit, sinit, fert omnia,
 Quæ consuerunt omnibus fingi typis.
 Quid ergo causæ est, o miser, cur abnuas
 Christum verenda comprehendi imagine,
 Totamque vitæ seriem et historiam sacræ?
 At tu aut profanum mentis errorem abjice.
 Aut te sacratis proprie a castris Dei.

XXXIV. — Aliud.

Hic Christus est, pictura quem denuntiat:
 Mortalis ex quo factus est qui erat Deus.

Illum videre qui recusat hoc modo,

B Incorporatum prædicat phantastice.

XXXV. — In sanctam Deiparam.

Pictam in tabella te, Dei mater, videns,
 Venio ut adorem amore plenus ac metu.
 Nam tantus in te gratiæ exundat latex,
 Ut ipsa ab umbra profluant miracula.

XXXVI. — Aliud.

Consimilem in ulnis mater infantem mihi,
 Christum universi principem, pictum gero,
 Æternitatis emicantem lumine,
 Terrasque fraude liberantem demonum.

XXXVII. — Aliud.

Quod mater es Dei, angelos superemines.

Nam contueri quem verentur angeli,

Hunc ipsa puris Filium manibus geris.

C

XXXVIII. — Aliud.

Gesto in tabella Filium, ut matrem decet,
 Ut certa soboles matris hinc eluceat:
 Qui, qua patri consimilis est, pingi nequit.
 Natura duplex quippe in illo cernitur.

XXXIX. — In imagine Christi.

Artifice, quamvis sum Deus, pingor manu,
 Humana quoniam mihi quoque est substantia:
 Umbraque ubique sic adoror in mea,
 Ut nulla honoris perferam discrimina.

XL. — In templum Deiparæ.

Dum cernis ædem Virginis, mentem admove.

Ex quo ipsa templum est facia nascentis Dei,

Templis ubique gentium colitur suis.

D

XLI. — Aliud.

Mundi parentem cum vides in corpore,
 Cum matre, picta dedicatum imagine;
 Hoc obstupesce, quomodo infans sit Deus,
 Nilque ad salutem non agat mortalium:
 Ut mortis in se proferens sententiam,
 Divinitatis liberet nos viribus.
 Quod ista reputans, Deiparæ casta exhibet
 Sua, virique pro salute, munera.

XLII. — In ciborium Præcursoris.

Mensæ sacratæ conspicans operculum,
 Hanc tu cohortem cogita Cherubicam:
 Nam Christus intus mysticis adest sacris,
 Cælestium idem Dominus ac terrestrium.

XLIII. — *In templum.*

Divina dum se mensa spectandam exhibet,
Venerare numen, membra inhorrescant metu.

XLIV. — *In sanctum altare.*

Horrore plenum est hoc tribunal et metu,
Lucida Dei ædes, nec nisi castis patens.
Pie propinqua, dignus ut sis munere:
Nam munus ignis est, et indignos vorat.

XLV. — *In januas ferulæ.*

Foribus apertis, adyta qua templi patent,
In corde mæsto spiritum offer anxium:
Hæc grata Domino est, hac litatur hostia.

XLVI. — *In primum templi ingressum.*

Limen parantes ingredi domus Dei,
Removete curas ebriæ cupidinis:
Intus benignum ut judicem experiamini,
Qui dura vobis vincla solvat criminum.

XLVII. — *In templi ingressum: in crucem.*

Custode me, te nullus exagitet metus:
Ego namque terror dæmonibus et flamma sum.

XLVIII. — *Epigramma in cruce.*

Ubique pingor, nullum habet Satan locum:
Nam robur ejus sustulit rex omnium.

XLIX. — *Aliud.*

Fugam capessit, te procul visa, draco,
Deum gerentis intuens ligni typum.

L. — *Aliud.*

O crux; perenni, lux mea, adsis lumine,
Longeque mentis submove caliginem.

LI. — *Aliud.*

Defixa summo Golgothæ montis jugo,
Hæc poma mundo protulit vitalia.

LII. — *Aliud.*

Expansa tendens Christus in te brachia,
Mundum excitavit e barathro criminum.

LIII. — *Aliud.*

Salve, trophæum cœlicæ panopliæ:
Per te fugata est tota dæmonum phalanx.

LIV. — *Aliud.*

Salve, arbor illibata, ter laudabilis:
Fera mortis in te cessat execratio.

LV. — *Aliud.*

Salve, coronæ suave onus monasticæ:
Christi fit olli cursus in te planior.

LVI. — *Aliud.*

Salve, omnis in quo præsides custos loci:
Salvos tuere quotquot hæc sedes habent.

LVII. — *Aliud.*

Si me vel ipsa quispiam effingat manu,
Dabit repente dæmona inimicum in fugam.

LVIII. — *In cruce monachorum.*

Crux intuentum fulguri coruscum jubar.
Crux certa et expedita monachorum salus.
Crux Christi amantum comprimens libidinem,
Crux lacrymantum cuncta delens crimina.
Crux castiorum tuta custos mentium.

A

M₁. — *Εἰς τὸ τέμβλον.*

Θεῖαν τράπεζαν πρὸ προσώπου σου βλέπων,
Αἰδοῦ τὸ σεπτὸν, καὶ ὅλως στῆθι φόβῳ.

MΔ'. — *Εἰς τὸ ἄγιον θυσιαστήριον.*

Φρικτὸν τὸ βῆμα τοῦτο, καὶ πλήρες φόβου,
Ναὸς Θεοῦ φωτεινὸς, ἀγνοῖς ἀπτεός.
Πρόσελθε θεῖως, καὶ μεθέξεις ἀξίως.
Πῦρ γὰρ τὸ δῶρον, τοὺς ἀναξίους φλέγον.

ME'. — *Εἰς τοὺς πυλῶνας τοῦ νάρθηκος.*

Πύλας διὰρας τοῦ ναοῦ τῶν ἐνθάδε.
Ἰθι προσοίσων πνεῦμα συντετριμμένον
Καὶ τοῦτο θῖμα δεξιὸν ἐστὶ Κυρίῳ.

MΓ'. — *Εἰς τὴν πρώτην εἰσοδὸν τοῦ ναοῦ.*

Οἴκου Θεοῦ μέλλοντες εἰσβαίνειν πύλην.
Ἐξω γένοισθε τῆς μέθης τῶν φροντίδων.

B

Ἴν' εὐμενῶς εὐροῖτε τὸν κριτὴν ἔσω,
Λύσεις ὑμῖν διδόντα τῶν ὀφλημάτων.

MZ'. — *Εἰς ναοῦ εἰσοδὸν· εἰς τὸν σταυρόν.*

Ἐχων με φρουρὸν, μὴ πτοῦ κτύπους φόβων.
Καυστήρ γάρ εἰμι φρικτοειδὴς δαιμόνων.

MH'. — *Ἐπίγραμμα εἰς σταυροῦς.*

Ἐφ' ᾧ τυποῦμαι, χώραν οὐ Σατὰν ἔχει.
Καθεῖλε γὰρ τὸ κράτος αὐτοῦ Παντάναξ.

MΘ'. — *Ἄλλο.*

Σοῦ τῇ θεᾷ πόρρωθεν ὁ δράκων τρέχει,
Τύπον σε δέρκων τοῦ θεοπλόκου ξύλου.

N. — *Ἄλλο.*

Ἦ σταυρὲ, φῶς μου, λάμπει μοι παντὶ χρόνῳ,
Πόρρω διώκων τῆς ψυχῆς μου τὸ σκότος.

NA'. — *Ἄλλο.*

Οὗτος πεπηγὼς ἐν τόπῳ τοῦ Γολγοθᾶ,
Ἦνθησε κόσμῳ ζωτικὴν εὐχαρίαν.

NB'. — *Ἄλλο.*

Ἐν τῷδε χεῖρας ἐξαπλοῦς ὁ Παντάναξ,
Ἦγειρε κόσμον ἐκ βαράθρου πταισμάτων.

NI'. — *Ἄλλο.*

Χαίροις, τρόπανον τῆς ἀνω παντευχίας·
Ἐν σοὶ τέτραπται πᾶσα δαιμόνων φάλαγξ.

ND'. — *Ἄλλο.*

Χαίροις, τρισευλόγητον, ἄχραντον ξύλον·
Ἐν σοὶ πέπαυται τῆς ἀρεῆς ἡ θνητότης.

NE'. — *Ἄλλο.*

Χαίροις, μοναστῶν παντέλαφρον φορτίον.
Ἐν σοὶ γὰρ αὐτοῖς κοῦφος ὁ Χριστοῦ δρόμος.

D

NG'. — *Ἄλλο.*

Χαίροις, φυλακτήρ οὐ παρεδρεύεις τόπου·
Σκέποις ἀσινὼς τοὺς μένοντας ἐνθάδε.

NZ'. — *Ἄλλο.*

Τωπῶν μέ τις καὶ μόνον ἔμπου δακτύλῳ,
Εὐθὺς τὸν ἔχθραίνοντα δαίμονα στρέφει.

NH'. — *Εἰς σταυροῦς μοναστῶν ἁ.*

Σταυρὸς βλεπόντων ἀστραπηφόρον σέλας.
Σταυρὸς μοναστῶν εὐδρομος σωτηρίας.
Σταυρὸς φιλοῦντων ἐνθέως πορνοκτόνος.
Σταυρὸς κλαόντων ἐξαλείπτωρ πταισμάτων.
Σταυρὸς φιλάγων ἀσφαλέστατος φύλαξ.

VARIÆ LECTIONES.

^h Reg. cod. Ἐπιγράμματα μοναστικά εἰς σταυροῦς.

NΘ. — Ἄλλο.

Πᾶς ὁ γράφων με, καὶ γράφειν Χριστὸν θέλει.
Ἐπειπερ αὐτὸς συμπλέκεται μοι πάθει.
Ἐμοῦ γὰρ ἐχθρὸς, καὶ καθαιρέτης πέλει,
Ὅ μὴ γράφων ἐκείνον, εἰ καὶ με γράφει.

Ξ. — Μονόστιχον.

Βροτοὺς δαδουχῶ, καὶ σκοταρχοῦντας φλέγω.

ΞΑ'. — Εἰς τὸν Προδρόμον.

Εἰκὼν ὑπάρχω τοῦ σεβαστοῦ Προδρόμου.
Καὶ τοὺς πόθῳ με προσκυνοῦντας ἀξίως,
Ὡς εἰς ἐκείνον τὴν τιμὴν ποιούμενους,
Σώους φύλαττε αἰρετιζόντων πλάνην.

ΞΒ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον.

Ἐροντῆς τὸν υἱὸν, ἀστραπὴν τὴν τοῦ λόγου,
Ὅρων σε γραπτὴν φωτιοῦμαι τοὺς νόδας.
Σὺ γὰρ προσάφας πυρσὺν ἀφθάρτων λόγων,
Λύσαι φθάνεις τὸν κόσμον ἐκ σκότους πλάνης.

ΞΓ'. Εἰς τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν ἀπόστολον.

Χαίροις, δοχεῖον γνώσεως Θεοῦ μέγα,
Ἐξ οὗ τὰ θεῖα πάντες ἀντιλοῦσι σφόδρα.
Ἐκ γὰρ πλάνης σὺ κόσμον ἐκσπάσας ὅλον,
Εἰς ὕψος ἤλθες, οὐρανὸν τρίτον φθάσας.

ΞΔ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ζαχαρίαν.

Σὺ τῶν προφητῶν τὸν μέγιστον αὐγάσας,
Θεοῦ προφήτης χρηματίζεις καὶ θύτης·
Καρπὸν δὲ θεῖον προσφέρων τῷ Δεσποτῇ,
Θῆν μακαρὰ πρὸ τραπέζης Κυρίου.

ΞΕ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον.

Πολὺς τὰ θεῖα χρηματίζων, τριτάκταρ,
Τοὺς ἀγγέλους σὺ μυστικῶς διαγράφεις,
Καὶ συμπραίνων πᾶσαν ἱεραρχίαν,
Τὸν κόσμον ἐνθεν δογμάτων πληροῖς πλάτει.

ΞΖ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Βασίλειον.

Ἦστραφας ἀγλῇ τοῦ φαινοῦ σου βίου,
Καὶ φαιδρύνεις τὸν κόσμον ἔργοις καὶ λόγοις.
Λαθὼν δὲ τὰς κλεῖς καυτὸς ὡς Πέτρος νέος,
Φύλαξ ὑπάρχεις τῆς πάσης Ἐκκλησίας.

ΞΗ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον.

Βροντῶν τὰ θεῖα τῇ βοῇ τῶν δογμάτων,
Ἦχσας ὄντως τὴν ὑπ' οὐρανὸν μάκαρ.

Καὶ πᾶσας ἀπρίξ μωράνας αἰρέσεις,
Τὸν κόσμον ἐστήριξας ἐν τοῖς σοῖς λόγοις.

ΞΘ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον τὸν Θαυματουργόν.

Ὡς ἡλιός τις ἐν βίῳ λάμψας μέγας,
Διασκεδάζεις νύκτα τῆς μοχθηρίας·
Καὶ θαυματουργῶν τῶν προσευχῶν τῷ· φάει,
Ἀπεκδιώκεις δαιμόνων σμήνην, Πάτερ.

ΞΘ'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον.

Ἐωσφόρον σε πράξεις ἢ λαμπρότης,
Ἐδειξεν ὕψει τῶν μεγίστων θαυμάτων.
Ἐξ ἧς τὰ βέθρα πλημμυρῶν τῶν δογμάτων.
Πάντων θρίαμβος αἰρετιζόντων πέλεις.

Ο'. — Εἰς τὸν ἅγιον Ἰγνατίον τὸν Θεοφόρον.

Ἐχων ἔρωτα Χριστὸν ἐν σῇ καρδίᾳ.
Ἀποστόλων σύσκητος ὄφθης, τριτάκταρ·
Ἀθλοῖς δὲ θερμοῖς ἐκφλογίζων τὴν πλάνην,
Ἐπιστολαῖς σοο Παῦλος ἄλλος τις πέλεις.

Α

ΛΙΧ. — Ἄλιud.

Quicunque pingis me, simul Christum velis
Pinxisse, morte nam colligatus mihi est.
Exterminare me parat, si quis typum
Ejus recuset pingere, et pingat meum.

LX.— Monostichum.

Mortalibus sum lux, et uro dæmonas.

LXI.— In Prodromum.

Imago sum veneranda magni Prodromi;
Et me lubenti qui colunt animo, ut decet,
Sancte exhibentes quem mihi cultum exhibent,
Hos ipse serves hæresis contagio.

LXII.— In sanctum Joannem Theologum

Verbique fulgur, et tonitruum filius,
Mihi luce complex mentem, ubi pictum intueor.

B Potes corusca namque sermonum face,
Erroris umbras orbe toto peller.

LXIII.— In sanctum Paulum apostolum.

Salve, o supernæ grande vas scientiæ:
Ex quo universi nempe divina hauriunt.
Per te fugatus orbe postquam error fuit,
Tolleris ad alta, cœlum ad usque tertium.

LXIV.— In sanctum Zachariam.

Tu qui prophetam prædicasti maximum,
Dei sacerdos et propheta diceris:
Dominoque fructum rite divinum offerens,
Mactatus ense, victima ante aram cadis.

LXV.— In sanctum Dionysium.

Felix nimis, divina cui datum eloqui,
Et angelorum arcana quæque pandere:
Complexus omne quidquid est hierarchiæ,
Multiplici mundum inde doctrina reple.

LXVI.— In sanctum Basilium.

Vitæ refulsit splendor eximius tuæ,
Factisque mundum pariter et verbis beas.
Ac ipse claves, alter ut Petrus, gerens,
Ecclesiæ unus universæ prospicis.

LXVII.— In sanctum Gregorium Theologum.

Quæ tu potenti voce fudisti tonans
Oracula, omnis, dive, mundus audiit:
Perimensque cunctas hæreses radicitus,
Orbem universum sermo firmavit tuus.

LXVIII.— In sanctum Gregorium Thaumaturgum.

Haud aliter ac sol aliquis, in vita micans,
Scelerum nefandam disjicis caliginem:
Precum et tuarum vis patrans miracula,
Procul catervas dæmonum fugat, Pater.

LXIX.— In sanctum Epiphanium.

Divinus operum fulgor, atque excelsitas
Miraculorum, phosphorum te præstitit.
Doctrinæ et almæ larga fundis flumina,
Victis triumphos hæresum sectis agens.

LXX.— In sanctum Ignatium Theophorum.

Gerens in alto Christi amorem pectore,
Apostolorum visus es felix comes·
Errorem et acri persequens certamine,
Alium tuis in epistolis Paulum exhibes.

D

LXXI. — *In sanctum Athanasium.*

Nam quis labores, praelia et tua expleet,
Athleta magne? tu magistrorum decus.
Nam pro Deo, gigantis instar, dimicans,
Hostes triumphans dissipasti pessimos.

LXXII. — *In Chrysostomum.*

O qui perennis eloquentiæ aureos
Fontes recludis, cuncta terrarum irriga:
Pandens salutis et viam mortalibus,
Omnes beato cœlitum gregi insere.

LXXIII. — *In sanctum Cyrillum.*

Tuus arte multa congerens sacras opes,
Ditavit orbem postmodum egregius labor:
Profana retegens hæresum et mysteria,
Sincera populis prædicasti dogmata.

LXXIV. — *In sanctum Gregorium Nyssenum.*

Sermonum aperiens, Dive, fontem dulcium,
Omniem fugasti lumine ingenii hæresim:
Novique Mosis inclytum nomen gerens,
Ductor gubernas optimus populum Dei.

LXXV. — *In sanctum Theodorum Siceoten.*

O grande munus cœlitus mundo datum,
Malas fugasti dæmonum tormas, Pater.
Fulsisti ut alium sidus: ipsisque angelis
Eximia vitæ sanctitas fecit parem.

LXXVI. — *In sanctum Antonium.*

Ignis columna visus es, vitæ novo
Splendore, monstrans omnibus cœli viam.
Erebique diros proterens satellites,
Sic prorsus ut Eden angelus eremum incolis.

LXXVII. — *In sanctum Hilarionem.*

Vitæ refulsit haud secus splendor tuæ,
Ac mane primo stella luciferi micat:
Clarisque mundum recreans miraculis,
Abigis nocentem dæmonum caliginem.

LXXVIII. — *In sanctum Euthymium.*

Eremus abs te civitas facta est Dei.
Ibi namque cogis densa Christiadam agmina:
Miraculis et ipse, ceu radiis, nitens,
Lætitiam, ut alter phosphorus, mundo paris,

LXXIX. — *In sanctum Sabbam.*

Exulta eremus tibi labore plurimo,
Operum inde fructus protulit pulcherrimos:
Piosque cogens astra ceu totidem incolas,
Hos ipse medius inter, ut Titan, micas.

LXXX. — *In sanctum Dalmatium.*

Et tu coruscum sidus es, sole editus,
Compar et ipsi sanctitatis lumine;
Veræque columnæ uterque doctrinæ fuit:
Et tu paternis legibus monachos regis.

LXXXI. — *In sanctum Pachomium.*

Quondam Abrahami nobilem imitatus fidem,
Felix fuisti prolis aureæ Pater.
Te sacra postquam docuit arcana angelus,
Leges dedisti, ceu novus Moses, tuis.

LXXXII. — *In sanctum Arsenium.*

Jugi rigatus imbre lacrymarum tibi
Animus, perire nescios fructus tulit:
Et usque sancta flagitans Deum prece,

A OA'. — *Eis τὸν ἄγιον Ἀθανάσιον.*

Τίς τοῦς ἀγῶνας τῶν πόνων τῶν σὺν φράσοι,
Ἦ πενταθλητὰ, τῶν διδασκάλων κλέος;
Ἦπερ Θεοῦ γὰρ ὡς γίγας δραμὼν μέγας,
Στεφηφορῶν καθεῖλες ἐχθροὺς παγκάκους.

OB'. — *Eis τὸν Χρυσόστομον.*

Πηγὴν ἀληκτον παγχρύσων λόγων βλύσας,
Ὅλην κατάρδεις τὴν ὑφήλιον, μάκαρ·
Θύρας δ' ἀνοίγων τοῖς βροτοῖς σωτηρίας,
Εἰς οὐρανοὺς τὸν κόσμον ἐκπέμπεις ὅλον.

OG'. — *Eis τὸν ἄγιον Κύριλλον.*

Θησαυρίσας τὰ θεῖα ποικιλοτρόπως,
Ἐπλούτισας τὸν κόσμον ἐνθεοῖς λόγοις·
Καὶ τὰς βεβήλους αἰρέσεις κατασπάζας,
Κήρυξ πέφηνας ὀρθοδόξων δογμάτων.

B OA'. — *Eis τὸν ἄγιον Γρηγόριον τὸν Νύσσης.*

Βρύων ἀδύσσοι παγγλύκων λόγων, μάκαρ,
Πᾶσαν νοητῶς ἐξετίναξας πλάνην·
Καὶ χρηματίζων Μωϋσῆς ἄλλος μέγας,
Ἄγεις ὄριστα τὸν λεῶν τοῦ Κυρίου.

OE'. — *Eis τὸν ἄγιον Θεόδωρον τὸν Σικεώτην.*

Θεοῦ σὺ δῶρον τοῖς βροτοῖς δοθεὶς μέγα,
Ἄπαν καθεῖλες δαιμόνων στίφος, Πάτερ.
Λάμπας γὰρ εὐθύς ὡς ἔβρος φωσφόρος,
Ἰσάγγελος πέφηνας ὕψει τοῦ βίου.

OΓ'. — *Eis τὸν ἄγιον Ἀντώνιον.*

Στύλος πυρὸς πέφηνας ἀγλή τοῦ βίου,
Κόσμον ποδηγῶν εἰς τρίβον σωτηρίας.
Τῶν δαιμόνων δὲ τὰς φάλαγγας περρίσας,

C Ἐρημον ὥκεις ὡς Ἐξέμ τις ἀγγέλου

OZ'. — *Eis τὸν ἄγιον Ἰλαρίωνα.*

Τῇ λαμπρότητι τοῦ φαινοῦ σου βίου,
Ἐωσφόρος τὸ πρωτὶ λάμπων σὺ πέλεις·
Καὶ θαυμάτων ἀκτίσι κόσμον φαιδρύνων,
Ζόφον διώκεις βλαπτικὸν τῶν δαιμόνων.

OH'. — *Eis τὸν ἄγιον Εὐθύμιον.*

Σὺ τὴν ἔρημον εἰργάσω Θεοῦ πόλιν.
Πυκνοῖς γὰρ αὐτὴν πλήθεις Χριστοφόρων·
Βολαῖς ἀπαστρέφας δὲ ταῖς τῶν θαυμάτων,
Τὸν πάντα κόσμον φαιδρύνεις ὡς φωσφόρος.

OB'. — *Eis τὸν ἄγιον Σάββαρ.*

Ἦρωτας ὄντως τὴν ἔρημον τοῖς πόνοις.
Ἠραιότατα ποικίλων ἔργων βριθών.
Πλήτας δὲ ταύτην τῶν νοητῶν ἀπτέρων,
D Ἦ; ἡλιός τις ἐν μέσῳ τούτων θέεις.

II'. — *Eis τὸν ἄγιον Δαλμάτιον.*

Ἐξ ἡλίου τις αὐγάσας ἀστὴρ μέγας,
Λάμπεις σὺν αὐτῷ παμφασὶς εὐπραξίας.
Ἐρεῖσμα δ' ἀμπίφηνας ὀρθοδόξιας.
Μανδραργαίεις τῶν μοναστῶν πατρώθεν.

IIA'. — *Eis τὸν ἄγιον Παχώμιον.*

Τὸν Ἀβραάμ πως ἐκμιμούμενος, μάκαρ,
Πολλῶν Πατὴρ γέγονας, ὧν χρυσοῦν γένος.
Ἐξ ἀγγέλου δὲ μυσταγωγίας φέρων,
Τῷ σὺ λεῖψ τέθεικας, ὡς Μωσῆς, νόμους.

IIB'. — *Eis τὸν ἄγιον Ἀρσένιον.*

Τῶν δακρύων σου τὴν ψυχὴν ἄρδων χύσει,
Καρποὺς ἀνεβλάστησας ἀφθάρτους μάλα·
Εὐχαῖς δὲ λαμπραῖς προσλαλῶν Θεῷ σφόδρα,

Τῶν ἡσυχαστῶν ἄγγελος πέλεις μέγας.

ΠΓ'. — *Εἰς τὸν ἅγιον Θεοδόσιον.*

Ὡς οὐρανὸν ὑψηλὸν ἐκτείνας βίον,
Κατάστερος πέφηνας ἐν πληθεὶ τέκνων.
Τὰς ἀστραπὰς δὲ πληθύνων τῶν θαυμάτων.
Ἐσκόρπισας παντοῖα δαιμόνων νέφη.

ΠΔ'. — *Εἰς τὸν ἅγιον Διον.*

Ταῖς λαμπρότησι τῶν θεαυγῶν σου τρόπων,
Ἐκ τῆς ἐφ᾽ ἡμᾶς φαιδρὸς ἀστήρ ἐκθέεις·
Καὶ φωτίσας ἀριστα τὴν Βυζαντιδα,
Πρῶτος μοναστῶν ποιμνηρχεῖς ἀξίως.

ΠΕ'. — *Εἰς τὸν ὅσιον Χριστοφόρον.*

Οἰκτεῖον αἶμα τῷ Θεῷ δοῦς, ἀντέχει
Ὁ Χριστόμαρτυς Χριστόφωρον Χριστοφόρος
Κρήνην χέουσαν θαυματουργίας ῥύσιν.
Ἦνπερ πίνοντες οἱ νοσοῦντες βηρίον,
Καταψύχουσι τοῦ πάθους, διψῆς δίκην·
Μάλιστα δ' ὅταν φοιτῶσι πιστῶς ἐνθάδε.

ΠΖ'. — *Εἰς τὸν ἅγιον ἀποστόλου Πέτρου.*

Ὡς περ δέδωκας, Χριστέ, τὰς κλεῖς τῶν ἁγῶν,
Ἐδεῖμα τοῦτ' ὅνδε τὸν δόμον κάτω.

ΠΖ'. — *Εἰς τὸν ἅγιον Ἀνδρέαν τὸν ἀπόστολον.*

Ὡς πρωτόκλητε, τῶν ἀποστόλων κλέος,
Ὁ παμμέγιστος τῶν Πατρῶν φαεσφόρος·
Τὸν σὸν λαὸν φύλαττε σὺν τῷ ποιμένι.

ΠΗ'. — *Εἰς τὸν ἅγιον τοῦ Χρυσοστόμου.*

Τοῖς τὸν σὸν οἶκον παμπόθως ἡγερέκισι
Πρεσβευτικὴν πρόσνειμε δωρεάν, Πάτερ.

ΠΘ'. — *Εἰς τὸν ἅγιον τῆς Πανευφήμεου.*

Τοὺς ἐκ πόθου σου τὸν ναὸν δειμαμένους,
Μάρτυς, φύλαττε πημονῆς ἐλευθέρους.

Ι'. — *Εἰς τὸ τετρακάμαρον.*

Θαυμαστὸν ὥφθης ἔργον ὥραιον πάνυ.
Ὡς ἐμφύχῃ δὲ προσέλεγμαί σοι νεώς.
Φέρεις γὰρ ἐνδὸν εἰκόνας θεωρίαν,
Ἀρῆστον δὴν τῶν ἁγῶν θεσμάτων.
Αὐτὸν δέχοιο, τῶν ἀποστόλων κλέος,
Εὐαγγελιστὰ παμμάκαρ, Θεολόγε·
Καὶ τοῖς πύθῃ σοι τοῦτον ἐξηγερέκισι,
Χάριν παράσχου, καὶ λύσιν τῶν πταισμάτων.

ΙΔ'. — *Εἰς τὸν ἅγιον τῆς ἁγίας Θεοτόκου, εἰς τὸν Τρίτωνα.*

Ἦ πᾶσιν ἐγγὺς εἰς βοήθειαν τάχους,
Τὸν πλοῦν διευθέτησον ὧν θερμῶς ἔχεις.
Προσκειμένων σοι ταῖς λιταῖς σου, Παρθένε.

ΙΕ'. — *Εἰς ῥάκος ἱστορημένον.*

Φρικτὸν τὸ θαῦμα, Χριστὸν ἐν γραφῇ βλέπειν,
Δράσαντα πάντα πρὸς βροτῶν σωτηρίαν.
Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς αὐτὸς ὥφθη γὰρ ξένος,
Ἄσαρκος ἐλθὼν, καὶ βροτὸς βαίνων ἥνω.
Μνήμης χάριν δὲ προσφέρει δῶρον τόδε,
Ὁ κλεινὸς ὄντως Συμεὼν τῷ Δεσπότη.

ΙΓ'. — *Εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ.*

Ὁ Χριστὸς εἰμι, τῇ γραφῇ δεδειγμένος.
Καὶ τὸν πεπορθῶς εἰκονοργήσαντά με.
Ὡς αἵρεσιν μισοῦντα τῶν ἐναντίων,
Λέοντα Πατρίκιον, ἐν πᾶσι σκέπω.

ΙΔ'. — *Εἰς ἔγκλειστον.*

Ἐγκλειστός ἐστιν, ὃς παθὼν ἐξω μένων,

PATROL. GR. XCIX.

A Pacis sequester maximus mundo clues.

LXXXIII. — *In sanctum Theodosium.*

Super astra notum sanctitatis gloria,
Te filiorum turba, ceu claram facem·
Mirata; tuque fulgurans miraculis,
Tartarea ubique dissipasti nubila.

LXXXIV. — *In sanctum Dium.*

Virtute clarus, morum et excellentia,
Lætificum eoo sidus ortum limite,
Lucem attulisti plurimam Byzantiis,
Monachisque rite primus es pastor datus

LXXXV. — *In sanctum Christophorum.*

Deo litavit sanguine proprio, assecla
Christi atque martyr Christophorus: inde huic sacer
Fons dat salutem crebra per miracula:

B Et quos fatigat tussis ægros improba,
Morbum levare, ceu sitim, hac solent aqua:
Tunc maxime, cum pura venientum est fides.

LXXXVI. — *In templum sancti apostoli Petri.*

Cui tu dedisti, Christe, claves ætheris,
Ego hanc eidem condidi in terris domum.

LXXXVII. — *In sanctum Andream apostolum.*

O qui vocatus ante ceteros, decus
Apostolorum es luxque Patrum maxima:
Esto tuis horumque pastori salus.

LXXXVIII. — *In templum Chrysostomi.*

Struxere magno qui tuam studio domum,
Divina per te munera impetrent, Pater.

LXXXIX. — *In templum sanctæ Euphemie.*

C Templum tibi construere queis cordi fuit,
Hos, martyr, omni liberos serves malo.

XC. — *In ædem quatuor fornicum.*

Pulchrum refulges ut opus ac mirabile.
Tibi sum locutus, compos animæ ceu fores:
Habes enim intus imaginum spectaculum,
Cœlestiumque scenam inenarrabilem.
Ædem illam habeto, decus apostolici chori,
Evangelista dive, necnon Theologe:
Utque hanc lubente struximus animo tibi.
Sic ipse nobis gratiam et veniam impetres.

XCI. — *In templum sanctæ Dei Genitricis, in Tritonem.*

Adesse celeri quæ soles cunctis ope,
Fac prospere illi navigent quos diligis,
D Qui te perurgent, Virgo, supplici prece.

XCII. — *In fragmentum historicum.*

Stupenda res, in scripture cernere,
Hominum ad salutem Christus ut cuncta egerit.
Namque hic apud nos hospes ipse visus est,
Cælo absque carne lapsus; homo, cum illuc rediit.
Porro, memorie gratia, Domino dicat
Donum hocce Symeon, laude vir multa inclutus.

CXIII. — *In imaginem Christi.*

Christus ego, quem pictura spectandum dedit.
Utque hæc imago fieret, ipse auctor fui.
Contrarium perosus omne, ut hæresim,
Me sospes est custode Patricius Leo.

XCIV. — *In inclusum.*

Inclusus ille est, qui procul ab affectibus,

Toto reclusit in Deum se pectore :

Freno coercens mentis errores vagos,

Animumque curis erigens cœlestibus :

Precibus inhærens, quæ perurunt dæmones,

Et, quo retrusæ res patent, silentio.

Non spe fatiscens, non inertī gaudio,

Labore corpus et fame exerceans gravi,

Hymnos gemente spiritu juges canens.

Hic, angeli ritu, ore conspicuo nitens,

Dia intuentum corda collustrat face.

Nil unquam inane suetus ad risum loqui,

Sed quo juvari sentiant se, qui audiunt ;

Nec sic profusæ vela dans loquentiæ.

Hæc assequi si potis es, in tuto est salus .

Sin, ad gregalem protinus vitam redi,

Ubi rursus agones excolas asceticos.

XCV. — *In recte viventem.*

Sapit inter omnes, qui Dei vivit metu.

Purgatus animus potior est cumulis opum.

XCVI. — *In monachos, carmen dactylicum et elegiacum.*

O fortes salvete viri, queis cedat Achilles,

Hectora magnanimum straverit ille licet.

Vobis firma fuit lorica, monastica vita :

Et docilis pietas optimus ensis erat.

Fregistis Beliar, tenebrarum et regna superba :

Postque obitum cœlo parta corona fuit.

Deque vobis hic remansit sola pellis mortua.

XCVII. — *Epigramma ad seipsam.*

Anima miscella, prope ades et verba excipe.

Tempus volucripes, cursor ut velox, abis,

Propinqua meta est, nec licet prætervehi.

Non ergo curæ nos inanes occupent,

Ut perfluentem qui replent aqua cadum,

Ignemve fodiunt, quæ mera est insania.

Divina potius æc saluti congrua,

Et cogitare, et persequi votis juvet :

Ut ad tribunal stemus imperterriti,

Domini potentis omnium atque iudicis :

Proculque flammis æstuantis tartari,

Ad lumen evolemus haud effabile.

XCVIII. — *Epigramma in Chalcitæ custodia.*

Alienus ille est a Deo, terræ bona

Qui non reputat aliena præ cœli bonis :

Terræ bonorum namque Dominus sic erit.

XCIX. — *In eadem custodia.*

Spem, cella, præter, hospitem me detines :

At te benigna perfruor colonia.

Byzantis huc me civitas exterminans,

Pravo, quod ipsa nescit, affectu eximit.

C. — *In eadem custodia.*

Mihi vera corpus et unica est custodia :

Locus habitandi quilibet pariter datus :

Me namque nullus et Deo disjunxerit.

A Ὀλὴν καθείρξε πρὸς Θεὸν τὴν καρδίαν·

Κλείων λογισμοὺς τοὺς γυρευτὰς τῆς πλάνης,

Νοῦν αὐτε πέμπων ταῖς ἄνω θεωρίαις,

Ἐχὼν προσευχὴν καυστικὴν τῶν δαιμόνων,

Φέρων σιωπὴν μυσταγωγούσαν βάθῃ,

Ψυχὴν ἀδλιπτον ἐν χαρᾷ τῶν ἐλπίδων,

Ἔργων τε χειρῶν, καὶ κόπου λαίμου τόνοι·

Ῥῆθ' ἄπαυστον, πνεῦμα συντετριμμένον.

Οὕτως ἀνοίγων ἀγγελιοπρεπεῖ θέῃ,

Ἀκτινολαμπεῖ τοὺς ὀρώντας ἐνθέως.

Λέγων μὲν οὐδὲν τῶν ἀχρήστων εἰς γέλως,

Ἄλλ' ὅπ' ἐστὶν ὠφελεῖσθαι τὸν ξένον.

Καὶ ταῦτα φεύγων μακρορρημεῖν εἰς κόρον·

Ἄν οὖν δύνῃ πρὸς ταῦτα, σωστικῶς τρέχεις.

Εἰ μὴ δέ· φεύγοις εἰς βίον ζώντων ἅμα,

B Ἐν ᾧ πλειόνως τοὺς ἀγῶνας λαμπρύνεις.

ΛΚ'. — *Εἰς εὐ βιοῦντα.*

Σώφρων κράτιστος, ὃς Θεοῦ βίῳ φόβῳ.

Ψυχῆς καθαρσις κρεῖσσον ἢ πλουτοῦ ρέων.

ΛΓ'. — *Εἰς μοναχοὺς, δακτυλικὸς καὶ ἐλεγεῖος.*

Χαίρετε, ἄνδρες ἀριστέες τοῦ Ἀχιλλῆος ὑπερθεῖν·

Κτείνειν μὲν Ἐκτορα οὗτος κρατερὸν ξιφέρῃ.

Οἱ δέ, μοναζόντων θωρηξάμενοι πολιτείαν,

Χεῖρε λαβόντες ἄορ εὐπειθοῦς τῆς δόξης.

Σφάζετε τὸν Βελίαρ, σκότειος μεγαλαύχεα νοῦα·

Ἐνθεὶ ἀπὴρκατε εἰς οὐρανὸν ἀθλοφόρους.

Δερματίδα προσαφέντες τάνθαδε τὴν νεκρὰν μόνην

ΛΔ'. — *Ἐπίγραμμα εἰς ἐαυτόν.*

Ψυχὴ ταπεινὴ, δεῦρό μοι, δέξει λόγον.

C Ὁ καιρὸς ὁξὺς ὡς δρομεὺς διατρέχων·

Ἐγγὺς τὸ τέρμα, καὶ παρελθεῖν οὐκ ἐνι.

Μὴ δὴ χάμοιμεν ταῖς ματαλαῖς φροντίσιν,

Ἀντλούντες ὅπως εἰς πῖθον τετριμμένον,

Ξαίνοντες εἰς πῦρ, ὡς γελοιωδῶς ἔχει.

Ἄλλ' εἴ τι θεῖον, εἴ τι σωστικὸν πέλει,

Ταῦτα σκοποῦντές καὶ διώκοντες πόθῳ.

Ὡς ἂν παρασταίμεν ἐν παρῥησίᾳ.

Τῷ τῶν ἀπάντων καὶ Κριτῇ καὶ Δεσπότῃ.

Τὸ πῦρ φυγόντες τῆς γέννης, ὡς γράφει,

Καὶ προστρέχοντες τῷ παναρβῆτῳ φάει.

ΛΕ'. — *Ἐπίγραμμα ἐν τῇ φυλακῇ τῆς Χαλκίδος.*

Ξένος Θεοῦ πέφηνεν, ὅστις οὐ ξένα

Ἔχει τὰ τῆδε πάντα τῶν ἄνω σχέσει.

D Οὕτω γὰρ ὤφθ' Δεσπότης καὶ * τῶν κάτω.

ΛΘ'. — *Ἐν τῇ αὐτῇ φυλακῇ.*

Ἔσχες με, κέλλα, τὸν ξένον παρ' ἐλπίδα.

Εὐρον δ' ἐγὼ σε φιλότατ' παροικίαν.

Βυζαντίς ἢ πόλις με βάλλει κἀνθάδε.

Λαθοῦσά τ' αὐτὴ προσπαθείας ἐξάγει.

Ρ'. — *Ἐν τῇ αὐτῇ φρουρᾷ.*

Ἐμοὶ τὸ σῶμα φρουρά καὶ μόνον πέλει·

Τόπος δὲ πᾶς τις ἐξ Ἰσου δεδομένος.

Πάμπαν Θεοῦ γὰρ οὐ πάροικος τυγχάνω.

VARIE LECTIONES.

† Cod. Reg. χρῆσιμων. † Reg. Cod. Χαλκίδου. * Reg. Cod. πῶς.

PA'. — Ἐν τῇ αὐτῇ εἰρακτῇ.

Ἦραν καθ' ὥραν τοῦ βίου τέλος σκόπει,
καὶ μακρὰν ἐκ σοῦ τὴν ἀκηδὶαν βλέπεις.
τῶν δαιμόνων γὰρ τὸ λέγειν· Ἔως πότε;
καὶ μὴ τὸ δοῦναι τεθνάναι καθήμεραν.

PB'. — Ἐπίγραμμα εἰς τὰς φάρας.

Δοχεῖόν εἰμι τῆς ἀκοιμήτου φάνης,
ὑπερφαεῖς τὰς αὐγὰς ἐν ψυχᾷς φέρων.
Ἦ λαμπαδοῦχε τοῦ τριλαμποῦς ἡλίου,
ἄστραφον ἡμῖν φέγγος ἀστραπῆς πλέον,
φωτὸς με τεύξας, ὁ προσοίσας δ' εὐχάδε.
εὖροις μ' ἐκεῖθεν λάμψιν ἀρρήτου φάους.

PG'. — Πρὸς τὸ ἐπιμελῶς ἀναγινώσκειν τὰ ἐν τοῖς τοίχοις.

Γνώθι παριὼν τῶν ἀναγράπτων μέρος.

Θεῖον γὰρ οὐδὲν βῆμά σοι παροπτέον.

PD'. — Ἐπίγραμμα εἰς οἶκον γυναικῶν φιλοξένων.

Σπλάγχνοις ξενισμῶν εὐρυχωροῦσαι λίαν,
ὥπερ τις ἄλλος Ἀβραὰμ πατροκράτωρ,
αἱ δεσποτοῦσαι τῆσδε τῆς παροικίας,
πλήθος μοναστῶν δεξιούνται σὺν πόθῳ·
μισοξενούντων τὸ στενόψυχον πάθος
καταισχύνουσαι τῇ πολυσπλάγχνῳ σχέσει,
καὶ τὴν ἀνωθεν κτώμεναι σκηπτουχίαν.

PE'. — Ἐπίγραμμα εἰς ξένους.

Χριστὸν ξενίζει πᾶς διατρέφων ξένους.
Ἦνπερ μεθῆκε Χριστὸς ἐκ φθορᾶς ἀνω,
Ἄλλὰ γε συντάξοιεν ἐν ζώντων μέρει,
ταύτης τὸ πνεῦμα, τῶν ὁλῶν ὁ Δεσπότης.

PG'. — Εἰς μοναστήριον ἀνδρῶν.

Θεοῦ πόλιν τις εἰ καλοῖη τὸν τόπον,
οὐκ ἂν διαπταίσειε τῆς θεωρίας.
Ὅρξας γὰρ αὐτὸν, κυκλικῶς διαβλέπων,
ναοὺς φαεινοῦς, ὠραῖοις ἀγαν,
οἴκους ἐπ' οἴκους καλλισυνθέτους λίαν,
κῆπους φυτείας, ὡς Ἑδὲμ, κεκασμένους.
Πᾶν εἰ τι τοῖσις τερπνοειδῶς ἐμβλέπων·
Ἄγαθὸν θεωρῇ δόξασον θεοφρόνως,
μεμνημένος Λέοντος ἀξιοχρέως,
τοῦ κτισματοργοῦ σὺν Θεῷ τῶν ἐνθάδε.

PZ'. — Εἰς τὸ δοχεῖον τῆς αὐτῆς μοῆρης.

Μονῆς ἀγαστῆς, τῆς καλουμένης νέας.
Δοχεῖόν εἰμι, καὶ προαύλιον ξένων·
πολλοὺς ξενίζον εἰς ἀμειψὶν αἰσίαν
Λέοντος ἐσθλοῦ, Δεσπότη τοῦ ἐνθάδε.

PH'. — Εἰς τὸ αὐτό.

Ἦδε ξενισθεὶς δεξιᾷ προμηθεῖα,
Ἄντιξενον φέροισι δῶρον ὁ ξένος,
Ἦν εὐποροῖην τὸ κράτιστον εὖ μάλα,
Ὅμοῦ σὺν εὐχαίς τοῦσδε τέτταρας στήχους.

PΘ'. — Εἰς τάφους.

Τὸ τερπνὸν εἰδῶς καὶ σκιῶδες τοῦ βίου,
Λέων ἐγὼγε τῆς μονῆς ὁ συστάτης,
καλὸν τέτευχα τοῖς φιληλοῖς τέγος,
τὸ τῆδε δῶμα τέρματος μνήμην φέρον·
Ἦπας γὰρ ἐσθλὸς θανάτου μεμνημένος,
φῶς εἰσδέχοιτο, καὶ παρέρχεται σκότους.

A

CI. — In eodem carcere.

Ex hora in horam terminum vitæ inspicere,
Omnisque longe fugiet a te ignavia.
Quousque tandem? dicere, est cacodæmonis;
Nec vitæ in horas præstolari clausulam.

CII. — Epigramma in lampades.

Perennis ego sum luminis domicilium,
Splendore penitus corda multiplici replens.
O! triplicis qui solis accendis facem,
Nostri in animis fulgura ingemines tua,
Me lumine armans, atque ad orandum instruens,
Sic jubare fulgens fiam inexplicitabili.

CIII. — Ut diligenter legantur quæ in parietibus descripta sunt.

Dum præteris, inscripta raptim perlege.

B Divina nusquam verba contemni decet.

CIV. — Epigramma in domum mulierum hospites excipientium.

Lata hospitalis charitatis viscera,
Ut quondam Abramus ille populorum pater,
Sic et domus hujusce rectrices gerunt.
Illic recipiunt sponte monachorum agmina:
Angusta nimium corda, et inimica hospitum,
Pudefacientes liberali pectore,
Sibique regna comparantes cœlitum.

CV. — Epigramma in hospites.

Quicumque pascit hospites, Christum excipit,
Quam de sepulcro Christus ad cœlum extulit.
Sed et reposuit sedibus viventium,
Hujusce spiritus, Dominus est omnium.

C

CVI. — In monasterium virorum.

Si quis Dei urbem dicere hunc locum velit,
Nempe ille vanis haud aberret sensibus.
Quocumque flexus luminum circumferas,
Fabrefacta miro templa cultu conspicias,
Connexa pulchro tecta tectis ordine,
Hortosque plantis, velut Edem, virentibus.
In his amæno quidquid obtutu vides;
Primum bonorum principi laudem refer:
Tum quam Leoni jure debes gratiam,
Cujus opus omne conditum est industria.

CVII. — In hospitium ejusdem monasterii.

Illic clarioris, quam vocant novam, domus
Monachis parata hospitia, et ædes advenis
D Multis patescunt; recipiat faustam ut vicem,
Hujusce dominus qui loci est, Leo optimus.

CVIII. — In idem.

Illic hospitatus commode atque prospere,
Donum vicissim gratus hospes offeram,
Longe omnium, quæ suppetunt mihi, optimum,
Cum precibus istos nempe versus quatuor.

CIX. — In sepulchra.

Umbram esse vitæ gaudium gnarus probe,
Fundator hujus ego monasterii Leo,
Decora posui tecto solem amantibus,
Hanc, quæ memoriæ finis ingerit, domum;
Nam vir probus quicumque mortis est memor,
Lucemque recipit, ac tenebras effugit.

CX. — *Aliud.*

O tumulte amare gaudiorum sæculi,
Nil te potest satiare, cum cunctos trahas,
Inopes, beatos, maximos et infimos;
Pulchrosque, deformesque, doctos et rudes:
Molis universos pariter, ac cinerem efficis,
Nihil auferentes præter ea quæ gesserint,
Dei ad tribunal exhibenda iudicis:
Quæ recta si sint, gloria his quorum hæc erunt:
Si prava, miser heu! qui nefaria egerit.
Proinde reputes, o homo, quæ te sors manet.

CXI. — *Epigramma in Stephanum.*

Mortale corpus Stephanus hic recondidit,
Ter quinque cum vixisset annos ac decem:
Germen probatum, decore abundans hinc et hinc,
Splendore præstans quippe clari sanguinis,
De stirpe regum gloriosa surculus.
Probitate vero morum amabilis omnibus,
Connubii expers, atque virgo perpetim.
Quem providente cura, ut ex spinis rosam,
Postquam hocce proptere Christus ex mundo abstulit,
Inter alios dextra coronavit manu.

CXII. — *In domum.*

Grata atque dulcis videor omnibus domus
Viri optimi, multoque laudatissimi,
Monachis novam præbere qui studet domum,
Pretiumque, noxas quo redimat, offert Deo.

CXIII. — *In sepulchrum.*

Isto, viator, conditus tumulo jacet
Vir ter beatus Theophylactus nomine:
Eunuchus equidem, genere sed fausto satus,
Vultu decorus juvenis, ac valde pius.
Qui primus inter nobiles Spatharios,
Longis diebus imperatorum fuit.
Templum hoc, beatamque hanc monasticam domum,
Munus Deo Dominoque gratum, condidit,
Errata vitæ quo piarentur sue.

CXIV. — *In monasterium Ignas.*

Leo clarus inter cæteros, virque optimus,
Amore Christi, conjuge avulsus sua,
Vitam monastæ ter beatam amplexus est,
Cœlestis in qua hæreditas acquiritur:
Ac universam familiam adduxit Deo,
Ædes mulierum quoque monasticas struens.
Deo probatæ nactus et vitæ exitum,
Isto sepultus est loco, exspectans diem,
Qua Christus aderit mundum ut omnem iudicet.

CXV. — *In ipsius uxorem.*

Annæ sepulchrum proxime hic situm vides,
Ut quæ marito pariter assensa est suo,
Divortium perferre, Christi gratia,
Monasticam et cum liberis amplectier
Vitam inclytam, cui parta cœli gloria.
Atque hinc et ipsa spem sinu certam fovet,
Adfore diem, qua Christum ad ipsum convolet,
Cum nempe veniet ille ut omnes iudicet.

CXVI. — *In sepulchrum.*

Fidei atque morum laude mulier præstitit,
Illustre quæ reposuit hoc corpus loco,

A

PI. — *Ἄλλο.*

Ὁ τύμβε πικρὲ τῶν βίου γλυκασμάτων,
Πάντας κατασπῶν οὐκ ἐπαρκεῖ χορτάσει,
Μικροῦς, μεγίστους, ὀλβίους, ἀνεστίους,
Σοφοῦς, ἀμύστους, δυσπροσώπους, εὐθέτους,
Ὅλους, ἀλθίων τέφραν ἰσχυρὴ ἐξίσου,
Μηδὲν φέροντας, ἢ μόνον τὰ πρακτεῖα,
Ἄπερ παραστῇ τῷ Θεοῦ κριτηρίῳ.
Εἰ μὲν κράτιστα, δόξα τῷ κεκτημένῳ·
Εἰ δ' αὖ κακίστα, φεῦ τε τῷ φαυλοπράττῃ.
Ἀνθρῶπε, λοιπὸν πρόσχες, οἶόν σοι μένει.

PIA. — *Ἐπίγραμμα εἰς Στέφανον.*

Ὦδε Στέφανος ἐγκατέλειπε δέμας,
Εἰκοσὸς τέμπετον ἐν βίῳ ζήσας χρόνον·
Ῥάδαμνος εὐθὺς ἀμφικαλλὴς διττόθεν.
Εἰς εὐγενοῦς μὲν αἵματος διατρέπων,
Ἐλὼν δὲ ῥάδδον ἐξ ἀνακτόρων κλέους.
Πᾶσι ποθητὸς χρηστότητι τῶν τρόπων,
Γυναῖκα μὴ γνοῦς, ἀλλὰ παρθένος μένων.
Ὅνπερ προσηθῶς, ἐξ ἀκανθῶν ὡς ῥόδον,
Τοῦ τῆδε κόσμου Χριστοῦ ἐξάρας τάχει,
Ἐχει σὺν ἄλλοις δεξιᾷ χειρὶ στέφον.

PIB. — *Εἰς οἶκον.*

Οἶκος δέδειγμαι τερπνοῦς εὐ μάλα,
Ἀνδρὸς κρατίστου καὶ πανευφύμου λίαν.
Ὅς καὶ νεουργεῖ τὴν ἁγίαν μονὴν πόθῳ,
Θεῷ προσοίσας λύτρον ἀνθ' ἀμαρτάνων.

PIΓ. — *Εἰς κοιμηθέντα.*

Ὦδε προελθὼν ἐντέθεται τῷ τάφῳ,
Θεοφύλακτος ὁ τρισόλβιος μέροψ·
Εὐνοῦχος μὲν ἦν, ἀλλ' ἐδεξίου γένους,
Εὐδοτος ἦλξ, εὐσεβὴς γε καὶ μάλα.
Ὅς πρωτοβαθρεῖ ἐν Σπαθαρῶν στάσει,
Ἐν μακρότησιν ἡμερῶν ἀνακτόρων.
Τὸν τῆδε ναὸν, καὶ μονὴν παναίσιαν,
Ἦγειρε τερπνῶς τῷ Θεῷ καὶ Δεσπότη,
Εἰς λύτρον αὐτοῦ πταισμάτων τῶν ἐν βίῳ.

PIΔ. — *Εἰς Ἰγνακίαν τὴν μονήν.*

Λέων ὁ κλεινὸς καὶ κράτιστος ἀνδράσιν,
Τμηθεὶς συνεύνου Χριστοσυμπλόκῳ πόθῳ,
Εἴλα μονήρους τὸν τρισόλβιον βίον,
Ὦς προξενούντα τὴν ἁγίαν κληρουχίαν·
Ὅλην προσάξας τῷ Θεῷ τὴν οἰκίαν,
Μονὴν γυναικῶν σχηματίζειν αἰσίαν.

Καὶ θερματισμῷ τοῦ θεοκλεοῦς δρόμου,
Ὦδε τέθαιπται, προσημένων τὴν ἡμέραν,
Ἐν ἧπερ ἔζη Χριστὸς εἰς πάντων κρίσιν.

PIE. — *Εἰς τὴν αὐτοῦ σύμβιον.*

Ἄννης τὸ σῆμα συμφυῶς ὧδε βλέπεις,
Ὦς τῷ συνεύνῳ συμφρονήσας ἴσα,
Παθεῖν χωρισμὸν εἶνεκα Χριστοῦ μάλα.
Καὶ τὸ μονήρους ἀσπάσασθαι σὺν τέκνοις,
Βίον φαινὸν οὐρανοκτῆτου κλέους.
Ὅθεν γε καὶ αὐτὴ προσμένει τὴν ἐλπίδα,
Πρὸς Χριστὸν αὐτὴν οὐρανοδραμεῖν τότε,
Ὅτ' ἂν περ ἔζη τοῦ κρίναι βροτοῦς ὅλους.

PIΓ. — *Εἰς κοιμηθεῖσαν.*

Ἐσθλή γυναικῶν ἐν τε πίστει καὶ βίῳ,
Ἡ τῆδε θεῖσα τὸ κλεινὸς ταρκίον,

Καὶ πνεῦμα δοῦσα τῷ Θεῷ καὶ Δεσπότη.
 Ὅς εὐδόκησεν, Εὐδοκίαν εἰκότως
 Ταύτην καλεῖσθαι τῷ φερωνύμῳ τρόπῳ,
 Ὡς εὐδοκηθεῖσάν γε παγκάλως τρόποις,
 Σὺν ἀνδρὶ κλεινῷ σεμνὸν ἐξοῖσαι βίον.
 Κἀν τῷ τελευτᾷ, εὐδοθεῖσαν κλίνει
 Πρὸς πίστιν ὀρθὴν τὸν φύσαντα πατέρα.

PIZ'. — *Εἰς κοιμηθεῖσαν.*

Εὐχρηστον ὄντως σκεῦος ἡγιασμένον,
 Ἰσοστατοῦν γε χρυσοκολλήτῃ στέφει,
 Ῥαντοῖς καλοῖσι μαργάροις ἡγασμένῳ,
 Ἡ τῆδε θεῖσα τὸ τρισόλιον δέμας.
 Νέου γὰρ ἀνδρὸς ἐκτομὴν ὑποστάσα,
 Ἡρώς ἄλλου τῷ σθένει καὶ τῷ κλέει,
 Πρὸς Ἀρμενίας τοῖν δυοῖν ὠρμημένῳν,
 Ἀριστον ἦδε τοῦτο κέρχικεν μάλα,
 Τὰ πάντα δοῦναι τῷ Θεῷ καὶ Δεσπότη,
 Ῥακοστολεῖν δὲ τῷ μοναστικῷ τρόπῳ.
 Ἴοι κράτιστα τοιγαροῦν ἐν τῷ βίῳ,
 Κόσμον φέρουσιν τὴν ταπεινὴν καρδίαν,
 Ἰσοσμάραγδον τὴν βότῃ τῶν δακρύων,
 Ἀγρυπνον ὄμμα, καὶ προσευχὴν ὡς φάος.
 Ταύτῃ τελειοῖ καὶ γε θείως τὸν δρόμον,
 Ἀπροσπέλαστον αἰρετιζόντων πλάνῃ.
 Διπλοῦν δὲ δῶρον τῷ Θεῷ προσηγμένη,
 Ἐχει τὸ χαίρειν σὺν δικαίοις εἰς ἅπαν.

PIH'. — *Τῇ αὐτῇ.*

Ὁ χώρος ἐσθλὸς (καὶ γὰρ Εἰρήνης τάφος)
 Εἰρηνοποιὸν πρὸς Θεὸν σχολύσης βίον.

PIO'. — *Εἰς Διονυσίον.*

Τάφος πέφνην Διονυσίου μάλα,
 Ξένου μοναστοῦ, πυκτικοῦ, κατηχόου,
 Πολλοὺς δραμόντος ὀρθοδόξιας δρόμους,
 Καὶ μαρτύραθλον ἐξαποίσαντος τέλους.

PK'. — *Εἰς εἰσόδον μοναστηρίου.*

Ἀννης ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ, καὶ Δεσπότη.
 Ἡ τῆδε μάνδρα καὶ μονὴ σεβασμία,
 Ἐπωνυμοῦσα τῆς πανάγου Παρθένου,
 Καὶ παρθένους φέρουσα νυμφιοκλέως,
 Ἀτκτικῶς ᾗ ἐνθέως διαπρέπει.
 Ὑπὲρ τε λύτερόν τῶν ὅλων ἀμαρτάδων,
 Αὐτῆς γε ταύτης, καὶ Λέοντος συζύγου,
 Μεθ' ὧν Ἰωάννου τε, φιλιότου τέχνου.

PKA'. — *Εἰς Θεόφιλον διάκονον.*

Πολλὴ πρόσεστιν ἡ σεβαστὴ σοι χάρις,
 Ὅτι ποδὶς ἡμῶν οὐδὲν ἐσχηκυῖα τι,
 Εἰ μὴ προσευχῶν τῶν ἀμαρτωλῶν γέρας.
 Οὐπω πέπαυται προσφέρειν ἡμῖν δόσεις.
 Ὅσπερ λαβόντες καὶ πάλιν φιλοφρόνως,
 Προσείωμέν σοι τῷ φίλῳ τὰ τῶν φίλων.

PKB'. — *Εἰς Πάμφιλον τὸν Τριμαλέθοντα.*

Ψυχοφθόρος θῆρ Πάμφιλος δευχθεὶς νέος,
 Ἐξωστραχίσθη τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου.

PKΓ'. — *Ἐπιστολὴ εἰς γραμματικόν.*

Τῇ τρισίχῳ σου χρυσομαργάρῳ¹ φράσει,
 Σμαραγδοῖτον ἀντεπεξάγω χρέος.
 Αὐτὸς δ' ἄδοις μοι μουσικοπρεπῶς πάλιν².

¹ al. χρυσομαργάρῳ. ² γρ. πάλαι.

A Cum tradidisset spiritum Domino ac Deo :

Cui jure gratum fuerat Eudociam optimo
 Dici, atque nomen convenire moribus :
 Quos propter illa placuit unice omnibus,
 Præclaro honestam cum viro vitam exigens.
 Cursuque moriens evolavit prospero
 Hinc ad parentem, qui fidem rectam indidit.

CXVII. — *In sepultam.*

Vas, hæc, sacratum idemque pretiosum fuit,
 (Quale et coronæ non sit impar aureæ,
 Distincta gemmis quæ sit etiam lucidis)
 Quæ ter beatum corpus istic condidit.
 Juvenis mariti namque mortem sustinens,
 Qui robore heros alter ac fama exstitit,

Tunc cum referrent ambo ab Armenia pedem :

B Sibi esse factu judicavit optimum,
 Deo atque Domino cuncta prorsus tradere,
 Et veste vili, more monachorum, indui.
 Exinde vitæ tempus egit prospere,
 Cor humile, cultus instar eximii, gerens :
 Similes smaragdis lacrymasque funderet,
 Insomnis oculus pro face et precēs forent :
 Quarum ope sacratum rite cursum absolveret,
 Intacta penitus hæresum fallaciis.
 Cumque illa geminum munus obtulerit Deo,
 Permista sanctis, gaudia æterna obtinet.

CXVIII. — *Eidem.*

Locus auspicatus hic, ubi Irene jacet,
 Quæ pacis usque cum Deo cultrix fuit.

CXIX. — *In Dionysium.*

C Jacet hoc sepulcro conditus Dionysius,
 Qui monachus, hospes, ac pugil docilis fuit,
 Multo et labore pro fide est exercitus,
 Clausitque pugnans, martyr, extremum diem.

CXX. — *In monasterii aditum.*

Deo atque Dominò has Anna primitias dedit,
 Mandram hanc, monasteriiqve venerandam domum,
 Quæ nacta nomen Virginis sanctissimæ,
 Titulisque sponsi virgines claras habet,
 Cælestis illic studia quas vitæ excolant :
 Uique redimantur munere hoc piacula
 Cuncta ipsiusmet, ac Leonis conjugis,
 Joannis etiam, filii charissimi.

CXXI. — *In Theophilum diaconum.*

D Tua, vir colende, maxima est benignitas.
 Haud ulla namque dona dederimus licet,
 Nisi quas miselli fundimus pro te preces ;
 Largiri at ipse munera haud cessas nova.
 Quæ nos benevolo rursus animo accepimus,
 Quæcunque amantum sunt, repensuri tibi.

CXXII. — *In Pamphilum Trimatethontem.*

Pestis animarum bellua nova, Pamphilus,
 Magni abdicatus prodromi ab domo fuit.

CXXIII. — *Epistola ad grammaticum.*

Gemmae in auro tristichæ phrasi tuæ,
 Smaragdini pretii repono debitum :
 Tu mihi canora rursus edis carmina.

CXXIV. — *Epigramma in sanctum Patrem nostrum A PKΔ'.* — Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ὁσίον Πατέρα ἡμῶν Θεόδωρον.

Numinis æterni donum regisque supremi,
Clarum et dulce simul nomen Theodorus, ob acta
Prudentis vitæ: custos mansuetus ovilis,
Assidue fundensque preces, præceptaque tradens
Egregia, hymniferos divino psallere ritu
Studitas docuit: quæ fortunata vocatur
Rite domus, prodromo Joanni sacra, beavit
Quem Christi uberius præ cunctis gratia sanctis.

Δῶρον αἰεζῶοιο Θεοῦ, μέγαλοιο ἀνακτος,
Ἱμερόθεν περίπυστον, ἐπ' εὐλαβείῃ βίῳ τοιο,
Ὅννομα Θεόδωρος, ποίμνης ἡγεύμενος ἡκά,
Νωλεμέως νυχίησι λιτῇ: ἵδρα τάξεσιν ἄλλαις,
Ἕμνοπόλων θεότευκτον ἀγῆνορα ὥρσεν ἀοιδὴν,
Στουδίου ἦν κληίζουσιν ἀριπρεπέ' ὕλθιον οἶκον,
Ἰρὸν Ἰωάννοιο Χριστοῦ προδρόμοιο σοφοῖο,
Ὅν κεν ἐπ' ἐσθλοῖς = πλησεν πλείστης χαρίτεσσι.

VARIE LECTIONES.

= ἐσθλ. οἶσι.

SANCTI THEODORI STUDITÆ

SERMO LXVIII (1).

DOMINICA IV JEJUNII. DE ANIMOSE SANCTA TRANSEUNDA QUADRAGESIMA, ET IN EXERCITATIONEM CALCAR SEQUEM.

Fratres Patresque, sancti Spiritus nos benignitas ad hodiernum diem valentes, nec paucis præclaris editis facinoribus deduxit, qui et labetur, credo, atque ad vivificam ac prælustrem Resurrectionem mactos puleherrimis profectus nostri incrementis provehet. Nam repetite, sultis, antea actæ memoriam vitæ, et intuemini statum, qui fuerit aliquando, ac quo nunc evaserit: animus enim parta salutis semel occasione, clam ocyus grassatus, fastigiis virtutum superatis, cælum peragrat sublimis. Ita nos, filii, ad frugem reversi, remoris et impedimentis amotis, gradum fecimus, recto itinere profecti, aliique sumus ex aliis, modestiam complexi, ac præceptis serio obeundis, nequaquam rite amisimus quæsitæ. Equidem cepi gaudium, et animo triumpho, postquam divinum vestrum increvit opus studiumque sacrum, quod urgetis, perspicue potiorum est, etsi id omne non currentis, neque volentis, ut apostolice dicam, sed miserantia est Dei ¹, qui et victos confirmet, et imbelles viribus accingat. Enimvero haud contenti iis quæ jam pepereimus, filii, quasi quodam juvenili calore altius nitamur, animorum tanquam subole instar aquilæ renovanda progressi semper, mactique, qui virtutis, atque eximii ascensus modum arbitremur nullum, dum per mortem abierimus e temporariis ad æterna. Sane cum erimus beati, tum beatorum sortem sanctorum eriscemur. Jam quæ in hac obeunda vita posita laus, et adorea est? gaudet vos contuens arbiter cunctorum, lætique sancti ac gratulabundi, plaudunt, et cælitis coronant. Quippe ut in stadio currentes corporeis spectamus oculis, sic nostra Deus, totius-

B que angelorum consessus, ac sanctorum respublica cernunt, et explorant assidue. Ut jam porro curandum serio sit, fratres, ingenti hoc viæ decurrendo diaulo, quæ in cælum ferat e terra, devincendus inimicus ac multandus, simul congregi tentat, longeque animositate quadam excita abigendus. Scilicet timidus est, rejiculus, imbellis; ea propter Dei germanus clamat Jacobus: *Resistite diabolo, et fugiet a vobis; appropinquate Deo, et appropinquabit vobis* ². Neque vero in posticum feramur prorsum, quod nequaquam acriter currentum sit insigne, neu tepescamus postquam id indicium non est vincere nitentum, quin nudum ab rebus tum ab voluntate, sursumque velut in cælos intuentes, cursum exigamus, dicturi et nos cum Paulo: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi, de reliquo reposita est mihi corona justitiæ* ³. Sane alii alia re quapiam, et aliter, instar solis, fulgebunt ante Deum, nos habitum gerentes apostolicum circa apostolorum contubernia depredemur, filii, quemadmodum existimo, ut ovan- dum sit ac lætandum, et animis oppido triumphandum. Ac beatam eam mentem, quam haud satietas capiat divini studii et futurorum desiderii ac præsentium repudii. Vos enimvero cum iis bonis fruimini, tum meorum nauci verborum recordamini, quam vos adamarim, quam a vobis in Domino adjumentum quæsierim, quam vos divina gloria satergerim præstare per Christum Jesum Dominum nostrum, cui laus ac imperium nunc et semper in omnemque perpetuitatem. Amen.

¹ Rom. ix, 16, ² Jac. iv, 7. ³ II Tim. iv, 7.

NOTÆ.

(1) Circa hanc 68 homiliam vide quid dicat Lævinæus in præfatione; supra col. 507.

SANCTI THEODORI STUDITÆ. TESTAMENTUM.

(Editionis Sirmondianæ pag. 63.)

Τοῦ ὁσίου καὶ Θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου, ἡγουμένου τοῦ Στουδίου Διαθήκη. Ἀγαγινώσκεται δὲ αὕτη ἀπὸ τῆς κοιμήσεως αὐτοῦ.

A Sancti ac Deiferi patris nostri et confessoris Theodori Studiensis præpositi Testamentum (1). Legitur autem ante dormitionem ejus.

Ἀκούων τοῦ θεοῦ Δαβὶδ λέγοντος, Ἦτοιμώσθην, καὶ οὐκ ἐταράχθην· καὶ πάλιν φάσκοντος, Ἐτοίμη ἢ καρδία μου· ἐπειδὴ περ εἰς συνεχὴ ἀσθένειαν τὴν τοῦ θυστήνου σώματος ἐμπεπτωκός, οὐχ οἶός τέ εἰμι πάντας ὑμᾶς, τέκνα μου καὶ ἀδελφοί καὶ Πατέρες, κατὰ πρόσωπόν μου ἀγαγεῖν ἐν καιρῷ ἐξόδου, διὰ τὸ ἐν διαφόροις τόποις καθεστάναι τὰ μοναστήρια, ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ ἀποδημίαις χρῆσασθαι τινας, ὥς ἤδη ἐληλυθείας τῆς ὥρας τῆς ἀπὸ τοῦδε τοῦ βίου μεταστάσεώς μου, προσθάνω διαθέσθαι ὑμῖν ταύτην τὴν διαθήκην· ἀρμόδιον καὶ ἀσφαλὲς τοῦτο ἡγησάμενος· πρὸς τὸ ἀκούσαντάς μου τῆς τελευταίας φωνῆς διεγνωκέναι, ὅπως τε πιστεύω καὶ φρονῶ, καὶ οἷον ἀφίημι τὸν καθηγησόμενον μετ' ἐμέ· ἵνα ἐντεῦθεν συμφωνίαν ἄγοιτε καὶ εἰρήνην τὴν ἐν Χριστῷ· ἣν εἰς οὐρανούς μελλῶν ἀναφοιτῶν, ἀφήνῃ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ὁ Κύριος.

Περὶ πίστεως.

Πιστεύω τοιγαροῦν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον καὶ ἀρχιτὴν Τριάδα, καθὼς βεβάπτισμαι καὶ ἀναγεγένηνμαι, καὶ τετελειώμαι· Θεὸν τὸν Πατέρα ὁμολογῶν, Θεὸν τὸν Υἱὸν, Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ταῖς τρία τῇ θεϊότητι, ὥς καὶ ἐμπαλὶν τρία τὸ ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν. Εἰς γὰρ Θεὸς ἡ Τριάς, διὰ τὸ ὁμοούσιον· εἰ καὶ διήρηται διὰ τὸ ἑτεροῦπόστατον. Αὐθὺς τε ὁμολογῶ τὸν ἕνα τῆς Τριάδος τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ φιλαθρωπίας ἡμετρον ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι, ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ καθ' ἡμᾶς γένους δηλονότι, ἐκ τῆς ἁγίας καὶ παναμώμου Θεοτόκου τὴν σάρκα ἀνειληφέναι διχα σπορᾶς ἀνθρωπίνης, καὶ ἐκ γαστρὸς αὐτῆς κατὰ τὸ θεῖον λόγιον νόμῳ φύσεως γεγεννημένον· διπλοῦν τε ὄντα τὸν αὐτὸν ὅλον τέλειον τῇ θεϊότητι, καθὼς οὐκ ἐτέτραπτο τοῦθ' ὅπερ ἦν, καὶ ὅλον τέλειον τῇ ἀνθρωπότητι, καθὼς οὐκ ἐλλείπετό τι, τοῦθ' ὅπερ προσεβλήθη. Τὸν αὐτὸν ἕνα καθ' ὑπόστασιν, ὥσπερ ἐν δύο φύσεσι γνωριζόμενον, οὕτω θελήσει τε καὶ ἐνεργείαις· ἐν αἷς ἑδρασε καταλλήλως τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα.

¹ Psal. cxviii, 60. ² Psal. lvi, 8.

I. Davidicam vocem audiens, *Paratus sum, et non sum turbatus*¹: et iterum, *Paratum cor meum*². cum assidua miseri corporis infirmitate captus, non possim vos omnes, filii mei, et fratres, atque patres sub excessus mei tempus adducere; propterea quod monasteria ista in diversis locis sita sunt, et quidam præterea peregre profecti: velut instante jam migrationis ex hac vita meæ articulo, testamentum hoc vobis prius condere institui; rem congruam atque utilem me facturum arbitratus; ut cognoscant qui supremam meam vocem audient, quemadmodum credam et sentiam; et qualem post me futurum præpositum relinquam; tum ut concordiam inde, pacemque in Christo servetis, quam ascendurus in cælos Dominus sanctis discipulis suis et apostolis reliquit.

De fide.

II. Credo igitur in Patrem, Filium ac Spiritum sanctum, sanctam et consubstantialiam et sempiternam Trinitatem, sicut baptizatus fui, regeneratus, et consummatus: Deum Patrem confitens, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, unum tria deitate, sicut vice versa tria unum subsistentiis. Unus enim est Deus Trinitas, propter consubstantialitatem, licet distincta sit propter subsistentiarum distinctionem. Confiteor deinde unum e Trinitate Dominum nostrum Jesum Christum per immensam erga homines charitatem suam in carne venisse ad salutem generis nostri, ex sancta et immaculata Dei-para sine humano semine carnem sumpsisse, atque ex utero secundum divinum oraculum naturæ lege natum esse, duplicem ipsum existentem, totum perfectum deitate, quatenus non immutatum est id quod erat; et totum perfectum humanitate, quatenus non dimisit quidquam ex eo quod assumpsit. Eundem unum juxta hypostasim, sicut in duabus naturis cognitum, sic in totidem voluntatibus atque operationibus; per quas divina et humana congruenter operatus est.

NOTÆ.

(1) Hæc inscriptio fudita est a Studitis, sicut notavit Baronius ad an. 826, n. 50.

Ad hæc omnem hæreticæ communionis errorem **A** aversor et abominor, sex sacris œcumenicis synodis inherens; necnon illi quæ in Nicæa civitate iterum contra Christianorum accusatores coacta nuper fuit, adorans et amplectens venerandas sacrasque imagines Domini nostri Jesu Christi, Deiparæ, apostolorum, prophetarum, martyrum, et omnium sanctorum atque justorum. Quinetiam sacras istorum intercessionem, quæ propitium Deum reddunt, exposco: sanctissimas etiam reliquias, ut Dei gratia referas, cum fide et timore colo et amplector.

Omnem quoque divinitus inspiratam Veteris et Novi Testamenti Scripturam recipio: omniumque item divinatorum Patrum, doctorum, et monachorum vitas et divina scripta (2). Hoc vero dixerim propter vesanum illum Pamphilum, qui ex Oriente prodiit, et hos sanctos traduxit, Marcum, inquam, Isaiam, Barsanuphium, Dorotheum, et Hesychium: non quidem Barsanuphium, et Isaiam, et Dorotheum, illos qui cum Acephalis^a coacephali pariter fuerunt et Decacerati^b, quod dicebatur, quasi concornes; quique a beato Sophronio in ejus libello^c anathemate damnantur: cum diversi haud dubie isti fuerint a prædictis, quos ego ex paterna traditione recipio, post interrogationem Tarasii patriarchæ sanctissimi, aliorumque fide dignorum hominum, tum indigenarum, tum Orientalium: cum et Barsanuphii imaginem in sacra magnæ Ecclesiæ Vestiaro, una cum Antonio, Ephraim, et aliis sanctis Patribus exstare constet: et in eorum doctrina nullum impietatis vestigium offenderim: sed e contra, magnum spiritualis animæ compendium: quoad nimirum per synodicam inquisitionem error quispiam in illis deprehendatur. Nam si illos ipsos esse liquebit, qui anathemate notati fuerunt, aut ab iis diversi sint, hæresi tamen illa infectos; anathema illis, et catathema, et pantanathema a Patre et Filio et Spiritu sancto.

Confiteor insuper monasticum statum sublimem esse, et excelsum, et angelicum, qui et peccata omnia expurget absolutæ vitæ perfectione, tum nimirum si ex divini magnique Basilii asceticorum legibus plene exigatur et non dimidiata ex parte; ut solent quidam, qui aliqua desumunt, alia, ut placet, omittunt: ita ut extra tres gradus qui in divina scala ostensi sunt, vitam hanc legitime ducere non liceat: non servum possidere, non jumentum sexus feminei quorum utrumque ab instituto alienum est, et animæ periculosum. Atque hæc ego cursim paucis perstrinxi, neque enim tempus patitur, ut pluribus exponam, ne quis forte mihi pravam opinionem attribuat, contra quam recte sentio et doceo.

^a Sine capite. ^b Decem cornuum hæresis principes. ^c In concilio vi, art. 11, pag. 990.

Πρὸς τοῦτοις ἀποτρέπομαι πᾶσαν αἰρετικῆς κοινωνίας· πλάνην· ἐπόμενος ταῖς ἀγίαις καὶ οἰκουμένικαῖς ἐξ συνόδοις· ἔτι τε καὶ τὴν ἐναγχοῦ συναθροισθεῖσαν ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον κατὰ τῶν Χριστιανοκατηγόρων, προσκυνῶν καὶ ἀποδεχόμενος τὰς σεπτὰς καὶ ἱερὰς εἰκόνας τοῦ τε Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, ἀποστόλων, προφητῶν, μαρτύρων, καὶ πάντων τῶν ὁσίων τε καὶ δικαίων. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς αὐτῶν ἀχράντους πρεσβείας· ἐξαίτουμαι ἰλεωποιουμένας· τὸ θεῖον· προσπτύσσομαι πίστει τε καὶ φόβῳ τὰ πανάγια αὐτῶν λείψανα, ὡς χάριτος θείας ἀνάπλεα.

Προσέτι καὶ πᾶσαν Βίβλον θεόπνευστον Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς Διαθήκης ἀποδέχομαι· ἔτι μὴν καὶ ἀπάντων τῶν θεσπισίων Πατέρων, διδασκάλων τε καὶ ἀσκητῶν τοὺς βίους καὶ τὰ θεῖα συγγράμματα. Τοῦτο δὲ ἐρῶ διὰ τὴν φρενοβλαβὴ Πάμφυλον τὸν ἀπὸ Ἀνατολῆς φοιτήσαντα, καὶ τούσδε τοὺς ὁσίους διαβάλλοντα, λέγω δὴ Μάρκον, Ἡσαΐαν, Βαρσανούφιον, Δωρόθεον, καὶ Ἡσύχιον. Οὐ μὴν Βαρσανούφιον, καὶ Ἡσαΐαν, καὶ Δωρόθεον, τοὺς τῶν Ἀκεφάλων συνακεφάλους, καὶ τοῦ λεγομένου Δεσακεράτου συνομοκερῶτους· καὶ ὑπὸ τὸν ἐν ἀγίοις Σωφρονίου ἐν τῷ λιβέλλῳ αὐτοῦ ἀναθεματιζομένους· ἐτέρων δὲ δολοφόνων παρὰ τούσδε ὄντων τῶν προειρημένων, οὓς ἐγὼ πατροπαράδοτος ἀποδέχομαι· δι' ἐρωτήσεως τοῦ ἤδη ἀρχιερατεύσαντος Ταρασίου τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου, ἐτέρων τε ἀξιολόγων ἀνθρώπων αὐτοχθόνων τε καὶ ἀνατολικῶν· κατὰ τὸ καὶ τὴν εἰκόνα Βαρσανουφίου ἐν τῇ θεῇ ἐνδυτῇ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἐνίστασθαι ἀγίοις Πατράσιν, Ἀντωνίῳ, Ἐφραίμ, καὶ ἐτέροις· καὶ ὡς μὴ τι ἐν ταῖς διδασκαλαῖς αὐτῶν εὐρηκῶς ἀσέβημα· τούναντίον δὲ καὶ πολλὴν ψυχικὴν λυσitteλειαν· μέχρις ἂν καὶ ἐπὶ τούτων διὰ συνοδικῆς ἐπιζητήσεως ἀποδειχθεῖ τι ἔγκλημα. Εἰ γὰρ αὐτοὶ ἐκείνοι φανείησαν οἱ ἀναθεματιζόμενοι, ἢ ἕτεροι παρ' αὐτοὺς αἰρέσει ὑποβληθέντες, ἀνάθεμα αὐτοῖς, καὶ παντανάθεμα ἀπὸ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος.

Συνομολογῶ δὲ πρὸς τοῦτοις καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὑψηλόν τε εἶναι καὶ ἐπὶ ῥημένον, καὶ ἀγγελικόν, καθαρτικόν τε πάσης ἀμαρτίας διὰ τελείας ἐπιδωμειῶς· εὐδελον κατὰ τὴν νομοθεσίαν τῶν ἀσκητικῶν τοῦ θεοῦ καὶ μεγάλου Βασιλεῖος διεξαχγόμενον, καὶ οὐκ ἐξ ἡμισείας· ὥς πῃ τινες τὰ μὲν αἰρούμενοι, τὰ δὲ ἐπαφίεντες· ὥστε μὴ εἶναι· ἀνευ τῶν ἐν τῇ θεῇ κλίμακι ἀποδεδειγμένων τριῶν καταστάσεων, αἰρετὸν ἄλλως πως νομίμως ἐπιδωμῆναι· οὐ μὴν οὔτε δοῦλον κεκτηθῆναι, οὔτε κτήνος τῶν ἐκ τοῦ θήλειου γένους, διὰ τὸ ἀνόικειον τοῦ ἐπαγγέλματος· καὶ ἐπικίνδυνον ταῖς ψυχαῖς. Καὶ ταῦτα διηλλον ἐν ἐπιτρομῇ· οὐ γὰρ καιρὸς τῆς τῶν τοιοῦτων ἐξαπλώσεως· ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ τινὰς εἰς ἐμὲ τὴν χεῖρωνα δόξαν ὑπολαμβάνειν, παρ' ὃ φρονῶ ὀρθῶς καὶ δοξάζω.

NOTÆ.

(2) Hic Theodori locus recitatur in Prefatione ad *Doctrinas B. Dorothei, Bibliotheca Patrum Græco-Latinæ*, tom. I, pag. 741. b.

Περὶ τοῦ καθηγουμένου.

A

Τούτων μὲν οὕτως ἔχοντων, δευτέρον ἐστὶν εἰπεῖν καὶ περὶ τοῦ καθηγουμένου. Ἀφίημι τοίνυν πρῶτον μὲν τὸν κύριον καὶ Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν τὸν οὐνώτατον Ἐγκλειστον, καὶ Πατέρα, καὶ φωστῆρα, καὶ διδάσκαλον. Αὐτὸς κάμου καὶ ὑμῶν προκαθέστηκεν ἐν Κυρίῳ, καὶ καθίσταται κεφαλὴ, εἰ καὶ ὑπεξήγαγεν ἑαυτὸν, διὰ Χριστομίμητον ταπεινώσιν τελῶν ἐν ἡσυχίᾳ· οὐ ταῖς ὁδηγίαις τε καὶ προσευχαῖς πιστεύω ὑμᾶς σωθήσεσθαι· εἴπερ καὶ τὴν δίδουσαν πρὸς αὐτὸν ἀντισφύροιστε εὐπειθειάν τε καὶ ὑπακοήν. Ἐπειτα δὲ ἐκ κοινοῦ ψήφου θεοπρεπῶς, προηγουμένης τῆς πατρικῆς βουλῆς, προστήσαθε. Ἐφ' ᾧ γὰρ εὐδοκεῖ πᾶσα ἡ ἀδελφότης, ἐπόμενόν ἐστι καὶ τὸ ἐμὸν θέλημα. Ἀλλὰ δεῦρο, ὦ Πάτερ καὶ ἀδελφε, ὅστις ἂν εἴης· ἰδοὺ παρατίθημι σοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ἐν Χριστῷ ἀδελφότητα· ὅπως αὐτὴν εἰσδέξῃ. Πῶς δὲ προσλάβῃς; ἡλίκως δὲ ὁδηγήσεις; ποδαπῶς δὲ διαφυλάξεις; Ὡς ἄρνας Χριστοῦ· ὡς μέλη σου φιλάτα· θάλπειν καὶ περιέπειν, καὶ ἱμερόμενος ἐνὸς ἐκάστου, κατὰ τὸ ἴσον τῆς ἀγάπης μέτρον· ὅτι ἐπίσης ἡ στοργὴ τῶν μελῶν τοῦ σώματος ἐστὶν ἐν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ. Διάνοξόν σου τὰ σπλάγχνα ἐν συμπαθείᾳ· εἰσίοικισαι τοὺς πάντας ἐν ἐλεημοσύνῃ· τιθήνησαι αὐτούς· ἀναμόρφωσον αὐτούς· τελειώσον αὐτούς ἐν Κυρίῳ. Ὁξύνόν σου τὴν διάνοιαν φρονήσας· διεγείρον σου τὸ πρόθυμον ἐν ἀνδρείᾳ· στερῶσόν σου τὴν καρδίαν ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι· προπόρευσαι αὐτῶν ἐν πάσῃ ἀγαθοεργίᾳ· προπολέμησον κατὰ τῶν νοητῶν μαχομένων· υπεράσπισαι· διευθέτησον· εἰσάγαγε αὐτοὺς εἰς τὸν τῆς ἀρετῆς τόπον· κληροδοτήσαι τὴν γῆν τῆς ἀπαθείας. Διὸ καὶ ἐντέλλομαι σοὶ τὰς ἐντολὰς ταύτας, ὥστε διακρατῆσαι ὀρεῖλαις κατὰ τὸ ἀναγκαῖον.

Ἐντολὰὶ τῷ καθηγουμένῳ.

α'. Οὐ διαλλάξεις οὐδὲν ἐν προσέλαβες τύπον καὶ κανόνα παρὰ τῆς ταπεινώσεώς μου ἐν ἅπασιν, ἀνευ κατεπειγούσης ἀνάγκης.

β'. Οὐ κτήσῃ τοῦ κόσμου τούτου τι, οὐδὲ ἀποθησαυρίσεις ἰδιορίστως εἰς ἑαυτὸν μέχρι καὶ ἐνὸς ἀργυρίου.

γ'. Οὐ διαμίσξεις τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν σου ἐν σφέτει καὶ φροντίδι, παρὰ τοὺς ὑπὸ Θεοῦ πεπιστευμένους, καὶ ὑπ' ἐμοῦ παραδομένους, καὶ γενομένους σου πνευματικούς υἱοὺς καὶ ἀδελφούς. Οὕτως εἰς τοὺς ποτε κατὰ σάρκα ἰδίους, ἢ συγγενεῖς, ἢ φίλους, ἢ συνεταίρους, χρήσῃ τοῖς τῆς οἰκείας μονῆς, οὕτως ζῶν, οὕτως μετὰ θάνατον, ἐλεημονητικῶς ἢ κληρονομικῶς, εἰς τοὺς ἥδη προεξηρημένους. Οὐ γὰρ ἐκ τῶν τοῦ κόσμου εἰ, ἢ καὶ μετέχῃς τῶν ἐκ τοῦ κόσμου. Πλὴν εἰ μήπου μεταβαλὲν τινες ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς τάγμα· καὶ οὕτω φροντίσεις κατὰ μίμησιν τῶν ἁγίων Πατέρων.

δ'. Οὐ κτήσῃ δοῦλον, οὕτως εἰς τὴν οἰκειάν χρεῖαν, οὕτως εἰς τὴν οἰκειάν μονήν, οὕτως εἰς ἀγροὺς, τὸν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότα ἀνθρώπον· τοῦτο γὰρ μόνοις τοῖς ἐν τῷ βίῳ συγχωρεῖται, ὥς οὐ γάμος· σοὶ δὲ χρεῶν παρασχεῖν σεαυτὸν δοῦλον τοῖς ὁμωφύχοις σου ἀδελ-

De praeposito.

His autem ita constitutis, proximum est, ut dicam de praeposito. Primum igitur dominum et patrem meum ac patrem vestrum relinquo sanctissimum Reclusum, eundem et patrem, et lumen, et magistrum. Ille mihi et vobis praefuit in Domino, caputque nostrum est, quamvis seipsum subduxerit, ob Christi aemulam humilitatem degens in silentio: cujus ductu ac precibus confido vos salvos fore, si modo congruentem erga illum fidem obedientiamque praebatis. Deinde quem ipsi communi calculo divinitus, paterno consilio praeeunte, praeficietis. In quo enim consenserit fraternitas universa, et huic ego libens volensque suffragor. Verum ades, pater ac frater, quicumque futurus es: en fidei tuae trado in oculis Dei, electorumque angelorum ejus, totam in Christo fraternitatem, ut eam suscipias. At quomodo accipies? quo pacto reges? qua ratione custodies? Tanquam agnos Christi, tanquam membra tua charissima, fovens, procurans, et diligens unumquemque, juxta aequam charitatis mensuram; quoniam ex aequo membra corporis diligit unusquisque. Aperi viscera tua in commiseratione: introduce omnes in misericordia: lacta illos: reforma illos: perlice illos in Domino. Acue mentem tuam prudentia, excita diligentiam fortitudine: confirma pretus fide ac spe: praecurre illis ad omne opus bonum; propugna adversus spirituales inimicos: defende, dirige; perduc illos ad virtutis sedem: divide illis terram tranquillae affectuum vacuitatis. Propterea mandata hac tibi do, quae observare necessario debes.

Mandata praeposito tradita.

1. Non igitur immutabis, absque urgente necessitate, formam et regulam, quam ab humilitate mea in omnibus accepisti.

2. Non possidebis ex mundo hoc quidquam: nec tibi ipsi proprie repones vel unicum argenteum.

3. Non divides animum et cor tuum aliis curis et sollicitudinibus, propter eos qui tibi a Deo commissi, et a me traditi sunt, spirituales filios et fratres tuos. Non erogabis in tuos olim secundum carnem aut propinquos, aut amicos, aut sodales ex proprii monasterii rebus quidquam, nec vivens, nec post mortem, eleemosynae vel hereditatis nomine: neque enim ex saeculo es, ut consortium hab eas cum secularibus; nisi qui forte ex caenobio in ordinem nostrum transierint, atque ita eorum curam geras ad exemplum sanctorum Patrum.

4. Non possidebis servum, nec tuos in usus, nec proprii monasterii, nec denique ad agros. hominem qui ad Dei imaginem factus est: hoc enim solis saecularibus concessum est, sicut nuptiae. Tu vero fratribus tuis unanimis sciosum famulum ani-

mo præstare debes, licet externa specie tanquam Dominus et magister reputer.

5. Nec habeas jumentum feminei sexus ad ministeria necessaria, tu qui feminis omnino renuntiasti: neque in monasterio, neque in agris: cum nec quisquam sanctorum patrum nostrorum usus sit, nec natura ipsa permittat.

6. Non superveheris equis aut mulis absque necessitate; sed Christi exemplo, pedibus iter facies. Sin minus, pullus asini erit jumentum tuum.

7. Curabis omnino, ut inter fratres communia et indivisa sint omnia, et nihil cujusquam proprii jure domini, usque ad acum. Tibi vero et anima et corpus, nec præterea quidquam, æqua lance charitatis divisa sunt in omnes tuos spirituales filios ac fratres.

8. Non habeas cum sæcularibus adoptiones aut consiliationes, tu qui mundum fugis ac nuptias. Non enim reperitur in patribus; et, si reperitur, raro: neque id lex est.

9. Non epulare cum mulieribus, excepta matre tua secundum carnem, et sorore tua, sive canonice fuerint, sive sæculares: nisi vis aliqua et necessitas impellat, sicut admonent sancti Patres.

10. Ne frequens sis in egressibus et circumcursionibus, proprium ovile deserens sine necessitate: melius enim est et optabilius, ut vel otiosus in caula degens, servare possis variabiles et late errantes rationales oves.

11. Observabis prorsus, ut catechesin ter qualibet hebdomada facias vesperi, vel per teipsum, vel per alium quempiam e filiis; quoniam a Patribus traditum est, et salutare.

12. Non dabis parvum habitum, quem vocant, postea veluti magnum: unus enim est habitus, sicuti et baptisma, quemadmodum in more fuit sanctorum Patrum.

13. Non transilies leges et regulas sanctorum Patrum, præcipue ante omnes divini magnique Basilii: sed quidquid facies aut dices, tanquam testimonium habens ex Scripturis facies, aut ex paterna consuetudine absque mandati divini prævaricatione.

14. Non derelinques gregem tuum, ut ad alium transeas; aut ad dignitatem non revertere, nisi ex consensu et approbatione fraternitatis.

15. Non in eas amicitiam cum canonica; neque ingrediare monasterium feminarum, nec solus colloquere cum monacha vel sæculari, nisi necessitas trahat; idque cum duabus ab utraque parte personis astantibus: unius enim, ut aiunt, facilis est calumnia.

16. Non aperies ostium monasterii ad intromittendam feminam ullam sine magna necessitate. Si vero potes citra mutuum aspectum excipere, id quoque minime negligendum.

17. Non statues tibi diversorium, aut spiritualibus filiis, sæcularem domum, in qua sint etiam mu-

Α φοῖς τῇ προθέσει, κἂν τῇ ἐξῶ ἐπιφανείᾳ, ὡς Δεσπότης λογίῃ καὶ διδάσκαλος.

ε'. Οὐ σχολίης ζωὸν τῶν ἐκ τοῦ θήλεως γένους εἰς χρεῖαν ὑπουργικὴν, ὅ τῳ θήλει παντάπασιν ἀποταξάμενος· οὔτε ἐν τῇ μονῇ, οὔτε ἐν τοῖς ἀγροῖς. Καθὼς οὐδεὶς τῶν ὁσίων καὶ ἁγίων Πατέρων ἡμῶν ἐχρήσατο, οὔτε ἡ φύσις αὐτῇ ἐπιτρέπει.

ς'. Οὐκ ἐποχοῦμενος ἔσθ' ἐπὶ ἵπποις καὶ ἡμῖνοις δίχα ἀνάγκης· ἀλλὰ Χριστομιμήτως πεζοπορήσεις. Εἰ δ' οὖν, πῶλός σοι τὸ ὑποζύγιον ἔστω.

ζ'. Παραφυλάξεις πάντως τὸ πάντα ἐν τῇ ἀδελφότητι κοινὰ εἶναι, καὶ ἀμέριστα, καὶ μηδὲν κατὰ μέρος τοῦ καθ' ἕκαστον εἰς ἐξουθενήσιν μέχρι καὶ ραφιδος. Σοῦ δὲ καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ, μή τι γε ἄλλο, ἔστωσαν διαμεμερισμένα ἐν ἰσότητι ἀγάπης πᾶσι

Β τοῖς πνευματικοῖς σου τέκνοις καὶ ἀδελφοῖς.

η'. Οὐ σχολίης μετὰ κοσμικῶν ἀδελφοποιίας ἢ συντεχνίας, ὅ φυγάς τοῦ κόσμου καὶ τοῦ γάμου· οὐ γὰρ εὐρηται ἐν τοῖς Πατράσιν· εἰ δὲ καὶ εὐρηται, σπανιάκις, καὶ τοῦτο οὐ νόμος.

θ'. Οὐ συνεστιασθήσεται γυναικῶν, πλην τῆς κατὰ σάρκα μητρὸς σου καὶ ἀδελφῆς, κἂν τε κανονικῆς, κἂν τε κοσμικῆς· οὐκ οἶδα, εἰ μὴ τις βία καὶ ἀνάγκη καλοῖη, καθὼς παρακαλεῖσθαι οἱ ἅγιοι Πατέρες.

ι'. Οὐ σχολίης τὸ πολυπρόβον καὶ πολυγύρευτον, ἄνευ ἀνάγκης ἐγκαταλιμπάνων τὸ οἰκεῖον ποίμνιον. Ἀγαπήτῳ γὰρ καὶ σχολάζοντι ἐν τῇ ποίμνῃ δυναθῆναι σε διασῶσαι τὰ πολυτροπώτατα καὶ πολυδιδέδευτα λογικὰ πρόβατα.

κ'. Παραφυλάξεις πάντως τοῦ ποιεῖσθαι τρισάκις τὴν κατήχησιν τῇ ἐβδομάδι, καὶ καθ' ἑσπέραν ἢ διὰ σαυτοῦ, ἢ δι' ἄλλου τῶν τέκνων. Ἐπειδὴ πατροπαράδοτον τοῦτο καὶ σωτήριον.

ιβ'. Οὐ δοίης ὅπερ λέγουσι μικρὸν σχῆμα, ἔπειτα ὡς μέγα· ἐν γὰρ τὸ σχῆμα, ὥσπερ καὶ τὸ βάπτισμα, καθὼς οἱ ἅγιοι Πατέρες ἐχρήσαντο.

ιγ'. Οὐ παραβαίης τοὺς νόμους καὶ κανόνας τῶν ἁγίων Πατέρων. Πρό γε πάντων τοῦ Θεοῦ καὶ μεγάλου Βασιλείου. Ἀλλὰ πᾶν ὅ τι ἂν ποιῇς ἢ λέγῃς, ὡς μαρτυρίαν ἔχων ἐκ τῶν Γραφῶν πράξεις, ἢ ἐκ πατρικῆς συνηθείας, ἄνευ παραβάσεως ἐντολῆς Θεοῦ.

Δ ιδ'. Οὐ καταλείψεις τὸ ποίμνιόν σου καὶ πρὸς ἕτερον μεταβῆσθαι, ἢ πρὸς ἄξιαν ἐπανδράμῃ, ἄνευ συγκαταθέσεως τῆς οἰκίας σου ἀδελφότητος.

ιε'. Οὐ φιλιάσεις μετὰ κανονικῆς· οὐδὲ παραβαλεῖς ἐν γυναικείῳ σεμνεῖ· οὐδὲ καταμόνας ὁμιλήσεις μοναζούσῃ ἢ κοσμικῇ· εἰ μὴ που ἀνάγκη ἔλκει, καὶ τότε δύο παρόντων ἐξ ἑκατέρου μέρους προσώπων· τὸ γὰρ ἐν, ὡς φασιν, εὐεπηρέατον.

ις'. Οὐκ ἀνοίξεις τὴν θύραν τῆς μονῆς ἐπὶ εἰσόδῳ παντοίας γυναικὸς ἄνευ μεγάλης ἀνάγκης· εἰ δὲ δυνατὸς εἰ ἀσυμφωνῶς δέχεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἀπόβλητον.

ιζ'. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ καταγώγιον, ἢ τοῖς πνευματικοῖς σου τέκνοις οἶκον κοσμικόν, ἐν ᾧ εἰσι γυναῖ-

κας, ἐπὶ συγχῶ παραβάλλων· ἀλλ' ἐκλέξῃ εἰς ἀνδρῶν εὐλαβῶν τὰς παροδικὰς καὶ ἀναγκαίας χρεῖας ποιεῖσθαι.

ιη'. Οὐ κτήσῃ μαθητῆν εἰς τὸ καλλίον σου μετράκιον προσπαθῶς· ἀλλ' ἐκ προσώπου ἀνυπόπτου, καὶ ἐκ διαφόρων ἀδελφῶν τὴν ὑπηρεσίαν σου ποιήσεις.

ιβ'. Οὐ κτήσῃ ἱματισμὸν ἐξηλλαγμένον καὶ πολυτίμον, ἀνευ τοῦ ἱεραιτικοῦ. Ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς πατρομιμήτως καὶ ἐνδύσει καὶ ὑποδύσει.

κ'. Οὐκ ἐσθ' ἀβροδίαιτος, οὔτε ἐν τῇ ἰδίᾳ σου διαπάνῃ, οὔτε ἐν ταῖς ὑποδοχαῖς τῶν ξένων· ὡς κατὰ τοῦτο περισπώμενος· ἔστι γὰρ τοῦτο τῆς μερίδος τοῦ ἀπολαυτικοῦ βίου.

κα'. Οὐ θησαυρίζεις χρυσίον ἐν τῇ μονῇ σου· ἀλλὰ τὸ κατὰ περισσεῖαν ἐπὶ παντὸς εἶδους, μεταβολῆς τοῖς δεομένοις· ἐν ἀνοίξει τῆς αὐτῆς σου, καθὼς οἱ ἅγιοι Πατέρες.

κβ'. Οὐ κρατῆσεις τόπον ἡσφαλισμένον καὶ τὴν οικονομικὴν φροντίδα· ἀλλ' ἔστι σοι κλεῖς, ἡ μεγίστη τῶν ψυχῶν φροντίς, τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν, κατὰ τὰ Λόγια. Τὸ χρυσίον δὲ καὶ τὰ κατὰ χρεῖαν, ἐγγειρίσεις τοῖς οἰκονόμοις, τοῖς κελλαρῖταις, καὶ ὡς ἐπιβάλλει καθ' ἑκάστην διακονίαν σου πρόδῃλον πάντων τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος· καὶ μεταφέροντος ὡς ἂν βουλεύῃ μετὰ τῶν προεχόντων ἐν τῷ τυχόντι προσώπῳ, ἀπολαμβάνων τὸν λόγον ἐκάστης διοικήσεως.

κγ'. Οὐ προτιμήσεις τοῦ συμφέροντος τῇ ἀδελφότητι πρόσσωπον παντὸς ἑτέρου ἀνθρώπου, ὑπερέχοντος καὶ ἐξουσιάζοντος κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα· οὔτε ὑποσταλεῖς μέχρις αἵματος ἐπὶ φυλακῇ τῶν θείων νόμων, καὶ ἐντολῶν, προθεῖναι τὴν ψυχὴν σου.

κδ'. Οὐ ποιήσεις τι ἢ πράξεις κατ' οἰκειαν γνώμην, ἐν πράγματι παντὶ τῶν τε ψυχικῶν καὶ τῶν σωματικῶν· πρῶτον μὲν ἀνευ βουλῆς καὶ εὐχῆς τοῦ Κυρίου καὶ Πατρὸς σου, ἔπειτα τῶν προεχόντων ἐν γνώσει καὶ εὐλαβείᾳ κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὑπόθεσιν· ἐνδὲς γὰρ χρεῖα τυχὸν ἢ δύο, ἢ τριῶν, ἢ καὶ πλείονων ὥσπερ ἐντετάλμεθα πατρικῶς, καὶ διήξαμεν.

Ταῦτα πάντα καὶ ὅσα ἕτερα ἐξελάβου, παραφυλάξεις, καὶ φρουρήσεις· ἵνα εὖ σοι γένηται. Καὶ ἐσθ' κατευοδούμενος ἐν Κυρίῳ· τὸ γὰρ ἐναντίον ἀπειτῇ καὶ λέγειν· καὶ ἐννοεῖν.

Ἐντολὰι τοῖς ἀδελφοῖς.

Δεῦρο καὶ ὑμεῖς, ὡ τέκνα μου καὶ ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου τῆς οἰκτροτάτης φωνῆς. Διέσθε τὸν κύριον τὸν ἡγούμενον, καθὼς ἐξελέξασθε αὐτὸν οἱ πάντες· οὐδενὶ γὰρ ἔξεστι· κατ' οὐδένα τρόπον αἰρῆσθαι· ἄλλον τινὰ βίον παρ' ὃ ὑπάρχει· καὶ οὗτος ὁ δεσμός ὑπὸ Κυρίου. Ἀσπάσασθε αὐτὸν ὡς διάδοχόν μου, δι' αἰδοῦς καὶ τιμῆς προσκλίποντες αὐτόν· καὶ τὸν τῆς ὑποταγῆς κανόνα νόμιμον ὡς ἐν ἐμοὶ καὶ ἐν αὐτῷ διαφυλάξατε, μὴ καταφρονούντες τῆς ἐν Κυρίῳ νεαρᾷ προβολῆς αὐτοῦ· μηδὲ ἐκζητούντες πλεῖόν τι παρὰ τῶν διορηθέντων αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου χαρισμάτων. Ἀρχετὸν αὐτῷ διακρατῆσαι, ἅπερ παρὰ τῆς ταπεινώσεώς μου ἐντέταται. Καὶ εἰ ἀγαπᾷτε με, τέκνα μου, τὰς ἐντολάς μου φυλάξατε. Καὶ τὴν εἰρήνην ἐν ἑαυτοῖς ἔχετε

A lieres, crebro accedens : sed apud religiosos viros potius diversare, et transitoria viæ subsidia capere studebis.

18. Non habebis in cella tua discipulum adolescentem, quo afficiare : sed ministeria tua obeant diversi fratres, et minime suspecti.

19. Non uteris vestimento elaborato et pretioso, præterquam sacerdotali; sed humilibus, Patrum exemplo, induere, et calceabere.

20. Non eris delicatus ac lantus, neque in privato sumptu tuo, neque in hospitum receptione; tanquam ea cura distraharis : hoc enim proprium est vitæ voluptariæ.

21. Non recondas aurum in monasterio tuo, sed quidquid in unoquoque genere redundabit, indigentibus largire, adaperto atrio tuo, sicut sancti Patres.

22. Non servabis locum munitum, nec curam geras œconomicam : sed clavis esto tibi summa cura animarum, ad solvendum et ligandum, juxta Scripturam. Aurum autem et res usui necessariae committes œconomis, cellariis et cæteris, ut cuique convenit ex officio : ita nimirum ut omnium habeas potestatem; et transferas prout præceperis, in hunc vel illum, rationem exigens uniuscujusque administrationis.

23. Non anteponas fratrum utilitati personam ejusque alterius hominis eminentis ac potentis secundum sæculum. Nec refugies pro divinarum legum ac præceptorum observatione, animam tuam usque ad sanguinem apponere.

24. Non facies vel ages quidquam ex proprio sensu in re ulla, sive ad animam spectet, sive ad corpus; primum siue consilio ac voto domini ac Patris tui; deinde aliorum judicio et pietate præcellentium, prout subjecta res postulat : uno enim forsitan opus est, aut duobus, aut tribus, aut pluribus etiam, sicut a Patribus nobis præceptum est.

Hæc omnia, et quæcunque alia accepisti, servabis, et custodies, ut bene tibi sit, et recte ambules in Domino. Contrarium enim absit vel dicere vel cogitare.

Præcepta fratribus data.

D Adeste et vos, filii mei ac fratres, et audite miseram vocem meam. Suscipite dominum præpositum, sicut elegisti ipsum omnes; nemini enim fas est, ullo modo aliam quampiam vitam eligere, præter quam sortitus est : et hoc vinculum est a Domino. Ampleximini illum tanquam successorem meum, cum reverentia et honore intuentes in eum, et legitimam obedientiæ regulam erga illum servate, tanquam erga me ipsum, novam ejus in Domino promotionem minime spernentes, nec plus quidquam in eo requirentes, quam ei a Spiritu sancto concessum sit : quandoquidem ei sufficit, ut ea observet, quæ ab humilitate mea præcepta sunt. Quod si diligitis me, filii mei, mandata mea servate, et pacem inter vos habetote. Angelicum promissum

vestrum incorruptum custodite, in cœlis ambulantes.

Mundum odio habentes, ad mundi opera ne convertamini. Solutis vinculis carnalium affectuum, ne in eosdem iterum impingatis.

Qui omnibus caducis hujus vitæ illecebris renuntiastis, a præposito vestro studio et obedientiæ certamine ne resiliatis per ignaviam, risum dæmonibus præbentes.

Ad cursum obedientiæ usque ad finem insistite; ut immarcescibilem justitiæ coronam reportetis.

Humilitatem sectantes, voluntatem propriam abnegate, ad ea solum vos conformantes, quæ a præposito vestro fuerint approbata. Et si quidem hæc scitis, beati eritis, si ad finem usque illa servabitis. Vos enim martyrum chorus excipiet, coronisque in regno cœlorum redimiti, sempiternis bonis fruemini.

Epilogus.

De cætero, fratres, valete. Iter enim ingrediior, unde reditus non patet: quod omnes ab ævo ingressi sunt: quod et vos postmodum, hac vita peracta, ingressuri estis. Ignoro autem, fratres mei, quo pergam, et quale iudicium me maneant, aut quisnam me locus excipiet; opus enim bonum in conspectu Dei nullum egi, ne unum quidem; at contra reus sum omnis peccati. Verumtamen lætor et gaudeo, quod ex hoc mundo in cœlum abeo, a tenebris in lucem, a servitute in libertatem, ab incolatu in veram habitationem et patriam; a peregrinis et alienis, *Incola enim sum et peregrinus, sicut omnes patres mei*^a, ad mea et propria. Confidentius adhuc dicam, quod ad Dominum meum abeo, ad Dominum ac Deum meum, quem dilexit anima mea; quem agnovi Patrem, tametsi non colui ut filius: quem possedi præ omnibus, tametsi ut germanus servus non servivi. Hæc ut insipiens dixi, sed propter vos dixi, ut propensiores sitis, et oretis pro salute mea: quam ubi adeptus fuero (ecce ea spondeo in oculis veritatis), non desitutum me confidenter orare Deum ac Dominum meum pro omnibus vobis, ut bene vobis sit, ut salvemini, ut impleamini: exspectans unumquemque sigillatim, cum ex mundo migrabit, ut videam, et excipiam, et amplectar. Fiduciam enim hanc habeo, quod bonitas ejus in idipsum nos omnes hic servabit et in futuro sæculo, ejus mandatis obsecutos, ad celebrandam ejus summam potentiam. Recordamini humilium sermonum meorum, filii. Depositum custodite: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Obdormivit sanctissimus Pater noster et magnus confessor Theodorus, annos natus sexaginta septem, mense Novembri, undecima die Dominica, hora sexta, Indict. quinta, anno 6335.

^a Psal. xxxviii, 13.

Α τὸ ἀγγελικὸν ὁμῶν ἐπάγγελμα ἀδιάφευκτον τηρεῖσθε, οὐρανίως πορευόμενοι.

Τὸν κόσμον μισήσαντες, μὴ ἐπιστραφῆτε πρὸς τὰ τοῦ κόσμου ἔργα. Λυθέντες τῶν δεσμῶν τῆς προσπαθείας, μὴ ἐνδεσθῆτε αὐτῆς πρὸς τὰς σαρκικάς σχέσεις.

Ἀπαρνηζόμενοι πάντα τὰ τερπνὰ καὶ ἐπὶ κηρὰ τοῦ παρόντος βίου, μὴ δι' ὀλιγωρίαν ἀποκηδήσητε τῆς ἀθλητικῆς ὁμῶν ὑποταγῆς, γενόμενοι ἐπὶ χαρμὰ δαιμόνων.

Πρὸς τὸν δρόμον τῆς ὑποταγῆς μέχρι τέλους ἐγκαρτερήσατε· ἵνα τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀμαράντινον στέφανον κομίσσησθε.

Τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀγόμενοι, ἀρνηταὶ τοῦ οἰκείου θελήματος γένοισθε· πρὸς μόνον διατυπούμενοι τὰ παρὰ τοῦ καθηγουμένου ὁμῶν ἐγκρινόμενα. Καὶ εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοι ἔστε, ἐὰν φυλάζοιτε αὐτὰ ἄχρι τέλους. Ὁ γὰρ χορὸς τῶν μαρτύρων ὑμᾶς ἐσδέξεται. Καὶ στεφανηφοροῦντες ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, τῶν αἰώνων ἀγαθῶν ἀπολαύσετε.

Ἐπίλογος.

Καὶ λοιπὸν, τέκνα, σώζοισθε· ἀποδημίαν γὰρ στέλλομαι ἀνεπίστροφον· ἦν πάντες οἱ ἀπ' αἰῶνος διώδυσαν· ἐφ' ἣν καὶ αὐτοὶ μικρὸν ὕστερον, λειτουργήσαντες τὰ τοῦ βίου, ἐπιβιώσετε. Οὐκ οἶδα δὲ, ἀδελφοί μου, ποῦ ἀπέρχομαι· ἢ οἶον ἀπαντήσῃ μοι τὸ κρίμα· ἢ ὁποῖος ὑποδέξεται με τόπος· ἔργον γὰρ ἀγαθὸν οὐκ εἰργασάμην ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν καὶ μόνον· πάσης δὲ ἀμαρτίας ὑπεύθυνος ὑπάρχω. Πλὴν χαίρω καὶ ἡδομαι ὅτι ἀπὸ κόσμου εἰς οὐρανὸν πορεύομαι· ἀπὸ σκότους εἰς φῶς· ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν· ἀπὸ παροικίας εἰς ἀληθινὴν κατοικίαν. Ἀπὸ τῶν ξένων καὶ ἀλλοτρῶν (*Πάροικος γὰρ εἰμι καὶ παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου*) εἰς τὰ ἐμὰ οἰκία. Ἔτι τολμυρότερον φθέγγομαι, ὅτι πρὸς τὸν Δεσπότην μου ἀπίημι, πρὸς τὸν Κύριον καὶ Θεόν μου, ὃν ἡγάπησεν ἡ ψυχὴ μου· ὃν ἐγνώρισα Πατέρα, εἰ καὶ οὐκ ἐθεράπευσα ὡς υἱός· ὃν ἐκτησάμην ἀντὶ πάντων, εἰ καὶ οὐκ ἐδούλευσα ὡς δοῦλος γνήσιος. Ταῦτα παραφρονῶν εἴρηκα· δι' ὑμᾶς δὲ λέλεχα· ἵνα προθυμῆσθε καὶ ὑπερεύχρησθέ μοι τῆς σωτηρίας· καὶ ἐὰν ἐπιτύχω ταύτης, ἰδοὺ λόγον δίδωμι ἐνώπιον τῆς ἀληθείας, ὅτι οὐ σιγήσω τολμυρῶς δέεσθαι τοῦ Κυρίου καὶ Δεσπότη μου ὑπὲρ πάντων ὁμῶν, ἵνα εὐπραγῆτε, ἵνα σώζοισθε, ἵνα πληθύνησθε· προσδεχόμενοι ἕνα καθένα διὰ τῆς ἀπὸ κόσμου ἀποχωρήσεως, θεωρεῖν, καὶ προσλαμβάνειν, καὶ προασπάζεσθαι. Πεποίθῃσιν γὰρ τοιαύτην ἔχω, ὅτι ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ὡς ἐνταῦθα διατηρήσει πάντας ὑμᾶς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τετηρηχότας, πρὸς τὸ ἀνυμνεῖν τὸ πανάγιον αὐτοῦ κράτος. Μέμνησθέ μοι τῶν ταπεινῶν λόγων, τέκνι· τὴν παρακαταθήκην φυλάξατε· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἐκοιμήθη ὁ παναγιώτατος Πατὴρ ἡμῶν καὶ μέγας ὁμολογητῆς Θεόδωρος ἑτῶν ὑπάρχων ἑπτὰ καὶ ἐξήκοντα· μηνὶ Νοεμβρίῳ, α' ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ὥρᾳ ζ'. Ἰνδ. ε'. ἔτ. 6335.

APPENDIX.

NAUCRATII CONFESSORIS ENCYCLICA

DE OBITU SANCTI THEODORI STUDITÆ.

Τοῖς διὰ Κύριον δεδιωγμένοις, καὶ πανταχοῦ δι-
σπαρμένοις πνευματικοῖς ἀδελφοῖς καὶ Πα-
τράσι, Ναυκράτιος Ἀμάρτωλδος, εὐχεται.

*A Persecutionem propter Dominum sustinentibus, ac
ubique dispersis, spiritualibus fratribus patribusque,
Naucratius peccator S.*

(COMBÉFIS. *Histor. hæres. Monothelit.*, p. 856.)

Ἔως μὲν τοῦ παρόντος, ἀδελφοί μου τιμώτατοι
καὶ Πατέρες, ἀνεβαλλόμεν τὸ ταπεινὸν γράμμα,
ἡμέραν ἐξ ἡμέρας διεξερχόμενος, καὶ κατ' ἐμαυτὸν
κατέχων τὸ λυπηρόν. Καὶ δὴ τοῦτο πέπραχα διὰ
πολλὰ, ἃ οἶμαι οὐδὲ τὴν τιμωτέτα ὑμῶν ἀγνοεῖν·
καί γε πρὸ τῶν ἄλλων, μὴ φέρων ἄγγελος ὑμῖν θλι-
πτικῆς ἐπιφορᾶς γενέσθαι· λέγω δὴ, τῆς κοιμήσεως
τοῦ μακαρίου καὶ αἰοδίου Πατρὸς ἡμῶν. Ἐπεὶ δὲ,
ὡς ὁρῶ, οὐ μόνον τὰ ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ τὰ πόρρω
δεδόνθηται τῷ παραδόξῳ τοῦ ἀκούσματος· ὡς καὶ
τοῖς πλείοσι δὴσπειστον γενέσθαι, εἰ ἄρα γε μετέστη
τῶν ἐνθένδε ὁ τοῦ Κυρίου θεράπων· οὐκ οἶμαι δὲ μὴ
καὶ πρὸς ὑμᾶς καταλαθεῖν τὸ παρ' ἡμῶν αἰδοῦ ὑπο-
σώπῳ· ἀναγκαίως ἐπὶ τὸ γράμμα ἦλθον, ἅρτι
ὑμῖν ἐναργέστερον, καὶ μὴ βουλόμενος, ἀναγγέλλων,
τὴν παρ' ἐτέρων προακουσθέν· καὶ τοῦτο οὐκ ἀποτινῶς
οὐδ' ἀδακρυτί. Τίς γὰρ εἰ καὶ λιθίνην ἔχει τὴν καρ-
δίαν, οὐκ ἀποστάσεις δάκρυον θερμὸν, τὴν κοινὴν
ζημίαν τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ἀναλογιζόμενος;
ὅποιαν δὲ ἀδαμαντίνην ψυχὴν κεκτημένος, εἰ καὶ μὴ
παντελῶς ἔξω τῶν ὄρων γεγονώς, ὃς οὐ κληγῆσεται
τῷ ἀπροσδοκῆτῳ τῆς ἀκοῆς, καὶ τὰ τῆς φύσεως
δράσεις; Ἀλλὰ φεῦ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας! εἰς οἶον
τετήρημαι ὁ δύστηνος καϊρὸν; καὶ ὅποιον ἀπέχετό
μου τῇ μοχθηρᾷ ζωῇ, θάνατον ἀναγγεῖλαι τοῦ μὴ
ἐαυτῷ ἐζηκότος, ἀλλὰ Χριστῷ; Καὶ ὅντως ἀληθῶς
κεκοίμηται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ πολλὰ ὑμᾶς καὶ
φιλῶν, καὶ στέργων, ὡς τέκνα ἀληθινά· ὡς ἐργάτας
τοῦ ἀμπελῶνος Κυρίου· ὡς υἱοὺς ὑπεκοῆς· ὡς
στρατιώτας Χριστοῦ· ὡς ὁμολογητάς ἀψευδεῖς· ὡς
συγκεκκοπιακούς αὐτῷ, καὶ συνηθληκούς ἐν πολλοῖς

Hactenus, honoratissimi ac charissimi fratres ac
patres, humiles vilesque distuli litteras, diem ex
die decurrens, ac mecum ipse tristitiam retinens.
Id porro multis de causis feci, quas neque pu-
to, honoranda vestra charitas ignoraverit: In primis
autem, quod non ferrem molesti vobis ac acerbis
casus, nuntius esse: nempe dormitionis beati ac
præclari Patris nostri. At postquam, ut video, non
hic tantum, sed et longius positos, nova hæc turba-
vit auditio; ut et plerisque difficile creditu videatur
ut vere Domini famulus ab humanis translatus sit
haud vero arbitror, ut quod ipsi ex quadam reve-
rentia et metu subiacuimus, ad vos non pervenerit;
necessitate ad scribendum processi; jam planius,
quanquam nolens, renuntiaturus, quod utique ex
aliorum jam relatu audistis: nec plane, sine que-
rulis lamentationibus ac lacrymis. Quis enim,
quanquam saxeo corde, non ferventes profundat
lacrymas, communem Ecclesiæ Dei jacturam repu-
tans? Quis vero usque adeo adamantinum pectus
habeat, nisi omnino excessit naturæ fines, ut non
inexpectata auditione percussus, faciat patia-
turque, quod humanum est? Sed, heu me miserum
in quale, infelix, tempus servatus sum? Quidnam
vero illud, afflictæ vitæ meæ erat repositum. ut ejus,
mortem essem annuntiaturus, qui non sibi vixisset,
sed Christo? Plane vero, obdormivit Pater commu-
nis: is, inquam, qui multa vos dilectione et pa-
terno affectu persecutus est, ut vere filios; ut
vineæ Domini operarios; ut obedientiæ filios; ut
milites Christi; ut veros confessores; ut eos qui

NOTÆ.

(1) Magni Theodori præpositi Studii res, susce-
ptique ab eo pro Ecclesia labores, ac defensione sa-
crarum imaginum, adeo præstant, suntque Eccle-
siæ utiles, ut quamvis plura jam de iis scripta sint,
atque in Historiam ecclesiasticam, magno ejus, or-
namento illata, haud tamen alia, codicibus hacte-
nus reposita, ac paucis, pervia, eidem historiæ, ac
communi Ecclesiæ usui, neganda videantur. Præter
ergo ea, quæ vel suis ipse de se conscripsit episto-
lis, vel de eo ejusdem discipulus Michael in eius
vita, quæque Baronius communicante viro do-
ctissimo Jacobo Sirm. S. I. in Annales retulit, ope-
ræ pretium duxi, hanc successoris Naucrati episto-
lam velut encyclicam, dignum plane cum ponentis,
tuum ejus cui positum fuit, monumentum, in publi-

cum facere: ac nec mihi imperare possum, ut ne
idem præstem de sancti Nicolai Studitæ vita, qui
ipse cum præfatis confessor, ac eorum tandem,
successor, ad Ignatii usque ac Photii tempora, præ-
clarus meritis ac fide, Ignatiique communione ac
patrocinio, insignis pervenit: qua ejusdem Theo-
dori ac reliquorum confessorum sub pluribus Ico-
noclastis principibus, gesta memoranda plurimum
illustrentur, ac successio tota rerum Ecclesiæ in
Græcia ad usque Photianum schisma. Consecrat
hujus Nicolai memoriam Nicolaus Papa, qua petit
ipsum mitti Romam ab imperatore, ex parte Igna-
tii, cui nimirum adhæreret, obnitens, grassatori,
Photio, uti pridem obnixus fuerat principibus Ico-
noclastis.

ipsi collaborassetis, ac in multis omnibusque, A commune cum eo habuissetis certamen. Dormitionem accepit communis Pater noster, ille prorsus, et discipulus Christi et imitator; os illud Ecclesiae; sacerdotum decus; fidei columnen; regula monachorum; evangelicus pastor; pectus apostolicum; eximius confessor; matyr propositus; sol fidei orthodoxae; orbis doctor. Atque, proh verbum! accepit dormitionem communis Pater; vocalissimus ille veritatis præco; jugis doctrinae scaturigo; cui velut innumerabilis (2) ad gubernationem in finem divini propositi esset intellectus; 'admirabilis ille consiliarius; fidelis dispensator sacramentorum Dei; civis cœlestis Jerusalem; mens purgata; aureus animus; poenitentiae janua; fons dogmatus, bene modulata Spiritus lyra; beatæ ac principis Trinitatis domicilium Cæterum dicam iterum: non ut consolationem adhibeam; Quæ enim oratio tantæ huic calamitati mederi possit? sed ut voce hac, dolorem omni parte constringentem cor, explicem: accepit dormitionem communis Pater; terrestres ille angelus, et homo cœlestis; mundissimum illud virginitatis templum; multiplex ille ac multiformis, volubili sapientia Spiritus; intentissimus conjector; verus Christi famulus; corporis Christi pulchro supercilio oculus; patientiæ pugil, hæresisque Icomomachorum victor; justitiæ armatura; elemosynæ fons; diligens Domini legum custos; thesauri virtutum penu; dulcis sermone, et ad salutandum facilis (3). Quis vero, tot tantave appellationes gratia concessas, ab ejus operationibus qui apostolica affectione omnia omnibus effectus esset, oratione expresserit? O desideratissimi, quid ad nos humiles istud sacramenti? Quæ vero arcana Dei sapientia? Nunc mihi Jeremiæ lamentis opus esset, ac si quis alius beatus vir sanctusque, grandem aliquam calamitatem deploravit. Corruit vir, plane columna et fulcrum Ecclesiae: imo, is quidem ad beatam elatus vitam, a nobis abscessit: periculum vero est, ne tanto fulcimento substracto, corruant aliqui, palamque fiat quod putre in eis est. Obturatum est os, *Quod in lege Dei meditaretur die ac nocte*¹, quodque justæ libertatis verba ad ædificationem scaturiret. Abscesserunt ejus mentis consilia, cujus in Deo motus erant. Clausus est oculus recta videns, quique bonum a malo optime discerneret. Quieverunt labia, quæ scientiam custodirent, ac ex quibus, tanquam angeli Domini omnipotentis labiis, divinam legem exquirent. Vincita

¹ Psal. i, 2.

(2) Cui velut innumerabilis, etc., μυρίονους. Plane egregium in prælatos epithetum; quibus tot debeant esse ingenia quot subditi: nec id quovis modo, sed τῇ θεοσκοπῇ κυβερνήσει: ut gubernent dirigantque subditos in scopum et finem cuique propositum a Deo; non ut eorum sequantur vitia, placeantque non in Domino. Grande certe hoc in prælatos, ut postmodum colligit Naucrathius: paucis vere notum; eoque jam multi rem ambiunt.

καὶ ἐν πᾶσι. Κεκοίμηται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ τοῦ Χριστοῦ ἀληθῶς, καὶ μαθητῆς, καὶ μιμητῆς· τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς· τὸ στόμα τῆς Ἐκκλησίας· τὸ κλέος τῶν ἱερῶν· τὸ τῆς πίστεως ἔρεισμα· ὁ τῶν μοναζόντων κανὼν· ὁ εὐαγγελικὸς ποιμὴν· ἡ ἀποστολικὴ καρδία· τῶν ὁμολογητῶν ὁ ἐξαίρετος· ὁ προαιρετικὸς μάρτυς· ὁ τῆς ὀρθοδοξίας ἥλιος· ὁ οἰκουμενικὸς διδάσκαλος. Καί, ὦ τοῦ ἀκούσματος! κεκοίμηται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν ὁ μεγαλοφρονότατος τῆς ἀληθείας κήρυξ· ὁ ἀένναος τῆς διδασκαλίας βρυτήρ· ὁ μυρίονους τῇ θεοσκοπῇ κυβερνήσει· ὁ θαυμαστὸς βουλευφόρος· ὁ πιστὸς οἰκονόμος τῶν τοῦ Θεοῦ μυστηρίων· ὁ τῆς ἐπουρανίου Ἱερουσαλὴμ πόλιτος· ὁ κεκαθαρμένος νοῦς· ἡ χρυσοειδὴς ψυχὴ· ἡ τῆς μετανοίας θύρα· ἡ τῶν δογμάτων πηγὴ· ἡ εὐχὸς τοῦ Πνεύματος λύρα· τὸ ἐνδιαίτημα τῆς μακαρίας καὶ ἀρχικῆς Τριάδος. Καί γε αὖθις ἐρῶ, οὐ παρακλήσεως ἕνεκα· τίς γὰρ ἂν καὶ λόγος ἐξευρεθείη τοσαύτης συμφορᾶς ἱατρός; ἀλλὰ τὴν περιοδυνίαν τῆς ταπεινῆς ἡμῶν καρδίας, ἐκ τῆς φωνῆς ταύτης ὑμῖν διασημαίνοντες· κεκοίμηται ὁ κοινὸς Πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἐπίγειος ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος· ὁ τῆς παρθενίας ναὸς καθαρῶτατος· ὁ πολλοστὸς καὶ πολυειδὴς τῇ ποικιλοστρόφῳ σοφίᾳ τοῦ Πνεύματος· ὁ ἐπιτεταμένος στοχαστής· ὁ γνήσιος Χριστοῦ ὑπέρτης· ὁ καλλιθέλαρος ὀφθαλμὸς τοῦ Χριστοῦ σώματος· ὁ τῆς ὑπομονῆς ἀθλητής, καὶ τῆς Εἰκονομαχικῆς αἵρέσεως νικητής· τὸ τῆς δικαιοσύνης ὄπλον· ἡ τῆς ἐλεημοσύνης κρήνη, ὁ ἀκριβὴς τοῦ Κυρίου νομοφύλαξ· τὸ θησαυροφυλάκιον τῶν ἀρετῶν· ὁ τὸν λόγον ἡδύς, καὶ τὴν προσηγορίαν εὐπρόσitos. Καί τίς ἰκανὸς λογογραφεῖν, ὅσους αὐτῷ καὶ ἡλικίας προσηγορίας παρέσχε ἡ θεία χάρις, ταῖς ἐνεργείαις τοῦ τοῖς πᾶσι πάντα ἀποστολικῇ διαθέσει γενομένου; ὧ ἀειπόθητοι, τί τὸ περὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς τοῦτο μυστήριον; Καί τίς ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἀρρήτος; νῦν ἐδεύμην τῶν Ἱερεμίου θρήνων, καὶ εἰ δὴ τίς ἄλλος τῶν μακαρίων ἀνδρῶν συμφορᾶς μέγεθος ἀπωδύρατο. Πέπτωκε ἀνὴρ τῷ ἐντι στόλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς Ἐκκλησίας· μάλλον δὲ, αὐτὸς μὲν πρὸς τὴν μακαρίαν ζωὴν ἀρθείς, ἀπ' ἡμῶν ὀχεται· δέος δὲ, μὴ τῷ ἐρείσματι τοῦτῃ ὑπεξαίρεθέντι, τινὲς συγκαταπέσωσι, καὶ τὰ τούτων σαθρὰ διελεγχθῶσι. Κέκλεισται στόμα, *Μελετῶν ἐν νόμῳ Κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτός*· παρόρησις τε αὐ δίκαιας, τοὺς λόγους ἐπ' οἰκοδομῇ πίστεως βρῶν. Οἴγεται φρενὸς βουλευματα τῆς ὄντως ἐν Θεῷ κινουμένης. Μέμυκεν ὀφθαλμὸς βλέπων ὁρθά, καὶ διακρίνων τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος κάλλιστα. Πέπτωται χεὶρ φυλάσσοντα

NOTÆ.

(3) Ad salutandum facilis. Passive. τὴν προσηγορίαν εὐπρόσitos· Acostabile: quæ et ipsa virtus, Patres animorum, et spirituales duces maxime decet. Vix quidquam Ascetæ constiterit, cui non Patris constiterit animus, sed magis severi exactoris, ac tetricosi judicis: vel etiam, sua quærentis non subditi, eoque ne hilum Paris. Parcat Deus, ne quid monstri ejusmodi, tam sancia, mater et religio pepererit.

γνώσιν, καὶ νόμον θεῶν ἐκζητούμενα, ὡς ἀγγέλου Α Κυρίου παντοκράτορος. Δέδεται γλώσσα χρυσορρήμων, θεῶν δογμάτων ἐξηγητής. Εἶρχται χεὶρ ὠραιογράφος, ἐπιστολαῖς τὸν κόσμον καταπλουτίσασα, καὶ πολλοὺς εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐπαναστρέψασα. Ἔστησαν πόδες ὠραῖοι παννυχίοις στάσει διηρηκότες, καὶ πολλοῖς εὐαγγελισάμενοι εἰρήνην, καὶ τὰ ἀγαθὰ. Ἠρέμησε νοῦς διορατικώτατος, τὰ τοῦ Πνεύματος βάθη διερευνήσας, καὶ τὰ πόρρωθεν προβλέψας, καὶ προῶν ἀριστα. Κέκρυπται ὑπὸ γῆν σῶμα ἀσκητικοῖς πόνους ἐγγυμνωσθέν, καὶ πολλαῖς ἐξορίαις, καὶ φυλακαῖς, πληγαῖς τε καὶ ἀπαγωγαῖς ἐξαρκέσας. Τοιοῦτος γάρ, ὦ μακαριώτατοι, ὁ ἡμέτερος Πατήρ ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, πολλῶν Πατὴρ καὶ διδάσκαλος· ὁ δευτέρος Ἀβραάμ, οὗ ἡ παρὰ Θεοῦ εὐλογία ἐξαίρετος, καὶ οὗ τὸ σπέρμα ὑπὲρ ἀριθμόν. Ὁ τοῦ Προδρόμου μιμητής· ὁ τοῦ Ἡλίου ζηλωτής· τῆς χάριτος Φινεὺς· ὁ νέος Σαμουὴλ· Ὁ ἐκλελογισμένος ἀπὸ μυριάδων· οὗ τὴν ἀρετὴν ἄδουσι πολλὰ πόλεις, χῶραι τε καὶ νῆσοι, καὶ οὗ τὸν βίον, καὶ τοὺς ἀγῶνας εὐχόμενος θρυλλεῖ τὰ πέπρατα. Τίς γὰρ οὕτως, ἢ ἀρετὴν ἠγάπησεν, ἢ κακίαν ἐμίσησεν; τίς οὕτως ἐνέκρωσεν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐκάθισεν αὐτὸν, καὶ ναὸν Θεοῦ ζῶντος ἀπειράσαστο; τίς ἐστρατήγησε, καὶ παρτάξατο πρὸς τοὺς ὑπεναντίους, καὶ προσβαλὼν εὐστόχως κατέβαλε νενικηκώς ἀριστα; τίς ὀξύτερος ἐκείνου προῖδ᾽ εἶναι τὸ μέλλον; τίς οὕτω σταθερῶ, καὶ παγίῳ τῆς ψυχῆς ἦθει, ἀστραπῆς τάχιον τοῖς πράγμασιν ἐπελεῖν ἱκανός; Καὶ τοῦ μοι καίριος τὰ πλεῖον λέγειν, ἢ πᾶσι πρόδηλα, C καὶ ἡμεῖς μὴ λέγωμεν, διὰ τὸ τῆς ἐπιστολῆς ὑπερτινὲς παρατρέχοντες;

Οἱ μοι! οἱ μοι! ἀδελφοί μου τιμώτατοι· πολλοὶς ἤδη προελημμένοι πάθει καὶ θλίψειν, ὑπὲρ οὐδενός γε μὴν οὕτως εἰς αὐτὰ καίρια τῆς ψυχῆς τρωσθέντες. Νῦν ἀπήνθηκεν ἡμῖν κόσμος ὁ κάλλιστος· Ἐκκλησία δὲ στυγνάζει, καὶ σκυθρωπάουσι δῆμοι, οἱ ἐξέλιπε μαχητῆς, καὶ ἀπέπηε στοχαστῆς, καὶ θαυμαστὸς σύμβουλος. Ἐντεῦθεν ἐπιζητεῖ τὸν ἱερὸν συνέδριον τὸν κορυφαῖον· οἱ ὁμολογεῖται τὸν σύναθλον· οἱ ἐν τῷ ἀγῶνι τὸν ἀλείπτειν· οἱ νοσοῦντες τὸν ἱατρόν· οἱ θλιβόμενοι, τὴν παραμυθίαν· οἱ ἐν συμφοραῖς, τὴν παράκλησιν· οἱ ὀρφανοί, τὸν πατέρα· αἱ χήραι, τὸν προστάτην· οἱ πένητες, τὸν τροφέα· οἱ ἀδικούμενοι, τὸν ὑπερασπιστὴν καὶ ἀντιλήπτορα· οἱ πάντες ἐκ τῶν οἰκείων ὀνομάτων ἀνακαλούμενοι ἐπὶ οἰκείῳ πάθει, οἰκτεῖν αὐτῶ καὶ προσήκοντα ἕκαστος τὸν θρῆνον ποιοῦνται, τοῦτου τοῦ μακαρίου, τοῦ πλεῖστοι τοῦτοις καὶ ἀναριθμήτοις χαρίσμασι, καὶ ἀρεταῖς κατεστειμένους, καὶ ἀνωθεν φερωνύμους ἐσχηκότος τὴν κλήσιν.

² Cant. v, 40. ³ Coloss. iii, 5.

(4) *Qui noctes totas steterunt.* παννυχίοις στάσει διηρηκότες. Habent Græci suas stases et καθίσσεις in divinis officiis; quandoque etiam continuata totam noctem statione, ut in celebri illa nocte, quam totam recti in pedes divinis canticis et gratis impendunt, ideo dictam ἀθάστον· verum plura addunt sancti monachi, spontaneo sacrificio, majorem in debitis præceptisque indi-

est lingua auro fluens, enarratrix illa cœlestium dogmatum. Vincita est ac impedita manus pulchre scribens, quæ epistolis mundum ditasset, ac multos ad agnitionem veritatis converterat. Constiterunt speciosi pedes, qui noctes totas steterunt, multisque evangelizassent pacem et bona. Requievit mens perspicacissima, quæ Spiritus profunda scrutata esset, ac longius posita prospexisset. Sub terra abditum est corpus illud asceticis laboribus exercitatum, quodque exsilia multa, carceresque, et plagas, et abductiones sustinisset. Talis siquidem erat, beatissimi, pater ille noster: perinde vero fuerit, ac multorum dicere patrem atque magistrum: ille alter Abraham, cujus a Deo benedictio eximia, et semen innumerabile: imitator Ἰλῆ Præcursoris: ille Eliæ æmulator: Phinees gratiæ: novus Samuel: *electus ex millibus*², cujus virtutem multæ decantant urbes, regionesque, et insule; cujus et vitam et certamina, orbis fines merito concelebrant. Quis enim quantum ille, aut virtutem dilexit, aut odio vitium habuit? Quia ita mortificavit, ut verbis Apostoli utar, *membra quæ sunt super terram*³, seque ipsum emundans, Dei viventis templum effecit? Quis ita ducem egit, atque adversum hostes aciem instruxit, congressusque, tam felici successu, nobilissima parta victoria, prostravit? Quis illo acutior futurum prævidit? Quis ita robustis solidisque moribus, qui pernicios fulgure ac dicto citius res agere posset? Verum defuerit tempus, ut loquar plura; nota plane omnibus, quanquam minime dicamus, omittentes, ut ne prolixior fiat epistola.

Heu me! Heu me! honoratissimi fratres ac charissimi, qui multis quidem hactenus occupati malis et afflictionibus, nulla re tamen sic grave ac periculosum animo vulnus accepistis. Jam nobis emarcuit mundus pulcherrimus; tristatur vero Ecclesia, ac moerent populi, quod defecerit pugnator, avolaritque conjector, ac consiliarius admirabilis. Quare requirit senatus sacer principem suum: confessores, certaminis socium: pugiles, aliptem suum ac ludi præfectum: ægri, medicum: afflicti, consolationem: in calamitatibus positi, qui levamen afferat: orphani, patrem: patronum, viduæ: pauperes, nutricium: qui patiuntur injuriam, qui propugnet ac defendat: omnes, ex suis singuli nominibus, in proprio quisque malo invocantes, proprio quisque congruoque, beatum virum, lamento prosequuntur; illum, inquam, etiam pluribus innumerabilibusque gratiæ donis coronatum, ac congrua similitudine (5), nominis appellationem divinitus consecutum.

NOTÆ.

cantes voluntatem. Nobis geniculatio in precibus crebrior; Græcis pene ignota, et insuetudine difficilis.

(5) *Ac similitudine congrua*, etc. φερωνύμους ἀνωθεν. Velut Deo, congruum omnino Θεοδώρου nomen; quod sonet, *Dei donum*; impoñente. Sic passim ludit Amphiloehius noster, in Basilii nomine, quod sit dictum a regno.

Nos humiles, cum aliis ac præ aliis in præsentiarum facti orphani, ac corpore disjuncti, relictii sumus desolati. Facti sumus sicut a principio: lugentes incedimus ac vultu mæsto. Facti sumus adversariis opprobrium, gaudiumque hæreticis. *Aperuerunt contra nos Iconomachi os suum*^a: *Æstimati sumus cum descendentibus in lacum*^b: *Facti sumus sicut passer solitarius in tecto*^c: *Paulo minus habitavit vita nostra in inferno*^d. Sumus destituti (6), ac victi tædio: desperavimus: facti sumus tristis mundo narratio: atque, o grandem revera tristemque solitudinem! quam plane sumus facti similes pelecano solitario^e? Inelyti viri transitus dolore implevit nostrum cor humile. Obtenebratos oculos nostros opplevit lacrymis. Animi sensus gemitibus cumulavit, ac aliis aliisque cordis æstibus. Vitam præsentem odibilem reddidit, mortem vero desiderabilem. Animi ver in hiemem convertit. Quæ multi impense amant, ea nobis abominationi habentur. Sic vero nostra, o venerabilissimi, immensum lugubria, amaraque, nec amica, vel quidquam læta; ac ejusmodi, ut nullam consolationem admittant; ut quam in partem discurrat humilis ratio, nusquam, nisi ea tantum ratione, ut in Deum ac sacrum sepulcrum assidue respexerit, quietem inveniat. Cæterum qui habent res vestræ? Non velut nesciam interrogo. Percontor nihilominus, o desideratissimi: sane enim similia prorsus dixeritis; siquidem, teste Scriptura, *uno membro patiente, compatiuntur omnia membra*^f. Quod vero ipsi membra sitis, et quidem in membris nobilissima, omnino manifestum sit; quare merito condoletis. Quis enim deinceps venientibus læto vultu occurrerit, ac manibus supinis suscepit, complexusque charos vultus osculatus fuerit? Quis opportuna, et animæ conducibilia percontabitur? Quis tristes composita admonitione lætificaverit? Quis præ molestia cogitationum mæstos, totosque succensos ac æstuan-tes refrigeraverit? Quis inunxerit ad certamina? Quis ad pietatis cursum intenderit? Quis ad virilis animi robur provocaverit? Quis ad veritatis certamen duraverit? Quis ægrotantibus medelam attulerit? Quis procul absentibus per epistolas opportuna elocutus fuerit? Quis ita dilexerit, animamque pretiosam, Christi exemplo, quemadmodum ille divino munere concessus pastor ac doctor, pro unoquoque posuerit? Quid vero opus, ut pleraque beati atque admirabilis viri, lamentis prosequar, ob quæ etiam maxime jactura videtur intolerabilis? Nam non tulerit modus epistolæ: quanquam alioqui, sic humili anima nostra ex tristitia concidente,

^a Psal. xxi, 14.^b Psal. lxxxvii, 5.^c Psal. ci, 8.^d Psal. xciii, 17.^e Psal. ci, 7.^f I Cor. xii, 26.

NOTÆ.

(6) *Sumus destituti*. ἐξηπορήμεθα: apostolica vox II Cor. iv, habens emphasim, ut significet velut desperationem vincente prorsus tædio et anxietate ἀπορούμενοι, inquit, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι: quasi dicat: Auxilii quidem, at non ita ut anxietas omnino vincat, ac velut, in despera-

A ἡμεῖς οἱ ταπεινοί, οἱ μετὰ πάντων καὶ πρὸ πάντων τὰ νῦν ἀπορφανισθέντες, καὶ διαζευχθέντες σωματικῶς, κατελείφθημεν μεμονωμένοι. Γεγόναμεν ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς· πενθοῦντες καὶ σκυθρωπάζοντες πορευόμεθα· γεγόναμεν ὀνειδος τοῖς ἑναντίοις, ἐπίχαρμα τοῖς κακοδόξοις. Ἦροῖται καθ' ἡμῶν Εἰκονομάχων στόμα· Προσελογισθήμεν μετὰ τῶν καταβαλλόντων εἰς λάκκον, ψαλμικῶς εἰπεῖν· Γεγόναμεν ὡς στρουθὶον μονάρον ἐπὶ δώματος· Παραβραχὺ παρόφησε τῷ ᾄδῃ ἡ ζωὴ ἡμῶν. Ἐξηπορήμεθα· ἀπειπάμεθα ἑαυτῶν· γεγόναμεν τῷ κόσμῳ διήγημα σκυθρωπῶν· καὶ, ὡς τῆς δεινῆς ὄντως καὶ σκυθρωπῆς ἐρημίας! πῶς ἀκριδῶς ὁμοιωθήμεν πελεκάνῃ ἐρημικῇ; Ἐκεῖνον τοῦ αἰδίου ἡ μετὰστασις, ἐδύνης πεπλήρωκεν ἡμῶν τὴν ταπεινὴν καρδίαν· δακρύων ἡμῶν τοὺς ἑσκατισμένους ἐνέπλησεν ὀφθαλμούς· στεναγμῶν ἐπλήρωσε, καρδιακῶν βρασμῶν, καὶ ἀναβρασμῶν, τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια. Τὴν παρούσαν ζωὴν μισήτην πεποίηκε, τὸν θάνατον ἐπιθυμητόν. Τὸ ψυχικὸν ἔαρ εἰς χειμῶνα μετέστρεψε. Τὰ τοῖς πολλοῖς περισπούδαστα, ἡμῖν ἀπόπτυστα. Καὶ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς, ὡς σεβασμώτατοι, οὕτω πολυστένακτα καὶ πολυδύνα, ἀφίλα τε καὶ ἀνέορτα, μηδεμίαν παρηγορίαν ἔχοντα· πανταχοῦ τοῦ ταπεινοῦ λογισμοῦ διαθέντος, καὶ μηδαμοῦ στάσις εὐρίσκοντος, ἡ μόνον εἰ εἰς Θεὸν καὶ εἰς τὸν ἱερὸν τάφον παρεδρευτική ἀποβλέψῃ. Ὅποια δὲ τὰ καθ' ὑμᾶς; οὐκ ἀγνοῶν ἐπερωτῶ· πυνθάνομαι δ' οὖν ὁμῶς, ὡς ποθεινίστατοι, καὶ γε τὰ ὅμοια πάντως φησíte· εἰ γάρ, ὥς φησιν, ἐνὸς μέλους ἀσχοχτος συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. Ὅτι δὲ ὑμεῖς μέλη, καὶ τῶν τιμιωτάτων, παντὶ που ὄγλῳ. Ὅθεν εἰκότως ἡ συνάληγσις. Τίς γὰρ ὑμῶν ἐτι παραγενομένην προσυπαντήσε. φαιδρῶ τῷ προσώπῳ, καὶ ὑπταίς χειρὶν ὑποδέξεται, καὶ περιπλακεῖ, κατασπάζεται ὑμῶν τὰ τίμια πρόσωπα; Τίς ἐπερωτήσει τὰ δέοντα καὶ ψυχοφελῆ; Τίς λυπούμενους χαροποιήσειε τῇ ἐμμελεῖ νοουθεσίᾳ; Τίς ἀπεγνωχότας παρακαλέσειε; Τίς ἀθυμοῦντας ἐκ λογισμῶν, καὶ κατεμπρηζομένους ἀναψύξει; Τίς ἀπαλείψει πρὸς τοὺς ἀγῶνας; Τίς τονώσει πρὸς τὸν τῆς εὐσεβείας δρόμον; Τίς διεγείρει πρὸς εὐανδρείαν; Τίς στομώσει πρὸς ἐνστάσιν ἀληθείας; Τίς λατρεύσει νενοσηχότας; Τίς πόρρω οὖσι διὰ γράμματος προσφθέγεται τὰ ὁραλόντα; Τίς οὕτως ἀγαπήσει, καὶ τὴν τιμίαν ψυχὴν ὑπὲρ ἐκάστου θήσει Χριστομιμήτως; ὥς ὁ θεοδώρητος ἐκεῖνος ποιμὴν καὶ διδάσκαλος; Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ τοῦ μακαρίου καὶ ἀξιαγάστου ἐκτραγεῖν, ἐφ' οἷς καὶ μάλιστα τὴν ζημίαν ἀφόρητον ὑπάρχειν λογιζέσθε; οὐδ' ἂν ἐπιστολῆς μέτρον ὑποδέξαιτο· καὶ ἄλλως, οὐκ εὐκαιρον ἀριστευμάτων πλῆθῃ τῷ γράμματι προσάγειν,

tionis barathrum impellat. Erasin. *Laboramus, sed*, etc., velut de rerum penuria loquatur Apostolus, quod minus aptum videtur. Maluit Vulg. retinere vocem Græcam, ac ceu ex ea Latinam fingere, quo sua illi amplitudo consisteret. *Aporiamur, sed*, etc. Plane tamen obscurus est.

οὕτως ἡμῶν τῆς ταπεινῆς ψυχῆς συμπεπωκυίας τῇ Ἀλύπτῃ. Τί γάρ τῶν ἐκείνου τοιοῦτον, ὅλον ἢ τῆς μνῆ-
μης ἡμῶν ἐκπεσεῖν, ἢ σιωπᾶσθαι δεῖον νομισθῆναι;
'Ἀλλ' οἱμοὶ τῷ ταπεινῷ ἔνδοθεν ὕψ' ἡδονῆς τῶν λε-
χθέντων κινούμενος, λελήθα ἑμαυτὸν ἐμφιλοχωρῶν
τῷ πάθει, καὶ ὑπομιμνήσκειν ὕμᾶς τὰ τοῦ μακαρίου
πρὸς ἡμᾶς πρακτικέματα, παρηγορεῖσθαι δοκῶν·
τούναντιον ἐπικνήθω ὑμῶν τὸ τῆς ψυχῆς τραῦμα,
καὶ ἀνάπτω τὴν τῆς καρδίας φλόγα, καὶ αὖξω τὸ πά-
θος, καὶ θαυρῶν ὑμῶν τάχα τοὺς ἀδελφικοὺς ὀφθαλ-
μοὺς ἀποπληρῶ.

'Ἀλλὰ μοι δεῦρο, ὦ Πατέρων ἀριστοί, καὶ ἀδελ-
φῶν γνησιώτατοι· μὴ μέχρι τούτων τὸν λογισμὸν
στήσωμεν, μηδὲ καταμαλακισθῶμεν καὶ καταπέσω-
μεν τῷ πάθει, ἵνα μὴ κατηγορήσῃ καὶ ἡμῶν ὁ
μέγας Ἀπόστολος· ἀναδράμωμεν ἐπὶ τὴν ἀρχαιο-
γονίαν, καὶ ἴδωμεν ἀπὸ τοῦ προπάτορος ἡμῶν μέχρι
τοῦ δεῦρο· καί γε πρὸ τῶν ἄλλων τοὺς Θεῷ εὐαρεστη-
κότας διὰ βίου καὶ πολιτείας ἀρίστους· λέγω δὴ τοὺς
πρὸ νόμου πατέρας, πατριάρχας, Ἀβραάμ, Ἰσαάκ,
'Ιακώβ· τοὺς πρὸ αὐτῶν, καὶ μετ' αὐτοὺς, τοὺς
ἐν νόμῳ, Μωσῆα καὶ Ἀαρὼν· τοὺς μετέπειτα, κρι-
τὰς καὶ προφῆτας· τοὺς ἐν τῇ χάριτι, ἀποστόλους,
μάρτυρας, ὁμολογητάς, ἱεράρχας, ὁσίους, μέχρι
τοῦ μνημονευομένου· καὶ ὡς ἕκαστον τούτων τῇ
ἰδίᾳ γενεᾷ ἐπιτρέψας ὑπερηρῆσθαι, τοῖς καθ-
ήκουσι χρόνοις πρὸς ἑαυτὸν πάλιν ἀνεκαλέσαστο. Καὶ
μὴ λυπεῖτω ὑμᾶς ἡ τοῦ αἰμνήστου μετάστασις·
εὐφραίνεται δὲ μᾶλλον, ὅτι τῶν προμνημονευθέντων
συναριθμῶσι καὶ συμμετοχος, ὡς τὰ ἴσα καὶ ἀγωνι-
σάμενος ἀριδύλως. "Οτι οὐδὲ ἀπολλέομεν ἡμᾶς ἐλ-
περ θέλομεν, ἀλλὰ μεθ' ἡμῶν ἐστιν, εἰ γε, ὡς αὐτὸς
ἔφη, τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρήσομεν· ὑπερτέρως
ἄρτι ἰσχύων προσεβύειν τε καὶ βοηθεῖν· καὶ τοσοῦ-
τον, ὅσον ἐν ὑποδείγματι ὄρω, πρότερον δι' ἐσώπτρου
καὶ αἰνίγματος, νῦν δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον,
καθαρωτέρως καὶ λαμπροτέρως τῷ Θεῷ λατρεύων
καὶ λειτουργῶν. Καὶ ὅλῳ ἐν προσενήρξατο τῆς πρὸς
Θεὸν ὁδοῦ, προοδοποιῶν ἡμῖν ταύτην· εὐτρεπίζων
ἡμῖν κακείθεν ἀναπαύσεως κατάλυμα, εἴπερ εὐαρέ-
στως Κυρίῳ βιοτεύσομεν, καὶ ὡς αὐτὸς ἡμῖν ἐμαθη-
τευσεν ἐργῷ καὶ λόγῳ. Ταῦτα παρηγορεῖσθαι
ὑμῶν τὴν μακαρίαν ψυχὴν. "Εν τούτοις ἀνιστορῶν ὁ
καθαρῶτατος ὁμῶν νοῦς, σιθδατίζετω καὶ ὁλοῦ
καταπαύετω. Τὰς δὲ τοῦ τριστολίου Πατρὸς ἐντολὰς
καὶ νοουσίας, καὶ μάλα ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀνα-
μιμνησκόμενοι, καὶ προσεχῶς ἐν ταύταις ἐνασχλού-
μενοι καὶ μελετῶντες· οὕτω γὰρ καὶ Θεῷ εὐαρεστή-
σομεν ᾧ προσκεκολλημέθα, καὶ τὸν προκειμένον
ἀγῶνα ὁσίως ἐκτελέσομεν, καὶ δοξασθῆσεται δι' ἡμῶν
καὶ ἀντιδοξάσειεν ἡμᾶς ἐντεῦθεν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι
ἐτοιμάσει ἡμῖν βασιλείαν οὐρανῶν. Καὶ ταῦτα μὲν
διηλθον, εἰ καὶ ὑπὲρ ἐπιστολὴν παρὰ τινων λογισθεῖ·
πρὸς δὲ τὰ ὑφείλοντα, οὐδὲ μέρος ἐπιστολῆς· ὁμοῦ
μὲν, τὰ κατὰ τὸν μακάριον ἐκείνον ἀνδραγαθήματα

importunum sit plura viri facinora litteris inserere·
Quid enim res ejus tale habent, ut vel excisurum
memoria, vel dignum quod taceatur, debeat existi-
mari? Sed heu me humilem! Intus stimulante,
quam dicta voluptatem habent, ipse nescius velut
ultero dolori immoror; ac suggerendo ut se vir bea-
tus in nos haberet, visus consolari, potius vestri
animi vulnus refrico, accendoque pectoris flammam
ac augeo dolorem, forsque fratrum oculos lacry-
mis oppleo.

Enimvero, adeste mihi, patres optimi, ac fratres
sincerissimi: ne huc usque cohibuerimus animum,
neve emolliamur, aut dolore concidamus ne et nos
magnus Apostolus vituperaverit: sed recurramus
ad antiquas generationes, videamusque a primo
parente nostro, ad hoc usque tempus; atque eos in
primis, qui vita ac optima conversatione, Deo pla-
cuerunt: Patres, inquam, lege antiquiores, Abraham,
Isaac, Jacob: illis ætate superiores, ac posteros:
eos qui vixerunt sub lege, Moysen et Aaron: secu-
tosque judices et prophetas. Eos qui sub gratia,
apostolos, martyres, confessores, pontifices, san-
ctos (7), ad hunc usque, de quo nobis est sermo:
utque Deus, ubi singulos suæ quemque ætati ac
sui ævi hominibus obsequi permisisset, ad se rur-
sum congruis temporibus revocaverit. Nec vero vos
transitus ab humanis sempiterna memoria viri con-
tristaverit, potius vero lætitiā vobis fecerit, quod
iis quorum meminimus, sit consortis, f. c. iusque
eorum particeps, velut qui eadem palam desudarit
certamina, vitamque eandem duxerit. Nam neque
si volumus, nos dereliquit: quin versatur nobiscum
modo, ut dixit ipse, ejus mandata servaverimus;
potentior jam ad intercessionem atque auxilium:
tantoque amplius, quantum, exempli causa referi,
ut prius per speculum in ænigmatē, nunc autem
facie ad faciem, purius splendidiusque Deo serviat
atque ministret. Ac prior aliquantulum Dei viam
inchoavit, nobis faciens iter: illic paraturus beatæ
quietis habitaculum, dummodo Deo placitis mori-
bus vixerimus, qua ipse ratione, verbo et opere
docuit. Sint hæc beatæ animæ vestræ solatia. Hæc
recolens purissima mens vestra, Sabbatum ac
quietem agat. Ter beati patris mandata et admo-
nitiones diu nocturne memoria retinentes, otium
in illis ponamus ac meditemur: sic enim, et pla-
cuerimus Deo cui adhæsimus, sancteque propositum
certamen confecerimus: isque a nobis glorificabi-
tur, ac vicissim glorificabit, futuroque sæculo præ-
parabit cœleste regnum. Atque hæc hactenus; quo-
rumdam forte judicio supra epistolæ modum; quæ
tamen nec epistolæ attingant partem, ut spectetur
debitum: tum, inquam, quod beati viri egregia
merito, humilisque ac afflictæ animæ nostræ in

NOTÆ.

(7) Sanctos. ὁσίους. Eam vocem præcipue mo-
nachis assignant, suas cuique ordini, ut sunt
Græci ἀκριδέστατοι, habentes proprias: Sic pas-

sim apostolos vocant πανευφήμους· ἱερομάρτυρας,
episcopos martyres: δικαίους, sanctos conjugatos,
seu nec virgines nec martyres, etc.

eum necessitudo; tum quod fraternæ vestræ dilectioni impertiendæ salutes (8), ac velut solamina exigunt.

Porro quæsieritis; bene novi; qua ratione habuerit viri beati dormitio: quis vero fuerit morbus: quotve dies decubuerit. Qui iterum sub egressum sermones ac valedictorii: quodnam vero testamentum, quæve ordinaverit. Ac rursum, quinam sub vitæ extremum, et ad exsequias concurrerint, et si qua ejusmodi sunt. Enimvero quis idoneus satis, ut hæc vobis per litteras annuntiet; quisve animus sine doloris affectu vel quid minimum scripto consignare possit; cæterum dicam velut summa, ut hinc aliquid vobis solatii accedat. Morbus quidem, ille antiquus fuit; nempe stomachi. Is, ex diuturnis carceribus exsiliisque, summoque inde neglectu corporis, auctus atque in difficiles ægritudines promovens, in perfectam demum deietam appetentiam desiit; ut vir beatus, ante etiam dormitionem, vix non mortuus videretur. Ego morbo, ubi triduum, Novembris initio, decubuisset, iterum convaluit divina voluntate. Sed, ter, beatam animi magnitudinem, ac propositum invicta constantia nobile! Nam neque eo morbo, quietem aliquam vel solaminis aliquid indulgere voluit: ita in finem (9) odebat vitam præsentem. Jam enim longævitate defectus, senioque attritus, præterea vero, dolorum immanitate (10) lecto affixus, juxta Davidicum sermonem: *Non dedit somnum oculis, neque palpebris dormitionem; ac neque requiem temporibus, donec invenisset locum Domino* ¹⁰. Ac sane invenit. Quem illum? Utique jugem illam ac velut jure perpetuo statam (11), quam pro more quotidie personaret salutarem doctrinam, quam et lecto jacens, ut qui non posset collectos apud ipsum fratres altius alloqui, uni scribarum suggessit; alterius ipse, voce alloquens; quam et nostræ huic epistolæ subjecimus, ut vel hinc quisque sapiens noverit, neque beatam suam dormitionem nescivisse virum sanctum, quando symbolice eam prædixit. Nam ita habet.

¹⁰ Psal. cxi, 4.

(8) *Impertiendæ salutes. προσφθεγκτήρια* · amicæ allocutiones solandi causa, ut sequens dictio exponit.

(9) *Ita in finem. εις τέλος*. Quod Joannes dixit, de Domini in suos dilectione. Sic ubique sanctos videris sacra verba loquentes, ut in eis meditatisimos: quam utinam meditationem eructarent, vel quia meditatione ejusmodi ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως, nomen habent.

(10) *Dolorum immanitate lecto affixus. τοῖς σφοδροῖς πόνοις βαλλόμενος*. Quasi projectus et prostratus: quam ipse Theodorus vocem postmodum repetit: *Ἐλθὲν ὑπὸ διακαοῦς πυρετοῦ ὄλην ἡμέραν. Totam diem, urente febre decubui*: post nimirum ἀνυπόστατον illum κλόνον, ex rigore, a quo febris incipit: *Quassationem intolerabilem*: quomodo dicitur, psal. cxxiii: *Ὡδωρ ἀνυπόστατον. Aqua intolerabilis*. Ubi Hieronym. *Verbum*, inquit, ἀνυπόστατον, *Græcis ambiguum est, et potest sonare*

A καὶ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν καὶ κατωδύνου ψυχῆς φιλοστοργήματα · ὁμοῦ δὲ, καὶ τῇ ἀδελφικῇ ὑμῶν ἀγάπῃ προσφθεγκτήρια, καὶ οἰονεὶ παρηγορητήρια.

Ἐπιζητοῦντε δὲ, εὖ οἶδα, πῶς τε ἡ τοῦ μακαρίου νοήσεις, τίς τε ἡ νόσος, καὶ ποσήμερος ἡ κατάκλισις · τίνες δ' αὖ οἱ ἐξιτήριοι λόγοι, καὶ προπόμιοι · τίς τε ἡ διαθήκη, καὶ διάταξις · καὶ αὖ πάλιν τίνες οἱ συνδεδραμηκότες ἐν τῇ ἐσχατιᾷ ταύτῃ, ἦτοι ἐν τῇ κηδείᾳ, καὶ ὅσα ἔτερα. Καὶ τίς ἱκανὸς διὰ γράμματος ἀπαγγέλλειν ὑμῖν, καὶ ποῖα ψυχὴ ἔξω τοῦ πάθους ὑπάρχουσα ἰσχύσει λογογραφῆσαι καὶ τὸ σμικρότατον; Ὡς ἐν κεφαλῇ δὲ ἐροῦμεν, ὡς κἀντεῦθεν τινα παραμυθίαν εὐρέσθαι ὕμᾱς. Ἡ μὲν νόσος, ἡ ἀρχαία · λέγω δὲ τοῦ στομάχου · ἦτις ἐκ τῶν πολυχρονίων φυλακῶν καὶ ἐξοριῶν, καὶ τῆς ἐντεῦθεν τελείας ἀνεπιμελησίας αὐξηθεῖσα, καὶ εἰς πόνους δυστάτους ἐλάσασα, εἰς τελείαν ἀνορεξίαν κατέληξε, καὶ τοσοῦτον, ὡς σχεδὸν νεκρὸν ὁρᾶσθαι καὶ πρὸ κοιμήσεως τὸν μακαρίον. Ἐξ ἧς τετραήμερον ἐπὶ τῆς κλίνης πεσὼν, ἐν ἀρχῇ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, πάλιν εὐδοκίᾳ Κυρίου ἀνεβρίσθη. Ἀλλ' ὡς τῆς τοῦ τρισμάκαρος μεγαλοψυχίας καὶ γενναϊότητος! ὅτι οὐδὲ ἐν αὐτῇ τῇ νόσῳ ἡρεμίας, ἡ τινος παρακλήσεως ἐβόλυτο ἀπολαύειν · οὕτως εἰς τέλος μεμισήκως τὴν παρουσίαν ζωῆν. Ἐκλειοπῶς γὰρ ἦδη τῇ μακροήμερευσί, καὶ κατατετρυχωμένους τῷ γήρᾳ, ἄλλως τε δὲ καὶ τοῖς σφοδροῖς πόνοις βαλλόμενος, κατὰ τὸ Δαυιδικόν· *Ὅν ἐδίδον ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδὲ τοῖς βλεφάροις νυσταγμόν*. Ἀλλ' οὐδὲ τοῖς κροτάφοις ἀνέπαιυσιν, ὥς ἂν εὖρε τόπον τῷ Κυρίῳ. Καὶ δὲ ἐφεῦρε. Καὶ τίς οὗτος; Ἡ ἀληκτος καὶ οἰονεὶ ἀπαράβατος κατὰ τὸ εἰωθὸς παρ' αὐτοῦ ἐξηχουμένη ἐκάστοτε σωτήριος διδασκαλία, ἣν καὶ κλινήρης ὢν, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι γεγωνότερον τοῖς ἀδελφοῖς παρ' αὐτοῦ ἐκκλησιαζομένοις προσφθέγγασθαι, ὑπηγόρευσεν ἐν τῶν γραφῶν · δι' ἐτέρου φωνῆς αὐτὸς προσφθεγγόμενος · ἦν καὶ ὑπεθέμεθα τῷ γράμματι, ὅπως γνῶνῃ πᾶς τις τῶν εὖ φρονούντων κἀντεῦθεν, ὡς μὴδὲ τὴν μακαρίαν αὐτοῦ κοίμησιν ἡγνοχέειν, εἰ καὶ συμβολικῶς ταύτην προέφησεν. Ἐχει γὰρ ὁδε·

NOTÆ.

quod non subsistat, et quod sit intolerabile, id est, quod nemo ferre queat. Sic paulo inferius dicitur futura Dei ira super peccatores, ἀνυπόστατος · quod sequens, ἀνυπόιστος κολάσεις, in quas sanctus vehementius timeret incidere, memoriam excitante sua illa dira ægritudine, ut sunt sancti ubique ad modestiam compositi et humiles, clare explicat. Hebræa eo loco psal. habent quod sonet, aquæ tumidæ: ut sanct. vel ut alii, *aqua superba*. Optime illo LXX expressum.

(11) *Ac velut jure perpetuo statam. οἰονεὶ ἀπαράβατον*. Velut impreteribilem, si et nobis esset liberior fictio. Significat velut perpetua districtione id a se exegisse, et in more positum habuisse, ut ἐκάστοτε · *quotidie* ac quam creberrime, paratenicum sermonem ad fratres haberet, quam is regulam, nec in supremo spiritu, jamque, pene mortuus, transgrediendam putarit, vel alieno ore præstans, quod jam non posset suo. Est ejusmodi

« Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες · ἡσθένεια, καὶ πάλιν A
εὐχαῖς ὑμῶν ἀνακέκλημαι. Ἄλλ' ἔως πότε μέλλομεν
ἔρχεσθαι ἐπὶ τὸ πάλιν; Ἐλεύσεται δὴ πάντως ἡ ἐπι-
θάνατος ἡμέρα, ὅτε οὐχ ἔξει χώραν τὸ πάλιν, χω-
ρίζουσά με ἀπ' ὑμῶν, καὶ παραπέμπουσά με ἐκ τῶν
ἐνθένδε. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο λογιστέον ὀρφανίαν · ἀφευ-
δῆς γὰρ ὁ εἰπὼν· Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· καὶ,
Ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως
τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· ἄλλως τε καὶ ὀφείμε-
θα ἀλλήλους ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ· ἀλλ' εἴη εἰπεῖν
ἐν χαρᾷ ἀνεκκαλήτῳ καὶ ζωῇ ἀτελευτήτῳ. Ὁ δὲ πέ-
πονθα ἐν τῇ ἀσθενείᾳ ἴσται· πῶς ὑπὸ ῥίγους συ-
σχεθεῖς, ἀνυπόστατον κλόνον ὑπέστην· εἴτα πῶς
θάπτον ἐβλήθην ὑπὸ διακρούς πυρετοῦ ὅλην ἡμέραν.
Ἐνεθυμήθην οὖν εἰς ἑμαυτὸν πάσχων, ὅτι μήποτε
καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ χρίσει, ἀπὸ τῆς τῶν Ταρτάρων B
τιμωρίας, ἔσται μεταπίπτειν εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυ-
ρός· καὶ δοῖν τυχὸν τιμωριῶν, ἣ καὶ πλειόνων ἐστὶν
ὑπεύθυνος ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος.

Πλὴν εἴτε μίξ, εἴτε δοῖν, ταχμαίρεσθαι ἔστιν
ἐκ τῶν ἐνταῦθα ἀλγεινῶν, τὴν ἀνυπόστατον ἐπὶ τοῖς
ἀμαρτωλοῖς ὀργὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ φόβῳ πολλῷ, καὶ
τρόμῳ συνέχεσθαι ἐντέθειν, εἰς τὸ μὴ ἐκπεσεῖν εἰς
τὰς ἀνυπόστατους κολάσεις ἐκείνας. Τοιγαροῦν ὁ
παρὼν διωγμός· οἷς μὲν, ὅλη ἀρετῆς εὐρέθῃ, Ἐν
ᾧ ἐξέλαμψαν ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς
ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἔμοι (εἰ θέμις εἰπεῖν) εἰς
ἡμέραν Χριστοῦ· τί οὐ καλὸν ἐργαζάμενοι; εἰς οἷαν
δὲ βελτίωσιν οὐ προελθόντες; ἔτι καὶ ἑαυτοὺς, καὶ C
ἔωσαν, καὶ σώζουσιν, ἐγγυμνασθέντες τοῖς πειρα-
σμοῖς, πυρωθέντες ταῖς θλίψεσι χρυσοειδῶς, ἄλλους
τε προσιέμενοι, καὶ σωτῆρες πολλῶν ὀφθέντες, ὁμο-
ταγῶν τε καὶ ἑτερόταγῶν· μεθ' ὧν εἴη μοι μερίς, καὶ
εἰ τι νίκα ἔμοι συντάττεσθαι· οἷς δὲ, καὶ τούτοις
ὀλιγοστοῖς, ὅλη κακία, τῇ αὐθαρέτῃ ζωῇ, καὶ
ὀλιγὲ ἀπονοσφίσει τῆς ὑποταγῆς ἐνεργήσαι τὰς
ἑαυτῶν αἰσχύνas. Ὅθεν Γραφικῶς εὐκαιρον εἰπεῖν·
Ἐσχότως τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτῶν, ὥσπερ
ἀσβόλῃ· πρὸς οὐ καὶ βοήσομαι· Υἱοὶ ἄνθρωποι, ἐγκα-
τέλπετε τὸν Κύριον· ἠλλάξατε τὰ νόμιμα τῆς μο-
ναδικῆς διαβιώσεως· τροχιάς ὁρθὰς οὐκ ἔχετε, ἀλλ'
ὡς χυλοὶ ἐκτρέψατε ὥδε κακίαις φερόμενοι· ἀπο-
δίστασθε τῶν συνδιδῶν ὑμῶν· φιλογυνιάζετε· οἱ D
μὲν, μεμονωμένοι τυγχάνοντες· οἱ δὲ, δούλους ὠνού-
μενοι· ἐνίοι, ἐμπορικὴν ζωὴν διαμεῖδοντες διὰ τὴν

11 Joan. xiv, 18. 12 Matth. xxviii, 20. 13 Phil. ii, 15. 14 Thren. iv, 8. 15 Isa. i, 4. 16 Hebr. xii, 15.

NOTÆ.

districtio, in iis maxime, quæ sunt canonis, et sancte obtinent, continendæ religioni prorsus necessaria. Apud Paulum ἀπαράβατος ἱερωσύνη, Hebr. vii, sacerdotium est, quod non transeat ad alium, eoque perpetuum, atque ut reddit interpres: sempiternum. Apud Epict. ἀπαράβατος νόμος· Lex, quam nemo transgreditur.

(12) A tartareis cruciatibus sit incidere in gehennam ignis. Multis Pineda ad xix, xxiv Job, quo videtur auctor respicere; de illa pœnarum alternatione. Videtur quod hic innuit Theodorus, esse res minus certa; minus certe conficit ille locus, quem varie exponunt. Magna tamen probabilitate, velut

« Frates, patresque, ægrotavi, iterumque vestris precibus convalui. Enimvero, quandiu venturi sumus ad illud, Iterum? Sane omnino ventura est mortis dies, quando illi iterum non sit futurus locus: mortis inquam dies, qua a vobis sim separandus, atque ab humanis migraturus. Non ideo tamen reputanda orbitas: quippe verax est, quod dixit: Non relinquam vos orphanos 11; et: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi 12: Præterea etiam futurum est, ut nos illa die mutuo videamus: utinam vero in gaudio inenarrabili, et vita interminabili. Quod porro mihi in infirmitate accidit, non vos latet: ut rigore constringente, intolerabilem passus sim quassationem: utque postmodum ab ardore febrium diem totam jacuerim. Sic ego habens cogitabam apud meipsum, num et in futuro iudicio, a tartareis cruciatibus sit incidere in gehennam ignis (12): numve miser homo duplici pœnæ, ait etiam pluribus, obnoxius sit.

Cæterum, sive una maneat pœna, sive duplex, certo conjectari licet, ex præsentis vitæ doloribus, fore Dei iram in peccatores intolerabilem: atque adeo, multo timore ac tremore habuerimus constringi, ut ne in pœnas illas intolerabiles inciderimus. Præsens ergo persecutio, aliis quidem, virtutis materia inventa est, Qua sicut luminaria eluserunt in mundo, sermonem vitæ habentes ad gloriam meam (si fas est dicere) in die Christi 13. Quo bono non defuncti? Quo non profecto ac protectione ad meliora? Nam et servarunt seipsos servantique, exercitati tentationibus, auri instar tribulationibus, velut igne probati purgatique; qui et recipiant alios, et multorum se servatores exhibuerint, ejusdem secum ac diversi ordinis: quibuscum partem mihi Deus concesserit, ac si cui, ut mihi adjungatur, placitum fuerit: aliis autem iisque paucis, materia fuit et occasio sceleris ac probri: iis, inquam, qui vitæ libertate, ac velut suffurati obedientiam (15), sua ipsorum dedecora operati sunt. Quare opportune ceu Scripturæ verbis dixerimus: Obtenebrata est species vultus eorum sicut fuligo 14: ad quos etiam clamabo: Filii scelesti, dereliquistis Dominum 15: immutastis legitima vitæ: monastice: D Non habetis gressus rectos 16; sed velut claudi huc atque illuc deflectentes iter, serimini. Abjungimini

consona satis Scripturæ, nec habens aliquid absurdum, Patribusque nonnullis ac theologis aliis probata, admitti potest ac timeri: Quanquam parum refert, timeaturne ipsa, vel solus ignis.

(15) Velut suffurati obedientiam. Ολιγὲς ἀπονοσφίσει τῆς ὑποταγῆς. Tanquam alludat ad factum Ananiz et Saphiræ Act. v, quo dicuntur, νοσφισσάσθαι· subtraxisse ac defraudasse de pretio agri; velut dicat: Subtractione obedientiæ: qua sacrilegium immane peccant devoti Deo homines, siquidem quasi peccatum ariolandi est, repugnare, etc. I Reg. xv, nempe in debitis, qualia facit vel ipsum sponsorem, sponsio religiosa.

a vestris conventibus : estis mulierosi ; alii quidem solitarii estis ; alii autem emistis servos ; alii denique, præ animi sordibus ac avaritia, mercaturam assumitis. Non vos terrent, vel diræ prophetice ; vel apostolicæ minæ ; vel mez ipsius humilitatis, uti etiam novi, admonitio, quando etiam ejusmodi aliquis, amicitiam iniens cum puella, excepto raptu, etiam divinæ aspernationi pedes aptavit (14). Quid ais infelix ac miser ? Quoties cantasti : *Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facie tua fugiam* ? Plane impulsus es in amorem, serpentino illo afflatu, quo seducta Eva, una cum primo parente Adam, pulsa est paradiso. Cogitas omnino Christum abnegare, cui vovens virginitatem desponsatus es, ut adhareas peccato, quo mors in mundum ingressa est ¹² ? Non audis clamantem Scripturam in eos, qui talia agunt : *Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur* ¹³ ? Non audis dicentem Paulum : *Fornicatores et adulteros judicabit Deus* ¹⁴ ? Et iterum : *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus* ¹⁵ ? Quid es inventurus, cum consummaveris iniquitatem ? Nonne tenebras gladiumque dissecatum cor tuum ? Nonne desperationis puteum ? Nonne ipsum Satanam qui seduxit, urgentem ut restim amplexeris, in quam olim impulit Judam ? Resipisce qui tenebris obcecatus es : Fuge mortis laqueum, qui fuisti supplantatus : ne inferni capiaris petrauro (15), in quo, etiam præsentī ævo Caini vixeris vitam ; fuerisque tremens ac gemens, omnesque notos fugiens : in futuro autem, damneris in gehenna ignis. Quid vero, miser ego, loco uno definitus in omnes præfatos agam ? Quid, inquam, aliud, quam ut gemitu lugeam, contesterque, ac venturum gladium annuntiem ? Et si audierint quidem, fuerintque conversi a via erroris sui, et quæ ad perditionem ducit, sibi ipsis mezque humilitati, saluti fuerint : sin autem, soli haurient mala, soli ibunt in ignem, quem succenderunt ; soli panam lucent, æternum interitum a facie Dei, et a gloria virtutis ejus, cum venerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus ¹⁶, qui ex mandatorum ipsius præscripto fideliter ambula-verint : illis quidem retribuens condigna præmia ; adversariis autem, parata æterna supplicia. Vos autem, fratres mei, bene quæso ambulaveritis, ut diffamatus à

A φιλάργυρον γνώμην. Οὐ φοβεῖ ὑμᾶς, οὔτε ἀπὸ προφητικῆς · οὔτε ἀποστολικῆς ἀπειλῆς · οὔτε τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως ἢ παραίνεσις · ὥς μεμάθηκα, ὅτι καὶ τις τῶν τοιούτων, καὶ κόρη συμφιλιάσας, πρὸς αὐτῇ τῇ ἔρπαγῃ, καὶ τῇ ἀθετήσει τοῦ Θεοῦ, τοὺς πόδας εὐτρέπισε. Τί λέγεις, ὦ ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε ; ποσάκις ἐψάλλες · *Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου ; καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω ;* Φιλιάζειν ὅλως ἤχθης κατὰ τοῦ ὅρκου τοῦ ἡπατηκότος τὴν Εὐαν, καὶ συνεκαλόντος ἐκ τοῦ παραδείσου Ἀδὰμ τὸν προπάτορα ἡμῶν. Ἐνθυμῇ ὅλως ἀρνήσασθαι ὃ ἡρμόσθη Χριστῷ, διὰ τοῦ παρθενικοῦ ἐπαγγελίματος, καὶ συναφθῆναι τῇ ἁμαρτίᾳ, δι' ἣς θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν ; οὐκ ἀκούεις τῆς B Γραφῆς βοῆσης περὶ τῶν οὕτω πραττόντων · *Ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται ;* Οὐκ ἐπαίεις τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος · *Πόρνοις καὶ μοιχοῦς κρινεῖ ὁ Θεός ; καὶ αὖθις ·* *Εἰ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθереῖ τοῦτο· ὁ Θεός ;* Τί εὐρῆσαις ἐν τῷ συντελέσαι τὴν ἀνομίαν ; οὐχὶ σκότος καὶ μάχαιραν τέμνουσάν σου τὴν καρδίαν ; οὐχὶ ἀποκώσεως βόθρον ; οὐκ αὐτὸν ἡπατηκότα σε Σατανᾶν, τὴν ἀγχόνην σε κατεπεύγοντα ἀσπᾶσασθαι, καθάπερ τὸν Ἰούδαν ποτε ; Ἀνάνηφον, ὁ ἐσκοτισμένος · φύγε τὴν παγίδα τοῦ θανάτου, ὁ ἐσκελισμένος · μὴ ἄλλως εἰς πέταυρον ᾄδου, ὅφ' οὐ κἀνταῦθα τοῦ Καὶν τὴν ζωὴν ζήσεις · τρέμων καὶ στένων ἔστη, καὶ ἀποφεύγων πρόσωπον γνώριμον · ἐν τε τῷ μέλλοντι αἰῶνι, καταδικαζόμενος ἐν τῇ γε- C ἑννῇ τοῦ πυρός. Τί οὖν ἄλλο ποιήσω ὁ τάλας, περιωρισμένος ἐν ἐνὶ τόπῳ, πρὸς ἅπαντας τοὺς προειρημένους ; Τί ἕτερον, ἢ τὸ στένειν καὶ διαμαρτύρασθαι καὶ τὴν ἐρχομένην βροφάσαν ἀναγγέλλειν ; καὶ εἰ μὲν ἀκούσοιεν, καὶ ἐπιστρέψαιεν ἀπὸ τῆς πεπλανημένης αὐτῶν ὁδοῦ, φερούσης εἰς θάλασσαν · ἑαυτοῖς ἔσονται σωτήριον, καὶ τῇ ἐμῇ ταπεινώσει · εἰ δὲ μὴ, μόνοι ἀντλήσουσι τὰ κακά, μόνοι πορεύονται τῇ φλογὶ ἢ ἐξέχουσιν, *Μόνοι τίσουσιν ἐλεθρον αἰώνιον ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμάσθῃναι ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ τὰς ἐντολάς αὐτοῦ πιστῶς πορευθεῖσιν* · αὐτοῖς μὲν ἀποδιδούς τὰ δέξια γέρα · τοῖς δὲ ἐναντίοις, τὰς ἡτοιμασμένας αὐτοῖς ἀτελευτήτους κολάσεις. Ὑμεῖς δὲ, D ἀδελφοί μου, εὖ πορευοίσθε, παρακαλῶ, ὡς ἂν ὁφ'

¹² Psal. cxxxviii, 7. ¹³ II Cor. ii, 2. ¹⁴ Isa. lxxvi, 4. ¹⁵ Hebr. xiii, 4. ¹⁶ I Cor. iii, 17. ¹⁷ II Thes. i, 10.

NOTÆ.

(14). *Excepto raptu, etiam divinæ affirmationi pedes aptavit.* πρὸς αὐτῇ τῇ ἔρπαγῃ, καὶ τῇ ἀθετήσει τοῦ Θεοῦ τοὺς πόδας εὐτρέπισε. Videtur innuere nefandas nuptias, quas velut in Dei contemptum, apostata quem notat, contraxerit : quales lere contraxerunt apostatæ nostri, novo orto Evangelio, Luthero prædicante : quod monstrum, quanquam alii assuescere coacta Gallia nostra, haud ita pridem, severiori sanctione in eam rem edita, depellere conata est. Potest ipse Theodorus consuli apud Baronium, ubi nonnulla de falsis illis fratribus. Est apud Theophanem de monachis, quos nonnulli imperatores iconoclastæ cogebant coronari. 1. sacri-

lega inire conjugia, ut docto συμμοσ-τῇ ejus interpreti videtur.

(15). *Ne inferni capiaris petrauro.* Plura Stephan. de illa voce in appendice. Hic videtur auctor accipere pro tali genere laquei, quo ceu carcere captum animal teneatur : sic enim quadrat optime exemplum Caini, ab omnibus timentis et vagi. Vel etiam τὸ, ὅφ' οὐ. Fuerit, velut quo detinente, eo modo quo avis, pede aut ala detinetur laqueo, fugitque ac pavet omnia. Eam amplitudinem satis refert nostrum, in quo, etc. Utitur ea voce Andr. Gret. Eacomio et τὴν ἀποτομήν τοῦ ἁγίου Προδρόμου, necdum Græce edito. γυνὴ ἄφρων οὐκ ἐπίσταται

ὁμῶν ἐξηγουμένους ὁ λόγος τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀτασθάλους, ἀγάγοι αὐτοὺς εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας· πάντα ὑπομένοντες, ἵνα πάντες ἐν πᾶσιν εὐαρεστήσαντες τῷ Κυρίῳ, φύγοιμεν κολάσεως καταδίκην, καὶ τύχοιμεν βασιλείας οὐρανῶν, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Μετὰ δὲ τὴν τετάρτην τῶν ἡμερῶν τῇ ἐξῆς· ἦν γὰρ ἀναστάσιμος αὕτη· ἐφ' ἣ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον προ-καθεσθῆις ὁ μακαρίτης, καὶ ἀναγνωσθεὶς τῆς αὐ-τῆς κατηχήσεως· τί γίνεται· ῥώνονται τῇ προθυμίᾳ ἐπεὶ καὶ, ὡς φησι, πόνος ὑγίαν χαρίζεται, καὶ προθυμία νεκροὺς ἀνίστησιν. Ἐπεὶ δὲ ἔβει καὶ μυσταγωγίαν γενέσθαι, ἦν ἐκαστοτε διὰ πολλῆς ὁ τρις-μάχαρ ἐκεῖνος εἶχεν ἐπιθυμίας, εἰσεῖσιν εἰς τὸ ἱερὸν καθαρώς λατρεύσιν τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν ἀνάμακτον προσφέρουν θυσίαν.

Καὶ ταύτην πεπληρωκὺς, καὶ μεταδούς τοῖς πα-ροῦσι, καὶ πάντα ἐκτελεκὺς ἀρμοδιώτατα, ἐκείθεν ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἀνακίχεται· ἐφ' ἣ καὶ δεξιωσά-μενός τις· τῶν παραγενομένων Πατέρων καὶ ὁμο-λογητῶν, καὶ φιλοφρόνως ξενίσας, τὰ τῆς μεταστά-σεως διὰ πάντων, καὶ προσφθεγγόμενος, καὶ ὁμιλῶν τοῦτοις, παρεπέμπετο. Καὶ γὰρ τοῦτο οὐχὶ τηλικαῦτα μόνον, ὡς ἔσται, ἀλλ' ὅλος ὁ χρόνος τῆς μακαρίας τοῦ ἀουδίσμου ζωῆς, οὐδὲν πλεόν ἦν, ἢ μελέτῃ θανά-του, καὶ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. Ἐξ ἧς μνήμης, ὅπως αὐτῷ, καὶ ἡλικίος ὁ καθεκάστην ἀγών· καὶ τὰ διὰ σπουδῆς κατορθού-μενα ἰδιά τε καὶ κοινῇ, τί δεῖ καὶ λέγειν, αὐτῶν μετῶν μονοουχί, καὶ ἐργῶ βοῶντων· Νυκὶ δὲ πολλῇ πλεόν· ὡς μικροὶ ἐνιαυτοὶς παρίππευσιν, ὁπηνίκα τελείως πρὸς τὴν ἔξοδον παρεσκεύαστο· ὡς πολλάκις, καὶ ἐπὶ συγχῶ παρεδρεύοντι μοι αὐτῷ, ὁ πάντα βουλῆσαι Θεοῦ καὶ δρῶν καὶ λέγων, ὁμῶς Χριστομιμήτῳ ταπεινώσει οὐκ ἀπηξίου προσφθέγ-γεσθαι, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ταπεινώσει ἐν τοῖσις· Μή τι ἐνελίπομεν ἅρα τῶν ὀφειλόντων λαληθῆναι κατὰ τὸ ἀναγκαῖον· μή τι τῶν κεχρησθημένων ἡμῖν παρ-ημέληται· οὕτω καὶ περὶ τῶν τοιούτων ἡ μακαρία ἐκεῖνη πολυμέριμος ψυχή ἤγωνίζετο, καὶ ἐφρόν-τιζε· καὶ μετὰ τὴν ἐξῆς· ἦν γὰρ τρίτη τῶν ἡμε-

A vobis virtutis sermo²², vel apud ipsos sceleratos, eos ducat ad ignitionem· ritatis²³. Sufferentes omnia (16); omnia credentes; omnia sustinentes²⁴, ut omnes in omnibus placentes Domino, gehennæ ac supplicii damnationem effugiamus, ac consequamur celorum regnum, in eodem Christo Domino nostro, cui gloria et imperium, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Porro exacta quarta die; postridie, quæ fuit Dominica ac sacra Resurrectionis dies, cum prius pro more vir beatus sedisset fuissetque lecta hæc ipsa catechesis, quid accidit? Animatior fit animi alacritate: nam et labor, aiunt, sanitatem præbet, animique alacritas ac impensius studium, mortuos suscitatur. Quia vero rem sacram peragi oportebat, B cuius vir ter beatus, multo quotidie desiderio tenebatur (17), ingreditur templum, munde Domino ministraturus, ac oblaturus incruentam hostiam.

Porro, peracta re sacra, imperitusque iis, qui ades- sent, vivifica sacramenta, ac omnibus congruentissime consummatis; illinc ad mensam reversus est: ubi etiam nonnullos, qui adessent, Patres et confes- sores, amplexatus, ac amanter excipiens, vix nisi de morte conserto sermone ac colloquio, dimisit eos. Nec sane, ita tunc solum, ut scitis; sed tem- pus totum beatæ viri inclyti vitæ, nihil magis ha- buit, quam mortis meditationem, et desiderium dis- solvi et esse cum Christo²⁵. Ex ea memoria, quale ipsi ac quantum quotidie certamen fuit? Quid vero opus, referre eo studio gesta egregia tum privatim C tum publice, cum vix ipsa non clament? Nunc autem longe amplius: ut jam fere ab anno, mortis æe perfecte comparasset: Adeo ut, cum ei sæpius ac frequens adessem, qui omnia Dei voluntate et fa- ceret et loqueretur; nec sic tamen, Christi humi- litatis æmulus, humilitatem meam super his alloqui designaretur: Num superest, aiebat, aliquid eorum, quæ necessarie loqui habuimus? Nunquid eorum aliquid negleximus, quorum essemus debitores? Sic in ejusmodi contendebat et agebat curam, beata illa, ac multæ sollicitudinis anima. Verum post se- quentem diem: fuit enim tertia dies, qua occurrit memoria (18) magni confessoris Pauli; vir beatus

²² I Thes. i, 8. ²³ I Tim. ii, 4. ²⁴ I Cor. xiii, 7. ²⁵ Philipp. i, 23.

αἰσχύνῃ· ἀλλ' ἐπὶ πέταυρον ἄδου συναντῇ· quæ et a Deo a quo ipse; inspectanti fratres sorores- que audirent: eam viri pietatem, commendante Deo, mirabili quadam in res omnes auctoritate, ut nedum bruta, sed vel insensata, velut fratrem agnoscerent, ac nec ignis cruciaret, cruciatum deprecantem.

(17) Multo quotidie desiderio tenebatur. ἦν ἐκασ- τοτε διὰ πολλῆς εἶχεν ἐπιθυμίας. Non forte per seipsum quotidie peracturus, quod nec Græca satis significant: vel quotidie peracturus quidem, sed voto: reque ipsa, quoties licuit et, quam fre- quentis celebrationis cupiditatem tantam habuerunt sancti non pauci, ut velut desolati, qua die non celebrassent, vix gaudium haberent: ira maxime noster Ludovicus, etc.

(18) Magni confessoris Pauli. Ponit Michael hunc diem 6 Novembris, a quo superstes fuit Theodorus usque ad diem sancto martyri Menæ sacrum, nobis sancti Martini.

et a Deo a quo ipse; inspectanti fratres sorores- que audirent: eam viri pietatem, commendante Deo, mirabili quadam in res omnes auctoritate, ut nedum bruta, sed vel insensata, velut fratrem agnoscerent, ac nec ignis cruciaret, cruciatum deprecantem.

(18) Magni confessoris Pauli. Ponit Michael hunc diem 6 Novembris, a quo superstes fuit Theodorus usque ad diem sancto martyri Menæ sacrum, nobis sancti Martini.

velut qui Dei et sanctorum esset amans, iterum implens apostolicum scitum, rem sacram peragit, in sancti defungens memoriam (19). Jam autem facto vespere, cum pro more secum/considentes, multis allocutus esset, multaque dixisset, inde ingressus in cellulam, consuetoque psalmorum penso ac precibus absolutis, se in lectulum dedit. Circa autem horam quartam, subit solitus ex aegritudine dolor, vocatoque uno fratrum excubantium ad cellam, suum ei dolorem, statimque fratrum accurrentium coronæ, denuntiat. Cum porro haud ita moleste eam diem egisset, postridie accitos omnes qui adessent, supremis sermonibus, ceu jam migraturus, eosdem affatus est. Quibus illis? lis utique, quos quotidie non cessabat loqui, diuque ac noctu in memoriam revocabat; ita cum primis dicens: *B* « *Fratres patresque: Poculum hoc commune est, quod biberunt omnes patres nostri. Ipsum ego bibiturus sum, vadoque ad patres meos. Videte testamentum quod condidi vobis; Fidem vestram servate inconcussam, et vitam immaculatam. Nihil enim ultra habeo dicere, quod jam olim quidquid operæ pretium erat, annuntiaverim vobis, vosque omnia prædocerim.* »

Præterea istud adjecit, vere filius pacis et dilectionis: « *Domino nostro episcopo, salutem et osculum cum reverentia et honore, a me impertimini. Reliquis item Patribus, episcopisque et sacerdotibus Christi; confessoribus propter Dominum persecutionem sustinentibus: fratribus universis, amicisque et notis, ac iis, qui nobiscum collaborarunt in certamine fidei, tum parvis, tum magnis.* » Enimvero, beatum illum ac studiosum animum! ut neque sub eam horam, aliud quid aut meditaretur, aut contenderet, quam ut solum placeret Deo, Deumque glorificare. Denique, percontante mea humilitate, quid de illis juberet, vel fratribus, vel laicis qui pœnis obnoxii essent ac pœnitentibus (20): Respondit vere compatiens medicus et Christi imitator: *In dulgebit Dominus universis* ²⁷; subjungens ad fidem astruendam, vere is fide dignus, etiam divinam per Moysen ejus famulum, ordinationem: seque ipsum tertio consignans, adprecatus est, dicens: *D*

²⁷ Isa. xxvi, 15.

(19). *In sancti defungens memoriam*, τῇ τοῦ ἁγίου μνήμῃ ἀφοσιούμενος· velut calefaciens satis memoriæ sancti, seque religione ad ipsam absolvens. Plura Bud. col. 387, etc. Porro dicit celebrasse, πληροῦντα τὸ ἀποστολικόν. Velut Apostoli scitum: non sancientis, sed quod haberet Dominica sanctio, promulgantis. *Ego enim accepi a Domino*, quod, etc. *I Cor. ii.* Chrysost. non raro id privilegii effert, ut miles, coram imperatore nominetur, habeaturque sub ipsam rem sacram sanctorum memoria: quibus tamen non facimus, sed uni Deo.

(20). *Qui essent pœnis obnoxii ac pœnitentibus*, περὶ τῶν ἐν ἐπιτηδείοις. Desciverant multi a fide, ut solet in ejusmodi temptationibus; in quos magnam lenitatem exhibet Theodorus, animans ad spem

ῶν, ἐν ἡ ἐφέστηκεν ἡ μνήμη τοῦ μεγάλου ὁμολογητοῦ Παύλου· ὡς φιλόθεος, καὶ φιλάγιος τὸ ἀποστολικὸν πληρῶν, καὶ αὐθις, ἐκτελεῖ τὴν θείαν μυσταγωγίαν, τῇ τοῦ ἁγίου μνήμῃ ἀφοσιούμενος. Καὶ ἐσπέρας ἦδη καταλαβούσης, πλείστα καὶ ὁμιλήσας, καὶ προσφθεγζάμενος τοῖς συγκαθεζομένοις αὐτῷ, κατὰ τὸ εἰωθὸς, κἀκείθεν ἐπὶ τὸ κελλὶον αὐτοῦ εἰσελθὼν, καὶ τὴν συνήθη ψαλμωδίαν καὶ τὰς εὐχὰς ἐκτετελεχώς, ἀνέπεσεν ἐπὶ τοῦ κλινιδίου. Καὶ περὶ ὥραν τετάρτην, ὑπεισθλήεν αὐτῷ ὁ κατὰ συνήθειαν πόνος· καὶ ἦ φωνήσας τινὰ τῶν πρὸ τῆς κέλλης αὐτοῦ καθευδόντων ἀδελφῶν, ἀπαγγέλλει αὐτῷ τὸ ἀλγῆμα, καὶ τῇ αὐτῇ συνδρομῇ τῶν ἀδελφῶν. Καὶ διημερεύσας μετριοπῶνως, τῇ ἐξῆς προσκαλεῖται τοὺς παρόντας ἅπαντας καὶ τοὺς ἐξιτηρίους ποιεῖται λόγους. Τινες δὲ οὗτοι; οὗς ἐκάστοτε οὐ διέλιπε καὶ λαλεῖν, καὶ ὑπομνησθεῖν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν· τοῦτο δὲ κατ' ἐξαίρετον· « *Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες*· τὸ ποτήριον τοῦτο κοινόν ἐστιν, ὃ ἐπιον πάντες οἱ πατέρες ἡμῶν. Τὸ αὐτὸ πίνοιμι καὶ γὰρ, καὶ πορεύομαι πρὸς τοὺς πατέρας μου. Βλέπετε τὴν παραθήκην ἣν παρεθέμην ὑμῖν· τὴν πίστιν ὑμῶν φυλάξατε ἀσάλευτον, καὶ τὸν βίον ἀκηλίδωτον. Πλέον γάρ τι λέγειν οὐκ ἔχω, διὰ τὸ πάντα τὰ ὀφειλόντα, καὶ προαναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ προδιδᾶσαι. »

Προσθεὶς καὶ τοῦτο, ὃ τῆς εἰρήνης ὄντως καὶ τῆς ἀγάπης υἱός· « *Τῷ δεσπότην ἡμῶν τῷ ἀρχιερεῖ τὸν δι' αἰδούς καὶ τιμῆς ἀσπασμὸν ἐξ ἐμοῦ ἀπονεύματε*· τοῖς λοιποῖς Πατράσιν, ἱεράρχαις τε καὶ ἱερεῦσι τοῖς *C* Χριστοῦ, ὁμολογηταῖς τοῖς διὰ Κύριον δεδιωγμένοις, ἅπασιν τοῖς ἀδελφοῖς, φίλοις τε καὶ γνωρίμοις, καὶ τοῖς ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς πίστεως ἀγῶνι συγκακοπαθοῦσι ἡμῖν, μικροῖς τε καὶ μεγάλοις. » Ἀλλ' εὖγε τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ φιλαρέτου ψυχῆς, ἥτις οὐδὲ ἐπ' αὐτῆς τῆς ὥρας ἑτερόν τι ἢ ἐμελέετο, ἢ ἠγωνίζετο, ἢ μόνον τῷ Θεῷ ἀρέσαι, καὶ Θεὸν δοξάζειν. Ἀμέλει ἐρωτηθεὶς παρὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν περὶ τῶν ἐν ἐπιτηδείοις ὄντων ἀδελφῶν, ἢ καὶ ξένων, τί ἂν κελεύοι· ἀπεκρίθη ὁ ὄντως φιλοσυνμαθὴς καὶ Χριστομίμητος ἱατρός· « *Ὁ Κύριος συνχωρήσει πᾶσιν*, ἐπενεγκῶν πρὸς πίστωσιν, ὁ ὡς ἀληθῶς ὀξυόπιστος, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ θεράποντος αὐτοῦ Μωϋσέως διαταγὴν· καὶ ἐκ τρίτου κατασφραγίσας, ἐπύρξατο εἰπὼν· « *Ὁ Κύριος τῆς εἰρήνης ἔσται μετὰ τοῦ*

NOTÆ.

venire, etiam Moyse ascito in testem divinæ misericordiæ: Forte vero respicit v. 43 c. xxxii. Deuter.; quo etiam se Machabæi cum matre solabantur, et animabant ad constantiam *II Machab. vii.* Aliter Meletius, ut est apud Epiph. hær. 48, al. 68, quamquam minus consonent alii, eo, et nimia in lapsos severitate, schismate divisus a Petro Alexandrino, ac demum in suis, factus Arii fautor: ut martyrum Ecclesiæ promoveret in conventiculum et synagogam hæreticorum: sic ubique periculum, scindi ab Ecclesia catholica, qualis velut proprio caractere distincta, audiebat illa Petri legitimi patriarchæ, quamquam minor; plerisque specie zeli deficientibus ad Meletium, ut nusquam desunt colores volenti discedere.

πνεύματος ὑμῶν· καὶ ἀσπασάμενος τοὺς παρόντας ἀπαντας, διέμεινεν οὕτως. Καὶ τὴν αὐτὴν διαδίδεται ἡ ἀκοή, καὶ παραγίνεται λαοὺ πληθὺς οὐκ ὀλίγον. Καὶ οὕτω δισημερεύσας, ἑκαστον τῶν ἐρχομένων, καὶ κατασφραγίζων, καὶ εὐλογῶν, καὶ κατασπαζόμενος, καὶ ἡρέμα προσφθεγγόμενος, καὶ ἐπευχόμενος ὁ τρισμακάριος, ἀπέλυσεν ἐν εἰρήνῃ, ἑκάστῳ μνήμης ἀξιον καὶ σωτηρίας ἐφόδιον καταλιμπάνων.

Καὶ τῇ Κυριακῇ ἐν ᾗ ἡ μνήμη ἐξετελεῖτο τοῦ μεγάλου μάρτυρος Μηνᾶ, ἐφαλκῶς τὰ συνήθη· εἰθ' οὕτως μετασχὼν τῶν ἁγιασμάτων τῶν ζωοποιῶν ἐκεῖνων, καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπαλειψάμενος καὶ κατασφραγισάμενος, ὑψοῦ τὰς χεῖρας ἄρας, καὶ προσευξάμενος, περὶ ὧραν ἑκτὴν αἰσθόμενος ἑαυτοῦ ἡρσενηκτός, προστάσσει ἡρέμα κηρυξάν γενέσθαι· κἀνταῦθα προσβάλλομεν τῇ ψαλμωδίᾳ· καὶ ἐν τῷ στίχῳ, ἐν ᾧ φησιν, *Eis τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάβωμαι τῶν δικαιοματίων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐξῆσάς με*, ἐνδιατριβόντων, παρέδωκε τὴν μακαρίαν καὶ καθαρὰν αὐτοῦ ψυχὴν τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις. Οὕτω μὲν οὖν ὡς ἐν συντομίᾳ ἡ τοῦ τρισμακάριου κοίμησις, καὶ τοῦ ἀθλητικοῦ δρόμου τὸ πέρας· καὶ αὕτη ἡ τῶν πολλῶν ἀγώνων, καὶ πόνων, καὶ ἰδρώτων εἰς αἰῶνα αἰῶνος κατάπαυσις.

Ἄλλ' ὦ, πῶς ὑμῖν ἀδακρυτὴ τὰ ἐξῆς ὑπ' ὅψιν ἀγάγω, πυρπολούμενος τοῖς λογισμοῖς, καὶ οἰονεὶ ἐξεστηκώς τῇ καρδίᾳ; καὶ μοι δότε μικρὸν ἐνδιατρίψαι τῷ διηγῆματι. Ἐκεῖτο οὖν ὁ τρισμακάριος (καλὸν γὰρ μὴδὲ τοῦτο παραδραμεῖν, ὥσπερ τι ξένον θέημα), αἰδέσιμος τῇ ὀψει, ἀγγελοειδὲς τῷ σχήματι, τῆς ἐνδημησάσης πρὸς Κύριον ψυχῆς ὥσπερ τινὰς φωτισειδὲς ἀκτίνας ἐναπομαξαμένης τῷ ἱερῷ σώματι, μεθ' οὗ καὶ ἐφ' ᾧ ἐλάτρευκε τῇ ἁγίᾳ Τριάδι. Προστέθειται ἐξ ἀπίνης τοῖς προλαβοῦσι πληθὺς ἑτερον, ὁμοῦ μὲν μοναστῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ μιγάδων· πολλοὶ ὅτι μάλιστα, καὶ τῶν ἐξόχων, μεθ' ὧν καὶ ἱερ-ἀρχαι, καὶ ἱερεῖς, ἐπιφερόμενος ἑκαστος τὰ τῆς μακαρίας ἐκεῖνης κηδείας καὶ ταφῆς ἀρμόδια· οἱ μὲν κηρὸς ἐξάσπρους καὶ πολυτίμους· ὁ δὲ, σινδόνα πεποικιλμένην· ἑτερος καταπέτασμα περιπόρφυρον· καὶ ἄλλοι σκευὴ ἀργυρᾶ, καὶ χρυσάργυρα, καὶ ἡλεκτριώδη· καὶ οἱ μὲν ἀρώματα, καὶ θυμιάματα, καὶ ἄλλος ἄλλο, καὶ ἑτερος ἑτερον, ἵνα μὴ μακρηγορῶ. Πάντες δ' οὖν ὅμως πιστεῖ σπεύδοντες ἀξιον μνήμης τῷ ἱερῷ λευφάνῳ προσοῖσαι, καὶ τῷ τιμῷ τάφῳ ἐπαποθέσθαι. Γέγονε δὲ χειμὼν κατὰ τὸ νυχθήμερον ἐκεῖνο σφοδρὸς, ὡς· πάλαι ἐπὶ τοῦ μεγάλου Πέτρου Ἀλεξανδρείας. Καὶ ἦν ἰδεῖν ὑπερφυῆς τὸ γινόμενον.

²² Num. vi, 26. ²³ Psal. cxviii, 93.

A *Dominus pacis erit cum spiritu vestro*²². Omnesque qui aderant amplexatus, ita remansit. Interim vero gliscit fama, adestque populi multitudo non modica. Ubi sic vir ter beatus duos exegisset dies, singulos accedentes consignans, ac benedicens et deosculans, lenaque ac submisso alloquens et adprecatus; atque signum memoria, et salubrem commeatum reliquisset, dimisit in pace.

Porro die Dominica, qua magni martyris Menæ memoria celebratur, ubi consueta Cantica et Psalmos recitasset; tumque particeps sacrorum effectus (21); sacrorum, inquam, quæ vivifica sunt; ac pro more inunctus consignatusque: sublati in sublime manibus, oransque; cum, circa horam sextam, se sensim deficere sensisset, voce cassa submissaque cereos accendi jubet: deincepsque Psalmos incipimus: atque ad illum versum: *In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me*²³: immorantibus nobis Psalmodiæ, beatam mundamque suam animam sanctis angelis tradidit. Sic sane velut compendio narrata habuit viri ter beati dormitio. Tali termino athleta absolvit cursum. Fuit hæc multorum certaminum, laborumque et sudorum, sæculum in sæculi requies.

Enimvero, qua vobis ratione, quæ sunt deinceps, sine lacrymis ob oculos ponam, quem ceu ignis cogitationes devastant, quique velut animo defecerim. Verum liceat nonnihil narrationi insistere. Jacebat igitur vir ter beatus: Præstat enim, nec illud velut novum insolensque spectaculum omittere: Jacebat, inquam, facie venerabilis: figura, velut angelicam speciem referens; anima, quæ esset peregrinata ad Dominum, velut quosdam lucis radios, sacro corpori, cum quo, ac in quo sanctæ Trinitati servisset, ex se, ac suis fulgoribus, imprimente (22). Prioribus confestim, sese populi alii adjunxerunt, qua monachorum, qua promiscuæ multitudinis: multique in primis, viri nobiles, ac magnates, una cum episcopis et sacerdotibus; singulis inferentibus: quæ beatis illis exsequiis ac funeri congrua essent. Afferebant alii quidem albos ac magni pretii cereos (23); hic Phrygio opere pictam sindonem; ille prætextatum velum; alii autem vasa argentea et deaurata, et succinea: ac alii quidem aromata et suffitus; alii aliud, ut ne in longum sermonem protraham. Ita nihilominus ut accurrentes omnes sacris aliquid reliquiis pro memoria admoverent, ac venerabili tu-

NOTÆ.

(21). *Particeps sacrorum factus*, μετασχὼν τῶν ἁγιασμάτων. Velut sacramentorum, a sacrando, quæ ideo dicantur, ζωοποιά· *Vivifica sacramenta*, nimirum Eucharistiæ: tum addit de solo sacramento unctionis, quo jam migraturus, ut est moris velut pro supremo agone inunctus sit: ἐπαλειψάμενος. Michael item, ut expressit interpres Baronii, magis videtur Eucharistiam dicere: *Deinde mysteriis divinis, ut animæ vaticum et munimen essent, participat*. De ritu sacramenti unctionis, nonnihil Græcis ac Latinis diverso, utrisque nihilominus sano, quan-

quam in suis Græcis improbante, et ut novellum errorem a sordibus, damnante Arcudio, non spernenda in suis Euchologicis noster Goar.

(22). *Ex se, ac suis fulgoribus, imprimente*. Sic circumloquimur τὸ, ἐναπομαξαμένης: quod sit velut a se abstergendo imprimere, ac quadam a se derivatione: alia voce et simili, ἐναπομόργνωσθαι plane signantissimum in materia subjecta.

(23). *Albos cereos, κηρὸς ἐξάσπρους*. Vox sequiori Græciæ usitatissima, ut etiam numismata argentea a colore ἀσπρους dicant.

mulo superponerent. Porro facta est die illa ac nocte tempestas valida, qualis olim in magni Petri Alexandrini funere (24). Eratque videre rem mirabilem. Quippe spreverunt omnes, mareque, et aerem, et inundationem fluminum, principumque tentationem, ac si quid aliud est terrorem habens, posthabuere. Quin et servi, dominorum obsequium; et agricolæ, culturæ operam; curatoresque et præfecti, curationem ac præfecturam; nautæ item et mercatores, mercaturam; ac viatores, iter: ut omnes circumfusi essent, oculis in eum, ceu in pretiosum mobile intenti: vel ut proprie magis dicam, velut in spirantem ac etiamnum loqui valentem.

Proinde, ea Psalmorum modulatione ac luminum accensione; iisque vigiliis, ac sacris inclinationibus; postera die, re sacra de more peracta, circiter hora septima, traditus est sepulcro sive tumulo (25): nec id plane non ægre, ac labore, irruente populi multitudine, ut sibi quisque, aliquid de sacris demortui exsuvii, pretiosisque reliquiis, tolleretur. Traditus nihilominus est, ac in domuncula sua depositus, quo loco vir beatissimus solitus esset libros sacros scribere, ac Domino ministrare. Hoc enim juxta Apostolum, etiam ab affectis viribus, et mala valetudine, a persecutione senioque, opus manuum habebat. Sane vero appositus est, Pater, Patribus; sacerdos, Pontificibus, ante etiam unctionem (26); confessor, confessoribus; martyribus, proposito martyr; prædicatoribus, magna veritatis tuba. Sed et hoc addiderim: Continens ille, continentibus; castus, castitatis amanti-bus; hospitalis, iis, qui studuissent hospitalitati; modestus, sensu, modestis ac humilibus. Qui bene

omnia omnibus ²⁰, quoad fieri posset, divina quadam ratione *fuisset factus*, ut omnes, autve plures *salvos faceret* ²¹, apostolicorum gestorum informationibus nixus. Ac quidem modo: consummato apostolico cursu, cœlos pompa ingreditur, ac una cum angelis festos choros ducit, in loco tabernaculi admirabilis, in *epulantium sono* ²², æternis in Domino fruens bovis: nosque inde propitius intuens, suas pro humilibus nobis supplicationes Deo ferventius offert. Nos porro humiles abjectique, spe in alios mutati, feramus, gratias agentes, si quid molestum ingruit, egregiam illam prolocuti vocem: *Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita et factum est* ²³. Si quid enim fuit factum, Domini factum est voluntate, qui omnia utiliter dispensat: *Voluntati autem ejus*, inquit admirabilis Apostolus,

²⁰ Il Cor. ix, 22. ²¹ Il Tim. iv, 7. ²² Psal. xli, 5. ²³ Job i, 21.

A Πάντες γὰρ κατεφρόνησαν καὶ θαλάσσης, καὶ ἕ-
ρος, καὶ ἐπικλύσεις ποταμῶν, καὶ πειρασμοῦ τῶν
κρατούντων, καὶ εἴ τιнос ἄλλου, δεύτερα πάντα ἤγ-
σάμενοι. Ἀλλὰ καὶ δοῦλοι δεσποτῶν θεραταίαν, καὶ
γεηρόνοι τὴν ἐργασίαν, καὶ ἐπίτροποι τὴν ἐπιστα-
σίαν, καὶ πλωτῆρες καὶ ἔμποροι τὴν ἐμπορίαν, καὶ
δοῦνται οἰκείαν ὁδόν· καὶ περιεχέχυντο, εἰς αὐτὸν ὡς
εἰς ἱερὸν κειμήλιον ἀποδιδέκοντες, ἢ μᾶλλον οἰκειό-
τερον εἶπεν, ὡς ἔμπνοον καὶ φωνεῖν δυνάμενον.

Καὶ οὕτω σὺν ψαλμῳδαῖς καὶ φωταφίαις ταῖς
καθηκούσαις, παννυχίαι τε καὶ ἐπικλήσεις ἱεραῖς, τῇ
ἐξῆς κατὰ τὸ σύνθημα λειτουργήσαντες, περὶ ὥραν
πέμπτην παρεδόθη τῷ ἱερῷ τάφῳ, ἥτοι γλωσσοκόμῳ,
οὐκ ἀκαματι, οὐδ' οὐ μὴν ἀπονητι, διὰ τὸ ἐπιπε-
πωκέναι· τὸ τοῦ λαοῦ πλήθος, ἄραί τι τῶν ἱερῶν
ἐνταφίων, ἢ τοῦ τιμίου λειψάνου. Παραδόθη δ' οὖν
ὅμως, καὶ ἀπετέθη ἐν τῷ οἰκείῳ δωματίῳ, καθ' ὃν
τόπον εἰσθεῖν ὁ τρισμακάριος τὰς ἱερὰς γράφειν Βί-
βλους, καὶ λειτουργεῖν Κυρίῳ. Τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ
ἀποστολικῶς, καὶ μετὰ διωκτικῆν κάκωσιν καὶ γῆ-
ρσι, ἐργόχειρον. Καί γε προστέθη ὁ Πατὴρ τοῖς
Πατράσιν· ὁ ἱερεὺς τοῖς ἱεράρχαις, καὶ πρὸ τῆς
χρίσεως· ὁ ὁμολογητὴς τοῖς ὁμολογηταῖς· τοῖς μάρ-
τυσιν, ὁ προαιρετικὸς μάρτυς· ὁ διδάσκαλος τοῖς δι-
δασκάλοις· τοῖς κήρυξιν, ἡ μεγάλη τῆς ἀληθείας
σάλπιγξ. Προσθεῖν δ' ἂν καὶ ταῦτα· ὁ ἐγκρατὴς
τοῖς ἐγκρατέσιν, ὁ ἀγνὸς τοῖς φιλάγνοις, ὁ φιλό-
ξενος τοῖς φιλοξένοις· ὁ μέτριος, τοῖς μετρίωρο-
σιν· Ἀπαντα τοῖς πᾶσιν εὖ γερονῶς, καθ' ὅσον
οἶον τε θεωρεῖται, ἴνα τοὺς πάντας, ἢ τοὺς
πλείους σώσῃ, ἀποστολικὸς κατορθώμασιν ἐπερι-
δόμενος. Καὶ νῦν αὐτὸς μὲν, ἀποστολικὸν ἐκτετε-
λεκὼς δρόμον, ἔστιν οὐρανὸς ἐμβατεύων, καὶ ἀγ-
γέλων συμπανηγυρίων χορείαις, Ἐν τόπῳ σκηνῆς
Θαυμαστῆς, ἐν ἥφῳ ἐορτυζόντων, ἐν Κυρίῳ ἀπο-
λαύων τῶν αἰώνων ἀγαθῶν· χάριθιν ἡμᾶς ἐπ-
οπτεύων ὁσιως, τὰς ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν λιτὰς
τῷ Κυρίῳ προσφέρει θερμότερον. Ἡμεῖς δὲ οἱ τα-
πεινοὶ, τῇ μὲν ἐλπίδι μεταβαλλόμενοι, φέρωμεν εὐ-
χαρίστως τὸ λυπηρὸν, τὴν ἀολδιμον ἐκείνην φθειγέ-
μενοι φωνήν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀρεί-
λετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξε, οὕτω καὶ ἐγένετο. Εἴ
τι γὰρ γέγονε, θελήματι Κυρίου γέγονε, τοῦ συμ-
φερόντως πάντα οἰκονομοῦντος· Τῷ δὲ βουλήματι
αὐτοῦ, ὡς φησιν ὁ θεός· Ἀπόστολος, τίς ἀρθ-

NOTÆ.

(24). In magni Petri Alexandrini funere, ἐπὶ τοῦ
μεγάλου Πέτρου Ἀλεξανδρείας. Non videtur exstare
quam auctor insinuat historiam, obortæ tempestatis
ad elationem funeris Petri; probandæ nimirum
devotioni plebis Alexandrinæ, in coronarum jam
pastorem suum, in quem ad coronam properantem
sic fuisset assidui, ut vix non impedierint coronam;
ipso adeo Petro, ne illa desiderantem effugeret,
clanculum et pia fraude, spiculatorem admittente,
dato consilio suffodiendi noctu murum, quo is tuto,
lusoque populo, caput amputaturus accederet. Mi-
randæ omnino artes, sed amantibus notæ.

(25). Seu tumulo, ἥτοι γλωσσοκόμῳ. Vox minus
frequens eo significato. Forte significat ipsum
pheretrum, quod fuerit clausum, condendo terræ
sacro corpusculo, quod hactenus omnibus visen-
dum prostitisset; ut etiamnum, maxime in Deo sa-
crorum hominum exsequiis, fieri solet.

(26). Sacerdos pontificibus, ante etiam unctionem,
ὁ ἱερεὺς τοῖς ἱεράρχαις, καὶ πρὸ τῆς χρίσεως. Simile
habet Joan. Hierosolymitanus in Joannem Dama-
scenum, exponens sancti Stephani junioris dictum
illud in ipsum, quo θεῖον καὶ θεοφόρον vocat; quæ
nimirum propria sunt pontificum, κτν, inquit, αὐ-

έστηκε· Πλὴν ὅτι καὶ τὸ τῆς φύσεως πανθά-
νομεν, καὶ ὀφρατικῶς ἀποδυρόμενοι, τὸν ὡς
ἀληθῶς, καὶ φιλόθεον, καὶ φιλότεκνον Πατέρα
διεξερχόμεθα· καὶ γὰρ μάλιστα ὁρῶντες καθεκάστην,
καθάπερ πετηνοὺς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἄλλους
ἀλλαχθέν, τοὺς μὲν ἐγγύθεν, τοὺς δὲ πόρρωθεν
προστρέχοντας τῷ πατρικῷ τάφῳ, ἀμειβεῖς τῷ
προσώπῳ, ἐρικνωμένους, αὐχμηροὺς, δακρυβρόου-
τας, συστρεφομένους, καὶ ἐκ βάθους ποτινωμένους·
ὡς καὶ ἐξ αὐτῆς ὕψεως γνωρίζεσθαι πᾶσι τὸν τρό-
πον· ἀλλὰ μὴν καὶ ἐτέρους πλείονας τῶν πατρικῶν
ἀπολελαυκτόων εὐεργεσιῶν κατ' ἀμφοτέρω. Ὑμεῖς
δὲ, ὦ μακαριώτατοι, τὰ ἴσα εἰ καὶ πλείονα εἰποιτε,
ὡς ἀπολειψθέντες καὶ τῆς ἐπὶ τῇ μεταστάσει τοῦ
παμμάκαρος αὐτοψίας, καὶ ἀποκλαιόμενοι, καὶ
ἀποδυρόμενοι. Ἀλλ' οὖν διὰ τῶν ἀκουσθέντων, καὶ
ἐλπιζομένων παρηγορήθητε καὶ ἀναψύξατε, καὶ
πρὸς τὸ ἐξῆς ἔχεσθε τοῦ καλοῦ ὁμῶν δρόμου ἀνοιγ-
ώρως· εὐχόμενοι καὶ ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν
ἀδιαλείπτως, ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τῆς τιμότητος
ὁμῶν, εἰ καὶ τολημῶς. Πᾶσαν ὁμῶν τὴν συνοδίαν
μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφικῶς προσαγορευόμεν
δὲ ὁμῶν. Οἱ σὺν ἡμῖν, πλείεστα προσαγορεύουσι τὴν
ἀγνωσύνην ὁμῶν.

³³ Rom. ix, 19.

A quis restitit? Ceterum, quia etiam naturæ jura
subimus (27), pupillorum more deplorantes, vere et
Dei et filiorum amantis Patris, res enarramus.
Sane vel maxime, cum ceu aviculas, fratres no-
stros, alios aliosque, ex aliis aliisque propinqui-
bus ac remotioribus locis, ad paternum sepulcrum
accurrentes, in dies videamus, vultu tetrico, im-
maniter afflictos ac tristes (28), squalidos, lacry-
mis disfluentes, sese contorquentes, exque imo
pectore gementes, ut vel ex ipso aspectu, quivis
statim agnoscat affectum. Quin et alios plures,
qui in utroque paterna beneficia consecuti sint.
Vos porro, beatissimi, eadem, ac iis plura dixerit-
is, hoc ad alia deplorantes, quod sit negatum, ut
ter beati viri transitui præsentēs essetis. Enimvero,
consolamini, per ea quæ audistis et speratis, refrig-
erioque alacres, reliquum bonum cursum vestrum
impigre prosequimini: etiam indesinenter pro no-
stra humilitate precantes, quando et nos pro hono-
randa vestra charitate: quanquam videatur id au-
daciuscule dictum: Per vos, fraterne saluto vestrum
omnem conventum cum reliquis. Qui nobiscum
sunt fratres plurimum saluant sanctitatem ves-
tram.

IN SUBSEQUENTEM NARRATIONEM MONITUM.

Ad rem canonicam valde pertinet narratio quædam dissidii vel potius schismatis Theodori Studitæ a duobus patriarchis Tarasio et Nicephoro, quod a Studii deinde monachis paulo ditius continuatum fuit. Ea cum mihi conspecta fuerit in Cod. Vat. præcisa admodum et satis utilis, nolo fraudare lectores, meos de hac ecclesiasticæ historiæ particula. — ANG. MAI *Spicileg. Rom.* t. VII, p. xxix.

Περὶ Ταρασίου καὶ Νικηφόρου τῶν ἐν ἀγίοις πα-
τριάρχων.

De sanctis patriarchis Tarasio et Nicephoro.

Ὅτι Ταρασίος καὶ Νικηφόρος οἱ ἀοίδιμοι πατρι-
άρχαι οἰκονομίας τινὰς ἀναγκάως ἐποιήσαντο,
δι' ἧς καὶ ἀπέσχιζεν αὐτοὺν ἐκ τῆς τούτων κοινω-
νίας ὁ ἐν ἀγίοις Θεόδωρος ὁ Στουδίτης, ὡς ἤδη
παρεδηλώσαμεν· βούλεται οὖν ὁ λόγος ταύτας δι-
ηγῆσασθαι. Ὁ γὰρ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, ὁ τῆς

Patriarchæ celebres Tarasius atque Nicephorus
dispensationes quasdam fecerunt, quarum causa
separavit se ab illorum communione sanctus Theo-
dorus Studita, ut jam significavimus. Rei igitur
historia pandenda est. Imperator Constantinus,
religiøsæ Irenes filius, uxore sua ejecta, et per vim

NOTÆ.

κεχρισμένος ἦν ἀρχιερωσύνης τῷ χρίσματι· sic enim
ego cum ms. jungerem, non ut habent edita, cum
sequentibus de martyrio, ad quod chrisma illud
pontificum accidentario habet, communi martyrii
laurea omni hominum statui et ordini; nec minus
ad omnes habente, quam habeat Christi charitas, in
qua est, ut martyrium sit; operante in eo, ut
Christi passione per imitationem operis, ita Spiritu
sancto per potissimum dilectionis affectum, ut scite
doctor noster angelicus 3. p. q. 66. a 12. Non sic
τὸ, θεοφόρον· sed iis velut proprium est, quibus
Apostolus doctrinam ut propriam tribuit: nempe
pastoribus et episcopis: quos oportet ab ipsa ra-
tione officii esse Deo afflatus, ac ceu afflante Deo
docere subjectas plebes; ut alii omnes, sive Dama-
scenus, sive Theodorus, sive Maximus, aut Ephræm,
nosterque Hieronymus, ac quotquot non episcopi,
vere θεοφόροι· et ipsi fuerunt, velut quadam parti-
cipatione pastoralis illius spiritus, ejusmodi fue-
rint: velut seniores quibus Dominus de Mosis spi-

ritu, subsidio eidem futuris, dederit.

(27) Quia et naturam discimus, τὸ τῆς φύσεως
πανθάνομεν. Velut dicat, afficior naturæ affectionibus,
ac præsentio in his adversis, et communi afflictione,
quod est hominis, quanquam propositum animi sub-
limine est, ac ad sanctam illam ἀπάθειαν impellit.
Similia fere Sulpit. de lacrymis in obitu beati Mar-
tini; nec vero Apostolus eas lacrymas prohibet, sed
quales sunt eorum qui spem non habent, aut velut
non haberent minus castigate et modestia Christiana
lacrymantur et lamentantur, velut facto negantes
resurrectionem: in quos Chrysostomus, hom. 21
in Acta, et 4 in Epist. ad Hebr. ubi et divinissime
enarrat, quod Ecclesia velut resurrectionem præ-
dicans in fidelium exsequiis, suavissimum personal:
Convertere, anima, in requiem tuam, quia Dominus be-
nefecit tibi.

(28) Immaniter afflictos ac tristes, ἐρικνωμένους.
Quo sensu Hesychio· Τὸ, κνωμένων, est πονουμένων,
et τὸ, κνήσαι, λυπῆσαι.

tonsa, aliam subintrodixit. Et sanctus quidem Tarasius, qui tunc temporis Constantinopolitanae Ecclesiae clavum moderabatur, prorsus non consensit; sed ecclesiae presbyter quidam, nomine Josephus, illos coronavit. Tum ergo magnus Theodorus imperatorem divino zelo commotus excommunicavit, et ceu graviter contra jus agentem redarguit, aliis multis propositum ejus zelumque sectantibus: simulque separavit se ab Ecclesia et a patriarcha; quia etiamsi nuptiis illicitis non consenserat patriarcha, haud tamen contra iverat, neque divinum zelum adversus imperatorem tanti flagitii reum exprompserat. Sed postquam Deo vindice Constantinus excæcatus fuit, et hujus quoque mater Irene imperio excidit, is qui hanc insidiis exauctoravit Nicephorus sceptro potitus, inter alia perperam perpetrata, operam dedit ut prædictus presbyter Josephus, jam sacris exclusus, rursus in ecclesiam reciperetur. Tum sanctus Nicephorus, mortui jam Tarasii successor, Nicephori imperatoris voluntati condescendit, et Josephum admisit. Quam ob rem, rursus magnus Theodorus ab hujus quoque communione semet secrevit. Et quidem jam inde ab initio sanctus Theodorus iniquitatem illam non tulerat; quamquam Constantinus imperator munera quoque obtulerat, eumque omnino placare satagerat tum ipse per se, tum per alios, et per ipsam denique illegitimam conjugem, quæ Theodoro erat affinis: neque item, gravissima ab illo perpessus, exsilia scilicet, carceres, longam famem, plagis etiam dorso inflictis, et omnimodis cruciatibus, de divino zelo quidquam remisit, neque segnius resistere visus est. Profecto leve videri non poterat tantæ virtutis viro Constantini flagitium, quod ab imperatore inceptum ad plurimarum animarum subversionem jam redundabat. Etenim mortales multi, præsertim ad libidinem proni, ansam inde abripiantes ad suas explendas intemperantes cupiditates, jam tanquam legem flagitium imperatoris sectabantur, legitimas pellendo uxores, et alias prout cuique magis placebant sibi copulantes. Hanc pestem jam ad plures regiones manantem cernens magnus Theodorus, commovit ipse suum adversus imperatorem divinum zelum, ut diximus, et ad finem usque dissensit. Porro ex dictis patriarchis, divus quidem Tarasius ideo condescendit, et hoc iniquum Constantini facinus dissimulavit, quia minabatur idem Constantinus imperator, nisi suæ voluntati cederet patriarcha, se superiore imperatorum hæresim instauraturum, et venerandas sanctasque imagines denuo destructurum. Propterea igitur visum est ei æliquantum de districto jure remittere, ne rei summam pessumdaret. At sanctus Nicephorus, cum valde antea restitisset regnanti post Constantinum Nicephoro; postea tamen contumaciam hujus mentisque pravitatem epprime sciens, timensque ne aliquando res omnes ecclesiasticas turbaret ac permisceret, condescendit ipse quoque, et exauctoratum Josephum recepit, uti

A φιλοχρίστου Ειρήνης υἱός, τὴν ἑαυτοῦ σύμβιον ἐξώσας, καὶ ἀποκεῖρας ἀκούσαν καὶ μὴ βουλομένην, ἐτέραν ἀντ' αὐτῆς ἡγάγετο· καὶ ὁ μὲν ἅγιος Ταράσιος (οὗτος γὰρ ἦν τῇ καὶ αὐτῇ τοῦ βασιλέως ἰθὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας, ὅπως εἰς τοῦτο οὐ συνευδόκησεν· ἀλλὰ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα Ἰωσήφ, ἐστεφάνωσεν αὐτούς· τότε τοίνυν ὁ μέγας Θεόδωρος τὸν βασιλέα μὲν ἀπεκλήρουσεν, ζῆλον θεῶν κινούμενος, καὶ ὡς οὐ μετρίως παρανομήσαντα ἤλεγξεν, ἀκολουθήσαντων τῷ αὐτοῦ σκοπῷ τε καὶ ζῆλῳ καὶ ἄλλων πλειόνων· ἀφώρισεν δὲ ἑαυτὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πατριάρχου· διότι εἰ καὶ μὴ συνευδόκησεν εἰς τὸν παράνομον γάμον ὁ πατριάρχης, ἀλλ' οὐδ' ἐπεξῆλθεν, οὐδὲ ζῆλον θεῶν ἐπεδείξατο κατὰ τοῦ τηλικούτου μίσους ἐργασασμένου βασιλέως. Ἄλλ' μετὰ τὴν ἐκ θείας δίκης τῷ Κωνσταντίνῳ ἐπενεχθεῖσαν τύφλωσιν, καὶ τὴν ἐκ τῆς βασιλείας καθάρσιν Εἰρήνης τῆς τούτου μητρὸς, ὁ ταύτην ἐξ ἐπιβουλῆς καθελὼν Νικηφόρος τῶν σκήπτρων ἐγκρατὴς γενόμενος, μετὰ τῶν ἄλλων ὧν οὐκ εὐαγῶς ἐπραξεν, ἐσπούδαζε καὶ τὸν προλεχθέντα πρὸς τὸν βασιλέα κατηρημένον ζῆλον, δεχθῆναι πάλιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Νικηφόρος, διαδεξάμενος τὸν ταύτης τῆς βασιλείας, συγκατέβη τῇ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου σπουδῇ, καὶ ἐπεδείξατο τὸν Ἰωσήφ· ὅθεν πάλιν ὁ μέγας Θεόδωρος καὶ ἐκ τῆς τούτου κοινωνίας ἀπορρήγνυται· ἀλλ' αὐτὸς μὲν ὁ ἐν ἁγίοις Θεόδωρος οὕτως ἐξ ἀρχῆς τῇ παρανομίᾳ συνθέσθαι ἤνεσχετο, καίπερ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου καὶ δῶρα προτείνοντος, καὶ παντοίως τιθασσεύειν αὐτὸν ἐπιχειροῦντος διὰ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ δι' ἐτέρων, καὶ δι' αὐτῆς δὴ τῆς ἀθέσεως αὐτῷ συνοικησάσης, συγγενεὺς οὐσίας τοῦ Πατρὸς· οὕτως αὖθις τὰ δεινότερα ὑποστάς παρ' αὐτοῦ ἐν ἐξορίᾳ, καὶ εἰρηκαίς, καὶ λιμῷ μακρῷ, πληγαῖς τε ταῖς κατὰ τῶν νῶτων, καὶ παντοίαις κακώσεσι, καθυφῆκε τι τοῦ θεοῦ ζήλου, ἢ ὅπως ἦσαν ὥφθη τὴν ἑσπασιν. Οὐ γὰρ ἦν ἐλαφρὴν δοκεῖν ἀνδρὶ τοσούτῳ τὴν ἀρετὴν τὸ τοῦ Κωνσταντίνου παράπτωμα· καὶ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ βασιλέως ἀρξάμενος εἰς καταστροφὴν μυρίων ψυχῶν τὴν προέβαινεν· οἱ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μέλλον οἱ ἐμπαθέστεροι, ἀφορμὴν ἐκ τούτου λαμβάνοντες εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ἀκολάστων αὐτῶν ἐπιθυμιῶν, ὡς νόμῳ δὴθεν τῇ παρανομίᾳ τοῦ βασιλέως εἰποντο, τὰς μὲν κατὰ νόμον τῆς συζευχθείσας αὐτοῖς γυναῖκας ἐκβάλλοντες, ἐτέρας δὲ ἅσπερ εἶχον καταθυμίας εἰσοικιζόμενοι· ταύτην τὴν λύμην εἰς πολλὰς τῆς διαδραμοῦσας χώρας ὁρῶν ὁ μέγας Θεόδωρος, ἐκίνησέ τε κατὰ τοῦ βασιλέως τὸν θεῖον ζῆλον, ὡς εἵπομεν, καὶ μέχρι τέλους αὐτὸν διετήρησεν· καὶ οὕτως μὲν οὕτω.

Τῶν δὲ μνημονευθέντων πατριαρχῶν ὁ μὲν θεὸς Ταράσιος διὰ τοῦτο συγκατέβη καὶ ἐφησυχασε τῷ τοιοῦτῳ ἀθέσμῳ τοῦ Κωνσταντίνου δραματοῦργηματι, ἐπειδὴ ἤπειλε ὁ αὐτὸς Κωνσταντίνος ὁ βασιλεὺς, εἰ μὲν τῷ αὐτοῦ θελήματι ὑποκύψει ὁ πατριάρχης, τῶν ἐναγῶς βασιλευσάντων τὴν αἵρεσιν ἀνανεώσασθαι, καὶ τὰς σεπτὰς καὶ ἁγίας εἰκόνας πάλιν καθαιρήσειν· τούτου οὖν ἔδοξεν ἕνεκεν αὐτῷ μικρὸν

ἐνδοῦναι τῆς ἀκριθείας, ἵνα μὴ ἀπολέσαι τὰ μέγιστα· ὁ δὲ ἐν ἁγίοις Νικηφόρος πολλὰ πρότερον ἀντικαταστάς τῷ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντι Νικηφόρῳ, ἔπειτα τὸ δύστροπον αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς γνώμης κακοθελὲς ἀκριθῶς ἐπιστάμενος, καὶ ὑφορώμενος μὴ ποτε τὰ ῥάξη καὶ συγχῆν πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά, συγκατέβη καὶ αὐτὸς, καὶ ἐδέξατο τὸν καθηρημένον Ἰωσήφ, ὡς προεῖρηται· πλὴν εἴτε ὁ μέγας Θεόδωρος κρείττον ἐπραξέ παρρησιασάμενος κατὰ τῆς παρανομίας καὶ μέχρι τέλους ἐνστάς, εἴτε οἱ πατριάρχαι συγκαταβάντες διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας, ἑτέροις δοκιμάζειν καταλείψομεν, τοῖς ἔχουσιν τὸν λύχρον τῆς γνώσεως ἐν ἑαυτοῖς φαίνοντα, καὶ ἑβρώμενοις τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια πρὸς τὴν τῶν τοιούτων διάκρισιν· ἐπεὶ καὶ τὸν ἄγιον Ἐπιφάνιον τὸν Κύπρου εὐρίσκομεν, τὸν αὐτὸν τῷ μεγάλῳ Θεόδωρῳ ζῆλον καὶ ἐνστάσιν ἀήτητον ἐνδειξάμενον πρὸς τὴν βασιλισσάν Εὐδοξίαν· ἀπειλούσης γὰρ κἀκείνης ποτὲ, τοὺς τῶν εἰδώλων ναοὺς ἀνοίγειν, εἴ μὴ ὁ θεὸς Χρυσόστομος· ἐξορθῇ, οὐ κατέπηξεν, οὐδὲ ἐνέδωκεν ὅλως ὁ ἄγιος· ἀλλ' εἰπὼν, Ἄθωδ' εἰμι ἀπὸ τῆς κρίσεως ταύτης, ἐξῆλθε, θυμοῦ πνέουσας καταλείψας αὐτήν. Λέγεται δὲ ὅτι δι' ἑτέραν αἰτίαν ἀπὸ τῶν αἰοιδίμων πατριαρχῶν ὁ ἐν ἁγίοις Θεόδωρος ἀπεβράβη· ἡ δὲ ἦν, ὅτι, φησὶν, ἀπὸ λαϊκῶν εὐθύς· εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνεβιβάσθησαν, καὶ οὐ κατὰ θεσμὸν ἐκκλησιαστικὸν γέγονετο ἡ τοῦτων χειροτονία· πρὸς δὲ τοῦτο ἀπολογεῖται ὁ τὰ κατ' αὐτοὺς συγγραφάμενος, ὅτι οἱ θεοὶ κανόνες οὐκ ἀποκλείουσι πάντη τὸ πρᾶγμα· ἀλλ' ὑφορώμενοι μὴ πως ἀπειροῦν ὁ χειροτονούμενος τῶν τῇ ἱερωσύνῃ κατηκόντων, εἰς πῶσιν ἐνέγκῃ τὰ ἐκκλησιαστικά· οὗτοι δὲ, ὁ μέγας, φημι, Ταράσιος καὶ ὁ θεὸς Νικηφόρος, εἰς τὰ πρόσω βαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν πεποιθήκασιν, καὶ πάντα καλῶς καὶ ἐνθέσμως ἐπραττον· καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἄπταιται αὐτῶν ὁ κανὼν. Ἰστέον μέντοι ὅτι τὸ προσκρούσαι τοῖς αἰοιδίμοις πατριαρχαῖς τὸν μέγαν Θεόδωρον ἐκ Θεοῦ κεκινήμενός, καὶ μικρὸν ἐνδοῦσι τῆς ἀκριθείας, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι μείζονα βλάβην, καὶ ἑαυτὸν ἀποσχίσαι τῆς Ἐκκλησίας, οὐ μικρὸν πῶμα τοῖς Πατράσιν ἔδοξεν· ἀλλ' ὅμως πάλιν διωρθώσατο, ὡς προεῖρηται· καὶ ὅλοι μὲν τοῦτο ἡ τῶν κατ' αὐτὸν ἱστορία· ὅλοι δὲ καὶ ὁ μέγας Μεθόδιος ἐν τῷ ἥδῃ μνημονευθέντι λόγῳ αὐτοῦ τῷ πρὸς τοὺς Στουδίτας· διηγεῖται γὰρ ὅτι πάλιν ἠθέτησε τὴν γνώμην ἣν ἔσχε κατὰ συναρπαγὴν, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ συνήφθη· καὶ ὅτι πρὸς τῷ τέλει αὐτοῦ πολλὴν ἔνωσιν καὶ ἀγάπην καὶ συνομίαν ἀένναον μετὰ Νικηφόρου τοῦ αἰοιδίου πατριαρχοῦ ἐκέκτητο· ἐπληρώθη γοῦν ἐπ' αὐτῷ τὸ ἐν Ψαλμοῖς εἰρημένον περὶ τοῦ δικαίου, ὅτι Ὅταν πέσῃ, οὐ καταβράχθησεται, ὅτι Κύριος ἀντιστηρίξει χεῖρα αὐτοῦ· εἰ γὰρ τὸ προσκρούσαι καὶ τῷ τυγχάνει ἱερεῖ, ἀνευ δηλαδὴ αἰρέσεως, μέγαν ἔχει τὸν κίνδυνον, πηλικὸν ἦν τὸ πρὸς τοιοῦτους ἀρχιερεῖς τοῦτο γενέσθαι, καὶ ἀρχιερῶν ἀρχιερεῖς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀποστόλους αὐτοὺς, κατὰ τὸν μέγαν Ἀωνύσιον· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ θεὸς Μεθόδιος πρὸς τοὺς τοῦ ἁγίου μαθητὰς, τοὺς Στουδίτας φημι, διακρίτως προτείνεται, λέγων οὕτως· Σὺ μοναχὸς εἶ, καὶ οὐκ ἔξεστί σοι ἐξετάζειν τὰ τῶν ἱερῶν, ἀλλ' ὁπατάσσεσθαι σε χρή, καὶ οὐχ ὑποτάσσειν οὐδὲ ἐξετάζειν αὐτούς.

²² Psal. xxxvi, 24.

A dictum est. Verumtamen utrum magnus Theodorus melius se gesserit flagitio adversans et usque ad finem resistens; an potius duo patriarchæ, dictas ob causas condescendentes, aliis dijudicandum permittemus, qui scientiæ lucernam habent apud se relucens, firmoque animæ sensu præditi sunt ad hæc discernenda. Namque et sanctum Cypri Epiphanium comperimus, parem magno Theodoro zelum, et invictum resistendi vigorem exprompsisse contra Eudoxiam augustam: quæ dum aliquando minaretur idolorum templa se fore reseraturam, nisi divus Chrysostomus in exilium pelleretur, haud animo concidit neque cessit omnino vir sanctus; sed dicens: Mundus ego sum ab hoc iudicio, discessit, plenam irarum ipsam relinquens.

B Aliam quoque ob causam dicitur, ab illustribus patriarchis dissidium fecisse sanctus Theodorus; quia videlicet de cœtu laicali, ut aiebat, ad patriarchalem sedem fuerant assumpti, neque eorum electio ad juris ecclesiastici tramitem facta. Jam vero huic argumento respondet ille qui horum res gestas scripsit, nempe sacros canones haud districte hanc rem vetare: sed verentes tantum, ne si forte sacerdotalis officii ignarus eligeretur, res ecclesiasticas pessumdaret. At enim hi, magnus, inquam, Tarasius et divus Nicephorus, rem imo ecclesiasticam in melius provexerunt, atque omnia recte legitimeque gesserunt. Ideoque ipsos canon non attingit. Sciendum vero est, magni Theodori obulationem adversus illustres patriarchas, qui Dei instinctu aliquantum de rigore remiserunt ne majus detrimentum fieret, atque ejusdem ab Ecclesia secessionem, visam esse Patribus haud mediocrem noxam. Sed tamen actum correxit, ut supra dictum est, atque ut horum historia demonstrat. Ostendit id magnus quoque Methodius in memorato sermone suo ad Studitas: narrat enim Theodorum sententiam suam immutasse, qua abrepus fuerat, et se cum Ecclesia reconciliasse: et circa vitæ finem multam animi conjunctionem, charitatem ac familiaritatem perpetuam cum illustri patriarcha Nicephoro fovisse. Igitur in eo completum est psalmi illud de justo homine dictum, quod cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam²².

D Nam si vel cuilibet sacerdoti adversari, excepta nimis hæresi, magnopere periculosum est, quanti momenti demum fuit talibus adversari pontificibus, pontificum, inquam, pontificibus, vel potius apostolis, ut magnus loquitur Dionysius? Hoc autem divus quoque Methodius sancti viri discipulis, id est Studitis, juste objecit, sic dicens: Tu monachus es, neque tibi licet sacerdotum res scrutari; sed te subiectum esse oportet, non alios subicere aut eventilare.

μᾶλλον δὲ καὶ ἀποστόλους αὐτοὺς, κατὰ τὸν μέγαν Ἀωνύσιον· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ θεὸς Μεθόδιος πρὸς τοὺς τοῦ ἁγίου μαθητὰς, τοὺς Στουδίτας φημι, διακρίτως προτείνεται, λέγων οὕτως· Σὺ μοναχὸς εἶ, καὶ οὐκ ἔξεστί σοι ἐξετάζειν τὰ τῶν ἱερῶν, ἀλλ' ὁπατάσσεσθαι σε χρή, καὶ οὐχ ὑποτάσσειν οὐδὲ ἐξετάζειν αὐτούς.

INDICES.

INDEX

EORUM AD QUOS SCRIPTÆ SUNT THEODORI EPISTOLÆ.

Prior numerus librum, posterior columnam indicat.

A

Abolio monacho, II, 1598.
Abrahamio hospitalario, II, 1531.
Agathonī ceterisque filiis, II, 1427.
Albenecæ protospathariæ, II, 1262.
Alexandriæ papæ, II, 1155.
Ammoni filio, II, 1534.
Anastasio episcopo Coassiae, I, 943.
Anastasio protospathario, II, 1270.
Annæ monachæ, I, 1062.
Annæ præpositæ, I, 1070, 1107.
Anthimo filio, II, 1562.
Antisarchensis populi communi, I, 966.
Antonio Dyrrachii, II, 1490.
Antonio episcopo, II, 1627.
Antonio præposito S. Petri, etc., I, 1110.
Arcadio monacho, II, 1250.
Archimandritæ Gothiæ, II, 1519.
Arsenio filio, I, 1042.
Athanasio filio, I, 1070; II, 1234, 1327.
Auxentio præposito, II, 1566.

B

Basilio præposito et archimandritæ Romæ, I, 1027.
Basilio Christi confessori, II, 1325.
Basilio filio spirituali, II, 1547.
Basilio monacho, I, 998; II, 1562.
Basilio patricio, II, 1266.
Basilio præposito, II, 1195, 1247, 1547, 1447, 1450.
Basilio præstiti S. Sabæ, II, 1670.
Bryenæ stratego, II, 1546.

C

Ad canonicas, II, 1275.
Ad canonicas Principenses, II, 1406.
Cassiae candidatisæ, II, 1622.
Charitonis (S.) lauræ moderatori, II, 1167.
Cizarensum fraternitati, II, 1419.
Ad Cyzicenos, II, 1445.
Confessoribus Patribus et fratribus, II, 1285, 1315, 1325.

D

Demetrio consuli, II, 1462, 1658.
Demochari logothetæ generali, II, 1355.
Demochari uxori, II, 1570.
Diogeni a secretis, II, 1550.
Dionysio monacho, II, 1650.
Discipulis suis, II, 1574, 1405, 1422, 1459.

Dorotheo filio, II, 1592.

E

Eliae filio, II, 1570.
Eliae presbytero, II, 1565.
Ephraim et Agathonī, etc., II, 1427.
Epiphania filio, II, 1210.
Episcopis exsulibus, II, 1531.

Episcopis exsulibus in Chersone, II, 1543.

Evaresto filio, II, 1555.
Eudociæ candidatisæ, II, 1591.
Eudocimo spathario, II, 1534, 1570, 1586.
Eudoconi sacre virginis, II, 1546.
Euphemie incluse, I, 1298.
Euphemio Sardensi, II, 1635.
Irenæ et Euphrosynæ monialibus, II, 1539.
Euphrosynæ præpositæ, II, 1573, 1582, 1590, 1402, 1450, 1467, 1547, 1594.
Euprepiano et iis qui cum eo sunt, I, 1051.
Silvano et Euprepiano filiis, I, 1058.
Eustratio præposito, II, 1565.

F

Fraternitati Cizarensum, II, 1419.
Fraternitati Pelecetes, II, 1438.
Fraternitatibus dispersis, II, 1250, 1251.
Fratribus absentibus, II, 1150, 1179, 1186, 1225, 1255, 1255, 1278, 1539.
Fratribus qui cum Patricio filio sunt, II, 1486. In Saccudione, I, 1010. Stadianis, II, 1271, 1289. In urbe degentibus, II, 1566.

G

Gelasio discipulo, I, 958.
Gordinensis monasterii præpositæ, II, 1546.
Gregoræ laico, II, 1268.
Gregorio, Ezechielis, etc., in Græcia, II, 1550.
Gregorio filio, II, 1500, 1522.
Gregorio consuli, II, 1542.
Gregorio præposito, II, 1539.

H

Hesychio protonotario, II, 1540.
Hierosolymorum patriarchæ, II, 1159.
Hypacoe moniali, II, 1623, 1645.
Hypato filio, II, 1554.

I

Iconomachicæ synodo, II, 1115.
Ignatio filio, II, 1190.
Ignatio præposito, I, 955.
Ignorum præpositæ, II, 1426.
Incluse, II, 1246.
Irenæ Augustæ, I, 929.
Irenæ et Euphrosynæ monialibus, II, 1539.
Irenæ patriciæ, I, 1107; II, 1293, 1546, 1585.
Irenæ præpositæ, II, 1618.

J

Jacobo monacho, II, 1591.
Joanni, Michaeli, etc., II, 1523.
Joanni clerico, II, 1654.

Joanni eremite, II, 1586.
Joanni filio, II, 1150.
Joanni grammatico, II, 1551, 1587, 1638.
Joanni logothetæ, II, 1519.
Joanni monacho, II, 1626.
Joanni Sardensi, II, 1567.
Joanni spathario, I, 962; II, 1494.
Josepho præposito Cerameorum, II, 1634.
Josepho fratri et archiepiscopo Thessalon., I, 1038, 1065; II, 1159, 1202.
Juliano vestitori, II, 1579.

L

Laurentio filio, II, 1476.
Laurentio, Simeoni, etc., filiis spiritualibus, II, 1559.
Leoni orphanotropho, I, 1005.
Leoni papæ Romæ, I, 1018, 1022.
Leoni patricio et sacellario, II, 1067, 1415, 1574.
Luciano filio, II, 1529.
Lycasto consuli, II, 1575.

M

Macario præposito, II, 1178.
Machariæ spathariæ, II, 1667.
Mariæ moniali, II, 1198, 1265.
Mariæ reginæ, II, 1559.
Mariæ spathariæ, II, 1615.
Mariæ virginis sacre, II, 1414.
Mariano spathario, II, 1587.
Megalonī et Mariæ monialibus, II, 1198.
Methodio monacho, II, 1646.
Michaeli imperatori, II, 1507, 1550.
Michaeli et Theophilo imp., II, 1593.
Michaeli synecelo Hagiopolitano, II, 1639.
Monasticam vitam agentibus, I, 1119.

Monachis Myelensibus, II, 1571.
Monachis Photinidii, II, 1408.
Moniali, II, 1265.
Monialibus, II, 1175, 1274.

N

Naucratio filio, I, 1050, 1070, 1085, 1090, 1095; II, 1123, 1142, 1146, 1207, 1211, 1238, 1275, 1282, 1286, 1294, 1299, 1506.
Nicetæ præpositæ, II, 1542.
Nicephoro imperatori, I, 959.
Nicephoro patriarchæ, I, 987, 1006; II, 1174, 1518.
Nicephoro præposito, I, 919.
Nicetæ curatori, II, 1547.
Nicetæ locum-tenenti, II, 1594.
Nicetæ monacho, II, 1558.
Nicetæ patricio, I, 593.
Nicetæ præposito, II, 1515, 1478.
Nicetæ spathario, II, 1502, 1571.
Nicolao chartulario, I, 1014.

Nicolaο discipulo, I, 939.
 Nicolaο filio, II, 1303.

O

Olbiano patricio, II, 1626.

P

Pantoleonti logothetæ, II, 1322, 1378.
 Paschali papæ Romæ, II, 1151, 1154.
 Patriarchæ Hierosolymorum, II, 1159, 1395.
 Patribus spiritualibus, exsulibus, II, 1233.
 Patribus ac fratribus Christi confessoribus, II, 1285, 1315, 1325.
 Petro Nicææ, II, 1191, 1333, 1410, 1611.
 Philippo diacono, I, 1099.
 Philotheo possessori, II, 1543, 1582, 1615.
 Photinidii monachis, II, 1408.
 Pinusio et Mari filiis, I, 967.
 Platoni patri spirituali, I, 903, 907, 914, 1111.
 Præposito, II, 1122, 1187, 1251, 1446.

INDEX EPISTOLARUM.

Presbytero qui subscripserat, II, 1127.
 Ad Principenses canonicas, II, 1406.
 Procopio monacho, II, 1438.

S

Ad lauram S. Sabæ, II, 1165, 1167.
 Sergio consuli, I, 1067.
 Sergio præposito, II, 1354.
 Severiano filio spirituali, II, 1470.
 Silvano et Euprepiano filiis, I, 1638.
 Simeoni filio, II, 1247.
 Simeoni monacho, I, 969, 974, 979; II, 1199.
 Simeoni præposito, I, 953, 991.
 Spathariæ Flaviani, II, 1574.
 Stauracio spathario, I, 963.
 Stephano filio, II, 1535.
 Stephano lectori, I, 1102.
 Stephano magistro, II, 1314.
 Stephano præposito, II, 1442.
 Stephano a secretis, I, 923; II, 1310.

T

Thalelæo filio, II, 1203, 1242.

Theoctistæ matri suæ, I, 926.
 Theoctisto eremita, II, 1459, 1526.
 Theoctisto magistro, I, 981.
 Theodoto diacono, II, 1534.
 Theodoto hospitalario, II, 1599.
 Theodoro monacho, II, 1326, 1471, 1504.
 Theodoro patricio, II, 1431, 1515.
 Theodoro stratego, II, 1433.
 Theodosiæ Augustæ et Basilio ejus filio, II, 1619.
 Theodulo Cionitæ, I, 958.
 Theophani monacho, II, 1578.
 Theophilo Ephesi, II, 1259, 1299, 1482.
 Theophilo præposito, I, 1046, 1333.
 Theophylacto Nicomediæ, II, 1122, 1191.
 Thomæ chartulario, II, 1498.
 Thomæ dispatro, I, 950.
 Thomæ patriarchæ Hierosolymorum, II, 1395.
 Thomæ virgini sacræ, II, 1633.
 Timotheo filio, II, 1194.
 Turmarchissæ Græciæ, II, 1454.

ORDO CHRONOLOGICUS

EARUMDEM EPISTOLARUM

[ex Baronio.]

LIBRO PRIMO.

An. 795.
 Nicephoro præposito, epist. 4.
 Stephano a secretis, epist. 5.
 An. 796.
 Platoni patri spirituali, epist. 1.
 Eidem, epist. 2.
 Eidem, epist. 3.
 An. 801.
 Irenæ Augustæ, epist. 7.
 An. 806.
 Nicephoro imperatori, epist. 16.
 Simeoni præposito, epist. 26.
 Nicephoro patriarchæ, epist. 30.
 An. 808.
 Simeoni monacho, epist. 21.
 Eidem, epist. 22.
 Eidem, epist. 25.
 Theoctisto magistro, epist. 24.
 Nicephoro patriarchæ, epist. 25.
 Simeoni præposito, epist. 26.
 Basilio monacho, epist. 28.
 Fratribus in Saccudione, epist. 31.
 An. 809.
 Nicolao chartulario, epist. 32.
 Leoni papæ Romæ, 33.
 Eidem, epist. 34.
 Basilio archimandritæ Romæ, epist. 35.
 Euprepiano, epist. 36.
 Arsenio filio, epist. 38.
 Theophilo præposito, epist. 39.
 Josepho archiep. Thessalon., epist. 43.
 Athanasio filio, epist. 48.
 Naucratio filio, epist. 51.
 Stephano lectori, epist. 53.
 An. 811.
 Antonio præposito, 56.
 LIBRO SECUNDO.
 An. 814.
 Iconomarchicæ synodo, epist. 1.

Monasticam vitam agentibus, epist. 2.
 Naucratio filio, epist. 5.
 Catechetica fratribus dispersis, epist. 8.
 Nicephoro patriarchæ, epist. 18.
 An. 813.
 Josepho fratri et archiepiscopo, epist. 9.
 Naucratio filio, epist. 10.
 An. 816.
 Theophylacto episc. Nicomed., epist. 1.
 Naucratio filio, epist. 11.
 Catechetica detentis in carcere, epist. 21.
 Fratribus absentibus, epist. 22.
 Præposito, epist. 23.
 Petro Nicææ, epist. 25.
 Theophylacto Nicomediæ, epist. 26.
 Josepho fratri et archiepiscopo, epist. 31.
 Thalelæo filio, epist. 32.
 Naucratio filio, epist. 34.
 Eidem, epist. 40.
 Theophilo Ephesi, epist. 41.
 Basilio præposito, epist. 43.
 Luciano filio, epist. 50.
 Monialibus, epist. 59.
 Theophilo Ephesi, epist. 70.
 Episcopis exsulibus, epist. 87.
 Mariæ reginæ, epist. 181.
 An. 817.
 Paschali papæ, 12.
 Papæ Alexandriæ, epist. 14.
 Patriarchæ Hierosolym., epist. 15.
 Ad lauram S. Sabæ, epist. 17.
 Moderatori lauræ S. Charitonis, epist. 17.
 An. 818.
 Paschali papæ, epist. 13.

Simeoni monacho, epist. 30.
 Epiphanio filio, epist. 35.
 Fraternalibus dispersis, epist. 37.
 Simeoni filio, epist. 41.
 Fratribus Studianis, epist. 59.
 Gregoræ laico, epist. 55.
 Naucratio filio, epist. 61.
 Catechesis, epist. 66.
 Irenæ patriciæ, epist. 68.
 Eudoconi sacræ virgini, epist. 94.
 Hypato filio, epist. 100.
 An. 819.
 Fraternalibus dispersis, epist. 58.
 Catechesis, epist. 62.
 Naucratio filio, epist. 63.
 An. 820.
 Eidem, epist. 71.
 An. 821.
 Eidem, epist. 73.
 Michaeli imperatori, epist. 74.
 Nicephoro patriarchæ, epist. 79.
 Joanni logothetæ, epist. 80.
 Michaeli imperatori, epist. 86.
 Catechetica, filiis et fratribus, epist. 90.
 Episcopis in Chersone, epist. 92.
 Eustratio præposito, epist. 106.
 Thomæ patriarchæ Hierosolym., epist. 131.
 An. 823.
 Petro Nicææ, epist. 127.
 Leoni sacellario, epist. 129.
 Michaeli et Theophilo imp., epist. 199.
 Theodosiæ Augustæ, epist. 304.
 An. 825.
 Joanni eremita, epist. 119.
 Theoctisto eremita, epist. 138.
 Eidem, epist. 167.

EPISTOLARUM EARUMDEM ALIA DISTRIBUTIO

ex Regio codice 709.

In hac sancti Theodori Stud. epistolarum editione secuti quidem sumus ordinem et modum quo descriptæ sunt in Columnnensis bibliothecæ codice, quem passim laudat et perpetuo sequitur Cardinalis Baronius. Gratum tamen lectoribus nec supervacaneum fore putavimus aliam earumdem epistolarum distributionem, quam Græcus Regiæ bibliothecæ codex exhibet, hic etiam conspici.

Ipsa epistolarum omnium initio codex Regius hanc habet inscriptionem : Ἀρχὴ τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογὴ τῆς τρίτης ἐξορίας. Ac sequuntur epistolæ decem quarum unaquæque inscribitur : Δογματικὴ περὶ τῶν εἰκόνων. Hæ sunt in editione nostra, lib. II, epistola 1, 4, 6, 8, 10, 21, 23, 26, 33 et 36.

Postea in Regio Codice legitur inscriptio hæc : Τοῦ δευτέρου βιβλίου. Tum sequuntur epistolæ quadraginta, quarum singulæ inscribuntur etiam : Δογματικὴ περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων sunt autem in nostra editione, libri secundi epistola 41, 42, 65, 72, 84, 85, 151, 198, 156, 158, 161, 162, 163, 166, 167, 169, 200, 194, 199, 204, 212, 217, 218, 152, 153, 154, 155, 157, 159, 160, 164, 165, 168, 170, 171, 172, 173, 193, 215, 219

Quæ proxime sequuntur epistolæ numero quinquaginta sex, habent hanc inscriptionem : Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογὴ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐξορίας. Ac easdem prorsus, eodemque inter ipsas ordine, in nostra editione repræsentat liber primus.

His subjunctus est in codice illo Græco Index ad sequentes epistolas pertinens, atque ita inscriptus : Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογὴ τῆς τρίτης ἐξορίας. Tum in Indice illo notantur continua serie ducentarum et unius epistolarum tituli, exhibentes singuli nomen illius ad quem epistola mittitur.

Post Indicem descriptæ sunt epistolæ illæ ducentæ et una, sub hoc lemmate : Ἐκλογὴ τῆς τρίτης ἐξορίας. Tum in quatuor libros tribuuntur.

Prima igitur ex iis epistolis, præter ipsius inscriptionem propriam, habet hunc quoque titulum : ΑΡΧΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Α'. Qui titulus pertinet nimirum ad epistolas triginta sex : quæ subsequuntur : nisi quod una deest ; cujus tamen vacuus relictus est locus. Has autem, eodemque ordine, nostra editio exhibet, ab initio nempe libri secundi usque ad tricesimam septimam epistolam ; excepta tamen tertia numeri illius ; atque hæc est pro qua vacuum locum habet codex Regius ; qui nihilominus in indice supra memorato, illius epistolæ inscriptionem exhibet ac numeri notam, videlicet Γ. ἡγουμένω.

Deinde in Codice Græco notatur ΑΡΧΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Β'. Ac sequuntur quinquaginta epistolæ : quas nostra editio simili prorsus ordine subjicit, a tricesima sexta scilicet libri secundi usque ad octogesimam septimam.

Inde in Codice Græco ΑΡΧΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Γ'. et sequuntur epistolæ sexaginta quatuor quæ in editione nostra, eodem etiam ordine, ab octogesima sexta scilicet usque ad centesimam quinquagesimam primam.

Tum denique ΑΡΧΗ ΒΙΒΛΙΟΥ Δ'. Et sequuntur epistolæ quinque et triginta quæ in nostra editione sunt libri secundi epistola 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 91, 92, 95, 96, 97, 200, 201, 202, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 213, 214, 215, 216.

ALIA ITEM PARTITIO EARUMDEM

Ut notatæ sunt in mss.

EPISTOLÆ DOGMATICÆ.

Libro II, Epist. 1, 4, 6, 10, 21, 23, 26, 33, 56, 41, 42, 45, 72, 84, 85, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 175, 190, 193, 194, 198, 199, 204, 212, 215, 217, 218, 219.

CATECHETICÆ.

Libro I, Epist. 31, Libro II, Epist. 8, 21, 57, 58, 62, 64, 90, 112, 124, 131, 135, 140, 142.

PARENETICÆ.

Libro II, Epist. 53, 102, 105, 109.

CONSOLATORIÆ.

Libro I, Epist. 12, 39.

INDEX ANALYTICUS

IN OPERA SANCTI THEODORI STUDITÆ.

Revocatur Lector ad columnas editionis nostræ. Litteræ a, b, c, d, inchoantem, mediam et desinentem paginam signant.

A

Abbas excipere solitus erat quotidianas monachorum confessiones, 1711.

Abgarus Edessenus Christi imaginem ab ipso Christo missam accipit, 178, c, 1287, d, imaginis illius virtute sanatur, 178, c, accipit a Christo litteras, 1019, d, 1154, c.

Ablutio oris post sacram communionem, 1662, c.

Abolius monachus, 1598, b, c.

Abrahamus hospitalarius, 1531, b.

Absolutio per epistolam, 1239, c.

Abstinencia quadragenaria, 559, d.

Abstinentiæ moderandæ ratio, 127, a, 1543, a.

Acacius monachus sanctissimus, 953, b.

Acacii martyris reliquiæ in urbe Calabra Calis, 799.

Acephalorum hæresis confundens in Christo naturas, 402, b, c, 1553, b, c. Acephali multiplices, 1815, b, c, 1051, c.

Achirao, loci nomen, 210, c.

Acrita peninsula S. Tryphoni martyri sacra, 222, d. Acrosticha Iconomachorum, 425, 438, 475, 478, orthodoxi, 458 et seqq.

Adorationis genus multiplex, diversumque, 547, a.

Adoratio et honor interdum pro eodem sumuntur, 371, a, b, c. Adoratio quæ latria est, Deo uni debetur, 530, b, omnis refertur ad Trinitatem, 1531, a. Adoratio relativa, homonymica, hypostatica, 1590, 1591, adorator homonymie Christus in imagine, 1531, d. Adoratio imaginum non est idololatria, 550, c, d. Iconomachorum sententia de imaginum adoratione, 1531, c, d, adorationem Christi tollit, qui adorationem imaginis Christi tollit, 450, c, adoratio Christi et imaginis Christi, quomodo eadem, 1550, b, 1554, a.

Adorandum omne sanctum, 573, a. Adorandum Christi corpus in Eucharistia, *ibid.*, evangelium adorandum, *ibid.* Adorandi parentes reges, 571, c, d. Adorata fuerunt, arca Veteris Testamenti, propitiatorium, Sancta sanctorum, sacrificia, 573 et seqq. Adorari Christi præsepe jubet S. Cyrillus, 498, a.

Adulterium quam grave scelus, 974, c, 1011, c.

Ediculæ in ecclesia una plures, in quibus sacra fiunt, 1666, b.

Ægrotis monita, 1786. Carm. xviii. Ægrotorum curatori monita, 1786. Carm. xvii.

Ægyptiorum peculiaris idololatria, 175, d.

Æmilianus monachus ab hæreticis vincula passus, 1071, d.

Agapetus monachus pro fide persecutionem passus, 1545, a, b, ab episcopis exsulibus ad Nicephorum patriarcham legatus, *ibid.*

Agapius monachus Studita, Christi confessor, 1271, d.

Agathi monasterium, 1071, d.

Agni forma Christus exprimi solitus, 578, c, 470, c.

Alis propriis capi seu perire, proverbium, 1002, a, 1514, a.

Albeneca protospatharia, 1262, a.

Albo sacerdotum expungi, 142, c.

Alcerisa, loci nomen, 918, a.

Alexandrinus patriarcha opem non fert ecclesiæ CP., adversus Iconomachos, 1598, a.

Alexius Nicetæ Iconomachi pater, 190, c.

Altaris suppellex recensetur: et quid singula significant, 490, b.

Ambigua responsio, ubi de fide agitur, proditio est veritatis, 1238, d.

Ammon monachus desertor, 1554, a, b, redit ad monasterium, 1446, d.

Ammorium, loci nomen, 1071, c.

Amplexus multi Christianorum in festo resurrectionis Christi, 559, c.

Ἀνά et Ἀνά, quid significant apud Basilium, 1526, d.

Ἀνάτοιο dicti quibus confitemur, 1751, in not.

Anagegrammeni, loci nomen, 918, a.

Anastasius episcopus Cnossæ, 945, b, c.

Anastasius homo impius S. Theodorum Stud. flagellis ter dilaniat, 195, b, 205, a.

Anastasius protospatharius, 1270, c.

Anathematismi adversus Iconomachos, 550, b.

Anatolius monachus lapsus, 1258, d.

Angeli corporis expertes et doloris, 455, d, quo sensu sint incorporei, 411, a, b, 446, b, loco definiuntur, 411, b. Angeli quoque pinguntur, ad nostram similitudinem, 542, a, 455, d, 1151, b, 1242, a, 1487, d, eorum imagines Dei jussu factæ, 1185, a, perperam a quibusdam picti forma senili, et cruci affixi, 958, c. Angeli pro hominibus apud Deum deprecantur, 1537, d. Angelus custos, 987, c, ipsius beneficia, 1251, a, 1299, b, 1563, a, b, 1570, c, 1451, b, 1465, b, ejusdem invocatio quotidiana, 1065, b. Angelus præstat animæ sejunctioni a corpore, 1450, b. Angelus suus unicuique ecclesiæ, 1519, b, abscedit ex inquinata per hæresim ecclesiæ, 1647, b. Angelorum prævaricatorum damnatio æterna, fidei catholice dogma, 1527, d.

Angelorum laus generalis, 750. Novem ordines, 751 et 752. Singulorum hominum, gentium, et regionum custodes, 751. Apparitiones variae, 755 et 759. Formas assumere soliti officiorum et actuum significativas, 746. Substantia illorum quæ sit, 759. Est invisibilis, 759. Ministeria eorum in veteri testamento usque ad 759; deinde in novo testamento. Nomina ordinum seu chororum novem quid significant, 751.

Animarum rectores quales debeant esse, 1817, b, c, d. Animarum regimen quantum diligentiam postulet, 946, b, quanti sit meriti apud Deum, *ibid.*, d, 947, a, b, animarum medicos esse multos, optimum, nec prohibendum, 1507, d.

Animalium Ezechielis significationes, 738.

Anna Leonis patricii uxor, vitam monasticam cum marito amplexa, 1807. Carm. cxv. Feminarum monasterium ab illa exstructum, 1810. Carm. cxix.

Annuntiationis B. M. Virginis dies festus, 918, c.

Anthemius monachus lapsus, 1562, d.

Anthus monachus egregius, 1574, c.

Antichristus rex erit, 1034, a, ejus tempore eventura, *ibid.* Ipsius primordia, 1171, d.

Antisarchensis seu Antizarensis populus, 976.

Antisarensium Comopolis, 1475, a.

Antistites ipsos, cum male agunt, rite admoneri etiam a subditis, 925, b. Id probatur exemplis ex Scriptura, *ibid.* Et testimoniis sancti Basilii, 926, b, c.

Antitypus, 498, a.

Antonii (S.) sacra imago, 1815, c, elogium, 1799. Carm.

lxxvi.

Antonius archiepiscopus Dyrrachii, 1490, c.

Antonius episcopus, 1627, d.

Antonius præpositus S. Petri, 1110, b.

Antonius præpositus ab hæreticis victus apud Ammorium, 1071, c.

Antonius præpositus alter, item in vincula coniectus, 1071, d.

Antonii cujusdam liber blasphema continens, 1527, a.

Aphthonius Studita, Christi confessor, 1271, d.

Apollinaris hæresis, duas in Christo naturas confundens, 402, a.

Ἀπομειλίτων, 1664 c.

Apollonia locus tertii exilii S. Theodori Stud., 190, a.

Aposchiste, 987, c.

Apostata monachi per sacros canones excommunicati, 935, a, 939, b, 955, d, 967, a, 970, c.

Apostoli intersunt obitui beatæ Mariæ, 755 et 1702.

Apostolicus, id est pontifex Romanus, 1026. d. 1210, c. 1598, a. Sanctus Apostolicus, 1210, d.

Aqua benedicta, 1618, c. 1651, b. Aquæ in sacrum calicem immixtæ potatæ, 1665, c.

Arabes Alexandrinis infesti, 1158, b, eorum incursio in Romanum Imperium, 145, d.

Arcadius monachus, vir nobilissimus, Christi confessor, 1250, b, c.

Archangeli ædes sacra, 1098, c.

Archimandrita Gollhiæ, 1519, a.
 Ariani, cum ad Ecclesiam veniebant, oleo ungebantur, non baptizabantur, 1103, a.
 Arsenii (S.) laus, 1799. Carm. LXXXII.
 Arsenius monachus ab hæreticis victus, 1071, c.
 Artificiali omni præit naturale, 418, a.
 Ascetica minora asseruntur S. Basilio auctori, 1684 seq.
 Astarte Sidoniorum numen, 350, c.
 Asterius a sancto Sophronio anathematizatus una cum Apollinari et Eutyche, 1211, b. Asterii locus quem Iconomachi obtrudebant, refellitur, *ibid.*, c.
 Asylum Ecclesiæ, 1613, d, pœnitentia imposita ob illud violatum, *ibid.*
 Athanasii (S.) certamina, 1067, c. 1071, c, ejus testimonium de imagine Christi a Judæis Berytensibus crucifixa, 366, b, c. 1606, d. De non recipiendis hæresiarchis, 1043, a; exteris ordinavit cogente necessitate ob hæresim, 1616, d; templum apud A' Alexandriam tradidit Arianis, 1647, c. Italis per dispensationem indulsit, ut personas dicerent pro hypostasibus, 1086, a; episcopos ab hæresi redeuntes in gradum restitui noluit, 1043, a. Ejus elo-gium, 1799: Carm. LXXI.
 Athanasius sancti Theodori Stud. discipulus, 127, b.
 Athanasius monachus S. Theodori Stud. de Mœchianis sententiam impugnat, 1070, c, d.
 Athanasius præpositus apud Paulopetrium, 1134, c, d.
 Avaritia quoniam sensu idololatria dicitur ab Apostolo, 1514, d.
 Ave duodecies B. Mariæ dicitur, 726. Item S. Bartholomæo, 799.
 Auleta præpositus, 1042, d.
 Auxentius præpositus, 1566, d.
 Azymis (de) quæstio attingitur in adn., 1719.

B

Baptismus domi ob necessitatem, quo ritu peragi deberet, 1666, a. In baptismo patrini non admittantur nisi orthodoxi, *ibid.*, b. Baptismus super altari consecrato, *ibid.* Baptismus arenæ pro aqua, 1491, a, b. Baptismus ab Athanasio puero, *ibid.* In casu necessitatis rite administratur etiam a laico, 1191, b. 1491, b; a laico satius quam a sacerdote hæretico, 1191, a, b. Baptismi formula, 1051, d. 1191, b. Baptismi necessitas, 1235, b. Baptismi piscina, 1519, a. Baptismi vestis, 147, b. Baptismo Christus formatur in nobis per Spiritum sanctum, 353, d. Baptismus variorum hæreticorum, 1051, c, d. Quorumnam invalidus, *ibid.* Venientes ab hæresi, quinam baptizarentur: quinam ungerentur duntaxat: quinam neque baptizarentur, neque ungerentur, 1051, c. 1058, b.
 Baptismi prophetice præfigurationes, 706. Baptismi solemnitas, 707.

Bardas hæreticus Smyrnæ ægrotans a sancto Theodoro Stud. convertitur et sanatur, 203, b, c, ad hæresim reversus moritur, 206, b, c.
 Barsanuphius (S.) monachus, 1813, b.
 Barsanuphius hæreticus Acephalus, *ibid.*, b.
 Bartholomæus medium occupat duodenarium apostolici collegii numerum, 791. Armeniæ apostolatam sortitus, 704. Miracula ejus, 795 et 799. Martyrium, 792. Reliquiæ ejus prodigioso itinere ex Armenia in insulam Liparim migrasse dicuntur, 798. Ibi templum ejus insigne, 799. Comites prodigiosi itineris ejus fuerunt reliquiæ MM. Pappini, Luciani, Gregorii, Acacii, 799.

Basilii (S.) alter S. Petrus, 1796. Carm. LXVI. Imaginem Christi publice proponi jubet, 467, d. 1222, c. 1503, c. 1607, c. Ejus locus insignis de imaginibus, 1607, d. Alia quedam de imaginibus dicta explicantur, 1527, b. Ipsius sententia de adulterio, 974, c. 1011, c, d. Mendacium nunquam licitum esse posse affirmat, 1234, d. Ejus canon 10, 986, d. Elogium, 127, c, d. Sancti Basilii scripta de rebus monasticis quanti faciendâ, 1519, c, ejusdem commentarius, in Isaiam, 1567, a. Sancti Basilii Canon 1, 1054, a; iv. 1091, c; viii, xi, xii. 1099, b; xxxii, li. 1058, c; lxx. 1066, a; lxxii. 1239, c. Sancti Basilii locus de sacris imaginibus, 358, c, d. 367, d. 446, d. 467, d. 1153, a. 1218, c. 1222, c. 1607, c, d.

Basilii (S.) Vide Ascetica.
 Basilii archimandrita S. Sabæ, Romæ, 1027, c, d.
 Basilii Christi confessor, 1525, d.
 Basilii Leonis Armeni Imp. filius catholicam fidem profitetur, 1619, 1622, in Chalcedam insulam cum Theodora matre ablegatur, *ibid.*
 Basilii monachus discipulus S. Sabæ, 998, 999.
 Basilii monachus ab hæreticis victus, 1071, c.
 Basilii patricius, 1266, c.
 Basilii præpositus, 1193, c. 1247, d. 1347, a, d. 1447, b. 1450, a, post lapsum resipiscendi pœnitentiam injungit sanctus Theodorus Stud., 1347, c, rursus prævari-

cantem corripit, 1447, c, d. Hortatur ut præpositura cedat, 1450, b, c, d.

Benedicere mensis an liceret ei qui, ejurata hæresi, pœnitentiam egisset, 1150, d. 1448, b. *Benedicite sancti*, formula sacræ salutationis, 1663, d.
 Benedictio aquæ, 1618, c. 1631, b, cibi, 1054, d.
 Berytensis imago Christi ab impiis Judæis confossa, sanguinem fundens, 366, d. 1607, b.
 Bessarion sancti Theodori Stud. discipulus, 206, c.
 Bibliothecarii et calligraphi regulæ, 1759.
 Blachernis (in) conventus Iconomachorum celebratus, 474, b, c.
 Bonita, castrum, 190, c.
 Boscytium, sacra solitudo, 122, 123.
 Bryenas strategus, 1546, d.
 Bulgarica idololatria, 1513, d.
 Byzantina Ecclesia crebro ab aliis abscissa, 1131, c, ab Ecclesiæ catholicæ corpore abrupta, et anathemati non semel subjecta ob Iconomachorum hæresim, 1279, a, b, ab aliis quatuor patriarchis damnata, 1151, d, quam multi interim in ea pugiles Christi, 1502, c, d.

C

Caballinus, Caballonymus, Constantini Copronymi cognomen, 1506, c, 1513, c.
 Cæci hominis consolatio, 1554, a, b. 1570, a, b, c.
 Cælo (in) et astris representatio crucis, 494, a, cur nulla ibi hominis imago, *ibid.*
 Calice (in) sacro aquam bibere, 1663, b. Calice vitreo utitur in sacrificio S. Theodorus Stud. captivus, 1113, b.
 Calogerus monachus, 958, b. 1039, a. 1074, d. 1271, a.
 Calvarie monti unde istud nomen, 1478, b.
 Canastrum, loci nomen, 918, c.
 Candidatissa, Καυδιδάτιστα, 1591, d. 1622, d.
 Canonum sacrorum vis et auctoritas quanta, 986, d. 993, a. 1053, a, episcopis potestatem non esse in canones, 986, c. 1019, a.

Canones aliquos necessario ac semper, aliquos contingenter tantum, vim suam obtinere, 1239, c.
 Canon 58 synodi Trullanæ seu quinisextæ, 1491, c. Ejusdem synodi canon 82. De sacris imaginibus, 578, c, d. 470, b. 1133, c. 1503, d. 1610, a. Canon apostolorum viii, 1075, a. ix, 1058, concilii Neocæsariensis, 1099, d. vii, ad-versus presbyteros qui in digamorum nuptiis epularentur, 971, a. 1091, c. i concilii Laodicensis, 1091, b. Codicis ecclesiæ Africanæ, LXXIX, ut qui ob crimen excommunicatus, reconciliari non contenderet intra annum, postea non admitteretur, 971, a. Ejusdem cod. canon. LXXX, 986, a. Canon sancti Basilii *vide* sanctus Basilii, 986, c. Canon pro officio ecclesiastico seu psalmis, 950, b. 1533, b.
 Canonarches, sive sacri cantus præses: ejus officium, 1403, c. 1785. Carm. x.

Canonicæ feminae, 1819, b, c. 942, c. 1274, c. Canonice Principenses, 1406, c.
 Cantica sacra, 1163, b.
 Cantus ecclesiastici dignitas et utilitas, 167. Cantus sacri moderator, 1783. Carm. x.
 Carpi (S.) Historia in sancti Dionysii libris, 1843, b.
 Carterius monachus Stud. Christi confessor, 1271, d.
 Cassia candidatissa, 1622, d.
 Catalogus sacer martyrum, 1402, d.
 Catathema, pantanathema, 1813, c.
 Catechesis ter in hebdomade fieri solita in monasteriis, 942, b.

Catechesis ad monachos fieri solita, 1710, 1711.
 Cathara, loci nomen, 1151, b.
 Cathari quoniam sensu essent hæretici, 1034, a, b.
 Catholicæ fidei dogmata quomodo omnia contineantur in Scriptura, 1495, d.
 Cellarius monasticus, ejusque officium, 1783. Carm. xii.
 Celliotæ, 947, a.
 Centuladica hæresis e diametro pugnans cum Iconomachica, 1471, d.

Cerameorum præpositus, 1634, a.
 Cere aut olei oblationes, 1663, b.
 Cereus accendendi ritus, 1663, b.
 Chalcedonis metropoli, 1499.
 Chalcia insula, 1622, c. Ibi captivus ætinetur sanctus Theodorus Stud., 1885. Carm. xcviii.
 Chamos, numen Sidoniorum, 350, c.
 Charitatis fraternæ commendatio, 1787. Carm. xxii.
 Charitonis (S.) laura 1167, d.
 Charitonis (S.) monachi martyris elogium, 1170, c.
 Chartophylax, 1211, a.
 Chartularia, 1006, b.
 Chartularius, 1014, c, d. Chartularius quidam Siciliam hæresi inducens, 1579, a, b.
 Chii episcopus lapsus ac pœnitens episcopatum abdicat, 1563, d.

Chonorum hæresiarcha, 1282, d.
 Chrisma et manuum impositio in consecratione presbyteri, 150, c.
 Christempæctes, 1142, d.
 Christiani hominis officia, -1587, c. 1599, a. Ejusdem character, 1587, d.
 Christianorum tres ordines ac gradus a sancto Dionysio notati, 1525, c, d.
 Christophoro (S.) martyri fons sacer agrotos sanans divinitus, 1802. Carm. lxxxv.
 Christophorus monachus his lapsus, 1058, c.
 Christus Patri totus consubstantialis, qua Deus, 1556, b; totus consubstantialis matri qua homo, 414, c, d. 1553, b; ejus caro ex Adami massa, 463, a; non est homo tantum, sed quidam homo, 395 et *seqq.*; si esset natura quadam ex Deo et homine coalescens, nec Patri consubstantialis esset, nec matri, 1555, d; nec foret unicus Christus, *ibid.* persona est una ex duabus et in duabus naturis, 1554, a; in ipso naturam humanam propria carere hypostasi, Ecclesiæ sententia, 399, c, d; duarum in ipso naturarum proprietates integræ sunt et inconfusæ, 531, c. 343, b. 391, b, c. 402, b. 403, a. 407, a. 410, b. 411, c, d. 413, d; debuit utrasque proprietates habere, ut esset mediator; 402, b. 414, a. 446, a. 1510, a, b. Christus non recte dicitur Divinitas, aut Dominatio, sed Deus et Dominus, 1293, a. Quo sensu scriptum sit de Christo: *Quia in ipso inhabitat plenitudo divinitatis corporaliter*. Coloss. ii, 9. 1542, d. Christum assumpsisse carnem universalem, non autem singularem aut circumscriptam, dixerunt Ieonomachi, 398, a. Naturam humanam universalem assumpsit in individuo, 531, d. 534, a. 398, c. Christus corpore prorsus similis nobis, 1286, c, d, necessario circumscriptus est qua homo, incircumscriptus qua Deus, 551, c. 551, b, c. 558, a. 410, b, c. 1619, c, d; circumscriptum fuisse pluribus argumentis demonstratur, 390 et *seqq.* Nisi circumscriptus sit simul et incircumscriptus, miscbentur proprietates, proutque et nature, 410, b; circumscriptus etiam post resurrectionem, 399, a; resurrexit cum carne vera et nostræ similis, 386, c, d; quo sensu ipsum tunc apostoli, jam non secundum carnem novisse dicantur, 586, b, c. Christo honori est circumscribi, 538, a; ipsum circumscribi qui negant, incidunt in Manichæi simul et Pauli Samosatani hereses, 1534, d. Christus si non esset circumscriptus, non manducaretur a nobis, 1605, c. Ejus corpus et sanguinem circumscriptum accipimus in eucharistia, 1754, c. Christus nisi exprimi possit imagine, homo non erit, 453, c, d. 1151, c, d. 1185, d. 1187, d. 1286, c; nec Christus erit, 1236, a, neque nos redemerit, 416, b, c, nec sponte passus fuerit si passionem suam pingi nolit, 451, b, c; non renuit videri accidi id quod assumpsit, 535, c. Christum rite pingi forma corporea ostenditur pluribus argumentis, 478, a, b. Christi imagines adorandæ, *vide* Imago Christi. Christus olim agni forma exprimi solitus, 578, c. 470, b. 1135, c. 1505, d. 1610, b. Christus illasso matris utero natus est, 1154, a. Christus pro singulis hominibus perinde ac pro universis mortuus est, 1298, d. Christi caro homothea, 582, c. Christi passio, 714-719.
 Chrysopoleos episcopus ad S. Theodorum Stud. mittitur a Mæchianis, 1074, b.
 Chrysostomi laus, 710. Fragmentum orationis paschalis ei asseritur, 1710.
 Chrysostomus (S.), *Vide* Joannes Chrysostomus.
 Ciborium, 1794. Carm. xlii.
 Circumscriptio, naturæ humanæ proprietas inseparabilis etiam in Christo, 394, d. 394, d. 410, b, c. 1215, c. 1602, b. 1619, d. Circumscriptiois genera plura, 595, a, b; cuncta conveniunt Christo, *ibid.*
 Cizarensium fraternitas, 1419, c.
 Cleodnius pro veritate custodiam et plagas perpassus, 1038, c.
 Clemens (S.) viginti et octo annis perpetuum martyrium passus, 559, e.
 Clemens monachus prævaricator, 1187, a.
 Clemens præpositus, exsul pro Christo, 1542, a. 1622, c; a sancto Theodoro Stud. avulsus, postea ad ipsum rediit, 1542, a.
 Clementis Romani scripta, 1702.
 Clerici lapsi ac resipiscentes qua lege restituendi in gradum pristinum, 1058, b, c. *Vide* Lapsi.
 Codices sacri sub plebis aspectu positi in omnibus ecclesiis, 530, a.
 Coemeteriorum sacrorum veneratio, 1617, d. In coemeteria hæreticorum intrare nefas catholicis, *ibid.*
 Colere, verbum æquivocum pertinens ad diversa, 495, c.
 Collectæ ad sancta Hierosolymorum loca mitti solitæ, 1598, c.
 Coma eremitarum promissa, 1458, c. Comam alere viri vetantur antiquis canonibus, 993, b.
 Comes cohortis, ὁ τοῦ κόρυς κόμης, 1231, a.

Comitissa, Κομίσσα, 1491, a.
 Commemoratio episcopi in liturgia, 990, b. 1002, b. 1007, a. Imperatoris, 1012, b. populi, 1047, d.
 Communio trina, 995, c, d.
 Communicatio cum hæreticis quatenus catholicis interdicta sit, 1047, d. 1178, d. 1190, c. Quam diligenter sit fugienda, 1035, c, d. 1391, d. 1542, b. 1647, b. 1662, c. Aliqua laicis licita, quæ non item sacerdotibus, monachis, etc., 1650, c, d. 1662, c. 1665, a. Preces ab hæreticis petere non licere, 1666, a. De fide eorum quibus communicetur, prius inquirendum, 288, b. Penæ eorum qui communicavissent cum hæreticis, 1618, b, c. 1655, a. Qui ab iis cibum semel et bis accepit, communicasse censetur, 1391, a, communicare cum hæretico sacerdote, majus crimen quam cum laico, 1650, c, d.
 Communicatio cum hæreticis per dispensationem et indulgentiam, 1662, c, d.
 Communicatio in divinis cum hæreticis vetita, 1667.
 Communicantes cum hæreticis, quatenus ipsi vitandi sint, 1258, c, d. 1594, a. Ipsi eucharistia impertiri non debet, 1259, a. Nec eorum oblationes consecrari, *ibid.* Quomodo cum iis agendum sit, 1662, c, d. sacris initiis ab omni sacra functione arcenitur ab communicationem cum hæreticis, 1653, c, *vide* Hæretici et Lapsi.
 Communio, κοινωνία, et participatio, μετέλθε, num differant, 1479, b, c. Communio sacra quotidiana ab antiquis commendata, 1115. Quantas utilitates habeat, *ibid.* Monachis impertita catholicis quibuslibet, 1665, a, *vide* Eucharistia.
 Communio eucharistica frequens aut rarius pro summentis conscientia, 1667. Monachis imperata unoquoque die liturgico, 1754. Negligentis eam per quadraginta dies, pena, 1755. De Eucharistia nobile testimonium, 1719, in not.
 Conciliabulum sub Constantino et Leone adversus SS. imagines, 1418, d.
 Conciliorum septem generalium sanctiones præcipuæ, 1510, b. *Vide* Synodus, Conventus, Canon, 1510, b.
 Concordia retinenda qua licet, 1005, b, c.
 Conditoria mortuorum, 954, a.
 Confessionis usus ad munditiam animi, 1539, c.
 Confessionis utilitas, 1731. Confessionis et satisfactionis canones (cum vultorum descriptione) nec non penæ, auctore Studita, multo illis S. Basilii miltiores, 1731 et *sub.* Monachorum quotidiana confessio, 1711.
 Confiliatioes, 1819, b.
 Congressus cum hæreticis et de fide collatio vitandi, 1225, b. 1567, a.
 Consignatio, σφραγίς, 1650, a, c., consignatio ante baptismum, 1666, a.
 Consolatio hominis Christiani in hujus vitæ ærumnia, 1361, b, c. Mariti, in obitu uxoris, 1452, b. 1463, d. 1371, a. matris, in morte filii, 1454, c. 1574, d. monialis, in obitu fratris, 1625, d. 1643, b. oculis orbiati, 1570, a.
 Constantinus primus rex Christianus, 1227, c.
 Constantinus Copronymus imp. Ieonomachus, patre Leone Isauro deterior, et in Christianos immianior, 118, a; bellum monachis iudicet, 139, a; ejus impietas et savitia, 1158, a, b. 1162, b. c. 1170, d. 1999, a; mors ipsius, 119, c, d.
 Constantinus Irenes filius imp., legitima conjuge repudiata, alteram ducit, 135, c. 1638, b, c; ob eam rem merito comparatus cum Herode, 1658, a. A sancto Theodoro Stud. excommunicatus denuntiatur, 158, b, c; item a quibusdam aliis sacerdotibus et monachis, 159, c, d. Regno et oculis privatur, 142, b. 1658, c.
 Constantinii monachi testimonium de sancto Theodoro Stud., 435, a.
 Constantinopolis nova Roma, 115, b.
 Constantinopolitana Ecclesia, *Vide* Byzantina Ecclesia.
 Consuetudinum antiquarum auctoritas in Ecclesia, 550, a.
 Consulissa, βράτσοα, 1466, a. 1638, a.
 Contingenti et necessarij notiones, 1039, a.
 Conventus sub Tarasio patriarcha celebratus pro sacris imaginibus, 466, a, b; illius sanctio, 474, b. Conventus Ieonomachorum in Blachernis, 474, b. 475, a.
 Coronatio in nuptiis, 1091, a, d; non tamen in secundis nuptiis, *ibid.*; coronæ nuptiales quid indicarent, 1091, d.
 Corpus nostrum tractare quomodo debeamus, 1236, c.
 Crescentis loca, 219, b. 222, c.
 Crux signum Christi est, non imago, 458, b. Crucis imago inter astra, 494, a. Crucis signum, 927, d, in cibis expressum, 1238, d; etiam ab Ieonomachis, 1543, d; in potu adhibitum, 1283, b. Contestandi gratia usurpatum, 1294, b; potens adversus infernas potestates, 546, b. 1391, d. Manu impressum fugans dæmones, 1795. Carm. LVII. Quare crucis signum potius quam imago Christi adhi-

beatur in baptismo, aliisque cæremoniis sacris, 491, d. Crucis et imaginis Christi honor conjunctus, 179, b. Crucis imagines diversæ, 422, d. S. Crucis elogium, 1795. Carm. xlvii et seqq.

Crucis lignum et sacrificium in Davidis sacrificio figuratum, 734.

Crucifixi imago colenda magis etiam quam imago crucis, 451, a. 462, a.

Curator, *Κουράτορ*, dignitatis nomen, 1547, d. 1416, d. Cyprianus (S.) martyr, antea magus, 1659, b.

Cyprianizare, 1282, c.

Cyrillus (S.) Alexandrinus falso accusatus, quod Dioscorum hæreticum suscepisset, 1087, d. Hypostasim nunc pro persona, nunc pro natura usurpat, 498, a. Ipsius liber, *Thesaurus* dictus, 1799. Carm. lxxii. Ejus loci pro imaginibus, 563, a, 470, b. 1222, b.

Cyrus (S.) martyr, 563, c; ejus imago, *ibid.*, d.

Cyziceni monachi, 1443, d.

D

Da'matius (S.) monachorum pater, 1799. Carm. lxxx. Dammatiorum status, ut et beatorum æternus est, 1125, d. 1355, a. 1759, a, c. 1570, c. 1575, c. 1582, b. 1590, a. 1527, a, d.

Demetrius (S.) martyr editis miraculis clarissimus, 962, b, c; ejus imago in patrii locum adhibita in baptismo, *ibid.*

Demetrii (S.) templum, 918, d.

Demetrius consul, 1462, d. 1688, a.

Demetriadis præpositus, prævaricator, 1178, c.

Demochares legotheta generalis, 1523, a.

Demophilus monachus, 1483, d.

Deus est in cunctis rebus plus minus, pro earum natura et dignitate, 545, b. Solus non pingitur, quia solus incomprehensus etiam cogitatione, 542, a. Dei proprietate una multis cæteras mutari necesse esse, 459, d. Vult omnium salutem, 1785. Carm. n. Deus in carne manducatur a nobis, 1218, a. Dei Filius a Patre differt sola proprietate filiali, 725, a.

Διαβαίνω pro *ἀναβαίνω*, 1527, c.

Diáconus lapsus a ministerio arcetur etiam peracta penitentia, 1582, d.

Dianus num hæreticis consenserit, 1479, a. 1482, b.

Digamia utrum licita, 1091, a, b, penis obnoxii erant digami, 1091, b. 1091, b. 1582, d.

Digamorum nuptiæ absque coronatione peractæ, etiam si conjugum unus virgo esset, 971, a. 984, d. 1091, b. 1582, b. Ideo nec a sacerdote jungebantur, *ibid.* Quoniam igitur modo celebrarentur, 1094, c. In digamorum nuptiis epulari aut etiam interesse vetitum erat presbytero, 971, a. 998, d. 1582, d. 1615, b. De digamis canon Neocæsariensis, 1091, c. Laodicensis, *ibid.*, b. Digamorum coronatorem presbyterum sacris operari vetat sanctus Theodorus Stud., 1582, d. 1613, b. An presbytero illi sacramenta ab alio consecrata dispensare liceat, 1582, d.

Diogenes a secretis, 1550, b.

Dionysii (S.) a iugot loci, 558, b. 466, d. 467, c. 1219, b. 1290, a. 1483, b, c. 1551, b, c; elogium, 1798. Carm. lxi.

Dionysius monachus martyr, 1810. Carmen. cxix.

Dionysius monachus Stud. missus Romam, 1210, c. 1574, a. Missus ad archiepiscopum, 1143, d. Ad patriarcham Hierosolymitanum, 1159, d; ipsius obitus, 1571, d; elogium, 1574, a, d.

Dionysius monachus, 1563, a, c.

Dionysius monachus lapsus, penitens, 1650. 1651.

Dishypatus, vel Disypatus, 949, c.

Dispensatio sive oeconomia, quid sit, 1087, a; alia ad tempus, alia perpetua, *ibid.* Dispensatione usi sunt pro tempore etiam sancti, 1007, a. 1010, a; a quibusnam et quibus in rebus dispensari possit, 1078, d. 1282, d. Dispensatione quoniam præcipue Patres, et quibuscum sint usi, 1086, d. S. Paulus dispensatione usus est in circumcissione, 1087, a. Sanctus Cyrillus dispensavit cum iis qui Theodorum Mopsuestie commemorabant in dyptichis, 1086, c. 1087, a, b. Sanctus Athanasius, ut Itali personas dicerent pro hypostasibus, 1086, d. Sanctus Chrysostomus cum sex episcopis Simoniacis, 985, d. Sanctus Basilus, Dei nomen in sancti Spiritus mentione reticendo, 985, b; item munera a Valente Imp. hæretico accipiens, *ibid.* Dispensatione seu oeconomia utendum est interdum, 985, c. 1282, d. Quoniam sint dispensandi causæ legitimæ, 1087, a. Quoniam in dispensando leges ac termini servari debeant, 985, a, b; interdum ex dispensationis silentium, 1150, b, c. De dispensatione seu oeconomia scripserunt, Eulogius Alexandrinus, 1086, d, S. Theodorus Stud., *ibid.*

Divitas quomodo sit in Christi imagine, 513, b.

Dius (S.) monachorum pater, 1802. Carm. lxxxiv.

Doctoris Christiani dotes, 1511, b.

Dominicum, ecclesia, seu templum, 226, c.

Dominus condidit me initio viarum suarum. Prov. viii, 22, explicatur de humana Christi natura, 591, d. 594, a. Domitianus S. Theodori Stud. discipulus, 206, c. 933, b. Sancte Dormientium *μυστήριον* et *ἀνάρτησις*, 1523, b, c.

Dormitorium monasterii, 1787. Carm. xx.

Dorotheus S. Theodori Stud. discipulus, 206, c.

Dorotheus, hæreticus Acephalus, 1815, b. 1827, a.

Dorotheus (S.), 1815, b.

Dorotheus monachus, 1595, c.

Dositheus hæreticus, 1027, a, b.

Dositheus monachus sanctissimus, 953, b.

Dyrrachii archiepiscopus, 1651, a.

E

Ecclesiæ corpus quinivertex, *πεντακέρυφος*, 1279, b. 1282, b. Ecclesiæ delicere non potest, 1118, b. 1282, a. 1502, d. 1551, a, etiam in tribus orthodoxis salva est, 1050, b; gladio non vindicatur, 1486, c. Ecclesia Romana. Vide Romana Ecclesia. Ecclesiis per hæreticorum sacra inquinatis an et quomodo sit utendum, 1035, c. d. 1663, c. 1666, a, b. Quomodo reconciliari debeant, 1617, c. In Ecclesia diversari, 1053, c, d.

Ecclesiastica judicia non regibus, sed episcopis esse commissa, 1418, c, d. 1419, a.

Εἰδωλεῖον, idolorum templum, 1186, a.

Eleutes, loci nomen, 918, b.

Elias, Enoch, et forte sanctus Joannes evangelista, adversus Antichristum surrecturi, 1034, b.

Elias monachus lapsus, 1531, d.

Elias presbyter, 1563, b, c.

Eloquentia utilis adversus hæreticos, 1087, c.

Elymas, 459, c.

Encyclicam epistolam scribere ausus quidam simplex monachus, graviter reprehenditur, 1505, d.

Encyclicas epistolas scribere episcoporum fuit, 1506, a.

Energumena mulier sancti Theodori Stud. procul dissi res aperit, 159, c, d.

Ephraim (S.) sacra imago, 1815, c.

Ephraim præpositus, 1427, a, b.

Epiphani (S.) elogium, 587, b, templum ipsi erectum a Sabino ejus discipulo, et evangelicæ historiæ figuris decoratum, *ibid.* Ejus liber de hæresibus, laudatur, 485, b. 1798. Carm. lxxix. Ipsius sententia de imaginum cultu, 153, a. Liber contra imagines, supposititius, *ibid.*, b. Ejus locus quo abutebantur Iconomachi, vindicatur, 1214, d.

Epiphanius monachus, 1018, b, c. 1027, a, b. 1210, c. 1278, a.

Episcopus qualis assumi debeat, 959, b, c; ejus officia, 944, 946, 947. Episcoporum unctio, 1554, a. Episcopi unctionis dignitate eminent supra presbyteros, *ibid.* Episcopi potestatem non habent in canones, 986, c. 1018 d. 1107, a. Episcopi strenui descriptio, 946, b, tum e mali, 947, b, c. Episcopos in hæresim lapsos non potuisse, etiam post penitentiam, episcopatum tenere, nec sacra facere, 1594, a, c. 1566, a. Episcopus Chii lapsus, episcopatu abdicato penitentiam accipit a sancto Theodoro Stud., 1563, d. Episcopus invasor, est excommunicatus, 1511, a.

Episcopale munus quam sit arduum ac difficile, 946, a, comparatur cum monastica præfectura, 945, d. Præter episcopi sententiam nihil agi aut dici a subditis debet in controversiis fidei, 1115, c.

Epistemonarchæ, sive iudices in monasteriis, eorumque officia, 147, d. 1782. Carm. vii, 1.

Ἐπιστήριος *Θεολόγος*, Joannes Evangelista, 126, b.

Epistolæ scribendi modus arcanus, 1059, a, b.

Erastus monachus, 1550, c.

Eremitarum coma promissa, 1458, c.

Esaias sanctissimus episcopus, 1598, c. 1619, b.

Esaias hæreticus Acephalus, 1805, b. 1027, a.

Esaias (S.) monachus, 1815, b.

Euceria vel Euceria, 1151, b. Euceriæ præpositus lapsus, 1210, c.

Eucharistia, ipsum Christi corpus et sanguis: veritas, non imago, 559, b, c. 402, b. Pro reali præsentia corporis Christi in Eucharistia insigne argumentum, 1791. Carm. xxi. Quo sensu et quibusnam dictum: *Hoc facite in meam commemorationem*, 559, a, c. Eucharistiæ celebratio Christum vere hominem factum esse statuit, 1190, d. Eucharistia sacrificium, 1455, a, b. viaticum, 250, b. 1598, b. Eucharistia adoranda, 574, d, præcipuus est religionis cultus, 447, c. Ab Eucharistiæ sanctitate longissime absunt sacræ imagines. 578, b, c. Eucharistia asservata, 198, b. 498, a. 1651, b. 1798. Carm. xlii,

XLIII, XLIV, ibi circa Christum cohors angelorum excubans, *ibid.*; quam reverenter tractari debeat, 1662, b, c. Eucharistiam sub unica specie secum defert samitque sanctus Theodorus Stud., 198, b, c, idem ea se a vescitur *captivus*, *ibid.* Eucharistiae usus quotidianus ab antiquis commendatus, 1113, a. Quantas pariat utilitates, *ibid.* b. In nuptiis data conjugibus, 1025, b. 1093, a. Manifesto scelere obstricta tradere, nefas, 993, a. Fidei confessio ante Eucharistiae perceptionem requiri solita haeresis tempore, 1663, b, c. Eucharistiae perceptio per annos aliquot dilata in poenitentiam, 1238, c. 1250, a. 1178, d. 1239, a. 1294, d. 1639, d. 1661, a. Oris ablutio postsumptam Eucharistiam, 1662, c. Eucharistiam porrigit presbyter vel diaconus, 1692, b. Tangere altis non licet, *ibid.* Eucharistiam per seipsos sumere in necessitate, concessum monachis ac monialibus, 1692, b. Quo ritu id fieri tunc deberet, *ibid.* Eucharistiam haereticorum, non esse corpus Christi, 1398, a.

Eucharistiam non esse accipiendam de manu haeretici aut infamis, 1667.

Eudocia candidissima, 1391, c, d.
Eudocimus spatharius, 1351, a. 1570, a. 1386, a.
Endocon virgo, 1346, a, b. Sancto Theodoro Stud. captivo clam cibos submittit, *ibid.*

Eulogiae mitti solitae, 919, a. 1003, b. 1090, c. 1239, d. A Romano pontifice ad sanctum Theodorum Stud. missa, 1036, d. Amuleti loco servatae, 919, a. Sanctae Trinitatis vim continentes, *ibid.* Olei vasculum eulogiae et medicaminis nomine datum ab episcopo Smyrneni, 206, b.

Eulogii Alexandrini opus *De dispensatione*, 1636, d.
Euphemia inclusa, 1298, b, c.
Euphennius episc. Sardenis, 1633, a.
Euphrosyna monialis, 1339, d. praeposita, 1373, d. 1583, d. 1390, b. 1402, a. 1450 a. 1467, a. 1547, d. 1594, b.

Eupraxia (S.), 1402, d.
Euprepianus monachus, 1031, a. 1042, c. 1051, c.
Eusebius (S.) Yercellensis exteros ordinavit necessitate cogente ob haeresim, 1647, a.

Eusebius monachus, 1190, c.
Eustathius monachus, 1022, c. 1027, b.
Eustratus praepositus, 1363, c. d.
Eutychianistae, 1051, c.

Euthymius (S.) Deo consecratus ante nativitatem, 4539, d.

Euthymius S. Theodori Studit. frater, 122, a. 127, b. 927, a. Christi causa flagellis cesus, 907, a.

Euthymius praepositus dire a Moechanis verberatus, 1098, a.

Εὐαγγελισμός, dies festus Annuntiationis B. M. Virginis, 918, c.

Evangelium adorandum, 373, b. Evangelium quaedam disertè docet, quaedam indicat tantum, 490, c. Evangelium in matutinis pronuntiandum, 1651, b.

Evangelizare diluculo, cu usnam fuerit, 1618, c.
Evarestus monachus apostata, 1353, d.

Evodius monachus, 1090, a.

Excitatores in monasteriis, 19, c. 1782. Carm. viii.

Excommunicatus, qui intra annum reconciliari non contenderet, postea admitti veterunt canonem, 971, a. 978, b. 999, a.

Excommunicatio monastica ob leviores culpas quoniam intelligeret, 1749, in not.

Exsequiae quo ritu peragerentur a fidelibus, 934, a, b. In his preces solennes, 1631, b. Item agapae seu conviviae, *ibid.* Fratemitas seu sodalium pro exsequiis curandis, 934, a, b, c. Sodaliū i lorum officia, *ibid.* De cura insepultorum, 931 et aeq. Vide Fanus.

Ezechiel monachus, 1330, c.

Ezechiel propheta, theologus, 1250, a.

F

Febronia (S.) martyr incluta, 577, 453, c. 1172, d. 1265, a.

Feminam saltare coram viris, turpe est, 776.

Festus dies Natalis Christi, Theophaniorum, Palmarum, Resurrectionis, 539, c.

Fides Christianorum omnium una et uniusmodi, 1538, c. Nec additionem admittit, nec subtractionem, *ibid.* b. Fidei in confessionem multa recepta sunt, quae tamen expressa non sunt in Scriptura, 353, c. Exempla generis huius, *ibid.* d. Fidei controversiarum iudices legitimi quinam, modus ineunde concordiae, 1418, c. Fidei dogmatum iudicium non est penes principes saeculares, *ibid.*

Fidei catholica formula seu confessio, 1131, a, c, d. 1487, a. 1494, d. 1515, d. 1527, c, d. 1602, a, b, alia, adversus Iconomachiam haeresim, 471, 475. Fidei catholica professio brevis, Scripturam et omnia quae a SS. Pa-

tribus tradita sunt, recipere, 1326, c. Fides sine operibus non prodest, 999, d. 1246, d.

Funeris Christiani apparatus, 62, b. Hymni exodii in funeribus cantari soliti, 331, b. Preces et appellationes in funere, 1614, c, d. Vide Exsequiae.

G

Gades. Quae ultra Gades, inaccessa, proverbium, 1130, b.

Gelasius abbas monasterii desertor, 938, c.

Genu flectere privatim aut etiam jejulare tempore pentecostali, non est vetitum, 1731.

Georgius (S.) martyr inclutus, 1179, d.

Georgius notarius domesticus, 1498, b. 1626, d.

Galanus egregius monachus, 1086, a.

Gethsemani: ibi sepulcrum beatæ Virginis, 1136, a.

Gnosimachorum haeresis, 1079, d.

Gordinense monasterium, 1346, a.

Gordius (S.) martyr ultro se morti obtulit, 1247, b.

Gratia divina manet in eos qui ad imagines accedunt cum fide, 506, b. Quanta sit vis gratiae Christi, 1302, b, c. Gratia divina auxilium nemini deest in tentationibus, 1182, a. Non deest bonae voluntati, 1451, a, b.

Gregoras laicus pro fide vexatus, 1267, c.

Gregoras sancti Theodori Stud. filius spiritualis, 1090, d.

Gregorii martyris reliquiae, in urbe Calabra Columna, 799.

Gregorius sancti Gregorii Theologi pater, utrum haereticis consenserit, 1419, a. 1482, b.

Gregorius Adelphiensis, Iconomachus, 1212, c. 1344, a.

Gregorius (S.) Armenus, 462, d.

Gregorius consul, 1542, c.

Gregorius metropoli heterodoxus, 1634, a.

Gregorius monachus, 1071, c. 1099, b. 1330, b. 1490, b. 1522, d; in carcerem conjectus, 1071, c.

Gregorius (S.) Nyssenus, 1130, a. Novus Moses, 1799, Carm. LXXIV. Ejus encomium *ibid.* Ipsius sententia de animarum restitutione in pristinum integritatem, 1499, d. Ejus loci pro sacris imaginibus, 470, a, b. 1185, b. 1222, b. 1610, c.

Gregorius praepositus, 1339, a, b.

Gregorius Syracusanus praepositus, 213, c.

Gregorius Thaumaturgus, 1798. Carm. LXXVII.

Gregorii (S.) Theologi dictum: *Ne creaturae colantur etiam in Christi nomine*, explicatur, 498, b, c. Ejus scripta adversus haereses, 1798, Carm. LXXVII. Ejus loci duo quibus abutebantur Iconomachi, exponuntur, 493, c, d. 498, b, c. Ejusdem loci pro imaginibus, 334, c. 375, d. 379, c. 382, c. 396, c. 467, d. 1222, b.

Gulæ praepositus pro fide vexationem passus, 1159, b. 1450, d.

H

Haereses quomodo natae sint, 1035, c. Aliae aliis connexae, 1034, c. Aliquae interdum existere minime mirum, 1518, c. Haeresis tempore non semper servari possunt, quae sancita sunt tempore pacis, 1646, d. ab haeresi venientes quinam rursus baptizarentur; quinam ungerentur tantum; quinam nec baptizarentur, nec ungerentur, 1051, c, d. 1105, a.

Haeretici Jacobitae et Tredatitae, 1699.

Haeretici quomodo differant a schismaticis, 1031, d, quinam praeter ceteris dicendi sint haeretici, *ibid.* Haeretici proprie ac praecipue sunt qui Trinitatem non confitentur, *ibid.* Haereticorum fraudes variae, 1035, b, c, cum prioribus saeculis sentire se, vulgo profitentur, 466, b.

Haereticorum communio quatenus vitari debeat, 1054, d. 1178, d. Omne cum ipsis consortium congressusque damnosus, 182, a. 187, a. Sermo de fide et collatio cum haereticis vitanda, 182, a. 1225, b. 1367, a. Eadem vitata ab Apostolis et Patribus, 1399, d. Nec haeretici, nec eorum fautores in liturgia commemorari debent, 1054, d. 1053, a. 1178, d. vide Communicatio. Haeretici doceri debent, non interfici, 1482, a, ipsis mala precari non licet, 1483, b. Pro ipsis orandum, 1483, c, ab haeretico episcopo ordinatus, non posse in veris Dei ministris censeri, 1038, a.

Hagiopolitanus Syncellus, 1639, d.

Heracleotae, 918, a.

Heracleotes praepositus, 1139, b.

Herodis nomen commune factionum regibus, 1638, a, b.

Hermias haeticus, 1230, b, c.

Hesychius (S.), monachus, 1815, b.

Hesychius protonotarius, 1339, a.

Hierarchia, 1443, a, b.

Hierarchiae ecclesiasticae gradus tres, 1523, c.

Hierosolymorum loca sancta, 1139, d. Collectae eo mitti solitae ab aliis ecclesiis, 1398, c.

Hilarionis (S.) elogium, 1799, Carm. LXXVII.

Homicidii, etiam in iusto praelio commissi, pena, 1415, c. d.
 Homo est decimus in ordine post novem choros angelicos, 746.
 Homo esse non potest qui non sit circumscriptus, 407, b; nec potest circumscriptus esse, quin sit prototypum suae imaginis, 538, b.
 Honor et adoratio interdum pro eodem sumpta, 571; a. c. Honor imaginis non est, qui non sit honor prototypi, 539, a.
 Horcus, loci nomen, 918, a.
 Hospites in monasteriis quomodo gerere se debeant, 1790, Carm. xxiu.
 Hospitalarius, 1531, b. 1599, a.
 Hospitalis domus monasterii, 1791, Carm. xxix.
 Humilitas quanti facienda, 123, d.
 Hymni ecclesiastici quales debeant esse, 215, b. c. Hymni exodii in funeribus adhibiti, 250, c. Hymni vespertini, 211, c. Hymni triumphales Christo victori, die festo Palmarum, 186, c. Hymnus in sacram Christi imaginem, in solemnii supplicatione, 186, c. Hymni quos S. Theodorus Stud. scripserat, in pluribus ecclesiis recepti, 215, d. Hymnus ab eodem S. Theodoro conscriptus in honorem S. Joannis Baptistae, 154, a.
 Hypocoe monialis, 1625, d. 1645, b.
 Hypatius monachus, 1247, c. d.
 Hypatius monachus, 1354, b.
 Hypolichniotes praepositus, 1159, b.
 Hypostasis gemino sensu dicitur, 498, a. Cyrillo nunc persona est, nunc natura, *ibid.*

I.

Iconomachica persecutio et immanitas, 1151, c. d. 1155, b. 1158, a. b. 1162, b. c. 1166, d. 1167, a. 1171, a. 1194, a. b. 1195, a. 1202, d. 1502, a. 1538, b. 1482, a. 1619, a. 1622, a. Eucharistiam fidelibus per vim in os immittebant, 1206, b.
 Iconomachica haeresis fautores quatuor praecipui, 1511, d.
 Iconomachorum haeresis origo, 1163, b. c. omnium haeresum deterrina, 463, c. 1522, d. apud Constantinopolim exorta, 1645, a; in penam Mechanicae haeresis, 1270, b; quam strenue adversus illam pugnatum sit ab ipsis exordiis, 1645, a; quam late grassata, 1271, a; quam multos abduxerit, 1645, a; sectae illius errores praedecim, 550, 551; sacras imagines omnes tollebant praeterquam crucis, 416, 447. Crucis effigiem, sed absque crucifixo, venerabantur, 410, b. Christum etsi contemnerent, tamen reipsa venerabant, 1487, d. 1495, d. 1579, d. 1599, a. Horum sententia evertit incarnationem, 1118, a. 1151, c. 1154, d. 1187, c. d. 1505, d. 1579, c. d. Humanam naturam Christo detrahit, 1487, c. 1495, b. c. Iconomachorum genera duo, 1505, d.
 Iconomachi dicti semichristiani, 751. Iidem reprehenduntur, 706, 707, 751, 767, 722.
 Iconomachi ab universis sedibus patriarchalibus avulsi, 1279, b. 1282, b. c. Sentiant cum Valentiniano, Marcionitis, Manichaeis, 551, a. b. 587, d. 451, c. 462, c. 482, a. 1151, c. 1506, a. 1532, a. 1603, c. 1791, Carm. xxxvi. Num tractandi sint ut Manichaei, 1514, c. d. Judaeis ac ethnicis pares sunt impietate, 1191, d. 1202, b. 1246, d. 1258, b. 1271, a. Deteriores etiam Judaeis, 1154, d. Ipsum furor adversus sacras imagines, 1186, b. Eorundem pseudosynodi, 1162, c. 1482, a. Sunt Antichristi, 1202, b. Iconomachorum confessio fidei, 466, a. b. Eorum inconstantia et varietas, 551, c. d. Imagines bonas esse aiunt memoriae gratia, non autem ad cultum sacrum, *ibid.* Eas in edito collocari volunt et longius ab oculis, ne adorationi pateant, 571, a. Iconomachi a Romana sede damnantur, 1290, d. Contraria eorumdem erroribus doctrina explicatur, 550, a. b. Iconomachorum argumenta adversus catholicam doctrinam, refelluntur, 559, c. d. 406, 407, 410, 414, 419, 422, 425 et *segg.* 451 et *segg.* Iconomachorum quaedam carmina, 435, b. Sigillatim confutantur, 438 et *segg.* Iconomachorum imperatorum series, 174, a. Omnes divinitus multati, 175, a.
 Idolum quid sit, 553, a. Idoli et imaginis discrimen, 178, d. 550, c. d. 558, a. 546, c. Idolorum genera quatuor, 206, b. Idoli nomen quibusnam rebus attributum sit, 546, c. d. 347, a.
 Ignatius abbas, 1145, d. 1151, a.
 Ignatius abbas lapsus penitens, 1294, c.
 Ignatius monachus, 1190, c.
 Ignatius (S.) Theophorus: locus ex ejus epistola ad Philadelphenses, 1483, b. c. In suis epistolis Paulus alter, 1798, Carm. xx.
 Ex ignorantia commissum, nulli poenae obnoxium, 1654, b. c.

Ignorum praeposita, 1426, a.
 Imaginationis vis, 1219, c.
 Imaginis nomen quam late pateat, 466, c. Imaginis et figurae notio eadem, 62, c. Imaginis et typi discrimen, 1186, b. Imago et signum differunt inter se, 458, b. c. Imago alia naturalis, alia per artem facta, 418, a. 1527, a. Utraque similes suis archetypis, 418, a. b. Naturales a prototypis non differunt essentia, differunt artificiales, *ibid.* Artificiales idem sunt cum prototypis similitudine, non essentia, 418, b. 427, c. Et sunt inferiores prototypis, 419, d. Imago et ipsius prototypum non differunt hypostasi, licet essentia differant, 1659, d. 1655, c. De imaginibus dicuntur eadem quae de earum prototypis, 538, b. c. 562, b. c. Imago obtinet prototypi sui nomen, 538, c. 539, a. 422, b. c. Idque etiam in Scriptura, 542, a. Et si imago regis rex vocatur, non ideo sunt duo reges, 422, c. Quo modo prototypum sit in imagine, 542, b. c. Imago prototypo suo coexistit, saltem potestate, 450, b. 454, b. Similitudo a materia imaginis rite discernitur per actionem mentis, 1659, a. Imago non est honore sejuncta a prototypo, 538, b. Imago colitur ob similitudinem duntaxat, 426, a. b. Honore imaginis colitur prototypum, 539, a. c. 567, a. Imaginis contemptus redundat in prototypum, 1242, a. Imaginis et prototypi unus honor et adoratio, quia utriusque una eademque similitudo, 567, a. 422, a. c. 435, d. Nec ob essentiae differentiam dividitur adoratio, quia non dividitur similitudo, 451, a. b. Imaginis honor confirmat honorem debitum prototypo, 558, c. Imago artificialis colitur ratione similitudinis, non autem substantiae suae. 422, a. Imagines sacrae propagantur multiplici genere argumentorum, 175, a. 1505, a. b. Testimonia Scripturae et Patrum, 542, c. d. 467, b. c. 1185, a. b. 1187, c. 1505, c. Decreta conciliorum: Trullani, can. lxxviii, 470, b. 474, d. 1505, d. Niceni II. 474, d. 1506, c. Sacra traditio, 175, a. b. 178, d. 587, d. 470, d. 1151, c. 1505, c. 1606 et *segg.* Argumentum ex ipsa corporis natura, 1501, b. Ex incarnationis mysterio, 178, a. Ex facto Christi mittentis imaginem suam ad Abgarum, 178, c. 1287, d. De imaginibus sententiae Patrum singillatim; S. Petri apostoli, 467, c. 1505, c. 1606, b. S. Dionysii, 558, c. 1219, b. 1290, a. S. Athanasii, 559, a. 562, d. 467, c. S. Basilii, 567, d. 574, a. 467, d. 1185, b. 1218, c. 1222, c. S. Gregorii Nazianzeni, 467, d. 1222, b. S. Gregorii Nysseni, 470, a. 1185, b. 1222, b. S. Chrysostomi, 574, b. 470, a. 1153, b. 1185, b. c. 1222, b. 1245, c. 1287, b. c. 1594, a. Sancti Maximi, 582, a. Imagines sacrae usurpi et collaeptae ab ipso evangelice praedicationis exordio, 178, d. 470, d. Ab initio in omnibus ecclesiis usu receptae, 550, a. Imaginum sacrarum adoratio ubique gentium tradita ab apostolis, 1151, c. 1606, c. 1611, b. Mysteria Christi imaginibus expressa in urbibus et vicis proponebant, 1606, c. 1611, b. c. An de imaginibus nihil traditum in Evangelio, 490, c. d. Num Scriptura doceat adorari debere imagines, 553, c. Imaginum cultus omnis tendit ad Trinitatem, 506, b. Medius est inter duos errores, 1531, a. Quanti sit in religione Christiana momenti, 174, b. c. Nihil commune habet cum idololatria, 550, c. Neque ex imaginibus deos faciunt Christiani, 486, c. Imagines quid differant ab idolis infidelium, 178, d. 550, c. 558, a. 546, c. d. Imagines sacrae non coluntur latría, 1505, a. 1551, a. 1639, c. Sed adoratione relativa, 1550, a. b. 1505, a. In Christi imagine non materia imaginis, sed Christus adoratur, 1505, b. Imaginum sacrarum utilitas ac necessitas, 174, b. c. 1219, b. 1222, c. d. Per imagines visu percipi res sacras non minus utile est, quam auditu per narrationem, 547, c. Imagines simplicioribus duntaxat et imperfectioribus utiles esse, error, 1558, c. Confutatur, *ibid.* d. Imaginibus, periude ac Evangelii libris, egent etiam viri perfecti, 1558, a. d. Nec minor imaginibus honor debetur quam Evangelii codicibus, *ibid.* Gratia divina manat in eos qui ad sacras imagines accedunt cum fide, 506, b. Quorundam imagines sint adorandae, 547, c. Imago Christi Christus est, excepta essentiae differentia, 542, b. 426, d. 1185, a. De imagine Christi dicuntur eadem quae de Christo ipso, 545, a. 562, b. Non tamen multiplex Christus est, licet multiplex sit ejus imago, 559, a. Imagini Christi conveniunt homonymae, quae de Christo dicuntur, 558, c. Christi nomen recte tribuitur ipsius imagini, 558, c. 559, d. 562, a. 1791, Carm. xxx, et est una utriusque adoratio, 426, d. Quo sensu adoratur imago sicut ipse Christus, 1190, d. 1655, b. Non est latreutica imaginis, sed Christi tantum, adoratio, 1587, d. 1659, c. 1655, c. Imaginem Christi, qui rejicit, Christum abnegat, 1185, a. 1190, b. d. 1226, d. 1516, a. 1487, d. 1622, a. Tollit incarnationem, 1226, d. 1242, a. 1246, d. Christo denegat adorationem, qui ejus imagini denegat, 450, d. In imagine Christi, non materia

Imaginis, adoratur, 1535, b. Imago Christi colenda magis etiam quam imago crucis, 454, a. 462, a. 1151, d. Christi passionem imaginibus exprimi, æque ipsi gratum. ac eam sermone commemorari, 1214, a. b. Imagines Christi et SS. in templis vasisque sacris exprimi solite ex apostolica traditione, 1510, c. 1611, b. Pro imaginibus Christi qui patitur, pro Christo patitur, et est vere martyr, 1186, b. 1195, a. 1227, c. Imaginem Christi nec probro nec honore afficiens, censetur hæreticus, 350, c. Imagines vestustate detritæ comburantur, 463, d. Imagines in Veteri Testamento vetitæ cur fuerint, 175, c; d. 534, b. Non tamen nullæ tunc fuerunt, 534, c. d. Serpentis aenea imago Deo iubente facta, eademque salutaris, 554, d. 487, a. Item angelorum imagines fieri Deus præcepit, 455, d. 487, a. Solius Dei imago fieri tunc vetita, 554, b. Per imagines ad Dei cultum deducebantur Israelitæ, 553, a. b. Doctrinæ de sacris imaginibus summarium, 502, c. d. Imaginum cultum oppugnat Leo Armenus imp., 170, d. Ejus oratio adversus imagines, 171, d. Ejus impietati resistit Patrum ciues, 174, b. *Vide* Iconomachi. Imagines, habita coram Leone Armeno oratione, defendit sanctus Theodorus Stud., 174, d. Imagines sacras in solemnī supplicatione gestant monachi Studitæ, 186, c. In imaginum honorem cantica, 1163, b. Imaginem Christi pinxit Lucas evangelista, quam posteris reliquit, 178, c. Imaginis Christi passio, ipsius Christi passio, 566, b. Imago Christi a Judeis Berytensibus confossa sanguinem emittit, 566, d. 1607, b. Miracula per sanguinem illum patrata, 566, d. Imago Christi locuta divinitus, tanquam ex persona Christi, 566, a. Imago Christi gerens in capite typum crucis, 4511, c. Imago B. Virginis data in præsidium, 206, b. Yenerantibus salutaris, 1791. Carm. xxxv. Imago sancti Demetrii martyris in baptismo adhibita susceptoris vice, 962, b. Imagines rite fiunt eorum omnium quæ mente comprehendere possunt, 512, a. Imago imperatoris recepta, confessio imperii, 1510, b.

Imperatores patriarcharum manu coronas nuptiales accipere soliti, 978, b. Imperatorum decreta liberos adulterinis etheredantia, 1011, a.

Imperii et sacerdotij concordia, 962, a. Incarnationis dogma explicatur, 1495, a, b; naturæ duæ in Christo unitæ substantialiter, inconfusæ, 1542, d. 1543, a. Inclusi et Incluse, 959, c. 1246, a. 1817, a; eorum vitæ institutum, 1802. Carm. xciv.

Indictionis principium, 954, b. Indulgentia, juris est remissio, 1091, b. Inquisitio de aliorum fide ne sit nimia, c. 1106, b. c. Institutur initiandorum, 1571, b.

Irene, Leonis IV imp. uxor, cum Constantino filio imperium administrat, 119, c. d. Ecclesie turbas componit, *ibid.* 142, b. c. 1123, a. Cum Tarasio patriarcha agit de convocanda Nicæam synodo, 119, d. Constantino sublato sola regnat, 142, b. monachos a filio pulsos revocat, *ibid.* Sanctum Theodorum Stud. redeuntem magno honore excipit, 142; c. Vectigalia remittit, 951, a. Ejus elogium a Theodoro Stud., 959, 951.

Irene monialis, 1559, d, genere et sanctitate illustris, 1758, c, d.

Irene patricia, 1107, c. 1295, c. 1346, a. 1583, a. post lapsum penitens, ac pro Christo passa, 1295, c. sæculo renuntiat, *ibid.*

Irene præposita, 1618, a.

J

Jacobus, sancti Theodori Stud. discipulus, Christi martyr, 1554, b. Venerandæ ipsius reliquiæ, 1555, b.

Jacobus monachus lapsus, 1126, a, b.

Jannes et Jambres, 1511, c.

Jesu nomen, 702. Vita, 705 sq. Cur tot annis latuerit Jesus, 707. Jesum sine anima humana dixit Arius, sine mente Apollinaris, incircumscriptum novi Manichæi seu Iconomachi, 706.

Jejunia Græcorum singillatim describuntur, 1695 et seqq. et 1714, 1715. Jejunia aliquot ab orthodoxis omitti solita ob distinctionem ab hæreticis, 1699, 1702. Sabbato sancto, unico totius anni, jejunant Græci, cæteris Sabbatis nunquam, 1660. Jejunii in quinta magna feria reguli, 1699, 1751.

Jejunii quadragesimalis tempus quo ritu peragi debeat, 1454, b. 1459, c; in jejunii non ante vespertam cibum, 1195, b.

Joanni (S.) Baptistæ dicatum Studiense monasterium, 146, a. 1810. Carm. cxxix. 1811. Carm. cxxiv. Hymnus in ejusdem Sancti honorem a sancto Theodoro Stud. compositus, 154, a.

Joannis Baptistæ illustre genus, 747. Idem propheta maximus et primus apostolus ac martyr, 758, 710. Prædicator Christi etiam apud inferos, 702. Ejus reliquiæ

superstitæ, catena et discus, 767. Ei dicata ecclesia monasterii Stud., 770.

Joannes clericus, 1634, d.

Joannes (S.) Chrysostomus dispensatione usus erga sex episcopos simoniacos ordinatos, 985, d, certat pro viduæ agro, 999, d. Testimonia pro imaginum cultu, 574, b. 470, a. 1135, b. 1185, b, c. 1222, b. 1245, c. 1287, b. c. 1591, a; ejus dictum: *Parietibus non circumscribi Christum*, explicatur, 1242, d; ejus locus: *Gladio parcendum adversus hæreticos*, 1483, a, b; ipsius elogium, 1799. Carm. lxxix.

Joannes (S.) Evangelista, 9, c.

Joannis evangelistæ metastasis supra humanam conditionem, 787. Laudes ejus eximie, 771 sq.

Joannes sive Joannicus eremita, sanctitate insignis, 1586, a.

Joannēs episcopus Sardensis ab Iconomachis vexatus, 1567, c, strenuus Christi confessor, *ibid.* d.

Joannes Grammaticus, 1587, b. 1558.

Joannis Iconomachi carmen, 435, b. 442, d. 475, b.

Joannes Jejunator episcopus CP. accusatus quod reos quosdam morte damnasset, 1486, b.

Joannes Licanomantis Iconomachorum principis, Leonis Armeni scelus administri, 171, a. 1202, a. 1211, b. 1525, c.

Joannes logotheta, 1519, b.

Joannes (S.) martyr miraculis insignis, 565, d.

Joannes monachus, 1150, a. 1598, b.

Joannes præpositus Chalcitæ, 1630, c.

Joannes præpositus apud Cathara, 1151, b. 1154, c.

Joannes præpositus apud Eucariam, 1154

Joannes sphariarius, 962, b. 1494, b.

Joannicus, 1586, a.

Josephus sancti Theodori Stud. frater, sit monachus, 122, a. Postea Thessalonice archiepiscopus, 127, b. Ecclesie columna, 1065, c. Cum Platone et sancto Theodoro Stud. pugnat adversus Mœchianos, et communicare cum patriarcha CP. renuit, 982, c. A Mœchianis accusatus quasi malis artibus archiepiscopatum adeptus esset, 982, a. Apologiam scribit pro ipso sanctus Theodorus Stud. 979, d. In exilium militat, 1022, a. 1071, b. 1211, a. A Mœchianis depositus, 1065, c. 1074, d. Opus ab ipso scriptum, 1042, a. Ejusdem iambi adversus Iconomachos, 1202, c. Ejus corpus in monasterio Studio asservatum, 251, b.

Josephus presbyter oconomus Ecclesie CP. adulterinas Constantini imper. cum Theodote nuptias jungit, 158, a. Propterea a Tarasio patriarcha ejicitur ab Ecclesia, 158, b. 142, c. Et sacerdotum albo expunxit, *ibid.* A Nicephoro Imper. restituitur, 155, a, b, d. Propter ipsum sanctus Theodorus Stud. aliquo renuit communicare cum patriarcha, 1007, a. Mœchozeutes et Christi pacis dictus, 1142, c. Rursus ejectus a Michaelē Caropala, 166, a. Prævaricator in causa sacrarum imaginum, 1159, b. 1142, d. Multos secum adducit, *ibid.* Fæda demum ipsius calamitas, 175, a.

Josephus præpositus Cerameorum, 1634, a. in hæretica communione semel deprehensus, *ibid.* d.

Jovianus imperator infundæ libidinis reus, in ecclesia tamen commemoratus ob rectam fidem, 1391, c. Catholicæ fidei vindex, 1507, b.

Judaorum Berytensium impietas erga imaginem Christi, 566, b, c. 1607. *Ibi judicabitur homo, ubi deprehensus fuerit*, citatur tanquam ex Scriptura, 1598, b. 1623, c.

Julianus Vestitor, Boethius, 1579, c.

Juramentum omne prohibitum, 1258, a. 1382, c. 1395, a. 1599.

Justina celeberrima, 1282, c.

Justini (S.) locus ex ejus opere quod non exstat, 11605, a.

L

Lacrymæ quam sint salutaræ, 1550, c.

Laicus baptismum rite administrat in necessitate, 1491, a. Item in necessitate sacramenta sibi ipsi rite porrigit, 1491, b. A laico baptismum peragi satiusne sit, quam a sacerdote hæretico, 1491, c. d.

Laodicæ episc. lapsus, 1150, d. Laodicæ præpositus, 1538, a.

Lapsi in hæresim, aut in communione hæretica deprehensi, quibus penæ scelus expiare debeant, 1178, c. d. 1258, c. 1474, b. c. etiam penitentes, Eucharistia privandi, præterquam in morte, 1147, c. An presbyteri, vel monachi possint post lapsum mensis benedicere, 1150, d. 1445, a. An privati sint docendi potestate, 1471, a. Lapsi episcopi ac penitentes debent episcopatu cedere, necnon a sacrificio abstinere, etiam peracta penitentia, 1535, c. d. 1591, d. 1566, a. Sacerdotes lapsos non debere, nisi synodali judicio restituantur, amplius sacra facere, 1127, d. Sed duntaxat Eucharistiam interim accipere, 1150, d. Posse tamen ad sacra munia redire eos

qui solummodo cibum cum hæreticis sumperint, 1654, c. Ipsi non sunt propter munera recipiendi, 1206, a, b, 4239, b.

Latra Christianis unica est res, et soli Trinitati exhibetur, 505, b. 1639, 1635, c. Ea nec B. Virgini, nec cruci, nec imagini Christi deferenda, 1531, a.

Latro sanguine et aqua a Christo in cruce baptizatus, 715.

Latrocinialis synodus Ephesina, 1087, d.

Laura Sancti Charitonis martyris, 1167, d. Laura Sancti Sabæ, 1165, d.

Laurentius præpositus, fidei defensione ac virtutibus insignis, 1427, a. Ejus obitus et elogium, *ibid.* et *seqq.*

Lector sacer, 1639, c. 1662, a, d. Lector lapsus inhibetur a lectione, etiam post peractam penitentiam, 1582, d.

Lemni episc. sanctum Theodorum Stud. benigne excipit, 918, b.

Leo Armenus invadit imperium, 170, c. Sarris imaginibus bellum indicit, *ibid.* et. Ad id ministro utitur Joanne Lecanomante, 171, a. Nicephorum patriarcham frustra tentat, 171, b, c. Disserit adversus imagines, *ibid.* c, d. Refellitur, 174, b, c, 175, et *seqq.* Silentium indicit catholicis, 185, b. Eos in exsilium pellit, ac sacras imagines evertit, 186, a, b. Archimandritas ab exilio revocat, excepto sancto Theodoro Stud. 1139, b, c. Eidem Theodoro mortem intental, 186, d. Synodum convocat, 187, a, b. Monachi adesse detrectant, *ibid.* Theodorum Stud. pellit et in carcerem trudit, 187, d. Moritur in anathemate, 1598, d. a. Ejus impietas, 1515, b. 1526, a. Furor adversus sanctas imagines, 1142, b. 1162, b, c. 1170, d. 1526, a, c. Mors violenta et impietati congruens, 1506, c. 1511, b. 1515, b. 1518, a. 1519, b, c. 1526, a, b. 1543, d. 1598, b. Comparatur cum Pharaone et Nabuchodonosoro, 1170, d. 1506, d.

Leo Chazarus imperator fidei catholice hostis, 119, c.

Leo Isaurus, primus sacrarum imaginum hostis, 118, b.

Leo monachus sancti Theodori Stud. cultor eximius, 207, c, d.

Leo Orphanotrophus, 1003, c.

Leonis (S.) papæ epistolæ dogmaticæ adversus hæresim Euthychianam, 1018, b, c.

Leo Papa III pacem Ecclesiæ Constantinopolitanæ confirmat, 166, a. Ad illum scribit sanctus Theodorus Studita, 1018, b. 1022, a. Ad Theodorum rescribit, 1022, a.

Leo patricius erga monachos munificus, ac monasticarum ædium conditor, 1806, *Carm.* cvi. cvii, *ibid.* *Carm.* cix, 1807. *Carm.* cxv. Fit monachus simul cum uxore, 1807. *Carm.* cxv, 1807. *Carm.* cxv.

Leo Sacellarius, 1267, d. 1415, a. 1574, b. Ejus studium singulare erga Studitas, 1415, b. 1574, b, c.

Leo Velelades sanctissimus episc. 107, d.

Leontius abbas, 994, b.

Leontius Neapolis in Cypro episc., sancti Epiphani sermonum interpres, 387, b. Ejus oratio de sancto Epiphano, *ibid.*

Leontii scholia egregia 1531, b.

Leontius monachus prævaricator, 1099, a. 1187, a. 1250, a, b. 1271, b. Adhæret Mucianis, 1067, d. 1205, b. Fit Iconemachus, *ibid.* Invadit Saccudionem et Studium, 1205, b. 1250, a, b. Sævit in catholicos, 1271, c. Ejus mutatio et penitentia, 1282, 1291, c.

Letoius abbas 1210, b.

Letoius monachus Byzantii in carcerem trusus, 1071, d.

Leuca, loci nomen, 915, c.

Liberum arbitrium, 1226, c. Conciliatur cum divina præscientia, 1587, a.

Lignum semanterium monachorum, 1705. (In Cryptæ Ferratæ monasterio visitur pictus monachus lignum hoc semanterium manu tenens.)

Liturgiam in oratorio peragere licet, ob hæresim in publico sævientem, 1055, a. Eandem in communi domo peragi præstat, quam in ecclesia in qua sit communicatio aliqua cum hæreticis, 1055, b. 1666, b. In liturgia commemoratio episcopi, 990, b. 1002, b. 1007, a, b. Imperatoris, 1002, b. Populi, 1047, d. Commemorari ullius hæretici nomen non debet, 1055, a. 1666, d. Post mortui cuiuslibet qui non obierit in hæresi, *ibid.* Liturgiam fieri pro quodam qui se interemerat, vetat sanctus Theodorus Stud. Eleemosynam pro eo fieri mandat, 1475, a.

Liviana, loci nomen, 915, c.

Locum-tenens, Τοκοτητης, 1594, c.

Logotheta Dromi, 1010, a. Logotheta generalis supremi magistratus, 1525, a.

Lucas (S.) evangelista imaginem Christi a se pictam posteris reliquit, 178, c.

Luciani M. reliquiæ in urbe Messana, 799.

Lucianus lapsus monachus, 1126, b. Pœnitens, 1259, a. 1534, c.

Luctus in morte charorum moderatus esse debet, 1590, c.

Lupadium, loci nomen, 918, a.

Lupi fabula Armeniaca, 1699.

Lycastus consul, propinquus S. Theodori Studitæ 1465 d.

M

Macarius præpositus, 1178, b.

Macedoniani, 1051, c.

Machabæi martyres, 1186, a.

Magister militum Orientis 194, c. 199, a. Magister Palatii, 982, d. 1514, a.

Magistratus Christiani officia, 1165, a, b. Sancti Mamantis ædes Constantinop. 1074, a.

Mandata Dei stabilia sunt et perpetua 1075, d. Non sunt impossibilia, 1126, b, c. Ab iis dispensatio irrita et nefaria, 1078, d. Illis subjacent etiam Imperatores, 1078, d.

Manes Persa, 451, c. Christo naturam humanam detrahit, 479, d.

Manichæi, carnem Christo non nisi phantasticam tribuunt, 398, a. 1506, a. 1532, d. Destruunt incarnationem, 1501, c. 1506, a. 1522, d.

Marcellus hæreticus Christo celeste corpus tribuit, 1190, a.

Marcianus ex monasterio fugitivus, 967, a.

Marcion hæresiarca, 451, c. Marcionitæ, 1051, c. Incarnationem destruunt, 1151, c.

Marcus (S.) monachus, 1815, b.

Mares monachus desertor, 967, c.

Maria theonyma, polyonyma, megalonyma, 725. Ejus obitus dicitur somnus mirabilis, 1702. Ejus παλινογία seu resurrectio, 727, quam angelus nuntiat apostolis, 1702.

Maria Augusta Constantini Irenes filii uxor, 153, d. 1539, c, d. 1638, b. A marito ejecta, et ad monachalem habitum compulsa, 153, d. 1638, b. Solatur eam S. Theodorus Stud. 1539, c, d. In palatium a filia sua vocatam, ire prohibet, ne communicet cum hæreticis, 1562, a.

Maria monialis, 1198, c, d. 1265, a.

Maria spatharia, 1615, d.

Maria virgo sacra, 1414, a.

Marianus spatharius, 1587, a, b. Ejus elogium, *ibid.*

Martyres vere quinam dicendi sunt, 1186, a. 1227, a. 1250, b. Martyres xl. (SS.) 1274, c. 1610, a. Martyrum Acta in duodecim voluminibus descripta, 911, b. Martyrum Acta permulta etiam absque auctoris nomine auctoritatem obtinent, 1215, d.

Martyrii genera plura etiam citra mortem, 1182, b.

Martyrii cause diverse, 1186, a. Martyrio se offerre quatenus liceat, 1217, b. Martyrium, ecclesia, 1178, d.

Martyria hæreticorum adire nefas catholicis, 584 a 1178, d. 1647, b.

Matrimonii origo divina, 1091, d. Matrimonii molestia, 1414 b, c. Matrimonii benedictio solemnis, ejusque formula, 974, c, d. 1011, c, d.

Matutina Dei laudes, 126, c. 215, c.

Maximinus monachus, reus communionis cum Iconomachis, 1478, d. Purgare se conatur, *ibid.*

Maximi (S.) de triplici rerum instauratione sententia, 1499, c, d.

Maximi (S.) Acta : in his testimonium pro cultu imaginum, 582, a, b.

Maximus monachus, prævaricator, 1187, a.

Medicii præpositus, 1538, a. 1478, d. 1619, b. Ab hæreticis abreptus ad tempus, postea strenuus fidei confessor, 1205, b. 1538, a.

Megalo monialis, 1198, c.

Melchisedechiani, 1051, c.

Meletii (S.) Antiocheni imago, 1198, d.

Meletius auctor schismatis, 1051, b.

Meletiani, 1051, c. 1054, b.

Menas (S.) martyris dies sacer undecimus Novembris, 250, b.

Mensa divina sive altare, ubi Eucharistia asservata, 498, b. 1795. *Carm.* xlii, xliii, xliiv.

Mense Herodianæ descriptio, 766, 767.

Mentiri licitum nunquam, 1234, d. Citra mendarium potest interdum veritas reticere, 1235, c, d. Hujus rei exempla, *ibid.*

Mendacium non esse, si quis falsum dicat, ut amici vitam servet, 1238, a, b. At propria salutis causa falsum dicere, nemini licere, *ibid.*

Μετανοΐα; et μετανοΐα; quid differant, 1479, d.

Methodius ad Pascalem papam delegatus in causa Iconomachorum, 1210, c. d.
 Methodius monachus, 1616, c.
 Methodius patriarcha Constantinop. corpus sancti Theodori Stud. ex insula Principis transfert ritu solemni in monasterium Studianum, 251, a, b.
 Metopa castrum, 190, a.
 Michael et Theophilus imp. 1599, b.
 Michael Balbus imp. hæreticus, 206, d. Pro defensione imaginum pulsos revocat, *ibid.* 1507, d. 1530, c.
 Michael Curopalates imp. 166, d. Monasticam vitam amplectitur, 170, c, d.
 Michael monachus Stud., auctor Vitæ S. Theodori Stud. 114, a.
 Michael monachus Christi confessor, 1525, d.
 Michael Syncellus Hagropolitans, clarissimus Christi confessor, 1659, d.
 Minimus in regno cælorum, Matth. v, 19, id est damnatus, 1026, b. 1051, b.
 Ministerii sacri ad altare instrumenta, 490, b. Singulorum significatio, *ibid.* c.
 Miraculum Christi in sua imagine loquentis apud Alexandriam, 366, a. Miracula edita per emissum divinitus ex Christi imagine sanguinem, 366, d. 1607, b. Miracula a sancto Theodoro Stud. patrata, 207, c, d.
 Missa catechumenorum, 1478, b.
 Missa Græcorum novem iconibus eleganter expressa, quæ declarantur, 1689 in not. Missa presantificatorum exp. anatur, 1687 seq.
 Mitata, seu Metata, loci nomen, 207, a.
 Mœchianorum hæresis, 1670.
 Mœchiani, qui adulterio copulatas imperatoris nuptias, dispensatione fieri legitimas potuisse aiebant, 1203, d. Eorum conventus seu mœchosynodus, ad defensionem illius erroris celebrata, 930, b. 1006, c, d. Altera eorumdem pseudosynodus, 1022, c. 1071, c. 1079, b. 1087, d. 1090, d. Errorum illorum confutat sanctus Theodorus Stud. 1022, d. Veram esse hæresim, ac Mœchianos pro hæreticis prorsus haberi debere, ostendit, 1070, et seqq.
 Nec meliores esse Iconomachis, 1107, a. Invehitur in episcopos Mœchianos, 1110, c. Eorum multi in hæresim Iconomachicam lapsi, 1142, b.
 Mœchosynodus, 1071, c. 1079, b.
 Mœchozeuctes, 1142, c.
 Mohamedani dicti novi Chaldaei, 759 adn.
 Monachorum status angelicus, 1822, d. Non nisi post ætatis annum xvi admittendi, 1526, a. Martyrum præmio donandi, 935, b. 1825, b. A laicis iudicari non debent, 1519, c. Etiam sacris minime iniuncti, benedicebant mensis, 1535, c. Eorum officium est, fidem adversus hæreses defendere, 1050, d. 1062, c. Nec in religionis causa tacere licet, 1122, a. 1630, a. Laica veste uti non sunt persecutionis causa, 1074, a. 1263, b, c. Quam multi ex antiquis Patribus monachi fuerint, 1525, c. Quantis laudibus vitam monachicam extulerint, *ibid.* Communio hæreticæ reis penitentibus inungi potuisse a monachis sacerdotibus, 1630, a. b. 1651, b. Necnon a simplicibus etiam monachis, *ibid.* Monachum quemque posse et damnatos liberare, error quorundam, 1527, a. Monacho servum habere non licet, 1425, a. 1522, c. Fugienda mulierum alloquia et contubernium 1425, a. 1462, a. Qua cautione alloqui eas debeat, 942, c. 1819, d. Quali animo debeat esse erga præpositos, 1782. *Carm.* v. Incorrigibiles amandari debent, 1522, b. Dimissi ob delictum non poterunt in aliud monasterium admitti, 970, c. Nec ab aliis præpositis absolvi, *ibid.* Apostata: per sacros canones excommunicati, 935, a. 939, b. 970, c. Ex monasterio uno per levitatem resiliens in aliud admitti non debet, nisi spes sit emendationis, 1522, c. Monachi cella, 1785, *Carm.* ii. Insigne monachi, tonsura, 1458, b, c. Monachis negotii causa foras prodeuntibus monita, 1790, *Carm.* xxviii. Tum et iidem revertentibus, *ibid.* *Carm.* xxviii. Monachorum occupationes: studia litterarum, varia officia, 167, b. Libros describere, 151, b. hymnos cantare inter diurnos labores soliti, 167, d.
 Monachus perpetuum luctum et penitentiam proficitur, 1751, 1754.
 Monastica professio quid sit, 1498 c. Ejus origo, 1525, b. Dignitas et præstantia, 938, c. d. 1402, d. 1525, a. 1558, c. 1779, *Carm.* iii. 1825, a, b. Martyrum laudi suppar, 935, b. 1782, *Carm.* v. In sacramentis numerata, 1523, c. 1593, b. Est indissolubilis ob promissionem Deo factam, 1895, a. Nemo ad eam temere admitti, nemo temere rejici debet, 1522, b. Tyrocinii ac probationis tempus, 1526, a. Sacra et solennes in professione ipsa emittenda cæmonia, 967, c. 1531, b, c. Monasticus habitus professio virginitalis perpetuæ, et perfectionis, 1525, a. 1542, a. Apud quosdam geminus dari solitus, parvus ac deinde

magnus, 1819, c. Unicum vult esse S. Theodorus Stud. 924, b, c. 1819, c. Habitum monasticum dare, cuiusnam esset, 1618, c. Utrum tradi posset a sacerdote qui prævaricatus esset in fide, 1647, d. Habitum monacho cetera here, proinde est ac baptismi spoliare, 1522, b. Monastica vitæ descriptio, 1558, a, b, c. 1790. *Carm.* xxv. Officia et præcepta, 939, c. d. 1175, b, c. Victus ex inanum operibus, 1558, b. Monastica paupertatis leges, 1531, a, b. 1558, b. 1817 et seqq. Rerum omnium communias et æqualitas, 150, d. 942, a. 1819, a. Vestes sacrae dotales elaboratae et pretiosæ etiam apud monachos, 942, d. 1822, a.

Monasterii præpositorum officia, 131; d. 1590, d. 1402, b, c. 1439, b, c. 1459, a. 1782. *Carm.* iv. *Ibid.* *Carm.* vi. Eorum potestas qualisnam, 987, d. Quomodo regere subditos debeant, 1817, a, b. Nihil statuani nisi duobus tribusve in consilium adhibitis, 945, a. Utrum possent quibuscunque lapsis penitentias imponere, 1630, b. Ligandi et excommunicandi potestatem habent in suos, 955, d. 970, c. Monasteriorum varia ministeria, 147, d. 1881, et seqq. præpositi vicarius, ejusque officia, 1782. *Carm.* vi. Officia æconomi, *ibid.* *Carm.* vii. Epistemonarchæ, obseratores v, canonarches, taxiarches, cellarius, prandii minister, coquus, sartores, excitatores, ægrotorum curator, sutores, janitor: eorumque munia ac singulis monita, 1779 et seqq. Monasteriorum hospitium monita, 1789. *Carm.* xxii. Monasterium Agathi 1071, d. Boscyti, 122, b. S. Euthymii, 1174, b. Gordinense 1516, a. Galatæ, 1159, Heracleæ, *ibid.* Hypolichini, *ibid.* Ignarum, 1426, a. 1807. *Carm.* cxiv. Sancti Joannis [Baptiste], 1790. *Carm.* xxv. Leonis 1585, b. S. Mamantis, 1074, a. Medicii, 1159, b. Vide Medicum. Myelense, 1571, d. Mylii, 1159, c. Peleceles, 1458, b. Plubutæ, *ibid.* 1159, b. Photinidii, 1159, b. 1407, c. Saccadionis 123, c. Studii 145, d. Vide Studium et Laura S. Theodosii. 1167, d. Monasterium B. Virginii dicatum, 1810. *Carm.* cxx.

Monembasie episcopus apud Pascalem papam agit contra Iconomachos, 1210, d.

Monialium officia, 1175, c. 1246, b. Monialium pulla vestis. 1550, b. Nuptæ num liceat monialem fieri absque mariti consensu, 1262, d. Moniales triginta, pro Christo verbera et carcerem perpesse, 1274, b.

Montanistarum hæresis similitudinem tantum corporis tribuens Christo, 402, a.

Mori quotidie quid sit, 1226, a. Morientium unctio extrema, 250, b, c. Moribundis accensa luminaria, 250, c. Hymni tunc cantari soliti, *ibid.* Mortui vivorum precibus juvantur, 1626. Pro Mortuis oblatio, precatio, pervigilium, synaxis, canon, sive officium ecclesiasticum, 950, b. 1598, a, b, si modo in cat. olica communione decesserint, 1659, c. Mortuorum omnium memoria in commune celebrata, 938, a. Pro mortuis in hæretica communione preces privatim et elemosynas fieri posse, etsi in liturgia commemorari non debeant, 1666, d.

Mortis et novissimorum meditatio quam salubris, 1450, b. Mortis memoria monachis inculcata, 1711. In morte charorum doloris modus, 1579, a. 1582, d. 1590, c. 1625 d.

Multitudo non semper regula aut argumentum veritatis, 1082, b.

Mylianus præpositus, prævaricator in causa sacrarum imaginum, 1159, b.

Mystagogia, 990, e.

Mysteria coronaria, *nuptiæ*, 1050, d.

N

Natales varii illustrium virorum V. T., 750.

Naveratius sancti Theodori Stud. laborum socius et in monasterii prefectura successor, 127, b. 226, d. 1050, d. 1070, c. 1085, b. 1090, d. 1095, c. 1125, c. 1142, a. 1146, a. 1207, b. 1211, a. 1258, b. 1275, d. 1282, a. 1286, d. 1294, a. 1299, c. 1306, b. Ab hæreticis in vincula conjectus, 1074, a, b. Flagris caesus, 1207, b. 1211, a.

Necessarium et utile quid differant, 1251, d. Necessarii et contingentis notiones, 1039, b, c. Necessarii genus multiplex *ibid.*

Neocæsariensis synodi canon de digamis, 1091, c.

Nestorii hæresis geminam in Christo personam defendens, 599, c. Christum in duos filios divisit. 885, c. Adversus ipsum explicatur hypostatica unio naturarum in Christo, 599, d.

Nestoriani absque novo baptismo aut olei unctione suscepti, 1105, a.

Nicææ episcopus ad sanctum Theodorum Stud. mittitur, 1074, b. Nicææ præposita exsilium et verbera pro Christo cum suis monialibus perpesse, 1512, b.

Nicæna fides de Christo, 471, b, c. Nicæna synodus i

cecxviii Petrum, 1602, a, b. Ejus auctoritas pro cultu imaginum Christi, 471, c, d. Nicæna synodus u. 1115, d, 1218, c. 350 Patrum, sub Constantino et Irene coacta, 119, d. Ejus sententia de sacris imaginibus, 1591, c. A quinque patriarchis recepta, 1506, b. Œcumenica, 1515, a, 1527; a. Anathematizata ab Iconomachorum pseudosynodo, 1482, a.

Nicephorus Logotheta imperium invadit, ejecta Irene, 154, d. Ecclesiæ pacem turbat, Sanctum Theodorum Stud. in exilium mittit, 159, c. Monachos Studitis ad Mœchianorum partes adducere conatur, sed frustra, 159, c, d. Eos in custodiam tradit, *ibid.* 163, d. Misere perit, in expeditione adversus Bulgaros, 163, c. Ejus mors ipsi a Theodoro Stud. prænnuntiata, 163, a, b. Avaritiæ notatus, 1639, b.

Nicephorus ex sæculari repente patriarcha Constantinop. 1105, b. Josephum œconomum restituit jussu Nicephori imp. 155, d. Utrum in ea re obsequi debuerit imperatori, 158, d. Ejus œconomia Iconomachicæ proce hæ tempore laudatur, 1507, a. Sanctum Platonem morti proximum invisit, 166, b. Ejusdem exsequias ipse peragit, *ibid.* c. Ipsius opinio de eximia S. Theodori Stud. sanctitate, 222, d. Quem et patrem suum vocat, 1518, c. Sede sua pulsus ab Iconomachis ac in exilium eiectus 1174, b, c. Christi confessor illustris, 1167, b, c. 1518, d. Enchiridion ab ipso missum Theodoro Stud. 1519, a. Ejus elogium, 326, 327, a. 545, c. 406, b. 1171, 1173, 1205, b. 1518, c, d.

Nicephorus præpositus, S. Theod. Stud. consobrinus, 919, d.

Nicetæ Stræthati scriptum de salutatione manuali, 1711, Nicetas Alexii filius, Leonis Armeni imp. minister fidus, 190, c. Erga sanctum Theodorum Stud. misericordia usus, 191, a.

Nicetas Curator, 1547, d.

Nicetas locum-tenens, 1594, c.

Nicetas monachus, 1558, a.

Nicetas patricius, 994, b. S. Theodori Stud. propinquus, 993, a.

Nicetas præpositus, 1515, d. 1478, c.

Nicetas spatharius, 1502, c. 1571, a.

Nicolaus sancti Theodori Stud. discipulus et in laboribus comes, 195, b. 959, c. 1247, d. 1255, a. 1274, a. 1278, c. 1279, d. 1291, a. 1505, a. 1507, c. 1515, d. 1546, b. Pro Christo flagellis cæditur, 199, b. 205, a. 1250, d.

Nicolaus Chartularius, 1014, c.

Nocturna psalmodia et hymnodia, 1575, c.

Nomina, imagines rerum sunt, 546, b.

Nonna (S.) sancti Gregorii Theologi mater, ipsum Deo devotius priusquam natus esset, 1539, d.

Notarius domesticus, 1498, b.

Notiones communes omnibus manifestæ, 590, c.

Novatiani, 1051, c.

Novatianorum proprium, pœnitentiæ ostium claudere, 1099, c.

Novitii in religionis rebus mandanda, 958, c.

Novitii religiosi quanta cura excolendi, 151, c, d.

Nuptiarum ritus ac sacra formula, 974, c, d. 1011, c, d. Coronæ imponi solite conjugibus, 1091, a, d. Iisdem sacra communio tunc dari consuevit, 1095, a. Nuptiæ secundæ, permissæ per indulgentiam duntaxat, 1091, b. 1091, c. Pœnis obnoxie, 1091, a. Non eodem ritu benedicuntur ac primæ, 1091, a. Neque a sacerdote junguntur, 1094, b. Qualisnam in ipsis benedictio adhibita, 1094, b. 1095, a. Nullæ in ipsis coronæ, 1094, a. In illis epulari presbyterum vetant canones, 971, a. 1091, c.

Nuptiale prandium, 1091, d.

O

Oblationes sacræ, 1638, a. Cere, olei, etc. 1645, a.

Observatores in monasteriis, 147, d. 1785 *Carm.* ix.

Œconomia sive dispensatione utendum est interdum, 983, c. Exemplum S. Pauli apostoli, *ibid.* b. S. Basilii a Valente imp. hæretico munera accepit per œconomiam, *ibid.* Per œconomiam quoque in Spiritus sancti mentione nomen Dei reituit ad tempus, *ibid.* S. Chrysostomus œconomia usus erga episcopos quosdam Simoniacos, *ibid.* d.

Œconomus ecclesiæ Constantinop. 158, a.

Olibianus patricius, 1626, d.

Olei extrema unctio fieri solita ante viaticum, 128.

Olympus mons, celebre monachorum domicilium, 122, a. 219, a.

Onopnictes fluvius, 211, b.

Orandi modus a. Patribus præscriptus, 1062, c.

Oratorium, 1259, b. In oratorio sacra peragi possunt ob hæresim in publico grassantem, 1033, a.

Ordinatio episcopi per proprios episcopos, 982, b. Ordinatio sacerdotis per chrisma et manuum impositionem, 130, c. Ordinationes presbyterorum et diaconorum, non nisi inter missarum solennia peractæ, 1535, c. Ordinationes extra provinciam hæresis tempore, 1646, d. Ordinatio ab episcopo deposito an sit valida, 1631, c, d. Ordinatio ab episcopo nec hæresis nec flagitii publice notato, dubia esse non debet, 1106, b. Episcopus in crimen lapsus ordinare non potest, 1631, c, d. Canon apostolorum contra eos qui per pecuniam ordinant aut ordinantur, 983, d. 1046, b. Ejusmodi ordinationes quam sint exitiosæ, 1105, a, b.

Ordinati ab episcopo hæretico aut deposito, nequaquam in veris Dei ministris censendi, 1058, a. 1631, c, d. Ordinatus ab hæretico vel Simoniaci non sciens, est inculpatus, 1106, b. Ordinati absque acclamatione, non recipiendi, 1646, d. Orestes monachus lapsus ac pœnitens, 1147, c.

Origenes heresiarcha, 1502, b. Ejus doctrina de sæculo restitutione damnatur, *ibid.*

Orphanotrophus, 103, c.

Œ, sicut, varie accipitur, 1287, a. 1635, b.

Ostiariorum hebdomadarius, 1210, a.

P

Pachomii (S.) elogium, 1799. *Carm.* lxxxii, ejus regula ab angelo tradita, *ibid.*

Palena, loci nomen, 918, c.

Palmarum dies festus, 186 c. Supplicatio sollemnis eo die, *ibid.*

Pancratii (S.) martyris historia, 1245, d. Ejus Acta citantur, 1503, c. 1606, b. A quonam scripta sint, incertum, 1245, d. Sincera lamen sunt et a veteribus laudata, *ibid.* Ejus ædes maxima in Sicilia, *ibid.* Edita ibi a sancto martyre miracula, *ibid.*

Pantoleon Logotheta, 1522, a. 1578, b.

Papa. Vide Romanus episcopus, et Romana Ecclesia.

Papini M. reliquie in urbe Scula Myiis, 799.

Paræneses variae; ad magistratus, 1465, a, b. Ad monasteriorum præpositos aut præpositas, 959, c. 1450, a, 1458, d. 1467, a. 1547, d. 1817, a. 1782. *Carm.* iv. *Ibid.* *Carm.* vi, ad monachos aut moniales, 1451, c. 1454, c, d. 1446, a. 1459, c. 1467, b. 1490, a. 1822; d. Ad monachos fugitivos ac desertores, 955, a. 958, c. 967, b, d.

Parasynagoga quæ sit, 1051, d. 1055, b.

Parasynagogi, 1018, c.

Parium, loci nomen, 918, a.

Parœconomus monasterii, 147, d. 1259, c. 1278, c. 1559, d. 1542, c.

Paschalis lætitia, 710.

Paschalis papa, 1151, b. 1154, c. Legatos Iconomachorum rejicit, 1555, a. Ejus opem implorat sanctus Theodorus Stud., 1551, b. Opem fert catholicis adversus Iconomachos, 1555, a. Legatos mittit Constantinop., 1111, c. Ejus laus, 1282, b.

Patriarcha œcumenicus, 1111, c. Patriarcha si erret, non nisi ab aliis ordinis eiusdem debet corrigi, 1419, b. Patriarchæ quinque, 1506, b. Patriarcharum primus Hierosolymitanus, quo sensu, 1162, a. 1595, b. Licet quintus numeretur, 1162, a.

Patriarchalium quinque ecclesiarum ordo, 1418, c.

Patriicii dignitas, 146, a.

Patrini in baptismo ne sint hæreticæ communioni affines, 1666, b.

Paula, loci nomen, 915, d.

Paulopetrium, id est SS. Pauli et Petri monasterium, 1151, b. 1154, d. 1630, c.

Paulus (S.) apostolus œconomia usus est pro ratione temporis, 1807, a. Quinque et triginta annis persecutorem passus, 1227, c. Ejus locus, I Cor. ii, 13, exponitur, 1499, c, d. Ejus elogium, 1798. *Carm.* lxi.

Paulus (S.) confessor, 227, b. Sextus dies Novembris ejus memorie sacer, *ibid.*

Pauli Samosatensis hæresis, Christum esse hominem merum, 479, d.

Paupertas monastica quanta debeat esse, 1558, b, c. 1817, c, d. Vide Monastica paupertas.

Peccati auctorem Deum non esse ostenditur, 1502, a. Peccata quæ secundum naturam, et quæ contra naturam, 1250, a. Peccati saltem leviores minimeque letiferi, nemo expers, 1178, a.

Peccatum recordatio quatenus sit utilis, 1065, a. Peccatore opiat Deus resurgere, quotiescunque lapsi sunt, 1458, a.

Pentalogus, 1070, c.

Pentecostes secunda dies festæ 1614, a.

Pœnitenz ab hæresi revertentes, idem baptizati, 1103, a. Eorum baptisma, 1051, a.
 Perperina, loci nomen, 918, a.
 Persecutionum utilitates, 1231, b. c.
 Pervigilium celebrare, 1053, a. 1090, a. Pervigilium pro defunctis, 1639, c.
 Petronii monachi apostata infelix exitus, 970, a.
 Petrus Armeniorum episcopus, cognomento Lycopetrus, auctor jejunii artziburii, 1699.
 Petrus (S.) sedem Romæ tenuit, 1531, b. Apostolorum princeps ac coryphaeus, 467, c. 1303, c. 1306, a. 1443, c. 1459, a. Ejus testimonium pro sacris imaginibus, 1606, b. Supra Petri sedem tuto consistitur, 1118, b.
 Petrus abbas, 1143, d. 1151, a. 1210, b.
 Petrus episcopus Nicænus, 1191, b. Ab hæreticis abreptus ad tempus, postea egregius Christi confessor, 1203, a, b. 1535, c. 1410, d. 1611, d. Ejus encomium, 1191, b.
 Petrus monachus sanctitate insignis, 219, c. Huic suadet sanctus Theodorus Stud. aliquid de vitæ asperitate remittere, *ibid.* d.
 Phantasie vis, 1219, c.
 Philaretus episcopus, 1319, b.
 Philippus diaconus, 1099, c.
 Philippi monachi præclara mors in Mæchianorum persecutione, 1083, c. d.
 Philo monachus in eadem persecutione mortuus, 1083, c. d.
 Philosophiæ pravus usus, 119, a. Philosophia, vitæ Christianæ status perfectior, 122, a. b.
 Philotheus possessor, 1513, b. 1582, a. 1613, a.
 Philubatus præpositus, Mæchianis, ac deinde Iconomachis consentiens, 1159, b. 1142, b.
 Photinus sancti Theodori Stud. pater, 115, c. Quæsturam gessit apud imperatorem, *ibid.* d. Fidei catholica retinens, 115, c. Monasticam vitam cum uxore amplectitur, 118, a.
 Photinidii monasterium frequentissimum, 1407, d.
 Photinodites præpositus, prævaricator in causa sacramini, 1159, b.
 Phryxum, loci nomen, 915, c.
 Picridium, loci nomen, 1151, b. 1155, d.
 Pictura extremi judicii, 542, a.
 Pictura representans S. Joan. Baptistæ martyrium et funus, 767.
 Pinuphius monachus desertor, 967, c.
 Pionius, 918, a.
 Pittacium, 1159, a. 1550, a.
 Pittaciorum oblatores, 1159, a.
 Plato (S.) Theodori Stud. avunculus, abbas Olympi montis, 119, d. Ejus fratres, 122, a. Interest concilio Nicæno II, 119, d. Multos ad monasticam vitam pellicit, 122, a. Theodori magister, *ibid.* sacram sancto Joanni apostolo ædem construit in Saccudione, 126, b. Prælecturam monasticam abdicat, eamque transfert in Theodorum, 154, a. Abstinere se a Josephi ecclesiæ Constantinopolitani communionem, necnon Tarasii patriarchæ, quod iste Josephum non deponeret, 971, a. b. Ob eandem causam renuit communicare cum Nicephoro, Tarasii successore, *ibid.* Facti sui rationem reddit, 970, 971, 974. Eam ob rem a Nicephoro imp. pellitur, et in carcerem conjicitur, 159, c. 1071, b. Morti proximum invisit Nicephorus patriarcha, 166, b. Ejusque exsequias ipse peragit, *ibid.* c. Ejus elogium, 1205, a. Corpus in Studiano monasterio asservatum, 251, b.
 Pœnitenz monachus, 1559, a.
 Pœna ejus qui catholicum latentem prodidisset hæreticis, 1259, a. Pœna ejus qui dissimulatione usus esset metu hæreticorum, 1258, d. Pœnarum ecclesiasticarum redemptio per elemosynam, 1547, c. Pœnarum monachalium descriptio, 1753 *et seqq.* 1747 *et seqq.* Pœnæ irrogatæ domesticis ejusdem qui se suspendio necaverat, 1478, a.
 Pœnitentibus veniam et pacem non rite concedi prius quam pœnas exsolverint, contendit Theodorus quidam monachus, 1510, b. Refellit, *ibid.* c. d.
 Pœnitentia quam gratos Deo reddat, 1443, b. c. Pœnitentiæ parata cujusque peccati venia, 1653, a. Pœnitentiæ vis ad expianda quælibet peccata, 1250, a. Pœnitentiæ ostium nemini occluditur nisi per mortem, 1250, a. Apertum esse lapsis debet, 1507, b. c. Pœnitentiæ bona, 1550, c. Pœnitentiæ opera, 1258, c. Pœnitentiarum species variae, 1659 *et seqq.* Earum modus diversus pro personarum dignitate, moribus, negotiis, 1651, a. 1662, a. Pœnitentiæ monachis imponi solitæ ob quotidianas culpas, 1451, a. 1459, c.
 Pœnitentiæ causa abstinere a carniū esu per dies quadraginta 1478, a. b.
 Pœnitentia imposita defungi per alium an liceat, 1239, b.

Pœnitentiis injungere an possit quisvis sacerdos aut etiam simplex monachus, 1651 b.
 Polygamis (de) canon, 1091, b.
 Possessor, κτήτωρ, dignitatis nomen, 1545, b. 1382, a. 1613, a.
 Prædestinationis indicia, 1587, c.
 Præpositi spirituales non animadvertunt in corpora, 1451, c.
 Præscientiæ divinæ et libertatis humanæ concordia explicatur, 1587, a.
 Precum quotidianarum formula, 1062, c. d. In his invocatio Deiparæ, angelorum, sanctorum, 1063, a, b.
 Precatio vespertina, 1787. *Carm.* xx.
 Preces sacras hæretici pravo sensu usurpare soliti, 1190, d. Preces etiam peccatorum audit Deus, 1587, a. Preces pro mortuis in catholica communione, 1598, a. 1651, b. Pro mortuis extra communionem illam fieri non debent, *ibid.* Nec pro his qui cum hæreticis communicaverint ad obitum usque, 1666, d.
 Presbyter, *vide* Sacerdos.
 Principes sacris legibus subditi sunt, 1023, d. 1031, c. d. Debent fidei decreta, auctoritatē suā defendere, 1418, d. Principes etiam improbi commemorari in sacris debent ob rectam fidem, 1639, b. Principis insula, 250, c. 1411, a.
 Principenses canonice, 1406, c.
 Procopius monachus, 1250, b. 1430, a.
 Prohyparetiæ hæretici, Origenis asserit, 1602, b.
 Propemptica imperatoribus aliquo proficiscentibus exhiberi solita, 979, d.
 Proprietates oppositæ non dividunt naturam in Trinitate, nec in Christo personam, 485, c. Proprietates diversarum naturarum necessariō diversæ, 415, d. Misceri non possunt nisi naturæ miscantur, 410, b. Nec potest tolli naturæ unitus proprietates, quin natura tollatur, 415, d.
 Proto notarius, 1539, a.
 Protopresbyter, 1335, b. 1475, a.
 Psalmi penitenciales, 1618, a.
 Psalmia in ecclesiis, 1617, b. c. Psalmia nocturna et diurna, 1575, c. Psalmia in funeribus, 1614, c.
 Pteleum æger, 211, b. 218, d.
 Pueri non debent detonderi ante pubertatem, nec nisi volentes, 1563, c.
 Putei benedictio per sacerdotem, 1663, d.

Q

Quadragesimalis jejunii tempus quo rito peragi debeat, 1454, a. 1459, c.
 Quadragesima una aut plures penitentibus injunctæ, 1478, a, b. 1662, a. Quadragesimæ jejuniarum tres apud Græcos, 1694, 1695.
 Quaterniones sancti Theodori Stud. adversus Mæchianos, 1063, d. Adversus Iconomachos, 1159, b. 1163, d. 1167, c. 1174, a.
 Quaterniones xiv quibus continebantur Sermones et Vite fratrum, metricis versibus, 1278, b.
 Quinquagenarii dies in memoriam defunctorum, 951, b.

R

Reclusi. *Vide* Inclusi.
 Regius libellus, 1506, d.
 Regum iram compescit metus a populo, 766.
 Religionis (in) causa nemini silere licet, 1523, a, b.
 Reliquiæ sanctorum venerande, 498, b. 1166, b. 1815, a. Reliquiæ martyrum sanctificationem largiuntur tangentibus, 1126, a. 1775. *Carm.* i. Reliquiæ sanctorum venerabiles, 759.
 Renuntiatio. *Vide* Monastica professio.
 Reprobationis æternæ indicia, 1587, c.
 Restitutionis rerum, præcipue in altero sæculo, genus triplex, 1499, c. d.
 Rhabdus, loci nomen, 214, d.
 Rhetoricæ arti usus pravius, 118, d.
 Romana Ecclesia veritæ ecclesiarum Dei, 1510, c. Universæ sub eodem ecclesiæ firmitate, 1050, a. Ecclesiarum Dei suprema, 1272, b. 1282, a. 1290, d. 1551, b. 1751, a. 1418, c. 1419, a. Prima Sedes apostolica, 1154, d. Illius prerogativæ, 1155, a. 1282, a. Ejus judicium ab universa Ecclesia exquiri et suscipi debere, velut traditio, 1551, a. Sedes sancti Petri, *ibid.* b. Inde accipiendi fidei certitudo, 1419, b. Per illam fideles cum aliis patriarchis et inter se uniantur, 1510, c. Universæ ecclesiæ portus adversus omnes hæresum procellas, 1553, a.
 Romanus episcopus omnium princeps 1151, b. d. Summus Pater Patrum, 1018, b. Primum apostolicum caput Ecclesiæ universæ, 1026, d. Primæ sedis antistes, 1419, a.

Patriarcharum corypheus, 1291, a. Princeps pastorum Ecclesie quae sub celo est, 1019, b. Principatus ejus divinus, *ibid.* c. Ad ipsum referri necesse est, si quid novi fiat in Ecclesia, *ibid.* Id ab initio servatum fuit, 1050, c. A Christo claves per intermedium S. Petrum accepit, 1022, c. d. Synodum orthodoxam absque Romani pontificis cognitione celebrari non posse, antiqua traditio, 1019, c. Huic defertur potestas summa synodi oecumenicae, 1419, a. Ab eo approbati debent synodi nationales, *ibid.* Ad ipsum recurritur ad componendas Ecclesiae Constantinopolitaneas, 166, a.

Romanus (S.), martyr, 1212, d.

S

Sabas (B.), 1999, d. Fidei adversus Anastasium imp. defensor, 1119, d. Excommunicavit prava sentientes, *ibid.* Ipsius Laura, 1163, d. Ejus elogium, 1166, a, b. 1799, *Carm.* LXXIX.

Sabas praepositus Studii, 915, d.

Sabae monachi dissidium a Tarasio patriarcha, 1015, c. Justam dissidii causam fuisse, 1046, b.

Sabellii haeresis, 1191, a.

Sabinus S. Epiphani discipulus, 587, b.

Sacendion, sacra solitudo, 122, b. 126, b. 1010, a.

Sacellarius, 1267, d.

Sacerdos. Quae sacerdos pronuntiat, rata Christus habet, 1014, a. Sacerdotes in haereticorum communione deprehensi, sacerdotio privandi, 1206, a, b. Ob haeresim, aut communicationem cum haereticis, privatos sacerdotio, non posse ab episcopo, sed tantum a synodo restitui ut sacrificent, 1127, d. 1150, c. 1178, c, d. 1238, c. 1618, b, c. An possint interim quasdam alias functiones sacras obire, 1582, d. 1618, c. Sacerdotes emendandi jus pertinet ad episcopos, 1127, c. Etiam in sacerdotum mores inquiri debet, 999, b. Sacerdos manifesti criminis reus amitti non debet ad sacra publice facienda, 998, d. Ad sacerdotes solos sacramentorum rerum judicia pertinere, 182, d.

Sacerdotium Christianum quam sublimis, 150, c. Sacerdotio excludere, qui cum sacerdote excommunicato sacrificet, 979, a. Sacerdotii et imperii concordia, 962, a.

Sacrificatorium in sindone vel asseribus, 1033, b. 1058, a. Sacrificium quotidie peragi solitum, 1007, a. 1015, c. Utrum fieri in oratorio liceat, 1055, a. In communi domo offerri posse ex necessitate, 1055, b. Sacrificii et altaris supplex sacra, 490, b.

Salis communio, 1650, d.

Salutandi formula, *Benedicite sancti*, 1663, d.

Salutatio quae per manus fiebat, 1711.

Sancta sanctis, formula in liturgia pronuntiari a sacerdote solita, 574, d.

Sancti in corpore, 1647, d. Sanctorum felicitas postribum, 250, d. 1125, d. 1199, a, b. 1267, b. 1294, d. 1526, b. 1555, b. 1571, d. 1579, a. 1426, c. 1427, c. 1450, b, c. 1550, d. 1574, a. Plenam laborum mercedem jam adepti, 1125, d. Laborum metam jam assecuti, 1126, d. Sanctos pro salute nostra deprecari apud Deum, fidei catholica dogma, 1527, d. Hominum sunt adjuvatores, 1565, b. Sanctorum invocatio, 1579, b, c. Quotidiana, 1065, b. Eorum praecipue erga quos magis afficitur quisque, *ibid.* ac illius praesertim sancti, cujus memoria eo die colitur, *ibid.*

Sanctum omne, adorandum, 575, a.

Sanguis martyrum pretiosus, 759, 762.

Scala divina: in ea tres gradus, 1815, d.

Scholarum ordines in palatio, 139, b. Earum rector, *ibid.*

Scriptura et traditio, regulae veritatis, 1091, a. 1095, 6. Aliqua eorum, sine quibus religio stare non potest, expressa non sunt in Scriptura, et tamen in fidei confessionem recepta sunt a Patribus, 555, c.

Scurrilitates monachis vetitae, 1754.

Seytharum incurso in Thraciam, 165, a. 1486, b.

Septis saceris ejici, 142, c. 159, b.

Sepultura ritus sacri, 1614, c.

Sergius consul, 1067, d.

Sergius monachus, 1151, a.

Sergius ex solitario praepositus monasterio Peleceles, 1458, c. d. 1551, c.

Sergii (S.) sales, 1071, c.

Sergii leonemachi carmen, 458, a. 451, d.

Serpens aeneus, antitypus Christi, non typus, 379, c. Cur contractus ab Ezechia, *ibid.* Cur minime adorandus, *ibid.*

Severi error duas in Christo naturas confundentis, 482, c. Severianus monachus lapsus, 1470, c, d. Indoctus disputator, *ibid.*

Signatio, *εσφρις*. Vide Consignatio.

Silas monachus, 1462, c.

Simeon monachus Nicephori imp. consanguineus, 970, c. 974, a. 979, c. 1074, c. Fidei catholicae minus quam gratia imperatoris haeretici, studiosus, 991, d.

Simeon monachus, 1199, c. 1247, a.

Simeon praepositus, 951, c. 971, b. 1413, c.

Simeonis historicum fragmentum, 1802. *Carm.* xcii.

Simoniacorum poenae, 1043, b. 1103, a. Canon apostolorum adversus Simoniacas ordinationes, 983, d. 1046, c. Vide Ordinatio.

Simul vario sensu dicitur, 1590, b.

Smyrae episcopus leonemachus S. Theodorum Stud. carcere includi curat, 202, d.

Solitudinis bona, 1114, b.

Sophiae (S.) templum Thessalonicae, 918, d.

Sophronii (S.) archiepiscopi Hierosolymitani encomium in SS. Cyrum et Joannem, 563, c. S. Sophronii Synodica, 485, b.

Sophronius egregius Studiani monasterii praepositus, 211, d. 214, b, d.

Sosipater abbas, 1526, c.

Spatharius, 962, a. 963, a.

Spatharia Flaviani, 1574, d.

Σφρις. Vide Consignatio.

Speciei nomen varie accipitur, 434, c.

Sportellae dono missae a S. Theodoro Studita, 1631, d. Stauracius, Nicephori tyranni filius, post duos imperii menses obit, 163, d.

Stauracius spatharius, 963, a.

Stella pius Magos ducens, angelus erat, 745. De eadem, 702.

Steiteuticon, opus sancti Theodori Stud. 350, a.

Stephani leonemachi carmen, 458, b. 458, b.

Stephanus lector, 1102, b.

Stephanus magister, 1514, a.

Stephanus praepositus, 1442, d.

Stephanus praepositus ab haereticis monasterio suo pulsus, 1071, c.

Stephanus a secretis, 924, a. 1510, d.

Strategus, 1455, a. 1623, b.

Studium, insigne monasterium apud Constantinop. 146, a. Eius origo, *ibid.* Quam celebre fuerit, 166, d. Eius templum cum primis magnificum, 146, a. Monachi inde ejiciuntur a Copronymo, *ibid.*, b. A S. Theodoro Stud. instauratur, *ibid.* c. d. Studii nomen pluribus inde monasteriis attributum, 170, a. Studiani monasterii elogium, 114, 115.

Studitae monachi frustra tentantur a Nicephoro tyranno, 159, c. d. Custodiae mancipantur, 162, d. Studitarum occupationes litterariae, 167, a, b, c. Artes quas exercebant, *ibid.* d. Studii consul et patricius, monasterii Studiani conditor, 146, a.

Studitarum monasterii ordo divini officii et constitutiones, 1705 et seqq.

Stylitae sive Clonitae, plures temporibus S. Theodori Stud. 953, d. 1782. *Carm.* v.

Subditorum cura, probatio amoris erga Christum, 1535, b. 1591, c, d.

Subscriptio confessionis catholicae requisita ab iis qui errores ejurant, 1242, b. 1550, a.

Suppositum, τὸ ὑποκείμενον, est substantia cum hypostasi, 1551, b.

Symbolum fidei semper unicum, 471, a.

Symbolum a sanctis Patribus cccxvi traditum, 1602, a. Syncephali haeretici, 1815, b.

Synodorum metropolitana, 1611, d. 1630, c.

Synaxis, 1523, b. Habita pro mortuis, 1598, a.

Synecelus Hagiopolitanus, 1639, d.

Synodus legitima quoniam, 986, b, c. Cogi non posset absque Romani pontificis cognitione, vetus est traditio, 1019, c. Approbati debet a Romano pontifice, 1419, a, b. Synodi omnes orthodoxae, quasi unica sunt, divini sensus communione, 471, a. Oecumenicae potestate, 1527, c. In primae synodi decretis continentur potestate, seu virtute decreta posteriorum synodorum, 471, d. Qui unam recipit se rejecit, cunctas recipit se rejecit, 471, b, 474, b. In synodis antiquis imago Christi in omnium oculis posita, 465, c. Synodi Antiochena sub Theodorito patriarcha testimonium pro cultu imaginum, 1591, a. 1610, d. Synodus in Blachernis adversus imaginem Christi, 1506, b. A quatuor patriarchis damnata, *ibid.* Per aliam synodum haeticam confirmata, *ibid.* Synodus Carthagenensis, 986, d. Synodus Ephesina latrocinialis, 1087, d. Synodi Quinisextae testimonium pro sacris imaginibus, 578, d. 474, d. 1505, d. 1610, a. Ejusdem canon adversus viros qui comam alunt, 993, b. A quinque patriarchis admittitur illa synodus, 1506, b. Synodus Nicæna. Vide Nicæna synodus. Sy-

notus gemina Moechianorum approbat adulterinas nuptias, 1019, c. 1022, c. Gravissimas penas decernit in eos qui contradicerent, 1023, b. Vide Moechiani. Synodi vi canon pro sacris imaginibus, 410, b. 1153, c. 1503, d. 1610, d. Synodi haeticorum solent veterum canonum studium praeferre, 986, b.

T

Tarasius patriarcha Constantinop. 158, a. Accusatus quod Simoniaci ordinatos suscepisset, 1103, a. Et quod ipse Simoniaci fuisset ordinatus, *ibid.* Imperatoris adulteras nuptias recusat copulare, 158, a. Nuptiarum illarum copulatorem Josephum oeconomum deponit, 158, a. 142, c. 153, a. Mitius cum imperatore ipso agendum censet, majoris mali metu, 142, d. 143, a. Ab ipso dissentit S. Theodorus Studita, 143, a. 1103, a. Uter in ea re prudenter, 143, b. Theodorum Stud. vinctum Thessalonicae solutat per interpretem, 1067, d. Laudatur a Theodoro Studita, 1102, d.

Tasodrugitae haeretici, 1031, c.

Taxiarchiae in monasteriis, eorumque officium, 147, d. 1785, *Carm.* xi.

Templum, id est monasterium, 166, d. 1791.

Templum Belparae, 1794, *Carm.* xl. 1802 *Carm.* xci. S. Joannis Baptista, 146, a. S. Petri, 1802, *Carm.* lxxvi. S. Joannis Evangelista, 126, b. 1802, *Carm.* xc. S. Chrysostomi, *ibid.* *Carm.* lxxxviii. S. Euphemiae, 1802, *Carm.* lxxxix. S. Sophiae Thessalonicae, 918, d. S. Demetrii, *ibid.* S. Mamantis, 1074, a.

Tentationes variae demonis, 1158, a.

Terrae motus magni in iis locis ubi vigeat Iconomachorum persecutio, 1502, c.

Terrae sanctae descriptio, 1162, a.

Tessarescedecitae haeretici, 1031, c.

Thaddaeus monachus pro imaginum defensione interfecit s, 203, d. 1123, c. d. 1182, b. 1225, d.

Tetradita, 1471, c.

Thalelaeus monachus, 1205, c. 1242, b.

Thela (S.), protomartyr, 1179, d. 1266, a. 1402, d.

Thematibus quique praefectis, 1285, b.

Theocista, S. Theodori Stud. mater, 115, c. 926, d. Ejus elogium, 927, b. Epitaphium a filio scriptum, 118, a. Theocistus eremita erroribus quibusdam implicatus, 1586, b. Errores illi recensentur, 1526, 1527. Hunc S. Theodorus Stud. sanare nititur, 1586, b. c. 1439, b. 1526, c. Errores ejusdem Theocistis, 1530, b.

Theocistis magister, 982, d. Ex magistro monachus, 219, a. Theocistis monachi contentio cum Tarasio patriarcha, 1015, a.

Theodori Antiocheni Synodicon, 579, a. Ejus testimonium pro imaginum adoratione, *ibid.*

Theodorus Daphnopates, 115, c.

Theodorus diaconus, 1534, d.

Theodorus hospitalarius, 1599, a.

Theodorus (S.) martyr insignis, 1179, d.

Theodorus monachus, 1526, c. 1471, d. 1503, d.

Theodorus patricius, 1451, b. 1515, c. Ex ethnico Christianus, *ibid.*, d. 1799.

Theodorus (S.), Siceotes, 1799, *Carm.* lxxv. Theodorus Strategus, 1435, a.

Theodori (S.) Studitae ortus, patria, parentes, infantis baptismus, 115, b. c. 353, b. c. Adolescentis mores, studia, profectus in litteris, 118, c. d. 258, b. c. Studium sacrarum litterarum, ac mira in iis interpretandis solertia, 119, b. 258, c. Pietas, vigilae, temperantia, 119, b. c. Fit monachus, 1226, 229, d. Vita ejus in monasterio, 122, d. Praestitit conueniendi sancti Joannis apost. Edi, 123, b. 243, b. In Scripturae ac Patrum libris assiduus, 127, c. Quosdam monachos laxiores revocat ad disciplinae severitatem, 130, a. Sacerdotio initiatur, 130, c. 247, b. Arcta ipsius consuetudo cum Deo, 151. Monasterio praeficitur, 151, a. b. 250, b. Quomodo se in eo munere gesserit, 151, d. 250, 251.

Theodorus Constantinum imp. ob nuptias adulterio conjunctas excommunicari debere petendit, 158, b. A Tarasio patriarcha, qui communionem imperatori non negabat, aperte dissentit, 158, c. tentatur ab imperatore, sed frustra, 158, c. 251, a. b. Flagellis creditur et exilio addicitur, 159, b. 254, c. d. Multi astipulantur Theodoro, *ibid.*, 1045, a. 1067, b. Scribit ad Romanum pontificem, 142, a. 255, c. Litteras a pontifice accipit, ab eoque laudatur, *ibid.* Causam exponit cur a Tarasio dissentiat, 922, b. Probat, episcopos ipsos, si quid peccent, alimoni ab aliis debere, 925, b. Thessaloniam in exilium deportatur, 159, c. Inde fratres suos ad veritatis defensionem hortatur per epistolas, 903, a. 907, d. 914, a. Iter suum Thessalonicense describit, 915, c. d.

Theodorus Studita mittit legatos in Palestinam ob haerem seu turbas Byzantii, 1670. Laudatur summopere ab Anastasio Bibliothecario, 789, 801. Ejus catecheses legabantur in divino officio, 1710, 1712. Ejus pars orationis falso a nonnullis ascripta Chrysostomo, 750, ada. Eius typicon in codice Vat., 1692. Epistolarum ejus suppletur breves lacunae, 1115 in not. Studitae est, non autem Joannis Damasceni, oratio de nativitate B. Mariae, 719, ada. Studitae error circa nomen filiae Herodiadis, 765. Item error de nece Herodis junioris, 770. Sensus ab eo accommodatus commati S. Pauli, 1748, ada. 7.

Theodorum, Constantino imp. subdito, revocat Irene Augusta, 142, b. 253, d. Constantinopoli perquam honorifice excipitur a regina ipsoque patriarcha, *ibid.*, c. Seceedit in Saccudionis monasterium, 143, b. c. In urbem regiam redire cum suis cogitur ob Saracenorum incursionem, 145, d. Studium ipsi monasterium in urbe traditur, *ibid.*, d. Ejus fama confluit illic plurimi, 146, c. d. Ipsius ratio gubernandi, 147, b. c. Regulas monasticas iambicis versibus describit, 150, a. Comparatur cum Moyse, 150, b. Imprimis rerum omnium communionem et aequalitatem commendat suis, 150, d. Libris describens dat operam, 151, b. Laudat Irenen quod rectigalia relaxasset, 903, b. c.

Theodorum Nicephorum imper. consulit de patriarcha in Tarasii mortui locum subrogando, 939, a. Nicephorus ex saeculari repente fit patriarcha, 155, c. 1103, b. Josephus ecclesiae Constantinop. oekonomus qui nefarias Constantini nuptias initiaverat, ideoque ejectionis ab sacerdotio privatus fuerat, jussu imperatoris restituitur per synodum, consentiente patriarcha, *ibid.* Patriarcham ab ea mente revocare per litteras tentat Theodorus, 1006, c. d. Queritur ipsum nihili respondere, 991, d. Quapropter ab ipsius communionem se abstinere, occulte tamen, 979, a. 985, a. 1130, c. Aperte autem post biennium, 1010, a. 1091 c. d. Ea de re fratres Saccudionenses admonet, 1010, b. c. Facti sui causas exponit, 970, 971, 1010, a. b. 1103, a. b. Ostendit quam grave fuerit Oekonomi scelus, 974, 975, 978. Frustra praetendit dispensationem: qua recipi potuerit, 983, a. b. Dispensationem hanc esse manifestam canonum et Evangelii eversionem, 978, a. 1042, c. 1047, a. 1091, a. b. Uter in eo negotio prudentius egerit Theodorus an Nicephorus patriarcha, 158, c. d. 258, a. Theodori sententia praefertur, 159, a. 258, a. Imperatorem placare tentat per Simeonem monachum ipsius imperatoris consanguineum, 974, a. 979, b. c. Eam in rem binas ad Simeonem illum litteras dat, 970, c. 974, b. Ad eundem scribit apologeticam pro Josepho Thessalonicensi episcopo fratre suo epistolam, 979, d. Apud patriarcham tuetur se per litteras, 987, b. Schismaticum se, uti dicebatur, ostendit non esse, 987, d. Etiam Romae male audit tanquam auctor schismatis, 1018, c. d. Accusationem litteris Romanis datis diluit, 1018, b. c. Sponte communicaturum se cum patriarcha, modo oekonomus sacerdotio pellatur, 1002, c. 1015, b. Adversus Theodorum eique adherentes celebratur synodus, 1019, c. 1022, c. Synodo excommunicatur ac deponitur, 1074, a.

Theodori alterum exsilium, 159, b. c. Inde Romani pontificis open contra Moechianos, ut ipse vocat, implorat per litteras, 1018, b. Iterum scribit ad eundem pontificem, 1022 a. Leo respondet prioribus ejus litteris, 1022, b. Pontifici gratias agit, et quae a Moechianis in synodo decreta fuerant exponit, 1022, 1023. De haereticis accusatus ab adversariis, purgat se apud eundem pontificem. 1027, a. b. Impia Moechianorum dogmata recenset confutataque, 1030, d. 1051 et seqq. eos pro haeticis haberi omnino debere ostendit, 1050, d. 1070, d. 1071 et seqq. Vitari tanquam haeticos jubet, 1047, d. Librum de dispensatione scribit adversus eosdem, 1086, d. Celebrat sanctos confessores qui moechianica persecutione obierant 1083, d. 1098, a. b. Josephum sede sua pulsatum solatur, 1067, c. Nicephoro imp. cladem necemque praedicat, 163, a. Constantinopolim revertitur, 165, a. Redit cum Nicephoro patriarcha in gratiam, *ibid.* Alios quoque ad eam concordiam hortatur, 1111, c. Stasiano monasterio redditus, ibi disciplinam instaurat, 163, d. Sancti Theodori Studitae pro sacris imaginibus oratio coram Leone Armeno imp. habita, 174, d. 175, a. Omnem cum haeticis congressus, et colloquium improbat, 179, d. Imperatorem disceptationibus de fide se immiscere reprehendit, 182, b. c. Silentium ipsi de praesentibus controversiis indicitur ab imperatore, 185, b. Negat liberum sibi esse in religionis discrimine silere: catholicis monachis praecipue, ipsisque patriarchae addit animos, 185, c. 1119, b. Eundem patriarcharum sede sua del usum et exsulem per litteras compellat praedicatque, 1174, b. In solenni supplicatione imagines sacras circumferri jubet a suis, 186, b. c. 286, b. Imperatoris minas contemnit, *ibid.*, c. Praepositos mo-

nasteriorum admonet ne ad synodum ab Iconomachis indictam accedant, 187, a. Eorum omnium nomine ad synodum illam litteras dat, 187, b. 1115, c. In his litteris catholicam de imaginibus doctrinam luculente exponit confirmatque, 1118, c, d.

Theodorus tertio eyul, carceri etiam mancipatur, 187, d. Alios, pro fide pariter exules captivosque solatur ac roborat per litteras, 190, a. 1130, d. Rursus pro catholico de sacris imaginibus dogmate copiose disserit, 1130, 1131 et seqq. Thaddaei monachi Studitae, ab haereticis ad necem usque verberati martyrium celebrat, 1123, c, d. Quorundam Abbatum praevicationem et in fide naufragium deplorat, 1139, b. c. 1141, a. Ob scriptas ex carcere litteras deferitur ad imperatorem, 190, b, c. Longius relegatur, et arcte includitur, *ibid.* Pro fidei defensione scripturum usque ad mortem se proficitur, *ibid.*, c. Eam ob rem imperator flagellis ipsum caedi mandat, *ibid.* Pergit suorum fidem ac constantiam per epistolas fovere, 191, b. c. In carcere clericum quemdam ab haeresi ad sanam fidem revocat, 194, b. Ob eam causam crudeliter verberatur imperatoris iussu, *ibid.* d. Tetriore ergastulo reconditur cum Nicolao discipulo, 195, b. Quam dira ibi peritulerit, *ibid.*, d. Fame cruciatur, 198, b. Vescitur sola Eucharistia quam sub unica specie secum deferrebat, *ibid.* Ejus inopia sublevari quidam vir pius, *ibid.*, c. Quadam sancta virgo, 1346, b. Orestes lapsus ad ipsum recurrit ab eoque penitentiam accipit, 1147, c. De lapsis recipiendis epistolas scribit ad Naucratiun aliosque, et quasdam ad eos ipsos qui lapsi erant, 1127, a. 1178, b. 1203, c. 1238 b. 1247, d. 1259, c. 1295, c. 1317, a. 1335, c. 1391, c. 1442, d. 1478, c. 1618, b. 1633, c. Scribit ad triginta moniales pro Christo victas, 1274, b. Et ad Mariam Augustam pro fide exsulantem, 1339, c. Tum ad fratres pro eadem fide diversis in locis captivos, 1179, b. De sacram imagerieum cultu rursus disserit, 1182, d. Probat, martyres esse eos qui per sacris imaginibus paterentur, 1186, a. 1187, c. Jam senior, et praeterea aetate confectus, epistolam instar testamenti brevioris scribit ad fratres, 1186, c. Episcopis pro fide vexatis gratulatur per epistolas: Theophylacto Nicomedensi, 1122, c. Theophilo Ephesino, 1239, d. Josepho Thessalonicensi, 1202, c. Cunctis simul episcopis pro fide exsulis, 1331, c. Paschalis papa recens creati operi adversus haeresim implorat per litteras, 194, a. 1131, b. Eadem de causa scribit ad Alexandrinum et Antiochenum patriarchas communem ambobus epistolam, 194, a. 1133, d. Quam atrox Iconomachorum persecutio esset exponit, 1138, a. b. Ejusdem argumenti litteras dat Hierosolymam, tum ad Patriarcham, 1159, c., tum ad quosdam abbates, 1166, a. 1170, a. 1174, b. Paschalis papae operam flagitat novis litteris, suo et quorundam hegumenorum nomine, 1151, d. Has litteras Romam ferendas committit Epiphano discipulo, 1210, c. Ad monachos suos extorres ac dispersos paraneiticam scribit epistolam, 1223. Recrudescente persecutione, confessores Christi roborat pluribus epistolis 1174, b. 1246, a. 1267, c. 1270, c. 1271, b. 1293, c. Eorum qui obierant vitas ac certamina versibus describit, 1278, b. Jacobi sirenei pugilis obitum ornat insigni praeconio, 1331, b. Ejus scripta aliqua veniunt in manus imperatoris, 199, a. 1231, a. b. Venuit flagellis dirissime excipitur cum Nicolao discipulo, *ibid.* De his scribit ad fratres dispersos, 1250, d. Ejus virtuti testimonium tribuit diabolus per mulierem energumenum, 199, c.

Theodorus Smyrnas cum discipulo transfertur et arctius custoditur, 202, b. c. Nihilominus inde scribit furtim ad dispersos fratres, 1278, c. Constantinopolitanam Ecclesiam graviter increpat, 1279, a. b. Rursus flagellatur, 203, a. 1279, d. Magister militum nequidquam tentat blanditis ipsum flectere, 1283, b. c. Laetus expectat mortis rescriptum ab imperatore, 1286, c. Bardas severissimus persecutor Smyrnas decumbens accersit Theodorum, ejusque operam postulat, 205, b. c. 299, c. Illum Theodorus penitentem sanat, 206, a. Eidem in haeresim mox relapsi mortem praedicat, 206, b. De Leonis Armeni nece scribit ad Naucratiun, 1306, c. Et ad Joannem Logothetam, 1319, c.

Theodorus Smyrnensi carceri et exilio liberatur, 206, d. Michaeli Balbo, imperatori novo gratulatur per litteras, orthodoxum ratus, 1307, d. Constantinopolim revertitur, 207, a. b. Ubique summa gratulatione et honore excipitur, *ibid.* In reditu complura edit miracula, 207, 210 et seqq. Ex itinere Nicephorum patriarcham invisit, 219, b. 1410, d. Scribit ad episcopos in Chersone adhuc exsultantes, 1343, a. In urbem reversus, Catholicorum nomine scribit ad imperatorem, 1350, c. Mox ipsum astitit una cum pluribus episcopis et hegumenis, ac suas catholice ecclesiae restitui postulat, sed frustra, 222, a. Abit Theodorus ad Crescentis loca, 222, c. 315, c, d. Quo

in statu res essent, scribit ad Nicephorum patriarcham, 1318, c. Constantinopolim redit occasione belli civilis, 222, c. Epistolam ad monachos suos nondum ad propria reversos catechetice scribit, 1339, a. Eustracium lapsum excitat per litteras ad penitentiam, 1303, d. Acceptis ab Hierosolymorum patriarcha litteris respondet, 1393, c. Publicum coram imperatore congressum et disputationem cum haereticis plane dissuadet, 1418, b. Apologiam pro catholicis scribit ad imperatorem qui congressum illum expetiverat, 1599, b. Simul eidem offert Catholicorum confessionem fidei, 1602, a. Sanciende in Ecclesia pacis modum proponit Leoni Sacellario, 1419, a. Rebus civilibus compressis migrat in Acritorum peninsulam, 222, d. 318, a. Inde ad Nicephorum patriarcham crebro ventiat, *ibid.* Patriarchae erga Theodorum veneratio, 222, 223. Item alios sanctos viros invisit, 1411, a. Theodorus Augustae ac Basilio ejus filio ab haeresi ad catholicam fidem traductis gratulatur, 1619, b. Ad beatum Joannem sen Joannem anachoretam scribit pro Theocisto eremita ab erroribus quibusdam ad sanam mentem revocando, 1586, a. Penitentiae suae ac rectae fidei testem libellum mittit eremita ille ad Theodorum, 1526, c. Ad illum Theodorus mittit fidei formulam, quam subscribat, 1530, a. Theodori supremus morbus, 226, b. 323, c. Novissima ad suos verba, 127, c, d. 323, d. Ademptibus benedicit signo crucis, 230, a. Obitus ac sepultura, *ibid.*, c. Testamentum, 1814, a. Ejus confessio fidei, *ibid.*, b, c. Corpus post plures annos integrum et suavi fragrans odore, 231, a, b. Translatio, *ibid.* Ejus imago et oleum ex sepulcro, morbos sanant, 218, b. Scripti ab ipso libri, 154, a, b, c. 263. Ejus encomium, 114, a, b. 230, c. 234, 235. Ejus res gestae a pluribus scriptae, 115, b. Ipsum invocant Michael vitae scriptor, 250, d. Quanto in pretio apud omnes fuerit, 114, a. 234, a, b.

Theodorus (S.) Stud. erga Tarasium et Nicephorum patriarchas dispensatione usus pacis gratia, 1006, d. 1007, d. Per dispensationem communicat cum haereticis, 1102, d. S. Theodori Stud. carmina sacra pluribus in ecclesiis cani solita, 215, c. S. Theodorus Studita accusatus quod lapsis penitentiam tanquam pro potestate imponeret, purgat sese, 1474, a, b. 1514, b. 1563, d. Et quod synodum Nicenam non haberet pro oecumena, 1411, c. Oecumenicam esse confitetur, *ibid.* 1513, a. 1527, d. Aliquando aliter de ea locutus, 1411, c. Quaedam aliae adversus ipsum criminationes, *ibid.*

Theodosia Augusta iconomachiam haeresim ejurat, 1619, c. Catholicam confessionem edit, 1622, b, c. In Chalcidam insulam cum filio Basilio mittitur, *ibid.*

Theodosius (B.) fidem adversus Anastasium imp. defendit, 1119, d. Excommunicavit prava sentientes, *ibid.*

Theodosius praepositus apud Picridiam, 1151, c.

Theodosius (S.) monachorum pater, 1802. *Carm.* LXXXIX. Ejus monasterium, 1167, d.

Theodote cubicularia, sancti Theodori Studitae propinqua, Constantino imperatore Irenes filio pro adulterium nupta, 133, d. 1638, c.

Theodotus pseudopatriarcha Constantinop. Christomachus, 1482, a.

Theodoti locus contra imagines expenditur, 1218, b, c.

Theodotus Protospatharius, 1578, b.

Theodulus Clonites, 958, b.

Theologiae alia. alia oeconomiae ratio, 498, a.

Theopaschitarum haeresis, 403, d.

Theophanes (S.) reprehensus tanquam in Constantini Copronymi adulterio conniveret, 1639, a.

Theophanes, Cerameus monachus, postea archiep. Taurominitanus, 1578, d.

Theophaniorum Christi dies, 1651, b. Aquae benedictio, 1618, c. 1651, b.

Theophilus diaconus, 1810. *Carm.* cxi.

Theophilus Ephesi, 1239, d. 1299, a. 1482, c.

Theophilus imp. 1599, b.

Theophilus praepositus, 1046, c. In persecutione Iconomachica praevicator, 1333, c.

Theophylactus Nicomedensis episc. egregius Christi confessor, 1122, c. 1191, d.

Theophylactus Protospatharius, monasticae domus conditor, 1807. *Carm.* cxm.

Theoriani Graeci philosophi ac theologi pars epistolae, 1719, in not.

Theosostus praepositus Thessalonicae a Merchanis monasterio suo ejectus, 1067, c. 1071, c.

Thessalonicensis pseudoeписcopus Mochianus, 1098, a.

Euthymium praepositum dire caedit, *ibid.*

Thomas Chartularius, 1398, a.

Thomas Dishypatus, 930, c.

Thomas Patriarcha Hierosolymorum, 1393, c.

Thynia, loci nomen, 1071, d.

Tilis, loci nomen, 918, a.
 Timor Dei quam sit salutaris, 1138, b. 1175, c. 1430, b.
 Timotheus sancti Theodori Stud. comes in monastica professione, 127, b.
 Timotheus monachus pro sacris imaginibus gravia passus, 1194, d.
 Titheos abbas, sancti Theodori Stud. discipulus, 206, c. 1146, a. 1151, a.
 Tomleri a parentibus liberos invitos non debere, 1563, c.
 Tonderi nullus debet ante legitimam aetatem, 1526, a.
 Tonsura insigne vitæ monasticæ, 1458, c.
 Τοκοτητής, Locum-tenens, 1594, d.
 Traditio simul et Scriptura regulæ veritatis, 1091, a. 1095, b. Traditio sufficit vel sola ad demonstrandam veritatem, 587, d. Traditio apostolica de sacris imaginibus, 587, c. *Vide* Imago. Traditiones servandæ, 1551, a.
 Triganis (de) canon, 1091, c.
 Trinitas una in tribus characteribus divinitas, 451, b.
 Trinitatis dogma explicatur, 1491, 1495. Unus de Trinitate circumscriptus et figurabilis factus per incarnationem, 551, c. 554, a.
 Triodia in sanctam Quadragesimam conscripta a sancto Theodoro Stud. 215, c. In pluribus ecclesiis cantari solita, *ibid.*
 Trullana synodus. *Vide* Synodus VI.
 Tryphoni (S.) sacra peninsula Acritorum, 222, d.
 Turmarchissa, Τουρμαρχισσα, Græciæ, 1451, c.
 Typi et imaginis discrimen, 1186, b.
 Tricalica hæresis e diametro pugnans cum Iconomachica, 1471, d.

U

Unctio episcoporum, 1534, a. Unctione olei sanatur puella a S. Theodoro Stud. 210, b. Unctionis extremæ sacramentum, 250, b.
 Uralyphius Constantini Copronymi cognomen, 1515, c.

V

Valentinus, 451, c. Christo celeste corpus tribuit, 446, b.
 Valentinianus imperator duarum simul uxorum maritus, 986, a. 1679, b.
 Valentiniani hæretici destruunt incarnationem, 1151, c.
 Vasa sacra tangere non licet nisi sacris hominibus, 166, b.
 Vectigalium rigidior exactio qualia importet incom-

moda, 951, a. b. Laus Irenes Aug. quod vectigia re laxavisset, 950, b.

Verberum penam inter monachos improbabant studietæ, 1714. Studietæ tamen clausi ac separata cubacula veluti carcerem habebant. 1714.

Verbum quo sensu incorporeum fuerit post incarnationem, 1214, b. c.

Veritas nequaquam ex multitudinis iudicio metienda, 1082, a. Veritatis oratio semper eadem, mendacii multiplex, 551, c.

Vestes et lecti monachorum, 1719.

Vestes sacerdotales elaboratæ et pretiosæ etiam in monasteriis, 942, d. 1822, a.

Vestelot, Βεστύλωτ, 1579, c.

Vestiarium ecclesiæ, 1815, c. Sacris imaginibus decoratum, *ibid.*

Vaticum, Eucharistia, 250, b. 1598, b.

Viatoris monita, 1790, *Carm.* xxiv.

Vicorum præpositus pro fide vexationem passus, 1150, d.

Virga pastorilis, 1559, b.

Virginitalis laudes, 1414, a. b.

Virgo (B.) angelis præstantior quia Dei mater, 1791, *Carm.* xxxvii. Omnibus sublimiorem et honoratiorem esse, fidei catholicæ dogma, 1527, c. Et pro mundo universo apud filium intercedere posse, *ibid.* Absque integritatis damno ullo concepit, peperitque, 1151, d. 1518, a. b. Auxilio est hominibus, 1565, b. Ejus templum, 1794, *Carm.* xl. 1802, *Carm.* xci. Ubique gentium, templis colitur, 1794, *Carm.* xi. Ejus imago miracula efficiens, 1791, *Car.* xxxv. Ipsam ante secula existisse, error cujusdam, 1526, d. Ejus sepulcrum apud Gethsemanen, 1162, a.

Voluptas facilis et præstigiatrix, 1226, b.

Voti religio quam inviolabilis, 1099, c. 1102, a. Qui unum e duobus liberis devovit Deo an possit per voti commutationem alterum substituere, 1559, b. c. d.

Vulcanus insula in mare a Lipari recessisse dicitur 799.

X

Xenodochi cujusdam propositiones, 1525, a.

Xerolophi accotæ, 207, c.

Z

Zachariæ incredulitas ingeniose explicatur, 754.

Zacharias sancti Joannis Baptistæ pater ante aram cæsus, 1798, *Carm.* lxiv.

Zacharias abbas, 918, a

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

S. THEODORUS STUDITA.

Notitia ex Fabricio.	9
Notitia altera ex Allatio de Theodori.	50
Præfatio Sirmundianæ editioni posthumæ præmissa.	58
Præfatio Ang. Mai.	91
Veterum testimonia.	95
Vita S. Theodori Studitæ, a Michaelæ monacho conscripta.	114
Vita S. Theodori altera, ex alio codice.	234
ANTIRRHETICUS PRIMUS ADVERSUS ICONOMACHOS.	327
ANTIRRHETICUS II.	351
ANTIRRHETICUS III.	390
Caput primum. — De delineatione imaginis Christi in corpore.	390
Cap. II. — Quod Christus circumscriptus artificialem habeat imaginem in qua spectetur, sicut et illa in Christo.	418
Cap. III. — Quod una et indivisa sit in utroque adoratio, Christo scilicet et ejus imagine.	419
Cap. IV. — Quod cum imaginis sup. prototypum sit Christus, unum habet ad eam respectum, quemadmodum et adorationem.	427
REFUTATIO POEMATUM ICONOMACHORUM.	435
PROBLEMATATA AD ICONOMACHOS.	478
ADVERSUS ICONOMACHOS CAPITA SEPTEM.	486
I. — Adversus eos qui dicunt Christianos ex imaginibus deos facere, cum Christi, Deiparæ aut cujuscunque sanctorum, imaginem adorant.	486
II. — Iis qui querunt, cur de imagine Christi scriptum nihil sit in Evangelio.	490
III. — In eos qui dicunt, quandoquidem in cælo non est hominis imago, sed crucis typus, istum proinde adorari debere.	494
IV. — In eos qui obijciunt, sacerdotem, cum oblatas sibi infantes consignat, non imaginem, sed typum crucis adhibere.	494
V. — Adversus eos qui obijciunt, unumquemque, non imaginæ adhibita, sed crucis typo, et morbos et dæmonem abigere.	495
VI. — In eos qui adversus imaginem Christi proferunt illud Theologi dictum: Quod colendum, minime circumscriptum.	495
VII. — In eos qui adversus imaginem Christi proferunt illud a sancto Gregorio dictum: Si quis creaturam adorat, etiamsi faciat id in Christi nomine, idololatriam committit.	498
ORATIO ADVERSUS ICONOMACHOS.	498
EPISTOLA AD THEOPHILUM IMP. DE SANCTIS	498
VENERANDIS IMAGINIBUS.	498
EPISTOLA AD PLATONEM DE CULTU SACRARUM IMAGINUM.	499
SERMONES CATECHETICI.	506
Præfatio Joan. Lævinei.	506
Sermo I. — In sacram Pascha Catechesis. De vita omni nostra sollicite exigenda.	509
Sermo II. — Post Pascha. In memoriam beati Domitiani. Oportere nos assidue morte voluntaria defungi, deque molestia.	510
Sermo III. — Post sanctum Pascha. Obeundum nobis esse ut monastica professione, et qua pro Domino defuncti sumus oppugnatione dignum est.	512
Sermo IV. — Post sanctum Pascha Circumspectionem adhibendam, noxiæ fugienda peccati loca, atque modos.	515
Sermo V. — In Octavam Paschæ. De horrendo tribu-nali, deque præsentis vitæ nostræ diebus circumspecte transeundis.	514
Sermo VI. — Ante Mesopentecosten. Oportere nos frangentes comparare, asciscenda virtute.	515
Sermo VII. — Ante Ascensionem. De Ascensione Ser-vatoris nostri Christi, vitæque inter nos ex Dei voluntate agenda.	517

Sermo VIII. — Oportere sacra pura conscientia percipere. Habita in Ascensione.	518
Sermo IX. — Ante sanctam Pentecosten. De sancti Spiritus degressu, et infelicis Euprepiæ morte.	519
Sermo X. — In omnes sanctos. Martyres esse non solos qui sanguinem profundant, sed etiam qui vitam obeant divinam.	522
Sermo XI. Dominica I. Doctrina de pace.	525
Sermo XII. Dominica II. Oportere vitam nostram in Dei reverentia et amore transigi, deque obitu patris Eudocimi.	524
Sermo XIII. — Dominica III. De mortis recordatione, deque vitæ defensione peractæ ad horrendum tribunal.	525
Sermo XIV. — Post sancti Theodori memoriam. De vita obeunda divina, neu ad tentationes trepidemus.	527
Sermo XV. — Post Præcursoris memoriam. Dogmaticus de sanctorum imaginum cultu et adoratione.	528
Sermo XVI. — In æstatis initium. De vitiorum carnalium et spiritualium messe.	530
Sermo XVII. — In æstatem. De spirituali messe contentaque Christi famulorum exercitatione.	531
Sermo XVIII. — In æstatem. De aversandis quæ in hac vita sint jucunda, bonisque ambiendis perennibus.	532
Sermo XIX. — Post sanctorum apostolorum Quadra-gesimam. De tolerantia, et iis qui renuntiatum veniunt admittendis.	534
Sermo XX. — In Transfigurationem. Oportere nos animi pulchritudinem atque venustatem sine macula tueri: deque penitentia.	535
Sermo XXI. — In mortis recordatione: in quo et de obitu Michæ is sanctissimi metropolitani Synadensis.	536
Sermo XXII. — De obitu Joannis, sanctissimi metropolitani Chalcedonis, et quemadmodum redi-vivi invicem agnoscemus.	538
Sermo XXIII. — In appetentem sanctissimæ Deiparæ obitum. De spirituali quæ hic agatur celebritate regnoque acquirendo cælesti.	539
Sermo XXIV. — Prima indictione. De inexsuperabili Dei beneficio, et amore erga eum ac diaboli odio, deque submissione.	540
Sermo XXV. — In vendemiam, ne vitiorum spinas atque tribulos edamus, sed virtutis botros fructificemus.	542
Sermo XXVI. — In Exaltatione: ne in fœda vitia nos præceptis agamus, neu voluptatem jucundam arbitremur.	545
Sermo XXVII. — In sementem. De spiritali semente ac pervigilio in meditationibus divinis.	545
Sermo XXVIII. — In sementem. De fide, neu temere, ac sine fruge vitam consumamus, umbramque esse, atque somnium præsentia ad futura.	546
Sermo XXIX. — De gratiarum actione, deque adorandæ Christi imaginis doctrina, ac fratris Thaddæi confessione.	547
Sermo XXX. — In S. Paulum confessorem. De immenso Heri Christi in nos studio vitæque accurate divinae atque inculpatæ.	548
Sermo XXXI. — Ante obitum sancti Patris Theodori. De judicio futuro, ac quemadmodum præsens oppug-natio aliis materia fit virtutis, aliis scelerum.	550
Sermo XXXII. — Ante Christi natalem. De natali Ser-vatoris, ac streuæ vitæ retinenda monastica.	552
Sermo XXXIII. — De mortis recordatione ac compun-ctione, habitus postridie memoriæ beati Patris Platonis.	553
Sermo XXXIV. — Mediis festis. De ex hac vita decessu requieque requiete cælestis.	554
Sermo XXXV. — In divi Basilii memoriam. De virgi-nitate, ac fratris Memnonis ad frugem reditioe.	555
Sermo XXXVI. — Post Lumina. Ad constantiam in confessione obeunda, deque fratre Theoduli decessu Dictus mediis festis.	556
Sermo XXXVII. — Post Lumina. Nequaquam feriandum crapula atque poculis, deque recordatione mortis.	558

- Sermo XXXVIII. — De Patrum imitandis vitis, manendoque in quo vocati divinitus sumus. 559
- Sermo XXXIX. — In Patrum vitas. Sanctorum nobis Patrum vitas imitandas. 561
- Sermo XL. — In Patrum vitas. De vita obeunda novitia, ut sacro habitu sinus professi. 562
- Sermo XLI. — De Patrum contemplanda vita, et emulandis eorum recte factis. 563
- Sermo XLII. — In Chrysostomi ac Ephraemi memoriam. Nihil beatum in humanis præter virtutem, quæ sola beatitudine digna est. 563
- Sermo XLIII. — In sanctum Antonium, et martyrem Thaddæum. De divina liberalitate, vitæque ineunda Dei illice ac formosa. 567
- Sermo XLIV. — Ne quid in fratres per favorem obeatur, aut ab œconomo, aut quovis alio, in officio sibi credito, sed benevole et amice, quo semper laudetur Deus. 568
- Sermo XLV. — Fratrum tumultuatorum reprehensio, ac monitoria de modesta doctrina. 570
- Sermo XLVI. — In pugnatores. De pace ac mansuetudine, comitateque et virginitate. 571
- Sermo XLVII. — Permittendum non esse ut pravæ in nobis cogitationes resideant, ac de non pulsando. 572
- Sermo XLVIII. — De obedientia, et concordia, atque pace. 574
- Sermo XLIX. — Sexto Ex carnaliorum. De abstinencia, ac confessione quo incumbat. 575
- Sermo L. — Dominica Ex carnaliorum. De magno et illustri D. N. Jesu Christi die. Extremis Ex carnalibus dictus. 577
- Sermo LI. — Quarto Tyrophagiorum. De fiducia atque in præsentis periculo constantia. 577
- Sermo LII. — De continentia ac comprecatione, habitus sexto Tyrophagiorum. 579
- Sermo LIII. — Dominica Tyrophagiorum. De jejuniis, et quemadmodum seriæ ac morigeri subditi verum jejunium sit propriæ excidium voluntatis. 580
- Sermo LIV. — De Jejunio, vacuitateque libidinum. Primis jejunii dictus. 581
- Sermo LV. — Primæ hebdomadis sexta. De incorrupta quasi quadam animi domo per virtutem exornanda functione. 582
- Sermo LVI. — Dominica primæ hebdomadis. Ne supra vires in divinis studiis nitamur, ac spiritalibus animum spectaculis pascamus. 584
- Sermo LVII. — Secundæ hebdomadis quarta. De animo a noxiis affectibus servando. 585
- Sermo LVIII. — Secundæ hebdomadis sexta. De concordia et amore, ferendisque generose virtutis laboribus, regno acquirendo cœlesti. 586
- Sermo LIX. — Dominica secundæ hebdomadis. — De transeundo late atque expedite jejunio, æternæ spe vitæ. 587
- Sermo LX. — Tertie hebdomadis quarta. De repentino hinc abscessu; et a fordis desideris accurate prohibendis sensibus animoque. 588
- Sermo LXI. — Tertie hebdomadis præparatoria. Committendum non esse ut periculis nos objectemus, ac de jejunio. 589
- Sermo LXII. — In sanctos XI. martyres, de Dominicis imitandis suppliciis. 590
- Sermo LXIII. — Historicus de Christianis per Bulgariam in sancta Quadragesima ob eum carnium peremptis. 591
- Sermo LXIV. — In Annuntiationem prior. De corporata D. N. Jesu Christi œconomia agitandisque spiritalibus feriis. Habitus Annuntiationis die. 591
- Sermo LXV. — In Annuntiationem secundus. De virginitate. 595
- Sermo LXVI. — Mediæ hebdomadis quarta. Pascha hoc simulacrum esse futuri et æterni, deque patientia ac fortitudine. 597
- Sermo LXVII. — Mediæ hebdomadis sexta. Vitiis obire, ac virtutibus reviviscere, id demum esse feriari quotidie Dominique Deo Pascha agitare. 599
- Sermo LXVIII. — In ver. Oportere nos renovari in antiquum per incurrentium aspectabilem et inaspectabilem temptationum tolerantiam. 600
- Sermo LXIX. — In divi Platonis memoriam. Qui in ærumnis ac miseris vitam transiere, incredibili alienaque dolori voluptate frui. 601
- Sermo LXX. — In Quadragesimæ finem. De cunctis patiendis suppliciis, et Domini ac sanctorum imitatione. 602
- Sermo LXXI. — Lazari præparatoria. Cavendum nobis esse a diaboli vafritie, neu secessiones agitemus. 604
- Sermo LXXII. — Hebdomada majore. De salutifero supplicio, deque submissione ac patientia, doctrina. 605
- Sermo LXXIII. — In hebdomadam majorem. De Domini Herique nostri Jesu Christi supplicio. 606
- Sermo LXXIV. — In Michaelem, regno impie functum, tam pro fide corrupta, quam pro nefarie inducta conjuge, neu in periculis consternemur. 608
- Sermo LXXV. — Committendum non esse ut licentia abutatur, qui Christianam inest vitam, gratulandumque subeundis molestiis, præmium intuentibus futurum. 609
- Sermo LXXVI. — De mortis recordatione, odioque mundi, ac mundanorum. 610
- Sermo LXXVII. — De vera, ac genuina obedientia, et confessione, studioque Dei præceptorum. 611
- Sermo LXXVIII. — De audiendis serio sacris Litteris. 612
- Sermo LXXIX. — Nequaquam morte, quin fortiter obeundum ad quod vocati sinus divinitus opus. 613
- Sermo LXXX. — Doctrina de fide. 614
- Sermo LXXXI. — De amore erga præfectum; neu futilitate occupemur vitæ, sed in melius provehamur. 615
- Sermo LXXXII. — Operam dandam ut ab omni inquinamento purgemur per penitentiam, quam Dei munere habeamus. 616
- Sermo LXXXIII. — Gratulatoria, qui fratres adventantes haud penitentes domo capiamus. 618
- Sermo LXXXIV. — Nequaquam occasionem querentibus præbendam, deque ineundo cum vitiis conflictu. 619
- Sermo LXXXV. — Doctrina de noxia fugienda voluptate. 620
- Sermo LXXXVI. — De gratiarum actione, neu in tentationibus vacilemus. 621
- Sermo LXXXVII. — Ne possessiones paremus, neu solitarii degamus. 622
- Sermo LXXXVIII. — De mortis recordatione. 623
- Sermo LXXXIX. — Omni studio et alacritate salutem molendam. 625
- Sermo XC. — Faciendum non esse ut diabolo foras pandamus admittendis pravis cogitationibus. 626
- Sermo XCI. — De alacriter obviando in scelestorum conflictu demonum. 627
- Sermo XCII. — Titubandum non esse in diuturnitate discrimini, quin referendam ad Deum rationem. 628
- Sermo XCIII. — De iis qui corporis inescati voluptatibus per penitentiam se ad frugem receperunt. 629
- Sermo XCIV. — De iis quæ molesta in vita crenobliara credantur, ac sint prælata, ob spem in cœlis repositam. 630
- Sermo XCV. — De arcto et angusto itinere, lætoque vitæ diversorio perennis. 631
- Sermo XCVI. — De fratris Carterii secessionem, deque pace, ac concordia doctrina. 633
- Sermo XCVII. — Declinandos esse qui suppliciis multati rursus sectariis accessere. 635
- Sermo XCVIII. — De obsequendo præfecto, gratanterque ferendo obedientie certamine. 636
- Sermo XCIX. — Dei inherendum formidini, quo pestiferos demonum incursum fugiamus, deque psalmodia. 637
- Sermo C. — Dirigi mentem dextre oportere ad immensam opificii divini pulchritudinem. 638
- Sermo CI. — De Christi incarnatione, ac transiendis deplorandis fratribus, deque nobis muniendis doctrina. 639
- Sermo CII. — De veteratoris vafritie serpentis, ac quemadmodum vera submissione, vique regia grassati, multiformes dolos evadamus. 640
- Sermo CIII. — De divinis exsequendis præceptis, ac justis in negligentes minis. 641
- Sermo CIV. — De sincero veroque amore, ac morigeratione erga præfectum, et horrendo iusti iudicii examine. 643
- Sermo CV. — De expurgando a sceleribus animo, ineundisque virtutis laboribus. 644
- Sermo CVI. — De vitæ navigatione nostræ sollicitè vigilantique regenda. 645
- Sermo CVII. — De mortis recordatione, neu supine sacra percipiamus. 646
- Sermo CVIII. — Pernices esse oportere ad certamina virtutis. 648
- Sermo CIX. — De obitu fr. Theososti, atque obeunda pie sanctæque vitæ. 649
- Sermo CX. — De lætifica vitæ nostræ, neu defetiscamus in adversarii luctu. 650
- Sermo CXI. — De tolerantia ac compunctione. 652
- Sermo CXII. — De supremo die, et adventu illustris Dei ac Servatoris Jesu Christi. 653
- Sermo CXIII. — De fide, et amore, ac virginitate. 654

Sermo CXIV. — De monastica vita, obituque in haeresi praesente.	653
Sermo CXV. De mortis recordatione, obituque fr. Jacobi ac de poenitentia.	659
Sermo CXVI. — De aspectabilibus et inaspectabilibusque in manibus sint periculis ac miseriis, vitaeque adipis, cenda felice.	660
Sermo CXVII. — De fratris Memnonis lapsu. Neu solitarii degamus pestiferis noxis evadendis, quae per sensus contrahantur.	661
Sermo CXVIII. — De irreclini confessionis et obedientiae tuenda constantia, ac suis cuique muniis accurata contentione vigiliis gerendis.	662
Sermo CXIX. — Qui divinis exsequendis praecipis Deum exquirat, nequaquam consternari sub decessum ad demonum adventum, deque mortis recordatione.	664
Sermo CXX. — Committendum non esse ut mundo crucifixi vitae inhiant ineptis, quin prociendum in melius.	665
Sermo CXXI. — De mortis recordatione, seneque quodam venerando defuncto.	667
Sermo CXXII. — De serviendo fortiter ac constanter Deo, studiisque curriculo monastici contente exigendo.	668
Sermo CXXIII. — De itinere spiritali impigre ineundo, vitae hic aversandis deliciis, deque mansionis beatitudine nostrae.	669
Sermo CXXIV. — Aperiri fores viliis non oportere, operamque dandam qui fediis cogitatis vacemus.	671
Sermo CXXV. — De obedientia, ac qui cunctis obeundis muniis cum fide puraque mente animemur.	671
Sermo CXXVI. — Qui genuina obedientia, ac secessionis suscepta, mundo sint crucifixi, alacres amplecti corporis devictum oportere.	675
Sermo CXXVII. — Fortiter et animose ad pericula resistendum, quae humanitas confletur.	676
Sermo CXXVIII. — De obedientia, ac frangenda voluntate.	678
Sermo CXXIX. — Contenta acuratione cum inaspectabilibus inimicis configendum, vitandumque haereticorum consortium.	679
Sermo CXXX. — De mortis recordatione, ac virginitate.	680
Sermo CXXXI. — De studio, vitaeque nostra dia et felice.	682
Sermo CXXXII. — De obitu fratris Gregorii, atque ad decessum apparari perpetue oportere.	685
Sermo CXXXIII. — De salutari confessione, ac quo affectus beneficio quisque est, impertiri ceteris oportere.	684
Sermo CXXXIV. — Obstupendum non esse, qui a praefecto carpanur, regnumque ineundum caeleste per frequentes miseriae	685
ORATIONES.	687
I. — In diversitate ciborum cavendum, et de temperantia.	687
II. — In adorationem sanctae crucis.	691
III. — In vigiliam sive stationem luminum.	699
IV. — In sanctum Pascha.	710
V. — In dormitionem Deiparae.	719
VI. — In sanctos angelos.	750
VII. — In nativitatem S. Joannis Baptistae.	747
VIII. — In S. Joannis Baptistae decollationem.	758
IX. — Laudatio in S. Joannem evangelistam.	771
Monitum in orationem X.	790
X. — In S. Bartholomaeum apostolum.	791
XI. — Laudatio S. Platonis hegumeni.	803
Prologus.	805
Caput primum. — Ortus, educatio, secessus in Bithyniam.	806
Cap. II. — Vita monastica, virtutum exercitia.	810
Cap. III. — S. Plato praeficitur monasterio symbolorum, excurrit Constantinopolim.	818
Cap. IV. — Praeficitur Sacudionis monasterio, et pro veneratione sanctarum imaginum agit in concilio.	823
Cap. V. — Quae passus sit ob reprehensum Constantini Theodotes adulterium.	850
Cap. VI. — Illius reclusio Constantinopoli: Nicephori imperatoris contra eundem asperitas.	854
Cap. VII. — Extremus sancti Platonis morbus, et pius exitus.	845
XII. — Laudatio S. Arsenii anachoretæ.	850
Prologus.	850
Caput primum. — Sancti patria, natales; vita saecularis cum solitaria divino monitu commutata; insignes in eo progressus; hominum fuga.	851
Cap. II. — Donum orationis lacrymarum: Vigiliae, do-	

cumenta, labor manuum; mortificatio, paupertas; discipulorum dimissio et admissio; reditus in Troen.	862
Cap. III. — Fraudium daemonis et arcanorum perspicacia; morbus, visio, cura vilissimae sepulturae, mors; habitudo corporis, pericula vitae, elogium.	870
Monitum in laudationem sequentem.	883
XIII. — Laudatio funebris in matrem suam.	883
EPISTOLAE.	904
LIBER PRIMUS. — Ex diversis ejus epistolis quaedam selectae in primo et secundo exsilio scriptis.	904
Epistola I. — Platoni Patri spiritali. — Monachos suos hortatur, ne imperatori adultero consentiant.	904
Epist. II. — Ad eundem. — Platonem inagnis effert laudibus; tum, ut in suscepta defensione veritatis perseveret, rursus cohortatur.	907
Epist. III. — Ad eundem. — Thessalonicam in exsilio deponatus, itineris sui modum et ordinem exponit.	913
Epist. IV. — Nicephoro praeposito. — Quam grave sit scelus imperatoris qui, uxore legitima ejecta, aliam assumpserit.	919
Epist. V. — Stephano a secretis. — Sacros etiam antistites, cum peccant, rite ab aliis, licet gradu inferioribus, admoneri.	924
Epist. VI. — Theoctistae matri suae. — Doloris et amoris testes ac pietatis plenas litteras mittit matri, cum eam gravissime negotare accepisset.	925
Epist. VII. — Irenae Augustae. — Irenen laudat quod tributa relaxaverit.	927
Epist. VIII. — Simeoni praeposito. — De monacho qui cenobium reliquerat.	934
Epist. IX. — Gelasio discipulo. — Apostatae, ut ad monasterium redeat.	958
Epist. X. — Nicolao discipulo. — Electo in praepositum tradit praepcepta vitae monasticae.	940
Epist. XI. — Anastasio episcopo Gnosiae. — De officio episcopali.	945
Epist. XII. — Thomae bis consuli.	950
Epist. XIII. — De cura insepulorum.	951
Epist. XIV. — Ignatio praeposito. — Monachum fugitivum repetit.	955
Epist. XV. — Theodulo Cionitae. — Reprehendit picturam angelorum crucifixorum.	958
Epist. XVI. — Nicephoro imperatori. — De patriarcha in Tarasii locum subrogando.	970
Epist. XVII. — Joanni Spathario. — De imagine S. Demetrii, in baptismo adhibita pro susceptore.	962
Epist. XVIII. Stauracio Spathario. — In obitu filii.	953
Epist. XIX. — Communi populi Antisarchensis. — De Marciano apostata qui ad eos diverterat.	966
Epist. XX. — Pinuphio et Mari filiis. — Ut redeant ad monasterium unde aulgerant.	968
Epist. XXI. — Simeoni monacho. — De Josepho deposito.	970
Epist. XXII. — Ad eundem.	974
Epist. XXIII. — Ad eundem. — Scripta nomine Josephi archiepiscopi Thessalonice. Ostendit falso accusari se, quasi episcopatum invaserit.	980
Epist. XXIV. — Theoctisto Magistro. Cur a patriarcha se abjunxerit.	981
Epist. XXV. — Nicephoro patriarchae. — Probat se schismaticum non esse.	987
Epist. XXVI. — Symeoni praeposito. — De patriarcha Nicephoro et Simone monacho querela.	991
Epist. XXVII. — Nicetae patricio. — Cur comam suis praeciderit: id juxta canones fieri.	994
Epist. XXVIII. — Basilio monacho. — Purgat se de schismate.	998
Epist. XXIX. — Leoni orphanotropho. — In mortem filii.	1005
Epist. XXX. — Nicephoro patriarchae. — Exponit cur cum ipso non communicet.	1006
Epist. XXXI. — Fratribus qui sunt in Saeculo one. — Hortatur ad constantiam adversus sacrarum legum pravaricatores.	1010
Epist. XXXII. — Nicolao Chartulario. — Quantopere pacem optet Ecclesiae: et quam bene in patriarcham sit affectus.	1014
Epist. XXXIII. — Leoni papae Romae. — Leonis III papae opem implorat.	1018
Epist. XXXIV. — Eidem Leoni papae. — Pro acceptis papae litteris gratias agit, tum quae ab adversariis gesta erant exponit.	1022
Epist. XXXV. — Basilio praeposito. — Theodorus suo et Platonis nomine hortatur hunc Basilium ut, conjuncto cum ipsis studio, haereticis se opponat.	1027
Epist. XXXVI. — Euprepiano et iis qui cum eo sunt. —	

- Confirmat adversus hæreticos, quorum factus impius describit. 1031
- Epist. XXXVII. — Josepho archiepiscopo Thessalonice. — Adversus eosdem hæreticos. 1038
- Epist. XXXVIII. — Arsenio filio. — Scelus nomine dispensationis prætextentes refellit. 1043
- Epist. XXXIX. — Theophilo præposito. — Cor hæreticos vocet eos, quibuscum ipse aliquando communicaverat. 1046
- Epist. XL. — Naucratio filio. — Respondet ad quædam interrogata ac præcipue de baptismo hæreticorum. 1050
- Epist. XLI. — Silvano et Euprepiano filiis. — Arcanam per epistolas scribendi rationem tradit. 1053
- Epist. XLII. — Annæ monachæ. — Docet quomodo sit orandum. 1063
- Epist. XLIII. — Josepho fratri et archiepiscopo. — Sede Thessalonicensi extrusum solatur. 1065
- Epist. XLIV. Sergio consuli. — Gratulatur ei dignitates in aula, hortaturque ut bene agat. 1067
- Epist. XLV. — Naucratio filio. } Hæ tres epi-
Epist. XLVI. — Annæ præpositæ. } stolesuntin 1069
Epist. XLVII. — Naucratio filio. } libris mss.
- Epist. XLVIII. — Athanasio filio. — Sententiam Mochianorum hæresim esse ostendit, et orthodoxorum certamina describit. 1069
- Epist. XLIX. — Naucratio filio. — Ad eloquentiæ studium hortatur. Tum aliquot Studitarum virtutem commendat. Demum respondet quibusdam interrogatis de communione cum hæreticis. 1083
- Epist. L. — Eidem. — De digamis. 1089
- Epist. LI. — Eidem. — Confessorum aliquot, in primis Euthymii abbatis, fidem et constantiam, simulque Mochianorum sævitiam exponit: tum propositæ de homicidii pœnis quæstioni respondet. 1095
- Epist. LII. — Philippo diacono. — De voto puellæ quæ sponso agrotante voverat se nupturam Christo, etiamsi ægrotus convalesceret, postea, ubi convaleuit, concilium mutavit. 1099
- Epist. LIII. — Stephano Lectori, et iis qui cum illo. — Cur a Tarasii communione abstinerit. 1102
- Epist. LIV. — Annæ præpositæ. — Laudat ejus pietatem erga monachos. 1107
- Epist. LV. — Irenæ patriciæ. — Ut scribere pergat. Tum de filie morbo dolentem solatur. 1107
- Epist. LVI. — Antonio præposito sancti Petri, et iis qui cum illo. — Suadet ut pace Ecclesiæ jam per Imperatorem constituta, cum patriarcha, dictis conditionibus, communicent. 1110
- Epist. LVII. — Platoni patri suo. — Vincitum consolatur victus: animi sui statum exponit, præcipue quantum capiat fructum ex Eucharistiæ usu quotidiano, quem magnopere commendat. 1111
- LIBER secundus. — *Ex diversis ejus epistolis collectio tertii exsilii.* 1115
- Epistola I. — Iconomachicæ synodo, tanquam ex persona omnium præpositorum. — Dogmatica de sanctis imaginibus. 1115
- Epist. II. — Monasticam vitam agentibus. — De quibusdam præpositis qui in causa imaginum seigniores fuerant. 1119
- Epist. III. — Præposito. (Deest in libris mss.) 1123
- Epist. IV. — Theophylacto Nicomediæ episcopo. — Dogmatica de sanctis imaginibus. 1122
- Epist. V. — Naucratio filio. — Thaddæi monachi martyrium. De quibusdam lapsis querela. Hortatio ad constantiam. 1123
- Epist. VI. — Presbytero qui subscripserat. De sanctis imaginibus. 1127
- Epist. VII. — Joanni filio. — Respondet ad quæsitæ. 1130
- Epist. VIII. — Omnibus ubique propter Christum dispersis fratribus, et iis qui in carceribus et exiliis detinentur. — Dogmatica de sanctis imaginibus. 1130
- Epist. IX. — Josepho fratri et archiepiscopo. — Quorundam prævaricationem defiet. 1139
- Epist. X. — Naucratio filio. — Dogmatica de sanctis imaginibus. Ne quorundam lapsu perturbentur alii; potius de ipso excidentur ad constantiam. 1142
- Epist. XI. — Eidem. — De quibusdam qui lapsi erant, recipiendis. 1145
- Epist. XII. — Paschali papæ Romæ. — Romani pontificis opem adversus iconomachos exposcit. 1151
- Epist. XIII. — Eidem. — Ejusdem ac superior argumenti. 1154
- Epist. XIV. — Papæ Alexandriæ. — Ejusdem ac duæ superiores argumenti. 1153
- Epist. XV. — Patriarchæ Alexandriæ. — Adversus iconomachorum hæresim et immanitatem. 1159
- Epist. XVI. — Ad lauram sancti Sabæ. — Adversus Iconomachos. 1165
- Epist. XVII. — Ad lauram sancti Charitonis. — Ejusdem argumenti. 1167
- Epist. XVIII. — Nicephoro sanctissimo patriarchæ. — Solatur exsulem. 1173
- Epist. XIX. — Monialibus. — Ad religiosæ vitæ perfectionem excitat. 1173
- Epist. XX. — Macario præposito. — De quodam præposito, aliisque lapsis. 1178
- Epist. XXI. — Fratribus qui propter Dominum in carceribus detinentur. — De sanctis imaginibus. 1179
- Epist. XXII. — Fratribus absentibus. — In carcere scripta tanquam testamentum. 1186
- Epist. XXIII. — Præposito. — De sanctis imaginibus. 1187
- Epist. XXIV. — Ignatio filio. — Celebrat illius laudes. 1190
- Epist. XXV. — Petro Nicææ. — De hæreticorum vitanda communione. 1191
- Epist. XXVI. — Theophylacto Nicomediæ. — De sanctis imaginibus. 1191
- Epist. XXVII. — Timotheo filio. — Laudat ob constantiam pro imaginum defensione; tum jejuniū modum præscribit. 1194
- Epist. XXVIII. — Basilio præposito. — Ut fortiter pro Christo pati pergat, nec trepidet si ante imperatorem aut præsides ducatur. 1195
- Epist. XXIX. — Megaloni et Mariæ monialibus. — In obitu præpositi. 1198
- Epist. XXX. — Simeoni monacho. — Gratulatur quod pro Christo strenue dimicasset adversus Iconomachos. 1199
- Epist. XXXI. — Josepho fratri et archiepiscopo. — Varia tum ab iconomachis impie, tum contra Iconomachos a Christi confessoribus fortiter gesta memorat. 1202
- XXXII. — Thalelæo filio. — De presbytero, qui, cum orthodoxus esset, metu, cum hæreticis metum sumehat 1205.
- Epist. XXXIII. — Ad eos qui dicunt non circumscribi Christum. 1206
- Epist. XXXIV. — Naucratio filio. — Carcere inclusum cohortatur; tum quæ et ipse in suo carcere pateretur, exponit. 1207
- Epist. XXXV. — Epiphanio filio. — Epiphanius mittitur ad Paschalem summum pontificem. 1210
- Epist. XXXVI. — Naucratio filio. — Dogmatica de sanctis imaginibus. 1211
- Epist. XXXVII. — Omnibus ubique dispersis fraternitatibus. — Cohortatur ad patientiam. 1225
- Epist. XXXVIII. — Eidem. — E carcere suos adhortatur. 1229
- Epist. XXXIX. — Athanasio filio. — Propositæ de mendacio quæstioni respondet. 1234
- Epist. XL. — Naucratio filio. — De lapsis eorumque pœnis. 1238
- Epist. XLI. — Theophilo Ephesi episcopo. De sanctis imaginibus. 1239
- Epist. XLII. — Thalelæo filio. De sanctis imaginibus. Adversus Gregorium Adelpheensem, qui Iconomachia adhæserat. Tum Chrysostomi locus explicatur. 1242
- Epist. XLIII. — Inclusæ. — Præcepta monasticæ vitæ tradit: simulque ad constantiam in catholica fide adhortaretur. 1246
- Epist. XLIV. — Simeoni filio. — Cum aliis novem lanti, de iis qui martyrio se ipsi obiciunt. 1247
- Epist. XLV. — Basilio præposito. — De recipiendis lapsis deque eorum poenitentia. 1247
- Epist. XLVI. — Arcadio monacho. — Exsulem vincitum et verbera passum, hortatur ad constantiam. 1250
- Epist. XLVII. — Præposito. — Confirmat Christi confessorem. 1254
- Epist. XLVIII. — Dispersis ubique paternitatibus. — Ad patientiam, Christi amorem, et perseverantiam excitat. 1254
- Epist. XLIX. — Patribus sanctis propter Dominum exsulis. — Quod Christi causa prolixi secesserint in montem, gratulatur tanquam cælo et Deo propioribus: mox ad varia, circa lapsorum pœnas, vitandamque Iconomachorum societatem, interrogata respondet. 1255
- Epist. L. — Luciano filio. — Poenitentii absolutionem impetrat. 1259
- Epist. LI. — Albenecæ protospathariæ. — Renuntiare sæculo cupientem docet quo pacto id impetrare a marito possit. 1263
- Epist. LII. — Mariæ moniali. — Non improbat quod persecutionis metu sub sæculari habitu lateret. 1263
- Epist. LIII. — Moniali. — Ut pro recta fide martyrium perferre parata sit. 1265

Epist. LIV. — Basilio patricio. — Consolatur in morte filii. 1266

Epist. LV. — Gregoræ Laieo. — Pro fide captivum roborat. 1267

Epist. LVI. — Leoni patricio et sacellario. — Persecutionis acerbitate cum illo deplorat. 1267

Epist. LVII. — Anastasio protospathario. — Grates pro ipsius erga se studio agit: tum quibus ærumnis confictetur expiit. 1270

Epist. LVIII. — Fratribus Studianis. — Monachos Studianos in Christi confessione confirmat. 1271

Epist. LIX. — Monialibus. — Triginta moniales quæ pro Christo carcerem et verbera pertulerant, laudat, et ad perseverantiam hortatur. 1274

Epist. LX. — Ad canonicas. — Gratias agit pro beneficiis in Naucrati aliosque Christi confessores collatis. 1275

Epist. LXI. — Naueratio filio. — Christi confessorum præconia. 1275

Epist. LXII. — Catechesis. — E Smyrneni carcere, dispersos fratres suos cohortatur. 1278

Epist. LXIII. — Naueratio filio. — Romani episcopi, aliorumque Occidentium adversus Iconomachos suffragia prædicat. Postea suum cum Chonarum, Phrygiæ urbis præfecto, homine hæretico, congressum narrat. 1281

Epist. LXIV. — Patribus, fratribusque qui decertant in carceribus. — Pro Christo certantes prædicat confirmatque proposito martyrum exemplo. 1283

Epist. LXV. — Naueratio filio. — Dogmatica et valde necessaria, de sacra Christi imagine: exponens quomodo intelligi oporteat quod imago Christi perinde ac ipse Christus adoretur: nimirum ratione similitudinis sive relationis, non autem confirmative aut naturaliter. 1286

Epist. LXVI. — Catechesis. — Primum aliqua de suis rebus scribit: deinde adversus Iconomachos. Romani etiam pontificis sententia damnatos esse letatur. Suos ad perseverantiam hortatur: piarum feminarum curam commendat: demum patendi pro Christo studium excitat. 1289

Epist. LXVII. — Naueratio filio. — Captivum pro Christo solatur confirmatque spe præmii. De quorundam Lapsorum penitentia respondet: nec non de aliquibus imaginum inscriptionibus. 1293

Epist. LXVIII. — Irenæ patriciæ. — Cum lapsa fuisset, postmodum confessam, et graves ærumnas passam, hortatur ut in confessione perseveret. 1295

Epist. LXIX. — Euphemie inclusæ. — Ut Christo sponso suo, tota mente serviat. 1298

Epist. LXX. — Theophilo Ephesi. — Gratulatur, tanquam confessori perillustri. 1299

Epist. LXXI. — Naueratio filio. — Impie et creduliter ab Iconomachis gesta exponuntur: orthodoxorum in iis ferendis constantia prædicatur. 1299

Epist. LXXII. — Nicolao filio. — De sanctis imaginibus. Quatuor genera argumentorum pro catholico de imaginibus doctrina: Natura corporis: Historia: Patres: Synodi. Frustra adversarios argumenta eorundem generum obtinere. 1304

Epist. LXXIII. — Naueratio filio. — De Leonis Armeni orthodoxorum persecutoris immanissimone. 1305

Epist. LXXIV. — Michaeli imperatori principi. — Novum imperatorem magnis præconiis extollit, orthodoxorum ratus. 1307

Epist. LXXV. — Stephano a secretis. — De Leonis Armeni nece. Quædam deinde pro defensione imaginum: utque Stephanus iste orthodoxorum causæ favet apud novum imperatorem. 1310

Epist. LXXVI. — Stephano magistro. — Solatur in uxoris obitu: tum ut pro imaginibus apud novum principem agat, hortatur. 1314

Epist. LXXVII. — Sanctis confessoribus Patriis fratribusque. — De imperatoris Iconomachi obitu, deque persecutionis fide gratulatur. 1315

Epist. LXXVIII. — Nicetæ præposito. — De persecutoris interitu, et contra Iconomachos. 1315

Epist. LXXIX. — Nicophoro sanctissimo patriarchæ. — Dolentem quod Ecclesiæ suæ pax Leonis Armeni morte nondum penitus reddita esset, spe meliorum solatur. 1318

Epist. LXXX. — Joanni Logothetæ. — De Leonis Armeni morte ipsius sceleribus congruente. 1319

Epist. LXXXI. — Pantoleonti Logothetæ. — Pro fide libere locutum laudat: hortatusque ut cultum imaginum novo imperatori persuadeat. 1322

Epist. LXXXII. — Demochari Logothetæ generali. — Laudat quod impium Joannem pro meritis coarguerit: tum ut pro fide apud imperatorem agere pergat hortatur. 1325

Epist. LXXXIII. — Sanctis patribus et confessoribus

Christi, Joanni, Michaeli, et Basilio. — Carcere atque exsilio solum se nuntiat, ac multa pro Christo passis gratulatur. 1325

Epist. LXXXIV. — Theodoro monacho. — De sancta imagine. Basilii dictum interpretatur. 1325

Epist. LXXXV. — Athanasio filio. — De sanctissima Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi imagine. 1327

Epist. LXXXVI. — Ad Michaeli imperatorem ex persona omnium præpositorum. — Vinculis et exsilio liberati gratias agunt. — Orant ut ipsum alloqui liceat. — Cum hæreticis vero colloqui minime licere. 1329

Epist. LXXXVII. — Episcopis propter Dominum exsilibus. — Adoratio Christi imaginis quomodo intelligenda. 1331

Epist. LXXXVIII. — Ammoni filio. — Monachum apostatam, etiam conjugio implicatum, ad penitentiam excitat. 1334

Epist. LXXXIX. — Theophilo præposito. — Increpat quod persecutionis tempore cum Iconomachis communicasset. Hortatur ut culpam penitentia eluat. 1335

Epist. XC. — Filiis et fratribus hoc et illic dispersis, Laurentio, Simeoni, etc. — Ut persecutione liberati, et gratias agant Deo, nec quidquam de virtutis studio remittant. 1339

Epist. XCI. — Præpositæ Nicææ. — Gratulatur ob constantiam tempore persecutionis. 1342

Epist. XCII. — Episcopis propter Christum exsilibus in Cherson. — Gratias agit quod nuntium de suis rebus ad ipsum miserint: laudat quod exsules præclara ubique fidei et pietatis exempla præbuerint. 1345

Epist. XCIII. — Præpositæ Gordinensis monasterii. — Monasterii illius alumnos laudat ob constans fidei ac pietatis veræ studium. 1346

Epist. XCIV. — Eudoconi virgini. — Gratias agit de obsequiis sibi in carcere præstitis. 1346

Epist. XCV. — Basilio præposito. — Dolenti quod Iconomachis consenserit, ac resipiscant, penitentiam indicat. 1347

Epist. XCVI. — Nicetæ curatori. 1347

Epist. XCVII. — Basilio filio spiritali. — Præcipue ad fratrum curam hortatur. 1347

Epist. XCVIII. — Fratribus dilectis Gregorio, Ezechiel, Erasto et reliquis in Græcia. — Monasticæ vitæ præcepta dat, præcipue de paupertate. 1350

Epist. XCIX. — Abrahamo hospitalario. — Hortatur ad lenitatem erga subditos. 1351

Epist. C. — Hypato filio. — Jacobum monachum, egre-gium Christi confessorem, defunctum laudat. 1354

Epist. CI. — Petro Nicææ. — Lapsis tempus ac modum penitentiae prescribit. 1355

Epist. CII. — Evaresto filio. — Apostatam monachum revocat ad officium. 1355

Epist. CIII. — Gregorio præposito. — Ut gregi suo, boni pastoris exemplo, invigilet. 1359

Epist. CIV. — Irenæ et Euphrosynæ monialibus. Ut in sancto vitæ monasticæ proposito perseverent. 1359

Epist. CV. — Anthimo filio. — Ad quemdam qui defecerat. 1362

Epist. CVI. — Eustratio præposito. — Lapsum et scelus defendentem objurat. 1363

Epist. CVII. — Fratribus in urbem degentibus. — Quædam contra officium ac præter fas agentes increpat. 1366

Epist. CVIII. — Joanni Sardensi. — Ut ex gravi morbo convalescat. Ecclesiæ imprimis causa precatur. 1367

Epist. CIX. — EHzæ filio. — Ad quemdam lapsum. 1370

Epist. CX. — Uxori Demochari. — Consolatur in obitu mariti. 1370

Epist. CXI. — Monachis Myelensibus. — Elogium Dionysii monachi qui apud Myelenses hospes illos obierat. 1371

Epist. CXII. — Catechetica ad discipulos suos. — De obitu Dionysii et Anthi, monachorum, quorum virtutem ac facta præclara commendat. 1374

Epist. CXIII. — Euphrosynæ præpositæ. — Consolatur in obitu matris. 1375

Epist. CXIV. — Juliano vestitori. — Varia morum documenta tradit. 1379

Epist. CXV. — Euphrosynæ præpositæ. — Rursus de ipsius matris obitu scribit. 1382

Epist. CXVI. — Joanni eremita. — De quodam eremita hæretico ad fidem catholicam adducendo. 1386

Epist. CXVII. — Nariano spathario. — De mundi contemptu. 1387

Epist. CXVIII. — Euphrosynæ præpositæ. — Ut matris, cujus obitum deflexerat, virtutes imitari studeat, præsertim in monasterii gubernatione. 1390

Epist. CXIX. — Jacobo monacho. — Cum eo qui, post

lapsus, retineat episcopatum, communicandum non esse, etiam erroris damnaverit. 1391
 Epist. CXX. — Nicetæ locum tenenti. — Pro muneribus ab illo missis gratias agit, ac monita salutaria reddit. 1394
 Epist. CXXI. — Thomæ patriarchæ Hierosolymitano. — Gratias agit pro acceptis ab ipso litteris: tum laudat quod Christi causam adversus iconomachos defenderit. 1395
 Epist. CXXII. — Theodoro hospitalario. — Rogatus exponit quæ sint hominis Christiani officia. 1399
 Epist. CXXIII. — Euphrosynæ præpositæ. — Monasterio præpositam hortatur ut eo munere sancte ac præclare fungatur. 1402
 Epist. CXXIV. — Catechesis ad discipulos suos. Horum contentiones inter se, et quedam alia castigat. 1405
 Epist. CXXV. — Ad canonicas principenses. — Harum virtutes laudat, et ad perfectam sanctimoniam hortatur. 1406
 Epist. CXXVI. — Monachis Photinudiis. — De morte abbatis, quem laudat: tum de successore, quem hortatur ut bene præsit, ac monachos, ut ei pareant. 1408
 Epist. CXXVII. — Petro Nicænæ. — Apologetica adversus calumniatores. 1410
 Epist. CXXVIII. — Mariæ virginitatem colenti. — De laudibus virginitatis. 1414
 Epist. CXXIX. — Leoni sacellario. — Disceptionem de imaginibus coram imperatore fieri non debere. 1415
 Epist. CXXX. — Cizarensum fraternitati. — De obitu abbatis, quem magnopere laudat. 1419
 Epist. CXXXI. — Catechetica ad suos discipulos. — Vitæ monasticæ officia commendat. 1422
 Epist. CXXXII. — Præpositæ Ignorum. — Ut sanctimonialibus quibus præsit, sit exemplo. 1426
 Epist. CXXXIII. — Ephraim et Agathonii cæterisque filiis. — In obitum Laurentii præpositi. 1427
 Epist. CXXXIV. — Euphrosynæ præpositæ. — Rursus de ipsius matris obitu. 1430
 Epist. CXXXV. — Catechetica. — Pietatis documenta tradit in sacramentum quadragesimæ tempus. 1434
 Epist. CXXXVI. — Theodoro stratego. — Lapsus excitat ad penitentiam. 1435
 Epist. CXXXVII. — Procopio monacho. Reprehendit quod extra cenobium degeret. 1438
 Epist. CXXXVIII. — Theocisto eremita. — Revocare a prava doctrina nititur. 1439
 Epist. CXXXIX. — Stephano præposito. — Nihil vetare quominus mensis benedicti, qui post lapsum penitentiam egere. 1442
 Epist. CXL. — Catechetica ad Cyziernos. — Ad perseverantiam et monasticæ vitæ perfectionem hortatur. 1445
 Epist. CXLI. — Præposito. — Gratulatur de Ammone quem curatur ad monasterium reduxerat. 1446
 Epist. CXLII. — Basilio præposito. — Arguit, quod ab imperatore hand satis orthodoxo munera acceperit. 1447
 Epist. CXLIII. — Eidem. — Gratulatur, cum audivisset, ipsum, fidei causa, de præpositura decedere. 1450
 Epist. CXLIV. — Theodoro patricio. — Consolatur in obitu uxoris. 1451
 Epist. CXLV. — Turmachissæ Græciæ. — Consolatur de morte filii in bello interempti. 1454
 Epist. CXLVI. — Fraternitati Pelecetes. — Ut novo præposito rite obtemperet. 1458
 Epist. CXLVII. — Catechetica ad suos discipulos. — Ut Quadragesimam sancte peragant: ac præcipue mulierum colloquia fugiant. 1459
 Epist. CXLVIII. — Demetrio consuli. — Ut gemino magistratu probe fungatur. 1462
 Epist. CXLIX. — Lycostio consuli. — Consolatur de uxoris, piæ admodum mulieris, obitu. 1463
 Epist. CL. — Euphrosynæ præpositæ. — Ut sanctimonialium præfecturam qua par est diligentia administret. 1467
 Epist. CLI. — Severiano filio spiritali. — Quod neque Christus in sua imagine colitur latræ; neque imago Christi latræ colenda. 1470
 Epist. CLII. — Theodoro monacho. — De sacerdotibus et diaconis lapsis per subscriptionem et communionem hæreticam: et de Ecclesiis quæ ab hæreticis detinebantur. 1471
 Epist. CLIII. — Laurentis filio. — Ne fiat oblatio et res sacra pro quodam qui se laqueo suspenderit, sed solum eleemosyna. 1476
 Epist. CLIV. — Nicetæ præposito. — Quod participatio et communio idem sint: atque adeo panis hæreticorum, cum participatur ab aliquibus, cum hæreticis communicantes efficiat. 1478

Epist. CLV. — Theophilo Ephesi. — Quod hæreticos doceri, non interdicti oporteat. 1482
 Epist. CLVI. — Fratribus qui cum Patrio filio sunt. — De theologia et de immaculata imagine sacra Domini et Dei nostri Jesu Christi. 1486
 Epist. CLVII. Antonio Dyrrachii. — De baptismo qui sit ex necessitate. 1490
 Epist. CLVIII. — Joanni Spathario. — De theologia, et de divina incarnatione, et de sanctis ac sacris imaginibus. 1494
 Epist. CLIX. — Thomæ chartulario. — Quod qui monasterium condidit, si manus in illud injiciat, postquam præposito tradidit, Deo non placet. 1498
 Epist. CLX. — Gregorio filio. — De sæculi restitutione: et qualem videlicet hanc esse futuram magnus Pater doceat. 1500
 Epist. CLXI. — Nicetæ Spathario. — De sanctissima Christi imagine: et quod idololatra sit qui imaginem Christi latræ colit. Relativa enim ejus adoratio et qui in ea relative adoratur Christus latræ colitur cum Patre et sancto Spiritu. 1502
 Epist. CLXII. — Theodoro monacho. — De diversis argumentis: atque in fine, de sanctis imaginibus. 1504
 Epist. CLXIII. — Theodoro patricio. — De sanctis imaginibus. 1513
 Epist. CLXIV. — Archimandritæ Gotthæ. — De monastico instituto. 1519
 Epist. CLXV. — Gregorio filio. — De diversis argumentis. 1522
 Epist. CLXVI. — Theocisto eremita. — De diversis argumentis: et de sacris imaginibus. 1526
 Epist. CLXVII. — Diogeni secretario. — De sanctissima imagine Christi, et quod adorari relative debeat, non latræ colli. 1530
 Epist. CLXVIII. — Joanni Grammatico. — Quid sit suppositum. 1531
 Epist. CLXIX. — Theodoro pro Eustratio præposito. — Quod Christus sit incircumscribus et circumscribus. 1534
 Epist. CLXX. — Theodoro diacono. — Confutatoria hæreticarum questionum. 1534
 Epist. CLXXI. — Nicetæ monacho. — Quod quemadmodum omnis vir perfectus, etiam in apostolico ordine censetur indigere Libro evangelico; sic et pictura historia quæ in eo libro continetur. 1538
 Epist. CLXXII. — Hesychio protonotario. — De filiae consecratione: et ne ullatenus cum hæreticis communicet. 1540
 Epist. CLXXIII. — Gregorio consuli. — In illud Apostoli: *In ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*. 1542
 Epist. CLXXIV. — Philotheo possessori. — Ut omnem cum iconomachis communionem devitet. 1543
 Epist. CLXXV. — Irene patriciæ. — Ut ad officium et virtutem maritum exciet. 1546
 Epist. CLXXVI. — Bryennæ stratego. — Consolatur de obitu matris. 1546
 Epist. CLXXVII. — Euphrosynæ præpositæ. — Ejus vitæ sanctitatem, ac præclaram monasterii administrationem commendat. 1547
 Epist. CLXXVIII. — Eudocimo spathario. — Ipsius patientiam, et in adversis constantiam laudat. 1551
 Epist. CLXXIX. — Sergio præposito. — Hortatur ad vigilantiam utque hæreticorum communionem vitet. 1554
 Epist. CLXXX. — Stephano filio. — Monasticam paupertatis curam commendat. 1555
 Epist. CLXXXI. — Mariæ reginæ. — Ne in palatio cum filia Augusta habitet: quo fugiat hæreticorum consortium. 1559
 Epist. CLXXXII. — Basilio monacho. — De obitu cuiusdam præpositæ et decem sororum. 1562
 Epist. CLXXXIII. — Elise presbytero. — De pueris qui parentum voluntate inviti tondentur. 1565
 Epist. CLXXXIV. — Auxentio præposito. — Respondet ad quasdam ejus interrogationes. 1566
 Epist. CLXXXV. — Eudocimo spathario. — Consolatur de cæcitate oculorum. 1570
 Epist. CLXXXVI. — Nicetæ spathario. — De uxoris obitu. 1571
 Epist. CLXXXVII. — Leoni sacellario. — Gratias agit et virtutes ejus prædicat. 1574
 Epist. CLXXXVIII. — Spathariæ Flaviani. — In obitu filii. 1574
 Epist. CLXXXIX. — Pantoleonti Logothetæ. — De precatoria pro Theodoro protospathario. 1578
 Epist. CXC. — Theophani monacho. — Quod Christus, Christus non est, nisi circumscribatur nostra effigie. 1578

Epist. CXCI. — Philotheo possessori. — Laudat ejus virtutes, genus, patriam.	1582
Epist. CXCH. — Irenæ patriciæ. — De monasterio feminarum ad viros non transferendo.	1585
Epist. CXCH. — Eudocimo spathario. — De præscientia Dei et prædestinatione.	1586
Epist. CXCV. — Joanni grammatico. — Quendam suam de imaginum cultu epistolam propugnat.	1587
Epist. CXCV. — Eudociæ Candidatisse. — Aegrum vanis terroribus animum corroborat.	1591
Epist. CXCVI. — Euphrosynæ propositæ. — Quomodo gerere se debeat erga quendam, quæ ex ipsius monasterio dimitti postulabat.	1594
Epist. CXCVII. — Dorotheo filio. — Ejus qui ante mortem resipuerit, commemorationem in publicis precibus fieri debere.	1595
Epist. CXCVIII. — Abolio et Joanni monachis. — De sancta imagine.	1598
Epist. CXCVIII. — Michaeli et Theophilo imp. — De fide orthodoxa, et de sanctis imaginibus.	1599
Epist. CC. — Petro Nicææ. — De morte metropolitæ Synadorum.	1611
Epist. CCL. — Philotheo possessori. — Presbyterum, qui digamos coronaverat, sacris operari non debere: sicut jam de eodem presbytero ad eundem scripserat epistola 191.	1615
Epist. CCH. — Mariæ spathariæ. — Pœnitentiam indicit ob violatum ecclesiæ asylum.	1615
Epist. CCH. — Irenæ præpositæ. — Rursus de presbytero qui cum hæreticis communicaverat sacrificare non debere usque ad synodum, qua de talibus statuatur.	1618
Epist. CCIV. — Theodosiæ Augustæ et Basilio, filio ejus. — De immaculata prorsus Domini imagine.	1619
Epist. CCV. — Cassiæ candidatisse. — Interrogatum se ab ea, superioribus litteris respondisse id quod verum et æquum putavit, nec posse a sententia discedere.	1622
Epist. CCVI. — Hypacoe moniali. — Rursus eam de fratris obitu consolatur.	1623
Epist. CCVII. — Oribasio patricio. — Ut in magistratu pie ac sancte, et uti Christianum decet, se gerat.	1626
Epist. CCVIII. — Antonio episcopo. — Studium ejus erga Christi confessores prædicat: tum metropolitæ Synadorum, et quorumdam aliorum mortem nuntiat.	1627
Epist. CCIX. — Dionysio monacho. — Pœnitentem, et ad rectæ fidei confessionem reversum, confirmat.	1630
Epist. CCX. — Josepho præposito Cerameorum. — Delet obitum metropolitæ. Deinde hunc Josephum ad perseverantiam confortatur.	1634

Epist. CEXI. — Euphemio Sardensi. — Abstinere a sacris functionibus debere eos, qui cum hæreticis communicaverant.	1635
Epist. CEXII. — Joanni grammatico. — Quod adorari debeat imago Christi, non latria coli, sed Christus, qui in ea relative adoratur.	1638
Epist. CEXIII. — Michaeli Synello Hagiopollitano. — Laudat illum ob ea quæ Hierosolymis pro veritatis confessione pertulerat, tum nuntiat persecutionem Constantinopoli cessasse.	1639
Epist. CEXIV. — Hypacoe moniali. — Consolatur de morte fratris.	1643
Epist. CEXV. — Methodio monacho. — De diversis argumentis.	1646
Epist. CEXVI. — Joanni clerico. — Potius non peccare curet, quam qualis pœna peccato statuenda sit.	1654
Epist. — CEXVII. — Thomaidi virgini. — De eo quod nequaquam latria collitur imago Domini.	1655
Epist. CEXVIII. — Demetrio consuli. — Constantinum ob nuptias adulterinas merito Herodem alterum diei, attamen ipsius mentionem in re divina fieri posse.	1658
Epist. CEXIX. — Solutiones diversorum capitum.	1659
Epist. CCXX. — Macharæ Spathariæ.	1667
Epist. CCXXI. — Basilio præsidi monasterii sancti Sabæ.	1670
INDICULUS epistolarum quæ in codice ms. reperiuntur.	1670
CAPITULA QUATUOR.	1682
Scholion in S. Basilii ascetica.	1684
EXPLICATIO DIVINÆ LITURGIE PRÆSANCTIFICATORUM.	1687
Monitum de Typico.	1691
CATECHESIS CHRONICA.	1694
CONSTITUTIONES STUDITANÆ.	1705
Canones de confessione et satisfactione.	1722
Questiones et responsiones.	1730
Pœnæ monasteriales.	1754
Canon in adorationem S. Crucis.	1758
Canon in erectionem SS. Imaginum.	1737
IAMBI DE VARIIS ARGUMENTIS	1779
Sermo LXVIII in Dominica IV jejunii. — De animose sancta Quadragesima transeunda.	1811
TESTAMENTUM S. THEODORI.	1815
APPENDIX.	
Encyclica Naucrati de obitu S. Theodori Studitæ.	1823

1904

ere a

com-

1653

lorari

ui in

1658

o. —

con-

stan-

1659

or de

1643

ersis

1646

pec-

1654

quod

1633

num

fici,

osse.

1658

1659

1667

uncti

1670

ion

1670

682

681

FI-

687

691

694

705

722

730

734

758

737

779

osse

311

813

no.

833